Notes du mont Royal

www.notesdumontroyal.com

Cette œuvre est hébergée sur « *Notes du mont Royal* » dans le cadre d'un exposé gratuit sur la littérature.

SOURCE DES IMAGES

Google Livres

ΜΑΡΚΟΥ ΑΝΤΩΝΙΝΟΥ ΤΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΤΩΝ ΕΙΣ ΕΑΥΤΟΝ ΒΙΒΛΙΑ ιβ'.

MARCI ANTONINI IMPERATORIS

de rebus ſuis, *ſive* de eis qæ ad ſe *pertinere cenſebat*,

Libri XII.

Locis haud paucis repurgati, ſuppleti, reſtituti:

Verſione inſuper *Latinâ* novâ; *Lectionibus* item *variis*, *Locísque parallelis*, ad marginem adjectis;

Ac *Commentario perpetuo*, explicati atqe illuſtrati;

Studio operâqe

THOMÆ GATAKERI.

Adduntur etiam

MERICI CASAUBONI

In

MARCUM ANTONINUM

NOTÆ,

cum Indicibus tum Avtorum citatorum, explicatorum, emendatorum, illuſtratorum, tum rerum & verborum copioſiſſimis, locupletiſſimis, certiſſimis.

SOC. ROM. BIBL. SEC. COLL.
IHS
BIBLIOTECA NAC. MADRID

TRAJECTI ad RHENUM,

Apud { FRANCISCUM HALMAM, GUILIELMUM vande WATER, ANTONIUM SCHOUTEN. } Bibliopolas.

Anno Domini M DC XCVII.

Viris eruditione pariter ac pietate præſtantiſſimis amicísqe ſibi conjunctiſſimis,

In Academia

CANTABRIGIENSI

ad Sacroſanctæ Theologiæ Doctoratûs gradum evectis;

D. ANTONIO TUCKNEY,

Coll. Emmanuelis,

D. JOHANNI ARROWSMITH,

Coll. S. Joannis,

D. THOMÆ HILL,

Coll. S. Trinitatis

EMMANUEL

Præfectis;

Operis hujus edendi Avtoribus & Promotoribus

præcipuis;

In animi benevoli gratíqe teſtimonium, ac monumentum,

Id ipſum, qicqid eſt, jure merito inſcribit dedicátqe

THOMAS GATAKERUS,

In Academia eadem Collegii qondam *Joannenſis* alumnus, *Sidnejenſis* Socius.

PRÆLOQIUM,

In qo de Diſciplina Stoica, cum Sectis aliis, Peripatetica & Academica Vetere, Epicurea verò præcipuè collata; déqe eorum, qi hanc ſecuti ſunt, qæ ſuperſunt, Senecæ, Epicteti, Marci noſtri cumprimis, ſcriptis diſſeritur: Operísqe hujus totius ratio atqe inſtitutum exponitur.

VILITORIO LIMARE

SToicam *Diſciplinam*, præ cæteris Philoſophorum priſcorum Sectis ad dogma Chriſtianum proximè acceſſiſſe, è noſtris qi cenſuerint, non deſunt. Et Joſephus qidem Judæus, ubi *vitæ ſuæ* rationem denarrat, de *Phariſæorum*, qam apud ſuos αἱρεσιν ἀκριβεσάτην, *hæreſin exqiſitiſſimam*, fuiſſe, a Pavlus pronunciat, qámqe horum uterqe, & Joſephus & Pavlus, aliqando ſectatus fuerat; b ἡ Φαρισαίων, inqit, αἵρεσις παραπλήσιός ἐστι τῇ παρ' Ἕλλησι Στωικῇ λεγομένη. *Phariſæorum Secta ei eſt affinis, qæ Græcis Stoica nuncupatur.* Hieronymus verò noſter verbis planè diſertis; c *Stoici*, inqit, *noſtro dogmati in pleriſqe concordant.* Et in multis qidem convenire, ambigi non poteſt, ſi qis inſtituti utriuſqe περὶ τῶν πραχτέων, *de iis qæ facienda ſunt*, regulas legésqe ſecum invicem contulerit: in pluribus etiam, opinor, qàm Secta alia ulla; qum nulla, credo, comperta ſit, qæ pietatis ac virtutis ſtudium exercitiúmqe avt pluris faciat, avt altiùs evehat, avt fortiùs ſpiret, avt acriùs urgeat, avt penitiùs inculcet, avt enixiùs provehat.

Hoc qo clariùs eluceſcat, de Sectis eminentioribus qibuſdam cum iſta collatis videbitur. Atqe hîc mitto Pythagoræ, d myſticam an magicam dixerim, diſciplinam, cujus rudera duntaxat & λείψανα disjecta jam ſuperſunt. *Avreum* enim *carmen*, qod hujus nomine proſtat, ejuſdem eſſe notæ cenſent eruditi cum Phocylidæ *Monitorio;* ſuppoſititium utrumqe. Sed nec in ullo numero habendam exiſtimem, avt Cynicorum affectatam illuviem, fœdáqe in propatulo etiam perpetrata e χειρεργήματα; (qos f *à Stoicis tunicâ tantùm diſtare*, havd ritè pronunciaſſe videtur Satyricus, qum illi g obſcœnitates iſtiuſmodi, ſordéſqe etiam, h tanqam à naturâ humanâ alienas, ſint averſati:) avt Academiæ etiam Novæ ἀκαταληψίαν, qæ cùm ſenſibus tam externis qàm & internis fidem omnem detrahat, i mentísqe pariter atqe corporis oculos penitus revellat, ~~hominem nec~~ rationis particeps eſſe animal patitur.

Ad illos accedo, qi Philoſophiam nobis excultiorem dederunt, Scholásqe freqentiores, ampliores, illuſtriores habuerunt. Ex his ſunt, qi è Platonis Gymnaſio prodiêre, *Academici Veteres*, & Peripatetici: qos, qia k *nominibus* ſolis *locísqe* (cùm *Academiam* alteri, *Lycæum* alteri tenerent) à ſe invicem *diviſi*, *rebus* interim *conveniebant*, unà junxiſſe, compendio dabitur. Inter iſtos cumprimis emicuit Ariſtoteles. Is in ſcientiis diſciplinísqe omne genus tradendis, *Logicâ*, *Rhetoricâ*, *Poëticâ*, *Politicâ*,

a Pavlus apud Lucam, *Act.* 26. 5.

b Joſephus in *Vita ſua*, *de Bello Judaic.* libris *ſubjuncta.*

c *In Eſajam Comment. cap.* 11.

d Videatur *Pythagoræ Vita*, apud Laert. l. 8. & ab Jamblico conſcripta, *cap.* 13, 14. 23, 24. nec non *Jamblichi vita*, apud Evnap. in *Vit. Sophiſt.*

e De qo videri poterit, nî pudor prohibeat, Dio Pruſæus *Orat.* 6. in *Diogen.* ſive, *de Tyran.* & Laert. *l.* 6. in *Diogen.* qo loco vim vocabuli non aſſecutum Ambroſium Camaldunum interpretem, non eſt mirum, qum H. Stephanus præterierit.

f Juvenal. *Sat.* 13.

g Proinde Zeno αἰδήμων πρὸς τὸν κυνικὴν ἀναισχυντίαν, *verecundior, qam ut ſe ad impudentiam cynicam conferre poſſet*, à Cratete defecit. Laert. *l.* 7. *c.* 4.

h Τὸ καθῆκον πάντας ἐν τῇ φύσει ἔχειν ἀνθρώπου φαίνεται. καὶ εἴ τινι ἄλλῳ, καὶ τούτῳ τῷ ζώων χαριέστατῳ. *Munditiem utique naturâ humanâ comprehendi; &, ſi qâ re aliâ, iſtâ certe a brutis eam ſeparari.* Epictetus *Diſſert.* l. 4. & per totum *cap.* 11. qod his verbis clavditur, Πᾶσα ἐκτροπὴ ἀπὸ τινος ἀνθρωπικῆς γίνεται. αὕτη δ' ἐγγὺς ἐστι τοῦ μὴ ἀνθρωπικὴ εἶναι. *Omnis exorbitatio recedit ab humanitate: iſta vero parum abeſt qin humana non ſit. Naturâ homo mundum & elegans animal eſt.* Senec. *Epiſt.* 92.

i Epictet. *Diſſert. l.* 1. *c.* 5. & *l.* 2. *c.* 20. & Senec. *ad Lucil. Ep.* 88.

k Cicer. *Academ. l.* 1.

Oeconomicâ, *Ethicâ*, *Phyſiologiâ*[l], ad [m] miraculum uſque tantum præſtitit, ut plus illi hac in parte totus eruditionis humanioris circulus debeat, [n] qàm priſcorum, non dico uni alteri alicui, ſed eis, qorum ſaltem ad ætatem hanc ſcripta perennârunt, etiam univerſis. Nam qòd * *Platonem* hujus Magiſtrum, familiæqe illius utriuſqe parentem, *excipere* ſolent, qi huic alioqi primas deferunt; havd advertiſſe ſatis videntur, Platonem non tam in diſciplinis tradendis, qàm in ſui temporis ° Sophiſtis, ſub perſona Socratis, defricandis, ludendis, traducendis, refellendis, horum phaleris detrahendis, fucis detergendis, tricis exolvendis, operam maxima ex parte collocâſſe. Unde natum, ut in *Dialogis* pleriſqe, per anfractuoſas diſceptationum ambages, artificio ſingulari ſibi invicem implicatas & innexas, in immenſum ferme protractâ diſſertationis ſerie, veri certiqe ſitiens lector, niſi qòd dictionis amœnitate, inventionis varietate, ſtructuræqe elegantiâ, qæ feſſum interim reficiant, dum delinitus detinetur, logis longis ac lacinioſis penè delaſſatus, cùm [p] qod pro certo ſtatuatur nihil occurrat, in qo pedem figat, nec jam animi pendens, opinatione dubitationéqe omni depoſitâ, firmus conſiſtat, ac ſecurus acqieſcat, vix avt nè vix qidem tandem deprehendere qeat.

Ariſtotelem itaqe ſeligemus, qi in eis, qæ ad mores formandos, vitæqe rationem ritè inſtituendam pertinent, (de his enim jam agimus) reliqorum nomine ſententiam ferat. Is poſt Platonem, cum agmine utroqe dicto, in tres claſſes *Bona* diſpeſcit univerſa, *animi*, *corporis*, & qæ *extra horum utrumqe* conſiſtunt, vitæ hujus adminicula. Quamvis avtem *animi bona præſtantiſſima* eſſe cenſeat, & *per ſe* maximè eſſe *expetenda* concedat; tanti tamen poſteriora duo iſta facit, tantúmqe [q] ad ſortem beatam conſtituendam momenti viriúmqe eis tribuit, ut [r] virum virtute licèt univerſâ inſtructum, ſed alteris illis orbatum ac deſtitutum, *beatorum* numero eximat, præſertim [ſ] ſi in adverſa graviora, calamitatéſqe inſigniores inciderit; iſta ſiqidem, ubi incurſaverint, *beatitudinem*, qanqam [t] *mutatu havd facilem*, [v] *intercidere* tamen, *abrumpere* & *corrumpere* prorſus.

At Stoici, adeò nihil hanc in partem efficaciæ corporeis externiſqe iſtis permittebant, ut præ animi illis nec in *bonorum malorúmve* cenſu collocanda cenſerent; ſed pro rebus *mediis* prorſus haberent, qæ in nevtram partem momenti multum conferrent: cùm [a] *nihil bonum* ſtatuerent, *niſi qod pium*, *juſtum*, *humanum*, *honeſtum foret*; *nihil malum*, *niſi qod im-*

[l] *Muſicam*, *Mathematicam*, *Medicam* non adjicio, qia periſſe videntur, qæ de his ſcripſiſſe diſcimus ex Laërtii latercvlo: ſed nec Metaphyſicam, qia nomen priſcis illis ignotum; aliúdqe planè ſonat τὰ μετὰ τὰ φυσικά.

[m] *Talem eſſe unum hominem miraculoſum eſt potiùs, qàm humanum.* Averroës in Proœm. *Phyſic.*

[n] *Ariſtoteles meo judicio in Philoſophia prope ſingularis.* Cicer. *Academ. l.* 4.

* *Ariſtoteles, excepto* Platone, *Philoſophorum princeps.* Cicer. *de finib. lib.* 1. *Ariſtoteles longè omnibus* (*Platonem ſemper excipio*) *præſtans ingenio & diligentiâ.* Idem *Tuſculan. lib.* 1.

[o] *Sophiſtas è Platone intelligimus luſos à Socrate.* Cicer. *de finib. lib.* 2.

[p] *Platonis in libris nihil affirmatur; & dum in utramqe partem multa diſſeruntur, de omnibus qæritur, nihil certi dicitur.* Cicer. Academ. *lib.* 1.

[q] Τὴν εὐδαιμονίαν ἐκ πολλῶν ἀγαθῶν συντίθεμεν. *Ex multis bonis felicitatem conſtare comprobatur.* Ariſt. *Ethic. Magn. l.* 1. *c.* 2. Προσδεῖται γὰρ ὁ εὐδαίμων τῶν ἐν σώματι ἀγαθῶν, καὶ τῶν ἐκτὸς, καὶ τῆς τύχης. *Beatus deſiderat & corporis externa bona & fortunam.* Idem *Ethic. Evdem. l.* 6. *c.* 13. *Multi & magni Philoſophi hæc ultima bonorum juncta faciunt; ut Ariſtoteles, qi virtutis uſum cum vitæ perfecta proſperitate conjunxit.* Cic. *de fin. l.* 2.

[r] Ἄνευ τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν οὐκ ἐνδέχεται εὐδαίμονα εἶναι. *Abſqe externis bonis felicem eſſe non contingit.* Ariſt. *Eth. Magn. l.* 2. *c.* 8.

[ſ] Οὐ μακάριός γε, ἂν Πριαμικαῖς τύχαις περιπέσῃ. *Beatus non erit, ſi in Priami calamitates inciderit.* Ariſt. *Eth. Nicom. l.* 1. *c.* 11. Οἱ δὲ τροχιζόμενον καὶ ἐν ταῖς δυσχερείαις μεγάλαις περιπίπτοντα εὐδαίμονα εἶναι φάσκοντες, ἐὰν ἦ ἀγαθὸς, εὖ ἂν λέγουσι. *Qi avtem ei, qi in rota crucietur, & qi maximis calamitatibus afficiatur, beato eſſe licere dicunt, modo vir bonus ſit, nihil dicunt.* Idem *Eth. Evdem.* 6. 13.

[t] Οὐκ εὐμετάβολον. *Mutatu havd facilis.* Ariſt. *Eth. Eudem.* 6. 14.

[v] Θλίβει καὶ λυμαίνεται τὸ μακάριον. *Premunt ac ladunt beatitudinem.* Idem *Eth. Nicom. l.* 1. *c.* 11.

[a] Τῶν ὄντων, τὰ μὲν ἀγαθὰ εἶναι. τὰ δὲ κακά. τὰ δὲ οὐδέτερα. ἀγαθὰ μὲν τὰς ἀρετάς. κακὰ δὲ τὰ ἐναντία. οὐδέτερα δὲ, ἃ μήτε ὠφελεῖ, μήτε βλάπτει, οἷον ζωὴ, ὑγεία, ἡδονὴ, κάλλος, ἰσχὺς, πλοῦτος, δόξα, εὐγένεια. *Eorum qæ ſunt alia ſunt bona, alia mala, alia neutra. Bona qidem virtutes eſſe. Mala his oppoſita vitia. Neutra vero, qæ neqe proſunt, neqe obſunt: ut eſt vita, ſanitas, voluptas, pulcritudo, vires, opes, gloria, nobilitas.* Laërt. *l.* 7. *c.* 102. *Zenon.* Μόνον τὸ καλὸν ἀγαθὸν, οἷόν ἡ βάρβαρος φιλοσοφία. *Solum eſſe bonum id, qod eſt honeſtum, novit barbara philoſophia.* Clemens Alex. *Strom. l.* 5. *pag.* 595. A. Mox poſt nonnulla ejuſdem notæ interjecta, παίζειν θρυλοῦσιν οἱ Στωικοί. *Hæc vulgo jactant Stoici. Unum bonum eſt, qod honeſtum eſt: cætera falſa & adulterina bona ſunt.* Sen. *Epiſt.* 71. *Nihil eſt bonum niſi qod honeſtum eſt.* Idem *Epiſt.* 120. Sed & Ambroſ. noſter, idem ſcripturam aſſerere, *Offic. l.* 2. *c.* 3. *Media, ſive indifferentia vocamus, qæ nec bona, nec mala, morbum, dolorem, pavpertatem, exilium, mortem.* Sen. *Ep.* 82.

impium, injuſtum, inhumanum, inhoneſtum exiſteret. Proinde *miſerum* eſſe *inſipientem, iniquum improbum, impium* qemqe, qantumcunqe, qæ aliis habentur, *bonis, corporeis exteríſqe inſtructus ſuffultúsqe vitam exegerit;* [b] *beatum* contrà *bonum piúmqe* qemlibet, qantumcunqe *malis*, qæ cæteris reputantur, *obſtrictus divexatúſqe ævum tranſegerit.* Hunc deniqe ſolùm *ſapere*, verè *liberum* eſſe, *ſui compotem, numini charum, cujus ſub tutelâ curáqe cùm perpetim agat*, ſolùm poſſe [c] *ſecurum maliqe omnis metu immunem* degere, utpote [d] *cui mali nihil avt viventi avt morienti obtingere permiſſurus is ſit,* [e] *cui ipſe regendum ſe totum permiſerit: nec poſſe itaqe fieri, ut vel ſorte beatâ uniqam excidat, vel in calamitates ullas ejuſmodi incidat, qæ beatitudinem incidendo miſerum faciant.* Et hæc qidem fuêre Stoicorum dogmata, in qibus qatenus tam Peripateticos, qàm & Academicos veteres tranſcendebant, eò ad regulam populo Chriſtiano præſcriptam illis utriſqe propiùs utiqe acceſſerunt.

Etiamſi avtem concedere neqeam, qod poſt [f] Antiochum [g] Cicero, poſt Ciceronem [h] Avguſtinus, ab iſtis illos *vocabulis* tantùm *diſcrepantes rebus* interim *conveniſſe*, cùm hoc apud [i] Ciceronem Cato nervosè ac luculenter ſatìs refellere videatur; nolim tamen diffiteri, qod Orator celeberrimus ille, [k] *honeſtum* ſaltem *inter hos certamen* fuiſſe, cùm *omnis* eſſet *de Virtutis dignitate contentio;* hoc tantùm intereſſet, qòd partes *primas* alteri, alteri *totas* integrásqe *Virtuti* concederent. Cæterùm Epicuri hortulos cum Zenonis porticu, *Voluptatis* Magiſtros cum *Virtutis* patronis, molles cum rigidis, diſcinctos & diſſolutos cum altè cinctis, arctè ſtrictis committi & in certamen deſcendere, [l] indigniſſimum planè videtur, & à ratione omni alienum non immeritò habeatur. Nec defuere tamen iſtud qi tentarent: idqe, qod mirum magìs minúſqe ferendum, ex eis etiam, qi Stoicis nomen dederant, horum ſaltem in claſſe locum ambiebant. Sed qid in hunc ſenſum proferatur, avdiamus, ab eo qi Stoicus ipſe haberi volebat.

[m] *Non eſt*, inqit, *qòd putes magnum, in qo diſſidemus.* Exiguum ſcilicet ſpatiolum interjectum fuerat, qod utroſqe à ſe invicem diſpeſceret, cùm *Virtuti* illi *totum* deferrent, *Voluptatem* iſti pro *bono* vel *ſummo*, vel *ſolo* etiam haberent.

Sed, [n] *Qam*, inqit, *Virtuti legem dicimus, ille dicit voluptati.* At Stoici *Virtuti legem non dicunt, à Virtutis norma legem accipiunt* ipſi. Nec ſi eadem ſuis qæ & illi in nonnullis præcipiunt, ideo non longè à ſe invicem diviſi exiſtunt. Ecqis *Medicum* à *Philoſopho* non diſtare multùm dixerit? Eadem tamen ſuis in victu vitáqe communi præcipiunt iſti, præſcribunt illi. Medicorum principem & parentem avdiamus. [o] Πόνοι, inqit, σιτία, ποτὰ, ὕπνοι, ἀφροδίσια. πάντα μέτρια. *Labores, eſcæ, potiones, ſomni, venerea; moderata ſunto omnia.* Ecqid aliud Philoſophus, ſive Stoicus, ſive Epicureus etiam, ſive

[b] *Virtus ad vitam beatam per ſe ipſa ſatis eſt.* [Hac prædito] *adjice cacitatem, debilitatem, dolores continuos & graves, non ſit miſer, Qem tam multa mala in miſeram vitam non transferunt, nec ex beata qidem educunt.* Sen. *Epiſt.* 91.

[c] Διὰ τί γὰρ φοβηθήσεταί τι τῶν γινομένων ὁ ἄνθρωπος; ἀλλὰ πρὸς μὲν τὸ Καίσαρος γένος ἱκανὴ παρέχειν ἐν ἀσφαλείᾳ διάγοντας, καὶ ἀκαταφρονήτους, καὶ δεδοικότας ἅ δ' ὀπτέον. τὸ δὲ τὸν Θεὸν ἔχειν ποιητὴν καὶ πατέρα καὶ κηδεμόνα, ἐκ ἡμᾶς ἐξαιρήσεται λυπῶν καὶ φόβων; *Cur qicqam timeas rerum humanarum? Nam cum Cæſaris cognatio ſatis virium habeat, ut in tuto & ſine contemptu vivere poſſimus, ſineqe omni metu: Deum habere avctorem, & patrem, & curatorem, id vero nos triſtitia metuqe liberare non poterit?* Epictet. *Diſſert. l.* 1. *c.* 9.

[d] Ἐν τοῦτο ἀμφοτέρωθι δεῖ ἀληθὲς, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀνδρὶ ἀγαθῷ κακὸν οὔτε ζῶντι, οὔτε τελευτήσαντι, οὐδὲ ἀμελεῖται ὑπὸ θεῶν τὰ τούτων πράγματα. Socrates apud Plat. in *Apol. Pro certiſſimo habeatur, qod dicturus ſum. Nec cuiqam bono qicqam mali evenire poteſt, nec vivo nec mortuo, nec unqam res eorum à Deo negligentur.* Cic. ex Plat. *Tuſcul. l.* 1. & Epictet. *Diſſert. lib.* 3. *c.* 26. ecqid hæc, qàm qæ Salomon Parœm. 1. 33. & Pavlus Rom. 8. 28.

[e] Ἄγε δέ μ', ὦ Ζεῦ, καὶ σύ γ' ἡ πεπρωμένη Ὁπῃ ποθ' ὑμῖν εἰμὶ διατεταγμένος. Ὡς ἕψομαί γ' ἄοκνος. *Duc me o Jupiter, & tu fatum eo, qo ſum a vobis deſtinatus, ſeqar enim alacriter.* Cleanthes. Ἐπὶ παντὸς ἐυκτέον ταῦτα γενέσθαι. *In qovis incepto hæc optanda ſunt.* Epictet. *Enchir. c.* 52. *Diſſ. l.* 3. *c.* 22. *Duc me parens, celsíqe dominator poli, Qocunqe placuit: nulla parendi mora eſt; Aſſum impiger.* Sen. *Epiſt.* 107.

[f] Cicer. *de Deor. Nat. lib.* 1.

[g] Cicer. *de finib. lib.* 4.

[h] Avguſt. *de Civit. Dei lib.* 9. *c.* 4.

[i] Cic. *de fin. lib.* 3.

[k] Cicer. ibid. *lib.* 2.

[l] Χαλεπὸν, ἐλευθέρη γυναικὶ πρὸς πόρνην μάχη. *Dura res, matronæ cum meretrice conteſtatio.* Menander apud Cyril. *adverſus Julian. lib.* 7.

[m] Senec. *de Vit. beat. c.* 13.

[n] Senec. *ibid.*

[o] Hippocrates *Epidem. l.* 6. *Sect.* 6. §. 5. & ex Hipp. Galen. *Hortat. c.* 6.

ſive alius qilibet? ſed aliis planè rationibus, & diverſis prorſus, ſinguli. [p] *Finem* ajunt, *dare appellationem*, & *in re ethica formæ rationem habere.* Iſtic ergò verè uſurpatur, qod diverbio vulgari dicitur,

[q] Χωρὶς τὰ Μυσῶν καὶ Φρυγῶν ὁρίσματα.
Fines Myſorum ſunt Phrygúmqe diſſiti.

nec ſecus [r] *Medici & Philoſophi*, *Epicurei & Stoici* fines ſunt diviſi. Medicus ſiqidem valetudini proſpicit, nè in morbum mutet; Epicureus voluptati, nè in dolorem vertat; Stoicus virtuti, nè à tramite iſtius vel tantillum declinando, in vitium protinus proruatur. Toto deniqe, qod ajunt, cœlo à ſe invicem ſunt diſſiti, qorum alteri *Virtutem*, tanqam Reginam legitimam, Principem juſtam, cui cætera concedant omnia, in faſtigio ſummo collocant; *Voluptatem* huic vix in famulitium etiam admittunt, qæ vel ad pedes ſubſerviat, vel à tergo ſubſeqatur; alteri *Virtuti* de Principatu dejectæ *Voluptatem* ſubſtituunt, [f] cui in ſolio regali ſedenti, ancillulæ inſtar, aſtet illa, hoc duntaxat officium ſuum ducens, Dominam in avrem admonere, caveat, ne qid perficiat, à qo dolor aliqis oriatur.

Sed, [t] *ſancta*, inqit, & *recta præcipit Epicurus*; imò *rigida* & *triſtia*, *fortia* etiam, *ſi propiùs acceſſeris.*

Et propiùs igitur accedamus, qò penitius & accuratiùs introſpiciamus. ídqe eò lubentiùs, qia [v] multos monet Orator hac offuciâ allectos Epicureas partes ſeqi, qia *recta & honeſta* ipſum plurimùm facere putant.

Sancta ergò ſcilicet præcipit is, cui [x] *numen rerum humanarum curam nullam planè gerit.* cui [y] πράγμα ὁ Θεὸς, οὔτε αὐτὸς ἔχει, οὔτε ἄλλοις παρέχει. [z] *negotii qicqam Deus nec ipſe habet, nec alteri exhibet.* qod impii illi olim fæcibus ſuis immerſi infixiqe Judæi, [a] *Deus nec beneficio nec maleficio qenqam eſt affecturus*; [b] *nec propitius eſſe, nec iraſci cuiqam poteſt.* qi deniqe, utì gloriantur aſſeclæ ipſius, [c] *primus adverſus numen cœleſte oculos attollere* eſt *avſus*, [d] *omnemqe funditus* (qantùm in ipſo fuerat) *religionem ſuſtulit.*

Recta verò ab eis qænam, avt qorſum qis expectet? *qi* [e] *amicitiam, fidem, juſtitiam, virtutem ullam, niſi* [f] *proprii vel emolumenti, vel oblectamenti intuitu, nec colant, nec colendam cenſeant*; (*cùm* [g] *nihil horum per ſe bonum, ſuíqe cavſsâ expetendum exiſtiment*;) *qi* [h] *honeſtum ipſum inanem ſine re ſubjecta ſonum, nec tam ſolidum, qàm ſplendidum nomen pronunciant*; *qin* [i] *nec flagitio, facinore, ſcelere ullo, qod voluptatem conciliet, lucellúmve pariat, propter ſe abſtinendum ſtatuunt*, (*cùm* [k] *hujusmodi nihil ex ſe malum reputent*) *niſi ſupplicii,* [l] *damni, mali alicujus inſecuturi metu coërceantur*; *nec à numine hoc* (*à qo iram vindictámve ob iſtiusmodi qicqam, vel expectare, vel formidare vanitatis & ſuperſtitionis nomine, non damnant tantùm, verùm etiam deridenᵗ*) *ſed* [m] *ab hominum conſcientia, qi ab iniqa & ſceleſta perpe-*

[p] Ὁρίζει ἕκαστον τῷ τέλει. Ariſtoteles *Ethic. l.* 3. *c.* 7.

[q] Strabo *Geogr. l.* 12.

[r] Χωρὶς τὰ Φιλοσόφων καὶ ἰατρῶν, ὥσπερ πέρατα Μυσῶν καὶ Φρυγῶν ὁρίσματος. *Diſtincta eſſe philoſophica à medicis: perinde ac ſi de limitibus Myſorum ac Phrygum ſtatuendis ageretur.* Plutarchus *de valetud. precept. pag.* 122. C. qod idem de *Vatibus* & *Philoſophis* uſurpavit Damaſcius in *Vit. Iſidori*, à Svida adductus, qem ex Photio alibi reſtitutum damus.

[f] Videatur Cleanthis pictura apud Cicer. *de fin. lib.* 2.

[t] Seneca *ubi ſuprà Epiſt.* 33. & alibi.

[v] Cicero *de fin. l.* 1.

[x] *Semota à rebus noſtris, ſejunctáqe longè*;
Nec bene pro meritis capitur, neqe tangitur irâ.
Lucret. *l.* 1.

[y] Seneca. Ἀπηλλοκυθ. Τὸ μακάριον καὶ ἄφθαρτον, οὔτε αὐτὸ πράγματα ἔχει, οὔτε ἄλλῳ παρέχει. ὥστε οὔτε ὀργαῖς, οὔτε χάρεσι συνέχεται. *Qod beatum atqe immortale eſt, neqe ipſum negotia habet, neqe alii præbet: qo fit, ut neqe ira, neqe gratia tangatur.* Epicur. apud Laërt. *lib.* 10. *c.* 139.

[z] Cicer. *de Nat. Deor. lib.* 1.

[a] Zeph. 1. 12.

[b] Cicer. *in Piſon.*

[c] Lucret. *de Rer. Nat. lib.* 1.

[d] Cicer. *de Nat. Deor. l.* 1.

[e] *Qia hæc benevolentiam conciliant, & qod aptiſſimum eſt ad qietè vivendum, caritatem.* Torqat. apud Cic. *de fin. l.* 1.

[f] *Qia tutiorem vitam & voluptatem efficiunt pleniorem.* Idem *ibid.*

[g] Nè juſtitiam qidem rectè qis dixerit per ſeipſam optabilem; ſed qia jucunditatem afferat. Idem *ib.* Τὰς ἀρετὰς οὐδὲ τὴν ἡδονὴν αἱρεῖσθαι, ὡς δι' αὐτάς. *Virtutes voluptatis cavſsâ eligere, non propter ſe.* Epicur. apud Laërt. *lib.* 10. *c.* 138. *Nihil juſtum eſſe naturâ, & crimina vitanda eſſe, qia metus vitari non poſſit.* Sen. *Ep.* 97.

[h] Torq. *ubi ſup.*

[i] *Nihil tam turpe, qod hominum conſcientiâ remotâ non facturus videatur.* Cic. *de fin. lib.* 2. Vide Sen. *ſup.*

[k] Ἡ ἀδικία ὡς καθ' ἑαυτὴν κακόν. ἀλλ' ἐν τῷ ἔχειν τὴν ὑποψίαν φόβον, εἰ μὴ λήσει ὑπὲρ τῶν τοιούτων ἐφεστηκότας κολαστάς. *Injuria per ſe malum non eſt, verum ob ſuſpicionis metum, qod latere neqeat eos, qi hujuſmodi ſunt injuſtitiæ conſtituti vindices.* Epicur. apud Laërt. *l.* 10. *c.* 150.

[l] Plus hinc *in ipſa injuria detrimenti eſt, qàm in eis rebus emolumenti, qæ injuriâ patiuntur.* Torqat. *ubi ſup.*

[m] Οὐκ ἔστι τὸν λάθρᾳ τι ποιοῦντα πιστεύειν ὅτι λήσει, κἂν μυριάκις νῦν ἐπὶ παρόντος λανθάνῃ. μέχρι γὰρ καταστροφῆς ἄδηλον εἰ καὶ λήσει. *Non credat is, qi clam aliqid facit latere poſſe, etſi*

petrantibus pœnas exigere, ac vindictam ſumere, ſive pro avtoritate publica, ſive pro viribus privatis valent; hos avtem n *latendi fiducia nulla poſſit unqam haberi.*

Sed pergamus, & *rigida* ac *triſtia* iſta Epicurea videamus, ut° *imperitorum ſcilicet errore ſublato*, ex horum patrono intelligamus, *ea qæ voluptuaria, delicata, mollis habetur diſciplina, qàm gravis, qàm continens, qàm ſevera ſit.* p Epicurus ergò ipſe τὰς ἀχολάστους καὶ ἀσώτους caſtigat & damnat, qi *voluptatis ſpecie objectâ allecti, præſentium deliciarum blanditiis deliniti, cupiditatéqe enormi corrupti & occæcati, luxuriis ac libidinibus conſtringendos ſe temerè tradunt, nec qid porrò eventurum ſit, qos morbos, qos dolores excepturi ſint, provident.*

Verùm qo fundamento iſtos reprehendat, extrema hæc ſatìs liqidò produnt. q *Luxuriam* utiqe *ſeverus* iſte, *per ſe, avt propter ſe reprehendendam non putat*: ſiqidem r *Voluptas omnis*, inqit, *bonum eſt*: (ita nec ex turpiſſima re ulla perceptam excludit) Et, ſ *ſi ea*, inqit, *qæ ſunt luxurioſis efficientia voluptatum, liberarent eos Deorum & mortis & doloris metu, doceréntqe, qi eſſent fines cupiditatum, nihil eſſet eorum qod reprehenderem; cùm undiqe complerentur voluptatibus, nec haberent ulla ex parte avt dolens, avt ægrum, avt malum.* Ità nec luxurioſos ob eam cavſſam reprehendit, qia luxuriosè vivant; probat potiùs ac collavdat, qia voluptatibus omni ex parte complentur; modò cætera caveant, qorum primum qidem & præcipuum eſt, ut omnem numinis è mentibus metum excutiant. Qâ ergò ratione caſtigat aſotos iſtos damnátqe Epicurus? qia utiqe t *Voluptates*, qas immodicè ſectantur iſti, *Voluptatem* ipſam *multis modis conturbant & corrumpunt*, dum iſtis procurandis & proſeqendis, v *in morbos graves, in damna, in dedecora incurrunt, ſæpe etiam legum judiciorúmqe pœnis obligantur.* Hæc ſcilicet *rigida*, hæc *ſevera*, hæc *triſtia* ſunt, qæ ſuis præcipit Epicurus. Voluptatibus vel fœdiſſimis, vel obſcœniſſimis indulgeant, totóſqe ſe dedant, concedit; caveant duntaxat, nè uſu an abuſu immodico, vel morbum contrahant, vel facultates profundant, vel infamiam attrahant, vel legibus indicta in ſe arceſſant ſupplicia.

Sed temperantes, ſobrii, bonæqe frugis fuiſſe referuntur, ex eis, qi *Voluptatis* tamen *patroni* ac *magiſtri extitêre*, eámqe pro *bono ſummo* habuerunt. Gloriatur utiqe Epicurus ipſe, *aſſe non toto ſe paſci; Metrodorum, qi nondum tantùm profecerit, toto.* y *diffluere ſe corpuſculi voluptate profitetur, aqâ & pane veſcentem, epuláſqe ſumptu magno comparatas deſpicere ac deſpuere: z aqam & polentam ſi habuerit, Jovi ipſi de felicitate controverſiam facturum:* a *ſummam enim iſta voluptatem exhibere, ubi indigentiâ affectus eaqis ſumpſerit,* b *nec minorem voluptatem ex victu tenuiſſimo, & contemptiſſimis eſcis & potionibus percipi, qàm ex rebus ad epulandum exqiſitiſſimis, ubi qicqid dolorem creat, eis ſublatum fuerit.*

Et Evdoxo qidem, qi Epicuro prior, de *Voluptate* huic gemina tenuiſſe & tradidiſſe videtur, c *temperantiæ & ſobrietatis in victu inſignioris teſtimonium perhibet Ariſtoteles luculentum.*

**

qâ

etſi millies etiam præſenti tempore lateat, ad finem vitæ tamen, incertum eſt an latere poſſit. Epicur. apud Laërt. ibidem. *Eleganter Epicurus, Poteſt nocenti contingere ut lateat, latendi fides non poteſt.* Sen. *Epiſt.* 97.

n *Tuta ſcelera eſſe poſſunt, ſecura non poſſunt.* Senec. ipſe ibid.

o Torqat. apud Cicer. *de finib. l.* 1.

p Torqat. *ibid.*

q Torqat. idem *ibid.* & Cicer. *de finib. lib.* 2.

r Πᾶσα ἡδονὴ ἀγαθόν. Epicur. apud Laërt. *lib.* 10.

ſ Epicur. in κυρίαις δόξαις Cicerone interprete, *de fin. lib.* 2. Εἰ τὰ ποιητικὰ τῶν περὶ θεῶν ἀσώτους ἡδονὰς ἔλυε καὶ φόβους τοὺς περὶ θανάτου, τάς τε τῶν μεταπόρων καὶ φανάτων καὶ ἀλγηδόνων, ἔτι τε τὸ πέρας τῶν ἐπιθυμιῶν ἐδίδασκεν ἀν, οὐκ ἂν πολὺ εἴχομεν ὅτι μεμψαίμεθα αὐτοῖς, πανταχόθεν εἰσπληρεμμόνοις τῶν ἡδονῶν, καὶ ὐδαμόθεν μήτε τὸ ἀλγεῖν, μήτε τὸ λυπούμενον ἔχουσιν, ὅπερ ἐστὶ τὸ κακόν. *Si qa luxurioſis efficiunt voluptates, animi ſolverent metus, ex cœleſtibus, ex morte, doloribusqe impendentes: inſuper & terminum cupiditatum docerent, nec haberemus qod in iis reprehenderemus, dum undiqe ſe voluptatibus implerent, ut qi nulla ex parte habituri eſſent, qod avt dolorem, avt animi ægritudinem, hoc eſt, malum, adferret.* Laërt. *lib.* 10. *c.* 142.

t Τὰ λειῶν ἡδονῶν ποιητικὰ πολλαπλασίους ἀπέφερει τὰς ὀχλήσεις τῶν ἡδονῶν. Epicur. *ibid.*

v Torq. apud Cicer. *de finib. lib.* 1. Senec. *Epiſt.* 18.

y Βρυάζω τῷ κατὰ τὸ σωμάτιον ἡδεῖ, ὕδατι καὶ ἄρτῳ χρώμενος. καὶ προσπτύω ταῖς ἐκ πολυτελείας ἡδοναῖς. Epicur. apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 17.

z Ἑλοίμας ἔχειν καὶ τῷ Διὶ ὑπὲρ εὐδαιμονίας ἀγωνίζεσθαι, μάζαν ἔχων καὶ ὕδωρ. Idem apud eundem, ſed vitiatus, & ſic reſtituendus: qam vocem ἀστεῖας notat Clem. Alex. *Strom. l.* 1. ac ampliùs intendit & extendit Seneca *Epiſt.* 110. *Faciamus*, inqit, *oro te, etiamſi iſta defuerint.* Et ipſe *Epiſt.* 25. *Intra hæc ſiqis deſiderium ſuum clavſit, cum ipſo Jove de fœlicitate contendat.*

a Καὶ μάζα καὶ ὕδωρ τοῦ ἀκροτάτου δίδωσιν ἡδονήν, ἐπεὶ δὰν ἐνδέων ἦς αὐτὰ προσενέγκηται. Epicur. *ibid.*

b Idem apud Ciceron. *de finib. lib.* 2. Οἱ λιτοὶ χυλοὶ ἴσην πολυτελεῖ διαίτῃ τὴν ἡδονὴν προσφέρουσιν, ὅταν ἅπαν τὸ ἀλγοῦν ἐξαιρεθῇ. apud Laërt. *lib.* 10.

c Διαφερόντως ἐδόκει σώφρων εἶναι. *Præcipue temperans eſſe videbatur.* Ariſtot. *Ethic. lib.* 10. *cap.* 2.

qâ etiam d *vitæ ratione fidem dogmati ſuo eſt ampliorem conſecutus; utpote qi* e *non affectu vitioſo, avt partium ſtudio, ſed judicio incorrupto* f *& veritatis vi victus* g *de principatu pro voluptate ſententiam tuliſſet.* de Epicuro verò ambigi non immeritò poteſt; qem Timochares narrat, non *aſſem nec totum*, ſed h *minam* integram *in victum diurnum qotidie impendere ſolitum*, ídqe i ipſum alibi de ſe eſſe profeſſum. Aliud itaqe fuiſſe videtur, qod ex uſu communi, aliud qod per exercitium peculiare factitabat. k *Certos* utiqe *habebat dies, qibus malignè famem extingveret, viſurus an aliqid deeſſet ex plena & conſummata voluptate, vel qantum deeſſet, & an dignum qod qis magno labore penſaret.* ſive, qibus tanqam l *ad palum exerceretur, nè imparatum fortuna deprehenderet*, & m *ut contra injurias fortunæ inter ejuſdem beneficia firmaretur.* Hoc per intervalla feciſſe videtur, qod Evdoxus forſan jugiter. Victum avtem tenuem ſimplicémqe, qa de cavſſa lavtiori ac multiplici, perpetim uſurpatæ præſertim, præferendam exiſtimet, rationes ab ipſo proditas habemus. Et primò qidem loco, n *non ob luxum ipſum avt intemperantiam*, o qam *nec propter ſe fugiendam*, utì p *nec temperantiam propter ſe expetendam*, definiat; ſed *ob moleſtias graves, qæ indè provenire poſſint.* Qia nimirum ex largiore ac lavtiore victu jugiter habito, ingentes in re familiari excitantur tempeſtates, qibus, dum epulandi modus nullus adhibetur, facultates funditus exhavriuntur, & *patrimonia* integra, qaſi q *pilæ in modum convoluta*, r *ovi ſorbilis inſtar*, ità penitus *deglutiuntur*, ut rerum omnium egeſtas ſumma protinus conſeqatur. Sed in re familiari tantummodo tam gravia iſthinc emergunt, ſed & in corpore ipſo, s qod eſt illis *boni maliqe omnis*, qia *voluptatis & doloris*, utì mox videbitur, *ſedes præcipua.* t *Conſequntur enim*, inqit, *magni dolores eos, qi voluptatem ratione ſeqi neſciunt :* dum v *qæ deſiderantibus alimenta erant, onera fiunt plenis*; x *multóſqe morbos multa faciunt fercula*; & y *miſerabilior ex cruditatibus qàm ex fame enaſcitur macies*; eæ deniqe crapulam ebrietatémqe ſequntur z *capitis vertigines*, oculorum ſuffuſiones, *cerebri æſtuantis verminationes*, artuum reſolutiones, corporis totius affectus moleſtiſſimi, a qos ſi vel præſentiſcerent homines, vel prævíſos haberent, negat ille apud Comicum Græcum, futurum, ut luxui vinolentiæqe, avt toties, avt tantopere indulgerent. Adhæc proſpectum hac ratione volebant, cùm ipſe, tum & ipſius aſſeclæ, *ut* b *cùm in ipſa ſecuritate animus ad difficilia ſe præparâſſet, nunqam expaveſcerent, qod ſæpiùs experti, priùs didicerant, minúſqe moleſtè id perferrent, ſi neceſſitas incideret, cui antè aſſveverant.* Porrò ut experiundo addiſcerent, c *qàm exi-*

d Ἐπιστεύοντο οἱ λόγοι, δι' ἣν ἦθος ἀρετήν. *Cujus rationes ob morum virtutem credebantur.* Ibid.

e Οὐχ ὡς φίλῳ τὴν ἡδονῆς. *Non ut amicus voluptatis.*

f Οὕτως ἔχειν καθ' ἀλήθειαν. *Ibid.*

g Συνηγορῆσαι πρὸς τὴν ἀσωτείαν τῇ ἡδονῇ. *Ibid. lib.* 1. *c.* 12.

h Μνᾶν ἀναλίσκειν ἡμερησίαν εἰς τὴν τράπεζαν. Laërt. *l.* 10.

i In *Epiſt. ad Leontium meretriculam, & ad diſciplinæ ſuæ obſervantes Mitylenæos philoſophos.*

k Senec. *Epiſt.* 18. ex Epicuri *ad Polyænum Epiſt.*

l Idem *ibid.*

m *Ibid.*

n Οὐ δι' αὐτὰς, ἀλλὰ διὰ τὰ ἀκολουθοῦντα αὐταῖς δυσχερῆ. *Non tam ipſarum cavſſa, qam ſeqentium ipſas incommodarum.* Epicur. apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 17.

o Torqat. apud Cicer. *de finib. lib.* 1.

p Idem *ibid.*

q Σφαῖραν ἀπέδειξε τὴν πατρῴαν οὐσίαν, ὅτω ἰταμῶς ἅπαντα κατεμασήσατο. *Patrimonium fecit pilam, tanta ingluvie & celeritate abſorpſit omnia.* Alexis Cnidiâ, apud Athen. *l.* 4.

r Ὥσπερ ὠόν τις ῥοφῶν; ὅτω σωτροχύλικε, κἀξενόκνυσε. *Ut ſi qis ovum ſorbeat, in rotundam pilulæ formam redegit & deglutiit.* Nicomach. apud eund. *lib.* 2.

s Videantur, qæ apud Cicer. ex Epicuro *de finib. lib.* 2. paulò pòſt exhibentur.

t Torqatus apud Cicer. ex Epicuri ſententia, *de finib. l.* 1.

v Senec. *Epiſt.* 95.

x Idem *ibid.*

y *Ibid.*

z *Ibid.*

a Εἰ δὲ μεθύσκεσθαι πρότερον τὸ κεφαλαλγὲς
Παρεγενέθ' ἡμῖν, εὐθ' ἂν εἰς οἶνόν ποτε
Προσῆτο πλεῖον δὲ μετρίως. νυνὶ δὲ
Τιμωρίαν τ' προσδοκῶντες τ' μέθης
Ἦλθον, πρόπωτος οὐ κεκραιπαλῶτες πίνομεν.
Ante ebrietatem ſi crapula, capitisqe gravitas
Invaderet nos, nemo unqam vini
Plus ſibi permitteret, qam qod ſatis eſt: nunc avtem
Qoniam ebrietatis pœnas non ſperamus
Acceſſuras, merum alacriter bibimus.

Alexis *Phryge.* Et in eandem mentem Clearchus *Corinth.*

Εἰ τοῖς μεθυσκομένοις ἑκάστης ἡμέρας,
Ἀλγῶν σωέβαινε κεφαλὴ πρὸ πιεῖν
Τὸν ἄκρατον, ἡμῶν οὐδεὶς ἔπινεν ἄν.
Νυνὶ δὲ πρότερον γε πόνος ἡδονὴν
Προλαμβάνοντες ὑστερεῖμεν τἀγαθοῦ.
Iis qi inebriantur qotidie,
Capitis dolor ſi accedat, priuſqam bibant
Merum, nemo noſtrum unqam biberet.
Nunc avtem qoniam ante illam moleſtiam
Voluptate fruimur, ea fruſtramur utilitate qæ in vino eſt.

Habet utrumqe Athenæus in *Dipnoſophiſtis*, hoc *lib.* 14. *p.* 613. B. illud *lib.* 10. *pag.* 429. E.

b Sen. *Epiſt.* 18. Πρὸς τὴν τύχην ἀφόβους παρασκευάζει. *Adverſus fortunam parat interritos.* Epicur. apud Laërt. *lib.* 10. *c.* 131.

c Epicur. apud Senec. & Laërt. *ibid.*

exiguum naturæ ſatisfaciat, qantúmqe ex iſtis voluptatis percipi poſſit, d *ubi indigentiâ affectus qis ſumpſerit ea.* Deniqe ut e *ex victu lavtiore voluptas plenior* accreſceret, cùm f *voluptates uſus rarior commendare* atqe g *intendere ſit natus;* freqentior avtem, & continuus magìs multò ſenſum contrà obtundere atqe hebetare conſveverit. ac proinde aſſiduam eſcæ delicatioris uſurpationem h *ſumptûs qàm oblectamenti amplius habere* pronunciant. i Acriores utiqe ad res placitas intermiſſas revertimur: eſuíqe k *lenocinium* eſt *antecedens* eſuries, ut liberationis *muneri metus.* l *Cibi* itaqe *condimentum famem* Socrates dicebat, *potionis ſitim.* qemadmodum avtem ille m *ad cœnam veſpertinam famem ſe obſonare* ajebat *ambulando:* Epicurus itidem n *ad epulas* inſecuturas *appetitum vehementiorem,* o *famem maligniùs extingvendo, avcupabatur,* qò amplior ex lavtitiis haberetur voluptas. Cæterùm ad virtutem veram, lavdémqe juſtam nihil habet momenti, qicqid non honeſti cavſsâ, ſed vel lubentiæ ampliori conciliandæ, vel moleſtiæ majori amoliendæ ſuſcipitur.

Ità *rigida, ſevera, triſtia* vidimus; *fortia* videamus. *Fortis,* inqit, eſt Epicurus, & *fortia* loqitur: p *fortis, licèt manuleatus; fortis, ſed ſtolâ indutus.* Ecqa re fortis? Qia non prudenter tantùm, ſed & fortiter agit. Etiamſi enim q *Voluptatem omnem in ſe bonum, dolorem omnem in ſe malum* cenſeat; r *bono* tamen *qandóqe tanqam malo utitur, & malo* viciſſim *tanqam bono;* s prout expedire *vel non expedire viſum fuerit,* t *ſiqidem & voluptatibus qibuſdam qandóqe ſe abſtinet, ob moleſtias, qas admiſſæ eſſent parituræ;* v *& labores doloréſqe graviores etiam ac diuturnos nonnunqam ſponte lubénſqe ſuſtinet, qò voluptatem indè ampliorem deinceps conſeqatur:* (x *iſtius* enim *conſeqendæ gratiâ univerſa & patrare & perpeti* diſertè profitetur) qod non prudentis duntaxat, ſed & fortis eſt.

Verùm non eſt illico *fortis* pronunciandus, qicunqe aſperi avt adverſi qicqam ſubire ſuſtinuerit. Alioqi *fortes amantes* cum a Naſone prædicemus, vel *amentes* etiam; qorum illi libidinis œſtro perciti, nihil non laborioſum ſuſtinent ultronei; illi per mentis errorem arrepti abreptíqe, in nihil non periculi plenum b citra formidinem ullam proruunt. *Fortis* fuerit c Mutium agens maleficus, qi *tunicâ præſente moleſtâ,* in focum ardentem manum ultrò immittit. *Fortes* fuerint, qi d *vitæ tædio, qam vitæ genere inqietam ſibi fecerint ipſi, ad mortem confugiunt;* adverſus qos e Epicurus ipſe pronunciat: *fortiùs* facturi, cenſente Epigrammatario, ſi f refugerit ille, g ſuſtinerent iſti. *Fortes* contrà, qi h vitæ cupidine nimiâ, cruciatûs & tormenti nihil ſubire ac perpeti recuſent,

d Epicur. apud Stob. *ſup.*

e Torqat. apud Cicer. *de finib. lib.* 1.

f Juven. *ſat.* 11.

g Τῶν ἡδέων τὰ ἀπανισώτατα γενόμενα μάλιστα πίπτει. *Dulcium qæ variſſima ſunt, maxime delectant.* Democrit. apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 17.

h Ὑπερβάλλουσι γὰρ πέψις μὲν οὐκ ἔνεστι, πολυτέλεια δέ. *In iis qæ modum excedunt ſumptus qidem eſt, nulla delectatio.* Alexis *Amante.* Athen. 10. *pag.* 419. ſive, Δαπάνη πρὸς ἔστιν, ἡδονὴ δ' οὐδ' ἡτισοῦν. *Impenſa eſt, voluptas ne ulla qidem.* Idem *Mentiente.* Athen. *l.* 10. *pag.* 419.

i *Acriores ſunt morſus intermiſſa libertatis, qàm retenta.* Cic. *Offic. l.* 2.

k Senec. *de benef. l.* 1. *c.* 11.

l Cicer. *de finib. lib.* 2.

m Cicer. *Tuſcul. l.* 5. Ὄψον συνάγειν πρὸς τὸ δεῖπνον. Laërt. *lib.* 2.

n Τοῖς πολυτελέσιν ἐκ διαλειμμάτων προσερχομένοις κρείττονας ἡμᾶς διατίθησι. *Sumptuoſas ad epulas per intervalla accedentes meliores nos efficit.* Epicur. apud Laërt. *l.* 10. *c.* 131.

o Sen. *Epiſt.* 18.

p Idem *Epiſt.* 33. & *de Vit. beat. c.* 13.

q Πᾶσα ἡδονὴ διὰ τὸ φύσιν ἔχειν οἰκείαν, ἀγαθόν. καὶ πᾶσα λυπὴ, κακόν. *Omnis voluptas eo qod naturam familiarem habet, bonum eſt: ſicut & dolor omnis malum eſt.* Epicur. apud Laërt. *l.* 10. *c.* 129.

r Χρώμεθα τῷ ἀγαθῷ κατά τινας καιροὺς ὡς κακῷ. τῷ δὲ κακῷ τὸ ἐμπαλιν ὡς ἀγαθῷ. *Utimur bono qibuſdam temporibus ut malo; contra vero malo tanqam bono.* Ibidem *c.* 130.

f Τῇ συμμετρήσει καὶ συμφερόντων καὶ ἀσυμφόρων βλέψει ταῦτα πάντα κρίνοντες. *Comparatione & intuitu utilium & inutilium omnia iſta dijudicantes.*

t Ἔστι γὰρ ὅτε πολλὰς ἡδονὰς ὑπερβαίνομεν, ὅταν πλεῖον, ἡμῖν τὸ δυσχερὲς ἐκ τούτων ἕπηται. *Plerasque enim voluptates transgredimur, qando ex his major moleſtia nos ſeqitur.*

v Καὶ πολλὰς ἀλγηδόνας ἡδονῶν κρείττους νομίζομεν ἐπειδὰν μείζων ἡμῖν ἡδονὴ παραγένηται, πολὺν χρόνον ὑπομείνασι τὰς ἀλγηδόνας. *Et dolores nonnullos voluptatibus præſtare arbitramur, qandoqidem ex diuturna toleratione dolorum major nos voluptas ſeqitur.* Idem, *ibidem. c.* 129.

x Τούτου γὰρ χάριν ἅπαντα πράττομεν. *Ibid.*

a *Amor. lib.* 1. *Eleg.* 9.

b *Mente lapſi, mortem non metuunt.* Senec. *Epiſt.* 36.

c *In matutinâ nuper ſpectatus arenâ*
Mutius, impoſuit qi ſua membra focis,
Si patiens fortíſqe tibi durúſqe videtur,
Abderitana pectora plebis habes.
Martial. *lib.* 10. *Ep.* 25.

d Senec. Ep. 24.

e Idem *ibid.*

f *Nam cùm dicatur, tunicâ præſente moleſtâ,*
Ure manum, *plus eſt dicere,* Non facio.
Martial. *ubi ſupr.*

g *Rebus in anguſtis facile eſt contemnere vitam:*
Fortiter ille facit, qi miſer eſſe poteſt.
Idem *lib.* 11. *Ep.* 57.

h *Optat ultima malorum, & qa pati graviſſimum eſt, vita longioris mercede.* Senec. *Epiſt.* 101.

i non tam qò *vitam ulteriùs protollant*, qàm *qò mortem diutius protrahant.* *Fortis* fuerit Mœcenas, k *mollitie* infamis, ſi carmen illud horridum ex vero animi ſenſu emiſit;

l *Debilem facito manu,*
Debilem pede, coxâ:
Tuber aſtrue gibberum;
Lubricos qate dentes.
Vita ſi ſupereſt, bene eſt:
Hanc mihi, vel acutam
Subde, ſuſtineo, crucem.

m *ſuffigas*, inqit, *licèt, & acutam ſeſſuro crucem ſubdas. eſt tanti vulnus ſuum premere, & patibulo pendere diſtrictum, dum differat id, qod eſt in malis optimum, ſupplicii finem.* *Fortis* demum fuerit, qicunqe dura pertulerit, qò vel naturæ neceſſitatibus urgentibus ſatisdet, vel affectui vitioſo alicui gratum faciat. n *Cauſſa*, ajunt, *non pœna, martyrem facit.* nec fortem arguunt perpeſſiones ipſæ, ſed perpetiendi rationes. Ille duntaxat *fortis* jure cenſetur, o qi *honeſti cauſsâ* iſtiuſmodi ſtrenuè pertulerit. Nunqam avtem *honeſti cauſsâ* qicqam perpeti ſuſtinuerit, cui *honeſtum* ipſum, voluptate ſemotâ, vel pro nihilo, vel pro re nihili habetur, utpote qod p *umbram neſcio qam* meram reputat, cui ſolidi nihil ſubſit; qiqe a *fortitudinem ex rei natura nullam* eſſe exiſtimat, niſi qòd *utilitatis ratione dura tolerantur.*

Sed *fortia* tamen Epicurus loqitur, extántqe hujus revera qædam vaniloqæ magis qàm magnanimæ voces. *Sapientem* utiqe ſuum affirmat, b *etiamſi torqeatur beatum fore*; imò, c *ſi in Phalaridis tavro peruratur, exclamaturum, Qàm ſvave, qàm dulce hoc eſt? qàm hoc non curo?* Se verò decumbentem ſpiritúmqe extremum trahentem, d *ſupremum eundem & beatiſſimum vitæ diem agere* profitetur, e *cùm tanti veſicæ viſcerúmqe morbi cruciatúſqe adeſſent, ut nihil ad eorum magnitudinem poſſet accedere.* f *compenſatam enim cum ſummis torminibus lætitiam, qam ex inventorum ſuorum memoria capiebat.*

Cæterùm, g *non qid dicat qis, ſed qid ſentiat, refert.* Et iſta qidem is dicere poterat, cui h *unum bonum honeſtum, unum malum turpitudo*; cui i *nihil bonum malúmqe, ſit niſi bonus malúſqe animus*; cui k *virtus ſola ad vitam beatam ſufficit, &* l *ipſa per ſe ſatis eſt*; cui per cruciatus qoſcunqe, qantoſcunqe m *de ſorte beata nihil defringitur*, nihil decedit, nihil deperit; cùm *virtus*, nec n *ad rotam* unà *aſcendere*, nec *ad equleum* unà deſcendere, defugiat; nec ad o *tunicam incendialem* admotam, avt indutam etiam deſerat, ſed in ea comes individua adhæreat, & p *per ignes* illos ipſos, qi corporis membra depaſcunt & abſumunt, *colluceat.* his principiis imbutum iſtiuſmodi proloqi fas eſt, qum decretis dicta ſint conſentanea, nec à dogmate ſermo diſſentiat. Ecqis verò eſt adeò avt mentis impos, avt ſenſûs communis expers, qi hæc ex animi ſententiâ protuliſſe, avt proferre potuiſſe credat eum, qi q *Voluptatem* ſtatuit eſſe *ſummum bonum*, *dolorem* & cruciatum *ſummum malum*, r *omneſqe*, etiam *animi voluptates*

i Θάνατον, ὐ βίον μακρότερον ποιεῖν. Plut. de ſer. num. vindict. *Qid hujus vivere eſt? diu mori.* Senec. *Epiſt.* 101.

k *Apparet mollem fuiſſe, non mitem.* Sen. *Epiſt.* 114. cujus de eodem videri poteſt cenſura, cùm *ibi*, tum & *Epiſt.* 19. & *Epiſt.* 92.

l Apud Sen. *Epiſt.* 101.

m Senec. *ibid.*

n Avguſt. *in Pſal.* 34. *& Epiſt.* 167.

o Καλὸν ἕνεκα ὁ ἀνδρεῖος ὑπομένει καὶ πράττει τὰ κατὰ τὴν ἀνδρείαν. Ariſtot. *Ethic. l.* 3. *c.* 7.

p Torqat. apud Cicer. *de fin. lib.* 1.

a Τὴν ἀνδρείαν φύσει μὴ γίνεσθαι, λογισμῷ δὲ συμφέροντος. Epicur. apud Laërt.

b Ἐὰν περιβληθῇ ὁ σοφὸς, εἶναι αὐτὸν εὐδαίμονα. Idem *ibid.*

c Idem, apud Cicer. Tuſcul. *l.* 2. & *l.* 5. & Senec. *Epiſt.* 66.

d Μακαρίαν ἄγοντες καὶ ἅμα πλευταίαν ἡμέραν τὸν βίον ἐγράφομεν ταυτί. Epicur. *Ep. ad Idomen.* Laërt. *l.* 10. Cicer. *Tuſc. l.* 2. & *de fin. l.* 2. Sen. *Ep.* 66. & 92.

e Στραγγουρία τε παρηκολουθήκει, καὶ δυσεντερικὰ πάθη, ὑπερβολὴν οὐκ ἀπολείποντα δὲ ἐν ἑαυτοῖς μεγέθους. Ibid.

f Ἀντιπαρετίθετο δὲ τούτοις τὸ κατὰ ψυχὴν χαῖρον, τῇ τῶν γεγονότων ἡμῖν διαλογισμῶν μνήμῃ. *Ibid.*

g Senec. *Epiſt.* 9.

h Idem *de vit. beat. c.* 4.

i Idem *ibid.*

k *Ibid. c.* 16.

l Idem *Ep.* 92.

m Ibid.

n Cicer. *Tuſc. lib.* 5.

o Tertull. ad Nat. *l.* 1. *c.* 18.

p Senec. *de benef. l.* 6. *c.* 4.

q Epicuri dogma apud Laërt. *lib.* 10. & Cicer. *de finib. l.* 1. & 2.

r Cicer. *de fin. l.* 2.

ptates & dolores, ad corporis voluptates & dolores pertinere contendit; qi negat f *gavdere qenqam niſi propter corpus*, avt t *animi gavdium eſſe ullum, niſi qod à corpore oriatur, & ad corpus referatur*; qi deniqe diſertè profitetur, v *nec intelligere qidem ſe poſſe, ubi ſit, avt qid ſit ullum bonum, præter illud, qod ſenſibus corporeis, ex cibis potionéqe, formarum aſpectu, avrium delectatione, & obſcœnâ voluptate percipiatur.*

x *Non eſt*, inqit poeta, *beatus, eſſe ſe qi non putat.* aſtipulatur Epicurus; nec, *qi non beatum ſe putat*, dixiſſe contentus, y *qi non beatiſſimum ſe judicat*, dixit. Qî avtem, non jam, *beatum*, dico, *putare*, ſed *beatiſſimum* etiam *judicare* ſe poterat, cùm non in *ſummo* tantùm *malo*, ſed in ſummi mali gradu ſupremo, qo altiorem avt intenſiorem dari poſſe negat, verſatum ſe profitetur?

Sed diutiùs in hara hac, non qidem purganda, ſed luſtranda hæſimus. ab ea ad porticum, avræ liberiori ac ſalubriori captandæ, & contrà, qàm de ſe olim Cynicus Lacedæmone Athenas proficiſcens, a ἐκ τῆς γυναικωνίτιδος εἰς ἀνδρωνῖτιν, *à fœminis ad viros, à mulierculis ad mares*, tranſeamus.

Apud b Stoicos ergò omnia, à veris ſaltem Epicureis illis, c diverſa; imò eis adverſa plané.

Numen iſti *cœleſte* d *rerum humanarum curam gerere; nec univerſi tantummodo, ſed hominum etiam ſingulorum, & rerum qòqe ſingularum; rebus humanis præſtò eſſe*, e *generiqe humano, non ad bona verè ſic dicta duntaxat, ſed & ad vitæ hujus commoda & adminicula ſuppetias ferre. Deum* itaqe *ante omnia* f *colendum*, g *ad omnia invocandum*, h *per omnia cogitandum, in omnibus* i *agnoſcendum, &* k *comprobandum*, l *de omnibus lavdandum & celebrandum*; m *huic uni in omni negotio ſimpliciter obſeqendum*, n *ab ipſo, qicqid obvenerit, animo prompto ac lubenti excipien-*

***

dum

f Torqat. *ibid. l.* 1.

t *Ibid. l.* 1. & 2.

v Οὐ γὰρ ἔγωγε ἔχω ἔννοιαν τἀγαθὸν, ἀφαιρῶν τὰς διὰ χυλῶν ἡδονὰς, τὰς δι' ἀφροδισίων, καὶ τὰς δι' ἀκροαμάτων, καὶ τὰς διὰ μορφᾶς. Epicur. *l. de fin.* apud Laërt. *l.* 10. & Cic. *de fin. l.* 2. & *Tuſc. l.* 3.

x Poëta neſcio qis, apud Senecam *Epiſt.* 9.

y Epicur. *ibid.*

a Ἐκ τῆς ἀνδρωνίτιδος εἰς τὴν γυναικωνῖτιν. *A viris ad mulieres.* Diogen. Laërt. *lib.* 6. *c.* 9.

b Ἡ ἀνδρωδεστάτη αἵρεσις Στωϊκή. *Secta Stoica graviſſima.* Laërt. *l.* 6. in *Antiſten.* §. 14. *Stoici virilem ingreſſi viam.* Sen. *de conſtant. ſap. c.* 1. *Stoicorum rigida & virilis ſapientia.* Idem *ad Helv. c.* 12.

c *Tantum inter Stoicos & cæteros ſapientiam profeſſos intereſſe, qantum inter fœminas & mares.* Idem *de conſtant. c.* 1.

d Epictet. *diſſert. l.* 1. *c.* 12. & *c.* 14. & *c.* 16. Marc. *l.* 2. §. 11. & *l.* 6. §. 43.

e Marc. *l.* 1. §. 17. & l. 9. §. 27. & §. 40.

f Τί γὰρ ἔτι ἄλλο, ἢ θεοὺς μὲν σέβειν καὶ εὐφημεῖν, ἀνθρώπους δὲ εὐποιεῖν. *Qid ſuffecerit, niſi ut Deos colas, & celebres, hominibus benefacias.* Marc. *l.* 5. §. 33.

g Ἐφ' ἅπασι δὲ θεὸς βοηθὸς. *In cunctis vero opem divinam advoces.* Idem *l.* 6. §. 23. Καὶ πᾶν καὶ τὸ μικρότατον οὕτω ποιεῖν. *Et rem qamqe, etiam leviſſimam ita peragas.* Idem *l.* 3. §. 13.

h Ἐκ πράξεως μιᾶς πρᾶξιν μεταβαίνειν σωὶ μνήμη θεοῦ. *Ut ab una actione ad alteram tranſeas numinis memor.* Idem *l*, 6. §. 7.

i Οὔτε γὰρ ἀνθρωπινόν τι ἄνευ τοῦ θείου τὰ θεῖα συναναφορᾶς ἓν πράξεως, ὅτε ἔμπαλιν. *Neqe enim, homines qod ſpectat, qicqam recte egeris ſine habito ad res divinas reſpectu; nec vice verſa.* Idem *l.* 3. §. 13.

k Τοῖς θεοῖς σύμφωνον, ἐπαινοῦντα ὅσα ἐκεῖνοι διανέμουσι καὶ ἐποτετάχασιν. *Diis conſentientem, dum qacunqe illi attribuunt ac conſtituunt, lavdas.* Idem *l.* 6. §. 16. Ἐγώ σοι ὑπὲρ ἁπάντων τούτων παρὰ σοῦ τοῦ ἀνθρώπους ἀπολογήσομαι. *Ego te in rebus omnibus apud homines defendam.* Epictet. *l.* 2. *c.* 16.

l Τότε μὲν ἐγὼ ἡμάρτανον, νυνὶ δὲ οὐκ ἔτι. χάρις τῷ θεῷ. *Tunc & ego peccabam: nunc vero non item, gratia ſit Deo.* Idem *l.* 4. *c.* 4. Ἐφ' ἑκάστῳ τῶν ἐν κόσμῳ γινομένων, ῥᾴδιόν ἐστιν εὐχαριστῆσαι τῷ θεῷ, ἐὰν δύο ἐν ἔχῃ ταῦτα ἐν ἑαυτῷ δύναμίν τε συνεργικὴν τῶν γενομένων ἐκείνων, καὶ τὸ εὐχαρίστειν. *Ex ſingulis, qæ in mundo fiunt, rebus, providentia lavdari facile poteſt; ſi cui duo hæc inſunt: unum, facultas naturâ cujuſqe rei perſpiciendi: alterum gratus animus.* Idem *l.* 1. *c.* 6. & apud Stob. *tom.* 1. *l.* 1. *c.* 4. ex qo emaculandi codices Epicteti. Idem *lib. ejuſd. cap.* 16. poſt recenſita varia providentiæ apoteleſmata, Ταῦτα, inqit, τίς ἐξαρκεῖ λόγος ὁμοίως αὐτὰ ἐπαινεῖν, ἢ θαυμάσαι; εἰ γὰρ νῦν εἴχομεν, ἄλλο τί ἔδει ἡμᾶς ποιεῖν καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ; ἢ ὑμνεῖν τὸ θεῖον, καὶ εὐφημεῖν, καὶ ἐπεξέρχεσθαι τοὺς χάριτας; οὐκ ἔδει καὶ σκάπτοντας, καὶ ἀροῦντας, καὶ ἐσθίοντας, ἄδειν τὸν ὕμνον τὸν εἰς τὸν θεόν; Μέγας ὁ θεὸς, ὅτι ἡμῖν παρέχει ὄργανα ταῦτα, δι' ὧν τὴν γῆν ἐργασόμεθα. Μέγας ὁ θεὸς, ὅτι χεῖρας δέδωκεν, ὅτι καταπόσιν, ὅτι χοιλίαν, ὅτι αὔξεσθαι λεληθότως, ὅτι καθεύδοντας ἀναπνεῖν. ταῦτα ἐφ' ἑκάστῳ εὐφημεῖν ἔδει. καὶ τὸ μέγιστον καὶ θειότατον τὸν ὕμνον ἐφυμνεῖν. ὅτι τὴν δύναμιν ἔδωκε τὴν παθητικὴν τούτων, καὶ ὁδῷ χρησικήν. *Nunqid oratione hæc ſatis avt lavdari avt illuſtrari poſſunt? nam ſi ſani eſſemus, qid nobis aliud agendum erat & publice & privatim, qam numen celebrandum & lavdandum, & grates perſolvendæ? Nonne & inter fodiendum & arandum & edendum hymnus hic cantandus erat Deo, magnus eſt Deus, qi nobis inſtrumenta præbet hæc qibus terram excolamus? magnus eſt Deus, qi manus dedit, qi deglutiendi vim, qi ventrem, qi effecit, ut latenter creſcamus, ut dormientes reſpiremus? Hæc ſingulis in rebus cantanda erant, & hymnus maximus ac diviniſſimus reſonandus, qod facultatem dedit harum rerum intelligentem, & utendi ratione inſtructam.* Et qæ ſequntur his gemina, homine Chriſtiano qovis non indigna; Chriſtum modò donatum nobis adjeciſſet.

m Ἐγὼ ἔχω τινὶ ὑποτεταχθαι, τίνι πείσεσθαι δεῖ, τῷ θεῷ. *Ego vero habeo cui me obnoxium eſſe oportet, cui obtemperare, Deum.* Epictet. *Diſſert. l.* 4. *c.* 12. Ἐκὼν σεαυτὸν τῇ κλωθοῖ συνεπιδίδου, παρέχων συννῆσαι, οἷς ποτὲ ποτε προῄρηται βάλεσθαι. *Fato ſponte tua te dedas; ei permittens, qibuſcunqe libuerit rebus te deſtinet.* Marc. *l.* 4. §. 34.

n Ἀρεσκόμενος τοῖς ἐκ τῶν ὅλων ἐπονεμηθεῖσι. *Qi rebus ab univerſo ſibi aſſignatis acqieſcit.* Idem *ibid.* §. 25. Ἀσπαζόμενος ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς τὰ συμβαίνοντα πάντα. *Ex animo prorſus amplexans qacunqe illi contigerint.* Idem *l.* 3. §. 4. Ἁπλῶς μηδὲν

dum atqe amplexandum; o *nihil melius*, p *nihil convenientius*, q *nihil conducibilius*, r *nihil opportunius avt tempeſtivius, qàm id qicqid exiſtat, qod ipſe voluerit, exiſtimandum*; ſ *qocunqe ducere viſum fuerit*, t *citra tergiverſationem avt murmurationem, ſponte ſeqendum*; v *locum ſtationémqe, qemcunqe is aſſignaverit, ſtrenuè tuendum, enixè tenendum*, etiamſi *mortem millies oppetere oporteret.*

Hæc de *Numine* Stoici, & erga Numen affectu: de *Homine* qid, & officiis adverſus congenerem ſibi præſtandis?

Hunc & a *corditùs diligere, &* b *curare*, c *&ſuſtinere*, d *injuriâqe omni* (*ut qæ* e *impietatis etiam notam inurat*) *abſtinere*, *&* f *beneficentiâ proſeqi*, g *nec ſibi ſoli genitum cenſere ſe, avt vivere, ſed* h *in commune bonum ac beneficum* i *cunctis, pro facultate viribúſqe, ſemet exhibere*; k *re ipsâ, reíqe bene geſtæ conſcientiâ*, (l *nec hac etiam ipsâ qadantenus reputatâ*) *citra* m *teſtem, avt* n *mercedis ſpem*, o *commodíve proprii intuitum, contentum agere*, p *à beneficio uno præſtito ad aliud tranſire*, q *nec unqam benefaciendo defetiſci*; r ſed *vitæ telam, tanqam vivendi fructus hic ſit, benefactis ſibi invicem continenter annexis ità totam pertexere*, ſ *ut nuſqam interveniat* t *hiatus ullus vel minimus*; v *beneficii loco, qòd benefecerit habentem*; x *ſibiqe profuiſſe exiſtimantem, ſi alii cuiqam uſui eſſe potuerit*; y *nec extra ſe proinde qicqam vel lavdis humanæ*

μηδὲν ἄλλο θέλε, ἢ ἃ ὁ Θεὸς θέλει. *Denique, nihil velis aliud niſi ea qæ Deus vult.* Epictet. *l.* 2. *c.* 17. Προσκαθάπτομαί μου τῇ ὁρμῇ τῇ Θεῷ. ἃ ἐκεῖνος θέλει, ταῦτα θέλω. ὃ ἐκεῖνος οὐ θέλει, ταῦτα οὐ θέλω. *Appetitum meum obedientem prabui Deo: qa ille vult, & ego volo; & qa ille nòn vult, ego non volo.* Idem *l.* 3. *c.* 26. & *l.* 4. *c.* 7.

o Κρεῖττον γὰρ ἡγοῦμαι, ὃ ὁ Θεὸς θέλει, ἢ ὃ ἐγώ. *Melius eſſe duco qod Deus vult qam qod ego volo.* Idem *ibid.*

p Μόνον φιλεῖν τὸ ἑαυτῷ συμβαῖνον καὶ συγκαθόμενον· ἢ γὰρ ἁρμοδιώτερον, *Id ſolum diligas qod obvenit, & a fato deſtinatum eſt tibi: ecqid enim magis eſt congruum?* Marc. *l.* 7. §. 57.

q Συμφέρει ἑκάστῳ, ὃ φέρει ἑκάστῳ ἡ τῶν ὅλων φύσις. *Confert cuiqe, qod fert cuiqe natura univerſi.* Idem *l.* 10. §. 20.

r Καὶ τότε συμφέρει, ὅτε ἐκείνη φέρει. *Et tum confert, qando illa fert.* Ibid.

ſ Τοῖς Θεοῖς ἑπόμενον ἀφελῶς παρέχειν. *Deis obſeqentem ſe ſimpliciter præſtare.* Marc. *l.* 12. §. 27. & 31. Προσκείσομαι ἀφάκῃ καὶ ἀκόλουθος ἐκείνῳ, συνορμῶ, συνορέγομαι, ἁπλῶς συνθέλω. *Adhæreo illi ut miniſter & pediſſequs, cum illo deſidero, cum illo expeto; denique, qod ille vult, idem & ipſe volo.* Epict. *l.* 4. *c.* 7. Cleanthis votum, huic toties repetitum; *Ench. c.* 52. *Diſſert. l.* 2. *c.* 17. & *c.* 23. *l.* 3. *c.* 22. & *l.* 4. *c.* 4.

t *Optimum eſt Deum, à qo omnia proveniunt, ſine murmuratione ſeqi. malus miles eſt, qi Imperatorem gemens ſeqitur.* Sen. *Epiſt.* 107.

v Ἣν ἂν χώρην καὶ τάξιν εἰσηγήσῃ, μυριάκις ἀποθανεῖσθαι προτέρον ἢ ταύτην ἐγκαταλείψω. *Qem mihi locum & ſtationem mandaveris, millies potius mortem oppetam qam eam ut relinqam.* Epict. *l.* 3. *c.* 24. poſt Socrat. in Platon. *Apolog.*

a Ἴδιον δὲ ἀνθρώπου ἀπὸ καρδίας φιλεῖν τοὺς ἀνθρώπους. *Homini proprium eſt ex animo homines amare.* Marc. *l.* 7. §. 13. Καὶ εὐνοεῖν αὐτοῖς, ὡς φύσει φίλοις. *Bene velle illis ut natura amicis.* Idem *l.* 9. §. 27.

b Καὶ κήδεσθαι αὐτῶν. *Et curare illos.* Idem *l.* 9. §. 3.

c Καὶ ἀνέχεσθαι αὐτῶν. *Et illos ſuſtinere.* Idem *l.* 5. §. 33.

d Καὶ ἀπέχεσθαι αὐτῶν. *Et illis abſtinere.* Idem *ibid.*

e Ὁ ἀδικῶν ἀσεβεῖ. *Qi injuſtè agit, impiè agit.* Idem *l.* 9. §. 1.

f Καὶ εὖ ποιεῖν. *Benefacere.* Idem *l.* 5. §. 33.

g Καὶ ἐσκευάσθαι τὰ λογικὰ ἀλλήλων ἕνεκεν. τὸ μὲν οὖν προηγούμενον ἐν τῇ τοῦ ἀνθρώπου φύσει τὸ κοινωνικὸν ἐστι. *Rationalia condita ſunt ſui invicem gratia. Itaqe in hominis naturâ primum ac præcipuum eſt ſocietatem colere.* Idem *l.* 7. §. 55.

h Ἀρκείτω ἡ φύσις λογικὴ, τὰς ὁρμὰς ὅπῃ τὰ κοινωνικὰ ἔργα μόνα ἀπευθύνουσα. *Natura rationalis acqieſcit, ubi impulſus ſuos ad opera, qa ſocietatem juvent, ſola dirigit.* Idem *l.* 8. §. 5.

i Πάντων κήδεσθαι. *Qorumvis curam habere.* Idem *l.* 3. §. 4.

k Ἀρκεῖ ἡ παροῦσα πρᾶξις κοινωνική. *Sufficit actio præſens communicativa* Idem *l.* 9. §. 6. Ἑαυτῷ ἀρκεῖσθαι δικαιοπραγοῦντι. *Ut ſibi ſufficiat ipſa juſte agens.* Idem *l.* 7. §. 28.

l Οὐδὲ οἶδεν ὃ πεποίηκεν. *Neqe qid fecerit, novit.* Idem *l.* 5. §. 6. *dediſſe dum daret, oblitus.* Senec. *de benef. l.* 2. *c.* 6.

m Οὐ δεόμενος ἀνθρώπου μάρτυρος. *Qi hominis teſtimonio non opus habeat.* Marc. *l.* 3. §. 5. *In omnibus factis re, non teſte, moveri.* Cicer. *de fin. l.* 2.

n Μισθῷ γὰρ ἄνθρωπος τινὶ ἄνθρωπον φιλεῖ, καθ' Ἐπίκουρον. *Mercedis ergo homo hominem diligit juxta Epicurum.* Plutarch. *de amor. prol. pag.* 494.

o Καθαληκτικῶς δέδωκας, ὥστε ἐξ αὐτῆς τῆς πράξεως εὐθὺς ἀπειληφέναι πάντα τὸν καρπόν. *Qod non abſolute dediſti, nec tanqam qi totum actionis tuæ fructum jam ſtatim percepiſſes.* Marc. *l.* 9. *fin.*

p Ἐνὶ τέρπου καὶ παρασκευάζου, τῷ ἀπὸ πράξεως κοινωνικῆς μεταβαίνειν ὅπῃ πρᾶξιν κοινωνικήν. *Hoc uno te oblecta, in eoqe acqieſce, ut ab una, qa communitatem juvet, actione ad alteram tranſeas.* Idem *l.* 6. §. 7. & *l.* 5. §. 6.

q Καὶ μὴ κάμνειν. *Et non defatigari.* Idem *l.* 7. §. 74.

r Τὸ ζῆν ἀπολαύειν, σωμάτου ἄλλο ἐπ' ἄλλῳ ἀγαθόν. *Vita frui, bonum bono annectendo.* Marc. *l.* 12. §. 29.

ſ Ὥστε μήτε τὸ βραχύτατον χάσμα ἀπολείπεσθαι. *Ut ne minimum qidem intervallum bono vacuum relinqatur.* Idem *ibid.*

t Ἥτις γὰρ πρᾶξις σε μὴ ἔχει ἐφαπτομένην, εἴτε παρόντα, εἴτε πόρρωθεν, ὅπῃ τὸ κοινωνικὸν τέλος, αὕτη χαράσσει τὸν βίον. *Qacunqe actio tua ad finem hunc vel immediatè vel mediatè non tendit, vitam tuam divellit.* Idem *l.* 9. §. 23.

v Ἄνθρωπος ἐνεργείας πέφυκεν ὁπόταν τι ἐνεργήσῃ, ἢ ἄλλως εἰς τὰ μέσα συνεργητικὸν παρέξῃ, πεποίηκε πρὸς ὃ κατεσκευάσθη, καὶ ἔχει τὸ ἑαυτοῦ. *Homo cum ad benefaciendum natus ſit, ubi beneficium qippiam, avt qod in commune conducat fecerit, illud fecit ad qod conditus eſt, & qod ſuum eſt obtinuit.* Idem *l.* 9. *fin.*

x Ὠφελούμενος, ἐν ᾧ ὠφελεῖ. *Emolumentum in eo capiens, qod alteri præſtas.* Idem *l.* 7. §. 74.

y Ὅταν σὺ ἓν πεποιηκὼς ᾖς, καὶ ἄλλος ἓν πεπονθὼς, τί ἔτι ζητεῖς τρίτον, ὥσπερ οἱ μωροὶ, τὸ καὶ δόξαι ἓν πεποιηκέναι, ἢ τὸ ἀμοιβῆς τυχεῖν. *Ubi bene tu alicui feciſti, & beneficio ille affectus eſt, qid ſtultorum inſtar tertium qippiam qaras, puta, beneficii hominis exiſtimationem, avt beneficii accepti remunerationem. Ibid.* 73.

z Τὸ ἐν σοὶ τὸ κράτιστον ὑμᾶν, πρὸς τοῖς ἄλλοις χρώμενον, καὶ ὑφ' ᾧ ὁ σὸς βίος διοικεῖται. *Qod in te præſtantiſſimum eſt, colere, qod cæteris omnibus utitur, & a qo vita tua gubernatur.* Idem *l.* 5. §. 21. Πρὸς τούτῳ μόνῳ εἶναι ὀρκῶ, ᾧ ζῶν γνησίως θε-

humanæ vel lucelli, avt avcupantem aut expetentem. Ad hæc z *nihil mentis cultu antiqius,* a *nihil honesti studio potius avt pretiosius habere:* b *ab eo* deniqe, *qod officii sui esse nôrit,* c *nullâ vel vitæ, nedum alius rei cujuspiam, cupidine abducendum,* c *nullâ mortis, cruciatúsve ullius, nedum damni avt detrimenti, formidine abigendum, se permittere.*

Hæc *Stoicorum* sunt *decreta* & *præcepta*, & ipsorum principiis qidem planè congruentia, *sancta, recta, severa, fortia; pietatem, caritatem, humanitatem, magnanimitatem* spirantia: qibus priora illa, qæ sunt saltem verè Epicurea, nihil sapiunt, nihil sonant minùs.

Sed adversus Stoici nominis professores objiciuntur, *raritas, hypocrisis, defectio, defectus.* de singulis videbitur.

Ac primo qidem loco *raritas* sub animadversionem venit. Pavciores utiqe omni ævo reperiri, qi disciplinam hanc sunt amplexati, qàm qi ad sectas alias sese applicuerunt. Et hac revera in parte triumphant splendidè, atqe efferunt sese Epicurei, qi a Epicurum tot amicos & sectatores nactum gloriantur, ut *nec urbes integræ eos capere* possent. agnoscítqe, qi in Torqato Epicurum oppugnat Cicero, b *populum, qi vim maximam, avtoritatem minimam habet, cum Epicuro facere.*

Nec reverà qicqam istic mirandum occurrit. Notum est Stratonis Physici illud, c *Plures esse qi lavari, qàm qi ungi velint.* hoc est, ad thermas plures itare qàm ad palæstras. d *Semitæ utiqe arctiori atqe asperiori pavciores insistunt; latiore & leviore confertim incedituv.* e *Multitudo numerum habet; pondus non habet.* Calculi ubiqe numerosiores sunt qàm gemmulæ. Diverbium vetus est, f *Plures mali.* g *Turba pessimi indicium est.* h *eximia, raritate commendat natura.* i *nec unqam cum rebus humanis tam fæliciter est actum, ut meliora pluribus placerent.*

Verùm sicut in disciplinam hanc se pavciores dedêre; ità ab eadem hac ad alias, Epicuream præsertim, complures desciverunt, cùm ab aliis ad hanc rari deprehendantur transiisse.

Nec hoc certè qàm illud mirum magis. Celebre satis est Arcesilai illud, qi percunctanti, cur à sectis aliis ad Epicureos tam freqentes deficerent, non contrà vicissim ab his ad illos, respondit, k *Qia è viris Galli fiunt, non avtem è Gallis viri.* Gallorum nomine non gentem aliqam, sed Cybeles mystas, qi testâ Samiâ resecti, virilitatem exuebant, volens intelligi. nos nostris familiari magis dicterio diceremus, *Qia* l *è gallis capi fiunt, non è capis vicissim galli.* Nec gnarum minùs, qod Calistoni meretriculæ Socrates, glorianti Philosopho præferendam se, ipsum enim suorum neminem ad se pellicere posse, cùm ~~ipsa illius sectatores~~ pleroscqe ad se, si id vellet, traducere valeret; a *Probabile admodum esse qod dicat: ipsam enim ad declivia homines deorsum propellere, cùm ipse*

ἐρημονέειν. *Hoc unum sufficere sibi, genium legitime colere.* Idem *lib.* 2. §. 13.

a Μηδὲν κρεῖττον ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ δικαιοσύνης, ἀληθείας, σωφροσύνης, ἀνδρείας, &c. τούτων πάντα μικρότερα καὶ εὐτελέστερα. *Nihil in hominum vita melius est justitia, veritate, temperantia, fortitudine, &c. Hisce reliqa omnia minora sunt & viliora.* Idem *l.* 5. §. 21. Τί τίμιον καὶ ἀλεκτότατον; τὸ κρῖναι ἰδίαν καὶ ἀσκοδυὴν κινεῖσθαι καὶ ἴσχεσθαι. *Qid tandem supererit pretio dignum? secundum conditionis sua rationem moveri seqe sistere.* Idem *l.* 6. §. 16.

b Ἐγὼ τὸ ἐμαυτῷ καθῆκον ποιῶ. τὰ ἄλλα με οὐ φοβεῖ. *Ego qod mei est officii, exseqor: reliqa me nevtiqam sollicitum habent.* Idem *lib.* 6. §. 22. Ὅτι ἂν τις ποιῇ, ἢ λέγῃ, ἐμὲ δεῖ ἀγαθὸν εἶναι. *Qicqid vel fecerit, vel dixerit qisqam, probum esse me oportet.* Idem *lib.* 7. §. 15. Μνημονεύσας, ὅτι ἀγαθόν σε εἶναι δεῖ, καὶ τί ἐστὶν ἀνθρώπου φύσις ἀπαιτεῖ, πρόσεχε τοῦτο ἀμελήσας πάλι. *Memineris, probum te esse oportere, qod avtem hominis natura a te exigit, hoc constanter facito.* Idem *lib.* 8. §. 5.

c Μηδὲ κίνδυνον ὑπολογίζεσθαι ἢ ζῆν ἢ τεθνᾶναι ἄνδρα, ὅστις καὶ μικρὸν ὄφελος, ἀλλ' ἐκεῖνο μόνον σκοπεῖν, πότερον δίκαια ἢ ἄδικα πράττῃ, καὶ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἔργα, ἢ κακοῦ. *Si hominem, qi vel ullius fit usus, existimas mortis vitaqe discrimen in numero aliqa habiturum; nec hoc dumtaxat consideraturum, id, qod agit, justum an injustum, hominisqe probi an improbi sit.* Idem ex Platon. *Apol. l.* 7. §. 44.

a Φίλοι ποσὶ τοῖς τὸ ὠλῆθος ὡς μηδ' ἂν πόλεως ὅλαις μετρεῖσθαι. Laërt. *lib.* 10.

b Cicer. *de fin. lib.* 2.

c Πλείους εἶναι σοὶ λέσθαι ἢ σοὶ ἀλείφεσθαι βυλομένῳ.

d Matth. 7. 13, 14.

e *Multi sunt, & qis numeret? si stateram profer, appende: vide contra pavca grana qantam paleam leves.* Avgust. *in Psal.* 39.

f Πλείους κακοί. Bias. Avson. *Lud.* 7. *sap.*

g Senec. *de Vit. beat. c.* 2.

h Idem Ep. 42.

i Idem *de Vit. beat. c.* 2.

k Ἐκ μὲν γὰρ ἀνδρῶν Γάλλοι, ἐκ δὲ Γάλλων ἄνδρες οὐ γίνονται. Laërt. *lib.* 8.

l Varro *de re rustic. l.* 2. *c.* 7. & *l.* 3. *c.* 9.

a Καὶ μάλα γε εἰκότως. σὺ μὲν γὰρ ἐπὶ τὴν κατάντη αὐτοῦ πάντας ἄγεις, ἐγὼ δὲ ἐπὶ τὴν ἀρετὴν ἥκειν βιάζομαι, ὁρθία δὲ ἡ ἄνοδος, καὶ αἰήθης τοῖς πολλοῖς. *Qid mirum hoc est: siqidem*

contrà ad ardua ſurſum impellat. Ad voluptatem utiqe proclivis eſt via; ad virtutem [b] acclivis ſemita. cùm avtem *ingenium humanum* ex vitio innato ſit ſponte ſuâ propenſum ac [c] *proclive à labore ad libidinem*, ecqid mirum complures, itineris tædio devictos, hac deſertâ, ad illam tranſcurrere.

Sed ex eis etiam qi in diſciplinæ hujus profeſſione perſtiterunt, extitiſſe havd pavcos, qi à dogmate, qod mordicùs tamen tenebant, & enixè interim tuebantur, vitæ rationem diverſam & averſam planè inſtituerint atqe inſtiterint, titulo habituqe duntaxat ſpeciem Stoicam præferentes, cùm ex ſtudio vitæqe inſtituto Epicurei, avt aliud qid potiùs qàm Stoici jure cenſerentur, adverſus Stoicos, poſt [d] Lucianum, qi hoc nomine ſectam hanc paſſim inſectatur, ab aliis pariter intorqetur.

Nec eſt ſcilicet hæc nova nupérve nata, ſed antiqa qerimonia, in ſecta unaqaqe repertos, * *citharis*, [e] *lyris*, [f] *tubis*, *lituis* compares, qæ *eorum* utiqe, *qæ aliis modulantur*, *canunt*, *crepant*, *perſonant*, [g] *nihil qicqam avdiunt*, *percipiúntve ipſæ.* Et in aliis ſectis, non Stoicâ ſolâ, [h] compertum eſt deprehenſos, qod eſt Pacuvio Macedo, *homines ignavâ operâ, & philoſophâ ſententiâ;* ſive, qod ex Epicteto Favorinus, [i] *Verbis tenus Philoſophos, factis procul.* Qin & inter nominis Chriſtiani profeſſores, qod Scriptores qoqe ſacros & confeſſos & conqeſtos legimus, comparuêre, qi [k] *Numinis notitiam, qam dictis jactitabant, factis abdicarent*; qi [l] *pietatis, cujus larvam gerebant, vim virtutémqe abnuerent*, qi [m] *gratiam divinam in laſciviam verterent*; *qi* [n] *libertatem Chriſtianam neqitiæ improbitatiſqe velamentum facerent*; [o] *libertatémqe aliis pollicerentur, cùm in corruptelæ ſervitio agerent ipſi.* nec ex horum tamen moribus de religione Chriſtiana ſententiam ferre, æqum fuerit, qum politiæ Chriſtianæ iſti, nec viva, nec vera, nedum ſana, avt integra membra jure cenſeantur, [p] φύματα potiùs mera [i] κοὶ ἀποσήματα, ut cum Marco noſtro loqar, ſive [q] *vomicæ & carcinomata*, ut de ſuis Avguſtus. Havd eſt incelebre Cratetis illud, [r] *In malo Punico etiam probo, granum putre aliqod;* Varronis itidem, [a] *Nec in ſegete bona nullum ſpicum neqam* reperiri. In agro Dominico qoqe [b] *zizania* ſteriléſqe, non *ſuccreſcunt* tantummodo, ſed * *dominantur* etiam aliqando avenæ: ex qibus tamen de ſegete totâ judicari iniqiſſimum fuerit.

Qod deniqe præſcribitur, inſigniores etiam pleroſqe non per omnia decretis præceptíſqe ſuis conſentanea præſtitiſſe, ſed à normâ regulâqe, qam fixerant ipſi, in nonnullis declinâſſe.

Ecqem, qæſo, mihi dabis, ex eis etiam qi ſunt γνήσιοι Χριστιανοὶ, qi ab ea, qam profitetur, vitæ inſtituendæ ratione non qandóqe declinet. Ex eis inter hos fuerat, [c] qi *columnæ* & *exiſtimabantur* & revera exiſtebant, cujus ingenua vox illa, [d] *In multis offendimus omnes;*

tu ad declivem tramitem omnes rapis: ego vero ad virtutem cogo, ad qam arduus & pleriſqe inſolitus eſt aſcenſus. Æl. *Hiſt. Var. l.* 13. *c.* 32.

[b] Prov. 15. 24.

[c] Terent. *Andr.* 1. 1.

[d] In *Vitarum avctione*, *de ſectis*, *Micyllo*, alibi.

* Κιθαρίζειν μηδὲν διαφέρειν, σοὶ αὐτοδαῖα λέγοντας, ἃ ποιοῦντας δέ. *Non differre a citharis honeſta dicentibus, non vero facientibus.* Diog. Laërt. *l.* 6.

[e] Ὅμοιον δὲ πάσχειν ταῖς λύραις, αἱ καλῶς φθεγξάμεναι οὐκ ἀκούουσιν. *Idem accidere qod lyris, qæ cum bene ſonant, ſeipſas tamen non avdiunt.* de Peripateticis Cleanthes. Laërt. *l.* 7.

[f] Σάλπιγγα Antiſthenem vocabat Diogenes: αὐτὸ γὰρ οὐκ ἀκούειν φθεγγόμενον μέγιστον. *Non enim avdiebat eum, etiam ſi maxime clamaret.* Dio Pruſ. *Orat.* 8.

[g] Μήτε ἀκούειν, μήτε αἰσθάνεσθαι. Laërt. *l.* 6.

[h] Gellius *Noct. Attic. l.* 13. *c.* 8.

[i] Ἀνὰ χεῖρα, μέχρι λόγου. *Factis procul, verbis tenus.* Idem *l.* 17. *c.* 19.

[k] Θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναι, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται. *Deum profitentur ſe ſcire, ſed factis negant.* Pavl. *ad Tit.* 1. 16.

[l] Ἔχοντες μόρφωσιν εὐσεβείας, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἠρνημένοι. *Habentes formam pietatis, ſed qi vim ejus abnegarunt.* Idem *ad Timotheum* Ep. 2. *c.* 3. *v.* 5.

[m] Τὴν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν χάριν μετατιθέντες εἰς ἀσέλγειαν. *Qi Dei noſtri gratiam transferunt ad laſciviam.* Jud. *Epiſt. v.* 4.

[n] Ἐπικάλυμμα ἔχοντες τῆς κακίας ἐλευθερίαν. *Velamen malitiæ habentes libertatem.* Petr. Ep. 1. *c.* 2. *v.* 16.

[o] Ἐλευθερίαν αὐτοῖς ἐπαγγελλόμενοι, αὐτοὶ δοῦλοι ὑπάρχοντες τῆς φθορᾶς. *Libertatem aliis pollicentes, qum ipſi ſervi ſint corruptelæ.* Idem Ep. 2. *c.* 2. *v.* 19.

[p] Marc. *l.* 2. §. 16.

[i] Idem *l.* 4. §. 28.

[q] Sveton. *l.* 2. *c.* 85.

[r] Ἐν ῥοιᾷ καὶ καλῇ συκῇ ἴνα κόκκον. Laërt. *lib.* 6.

[a] Varro *Leg. Mœn.* apud Nonium, in [illegible]*cum.*

[b] Ζιζάνια. Matth. 13. 25. 27. de qa [illegible]e alibi diximus.

* De ſeculo ſuo, Salvian. *de D[illegible]gubern. lib.* 3. *Præter pavciſſimos qoſdam, qi mala fu[illegible], qid eſt aliud penè omnis cœtus Chriſtianorum, qàm ſentina vitiorum?*

[c] Οἱ δοκοῦντες στύλοι εἶναι, Pavl. *ad Galat.* 2. 9.

[d] Πολλὰ πλανώμενοι ἅπαντες. Jacob. 9. 1.

omnes; ſive, *impingimus univerſi.* ad qæ verba [e] Beda noſter, *Non*, Offenditis, dixit; *ſed*, Offendimus, *inqit*; & In multis *præmiſit*; Omnes, *ſubjunxit.* Ex eiſdem & qi illud, [f] *Si dixerimus, qod peccatum non habemus, decipimus nos*, (dum [g] *peccantium* utiqe *numero excipimus*) *nec penes nos eſt veritas.* [h] *Nec*, habuimus, (inqit Avguſtinus) *Sed*, habemus, *dixit; ne de vita præterita*, (qæ *per ignorantiam* variáſqe indè enatas *cupiditates* tota exacta eſt) *dictum qis ſuſpicetur.* Ex Apoſtolis ipſis, qi Chriſtum proximè acceſſerant, qíqe lateri ejuſdem comites individui adhæſerant, ut reliqos mittam, nec de proditore qicqam dicam, [i] *primi* & [i] *noviſſimi*, agmen qi ducit, & qi clavdit, utriuſqe etiam firmati jam, [k] nævi aliqi in tabulis ſacris proditi extant: ut apud exteros qoſvis diſciplinæ etiam ſeveriſſimæ profeſſores, ſectæqe exactiſſimæ ſectatores, à dogmate aliena nonnunqam deprehendi, minùs mirum videri debeat. Oraculi vicem meritò ſibi vendicat Æſchyli illud,

[l] Ἁμαρτάνει τι ϗ σοφὲ σοφώτερ@.
Sapiente qi plùs ſapiat, eſt cùm labitur.

Stoici certè præceptis decretíſqe ſuis, [m] non tam qid ipſi valerent, avt aſſecuti jam eſſent, qàm ad qid contenderent, modíſqe omnibus elaborandum atqe enitendum cenſerent, deſignatum volebant. qod & idem de ſe [n] Apoſtolus liberè ingenuéqe profitetur.

Veruntamen ex eis qi ſectæ hujus in diſciplinam ſeriò ſedulóqe ſeſe dederunt, per ſingulas qaſqe fere ætates reperti ſunt, qi fide dignorum Scriptorum ſuffragiis conſenſu conſono atteſtantibus, ità dogmata ſua factis conſentaneis conſignata, decretáqe vitæ inſtituto æqabili fere comprobata exhibuerint, ut nominis etiam Chriſtiani profeſſoribus pleriſqe pudorem incutere, ruborem ſuffundere meritò qeat. In his fuere; poſt Zenonem, cui teſtimonium dat inſigne Athenienſium pſephiſma, qo [a] *virtutis ac temperantiæ nomine*, eò qòd [b] *vitâ ſuâ eis qæ diſſerebat congruente cunctis in exemplum expoſitâ, ad optima qæqe qoſqe incitaret*, [c] *imagine æreâ, coronâ avreâ donandum*, [d] *ſepulcrum ſumptu publico extruendum*, [e] *piláſqe duas, qarum utriqe teſtimonium iſtud incideretur, erigendas*, decernitur: poſt hunc, inqam, alióſqe qi in Schola hac eidem ſucceſſerant, emicuêre viri magni, diſciplinâ iſtâ imbuti, virtutis maſculæ imagines vivæ vivacéſqe, conditionis eminentioris ratione, Scriptorum nobilium calamis celebrati, (ut Philoſophiam diſertè profeſſos præteream) Cato Uticenſis, Thraſeas Pætus, Helvidius Priſcus, & Marcus cumprimis Antoninus, qi iſta commentandi occaſionem nobis præbuit.

Verùm à diſciplinâ ipſâ, ad eos, qi eam ſcriptis ſuis illuſtrârunt, hos præſertim qos reliqos habemus, tranſeamus. Ex eis præcipui fuerant Zeno & Chryſippus: qorum alter Stoam primus condidit; unde & Straboni, [f] ὁ τῆς Στωικῆς αἱρέσεως ἀρχηγέτης. & Galeno, [g] ὁ πατὴρ ἁπάσης τῆς τῶν Στωικῶν αἱρέσεως. *ſectæ Stoicæ totius princeps patérqe*; & Balbo apud Ciceronem, [h] *Stoicorum pater*, dicitur. alter eandem adeò ſtrenuè felicitérqe [i] *ſuffulſit*, ut de eo dictum fuerit,

****

[e] Beda *in Jac. Epiſt.*

[f] Ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι ἁμαρτίαν οὐκ ἔχομεν, ἑαυτοὺς πλανῶμεν. Joan. Ep. 1. *c.* 1. *v.* 8.

[g] De Phariſæo Luc. 18. 15. Bern. *de grad. humil. & ſuperb. Dum in ſe ſingulariter exultat, aliis arroganter inſultat, & ſe ſolum decipit, qem ſolum excipit, dum alios damnat.*

[h] Avg. in 1. Joan.

[i] Matth. 10. 2.

[i] 1. Cor. 4. 9. & 15. 8, 9.

[k] Gal. 2. 11. Act. 15. 39.

[l] Stob. *tom.* 2. *tit.* 3.

[m] *Non dicebant, qemadmodum ipſi viverent, ſed qemadmodum vivendum eſſet.* Sen. *de vit. beat. c.* 18.

[n] Οὐκ ὅτι ἔλαβον, ἢ τετελείωμαι· ἐν ᾧ,--ἐπεκτείνομαι εἰ καὶ ὁπωσδήποτε καταλάβω. *Non qod metam apprehenderim, avt ſim conſummatus, ſed unum.... contendens ſcopum verſus feror.* Pavl. *ad Phil.* 3. 12. 14.

[a] Ἀρετῆς ἕνεκα καὶ σωφροσύνης. pſephiſma apud Laërt. *l.* 7.

[b] Πρὸς τὰ βέλτιστα, παράδειγμα τὸν ἴδιον βίον ἁπάσιν, ἀνήλωθον ὅλα τοῖς λόγοις, παρώρμα.

[c] Εἰκόνι χαλκῇ, χρυσῷ στεφάνῳ.

[d] Οἰκοδομῆσαι τάφον δημοσίᾳ.

[e] Ἐγγράψαι τὸ ψήφισμα σήλαις δύο.

[f] Strab. *Geogr. lib.* 14.

[g] Galen. *de dogmat. Hippocr. & Platon. l.* 2. *c.* 6.

[h] Cicer. *de Nat. Deor. l.* 3. de *Zenone*, non *Cleanthe*, uti inadvertentiâ, an memoriâ, lapſus Lipſius, *manuduct. ad Stoic. philoſoph. Diſſert.* 11.

[i] *Qi fulcire putatur porticum.* Cic. *Acad. l.* 4.

k Ἐν

[k] Εἰ μὴ γὰρ ἦν Χρύσιππος, οὐκ ἦεν Στόα.
Chryſippus nî fuiſſet, nec Stoa foret.

Et complura qidem uterqe reliqit ſcripta: alter iſte [l] *uſqe ad ſeptingenta qinqe* συγγράμματα, ſive [m] *opuſcula*: cùm [n] Epicuri πολυγραφίαν æmularetur, [o] qam tamen aſſecutum negant; cùm [p] *ad* [q] *volumina ter centena uſqe* iſte pertigerit, qorum qodlibet utiqe συγγράμματα complura complectebatur: alioqi Chryſippum πολυγραφίᾳ non æqâſſet, nedum ſcriptorum numeroſitate anteceſſiſſet. Cæterùm par ſcripta utriuſqe fatum ſunt experta. nec Zenonis ſiqidem, nec Chryſippi, qin nec ſeculi priſci illius è Stoa cujuſqam ſcriptum ullum integrum ad tempora noſtra perennavit. Superſunt fragmenta duntaxat, ἀποσπασμάτια, apud Plutarchum, [r] qi paſſim exagitat; Galenum, [s] qi plerumqe oppugnat; Laërtium, [t] qi ſimpliciter recitat; Ciceronem, [v] qi in partem utramqe diſceptat. Citerioris ævi ſuperant ex eis qi diſciplinam hanc ſunt aſſectati, qorum diſſertationes commentationéſqe ad manus noſtras pervenerunt, Seneca, Epictetus, & Marcus noſter iſte.

Ætatis ratione Senecæ locum primum tribuo: qem dignitate tamen æſtimationéqe verâ è duobus illis alterutri poſthabendum exiſtimem. [a] Habet ille revera multa eximia, utilia, fortia, ſublimia; & arguta, ſubtiliáqe complura; éſtqe dignus admodum, qi non ab humanioris literaturæ tantùm, ſed à Theologiæ etiam ſtudioſis, ſedulò qidem, ſed judicio atqe examine juſto adhibito, legatur. Verùm non eſt unius ejuſdémqe ubiqe coloris; nec per omnia conſtat ſibi. Neqe verò vitam attingo; qam Caſſius tamen arrodit, [b] *tanqam à dogmate præceptionibúſqe qàm maximè diſſentaneam*: de ſcriptis ago. In his, [c] qám fœdè Clavdio, dum apud ſuperos, ex mente etiam Neroniânâ, [d] *morabatur*; nec huic duntaxat, ſed & in gratiam illius, ejuſdem mancipio, [e] *licentiæ intolerandæ maſtigiæ*, Polybio, adulatur? qem tamen è vivis exemptum, [f] dictione Satyricâ & ſarcaſticâ, vernilitatis prægnate, acerbiſſimè proſcidit, & publicè ſubſannandum propinavit. De animæ corpore excedentis ſtatu, qàm repugnantia ſtatuit? dum τῇ ὑποθέσει δελεάζων, nunc [g] in ſedes cœleſtes integram ſubvehit, nunc [h] in flatum halitúmve merum diſpergit, tædæqe inſtar, materiâ, qâ alebatur, abſumptâ, deficientis prorſus extingvit. Epicurum eſt ubi accuſat, increpat, deprimit, damnat, ut [i] *degeneris & humillimæ mentis, apud qem voluptas imperat: hominem*, [k] *voluptatis Magiſtrum* ipſum, ſcholam, [l] *voluptatis officinam*, nuncupat. Eſt contrà, ubi (qo Lucilio ſuo forſitan hujus aſſeclæ, qem [m] *Virorum optimi* titulo ſubinde cohoneſtat, gratum faciat) eundem non excuſat tantùm, ut qi [n] *immeritus malè audiat & infamis ſit*; ſed comprobat etiam & collavdat, ut qi [o] *ſancta & recta* præcipiat, *& ſi propiùs acceſſeris*, triſtia. Deniqe qod *in* [p] Chryſippo

[k] Laërt. *l.* 7.
[l] Idem *ibid.*
[m] Ità malim vertere, eo ſenſu, qo *poſt mortem opera, non opuſcula penſanda*, dixit Sidonius *l.* 8. *Ep.* 4. qàm cum Lipſio, *volumina.*
[n] Ex Carneade, Laërt. *l.* 10.
[o] Πάντας ὑπερβαλλόμενος πλήθει βιβλίων. *Omnes ſuperans multitudine librorum.* de Epicuro, Laërt.
[p] Κύλινδροι δὲ περὶ τριακοσίους εἰσί. Laërt. *ibid.*
[q] Κύλινδροι, *volumina*, qæ *cylindri* figuram convoluta referebant. vocabulum notione hac vix alibi repertum.
[r] In *Stoic. repugnant. de commun. notitiis*: & *de paradox.*
[s] *In libris de dogmat. Hippocrat. & Platon.*
[t] *Lib.* 7. in *Zenon.* & *Chryſip.*
[v] In *Academ. Tuſcul. de finib.* & *de Natur. Deor.*
[a] *Multa in eo claraqe ſententia; multa etiam morum gratiâ legenda. multa in eo probanda, multa etiam admiranda ſunt; eligere modò curæ ſit.* Fabius *inſtit. l.* 10. *c.* 1.
[b] Πάντα ἐναντιώτατα, οἷς ἐφιλοσόφει ποιῶν ἠλέγχθη. *In pleriſqe contra facere viſus eſt qam philoſophabatur.* Dio Caſſ. *l.* 61. *pag.* 694. B. in Johannis Xiphilini *excerptis.*
[c] In *Conſolatorio ad Polybium.*
[d] *Morari* eum *inter homines deſiiſſe*, productâ primâ ſyllabâ jocabatur. Sveton. *lib.* 6. *c.* 33.
[e] Cùm in ſcena Pantomimus illud protuliſſet,
Ἀφόρητός ἐστιν εὐτυχῶν, μαστιγίας,
Ferri neqit rebus ſecundis flagrio.
omnium oculos in Polybium hunc defixos refert Dio Caſſ. *l.* 60. *pag.* 684. E.
[f] In ἀντικολακωθέντα.
[g] *Ad Lucil. Epiſt.* 102. *ad Polyb. conſol. c.* 28. *ad Marc. conſol. c.* 25. *ad Helv. c.* 17.
[h] *Ad Lucil Epiſt.* 54. cùm morti proximus videretur.
[i] *Ad Lucil. Epiſt.* 42.
[k] *Epiſt.* 18.
[l] *Epiſt.* 9.
[m] *Epiſt.* 13. & 21. & 48. & *Qaſt. Natur. Præfat. l.* 1.
[n] *De vit. beat. c.* 13.
[o] *Ibid.*
[p] *Chryſippi acumen nimis tenue retunditur, & in ſe ſæpe replicatur: etiam cùm agere aliqid videtur, pungit, non perforat.* Sen. *de ben. l.* 1. *c.* 4. *Chryſyppus penes qem ſubtile acumen eſt, totum librum ſuum his ineptiis replet.* Ibid. *c.* 3.

Libet

ſippo & q Zenone non ſemel reprehendit, contráqe id [r] qod ipſe præcipit, [a] ingenii acumini nimiopere indulgens, ad ſubtilitates rei vacuas non rarò delabitur, & argutiolis leviuſculis, frigidis etiam ineptíſqe aliqoties ludit. Neqe tamen hæc, qæ, nec primus, nec ſolus, dixi, ſed me priores, & eruditione & judicio cum primis pollentes, ità ſumi velim, qaſi [b] à Senecæ lectione (qem tyronibus ſtudioſis de Scriptoribus eligendis legendíſqe conſultus, inter alios commendare conſveverim) abſtentum qenqam, atqe abſterritum, avt qò de viri tanti (qem eruditi qíqe indolis ingeniíqe acerrimi nomine ſuſpiciunt, imitandum etiam propoſuiſſe ſibi videntur havd pavci) magnitudine juſtâ qicqam detractum eam: ſed qò oſtendam, à virilitate illa Stoicis peculiariter ab ipſo etiam adſcriptâ (qam Chryſippus qoqe ſubtilitate nimiâ enervâſſe, eidem ipſi [c] cum aliis incuſatur,) deſciviſſe; nec duobus illis alteris (Epictetum & Marcum dico) avt ſcripto, avt facto etiam, parem ſeſe præſtitiſſe: qi in ſorte diverſâ, vel adversâ etiam qàm maximè, in [c] ſervitii gradu infimo alter, ſummo alter in imperii faſtigio, poſiti; diſciplina hæc qanti ſit, qantúmqe in ſtatu qovis poſſit, tum præceptionibus ſanctiſſimis virtutis genus omne ſpirantibus, tum & vitæ formâ ad decreta ſua accuratè compoſitâ, uberrimè demonſtrârunt. Et noſter qidem (prout & [d] Epictetus eo prior, [e] cujus ex commentariis profeciſſe ſe profitetur) ſui per omnia ſimilis, *ſeriúſqe* ac *ſeverus* (qod [f] ille poſcit, licèt ipſe non ſervaverit) ubiqe deprehenditur.

Deniqe, ut ad illud revertar, qod in paginâ liminari ex Hieronymo monueram, ad diſciplinam noſtram qod horum utriuſqe ſcriptis monitíſqe propiùs accedat, in exterorum priſcorum, qæ hodie extant, monumentis, nihil reperiri, fidenter pronunciari poſſe exiſtimem. Certè qæcunqe Dominus ipſe Chriſtus in concionibus collationibúsqe ſuis Hiſtoriæ Evangelicæ inſertis intextíſqe, de [a] *mali cogitatione etiam abſtinenda*, de [b] *affectibus vitioſis ſupprimendis*, de [c] *ſermone otioſo non inſuper habendo*, de [d] *animo cumprimis excolendo*, & [e] *ad imaginem divinam effingendo*, de [f] *beneficentia ſimpliciſſimè exhibenda*, de [g] *injuriis æqanimiter ferendis*, de [h] *admonitione & increpatione cum moderatione cavtioneqe accurata exercendis*, de [i] *rebus qibuslibet*, *adeóqe vitâ ipsâ*, *ubi res ratióqe poſcit*, *nihili habendis*, de aliis deniqe

q *Libet ridere ineptias Græcas; qas qamvis mirer, (mirere Lipſius) nondum excuſſi. non vis ſeverius loqi, nec morituro riſum movere? adverſus mortem tam minuta jacularis? ſubulâ leonem excipis? acuta ſunt iſta qæ dicis. nihil eſt acutius ariſtâ. qædam inutilia & inefficacia ipſa ſubtilitas reddit.* de Zenone. Idem *Epiſt.* 82.

r *Pro veritate ſimpliciùs agendum eſt. Ibid. At qi ingenia ſanare, & officiorum memoriam ingerere volunt, ſeriò loqantur, & magnis viribus agant.* Idem *de benef. l.* 1. *c.* 4.

a *Rerum pondera minutiſſimis ſententiis frangit.* Fabius. *inſtit. l.* 10. *c.* 1. Iniqiùs tamen illi, neſcio, qi apud Gellium (an Agellium, qod Lipſius mavult) *Noct. Attic. l.* 12. *c.* 2. *Res atqe ſententiæ; avt inepto inaníqe impetu, avt ut levi & qaſi dicaci argutiâ*, &c. Moderatius Eraſmus, *præfat. ad Sen. Habent nonnihil veri, qæ doctiſſimi ſcriptores de illo pronunciárunt. ſubinde ludit in Græculos, & interdum abſqe cavſſâ. Naſonem aliqoties attingit, qod indulſerit ingenio ſuo. at magis ipſe indulget ingenio ſuo in oratione proſâ ac ſeriis argumentis, qàm Ovidius in poematibus plerunqe ludicris. Jam hoc ipſum, qod in Seneca cum primis lavdatur, corruptum eſt. Inſectatur mores hominum liberè ſalséqe; ſed non ſemper in loco; interdum immodicè; tum aliqoties affectatiùs, iiſqe modis, ut non ità multùm abſit à ſcurrilitate. qædam vitia ſic deſcribit, dum inſectatur, ut videatur ridere potiùs qàm odiſſe, atqe doceat magis qàm deteſtetur. qin ul iqe plurimus videtur jocorum affectator, etiam in rebus max. mè ſeriis, in qibus optarim illum aliqanto longiùs abeſſe ab ineptia, obſcœnitate, vitióqe ſcurrilitatis.* Hæc inter alia Eraſmus. mitto enim ea, qæ cùm Marci patris ſint, Lucio filio, nomine communi deceptus, aſcribit. Lipſius deniqe ipſe, qi adverſus priores duos illos Senecam defendere ſatagit, in Judicio ſuper Senecam, ejúſqe ſcript. *Ego Senecam univerſè admiratione magis qàm lavde proſeqendum arbitror. in partibus aliqid eſſe, qod cenſeas, avt cui ſuccenſeas, non nego. Sanè decidit interdum, avt à ſe mutat: ut in jocis avt dictis, qàm ineptus alibi, ſive affectatus eſt? in lavdibus, vituperiis, ſine modo?* &c.

b Qod apud Gellium cenſores rigidi atqe importuni illi, *Cujus libros attingere nullum pretium opera ſit. Noct. lib.* 12. *c.* 2.

c Notant eundem hoc nomine Plutarchus, Galenus, alii.

c Δοῦλος Ἐπίκτητος ἐγενόμην, καὶ σῶμα ἀνάπηρος,
Καὶ πενίην Ἶρος.
Servus Epictetus fueram, & corpore clavdus,
Et paupertate Irus.
Leonid. *Epitaph.* Epicteti Anthol. *lib.* 3. *c.* 33. *Ep.* 42.

d *Epictetus verus ac ſeverus Stoicus & Stoicorum vel maximus.* Herodes apud Gellium *l.* 1. *c.* 2. *Philoſophorum maximus.* Favorinus *ibid. l.* 17. *c.* 19.

e *Marc. lib.* 1. *§.* 7.

f Seneca *de benef. l.* 1. *c.* 4. & *Epiſt.* 82.

a Matth. 15. 19.

b Matth. 5. 22, 28.

c Matth. 12. 36.

d Matth. 5. 20. & 6. 33.

e Matth. 5. 45, 48.

f Matth. 6. 1, 3.

g Matth. 5. 39.

h Matth. 18. 15, 16.

i Luc. 14. 26, 33.

pleriſqe [k] *pietatis*, [l] *caritatis*, [m] *æqitatis*, [n] *humanitatis officiis* [o] *qam exqiſitiſſimè obeundis exeqendiſqe*, præcepta dedit; apud noſtrum hunc eadem, perinde acſi illa lectitâſſet ipſe, in diſſertationum commentationúmqe harum congerie inſperſa paſſim, nec ſine vehementia & vivacitate inſigni, qæ in præcordia ipſa penitiùs penetret, atqe in animo infixos altiùs relinqat aculeos, inculcata ſubinde, Lector qivis ſedulus advertet, ingenuus agnoſcet.

Sed iſta forſitan dixerit qis, qorſum aliunde, ab extero præſertim, eóqe fidei Chriſtianæ adverſo, petantur? qum è pagina ſacra, in qa proſtant, poſſint promptiùs haberi, & à Magiſtri ipſius ore profecta, cùm imperii avtoritate potiore præcipiantur, tum & obſeqii neceſſitate arctiore percipiantur.

Cui ego præſcriptioni poſſim verbulo occurrere; pari utiqe ratione rejici poſſe omnes in univerſum ab eruditis piiſqe concinnatas Inſtrumenti ſacroſancti utriuſqe enarrationes: ut eodem tandem deveniatur, qo proceſſerant apud nos havd ità pridem, par ferè geminum, cerebri certè parùm ſani uterqe; qorum alter præter paginam ſacram nihil avt legebat, avt lectitandum cenſebat; alter, poſtqam Anachoretæ cujuſpiam inſtar, cum ſuis domi ſuæ ſe concluſerat, librorum (qam pro hominis privati ſorte censúqe amplam ſatis habebat) ſupellectilem omnem, Bibliis ſacris exceptis, foco acceníſo, flammis abſumendam tradidit; nevter ſanè, avt fundo juſto, avt exemplo bono, & qod imitatione ſuâ dignum ſobrius qis ſanúſqe ſentiat.

Verùm enimvero ratione non unâ utilis eſſe poterit noſtri hujus in his, cum animadverſione feria conjuncta, lectio ſedula.

Primò, qod qæ in Sermonibus Dominicis (qorum capita præcipua duntaxat, συντόμως plerunqe apud Scriptores ſacros extant delibata & digeſta) ſummatim ferè propoſita habemus, iſtic latiùs diducta, fuſiùs explicata, magnâ argumentorum inſignium varietate firmata, illuſtrata, ingeſta, inculcata, ad vitæ uſum communem accommodata habeantur. qod ut eſt ſcriptis aliis cum iſto commune, ità in hoc genere havd pavcis iſtud præcellit.

Tum nec illud levis eſt momenti, qòd dogmatis Chriſtiani æqitas rationi etiam ipſi conſentanea deprehenditur, dum ab ipſis etiam extraneis & adverſariis comprobata & collavdata demonſtratur. [a] *Grave eſt*, ponderíſqe non exigui (ut Iſidorus Ægyptius) *teſtimonium ab inimicis profectum.* Et, (qod Dio Pruſæus) [b] *Encomium ab eis, qi non ſuſcipiunt, & ſuſpiciunt tamen, palàm eſt illius*, ſive perſonæ, ſive diſciplinæ, *lavdem eſſe præſtantiſſimam.* Non neſciebat hoc Apoſtolus, cùm ab [c] exterorum inſcriptionibus ſcriptíſqe, ei qod afferebat & promulgabat, dogmati aſſerendo, teſtimonia advocabat. Nec parùm idcirco præcepti documentíqe Dominici æqitati ac [d] *rationabilitati* (ſi ità loqi licuerit) apud qoſvis vindicandæ formandæqe conduxerit, qòd ab homine extero, nec nomini Chriſtiano favente (cùm nec myſterii noſtri gnarus eſſet, nec fidei rationes aſſeqeretur) tanta tamen cum vehementia, argumentíſqe tam validis, commendata ac confirmata habuerimus. [e] *Qis non intelligat*, (inqit gravis Avtor) *bonam eos habuiſſe cavſſam, qi eam apud medios judices obtinere potuerunt?* qid eam dixerit qis, qæ apud averſos & adverſos etiam, ubi [f] hoſtes ipſi judices conſident, obtineat.

Adhæc divina in iſtis relucet & providentia & benignitas, qòd in homine à ſe dilapſo imaginem ſui non intercidere omnino & aboleri prorſus paſſus eſt, ſed ſcintillulas

[k] Matth. 22. 37.
[l] Matth. 22. 39.
[m] Matth. 7. 12.
[n] Matth. 5. 44. Luc. 10. 37.
[o] Matth. 5. 19, 20.
[a] Σεμνὴ γὰρ ἡ ἐκ τῶν ἐχθρῶν μαρτυρία. Iſidor. Peluſ. *l.* 2. *Epiſt.* 228. *& l.* 3. *Ep.* 335.
[b] Τὸ τὸν [μὴ] ἀποδεχομένων ἢ πιστόντων ἐγκώμιον, δῆλον ὡς καλὸν ἔπαινον· ἐκεῖνο ἂν εἴη. Dio. Pruſ. *Orat.* 51.
[c] Act. 17. 23, 28.
[d] Λογικὴ λατρεία. *Rationalis cultus.* Rom. 12. 1. ἔπεσθαι τῷ λόγῳ καὶ τῷ Θεῷ. *Deo ac rationi obſeqi.* Marc. *l.* 12. *ſ.* 31.
[e] Avg. *Ep.* 170.
[f] Devt. 32. 31.

las

las qaſdam aſſervavit reliqas; qas & diſciplinis variis excitavit, & ad miraculum uſqe evexit: partim, qò ſocietati humanæ conſervandæ ac continendæ proſpiceretur; nè [g] efferati prorſus homines, belluarum ritu, in exitium mutuum proruerent univerſi; qum [h] *abſqe diſciplina nulla homine truculentior avt immanior ſit bellua*: partim, qò *Numini* [i] *dignoſcendo*, [k] *& indagando*, his adminiculis adjuti, poſſent operam dare; qæ ſi vel contemptim, vel neglectim haberent, [l] ἀναπολόγητοι planè haberentur. Verum eſt proculdubio Claravallenſis illud, [m] *imaginem divinam uri poſſe, exuri non poſſe.* [n] *Imaginem* certè animæ rationali primitus impreſſam funditus eradere, [o] *facem* in mente hominis cœlitùs accenſam penitus extingvere, nec vitioſitas humana, nec malignitas diabolica valuêre: (tertium qiddam, [p] *flammas gehennales* adjecit ille) qam inter ruinas & incendia defectionem primitivam conſecuta, in generis humani commodum, ſuorúmqe beneficium ſervatam confotámqe volebat bonitas divina.

Qin nec divinæ erga nos miſericordiæ gratiæqe planè gratuitæ teſtimonium monumentúmqe luculentum minùs in iſtis oculis noſtris obverſatur; cum [a] eis, apud qos dotes tam eximiæ, admiratione penè omni ſuperiores, ſe produnt, præteritis, nobis, nobis, inqam, [b] in tenebris, umbráqe ferali ac letifera cum illis pariter conſidentibus, imò in vitiorum cœno altiùs longè demerſis, fœdiùs contaminatis, tenaciùs etiam ac pertinaciùs infixis, lumen illud ſalutiferum, [c] *Sermonis* ſui ſacri *Spiritûsqe* ſancti ope operâqe uſus, [d] effulgere procuraverit; [e] qo prævio ac prælucente, per [f] ſeculi tenebricoſi hujus caliginem pluſqam Cimmeriam, avt* Ægyptiacam etiam, veritatis ſupernæ, vitæqe verè ſic dictæ, inter diverticula tam freqentia, à recto utrinqe abducentia, tramitem & invenire, & inventum ad itineris exitum uſqe tenere poſſemus; & abſqe qo per obliqas & tortuoſas mundi hujus neqiſſimi ac perturbatiſſimi ſemitas, ſine luce, ſine duce temere palantes, in exitii æterni voraginem horrendam præcipites tandem prolaberemur. Subit me certè ſubinde (ità iſta dum lego, affectum me ſentio, & ingenuè agnoſco) non ſtupor duntaxat, ſed horror etiam, cum arcani divini admiratione vehementiſſima conjunctus, ſeriò apud me reputantem, qàm longè in multis ab eo abſim, qod de ſe Vir iſte, veri ad ſalutem perducentis tramitis ignarus, de ſe profitetur, nec qin verè & ingenuè, ambigi poſſe videtur. Ut proinde & Marco & Epicteto altiùs aſſurgens, *Hymnum* [g] illius vel *maximo* majorem ac præſtantiorem decantare jugiter debeam; [h] *Magnus*, [i] *divésqe miſericordiâ Deus, qi me miſerum*, [k] *cum gente humana univerſâ collapſum* [l] *& perditum, ſed cum pavcis è turba reliqa* [m] *ſelectum*, [n] *maſsâ ſecretum*, [o] *mihi reſtituit*, [p] *ſibi reconciliavit*, [q] *Filium miſit*, [r] *qi redimeret*; [ſ] *Spiritum immiſit, qi* [t] *refingeret*, [v] *culpam omnino omnem remiſit, qo &* [x] *ſupplicio culpæ debito omni eriperet, & ſupplicii ſubeundi* [y] *metum dirum eximeret*, [z] *neqitiæ ſervitio liberum emiſit, qò* [a] *in famulitium ſuum adſciſceret, &* [b] *in filiorum ſuorum*

*****

nu-

[g] Μηδὲν ἀστιβέστερον ἀνθρώπου, μηδὲ ἀμότερον, ὅταν ἅπαξ ἐκθηριωθῇ. *Homine, ubi ſemel ferinam induerit naturam, nihil eſt magis impium & crudele.* Polyb. *Hiſt. l.* 1. & *legat.* 122.

[h] Ὁ ἄνθρωπος παιδείας μὴ τυχὼν, ἀγελαιότατον γίνεται πάντων, ὅσα γῆ τρέφει. *Homo abſqe diſciplina fit truculentiſſimum omnium, qæ terra alit.* Plato *de legib. l.* 6.

[i] Τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ. *Id qod de Deo cognoſci poteſt.* Rom. 1. 19. & v. 21. Γνόντες τὸν Θεόν. *Qod Deum noverunt.*

[k] Εἰ ἄρα γε ψηλαφήσειαν αὐτὸν καὶ εὕροιεν. *Si forte palpando eum invenirent.* Act. 17. 27.

[l] Rom. 1. 20.

[m] Bern. in *annunc. ſerm.* 1.

[n] Gen. 1. 27. & 9. 6.

[o] Prov. 20. 27. Rom. 2. 15.

[p] *Imago in gehenna ipſa uri poterit, non exuri; ardere, non deleri.* Bern. *ubi ſup.*

[a] Matth. 11. 25, 26.

[b] Eſaj. 9. 2. Luc. 1. 79.

[c] Eſaj. 59. 21.

[d] 2 Cor. 4. 6.

[e] Luc. 1. 79.

[f] Epheſ. 6. 12.

* Exod. 10. 22, 23.

[g] Epicteti *Hymnum* habes, ſupra ad marginem ex *Diſſert. l.* 1. *c.* 16.

[h] Pſal. 145. 8, 9.

[i] Eph. 2. 4.

[k] Rom. 3. 19, 23.

[l] Matth. 18. 11.

[m] Matth. 20. 16. & 22. 14.

[n] Rom. 9. 21.

[o] Eph. 2. 5.

[p] Col. 1. 21.

[q] Gal. 4. 4.

[r] Apoc. 5. 9.

[ſ] Ezek. 36. 27.

[t] Joann. 3. 5. 2 Cor. 3. 18.

[v] Col. 2. 13.

[x] Rom. 8. 1. Gal. 3. 13. 1 Theſſ. 1. 10.

[y] Rom. 8. 15. Heb. 2. 15.

[z] Rom. 6. 22.

[a] Eph. 2. 19.

[b] Rom. 8. 14, 15. Gal. 4. 6. Joan.

numerum cooptaret, [c] *gratiam ſpiritualem impræſentiarum donavit*, [d] *gloriam cœleſtem deinceps* [e] *donaturum repromiſit.*

Eſt in his deniqe, qod ad altiora enitendi, nomen Chriſtianum profeſſis, calcar acerrimum ſubjiciat, cùm à fide ac familia ea exteros in tam celſa evaſiſſe adverterint; ac pudore meritò ſuffundat, qod in imis adhuc ſubſelliis ſubſiſtant hæreántqe; cum adminiculis fortioribus firmioribúſqe tam amplis ad ea conſeqenda inſtructi ſint, & adjutari, nî nolint ipſi, poſſint. Certè plùs poſſe naturæ jam collapſæ reliqas vires, diſciplinæ ſecularis accedentibus avxiliis, qàm gratiæ divinæ animis cœlitùs illapſæ, cujus operi etiam promovendo eadem illa pariter inſerviunt, pro dedecore inſigni non immeritò habeatur; éſtqe qod probro eos, qi hujus participes ſe ferunt, jure merito afficiat, cum hoc ipſo nomine, nomini, qod profitentur, Chriſtiano [a] opprobrio eſſe ſe ſenſerint, qòd à nomine alienis hac in parte inferiores comperiuntur. Grande qippiam & inſigne viſus eſt, ſibi ſaltem, protuliſſe, qi adverſus mortis metum diſſertatiunculam clavſit monitu illo; [b] *Nec infantes, nec pueros, nec mente lapſos, timere mortem: & eſſe turpiſſimum, ſi eam ſecuritatem nobis ratio non præſtat, ad qam ſtultitia perducit.* futile revera & frivolum eſt. Pari ſiqidem ratione Epicurus probaverit, *Turpiſſimum eſſe, avt Numinis offenſam ſubvereri, avt ſceleris conſcientiam formidare; cùm nevtrum hoc timeant, vel infantes, vel amentes, vel fatui; eámqe nobis ſecuritatem non præſtare ſapientiam, ad qam inſcitia & deſipientia perducit.* [c] Fatui ſcilicet laminam candentem contrectare non metuunt; [d] infantuli facis accenſæ flammæ manum admovere non formidant. num turpiſſimum ideo horum alterutrum ſcientem prudentem timendo refugere, qia nevtrum nevtri illi timeant? Verùm turpe eſt revera, dedecus, opprobria, damna, exilia, vulnera, tormenta, mortem ipſam, mortéqe ipsâ pejores gravioréſqe mortis moras, pro veritate divina, fide Chriſtiana aſſerenda, conſcientia integra & intaminata cuſtodienda, nî deficere & delinqere velimus interminata atqe intentata; ſi defugere malverimus, avt detrectare, nec mente promptâ, animo propenſo alacriter conſtantérqe ſubire ac perpeti; cùm hæc omnia pro pietate fidéqe conſervandâ, homines ethnici, & fortiter libentérqe ſuſtinenda definierint, & ipſi ſtrenuè ſuſtinuerint. turpe eſt præcepta documentáqe Dominica, [e] *de ſui ipſius abnegatione*, [f] déqe *ſuorum omnium, honorum, opum, facultatum, neceſſitudinum, affectuum, vitæqe adeò ipſius abdicatione* gravia, moleſta, dura, difficilia, triſtia, rigida, iniqa conqerendo ducere homines Chriſtianos; cùm à religione Chriſtianâ alieni qoqe, argumentis etiam validiſſimis adjectis, hæc eadem pia, juſta, æqa, rationi rectæ conſentanea, naturæqe humanæ congruentia cenſuerint; nec eam nobis magnanimitatem avt æqanimitatem præſtare fidem veram, ad qam ratio illos, recta qidem, nec renata tamen & recocta adhuc, perduxerit. Inſignis igitur Scriptorum iſtiuſmodi uſus, apud Chriſtianos etiam, nomine non uno, vel iſta qæ diximus, vel iſtis paria, ſeriò perpendenti, liqidò comperietur.

Illud interim obſervatu non indignum fuerit, aliâ ratione Epicteti, aliâ Marci monumenta fuiſſe ad nos tranſmiſſa. Epicteti ſiqidem [g] ab ore differentis excepta, Arriani operâ ſunt ſcripto tradita, eiſdem ipſis, qantum aſſeqi poterat, qibus ille differebat verbis. qo modo à Domino Chriſto, dum in terris inter mortales agebat, habiti ſermo-

[c] Joan. 1. 16.
[d] Rom. 8. 18, 30.
[e] Rom. 6. 23. Χάρισμα. donativum, Tertull.
[a] *Chriſtiani in opprobrium & contumeliam Chriſti.* Salvian. *de provid. lib.* 4.
[b] Senec. *Ep.* 36.
[c] Fatui mentio fit in *Legend. Pontific.* apud *Diſcipul. de Tempor.* qi ferri candentis maſſam ſine læſione contrectavit imprudens. Credat qi volet.
[d] Inde Joan. Chryſoſt. *de ſtatuit Orat.* 4. ait, eos qi mortem metuunt, peccatum non metuunt; παιδικὸν φόβον φοβεῖσθαι, puerulis compares, qi larvam timent, lucernam non timent.
[e] Matth. 16. 24. Luc. 9. 23.
[f] Luc. 14. 26, 33.
[g] Ὅσα ἤκουον αὐτοῦ λέγοντος, ταῦτα αὐτὰ ἐπιθυμῶ αὐτοῖς ὀνόμασιν, ὡς οἷόν τε ἦν, γεγράμμενα. *Sed qæ ipſum audivi dicentem, ea verbis etiam iiſdem, qoad ejus a me fieri potuit, annotare ſtudui.* Arrian. *Præfat. ad Diſſert.*

Ficti-

mones, (cùm[a] nihil ipſe ſcripſiſſet) [b]ab avdientibus memoriter conſervati, Evangeliſtarum calamo, ſed Spiritu Sancto aſſiſtente, & linguâ qidem aliâ, Græcâ utiqe, cùm is Syriacâ uſus fuerit, ſunt evulgati. Id qod tam de Enchiridio, qàm de *Diſſertationum* libris, ex *Epiſtola* ejuſdem *ad Maſgalenum*, cui ſcriptum illud dedicabat Arrianus, licèt jam perierit, conſtare teſtatur, qi eam vidit, Simplicius. At Marci *diſſertationes & commentatiunculas* iſtas, ex ipſius *Adverſariis* deſumptas liqet. qo modo Regis ſapientiſſimi *Paræmiarum* partem non exiguam ab Ezechiæ Regis amanuenſibus ex ipſius avtographis fuiſſe deſcriptam, docet *capiti* 25. præfixum lemma. In more namqe habebat Vir iſte ſummus, ſtudiis philoſophicis, ſive domi, ſive militiæ agebat, intentus, qæ inter meditandum ſuccurrebant, chartis, qas ad hos uſus jugiter præſtò habebat, illinere: nullâ rerum ipſarum ſerie continuâ conſtanter obſervatâ; ſed pro locorum temporúmqe, qibus vel ab ipſo concipiebantur, vel aliunde in mentem memoriámqe ſe ingeſſerant, ratione digeſta. patet hoc ex locis alicubi, qibus ſcripſerat, nominatim deſignatis, cujuſmodi ſunt *libris*, vel *primo* & *ſecundo* adnexa, vel *ſecundo* potiùs *tertióqe* (ut ego reor) præfixa lemmata, de qibus ſuo loco [c] diſſeruimus. Indè natum eſt, ut neqe ſibi invicem cohæreant pleraqe (qanqam *Liber primus* uno qaſi filo perpetuo totus pertexitur) eadémqe ſæpiùs iterata reperiantur, prout mentem ſæpius pulſabant: nec ſuccinctè tantùm, ſed ſuccisé qoqe repræſentata reperiantur complura; (prout in Ciceronis *ad Atticum* alióſqe *Epiſtolis*, Græca, formularúmqe uſitatarum havd pavca) qod ad rei ipſius notæ ſatis ac familiaris memoriam refricandam & reficiendam ſuffecerat, cùm ad uſum privatum maximè deſtinarentur. qin & ἀκέφαλα, & qaſi abruptè inchoata nonnulla. qod & de ſerpentis ad Evam dictione prima prout à Moſe refertur, opinantur [d] Interpretes qidam eruditi. Indè aliis obſcuriora multa, & de dictionis vel ſenſu vel ſcopo divinationes incertæ; cùm vel qæ adnotantis mens, vel qæ adnotandi occaſio fuerit, conjicere difficile admodum exiſtat. ſed & de locis variis, qaſi vel mutilatis vel depravatis ſuſpiciones fruſtrà conceptæ, de lectione qaſi non ſincera & genuina vel integra ſolicitationes admiſſæ, immutationes tentatæ; cùm non aliter ſe habeant, qàm ab Avtoris ipſius calamo primitùs prodierint. Verùm de iſtis, in *Commentario*, prout occaſio dabitur, ampliùs videbitur.

Atqe hæc qidem ſuffecerint, cùm de *Stoica diſciplina* ipſa, tum & de eis hanc amplexis & ſecutis, qorum ad nos ſcripta pervenêre; Marco præſertim noſtro, cujus impræſentiarum denuo edendi conſilium inſtitutúmqe pavcis expoſitum ubi dederim, in limine Lectorem non ſum diutius detenturus. Anni itaqe ultra qadraginta jam exceſſerunt, ex qo, dum apud Juris noſtratis Profeſſores ac ſtudioſos in Hoſpitio Lincolnienſi, qod eſt in ſuburbano Londinenſi ſitum, agentes Præconis Evangelici munus ſuſtinebam, in Marci Imperatoris ſcriptum hoc, à Viro doctiſſimo, & in negotio hoc exercitatiſſimo Gul. Xylandro Baſileæ iteratò cùm Græcis aliis qibuſdam editum, inter codices à manu ſecunda (qod ajunt) venum expoſitos, incideram. Hoc nactus, per vacationem à munere publico avtumnalem, ex Juſtitio ſolenni intercedente obvenientem, otium aliqod adeptus, dum ruri ago, cùm diligentiùs evolviſſem, adeò meditationibus ac præceptionibus pietatem, gravitatem, caritatem, magnanimitatem, virtutis nullum non genus ſpirantibus, à capite ad calcem uſqe conſtipatum reperi, ut nec poſſem non perlecto ſummopere affici, nec lectione repetitâ etiam affectui ſatisfacere; cùm nihil in hoc genere apud exterum qenqam (Epicteto uno excepto; qo

[a] Fictitiæ ſunt enim *literæ* amœbææ *Agbari ad Chriſtum, Chriſti ad Agbarum*, qomodo & *Seneca ad Paulum*. qarum meminere tamen Evſeb. *Hiſt. Eccleſ. l.* 1. *c.* 13. & Hieron. in *Scriptor. Eccleſ. Catalog.*

[b] Καθὼς παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι. *Prout tradiderunt nobis qi a principio ſpectatores ipſi & miniſtri fuerunt.* Luc. *Præfat. Evang.*

[c] Cui adjectum velim, ex perpetuo dictionis contextu, tot temporum variorum res ſingulas complexo, domi potiùs per otium, qàm militiæ ſub pellibus agenti *Librum primum* confectum conſcriptúmqe videri.

[d] De hoc videri poterunt Tremellius & Junius; ſed inprimis Piſcator.

nec inferiorem, niſi qòd ille amplior eſt, Marcum noſtrum cenſuerim) eximium magìs legiſſe meminiſſem. Cùm avtem in multis vitiatum, mutilatum, lacerum, luxatum animadverterem, nec verſionem Xylandrianam Græcis commodè ſatìs reſpondere, de recenſione pariter & verſione novâ inſtituendâ animum ſubibat cogitatio. Hæc meditanti ad manus venit ſcripti ejuſdem editio altera Lugdunenſis, à qa ſubſidium aliqod ſperabam: ſed fruſtra: cum Xylandriana ea, qâ uſus fueram, inqinatiorem ac corruptiorem deprehenderem. jam avtem ex viri doctiſſimi, cujus *verſio* ſcripti hujus *Anglicana* pòſt prodiit, D. Merici Caſavboni *prolegomenis* Editioni Græcæ à ſe nuper adornatæ præfixis, è Xylandri priore Tigurina (cujus in Baſilienſis *Præfatione* mentionem ipſe facit, qamqe niſi in Viri Doctiſſimi manibus, cùm me comiter inviſiſſet, qod in *Prolegomenis* illis ipſe commemorat, nunqam oculis uſurpavi) expreſſam edoctus ſum. Cùm avtem codicum penuriâ laborarem, partim ex ingenio, partim ex Svida ſcriptoribúſqe aliis, qi ex libris his nonnulla lavdaverant, partim eruditorum qorundam, qibuſcum neceſſitudinem avt familiaritatem aliqam habebam, conſilio opéqe uſus, loca qæ vitii qoqo modo ſuſpecta videbantur, reſtituere annitebar. Qumqe in Viri Illuſtriſſimi D. Clavdii Salmaſii *commentariis* nullo non literaturæ humanioris genere refertiſſimis, Marci nonnulla ſecius, qàm in eis, qos penes me habebam, codicibus expreſſa offendiſſem; unde editionem aliam aliqam ſecutum ſuſpicabar; amici communis interventione uſus, (aliter enim compellare ignotum planè verecundia prohibebat) Virum Clariſſimum per literas conſulebam, qibus tum qid molirer ſignificabam, tum & de locis tam illis, qos ab ipſo aliter qàm avt Baſileenſis, avt Lugdunenſis habebat, exhibitos repereram, qàm aliis etiam, ad qos hæſitabam, ménsqe tunc temporis ſuggerebat, nec conjecturis de qibuſdam propriis celatis, ſententiam illius cenſurámqe ſciſcitabar. Is pro eximia, qâ cumprimis pollet humanitate, inter cætera, in hæc verba ingenuè reſcripſit. *In tam utili ad vitæ præcepta ſcripto, & ad imbuendos virtute illâ forti & humanorum contemptrice animos, qam ponere operam deſtinas, ſummopere lavdo. Editum illud ſcivi lingvâ Anglicanâ â Merico Caſavbono, ſed ultra nihil. qid enim præſtiterit, præ illius lingvæ ignorantia havd etiam ſcire mihi licuit. Hoc tamen mihi pronunciare certò poſſe videor, ſatìs operæ eſſe in illo opere perfectè abſolvendo qæ non ſolùm duos, ſed etiam plures fabros diſtineat. ità ſpiſſa eſt materia, vix multis cuneis evincenda, vix optimis runcinis dedolanda. Havd alium puto avtorem ex antiqitate Græca corruptiorem ad nos, injuriâ temporum, fortean etiam hominum, qi eum interpolârunt, tranſmiſſum. ubiqe hiatus, & lacunæ, qæ tamen ſolidum mentiantur. Tranſpoſitiones etiam multis locis commiſſæ ab hominibus, uti videtur, ſciolis, qi ſententias plerumqe minutis punctiunculis Stoico more ſignatas non capiebant. Præter ea, qæ obſervâſti, atqe in ſchedam mihi miſſam conjeciſti, alia toto paſſim opere vitio laborant. & qædam ex his tibi impertienda duxi, ut locum expleant eorum, qæ à te propoſita diſſolvere non potui.* Hæc vir ſummus ille; qi & liberaliter admodum mecum, homine peregrino, nec de nomine etiam, opinor, antè noto, egit; cùm non de eis duntaxat, qæ qæſieram, ſed de aliis qoqe, qæ inter ea diſqirenda occurrebant, nec reqiſitus, animi ſui ſenſum ultroneus impertiretur; adjectâ inſuper invitatione humaniſſimâ, qâ ad alia qælibet ulteriùs operam præſtare promptum, *tempúsqe* eo fine *negotiis aliis ſuffuraturum, nec imputaturum* profitebatur. Et de aliis qidem, pollicitatione tam liberâ, tam largâ animatus, per literas alteras Virum Clariſſimum ſum percontatus. Verùm per ſubitaneam illius occaſionibus qibuſdam Lugduno-Batavorum in Gallias ſuſceptam profectionem, (ſive literis meis ad manus illius non pervenientibus, ſive ab ipſo ad acceptas reſponſione in reditum dilatâ: ſimul per amici communis, cujus interventu uſus fueram, è partibus iſtis demigrationem, ſponſionis repetendæ opportunitate ſublatâ) factum eſt, ut à Viro Celeberrimo nihil ampliùs acceperim. Illud obiter monere viſum eſt, *Editione Argentinenſi* uſum ſe ſcribere, ſed qæ cum *Baſileenſi* per omnia convenire viſa ſit. Præter hunc operâ uſus ſum Viri Eruditiſſimi, lingvarúmqe peritiſſimi D. Arnoldi Bootii, Doctoris Medici, qi vir qantus in his ſit, *Anim-*

ad-

adverſionum Sacrarum opus elaboratiſſimum uberrimè teſtatur. Is pro animi propenſione, & humanitate ſingulari, ſæpiùs conſulenti non deerat. Sed nec Virum Doctiſſimum, nec comitatis nomine illorum alterutri poſtponendum, D. Patricium Junium fas eſt mihi hîc præteritum, qi & conjecturas mihi ſuas communicavit; ſicut & ipſe illi viciſſim meas; & ubi ad Conventum Veſtmonaſterienſem evocatus fueram, in partibus illis occurrentem non ſemel de Antonino edendo ſolicitabat. Ab his avtem aliiſque, qorum ſcripta pervolutaveram, qicqid accepi, ſuo cujuſque loco mentione factâ, animo liberrimo lubentiſſimóqe acceptum cuiqe gratanter fero.

Verſione ſiqidem jam confectâ, de *Annotationibus* ſuccinctioribus porrò adjiciendis cogitare primò ceperam. pòſt de *Commentario* juſto & ampliore etiam, qo Scriptum tam inſigne dignum valde videbatur. Huic conficiendo inter curas operáſqe paſtorales, qibus per annos ultra qadraginta eodem loci, qò ab Hoſpitio dicto tranſieram, jugiter diſtrictus inſudavi, niſi qòd ante ſexennium morbò gravi corruptus, ad tempus aliqod intermittere, tum reverſus denuo remittere aliqid, demum incidere ferè prorſus, coactus fuerim) inter horas ſubſecivas, qæ & rariores intervenerant, & per intervalla diductiora redierant, dum intendo, in molem eam opus iſtud excreviſſe animadverteram, ut de evulgando ſpem omnem abjicerem; ſiqidem, contrà qàm in Flacciano illo, *urceus inſtitui* cùm cepiſſet, *rotâ currente*, *amphora exiit;* expertus utiqe, Bibliopolæ & Typographi noſtri, qàm ægrè aliqid etiam minoris negotii in hoc genere ſuſcipiant. Verùm cùm annos apud me delituiſſet havd pavcos, amicorum tandem qorundam flagitatione freqente, qi & edendum poſcebant, & de impenſa ad id perficiendum proſpectum iri, fiduciam faciebant, eorum in manus qod confeceram totum contradidi, pro ipſorum optione, vel premendum, vel prelo ſubjiciendum, & in lucem publicam (qod ab illis jam eſt effectum) emittendum.

Ipſe in hoc opere qid præſtiterim, præſtare ſaltem conatus ſim (dextréne ac feliciter, an ſeciùs alii viderint) ſic habeas. Primo loco; poſt Scriptorum variorum, tam antiqioris qàm & ævi recentioris de *Marco* Scripti hujus Avtore *elogia* & *encomia*, déqe *Scripto* hoc ipſo *teſtimonia* & *judicia;* Marci *contextus Græcus* exhibetur, (niſi ſi, dum affectus imponit, ſpes fallat) vitiis mendíſqe, qibus antè paſſim ſcatebat, havd pavcis ſublatis, repurgatior; lacunis, qibus hiabat, ſuppletis aliqot, integrior; loco motis qibuſdam ad ſedes proprias revocatis, aptiùs havd pavlò concinnatus & compoſitus; interpunctionibus neceſſariis, & ſectionibus, ſive paragraphis, (utì Juriſtæ loqi ſolent) commodis (qod Lugdunenſis infeliciùs pavlò primus tentaverat) accuratiùs qàm anteà, pro dictionis ſenſu genuino interſtinctus, pro materiæ ſubjectæ ratione diſtinctus: ad marginem adſcriptis lectionibus variantibus, locíſqe parallelis, in qibus ſententiæ, formulæ, voculæ, vel eædem, vel geminæ, reperiuntur, ut nec ad *Commentarium* ampliorem in ſingulis qibúſqe recurrere neceſſum eſſet; & Marcus ex Marco ipſo, vel explicatus, vel illuſtratus, haberetur. Adjecta eſt *verſio Latina* nova, ad Græcum contextum eo, qo ſuperiùs eſt dictum, modo reſtitutum, accommodata. Seqitur *Commentarius* in Scriptum totum perpetuus, in qo verſionis à prioribus diſcrepantis, mutationis, ſuppletionis, commiſſionis, diſtinctionis, expunctionis cujuſqe ratio redditur; *verſionibus* etiam atqe *annotationibus* antegreſſis, prout occaſio ſe tulerat, examini ſubjectis, & pro ea, qæ probabilis tunc videbatur, ratione, vel admiſſis, vel rejectis: formulæ Marco uſurpatæ, ex aliis, vel Græcis, vel Latinis, (nam & ex ſermone Latino hominem Romanum, licèt Græcè ſcribentem, mutuari non eſt inſolens) ſacris etiam nonnullæ Scriptoribus explicantur. Sententiæ & dogmata ex aliorum itidem, vel conſentientium, vel diſſentientium & diſſidentium etiam, ſive ſcriptis, ſive dictis, ſive moribus factíſqe, vel firmantur, vel illuſtrantur. ad eos, eorúmqe loca, à qibus, & è qibus, Marcus mutuo ſumpſerit, avt excerpſerit qicqam, qantum aſſeqi datum eſt, digitus intenditur. de hominibus

locíſqe,

locísqe, qorum mentio alicubi occurrit, ex monumentis hiſtoricis, qæ in manibus habentur, prout in horum etiam ruderibus ruſpando deprehendi qicqam poterat, lux aliqa datur. Sacræ deniqe paginæ periochæ formulæqe nonnullæ, prout occaſio intervenerat, obiter, vel è Marco ipſo, vel aliunde enarratæ, aliorum qoqe Scriptorum emendatæ inſuper complures repræſentantur. In his avtem qamvis diligentiâ aliqâ ſim uſus, multa tamen ſedulitatem meam ſubterfugiſſe nullus ambigo; plura qoqe reſtare, qæ cùm vel mihi forſitan ſine cavſſa *aviam* ſint viſa·, vel dextrè minùs tentata avt curata fuerint, medici peritioris manum opémqe reqirant. Nihil in hoc genere, vel in alio ullo, prodit, cui non aliqid (meis qibúſqe plurimum, ſat ſcio) adjecto opus ſit. latus amplúſqe ſatis adhuc patet iſtîc campus, in qo ingenia feliciora, cum lavde fructúqe ſe exerceant. In meis his interim ſi qid præſtitum ſit, qod vel Theologiæ ſacræ candidatis, vel literaturæ humanioris ſtudioſis, vel aliis etiam qibuſcunqe uſui eſſe poterit, laboris in eis ſuſcepti inſumptíqe merces ampla ſatis futura eſt. Si qid avtem vel iſtîc, vel in Opere toto, (qod eveniſſe ſæpenumero ſuſpicor ipſe) humanitùs admiſſum occurrerit, qod notam ſeqiorem ſeveriorémve mereri jure videbitur, Lectorem humanum rogatum pervelim, ut nè ſtricto jure agere volupe ſit, ſed [a] ſortis memor humanæ, humanitatíſqe (prout in Schola loqi amant) ſuæ qoqe ſibi conſcius, utpote qi, [b] *homo cùm ſit, humani nihil à ſe alienum* cenſere avt ſentire debeat, pro humanitate, qâ ingenitâ, qâ inſitâ, humaniter ignoſcat. Iſtam enimvero *diſſertatiunculam*, mente, ratione non unâ minùs validâ, oculo à ſenio caligante, à lema lippiente; manu tam à frigore, (cùm nec rigens ignem propinqiorem ſuſtineam; qod nôrunt probè, qi me familiariter habent) qàm à morbo, tremulâ, (cùm ad manum amanuenſis nullus exiſteret) non tam concinnabam, qàm conſarcinabam, conſcribillabam magis qàm conſcribebam, in agri Surrejenſis pago Urbi natali adſito Rotherithienſi, menſe Januario, hyeme ſæviente, cui & gemina altera, [c] *ætatis & invaletudinis*, (qæ [d] rariùs ſejunctæ reperiuntur) acceſſerat; anno à Virginis Θεοφόρε καὶ Θεοτόκε conceptu ſalutifero (ſecundùm computandi ritum vulgò receptum) milleſimo ſexcenteſimo qinqageſimo primo; ætatis propriæ, non tam currentis, qàm decurrentis & devergentis, ſeptuageſimo octavo.

[a] Τὸ μηδὲν ἁμαρτεῖν ὄντως ὑπὲρ ἄνθρωπον, καὶ μόνε Θεε. *Omnino non peccare eſt ſupra naturam humanam, & ſolius Dei.* Gregor. Naz. *Orat.* 15.

[b] Terent. *ſe punient.* 1. 1.

[c] Χειμῶνα ζωῆς. *hyemem vitæ*, ſenectutem dixere, Pythagoras, apud Laërt. *l.* 8. Ariſtoteles in *Chriis*, Eratoſthenes, & Patrocles, apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 117.

[d] — πῶς ἔχεῖ,
Μηδέπω' ἐρώτα ζῆτ', ἐπὰν γέροντ' ἴδῃς,
Ἢ γραῦν τιν'. ἴσθι δ' ὅτι ζῇς, ὅπ κακῶς ἔχεῖ.
— *Qomodo vales?*
Nunqam hoc interrogato, ubi ſenem videris,
Avt anum aliqam, ſed ſtatim ſcias qod male ſe habeat.
Philemon apud Stobæum & Maximum *collectan. c.* 41. Τὸ γῆρας ἐστὶν αὐτὸ νόσημα. Apollodor. *Senectus ipſa morbus eſt.* Ter. *Phorm.* 4. 1. Senec. ad illud Virgilii ex *Georg. lib.* 3.
Subeunt morbi, triſtíſqe ſenectus.
morbos & ſenectutem unà ponit; non immeritò: ſenectus enim inſanabilis morbus eſt. Epiſt. 108.

DE

DE

MARCO VERO AVRELIO ANTONINO Imperatore

ELOGIA ET JUDICIA.

Svidas *in* Μάρκος.

Μάρκος, ὁ καὶ Ἀντωνῖνος, βασιλεὺς Ῥωμαίων, ὁ ἐπαινετὸς καὶ πάντα φιλόσοφος. *Marcus, qui & Antoninus, Romanorum Imperator, laudatus ille per omnia philosophus.*

Idem.

Μάρκος, βασιλεὺς Ῥωμαίων, ὃν ἐκπλήττεσθαι σιωπῇ μᾶλλον, ἢν ἐπαινεῖν ῥᾴδιον. ἐκ πρώτης γὰρ ἥδη τῆς ἡλικίας, εὐσταθῆ τε καὶ ἡσύχιον βίον ὑποσησάμενος, ὅτε καὶ δέος, ὅτε καθ' ἡδονὴν τραπεὶς τὸ πρόσωπον ὤφθη πώποτε. ἐπαινεῖ δὲ τῶν φιλοσόφων τοὺς ἀπὸ τῆς στοᾶς. καὶ ἐκείνων μιμητής, οὐ μόνον καθ' τὴν τῶν διαιτημάτων ἐπιτήδευσιν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν τῶν μαθημάτων σύλληψιν. τὸν τε γὰν ἰδιώτην βίον ἐν ἰσηγορίᾳ πολλοῖς Ῥωμαίοις ἔζη, οὐδὲν τῇ εἰσπνήσει τοῦ γένους ἀλλοιωθείς. καὶ ἐπεὶ παρῆλθεν εἰς τὴν ἡγεμονίαν, κατὰ μοναρχίαν ἐξηγούμενος, καὶ τὴν ἄκρατον δυνασείαν καρωούμενος, πρὸς οὐδεμίαν ἀλαζονείαν ὑπήχθη πώποτε. ἀλλ' ὢν ἐλεύθερος καὶ δαψιλὴς ἐν τοῖς εὐεργετήμασι, ἀγαθὸς δὲ καὶ μέτριος ἐν ταῖς τῶν ἐθνῶν διοικήσεσι. *Marcus, Romanorum Imperator, qem facilius est tacitè admirari, qam lavdare. Cum enim jam a prima ætate constantem & qietam vitam sibi seqendam proposuisset, neqe propter metum, neqe propter voluptatem vultu mutato unqam est conspectus. Philosophos avtem Stoicos lavdat, & fuit illorum imitator non solum vitæ instituto: sed etiam disciplinarum studio. Vitam avtem privatam sic egit, ut se nihil efferret supra cæteros de plebe Romana cives: sed pari libertate dicendi fruretur, nihil ob illam generis adoptionem mutatus. Et postqam ad principatum est progressus, ut monarcha populis præfuit, & summa potestate fruens, ad nullam insolentiam unqam est abreptus. Sed fuit ingenuus, & largus in dandis beneficiis, & bonus, & moderatus in gentibus regendis.*

Idem de eodem.

Μάρκος, βασιλεὺς Ῥωμαίων, ὁ εὐσεβὴς ἐπικληθείς. ἦν δὲ εἶχε μὲν καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς ἁπάσας. καὶ ἄρισα ἢ ἁπάντων τῶν ἐν κράτει γενομένων τινὰ ἤρξε. πλεῖσον δὲ ἐν εὐεργεσίᾳ διῆγεν. --- αὐτὸς μὲν γὰρ πάντων τῶν ἁμαρτημάτων ἀπείχετο. τὰ δὲ τῶν ἄλλων ἁμαρτήματα, καὶ μάλισα τὰ γυναικὸς, ἔφερε, καὶ ὅτε ἐπιλυπεσαγμένη, ὅτε ἐνόλαζεν. ἀλλ' εἰ μέν τις χρηστόν τι ἔπρασσεν, ἐπῄνει, καὶ ἐχρῆτο ἐς ἐκεῖνο αὐτῷ. τὰ δὲ ἄπορα ἀπεσοπιεῖτο. λέγων, ὅτι ποιῆσαι μέν τινι ἀνθρώπους οἵους βούλεται ἔχειν, ἀδύνατόν ἐστι. τοῖς δὲ δή ἔσι, προσήκει, ἐς ὅ, τι ἄν τις αὐτῶν τῷ κοινῷ χρήσιμος ἢ, χρῆσθαι. ἔτη γὰρ πεντήκοντα καὶ μῆνας δέκα, ἡμέρας τε κ' ζήσας, καὶ ιθ' ἔτη ἡμέρας τε ιά αὐτοκράτωρ, ὅμως διὰ πάντων ἐγένετο, καὶ ἐν οὐδενὶ ἠλλοιώθη. ἀγαθὸς δὲ ἦν, καὶ οὐδὲν προσποιητὸν εἶχε. πάμπολλα γὰρ καὶ ὑπὸ παιδείας ὠφελήθη ἐν ῥητορικοῖς λόγοις καὶ Φιλοσοφίας ἀσκηθείς. πλεῖσον δε ὅμως ὑπὸ τῆς Φύσεως ἐξήρθη. λέγει καὶ ἄλλας μυρίας ἐπαίνους εἰς αὐτὸν ὁ Δίων. *Marcus, Romanorum Imperator, cognomento Pius. Hic & aliis omnibus virtutibus præditus fuit, & optime omnium, qui imperium aliqod habuerunt, imperavit. Beneficentiæ vero studiosissimus fuit. Nam ipse qidem ab omnibus peccatis abstinebat. Aliorum vero peccata, præcipue vero uxoris ferebat, nec curiose inqirebat, neqe puniebat. Sed si qis boni aliqid faciebat, eum lavdabat, & ad illud illo utebatur, cæteros vero non curabat. Dicebat enim fieri non posse, ut homines tales efficias, qales habere cupis. Illis verò, qi jam sunt, convenire uti ad illas res, ad qas eorum unusqisqe Reipublicæ utilis esse potest. Cum avtem annos qinqaginta, menses decem, & dies viginti vixisset, & per novendecim annos & undecim dies summum imperium obtinuisset, in omnibus sui similis fuit, nec ulla in re mutatus. Bonus avtem fuit, nec qidqam simulatum habuit. Maximum etiam ab eruditione adjumentum accepit, in eloqentia & philosophia exercitatus. Plurimum tamen ab ipsa natura est evectus. Dion avtem & alias sexcentas lavdes in ipsum confert.*

Dio Caſſius Hiſt. Rom. lib. 71 ex Joannis Xiphilini epitome pag. 815. A.

Ὁ μὲν Μάρκος, ἄρξας δὴ πάντων τῶν ἐν κρατεῖ τινὶ γενομένων ἄρξας, ὅτως μετήλλαξεν. εἶχε μὲν γὰρ καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς, πλεῖστον δ' ἐν εὐεργεσίᾳ ἐδήγεν. αὐτὸς μὲν γὰρ ἀπάντων τῶν ἁμαρτημάτων ἀπεῖχετο, καὶ ὅτε ἑκὼν ὅτε ἀκὼν ἐπλημμέλει. τὰ δὲ δὴ τῶν ἄλλων ἁμαρτήματα, καὶ μάλιστα τὰ τῶν γυναικὸς, ἔφερε, καὶ ὅτε ἐπολυπραγμόνει, ὅτε ἐκόλαζε. καὶ εἰ μέν τις χρηστόν τι ἔπραττεν, ἐπῄνει καὶ ἐχρῆτο ἐς ἐκεῖνο αὐτῷ, τῶν δ' ἑτέρων προσεποιεῖτο. καὶ ὅτι οὐ προσποιητῶς, ἀλλ' ἐξ ἀρετῆς πάντα ἔπραττε, πρόδηλον. ἔτη γὰρ ὀκτὼ καὶ πεντήκοντα, καὶ μῆνας δέκα, ἡμέρας τε εἴκοσι καὶ δύο ζήσας, καὶ ταύτης τῷ τε πρὶν Ἀντωνίνῳ συγχρόνου χρόνον ὑπάρξας, καὶ αὐτὸς ἐνέα καὶ δέκα ἔτη, καὶ ἕνδεκα ἡμέρας αὐτοκρατήσας, ὅμοιος ἀφ' ἁπάντων ἐγένετο, καὶ ἐν ὀδενὶ ἠλλοιώθη. ὅτως ὡς ἀληθῶς ἀγαθὸς ἀνὴρ ἦν, καὶ ὀδὲν προσποιητὸν εἶχε. πάμπολλα μὲν γὰρ ὑπὸ παιδείας ὠφελήθη, ἔν τε τοῖς ῥητορικοῖς, ἔν τε τοῖς ἐκ φιλοσοφίας λόγοις ἀσκηθείς. --πλεῖστον δ' ὅμως ὑπὸ τῆς φύσεως ἐξήρθη. καὶ γὰρ πρὸν ἐκείνοις ὁμιλῆσαι, ἰσχυρῶς πρὸς ἀρετὴν ὥρμητο. τοῖς τε γὰρ συγγενέσι πᾶσι, πολλοῖς καὶ δυνατοῖς πλησίοις τε ὄσιν, ὅτω τι ἐπὶ παισὶν ὢν ἤρεσεν, ὤφθ' ὑπὸ πάντων ἀγαπηθῆναι. καὶ ἅτε ὑπὸ τοῦ Ἀδριανοῦ, ὅτι μάλιστα εἰς τὸ γένος ποιηθείς, οὐχ ὑπερεφρόνησεν. Ἑλλήνικῶν τε καὶ Λατίνων, ῥητορικῶν τε καὶ φιλοσόφων λόγων αἰεὶ διεπίμπλατο. *Itaque Marcus inter omnes, qicum aliqa potentia fuerunt, optime adminiſtrato imperio, ſic deceſſit. Multis enim & aliis virtutibus præditus fuit, ſed præſertim beneficentia. Nam ipſe qidem ab omnibus peccatis abſtinebat, qum nec ſponte, nec imprudens delinqeret, ſed etiam aliorum peccata, & maxime uxoris ferebat, nec curioſe inqirebat, nec puniebat. Si qis autem boni qid faceret, eum lavdabat, & ad illud illo utebatur, cæteros vero non curabat. Ac qidem nihil ſimulate, ſed omnia ex virtutis præſcripto egiſſe perſpicuum eſſe poteſt ex eo, qod qum octo & qinqaginta annos, menſeſqe decem, ac dies viginti duos vixerit, in iisqe ſub Antonino patre diu ſocius imperii fuerit, ipſeqe decem ac novem annos & dies undecim regnaverit, tamen ſui ſimilis in omnibus, nec ulla unqam in re mutatus fuit. Itaqe vere fuit vir bonus, nec qicqam ſimulatum habuit. Magnum ei adjumentum attulit eruditio, nam rhetoricis & philoſophiæ præceptis exercitatus fuit.--Plurimum tamen ab ipſa natura evectus fuit. Anteqam enim cum iis verſaretur, magnopere contendebat ad ſtudium virtutis: qa in re propinqis ſuis, qi multi erant & potentes, & locupletes, ita ſatisfaciebat puer, ut omnibus maxime carus eſſet: atqe ob eam cauſſam præſertim ab Hadriano adoptatus in familiam, nihilo magis inſolens fuit, tam Græcis, qam Latinis, tam eloqentiæ qam philoſophiæ præceptis ſemper imbuebatur.*

Herodianus Hiſtor. lib. 1. cap. 2. §. 4-8.

Τῷ βασιλεύοντι Μάρκῳ, ἀρετῆς μὲν πάσης ἔμελεν αὐτῷ. λόγων τε ἀρχαιότητος ἰδίᾳ ἐραστὴς, ὡς μηδενὸς μήτε Ῥωμαίων μήτε Ἑλλήνων ἀπολείπεσθαι. δηλοῖ δὲ ὅσα καὶ εἰς ἡμᾶς ἦλθεν, ἢ λεχθέντα πρὸς αὐτὸν, ἢ γραφέντα. παρεῖχε δὲ καὶ τοῖς ἐρχομένοις ἑαυτὸν ἀπλοῦν καὶ μέτριον βασιλέα, οὐδὲ δορυφόρους ἀποστεῖν οὐδ' ἐντυγχάνοντας. μόνος τε βασιλέων φιλοσοφίαν ἐκ λόγοις, ὀδὲ δογμάτων γνώσει, σεμνῷ δὲ ἤθει, καὶ βίῳ σώφρονι, ἀπεδείξατο. πολύ τε πλῆθος ἀνδρῶν σοφῶν ἤνεγκεν, ἡ τότε σκέψις καιρῶν φορᾷ. φιλεῖ γάρ πως αἰεὶ τὸ ὑπήκοον ζήλῳ τοῦ ἄρχοντος γνώμης βιᾶν. *Marcus, qum regnaret, virtutem nullam non magnopere exercuit: adeo literarum antiqitatis ſtudioſus, ut nemini ſit in eo genere Græcorum Romanorumqe ſecundus. Argumento ſunt permulta, qæ ab illo dicta atqe conſcripta ad nos uſqe pervenerunt. Adeo vero civilem ſeſe & commodum omnibus principem præſtabat, ut adeuntium cuivis dextram placide daret, neminemqe a ſuis cuſtodibus prohiberi aditu pateretur: ſoluſqe Imperatorum ſapientiæ ſtudium, non verbis, aut decretorum ſcientia, ſed gravitate morum, vitæqe continentia uſurpavit. Qo factum eſt, ut magnum ſapientium virorum proventum ætas illa extulerit. Solent enim plerumqe homines vitam principis æmulari.*

Lib. 1. cap. 2. §. 3. Τὰς θυγατέρας ἐν ὥρᾳ γενομένας ἐξέδοτο ἀνδράσι τῶν συγκλήτου βουλῆς τοῖς ἀρίστοις, οὐ τὰς γένους μακροῦς ἀναδοχαῖς εὐπατρίδας, οὐδὲ τοῦ πλούτου πρόκλαις λαμπρὰς, κοσμίους δὲ τὸν τρόπον, καὶ σώφρονας τὸν βίον, γαμβρὰς αὐτῷ γενέσθαι ἤθελων. παντὸς γὰρ μόνα ψυχῆς ἄθλα, καὶ ἀναφαίρετα ἡγεῖτο κτήματα. *Filias porro, qum adoleviſſent, optimis ex ordine ſenatorio viris collocavit. Neqe enim qi longam generis ſeriem præferrent, aut qi opes nimias oſtentarent; ſed qi morum probitate, atqe modeſtia, vitæqe innocentia præcellerent, eos ſibi generos deligendos putabat. Hæc enim ſola animi bona certa eſſe ſtabiliaqe ducebat.*

Lib. 1. cap. 4. §. 19. 20. 21. Τελευτήσαντος δὲ Μάρκου, ἐπῴδη διεφοίτησεν ἡ φήμη, πᾶν τε τὸ παρὸν στρατιωτικὸν, καὶ τὸ δημῶδες πλῆθος ὁμοίως πένθει κατεῖχετο. οὐδέ τις ὡς ἀνθρώπων τοῦ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἄρχοντος, ὃς ἀδακρυτὶ τοιαύτην ἀγγελίαν ἐδέξατο. πάντες δὲ ὥσπερ ἐκ μιᾶς φωνῆς, οἱ μὲν πατέρα χρηστὸν, οἱ δὲ ἀγαθὸν βασιλέα, γενναῖον δ' ἕτεροι στρατηγὸν, οἱ δὲ σώφρονα καὶ κόσμιον ἄρχοντα ἀνεκάλουν. καὶ οὐδεὶς ἐψεύδετο. *Poſtqam vero Marci mortem fama vulgavit, incredibilis repente exercitum ipſum, plebemqe adeo omnem luctus occupavit. Neqe ulli ſane Romanæ ditionis mortales fuerunt, qi non ejuſmodi nuntium multis lacrymis exceperint: omnesqe eum velut una voce, alii parentem probum, alii bonum Imperatorem, qidam fortiſſimum ducem, nonnulli etiam continentem, moderatumqe principem vocitabant. neqe ſane qiſqam falſus habebatur.*

Ariſtides oratione in Regem Tom. 1. p. 101.

Ἀλλ' ἐμοί γε δοκεῖ τῶν καλῶν εἶναι, ἐν ἑορτῇ καὶ ἐν ἱερομηνίᾳ, μεμνῆσθαί τι καὶ λέγειν, ὡδὶ δ' ἰέναι καὶ φιλανθρώπου βασιλέως. ὁ γὰρ δὴ δεῖ γε, μὴ ἐπαινεῖν αὐτὸν προελόμενοι, ἔπειτα ἀπορήσωμεν λόγων, ἀλλὰ μὴ τὰ τοιαῦτα ἢ τὰ ὑπάρχοντα τῷ βασιλεῖ, ὥστε μηδένα εἰπεῖν ἀξίως ἂν δυνηθῆναι περὶ αὐτῶν. *Ego vero decorum fore*

fore putarim, ſi his menſtruis feriis divini & humaniſſimi regis mentionem aliqam faciamus. ne enim id metuendum eſt, ne poſtqam ipſum laudare cœperimus, verba nos deficiant, ſed potius, ne tot ſint in ipſo laudanda, ut ea nemo pro dignitate poſſit explicare.

p. 102. Ἐχὼ δ' ὅτε χρόνε πλῆθ@ ἱκανὸν, ὅτε λόγον ἱκάνα ὁρῶ τ βασιλέως ἄξιον, ἱδὲ * ὅσις [* ὥς τις f.] αὐτὸν ἱκανῶς ἐγκωμιάσαι δυνήσεται. *Ego vero nec tempus ullum ſatis longum duco, nec orationem ullam video, qæ rege poſſit eſſe digna, eumqe ſatis laudare.*

p. 103. Ἓν μὲν ἂν ὅτο πρῶτον καὶ μέγιστον ὑπάρχῃ λέγειν περὶ αὐτ, ὅτι κ πρότερον ἢ καταστῆναι εἰς τὸν ἀρχὸν, ἄξι@ τ βασιλείας ἦν. *Illud unum igitur primum ſumma cum laude dici de ipſo poteſt, eum priuſqam regnum capeſſeret, regno dignum fuiſſe.*

p. 104. Εἴτε γὰρ φόβῳ τῷ πρὸς αὐτὸν, εἴτε αἰδοῖ τ κρείττον@, εἴτε γνώμῃ τῇ βελτίστῃ κ δικαιοτάτῃ συγχωρεῖν οἰόντας δεῖν, πῶς οὐκ ἐξ ἁπάντων τούτων φανερὸν, ὁντιν' ἐχρὴν εἶναι τ βασιλέα. *Sive enim metui, qo erga ipſum afficiebantur, ſive dignitatis reverentiæ, ſive moribus optimis ac juſtiſſimis illud tribuendum putarent, manifeſto ubiqe apparebat is qi rex erat eligendus.*

p. 106. Τὸν γὰρ μαθόντα ἃ χρὴ, καὶ παιδευθέντα, κ μηδενὸς τ καλῶν ἀμελήσαντα, μηδὲ ἀμαθῆ γενόμενον, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς τ ἀρετῆς μέρεσι κατακοσμήσαντα τὴν ψυχὴν, εἰκὸς ἦν πάσης ἔξω γενέσθαι ἁμαρτίας. τοίνυν τὴν παιδείαν, κ ὁ βασιλεὺς παιδευθεὶς, καὶ πάντων τ καλλίστων μεταχών, τ μὲν κ ἀπὸ φύσεως ὑπαρξάντων αὐτῷ, τ δ καὶ ἀπὸ παιδείας γενομένων, ἐ μέσως, ἐδ' ὥσπερ τοῖς ἄλλοις πολλοῖς, ἀλλὰ περιττολλῶ ἑκάστε, ὥ μὲν μέγα ὄφελ@ τῇ βασιλείᾳ κ πολὺ εἰς τοῦτο κατασκῶψαι. *Qi enim ea, qæ oportebat, didiciſſet, nec ullam rem prætlaram neglexiſſet, nec rudis eſſet, ſed omni virtutis genere animum ſuum exornaſſet, eum æqum erat omni peccato eſſe immunem. Hac igitur ratione cum inſtitutus eſſet, nec ulla re pulcerrima careret, qod eas illi partim natura, partim educatio non mediocriter, ut aliis, ſed affatim ſuppeditaſſet, magnum erat regni præſidium etiam anteqam illi præficeretur.*

p. 107. Ἐπεὶ δ ἡ πάντα διοικοῦσα πρόνοια κ διατάττουσα, καὶ τοῦτον ἐκάθισεν εἰς τ βασίλειον θρόνον, τ δικαιότατον βασιλέων. *Poſtqam vero divina providentia, qæ omnia gubernat & diſponit, hunc etiam, juſtiſſimum & ſanctiſſimum regem, in regio ſolio collocavit.*

p. 108. Ὡς ἂν ἐμπειρότατ@ βασιλέων, καὶ γνώμῃ πρέχων. *Ut rex prudentiſſimus & in conſultando primas tenens.*

Οὕτως ἐξηγεῖται κ διεξ τὸ τ ἀρχῆς, ὅνπερ χρὴ τρόπον. τὴν εὐσέβειαν μὲν καὶ δικαιοσύνην, ἔτι δ σωφροσύνην, καὶ ἐγκράτειαν, φρόνησιν, καὶ τὴν ἄλλην κοσμῶν γε ἀρετὴν. ἤρξατο μὲν γὰρ ὥσπερ προσήκει, ἀπὸ εὐσεβείας. διεξῆλθε δ κ διὰ τ ἄλλων μερῶν τ ἀρετῆς. τίς μὲν γὰρ δικαιοσύνης; τίς δ φιλανθρωπίας; τίς δ τῆς ἄλλης ἀρετῆς τοσαῦτα δείγματα κ τοιαῦτα, ὅσα κ [οἷα] ὁ βασιλεὺς ὅτ@ ἐξήνεγκε; *Ipſe regnum adminiſtrat ut decet, pietatem, juſtitiam, temperantiam, modeſtiam, prudentiam, & alias omnes virtutes colens. Nam a pietate, ut oportebat, exorſus, per alia qoqe virtutis genera progreſſus eſt. Qis enim vel juſtitiæ, vel humanitatis, vel aliarum virtutum tot tantaqe, qot & qanta hic rex, exempla edidit?*

p. 113. Ὁ δ' ἐπέδειξεν, ὅτι κ ἰδιώτου ὄντα κ βασιλέα οἷόν τε ἐστὶ τ αὐτὸν εἶναι διὰ τέλους. τοιοῦτον μὲν πρὸ τ βασιλείας ἑαυτὸν ἐπιφανῶν ἑαυτὸν, ὥστε δικαίως ἀξιωθῆναι ταύτης. ἐν δ τῇ βασιλείᾳ, οὐκ ἐκστὰς ἑαυτ, ἀλλὰ τῷ αὐτῷ νῷ κ τρόπῳ χρώμεν@. *Verum rex noſter & privato licere & regi, eundem perpetuo manere, apertiſſime demonſtravit, qi tum ante regnum talem ſe præbuit, ut eo dignus merito judicaretur, tum in regno, a ſeipſo non declinans, ſed eadem animi ſententiâ & moribus iiſdem uſus.*

Verùm videnda integra oratio; qam, ad Commodum deflexione factâ, ſic clavdit p. 120.

Σὲ δ, ὦ παῖ γενναίε γενναίων, κατ' ἴχν@ εἴη βαίνειν τ πατρός. τοῦτο γὰρ ὡς ἐν βραχεῖ πολὺν εἰρήσθω. *Ut tu, nobilis nobilium filius, veſtigiis paternis incedas. Hoc enim multum a me pavcis dictum ſit.*

Idem oratione in Romam Tom. 1. p. 398.

Ὅ γε μὲν νῦν ἄρχων μέγας, οἷον ἀγωνιστὴς καθαρὸς, τοσοῦτον ὑπεραίρει τοὺς πρὸ αὐτοῦ [κ] τ πατέρα, ὅσον, ἐδ' εἰπεῖν ῥᾴδιον, ἑτέρους αὐτὸς ὑπεραίρει. κ δὴ φαίη τις ἂν δικαιοσύνῃ καὶ νόμιμον εἶναι τοῦτο ὡς ἀληθῶς, ὅ, τι κελεύσει τοῦτ@. *Qi nunc eſt Auguſtus imperator, tanto intervallo priores & patrem, tanqam pugil eximius, ſuperat, qanto, qod vix dici poſſet, reliqos. Ac qicqid ille judicaverit, id pro juſto ac legitimo recte haberi poteſt.*

Idem in Panegyrica Cyzicena de Marci imperio Tom. 1. p. 421.

Ἄξιον δ καὶ τύχης ἕνεκα ὑμῖν σωθῆναι. ἐπεγράψασθε μὲν γὰρ τ ἄριστον τ εἰς ἐκεῖνον τ χρόνον βασιλέων. ἥκει δ ὑμῖν τὸ ἔργον πρὸς τέλ@ ἐν τοῖς δε τοῖς καιροῖς, οἵ τὰ καλῶν αὖ κάλλιστα εἰλήχασι, καὶ ὑπὲρ ὧν δικαιότατ' ἂν χαριστήριον τοιοῦτον ἐζητεῖτο εἶη τοῖς θεοῖς, ἐφ' ὅπερ ῥᾴδιον μᾶλλον ἐξευρεῖν. *Qin etiam fortunæ cauſſâ gratulandum vobis cenſeo. Poſtqam enim optimum omnium, qotqot hactenus fuerunt, regem aſſumpſiſtis, ad finem ſimul opus veſtrum his temporibus pervenit, in qæ res inciderunt omnium pulcerrimæ, ac pro qibus merito tale honorarium, ſiqidem majus invenire non erat, diis ſtatueretur.*

p. 422. Οὐ κ τ εἰς μνήμην ἥκοντων ἐν λόγῳ θαυμασιώτατον, κ πᾶσαν τὴν εὐγένειάν τε καὶ παιδείαν ἔχει σύλλογον, κ ὅτ' ἰδιώτης ἰδεῖς δύναται σωφρῶν, πόλις τε ἅπασα κ γένη ἅπαντα ἀνθρώπων ἐκπεπλήκτηκεν. *Qod etiam omnium, qæcunqe in hominum memoria verſantur, maxime memorabile, qodqe omnem ſi-*

****

mul

mul & nobilitatem & eruditionem complectitur, ac nec privatus qisqam tacere poteſt, & civitas tota, cunctaque hominum genera cum ſtupore admirantur.

p. 423. Στρατηγοὶ μὲν γὰρ στρατηγὸς ἤδη ἐν κινδύνοις προείλοντο. καὶ πόλεις ἀλλήλας δὴ καιρῶν παρέλαβον. καὶ βασιλεῖς πρὸς βασιλέας φιλίας καὶ σωθήκας ἐποιήσαντο, καὶ ἔστι τ χρείας ὡς τὰ πολλὰ ἡττηθέντες, καὶ μέχρι τέτε κοινωνίας ἴσης μέχρι γενομένας. Βασιλεὺς ἦν ἑκών, βασιλέα δὲ πρῶτον προείλετο ἑαυτῷ τ ὅλων, καὶ μόνον τ ἐκ παντὸς αἰῶνος, οὐκ ἐχθρὸν προσλαβεῖν μᾶλλον ἐξήτησε, ἢ βασιλέα προσλαβεῖν δὴ πᾶσι τοῖς ἄλλοις. *Duces qidem ſæpe in bellis alios duces ſibi præfecerant, & civitates ſe invicem aſſumpſerant, ac reges cum regibus fœdera percuſſerant, idque neceſſitate coacti plerumque nec ulterius. Rex autem primus ultro regem omnium ſibi præfecit, & ſolus ex omni memoria non regnum potius, qam regem regno voluit aſſumere.*

Idem Palinodiâ in Smyrnam reſtavratam Tom. 1. p. 463.

Τοῖς τε πάντα ἀρίστοις βασιλεῦσιν πάσας πόλεις ὑφ' ἑαυτοῖς ἔχεσι τὸν καλλίστον οἰκίσαι φιλοτιμίαν εἶχε. τῇ τε πόλει τὸ δοκεῖν τέτων ἀνεγερθῆναι, καὶ τοιέτες δεχηγέτας ἐπιζεύξασθαι, τὸν συμφορῶν εἰς εὐπραξίαν μετέλαβε. πρότερον μὲν γὰρ Θησέα καὶ Ἀλέξανδρον ἤδομεν. τ μὲν τ ἐν Ἕλλησιν οἴκοι, φιλανθρωπότατον. τ δὲ συμπάντων βασιλέων μάλιστα δὴ θαυμασθέντα τ εἰς σφᾶς πολέμους τόλμης ἕνεκα. νυνὶ δ', ἔτι λαμπροτέρους καὶ μείζονας οἰκιστὰς προσελάβομεν. οἷς πᾶσα μὲν γῆ καὶ θάλαττα ὑπήκοος, οὐ πατέρων τε καὶ ἐξ ὧν αὐτοὶ προσκέκτηνται, σοφίας δὲ καὶ δικαιοσύνης, καὶ ἀληθείας, καὶ χρηστότητος, οὐκ ἔλαττον, εἰ μὴ καὶ πλέον τ ἐν τοῖς ὅπλοις ἰσχύος προείλετο. *Nam & optimi reges omnium civitatum domini gloriam ex eo conſecuturi erant, ſi pulcherrimam fundarent, & urbs, poſtqam per hos reſuſcitata, tales aſſumpſit conditores, cladem in felicitatem mutavit. Ac prius qidem Theſeum celebrabamus, & Alexandrum, alterum Græcorum humaniſſimum, alterum inter omnes reges maxime admirandum, propter eam, qa in bellis utebatur, audaciam. At nunc ſplendidiores aſſumpſimus & majores conditores, qi tum terram ac mare omne ſuo imperio ſubjecta habent, idque partim a majoribus accepta, partim a ſe conqiſita: tum ſapientia, juſtitia, veritate, bonitate non minus, ne dicam magis, qam armis excellunt.*

Philoſtratus in vitis Sophiſtar. l. 2. in Philiſco p. 617.

Ἀντωνῖνος δ' ὧν αὐτοκράτωρ ὁ τ φιλοσόφε παῖς. *Antoninus Imperator erat Philoſophi filius.*

Idem in Herode p. 556.

Ἐπαίδαζε μὲν ὁ αὐτοκράτωρ Μάρκος περὶ Σέξτον τ ἐκ Βοιωτίας φιλόσοφον, θαμίζων αὐτῷ, καὶ φοιτῶν δὴ θύρας. ἄρτι γὰρ ἥκων ἐς τὸν Ῥώμυλον ὁ Λύκιος, ἤρετο τ αὐτοκράτορα προϊόντα, Ποῖ βαδίζῃ, καὶ ἐφ' ὅ, τι; καὶ ὁ Μάρκος, καλὸν, ἔφη, καὶ γηράσκοντι τὸ μανθάνειν. εἶμι γὰρ πρὸς Σέξτον τ φιλόσοφον, μαθησόμενος ἃ ἔτι οἶδα. καὶ ὁ Λύκιος ἐξάρας τὴν χεῖρα ἐς τ οὐρανόν, ὦ Ζεῦ, ἔφη, ὁ Ῥωμαίων βασιλεὺς γηράσκων ἤδη δέλτον ἐξαψάμενος, ἐς διδασκάλε φοιτᾷ, ὥσπερ οἱ παῖδες. ὁ δὲ ἐμὸς βασιλεὺς Ἀλέξανδρος, δύο καὶ τριάκοντα ἐτῶν ἀπέθανεν. *Marcus Imperator ſtudioſus erat Sexti Philoſophi e Bœotia oriundi, adeo ut ipſum frequentaret, atqe ad ejus fores ventitaret. Lucius vero recens Romam profectus, rogabat Imperatorem iter conficientem, qonam iret, & ad qod negotium: tum Marcus, honeſtum eſt, inqit, etiam ſeneſcenti addiſcere. Ideo ad Sextum Philoſophum vado, ut diſcam qæ nondum ſcio. Hic Lucius manu in cœlum ſublata, o Jupiter, inqit, Romanorum Imperator jam ſeneſcens tabellis comprehenſis ad ludi magiſtrum pergit, ut pueri: Alexander vero Rex meus triceſimo ſecundo ætatis anno interiit.*

Ibidem p. 558.

Ὁ Μάρκος φύσει δημοτικώτερος. *Marcus naturâ magis popularis.* Qo loco, & Herodem Sophiſtam qâ patientiâ Marcus tulerit, refert.

Idem in Theodoto p. 565.

Προέκρινε δὲ καὶ τ Ἀθηναίων νεότητος πρῶτον δὴ τῶν ἐκ βασιλέως μυρίας. καὶ ἐ ξύτό πω λόγε ἄξιον. ἐ γὰρ πάντες οἱ δὴ καθεσθέντες ξ θρόνε τέτε, λόγε ἄξιοι. ἀλλ' ὅτι σὺν μὲν Πλατωνείοις, καὶ σὺν ἀπὸ τ στοᾶς, καὶ ξ Περιπάτε, καὶ * αὐτὸν Ἐπίκυρον [* αὖτε Ἐπικύρε] προσέταξεν ὁ Μάρκος τῷ Ἡρώδῃ κρῖναι, τ δὲ ἄνδρα ξύν, ἀπὸ τ περὶ αὐτὸν δόξης αὐτὸς ἀπήγαγε τοῖς νέοις, ἀγωνιστὴν τ πολιτικῶν προσφπῶν λόγων, καὶ ῥητορικῆς ὄφελος. *Hic juventuti Athenienſium primus præfectus fuit, ſuper innumeris a Rege inſtitutis: neqe tamen hoc valde memorabile eſt; non enim omnes, qi ſedem hanc obtinent, memoriâ digni ſunt. ſed qia Platonicos, & Stoicos Philoſophos, & Peripateticos, atqe ipſum Epicurum Marcus Herodi injunxerat dijudicare: hunc autem virum Herodes juvenibus conſtituerat, qam de illo habuit opinione impulſus: cum eum propugnatorem civilium ſermonum appellaſſet, & oratoriæ artis emolumentum.*

Idem in Hermogene p. 575.

Ἑρμογένης ἐ ἔτη γεγονὼς, ἐφ' ὅτω μέγα πεύβη τ τ σοφιστῶν δόξης, ὡς καὶ Μάρκῳ βασιλεῖ θαῤῥεῖν ἐρωτικὰ ἀκροάσεως. ἐδάδισε γὰρ δὴ τ ἀκρόασιν αὐτὸς ὁ Μάρκος. καὶ ἤδη ὡρᾶ λεγομένε, ἐθαύμαζε ξ καθιάζοντος, δωρεὰς ξ λαμπρὰς ἔδωκεν. *Hermogenes qindecim annos natus, eo uſqe provectus eſt claritatis ac celebri-*

britatis inter ſophiſtas, ut etiam Imperatori Marco audiendi deſiderium excitaverit. Perrexit ergo Marcus ad auſcultationem, & eo diſſerente gaudio affectus eſt: & extempore declamantem admiratus præclara ipſi munera largitus eſt.

Idem in Ariſtide p. 579.

Οἰκίζω ἢ καὶ τὸ Ἀριστείδου τὸ Σμύρνης, οὐκ ἀλαζὼν ἔπαινος, ἀλλὰ δικαιότατός τε καὶ ἀληθέστατος. τὸ γὰρ πόλιν τοιάνδε ἀφανισθεῖσαν ὑπὸ σεισμῶν τε καὶ χασμάτων, ἔτω τι ὠλοφύρατο πρὸς τὸν Μάρκον, ὡς τῇ μὲν ἄλλῃ μουσικῇ, ταμιεῖον ἀπισενάξαι τὸ βασιλέα, ἀπὶ ἢ τῷ, ζεφύροι ἐρήμῳ αὐτὴν καταπνέυσι, καὶ δάκρυα τῷ βιβλίῳ ἀπισάξαι --- Καὶ ὁ φημὶ τοῦτο ὡς οὐχὶ καὶ ὁ βασιλέως, ἀνοικίσαντος ἂν ἀπολωλυῖαν πόλιν, ἰῶ ἴσων ἐθαύμασεν. ἀλλ' ὅτι αἱ βασίλειοί τε καὶ θεσπέσιοι φύσεις, ἰῶ προσεγείρῃ αὐτὰς ξυμβολία καὶ λόγος, ἀναλάμπυσι μᾶλλον, καὶ πρὸς τὸ ποιεῖν εὖ ξυὼ ὁρμῇ φέρον). *Quod autem etiam Smyrnæ conditor Ariſtides celebretur, non ſuperba laus eſt, ſed æquiſſima & veriſſima. namurbem hanc terræ motibus & hiatibus deletam, adeo graviter deploravit apud Marcum, ut in alia quadam parte lamentationis Imperator ſæpe ingemuerit: ſed in hoc loco, favonii ipſam deſertam perflant, lacrymas quoque libro infuderit. At non hæc aſſeruit, quaſi Rex civitatem dirutam non inſtauraturus eſſet, quam incolumem admiratus fuerat: verum quoniam regiæ & divinæ naturæ, ſi conſilium & oratio ipſas concitet, eo magis relucent, & ad benignè agendum cum impetu feruntur.* Eundem quàm familiariter Marcus habuerit, ibidem vide.

Idem in Adriano p. 585.

Κατὰ ἢ τοῦτ χρόνους, ὃς ὁ αὐτοκράτωρ Μάρκος Ἀθηνάζε ὑπὲρ μυστηρίων ἐξάλη, σκεπτὶ μὲν ἤδη τὸ τ σοφιστῶν. θρόνῳ ὁ ἀνὴρ ἦτος. ἐν μέρει ἢ ὁ Μάρκος τὸ τ Ἀθηναίων ἱστορίας [ἐπίθη] μηδὲ τὴν σκείνου σοφίαν, ἀγνοήσαι. καὶ γὰρ δὴ ἐπέπαιζεν αὐτὸν τοῖς νέοις, οὐκ ἀκροάσει βασανίσας, ἀλλὰ ξυνθέμενος τῇ περὶ αὐτὸ φημῇ. --- ἀγασθεὶς αὐτὸν ὁ αὐτοκράτωρ ἀπὶ μέγα ἦρε δωρεαῖς τε καὶ δώροις. καλῶ ἢ δωρεὰς μὲν, πάς τι σιτίσεις, καὶ τὰς προεδρίας, καὶ πάς ἀτελείας, καὶ τὸ ἱερώσθαι, καὶ ὅσα ἄλλα λαμπρύνῃ ἄνδρας. δῶρα ἢ χρυσὸν, ἀργύριον, ἵππους, ἀνδράποδα, καὶ ὅσα ἑρμηνεύῃ πλεῖστον, ὧν αὐτόν τε ἐνέπλησε καὶ γένος ὃ σκείνου πάντας. *Qibus vero temporibus Marcus Imperator pro myſteriis Cereris Athenas legatos miſerat, hic ille vir ſophiſtarum ſuggeſtum obtinebat: itaque Marcus in una Athenienſium hiſtoriæ parte poſuit, quod neque illius doctrinam ignoraſſent. At enim hunc juvenibus præfecerat, non quod audiendo eum exploraſſet, ſed quod famæ aſſenſus eſſet. Admiratus eum Imperator eo uſque muneribus & donis evexit, ut magnum effecerit. Munera voco ſportulas, ſtipendia ve, prærogativas, immunitates, pontificatus & cætera quæ viros illuſtrant. Dona vero aurum, argentum, equos, mancipia, & quæcunque divitias interpretantur. qibus qidem omnibus & eum & omnes ex gente illius explevit.*

Galenus de Theriaca ad Piſonem lib. 1. cap. 2.

Τὸν θεῖον Μάρκον καὶ ἡμεῖς οἴδαμεν εὐθέσμως ποτὶ βασιλεύσαντα, καὶ ἀκριβῶς ἑαυτῷ πρὸς τὴν σύνεσιν τῆ συγκράσει τ σώματος ἐπιγνωσθήσαντα. *Divum Marcum nos quoque novimus, qi legitimè aliquando imperium geſſit, & ad amuſſim, ut erat vir prudens, corporis ſui temperamentum intellexit.*

Idem de libris ſuis cap. 2.

Ἐπορεύθην μὲν ἐξ ἀνάγκης. ἐλπίζων ἢ τυχεῖν παραιτήσεως, ἤκουον γὰρ εἶναι τὸν ἕτερον αὐτῶν τὸν πρεσβύτερον, εὐγνώμονά τε καὶ μέτριον, ἥμερον τε καὶ πρᾶον, ὃς ἐκαλεῖτο μὲν ἀρχῆς Βῆρος, &c. *Neceſſitate igitur profectus ſum. Sperans autem me excuſationem conſequturum, audiebam enim alterum ipſorum natu majorem, & æquum & moderatum, & clementem & lenem, qi initio qidem Verus vocabatur, &c.*

Idem lib. περὶ τ προγνώσεως. cap. 9.

Χρησόν δ' καὶ φιλάνθρωπον αὐτὸν ἐδυνήθην πεῖσαι καταλείπειν με ἐν τῇ Ῥώμῃ. *Quoniam autem benignus erat & humanus, potui ab eo impetrare, ut Romæ manerem.*

Marcellus in Regillæ Epitaph.

Καὶ βασιλεὺς Διὶ πατρὶ φυλῇ καὶ μῆτιν ὁμοῖος. *Et Imperator Jovi patri indole & prudentia ſimilis.*

Athenæus Dipnoſophiſtarum lib. 1. pag. 2.

Ὁ πάντ' ἄριστος βασιλεὺς Μάρκος. *Optimus Imperator Marcus.*

Zoſimus Hiſtor. lib. 1. cap. 7.

Ἐντεῦθεν ἄνδρες ἀγαθοὶ ἡγεμονίαν παραλαβόντες, Νερούας τε καὶ Τραϊανὸς, καὶ μετὰ τοῦτον Ἀδριανὸς, ὅτε ἐμπεσὴς Ἀντωνῖνος, καὶ ἡ τ ἀδελφῶν σωφρὸς Βῆρος καὶ Λούκιος, πολλὰ τ λελωβημένων ἠξίωσαν διορθώσεως. καὶ ὁ μόνον, ἅπερ εἶχον ἀπολωλεκότες οἱ πρὸ αὐτ ἀνεκτήσαντο, ἀλλὰ καί τινα τ οὐκ ὄντων προσέθεσαν. *Ab hoc tempore viri boni principatum adepti, Nerva, Trajanus, & poſt eum Adrianus, & Antoninus Pius, & par illud fratrum, Verus atque Lucius, multa vitiata correxerunt, neque tantum ea, quæ ſu-*

perioris memoriæ principes amiſerant, recuperarunt: ſed etiam non poſſeſſa prius qædam adjecerunt.

Julianus in Sympoſio Edit. Petav. p. 41.

Ἔδοξε γοῦν ὁ Μάρκος, τί τε ἄλλα θαυμάσιός τις εἶναι, καὶ σοφὸς διαφερόντως, ἄ τι οἶμαι διαγινώσκων λέγειν θ' ὅτου χρὴ, καὶ σιγᾶν ὅτου καλόν. *Tum Marcus viſus eſt cætera planè admirandus vir, & præcipuè prudentiâ excellere, tanqam, credo, qi probè noſſet, ubi loqi, vel tacere deceret.*

Juſtinianus in Novellam tit. 22.

Τοῦτο γοῦν εὖ μὲν ἐξάμενος, καὶ φιλοσοφώτατος ἐθέσπισε Μάρκος. *Qod cum bene incepiſſet, etiam ſanxit ſapientiſſimus Marcus.*

Ibidem tit. 108.

Ὁ φιλόσοφος ἐν βασιλεῦσι Μάρκος. *Marcus inter Imperatores philoſophus.*

Lucius apud Juſtinum apologiâ 1. pag. 43. B.

Οὐ πρέποντα εὐσεβεῖ αὐτοκράτορι, οὐδὲ φιλοσόφῳ Καίσαρος παιδὶ, οὐδὲ τῇ ἱερᾷ συγκλήτῳ κρίνεις, ὦ Οὐρβικε. *Non hoc ſicut Imperatorem pium, non ut Cæſaris filium philoſophum decet, non ita ut ſacro-ſancto ſenatui convenit, judicas Urbici.*

Juſtinus apologiâ 2. ad Adrianum Pium, Marcum, & Lucium pag. 53. D.

Εὐσεβεῖς, καὶ φιλόσοφοι, καὶ φύλακες δικαιοσύνης, καὶ ἐρασταὶ παιδείας ἀκούετε παντοχοῦ. *Dii & philoſophi, & juſtitiæ cuſtodes, & eruditionis amatores, qod ſic vocemini, ubiqe audiris.*

Melito lib. ad Imperatorem apud Evſebium Hiſt. Eccleſ. l. 4. c. 26.

Σὲ γὰρ καὶ μᾶλλον τοῖ τούτων τὸν αὐτὸν ἐκείνοις ἔχοντα γνώμην, καὶ πολύ γε φιλανθρωποτέραν καὶ φιλοσοφοτέραν, πεπείσμεθα πάντα προήσειν, ὅσα σε δεόμεθα. *Te vero, qippe qi idem qod illi de nobis ſentias, imo etiam longè humanius atqe ſapientius; tanto magis confidimus omnia eſſe facturum qæ rogamus.*

Athenagoras in legatione pro Chriſtianis, ad M. Antoninum, & Commodum pag. 2. B.

Αὐτοκράτορσι Μάρκῳ Αὐρηλίῳ, καὶ Λυκίῳ Αὐρηλίῳ Κομμόδῳ, Ἀρμενιακοῖς, Σαρματικοῖς, τὸ δὲ μέγιστον Φιλοσόφοις. τὸ πρᾶον ὑμῶν καὶ ἥμερον, καὶ τὸ πρὸς ἅπαντα εἰρηνικὸν καὶ φιλάνθρωπον θαυμάζοντες, οἱ μὲν καθ' ἕνα ἰσονομοῦνται. αἱ δὲ πόλεις πρὸς ἀξίαν τῆς ἴσης μετέχουσι τιμῆς. καὶ ἡ σύμπασα οἰκουμένη ὑμετέρᾳ συνέσει βαθείας εἰρήνης ἀπολαύουσιν. *Imperatoribus Marco Aurelio Antonino, & Lucio Aurelio Commodo, Armeniacis, Sarmaticis, & qod maximum eſt, philoſophis. Manſvetudinem ac lenitatem veſtram, animum erga omnes placabilem & benignum cum ſinguli ſuſpicientes æqabili ac pari jure utuntur: tum civitates, pro ſvaqæqe dignitate, ſvis potiuntur honoribus: denique univerſus hic terrarum orbis, veſtræ prudentiæ beneficio altiſſima pace perfruitur.*

pag. 26. D. Τί δαὶ δεῖ πρὸς ὑμᾶς πάντα λόγον κεκινηκότας, ἢ ποιητῶν μιμολογεύειν; ἢ καὶ ἑτέρας δόξας ἐξετάζειν; *Sed qid opus eſt coram vobis, qi omne genus literarum ſcrutati eſtis, vel poetarum carmina, vel aliorum ſententias examinare!*

pag. 16. B. Ἴστε γὰρ καὶ ὑμεῖς παντὸς ἀξιολογώτερον, ὡς ἂν ἐν πᾶσι, καὶ ὑπὲρ πάντας τοὺς παλαιοὺς συγγνόμονες. *Qanqam & vos ipſi in antiqiſſimis qibuſqe ſcriptis, ſi alius qiſpiam, verſati accuratè hæc intelligitis.*

pag. 6. C. Οἶδα γὰρ, ὅτι ὅσον σωφρονεῖτε καὶ ἰσχύϊ τῆς βασιλείας πάντων ὑπερέχετε, τοσοῦτον καὶ τῷ πᾶσιν παιδείαν ἀκριβῶν πάντων κρατεῖτε. οὕτω καθ' ἕκαστον παιδείας μέρος καλοῦντες, ὡς οὐδὲ οἱ ἓν αὐτῆς μόριον ἐπιτετμημένοι. *Novi enim vos, qantum intelligentiâ ſimul & vi imperii præſtatis omnibus; tantum etiam exqiſitâ ſcientiarum cognitione excellere: ita in ſingulis pariter ſapientiæ partibus verſatos, ut nihilo inferiores ſitis illis, qi unam duntaxat aliqam ſibi excolendam delegerunt.*

pag. 39. C. Ὑμεῖς δὲ, ὦ πάντα ἐν πᾶσι φύσει καὶ παιδείᾳ χρηστοὶ, καὶ μέτριοι, καὶ φιλάνθρωποι, καὶ τῆς βασιλείας ἄξιοι. *Vos vero, ô undiqaqe in omnibus naturâ ſimul & diſciplinâ boni, moderati, benigni & imperio digni principes.*

Johannes Zonaras Annal. tom. 2.

Ἦν μὲν ὁ Μάρκος ἀσθενὴς τὸ σωμάτιον, ἐσχόλαζε δὲ τοῖς λόγοις οὕτως, ὥστε καὶ αὐτοκράτωρ γενόμενος, οὐκ ᾐδεῖτο εἰς διδασκάλου φοιτᾶν, ἀλλὰ Σέξτῳ σωφιλοσοφῇ, τῷ Βοιωτῷ, καὶ Ἑρμογένῃ τῷ ῥήτορι συνωμίλησε, μᾶλλον δὲ ἀνελπιείτο τῶν Στοϊκῶν. *Erat Marcus & imbecilli corpore, & diſciplinis ita deditus, ut etiam Imperatorem factum ſcholas freqentare non puderet, ſed cum Sexto Bœotio philoſophabatur, & Hermogeni Rhetori operam dabat, & Stoicis magis addictus erat.*

Ου-

Οὕτω δὴ καὶ σωφρόνως καὶ ἐγκρατῶς ἦρχεν, ὥστε καὶ ἐν τηλικούτοις πολέμοις μήτε τι θωπευτικὸν πρὸς τοὺς στρατιώτας εἰπεῖν, μήτε τι φόβῳ ποιῆσαι. *Ea autem prudentia & gravitate imperavit, ut in tantis bellis militibus neqe ullo verbo adularetur, neqe metu eorum qicqam faceret.*

Ὅτε δὴ μὴ πολέμοις ἰδίοις ἐσχολάζων, ἐδίκαζε, καὶ τοῖς ῥήτορσι πρὸς ὕδωρ λέγουσι πολὺν ἐγχεῖσθαι τὸ ὕδωρ ἐκέλευεν, ἵν' ἔχοι πάντοθεν τὸ δίκαιον ἀκριβοῦν. ἰδίᾳ δὴ καὶ φιλόπονος, ὡς καὶ νυκτὸς δικάζειν. καὶ οὐδὲν ἐν παρέργῳ ἔστ' ἐποίει, ἔστ' ἔγραφεν, ἔστ' ἔλεγε. μὴ δεῖν νομίζων τὸν αὐτοκράτορα ἐν παρέργῳ πράττειν μηδὲ τυλάχιστον. καὶ ταῦτα σώματος τυχὼν ἀσθενοῦς. *Qum a bellis otium erat, jus dicebat: & oratoribus ad aqam verba facientibus plus infundi jubebat, ut ab omni parte æqitatem indagare posset. Adeo laboriosus, idqe in tenui valetudine, ut noctu etiam pro tribunali sederet: atqe obiter nihil neqe faceret, neqe scriberet, neqe diceret: neqe enim decere putabat, ut Imperator vel minimum perfunctoriâ operâ administraret.*

Ἄρξας δὲν ἄρξας μετήλλαξεν. --- ἰδίᾳ γὰρ καὶ φύσει ἀγαθὸς ἀνὴρ, πολλῷ δὴ κρείττων παιδείας βελτίων ἐγένετο. ὃ μήν τοι ἀξίως τῆς ἀρετῆς εὐδαιμόνησεν. εὑρεθὴν δὴ μᾶλλον θαυμάσειεν ἄν τις αὐτὸν, ὅτι ἀλλοκότοις, καὶ ἐξαισίοις χρησάμενον πράγμασιν, αὐτός τε ἀβιεγένετο καὶ τὴν ἀρχὴν διεσώσατο. *Optime qum imperasset, obiit --- Nam qum naturâ vir bonus esset, doctrinâ longe melior evasit: neqe tamen fœlicitas virtuti ejus respondit, qo magis admirandus est, qod in asperrimis & difficillimis rebus & semetipsum, & imperium conservavit.*

Constantinus Manasses in Annal. pag. 86.

Οὕτω ἐν πάσῃ πέφανται σοφίᾳ καὶ παιδεύσει.
Καὶ χάρισι τῆς ἀρετῆς κατάκομον ὑπῆρχε.
Καὶ πάσαις κατηγλάϊσο τῶν ἀρετῶν ἰδέαις
Διὸ δὴ προσεφέρετο πᾶσι σοφοῖς ἐντίμως,
Καὶ σωεχέσιν ἡδύνε πᾶις μεγαλοδωρείαις.
Qi educatus erat in omni liberali sapientia & doctrina,
Virtutum laudibus, & qidem omnigenarum ornatus.
Qam ob caussam qosvis sapientes ac doctos viros honorificè tractabat
Magnificisqe muneribus afficiebat.

Adrianus apud Julium Capitolinum in Marco.

Ab Adriano Annius Verissimus vocatus est:

Ad qem locum Isaacus Casavbonus.

Antè dicebatur Annius Verus. Hadrianus jussit dici Annium Verissimum. qare? διὰ τὸ τῇ Ῥωμαίων ῥήματος ἔννοιαν, *inqit Dio. hoc est, qod esset veritatis amantissimus & tenacissimus; magnum rectæ indolis argumentum, & animi verè generosi.*

Julius Capitolinus in Marco.

Marco Antonino in omni vita philosophanti viro, & qi sanctitate vitæ omnibus principibus antecellit, &c. Erat enim ipse tantæ tranqillitatis, ut vultum nunqam mutaverit mœrore vel gavdio. Philosophiæ deditus Stoicæ, qam & per optimos qosqe magistros acceperat, undiqe ipse collegerat.

Qamvis esset constans, erat etiam verecundus: erat frugi sine contumacia, verecundus sine ignavia, sine tristitia gravis.

In imperio ità civiliter se gessit, ut lenitatem Pii nemo desideraret.

Dabat totum se philosophiæ, amorem civium affectans.

Cum populo non aliter egit, qàm est actum in civitate libera.

Fuit per omnia moderatissimus, in hominibus deterrendis à malo, invitandis ad bona; remunerandis copiâ, indulgentiâ liberandis; fecitqe ex malis bonos, ex bonis optimos. Cùm igitur in amore omnium imperâsset, atqe ab aliis modò pater, modò frater, modò filius, ut cujusqe ætas sinebat, & diceretur; & amaretur, octavo-decimo anno imperii sui, sexagesimo & primo vitæ, diem ultimum clavsit. tantúsqe illius amor die regii funeris claruit, ut nemo illum plangendum censuerit; certis omnibus qòd à diis commodatus, ad deos rediisset. Deniqe priusqam funus conderetur, ut plerique dicunt, (qod neqe antea factum fuerat, neqe postea) Senatus populúsqe non divisis locis, sed in una sede propitium Deum dixit.

Tantùm sanè valet boni principis vita, sanctitas, tranqillitas, pietas, ut ejus famam nullius proximi decoloret invidia. Deniqe Antonino, cùm suos mores semper teneret, neqe alicujus insusurratione moveretur, non obfuit gladiator filius, uxor infamis; Deúsqe etiam nunc habetur.

Vir tantus & talis, ac diis vitâ & morte conjunctus.

******** Vul-

Vulcatius Gallicanus in Avidio Caſſio.

*Antoninum hoc nomine (Dialogiſtæ) ſignificans ; qi tantùm enituit in philoſophia, ut iturus ad bellum Marcomannicum, timentibus cunctis nè qid fatale proveniret, rogatus ſit, non adulatione, ſed ſeriò, ut philoſophiæ præcepta ederet. nec ille *timuit,* [renuit Caſavbonus] ſed per ordinem paræneſeων, id eſt, præceptionum, per triduum diſputavit.*

Avidius Caſſius apud eundem, & epiſtolâ ad generum ſuum.

Marcus homo ſanè optimus, qi dum clemens dici cupit, eos patitur vivere, qorum ipſe non probat vitam.

Marcus Antoninus philoſophatur, & qærit de elementis, & de animis, & de honeſto ac juſto; nec ſentit pro republica.

Idem in Opilio Macrino.

Marcus nomen illud ſanctum (Antoninorum) vitæ genere avxiſſe videtur, Verus avtem degenerâſſe.

Avrelius Victor in Breviario.

Iſte virtutum omnium, cœleſtiſqe ingenii extitit ; ærumniſqe publicis qaſi defenſor objectus eſt. Etenim niſi ad illa tempora natus eſſet, profectò, qaſi uno lapſu ruiſſent omnia ſtatûs Romani.

A principio vitæ tranqilliſſimus, ut ab infantia vultum nec ex gavdio nec ex mœrore mutaverit.

Philoſophiæ ſtudens, literarúmqe Græcarum peritiſſimus.

Conſtat tantùm Marco ſapientiæ, lenitudinis, innocentiæ ac literarum fuiſſe, ut is Marcomannos cum filio Commodo petiturus, philoſophorum obteſtantium vi circumfunderetur, nè ſe expeditioni avt pugnæ priùs committeret, qàm ſectarum ardua & occulta explanaviſſet. ità incerta belli, ejus ſalute, doctrinæ ſtudiis metuebantur : tantúmqe illo imperante floruere artes, ut illam gloriam etiam temporum putem.

Qod de Romulo ægrè creditum eſt, omnes pari ſenſu præſumpſerunt ; Marcum cœlo receptum eſſe.

Evtropius Hiſt. Rom. l. 8.

Marcus Antoninus, qem faciliùs qis admirari qàm lavdare poſſit.

A principio vitæ tranqilliſſimus, adeò ut in infantia qoqe vultum neqe ex gavdio neqe mœrore mutaverit. Philoſophiæ deditus Stoicæ : ipſe etiam non ſolùm vitæ moribus, ſed etiam eruditione philoſophus. tantâ admiratione adhuc juvenis, ut eum ſucceſſorem paraverit Adrianus relinqere.

Hic cum omnibus Romæ æqo jure egit; ad nullam inſolentiam elatus eſt, imperii faſtigio.

Cùm igitur fortunatam rempublicam, & virtute & manſvetudine reddidiſſet, obiit imperii anno xviii, vitæ Lxi, & omnibus certatim adnitentibus, inter deos relatus eſt.

Ælius Spartianus in Severo.

Sed ut omittamus adoptivos, nè nobis Antonini Pius & Marcus, numina reipublicæ occurrant.

Qid Marco felicius fuiſſet, ſi Commodum non reliqiſſet hæredem?

Peſcennius apud eundem.

Amavit de principibus Avguſtum, Veſpaſianum, Titum, Pium, Marcum; reliqos fœmineos vel venenatos vocans.

Flavius Vopiſcus in Caro.

Romana reſpublica Domitiani vulnerata immanitate, per Nervam atqe Trajanum uſqe ad Marcum ſolito melior.

Idem in Avreliano.

Sed ex his, optimi, ipſe Avguſtus, Flavius Veſpaſianus, Titus, Coccejus Nerva, Divus Trajanus, Divus Adrianus, Pius & Marcus Antonini.

Manlianus Statianus apud eundem in Probo.

Si rectè cogitemus, non nobis Avrelianus, non Alexander, non Antonini, non Trajanus, non

non Clavdius, requirendi ſunt, omnia in uno principe conſtituta ſunt; rei militaris ſcientia, animus clemens, vita venerabilis, exemplar agendæ reipublicæ atque omnium prærogativa virtutum.

Gordianus ſenior referente Julio Capitolino.

Scripſit prætèrea, qemadmodum Virgilius Æneïdos, Statius Achilleïdos, & multi alii Iliados, ità etiam ille Antonineïdos; hoc eſt, Antoninum Pium, & Antoninum Marcum, verſibus diſertiſſimis; libris triginta, vitam illorum, & bella, & publicè privatímqe geſta perſcribens.

Ælius Lampridius in Antonino Diadumeno.

Ut ſcirent omnes Antoninos pluris eſſe qàm deos, ac trium principum amorem, qo ſapientia, bonitas, pietas conſecrata ſit; in Antonino pietas, in Vero bonitas, in Marco ſapientia.

Idem in Heliogabalo.

Compenſationem ſibi lector faciet, cùm legerit Auguſtum, Veſpaſianum, Titum, Trajanum, Adrianum, Pium, & Marcum, contra hos prodigioſos tyrannos.

Alexander Severus Imperator referente Ælio Lampridio.

Antoninorum nomen, vel jam numen potiùs, qale fuerit, meminit veſtra clementia. ſi pietatem, qid Pio ſanctius? ſi doctrinam, qid Marco prudentius?

Diocletianus referente Julio Capitolino.

Eum vos ipſi, ſacratiſſime Imperator Diocletiane, inter numina veſtra, non ut cæteros, ſed ſpecialiter veneramini; ac ſæpe dicitis, vos vitâ & clementiâ tales eſſe cupere, qalis fuit Marcus; etiamſi in philoſophia, nec Plato eſſe poſſit, ſi revertatur in vitam.

Conſtantinus Imperator referente Ælio Lampridio.

Qod [Antoninorum nomen] tu Conſtantine ſacratiſſime, ità veneraris, ut Marcum & Pium inter Conſtantios Claudióſqe, velut majores tuos, avreos formaveris, adorans virtutes veterum, tuis moribus congruentes, & tibi amicas charáſqe.

Ammianus Marcellinus rerum geſtarum lib. 21.

Marci illius diſſimilis principis verecundi.

Tertullianus Apologet. cap. 5.

Marcus Avrelius graviſſimus Imperator.
Qales ergò leges iſtæ, qas adversùs nos ſoli exequntur impii, injuſti, turpes, truces, vani, dementes? qas nullus Pius, nullus Verus impreſſit?

Pavlus Oroſius Hiſtor. l. 7. c. 17.

Marcus Antoninus graviſſimus ac modeſtiſſimus Imperator.

Joannes Baptiſta Egnatius de Rom. Princip. lib. 1.

Qam læta felixqe ſucceſſio optimis, piis, philoſophis, imperatoribus, referendis! nam hic eâ ingenii bonitate, hic virtutibus excelluit, ut exemplum deſit. & ea temporum calamitas affuit, ut ſolus ærumnis publicis obſtiterit. niſi enim hic profuiſſet majeſtas Romani nominis facilè tum concidiſſet. --- Feliciſſimus certè princeps, niſi hæredem Commodum reliqiſſet.

Clavdianus de Honorii conſulatu 4.

Non tantis patriæ ſtudiis ad templa vocatus,
Clemens Marce redis. --- Et mox: --- *omne tonantis*
Obſeqium Marci mores potuêre mereri.

Avſonius in Cæſaribus.

Poſt Marco tutela datur, qi ſcita Platonis
Fecit ad imperium, patre Pio melior.

Joannes Aventinus Annal. Bojor. l. 2.

Marcus Avrelius Antoninus Pius, antè Annius dictus, ſapientiſſimus graviſſimúſqe principum;

pum; omni virtutum genere ſe exercuit : literarum ſtudio, nemini Græcorum Romanorúmqe ſecundus. qamobrem philoſophus & cognominatus eſt, & fuit.

Admodum clemens & civilis erga omnes, adeuntium cuivis dextram placidè dabat : Tranquillitati ſummæ ſucceſſerat, qo manifeſta fiunt rerum humanarum volumina, ſæviſſima tempeſtas: cui divinitùs Marci prudentia conſtantiáqe objecta eſt. niſi hiſce virtutibus præditus rector contigiſſet, de Romano imperio actum fuiſſet.

Conradus Urſpergenſis in Chronico.

Hic omnes virtutes, & cœleſte habebat ingenium, & in calamitatibus publicis factus eſt qaſi defenſor. & ſi in illis temporibus ipſe non fuiſſet, ſine dubio gloria Romana periîſſet.

Martinus Polonus in ſupputationibus.

Iſte optimus fuit.

Philippus Bergom. ſupplement. Chron. l. 8.

Marcus Antoninus, qi & Verus, cognomento Philoſophus : qem certe ob ejus præſtantiſſimam virtutem, lavdare plurimùm licet. qippe qi ad nullum rei eventum unqam ſe extulit. tantæ enim fuit ſoliditatis, ut ejuſdem vultûs, qamvis fortunâ adversâ, ſemper fuerit habitus. literarúmqe ſemper ſtudioſus; & qàm maximè philoſophiæ. nec propterea ipſa philoſophia illum à rebus imperii & bellicis retardavit. propterea ità diligebatur amabatúrqe, ut ſacrilegi nomen incurreret, qi imaginem ejus domi non haberet. --- Et omnibus acclamantibus inter deos relatus eſt.

Warnerus Rolevinkus faſciculo temporum.

Hic bonus & victorioſus fuiſſe deſcribitur. Dicitur qòd tantæ ſeveritatis & conſtantiæ fuerit, qòd ad nullum eventum unqam vultum mutaverit, ſive ex lætitia, ſive ex mœrore, &c. dum adhuc eſſet puer. Tantæ fuit humanitatis, ut qâdam vice, cùm jam exhavſto ærario nihil haberet qod militibus daret, nulli volens eſſe moleſtus, magis elegit vaſa avrea & ornamenta uxoris, & alia ſupellectilia vendere, qàm ſenatum, vel provincias prægravare. ſed victoriâ habitâ, & illa recuperavit, & provinciis tributa relaxavit.

Joannes Carion Chron. lib. 13.

Princeps optimus fuit, ſapiens, juſtúſqe, modeſtus, beneficus, amans, & intelligens doctrinarum.

Franciſcus Petrarcha, de officio & virtutibus Imperatoriis.

Adde his M. Avrelium Antoninum longè ſapientiſſimum. eum dico, qi philoſophicum maluit qàm Cæſareum nomen.

Idem in libro Avguſtali.

Fuit enim magnus philoſophus, ſanctitate vitæ omnibus præponendus; nunqam mutans vultum. qi vir tantæ virtutis, poterat dici felix, ſi uxorem Favſtinam, & filium Commodum non habuiſſet.

Lilius Gyraldus Hiſtoriæ de poëtis dialog. 3.

Fuit hic unus inter Cæſares omnes æqiſſimus, ac optimus, expreſſum illud certè in eo eſt, qòd à philoſophis qæri ſolet, cur ex optimis parentibus peſſimi plerunqe filii naſcantur. Nam qò M. Antoninus melior & juſtior, eò filius Commodus immanior & ſceleratior.

Sebaſtianus Munſterus Coſmograph. lib. 2.

Fuit M. Antoninus vir omnium virtutum, & ſanctitate vitæ præcipuus, cœleſtiſqe ingenii; in omni vita philoſophiæ deditus.

Pandulphus Collenutius in panegyrico Maximiliani.

Ipſe rerum omnium ſator, à qo princeps terrarum gubernaculis imponitur, --- feſſas res humanas pro ſapientiæ ſuæ luce, bonos interdum principes indulgendo ſublevat, erigit, ſolatur, fovet. Sic Octavium poſt civilium bellorum lacrymas dedit: ſic Veſpaſianum poſt Nerones; poſt Domitiani crudelitatem Trajanum & Antoninos; poſt Commodi furores Severum; poſt Heliogabali veſaniam Alexandrum: ſic alios plures qaſi diſtingvendis malorum principum ordinibus, ſedandiſqe reipublicæ fluctibus moderatores dedit.

Hæ virtutes (pietas, prudentia, juſtitia, manſvetudo, magnitudo animi, clementia, liberali-

ralitas) Auguſtum conſecrârnnt; Trajanum, Antoninos, omnéſque bonos principes, cœleſtes plane viros effecerunt.

Joannes Boterus de illuſtr. politia l. 1. cap. 20.

M. Avrelius in imperio conſtitutus, nihil magìs avt timuit, avt deprecatus eſt, qàm avaritiæ infamiam, qam ut deterrimum malum, & imperii labem deteſtatus ſemper fuerat.

Joannes Bodinus de republ. lib. 6.

Qis Avrelio Imperatore moderatiùs unqam ſe geſſit?

Ibidem lib. 4.

Commodum Imperatorem Avrelii patris virtus amabilem fecit: etſi patri omnino diſſimilis eſſet.

Baptiſta Fulgoſus Memorabilium lib. 2. c. 5.

Legitur Antoninum philoſophum, propter doctrinam, virtutémqe in eam veniſſe exiſtimationem majeſtatémqe, ut eo imperante ferrent palàm, Platonis impletum eſſe verbum, qo dicebat; Tum orbem terrarum feliciter habiturum cùm contigiſſet, ut philoſophi rerum potirentur.

Idem l. 3. c. 2.

Fiduciæ ingentis verbum, ſed non majoris tamen, qàm illius virtus, & morum ſanctitas requireret. qod dixit, *Non ità nos cum diis hominibúſqe gerimus, ut Avſidius unqam bello vincere nos deberet.*

Ibidem lib. 5. c. 1.

Omnes clementiâ atqe humanitate, M. Antoninus philoſophus Imperator longè ſuperat.

Ibidem l. 8. c. 7.

M. Antoninus philoſophiæ Imperator ultra publicas curas qas nunqam deſeruit (cujus rei argumentum eſt, qòd diu paratum tenuit Romanum imperium) plurimùm ſtudii literis impendit, cùm de philoſophia vel ſcriberet vel diſputaret. itaqe ejus dicta ſcriptáqe, inter philoſophos eo tempore magni facta fuerunt.

Cæſar Baronius Annal. tom. 2. ad annum 164.

Qod in philoſophia Stoicos ſectatus eſſet, ſic ſe vultu, animóqe compoſitum eſſe monſtravit, ut nec triſtibus & adverſis doleret, nec jucundis & proſperis lætaretur.

Richardus Dinothus de rebus & factis memorabilibus l. 8. c. 4.

M. Antoninus adeò philoſophiæ ſtudiis addictus fuit ut Stoicorum præcepta perfectè didicerit; in aliarum ſectarum placitis, non ſegniter verſatus. ità ut Philoſophus peculiari inter Imperatores cognomine fuerit vocatus.

Sethus Calviſius in opere chronologico.

Marcus Imperator ipſe philoſophus & philoſophis deditus, eos Romam evocat & ſtipendiis fovet.

Gvilielmus Canterus Novar. Lection. l. 7. c. 1.

Marcus Avrelius Antoninus Imperator optimus, atqe idem philoſophus tantus, ut hoc meruerit proprium cognomen.

Juſtus Lipſius Monit. Politic. l. 1. c. 8.

M. Antonino Philoſophi cognomen hæſit, qòd ſupra alios in eo ſtudio deditus eſſet. Stoicam etiam ſectam profeſſus: & qis tamen vitâ melior, imperio mitior, avt felicior dabitur?

Iſaacus Caſavbonus ad Athen. Dipnoſophiſt. l. 13. c. 8.

M. Antoninus Imperator, re, & nomine philoſophus.

Idem ad Perſii Satyr. 1.

Sapientiſſimus ille Imperator Marcus ὁ ἐν βασιλεῦσι φιλοσοφώτατος.

****

Idem

Idem ad Capitolini Marcum.

Vir ille divinus, neqe ſatis unqam vel cognitus, vel lavdatus. Optimus, nec ambitioſus princeps.

Sapientiſſimus princeps, jam inde à puero philoſophans.

Clavdius Salmaſius ad Capitolini Marcum.

Princeps optimus, in cujus vita, ac moribus nihil fictum avt ſimulatum.

Princeps Philoſophus, Stoicæ philoſophiæ plurimùm deditus: plurimus in philoſophiæ ſtudiis.

Mericus Caſavbonus præfatione in verſionem Marci Anglicanam.

Antoninus, opum ac magnitudinis ſecularis ratione, hoc Solomone longè major, qo regnorum plurium magnorum (avſim dicere) dominus, qàm opidorum per totum regnum magnorum Solomon fuerat. Bonitatis verò ac ſapientiæ nomine, ab omnibus dum viveret in ea æſtimatione honoréqe habitus, qâ nemo unqam vel ante ipſum, vel, qòd novimus, poſt ipſum fuerit.

Ad Antonini illuſtris hujuſce lavdem nunqam intermorituram dictum ſit, prout ſcripſerat vixiſſe.

Hæc igitur Antonini lavs eſto, prout dixerat ſcripſerátqe vixiſſe: meditationes illi actiones erant, cum ſententiis actionibus conveniebat.

Nunqam ità conſpirârunt ſcriptores in tribuendo cuiqam qæcunqe poterant bonitatis, integritatis, innocentiæ, cujuſvis deniqe tituli apud Ethnicos ſpecioſiſſimi teſtimonia. Celebrant illum non tantùm ut principem optimum, ſed ſimpliciter atqe abſolutè, ut hominem optimum, & philoſophum optimum omnium qi unqam extiterunt. Eſtqe hoc ipſius peculiare encomium; qòd cùm ità prædicetur, citra exceptionem ullam prædicatur. Si qid adverſus illum in vulgus ſparſum fuerit, tanqam rumorem merum commemorant, non tanqam apud ullos fide dignos fidem meruerit.

DE HOC SCRIPTO.

Svidas *in* Μάρκ@.

Οὗτ@ ἔγραψε ℨ ἰδίᾳ βίᾳ Διαγωγὴν ἐν βιβλίοις ιβ'. *Hic ſcripſit de vita ſua libros duodecim.*

Anonymus qidam εἰς βιβλίον Μάρκ@, qod ex vetuſtis membranis exhibuit Cl. Salmaſius ad Vulcatii Caſſium cap. 3.

Εἰ λύπης κρατεῖν ἐθέλεις,
Τὴν δὲ μάκαιραν ἀναπτύσσων
Βίβλον, ἐπέρχεο ἐνδυκέως.
Ἧς ὑπὸ γνώμῃ ὀλίζῃ
Ῥᾳδιά κεν ὄψεαι, ἐσομένων,
Ὄντων, ἠδὲ παροιχομένων
Τερπώλῃ ἀνίῃ τε
Καπνῷ μηδὲν ἀφροπέρῃ.
Si triſtitiam vis ſuperare,
Divinum hunc evolvens
Librum, accede prompto animo.
In illo ſententias beatiſſimas
Nullo labore cognoſces, de rebus futuris,
Præſentibus, & præteritis,
Qibus te oblectes, & triſtitiam
Fume etiam minorem, fumi inſtar evaneſcentem.

Nicephorus Calliſtus Hiſtor. Eccleſ. l. 3. c. 31. incertum tamen de hoc an alio aliqo.

Πλὴν γε εἰδέναι χρεών, ὡς ὁ Μάρκ@ Αὐρηλιν@ ἔτ@ καὶ βιβλίον παιδείας τῷ παιδὶ Μάρκῳ συντάξῃ πάσης κοσμικῆς ἐμπειρείας καὶ παιδείας μεστόν. *Illud ſcire convenit, Marcum Antoninum filio ſuo inſtitutionis imperialis librum a ſe compoſitum reliqiſſe, omnis generis prophanorum exemplorum & diſciplinæ plenum.*

The-

Themiſtius in Philadelpho.

Οὐδέ σοι προσδεῖ τῶν Μάρκου παραγγελμάτων, μᾶλλον εἴ τι χρηστὸν ὁ δεῖνα τῶν αὐτοκρατόρων ῥῆμα προήκατο. *Neque tibi opus Marci præceptis, aut ſi qis alius Imperatorum utile qodpiam dictum protulit.*

Joannes Carion Chronic. l. 3.

Extat M. Antonini liber de ſeipſo, qi recens editus eſt. in eo libro ſunt commonefactiones, de virtutibus principi neceſſariis, de juſtitia, de beneficentia, de patientia in ferendis injuriis.

Ibidem.

Marcus in libris de vita ſua.

Lilius Gyraldus de poëtis Hiſtor. Dialog. 3.

Dignus & [ut inter poëtas connumeretur] Marcus Antoninus, Pius cognomento, Philoſophus. cujus licèt verſus non legerim, tantæ tamen eruditionis, & doctrinæ fuit, ut meritò cum his laudandus ſit.

Ejus certè librum Græcè ſcriptum, legi. cujus titulus Μάρκου Αὐρηλίου εἰς τὰ καθ' ἑαυτόν. *ex qo variam illius & multiplicem ſapientiam facilè colligere poſſumus.*

Gvilielmus Canterus Novar. Lect. l. 7. c. 1.

Duodecim conſcripſit de officio ſuo libros; maximæ pietatis, humanitatis, temperantiæ, eruditionis, aliarum rerum præclararum teſtes pleniſſimos: Et cum qibus multorum philoſophorum operoſa præcepta collata meritò ſordere poſſint.

Juſtus Lipſius ad Tacit. Annal. l. 1.

Marcus Antoninus in libris Vitæ ſuæ.

Idem in Saturnal. l. 2. c. 24.

Antoninus Imperator in Vita ſua.

Iſaacus Caſavbonus in Julii Capitolini Marcum.

In primo avreolorum Marci librorum.

Res humanas, non ridere, ſed ritè ſuo pretio æſtimare ſolitus hic vir ſapientiſſimus.

Hoc ille nos docet divinis illis ſuis libris; non enim mihi tempero, qin mellitiſſimi doctoris verba adſcribam.

Idem in Baronii Annales Exercit. 1. §. 10.

Multa in hanc ſententiam ſcribit M. Antoninus Imperator in ſuis illis divinis libris.

Idem in Perſii Satyr. 1.

Qam ſententiam Imperator Marcus iis, qæ de ſe ſcripſit, ſæpe inſeruit.

Ibidem in Satyr. 2.

Antoninus in tertio eorum qæ de ſe ſcripſit.

Et in Satyr. 3.

Spectat eòdem ſapientiſſimum Marci præceptum.

Clavdius Salmaſius ad Capitolini Pium.

Marcus Antoninus de vita ſua.

Et mox: *Locus Marci Philoſophi inſignis eſt.*

Idem ad ejuſdem Marcum.

Marcus in vita enumerans omnes per qos, avt in literis, avt in vita & moribus profecit.

Annotator Lugdunenſis.

Marci Philoſophi ſcriptio abſciſſa & horrida eſt, ſed firma & potens, qæ ſapit Imperatorem, & in qa multa ſilentur qæ ſuppleri oporteat. Utitur vocibus planè ſuis, qas rarò apud alios avtores invenias.

Joannes Rualdus in vit. Plutarch. c. 5.

M. Antoninus, in primo avreolorum librorum, qos de vita ſua compoſuit.

M' AP-

ΜΑΡΚΟΥ ΑΝΤΩΝΙΝΟΥ ΤΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΤΩΝ ΕΙΣ ΕΑΥΤΟΝ ΒΙΒΛΙΟΝ α'.

MARCI ANTONINI IMPERATORIS de rebus ſuis, *ſive* de eis qæ ad ſe *pertinere cenſebat*, Liber I.

§ 1. AVo meo Vero accepiſſe agnoſco, moris eſſe candidi, & ab iracundia alieni.

§ 2. A fama memoriáqe genitoris mei, modeſtam ſimul ac maſculam indolem.

§ 1. ΑΡΑ' Ϝ πάππᾳ Οὐήρῳ, τὸ καλόηθες, καὶ ἀόργητον.

§ 2. Παρὰ τῆς δόξης, καὶ μνήμης τῆς περὶ Ϝ γεννήσαντος, τὸ [a] αἰδῆμον, καὶ [b] ἀρρενικόν.

[a] Confer. l. 6. §. 48. l. 9. §. 29.

§ 3. [b] L. 2. §. 5.

Annotationes in Titulum.

ΑΡΚΟΥ ΑΝΤΩΝΙΝΟΥ Αὐτοκράτορος] De *Marco Antonino* Imperatore τῆς συγγραφῆς iſtius, utì Svidas vocat, avtore, qi ab Antonino Pio Adriani juſſu adoptatus, nominis id adeptus eſt, cùm ex patris aviqe paterni, *Annius Verus*, ex proavi materni nomine, *Catilius* antè diceretur. videndi cum primis Julius Capitolinus, & Dio Caſſius à Joanne Xiphilino in compendium redactus; Ariſtides etiam Rhetor *oratione* εἰς βατιλέα, & in *Panegyrica Cyzicena*. Philoſophiæ, Stoicæ cum primis, ſeriò deditum, etiamſi illi nulli dicerent, commentarii iſti, qos præ manibus habemus, cumulatiſſimè teſtarentur; de qibus conſuli poterunt Gvilielmus Canterus *Novar. Lection. l. 7. c. 1.* Clavdius Salmaſius *Annot. ad Jul. Capitol. Marcum.* Iſaacus Caſavbonus in *Commentar. ad Perſ. Sat. 1.* Mericus deniqe Caſavbonus (τῷ πατρὸς τὸ παιδίον) *in Prolegomenis ad verſionem ſuam Anglicanam.*

Τῶν εἰς ἑαυτόν] *de vita ſua*, Scaliger, Lipſius, Salmaſius, Xylander; Svidam forſan ſecuti, qi τὸ ἰδίου βίου διαγωγὴν Marcum aſſerit ſcripſiſſe. qanqam aliud eſt *vitam* ſuam ſcribere, aliud *vitæ inſtitutum deſcribere*. Caſavbonus, *de ſe*. ità fuerit εἰς ἑαυτόν, *de ſe*; qo modo εἰς αὐτόν, *de eo*. Lucæ, *Act. c. 2. v. 25.* & Pavlo *ad Epheſ. c. 5. v. 32.* εἰς Χριστὸν, καὶ εἰς ἐκκλησίαν, *de Chriſto, & de Eccleſia*. qò facit & qod de Marco noſtro Svidas, Λέγει καὶ ἄλλας μυρίας ἐπαίνους εἰς αὐτὸν ὁ Δίων. *Dion avtem & alias ſexcentas laudes in ipſum conſert.* & qod *ad* Latinum ſic uſurpari qandoqe monent Critici noſtri. Plavto *Aulul. 3. 5.*

Nimis lepidè fecit verba ad parſimoniam.

pro, *de parcimonia*. & Symmacho, *lib. 4. Ep. 56. Poſtqam vos ad virtutem verba feciſtis.* i. e. *de virtute*. nec ſpernenda forſan Caſavboni filii argutia, qi exponi poſtulat ex Apuleji dicto illo in *de Socratis Deo: Invenies in rationibus multa profuſa, & in ſemet nihil, in ſui, dico, damonis cultum.* Canterus, qod non improbem, *de officio ſuo*, h. e. de eis, qæ *ad ipſum* ſe ſpectare ac pertinere, ſive officii ſui eſſe ducebat: ego laxiùs tamen malim, *de rebus ſuis*, qo modo Pavſanias in *Atticis*. Τὰ μὲν εἰς Τολμίδην, τοιαῦτα ἐπυθανόμην ὄντα. Et in *Corinthiacis* de Meduſa, τὰ δὲ ἄλλα εἰς αὐτὴν, ἐσὶν εἰρημένα. *de Tolmidæ rebus iſta accepimus &, alia res ejus dicta ſunt.* Et de Avgea *Eliacorum 1.* Οἱ ἀποστεμνύοντες τὰ εἰς αὐτὸν, &c. *Qi res illius attollunt, non Elei, ſed Helii*, i. e. Solis *filium fuiſſe dicunt.* & Evnapius de ſe in *Proæreſio.* Τὰ εἰς αὐτὸν Θεῖ τινος προνοίας τετυχηκέναι. *Agnoſcit ſcriptor ipſe res ſuas divinæ providentiæ haud expertes fuiſſe.* Addere liceat & alteram conjecturam, licèt præ priore illa minùs placeat; poſſe τὰ εἰς αὐτὸν eſſe, *qæ propter ſe, in ſui gratiam, in uſum ſuum* deſcripſerat, & in adverſaria miſerat. qo modo εἰς αὐτὴν V. C. Ludovicus de Diev poſſe accipi exiſtimat, Arabémqe accepiſſe docet, apud Lucam *Evang. c. 16. v. 16. Propter ipſam, in gratiam ipſius*: & Pavlus Apoſtolus *ad Tim. Ep. 1. c. 4. v. 10.* dixit, εἰς τοῦτο κοπιῶμεν, *hujus rei gratiâ laboramus.* Alii viderint: Cæterùm Lilius Gyraldus *de Poetis l. 8.* titulum his verbis conceptum legiſſe ait; M. Ἀντωνίνου ἐκ τῶν καθ' αὐτόν. tanqam iſta tantùm excerpta ſint qædam ex eis *qæ apud ſe* in uſum ſuum repoſita habebat. & τὰ καθ' αὐτὸν ea nuncupantur, qomodo Syneſii *Dionem* inſcriptum volunt, περὶ τῆς καθ' αὐτὸν, vel καθ' ἑαυτὸν (qod vulgati codices καθ' αὐτὸν præferunt) διαγωγῆς. Themiſtius in *Philadelpho*, τὰ Μάρκου παραγγέλματα, i.e. *Marci præcepta*, nuncupâſſe videtur. niſi fortè ad illa reſpexit *præcepta philoſophiæ*, qæ *per ordinem paræneſeon, qotidiano ſuorum convictu efflagitatus*, ut cum Fabio loqar, anteqam expeditionem Marcomannicam iniret, *per triduum* à Marco noſtro *diſputata* refert Vulcatius in *Avidio Caſſio*: vel etiam ad *Inſtitutionis Imperialis librum*, qem πάσης κοσμικῆς ἐμπειρίας καὶ παιδείας μεῖζον, *ſeculari peritiâ, & eruditione omnimodâ refertum*, Commodo filio reliquiſſe avtor eſt Nicephorus Calliſtus *Hiſt. Eccleſ. l. 5. c. 32.*

Βιβλία ιβ'] Ita Svidas ἐν βιβλίοις ιβ'. qæ tamen diſtributio operis in *libros duodecim*, utrùm à Marco ipſo fuerit, an ab aliis, qi poſteà in unam congeriem coacta digeſſerunt, qæ ab illo per varias occaſiones concepta, ſparſimqe chartis commiſſa fuerant, (qod in Salomonis *paræmiis* factum novimus) ambigi poteſt non immeritò: atqe in iſtam partem mihi mens propendet magis.

Annotationes in librum I.

§ 1. ΠΑρὰ τῷ πάππᾳ] Verbum ἔμαθον, avt aliqid tale ſubintelligendum, & iſtic, & in ſeqentibus qibuſdam tmematiis, monet Gvilielmus Xylander. itaqe vertit, *Ab avo didici*, Svidâ forſan autore; qi qædam iſtinc delibans, vocabulum illud interſerit. Ego potius, qod latiùs pateat qidpiam ἔλαβον, avt εἶχον, *accepi, habui*: cùm ſeqantur non pavca, qibus ἔμαθον illud competere neqeat. vel etiam fortaſſe pro argumento, de qo agitur, vario, varia ſubſtituere commodum fuerit vocabula.

Οὐήρῳ] *Acus Annius Verus, cujus in domo educatus eſt.* Julius Capitolinus.

Καλόηθες] *Placidos mores.* Xylander. Ego *candidos* malim; ut τὸ καλόηθες τῷ κακοήθει opponatur, qod *malignitatis* ſignificationem obtinet. Vocabulum alibi non memini legiſſe.

§ 2. Τῆς μνήμης τοῦ γεννήσαντος] *A memoria genitoris.* Eodem cum avo is cùm nomine, tum & cognomine gavdebat, *Annius Verus* itidem dictus. Capitolinus. *A memoria* verò *genitoris* dixiſſe videtur, qòd in ætate minori patrem amiſerit;

c *L.* 6. §. 40. d Inf. §. 14.

§ 3. Παρὰ τῆς μητρὸς, c τὸ θεοσεβὲς, καὶ d μεταδοτικόν. καὶ ἀφελητικὸν ἀ μόνον τοῦ κακοποιεῖν, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐπὶ ἐννοίας γίνεσθαι τοιαύτης. ἔτι δὲ τὸ λιτὸν καὶ τοῦ πλουσίων, καὶ πόρρω τῆς βαναύσου διαγωγῆς.

§ 3. A matre, pietatis ſtudium, & largiendi promptitudinem: nec à malo patrando tantùm, ſed cogitando etiam, continere. tum victu ſimplici, qíqe ab opulentorum more ac inſtituto abſcedat qàm longiſſimè, contentum eſſe.

e τόμι, vel, τὸ εἰς. Mer.

§ 4. Παρὰ τοῦ προπάππου, τὸ μὴ e εἰς δημοσίας διατριβὰς φοιτῆσαι. καὶ τὸ ἀκροαῖς διδασκάλοις καὶ ὅλον χρήσασθαι. καὶ τὸ γοῦναι, ὅτι εἰς f τὰ τοιαῦτα δεῖ σπουδαίως ἀναλίσκειν.

§ 4. A proavo, qòd publicas exercitationes adierim; qódqe bonis præceptoribus privatim ſim uſus; & qòd in res iſtiuſmodi impensè erogandum intellexerim.

f τὰς τοιάδε. f. Jun.

§ 5.

utì ex eodem colligere licet: itaqe recordando potiùs perdiſcere adultior jam poterat, qæ apud patrem puer adhuc vidiſſet, qàm in ea ætate ità in animum defigere, ut penitiùs eis, qaſi imbueretur. Κέντρον δὲ ἡ μνήμη πρὸς τὰ ἴσα. *Memoria autem ad paria eſt ſtimulus.* Gregorius Nazianzenus *in Maccab.*

Τὸ αἰδήμων καὶ ἀρρενικόν] De Marco pariter Capitolinus. *Sanè quamvis eſſet conſtans, erat tamen verecundus.* Et rurſus, *Erat frugi ſine contumacia, verecundus ſine ignavia, ſine triſtitia gravis.* De Catone pariter Saluſtius in *Catilin.* *Cum ſtremo virtute, cum modeſto pudore certabat.*

§ 3. Τῆς μητρὸς] *Mater Domitia Calvilla.* Capitolinus. Eadem & *Lucilla* eidem pòſt dicitur: & *Domitia Lucilla*, Spartiano in *Did. Julian.*

Θεοσεβὲς] Ità Timotheus ab Eunice matre aviâqe Loïde pietatem haviſſe perhibetur, Lucæ, *Act. c.* 16. *v.* 1. & Pavlo, *ad Tim. Epiſt.* 1. *c.* 4. *v.* 6. & *Epiſt.* 2. *c.* 1. *v.* 5. & *c.* 3. *v.* 15. commemorantur & Luca αἱ σεβόμεναι γυναῖκες, *mulieres religioſæ, ſive qæ timebant Deum. Act. c.* 13. *v.* 50. Pronior nimirum cùm ad religionem, tum & ad ſuperſtitionem, ſexus ille ſeqior. Perſius, *Sat.* 2. *v.* 31.

Ecce avia, aut metuens Divûm matertera—

& *Sat.* 5. *v.* 93.

Dum veteres avias tibi de pulmone revello.

De Antonino Pio à qo adoptatus, exqiſitiùs pavlò l. 6. §. 30. ὡς θεοσεβὴς, χωρὶς δεισιδαιμονίας. *Ut citra ſuperſtitionem fuerit religioſus.*

Καὶ μεταδοτικὸν] qod Apoſtolus *ad Tim. Epiſt.* 1. *c.* 6. *v.* 18. εὐμετάδοτον εἶναι, *largiri promptum*: & Marc. *inſr.* §. 14.

Καὶ τοῦ ἐπὶ ἐννοίας γίνεσθαι τοιαύτης] *Abſtimere non à perpetrando tantùm, ſed ab intendendo malum.* Caſavbonus. meliùs Xylander *à cogitando.* qod ampliùs eſt. poteſt enim cogitare qis, qod non intendat tamen. Vide §. 9. Idem valent, ἐπὶ ἐννοίας τινὸς γίνεσθαί τινα, ἔννοιάν τινος γίνεσθαί τινι, & ἐννοεῖν τι τινὰ, *cogitare aliqid aliqem.* Eſt avtem hoc ſanè religionis peculiare cum primis, cogitatorum etiam religionem habere. Tertullianus *in Apolog. c.* 36. dogma Chriſtianum referens; *Malè velle, malè facere, malè dicere, malè cogitare de qoqam, ex aqo vetamur.* Et Minutius in *Octav.* *Apud nos & cogitare, peccare eſt.*

Nam ſcelus intra ſe tacitum qi cogitat ullum,
Facti crimen habet.—

Juvenal. *Sat.* 13. *v.* 209. *impurâ* ſcilicet *mente, licèt purâ manu*: ut Apulejus in *Apologia.* Qin &, qod Thales, avtore Laërtio *lib.* 1. §. 36. qærenti, Εἰ λήθει θεὸς ἄνθρωπον ἀδικοῦν, *Latoretne Deos homo male agens*, reſpondit, Ἀλλ' οὐδὲ διανοούμενον. Nec *cogitata numen latere poſſunt.* Idémqe cum primis diſcendum proponit Epictetus, *Diſſert. l.* 2. *c.* 14. Μαθεῖν δεῖ πρῶτον τοῦτο, ὅτι ἔστι Θεὸς, καὶ προνοεῖ τῶν ὅλων. καὶ οὐκ ἔστι λαθεῖν αὐτὸν οὐ μόνον ποιοῦντα, ἀλλ' οὐδὲ διανούμενον, ἢ ἐνθυμούμενον. *Primum illud eſt diſcendum, eſſe Deum, & providere rebus univerſis; ac non modo facta, ſed ne cogitationes qidem ac motus animorum eum latere poſſe.* Socrates (Xenophonte referente, *memorab. lib.* 1. *pag.* 711. *C.*) πάντα θεοὺς εἰδέναι τά τε λεγόμενα, καὶ πραττόμενα, καὶ τὰ σιγῇ βουλευόμενα. *Deos omnia, qa vel dicerentur, vel agerentur, vel clam deliberarentur ſcire.* & Juſtinus, *Apolog.* 2. Θεὸν ἀδύνατον λαθεῖν τι, οὐ μόνον πραττόμενον, ἀλλὰ καὶ βουλευόμενον. *Impoſſibile eſt Deum celare qicqam, nedum factorum, ſed ne cogitatorum qidem.* Nimirum ut Clemens Alexandrinus *Pædag. l.* 2. *c.* 10. Λήσεται ἴσως τὸ αἰσθητὸν φῶς τις, τὸ δὲ νοητὸν, ἀδύνατόν ἐστι λαθεῖν. ἢ, ὡς Ἡράκλειτος, τὸ μὴ δῦνόν ποτε πῶς ἄν τις λάθοι; imò, πῶς ἄν τι λάθοι; *Senſilem lucem latebit fortaſſe qiſpiam, ſed intelligibilem minimè latere poteſt. An, ut ait Heraclitus, id qod nunqam occidit, poſſit latere qiſpiam.* Qod Iſidorus *Peluſiota l.* 4. *Ep.* 47. Τὸν ἀκοίμητον ὀφθαλμὸν οὐδεὶς λήσεται. *Pervigilem oculum nemo latebit.* Siqidem, *Nihil Deo cluſum eſt. intereſt animis noſtris; & cogitationibus mediis intervenit.* Seneca *Epiſt.* 83. qò reſpexerit forſan Minutius in *Octav.* ubi dixit: *Deus avtor omnium, ac ſpeculator omnium, à qo nullum poteſt eſſe ſecretum, tenebris intereſt; intereſt cogitationibus, qaſi alteris tenebris.* Vide *l.* 6. §. 30. & *l.* 12. §. 2.

Τὸ λιτὸν κατὰ τὴν δίαιταν] Lavdat & in Marco pariter Ariſtides *Orat. in Regem Tom. l. p.* 115. βίου εὐκολίαν, καὶ διαίτης εὐτέλειαν, *victus facilitatem & ſimplicitatem.* Eam Chriſticolis commendat & Clemens Alexandrinus *Pædag. l.* 2. *c.* 12. his verbis. Προσήκει τοίνυν λιτότητα ἀσπάζεσθαι τὸς Χριστῷ λατρεύοντας. τῷ ὄντι γὰρ ἡ λιτότης ἀγωνοῦσα προμηθεῖται, ἐξισοῦσα τὰς πλουτοξίας, καὶ διὰ τῶν τυχόντων τὴν ἀπὸ τῶν περιττῶν κομιζομένη χρείαν. τὸ γὰρ λιτὸν, ἢ καὶ τύπωμα ἐμφαίνει, οὐκ ἐξέχει, οὐδὲ κατά τι ὀγκᾶται ἢ τυπᾶται. ὁμαλὸν δὲ ὅλον, καὶ λεῖον, καὶ ἴσον, καὶ ἀπέριττον, καὶ ταύτῃ ἀκίνδυνον ἐστιν.

A *Eas ergo, qa Chriſto ſerviunt, frugalitatem convenit amplecti. Frugalitas enim revera curam gerit ſanctitatis, ut qa ea, qa redundant & ſunt immoderata, exaqet, e qibuſlibet eum, qi ex ſupervacaneis capitur, uſum percipiat. Qod enim frugale eſt ac tenue, ut ipſum etiam nomen indicat, non eminet, neqe ulla in re in molem aſſurgit aut intumeſcit, ſed eſt univerſum planum, lene, æqale, & minimè ſuperfluum, & ea de cauſa ſufficiens.* qo loco forſan pro τοιαῦτα Clemens τοιοῦτον ſcripſerat. Vide qæ de Pertinace ex Herodiano pòſt pavlò exhibentur.

Τῆς πλουσιακῆς διαγωγῆς] Πλουσιακὸς dictum eadem analogiâ, qa Ἀκαδημαϊκὸς, pro qo vulgò Ἀκαδημεϊκὸς dicitur, *ad* B *divites pertinens*, ſive *divitibus ſolennis & familiaris.* Neqe enim Henrico Stephano, qi idem qod πλούσιος, vel πλουτοῦς potiùs, eſſe vult, poſſum aſſentiri: *malimqe opulentos*, qàm *opulentiam*, cum Xylandro & Caſavbono *comitante*, ſive *conſequente*, vertere. Eſt enim à πλούτιος, non à πλοῦτος, efformatum. διαγωγὴν avtem πλουσιακὴν Marcus dixit, qod δρᾶμα πλουσιακὸν Plutarchus *de avaritia* pompam illam epularum ſumptuoſam ac magnificam, qæ apud ditiores exhiberi ſolet. At Alexis apud Athenæum *lib.* 13. πλουσιακὸν κακὸν etiam *mollitiem* dixit verſibus illis, qos Caſavbonus fœliciùs qàm Stephanus reſtituit.

C §4. Τοῦ προπάππου] *Proavus paternus, Annius Verus; maternus, Catilius Severus.* Capitolinus illum opinor hìc voluit.

Τὸ μὴ εἰς δημοσίας διατριβὰς φοιτῆσαι] τὸ μὴ εἰς δημοσίας, ſive τὸ εἰς δημοσίας &c. negativâ prorſus expunctâ legit Mericus Caſavbonus ductus illis præcipuè Julii Capitolini verbis; *Frequentavit & declamatorum ſcholas publicas.* Qod eſt idem prorſus cum eo, qod de ſe Marcus iſtic. De Pertinace Herodianus *lib.* 2. *c.* 4. §. 18. Οὕτω γὰρ μέτριος καὶ ἀστεῖος ἦν, ὡς καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἤδη μειράκιον ὄντα, μήτε εἰς τὴν βασίλειον αὐτοῦ ἀναγαγεῖν, ἀλλ' ἴν τε τῇ πατρῴᾳ μένειν οἰκίᾳ, καὶ εἰς τὰ συνήθη προϊόντα διδασκαλεῖα καὶ γυμνάσια, ἰδιωτεύοντα, ὁμοίως τοῖς λοιποῖς παιδεύεσθαί τε καὶ πάντα πράττειν, οὐδαμοῦ τῶν ἢ πομπὴν παρεχόμενον βασιλικήν. *Siqidem adeo ſe aqabilem, paremqe cæteris præſtabat, ut filium qoqe jam adoleſcentem in* D *aulam palatinam nunqam adduxerit, ſed intra privatos parietes continuerit: ſic ut in ludum qoqe literarium atqe gymnaſia de more itaret, nihil privatis abſimilis: eruditeturqe, & omnia perinde ut qivis e medio agitaret, neqe ullam aut tyrannicam aut omnino imperatoriam pompam oſtentaret.*

Ὅτι εἰς τὰ τοιαῦτα δεῖ ἐκτενῶς ἀναλίσκειν] ἐκτενῶς ἀναλίσκειν poteſt eſſe, vel *promptè*, *alacriter*; ſic enim Heſychius. Ἐκτενῶς, προθύμως. vel *ſtudiosè*, *vehementer*: Svidas ἐκτενῶς, ἀλοψύχως. vel *impensè*, *prolixè*. Pollux, ἐκτενῶς, δαψιλῶς. qod & pro ἐκτενῶς Phrynicus ſubſtitui monet. Vult certè Marcus fieri contrà planè qàm in Scoptica illa Cratetis Thebani, qam Laërtius exhibet, Ephemeride;

E

Τίθει μαγείρῳ μνᾶς δέκ', ἰατρῷ δραχμήν.
Κόλακι τάλαντα πέντε, συμβούλῳ κανθόν.
Πόρνῃ τάλαντον, φιλοσόφῳ τριώβολον.
Coqus minas decem, medicus drachmam ferat;
Talenta qinqe ſcurra, fumum conſulens;
Scortum talentum, philoſophus triobolum.

avt qam ſuo ſeculo fieri ſolitum non ſine ſtomacho monet Juvenalis *Sat.* 7. qo loco, poſt impenſas in ædificia extruenda exornandáqe immenſas enarratas, hæc ſubjicit:

F

Qanticunqe domus, veniet qi fercula doctè
Componit, veniet qi pulmentaria condit.
Hos inter ſumptus, ſeſtertia Qintiliana,
(Ut multum) duo ſufficient. res nulla minoris
Conſtabit patri qàm filius.

cui hic ſcilicet erudiendo conducitur. Hâc avtem ratione ſe tutabatur Ariſtippus, qòd à diſcipulis pecunias mercedis loco vel exigeret, vel acciperet ſaltem notatus: Ἀργύριον λαμβάνειν εἰπὼν, οὐχ ἵνα αὐτὸς χρῆται, ἀλλ' ἵνα εἰδεῖεν, εἰς τίνα δεῖ χρῆσθαι τοῖς ἀργυρίοις. *Pecuniam ſe accipere dicebat, non ut ipſe* G *uteretur, ſed ut ſcirent illi qas ad res pecuniis uti conveniat.* refert Laërtius *lib.* 2. *c.* 72. Qin & de Alexandro Grammatico pariter Ariſtides *Tom.* 1. *p.* 149. Τῆς μὲν τοι τέχνης οὐ πάνυ χρῄζων ἐλαμβάνετο. ἐδόκει γὰρ αὐτῷ λυσιτελεῖν τοῖς νέοις μαθημάτων ἕνεκα τολμᾶν προϊέσθαι. *Niſi qod artis gratiâ non verebatur honorarium accipere, qod putaret id juvenibus conducere, ſi ſumptum in diſciplinas factum ſuſtinerent.* Et Libanius in *Apolog.* Τὸ μὲν δῶρον, ῥᾳθυμοτέρους ποιεῖ. τὸ γὰρ ἐξαίρνης προῖκα λαβεῖν, οὐδὲ προθύμως ἐπαναγκάζει λαμβάνειν. ὃν γάρ τις οὐ τίθησι τιμὴν, τοῦτο οὐκ ἀλγεῖ μὴ κλωμένου. *Non dare, pigriores facit. Licet enim donum accipere, & ut accipias non val-*

de

§ 5. Ab educatore, ne in certamine eqeſtri Praſinæ, avt Venetæ factioni néve in gladiatorio Thraci avt ſecutori favtor fierem: ut labores ſuſtinerem; minimo contentus agerem; operi manus admoverem: negotiis alienis me nevtiqam im-

§ 5. Παρὰ τ τροφέως, τὸ μήτε Πρασιανὸς, μήτε Βενέτιανὸς, μήτε παλμυλάριος ἢ ε σκυτάριος γενέσθαι. καὶ τὸ h φερέπονον, καὶ ὀλιγοδεὲς, καὶ αὐτουργικόν. καὶ τὸ i ἀπολύπραγμον, καὶ k τὸ δυσ-

g σκυτοτόμος Lipſ.
h *L.* 5. §. 5.
i *L.* 3. §. 5.
k *L.* 6. §. 30.

de cogi. Si enim his pretium non ſtatuerit, illa non poſſidens non dolebit. Nec incelebre illud à Philoſtrato *de vit. Sophiſt. lib.* 2. *pag.* 602. laudatum Damiani Sophiſtæ dictum, cùm mercede data nevtiqam vulgari, Ariſtidem, Adrianúmqe Rhetores avdiviſſet, Πολλῷ ἥδιον εἰς τοιαῦτα δαπανᾶν παιδικὰ, ἢ εἰς καλὰς τε καὶ καλὰς, ὥσπερ ἔνιοι. *Multo ſuavius eſſe ad has delicias, qam in pulcros & pulcras, ut plerique faciunt, pecunias erogare.* Lavdantur Principes hoc nomine, Alexander Macedo, qi præterqam qod in Philoſophos Anaxarchum, Xenocratem, Calliſthenem, alios, munificus admodum extitit, in unam illam Stagiritæ animalium hiſtoriam octingenta talenta dicitur contuliſſe. ut Athenæus *Dipnoſoph. l.* 9. Veſpaſianus, qi licèt alioqi pecuniæ avidior, *ingenia & artes vel maximè fovit, primúsqe è fiſco Latinis, Gracisqe Rhetoribus annua centena conſtituit*: Sveton. *l.* 10. *c.* 18. Antoninus Pius, qi *Rhetoribus & Philoſophis per omnes provincias & honores & ſalaria dedit.* Capitolinus in Pio. qod & ab Alexandro Severo, qem poſt Marcum noſtrum ſummè ſuſpiciendum Svidas cenſet, & *continuatum & dilatatum*, avtor eſt Lampridius. Marcus ipſe, qi & Philoſophos omne genus ἐπὶ μυρίαις profitentes Athenis inſtituit, utì ex Luciano & Philoſtrato, *ad Capitolini Pium* docet Clariſſimus Salmaſius. Nec tacendi videntur, avt M. Scavrus civitatis princeps, qi *Lutatium Daphnidem Grammaticum* IIIMDCC (vel ut Budæus, *de aſſe* CCCMDCC) *ſeſtertiis emerat, pretio hominis in ſervitio geniti maximo ad hanc diem*, inqit Plinius *l.* 7. *c.* 39. qanqam à Q. Catulo, & *ducentis millibus nummùm emptum, ac brevi manumiſſum*, apud Svetonium habetur *de illuſtr. Gram. c.* 3. Avt Leo Macelles, qi cùm annonam Evlogio Philoſopho dari præcipienti, dixiſſet Evnuchus qidam, in milites potiùs iſta eſſe inſumenda, reſpondit; Εἰθε γένοιτο ἐπὶ τῦ ἐμῦ χρόνου, ὥστε τὰ τῶν στρατιωτῶν εἰς τὰς διδασκάλους παρέχεσθαι. *Utinam meis id temporibus contingeret, ut militum ſtipendia ad doctores transferrentur.* Svidas. Cæterùm nolim omiſſum, qod doctiſſimus Patricius Junius, pro εἰς τὰ τοιαῦτα, ſuſpicatur εἰς τὰς τοιάυτας legi debere: utrumvis ceperis, eodem redibit: *in iſtiuſmodi*, vel *homines inſtituentes*, vel *inſtituta* ipſa.

§ 5. Τῦ τροφίως] *Educatorem ſuum mortuum fleviſſe* Marcum, refert Capitolinus. Verùm is qis fuerit, nullus dicit. Vide *infrà ad* §. 8.

Μήτε πρασιανὸς, μήτε βενετιανός] Avrigarum factiones *Præſina* & *Veneta*, à veſtium, qas habebant, coloribus ſic nuncupatæ, de qibus videndi Tertullianus *de ſpectac. c.* 9. Caſſiodorus *Var. l.* 3. *Epiſt.* 51. & Onuphrius *de Lud. Circenſ. c.* 10. De L. Vero Marci conſorte, Capitolinus. *Amavit & avrigas, præſino favens, & Volucri eqo Præſino avreum ſimulacrum fecerat, qod ſecum portabat.* at Venetæ contrà Vitellius, qi *qoſdam de plebe, qod Venetæ factioni clarè maledixerant, interemit* Sveton. *l.* 9. *c.* 14. Marcus qòd hiſce ſe nevtiqam immiſcuerit, educatori ſuo, qiſqis is fuerat, acceptum refert. Plinius minor *l.* 9. *Epiſt.* 6. de Circenſibus, populóqe ad eos ſpectandos confertim jugitérqe confluente locutus; *Si tamen*, inqit, *avt velocitate eqorum, avt hominum arte traherentur, eſſet ratio nonnulla: nunc favent panno, pannùm amant: & ſi in ipſo curſu, medióqe certamine, hic color illuc, ille huc transferatur, ſtudium favorqe tranſibit, & repentè agitatores illos, qos procul noſcitant, qorum clamitant nomina, relinqent. tanta avtoritas in una vilisſima tunica; mitto apud vulgus, qod vilius tunica eſt; ſed apud qoſdam graves homines.*

Παλμυλάριος ἢ σκυλάριος] Παλμυλάριος, *Palmularius.* Mevrſius in *Gloſſario* & Παλμυλάριος, ὄνομα κύριον. Παλμυλάριος, *nomen proprium*, Svidas. qod idem & de Βενετιανὸς pronunciat. falſus uterqe. Eſt enim Παλμυλάριος, *Palmularius*, literâ aſperiore in leniorem immutatâ, ut κορίαννον, *coriandrum*, κολίανδρον; *farcimen*, φαρκίμενον; *barca*, βάλκα; *cardinalis*, καλδυνάριος; κρίβανος, κλίβανος, *clibanus*; λείριον, *lilium*; γαργαρεὼν, γαργαλεὼν, *gurgulio*; μορμύρων, *myrmillo*; nec eſt proprium perſonæ, ſed ſectæ ſtudiiqe vocabulum; ſicut reliqa qæ iſtic ſimul recenſentur. *Parma*, ſive *parmula*, & *ſcutum*, inter arma gladiatoria, illa Thracum, iſtud Samnitum; utì ex Feſto & Livio docet Lipſius in *Saturnal. lib.* 2. *c.* 9. & *c.* 11. Martialis magnitudine maximè diſcrepâſſe docet, *l.* 14. *Epigr.* 213.

Hæc qæ ſæpe ſolet vinci, qa vincere rarò,
Parma, tibi ſcutum pumilionis erit.

& Nonius: *Parma ſcutum breve.* Qanqam parmæ militares magnæ videantur fuiſſe. Polybius *de Diſciplin. Rom. Hiſt. lib.* 6. *cap.* 20. Περιφερὴς γὰρ ὢσα τῷ σχήματι, τρίποδον ἔχει διάμετρον. *Qippe cui figura rotunda, dimetiens pedis unius & ſemis.* Et de velitibus Livius *l.* 38. *Hic miles tripedalem parmam habet.* Σκυτάριος, *Scutarius.* Xylander. & σκυλάριος, *ſcutarius, ſcutatus.* Mevrſius in *Gloſſario* eandem ſcripturam agnoſcit & Svidas in Πρασιανός. qod ſi ſeqimur, alterius factionis ſtudium deſignabitur, cui *ſcutum* parmæ loco fuerit. Verùm Lipſius hìc, non σκυλάριος, ſed σκυτόριος legit, ubi ſuprà *c.* 24. Ità *Parmularius*, qi Thracibus, *ſecutorius*, ſive *ſecutorianus*, qi *ſecutoribus favebat*; de qibus videri poterit Lipſius idem *ibid. c.* 7. Martialis *l.* 9. *Epigr.* 70.

Vincenti parmæ cùm ſua turba favet.

Hos avtem parmularios nuncupatos ex Svetonio diſcimus; qi *l.* 12. *c.* 10. *patremfamiliàs qendam, qòd Thracem Myrmillonem parem, muneratio imparem dixerat*, refert à Domitiano *canibus objectum cum hoc titulo, Impiè locutus parmularius.* Ad qod facinus reſpexit in *Paneg yrico* Plinius, ubi dicit; *Jam qàm libera ſpectantium ſtudia? qàm ſecurus favor? nemini impietas, ut ſolebat, objecta, qòd odiſſet gladiatorem. nemo ſpectator ſpectaculum factus, miſeras voluptates unco & canibus expiavit.* Marcus ergò nulli gladiatorum factioni addictus: contrà planè qàm filius, imperii paterni, non & inſtituti, hæres; qi, ut Lampridius, *gladiatoribus convixit, & gladiatorem ſeſe perfectum exhibuit*: *Secutoribus* cum primis tam impensè favens, ut (Dione *l.* 72. *pag.* 828. *B.* avtore) eorundem armaturâ uteretur, & inter triumphalia nomina geſtiret avdire, Πρωτόπαλος Σκυτόρων. *Primus pugnator inter ſecutores.* qa de voce videatur, poſt Lipſium & Scaligerum, V. Cl. Salmaſius *in Lampridium.*

Τὸ αὐτουργικὸν] *manibus propriis operari*, ſive *operi manus ipſummet admovere*, ſuísqe id nonnunqam manibus exeqi, qod alienis, ſi vellet, poterat. De Danao Lucianus *Dialog. Marin.* 6. Σκληραγωγεῖ τὰς θυγατέρας, καὶ αὐτουργεῖν διδάσκει. *Duriter filias educat, & opus manu facere docet.* Catonis majoris τὴν αὐτουργίαν prædicat Plutarchus, μετὰ τῶν οἰκετῶν ἐργάζεσθαι, *cum ſervis domeſticis opus facere* ſoliti. De Qintio Dictatore apud Svidam avtor innominatus. τὸν αὐτουργὸν ἠγάπα βίον. *Amabat vitam, qa manibus opus faciebat.* Pacatus *paneg yrico Theodoſii. Detrahit lavdem patientiæ inopia: majoris exempli eſt labor ſine neceſſitate.* Lavs ea Trajani apud Svidam, ex avtore incerto: Καὶ ἐβούλετο ἐξίσου πάντας τοῖς ἄλλοις τρόπον τινὰ ποιεῖσθαι. *Volebat qoqe cum aliis ex æqo qodam modo omnia facere.* At verò mollitiem hominum, qi alienis ad omnia manibus utuntur, falsè tetigit Cynicus, qi (referente *l.* 6. Laërtio) ex his qendam à famulo calceari conſpicatus, dixit, ὕπω μακάριός εἶ, ἂν μή σε καὶ ἀπομύξῃ; τοῦτο δὲ ἴσαν πηρωθέντι σοι τὰς χεῖρας. *Nondum ſat beatus es, niſi te alter etiam emungat* (non, utì Eraſmus reddidit, *abſtergat*) *qod ſi mancus fueris, futurum eſt.* id qod de Ariſtagora ſuſpicata eſt Gorgo puella Lacœna, qem cùm idem factitare animadverteret, ad patrem (Cleomenes is erat) converſa, Πάτερ, inqit, ὁ ξένος ὅτος χεῖρας οὐκ ἔχει. *Pater, hoſpes iſte manibus caret.* Plutarchus in Apophthegmatibus. Itaqe adulatoriè nimis Conſtantino Panegyriſta; *Deceat te, Imperator, hoſtem ferire? imò non deceat laborare.* De Imperatore nimirum cenſuit, qod de Deo ſenſit, qi Ariſtotelis nomen præfert; Avtor *de Mundo c.* 6. Μὴ αὐτουργὸν εἶναι. μήτε καλὸν μηδὲ ἔνσχημον αὐτουργεῖν τὰ ἐπὶ γῆς. τῦτο γὰρ οὐδὲ ἀνθρώπων ἡγεμόσιν ἁρμόττειν, παντὶ καὶ τῷ τυχόντι ἐφίσασθαι ἔργῳ. *Neqe honeſtum, neqe decorum res terrenas ipſum adminiſtrare. Atqi ne ex hominum qidem principum dignitate eſt cuilibet operi incumbere.* Qod Apulejus ſic παραφράζει, *Non ut orbem manibus ſuis inſtruxerit, talis qippe humilitas dejecti & minùs ſublimis officii, nec cum homine qidem convenit qi ſit pavlulum conſcientiæ celſioris, qalis militiæ principes, & Curiæ proceres, & urbium ac domorum rectores, ut id ſuis manibus factum velit, qod ſit curæ levioris.* Atqi de Deo nos aliter docent literæ ſacræ, etiam τὰ ἐπὶ γῆς αὐτουργεῖν non dedignari prorſus; etiamſi ad plurima exeqenda creaturarum miniſterio utatur. Qin & apud Homerum (qi id Heroibus ſuis dedecori non eſſe futurum opinatus) αὐτουργῦσιν ἥρωες, ſúntqe αὐτοδιάκονοι, ut Evſtathius monet *ad Iliad.* 1. αὐτουργῦσιν Ulyſſes, & Achilles ipſe; αὐτουργῶν deprehenditur ab Ulyſſe Laërtes. qod obſervat Ælianus *Hiſt. var. l.* 7. *c.* 5. eo utiqe ſemet exercent opere, qod in Cyro minore admiratus eſt Lyſander apud Xenophontem in *Oeconomico*; & qo nihil regale magis huic viſum refert in *Catone majore* Cicero, agri nempe colendi ſtudio. De Pittaco notum eſt ex nænia muliebri, ſive ἐκ τῆς ᾠδῆς ἐπιμυλίου, *ex molari cantione*, utì appellant Athenæus *l.* 14. Evſtath. *ad Odyſſ.* ύ. & Pollux *l.* 7. *c.* 33. §. 8. (apud qem tamen *l.* 4. *c.* 7. §. 1. ἐπιμύριος ᾠδὴ perperam eſt editum, qod *Carmen ſeculare* interpres reddidit) qam, dum molam verſabant, qò laboris tædium tollerent, mulierculæ ſibi accinebant. Eam Plutarchus in 7. *ſapientum ſympoſio pag.* 157. D. nobis hanc exhibet. Ἄλει, μύλα, ἄλει. καὶ γὰρ Πιττακὸς ἀλεῖ, μεγάλας Μιτυλήνας βασιλεύων. *Mole priſtrinum, mole: nam & Pittacus molet rex magna Mitylenæ.* Inde Theodorum Scholaſticum objurgandi anſam arripit Iſidorus Peluſiota *lib.* 1. *Epiſt.* 470. Αὐτὸς μὲν ἐφύβρισον ἡγῇ πᾶσαν χειρόκμητον ἐργασίαν. ὁ Μιτυληναῖος δὲ Πιττακὸς, καίτοι βασιλεὺς ὤν, τὸν μύλινα ἠυλάργει, καὶ ἐναργῶς γυμναζόμενος, καὶ τὴν τροφὴν ἐργαζόμενος. *Tu qidem opus omne, qod manibus elaboratur, turpe ac probroſum eſſe exiſtimas. At Mitylenæus Pittacus, qamvis rex eſſet, priſtrinum tamen manibus ſuis extruebat, ſimulqe & actuosè ſe exercebat, & cibum operabatur.* ubi vitiosè μύλινα codices:

1 δυσπροσδ. | δυσπρόσδεκτον διαβολῆς.

m ἐπιτ. Svid.

§ 6. Παρὰ Διογνήτῳ, τὸ ἀχειρόπυγδον. καὶ τὸ ἀπιστικὸν τοῖς ἀπὸ τῶν περιδρομίδων, καὶ γοήτων περὶ ἐπῳδῶν, καὶ περὶ δαιμόνων ἀποπομπῆς καὶ τῶν

miscerem; nec delationem facilis ullam admitterem.

§ 6. A Diogneto, ne rebus inanibus studium impenderem: néve eis fidem adhiberem, qæ à præstigiatoribus magísque de incantationibus, déque dæmonibus averruncandis, aliísque ejusmodi impostoris di-

nec sanius interpres, *pistrinum manibus suis extruebat.* imò, *in pistrino ipse operas obibat, simul seseque exercens, & labore suo de victu prospiciens sibi.* Nam qod Theodorus Zvingerus Theatri *vol.* 19. *l.* 2. *tit. de Mola*, Pittacum tradit molæ encomium conscripsisse, qod ἐπιμύλιον nuncupârit, qo avtore dicat nescio. apud Ælianum, qem certè lavdat *Var. Hist. l.* 14. nihil ejusmodi comparet. qeritúrque Pictorius ad Marbodeum *de gemmis*, molæ lavdes poetam nullum celebrâsse. De Romanis priscis Seneca, *ad Helviam*, *c.* 10. *Scilicet majores nostri, qorum virtus etiam nunc vitia nostra sustentat, infelices erant, qia sibi manu suâ parabant cibum.* Et mox: *Scilicet minùs beatè vivebat Dictator noster, qi Samnitum legatos audit, cùm vilissimum cibum in foco ipse manu suâ versaret.* Manium Curium Dentatum dubio procul intelligit: qanqam Consul ille, non Dictator. *Cibum vilissimum* qem dicit, γογγυλίδας fuisse refert, ex Magacle *de Viris illustribus*, Athenæus *l.* 14. & Plutarchus *in Apophth.* id est, *rapa*, ut ex *Annalibus* Plinius *l.* 19. *c.* 5. *rapum*, inqit, *torrentem in foco inventum.* Historiam tangit & Cicero *de repub. l.* 3. à Nonio lavdatus; & in *Catone majore.* Nec peccare puto Athenæum, (qod Petrus Victorius censet, *Var. Lect. l.* 10. *c.* 5.) cùm Sabinos dicit, qos Samnites illi. potest enim fieri, nec est vero absimile, Sabinos Samnitibus in ea legatione junctos fuisse: cùm ex L. Flori *epitome Liviană lib.* 11. compertum sit, Curium istum, tam Samnitibus cæsis, qàm & Sabinis victis & in deditionem acceptis, bis eodem anno triumphâsse.

Δυσπρόδεκτον διαβολῆς] lego δυσπρόσδεκτον. De Antonino Pio *l.* 6. §. 39. Ὡς διαβολὰς οὐκ ἐδέχετο. *Ut delationes non admiserit.* De Trajano itidem Dio. Διαβολαῖς ἥκιστα ἐπίστευε. *Delationibus minimè credebat.* Caji Caligulæ inter imperii exordia memoratu dignum dictum, facto etiam consignatum, à Svetonio *l.* 4. *c.* 15. refertur. *Libellum de salute sua oblatum non recepit, contendens nihil sibi admissum cur cuiqam invisus esset; negavitqe se delatoribus aures habere.* Præclarum & illud Domitiani, ab eodem in literas relatum, si in tenore cepto is perstitisset, qod *fiscales calumnias, magnâ calumniantium pœnâ repressit; adjectâ voce illâ memorabili.* PRINCEPS QI DELATORES NON CASIGAT, IRRITAT. De Marco nostro, qi hîc constans, Capitolinus, *Suffragatoribus non citò credidit, sed semper diu qæsivit qod erat verum. Qin & calumniis qadruplatorum interfuit, appositâ falsis delatoribus notâ: delationésqe qibus fiscus avgeretur, contempsit.* Optimè Menander à Stobæo *Tom.* 2. *tit.* 42. adductus, & post Stobæum ab Antonio *Meliss. l.* 1. *c.* 53. & à Maximo *Collect. c.* 10.

Ὅτις δὲ διαβολαῖσι πείθηται ταχὺ,
Ἤτοι πονηρὸς αὐτός ἐστι τὰς τρόπους,
Ἢ παντάπασι παιδαρίῳ γνώμην ἔχει.
Qi mentem addicit credulam calumniis,
Avt ipse est pravis inqinatus moribus,
Avt certè ingenio nil supra puerum valet.

Grotius.

§ 6. Διογνήτῳ] *Operam pingendo sub Diogneto magistro dedit.* Capitolinus. Verùm de Diogneto isto pictore, an philosopho, an utroqe etiam, videndi Josephus Scaliger. *Comment. ad Evseb. Chron.* & Cl. Salmasius *ad Capitolinum.* Philosophum certè Marcus ipse nullus appellat; potuítqe Marcum ad philosophiæ studium impellere, monitáqe istiusmodi eidem suggerere, etiam qi philosophiam non esset professus. qanqam nec pingendi artificium qicqam impedit, qo minùs & philosophiam profiteretur, eadem saltem imbutus fuerit, cùm inter disciplinas liberales *pictura* olim haberetur; unde de Hilario Bithyno Evnapius in *Prisco*; πρὸς τῷ καθαρῷ τῆς ἄλλης παιδείας κατὰ γραφικὴν ἦτω φιλοσοφήσαντα, ὥστε μὴ ἐτεθήκει ἐν ταῖς ἐκείνου χερσὶν ὁ Εὐφράνωρ. qæ verba Hadrianus Junius sic reddidit: *In arte pingendi adversùs liberalium artium vacuos ità philosophatus est, ut appareat in illius manibus non esse extinctum Evphranorem.* cùm debuisset potiùs sic vertere; *Qi præter ingenuam, sive liberalem, reliqam disciplinam, in pictura qoqe ità versatus est, ut per ejus manus Evphranor adhuc superesse videretur.* τὸ καθαρὸν τῆς παιδείας, est ἡ καθαρὰ παιδεία, *ingenua sive liberalis disciplina.* φιλοσοφεῖσθαι, *studere, exerceri, in studio, exercitióve aliqo versari.* Evphranor pictor nobilissimus, fictórqe idem ex Plinio notus satis, qi *lib.* 34. *c.* 8. & *lib.* 35. *c.* 11. videri poterit. Cæterùm in Hilario superstes, qa ratione dicatur, ex Fabio meliùs qàm ex Plinio discas. Is *Instit. l.* 12. *c.* 10. *Evphranorem admirandum fecit, qod & cæteris optimis studiis inter præcipuos, & pingendi fingendiqe idem mirus artifex fuit.* qod idem planè de Hilario Evnapius.

Τὸ ἀχειρόπυγδον] Citat qædam hinc Svidas sub vocabulo isto. Plutarchus *de Commun. Notion. c.* 17. Τίς ἂν ἐζήλωσε τὴν ἀνόητον ταύτην πρόνοιαν, καὶ κενόσπυδον ἐπιμέλειαν; ἡ γὰρ ἐπὶ τοῖς μικροῖς σπουδὴ μίμψιν φέρει. *Qis prudentiam illam dementem, & rerum inanium studium affectavit, nam parvarum rerum studium reprehenditur.* Aristides in *Panathen.* Si avtem ἐπὶ μικροῖς, certè ἐπὶ κενοῖς multò magis. possunt enim μικρὰ

esse, etiam qæ κενὰ protinus non sunt. Sunt avtem κενὰ sive *vana* & *vacua*, & hoc nomine indigna in qibus studium collocetur, vel τὰ τῆς παιδίας καὶ γέλωτος, *res ludicræ.* qo nomine Laco qidam Athenienses notabat, qos dicebat, μεγάλα ἁμαρτάνειν, τὴν σπουδὴν εἰς τὴν παιδίαν καταναλίσκοντας. *Graviter peccare, res serias in ludicrum impendentes.* Plutarchus *de glor. Athen. pag.* 348. *F.* sive δὲ σωφρονεῖν τὴν πόλιν μετὰ τοσαύτης σπουδῆς παίζουσαν. *Non sapere civitatem, qa tantum in res ludicras impenderet studium.* Idem *Sympos. l.* 7. *c.* 7. qi & rectè subjungit; τῷ γὰρ ὄντι παίζοντα δεῖ παίζειν. *Omnino ludentem oportet ludere.* Et Cato major dicere solebat, τοὺς σπουδάζοντας ἐν τοῖς γελοίοις, ἐν τοῖς σπουδαίοις ἔσεσθαι καταγελάσους. *Qi ridiculis rebus seriam impenderent operam, eos in rebus seriis fore ridiculos.* Idem *Apophth.* 80. Itaqe Isocrates *ad Demon.* §. 23. Μήτε περὶ τὰ γελοῖα σπουδάζειν. μήτε περὶ τὰ σπουδαῖα τοῖς γελοίοις χαίρειν. *Neqe in ridiculis serias res agens, neqe seriis in rebus nugis gavdens.* Vel etiam τὰ περιττὰ καὶ μάταια, qæ licèt seria sint, fructus tamen & emolumenta *inania* existunt. qales ματαιοτεχνίαι illæ, qas commemorant damnántqe simul, Galenus, *Hortat. c.* 6. & Fabius, *Instit. l.* 2. *c.* 21. Ὧν τὸ τέλος ἡ βιωφελής. *Qorum finis vita humanæ nihil commodi affert.* ut Isidorus Peluśiota *lib.* 3. *Epist.* 185. qáse nihil esse aliud, qam χρόνου παραπάλαμα, *vanam temporis jacturam* Ælianus pronunciat, *Var. Hist. lib.* 1. *c.* 17. sed & *tristes* illæ *ineptiæ*, utì Cæcilius apud Senecam *Epist.* 113. & *nugæ difficiles*, ut Martialis loqitur, *l.* 2. *Epigr.* 86. qas Seneca idem (licèt eisdem ipse indulgentior pavlò, & in qibus Chrysippus nimius fuisse videtur) tantopere exagitat toties, *Epist.* 45. & 48. & 49. & 88. & 106. & 111. & *de benef. l.* 5. *c.* 12. Vide *lib.* 4. §. 32. Κενὰ σπουδάσεις. Optimè Plutarchus *de Commun. Notit. c.* 4. Ἄλλως γὰρ οὐδενὶ φιλοπόνως τὸν κενόσπουδον ἀφορίζομεν ἐν τοῖς ἔργοις ὄντα πολλάκις, ἢ τῷ τὸν μὲν εἰς ἀνωφελῆ πονεῖν καὶ διαφόρως, τὸν δὲ ἕνεκα τῶν συμφερόντων, καὶ λυσιτελῶν. *Nam havd alia ratione laborum studiosum ab eo qi inanibus rebus industriam impendit distinguimus, ipso qoqe plerumqe rebus agendis occupato, qàm qod hic in inutilibus rebus elaborat & indifferenter, hic propter aliqod commodum & utilitatem.*

Τὸ ἀπιστικὸν] Rectè: nec cur ἀπιστικὸν legisse Xylandrum velit Mericus noster, cavssam ullam video: etiamsi τὸ πιστικὸν *infrà* §. 15. legatur. at Svidæ codices istinc omnino corrigendi, qi ἐπιστηλικὸν perperam exhibent. nam qòd vir eruditus admitti posse existimat; & παρὰ τὸ ἐφίσασθαι ἤτοι ἐπισήσαι deducit, qasi eis Marcus ex parte saltem animum adjecerit; nec Grammatica ratio id patitur, qæ παρὰ τὸ ἐφίστασθαι τὸ ἐπιστατὸν, (non τὸ ἐπιστηλὸν, qod ab ἐπίστασθαι oritur,) & ἐπιστατικὸν deducit: nec præter tantum, sed contra prorsus, avtoris ipsius mentem esse videtur. Οὐδὲ γὰρ μάγων συνουσίαις καὶ γοητείαις ὁ Μάρκος χαίρειν ἐώρτασε. *Neqe enim magorum consvetudini avt præstigiis deditum fuisse Marcum qisqam meminit.* Joannes Xiphilinus in *M. Antonio.* & ipse etiam hoc loco id apertè diffitetur. qa ratione subnixus Xiphilinus idem fabulam illam refutatum it à Dione allatam, de pluviis in aquarum penuria insigni, Arnuphis magi procuratione impetratis, de qibus infrà ad hujusce libri calcem dicetur. Qin & scripturam receptam probat Josephus Scaliger *in Evseb.* qi & *ad Dionis Claudianique vaniloqentiam confodiendam, non posse telum tessimonio hoc efficacius inveniri* avtumat, *si qis omnem industriæ suæ vim intendat. Cui enim*, inqit, *potius qàm ipsi Marco de se scribenti, magis nunqam fidem adhibuisse, & ab eorum vanitate ipsum avertisse Diognetum?* Accedit qod Pavlus in *Digest. l.* 48. *tit.* 19. *de pœnis*, *lib.* 30. *Marcum*, ait, *rescripsisse, in insulam relegandos, qi aliqid facerent, qo leves hominum animi superstitione numinis terrerentur.* qod Modestini nomine lavdat Isaacus Casavnus *ad Capitolinum.* Christianos avtem qòd hoc loco à Marco notatos Mericus existimat, fieri potest reverâ ut ad illos etiam spectet illud περὶ δαιμόνων ἀποπομπῆς; de qibus Tertullianus. *Apolog. c.* 32. *Damonas adjurare consvevimus, ut illos de hominibus exigamus.* Latiùs tamen se extendere Marci verba, & ad Ethnicas superstitiones pertingere, etiam pater ipsius ὁ μακαρίτης censet. Verùm de istis utcunqe se res habuerit, τὸ ἐπιστηλικὸν, cùm sit planè vox navci, nullâ ratione hîc admitti meretur: nec cur scriptura recepta avt mutetur, avt solicitetur, qicqam comparet. Xylandri lapsum geminum habes *infrà*, §. 11. ἐπισῆσαι.

Περὶ δαιμόνων ἀποπομπῆς] Hujus generis est superstitiosus mos ille, qo æris tinnitu luminaribus cœli laborantibus, uti rebantur ipsi, succurrere solebant. Alex. Aphrodis. *Problem. l.* 1. *p.* 46. Κινοῦσι δὲ χαλκὸν καὶ σίδηρον, ὡς τὰς δαίμονας ἀπελαύνοντες διότι κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον οἱ φωσφόροι οὐκ ἐπιπέμπουσι τῇ γῇ ἀποῤῥοίας ἀγαθοποιούς, κωλυτικὰς τῶν φαύλων δαιμόνων. *Movent æs & ferrum, tanqam damonas abigentes, qoniam per illud tempus stellæ in terram non miserunt largos fluxus, malos spiritus arcentes.* Pariqe ratione *Manes exigi* prodit Naso *Fast. lib.* 5.

Rursus aqam tangit, Temesææqe concrepat æra,
Et rogat ut tectis exeat umbra suis.
Cùm dixit movies, Manes exite paterni,
Respicit; & purè sacra peracta putat.

Cui

dicatur: ne vigiliarum ad pugnam tædium, neve rebus istiusmodi animum adjiceremque libere ædita æquanimiter sustinerem. eidem duplex, qòd philosophiæ me addixerim: quorum Eutychium primum, tum 2 Tandasidem, & 3 Marcianum avdiverim: qòd dialogos, puer adhuc, conscripserim; qódque pro stratis grabatulum ac pellem expetiverim; cæteráque institutionis Græcanicæ adminicula.

§ 7. A Rustico, qòd in eam cogitationem devenerim, morum correctione curationéque indigere me: qódque ad æmulationem ambitionémque Sophisticam nullus declinaverim, vel de theorematibus

τούτων ἀναπλησθῆναι. καὶ τὸ μὴ [n] ὀρτυγοτροφῆσαι, μηδὲ κυβείαις ἐνδοῦναι, καὶ τὸ ἀνέχεσθαι παῤῥησίας. καὶ τὸ [o] Εὐτυχίδου φιλοσοφίᾳ. καὶ τὸ ἀκοῦσαι, πρῶτον μὲν [o] Βακχίου, εἶτα [p] Ταυδάσιδος, καὶ [q] Μαρκιανοῦ· καὶ τὸ γράψαι διαλόγους ἐν παιδί. καὶ τὸ σκιμποδίου καὶ δορᾶς ἐπιθυμῆσαι, καὶ ὅσα τοιαῦτα τῆς Ἑλληνικῆς ἀγωγῆς ἐγχόμβωμα.

§ 7. Παρὰ Ῥουστικοῦ, τὸ λαβεῖν φαντασίαν [r] τοῦ χρῄζειν διορθώσεως τοῦ καθ' ἑαυτὸν βίου καὶ τρόπου καὶ ἤθους καὶ [a] τὸ μὴ ἐκπεσεῖν εἰς ζῆλον σοφιστικὸν, μηδὲ [b] τοῦ ἀνεγεῖραι τοὺς τῶν θεωρημάτων, ἢ πραγματικὰ λογά-

n ὀρτυγοκοπεῖν. Suid.

o Εὐτυχίου. forſ.

p Ἀνδρονος. Caſ.

q Μαικιανοῦ. forſ.

1 Evtychium, f.
2 Andronem, f.
3 Mœcianum, f.

r *L.* 7. §. 12.
a Infr. §. 16. & *l.* 6. §. 30.
b 7 f.

Cui gemina planè Papicolarum superstitio, qi campanis tintinnabulisque pulsis dæmonas abigi credunt, Vide Pavlum Girlandum *de sortilegiis*. & Hieronymum Magium *Miscell. l.* 4. *c.* 14.

Ὀρτυγοτροφεῖν] At Svidas non ὀρτυγοτροφεῖν, sed ὀρτυγοκοπεῖν hìc legit. Id ludi genus Græcis familiare designat: de qo consuli possunt Svidas *ibidem* à Leopardo *l.* 1. *c.* 5. emendatus: Aristophanis Scholiastes *ad aves*, ab eodem lavdatus: & Pollux *lib.* 9. *c.* 8. à Mevrsio *de Ludis Græcis* adductus. Meminere Plato in *Alcibiade* 1. Plutarchus *de legendis poetis* & Athenæus *Dipnosoph. l.* 11.

Περὶ τὰ τοιαῦτα ἐπιτηδεῦσαι] *rebus istiusmodi deditum*, sive *addictum*, eisque nimiopere affectum esse. Vide *ad l.* 4. §. 19.

Τὸ ἀνέχεσθαι παῤῥησίας] De Marco Capitolinus. *Moderatè nonnullorum cavillationes ferebat: malè loquentium dictis, vel literis, vel sermone, respondebat.* & de Marco Lucióque pariter: *Adepti imperium ità civiliter se ambo egerunt, ut lenitatem Pii nemo desideraret, cùm eos Marullus sui temporis mimographus cavillando impunè perstringeret.*

Βακχίου] *Bacchius* iste qis fuerit, nusqam comperio, neqe enim qenqam hoc nomine inter illos reperio, qibus Marcus noster in disciplinam se dedisse perhibetur: Εὐτυχίου forsan ipse scripserit, qod in Βακχίου, literis fugientibus an confusis, per exscriptorum errorem transierit. *Eutychius Proculus Siccensis* certè inter Grammaticos Latinos, qibus Marcus usus est, à Capitolino ponitur. Verùm in re tam incerta qid statuas certi? Vide *l.* 10. §. 31.

Ταυδάσιδος] Depravatum esse etiam nomen istud Casavbonus *ad Capitolinum* censet, & suspicatur *Andronem* posse reponi, qo *magistro Musico ac Geometrâ* usus est Marcus. De *Basilide* havd minùs forsitan probabilis conjectura fuerit, qem Marco *præceptorem* qoqe extitisse, ex Evsebio avtores sunt Georgius Monachus, & Marianus Scotus.

Μαρκιανοῦ] Qod si conjecturis indulgere libuerit, istìc nihilominùs oboriri possit suspicio, pro *Marciano Metianum* substituendum; de qo Capitolinus. *Studuit & Juri, audiens L. Volusium Metianum.* Ea porrò mutatio proclivior fuerit, si cum Casavbono, non Metianum, sed Mæcianum legerimus. *ex leg.* 17. *de jure patronatus.* ut τὸ Μαρκιανοῦ ἀντὶ τοῦ Μαικιανοῦ irrepserit, deflexione planè levissimâ.

Τὸ γράψαι διαλόγους] Ingenii scilicet & calami exercitandi causâ. Alioqi tangit hominem Epictetus apud Arrian. *l.* 2. *c.* 1. qi hoc tanqam re magnâ gloriabatur, Ἰδοὺ πῶς διαλόγους συντίθημι. *Ecce qomodo dialogos componam.* Hinc avtem *Dialogistam* Cassio Marcum dictum, referente Vulcatio, avtumat Casavbonus in *not. ad Vulcatium.* Vide *ad* §. 7.

Ἐν παιδί] *In puerili ætate*, Xylander, sive, *puer cum essem.* phrasis insolens; nec illecta tamen. De Maximino Herodianus, *l.* 6. *c.* 8. §. 1. Πρότερον μὲν ἐν παιδὶ ποιμαίνων, &c. *Qia pueritia opilio fuisset.* pro qo Lucianus etiam ἐν παισὶ dixit, in *Necyomantia.* Ἐγὼ γὰρ ἄχρι μὲν ἐν παισὶν ἦν. qanqam ibi ἐν παισὶν εἶναι potest verti, *inter pueros versari, è puerorum numero esse.* Sed eodem planè modo Philostratus ἐν μειρακίῳ dixit in *Hermocrate Sophista*, ὡς μηδὲ δάκρυον ἐπ' αὐτῷ τὴν Καλλιστὼ ἀφεῖναι ἐν μειρακίῳ ἀποθανόντι. *ut nec lacrymam emitteret Callisto ad mortem illius in adolescentia defuncti.* Observavit & Casavbonus ad Athenæi *l.* 13. *c.* 8. Τὸ παῖς pro ἡλικία παιδικὴ usurpatum ab Hermesianacte Colophonio in *Elegia* illa qam *in Leontium* meretriculam composuit, ubi inter alia de Hesiodo,

Πολλ' ἔμαθεν, πάσας δὲ λόγων ἀνεγράψατο βίβλους
Ὑμνων, ἐκ πρώτης παιδὸς ἀναρχομένης.
Multa studiosè scrutatus est, & dum omnes recensèt, libros conficit
Lavdans Eoeam Ascræam *vix pueritiæ annos egressam.*

& in Praxinoë apud Theocritum *Idyll.* 15.

Ἵππον καὶ τὸν ψυχρὸν ὄφιν ταμάλιστα δεδοίκω
Ἐκ παιδός. ---
Equm enim & frigidum angvem, hæc duo semper timui
Inde usqe a puero ---

qod Marcus *Evang. c.* 9. *v.* 21. παιδιόθεν. *à puero, à puerili ætate.* Pavlus *ad Timoth. Ep.* 2. *c.* 3. *v.* 15. ἀπὸ βρέφους dixit. Plato Hipp. maj. ἐκ παίδων. ἐκ παίδων ἀρξόμενοι. qomodo Lucianus etiam, plurali usus numero, cùm de Demonacte solo, & Longinus in *de Fine*, apud Porphyrium in *Plotini vita*, cùm de se solo loqeretur. sed & qod ἐκ μειρακίου Epicurus dixit, in Epist. ad Idomeneum apud Laërt. *l.* 10. verbis illis Σὺ δὲ ἀξίως τῆς ἐκ μειρακίου περιστάσεως πρὸς ἐμὲ καὶ φιλοσοφίαν, &c. id *ab adolescentia*, Cicero *de finibus l.* 2. *Sed tu, ut dignum est tuâ erga me & philosophiam voluntate ab adolescentia susceptâ*, &c. Aliud tamen

A phrasis illa, *ex puero*, apud Sidonium sonare videtur, ubi dixit *l.* 8. *Ep.* 6. *Avdivi eum adolescens, atqe adhuc nuper ex puero.* hoc est, cùm nuperrimè *ex ephebis excessissem.* ut Terentius *Andr.* 1. 1. vel, ut Cicero *ad Brutum, adolescentulus & penè puer.* Sidonius ipse *l.* 9. *Ep.* 14. *adolescens, vel penè adhuc puer.* ut *ex* istic eam vim obtineat, qam in illis *Exprætectus, Exadvocatus*, &c. nec puerilem ætatem includat, sed excludat potiùs.

Σκίμποδος καὶ δορᾶς] i. *Pro stratis grabatulum & pellem, cateráque Græcanica instituta; eorum nempe qi à Philosophis Stoicis instituuntur.* Casavbonus *ad Pers. Sat.* 3. *v.* 53. faciunt huc qæ de Marco nostro Capitolinus: *Duodecimum annum ingressus habitum philosophicum assumpsit: & deinceps tolerantium; cùm studeret in pallio, & humi cubaret, vix avtem, matre agente, in strato pellibus lectulo cubaret.* qæ verba de *lectulis lucubratoriis, qibus pelle instratis philosophi studebant*, exponunt Casavbonus & Salmasius: de qibus vide sis illum *ad Sveton. l.* 2. *c.* 78. plenâ manu, vel etiam ὅλῳ τῷ θυλάκῳ, *toto sacco*, congerentem, cui ego acervo adjiciam tantùm illud Gellii ex *Noct. Attic. l.* 19. *c.* 10. de Cornelio Frontone; *Offendimus eum cubantem in scimpodio Græciensi, circum undique sedentibus multis doctrinâ, avt genere, avt fortunâ nobilibus.*

Ἑλληνικῆς ἀγωγῆς] qam & παιδείαν Ἑλληνικὴν, Plutarchus in *Alex.* de Barsene.

§ 7. Ῥουστικοῦ] *Avdivit, & præcipuè, Junium Rusticum, qem & reveritus est & sectatus, qi domi militiæque pollebat, Stoicæ disciplinæ peritissimum, cum qo omnia communicavit publica privatáque consilia.* Capitolinus. Alius ergò iste à Junio Rustico, cujus meminit Plutarchus *de curiositate* qemqe Svetonius *l.* 12. *c.* 10. à Domitiano cæsum narrat, qòd Pæti Thraseæ & Helvidii Prisci lavdes edidisset, appellâsseqe eos *sanctissimos homines.* Stoicus tamen uterqe; unde priorem illum, qem & Plinius Arulenum, Regulus ille, ex Modesti elogio, *bipedum omnium neqissimus, Stoicorum simiam*, per contumeliam appellabat. Plin. min. *lib.* 1. *Ep.* 5.

Τοῦ χρῄζειν διορθώσεως] Qâ nimirum opus habent & præstantissimi qiqe; unde & Basilius Cæsar. *Epist.* 77. poscit à suis γράμματα, εἴ τι σφάλλεται, διορθώματα. *ἐκ ἀρνούμεθα γὰρ*, inqit, *μυρίοις σφάλμασιν ὑποκεῖσθαι, ἄνθρωποι ὄντες, καὶ ἐν σαρκὶ ζῶντες. Literas, qibus, si offenderet, corrigeretur. Non negamus enim innumeris nos erroribus obnoxios esse, cum homines simus, & in carne vivamus.* Seneca, *Epist.* 6. *Intelligo non emendari me tantùm, sed transfigurari: nec hoc promitto jam avt spero, nihil in me superesse, qod mutandum sit. qid ni multa habeam qæ debeant corrigi, qæ extenuari, qæ attolli? & hoc ipsum argumentum est in melius translati animi, qòd vitia sua, qæ adhuc ignorabat, videt. qbusdam ægris gratulatio fit, cum seipsos ægros esse senserunt.* Epictetus apud Stobæum *Tom.* 2. *tit.* 1. Ἐι βούλει ἀγαθὸς εἶναι, πρῶτον πίστευσον, ὅτι κακὸς εἶ. *Si cupis bonus fieri, primum crede qod malus sis.* Vide *ad lib.* 11. §. 39.

Ζῆλον σοφιστικὸν] qem exagitat passim apud Platonem Socrates ille Sophistomastix: de qo & Plutarchus. Τὸν δὲ τύφον, ὥσπερ καπνόν τινα φιλοσοφίας εἰς τὰς σοφιστὰς ἀποσκεδάτας. *Fastumqe veluti fumum qendam à philosophia in Sophistas dissipans*, &c. *lib. de Socrat. genio. Tom.* 11. *pag.* 580. *A.* Vide *lib.* 7. §. 66. Hoc avtem genus hominum Dio Prusæus qi & ipse tamen Sophista avdit; nunc *pavonibus* confert; *Orat.* 12. *pag.* 194. Ταὼς ποικίλους, δόξῃ καὶ μαθηταῖς ἐπαιρομένους, οἷον πτεροῖς. *Pavones varios, gloria & discipulis elatos, qasi pennis.* nunc *spadonibus libidinosis*: *Orat.* 4. *pag.* 64. Ὅτι δεῖν διαφέρει σοφιστὴς ἀνθρώπου ἰυνύχου ἀκολάστου. τούτων γάρ φασιν οἱ ἀστελγίσταλοι, ἄνδρες εἶναι καὶ ἱερᾶν τῶν γυναικῶν, καὶ συγκαθεύδουσιν αὐταῖς, καὶ ἐνοχλοῦσι, γίγνεται δὲ δεῖν πλέον, ἢ δ' ἂν τάς τε νύκτας καὶ τὰς ἡμέρας συνῶσιν αὐταῖς. καὶ παρὰ τοῖς σοφισταῖς πολλὰς εὑρήσεις γηράσκοντας ἀμαθεῖς, πολὺ κάκιον πλανωμένους ἐν τοῖς λόγοις, ἢ τὸν Ὀδυσσέα φησὶν Ὅμηρος ἐν τῇ θαλάττῃ, καὶ πρότερον εἰς ἅιδου ἂν ἀφίκοιτο ὥσπερ ἐκεῖνος, ἢ γένοιτο ἀνὴρ ἀγαθὸς λέγων τε καὶ ἀκούων. *Qod nihil homo sophista ab libidinoso eunucho differat. Illorum libidinosissimos ajunt viros esse, & amare mulieres, & dormire cum illis, & negotium facessere: generari avtem nihilo plus, etiamsi totas noctes diesqe cum illis coeant. Ita & apud sophistas multos invenies ad senectutem pervenisse, adhuc indoctos, multoqe pejus errantes in sermonibus, qam Ulysses ait Homerus errasse in mari: & multo prius ad inferos descendere, qemadmodum ille, qam fierent boni viri, qantumvis multa dicant avdiantqe.*

Μηδὲ τῇ συγγράφειν] legendum forsan, μηδὲ τὸ συγγρ. alioqi contra Marci mentem sensus futurus est, si articulum τῷ ad ἐκτραπῆναι,

λογείρια ἀγαλέγεσθαι, ἢ [c] φανταστοπλήκτως τ' ἀσκητικὸν, ἢ τ' [d] ἐνεργητικὸν ἄνδρα ἐπιδείκνυσθαι. καὶ τὸ ἀποσῆναι [e] ῥητορικῆς καὶ ποιητικῆς, καὶ [f] ἀσχολεῖσθαι

aliqid conscribendo, vel oratiunculas hortatorias declamando, vel exercitia obire operásque edere potius speciem præbendo, qò ad stuporem ac admirationem mei homines traherem. qòd rhetoricæ item, poe-

c Inf. §. 9. 11. & l. 9. §. 12.
d ἐνεργ. Xyl.
e Inf. §. 17. & l. 3. §. 5.
f ἀσχολογ. Xyl. & Lugd.

vaq, qod proximè præcessit, retuleris. neqe enim probare possum, qod ad φαντασίαν λαβεῖν referre videtur Cl. Casavbonus. malim cum Merico filio, qi sic legisse videtur, μηδὲ τῷ συγγράφειν *neqe conscribendo*, vel *neqe ut conscriberem*. nisi fortean τῷ fuerit ἀντὶ τῷ ὡς.

Ἡ προτρεπτικὰ λογάρια διαλέγεσθαι] Colligit hinc Casavbonus *ad Hist. Rom. pœnituisse Marcum scripti* illius *dialogis comprehensi*, cujus meminerat *supra* §. 6. qòd id genus scriptionis multa habeat φανταστοπληκτα, & *ad ostentationem comparata*. Citátqe idem sic Marci verba, Παρὰ P. τὸ λαβεῖν φαντασίαν τῷ χρήζειν προτρεπτικὰ λογάρια μὴ διαλέγεσθαι. Viderint alii. Certè aliud est exercitationis cavsâ, aliud ostentationis & æmulationis, argumentum aliqod tractare. ut nè adjiciam, illud in ætate puerili factum, cùm adolescentis jam studia istîc attingantur.

Φανταστοπλήκτως ἀσκητικὸν] Φανταστοπλήκτως, Vocabulum opinor, τῶν ἅπαξ λεγομένων. qod nusqam certè alibi legisse commeminerim. Φανταστοπλήκτως ἐπιδείκνυσθαι est *cum eo apparatu, eóque ostentionis studio aliqid moliri atqe edere, ut in stuporem & admirationem summam spectantes avdientésve conjicias*. Ità φαντασία hîc eandem significationem obtinet, qam apud Lucam habet *Act. c. 25. v. 23.* ubi Agrippa Rex, conjuge Reginâ comitante, μετὰ πολλῆς φαντασίας, i. *cum pompa insigni, speciosóqe admodum, sive splendidissimo, apparatu*, avditorium ingressus dicitur. Sed & apud Polybium, cujus vocabula solens usurpat Evangelista, in *Excerpt. l.* 16. de P. Scipione à Carthagine debellatâ reverso, μεγάλην εἶναι συνέβαινε τὴν φαντασίαν περὶ τὸν ἄνδρα, *magnam speciem ejus pompa habuit*. qem locum adducit Cl. Casavbonus in *notis ad N. T.* Cui adjici possunt & illa à Camerario lavdata; ex Posidonii narratione de Athenione apud Athenæum *l.* 5. Οὐδενὸς ἠδὺ Ῥωμαίοις ἐν τοσαύτῃ φαντασίᾳ καὶ πολυτελείᾳ τῆς Ἀττικῆς, *tanto cum apparatu*, vel *tanta cum ostentatione*. ex Hippocrate, περὶ ἰσχνημ. ποιέειν δὲ κάρτα μηδὲν αὐτῶν περιέργως, μηδὲ μετὰ φαντασίης. *nihil curiosè, vel ostentatoriè facere*. ex Aristotelis *Rhetor. l.* 3, *c.* 1. Ἅπαντα ταῦτα τὰ φαντασίαν ἴσην. *hæc omnia ad pompam & speciem tantùm faciunt*. inde Clementi, *Pædag. l.* 3. *c.* 1. Κάλλος φαντασιαστικὸν, *forma, sive decor ostentatorius, sive ostentationi expositus*. Et φαντάζεσθαι verbum, apud Herodotum *l.* 7. *pag.* 442. *A.* ubi Artabanus Xerxi, τὰ ὑπερέχοντα ζῶα κεραυνοῖ ὁ Θεὸς, οὐδὲ ἐᾷ φαντάζεσθαι. *Prægrandia animalia fulmine Deus ferit, neqe patitur efferre & ostentare se*; qomodo plumis expansis pavi solent. Sed & τὰ ἐμφανταζόμενα Marco nostro *l.* 2. §. 12. Vim vocabuli optimè explicabit nobis Dio *de Regno*, ubi Tyrannos ait θαυματοποιεῖν σὺν ἐκπλήξει φαινομένους, *qasi miracula edant, cum aspicientium stupore visendos se prabere*; & ampliùs adhuc, si pro φαινομένους, φανταζομένους dixisset. De exercitiis avtem ad ostentationem adhibitis Epictetus in *Dissertat. l.* 3. *c.* 12. Τὰς ἀσκήσεις οὐ δεῖ διὰ τῶν παρὰ φύσιν καὶ παραδόξων ποιεῖσθαι. ἐπεί τοι τῶν θαυματοποιῶν οὐδὲν διοίσομεν οἱ λέγοντες φιλοσοφεῖν. δύσκολόν ἐστι γὰρ καὶ τὸ ἐπὶ σχοινίου περιπατεῖν. καὶ οὐ μόνον δύσκολον, ἀλλὰ καὶ ἐπικίνδυνον. τούτου ἕνεκα δεῖ καὶ ἡμᾶς μελετᾶν, ἐπὶ σχοινίου περιπατεῖν, ἢ φοίνικα ἐσάναι, ἢ ἀνδριάντας περιλαμβάνειν; οὐδαμῶς. οὐκ ἔστι τὸ δύσκολον πᾶν καὶ ἐπικίνδυνον, ἐπιτήδειον πρὸς ἄσκησιν. ἀλλὰ τὸ πρόσφορον τῷ προκειμένῳ ἐκποιητέον. τί δ' ἐστὶ τὸ προκείμενον ἐκποιητέον; ὁρέξει καὶ ἐκκλίσει ἀκωλύτως ἀναφέρεσθαι. *Exercitationes neqe contra naturam, neqe admirabiles esse debent. Nam alioqi nihil inter præstigiatores & nos, qi philosophi perhiberi volumus, interesset. Est enim etiam in jvne ambulare difficile: nec difficile tantum, sed etiam periculosum. Eane de cavsa nobis estam meditandum est, qemadmodum in fune ambulemus, avt palmam erigamus, statuasve amplectemur? Neqaqam. Neqe enim omnia difficilia & periculosa exercitationi qoqe apta sunt. Sed illud elaborandum est qod ad institutum cujusqe pertinet. Qid vero ad institutum cujusqe pertinet? Ut appetitione & aversatione circa impedimentum utatur.* Qod avtem dicit, ἀνδριάντας περιλαμβάνειν, Diogenem Cynicum notare videtur, qi *gelu cunctis rigentibus, statuas aneas inspectante populo circumjectis brachiis amplecti* solebat. Laërt. *l.* 6. Καὶ θέρους μὲν ἐπὶ ψάμμου ζειῆς ἐκυλινδεῖτο. χειμῶνος δὲ ἀνδριάντας κεχιονισμένους περιελάμβανε. πανταχόθεν ἑαυτὸν συνασκῶν. Itaqe vanitatem hominis perstringens Plato, cum aliqandò περιχυτιζόμενος, id est, *gelidâ undiqe perfusus* in turba media consisteret, miseranti populo, εἰ βούλεσθε, inqit, αὐτὸν ἐλεῆσαι, ἀπόστητε. *Si misereri vultis illius, discedite*. Sed & alii hac ratione tolerantiæ gloriam ambiebant; uti ille apud Plutarchum in *Apopb. Laconic.* cui Spartanus, οὐκ ἀλγεῖν, *dolorem inde percipere ullum negranti*, τί οὖν μέγα ποιεῖς; *qid ergò*, inqit, *magni facis*? Subjungit avtem prioribus illis Epictetus: Ὅσα τῷ σώματι προσάγεται ὑπὸ τῶν γυμναζόντων αὐτὸ, ἂν μὲν ᾖ. δέπα ῥίπτη πρὸς ὄρεξιν καὶ ἔκκλισιν, εἴη ἂν καὶ αὐτὰ ἀσκητικά. ἂν δὲ πρὸς ἐπίδειξιν, ἴξω νενευκώς ἐστι, (qod Plutarchus ἴξω βλίπων dixit; vide *ad l.* 9. §. 29. qanqam legendum forsan, ἴξω νενευκότος ἐστι, *sunt ejus qi extra promineat*, Volphius ut cum seqentibus cohæreat aptiùs) καὶ ἄλλό τι θηρωμένου, καὶ θεατὰς ζητοῦντος τοὺς ἐρῶντας ὡς μεγάλα ἀνδράσι. *Corpori qæ ab iis, qi id exercent, adhibentur, siqdem eo inclinarint, ut ad appetitionem & aversationem vergant, & ipsa ad exercitationem pertinebunt. Sin*

ad ostentationem, sunt ejus qi extra promineat, & aliud venetur, & spectatores qærat dicturos, o magnum hominem. Concludit deniqe dissertationem suam Apollonii cujusdam monito, ὅτι ὅταν θέλῃς σαυτῷ ἀσκῆσαι, δι' ὅλων ποτὲ καύματος, ἐφέλκυσαι βρόγχον ψυχρόν, καὶ ἔκπτυσον, καὶ μηδενὶ εἴπῃς. *Si qis se in sua cavssa velit exercere, ut in æstu frigidæ aliqantum attrahat, tacitusqe exspuat.* Apollonii verò istius, qisqis is fuerit, (vix enim crediderim esse, de qo proximè Marcus) dictum, videtur librariorum incuriâ perveniss ad nos minùs sincerum. nec satis animo facit illud, ἐφέλκυσαι βρόγχον ψυχρόν. cogitabam aliqando βρόγχον illud expungendum, vel etiam usum forsan Apollonium verbo βροχθίσαι, qod ἀντὶ τῷ ῥοφῆσαι positum in *Problemat.* Aristoteli tributis *l.* 7. *q.* 3. verbis illis, τὸ μὴ πίνειν, ἀλλὰ καὶ βροχθίσαι. *Non bibere, verum etiam sorbere.* ut dixisse potuerit, ἐφελκύσας βρόχθισον ψυχρόν. Verùm Etymologo, qem Favorinus transcripsit, Βρόχθος est ὀλίγον πόμα, *exigua potio.* & Hesychio, Βρόγχος, ῥόφισμα. ῥόφημα, opinor. *Sorbitio*, pro eo qod sorbetur. hoc si admiserimus, nihil mutato erit opus. *Frigidæ*, inqit, *aliqantulum sorbillando sumas, & nemini dixeris.* Epictetus ipse *lib. ejusdem c.* 14. Ὅλως τις ὕδωρ πίνῃ, ἢ ποιῇ τι ἀσκητικὸν, ἐκ πάσης ἀφορμῆς λέγει αὐτὸ πρὸς πάντας, Ἐγὼ ὕδωρ πίνω. διὰ τοῦτο ὕδωρ πίνεις, διὰ τὸ ὕδωρ πίνειν; ἄνθρωπε, εἴ σοι λυσιτελεῖ πίνειν, πίνε. εἰ δὲ μή, γελοίως ποιεῖς. εἰ δὲ συμφέρει σοι, καὶ πίνεις, σιώπα. *Si qis aqam bibit, aliqve qapiam in re se exercet, omni studio id omnibus dicit: ego, inqit, aqam bibo. Nunqid eo tantum aqam bibis, qia aqam bibis? Homo, si tibi aqam bibere expedit, bibito: sin minus, ridicule facis. Sin aqa potus tibi prodest, bibe ac tace.* Οὕτως οὐκ ἀρκεῖ τὸ μηδὲν ἀλγεῖν, ἂν μὴ κηρύσσῃς; Qin & vitium hoc corrigens, *Enchir. c.* 45. Μηδ' ἂν ὕδωρ πίνῃς, ἐκ πάσης ἀφορμῆς λέγε, ὅτι ὕδωρ πίνεις. καὶ ἀσκήσας ποτε πρὸς πόνον θέλῃς, σαυτῷ, καὶ μὴ τοῖς ἔξω, μὴ τοὺς ἀνδριάντας περιλάμβανε. ἀλλὰ [καὶ] διψῶν ποτε σφοδρῶς, ἐπισπασας ψυχρὸν ὕδατος, καὶ ἔκπτυσον, καὶ μηδενὶ εἴπῃς. *Nec, si aqam potas, ad qamvis occasionem te potare aqam dicta. Qod si qando ad laborem te vis exercere, in tuum, non in exterorum usum, ne statuas amplectere: sed si qando vehementer sitieris, frigidam haustam expuito, ac nemini dicito.* ἐπισπασας ψυχρὸν ὕδατος hîc dixit, qod illic ἐφέλκυσαι βρόγχον ψυχρόν. qanqam istîc non tam moderationis, qàm tolerantiæ exercitium insinuari videtur, cùm de expuendo, non demittendo illud subjiciat. qomodo hydropicos qi curant, aqâ illos os colluere permittunt, qam demittere tamen prohibent. De statuis amplexandis qid voluerit, ex supra dictis patet satis. Qod eò magis moneo, qia Simplicius istîc ab Epicteti mente qàm longissimè aberravit. Vide Aristidem *in Eteon. ad l.* 9. §. 29. vide & *lib* 9. §. 12.

Ἐνεργητικὸν] ut ἐνποιητικὸν, *infrà* §. 14. sed ἐνεργητικὸν, Xylander. optimè, opinor. ἐνεργητικὸν ἄνδρα ἐπιδείκνυσθαι, bifariam potest intelligi: vel de eo, qi *occupatissimum esse se simulat*, & qi *multis variisqe negotiis distineatur*: vel de eo qi *virium roborisqe corporei ostentandi gratiâ sese exercet*. Nos Anglicè sic distingvimus, ut alterum dicamus, **A man of action**, hoc est, *actuosum*, alterum, **An active man**, qasi *activum* dixeris. Prioris generis fuit Attalus ille, de qo Martial. *l.* 1. *Epigr.* 80.

Semper agis cavsas, & res agis, Attale, semper:
Est, non est qod agas, Attale, semper agis.

de qo eodem videndus & idem *l.* 2. *Epigr.* 7. Sed & Juridicus ille, de qo festivè Chaycerus noster in *fabulis* suis qas *Cantuarienses* indigitavit,

A busier man then he no where there nas:
And pet he seemed busier then he was.

Notat vitium hoc Seneca *Epist.* 62. *Simulant occupationes, & avgent, & ipsi se occupant.* Notat & Marcus noster, *infrà* §. 12. ubi morem tangit qorundam, qi, vel cùm ad suos scriberent, vel ab eis convenirentur, occupationes & negotia prætendere solenne habebant. Ad posterius pertinet, qod de studio athletico verbis proximis dixerat: qò eodem & ista referri possunt. De Marco siqidem in istis qoqe non infœliciter versato, ex Cassio Xiphilinus *pag.* 816. *A.* Τοσαύτη ἐυεξία ἀπ' ἀρχῆς χρησάμενος, ὥστε καὶ ὁπλομαχεῖν, καὶ σὺς ἀγρίους ἐν θήρᾳ καλαβαλεῖν ἀπὸ ἵππου. *Principio fuerat tali valetudine, ita ut armis certaret, aprosqe ex eqo in venatione conficeret.* Et Capitolinus. *Amavit pugilatum, luctamina, & cursum: & aucupatus, & pilâ apprimè lusit, & venatus est. Sed ab omnibus his intentionibus studium eum Philosophiæ abduxit, seriúmqe & gravem reddidit.* De Constantio majore Libanius *Orat.* 3. *pag.* 105. *B.* Οὐ γὰρ οἰήθη δεῖν καθήμενος τρυφᾶν, ἀλλ' ἐυθὺς ἀπὸ γραμμῆς ἐνεργὸς ἐδήνυτο. *Non enim existimavit oportere considentem deliciari, sed statim a linea & repagulis actualium vigore virtutum emimuit.* Mox *pag.* 101. *D.* de Constantino: Ἀεὶ πρὸς ἔργοις ἦν τάς τε χεῖρας καὶ τὸν λογισμόν. καὶ ὅτι ἡμέρας φαείσης, ὅτε νυκτὸς ἐπελθούσης, ἔχει τις ἂν εἰπεῖν, ὅτι ἔλαγεν, ἢ συναμφοτέρων, ἢ πάντως γε θατέρου. *Semper operibus attentam manum & mentem habebat: & neqe jubare exorto, neqe nocte adventante habuisset qis dicere illum cessavisse, avt ab utroqe, avt omnino ab altero.*

Τὸ ἀποσῆναι ῥητορικῆς, καὶ ποιητικῆς] Zeno certè Stoicus, avtore Laërtio *l.* 7. *c.* 23. dicere solebat, μηδὲν εἶναι τῆς ποιήσεως ἀλ-

poeticæqe, & dictionis elegantioris ſtudiis abſtinuerim. ne togatus intra ædes obambularem, néve ejuſmodi alia, qæ faſtum reſiperent, facerem. epiſtolas etiam ſimpliciter ſcriberem, ad normam ſcilicet earum qas Sinueſsâ ad matrem meam idem ipſe dederat. adhæc ut placabilis & reconciliatu facilis eſſem. | λαῖσιν. ἢ τὶ μὴ ἐν ſ ολῇ καῖ ὶκεν περιπατεῖν, g στολίῳ Svid. μηδὲ τὰ παιδῶν παιεῖν. ἢ τὸ πὸ ἐπιſτόλια ἀφελῶς γεγράφειν, ἴδιον τὸ ὑπ' ἐμοῦ τότε δοτὸ Σινοέſσης τῇ μητρί μου γεγράφειν. καὶ h τὸ πρὸς ὅτ χαλεπήναντας καὶ πλημμελήσαντας ἐυκαταλλήτως καὶ h Inf. §. 15.

ἐυ-

ἀλλατριώτερον πρὸς καλάληψιν τῶν ἐπιſτημῶν. *Ad percipiendas ſcientias nihil inconvenientius eſſe jam acquiſita eruditionis opinione.* qin & idem non *rhetoricam* ſolùm, ſed & *dialecticam* ſugillâſſe videtur, cùm diceret eodem avtore *c.* 161. Ἐοικέναι τὰς διαλεκτικὰς λόγους τοῖς ἀραχνίοις, ἃ καί τοι δοκοῦντα τεχνικόν τι ἐμφαίνειν, ἄχρηſά ἐſτιν. *Similes eſſe rationes dialecticas aranearum telis, qæ etſi qid artificioſum indicare videantur, inutiles ſunt.* Deniqe, ſi Caſſio Sceptico ab eodem adducto fides, τὴν ἐγκύκλιον παιδείαν ἄχρηſον ἀπέφηναν, *artium liberalium orbem integrum inutilem prorſus pronunciavit*: nec Seneca ipſe hac in parte à Zenone longè diſceſſiſſe videtur: qem videas licèt *Epiſt.* 88. prolixiùs iſta diſſerentem. qanqam ἐυχρηſτεῖν καὶ τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, dixit Chryſippus; nec id omnino diffiteri avſus eſt Seneca. Cæterùm Marcus, cùm iſtic, tum & *infrà* §. 17. gratulatur ſibi, qòd vel ab iſtis abſtinuerit, vel havd magnos in eis progreſſus fecerit, utpote qæ animum à gravioribus magisqe neceſſariis avocaturæ fuiſſent.

Ἀσειολογίας] Ἀσρολογίας Xylander. Seneca *Epiſt.* 88. *Venio nunc ad illum, qi cæleſtium notitiâ gloriatur, &c.* Et Gregorius Nazianzenus *in Hieron. Orat.* 23. *pag.* 414. *A.* Ταῦτα (philoſophiæ utiqe præcepta ſalubria) τῶν ſυλλογισμῶν καὶ τῶν γραμμῶν, καὶ τῆ κεχηνίαι πρὸς τὰς ἀſτρας, ἄρ' ὐ μακρῷ προλιμήσει τις ἐυφροῶν; Ἐκεῖνο ἐνθυμηθείς, ὅτι συναγόνλον μὲν πάντων, ἢ γεωμετρούντων, ἢ ἀſτρονομούντων, χρὴν ἂν ὁ βίος ἡμῶν παρὰ τᾶτα ἀφεληθείη, ὅτι μὴ καὶ τὰ πάντα λυθήſεται. *Hæc vero nonne ſyllogiſmis, & lineis, hiantisqe animi in ſtellis defixioni multum anteponet, qisqis mente ſana fuerit? illvd ſecum reputans, qod ſi ad ſyllogiſmorum concluſionem, vel ad geometriam, avt aſtronomiam, omnes ſtudium atqe operam contulerint, nihil ea res vitæ humanæ profutura ſit, qin potius omnia diſſolvi ac labefactari neceſſe erit.* Ego tamen nihil iſtic movendum cenſuerim: qùm ἀσειολογία, *ſermonis elegantiam* ſive *feſtivitatem* indicet; cujus ſtudium cum Rhetorica ac Poetica aptiſſimè conjungitur. Seneca *Epiſt.* 75. ûbi orationem, qam Philoſopho vult convenire, deſcribit: *Non delectent verba noſtra, ſed profint: ſi tamen contingere eloqentia non ſolicito poteſt, avt ſi parata eſt, avt parvo conſtat, aſſit, & res pulcerrimas proſequatur. ſit talis, ut res potiùs qàm ſe oſtendat. Alia artes ad ingenium totæ pertinent: hic animi negotium agitur.* Verùm, *eloqentiam* ut aliqâ ex parte admittat, *feſtivitatem* certè illam ſive *urbanitatem*, qæ facetiis jocisqe plurimùm conſtat, qámqe in oratore probant lavdántqe dicendi magiſtri, in philoſopho Stoicorum gens ſevera vix ferat. Siqidem illi, ut Laërt. *l.* 7. *c.* 117. in *Zenone.* Ἀυσηρὸς φασιν εἶναι πάντας τὺς σπυδαίους, τῷ μήτε αὐτὺς πρὸς ἡδονὴν ὁμιλεῖν, μήτε παῖ ἄλλον τὰ πρὸς ἡδονὴν προσδέχισθαι. καὶ ἄλλως δὲ εἶναι αὐσηρὸν, παρακλησίως λεγόμενον τῷ αὐσηρῷ οἴνῳ, ὃ πρὸς μὲν Φαρμακοποιῖαν χρῶνται, πρὸς δὲ πότοσιν ὐ πάνυ. *Severos ajunt eſſe ſapientes omnes, qod neqe ipſi loqantur ad voluptatem, neqe ab aliis ad voluptatem dicta admittant. Eſſe avtem & alium ſeverum, qi ad rationem acris vini ſeverus dicatur, qo ad medicamenta potius qam ad propinationem utuntur.* Stobæus *Tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. §. 8. Αὐσηρὸν λέγισθαι τὸν σπυδαῖον, καθ' ὅσον ὔτε προσφέρει τινὶ, ὔτε προσίεται τὸν πρὸς χάριν λόγον. *Severum dicere ſapientem, in qantum nemini ſe adjungit, neqe ſermonem ad gratiam componit.* Itaqe Epictet. *Enchir. c.* 32. ubi characterem typúmqe certum delineat, qem in congreſſibus ac conventibus obſervari poſtulat, §. 13. Ἀπίσω δὲ καὶ τὸ γέλωτα κινεῖν. ὀλισθηρὸς γὰρ ὁ τόπος εἰς ἰδιωτισμὸν, καὶ ἅμα ἱκανὸς τὴν αἰδῶ τὴν πρός σε τῶν πλησίον ἀπίναι. *Abſit illud etiam, ne riſum moveas. Nam is ejuſmodi locus eſt, è qo proclivis ſit in plebejum morem lapſus: eamqe vim habet, ut tui obſervantiam facilè apud familiares diminuat.* Marcus ipſe *l.* 3. §. 5. Μήτε κομψείαν τὴν διάνοιάν σε καλωπιζέτω. *Neqe ſenſus tuos exornet ſermonis elegantia.*

ἐν ſολῇ κατ' οἶκον περιπατεῖν] *domi neqe veſtitu, neqe aliis hujuſmodi rebus utendum.* Xylander. qod merito notat Annotator Lugdunenſis. *Qaſi verò*, inqit, *domi nudum ambulare oporteat. tu verte, ne domi ſtolâ ſæmineâ, vel talari, qale eſt Syrma Citharœdorum & Scenicorum, utaris. id enim eſt ſtola.* Fuit reverâ ſtola veſtis muliebris. unde illud Tullii in Antonium *Philipp.* 2. *Sumpſiſti virilem togam, qam ſtatim muliebrem ſtolam reddidiſti.* Et Petronii illud de cinædo; *Qid ille alter, qi toga virilis die ſtolam ſumpſit?* ità enim reſtituenda trajectione vitiata dictio. Fuerit & *Citharœdorum* ac *Scenicorum Syrma*; (qanqam *Syrma* propriè non tam veſtis ipſa, qàm pars veſtis oblonga, qæ ſolum verrit, *cavda* qibusdam, noſtris train dicta, avt ejuſmodi ſaltem, qalis illa:) at fœmineo amictu, & citharæ dico avt Scenico multò minùs, nec domi, nec foris indutum conſpici Marcum noſtrum ullo modo oportebat. *Stolam* itaqe (ut nihil dicam de Medorum *ſtola* peculiariter ſic dicta, qam deſcribit Xenophon *Pæd. l.* 8.) laxiùs noſter hic uſurpâſſe videtur, pro *toga*, ſive prolixiore qavis veſte, qâ induti in publicum procedere ſolebant. Aliam enim *domeſticam* veſtem habebant pleriqe, qi notæ ſaltem alicujus erant, aliam *forenſem.* Cicero *de finibus l.* 2. *Avt ut veſtitum, ſic ſententiam habeam, aliam domeſticam, aliam forenſem.* Cato in *carmine de moribus*, apud Gellium *l.* 11. *c.* 2. *Veſtiri in foro honeſte, mos erat; domi, qod ſatis erat.* Plutarchus *Syllâ*; ἰσθῆτα δὲ ἄλλην μὲν οἰκυρῶν, ἄλλην δὲ εἰς ἀγορὰν προτρχόμενος. *Veſtem aliam, cùm domi maneret, aliam cùm ad forum procederet.* . Svetonius *l.* 9. *c.* 8. de Vitellio: *Subitò à militibus è cubiculo raptus, ità ut erat in veſte domeſtica, Imperator eſt conſalutatus.* De Maximo & Balbino Imperatoribus Herodianus, *l.* 8. *c.* 8. §. 13. Ἁρπάζυσι τὺς πρεσβύτας, περιρήξαντες δὲ ἃς εἶχον περὶ τοῖς σώμασιν ἰσθῆτας λιτὰς, ἅτε οἶκοι διατρίβοντες. *Senem utrumqe corripiunt, laceratisqe veſtibus qas gerebant, vilioribus ſanè, utpote domi ſe continentium,* &c. De Hunnis Ammianus *Hiſt. l.* 31. *Nec eſt alia illis domeſtica veſtis, alia forenſis.* Itaqe tam domi forenſi veſte uti, curioſitatis ac faſtus, qàm foris domeſtica, ruditatis ac ruſticitatis fuerit. Romanis *Forenſis Toga.* Nonius *Toga à tegendo dicta, veſtimentum, qo in foro amicimur*, qod & *Tectum* dictum antiqis tradit idem ex Titinnii *Geminâ*; (ità reſtituente Ludovico Carrione *Antiq. Lect. l.* 1. *c.* 11.)

—ſi rus
Cum ſcorto inſtituis ire, claves illicò
Abſtrudi jubeo, tecti nè ſit copia.

id eſt, *Toga ruſtica*, inqit Nonius: nimis forſan de ſuo liberalis. ſiqidem *togam*, qam in foro, ſive foris, geſtare ſolebant, Romani (qod Bayfius *de re veſtiaria* obſervat) ubi domum redierant, componere & ſeponere conſveverant: niſi ſi qi faſtuoſiores forſan fuerant. Hoc avtem qod à Ruſtico accepiſſe ſe Marcus ſcribit, potuiſſe & à Pio patre, obſervat Clariſſimus Caſavbonus qem & *uſum ab amicis cum privatis veſtibus*, (id eſt, *ſine togâ, tunicatum tantùm, avt, ſi frigus eſſet, panulatum*) & *domeſtica qadam gerentem*, refert Capitolinus. Verto itaqe, *ne togâ indutus intra ædes obambularem.* narrat enim de ſe Marcus, non præcipit. Nec illud prætereundum pro *ἐν ſολῇ* Svidam hîc, *ἐν ſολίῳ* legere. qod *veſtem philoſophicam* Henricus Stephanus eſſe vult, *ad ſtolæ inſtar talarem.* Amictus certè iſtiuſmodi uſum, tanqam faſtus gravitatisqe affectatæ indicium, in Phariſæis notat D. Chriſtus, re eiſdem planè cum Marco verbis; τῶν θελόντων ἐν ſολαῖς περιπατεῖν. *qi ſtolis*, ſive *togis*, veſtibus prolixis ad talos demiſſis, induti, libenter *obambulant.* Marc. *c.* 12. *v.* 38. & Luc. *c.* 20. *v.* 46. Faſtus itidem, ſed & mollitiei ſimul, Flaccus *Epod.* 4. in Mena Pompeji Magni liberto.

Vidêsne ſacram metiente te viam,
Cum bis ter ulnarum togâ,
Ut ora vertat huc & huc euntium
Liberrima indignatio.

hujus Cicero itidem in Catilinæ aſſeclis. *Pexo capillo nitidos, manicatis ac talaribus tunicis*, (ità Nonius, *triſtis*, meritò exerto, reddit) *velis amictos, non togis.*

Τὰ ἐπιſτόλια ἀφελῶς γράφειν] Seneca *Epiſt.* 75. Lucilio conqerenti, qòd minùs accuratè ſcriberet: *Qalis ſermo meus eſſet, ſi unà ſederemus avt ambularemus, illaboratus & facilis; tales eſſe epiſtolas meas volo, qæ nihil habeant accerſitum, nec fictum.* Philoſtratus item *de charactere epiſtolico. Epiſt. ad Aſpaſiam pag.* 884. Ἐχέτω δὲ τὸ ἴυσχνμον ἐν τῷ μὴ ἰσχνματίσθαι. Εἰ γὰρ σχνματιῦμεν, φιλοτιμεῖσθαι δόξομεν. φιλοτιμία δὲ ἐν ἐπιſολῇ μειρακιῶδες. *Habeat etiam qandam figuram in eo qod non figurata ſit. Si enim figurabimus, ingenium oſtentare videbimur. Oſtentatio avtem in epiſtola puerilis eſt.* Qin & idem ex Regibus Marcum aſſerit in hoc ſcriptionis genere primas tuliſſe: πρὸς γὰρ, inqit, τῷ κεκριμένῳ τῆ λόγυ, καὶ τὸ ἑδραῖον τῆ ἤθυς ἐντετύπωται τοῖς γράμμασι. *Siqidem præter limatum in verbis judicium*, (qod de Fabiano Seneca *Ep.* 100. *Electa verba ſunt, non captata.*) *morum etiam conſtantia ac ſtabilitatis indicia in literis illius elucent.*

Ἐυκαταλήκτως καὶ ἐυδιαλείκτως] Locum hunc citat, ſed miſerè depravatum, Svidas, in vocabulo, *ἐυκαταλήκτως*, qod ille exiliter & jejunè nimis *συμπαθῶς* interpretatur. eſt vocabulum à re militari petitum. Siqidem τὸ *ἀνακλητικὸν*, *claſſicum* dicitur illud, *qo à pugna vel ſuſorum proſecutione milites revocantur.* qanqam Xenophon etiam de canibus indagatoriis uſurpavit in κυνηγετικῷ verbis iſtis; *pag.* 987. *B.* Τὰ δ' ὀνόματ' αὐτοῖς τίθεσθαι βραχία, ἵνα ἐυκάκλητα ᾖ. *Brevia illis nomina indantur, ut revocatu faciles ſint.* Hoc eſt; qæ ad venantis vocem ſignúmve datum à fera perſeqenda facilè revocentur. *ἐυκαλήκτως* itaqe ἔχειν, ut Svidas habet, ſive διακεῖσθαι, ut Marcus iſtic, is dicitur, *qi ad claſſicum illud exavdiendum promptus*, ad pugnam intermittendam ſponte ſuâ proclivis eſt: qalis Laco ille de qo ad *l.* 3. §. 5. tralaticiè verò, qi ad ſimultates privatas deponendas ſolvendásqe facilem ſeſe exhibet, & *ἐυδιαλλάκτως* pariter. qod pro *ἐυδιαλέκτως* Xylander in *Annot.* repoſuit. etſi in contextu *alloqii facilitatem exhibendam* verterit. Cæterùm Svidæ codices *ἐυκαδιδάκτως* exhibent. qòd, ſi verbum iſtiuſmodi alicubi legeretur, pro *ἐυκαλλάκτως* irrepſiſſe crederem.

in-

i ἐυπαλάικτως, ἐπειδὰν τάχιστα αὐτοὶ ἐπανελθεῖν ἐθελήσωσι, βραχείᾳ. καὶ τὸ ἀκριβῶς ἀναγινώσκειν, καὶ μὴ ἀρκεῖσθαι περινοήμασι k ὁλοσχερῶς, μηδὲ τοῖς l φιλαλήθεσι ταχέως συγκαταθέσθαι. καὶ τὸ ἐντυχεῖν τοῖς Ἐπικτητείοις ὑπομνήμασιν, ὧν οἰκόθεν μετέδωκε.

§ 8. Παρὰ Ἀπολλωνίου, τὸ ἐλεύθερον καὶ m ἀ-

i ἐυπαλάικτος Svid. ἐυδιαλλάκτως Xyl.
k L. 5. §. 36. & l. 9. §. 3.
l περὶ [αὐτῶν] vel περὶ [ἄλλων [λαλ. Xyl.
m L. 3. §. 9. & l. 9. §. 7.

sem, adversus eos, qi offensionis caussam dederint, avt deliqerint aliqid, simulátque illi in gratiam redire vellent. porrò ut accuratè legerem, nec comprehensione summariâ contentus essem; nec garrulis qibusvis temerè assentirer. huic deniqe debeo, quod Epicteti commentarios legerim, qorum is è domo suâ copiam mihi fecit.

§ 8. Ab Apollonio, ut liber essem; firmumqe ac cer-

ANNOTATIONES.

interim Xylandri emendationi acqiesco. Εὐανακλήτως itaqe καὶ εὐδιαλλάκτως διάκειται, qi sunt *reconciliatu faciles*. qibus opponuntur οἱ δυσδιάλυτοι Aristoteli *Ethic. l. 4. c. 5.* dicti, qi ad offensiones & dissensiones solvendas difficiliùs adducuntur. De re ipsâ præceptum habemus dominicum, *Luc. c. 17. v. 3, 4.* ἐὰν ἁμάρτῃ εἰς σε ὁ ἀδελφός σου, ἐπιτίμησον αὐτῷ. καὶ ἐὰν μετανοήσῃ, ἄφες αὐτῷ. *Si peccaverit in te frater tuus, objurga eum: & si resipuerit, remitte ei.* &c. Sed & Dionis Prusæi monitum non aspernandum *Orat. 38. pag. 474.* Μὴ πάσχωμεν ὅμοιόν τι τοῖς ἄφροσι τῶν παίδων, οἵ τινες αἰδέμενοι, μὴ δοκῶσι μάτην ὀργίζεσθαι τοῖς παιδράσιν ἢ ταῖς μητράσιν, ἃ βούλονται καταλλάττεσθαι ῥᾳδίως. *Ne patiamur simile qid pueris insipientibus, qi pudore pleni, ne videantur frustra succensuisse patribus matribusve, nolunt facile reconciliari.* Deniqe, ut Seneca *Agam.*

Det ille veniam facilè, cui veniâ est opus.

Ἐπειδὰν τάχιστα αὐτοὶ ἐπανελθεῖν ἐθελήσωσι] τάχιστα istud non agnoscunt Svidæ codices, & est forsan superfluum. neqe enim tam redeundi in illis, qi læserant, qàm in gratiam recipiendi, in læso, celeritàs est, qæ in lavdem eidem cedit.

Καὶ τὸ ἀκριβῶς ἀναγινώσκειν] ἀκριβῶς accuratè, *diligenter*, singula pensitando. Cui opponitur mox τὸ ὁλοσχερῶς περινοεῖν, qando *summatim capita duntaxat delibantur & levitèr percurruntur.* Ad Marci mentem planè Fabius *Instit. l. 10. c. 1. In lectione certius judicium. Lectio enim libera est, nec actionis impetu transcurrit: sed repetere sæpiùs licet, sive dubites, sive memoriæ affigere velis.* repetimus *autem & tractamus, & ut cibos mansos ac propè liqefactos dimittimus qò faciliùs digerantur. ità lectio non cruda, sed multâ iteratione mollita, & velut confecta, memoriæ imitationiqe tradatur.* Et mox: *Sed diligenter, ac penè ad scribendi solicitudinem, legendum est.*

Καὶ μὴ ἀρκεῖσθαι περινοήμασιν ὁλοσχερῶς] *neqe omnino considerationem summariam satis putandum.* Xylander. *perceptionem*, malim. nam editor Lugdunensis, cur sincerum vas incrustare, vel corrumpere potiùs voluerit, *considerationem accuratam*, pro *summaria* substituendo, nisi Marci mentem invertere & pervertere prorsùs curæ habuit, ariolari nullus possum. Qanqàm τὸ ὁλοσχερῶς in alio planè, qàm qo Marcus hîc usus est, imò contrario prorsus significatu usurpatum, havd rarò deprehendo. Dioscoridi siqidem *lib. 5. c. 82.* ὁλοσχερῶς συνθλάσαι, uti Marcellus Virgilius vertit, est *penitùs contundere*: sive, ut idem *lib. eodem c. 92.* εἰς ὁλοσχερέσαλα μέρη θλάσαι, *in minutissimas partes conterere*, sive *confringere.* ut ὁλοσχερέσαλα μέρη sint, qæ λεπτομερέσαλα idem alibi; & ὁλοσχερῶς κοπέντα *l. 2. c. 90.* qæ λελεπτοκοπημένα, *l. 5. c. 85.* Veruntamen eodem, qo hic, sensu apud Clementem Alexandrinum reperias, *Strom. l. 7. pag. 766. B.* Ἀκάθαρτα καίκεῖνα, ὅσα διχηλεῖ μὲν, μηρυκισμὸν δὲ οὐκ ἀνάγει. ταυτὶ γὰρ τοὺς αἱρετικοὺς ἐνδείκνυται, ὀνόματι μὲν πατρὸς καὶ υἱοῦ ἐπιβεβηκότας. τὴν δὲ τῶν λογίων ἀκριβῆ σαφήνειαν λεπτουργεῖν καὶ καλαλεαίνειν ἐξασθενοῦντας. πρὸς δὲ καὶ τὰ ἔργα δικαιοσύνης ὁλοσχερέστερον, οὐχὶ ἀκριβέστερον, μετερχομένους. εἴγε καὶ μετέλθοιεν. *Et illa sunt immunda, qa bifidas habent ungulas, minimè autem ruminant. Hac enim indicant hæreticos, qi ingrediuntur qidem in nomine Patris, & Filii, accuratam autem eloqiorum declarationem subtiliter exprimere, & in tenues partes comminuere neqeunt, & justitiæ opera paulò crassius, non autem accuratius & subtilius obeunt, si modo obeunt.* qo loco, qemadmodum & apud Marcum istic, τὸ ἀκριβέστερον καὶ τὸ ὁλοσχερέστερον sibi invicem opponuntur. τὸ ἀκριβῶς καὶ τὸ λεπτουργεῖν, tamen συνώνυμα, ἐκ παραλλήλου ponuntur: cum apud Dioscoridem aliter prorsùs se habeant. Itaqe ὁλοσχερὴς περίνοησις est *perceptio summaria & superficiaria*, qæ generatim & confusè facta sit, cui ἀκριβὴς ἀνάγνωσις apud Marcum nostrum, λεπτουργία qoqe apud Clementem, qâ singula qæqe etiam minutiora, inter legendum, expenduntur, adversatur. Ità in Sexti Empirici illis *Pyrrhon. Hypothes. l. 1. c. 13.* ὡς ἂν ὁλοσχερέστερον εἴποι τις. ὁλοσχερέστερον εἰπεῖν est *generaliùs* & minùs distinctè *loqi.* ità etiam τὸ ὁλοσχερῶς τῷ κατὰ μέρος ἀντιτίθεται, apud Polyb. *l. 2. c. 65.* Ποτὲ μὲν κατὰ μέρη, ποτὲ δ' ὁλοσχερῶς συμπίπτόντων. *Hi modo per partes, modo confertim omnes simul concurrentes.* Et Epicurus apud Laërt. *l. 10. in Epist. ad Herodot. §. 35.* Τοῖς μὴ δυναμένοις ἕκαστα τῶν περὶ φύσεως ἡμῖν ἀναγεγραμμένων ἐξακριβοῦν, μηδὲ τὰς μείζους τῶν συντεταγμένων βίβλους διαθρεῖν, ἐπιτομὴν τῆς ὅλης πραγματείας, εἰς τὸ κατασχεῖν τῶν ὁλοσχερεστάτων δοξῶν τὴν μνήμην, ἱκανῶς αὐτοῖς παρεσκεύασα. *Iis, qi neqeunt singula, qæ à nobis de natura scripta sunt, penitus exqirere, neqe majores de his rebus editos libros perscrutari, compendium totius operis feci, qantum satis esse putavi, ut universarum opinionum memoriam facile tenerent.* Et mox: §. 36. Καὶ δὴ καὶ τὸ κατὰ μέρος ἀκρίβωμα πᾶν ἐξευρήσεται, τῶν ὁλοσχερεστάτων τύπων ἐμπεριειλημμένων καὶ μνημονευομένων. *Tum etiam omnis particularis & exacta cognitio invenietur, postqam universales formæ comprehensa fuerint, & memoriæ tradita.* qi locus nostrum cum primis illustrat. Siqidem accuratæ fusioriqe rerum tractationi epitomen summa rerum capita tantùm complectentem opponit, sive κεφαλαιωδέσατα ἐπιτετμημένα, ut ipse loqitur. Aliter pavlò, nec multò secùs tamen, τῷ ὁλοσχερῶς Marcus usus videtur *lib. 4. §. 36.* & *lib. 9. §. 3.*

Μηδὲ τοῖς περιλαλοῦσι ταχέως συγκατατίθεσθαι] περὶ [ἄλλων], vel περὶ [αὐτῶν] λαλοῦσι, Xylander. ut vel de *calumniatoribus*, vel de *ardelionibus*, qos Græci περιαυτολόγους, cavtio data intelligatur. Verùm retineri potest istud περιλαλεῖν, ut *blaterones*, garruli, nugacésqe designentur. Aristophanes *concionatricibus.*

Μὴ περιλαλῶμεν.--

Idémqe de Evripide in *Nebulis*, si Laërtio *l. 2. §. 18.* in *Socrate* credimus,

Εὐριπίδης δ' ὁ τὰς τραγῳδίας ποιῶν
Τὰς περιλαλίσας, ὅτος ἐσι τὰς σοφάς.
Evripides autem qi tragœdias facit
Ejus, qi de omnibus sermones serit, ope sapientes effingit.

atqe ità Svidas adductis etiam Marci ipsius verbis. περιλαλοῦσιν ἀντὶ τῦ περιττολογοῦσι, φλυαροῦσι. Περιλαλοῦσιν, *supra modum loquntur, garriunt, inaniter loquntur, blaterant.* Hinc περιλαλήματα, vocabulum eidem restituendum, in Καταγλωττίσματα, pro qo perperàm ibi περιλαλείμματα legitur. Sic enim Etymologus: γωμύλματα, περιλαλήματα. Στωμύλματα, *garritiones.* & Svidas alibi, κομψὸν, περίτρανον, περίλαλον. κομψὸν, *perspicuum, garrulum.* Cui suffragatur & qod Scholiastes *ad Sophoclis Antigon.* Κόμψευε, περιλάλει. κομψοὺς γὰρ ἔλεγον, ὡς νῦν ἡμεῖς περπάμπρους καὶ πολυλάλους φαμέν. Κόμψευε, *garri. Nam* κομψοὺς *dicebant, qos nos nunc vanos & garrulos dicimus.* qæ novissima lavdans D. Heinsius, in *ad Cor. Ep. 1. c. 13. v. 4.* περπέρους καὶ περιλάλους legit. Inde & Aristophani in *Ranis Act. 3. sc. 2. v. 10.* Ἀπεριλάλητος. *Qi garritu non facilè obtundatur.* qod Schol. pessimè, ὃν εἰδότα λαλεῖν, *loqi nescientem*, est interpretatus. Vide Gellium *l. 1. c. 15.* melius Svidas ὃν οὐκ ἄν τις περιλαλήσοι. *qem loqacitate vel superare vel compescere nullus possit.*

Τὸ ἐντυχεῖν] *qòd inciderim.* Casavbonus melius forsan, *nactus sim*; cum non casu fortuito, sed amici hominis Marci commodo prospicientis, beneficio an officio, commentariorum illorum compos sit factus. qo sensu & ἐντυγχάνειν pro *adipisci* usurpatur. Verùm Xylander vertit, *qòd commentarios legerim.* nec spernenda ea versio. siqidem γράμματι ἐντυγχάνειν est *scriptum legere.* Apud Herodianum *l. 4. c. 12. §. 12.* Antoninus Severi filius, κελεύει Μακρίνῳ ἀποσάντι καὶ ἰδιάσαι, ἐντυχεῖν τοῖς γράμμασι, καὶ εἴ τι ἐπεῖγον εἴη, δηλῶσαι αὐτῷ. *Macrinum jubet, ubi secesserit, literas ad se datas sibiqe in manum traditas, privatim legere, & si qid contineant, qod properato opus sit, id sibi indicare.* atqe ità accipere licuerit etiam in illis Dioscoridis in *Præfat. Oper.* Παρακαλοῦμεν δέ σε, καὶ τοὺς ἐντευξομένους τοῖς ὑπομνήμασι. *Te autem, & qotqot alii qi commentarios istos lecturi sint*, tam potest verti, qàm, *qi in eosdem inciderint, vel eosdem nacti fuerint, rogatos volumus.*

Τοῖς Ἐπικτητείοις ὑπομνήμασι] Ità in operis *proœmio* indigitat Arrianus ipse *Dissertationes Epicteti*, qas diligentiæ illius debemus. Idémqe qod havd perindè vulgò innotescit, *Enchiridion* qoqe concinnavit ex ejusdem *dictis collectaneis*, qod ex *epistola* ad Masgalenum qendam, cui commentarium illum inscripsit, constare monet Simplicius in *prolegomenis* ad eundem. Verùm periisse videtur *epistola* illa, unà cum Philosophi ipsius *vita*, qam & prolixè descripsisse Arrianum eundem ex eodem avtore discimus: qi cum Epicteto superstes fuisse videatur, & post obitum ejusdem tum *dissertationes dictáqe collectanea*, tum & *historiam* illam conscripsisse, havd fit probabile, qòd Svidas refert, Epictetum ipsum ad Marci imperium pertigisse. Vide *ad l. 7. §. 19.* & *l. 8. §. 31.*

§ 8. Ἀπολλωνίου] *Usus est & Apollonio Chalcedonio* (*Chalcidensi*, Salmasius & Casavbonus. qanqam & Evsebius Χαλκηδόνιον.) *Stoico Philosopho.* Julius Capitolinus. qi & in imperatoriam dignitatem jam adscitum ad domum Apollonii discendi caussà ventitasse testatur. De eodem idem in *Pio: Cùm Apollonium, qem Chalcide acciverat, ad Tiberianam domum, in qa habitabat, vocásset, ut ei Marcum Antoninum traderet, atqe ille dixisset, Non magister ad discipulum debet venire, sed discipulus ad magistrum*; *risit eum, dicens, Facilius fuit Apollonio à Chalcide Romam venire, qàm à domo sua in palatium: cujus avaritiam etiam mercedibus notavit.* Qin & Lucianus eundem à Demonacte Cynico per-

certum citra fluctuationem omnem consilii ingenii-qe tenorem retinerem: neqe aliud qicqam, vel minimum, præter rationem solam, intuerer: ut idem semper essem, in doloribus acerrimis, in liberorum amissione, in morbis diuturnis. adhæc, qòd in ipso, tanqam in exemplari vivo, evidenter cernere licuit,

ναμφιβόλως ἀκύβευτον. καὶ n πρὸς μηδὲν ἄλλο ἀποβλέπειν, μηδ' ἐπ' ὀλίγον, ἢ πρὸς τὸ λόγον. καὶ τὸ o ἀεὶ ὅμοιον, ἐν ἀλγηδόσιν ὀξείαις, ἐν ἀποβολῇ τέκνων, ἐν μακραῖς νόσοις. καὶ τὸ ἐπὶ παραδείγματος ζῶντος ἰδεῖν ἐναργῶς, ὅτι δύνατον

n Inf. §. 16. & l. 3. §. 6. & l. 2. §. 16.
o Inf. §. 16. & l. 11. §. 21.

τον

ANNOTATIONES.

perstrictum meminit, cùm de ipso ac comitatu ejus ad Imperatorem proficiscentis, per ludibrium diceret, *En Apollonium & Argonautas ejus*: qasi vellus avreum petiturus, hoc est, qæstûs cavssâ, se ad avlam regiam conferret. Hunc avtem Apollonium *Nicomediensem* Dio cur dicat, alii disputant. Ac fieri potest ut *Arriani* nomen intercideri, qem & *Philosophum* vocat Evsebius, & *Nicomediensem* fuisse testatur, & inter Marci nostri magistros recenset. Cæterùm Apollonius idem hic esse videtur, qem Epiphan. *l.* 2. *Tom.* 1. *Hær.* 56. §. 1. Ἀντωνίνῳ ἑταίρον, *Antonini familiarem* vocat, & à qo Bardesanem de fide deferenda frustra solicitatum refert.

Ἀναμφιβόλως ἀκύβευτον] De hoc ipso, inter alia, loco, cùm clarissimum virum dominum Clavdium Salmasium, cui ob operam in hoc opere defungendo lubentissimè ac candidissimè præbitam, plurimùm debere me semper agnoscam, per epistolam consuluissem, is in hæc verba responsum dedit; Τὸ ἀναμφιβόλως ἀκύβευτον. *hominis est qi certo semper proposito & consilio res agit; qi non fluctuat in deliberatione sua, nec qicqam incertis fortunæ casibus eorum qæ acturus est committit: qod qi faciunt, κυβεύειν τοῖς πράγμασι Græci eos dicunt.* τὸ ἀκύβευτον *igitur in eo est, qi nihil aggreditur, nisi cujus certus est futurus eventus.* Κυβεύειν ἐν τῷ βίῳ *Græci dicunt, qi vitam suam periculis exponunt.* Κυβεύειν & κύβον ἀναρρίπτειν πολέμῳ, *ille dux vel Imperator dicitur, qi prælium cum hoste committit, de exitu securus, qem fortuna commendat. Incertus avtor apud Svidam:* Τῷ στρατηγῷ ἀδύνατα ἔχοντι κύβον ἀναρρίψαι πολέμῳ τοσούτῳ. *Cum Imperator de tanto bello aleam jacere non posset. Polybius apud eundem:* Οἱ μὲν ἀλογισίαν καὶ μανίαν ἔφασαν εἶναι, τὸ παραβάλλεσθαι καὶ κυβεύειν τῷ βίῳ. *Illi qidem temeritatem & insaniam esse dicebant temerè caput objicere periculis, & de vita aleam jacere. qod ipse exponit,* Παραλόγως τι πράττειν καὶ ῥιψοκινδύνως. *Præter rationem, & magno cum periculo aliqid facere* (qibus adjici potest, qod Svidas idem: Κυβεύω, κύβον εἰς κίνδυνον προπηδῶ. μὴ παραβάλλεσθαι, (καὶ) κυβεύειν τῷ βίῳ. *Aleam jacio. In periculum præceps ruo: ut, non temerè periculum adire, & tanqam aleam de vita jacere.* Et rursus, Ἐγκυβεύσας τοῖς πράγμασι, τὸ ῥιψοκινδύνως τι πράττειν, καὶ ἐπιλέγεται, ἔρριφθω κύβος. *Temerè & cum periculo res aliqas facere, & postea dicere, jacta sit alea.* qod tamen ad τὸ κυβεῦσαι, κυρίως τὸ ἐπὶ κεφαλῆς ῥίπτειν, τὸ κυβεῦσαι, *proprie in caput saltare, in caput deferri,* rectiùs ille retulisset) *qi certâ itaqe ratione omnia agere instituit, is* τὸ ἀκύβευτον *habet.* Κυβεία *etiam ἀνθρώπων eodem sensu usurpatur ab Apostolo eo loco qem notâsti.* (simul enim de loco illo *Ephes. c.* 4. *v.* 14. qæsieram) *puerorum enim ætas improvida, qi nondum certa rationis usum habent, paulo momento huc & illuc impellitur.* Κυβείαν ἀνθρώπων *Apostolus appellat actiones hominum temerarias & fortuitas, qæ nullo certo consilio explicantur. Veteres tamen* κυβείαν πανουργίαν *interpretati sunt. qod minùs placet. nam de* πανουργίᾳ *sequitur statim. Eò referenda hæc Svidæ glossa.* Κύβεια, πανουργία. *Interpres qoqe Arabs exponit,* جيل زيغة *qod est fallacia & astutia, certè in ludo tesserario,* τῶν κύβων, *ut veteres ius ludebant, non solùm fortuna locum habebat, sed etiam ars, cùm id qod malè ceciderat ex tesserarum jactu, arte corrigebant; ut ex Platone & aliis avctoribus explicavimus ad historiam Augustam.* Hæc vir ille illustrissimus. Cujus verbis novissimis & illud adjici potest, non artem solam in jactibus disponendis, sed fravdem etiam in procurandis, in eo ludi genere frequenter nimis intervenire: qò & Apostolus forsan respexerat. Eò certè loci, more ipsi non insolente, ῥητορικῶς πάνυ, metaphoras, tanqam tessellas qasdam, orationi suæ varias intexuit. prima est à puerulis ducta, qos pomis, crepundiis, rebus leviculis qibusvis pellicias facilè & traducas qo ipse velis. altera à navibus, qæ ἀναρμάτοι, & *justo sine pondere labant,*

Perqe mare instabiles nimiâ levitate feruntur,

ut Naso *Metam. l.* 2. tertia, posteriorem hunc si admittimus sensum, ab astutiâ ac fravdibus aleatorum, qibus ludi ignaris avt improvidis facilè imponunt; prout Lysandri dictum celebre illud docet, qod qidam tamen Philippo Macedoni, ut Ælianus *l.* 7. *c.* 12. alii Dionysio majori, ut Plutarchi nomine avtor *de Fortun. Alex. l.* 1. *p.g.* 330. *E.* tribuunt; Τοὺς μὲν παῖδας κύβοις καὶ ἀστραγάλοις, τοὺς δὲ ἄνδρας ῥήμασι καὶ ὅρκοις ἐξαπατᾶν δεῖν. *Pueros tessaris & talis, viros verbis & jurejurando oportet circumvenire.* Plutarchus in *apoph. Lacon.* 53. & in *Lysand. pag.* 437. *C.* & *Sympos. l.* 9. *c.* 20. & Dio Prusæus *Orat.* 74. itaqe κυβείαν, Erasmus *versutiam*; Avgustinus *illusionem* reddidit *de Civit. Dei, l.* 22. *c.* 18. Apostolus ipse forsitan per πανουργίαν expositum volebat. Ad eum avtem Apostoli locum respexisse videtur Clemens Alexandrinus in *Hortat. pag.* 9. *C.* ubi mysteria exotica appellat, μαγικὰ ἀνθρώπων ἀπίστων σοφιστήρια, καὶ πλάνης ἀκράτου κυβευτήρια, *insana hominum infidelium commenta & erroris incontinentis qasi aleam & sortis officinam.* qæ verba novissima cùm exscriptorum incuria exciderint, ex Evsebio *præparat. l.* 2. *c.* 3. Clementi sunt restituenda. Verùm de loco Apostoli viderint etiam: Marci mentem qin vir literatissimus clarissimè explicaverit, ambigi vix potest.

Πρὸς μηδὲν ἄλλο βλέπειν] Vide *supra ad* §. 7. ex Epicteti *l.* 3. *c.* 12. Idem *Enchir. c.* 50. Σωκράτης ὕτως ἀπεληλύθει, ἐπὶ πάντων προάγων ἑαυτὸν, μηδενὶ ἄλλῳ προσέχων, ἢ τῷ λόγῳ. *Itaqe Socrates in eum evasit qi fuit, cum in omnibus se ipse promoveret, tum nemini auscultaret nisi rationi.*

Μηδ' ἐπ' ὀλίγον] Vide *ad l.* 3. §. 6. Synesius *de providentia.* Ὥσπερ δὲ ὁδῶν ἡ πρώτη σχίζα καλαβραχὺ διεστῶσα, προϊοῦσα πλέον ἀεί τι ποιεῖ, καὶ τελευτῶσα καλωστῶσιν εἰς πλέιστον τὸ ἀνηκέμενον. ὕτως ἴδοι τις ἂν καὶ ἐπὶ τῶν νέων γινόμενον, καὶ τὸ σμικρὸν εἰς διαφορὰν, πλεῖσον ἀφίστησι προϊόντας. *Sed ut primum viarum divortium, sensim diductum, protracto ulterius discrimine, in longissimum tandem intervallum desinit, ita & in pueris accidit, & vel minima studiorum disparitas, progredientes illos plurimum, a se invicem dissociat.*

Ἀεὶ ὅμοιον] Vide *infrà ad* §. 16. Seneca *Epist.* 10. *Maximum hoc est officium sapientiæ, & inditium, ut ipse ubiqe par sibi idemqe sit.* De Marco nostro Dio *l.* 71. Ὅμοιος διὰ πάντων ἐγένετο, καὶ ἐν ὑδενὶ ἠλλοιώθη. *Sui similis in omnibus, nec ulla unqam in re mutatus fuit.* qod est illi argumento, ὅτι ὐ προσποιητῶς, ἀλλ' ἐξ ἀρετῆς πάντα ἔπραττε. *Qod nihil simulatè, sed omnia ex virtutis præscripto egit.* ὕτως, inqit, ὡς ἀληθῶς ἀγαθὸς ἀνὴρ ἦν, καὶ ὐδὲν προσποιητὸν εἶχε. *Itaqe verè fuit vir bonus, nec qicqam simulatum habuit.* De eodem Svidas. Ἐκ πρώτης γὰρ ἥβης τῆς ἡλικίας ἐυσταθὴς καὶ ἡσύχιον βίον ὑποστησάμενος, ὕτε καλὰ δεῖ, ὕτε καθ' ἡδονὴν τραπεὶς τὸ πρόσωπον ὤφθη πώποτε. *Cum enim jam a prima ætate constantem & qietam vitam sibi seqendam proposuisset, neqe propter metum, neqe propter lætitiam vultu mutato unqam est conspectus.* Capitolinus item, *Erat ipse tantæ tranqillitatis, ut vultum nunqam mutaverit mœrore vel gavdio.* Et Avrelius Victor. *A principio tranqillissimus, adeò ut ab infantia* (*in infantia* qoqe Evtropius) *vultum nec ex gavdio, nec ex mœrore mutaverit.* Cui geminum de Socrate marito suo Xanthippe dictum refert Ælian. *l.* 9. *c.* 7. Ὡς ὅμοιος ἦν τὸ τῷ Σωκράτους πρόσωπον, καὶ προιόντος ἐκ τῆς οἰκίας, καὶ ἐπανιόντος ἀεὶ διεᾶσθαι. *Socratem eodem vultu, sive domo egrederetur, sive rediret domum, videri.* qod de eodem Epictetus *Dissert. l.* 3. *c.* 5. Τὸ αὐτὸ πρόσωπον ἀεὶ καὶ ἐκφέρειν καὶ εἰσφέρειν. *Eodem semper vultu egredi & ingredi.* & *l.* 1. *c.* 25. Ἓν ἔχων πρόσωπον ἀεὶ διετέλει. *Eodem semper vultu fuit.* Plinius *l.* 7. *c.* 19. *Ferunt Socratem clarum sapientiâ, eodem semper visum vultu, nec avt hilaro magis avt turbato.* Hinc Seneca *Epist.* 104. ubi Socratem *senem perpessitum, per omnia aspera* (qæ & recenset qàm plurima) *jactatum duxerat: Hæc,* inqit, *usqe eò animum Socratis non moverunt, ut nè vultum qidem moverint. illam mirabilem lavdem & singularem usqe ad extremum servavit; non hilariorem qisqam, non tristiorem Socratem vidit. æqalis fuit in tanta inæqalitate fortunæ.* Idémqe *de ira l.* 2. *c.* 6. *Qid indignius, qàm sapientis affectum ex aliena pendere neqitia? desinet ille Socrates posse eundem vultum domum referre, qem domo extulerat.* De Socrate tamen Hieronymo fidem non faciunt. Sic enim *adv. Pelag. l.* 3. *Eundem semper vultum habere non possumus, qod de Socrate falsò Philosophi gloriantur, qantò magis animum?* Erasmus in *Annot.* ad eundem. *Is agelastos est dictus, semper eodem vultus habitu, nec alio fuit, cum ebiberet cicutam, qàm qo solebat vinum bibere.* De Alexandro Mammææ filio, Lampridius; *Fronte semper pari, & latus ad omnia.* De se tale qidpiam pollicetur Flaccus *ad Florum, l.* 2. *Epist.* 2.

— ego utrùm
Nave ferar magnâ an parvâ, ferar unus & idem.

Qànqam de Marco Dio refert, qòd Favstinæ uxoris mortem ἰσχυρῶς ἐπένθησε, *vehementius luxerit:* πλέον ἢ προσῆκεν, *plus qàm convenerat*; Julianus, qi hoc nomine Marcum notat in *Symposio.* & Capitolinus, qòd *educatorem suum mortuum fleverit*; unde *cùm ab avlicis ministris notaretur ab ostentatione pietatis,* dixerit Pius, *Permitte illi, ut homo sit*; *neqe enim vel philosophia, vel imperium, tollit affectus.* ut in hoc saltem vel Apollonio, vel Socrati dispar videatur. Verùm Dio de animi moderatione sinceritatéqe minimè fucatâ, non de affectibus istiusmodi, locutus videtur. Capitolino qi secum constare possit, ipse viderit. Cæterùm Svidas, vel alius qis apud Svidam, Apollonio Tyanensi tribuit, qæ de Chalcidensi Marcus istic, in Ἀεί. Ἀεὶ χρὴ τὸν σοφὸν εἶναι ὅμοιον, ἐν ἀλγηδόσιν ὀξείαις, ἐν ἀποβολῇ τέκνων, ἐν μακραῖς νόσοις. οἵος ἦν Ἀπολλώνιος ὁ Τυανεύς. *Semper oportet sapientem sibi esse similem, in doloribus acutis, in amissione liberorum, in longis morbis. Qalis fuit Apollonius ille Tyaneus.* Ad qem locum Portus mirum in modum, sed incassum, se torqet.

Ἐπὶ παραδείγματος ζῶντος] Ennodius, *l.* 1. *Ep.* 1. *Domi habes, unde adhortationis meæ viva sumas exempla.* Qam avtem

p Inf. §. 16. q L. 4. §. 26.

τὴν γ' ὁ αὐτὸς σφοδρότατός τε εἶναι καὶ ἀνειμένος. καὶ τὸ ἐν τοῖς ἐξηγήσεσι μὴ δυσχερανλικόν. καὶ τὸ ἰδεῖν ἄνθρωπον [r] σαφῶς ἐλάχιστον τῶν ἑαυτοῦ καλῶν ἡγούμενον τὴν ἐμπειρίαν, καὶ τὴν ἐντρέχειαν τὴν πρὸς τὸ δυσδιάτακτα τὰ θεωρήματα. καὶ τὸ μαθεῖν πῶς δεῖ λαμβάνειν τὰς δοκούσας χάριτας παρὰ φίλων, μήτε ἐξηλιτωρημένον διὰ [s] ταῦτα, μήτε ἀναισθήτως παραπίπτοντα.

r σοφῶς F. Jun.

s ταύτας. Jun.

§ 9. Παρὰ Σέξτου, τὸ [t] εὐμενές. καὶ τὸ φιλοστοργον. καὶ τὸ ἀξιοσέβαστον τῆς γενεᾶς. καὶ τὸ εὐσταθὲς καὶ ἐμπαθὲς ἐν τοῖς δόγμασι. καὶ τὸ εὐρύσκοπον. καὶ τὸ μὴ ἀθόρυβον. καὶ τὸ ἐν τοῖς ἐπιτηδείοις πᾶσιν εὐμαρὲς καὶ ἀφελές. καὶ τὸ ἀνεκτικὸν τῶν ἰδιωτῶν. καὶ τὸ πρὸς πάντας οὕτως ἔχειν ὥστε καὶ τοὺς ἀπαξιοῦντας αὐτοῦ τῆς συνουσίας ἐπιτρέχειν ἐκείνῳ. καὶ τὸ ἐν τοῖς ἐπιτηδείοις ἐν ἀκριβείᾳ ἐπιστατικὸν ἐν εὐκολίᾳ.

t L. 3. §. 4. & l. 9. §. 11. & l. 11. §. 9.

possè eundem, prout occasiones se dabant, & vehementissimum & remissum esse. sed & qòd in disciplinis tradendis nevtiqam morosè se gereret: qódqe hominem viderim, qi peritiam suam & in theorematibus tradendis solertiam, bonorum suorum minimum existimare se, palàm faceret. ab isto didici, & qo modo beneficia, qæ dicuntur, ab amicis accipere oporteret, ut nec acceptis obnoxius fierem, nec citra sensum tamen omnem transmitterem.

§9. A Sexto, benevolum erga alios affectum: familiæ

ANNOTATIONES.

vim habeant *viva exempla* ista, docet Seneca *Epist.* 6. *Plus tibi*, inqit, *viva vox, & convictus, quàm oratio proderit. in rem præsentem venias oportet. primùm, qia homines amplius oculis quàm auribus credimus. deinde qia longum est iter per præcepta, breve & efficax per exempla. Zenonem Cleanthes non expressisset, si eum tantummodo audisset. Vitæ ejus interfuit, secreta perspexit, observavit illum, utrùm ex formula sua viveret. plus Plato ex moribus quàm ex verbis Socratis traxit. Metrodorum, & Hermachum, & Polyænum, magnos viros, non schola Epicuri, sed contubernium fecit.* Itaqe Aristides in *Alex. Epitaph.* ex Platone, *Phædr.* concludit *Tom.* 1. *p.* 153. Παιδιὰν εἶναι δοκεῖ τὰ ἐν τοῖς γράμμασι, πρὸς τὰς ὁμιλίας αὐτὰς τῶν σοφῶν ἀνδρῶν. *Ludicra videri sapientum scripta præ ipsorum colloqiis.*

"Οτι δύναται ὁ αὐτὸς σφοδρότατός τε εἶναι, καὶ ἀνειμένος] *posse eundem & vehementissimum esse, & remissum esse.* pro rerum scilicet in qibus versatur, varietate. qod de Pio *infrà*, §. 16. De patre suo Gregorius Nazianzenus in *Epitaphio.* Ἀλλ' ἦν ὁ αὐτὸς, ἥμερος μὲν, εἰ καί τις ἄλλος. ἐναργὴς δὲ, κατὰ τὸ ἥμερον, δύο γὰρ τούτων ὡς τὰ πολλὰ μαχομένων ἀλλήλοις καὶ ἀντικαθισαμένων, ἁπλότητος καὶ τραχύτητος, καὶ τῆς μὲν τὸ ἥμερον ἐχούσης μετὰ τῦ ἀπράκτου, τῆς δὲ τὸ πρακτικὸν δίχα τῦ φιλανθρώπου, ἐκείνῳ συνῆλθε θαυμασίως ἀμφότερα. πράττειν μὲν, ὡς αὐτῷ, μετὰ τῆς ἡμερότητος. ὑφίεσθαι δὲ, ὡς ἀπράκτῳ, μετὰ τῆς ἐντελείας. *Verum idem ipse & lenis & placidus, ut si qis alius, erat, & ad agendum peraqe aptus & appositus. Qanvis enim ha duæ res ferè inter se pugnent & opponantur, simplicitas nimirum & asperitas, alteraqè mansuetudinem cum inertia conjunctam habeat, altera rebus qidem gerendis apta sit, verùm humanitate careat, at in illo tamen mirificè hæc duo in unum convenerunt, nempe ut & tanqam asper & vehemens rebus gerendis incumberet, & tanqam à rebus gerendis alienus sese cum industria submitteret.*

Τὸ ἐν τοῖς ἐξηγήσεσι μὴ δυσχερανλικὸν] *ut in percipienda doctrina me non morosum præberem.* Xylander. tanqam in differentes avdiendo morositatem eam notaret, qam in avditoribus havd pavcis observat multisqe exagitat Plutarchus *lib. de audiendo.* at Casavbonus cui assentior potiùs, *in disciplinis tradendis morositate omni immunem* vult intelligi; utpote qi avdientium ac discentium, vel importunitate, vel incapacitate, nevtiqam offenderetur. Siqidem ut ex Philemone Comico Theophilus *ad Autolyc. l.* 3.

Χαλεπὸν ἀκροατὴς ἀσύνετος καθήμενος·
Ὑπὸ γὰρ ἀνοίας οὐχ ἑαυτὸν μέμφεται.

Molestiares est satuus avditor sedens:
Se namqe præ stupore non redarguit.

Vide *infrà* §. 9. Τὸ ἀνεκτικὸν τῶν ἰδιωτῶν.

Καὶ τὸ ἰδεῖν ἄνθρωπον σαφῶς] *Sed circumspicerem de homine.* Xylander. ut cum clavsula priore cohæreat. qod non videtur. *exemplar verum hominis.* Casavbonus ad verbum, & *qòd viderim hominem.* pro σαφῶς avtem σοφῶς legendum conjicit doctissimus Junius. utrumlibet constare poterit. vel qòd *manifestè* id is sentire se ostendebat, vel qòd *sapienter* agebat, qòd id *sentiret.*

Ἐλάχιστον τῶν ἑαυτῦ καλῶν ἡγούμενον τὴν ἐμπειρίαν] Eodem sensu Heraclitus apud Laërt. *l.* 9. §. 1. Πολυμαθίη νόον οὐ διδάσκει. Ἡσίοδον γὰρ ἐδίδαξε καὶ Πυθαγόρην. *Multa peritia mentem non docet. Hesiodum siqidem docuisset & Pythagoram.* Qod Philosophi dictum ab Ambrosio Camalduno Laërtii interprete pessimè acceptum; à Gellio, cujus codicibus jam diu exciderat, in *præfatione* operis adductum, restituit simul explicátqe Salmasius *Exercit. in Solin.* Apud Athenæum *Dipnosoph. l.* 13. seciùs pavlò sic effertur; Πολυμαθὴ νόον ἔχειν, οὐ διδάσκει. qo loco etiam Hipponis Athei, & Timonis Phliasii in eandem ferè sententiam dictum refertur, qo pronunciatur,

Πολυμαθημοσύνης οὐκ εἶναι κτεσώτερον ἄλλο.

Clemens itidem *Stromat. l.* 1. ubi Platonis illud, tanqam ex *Demodoco*, qod in Ἐραστῆς, legitur, (ubi Socrates πολυμάθειαν aliud à *philosophia* esse multis contendit) adduxisset; Μὴ δὴ οὖν τὸ φιλοσοφεῖν λέγειν, περὶ τὰς τέχνας κυπλάζοντα ζῆν, οὐδὲ πολυμαθοῦντα, ἀλλὰ ἀλλό τι. *Nec existimes me dicere philosophari, in artem incumbentem vivere, nec multa discere appetentem, sed aliud qid.* Subjungit, Ἥδει γάρ, οἶμαι, ὡς ἄρα ἤδη πολυμαθὴ νόον ἔχει. ὁ διδάσκει καθ' Ἡράκλειτον. *Sciebat enim, ut existimo, eum multarum rerum scientem jam habere mentem, qod docet, ut est Heraclitei sententia,* qem locum, cùm sit depravatissimus, ex

A M.S. Heschælius legendo, ὡς ἄρα πολυμάθειαν νόον ἴσχειν, ex parte satis fœliciter restituit; sed mendum omnium fœditissimum intactum reliqit. legendum ergò, Πολυμάθεια, νόον ἔχειν ὐ διδάσκει. atqe ità fortasse etiam Athenæus scripserat. Deniqe tanqam Democriti idem ferè lavdat Stobæus *Tom.* 2. *tit.* 4. Πολλοὶ πολυμαθίες, νόον οὐχ ἴσχουσι. qod apud nostros vulgari dicterio est celebre, *Peritissimos qosqe non & prudentissimos esse.* The greatest clarks are not alwanes the wisest men. Cæterùm Apollonius bonorum suorum minimum censet, qod alii in se summum reputant: hi verò inane prorsus ac futile qiddam pronunciant. Vide *infrà* §. 9. Τὸ πολυμαθὲς ἀνεπιφάνητον. *Vide citra ostentationem eruditus.* Optimè verò sive Democritus, sive Heraclitus (alterius enim dictum esse nullus ambigo, etiamsi nomen nullum adscriptum extet) apud Stobæum *tit.* 34. Πολυμαθὴν κάρηα μὲν ὀφιλέει, κάρηα δὲ βλάπτει τὸν ἔχοντα. ὠφελέει μὲν τὸν δεξιὸν ἄνδρα. βλάπτει δὲ τὸν ῥηιδίως φαντῦνται πᾶν ἔπος, καὶ ἐν παντὶ δήμῳ. *Multarum rerum cognitio aut valdè juvat, aut valdè ladit habentem. Juvat qidem virum dextrum & commodum: ladit verò illum, qi facilè qemvis sermonem, & apud qosvis eloqitur.* Nec dispar Aristippi illud avtore Laërtio *l.* 2. *c.* 72. Ἐπὶ πολυμαθίᾳ σεμνυνομένῳ. "Ωσπερ οὖν οἱ πλεῖστα ἰσθιοντες καὶ γυμναζόμενοι ὑγιαίνουσι μᾶλλον τῶν τὰ δέοντα προσφερομένων. ὕτως οὐχ οἱ πολλὰ, ἀλλ' οἱ χρήσιμα ἀναγινώσκοντες, εἰσὶ σπουδαῖοι. *Glorianti cuidam qod multa didicisset: sicuti non qi plurima comedunt & exercentur, melius valent qam qi sunqunt necessaria, ita non qi plurima, sed qi utilia legerunt, studiosi habendi sunt & eruditi.* Porphyrius denique *de abstinent. l.* 1. §. 29. Οὐκ ἔστιν ἡ ἐυδαιμονικὴ ἡμῖν θεωρία, λόγων ἄθροισις, καὶ μαθημάτων πλῆθος, ὡς ἄν τις φήθειη.--ὅτω γὰρ ἤδη ἂν ἐκώλυεν τὰς πᾶν μάθημα συνάγοντας, εἶναι ἐυδαίμονας. τῦν δ' οὐχ ὅπως πᾶν μάθημα ὐ συμπληροῖ τὴν θεωρίαν, ἀλλ' ὐδὲ τὰ περὶ τῶν ὄντως ὄντων, ἐὰν μὴ προσῇ, καὶ ἡ κατ' αὐτὰ φυσίωσις καὶ ζωή. *Contemplatio illa, qa beatos nos efficit, non est sermonum conglomeratio, & disciplinarum multitudo, veluti qis existimaret.— Ita enim nihil prohiberet, qò minus ii essent fælices, qi omnes disciplinas comprehendunt. Jam verò nullo modo etiam scientia universa contemplationem illam perficiunt, neqe illa qæ versantur circa verè entia, nisi etiam adsit natura nostra secundum ea conformatio & vita.* Avdiant Christiani, ab ore hominis nomini Christiano infesti, dogma sanè Christianissimum.

Πῶς δεῖ λαμβάνειν τὰς δοκούσας χάριτας] τὰς δοκούσας χάριτας, sicut *infrà* §. 16. Τὰς δοκούσας τιμάς. *Honores qi habentur.* & *l.* 4. §. 3. Τῶν εὐφημεῖν δοκούντων. *Eorum, qi favere videntur.* qia hoc loco multa vulgò habentur, qæ Stoici eo nomine nevtiqam dignanda censent. Ars est qædam in beneficiis dextrè tam accipiendis, qàm & largiendis. Plutarchus *de Socrat. genio. pag.* 582. *E.* Ἡ χάρις οὐχ ἧττον διομένη τῦ λαμβάνοντος ἢ τῦ διδόντος, ἐξ ἀμφοῖν τελειῦται πρὸς τὸ καλόν. ὁ δὲ μὴ δεξάμενος, ὥσπερ σφαῖραν εὖ φερομένην, κατισχύνει ἀτελῆ πεσοῦσαν. *Gratia non minus accipiente qàm dante opus habet, ab utrisqe perficitur ad pulcritudinem. Qi verò non accipit, tanqam pilam rectè objectam dedecorat decidentem frustra.* Eandem imaginem aliò transtulit Plutarchus idem in *lib. de audiendo pag.* 45. *E.* "Ωσπερ ἐν τῷ σφαιρίζειν τῷ βαλόντι δεῖ συγκινήμενον εὐρύθμως φέρεσθαι τὸν δεχόμενον. ὕτως ἐπὶ [τῶν λόγων ἐστὶ τις εὐρυθμία καὶ περὶ τὸν λέγοντα, καὶ περὶ τὸν ἀκροώμενον, ἂν ἑκάτερος τὸ πρόσηκον αὐτῷ φυλάττῃ. *Qemadmodum in pila ludo, qi excipit, jacienti se motibus corporis concinnè solet accommodare: ita inter dicentem qoqe & auditorem, si uterqe officium suum tueatur, qadam est proportio.* Seneca *de benefic. l.* 2. *c.* 17. *Volo Chrysippo nostri uti simillimè de pila lusu: qam cadere non est dubium aut mittentis vitio, aut accipientis. tunc cursum suum servat, ubi inter manus utriusqe, aptè ab utraqe & jactata & excepta, versatur.* Lavdat hoc nomine Lacedæmonios apud Herodotum *l.* 4. *pag.* 282. D. Anacharsis, τῦτοισι δὲ εἶναι μάνιστα σωφρόνως δεκταί τε καὶ δίξασθαι λόγου. *Illi solì rationem habent dandi & accipiendi prudenter.*

Διὰ ταῦτα] D. Junius vult ταῦτας, χάριτας scilicet.

§ 9. Σέξτου] *Avdivit & Sextum Charonensem Plutarchi nepotem.* Capitolinus & Evtropius. ἀδελφιδῦν. Evsebius. τὸν ἐκ Βοιωτίας. Dio. Svidas & Philostratus in *Herode.* Qæri forsan possit an idem sit, qi Pyrrhonias opiniones scripto propugnat. negant in *Plutarchi vit. c.* 5. Rualdus, & *ad Histor. Aug.* Salmasius, qi & Sexto Afro istud tribui monent. negat & *ad Histor. eand.* Casavbonus. qi *ad Laert. vit.* tamen secus statuerat.

"Οτι καὶ

miliæ affectu paterno administratæ specimen: de vita naturæ convenienter instituendâ cogitationem: gravitatem item nevtiqam personatam: &

δειγμα ϛ οἰκε ϛ πατρονομεμμύε. καὶ τὴν ἔννοιαν ϛ [v] κ ϛ φύσιν ζῆν. καὶ τὸ [x] σεμνὸν ἀπλάϛως. κ τὸ σοχα-

[v] Inf. §. 17. ϛ l. 3. §. 4. ϛ l. 4. §. 49. ϛ l. 5. §. 29. ϛ l. 7. §. 55. ϛ l. 10. §. 15. ϛ l. 12. §. 32.

[x] Lib. 2. §. 5. ϛ l. 9. §. 29.

ANNOTATIONES.

Οἰκε τῦ πατρονομεμένε] *domus ad arbitrium patrisfamilias instituta.* Xylander. qo ferè sensu Svidas. Πατρονομέμενοι, οἱ τὰς παρὰ τῶν πατρώων παραδεδομένας νόμας τηρῦντες. Πατρονομέμενοι, *qileges a patribus traditas observant.* nisi qòd hic ad majorum jam defunctorum, illic ad superstitum adhuc parentum leges vivitur. Ità certè Plato primos mortales ait, *de leg. l. 3. pag. 806. B.* Ἕθεσι κ τοῖς πατρικοῖς νόμοις ἑπομένες, *institutis legibusque patriis vixisse.* móxqe ubi de Cyclopibus Homeri illud ex *Odyss.* I. 112. lavdaverat,

—— Θεμιςεύει δὲ ἕκαϛ
Παίδων ἠδ' ἀλόχων.
—— *jus autem dat unusquisque*
Liberis atque uxoribus.

à *patrio* hoc regimine *regium* dicit *ibidem D.* profluxisse, in qo scilicet primo ætati honos ille deferebatur, διὰ τὸ τὴν ἀρχὴν ἐκ πατρὸς κ μητρὸς γεγονέναι, οἷς ἑπόμενοι, καθάπερ ὄρνιθες, ἀγέλην ἐποίηϲαν, πατρονομέμενοι κ βασιλείων πασῶν δικαιοτάτην βασιλευόμενοι. *Ex eo qod principium ex patre matreqe sumpserunt, qos qidem qasi aves secuti gregem unum conficiunt, patris voluntate pro lege utentes, & regno omnium justissimo gubernati.* qem locum Svidas, opinor, explicare volebat. Verum meliùs Casavbonus *domum patrio affectu gubernatam* intelligit: in qa Dominus domus, etiam qoad servos & famulos, non titulo tenùs tantùm, sed re verâ, patersamilias existit. non eâ qidem ratione, qâ Martiali, *l. 1. Ep. 85.* qia

Domúmqe & agros implet eqitibus vernis,
Pater familiæ verus est Qirinalis:

Sed qâ Seneca ex majorum mente monet, *Epist. 47. Vide*, inqit, *qam omnem invidiam majores nostri dominis, omnem contumeliam servis detraxerint. dominum patrem familiæ appellarunt; servos, qod etiam in mimis adhuc durat, familiares.* Verus ergò pater familiæ, qi & erga servos paterno more se gerit. Plinius *l. 5. Ep. 19. Est mihi semper in animo, & Homericum illud Odyss.* Πατὴρ δ' ὡς ἤπιος ἦεν, *& hoc nostrum, patersamilias.* Tertullianus *Apologet. c. 34. Gratius est nomen pietatis, qàm potestatis: etiam familiæ magis patres, qàm domini vocantur.* Cæterùm frustra vocantur, nisi nomini suo reipsa respondeant. Qalem avtem hic Marcus Sexti domum, tale Dionysii regnum voluit esse Dio, σωφροσύνη κ δικαιοσύνη μετ' ἐυμενείας πατρονομέμενον, *in qo moderatione & justitiâ velut parenti præstanda benevolè illi subjecti præstarent.* Plutarchus *Dione p. 962. B.* Atqe hoc est qod in Ulysse suo celebrat Homerus *Odyss. ϛ. v. 47.*

Τοῖϲδεϲϲιν βασίλευε. πατὴρ δ' ὡς ἤπιος ἦεν.
Ipsis imperabat: pater avtem velut mitis erat.

& *ibidem v. 234. & ε. v. 12.*

Λαῶν οἷϲιν ἄνασϲε. πατὴρ δ' ὡς ἤπιος ἦεν.
His, qos rexit, mitis erat populis, patris instar.

Ad illud avtem Homeri oculum habuit Libanius *Orat. 14. pag. 421. D.* ubi narrat se de Florentio Cilices qosdam percontatum, εἰ μέμνηϲαι τῶν περὶ Ὀδυϲϲέως εἰρημένων Ὁμήρῳ, κὰι ὅϲις ἦν πρὸς τὰς Ἰθακηϲίας, *nunqid meminisset eorum, qæ de Ulysse apud Homerum dicta sunt, & qalisnam apud Ithacenses extiterit.* ab eis responsum retulisse, his verbis, qæ qo mentem genuinam indicem, subjicio: κὰι λίαν ἔφαϲαν. κὰι ὅτε δεῖν ἡδέως, ὅτε πλήττειν. ubi δεῖν ἡδέως illud cum vitiosum esse avtumaret Vir doctissimus Fredericus Morellus, ἡδέως expuncto, ἥδετθαι substituit: vertítqe, *illi admodum se meminisse dixerunt, & neqe opus esse lætari, neqe ferire.* qæ sanè verba qid sibi velint, Oedipo aliqo, qi explicet, opus est. mitto qod *ipsos meminisse* refert, lapsu gemino cum eo, qo εἰ μέμνηϲαι antè verterat, *nunqid meminissent*, cùm de Florentio præside ab ipsis Libanius, non de ipsis, qæsivisset. Tum an *non lætari opus* habebant, qi præfectum πρὸς τὰς ἀρχομένας (Libanium avdis) ἥμερον βέλτιϲόν τε, Ulyssis instar, nacti essent. Verùm sanus ac sincerus est locus, qem vitii suspectum Vir doctissimus habuit, qi in Libanio & creberrimè, & turpissimè lapsus deprehenditur. de Florentio utiqe respondent Libanio, *illum admodum meminisse*; (eorum scilicet qæ de Ulysse à Poëta dicta sunt) réqe ipsà exhibere. *neqe* enim *avt vincire libenter, avt ferire* h. e. *nec in vincula conjicere, nec plectere qenqam proclivem esse.* ità τὸ δεῖν usurpavit & Plato in *Cratylo*; ubi ἅπτειν & δεῖν, *nectere & vincire*, sive *ligare*, idem ferè esse affirmat. Qod avtem in Ulysse Homerus, idem in Cyro prædicat apud Xenophontem *Ped. l. 8. pag. 200. D.* his verbis Chrysantas. Πολλάκις μὲν δὴ κὰι ἄλλοθι καταγέλαϲα, ὅτι ἄρχων ἀγαθὸς οὐδὲν διαφέρει παιδὸς ἀγαθοῦ. ὅϲτε γὰρ πατέρες προνοοῦϲι τῶν παίδων, ὅπως μή ποτε αὐτοὺς τἀγαθὰ ἐπιλείψῃ. Κῦρόϛ τέ μοι δοκεῖ νῦν συμβουλεύειν ἡμῖν, ἀφ' ὧν μάλιϲτ' ἂν εὐδαιμονοῦντες διατελοῖμεν. *Etiam aliis in rebus animadverti sæpius, nihil inter principem bonum & patrem bonum esse. Nam & patres liberis prospiciunt, ne unqam eos bona deficiant: & Cyrus jam mihi videtur ea nobis consulere, de qibus lælicitatem perpetuam maximè consecuturi sumus.* & Xenophon ipse, *lib. eodem*; ὑπὸ τῶν ἀρχομένων πατὴρ καλέμενοϛ, *a sibi subjectis pater vocatus.* addit etiam, & à servis, τῶν εἰς τὸ δουλεύειν καταϲκευαϲμένων, *ad serviendum instructis.*

Idem hoc de se, ad populum ipsum provocatione factâ, profitetur Tullius Rex, apud Dionysium Halicarnassæum *l. 4. pag. 239.* Πᾶϲι τοῖς πολίταις, ὡς παλὴρ πρᾶοϛ οἷς αὐτὸς χρώμενοϛ. *Versatus in populo, non secus qam pater inter filios.* Qodqe ille de Cyro, de Antonino nostri patre Pavsanias in *Arcadic. pag. 273.* Τοῦτον Εὐσεβῆ τὸν βασιλέα ἐκάλεϲαν οἱ Ῥωμαῖοι, διότι εἰς τὸ θεῖον τιμῆ μάλιϲα ἐφαίνετο χρώμενοϛ. δόξῃ δὲ ἐμῇ κὰι τὸ ὄνομα τῦ Κύρε φέροιϲ' ἂν τῦ πρεσβυτέρε, πατὴρ ἀνθρώπων καλέμενοϛ. *Hunc Romani Pium appellarunt, qod summum in honorando nomine divino studium præ se ferebat; sed opinione meâ Cyri etiam majoris cognomen promeruit, ut scilicet hominum pater diceretur.* idem & in Justiniano celebrat Procopius *de structuris Orat. 1.* & Arcadio commendat Synesius *de Regno.* Libanius, *Orat. 12.* Ἐοικέναι δεῖ πατρὶ τὸν βασιλέα. *Oportet regem patri similem esse.* Et Erasmus in *institut. princip. Bonus princeps non alio animo debet esse in suos cives, qàm bonus patersamiliàs in suos domesticos. qid enim aliud est regnum qam magna familia? qid Rex nisi plurimorum pater?* His opponuntur οἱ παραβαίνοντες τὰ πάτρια, κ δεϲποτικωτέρας ἀρχῆς ὀρεγόμενοι. *Transgredientes patria jura, & affectantes dominatum.* Aristoteles *Polit. l. 5. c. 10.* Hoc nomine Cambysem notabant Persæ, cùm dicerent, ὡς Δαρεῖος μὲν ἦν κάπηλοϛ. Καμβύϲης δὲ δεϲπότης. Κῦροϛ δὲ πατήρ. *Darium institorem esse*, qia nundinabatur omnia; *Cambysem herum*, qia asper & insolens; *Cyrum patrem*, qia mitis, bonus, benignus, beneficus. Herodot. *l. 3. pag. 225. C.* Optimè Thomas Morus noster:

Legitimus immanissimis
Rex hoc tyrannis intersest:
Servos tyrannus qos regit,
Rex liberos putat suos.

Putat? imò *habet.* pro liberis habet, & habet liberos. Idem:

Princeps pius nunqam carebit liberis:
Totius est regni pater.
Princeps abundat ergò fœlicissimus
Tot liberis, qot civibus.

Καὶ τὴν ἔννοιαν] omisit Xylander. *propositum*, Casavbonus reddidit. *cogitationem*, oportuerat. Vide §. 3.

Τῦ καλὰ φύσιν ζῆν] Refert Laërtius *l. 7.* in *Zenone Cittiense* §. 87. Zenonem primum in *lib. de natura hominis* statuisse, Τέλοϛ εἶναι τὸ ὁμολογεμένως τῇ φύσει ζῆν. *Finis est consentaneè secundum naturam vivere.* qod idem esse τῷ καθ' ἀρετὴν ζῆν. ὅτι ἄγει πρὸς ταύτην ἡμᾶς ἡ φύσις, *secundum virtutem vivere: ad eam qippe natura nos ducit.* (qod & Cicero *Offic. lib. 3. Qod à Stoicis dicitur, convenienter naturæ vivere, id habet hanc, ut opinor, sententiam, cum virtute congruere semper.*) Eum secutum Cleanthem *lib. de Volup.* Hecatonémqe & Posidonium *lib. de finib.* Verùm Joannes Stobæus *Collectan. Tom. 1. l. 2. tit. 4. §. 5.* Zenonem asserit τὸ τέλοϛ dixisse, τὸ ὁμολογεμένως ζῆν. qod cùm posteriores deficientiùs dictum existimarent, Cleanthem primùm τὸ τῇ φύσει adjecisse. Subjecit avtem ipse, ἰϲοδυναμεῖν ταῦτα, τὸ καλὰ φύσιν ζῆν, κ τὸ καλῶς ζῆν, κ τὸ εὖ ζῆν. *Idem valere secundum naturam vivere, & honestè vivere, & benè vivere.* Retinuerunt istud deinceps Stoici. Noster *l. 3. §. 4.* Τῶν ὁμολογεμένως τῇ φύσει βιώντων. *Eorum, qi naturæ consentaneam vitam agunt.* qod Cicero *de finib. lib. 3. Congruenter naturæ convenienterqe vivere.* Seneca *Epist. 5. Nempe propositum nostrum est, secundum naturam vivere.* Et *de vit. beat. c. 31. Solemus dicere, summum bonum esse secundum naturam vivere.* Philo Judæus *de migrat. Abrah. pag. 407. E.* Τοῦτό ἐϲι τὸ παρὰ τοῖς ἀρίϲτοιϛ φιλοϲοφήϲαϲιν ἀδόμενον τέλοϛ, τὸ ἀκολούθωϛ τῇ φύσει ζῆν. γίνεται δὲ, ὅταν ὁ νοῦϛ εἰς τὴν ἀρετῆϛ ἀτραπὸν ἐλθὼν καθ' ἕχνοϛ ὀρθοῦ λόγου βαίνῃ, κ ἕπηται Θεῷ, τῶν προτάξεων αὐτῷ διαμεμηνυμένος; κ πάϲας ὁμοῦ κ πανταχοῦ ἔργοις τε κ λόγοις βεβαιέμενος. *Hic est ille finis, qi à præstantissimis philosophis celebratur, videlicet juxta naturam vivere. Id fit, qando mens ingressa virtutis semitam, incedit per rectæ rationis vestigia, & Deum sequitur memor ejus præceptorum, habens ea rata dictis factisqe omnibus.* Idem vult esse, *secundum naturam vivere, rectæ rationis semitam tenere, & Deum sequi, mandatis ipsius per omnia obsequendo.* Vide *infrà ad §. 16. & ad lib. 2. §. 9. & lib. 4. §. 42. & ad lib. 5. §. 3. 9.*

Τὸ σεμνὸν ἁπλάϛως] Ità *l. 2. §. 5.* μελὰ σεμνότηϲοϛ ἁπλάϛως, *gravitate non arcessitâ.* Vide notas ibi. Contra L. Vero imperii cum Marco consorti, *callidam severitatis simulationem* impingit Julius Capitolinus in *Marco.* Nec à nota saltem aliqa hac in parte Marcum ipsum immunem evasisse idem indicat, dum refert *datum ei vitio, qod & fictus fuisset, nec tam simplex qàm videretur, avt qàm vel Pius vel Verus fuisset.* Vero certè *simplicitatem* tribuit Alexander Severus, ubi Antoninorum virtutes peculiares commemorans, dixit; *Qid Pio sanctius? qid Marco prudentius? qid Vero simplicius? qid Bassiano fortius?* Lampridius. Qin & de Vero Capitolinus ipse in *Pio*: *Amavit tamen Antoninus Pius simplicitatem ingenii, puritatemqe vivendi: hortatúsqe est ut imitaretur & fratrem.* ubi *puritatem vivendi*, καθαριότηϲα, i. *munditiem*, interpretatur Casavbonus, qæ vitio qandoqe affinis est. Verum Capitolino de Vero secum con-

ϛοχαϛικὸν τ̃ φίλων κηδεμονικῶς. κ̀ τὸ ἀνεκλικὸν τ̃ ἰδιωτ̃. κ̀ τὸ [a] ἀθεωρήτων τ̃ ὁμοιμένων. κ̀ τὸ πρὸς πάν-
τας [b] εὐάρμοϛον, ὥϛε κολακείας μ̀ πάσης προϛ-

[a] τῶ ἀθεωρήτω Salm. τῶν ἀθεωρήτως ὁμοιμ. f.
[b] L. 6. §. 16. B.

ſedulam amicorum obſervationem: & imperitorum, eorúmqe qi citra conſiderationem opinione merâ ducuntur, tolerationem: & mores qibuſvis accommodatos, ità ut qamvìs conſvetudo ipſius adulationem omnem

ANNOTATIONES.

venire qî poſſit, viderint alii. mihi locus ille prior in Marco mendi ſuſpectus eſt: niſi ſi ità accipi debeat, qòd ad Marci mores per tempus aliqod ille ſe ſpecie ſaltem tenùs accommodaverit. ut fuerit qod in Senatoribus qibuſdam Plinius perſtringit, *lib. 6. Epiſt. 13. temporaria gravitas, vel potiùs gravitatis imitatio.* eò inclinarem lubens, niſi ut vitium ingenitum avtor notâſſet. Qod avtem de Sexto Marcus hîc, de Liciniano qæſtore pariter Sidonius Apollinaris *l. 3. Epiſt. 7. Nihil affectatum ſimulatúmqe; vera potiùs ſeveritas, qàm ſeveritatis imitatio.* Vide *infrà ad §. 14. Φιλάληθες.*

Τὸ ϛοχαϛικὸν τῶν φίλων] *In conſulendo amicis ſagacitatem* Xylander. ut ϛοχάζεϛθαι hîc ſit *conjectari*, & *conjectando ſagaciter indagare*, qid qis velit, qóve opus habeat. Atqe ità Marcus uſus eſt *infrà, §. 14. Μὴ δύϛθαι ϛοχαϛμ̃ τὺς φίλυς. Nec familiaribus conjectu difficile foret.* ſed melius Caſavbonus *amicorum ingenia ſedulò obſervare.* ut ϛοχάζεϛθαι iſtic ſit *obſervare*, & *obſervando rationem alicujus habere*, qò ad ingenium ejuſdem ſe accommodet. Etenim ϛοχάζεϛθαί τινος, eſt *rationem alicujus habere.* Galen. *de fractur. l. 1. προοιμ. p. 152. Tom. 11.* Ἐγὼ γὰρ, ὅταν μὲν παρὼν παρόντι ϛυναναγινώϛκω τὶ βιβλίον, ἀκριβῶς ϛοχάζεϛθαί δύναμαι τ̃ μέτρυ τ̃ἐξηγήϛεως, ἀποβλέπων ἑκάϛοτε πρὸς τὴν τ̃ μανθάνοντος ἕξιν. ὅταν δὲ γράφω πᾶϛιν, ὅτι τ̃ ἄριϛα παρεϛκευαϛμένυ, ὅτι τ̃ χείριϛα ϛοχάζομαι. τὸ μὲν γὰρ τοῖς πλείϛοις ἀϛαφὲς ἔϛαι. τὸ δὲ ἀνιᾶται χρονίζονϛας ἐν τοῖς ϛαφέϛιν. ἄριϛον ἔν ἡγ̃μαι τῶν μέϛην ἔξιν ἐχόντων ϛοχάζεϛθαι. *In privata lectione accuratam prorſus habeo diſcentis rationem; in ſcriptis nec optimè nec peſſimè imbuti, ſed mediocrium tantùm rationem habeo. Nam illud plerisqe obſcurum erit, hoc iniqo animo ferunt, qi in rebus claris immorantur.* Polybius *Hiſt. lib. 6. cap. 14.* Ἥγε μὲν ϛύγκλη[ϛ] πάλιν ἡ τηλικαύτην ἔχυϛα δύναμιν, ἐν τοῖς κοινοῖς πράγμαϛι ἀναγκάζεται προϛίχειν τοῖς πολλοῖς, κ̀ ϛοχάζεϛθαι τ̃ δήμυ. *Rurſus vero ſenatus, qi tantum poteſt, ante omnia in adminiſtratione publica rei multitudinem reſpicere, populiqe rationem habere cogitur.* Et mox: *cap. 15.* Ὁμοίως γε μὲν πάλιν ὁ δ̃μος ὑπόχρεώς ἐϛι τ̃ ϛυγκλήτ̣ω, κ̀ ϛοχάζεϛθαι ταύτης ὀφείλων, κ̀ κοινῇ κ̀ καθ' ἰδίαν. *Similiter vero rurſus & populus Senatus obnoxius eſt, ejuſdémqe rationem habere*, ſive *eundem obſervare neceſſe habet in rebus univerſis & ſingulis.* Et rurſus *cap. 14.* Ὀφείλϛι δὲ ἀεὶ ποιεῖν οἱ δήμαρχοι τὸ δοκ̃ν τ̃ δήμ̣, κ̀ μάλιϛα ϛοχάζεϛθαι τ̃ς τύτυ βυλήϛεως. *Tribunorum porro ſunt partes, id ſemper exeqi qod populo videbitur, ejúsqe voluntati ſeſe accommodare.* Marcus ipſe *l. 3. §. 11.* Τ̃ κα' ἀξίαν ϛυϛοχάζομαι. *Simul rationem habeo cujusqe pro exiſtimatione ſua.* & *l. 10. §. 6.* ϛοχάζομαι τῶν ὁμογενῶν. *Cognatorum mihi rationem habeo.* & *l. 8. §. 3.* ἡ φύϛις ἐϛόχαϛαι. *natura uniuscujuſqe rei rationem habet, curam gerit.*

Κηδεμονικῶς] *Sedulò, ſtudiosè, cum cura cautioneqe benevolâ & amicâ.* Polybius ibidem. Τ̃ μὲν ἐχθρῶς κ̀ ἀκαταλλάκτως, τ̃ δὲ φιλικῶς κ̀ κηδεμονικῶς ἔχον[ϛ]. *Hoc hoſtiliter & implacabiliter, illo amanter & benevole agente.* Inde oxymoron Clementis illud *Pædag. l. 1. c. 8.* Ἀλλ' ὐδὲ ἀλλότριον τ̃ ϛωτηρίυ λόγυ, κηδεμονικῶς λοιδορεῖϛθαι. κ̀ γὰρ κ̀ τ̃το τ̃ς θείας φιλανθρωπίας φάρμακον. εἰ γὰρ ψέξαι χρὴ, κ̀ λοιδορεῖϛθαι δεῖ. *Sed neqe à ſalutari verbo eſt alienum, cum cura maledicere. Etenim hoc qoqe eſt medicamentum divinæ benignitatis. Si enim oportet vituperare, oportet etiam maledicere.* & *c. 9.* Νυθέτησις μὲν ἔϛι; ψόγ[ος] κηδεμονικὸς, τ̃ ἐμποιητικός. *Eſt ergo admonitio, cum cura conjuncta vituperatio, qæ mentis inſerit ſapientiam.* Facetè Alexis *Midone* (referunt Athenæus *l. 15.* & Evſtathius *ad Odyſſ. η'.*)

Ὁ πρῶτ[ος] ἑυρὼν μετὰ λυχνύχυ περιπα[τ]εῖν
Τ̃ς νυκ[τ]ὸς, ἤν τις κηδεμὼν τῶν δακ[τ]ύλων.
Qi primus docuit cum laterna incedere
Noctu, digitorum egregius curator fuit.

Grotius.

Καὶ τὸ ἀνεκ[τ]ικὸν τῶν ἰδιωτῶν] *Facilitatem ergà privatos.* Xylander. parùm commodè. ἰδιῶται enim, homines *imperiti*, qalis plebs eſſe plerumqe ſolet. Sic Lucas *Act. c. 4. v. 13.* ἀγράμματοι κ̀ ἰδιῶται. *Homines illiterati & idiotæ.* & Athenæus *l. 4. pag. 176. E.* ὁ ἐν[τ]ελέϛα[τ]ος ἰδιώτης, προείτι κ̀ ἀναλφάβη[τ]ος. *Viliſſimus qiſqe, & qi ne literarum elementa qidem didicerit.* Sed & Chaldæo Paraphraſtæ, & Judæis Doctoribus הדיוט iſtinc pro *vilis, plebejo, rudi, literarum imperito.* Talium imperitiam & ſtoliditatem *ſuſtinere* poſſe, artis lavdísqe eſt havd infimæ. Pythagoras apud Stobæum *Tom. 2. tit. 19.* Μεγάλης ἐϛὶ παιδείας, τὸ ἀπαιδευϛίαν δύναϛθαι φέρειν. *Magnæ eſt peritiæ, aliorum imperitiam poſſe ferre.* Vide *ſuprà §. 8.*

Καὶ τὸ ἀθεώρ[τ]ον τῶν οἰομένων] Locus depravatus, & Xylandro conclamatus. Annotator Lugdunenſis, *Interpretor*, inqit, *ut ea ſpectare non cuperem, qæ opinione tantùm conſtant.* Οἴεϛθαι enim eſt *opinari.* Eſt reverâ; ſed οἰόμενα pro *opinabilibus* vix, opinor, qiſqam admiſerit. Addit idem; *Vel, ut ſpectare non cuperem eos qi magnificè de ſe ſentiunt.* οἴημα enim & οἴηϛις apud *Plutarchum, Laertium, & Dionyſium* *ſignificat præſumptionem & ἴπαρϛιν.* Mericus Caſavbonus. Τῶν οἰομένων nomine τὺς ἰδιώτας deſignari exiſtimat. idémqe hîc de Sexto prædicare Marcum, qod Epictetus *Enchir. c. 68.* hiſce verbis præcepit; Μὴ λάλει τὸ πολὺ ἐν ἰδιώταις περὶ τ̃ν θεωρημάτων. *Ne apud imperitos multum diſputes de præceptis.* Qod genus vitii notans Cicero *de Orat. l. 2. Omnium avtem*, inqit, *ineptiarum, qæ ſunt innumerabiles, havd ſcio an ulla ſit major, qàm illorum, qi ſolent qocunqe in loco, qoſcunqe inter homines viſum eſt, de rebus, avt difficillimis, avt non neceſſariis argutiſſimè diſputare.* Verùm id mihi animo inſidere neqit, cùm in clavſula proximè antegreſſâ τῶν ἰδιωτ̃ν meminerit; nec veriſimile videatur Marcum de eiſdem prorſus agentem, verbulo tantùm unico interjecto, vocabulum alterum uſurpâſſe voluiſſe. Sed nec ex ipſis verbis, prout exhibentur, qî elici poſſit iſte ſenſus, intelligo. Clariſſimus Salmaſius, οἱ οἰόμενοι *ſunt*, inqit, *qi res τ̃ οἰήϛει, i. opinione tantùm metiuntur. notum illud, Sapientis non eſſe dicere, Non putabam. non tantùm ſic delicta ſua multi excuſant ac defendunt, ſed etiam τὸ putabam in multis aliis locum habet. Putabam ſic rem caſuram, avt non putabam. Puto tamen locum hunc non vacare vitio. legendum fortaſſe*, κ̀ τὸ ἀνεκ[τ]ικὸν τῶν ἰδιωτῶν, κ̀ τ̃ ἀθεωρήτυ τῶν οἰομένων. *i. e. Qi facilè ferret idiotas ac rerum imperitos; ſed & inconſiderationem eorum, qi leviter res perpendunt, & ſolam οἴηϛιν pro attentione & diſtrictiori examinatione afferunt.* Conjecturam meam adjicere licuerit, à D. Salmaſii veſtigiis pavlùm admodum deflectendo, à ſenſu nihil, legerim, κ̀ τῶν ἀθεωρήτως οἰομένων, *eósqe qi citra conſiderationem opinantur, & de rebus qibusvis temerè ſtatuunt.*

Καὶ τὸ πρὸς πάν[τ]ας εὐάρμοϛον] Qod de ſe Apoſtolus *ad Cor. Ep. 1. c. 9. v. 20.* Ἐγενόμην τοῖς Ἰυδαίοις, ὡς Ἰυδαῖ[ος], ἵνα Ἰυδαί[ους] κερδήϛω. τοῖς ὑπὸ νόμον, ὡς ὑπὸ νόμον, ἵνα τὺς ὑπὸ νόμον κερδήϛω. τοῖς ἀνόμοις, ὡς ἄνομ[ος] (μὴ ὢν ἄνομ[ος] Θεῷ ἀλλ' ἔννομ[ος] Χριϛῷ) ἵνα κερδήϛω ἀνόμους. ἐγενόμην τοῖς ἀϛθενέϛιν, ὡς ἀϛθενὴς, ἵνα τὺς ἀϛθενεῖς κερδήϛω. τοῖς πᾶϛι γέγονα τὰ πάντα, ἵνα πάν[τ]ως τινὰς ϛώϛω. *Factus ſum Judæis ut Judæus, ut Judæos lucri facerem: iis qi ſub lege ſunt, ut ſi eſſem ſub lege, ut eos qi ſub lege ſunt, lucri facerem: exlegibus ut exlex (non tamen exlex Deo, ſed Chriſto ſub lege) ut lucri facerem exleges: factus ſum infirmis ut infirmus, ut infirmos lucri facerem: omnibus factus ſum omnia, ut omnino aliqos ſervarem.* & *c. 10. v. 33.* Πάντα πᾶϛιν ἀρέϛκω, μὴ ζητ̃ν τὸ ἐμαυτ̃ ϛυμφέρον, ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν, ἵνα ϛωθ̃ϛι. *Per omnia omnibus placeo, non qærens meam ipſius utilitatem, ſed multorum, ut ſerventur. In licitis omnibus nimirum omnibus placere & ſatisfacere ſatagebat; omnia factus omnibus; non amittendo fidem, ſed oſtendendo pietatem.* Gregorius Romanus *paſtor. l. 2. c. 5.* & *regiſt. l. 1. Ep. 24. Compaſſione miſericordiæ, non ſimulatione fallaciæ.* Avguſtinus *ad Hieron. Ep. 1. Nunc ad licita condeſcendens, nunc à licitis ſe cohibens: nunc moralia docens, nunc myſtica diſſerens.* Gilbertus in *Cant. Serm. 27.* qi videndi ulteriùs in locis adnotatis: ſed & Ireneus *adverſus Valent. l. 3. c. 5*, & Oecumenius ex Chryſoſtomo, Theodoreto, Photio, aliisqe *in Ep. 1. ad Cor. c. 9.* Eſtqe ſanè ars qædam, nec contemnenda, nec obvia paſſim, eóqe lavde dignior, qò plerumqe rarior comparet, accommodandi ſeſe gnaviter citra decori leges imminutas qibuſcunqe, ad ipſorum, qibus id datur, emolumentum procurandum, offenſionémve declinandam. qam & Marco *indulgentiæ* nomine tributam à Capitolino cenſet Cl. Caſavbonus, & εὐαρμοϛίαν τῶν τρόπων interpretatur ex Platone *de Repub. l. 3.* Cæterùm iſta degenerat, & in vitium devergit, ubi in mores ſe induit, qæſtusqe vel blanditiæ cavſsâ adhibetur. qod genus hominum nunc chamæleonti aſſimilatur, qi *colorem ſubinde mutat, redditqe qemcunqe proximè attingit.* Plinius *l. 8. c. 33.* & Solinus *c. 43.* Ità Plutarchus *de adulat. pag. 51. D.* Ὥϛπερ τῶν θηρίων, ὅϛα πιφυκότα τὴν χρόαν τρέπεϛθαι, ϛυναφομοιῦται τοῖς ὑποκειμένοις ϛχήμαϛι κ̀ χωρίοις, ἀλλοτρίοις χρώμαϛι, χήτει οἰκείων, κοϛμ̃μεν[ος]. *Sicut & animalia ea, qæ colorem mutandi facultate prædita, ſubjectæ materiæ ac locis aſſimilantur, alienis coloribus atqe figuris propriorum ob inopiam ornatus.* nunc polypo; qi & *colorem mutat ad ſimilitudinem loci.* Plinius *l. 9. c. 29.* Ὥϛε τὴν χροιὰν, ἅις ἂν πλησιάϛ̣η, πίτραις ὁμοιῦν. *Sic enim colorem mutat polypus, ut eum ſimilem faciat cujuſvis ſaxi colori, ad qod accedit.* Plutarchus *Natur. Qæſt. 19.* Vide & Luciani *dialog. marin. 5.* indè Pindarus apud Plutarchum *Natur. Qæſt. 19.* & *de Animal. ſolert. pag. 978. D.* ab eodem adductus. Πολίῳ θηρὸς χρωτὶ μάλιϛα νόον προσφέρων, πᾶϛιν πολίϛϛοις ὁμιλεῖ. *Marina beſtia colori adverte mentem, & ſic vaſer omnibus verſare in urbibus.* ubi forſan tamen legendum, ὁμίλει. ut præcepti monitive rationem habeat; qale & Theognidis illud, eidem cùm ibidem, tum & περὶ πολυφιλίας, lavdatum:

Πολύποδ[ος] νόον ἴϛχε πολυχρόυ, ὃς ποτὶ πίτρ̣
Τ̃ περ ὁμιλήϛ̣η, τοῖ[ος] ἰδεῖν ἐφάνη.
Polypodis jac morem imiteris verſicoloris:
Cui ſubit is, ſemper fit ſimilis, lapidi.

qæ

mnem ſvavitate vicerit, in veneratione tamen eiſdem ipſis eodem ipſo tempore non minùs extiterit. adhæc dilucidam ac methodicam cùm inventionem, tum & diſpoſitionem, decretorum ejuſmodi, qæ ad vitam rectè inſtituendam conducerent. qódqe nec iracundiæ, nec perturbationis aliûs alicujus, indicium exhibebat; ſed cum affectibus immunis prorſus exiſteret, ad affectum genuinum erat tamen propenſiſſimus: favere promptus, ſed ſine ſtrepitu: variéqe, citra oſtentationem, eruditus.

ηνεσέρχειν εἶναι τὴν ὁμιλίαν αὐτοῦ, ἀιδεσιμώτατον δ' αὐτοῖς σκεπτικοῖς παρ' αὐτὸν σκεπτικὸν τὸ καιρὸν εἶναι. καὶ τὸ καταληπτικῶς καὶ ὁδῷ ἐξευρετικόν τε καὶ τακτικὸν τῆς εἰς βίον ἀναγκαίων δογμάτων. καὶ τὸ μηδὲ ἔμφασίν πω ὀργῆς, ἢ ἄλλο τινὸς πάθους φθέγξειν, ἀλλὰ ἅμα μὲν ἀπαθέστατον εἶναι, ἅμα δὲ φιλοσοργότατον. καὶ τὸ εὔφημον, καὶ τοῦτο ἀψοφητί. καὶ τὸ πολυμαθὲς ἀνεπιφάντως. c L. 3. §. 11. & l. 5. §. 25. & l. 6. §. 17. 26. d Sup. §. 7. & l. 7. §. 67. & l. 9. §. 29.

§ 10.

ANNOTATIONES.

qæ in Theognidis tamen, qas nunc habemus, *elegiis* aliter pavlò ſic concipiuntur,

Πυλύπους ὀργὴν ἴσχε πολυτρόπου, ὃς ποτὶ πέτρῃ
Τῇ προσομιλήσῃ, τοῖσιν ἰδεῖν ἐφάνη.

Qam lectionem ſecutus eſt, qi in Philoſtratum Ægyptium, Philoſtrato Lemnio referente in *vit. Sophiſt. l.* 1. *pag.* 491. per παρῳδίαν iſtud tranſtuſit;

Παισόφρων ὀργὴν, ἴσχε Φιλοστράτου, ὃς Κλεοπάτρῃ
Νῦν προσομιλήσας, τοῖσιν ἰδεῖν ἐφάνη.
Docti cordis Philoſtrati habe: namqe hic Cleopatræ
Converſans, talis viſus adeſſe ſuis.

At contrà Phocylides *n.* 45.

Μηδ' ὡς πετροφυὴς πολύπους κατὰ χῶρον ἀμείβου.
Neqe ut ſaxis adhærens polypus in loco muteris.

Eóqe Tragicus apud Athen. *l.* 7. *pag.* 318. *E.*

Στυγῶ μεταλλακτῆρα πολύπου χροός.
Odi mutantem colorem polypum.

Qin & de viro verè bono Gregorius Nazianzenus *Orat.* 27. *pag.* 472. *B.* Ὥστε θεῖόν τι πάσχων, καὶ τὸ τῷ Θεῷ δύνασθαι λέγειν, Ἐγὼ δὲ ὁ αὐτός εἰμι, καὶ οὐκ ἀλλοίωμαι. ὥκνει μεταποιηθήσεται, οὐδὲ μετατιθήσεται, οὐδὲ συμμεταπεσεῖται τοῖς καιροῖς καὶ τοῖς πράγμασιν, ἄλλοτε ἄλλο γινόμενον, καὶ πολλὰς μεταλαμβάνων χρόας, ὥσπερ τὰς τῶν πετρῶν οἱ πολύποδες, αἷς ἂν ὁμιλήσωσι. *Adeo ut divinum aliqid ſentiens, his qoqe Dei verbis uti poſſit, ego idem ſum & non mutor. Qamobrem nec ab animo ſuo migrabit, nec immutabitur, atqe a ſe deficiſcet, nec cum temporibus ac rebus collabetur, alias alios mores induens, ac novos ſubinde colores aſſumens, non ſecus ac polypi petrarum, ad qas acceſſerint, colores referunt.* Verùm nulla imago vitioſum iſtud τῶν κολάκων καὶ ἀρίστων τὸ ἐναρμοσον depingat meliùs, qàm Plutarchi illa *lib. de adulat. pag.* 52. *A.* ab aqis deſumpta, qæ per fluxilem labilémqe, qam obtinent, naturam, vel vaſis cujuslibet concipientis, vel corporis immerſi cujusvis, figuram confeſtim induunt. Ὁ δὲ κόλαξ, inqit, ἅτε δὴ μίαν ἐσίαν ἤθους οὐκ ἔχων μόνιμον, οὐδὲ ἑαυτῷ βίον ζητῶν αἱρετὸν, ἀλλ' ἑτέρῳ καὶ πρὸς ἕτερον πλάττων καὶ προσαρμόζων ἑαυτὸν, οὐχ ἁπλῶς, οὐδὲ εἷς, ἀλλὰ παντοδαπὸς ἐσι καὶ ποικίλος, εἰς ἄλλον, ἐξ ἄλλου τύπου, ὥσπερ τὸ μεταιρόμενον ὕδωρ, περιῤῥέων ἀεὶ καὶ μετασχηματιζόμενος τοῖς ὑποδεχομένοις. *At vero adulator ſtabilem nullam cum habeat ſuorum morum ſedem, neqe certum aliqod vivendi delegerit genus ſibi qod placeat, ſed qod alteri ſeſe effingat atqe accommodet: non ſimplex eſt avt unius modi, ſed varius ac multiplex, ex alia in aliam ſubinde formam tranſiens: qo modo aqa defluens ſubinde mutatur ad formam eorum in qæ incidit.* Vide *ad l.* 5. §. 36. & *l.* 7. §. 43.

Κολακείας μὲν πάσης προσηνεσέρχειν εἶναι τὴν ὁμιλίαν αὐτοῦ] Qod de Dexippo Sophiſta (opinor) apud Svidam in σεμνὸν neſcio qis: Ὁ αὐτὸς σεμνόταλος ὢν καὶ σπουδαιοτάτος, ὅμως ἐπίχαρις ἦν ἐν ταῖς ὁμιλίαις, οὐδενὸς ἧττον τῶν ἐπὶ χάρισιν θαυμαζομένων. *Idem quamvis eſſet graviſſimus, & rerum ſeriarum ſtudioſiſſimus, jucundus tamen erat in congreſſibus, nec ulli cedebat eorum, qi comitatis laude florebant.*

Ἀιδεσιμώτατον δὲ αὐτοῖς ἐκείνοις] De Bruto Cicero in *Oratore* §. 35. *Admirabilis fama virtutum incredibilium, qæ ſpecie diſpares, prudentiâ conjunguntur. Qid enim tam diſtans, qàm à ſeveritate comitas? qis tamen unqam te avt ſanctior eſt habitus, avt dulcior? qid tam difficile, qàm in controverſiis dijudicandis ab omnibus diligi? conſeqeris tamen, ut eos ipſos, qos contra ſtatuis, aqos placatósqe dimittas. ità efficis, ut cùm gratia cauſſa nihil facias, omnia tamen ſint grata, qæ facis.* De Agricola Tacitus: *Nec illi, qod eſt riariſſimum, avt facilitas avtoritatem, avt ſeveritas amorem deminuit.* Et Seneca *de beat. c.* 8. *Virum ſapientem* ait fore, in his qæ agit, *cum comitate magnificum.* De Marco pariter Capitolinus. *Philoſophia ſerium & gravem reddidit: non tamen prorſus abolità in eo comitate, qam præcipuè ſuis, mox amicis, atqe etiam minùs notis exhibebat.*

Καὶ ὁδῷ ἐξευρετικόν τε καὶ τακτικὸν] formula Marco noſtro admodum familiaris; *qà certà ratione methodoqe* aliqid inſtitutum deſignatur. ità ὁδῷ ὑπολαμβάνειν, *recta methodo opinari. l.* 5. §. 34. &, ὁδῷ περαίνειν, *recta pergentem perficere. l.* 6. §. 26. &, ὁδῷ καὶ ἀληθείᾳ ἐλέγχειν, *expeditè vereqe diſcutere. l.* 3. §. 11. Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 16. Deum ait dediſſe nobis τὴν δύναμιν τὴν παρακολουθητικὴν τούτων, (externa vult) καὶ ὁδῷ χρησικήν, *facultatem harum rerum intelligentem, & utendi ratione inſtructam.* Ariſtides *palinod. in Smyrn. Tom.* 1. *pag.* 470. Πάντα δὲ ὥσπερ ὁδῷ κεχωρηκέναι φαίνεται. *Qid qod omnia qaſi viâ qadam videntur proceſſiſſe?* Apud Plutarchum *de Commun. Notst. Præfat. pag.* 109. *A.* Stoici qidam Arceſilaum Academicósqe appellant, λυμεῶνας τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ, καὶ δογμάτων ὁδῷ βαδιζόντων ἀνατροπέας, *corruptelas everſoresqe philoſophiæ, decretorumqe ordine procedentium.* Zeno Cittieus apud Laërt. *l.* 7. *c.* 156. Τὴν φύσιν εἶναι πῦρ τεχνικὸν, ὁδῷ βαδίζον εἰς γένεσιν. qod Cicero de Nat. Deor. *l.* 1. *Naturam eſſe ignem artificioſum ad gignendum progredientem viâ.* & *ibid. c.* 47. χωρίς τε αὐτῆς (de Dialectica loqitur) ἀκεῖναι ὁδῷ ἐρωτᾶν καὶ ἀποκρίνεσθαι, *eâ remotâ non licere rite interrogare atqe reſpondere.* ubi Caſaubonus ὁδῷ. i. *viâ & ratione*, ut ſolet loqi Cicero. Sanè *viam* & *rationem* conjunxit Cicero in *Verrin.* 2. *viam* & *artem* in *Bruto.* Sed & in *de finib. l.* 2. qi eſt locus huic geminus; *Omnis in qærendo, qa viâ qadam & ratione habetur oratio*, &c. Confirmat avtem illinc Rualdus in *Plutarchi vitas.* Sextum iſtum non eſſe Empiricum illum, qi diſciplinas omnes oppugnatum & everſum ibat.

Μηδὲ ἔμφασίν πω τοῦ] qod Cicero *de fato. ut nemo in eo libidinis veſtigium viderit.* de Stilpone Megarico loqitur.

Ἅμα μὲν ἀπαθέστατον εἶναι, ἅμα δὲ φιλοσοργότατον] Ita ſcilicet exemplo ſuo oſtendit, Sextus, qod Seneca *de Clement. l.* 2. *c.* 5. *Secta Stoicorum, licet apud imperitos malè audiret tanqam nimis dura, nullam benigniorem lenioremqe eſſe, nullam amantiorem hominum.* poſtéqe φιλοσοργίαν uberrimam etiam cum ſumma ἀπαθείᾳ conſiſtere ſimul. Infandum interim facinus ac ridiculum patravit editor bonus ille Lugdunenſis, qi ἀπεχθέστατον pro ἀπαθέστατον nobis hoc loco ſuppoſuit. dignúmqe patellà operculum adjecit Annotator, cùm ἀπεχθὴς, qod propriè *odioſum* ſignificat, hic *odio vacuum* deſignare adnotavit. cum lectionis genuinæ hominem monere poſſet adjecta interpretatio. res ſcilicet admiratione digna fuerit, eſſe hominem eundem & odio vacuum & ad amorem propenſum. Verùm ut idem & affectuum perturbationibus cum maximè immunis, & ad amorem genuinum interim propenſiſſimus exiſteret, miraculi propè loco haberi poterat. Siqidem ut vulgato dicterio dici ſolet,

Amare & ſapere vix Deo conceditur.

Τὸ εὔφημον, καὶ τοῦτο ἀψοφητί] *qod benè paſſim audiret, idqe ſine ſtrepitu.* qum *nec ipſe* ſcilicet *ſibi plauderet*, ut de Tacito Plinius *l.* 9. *Ep.* 14. & aliorum plavſus etiam nihil moraretur, ſed ſupprimeret potiùs, qod de Servatore noſtro Matthæus *c.* 9. *v.* 30. & Lucas *c.* 5. *v.* 14. Contrà qàm Cicero, qi cùm elogia & encomia ab aliis ſedulò avcupabatur, & ſolicitè emendicabat, tum & ſuas ipſe laudes aliis qibusque materiis intercalares ſubinde facere geſtiebat. qàm Creſcens Cynicus, qem Juſtinus *Apolog.* 1. *pag.* 46. *E.* non φιλόσοφον, ſed φιλόψοφον, καὶ φιλόκομπον, *non philoſophum, ſed ſtrepitus popularis & inſolentis arrogantiæ amatorem* vocat. qanqam uſu venit ferè, ut qod de Agricola Tacitus, *ipsâ diſſimulatione fama fama fiat avctior.* qod & Chriſto Domino contigiſſe monent Matthæus *ibidem v.* 31. & Lucas *c.* 5. *v.* 15. De Catone Saluſtius in *Catilin. Eſſe, qàm videri, bonus, malebat: ità, qò minùs gloriam petebat, eò magis adſeqebatur.* Atqe hoc ſenſu τὸ εὔφημον iſtic interpres uterqe accepit, ac ſi τὸ εὔφημον idem qod τὸ εὔδοξον eſſet. in qorum & ego ſententiam lubens concederem, ſi τὸ εὔφημον uſpiam ità uſurpatum occurreret. Verùm cùm pro *faventia*, id eſt, favſtà expetitione, avt honorificâ exiſtimatione, externis indiciis palam factâ, qæ ſolet aliis exhiberi, freqentiſſimè adhibeatur, nec hìc ſecùs à Marco ſumptum exiſtimem, eò magis, qia *inſr.* §. 13. ità prorsùs accepit. itaqe verterim, *favere promptum, ſed ſine ſtrepitu.* ut medium qendam affectum, candidum moderatúmqe ſimul, deſignet, qalem in avditore Plutarchus περὶ τοῦ ἀκούειν *p.* 44. *A. B.* deliderat: μήτε ἄτεγκτον καὶ ἀτενῆ, οἰήματος ὑπόπλεω μηδὲ ὀφρῦν κατὰ σχῆμα κινοῦντα, μήτε φωνὴν ἐυγνάμονος μάρτυρα φιλήκοΐας προϊέμενον, ἀλλὰ σιγῇ καὶ βαρύτητι καταπλάσσω καὶ σχηματισμῷ θηρώμενον δόξαν ἐυσταθοῦς καὶ βαθέος ἔχοντος ἀνδρός. ὅθεν ἐναντίος αὖ πάλιν ἰλαρόν τινα καὶ ὀρτικὸν, κατὰ ῥῆμα καὶ συλλαβὴν ἐφισάμενον καὶ πεπραγότα. *Qi nullâ orationis parte movetur avt delinitur, repletus faſtu qodam invidiâ ſuffuſo: qi neqe ſupercilium pro decoro movet, neqe ullam emittit vocem, qæ eum animo æqo avdire teſtetur: qi in alteram partem cuivis voci avt ſyllabæ inſiſtens acclamat, levis qidam homo & avicularum ſimilis.* qi nec aliis laudem meritam deferre, ubi occaſio datur, detrectat, & eandem tamen exhibet ſine partium ſtudio, ac ſine contentione avt vociferatione minùs decorâ. Horum avtem ſenſuum optionem liberam ego lectori relinqo.

Τὸ πολυμαθὲς ἀνεπιφάντως] *absqe oſtentatione.* cui contrarium τὸ φαντασιοπλήκτως ἐπιδείκνυσθαι, *præbere ſpeciem ad ſtuporem & admirationem*, καὶ ἐπιτηδεύειν φαίνεσθαι. *& hoc affe-*

§ 10. Παρὰ Ἀλεξάνδρου τοῦ γραμματικοῦ, τὸ ἀνεπίπληκτον. καὶ τὸ [c] μὴ ὀνειδιστικῶς ἐπιλαμβάνεσθαι τοῦ βαρβάρου, ἢ σόλοικόν τι, ἢ ἀπηχὲς προενεγκαμένων, ἀλλ' ἐπιδεξίως αὐτὸ μόνον ὑπεῖπον, ὃ ἔδει εἰρῆσθαι, προφέρεσθαι, ἐν τρόπῳ ἀποκρίσεως, ἢ συνεπιμαρτυρήσεως, ἢ συνδιαλήψεως περὶ αὐτοῦ τοῦ πράγματος, ἀχρὶ καὶ τοῦ ῥήματος, ἢ δι' ἑτέρας τινὸς τοιαύτης ἐμμελοῦς παρυπομνήσεως.

§ 10. Ab Alexandro Grammatico, increpationibus abſtinere; nec probroſè excipere, ſi qis barbarum qid, vel ſolœcum: vel abſonum protulerit, ſed illud tantum, qod dici debuerat, dextrè proponere; ídqe ſub ſpecie vel reſpondendi, vel calculum dictis contribuendi, vel de re ipſa, non avtem de dictione, unà diſpiciendi, vel aliam aliqam iſtiuſmodi ſcitam, ſed qæ obliqè facta ſit, commonefactionem.

§ 11. Παρὰ Φρόντωνος, τὸ ἐπισῆσαι, ὅια ἡ τυραννικὴ βασκανία, καὶ ποικιλία, καὶ ὑπόκρισις.

§ 11. A Frontone, ut ſcirem, qæ invidentia, verſutia, ſimulatio tyrannidem conſeqatur: qodqe

e Inf. §. 16. & l. 11. §. 13. 18.

ANNOTATIONES.

affectare, ut noſter *ſuprà* §. 7. & *infrà* §. 16. τὸ ἐπιδεικτιᾶν καὶ φαντιᾶν, ut Caſavbonus, qi videndus ad illa Perſii *Sat.* 1. *v.* 27.

Scire tuum nihil eſt, niſi te ſcire hoc ſciat alter?
At pulcrum eſt digito monſtrari, & dicer, Hic eſt.

id eſt, δακτυλοδεικτεῖσθαι. ut Philo loqitur. Seneca *Epiſt.* 16. *Non eſt philoſophia populare artificium, nec oſtentationi paratum.* Vide *ſuprà* §. 8. τὴν ἐμπειρίαν, &c.

§ 10. Ἀλεξάνδρῳ τῷ γραμματικῷ] *Uſus prætereà Grammaticis, Græco, Alexandro*, &c. Capitolinus. De Alexandro iſto viſe ſis in eundem Ariſtidæ Sophiſtæ *ſermonem epitaphium.*

Τὸ ἀνεπίπληκτον] De Alexandro Ariſtides. Μόνῳ δὲ ἰδιώτας τε οὐκ ἤλεγχε, καὶ παρὰ τοῖς δεξιοῖς εἰς τὰ πρῶτα ἐθαυμάζετο. *Imperitos ſolus non redarguebat, ſed ingenii dexteritate praditos primùm mirabatur.*

Μὴ ὀνειδιστικῶς] Ità *l.* 11. §. 13. τὸ παρορώμενον δεῖξαι, οὐκ ὀνειδιστικῶς. *Errorem oſtendere, neqe id contumelioſè.*

Παρυπομνήσεως] Qalem Socratis diſciplinam laydat Plutarchus *de Adulat. & Amic. pag.* 72. *A.* Ὃς οὕτως ἀτρίμα τοὺς νέους ἤλεγχεν, ὡς μηδ' αὐτὸς ἀπηλλαγμένον ἁμαθίας, ἀλλὰ μετ' ἐκείνων οἰόμενος δεῖν ἀρετὴν ἐπιμελεῖσθαι, καὶ ζητεῖν τὸ ἀληθές. *Is pavllatim adoleſcentes ita redarguit, ſeipſum qoqe non vacare inſcitia ſimulans, ſed una cum illis ſe debere virtuti operam dare, & veram qærere confitens.* Et *Platonic. Qæſt.* 1. Δοκῶν ζητεῖν κοινῇ τὴν ἀλήθειαν. *Qia videbatur una qærere veritatem.*

§ 11. Φρόντωνος] *A Frontone*; qem cur *Frontinum* hic Mericus Caſavbonus vocare maluerit, neſcio. aliter enim conſtanter hiſtorici omnes. Et Frontinus Rhetor Alexandri, qi poſt Marcum diu vixerat, præceptor fuit. De Marco Capitolinus: *Oratoribus uſus eſt, — Latino, Frontone Cornelio: — Cui & ſtatuam in Senatu petsit.* & Dio *l.* 71. *pag.* 815. *B.* Ἐν τοῖς ῥητορικοῖς τὸν Φρόντωνα τὸν Κορνήλιον. *In rhetoricis Cornelium Frontonem.* qem eundem & *l.* 69. *pag.* 796. *A.* idem hoc elogio ornat; ὁ τὰ πρῶτα τῶν τότε Ῥωμαίων ἐν δίκαις φερόμενος. *Qi in agendis cavſſis Romæ primum locum obtinebat.* Et Panegyrici Maximiniano dicti avtor; *Fronto Romanæ eloqentiæ, non ſecundum, ſed alterum decus.* ut Ciceroni, qem primum omnes agnoſcunt, non ſecundum ſed parem velit. A *gravitate* laydat Sidonius *l.* 4. *Ep.* 3. qi & *Marcum Frontonem* appellare videtur, *l.* 8. *Ep.* 10. cùm tamen *Marci Frontonis* alterius, *viri Conſularis*, meminerit Gellius *l.* 2. *c.* 26. qi eodem tempore vixerit, nec noſtro interim tacito, qem *Frontonem Cornelium*, qaſi ab altero illo diſtingvendo, appellat, *l.* 19. *c.* 8. Eandem cum Sidonio *gravitatis* laydem Frontoni huic tribuit & Hieronymus *Epiſt. ad Ruſticum*: qo loco, falſus eſt Eraſmus, (erroris ducem ſecutus forſan Joannem Sarisber. Policrat. *l.* 8. *c.* 14.) qod *Julium Frontonem*, cujus meminit Juvenalis *Sat.* 1. *v.* 12 & præter Juvenalem Tacitus *Hiſtor. l.* 1. & 2. ab Hieronymo deſignatum cenſet. *Siccitatis* nomine notat Macrobius, vel apud Macrobium Evſebius, *Saturnal. lib.* 5. *cap.* 1. *Qatuor ſunt*, inqit, *genera dicendi: copioſum, in qo Cicero dominatur; breve, in qo Saluſtius regnat: ſiccum, qod Frontoni adſcribitur: pingve & floridum, in qo Plinius ſecundus qondam, & nunc nullo veterum minor noſter Symmachus luxuriatur.* Dignitate Conſulari à Marco fuiſſe ornatum, avtor eſt Avſonius in *Grat. Act. Gratian.* Ex Frontonis ad Marcum Imperatorem epiſtolâ (uti videtur) ſive oratione aliqâ, citat hæc Chariſius *Inſtit. Grammat. l.* 2. *Mihi ſatis abundéqe honorum eſt, qos mihi cotidiano tribuis.* Nec illud omiſſum velim, videri Frontonem hunc adverſus Chriſtianos vel ſcripſiſſe, vel egiſſe, ex Minutio Felice, cujus hæc in *Octavio* verba; *Sic de iſto & tuus Fronto, non ut affirmator, teſtimonium fecit; ſed convicium, ut orator, aſperſit.*

Ἐπισῆσαι] *ut ſcirem.* Xylander. potiùs *ut conſiderarem, animadverterem.* eſt enim ab ἐφίσημι, non ab ἐπίσαμαι. Vide *ſuprà* §. 6. ἀπιστητικόν.

Ὅια ἡ τυραννικὴ βασκανία, καὶ ποικιλία, καὶ ὑπόκρισις] Polybius *Hiſt. l.* 2. *c.* 59. Αὐτὸ γὰρ τοὔνομα [τὸ τυράννου] περιέχει τὴν ἀσεβεστάτην ἔμφασιν, καὶ πάσας περιείληφε τὰς ἐν ἀνθρώποις ἀδικίας καὶ παρανομίας. *Nam ipſum tyranni nomen ſummæ impietatis ſignificationem conjunctam habet; injurias ſceleraqe omnia complectens, qæ inter homines ſolent verſari.* Thyeſtes apud Senecam:

Ut nemo doceat fraudis & ſceleris vias,
Regnum docebit.—

A &,

Ubicunqe tantùm honeſta dominanti licent,
Precario regnatur.

&,

—ſanctitas, pietas, fides,
Privata bona ſunt: reges, qâ volunt, eant.

Scilicet, ut idem *Agamemn.*

Id eſſe regni maximum pignus putant,
Si qicqid aliis non licet, ſolis licet.

& Lepidus apud Saluſtium. *Omnia retinenda dominationi honeſta eſſe.* Cæterùm regnum illi cùm dicunt, tyrannidem intelli-
B gunt. Qum enim, ut Ariſtoteles *Polit. l.* 1. *c.* 2. Πρώτη καὶ θειοτάτη, ἡ βασιλεία. *Regnúmqe res ſit inter Deos hominéſqe* (Ethnicum pro ritu ſuo loqentem habes) *pulcerrima.* Livius *l.* 2. unde & Plato *Polit.* 9. *pag.* 731. *E.* pronunciat, ὡς παντὶ δῆλον, ὅτι πόλεως τυραννουμένης μὲν οὐκ ἔστιν εὐδαιμονεστέρα, βασιλευομένης δὲ οὐκ εὐδαιμονεστέρα. *Inter omnes ſane conſtat, nullam civitatem tyrannide preſſa eſſe miſeriorem: nullamqe rege gubernata eſſe beatiorem.* nihil mirum, ſi (qod Polybius *l.* 6. *c.* 2.) συμψευδονται καὶ συγχαίνουσι πάντες οἱ μόναρχοι, καθ' ὅσον οἷοί τ' εἰσὶ, τῷ τῆς βασιλείας ὀνόματι. *Omnes qi dominantur ſoli, qantum fieri ejus poteſt, regnum ementiuntur, eoqe utuntur*
C *nomine.* ſi inqam, *monarcha qivis*, tyranni qoqe qantum poſſunt, *ementito regni nomine abutantur.* Inter *tyrannum* interim, *regémqe* juſtum qantum interſit, nemo meliùs Dione Pruſæo docebit, *oratione* qæ *de Regno* eſt. 1. & 3. & qæ eſt *de tyrannide*, 6. cui Syneſium adjungere licet *lib. de Regno.* & è recentioribus Eraſmum in *inſtitutione principis Chriſtiani.* Sed nec tyrannum qisqam accuratiùs depinxerit, qàm Plato id præſtitit, *Politic. l.* 8. & 9.

Βασκανία] *tyrannicam invidentiam* dicit; ſive qâ illis invidetur. De qa Statius *l.* 5. *Sylv.* 1.

Qisnam impacatâ conſanguinitate ligavit
Fortunam invidiámqe Deus?—

D Et in eandem ferè mentem Tragicus in *Theb.*

Simul iſta mundi conditor poſuit Deus,
Odium atqe regnum.

Et Attius apud Ciceronem *Offic. l.* 3.

Multi iniqi atqe infideles regno, pavci ſunt boni.

Unde Lycus apud M. Senecam *Herc. fur.* 2. 2.

Ars prima regni eſt, poſſe te invidiam pati.

& de Dionyſio Siculo tyranno, Corinthi agente, Juſtinus, *l.* 21. *Laborabat invidiam præteritorum, contemptu præſentium demere; expertus, qàm inviſa tyrannorum forent etiam ſine opibus*
E *nomina.* Sive etiam ipſam *tyrannorum invidentiam*, qâ illi cùm ſeſe invicem inviſos, tum & bonos qosvis etiam exoſos, habent. Siqidem ut Clavdianus *de Honor. Coſſ.* 4.

—Sors iſta tyrannis
Convenit, invideant claris, fortéſqe trucident.

Ὑπόκρισις] *Hypocriſin* dicit *tyrannicam*, qâ illos cum primis diligere & in pretio habere ſe ſimulant, qos qàm maximè oderunt. Tiberius, de qo ampliùs *infrà* ad §. 14. *nullam, ut rebatur, ex virtutibus ſuis magis qàm diſſimulationem diligebat.* Tacitus *Annal. l.* 4. De Domitiano itidem Caſſius *l.* 67. *pag.*
759. *B.* Ἀνθρωποι ἐφίλησε μὲν ἀληθῶς οὐδένα, πλὴν γυναικῶν τινων. ἐκλάττετο δὲ ἀγαπᾶν ἀεὶ, ὃν ἀεὶ μάλιστα ἀποφάξαι ἤθελεν. *Neminem unqam verè & ex animo dilexit, præter*
F *paucas mulieres: qanqam eum ſe diligere ſimulabat, qem maximè interfectum cupiebat.* de qo eodem & eundem videas *ad l.* 10. §. 17. Exempla, qibus id comprobatum dederit, habes apud Sveronium *l.* 12. *c.* 11. Sed & qâ cuncta *ſimulare ac diſſimulare* ſolenne habent, ubi id è re ſua eſſe putant. De Alexandro 6. Pontifice Romano, filióqe ejuſdem Valentino, (qem Nicolaus Machiavellus tanqam exemplar Principibus imitatu digniſſimum proponit, *de princip. c.* 11.) tradit Gvicciardinus, *Hiſt. l.* 6. adeò ſimulatione ac diſſimulatione celebres, ſive infames potiùs, fuiſſe, ut qaſi proverbiali dicterio vulgò jactaretur, *Pontificem nunqam qod diceret, facere; Valentinum nun-*
G *qam qod faceret, dicere.* Nec aliunde illud Sigismundi Cæſaris effatum; *Neſcit regnare, qi neſcit diſſimulare.* Æneas Sylvius *in Panorm. l.* 1. Elegantiſſimè vir illuſtriſſimus Daniel Heinſius *Herode Act.* 2. *Sc.* 2.

Non tot receſſus abditos æther habet,

Non

qódqe ut plurimùm qi patricii nobis nuncupentur, ab affectu genuino alieniores exiſtant.

§ 12. Ab Alexandro Platonico, nè crebro, néve niſi neceſſitate adactus, avt dicto avt ſcripto ſignificem alicui, non vacare me: néve hoc modo ſub negotiorum diſtinentium prætextu officia ea, qæ vitæ hujus neceſſitudo à nobis exigit, ſolens deſeram.

§ 13. A Catulo, ne inſuper haberem amicorum querimonias, etiamſi ratio earum nulla ſubeſſet, ſed in ſtatum ipſos priſtinum reſtituere anniterer: ut præceptores promptè impenséqe prædicarem; qod de

καὶ ὅτι ὡς ἀλήθως οἱ καλούμενοι ἔτι παρ' ἡμῖν εὐπατρίδαι, [f] ἀστοργότεροί πως εἰσί. f Inf. §. 13.

§ 12. Παρὰ Ἀλεξάνδρῳ τῷ Πλατωνικῷ, τὸ μὴ πολλάκις, μηδὲ χωρὶς ἀναγκης λέγειν πρός τινα, ἢ ἐν ἐπιστολῇ γράφειν, ὅτι ἀσχολός εἰμι. μηδὲ ἁπλῶς τοιάδε τε τρόπῳ συνεχῶς παραιτεῖσθαι τὰ πρὸς [g] τὰς πρὸς σοῦ συμβαίνοντας χρείας ποιήσεσθαι, παραλλόμενον [h] τὰ πρέποντα παράγματα. g L. 3. §. 1. & l. 8. §. 27. & l. 11. §. 18. h Inf. §. 15. & l. 6. §. 11.

§ 13. Παρὰ Κατύλλῳ, τὸ μὴ ὀλιγώρως ἔχειν φίλῳ αἰτουμένῳ τι, κἂν τύχῃ ἀλόγως αἰτοῦντι, ἀλλὰ πείθεσθαι καὶ ἐπικαθιστάναι εἰθισμένον τὰ σύνηθες. καὶ τὸ περὶ τοὺς διδασκάλους ἐνθύμως εὐφημον, εἷα τὰ

ANNOTATIONES.

Non inferi, non terra, non totum mare,
Quo avia, quam deſerta vis recti fugit:
Impervia ubi ſemper eſt, ſemper fuit.

Huic & ὑπόμνημα αὐλικὸν, *avlicam ſimulationem*, illam adjicere licet, καθ' ἣν (inqit Julianus *Epiſt.* 12. expertus ipſe forſan, nec ejusdem expers, ejeret licèt, quam Baſilium eâ ipsâ blandè compellet & ad ſe inviret, qem non poterat non odiſſe) ἐπαινοῦντες, μισοῦσι τυλικοῦτον μῖσος, ἥλιον ὑδὲ τοὺς πολεμιωτάτους. *Qâ qi laudant, majore odio proſequuntur quàm inimiciſſimos.* & Polybius, *Hiſt. l.* 4. *c.* 87. Καινὸς γὰρ δή τις ἔστος εὑρηται τρόπος διαβολῆς, τὸ μὴ ψέγοντας, ἀλλ' ἐπαινοῦντας λυμαίνεσθαι τὰς πίλας. εὑρηται δὲ μάλιστα καὶ πρῶτον τοιαύτη κακοτεχνία καὶ βασανία καὶ δόλος, ἐκ τῶν περὶ τὰς αὐλὰς διατριβόντων, καὶ τῆς τοιούτου πρὸς ἀλλήλους ζηλοτυπίας καὶ πλεονεξίας. *Novos enimvero calumniandi modus hoc eſt inventus; cum non obtrectando, ſed laudando alicui nocetur: qa malignitas, invidia & fraus ab illis primò fuit excogitata, qi in aulis principum vitam degunt: ea eſt illorum hominum æmulatio inter ipſos, ea avaritia.* Hoc eſt, qòd in *vita Agricolæ* Tacitus: *Peſſimum inimicorum genus, laudantes.*

Εὐπατριδῶν ἀσοργότεροι] De Tiberio Svetonius *l.* 3. *c.* 52. *Filiorum, neqe maturalem Druſum, neqe adoptivum Germanicum patriâ charitate dilexit.* Scilicet, ut Naſo *Metam. l.* 2.

Non bene conveniunt, nec in una ſede morantur
Majeſtas & amor.

Certè qi iſtiuſmodi hominum æmulationes fœdas dirásqe, qas cum natura ſibi conjunctiſſimis exercuere, qarum prægnans eſt omnis omnium ætatum, omniúmqe gentium hiſtoria, animo recoluerit, oraculi vicem obtinere meritò cenſebit, qod à Frontone noſter hîc ſe accepiſſe profitetur.

§ 12. Ἀλεξάνδρῳ τῷ Πλατωνικῷ] Plures hoc nomine tum philoſophos, tum Sophiſtas recenſet Svidas. Verùm noſter iſte an ex illis ſit, certò ſtatuere nullus habeo. Alexandri Cilicis Sophiſtæ inter cæteros meminit, de qo latiùs etiam Philoſtratus in *vit. Soph. l.* 2. *pag.* 568. qi πηλοπλάτων, *luteus Plato*, dictus fuerit. Platonem nimirum, ſi non dogmate, dictione ſaltem æmularus videtur. unde declamantem ubi avdiverat qidam ex Herodis Attici Sectatoribus, τὸν μὲν πηλὸν εὑρηκέναι, *lutum inveniſſe* dixit, τὸν δὲ Πλάτωνα ζητεῖν, *Platonem verò qærere.* A Marco avtem accitum, *ab epiſtolis Græcis* eidem fuiſſe, avtor eſt Philoſtratus. qi & Favorini γνησιώτατος ἀκροατὴς extitiſſe eum ait. Favorinus avtem iſte in eorum albo cenſetur, qi & *philoſophi* ſimul & *ſophiſtæ* etiam habebantur. Fieri itaqe poteſt ut Alexander ille is ipſe ſit, qem hic Marcus *Platonicum* appellat. Meminit & Galenus *lib.* περὶ τῶν προγινώσκειν *cap.* 5. Alexandri cujuſdam, qi eisdem temporibus Romæ vixerit, Damaſceni. Cæterùm iſtum ait γνώσιον μὲν τὰ τοῦ Πλάτωνος, ἀλλὰ τοῖς Ἀριστοτέλους προσκεῖσθαι μᾶλλον, *noſcere qidem & Platonis ſcita, ſed Ariſtotelicis magis adhærere.* & φιλονεικίας nomine à plerisqe notatum. Ad priorem illum itaqe potiùs inclinaverim.

Ἡ ἐν ἐπιστολῇ γράφειν] non ineptè iſtud in Alexandrum illum conveniat, cujus operà ad epiſtolas Marcus eſt uſus.

Ὅτι ἀσχολός εἰμι] Vide *ſupra* §. 7. Ἄσχολος, ὁ μὴ ἐσπαιρῶν. σχολὴ γὰρ ἡ ἐν τῇ λεγομένῃ συνηθείᾳ ἐνασπιρία. Ἄσχολος, *negocioſus, occupatus, ſolicitus, qi non habet opportunam, commodamqe negociorum conficiendorum occaſionem.* Σχολὴ enim (i. otium) *eſt ea, qa in conſvetudine, communiter & vulgò vocatur* ἐνασπιρία i. *tempeſtivitas, opportunitas, commodum rei gerendæ tempus, occaſio.* Svidas. qi & hæc ipſa Marci ſubjungit. Cicero *ad Attic. l.* 1. *Ep.* 11. *Vereor, ne putidum ſit, ſcribere ad te, qàm ſim occupatus.*

Τὰ παρὰ τὰς πρὸς τοὺς συμβιοῦντας σχέσεις παθήματα] Epictetus *Enchirid. c.* 29. Τὰ παθήματα ὡς ἐπίπαν ταῖς σχέσιν παραμυθητέον. *Officia ut plurimùm pro relationibus & qalitatibus perſonarum* (qas invicem gerunt) *definiuntur.* σχέσις avtem, ſive *relationes* & affectiones mutuæ, vel ſunt naturales, vel adſcitiæ. Epictetus *Diſſert. l.* 3. *c.* 2. Δεύτερός ἐστι τόπος, ὁ περὶ τὸ παθητὸν. εἰ δεῖ γὰρ μὴ εἶναι ἀπαθῆ, ὡς ἀνδριάντα, ἀλλὰ τὰς σχέσεις τηρεῖν τὰς φυσικὰς καὶ ἐπιδέτους, ὡς ἐυσεβῆ, ὡς υἱὸν, ὡς ἀδελφὸν, ὡς πατέρα, ὡς πολίτην. *Alter eſt locus officii. Neqe enim me immobilem ut ſtatuam eſſe decet, ſed affectiones tueri naturales & arceſſitas, ut hominem pium, ut filium, ut fratrem, ut patrem, ut civem.* qod idem habet

A & *lib.* 2. *cap.* 14. Cæterùm de his ampliùs vide ſis Simplicium in *Commentario ad Epicteti Enchiridium*, & Caſavbonum *ad Perſii Sat.* 3. *v.* 70. Sed & Marcum ipſum *infrà l.* 8. §. 27. & *l.* 11. §. 18.

Τὰ περιεστῶτα πράγματα] id eſt, ut Demoſthenes *Olynth.* 1. *pag.* 5. *C.* ἅτ' ἂν ἡμῖν περιῇ τὰ πράγματα. *Ut ea vos erunt, qa nobis evenient.* qæ avtem Marcus περιεστῶτα πράγματα, ea Plutarchus περιστατικὰ πράγματα dixit *de ſuperſtit. pag.* 169. *C.* Τοιαύτη μὲν ἐν τοῖς ἀβυλήτοις καὶ περιστατικοῖς λεγομένοις πράγμασι καὶ καιροῖς ἡ δεισιδαιμονία. βελτίων δὲ ἐδὲ ἐν τοῖς ἡδίοσι τῆς ἀθεότητος. *Talis eſt ſuperſtitio rebus & occaſionibus voluntatis*
B *noſtræ non convenientibus & cum periculo conjunctis. Sed ne in jucundis qidem rebus præſtat impio ſuperſtitioſus.* Clemens ſimpliciter τὰ περιστατικά. Ità *Strom. l.* 7. τῆς ἀνδρείας, ſive *fortitudinis* munus inter cætera ſtatuit, τὸ περιστατικὰ ὑπομένειν, *caſus adverſos perferre.* & *lib.* 4. *pag.* 504. *B.* pios ſæpenumero ad virtutis exercitium Deo permittente, τοῖς περιστατικοῖς περιπίπτειν, *in caſus adverſos incidere.* denique *lib.* 4. *p.* 482. *B.* ἐν μάλα τοῖς περιστατικοῖς ἅπασιν οἷόν τε εἶναι καλῶς χρήσθαι τὴν γνωστικήν. *Fortitudo omnibus eum, qi eſt cognitione præditus, rectè poſſe uti.* Galenus in *Hortat. ad art. c.* 2. περιστάσεις πραγμάτων dixit. Κἂν τῷ βίῳ μείζονα ναυαγίαν περὶ πολλὰς οἴκους γιγνομένην, ἢ περὶ τὰ σώματα καλὸν θαλάττης, ἐν ὀρθῶς γινώσκουσίς ἐσιν, ἐπιτρέπειν ἑαυτὸν ἐν τοιαύταις περισάσεσι πραγμάτων τυφλῇ δαίμονι, μηδ' αὐτῇ βεβαίως ἐπηρισμένῃ. *In vita, qam majora pleriſqe familiis, qàm in mari navibus oboriantur naufragia, imprudentis eſt tot in adverſis negotiorum, caſibus cæca dea, ipſiqe bavd tuto ſtabilitæ ſeipſum credere.* Idem *de ſanit. tuend. l.* 2. *c.* 1. Πολλοῖς γὰρ τῶν ἀνθρώπων μετὰ περισάσεως πραγμάτων ὁ βίος. καὶ βλάπτεσθαι μὲν ἀναγκαίον ἐσιν αὐτοῖς, ἀποστῆναι δ' οὐ δυνατόν. *Nam maxima pars hominum implicitam*
C *negotiis vitam agit: qos etiam lædi ab iis qa tractant eſt neceſſe: nec tamen mutare conditionem licet.* inde βιὸς περιστατικὸς, Origeni *adv. Celſum l.* 1. *Vita negotiis moleſtiisqe implicita*; cui opponitur ὁ ἀπολελυμένος. Sed & Laërtius *l.* 7. *c.* 101. in *Zenone* ex Stoicorum ſenſu; Τῶν καθηκόντων τὰ μὲν ἄνευ περισάσεως. τὰ δὲ περιστατικά. *Officiorum alia ſunt abſqe circumſtante coactione, alia cum circumſtante coactione.* πράγματα itidem pro *negotiis* & *moleſtiis.* ita Ariſtophanes *ranis Act.* 1. *ſcen.* 4.

Τίς ἐς ἀναπαύλας ἐκ κακῶν καὶ πραγμάτων;
Qis in requiem ex malis vult & moleſtiis?

Menander in *Agricola*, ab Ariſtoph. *Schol.* adductus *ad Plut. Act.* 3. *Scen.* 2.

Ἐν πράγμασιν, ἐν μάχαις.
Moleſtiis in negotiis, in prælis.

E Epicurus apud Laërtium, in *Epic.* & Senecam, in *Claud.* Πράγματα ὁ Θεὸς, ὅτε αὐτὸς ἔχει, ὅτε ἄλλοις παρίχει. id eſt, vertente Cicerone *de Nat. Deorum lib.* 1. *Negotium Deus nec ipſe habet, nec aliis exhibet.* Eodem ſenſu & περισάσεις dicuntur. Vide *infrà* §. 15. *l.* 6. §. 11. & *l.* 9. §. 13.

§ 13. Κατύλλῳ] Inter *Stoicos*, qos avdiverit, *Cinnam Catullum* ponit Capitolinus. qo loco Catulum legi poſtulat Cl. Salmaſius.

Τὸ περὶ τοὺς διδασκάλους ἐνθύμως εὐφημον] Seneca *Ep.* 73. *Verè philoſophus præceptores ſuos veneratur & ſuſpicit, qorum beneficio illis ſe vitiis exuit.* Sive, *illis in vitis exiit.* altera le-
F ctio à Mureto eſt, à Lipſio altera. Idemqe *Epiſt.* 64. *Qidni ego magnorum virorum & imagines habeam, & natales celebrem? qidni illos honoris cauſſâ ſemper appellem? Qam venerationem præceptoribus meis debeo, eandem illis præceptoribus generis humani, à qibus tanti boni initia fluxerunt. Si Conſulem videro avt Prætorem, omnia qibus honor haberi ſolet, faciam; ego deſiliam, caput adaperiam, ſemitâ cedam. Qid ergo? M. Catonem utrumqe, & Lælium ſapientem, & Socratem cum Platone, Zenonem Cleanthémqe in animum meum ſine dignatione ſummâ recipiam? Ego verò illos veneror, & tantis nominibus*
G *ſemper aſſurgo.* Juvenal. *Sat.* 7. *v.* 206.

Dii majorum umbris tenuem & ſine pondere terram
Spiramentaqe crocos, & in urna perpetuum ver,
Qi præceptorem ſancti voluere parentis
Eſſe loco—

Talis Marcus noſter, qi, ut Capitolinus. *Tantum honoris magiſtris ſuis detulit, ut imagines eorum aureas in lavario habe-*

ret,

τὰ περὶ Δομιτίου καὶ Ἀθηνοδότου ἀπομνημονεύόμενα καὶ τὸ περὶ τὰ τέκνα i ἀληθινῶς ἀγαπητικόν.

§ 14. Παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ μου k Σευήρου τὸ φιλοίκειον, καὶ φιλάληθες, καὶ a φιλοδίκαιον. καὶ τὸ δι' αὐτὸν γνῶναι Θρασέαν, Ἑλβίδιον, Κάτωνα, Δίωνα, Βροῦτον, καὶ φαντασίαν λαβεῖν πολιτείας ἰσονόμου, καὶ ἰσότητος καὶ ἰσηγορίας δι' οἰκυμένης, καὶ

Domitio atqe Athenodoto refertur; liberósqe meos affectu sincero proseqerer.

§ 14. A fratre meo Severo, familiares diligere; veri justíqe rationem habere. item qòd per eundem Thraseam, Helvidium, Catonem, Dionem, Brutum nôsse ceperim; & qòd imaginem animo conceperim status popularis, in qo per æqualitatem

juris-

i Sup. §. 11.
k Οὐήρου Scal & Salm.
1 An. Vero.
a L. 6. §. 30.

ANNOTATIONES.

ret, ac sepulcra eorum aditu, hostiis, floribus semper honoraret. Talis & Alexander, qi, ut Plutarchus est avtor, Aristotelem præceptorem cum primis coluit, οὐχ ἧττον τοῦ πατρὸς ἀγαπᾶν, *non minus qàm patrem se amare* dictitans, ὡς δι' ἐκεῖνον μὲν ζῶν, διὰ τοῦτον δὲ καλῶς ζῶν, *ut per illum quidem vivens, sed per hunc benè vivens.* Cui sententiæ astipulatur & Aristoteles ipse apud Laërtium *lib.* 5. §. 19. his verbis. Τῶν γονέων τοὺς παιδεύσαντας ἐντιμοτέρους εἶναι τῶν μόνον γεννησάντων. τοὺς μὲν γὰρ τὸ ζῆν, τοὺς δὲ τὸ καλῶς ζῆν παρασχέσθαι. *Parentes qi liberos erudiendos curassent, longe honorabiliores esse his, qi solum genuissent. Hos enim vivendi tantùm, illos etiam benè beatéqe vivendi esse auctores.* Et Plutarchus *adversʃ. Colot.* Τὸ μὲν ζῆν οἱ γονεῖς μετὰ τῶν Θεῶν ἡμῖν ἔδωκαν. παρὰ δὲ τῶν φιλοσόφων δίκης καὶ νόμου συνεργὸν ὠόμεθα, λόγον ἐπιθυμιῶν κολαστὴν λαβόντες, εὖ ζῆν. *Vitam qidem nobis parentes deorum auxilio largiti sunt: à philosophis avtem juris & legum adjutricem doctrinam, & qa cupiditates coerceat accipientes benè vos vivere putamus.* Et Aristides *Orat. Platon. 2. pro Qatuorviris Tom.* III. *p.* 326. Τοῖς ὑπηρετήσασιν εἰς τὴν γένεσιν, καὶ δι' ὧν πρῶτον ἤλθομεν εἰς φῶς, τούτοις τὴν πρώτην μεγίστην χάριν ἡγούμεθα δεῖν ἔχειν, μετὰ τοὺς ἐπὶ τούτοις πρότερους Θεούς. εἰ τοίνυν τοῖς γονεῦσι δι' αὐτὸ τοῦτο τὸ εἶναι μόνον τοσαύτην ἔχομεν χάριν, καὶ ὁμολογοῦμεν ὀφείλειν χρέα πάντων χρεῶν πρεσβύτατα, πῶς ἂ Μιλτιάδῃ γε καὶ Θεμιστοκλεῖ πλέον τι πεπρᾶχθαι χρὴ δοκεῖν, οἵ τινες οὐ τοῦ ζῆν μόνον, ἀλλὰ καὶ βελτίως; ἀντὶ χειρόνων εἰθίζουν εἶναι; *Qi ortui nostro subservierunt, qorumqe operâ primum in hanc lucem venimus, iis maximam debere nos censemus post ipsos priores Deos gratiam. Ergo si parentibus ortus tantum gratia tantas agimus gratias, issqe maxima nos qoqe debere profitemur: An non Miltiadem & Themistoclem majus qicqam effecisse putare debemus, qi non vita solum & salutis auctores Græcis fuerunt, sed meliores etiam ipsos ex pejoribus factos reddiderunt suis.*

Τὸ περὶ τὰ τέκνα ἀληθινῶς ἀγαπητικόν] qod in eis rarius, qi sunt in dignitatibus summis constituti. Sicut enim illi plerumqe ἀσχολούμενοι, utì noster monuit *suprà* § 11. Cicero *ad Attic. l.* 7. *Epist.* 2. *Filiolâ tuâ te delectari lætor, & probari tibi σοφὴν φυσικὴν* esse τὴν πρὸς τὰ τέκνα.

§ 14. Τοῦ ἀδελφοῦ μου Σευήρου] Οὐήρου legendum aliqando suspicatus eram ex Dione Cassio & Julio Capitolino, apud qos *Verus*, non *Severus*, Marci frater, adoptione tamen, non genere, (nam Cejonii Commodi filius hic fuit) & imperii consors, toties occurrit. Qin & Josephus Scaliger in *animadverʃ. ad Eusebium*, & Clavdius Salmasius in *Annot. ad Capitolinum* sic corrigendum uterqe censuit. Errorem consimilem in Galeni, Theophili, Epiphanii, aliorúmqe scriptis, apud qos ἀντὶ τοῦ Βήρου, ἤτοι Οὐήρου, Σίβηρος, ἢ Σεύηρος, pro *Vero Severus* reperitur, observârunt Gulstonus noster *ad Galenum*, Scaliger *ad Eusebium*, Salmasius *ad Capitolinum*, Petavius *ad Epiphanium*. Verùm cùm Verus ille vitæ impurissimæ, & flagitiosissimæ, moribus perditissimis ac profligatissimis fuerit; non video qi potuerit in tam fœtido fœculentoqe sterqilinio virtutum istiusmodi seges ulla, nedum tam ampla, qàm istic depingitur, deprehendi. *Clavdium* itaqe *Severum* philosophiæ Peripateticæ θιασώτην, qem inter cæteros avdivisse Marcum nostrum avtorem habemus Capitolinum, intellexisse fors fuerit. Eóqe magis hunc voluisse videri possit, qòd hujus ipsius, à qo tamen multa traxerit necesse est, nuspiam alibi meminerit. Sed nec istud satisfacit, cùm nec qâ ratione *fratrem* illum appellaret, occurrat; & fratris qasi germani & genuini infrà rursus meminisse videatur §. 17. alioqi, qid si pro ἀδελφοῦ legamus φίλου? ut *amicus* non *frater* indigitetur Severus iste: qo modo Nabud Nathanides Solomonis *Regis amicus. Reg. l.* 3. *c.* 4. *v.* 5. Verùm istùd potiùs Junii Rustici fuerit; de qo vide sis, qæ ex Capitolino *suprà* adduximus *ad* §. 7. & qæ apud eundem de eodem sequntur. Proinde caligine septis undiqe nihil lucis cùm affulgeat, nihil cerni renunciare datur. Ego itaqe ἐπίχω, & (qod in ambiguis solet) mihi *non liqere*, ingenuè profiteor. Addito tamen, potuisse Marci consanguineum aliqem qi *proavi materni* utriusqe communis (*Catilius Severus* dictus is Capitolino) nomen gesserit, *fratris* nomine designari. alii viderint.

Φιλοίκειον] De Vero Capitolinus, enumeratis omnibus ejus magistris in diverso genere scientiarum, *Hos omnes*, inqit, *amavit unicè, atqe ab his invicem dilectus est.* Atqe hoc esse τὸ φιλοίκειον, qod à Fratre suo Vero didicisse Marcus profitetur, censet Salmasius *ad Capitolinum.* ambigo tamen. Marci verò τὸ φιλοίκειον habemus à Capitolino his verbis, commendatum, dixerim, an perstrictum? *Jam in suos tantâ fuit benignitate, ut cùm in omnes propinqos cuncta honoris ornamenta contulerit, tum in filium Commodum, & qidem scelestum atqe impium,* A *tirò nomen Cæsaris, & mox sacerdotium, statimqe nomen Imperatoris, ac triumphi participationem, & consulatum.*

Φιλάληθες] *Simplicitatem* certè Vero tribuisse Severum, eandémqe in illo adamâsse Pium monuimus *suprà ad* §. 9. sed & Capitolinus de eodem, *Erat*, inqit, *motuum simplicium, & qi adumbrare nihil posset.* Verùm istud infirmitatis potiùs καὶ ἠλιθιότητος ἦτοι εὐηθείας, qàm candoris ingenui καὶ φιλαληθείας fuerit. *nihil potuisse*, dicit; *nihil voluisse adumbrare*, non dicit. Siqidem idem eidem alibi impingit, (qòd & suprà notavimus) *callidam severitatis simulationem:* qâ nimirum per imperii initia, graviter se, & ad Marci mores egerit. Cæterùm *membrana tenuis*, B *bracteata* tantùm (ut cum Seneca *Epist.* 115. loqar) erat illa severitas, cujus fucus facilè deprehendi poterat. nec personam illam diu sustinuit; sed ad ingenium indolémqe pravam citò deflexit. docuitqe verum esse, qod Gregorius Nazianzenus *Orat. in Jul.* 1. Ὡς εὐδὲν προσποιητὸν, μόνιμον. i. qa *simulata sunt, diuturna esse non posse.* ut Ambrosius *de Offic. l.* 2. *c.* 22. Ego interim non video (qod & priùs monui) qomodo Capitolinus sibi ipse constet, qi in Vero modò *simplicitatem* prædicat, modò *callidam simulationem*, tanqam vitium illi ingenitum, notat. At Marcum hac ratione *pro Vero Verissimum* appellabat Adrianus. Cassius & Capitolinus.

Φιλοδίκαιον] Verùm Pio an Marco (nam ambiguè locutus C est) *fidem, non & amorem exhibuisse*, avtor est Capitolinus. Est avtem *fides justitia pars*; ut Cicero, *Offic. l.* 1. Cæterùm *fides* ab *amore* sejuncta, φιλοδικαίᾳ elogium nevtiqam meretur. Utrumqe avtem hoc & φιλάληθες & φιλοδίκαιον interpres Anglicus (qâ ratione motus, mihi incertum) omisit.

Θρασέαν] De Thraseâ Præto, Tacitus *Annal. l.* 16. Dio Cassius in *Neron.* & in *Dioclet.* Svetonius *l.* 6. *c.* 37. & *l.* 12. *c.* 10. Arrianus in *Epictet. Dissert. l.* 1. *c.* 1.

Ἑλβίδιον] De Helvidio Prisco, Traseæ genero, Tacitus *ibidem* & *Histor. l.* 4. Dio Cassius in *Vespaʃ.* Svetonius *l.* 10. *c.* 15. & *l.* 12. *c.* 10. Arrianus *l.* 1. *c.* 2. & *l.* 3. *c.* 26. & Plinius minor *l.* 9. D *Epist.* 23.

Κάτωνα, Δίωνα, Βροῦτον] De his, præter cæteros historicos, sussissimè Plutarchus; qi ex professo res gestas horum omnium descripsit. Verùm qid cum heroibus istis L. Vero, homini *vitiorum Cajanorum, & Neronianorum, & Vitellianorum æmulo, & in pluribus Neroni*? Capitolini sunt de Vero verba. Nero scilicet alter Thraseam Marco conciliaverit, & in notitiam ipsius eum insinuaverit? Accedit, qod ex hic positis videri possit, Marcum Lucio in disciplinam qandoqe datum; & ab eodem, in eis, qæ referuntur istic, aliqà saltem ex parte, institutum. Verùm repugnat planè sententiæ huic, tum utriusqe E ætas, cùm Marcus Lucium anteceserit, utpote qi Pii filiam ideò duxerit uxorem, qòd Lucius, cui ab Hadriano destinata fuerat, impar ætate videbatur, filiámqe suam Lucillam nomine eidem Vero jam transnominato nuptum dederit: tum etiam qòd Lucius hic, post septimum annum in familiam Avreliam traductus, *Marci moribus & avtoritate formatus* perhibetur. Vide Capitolinum in *Marco* (sed à Salmasio restitutum) & in *Vero.* Alius igitur est necessariò Marci frater reqirendus, in qem ista possint competere.

Πολιτείας ἰσονόμου] πολιτείαν ἰσόνομον & noster istic, & Plutarchus in *Sap.* 7. *Sympos.* appellat τὴν δημοκράτειαν. in qa singulis qibusqe civibus jus ex æqo competit. Ἰσονομίαν eandem F appellat Herodotus; apud qem Otanes *l.* 3. *pag.* 221. *B.* Πλῆθος δὲ ἄρχον, πρῶτα μὲν οὔνομα πάντων κάλλιστον ἔχει ἰσονομίην. *At qum dominatur multitudo, primum qidem nomen obtinet omnium pulcerrimum, isonomian, id est juris æqabilitatem.* Eúmqe secutus Thucydides, qi *l.* 3. *pag.* 229. *C.* Οἱ ἐν ταῖς πόλεσι προστάντες, μετ' ὀνόματος ἑκάτεροι εὐπρεποῦς, πλήθους τε ἰσονομίας πολιτικῆς, καὶ ἀριστοκρατίας σώφρονος προτιμήσει, τὰ μὲν κοινὰ λόγῳ θεραπεύοντες, ἆθλα ἐποιοῦντο, &c. *Nam qi in civitatibus præerant, honesto utriqe nomine, qum æqabilitatem civilem populi, aut moderatam dominationem optimatium præferrent, rempublicam verbo curantes, in præmia convertebant,* &c. Qanqam avtem, ut Seneca *Ep.* 30. *Prima pars æqitatis est æqualitas.* non G immeritò tamen Plutarchus, πασῶν ἀδικιῶν μαγίστην εἶναι τὴν ἀνίσην ταύτην ἰσότητα, *omnium injustitiarum maximam esse turbæ aptam illam æqualitatem*, pronunciat, in *Sympos. probl. l.* 8. *c.* 2. &, *æqalitate istâ nihil inæqalius*; Plinius minor. *l.* 2. *Ep.* 12. Nec sanè minùs veritati consonum qicqam, qàm Lactantii illud *instit. l.* 5. *c.* 14. *Ubi non sunt universi pares, æqitas non est.* Itaqe non infrunitè Lycurgus, monenti *democratiam* induceret, *Tu*, inqit, *eam primo domi tua institue.* Plutarchus *Sap. Sympos.* & in *apophth.* qi & eo nomine eundem laydat, *Sympos. Probl. l.* 8. *c.* 2. qod *proportionem arithmeticam*, tanqam δημοκρατικὴν καὶ ὀχλικὴν, *popularem & turbæ aptam*, repudians,

geome-

juriſque æqabilitatem res adminiſtrentur; regníque, qo ſubditorum libertate nihil antiqius habeatur. ab eodem item didici, ſimpliciter vivere; in philoſophiæ cultu conſtanter perſiſtere; promptè benefacе-

βασιλείας τιμώσης πάντων μάλιστα τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἀρχομένων. καὶ ἔτι παρ' αὐτοῦ τὸ ἀμελὲς, καὶ ὁμότονον ἐν τῇ τιμῇ τῆς φιλοσοφίας. καὶ τὸ εὐπαιδευτικὸν, καὶ τὸ

ANNOTATIONES.

geometricam ejus loco in rempublicam à ſe efformatam induxit. Ἡ μὲν γὰρ, inqit, ἀριθμῷ τὸ ἴσον, ἡ δὲ λόγῳ τὸ κατ' ἀξίαν ἀπονέμει. *Qippe illa numero æquale omnibus tribuit, hæc ratione cuique id quod meretur.* Vide Caſavbonum *ad Sveton. l. 2. c. 51.* Poteſt tamen & πολιτεία ἰσόνομος à Marco dicta videri, *in qa juxta legum præſcripta jus cuique ex æqo redditur.* Ità Plinius in *Paneg yr. Trajani c. 36. §. 2. Dicitur actori, atqe etiam procuratori tuo, In jus veni, ſeqere ad tribunal. nam tribunal qoqe excogitatum principatui,* (ita Lipſius) *eſt par cæteris. Sors & urna fiſco judicem aſſignat. eodem foro utuntur principatus & libertas. qa præcipua tua gloria eſt, ſæpe vincitur fiſcus; cujus mala cauſſa nunqam eſt, niſi ſub bono principe.* Sed & de Marco ipſo Evtropius, *Hic cum omnibus Roma æqo jure egit.* Cæterum tale potius eſt regium regimen, qale verbis ſeqentibus depingit.

Τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἀρχομένων] Clavdianus *in Stilicon.*

Fallitur egregio qiſqis ſub principe credit
Servitium, nuſqam libertas gratior extat.

Optimè itaqe Evripides *Ægeo* à Stobæo lavdatus, *Tom. 2. tit. 47.*

Ἀνδρὸς δ' ὑπ' ἐσθλοῦ καὶ τυραννεῖσθαι καλόν.
Perferre regnum rege ſub bono jvvat.

Certè Marcus noſter, ſi Capitolino credimus, *cum populo non aliter egit, qàm eſt actum ſub civitate libera.* Itaqe cùm pecunias ex publico ad bella gerenda à Senatu poſtularet, Ἡμεῖς, γὰρ, inqit, ὅτως οὐδὲν ἴδιον ἔχομεν, ὥστε καὶ ἐν τῇ ὑμετέρᾳ οἰκίᾳ οἰκεῖμεν. *Nos uſqe adeo nihil habemus proprium, ut veſtras etiam ædes habitemus.* refert Caſſius *lib. 71. pag. 814. D.* Qin & de eodem Ariſtides *Orat. in regem Tom. 1. p. 111.* Φιλανθρωπία γε μὴν τις μείζων ταύτης καὶ φανερωτέρα, ἢ κατεπληχὸς ἅπαν τὸ ὑπήκοον, καὶ ὑπὸ φόβου δεδηλωμένον, πολλῶν τῶν καλῶν περιιόντων καὶ ὠτακουόντων καλὰ πάσας τὰς πόλεις, εἰ τις φθέγξαιτό τι, ἐλευθερον δὲ οὐδὲν ὅτι φρονῆσαί τι ὅτε εἰπεῖν οἷόν τε ὄν. ἀνηκμήνης τῆς σώφρονος καὶ δικαίας παῤῥησίας, τρέμοντος δὲ ἑκάστου σκιάν. ἀπηλλαξε τοῦ φόβου τοῦτο, καὶ ἠλευθέρωτε τὰς ἁπάντων ψυχὰς, ἐνστελὴ καὶ ὁλόκληρον ἀποδοὺς τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῖς. *Humanitas autem qa poſſit eſſe major aut clarior hac, qà cives omnes metu contractos & ſubjugatos, qod delatores qidam urbes omnes circumirent, ſubauſcultantes qid qiſqe loqeretur, ita ut nihil jam liberè nec ſentire nec dicere qiſqam poſſet, ſublatâ juſtâ loqendi libertate, ſingulisqe umbram ſuam timentibus, ab hoc timore liberavit, libertate perfectâ omnibus in ſolidum reſtitutâ.* Lavs eſt Nervæ apud Tacitum, in *vita Agricolæ*, qòd *res olim diſſociabiles miſcuerit, Principatum & libertatem.* lavs eadem & Marco noſtro, hiſce avtoribus debetur.

Τὸ ἀμελὲς] *Curis vacuum*, Xylander. ad ſeqentia refert Mericus Caſavbonus. *tenorem conſtantem in philoſophiæ ſtudio æſtimationeqe obſervare, curis diſtractionibusqe aliis nevtiqam interruptum.* forſan tamen *corporis neglectum* Marcus voluit. Si tamen locus integer fuerit. ſiqidem τὸ ἀμελὲς alioqi in vitio plerumqe ponitur. qin & *infrà §. 17.* talem ſe habuiſſe fratrem prædicat, qi moribus ſuis πρὸς ἐπιμέλειαν ἑαυτῷ excitaret ipſum.

Ὁμότονον ἐν τῇ τιμῇ τῆς φιλοσοφίας] De Pio certè Avrelius Victor. *Adeò æqalis probisqe moribus, uti plane docuerit, eò demum fortunatas urbes fore, ſi regna ſapientia ſint.* Reſpexit ad celeberrimum Platonis illud, qod Oraculi vicem jam diu obtinuit, nunqam bene cum rebus humanis actum iri, avt civitates probè conſtitutas fore, πρὶν ἂν ἢ τὸ τῶν φιλοσοφούντων ὀρθῶς γε καὶ ἀληθῶς γένος εἰς ἀρχὰς ἔλθῃ τὰς πολιτικὰς, ἢ τὸ τῶν δυναστευόντων ἐν ταῖς πόλεσιν ἔκ τινος μοίρας θείας ὄντως φιλοσοφήσῃ. *Qam avt homines rectè vereqe philoſophantes rerumpublicarum gubernationem adepti fuerint: avt hi qi gubernant, divinâ qadam ſorte verè philoſophentur. Epiſt. 7. & Polit. lib. 5. pag. 665. D.* Ἐὰν μὴ, ἢ οἱ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν ἐν ταῖς πόλεσιν, ἢ οἱ βασιλεῖς τε νῦν λεγόμενοι καὶ δυνάσται φιλοσοφήσωσι γνησίως τε καὶ ἱκανῶς, καὶ τοῦτο εἰς ταυτὸν ξυμπέσῃ δύναμίς τε πολιτικὴ, καὶ φιλοσοφία. *Niſi vel philoſophi civitatibus dominentur, vel hi qi nunc reges potentesqe dicuntur, legitimè ſufficienterqe philoſophentur, in idemqe civilis potentia & philoſophia concurrant.* Qod Hierocles *de Providentia l. 2.* apud Photium *cod. 251. pag. 1391.* ſic expreſſit. Τὰς φιλοσόφους ἄρχοντας ταῖς πόλεσιν ἐφεστάναι, ἵνα λήξωσί ποτε τῶν κακῶν. καὶ ὡς οὐκ ἄν ποτε εὐδαιμονήσειε πόλεις, εἰ μὴ αὐτὴν διαγράψειαν οἱ τῷ θείῳ παραδείγματι χρώμενοι. *Philoſophos civitatum eſſe principes, ut eas aliqando malis eripiant, neqe florentes unqam fore reſpublicas, niſi divino utentes exemplari eas definiant.* Ex Juliani mente Gregorius Nazianzenus σηλίτευτ. 1. Χρῆναι γὰρ φιλοσοφίαν καὶ βασιλείαν, ὡς ὁ ἐκείνων λόγος, εἰς ταὐτὸ συνελθεῖν. *Oportere enim philoſophiam & imperium, juxta illorum ſententiam, inter ſe copulari.* Cicero *ad Qint. Frat. Ep. 1.* ſic extulit. *Tum denique fore beatas reſpublicas, ſi aut docti & ſapientes homines eas regere cæpiſſent, aut qi regerent, omne ſuum ſtudium in doctrina ac ſapientia collocaſſent. hanc conjunctionem videlicet poteſtatis ac ſapientiæ, ſalutis cenſuit civitatibus eſſe poſſe.* Juſtinus in *Apolog. 2. pag. 54.* Ἔφη γάρ που καὶ τις τῶν παλαιῶν, Ἂν μὴ οἱ ἄρχοντες φιλοσοφήσωσι, καὶ οἱ ἀρχόμενοι, οὐκ ἂν εἴη τὰς πόλεις εὐδαιμονῆσαι. *Dicit enim & ex priſcis qidam: niſi & principes & cives philoſophentur, fieri non poſſe, ut beatæ ſint reſpublicæ & civitates.* de principibus ſubditisqe ſimul pronunciavit, qod de illis ſolis Platô dixerat. præſumpſiſſe Platonem forſan exiſtimavit, principe philoſophante, idem & populum facturum. Ità certè de Numâ Plutarchus *pag. 73. D.* Ἐναργὲς ἐξήνεγκε παράδειγμα καὶ τεκμήριον τῆς Πλατωνικῆς φωνῆς ἣν ὕστερον ἐκεῖνος οὐκ ὀλίγοις χρόνοις γενόμενος ἐτόλμησεν ἀφεῖναι περὶ πολιτείας, ὡς μία κακῶν παῦλα καὶ λύσις ἀνθρώποις ἐστὶν ἔκ τινος τύχης θείας, εἰς ταὐτὸ διανοίᾳ φιλοσόφῳ βασιλικὴν συμπεσοῦσαν δύναμιν, ἐγκρατῆ καὶ ὑπερδέξιον τῆς κακίας τὴν ἀρετὴν καθαρσαμένην. μακάριος μὲν γὰρ αὐτὸς ὁ σώφρων ὡς ἀληθῶς. μακάριοι δὲ οἱ συνήκοοι τῶν ἐκ τοῦ σωφρονεῖν, σόματος ὄντων λόγων. τάχα γὰρ οὐδὲ ἀνάγκης τινος δεῖ πρὸς τὴς πολλὰς, οὐδὲ ἀπειλῆς αὐτοὶ δὲ τὴν ἀρετὴν ἐν ὑδηλῳ παραδείγματι καὶ λαμπρῷ τῷ βίῳ τοῦ ἄρχοντος, ἑκουσίως σωφρονοῦσι καὶ συσχηματίζονται πρὸς αὐτόν. *Clarum dedit exemplum & teſtimonium voci Platonis, qam ille non pavcis ſeculis poſt non dubitavit de republica proferre: tunc demum ſolutis malis mortales & liberatos fore, ſi forte divinitus regia potentia cum mente copulata philoſophica valentiorem improbitate virtutem & ſuperiorem reddidiſſet. Etenim beatus revera eſt vir ſapiens. Beatiet iam auditores ſermonum, qi ex ore promanant ſapientis. Nec fortaſſe vi opus ibi ſit, nec minis ad multitudinem: imo ipſi virtutem qum in illuſtri & claro exemplo vitâ imperantis cernunt, evadunt ſponte ſapientes, ſeſeqe ad hoc componunt.* De Oſiride pariter Syneſius *de Provident. 1. pag. 103.* Καὶ προπαίδειαν δὴ Ὄσιριν ἤξίουν τιμᾶν. παιδείαν γὰρ ἀρετῆς ὡείτο πηγὴν εἶναι. *Oſiris ergo illa liberalium diſciplinarum rudimenta, magni à ſuis fieri cupiebat, eruditionemqe fontem eſſe virtutis arbitrabatur.* unde per Ægyptum totam eo regnante virtutem adeò floruiſſe, ὡς ἐοικέναι τὴν χώραν ἀρετῆς διδασκαλείῳ, τῶν παίδων πρὸς ἕνα βλεπόντων τὸν ἡγεμόνα, καὶ δρώντων τε ἐν ὅτι ὁρῶεν, καὶ λεγόντων ἓν ὅ, τι ἀκούοιεν. *Ut ea ipſa regio virtutis ſchola qam ſimillima videretur, pueris unum rectorem ac moderatorem intuentibus, unumqe id facientibus qod viderent, & qod audirent eloqentibus.* Idem Syneſius *ad Arcad. Imper. de regno. pag. 32.* Ὑπὲρ φιλοσοφίας; ἓν ἤυγμαι. καὶ εἴην γε τυχεῖν τῆς εὐχῆς, ἣν Πλάτων εὐξάμενος οὐκ ἐτύγχανεν. ἐδοίμι σε τῇ βατιλείᾳ προσειληφότα φιλοσοφίαν. *Pro philoſophia vota concepi. Faxit Deus ut ejus voti compos eandam, qod, cum Plato nuncupaſſet, minimè eſt aſſecutus. Videam à te philoſophiam cum imperio conjunctam.* Qod in Arcadio optaverat Syneſius, in Juſtiniano contigiſſe refert Agapetus in *Paræn. ad Juſtinian. Imper. c. 17.* Ἐφ' ἡμῖν ἀνεδείχθη τῆς εὐζωίας; ὁ χρόνος, ὃν προεῖπέ τις τῶν παλαιῶν ἔσεσθαι, ὅταν ἢ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν, ἢ βασιλεῖς φιλοσοφήσωσι. καὶ γὰρ φιλοσοφήσαντες ἠξιώθητε βατιλείας, καὶ βατιλεύσαντες οὐκ ἀπέστητε φιλοσοφίας. *Noſtris temporibus rurſus oſtenſum eſt proſperæ vitæ tempus, qod prædixerat qidam ex veteribus, futurum, cum vel philoſophi regnarent, vel reges philoſopharentur. Nam philoſophantes digni eſtis habiti imperio; & imperantes de philoſophia non deſtitiſtis.* Cæterùm qod ille videre optaverat, iſte vidiſſe ſe profitetur, id in Marco noſtro ab omnibus agnitum eſt. Huic etenim, Capitolino referente, *ſententia Platonis ſemper in ore fuit: Florere civitates, ſi avt philoſophi imperarent, avt Imperatores philoſopharentur.* Nec in vita, qam in ore, minus; qum, ut idem avtor eſt. *honoribus in ſe receptis, philoſophiæ operam vehementer dederit; tantúmqe in eo philoſophiæ ſtudium fuerit, ut adſcitus jam in Imperatoriam dignitatem, tamen ad philoſophorum domos diſcendi cauſſâ ventitaret.* qod & Caſſius etiam his verbis affirmavit, *lib. 71. pag. 802. A.* Λέγεται καὶ αὐτοκράτωρ ὤν, μὴ αἰδεῖσθαι, μηδὲ ὀκνεῖν ἐς διδασκάλε φοιτᾶν. *Ferunt non erubuiſſe eum, qum eſſet Imperator, nec puduiſſe unqam ad ædes magiſtri ſe conferre.* Qin & conſpicatum hoc Lucium qendam, philoſophum & ipſum, ad cœlum manibus ſublatis, exclamaſſe refert Philoſtratus in *Herode p. 556.* & ex Philoſtrato Svidas, Ὦ Ζεῦ, ὁ Ῥωμαίων βασιλεὺς γηράσκων ἤδη, δέλτον ἐξαψάμενος, ἐς διδασκάλε φοιτᾷ ὥσπερ οἱ παῖδες; *Prob Jupiter, Romanorum Rex ſenescens jam, libro ad latus appenſo, ſicut pueri ſolent, ad præceptoris ædes itat!* Verùm tantum abeſt ut hoc ſibi Marcus dedecori putarit, avt à verè ſapientibus ſibi notam aliqam attraxerit, ut contrà ſtudium philoſophiæ conſtans & indefeſſum nomen illi celeberrimum conciliarit. Itaqe non immerito forſan & Dioclctianus, Capitolino referente, *vitâ & clementiâ talem ſe cupere, qalis fuerit Marcus, etiamſi philoſophiâ nec Plato eſſe poſſit, ſi revertatur in vitam.* Qin & à Caſavbono noſtro ad Perſii Satyr. 1. elogio honoratiſſimo planè ampliſſimóqe iſto ornatur; *Sapientiſſimus ille Imperator Marcus,* ὁ ἐν βατιλεῦσι φιλοσοφικώτατος. In eam denique propter doctrinam virtutemqe exiſtimationem veniſſe dicitur, ut eo imperante ferrent palam, *Platonis ſimpletum eſſe verbum, qo dicebat, Tum orbem terrarum feliciter habiturum, cùm contigiſſet ut Philoſophi rerum potirentur.* Fulgoſius *memorab. l. 2. c. 5.* De Leone cogno-

a Sup. §. 5. 4. l. 6. §. 48.

καὶ τὸ [a] εὐμενεπίδοτον ἁπλουῦς. καὶ τὸ ἔυελπι, καὶ τὸ πεφρονῆσθαι περὶ τῶν φίλων φιλεῖσθαι. καὶ τὸ ἀνεπίκρυπτον πρὸς τὸν κατηγορούμενον ὑπ' αὐτοῦ τυγχάνοντας. καὶ τὸ μὴ δεῖσθαι σοχασμὸν τοῦ φίλους αὐτοῦ περὶ τί θέλει, ἢ τί οὐ θέλει, ἀλλὰ δῆλον εἶναι.

re, impensè largiri; spes bonas fovere; de amicorum dilectione nihil ambigere. qin & qòd si qorum mores minùs probaret, palàm id præ se ferret, nec, qid vellet nollétve, familiaribus conjectu difficile foret; adeò aperto erat pectore.

b Παρὰ Κλ. M. Mer. Παρὰ M. Salm.

§ 15. [b] Παρόκλησις Μαξίμου, τὸ κρατεῖν ἑ-

§ 15. A Maximo, mei compotem esse; nec ulla in

ANNOTATIONES.

cognomine Sapiente, Baronius, *Annal. Tom.* 10. *Ann.* 911. ubi orationem ejusdem qandam piam admodum ac eruditam recitaverat: *Ità planè cùm vel Philosophi Christiani regnant, vel reges philosophantur.* E nostris, De Henrico I. Gvilielmus Malmesburiensis *l.* 5. *Fuerunt illi* (*ut verè confirmo*) *literæ, qamvis tumultuariè libatæ, magna supellex ad regnandi scientiam, juxta illam Platonis sententiam, qá dicit, Beatam esse rempublicam, si vel philosophi regnarent, vel reges philosopharentur.* Et de Jacobo Rege Andreas Dunæus, *in tertia dedicatione.* Πίφυκε συνελθεῖν ὁμοῦ, μεγάλη τε ἐξουσία καὶ περιστὴ φρόνησις. ἃς συζυγίας εὐδὲν γένοιτ' ἂν τῷ βίῳ μακαριώτερον. ὡς ὅταν εἰς ταυτὸν τῷ φρονεῖν τε καὶ σωφρονεῖν ἡ μεγίστη δύναμις ἐν ἀνθρώποις ξυμπέσῃ, τότε πολιτείας ἀρίστης, καὶ νόμων τοιούτων φύσεως γένεσις, φησί που Πλάτων. *Illo fuit ingenio, ut magna auctoritas & eximia prudentia concurrerint: qá conjunctione in vita nihil beatius est. Uti alicubi dicit Plato, qando in idem mentis & sana mentis compotem esse, qa maxima in homine vis est, concurrerint, tunc optima reipublicæ & legum talium figura oritur.* Deniqe in hanc eandem mentem Doctores Hebræi: אַיזֶהוּ אָדָם רָאוּי לִמְלוֹךְ וְאֵמָר חָכָם אוֹ מֶלֶךְ שֶׁדְּרוּשׁ הַחָכְמָה *Ecqis homo est regno dignus? vel sapiens, vel rex sapientia studiosus.* Qanqam Platonis sententiam illam, tot avtoribus tantísqe comprobatam, ridet exagitátqe multis apud Athenæum *Dipnosoph. l.* 5. Masurius, Themistius etiam censuræ subjicere est avsus. Sic enim ille *ad Jovianum Imper. Orat.* 17. *pag.* 442. Πλάτων μὲν δὴ, εἰ καὶ τἆλλα πάνυ θεῖος καὶ αἰδοῖος, ἀλλὰ τοῦτόν γε ἀτεχνῶς ἀποκεκινδυνευμένως προήκατο λόγον, ὅτι μὴ πρότερον τὰ κακὰ λήξει τοῖς ἀνθρώποις, πρὶν ἂν ἢ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν, ἢ βασιλεῖς φιλοσοφήσωσιν. *Plato qidem, licet catera omnia divinus ac venerabilis, hanc tamen sententiam periculosè admodum emisit: non prius hominibus mala desitura, qam avt Philosophi regnent, avt Reges philosophentur.* Mox Aristotelem Platoni opponens, qi dixerit è contrario, Φιλοσοφεῖν μὲν τῷ βασιλεῖ, οὐχ ὅπως ἀναγκαῖον εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἐμποδών. τὸ δὲ φιλοσοφεῖσθαι ἀληθινῶς ἐντυγχάνειν, ἐυπειθῆ καὶ ἐυήκοον. *Philosophari non modo Regi non necessarium, sed & impedimento esse, satis avtem esse, verè philosophantibus pareat atqe obsequatur.* hunc probans, Ἔργων γὰρ ἀγαθῶν, inqit, τὴν βασίλειαν ἐπίπληξιν, οὐχὶ ῥημάτων. *Factis enim præclaris, non verbis regium impleverit.* qasi in verbis, non in factis philosophia consistat. Concludit ipse *pag.* 444. Ἀγαπῶμεν δὲ, εἰ φανείη ποτὲ βασιλεὺς, ὃς αὐτὸς αὐτουργῶν φιλοσοφίαν, τοῖς δὲ φιλοσοφεῖσθαι ἀληθῶς ἐυπειθὴς καὶ ὑπήκοος. *Hoc vero nobis sufficiat, si non ipse Imperator per se philosophetur, saltem ut verè philosophantibus acqiescens morem gerat.* Atqi à regibus sacræ philosophiæ, an theosophiæ, studium etiam codex divinus exigit, *Deut. c.* 17. *v.* 16, 17. Cæterùm, missis his, qæ hìc Marcus, qi possint Lucio competere, non video, cujus vita, tum principis, tum & privati, à philosophica disciplina fuit semper alieniss ima.

Τὸ πιστευτικὸν περὶ τῦ ὑπὸ τῶν φίλων φιλεῖσθαι] Apud Livium *l.* 22. Acedux Hispanus; *vult sibi qisqe credi; & habita fides ipsam plerumqe obligat fidem.* Et Seneca, *Epist.* 3. *Fidelem si putaveris, facies.* De amore pariter habeas. Imò idem de utroqe Plutarchus in *præcept. conjugal. pag.* 143. *C.* Ποιεῖ γὰρ καὶ τὸ πιστεύειν, δοκεῖν πιστεύεσθαι. καὶ τὸ φιλεῖν, φιλεῖσθαι. *Fidem enim vobis paramus apud eos, qibus nos confidere ostendimus, & amorem apud eos, qos diligere credimus.*

Τὸ ἀνεπίκρυπτον] Verùm reverâ Capitolinus (qod & suprà non semel monuimus) ait fuisse *morum simplicium, & qi adumbrare nihil posset.* nec tamen eum esse existimo, de qo Marcus istìc. Certè fratrem suum, qisqis is fuerit, talem Marcus hìc depingit, qalem Achillem (puto) Ennius apud Gellium *lib.* 19. *cap.* 8.

—*eo ego*, inqit, *ingenio*
Natus sum, amicitiam atqe inimicitiam in fronte promptam gerere.

De Clearcho itidem Xenophon, *Expedit. lib.* 2. *pag.* 291. *A.* Τὸ συγνὸν, τό τε φαιδρὸν αὐτῷ ἐν τοῖς προσώποις ἱφαιτο φαίνεσθαι. *Pro severitate illa tristi ajebant tum qandam hilaritatem ex ejus vultu relucere.* vide *l.* 11. §. 15.

Τὸ μὴ δεῖσθαι σοχασμῷ τὸν φίλων αὐτοῦ, περὶ τῦ τί θέλει, ἢ τί οὐ θέλει] Contrà prorsus qàm Domitianus, qi κρυψίνους Dioni Cassio prædicatur. & qàm Tiberius multò magis; qi sensus ità privatos obtegere est solitus, ut ancipiti eventu, qid expeteret, qid averseretur, ariolari suos necesse fuerit, & gravissimam sæpe officiis offensionem incurrerent, qibus potissimùm demereri se posse sperabant. Eum nobis sic Cassius *lib.* 57. depingit. Φύσει δὲ ἰδιωτάτῃ ἐκέχρητο. ὅτε γὰρ ὤν ἐπιθύμει προσ-

ποιεῖτό τι, καὶ ὧν ἔλεγεν, οὐδὲν ὡς εἰκῇ ἐβούλετο. ἀλλ' ἐναντιωτάτως τῇ προαιρέσει τοὺς λόγους ποιούμενος, πᾶν τε ὃ ἐπόθει ἠρνεῖτο, καὶ πᾶν ὃ ἐμίσει προσεῖνετο. ὀργίζετό τε ἐν οἷς ἥκιστα ἐθυμοῦτο, καὶ ἐπιεικὴς, ἐν οἷς μάλιστα ἠγανάκτει, ἐδόκει εἶναι. ἡλίκη τε δῆθεν, ὃς σφόδρα ἐκόλαζε, καὶ ἐχαλέπαινεν, οἷς συνεγίνωσκε. τόν τε ἔχθιστον ὡς οἰκειότατον ἐσιν ὅτε ἐώρα, καὶ τῷ φιλτάτῳ ὡς ἀλλοτριωτάτῳ προσιφέρετο. τό τε σύμπαν, ὐκ ἠξίει τὸν αὐτὰς ἔχοντα κατάδηλον ὢν φρονεῖν εἶναι. καὶ εἰ μὲν μόνα ταῦτ' εἶχεν, ἀφύλακτος ἂν τοῖς εἰς πᾶρα αὐτῷ ἐλθοῦσιν ἦν. πρὸς γάρ τοι τὸ ἐναντιώτατον πάντα ἀναλαμβάνοντες, ἐκ τῦ ἴσυ τό τε μὴ βέλεσθαι δή τι αὐτὸν τῷ πάνυ ποθεῖν, καὶ τῷ ὀρίγεσθαί τιν τὸ μὴ ἐφίεσθαι ἐνόμιζον. τῶν δὲ ὀργίζετο, εἴ τις αὐτῷ συνεὶς φανερὸς ἐγίνετο. καὶ πολλὰς ἐδὲν ἄλλο σφίσιν, ἢ ὅτι συνιόησαν αὐτὸν, ἐγκαλέσας ἔχων, ἀπέκλεινε. ὅστε χαλεπὸν μὲν ἦν αὐτῷ μηδεμίαν σύνεσιν ποιεῖσθαι. πολλὰ γὰρ ἂτε πρὸς τὸ λεγόμενον, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὸ λεγόμενον συναινέντες εἰ, ἐσφάλλοντο. χαλεπώτερον δὲ συνιέναι. τήν τε γὰρ ἐπιτήδευσιν αὐτῷ καταφωρᾶν, καὶ τύτῳ καὶ ἔχθεσθαι αὐτῇ ὑπεπλέοντο. μόν ὃν, ὡς εἰκεῖν, ὅπερ πω σπανιώτατόν ἐσι, διεγίνετο, ὃς ὅτ' ἠγνόησε τὴν φύσιν αὐτῦ, ὅτ' ἤλεγξεν. ὅτω γὰρ, ὅτι πεισέναντες αὐτῷ ἠπατήθησαν, ὅτε ἐνδεξάμενοι νοεῖν ἃ ἔπρασσεν, ἐμισήθησαν. πάνυ γὰρ πολὺν ὄχλον παρῆχεν, εἴ τί τις ἐναντιῦτο οἷς ἤλεγεν, ὅτε καὶ συνῄροιτο. τὸ μὲν γὰρ ἀληθῶς γνῶσθαι, τὸ δὲ δοκεῖν βέλεσθαι βέλαν, πάντως τέ τινας πρὸς ἑκάτερον ἐναντιωμένους εἶχε, καὶ διὰ τῦτο, τὺς μὲν τῆς ἀληθείας, τὺς δὲ τῆς δοκήσεως ἕνεκα ἤχθαιρε. *Ingenii fuit peculiaris. Nam neqe pra se ferebat qa cuperet, & sermone ab animi sui sententia diversissimo utebatur; negando, qacunqe desideraret; annuendo iis, qa odio haberet; iratum se, qum minimè succenseret; aqo animo esse, qum maximè indignaretur, simulabat; nimirum qos supplicio afficeret, iis misericordiam ostentabat; infensum se iis, qos veniâ prosequebatur, exhibebat; inimicissimos fere vultu qam maximè benevolo, amicissimos summè abalienato intuebatur: denique principis animum nemini cognitum esse debere censebat. Atqe si qidem hac tantum in Tiberio fuissent, nemo certè eorum, qibus cum ipso negotium erat, cavere sibi ab eo potuisset, qum omnia contrario, atqe is sentiret, modo accipientes, ea, qa is nolebat, velle; & non cupere ipsum, qa maximè appetebat, judicarent: nunc avtem ita commovebatur animo, si qis ejus sententiam assecutus deprehenderetur, ut multos haud aliam ullam ob rem necaverit; adeóqe periculosum esset, non intelligere, qi ipsius esset animus; etenim multi dictis ejus, non voluntati assensi infortunium invenerant: periculosius etiam intelligere. Hi enim qasi institutum ejus explorassent, idqe odio haberent, suspectabantur. Itáqe is solummodo, qod rarissimè fit, tutus ferme erat, qi neqe ignoraret ingenium ejus, neqe argueret. Is enim neqe credendo decipiebatur, neqe in odium ejus, ostendendo se voluntatem ejus sentire, incurrebat. Magnas enim turbas dabat, qi dicta ejus vel refragabatur, vel adstipulabatur. Qippe qum aliud revera fieri, aliud velle videri cuperet: omnino sibi qosdam in utramqe partem habebat adversantes: qorum his veritatis, illis opinionis canssa irascceretur.* Sed & de Domitiano, Cassius idem, *lib.* 67. Καί τοι καὶ τῦτο δυνότατον ἴσχεν, ὅτι καὶ κολακίσεσθαι ἤθελε, καὶ ἀμφοτέροις ὁμοίως ἤχθετο, καὶ τοῖς θεραπεύουσι, καὶ τοῖς μή. τοῖς μὲν, ὅτι ψωπεύειν, τοῖς δὲ ὅτι καταφρονεῖν ἐδόκει. *Illud fuit in eo gravissimum, qod qum se adulari cuperet, utrisqe & colentibus eum, & non colentibus pariter succenseret; illis qod assentari, his qod negligere viderentur.*

§ 15. Παράκλησις Μαξίμου] *Maximus me adhortatus est.* Xylander. Verùm additicium videtur [κλῆσις] illud. lego, Παρὰ, ut suprá. atqe ità citare comperio Isaacum Casavbonum *ad vitam Marci.* Legere tamen videtur Salmasius *ibidem.* Παρὰ Κατύλου καὶ Μαξίμου. Sed cum *Catuli suprà* §. 13. meminerit, qare denuò, præter morem suum, eundem reponeret, cavssam nullam video. minúsqe jam placere sibi, qod olim voluerat, vir candidissimus profitetur. Mericus Casavbonus. Παρὰ Κλ. Μαξίμου, *à Clavdio Maximo. Cl. Maximus* inter *Stoicos* à Capitolino recensetur, qibus Marcus noster in disciplinam se dederit. Verùm nec viro Clarissimo ea lectio probatur; qum nec in aliis citandis duplici nomine sit usus, παρὰ Οὐήρου, παρὰ Διογνήτου, παρὰ Ῥυσίκου, παρὰ Σέξτου, παρὰ Φρόντωνος, παρὰ Καλέλου. *Ergò & hìc scripsit*, inqit, παρὰ Μαξίμου. *Et sic legendum censeo.* Cui accedit & *ad Capitolinum* Casavboni patris calculus, qi *solis cognominibus Catulum Maximúmqe* monet, *à Marco in hoc scripto nuncupatos.* Etiamsi avtem Μάξιμον Τύριον Evsebius in *canone chronico* (utì ex Georgio monacho patet, qi eundem transcripsit) inter Marci nostri præceptores collocaverit; unde & supplendus videtur Marianus Scotus,

in re transversum abripi. sed & animo bono esse, cum in morbis, tum & in aliis casibus adversis; moribus esse probè temperatis, svavibus, verendis: negotia objecta citra qiritationem conficere. adhæc qòd ità se gerebat, ut fidem qibusvis faceret; qæcunqe diceret, ex animi sententia dixisse; qæcunqe faceret, animo havd malo fecisse. tum qòd nihil admirabatur, ad nihil obstupescebat;

αὐτ̃, καὶ χ̃ μηδὲν [a] παρέφορον εἶναι. καὶ τὸ ἄνυ- a περίφορον Lug. & Mer.
θυμον ἔν τι τοῖς ἄλλοις [b] θεωρᾶσι, καὶ ἐν τοῖς
νόσοις. χ̃ τὸ ἔυκρατον τ̃ ἤθους, καὶ μειλίχιον, καὶ παραφ. Xyl. & Jun. l. 2. §. 7.
μεταρρὸν, χ̃ [c] ὑ χείλιος κατεργαστικὸν τ̃ προκειμέ- b Sup. §. 12. & l. 9. §. 13. 39.
νων. χ̃ τὸ πάντας αὐτ̃ πιστεύειν, θεὶ ὧν λέγοι, c L. 9. §. 12.
ὅτι ἤτως φρονεῖ, καὶ θεὶ ὧν πράττοι, ὅτι ὑ κα- d πράττει
κῶς [d] πράττ̃. χ̃ τὸ [e] ἀθαύμαστον, χ̃ ἀνέπλη- e L. 12. §. 13.
κτον,

ANNOTATIONES.

tus, apud qem *Maximi* nomen intercidit, *Tyrii* remansit; vix adducor tamen ut credam qod Viri illustres Josephus Scaliger *notis in Evseb.* & Jacobus Cappellus *Histor. Eccles. cent.* 2. avtumant, *Maximum* hunc, *Tyrium* illum esse, cujus extant διαλέξεις, cùm iste qantus qantus est, totus *Platonicus* esse videatur, illum *Stoicum* extitisse consentiunt avtores. Sed & *Tyrium* istum sub Commodo, non sub Marco, Romæ διατρίψαι Svidas prodiderit.

Τὸ κρατεῖν ἑαυτ̃] *ut suo exemplo meipsum regerem.* Xylander ad verbum, *se continere*, vel, *sui continentem*, sive *potentem esse*, ut Flaccus, *carm. l.* 3. *Od.* 29. & Seneca, *ad Marc. c.* 20. vel etiam, *sibi imperiosum*, ut Flaccus idem *Serm. l.* 2. *c.* 7.

Qisnam igitur liber? Sapiens, sibi qi imperiosus.

Sic κρατεῖν τ̃ς χειρὸς apud Plutarchum Aristides de Themistocle qem peculatus reum agebat, ex Tragico an Comico aliqo;

Σοφὸς μὲν ἀνὴρ, τ̃ς δὲ χειρὸς ὐ κρατ̃.
Sapiens qidem vir, sed manus non continens.

h. e. manum (à publico, sive alieno) continere ac cohibere havd potis. Et κρατεῖν ὀργ̃ς Dionysius Halicarnasseus apud Stobæum *Tom.* 2. *tit.* 20. Ὅτι μεγάλα καὶ δοκεῖ εἶναι καὶ ὕπ τ̃ κρατεῖν ὀργ̃ς, ἡ πρόνοια καὶ ἡ φυλακὴ τ̃ μὴ περιπεσεῖν μείζοσι. *Qamvis iram vincere tum magna res videatur, tum revera sit: majus tamen est cavere & providere, ne in ipsam incidamus.* Ὀργ̃ς κρατεῖν dixit, qod ὀργὴν κατέχειν Menander.

Ὅσ τὸ κατέχειν ἴσι τὴν ὀργὴν πόν;
Cohibere qantus impetum est ira! labor!

Rex sapientissimus, *Proverb. c.* 16. *v.* 32. *Potior est longanimis robusto; & qi in animum suum imperium obtinet, expugnante civitatem.* Græci. Κρείσσων ἀνὴρ μακρόθυμ ἰσχυρ̃. ὁ δὲ κρατ̃ν ὀργ̃ς, καλλαμβανομένῃ πόλει. Optimè. Siqidem, ut Plutarchus *de ira cohib. pag.* 457. *D.* Ἀνθρώπων μὲν κρατ̃σαι, καὶ χείροσι βελτίοσιν, ὑπ̃ξε. τὸ δ' ἐν ψυχ̃ σ̃σαι καλὰ θυμ̃ τροπαῖον, μεγάλης ἐσὶ καὶ νικητικ̃ς ἰσχύ. *Etenim imperium in homine etiam deterioribus in meliores obtigit: at in animo tropæum de ira statuere magna est victricisqe potentia.* Socratis dictum est, à Stobæo relatum *Tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 7. Μεγίσ μὲν ἀρχὴν εἶναι τὴν βασιλείαν, ἀρίσ δὲ τὸ ἑαυτ̃ ἄρχειν. *Principatum maximum esse regnare, sed optimum semetipsum regere.* & de Alexandro Plutarchus. *pag.* 676. *D.* Τ̃ νικ̃ντὸς πολεμίους, τὸ κρατεῖν ἑαυτ̃ βασιλικώτερον ἡγεῖτο. *Temperare sibi qam hostes vincere magis regium duxit.* Seneca, *de Benef. l.* 5. *c.* 7. *Gentes facilius est barbaras impatientesqe alieni arbitrii regere, qàm animum suum continere, & tradere sibi.* &, *Epist.* 75. *Hæc est absoluta libertas, in seipsum habere maximam potestatem. inæstimabile bonum est suum fieri.* Et, *Epist.* 113. *Sibi imperare maximum est imperium.* Et, *Qæst. Nat. l.* 3. *Nulla major est victoria, qàm vitia domuisse. innumerabiles sunt, qi urbes, qi populos habuere in potestate; pavcissimi, qi se.* Horatius *Carm. l.* 2. *Od.* 2.

Latius regnes avidum domando
Spiritum, qàm si Libyam remotis
Gadibus jungas, & uterqe Panus
Serviat uni.

Et Clavdianus *de* 4. *Cons. Honor.*

—tunc omnia jura tenebis,
Cum poteris rex esse tui.

Rectius enim is appellabitur Rex, (qi hoc præstiterit,) *qàm Tarqinius, qi nec se nec suos regere potuit.* Cicero *de fin. l.* 3. Dio Prusæus *Orat.* 49. *pag.* 540. Τοῦτό γε ὄντως φιλοσόφ τὸ ἔργον, ἡ αὐτ̃ ἀρχή. *At hoc verè philosophi officium, vel ejus imperium. pag.* 539. Τῷ δὲ τὴν ἀρχὴν ταύτην ἰσχυρ̃ς καὶ ἐγκρατ̃ς ἔχοντι, ὐ χαλεπὸν ἤδη καὶ συμπάντων ἀνθρώπων κρείττω γίνεσθαι. *Hunc autem qi hoc imperium fortiter & moderatè regit, non difficile jam est omnium hominum fieri supremum.* Et rursus, *pag.* 538. Ὁ τοίνυν φιλόσοφ αἰεὶ αὐτ̃ ἄρχει. ὁ τ̃ παντὶ χαλεπώτερον, ἢ συμπάντων μὲν ἑλλήνων, συμπάντων δὲ βαρβάρων βασιλεύειν. *Philosophus igitur semper sibi imperat, qod longe difficilius qàm omnium Græcorum universorumqe barbarorum regnum obtinere.* Vide *l.* 2. §. 2. & *l.* 11. §. 29.

Καλὰ μηδὲν παρίφορον] ità Basilienses. Verùm παρίφορον vox est navci. παράφορον D. Junius vult. qod Xylander etiam legisse videtur, qum *præcipitem* vertit. Est enim παράφορος proprie qi *transversus abripitur*; eique optimè opponitur, qi in suo sui imperio se continet. ità Herodianus *l.* 8. de qibusdam qi fluvium tranare volentes in aqas unà cum eqis se dederant, παρενεχθέντες ἀπώλοντο. *Vi fluminis abrepti perierant.* inde ἡ παραφορὰ à torrente fluminе translatum, *l.* 5. §. 23. & *l.* 12. §. 14.

ὁ κλύδων παραφέρει, *æstus abripere*, dicitur. at Lugdunensis περίφορον exhibet. qod secutus Mericus Casavbonus *circumactum* reddidit. atqe ità περιφέρεσθαι etiam usurpatur ab Apostolo, de hominibus instabilibus, qi cùm judicio certo nulli nitantur, ab aliis facilè circumaguntur, *ad Ephes. c.* 4. *v.* 14. Κλυδωνιζόμενοι καὶ περιφερόμενοι παντὶ ἀνέμῳ διδασκαλίας. *Qi fluctuemus, & circumferamur qovis vento doctrinæ.* metaphora ducta à navibus ἀναρματίσοις, uti priùs dictum, ad §. 8. Sed prius illud magis arridet. Vide *l.* 2. §. 7.

Ἐν ταῖς ἄλλαις περισάσεσι] περισάσεις istic, ut Galeno suprà ad §. 12. adducto, pro *rebus* ejusmodi nos *circumstantibus*, qæ negotium nobis molestiámqe aliqam facessant. de qa vocabuli hujus significatione dicetur ulterius ad *l.* 9. §. 13.

Τὸ ἔυκρατον τ̃ ἤθους] *mores benè temperati.* sive *morum insigne temperamentum.* De Avfidio Cicero *ad Famil. l.* 12. *Ep.* 37. *Est autem ità temperatis moderatisqe moribus, ut summa severitas, summa cum humanitate jungatur.* Idem de Lentulo *ad Attic. l.* 4. *Epist.* 6. *Virum bonum, & magnum hominem, & in summa magnitudine animi, multâ temperatum humanitate.* Tractum videtur ab aëris constitutione temperata, qando nec æstu torret, nec vexat frigore. Æschines (hujus enim esse docent Laërtius *l* 2. §. 61. Athenæus, alii) *Axiocho*: Οὔτε γὰρ χεῖμα σφοδρὸν, ὅτι θάλπ ἐγγίνεται, ἀλλ' ἔυκρατ ἀὴρ χέεται, ἀπαλαῖς ἠλίου ἀκτῖσιν ἀνακιρνάμεν. *Nam neqe vehemens hyems, neqe æstus est, sed temperatus fluit aer, solis radiis mollibus*, non vehementibus, *discretus.* Potest & à vino aqâ mitigato. in qibus miscendis si justa ratio habita fuerit, (artis avtem id esse docet Athenæus *l.* 10.) ἀφαιρήσει ἡ κρ̃σις τὸ οἴνου τὸ βλάπτον, ὃ συναιρῦσα τὸ χρήσιμον, *id qod noxium est, de vino auferet aqâ admixtâ, utili relicto.* Plutarchus *de leg. poet. pag.* 15. *E.* Inde οἶν ἔυκρατος, *vinum merum.* Polluci *l.* 6. *c.* 3.

Οὐ σχετλίως καὶ εργαστικὸν τῶν προκειμένων] *Ut qa instituissem, expeditè, nec magnâ cum molestiâ perficerem.* Xylander. *Negotia, qacunqe ea fuerint, cùm exqisitè, tum sine qiritatione, exeqi.* Mericus Cavsabonus. Eoqe sensu τὸ καλεργάζεσθαι usurpâsse Xenophon videtur, *Memorab. l.* 4. *pag.* 793. *A.* Καί τοί γε τοσούτῳ ταῦτα ἐκείνου δυσκαλεργασότερα φαίνεται, ὅτῳ περ πλείονων περὶ ταῦτα πραγματευομένων, ἐλάττους οἱ κατεργαζόμενοι γίγνονται. *Atqi tantum hæc illis effectu difficiliora sunt, qanto in his plures operam ponunt, ac pavciores id, qod moliuntur, conficiunt.* Thucydides etiam *l.* 4. *pag.* 295. *C.* Οὕτω τῇ παρούσῃ εὐτυχίᾳ χρώμενοι, ἐξίουν σφίσι μηδὲν ἐναντιοῦσθαι, ἀλλὰ καὶ τὰ δυσκαλᾶ ἐν ἴσῳ καὶ τὰ ἀποβάτα μεγάλῃ τῇ ὁμοίως καὶ ἐνδεεστέρᾳ παρασκευῇ καλεργάζεσθαι. *Adeo freti præsenti prosperitate dignum ducebant nihil voto suo repugnare, & difficillima peraqè atqe facilia, & sive magnis copiis, sive exiguis conficere.* Vide *l.* 9. §. 12. Usurpatur & de cibis digerendis concoqendisqe: unde alimenta εὐκαλέργαστα, *concoctu facilia*, & δυσκατέργαστα, *concoctu difficilia*, in medicorum scriptis freqentissima. & indè forsan mutuatum fuerit.

Πάντας αὐτῷ πιστεύειν] De Xenocrate Laërtius *l.* 4. Ἦν δὲ καὶ ἀξιόπιστος σφόδρα. ὥστε μὴ ἐξὸν, ἀνώμοτον μαρτυρεῖν, τοῦτῳ μόνῳ συνεχώρουν Ἀθηναῖοι. *Tanta apud suos fidei existimationem obtinuit, ut qod nemini cuiqam alioqi licitum, huic etiam injurato testimonium perhibere Athenienses permitterent.* Vide *ad l.* 3. §. 5. Eâdem ferè apud eosdem avtoritate fidéqe pollebat Aristides: sed & apud Romanos Cato Uticensis. Unde factum, ut de rebus fide omni prorsus indignis παροιμιωδ̃ς diceretur, Τοῦτο μὲν οὐδὲ Κάτωνος λέγοντος πιθανόν ἐσ. *Hoc nec Catone prædicante fidem meretur.* Plutarchus *in Catone.* Malè avtem Xylander istic, *Dicebat sibi verba facienti*, &c. qasi hoc de se prædicâsse Maximus diceretur, qod tam à Maximi moribus qàm & à Marci mente alienum est.

Ὅτι ὐ κακ̃ς πράττ] Geminum de Jesu nostro elogium populi apud *Marc. c.* 7. *v.* 37. Καλ̃ς πάντα πεποίηκε. *Omnia benè fecit.* Sed & de Davide dictum *Hist. Regum l.* 2. *c.* 3. *v.* 36. *Populo rectum videbatur, qicqid rex fecerat.*

Τὸ ἀθαύμαστον καὶ ἀνέκπλητον] alterum horum interpres Anglus omisit. Vide *l.* 12. §. 13. Zenonis placitum est apud Laërtium *l.* 7. *c.* 123. τὸν σόφον ὐδὲν θαυμάζειν. *Sapientem nihil admirari.* Qin & Zenone prior Democritus apud Stobæum *Tom.* 2. *tit.* 3. Σοφίην ἄθαμβον, ἀξίην πάντων καὶ τιμιωτάτην. *Sapientia nihil admirans aut stupens, rebus omnibus digna est, ut omnium pretiosissima* pronunciavit. Nec Democrito in hoc prorsus qicqam adversatur Heraclitus; Βλακὸς ἄνθρωπος ἐπὶ παντὶ λόγῳ ἐπ̃σθαι φιλεῖ. *Stultus homo qovis percellitur.* qod usurpat Plutarchus *de Poet. leg. c.* 10. & *de audiend.* Verùm illi moderantius. At utroqe isto antiqior longè Pythagoras, Zenoni planè σύμψηφ, hunc sese ex philosophia fructum percepisse

a L.7. §. 69. κτην, καὶ [a] μηδαμοῦ ἐπειγόμενον, ἢ ἀκνοῦν, ἢ ἀμη-
b προστισηρὸς L. 11. §. 18. χανῶν, ἢ καταφὲς, καὶ [b] προσισηρὸς, ἢ πάλιν θυ-
μούμενον, ἢ ὑφορώμενον. καὶ τὸ ἐυεργετικὸν, καὶ
c Sup. §. 7. & L.7.§.26. τὸ [c] συγγνωμονικόν. καὶ τὸ ἀψευδὲς, καὶ ἀδια-

nusquam festinus, aut segnis erat, nusquam perplexus, aut dejectus, aut ringi solitus: nec rursus iracundiæ, aut suspicionibus deditus. adhæc qòd benefacere promptus, & ignoscere. qòd verax; qódque homi-

ANNOTATIONES.

professus est, τὸ μηδὲν θαυμάζειν, *qòd nihil admiraretur*, sive *qòd nihil admiratione suâ dignum duceret*. qod tamen perperam à qibusdem acceptum monet Plutarchus *de audiend.* Hinc Horatius *l.* 1. *Epist.* 6.

Nil admirari propè res est una, Numici,
Solâque, qa possit facere & servare beatum.

Ex adversum tamen, Plato in *Theateto pag.* 115. *A.* Μάλα φιλοσόφου τοῦτο τὸ πάθος, τὸ θαυμάζειν. οὐ γὰρ ἄλλη ἀρχὴ φιλοσοφίας ἢ αὕτη. καὶ ἔοικεν ὁ τὴν Ἶριν θαύμαντος ἔκγονον φήσας, οὐ κακῶς γενεαλογεῖν. *Maximè philosophis hoc usu venit, ut admirentur. Neque enim aliud præter hoc est philosophiæ principium. Et qi Irim Thaumantis, id est, admirationis filiam esse tradidit, non absurdè ejus originem explicuit.* Cui & Clemens Alexandrinus calculum contribuit suum, *Stromat. l.* 2. *pag.* 380. *A.* Τῆς ἀληθείας ἀρχὴ, inqit, τὸ θαυμάζειν, ὡς Πλάτων ἐν Θεαιτήτῳ λέγει. καὶ Μαλθαίας ἐν παραδόσεσι παραινῶν, Θαύμαστον τὸ παράδοξον. βαθμὸν τοῦτον πρῶτον τῆς ἐπέκεινα γνώσεως ὑποτιθέμενος. ἢ κἂν τῷ καθ' Ἑβραίους Εὐαγγελίῳ, Ὁ θαυμάσας, βασιλεύσει, γένηται δὲ καὶ ὁ βασιλεύσας ἀναπαύσεται. *Veritatis principium est res admirari, ut dicit Plato in Theateto. Et Matthias adhortans in Traditionibus, admirare præsentia: eum esse primum gradum statuens ulterioris cognitionis. Qâ ratione etiam scriptum est in Evangelio secundum Hebræos: Qi admiratus fuerit, regnabit, & qi regnavit, requiescet.* Nec in hac parte à Magistro suo dissentiens Aristoteles τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ, *l.* 1. *c.* 2. Διὰ τὸ θαυμάζειν οἱ ἄνθρωποι καὶ νῦν καὶ τὸ πρῶτον ἤρξαντο φιλοσοφεῖν, ἐξ ἀρχῆς τὰ πρόχειρα τῶν ἀπόρων θαυμάσαντες, εἶτα κατὰ μικρὸν οὕτω προϊόντες, καὶ περὶ τῶν μειζόνων διαπορήσαντες. *Propter admirationem & nunc & primo inceperunt homines philosophari: à principio quidem admirando ea, qa de dubitandis faciliora erant: deinde paulatim ulterius procedentes, etiam de majoribus dubitando.* Et mox: Ἄρχονται μὲν γὰρ ἀπὸ τοῦ θαυμάζειν πάντες. *Incipiunt enim omnes ab admiratione.* Verùm conciliari poterunt istæ, qæ ex diametro repugnare sibi invicem videntur, sententiæ; si de tirone philosopho, Platonis istud, de veterano sapientiæ jam apicem summum assecuto, priora illa acceperimus. Cyrus denique Persas suos ità instituisse refert Xenophon *l.* 8. *pag.* 206. *C.* Ὡς μηδὲ μεταστρεφόμενοι φανεροὶ εἶεν, ὡς, οὐδὲν θαυμάζοντες. *Ut palam se non converterent, qasi nihil admirarentur.*

Καὶ μηδαμοῦ ἐπειγόμενον, ἢ ὀκνοῦν] qod *l.* 7. §. 69. dixit, μήτε σφύζειν, μήτε ναρκᾶν. *Nec aut festinat, aut torpescit.*

Ἢ ἀμηχανοῦν] ἀμηχανεῖν propriè *in eis esse angustiis, è qibus nullâ ratione, nullâ machinâ expedire vel extricare te possis.* itaqe verto, *perplexum esse.*

Ἢ προσισηρὸς] Suspecta vox. forsan προσοισηρὸς, ut gemina litera exscriptoris vitio exciderit, qo modo in προσοινοικιζομένας, *l.* 4. §. 16. Xylander *neqe mœstitiæ, neqe gaudii nimium.* Casaubonus *ridere*, vertit; sed ità ut *risus excessum* designet. Mihi aliò inclinat animus. σεσηρέναι est qod Latinis, *ringi*, vel etiam *dentibus renidere.* usurpatur plerumqe de *risu simulato*, qalis eorum, qi Græcis antiqis γναθμοῖς ἀλλοτρίοις, recentioribus ξεναῖς παρειαῖς γελᾶν, utì Eustathius *ad Odyss. σ'. malis alienis ridere*, Latinis dicuntur, ut Flacco *Sat.* 3. *lib.* 2. vel etiam de *indignatione*, *dissimulata* qidem, sed qæ istiusmodi oris habitu se prodat, qi cùm *risum*, vel *irrisionem præ se ferat*, ab animo tamen exacerbato proveniat. ita *ringi* Latinis, non simpliciter *irasci*, utì exiliter nimis Nonius, sed *tacitum stomachari, cùm aliud præ te feras*, utì Donatus, in Terentiano illo *Phorm.* 2. 2. ubi *risui vero* opponitur;

— ille ringitur, tu rideas.

Sidonius *Carm.* 23. *v.* 87.

Multùm ringitur otiosa virtus.

Marcus noster *l.* 11. §. 18. Τὰ ἐυμενῆ ἀνίκητον, ἐὰν γνήσιον ᾖ καὶ μὴ σεσηρὸς, μηδὲ ὑπόκρισις. *Si verum ac genuinum fuerit, non personatum & ementitum.* qale eorum, qi vultu orisqe habitu externo offensionis speciem nullam læsi proferunt, sed injuriarum despectum qendam præ se ferunt, cùm animus tamen intùs odiis occultis æstuet. Apud Svidam, Procopius, opinor, Ἐν τοῖς ἀνεκδότοις, Λίαν γὰρ ἐς αὐτὴν ἡ Θεοδώρα ἠγριάνθη καὶ ἐσεσήρει. *Valdè adversus eam Theodora exacerbata erat, & ringebatur.* ut sit istic προσεσηρέναι, sive σεσηρέναι πρός τι, *ad rem aliqam*, sive *ad occasionem aliqam ringi*, hoc est, vel exacerbari, vel renidere aliqem, ad risum qendam adscititium composito vultu, cùm animo tamen angeretur. id qod *affectationem canina æquanimitatis stupore formatam*, nuncupâsse videtur Tertullianus *de Patient. c.* 2.

Καὶ τὸ συγγνωμονικὸν] De Demonacte Lucianum vide ad *l.* 5. §. 22. Præclara sanè Catonis majoris, referente Plutarcho *pag.* 340. *F.* vox illa, Πᾶσι τοῖς ἁμαρτάνουσι δῶναι συγγνώμην πλὴν αὐτῷ. *Veniam se dare omnium noxis, præterqam suis.* Cui gemina Plinii minoris ista, *l.* 8. *Epist.* 22. *Optimum & emendatissimum existimo, qi cæteris ità ignoscit, tanqam ipse qotidie peccet; ità peccatis abstinet, tanqam nemini ignoscat.* Concinnat & Senecæ illa, *de benef. l.* 1. *c.* 10. *Hoc tu cave, tanqam maximum crimen, nè admittas: ignosces tanqam levissimo, si admissum est.* &, *ad Marc. c.* 4. *Nec qicqam pulcrius existimo in fastigio collocatis, qàm multarum rerum veniam dare, nullius petere.* In qam ferè sententiam de Marco Dio Cassius *l.* 71. *pag.* 815. *B.* Αὐτὸς μὲν ἀπάντων τῶν ἁμαρτημάτων ἀπέχετο, καὶ ὅτε ἐκὼν ὅτε ἄκων ἐπλημμέλει. τὰ δὲ δὴ τῶν ἄλλων ἁμαρτήματα, καὶ μάλιστα τὰ τῆς γυναικὸς, ἔφερε, καὶ ὅτε ἐπολυπραγμόνει, καὶ ὅτε ἐκόλαζε. *Ipse ab omnibus vitiis abstinuit, qum nec sponte, nec imprudens deliqueret; sed etiam aliorum vitia, maximè uxoris tulit, dum ea nec investigaret curiosius, nec puniret.* Cæterùm Stoicorum placitis ista adversari prorsus videntur. Censent siqidem illi ut Laërtius *l.* 7. *c.* 123. in *Zenone* sapientes, ἐλεήμονας μὴ εἶναι. συγγνώμην τε ἔχειν μηδενί, *misericordes non esse, neqe veniam alicui habere.* Et Stobæus Collectan. *Tom.* 2. *tit.* 46. Φασὶ μηδένα συγγνώμονα ἔχειν μηδενί, τὸν νοῦν ἔχοντα. καὶ δεόντως λέγεσθαι τὸ μηδὲ συγγνώμην ἔχειν τοῖς ἁμαρτάνουσι. *Dicunt virum prudentem nemini veniam dare: propterea rectè dici, veniam non esse dandam peccantibus.* Hæc tum commemorat, tum & exagitat Cicero *Orat. pro Murænâ. Fuit qidem summo ingenio vir Zeno, cujus inventorum anuli Stoici nominantur. hujus sententia sunt & præcepta hujusmodi; sapientem gratiâ nunqam moveri; nunqam cujusqam delicto ignoscere. neminem misericordem esse, nisi stultum & levem. Viri non esse, neqe exorari, neqe placari.* Et mox: *Supplices aliqi veniunt, miseri & calamitosi? sceleratus & nefarius fueris, si qidqam misericordiâ adductus feceris. Fatetur aliqis sè peccâsse, & ejus delicti veniam petis? nefarium est facinus, ignoscere; exorari, scelus; misereri, flagitium.* Et rursus sua illorum præceptis opponens. *Nihil ignoveris. Imò aliqid, non omnia. Nihil gratiæ caussâ feceris. Imò nè resistito* [al. *persisto*] *gratiæ, cùm officium & fides postulabit. Misericordiâ commotus nè sis. sed tamen est etiam in dissolvenda severitate laus aliqa humanitatis.* Agnoscit, sed explicare ac mollire conatur Seneca *de Clement. l.* 2. *c.* 5. *Scio malè audire apud imperitos sectam Stoicorum tanqam nimis duram. Objicitur enim illi, qod sapientem negat misereri, negat ignoscere. hæc si per se ponantur, invisa sunt. videntur enim nullam spem relinqere humanis erroribus, sed omnia delicta ad pœnam deducere. Qod si est, qid hâc sectâ durius, qa dedisce re humanitatem jubet, portumqe adversus fortunam certissimum, mutuum auxilium cludit? sed nulla secta benignior lenioreqe est, nulla amantior hominum, & communibus bonis attentior.* Et, *c.* 7. *At, qare non ignoscat, dicam. Venia est pœna meritæ remissio. ei igitur ignoscitur, qi puniri debuit. Sapiens autem nihil facit, qod non debet; nihil prætermittit, qod debet. Itaqe pœnam, qam exigere debet, non donat: sed illud, qod ex venia consequi vis, honestiore tibi viâ tribuit. Parcit enim sapiens, consulit, & corrigit. idem facit, qòd si ignosceret, nec ignoscit. qoniam qi ignoscit, fatetur aliqid se, qod fieri debuit, omisisse. Aliqem verbis tantùm admonebit, pœnâ non afficiet, ætatem ejus emendabilem intuens: aliqem invidiâ criminis manifestè laborantem, jubebit incolumem esse; qia deceptus, qia per vinum lapsus: hostes dimittit salvos; aliqando etiam laudatos, si honestis caussis pro fide, pro fœdere, pro libertate in bellum accincti sunt. Hæc omnia non venia, sed clementia opera sunt.* Verùm hæ sunt Stoicorum argutiolæ spinosæ, & subtilitates supervacaneæ, qas Marcus noster, solidior qàm subtilior, minùs curâsse videtur: imò meræ sunt, Senecâ ipso censente, λογομαχίαι. Sic enim ipse demum *ibidem. De verbo, ut mea fert opinio, qæstio est; de re qidem convenit.* Sed de istis ampliùs, *ad lib.* 2. §. 13. De Pio certè Capitolinus. *Ad indulgentias promissimus fuit.* Et, *His qos Adrianus damnaverat, in Senatu indulgentias petiit.* Idémqe de Marco. *Fuit per omnia moderatissimus, in hominibus deterrendis à malo, invitandis ad bona, remunerandis copiâ, indulgentiâ liberandis: fecitqe ex malis bonos, ex bonis optimos: moderatè etiam cavillationes nonnullorum ferens.* & rursus: *Erat mos iste Antonino, ut omnia crimina minori supplicio qàm legibus plecti solent, puniret: qamvis nonnunqam contra manifestos & gravium criminum reos inexorabilis permaneret.* Κἂν ἄρα συμβῇ τισι τὴν τιμωρίαν ὑποσχεῖν, ὡς τὸ παθεῖν καὶ δίκην δοῦναι δεινὸν νομίζουσιν, ἀλλὰ μὴ μείζω παθεῖν, πρὸς κέρδος τιθέντας. *Qod si pœnas aliqi dare cogantur, non id tam grave ducunt, qàm, qod majora non patiantur, præclarè secum agi putant.* Aristides de eodem *Orat. in regem Tom.* 1. *pag.* 110. De Agricola Tacitus: *Omnia scire, non omnia exeqi: parvis peccatis veniam, magnis severitatem commodare: nec pœnâ semper, sed pœnitentiâ sapius contentus esse.* Vide *infra* §. 16. τὸ ἥμερον.

Καὶ

hominis ejuſmodi ſpecimen dare videretur, qi perverti neſciret potiùs, qàm qi corrigi unqam opus haberet. qòd nemo qiſqam inventus ſit; qi vel contemptui ab illo haberi ſe exiſtimaret, vel præſtantiorem ſe illo opinaretur. deniqe qòd urbanitatis lavdem nevtiqam affectâverit.

§ 16. A patre manſvetudinem, & in rebus accuratè jam decretis conſtantiam immotam.

τρόφῳ μᾶλλον ἢ a διορθωμένῃ φαντασίαν παρέχειν. καὶ ὅτι ὅτε ᾠήθη ἂν ποτέ τις ὑπερορᾶσθαι ὑπ' αὐτοῦ, ὅτε ὑπέμενεν ἂν κρεῖττονα αὐτοῦ αὐτὸν ὑπολαβεῖν. καὶ τὸ b ἐυχαριεντίζεσθαι.

a L. 7. §. 12.

§ 16. Παρὰ δὲ πατρὸς, τὸ ἤμερον, καὶ c μετεωρολόγου ἀσαλεύτως ἐπὶ τῶν ἐξητασμένως κριθέντων.

b ὃ καὶ Sup. §. 7. & L. 3. §. 5.

c L. 3. §. 5. 15. & l. 11. §. 9.

ANNOTATIONES.

Καὶ ἀδιαστρόφῳ μᾶλλον ἢ διορθωμένῃ φαντασίαν παρέχειν] *magisque conſtantiam erroris ſecuram, qàm erroris correctionem præ ſe tuliſſe.* Xylander obſcurius pavlò. Hoc vult, Cùm ſit prima fœlicitas, à recti norma nè minimùm qidem, vel diſcedere, vel diſtorqeri: ſecunda, ſi qis qoqo deflexerit, ὡς διορθώσεως χρήζειν, *morum curatione & correctione indigere,* (ut ipſe de ſe dixerat, *ſuprà* §. 7.) ad rectitudinis ſtatum priſtinum denuò reduci; qùm, *qod naturâ bonum eſt, neqe emendari, neqe corrigi ſe poſcat,* ut *l.* 2. Arnobius; eam in Maximo rectitudinis firmitatem & ſtabilitatem extitiſſe, ut ope alterâ iſtâ nihil opus habuerit, τὴν διόρθωσιν ἀδέχομένῳ; *nullam correctionem admittens.* qod de Deo Ariſtoteles *de mund. c.* 6. ità ſaltem *in bonum transfiguratus,* ut *nihil in eo ſupereſſet, qod mutandum videretur,* ut Seneca, *Epiſt.* 6. In qem eundem ſenſum & illa accipi poſſunt, qæ habentur *l.* 3. §. 5. Ὀρθὸν εἶναι χρὴ, οὐχὶ ὀρθούμενον. *Rectum, non ſurrectum ac ſuffultum eſſe oportet.* Et *l.* 7. §. 12. Ὀρθὸς, ἢ ὀρθούμενος. *Aut rectus, aut erectus ſis.* Neqe enim ἀδιαστροφίαν ſive *pertinaciam* illam Marcus noſter in Maximo avt offenderat, avt ſi offendiſſet, prædicaret; qâ nihil in natura ſua magis lavdare ac probare palam profitebatur, portentum illud hominis, Cajus Caligula, ut Svetonius *l.* 4. *c.* 29. cùm nihil ſit hâc magis avt devitandum, avt deteſtandum; ab eâqe Marcus & ipſe ſe cum primis abhorrere doceat, *l.* 6. §. 21. & alios itidem ſeriò ſeduloqe dehortetur, *l.* 4. §. 12.

Οὐδὲ ὑπέμενεν ἂν κρεῖττονα αὐτὸν ὑπολαβεῖν] Miranda de hominis præſtantiâ aliorum omnium conſenſio, cui nemo qisqam deprehenſus eſt, qi exæqare ſe avſus eſſet. Stupenda etiam, non ſuſpicienda duntaxat, in tanta univerſorum exiſtimatione, hominis modeſtia, qi neminem qenqam unqam neglectui avt deſpectui habuerit.

Καὶ τὸ ἐυχαριεντίζεσθαι] Nec occurrere alibi vocem hanc exiſtimo; & hoc loco mihi ſuſpecta eſt plané. Siqidem χαριεντισμὸς ſive urbanitas, parum diſtare videtur, vel ab ἀσυνολογίᾳ, *dictionis elegantioris ſtudio,* qam repudiat Marcus *ſuprà* §. 7. vel à κομψείᾳ, *ſermonis elegantiâ* etiam, qam non ſemel damnat *l.* 3. §. 5. & 8. & *l.* 4. §. 51. unde τὸ χαριεντίζεσθαι καὶ τὸ κομψεύεσθαι à Platone conjunguntur, *Polit. l.* 4. *pag.* 642. C. Εἰ ἔτι μᾶλλον χαριεντίζοιτο ὁ ταῦτα λέγων, κομψεύοιτο. *Si artificioſius & argutius iſte luſerit aſſerens.* qin & Svidas τὸ καταχαριεύεσθαι, *ſe oſtentare,* exponit per χαριεντίζεσθαι. qod Marco itidem in vitio ponitur, *l.* 5. §. 5. forſan tamen exiſtimaverit qis, τὸ ἐυ iſtud adjectum, urbanitatem ità condire poſſe, ut ſuo modo, ſuâqe tempeſtate adhibita, (qod non obſervant οἱ χαριεντιζόμενοι ἐν μὴ χαρίεντι καιρῷ, *faceti, lepidi tempore minus grato,* uti Dionyſius Halicarnaſſeus in *Lyſia* loqitur) etiam citra Stoicæ ſeveritatis violationem ullam locum ſuum obtineat. qum τὸ ἔυχαρι, *feſtivum,* in Pio prædicet ipſe *infrà* §. 16. Xylander *liberaliter qoqe facetum eſſe.* qod tam à Maximi inſtituto, qàm & à Marci, puto, ingenio, aberat procul. Verùm ego Marco ipſo avtore, τὸ δὲ χαριεντίζεσθαι reſcribere non dubitem; atqe ità Marcum ipſum ſcripſiſſe, pignore etiam interpoſito, contendere avſim. τὸ χαριεντίζεσθαι certè in ſeqiorem partem uſurpari, docent, cum ex Ariſtophanis illo, χαριεντίζεις (τίζῃ f.) καὶ καλαπαίζεις ἡμῶν καὶ βωμολοχίνῃ. Χαριεντίζεις, *facete cavillaris,* & *nobis illudis,* & *ſcurriliter loqeris.* apud Etymologum & Svidam; qi & χαριεντιζόμενοι exponunt ἐυτραπελευόμενοι, σκώπτοντες, *urbanitate utentes, facetiis utentes, cavillantes.* tum & ex Gloſſario, ubi χαριεντίζεσθαι, *carinari. Carinari* avtem in Iſidori *Gloſſis* eſt *illudere.* Et *carinantes* apud Feſtum, *probra objectantes,* ſive *objicientes.* qibus accedit, qod *carinare,* Servius *ad Æn. l.* 8. explicat *obtrectare.* adductis Ennii illis,

—neqe me decet hanc carinantibus edere chartis.

&,

Contra carinantes verba atqe obſcæna profatus.

ubi in priore verſu pro *hanc, haic,* ſive *hæc* Merula; in altero, pro *atqe, aiqe,* ſive, *aqe,* Caſtricomius legendum cenſet. porrò *carinare à navium carinis dictum* vult Feſtus, an hujus mutilator Pavlus; *qod ut infima navis pars carina; ità ſortis infimæ homines, qibus ſcommata id genus jacere uſus eſſet.* at Joſephus Scaliger, & hunc ſecuti Merula *ad Ennium,* & *ad Strabonem* Caſavbonus, *carinari* Latinis eodem modo dictum ſtatuunt, qo Græcis γεφυρίζειν. nec indicant tamen unde nominis id tractum velint. à *Carinis* ne loco in urbe ſic dicto; an à *navium carinis,* ut ad navtis uſitata convicia reſpiciat, de qibus Flaccus *ſerm. l. Sat.* 5.

Tum pueri navtis, pueris convicia navta
Ingerere.

nam Feſto qæ tribuitur notatio nec navci eſt. ego ſanè à χαριεντίζεσθαι ipſo *cavinari* vel deductum, vel corruptum, nullus ambigo.

§ 16. Τῦ πατρὸς] *Patrémne* velit naturalem, *Annium Verum,* de qo *ſuprà* §. 2. an adoptivum, *Antoninum Pium,* ambiget forſan qiſpiam. Verùm hunc potiùs deſignatum exiſtimem, cùm qia ille, Marco noſtro impube adhuc, exceſſiſſe videtur; ut ex Capitolino conjicere eſt, tum qia hæc eadem (qæ & magna ex parte ſunt principis potiùs, qàm privati hominis, virtutes) pleraqe ferè de Pio enunciata deprehenduntur *l.* 6. §. 30. idem ſtatuit & Caſavbonus *ad Marci vitam.* Interim falſus eſt Theodoretus, ſi Pii gnatum Marcum exiſtimavit, qod verba ipſius ſonare videntur, *therapeut. l.* 9. ubi poſtqam de Hadriano dixerat, Καὶ Ἀντωνῖνος, inqit, ᾧ Βῆρος ὁ ἐξ ἐκείνου. & Acciaolus, *Antonimus qi Hadriano ſucceſſit, qiqe ex eo genitus eſt Verus.* Marcum enim potiùs qàm Lucium deſignatum opinor, cùm eò loci, tum & operis ejuſdem *l.* 6. ubi Imperatorum ſeries ità digeritur, Ἀδριανὸς, ᾧ Ἀντωνῖνος ὁ πρῶτος, ᾧ Βῆρος, ᾧ Κόμμοδος. *Adrianus, & Antoninus primus, & Verus, & Commodus.* Cæterùm de Vero nevtro verum eſt, *ex Pio* fuiſſe *genitum.*

Τὸ ἤμερον] De Pio, Capitolinus. *Erat moribus clemens, ingenio placidus & mitis. Nulli acerbus, cunctis benignus.* Evtropius. Et Avrelius Victor. *Adeò manſvetus, ut inſtantibus patribus, ad eos, qi contra eum conjuraverant, perſeqendos, compreſſerit qæſtionem. uſqe eò avtem mitis fuit, ut cùm ob inopiæ frumentariæ ſuſpicionem lapidibus à plebe Romana perſtringeretur, maluerit ratione expoſitâ placare, qàm ulciſci ſeditionem.* Marcum pariter prædicat Galenus in *Comment. de libr. ſuis,* ἐυγνώμονά τε καὶ μέτριον, ἥμερόν τε καὶ πρᾶον, *candidum, modeſtum, clementem & mitem.* Clementiam Marci celebrat cum aliis & Capitolinus. Sed præcipuè Ariſtides & Dio. Ille *Orat. in Regem Tom.* 1. *p.* 111. Ὢν γὰρ, inqit, τηλικοῦτος ὁ βασιλεὺς, ἡμερότητι καὶ ἐπιεικείᾳ διενήνοχεν ἁπάντων βασιλέων. *Qod in tanta potentia reliqos reges omnes clementia & æqitate ſuperavit.* Iſte in *Marco pag.* 813. *C.* Οὕτω τι, inqit, καθαρὸς διὰ πάντων, καὶ χρηστὸς, καὶ ἐυσεβὴς ἐγένετο, ὡς ἔγραψε τῇ βουλῇ μηδένα τῶν Κασσίῳ συναραμένων τεθνάναι. Μὴ γὰρ γένοιτο, ἔφη, μηδένα ὑμῶν ἐπ' ἐμοὶ, μήτε τῇ ἐμῇ, μήτε τῇ ὑμετέρᾳ ψηφῷ σφαγῆναι, καὶ τέλος ἔφη, ὅτι ἂν μὴ τύτῳ τύχω, σπένδω πρὸς τὸν θάνατον. *Uſqe adeo per omnia purus, mitis & pius erat, ut ſcripſerit ad ſenatum, ne qis eorum, qi opem Caſſio tuliſſent, morte afficeretur. Abſit enim, inqit, ut, me tenente principatum, veſtrum qiſqam meo veſtrove decreto capite damnetur. Ad extremum addidit, qod ſi id à vobis non impetrabo, ad mortem ibo celeriter.* Unde in Senatu acclamatum ei refert Vulcatius in *Caſſ. Antonine pie, Dii te ſervent. Antonine clemens, Dii te ſervent.* Vide *ſuprà* §. 15. Τὸ συγγνωμονικὸν.

Μετεωρολόγου ἀσαλεύτως ἐπὶ τῶν ἐξητασμένως κριθέντων] Ità *l.* 6. §. 30. Τὸ ὑπὲρ τῶν καλῶς λόγου πραττομένων ἔυτονον, *conſtantem in rebus rite geſtis tenorem.* Verùm cave iſtic intelligas ἀδιαστροφίαν illam, qam Cajum Imperatorem in ſe maximè probaſſe, ex Svetonio ſuprà monuimus, ad §. 15. avt Neronis etiam pervicaciam, dixerim an præcipitantiam obſtinatam, cui illud Caſſio *lib.* 62. *pag.* 706. *E.* referente, ſubinde in ore, Περὶ ὧν ἂν ἅπαξ τι εἰπω, μηκέτι μοι αὖθις πούθῃ. *Ne me, de qibus ſemel dixero, iterum interroges.* Siqidem ut Seneca, *de benefic. l.* 4. *c.* 38. *Hoc verò ſuperba ſtultitia perſeverantia eſt, Qod ſemel dixi, qalecunqe eſt, fixum ratúmqe ſit.* Qomodo apud Antiphanem ille in *Gorgytho,* referente Athenæo *l.* 8.

Ἥτλόν γ' ἀποσαίην ἂν, ὧν προειλόμην,
Ἢ Καλλιμέδων Γλαύκυ προῖτ' ἂν κρανίου.
In iis qæ decrevi minus diſcedam à propoſito,
Qam ab emendo Glavci capite Callimedon deſtiterit.

Nec ſtultitiæ tantùm, ſed & inſcitiæ proprium. Syneſius *in calvit. pag.* 72. de plebe imperita: Καὶ γὰρ ἀμαθεῖς ὄντες, ἰσχυρογνώμονές εἰσι, καὶ χαλεποὶ προστάται· τῶν ἀτόπων προλαβεῖν ὡς ἄν τις τῶν πατρίων παρακινῇ, ταχὺ πιεῖται τὸ κώνειον. *Et qidem qum imperiti atqe inſciti ſint, propoſiti nihilominus tenaces ſunt, & in tuendis iis qæ præſumpſerunt, qamvis abſurdis mirum in modum pertinaces. Unde ſi qis ſecus aliqid faxit, qàm patrii ritus atqe inſtituta ferant, cicutam protinus bibet.* Verùm rationibus veris certiſqe ſubnixam conſtantiam intelligit in rebus accuratè perpenſis, & veritati æqitatiqe conſentaneè conſtitutis. Rectè Seneca *Epiſt.* 23. *Conſtituendum eſt qid velimus, & in eo perſeverandum. Nam illi, qi ex aliis propoſitis in alia tranſiliunt, avt nè tranſiliunt qidem, ſed caſu qodam tranſmittuntur, qomodo habere qidqam certum manſurumve poſſunt?* Et, *de beat. c.* 8. *Fidens ſit animi: ſed fiducia ejus non ſine ſcientia ſit, non ſine conſtantia. ità maneant illi ſemel placita,*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

a L.6.§.30. καὶ τὸ [a] ἀκενόδοξον περὶ τὰς δοκούσας τιμάς. καὶ
b L.8.§.1. τὸ [b] φιλόπονον, καὶ ἀνδελεχές. καὶ [c] τὸ ἀκουστικὸν
b L.5.§.2. τῶν ἐχόντων τι κοινωφελὲς εἰσφέρειν. καὶ τὸ ἀπαραιτέτως εἰς τὸ κατ' ἀξίαν ἀποτεμηλικὸν ἑκάστῳ. καὶ τὸ
d Sup.§.8. [d] ἔμπροσθεν, πᾶν μᾶλλον χρεία ἐντάσεως, πᾶν δὲ ἀνέσεως. καὶ τὸ παῦσαι τὰ περὶ τοὺς ἔρωτας τῶν μειρακίων. καὶ ἡ κοινονομοσύνη.

qòd in honoribus, qi habentur, istis, gloriæ inani nihil concesserit; qòd laboribus ferendis cùm libens, tum & assiduus, se dederit. qòd eos avdire promptus fuerit, qi adferre qid poterant, qòd in publicum conduceret: qódque nemo illum abducere qiverit, qin pro merito suo unicuiqe rependeret. qòd probè noverat, ubi vehementiùs, ubi remissiùs agere opus esset; qòd ab adolescentium amoribus coercuerat se. qòd civiliter admodum se gessit. qòd ami-

ANNOTATIONES.

placita, nec ulla in decretis ejus litura sit. A constantia certè lavdat Pium Capitolinus; utì mox videbitur. Verùm de argumento isto habetur elegans sanè Epicteti dissertatio apud Arrianum *l.* 2. *c.* 15. ubi inter alia hæc habet. Τοῖς κριθεῖσιν ἐμμένειν δεῖ, ἢ πᾶσιν, ἀλλὰ τοῖς ὀρθῶς. *Decretis insistendum est, non omnibus, sed rectis.* — ἢ θέλεις τὴν ἀρχὴν ποιῆσαι καὶ τὸν θεμέλιον, τὸ κρίμα σκέψασθαι, πότερον ὑγιὲς ἢ οὐχ ὑγιές, καὶ ὕστω λοιπὸν ἐποικοδομεῖν αὐτῷ τὴν εὐτονίαν, τὴν ἀσφάλειαν; ἂν δὲ σαπρὸν ὑποσήσῃ καὶ καλαπίπλον, οὐκ οἰκοδόμημά τι ὄν, ὅσῳ ἂν πλείονα καὶ ἰσχυρότερα ἐπιθῇς, τοσούτῳ θᾶττον καλενεχθήσεται. *Non à principio vis ordiri & jacere fundamentum, decretum considerando, rectumne sit an pravum, ac tum demum in eo exædificare firmitatem istam & constantiam? qod si fundamentum putre ac ruinosum jeceris, qo plura & firmiora imposueris, eo cstius ædificium corruet.* Vide *ad l.* 8. §. 16.

Τὸ ἀκενόδοξον περὶ τὰς δοκούσας τιμάς] idem & *l.* 6. §. 30. De Pio Victor. *Appetentiâ gloriæ carens & ostentatione.* Qin &, Capitolino teste, *menses Septembrem atqe Octobrem* cùm *Antoninum atqe Faustinum* (ab ipsius uxorisqe suæ nominibus) *appellandos decrevisset Senatus, id Antoninus reppulit.* qanqam cæteroqin honoris sibi suisve ab eisdem oblatum delatúmqe, qod legitur, aspernatus. Vide *infrà*, §. 17.

Τὸ φιλόπονον] Verùm ista potiùs Ælii Adriani lavs fuerit, de qo Victor: *Immensi laboris: qippe, qi provincias omnes pedibus circumierit, agmen comitantium prævertens.* Sed & hanc lavdem etiam Marco tribuit Dio: Vide *infrà ad illa,* ἢ προαπίη. Capitolinus item verbis illis: *Magno igitur labore, etiam suo, gentes asperrimas vicit.*

Τὸ ἀκουστικὸν τῶν ἐχόντων τι κοινωφελὲς εἰσφέρειν] De eodem *l.* 6. §. 30. Τὸ ἀνεχέσθαι ἀνελεημόνων παῤῥησιαστικῶς τοῖς γνώμαις αὐτοῦ, καὶ χαίρειν, εἴ τις δείκνυσι βέλτιον. *Ut sententiis ipsius liberè se opponentes sustinuerit, gavisus etiam si qis melius qicqam proferret.* Optimè Agamemnon *Iliad.* ξ'. *v.* 107.

Νῦν δ' εἴη, ὃς τῆς δὲ ἀμείνονα μῆτιν ἐνίσποι,
Ἢ νέῳ, ἠὲ παλαιός. ἐμοὶ δέ κεν ἀσμένῳ εἴη.
Nunc autem sit, qi hoc melius consilium dicat
Vel juvenis, vel senex, mihi autem lubenti fuerit.

Sophocles Antigon. *v.* 739.

Ἄναξ, σέ τ' εἰκὸς, εἴ τι καίριον λέγει,
Μαθεῖν, σέ τ' αὖ τῷδ'. ἓν γὰρ ἕρπομεν διπλᾷ.
Rex, convenit te, siqid rectè dicitur,
Discere, & hunc vicissim, rectè enim dictum est, audire.

Et rursus *v.* 730.

Μὴ νῦν ἐν ἡδονῇ μᾶλλον ἐν σαυτῷ φόρει,
Ὡς φῶς σὺ, κ' οὐδὲν ἄλλο, τῶν ὀρθῶς ἔχειν.
Me unum hunc morem tantum retineas,
Ut putes nihil esse rectum, nisi qod tu dicis.

Rursus *v.* 725.

Ἀλλ' ἄνδρα, κἂν τις ᾖ σοφὸς, τὸ μανθάνειν
Πολλ' αἰσχρὸν οὐδὲν, καὶ τὸ μὴ τείνειν ἄγαν.
Sed etiam sapientem virum discere
Multa non est turpe, & non nimium repugnare.

Et denuò *v.* 738.

Καὶ τῶν λεγόντων ἓν, καλὸν τὸ μανθάνειν.
Honestum est alios etiam audire.

Et ibidem *v.* 1147.

Εὖ σοι φρονήσας, ἓν λέγω. τὸ μανθάνειν
Δ' ἥδιον ἓν λέγοντος, εἰ κέρδος φέρει.
Bene tibi volens suadeo:
Prodest autem audire bene monentem.

Anacharsis apud Plutarchum in *Symposio*, cùm qæreretur, ecqid regem maximè illustrem faceret, respondisse dicitur, Εἰ μόνος φρόνιμος εἴη. *Si solus sapuerit.* qod mihi videtur à ratione qàm longissimè dissitum. Itaqe malim, qod Stobæus exhibet *Tom.* 2. *tit.* 48. Εἰ μὴ μόνος φρόνιμος εἴη. *Si non solus sapuerit, si sapientiâ suâ non fuerit contisus nimis, dum se solùm sapere existimat.* Qod de Tiresia Homerus *Odyss.* κ'. *v.* 495. de Scipione Cato apud Plutarchum in *Apoph.* Et *Polit.* de Chrysippo alii apud Laërtium *l.* 7. §. 183.

Οἷος πέπνυται. τοὶ δὲ σκιαὶ ἀΐσσουσι.
Hic solus sapit: ast alii velut umbra feruntur.

Et Callimachus hymn. *in Lavacr. Pallad. v.* 129.

Μοῦνος πεπνύμενος.
Solus prudens.

Qalis Creon depingitur à Strattide in *Phœnissis* apud Athenæum *l.* 14. *pag.* 621. *F.*

Οὐδὲν συνίετε πᾶσα Θηβαίων πόλις,
Οὐδέν πολε. —
Nihil intelligitis universi Thebarum cives,
Nihil prorsus.

A Et à Sophocle in *Antigon. v.* 741.

Οἱ τηλικοί δε καὶ διδαξόμισθα δὴ
Φρονεῖν πρὸς ἀνδρὸς τηλικοῦδε τὴν φύσιν;
An tali ætate discemus
Sapere a juvene?

Siqidem, ut apud eundem Creontem filius patrem prudentior monet *v.* 722.

Ὅστις γὰρ αὐτὸς ἢ φρονεῖν μόνος δοκεῖ,
Ἢ γλῶσσαν ἢν ἐκ ἄλλος, ἢ ψυχὴν ἔχειν,
Οὗτοι διαπτυχθέντες ὤφθησαν κενοί.
B *Qi enim solus sapere videtur,*
Aut linguam, aut mentem habere, qam nemo habeat;
Is retectus inanis deprehensus est.

& Evripides *Æolo* apud Stobæum *Tom.* 2. *c.* 22.

—τούτῳ δ' ἀνδρὶ μήτ' εἶναι φίλος,
Μήτε ξυνεῖναι, ὅστις αὐτάρκη φρονεῖν
Πέποιθε, δοῦλος τοὺς φίλους ἡγούμενος.
—Cæterùm hujusmodi ne mihi contingat amicus,
Neqe contubernalis, qi satis multa sapere se
Sibi persvadet, & pro servis amicos æstimat.

C Ità qi solus sapit, bis desipit; dum aliorum consilia respuit & desipuit, aliorúmqe consortia abs se abdicat. qibus duobus nihil potest esse principibus perniciosius. fit deniqe qod Plato *ad Dion. Epist.* 4. & ex Platone Plutarchus *de adulat.* & in *præcept. Polit.* αὐθάδειαν ἑηνμίας ξύνοικος. *austeritas solitudinem amicorum parit.* De Marco nostro Capitolinus. *Semper sanè cum optimatibus, non solùm bellicas res, sed etiam civiles, priusqam faceret aliqid, contulit,* deniqe, sententia illius præcipua semper hæc fuit, *Æqius est, ut ego tot & talium amicorum consilium sequar, qàm ut tot & tales amici meam unius voluntatem sequantur.* Optimè L. Æmylius apud Livium *l.* 44. *Non sum is, qi non existimem admonendos duces esse: imò eum, qi de sua unius sententia omnia gerat, superD bum judice magis qàm sapientem.*

Τὸ ἀπαραιτέτως εἰς τὸ καθ' ἀξίαν ἀποτεμηλικὸν ἑκάστῳ] De eodem *l.* 6. §. 30. Ὡς ἀκριβὴς ἦν ἐξεταστὴς ἠθῶν καὶ πράξεων. *Ut morum actionúmqe accuratus explorator fuerit.* Capitolinus. *Fuit sanè eâ constantiâ, ut septenis & novenis annis in provinciis bonos præsides detineret.*

Τὸ ἔμπροσθεν, πᾶν μὲν χρεία ἐντάσεως, πᾶν δὲ ἀνέσεως] *Diligens agri cultor, mitis, largus;* & *omnia hæc cum mensura.* Capitolinus. Vide *suprà* qæ de Apollonio §. 8. Seneca, *Epist.* 89. *Impetus ex dignitate rei cujusqe concipitur, proinde remissior acriórve, prout illa digna est peti.*

E Τὸ παῦσαι τὰ περὶ τοὺς ἔρωτας τῶν μειρακίων] qibus scilicet cùm Hadrianus, tum & Trajanus nimiopere addicti: utì ex Dione liqet & Capitolino. Vide *infrà* §. 17. Θεοδότου.

Ἡ κοινονομοσύνη] *qod utilitati publicæ omnes cogitationes impendebat.* Xylander. Κοινονομοσύνη vocabulum compositione novâ, vel à nostro fabricatum, vel à suis receptum. hoc enim Stoicis familiare fuisse deprehendet, qi in eorum qæ supersunt fragmentis versatus fuerit, nova subinde prout usus postulabat, compositionis Grammaticæ ope, comminisci & procudere vocabula. Insolens itaqe vox ista; & rei propemodum insolentis. Nam qod Paulus conqeritur *ad Philip. c.* 2. *v.* 21. F Πάντες τὰ ἑαυτῶν ζητοῦσιν. *Qæ sua sunt, plerique qærunt:* (qod *charitatis* esse negat idem Apostolus *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 13. *v.* 5. οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, *non qærit qæ sua sunt*) in ore subinde habentes, vel Davidicum illud *Psal.* 4. *v.* 6. *Qis nobis commodi aliqid repræsentabit?* vel Theocriticum istud ex *Idyll.* 16.

Αὐτῷ μοί τι γένοιτο. —
Mihi modo sit qod habeam.

Et qod Pindarus *Nem.* 1. Gregorius Nazianzenus *in Julian. l.* 1. Gregorius Presbyter in *vita Nazianzeni.* Τὸ οἰκεῖον πιέζει πᾶν. *Domesticum premit omne.* Τοῦ δὲ δημοφελοῦς καὶ κοινῇ διαφέροντος ὀλίγη τοῖς καθ' ἕνα φροντίς. *Qæ publicè prosunt, parum cuiqe curæ sunt.* Herodian. *l.* 2. *c.* 23. §. 21. hoc est, ut Tacitus *Annal. l.* 17. *Privata cuiqe stimulatio, vile decus publicum.* Ità qod idem *ibidem* pessimum veri affectus venenum, *sua cuiqe utilitas.* Et qod Livius *Histor. l.* 20. *Privata res semper officere, officiéntqe publicis consiliis.* Dum, Ἐν βραχεῖ μὲν μορίῳ σκοποῦσι τῶν κοινῶν οἱ πλείους. τῷ δὲ πλείονι τὰ ἰδικὰ πράσσουσιν. ὥστε τῷ ἰδίῳ λανθάνειν τὸ κοινὸν ἀθρόως φθειρόμενον. *Brevi momento de rebus communibus deliberant, majore temporis parte rem familiarem administrant: ita ut illos lateat privato commune bonum ab omnibus perdi.* Thucydides *Hist. l.* 1. *pag.* 95. *D.* &, qod Lysias *adv. Philon. Edit. Marburg. pag.* 471. Παρέντες τὸ τῆς πόλεως κοινὸν ἀγαθὸν, ἐπὶ τὸ ἑαυτῶν ἴδιον κέρδος ἔλθοιεν, διὰ τὸ μὴ τὴν πόλιν, ἀλλὰ τὴν οὐσίαν, πατρίδα αὐτοῖς ἡγεῖσθαι. *Qòd neglecto communi civitatis bono, privata sua lucra sunt qæsituri;*

cum

amicis vel cœnandi ſecum, vel abſtinendi optionem liberam permittebat, nec peregrè euntem comitari, niſi ipſis allubeſceret, neceſſe erat: qòd affectum adversùs ſe pariter ſemper deprehendebant, etiamſi occaſione aliqâ impediti, eum nevtiqam eſſent comitati. qòd in conſiliis, qid facto opus eſſet, καὶ τὸ ἐφεῖσθαι τοῖς φίλοις μήτε συνδειπνεῖν αὐτῷ πάντως, μήτε σωματοδημεῖν ἐπάναγκες. [a] ἀεὶ δ' ὅμοιον αὐτὸν καταλαμβάνεσθαι ὑπὸ τῶ δι' χρείας τινὰς ἀπολειφθέντων. καὶ [b] τὸ ζητητικὸν ἀκριβῶς ἐν τοῖς

[a] Sup. §. 8.

[b] L. 6. §. 20.

ANNOTATIONES.

cùm non civitatem, ſed facultates & divitias ſibi patriam conſtituunt.

Πόλει δ' ἄχρηστος, ὁ αὐτῷ ἄριστος.
Reipublicæ inutilis, ſibi eſt optimus.

Evripides *Heracl. n.* 4. vide & Ariſtotelem *Polit. l.* 2. *c.* 3. Eò igitur lavdabilior fuerit in Antonino κοινονημοσύνη iſta, qò in plerisqe rarior: qâ *potior* habetur *privatis vel rebus vel neceſſitudinibus reſpublica*, ut Livius *l.* 24. &, *communia propriis præjudicant*, ut Bernardus *de Temp. Serm.* 58. ὐ τὰ ἴδια τῶν κοινῶν, ἀλλὰ τὰ κοινὰ τῶν ἰδίων προτιμητέον. *Non privata res publicis, ſed publica privatis anteponendæ ſunt.* Apollonius Tyanæus *Epiſt.* 66. Eam principi ſuo Clavdianus his verbis commendat, in *Honor. Coſ.* 4.

—*conſule cunctis,*
Non tibi: nec tua te moveant, ſed publica vota.

Eam certè in Pio cum primis prædicat Capitolinus his verbis: *Tantâ ſanè diligentiâ ſubjectos ſibi populos rexit, ut omnia & omnes, qaſi ſua eſſent, curaret. itaqe provincia ſub eo cuncta florverunt. Ibidem* & in Catone, Lucanus *l.* 2.

--urbi pater eſt, urbiqe maritus;
In commune bonus.

In Galba, Plutarchus in *Galb. pag.* 1062. *C.* Ὁ δὲ Γάλβας ἀεὶ μὴ ἧττον πρὸ τῶ ἰδίου τὸ κοινὸν τιθέμενος. *At Galba præ ſe tulerat ſemper rempublicam ſe privatis anteferre rationibus ſuis.* In Severo, Galenus *ad Piſon. de theriac. cap.* 2. Νομίζεται τὸ μέγιστον εἶναι τῆς βασιλείας μέρος, τὴν τῦ κοινῦ σωτηρίαν. *Cenſet maximam regni eſſe partem, communem omnium ſalutem.* In Athenienſibus priſcis, Demoſthenes *Olynth.* 3. *pag.* 38. *B.* Οὐ γὰρ εἰς περιουσίαν ἐπράττετο, αὐτοῖς τὰ τῆς πόλεως. ἀλλὰ τὸ κοινὸν αὔξειν ἕκαστος ᾤετο δεῖν. *Neqe enim rei familiaris amplificandæ gratiâ, rempublicam gerebant, ſed qiſqe ſibi rem communem augendam eſſe putabat.* In Lacedæmoniis cum primis, Plutarchus in *Lycurg. pag.* 55. *B.* Τὸ δὲ ὅλον, inqit, οὐ διζειν τὺς πολίτας μὴ βέλεσθαι μήτε ἐπίσασθαι κατ' ἰδίαν ζῆν, ἀλλ' ὥσπερ τὰς μελίτας, τῷ κοινῷ συμφυεῖς ὄντας ἀεὶ, καὶ μετ' ἀλλήλων εἰλημένως περὶ τὸν ἄρχοντα, μικρᾶ δεῖν ἐξεστῶτας ἑαυτῶν ὑπ' ἐνθυσιασμῦ καὶ φιλοτιμίας, ἄλυς εἶναι τῆς παλείδος. *In ſumma aſſueſecit cives ne vellent, neu ſcirent privatim vivere: verùm ut apum more ad rempublicam conglobati ſemper, & inter ſe circa principem volutati, afflatuqe lymphatico atqe gloriæ ſiti tantùm non mente alienati, patriæ eſſent toti.* Vide *l.* 7. §. 4.

Cæterùm in diverſum abit & reclamat hîc Xylandro de vocabuli hujus interpretatione par illud in republica literaria honoratiſſimum, Iſaacus Caſavbonus & Clavdius Salmaſius, in eruditiſſimis ſuis *ad Hiſtoriam Auguſtam commentariis*. Ille, *Propria*, inqit, *Marco vox eſt iſta, eruditiſſimo interpreti minùs intellecta. Sic avtem appellat civilitatem, & virtutem illam, per qam cenſeri communi cum cæteris civibus jure aqo animo aliqis patitur. Herodianus vocat* τὸ μέτριον καὶ ἰσόμετρον, vide pòſt in διατηρητικὸν τῶν φίλων. Iſte pariter pro eo vult ſumi qem *communem ſenſum* vocat Juvenalis *l.* 3. *Sat.* 8. verbis iſtis;

Hæc ſatis ad juvenem, qem nobis fama ſuperbum
Tradit & inflatum plerumqe Nerone propinqo.
Rarus enim fermè ſenſus communis in illâ
Fortunâ.

Significat, inqit, *modeſtam illam, moderatam, uſitatam, & ordinariam, ut ità dicam, hominis mentem, qæ in commune qodammodo conſulit, nec omnia ad commodum ſuum refert, reſpectumqe etiam habet eorum cum qibus verſatur, modeſtè, madicceqe de ſe ſentiens.* Eodémqe refert uterqe qod in ſeqentibus adjicitur, tanqam vocabuli iſtius interpretamentum, dę facilitate animi in concedendo amicis, nè ſe comitarentur, avt ſecum convivari cogerentur, ſi id ipſi nollent: qam & in Marco notat Galenus, qi in *Comment.* περὶ τῦ προγινώσκειν, φιλανθρωπίαν καὶ χρηστότητα ἐν τῷ περὶ ἰδίαν βιβλίων, μετριότητα καὶ ἐυγνωμοσύνην, nuncupat. Juvenali Senecam adjungere licet, *ad Lucilium* ſuum *Epiſt.* 105. *Odium ex offenſa ſic vitabis, neminem laceſſendo gratuito: à qo te ſenſus communis tuebitur.* De Thoma Moro noſtro Eraſmus *Epiſt. ad Ulr. Huttenum, Nemo minùs ducitur vulgi judicio: ſed rurſus nemo minùs abeſt à ſenſu communi.* Nec multùm diſtat qod Apoſtolus *ad Rom. c.* 12. *v.* 16. Μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονοῦντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενοι. *Non elatè de vobis ipſis ſentientes, ſed humilibus obſecundantes. Communem ſenſum* in Trajano hunc prædicat Plinius in paneg. *Non de tyranno, ſed de cive; non de domino, ſed de parente loqimur. unum ille ſe è nobis putat; nec minùs hominem ſe qàm hominibus præſſe meminit.* In Marco Evtropius *Hiſt. Rom. l.* 8. *Hic cùm omnibus Romæ aqo jure egit: ad nullam inſolentiam elatus eſt imperii faſtigio.* Etiam poſt imperium collatum & ſuſceptum, τῷ αὐτῷ κῷ κ τρόπῳ χρώμενος. *Eadem animi ſententiâ & moribus iiſdem uſus.* Ariſtides *Orat. in Marc. p.* 113. De Clavdio Svetonius *l.* 5. *c.* 12. *In ſemet avgendo parcus atqe civilis, prænomine Imperatoris abſtinuit, nimios honores recuſavit.* Sed *c.* 35. *non ſinè nota aliqa, jactator civilitatis.* De Pio ipſo Julius Capitolinus, *Imperatorium faſtigium ad ſummam civilitatem deduxit.* De Marco deniqe noſtro Capitolinus idem. *In imperio ità civiliter ſe geſſit, ut lenitatem Pii nemo deſideraret.* Et mox; *Cum populo non aliter egit, qàm eſt actum in civitate libera.* Déqe eodem Joannes Aventinus *Annal. Boior. lib.* 2. *Admodum clemens & civilis erga omnes, adeuntium cuivis dextram placidè dabat.*

Καὶ τὸ ἐφεῖσθαι τοῖς φίλοις μήτε συνδειπνεῖν αὐτῷ πάντως] Lampridius de Alexandro Severo: *Cum amicis tam familiariter vixit, ut communis eſſet eis ſæpe conſeſſus, iret & ad convivia eorum: aliqos avtem haberet qotidianos etiam non vocatos. qotidiani igitur illi convivæ imperatorum, etiam non vocati aderant, & adeſſe qodammodo cogebantur, qòd ſine illis eſſe non poſſet princeps.* non tenuit avtem hunc morem Marcus, ſed amicos liberabat hac neceſſitate veniendi, & gratiam illis faciebat ſecum convivandi, ubi ipſis collibuerat; Patrem Pium, ut hoc loco ipſe teſtatur, imitatus. qod ſeqiùs tamen interpretati ſunt qidam, & ad mores Marci arrogantes referre conati ſunt, qi faſtigium principis ſervare cuperet. *Dederunt crimini*, inqit Capitolinus, *qod aulicam arrogantiam confirmaverit, ſubmovendo amicos à ſocietate communi atqe à convivüis.* Salmaſius *ibidem.*

Μήτε συνδειπνεῖν] dicere nimirum ſolebat, *Gravem eſſe provincialibus comitatum principis etiam nimis parci.* Capitolinus. Verùm Marcus hac ratione Pium prædicat profectionem communem amicis condonâſſe, ne iſtis ipſis gravis potiùs ac moleſtus officio minùs neceſſario exiſteret. qo nomine Marcum item commendat Galenus locis pavlò antè adductis *cap.* 9. Χρηστός τ' ὤν, inqit, καὶ φιλάνθρωπος αὐτὸν ἐδυνήθην πεῖσαι καταλείπειν ἐν τῇ Ῥώμῃ με. *Qoniam avtem benignus erat & humanus, potui abeo impetrare, ut Romæ manerem.*

Ἀεὶ δὲ ὅμοιον αὐτὸν καταλαμβάνεσθαι ὑπὸ τῶν διὰ χρείας τινὰς ἀπολειφθέντων] M. Caſavbonus de negotiis accipit, qæ cum neceſſaria aliqa occaſione interveniente, priusqam confici poſſent, abrumpere cogebatur, eundem illum, hoc eſt, pariter affectum, pariáqe ſentientem, ubi ad illa jamdiu intermiſſa rediret, ſemper deprehenderent. At Xylander (cui accedo potiùs, ſvadente dictionis ipſius ſerie) de perſonis, amicis puta, familiaribus, miniſtris; qod etiam cum neceſſitate aliqa eum comitati non fuerant, avt etiam ob cavſſas neceſſarias, qo minùs id poſſent, ab ipſo, cùm aliqò proficiſceretur diutius forſan abfuturus, relicti, eundem tamen tam abſentes qàm præſentes experti ſint. Vitium illud notâſſe videtur crebrum nimis, à qo Pius immunis fuerit, qo abſentium amicorum rationem nullam avt exiguam ſaltem habere ſolent pleriqe, qos præſentes tamen colere cum primis præ ſe ferant. Qò trahit Athenæus *Dipnoſoph. l.* 5. trinum ſermone vulgari illud, qod ille τὴν μισοφροπολάτην τῶν παροιμιῶν indigitat,

Τηλῦ φίλοι ναίοντες, ὐκ εἰσὶν φίλοι.
Amici, amici non ſunt, qi degunt procul.

Et reverà ſicut apud Romanos *lege Pompejâ, ab honorum petitione abſentes ſubmovebantur*; Sveronius *l.* 1. *c.* 28. ità & pleriſqe, bonis etiam candidiſqe, abſentium benè meritorum qoqe oblivio qandoqe obrepit. Cæterùm qod in Pio Marcus hîc prædicat, Epicuri dogma vult eſſe Laërtius *l.* 10. qi ſapientem dixerit, húncqe ſolum, Χάριν ἔξειν φίλοις καὶ παρῦσι καὶ ἀπῦσιν ὁμοίως, διά τε ὀδῦ. ὅτε μέν τις σπεύδεται, ἵνθα καὶ μύξει καὶ οἰμώξει. deſcripſi & qæ ad præſens negotium nihil faciunt, qò loco malè habenti medelam tentarem. Sic vertit Ambroſius Camaldunus. *Gratiamqe amicis præſentibus aqè ac abſentibus habiturum ſapientem, ſolum, atqe ſteni in itinere: qum tamen cruciatur, & ingemiſcet & ejulabit.* Verùm, qid hoc eſt, *in itinere gratiam habere*? avt qò ſpectat? tum qæ arena ſine calce? avt qàm bella commiſſura illa? *qum tamen cruciatur*, &c. qid enim iſtud ad gratiam amico habendam? eò, utì videtur, reſpexiſſe voluit, qod antè dictum fuerat, Κἂν σπεβλωθῇ δ' ὁ σοφὸς, εἶναι αὐτὸν εὐδαίμονα. forſan avtem illud, διά τε ὀδῦ, ad ſeqentia pertinebat; ut ſenſus ſit, *etiam in itinere, ſi qem torqeri viderit, commiſeratione attactum, ſortem hominis deploraturum.* Sed reverà prioribus illis poſtrema iſta ſic conjungenda avtumo, ut legatur; Κἂν σπεβλωθῇ δ' ὁ σοφὸς, εἶναι αὐτὸν εὐδαίμονα. ὅτε μέντοι σπεύδεται, ἵνθα καὶ μύξει καὶ οἰμώξει. ità ſenſus erit, *ſapientem, etiamſi in tormentis qoqe conſtitutus beatus ſit, inter torqendum tamen ingemiſcere atqe ejulare.* μύζειν *ingemiſcere.* de Delphino Ariſtoteles *Hiſt. Animal. l.* 8. *c.* 2. ἐγὼ δὲ ζῇ πολὺν χρόνον, μύζον καὶ σίνομαι. *Foris vero diutius vivere poteſt mutiens & anhelans.* atqe indè μυγμὸς, ὁ σπαγμός. Μυγμὸς, *gemitus.* Svidas. tum ſubjungenda, μόνον τε χάζειν ἔξειν τὸν σοφὸν &c. qæ ad præſens inſtitutum pertinent.

Καὶ

τοῖς συμβολίοις, καὶ [a]ἐπίμονον, [b]ἀλλ' ὃ τὸ [c]προαπίση τὸ ἐρεύνης [d]ἀρκεθεὶς ταῖς προχείροις φαντασίαις. καὶ τὸ διατηρητικὸν τῶν φίλων, καὶ μηδαμῶς ἀψίκορον, μηδὲ ἐπιμανές. καὶ τὸ αὐταρκὲς ἐν παντί. καὶ τὸ φαιδρόν. καὶ τὸ πόρρωθεν προνοητικόν. καὶ τῶν ἐλαχίστων προδιοικητικὸν [e]ἀτραγῴδως. καὶ τὸ τὰς ἐπιβοήσεις, καὶ πᾶσαν κολακείαν ἐπ' αὐτὸ [f]σταλῆναι. καὶ τὸ φυλακτικὸν ἀεὶ τῶν ἀναγκαίων τῇ ἀρχῇ, καὶ ταμιευτικὸν τῆς χορηγίας, καὶ ὑπομενητικὸν ἐπὶ τοιούτων [g]τινῶν καταπαύσεως

a ἐπίμονον ἄλλως ὃ πρ. Mer.
b ἀλλ' ὃ τὸ, Πρ. Caſ. ἀλλ' ὅ ποτε πρ. Boot. & Lug. καὶ ὅτι ὃ πρ. f.
c ὃ προαποσῆναι Jun.
d ἀρκεσθέντα Jun.
e L. 11. §. 3.
f συσκλ. Xyl.
g τινῶν

accuratè perqirendo conſtanter inſiſtebat, nec ſpecie rerum obviâ qâvis acqieſcens, indagationem incidebat. qòd etiam amicorum retinendi ſtudioſus; nec faſtidio mutans, nec inſanè diligens. qòd in ſtatu qocunqe ſorte contentus, vultúqe ſerenus. è lònginqo futuri præſagus; & de minimis qibúſqe citra tumultum providus. acclamationes omnémqe adulationem reprimere: imperio qæ neceſſaria erant, ſedulo cuſtodire; ſumptus cavtè attemperare; de rebus iſtiuſmodi ſugillantes patienter ſuſtinere. nec in

Deis

ANNOTATIONES.

Καὶ τὸ ζητητικὸν ἀκριβῶς — καὶ ἐπίμονον. ἀλλ' ὃ τὸ προαπίση] Ex conjectura adſcripſi, καὶ ὅτι ὃ προαπίση, ejuſmodi aliqid exigente ſenſu, & dictionis ſerie. Verùm D. Bootius mavult, ἀλλ' ὅ ποτε προαπίση. qod & Annotator Lugdunenſis cenſuit. D. Junius ὃ προατοσῆναι & ἀρκεσθέντα. Illud avtem Merici, ἐπίμονον ἄλλως, qod de *patientia* vult intelligi *in aliis audiendis*, ego concoqere non poſſum: ſicut nec, qod ex paternis commentariis adducit, ἀλλ' ὃ τὸ, Προαπίση &c. acſi alterius cujuſpiam dictum citaretur. De Pio pariter iterum Marcus *l.* 6. §. 30. Καὶ τὸ περὶ καλάληψιν τῶν πραγμάτων φιλότιμον. καὶ ὡς ἐκεῖνος οὐκ ἄν τι ὅλως παρῆκεν, μὴ πρότερον ἓν μάλα καλιδῶν καὶ σαφῶς νοήσας. *In rebus indagandis ſtudium, utqe nihil omninò præterierit, priuſqam ſedulò conſideràſſet, & liqidò perſpexiſſet.* Ubi vides & ſententiam eandem; & geminam huic, qam nos damus, ſeriem etiam dictionis. De eodem Joannes Xiphilinus *lib.* 70. *pag.* 799. *D.* Λέγεται δὲ ὁ Ἀνλωνῖνος ζητητικὸς γενέσθαι, καὶ μηδὲ περὶ τὰ μικρὰ καὶ τὰ τυχόντα τῆς ἀκριβολογίας ἀφίστασθαι. ὅθεν αὐτὸν οἱ σκώπλοντες καὶ κυμινοπρίστην ἐκάλουν. *Fertur Antoninus in qærendo fuiſſe diligens, ac ne qidem in rebus minutis & vulgaribus ab exacta rimatione deſtitiſſe: unde qi eum irridebant idcirco cuminiſectorem appellabant.* Nec hac in parte Pio diſpar Marcus; de qo Caſſius *lib.* 71. *pag.* 804. *A.* Δικάζων τάς τε πίστεις καὶ τὰς ἀνακρίσεις ἐπὶ μακρότερον ἐποιεῖτο, ὥστε παλαχόθεν τὸ δίκαιον ἀκριβοῦν. *In probationibus cognoſcendis & examinandis longior erat, ut undecunqe jus inveſtigaret. B.*— Φιλόπονος γὰρ, καὶ ἀκριβῶς πᾶσι τοῖς τῇ ἀρχῇ προσήκουσι προσεφέρετο. καὶ ὠδίνων παρέργῳ ὅτε ἔλεγεν, ὅτε ἔγραφεν, ὅτε ἐποίει. ἀλλ' ἔστιν ὅτε καὶ περὶ τὸ βραχυλόγως ἡμέρας ὅλας, ἀνήλισκεν, οὐκ ἀξιῶν τὸν αὐτοκράτορα ἐξ ἐπιδρομῆς τι πράττειν. *Qum enim eſſet amans laboris, tum verò diligenter applicabat animum ad omnia, qæ ad principatum pertinerent. Nihil dicere ſolebat, nihil ſcribere avt facere obiter, ſed vel in minimis rebus diem ſæpenumero conſumere, qod exiſtimaret, non decere Imperatorem tranſcurſim qicqam agere.* Pertinet avtem huc Platonis illud in *Phædon. pag.* 64. *C.* Ἐμοὶ δοκεῖ περὶ τῶν τοιούτων, τὸ μὲν σαφῆς εἰδέναι ἐν τῷ νῦν βίῳ, ἢ ἀδύνατον εἶναι, ἢ παγχαλεπόν τι. τὸ μέντοι αὖ τὰ λεγόμενα περὶ αὐτῶν μὴ οὐχὶ παντὶ τρόπῳ ἐλέγχειν, καὶ προαφίσασθαι περὶ ἂν παλαχῇ σκοπῶν ἀπείπῃ τις, πάνυ μαλθακῆ εἶναι ἀνδρός. *Mihi videtur de his qidem rebus manifeſta veritas in vita præſenti avt nullo modo, avt ſumma cum difficultate intelligi poſſe. Qæ porro de his dicuntur, ea non omni modo explorare, & non prius deſiſtere, qam examinando omnia, deſatigeris, mollis nimium judico eſſe viri.*

Τὸ διατηρητικὸν τῶν φίλων] *l.* 6. §. 30. τὸ βέβαιον καὶ ὅμοιον ἐν ταῖς φιλίαις. *Conſtantem & æqabilem in amicitiis colendis.* De Avguſto Svetonius *l.* 2. *c.* 66. *Amicitias neqe facilè admiſit, & conſtantiſſimè retinuit.* Et de Conſtantio Libanius *Orat.* 3. *pag.* 135. *C.* Εἰς μὲν τὸν τῶν ἐπιηδείων καλάλογον, ὠδίνα προπετῶς ἐγγράφων. ὃς δὲ ἐγγράψειεν ἅπαξ, οὐκ εἰδὼς ἐξαλείφειν. οὐδ' ἀναλίσκων χρόνῳ τὸ φίλτρον, ἀλλ' ἐπιλείπων τῇ συνηθείᾳ τὸν πόθον. *In familiarium cenſum & album neminem temerè adſcribebat: qos verò ſemel adſcripſerat, ſciens prudens nunqam delebat: neqe temporis progreſſu amoris vim conſumebat: verum deſiderium conſortis augebat.* Solonis id monitum, Φίλους μὴ ταχὺ κλῶ. ὃς δ' ἂν κλήσῃ, μὴ ἀποδοκίμαζε. *Amicos cito noli parare. qos autem paraveris, ne rejicias.* Laërtius *l.* 1. §. 60. De Pio Capitolinus. *Amicis ſuis in imperio ſuo non aliter uſus eſt, qàm privatus.* Et rurſus; *Convivia cum amicis & privata communicavit & publica. Frequentavit & ipſe amicorum ſuorum convivia.* Verùm hæc potiùs ad civilitatem referenda fuerint.

Καὶ μηδαμῶς ἀψίκορον, μηδὲ ἐπιμανές] ſcilicet *furor* & *faſtidium*, ſive *amor inſanus* & *præpropera ſatietas*, apud animos verſatiles per vices obtinent, ſibiqe invicem ſuccedunt. ità Thamarem ſororem Amnon Davidis filius, qam pavlò antè inſanè deperierat, expletâ libidine, mox penitiſſimè eſt averſatus *Hiſt. Reg. l.* 2. *c.* 13. *v.* 15. Πτηναὶ γὰρ αἱ τῶν ἐρώντων καρδίαι, inqit Clemens *Pædag. l.* 2. *c.* 10. καὶ σβέννυται μεταιρίᾳ τὰ φίλτρα. τρέπεται δὲ πολλάκις τὸ φιλεῖν εἰς τὸ μισεῖν. ὁπότε ἂν ὑπερθῇ τὰς καλαγώγους ὁ κόρος. *Amantium enim corda ſunt volucria, amoriqe irritamenta exſtinguuntur ſæpe pœnitentiâ: amorqe ſæpe vertitur in odium, qando reprehenſionem ſenſerit ſatietas.* Apud Senecam Tragœdum *Medea*, 3. 1.

Si qaris odio miſera qem ſtatuas modum,
Imitare amorem.—

Ità qod Plato *Politic. l.* 8. *pag.* 723. *D.* Τῷ ὅτι τὸ ἄγαν τι ποιεῖν, μεγάλην φιλεῖ εἰς τἀναντίον μεταβολὴν ἀναποδιδόναι. *Ac ſummatim exceſſus omnis verti penitus in contrarium conſvevit.* Hoc eſt qod in juvenibus notat Ariſtoteles *Rhetor. l.* 2. *c.* 12. Οἱ νέοι δὲ ἐυμετάβολοι καὶ ἀψίκοροι πρὸς τὰς ἐπιθυμίας. καὶ σφόδρα μὲν ἐπιθυμοῦσι, ταχὺ δὲ παύονται. *Juvenes in horas mutabiles, & faſtidioſi in cupiditatibus, & valdè qidem concupiſcunt, celeriter verò ſedantur.* Eſt avtem ἀψίκορον metaphoricè ab eis tranſlatum, qi cibos ſtatim, ubi minimum libârunt, ſatiati repudiant. Svidas. Ἀψίκορος, ἐυμετάβλητος, ἢ ὁ ταχέως καὶ ἅμα τῷ ἅψασθαι κορεννύμενος. Ἀψίκορος, *qi facilè mutatur, inconſtans, levis, vel qi ſtatim ſatiatur ſimul ac cibum tetigit.* qi & Marci verba mox ſubjungens συντηρητικὸν δεῖ εἶναι πρὸς τοὺς φίλους, καὶ μηδαμῶς ἀψίκορον. Eum ſecuti interpretes ad Pii adverſùs amicos affectum referunt havd incommodè. qanqam poteſt etiam latiùs ſumi, ut reliqum etiam vitæ inſtitutum reſpiciat.

Τὸ αὐταρκὲς ἐν παντί] ὡς ὀλίγοις ἀρκούμενος. *l.* 6. §. 30. neqe enim aſſentior Xylandro vertenti, *In omnibus omnia ſua in ſe repoſita habebat.* nec ea mens Marci, iſtic ſaltem. malim, vel *modico*, vel *ſorte contentus.* Epicurus *ad Menæc. apud Laërt. l.* 10. *c.* 130. Τὴν αὐτάρκειαν δὲ ἀγαθὸν μέγα νομίζομεν. οὐχ ἵνα πάντως τοῖς ὀλίγοις χρώμεθα. ἀλλ' ὅπως, ἐὰν μὴ ἔχωμεν τὰ πολλὰ, τοῖς ὀλίγοις χρώμεθα, πεπεισμένοι γνησίως, ὅτι ἥδιστα πολυτελείας ἀπολαύουσιν οἱ ἥκιστα ταύτης δεόμενοι. *Frugalitatem præterea magnum exiſtimamus bonum, non ut ſemper utamur modicis; verum ut, cum multa non habemus, utamur paucis, credentes veriſſimè illos magnificentiâ frui ſuaviſſimè, qi illâ minimum indigent.*

Τὸ φαιδρόν] το εὐδιον τῷ προσώπῳ. *ibidem.*

Τῶν ἐλαχίστων προδιοικητικόν] Nec in hoc Pio diſpar Marcus, qi *cunabulis poſt puerorum lapſum culcitras ſubjici juſſit, unde hodièqe rete præſenditur.* inqit Capitolinus. Ità *Philoſophia* (ut apud Senecam *Epiſt.* 17. Cicero) *& in maximis optulatur, & ad minima deſcendit.* Verùm in Capitolino Salmaſius pro *cunabulis, funambulis* legendum contendit; qem viſe ſis *ad Marci vitam.*

Καὶ πᾶσαν κολακείαν ἐπ' αὐτὸ σταλῆναι] συσταλῆναι Xylander. Verùm mutatu nihil opus: cùm & στέλλεσθαι & σταλῆναι ſimplex, *comprimendi, reprimendiqe* ſignificationem obtineat. ità medicis dicuntur pharmaca qædam κοιλίαν στέλλειν, *ventrem ſupprimere*, ut Alexandro Aphrodiſæo, an Tralliano (hoc enim vult Mercurialis *Gymniſt. l.* 1. *c.* 11.) in *Præfat. Problem.* idémqe alibi, αἷμα δὲ σταλὲν, *cùm avtem ſanguis repreſſus fuerit.* De Alexandro Mammææ Lampridius. *Salutabatur avtem nomine, hoc eſt, Ave Alexander: ſiqis caput flexiſſet, avt blandiùs aliqid dixiſſet, uti adulator vel abjiciebatur, vel ridebatur.*

Τὸ φυλακτικὸν τῶν ἀναγκαίων τῇ ἀρχῇ] Hujus rei documentum eſſe poteſt, qòd *ſalaria multis ſubtraxit, qos otioſos videbat accipere, dicens, Nihil eſſe ſordidius, qàm ſi rempublicam ii arroderent, qi nihil in eam ſuo labore conferrent.* Capitolinus. qi & de Marco: *In largitionibus pecuniæ publicæ parciſſimus fuit: qod laudi potiùs datur, qàm reprehenſioni.*

Καὶ ταμιευτικὸν τῆς χορηγίας] *Sumptus procurabat.* Xylander. *Impenſarum ratiocinarium cuſtodiebat.* Caſavbonus. qi & de *imperii ratiocinario* accipit, qod apud ſe Pius habuerit. de qo & Capitolinus. *Rationes omnium provinciarum ſcivit & vectigalium.* indèqe κυμινοπρίστην dictum, qòd in iſtis exigendis diſtrictiùs ageret. Verùm de diverbii illius occaſione ſuprà diximus. Malim & iſtic τὸ ταμιευτικὸν τῆς χορηγίας, de *ſumptuum erogatione moderandâ & attemperandâ*, qàm de redituum rationibus exqiſitè conficiendis interpretari. Pium ſcilicet illis *condum* magis qam *promum* ſe exhibuiſſe.

Καὶ ὑπομενητικόν] Ità *l.* 6. §. 30. Τὸ μακρόθυμον. καὶ ὡς ἔφερεν ἐκεῖνος τοὺς ἀδίκως αὐτὸν μεμφομένους μὴ ἀνθυμεμφόμενος. *Iraſci tardus. utqe tulerit immerito reprehendentes, nec eos viciſſim redarguerit.*

Ἐπὶ τῶν τοιούτων τινῶν] τόνου iſtic *rigorem* ſignificare vult Mericus. Verùm τόνων, non τινῶν, eſſet à τόνος. & *rigores* dicere durius pavlò videatur. Xylander τινῶν legit, cui calculum do, operarum mendum merum ſubeſſe opinatus.

Μήτε

Deis colendis ſuperſtitioſus, nec in hominibus, avt muneribus, avt blanditiis avram captans popularem; ſed in rebus qibúſqe ſobrius, ſolidus, nuſqam ineptus, avt novitatis ſtudioſus. Porrò qòd ad vitam commodiùs tranſigendam conducentibus rebus, qarum copiam illi dapſilem ſors ſuppeditabat, citra faſtum, nec liberè tamen minùs, utebatur; ut & præſentibus ſimpliciter frueretur, neqe abſentia multùm deſideraret. qòd nemo illum avt ſophiſtam, avt vernaculum, avt

ὡς. καὶ τὸ [a] μήτε περὶ τοὺς θεοὺς δεισιδαίμονα, μήτε περὶ ἀνθρώπους δημοκοπικὸν, ἢ [b] θρασκόλακα, ἢ ὀχλοχαρῆ, ἀλλὰ [c] νήφοντα ἐν πᾶσι, καὶ βέβαιον, καὶ μηδαμῇ ἀπειρόκαλον, μηδὲ καινοτόμον. καὶ τὸ τοῖς εἰς [d] ὁμάρειαν βίκ φέρουσί τι, ὧν ἡ τύχη παρέχει δαψίλειαν, χρηστικὸν ἀτύφως ἅμα καὶ ἀπροφασίστως, ὥστε παρόντων μὴ ἀνεπιτηδεύτως ἅπτεσθαι, ἀπόντων δὲ μὴ δεῖσθαι. καὶ τὸ μήτε ἄν τινα εἰπεῖν, μήτε ὅτι [e] σοφιστὴς, μήτε ὅτι οἰκογενὴς ἀγρυπνάκλων, μήτε ὅτι

[a] L. 6. §. 30.
[b] L. 5. §. 5.
[c] L. 4. §. 28.
[d] L. 4. §. 3.
[e] Sup. §. 7. & l. 6. §. 30.

χο-

ANNOTATIONES.

Μήτε περὶ τοὺς θεοὺς δεισιδαίμονα] Ità *l.* 6. §. 30. de Pio: Θεοσεβὴς χωρὶς δεισιδαιμονίας.

Μήτε περὶ ἀνθρώπους δημοκοπικόν] qod de eis uſurpatur, qi muneribus ac viſcerationibus populum demereri ſtudio habent. Plutarchus *Præcept. Polit. pag.* 802. *D.* Τὸν μὲν ἓν λύκον ὅ φασι τῶν ὅλων κρατεῖν. δῆμον δὲ καὶ πόλιν ἐκ τῶν ὅλων ἄγειν δεῖ μάλιστα. μὴ, καθάπερ ἔνιοι τῶν ἀγυμνάστων περὶ λόγων, (legendum λόγους) λαβὰς ἀμούσους καὶ ἀτέχνους ζητοῦντες ἐν τοῖς πολλοῖς τῆς γαστρὸς ἕλκουσιν, ἐυωχοῦντες, ἢ τῷ βαλαντίῳ διδόντες, ἢ πυρρίχας τινὰς, ἢ μονομάχων θεάματα παρασκευάζοντες ἀεὶ, δημαγωγοῦσι, μᾶλλον δὲ δημοκοποῦσι. δημαγωγία γὰρ ἡ διὰ λόγου πειθομένων ἐστιν. αἱ δὲ τοιαῦται τιθασσεύσεις τῶν ὄχλων, ἀδὲν ἀλόγων ζώων ἄγρας καὶ βουκολήσεως διαφέρουσιν. *Lupum qidem auribus teneri poſſe negant. Populum avtem & civitatem vel maximè avribus ducere oportet: neqe ſeqi eos, qi exercitatione dicendi deſtituti, multitudinis ducenda anſas qarunt elegantia artisqe vacuas, & avt ventre trahunt epulis prædendis, vel marſupio largientes, avt ſaltationes avt gladiatorum ſpectacula crebra exhibentes populi favorem captant, avt potius vim ei afferunt. Captant enim favorem populi, eumqe ducunt, qi dicendo perſuadent: at iſtiuſmodi cicurationes nihil a brutorum illectatione & captura habent diverſi.* nec multò poſt *pag.* 821. *E.* idem genus hominum perſtringens: Οὗτοι ἀπάτην ἐρώτων ἰσχυρότατοι ἅμα καὶ θειότατός ἐστιν ὁ πόλεσι καὶ δήμοις πρὸς ἅπαν δι' ἀρετὴν ἐγγινόμενος. αἱ δὲ ἀπὸ θεάτρων, ἢ νεμήσεων, ἢ μονομάχων ψευδώνυμοι τιμαὶ καὶ ψευδομάρτυρες, ἑταιρικαῖς ἐοίκασι κολακείαις ὄχλων, ἀεὶ τῷ διδόντι καὶ χαριζομένῳ προσμειδιῶσαι ἐφήμερόν τινα καὶ ἀβέβαιον δόξαν. *Adeo omnium amorum cum validiſſimus eſt, tum divinisſimus is, qem civitates & populi erga unum aliqem ob virtutem ejus concipiunt. Falſo avtem ſic dicti honores, ac falſa teſtimonia, qæ propter ſpectacula, diribitiones ac ludos gladiatorios deferuntur a multitudine, ſimiles ſunt meretriciarum adulationum, plebe ſubinde ei qi dat ac gratificatur alsqid arridente, uniuſqe diei & inſtabilem gloriolam blandiendo tribuente.* δημοκοπίαν & δημαγωγίαν diſtingvit, ut illa ſit populi favorem muneribus captantium, iſta orationibus.

Νῆφον ἐν πᾶσι] *præcipuè ſobrius.* Capitolinus. Verùm hoc reſtrictius. Apoſtolus *ad Timoth. Ep.* 2. *c.* 4. *v.* 5. Σὺ δὲ νῆφε ἐν πᾶσι. *Tu avtem eſto vigilans in omnibus.* Et *ad Theſſal. Ep.* 1. *c.* 5. *v.* 6. Γρηγορῶμεν καὶ νήφωμεν. *Vigilemus & ſobrii ſimus.* De Scipione Polybius *l.* 10. *c.* 3. ἀγχίνους καὶ νήπλης. *Sagax & ſobrius.* qod ob vocabuli inſolentiam obſervo magis.

Παρόντων μὲν ἀνεπιτηδεύτως ἅπτεσθαι, ἀπόντων δὲ μὴ δεῖσθαι] Ità pavlò pòſt, καὶ ἀπέχεσθαι, καὶ ἀπολαύειν εὐόλως. *Abſtinere & frui poſſet.* Qod de Ariſtippo ferè Laërtius *l.* 2. *c.* 66. Ἀπέλαυε μὲν γὰρ ἡδονῆς τῶν παρόντων, οὐκ ἐῴρα δὲ πόνῳ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν μὴ παρόντων. *Nam ut libenter percipiebat præſentium voluptatem, ita ut abſentibus frueretur, non laborabat.* Senſit nimirum, qod idem *ibidem c.* 75. ὅτι τὸ κρατεῖν καὶ μὴ ἡττᾶσθαι ἡδονῶν, ἄριστον, ἢ τὸ μὴ χρῆσθαι. *Qia continere ſe à voluptatibus, neqe eis manus dare præclarum eſt, non earum ſibi uſum interdicere.* De Ariſtippo tamen Flaccus *l.* 1. *Epiſt.* 17.

Tentantem majora, ferè præſentibus æqum.

Qod Iſocrates Demonico §. 19. Στέργε μὲν τὰ παρόντα, ζήτει δὲ τὰ βελτίω. *Iis, qa adſunt, contentus eſto: qære tamen meliores.*

Ἀπόντων δὲ μὴ δεῖσθαι] τότε γὰρ δεόμεθα, ὅταν ἐκ τοῦ μὴ παρεῖναι ἀλγῶμεν. *Tunc enim nobis opus eſt, cum ex eo, qod non adſit, dolemus.* Epicurus *ad Menæc. apud Laërt.* 10. 128.

Καὶ τὸ μήτε ἄν τινα εἰπεῖν] rectè Xylander. *Nemo fuit, qi eum eſſe diceret.* id eſt, verè dicere poſſet: per opprobrium ſcilicet. neqe enim ἐγκωμιαστικὰ ſunt qæ ſequntur, ut eruditus interpres Anglicanus opinatur; Sed σκωπτικὰ potiùs καὶ διασυρτικά.

Μήτε ὅτι σοφιστὴς] Alluſit ad ζῆλον σοφιστικὸν, qem ſuprà attigerat, §. 7. De eodem *l.* 6. §. 30. Οὐ σοφιστής. Et Capitolinus. *Fuit vir formâ conſpicuus, ingenio clarus, --- Singularis eloqentiæ, nitidæ literaturæ, --& hæc omnia cum menſura, & ſine jactantia.* Nam qòd Vir doctiſſimus *Sophiſtæ*, avt *Scholaſtici* etiam nomen in meliorem partem hic accipi lavdísqe loco haberi opinatus eſt, ab avtoris mente qàm longiſſimè aberravit. qòd & illud ex *l.* 6. planiſſimè adſtruit. Marci ſenſum optimè explicabit Plutarchus de avdiend. *pag.* 41. *C.* ubi ſophiſtarum ingenium praxinqe depingens; Ὁ μὲν γὰρ, inqit, Μελάνθιος, ὡς ἔοικε, περὶ τῆς Διογένους τραγῳδίας ἐρωτηθεὶς, οὐκ ἔφη καθιδεῖν αὐτὴν ὑπὸ τῶν ὀνομάτων ἐπικροτουμένην. αἱ δὲ τῶν πολλῶν διαλέξεις καὶ μελίτται σοφιστῶν, οὐ μόνον τοῖς ὀνόμασι παραπετάσμασι χρῶνται τῶν διανοημάτων, ἀλλὰ καὶ τὴν φωνὴν ἐκμελείαις τισὶ καὶ μαλακότησι καὶ περιάσεσιν ἐφηδύνουσιν ἐκβακχεύουσι καὶ περιφέρουσι τοὺς ἀκροωμένους, κενὴν ἡδονὴν διδόντες, καὶ κενοτέραν δόξαν ἀντιλαμβάνοντες. *Et Melanthus qidem interrogatus, ut ajunt, de Diogenis tragœdia, negabat ſe eam videre, qòd vocabula ejus conſpectum intercluderent. Sed plerqmque ſophiſtarum orationes atqe declamationes non vocabulis modo tanqam cortinis velant ſententias; ſed vocem qoqe accuratis qibuſdam ſonis mollitie & cantillationibus illi edulcantes bacchicum qendam furorem in avditorum animis concitant, eoſqe tranſverſos abripiunt, pro vana, qam adſerunt, voluptate, vaniorem etiam gloriolam reportantes.* Clemens itáqe *Strom. l.* 1. *pag.* 289. *A.* Ἡ δὲ σοφιστικὴ, inqit, τέχνη, δύναμίς ἐστι φαντασιοκὴ, διὰ λόγων δοξῶν ἐμποιητικὴ ψευδῶν, ὡς ἀληθῶν. παρέχει γὰρ πρὸς μὲν πειθὼ τὴν ῥητορικήν. πρὸς τὸ ἀγωνιστικὸν δὲ τὴν ἐριστικήν. ἀνθρώπου γὰρ ὄν ὁ Πλάτων κακοτεχνίαν προσεῖπεν τὴν σοφιστικήν. ὅ, τε Ἀριστοτέλης ἐπόμενος, κλεπτικήν τινα αὐτὴν ἀποφαίνεται. ὥστε τὸ ὅλον τῆς σοφίας ἔργον πιθανῶς ὑφαιρουμένην, καὶ ἐπαγγελλομένην σοφίαν, ἣν οὐκ ἐμελέτησεν. ἐν βραχεῖ δὲ εἰπεῖν, καθάπερ τῆς ῥητορικῆς ἀρχὴ μὲν τὸ πιθανόν. ἔργον δὲ, τὸ ἐπιχείρημα. καὶ τέλος, ἡ πειθώ. ὕτω τῆς ἐριστικῆς ἀρχὴ μὲν, τὸ δόξαν. ἔργον δὲ τὸ ἀγώνισμα. καὶ τέλος, ἡ νίκη. τὸν αὐτὸν γὰρ τρόπον καὶ τῆς σοφιστικῆς ἀρχὴ μὲν τὸ φαινόμενον. ἔργον δὲ διττὸν. τὸ μὲν ἐκ ῥητορικῆς, διεξοδικὸν φαινόμενον. τὸ δὲ ἐκ διαλεκτικῆς, ἐρωτητικόν. τέλος δὲ αὐτῆς ἡ ἔκπληξις. *Ars avtem ſophiſtica eſt poteſtas phantaſtica, qæ imaginatione perficitur, verbis falſas opiniones tanqam veras ingenerans. Præbet enim ad perſuadendum qidem dicendi artem, ad contendendum vero litigandi ac decertandi. Apertè itáqe Plato malam artem appellavit ſophiſticam, & eum ſeqens Ariſtoteles eam qandam decipiendi artem pronunciat, ut qa totum ſapientiæ officium probabiliter auferat, & profiteatur ſapientiam, in qa non eſt verſata, nec in ea ſtudium poſuit. Ut pavcis avtem dicam: qemadmodum artis qidem dicendi principium eſt id qod eſt probabile: officium vero argumentum: & finis perſuaſio: ita artis concertandi principium, eſt id qo opinamur: officium verò contentio: & finis victoria. Eodem enim modo ſophiſtica qoqe artis principium qidem eſt id, qod apparet: officium vero duplex, unum qidem ex arte dicendi, qod perpetuâ oratione rem perſequitur: alterum vero ex dialectica interrogans: ejus verò finis eſt obſtupefactio & deductio ad admirationem.* Vide Platonem in ſophiſta, qi totam illam diſſertationem ſatis prolixam in hoc genus animalium definiendo inſumpſit, cujus inſtituti rationem prodit nobis Plutarchus, inſignem nimirum nugatorum iſtorum per Græciam eo ſæculo feracitatem, qi acceptâ à juventute potiſſimùm pecuniâ ſapientiam edocturos ſeſe pollicebantur, cùm nihil minùs qàm qod profitebantur præſtarent. Sic enim ille *Platon. Qeſt. 1. pag.* 999. *E.* Καὶ γὰρ ὥσπερ ἐκ τόχης, τότε φοραὶν συνέβη σοφιστῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι, καὶ τούτοις οἱ νέοι πολὺ τελοῦντες ἀργύριον, οἰήμασός ἐπληροῦντο, καὶ δοξοσοφίας, καὶ λόγων ζήλου, σχολὴν καὶ διατριβὰς ἀπράκτους ἐν ἔρισι καὶ φιλονεικίαις ἄγοντες, καλὸν δὲ καὶ χρήσιμον οὐδ' ὁτιοῦν. *Eâ enim tempeſtate qaſi fortunâ qadam ſophiſtæ in Græcia proveniebant frequentes, qibus adoleſcentes multum pendentes pecuniæ, implebantur doctrinæ ac ſapientiæ opinione, ſtudióqe diſputandi certatim, qod genus diſputationis inutilibus contentionibus ocium tempúsqe conterebat, neqe pulcri avt utilitatis qicqam habebat.* Itáqe Dio Pruſæus *Orat.* 4. Evnuchis iſtos confert, qos, ut illa apud Comicum, *ajunt mulierum eſſe amatores maximos, ſed nihil poſſe;* ſaltem, ſi qid qàm maximè moliti fuerint, nihil procreare, eſt certò certius. Vide *ſuprà ad* §. 7. & *ad l.* 9. §. 29.

Μήτε ὅτι οἰκογενὴς ἀγρυπνάκλων] Οἰκογενὴς ad verbum, qi Hebræis יליד בית *Jerem. c.* 2. *v.* 14. qanqam Mericus noſter gloſſema eſſe merum cenſet, qod è margine in textum irrepſerit. Verùm de hoc alii viderint. Servi interim, ut Moſis Græcus interpres, *Geneſ. c.* 17. *v.* 13. vel ſunt ἀργυρώνητοι, vel οἰκογενεῖς. *pecunia empti* vel *domi nati.* eandem habes diſtinctionem apud Tragicum in *Oedipo Rege*; ubi opilio regius ἦν δοῦλος, οὐκ ὠνητὸς, ἀλλ' οἰκοτραφής. *erat ſervus, non emptus, ſed domi educatus.* Hi Latinis *vernæ, vernulæ, vernaculi*, qod hic noſter uſurpavit. De Macrino Capitolinus. *In vernaculis vel avlicis,*

ὀχολαστικὸς, ἀλλ' ὅλι ἀνὴρ πέπειρος, τέλειος, ἀσχολάκτως δυνάμενος καὶ τ ἑαυτ καὶ ἄλλων. ποὸς τέτοις ὢ καὶ τὸ τιμιώτατον τ ἀληθῶς φιλοσοφούντων, τοῖς ὢ ἄλλοις [a] ὀκ ἐξο-

[a] Sup. §. 10.

scholasticum dixerit; sed virum maturum, consummatum, adulatione superiorem, rebus & propriis & alienis administrandis idoneum. adhæc qòd verè philosophantes in honore habebat, cæteris nihil ex-

ANNOTATIONES.

licis, tam impius, tam asper, ut servi illum sui non Macrinum dicerent, sed Macellinum. Seneca de *Benefic. lib.* 6. *cap.* 11. *Alter apud proximum circulatorem resedit, & dum vagus atque erro vernaculis congregatur & ludit,* &c. Horum autem, cùm sub oculos ipsorum educarentur parvuli, petulantiâ & procacitate oblectabant sese familiariter patroni. Talis ille, qi Senecæ *Epist.* 12. *Non cognoscis me?* inqit. *Ego sum Felicio, cui solebas sigillaria afferre, Philositi villici filius, deliciolum tuum.* Martialis *l.* 14. *Epigr.* 54.

Si qis plorator collo tibi vernula pendet,
Hæc qatiat tenerâ garrula sistra manu.

Et de Erotio *vernulâ* suâ, sic enim appellat *l.* 5. *Epigr.* 38.

Deflere non te vernula pudet mortem?

ibidem Epigr. 35.

Inter tam veteres ludat lasciva patronos,
Et nomen blæso garriat ore meum.

Seneca *de provident. cap.* 1. *Cogita filiorum nos modestiâ delectari, vernularum licentiâ; illos disciplinâ tristiori contineri, horum ali audaciam.* Indè *verna procaces* dicti Horatio *Serm. lib.* 2. *Sat.* 6. & *vernilitas* ἀντὶ τῆς βωμολοχίας. Martialis *lib.* 1. *Epigr.* 42.

Urbanus tibi, Cæcili, videris.
Non es, crede mihi. qid ergo? Verna es.

Et *l.* 10. *Epigr.* 3.

Vernaculorum dicta, sordidum dentem,
Et fœda lingvæ probra circulatricis.

Cicero *Bruto.* §. 172. *Ego memini T. Tincam Placentinum, hominem facetissimum, cum familiari nostro Q. Granio dicacitate contendere. Sed Tincam, non minùs multa ridiculè dicentem, Granius obruebat nescio qo sapore vernaculo.* Ammianus *Hist. l.* 17. *Julianum appellantes loqacem talpam, literionem Græcum, & huic congruentia plurima atqe vernacula jactantes.* De Vitellio Svetonius *l.* 9. *c.* 14. *Nullis tamen infensior qàm vernaculis & mathematicis.* qam scripturam tamen solicitat Josephus Scaliger, propugnat Justus Lipsius. De mancipiis pariter Seneca *de Sap. constant. c.* 11. *Nos mancipiorum nostrorum urbanitas, in dominos contumeliosa, delectat: qorum audacia ità demum sibi in convivas jus facit, si cepit à domino.* Qòd autem ex Epicteto *Dissert. l.* 4. *c.* 2. νῦν τοῖς συνοῦσι, sive *officiosum atqe obsequiosum* hominem, vir doctus hic designari existimavit, nullâ id certè ratione niti videtur; cùm istud τὸν ἄρεσκον, potiùs, ac pro *vernularum* more leviculè se gerentem Marcus voluisse videatur; sive ut Plautinâ lingvâ loqar, ex *Mil.* 4. 2.

Cavillatorem facetum magis qàm convivam
Commodum.

Meliùs certè Annotator Lugdunensis. *dicaculus, qales sunt vernulæ.*

Μήτε ὅτι σχολαστικὸς] *homo de schola,* Xylander. atqe ità Cicero *de Orat. l.* 2. *homo de schola, atqe à magistro, & Græcis literis eruditus.* De Maximinis patre & filio Alexander Mammææ in *Epist. ad matrem,* qam Capitolinus in *Max. min.* exhibuit; *Sed timeo, nè soror mea Græcis munditiis erudita, barbarum socerum ferre non possit; qamvis ipse adolescens & pulcer, & scholasticus ad Græcas munditias eruditus esse videatur.* Qo loco *barbaro scholasticus* opponitur, hoc est, cultu liberaliore studiisqe imbutus literariis. prout Cl. Casavbonus adnotavit. Verùm istic τῷ ἀνδρὶ πεπείρῳ, i. *viro maturo* ὁ σχολαστικὸς ἀντιτίθεται. ut eum designet qi *in scholis sub præceptore* adhuc *agat,* avt agere etiam opus habeat. indè Plutarcho *de audiend. p.* 46. *A.* μελέτας σχολαστικὰς. qo loco notat, τοὺς τὰς τῶν παιζόντων καὶ παιγνιριζόντων ἐν ταῖς σχολαστικαῖς μελέταις φωνὰς ἐπὶ τοὺς φιλοσόφους μεταφερομένους. *Voces ludentium & lascivientium in scholasticis declamationibus ad philosophos transferentes.* Vel ejusmodi etiam, qi *pro scholastico se venditet.* qod *in mundialibus scriptoribus* (ità avtor loqitur) in *Epist. ad Salon.* reprehendit Salvianus. *Omnes,* inqit, *in scriptis suis cavssas tantùm egerunt suas; & propriis magis lavdibus, qàm aliorum utilitatibus consulentes, non id facere adnisi sunt, ut salubres ac salutiferi, sed ut scholastici ac diserti haberentur.* Facitqe huc, qod seqitur, τὸ ἀκολάκευτον. Qin & *scholasticus* qandoqe pro *declamatore* sive *rhetore* adhibetur, qi in *schola,* tanqam in *scena,* confictas cavssas controversiasqe tractat, & ab *oratore* disterminatur, qi in foro judiciario veras agit. Virgilius istorum disciplinis vale-dicens;

Ite hinc inanes Rhetorum manipli; ite hinc
Inflata rore non Achaico verba;
Et vos, Sile, Albuti, Arqitiqe, Varroqe,
Scholasticorum natio madens pingvi,
Ite hinc, inanis cymbalon juventutis.

Tacitus, an Fabius, *de cavss. corrupt. eloqent. At nunc adolescentuli nostri deducuntur in scenas scholasticorum, qi rhetores vocantur.* Eas mox ex Cicerone, *ludum impudentiæ* nuncupat. additqe simul: *Deducimur in scholas, qibus non facilè dixerim, utrùmne locus ipse, an condiscipuli, an genus studiorum plus mali ingeniis afferant. nam in loco nihil reverentiæ, sed in qem nemo nisi imperitus aqè intrat. in condiscipulis nihil profectûs, cùm pueri inter pueros, & adolescentuli inter adolescentulos pari securitate dicant & audiantur. Ipsa verò exercitationes magna ex parte contrariæ: —Svasoriæ, & controversiæ. —Seqitur avtem ut materiæ abhorrenti à veritate declamatio qoqe adhibeatur.* In eandem ferè mentem Petronius in Satyrico istorum exercitamenta infectando; *Hæc ipsa tolerabilia essent, si ad eloqentiam iturus viam facerent: nunc & rerum tumore, & sententiarum vanissimo strepitu, hoc tantùm proficiunt, ut cum in forum venerint, putent se in alium terrarum orbem delatos: & ideò ego adolescentulos existimo in scholis stultissimos fieri, qia nihil ex eis qæ in usu habemus, avt audiunt, avt vident; sed piratas cum catenis in litore stantes, sed tyrannos edicta scribentes,* &c. *sed mellitos verborum globulos, & omnia dicta factaqe qasi papavere & sesamo sparsa: qi inter hæc nutriuntur, non magis sapere possunt, qàm benè olere, qi in culina habitant.* & qæ sequntur. Fabius ipse deniqe *institut. l.* 12. *c.* 11. *Nam ut de nostris potissimùm studiis dicam, qid attinet tam multis annis, qanqam in more est plurimorum* (ut de iis, à qibus magna in hoc pars ætatis absumitur, taceam) *declamitare in schola? cùm satis sit modico tempore imaginem veri discriminis, & dicendi leges comperisse. qod non dico, qia sit unqam omittenda dicendi exercitatio; sed qia non ejus specie consenescendum. cognoscere enim, & præcepta vivendi perdiscere, & in foro nos experiri potuimus, dum scholastici sumus.* indè *scholastica epistola* Plinio *l.* 9. *Ep.* 2. qæ ficta habent argumenta, & exercendi styli cavsâ exarantur. *Nisi fortè volumus scholasticas tibi, atqe* (*ut ità dicam*) *umbraticas literas mittere.* Plinius idem *l.* 2. *Ep.* 3. de Isæo. *Diebus & noctibus nihil aliud agit, nihil audit, nihil loqitur. annum sexagesimum excessit, & adhuc scholasticus tantùm est: qo genere hominum nihil avt simplicius, avt sincerius, avt melius. nos enim, qi in foro verisqe litibus terimur, multum malitiæ, qamvis nolimus, addiscimus. schola & auditorium, & ficta cavssa, res inermis & innoxia est.* At non sunt tamen ejusmodi ista, qæ virum maturum, vel arguant, vel deceant. Est enim is, qalem Romanum sapientem Fabius describit, *instit. l.* 12. *c.* 2. *qi non secretis disputationibus, sed rerum experimentis, atqe operibus, se verè civilem virum exhibeat.* Marci interim mentem genuinam ista nisi clarissimè aperiant, ego nihil video. Neqe enim lavdi, qod eruditus interpres Anglus existimavit, sed vitio, qod & annotator Lugdunensis observavit, vituperio saltem, *scholastici* nomen istic tribuitur. Qanqam reticere religio est, qod Epictetus habet *Dissert. l.* 1. *c.* 11. Ὁρᾷς ὃν, ὅτι σχολαστικόν σε δεῖ γενέσθαι (τοῦτο τὸ ζῶον, ὃ πάντες καταγελῶσιν) εἶπερ ἄρα θέλεις ἐπιστῆσαι τῶν σεαυτοῦ δογμάτων ποιεῖσθαι; *Vides ergò scholasticum oportere te fieri* (*id scilicet animal, qod deridetur ab omnibus*) *si modò decreta tua examinare volueris.* Hoc nimirum vocabulo vulgò perstringebantur, qi ad studia severiora animum seriò advertebant. Verùm tamen qi Scholasticis tricis totos se dederent, pro stolidis stultisqe idem habebat. Sic enim *l.* 3. *c.* 26. Ἄφες ἐκεῖνα τὰ τῶν σχολαστικῶν καὶ τῶν μωρῶν. *Tollito ista scholasticorum & stultorum.*

Προεστάναι δυνάμενον καὶ τῶν ἑαυτοῦ καὶ ἄλλων] *Qi & seipsum regere & alios posset.* Xylander & Casavbonus. contrà qàm Tarqinius ille, *qi nec se nec suos regere potuit:* ut Cicero *de fin. l.* 3. Vide *suprà ad §.* 15. Verùm articulum τῶν expungere videntur illi, qod ego nolim. Verto, *& suis & aliorum rebus præfici dignus;* vel, *rebus & propriis & alienis administrandis idoneus.* Hoc est, qod Xenophon in *Oeconom.* Οἰκονόμος ἀγαθὸς εἶναι ἔν οἰκεῖν τὸν ἑαυτοῦ οἶκον, καὶ τὸν ἄλλου δὴ οἶκον, εἰ ἐπιτρέποι τις αὐτῷ, δύναιτ' ἄν, εἰ βέλοιτο, ἔν οἰκεῖν, ὥσπερ καὶ τὸν ἑαυτοῦ. *Boni æconomi est domum suam rectè colere, & alterius domum, si qis hanc ei committat, & ipse velit, rectè colere ut suam.*

Τὸ τιμιώτατον τῶν ἀληθῶς φιλοσοφούντων] qibus *honores & salaria detulit.* Capitolinus. Vide *suprà ad §.* 4.

Τοῖς δὲ ἄλλοις] Qales Epictetus olim dixerat philosophos, ἄνευ τοῦ πράττειν μέχρι τοῦ λέγειν, i. *factis procul, verbis tenus.* Gellius *Noct. Attic. l.* 17. *c.* 19. de qibus festivè Isidorus Pelusiota *l.* 5. *Ep.* 28. Εἰ τις ἐν λόγοις φιλοσοφῶν, ἔργοις ἀφιλόσοφος ὀφθείη, ἐυλόγως ἂν ὁ λόγος τῶν τοιούτων προΐσταται. *Si qis verbis philosophatur, re autem ipsa moribus aberret, nulla ejus eloqentia merito est ratio habenda.* avt etiam qales Herodes Atticus dixerat, *nihil habere philosophi, præter barbam & pallium.* Gellius ibidem *l.* 9. *c.* 2. de qibus Fabius *instit. l.* 1. in *præfat. Nostris temporibus sub hoc nomine maxima in plerisqe vitia latuerunt. non enim virtute ac studiis, ut haberentur philosophi laborabant; sed vultum & tristitiam, & dissentientem à cæteris habitum, pessimis moribus prætendebant.* Tales avtem, utì videri possit, nonnulli, imò non pavci etiam, sub Marco obrepebant, Τῷ τῆς φιλοσοφίας προτεχνίσματι καλαχρώμενοι, *prætexta*

exprobrabat, in congressibus facilis, & festivus, nec ad fastidium tamen. corporis sui curâ tam probè attemperatâ, ut nec vitæ avidus videretur, nec elegantiæ studiosus, nec neglectui tamen id haberet; sed per suam ipsius diligentiam efficeret, ut medicorum pharmacis fomentisve externis qàm minimè indigeret. qod maximum est, qòd citra invidentiam eis concedebat, qi in facultate aliqâ claruerunt, sive oratoriâ, sive legum, vel morum, vel aliarum qarumvis rerum notitiâ: sed & operam illis conferebat suam, ut pro eis, qi

νωδισικόν, ἔλι ἢ τὸ Εὔμιλον, καὶ Ἔχαρι, ὁ καταχόρως. καὶ τὸ ἴδιον σώματος ἐπιμελητικὸν ἐμμετρως, ὅτι ὡς ἄν τις φιλόζωος, ὅτι πρὸς καλλωπισμὸν, ὅτε μλν ὀλιγώρως. ἀλλ' ὥστε λοιπὸν τὴν ἰδίαν προσοχὴν, εἰς [a] ὀλίγιστα [b] ἰατρικῶν χρήζειν ἢ φαρμάκων καὶ ἐπιθημάτων [c] ἐκτός. μάλιστα ἢ τὸ σωφρονητικὸν ἀβασκάνως τοῖς δύναμίν τινα κεκτημένοις, ἕως τοῦ φρονεῖν, ἢ

a ὀλίγα πάνυ. Svid.
b ἰατρικῆς Svid.
c ἐντὸς καὶ ἐκτός. Svid.

τῶν

ANNOTATIONES.

textu philosophiæ utentes, ut Dionis in *Vespas. lib.* 66. *pag.* 751. *A.* verbis utar) cùm philosophiæ titulo vitia obtegerent sua. Testis Dio idem in *Marco lib.* 71. *pag.* 815. *D.* πάμπληθεῖς, inqit, φιλοτοφεῖν ἐπλάτυνλο, ἵν' ὑπ' αὐτῷ πλυλίζωνται. *Magna hominum multitudo se philosophari simulavit, ut ab eo locupletarentur* Inde factum, ut *fama fuerit, qòd sub philosophorum specie qidam rempublicam vexarent & privatos. qod ille tamen purgâsse dicitur.* Capitolinus.

Οὐκ ἐξονειδισικόν] Ità *l.* 6. §. 30. Οὐκ ὀνειδιστής. *Apollonii* tamen *Chalcidensis avaritiam mercedibus notavit.* Capitolinus Vide *suprà ad* §. 8.

Τὸ ἐυόμιλον, καὶ ἔυχαρι, ὁ καλακόρως] De Lacyda philosopho pariter Laertius *l.* 4. Ἀνὴρ σεμνότατος. — ἔυχαρις δ' ἄλλως καὶ ἐυόμιλος. *Vir erat gravissimus, in congressibus tamen facilis & festivus.* Idem de Pio Marcus, partem alteram qod attinet, dictione temperatâ: ἔυχαρι, ὁ καλακόρως. *festivus, sed non immodicè*, sive *ad fastidium usqe.* contrà qàm Cicero, de qo Plutarchus *pag.* 863. *C.* Ἡ δὲ περὶ τὰ σκώμματα καὶ τὴν παιδιὰν ταύτην ἐυτραπελία, δικανικὸν μὲν ἐδόκει καὶ γλαφυρόν. χρώμενος δ' αὐτῇ καλακόρως, πολλὰς ἐλύπει, καὶ κακοηθείας ἐλάμβανε δόξαν. *Urbanitas in facetis ejus & in salibus hisce forensis visa est & lepida: sed qum in ea esset effusior, immodico urbanitatis abusu multos offendit.*

Τὸ τῦ ἰδίυ σώματος ἐπιμελητικὸν ἐμμέτρως] Galenus *de valetud. conserv. l.* 6. *c.* 5. de Antonino Pio an Marco, Ὁ γῶν, ὃν ἴσμεν, αὐτοκρατόρων ἑτοιμότατα πρὸς τὴν τῦ σώματος ἐπιμέλειαν ἀφικόμενος Ἀντωνῖνος, &c. *Antoninus enim, qi Imperatorum, qos ipsi vidimus, promptissimus ad curam corporis venit.* De Socrate Xenophon *Comment. l.* 1. Ἀλλὰ μὴν καὶ τῦ σώματος αὐτός τε οὐκ ἠμέλει, τές τε ἀμελοῦντας οὐκ ἐπῄνει. *Nec corpus qidem ipse suum negligenter curabat, ac si qi curarent negligenter, eos minimè laudabat.* Vide sis qæ sequntur.

Διὰ τὴν ἰδίαν προσοχὴν, εἰς ὀλίγιστα ἰατρικῶν χρήζειν] De Andronico Imperatore Nicetas Choniates *l.* 2. *c.* 13. Ἦν δὲ τὴν τῦ σώματος φυὴν ἐυφυὴς, ἀγκῶς τὸ εἶδος, ὄρθιος ἀναβαίνων, τὴν ἡλικίαν ἡρωϊκὸς, καὶν τῷ βαθεῖ γήρᾳ τὴν ὄψιν νεοειδὴς, ὑγιεινότατός τε ἀνθρώπων, ὅτι μηδ' ὀψοφάγος περισσὸν ἦν, καὶ ἀκραιφῶς ἔχων κοιλίας, ὡς ζωροπότης καὶ τίνδης, ἀλλὰ καθὰ τὸς Ὁμηρικὸς ἥρωας, μάλιστα τοῖς ὀπτοῖς προσίκελο τῷ πυρί. ὅθεν οὐδ' ἐρυγγάνοντά τις αὐτὸν ἐθεάσατο. ἀλλ' εἴ ποτε πλημμελῶς εἶχε τομάχυ, πασημερίῳ μόγις τε καὶ νηστείᾳ καὶ τὸ βραχίως ἐυοχλεῖν ἀπεκρύετο, ψωμῷ ἄρτυ καὶ ὀίνυ κεράσματι, κλινύσης τῆς ἡμέρας, ἐπιμελῶν τὴν θεραπείαν τῦ σώματος. ὑπὲν ὑκ ἀντιδότῳ ἐχρήσατο πώποτε, εἰ μὴ ἅπαξ ἐν τῇ βασιλείᾳ, καὶ εἰς τῦτο τῶν ἰατρῶν τότε ἑκοτεννάντων ἄκοντα, φαμένων, εἰ καὶ μὴ δὶ ἐνσκήψασαν καχέξησιν, ἀλλ' ἵν προφυλακῆς χάριν τὸ σύνηθες χρεὼν προσενέγκασθαι φάρμακον. *Habitu corporis egregio fuit, adspectu venerabili, erectus, statura heroicâ, etiam extremâ ætate juvenilis facie, corpore omnium saluberrimo: qia neqe delicatus erat, neqe vorax, neqe bibax erat, sed, ut Homerici heroes, assâ plerumqe vescebatur. Unde nemo eum ructantem audivit. Si qando ex stomacho laborabat, totius diei exercitatione & jejunio, vel exiguum fastidium propulsabat. Die ad occasum vergente, frusto panis & modico vino corpus recreabat. Antidoto per omnem ætatem nunqam usus est, nisi dum imperavit, semel, idqe invitus, hortatu medicorum: qod, ut habitudo corporis adhuc integra esset, tamen ad morbos in posterum præcavendos medicina prodesset.* De Avreliano pariter Vopiscus; *Convivium de assaturis maximè fuit. vino* [russo, Salmasius] *russo maximè delectatus est. medicum ad se cùm ægrotaret, nunqam vocavit; sed ipse se inediâ præcipuè curabat.* Et de Tiberio Svetonius *l.* 3. *c.* 68. *Valetudine prosperrimâ usus est, tempore qidem principatûs penè toto, propè illasâ: qamvis a trigesimo ætatis anno arbitratu eam suo rexerit, sine adjumento consiliove medicorum.* Indè Tacitus *Annal. l.* 6. *Ludere* sòltum refert *medicorum artes, atqe eos qi post triceſimum annum ad internoscenda corpori suo utilia vel noxia aliena consilii indigerent.* qod tamen Plutarchus commemorans in *Præcept. Salubr. pag.* 136. *D.* Ὡς ἀνὴρ ὑπὲρ ἐξήκοντα γεγονὼς ἔτη, καὶ προλείπας ἰατρῷ χεῖρα, καταγέλαστός ἐστι. *Ridendum esse virum eum, qi annum vitæ egressus sexagesimum manum medico porrigat.* qo loco frustra Lipsius τριάκοντα legi postulat, qasi vitiati sint codices; cùm pari modo dictum illud avtor idem exhibeat in *libello de sene politico pag.* 794. *B.* nec scopus loci aliter legi permittat. fuerit itaqe scriptoris potiùs ἁμάρτημα μνημονικὸν, qàm exscriptoris σφάλμα γραφικόν. Plato certè, *Politic. l.* 3. *pag.* 622. *A.* Τὸ ἰατρικῆς δεῖσθαι, ὅτι μὴ τραυμάτων ἕνεκα, ἢ τινῶν ἐπετείων νοσημάτων περιπετόντων, ἀλλὰ δι' ἀργίαν τε καὶ δίαιταν ἣν διήλθομεν, (*pag.* 621. *D.* Συρακουσίων τραπέζαν καὶ Σικελικὴν ποικιλίαν ὄψων καὶ Κορινθίων κόρον καὶ τὴν τοιαύτην σίτησιν) ῥευμάτων τε καὶ πνευμάτων ὥσπερ λίμνας, ἐμπιπλαμένους, φύσας τε καὶ καταῤῥύσεις νοσήμασιν ὀνόματα τίθεσθαι ἀναγκάζειν τὰς κωμῳδὰς Ἀσκληπιάδας, ὡς αἰσχρὸν δοκεῖ; *Homines medicis egere non ad vulnera sananda duntaxat, morbósqe curandos intemperie aeris, & pro anni tempore aliter atqe aliter incidentes, sed ob desidiam & luxum, qem damnavimus* (*Syracusanam mensam, & Siculorum obsoniorum varietatem, & Corinthium luxum, & hujusmodi victum*) *ut homines lacunarum instar aqa exuberantes coegerint præclaros Æsculapii successores morbos qosdam novo nomine flatus & catarrhos appellare.* Multùm hac in parte valet proba corporis ipsius constitutio. Philo *de vit. Mos. l.* 1. *pag.* 605. *E.* Τὰ ἐυκλινὰ τῶν σωμάτων καὶ πᾶσι τοῖς μέρεσιν ἐυκίνητα, φροντίδων ἀπαλλάττει τὸς ἀλείπτας, ὀδὲν ἢ βραχέα παρέχοντας τῶν εἰς ἐπιμέλειαν. ὥσπερ καὶ γεωργὸς τὰ ἔυβλαστα καὶ τὰ ἐυγενῆ δένδρα, βελτιύμενα δι' ἑαυτῶν. *Bona habitudinis corpora membris omnibus agilia securos pædotribas faciunt exhibendo illis vel nihil negotii, vel minimum, itidemqe agricolis generosa planta per se proficientes in bonas arbores.* Nec minùs tamen temperantia, seduláqe tutela. Seneca *epist.* 58. *Illud simul cogitemus, si mundum ipsum, non minùs mortalem qàm nos sumus, providentia periculis eximit, posse tandem aliqatenus nostrâ qoqe providentiâ longiorem prorogari huic corpusculo moram, si voluptates, qibus pars major perit, potuerimus regere & coercere. Plato ipse ad senectutem se diligentiâ pertulit. Erat qidem corpus validum ac forte sortitus, & illi nomen latitudo pectoris fecerat: sed navigationes ac pericula multum detraxerunt viribus: parsimonia tamen, & eorum qa aviditatem evocant modus, & diligens sui tutela, perduxit illum ad senectutem, multis prohibentibus caussis.* Huic & Gorgiam Leontinum adjungere licet, de qo Clearchus *vitarum l.* 10. referente Athenæo *Dipnosoph. l.* 12. *pag.* 548. *D.* Ὅτι διὰ τὸ σωφρόνως ζῆν, σχεδὸν ὀγδοήκοντα τῷ φρονεῖν συνεβίωσεν. *Qod ob temperantiam victus ad octogesimum fere annum integrâ mente vitam traduxerit.*

Ἢ φαρμάκων καὶ ἐπιθημάτων ἐκτός] Svidas, qi per præceptionis formulam, transcripsit ista, voculis duabus avctiorem dedit. ἐντὸς καὶ ἐκτὸς, ut illud ad *pharmaca*, istud ad *epithemata* referatur.

Τὸ παραχωρητικὸν ἀβασκάνως] Contrà qam Dionysius Siculus ille, de qo Plutarchus *de tranqil. pag.* 471. *E.* Οὐκ ἠγάπα μίγιστος ὢν τῶν τότε τυράννων, ἀλλ' ὅτι Φιλοξένυ τὸ ποιητὴ μὴ βέλτιον ἤδει μηδὲν, μηδὲ περιῆν ἐν τῷ διαλέγεσθαι Πλάτωνος, ὀργισθεὶς καὶ παροξυνθεὶς, τὸν μὲν εἰς τὰς λατομίας ἐνέβαλε, τὸν δὲ ἀπέδοτο πέμψας εἰς Αἴγιναν. *Non contentus omnium ea tempestate tyrannorum qod esset maximus, irritato atqe exasperato animo, qod Philoxenum poetam canendo, Platonem disserendo non superaret, alterum in lapidicinas, alterum in Ægimam vendidit.* Contrà qàm Hadrianus, de qo Cassius *lib.* 69. *pag.* 789. *A.* & ex Cassio corrigendus Svidas; Φιλοτιμίας τε ἁπλῶς ἐχρῆτο, καὶ καθὰ τῦτο καὶ τ' ἄλλα πάντα καὶ τὰ βραχύτατα ἐπεδείκνυτο. καὶ ἐδόκει ὅ,τι ὑκ εἰρηνικὸν, καὶ πολεμικὸν, καὶ βασιλικὸν, καὶ ἰδιωτικὸν εἰδέναι ἔλεγεν. ἐν τύτων δὲ καὶ τῶν ἐν ταῖς προεχόντων, πολλὰς μὲν καθεῖλε, συχνὰς δὲ καὶ ἀπώλεσε. βυλόμενος γὰρ πάντων ἐν περιττίᾳ, ἐμίσει τὰς ἔν τισι ὑπεραίροντας. *Erat gloriæ & honoris cupidissimus, ob eamqe caussam cæteris vel minimis rebus operam dedit. Tum ea qæ in pace belloqe geruntur, qaqe ad regem privatumqe pertinent, se profitebatur scire: multosqe propterea, qod in aliqa arte avt facultate excellerent, loco suo dejecit, multosqe sustulit, cupiens scilicet in omnibus ipse omnibus antecellere, odio habuit qi in aliqa arte præstabant. Professores omnium semper, ut doctior, risit, contempsit, contrivit; cumqe eis ipsis professoribus & philosophis, libris vel carminibus invicem editis, sæpe certavit.* Capitolinus in *vita Hadriani*; qo loco & Favorini festivum dicterium refert, qi arguentibus amicis qòd Hadriano de verbo qodam reprehendenti sine cavsâ, cessisset; *Non rectè svadetis*, inqit, *qi non patimini me illum doctiorem omnibus credere. qi habet triginta legiones.* Idem tamen, Philostrato referente, tria ista paradoxa dictitabat sibi in vita contigisse; Γαλάτης ὢν, ἑλληνίζειν. Ἐυνοῦχος ὢν, μοιχείας κρίνεσθαι. βασιλεῖ διαφέρεσθαι, καὶ ζῆν. *Qod Gallus Græcè loqeretur: qod eunuchus adulterii caussam ageret: qod cum Imperatore contenderet & viveret.*

a τὴν τῶν.
b πρ. [ἐμπειρίαν] Jun.
c Sup. 7.9. & l.7.§.60.
d L. 5. §. 5.
e τοιούτοις. [καὶ] ἀνθρώπ. Xyl. τοιούτοις τοῖς ἀνθρώποις Mer. τοιουτοτρόποις, ἀνθρώπ. π. τ. Boot. τοιουτοτρόποις πρ. α τ. vel τοιούτοις. ἄνθρωπος δὲ πρ. α.τ.δ. Salm.
f δεδραχότος f. Mer. δεδορκὼς Salm.
L. 4. §. 25. & l. 5. §. 3. & l. 9. §. 12. & l. 10. §. 11, 12.
g ἐκ ἀωρεὶ Lug.
h L. 60. §. 30

ῥᾳ τῷ ἐξ ἱστορίας νόμων, ἢ ἐθῶν, ἢ ἄλλων πονῶν [b] πραγμάτων. καὶ συσπουδαστικὸν αὐτοῖς, ἵνα ἕκαστοι κατὰ τὰ ἴδια προσφερήματα εὐδοκιμῶσι. πάντα δὲ κατὰ τὰ πάτρια πρόσωπα, [c] ἐφ' αὐτὸ ἕκαστον ἐπιτηδεύων φαίνεσθαι, τὸ τὰ πάτρια φυλάττειν. ἔτι δὲ τὸ εὐμετακίνητον καὶ [d] ῥιπαστικὸν, ἀλλὰ καὶ τόποις, καὶ πράγμασι τοῖς αὐτοῖς ἐνδιατριπτικόν. καὶ τὸ μὴ σφοδρὰν παροξυσμὸν τῆς κεφαλαλγίας, νεαρὸν εὐθὺς καὶ ἀκμαῖον πρὸς τὰ συνήθη ἔργα. καὶ τὸ μὴ εἶναι αὐτῷ πολλὰ τὰ ἀπόρρητα, ἀλλὰ ὀλίγιστα καὶ σπανιώτατα, καὶ ταῦτα ὑπὲρ τῶν κοινῶν μόνον. καὶ τὸ ἔμφρον καὶ μεμετρημένον ἔν τε θεωρίων ἐπιτελέσει, καὶ ἔργων κατασκευαῖς, καὶ διανομαῖς, καὶ τοῖς [e] τοιούτοις ἀνθρώποις, πρὸς αὐτὸ ᾧ τὸ δέον πραχθῆναι [f] δεδορκότος, ἢ πρὸς τὴν ἐπὶ τοῖς πραχθεῖσιν εὐδοξίαν. [g] σὺν [ἐν] ἀωρεὶ λύσης. [h] ἀχὶ φιλοικοδόμου. ἢ πρὸ τὰς ἐδωδὰς ἐπινοητής, ἢ πρὸ ἐσθήτων ὑφὰς καὶ χρόας, ἢ πρὸ σωμάτων ὥρας.

bus maximè præcellebant, dotibus, existimationem singuli suam conseqerentur. qòd, cùm secundum majorum instituta omnia exeqeretur, ne hoc qidem affectaverat, ut majorum instituta præcisè observare videretur. qod nec dimoveri proclivis, nec divagari, sed cum locis, tum & rebus eisdem, immorari consvetus. qòd post capitis, qibus affici solebat, dolores, recens statim vegetúsqe ad consveta munera redibat. qòd arcana haud multa, sed pavca admodum & rarissima habebat; eáqe qæ ad rempublicam duntaxat pertinerent. prudentiam item & moderationem, in spectaculis exhibendis, fabricis extruendis, congiariis largiendis, aliísqe istiusmodi; utpote cùm is esset, qi non ad celebritatem ex rebus à se gestis acqirendam, sed id duntaxat qod facto erat opus, respiceret. non illi intempestivus balneorum usus; non ædificandi studium insanum, non de victu, non de vestium textura tincturâve, non de servitiorum specie exqisitâ curiositas. togâ,

qâ

ANNOTATIONES.

A

Ἢ ἐῶν τὴν ἐξ ἱστορίας νόμων, ἢ ἐθῶν, ἢ ἄλλων ἐνῶν πραγμάτων] transponenda illa ἐῶν ἐὴν, legendúmqe ἐὴν ἐῶν ἐξ ἱστορίας νόμων, liqet. Verùm & deesse vocula aliqa videtur, cui articulus prior innitatur. Itaqe ἐμπειρίαν post πραγμάτων supplet D. Junius: qi & ἱστορίας nomine non *historiam* vult intelligi, sed *peregrinationem* & *locorum dissitorum lustrationem*. ego *notitiam* opinor qoqo modo acqisitam. ità Marcus ipse cepit *l.* 4. §. 21. Ἡ ἱστορία τῆς ἀληθείας. *Notitia veritatis.* & *l.* 9. §. 3. Ἴσον τὸ ἱκανὸν ἔτεσι, καὶ τὸ ἑρισὶ, ἑαῦτα ἱστορῆσαι. *Par est istorum per centum & tres annos notitiam habere.* & *l.* 10. §. 15. Ἰδέτωσαν, ἱστορησάτωσαν. *Viderint, norint.*

Οὐδ' αὐτὸ ἦττο ἐπιληδεύειν φαίνεσθαι] nihil enim putidius B assectationis affectatione, imitationisqe ostentatione. Contrà verò qod Plutarchus *Sympos. l.* 1. *c.* 1. Οὐ μόνον ἰσχάης ἀδικίας ἐστὶν, ὡς φησι Πλάτων, μὴ ὅλα δίκαιον, εἶναι δοκεῖν, ἀλλὰ καὶ συνίσεως ἄκρας, φιλοσοφεῖν, μὴ δοκεῖν φιλοσοφεῖν. *Non enim modò extrema est injustitia, ut ait Plato, justum videri cùm non sis: sed etiam summa scientia philosophari ita ut non videaris philosophari.* Vide *l.* 7. §. 60. Σὺν τῷ ἀνεπιληδεύτῳ. *Citra affectationem.*

Τόποις καὶ πράγμασι τοῖς αὐτοῖς ἐνδιατριπτικόν] Seneca Lucilio *Epist.* 69. *Mutare te loca, & de alio in alium transilire nolo. primum qia tam freqens migratio, instabilis animi est. coalescere otio non potes, nisi desinas circumspicere & errare. ut animum possis continere, prius corporis tui fugam siste. deinde plurimùm remedia continuata proficiunt. interrumpenda non est qies.* Et *Epist.* 2. *Ex his qæ mihi scribis, & ex his qæ audio, bonam spem de te concipio. non discurris, nec locorum mutationibus inqietaris. agri animi ista jactatio est. primum argumentum compositæ mentis existimo, posse consistere, & secum morari: nusqam est, qi ubiqe est. nihil aqè sanitatem impedit, qàm remediorum crebra mutatio. non venit vulnus ad cicatricem, in qo crebrò medicamenta tentantur. non convalescit planta, qæ sæpè transfertur. nihil tam utile est, qod in transitu prosit.*

Ἐν τε θεωρίων ἐπιτελέσει] Et istic Marcus Pii æmulus, *Gladiatoria spectacula omnifariam temperavit: Et gladiatorii muneris sumptui modum fecit. temperavit etiam scenicas donationes.* Capitolinus. D

Καὶ ἔργων κατασκευαῖς, καὶ διανομαῖς] *in operum extructionibus, congiariisqe.* Xylander. illis siqidem *magnificentiam*, istis *munificentiam* suam Imperatores Romani ostentare ac venditare solebant. Cæterùm vir doctissimus Patritius Junius *operum distributiones* mavult intelligi.

Καὶ τοῖς τοιούτοις ἀνθρώποις, πρὸς αὐτὸ δὲ τὸ δέον πραχθῆναι δεδορκότος.] Xylander legisse videtur: καὶ τοῖς τοιούτοις. [καὶ] ἀνθρώπ. πρὸς αὐτὸ δὲ, &c. Mericus καὶ ἐοῖς τοιούτοις. E τοῖς ἀνθρώποις, &c. qi & δεδρακότος pro δεδορκότος legi posse suspicatur. D. Bootius καὶ τοῖς τοιουτοτρόποις, ἀνθρώπ. πρὸς αὐτὸ τὸ δέον πραχθῆναι δεδορκότος, &c. ut genitivus ἀνθρώπ. ab ἔμφρον, qod præcessit, regatur. Salmasius καὶ τοῖς τοιούτοις. tum aliâ orationis facie, ἄνθρωπος δὲ πρὸς αὐτὸ τὸ δέον πραχθῆναι δεδορκώς. Vel etiam, καὶ τοῖς τοιουτοτρόποις. πρὸς αὐτὸ τὸ δέον, &c. ut suprà. De sensu satis constat: Moderatum fuisse Pium in iis omnibus exhibendis, qibus animi hominum plausúsqe captari solent: hominémqe ejusmodi qi respiceret ad id qod agi oporteret, non ad gratiam gloriámve qæ indè conseqeretur. De T. Aristone Plinius minor. *l.* 1. *Ep.* 22. *Ornat hæc magnitudo animi, qa nihil ad ostentationem, omnia ad conscientiam refert: rectéqe facti, non ex populi sermone mercedem, sed ex facto petit.* hoc est, qod Naso *Tristium l.* 5. *eleg.* 14. F

— pretium cui virtus ipsa petitum.

Plinius idem ipse, *l.* 1. *Ep.* 8. *Majore animo honestatis fructus in conscientia qàm in fama reponitur.* Liberaliter satis de se *ad Constantium* in *Claudio* Trebellius; *Testis est, tux conscientia, & vita mea, nihil unqam cogitâsse, dixisse, fecisse gratiosum.* De

C

Οὐχὶ φιλοικοδόμου] ὀλίγοις ἀρκούμενον, οἷον εἰπεῖν, στρωμνῇ, ἐσθῆτι, τροφῇ, ὑπηρεσίᾳ. *Paucis contentus, tecto nempe, strato, veste, victu, servitio. l.* 6. §. 30. De Augusto Svetonius *l.* 2. *c.* 73. *Instrumenti ejus & supellectilis parsimonia apparet etiam nunc, residuis lectis atqe mensis, qorum plaraqe vix privatæ elegantiæ sunt. nè toro qidem cubuisse ajunt, nisi humili & modicè instrato.*

Οὐ περὶ τὰς ἐδωδὰς ἐπινοητής] *non circa victum curiosus, aut studiosus, anxius,* Xylander. ἐπίνοια, ἐπιτήδευμα. Hesychius. ἐπινοητὴς, vox insolentior, qalia apud Marcum non pavca.

Οὐ περὶ σωμάτων ὥρας] *non de forma corporis elegantia anxius.* Xylander, qem & Casavbonus seqitur. de Pio ipso uterqe accepit. ut sit idem qod priùs de eodem dixerat, οὐ πρὸς καλλωπισμὸν τῆ ἰδίᾳ σώματος ἐπιμελητικόν, *non elegantem ad corporis sui curam.* Ego aliter prorsus velle existimo, nec idem (qod Marcus non solet) repetitum. Verto itaqe *non circa corporum*, id est, famulitii & servitiorum, *speciem.* σώματα enim pro *servis* sive *famulis* dicebant. Anthолog. *l.* 1. *c.* 12.

Σώματα πολλὰ τρέφειν, καὶ δώματα πολλ' ἀνεγείρειν,
Ἄλγεα εἰς πενίην ἐστὶν ἑτοιμοτάτη.
Corpora multa alere, ac simul ades condere multas,
Multam ad pauperiem perbreve pandit iter.

Corpora. i. e. *servos.* In eam mentem accipio Menandrianum illud qod ad *l.* 3. §. 3. pleniùs exhibebitur,

Αὐτῶν τι δόξῃ, καὶ κάλλει τῶν σωμάτων.
Suáqe gloriâ, & formâ corporum.

Harpocration in Πάνδημον, ex Nicandri *Colophoniac. l.* 6. ait Solonem σώματα ἀγοραίαν ἐνεπρεπῆ, ἐπὶ τίνος σῆσαι διὰ τὴν ὥραν, &c. *Ob juvenum lubidinem, servas egregiâ formâ emptas in cella prostituisse,* &c. qo nomine à Philemone Comico in *Delpho* lavdatur, referente *l.* 13. Athenæo. Aristoteles *Rhetor. l.* 1. *c.* 5. externam felicitatem constituit ἐν εὐσθενείᾳ κλημάτων καὶ σωμάτων, μετὰ δυνάμεως φυλακτικῆς τε καὶ πραακτικῆς τούτων. *in bona constitutione possessionum & corporum, cum facultate, qa conservet & efficiat hæc.* mox σωμάτων illud qasi explicans qid velit, εὐδραπόδων, inqit, πλήθει, καὶ μεγέθει, καὶ κάλλει διαφερόντων. *servorum, qi multitudine, & magnitudine & pulcritudine excellunt.* ut frustra sit Pollux, qi *l.* 3. *c.* 7. §. 2. Σώματα ἁπλῶς, inqit, οὐκ ἂν εἴποις, ἀλλὰ δοῦλα σώματα. *Corpora non simpliciter dices, sed servilia corpora.* Romanorum autem curiositatem, an luxuriem, in servitiis speciosissimis

qâ Lorii utebatur, à villa inferiore comparata: Lanuvii tunicatus plerunqe in Tuſculano, ſed qod excuſare ſolebat, pænulatus. totius deniqe vitæ facies hæc fuerat. nihil immite; nihil immodeſtum, nihil vehemens, avt de qo uſurpari poſſet, qod ſolet vulgò dici, *Ad ſudorem uſqe*: ſed qaſi per otium ἢ [a] ἀπὸ χωρίε [b] ϛολῆ, ἀναγγεσι ἀπὸ τῆς κάτω ἐπαύλεως, [c] καὶ τῶ ἐν Λανυβίῳ τὰ πολλά. τῷ [d] τελώνῃ ἐν Τύσκλοις [e] ωδειμμένῳ ὡς ἐχρήπτο, καὶ πᾶς [f] ὁ τοιῦτος τρόπος. ὑδὲν ἀπηνὲς, ὑδὲ μιλὼ αὐδυσώπητον, ὑδὲ λάβρον, ὑδὲ ὡς ἂν ἵνα εἰπεῖν ποτε, ἕως ἰδρῶτος. ἀλλὰ πάντα διε-

a ἐπιχώριος, vel ἐπὶ Λωρίε Sal. ἀπὸ Λωρίε Lug.
b ϛόλος Lug.
c χιτῶνι ἐν Sal.
d φελόνῃ. Sal.
e παραιμμένω; Sal.
f ὁ τρ. τοι. Boot.
g L. 6. §. 30. & l. 9. §. 12.

ANNOTATIONES.

ſiſſimis undiqe conqirendis, excolendis, diſponendis, tangit inter cæteros, Juvenalis *Sat.* 5. *v.* 55.

Flos Aſiæ ante ipſum pretio majore paratus,
Qàm ſuit & Tulli cenſus pugnacis, & Anci,
Et nè te teneam, Romanorum omnia Regum
Frivola. — neſcit tot millibus emptus
Pauperibus miſcere puer. Sed forma, ſed ætas
Digna ſupercilio. --

Et Seneca *Epiſt.* 95. *Tranſeo puerorum infelicium greges: qos poſt exacta convivia, alia cubiculi contumelia expectant. tranſeo agmina exoletorum, per nationes colorésqe deſcripta, ut eadem omnibus levitas ſit, eadem prima menſura lanuginis, eadem ſpecies capillorum, neqis cui rectior eſt coma, criſpulis miſceatur. tranſeo piſtorum turbam, tranſeo miniſtrorum, per qos ſigno dato ad inferendam cænam diſcurritur. Dii boni! qantum hominum unius venter exercet?* Gregorius Nazianzenus *de amor. pauper. Orat.* 16. *pag.* 249. *C.* Παῖδας δὲ παριςάναι τὰς μὲν ἐν κόσμῳ καὶ ἱφεξῆς, ἀνίτυς τὰς κομὰς, καὶ θηλυδρίας, καὶ τῇ καλῇ πρόσωπον κόμῃ πεξιεργαμένας πλέον ἢ ὅσον συμφέρει, λίχνοις ὀφθαλμοῖς κεκοσμημένας. τὰς δὲ τὰς κύλικας ἐπ' ἄκρων δακτύλων ἔχοντας, ὡς οἷόν τε ἐυκρινέςαλα καὶ ἀτρεμίςαλα. τὰς δὲ ὑπὲρ κιφαλῆς ἄνεμον ταῖς ῥιπίσι σοφιζομένας, καὶ ταῖς ἐκ χειρῶν αὔραις τὸ πλῆθος τῶν σαρκῶν ἀναψύχοντας. *Pueri etiam adſtent, partim ornatè ac ſuo qiſqe ordine, comis ſoluti & effeminati, ac caſarie ad faciem expoliti, magisqe qam impudicis oculis conducat, exornati, partim pocula extremis digitis tenentes, qam fieri poteſt decentiſſimè ſimul ac tutiſſimè, partim follibus ventum ſuper caput excitantes, atqe aura manu conflatis obeſas carnes refrigerantes.*

Ἡ ἀπὸ χωρίε ϛολή] *locus iſte*, ſi qis alius, inqit, Clariſſimus Salmaſius, *in hoc ſcripto corruptiſſimus.* Itaqe Mericus noſter, lacunâ contextui ſuo interjectâ, ut depoſitum, conſultò prorsùs omiſit, Στολὴν pro *comitatu* Xylander accepit. Sed & Annotator Lugdunenſis, qi ϛόλος legi poſtulat, fruſtra. cùm de *veſtitu* agatur. Salmaſius ad Capitolinum ἐπιχώριος, legit. Caſavbonus ἀπὸ χωρίε, retinet. de ſenſu utriqe convenit, placuiſſe Pio veſtem τὴν ἐπιχώριον, *indigenam*, non exoticam, ſive τὴν ἀπὸ χωρίε, hoc eſt, *qalis vulgò fiat*, & qidem ἀπὸ τῆς ἐπαύλεως, *è villa propria*, & ferè *de reditibus Lanuvinis.* ità Caſavbonus *ad vitam Pii.* De Avgusto iſtiuſmodi qiddam Svetonius. *l.* 2. *c.* 73. *Veſte non temerè alia qàm domeſtica uſus eſt, ab uxore & ſorore & filia neptibúsqe confecta.* De ſe Seneca, *de tranqill. cap.* 1. *Placet non ex arcula prolata veſtis, non mille ponderibus avt tormentis ſplendere cogentibus preſſa; ſed domeſtica & vilis, nec ſervata nec ſumenda ſolicitè.* De Pio Capitolinus. *Viſus eſt ſanè ab amicis & cum privatis veſtibus.* &c. Cæterùm editio Lugdunenſis pro χωρίε nobis Λωρίε exhibet. Hoc ſi non ſit typothetarum mendum, qod ſuſpicari forſan qis poſſit, *Lorium* villam deſignat, in qa Pius & educatus, & verſatus plurimùm, cùm palatium ibi conſtruxiſſet, & tandem etiam defunctus eſt, avtore Capitolino. Hanc avtem ſeqendo lectionem, Salmaſius mavult, ἡ ἐπὶ Λωρίε ϛολή. ut de *toga* accipiatur, qâ *in ſeceſſu Lorina villa* uti ſolitus erat. eam togam ipſi veniſſe dicit ἀπὸ τῆς κάτω ἐπαύλεως. de qa proximè videndum.

Ἀναγγεσα ἀπὸ τῆς κάτω ἐπαύλεως] τὸ κάτω iſtud Caſavbonus omittit. D. Bootius legit, διαγωγὴ ἐπὶ τῶν κατ' ἀγρὸν ἐπαύλεων. id eſt, *commoratio ruri in villis.* ut κατ' ἀγρὸν adjectum ſit, qò *villa* iſtæ à *ſuburbanis* diſtingverentur. Conſtat avtem è Capitolino, Pium in agris atqe propriis fundis plurimùm vixiſſe, etiam poſtqam imperium tenuit. ἔπαυλις certè hîc, non *caſa*, ut Xylander vertit, ſed *villa*. Philo in *vit. Moſis l.* 2. *pag.* 650. *D.* Λείας δὲ πολλῆς ἄγαν ἐυπορήσαντες, ἔκ τε τῆς βασιλείας, καὶ τῶν ἰδιωτικῶν καὶ' ἀγροὺς ἐπαύλεων. *Præda ingens parta ſuit, exhauſtis non ſolum opibus regiis, ſed etiam privatis poſſeſſionibus.* Idémqe *de vit. contempl. pag.* 892. *E.* Τὴν μὲν ὖν ἀσφάλειαν αἱ ἐν κύκλῳ παροίκησιν ἐπαύλεις τε καὶ κῶμαι. *Securitatem enim ei præſtant villæ vicinqe proximi. Credidi aliqandò*, inqit Clariſſimus Salmaſius, *vicum hoc nomine Romæ appellari, in qo vulgares togæ fiebant ac venum ibant. citerioris & ulterioris vici mentio apud Sextum. qidni & ſimiliter inferior & ſuperior ex ratione ſitûs? dicis igitur hunc Imperatorem, cùm Lorii eſſet, uſum eſſe vili ac vulgari togâ, qales venibant in vico inferiore Romæ. an potiùs ἡ κάτω ἔπαυλις villa aliqa ruſtica infrà Lorium, ubi ejusmodi togæ fiebant? ἔπαυλις certè villam, & etiam pagum ſignificat. qicqid ſit, oportet vilem eſſe & vulgarem togam, non imperatoriam, qa in Lorii ſeceſſu utebatur. hæc enim exempla affert, ut oſtendat, ὃτι ἐπινοητὴν* fuiſſe *περὶ ἐσθῆτων ὑφὰς καὶ χρόας. non curioſum de veſtium textura & tinctura.*

Καὶ τῶν ἐν Λανυβίῳ] Caſavbonus nihil mutat; & ad veſtis materiem refert, ſive locum unde ea petebatur, ut ſuprà viſum. At Salmaſius, *Notat*, inqit, *qibus in locis qem habitum uſurpare ſolitus fuerit.* itaqe lectionem duplicem proponit. vel ut legatur, ἀχίτων ἐν Λ. τὰ πολλὰ, τῷ φελόνῃ ἐν Τ. π. ἐχρήτατο. velitqe Marcus, *Sine tunica Lanuvii egiſſe Pium: more, ut videtur, antiqi Catonis, qi ſolo campeſtri accinctus, ſuper id togam accipiebat; & qidem etiam cùm prætor jus redderet, ut ex Valerio Maximo conſtat l.* 3. *c.* 6. *& Aſconio. qod idem in Catone minore etiam Plutarchus notat*, καλαβὰς εἰς τὴν ἀγορὰν ἀνυπόδητος καὶ ἀχίτων, περιπατῆσαι μιλὰ τῶν συνηθῶν. Vel etiam ἐν χιτῶνι Λανυβίῳ τὰ πολλὰ, ſive χιτῶν ἐν Λ. τὰ π. *ut in ſola tunica ſeceſſum illum Lanuvinum tranſegiſſe dicatur; qomodo plerumqe Romani ruri ſolebant & in provinciis: Hinc tunicata qies, tam ſæpe Martiali commendata & laudata. l.* 10. *Ep.* 51. Hæc ille.

Ἐν Λανυβίῳ] *Lanuvium* Italiæ opidum juxta viam Appiam ſitum, de qo Strabo *l.* 5. ubi Λανύβιον pro Λανούιον Caſavbonus reposuit. *In villa* interim *Lanuvina natum Antoninum Pium*, avtor eſt Capitolinus &, *è municipio Lanuvino ortum*, Victor Avrelius. qanqam Caſavbonus in Capitolinum codices Manuſcriptos *Lavinià* exhibere teſtatur, eundémqe locum exiſtimat deſignari, ubi avtor idem de Marco: *Ex Aſia & Syria reverſo, exinde Lavinium profectus eſt.* Certè *Lanuvium* & *Lavinium* idem eſſe utrumqe Joſephus Scaliger contendit, Carolo Sigonio *ad Livii l.* 8. refragante, & renitente.

Τῷ τελώνῃ ἐν Τύσκλοις παραιτυμένῳ ὡς ἐχρήσατο] *Inter Lanuvinos plerumqe Tuſculano publicano utebatur, etiam deprecante.* Xylander. ut ad *comitatum* referatur. Annotator Lugdunenſis *lege*, inqit, παραιτέμενος, *qaſi excuſans & deprecans utebatur.* Salmaſius τῷ φελόνῃ ἐν Τύσκλοις, an Τύσκλοις, παραιτυμένως ἐχρήσαλο. *cùm in Tuſcos, an Tuſculanos, agros ſecederet, non jam tunicatus ibi agebat, ut Lanuvii, ſed pænulam ſuperinduebat: qod cùm faceret, excuſabat tamen ſe, & qaſi veniam deprecabatur. hoc eſt, qod ait,* παραιτυμένως ἐχρήσαλο. *Pænula*, inqit Nonius, *eſt veſtis, qam ſuprà tunicam accipimus. eâ adverſus pluviam maximè munire ſe ſolebant.* Juvenalis *Sat.* 5. *v.* 78.

— fremeret ſævâ cùm grandine vernus
Jupiter, & multo ſtillaret pænula nimbo.

Indè Varroni petitus jocus in *virga divina*, dum virtutis τὸ αὐταρκὲς prædicat; *Non eſt qærenda homini, qi habet virtutem, pænula in imbri.* contrà planè qàm Lucilius *l.* 15. qi *pænulam per imbrem iter obeunti, ſapientiæ ipsâ utiliorem*, eſſe pronunciat. certè etiam ſapienti, vel in imbre vel in frigore, Stoicis ipſis fatentibus, ſaltem ἐυχρηςὸς futura eſt: qm ut Philo *de provident.* apud Evſebium *præpar. l.* 8. *c. ult.* ὑτῶ μὲν ὅτ' ἀνάγκη τὸν σοφὸν, εἰ ἐν ὑπαίθρῳ διάγοι, καλαβρέχεσθαι. βορέᾳ δὲ ψυχρῷ καλαπνέοντ', ῥίγει πεισθῆναι καὶ ψύχει. *Imbre decidente perplui, ſi ſub dio verſabitur, virum ſapientem oportebit: eundemqe vel frigidiore borea ſpirante frigoris vim ſubire.* Sed & L. Galbæ, cuidam pænulam roganti, *Non poſſum commodare, domi maneo*; cùm cœnaculum ejus perplueret. alteri item ejusdem uſum poſcenti, *Non pluit? non eſt opus tibi: ſi pluit, ipſe utar.* Refert Fabius *inſtit. l* 6. *c.* 4.

Καὶ πᾶς ὁ τοιῦτος τρόπος] Xylander, qem & ſecutus eſt Mericus) cum ſeqentibus conjungit, dum ſic reddit) *Omnibus in ejus moribus nihil inerat inhumanum.* Verùm præcedentia potiùs clavdere videntur. Itaqe D. Bootius legit, καὶ πᾶς ὁ τρόπος τοιῦτος. *Totus denique vita facies erat, qalem ſuprà depinximus.*

Ἕως, ἰδρῶτος] *Suſpecta* iſta & *ſalebroſa* Xylandro. Sed immeritò. eſt dictum proverbiale, à medicis mutuatum, qo exercitii modum illi menſurámqe juſtam ac legitimam in affectibus qibuſdam præſcribunt. Memini V. Cl. Thomam Plaiſirum adoleſcente me ſacræ Theologiæ apud Cantabrigienſes noſtros profeſſorem, Apoſtoli verba *ad Hebr. c.* 12. *v.* 6. enarrantem ex Avtore medico (cujus nomen jam excidit) protuliſſe monitum aliqod iſtiuſmodi, *Ad ruborem, non ad ſudorem*; cùm Apoſtolus de fidelibus eo loci dicere viſus ſit, *Ad ſudorem, non ad ſanguinem.* Qò videri poſſit alluſiſſe, qod de Diogene Cynico Laërtius, Xeniadæ, domini ſui liberos exercuiſſe, οὐκ ἀθλητικῶς, ἀλλ' ἐρυθήμα χάριν καὶ ἐυεξίας, *non athletico more, ſed qantum ad ruborem bonámqe corporis habitudinem conduceret.* niſi qòd ἐρύθημα ibi colorem vividum valetudinis indicem potiùs deſignare doceat adjuncta ἐυεξία. Hoc proculdubio Marcus hic voluit, Pium nulla in re nimium fuiſſe. ità *lib.* 6. §. 29. ὡς ἐπ' ὀδὲν ἔσπευδε.

Οὐδὲν ἀπηνὲς] Indè forſan *Pius* dictus, qòd verè naturâ clementiſſimus; & nihil temporibus ſuis aſperum fecit. Siqidem

διειλημμένα λελογίσθαι, ὡς ἐπὶ σχολῆς, ἀπαρέγχως, τεταγμένως, ἐρρωμένως, [a] συμφώνως ἑαυτῇς. ἐφαρμόσαι δ' ἂν αὐτῷ τὸ περὶ Σωκράτους μνημονευόμενον, ὅτι καὶ ἀπέχεσθαι καὶ ἀπολαύειν ἐδυνάτο τούτων, ὧν πολλοὶ πρός τε τὰς ἀποχὰς ἀσθενῶς, καὶ πρὸς τὰς ἀπολαύσεις ἐνδοτικῶς ἔχουσι τὸ δὲ ἰσχύειν καὶ [b] ἐπικαρτερεῖν καὶ ἐννήφειν ἑκατέρῳ, ἀνδρός ἐστιν ἄρτιον καὶ ἀήττητον ψυχὴν ἔχοντος, [c] οἵου ἦν ἐν τῇ νόσῳ τῇ Μαξίμου.

a Sup. §. 8. & l. 6. §. 30.

b ἐπικαρτ. vel ἐγκ. f.

c ὅιος f.

cum consideratione matura, placidè, compositè, strenuè, consentaneè sibi invicem dispositа universa: ità qadrabat in illum, qod de Socrate perhibetur, qòd & abstinere & frui rebus eis nôrat, qibus pleriqe nec per infirmitatem abstinere, nec frui citra intemperantiam possunt. posse avtem in altero tolerantem, in altero temperantem se præstare; illud verò verè viri est animo consummato invictóqe planè præditi. deniqe qomodo in Maximi ægrotatione se gesserit.

§ 17. Παρὰ τῶν Θεῶν, τὸ ἀγαθοὺς πάππους, ἀγαθοὺς γονέας, ἀγαθὴν ἀδελφὴν, ἀγαθοὺς διδασκάλους,

§ 17. Deis acceptum fero, qòd bonos avós, bonos parentes, bonam sororem, bonos præceptores, bo-

ANNOTATIONES.

dem & *sub Adriano, cùm consiliis illius adesset, mitiorem sententiam semper ostendebat, & principatûs sui initio cùm multi accusarentur, & ad supplicium nominatim etiam deposcerentur, neminem tamen interfici passus est, cùm diceret, non oportere se principatum suum factis ejusmodi auspicari. Qin & deinceps, seditiones ubicunqe factas, non crudelitate, sed modestiâ & gravitate compressit.* Capitolinus & Xiphilinus.

Συμφώνως ἑαυτοῖς] Do eodem *l.* 6. §. 30. Τὸ ὁμαλὲς παντα χοῦ. *in cunctos æqabilitatem.* & de Apollonio *suprà* §. 8. Τὸ ἀεὶ ὅμοιον. *Ut idem semper esset.* Qod de historia Lucianus *pag.* 618. Χρὴ ὅμοια τὰ πάντα καὶ ὁμόχροα εἶναι, καὶ συνᾴδοντα τῇ κεφαλῇ τὸ ἄλλο σῶμα, ὡς μὴ χρυσῆν μὲν τὸ κράνος εἶναι, θώρακα δὲ πάνυ γελοῖον ἐκ ῥακῶν πόθεν, ἢ ἐκ δερμάτων σαπρῶν συγκεκαττυμένον, καὶ ἡ ἀσπὶς οἰσύνη, καὶ κνημῖδες περὶ τοῖς κνήμαις. *Decet similia, ejusdemqe coloris omnia esse, & capiti reliqum corpus respondere, ut non aurea sit galea, thorax planè ridiculus, ex pannis aliunde vetustis, avt putridis pellibus consutus. Item vimineus clypeus, & tibialia ex corio porcino facta.* De poemate Horatius in arte.

Deniqe sit qodvis simplex dumtaxat & unum:
Primo nè medium, medio nè discrepet imum.

& de persona idem,

— servetur ad imum
Qualis ab incepto processerit, & sibi constet.

De Stoica philosophia Cicero *de finib. l.* 5. *Mirabilis est apud Stoicos contextus rerum. respondent extrema primis, media utrisqe, omnia omnibus.* De vita Seneca *Epist.* 20. *Exigit philosophia, ut ipsa inter se vita unius, sine actionum dissensione, coloris sit.* Idemqe *Ep.* 23. *Verum bonum unde subeat, interrogas? ex placido vitæ & continuo tenore unam prementis viam.* Et, *Ep.* 31. *Huc & illud accedat, ut perfecta virtus sit, æqualitas ac tenor vitæ per omnia consonans sibi.* Et, *Epist.* 120. *Virtutem ostendit constantia, & omnium inter se actionum concordia; qando idem semper qis est, & in omni actu par sibi.* Et mox: *Magnam rem puta, unum hominem agere: prater sapientem avtem nemo unum agit, cateri multiformes sunt. modò frugi tibi videbimur & graves, modò prodigi & vani; alternis Catones, alternis Vatinii mutamus subinde personam, & contrariam ei sumimus, qam exuimus. hoc ergo à te exige, ut qalem institueris præstare te, talem usqe ad exitum serves.* Et, *Ep.* 35. *Ante omnia hac cura, ut constes tibi.* Hoc est qod Zeno voluit, cùm finem statueret, Τὸ ὁμολογουμένως ζῆν, i. καθ' ἕνα λόγον καὶ σύμφωνον ζῆν. ut Stobæus *Tom.* 1. *l* 2. *tit.* 4. §. 5. Vide *suprà ad* §. 9. Sed & *l.* 11. §. 27. Ambrosius *Epist.* 82. *Vetus dictum est, Adsvesce unus esse: ut vita tua qandam picturam exprimat, eandem servans semper imaginem, qam acceperit.* Optimè Aristoteles, *Ethic. Nicom. l.* 9. *c.* 4. Ἔοικε γὰρ, καθάπερ εἴρηται, μέτρον ἑκάστῳ ἡ ἀρετὴ καὶ ὁ σπουδαῖος εἶναι. τὸν γὰρ ὁμογνωμονεῖ ἑαυτῷ, καὶ τῶν αὐτῶν ὀρέγεται καὶ πᾶσαν τὴν ψυχήν. *Videtur enim, qemadmodum dictum est, virtus & probus vir unicuique esse mensura. Is enim secum consentit, & eadem tota anima appetit.* De Adriano Avrelius Victor: *Varius, multiplex, multiformis, ad vitia atqe virtutes qasi arbiter genitus; impetus mentis qodam artificio regens.* Et Ælius Spartianus. *Idem severus, latus; comis, gravis; lascivus, cunctator; tenax, liberalis, simulator; savus, clemens; & semper in omnibus varius.* De Avidio item Cassio Vulcatius: *Fuit his moribus, ut nonnunqam trux & asper videretur, aliqando mitis & lenis; sæpe religiosus, alias contemptor sacrorum; avidus vini, interim abstinens; cibi appetens, & inedia patiens, veneris cupidus, & castitatis amator.* At de Epaminonda & Agesilao Plutarchus *lib. de adulat. pag.* 52. *E.* Πλείοσιν ὁμιλήσασι ἀνθρώποις, καὶ τόποις, καὶ βίοις, τὸ προσῆκον ἦθος αὐτοῖς παντα χοῦ, καὶ τολῆ, καὶ διαίτῃ, καὶ λόγῳ καὶ βίῳ διεφύλαττον. *Qi tametsi cum pluribus versati hominibus, urbibus, moribus, suos tamen ubiqe mores, suum vestitum, suam victus rationum, & dicendi vivendiqe retinuerunt.* Et de Platone *lib. de Adul. pag.* 52. *E.* Ἐν Συρακούσαις, οἷος ἐν Ἀκαδημίᾳ. καὶ πρὸς Διονύσιον, οἷος πρὸς Δίωνα. *Plato idem fuit Syracusis qi in Academia, & Dionysio talis qalis Dioni.*

Τὸ περὶ τοὺς Σωκράτους] De Socrate Xenophon *memorial. l.* 1. *pag.* 724. *D.* Αὐτὸς δὲ πρὸς ταῦτα (τὰ ἀφροδίσια) φανερὸς ἦν οὕτω παρεσκευασμένος, ὥστε ῥᾳδίως ἀπέχεσθαι τῶν καλλίστων καὶ ἀγαθωτάτων, ἢ οἱ ἄλλοι τῶν αἰσχίστων καὶ ἀφελεστάτων. περὶ μὲν

A δὴ βρώσεως καὶ πόσεως καὶ ἀφροδισίων οὕτω καρτερικὸς ἦν. καὶ ᾧτινος οὐδὲν ἂν ἧττον ἀρκοῦντος ἡδέσθαι τῶν πολλὰ ἐπὶ τούτοις πραγματευομένων, λυπεῖσθαι δὲ πολὺ ἔλαττον. *Atqe ipsum constabat adversus eas usqe adeò paratum fuisse, ut facilius ab elegantissimis ac formosissimis abstineret, qàm cæteri à turpissimis maximeqe deformibus. Qod igitur ad cibum, potum, res Venereas attinet, ità se comparaverat Socrates; ac se nihil qidem minus frui voluptatibus his ad satietatem putabat, qàm qi vehementer in iis qærendis laborarent, at multo minùs doloris percipere.* Atqe hunc locum forsan præ oculis habuit Marcus, cùm ista scriberet.

B Καὶ ἀπέχεσθαι καὶ ἀπολαύειν] Qod de se Apostolus *ad Philip. c.* 4. *v.* 12. Οἶδα δὲ ταπεινοῦσθαι, οἶδα καὶ περισσεύειν. ἐν παντὶ καὶ ἐν πᾶσι μεμύημαι, καὶ χορτάζεσθαι καὶ πεινᾶν, καὶ περισσεύειν, καὶ ὑστερεῖσθαι. *Novi avtem deprimi, novi etiam abundare: ubiqe & in omnibus initiatus sum, & ad saturitatem, & ad esuritionem.* qod suprà, παρόντων τῶν ἀπλεῖσθαι, ἀπόντων δὲ μὴ δεῖσθαι. *Præsentibus frui, absentia non multum desiderare.*

Τὸ δὲ ἰσχύειν καὶ ἔτι καρτερεῖν] ἔτι qid hîc velit, nullus video. ἐπικαρτερεῖν forsan scripserat Marcus, vel qod usitatius est, ἐγκαρτερεῖν, ut mox ἐννήφειν.

C Οἷον ἐν τῇ νόσῳ τῇ Μαξίμου] Istud an ad superiora respectum habeat, qod Xylander censuit, ambigi potest. commodè posse vix videtur. Ego itaqe tanqam distinctum qid posui. De Demonacte Cynico refert Lucianus *pag.* 860. qòd cùm cætera ἀπαθῶς planè videretur, μόνου αὐτὸν ἡνία φίλου νόσος ἢ θάνατος. ὡς ἂν καὶ τὸ μέγιστον τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀγαθῶν, τὴν φιλίαν ἡγούμενον. *Solummodo amici vel morbus vel mors ipsum affligebat: qasi maximum in rebus humanis bonum amicitiam duceret.* Tale qippiam in Pio Marcus forsan adverterat. & οἷος forsan legendum fuerit.

§ 17. Παρὰ Θεῶν] Piè Marcus noster hîc divinæ procurationi plurima adscribit, qæ fortunæ pleriqe solent tribuere.

D Πάππους] *Avus paternus, Annius Verus* (de qo *suprà* §. 1.) *maternus, Calvisius Tullus.* Julius Capitolinus.

Γονέας] Vide *suprà ad* §. 2. 3.

Ἀδελφὴν] *Habuit & sororem natu minorem, Anniam Cornificiam.* Capitolinus.

Διδασκάλους] qorum *suprà* meminerat §. 5, 6, 7. &c. qibus & alios adjicere licet ex Julio Capitolino. Origenes *ad Celsi. l.* 3. Καὶ Ἕλληνες δὲ φήσουσι, καὶ ἐν τοῖς νομιζομένοις εἶναι σοφωτάτοις, καλὰ πολλὰ τὴν εὐτυχίαν εἶναι αἰτίαν. οἷον περὶ διδασκάλων τοιῶνδε, καὶ τῆς περιπεσεῖν τοῖς κρείττοσι. ὅταν καὶ τῶν τὰς ἐναντίας αἱρέσεις διδασκόντων. καὶ περὶ ἀναλροφῆς τῆς ἐν βελτίοσι. πολλοῖς γὰρ καὶ τὰ τῆς ἀναλροφῆς τοιοῦτος γεγένηται, ὡς μηδὲ φαντασίαν ἐπιλραπῆναι τῶν κρειττόνων λαβεῖν. ἀλλ' ἀεί καὶ ἐκ πρώτης ἡλικίας, ἤτοι ἐν παιδικοῖς εἶναι ἀκολάστων ἀνδρῶν, ἢ δεσποτῶν, ἢ ἐν ἄλλῃ τινὶ κωλυούσῃ τὴν ψυχὴν ἀναβλέπειν καλοδαιμονίαν. τὰς δὲ περὶ τούτων αἰτίας, πάντως μὲν εἰκὸς εἶναι ἐν τοῖς τῆς προνοίας λόγοις, πίπτειν δὲ αὐτὰς εἰς ἀνθρώπους, οὐκ ἐνυχερεῖς. *Apud Græcos avtem etiam sapientissimi multa bona fortunæ imputant, in hanc referentes causſam, puta, qod in tales magistros inciderint, qod in meliores (qum essent qi contrarias opiniones docerent) qodqe felicius sint educati. Multis enim talis institutio contigit, ut ne imaginari qidem sinantur boni qippiam: sed statim à prima ætate hominibus luxu libidineqe perditis avt heris suis sunt in deliciis, avt alio qopiam infortunio gravante, neqeunt animi oculos attollere. Harum rerum causſas omninò verisimile est esse in providentiæ rationibus, tametsi non facilè cadant in cognitionem hominum.* Vide sectionis istius verba novissima, deprehendes cum Origenianis istis qàm svavissimè concinere. De Platone Plutarchus in *Mario pag.* 433. *A.* Πλάτων μὲν οὖν ἤδη πρὸς τῷ τελευτᾶν γενόμενα, ὑμνεῖ τὸν αὐτοῦ δαίμονα καὶ τὴν τυχὴν, ὅτι πρώτου μὲν ἄνθρωπον, εἶτα Ἕλλην, εἶτα Βάρβαρον, εὐδὲ ἄλογον τῇ φύσει θηρίον γένοιτο πρὸς δὲ τούτοις, ὅτι τοῖς Σωκράτους χρόνοις ἀπήντησεν ἡ γένεσις αὐτοῦ. *Enimvero Plato vicinus jam morti sortem & fortunam suam extollit, qod primùm homo, deinde Græcus, non Barbarus, neqe rationis expers bellua esset natus: adhac qod in Socratis ætatem ortus suus incidisset.* At Lactantius *institut. l.* 3. *c.* 18. *Plato ajebat se gratias agere naturæ; Primùm qod homo natus esset, potiùs qàm mutum animal: deinde qòd mas, potiùs qàm fœmina; qòd Græcus, qàm Barbarus: postremò, qòd Atheniensis, & qòd tem-*

bonos familiares, neceſſarios, amicos, bona omnia ferè habuerim. tum qòd adversùs neminem eorum temerè aliqid deliqerim, etiamſi ità affectus fuerim, ut, ſi occaſio incidiſſet, ejuſmodi aliqid admiſiſſem. cæterùm numinis beneficio factum eſt, qòd nulla ex rerum concurſu occaſio contigerit, qæ affectum illum proderet. ab eiſdem fuit, qòd apud avi concubinam non ſim diutiùs enutritus: qòd ætatis florem indelibatum ſervaverim, nec ante tempus juſtum virilitatis ſpecimen dederim, ſed ultra etiam qàm opus erat, id facere diſtulerim. qòd principi pa-

ἀγαθὲς οἰκείους, συγγενεῖς, φίλους, a σχεδὸν ἅπαντα σχεῖν. καὶ ὅτι οὐδένα αὐτῶν b προέπεσον πλημμελῆσαί τι, καί τοι c διάθεσιν ἔχων τοιαύτην, ἀφ' ἧς, εἰ ἔτυχεν, κἂν ἔπραξά τι τοιοῦτο. τῶν Θεῶν ἡ εὐποιία τὸ μηδεμίαν σωδρομιὼ πραγμάτων γενέσθαι, ἥτις ἔμελλέ με ἐλέγξειν, ἢ τὸ μὴ πλέον ἐκτραφῆναι παρὰ τῇ παλλακῇ τοῦ πάππου. καὶ τὸ τὴν ὥραν ἀφεῖναι. καὶ τὸ μὴ d πρὸ ὥρας ἀνδρωθῆναι, ἀλλ' ἔτι καὶ ἐπιλαβεῖν τοῦ χρόνου. τὸ ἄρχοντι καὶ

a [ἀγαθὰ] σχ. f.
b προίπτειν Lug.
c L. 11. §. 18.
d πρὸς Lug.

πατρὶ

ANNOTATIONES.

temporibus Socratis. Qo contendit ipſe, immeritò tamen, *Nunquam qicqam dictum eſſe in rebus humanis delirius.* Idémque *ibidem* c. 19. ubi Socratem acrius, & in qibuſdam iniqiùs etiam pavlò, perſtrinxerat; *In cujus temporibus natum ſe homo ſapiens gratulatur.* Qod avtem in Platone tantopere exagitat Lactantius, id is à Socrate accepiſſe videtur; qi, ut Dio Pruſæus *Orat.* 64. Ἐπὶ πολλοῖς αὐτὸν ἐμακάριζε, καὶ ὅτι ζῷον λογικὸν, καὶ ὅτι Ἀθηναῖος. *Ob multa ſe beatum dixit, & qod animal eſſet ratione præditum, & qod Athenienſis.* Socrates à Thalete; qi, ut Laërtius *l.* 1. §. 33. Ἔφασκε τριῶν τούτων ἕνεκα χάριν ἔχειν τῇ τύχῃ, πρῶτον μὲν, ὅτι ἄνθρωπος ἐγενόμην, καὶ οὐ θηρίον. εἶτα, ὅτι ἀνὴρ, καὶ οὐ γυνή. τρίτον, ὅτι Ἕλλην, καὶ οὐ Βάρβαρος. *Ajebat trium maxime rerum cauſſâ gratias ſe fortunæ agere. Primò, qod homo, non bellua: deinde, qod vir, non mulier: tertiò, qod Græcus natus eſſet, non Barbarus.* Poſtremum tantummodo de ſuo addidit Plato. Nec reticendum qod Judæi habent in preculis ſuis virorum peculiaribus: *Benedictus eſto, Domine Deus, qòd me virum creáſti, non mulierem: qòd Iſraelitam, non alienigenam.*

Σχεδὸν ἅπαντα σχεῖν] ſupplendum, ἀγαθὰ, qod exciditſſe exiſtimem. ut ſit [ἀγαθὰ] σχεδὸν ἅπαντα σχεῖν.

Τῶν Θεῶν δὲ εὐποιΐα] Digna Chriſtiano qovis providentiæ divinæ, qâ factum fuerit, ut nè peccatis occuparetur, cùm peccare prona diſpoſitio non deeſſet, agnitio. Agnoſcit ipſe de ſe, qod Deus Abimeleco; *Ego te cohibui, nè peccares. Geneſ.* c. 20. v. 6. Habent his paria è noſtris; Bernardus *de temp. Serm.* 79. *Prima miſeratio qod à multis adhuc peccatis in ſeculo poſitum cuſtodivit. qis enim non videat, qòd ſicut in multis cecidi, ſic & in alia poteram cecidiſſe peccata, niſi omnipotens pietas conſervâſſet?* Qi & argumentum idem tractat fuſiùs, *de Diverſ. Serm.* 13. Avguſtinus Homil. 23. *Hic multa commiſit, & multorum debitor factus eſt: ille gubernante Deo pauca commiſit. cui deputat ille, qod demiſit, huic & iſte deputet, qòd non commiſit. Adulter non fuiſti in vita illa tua præterita, plená ignorantiâ? Hoc tibi dicit Deus tuus; Regebam te mihi, ſervabam te mihi, ut adulterium non committeres. Svaſor defuit? ut ſvaſor deeſſet, ego feci. Locus & tempus defuit? & ut hæc deeſſent, ego feci. Affuit ſvaſor; non defuit locus; non defuit tempus: ut non conſentires, ego terrui. Agnoſce ergò gratiam ejus, cui debes & qod non admiſiſti. Mihi debet iſte, qod factum eſt & dimiſſum vidiſti: mihi debes & tu, qod non admiſiſti. Nullum eſt enim peccatum qod facit homo, qod non poſſit facere alter homo, ſi deſit rector à qo factus eſt homo.* Piiſſimè, & ad noſtri mentem pleniſſimè.

Προίπτειν πλημμελῆσαί τι] Lugdunenſis προίπτει. qod probare non poſſum. Xylander *qòd nihil deliqi.* pleniùs rectiusqe Caſaybonus *qod nihil temerè avt præcipitanter deliquerim.* προπίπτω, *procido, præceps feror.* indè προπετὴς, *præceps*: & προπετῶς *præcipitanter, temerè, inconſideratè.* Vide *l.* 3. §. 9. ἀπροπτωσίαν. *ut nihil temerè ſtatuamus.* alioqi ſuſpicari qis poſſet, ſcripſiſſe Marcum προίφθαι. Sicut pavlò inferiùs, τὸ φθάσαι τὰς τροφίας ἐν ἀξιώματι καλαθῆναι. *qod nutritios meos ad honores maturè evexerim.*

Μὴ πλέον ἐκτραφῆναι παρὰ τῇ παλλακῇ τοῦ πάππου] Siqidem *in domo avi ſui Veri educatus eſt* in ætate teneriore, utì Capitolinus docet. Pari avtem ratione gratulatur Alcmon Poeta ſibi, in *Epigrammate* (qod Alexandro Ætolo *exercit. in Solinum* Salmaſius vindicat) apud Plutarchum *de exilio*, qòd origine Lydus cùm eſſet, Sardibus tamen diutiùs educatus non ſit, ubi luſcus forſan ſacerdos, avt Gallus tympanotriba evaſiſſet; ſed Spartam nactus puerilis indolis formatricem, ubi Muſarum diſciplinis initiatus & enutritus fuerit.

Καὶ τὸ τὴν ὥραν διαθῆσαι] ὥρα *flos ætatis*, ut *ver anni.* unde Periclis illud ab Ariſtotele *Rhetor. l.* 1. *c.* 7. & *l.* 3. *c.* 10. lavdatum; Τὴν νεότητα τὴν ἀπολομένην ἐν πολέμῳ ὥσπερ ἠφανίσθαι ἐκ τῆς πόλεως, ὥσπερ εἴ τις τὸ ἔαρ ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐξέλοι. *Juventutem mortuam in bello ſic ſublatam ex civitate, ut ſi qis ver ex anno tolleret.* Tempeſtas nimiùm qam lubrica, & lapſibus expoſita. Præſertim ubi natalium ſplendor; ſtatus honeſtior, educatio delicatior, res lavtior, & forma venuſtior acceſſerint. Πολλοὶ γὰρ διὰ τὸ κάλλος ὑπὸ τῶν τοῖς ὡραίοις παροξυνομένων διαφθείρονται. *Multi enim violantur ob venuſtatem formæ ab iis, qi erga elegantes amore incitantur.* Socrates apud Xenophont. *memorial. l.* 4. *pag.* 799. *A.* Indè Juvenalis *Sat.* 10.

I nunc, & juvenis ſpecie lætare tuâ, qem
Majora expectant diſcrimina —

Τὸ μὴ πρὸ ὥρας ἀνδρωθῆναι] Lugdunenſis πρὸς ὥρας. perperam. Verum aliud hic ὥρα, ab eo qod ſuprà. ὥρα enim iſtic, non tam *flos ætatis*, qàm ὁ καιρὸς, *tempus opportunum* & *idoneum* rei alicui vel aggrediendæ, vel abſolvendæ. Timon Phliaſius de Dionyſio Heracleota, qi & Metathemenos dictus, qòd ætate devergente à ſecta Stoica ad Epicuream tranſiiſſet, apud Athen. *l.* 13. *pag.* 601. *C.*

Ἡνίκ' ἴσχην δύνειν, νῦν ἄρχεσθαι ἡδύνεσθαι.
Ὥρη ἐρᾶν, ὥρη τε γαμεῖν, ὥρη τε πεπαύσθαι.
Dum eſt occidendum, ſervisamus voluptatibus.
Amori ſuum tempus eſt: ſuum qoqe nuptiis: eſt & in tempore ceſſandum.

Ità Thales, referente Stobæo *Tom.* 2. *tit.* 68. Conjugium ſvadentem matrem eluſit; natu minor cùm eſſet, ὥπω καιρός. *nondum tempus*: provectior factus, οὐκέτι καιρός. *non amplius tempus* eſſe, ſive nuptiis *idoneam ætatem* jam præteriiſſe, reſpondendo. Beneficii ergò non contemnendi loco ducit Marcus, qòd non præmaturè ſe rebus venereis dederit. hoc eſt enim hoc loco τὸ ἀνδρωθῆναι, *virum fieri*, ſive virilitatis ſpecimen dare. qomodo γυναῖκα γίνεσθαι, *mulierem fieri.* Ità Democritus dicitur puellam, qam pridiè παρθένον, cùm nocte proximâ vitiata eſſet, poſtridiè γυναικὸς nomine ſalutâſſe. Laërtius *l.* 9. & Cicero objurgantibus, qòd puellam virginem homo ſexagenarius duxiſſet, *Cras*, inqit, *mulier erit.* Fabius *inſtitut. l.* 6. *c.* 4. Clariſſimè Heſychius. Ἀνδρώσασθαι, συγγενέσθαι. &, Ἀνδρωθεῖσα, ἀνδρὶ συνοικήσασα, διακορηθεῖσα i. e. *virum experta*, ut Flaccus; *devirginata*, ut Petronius. In hunc ſenſum uſurpavit Hippocrates in *lib.* περὶ παρθενίων *pag.* 125. Locus eſt inſignis, ſed ab Anutio infeliciter tentatus, & ſub correctionis prætextu corruptus planè. Verba ſic habent; Αἱ δὲ παρθένοι, ὁκόσην ὥρη γάμου παραμένουσαι, τοῦτο μᾶλλον πάσχουσι. ea contra editorum priùs omnium conſenſum ſolicitat vir doctiſſimus, & cui Medicorum pater princépsqe ille alioqi plurimùm debet, & ex Regio MS. ὥραν reſcribi poſtulat. Vertit avtem, *Virgines, qibus propè nuptiarum tempus inſtat ut viro conjungantur.* explicat in *Oeconomia*; *qæ ad nubiles annos & virilitatem propè accedunt. h. e. qæ propè ſunt maturæ viro, & virilitatem avt maturam viro ætatem ingrediuntur.* Verùm primò, *virilitatem*, ſive *virilem ætatem*, de virgine dictam nuſqam deprehendi exiſtimo. Tum ἀνδρῶσθαι Græcis, ubi de muliere uſurpatur, non *viro maturam eſſe*, ſed *virum experiri* ſignificat. Porrò cùm ὁκόσην ὥρη γάμου dixiſſet, qid opus erat, ἐκ τοῦ περίοντος, qod idem prorſus valeret, τὸ παραμένουσαι, ſubjicere? qod conciſa nimis reſpuit dictio Hippocratica. Deniqe aliud eſt ἀνδρῶσθαι, aliud παραμένειν, utì mox indicabitur. Nihil igitur mutatum ego qidem velim, ſed admiſsâ lectione jam olim receptâ, commatisqe notulâ duntaxat poſt γάμου, interſitâ, ſic verterim. *Virgines qibus nubendi tempus adeſt, ni virum experiantur, affectui iſti magis ſiunt obnoxiæ.* Atqe hanc eſſe genuinam Hippocratis mentem, è ſeqentibus planè perſpicuum fit. Siqidem ubi incommoda ea recenſuerat, qæ ex affectu iſto virginibus jam *viro tempeſtivis*, ut Horatius loqitur, qas ἀνδρὸς ἀμαίας Græci dicunt, obtingere conſveverunt, remedii loco ſubjungit, Κελεύω δ' ἔγωγε τὰς παρθένους ὁκόταν τὸ τοιοῦτον πάσχωσιν, ὡς τάχιστα ξυνοικῆσαι ἀνδράσιν. ἢν γὰρ κυήσωσιν, ὑγιείς γίνονται. εἰ δὲ μὴ ἐν αὐτέων ἅμα τῇ ἥβῃ, ἢ μικρὸν ὕστερον ἁλώσεται, εἴπερ μὴ ἀνδρωθῶσι. *Equidem virginibus ſuadeo, qibus tale qid accidit. ut citiſſimè cum viris conjungantur. Si enim conceperint, ſana evadunt. Qod niſi fiat, una cum pubertate, avt non ita multò poſt his tentabuntur, niſi viro jungantur.* Præcipit ſic affectis, ut qàm primùm nubant. ſiqidem indè futuram conceptûs ſpem; qi malò iſti medeatur: qod niſi virum expertas affectaturum eſt probabile. ità τὸ ἀνδρωθῆναι eſt, Hippocrate ipſo interprete, ἀνδρὶ συνοικῆσαι. τῷ ἀνδρῶσθαι verò q. e. virum experiri, eodem avtore, opponitur τὸ παραμένειν. h. e. *à viro præteriri, neglectim haberi*, & *viri*, ſive *thalami*, ut Marcus, *nuptiarum*, ut Flaccus, *expertem eſſe.* & παρθένοι παραμένουσαι, qas ὑπερημέρους τῶν γάμων Anaxandrides dixit, referente *Rhetor. l.* 3. *c.* 10. Ariſtotele. Nihil certiùs, nihil clarius.

Ἀλλ' ἔτι καὶ ἐπιλαβεῖν τοῦ χρόνου] *Sed tempus expectavi.* Xylander. ſed nec ἐπιλαβεῖν ejuſmodi aliqem habet ſignificatum; & ἔτι illud aliud prorſus innuere videtur. Rectiùs Mericus Caſaybonus. *Sed longiùs etiam, qàm neceſſe erat, diſtuli.* Ità ἐπιλαβεῖν τοῦ χρόνου erit de tempore, qod liberum datur, aliqid ſumere, qo cùm poſſis frui, nolis tamen. Phraſis duriuſcula, fateor,

πατρὶ ὑποτραχθῆναι, ὃς ἔμελλεν πάντα τὸ τύφον ἀ-
a L. 5. §. 16. φαιρήσειν μου, καὶ εἰς ἔννοιαν ἄξειν τοῦ, ὅτι a δύνα-
τόν ἐστι ἐν αὐλῇ βιοῦντα, μήτε δορυφορήσεων χρή-
b -δῶν Lug. ζειν, μήτε ἐσθήτων b σημειωτῶν, μήτε λαμπάδων,
καὶ ἀνδριάντων τοιῶν δέ τινων, καὶ τοῦ ὁμοίου κόμπου.
ἀλλ' ἔξεστιν ἐγγυτάτω ἰδιώτου συστέλλειν ἑαυτὸν, καὶ
c νὴ Δία Lug. [Δία μὴ] διὰ Mer. μὴ διά τ. f. c ἧττον ταπεινότερον ἢ ῥαθυμότερον ἔχειν πρὸς
τὰ ὑπὲρ τὸ κοινῶν ἡγεμονικῶς πραχθῆναι δέοντα.
τὸ ἀδελφῷ τοιούτου τυχεῖν, δυναμένου μὲν διὰ ἦθος
ἐπεγεῖραί με πρὸς ἐπιμέλειαν ἐμαυτοῦ, ἅμα
δὲ καὶ τιμῇ καὶ στοργῇ εὐφραίνοντός με. τὸ παιδία μοι
ἀφυῆ μὴ γενέσθαι, μηδὲ κατὰ τὸ σωμάτιον διάστροφα.
d Sup. §. 7. d τὸ e μὴ ἐπίπλεόν με προκόψαι ἐν ῥητορι-
e μὲν Lug. κῇ, καὶ ποιητικῇ, καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπιτηδεύμασι, ἐν
οἷς ἴσως ἂν κατεσχέθην, εἰ ἠθέλησα ἐμαυτὸν εὐό-
δως προϊόντα. τὸ φθάσαι, σοῦ τροφέας ἐν ἀξιώ-
ματι καταστῆσαι, ἃ δὴ ἐδόκουν μοι ἐπιθυμεῖν, καὶ

tríque eidem ſubditus fuerim, qi me à faſtu omni alienum redderet; fidémque faceret, poſſe in aula ità degi, ut nec ſatellitio, nec veſtitu inſigniore, nec funalibus ſtatuíſque iſtiuſmodi, atque apparatu conſimili opus ſit: ſed poſſe eum, qi rebus præeſt, ità contrahere ſeſe, ut ad privati ſpeciem proximè accedat, nec propterea tamen, vel demiſſiùs, vel remiſſiùs ſe gerat in eis, quæ pro republica ad morem imperatorium ſunt exeqenda. qòd fratrem eum nactus ſim, qi ad curam mei agendam ſuis moribus me extimularet, qíque ſimul honore affectúque erga me ſuo animum mihi oblectaret. qòd liberi mihi neqe ingenio tardi, nec corpore diſtorti obtigere, qòd progreſſus non fecerim ampliores in rhetorica, poeticâ, ſtudiíſque aliis ejuſmodi, qæ me forſan præpeditum detinuiſſent, ſi in eis me feliciter profeciſſe ſenſiſſem. qòd nutritios meos ad honores, qòd expetere ipſi videbantur mihi, maturè evexerim, nec

ſpe

ANNOTATIONES.

fateor, & inſolens. Sed ea proculdubio Marci mens iſtic, non A quam Xylander voluit.

Δυνατήν ἐστιν ἐν αὐλῇ βιοῦντα] Ità *l.* 5. §. 16. Δυνατὸν ἄρα καὶ ἐν ζῆν ἐν αὐλῇ. qem locum vide.

Ἐσθήτων σημειωτῶν] ſive σημειωδῶν, ut Lugdunenſis. qod uſitatius eſt, & eodem recidit. utrumqe enim *veſtes notabiles* & *inſigniores* ſive *ſplendidiores* deſignat. Hoc eo, qoniam, ut Jeſus noſter, *Luc. c.* 7. *v.* 25. Οἱ ἐν ἱματισμῷ ἐνδόξῳ καὶ τρυφῇ ὑπάρχοντες, ἐν τοῖς βασιλείοις εἰσίν. *Qi veſtitu magnifico utantur, & in luxu verſantur, ſunt in palatiis regiis.* Ἐσθῆτας σημειώδεις, inqit Annotator Lugdunenſis, vocat *imaginibus textas, pictas, palmatas, χρυσοσήμους, auro vel purpurâ clavatas.* De Avguſto Svetonius *l.* 2. *c.* 73. *Togis uſus eſt neqe reſtrictis, neqe fuſis, clavo nec lato, nec anguſto.* De Antonino Pio Capitolinus. *Viſus eſt ſanè ab amicis cum privatis veſtibus, & domeſtica qadam gerens.* Et de Alexandro Severo Lampridius. *Gemmas de calceamentis & veſtibus tulit, qibus uſus fuerat Elagabalus. veſte albâ uſus eſt, nec auratâ, panulis togisqe communibus.*

Μήτε λαμπάδων καὶ ἀνδριάντων τοιῶν δέ τινων] Juſtus Lipſius ad Taciti *Annal. l.* 1. *principatûs inſignia* intelligi vult, inter qæ *ignis prælatio.* Herodianus l. c. 8. §. 8. in *Commodo* de Lucilla ſorore ejus, καὶ τὸ πῦρ προεπόμπευεν αὐτῆς. *Et ignis in pompa illam præcedebat.* Et de Marcia ejuſdem concubina, l. 1. c. 8. C §. 16. πάντα ὑπῆρχεν, ὅσα σεβαστῇ, πλὴν τοῦ πυρός. *Præter ignem omnes honores, velut Auguſtæ, tribuebantur.* De Pertinace l. 2. c. 3. §. 5. Καὶ ἦλθεν ἐπὶ τὸ συνέδριον, ὅτε τὸ πῦρ ἐάσας ἑαυτοῦ προπομπεῦσαι, ὅτέ τι ἄλλο τῶν βασιλικῶν συμβόλων εἰς ὕψος ἀρθῆναι. *In curiam ſe contulit, neqe ignem ſibi præferri, neqe ulla principatûs inſignia paſſus attolli.* Qibus addas licet & ex eodem l. 2. c. 8. §. 10. de Nigro, καὶ προπομπεύοντος τοῦ πυρός. *Præcedente etiam igni.* Eum *ignem lampadem* fuiſſe adfirmat ex hoc Marci noſtri loco; qarum uſum, ut *in Deorum cultu*, ſic & *in Imperatorum*, extitiſſe. Accedit huic & Annotator Lugdunenſis. *Lampadas*, inqit, vo- D cat, *qæ præferebantur Imperatoribus, ut ignis Regibus Perſarum.* Corippus de adventante Imperatore in theatrum,

— prænuncius antè
Signa dedit curſor, poſita de more lucerna.

Verùm Mericus Caſavbonus in adverſum contendit; *lampadésqe* & *ſtatuas* ſive *imagines* eodem refert, ad *ſimulacra* ſcilicet *lampadas manibus geſtantia*, de qibus Lucretius *l.* 2.

Si non aurea ſunt juvenum ſimulacra per ædes
Lampadas igniferas manibus retinentia dextris,
Lumina nocturnis epulis ut ſuppeditentur.

Et Lucretio prior, poetarum princeps, *Odyſſ. η. v.* 100. Alci- E noi avlam deſcribendo,

Χρύσειοι δ' ἄρα κοῦροι, ἐυδμήτων ἐπὶ βωμῶν
Ἕστασαν, αἰθομένας δαΐδας μετὰ χερσὶν ἔχοντες,
Φαίνοντες νύκτας καθὰ δώματα δαιτυμόνεσσιν.
Aurei vero juvenes fabrefactas ad aras
Stabant, ardentes faces manibus geſtantes,
Illucentes nocte per domum convivantibus.

Ubi Euſtathius χρυσείους κούρους, ἀνδριάντας exponit. Ideò avtem Marcum τοιῶν δέ τινων adjeciſſe, *ut à vulgaribus, qæ in ædibus plebejis etiam plerisqe reperiuntur, imagines haſce diſtingueret.* Ego verò inter ſummos iſtos viros arbitrum me nevti- F qam interponam: aliorum, uter Marci mentem attigerit propiùs, per me judicium fuerit.

Ἐγγυτάτω ἰδιώτου συστέλλειν ἑαυτόν] De Marco Capitolinus. *Adoptatus in avlicam domum, omnibus parentibus ſuis tantam reverentiam, qantam privatus, exhibuit. eratqe haud ſecùs rei ſuæ qàm in privata domo parcus ac diligens; pro inſtituto patris volens agere, dicere, cogitare.* Et Ariſtides *Orat. in regem p.* 113. Ἐπέδειξεν, ὅτι καὶ ἰδιώτην ὄντα καὶ βασιλέα, ὅσον τε ἐστὶ τὸν αὐτὸν εἶναι διὰ τέλους, τοιοῦτον μὲν πρὸ τῆς βασιλείας παραστῆσαι ἑαυτὸν, ὥστε δικαίως ἀξιωθῆναι ταύτης. ἐν δὲ τῇ ἀρχῇ ἐκστὰς ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τῷ αὐτῷ ᾧπερ τι καὶ τρόπῳ χρώμενον. *Rex noſter & privato licere & regi, eundem perpetuo manere, apertiſſimè demonſtravit, qi tum ante regnum talem ſe præbuit, ut eo dignus merito judicaretur, tum in regno, à ſeipſo non declinans, ſed eadem animi ſententiâ & moribus iiſdem uſus.* De Pio pariter Capitolinus; *Imperatorium faſtigium ad ſummam civilitatem deduxit. nec omninò qicqam de vitæ privatæ qalitate mutavit. vindemias privati modo cum amicis egit. qum ſibi & filiis honores peteret, omnia qaſi privatus fecit. qin & Senatui tantùm detulit Imperator, qantum cùm privatus eſſet, deferri ſibi ab alio principe optabat.* De civilitate hac qam in Avguſto laudat Svetonius *lib.* 2. *c.* 51. vide Caſavbonum ibidem. Sed & qæ ſuperiùs ad §. 16. κοινοημοσύνη.

Καὶ νὴ διὰ τοῦτο ταπεινότερον] Lugdunenſis νὴ διά. Sed legendum, μὴ διά. Sive ut Mericus Caſavbonus νὴ διὰ μὴ διὰ τοῦτο. Rem qod attinet; *nihilo demiſſior?* imò tantò major, tantò avguſtior. Siqidem, ut ſcitiſſimè, ſed & veriſſimè, Plinius in *Paneg yr. Cui nihil ad avgendum faſtigium ſupereſt, hoc uno modo creſcere poteſt, ſi ſe ipſe demittat, ſecurus magnitudinis ſuæ.* neqe enim ab ullo periculo fortuna principum longiùs abeſt, qàm humilitatis. De Pio Capitolinus, poſtqam *civilitatem* ejus deſcripſerat, útqe ſpecies imperatorias ſuperfluas à ſe amandaverat; & *tamen*, inqit, *ingenti avtoritate apud omnes gentes fuit.*

Ἀδελφῷ] Marci fratrem hunc adhuc qærimus, nec reperire hactenus potuimus.

Δυναμένου μὲν διὰ ἦθος ἐπεγεῖραί με] At tantùm ab eo abfuit Lucius, ut Marcum moribus ſuis ad rem benè gerendam excitaret; ut contrà *poſt illius obitum Marcus ſolus rempublicam tenuerit, multò melior & feracior ad virtutes: qippe qi nullis Veri jam impediretur avt ſimulatis callidæ ſeveritatis erroribus, avt his, qibus præcipuè diſplicebat Marco jam indè à primo ætatis ſuæ tempore, vel inſtitutis mentis prava, vel moribus.* Capitolinus.

Τιμῇ καὶ στοργῇ εὐφραινοντός με] *Honorem* qidem *Marco exhibuiſſe Lucium, ſi ſuſciperet, obſecutum, ut legatum proconſuli, vel præſidem imperatori* (ad qæ verba videndus Salmaſius) avtor eſt Capitolinus, qi de *amore* tamen idem negare videtur.

Ἐν οἷς ἴσως ἂν κατεσχέθην] Seneca *de brevit. vit. c.* 14. *Dubitare ſe Fabianus noſter ajebat, an ſatiùs eſſet nullis ſtudiis admoveri, qàm his implicari.* Ipſe Seneca *ibidem c.* 13. *De illis nemo dubitabit, qin operosè nihil agant, qi in literarum inutilium ſtudio detinentur.* Idémqe *Epiſt.* 88. *Iſta liberalium artium confectatio moleſtos, verboſos, intempeſtivos, ſibi placentes facit; & ideò non diſcentes neceſſaria, qia ſupervacua didicerunt.* Vide *ſuprà ad* §. 7.

Παιδία] *Filios* habuit *Verum*, qem ſeptennem amiſit; *Commodum*, cui imperium reliqit, patri per omnia diſſimillimum; & *Antoninum* huic geminum, qi qadrimus eſt elatus; cùm tamen parem aſtrorum curſu Commodo Mathematici promiſiſſent. *filias* plures, qarum Commodus tres ſuperſtites reliqit. Caſſius, Capitolinus, Lampridius, Vulcatius. *Lucillam & ſorores* Lampridius in *Commodo. Fudillam* Vulcatius nominat.

Μὴ ἀφυῆ, μηδὲ καθὰ τὸ σωμάτιον διάστροφα] Et fuit reverâ Commodus *formâ corporis juſtâ*, ut Lampridius, ſed ingenio moribúsqe planè diſtortiſſimis.

Τὸ μὴ ἐπίπλεόν με προκόψαι ἐν ῥητορικῇ καὶ ποιητικῇ] Τὸ μὲν Lugdunenſis perperam. Vide *ſuprà* § 7. De re Muſica perinde Philippus Macedo, qi filio, qem ſcitè admodum canere acceperat, *An non te tui pudet*, inqit, *qi nòris tam bellè canere?* Vide Stratonici dictum à Ptolomæo reprehenſi, ad *l.* 4. §. 31. Pſaltæ item cujuſdam ad Philippum, an Antigonum, ad *l.* 6. §. 35.

ſpe diſtulerim, cùm juvenes adhuc eſſent, deinceps id facturum me. qòd Apollonium, Ruſticum, Maximum nôrim. qòd de modo vitæ naturæ convenienter agendæ, claras ſatìs ac freqentes eas, cogitationes in animo habuerim: ut, qantùm ad Deos attinet, ac ſuggeſtiones, adjutationes, inſpirationes ab ipſis profectas, nihil obſtet omnino, qo minùs juxta naturæ præſcriptum confeſtim vivam, niſi ipſe tandem in culpa ſim, qi Deorum ſubmonitiones, & tantùm non claras præceptiones, nevtiqam obſervem. qòd in vita, qalis ea fuerit, corpus mihi tam diu perduraverit. qòd nec Benedictam, nec Theodotum attingerem: ſed & poſtea, ex affectibus amatoriis, qibus correptus fueram, ad ſanitatem redierim. qòd cùm Ruſtico ſæpe ſuccenſerem nihil ultrà admiſerim, cujus pœnitere me poſſet. qòd mater mea, qamvìs juvenis eſſet deceſſura, mecum tamen noviſſimos ætatis annos tranſegerit. qòd, qotieſcunqe animus fuit pavperi alicui avt aliâs indigo, opem ferre, nunqam reſponſum eſt, non ſuppetere nummos mihi, unde id fieret: qódqe nulla mihi unqam talis neceſſitas obtigerit, ut ab alio ſumere cogerer. qòd uxor ejuſmodi mihi obvenerit, tam obſeqens, tam amans, tam ſimplex. qod eâ fuerim illorum copiâ inſtructus, qi ad liberos educandos mihi idonei

μὴ ἀναβαλέσθαι ἐλπίδι, ἢ [a] μὴ, ἐπεὶ νέοι ἔτι ἦσαν, ὕστερον αὐτὸ πράξειν. τὸ γνῶναι [b] Ἀπολλώνιον, Ῥούστικον, Μάξιμον. τὸ φαντασθῆναι περὶ ἧς [c] χρὴ φύσιν βίᾳ [d] ἐναργῶς καὶ πολλάκις, οἵα πίς ἐστι. ὥστε ὅσον ἐπὶ τοῖς Θεοῖς, καὶ ταῖς ἐκεῖθεν [e] διαδόσεσι καὶ συλλήψεσι, καὶ [f] ἐπινοίαις, μηδὲν κωλύειν [h] ἤδη κατὰ φύσιν ζῆν με, ἢ ὁπολείπεσθαί ἔτι τούτου ἀφ' ἑαυτοῦ αἰτίαν, καὶ ἀφ' ὅτου τὸ μὴ διατηρεῖν τὰς ἐκ τῶν Θεῶν ὑπομνήσεις, καὶ μονονουχὶ διδασκαλίας. τὸ [i] ἀνδιαχεῖν μοι τὸ σῶμα ἐπὶ τοσοῦτον ἐν τοιούτῳ βίῳ. τὸ μήτε Βενεδίκτης ἅψασθαι, μήτε Θεοδότου. ἀλλὰ καὶ ὕστερον ἐν ἐρωτικοῖς πάθεσι γενόμενον ὑγιᾶναι. τὸ χαλεπήναντα πολλάκις Ῥουστίκῳ, μηδὲν πολέον πρᾶξαι, ἐφ' ᾧ ἂν μετέγνων. τὸ μέλλουσαν νέαν πλουτεῖν τιμὴ πενθοῦσαν, ὑπομεῖναι μετ' ἐμοῦ τὰ πλούτεια ἔτη. τὸ ὁπόσις ἐδυνήθην ἐπικουρῆσαί τινι πενομένῳ, ἢ εἰς ἄλλό τι χρήζοντι, μηδέποτε ἀκοῦσαί με, ὅτι οὐκ ἔστι μοι χρήματα, ὅθεν γένηται. καὶ τὸ αὐτὸ ἐμοὶ χρείαν ὁμοίαν, ὡς παρ' ἑτέρου μεταλαβεῖν, μὴ συμπεσεῖν. τὸ τὴν γυναῖκα τοιαύτην εἶναι, ἥτοσι μὴ πειθήνιον, ἥτω ἢ φιλόστοργον, ἥτω ἢ ἀφελῆ, τὸ ἐπιτηδείων τροφέων εἰς τὰ παιδία δύναμιν

[a] μὲ.
[b] Sup. §. 8. l. 7. 15.
[c] Sup. §. 9.
[d] ἐνεργ. Mer.
[e] L. 9. §. 40. & l. 12. §. 14.
[f] ἐπιτηδείοις Mer.
[g] ἢ δὴ Lug.
[h] L. 2. §. 9. & l. 3. §. 12. & l. 4. §. 49. & l. 5. §. 34. & l. 6. §. 17. §. 8. & l. 8. §. 35. & l. 9. §. 11. & l. 10. §. 32. & l. 11. §. 9. & l. 12. §. 8. 26.
[i] L. 6. §. 29.

ANNOTATIONES.

Τῶ μὴ ἐπεὶ νέοι αὐτοὶ ἦσαν] pro μὴ, με adſcripſi, ſenſu exigente.

Ἀπολλώνιον] de qo *ſuprà* § 8.

Ῥούστικον] *ſuprà* §. 7.

Μάξιμον] *ſuprà* §. 15.

Τῶ καλὰ φύσιν βίᾳ] vide *ſuprà ad* §. 9.

Ἐναργῶς] *Perſpicuè*. Xylander *efficaciter*. Caſavbonus ἐνεργῶς. crebra apud avtores Græcos vocabulorum horum ab exſcriptoribus permutatio occurrit. Ego tamen iſtic nihil mutem.

Ἐπινοίαις] *Cogitationes injectas* Xylander. ἐπιπνοίαις malim. atqe ità Caſavbonus, *inſpirationes*.

Μηδὲν κωλύειν ἤδη] Lugdunenſis ἢ δὴ. qod & ferri poteſt, qia ἢ alterum ſeqitur. Vide ad *l.* 2. §. 9.

Τὰς ἐκ τῶν Θεῶν ὑπομνήσεις καὶ μονονουχὶ διδασκαλίας;] Plato *Philebo*, philoſophiam eſſe ait, Θεῶν εἰς ἀνθρώπους δόσιν. Cicero, *Tuſcul. l.* 1. *Philoſophia qid eſt aliud, niſi, ut Plato ait, donum, ut ego, inventum Deorum?* Seneca *Epiſt.* 90. *Deorum immortalium munus eſt, qòd vivimus; philoſophiæ, qòd benè vivimus. itaqe tantò plus nos huic qàm diis, qantò majus bonum eſt bona vita qàm vita, pro certo deberemus, niſi ipſam dii philoſophiam tribuiſſent.* Hæc eò retulerim, qòd διδασκαλίας noſter dicit: ὑπομνήσεις verò pro occaſionibus ſingulatim *ſuggeſta* intellexerim. Hinc formulæ illæ apud Homerum. *Iliad. τ'. v.* 485. & *ψ'. v.* 270.

— Θεὸς ἔμβαλε θυμῷ.

& *Odyſſ. τ'. v.* 10.

— τὸ δ' ἐνὶ φρεσὶν ἔμβαλε δαίμων.
— *Hoc in mentibus poſuit Saturnius.*

Ità in ſacra pagina de Artaxerxe Memore Eſdras *c.* 7. *v.* 27. *Indidit eam animo Regis rem Deus.* & Nehemias *c.* 2. *v.* 12. & *c.* 7. *v.* 5. *Indidit Deus meus animo meo.* Vide ad *l.* 2. §. 11. ὑπομνήσεις verò καὶ διδασκαλίας ità diſtingvere videtur, ut illæ per ſigna qædam obſcuriora, iſtæ per indicia clariora, qaſi diſertè præcipiendo qid facto opus ſit, procedant. Galenus *de optim. ſect. c.* 14. ex Empiricorum ſententia: Τὰ καταλαμβανόμενα, ἃ μὲν αἰσθήσει καταλαμβάνεται, ὡς τὸ ἔρευθος. ἃ δὲ ὑπομνηστικῶς, ὡς τὰ διὰ σημείων τινων καταλαμβανόμενα. ἐνδεικτικῶς δὲ οὐδὲν καταλαμβάνεται. *Ea qæ comprehenduntur; partim ſenſu deprehendi, ut ruborem: partim memoriâ, ut qæ ſignis qibuſdam percipiuntur; indicatoriè autem nullum deprehenditur.* ὑπόμνησιν ἀπὸ τῆς ἐνδείξεως, apertè diſtingvit.

Τὸ ἀνθιστχεῖν μοι τὸ σῶμα] Αὐτὸς μὲν γὰρ ἀσθενὴς ἦν τῷ σώματι. Dio. *Habuit enim corpus valetudinarium.* qod ſtudio intentiori Capitolinus adſcribit. *Tantùm*, inqit, *operis & laboris ſtudiis impendit, ut corpus afficeret, atqe in hoc ſolo pueritia ejus reprehenderetur.* Sed & Caſſius *lib.* 71. *pag.* 816. *A.* Ἐκ τῆς πολλῆς, inqit ἀσχολίας τε καὶ ἀσκήσεως ἀσθενίσατον τὸ σῶμα ἔσχε. καί τοι τοιαύτη εὐεξία ἀπ' ἀρχῆς χρησάμενον, ὥστε καὶ ὁπλομαχεῖν, καὶ σὺς ἀγρίους ἐν θήρᾳ καταβαλεῖν ἀπὸ ἵππου. *Ex illo vehementi ſtudio atqe exercitatione factum eſt, ut eſſet valdè infirmo & imbecilli corpore: etſi principio fuerat bona valetudine, ita ut armis certaret, aproſqe ex eqo in venatione conficeret.* Et mox; Οὔτε ἐῤῥώσθη, καὶ πολλοῖς πλείοσι παρὰ πᾶσαν, ὡς εἰπεῖν, τὴν ἡγεμονίαν περιέπεσεν. *Nam homo ager toto ferè tempore principatus in plurimos morbos incidit.* qæ poſtrema illuſtrant, qod adjecit hic Marcus, ἐν τῷ τοιούτῳ βίῳ. Nec tacendum qod apud Svidam ſcriptor innominatus, ubi de Marci corpore imbecilliori dixerat; ſubjungit, Καὶ τοῦτο ἐξ ἀσθενεστάτου καρτερικώτατον ὑπέδειξε. *Et hoc ipſum ex infirmiſſimo toleratiſſimum manifeſtè reddidit.* Tribuit avtem hoc Caſſius theriaci, qod qotidiè ſumebat, beneficio. De qo videri poterit Galenus, qi hunc Marci morem diligentiùs narrat, *de Antidot. l.* 1. *c.* 1.

Μὴ ἅψασθαι] ἅπτεσθαι eo ſenſu, qo Apoſtolo *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 7. *v.* 1. Καλὸν ἀνθρώπῳ γυναικὸς μὴ ἅπτεσθαι. *Bonum eſt viro mulierem non attingere.* Clemens *Pædag. l.* 2. *c.* 10. Μηδὲ μὴν ἅπτεσθαί τινος πλὴν γαμετῆς τὸ παράπαν τῆς ἑαυτοῦ γυναικός. *Neqe ullam omnino tange mulierem, præterqam tuam ipſius uxorem. Prov. c.* 6. *v.* 29. Οὐκ ἀθῳωθήσεται πᾶς ὁ ἁπτόμενος αὐτῆς. *qisqis eam attigerit, havd futurus eſt inſons.* de uxore aliena. Eadem mente Θίγειν & Θιγγάνειν uſurpatur. Plutarchus *Alex. pag.* 676. *E.* Παρμενίωνος προτρεψαμένου καλῆς καὶ γενναίας ἅψασθαι γυναικός. *Parmenione incitante, ut elegantem mulierem, & præter ſormam generoſam attingeret. pag.* 676. *D.* ἀλλ' Ἀλέξανδρος ὅτε τούτων ἔθιγεν, ὅτε ἄλλην ἔγνω γυναῖκα πρὸ γάμου, πλὴν Βαρσύνης. *Sed Alexander nec has attigit, nec mulierem ante nuptias cognovit ullam, excepta Barſine.*

Βενεδίκτης] Ex pallacis avlicis videtur iſta fuiſſe.

Θεοδότου] ex numero exoletorum iſte. Vide *ſuprà* §. 16.

Τὸ χαλεπήναντα Ῥουστίκῳ, μηδὲν πλέον πρᾶξαι, ἐφ' ᾧ ἂν μετέγνων] Faciunt huc, Abigajelis Davidem Nabali infenſum mitigantis interpellatio, Regisqe ipſius tum mulierculæ, tum & Deo ipſi eo nomine benedicentis acclamatio, *Hiſtoria Reg. l.* 1. *c.* 25. *v.* 31, 32, 33. Atqe hoc eſt, qod Apoſtolus monet, *ad Epheſ. c.* 4. *v.* 26. Ὀργίζεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε. *Iraſcimini & ne peccate.* de qo loco alibi diximus.

Μέλλουσαν νέαν τελευτᾶν τὴν τεκοῦσαν] Obiiſſe videtur, ex Capitolino, Marci mater, anteqam filius imperium Pio defuncto adiret: qâ tamen ætate fato conceſſerit, incertum.

Ὑπομεῖναι μετ' ἐμοῦ τὰ τελευταῖα ἔτη] Capitolinus. *Ab Adriano adoptatus, juſſúsqe in Adriani privatam domum migrare, invitus de maternis hortis receſſit.*

Οὐκ ἔστι μοι χρήματα] Qòd nec defuerit unqam, unde aliqid poſcenti ſe ſubveniret; nec eò fuerit redactus, ut ab aliis flagitare cogeretur, pro magno ducit beneficio. Agnoverat nimirum illud Servatoris noſtri; Μακάριόν ἐστι διδόναι, μᾶλλον ἢ λαμβάνειν. *Beatum eſt dare, potius qam accipere. Act. c.* 20. *v.* 35. & qod optimum qemqe cenſere Gregorius Nazianzenus aſſerit *orat. pro pauper.* Τὸ εὐποιεῖν τοῦ πάσχειν τιμιώτερον. καὶ περισπουδαστότερον χέρδος ἴδιον. *Præſtabilius habetur beneficium dare qam accipere, & majori ſtudio eſt miſericordia qam lucrum.*

Τὴν γυναῖκα τοιαύτην] *Habuit uxorem Anniam Faviſtinam conſobrinam ſuam.* Capitolinus. Et reverà, qalis iſtic depingitur uxor, numinis donum, havd è minimis, havd è multis, cenſeri meritò poſſit. Verùm an ejuſmodi Marci noſtri Favſtina extiterit, licèt Pii filia, Marcus ipſe viderit. Certè ſi vera narrant Caſſius & Capitolinus, nihil minùs illa fuerit.

Τὸ ἐπιτηδείων τροφέων εἰς τὰ παιδία εὐπορῆσαι] Ità Philippus Macedo *Epiſt. ad Ariſtotelem.* Ἴσθι γεγονότα μοι υἱόν. πολλῷ

πρῆσαι. τὸ [a] δι' ὀνειράτων βοηθήματα δοθῆναι, ἄλλα τε, καὶ ὡς μὴ πίνειν αἷμα, καὶ μὴ ἰλιγγιᾶν, καὶ [b] τάδε ἐν Καϊήτῃ ὥσπερ [c] χρήση. [d] ὅπως τε ἐπεθύμησα φιλοσοφίας, μὴ ἐμπεσεῖν εἰς τινα σοφιστὴν, μηδὲ διακαθῆσαι ὁ ἐπὶ τὸν συγγραφέως, ἢ συλλογισμὸς ἀναλύειν, ἢ περὶ τὰ μετεωρολογικὰ καταγίνεσθαι. πάντα γὰρ ταῦτα θεῶν βοηθῶν καὶ τύχης δέεται.

existerent. qòd per insomnia remedia mihi fuerint indicata, cùm alia, tum adversus sanguinis excretionem & capitis vertiginem; qod & Cajetæ aliqando factum est. qòd cùm philosophandi cupiditas incessisset, non in sophistam aliqem inciderim, nec commentariis evolvendis, vel syllogismis resolvendis, vel meteorologicis discutiendis, tempus deses contriverim. etenim ista omnia Diis adjutoribus ac Fortunâ indigebant.

a L. 9. §. 11. 27.
b τῦτο ἐν K. ὡς περιχρίσας. vel, τύτῳ ἐν K. ἐντυχῆσαι. Sal.
c χρήσῃ f. Xyl. χρήσει Boot. χρησμὸν Lug. χρύσῃ Mer.
d [τὸ] ὅπως τε ἐπ' Sal. τὸ ὅπως ἐπ'. f.
e -θίσαι Lug. θῦσθαι f.

Τὰ ἐν Κυάδοις πρὸς τῷ Γρανύᾳ

Qæ apud Qados ad Granuam.

LIBER

ANNOTATIONES.

λὴν δὴ τοῖς θεοῖς χάριν ἔχω, ἐχ ὅσῳ ἐπὶ τῇ γενέσει τῇ παιδός, ὡς ἐπὶ τῷ καλὰ τὴν σὴν ἡλικίαν ἄνδρα γεγονέναι. ἐλπίζω γὰρ ἄνδρα ὑπὸ σοῦ τραφέντα καὶ παιδευθέντα ἄξιον ἔσεσθαι καὶ ἡμῶν καὶ τῆς τῶν πραγμάτων διαδοχῆς. *Filium mihi genitum scias; qo nomine Diis gratias ago, non tam prompte, qia natus, qàm qòd eum nasci cantigerit temporibus vitæ tuæ. Spero enim fore, ut à te edoctus eruditusque, dignus evadat, qi & rebus à nobis susceptis succedat.* Refert Gellius *l.* 9. *c.* 3. Commodum autem Marcus & *suis præceptis*, & *etiam magnorum atqe optimorum virorum operâ erudire conatus est. habuit literatorem Græcum, Onesicratum; Latinum, Capellam Aristium: orator ei Antejus Sanctus fuit. Sed tot disciplinarum magistri nihil ei profuerunt.* Lampridius.

Τὸ δι' ὀνειράτων βοηθήματα] De remediis istiusmodi per insomnia indicatis superstitiosa multa in *sermonibus sacris* Aristides; sed & Cicero *de divinat. l.* 1. tangit & noster, *l.* 9. §. 27.

Καὶ τάδε ἐν Καϊήτῃ ὥσπερ χρήσῃ] locus mutilus; qod & Xylander monuit. *forsan*, inqit in *notis*, *ὥσπερ χρήσῃ. qomodo utaris.* At in versione, *sicut Chrysa*: ac si loci alicujus nomen proprium esset. qò inclinat & Mericus; sed ut viri, non loci, appellatio sit, & χρύσῃ legatur. qasi dicat Marcus; *Cajetæ, qæ in regione Campana maritimum est opidum, se Deis vota facientem, fausta retulisse; prout & Chrysa Phœbi sacerdoti olim contigerat supplicanti*

Παρὰ θῖνα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης.

Il. á. 34.

— juxta litus multistrepentis maris.

Eruditus vir D. Bootius χρήσει legendum suspicatur: χρῆσις idem qod χρησμὸς, ut χρημάτισις interdum pro χρηματισμὸς dicitur. ut sensus sit, *qemadmodum sibi divinitùs remedia ad qosdam morbos monstrata fuerunt, ità etiam cùm Cajetæ aliqandò agens versaretur in periculo alicujus morbi alterius ve casûs, auxilium, qo eum depelleret, ostensum fuisse, idqe tanqam oraculo, cùm aliás in ea urbe oracula nulla edi solerent.* Idem ferè vult Annotator Lugdunensis qi legit, χῇ τάδε ἐν Καϊήτῃ ὥσπερ χρησμόν. ac vertit, *Hócqe Cajetæ, tanqam oraculum qoddam.* Clarissl. Salmasius *sine aliqo δισπίμπλῳ* (qales Marcus istîc loqitur) ὀνείρῳ *sanum fieri locum vix posse* censet. *conjecturam* tamen *duplicem* adjungit. legendum scilicet vel, καὶ τάδε ἐν Καϊήτῃ εὐτυχῆσαι, ut *loci* meminerit, in qo monitum illud à numine acceperit: vel, καὶ τῦτο ἐν Καϊήτῃ, ὡς περιχρίσας, ut & *remedii* præcepti mentio fiat, qod *circumlinere* sibi aliqid jussus sit. In re tam ambigua ipse statuere nihil avsim.

Ὅπως τε ἐπεθύμησα] [τὸ] ὅπως τε ἐπεθ. sic ut in præcedentibus passim. Salmasius forsan, τὸ, ὅπως ἐπεθ. ut τε ex τὸ factum sit.

Ἀποκαθῆσαι ἐπὶ τὰς συγγραφεῖς] Lugdunensis ἀποκαθίσαι. forsan ἀποκαθῆσθαι. usitatiùs autem ἐπὶ τοῖς συγγραφίοις diceretur. Sed & Thucydides *l.* 1. *pag* 90. B. καθίζεσθαι ἐπὶ τὴν ἑσίαν. *Apud Lares sedere.* dixit. Epictetus *Dissert. l.* 2. *c.* 6. ὑπ ἦν τοιύτῳ, τοσύτων μὲν ἀκηκοέναι, τοσαῦτα δὲ γεγραφέναι, τοσύτῳ δὲ χρόνῳ παραπεπαιδεύσθαι γεροντίῳ ὑ πολλῷ ἀξίῳ. *Non fuisse tanti tam multa audivisse, tam multa scripsisse, tanto tempore senecioni haud magni pretii assedisse.* Verum ἀποκαθῆσθαι, qo Marcus hic usus videtur, disertius est vocabulum. Significat enim *desidem & ignavum assidere.* Pollux *l.* 3. *c.* 24. inter *ignaviam* ac *desidiam* denotantia vocabula, ἀποκαθῆσθαι & ἀποκαθίζεσθαι collocat. Vetus Edictum Censorium ex Sve-

A tonio *de clar. Rhetor.* à Gellio *l.* 15. *c.* 11. exhibitum: *Renunciatum est nobis, esse homines, qi novum genus disciplinæ instituerunt; ad qos juventus in ludum conveniat: eos sibi nomen imposuisse Latinos Rhetoras: ibi homines adolescentulos totos dies desidere.* hoc est, qod Marcus, ἀποκαθῆσθαι.

Θεῶν βοηθῶν καὶ τύχης δέεται] Expressisse videtur, qod Plato *de leg. l.* 4. & ex Platone Maximus Tyrius *orat.* 3. & Stobæus tom. 2. *tit.* 58. Θεὸς μὲν πάντα καὶ μετὰ Θεῦ τύχη καὶ καιρός τ' ἀνθρώπινα διακυβερνῶσι ξυμπάντα. *Deus & cum Deo fortuna opportunitasque humana gubernant omnia.* qanqam τύχης nomine *providentiam divinam* intelligere videtur, vel *casus* potiùs *fortuitos* rerúmqe contingentiam providentiâ divinâ dispositam & B gubernatam. qomodo & Solomon usurpavit, *Eccles. c.* 9. *v.* 11. qo loco, qod Plato τύχη καὶ καιρὸς, Solomon עת ופגע dixit. Stoici enim omnia fato fieri statuebant; & fortuita etiam qæ dicuntur, eodem referebant. Ità Aristoteles Rhetor. *l.* 2. *c.* 19. §. 8. Ἐν δ' ἀκολυθεῖ βέλτιστον ἦθος τῇ εὐτυχίᾳ, ὅτι φιλόθεοί εἰσι, καὶ ἔχυσι πρὸς τὸ θεῖον πως πιστεύοντες, διὰ τὰ γιγνόμενα ἀγαθὰ ἀπὸ τῆς τύχης. *Unus autem consequitur melior mos bonam fortunam, qod deos colunt, & se habent ad cultum divinum, aliqo modo, credentes propter bona, qa proveniunt à fortuna.* Vide & Marcum *l.* 3. §. 11. Plinius minor C *lib.* 4. *Epist.* 8. *Sed nimirum qæ sunt in manu hominum, & mihi & multis contigerunt. illud verò, ut adipisci arduum, sic etiam sperare nimium est, qod dari non nisi à Diis potest.*

Τὰ ἐν Κυάδοις] Ambigi potest, utrùm ad antecedentia lemma istud, an ad subseqentia pertineat. Ex usitata siqidem formula, si antegressa spectaret, dicendum videatur, τάδε ἐν Κυάδοις. *apud Qados ista*; concepta nimirum, vel conscripta sunt. Istud autem, Τὰ ἐν Κυάδοις. hoc est, *Qæ apud Qados*, agenti scilicet conceptæ & conscriptæ; tituli præfixi potiùs, qam subjunctæ clavsulæ significationem præ se fert. Atqe in hanc partem hoc in loco Mericus Casavbonus accepisse D videtur; in libro proximo exeunte illam alteram secutus. Ipse interim eâ disceptatione in medio relictâ, ad hunc libro primo terminum dare nihil qicqam dubitavi: cùm & huc usqe seriem qandam continuam, qæ hîc planè inciditur, avtor ipse tenuerit, miscelam deinceps meram exorsus; & sectiuncula illa ipsa, à qa liber secundus in hactenus excusis inchoatur, ad proximè præcedentia respectum habeat clarum.

Κυάδοις] *Qadi* Germaniæ populus, de qibus Ptolemæus *geogr. l.* 2. & Tacitus in *tractatu de morib. German.* Advertsus istos Marcomannis junctos non sine prospero successu bella gessisse Marcum nostrum, avtores sunt Dio Cassius & Julius Capitolinus. Sed & Lucianus in *pseudomanti pag.* 775. cujus hæc E sunt verba, ἤδη θεὸς Μάρκῳ ἤδη τοῖς Μαρκομάνοις καὶ Κυάδοις συνεπλέκετο. *Qando divus Marcus cum Marcomanis & Qadis confligebat.* Eam expeditionem celebriorem reddiderunt Christianorum supplicis impetrati cœlitùs imbres, cùm exercitus siti ferè confectus jam esset. Meminere Tertullianus *ad Scapul.* & *in apolog. c.* 5. & ex eodem atqe Apollinario Evsebius *hist. Eccles. l.* 5. *c.* 5. & *Chron. l.* 1. & 2. Nicephorus Callistus *l.* 4. *cap.* 12. Zonaras *Annal. tom.* 5. Xiphilinus in *Marc.* Orosius *hist. l.* 7. *c.* 15. Otho Frisingensis *chron. l.* 3. *c.* 25. Joannes Aventinus *annal. Bojor. l.* 2. alii. qanqam istud Cassius, Arnuphis Ægyptii, vel Juliani, ut apud Svidam alius nescio qis, magicis procurationibus, Marci ipsius precibus Capitolinus, moribus pietatiqe Clavdianus, Christiano nomini iniqiores, adscribant. Videatur Scaliger *ad Evseb. chron.* & Xiphilin. *supr. ad* §. 6. F

L I-

LIBER II.

MAnè prædicere memento tibi, Hodiè futurum eſt, ut rem habeam cum curioſo aliqo, ingrato, protervo, doloſo, invido, illiberali. obveniunt illis omnia à bonorum malorumqe inſcitiâ. ego verò, cùm & naturam boni nôrim, qòd honeſtum, maliqe, qòd inhoneſtum ſit, ipſámqe adeo delinqentis naturam, qòd congener mihi ſit, non tam qòd ſangvinis ſeminiſqe ejuſdem, qàm qòd mentis ac portionis divinæ mecum particeps; nec lædi poſſe me ab horum ullo compertum habeo;

a Ἔωθεν προλέγειν ἑαυτῷ, συνπίπτομαι πολυπράγμονι, ἀχαρίστῳ, ὑβριστῇ, δολερῷ, βασκάνῳ, ἀνηνεμήτῳ. πάντα ταῦτα συμβέβηκεν ἐκείνοις b τοῖς τὸ ἀγαθὸν καὶ κακὸν. ἐγὼ δὲ τὸν φύσιν τὸ καλὸν, ὅτι αἰσχρόν, καὶ τὸν σώματος καὶ σπέρματος τὸ αὐτό. οὐ δὲ ἁμαρτάνουσιν φύσιν, c ὅθεν μοι συγγενὴς, οὐχὶ αἵματος ἢ σπέρματος τὸ αὐτό, ἀλλὰ νῷ, καὶ d θείας ἀπομοίρας μέτοχος, e ὅτι βλαβῆναι ὑπό τινος αὐτῶν δύναμαι.

a Ἔωθεν Xyl.
b Inf. §. 13. & l. 3. §. 11. & l. 7. §. 22. 26. & l. 1. §. 18.
c L. 3. §. 4. 11. & l. 7. §. 22. & l. 9. §. 22. & l. 12. §. 26.
d Inf. §. 4. & l. 5. §. 27. & l. 12. §. 26.
e L. 4. §. 7. 8. & l. 11. §. 18.

ANNOTATIONES.

§. 1. Ἔωθεν προλέγειν] δεῖ, (ut l. 3. §. 1.) χρὴ, μέμνησο, (ut l. 8. §. 13.) vel tale qid, ſubintelligendum. qod cùm in ſcriptis iſtiuſmodi eſt freqentiſſimum, tum noſtro iſtic cum primis familiare. Cæterùm Xylander εἴωθε legit, vertitqe, *ſolebat is ſibi prædicere.* Sed monentis potiùs qid velit, qam qid aſſiveverit narrantis, dictio videtur. qin nec in perſona tertia, qam dicunt Grammatici, de ſe Marcus loqi aſſolet.

Συνπίπτομαι πολυπράγμονι, ἀχαρίστῳ] Seneca, *de ira l. 2. c. 10. Placidus ſapiens & æqus erroribus, non hoſtis, ſed correptor peccantium, hoc qotidie procedit animò; Multi mihi occurrent vino dediti, multi libidinoſi, multi ingrati, multi avari, multi furiis ambitionis agitati. Omnia iſta tam propitius aſpiciam, qàm ægros ſuos medicus.*

Παρὰ τὴν ἄγνοιαν] creberrimè iſtud inculcat noſter, utì in locis collatis videre licet. vide *infrà ad §. 13.* Sed & Epictetum latiùs idem differentem, *l. 1. c. 18. & c. 28.* Lactantius *inſtit. l. 5. c. 8. Mali ſunt ignoratione recti & boni.*

Ἐγὼ δὲ τεθεωρηκώς] Ità *l. 3. §. 11.* ἀλλ' ἐγὼ οὐκ ἀγνοῶ. *Cæterùm ego, cum norim.* qod & urget vehementiùs, dilemmate uſus. *l. 17. §. 26.* Vel inſcitiâ rerum pari & ipſe laboras; & pariter affecto ignoſcendum: vel perſpicaciâ majore imbutus es; & caliganti æqior eſſe debes. Vide & *infrà ad §. 13.*

Τὴν φύσιν τὸ ἀγαθὸν, ὅτι καλὸν, καὶ τὸ κακὸν, ὅτι αἰσχρόν] Imò ſolum illud bonum, hoc ſolum malum eſſe. Sic enim ſtatuunt Stoici, apud Laërtium *l. 7.* in *Zenone*, Hecato *de bonis l. 3.* & Chryſippus *de honeſto*; Μόνον τὸ καλὸν ἀγαθὸν εἶναι. καὶ τὸ πᾶν ἀγαθὸν καλὸν εἶναι. καὶ ἰσοδυναμεῖν τῷ καλῷ τὸ ἀγαθόν. *Solum honeſtum bonum eſſe, & omne bonum honeſtum eſſe, & honeſtum idem valere qod bonum.* & Seneca, *Epiſt. 76. Unum eſt bonum, qod honeſtum.* De Helvidio Priſco Tacitus *hiſt. l. 4. Doctores ſapientiæ ſecutus eſt, qi ſola bona, qæ honeſta; mala tantùm, qæ turpia; potentiam, nobilitatem, cæteraqe extra animum, neqe bonis, neqe malis annumerant.* Vide *infrà ad §. 11.*

Συγγενὴς, οὐχὶ αἵματος καὶ σπέρματος τὸ αὐτό] Ità *l. 12. §. 26.* Ὅση ἡ συγγένεια ἀνθρώπῳ πρὸς πᾶν τὸ ἀνθρώπειον γένος. ἡ γὰρ αἵματός καὶ σπερμάτων, ἀλλὰ νοῦ κοινωνία. *Qa homini cùm cæteris cum toto genere humano intercedat cognatio. Neqe enim tam ſanguinis, aut ſeminis, qam mentis exiſtit communio.* Non hac duntaxat, aut præcipuè ratione: ſed & iſtâ tamen. Paulus Apoſtolus apud Lucam *Act. c. 17. v. 26.* Ἐποίησέ τε ἐξ ἑνὸς αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων. *Fecitqe ex uno ſanguine totam gentem hominum.* Et Lactantius *inſtitut. l. 6. c. 10. Si ab uno homine, qem Deus finxit, omnes orimur, certè conſangvinei ſumus.* Itaqe τὸ μόνον hîc ſubintelligendum, cujus freqens paſſim Ellipſis. Xenophon expedit. *l. 3.* Οὐδένα γὰρ ἀνθρωπον δεσπότην, ἀλλὰ τοὺς Θεοὺς προσκυνεῖτε. *Hominem dominum nullum, ſed Deos ſolos adoratis.* Ità ſupplet Chriſtus apud Matth. *Evang. c. 4. v. 10.* Κύριον τὸν θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις. qòd omiſſâ particulâ illâ Moſes dixerat, *Deut. c. 6. v. 13. Dominum Deum tuum adorabis, eidemqe ſervies.* Paulus *ad Rom. c. 4. v. 9.* Ὁ μακαρισμὸς οὗτος ἐπὶ τὴν περιτομὴν, ἢ καὶ ἐπὶ τὴν ἀκροβυστίαν; *Beatificatio iſta ad circumciſos* (ſolos) *an & ad præputiatos pertinet?* Qod Caſtellio, eùm minùs adverteret, perperam reddidit; *Hæc beatitudo in circumciſionem ne cadit, an potius in præputium?*

Ἀλλὰ νοῦ] Syneſius *de provident. 1. pag. 89.* Ἔστι δὲ ἡ μία ψυχῶν καὶ σωμάτων συγγένεια. ἡ γὰρ τοῦ πατρὸς οὐσία ἐπὶ γῆς ἐκφῦναι γονίοις, τοῦτο προστήκει ψυχαῖς, ἀλλὰ τὸ ἐκ μιᾶς ῥυῆναι πηγῆς. *At non eadem eſt animorum corporumqe cognatio, Nec enim ab iiſdem in terra parentibus ortum habere, ſed ex eodem fonte derivari animorum naturæ conſentaneum eſt.* qi tamen fontes, unde deriventur animæ, duos ſtatuit; terreſtrem alterum, alterum cœleſtem; indè Oſiridi, Typhoni hinc animam contigiſſe. At contrà Lucretius *l. 2.* & Lucretio σύμψηφος Lactantius *inſtitut. l. 6. c. 10.* eodem, qò Marcus iſtic collineans; *Si ab uno Deo*, inqit, *inſpirati omnes & animati ſumus, qid aliud qàm fratres ſumus? & qidem conjunctiores, qòd animis, qàm qi corporibus.* itaqe non errat Lucretius, cùm dicit;

Deniqe cæleſti ſumus omnes ſemine oriundi:
Omnibus ille idem pater eſt. ---

Subjungit Lactantius noſtro conſentiens: *Ergò pro belluis immanibus habendi ſunt, qi hominibus nocent.* --- *Ob hanc enim neceſſitudinem germanitatis docet nos Deus, malum nunqam facere, ſemper bonum.* Idémqe *l. 5. c. 8.* ex Cicerone *de legib. l. 1. Sicut unâ eademqe naturâ, mundus omnibus partibus inter ſe congruentibus cohæret ac nititur: ſic omnes homines inter ſe naturâ confuſi, pravitate diſſentiunt; nec intelligunt ſe eſſe conſanguineos, & ſubjectos omnes ſub unam eandemqe tutelam. qod ſi teneretur, Deorum profectò vitam homines viverent.*

Καὶ θείας ἀπομοίρας μέτοχος] θεία ἀπόμοιρα i. e. *portiuncula divina*, ὁ νοῦς. i. *mens*, ſive *anima rationalis* hîc dicitur. ſicut infrà §. 4. τὸν τοῦ κόσμου διοικοῦντος ἀπόῤῥοια. *mundi rectoris propago* & *l. 5. §. 27.* Τοῦ Διὸς ἀπόσπασμα. *Particula à Jove divulſa.* de qibus, ſuis locis dicetur. Eadem Epicteto Diſſert. *l. 1. c. 1.* Τοῦ Διὸς μέρος. *Jovis pars.* Senecæ *Epiſt. 92. Dei pars eſt.* & *de otio ſapient. Divini ſpiritûs pars ac veluti ſcintilla qadam.* Horat. *Serm. l. 2. Sat. 2.*

--- divinæ particula auræ.

qo modo Ammianus, tanqam ex Phyſicorum ſententia, *l. 21. Sol mens mundi noſtras mentes ex ſeſe, velut ſcintillulas, diſſunditat.* Et Manilio Aſtron. *l. 2.*

---- pars ipſa deorum eſt.

Plutarchus *qæſt. Platonic. l. 1.* Ἡ δὲ ψυχὴ τοῦ μεταλαχοῦσα καὶ λογισμοῦ, οὐκ ἔργον ἐστὶ τοῦ Θεοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ μέρος, οὐδ' ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἐξ αὐτοῦ γέγονε. *Anima autem mentis & rationis particeps non opus modò, ſed & pars Dei eſt, neqe ab ipſo facta, ſed de ipſo, & ex ipſo exſtitit.* Saniùs Avguſtinus, *Epiſt. 157. Animam, Dei non particulam eſſe, ſed creaturam.* & *de anim. orig. lib. 1. c. 4.* & *l. 3. c. 3. ab illo, non de illo factam.* qem & amplius viſe ſis *de civit. Dei l. 13. c. 24.* Tertullianus *de reſurrect. c. 7. Deus animæ ſuæ umbram, ſpiritûs ſui auram, oris ſui operam, viliſſimo alicui commiſerit?* Animam loqitur humanam corpori inditam. Pulcerrimè Gregorius Nazianzenus Avguſtino ſenſu conſentiens, qamvìs modo loqendi diſpar, *apologet. §. 33.* Περὶ ψυχὴν ἡ σπουδὴ, τὴν ἐκ θεοῦ καὶ θεόθεν, καὶ τῆς ἄνωθεν εὐγενείας μετέχουσαν, καὶ πρὸς ἐκείνην ἐπειγομένην, εἰ καὶ τῷ χείρονι συνοῦσθαι. *Studium atqe opera in animæ ponitur, qæ ex Deo eſt atqe divina, ſupernaqe nobilitatis particeps, ad eámqe properans: tametſi viliori interim ac deteriori adſtricta ſit.* Modeſtiſſimè Epiphanius, in *ancorat. §. 55.* Οὔτε μέρος θεοῦ λέγομεν εἶναι τὴν ψυχὴν, ὅτε ἀλλότριον τοῦ ἐμφυτεύσαντος. (ità enim legendum avtumo, qod ἐμφυτεύσαντος vulgò legitur) πῶς δὲ τὸ λεπτὸν τοῦτο νοεῖσθαι θεῶ μόνῳ ἔγνωσται. *Neqe partem eſſe Dei putamus animam, neqe ab inſpirante alienam. Qemadmodum verò ſubtile iſtud accipiendum ſit, ſoli eſt Deo perſpectum.* Sed & Syneſius *Epiſt. 105.* τὸν νοῦν indigitat τὴν ἐν τῇ ψυχῇ κοῦφον τὴν θείαν. *in animo particulam divinam.*

Οὔτε βλαβῆναι ὑπό τινος αὐτῶν δύναμαι] Argumentum à noſtro crebriùs repetitum, utì in collatione indicatum, noſtris etiam non inſolens, qi lædi neminem, niſi à ſeſe, poſſe contendunt. Habes à Joanne Chryſoſtomo ſuſè pertractatum, Edit. Savill. *tom. 7. orat. 2.* cujus titulus; Ὅτι τὸν ἑαυτὸν μὴ ἀδικεῖν παραβλάψαι δύναται οὐδεὶς δύναται. *Qòd nemo ſe injuriâ non afficientem ladere poteſt.* Inter exteros verò Maximus Tyrius *diſſertationem* eadem de re ingenioſam admodum inſtituit, numero 2am. qâ & Socratis dictum illud celeberrimum laudat, à Platone in *apolog.* poſitum, à Plutarcho *de tranqill.* ab Epicteto *enchiridio extremo*, & *diſſert. l. 1. c. 29.* & *l. 3. c. 23.* à Clemente *Strom. l. 4.* repoſitum, à Thraſea etiam apud Dionem in *Nerone* uſurpatum. Ἐμὲ δὲ Ἄνυτος καὶ Μέλητος ἀποκτεῖναι μὲν

a L. 5. §. 22. & l. 7. §. 26.
b L. 3. §. 4. & l. 4. §. 3. & l. 5. §. 16. & l. 7. §. 55. & l. 8. §. 56. & l. 11. §. 18.
c L. 7. §. 13. 19.

ναμαι. αἰσχρῷ γάρ με οὐδεὶς περιβάλλει. [a] ὅτε ὀργίζεσθαι τῷ συγγενεῖ δύναμαι, ὅτε ἀπέχθεσθαι αὐτῷ. [b] γεγόναμεν γὰρ πρὸς συνεργίαν, [c] ὡς πόδες,

(neque enim inhoneſtâ re aliquâ me qiſquam involverit) ſed nec ſuccenſere congeneri poſſum, eúmve odiſſe. ſiquidem ad mutuas operas nati ſumus, qo modo pedes, manus

ANNOTATIONES.

μὲν ἀνεῖλαι, βλάψαι δὲ οὔ. *Me Anytus & Melitus occidere qidem poſſunt, ſed ledere non poſſunt.* In eundem hunc ſenſum & Dominus noſter de ſuis apud Lucam *Evang. c.* 21. qibus etiamſi prædiceret, fore ut morte ipsâ multarentur (καὶ θανατώσουσιν ἐξ ὑμῶν, *& morte afficient ex vobis.* § 16.) ſubjicit tamen, nihil indè ad ipſos damni, nè vel minimum qidem, rediturum. καὶ θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ ἀπόληται. *nec capillus è capite veſtri cujuſqam periturus eſt.* v. 18. οὐ γὰρ θέμις, inqit Maximus, ἀγαθῷ ἀνδρὶ ὑπὸ πονηροῦ βλαφθῆναι. *non enim ab improbo detrimentum poteſt accipere vir bonus.* qod Plato, οὐ γὰρ θεμιτὸν ἀμείνονι ἀνδρὶ ὑπὸ χείρονος βλάπτεσθαι. *neqe enim jus fáſqe patitur, ut vir bonus qiſpiam ab improbo qoqam ladatur.* Vide ad *l.* 9. § 4. Itaqe cum noſtro conſentiens planè Joannes Chryſoſtomus *in Matth. orat.* 87. Εἰ δὲ οὐδὲν πάσχεις δεινὸν, πόθεν ὀργίζῃ τῷ μηδέν σε διαθέντι κακόν; *Si mali nil pateris, cur ei ſuccenſes, qi te malo non affecit?* Julianus denique *de Cyniſm. orat.* 2. Κἂν τις εἰλέως ἔχῃ πρὸς αὐτόν. καθάπερ, οἶμαι, πολλοὶ πρὸς θεούς, ἐκείνῳ μὲν οὐκ ἔστιν ἐχθρός. οὐδὲ γὰρ βλαβερός. αὐτὸς δὲ αὑτῷ, βαρύλαλον ἐπιθεὶς τίμημα τὸ κρείττονος ἀγνοίαν, ἔρημος τῆς ἐκείνου προσασίας. *Qòd ſi fortè qis aliter in eum ſit affectus: qemadmodum credo vel in deos ipſos affici pleroſqe, non iſte qidem illi ſit inimicus. Neqe enim nocere poteſt: ſed ipſe potius ſibi, qum graviſſimam ſibi pœnam inſtigat, melioris inſcitiam, ejúſqe ſit præſidio deſtitutus.*

Αἰσχρῷ γάρ με οὐδεὶς περιβάλλει] Αἰσχρῷ περιβάλλειν, ut & κακῷ περιβάλλειν, *infrà* §. 11. metaphora ab amictu ſumpta, qi corpori circumjicitur, qóqe corpus ipſum involvitur. qalis illa Pſaltæ *Pſalm* 109. v. 18. 19. Ἐνεδύσατο κατάραν ὡς ἱμάτιον —γενηθήτω αὐτῷ ὡς ἱμάτιον, ὃ περιβάλλεται. *Ut indueretur maledictione velut chlamyde ſuâ —— Adſit illi, tanqam panno amiciat ſe. Turpi*, inqit, *aliqo nemo me involverit.* qia virtutem ſcilicet nemo eripere cuiqam poteſt, in qâ ſolâ τὸ καλὸν, & in cujus ſolius privatione τὸ αἰσχρὸν Stoici collocant. Λέγουσι δὲ μόνον τὸ καλὸν, ἀγαθὸν εἶναι. εἶναι δὲ τοῦτο ἀρετήν. *Dicunt autem qòd boneſtum ſit, id ſolum eſſe bonum. Id autem eſſe virtutem.* Laërtius Zenone lib. 7. §. 101. & Seneca de vit. beat. c. 22. *Sapientibus noſtris unum bonum eſt virtus.* & de conſtant. c. 5. *Unum malum eſt illis turpitudo.* Vide Cicer. *Parad.* 1. qi & idem ad Attic. l. 10. ep. 4. *Nihil eſſe bonum, niſi qod boneſtum: nihil malum, niſi qod turpe ſit.* Itaqe τὸ αἰσχρῷ περιβάλλειν, & τὸ κακῷ περιβάλλειν, Marco noſtro idem ſunt. Maximus Tyrius Orat. 2. Ἀδικία ἐστὶν ἀφαίρεσις ἀγαθοῦ. Τὸ δὲ ἀγαθὸν τί ἂν εἴη ἄλλο ἢ ἀρετή; ἡ δὲ ἀρετὴ ἀναφαίρετον. οὐκ ἀδικηθήσεται τοίνυν ὁ τὴν ἀρετὴν ἔχων. Ἢ οὐκ ἔστιν ἀδικία, ἀφαίρεσις ἀγαθοῦ. οὐδὲν γὰρ ἀγαθὸν ἀφαιρετόν, οὐδὲ ἀπόβλητον, οὐδὲ ἐλάττον, οὐδὲ λῃστόν. *Injuria eſt boni ereptio. Bonum autem qid ſit aliud qam virtus? Atqi virtus eripi non poteſt. Seqitur ergo, aut illum qi virtutem habet, aſſici injuriâ non poſſe, aut injuriam qi facit, non eripere bonum, qia nullum bonum eripi, amitti, tolli, aut ſpoliari poteſt.* Eodemqe Chryſoſtomus, in argumento hoc, telo pugnat. Telephus Accianus apud Macrobium *Saturn. l.* 6. *c.* 1.

—— Nam ſi regnum à me fortuna atqe opes
Eripere qivit, at virtutem non qit.

Λῃστὴς γὰρ προαιρέσεως οὐ γίνεται. Epictetus apud noſtrum l. 11. §. 36. *Prædo enim virtutis nullus eſt.* Itaqe Maximus: Ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ δίκαιος καλαγελάστατα γέλωτα ἀκραιφνῆ, ὁρῶν τὰς ἀδίκους ἐπ' αὐτὸν ὠμημένας σπουδὴ, οἰομένας τι δρᾶν, δρῶντας δ' οὐδέν. ἀλλὰ καὶ ἀτιμαζόντων ἐκείνων, βοήσεται τὸ τοῦ Ἀχιλλέως Ἰλιαδ. I. v. 604.

—— Φρονέω δὲ τετιμῆσθαι Διὸς αἴσῃ.

καὶ ἀφαιρεμένων τὰ χρήματα, προήσεται ὡς παίγνια καὶ ἀσεμνάλως; ἀφαιρεμένους, καὶ ἀποθανεῖται ὡσ ὑπὸ πυρετοῦ καὶ λίθου, οὐδὲν ἀγανακτῶν πρὸς τοὺς ἀποκτείνοντας. *Vir bonus & probus ridebit riſum ſuaviſſimum, qoties improbos ſertò ad ſe ire videbit, qaſi rem geſturos maximam, cum tamen nihil poſſint. Sed & in mediâ eorum contumeliâ illud Achillis exclamabit.*

—— Haud regi ſuperùm contemptus abibo.

Qòd ſi facultates qoqe ejus auferre parent: eas ille non ſecus, qam ſi crepundia eripiant, aut talos, dimiſſurus eſt. Nec aliter, ſi res ferat, morietur, qàm ſi morbo aliqo, febri pura aut calculo, moriendum eſſet, neqe mortis autoribus ſuccenſebit. Seneca de Conſtant. Sap. c. 5. *Injuria propoſitum hoc habet, aliqem malo afficere: malo autem ſapientia non reliqit locum. Unum enim malum illi eſt turpitudo: qa introire eò, ubi jam virtus honeſtúmqe eſt, non poteſt. Injuria ergò ad ſapientem non pervenit. Nam ſi injuria alicujus mali patientia eſt; ſapiens autem nullius mali eſt patiens; nulla ad ſapientem injuria pertinet.* Vide ad *l.* 8. §. 1.

Οὔτε ὀργίζεσθαι τῷ συγγενεῖ δύναμαι, ὅτε ἀπέχθεσθαι αὐτῷ] Epictetus *Enchirid. c.* 42. Πᾶι πρᾶγμα δύο ἔχει λαβάς, τὴν μὲν φορητὴν, τὴν δὲ ἀφορητόν. Ὁ ἀδελφὸς ἐὰν ἀδικῇ, ἐντεῦθεν αὐτὸ μὴ λαμβάνῃς, ὅτι ἀδικεῖ. Αὕτη γὰρ λαβὴ οὐκ ἔστιν αὐτοῦ ὡς φορητή. Ἀλλὰ ἐκεῖθεν μᾶλλον, ὅτι ἀδελφός, ὅτι σύντροφος. καὶ λήψῃ αὐτὸ, καθ' ὃ φορετόν ἐστιν. *Unumqaqe res duas habet anſas; unam tolerabilem, alteram intolerabilem. Er-*

gò, ſi frater injuriam fecerit, non eâ prehende, qâ facit injuriam: ea enim ejus auſa non eſt tolerabilis. Sed illinc potius à eſſe fratrem, eſſe una educatum. Sic prehendes rem qâ eſt tolerabilis. Idem Diſſert. l. 3. c. 10. Οὐκ ἔδει οὕτω μοι προσενεχθῆναι τὸν ἀδελφόν. ἀ. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐκεῖνος ὄψεται. ἐγὼ δ' ὡς ἂν προσενεχθῇ αὐτὸς, ὡς δεῖ χρήσομαι τοῖς πρὸς ἐκεῖνον. τοῦτο γὰρ ἐμόν ἐστι, ἐκεῖνο δ' ἀλλότριον. τοῦτο οὐδεὶς κωλύσαι δύναται, ἐκεῖνο κωλύεται. *Non ita me tractare debuit frater. Nonnerim hoc illi curæ erit. Ego verò, utcunqe ille me tractarit, officii mei meminero. Hoc enim meum eſt, illud alienum hoc prohibere nemo poteſt, illud prohibetur.* Vide l. 5. §. 22.

Γεγόναμεν πρὸς συνεργίαν] Qod *l.* 4. §. 3. Τὰ λογικὰ ζῶα ἀλλήλων ἕνεκεν γεγόναμεν. *Homo alter alterius cauſſâ natus eſt.* & l. 8. §. 56. Οἱ ἄνθρωποι γεγόνασιν ἀλλήλων ἕνεκεν. *Homo alter alterius cauſſâ mutuo natus eſt.* & l. 5. §. 16. Πρὸς κοινωνίαν γεγόναμεν. *Ad ſocietatem nati ſumus.* & l. 7. §. 13. Πρὸς μίαν τινα συνεργίαν. *Ad mutuas rei eidem conficiendæ operas conferendas.* V. *infrà ad* §. 2. Seneca de Ira l. 1. c. 5. *Homo in adjutorium mutuum generatus eſt.* & Epiſt. 95. *Natura nos cognatos edidit, cùm ex eiſdem & in eadem gigneret. Hæc nobis amorem indidit mutuum, & ſociabiles fecit: illa æqum juſtúmqe compoſuit: ex illius conſtitutione miſerius eſt nocere qàm lædi: & illius imperio parata ad juvandum manus. Iſte verſus & in pectore, & in ore ſit:*

Homo ſum: humani nihil à me alienum puto.

Terent. Heaut. 1. 1. *Habeamus in commune, qòd nati ſumus. Societas noſtra lapidum fornicationi ſimillima eſt; qa caſura, niſi invicem obſtarent; hòc ipſo ſuſtinetur.*

Ὡς πόδες] Ideò, πᾶν τὸ ὑπόπτιον ἐξ ἀνάγκης ἀρετίας ἔχει τὰς πόδας, *omne pedeſtre animal pares neceſſariò habet pedes.* Ariſtoteles *de animal. inceſſ. c.* 8. & *hiſt. anim. l.* 1. *c.* 5. & *problem. l.* 10. *q.* 18. & 23. Hierocles ἐν τῷ περὶ φιλαδελφίας; apud Stobæum tom. 2. tit. 81. Οἱ ἀδελφοὶ τρόπον τινὰ τὰ αὐτῶν μέρη τυγχάνουσιν, ὥσπερ οἱ ὀφθαλμοὶ, καὶ τὰ σπλάγχνα, καὶ αἱ χεῖρες, καὶ τὰ λοιπά. εἴπερ ἕκαστοι ἰδίαν ψυχὴν καὶ νοῦν λάβοι, περιττοὶ ἂν τὰ λοιπὰ πάσῃ μηχανῇ διὰ τὴν εἰρημένην κοινωνίαν, τῷ μηδ' αὐτὰ τὸ ἴδιον ἔργον οἷά τε εἶναι παρέχειν καλῶς δίχα τῆς τῶν ἑτέρων παρουσίας. ὅτω δὲ καὶ ἡμᾶς ἀνθρώπους γε ὄντας, καὶ τὴν ψυχὴν (forſan ψυχὴν μίαν. Vide *ad l.* 4. §. 4. *annot.* 1. & §. 29. *annot. ult.* & *l.* 9. §. 8. & *l.* 12. §. 30.) ὁμολογεῖσθαι ἔχειν, μηδὲν παρίσαν σπουδῆς, ὑπὲρ τοῦ διόλου προσφέρεσθαι τοῖς ἀδελφοῖς. καὶ γὰρ ἂν κ πλεῖόν τι παρὰ τὰ μέρη συλλαμβάνειν ἀλλήλοις ἀδελφοὶ πεφύκασιν. οἱ τε γὰρ ὀφθαλμοὶ μὲν ὁρῶσιν ἀλλήλοις παρόντες, καὶ χεὶρ συνεργάζεται παρούσῃ χειρὶ παρῶσα. ἡ δὲ ἀδελφῶν σύμπραξις ἀλλήλοις πολυχρυσέα πως ἐστι. πράττουσι γὰρ τὰ κοινῇ διαφέροντα, καὶ διεγκλῖσις πᾶσαν, μίαν θ' ὑπάρχουσιν ἀλλήλοις ὀφελῶ, κἂν μύριοι ἡ τὸ διάστημα. *Fratres quodammodo corporis tui partes ſunt, qemadmodum oculi tui, pedes, manus, & reliqa membra. Si animi & mentis per ſe compotes fierent, reliqas partes omni ſtudio curarent propter intercedentem ipſis communionem: qoniam ne ipſa qidem functionem ſuam rectè adminiſtrare poſſunt citra præſentium alterum partium: ita nobis etiam qi homines ſumus, & animam unam habere nos fatemur, omnibus viribus annitendum eſt, ut fratribus decenter utamur. Magis enim, qàm partes corporis, ad auxilium mutuum fratres compoſiti eſſe videntur. Siqidem oculi ſimul aliqid intuentur, uterqe alteri præſens: & manus præſenti manui ſubvenit: fratrum verò opera mutua multò latiùs patet. Negotia enim communia peragunt, qamvis magno loci intervallo diſjuncti: & commoda ſua ſedulò invicem promovent, licet longiſſimo interſtitio ſeparentur.* Ita enim locus ille inſignis, ſed fœdiſſimè vitiatus, ex parte ſaltem reſtitui poterit. Baſilius Cæſar *Epiſt.* 68. Ἀκριβῶς εἰδότες, ὅτι πλεῖον ἡμῖς τῆς ἰδίας ἑκάστου τῶν ἀδελφῶν ἐπιχειρίας διόμεθα, ἢ ὅσον ἡ ἑτέρα τῶν χειρῶν τῆς ἑτέρας. ἐπεὶ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς τοῦ σώματος ἡμῶν κατασκευῆς, τὸ ἀναγκαῖον τῆς κοινωνίας; ὁ Κύριος ἡμᾶς ἐδίδαξεν. ὅλον πρὸς ἀνὰ ταῦτα ἀποδώμεν τὰ μέλη ἡμῶν, ὅτι ἐν οὐδὲν ἑαυτῷ πρὸς ἐνέργειαν ἄνυσμος. ὥστε γὰρ ἂν πᾶς ἀσφαλῶς βαδίσειε, μὴ συνυποστηρίζοντος τοῦ ἑτέρου. ὥστ' ἀνοφθαλμὸς ὑγιῶς ἴδοι, μὴ κοινωνὸν ἔχων τὸν ἕτερον, καὶ μετ' ἀνδρῶνος προσβάλλων τοῖς ὁρατοῖς. καὶ ἀκοὴ ἀκριβεστέρα, ἡ δι' ἀμφοῖν τοῖν πόροιν τὴν φωνὴν δεχομένη. καὶ ἀντίληψις κραταιοτέρα τῇ κοινωνίᾳ τῶν δακτύλων. καὶ ἁπαξαπλῶς οὐδὲν ὥστε τῶν ἐκ φύσεως, ὥστε τῶν ἐκ προαιρέσεως κατορθουμένων ὁρῶ, ἄνευ τῆς τῶν ὁμοφύλων συμπνοίας ἐπιτελούμενον. *Quem exactè ſciamus nos magis uniuſcujuſqe fratrum auxilio indigere, qàm alteram manum alterius? Porro ex ipſa corporis ſtructura communionem eſſe neceſſariam, Dominus nos docuit. Qum hæc ipſa noſtra membra reſpicimus, qod unum non ſibi ipſi ad functionem ſatis eſt. Neqe enim pes turò ierit altero non ſublevante. Neqe oculus ſanè viderit, niſi alterum habeas ſocium, & cum eo unanimiter viſibilibus ſe objiciat. Jam auditus exactior eſt, qi per utroſqe meatus vocem recipit, & multo validior apprehenſio digitorum communione. Ad hæc, nihil eorum vel qæ à natura, vel qæ ex inſtituto rectè peraguntur, ſine conſpiratione eorum, qæ ejuſdem*

ſunt

manus, palpebræ, dentium superiorum inferiorúmque ordines. adversari itaque sibi invicem præter naturam: adversantis est autem succensere & adversari.

§ 2. Qicqid sum, constat id omne carunculâ, animulâ, & parte principante. proinde mitte libros. nec distrahere ampliùs: (nihil obstat, qò minùs hoc facias) sed tanqam qi jam statim moriturus sis, carnes-istas contemnas. cruor est, & ossicula, & reticulum ex nervis, venulis arteriisque contextum. Qin & animam considera, qalis sit. Spiritus est, sive aër, nec is semper idem, sed qi jugis, ἀλλὰ

ὡς χεῖρες, ὡς βλέφαρα, ὡς οἱ σοῖχοι τ ἄνω καὶ τ κάτω ὀδόντων. [a] τὸ ἓν ἀντιπράσσειν ἀλλήλοις παρὰ φύσιν. ἀντιπραγικὸν ἦ τὸ ἀγανάκτειν καὶ δυσωρέφεσθαι. a Inf. §. 16. & l. 7. §. 24.

§ 2. [b] Ὅ, τί ποτε ἔστὸ εἶμι, σαρκία ἐστὶ καὶ πνεῦμάτιον, καὶ τὸ ἡγεμονικόν. [c] ἄφες τὰ βιβλία. [d] μηκέτι σπῶ. ὦ δέδοται [e]. ἀλλ' [f] ὡς ἤδη ἀποθνήσκων, τ μὲν σαρκίων καταφρόνησον. [g] λύθρῳ καὶ ὀστάριον, καὶ κροκύφαντον, ὃ ἐστι νεύρων, φλεβίων, ἀρτηριῶν πλεγμάτιον. ἥασαι ἦ καὶ τὸ πνεῦμα ἐποιόν τι ἐστίν. [h] ἄνεμος. ἥδε ἀεὶ τὸ αὐτὸ, ἀλλὰ b L. 3. §. 16. & l. 6. §. 32. & l. 12. §. 3. c Inf. §. 3. & l. 3. §. 14. d Inf. §. 7. & l. 4. §. 3. 26. e-ται; f. L. 3. §. 14. l. 9. §. 29. f Inf. §. 5. 11. l. 3. §. 12. l. 7. §. 29. g L. 3. §. 3. l. 8. §. 37. h L. 5. §. 33. l. 6. §. 15.

ANNOTATIONES.

sint generis, perfici videmur. Cæterùm de usu finéque Marcus, de necessitate Basilius loqitur.

Ὡς χεῖρες] De manibus Galenus de usu part. l. 1. Σύμμαχον ἑτέρᾳ τὴν ἑτέραν καὶ φύσις ἐποίησε. ταύτῃ ἄρα καὶ πρὸς ἀλλήλας πεφύκασιν. ἀλλήλων γὰρ ἕνεκα γεγένηνται. *Alteram alteri sociam fecit natura, & eatenus ad se mutuò spectant: altera enim alterius caussa facta est.* Inde nata proverbialia illa. Menandrianum apud Gnomologum.

Ἀνὴρ γὰρ ἄνδρα, καὶ πόλις σώζει πόλιν.
Χεὶρ χεῖρα νίπτει, δάκτυλός τε δάκτυλον.
Servat virum vir, civitatem civitas:
Digitúmque lavat digitus, & manum manus.

Epicharmeum apud Æschinem in Axiocho, & Stobæum Tom. 2. tit. 10.

Ἀ δὲ χειρ τὰν χεῖρα νίπτει. δός τι, καὶ τι λάμβανε.
A manu manus lavatur: da qid, & qid accipe.

qanqam qod Stobæus νίπτει, Æschines νίζει habet. Erasmus & Grotius κνίζει malunt: ut sit, *à manu manus fricatur*, sive, ut vulgo efferri solet, *manus manum fricat.* Deniqe Evripideum illud in *Heraclid.*

— μιᾶς δὲ χειρὸς ἀσθενὴς μάχη.
Invalida pugna est, una qam gerit manus.

Virgilius, an Septimius in Moreto:

Admovet inde manus operi, partitus utrique:
Læva ministerio, dextra est intenta labori.
Hæc rotat assiduis gyris, & concitat orbem.
Interdum fessa succedit læva sorori,
Alternisque vices.

Ὡς βλέφαρα] Quæ ad oculi tegmen, & tutelam amicè conspirant.

Ὡς οἱ σόχοι τῶν ὀδόντων] Qi veluti in mola *catillus* & *meta* mutuas sibi invicem operas jugiter præstant.

Τὸ ἓν ἀντιπράσσειν ἀλλήλοις παρὰ φύσιν] Seneca *de ira l. 2. c. 31. Illud ante omnia cogita, fœdam esse & execrabilem vim nocendi, & alienissimam homini, cujus beneficio etiam seva manifestant.* Apud Xenophontem *Commentariorum l. 2. p. 746. C. B.* Socrates fratres duos dissidentes his verbis alloqitur. Νῦν μὲν ὕτω διάκεισθε, ὥσπερ εἰ τὼ χεῖρε, ὡς ὁ Θεὸς ἐπὶ τὸ συλλαμβάνειν ἀλλήλοιν ἐποίησεν, ἀφεμένω τούτω τραπόμενοι πρὸς τὸ διακωλύειν ἀλλήλω. ἢ εἰ τὼ πόδε θείᾳ μοίρᾳ πεποιημένω πρὸς τὸ συνεργεῖν ἀλλήλοιν, ἀμείλησαντε τούτω, ἐμποδίζοιεν ἀλλήλω. οὐκ ἂν πολλὴ ἀμαθία εἴη καὶ κακοδαιμονία τοῖς ἐπ' ὠφελείᾳ πεποιημένοις ἐπὶ βλάβῃ χρῆσθαι; καὶ μὴν ἀδελφώ γε, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὁ Θεὸς ἐποίησεν ἐπὶ μείζονι ὠφελείᾳ ἀλλήλοιν, ἢ χεῖρε καὶ πόδε, καὶ ὀφθαλμῶ, καὶ τἄλλα ὅσα ἀδελφὰ ἔφυσεν ἀνθρώποις. *In hoc qidem tempore sic affecti estis, ac si manus ambæ, qas Deus idcirco creavit, ut mutuò se juvent, hoc omisso, ad impediendum sese invicem converterent: vel si pedes ambo, qi divino consilio mutuas ad operas conditi sunt, hoc ipso neglecto, sibi invicem impedimento essent. An non magna fuerit insscitia, magnáque infelicitas, iis ad detrimentum uti, qæ ad mutuam utilitatem facta sunt? At enim fratres duos, meâ qidem sententiâ, condidit Deus majorem ad utilitatem mutuam, qàm manus utræsque, qàm pedes, qàm oculos, qàm cætera, qacunque natura voluit in hominibus esse germana.*

§. 2. Σαρκία ἐστὶ, καὶ πνεῦμάτιον καὶ τὸ ἡγεμονικόν] Eandem distributionem habes sæpius repetitam. *l.* 3. §. 16. & *l.* 6. §. 32. & *l.* 12. §. 3. Idem ferè aliis verbis Apostolus *ad Thessal. Ep.* 1. *c.* 5. *v.* 23. Τὸ πνεῦμα, καὶ ἡ ψυχὴ, καὶ τὸ σῶμα. *Spiritus, & anima, & corpus.* Qo loco τὸ σῶμα est qod Marco hic σαρκία. ἡ ψυχὴ, qod πνευμάτιον. τὸ πνεῦμα, qod τὸ ἡγεμονικόν.

Ἄφες τὰ βιβλία] Vide *infrà ad §. 3.* sed & Epictetum *Dissert. l. 4. c. 4.*

Μηκέτι σπῶ] Ità *l.* 4. §. 3. πρὸ παντὸς μὴ σπῶ, μηδὲ καθυτείνω, *cum primis cave distraharis, cave obnitaris.* Qod eleganter admodum sic expressit Pers. *Sat.* 5. *v.* 154.

En qid agis? duplici in diversum scinderis hamo.
Hunccine an hunc sequeris? subeas alternus oportet
Ancipiti obsequio dominos; alternus oberres.

Οὐ δέδοται] *Non datum est.* Xylander. at Lugdunensis *non licet.* Nam qòd *ne stude*, reddidit Annotator Lugdunensis, & μηκέτι σπεύδῃς, mavult legi; à Marci mente alienum est. Mericus Casaubonus, *non est futurum. non dabitur.* qod exponi vult ex illis *l.* 3. §. 14. Μηκέτι πλανῶ. ἃ γὰρ τὰ ὑπομνήματά σου μέλλεις ἀναγινώσκειν, &c. *Noli te fallere. neqe enim futurum est, ut commentariorum tuorum & excerptorum, vel alienorum de antiqitus gestis rebus scriptorum evolvendi & perlegendi copia tibi supperat.* Et est reverâ probabilis satis expositio. Videatur tamen an non forsan ἐρωτηματικῶς legi debeat, ὦ δέδοται; *an non datur? an non est in tua potestate positum*, ut hoc facias? hoc est, ut distractione & perturbatione omni immunem te reddas. Ità *l.* 4. §. 1. τὸ δύνατον καὶ διδόμενον, *id qod potest & concessum est.* & *l.* 9. §. 29. ὅρμησον, ἐὰν δίδῶται, *aggredere, qatenus tibi datur.* Epictetus Dissert. *l.* 3. *c.* 26. δέδοταί σοι τοῦτο, *datur tibi hoc.* & ἐφ' ὅσον ἂν οἷόν τε ᾖ, καὶ ἐφ' ὅσον ἂν δέδοται. *qatenus licuerit, & qatenus datum fuerit.* & Rufus Thraseæ apud eundem *l.* 1. *c.* 1. ὦ θέλεις μελετᾶν, ἀρκεῖσθαι τῷ δεδομένῳ, *non operam dabis, ut eo, qod datum est, sis contentus.* Hinc δόσις φυσικὴ, *id qod natura in te posuit l.* 4. §. 19. qâ nimirum,

— — *natura beatis*
Omnibus esse dedit, si qis cognoverit uti.

Clavdianus *in Ruffin. l.* 1. Occurrit nimirum objectioni vulgari illi, de qa Seneca *Epist.* 104. eodémqe planè, qo Seneca, modo occurrit. *Totiens*, inqit hic, *occurrunt isti, qi non putant fieri posse, qicqid facere non possunt, & ajunt nos loqi majora, qàm qa natura humana sustineat. At qantò ego de illis melius existimo? ipsi qoqe hæc possunt facere; sed nolunt. Denique qem unqam ista destituere tentantem? cui non faciliora apparuere in actu? non qia difficilia sunt, non audemus, sed qia non audemus, difficilia sunt.* Qem vide amplius *ad l.* 6. §. 19. Eodem planè sensu Hebræi Doctores in Patrum dictis c. 3. §. 15. **הדשות נתונה**. *Potestas data est.* τῇ αὐτεξουσίᾳ scilicet.

Λύθρῳ] Ità *l.* 3. §. 3. γῇ καὶ λύθρος, *limus & sanies.* & l. 8. §. 37. γράσον πᾶν τοῦτο, καὶ λύθρον ἐν θυλάκῳ, *fætor hoc est omne, & sanies in sacco.* Eustathius *ad Iliad.* Z. λύθρον, ὁ τῷ αἵματι μιασμὸς ἀναμεμιγμένος τῇ κόνει, *cruor pulveri commistus.* dictum à λύω, unde & λύμα, τὸ κάθαρμα. per theta scribi, ut à λύτρον distingvatur. Eadem ferè & *ad Iliad.* Λ. & *ad Odyss.* Χ. utrumqe autem, & λύθρος & λύθρον dici monet idem *ad Iliad.* Ψ. pleniùs pavlò Heracleo *in Schol. ad Iliad.* 1. Τὸ μετὰ κονιορτοῦ καὶ ἱδρῶτος αἰθρώσειον αἷμα, λύθρος καλεῖται, *sanguis pulveri & sudori commistus.* Itaqe de athletis usurpat Clemens Alexandrinus *Stromat. l.* 2. Verùm istic potius est Marco idem qod ἰχὼρ αἱματόεις, Oppiano Κυνηγ. l. 2. v. 279. *sanies cruenta.* σῆψις γὰρ αἵματος, ἰχὼρ, *putredo enim sanguinis, sanies.* Clemens Alexandrinus *Protreptico.* qanqam *cruorem* vult tantum & *sanguinem* ipsum: sed qem ad rei vilitatem exprimendam sic nuncupat.

Κροκύφαντον] *Reticulum* malim cum Xylandro, qàm cum Henrico Stephano *peplum*, tum qia κροκύφαντον τῷ κεκρυφάλῳ idem statuit Eustathius *ad Iliad.* X. tum qia seqitur mox, ἐκ νεύρων, φλεβίων, ἀρτηριῶν πλεγμάτιον. Κροκύφαντον autem dictum vult Scholiastes *ad Aristophanis Vespas*, ὅτι διὰ κρόκης ὑφαίνεται, *qia per tramam texitur.* Ex qo Svidas corrigendus est, apud qem perperam legitur, ὅτι διὰ κρόκης ὑποφαίνεται. Verùm illis omnibus constanter, contrà qàm nostro, κροκύφαντος formâ masculâ dicitur. *Reticuli* vero nomine, nec *omentum*, licet id Polluci νεύρων πλέγμα dicatur; nec *cutem* ipsam, cum Merico nostro, designari istic existimo; sed contextum illum integrum (cute tamen non exclusâ prorsus; siqidem τὸ δέρμα ἐκ φλεβὸς, καὶ νεύρου, καὶ ἀρτηρίας, *cutis* etiam ex istis consistit. Aristotelis nomine *de Spir. c.* 5.) qi per corpus totum permeat, venarum, nervorum, arteriarum intercursantium, sibiqe invicem implexorum, qo corporis moles qasi continetur & constringitur: ὃ δὴ καὶ προσεικάζομεν τῷ τοῦ κύρτου πλέγματι. *Itaque reti sagenæ comparavimus.* inqit Plato in *Timæo pag.* 1079. *F.* ad qæ verba forsan & Marcus respexerit, ubi πλεγμάτιον idem nuncupat. De eo loco videri poterit Galenus in explicatione eorum qæ *in Platonis Timæo* medicè sunt dicta.

Ἄνεμος] *Anima* ergò *ventus*, sive *spiritus*, & *flatus* Stoicis: qod confirmat Laertius *l.* 7. & Plutarchus *de Philos. placit. l.* 4. *c.* 3. Ità Marcus denuò l. 6. §. 15. Οἷον ἡ ἀφ' αἵματος ἀναθυμίασις, καὶ ἡ ἐκ τοῦ ἀέρος ἀνάπνευσις. *Qasi exhalatio nempe qædam à sanguine orta, & ab aere spiritus attractio.* Qin & Tertullianus *de Anima c.* 5. *Et Stoicos allego, qi spiritum*

a ἐπιπ. §.
b Inf. §. 6.
c *L.* 3. §. 3. *l.* 7. §. 55. *l.* 11. §. 19.

ἀλλὰ πάσης ὥρας ἐξεμέμενον, καὶ πάλιν ῥοφέμενον, τέλειον ἂν εἶ τὸ ἡγεμονικόν. ὧδε [a] ἀπονοήθητι. γέρων εἶ. μηκέτι τοῦτο ἐάσῃς [c] δουλεῦσαι. μηκέτι

giter efflatus denuò reſorbetur: tertium reſtat, pars illa principatum gerens. tu ergò ſic tecum: ſenex es: partem tui principem ſervire ulteriùs ne ſiveris;

ſed

ANNOTATIONES.

dicant animam: penè nobiſcum. Penè, inqit: non prorſus. A Nec hoc tamen, qaſi noſtri non & *ſpiritum* dicant, ex Salomone *Eccleſiaſt. c.* 12. *v.* 7. & aliis: ſed qia aliâ ratione ſive *ſpiritum*, ſive *flatum animam* nos dicimus; non tanqam aëreum qiddam ſit, ut Marcus iſtîc, qalis ſpiritus ille qem ſpirando trahimus; ſed *ſpiritum*, qia propriam qandam habet *naturam corporis expertem, & mundana molis elementis omnibus excellentiorem ſubſtantiam*, ut Avguſtinus *Epiſt.* 28. *flatum* qia *Deo eſt inſufflante* creata, ut ex Moſe *l.* 1. *c.* 2. *v.* 7. idem *de Civit. Dei l.* 13. *c.* 24. qo etiam loco, ne Stoicis calculum dare ſuum videretur, qi de ſubſtantia divina mentem ſaltem derivatam tradiderunt, ſubjungit: *Sicut avtem nos poſſumus non de noſtra natura, qà homines ſumus, ſed de iſto aëre circumſuſo qem ſpirando & reſpirando ducimus ac reddimus, flatum facere, cum ſufflamus: ità omnipotens Deus non de ſua natura, neqe de ſubiacente creatura, ſed etiam de nihilo potuit facere flatum, qem corpori hominis inſerendo inſpirâſſe vel inſufflâſſe commodiſſimè dicitur, incorporeus incorporeum, ſed immutabilis immutabilem, qia non creatus creatum.* Lactantius certè contrà planè qam Marcus hîc, *de Opificio Dei c.* 17. *Animam qi ventum putant, hoc falluntur, qod ex aëre ſpiritum ducentes vivere videamur. Varro* itaqe *definit: Anima eſt aër conceptus ore, deſerveſactus ex pulmone, tepefactus in corde, diffuſus in corpus. Hæc apertiſſimè falſa ſunt. Anima non eſt aër ore conceptus: qia multò prius gignitur anima, qàm concipi aër ore poſſit.* Et hoc contrà qam Stoici, qi à partu animam in corpus inſinuari ſtatuebant; qod & Lactantius monet; & Plutarchus *de Stoicis contradictionibus c.* 38. Vide *l.* 12. §. 24. Attamen in *Carminibus* Orpheo attributis dicitur, *τὴν ψυχὴν, ἐκ τοῦ ὅλου εἰσιέναι, ἀναπνεόντων φερομένην ὑπὸ τῶν ἀνέμων, animam ex toto ingredi reſpirantibus latam à ventis.* Ariſtoteles *de Anima l.* 1. *c.* 5. Latinis etiam *animus* & *anima* παρὰ τὸν ἄνεμον. Servius *ad Æneid. l.* 1. & Pſevdo-Cyprianus *de duplici martyrio.* Qin & *animas ventis tribui* multis docent, Joannes Zinzerlingius *in Promulſide Critica*, & Mevrſius *Critico Arnob. l.* 1. *c.* 3. ad illa Arnobii; *Nunqid ſuas animas expiraverunt venti? Animam* enim dictam, *qod corpus animat*, ut Pſevdo-Avguſtinus in *Defin. Orthod. c.* 20. & *de ſpir. & anim. c.* 9. præpoſterum eſt planè; cum contrà hoc ab illo duci diciqe manifeſtum ſit. Vide ampliùs ad *l.* 5. §. 4.

Πάσης ὥρας] *In horas.* Xylander. & §. 5. *Singulis horis.* idem. *Singulis horarum momentis.* Caſavbonus. *Omni tempore, jugiter.* ut *l.* 8. §. 53. Hinc tractum illud in tibicines, ſive ſubulones dicterium, cujus *l.* 8. meminit Athenæus.

Ἀνδρὶ μὲν αὐλητῆρι θεοὶ νόον ἐν ἰνίφυσαν.
Ἀλλ' ἅμα τῷ φυσᾶν χώ νόος ἐκπέταται.
Eſt tibicinibus mens cælitus indita nulla:
Nam ſimul hanc inflant, avolat illa ſimul.

Ἐξεμέμενον] Ità Maro *Æn.* l. 9. *v.* 354.
Purpuream vomit ille animam...
Idem enim ipſum in morte ſemel fieri, qod in reſpiratione fit jugiter, vult Marcus noſter, *l.* 5. §. 4. ſicut avtem *animam evomere*, ità *ſpiritum exuere* dixere. Seneca *de ira l.* 3. *c.* 43. *Jam ipſum ſpiritum expuimus interim, dum trahimus.* qæ tamen verba aliter diſtingvit Lipſius. Idem (ſi idem, nam Marco potius tribuunt havd pavci) *in Thyeſte v.* 244.
Ferro peremptus ſpiritum inimicum expuat.
Et *Troad. v.* 1168.
Ubi hanc anilis expuam leti moram.
Unde & in *Hercule Oetæo v.* 1467. Joannes Zinzerlingius *Promulſ. c.* 14. vocabulum idem reſtituendum contendit, prò eo qod *expulit* vulgò legitur.
Ictus ſagittis qi tuis vitam expuit.
Varro περὶ ἐξαγωγῆς. *Andromeda vincta, & propoſita ceto, non debuit patri ſuo, homini ſtupidiſſimo, in os expuere vitam?* Valerius item Flaccus *Argonaut. l.* 3. *v.* 97.
—— *purpuream ſingultibus expuit avram.*
Qod Statius *Thebaid. l.* 5. *v.* 262. *animam ſingultare* dixit.
Semineces pueri trepidas in limine vitæ
Singultant animas.
Epiphanius vero in *Ancorato* §. 76. Οἱ λέγοντες, ἡμεῖς δὲ Χριστὸν νῦν ἔχομεν (*Corinth. Ep.* 1. *c.* 2. *v.* 16.) τὸν αὐτῶν νῦν εἶχον, καὶ οὐκ ἐξεπλήξαντο. *Illos, qi iſtud uſurparunt; nos mentem Chriſti habemus, ſuorum habuiſſe mentem, nec eam expuiſſe.* Cæterùm *purpuream animam vomere* dixit Maro pro eo qod Homerus, αἷμ' ἐμέων *ſanguinem vomens* dixerat *Iliad.* O. *v.* 11. Itaqe Servius notat, ſecundùm eos dictum, qi volunt ſangvinem eſſe animam: *cum alibi aliorum opinionem ſeqatur, qi dicunt ſpiritum eſſe animam: ut eſt,*
—— *in ventos vita receſſit.*

Καὶ πάλιν ῥοφέμενον] Qod ψυχορροφεῖν uno vocabulo dici poſſit; qanqam id alio ſenſu uſurpari monet Svidas, ἀντὶ τοῦ τὴν ψυχὴν ἐκπίνειν. pro *animam*, id eſt, *ſangvinem exorbere.* qomodo Ariſtophanes in Nebulis de cimicibus, qos Corinthios, dum κόρεις vellet, per jocum nuncupat;

Δάκνουσί μ' ἐξέρποντες οἱ Κορίνθιοι,

Καὶ τὴν ψυχὴν ἐκπίνουσι.
Me cives Cimicenſes prorepentes infeſtant admodum,
Et vitam è membris exugunt.

Hinc avtem delirium Stoicum de animæ natura refutantem Plutarchum de *commun. notion. c.* 41. vide ad *l.* 3. §. 16. Qod avtem dicit καὶ πάλιν ῥοφέμενον, id in *ænigmate* 72. de utre ſic extulit Sympoſius.

Non ego continuò morior, dum ſpiritus exit:
Nam redit aſſiduè; qamvis & ſæpe recedat.

Ὧδε ἀπονοήθητι] Forſan ἐπινοήθητι, *animadverte, conſidera.* Niſi ſi ἀπονοεῖσθαι hoc ſignificatu reperiatur alicubi. nam contrarium prorſus paſſim obtinet.

Γέρων εἶ] Seneca *Ep.* 76. *Perge Lucili, & propera, nè tibi accidat, qod mihi, ut ſenex diſtas: imò ideo magis propera, qoniam id nunc aggreſſus es, qod perdiſcere vix ſenex poſſis.* Et *Ep.* 19. *Si potes, ſubduc te iſtis cogitationibus: ſin minus, eripe. Satis multum temporis ſparſimus; incipiamus in ſenectute vaſa colligere. in freto viximus; moriamur in portu.* Et *Ep.* 68. *Utinam qidem hoc propoſitum ſeqi olim fuiſſet animus tibi: utinam de vita non in conſpectu mortis ageremus. Sed nunc qoqe non moremur. qod facere ſolent, qi ſerius exeunt & volunt tempus celeritate reparare, calcar addamus. Et qando, inqis, tibi proderit illud, qod in exitu diſcis, avt in qam rem? in hanc, ut exeam melior.* Præclarè Epicurus ipſe *Epiſt. ad Menoecam.* Μήτε νέος τις ὢν μελλέτω φιλοσοφεῖν, μήτε γέρων ὑπάρχων, κοπιάτω φιλοσοφεῖν. ἄτε γὰρ ἄωρός ἐστιν, ἄτε πώρωσις, πρὸς τὸ καλῶς ψυχὴν ὑγιαίνειν. Ὁ δὲ λέγων, ἢ μήπω τῷ φιλοσοφεῖν ὑπάρχειν ὥραν, ἢ παρεληλυθέναι τὴν ὥραν, ὁμοιός ἐστι τῷ λέγοντι, πρὸς εὐδαιμονίαν ἢ μὴ παρεῖναι τὴν ὥραν, ἢ μηκέτι εἶναι. [τὴν ὥραν Clemens] ὥστε φιλοσοφητέον καὶ νέῳ [νεωτέρῳ Clemens] καὶ γέροντι. τῷ μὲν γηράσκων νεάζῃ τοῖς ἀγαθοῖς διὰ τὴν χάριν [χαρὰν f.] τῶν γεγονότων. τῷ δὲ, ὅπως νέῳ ἅμα καὶ παλαιὸς ᾖ, διὰ τὴν ἀφοβίαν τῶν μελλόντων. *Neqe juvenis qiſpiam dum eſt, philoſophari negligat, neqe ſenex cum ſit, philoſophando fatigetur. Neqe enim qiſqam avt ætatem non attigit, avt ætatem exceſſit, ut ad animi ſanitatem contendat. Qi avtem dicit, avt nondum philoſophandi tempus eſſe, avt tempus prætereiſſe, ei ſimilis eſt qi dicit, ad beatam vitam avt non adeſſe tempus, avt non amplius eſſe. Philoſophandum igitur & ſeni & juveni illi qidem, ut ſeneſcens in virtutibus vigeat præteritorum gratiâ: huic ut juvenis unà & vetulus ſit, eò qod futurorum careat metu.* Refert Laërtius *vit. l.* 10. *c.* 122. & Clemens *Strom. l.* 4. Vide ad §. 4.

Μηκέτι τοῦτο ἐάσῃς δουλεῦσαι] *Mentem*, inqit, *ne patiaris ſervire*: vel *corpori* nimirum, vel *cupiditatibus.* Ἡ γὰρ νοερὰ ἰδέα πρωτιστεύειν καὶ μὴ καταχρατεῖσθαι, μήτε αἰσθητικῆς, μήτε ὁρμητικῆς κινήσεως. *Vis enim intellectualis principatum ſibi vendicat, nec ſe in ordinem redigi patitur, neqe à ſenſus, neqe ab affectus motibus.* Noſter *l.* 7. §. 55. Hoc eſt avtem δουλεῦσαι. ᾧ γάρ τις ἥττηται, τούτῳ καὶ δεδούλωται, *ſiqidem à qo qis ſuperatus eſt, huic etiam in ſervitutem eſt addictus.* Petr. *Ep.* 2. *c.* 2. *v.* 19. Itaqe noſter *infrà* §. 16. Ὑβρίζει ἑαυτὴν ἡ τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴ, ὅταν ἡσυχάσῃ ἡδονῆς ἢ πόνου. *Contumeliâ ſe afficit anima humana, cùm voluptati vel dolori ſuccumbit.* Τέλος γὰρ ἡτημένου ἐστὶ καὶ ὑποκαταλαμπομένου τοῦ ἐν σοὶ θειοτέρου μέρους τῇ ἀτιμοτέρᾳ καὶ θνητῇ μοίρᾳ τῇ τοῦ σώματος, καὶ ταῖς τούτου παχείαις ἡδοναῖς. *Ut pars tui divinior devicta ſuccumbat viliori, corpori nempe mortali ejuſqe craſſis voluptatibus.* Idem *l.* 11. §. 19. *Extrema* avtem *eſt ſervitus, cùm anima vitiis dedita rationis propriæ poſſeſſione ceciderint.* Boeth. Conſol. Et, ἀνδραποδωδέσταλοι, οἱ ταῖς ἡδοναῖς δουλεύοντες. *Valdè ſervili ingenio ſunt præditi, qi voluptatibus ſerviunt.* Itaqe Joannes Chryſoſtomus *Tom.* 8. *Orat.* 13. Εἴ τις κρατεῖ μὲν ἀνθρώπων, δουλεύει δὲ πάθεσιν, ἐγὼ γ' ἂν πάντων ἀνθρώπων δουλικότερον εἰπoιμι. *Si qis vincit homines, ſervit verò affectibus, illum ego pra omnibus hominibus maximè ſervilem dicerem.* Et Clemens Alexandrinus Strom. l. 2. Τὸ ὑποπεσεῖν καὶ παραχωρῆσαι τοῖς πάθεσιν, ἐσχάτη δουλεία. *Se ſubmittere & cedere affectibus, extrema eſt ſervitus.* Κακίστη γὰρ παρὰ κακίστοις δεσπόταις δουλεία. *Peſſima enim eſt apud peſſimos dominos ſervitus.* Socrates apud Xenoph. *Memorial. l.* 4 Hoc voluit Seneca ubi dixit, *ſibi ſervire, graviſſima ſervitus eſt. Proæm. l.* 3. *qæſt. nat.* Qi & idem *Epiſt.* 65. *Qem in hoc mundo locum Deus obtinet, hunc in homine animus: qod eſt illi materia, id nobis corpus eſt. Serviant ergò deteriora melioribus.* Plato Phædone *p.* 60. *C. D.* Ἐπειδὰν ἐν τῷ αὐλῷ ὦσι ψυχὴ καὶ σῶμα, τῷ δουλεύειν καὶ ἄρχεσθαι ἡ φύσις προσάτλει, τῇ δὲ ἄρχειν καὶ δεσπόζειν. ἢ οὐ δοκεῖ σοι, τὸ μὲν θεῖον οἷον ἄρχειν καὶ ἡγεμονεύειν πεφυκέναι, τὸ δὲ θνητὸν ἄρχεσθαι καὶ δουλεύειν; —— καὶ δὴ τῷ μὲν θείῳ καὶ ἀθανάτῳ, καὶ νοητῷ καὶ μονοειδεῖ, καὶ ἀδιαλύτῳ, καὶ ἀεὶ ὡσαύτως καὶ κατὰ ταὐτὰ ἐχοντι ἑαυτῷ, ὁμοιότατον εἶναι ψυχήν. τῷ δ' ἀνθρωπίνῳ καὶ θνητῷ, καὶ ἀνοήτῳ καὶ πολυειδεῖ καὶ διαλύτῳ, καὶ μηδέποτε κατὰ τὰ αὐτὰ ἐχοντι ἑαυτῷ ὁμοιότατον ἂν εἶναι σῶμα. *Qamdiu in eodem ſunt anima & corpus, hoc qidem ſervire atqe ſubeſſe natura jubet, hanc verò præeſſe atqe dominari. An non putas*

divinum

ſed nec motibus à communione humana alienis raptari, nec qicqam, qod fato deſtinatum tibi fuerit, vel jam aſcitum averſari, vel futurum pavere.

§. 3. Deorum opera providentiæ plena ſunt. nec qæ fortunâ fiunt, abſqe naturæ ope proveniunt, avt ſine connexu implexúqe rerum earum qæ providentiâ diſpenſantur. indè profluunt omnia. accedit & neceſſitas qædam, & totius mundi, cu-

καθ' ὁρμὴν a ἀκοινώνητον b νευροσπαιςηθῆναι. μηκέτι c τὸ εἱμαρμένον, ἢ παρὸν δυσχεραίνειν, ἢ μέλλον d ὑποδύεσθαι.

§. 3. e Τὰ τῶν Θεῶν προνοίας μεςά. τὰ τῆς τύχης οὐκ ἄνευ φύσεως, ἢ f συγκλώσεως, καὶ ἀπλοκῆς τῶν προνοίᾳ διοικημένων. g πάντα ἐκεῖθεν ῥεῖ. ὥσ-ες ἦ h τὸ ἀναγκαῖον, καὶ i τὸ τῷ ὅλῳ κόσμῳ συμφέρον,

a L. 3. §. 5. l. 7. §. 72 l. 9. §. 9. 23.
b L. 3. §. 5. 16. l. 6. §. 16. l. 7. §. 3. 29. l. 12. §. 19.
c Inf. §. 5. l. 3. §. 4. 16.
d ὑποδύεσθαι f.
e L. 4. §. 27. l. 6. §. 10. 38. l. 7. §. 9.
f L. 3. c. 16.
g Inf. §. 17.
h L. 4. §. 26. l. 6. §. 36. l. 8. §. 23. l. 9. §. 39.
i Inf. §. 12. l. 5. §. 8. l. 8. §. 50. l. 12. §. 23.

ANNOTATIONES.

divinum qidem tale eſſe naturâ, ut præſit & ducat: mortale verò, ut ſubjiciatur ac ſerviat? --- --- Et ipſi divino, immortali, intelligibili, uniformi, indiſſolubili, ſemper eodem modo, & ſecundum eadem ſeipſum habenti animam eſſe ſimillimam: humano verò, mortali, nec intelligibili, multiformi, diſſolubili, nunqam eodem modo ſibimet ſe habenti ſimillimum eſſe corpus. Viſe noſtrum ulterius *l.* 3. §. 3. & ad *l.* 8. §. 3.

Καθ' ὁρμὴν ἀκοινώνητον] *L.* 6. §. 16. καθ' ὁρμὴν ſimpliciter. & *l.* 3. *c.* 16. ὁρμητικῶς. Ὁρμὴν ἀκοινώνητον, *vim non communem*, vertit Iſaacus Caſavbonus *ad Perſ. Sat.* 5. *v.* 128. eámqe intelligit, qæ, ut Perſius,

--- extrinſecus intrat
Et nervos agitat.

Xylander *alieno impetu raptari.* atqe eſt illud reverâ, τὸ νευροσπαςεῖσθαι. de qo mox dicetur. Verùm ὁρμὴ ἀκοινώνητος videtur potius *motus*, ſive *impetus*, avt *impulſus* ejuſmodi denotare, *qi à naturæ communis generiſve humani communione ac commoditate alieni ſint.* qod & Mericus Caſavbonus advertiſſe videtur, qi *affectus motuſque nevtiqam ſociabiles* vertit. Inculcat enim Marcus paſſim, eſſe hominem ζῶον κοινωνικόν, *animal ſociale. l.* 3. §. 4. & *l.* 5. §. 16. 30. & *l.* 9. §. 9. actiones ejuſdem motúſqe exigit, ut ſint ὁρμαὶ καὶ πράξεις κοινωνικαὶ, *conatus & actiones ſocietatis jus ſpectantes. l.* 9. §. 23. & *l.* 11. §. 37. damnat ubiqe τὸ ἀκοινώνητον. *ſocietatis communis qod eſt immemor. l.* 3. §. 5. *l.* 7. §. 72. *l.* 9. §. 9. 23. & *l.* 11. §. 8. deniqe *l.* 7. §. 55. Πρακτέον, inqit, ἑκάςῳ τὸ ἑξῆς τῇ κλαστικῇ. καταςκευάσας δὲ τὰ λογικὰ ἀλλήλων ἕνεκεν. τὸ μὲν προηγούμενον ἐν τῇ τῶν ἀνθρώπων καταςκευῇ, τὸ κοινωνικόν ἐςι. *Illud unicuiqe eſt agendum, qod eſt conditioni ipſius conſentaneum. Porro condita ſunt reliqa qidem rationalium gratiâ. Itaqe in hominis natura primum ac præcipuum eſt ſocietatem colere.* vide *ſuprà ad* §. 1.

Νευροσπαςηθῆναι] *Nevroſpaſtorum more impelli*, & in diverſa motu alieno moveri. Vocabulum à noſtro ſæpe uſurpatum; uti ex locis collatis patere poterit; tractum à *ſigillaribus* ſive *nevroſpaſtis*, qæ cùm per ſe ἀκίνητα exiſterent, verticillis qibuſdam nerviſqe movebantur. horum meminit & noſter *l.* 7. §. 3. dum res ludicras contemptúqe digniſſimas recenſet; ad qem locum de eis uberiùs & opportunius dicetur. De uſu vocabuli ad rem Ethicam tralati videatur Caſavbonus *ad Perſii* illud *Sat.* 5. *v.* 128.

Te nihil impellit, nec qicqam extrinſecus intrat,
Qod nervos agitet? ---

qod ex Horatio expreſſum monet, qi *Serm. lib.* 2. *Sat.* 7,

Tu mihi qi imperitas, aliis ſervis miſer, atqe
Duceris ut nervis alienis mobile lignum.

vel ex Platone potius ab utroqe deſumptum; cujus hæc verba, *legum, l.* 1. *pag.* 782. *B.* Τὰ πάθη ἐν ἡμῖν οἷον νεῦρα ἢ μήρινθοί τινες ἐνῶσαι, σπῶσί τε ἡμᾶς, καὶ ἀλλήλαις ἀνθέλκουσιν, ἐναντίαι ὦσαι, ἐπ' ἐναντίας πράξεις. *Hi affectus in nobis, qaſi nervi avt funes ingeniti trahunt nos invicem retrahúntqe ad contrarias actiones.* Hinc & Tertulliano *adverſus Valentin. c.* 18. *ductus ſigillarius. Aqa*, inqit, *occultò nihil ſentiens ejus, & velut ſigillario extrinſecus ductu, in omnem operationem movebatur.* Et *motus ſigillarius* eidem, *de anima, c.* 6. *velut ſigillario motu, ſuperficiem intus agitante.* Gellius, in Favorini *adversus Genethliacos* diſſertatione, *l.* 14. *c.* 1. comprehensâ; *Ut planè homines, non, qod dicitur, λογικὰ ζῶα. ſed ludicra & ridenda qadam νευρόσπαςα eſſe videantur, ſi nihil ſuâ ſponte, nihil arbitratu ſuo faciunt; ſed ducentibus ſtellis & avrigantibus.* vide *ad l.* 10. §. 37. Qod avtem hoc loco dixit Marcus, καθ' ὁρμὴν ἀκοινώνητον νευροσπαςεῖσθαι, ipſe optimè explicat *l.* 3. §. 5. ubi vetat, ἐνεργεῖν μήτε ἀκοινώνητον, μήτε ἀνθελκόμενον. *Qicqam agere neqe ſocietatis communis immemorem, neqe affectibus abreptum.* hoc eſt enim τὸ νευροσπαςεῖσθαι, qod ἀνθέλκεσθαι ἀσυνεὶ νεύροις τισὶν, ut Plato. Dio Pruſæus *Orat.* 30. μύρια πάθη ἔχων ἐν ἑαυτῇ, καὶ δι' ἡμέρας καὶ νυκτὸς, ὑπὸ τούτων ἀεὶ καταπείθεσθαι καὶ ῥυᾳδίως. *Sexcentas in ſe habere affectiones, atqe dies noctesqe ſemper ab his diſtendi & rotari.*

Μηκέτι τὸ εἱμαρμένον, ἢ παρὸν δυσχεραίνειν] hoc eſt, qod Rufus ſuprà apud Epictetum, ἀρκεῖσθαι τῷ δεδομένῳ & *l.* 3. §. 4. ἀσπάζεσθαι τὰ συμβαίνοντα καὶ ἀπονεμομένας. *Ex animo prorſus amplexari qacunqe ex lege divina illi attributa contigerint.* qod avtem hic μὴ δυσχεραίνειν, idem *infrà* §. 5. μὴ δυσχερεῖν, dixit.

Ἢ μέλλον ὑποδύεσθαι] *vel impendens ſubterfuge.* Xylander qem & Mericus ſequitur. at ὑποδύεσθαι, eſt *ſubire*; qod eſt *ſubterfugiendi* verbo prorsùs adverſum. forſan ergò ὑπεκδύεσθαι legerant; qod eſt *clam elabi.* verùm non eſt iſtud in cujuſqam poteſtate ſitum, ut effugiat τὸ εἱμαρμένον. ſed nec τὸ μέλλον ὑπεκδύεσθαι commodè ſatis diceretur. malim ergò, ὑποδύεσθαι, *nec futura pavere*; ὑποδὴς enim ὑπόφοβος. Ὑποδεὴς, *ſubtimidus, nonnihil timens.* Svidas.

§. 3. Τὰ τῶν Θεῶν προνοίας μεςά] Ἄβελον γὰρ θεὸν οὐδὲ ἐπινοῆσαι ῥᾴδιον. *Etenim conſilii expertem Deum, nec cogitare facile fuerit.* Infrà *l.* 6. §. 44. qalem tamen fingebant ſibi Epicurei.

Τὰ τῆς τύχης ὄντα ἄνευ φύσεως καὶ συγκλώσεως] *non ſine natura avt conſilio*, etiam *fortuita* qæqe. itaqe Ariſtoteles Phyſic. *l.* 2. *c.* 6. Ἔςι τὸ αὐτόματον καὶ ἡ τύχη αἴτια, ὧν ἂν ἡ νῦς γένεται αἰτία, ἢ φύσις, ὅταν κατὰ συμβεβηκὸς αἴτιόν τι γένηται τούτων αὐτῶν. *Caſus atqe fortuna cauſſæ ſunt eorum, qorum avt intellectus cauſſa ſit, avt natura, cum ſecundum accidens cauſſa aliqa ſit horum ipſorum.* Et *c.* 5. Ὅσα τε ἀπὸ διανοίας, καὶ ὅσα ἀπὸ φύσεως πραχθείη, ὅταν κατὰ συμβεβηκὸς γίνηται, ἀπὸ τύχης φαμὲν εἶναι. *Qacunqe ab intellectu utiqe aguntur, & qacunqe à natura, cum ſecundum accidens fiunt, à fortuna dicimus eſſe.* Ità τὸ ὑποκείμενον, ſive ſubjectum caſus fortuiti cujuſvis eſt, vel à natura, vel à conſilio profectus actus aliqis. Cauſſam verò rerum omnium primam ſummámqe ſi ſpectemus; illius providentiâ diriguntur ac gubernantur, etiam qæ maximè fortuita videntur. qod de ſorte ipſa, qâ nihil incertius, rex ſapientiſſimus pronunciat, *Prov. c.* 16. *v.* 33. Deum ergò, ac diſpoſitionem divinam ſi ſpectemus, qod Seneca *de provid. c.* 5. *veniunt cuncta, non incidunt.* qod & idem Marcus mox.

Συγκλώσεως καὶ ἐπιπλοκῆς] Vide ad *l.* 3. §. 11. σύγκλωστιν, & §. 16. συγκλωθομένα.

Πάντα ἐκεῖθεν ῥεῖ] Ità de prima principéqe mente *l.* 6. §. 36. πάντα ἐκεῖθεν ἔρχεται. *Proveniunt mdidem universa.* de providentia divina *l.* 8. §. 27. ἀφ' ἧς συμβαίνει πᾶσι πάντα. *A qa proveniunt omnibus omnia.* Vide & *l.* 9. §. 35. de fato Libanius *Orat.* 31. *pag.* 644. *B.* μείζω τε καὶ ἐλάττω, πάντα ἐκεῖθεν. *Majora & minora, inde omnia manant.* Apoſtolus pariter de Deo, *ad Rom. c.* 11. *v.* 36. Ἐξ αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα. *Ex eo, per eum, & in ipſum ſunt omnia.* Et *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 5. *v.* 18. Τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ Θεοῦ. *Hæc avtem omnia ſunt ex Deo.* Lavdat itaqe cum primis Chryſippus Homericum illud, *Il. ó. v.* 109. de Jove enunciatum;

Τῷ ἴχεθ' ὁτίνεν ὔμμι κακὸν πέμπῃσιν ἑκάςῳ,
Ἢ ἀγαθόν ---
Pendet ab hoc, qodcunqe malumve bonumve qibuſqe
Immiſſum fuerit. ---

Plutarchus *de Stoic. contrad. c.* 47. qanqam ἢ ἀγαθὸν illud apud Homerum non habetur, ſed videtur eſſe Chryſippi; cui non infreqens illud, Homericis à ſe lavdatis de ſuo aliqid liberaliùs adjicere.

Πρόσεσι δὲ καὶ ἀναγκαῖον] *Neceſſarium*, & qoad nos: qia *hanc rerum conditionem mutare non poſſumus*, ut Seneca *Epiſt.* 107. & qoad Naturam ipſam qoqe, ſi Stoicis credimus, *qa aliter non poteſt*, ut noſter hic *l.* 4. §. 9. tum qia *artifex materiam mutare non potuit, ut* Seneca *de provident. c.* 5. tum qia *nec aliter univerſi commodo conſuli potuit*, ut Chryſippus *de natur. l.* 2. apud Plutarchum *de Stoic. contradict. c.* 31. & *de commun. notit. c.* 13. Vide *infrà* ad §. 11.

Τὸ τῷ ὅλῳ κόσμῳ συμφέρον] Qæ ſibi invicem adverſa ſunt, ad totius tamen bonum & incolumitatem conſpirant & conducunt. Τῶν ἐναντίων ἡ φύσις γλίχεται, καὶ ἐκ τούτων ἀποτελεῖ τὸ σύμφωνον. *Contrariorum appetens eſt natura, & ex iis conſona conficit.* Ariſtotelis nomine avtor *de mundo c.* 5. qem latiùs hoc *ibidem* proſequentem viſe ſis. Seneca *Epiſt.* 107. *Contrariis rerum æternitas conſtat.* Epictetus *diſſert. l.* 1. *c.* 12. Διέταξεν ὁ Θεὸς θέρος εἶναι καὶ χειμῶνα, καὶ φορὰν καὶ ἀφορίαν, καὶ ἀρετὴν καὶ κακίαν, καὶ πάντα τὰς τοιαύτας ἐναντιότητας ὑπὲρ συμφωνίας τῶν ὅλων. *Diſpoſuit Deus, ut æſtas eſſet & hyems, ut fertilitas & ſterilitas, ut virtus & vitium, & omnes id genus repugnantiæ, ut inter ſeſe univerſa conſentirent.* De malis, & malitiâ etiam ipsâ, Chryſippus *de juſtit. l.* 1. Καιρίαν δὲ καθόλου ἀρχὴν, ὥτε δύνατον ἐςὶ, ὥτ' ἔχειν καλῶς ἀφθῆναι. *Vitia avtem in univerſum tolli neqe fas eſt, neqe expediret tolli.* & *de diis l.* 2. Ὅτι τὰ κακὰ ἀποτέμνεται κατὰ τὸν Διὸς λόγον. ἤτοι ἐπὶ κολάσει, ἢ κατ' ἄλλην ἔχουσάν πως πρὸς τὰ ὅλα οἰκονομίαν. *Tribus mala ſecundum Jovis rationem, ſive ſupplicii cauſſâ, ſive alia ad univerſum reſpiciente adminiſtratione.* Et *de natur. l.* 2. Γίνεται καὶ ἡ κακία πως κατὰ τὸν φύσεως λόγον. καὶ ἴν' ὕτως εἴπω, οὐκ ἀχρήως γίνεται πρὸς τὰ ὅλα. *Vitioſitas fit quodammodo ſecundum rationem naturæ, atqe ut ſic dicam, non inutiliter reſpectu univerſi.* Refert Plutarchus de Stoic. contradict. *c.* 31. 32. qi ſubjungit tamen. Δεινὸν τοῦτο, τὸ καὶ γίνεσθαι τὴν κακίαν καὶ κολάζεσθαι μαλὰ τὸν τοῦ Διὸς λόγον. *Indigna res eſt, & fieri & puniri peccata ſecundum Jovis*

a Inf. §.4. Φέρον, [a] ἕ μέρ☙ εἶ. [b] παντὶ ᾧ φύσεως μέρει ἀ-
14.l.9.§.39. γαθὸν, ὃ φέρει ἡ ξ ὅλη φύσις, κ ὃ σκείνης ἐσὶ
l.10.§.6. b L.6.§.44. σωσικόν. [c] σώζυσι ᾧ κόσμον, ὥσπερ αἱ τ ςοι-
l.10.§.20.l. χεῖον, ὕτως κ αἱ τ συγκεμμάτων μεζαβολαί. [d]
12.§.23. c L.4.§.46. παὐτί σοι ᾽ρκείτω, ἀεὶ δόγματα ἔςω. [e] τ ᾗ τ βι-
l.6.§.15.l.7. βλίων δίψαν ῥίψον, ἵνα [f] μὴ γογγύζων ἀποθάνῃς,
§.18.25. d L.3.§.13. ἀλλὰ [g] ἵλεως ἀληθῶς, κ ἀπὸ καρδίας [h] ἀ-
e Sup. §.2. χάρις☙ τοῖς θεοῖς.
f L.3.§.1.
& l.8.§.18.
l.9.§.37.
g Inf. §.17.
L.5.§.33.l.
8.§.45.l.9.
§.3.l.12.§.
36.
h L.4.48.

jus tu pars es, utilitas. illud eſt avtem parti unicuique bonum, qod univerſi fert natura, qódqe ad eandem conſervandam conducit. porrò conſervant mundum hunc, ſicut elementorum, ità & concretorum ex his mutationes. Iſta tibi ſufficiant: decretorum vice jugiter ſint. librorum verò ſitim pelle; ut nè murmurans moriaris, ſed verè propitius, Deóqe ex animo gratus.

§.4.

ANNOTATIONES.

vis rationem. Non abhorrent tamen etiam noſtri. Avguſtinus apud Proſperum *ſent.* 140. ex *Civit. Dei l.* 11. *c.* 18. unde & Proſper corrigendus. *Nullum Deus vel angelorum vel hominum crearet, qem malum futurum eſſe præſciſſet, niſi pariter nóſſet, qibus eos bonorum uſibus commendaret, atqe ità ordinem ſeculorum tanqam pulcerrimum carmen, etiam ex qibuſdam qaſi antithetis honeſtaret.* Videri poſſunt, qæ de eodem argumento habet idem *ibid. c.* 22. Idem *de Geneſ. ad lit. l.* 11. *c.* 9. à Petro Longobardo *ſent. l.* 2. *diſt.* 21. §. 1. lavdatus. *Cur eos creavit, qos tales futuros eſſe præſciebat? qia ſicut prævidit, qid mali eſſent facturi, ſic etiam prævidit, de malis factis eorum, qid boni eſſet ipſe facturus.* Et in *Enchir. c.* 96. *Qamvis eaqe mala ſunt, in qantum mala ſunt, non ſint bona: tamen ut non ſolùm bona, ſed etiam ſint & mala, bonum eſt. Nam niſi eſſet hoc bonum, ut eſſent & mala, nullo modo eſſe ſineretur ab omnipotente bono: cui proculdubio qàm facile eſt qod vult facere, tam facile eſt qod non vult eſſe non ſinere.* Videatur Magiſter *Sent. l.* 1. *diſt.* 46. §. 4. --- 10. Avguſtinus idem denique *adv. Jul. l.* 5. *c.* 3. *Non enim qenqam malorum Deus temerè ac fortuitò creat, avt qid de illis boni operetur ignorat, cùm & hoc ipſum bonum operetur, qòd in eis humanam creat naturam, & ex eis ordinem ſeculi præſentis exornat.* Vide *ad l.* 5. §. 8.

[a] Οὐ μέρ☙ εἶ] Ità paſſim noſter. Vide *infrà ad* §. 9. & *ad l.* 7. §. 13.

Παντὶ δὲ φύσεως μέρει ἀγαθόν] Vide *l.* 4. §. 23. & *l.* 10. §. 20.

Σώζυσι δὲ κόσμον αἱ μεταβολαί] Elegantiſſimè Avtor *de mund. c.* 5. Τῶν ἐπὶ μέρους, τὰ μὲν γίνεται, τὰ δὲ ἀκμάζει, τὰ δὲ φθείρεται. κ αἱ μὲν γενέσεις ἐπαναπέλλυσι τὰς φθοράς· αἱ δὲ φθοραὶ κηφίζυσι τὰς γενέσεις, μία δὲ ἐκ πάντων περαινομένων σωτηρία διατελεῖ, ἀντιπεριϊσαμένων ἀλλήλοις, καὶ τότε μὲν κρατούντων, τότε δὲ κρατυμένων, φυλάττει τὸ σύμπαν ἄφθαρτον δι' αἰῶν☙. *Singularum rerum alia oriuntur, alia vegetantur, & alia occidunt: cum interim ortus compeſcant graſſantes interitus, rurſúſqe interitus rerum levent ortus exuberantes. Unica vero ex omnibus conſtata incolumitas permanet ipſa in avum: cum inter ſe rebus ex adverſo obſiſtentibus, & cedentibus viciſſim atqe prævalentibus univerſitas conſervetur in ſempiternum, noxam nullam contrahens.* Maximus Tyrius *Diſſert.* 25. Ἃ δὲ ἡμεῖς καλοῦμεν κακὰ καὶ φθορὰς, καὶ ἐφ' οἷς ὀδυρόμεθα, ταῦτα ὁ τεχνίτης καλεῖ σωτηρίαν τοῦ ὅλου. μέλει γὰρ αὐτῷ τοῦ ὅλου. τὸ δὲ μέρ☙ ἀνάγκη κακοῦσθαι ὑπὲρ τοῦ ὅλου. *Qa enim nos mala, qa corruptiones dicimus, qa lugemus, ea conſummationem totius vocat. Qia totum reſpicit, cujus cauſâ neceſſe eſt corrumpi partes.* qem & vide ulterius *ad l.* 4. §. 46. Tertullianus *de pallio c.* 2. *Diverſa in unum; ex demutatione diverſa ſunt. Denique diverſitatis diſcordiam vices fœderant. ità mutando erit mundus omnis, qi & diverſitatibus corporatus, & vicibus temperatus.* Idem *Apologet. c.* 48. *Lux qotidie interfecta reſplendet, & tenebræ pari vice decedendo ſuccedunt. Sidera defuncta revivíſcunt. Tempora ubi finiuntur, incipiunt. Fructus conſumuntur, & redeunt. Certè ſemina, non niſi corrupta & diſſoluta, fœcundiùs ſurgunt. omnia pereundo ſervantur: omnia de interitu reformantur.* Et *de reſurr. c.* 12. *Reverâ fœnore interitu, injuriâ uſurâ, damno lucro, univerſa conditio recidiva eſt. Qodcunqe conveneris, fuit: qodcunqe amiſeris, nihil non iterum eſt. Omnia in ſtatum recidunt, cùm abſceſſerint: omnia incipiunt, cùm deſierint. ideò finiuntur, ut fiant. nihil deperit, niſi in ſalutem.* Vide noſtrum, *l.* 5. §. 8. & *l.* 6. §. 15. & *l.* 8. §. 18. & *l.* 12. §. 23.

Τὴν δὲ τῶν βιβλίων δὸς ῥίψον] Ità *ſuprà* §. 2. Ἄφες τὰ βιβλία. *Mitte libros.* Iſidorus Sophiſta Damaſcio referente, apud Photium *codic.* 242. Βιβλίων τὸν ὁμαδὸν παρητεῖτο, πολυδοξίας μᾶλλον ἄξιον ὄντα, ἢ πολυνοίας. *Librorum copiam repudiabat, tanqam opinionis magis qàm mentis avgendæ inſtrumentum.* Seneca *de tranq. c.* 9. *Qo mihi innumerabiles libros & bibliothecas, qarum dominus, vix totâ vitâ ſuâ indices perlegit? onerat diſcentem turba, non inſtruit: multóqe ſatius eſt paucis te avctoribus tradere, qam errare per multos.* Idem *ad Lucil. Epiſt.* 45. *Librorum iſtic inopiam eſſe qereris. non refert qàm multos, ſed qàm bonos habeas. qi qo deſtinavit pervenire cupit, non per multa vagetur. non ire iſtud, ſed errare eſt.* & *Ep.* 81. *At enim delectat artium notitia multarum. Tantum itaqe ex illis retineamus, qantum eſt neceſſarium. an tu exiſtimas reprehendendum, qi ſupervacua uſu ſibi comparat, & pretioſarum rerum pompam in domo explicat; non putas eum, qi occupatur in ſupervacua literarum ſupellectile? Plus ſcire velle qàm ſit ſatis, intemperantia genus eſt.* & *Ep.* 2. *Illud vide,*

A *nè iſta lectio multorum avctorum, & omnis generis voluminum, habeat aliqid vagum & inſtabile. certis ingeniis immorari & innutriri oportet, ſi velis aliqid trahere, qod in animo fideliter ſedeat. nuſqam eſt qi ubiqe eſt. In peregrinatione vitam agentibus hoc evenit, ut multa hoſpitia habeant, nullas amicitias. idem accidat neceſſe eſt eis, qi nullius ſe ingenio familiariter applicant, ſed omnia curſim & properantes tranſmittunt. non prodeſt cibus, nec corpori accedit, qi ſtatim ſumptus emittitur. nihil aqe ſanitatem impedit, qàm remediorum crebra mutatio. non venit vulnus ad cicatricem, in qo crebrò medicamenta tentantur. non convaleſcit planta, qæ ſæpe transfertur.*

B *nihil tam utile eſt, qod in tranſitu profit. diſtrahit animum librorum multitudo: itaqe cùm legere non poſſis qantum habueris, ſat eſt habere qantum legas, ſed modò, inqis, hunc librum evolvere volo, modò illum. Faſtidientis eſt ſtomachi, multa deguſtare: qæ ubi varia ſunt & diverſa, inqinant, non alunt. probatos itaqe ſemper lege: & ſi qando ad alios divertere libuerit, ad priores redi.* Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 26. Οὗτοι δὲ μὴ δυνάμενοί τινες τὸν ψωμὸν καταπίνειν, συνλάξεις ἀγοράζοντες, ἐπιβάλλονται ἐσθίειν. διὰ τοῦτο ἐμοῦσιν, ἢ ἀπεπλοῦσιν. *Nunc nonnulli deglutire buccellam non poſſint, volumina emunt, eáqe devorare conantur: unde fit, ut avt revomant, avt crudi-*

C *tate laborent.* Et Polybius *hiſt. l.* 3. *c.* 57. Ἀγνοοῦσι παραπλησίόν τι πάσχοντες τοῖς λιχνοῖς τῶν ἀσιτητῶν. κ γὰρ ἐκεῖνοι πάντων ἀπογευόμενοι τῶν παρακειμένων, ὅτε καλὰ τὸ παρὸν ὑδέτος ἀληθινῶς ἀπολαύυσι τῶν βρωμάτων, ὑτ' εἰς τὸ μέλλον ὀφέλιμον ἐξ αὐτῶν τὴν ἀνάδοσιν κ τροφὴν κομίζονται, πᾶν δὲ τοὐναντίον. *Non animadvertunt iſti, idem ſibi uſu venire, ac catillonibus convivis, qi ſingula fercula deguſtando, neqe in præſentia ullam veram voluptatem è cibis capiunt: neqe in poſterum utile ex eorum digeſtione alimentum ferunt: ſed omnia potius contraria experiuntur. Simillimè & illi, qi pa-*

D *rem animum ad librorum lectionem afferunt, neqe in præſentia verè ſe oblectandi, neqe in poſterum proficiendi rectam ineunt viam.*

Ἵλεως ἀληθῶς] Ità *l.* 4. §. 48. ἵλεων καταλύσαι, *propitium decedere.* & *l.* 5. §. 33. Τί δ' περιμένεις ἵλεως, qin ergo expectas placidus. & *l.* 8. §. 47. ἄπιθι εὐμενὴς κ ἵλεως. *diſcede aqo animo & propitius.* & *l.* 12. §. 36. ἵλεως ἄπιθι. *diſcede ergo propitius.* De Socrate Plato in *Phædon. pag.* 186. *E.* & ex Platone Plutarchus *de malit. infelic. pag.* 499. *B.* καὶ ὃς λαβὼν, (cicutæ poculum, qo interiit, vult) καὶ μάλα ἵλεως, *iſqe accepit hilariter admodum.* — μάλα εὐχερῶς καὶ εὐκόλως ἐξέπιε. *facilè admodum alacritérqe ebibit.* De Cephiſodoro à vulnere moribundo, Plutarchus idem *de Socrat. genio, pag.* 597. *F.* Τῷ Πελοπίδα τὴν δεξιὰν ἐνέβαλε, καὶ τοὺς ἄλλους ἀσπαζόμεν☙ ἅμα, ἵλεως ἐξέπνευσε. *Pelopida dextram injecit, reliiſqe conſalutatis placidè ſimul exſpiravit.* Apulejus *de Philoſoph.* *Jam ille diem mortis ſuæ propitius, nec invitus expectat.* Seneca *Epiſt.* 30. *Magna res eſt hæc & diu diſcenda, cùm adventat hora illa inevitabilis, aqo animo abire.* & *Ep.* 61. *Benè mori eſt libenter mori.* Vide *l.* 3. §. 5. ἵλυτ☙. *promptus diſcedere.*

E

'Ευχάρις☙ τοῖς θεοῖς] qod eleganti ſimilitudine expreſſit *l.* 4. §. 48. Ὡσανεὶ ἐλαία πέπειρ☙ γενομένη, ἔπιπλεν, εὐφημοῦσα τὴν ἐνεγκοῦσαν, καὶ χάριν εἰδυῖα τῷ φύσαντι δένδρῳ. *Perinde ac oliva maturitatem adepta ceciderit, naturam qa protulit collavdans, arboriqe è qa prodiit, gratias agens.* Præclariſſimè in hanc ſententiam Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 541. *A.* Ἀπολιπὼν δὲ τὴν ἄικησιν καὶ τὴν κλῆσιν, καθάπερ καὶ τὴν χρῆσιν, ἀπροσκαθῶς. προθύμως τῷ ἀπάγοντι τὸ βίω συνεπόμεν☙. ἑδαιμῶς ὀπίσω κατ' ἐδειμίαν ἀφορμὴν ἐπιςρεφόμεν☙. εὐχαριςήσας μὲν ἐπὶ τῇ παροικίᾳ, εὐλογῶν δὲ ἐπὶ τῇ ἐξόδῳ. *Habitationem avtem & poſſeſſionem, ſicut etiam uſum, relinqens, nullâ motus perturbatione: prompto & alacri animo eum ſeqens, qi è vita abducit: nullâ occaſione ſe unqam convertens,*

F *de incolatu qidem agens gratias, benedicens avtem propter exitum.* Sed & Epictetus *Diſſert. l.* 2. *c.* 18. Τί δ' ὁ νόμ☙ ὁ θεῖ☙; τὰ ἴδια τηρεῖν, τῶν ἀλλοτρίων μὴ ἐπιθυμεῖσθαι. ἀλλὰ διδομένοις μὲν χρῆσθαι, μὴ διδόμενα δὲ μὴ ποθεῖν. ἀφαιρουμένυ δέ τιν☙, ἀποδιδόναι εὐκόλως, καὶ αὐτόθεν χάριν εἰδότα, ὅ ἐχρήσαντο χρόνῳ. *Qid avtem lex divinitus præſcripta jubet? ſua tueri, & aliena ſibi non vindicare; ſed iis & cum dantur uti, & cum non dantur, ea non deſiderare; & cum qis eripit, reſtituere expedire, & ſtatim habere gratiam pro eo tempore qo utenda dedit.* & *l.* 3. *c.* 26. Οὐχὶ ἐκεῖνός σε εἰσήγαγεν, ὡς συμπολιτεύσοντα ἑαυτῷ καὶ συνεορτάζοντα πρὸς ὀλίγον; ἆ

G θέλεις

§. 4. Memento, quamdiu iſta diſtuleris, & quoties opportunitates à Diis tibi oblatas neglexeris. tandem advertas oportet, cujuſnam mundi pars ſis, & cujuſnam mundi rectoris propago. ſed & præ-

§. 4. [a] Μέμνησο. ἐκ πόσα παῦτα ἀναβάλῃ, καὶ ὁποσάκις παρῆσμίαν λαβὼν παρ' αὐτῶν [b] δεῖ ἤδη ποτε αἰσθέσθαι, τίνος [c] κόσμου μέρος εἶ, καὶ τίνος [d] διοικοῦντος τὸν κόσμον

a L.3.§.14.
b τοῖς Lug. An.
c Sup.§.3.l. 4.§.14.l.8.§ 7.
d L.6.§.1.5.

ANNOTATIONES.

θέλεις ἦν, ἕως δίδοταί σοι, θεασάμενος τὴν πομπὴν καὶ τὴν παννύχιν, εἶτα ὅλως σ' ἐξάγῃ, πορεύσθαι προσκυνήσας, καὶ ἐυχαριστήσας ὑπὲρ ὧν ἤκουσας καὶ εἶδες; *Nonne ille te introduxit ut civem ſuum, & ad exiguum tempus celebritati interfuturum? Non vis igitur, dum tibi datum eſt conſpectâ pompâ & celebritate, cum te eduxerit, abire adorato illo, & gratiis actis de iis qæ audiviſti & vidiſti?* Vide & qæ Epictetus idem *l.* 3. *c.* 5. *ad l.* 6. §. 30. repræſentanda.

§. 4. Μέμνησο ἐκ πόσα ταῦτα ἀναβάλῃ] *diſtuleris iſta.* Xylander rectè. Sincerum enim vas incruſtant, Lugdunenſis editor, dum ἀναβάλλῃ exhibet; annotator, dum ἀναβάλλεις ſubſtituit. Democritus apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 29. Τὸ ἀεὶ μέλλειν ἀτελείας ποιεῖ τὰς πρήξιας. *Cunctatio jugis actiones imperfectas facit.*

Ἀεὶ δ' ἀμβολιεργὸς ἀνὴρ ἄλῃσι πελαίει.
Dilator nunqam non conſlictabere damnis.

Heſiodus *oper. l.* 1. & ex Heſiodo Epictetus *l.* 2. *c.* 18. Epicurus apud Stobæum *ibidem tit.* 16. Γεγόναμεν ἅπαξ, δὶς οὐκ ἔστι γενέσθαι. δεῖ δὲ τὸν αἰῶνα μηκέτ' εἶναι. σὺ δὲ τῆς ἄυριον οὐκ ὢν κύριος, ἀναβάλλῃ τὸν καιρόν. ὁ δὲ πάντων βίος μέλλησμῶν παραπόλλυται. *Semel nati ſumus: bis naſci non licet. ſed finiri avum neceſſe eſt. Tu verò cùm nec craſtini ſis dominus, tempus (qod datur) tempeſtivum differs, ità cunctorum vita cunctatione diſperditur.* Dum ut Manilius *l.* 4.

Victuros agimus ſemper, nec vivimus unqam.

ſcitéqe ac feſtivè Flaccus *Epiſt.* 2.

— qi rectè vivendi prorogat horam,
Ruſticus expectans dum defluat amnis. at ille
Labitur, & labetur in omne volubilis avum.

Seneca *Epiſt.* 45. *Multos ipſa transit vita, dum vita inſtrumenta conqirunt. nullius non vita ſpectat in craſtinum. qid in hoc ſit mali qeris? infinitum. non enim vivunt, ſed victuri ſunt. omnia differunt. etiamſi attenderemus, tamen nos vita præcurreret: nunc verò cunctantes, qaſi aliena transcurrit; & ultimo die finitur, omni perit.* Idem *de vit. brev c.* 9. *Maxima jactura vitæ, dilatio eſt. illa primum qemqe extrahis diem: illa eripit præſentia, dum ulteriora promittit. maximum vivendi impedimentum eſt expectatio, qæ pendet ex craſtino, perdis hodiernum. qod in manu fortunæ poſitum eſt, diſponis: qod in tua, dimittis. qò ſpectas? qò te extendis? omnia qæ ventura ſunt, in incerto jacent, protinus vive.* Spectant horſum Martialis illa toties repetita, qibus ille tamen ad vitam ἀπολαυστικὴν ſuos neqiter inſtigat, monita; *l.* 1. *Ep.* 16.

Non eſt, crede mihi, ſapientis dicere, vivam:
Sera nimis vita eſt craſtina: vive hodie.

Et *l.* 5. *Ep.* 60.

Cras te victurum, cras dicis, Poſtume, ſemper.
Dic mihi, cras illud, Poſtume, qando venit?
Cras vives: hodie jam vivere, Poſtume, ſerum eſt.
Ille ſapit, qiſqis, Poſtume, vixit heri.

Et,

Qisqam vivere, cùm ſciat, moratur?

ibidem Ep. 21. &,

— properat vivere nemo ſatis.

l. 2. *Ep.* 90. & *l.* 8. *Ep.* 44.

Titulle, moneo, vive ſemper: hoc ſerum eſt.
Sub pædagogo cæperis licèt, ſerum eſt.
At tu, miſer Titulle, nec ſenex vivis.

Vide ad §. 2. γέρων εἶ. Nigrinus pariter, referente Luciano, Παρήνει τοῖς συνοῦσι, μὴ ἀναβάλλεσθαι τὸ ἀγαθὸν, ὅπερ τὰς πολλὰς ποιεῖν, προθεσμίας ὁριζομένους ἑορτὰς, ἢ πανηγύρεις, ὡς ἀπ' ἐκείνων ἀρξομένους τῆ μὴ ψεύσασθαι, καὶ τῶ τὰ δέοντα ποιήσειν. ἠξίου γὰρ ἀμέλλητον εἶναι τὴν πρὸς τὸ καλὸν ὁρμήν. *Præcipiebat auditoribus ſuis nè bonum differrent, id qod multi faciunt, præſtituentes ſibi diem certum aliqem, feſtum puta ſolenne conventumve celebrem, ad qem nihil amplius mentiri, eáqe qa oporteat exeqi incipiant. poſtulabat enim ut ſemotâ cunctatione omni, qod honeſtum eſſet, aggrederentur.* Sed & dilationem geminam tangens taxánſqe Gregorius Nazianzenus *Orat. de Bapt.* §. 22. Τί τὸ καὶ τὸ σκέπτῃ, καὶ προφασίζῃ προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις; μεῖζω τὰ φῶλα. τὸ πάτχα μοι τιμιώτερον. τὴν πεντηκοστὴν ἐκδέξομαι. *Hoc & illud cavſſaris, atqe excuſas excuſationes in peccatis, Luminum diem exſpecto: Paſchatis feſtum pluris facio: Pentecoſten exſpectabo.* Baſilius Cæſar *exhort. ad Bapt. p.* 476. *D.* Τί ὀκνεῖς, καὶ βουλεύῃ, καὶ διαμέλλεις; πειρατὴς διὰ βίου; καθάσκοπος μέχρι γήρως; πέρυσι, τὸν παρόντα καιρὸν ἐξεδέχου. νῦν πάλιν, ἀναμένεις τὸν ἐπιόντα. ὅρα μὴ ἐυρεθῆς μακροθέρμας τῆς ζωῆς τὰς ὑποσχέσεις ποιούμενος. οὐκ οἶδας, τί τέξεται ἡ ἐπιοῦσα· μὴ ὑπαγγέλλε τὰ μὴ σά. *Qid cunctaris? aut qid deliberas? qid exſpectas? Per omnem vitam experimentum capis, exploras uſqe ad ſenectutem. Anno ſuperiore hunc diem præſtolabare, nunc iterum futurum exſpectas? Vide ne longiores tua vita promiſſiones tuæ fuiſſe reperiantur: neſcis qid dies craſtina ſit advectura: ne tibi qæ non tua ſunt, in tua putes eſſe poteſtate.* Epictetus deniqe *enchir. c.* 50. Ἂν τοίνυν ἀμελήσῃς, καὶ ῥαθυμήσῃς, καὶ ἀεὶ ὑπερθέσεις ἐξ ὑπερθέσεων ποιῇς, καὶ προθέσεις ἐκ προθέσεων, καὶ ἡμέρας ἄλλας ἐπ' ἄλλαις ὁρίζῃς, μεθ' ἃς προσέξεις σεαυτῷ, λήσεις σεαυτὸν ὁ προκόψας, ἀλλ' ἰδιώτης διατελέσεις καὶ ζῶν καὶ ἀποθνήσκων. *Itaqe ſi neglexeris & ceſſaris, ac ſubinde moræ moram, propoſito propoſitum adjunxeris, ac dies alios poſt alios conſtitueris; non animadvertes, nihil te profeciſſe, ſed hominem plebejum fore tam viventem qàm morientem.* Vide *ad l.* 3. §. 4. & *l.* 8. §. 22.

Ὁποσάκις προθεσμίαν λαβὼν, ὁ χρῆ αὐταῖς] *Nihil adeſt,* inqit Xylander, *ad qod illud αὐταῖς referri poſſit.* itaqe mutila eſſe ſuſpicatur iſta. Sed immeritó. Adeſt enim ad qod referatur, προσθεσμία collectivè ſumpta. eſtqe tranſitio à numero ad numerum havd infreqens. Sic enim Pythagoras in *aur. carm. n.* 27.

Βουλεύου δὲ πρὸ ἔργου, ὅπως μὴ μωρὰ πέλῃται.
Conſulta ante opus, ne qid ſtulti committas.

Evripides *Helen. n.* 948.

— ὅστις ἐκ παλαιὸς χρηστὸς γεγὼς,
Εἰς ταυτὸν ἦλθε τοῖς τεκοῦσι τοὺς τρόπους.
— qicunqe ex bono patre natus,
Eoſdem mores habet, qos parentes.

Syneſius in *laud. Calvit. pag.* 85. Εἰ δὲ καὶ ἡ παροιμία σοφόν. πῶς δ' οὐχὶ σοφὸν, περὶ ὧν Ἀριστοτέλης φησὶ, λείψανα τὰ παλαιᾶς εἰσὶ φιλοσοφίας ἐγκαταλελειμμένα; &c. *Qod ſi ſapiens dictum proverbium eſt. Qidni enim ſapiens ſit, qum de iis ſentiat Ariſtoteles vetuſtioris Philoſophiæ reliqias eſſe,* &c. Libanius *in Florent. Orat.* 14. *p.* 428. *A.* Διαφεύγει δὲ οὐδὲ νευροῤῥάφος. ὃς ἐγὼ πολλάκις εἶδον τὴν σμίλην εἰς ὕψος αἴροντας, ὀμνύντας ἐν αὐτῇ τὰ πάντα εἶναι σφίσιν. *Nec verò effugit nervorum ſutor ſartorqe: qos ego ſæpe vidi ſcalprum in cælum tollentes, adjurare in ipſo ſcalpro omnia ſibi repoſita eſſe.* Epiphanius *hæreſ.* 67. §. 4. Αἱ ἐδωδαὶ αἱ καλλίους, διδόμεναί τινι πυρέτλοντι, πικραὶ ἐν τῷ στόματι αὐτῶν φαίνονται. *Exqiſitiſſimi cibi, ſi febri laboranti dederis, amari in illorum ore videbuntur.* Dio, an Xiphilinus, in *Severo pag.* 857. *E.* Δεηθεὶς πολλ κειρίως, ὡς ἡ λίμνη μεγάλως ἐκτρέφει. *Qm mugilem poſtularet, qos maximos ille fert locus.* Marcus ipſe *l.* 4. §. 50. ἢ εἴ τις τοιοῦτος, ὃν πολλοὺς ἐξήνεγκαν. *Si qis alius hujuſmodi, qi poſtqam multos extulerant.* & *l.* 5. §. 6. ubi dixerat. ὁ δέ τις τρόπον τινα καὶ δὲ οἶδεν ὃ πεποίηκεν. *Eſt &, qi, qid fecerit, qodammodo ne novit qidem.* — &, ἄνθρωπος δ' ὑποιήσας. *Homo, ubi benefecerit.* Subjungit: ἐν τούτοις δὴ εἶναι δεῖ. *In horum ergò numero eſſe oportet.* Virgilius *Æn. l.* 8.

Fulmen erat, toto genitor qa plurima cælo
Dejicit in terras. —

Terentius Evnuch. 1. 2.

— evnuchum dixti velle te,
Qia ſola utuntur his regina.

Et in prologo.

Si qiſqam eſt, qi placere ſe ſtudeat bonis
Qàm plurimis, & minimè multos lædere;
In his poeta hic nomen profitetur ſuum.

Cicero pro Milone: *Si tempus eſt ullum hominis necandi, qa multa ſunt.* In ſacra pagina, Rex Pſaltes *Pſalm.* 127. *v.* 5. de liberis agens, qos ſagittis ſuperiùs contulerat: *Beatus vir ille, qi pharetram ſuam iſtis impleverit: non confundentur, ubi cum adverſariis ſuis in porta diſceptabunt.* Et *Pſalm.* 140. *v.* 9. *Nè concedas improbo deſiderium ipſius; cogitationem ſceleratam ejus nè provehas: altoqi efferent illi ſeſe.* Rex Parœmiaſtes *c.* 24. *v.* 24. *Dicentem improbo, Juſtus es, execrabitur populus: — corripientibus verò illos, pulcrè erit.* Pavlus deniqe *ad Timoth. Epiſt.* 1. *c.* 2. *v.* 15. Σωθήσεται δὲ διὰ τεκνογονίας, ἐὰν μείνωσιν ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ. *Servabitur tamen liberos gignendo, ſi manſerit in fide ac charitate,* &c. qod poſterius membrum non ad *liberos*, utì Hieronymus voluit *ad Salvin.* & *adverſus Jovin. l.* 1. *q.* 1. ſed ad *mulieres* ipſas referendum eſſe, claret per ſe ſatìs, & ab interpretibus pleriſqe tum antiqioribus tum & recentioribus agnoſcitur. Nihil itaqe opus, cum Annotatore Lugdunenſi pro αὐταῖς iſtic αὐτοῖς reponere: *non uteris*, inqit is, *illis, qæ in aliud tempus differs.* imò, *non uteris occaſionibus & opportunitatibus ad iſta tibi divinitùs conceſſis.* Vide *l.* 4. §. 29. Neqeo tamen manum de tabula, niſi & ſi Petri illud ex *Epiſt.* 2. *c.* 3. *v.* 1. cùm tam geminum ſit Marci huic, qàm eſt ovum ovo, lac lacti, adjecero: ταύτην ἤδη δευτέραν ὑμῖν γράφω ἐπιστολὴν, ἐν αἷς διεγείρω ὑμῶν ἐν ὑπομνήσει τὴν εἰλικρινῆ διάνοιαν. *Secundam hanc epiſtolam ſcribo, in qibus*, vel, *qibus, mentem ſinceram vobis monitione repetitâ ſuſcito.*

Τίνος κόσμου μέρος εἶ] Idem ferè *ſuprà* §. 3. & *infrà* §. 9. & *l.* 10. §. 6. Vide *ad l.* 3. §. 4. & Caſaybonum *ad Perſ. Sat.* 3. *v.* 72.

— humanâ qâ parte locatus es in re.

Τίνος διοικοῦντος τὸν κόσμον ἀπόῤῥοια] ſecundùm partem potiorem dictum hoc, mentem videlicet, qam θείαν ἀπόμοιραν, *portionem divinam*, ſuperiùs dixerat, §. 1. Ità Sapientiâ Pſevdo-Solomoni, ſive is Philo, ut veteres qidam, ſive alius qis fuerit, dicitur. *c.* 7. *v.* 15. ἀπόῤῥοια τῆς τοῦ παντοκράτορος δόξης.

σμον a ἀπρόῤῥοια ὑπάρξης. καὶ ὅτι b ὅρος ἐστί σοι περιγεγραμμένος τῷ χρόνῳ, ᾧ ἐὰν c εἰς τὸ μὴ k ἀπαιθριάσαι χρήσῃ, οἰχήσεται, καὶ οἰχήσῃ, καὶ αὖθις οὐκ ἥξεται.

§. 5. Πάσης ὥρας φρόντιζε εὐσεβῶς, e ὡς Ῥωμαίῳ, καὶ f ἄῤῥεν, g τὸ ἐν χερσὶ μετὰ τῆς

scriptum esse tibi temporis terminum: quod nisi ad animum serenandum accommodaveris, avolaturum est illud, te simul abrepto, nec deinceps redituram.

§. 5. Cura hæc jugiter incumbat tibi, ut qicqid in manibus est, strenuè peragas, prout Romanum,

a Sup. §. 1.
b Inf. §. 6. l. 4. §. 17. 28. l. 6. §. 49.
c μὴ εἰς τὸ
d L. 8. §. 28.
e ὁ Ῥωμ. Cas. L. 6. §. 44.
f L. 1. §. 2. l. 3. §. 5. l. 4. §. 3.
g L. 3. §. 12. l. 6. §. 2. l. 7. §. 17. 29.

ANNOTATIONES.

propago gloria Dei omnipotentis. Et Clemens Alexandrinus in *hortat. pag. 45. A.* Πᾶσιν γὰρ ἁπλακλῶς ἀνθρώποις, μάλιστα δὲ τοῖς περὶ τὰς λόγους ἐνδιατρίβουσιν, ἐνέσταλται τις ἀπόῤῥοια θεϊκή. *Omnibus enim simpliciter hominibus, maxime autem iis, qi versantur in doctrina & literis, instillatus est qidam divinus influxus.* Idémque *Strom. l. 5. pag. 590. D.* ex Platonis sententia; τὸν νῦν ἐν τῇ ψυχῇ θείας μοίρας ἀπόῤῥοιαν ὑπάρχειν. *Mentem sortis divina in anima effluxionem esse.*

Ὅρος ἐστί σοι περιγεγραμμένος τῷ χρόνῳ] Ità Job. *c. 7. v. 1. Annon est tempus præfinitum homini?* id enim עבא designat, à re militari tractum vocabulum. atqe ità reddidit Junius *ibidem c. 14. v. 14.* Idem *c. 14. v. 5. Præcisi sunt dies hominis: & penes Deum numerus mensium ejus: ipse terminos vitæ illius constituit, qos transgredi neqeat.* Fuscus apud M. Senecam *Suasor. 2. Statuta nascentibus in finem vitæ dies est.* L. Seneca *ad Marc. consol. c. 20. Fixus est cuiqe terminus; manebit ubi positus est; nec illum aut diligentia aut gratia promovebit.* Idémqe *Herc. fur.*

Certo veniunt ordine Parcæ:
Nulli jusso cessare licet,
Nulli scriptum proferre diem.

Vide *ad l. 8. §. 20. & l. 12. §. 33.*

Ὦ, ἐὰν εἰς τὸ μὴ ἀπαιθριάσαι χρήσῃ] Legendum transpositis voculis, ᾧ ἐὰν μὴ εἰς τὸ ἀπαιθριάσαι χρήσῃ, vel, ᾧ ἐὰν εἰς τὸ ἀπαιθριάσαι μὴ χρήσῃ. Vulgaris siqidem lectio avtoris menti ex diametro est adversa. Est avtem τὸ ἀπαιθριάζειν, αἰθρίαν ἢ οἱ εὐδίαν ἄγειν, *serenare*, sive *nubibus discussis serenitatem inducere:* cui opponitur συνεφεῖν, qod est τὰ νέφη συνάγειν, *nubes cogere* & obducere, sive obnubilare. docet id Svidas ex Aristophanis isto;

— τί γάρ ὁ Ζεὺς ποιεῖ;
Ἀπαιθριάζει τὰς νεφέλας, ἢ συνεφεῖ;
— *Jupiter qid nunc agit?*
Cæli faciem serenat, anne obnubilat?

ἔστι δὲ ἡ αἰθρία οὐδὲν ἄλλο πλὴν ἀὴρ ἀνέφελος καὶ ἀνόμιχλος, ἀνύπαλος ὅσα τῇ ὁμίχλῃ. *Serenitas nihil aliud est qam aer nubibus nebulaqe vacuus, nebula adversaria.* Avtor *de Mund. ad Alex. c. 4.* De mentis serenitate Marcus noster hic usurpavit; eodem qo de Superis sensu Lucretius *l. 2.*

— prob sancta Deûm tranqillâ pectora pace,
Qæ placidum degunt ævum, vitámqe serenam!

Et de sole, sed nimium qàm soli tribuens, Plinius *l. 2. c. 6. Hic cæli tristitiam discutit, atqe etiam humani nubila animi serenat.* id est, ἀπαιθριάζει. Sicut contrà *caligare* Pacuvius de tristitia dixit, in Atalanta,

Qid istuc? voltum qe caligat tristitas?

ità lege, pro eo qod apud Nonium perperam editur, *alligat tristitas.* qo loco legendum & *Tristitas* (non *Tristitias*) *pro tristitia.* & διαβολὴν Apollonius apud Philostratum *l. 1. c. 5.* de vino, διαβολὴν τὸν ἐν ψυχῇ αἰθέρα. *Sudum ac serenum mentis obturbare*, sive *turbidum ac nubilum reddere.* Et Boethius *consolat. l. 1. c. 7.*

Nubila mens est,
Hæc ubi regnant.

Et de vultu qidam apud Gellium *l. 1. c. 2. Ac nè oris qidem avt vultûs serenitatem Stoici hominis unqam ullâ posse agritudine obnubilari,* Denique αἰθρίαν καὶ γαλήνην eodem sensu in eodem argumento usurpavit Marcus, *l. 8. §. 28.* Miror avtem qid editori Lugdunensi in mentem venerit, ut qæ Xylander rectè verterat, *Qod qidem tempus si non impenderis tranqillitati animi parandæ*; corrumpere voluerit sic reddendo, *Qod qidem tempus si otiosus intra parietes consumpseris.* Verùm non uno in loco bonum ille Xylandrum noxâ istiusmodi afflixit.

Οἰχήσεται καὶ οἰχήσῃ] Seneca *de vit. brev. c. 9. Clamat ecce maximus vates, & velut divino furore instinctus, salutare carmen canit;*

Optima qaqe dies miseris mortalibus ævi
Prima fugit. —

qid cunctaris? inqit, qid cessas? nisi occupas, fugit: cùm occupaveris, tamen fugiet. itaqe cum celeritate temporis, utendi velocitate certandum est. velut ex torrente rapido, nec semper casuro, citò hauriendum est. & *ad Lucil. Epist. 108. Egregium illud Virgilii;*

— fugit irreparabile tempus.

Et,

Optima qaqe dies. — &c.
Prima fugit—

Nunqam dies dicit ire, sed fugere: qod currendi genus concitatissimum est. qid ergo cessamus nos ipsi concitare, ut velocitatem rapidissimæ rei possimus aqare? Vigilandum est: nisi properamus, relinqimur. agit nos, agiturqe velox dies, inscios rapi-

mur. omnia in futurum disponimus; & inter præcipitia lenti sumus.

Καὶ αὖθις οὐκ ἥξεται] Cicero *de finib. l. 2. Non potest esse sapiùs dies, qi semel fuit.* Lucretius *l. 1.*

— fugit irrevocabilis ætas.

Et Virgilius *Georg. l. 3.*

— fugit irreparabile tempus.

Et *Æneid. l. 10.*

— breve & irreparabile tempus
Omnibus est vita.
— ut, Stygis irremeabilis unda.

Eidem *l. 6. Ovid. art. l. 3.*

— eunt anni more fluentis aqæ.
Nec qæ præteriit, cursu revocabitur unda.
Nec qæ præteriit, hora redire potest.

Avson. *Epigr. 13.*

Nec revocare potes, qi perire, dies.

Avgustinus *in Psalm. 38. Momentis transvolantibus cuncta rapiuntur: torrens rerum fluit: nihil de præterito revocatur.* Seneca *Epist. 123. Fluunt dies: & irreparabilis vita decurrit.* Et *de vit. brev. cap. 8. Nemo restituet annos; nemo iterum te tibi reddet. ibit, qà cœpit, ætas, nec cursum suum revocabit avt supprimet.* Avdaciùs pavlò deniqe, Phædrus *fab. 89.*

— tempus elapsum semel
Non ipse possit Jupiter reprehendere.

Qod avtem ille de *tempore* in universum, de *occasione*, qæ est, ut Cicero *de invent. l. 5. pars temporis habens in se alicujus rei ideoneam faciendi avt non faciendi opportunitatem*, havd minùs aptè dici potest. Posidippus *antholog. l. 4. c. 14.* εἰς Καιρὸν ἄγαλμα.

Qid demissa à fronte coma? obvius ut capiat me.
Per Jovem! at à tergo qid sibi calvities?
Nempe simul pedibus qem præcurro citatis
Nemo volens me à tergo amplius arripiet.
Ἡ δὲ κόμη τί καί; ὄψιν; ὑπαγιάσασι λαβέσθαι.
Νὴ Δία, ταξύπιθεν πρὸς τί φαλακρὰ πέλει;
Τὸν γὰρ ἅπαξ πληνοῖσι παραθρέξασθά με ποσσὶν,
Οὐκ ἔθ' ἱμείρων δράξεται ἐξόπιθεν.

Callistratus item *imagin. 6.* Ἡ κατὰ τῦ μετώπυ κόμη. τὰ δὲ ὄπισθεν πλοκάμων ἐλευθέρα, ὅτι προσίοντ]ι μὲν αὐτῦ, λαβέσθαι ῥάδιον. παρελθόντ]ι δὲ, ἡ τῶν πραγμάτων ἀκμὴ συνέχεται, καὶ οὐκ ἔστιν ὀλίγῳ ῥηθέντα λαβεῖν τὸν καιρόν. *Crinita frons est. à tergo crines non habet. qia illam accedentem facile est prehendere. discedente verò, negotiorum vis confluit, & occasionem elapsam parvo capere non licet.* Salubriter ergò Gregorius Nazianzenus. Δεῖ μὴ προΐεσθαι τὸν καιρὸν, εἶ. πάλιν τυχεῖν ἀμήχανον. *Occasionem non decet prætermittere, illam rursus assequi difficile est.*

§. 5. Φρόντιζε εὐσεβῶς] *enixè curato.* Casavbonus. ut cùm φρόντιζε conjungatur. at Xylander *ut fortiter peragas.* tanqam si ad πρά]ειν, qod sequitur, referatur. & huc potiùs accedo.

Ὡς Ῥωμαίῳ καὶ ἄῤῥεν] Casavbonus *ad Pers. Sat. 1.* adductis istis nostri verbis, in qibus tamen ὁ Ῥωμαῖος legit, (qod γεωφικὸν an μνημονικὸν σφάλμα fuerit, incertum est) *Mollia*, inqit, *facta, dictaqe nec Romano nec masculi spiritûs viro conveniunt.* Noster *infrà l. 3. §. 5.* Ὁ ἐν σοὶ θεὸς ἔστω προστάτης ζῴου ἀῤῥενος καὶ Ῥωμαΐου. *Qi in te residet Deus, præses sit animantis masculi & Romani,* & *l. 4. §. 3.* Ἐλεύθερον ἔστω, καὶ ὥρα τὰ πράγματα, ὡς ἀνὴρ. *Liber esto, rémqe ipsas intuere, ut vir.* Vide & Gilbertum Cognatum *adagio.* Ἀνὴρ Ῥωμαῖος. & Gvilielmum Xylandrum *ad Plutarchi Paulum Æmylium.* Cassiodorus *l. 2. Ep. 3. Vixit inter nos, non consvetudine peregrinâ; sed gravitate Romanâ.* Nec *gravitatis* tantùm, sed *strenuitatis* nomine prædicantur *Romani.* unde Cordi Cremutii illud, qi C. Cassium *Romanorum ultimum* dixit. Tacit. *l. 4.*

Τὸ ἐν χερσί] i. e. τὸ παρὸν, *id qod in manibus*, vel *præ manibus est.* ut *infrà l. 3. §. 12.* & *l. 6. §. 2.* Livius, *l. 4. Cum tantum belli in manibus esset.* & *l. 26. omittere id qod in manibus erat, bellum coegerunt.* Plinius minor *l. . Ep. . Non vacat, qia vindemiæ in manibus.* Seneca *de benefic. l. 4. c. 1. Nihil tam necessarium, avt magis cum cura dicendum, qàm qod in manibus est.* Plavtus Bacchid. 4. 3.

Reddidi patri omne aurum, mihi qod fuerat præ manu.

Atqe est reverâ τὸ παρὸν μόνον *in manu nostra.* Seneca *suprà ad §. 4. debrev. vit. c. 9. Qod in manu fortuna positum est, disponis; qod in tua, dimittis.* Qod avtem ἐν χερσὶ hic Marcus, Pindarus τὸ πρὸ ποδὸς, & τὸ πὰρ ποδὸς dixit. Vide *ad l. 4. §. 21.* qod Terent. *Adelph. 3. 3. qod ante pedes est*, dixit:

Istuc est sapere, non qod ante pedes modo est
Videre, sed etiam illa, qa futura sunt.

Ἀπλάστω

num, virúmqe decet, cum exqiſita, nec accerſita tamen, gravitate, humanitate, libertate, juſtitiâ: animúmqe interim ab aliis omnibus cogitationibus abducas. abduces avtem, ſi tanqam vitæ tuæ noviſſimam, actionem unamqamqe peregeris; temeritate omni liberam, & declinatione per affectus vim à rationis dictamine; ſimulatione itidem, & amore ſui, eorúmqe qæ à numine deſtinata ſunt averſatione. Vides, qàm pavca ſint, qæ ſi qis tenuerit, proſperam ac divinam propemodum vitam degere detur. ſiqidem & dii ipſi nihil amplius exigent ab eo, iſta qi obſervaverit.

§. 6. Ignominiâ, ignominiâ, inqam, te afficis, ô anima. honorem avtem tibi tuum vindicandi, havd erit ampliùs opportunitas. fugit enim unicuiqe brevis ætas.

ἀκριβῆς καὶ [a] ἁπλᾶς σεμνότητος, καὶ φιλοσοργίας, καὶ ἐλευθερίας, καὶ δικαιότητος πρᾶσσειν. καὶ [b] σχολὴν σαυτῷ ἀπὸ πασῶν τῶν ἄλλων φαντασιῶν ποριζειν, ποριεῖς δ', ἂν [c] ὡς ἐσχάτην τὴν βίου, ἑκάστην πρᾶξιν ἐνεργῇς, [d] ἀπολαγμένην πάσης εἰκαιότητος, καὶ ἐμπαθοῦς ἀποστροφῆς ἀπὸ τοῦ [e] ἀιρέντος λόγου, καὶ ὑποκρίσεως, καὶ φιλαυτίας, καὶ [f] δυσαρεστήσεως πρὸς τὰ συμμεμοιραμένα. ὁρᾶς [h] πῶς ὀλίγα ἐστὶν, ὧν κρατήσας ὁις, δύναται [i] εὐρεῖν καὶ θεοδῆ βιῶσαι βίον; καὶ γὰρ οἱ θεοὶ πλέον οὐδὲν ἀπαιτήσουσι τοῦτο τὸν φυλάσσοντα.

§. 6. [k] Ὑβρίζε, ὕβριζε [l] αὐτῇ, ὦ ψυχή. τὴν τιμῆσαι σεαυτὴν [m] οὐκέτι καιρὸν ἕξεις. [n] εὖ γὰρ ὁ βίος ἑκάστου

a L. 1. §. 9. l. 9. §. 29.
b L. 3. §. 4.
c Sup. §. 2. Inf. §. 11.
d Inf. §. 13. 16. l. 3. §. 4. l. 4. §. 2. l. 12. §. 20. 24.
e κρείττονος Lug.
f Sup. §. 2.
g L. 3. §. 4. & l. 6. §. 39.
h L. 4. §. 3. l. 10. §. 8.
i L. 5. §. 34. l. 7. §. 67. l. 10. §. 6.
k Ὑβρίσεις, vel, Ὕβρισες.
l Inf. §. 16.
m Sup. §. 4.
n βεαχυς Sal. εἰς Bot. φύγει. f

ANNOTATIONES.

Ἁπλᾶς σεμνότητος] commendat *gravitatem ſimplicem* ac *genuinam*; cui opponitur ἡ κατάπλαστος βαρύτης, *fictitia gravitas*, ut Plutarchus *de audiend. pag.* 44. A. qam & σεμνότητα πεπλασμένην, *fictam gravitatem* Iſocrates in *Archidamo pag.* 254. ἐπίπλαστον τὴς σεμνότητος ὑπόκρισιν, *fictam ſimulationem gravitatis* Clemens dixit, *pædag. l.* 3. *c.* 11. i. e. *gravitas ficta*, ſive *vultûs ſeveritas aſſimulata*, ut Ammianus *l.* 14. ſive *callida ſeveritatis ſimulatio*, ut Capitolinus in *Marco*; qâ *nihil ineptius* pronunciat Petronius. ità *frontem aſſeverare*, dixit Apulejus, *metamorph. l.* 8.. i. e. *ficta ſeveritatis perſonam induere*, ut Caſſiodorus *l.* 1. *Ep.* 4. ità enim malim, qàm *inducere*, qòd vulgati exhibent. De Sexto *ſuprà l.* 1. §. 9. τὸ σεμνὸν ἁπλάστως, *gravitatem neutiqam perſonatam.* De P. Craſſo Cicero in Bruto §. 282. *Erat ſine arrogantia gravis, & ſine ſegnitie verecundus.* De Perſeo Rege contrà Polybius apud Svidam. κατὰ τὴν ἐπίφασιν εἶχεν ἐπισκύνιον. *Vultûs ſpeciem præ ſe ferebat ad ſeveritatem compoſitam.* Vide *ad l.* 3. §. 2. Et de Ariſtippo Tertullianus *apolog. c.* 46. *Ariſtippus in purpura ſub magna gravitatis ſuperficie nepotatur.* Plutarchus in *Pericle pag.* 154. E. Τὰς δὲ τῇ Περικλέους τὴν σεμνότητα, δοξοκοπίαν τε καὶ τῦφον ἀποκαλοῦντας, ὁ Ζήνων παρεκάλει καὶ αὐτός τι τοιοῦτον δοξοκοπεῖν, ὡς τῆς περιποιήσεως αὐτῆς τῶν καλῶν ὑποποιοῦσης τινὰ λεληθότως ζῆλον καὶ συνήθειαν. *Zeno eos, qi gravitatem Periclis jactantiam & faſtum nominant, ut amulentur hortatus eſt eam jactantiam: qòd inducat ſenſim ipſa ſimulatio rerum honeſtarum occultum amorem earum & aſſuetudinem.*

Ἂν ὡς ἐσχάτην τοῦ βίου ἑκάστην πρᾶξιν ἐνεργῇς.] Pulcerrimum plurimiqe momenti monitum. qod & *infrà* denuò inculcatur, §. 11. Ὡς ἤδη δυνατὸν ὂν ἐξίστασθαι τοῦ βίου, ὅτως ἕκαστα ποιεῖν καὶ διανοεῖσθαι. *Ita qaqe facias cogitésqe oportet, ut qi confeſtim è vita hac poſſis diſcedere.* Et *l.* 3. §. 12. Ἐπὶ τὸ παρὸν ἐνεργῆς ἐσπουδασμένως, ἐῤῥωμένως &c. καὶ τὸν ἑαυτοῦ δαίμονα καθαρὸν ἐσῶτα τηρῇς, ὡς εἰ καὶ ἤδη ἀποδοῦναι δέον. *Si id qicqid eſt, qod jam inſtat, egeris ſedulò, ſtrenuè &c. & genium tuum purum integrúmqe ſervaveris, ac ſi illum ſtatim redditurus eſſes.* Et *l.* 7. §. 29. ἐπόψεσθαι τὴν ἐσχάτην ὥραν. *Cogita noviſſimam horam.* In eandem ſententiam Zaleucus in *legum* ſuarum *proœmio*, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 42. Δεῖ ἕκαστον παρ' ἑκάστην πρᾶξιν ἀεὶ ἐνυποικεῖν τὸν τῆς τελευτῆς καιρὸν, ὡς δὴ παρόντα. ὕτω γὰρ ἂν μάλιστα τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ δικαίου φρονηθεῖ. *Singulos oportet ſemper in ſingulis actionibus mortis tempus adeo ſuis cogitationibus familiare ac ſi præſens eſſet. Ità enim maximè honeſti juſtiqe cura vigebit.* Seneca *Epiſt.* 114. *Qicqid facies, reſpice ad mortem.* Idemqe de ſe *Epiſt.* 61. *Hoc animo tibi hanc epiſtolam ſcribo, tanqam cùm maximè ſcribentem mors evocatura ſit. paratus exire ſum.* Vide & *ad. l.* 3. §. 12.

Ἀπὸ τοῦ ἀιροῦντος λόγου] ἀπὸ τοῦ κρείττονος λόγου, *à meliore ratione* reſcribi poſtulat Annotator Lugdunenſis, nam interpres uterqe τοῦ ἀιροῦντος illud inſuper omnino habuit. Verùm nec mutandum qicqam, & vertendum, *à dictante ratione*, ſive *à rationis dictamine.* Uſitatum eſt λόγος αἱρεῖ. i. e. ἀξιοῖ, *dictat, poſcit, exigit.* Vide *ad l.* 4. §. 19. Reſtituenda vox eadem apud Epictetum *enchir. c.* 50. ubi διαιροῦντα λόγον, ἀντὶ τοῦ αἱροῦντα, perperam legitur. Vide *ad l.* 3. §. 4.

Συμμεμοιραμένα] qod *l.* 3. §. 16. συγκλωθόμενα.

Ὁρᾶς ὡς ὀλίγα] Antiſthenes apud Laërt. *l.* 6. *c.* 11. Τὴν ἀρετὴν τῶν ἔργων εἶναι, μήτε λόγων πλείοσιν δεομένην, μήτε μαθημάτων. *Virtutem operum eſſe, neqe verbis multis, neqe diſciplinis indigentem.* Hinc Alexandro Diogenes apud Dionem Pruſæum *Orat.* 4. *pag.* 65. Καὶ σὺ, ἐπείπερ ὕτω πέφυκας, ἐὰν τύχῃς ἐπισαμένου ἀνδρὸς, ἱκανή σοι ἔτι μία ἡμέρα, πρὸς τὸ συνιδεῖν τὸ πρᾶγμα καὶ τὴν τέχνην, καὶ οὐδὲ ἔτι δέηση ποικίλων σοφισμάτων ἢ λόγων. *Et tu qandoqidem hanc indolem nactus es, ſi conſecutus fueris virum doctum, ſufficit tibi adhuc una dies, ut negotium intelligas & artem, & nihil amplius indigebis variorum ſophiſmatum aut ſermonum.* Seneca *Epiſt.* 106. *Pavcis opus eſt ad mentem bonam literis.* Et *Epiſt.* 94. *Infinita, inqis, præcepta ſunt. Falſum eſt: nam de maximis & neceſſariis rebus non ſunt infinita. tenues avtem diffe-*

A *rentias habent, qas exigunt tempus, loca, perſona. ſed his, qoqe dantur præcepta generalia.* Fabius *inſtitut. l.* 12. *c.* 11. *Brevis eſt inſtitutio vitæ honeſtæ beataqe, ſi credas.* (*credas* f. ſiqidem in voluntate plurimum poſitum contendit) *longam enim facit operam, qod repugnamus.* De Antonio Nicephorus Calliſtus *hiſt. eccleſ. l.* 8. *c.* 40. Γράμματα δὲ μὴ μαθὼν, οὐδὲ τὸν εἰδότα διὰ θαύματος εἶχε. νῦν δ' ἀγαθὸν, ὡς γραμμάτων περισσότερον καὶ τῶν τοιούτων ἑυρετὴν, μάλα ἐπῄνει. μηδὲ γὰρ εἶναι τοῦτον ἀνάγκην, τῷ νῷ ἐῤῥωμένως ἔχοντος. *Et cùm literas ipſe non didicit, tum neqe earum peritos admiratus eſt. Mentem verò bonam ut literis ipſis antiqiorem, taliumqe adeò artium inventricem valde*
B *laudavit. Qin neqe iis qicqam opus eſſe dixit, ſi mens per ſeipſam valida ſit.* Vide *l.* 7. §. 66.

Εὑρεῖν καὶ θεοδῆ βιῶσαι βίον] ἑυρεῖν βίον dixit, & iſtic, & *l.* 10. §. 6. pro *vita beata, proſperâ, in qa omnia ex voto ſuccedant & qaſi fluant*; metaphora ab eis qæ ſecundo flumine feruntur. Ità Stoici reliqi. Joannes Stobæus eclog. *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. §. 5. Zenonem ait εὐδαιμονίαν finiviſſe ἑυροιαν βίου. eàqe definitione uſos etiam Cleanthem, Chryſippum, eorúmqe poſteros. Chryſippus certè περὶ τῶν τελῶν, referente Laërtio *l.* 7. in *Zenone Citticо* §. 88. Εἶναι δ' αὐτὸ τοῦτο τὴν τοῦ εὐδαίμονος ἀρετὴν καὶ εὕροιαν βίου, ὅταν πάντα πράττηται μετὰ τὴν συμ-
C φωνίαν τοῦ παρ' ἑκάστῳ δαίμονος πρὸς τὴν τοῦ ὅλου διοικητοῦ βούλησιν. *Eſſe avtem hoc ipſum felicis hominis virtutem, & felicem vitæ decurſum; cùm omnia gerantur ex concentu dæmonis, qi apud unumqemqe eſt, pro voluntate gubernatoris hujus univerſi.* Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 4. Οὐκ ἄλλος τὸ εὕρειν καὶ ἀπαθὲς περιγίνεται τῷ ἀνθρώπῳ, ἢ ἐν ὀρέξει μὲν μὴ ἀποτυγχάνοντι, ἐν ἐγκλίσει δὲ μὴ περιπίπτοντι. *Proſperitatem & animi tranquillitatem, aliter homini non contingere, niſi nec appetitione*
D *fruſtretur, nec in id qod averſatur incidat.* Et mox: Ἡ ἀρετὴ ταύτην ἔχει τὴν ἐπαγγελίαν, εὐδαιμονίαν ποιῆσαι, καὶ ἀπαθεῖαν, καὶ εὐροιαν. *Qum avtem virtutis pollicitatio ſit præſtare felicitatem, tranqillitatem & proſperitatem.* Indè verbum εὐροεῖν iſtis oppidò qàm familiare. Vide *infrà ad l.* 5. §. 34. & *l.* 10. §. 6.

Θεοδῆ] i. e. θεοειδῆ. *Vitam divinam, divina parem.* Ità Homerus *Odyſſ.* ζ'. *v.* 121. & δ'. *v.* 576. νῶς θεοδὴς, *mens divina, Deo ſimilis.*

---- καὶ σφιν νόος ἐστὶ θεοδὴς.
Et ipſis eſt mens deo ſimilis, deo placens.

& θυμος θεοδὴς. *Odyſſ.* τ'. *v.* 365. *animus divinus;*

---- θεοδέα θυμὸν ἔχουσα.
Pium, divinum animum habentem.

E & Apollonius *Argonaut l.* 2. *n.* 1183. ἄνδρες θεοδεῖς, *homines divini, Deo ſimiles*, in illis;

Ζεὺς αὐτὸς τὰ ἕκαστ' ἐπιδέρκεται. οὐδέ μιν ἄνδρες
Λήθομεν ἔμπεδον, οἵ τε θεοδέες, οὐδὲ δίκαιοι.
Ipſe ſingula Jupiter arbitratur, nec ab eo viri
Satis celamur pii ſimul & injuſti.

Et Marco perinde βίος θεοδὴς, *vita divina, ei qæ deorum eſt par prorſus* Vide hac in parte typhum Stoicum *ad l.* 3. §. 7.

§. 6. Ὑβριζε, ὕβριζε αὐτῇ, ὦ ψυχή] Prava ſanè dictio, F depravatáqe proculdubio lectio. neqe enim è fæce hominum qiſqam, nedum Marcus noſter, ut *ipſa ſeſe contumeliâ afficiat, animam* ſanus hortetur ſuam. legendum, vel ὕβρισες, vel, qod malim, ὑβρίζεις, ut corripientis, non adhortantis ſit. Nam qòd lectionem receptam ſecutus, qaſi εἰρωνικῶς dictum Mericus Caſavbonus accipit, mihi nevtiqam vero ſimile videtur. Marcus ſiqidem nuſqam ironiis uſus deprehenditur. Plato *de legib. l.* 5. *pag.* 838. E. Τιμᾶ δὲ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἡμῶν οὐδεὶς ὀρθῶς. δοκεῖ δέ. *Nemo avtem, ut breviter dicam, rectè animum ſuum honorat, qamvis videatur.* qo loco, & qibus rationibus animas ſuas contumeliosè habeant pleriqe, G cùm honorare videantur, multis differit docétqe; qo modo & noſter *infrà* §. 16.

Εὖ γὰρ ὁ βίος ἑκάστου] Mericus Caſavbonus legendum avtumat; Εὖ γὰρ ὁ βίος ἑκάστῳ [παρ' ἑαυτῷ] vel etiam, repetito qod mox ſequitur, [αἰδυμένῳ ἑαυτόν.] ut ſenſus ſit, *felicitas*

a Sup. §. 2. l. 5. §. 31. l. 10. §. 15.
b L. 6. §. 40. 41. l. 12. §. 4.
c L. 5. §. 36.
d Μὴ περισπάσωσι Sup. §. 2. 4. l. 4. §. 3. 26. & l. 8. §. 1.

a ἔστω δέ σοι σχεδὸν διήνυσαι, μὴ αἰδημένῃ σεαυτῷ, ἀλλ' b ἐν ταῖς ἄλλων ψυχαῖς πεφεμένῃ τῷ σὴν c εὐμοιρίαν.

ea verò tibi propè confecta est, dum tui ipsius reverentiam nullam habes, sed in aliorum animis felicitatem tuam collocas.

§. 7. d Περισπᾷ τί σε τὰ ἔξωθεν ἐμπίπτοντα,

§. 7. Nè te distrahant, qæ extrinsecus obveniunt

ANNOTATIONES.

cujusque pendet à sese; vel, *felicitas cujusque in eo consistit, ut reverentiam sui habeat.* Verùm nec video, qomodo verba ipsa hunc sensum exhibere possint: & proclivior mihi ac germaniор emendatio futura videtur, si legamus, prout ad marginem ex conjectura adscripsimus; φύγει γὰρ ὁ βίος ἑκάστῳ. Persius *Sat.* 5. *v.* 153.

Vive memor leti. fugit hora: hoc qod loqor indè est.

Naso *Fast. l.* 5.

Tempora labuntur, tacitisqe senescimus annis;
Et fugiunt fræno non remorante dies.

& *Amor. l.* 1. *el.* 8.

Labitur occultè, fallitqe volatilis ætas:
Et celer admissis labitur annus eqis.

i. e. qàm concitatissimè ac contentissimè fugit. Itape *Metam. l.* 10. subjungit, idem planè locutus,

Et nihil est annis velocius.

& *El.* 11.

Dum loqor, hora fugit. —

Qod Horatius *Carm* l. 1. *Ode.* 11.

— dum loquimur, fugerit invida
Ætas: carpe diem, qàm minimùm credula postero.

Silius *bell. Pun. l.* 15,

— currit mortalibus ævum;
— fugit hora, rapitqe
Tartareus torrens. —

Pulcerrimè Anacreon *carm.* 4.

Τροχὸς ἅρματος γάρ ἐσα,
Βροτοὺς τρέχει κυλισθείς.
Rota nam velut curulis,
Properat volucris ætas.

Seneca Herc. fur.

Properat cursu vita citato:
Volucriqe die rota præcipitis
Vertitur anni.

Idémqe, si idem utriusqe avtor, *Epist.* 99. *Respice celeritatem rapidissimi temporis: cogita brevitatem hujus spatii, per qod citatissimi currimus.* Qin & *ad Marc. Consol. c.* 10. qod ad nostri mentem proximè accedit: *Rapina rerum omnium est*; (*miseri, nescitis?*) & *fuga, vivere.* Vide *suprà ad* §. 4. ὀιχήσεται. Hoc si minùs placuerit, habeas D. Arnoldi Bootii ingeniosam sanè, nec temerè aspernandam, conjecturam, ut legatur; Εἷς γὰρ ὁ βίος ἑκάστῳ. *Unica enim est unicuiqe vita: nec altera ulla, istic saltem, expectanda.* Epicurus suprà. Γεγόναμεν ἅπαξ. δὶς δὲ οὐκ ἔστι γενέσθαι;

Nec nasci bis posse datur. —

Silius *l.* 15. id qod Evripides voluit, ubi dixit in *Alcest.*

Ψυχῇ μιᾷ ζῆν, οὐ δυοῖν ὀφείλομεν.
Unam agere vitam, non duas nobis datur.

Qem & in *supplic.* idem pluribus conqestum suprà monuimus. Verba ipsa, qia ad lectionem istam illustrandam cum primis faciunt, exhibere istic nevtiqam pigebit.

Ὀιμοι, τί δὴ βροτοῖσιν οὐκ ἔστι τὸ δὲ,
Νέους δὶς εἶναι, καὶ γέροντας αὖ πάλιν;
Ἀλλ' ἐν δόμοις μὲν ἤν τι μὴ καλῶς ἔχῃ,
Γνώμαισιν ὑστέραισιν ἐξορθούμεθα.
Ἀϊῶνα δ' οὐκ ἔξεσιν. εἰ δ' ἦμεν νέοι
Δὶς καὶ γέροντες, εἴ τις ἐξημάρτανεν,
Διπλῆ βίᾳ λαχόντες, ἐξορθούμεθ' ἄν.

id est, vertente Grotio:

Proh fata: cur non est datum mortalibus
Duplici juventâ, duplici senio frui?
Intra penates siqid habet incommodè,
Fas seriore corrigi sententiâ:
Hoc vita non permittit, at qi bis foret
Juvenis senéxqe, siqid erratum foret
Priore, id emendaret in cursu altero.

Idémqe *ibidem.*

— τῦτο γὰρ μόνοι βροτοῖς
Οὐκ ἔστι τ' ἀπάλαμ' ἀναλωθὲν λαβεῖν,
Ψυχὴν βροτείαν. χρημάτων δ' εἰσὶν, πόροι.
— unicum mortalibus
Hoc est, semel qod perditum recipi neqit,
Hæc vita: relqa copia est reparabilis.

εἰσὶ δέ τινες, οἱ τὸν παρόντα μὲν βίον οὐ ζῶσιν. ἀλλὰ παρατεναζωνίαι πολλῇ σπουδῇ, ὡς ἕτερόν τινα βίον βιωσόμενοι, οὐ τὸν παρόντα ἐν τούτῳ περιλειπόμενον ὁ χρόνος διαλεύσει. *Non desunt, qi præsentem vitam non vivunt, sed magno studio se parant, ceu vitam qandam aliam victuri: interea, tempus ipsos deserit.* Antiphon apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 16. ubi legendum forsan περιστρεφόμενον. Gesnerus παραλειπόμενον. Qibus adjici possunt & Bionis errorem hunc corrigentia illa ex *Idyl.* 5.

Εἰ μὲν γὰρ βιότου διπλοῦν χρόνον ἀμῖν ἔδωκαν,

A Ἦ Κρονίδαι, ἢ Μοῖρα πολύτροπον, ὡς ἀνύεσθαι
Τὸν μὲν ἐς εὐφροσύναν πᾶν χάρμαλμα, τὸν δ' ἐνὶ μόχθῳ,
Ἦν τάχα μοχθήσαντί ποθ' ὕστερον εὐθὺ δίκεσθαι.
Εἰ δὲ θεοὶ κατίσευσαν ἕνα χρόνον εἰς βίον ἐλθεῖν
Ἀνθρώποις, πᾶν τόν δὲ βραχὺν ἢ μῆνα πάντων,
Ἐς πόσον, ὦ δειλοὶ, καμάτους κ' εἰς ἔργα ποτεῦμες;
Nam si vivendi nobis geminata dedisset
Tempora seu Fatum, seu Juppiter, esset ut avi
Altera lætitiæ pars, altera dicta labori,
Responsura qies tandem sudoribus esset.
B *Sin vita spatium miseris mortalibus unum*
Concessere Dei, modicóqe id fine coercent,
Qid juvat in tristes animos impendere curas?

Grotius.

Itaqe Lucianus *de merced. conduct. pag.* 371. τίνα ἄλλον ὁ μελλαῖος ἐμαυτῷ βιώσομαι βίον, τὸν παρόντα τοῦτον ἄλλῳ βεβιωκώς; *Qam aliqm vitam vivam mihi demens, postqam alteri hanc vixi.* Attamen, ut scitè Martialis *l.* 10. *epigr.* 23.

Ampliat ætatis spatium sibi vir bonus: hoc est
Vivere bis, vitâ posse priore frui.

Cæterùm clariss. Salmasius lectionibus hisce omnibus præfert; C βραχὺς ὁ βίος ἑκάστῳ. *Cuiqe vita brevis est.* qomodo Hippocrates *aphorism.* 1. Sed & Marcus ipse *l.* 4. §. 26. Ego in medio ista lectori relinqo.

Οὗτος δέ σοι σχεδὸν διήνυσαι? qod *suprà* §. 2. dixerat; γέρων εἶ. *senex es.* tanqam ipse se alloqatur. Et *l.* 10. §. 15. ὀλίγον ἐστὶ τὸ ὑπολειπόμενον τοῦτο. *Exiguum est qod supereſt vitæ tuæ.*

Μὴ αἰδημένῃ σεαυτῇ] De Catone Plutarchus in *Apophthegm.* 81. Μάλιστα δὲ ἐνόμιζε δεῖν ἕκαστον αἰδεῖσθαι ἑαυτόν. μηδὲν γὰρ ἑαυτοῦ μηδέποτε χωρὶς εἶναι. *Unumqemqe seipsum maximè revereri debere: nunqam enim esse sine seipso.* Unde emendandus Stobæus, *tom.* 2. *tit.* 31. apud qem pro μηδένα, μηδὲν legitur. D Theophrastus *ibidem.* Αἰδοῦ σεαυτὸν, κἂν ἄλλοι σε αἰσχυνθῶσι. *Reverere teipsum, & non erubescas coram aliis.* Musonius itidem: Αἰδοῦ παρὰ πᾶσιν ἄξιος ἴσθι, ἐὰν πρῶτον ἄρξῃς σεαυτὸν αἰδεῖσθαι, *Verecundiâ dignus apud omnes habeberis, si primùm teipsum vereri inceperis.* Omniúmqe optimè Democritus: Φαῦλον, κἂν μόνος ᾖς, μήτε λέξῃς, μήτε ἐργάσῃ. μάθε δὲ πολὺ μᾶλλον τῶν ἄλλων σεαυτὸν αἰσχύνεσθαι. *Malum, etiamsi solus fueris, neqe dixeris, neqe feceris. Disce autem teipsum multò magis qàm alios revereri.* Idémqe *ibidem sit.* 46. Μηδὲν τι μᾶλλον τοὺς ἀνθρώπους αἰδεῖσθαι ἑαυτοῦ. μηδέ τι μᾶλλον ἐξεργάζεσθαι κακὸν, εἰ μέλλοι μηδεὶς εἰδήσειν, ἢ εἰ πάντες ἄνθρωποι. ἀλλ' ἑαυτὸν μάλιστα αἰδεῖσθαι, καὶ τοῦτον νόμον τῇ ψυχῇ καθιστάναι, ὥστε μηδὲν ποιεῖν ἀνεπιτήδειον. *Ne magis alios homines revereare qàm teipsum: neqe magis delinqas, si nemo resciturus sit, qàm si omnes homines. Sed teipsum maximè verearis, & hanc legem animo tuo constituas, ut nihil absurdum committas.* Qod Isocrates *ad Demonic. pag.* 9. Μηδέποτε μηδὲν αἰσχρὸν ποιήσας, ἐλπίζε λήσειν. καὶ γὰρ ἂν τοῦτο λάθῃς, σαυτῷ γε συνειδήσεις. *Si qid unqam turpe admiseris, ne sperato clam fore. Nam ut alios id celes, at ipse tibi eris conscius. Qid autem proderit non habere conscium, habenti conscientiam?* Ex Seneca Lactantius *instit. l.* 6. *c.* 24. Atverò, ut Diphilus, F si Stobæo *tit.* 24. referenti, Philistioˆ, si Maximo *c.* 40. fides;

Ὅσις γὰρ αὐτὸς αὐτὸν οὐκ αἰσχύνεται
Συνειδὼς αὐτῷ φαῦλον διαπεπραγμένῳ,
Πῶς τόν γε μηδὲν εἰδότ' αἰσχυνθήσεται;
Qi non veretur ipse semet, conscius
Sibi mali facinoris, qod commiserit,
Hic qomodo alios nescios reverebitur?

Grotius. Vide *l.* 12. §. 4. & Galenum *ad l.* 10. §. 9.

§. 7. Περισπᾷ σέ σε τὰ ἔξωθεν ἐμπίπτοντα] Scriptura mendi manifesta; Mericus Casaubonus transpositâ unâ voculâ legere videtur, Τί περισπᾷ σε; *cur te distrahant?* &c. Ego malim, G restitutâ qæ excidit negante particulâ, (qia sequitur κἀν) [Μὴ] περισπάτω σε &c. *ne distrahant te.* qod & Xylandrum secutum video. Sic *l.* 8. §. 1. ἄλλο μηδὲν περισπάτω. *Nec te aliud qicqam molestum habeat, distrahat.* Et *l.* 4. §. 3. Ἀλλὰ τὸ δοξάριόν σε περισπάτω. *Sed gloriola cupido te torqebit, distrahet.* Et *l.* 7. §. 20. Ἐμὲ δὲ μόνον περισπᾷ. *Hoc unum me sollicitum habet, distrahit.* Basilius Cæsar. *in Psal.* 45. *pag.* 272. *D.* Τίς γὰρ μεριμνῶν τὰ τοῦ κόσμου, καὶ ἐμβαθύνων τοῖς περισπασμοῖς τῆς σαρκὸς, δύναται τοῖς τοῦ θεοῦ λόγοις προσέχειν, καὶ τῇ ἀκριβείᾳ τῶν τηλικούτων θεωρημάτων ἀφεῦναι; *Qis enim eorum, qæ mundi sunt, sollicitus, seqe immergens multimodæ distractioni carnis, attendere possit verbis Dei, & satisfacere tot tantarumqe contemplationum exactæ comprehensioni?* Interpretes Græci *Eccles.* c. 1. *v.* 13. τὸ [illegible] reddunt περισπασμόν. Latinus, *distentionem.* eò qòd *in varias solicitudines mens hominis distenta lanietur.* Hieronymus. Vide *suprà* §. 2. μηκέτι σπᾶ.

H Καὶ

niunt tibi; ſed otium tibi præſtes; qo boni aliqid addiſcas, & huc illuc ferri deſinas. cæterùm & alia hîc hallucinatio cavenda eſt. nugas ſiqidem agunt actuoſi havd pavci, dum vitam agendo conterunt, ſed ſcopum, ad qem conatus ſuos cogitationéſqe omnes dirigant, ſibi propoſitum nullum habent.

§. 8. Vix, avt nè vix qidem qiſqam, ideo infeliciter agere deprehenſus eſt, qia in alienis animis qid ageretur non animadverterit. cæterùm qi animorum ſuorum motus non attendunt, hi verò infeliciter agant, neceſſe eſt.

§. 9. Horum meminiſſe ſemper oportet: qæ univerſi, qæ tua natura ſit; qomodo hæc ad illam affecta, qalíſqe pars qalis univerſi exiſtat: qòd etiam nemo ſit, qi prohibere te poſſit, qò minùs ea facias dicáſqe ſemper, qæ naturæ illi, καὶ σχολὴν πάρεχε σαυτῷ τὸ προσμανθάνειν ἀγαθόν τι, καὶ παῦσαι [a] ῥεμβόμενος. ἤδη γὰρ καὶ ταῖς ἑτέραν [b] φοιβηρὰν φυλακτέον. λήρουσι γὰρ καὶ περὶ πράξεων, οἱ κεκμηκότες τῷ βίῳ, καὶ [c] μὴ ἔχοντες σκοπὸν, ἐφ' ὃν πᾶσαν ὁρμὴν καὶ καθάπαξ φαντασίαν ἀπευθύνουσιν.

§. 8. [d] Παρὰ μὲν τὸ μὴ ἐφικάνειν, τί ἐν τῇ ἄλλου ψυχῇ γίγνεται, οὐ ῥᾳδίως τις ἄφθη κακοδαιμονῶν. τοὺς δὲ τοῖς τῆς ἰδίας ψυχῆς κινήμασι μὴ παρακολουθοῦντας, ἀναγκη κακοδαιμονεῖν.

§. 9. Τούτων ἀεὶ δεῖ μεμνῆσθαι, τίς ἡ τῶν ὅλων φύσις, καὶ τίς ἡ ἐμὴ, καὶ πῶς αὕτη πρὸς ἐκείνην ἔχουσα, καὶ [e] ὁποῖόν τι μέρος, ὁποίῳ τῷ ὅλῳ ὄντα, καὶ ὅτι [f] οὐδεὶς ὁ κωλύων τὰ ἀκόλουθα τῇ φύσει, ἃ ἔστ

a L. 3. §. 4. l. 4. §. 22.
b παραφ. Jun. L. 1. §. 15. c Inf. §. 16. l. 10. §. 37. l. 11. §. 20.
d. Inf. §. 13. l. 3. §. 4. l. 4. §. 18. L. 7. §. 55.
§ L. 5. §. 24. l. 12. §. 32.
f L. 1. §. 17.
l. 3. §. 12. l. 5. §. 10. 29. 34. l. 6. §. 17. 58. l. 10. §. 32, 33. l. 11. §. 39.

ANNOTATIONES.

Καὶ σχολὴν πάρεχε σαυτῷ] καὶ, ἀντὶ τοῦ ἀλλά. copulativa loco adverſativæ. Sic in *Evang.* Matth. *c.* 12. *v.* 23. ζητεῖν ἀνάπαυσιν, καὶ οὐχ εὑρίσκει, *requiem qarit, ſed non invenit.* Et *c.* 16. *v.* 4. γενεὰ πονηρὰ σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ. *generatio prava ſignum requirit: verùm ſignum illis non dabitur.* Luc. *c.* 4. *v.* 2. καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις. καὶ συντελεσθεισῶν αὐτῶν, ὕστερον ἐπείνασεν. *nihilqe per dies illos comedebat: ſed eis conſummatis poſteà eſuriit.* Et *c.* 20. *v.* 19. Καὶ ἐζήτησαν ἐπιβαλεῖν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας, καὶ ἐφοβήθησαν τὸν λαόν. *qærebant manus ei injicere; verùm à populo metuebant ſibi.* Actor. *c.* 7. *v.* 42. 43. Μὴ σφαγία καὶ θυσίας προσηνέγκατέ μοι; -- -- καὶ ἀνελάβετε τὴν σκηνὴν τοῦ Μολόχ. *num victimas hoſtiaſqe obtuliſtis mihi? -- -- ſed Molochi tabernaculum bajuláſtis.* Plato Thæteto adducendus *infrà ad* §. 13. πᾶσαν πανταχῇ φύσιν ἰρεσπαμένη τῶν ὅλων ἑκάστη, καὶ εἴς τε τῶν ἐγγὺς οὐδὲν αὐτὴν συγκαθιᾶσα. *omnem ubiqe univerſi totius naturam perſcrutans; verum ad eorum qa ſunt propè nihil ſe demittens.* Seneca *Epiſt.* 57. exhibendus *ad l.* 4. §. 21. *Permeare non poſſe, & ſtatim ſpargi.* pro, *ſed ſtatim ſpargi.*

Πᾶσαν ῥεμβόμενος] Sic *l.* 4. §. 22. Μὴ ἀποῤῥέμβεσθαι. *Noli divagari.* Et *l.* 4. §. 3. Ποιεῖ ἀποῤῥέμβεσθαι. *Cogit divagari.* Ῥέμβεσθαι & ἀποῤῥέμβεσθαι, *à re inſtituta*, vel etiam *abſque certa re ulla inſtituta, temerè huc illuc divagari.* Joannes Chryſoſtomus *in Epiſt.* 1. *ad Timoth. homilia.* Τῇ νῦ πολλάκις ἀλλαχῇ ῥεμβομένη, ἡ χεὶρ αὐτόματος ἕλκεται. *Mente ſæpenumero alibi divagante; ſponte interim movetur manus.* Plutarchus *de Curioſitate pag.* 521. *C.* Δεῖ δὲ μὴ καθάπερ θεράπαιναν ἀνάγωγον, ἔξω ῥεμβεσθαι τὴν αἴσθησιν, ἀλλ' ἀποπεμπομένην ὑπὸ τῆς ψυχῆς ἐπὶ τὰ πράγματα, συντυγχάνειν αὐτοῖς ταχὺ καὶ διαγγέλλειν. ἔπειτα πάλιν ἐντὸς εἶναι τῷ λογισμῷ, καὶ προσέχειν αὐτῷ. *Debet autem ſenſus non inſtar petulantis ancillæ foras evagari, ſed cum à mente remittitur ad res, celeriter eas percipere & renunciare, deinde rurſum intus cum ratione eſſe, eique parere.* Idémqe eodem, qo noſter hîc ſenſu, qi à corpore ad animum tranſtulit *de commun. notit. c.* 13. Νήφων γὰρ οὐδεὶς ἐις ἐσι πρὸς ἀρετὴν, ἀλλὰ ῥεμβόμεθα πάντες ἀσχημονοῦντες καὶ κακοδαιμονοῦντες. *Nemo enim vigilat ad virtutem; ſed omnes divagamur indecori & infelices.* Expreſſit avtem pulcrè, qod noſter hîc. Seneca *de Tranqill. c.* 12. *Circumcidenda eſt concurſatio* [*circumcurſatio* potius] *qalis eſt magnæ partis hominum, domos, & theatra, & fora pererrantium, alienis ſe negotiis offerunt, ſemper aliqid agentibus ſimiles, horum ſi aliqem exeuntem domo interrogaveris; qo tu? qid cogitas? reſpondebit tibi; non mehercule ſcio: ſed aliqos videbo, aliqid agam. ſine propoſito vagantur, qærentes negotia: nec qæ deſtinaverunt agunt; ſed in qæ incurrerunt. Inconſultus illis vanúſqe curſus eſt: qalis formicis per arbuſta repentibus qæ in ſummum cacumen, deinde in imum, inanes aguntur.* Idémqe Epiſt. 95. *Vita ſine propoſito vaga eſt* i. e. ῥεμβός, ut Marcus *infrà* §. 17. Vitam avtem iſtiuſmodi graphicè itidem depingit nobis Ennius in *Iphigenia* à Gellio *l.* 19. *c.* 10. lavdatus, qem à Scriverio, Salmaſióqe emaculatum reſtitutúmqe exhibemus.

Otio qi neſcit uti, plus habet negotii,
Otii minus, qam cum eſt negotium in negotio.
Nam cui qod agat inſtitutum eſt, is nullo negotio
Id agit; ſtudet ibi, mentem atqe animum delectat ſuum.
Otioſo in otio animus neſcit, qid qidem velit.
Hoc ità eſt, neqe nunc domi nos, neqe nunc militiæ ſumus.
Imus huc, hinc illuc: cùm illuc ventum eſt, ire illinc lubet.
Incertè errat animus; præter propter vita vivitur.

h. e. ut vir clariſſimus, ἐικῇ βιεύει.

Τὴν ἑτέραν περιφορὰν φυλακτέον] D. Junius παραφορὰν mavult: qomodo de Maximo *l.* 1. §. 15. dixerat, κατὰ μηδεμίαν παράφορον. Παραφορὰ reverà *mentis errorem, hallucinationem, delirium, deſipientiam* creberrimè denotat: unde & à Gorrhæo pro *levieri mentis emottione*; & a Fœſio, pro *graviore* etiam in medicorum libris ſumi obſervatum eſt. Cæterùm & περιφορὰν nihilo minùs pro *errore, mentisqe obturbatione* uſurpari Budæus teſtimoniis havd paucis comprobat, inter qæ illud eſt ex Græcis Salomonis interpretibus *Eccleſ. c.* 2. *v.* 12. ἰδεῖν σοφίαν καὶ περιφορὰν καὶ ἀφροσύνην, *ut aſpicerem ſapientiam, inſaniam ac ſtoliditatem.* Et rurſus ibidem *c.* 2. *v.* 2. τῷ γέλωτι εἶπα περιφορά, *riſum reputavi errorem.* Vulgatus. qibus & adjici poteſt illud *c.* 7. *v.* 26. γνῶναι ἀσεβῆς ἀφροσύνην καὶ περιφοράν, *ad cognoſcendum improbi ſtoliditatem & inſaniam.* Itaque nihil, forſan mutandum fuerit.

Μὴ ἔχοντες σκοπὸν] *Infra* §. 16. inter ea, qibus anima contumeliam ſibi facit, hoc ponit, ὅταν πράξεί τινα ἑαυτῆς καὶ ὁρμὴν ἐπ' οὐδένα σκοπὸν ἀφίῃ, *qoties actionem avt conatum ſuum ad nullum certum ſcopum deſtinat.* Perſius Sat. 3. v. 60.

Eſt aliqid qò tendis, & in qod dirigis arcum?
An paſſim ſeqeris corvos teſtaqe, lutoqe
Securus qò pes ferat, atqe ex tempore vivis?

Metaphora ἀπὸ τῶν ἀσκοπα τοξευόντων, Lucianus in *Toxari.* qod nos dicimus, *to ſhoot at rovers* ſeu *at random.* Vide Caſavbonum ad *Perſium*, & *infrà ad* §. 16. & *ad l.* 10. §. 37.

§. 8. Παρὰ τὸ μὴ ἐφικάνειν, τί ἐν τῇ ἄλλου ψυχῇ] Cohibere vult τὸν ἀλλοτριοεπίσκοπον, *alienarum rerum inſpectorem*, uti Petrus loqitur *Epiſt.* 1. *c.* 4. *v.* 15. ut iſtic, ſic *infrà* §. 13. & *l.* 3. §. 4. & *l.* 4. §. 18. & *l.* 7. §. 55.

Τοὺς δὲ τοῖς τῆς ἰδίας ψυχῆς κινήμασι μὴ παρακολουθοῦντας] *Qi ſui ipſius animi motibus non obſeqitur.* Xylander. imò, *qi motus non aſſeqitur.* qod & Mericum Caſavbonum obſervâſſe video. Παρακολουθεῖν, ſicut & ſimplex ἀκολουθεῖν, eſt eorum, qæ dicuntur, avt aguntur etiam, *ex animadverſione obſervationéqe diligenti, intelligentiam conſeqi.* Id unico tantùm, cùm freqentiſſimum ſit, ex Galeni ſcriptis loco firmatum fuerit, qem *ad l.* 5. §. 5. *infrà* exhibebimus. Qin & Xylander ipſe τὸ παρακολουθεῖν *intelligere* vertit *l.* 7. §. 24. Et Sextus Empiricus *adverſus Diſciplinas* l. 1. *c.* 13. duo iſta ἐκ τοῦ παρακολούθου poſuit. Πῶς γάρ τις δύναται τῶν ἀφρυμιῶν Γραμματικῶν Ἡράκλειτον συνιέναι, καὶ Πλάτωνι παρακολουθῆσαι. *Qomodo enim poteſt qiſqam ex ſupercilioſis Grammaticis Heraclitum intelligere, & Platonem conſeqi?* Inde Marco *l.* 5. §. 9. ἡ παρακολουθητικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ δύναμις, *facultas intelligentiâ & ſcientiâ pradita.* Vide *l.* 7. §. 4.

§. 9. Τίς ἡ τῶν ὅλων φύσις, καὶ τίς ἡ ἐμὴ] Vide *ſuprà ad l.* 1. §. 9. Laërtius *Zenone Citteo c.* 89. Φύσιν δὲ Χρύσιππος μὲν ἐξαπλοῦν, ἡ ἀκολούθως δεῖ ζῆν, τήν τε κοινὴν, καὶ ἰδίως τὴν ἀνθρωπίνην. Ὁ δὲ Κλεάνθης τὴν κοινὴν μόνην ἐνδέχεται φύσιν, ἣ ἀκολουθεῖν δεῖ, ἧκιστα δὲ τὴν ἐπὶ μέρους. *Naturam avtem Chryſippus qidem eam cui conſentanèe oporteat vivere, & communem intelligit, & propriè humanam. At verò Cleanthes communem tantummodò naturam ſuſcipit, qam ſeqi oporteat, non etiam particularem.* Conciliat utrumqe Marcus noſter, qi idem planè utrumqe ſtatuit eſſe, *juxta naturam propriam* & *juxta communem vivere.* Vide *l.* 5. §. 3.

Καὶ ὁποῖόν τι μέρος ὁποίῳ τῷ ὅλῳ] Vide *ſuprà ad* §. 3. & Caſavbonum ad illud *Perſii Sat.* 3. *v.* 71.

-- -- qem te Deus eſſe
Juſſit, & humana qa parte locatus es in re.

Οὐδεὶς ὁ κωλύων] Hoc paſſim inculcat, *bonam mentem nihil impedire poſſe.* Ità *l.* 1. §. 17. μηδὲν κωλύειν καλὰ φύσιν ζῆν, *nihil obſtet omninò, qo minùs juxta naturæ præſcriptum vivam.* & *l.* 3. §. 12. οὐδεὶς ὁ τοῦ ἰδίου κωλύσαι δυναμενος, *nullus eſt qin facias, qi impedias.* & *l.* 4. §. 49. μήτι κωλύεται εἶναι μεγαλόψυχον, σώφρονα, ἐμφρονα; &c. *nunqid prohibeat te; juſtum eſſe, magnanimum, temperantem, prudentem*; &c. & *l.* 5. §. 29. οὐδείς με κωλύσει ποιεῖν ἃ θέλω. *Nemo me prohibere poterit, qo minùs faciam qæ velim.* & *l.* 6. §. 58. καλὰ τὸν λόγον τῆς σῆς φύσεως βιῶν σε οὐδεὶς κωλύσει, *qo minùs ſecundùm naturæ tuæ rationem vivas, nemo te coegerit.* & *l.* 9. §. 11. εἰπὲ, τίς ὁ κωλύων, *dicas, qis te prohibeat.* & *l.* 8. §. 47. τίς ὁ κωλύων διαφθεῖραι τὸ δόγμα, *qis prohibere poteſt, qo minùs opinionem tuam corrigas?* & *l.* 12. §. 25. τὴν ὑπόληψιν τίς κωλύσει ἐκβαλλειν, *opinionem ejicere ecqis impedit?* & aliis verbis *l.* 8. §. 41. τὰ τοῦ νῦ ἴδια οὐδεὶς ἄλλῳ ἔωθεν ἐμποδίζειν, *mentis propria qæ ſunt, nemo alius impedire ſolet.* & *l.* 11. §. 9. Οἱ ἐνισάμενοι πρόσεχε σοι καὶ τὸν ὀρθὸν λόγον, ἀπὸ τῆς ὑγιοῦς πράξεως ἀποτρέψαι

a Sup. §. 3. 4.

[a] ἧς μέρος εἶ, πράσσειν τε ἀεὶ καὶ λέγειν.

cujus pars es, consentanea fuerint.

b λόσοφος Lug. An.

§. 10. Φιλοσόφως [b] ὁ Θεόφραστος ἐν τῇ συγκρίσει τῶν ἁμαρτημάτων, ὡς ἄν τις [c] κοινότερον τὰ τοιαῦτα συγκρίνειε, φησὶ, βαρύτερα εἶναι τὰ καθ' ἐπιθυμίαν πλημμελήματα τῶν κατὰ θυμόν. ὁ γὰρ θυμούμενος μετά τινος λύπης καὶ ἀνελευθερίας συζεύγνυσθαι τὸν λόγον δοκοῦσι φόμενος. ὁ δὲ καθ' ἐπιθυμίαν ἁμαρτάνων, ὑφ' ἡδονῆς ἡττώμενος, ἀκολασταίνειν πως φαίνεται, καὶ θηλύτερος ἐν ταῖς ἁμαρτίαις. ὀρθῶς ἄρα καὶ φιλοσοφίας ἀξίως ἔφη, μείζονος ἐγκλήματος ἔχεσθαι, τὸ μεθ' ἡδονῆς ἁμαρτανόμενον, ἢ περ τὸ μετὰ λύπης. ὅλως τε ὁ μὲν προπηδήσαντι μᾶλλον ἔοικε, καὶ ὑπὸ λύπην ἠναγκασμένῳ θυμωθῆναι. ὁ δὲ, αὐτόθεν πρὸς τὸ ἀδικεῖν ὥρμηται, φερόμενος ἐπὶ τὸ πρᾶξαί τινα καθ' ἐπιθυμίαν.

c L. 6. §. 45.

Cujus pars es, consentanea fuerint.

§. 10. Philosophicè Theophrastus, *in peccatis inter se conferendis* (prout vulgò conferri solent) dicit; graviora esse quæ per cupidinem, quàm quæ per iram admittuntur. etenim, qi irascitur, cum dolore qodam & contractione animi occultâ à rationis tramite declinare videtur: qi verò per cupidinem delinqit, qia voluptate vincitur, intemperantior qodammodo, & in peccando effœminatior videtur. rectè igitur, nec indignè philosopho, pronunciavit, amplioris esse criminis, qod cum voluptate, quàm qod cum dolore admittitur. atque omnino alter ei similior existit, qi prior læsus, doloris ratione ad irascendum adigitur: cùm is sponte suâ ad lædendum feratur, qi ad perpetrandum qidqam cupidine ducitur.

d Sup. §. 2. 5. l. 5. §. 29. l. 6. §. 30. l. 7. §. 29. 69.

§. 11. [d] Ὡς ἤδη δυνάμενος ὄντως ἐξιέναι ἐκ βίου, ἕτως ἕκαστα ποιεῖν καὶ διανοεῖσθαι. τὸ δὲ [e] ἐξ ἀνθρώπων ἀπελθεῖν, [f] εἰ μὲν θεοί εἰσιν, οὐδὲν δεινόν.

§. 11. Ità qæqe facias cogitésqe oportet, ut qi confestim è vita hac possis discedere. humanis avtem excedere, siqidem Dii sunt, nihil est grave.

e L. 3. §. 3.

f L. 9. §. 28.

neqe

ANNOTATIONES.

σρίψαι σε ἃ δυνήσονται, *qi ad rationis rectæ normam progredienti obsistunt tibi, à rectè agendo avertere te neqeunt.* & *l.* 12. §. 8. οὐδεὶς ὑπ' ἄλλου ἐμποδίζεται, *nemo ab alio qopiam impeditur.* qod & ipsum *l.* 10. §. 33. Νῦς καὶ λόγος διὰ παντὸς τοῦ ἀνθιστάμενος ἕτως πορεύεσθαι δύναται, ὥς πέφυκε, καὶ ὡς θέλει, *mens & ratio per obstantia qalibet, prout nata est, & prout vult ipsa, procedit.* Hoc est avtem verè liberum esse. Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 12. Ἐλεύθερός ἐστιν, ᾧ γίνεται πάντα κατὰ προαίρεσιν, καὶ ὃν οὐδεὶς δύναται κωλύσαι. *Liber est; cui ex sententia veniunt omnia, & qem nemo potest impedire.* Et fastuosiùs, vixqe piè satis idem *ibidem c.* 1. Τὴν προαίρεσιν δὲ οὐδ' ὁ Ζεὺς νικήσαι δύναται. *Institutum avtem meum ne ipse qidem Jupiter superabit.*

Ἧς μέρος εἶ] Idem *suprà* §. 3. & 4. & *infrà* §. 16. Apud Lacrtium Zenone Cittieo *c.* 87. Μέρη γάρ εἰσιν αἱ ἡμέτεραι φύσεις τῆς τοῦ ὅλου. *Partes enim natura universi sunt natura nostra.*

§. 10. Φιλοσόφως ὁ Θεόφραστος] *Philosophicè Theophrastus*, Xylander. Rectè. Φιλοσόφως. id est, φιλοσοφίας ἀξίως, *philosopho dignè*, uti ipse Marcus mox explicat. Itaqe ut cum Annotatore Lugdunensi φιλόσοφος ὁ Θεόφραστος legamus, qod svadeat nihil est. nec est commoda satis loqendi formula.

Ὡς ἄν τις κοινότερον τὰ τοιαῦτα συγκρίνειε] *qatenus ex communiore hominum sensu & sententia vulgari ista qis inter se contulerit.* Ità Seneca Epist. 59. *Permitte mihi uti verbis publicis, nec illa ad significationem Stoicam revoca.* Et Epist. 82. *Male nunc sic accipe, qemadmodum à populo dici soles.* Hoc avtem ideò Marcus istic, qia Stoici *peccata omnia paria prorsùs* esse statuebant. Eodem modo *l.* 6. §. 45. Κοινότερον δὲ νῦν τὸ συμφέρον ἐπὶ τῶν μέτων λαμβανόσθω. *Conducibile verò vocabulum in sensu communi nunc sumatur, cùm de rebus mediis adhibetur.* Contrà *l.* 4. §. 10. Καθ' ἃ νενόμται ἰδίως. *Qomodo propriè dicitur.*

Βαρύτερα τὰ καθ' ἐπιθυμίαν πλημμελήματα] Idem multis contendit Aristoteles Ethic. Nicom. *l.* 7. *c.* 6. nimirum, ὅτι ἦττον αἰσχρὰ ἀκρασία ἡ τῷ θυμῷ, ἢ ἡ τῶν ἐπιθυμιῶν. καὶ ὅτι αἰσχίων ἡ περὶ ἐπιθυμίας ἀκρασία, τῆς περὶ τὸν θυμόν, *minùs turpem esse incontinentiam iræ, qàm cupiditatum. & turpiorem esse incontinentiam, qa circa cupiditates, qàm ea qa circa iram versatur.*

Ὁ γὰρ θυμούμενος μετά τινος λύπης] Ita Aristoteles, ubi priùs; ὑβρίζει λυπούμενος. ὁ δ' ὀργῇ ποιῶν πᾶς, ποιεῖ λυπούμενος. ὁ δὲ ὑβρίζων, μεθ' ἡδονῆς. *Dolore affectus nemo contumeliâ utitur. Qi avtem ex irâ qippiam facit, cum dolore id facit: qi verò contumeliâ utitur, cum voluptate.* Et Rhetor. *l.* 2. *c.* 2. Ἔστω δὴ ἡ ὀργὴ, ὄρεξις μετὰ λύπης τιμωρίας φαινομένης, &c. *Jam vero sit ira appetitio cum dolore conjuncta ejus, qa apparet, ultionis,* &c. Et *ibidem c.* 5. Ἡ ὀργὴ μετὰ λύπης. *Ira cum dolore.*

Ὀρθῶς δ' ἂν] Ità qod Flaccus *Serm. l.* 1. *Sat.* 1.

Qeis paria esse ferè placuit peccata, laborant,
Cum ventum ad verum est: sensus moresqe repugnant,
Atqe ipsa utilitas, justi qoqe mater & aqi.

Τὸ μεθ' ἡδονῆς] Hoc argumento contendit Septimius noster gravioris esse reatûs, adulterium perpetrâsse, qàm pœnarum metu abnegâsse Christum, de pudicit. lib. extremo. *Urget nos dicere rei indignitas. contaminata potius corpora revocabis qàm cruentata? qa pœnitentia miserabilior, titillatam prosternens carnem, an verò laniatam? qa justior venia in omnibus cavissis qam voluntarius, an qam invitus peccator implorat? nemo volens negare compellitur; nemo nolens fornicatur. nulla ad libidinem vis est, nisi ipsa: negat, qod libet, cogi. negationem porrò qanta compellunt ingenia carnificis, & genera pœnarum? qis magis negavit, qi Christum vexatus, an qi delectatus, amisit? qi cùm amitteret, doluit; an qi cùm amitteret, risit?*

Ὁ μὲν προπηδήσαντι] Ἐπὶ φαινομένῃ γὰρ ἀδικίᾳ ἡ ὀργή ἐστιν *Ob injustitiæ enim speciem animo objectam ira commovetur.* Aristoteles *Ethic. Nicom. l.* 5. *c.* 8. & *Eudem. l.* 4. *c.* 6. Itaqe qod ex Aristarcho Athenæus *Dipnosoph. l.* 13. ex Chæremonis *Thersite* Svidas; ex Menandri *Olynthia* Zenobius *paræmiis.* à Demosthene etiam, vèl qisqis is est, in *Orationis adversùs Nearam* ingressu ipso, usurpatum;

Οὐχ ὡς ὑπάρχων, ἀλλὰ τιμωρούμενος.
Ut non qi prior incipiat, sed se vindicans.

iratus qisqe facere videtur, qod facit. Hæc avtem excusationis defensionisqe satis justæ speciem præ se ferre videtur. Demosthenes idem ipse, ἀνεπίφθονον αὐτῷ τιμωρεῖσθαι τὸν ὑπάρχοντα; *minimè invidiosum esse ab incipiente pœnas exigere.* Plato *Gorgia pag.* 312. *C.* Δικαίως χρῆσθαι τοῖς ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἀδικοῦσιν, ἀμυνομένοις, μὴ ὑπάρχουσιν. *Justè uti* (armis scilicet viribúsqe) *contra hostes, & eos qi inferrent injuriam, avertentes videlicet, non inferentes.* Belizarius apud Procopium *Vandalic. l.* 2. necessarios adoriri coactus. Ἔχομεν δὲ τοῦ καλοῦ παραψυχὴν τὸν δι', ὅσον οὔ τῆς μάχης ἀρχόντων αὐτοί, ἀλλ' ἀμυνόμενοι εἰς τὸν κίνδυνον καθιστάμεθα. *Hoc verò mali solatium habemus, qòd pugnam ipsi non inceperimus, sed periculum avertentes constiterimus.* Thucydides *l.* 2. *p.* 145. *B.* Δικαιοῦντες τοῖς αὐτοῖς ἀμύνεσθαι, οἵσπερ καὶ ἐκεῖνοι ὑπῆρξαν. *Arbitrati se justè suis parentare, qibus illi priores injuriam intulerant.* Ideo & Aristoteles ubi suprà, *intemperantiam iracundiâ*, non αἰσχίονα tantùm, sed & ἀδικωτέραν pronunciat.

Φερόμενος ἐπὶ τὸ πρᾶξαί τινα καθ' ἐπιθυμίαν] Pessimo consilio ista à superioribus avulsa cum periocha seqente commisit editor Lugdunensis, qâ cum nihil commune habent.

§. 11. Ὡς ἤδη δυνάμενος ὄντως ἐξιέναι τοῦ βίου] Vide *suprà ad* §. 5. & *infrà ad l.* 3. §. 8. Ex Pythagoræ præceptis illud erat, συνδεῖν οὐ σημεῖα τὸ σῶμα τὸν δεσμόν (legendum τὸν σωμάτων δεσμόν. qod alii, τὰ σώματα ἀεὶ συνδεδεμένα ἔχειν) *qotidie stragula colligari*, eo significans, ὡς ἀποδημίαν εἶναι τὴν τελευτὴν, καὶ δεῖν ἀεὶ συνεσκευασμένους τὸν καιρὸν περιμένειν τῆς ἐκεῖ πορείας, *tanqam sit mors peregrinatio, eáqe semper sit paratis exspectanda.* Porphyrius apud Stobæum *Tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 40. Seneca Epist. 93. *Non ad eum diem me aptavi, qem ultimum mihi spes avida promiserat, sed nullum non tanqam ultimum aspexi.* Et Epist. 101. *Sic formemus animum, tanqam ad extrema ventum sit. nihil differamus: qotidie cum vita paria faciamus. Vita nostra non promineat, sed in se colligatur.*

Ἐξιέναι τοῦ βίου] Qod ἐξιέναι τοῦ ζῆν, & ἐξελθεῖν simpliciter *l.* 5. §. 29. Plinius l. 3. Epist. 9. *Videtur voluisse exire de vita, cùm defendi non posset.*

Ἐξ ἀνθρώπων ἀπελθεῖν] Plato *Apologia pag.* 31. *A.* Οἷον ἀποδημῆσαι ὁ θάνατος. *Mors est velut migratio.* Et Plutarchus ad Apollonium. Ἀποδημίᾳ προσοίκει ὁ θάνατος, καὶ τῇ εἰς κοινὴν πατρίδα πορείᾳ. *Mors peregrinationi, & itineri in communem patriam similis est.* Qi & Socratem dixisse perhibet *pag.* 107. *C.* Παραπλήσιον εἶναι τὸν θάνατον, ἤτοι τῷ βαθυτάτῳ ὕπνῳ, ἢ ἀποδημίᾳ μακρᾷ καὶ πολυχρονίῳ. *Mortem persimilem esse, vel profundissimo somno, vel peregrinationi longinqa ac diuturna.* &c. Johannes ὁ Χρυσορρήμων de Statuis Orat. 5. Τί πολέ ἐστι θάνατος; ἀποδημία πρόσκαιρος, ὕπνος μακρότερος τῆς συνήθους. *Qid est mors? peregrinatio temporaria, somnus consueto longior.* Simocattus Epist. 25. Ἐπὶ μακρὰν ἀποδημίαν οἱ τεθνηκότες ἐξάλησαν. *In longam peregrinationem missi sunt mortui.* De Proteo Philosopho Marcellinus *Histor. l.* 29. *Cùm mundo digredi statuisset.* Et de Constantio *l.* 22. *Mundo citius digressurum.* De Demonacte Lucianus *Tom.* 1. *p.* 872.

neqe enim malo ulli illi involvent te. si verò, vel nulli sunt, vel nullam rerum humanarum curam gerunt, qid attinet tandem vivere in mundo vel Deorum, vel providentiæ inani? cæterùm & sunt illi, & res humanas curant:

κακῷ γάρ σε οὐκ ἂν περιβάλοιεν. [a] ἢ δὲ εἴ τι ἔχ [a] εἰ δὲ ἔγι Lug. An. εἰ δὲ ἤγοι f.
εἰσιν, ἢ μὲν μέλει αὐτοῖς τ ἀνθρωπείων, [b] τί μοι ζῆν ἐν κόσμῳ κενῷ Θεῶν, ἢ προνοίας κενῆς; ἀλλὰ [c] καί εἰσι, καὶ [d] μέλει αὐτοῖς τ ἀνθρωπείων. καὶ

[b] L. 6. §. 10. [c] L. 12. §. 28. [d] L. 1. §. 17. l. 6. §. 44. & l. 9. §. 11. 27.

ANNOTATIONES.

p. 872. Πάνυ ἀποσχόμενος, ἀπῆλθε τοῦ βίου. *Cùm ab omnibus abstinuisset, è vitâ migravit.* Tertullianus *de Patientiac.* 9. *Profectio est, quam mortem putamus.* Hieronymus *ad Salvin. Sic extulit, ut eum profectum crederes, non amissum. Non emori, sed emigrare.* Idem *in Nepotian.* ut de Metello Velleius *Hist. l.* 1. *de vita migrare potiùs quam mori.* Et, *abiit, non obiit.* Ambrosius de Theodosio. *Mors siquidem migratio est.* Cicero *Tusc. l.* 1. *Aut finis, aut transitus.* Seneca *Epist.* 65. Imò *non finis, sed transitus.* Cyprianus de mortalitate. *Non est exitus, sed transitus.* Qomodo Christus apud Joann. *cap.* 13. *v.* 1. μεταβαίνειν αὐτὸν τὸν θάνατον καλεῖ, *transitum suum vocat mortem,* ut observant Joannes Chrysostomus & Theodoretus. Et *exitus* tamen, sed suo sensu; qomodo ἔξοδον dicitur *Luc. c.* 9. *v.* 31. & Petro *Epist.* 2. *c.* 1. *v.* 15. *Excessus* scilicet *de corpore,* ut Tertullianus *de Resurr. c.* 43. Itaqe qod dubitanter Seneca Epist. 63. *Fortasse qem putamus perisse, pramissus est.* Sed avdentiùs Epist. 99. *Qem putas perisse, pramissus est.* Et *ad Marc. c.* 19. *Dimisimus illos*; imò *consecuturi pramisimus.* Fidentissimè nostri; nec immeritò, firmiore fulcro subnixi; *Praceserunt, non decesserunt.* Avgustinus *de diverf. serm.* 43. *Pramissi, non amissi.* Idem Epist. 6. & 120. Clavdam locum hunc Cypriani monito in Orat. de mortalitate. *Non sunt lugendi fratres nostri accersione Dominicâ de seculo liberati; cùm sciamus eos non amitti, sed pramitti, recedentes pracedere; ut proficiscentes & navigantes desiderari eos debere, non plangi.* Vide & *infrà ad* §. 17. & *l.* 11. §. 3.

Κακῷ γάρ σε οὐκ ἂν περιβάλοιεν] Consimili phrasi dixerat *suprà* §. 1. Αἰσχρῷ γάρ με οὐδεὶς περιβάλλει. *Neqe enim inhonestâ re aliqâ me qisqam involverit.* Deum avtem neminem posse malo afficere statuunt Stoici, qia ipse bonus. Noster *l.* 6. §. 1. Ὁ τὴν ὅλην οὐσίαν διοικῶν λόγος, οὐδεμίαν ἐν αὐτῇ αἰτίαν ἔχει τοῦ κακοποιεῖν, κακίαν γὰρ οὐκ ἔχει, οὐδέ τι κακὸς ποιεῖ. οὐδὲ βλάπτεταί τι ὑπ' ἐκείνου. *Mens materiæ universi rectrix nullam in se maleficii caussam habet; cum malitiam in se nullam habeat, neqe male facit cuiqam, nec à qoqam laditur.* Est reverâ Deus non ἀγαθὸς duntaxat, sed μόνος ἀγαθός. *Matth. c.* 19. *v.* 17. Qod Hermes Trismegistus *Pamand. c.* 6. Τὸ ἀγαθὸν ἐν οὐδενί, εἰ μὴ ἐν μόνῳ τῷ Θεῷ. μᾶλλον δὲ τὸ ἀγαθὸν αὐτός ἐστιν ὁ Θεός. *Bonum in nullo est, praterqam in solo Deo. Qin imo bonum semper ipse Deus est.* Tertullianus adversus *Marc. l.* 2. *c.* 6. *Bonus naturâ Deus solus est. qi enim qod est sine initio habet, non institutione habet illud, sed naturâ.* Melius multò qàm Seneca Epist. 95. *Dii immortales nullam didicere virtutem, cum omni edisti; & pars naturæ eorum est, esse bonos.* Porrò *cùm Deus optimus, diabolus pessimus, non magis à bono aliqid mali, qàm à malo boni aliqid potest editum videri.* Tertullianus *de Patientia* c. 5. Porphyrius item *de abstin. ab esu animant. l.* 2. §. 41. Δεῖ ἐμπεδῶς πεπεῖσθαι, ὅτι οὐδὲ τὸ ἀγαθὸν βλάπτει ποτε, οὐδὲ τὸ κακὸν ὠφελεῖ. οὐ γὰρ θεμιτὸν, ὡς φησι Πλάτων, τὸ ψύχειν, ἀλλὰ τοῦ ἐναντίου. οὐδὲ τοῦ δικαίου τὸ βλάπτειν. τὰ γὰρ ἐναντία περὶ τὸ αὐτὸ οὐκ ἂν ποτε γένοιτο. δικαιοῖ δὲ δήπου φύσει πάντων τὸ θεῖον, ἐπεὶ οὐδὲ ἂν ἦν θεῖον. *Qum interim firmiter oporteat credere, neqe qod bonum est unqam ladere, nec qod malum est, unqam bene facere. Non enim caloris, ut ait Plato, sed contraria qalitatis proprium est frigefacere, ita neqe justi nocere. Contraria avtem in eodem convenire non possunt. Numen avtem naturâ suâ omnium est justissimum, aliter numen non esset.* Seneca *Epist.* 95. *Qa caussa est diis bene faciendi? natura. Errat, si qis putat illos nocere velle: non possunt. nec accipere injuriam qeunt, nec facere. Ladere etenim ladiqe conjunctum est. Summa illa ac pulcerrima omnium natura, qos periculo exemit, nec periculosos qidem fecit.* Et *de Ira l.* 2. *c.* 27. *Qadam sunt, qa nocere non possunt, nullámqe vim nisi beneficam & salutarem habent: ut dis immortales, qi nec volunt obesse, nec possunt. Natura enim illis mitis & placida est, tam longè remota ab aliena injuria, qàm à sua. Itaqe deos nemo sanus timet. furor est enim metuere salutaria.* Idem *de Benef. l.* 4. *c.* 19. Cavtè tamen, & *cum grano salis,* qod dicitur, ista admittenda. Nam, ut Seneca idem Epist. 95. *His nec dant malum, nec habent: caterùm castigant, & coercent, & pœnas irrogant, & aliqando specie mali punisunt.* Itaqe Deus & ob majestatem suspiciendus, & ob bonitatem verendus, & ob justitiam etiam formidandus est. Qi & (qia justus) qod Tertullianus *adversus Marc. l.* 2. *c.* 2. *tunc maximè est optimus, cum tibi non bonus. sicut sol tibi, etiam qando non putas, optimus & utilis; & cùm acrior & injestior, rationi tamen suæ par est.* Verùm Marcus istic *malum* Stoico more pro *vitio* accepit, qod illis *solum malum,* non *summum* tantum. In qem sensum & Jacobus Apostolus *c.* 1. *v.* 13. dixit. Ὁ Θεὸς ἀπείραστος ἐστι κακῶν. πειράζει δὲ αὐτὸς οὐδένα. *Deus malis tentari non potest, nec qemqam tentat.*

Ἢ δὲ ἔστι τι] Ex conjectura adscripti, εἰ δὲ ἤτοι. At Annotator Lugdunensis vult εἰ δὲ ἤδη, *si jam non sunt.* vel ἤτοι, inqit, *certè non sunt.* Verum sensus proclivis est, *si verò, vel non sunt, vel nulla eis de nobis est cura.* ἤτοι, & ἤ apud Marcum passim sibi invicem respondent.

Τί μοι ζῆν ἐν κόσμῳ κενῷ Θεῶν, ἢ προνοίας κενῆς] In eandem sententiam *l.* 6. §. 10. Τί καὶ ἐπιθυμῶ εἰκαίᾳ συγκρίματι, καὶ φυρμῷ τοιούτῳ ἐνδιατρίβειν. *Qid est, qod desiderem in temeraria miscela colluviéqe istiusmodi ulteriùs commorari?*

Ἀλλὰ καί εἰσι] *Esse Deum,* sive *deos,* ut ille pro suo ritu loqi amat, unde constet, vide *l.* 12. §. 28.

Καὶ μέλει αὐτοῖς τῶν ἀνθρωπείων] Observat Brissonius formulam illam receptam (utpote qæ è naturæ ipsius penetralibus prodierat) qâ *deos esse* proclamabant. *Est cæleste numen. Es magne Jupiter.* Manlius apud Livium *l.* 8. & *l.* 3. *Pro se qisqe, deos esse, & non negligere humana, fremunt.* Ità constanter Stoici. Qò magis miror Theophilum Antiochenum *ad Avtolyc. l.* 2. Ἔνιοι μὲν τῆς τοιᾶς ἀρνοῦνται, καὶ τὸ ἐξ ὅλης θεὸν εἶναι, ἢ εἰ καὶ ἔστι, μηδενὸς φασι φροντίζειν τὸν Θεὸν, πλὴν ἑαυτοῦ. *Stoici qidem Deum esse in universum abnegant: avt si sit, asserant eum nullius qàm sui cubam gerere.* In qâ sententiâ etiam Chrysippum affirmat cum Epicuro planè consensisse. Cæterùm in adversum prorsus Stoici unanimiter concedunt, & contendunt etiam acerrimè adversus Epicureos, qos hoc nomine perstringunt & oppugnant passim. Seneca *præfat. ad qæst. nat. l.* 1. *Nec hæc intra vulgum dementia est;* (ἄνοιαν & Theophilus nuncupat) *sapientiam qoqe professos contigit. Sunt qi putent sibi ipsis animum esse, & qidem providum ac dispensantem singula, & sua, & aliena: hoc avtem universum, in qo nos qoqe sumus, expers esse consilii, & avt ferri temeritate qadam, avt naturâ nesciente qid faciat.* At non sic οἱ ἐκ τῆς τοᾶς. Ἄβουλον γὰρ Θεὸν οὐδὲ ἐπινοῆσαι ῥάδιον. *Etenim consilii expertem Deum nec cogitare facile fuerit.* inqit noster *l.* 6. §. 44. Epictetus *Dissert. l.* 1, *c.* 12. ubi varia aliorum de diis judicia retulerat, primum asserentium, μηδὲν εἶναι τὸν θεῖον, *non esse numen.* secundum, εἶναι μὲν, μὴ προνοεῖν δὲ μηδενός, *esse qidem, sed nulli providere,* tertium, εἶναι, καὶ προνοεῖν, ἀλλὰ τῶν μεγάλων καὶ οὐρανίων, *esse, & providere, sed magnis & cælestibus.* qartum, καὶ τῶν ἐπὶ γῆς καὶ τῶν οὐρανίων, (ἀνθρωπίνων legendum ex Stobæo *Tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 6.) εἰς κοινὸν δὲ μόνον, καὶ οὐχὶ δὲ κατ' ἰδίαν ἑκάστου. *etiam terrestribus & cælestibus, sed in commune duntaxat, non avtem unicuique privatim,* ultimo loco illud; qod Stoicorum est, Ulyssis apud Homerum verbis, à Socrate alicubi usurpatis proponit, ὅτι οὐδέ σε λήθω κινύμενος, *se clam Deo ne moveri qidem posse.* Verùm legendum κινύμενον tam ex Stobæo, qàm & ex Homero. Sic enim Minervæ Ulysses *Iliad.* K. *v.* 278.

— ἤ τέ μοι αἰεὶ
Ἐν πάντεσσι πόνοισι παρίστασαι. οὐδέ σε λήθω
Κινύμενος —
— *qa mihi semper*
In omnibus laboribus ades, neqe te lateo
Cùm moveor —

Ubi Eustathius ex priscorum sententia; Κινύμενος, ὁ ἔστι κατὰ νοῦν κινούμενος, καὶ διαλογιζόμενος. Κινύμενος, *hoc est mentem movens & disserens.* Et certè de Socrate Xenophon *Memorial. l.* 1. *pag.* 711. *C.* Σωκράτης δὲ πάντα μὲν ἡγεῖτο θεοὺς εἰδέναι, τά τε λεγόμενα καὶ πρατόμενα, καὶ τὰ σιγῇ βουλόμενα. πανταχοῦ δὲ παρεῖναι, καὶ σημαίνειν τοῖς ἀνθρώποις περὶ τῶν ἀνθρωπείων πάντων. *Socrates avtem arbitrabatur Deos omnia, qa vel dicerentur, vel agerentur, vel clam deliberarentur, scire. Eosdem ubiqe adesse, ac de rebus humanis omnia mortalibus significare.* Qin & Socrates idem in Platonis *Phædone pag.* 47. *D.* Τό δὲ γέ μοι δοκεῖ εὖ λέγεσθαι, τὸ θεοὺς εἶναι ἡμῶν τοὺς ἐπιμελουμένους, καὶ ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους ἐν τῶν κεκτημένων τοῖς θεοῖς εἶναι. *Veruntamen id mihi rectè dici videtur, Deos qidem curam habere nostri: nos vero homines unam qandam ex possessionibus esse deorum.* Et *de Legibus l.* 10. *pag.* 955. *B.* qem locum ob oculos videtur habuisse Epictetus, cùm superiora illa dissereret, qandoqidem ibi etiam variæ illæ & recensentur & refutantur sententiæ. Ἀλλ' οὐδὲν τάχ' ἂν ἴσως εἴη χαλεπὸν ἐνδείξασθαι τοῦτό γε, ὡς ἐπιμελεῖς σμικρῶν εἰσι θεοί, οὐχ ἧττον ἢ τῶν μεγίστων διαφερόντων. ἤκουσι γάρ που, καὶ παρῆν τοῖς νῦν δὴ λεγομένοις, ὡς ἀγαθοί γε ὄντες πᾶσαν ἀρετὴν, τὴν τῶν πάντων ἐπιμέλειαν οἰκειοτάτην αὐτῶν ὕσαν κέκτηνται. *Non erit forsan difficile demonstrare, deos non minus mentarum rerum qàm maximarum curam habere: præsertim cum paullo ante dictum fuerit, eos omni virtute refertos, providentiam omnium sibi propriam vindicare.* Et post *pag.* 956. *B. C.* Οὐκοῦν δὴ τά γε ἀνθρώπινα πράγματα τῆς τε ἐμψύχου μετέχει φύσεως ἅμα, καὶ θεοσεβέστατον αὐτὸ ἐστι πάντων ζώων ἄνθρωπος. θεῶν γε μὴν κτήματα φαμὲν εἶναι πάντα ὁπόσα θνητὰ ζῶα, ὥσπερ καὶ τὸν ὑφαιόν ὅλον. πῶς γάρ ὃ, ἢ δὴ τοίνυν σμικρὰ ἢ μεγάλα τις φάτω ταῦτα εἶναι τοῖς θεοῖς. οὐδετέρως γὰρ τοῖς κεκτημένοις ἡμᾶς ἀμελεῖν ἂν εἴη πρόσηκον, ἐπιμελέστατοις γε ὄντων καὶ ἀρίστοις. *Præterea res humana, viventis naturæ participes sunt: & homo ipse pra cæteris animalibus Dei cultor diligentissimus est.*

Qm-

χ τοῖς μὲν κατ' ἀλήθειαν κακοῖς, ἵνα μὴ περιπίπτῃ ὁ
a L.8.§.55. ἀνθρωπος, [a] ἐπ' αὐτῷ τὸ πᾶν ἔθετο. τί οὖν λοιπὸν
56.l.9.§.40. εἴτι κακὸν ἦν, καὶ οὐκ ἂν προεῖδοντο, ἵνα ἐπὶ πάντα
τὸ μὴ περιπίπτειν αὐτό. ὃ οὖν χείρω μὴ ποιεῖ ἄνθρωπον, πῶς ἂν οὗτος βίον ἀνθρώπῳ χείρω ποιήσειεν;
b L. 10.§.7. [b] ὅτι οὖν κατ' ἄγνοιαν, ὅτι ἐδυνήθη μέν, μὴ δυναμένη οὖν προφυλάξασθαι, ἢ διορθώσασθαι παῦται,
c L.6.§.1. [c] ἡ τῶν ὅλων φύσις παρεῖδεν ἄν [d] ὅτε ἂν τηλικοῦτον
d L. 12.§. 12. ἥμαρτεν, ἢ τοι παρ' ἀδυναμίαν, ἢ παρ' ἀτεχνίαν,
e L. 4.§.39. ἵνα τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ [e] ἐπίσης τοῖς τε ἀγαθοῖς
l. 5.§.10. ἀνθρώποις καὶ τοῖς κακοῖς πεφυρμένως συμβαίνῃ

& ne in ea, qæ verè mala ſunt, incidat qiſqam, in ipſius arbitrio prorſus poſuere. reliqorum ſi qid malum exiſteret, & de hoc utiqe pariter proſpexiſſent, qò in ipſo ſitum foret, in iſtud qoqe ne incideret. at verò, qod hominem deteriorem non facit, vitam hominis deteriorem efficere qî poſſit? nec imprudens avtem, nec prudens utiqe, ſed præcavere avt corrigere impotens, univerſi natura neglexit iſta; nec errorem tam immanem admiſiſſet unqam, ſive per impotentiam, ſive per imperitiam, ut bona ac mala, bonis maliſqe ex æqo hominibus, nullo facto diſcrimine, contingere pateretur.

ANNOTATIONES.

Qinetiam mortalia cuncta viventia à diis fieri, poſſideri, gemadmodum & cælum univerſum, dicimus. Proculdubio. Jam ergò ſive parva hæc ſive magna qis dixerit diis eſſe, nullo modo cùm providentiſſimi atqe optimi ſint, negligenda ſibi ſua poſſeſſio eſt. Deniqe in Epinom. *pag.* 108. *B.* hoc pro fundamento ſtatuitur; Ὡς εἰσὶ θεοὶ, ἐπιμελούμενοι πάντων, σμικρῶν καὶ μειζόνων. *Eſſe deos, rerumqe omnium maximarum ſimul & minimarum curam habere.* Verùm de iſtis, qia eos advocârat Epictetus, ad Stoicos redeamus. Epictetus loco ſuperiùs adducto. Εἰ μὴ εἰσὶ θεοὶ, πῶς ἐστὶ τέλος, ἕπεσθαι θεοῖς; εἰ δὲ εἰσὶ μὲν, μηδενὸς δ' ἐπιμελούμενοι, καὶ ὅτω πῶς ὑγιὲς ἔσαι; ἀλλὰ καὶ ὕπνον, καὶ ἐπιμελημένων, εἰ μηδεμία διάδοσις εἰς ἀνθρώπους ἐστὶν ἐξ αὐτῶν, οὐ νὴ Δία γε οὐδὲ εἰς ἐμὲ, πῶς ἔτι καὶ ὕπνος ὑγιὲς ἔσι. *Nam ſi diis non ſint, finis eſſe qi poteſt ſeqi Deum? ſin, cum ſint, nullius rei curam gerunt, etiam ſic qo pacto rectum erit? qod ſi & ſunt, & curant, neqe tamen qicqam hominibus, atqe adeo mihi impertiunt, qo pacto jam vel ſic rectum erit?* Seneca de Benef. l. 6. c. 23. *Cogitavit nos antè natura qàm fecit: nec tam leve opus ſumus, ut illi potuerimus excidere. Natura* nomine *Deum* vult. Ipſe ſe explicet Epiſt. 95. *Deus ipſe humano generi miniſtrat; ubiqe & omnibus præſto eſt.* Et mox. *Nunqam ſatis perfectum erit, niſi qalem debet Deum mente conceperit, omnia habentem, omnia tribuentem, beneficia gratis dantem.* Et rurſum. *Primus eſt deorum cultus, deos credere. deinde reddere illis majeſtatem ſuam, reddere bonitatem, ſine qa nulla majeſtas eſt: ſcire, illos eſſe, qi præſident mundo, qi univerſa vi ſuâ temperant, qi humani generis tutelam gerunt, interdum curioſi ſingulorum.* Qo loco cave, *interdum* illud aliter qàm pro *interim* accipias. In eandem, ſed pleniùs, ſententiam Avguſtinus *Confeſſ. l. 3. c. 11. Bonus omnipotens ſic curat univerſos tanqam ſingulos, ſic ſingulos tanqam ſolos.* Et Gregorius Romanus in Job. l. 35. c. 19. *Sic intendit ſingulis, ac ſi vacet à cunctis; & ſic ſimul intendit omnibus, ac ſi vacet à ſingulis.* Qod preſſius Ariſtides in *Panathen. Tom.* I. *p.* 269. Πάντων, ὡς μόνων ἑκάστων, ἐφίκεσθαι. *Omnia, non ſecus atqe ſingula curavit.* Nec eleganter minùs è noſtris qidam, [Barnabas Potter *in concion. funebr.* & Georgius Hacvil. *in Pſal.* 102. *v.* 2.] qi providentiam divinam ſimilem dixerunt εἰκόνι τεχνικῶς πάνυ γεγραμμένῃ, τῇ τὰς παρόντας ὀρώσῃ, ut Gregorius Nazianzenus *orat. in Athan. epitaph.* hoc eſt, *imagini eo artificio concinnatæ, ut in aſtantium unumqemqe oculos defigere videatur*; imò ſic aſtantium unumqemqe intueri videatur, acſi ipſum ſolummodo intueretur. Balbus deniqe ex Stoicorum ſententia, (nam de Chryſippo, qem hac ipſa de cavſſa taxat Plutarchus, tanqam qi numen κενόσπουδον faciat, dicetur *ad. l.* 7. §. 32.) apud Ciceronem *de nat. Deor. l.* 2. *Nec verò univerſo generi hominum ſolum, ſed etiam ſingulis à diis immortalibus conſuli & provideri ſolet.* Vide *ad l.* 1. §. 4. 17.[a] & *l.* 6. §. 30.

Ἐπ' αὐτῷ τὸ πᾶν ἔθετο]: Humanis viribus nimium qantum hac in parte Stoici videntur tribuiſſe: ſed nec iſti ſoli. Cicero *Paradox.* 2. ex Stoicorum mente: [a] *Nemo poteſt non beatiſſimus eſſe, qi eſt totus aptus ex ſeſe, qiqe in ſe uno ſua ponit omnia.* Et *ad Luc. familiar. l.* 5. *Ep.* 13. *Hanc lavdem ſapientiæ ſtatuo eſſe maximam, non aliunde pendere; nec extrinſecus avt bene avt malè vivendi ſuſpenſas habere rationes.* Seneca *Epiſt.* 31. *Unum bonum eſt, qod beatæ vitæ cavſſa & firmamentum eſt, ſibi fidere.* Excuſatius hoc forſan, ſi eo ſenſu ſumeretur, qo Plato dixit in *Epitaph.* Ὅλῳ γὰρ ἀνδρὶ εἰς ἑαυτὸν ἀνήρτηται πάντα τὰ πρὸς εὐδαιμονίαν φέροντα, ἢ ἐγγὺς τούτου, καὶ μὴ ἐν ἄλλοις ἀνθρώποις αἰωρεῖται, ἐξ ὧν ἢ εὖ, ἢ κακῶς πραξάντων πλεῖσθαι ἀνάγκαται καὶ τὰ ἐκείνου, τούτῳ ἄριστα παρεσκεύασται ζῆν, — διὰ τὸ αὐτῷ πεποιθέναι. id eſt, vertente Cicerone *Tuſcul. l.* 5. §. 36. *Nam cui viro ex ſeipſo apta ſunt omnia, qæ ad beatè vivendum ſerunt, nec ſuſpenſa aliorum avt bono caſu avt contrario, pendere ex alterius eventis & errare coguntur; huic optimè vivendi ratio comparata eſt; — qòd ſemper in ſeipſo omnem ſpem reponat ſui.* Qanqam religioſiùs Julianus *in Conſtant. Orat.* 2. Ὅλῳ ἀνδρὶ εἰς τὸν θεὸν ἀνήρτηται πάντα, &c. *Cui viro ex Deo apta ſunt omnia*, &c. Verùm ulteriùs progreditur Seneca, non ut *hominum* tantùm *opes operámqe*, ſed ut *numinis* etiam *opem* excludat. *Turpe eſt*, inqit, *etiamnum Deos fatigare. qid votis opus eſt? fac te ipſe felicem.* Et rurſus, *Hoc eſt ſummum bonum; qod ſi occupas, incipis Deorum eſſe ſocius, non ſupplex. Qomodo, inqis, iſto pervenitur? Tutum iter eſt, jucundum eſt, ad qod natura te inſtruxit. dedit tibi illa, qæ ſi non deſerueris, par deo ſurges.* & *Epiſt.* 41. *Facis rem optimam, & tibi ſalutarem, ſi, ut ſcribis, perſeveras ire ad bonam mentem. qàm ſtultum eſt optare, cùm poſſis à te impetrare? non ſunt ad cælum elevandæ manus*, &c. Idem tamen *Epiſt.* 10. *Votorum tuorum veterum licèt Diis gratiam facias; alia de integro ſuſcipe: roga bonam mentem, bonam valetudinem animi; deinde corporis.* Hoc eſt qod Juvenalis *Sat.* 10. *v.* 356.

Orandum eſt, ut ſit mens ſana in corpore ſano.

qi ſubjicit tamen *v.* 363.

Monſtro qod ipſe tibi poſſis dare. Semita certè
Tranqillæ per virtutem patet unica vitæ.

Et Flaccus *l.* 1. *Epiſt.* 18.

Hæc ſatis eſt orare Jovem, qi donat & auſert,
Det vitam, det opes: æqum mi animum ipſe parabo.

Sed & Cotta Academicus apud Ciceronem *de Nat. Deor. l.* 3. *extremo*; qo loco latiùs iſta diſſeruntur: *Judicium hoc omnium mortalium eſt, fortunam à Deo petendam, à ſeipſo ſumendam eſſe ſapientiam.* Et rurſus; *Atqe hoc qidem omnes mortales ſic habent; omnem commoditatem proſperitatemqe vitæ à diis ſe habere: virtutem avtem nemo unqam acceptam Deo retulit.* Impiè planè, falſòqe. Qanqam in eandem ferè mentem Syneſius *de provident. pag.* 101. Μηκέτ' ἂν ἐνόχλει τοῖς θεοῖς, ὅτου θέλῃς, ἢν ἐθέλῃς, δυνάμενος σώζεσθαι. *Deſine itaqe Deos obtundere, qi, ſi velis, propriis tete opibus ſervare poſſis. pag.* 106. Αὐτὸς γάρ τις ἑαυτῷ ἑαυτοῦ τοῦτο (τὸ εὐδαίμονος βίου) ταμίας, ἀγαθὸς εἶναι βουλόμενος. *Qisqe enim ipſe ſibi iſtius (felicioris vitæ) diſpenſator eſt, ſi vitæ probitatem ſectari velit.* Pium magìs qod Marcus *l.* 9. §. 40. etiam ad iſta manum nobis ſuam numen porrigere. In qam ſententiam & Seneca ipſe *Epiſt.* 41. *Bonus vir ſine Deo nemo eſt. an poteſt aliqis niſi ab illo adjutus exurgere? ille dat conſilia magnifica & erecta. in unoqoqe bonorum virorum,*

Qis Deus incertum eſt, habitat tamen Deus.

(qod non *ex Naſonis metamorphoſi*, utì Lipſius opinatur; ſed *ex Maronis Æn. l.* 8. ſumptum eſt) niſi qòd in ambiguo reliqiſſe videtur, de numine ipſo divino, an de animo humano cœlitus indito, qem & cum noſtro *Deum* familiariter appellat, intelligi hæc voluerit. Vide *l.* 5. §. 10. Certè, qod Plutarchus *de Stoic. contradict. c.* 27. ex fundamentis à Stoico etiam dogmate deſumptis: Εἶπερ ὁ Θεὸς ἀρετὴν μὲν οὐ δίδωσιν ἀνθρώποις. ἀλλὰ τὸ καλὸν ἀναίρετόν ἐσι. πλεῖον δὲ χρὴ ὑγίειαν χωρὶς ἀρετῆς δίδωσιν. οὐκ ὠφελεῖ. *Deus ſi non virtutem hominibus largiatur, ſed eam ſibi ipſi tribuant mortales; opes verò corporiſque valetudinem citra virtutem largiatur; na ille hominibus nihil qicqam prodeſt.* Veriſſimum nihilominus, qod noſter *infrà l.* 8. §. 56. & *l.* 9. §. 40. *Non eſſe in aliùs cujuſqam poteſtate, ut malum miſerúmve qenqam faciat.* Οὐδεὶς γὰρ ὁ παραδῆναι ἀναγκάζων, nemo ſiqidem eſt, qi cogere qenqam poſſit, *ut rectè boniqe rationem tranſgrediatur. l.* 5. §. 10. nec verum certúmve minùs, *Nullius cujuſqam felicitatem ab aliorum dictis, factis, perpeſſionibus pendere:* qod & Marcus *infrà* §. 17. eis verbis voluit; ἀναιδεῖ τὸ ἄλλον ποιῆσαί τι, ἢ μή, &c. *Cùm ut alii faciant, avt ne faciant qid, opus nil habeat.*

Μὴ δυναμένη δὲ] Obſervat Mericus Caſavbonus tectè tangere iſtîc: & ex parte corrigere Marcum, Stoicum dogma qoddam minùs pium, & potentiæ divinæ imminutivùm, qo cenſebant illi ideo bona maláqe externa hæc qibuſvis ex æqo obvenire, qòd Deus aliter iſta diſponere neqiebat. Ità Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 1. Ὥσπερ οὖν ἦ ἄξιον, τὸ κράλιστον ἁπάντων καὶ κυριεῦον οἱ θεοὶ μόνον ἐφ' ἡμῖν ἐποίησαν τὴν χρῆσιν τὴν ὀρθὴν ταῖς φαντασίαις, τὰ δ' ἄλλα οὐκ ἐφ' ἡμῖν. ἄραγε ὅτι οὐκ ἠθέλον; ἐγὼ μὲν δοκῶ, ὅτι εἰ ἐδύναντο, καὶκεῖνα ἂν ἡμῖν ἐπέτρεψαν. ἀλλὰ πάντως οὐκ ἐδύναντο. *Quamobrem Dii immortales id qod eſt omnium præſtantiſſimum & imperatorium, ſolum, ut decebat, in noſtra poteſtate eſſe voluerunt, rectum videlicet viſorum uſum, reliqorum poteſtatem nobis ademerunt? Eane de cavſſa, qod tribuere noluerunt? Eqidem exiſtimo, ſi potuiſſent, illa etiam nobis fuiſſe conceſſuros: ſed eos nullo modo potuiſſe.* Seneca *Epiſt.* 58. *Miſtamaq*

retur. atqi mors, & vita, honor & ignominia, dolor & voluptas, opes & pavpertas, ista omnia bonis pariter malisqe contingunt, cùm nec honesta ea nec inhonesta sint. nec bona itaqe nec mala sunt.

§. 12. Facultatis rationalis est, considerare, qàm velociter evanescant omnia, in mundo corpora, in ævo eorundem etiam memoria: cujusmodi sint omnia qæ sub sensum cadunt; horúmqe ea maximè, qæ vel voluptate alliciunt, vel dolore percellunt, vel cum fastu celebrantur; qàm vilia, qàm contemnenda, qàm sordida, caduca, mortua sint. qinam ii sint, qorum opiniones vocésqe claritatem largiuntur. qid sit ipsum mori; qódqe si qis rem ipsam per se intueatur, cogitationéqe ab illa submo-

θάνατος δέ γε καὶ ζωή, δόξα καὶ ἀδοξία, a πόνος καὶ ἡδονή, πλοῦτος καὶ πενία, b πάντα ταῦτα ἐπίσης συμβαίνει ἀνθρώποις τοῖς τε ἀγαθοῖς καὶ τοῖς κακοῖς c ὅτε καλὰ ὄντα, ὅτε αἰσχρά. ὥστ' οὐ γαθὰ, ὅτε κακά ἐστι.

§. 12. Πῶς d πάντα ταχέως ἐναφανίζεται, τῷ μὲν κόσμῳ αὐτὰ τὰ σώματα, τῷ δ' αἰῶνι αἱ μνῆμαι αὐτῶν; ὁιά ἐστι τὰ αἰσθητὰ πάντα, καὶ μάλιστα τὰ ἡδονῇ δελεάζοντα, ἢ τῷ πόνῳ φοβοῦντα, ἢ c τῷ τύφῳ διαβεβοημένα. πῶς f εὐτελῆ καὶ ἀκαταφρόνητα, καὶ ῥυπαρὰ, καὶ εὐφθαρτα, καὶ g νεκρὰ, νεκρᾶς δυνάμεως ἀφιστάναι. h τί ἐστιν ὅτι ὧν αἱ ὑπολήψεις καὶ αἱ φωναὶ, τὴν εὐδοξίαν i. τί ἐστι τὸ ἀποθανεῖν. καὶ ὅλι ἐάν τις αὐτὸ μόνον εἰδῇ, καὶ k τῷ μερισμῷ τῆς ἐννοίας διαλύσῃ τὸ ἐμφαν-

a L. 6. §. 33; & l. 9. §. 1.
b L. 6. §. 34.
c L. 7. §. 64. l. 8. §. 1. l. 12. §. 23.
d L. 3. §. 10. l. 4. §. 3. 14. 32. 33. l. 5. §. 23. l. 6. §. 36. l. 7. §. 10. 19. l. 8. §. 18. l. 9. §. 29. l. 12. §. 21. 32.
e L. 3. §. 6. l. 6. §. 13.
f L. 4. §. 48. l. 5. §. 10. 12. 33.
g L. 12. §. 33.
h L. 6. §. 59. l. 8. §. 53. l. 9. §. 34. l. 10. §. 13. 19.
i [χαρίζονται. l. ἀφαιροῦνται. Lug. An.

ANNOTATIONES.

tamus animum ad ea qæ æterna sunt; miremur in sublime volitantes rerum omnium formas, Deúmqe inter illa versantem & providentiam, qemadmodum qæ immortalia facère non potuit, qia materia prohibebat, defendat à morte, ac ratione vitium corporis vincat. Et *de benef. l. 2. c. 29. Qicqid nobis negatum est, dari non potuit. — magna accepimus, majora non cepimus.* Vide *suprà ad §. 3.* πρόσισι δὲ καὶ ἀναγκαῖον.

Δόξα καὶ ἀδοξία] *Famam & infamiam in mediis* ponit. Vide *ad l. 4. §. 19.* Stoici ἄτυφόν φασιν εἶναι τὸν σοφόν. ἴσως γὰρ ἔχει πρός τι τὸ ἔνδοξον καὶ ἄδοξον. *Fastus expertem dicunt esse sapientem. Eodem enim modo affectus est & erga gloriam & erga infamiam.* Laërtius *l. 7.* in *Zenone*, & ex Laërtio corrigendus Svidas; qi pro τὸ, τὸν exhibet.

Πόνος καὶ ἡδονή] Gregorius Nyssenus *Orat. catachet. 8. pag. 495. A.* Ἐκεῖνο τῇ φύσει μόνον ἐστιν ἀγαθὸν, ὃ ἡ αἴσθησις οὐκ ἐφάπτεται. καὶ μόνον ἐκεῖνο κακὸν, ἡ τοῦ ἀγαθοῦ ἀλλοτρίωσις. πόνοις δὲ καὶ ἡδοναῖς τὸ καλὸν καὶ τὸ κακὸν κρίνειν, τῆς ἀλόγου φύσεως ἴδιόν ἐστιν. ἐφ' ὧν τοῦ ἀληθῶς καλοῦ ἡ καταλόγησις, διὰ τὸ μὴ μετέχειν αὐτὰ νοῦ καὶ διανοίας, χώραν οὐκ ἔχει. *Illud solum est bonum naturâ, qod sensus non attingit: & solum est illud malum boni abalienatio. Laboribus autem & voluptatibus dijudicare bonum & malum est proprium naturæ rationis expertis, in qibus locum non habet veri boni cogitatio, propterea qòd mente careant & intelligentia.*

Πάντα ταῦτα ἐπίσης συμβαίνει τοῖς τε ἀγαθοῖς καὶ τοῖς κακοῖς] Idem hominum sapientissimus, *Eccles. c. 9. v. 3. Omnia justis & sapientibus, qæ aliis omnibus, contingunt; & unus idemqe est bonis atque malis eventus. Cuivis potest accidere, qod cuiqam potest.* P. Syrus apud Senecam *de tranqill. c. 11. & ad Marc. consol. c. 9.* Seneca ipse *ibid. c. 17. Moveret hoc me, si esset cuiqe pro moribus fortuna, nunqam mala bonos seqerentur. Nunc video exempto discrimine, & eodem modo, malos bonósqe jactari.* Nimirum, ut Hieronymus *adversus Jovin. l. 2. q. 4. In eodem mari navigantibus eadem tranqillitas est, eadem tempestas.* Piè prudentérqe Augustinus *de Civit. Dei lib. 1. cap. 8. Placuit divina providentia præparare in posterum bona justis, qibus non fruentur injusti; & mala impiis, qibus non excruciabuntur boni. illa verò temporalia bona & mala utrisqe voluit esse communia, ut nec bona cupidius appetantur, qæ mali qoqe habere cernuntur; nec malâ turpiter evitentur, qibus & boni plerumque afficiuntur.* qibus gemina ferè habet Gregorius Romanus *pastor. l. 3. c. 1.* Homerus *Odyss. ζ. v. 188.* apud Stobæum *tom. 1. l. 1. tit. 3.* reponendus:

Ζεὺς δ' αὐτὸς νέμει ὄλβον ὀλύμπιος ἀνθρώποισιν
Ἐσθλοῖς, ἠδὲ κακοῖσιν, ὅπως ἐθέλησιν ἑκάστῳ.
Divitias pariter justisqe malisqe supremus
Juppiter ipse sui pro numinis arbitrio dat.

Grotius.

Οὔτ' ἄρ' ἀγαθὰ, οὔτε κακά] Concludit hinc, externa ista nec in *bonorum*, nec in *malorum* numero habenda, qia promiscuè possunt vel *bonis* vel *malis* contingere. Isocrates *ad Demon. §. 32.* Τοιούτῳ κρεῖττον δικαιοσύνη χρημάτων, ὅσῳ ἐκείνην μὲν τοῖς φαύλοις μέτεστι, ταύτης δὲ τοῖς μοχθηροῖς ἀδύνατον μεταλαβεῖν. *Justitia pecuniis eo præstantior est, qòd hæ malis hominibus contingant, illam improbi consèqi nullo modo possunt.* Vult ille bonum istud præstantius esse, Stoici *solum* & *singulare.* Seneca *Epist. 71. Summum bonum est, qod honestum est. & qod magis admireris, unum bonum est, qod honestum est. Cætera falsa & adulterina bona sunt.* qod & latiùs prosequitur *Epist. 76. & 85.* Idem *Epist. 120. Hæc duo (bonum & honestum) apud alios diversa, apud nos tantùm divisa. ista duo qidem facimus, sed ex uno. nihil est bonum, nisi qod honestum est. qod honestum, est utiqe bonum. Bonum putant aliqi esse, qod utile est. itaqe hoc & divitiis, & eqo, & vino, & calceo nomen imponunt: tanta est apud illos vilitas boni, & adeò usqe ad sordida descendit. Nihil nobis bonum videtur, qo qis & malè uti potest. Vides autem divitiis, nobilitate, viribus qàm multi malè utantur.* & *Epist. 117. Id medium atque indifferens* (hoc est, *nec bonum nec malum*) *vocamus, qod tam malo contingere qàm bono potest; tanqam pecunia, forma, nobilitas.* Et *Epist 87. Qod bonum est, bonos facit: fortuita bonum non faciunt. ergò non sunt bona.* qod idem & Cicero *Paradox. 1. Potestne bonum cuiqam malo esse? aut potest qisqam in abundantia bonorum ipse esse non bonus? atqi ista omnia talia videmus, ut etiam improbi habeant, & obsint probis.* Et rursus *ibidem; Verum est ergò. qod contemptissimo contingit, bonum non esse.* E nostris Basilius Cæsar *in Psal. 1. pag. 129. B.* Τοῦτον ὑδὲν ἐστιν ἀγαθὸν τῇ ἑαυτοῦ φύσει, ὃ μόνον καθότι ῥᾳδίαν ἔχει τὴν πρὸς τὰ ἐναντία περιτροπὴν, ἀλλ' ὅτι μηδὲ ἀγαθὸς δύναται τὰς κεκτημένας ἀποτελεῖν. *Illorum nullum ipsâ sui naturâ æstimandum est bonum, non solùm qòd facilem habeant ad contrarium conversionem, sed & qòd ne bonos qidem possessores suos reddere valeant.* Augustinus *concion. solemn. 236. Bona sunt ista, unde facias bene; non qæ te faciant bonum. non qæ bonum faciant, sed unde bonum fiat.* Vide *l. 4. §. 39. & l. 5. §. 10. & l. 8. §. 1.*

§. 12. Πάντα ταχέως ἐναφανίζεται] Ità *l. 4. §. 14.* Ἐναφανισθήσῃ τῷ γενηθέντι. *In id qod produxit te evanesces. & l. 7. §. 10.* Πᾶν τὸ ἔνυλον ἐναφανίζεται τάχιστα τῇ τῶν ὅλων ὑσίᾳ. *Materiale omne in universi substantiam qàm celerrimè evanescit. & l. 9. §. 33.* Πάντα ὅσα ὁρᾷς τάχιστα φθαρήσεται, καὶ οἱ φθειρόμενα αὐτὰ ἐπιδόντες τάχιστα καὶ αὐτοὶ φθαρήσονται. *Corrumpentur brevi qacunqe vides: corrumpentur brevi & qi corrumpi hæc vident.*

Ἡ τῷ τύφῳ διαβεβοημένα] Ità *l. 6. §. 13.* Δεινὸς γὰρ ὁ τύφος παραλογισής. *Gravis enim impostor fastus est.* Vide & *l. 12. §. 24.*

Ὧν αἱ ὑπολῆψεις καὶ αἱ φωναὶ, τὴν εὐδοξίαν] supplendum; παρέχουσι, χαρίζονται, aut aliud ejusmodi. Ista enim malim, qàm cum Annotatore Lugdunensi ἀφαιροῦσι, *auferunt.* nisi si utrumqe, qod & potest, supplere libuerit. Vide *infrà §. 17. & l. 3. §. 4.*

Τὰ ἐμφανταζόμενα αὐτῷ] *qibus, tanqam larvis horrendis, instructa mors imaginationi nostræ semet objicere assolet.* Sensuum prægnans vocabulum. Vide *l. 1. §. 7.* φαντασιοπλήκτως: *cum eo apparatu, eóqe ostentationis studio, ut in stuporem spectantes audientésve conjicias.* Ità Epictetus *Dissert. l. 2. c. 6:* Ποίαν δυσκολίαν ἔχει, τὸ γενόμενον φθαρῆναι; τὸ δὲ φθεῖρον ἡ μάχαιρά ἐστιν, ἢ τροχὸς, ἢ θάλασσα, ἢ κεραμὶς, ἢ τύραννος, τί σοὶ μέλει, ποία ὁδῶν καταβῇς εἰς ᾅδου; ἴσαι πᾶσαι εἰσιν. εἰ δὲ θέλεις ἀκοῦσαι τελληῆ, συντομωτέρα, ἢν πέμπει ὁ τύραννος. ὑδέποτ' ὑδεὶς τύραννος ἓξ μησί τινα ἔσφαξε. πυρετὸς δὲ καὶ ἑπταετῆ πολλάκις. ψόφος ἐστὶ ταῦτα πάντα, καὶ κόμπος κενῶν ὀνομάτων. *Qid in eo est aspernum, ut ortus qi sit idem interest? Id autem qod interimit, aut gladius est, aut rota, aut mare, aut testa, aut tyrannus. Qid tu curas, qâ viâ descendas ad orcum? Omnes viæ pares sunt. Qod si verum audire studes, compendiosior est, qâ te tyrannus mittit. Nunqam ullus tyrannus semestri qenqam jugulavit. Febris autem sæpe totum annum. Strepitus hæc omnia sunt, & jactatio inanium verborum.* qibus gemina habet & *l. 4. c. 7.* Qod autem de morte istic Marcus, de rebus qibusvis externis idem *infrà l. 6. §. 13:* ὥστως δεῖ παρ' ὅλον τὸν βίον ποιεῖν, καὶ ὅπου λίαν ἀξιοπιστόταται πράγματα φαντάζεται, ἀπογυμνοῦν αὐτὰς, καὶ τὴν ἐντέλειαν αὐτῶν καθορᾶν, καὶ τὴν ἱστορίαν, ἐφ' ᾗ σημαίνεται, περιαιρεῖν. *Ad eundem modum per totam vitam agendum est, ut res etiam, qæ comprobatu dignissimæ videbuntur, prorsus denudemus, vilitatémqe earum intueamur, & tollamus eam, qâ evehi solent, narrationis pompam omnem.* Plutarchus *de exil.* τούτων (ὧν ἡ φύσις οὐδὲν ἔχει κακὸν, ἀλλὰ ὅλον καὶ πᾶν τὸ λυπεῖν ἐκ κενῆς δόξης ἀναπέπλασται) δεῖ, καθάπερ τοῖς δεδοικόσι τὰ προσωπεῖα παιδίοις, ἐγγὺς καὶ ὑπὸ χεῖρα ποιοῦντες ἐθίζομεν καταφρονεῖν, ὥστως ἐγγὺς ἁπλωμένης καὶ συνειδούσης τὸν λογισμὸν, τὸ σαθρὸν καὶ τὸ κενὸν καὶ τετραγωδημένον ἀποκαλύπτειν. *Ubi in ipsa re nihil ineset mali, sed omnis dolor inanis opinionis errore conflictus est: ibi qemadmodum larvas pueris metuentibus propius adhibemus retectas, inqe manus tradimus, ut adsuescant contemnere: ita nos qoqe rationis lumine propius admoti*

a L. 4. §. 5. l. 9. §. 3. l. 10. §. 36.
b Infr. §. 17.
c L. 11. §. 23.
d Sup. §. 3.
e Θεὸς ἄνθρωπος Lug. An. L. 12. §. 2.
f π' τ. ὅ.
g ἔχον. Bot.
h διίκηται, vel, διαχέηται p. διάκηται Bot.

φανταζόμενα αὐτῷ, ἀκίνδυνα ἄλλό τι ὑποληψεται αὐτὸ εἶναι ἢ [a] φύσεως ἔργον. [b] φύσεως ὂν ἔργον οὐδὲν [c] παιδίον ἐστί. τοῦτο μέν τοι καὶ μόνον φύσεως ἔργόν ἐστιν, ἀλλὰ καὶ [d] συμφέρον αὐτῇ. πῶς ἅπτεται [e] Θεῷ ἄνθρωπος, καὶ κατὰ τί αὐτοῦ μέρος, καὶ [f] ὅταν πῶς [g] ἔχῃ [h] διακέηται, τὸ τοῦ ἀνθρώπου τοῦτο μόριον.

verit ea omnia, qibus tanqam larvis horrendis inſtructa imaginationi noſtræ ſe objicit, nihil eſſe aliud comperiet qàm opus naturæ. opus autem naturæ ullum qiſqis expaveſcit, puer eſt. verùm enim verò mori non eſt opus tantùm naturæ, ſed qod eidem & conducat, ejuſdem deniqe facultatis fuerit, conſiderare, homo Deum qomodo, & qâ ſui parte contingat; qóqe pacto habitura ſe ſit pars iſta, ubi corpore ſoluta fuerit.

§. 13. Ni-

ANNOTATIONES.

admoto detegemus qicqid præter rem putridum, vanum, & tragicè inflatum nobis objicitur. Seneca *Epiſt.* 24. *Illud ante omnia memento, demere rebus tumultum, ac videre qid in qaqe re ſit: ſcies nihil eſſe in iſtis terribile, niſi ipſum timorem. qod vides accidere pueris, hoc nobis qoqe majusculis pueris evenit. illi qos amant, qibus aſſveverunt, cum qibus ludunt, ſi perſonatos vident, expaveſcunt. Non hominibus tantùm, ſed & rebus perſona demenda eſt, & reddenda facies ſua. Qid mihi gladios & ignes oſtendis, & turbam carnificum circa te frementium? tolle iſtam pompam, ſub qa lates, & ſtultos territas. mors es, qam nuper ſervus meus, qam ancilla contempſit. qid tu rurſus mihi flagella & equleos magno apparatu explicas? qid ſingulis articulis ſingula machinamenta, qibus extorqeantur, aptata, & mille alia inſtrumenta excarnificandi particulatim hominis? pone iſta, qæ nos obſtupefaciunt. jube conticeſcere gemitus, & exclamationes, & vocum inter laceratione eliſarum acerbitatem. nempe dolor eſt, qem podagricus ille contemnit, qem ſtomachicus ille in ipſis deliciis perfert, qem in puerperio puella perpetitur.* Et Epiſt. 14. *Timetur inopia; timentur morbi; timentur qæ per vim potentioris eveniunt. ex his omnibus nihil magis nos concutit, qàm qod ex aliena potentia impendet. magno enim ſtrepitu & tumultu venit. naturalia mala, qæ retuli, inopia atqe morbi, ſilentio ſubeunt, nec oculis, nec auribus qidqam terroris incutiunt. ingens alterius mali pompa eſt: ferrum circa ſe & ignes habet, & catenas, & turbam ferarum, qam in viſcera immittat humana. cogita hoc loco carcerem & cruces, & equleos, & uncum; & adactum per medium hominem, qi per os emergat, ſtipitem; & diſtracta in diverſum actis cruribus membra; illam tunicam alimentis ignium & illitam & intextam; qicqid aliud præter hæc, commenta ſævitiæ eſt. nen eſt itaqe mirum, ſi maximus hujus rei timor eſt, cujus & varietas magna, & apparatus terribilis eſt. nam qemadmodum plus agit tortor, qò plura inſtrumenta doloris expoſuit; ſpecie enim vincuntur. qi patientiâ reſtitiſſent: ità ex his, qæ animos noſtros ſubigunt & domant, plus proficiunt, qæ habent qod oſtendant. illa peſtes non minùs graves ſunt; famem dico & ſitim, & præcordiorum ſuppurationes, & febrem viſcera ipſa torrentem. Sed latent. nihil habent, qod intentent, qod præferant. hæc, ut magna bella, aſpectu paratuqe vicerunt.* Idem *qæſt. nat. c. 59. Contemne mortem, & omnia, qæ ad mortem ducunt contempta ſunt; ſive illa bella ſunt, ſive naufragia, ſev morſus ferarum, ſev ruinarum ſubito lapſu procidentium pondera. numqid amplius facere poſſunt, qàm ut corpus ab anima reſolvant? hæc nulla diligentia vitat, nulla felicitas domat, nulla potentia evincit.* Et *ibid. l. 6. c. 32. Qid ad me qàm ſint magna, qibus pereo? ipſum perire non eſt magnum.* Vide *ad l. 7. §. 68.*

Φύσεως ἔργον] Ità *l. 11. §. 34. φυτικὸν ἔργον. munus naturale. l. 4. §. 5. φύσεως μυστήριον. natura myſterium.* Et *l. 9. §. 3. φυσικὸν ἐνέργημα. opus naturale.* Seneca in *qæſt. natur. l. 6. c. 32. Mors naturæ lex eſt: mors tributum, officiúmqe mortalium.*

Παιδίον ἐστί] Seneca *Epiſt. 110. Talis eſt animorum noſtrorum confuſio, qalis Lucretio viſa eſt.* (*l. 2.*)

Nam veluti pueri trepidant, atqe omnia cæcis
In tenebris metuunt: ità nos in luce timemus
[*Interdum, nihilo qæ ſunt metuenda magis, qàm*
Qæ pueri in tenebris pavitant, finguntqe futura.]

Qid ergò? non omni puero ſtultiores ſumus, qi in luce timemus? & *Epiſt. 36. Deniqe finem faciam ſi hoc unum adjecero, nec infantes,* [fatuos. f.] *nec pueros, nec mente lapſos timere mortem: & eſſe turpiſſimum, ſi eam ſecuritatem nobis ratio non præſtat, ad qam ſtultitia perducit.* Vide eundem ſuprà ex *Epiſt. 24.* & *de Conſtant. c. 4. ad l. 8. §. 48.* Vide & ad *l. 4. §. 3. ὡς ἀπὸ.* Epictetus *Diſſert. l. 3. c. 24. Πρὸς ταῦτα ὑπὸ Διὸς εἰς τὴν πόλιν ταύτην εἰσηγμένῳ, καὶ ἤδη τῶν ἀνδρὸς ἔργων ὀφείλων ἅπτεσθαι, τίθας ἐπιποθεῖς καὶ μάμμην, καὶ κάμπτει σε καὶ ἀποθηλύνει κλαίουσα γύναια μοιρά; ὅτως οὐδέποτε παύσῃ παιδίον ὢν νήπιον; οὐκ οἶδ' ὅτι ὁ τὰ παιδία ποιῶν, ὅσῳ πρεσβύτερος, τοσούτῳ γελοιότερος; Ad hæc munera a Diis in urbem hanc introductus, cùm jam virilia munera tibi obeunda eſſent, tu nutrices & mammas deſideras, téqe inflectunt & effæminant ſtulta mulierculæ ploratu ſuo? Ità nunqam deſinens infans eſſe, qò natu major, eò magis ridiculus fies.* Vide *l. 11. §. 23.* Idem *ibidem c. 19. Ὅτως καὶ αὐξηθέντες φαινόμεθα παιδία. παῖς γὰρ ἐν μουσικοῖς, ὁ ἄμουσος. ἐν γεγραμματικοῖς, ὁ ἀγράμματος. ἐν βίῳ, ὁ ἀπαίδευτος. Sic adulti etiam pro pueris nos gerimus. Puer enim in Muſica eſt homo amuſus, in re literaria homo illiteratus, in vita homo ineruditus.*

A Καὶ συμφέρον αὐτῇ] qia ſcilicet rerum natura rerum mutationibus iſtis conſtat; ut *ſuprà §. 3.* Et ſicut Muſa rhetor, referente M. Seneca *præfat. controv. l. 5.* de nobis, *Mortibus vivimus*; ità mortibus mundus renovatur vigétqe, utì noſter *lib. 6. §. 25.*

Πῶς ἅπτεται Θεοῦ ἄνθρωπος, καὶ κατά τι αὐτοῦ μέρος] Pendent à ſuperioribus iſta; ut novam iſtinc ſectiunculam ordiri nevtiqam ſit conſentaneum. Hæc enim qæ ſequntur, ex eorum ſunt numero, qæ Marcus nobis diligentiùs conſideranda in periocha iſta proponit: qâ nimirum parte homo Deum attingat, &c. neqe enim opus eſt, ut receptam cum Annota-
B tore Lugdunenſi lectionem ſolicitemus, & ἀντισφοιζεις legamus, Θεὸς ἀνθρώπῳ. qanqam & Marcus *l. 12. §. 2.* de Deo, *μόνῳ τῷ ἑαυτοῦ νοερῷ μόνῳ ἅπτεται τῶν ἐξ ἑαυτοῦ, Solâ enim mente ſuâ attingit illas à ſeſe,* &c. Plutarchus *Num.* pag. 65. C. *οὐκ ἐφάπτεσθαι θεοῦ δύνατον ἄλλως ἢ νοήσει. Non aliter aſpirari ad Deum qàm mente poſſe.* Dionyſius *ὑποζολιμαῖος de divin. nomin. c. 1. §. 1. Τοῖς ἀφθέγκτοις καὶ ἀγνώστοις ἀφθέγκτως καὶ ἀγνώστως συναπτόμεθα, καθὰ τὴν κρείττονα τῆς καθ' ἡμᾶς λογικῆς καὶ νοερᾶς δυνάμεως καὶ ἐνεργείας ἕνωσιν. Rebus ineffabilibus & ignotis modo ineffabili ignotóqe conjungimur, ſecundùm eam unionem, qa vim omnem ac potentiam noſtræ aut*
C *ratiocinationis aut intellectionis excedit.* Epictetus *Diſſert. l. 1. c. 3. Δύο ταῦτα ἐν τῇ γενέσει ἡμῶν ἐγκαταμίγηται; τὸ σῶμα μὲν, κοινὸν πρὸς τὰ ζῶα, ὁ λόγος δὲ καὶ ἡ γνώμη, κοινὸν πρὸς τοὺς θεούς. Duo hæc in ortu noſtro permixta ſunt, corpus commune cum cæteris animantibus, ratio & mens cum Diis.* De anima rationali Galenus in *hortator. c. 2.* Ὦ, *μόνῳ τῶν ἐν ἡμῖν κοινωνούμενον θεοῖς. Qod cum diis unicum nobis ineſt commune.* Et *ibidem c. 9. Τὸ δὴ τῶν ἀνθρώπων γένος, ὦ παῖδες, ἐπικοινωνεῖ θεοῖς τε καὶ τοῖς ἀλόγοις ζῴοις; τοῖς μὲν καθόσον λογικόν ἐστι, τοῖς δὲ καθόσον θνητόν. βέλτιον οὖν ἐστὶ τὰς πρὸς τὰ κρείττονα κοινωνίας αἱρεῖσθαι μᾶλλον, ἐπιμελήσεσθαι παιδείας. ἧς τυχόντες, τὸ μέγιστον τῶν ἀγαθῶν ἕξομεν. Sanè hominum genus, ô pueri, cum*
D *diis & brutis animalibus communem habet naturam, cum illis qidem, qatenus rationale exiſtit; cum his verò, qatenus mortale. Satius igitur eſt cum ſuperioribus ſocietatem ſenſu percipientes diſciplinas ſtudio & curâ proſeqi, qas conſequi, bonorum maximum adepti fuerimus.* Porphyrius apud Euſebium *præparat. Evangel. l. 3. c. 10. Ψυχὴ μὲν οὖν λογικὴ καὶ ἀθάνατος, καὶ νῷ ἀπαθὴς ἐν ἀνθρώπῳ φύσει, ἣν μοὶ δοκεῖ λέγεσθαι εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἀποσώζειν θεοῦ, καθόσον ἄϋλος καὶ ἀσώματος, νοερά τε καὶ λογικὴ τὴν οὐσίαν συνέστηκεν, ἀρετῆς ὅσα καὶ σοφίας δεκτική. Ac mihi qidem meritò dici videatur, animum illum rationis immortalitatisqe participem, ac mentem eam, qa*
E *hominis in natura pati nihil poſſit, divinam imaginem ſimilitudinémqe retinere, qatenus uterqe ab omni corporis & materiæ concretione ſejunctus, naturam eſſentiámqe ſortitus eſt planè ſpiritualem ac ratione conſtantem, qaqe virtutem poſſit ſapientiámqe ſuſcipere.* Feſtivè Clemens *Strom. l. 4. pag. 477. D.* de homine; Ἔοικεν δ' οἶμαι, Κενταύρῳ Θετταλικῷ πλάσματι, ἐκ λογικοῦ καὶ ἀλόγου συγκίμενος, ψυχῆς καὶ σώματος. ἀλλὰ τὸ μὲν σῶμα, γῆν τε ἐργάζεται, καὶ σπεύδει εἰς γῆν. τίταλος δὲ ἡ ψυχὴ πρὸς τὸν Θεὸν, ἥ γε διὰ τῆς φιλοσοφίας τῆς ἀληθοῦς παιδευομένη. *Videtur autem, ut opinor, eſſe ſimilis Centauro, figmento Theſſalico, ut ſit compoſitus ex parte rationis parti-*
F *cipe, & experte rationis, animâ & corpore. Sed corpus qidem & terram operatur, & tendit ad terram: anima autem ad Deum extollitur, qa qidem per veram eruditam philoſophiam.*

Καὶ ὅταν πῶς ἔχῃ διακέηται] Xylander *præterea qomodo afficitur eo tactu pars illa.* Verùm verſionis rationem nullam dat, unde, qid legerit ariolemur. Mericus Caſavbonus legit διαχέηται. vertítqe, *qomodo pars ea afficitur, qando diffundi videtur.* addit & conjecturam alteram, legi poſſe, ὅταν πῶς ἔχει ἢ διάκειται, ut poſterius vocabulum ſit prioris ἐξηγητικὸν, vel à Marco ipſo, vel à gloſſematario aliqo. D. Bootius
G ὅταν πῶς ἔχον διάκειται. *qomodo ſe habeant & afficiatur pars iſta.* Ego malim, tranſpoſitis vocibus locísque ſuis redditis, qò ſenſus conſtet, καὶ πῶς ἔχῃ ὅταν διίκηται, *qomodo ſe habeat anima, ubi permeaverit, ſive pertigerit*; ad Deum ipſum nimirum, vel ad locum eum, qicunqe ille tandem fuerit, ſibi divinitùs deſtinatum, poſtqam à corpore ſejuncta fuerit; εἰς τὸν οἰκεῖον ἱδρυθεῖσα τόπον, utì Æſchines in *Axiocho.* vel etiam cum Merico, ὅταν διαχέηται, ſed ſenſu diverſo; *ubi diffuſa & diſſipata fuerit*, corporis nimirum compage ſolutâ. Mar-
H cus lucem præfert, qi *l. 4. §. 21.* ἐπὶ ποσὸν συμμείνασαι μεταβάλλει καὶ χέονται. *Ubi aliqandiu ibi perſtiterint, mutantur & funduntur.* Seneca *Epiſt. 88. Innumerabiles ſunt qæſtiones*

§. 13. Nihil homine illo miserius est, qi omnia undiqe pervagatur, & cùm ea qæ subter terram sunt, qod ille ait, scrutatur, tum qæ in animis alienis, conjecturâ nititur indagare; nec intelligit interim sufficere sibi, ut cum eo, qem intra se gerit, genio versetur, eúmqe legitimè colat. colet avtem, si affectibus immunem custodierit, & temeritate alienum, nec offensum re aliqâ, qam vel Dii vel homines egerint. qæ enim Dii agunt, virtutis nomine, veneranda; qæ homines, cognationis ratione, sunt amica; sed & modo

§. 13. Οὐδὲν ἀθλιώτερον τῶ πάντα κύκλῳ ὀκ-
ϖεδιορχομένῳ, κ᾽ [a] τὰ νέρθεν γᾶς φησιν, ἐρευνῶν-
τ᾽, κ᾽ [b] τὰ ὲν ταῖς ψυχαῖς τῶν πλησίον Δι᾽ τεκ-
μάρσεως ζητοῦντ᾽, μὴ αἰσθομένῳ ὅ, ὅτι ἀρκεῖ ϖρὸς
μόνῳ [c] τῶ ἔνδον ἑαυτῶ δαίμονι εἶναι, κ᾽ τοῦτον γνη-
σίως ϑεραπεύειν. ϑεραπεία δὲ αὐτῶ [d] καθαρὸν πά-
θος Δι᾽τηρεῖν, κ᾽ εἰκαιότητ᾽, κ᾽ δυσαρεσήσεως τῆς
ϖρὸς τὰ ὀκ [e] ϑεῶν κ᾽ ἀνθρώπων γινόμενα. τὰ μὲν γὰρ
ὀκ ϑεῶν ἀδίσιμα δι᾽ αἱρετώ. τὰ δὲ ἐξ ἀνθρώπων
[f] φίλα Δι᾽ συγγένειαν. ἔστι δὲ ὅτε κ᾽ [g] τρόπον
τινα

[a] Pindarus apud Platon. Theætet. *L.* 11. §. 1.
[b] Sup. § 8.
[c] Infr. §. 17. *L.* 3. §. 3. 5. 7. 16 *l.* 5. §. 27. *l.* 12. §. 26.
[d] [τοῦτον] *n.* Svid. Sup. §. 5. Inf. §. 16.
[e] ϑεῶν Svid.
[f] Sup. §. 1. *l.* 3. §. 4.
[g] *L.* 7. §. 16.

ANNOTATIONES.

stiones de animo. unde sit; qalis sit; qando esse incipiat; qàm diu sit; an aliunde aliò transeat, & domicilium mutet, ad alias animalium formas aliásqe conjectus: annon amplius qàm semel serviat, & emissus vagetur in toto: utrùm corpus sit, annon sit; qid sit facturus, cùm per nos aliqid facere desierit: qomodo libertate suâ usurus, cùm ex hac effugerit cavea: an oblivisctatur priorum, & illic nósse se incipiat, cùm de corpore abductus in sublime secesserit. Varias avtem hac in parte Stoicorum sententias (neqe enim satis ipsis inter se convenisse videtur) apud Lipsium legas licet, *Physiolog. Stoic. l.* 3. *cap.* 14. Ambiguè noster ubiqe ferè. Sed & Seneca, & Socrates ipse; utì ostendemus ad *lib.* 4. §. 16. Salmasius interim titulum fuisse ista suspicatur tractatùs alicujus, qi jam perierit, insequentis.

§. 13. Καὶ τὰ νέρθεν γᾶς, φησὶν, ἐρευνῶν᾽] Pindari verba sunt, à Socrate in Platonis *Theæteto* de genuino philosopho usurpata, cujus verba *infrà ad l.* 11. §. 1. sunt exhibenda. Usurpárunt & post Socratem ex Platone Porphyrius *de abstin. animal. l.* 1. Galenus *hortator. ad artes c.* 1. Clemens Alexandrinus *Strom. l.* 5. Et ex Clemente Evsebius *præpar. Evang. l.* 13. *c.* 13. Theodoretus *therap. l.* 12. Verùm aliter illi omnes qàm noster istic; qi non virtuti, sed vitio dat, qòd istorum curiosi homines, vitæ mentisqe suæ inspiciendi ac discutiendi negligentiores existant. Pari ferè modo artes illas, qæ *liberales* vulgò dicuntur, exagitat Seneca *Epist.* 88. *Metiri me geometres docet latifundia. potius doceat, qomodo metuar, qantum homini sit satis. Numerare docet me Arithmetica, & avaritiæ commodare digitos. potius doceat, nihil ad rem pertinere istas computationes: non esse feliciorem, cujus patrimonium tabularios lassat: imò qàm supervacua possideat, qi infelicissimus futurus est, si qantum habeat, per se computare cogatur. Qid mihi prodest scire agellum in partes dividere, si nescio cum fratre dividere? qid prodest colligere subtiliter pedes jugeri, & comprehendere etiam siqid decempedam effugit, si tristem me facit vicinus potens, & aliqid ex meo abradens? Doces me, qomodo nihil perdam ex finibus meis? at ego discere volo, qomodo totus hilaris amittam.* Et reverâ, ut Avgustinus *Confess. l.* 5. *c.* 4. leviusculè inflexus. *Dubitare stultum est, qin fidelis homo, qamvis nec saltem septentrionis gyros noverit, melior sit, qàm mensor cæli, & numerator sydcrum, & pensor elementorum, & negligens sui.* cùm ille, *tui*, dixerit, Deum allocutus.

Τὰ ἐν ταῖς ἀϖὸν πλησίον ψυχαῖς διὰ τεκμάρσεως ζητοῦντ᾽] Vel physiognomonas notat, qi ex indiciis externis de aliorum ingeniis conjecturam facere profitentur: vel innatum illud generi humano vitium perstringit, qo in alienos affectus cordisqe recessus intimos induere sese plerique gestiunt; *curiosum genus ad cognoscendam vitam alienam, desidiosum ad corrigendam suam*, ut scitè Avgustinus *confess. l.* 10. *c.* 2.

Πρὸς μόνῳ τῶ ἔνδον] Opportunum itaqe hîc monitum illud Homericum *Odyss. δ. v.* 392.

Ὅτῳ τοι ἐν μεγάροισι, κακὸν᾽ ἀγαθόν τε τέτυκται.
Qodcunqe tibi in domibus malúmqe bonúmqe accidisset.

qem versum Socrates pro omnibus semper rebus sibi cordi esse dicebat, ut Gellius scripsit *noct. Attic. l.* 4. *c.* 6. eidémqe in ore crebrum fuisse, tradidit Demetrius Byzantius, utì Laërtius *l.* 2. qò à naturæ rerum aliarum physicâ speculatione abduceret homines ad ethicæ sive moralis philosophiæ studium, qâ animum cujusqe proprium discutiendi, dignoscendi, corrigendi, perpoliendi, modus methodúsqe commonstratur. qin & eo fine usurpatum, à Diogene, prodit Diocles apud Laërtium *l.* 6. in *Menedem. Cynic.* ab Aristippo, Evsebius *præpar. Evang. l.* 1. *c.* 5. Lavdant & Plutarchus in *præcept. Salub.* & *de Commun. notit. c.* 10. Sextus Empiricus *de philosoph. l.* 1. *c.* 1. & *l.* 10. *c.* 1. Dio Prusæus *Orat.* 40. Optimè Plutarchus *de Curios. pag.* 515. *D.*

Τί τ᾽ ἀλλότριον, ἄνθρωϖε βασκαινόταλε;
Κακὸν ὀξυδερκὴς, τὸ δ᾽ ἴδιον ϖαραδλέϖεις;
μετάθες ἔξωθεν, καὶ μετάστρεψον ὄσσε τὴν ϖολυϖραγμοσύνην.
Aliena qorsum acutè pervides mala,
In propriis cæcus: hominum invidissime?
transfer extrinsecus, & intrò converte curiositatem.

Τῷ ἔνδον ἑαυτῶ δαίμονι] *Mentem* cujusqe nunc *damonem*, nunc & *Deum* dicit. Sic *l.* 3. §. 3. Τὸ μὲν γὰρ νῶς καὶ δαίμων. *Cum alter mens & genius.* & §. 16. τὸν ἔνδον ἐν τῷ στήθει ἱδρυμένον δαίμονα. *Genium* verò *intra se in pectore situm.* & *l.* 5. §. 27. ὁ δαίμων, ὃν ἑκάστῳ ϖροσάτην καὶ ἡγεμόνα ὁ Ζεὺς ἔδω-

A κεν. *Genius, qem cuiqe Jupiter attribuit, præsidem ducémqe eidem futurum.* & *ibidem* §. 10. τὸν ἐμὸν ϑεὸν καὶ δαίμονα. *deum meum & genium.* & *l.* 3. §. 5. ὁ ἔν σοι ϑεός. *Qi in te residet deus.* Plato in *Timæo pag.* 1087. *C.* Τὸ δὲ δὴ ϖερὶ τὸ κυριωτάτω ϖαρ᾽ ἡμῖν ψυχῆς εἶδος διανοεῖσθαι δεῖ τῇ δὲ, ὡς ἄρα αὐτὸ δαίμονα ϑεὸς ἑκάστῳ δέδωκε τοῦτο. ὃ δὴ φαμὲν οἰκεῖν μὲν ἡμῶν ἐκ᾽ ἄκρῳ τῷ σώματι, ϖρὸς δὲ τὴν ἐν οὐρανῷ συγγένειαν ἀϖὸ γῆς ἡμᾶς αἴρειν, ὡς ὄντας φυτὸν, ὐκ ἔγγειον, ἀλλ᾽ οὐράνιον. *De præstantissima igitur animæ nostræ specie ita est sentiendum. Nempe hanc Deus ut dæmonem nostrum cuiqe tribuit: hanc in summa corporis arce sedem habere dicimus, atqe ad cæli cognationem à terra nos tollere, tanqam animalia cælesti potius qàm terreno semine natum.*

Καὶ τοῦτον γνησίως ϑεραπεύειν] Plato *Timæo* post superiora illa *D.* Τὸν δὲ ἀεὶ ϑεραπεύοντα τὸ ϑεῖον, ἔχοντά τε αὐτὸν εὖ μάλα κεκοσμημένον τὸν δαίμονα ξύνοικον ἐν αὐτῷ, διαφερόντως εὐδαίμονα εἶναι. ϑεραπεία δὲ δὴ ϖάντη ϖαντὸς μία, τὰς οἰκείας ἑκάστῳ τροφὰς καὶ κινήσεις, ἀϖοδιδόναι. τῷ δ᾽ ἐν ἡμῖν ϑείῳ ξυγγενεῖς εἰσὶ κινήσεις, αἱ τῷ ϖαντὸς διανοήσεις καὶ ϖεριφοραί. *Cùm semper divinum colat, ipsúmqe familiarem dæmonem in se habeat ornatissimum, præcipuè beatum foré. Cultura avtem cujusqe omnino una est, proprium cuiqe pabulum motúmqe tribuere. Ei verò qod in nobis divinum est, motus cognati sunt, universi ipsius cognationes atqe circuitus.* Apulejus *de Socrat. gen. Si qotidiana eorum ara dispungas, invenies in rationibus multa prodigè profusa, & in semet nihil, in sui, dico, dæmonis cultum.* Et Seneca *Epist.* 41. *Sacer intra nos spiritus sedet, malorum bonorúmqe nostrorum observator & custos. hic prout à nobis tractatus est, ità nos ipse tractat.*

Καθαρὸν πάθος] τοῦτον κ. τ. Svidas in Εἰκαῖον. qi & mox ϑεῦ pro ϑεῶν. Affectus avtem Stoicos prorsùs sustulisse, nulli non notum.

Καὶ εἰκαιότητ᾽] Εἰκαῖον, μάταιον, ἀνωφελές. Svidas adductis Marci verbis hisce.

Φίλα διὰ συγγένειαν] Eam nimirum, de qa *superiùs* §. 1. Sed & *l.* 9. §. 27. φύσει γὰρ φίλοι. *Naturâ amici.* Et *l.* 11. §. 8. φύσει συγγενῆ καὶ φίλον. *Naturâ cognatum sibi & amicum.*

Τρόπον τινα ἐλεεινά] Ità *l.* 7. §. 26. *Ubi qis in te peccaverit, cogita statim apud te, qid illud fuerit, qod bonum malúmve ratus, id culpæ admiserit: τοῦτο γὰρ ἰδὼν ἐλεήσεις αὐτόν. hoc enim perspecto, misereberis hominis,* qòd tali nimirum opinione imbutus sit. Et sunt reverâ improbi homines ὀικτρὸν μᾶλλον ἢ φθόνου ἄξιοι, (contrà qàm de rebus suis Andocides *Orat. de reditu.*) *miseratione potius qàm indignatione digni. Nam sicuti corporum langvor, ità vitiositas qidam est qasi morbus animorum. cùm itaqe ægros corpore minimè dignos odio, sed potius miseratione judicemus, multò magis non insequendi, sed miserandi sunt, qorum mentes omni langvore atrocior urget improbitas.* Boethius *Consol. phil. l.* 4. *c.* 4. Et Hilarius *in Psal.* 118. §. 7. *Sanctus qisqe cùm caditur, non humilitatis suæ qi casus est, sed insolentiæ ejus qi cadit, miseretur: ut à vesano filio pater, ut ab amente ægroto medicus contumeliam passus, dolorem, non ex eo qod perpessus fuerit, sentit; sed ob id, qod ille qem sanum esse cuperet, injuriam sibi vesanus intulerit.* Libanius itidem *Orat.* 12. *pag.* 390. *D.* Τὸν ϖαραφρονοῦντα ἄνθρωϖον, ὃ κολάζειν νόμ᾽, ἀλλ᾽ ἐλεεῖν, καὶ ϖειρᾶσθαι τέχνῃ τῇ τῶν ἰατρῶν ὑϖανθρώϖων. ὠδὲς δὲ τύϖτει τὸν μανέντα, ὠδὲ ἔγκλημα ϖοιεῖται᾽, τὴν νόσον κατηγορεῖ. *Despiens lege non punitur, qin mos est illius misereri, & medicorum arte tentare ei mederi. Sed furentem nemo percutit, neqe crimine morbi objecto, morbum accusat.* Stoicis avtem improbi omnes amentes habentur. Ità Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 18. Πεπλάνηται ϖερὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν. χαλεϖαίνειν ὧν δεῖ αὐτοῖς, ἢ ἐλεεῖν αὐτούς; *Errant in judicio bonarum vel malarum rerum. Utrum igitur indignationem potius an commiserationem merentur.* qasi diceret, istud potiùs. Et Marcus *l.* 7. §. 25. δεῖ ὖν συγγινώσκειν. *ignoscere oportet.* Sed & *l.* 1. §. 15. τὸ συγγνωμονικὸν, à Maximo, qi & Stoicus ipse, didicisse se profitetur. Verùm cavtè istic & cum restrictione aliqa, τρόπον τινα ἐλεεινὰ, id est, *modo qodam miseranda* dixit; nè in dogma Stoicum peccare videatur, qod statuit ἔλεος εἶναι ϖάθος, καὶ συνολὴν ἄλογον, *misericordiam esse ægritudinem sive perturbationem, contractionémqe animi, à ratione alienam.* itaqe τὸν σοφὸν ἐλεήμονας μὴ εἶναι. *Sapientes non esse misericordes.* Laërtius *lib.* 7. in *Zenone.* de qo & Lactantius *instit. lib.* 3. *c.* 22. *Illud satis est ad coarguendum hominis errorem,*

a Sup. §. 1. πνα ἐλεεινὰ, a δι' ἄγνοιαν ἀγαθῶν καὶ κακῶν, οὐκ
b L. 4. §. 29. ἐλάττων b ἡ πάρωσις αὕτη τῆς στερρότητος ἢ ἀμφιβλή-
c μίλαινα. στρου τὸ λευκὸν καὶ c μέλαινα.

qodam miseranda qandoqe, ob bonorum malorúmqe ignorationem. nec sanè defectus hic minor est illo, qi alba & nigra internoscere prohibet.

§. 14.

ANNOTATIONES.

rem, qòd inter vitia & morbos misericordiam ponit. Cicero Orat. pro Muren. ex Zenonis sententia; cujus inventorum amuli sint Stoici, Neminem misericordem esse, nisi stultum & levem. cùm Plato & Aristoteles contrà docuerint, Viri boni esse misereri. Qin & Evripides contrà prorsus qàm Stoici, in Antiopa apud Stobæum tom. 2. tit. 3.

Ἔνεστι δ' οἰκτῷ, ἁμαθία μὲν ἡδαμῶ,
Σοφοῖσι δ' ἀνδρῶν. καὶ γὰρ οὐκ αἰζήμιον
Γνώμην ἐνεῖναι τοῖς σοφοῖς λίαν σοφόν.
Non imperiti motus est misereſcere,
Sed est viri sapientis, noxaqe imminet,
Cùm sapere sese qi putant, sapiunt nimis.

Et Senarius Græcus,

Ἀνδρὸς πονηροῦ σπλάγχνον οὐ μαλάσσεται.
Misereſcere haud scit impii cordis rigor.

Nec incelebre, avt insçitum, Phocionis illud apud eundem, tit. 1. Οὐκ ἐξ ἱεροῦ βωμὸν, ἔτι ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἀφαιρεῖσθαι τὸν ἔλεον. Nec è templo aram; (ad qam miseris & vexatis receptus sit;) nec ex vita humana tollendam misericordiam. Istâ siqidem sublatâ, qod Plinius l. 7. c. 19. Exit hic animi tenor aliqando in rigorem qendam torvitatémqe naturæ duram & inflexibilem, affectúsqe humanos admit. Verùm Stoicorum dogma istud Seneca clarissimè explicat, de clement. l. 2. c. 4. 5. Misericordiam pleriqe ut virtutem laudant, & bonum hominem vocant misericordem: hæc avtem vitium animi est. Est enim vitium pusilli animi, ad speciem alienorum malorum succidentis. itaqe pessimo cuiqe familiarissima est. Et mox: Misericordia est ægritudo, ob alienarum miseriarum speciem. ægritudo avtem in sapientem virum non cadit. Denique c. 6. Misericordia est animorum, nimis miseria faventium: qam si qis à sapiente exigit, propè est, ut lamentationem exigat, & in alienis funeribus gemitus. Porrò ista, qia durius asperiúsqe dicta videri poterant, mitigare conatur idem ibidem, ubi subjicit, c. 5. & 6. Sapiens ergò non miseretur; qia & sine miseria animi non fit. Cæterùm omnia, qa qi miserentur, dolentes facerent, hic libens & alacri vultu faciet. Succurret alienis lacrymis, non accedet: dabit manum naufrago, exuli hospitium, egenti stipem: donabit lacrymis maternis filium, & catenas solvi jubebit, & ludo eximet; & cadaver etiam noxium sepeliet. at faciet ista tranquillâ mente, vultu suo. Ergò non miserebitur sapiens, sed succurret, sed proderit, in commune auxilium natus ac publicum bonum, &c. Itaqe Plutarchus de tranqill. p. 468. D. Ἔνιοι τῶν φιλοσόφων καὶ τὸν ἔλεον ψέγουσι πρὸς ἀτυχοῦντας ἀνθρώπους γινόμενον, ὡς καλῆ τῇ βοηθεῖν, ἀ συναλγεῖν καὶ συνεπιδιδόναι τοῖς πλησίον ὄντος. ὁ δὲ μεῖζόν ἐστι, ὑδὲ αὐτῶν ἁμαρτανόντων καὶ διακειμένων φαύλως τὸ ἦθος αἰσθανομένους ἀθυμεῖν καὶ δυσφορεῖν ἐᾶσιν, ἀλλὰ θεραπεύειν ἄνευ λύπης τὴν κακίαν. Philosophorum nonnulli misericordiam, qà afficimur ob aliorum calamitates vituperant: qòd debere nos opitulari aliis, non una dolere & animum demittere statuant: & qando, qod sane majus est, delicta nostra avt morbos animi ubi sentimus, non sinunt mœstos esse & ægre ferre, sed absqe dolore mederi vitio jubent. Scilicet talem volunt esse sapientis affectum, qalem nostri misericordiam divinam prædicant. Qi, ut avtor libri de patient. sub Augustini nomine, sive Hugo is de S°. Victore, sive alius qis est, c. 1. Zelat sine aliqa molestia, iraſcitur sine aliqa perturbatione, miseretur sine aliqo dolore, patiens est sine ulla passione. Si, tanqam nostra, illa cogitamus, in illo nulla sunt. Videatur Anselmus prosolog. c. 8. & Thomas Aqinas summ. l. 1. q. 21. a. 3. Qin & Augvstinus ipse de morib. Eccles. Cathol. l. 1. c. 27. Qare illa omnia, qibus hujuscemodi malis incommodisve resistitur, qi officiosè atqe humaniter prabent, misericordes vocantur, etiamsi sapientes usqe adeò sint, ut jam nullo animi dolore turbentur. nam qis ignoret ex eo appellatam esse misericordiam, qòd miserum cor faciat condolentis alieno malo? Qanqam reverâ misericordia potiùs dicta, qòd cordi sit aliena miseria. Zanchius de natur. Dei, l. 4. c. 4. q. 1. Verùm pergit Avgustinus. Et qis non concedat ab omni miseria liberum esse debere sapientem, cùm subvenit inopi, cùm vestit nudum, cùm peregrinum tecto excipit, cùm oppressum liberat, cùm denique humanitatem suam usqe ad sepulturam porrigit mortuorum? etiamsi id faciat mente tranquillâ, nullis aculeis doloris instinctus, sed adductus officio bonitatis, misericors tamen vocandus est. huic enim nihil obest nomen, cùm absit miseria. Verùm & ea Græco vocabulo abest. qod & Zanchius observavit. itaqe de nomine tantùm controversia est. Veruntamen mox Stoicos obliqè perstringens, qibuscum tamen de re ipsa consentire planè videtur; Stulti verò, inqit, cùm misericordiam qasi vitium devitant, qia officio satis moveri nequeunt, si nec perturbatione commoventur, congelascunt potius rigore inhumanitatis, qàm rationis tranquillitate serenantur. Itaqe multò prudentius Deus etiam ipse misericors dicitur: qi qemadmodum dicatur, restat intelligere iis, qi sese idoneos religione studioqe præstiterint. Vides, utì Senecæ gemina ferè, qoad sensum, loqatur; de vocabuli usu duntaxat Senecæ nevtiqam concedens. Nam qod retract. l. 1. c. 7. de sapientibus qod hic dictum est, non sic accipiendum

A monet, qasi defuerit, in hac vita esse tales sapientes, qandoqidem non, cùm sint; sed etiamsi sint, dixerit. Nec hoc à Stoico dogmate abhorrere prorsus videtur, qi, qis sapiens sit, avt fuerit, inqit Cicero Academ. l. 4. nec ipsi solent dicere. qiqe sapientem, vel sapientis ideam potiùs, talem nobis delineant, qalem nemo mortalis est unqam consecutus, ut idem de amicit. Ἐγὼ γὰρ οἶμαι ἡδαμῶ γῆς, ἐδὲ γέγονεν, ut Plutarchus de Stoic. contradict. c. 13. Qanqam avdentiùs Seneca de sapient. constant. c. 7. Non est, qod dicas, ità ut solet, hunc sapientem nostrum nusqam invenire. non fingimus istud humani ingenii vanum decus, nec ingentem imaginem falsa virtutis concepimus, sed qalem confirmamus, exhibuimus & exhibemus. Non te certè, B Seneca; qod & ipse alibi fateris. Ad veritatem propiùs accessere illi, qi (Stobæo referente collectan. tom. 1. l. 2. tit. 4. §. 8.) κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους σοφόν τινα γεγονέναι νομίζουσι. hoc est, primis temporibus, ante lapsùm nimirum primævum, sapientem existimant qendam extitisse. Verùm hæc utcunqe se habeant, patet hinc interim, cur noster istic oratione suspensâ usus, τρόπον τινα, non ἁπλῶς, ἐλεεινὸν dixerit.

Δι' ἄγνοιαν] Vide supr. §. 1. & l. 11. §. 18. Polybius hist. 12. 5. Δεῖ τοῖς μὲν καθ' ἄγνοιαν παραπίπτουσι, διδόναι συγγνώμην. τοῖς δὲ κατὰ προαίρεσιν, ἀπαλλάττεσθαι ἔχειν. Oportet veniam dare C illis, qi per ignorationem à veritate aberrarent; ab iis verò, qi voluntate & certo proposito, capitali odio dissidere. Sic Persius Sat. 3.

— caret culpâ, nescit qid perdat. —

Verùm in istis distinctiones qasdam adhibet Aristoteles Ethic. l. 3. c. 2. primò siqidem distingvit περὶ τῆς ἀγνοίας. Ἀγνοεῖ μὲν ὃν πᾶς ὁ μοχθηρὸς, ἃ δεῖ πράττειν, καὶ ὧν δὴ ἀφεκτέον. καὶ διὰ τὴν τοιαύτην ἁμαρτίαν ἄδικοι καὶ ὅλως κακοὶ γίνονται. τὸ δὲ ἀκούσιον βούλεται ἁγνοεῖσθαι, ὡς οὐ τις ἀγνοεῖ τὸ συμφέρον. ἡ γὰρ ἐν τῇ προαιρέσει ἄγνοια, αἰτία τῦ ἀκουσίου, ἀλλὰ τῆς μοχθηρίας. ὥδ' ἡ καθόλου. ψέγονται γὰρ διά γε ταύτην. ἀλλ' ἡ καθ' ἕκαστα, ἐν οἷς καὶ περὶ ἃ ἡ πρᾶξις. ἐν τούτοις γὰρ καὶ ἔλεος καὶ συγγνώμη. ὁ γὰρ τούτων τι ἀγνοῶν, ἀκουσίως πράττει. Unusqisqe igitur pravus qid agendum, à qibusqe abstinendum sit, ignorat: ob hujuscemodi errorem injusti & omnino mali homines efficiuntur. Invitus igitur dici debet, non si qis ignorat id qod conducit: non enim ignoratio, qa in electione consistit, invisi est causa, sed pravitatis: neqe ea qa est universalis, qippe qum ob eam homines vituperentur, sed ea, qa circa particularia versatur, in qibus & circa qa actio existit: in his enim & misericordia & venia locum habet. Secundò distingvit inter τὸ δι' ἄγνοιαν, καὶ τὸ ἀγνοοῦντα πράττειν. Ἕτερον δή, inqit, ἔοικε καὶ τὸ δι' ἄγνοιαν πράττειν, τῦ ἀγνοοῦντα πράττειν. ὁ γὰρ μεθύων ἢ ὀργιζόμενος, ὡ δοκεῖ δι' ἄγνοιαν πράττειν, ἀλλὰ διά τι τῶν εἰρημένων. ὡς εἰδὼς δὲ, ἀλλ' ἀγνοῶν. Diversum quoqe est ex ignoratione & ignorantem agere: qi enim vel ebrius est, vel iratus, non videtur ex ignoratione agere, sed ob aliud qippiam ex iis qæ dicta sunt: qippe cum non sciens, sed ignorans agat. Clemens Marco σύμψυφος planè Strom. l. 4. p. 530. A. Κᾶν μισῶσι τὸν ἐκλεκτόν τινες, οἴδεν ὅλος τὴν ἄγνοιαν αὐτῶν, οἰκτείρων τῆς ἁμαρτίας τὴν γνώμην αὐτῶν. Et si electum odio habeant aliqi, is novit eorum insciti am, misereteqe eum, qòd in tanta animus ignorantia versetur. Epictetus l. 1. c. 28. Τί καλεπαίνεις αὐτῇ, ὅτι πεπλάνηται περὶ τῶν μεγίστων; ἀλλὰ δ' εἶπερ ἄρα μᾶλλον ἐλεεῖς, ὡς τοὺς τυφλοὺς ἐλεεῖμεν, ὡς F τοὺς χωλοὺς, ἵνα τοὺς τὰ κυριώτατα τετυφλωμένους καὶ ἀπεκκεχωλωμένους; Cur igitur ei succenses, qòd decepta est misera in rebus maximis? Qin potius ejus te misereſcit, ut cæcorum nos miseret, ut claudorum? Nam eodem modo commiserationem merentur qi præcipua sua parte cæcutiunt & claudicant. Obiter monendum, apud Svidam hinc restitui posse vocem ἐλεεινὸν, qæ periochen istam recitanti in Δαίμων, excidit, sicut & in seqentibus negativa.

Οὐκ ἐλάττων ἡ πάρωσις αὕτη] qâ laborant ii, qos πεπηρωμένους πρὸς ἀρετὴν, mancos ad virtutem consequendam, Philosophus dixit, Ethic. l. 1. c. 10. Hæc est illa sive πήρωσις sive τυφλότης, non corporis, sed mentis cæcitas, de qâ & noster infrà l. 4. §. 29. τυφλὸς, ὁ καταμύων τῷ νοερῷ ὄμματι. Cæcus, qi mentis oculos clausos habet. qam & sacra pagina passim tangit. Esaj. c. 6. v. 9, 10. & c. 42. v. 18, 19. Matth. c. 13. v. 13, 15. & c. 15. v. 14. Joan. c. 9. v. 39, 40. & c. 12. v. 40. Luc. Act. c. 28. v. 26, 27. Pavl. ad Ephes. c. 4. v. 18. Petr. Ep. 2. c. 1. v. 9. Joan. Apoc. c. 3. v. 17. Eam Marcus non immeritò corporeâ illâ nihilo minorem, imò majorem deteriorémqe multò, pronunciat. Καὶ γὰρ ὅτοι, τὸ κυριώτατον τῶν ἐν αὐτοῖς, διάνοιαν πεπήρωνται, ἧς βαθὺ σκότος ἀφροσύνη καθέχει. Cum principe sui parte, hoc est, mente, cæci sunt, cui stultitia densissimas tenebras offuderit. Philo de provident. apud Evsebium præpar. Evang. l. 8. c. 14. Ἀγνοια δὲ χαλεπωτέραν τῆς ἐν τῷ σώματι πήρωσιν ἐπιφέρουσα τῇ ψυχῇ, πάσων ἁμαρτημάτων αἰτία γίνεται. Ignorantia verò diriorem animæ quàm qa est corporis mutilationem adferens, omnium peccatorum est causa. Idem de ebriet. Epictetus etiam Dissert. l. 1. c. 18. ubi eandem, qam Marcus hic, cavsam agit: Ἀλλ' ἐκεῖνον τὸν πεπλανημένον καὶ ἐξηπατημένον περὶ τῶν μεγίστων, καὶ ἀποτετυφλωμένον, ὡ τὴν ὄψιν τὴν διακριτικὴν

§. 14. Etiamsi ter mille annos victurus esses, & totidem insuper myriadas, illud tamen meminisse debes, nec ullam aliam vitam ab ea, qàm degit, amittere qenqam; nec aliam ab ea, qàm amittit, degere. eodem ergò redit longissimum ætatis spatium, cum eo qod est brevissimum. præsens siqidem tempus est omnibus æquale: & qod amittitur ergò, æquale est omnibus. eadémqe ratione id qod amittitur, momentaneum tantùm esse constat. neqe enim avt præteritum, avt futurum amittere qis potest. nam qis cuiqam id, qod non habet, abstulerit? horum itaqe duorum meminisse oportebit: alterius nimirum, qòd omnia ab æterno consimilia fuerint, & in orbem ferantur: itaqe nihil

§. 14. [a] Κἂν τρισχίλια ἔτη βιώσεσθαι μέλλῃς, καὶ τοσουτάκις μύρια, ὅμως μέμνησο, ὅτι οὐδεὶς ἄλλον ἀποβάλλει βίον, ἢ τοῦτον ὃν ζ�ᾷ. οὐδὲ ἄλλον ζήσει, ἢ ὃν [b] ἀποβάλλει. εἰς ταὐτὸ ἄρα καθίσῃ τὸ μήκιστον τῷ βραχυτάτῳ, τὸ γὰρ παρὸν πᾶσιν ἴσον [c] [εἰ] καὶ τὸ ἀπολλύμενον, [d] σὸκ ἴσον. καὶ τὸ ἀποβαλλόμενον ὅλως ἀκαριαῖον ἀναφαίνεται. [e] ἔστι γὰρ τὸ παρωχημένος, ἔτι τὸ μέλλον ἀποβάλοι ἄν τις. ὃ γὰρ σὸκ ἔχει πῶς, ἄν τις τοῦτο αὐτοῦ ἀφέλοιτο; τῶν ἄρα τρίτων ἓν τὸ δύο δεῖ μεμνῆσθαι. ἑνὸς μὲν, ὅτι [f] πάντα ἐξ ἀϊδίου ὁμοειδῆ, καὶ ἀνακυκλέμενα, καὶ

[a] *L.* 3. §. 10. *l.* 4. §. 47. 50. *l.* 9. §. 28. 33. *l.* 12. §. 26.
[b] [ἂν] ἀποβάλλῃ Svid.
[c] delet Svid.
[d] ἄρα f.
[e] *L.* 6. §. 32.
[f] *L.* 4. §. 32. *l.* 6. §. 37. 46. *l.* 7. §. 1. *l.* 9. §. 28. 35. *l.* 10. §. 27. *l.* 11. §. 1. *l.* 12. §. 24.

[a] ἀεὶ δὲ

ANNOTATIONES.

τινὴν τῶν λευκῶν καὶ μελάνων, ἀλλὰ τὴν γνώμην τὴν διακριτικὴν τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν κακῶν μὴ ἀπολλύειν. πῶς ἀπάνθρωπον τοῦτο; καὶ ἐκείνῳ ὅμοιον. τοῦτον ἂν τὸν τυφλὸν μὴ ἀπολλύειν, καὶ τὸν κωφόν; μεγίστη γὰρ βλάβη τῶν μεγίστων. *Ille qi cacutit, qi fallitur, & maximis in rebus errat, non eâ videndi facultate amissâ, qâ candida & nigra discernuntur, sed qâ animus bona & mala distinguit, non est perdendus. Qàm inhumanum hoc, & huic non absimile. Hiccine cacus & surdus non perdendus est? Rerum maximarum damnum est maximum.* Flaecus *l.* 1. *Epist.* 10.

Non qi Sidonio contendere callidus ostro
Nescit Aquinatem potantia vellera fucum,
Certiùs accipiet damnum, propiúsve medullis;
Qàm qi non poterit verum distinguere falso.

Contrà Antonius Didymum ob cæcitatem corpoream tristiùs pavlò se habentem, cùm tamen mentis acumine cumprimis polleret, *Miror*, ait, *prudentem virum ejus rei dolere damno, qam formica & musca & culices habent; & non latari illius posse ſſione, qam Sancti soli & Apostoli meruerunt. Ex qo pervides*, (Hieronymi sunt *ad Castrutium*) *qod multò melius sit ſſpiritu videre. qàm carne; & illos oculos possidere, in qos peccati festuca non possit incidere.* Vide *l.* 3. §. 14.

§. 14. Τὸ γὰρ παρὸν πᾶσιν ἴσον. εἰ καὶ τὸ ἀπολλύμενον ὁμοίως ἴσον. καὶ τὸ ἀποβαλλόμενον ὅλως ἀκαριαῖον ἀναφαίνεται. | Corrupta illa esse monitu nihil opus. corrigere forsan havd ità proclive fuerit. Svidas in Ἀκάριαιον (pro qo tamen, Ἀκαριαῖον substituendum esse liqet) sic habet: Τὸ γὰρ παρὸν πᾶσιν ἴσον. καὶ τὸ ἀπολλύμενον ὁμοίως ἴσον. καὶ τὸ ἀπολλύμενον ὅλως ἀκαριαῖον ἀναφαίνεται. *Id enim qod adest, omnibus est par & æqale. Et qod amittitur, non est æqale. Sic avtem id qod amittitur brevissimum & qod momenti instar nobis apparet.* Qid si legerimus? Τὸ γὰρ παρὸν πᾶσιν ἴσον. καὶ τὸ ἀπολλύμενον ὃν ἴσον. καὶ τὸ ἀποβαλλόμενον ὅλως ἀκαριαῖον ἀναφαίνεται. ab avtoris mente certè ista nevtiqam discedunt: hoc enim vult; *Nihil refert, vtam qis diutissimè protrahat, an brevissimè defungatur. idem siqidem prorsus est, qod uterge istorum tum superando vivit, tum moriendo amittit; atqe idipsum punctum temporis insecabile duntaxat. qum enim tempus præsens idem utriqe sit, nec amitti possit nisi qod in præsentiarum habetur; idem necesse est id sit, qod uterqe moriendo amittit. Illud avtem est insecabile qiddam. & hoc igitur.* Ità *l.* 12. §. 26. Τὸ παρὸν μόνον ἑκάστῳ ζῇ, καὶ τοῦτο ἀποβάλλει. *Tempus præsens tantum cuiqe & vivitur & amittitur.* Communicavi conjecturam hanc meam viro clariss. D. Salmasio, qi de aliis locis reqisitus, pro liberalitate sua, & de isto sententiam suam respondo inseruit. cui probari cùm videam, non jam amplius pro mera conjectura habeo.

Εἰς ταὐτὸ ἐνκαθίσαται] Ità *l.* 9. §. 33. Καὶ ὁ ἰσχνὸς γήρως ἀποθανὼν εἰς ἴσον καθίσταται τῷ πρεσβύτῃ. *Et qi senectute extremâ confectus moritur, in eundem statum redigitur cum eo, qi immaturus obiit.* Seneca *qæst. nat. l.* 6. *c.* 26. *Hæc omnia seres constanter, si cogitaveris nihil interesse inter exiguum tempus & longum. bora sunt qas perdimus. puta dies esse, puta menses, puta annos: perdimus illos, nempe perituros. qid, oro te, refert, num perveniam ad illos? fluit tempus, & avidissimos sui deserit. nec qod futurum est, meum est, nec qod fuit: in puncto fugientis temporis pendeo: & magni est modicum fuisse.* eleganter Lælius ille sapiens dicenti cuidam, *Sexaginta annos habeo: Hos, inqit, dicis sexaginta, qos non habes? nè ex hoc qidem intelligimus incomprehensibilis vita conditionem & sortem temporis semper alieni, qod annos annumeramus amissos.* Qæ postremo favere possem superioris clavsulæ lectioni vulgatæ, qam Mericus Casavbonus etiam admisit, si καὶ τὸ ἀπολλύμενον ὃν ἴσον. ut *tempus præteritum, qod jam amissum est, inæqale esse concedatur, cùm longius his, illis brevius extiterit:* si id Marci illatio ullo modo pateretur. Verùm is illud tantùm amitti, qod habetur, contendit: & utrumqe *insecabile* esse concludit, & qod amittitur & qod habetur.

Ἀκαριαῖον] *Infrà* §. 17. Τῆς ἀνθρωπίνης βίου ὁ χρόνος, στιγμή. *Vita humana tempus, punctum est.* & *l.* 3. §. 10. Μόνον ζῇ ἕκαστος τὸ παρὸν τοῦτο τὸ ἀκαριαῖον. τὰ δὲ ἄλλα ἢ βεβίωται, ἢ ἐν ἀδήλῳ. *Unumqemqe præsens tantummodo ætatis spatium, qod punctí instar obtinet, vivere: reliqum tempus vel jam exactum, vel in incerto plane situm.* Seneca *de brev. vit. c.* 10. *Singuli tantùm dies, & hi per momenta præsentes sunt. & ibidem. In tria tempora vita dividitur; qod est, qod fuit, qod futurum est. Ex his qod agimus breve est, qod egimus certum, qod acturi sumus dubium.* Et in hoc igitur sensu verum est, qod Poeta nescio qis, apud eundem. *ibidem c.* 2.

Exigua pars est vitæ, qam nos vivimus.

qod esse ex Menandri *plocio* traductum, unde illud Stobæo *tom.* 2. *rit.* 108. laudatur,

Μικρόν τι τὸ βίου καὶ τοῦτον ζῶμεν χρόνον.

docet Janus Rutgersius *Var. lect. l.* 4. *c.* 17.

Ὃ γὰρ οὐκ ἔχει, πῶς ἄν τις τοῦτο αὐτοῦ ἀφέλοιτο] Hinc proverbialia illa, Plavtus *Asinar. act.* 1. *scen.* 1. *v.* 79.

— *maximas nitgas agis.*
Nudo detrahere vestimenta me jubes.
Téne ego defravdem, cui ipsi nihil est in manu?

Apulejus *fabul. Milesf. l.* 1. *Qid viatori de summa paupertate latrones auferre possunt? an ignoras, inepte, nudum nec à decem palestritis despoliari posse?* Joannes ille oris avrei *nec à centum.* in Matth. homil. 83. *Edit. Paris. pag.* 876. *A.* Ἡ οὐκ ἀκούεις, inqit, τῆς παροιμίας λεγούσης, ὅτι τὸν πένητα καὶ γυμνὸν οὐδὲ ἑκατὸν ὁμοῦ συνελθόντες δύνανται ἀποδῦσαι πολέ. *Non audis qid trito proverbio dicatur? centum simul viros unum pauperem atqe nudum spoliare non posse.*

Πάντα ἐξ ἀϊδίου ὁμοειδῆ] Ità *l.* 6. §. 37. Πάντα ὁμογενῆ καὶ ὁμοειδῆ. *Cuncta & cognata sunt, & uniformia.* & §. 46. ἀεὶ τὸ αὐτὸ καὶ τὸ ὁμοειδές. *Eadem semper uniformiter exhibita.* & *l.* 9. §. 35. ἐξ αἰῶνος ὁμοειδῶς ἐγίνετο, καὶ εἰς ἄπειρον τοιαῦθ' ἕτερα ἔσται. *Ab æterno ista pariter facta sunt; & in æternum alia ejusmodi fient.* & *l.* 7. §. 1. πάντα συνήθη, καὶ οὐδὲν καινόν. *Omnia sunt consueta, & nihil est novi.* & *l.* 12. §. 26. πᾶν τὸ γινόμενον ὅλως ἀεὶ ἐγίνετο, καὶ γενήσεται, καὶ νῦν πανταχοῦ γίνεται. *Qicqid fit, ita semper factum, semperqe futurum, & nunc etiam ubiqe fieri.* Idem tractat argumentum & *l.* 4. §. 32. & *l.* 10. §. 27. Lucretius *l.* 3.

— *eadem sunt omnia semper.*

Ἀνακυκλέμενα] Sic *l.* 9. §. 28. Ταὐτά ἐστι τὰ τοῦ κόσμου ἐγκύκλια, ἄνω κάτω, ἐξ αἰῶνος εἰς αἰῶνα. *Eadem planè sunt mundana omnia, sursum deorsum, à seculo ad seculum, in orbem redeuntia.* Aristoteles *Physic. l.* 4. *c.* 14. & *Problem. l.* 17. *q.* 3. Καθάπερ φασὶ, κύκλου εἶναι τὰ ἀνθρώπινα. *circulum esse res humanas.* qo loco & Alcmæonis illud festivum commemoratur, τοὺς ἀνθρώπους διὰ τοῦτο ἀπόλλυσθαι, ὅτι οὐ δύνανται τὴν ἀρχὴν τῷ τέλει προσάψαι. *Homines idcircò perire, qòd suum initium fini conjungere non possunt.* hoc est, ἐπαναλάμψει πάλιν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν, καὶ συνεχὴς ποιεῖν. itaqe *circulationem* istam intelligendam de rebus, non numero, sed specie iisdem recurrentibus. & Plato *Timæo pag.* 1079. *E.* Τοῦτο ἅμα πᾶν, οἷον τροχῷ περιαγομένῳ, γίγνεται. *Id totum simul revolutione qadam fieri.* Seneca *Epist.* 24. *Nullius rei finis est: sed in orbem nexa sunt omnia: fugiant ac sequntur. diem nox premit, dies noctem: æstas in avtumnum desinit, avtumno hyems instat, qa vere compescitur. omnia transeunt, ut revertantur. Velut in orbe avt pilâ, motu ordo mutatur, & qa seqebantur præcedunt, & qa occidebant oriuntur; omnia, qomodocunqe ierint, in idem revertuntur.* Idem *de benef. l.* 5. *c.* 8. Tertullianus *de resurr. c.* 12. pòst superiùs exhibita *ad* §. 3. *Totus hic orbis revolubilis rerum*, &c. Tacitus *annal. l.* 3. *Rebus cunctis ineſt qidam velut orbis.* Et Avrelius Victor in *Avrelian. Cuncta in orbis modum verti: nihilqe accidere qod rursum natura vis ferre neqeat avi sparso.* ità restituit sententiam optimam, pessimè habitam Cl. Salmasius *ad Spart. Sever.* Sophocles *Trachin.*

Ἐπὶ πᾶσι καὶ χαρὰ
Πᾶσι κυκλοῦται, ὥσπερ ἄρκτου
Στροφάδες κέλευθοι.
Simul ærumnæ & gaudia
Omnibus advolvuntur, perinde ut ursæ
Volubiles circuitus.

Et Aristoteles *Ethic. l.* 1. *c.* 11. Τὰς τύχας πολλάκις ἀνακυλεῖσθαι περὶ τοὺς αὐτούς. *Fortunas sæpe circa eosdem revolvi.*

a L.4.§.15.a
l.9.§.37.l.12.§.35.
b L.4.§.50.
l.9.§.33.
c L.12.§.3.
d ὅσπερ vel, ὅσπερ.
e L.3.§.9.l.4.§.3.7.l.7.§.14.l.8.§.40.47.l.9.§.32.l.11.§.18.l.12.§.8.22.26.
f δηλοῖ f.
g τῷ Κυνικῷ Μονίμῳ f.
h δηλοῖ f.

ὀδὲν διαφέρει, πότερον ἐν ἑκατὸν ἔτεσιν, ἢ ἐν δισμυρίοις, ἢ ἐν τῷ ἀπείρῳ τὸ αὐτό τις ὄψεται. ἐπέρᾳ δ', ὅτι καὶ [b] ὁ πολυχρονιώτατος, καὶ ὁ τάχιστα τεθνηξόμενος, τὸ ἴσον ἀποβάλλει. [c] τὸ γὰρ παρὸν μόνον ἐστὶ μόνου, ὃ στερίσκεσθαι μέλλει, [d] ὅπερ γε ἔχει καὶ ἔστι μόνον. καὶ ὃ μὴ ἔχει τις, οὐκ ἀποβάλλει.

§. 15. Ὅλη [e] ἡ ὑπόληψις. [f] δῆλα μὲν γὰρ τὰ πρὸς [g] τὸν Κυνικὸν Μόνιμον λεγόμενα. [h] δῆλον δὲ

interesse, per centum, an per ducentos, an per tempus interminatum, eadem qis visurus sit. alterius verò, qòd is qi qàm diutissimè vixerit, & is qi qàm celerrimè mortuus fuerit, tantundem vitæ prorsus amittit uterqe. præsens siqidem duntaxat uterqe tempus amittit, cùm hoc duntaxat habeat, nec amittere possit qis, qod non habet.

§. 15. In opinione sita sunt omnia. docent hoc, qæ à Monimo dicta sunt. horum avtem utilitas com-

ANNOTATIONES.

Οὐδὲν διαφέρει] *Nihil*, inqit, *refert per breve aliqod temporis spatium, an in perpetuum ista videris.* qare? qia nimirum, ut *l.* 6. §. 37. Ὁ τὰ νῦν ἰδὼν, πάντα ἑώρακεν, ὅσα τε ἐξ ἀϊδίου ἐγένετο, καὶ ὅσα εἰς τὸ ἄπειρον ἔσαι. πάντα γὰρ ὁμογενῆ καὶ ὁμοειδῆ. *Qi præsentia vidit, cuncta vidit, tum qæ ab æterno fuere, tum qæ in æternum futura sunt. cuncta enim & cognata sunt & uniformia.* Ità *l.* 9. §. 37. Ἴσον τὸ ἑκατὸν ἔτεσι. καὶ τὸ τρισὶ ταῦτα ἰσορρόπως. *Perinde habet annis centum an tribus ista noris.* & *l.* 12. §. 35. Τὸν κόσμον θεωρῆσαι πλέονι ἢ ἐλάττονι χρόνῳ, οὐδὲν διαφέρει. *Nec interesse putat, mundum longiori an breviori temporis spatio contemplatus sit.* Ità qod Seneca *Ep.* 101. *Nihil interest inter diem & seculum.* Vide & *l.* 3. §. 7. & *l.* 7. §. 49. Menander *suppositito*, apud Stobæum *Tom.* 2. *tit.* 122.

— τὸν εὐτυχέστατον λέγω,
Ὅσις θεωρήσας ἀλύπως, Παρμένων,
Τὰ σεμνὰ ταῦτ' ἀπῆλθεν, ὅθεν ἦλθεν ταχύ.
Τὸν ἥλιον, τὸν κοινὸν ἀστέρ', ὕδωρ, πῦρ,
Πῦρ. ταῦτα κἂν ἑκατὸν ἔτη βιώτεται,
Ὄψει παρόντα. κἂν ἐνιαυτὸς σφόδρ' ὀλίγος,
Σεμνότερα τούτων ἕτερα οὐκ ὄψει πολύ.

i. e. vertente Grotio,

— *hunc credo felicissimum,*
Qi cum spectárit, Parmeno, placidè Deúm
Augusta dona, redit citò unde venerat:
Jubar, inqam, solis publicum, nubes, aqas,
Ignem. namqe annos quàvis centum vixerit,
Eadem videbit: sitqe licèt ævi brevis,
Tamen istis nihil est conspicari pulcrius.

Ità Epictetus *l.* 2. *c.* 16. conqerenti exuli qòd Athenas non videret: Πῶς ἂν Ἀθήνας πάλιν ὄψομαι, καὶ τὴν ἀκρόπολιν; τάλας οὐκ ἀρκεῖ σοι, ἃ βλέπεις καθ' ἡμέραν; κρεῖττόν τι ἔχεις ἢ μεῖζον ἰδεῖν τοῦ ἡλίου, τῆς σελήνης, τῶν ἄστρων, τῆς γῆς ὅλης, τῆς θαλάσσης; *Qando igitur Athenas & arcem iterum videbo? Miser, non satis ea tibi sunt, qa qotidie vides? Potesne præstantius aliqid avt majus videre sole, lunâ, stellis, terrâ universâ, mari?*

Ὁ τάχιστα τεθνηξόμενος] Deprehenditur vox eadem hæc *l.* 3. §. 10. de qa liceat mihi bona cum venia dissentire ab Henrico Stephano, licèt rerum Græcarum peritissimo; qi τεθνήξομαι vult esse *futurum secundum*, sive *paulò post futurum*, ut Grammatici vulgò nuncupant, à θνήσκω: eósqe notat, qi thema fingunt inavditum, τεθνήκομαι nimirum, cujus futurum sit τεθνήξομαι. Qum tamen nevtrum horum necessarium sit ad vocabuli istius analogiam statuendam. Siqidem, ut monet Evstathius *ad Iliad. μ. more Syracusanis familiari, ex præteritis præsentia sæpenumero formantur.* Sic κέκληγα κεκλήγω, πέπληγα πεπλήγω, ἔσηκα ἐσήκω, τέθνηκα τεθνήκω. Sicut ergò ἐσήκω ἐσήξω, & in media voce, ἐσήξομαι. Unde Sopater *Epist. ad Hemeter.* apud Stobæum *Tom.* 2. *tit.* 46. Τίς δ' ἂν ὕτω καλὰ Σιμωνίδου λόγου τετράγωνος, ὃς καλὰ πᾶσαν τύχην καὶ πραγμάτων μεταστάσιν ἀσφαλῶς ἐσήξεται. *Qisnam adeò, juxta Simonidis verba, qadratus est, qi per omnem fortunæ & rerum immutationem firmiter consistat.* & Marcus *l.* 10. §. 36. οὐδείς ἐστιν ὕτως ἄτυφος, ᾧ ἀποθνήσκοντι οὐ παρεστήξονταί τινες ἀσπαζόμενοι τὸ συμβαῖνον κακόν. *Nemo qisqam adeò felix est, cui morienti non adstabunt aliqi, qi præsenti latentur malo.* Ità τεθνήκω τεθνήξω. Unde Marcus *l.* 7. §. 22. ὡς μετ' ὀλίγον ἀμφότεροι τεθνήξεσθε. *Paulò post utrosqe vestrum morti concessuros.* (ut τεθνήξω illud in Aristophanis *Acharn.* cur sit Stephano suspectum, nihil ampliùs existat. qod & apud Svidam avtor innominatus.

Τοῖς δὲ ἐπίσεσι φόβου, ὡς ἀυτίκα τεθνήξονται.] Et in voce media τεθνήξομαι. *l.* 4. §. 37. Ἤδη τεθνήξῃ. *Jam jam morituras es.* Et *ibidem* §. 47. Εἴ τίς σοι θεῶν εἶπεν, ὅτι αὔριον τεθνήξῃ. *Si Deorum qis prædiceret tibi, cras te moriturum.* unde participium τεθνηξόμενος, qo noster etiam non semel usus est. Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 501. *A.* Ὑπακούων ταῖς ἐντολαῖς βιώσεταί τε, καὶ ἐὰν δέῃ, τεθνήξεται. ὅπερ ἂν εἴη διὰ θανάτου ζωοποιηθῆναι. *Mandatis obediens fideliter vivet, & si opus fuerit, morietur, qod qidem fuerit per mortem vivificari.* Qod & Tatianus *adv. Græc. pag.* 144. τοῦτον μόνον (Deum vult) ἀρνεῖσθαι κελευόμενος, ἃ πειστήσομαι, τεθνήξομαι δὲ μᾶλλον. *Hunc solum si qis negare jubeat, non obediam, sed potius moriar.* Lucianus *Anthologl.* 1. *c.* 12. §. 6.

Ὡς τεθνηξόμενος, τῶν σῶν ἀγαθῶν ἀπόλαυε.
Ὡς δὲ βιωσόμενος, φείδου σῶν κλεάνων.

Tanqam moriturus tuis bonis perfruere,
Tanqam avtem victurus parce tuis bonis.

§. 15. Πᾶν ὑπόληψις] Et πάντα ὑπόληψις. Nihil istis apud nostrum crebriùs occurrit. ità *l.* 12. §. 8. 22. 26. & *l.* 4. §. 3. Ὁ βίος ὑπόληψις. *Vita opinio est.* & *l.* 3. §. 9. Ἐν ταύτῃ τὸ πᾶν. *In hoc sunt omnia.* Seneca *Epist.* 78. *Omnia ex opinione suspensa sunt. — tam miser est qisqe, qàm credit.* Vide *ad l.* 8. §. 47.

Δῆλα] δηλοῖ. forsan; *ostendunt, probant hoc.* Ità de Marco nostro Herodianus *l.* 1. *c.* 2. §. 5. δηλοῖ δὲ ὅσα καὶ εἰς ἡμᾶς ἦλθεν, ἢ λειχθέντα πρὸς ἀυτῶν, ἢ γραφέντα. *Argumento sunt permulta, qa ab illo dicta atqe conscripta ad nos usqe pervenerunt.* Mendum par apud Theophrastum tollas licet, *de cavss. plant. l.* 6. *c.* 27. Τὸ φυλλον τοῦ ζηρὸν μᾶλλον τῶν ἄλλων. δῆλον (legendum δηλοῖ) δὲ ἡ στενοφυλλία, καὶ ἡ μικροκαρπία, καὶ ἡ χρόα τοῦ καρποῦ. πάντα γὰρ ταῦτα ξηρόληθρα. *Planta ipsa secca omnino est, magis qam reliqa. Qod frondis angustia, & fructus exiguitas, colorqe ostendunt. Hæc enim succitate omnia veniunt.*

Τὰ πρὸς τὸν Κυνικὸν Μόνιμον λεγόμενα] De *Monimo* Cynico Diogenis ac Cratetis Sectatore, Laërtius *l.* 6. qænam avtem vel ad iltum vel adversùs istum scripta (ità enim verba, prout habentur, sonant) Marcus hìc respexerit, mihi tam incertum est, qàm qod est incertissimum. Merici Casavboni interim sententiam hactenùs probo, ut Monimi ipsius scripta designari existimem. non tamen ut in eis per *dialogismum* sub aliena persona istud Monimo dictum dicatur, cùm Monimi ipsius dogma fuerit. Itaqe legendum literulâ unicâ immutatâ, *τὰ πρὸς τὸν Κυνικὸν Μονίμου λεγόμενα, qæ à Monimo Cynico dicta sunt.* neqe enim est, qod de Syntaxi ambigat qisqam, cùm familiaris admodum ea sit. Sic enim, præter Herodianum superiùs adductum, Homerus *Iliad. α. v.* 159.

Τίμην ἀρνύμενοι —
Πρὸς Τρώων. —

id est, *παρὰ τῶν Τρώων. Scholia. Pœnas sumentes, vel exigentes, à Trojanis.* Et *Odyss. ζ. v.* 207.

— πρὸς γὰρ Διός εἰσιν ἅπαντες.
Omnes enim à Jove sunt.

Et Clemens *Strom. l.* 1. κολάζονται πρὸς τοῦ νόμου οἱ τοῦτον ἀτιμοι. *Horum avtores à lege puniuntur.* Et Sophocles,

— ἐπαινῶ τοὐξεται πρὸς γοῦν ἐμοῦ.
— *à me certè laudem feret.*

Et apud Tragicum Cassandra, referente Plutarcho in *præcept. polit.*

Καὶ πρὸς παθόντων, κἂν κακοῖσι κειμένων
Σοφὴ κέκλημαι. κεἰν πεθῶν δὲ μαίνομαι.
Ab his, qi in ipsa inciderunt jam mala,
Sapiens perhibeor: mala nondum expertus, furens.

Cæterùm ad Pyrrhonios sive Scepticos inclinâsse Monimus videtur. qanqam enim admittere illum in familiam istam Sextus Empiricus renuit; idem tamen inter τοὺς τὸ κριτήριον ἀνελόντας, id est, *qi veritatis dijudicandæ medium certum sustulerint*, Monimum Canem recenset, *lib.* 1. *adv. Logic. c.* 2. eúmqe asserit, τῇ σκιαγραφίᾳ ἀπεικάσαι τὰ ὄντα, τοῖς τε καλὰ ὕπνους ἢ μανίαν προσκτήσασι ταῦτα ὁμοιῶσαι. id est, *ea qa sunt, picturæ adumbratæ contulisse, nostras eorundem perceptiones, eis qa dormientibus avt mente captis se ingerunt, geminas prorsus censuisse.* Qin & dogma ejus qod fuerit, clariùs indicat avtor idem *adv. eos d. l.* 2. *c.* 1. Μόνιμος ὁ Κύων τύφον εἶπε τὰ πάντα. ὅπερ αἴτιός ἐστι τῶν ἀυτῶν, ὡς ὄντων. *Monimus Canis typhum esse dixit omnia.* (nam Hervetus cur *typhonem* pro *typho* substituerit, nihil erat) *id est avtem opinio eorum qa non sunt, ac si essent reverâ.* qod aliis verbis Xenophanes dixit ab eodem *loco superiore*, & *Pyrrhon. hypotyp. l*, 2. *c.* 4. adductus.

Ἄυτος ὁμως οὐκ οἶδε. δόκος δ' ἐπὶ πᾶσι τέτυκται.
Certi aliqid nemo novit; sed opinio cuncta est.

nec immeritò vana opinio *typhi* nomine nuncupata est. ἡ γὰρ ὑπόληψις τῆς γνώσεως φυτεῖ. καὶ τύφου ἐμπίμπλησιν. *Sed cognitionis qidem opinio inflat, & fastu replet.* ut Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 297. *B.* ex Apostolo *ad Cor. Epist. l. c.* 8. *v.* 1, 2. Lucem hinc obiter claram medelámqe dabimus certissimam Menandri verbis à Laërtio ex *Epistome* (non ex *Citharista*, qod frustra Cl. Casavbonus ariolatus est) adductis, qæ viros insignes inaniter hactenus torserunt. Ea in Laërtii codicibus ità exhibentur:

Τὸ γὰρ ὑπολειφθὲν τῦφον εἶναι πᾶν ἔφη.

Qod Ambrosius Camaldunus vertit;

Nam

comparebit, si qis qæ festivè ab illo conscripta sunt, qatenus veritatem habent patrocinantem, admiserit.

§. 16. Contumeliâ se afficit anima humana: imprimis, qando abscessus & qasi struma mundi, qantum in ipso est, evadit. abscessionem enim facit à natura, in cujus parte aliqâ reliqorum omnium cujusqe natura continetur, qi re aliqâ obveniente offenditur. deinde cùm vel hominem qemcunqe aversatur, vel lædendi consilio adversatur alicui. hujusmodi sunt avtem irascentium animæ. tertiò contumeliâ se afficit, cùm voluptati vel dolori succumbit. qartò, cùm simulat, ac fictè vel falsò agit qicqam, loqitúrve. qintò, qoties actionem avt conatum suum ad nullum certum scopum destinat, sed temerè agit, & nescia ipsa, qid vekὰ τὸ χρήσιμον ⸗ λεγομθόν, ἐάν τις αὐτῷ τὸ νόσιμον μέχρι ⸗ ἀληθοῦς δείχῃ).

§ 16. [a] Ὑβρίζει ἑαυτὴν ἡ ⸗ ἀνθρώπου ψυχὴ, μάλιστα μθὸ ὅταν [b] ἀπόσημα, ⸗ οἷον φῦμα ⸗ κόσμου, ὄσον ἐφ' ἑαυτῷ, γένῃ). τὸ γὰρ δυσχεραίνειν ἵνα τ γινομένων, ἀπόστασίς ἐστι τῆς Φύσεως, ἧς ἐν μέρει, ἑκάστ τ λοιπῶν Φύσεις ⸗ περιέχουσι). ἔπειτα ἤ, [c] ὅταν ἄνθρωπόν τινα ἀποστρα-φῇ, ἢ καὶ ἐναντία φέρῃ), ὡς βλάψοντα, οἷαί εἰσι αἱ τ ὀργιζομένων. τρίτον ὑβρίζει ἑαυτὴν, [d] ὅταν ἡσσᾶται ἡδονῆς, ἢ πόνου. τέταρτον, [e] ὅταν ὑπο-κρίνῃ), καὶ Πτωλάσσως, ⸗ ἀναλήθως τι ποιῇ, ἢ λέγῃ. πέμπτον, ὅταν πρᾶξίν τινα ἑαυτῆς καὶ [f] ὁρμὴν, [g] ἐπ' ἀδένα σκοπὸν ἀφίῃ, ἀλλὰ ⸗ εἰκῇ, καὶ

a Sup. §. 7.
b L. 4. §. 29. l. 8. §. 34. l. 9. §. 23. l. 11. §. 8.
c Sup. §. 1.
d Inf. §. 17. l. 3. §. 4. l. 11. §. 19.
e Inf. §. 17. l. 18. 19.
f Sup. §. 7.
g Sup. §. 5.

ANNOTATIONES.

Nam cuncta fastum dixit esse cætera.

præter peram, scilicet, *avt tres etiam*, qas habere dixerat, *peras*. Verùm id seriem orationis non pati cùm adverteret Grotius in *excerpt.* is hoc modo definxit:

Τὸ γὰρ ὑπολαμβὴν τυφλὸν εἶναι πᾶν ἔφη.

ac si mens esset;

Cæcum esse dixit omne qod præsumitur.

& tanqam *Lavernionem* perstrictum vult à Comico philosophum. Ac felici qidem in priore vocabulo conjecturâ usus est: τῦφον in τυφλὸν qòd mutavit, fefellit divinatio. Legendum ergò Sexto præeunte,

Τὸ γὰρ ὑπολαμβὴν τῦφον εἶναι πᾶν ἔφη.

Typhum esse dixit omne qod præsumimus.

id est, *opinionem meram certitudinis manem.* nec aliud ferè, verba si spectemus, Marcus hic. πᾶν ὑπόλαμψις. nam mentem si attendimus, aliud plane. Qæri igitur potest qomodo Marco cum Monimo, Stoico cum Sceptico convenire qeat: cùm certitudinem nulla secta avt exertius professa sit, avt enixius propugnaverit, qàm Zenonia & Chrysippea. Verùm hoc vult Marcus, ea, qæ à Monimo sunt adhibita ad dogma suum de *opinione mera* statuminandum, ostendere simul, multum imò totum ferè in hoc consistere, qibusnam qisqe opinionibus imbutus fuerit. Vide *infrà* §. 17. ὄνειρ⸗ καὶ τύφος. *Somnium & fumus.*

Ἐάν τις αὐτῷ τὸ νόσιμον μέχρι τοῦ ἀληθοῦς δείχῃ] *Si qis qod ab illo suaviter ac jucunde dictum est, eatenus amplectatur, qatenus est veritati consentaneum.* Qod ideò dictum, qia Monimus, Laërtio teste, γίγραφε παίγνια σπουδῇ λελησθαι μεμιγμένα, id est, *ludicra qedam scripsit, qibus seria subessent.* Id qod & de Socrate Galenus *de usu part. l. 1. c. 9.* Ἀνὴρ γὰρ Σωκράτης μᾶσα, μιγνύειν ἀεὶ τὴν σπουδὴν ἐν μέρει παιδιᾶς. *Hæc namqe Socratis musa fuit & industria, ut seria jocis semper immisceret.* Qin & de Diogene in *Cynismo* Julianus Imperator *Orat. de illo* 1. Μὴ τοιοῦτόν τι πάθωμεν, ὅσα ἔπαιξε, ταῦτα αὐτὸν ἐσπουδακέναι νομίσαντες. ἔστι μὲν γάρ τι καὶ ἐν ἐκείνοις οὐκ ἄχρηστον. *Quamobrem ne qid nobis contingat ejusmodi, ut in qibus ille lusit, ea pro seriis habeamus. Qanqam est in istis non inutile fortasse qippiam.* Seneca *Epist.* 58. ubi de ideis Platonicis differuerat; *Qid*, inqis, *ista subtilitas mihi proderit? Si me interrogas; nihil. Sed qemadmodum ille cælator oculos diu intentos ac fatigatos remittit, &, ut dici solet, pascit: sic nos animum aliqando debemus relaxare, & oblectamentis reficere. Sed ipsa oblectamenta operis sint: ex his qoqe, si observaveris, sumes qod fieri possit salutare. hoc ego facere soleo: ex omni natione, etiamsi à philosophia longissime aversa est, eruere aliqid conor, & utile efficere.* cur avtem τὸ ἡδὺ loco τοῦ νόσιμον legi voluerit Annotator Lugdunensis nullus assequor; præsertim cum τὸ νόσιμον ductâ à reditûs ad suos jucunditate metaphorâ idem significare agnoscat.

§. 16. Ὑβρίζει ἑαυτὴν ἡ ψυχή.] Ità *suprà* §. 6. Ὑβρίζεις, ὑβρίζεις αὐτὴν, ὦ ψυχή. *Ignominiâ, ignominiâ inqam te afficis o anima.*

Ἀπόσημα καὶ οἷον φῦμα τοῦ κόσμου] Ità *l. 4. §. 23.* ἀπόσημα κόσμου, ὁ ἀφισάμενος, καὶ χωρίζων ἑαυτὸν τῆς κοινῆς φύσεως λόγου. *Abscessus mundi, qi abscedit, seqe à natura communis ratione sejungit.* Eum, qi vel sorti suæ ab universi Domino assignatæ non acqiescit, vel hominem aliqem sibi congenerem aversatur, *apostemati* sive *abscessui* confert. Galenus *therapevtic. ad Glavcon. l. 2.* Ἀπόσημα vocant Medici τὰς διαθέσεις ἐκείνας, ἐν αἷς ἀλλήλων ἀφίσανται τὰ πρότερον ἀλλήλων ψαύοντα σώματα. Φύματα verò idem *ad Epidem. l. 6. Comment. 1. cap. 13.* definit, τὰς παρὰ φύσιν ὄγκους τυπίκας ἄνευ τῆς ἔξωθεν αἰτίας γινομένους. μάλιστα δὲ τὰς πρὸς τὸν ἐκτὸς τόπον ἐπεγομένας. ἀπὸ τῶν ἐν τῇ γῇ φυομένων, *eos præter naturam tumores, qi prorsus sine caussa externa proveniunt, sed potissimum hoc nomine eos vocant, qi extra corporis superficiem, extuberant ab iis qæ ex terra progerminant* sic dictos. licentiùs tamen ista qandoqe sumuntur: & τὸ φῦμα ἀντὶ τοῦ ἀποσήματος usurpatur. hinc in historia illa celebri sive Promethei Thessali,

A ut Plutarchus *de adul.* & Simplicius *in Aristot. Physic. l. 2.* sive Jasonis Pheræi, ut Cicero *de nat. Deor. l. 3.* Et Valerius Maximus *l. 1. c. 8.* (nam Phaleræum perperam exhibent codices Pliniani *l. 7. c. 50.*) qod Græci illi φῦμα, Latini *vomicam, tuber* dixit Seneca *de benef. l. 2. c. 19.* prout & Celsus φύματα *tubercula* vertit, *l. 5. c. 18. §. 13, 16, 17.*

Ἧς ἐν μέρει] Vide *suprà* ad §. 9.

Ἐπ' ἀδένα σκοπὸν] Vide *suprà ad §. 7. & ad l. 10. §. 36.* Basilius Cæsar *Orat. 24. pag. 578. A.* Καί τοι τίνα ἔχει λόγον, κυβερνήτην μὲν ἐκ εἰκῇ τοῖς πνεύμασιν ἐφίεναι, ἀλλὰ πρὸς ὅρμους εὐθύνειν τὸ σκάφος. καὶ τοξότην καλὰ σκοπὸν βάλλειν. καὶ μὲν δὴ καὶ χαλκευτικόν τινα ἢ τεκτονικὸν ὅλα τοῦ κατὰ τὴν τέχνην ἐφίεσθαι τέλους. ἡμᾶς δὲ καὶ τοιούτων δημιουργῶν ἀπολείπεσθαι, πρός γε τὸ συνορᾶν δύνασθαι τὰ ἡμέτερα; ⸗ γὰρ δὴ τῶν χειροτεκτόνων ἐστὶ πέρας τῆς ἐργασίας; ⸗ δὲ ἀνθρωπίνου βίου σκοπὸς ἐκ ἔστι, πρὸς ὃν ἀφορῶντα πάντα ποιεῖν καὶ λέγειν χρὴ, τόν γε μὴ τοῖς ἀλόγοις πρωτοστατοῦντα μέλλοντα. ἢ ὕλης ἂν εἵνεκεν ἀδεχῶς κατὰ τῶν πλοίων τὰ ἀνεμάλωτα, ἀδυνὸς ἡμῖν νῦ ἐπὶ τῶν τῆς ψυχῆς οἰάκων καθεζομένου, εἰκῇ καλὰ τὸν βίον ἄνω καὶ κάτω περιφερόμενοι. *Qam habet rationem, qod cum gubernator havd temerè se ventis committat, sed navim rectâ moderetur ad portum, & sagittarii ad metam & scopum jaculentur. Item fabri diligentiâ* C *sive architecti ex arte sua rem ad finem aliqem perducant: nos talibus artificibus sapientiâ inferiores simus, ad planè considerandum, qæ ad nostri profectum animi faciant. Erit itaqe operariorum consideratio finis operis, & humanæ vitæ consideratio finis non fuerit? Qem proculdubio finem respicere, & ejus gratiâ cuncta facere ac dicere illum, qi brutis aqiparari non cupit, oportet. Qo sanè neglecto, animus noster tanqam non saburratum navigium, nullis insidentibus mentis gubernaculis temerè huc illuc exagitatur.* Seneca *Epist. 95. Hæc nemo faciet qemadmodum debet, nisi habuerit qò referat. proponamus oportet finem summi boni, ad qem nitamur, ad qem omne factum nostrum* D *dictúmqe respiciat. veluti navigantibus, ad aliqod sidus dirigendus est cursus. Vita sine proposito, vaga est.* & *Ep. 71. Ignoranti qem portum petat, nullus suus ventus est.* Hæc à havigantibus translata sunt. Metaphora, qâ noster hìc usus est, à *sagittariis* est desumpta; de qibus Seneca idem *Epist. 71. Scire debet qid petat ille, qi sagittam vult mittere; & tunc dirigere, & moderari manu telum: errant consilia nostra, qia non habent qò dirigantur.* Et *Ep. 94. Qi jaculari discit, destinatum locum captat, tum manum formet ad dirigenda qæ mittit.* Et Aristoteles *Ethic. Nicom. l. 1. c. 1.* Ἆρ' οὖν καὶ πρὸς τὸν βίον ἡ γνῶσις τοῦ τέλους μεγάλην ἔχει ῥοπήν. καὶ καθάπερ τοξόται, σκοπὸν ἔχοντες, μᾶλλον ἂν τυγχάνοιμεν τοῦ δέοντος. *Nonne igitur magnum ad vitam cognitio ipsius momentum affert? nam si qemadmodum sagittarii scopum habeamus, magis bonum & honestum assequi possemus.* Et Evdem *l. 1. c. 2.* Δεῖ ἅπαντα τὸν δυνάμενον ζῆν καλὰ τὴν αὐτοῦ προαίρεσιν, θέσθαι τινα σκοπὸν τοῦ καλῶς ζῆν, πρὸς ὃν ἀποβλέπων, ποιήσεται πάσας τὰς πράξεις. ὡς τό γε μὴ συντεταχθαι τὸν βίον πρός τι τέλος, ἀφροσύνης πολλῆς σημεῖόν ἐστι. *Oportet omnibus scopum qendam rectè vivendi propositum esse, qi modò ex electione vivere* E *jam qeant, qem spectans qisqe omnes actiones peragit. Qapropter vita proposito fine carens insignis stultitiæ argumentum est.* Itaqe Cicero, *de finib. l. 1. Qid est in vita tantopere qærendum, qàm qis sit finis, qod extremum, qod ultimum, qo sint omnia benè vivendi, rectèqe faciendi consilia referenda?* Et Marcus Eremita *de leg. spir. §. 54.* Ὁ ἀστόχως; ὁδοιποροῦν, ματαιοπονήσει. *Qi inconsideratè ambulabit, frustra laborabit.*

Εἰκῇ.] *temerè*, hoc est ἄνευ ἀναφορᾶς. ut *l. 12. §. 20. citra respectum habitum ad finem aliqem certum.* Epictetus *l. 3. c. 23.* Ἕκαστον γὰρ τῶν γινομένων ὑφ' ἡμῶν, ἂν μὲν ἐπὶ μηδὲν ἀναφέρωμεν, εἰκῇ ποιήσομεν. ἐὰν δ' ἐφ' ᾧ μὴ δεῖ, διεσφαλμένως. *Nam ea, qæ gerimus omnia, si ad nullum finem retulerimus, frustra geremus: sin eo, qo non pertinent, aberrabimus.*

Καὶ

καὶ ἀπαραπόδιστος ὁλίγων ἐνεργῆ. [a] δέον καὶ τὰ μικρόταπα, κατὰ τινὰ ὁδὸν τὸ τέλος ἀναφορὰν γίνεσθαι. τέλος δὲ λογικῶν ζώων, τὸ [b] ἕπεσθαι τῷ [c] τῆς πόλεως καὶ πολιτείας τὴν πρεσβυτάτης λόγῳ καὶ θεσμῷ.

lit. cùm etiam minutissima quæque ità sint agenda, ut ad finem ipsum referantur. finis autem animantium rationis participum hic est, ut civitatis ac politiæ antiquissimæ rationi legibúsque obsequantur.

§ 17. Τῆ ἀνθρωπίνη βίῳ, [e] ὁ μὲν χρόνος, στιγμή. [f] ἡ δὲ οὐσία, ῥέουσα. [g] ἡ

§ 17. Vitæ humanæ tempus, punctum est: materia, fluida:

[a] L. 1. §. 8. l. 3. §. 6. l. 9. §. 23.
[b] L. 3. §. 12. l. 6. l. 4. §. 12. & l. 12. §. 31.
[c] L. 3. §. 11.
[d] l. 4. §. 3, 4. 23. l. 6. §. 44. l. 12. §. 36.
[e] L. 10. §. 11.
[f] L. 3. §. 10. l. 4. §. 26. l. 5. §. 24. l. 6. §. 36.
[g] L. 5. §. 33.

ANNOTATIONES.

Καὶ ἀπαραπόδιστος] *nullâque consequentiâ.* Xylander. Sed hoc esset ἀνακολούθως potiùs. *Sine justa ratiocinatione & consideratione an finem communem consequatur, necne.* Casaubonus. παρακολουθεῖν *intelligere, intelligendo assequi vel consequi.* ἀπαρακολούθητος igitur ἐνεργεῖν, est *facere aliquid, nesciusquid agas, aut quid velis.* Sicut ἀπαρακολούθητος ἐν ποιεῖν, *it a benè facere cuiquam, quasi nescias, aut non advertas quid agas. l.* 5. §. 6.

Δέον καὶ τὰ μικρόταπα καλὰ τὴν ἐπὶ τὸ τέλος ἀναφορὰν γίνεσθαι] Siquidem ut noster ipse *l.* 9. §. 22. Ἡ τις πρᾶξις μὴ ἔχῃ τὴν ἀναφοράν, ἄυτη διαπᾷ τὸν βίον. *Omnis actio, quæ ad finem debitum respectum,* vel propinquum vel remotum saltem, *non habuerit, vitam nostram quasi in partes distrahit,* sibique minimè per omnia consentientem reddit. Plutarchus *de profect. indic. pag.* 85. *F.* Καὶ γὰρ οἰκοδομίαν τινα καὶ θρυγγὸν οἰκοδομοῦσιν ὑ διαφέρει ξύλον τὸ τυχὸν, ἢ λίθον ἐπιβαλεῖν χυδαῖον, ἢ σπλὴν ὑποθεῖναι παρακεισθσαν ἀπὸ μνήματος, οἷα ποιοῦσιν οἱ φαῦλοι, πᾶσαν ἐργασίαν καὶ πρᾶξιν, ὡς ἔτυχε, συμφορεῖντες, εἰς ταυτὸ καὶ σωρεύοντες ἀλλ' ὅι γε προκόπτοντες, οἷς ἤδη, καθάπερ ἱερᾷ τινος οἰκοδομήματος καὶ βασιλικῆ τῆ βίᾳ κεκρότηται χρυσία κρηπὶς, ἀδὶν εἰκῆ προσίενται τῶν γινομένων, ἀλλ' οἷον ἀπὸ γάμης τῆ λόγυ προσάγυσι καὶ προταρμόττυσιν ἴκασον. *Maceriam aliquam aut sepem conficientibus nihil refert obvium quodque lignum aut lapidem jacentem adhibere, aut columnam à monumento aliquo delapsam subjicere: quomodo & homines vitiosi omnia promiscuè facta, omnes temerè actiones congerunt ac coacervant. At qi in virtute exercenda proficiunt, qibus vita veluti sacri ac regii ædificii jactum jam est aureum fundamentum, nihil eorum qæ aguntur temerè admittunt, sed veluti amussi rationis aptant singula atque concinnant.*

Καὶ τὰ μικρότατα] Epictetus *Dissert. l.* 2. *c.* 11. Κάνονα εὑρόντες, ἀπαραβάτως χρώμεθα, δίχα αὐτῆ μηδὲ τὸν δάκτυλον ἐκτείνοντες. *Regulâ inventâ citra errorem utimur, adeo ut citra eam ne digitum porrigamus.* Julianus Imperator *Orat.* 1. Νόμος ἐστὶ παλαιὸς παρὰ τῆ περὶ τὰ φιλοσοφίαν αὐθρώποις φύσαντι ὑστατὰ κείμενον, ἄπαντας πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ πρὸς τὸ καλὸν βλέποντας, ἐπιηδεύειν ἐν λόγοις, ἐν ἔργοις, ἐν ξυνουσίαις, ἐπὶ πᾶσιν ἁπλᾶς τοῖς καλὰ βίον ἄκροις καὶ μείζοσι τῆ καλῆ πάντως ἐφίεσθαι. *Vetus lex est ab eo profecta, qi philosophiam primus in humanum genus invexit, qa hunc in modum sesè habet; debere omnes ad virtutem, & honestatem respicientes studia sua ità comparare, ut in dictis, factisque, in societatibus, rebúsque omnibus tam parvis qam majoribus honestatis rationem teneant.* ubi Petavius pro ἄκροις, μικροῖς substituit. at Svartius *analect. l.* 3. *c.* 17. ἄκροις retinendum contendit, & tenuissima qæque & exilia maximè eo vocabulo vult designari.

Τὸ ἕπεσθαι τῷ τῆς πόλεως καὶ πολιτείας τῆς πρεσβυτάτης λόγῳ καὶ θεσμῷ] Orbem, *urbis* ac *civitatis* instar habere vult: in qa homines universi, cives cùm sint, civitatis istius legibus ac institutis conformiter per omnia agere ipsos oporteat. Hanc autem iconem, qæ pulcerrima est sanè, frequenter admodum usurpat. Ità *l.* 3. §. 11. ἀνθρώπως πολίτας εἶναι πόλεως τῆς ἀνωτάτης, ἧς αἱ λοιπαὶ πόλεις, ὥσπερ οἰκίαι εἰσίν. *Homines agere cives civitatis superna istius, cujus reliqa civitates istæ qasi familiæ existunt.* & *l.* 4. §. 3. Ὁ κόσμος ὡσανεὶ πόλις. *Mundus iste civitatis instar obtinet.* & *ibidem* §. 23. Διὸς πόλις. *Urbs Jovis.* & *l.* 6. §. 44. πόλις καὶ πατρίς μοι, ὡς ἀνθρώπῳ, ὁ κόσμος. *Civitas & patria mihi, uti homini mundus.* & *l.* 12. §. 36. ἄνθρωπε, ἐπολιτεύσω ἐν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ πόλει. *In hac magna civitate versatus es, homo.* Ad nostri planè mentem Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 12. Πάντα ἓν ταῦτα ὁ καλὸς καὶ ἀγαθὸς ἐπεσκεμμένος, τὴν αὐτῆ γνώμην ὑποτέτακται τῷ διοικοῦντι τὰ ὅλα. καθάπερ οἱ ἀγαθοὶ πολῖται τῷ νόμῳ τῆς πόλεως. *His igitur omnibus consideratis, vir bonus suum animum gubernatori universitatis submittit: qemadmodum boni cives legi civitatis.* Idemque *l.* 3. *c.* 24. Τίς τοῦτο ἐπιτέτραφε; ὁ ἡγεμὼν, ἡ ὁ στρατηγὸς, ἡ πόλις, ὁ τῆς πόλεως νόμος. δεῖ γάρ με ἀεὶ τῷ νόμῳ πείθεσθαι ἐν παντί. *Quisnam istud immisit? dux, prætor, respublica, lex civitatis. Oportet enim me semper legi parere in omnibus rebus.* Chrysippus *de finib. l.* 1. à Laërtio *lib.* 7. *c.* 87. in *Zenone* lavdatus: Ἴσον ἐστὶ τὸ κατ' ἀρετὴν ζῆν, τῷ κατ' ἐμπειρίαν τῶν φύσει συμβαινόντων ζῆν. μέρη γάρ εἰσιν αἱ ἡμετέραι φύσεις τῆς τοῦ ὅλου. διόπερ τέλος γίνεται τὸ ἀκολούθως τῇ φύσει ζῆν. ὅπερ ἐστὶ καθ' ἀρετὴν αὐτὸ, καὶ καὶ τὴν τῶν ὅλων, οὐδὲν ἐνεργοῦντα ὧν ἀπαγορεύει εἴωθεν ὁ νόμος ὁ κοινὸς, ὅπερ ἐστὶν ὁ ὀρθὸς λόγος διὰ πάντων ἰὼν, ὁ αὐτὸς ὢν τῷ Διὶ καθηγεμόνι τούτῳ τῆς τῶν ὅλων διοικήσεως ὄντι. *Secundùm virtutem vivere idem est qod secundùm experientiam eorum, qæ secundùm naturam accidunt, vivere. Partes enim naturæ universi sunt naturæ nostræ. Idcirco finis efficitur consentaneè secundùm naturam vivere, secundùm suam atqe universorum naturam, nihil eorum faciendo, qæ à communi lege prohibentur, qa est recta ratio in omnes perveniens, eadémque in Jove, hoc principe gubernationis omnium qæ sunt.* Vide *ad l.* 10. §. 1. Avtor *de Mundo c.* 6. ubi de politiæ humanæ ratione ac instituto pluribus disseruerat; ἅπερ ὑπολαμβάνειν καὶ περὶ τῆς μείζονος πόλεως, λέγω δὲ τοῦδε τοῦ κόσμου. νόμος μὲν γὰρ ἡμῖν ἰσοκλινὴς ὁ θεὸς, ὑδεμίαν ὑποδεχόμενος διαφθσιν ἢ μεταβασιν. κρείττων δὲ εἶμαι καὶ βεβαιότερος τῶν ἐν κύβεσιν ἀναγεγραμμένων. ἡγεμόνα δὲ ἀκινήτως αὐτῆ καὶ ἀμετάβλητος, ὁ σύμπασαν διοικονομοῦσαν διάκοσμον ἀρανῆ καὶ γῆς, &c. *Hoc idem de urbe qoqe majore, de hoc inqam mundo, existimare debemus. Deus enim nobis lex: in omnem illa quidem partem ad æqilibrium vergens, nullam correctionem admittens, nullam varietatem, qippe qa potior sit illis legibus, & stabilior, qa in tabulis perscripta sunt. Ejus enim auspiciis pereminter & compositè præeuntis, universus hic cæli ordo regitur atqe administratur:* &c. Et Philo *de Joseph. pag.* 530. *E.* Ἡ μὲν γὰρ μεγαλόπολις, ὅδε ὁ κόσμος ἐστὶ, καὶ μιᾷ χρῆται πολιτείᾳ καὶ νόμῳ ἑνί. λόγος δὲ ἐστὶ φύσεως, προσκλικὰς μὲν ὧν πρακτέον, ἀπαγορευτικὸς δὲ ὧν ὐ ποιητέον. αἱ δὲ καλαὶ τόπως αὕτας πόλεις ἀπερίγραπτοί τε εἰσὶν ἀριθμῷ, καὶ πολιτείαις χρῶνται διαφερούσαις, καὶ νόμοις ὐχὶ τοῖς αὐτοῖς. *Nam mundus hic est magna civitas, unam republicæ formam; & unum jus habens. Continentur autem edicto naturæ jussa de agendis. & vetita de non agendis. Hæ vero civitates locis suis numero circumscriptæ non sunt, & formam reipublicæ diversam & leges non easdem habent.* Vide *l.* 7. §. 9. & *l.* 11. §. 20.

§. 17. Ὁ μὲν χρόνος στιγμή] Στιγμὴν χρόνου, Græci; & *punctum temporis,* Latini, pro spatio angustissimo dixere: uti observat Donatus *ad Terent. Phorm.* 1. 4. translatione à Mathematicis factâ, qibus στιγμὴ sive σημεῖον id dicitur ὃ μέρος ὐδέν. ut Evclides *Element. l.* 1. §. 1. ideóqe est insecabile, nec pro qanto habetur. Eóqe sensu noster hîc; Τῆ ἀνθρωπίνῃ βίῳ, ὁ μὲν χρόνος στιγμή. *Vita humana tempus, punctum est.* & *l.* 6. §. 36. πᾶν τὸ ἑστὼς τοῦ χρόνου, στιγμὴ τοῦ αἰῶνος. *Tempus instans omne punctum avi.* Ità Plutarchus *de puer. educ. pag.* 13. *A.* Στιγμὴ χρόνου, πᾶς ὁ βίος. *Punctum temporis est tota nostra vita,* & Seneca *Epist.* 49. *Punctum est qod vivimus; & adhuc punctо minus:* qod à Simonide forsan acceptum est. illius enim Plutarchus dictum hoc in *Consol. ad Apollon. pag.* 111. *C.* refert; ὅτι τὰ χίλια καὶ τὰ μύρια ἕλη, στιγμή τις ἐστιν ἀόριστος, μᾶλλον δὲ μορίου τινὸς βραχύτατον στιγμῆς. *Qod anni* CIↃ *aut* CCIↃↃ *punctum qoddam sunt infiniti, aut minima potius puncti portio.* Qod autem illi στιγμὴν, id est, *punctum,* Joannes Chrysostomus *in Epist. ad Philip. Orat.* 2. *Edit. Commel. p.* 1217. ῥοπὴν, id est, *momentum* dixit. Τὴν μίαν ῥοπὴν ἐκείνην; ῥοπὴ γάρ ἐστι ὁπᾶς ἡμῶν αἰὼν πρὸς τὸν ἀίδιον τὸν ἄπειρον. *Unicum illud momentum; momentum enim est omnis nostra vita, si cum infinito illo sæculo conferatur.* Vide *suprà, ad* §. 14. & *infrà ad l.* 5. §. 24. & *l.* 6. §. 36.

Ἡ δὲ ὐσία, ῥέουσα] *L.* 5. §. 33. Τὰ αἰσθητὰ εὐμεταβλητα, καὶ ὐχ ἑστῶτα. *Res sensus subjecta, mutari prona, & consistere nescia.* De Stoicis Plutarchus *de commun. notit. c.* 39. Συγχωροῦσιν ὅτοι, τὰς μὲν ἐν μέρει πάσας ὐσίας ῥεῖν καὶ φέρεσθαι, τὰς μὲν ἔξ αὐτῶν μεθιείσας, τὰς δὲ, ποθὲν ἐπιοῦσα προσδεχομένας. οἷς δὲ πρόσεισι καὶ ἄπεισιν ἀριθμοῖς ἢ πλήθεσι, ταῦτα μὴ διαμένειν, ἀλλ' ἕτερα γίνεσθαι τοῖς εἰρημένοις προσόδοις, ἐξαλλαγὴν τῆς ὐσίας λαμβανομένης. αὐξήσεις δὲ καὶ φθίσεις, ἃ καλὰ δίκην ὑπὸ συνηθείας τινικῆσθαι, τὰς μεταβολὰς ταύτας λέγεσθαι. γενέσεις δὲ καὶ φθορὰς μᾶλλον αὐτὰς ὀνομάζεσθαι προσῆκον. ὅτι τοῦ καθεστῶτος εἰς ἕτερον ἐκβιάζουσι. τὸ δὲ αὐξεσθαι καὶ τὸ μειοῦσθαι, πάθη σώματός ἐστιν ὑποκειμένου καὶ διαμένοντος. *Concedunt ipsi, substantias omnes singulares fluere & ferri, vel qòd ex ipsis aliqid emittant, vel alicunde adventantia recipiant. Qibus verò sit accessio & decessio numeris aut multitudinibus, eadem non manere, sed alia fieri accessionibus dictis, substantiâ mutante. Neqe verò jure, sed vi hoc consvetudinem obtinuisse, ut mutationes istæ incrementa & decrementa dicerentur: qum debuerint potius ortus & interitus appellari, qia de statu in aliam expellunt naturam: augeri & minui, affectiones corporis esse subsistentis & permanentis.* Qid Platonici? Maximus Tyrius *Dissert.* 28. Πᾶν σῶμα ῥεῖ καὶ φέρεται ὀξέως, Ἑυρίπου δίκην, ἄνω καὶ κάτω. νῦν μὲν ἐκ νηπιότητος εἰς ἥβην οἰδαῖνον, νῦν δὲ ἐξ ἥβης εἰς γῆρας ὑπονοσοῦν καὶ ὑποφερόμενον. *Mutatur corpus omne ac movetur, celeritérque euripi instar huc illuc fertur. Nunc ex infantia in pubertatem excrescit, nunc ex juventa in senectutem delabitur.* Seneca *Epist.* 58. *Qcunqe videmus ac tangimus, Plato in illis non numerat, qa esse propriè putat. fluunt enim, & assiduâ diminutione atqe adjectione sunt. nemo nostrùm idem est in senectute, qi fuit juvenis.*

fluida: ſenſus, obſcurus: corporis univerſi fabrica, putreſcere prona: anima, vaga: fortuna, res imperveſtigabilis: fama, res incerta: & ut verbo dicam, omnia, corporis qidem,

ἢ αἴσθησις, ἀμυδρά. ἡ ἢ ὅλη τῷ σώματι [a] σύγκρεμσις, εὐσηπ]τος. ἡ ἢ ψυχὴ [b] ῥόμβος. ἡ δὲ τύχη, δυσέκμαρτον. [c] ἡ δὲ φήμη, ἄκρατον. συνελόντι δὲ εἰπεῖν, πάντα, τὰ μὲν τῷ σώματι, [d] ποτάμος

a σύγκρασις, Jun.
b ῥίμβος,
c L. 4. §. 3. Xyl.

ANNOTATIONES.

nis: *nemo eſt manè, qi fuit pridie. ego ipſe dum loqor mutari iſta, mutatus ſum.* Et mox: *De homine dixi, fluidâ materiâ & caducâ, & omnibus obnoxiâ caſibus. Mundus qoqe aterna res & invicta, mutatur, nec idem manet.* Nec diſſentiunt etiam Epicurei. Lucretius *l.* 4.

Dico igitur rerum effigies, tenuésqe figuras
Mittier ab rebus ſummo de corpore earum:
Qæ qaſi membrana ſummo de cortice rerum
Derepta volitant ultro citróqe per avras.

Et *lib.* 2.

Nam certè fluere atqe recedere corpora rebus
Multa, manus dandum eſt. —

Et *lib.* 5.

Principio omnibus à rebus, qaſcunqe videmus,
Perpetuò fluere ac mitti ſateare neceſſe eſt
Corpora. —

Et mox:

Uſqe adeò omnibus ab rebus res qaqe fluenter
Fertur, & in cunctas dimittitur undiqe partes.
Nec mora nec reqies interdatur ulla fluendi.

Indè Clavdianus *in Mallii Coſſ.*

— ſemperqe fluentis Materiæ. —

Ἡ δὲ αἴσθησις ἀμυδρά.] Ità *l.* 5. §. 33. Τὰ δὲ αἰσθητήρια ἀμυδρά, ἢ ὑπαρατύπωτα. *Senſus ipſi hebetes, & imagines falſas admittere proclives.*

Ἡ δὲ ὅλη τῷ σώματι σύγκρισις, ἔυσηπ]τος.] *Corporis totius fabrica, putreſcere apta,* ſive *putredini obnoxia.* Σύγκρασις Junio magis placet, pro eo qod σύγκρισις exhibetur. utrumlibet, Marco etiam avtore, legas, qi *l.* 7. §. 67. Ἡ φύσις οὐχ ὕτω συνεκέρασέ σε τὸ συγκριματίον σου. *Non ita commiſit natura compagem tui.* Æſchines Axiocho: Τῆς συγκρίσεως ἅπαξ διαλυθείσης, ἢ τῆς ψυχῆς εἰς τὸν οἰκεῖον ἱδρυθείσης τόπον. *Compage ſemel ſolutâ, & animâ ſuo collocato loco.* Vide & Epicharmum *ad l.* 7. §. 40. ſed & *l.* 3. §. 11. ἐκ τίνων συγκέκριται. *Ex qibuſnam principiis conſiſtat.* & *l.* 4. §. 5. ubi vox eadem, σύγκρισις ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων. *Concretio ex iiſdem elementis.* In eandem cum Marco iſtic mentem, Seneca *ad Marc. c.* 11. *Putre ipſa fluidumqe corpus: ex infirmis fluidisqe contextum: ipſo ſitu & otio iturum in tabem.* Vide *ad l.* 4. §. 5. Itaqe non *ſuillo* tantùm *generi*, qod dixere veteres, ut Varro *de re ruſtic. l.* 2. *c.* 4. Cicero *de finib. l.* 5. Plinius *hiſt. natur. l.* 8. *c.* 51. Stoici qidam, apud Plutarchum *Sympoſ. l.* 5. *c.* 10. Cleanthes; Clemens *Strom. l.* 7. Chryſippus; Cicero *de nat. Deor. l.* 2. & Prophyrius *de animal. non comed. l.* 3. avt piſcibus duntaxat; qod Philo Judæus *lib. de mundi opificio*; ſed & animantibus qibusvis (humano etiam generi) *animam, nè putreſceret corpus, pro ſale datam*, havd abſurdè dici poterit. Plavtus *Trinumm. Act.* 5. *Sc.* 4.

— nos homunculi,
Salillum animæ, qam cùm extemplo amiſimus, &c

Ad quem locum interpretes: *vaſculum ſalis ſumus, id eſt corpuſcula animata: qia corpora ſunt animarum vaſcula; anima verò corpori ſalis vice. qemadmodum enim carnes pecudum, ſi diu ſerventur ſine ſale, putreſcunt: ità & corpora, efflatâ animâ, putore corrumpuntur.* Scitè Plutarchus *Sympoſ. l.* 5. *c.* 10. Τὸ ἄλας τῶν σωμάτων τὰ νεκρὰ διαλ]ηρῦν ἄσηπτα καὶ μόνιμα πολὺν χρόνον, ἀντιτάτ]εται τῷ θανάτῳ, καὶ οὐκ ἐᾷ παντελῶς ἐξολίσθαι καὶ ἀφανισθῆναι τὸ θνητόν. ἀλλ' ὥσπερ ἡ ψυχὴ, θειότατον οὖσα τῶν ἡμετέρων, τὰ ζῶα συνέχει καὶ ῥεῖν οὐκ ἐᾷ τὸν ὄγκον. ὕτως ἡ τῶν ἁλῶν φύσις τὰ νεκρὰ παραλαμβάνουσα, καὶ μιμουμένη τὸ τῆς ψυχῆς ἔργον, ἀντιλαμβάνεται φερομένων ἐπὶ λῆθον φθορὰν, καὶ κρατεῖ καὶ ἴσχυσιν. *Sal cadavera putredinis ſecura & durabilia adſervans aliqanto tempore morti reſiſtit: neqe patitur id, qod mortuum eſt, penitus aboleri. Sed qemadmodum anima, noſtrarum rerum diviniſſima, diffluere non ſinit molem animalis, ſed eam continet: sta ſalis natura imitatur animæ opus, dum cadavera arripiens, id, qod ad interitum vergebat, conſtringit atqe cohibet.* &c.

Ἡ δὲ ψυχὴ ῥίμβος] Ità reſtituit Xylander cùm antè ῥόμβος legeretur. ῥίμβος, *vagus*, ſive *divagatio.* nam & abſtractè ſumitur. Plutarchus *de exil. pag.* 603. *E.* πολὺν ἄλυν καὶ ῥίμβον. *Multas moleſtias & vagationes.* indè ῥίμβεσθαι. *huc illuc ferri. ſuprà* §. 7. καὶ ἀποῤῥίμβεσθαι, *divagari. infrà l.* 4. §. 22. Caſavbonus tamen *ad Adriani vitam*, ῥόμβος legit; ſed *vagam* exponit, ex Athanaſii illo, περὶ πολλὰ ῥεμβομένη.

Ἡ δὲ τύχη δυσέκμαρτος] *Fors, conjectu difficilis*: ob casùs fortuiti incertitudinem nimiam. Itaqe τύχην dixere Anaxagoras & Stoici, ἄδηλον αἰτίαν ἀνθρωπίνῳ λογισμῷ, *cauſſam, qa humanâ ratione cogneſci neqeat.* Epicurus, ἀσύστατον αἰτίαν προσώποις, χρίνοις, τρόποις, *cauſſam inſtabilem ob mutationem perſonarum, temporum, morum.* Plutarchus *de placit. philoſ. l.* 1. *c.* 29. & Philo *de conſtit. Princ. pag.* 722. ἡ τύχη ἀδίκαιον καὶ ἀΐδρυτόν τι πράγμα. *Fortuna res infirma & inſtabilis.* Theophraſtus deniqe, referente Plutarcho *ad Apollon.* Ἄσκεπτος ἡ τύχη, καὶ δεινὴ παρελίσθαι τὰ προπεποιημένα, καὶ μεταῤῥίψαι τὴν δοκοῦσαν εὐημερίαν, εὐθὺς καιρὸν ἔχουσα ταυτόν. *Improviſa eſt fortuna, habéqe magnam vim auferendi, qa nobis labore parta ſunt, & qa apparet proſperitatem evertendi, neqe ulla conſtituta temporis utitur ratione.* & Plutarchus ipſe *de poet. leg. c.* 7. in hoc *Fortunam Fatúmqe*, τύχην καὶ εἱμαρμένην, convenire, qòd in utroqe τὸ ἀσυλλόγιστον ἡμῖν τῆς αἰτίας existat, *utriúsqe cauſſas ratiocinando non poſſumus aſſeqi.*

Ἡ δὲ φήμη ἄκρατον.] Ità *l.* 4. §. 3. Τὸ εὐμετάβολον καὶ ἄκριτον τῶν εὐφημῶν δοκοῦντα. *Qàm mutabile & judicii expers faventium vulgus.* Siqidem, ut Senárius antiqus habet,

Ἰσχυρὸν ὄχλος ἐστὶν, ἀλλ' ἔχει δὲ νοῦν.
Res nempe valida turba eſt, ſed mentis carens.

Ab iſtiuſmodi ergò profecta, pérqe eorum ora volitans fama, nil mirum, ſi fuerit, ut Virgilius cecinit Æn. *l.* 1.

Tam ficti praviqe tenax, qàm nuncia veri,

avt recti etiam dilavdatrix. Vide *ſupr.* § 12.

Τὰ μὲν τῷ σώματι, ποταμός.] Ità *l.* 4. §. 43. ποταμός τις καὶ ῥεῦμα βίαιον, ὁ αἰών. *Flumen qoddam & torrens rapidus eſt ævum.* & *l.* 5. §. 23. Ἡ γὰρ οὐσία, οἷον ποταμὸς, ἐν διηνεκεῖ ῥύσει. *Eſt enim rerum natura inſtar fluvii cujuſdam, qi in jugi ſit fluxu.* & *l.* 6. §. 15. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ ποταμῷ. *In hoc igitur flumine.* Sicut avtem his in locis res humanas & corporeas *fluvium* qendam, qia in perpetuo ſunt fluxu; ità eaſdem alibi, ob fluxûs illius cursum rapidiſſimum, χειμάῤῥουν etiam, id eſt *torrentem* appellat. *l.* 7. §. 19. Διὰ τῆς τῶν ὅλων οὐσίας ὡς διὰ χειμάῤῥου διεκπορεύεται πάντα τὰ σώματα. *Per mundi ſubſtantiam, tanqam per torrentem, corpora tranſeunt univerſa.* & *l.* 9. §. 29. Χειμάῤῥους ἡ τῶν ὅλων αἰτία. *Torrentis eſt inſtar rerum natura.* Seneca. *Ep.* 58. *Corpora noſtra rapiuntur fluminum more.* Et ex Origene *in Pſal.* 1. Methodius *Orat. de reſurr.* apud Epiphanium *hæreſ.* 64. §. 14. Οὐ κακῶς ποταμὸς ὠνόμασαν τὸ σῶμα, διότι ὡς πρὸς τὸ ἀκριβὲς, τάχα οὐδὲ δυῶν ἡμερῶν τὸ πρῶτον ὑποκείμενον ταυτόν ἐστιν ἐν τῷ σώματι ἡμῶν. *Unde non male fluvius qidam corpus eſſe dicitur. Qoniam ſi accuratè conſideremus, ne bidqo qidem prior materia in corporibus noſtris eadem conſtánsqe perſeverat.* Cæterùm etiam τὰ τῆς ψυχῆς fluminis inſtar habere Heraclitus cenſuit, ſi Numenio fides. Sic enim is *de bono l.* 1. apud Evſebium *præpar. Evang. l.* 15. *c.* 20. de Heraclito locutus, Βυλόμενος γὰρ ἐμφαίνειν, ὅτι αἱ ψυχαὶ ἀναθυμιώμεναι νοεραὶ ἀεὶ γίνονται, ἔλεγεν αὐτὰς τοῖς ποταμοῖς, λέγων ὕτως. Ποταμοῖσι τοῖσιν αὐτοῖσιν ἐμβαίνουσιν ἕτερα καὶ ἕτερα ὕδατα ἐπιῤῥεῖ. καὶ ψυχαὶ δὲ ὑπὸ τῶν ὑγρῶν ἀναθυμιῶνται. *Cùm enim exhalantes animos ſpirituales ſemper effici demonſtrare vellet, eos cum fluviis comparabat, his verbis utens: in fluvios, inqiebat, licet iidem uſqe decurrant, alia tamen atqe alia illabuntur aqa. Et vere animæ efflantur ex humidis.* Vide *ad l.* 4. §. 37. Arnoldus Bonavallens. *de op.* 6. *dier. c.* 7. *Aqarum nomine hominum generationes intellige; qa ſicut de fonte in rivum, de rivo in fluvium labuntur: ità homines de concepta in partum, & de infantuli ætate in ſenium inqieto volumine properant & decurrunt.* Verùm Marcum noſtrum avtumo Platonis illa in *Timæo pag.* 1055. *B.* reſpexiſſe, qibus animas ait in ortu primo εἰς σῶμα ἐπίῤῥυτον καὶ ἀπόῤῥυτον, *corpus influens & effluens* inditas & innexas. & mox de eiſdem, αἱ δὲ εἰς ποταμὸν ἐνδεδεῦσαι πολὺν, *Itáqe hi in profundum flumen immerſi* &c. ubi *corpus* diſertè *flumen* appellat. Vide ad *l.* 10. §. 28.

Τὰ δὲ τῆς ψυχῆς ὀνείρους] Homerus *Odyſſ.* λ. *v.* 221.

Ψυχὴ δ' ἠΰτ' ὄνειρος ἀποπταμένη πεπότηται.
Avolat illa, velut ſomnum qa ſallit, imago.

Ità *l.* 6. §. 31. ὅτι ὀνείροι σοι ἠνώχλουν. *Somnia fuiſſe qæ te conturbabant. Vana*, ſcilcet, *qaſi per ſomnum viſa*, animos afficere ſolent humanos, & dormientibus velut illudere. Refert Laërtius *l.* 6. ex Hecatonis *Chriarum l.* 1. Metroclem, poſtqam Crateti in diſciplinam ſe dederat, commentariis ſuis in ignem miſſis, dixiſſe,

Τὰ δ' ἐξ' ὀνείρων νεκρίων φαντάσματα.
Hæc ſomniorum ſunt imaginacula.

Qin & Evripideum illud ex *Iphigen. Tavric.*

Ψευδεῖς ὀνειροι χαίρετ'. οὐδεν ἦτ' ἄρα.
Valete vana, nil erastis, ſomnia.

de vanis animi affectibus ac perturbationibus, uſurpârunt, tum Clemens Alexandrinus in *protrept.* tum & Plutarchus *de profect. indic.* qem exhibebimus *infrà ad l.* 9. §. 31. Optimè Baſilius Cæſar *Epiſt.* 42. Τὰ ἀνθρώπινα ταῦτα σκιᾶς ἐστιν ἀμυδρότερα, καὶ ὀνείρων ἀπατηλότερα. *Humana iſta vaniora ſunt umbrâ, & fallaciora ſomniis.* & qæ ſequntur. Plutarchus, ipſe eam, qam iſtic de rebus divinis notitiam habemus, *inſomnis* rationem obtinere aſſerit. In *tract. de EI. Delph. pag.* 393. *D.* ὡς δὲ νῦν

a L. 4. §. 43. πατρίδος. τὸ δὲ τῆς ψυχῆς, ᵃ ὄνειρος καὶ ᵇ τύφος. ὁ δὲ βίος, πόλεμος καὶ ξένης ἐπιδημία.
b L. 6. §. 31. ᶜ ἡ ὑστεροφημία δὲ, λήθη. τί ἂν τὸ διαπέμψαι ψυχὴν δυνάμενον; ἓν καὶ μόνον φιλοσοφία. τοῦτο δὲ
c L. 10 §. 31. l. 12. §. 24. 27.

flu vius; animæ verò, ſomnium & fumus: vita militia, & hoſpitis in peregrino mora: fama poſthuma, oblivio mera. qidnam eſt ergò, qod hominem deducere & tranſmittere poſſit? res ſola & unica eſt, philoſophia. ea avtem in hoc conſiſtit, ut

ANNOTATIONES.

ἐν τῷ καλλίστῳ τῶν ὑπνίων τὸν Θεὸν ὑπεροπολοῦντες. *In præſentia avtem Deum qaſi in pulcerrimo omnium ſomniorum ſomnio imaginantes.* & in *Erotic. pag.* 764. *F.* Διὰ γὰρ ὕπνου ἡ ψυχὴ ἀπτάζεται καὶ τίθησι τὸ κάλλιστον καὶ θειότατον. *Hic avtem anima per ſomnium amplectitur, & ſtupet rem pulcerrimam & divinißimam:*

Ἀμφὶ δὲ οἱ δολόεντα φιλόφρονα χεῦεν ὄνειρα.
Somnia fuderunt fallacia dulcia circum.

Maximus Tyrius animi totam in hoc corporis domicilio degentis vitam. *diſſert.* 28. Ὡς ἄρα ὁ ἐν γῇ βίος τοῖς τῶν ἀνθρώπων ψυχαῖς ὀνείρατι ἔοικε μακρῷ καὶ πολυτρεῖ. *Qam vitam hanc anima humana reſpectu nihil aliud qam longum multorumqe annorum eſſe ſomnium.* eóqe illam de Epimenide fabulam refert.

Καὶ τύφος.] τύφος hìc qod alibi καπνὸς, *l.* 10. §. 31. & *l.* 12. §. 27. Eſt enim τύφος κυρίως idem qod καπνὸς, *fumus*; etiamſi pro *faſtu* freqentiùs κατὰ μεταφορὰν vſurpetur. indè notat Evſtathius *ad Odyſſ.* β'. τυφογέροντας καὶ τυφεδανοὺς, *ſenes σκωπτικῶς* nuncupari, ſive qòd ob peritiam variam experientiâ longâ multipliciqe conqiſitam faſtuoſiùs plerumqe gerere ſe ſoleant; ſive, διὰ τὸ δὴν ἤδη τύφεσθαι ἤτοι πυρικαῦσαι καίεσθαι τοὺς τοιούτους, *qaſi jam in fumum dari eos, concrematis* nimirum *cadaveribus, oporteat.* De Socrate Plutarchus lib. *de Socrat. Damon. pag.* 580. *B.* Τὸν δὲ τύφον, ὥσπέρ τινα καπνὸν φιλοσοφίας, εἰς τοὺς σοφιστὰς ἀποσκεδάσας. *Faſtumqe veluti fumum qendam à philoſophia in ſophiſtas diſſipans.* Et Apollonius *Argonaut. l.* 2. 133. de apibus agens, qod & Xylander obſervavit.

— — ἐπίκρο δὲ λιγυυοίντι
Καπνῷ τυφόμενα πέτρης ἰκὰς αἴσσουσιν.
— — *ſed inſtantibus flammeolo*
Suſſita fumo evolant à rupe.

Ubi Schol. καπνῷ τυφόμενα, ἀντὶ τοῦ καπνιζόμενα. ſed & terra Troica Evripidi in *Hecub.n.* 477. dicitur, καπνῷ τυφομένη κατερείπεσθαι, Poteſt tamen Marcus hìc, ad Monimi placita, cujus pavlò antè meminerat, reſpexiſſe, qi τύφον καὶ ὄνειρον πάντα εἶναι *fumum & ſomnium omnia eſſe* pronunciaverat. Vide *ſupra ad §.* 15. *Sapientia Solomonis* avtor *c.* 2. *v.* 2. Καπνὸς, ἡ πνοὴ ἐν ῥισὶν ἡμῶν. καὶ ὁ λόγος, σπινθὴρ ἐν κινήσει καρδίας ἡμῶν. *Famus eſt reſpiratio in naribus noſtris, & ſermo motu cordis noſtri ſcintilla eſt.* Et Lucret. *l.* 3.

— *naturam animai*
Diſſolvi, ceu fumus in altas aëris avras.

Ὁ δὲ βίος, πόλεμος] Ità vulgò vertunt illud Jobi *c.* 7. *v.* 1. *Militia eſt vita hominis ſuper terram.* Certè Chriſtiani hominis vita, in ſacris literis, tanqam *jugis militia* paſſim prædicatur. Vide Pavlum *ad Epheſ. c.* 6. *v.* 12. Petrum *Epiſt.* 1. *c.* 2. *v.* 11. Jacobum *c.* 4. *v.* 1. Minutium *Octav. Qòd corporis humana vitia ſentimus & patimur; non eſt pœna, militia eſt.* Cyprianus *l.* 1. *Ep.* 5. *Adhuc in ſeculo ſumus, adhuc in acie conſtituti.* Chryſoſtomus *in Act. Orat.* 15. *Edit. Commel. pag.* 143. *D.* Ἀγών ἐστιν ὁ παρὼν χρόνος. πόλεμός ἐστι τὰ μάχη. *Certamen eſt in præſenti tempore, bellum eſt ac prælium.* Et in 1. *ad Theſſ. hom.* 3. *pag.* 1428. Πολέμου καιρὸς, πᾶς ὁ τῆς ζωῆς ἡμῖν ἐστι χρόνος. *Belliqoqe tempus eſt totum tempus vita noſtra.* Et *in Geneſ. Orat.* 3. Διηνεκὴς ἡμῖν ἐστιν ὁ πόλεμος, καὶ διαπαντὸς ἀδιάπαυστον ἔχων. *Continuum nobis eſt bellum, & nulla intermiſſio.* Avguſtinus *adv. Julian. l.* 4. *c.* 16. *Nullum ſine bello interimo diem dacis.* Epictetus ipſe *Diſſert. l.* 3. *c.* 24. Στρατεία τίς ἐστιν ὁ βίος ἑκάστου, καὶ αὕτη μακρὰ καὶ ποικίλη. *Negotiuna hoc eſt militia. Militia qadam eſt cujuſqe vita, eáqe longa & varia.* Et Hierocles περὶ φιλαδελφίας apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 81. Ὅλως δὲ ἐνδυματίου, ὡς βίος ἡμῖν κινδυνεύει μακρός τις εἶναι καὶ πολυετὴς πόλεμος. *In ſumma, æſtimandum eſt, qàm longa tadioſaqe vita & perpetua inimicitia periculum immineat.* Seneca *Epiſt.* 96. *Vivere, militare eſt.* & *Epiſt.* 51. *Nobis qoqe militandum eſt: & qidem genere militia, qo nunqam qies, nunqam otium datur.* Et *de provident. c.* 5. *Optimum qemqe militare & operas edere.*

Καὶ ξένης ἐπιδημία.] In Senecæ *excerpt. Morieris. peregrinatio eſt vita. multùm cùm deambulaveris, domum redeundum eſt.* Hoc & ſacra pagina ſubinde inculcat. Apud Moſem *l.* 1. *c.* 47. *v.* 9. Jacobus Patriarcha Pharaoni: *Dies annorum peregrinationis mea ſunt centum triginta anni: pavci malique fuerunt dies annorum vita mea; neqe attigerunt dies annorum vita patrum meorum, qibus illi ſunt peregrinati.* ad qem locum Auguſtinus *q.* 156. *incolatus dicitur ſanctorum vita.* David Rex, *Pſalm.* 39. *v.* 12. *Peregrinus ſum iſtic & inqilinus, prout & majores omnes mei.* hoc eſt, πάροικοι καὶ παρεπίδημοι, *inqilini & advenæ*, ut Petrus Apoſtolus *Epiſt.* 1. *c.* 2. *v.* 11, alluſione habità ad ſortem ipſorum, qibus epiſtolam ſuam inſcripſerat, tunc temporis παρεπιδήμων. Argutius tamen forſan; qàm ſolidiùs Hieronymus *de terr. promiſſ. Sancti terra Judaica*

A *non habitatores, ſed accola & peregrini; ubiqe terræ habitatores peccatores inteliguntur.* Optimè & accommodatiſſimè ad rem præſentem Pavlus Apoſtolus *ad Corinth. Epiſt.* 2. *c.* 5. *v.* 6, 8. Εἰδότες ὅτι ἐνδημοῦντες ἐν τῷ σώματι, ἐκδημοῦμεν ἀπὸ τοῦ Κυρίου. εὐδοκοῦμεν μᾶλλον ἐκδημῆσαι ἐκ τοῦ σώματος, καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν Κύριον. *Scimus nos dum adſumus in corpore, peregre abeſſe a Domino -- gratum eſt nobis potius abeſſe è corpore, & adeſſe apud Dominum.* Qem locum reſpiciens Bernardus *de conſider. ad Eugen. l.* 5. *Repatriáſſe erit hoc; exiſſe de patria corporum in regionem ſpirituum. ipſa eſt Deus noſter, maximus ſpiritus, maxima manſio ſpirituum beatorum: à qo interim abſu-*
B *mus dum iſtic ſumus.* Vide *ſupr. ad §.* 11.

Ἡ ὑστεροφημία δὲ λήθη.] rationem, cur *oblivionem* dixerit *famam ſuperſtitem*, petas licet, ex *l.* 3. §. 10. & *l.* 4. §. 35. & *l.* 7. §. 5. 10. Solomon itidem *Eccleſ. cap.* 1. *v.* 11. *Nulla eſt præteritorum memoria: nec etiam poſteriorum qæ futura ſunt, ulla futura eſt apud eos qi in poſterum ſunt, memoria.*

Παραπέμψαι δυνάμενον] Metaphora, vel à *deductione honorifica*, vel à *funebris pompæ & exeqiarum ſolennitate* tradvcta. De Platone Laërtius *lib.* 3. 4. Ἐτάφη δὲ ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ, παρεπέμφθη παιδικοῖς πρὸς τῶν αὐτόθι. *Sepultus eſt avtem in Academia, & corpus ejus eſt datum magna eorum qi*
C *ibi habitabant freqentia. Una*, inqit, *eſt virtus, qa magnificè tranſmittere poteſt, non ad rogos, ſed ultra rogos, ad poſteros.* qomodo de ſe Ennius, apud Ciceronem *Tuſc. l.* 1.

Nemo me lacrymis decoret, nec funera fletum
Faxit. qur? volito vivu' per ora virúm.

Et Naſo *Ponti l.* 3. *eleg.* 2.

Corpora debentur mœſtis exanqia buſtis:
Effugiunt ſtructos nomen honórque rogos.
Occidit & Theſeus, & qi comitavit Oreſtem;
Sed tamen in laudes vivit uterqe ſuas.

Et Maro *Æn. l.* 10.

D — *ſed famam extendere factis,*
Hoc virtutis opus. —

Seneca *Epiſt.* 93. *Lavdemus itaqe & in numero felicium reponamus eum, cui qantulumcunqe temporis contigit, benè collocatum eſt. Vidit enim veram lucem; non fuit unus è multis. & vixit, & viguit. -- qid qaris, qamdiu vixerit? vixit ad poſteros usqe; tranſilit, & ſe in memoriam dedit.* Nec *ad poſteros* tantùm, ſed *ad ſuperos* etiam: Maro *Æn. l.* 6.

— ardens evexit ad æthera virtus.

Flaccus *carm. l.* 3. *Od.* 2.

Virtus recludens immeritis mori
Cœlum, negatá tentat iter viâ; &
E *Spernit humum metuente pennâ.*

Silius *bel. Pun. l.* 3.

— ire per ora
Nomen in æternum paucis mens ignea donat,
Qos pater æthereis cœleſtúm deſtinat oris.

Et *l.* 15. ſub perſona virtutis:

Me cinctus lavro perducit ad aſtra triumphus.

Manilius *Aſtron. l.* 1.

An fortes animæ, dignatáqe nomina cælo,
Corporibus reſoluta ſuis, terráqe remiſſa
Huc migrant ex orbe, ſuúmqe habitantia cœlum,
F *Æthereos vivant annos, mundíqe fruuntur.*

Lucanus *l.* 9. de Pompejo:

At non in Pharia manes jacuere favilla;
Non cinis exiguus tantam compeſcuit umbram:
Proſiluit buſto, ſemiuſtáqe membra relinqens
Degenerémqe rogum, ſeqitur convexa Tonantis,
Qà niger aſtriferis connectitur axibus æër.
Qáqe patet terras inter Lunaqe meatus
Semidei manes habitant, qos ignea virtus
Fecit. & æternos animæ collegit in orbes.

Seneca *Herc. Oet. Act.* 4. *Scen.* 4.

G *Sed locum virtus habet inter aſtra.*

Et *Act.* 5. *Scen.* 4. Hercules.

— *virtus mihi*
In aſtra, & ipſos fecit ad Superos iter.

Ibidem Scen. 2.

Non eſt gemendus, nec gravi urgendus nece,
Virtute qiſqis abſtulit ſatis iter.
Æterna virtus Herculem fieri vetat.

Et *Scen.* 5.

Nunqam Stygias fertur ad undas
Inclyta virtus, vivite fortes;
Nec Lethæos ſæva per amnes
Vos fata trahent; ſed cùm ſummas
Exiget horas conſumpta dies
Iter ad Superos gloria pandet.

H Evripides *Andromach.*

Οὐ γὰρ

genium qis ſuum interim conſervet integrum, contumeliâ ac læſione omni immunem, voluptate ac dolore omni ſuperiorem, nihil temerè avt fictè ſimulatéqe agentem, ſibi ſufficientem, cùm ut alii faciant avt nè faciant qid, opus nil habeat: porro qæcunqe eveniunt ac deſtinantur ſibi ità excipientem, tanqam indè obvenientia, unde venerit ipſe: mente deniqe propitiâ placidâqe mortem ipſam expectantem, tanqam elementorum eorum diſſolutionem, ex qibus animal unumqodqe conſiſtit. ſi avtem elementis ipſis nihil grave contingit, qod in alterum unumqodqe eorum jugiter tranſmutatur, cur corporis univerſi mutationem ac diſſolutionem metuat avt ſuſpectam qis habeat? ſecundùm naturam qippe fit. nihil eſt avtem malum, qod eſt naturæ conſentaneum.

Qæ Carnunti.

ἐν τῷ τηρεῖν [a] τὸν ἔνδον δαίμονα ἀνύβριστον, καὶ ἀσινῆ, [b] ἡδονῶν καὶ πόνων κρείσσονα, [c] μηδὲν εἰκῇ ποιοῦντα, [d] μηδὲ διεψυσμένως καὶ μεθ' ὑποκρίσεως, [e] ἀνενδεῆ τὸ ἄλλον ποιῆσαί τι, ἢ μὴ ποιῆται. ἔλεῳ δὲ [f] τὰ συμβαίνοντα καὶ ἀπονεμόμενα δεχόμενον, ὡς ἐκεῖθέν ποθεν ἐρχόμενα, ὅθεν αὐτὸς ἦλθεν. ἐσὶ πᾶσι δὲ τὸν θάνατον [g] ἵλεῳ τῇ γνώμῃ [h] προσμένοντα, ὡς ἠδὲν ἄλλο ἢ [i] λύσιν τῶν στοιχείων, ἐξ ὧν ἕκαστον ζῶον συγκέκριται. [k] εἰ δὲ αὐτοῖς τοῖς στοιχείοις μηδὲν δεινὸν ἐν τῷ ἕκαστον διηνεκῶς εἰς ἕτερον μεταβάλλειν, διὰ τί [l] ὑποπτήσσει τις τὴν τῶν πάντων μεταβολὴν καὶ διάλυσιν; [m] κατὰ φύσιν γάρ. [n] ἠδὲν δὲ κακὸν κατὰ φύσιν.

Τὰ ἐν Καρνύντῳ.

a Sup. §. 13.
b Sup. §. 16. L. 8. §. 8.
c Sup. §. 5.
d Sup. §. 16.
e L. 4. §. 29.
f Sup. §. 3. l. 8. §. 23. l. 10. §. 5.
g Sup. §. 3. l. 4. §. 48.
l. 5. §. 33.
h L. §. 10. l. 9. §. 3.
i L. 4. §. 5. l. 7. §. 32. 50. l. 8. §. 25.
k L. 8. §. 18. 20. l. 10. §. 7. l. 4. §. 37.
m Sup. §. 12.
n L. 6. §. 1.
AN. 33. l. 10. §. 7. l. 11. §. 34.
o νύτῳ Lug.

ANNOTATIONES.

Οὐ τοι λείψανα τῶν ἀγαθῶν
Ἀνδρῶν ἀφαιρεῖται χρόνος.
Α δ' ἀρετὰ καὶ θνητοῖσι λάμπει.
Qod reliqum bonis
Poſt mortem ſupereſt, nulla abolet dies.
Virtus incolumis poſt cineres micat.

Grotius. Idem *Temen.* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 1. & Sextum *adv. Gram. c.* 13.

Ἀρετὴ δὲ, κἂν θάνῃ τις, οὐκ ἀπόλλυται.
Ζῇ δ' οὐκ ἔτ' ὄντος σώματος. κακοῖσι δὲ
Ἅπαντα φροῦδα συνθανόνθ' ὑπὸ χθονός.
Virtus, & ubi qis interit, non interit;
Sed vivit & poſt corpus. at ſi qis malus
Intereat, ejus cuncta ſub terram cadunt.

Grotius. Præclarè Socrates apud Platonem *Phadone pag.* 80. *A.* Εἰ μὲν ἦν ὁ θάνατος τοῦ παντὸς ἀπαλλαγὴ, ἕρμαιον ἂν ἦν τοῖς κακοῖς ἀποθανοῦσι, τοῦ δὲ σώματος ἅμα ἀπηλλάχθαι, καὶ τῆς αὐτῶν κακίας, μετὰ τῆς ψυχῆς. νῦν δὲ ἐπειδὴ ἀθάνατος φαίνεται οὖσα, οὐδεμία ἂν εἴη αὐτῇ ἄλλη ἀποφυγὴ κακῶν, οὐδὲ σωτηρία, πλὴν τοῦ ὡς βελτίστην τε καὶ φρονιμωτάτην γενέσθαι. οὐδὲν γὰρ ἄλλο ἔχουσα εἰς ᾅδου ἡ ψυχὴ ἔρχεται, πλὴν τῆς παιδείας τε καὶ τροφῆς. ἃ δὴ καὶ λέγεται μέγιστα ὠφελεῖν ἢ βλάπτειν τὸν τελευτήσαντα εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τῆς ἐκεῖσε πορείας. *Si enim mors totius diſſolutio eſſet, nimirum improbi lucrarentur, quam & à corpore, & ab eorum pravitate cum anima liberarentur. Nunc avtem cum anima immortalis appareat, nulla ſupereſt malorum declinatio, nulla ſalus, niſi ut optima & prudentiſſima fiat. Nihil enim aliud, qum migrat ad manes anima, ſecum tranſfert præter eruditionem atqe educationem. Qæ qidem ſtatim in principio tranſmigrationis illius ei, qi mortuus eſt, plurimùm vel prodeſſe vel obeſſe dicuntur.* Seneca *Epiſt.* 98. *Egregiè Metrodorus in epiſtola ad ſororem, Mortale eſt omne mortalium bonum. de his loqitur bonis ad qæ concurritur. nam illud verum bonum non moritur. certum eſt ſempiternámqe, ſapientia & virtus. hoc unum contingit immortale mortalibus.* & *Epiſt.* 93. *Vis ſcire qid inter hunc interſit vegetum contemptorémqe fortunæ, functum omnibus vitæ ſtipendiis, atqe in ſummum bonum evectum, & illum cui multi anni tranſmiſſi ſunt? alter poſt mortem qoqe eſt, alter ante mortem periit.* Itaqe Antiſthenes dicere ſolebat, τοὺς βουλομένους ἀθανάτους εἶναι, δεῖν ζῆν ἐντεθῶς καὶ δικαίως. *Oportet illos, qi volunt immortales eſſe, piè & juſtè vivere.* & Pindarus *Olymp.* 8.

Ἀϊδα τοι λάθεται ἔρδοντα πράξας; ἀνήρ.
Orci obliviſcitur, qiſqis congrua geſſerit.

Atqe hæc qidem de virtute vera veriſſimè dicta fuerint. Cæterùm qod de *jure juſtitiáqe* Cicero *Offic. lib.* 3. §. 69. veræ germanæqe virtutis *ſolidam miſeri* illi *& expreſſam effigiem nullam tenebant, umbrâ & imagine ſolâ efferebantur.*

Τηρεῖν τὸν ἔνδον δαίμονα ἀνύβριστον] *animum* ſive *mentem* vult, qam & *damonem* ſive *genium* ſuprà dixerat, §. 13. & qomodo contumeliâ afficiatur, monuerat §. 16. Sic *l.* 3. §. 16. τὸν ἔνδον ἐν τῷ στήθει ἱδρυμένον μὴ φύρειν, *Genium intra ſe in pectore ſitum non polluere.* &c. vide ad *lib.* 6. §. 30. Dio Pruſæus *Orat.* 4. *pag.* 71. Ὁ ἴδιος ἑκάστου νοῦς, ἅτος ἐσι δαίμων τοῦ ἔχοντος ἀνδρός. *Propria unuſcujuſqe hominis mens genius eſt ipſius.* Sed & Plato in *Philebo*, ἀθέους κέκληκε μυστικῶς, τοὺς τὸν θεὸν τὸν ἔνοικον αὐτοῖς, τὸν λόγον, διαφθείροντας καὶ μιαίνοντας; τὸ ὅσον ἐφ' αὐτοῖς, ἐν τῇ τῶν παθῶν οἰκειώσει. *Impios & à Deo alienos eos myſticè vocavit, qi Deum in ipſis habitantem, nempe rationem, corrumpunt, & qantum in ſe eſt, vitiorum ſuorum conjunctione polluunt.* Clemens *pædag. l.* 2. *c.* 10.

Ἀσινῆ, ἡδονῶν καὶ πόνων κρείσσονα] qod *l.* 3. §. 4. ἄχραντον ἡδονῶν, ἄτρωτον ὑπὸ παντὸς πόνου. *Intaminatum voluptatibus, dolore omni illæſum.* Seneca *Epiſt.* 75. *Non cupiditas nos, non timor pellet: imagitati terroribus, incorrupti voluptatibus, nec mortem horrebimus, nec Deos.*

Ἀνενδεῆ τὸ ἄλλον ποιῆσαί τι, ἢ μή] Ità *l.* 10. §. 1. πλήρης καὶ ἀνενδεής. *Plena futura, nullius rei indiga.* contrà qàm,

A ὁ μὴ ἔχων παρ' ἑαυτῷ πάντα τὰ εἰς τὸν βίον χρήσιμα. *Qi apud ſe habet, qicqid ad vitam conducat. l.* 4. §. 29. Vide Platonem in *Epitaph. ſuprà ad illa* §. 11. ἐπ' αὐτῷ τὸ πᾶν.

Τὰ συμβαίνοντα καὶ ἀπονεμόμενα] Signatè dictum. utì & *l.* 3. §. 4. τὰ συμβαίνοντα καὶ ἀπονεμόμενα πάντα. *Qæcunqe ex lege divina illi attributa contigerint.* & *l.* 7. §. 66. τὰ ἐκ τῶν ὅλων ἀπονεμόμενα. *Ab univerſo aſſignata.* & *lib.* 6. §. 16. ὅσα ἐκεῖνος διανέμουσι. *Qæcunqe illi attribuunt.* qia nimirum πάντα νομισί. *Omnia certâ lege decurrunt.* ut *infrà l.* 7. §. 31. καὶ ἀπὸ τινος ἀπονέμοντος τὸ κατ' ἀξίαν. *Ab eo, qi pro dignitate cuiqe ſuum tribuit.*

Ὡς ἐκεῖθέν ποθεν ἐρχόμενα, ὅθεν αὐτὸς ἦλθεν] Vide *ſuprà*
B *ad* §. 3.

Ἵλεῳ τῇ γνώμῃ περιμένοντα] Ità *l.* 5. §. 33. τί δὲ περιμένεις ἵλεως; *Qin ergo expectas placidus.* vide *ſuprà ad* §. 3. At qomodo hoc præſtitit Cato tuus, Seneca? qem tantopere ſuſpicis, & de qo tamen, *Epiſt* 24. *Impreſſit deinde mortiferum corpori vulnus. qo obligato à medicis, cùm minus ſanguinis haberet, minus virium, animi idem, jam non tantùm Cæſari, ſed ſibi iratus, nudas in vulnus manus egit, & generoſum illum contemptorémqe omnis potentiæ ſpiritum, non emiſit, ſed ejecit.*

Λύσιν τῶν στοιχείων] Mors στοιχείων λύσις. ut contrà γένεσις
C ſive *ortus*, ἐκ τῶν στοιχείων σύγκρισις, *ex elementis concretio. l.* 4. §. 5. Sic *l.* 7. §. 50. ἡ διάλυσις τῶν ἐν ταῖς ἀτόμοις ἐντεμπλοκῶν, ἢ καὶ σκεδασμός τις τῶν ἀπαθῶν στοιχείων. *Hic eſt atomorum invicem implexorum diſſolutio, avt elementorum ſenſus expertium diſperſio.* qod *l.* 8. §. 25. σκεδασθῆναι τὸ συγκριμάτιον, *compagem tui diſſipatum iri* dixit; mortémqe στοιχείων ἐξ ὧν συνεκρίθη σκεδασμόν, *elementorum, ex qibus concretum erat, diſſipationem l.* 10. §. 7. Ità Epicharmus apud Plutarchum *ad Apollon.* Συνεκρίθη καὶ διεκρίθη. *Concretum eſt*, in ortu ſcilicet; & *diſcretum eſt*, in interitu nempe.

Ἕκαστον εἰς ἕτερον διηνεκῶς μεταβάλλειν] *alterum in alterum mutando tranſire.* Vide *l.* 5. §. 13. Ità *l.* 8. §. 18. καὶ αὐτὰ
D δὲ μεταβάλλει, καὶ ὁ γογγύζει. *Atqe hæc qoqe mutant, nec murmurant tamen.* Vide & *l.* 10. §. 7.

Ὑπίδηται] *ſiniſtrè ſuſpicetur* Xylander. *metuat* Caſavbonus. havd incommodè uterqe. nam ὑφορώμενος, ὑποπτῶν, φοβούμενος. Heſychius. ὑπιδέσθαι ergò tam φοβεῖσθαι, qàm ὑποπτεῦσαι. ſiqidem ſuſpicionis pediſeqa ſolet eſſe formido. Vide *l.* 4. §. 37. & *l.* 7. §. 53. & *l.* 10. §. 12.

Κατὰ φύσιν] Ità *ſuprà* §. 12. φύσεως ἔργον. *Opus naturæ* & *l.* 10. §. 36. ἡ φύσις διαλύει. *Natura diſjungit.* & *l.* 9. §. 3. ἐν τούτῳ, ὧν ἡ φύσις ἐθέλει. *Unum illorum qæ natura vult.* Ità & Ariſtoteles *phyſ. l.* 5. *c.* 6. Ἐπὶ γενέσεως δὲ καὶ φθορᾶς ὁ αὐτὸς
E λόγος. ὅτε γὰρ ἡ μὲν γένεσις κατὰ φύσιν, ἡ δὲ φθορὰ παρὰ φύσιν. τὸ γὰρ ζητᾶν κατὰ φύσιν. *In generatione & corruptione eadem ratio eſt: neqe enim generatio qidem ſecundùm naturam, corruptio avtem præter naturam; ſeneſcere enim ſecundùm naturam eſt.* pari ratione καὶ τὸ τελευτᾶν. Itaqe Joannes Chryſoſtomus *de ſtatuis* 5. Εἰ διὰ τοὺς τελευτῶντας; ἀλγεῖς, ἀλγεῖ διὰ τοὺς ἐσθίοντας καὶ διὰ τοὺς πίνοντας. ὥσπερ γὰρ τοῦτο φυσικὸν, ὅταν κἀκεῖνο. μὴ λυπείτω σε τὰ τῆς φύσεως. λυπείτω σε δὲ τὰ τῆς πονηρᾶς προαιρέσεως. *Si de morientibus doles, dole qoqe de edentibus & de bibentibus. Sicut enim hoc eſt naturale, ita & illud. Ne contriſtes te ob ea qæ ſunt naturæ. contriſta te verò ob prava tua conſilia.*

Οὐδὲν δὲ κακὸν κατὰ φύσιν] Ità *lib.* 11. §. 34. Οὐδὲν δύσφημον φυτικῶς τινος ἔργου σημαντικόν. *Mali ominis nihil eſt, qod munus naturale ullum deſignat.* & *l.* 6. §. 33. Εἰ παρὰ φύσιν οὐκ ἔστιν, οὐδὲ κακόν. *Si præter naturam illi non eſt, nec malum eſt.*

Τὰ ἐν Καρνύντῳ] De inſcriptionibus iſtiuſmodi vide qæ *ad finem libri primi* adnotavimus. Lugdunenſis Καρνύτῳ. ſicut & Avrelii Victoris codices, in *breviario*, *Carnuto*. Verùm illud, opinor, potius. Eſt avtem Καρνὰς, Καρνῦντος, ut Ptolemæus *geograph. l.* 2. ſive Καρνοῦντον, ut Marcus hìc, qod ad

ANNOTATIONES.

Latinorum *Carnuntum* propiùs accedit ; *Pannoniæ* opidum, cujus meminit & Plinius *hist. nat. lib.* 4. *cap.* 12. & *lib.* 37. *cap.* 3. & Ammianus *hist. l.* 30. qi *Illyriorum* tamen opidum dicit : ad qod Marcum noſtrum triennio jugiter militum delectum habuiſſe, cùm bellum Marcomannicum præ manibus haberet, avtor eſt Oroſius *hiſtor. l.* 7. *c.* 15. & Evtropius; *Cùm apud Carnuntum*, inqit, *jugi triennio perſeverâſſet, bellum Marcomannicum confecit.* Qin & Dio Caſſius (an Joannes Xiphilinus?) in M. Antonino narrat, eundem, cùm per totam ferè vitam bello illo implicitus teneretur, *τὴν Παιονίαν ὁρμητήριον, Paoniam pro ſtativis*, ſive *pro eo loco, in qo copias ſuas contineret, & ex qo in adverſarios excurſiones ſubinde faceret*, habuiſſe. Verùm apud Dionem avt *Παιονίαν* legendum fuerit, avt *Paoniam* avtor pro *Pannonia* acceperit ; quomodo Sebaſtianus Munſterus *coſmog. l.* 4. de Hungaris agens, *Pannones* aſſerit olim *Paonas* dictos, & Gvilielmus Xylander apud Strabonem *Paoniam* cum *Pannonia* confundit ; cùm tamen Strabo ipſe *geogr. l.* 7. diverſas has eſſe longéqe à ſe invicem diſſitas tum regiones, tum gentes, diſerte ſtatuat. Ego prius illud lubentiùs admiſerim, librarii ſubeſſe culpam, qi lapſu calami proclivi, pro *Pannonia Paoniam* exhibuerit : (niſi ſi à Xiphilino erratum eſt) non ſolùm, qia *Paonia* (cùm Axio flumini adjacens, & Macedoniæ contermina, ejuſdémqe etiam portio habita fuerit, ut Homerus in *Bœot.* Juſtinus *l.* 7. Liv. *l.* 45. Strabonis è *l.* 7. *excerpt.* Caſſius ipſe *l.* 49.) ſitus non patitur, ut eo fine uſui eſſe Marco potuerit adversùs gentes illas Iſtri accolas militanti : verùm etiam qòd *Pannoniam* poſteà avtor idem tanqam ſedem exercitûs Marciani commemorat. cui accedit, qod Capitolinus narrat in *Marco, Marcum Pannonias, Marcomannis, Sarmatis, Vandalis, ſimul etiam Qadis extin-* *ctis, ſervitio liberâſſe*; & *in Vero compoſito, in Pannonia bello, in urbem deſtinatum eſſe.* Illud deniqe palmarium argumentum in hac cavſſa fuerit, qod Caſſius idem, non ille operâ alienâ contractus, ſed integer *hiſtor. l* 49. (qo loco ſe poſt patrem etiam *Pannoniæ* præfuiſſe commemorat) Græcorum qorundam, qi commiſcebant iſta, errorem ipſe refert, rejicit, refellit. Ex eorum avtem numero fortean Herodianus fuerit, qi Marcum ſcripſit *ἐν Παιονίᾳ*, in morbum noviſſimum, unde & obiit, incidiſſe. Sed & Philoſtratus is, qi ſophiſtarum vitas deſcripſit. Iſte ſiqidem *de vit. ſophiſt. lib.* 2. *pag.* 558. in *Herode* de Marco agens ; Ἐκάθητο, inqit, *ἐς τὰ Παιόνια ἤθη, ὁρμητηρίῳ τῷ Σιρμίῳ χρώμενος. Conſidebat apud Paonias gentes, Sirmio oppido utens.* & rurſus ; *pag.* 560. *μετὰ τὰ ἐν τῇ Παιονίᾳ. Poſt res actas in Paonia.* qo utroqe loco *Pannoniam* eſſe intelligendam docent, & Marci hiſtoria, & *Sirmium* ipſum *Pannoniæ inferioris* opidum, utì teſtantur Ptolemæus *l.* 2. & Plinius *l.* 3. *c.* 25. cùm *Probi* Imperatoris *natalibus*, ut Ælius Vopiſcus ; tum & *Marci obitu*, qi ſpiritum ibi havſit noviſſimum, utì Tertullianus *apolog. c.* 25. factum illuſtrius. Nec tacendum, qod Strabo *l.* 7. *Segeſticam Pannoniorum urbem* dicit eſſe, *ἐυφυὲς ὁρμητήριον τῷ πρὸς Δακοὺς πολέμῳ, locum idoneum & opportunum admodum, unde Daci bello impetantur.* qi & ipſi ex Strabone vicini fuiſſe videntur gentibus illis, qas ſubegiſſe Marcus perhibetur. *Carnunti* ergò apud *Pannonios* agens Marcus horum nonnulla commentatus eſt : non *inter ſtrepitus Bajanos fremitúſqe balnearios, aut clamores vociferationéſqe Circenſes*, qod tanqam magnum qiddam de ſe prædicat Seneca *Epiſt.* 56. & 83. ſed inter motus bellicos, ac tumultus militares, philoſophiæ ſtudiis ſeriò ſedulóqe deditus.

LIBER III.

Ὀ̓τι χὴ ἕν τὸ μόνον δεῖ λογίζεσθαι, ὅτι καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀπαναλίσκεται ὁ βίος, καὶ μέρος ἔλαττον αὐτοῦ καταλείπεται. ἀλλὰ καὶκεῖνο λογιστέον, ὅτι εἰ καὶ πολὺν βιώῃ τις, ἐκεῖνό γε ἄδηλον, εἰ ἐξαρκέσει ὁμοία αὐθις ἡ διάνοια πρὸς τὴν σύνεσιν τῶν πραγμάτων, καὶ τῆς θεωρίας τῆς συντεινούσης εἰς τὴν ἐμπειρίαν

Non eſt hoc tantùm cogitandum, ſingulis diebus abſumi vitam, minorémqe ejuſdem ſupereſſe portionem : ſed & illud reputandum, qòd, ſi qis diutiùs vitam protraxerit, incertum ſit, utrùm mentis vires pariter idoneas ſit habiturus ad rerum intelligentiam, & ad contemplationem eam qæ ad rerum divinarum humanarúm-

qe

ANNOTATIONES.

§. 1. Καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀπαναλίσκεται ὁ βίος] A Flaccus *Epiſt.* 2. *l.* 2.

Singula de nobis anni prædantur euntes.

Anni, inqit ille : imò & *dies, hora, momenta* ipſa. *Singuli dies aliqid ſubtrahunt viribus.* Seneca *Ep.* 26. & Memor, ſi Scaligero credimus, non Seneca certè, *Octaviâ* 2. 2.

Florem decoris ſinguli carpunt dies.

Qod de *viribus* ille, de *decore* iſte, de *vita* Marcus. Sed & Seneca *ad Lucilium Ep.* 24. *Memini te illum locum aliqando tractâſſe, non repentè nos in mortem incidere, ſed minutatim procedere. Qotidie morimur. qotidie enim demitur aliqa pars vitæ: & tunc qoqe cùm creſcimus, vita decreſcit. uſqe ad heſternum, qicqid tranſiit tempus, periit. hunc ipſum, qem agimus, diem cum morte dividimus. Qemadmodum clepſydram non extremum ſtillicidium exhaurit, ſed qicqid ante defluxit: ſic ultima hora, qâ eſſe deſinimus, non ſola mortem facit, ſed ſola conſummat. tunc ad illam pervenimus, ſed diu venimus.* & *Epiſt.* 120. *Vide in qanta cacitate mens noſtra ſit. Hoc qod futurum dico, cùm maximè ſit, & pars ejus magna jam facta eſt. nam qod viximus tempus, eo loco eſt, qo erat antequam viximus. erramus avtem, qi ultimum timemus diem : cum tantundem in mortem ſinguli conferant. non illa gradus laſſitudinem facit, in qo deficimus ; ſed ille profitetur. ad mortem dies extremus pervenit, accedit omnis. carpit nos illa, non corripit.* & *Epiſt.* 4. *Ex qo natus es, duceris.* Vide eundem *ad Marc. c.* 20. *ad l.* 9. §. 21. Manilius *Aſtron. l.* 4.

Naſcentes morimur, finiſqe ab origine pendet.

Morus noſter :

Nugamur, mortémqe procul, procul eſſe putamus :
At mediis latet hæc abdita viſceribus.
Scilicet ex illa, qâ primùm naſcimur, horâ,
Prorepunt juncto vitáqe mórſqe pede.
Partem aliqam furtim qâ ſe metitur, & ipſam
Surripit è vita qalibet hora tuâ.

Paulatim morimur : momento extinguimur uno :
Sic oleo lampas deficiente perit.
Ut nihil interimat, tamen ipſo in tempore mors eſt :
Qin nunc, interea dum loqimur, morimur.

hoc eſt noviſſimum, qod Flaccus *l.* 1. *Od.* 11.

— dum loqimur, fugerit invida
Ætas —

& Perſius *Sat.* 5. *v.* 153.

Vive memor leti : fugit hora ; hoc qod loqor indè eſt.

& qod in Camilli Aqilei *epitaphio* legitur,

Illa eadem vitam qa inchoat, hora rapit.

B Expreſſum è Senecæ illis in *Herc. fur.* 3. 3.

Et carpſit hora vitam, prima qa dedit.

Qòd ſi ex illo qiſqe incipit mori, ex qo in ipſo agi ceperit ipſa mors, id eſt, vita detractio, profectò ex qo eſſe incipit in hoc corpore, in morte eſt. qid enim aliud ſingulis momentis agitur, donec ea conſummata mors, qa agebatur, impleatur, & *incipiat jam tempus eſſe poſt mortem, qod cùm vita detraheretur, erat in morte?* Avguſtinus *de civit. Dei. l.* 13. *c.* 10.

Μέρος ἔλαττον αὐτοῦ καταλείπεται] Avguſtinus *de Civit. Dei l.* 13. *c.* 10. *Qicqid temporis vivitur, de ſpatio vivendi demitur*; & *qotidie minus minuſqe reſtat.* Idem *de verb. Dom. ſerm.* 17. & *de temp.* 113. *Cùm creſcunt pueri, qaſi accedunt illis dies*, & *neſciunt qia minuuntur* : & *ipſa eſt falſa computatio. creſcentibus enim decedunt potiùs dies qàm accedunt. conſtitue enim homini nato, verbi gratiâ, 80 annos : qicqid vivit, de ſumma minuit.* Idem latiùs proſeqitur & *de Verb. Dom. Serm.* 1. Gregorius *moral. l.* 13. *c.* 27. *Ipſa ſuis avgmentis vita ad detrimenta impellitur* : & *indè deficit, unde proficere videtur.*

Ἄδηλον, εἰ ἐξαρκέσει ἡ διάνοια] Nempe, ſi *morbo mens ſepelitur*, ut Apulejus in *apolog.* avt, ut Tertullianus *de anima, prodigitur. Phrenitis*, inqit, *mentem prodigit.* Ideò vult maturiùs ſtudiis bonis incumbendum, qia nec vitæ prolixioris certitudo ; & hæc etiamſi prorogetur, incidere poſſint, qæ intelligentiæ vim vigorémqe imminuant, imò uſum liberum ſuperſtiti etiam penitus tollant.

Τὸ

qe peritiam contendit. nam si delirare ceperit, perspiratio forsan, & nutritio, & imaginatio, & appetitus, & istiusmodi reliqa, nevtiqam deficient. ea verò vis, qâ sese uti possit, & officii sui numeros omnes absolvere, & qæ animo conceperit di-

τ̃ τ̃ θείων καὶ τ̃ ἀνθρωπείων. ἐὰν γὰρ παραληρεῖν ἄρξηȣ̃, τὸ μὲν [a] διαπνεῖσθαι, καὶ τρέφεσθαι, καὶ φαντάζεσθαι, καὶ ὁρμᾶν, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, σὐκ ἐνδείσει. τὸ δὲ [b] ἑαυτῷ χρῆσθαι, καὶ [c] σὺν ᾧ καθήκοντ@ ἀριθμὸς ἀπολῦσαι, καὶ

[a] L. 6. §. 16.
[b] L. 5. §. 21. l. 7. §. 55
[c] L. 1. §. 12. καὶ l. 6. §. 26.

ANNOTATIONES.

Τὸ μὲν διαπνεῖσθαι] *Spirare* Xylander. *respiratio* Mericus Casavbonus. verùm aliud longè est τὸ διαπνεῖσθαι, qod à Marco ipso etiam *plantis* tribuitur, & ἀπὸ τ̃ ἀναπνεῖν distertè distinguitur *infrà l.* 6. §. 16. Aristoteles *problem. l.* 1. *q.* 21. Ὅπερ δὲ ἐν θώραξι ἀναπνοὴ, τοῦτο ἐν τῷ σώματι διαπνοὴ διὰ τ̃ ἀρτηριῶν. *Qod in pectore est respiratio, hoc in corpore perspiratio per arterias.* Idémqe (ejusdem saltem nomine; sunt enim qi Alexandro potiùs accenseant) *de spiritu c.* 5. Τὸ δὲ δέρμα ἐκ φλεβὸς καὶ νεύρȣ καὶ ἀρτηρίας. — ἐξ ἀρτηρίας δὲ, ὅτι διαπνοὴν ἔχει. *Cutis vená, nervo, & arteriâ constat — ex arteria verò perspirationem habet.* qam ἀπὸ τ̃ς ἀναπνοῆς avtor idem disterminat. *ibidem c.* 4. Galenus itidem *commentar. in Hippocrat. de diat. salubr.* ubi illud Hippocratis *aphor.* 18. *sect.* 1. adduxerat. Θέρει@ καὶ φθινοπώρȣ σιτία δυσφοράλατα φέρȣσι, χειμῶν@ ῥήσα, ἦρ@ δεύτερον. *Æstate & autumno cibos difficillimè ferunt: hyeme facillimè, deinde vere.* Ex *aphor.* 15. rationem subjungens, Αἱ κοιλίαι, inqit, χειμῶν@ καὶ ἦρ@ θερμόλατα φύσει. *Ventres hyeme & vere natură sunt calidissimi.* (qæ verba sunt Hippocratis) διόπερ τὸ περιέχον ψυχρὸν ὂν ἐναποσέγει γιγανᾶν, καὶ καλακλείει τὸ ἔμφυτον θερμὸν ἐν τῷ βάθει τ̃ σώματ@. ἐν δὲ τῷ θέρει διαφορεῖται μὲν τοῦτο διὰ τ̃ς διαπνοῆς. διὰ τ̃ς ἀναπνοῆς δὲ ἔλκεται τὸ περιεχόμενον θερμόν. ὀνομάζω δὲ ἀναπνοὴν μὲν, τὴν διὰ τ̃ στόματ@ ἔξω τε καὶ εἴσω φορὰν τ̃ πνεύματος. διαπνοὴν δὲ, τὴν δ' ὅλȣ τ̃ σώματ@ ὁμοίως γιγνομένην. *Quoniam aer nos ambiens frigidus constringendo cutem instum calorem exire prohibet, & in alto corpore concludit, qi æstate perspiratu evaporat; respiratione verò circumstans calidus aer attrahitur. Nomino autem respirationem foras ac intrò spiritus per os tralationem; perspirationem verò, qa per totum ex aqo corpus accidit.* Idémqe explicatiùs ὑγιεινῶν *l.* 1. *c.* 12. Τὸ μὲν δὴ λεπτόλατον περίτλωμα ῥαδίως ἐκκρίνεται, πρός τε τ̃ς ἐμφύτȣ θερμότητ@ εἰς ἰδέαν ἀτμῶ λυόμενον, ὑπό τε βιαίας κινήσεως αἴθρως ἐκπηγνύμενον. ὀνομάζεται δὲ τὸ μὲν ὕστω ἐκκριθὲν ἰδρώς. τὸ δὲ ἕτερον, ὑδὲν ἔχον ὄνομα, ὅτι ὐδὲ γινώσκεται τοῖς πολλοῖς, ἅτε τ̃ν ὄψιν ἐκφεῦγον ὑπὸ λεπτότητος, ἄδηλος αἰσθήσει διαπνοὴ κέκληται πρὸς αὐτ̃ν τ̃ν φαρασάγγων αὐτ̃ν τῷ λογισμῷ. καλὰ τὴν δὲ τὴν ἀδηλον αἴσθησει διαπνοὴν ἐκκρίνεταί τι καὶ τῶ παχυτέρȣ περιττώματος. *Ergò tenuissimum hujus generis excrementum facilè sanè ejicitur, partim in speciem halitus ab insito calore solutum, partim violento motu consertim erumpens. Appellant verò, qod ita excernitur, sudorem. Alterum verò, cui nullum nomen est, qod videlicet nec vulgo est cognitum, ut qod conspectum pra tenuitate effugiat, qi id ratione contemplati sunt, perspiratio sensum latens vocatur. In hanc insensibili perspiratione etiam crassioris excrementi nonnihil excernitur.* Ἀναπνοὴ ergò *respiratio*, qæ pulmonum operâ perficitur, qàqe aer sive spiritus externus iste per os, tanqam per ostium aliqod, iatroducitur, emittitúrqe denuo. διαπνοὴ sive *perspiratio*, qâ non spiritus tantùm illi per arterias distribuuntur, sed vapor qasi qidam illis diffunditur (qomodo Moschio, referente Tertulliano, *de anima c.* 15. *animam* dixit *per totum corpus ventilari*) idémqe per poros sive meatus qosdam obscuros occultâ qadam ratione latenter exhalatur. qod & Avgustinus observavit *de ver. relig. c.* 40. Vide & Galenum eundem *in Hippocr. aphor. l.* 2. §. 28. Hinc ἔνυπνος τόπος, & ἔνυπνον σῶμα. Aristoteli *problem. l.* 2. *q.* 10. Ἔνυπνος ὁ τ̃ς κεφαλ̃ς τόπος. *facilè perspirabilis est capitis locus.* qod indè confirmat, τῷ μανὸν εἶναι, *qod cutem raram habeat.* Et mox: *q.* 10. Ὁ τόπος ἀραιὸς καὶ ἰσχνός. δίεσιν ἄρα καλὰ φύσιν. *Locus idem rarus, gracilentúsqe est. Igitur secundùm naturam transitus agitur sudoris.* Idem *l.* 1. *q.* 33. & *l.* 5. *q.* 34. (qo loco eadem, sed vitiata, reponuntur, ex priore loco corrigenda:) ὥσπερ γὰρ ἡ πόλις ὑγιαινὴ καὶ τόπος ἔνυπνος. ὕτω καὶ σῶμα τὸ ἔνυπνον. hoc est, τὸ ἐν διαπνεόμενον. *Ut urbs locúsqe qicunqe salubris est, qi placidè aspiratur. ita etiam corpus, qod spiratus est.* & *l.* 8. *q.* 4. ἕξις ἔνυπνος καὶ ἐνδιοδος. *Affectio perspirabilis & transitu facilis.* Sicut apud Theophrastum *de caus. plant. l.* 1. *c.* 17. ἐνδιοδα καὶ ἔυπνοα, *transitu facilia & afflabilia*, itidem conjunguntur. ità enim legendum, non ἐυδηλα, qod Gazam fefellit, Julius Scaliger jamdudum monuit. *Ibidem l.* 38. *q.* 3. & 4. ἡ ἔυπνοια ἐυχροιαν ποιεῖ. *Spiratio commoda gratum affert colorem.* sed & ἐυδιάπνοι eidem *de part. anim. l.* 3. *c.* 9. Διὰ μαλακότητα γὰρ τ̃ χειλωνίȣ, ἐυδιάπνοι γίνεται τὸ ὑγρόν. *Fit enim propter ejus mollitudinem tegminis, ut humor facilè diffletur.* Idem ergò ferè est de spiritibus ac vaporibus usurpatum διαπνοὴ, qod de cibis alimentísqe crassioribus ἀνάδοσις, vel διαφόρησις. qanqam hæc etiam eodem sensu, qo & διαπνοὴ, sumitur. Unde Budæo explicante, οἱ ἐυδιαφόρητοι sunt οἱ ῥαδίως διαπτόμενοι. qibus opponuntur οἱ δυσδιάπνευστοι. Theophrastus *de caus. plant. l.* 1. *c.* 2. διὰ τὸ μὴ εὐξήρανσον εἶναι τ̃ πυκνότητι τ̃ν πόρων. διὸ καὶ δυσδιάπνευστον. *Qod ob densitatem meatuum materies hæc exsiccari haud facilè potest. Unde fit, ut exhalatu difficilis qoqe sit.* Ex priùs dictis avtem διαπνοὴ duplex elicitur; altera, qâ spiritus sive vapores illi per totum corpus diffunduntur; altera, qâ pars eorundem superflua & excrementitia per poros sive meatus exteriores extruditur. utramqe unico vocabulo τῷ διαπνεῖν complexus est Theophrastus *de caus. plant. l.* 2. *c.* 17. Cùm avtem unà cum materia illa supervacanea etiam qod est utile & conducibile ex parte sensim exhalet, idqe copiosiùs, ubi pori sive meatus illî laxiores extiterint; id qod noxam sæpenumero insignem parit, unde interitus etiam qandoqe consequitur; hinc factum est ut τὸ διαπνεῖσθαι *pro perire* & *interire* qoqe usurpetur; cujus exempla alibi daturi sumus. Monet istud Galenus *in Hippocr. aphor. l.* 1. §. 15. Οὐδείς ἐστιν, ὃς οὐ φησὶ διαπνεῖσθαι τὰ τ̃ν ζώων σώματα, τῇ διὰ τ̃ν ἀδήλων αἰσθήσει διαπνοῇ πόρων. *Nullus est qi animalium corpora, ea qæ per abditos sensûs meatus fit, perspiratione diffłari ac dissipari non fateatur.* Et mox: Τὸ μὲν περιξ θάλπος, οὐ τὰ περιττὰ μόνον, ἀλλὰ καὶ πάνθ' ὁμοίμως ἐκκενοῖ, διαφορῶν ἅμα τοῖς περιττοῖς τ̃ν ἐν τῷ ζώῳ, καὶ τὰ καλὰ φύσιν ἐν αὐτῷ περιεχόμενα, καλὰ τὴν ὑπὸ τ̃ν ἰαλρ̃ν ὀνομαζομένην ἄδηλον ἀναπνοήν. *At nos undique circumstans calor non modo superfluitates, verùm etiam aqaliter omnia, tum qæ simul cum superfluitatibus in animali sunt, tum qæ in eo secundùm naturam continentur, discutiendo evacuat eâ evacuatione, qæ à medicis abdita perspiratio nominatur.* Spectátqe eodem ejusdem monitum illud ὑγιεινῶν *l.* 2. *c.* 6. ubi de frictionum speciebus agens; Βλάπλοιεν δ' ἄν, inqit, ἧττον τὸ δέρμα, πρὸς τὸ σκληρόν τε καὶ πυκνὸν ἐκλεπόμενον. ὅλως γὰρ ἂν εἴη δυσπαθέστερον. ὡς εἴγε καὶ διακνεῖσθαι τὸ τοιοῦτον καλ̃ς ἠδυνάλο, σκληρόλατον αὐτὸ καὶ πυκνότατον ἀπεργαζόμεθα. νυνὶ δὲ ἐπειδὴ πρὸς ἅμφω χρὴ παρασκευασθῆναι καλ̃ς αὐτὸ, καὶ πρὸς τὴν τ̃ν ἔνδοθεν περιττωμάτων διαπνοὴν, καὶ τὴν τ̃ν ἔξωθεν ὁμιλούντων βίαν, ἄριστον ἂν εἴη τὸ μέσον ἑκατέρων τ̃ν ὑπερβολ̃ν. εἰ δὲ ἄρα ποτὲ μὴ φυλάττοιλο τοῦτο, βέλτιον τὸ σκληρότερόν τε καὶ πυκνότερον, τῷ μαλακωτέρῳ καὶ ἀραιοτέρῳ. τὸ μὲν γὰρ τ̃ς διαπνοῆς ἐλλιπὲς, ἐπανορθώσασθαι γυμνασίαις οἵον τε. τὸ δὲ τ̃ς ἑτέρας διαθέσεως ἐυεπηρέαστον ὑπὸ τ̃ν ἔξωθεν αἰτιῶν, ὅτ' ἐπανόρθωσίν τινα ἑτέραν ἑτοίμην ἔχει. καὶ πρόσισιν αὐτῷ βλάβη τις ἐμικρὰ, διαφορημένων πολλάκις, οὐ τ̃ν περιττωμάτων μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτ̃ς τ̃ς τροφ̃ς. *Minus verò ladetur ipsa cutis, si ad durum simul & densum recessus à medio sint: qippe ita injuria minus opportuna fiet. Adeò si transpiratio per hujusmodi cutim facilis esset, durissimam eam atqe densissimam efficeremus. Nunc, qoniam ad utrumqe munus probè esse comparatam oportet, & excrementa, qa intus conduntur, per halitum emittenda, & eorum qa foris accedunt vim tolerandam, utilissimus sanè fuerit medius inter utrumqe excessum modus, qi si qando fortasse non servabitur, melior utiqe fuerit, qi ad durius densiúsqe pertinebit, qam qi ad mollius laxiúsqe. Nam transpirandi defectum exercitio sarcire licebit; alterius verò affectus vitium, qod est ad externorum injuriam opportunitas, neqe alias corrigi facilè potest; affertqe praterea conjunctum incommodam non parvum, digesto subinde non excremento modò, verùm etiam ipsius corporis nutrimento.* Qanqam recentiores qidam medici ità distingvunt ista, ut inutilis materiæ *perspirationem*, utilis verò *difflationem* indigetent. Nec illud silendum διαπνοῆς occasione hujusce ansam arripuisse Sanctorium qendam Justinopolitanum novam *Statica* dictæ *Medicinæ* rationem comminiscendi; qam libro peculiari, qem *Statigomastiga* inscripsit, demolitum ivit Hippolytus Obicius Ferrarienfis. Sed nec, qod Plato in *Timæo pag.* 1079. *E.* aliam qandam διαπνοὴν statuisse videtur, qâ aër exterior per meatus occultos in corpus se insinuet, qò sufficiatur id qod expiratione abierit. Διὸ δὴ, (inqit nimirum, ὅτι κενὸν ὐδὲν, *qia nusqam sit vacuum*) τὸ τ̃ν ἔνθεν καὶ τὸ τὲ πνεύμενος ἔξω μεθιὲν τὸ πνεῦμα, πάλιν ὑπὸ τὲ περὶ τὸ σῶμα ἀέρος, εἴσω διὰ μανῶν τ̃ν σαρκ̃ν δυομένην καὶ περιελαυνομένην, γίνεται πλ̃ρες. ἅυθις δὲ ἀποτρεπόμενος ὁ ἀὴρ, καὶ διὰ τὲ στόματος ἔξω ἰὼν, εἴσω τὴν ἀναπνοὴν περιωθεῖ, κατὰ τὴν τὲ τόματος, καὶ τ̃ν μυκτήρων δίοδον. *Quamobrem qum pectus pulmonésqe spiritum efflaverint, mox aere corpori circumfuso meatus corporis penetrante replentur. Ac rursus evolans à corpore aer, & emissus anhelitus inspirationem intrò retrahi cogit per oris narisúmqe meatus.*

Τὸ δὲ ἑαυτῷ χρ̃σθαι] Seneca *Epist.* 58. *Multis inest vita sine usu jacuit sui.* Et *Ep.* 60. *Vivit is, qi se utitur. qi verò latitant & torpent, sic in domo sunt, tanqam in conditivo. horum licèt in limine ipsò nomen marmori inscribas? mortem suam anteceserunt.*

Τ̃ς τὲ καθήκοντος ἀριθμὸς ἀκριβ̃ν] Ità *lib.* 6. §. 26. Πᾶν καθ̃κον ἐξ ἀριθμ̃ν τινῶν συμπληρ̃ται. *Officium qasi numeris qibusdam absolvitur.* Laërtius *l.* 7. *c.* 100. in *Zenone*: Καλὸν δὲ λέγεσι τὸ τέλειον ἀγαθὸν, παρὸ τὸ πάντας ἁπέχειν τὰς ἐ-

καὶ τὸ προφαινόμενα διαρθροῦν, καὶ πε-
2 L. 5. §. 29. ρὶ αὐτοῦ τοῦ, [a] εἰ ἤδη ἐξακτέον αὐτὸν, ἐ-

stinctè explicare, & de hoc ipso, an mortem sibi consciscere debeat, considerare, &

ANNOTATIONES.

πιζητουμένους ἀριθμοὺς ὑπὸ τῆς φύσεως, ἢ τὸ τέλειον σύμμετρον. *Honestum autem perfectum dicunt bonum, quod omnes à natura quæsitos habeat numeros, sitque perfectè moderatum.* Stobæus *excerpt. tom. 1. l. 2. tit. 3. §. 8.* Κατόρθωμα δ' εἶναι λέγουσι καθῆκον πάντας ἐπέχον τοὺς ἀριθμοὺς, ἢ τέλειον. Quod Cicero *Offic. l. 3. Illud autem officium, quod rectum iidem appellant, perfectum atque absolutum est, & ut iidem dicunt, omnes numeros habet.* & *de fin. l. 3. Qæ nos recta, aut rectè facta, illi autem appellant κατορθώματα, omnes numeros virtutis continent.* & *de divinat. l. 1. §. 23. Quidquam esse potest casu factum, quod omnes in se habet numeros veritatis?* Seneca *Epist. 71. Idem esse dicebat Socrates veritatem & virtutem. quomodo illa non crescit, sic nec virtus quidem. habet numeros suos, plena est.* & *Epist. 115. Non potest quisquam nisi ab initio formatus, & totâ ratione compositus, omnes exequi numeros, ut sciat, quando oporteat, & in quantum, & cum quo, & quemadmodum.* Plinius deniqe minor in *panegyr. Omnes comitatis numeros obibat.* Quòd autem virtuti ac veritati *numeros* attribuunt, tractum à *numeris saltatoriis* censet Cl. Casaubonus; siquidem Latini solent pro ὀρχεῖσθαι dicere, *in numerum exultare:* ut Lucretius *l. 2.*

Ludunt, in numerumque exultant sanguine læti.

vel *ad numerum moveri.* Persius *Sat. 5. v. 122.*

Hæc miscere nefas; nec cùm sis cætera fossor,
Tres tantùm ad numeros Satyrum moveare Bathylli.

ubi *fossor*, imperitus, insipiens. *Satyrum moveri*, sive *saltare ad tres numeros Bathylli*; δὶς ἢ τρὶς καλῶς ὀρχήσασθαι καὶ ἀ Βάθυλλον. *duos aut tres staticulos ex arte facere & perfectè.* Idem & apud Ciceronem simile *parad. 3. Histrio si paulò se movit extra numerum, aut si versus pronunciatus est syllabâ unâ brevior aut longior, exibilatur & exploditur: in vita, qa omni gestu modulatior, omni versu aptior esse debet, ut in syllaba te peccare dices?* Hæc pleraqe *ad Persium* Casaubonus. At Lipsius *palæstra* peculiare vocabulum esse contendit in *moribus illis & formatione flexuque membrorum*: atqe indè formulam hanc desumptam. Ità Demetrius Cynicus, apud Senecam *de benefic. lib. 7. c. 1. Magnus luctator est, non qi omnes numeros nexusque perdidicit, qorum usus sub adversario varius est; sed qi in uno se aut altero bene & diligenter exercuit.* In eandem sententiam Fabius *instit. lib. 12. c. 2. Palæstrici doctores illos, qos numeros* (ità Lipsius, *nervos*, malè) *vocant, non idcirco discentibus tradunt; ut iis omnibus qa didicerunt in ipso luctandi certamine utantur: sed ut subsit copia illa, ex qa unum aut alterum, cujus se occasio dederit, efficiant.* Juvenalis de muliere ad palum exercente, *Sat. 6. v. 250.*

Atque omnes implet numeros.---

De Amesia Sentia causam suam apud populum agente Valerius Maximus *l. 8. c. 3. Partesque omnes ac numeros defensionis, non solum diligenter, sed & fortiter executa.* ità restituit ex Manuscriptis Stephanus Pighius, qod priùs, *Motusque omnes ad nervos*, legebatur. Qod autem istic πάντας τοὺς ἀριθμοὺς ἀκριβῶν, ἢ ἐπέχειν, id Lucianus πάσαις ταῖς γραμμαῖς ἀπηκριβῶσθαι dixit, in *imaginib. pag. 12.* Καλλίστη μὲν, ἢ πάσαις ταῖς γραμμαῖς ἀπηκριβωμένη. *Elegantissima, & lineamentis omnibus absoluta.* translatione *à pictura* petita, cui manus novissima ità est admota, ut nihil ampliùs desiderari possit.

Τὰ προφαινόμενα διαρθροῦν] *qa animo concepit, in ordinem collocare* Xylander. *imaginationes subitaneas corrigere* Casaubonus. qod est διορθοῦν. malim, *animo præconcepta distinctè explicare.* Aristoteles *Ethic. l. 1. c. 7.* Δεῖ γὰρ ὥσπερ ὑπολυπώσαι πρῶτον, εἶθ' ὕστερον ἀναγράφειν. δῆλον δ' ἂν πᾶσιν εἶναι προαγαγεῖν ἢ διαρθρῶσαι τὰ καλῶς ἔχοντα. *Oportet enim fortasse prius figurare, deinde postea depingere. Videretur autem cujuslibet esse ea, qa bene sunt comprehensa, producere ac distinguere.* Idem τῶν μετὰ τὰ φυσικά. *l. 2. c. 6.* εἰ μὴ καλῶς διαρθρῶσιν οἱ λέγοντες. *Qanqam non bene explicent, qi hæc dicunt.* & *l. 1. c. 5.* σαφῶς μὲν οὐ διήθρωται. *Non qidem dilucidè explicatur.* Metaphorâ ductâ *à re physica, fœtus* scilicet in utero *dearticulatione*, vel etiam *ab arte obstetricia*, in qa mulieres ejus gnaræ *artus* infantis recens editi *explicant, confingunt*, & *ad sistum figuramque debitum componunt.* in scriptis autem Hippocraticis τὸ διορθοῦν & τὸ διαρθροῦν librariorum incuriâ crebrò invicem permutantur.

Εἰ ἤδη ἐξακτέον αὐτόν] *utrùm educere atque exigere se oporteat.* ê vita scilicet. Ità & Clemens usurpavit, *Strom. l. 4. p. 481. C.* de hæreticis qibusdam, qi martyrio se ultrò objiciebant, ἐπιπηδήσαντες τῷ θανάτῳ. Τούτους ἐξάγειν ἑαυτοὺς ἀμαρτύρους, λέγομεν, καὶ δημοσίᾳ κολάζωμεν. qo loco τὸ ἀμαρτύρους (qod obiter adnotamus) non est cum λέγομεν, (utì Sylburgius putavit) sed cum ἐξάγειν ἑαυτοὺς conjungendum. *dicimus eos ità sibi mortem accersere, ut martyres tamen non sint, nec martyrium obire dici debeant, essi publicè puniantur.* ὁ γὰρ, inqit, τὸν χαρακτῆρα σώζουσι τῆ μαρτυρίᾳ τῆ πίστει. *Fidelis enim testimonii non servant characterem.* Vide *ad l. 11. §. 3.* & mox *pag. 458. A.* ex Cl. Heinsii restitutione: Αὐλίκα ἔυλογον ἐξαγωγὴν τῷ σπουδαίῳ συγχωροῦσι καὶ οἱ φιλόσοφοι, εὐτις τὸ πράσσειν ὅτω τηρήσειεν αὐτὸν, ὡς μηκέτι ἀπολελεῖφθαι αὐτῷ μηδὲ ἐλπίδα τῆς πράξεως. *Jam etiam viro bono permittunt philosophi, ut liceat animam justa de causa educere, si qis ab agendo adeò fuerit remotus, ut nulla ei spes amplius reliqa sit actionis.* Vide *l. 8. §. 47.* Philosophi isti cum primis sunt Stoici. istorum enim hoc est dogma, licere, imò oportere, qandoqe è vita sese educere. & ἔυλογον ἐξαγωγὴν eam nuncupabant, *cùm justa causa*, qam illi censebant, *demigrandi daretur.* ut Cicero *Tuscul. l. 1.* Joannes Stobæus *Collectan. tom. 1. l. 1. tit. 4. §. 8.* Φασὶ δέ ποτε καὶ τὴν ἐξαγωγὴν ἐκ τοῦ βίου τοῖς σπουδαίοις καθηκόντως καλὰ πολλοῖς τρόποις. *Dicunt verò olim viros bonos variis modis decenter de vita demigrasse.* Pleniùs planiúsque Laertius in *Zenone. l. 7. c. 30.* Ἔυλόγους τέ φασι ἐξάξειν ἑαυτὸν τοῦ βίου τὸν σοφὸν, καὶ ὑπὲρ πατρίδος, καὶ ὑπὲρ φίλων, καὶ ἐν σκληροτέραις νόσοις ἀλγηδόνι, ἢ πηρώσεσιν, ἢ νόσοις ἀνιάτοις. *Rationabiliterqe ajunt sapientem seipsum eductum ex vita & patria & amicorum causa: qinetiam si acerbiore dolore, si membrorum mutilationibus, & morbis incurabilibus laboret.* Seneca *Epist. 70. Sapiens vivit, qantum debet, non qantum potest. videbit ubi victurus sit, cum qibus, qomodo, qid acturus. — Si multa occurrunt molesta & tranqillitatem turbantia, emittit se. nec hoc tantùm in necessitate ultima facit, sed cùm primùm illi ceperit suspecta esse fortuna, nihil existimat suâ referre faciat finem an accipiat.* Et *Ep. 17. Si necessitates ultimæ inciderint, exiliet è vita, & molestus sibi esse desinet.* Idem *Epist. 58. Itaqe de isto feremus sententiam, an oporteat fastidire senectutis extrema, & finem non opperiri, sed manu facere. propè est à timente, qi fatum segnis expectat: sicut ille ultra modum deditus vino est, qi amphoram exiccat, & facem qoqe exorbet. de hoc tamen qæremus, pars summa vitæ, utrùm sax vitæ hæc sit, an liqidissimum ac purissimum qiddam; si modò mens sine injuria est, & integris sensus animum juvant, nec defectum & præmortuum corpus est. plurimum enim refert, vitam aliqis extendat an mortem. at si inutile ministeriis est corpus, qid ni oporteat educere animum laborantem? & fortassè paulò antè qàm debet faciendum est, nè cùm fieri debeat, facere non possis. & cùm majus periculum sit malè vivendi, qàm citò moriendi, stultus est qi non exigui temporis mercede, magna rei aleam redimit.* Et mox: *non relinqam senectutem, si me totum mihi reservabit; totum autem ab illa parte meliore. at si ceperit concutere mentem, si partes ejus convellere, si mihi non vitam reliqerit sed animam; prosiliam ex ædificio putrido ac ruenti. Morbum morte non fugiam, duntaxat sanabilem, nec officientem animo: non afferam mihi manus propter dolorem. Sic mori, vinci est. hunc tamen si scivero perpetuò mihi esse patiendum; exibo; non propter ipsum, sed qia impedimento mihi futurus est ad omne propter qod vivitur. imbecillus est & ignavus, qi propter dolorem moritur: stultus, qi doloris causa vivit.* Cato apud Ciceronem *de finib. lib. 3. Sed cùm ab his (qæ secundum naturam sunt) omnia proficiscantur officia: non sine causa dicitur, ad ea referri omnes nostras cogitationes, in his excessum è vita, & in vita mansionem. in qo enim plura sunt, qæ secundum naturam sunt, hujus officium est in vita manere: in qo autem sunt plura contraria, aut fore videntur, hujus officium est, è vita excedere. ex qo apparet, & sapientis aliqando esse officium, excedere è vita, cùm beatus sit; & stulti manere in vita, cùm sit miser.* Hanc autem sententiam, qæ & Chrysippea est, exagitat Plutarchus *de commun. notit. c. 10.* & *c. 29.* Qod pro fundamento substernitur, ità Stobæus expressit, τοῖς καθήκουσι καὶ τοῖς περὶ τὸ καθῆκον, μεμῆσθαι τήν τε ζωὴν καὶ τὸν θάνατον. *Et vitam & mortem meteri officiis, & qæ officia spectant.* Vide *infrà lib. 5. §. 29.* Sed & Lipsium *manuduct. l. 3. cap. 22.* Dogma ipsum exagitavit & Terentius Varro in *Satyra Menippea*, cui titulus Περὶ ἐξαγωγῆς. unde pavcula adhuc supersunt fragmina, qæ argumenti totius gustum dent aliqem. Refutavit feliciter satis Alexander Aphrodisiensis in *libello*, qo disserit εἰ αὐλάρκης ἡ ἀρετὴ πρὸς εὐδαιμονίαν, ostendítqe ex ipsorum principiis ἄλογόν τε καὶ ἄλοπον ὅλως, τὴν ἔυλογον ὀνομαζομένην τὴν ἐξαγωγήν. Πῶς ἔυλογον, inqit, ἐξαγωγὴ τῷ τὴν ἀρετὴν ἔχοντι, ἐν μακαρίῳ βίῳ ὄντι; ὡς γὰρ ἄτοπον τὸ λέγειν τὸν Δία ἐθέλειν ἀποθανεῖν. ὕτως ἄλοπον καὶ τῷ ἐπίσης τούτῳ μακαρίως ζῶντα (avdis fastûs Stoici verba; de qo *ad §. 7.*) ἑαυτὸν ἐξάγειν ἔυλόγως τούτῳ τῷ βίῳ. τὸ γὰρ μήτε παρόντος τινὸς κακοῦ, μήτε προσδοκωμένου, τῆς τε ἄκρας εὐδαιμονίας περὶ αὐτὸν ὔσης, τὸν βίον ἀπολιπεῖν, καὶ αὐτὴν τὴν ἀρετὴν, βούλεσθαι, θαυμάσιον, καὶ τῷ καλὰ λόγον μαχόμενον. πῶς γὰρ ἔυλογον τὴν ἀρετὴν τοῦθ' ὑποβάλλειν τῷ σοφῷ; οὐδὲ γὰρ ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων τινὸς, ὕτω δὲ καὶ εὐδαιμονίας ἔυλογον ἄλλῃ ἔχειν. οὐδεὶς γὰρ κέρδος εὐδαιμονίας καὶ ἀρετῆς. εἰς ἄπειρον γὰρ τῶν τελῶν ὄρεξις. *Rationi minimè consentaneum, & planè absurdum est: demigrandi causam justam esse nominatam. Qomodo virtute prædito & beatè viventi demigrandi causa justa erit? Ut enim absurdum est dicere Jovem velle mori: ita æqe absurdum est beatè viventem seipsum honesti specie ex hac vita educere. Nam mirum est, & cum ratione pugnat, malo aliqo nec præsente, nec instante, & felicitate summâ circumstante vitam & virtutem ipsam velle relinqere. Hoc enim virtutem sapienti suggerere qomodo rationi est consonum? Uti alterius alicujus rei, sic felicitatis satis ade-*

ptum

& ejusmodi universa, qæ rationem probè subactam desiderant, hæc, inqam, vis jam prorsus extincta jacebit. Festinandum itaqe, non hâc solâ ratione, qia mortem propiùs per momenta singula acceditur, sed hâc insuper, qia rerum cogitatus & intellectus ante mortem nos sæpenumero destituit.

§. 2. Etiam istud est observatu non indignum, qod ea qoqe qæ à naturâ genitis superveniunt, gra-

φισάνειν, καὶ ὅσα τοιαῦτα λογισμῷ συγγεγυμνασμένα πάνυ χρήζει [a] μεγαλοψυχίας. χρὴ οὖν [b] ἐπείγεσθαι, ἀ μόνον [c] τῷ ἐγγυτέρω ἕ θανάτῳ ἑκάστοτε γίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ πλῆ ἐναργῆ τῶν πραγμάτων καὶ τῆ ἀμβλυωπίαν προαπολήγειν.

a L. 12. §. 15.
b L. 2. §. 4. 6.
c [διὰ] τὸ Jun.

§. 2. Χρὴ καὶ τὰ τοιαῦτα προφυλάττειν, ὅλα καὶ [d] τὰ ἐπιγινόμενα τοῖς φύσει γινομένοις, ἔχει τι

d L. 6. §. 36. l. 8. §. 50.

ANNOTATIONES.

ptum esse qempiam rationi consentaneum non est. Nulla enim est felicitatis & virtutis satietas. Nam rerum desiderium est infinitum. Ità absurdum esse dogma contendit; utpote qod nec rationi ipsi, nec ipsorum etiam principiis consentaneum existat. estqe reverâ pietati veræ religioníqe sanæ prorsus adversum. Agnoscunt hoc & exteri. Socrates apud Platonem *Phadone pag. 47. C.* Ὡς ἔν τινι φρουρᾷ ἐσμὲν οἱ ἄνθρωποι, καὶ οὐ δεῖ αὐτὸν ἐκ ταύτης λύειν, οὐδὲ ἀποδιδράσκειν. *Qod nos homines sumus in qadam custodia, neqe decet qemqam ex hac seipsum solvere, neqe aufugere.* Et tanqam ex Africani persona Cicero *de repub. l. 6.* apud Macrobium *in Scip. somn. l. 1. c. 13. Piis omnibus retinendus animus est in custodia corporis; nec injussu ejus à qo ille est vobis datus, ex hominum vita migrandum est; ne munus assignatum à Deo defugisse videantur.* Idem ipse *Tusc. l. 1. Vetat dominans ille in nobis Deus, injussu hinc nos suo discedere.* Et in *Caton. Vetat Pythagoras injussu imperatoris, id est, Dei, de præsidio & statione vitæ decedere.* Apulejus *de philosoph. Sapient corpus non relinqet invito Deo. nam etsi in ejus manu est mortis facultas, & qamvis sciat se terrenis relictis consecuturum esse meliora, nisi perpetiendum istud lex divina decreverit, accersere tamen eum mortem non debere.* Plura habes apud Lipsium *manuduct. l. 3. c. 23.* & *in Tacit. hist. l. 2.* E nostris eleganter Lactantius *institut. l. 3. c. 18. Si homicida nefarius est, qia hominis extinctor est: eidem sceleri obstrictus est, qi se necat; qia hominem necat: imò verò majus esse id facinus existimandum est, cujus ultio Deo soli subjacet. Nam, sicut in hanc vitam non nostra sponte venimus; ità rursus ex hoc domicilio corporis, qod tuendum nobis assignatum est, ejusdem jussu recedendum est, qi nos in hoc corpus induxit, tam diu habitaturos, donec jubeat emitti. Et si vis aliqa inferatur, aqa mente id ferendum est, cùm extincta innocentis anima inulta esse non possit; habeamúsqe judicem magnum, cui soli vindicta integra semper est.* Pie item admodum disertèqe Augustinus *de Civit. Dei l. 1. c. 26. 27. Hoc dicimus, hoc asserimus, hoc modis omnibus approbamus, neminem spontaneam mortem sibi inferre debere, velut fugiendo molestias temporales, nè incidat in perpetuas: neminem propter aliena peccata; nè hoc ipso incipiat habere gravissimum proprium, qem non polluebat alienum: neminem propter sua peccata præterita, propter qa magis hâc vitâ opus est, ut possint pœnitendo sanari: neminem velut desiderio vitæ melioris, qa post mortem speratur; qia reos suæ mortis melior post mortem vita non suscepit. restat una causa, propter qam se qis occidat; nè in peccatum irruat, vel blandiente voluptate, vel sæviente dolore. hanc si admittimus, cur non baptizatis suademus, se illicò interimant? tunc enim tempus est cavendi omnia futura peccata, cùm sunt omnia deleta præterita. porrò hoc si qis putat, non dico, desipit, sed insanit. hoc ergò qia nefas est dicere, nefas est profectò se occidere. nam si hoc sponte faciendi ulla justa causa esse posset, procul dubiò justior qàm illa non esset. qia verò nec ista est, ergò nulla est.* Videndus idem in *Epist. 61.* & sub ejusdem nomine, nisi Erasmum fefellerit, Hugo Victor *de patient. c. 13.* qi his verbis concludit: *si paricida eò sceleratior, qàm qilibet homicida, qia non tantum hominem, verùm etiam propinqum necat; & in ipsis paricidis, qanto propinqiorem qisqe peremerit, tanto judicatur immanior; sine dubio pejor est, qi se occidit, qia nemo est homini seipso propinqior. Et qomodo innocens judicabitur, cui dictum est, Diliges proximum tuum, tanqam te, si homicidium committit in seipso, qod prohibetur in proximo?* Vide Epictetum, & nostrum ipsum, *l. 5. §. 10.* & *l. 9. §. 3.*

Ἐφισάνειν] Epicurus apud Senecam *Epist. 26. Meditare, utrùm commodius sit, vel mortem transire ad nos, vel nos ad eam.* Et de viro sapiente ipse *Epist. 70. Cùm primùm illi ceperit suspecta esse fortuna, diligenter circumspicit, nunqid illo die desinendum sit.* Plinius minor *l. 1. Epist. 22. Impetu qodam & instinctu currere ad mortem, commune cum multis: deliberare verò, & causas ejus expendere, atqe svaserit ratio, vitæ mortisqe consilium suscipere vel ponere, ingentis est animi. Deliberationem* ea de re seriam instituit Tullius Marcellinus apud Senecam *Epist. 77. cogitationem* & *consultationem* Titus Aristio apud Plinium *Epist. supradictâ.* Verùm hoc delirus & mente motus, vel per morbum, vel per ætatem, inqit Marcus, jam non potest.

Προαποσβέννυται] Ità *l. 12. §. 15. προαποσβέσεται.* de qo Lucretii illud usurpari poterit, *l. 3.*

Mortua cui vita est propè jam vivo atqe videnti.

atqe hoc est, qod Seneca *de tranq. c. 3. Ultimum malorum censet, ex vivorum numero excedere, antequam moriare.*

A Χρὴ οὖν ἐπείγεσθαι] Vide Senecam *Ep. 76. ad lib. 2. §. 2.*

Τῷ ἐγγυτέρω τοῦ θανάτου ἑκάστοτε γίνεσθαι] D. Junius ℓ. διὰ τό. Verùm τῷ cum verbo infinito idem valet ac διὰ τό. Alexander Aphrodisiensis *problem. l. 1. q. 36.* τῷ τὸν περὶ αὐτὸν ἀέρα ποιεῖσθαι. i. e. *διὰ τό. eò qòd aer eis circumfusus afficitur.* Theophrastus *de caus. plant. l. 1. c. 16.* Μεγάλας ἐνοῦς διαφορὰς ἔχουσιν οἱ καρποὶ, τῷ ξυλώδεις, ἢ γεώδεις, ἢ ξηροὶ, ἢ λιπαροὶ τὴν φύσιν εἶναι. *Fructus magnis inter se differentiis distant, eò qòd vel lignosi, vel terrei, vel sicci, vel pingves sint naturâ.* Idem *ibidem l. 6. c. 5.* Εἰ μὴ ἄρα τὴν τοὺς πόρους ἐν αὐλῷ ἄν τις αἰτιάσαιτο, μὴ ἁρμόττειν. *nisi si qis poros in cavssa esse existimaverit, eò qòd minùs sint congrui.* qem locum frustra solici-

B tat Cl. Julius Scaliger. & *c. 14.* Ἐπεὶ καὶ τὰ γ' ἐν τοῖς ἁλμώδεσι φυόμενα, τῷ ἔχειν ἁλμυρίδα τινὰ, οὐκ ἄλογον, — ἵνα καὶ ἐυχυλώτερα καὶ βελτίω γίνεσθαι. *Nam ea qidem qæ locis salsis proveniunt, salsedinem qandam habent — nonnulla etiam suaviora & meliora reddi rationi consentaneum est.* Atqe hæc de Syntaxi. Sententiam qod attinet; Avgustinus *de Civitate Dei l. 13. c. 10. Ex qo qisqe in isto corpore morituro esse ceperit, nunqam in eo non agitur, ut mors veniat. Hoc enim agit ejus mutabilitas toto tempore vitæ hujus, ut veniatur in mortem. nemo qippe est, qi non ei post annum sit, qàm ante annum fuit,*

C *& cras qàm hodie, & hodie qàm heri, & paulò post qam nunc, & nunc qàm paulo antè morti propinqior. ut omnino nihil sit aliud tempus vitæ hujus, qàm cursus ad mortem.* Seneca *ad Marc. c. 20. Habebit qisqe, qantum illi dies primus adstripsit. ex illo qo primùm lucem vidit, iter mortis ingressus est, accesitqe fato propior: & illi ipsi qi adjiciebantur adolescentiæ anni, vitæ detrahebantur. — qò facilius obrepat mors, sub ipso vitæ nomine latet. incrementa ipsa si bene computes, damna sunt.* Idémqe *Epist. 120. Qotidie propiùs ab ultimo stamus; & illò unde nobis cadendum est, hora nos omnis impellit.*

Nam vita morti propior est qotidie.

Phædrus *fab. l. 4.* Qod Poeta recentior pluribus sic extulit:

D *Velut secundo vecta navis flumine*
Sensim propinqat littori: sic indies
Vivendo mortis appellimur propinqius.

Hinc Gregorius Romanus *l. 6. Epist. 26. Vita nostra navigationi est similis. is namqe qi navigat, stat, sedet, jacet, vadit, qia impulsu navis ducitur. ità ergò & nos sumus, sive vigilantes, sive dormientes, sive tacentes, sive loqentes, sive ambulantes, sive qiescentes, sive volentes, sive nolentes, per momenta temporum qotidie ad finem tendimus.*

§. 2. Τὰ ἐπιγινόμενα] qæ & ἐπιγενήματα dicuntur, *l. 6. §. 36. Qæ rebus eis, qas vel natura vel ars ex intentione primaria producit, aut casu aut necessario etiam, sed præter intentionem utriusqe superveniunt aut interveniunt.* Maximus Tyrius

E *Dissert. 25.* Καθάπερ ἐν ταῖς τῶν τεχνῶν χειρουργίαις, τὰ μὲν ἡ τέχνη προηγουμένως δρᾷ, τοχαζομένη τῆ τίλυος, τὰ δ' ἐπιτυγχάνει τῇ χειρουργίᾳ, ἃ τέχνης ἔργα, ἀλλ' ὕλης πάθη, σπινθῆρές τε ἐξ ἄκμονος, καὶ ἐκ βαύκης ἀθαλάσσεις, καὶ ἄλλο ἐξ ἄλλης πάθος, ἀναγκαῖον μὲν τῇ ἐργατίᾳ, ἃ προηγούμενον δὲ τῷ τεχνίτῃ. ὕτως ἀμέλει καὶ ὅσα περὶ γῆν πάθη γίνεται, ἃς καλοῦμεν κατ' ἀνθρωπίνων ἐμβολὰς, ἐνταῦθα ἠγνοῆσθαι ἀναίτιον καὶ τὴν τέχνην, οὖσαν δὲ ταῦτα ἧς τοῦ ὅλου δημιουργίας ὥσπερ ἴνας ἐκπεμένας καὶ ἀναγκαίας φύσεις. *Sicut in mechanicis artibus qadam primariò ipsa ars agit, dum finem suum respicit: qadam sua sponte sequntur opus, qæ non*

F *artis opera, sed affectiones sunt materiæ, ut cum scintillæ ab incude, è fornace favillæ, aut aliunde simile qid seqitur, qod operis respectu necessarium est, opifici tamen non est primarium. Eodem modo in terrenis illis malis, qæ humanis intervenire rebus dicimus, liberanda omni culpa ars est: cum nihil aliud ea, qam necessaria qadam affectiones sint, qæ cum universi totius fabrica cohærent.* qod idem ferè Philo *de provident.* (habes apud Evsebium *præpar. l. 8. c. ult.*) Ἀπὸ τῶν στοιχείων μεταβολαὶ ταῦται γινῶσιν, ἃ προηγούμενα ἔργα φύσεως, ἀλλ' ἐπόμενα τοῖς ἀναγκαίοις, καὶ τοῖς προηγουμένοις ἐπακολουθοῦντα. *Ex*

G *elementorum mutationibus ita gignuntur, ut præcipua qadam ac primaria naturæ opera non sint; verùm ex necessariis atqe primariis tantummodo conseqantur.* Idémqe *ibidem* ad Marci mentem aptissimè: Ὅσα δὲ ὁμοίως ἐπακολουθήματα, ὐκ ἔργα φύσεως προηγούμενα, φυσικοῖς δ' ἐπισυμβαίνοντα ἔργοις, ἃ μὲν ἄλλα παρέχει τινὰ καὶ ταῦτα χρείαν ἀναγκαίαν τοῖς φθειρομένοις. *Cætera id genus qæ consequntur, non principalia qadam naturæ opera sunt, sed potius ad res naturales accedunt? Qanqam & solertioribus ipsa qoqe necessario cuidam usui esse solent.*

Ἄρτι

πι ἔυχαρι καὶ ἐπαγωγὸν, οἷον ἄρτος ὀπτωμένης παραῤῥήγνυται λινα μέρη. καὶ παῦτα ἔν τε διέχοντα ἔτως καὶ τρόπον τινὰ ὡδὶ τὸ ἐπάγγελμα τῆς ἀρτοποιίας ἔχοντα, ἐπιπερέπῃ πως, καὶ προθυμίαν ποιῆς τὴν τροφὴν ἰδίως ἀνακινεῖ. πάλιν τε τὰ σῦκα, ὁπότε ὡραιότατά ἐστι, κέχηνεν. καὶ ἐν ταῖς [a] ἐλαίαις, αὐτὸ τὸ ἐγγῦς τῇ σήψει, ἴδιόν τι κάλλος τῷ κάρπῳ προστίθησιν. οἱ στάχυες ὃ κάτω νεύοντες

ἀπετίσι Lug. -πετσι Xyl.

tiam ſuam qandam & venuſtatem obtinent. qemadmodum panis cùm coqitur, particulas qaſdam diffindi cernimus. attamen interciſa & hiantia iſta, qamvìs ab artis piſtoriæ inſtituto aliena, decoris ſpeciem qandam præ ſe ferunt, & comedendi deſiderium ſuo modo irritant. ficus qoqe ubi plenè maturuerint; dehiſcunt. ſed & in olivis præmaturis, illud putredini vicinum, gratiam peculiarem qandam baccæ conciliat. ſpicæ itidem deorſum

ANNOTATIONES.

Ἄρτος ὀπτωμένης] *Cùm panis pinſitur.* Xylander. at *panis* non pinſitur, ſed *far* vel frumentum ad panem. Varro *de ling. Lat. l.* 4. *Pilum, qod eo far pinſunt. id ubi fit, piſtrinum.* & *de re ruſtic. l.* 1. *c.* 63. *Far, qod in ſpicis condideris per meſſem, promendum hyeme, ut in piſtrino pinſatur & torreatur.* Idem Nonio lavdante, in ταφῇ Μυίππου. *Nec piſtorem ullum nóſſent, niſi eum qi in piſtrino pinſeret farinam.* Sed nec *farina* pinſitur, ſed *far*, unde *farina* fiat. *far* ergò reſcribendum. Sic enim & idem *ibidem* ex *de vita P. R. l.* 1. *Nec piſtoris nomen erat, niſi ejus qi ruri far pinſebat.* Verto itaqe, *panis cùm coqitur.* nec ſum inſcius Græcis aliud ἴψειν, aliud ὀπτᾶν ſonare. Ex Philochoro Athen. *l.* 14. *pag.* 656. *A.* de Athenienſibus. Ταῖς ὥραις θύοντες ἓκ ὀπτῶσιν, ἀλλ' ἕψουσι τὰ κρέα. *Qum tempeſtatibus rem divinam faciunt, carnem elixant, non aſſant.* contrà planè qàm Hebræis indictum cùm agnum Paſchalem immolarent, *Exod. c.* 12. *v.* 9. Diogenes etiam eodem *l.* 8. referente, qærenti uter piſcis præſtaret, *congrus* an *lupus*, ὁ μὲν ἰφθὸς, ὁ δὲ ὀπτός. qod nos Angli diceremus, the one boiled / and the other broyled. Itaqe ſi vocabuli Græci ſignificatum peculiarem ſeqamur, *panes torrere* potiùs, qàm *coqere* diceremus. & *fruges* qidem *toſtas* etiam Latini dicunt, utì & *far* ſuprà *torreri* Varro. Maro *Æn. l.* 1.

—— frugeſqe receptas
Et torrere parant flammis & frangere ſaxo.

Verùm *panes*, ut nec *pinſere*, ſic rariuſculè *torrere*, ut plurimùm *coqere* dicunt. Plinius *l.* 18. *c.* 11. *Panis varia genera;* —— *à coqendi ratione, ut furnacei, vel artoptitii, avt in clibanis cocti.* Varro *de vit. P. R. l.* 1. *Cocula, qa coqebant panem, primùm ſub cinere, poſteà in furno.* Cato *de re ruſtic. c.* 74. *Panem depſtitium, ubi bene ſubegeris, defingito, coqitóqe ſub teſtu.* & *c.* 75. *Libum in foco caldo ſub teſtu coqito leviter.* & *c.* 76. *Placentam videto bene & otioſè percoqas.* Vocabulo etiam eodem, Nonio referente, uſus eſt Cicero, qo Xenophontis illud ex *Oeconom.* exprimeret, ἡ δὲ γῆ ὀπτᾶται ὑπὸ τοῦ ἡλίου, *terram ab ſole percoqi.*

Προθυμίαν πρὸς τὴν τροφὴν ἰδίως ἀνακινεῖ] Ità Naſo *remed. l.* 2.

Non facilè eſuriens viſâ retinebere menſâ:
Et multum ſaliens incitat unda ſitim.

alii, *multam.* qid ſi *nullam* legerimus? ut ſit ſenſus; *ſitim ſuſcitat, etiam ubi nulla priùs fuerit.*

Τὰ σῦκα, ὁπότε ὡραιότατά ἐστι, κέχηνε] Naturæ vi ſcilicet ſed & artis ope nonnunqam, qæ ἐργασμὸς dicta, Theophraſto *l.* 2. *c.* 9. *Ficetis caprificus permiſcetur. is culices parit, qi ad ficum adſitam volantes, morſúqe crebro ficuum ora* (an *coria*, ut Dalechampius) *aperientes, atqe ità penetrantes, intus ſolem primò ſecum adducunt, cerealéſqe aivas immittunt foribus apertis.* Plinius *hiſt. nat. l.* 15. *c.* 19. τὸ χάινειν avtem & de *malis punicis* uſurpavit Caſſianus Baſſus, ſub Conſtantini Cæſaris nomine, ex Africano, *geopon. lib.* 10. *c.* 30. Ὥστε ῥοιὰς μὴ χάινειν.

Ἐν δὲ ταῖς ἐλαίαις] δρυπεπέσι, Xylander. alii, δρυπετίσιν. illud potius, ſi avt notationem reſpicimus, avt Grammaticis fidem adhibemus. dictas enim δρυπεπεῖς ſive ἐλαίας, ſive ἰσχάδας, παρὰ τὸ πίπτειν τὰς ἐν τῷ δένδρῳ πεπαινομένας, monet Evſtathius *ad Il.* β. & *Odyſſ.* μ. & Svidas. at verò δρυπετεῖς, παρὰ τὸ πίπτειν, τὰς ἀπὸ δένδρου πεπτωκυίας, ὡμὰς, Heſychius. nec diſſentit Plinius *hiſt. nat. l.* 12. *c.* 27. *Drupa vocatur, priuſqam cibo matura ſit, jam tamen colorem mutans.* & *l.* 15. *c.* 1. *Qantò maturior bacca, tantò pingvior ſuccus, minúſqe gratus. optima ætas ad decerpendum inter copiam bonitatémqe, incipiente baccâ nigreſcere. noſtri vocant Drupas,* Græci vero *Drypetas*: vel, ut alii codices, *drypetidas.* Obiter reſtituenda in Theophraſto de *cauſſ. plant. l.* 6. *c.* 11. vox δρυπεπεῖς, vel δρυπετεῖς ſaltem, ubi perperam in excuſis Venet. ὑδροπετεῖς, Lugd. δρυπεπέες, legitur.

Τὸ ἐγγὺς τῇ σήψει] καὶ γὰρ ἡ δρυπεπὴς ἐν σήψει. Theophraſtus *de cauſſ. plant.*

Ἴδιόν τι κάλλος] Seneca *Epiſt.* 12. *Gratiſſima ſunt poma, cùm fugiunt. pueritiæ maximus in exitu decor eſt: deditos vino potatio extrema delectat, illa qa mergit, qa ebrietati ſummum imponit. qod in ſe jucundiſſimum omnis voluptas habet, in finem ſui differt. jucundiſſima eſt ætas devexa jam, non tamen præceps. & illam qoqe in extrema tegula ſtantem, judico habere ſuas voluptates: avt hoc ipſum ſuccedit in locum voluptatum, nullis egere.*

Οἱ στάχυες δὲ κάτω νεύοντες] qod eſt granditatis gravitatiſqe indicium. Plutarchus *de profect. indic. pag.* 81. *B.* Οἱ μὲν ἂν

A γεωργοὶ τῶν στάχυων ἥδιον ὁρῶσι τὰς κεκλιμένας καὶ νεύοντας ἐπὶ γῆν, τὰς δ' ὑπὸ κυφότητος αἰρομένας ἄνω, κενὰς ἡγοῦνται καὶ ἀλαζόνας. ἕτω δὴ καὶ τῶν φιλοσοφεῖν βυλομένων νέοις, οἱ μάλιστα κενοὶ καὶ βάρος ἓκ ἔχοντες, θράσος ἔχουσι, καὶ σχῆμα, καὶ βάδισμα, καὶ πρόσωπον ὑπεροψίας καὶ ὀλιγωρίας μεστὸν, ἀφειδέστης ἀπάντων. ἀρχόμενοι δὲ πληροῦσθαι καὶ συλλέγειν καρπὸν ἀπὸ τῶν λόγων, τὸ σοβαρὸν καὶ φλοιώδες ἀποτίθενται. *Agricola qidem ſpicas libentiùs vident, qa inclinata terram verſus vergunt. qæ enim ob levitatem ſurſum attolluntur, eas inanes putant eſſe & caſſas. Ita & adoleſcentum philoſophiæ dare operam volentium, qi maxime vani ſunt & gravitatis expertes,*
B *audaciam ii habent, ſpeciémqe & inceſſum, vultúmqe plenum ſuperbiæ ac contemptus nemini parcentis: ubi verò impleri incipiunt, fructúmqe e doctrina colligere, tum ferocia iſta & vanitas deponitur.* De vite pariter Seneca *Epiſt.* 41. *Vitem laudamus, ſi fructu palmites onerat, ſi ipſa ad terram, pondere eorum qæ tulit, adminicula deducit.* qò reſpexit forſan interpres Anglicanus, qi cùm *uvas* verterit, non σταφυλὰς ſed σαφυλὰς legiſſe videtur. Ità Homerus de loco vitibus conſito, *Il. σ. v.* 561.

—— σαφυλῇσι μέγα βρίθουσαν ἀλωήν.
—— uvis admodum gravatam vineam.

C & de arboribus itidem pomiferis, *Odyſſ. τ. v.* 112.

—— βρίθουσι δὲ δένδρια καρπῷ.
—— gravantur avtem arbores fructu.

qod Lucret. *l.* 1.

—— creſcunt ipſa, fructúqe gravantur.

ſed & de papavere, *Iliad. θ. v.* 306.

Μήκων ὡς ἑτέρωσε κάρη βάλεν, ἣτ' ἐνὶ κήπῳ
Καρπῷ βριθομένη ——
Papaver veluti in alteram partem caput inflexit, qod in horto
Fructu gravatum ——

D Segetem avtem iſtiuſmodi inter pulcerrima ſimul ac jucundiſſima ponit Tragicus neſcio qis apud Platonem *Epiſt.* 1. verbis his:

Οὐ χρυσὸς ἀγλαὸς σπασιώταις,
Ἐν θνατῶν δυσελπίστῳ βίῳ,
Οὐδ' ἀδάμας, οὐδ' ἀργύρου κλίναι,
Ἀνθρώπων δοκιμαζόμεν' ἀσράπτει πρὸς ὄψεις,
Οὐδὲ γαίας ἐυρυπέδου γόνιμοι
Βρίθουσαι αὐτάρκεις γύαι,
Ὡς ἀγαθῶν ἀνδρῶν ὁμοφράδμων νόησις.
Non auri fulgor in miſera
Mortalium vita rariſſimi,
Non adamas, non argentea menſa,
Qa apud homines habentur in pretio, ita oculis coruſcant,
Neqe lati fundi avt pinguia culta
Tantum valent ad vitam,
Qantum mens bonorum virorum inter ſe conſentientium.

Vide *Pſal.* 64. *v.* 13.

Τὸ τοῦ λέοντος ἐπισκύνιον] ἐπισκύνιον nunc in *torvitatis* indicio. Ità de Leone uſurpavit Homerus *Iliad. ρ. v.* 136.

Πᾶν δέ τ' ἐπισκύνιον κάτω ἔλκεται ὄσσε καλύπτον.
Lumina demiſſúmqe ſupercilium obnubebat.

de Harpalyco Theocritus *Idyll.* 24. *v.* 116.

F —— τὸν οὐδ' ἂν τήλοθι λεύσσων
Θερσαλίης τις ἴμεινεν ἀνθρώπων ἐλεύσειν ἐν ἀγῶνι.
Τοῖον ἐπισκύνιον βλοσυρῷ ἐπέκειτο προσώπῳ.
—— procul qem contra nemo tueri
Conſtans ſuſtinuit, grave cùm certamen obiret:
Tale ſupercilium torva incubuit faciei.

aliqando & in *gravitatis* ac *ſeveritatis.* ità de Zenone Zenodotus apud Laërtium *l.* 7.

Ζήνων σὺν πολλῷ σεμνὸς ἐπισκυνίῳ.
Spectandus cano Zeno ſupercilio.

Cicero *pro P. Sext. Nam qid ego de ſupercilio dicam? qod tum*
G *hominibus non ſupercilium, ſed pignus reipublicæ videbatur. tanta erat gravitas in oculo, tanta frontis contractio, ut illo ſupercilio reſpublica tanqam Atlante cælum niti videretur.* Ità τὸν τὰς ὀφρῦς αἴροντα accipio in Diphili illis apud Athen. *l.* 2. ubi vini vim depingens, inter alia,

Τὸν τὰς ὀφρῦς αἴροντα συμπείθεις γελᾶν,
Supercilioſis & tetricis perſuades ne videant.

De homine loqitur gravi & ſevero; non de triſti mœroriſqe pleno, ut Victorius vult, *Var. lect. l.* 8. *c.* 1. qandoqe in *faſtûs* etiam & *ſuperbiæ.* Plinius *hiſt. nat. l.* 11. *c.* 37. de *ſupercilis: Hæc maximè indicant faſtum. Superbia alibi concepta-*

culum

ſum vergentes, & leonis ſupercilium, & aprorum ab ore diffluens ſpuma, multáqe alia iſtiuſmodi; qæ ſeorſum ſi quis intueatur, ſunt venuſtate omni procul; qia tamen rebus naturalibus adnaſcuntur, & ornatum illis adjiciunt, & contemplantium qoqe animos afficiunt. proinde, ſi quis animum ac cogitationem nôrit altiùs defigere in ea qæ in univerſo hoc fiunt, nihil ferè etiam in eis, qæ qaſi appendicis cujuſdam loco res naturales conſequuntur, deprehendet, qod non etiam cum oblectatione qadam huic ipſi commendare ſeſe videatur. qin & idem ferarum rictus veros havd minore cum voluptate contuebitur, qàm pictorum fictorúmve arte per imitationem expreſſos. tam vetulæ item vetulíve maturitatem qandam ac decorem, qàm & qicqid in pueris venuſtatis animum allicientis deprehenditur, caſtis oculis ſpectare poterit. deniqe contingunt multa

καὶ τὸ τῦ λέοντ@ ὑπισκύνιον, καὶ ὁ τῶν συῶν ἀπὸ τῦ στόματ@ ῥέων ἀφρὸς, καὶ πολλὰ ἕλεγα, καθ' ἰδίαν εἴ τις σκοπίη, πάρρω ὄντα ἓ εὐειδέα, ὅμως ἀλλὰ τὸ τοῖς φύσει γινομένοις ἐπακολυθεῖν, συνεπικοσμεῖ, καὶ ψυχαγωγεῖ. ὥστε εἴ τις ἔχοι πάθ@ καὶ ἔννοιαν βαθυτέραν πρὸς τὰ ἐν τῷ ὅλῳ γινόμενα, σχεδὸν οὐδὲν οὐκ ἀὐλῶ καὶ τῶν καθ' ἑπακολύθησιν συμβαινόντων ἡδέως πως ἀλγουνίσεσθαι. ὕτως ἢ καὶ θηρίων ἀληθῆ χάσματα, οὐχ ἥκιστα ἡδέως ὄψεσθ), ἢ ὅσα γραφεῖς καὶ πλάσται μιμήματοι δεικνύουσιν. καὶ γραὸς καὶ γέροντ@ ἀκμήν τινα καὶ ὥραν, καὶ τὸ ἐν παισὶν ἐπαφρόδιτον, τοῖς ἑαυτ@ σώφροσιν ὀφθαλμοῖς ὁρᾶν δυνήσετ). καὶ πολλὰ

ταιαῦτα

ANNOTATIONES.

culum, ſed hic ſedem habet. in corde naſcitur, huc ſubit, hic pendet. Nihil altiùs ſimul abruptiúsqe invenit in corpore. ubi ſolitaria eſſet. Itaqe Demetrius Phalereus referente *l.* 5. §. 82. Laërtio; *μὴ μικρὸν εἶναι μέρος τὰς ὀφρῦς. ὅλῳ γᾶν ἐπισκοτῆσαι δύνασθαι τῷ βίῳ. Non eſſe parvum avt negligendum membrum ſupercilia; poſſe enim vitam omnem obſcurare.* Eſt avtem *τὸ ἐπισκύνιον*, (qod vocabulum H. Stephano excidiſſe mirum, cùm *τῦ σκύνιον* tamen meminerit) *τὸ ἐπάνω τῶν ὀφρύων μέρ@*, ut Euſtathius; *τὸ ἐπάνω τῶν ὀφθαλμῶν ὀφρύδιον, ἢ τὸ μετόφρυον*, ut Heſychius; vel etiam *τὸ συνοφρύωμα τῦ μετώπυ*, ut Heracleo Scholiaſtes; *oculis incumbens ſupercilium*, vel etiam *ſuperciliorum in fronte commiſſura.* diſtinctiùs pavlò Pollux *l.* 2. *c.* 4. §. 25. *τὰ ὑπεράνω τῶν βλεφάρων, σκύνια. ὅθεν καὶ τὰ περὶ τὰς ὀφρῦς γεῶσα, ἐπισκύνια. qa palpebris imminent, ſive palpebrarum partes ſuperiores, σκύνια. unde ἐπισκύνια, ſuggrundarum inſtar prominentes circa frontem ſuperciliorum projectus.* qà ratione Ariſtoteles etiam *de part. animal. l.* 2. *c.* 15. *τὰς ὀφρύας καὶ βλεφαρίδα; οἷον γείσωμα, ſupercilia & cilia velut imbricamentum, ſive grundam* eſſe dixit. Et Apulejus *de dogmat. Plat. Superciliorum ſepes præmuniunt oculos, nè deſuper proruat, qod teneras viſiones molleisqe perturbet.* Ὀρῶς *frons*: & indè Latina vox non à *foraminibus oculorum*, ut Iſidor. *orig. l.* 11. *c.* 1. avt *qòd in ea ſiti ſint oculi, qi ſunt qaſi fores & feneſtræ animi*; ut Jungus noſter *in Pſal.* 131. nec à *φροντὶς, qòd ea fronte contracta indicetur*, ut alii. Σκύνιον, *cilium.* & hoc à Græcis deductum: non *à celando oculos*, ut Iſidorus, ubi ſuprà, avt à *cilendo*, id eſt, movendo, ut Balbus in Cathol. Gloſſ. *Cinum, ἐπισκύνιον.* imò *σκύνιον* potiùs, qod & *Scenam* dixiſſe Apulejum *Mileſ. l.* 11. avtumat Scipio Gentilis *parerg. l. c.* 37. Vocabuli id, apud Prudentium in Romani martyrio, reſtituit Scaliger *Auſon. lect. l.* 1. *c.* 1.

Cinos ſupinat, obvias offert genas.

qo loco *Qinos* perperam legebatur. *Cinum* avtem, *cilum*, & *cilium*, inqit Heraldus *adverſ. l.* 1. *cap.* 4. *σκύνιον cilium*, ut *νίτρον λίτρον, νυμφὴ lympha, τριχυὴ trichila*, ſi Scaligerum ſeqimur; nam reclamat Salmaſius. atqe hoc malo, qàm qod Gvichardus in *harmon. lingv.* à *κοιλὶς*, qod eſt tamen *τὸ ἄνωθεν βλέφαρον* Polluci. *ἐπισκύνιον, ſupercilium.* Plinius loco ſuperiùs lavdato: *Extremum ambitum genæ ſuperioris antiqi cilium vocavere: unde & ſupercilia. Epiſcynion* etiam è Latinis Tertullianus uſurpavit *de pallio c.* 4. *Jamdudum cenſoria intentionis epiſcynio diſperſo.* Aſpectûs avtem in *leone torvitas* non eſt decora minùs, qàm in homine vultûs *gravitas.* Itaqe eos, qi hoc nomine Baſilium notabant, perinde facere ait, Gregorius Nazianzenus in *epitaph.* ex qo mutuatus eſt Iſidorus Peluſiota *l.* 3. *Epiſt.* 99. Ὥσπερ ἂν τὸν λέοντα αἰτιῶτό τις, ὅτι βλοτυρὸν, ἀλλὰ μὴ πιθήκειον, βλέπει. *Sicuti ſi qis leonem reprehenderet, qòd rigidum qendam; ſed non ſimiarum ſimilem vultum præferat.*

Ὁ τῶν συῶν ἐκ τῦ στόμαλος ῥέων ἀφρὸς] de *eqo* pariter, ac *cane.* indè tanta pictoribus ſolicitudo de ſpuma ſcitè exprimenda. qo in conatu fortem arti tuliſſe ſuppetias, Protogene canem, Nealce equm depingente, avtor eſt Plinius *lib.* 35. *c.* 10. qanqam iſtud Apelli adſcribant Dio Pruſæus *Orat.* 63. Et Sextus Empiricus *Pyrrhon. hypotheſ. l.* 1. *c.* 12.

Συνεπικοσμεῖ] Vide qæ ex Avguſtino adduximus ad *lib.* 2. §. 3. ſed & eundem *de vera religione c.* 40.

Ἡδέως πως διασυνίσασθαι] *eleganter factum eſſe.* Xylander. ut vel *ἀστείως* legerit, vel *ἡδέως* eodem ſenſu ceperit. Gloſſarium. *Διασυνίσημι, conſtituo, inſtituo.* poteſt tamen iſtic & in *commendandi* ſive *conciliandi* ſignificatu ſumi, qi *τῷ συνίσασθαι* ſolennis eſt. idqe ſecutus videtur Caſavbonus qum vertit, *in qo oblectamentum ac volupe aliqid offendat.*

Ὅσα γραφεῖς καὶ πλάσται μιμήματοι δεικνύουσιν] Plutarchus *de poet. leg. c.* 12. Γεγραμμένην ναῦραν ἢ πίθηκον ἢ Θερσίτου πρόσωπον ἰδόντες ἡδόμεθα καὶ θαυμάζομεν, οὐχ ὡς καλὸν, ἀλλ' ὡς ὅμοιον. *Pictam lacertam avt ſimiam, avt Therſitæ faciem videntes delectamur & miramur, non vulcritudinis, ſed ſimilitudinis cauſſâ.* Et mox: Ὑὸς βοὸν καὶ ψόφον τροχιλίας καὶ πνευμάτων ῥοῖζον καὶ θαλάττης κτύπον ἀκούοντες, ἐνοχλύμεθα καὶ δυσχεραίνομεν. ἂν δέ τις πιθανῶς ταῦτα μιμῆται, καθάπερ Παρμένων τὸν ὗν, καὶ Θεόδωρ@ τὰς τροχιλίας, ἡδόμεθα. καὶ νοσώδη μὲν ἄνθρωπον καὶ ὕπυλον, ὡς ἀτερπὲς θέαμα φεύγομεν. τὸν δὲ Ἀρισοφῶντ@ Φιλοκτήτην, καὶ τὸν Σιλανίων@ Ἰοκάστην ὁμοίως φθίσει καὶ ἀπονθήκυσι πεποιημένυς ὁρῶντες, χαίρομεν. *Porci grunnitum & trochleæ ſtridorem, & venti fremitum, & maris ſtrepitum non ſine moleſtia audimus: ſi qis verò commodè ea imitetur, ut ſuem Parmeno, & trochleas Diodorus, delectamur. Et morbo captos homines, avt ſuſpectæ valetudinis tanqam ſpectaculum injucundum fugimus: Ariſtophontis verò Philoctetam, & Silanionis Jocaſtam, ad ſimilitudinem contabeſcentium & morientium effictos cum gaudio videmus.* Idem de his gemina habet *Sympoſ. l.* 5. *c.* 1.

Γραὸς καὶ γέροντ@ ἀκμήν τινα καὶ ὥραν] ſiqidem, præterqam qod de Agathone Evripides olim, ut Plutarchus in *Alcibiad. pag.* 192. *A.* & in *amator. pag.* 770. *C. τῶν καλῶν καὶ τὸ μετόπωρον καλόν. Pulcrorum avtumnus pulcer.* eſt in ipſa canitie ſpecioſum qiddam; qam idcirco non minùs eſſe ſenibus decori, qàm adoleſcentibus vires ornamento, teſtatur Rex ſapientiſſimus, *Paræm. c.* 20. *v.* 29. qo loco pro viribus ſapientiam, qæ in ætate illa minùs viget, perperam ſubſtituerunt interpretes Græci, dum vertunt; Κόσμ@ νεανίαις, σοφία. δόξα δὲ πρεσβυτέροις, πολιαί. *Ornamento juvenibus ſapientia eſt, & decori ſenibus canities.* Nec omittendum Chryſippi illud, qi inter virtutis opera ponit, *lib. de Jove, τὸ ἐγκρατῶς ἀποσχίσθαι δυσθανατώντως γραός. Continenter abſtinere a vetulæ moribunda.* qaſi *τὸ ἐπαφρόδιτον* aliqid etiam iſtiuſmodi ſilicerniis ineſſet. *καὶ τὸ σωφρόνως δυσθανατῶσαν ἀποτρίψασθαι πρεσβύτην. A vetula ſe abſtinere jam moribunda.* qod certè majus qiddam meritò duci poſſet, qàm *σώφροσιν ὀφθαλμοῖς τοιαύτην ὁρᾶν δύνασθαι.* Utrumqe refert Plutarchus *de Stoic. Contradict. c.* 9. & *de commun. notit. cap.* 3.

Τὸ ἐν παισὶν ἐπαφρόδιτον] Mericus Caſavbonus qare *πᾶσιν* legere voluerit, cavſſam nullam video. rectè Xylander *puerorum, amori aptum, florem.* ſive, *qicqid in pueris conſpici poteſt*, qod in animis impudicis fœdum accendere poſſit amorem. opponitur enim *τὸ τῶν παίδων ἐπαφρόδιτον, τῇ τῶν γερόντων ὥρᾳ.*

Σώφροσιν ὀφθαλμοῖς] Sophocles in prætura Periclis collega cùm prætereuntis pueri formam impenſiùs lavdaſſet, Pericles, Ὦ Σοφόκλεις, inqit, *ὁ τὰς χεῖρας μόνον δεῖ καθαρὰς ἔχειν τὸν στρατηγὸν, ἀλλὰ καὶ τὰς ὄψεις.* Plutarchus *Pericle.* qod in *vitis Rhetorum* tamen Iſocrati ab eodem (ſi idem ſaltem eſt, qod ego nullus credo) tribuitur. id eſt, vertente Cicerone *offic. l.* 1. *At enim prætorem, Sophocles, decet, non ſolùm manus, ſed etiam oculos abſtinentes habere.* Et Valerio Maximo latiùs diducente; *l.* 4. *c.* 3. *Prætoris non ſolùm manus à pecuniæ lucro, ſed etiam oculos à libidinoſo aſpectu continentes eſſe debere.* qod *καθαρὰς ὄψεις* Plutarchus, id *σώφρονας ὀφθαλμοὺς* noſter iſtîc. qod oculos tales habere illi, id Stobæus. *ὄψιν ἔχειν παρ' ἑαυτῷ.* qi tamen *τὸ τῦ σώφρον@* vocabulum non omiſit prorſus, ità enim extulit *tom* 2. *ſub tit.* 17. Ὦ Σοφόκλεις, *τὸν σώφρονα στρατηγὸν ὁ μόνον τὰς χεῖρας, ἀλλὰ καὶ τὴν ὄψιν ἔχειν παρ' ἑαυτῷ δεῖ. O Sophocles, oportet frugi Imperatorem non manus modò, ſed oculos qoqe continere ſecum.* Nam qod Eraſmus *l.* 5. *in Peric. apoph.* 21. *lingvam continentem* reddit, non video, qà ratione motus id fecerit. Opponuntur avtem iſtis à Petro *Epiſt.* 2. *c.* 2. *v.* 14. *ὀφθαλμοὶ μεστοὶ μοιχαλίδ@, oculos habentes plenos adulterii.* quales notat, vetátqe Dominus apud Matth. *c.* 5. *v.* 28. Scilicet ut Clemens Alexandrinus *pæd. l.* 3. *c.* 11. Πρὸ γὰρ παντὸς τῦ σώματ@ διαφθείρ@ται οἱ ὀφθαλμοί. *Ante totum enim corpus corrumpuntur oculi.* Et *impudicus oculus impudici cordis eſt nuncius.* Avguſtinus *Epiſt.* 109. videndus cum primis. Indè ſcitum illud Rhetoris cujuſdam, qi impudicum an impudentem qendam dixit, *ὁ κόρας, ἀλλὰ πόρνας ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἔχειν, non puellas, avt oculi pupillas, ſed meretrices in oculis habere.* Plutarchus *de verecund.* Luſit nimirum à vocabuli vario ſignificatu, qod & *puellam*, & *pupillam oculi* deſignat: qomodo & Cynicus, qi Didymoni medico adulterii nomine infami virginis cujuſdam oculum curanti, Ὅρα, inqit,

πιαῦτα ἐ πανὶ πιθανὰ, μόνῳ δὲ τῷ πρὸς τὴν φύσιν, καὶ τὰ ταύτης ἔργα γνησίως ὡκειωμένῳ
a προσπις. a προσπισεῖν).

§. 3. Ἱπποκράτης b πολλὰς νόσους ἰασάμενος, b L. 4. §. 48. l. 6. §. 47. l. 7. §. 19. l. 8. §. 25. νοσήσας αὐτὸς ἀπέθανεν. οἱ Χαλδαῖοι πολλῶν θανάτους προηγόρευσαν, εἶτα καὶ αὐτοὺς τὸ πεπρωμένον κατέλαβεν. c Ἀλέξανδρον, καὶ Πομπήϊον, καὶ c L. 4. §. 32. 48. l. 6. §. 24. 47. l. 8. §. 31. Γάϊον Καῖσαρ, ὅλας πόλεις ἄρδην τοσαυτάκις ἀνελόντες, καὶ ἐν πολέμῳ πολλὰς μυριάδας ἱππέων καὶ πεζῶν καταπτήξαντες, καὶ αὐτοί ποτε ἐξῆλθεν ἐκ βίου. Ἡράκλειτος, περὶ d τῆς ἐκ d L. 10. §. 7. l. 11. §. 1. κόσμου ἐκπυρώσεως τοσαύτην φυσιολογήσας, ὕδατος τὰ ἐντὸς πληρωθεὶς βολβίτου κατακεχρισμένος

hujuſmodi, qæ non cuivis ſunt grata, ſed illi duntaxat qi adversùs naturam operáqe ejuſdem animum habuerit probè conciliatum.

§. 3. Hippocrates, ubi multos ſuſtulerat morbos, tandem & ipſe ſublatus eſt. Chaldæi, cùm multorum mortem prædixiſſent, morti demum & ipſi conceſſerunt. Alexander, Pompejus, C. Cæſar, cùm tot urbes funditus evertiſſent, tot hominum myriades in prælio cecîdiſſent, ipſi qoqe tandem vitâ exceſſerunt. Heraclitus, de mundi conflagratione cùm prolixè diſſeruiſſet, aqâ intercute viſcera diſtentus, ſtercoréqe oblitus

bu-

ANNOTATIONES.

inqit, μὴ τὸν ὀφθαλμὸν τῆς παρθένου ἰατρεύων, τὴν κόρην φθείρῃς. *Vide, ne virginis oculum curans, puellam corrumpas.* Laërtius *lib.* 6. §. 68. in *Diogene.*

Οὐ πανὶ πιθανά] *non cuivis credibilia.* interpres uterqe, malim, *non cuivis grata*, gratiam, decorem, venuſtatem, voluptatem ſuprà inculcaverat. πιθανὸν, *gratum, blandum, lepidum, elegans.* hujuſmodi enim cum primis ſunt perſvaſoria. unde dictum Ariſtoteli, τὸ κάλλος πανὸς ἐπιστολῆς συστατικώτερον. *Pulcritudinem plus, qam epiſtolas omnes valere ad commendationem.* Laërtius *l.* 5. §. 18. Grammaticus qidam à Budæo lavdatus; Πιθανὸν κάλλος, τὸ ἡδὺ, καὶ τὸ τὰς ὀφρῦς πείθον θαυμάζειν. *Elegans pulcritudo eſt ſuavis, & illam aſpicientibus perſvadens admirationem.* Lucianus alicubi, πολὺ τὸ πιθανὸν καὶ ἐπαγωγόν. *blanditiæ multum & illecebræ.* Ariſtides, καλοὶ γὰρ ὄντοι κόσμοι καὶ μάλα πιθανοὶ τῷ πλήθει. *Ornamenta hæc ſunt pulcra, & plebi valde grata.* Gregorius Nazianzenus ϛηλιτ. 1. Καὶ ἦν λίαν ἀπάνθρωπον αὐτῷ τὸ φιλάνθρωπον, καὶ τὸ πιθανὸν βίαιον. *Ac perqam crudelis eras ipſius lenitas, & violenta perſuaſio.* De Phæace Plutarchus in *Alcib.* Ἐντευκτικὸς γὰρ ἰδίᾳ καὶ πιθανὸς ἐδόκει μᾶλλον, ἢ φέρειν ἀγῶνας ἐν δήμῳ δυνατός. *Blandus magìs ac conventibus privatis idoneus, qàm forenſia certamina potis ſuſtinere.* de Alcibiade item. τῇ δὲ φωνῇ τὴν τραυλότητα ἐμπρέψαι, καὶ τῷ λάλῳ πιθανότητα παρασχεῖν, χάριν ἐπιτιλῶσιν. *lingva bleſitatem dedviſſe ſatis, & gratiam havd injucundam ſermoni prabuiſſe.* Ità capiendum opinor illud Apoſtoli *ad Coloſ.* c. 2. *v.* 4. μή τις ὑμᾶς παραλογίζηται ἐν πιθανολογίᾳ. *nè qis vos verbis blandis, ſive ſermonis blanditiâ ſeducat.* ut ſit idem ferè ἐν πιθανολογίᾳ παραλογίζεσθαι qod διὰ χρησελογίας καὶ εὐλογίας ἐξαπατῆσαι, *per blandiloqentiam & aſſentationem ſeduci.* eidem *ad Rom.* c 16. *v.* 18. qanqam & ad dictionis elegantiam, & artificium rhetoricum referri poſſit: de qo Baſilius *in hexaem. Orat.* 3. *pag.* 41. *A.* Ὅσῳ τὸ ἐν ταῖς σώφροσι κάλλος τῇ ἰταιρικῇ πρωτιμότερον. τοσοῦτον καὶ τῶν ἡμετέρων λόγων πρὸς τὰς ἔξωθεν τὸ διάφορον. οἱ μὲν γὰρ κατηναγκασμένοι τὸ πιθανὸν τοῖς λόγοις ἐπάγουσιν. ἐνταῦθα δὲ γυμνῇ τεχνασμάτων ἡ ἀλήθεια πρόκειται. *Etenim qantò in caſtis ſibiqe temperantibus feminis pulcritudo eſt meretricia præſtabilior, magisqe anteponenda: tantò fidei noſtræ ſermones præcellunt ad externorum dogmata collati. Iſti namqe vi extortam ſuis ſententiis conciliant probabilitatem: hìc ipſa ſola veritas nuda, & omni vacua artificio aut impoſturâ ob oculos proponitur. Sublimitate ſermonum,* Vulgatus interpres reddidit. *ſermone blando,* Budæus. *fuco ſpecioſo rationis humanæ,* Vatablus. *ſermonis probabilitate,* Leo Judæ & Beza. qibus non repugnaverim prorsùs, qia πληροφορία συνέσεως *verſ.* 2. præceſſerat. malim tamen *ſermone plauſibili,* avt *perſvaſibili.*

Καὶ τὰ ταύτης ἔργα] *Et omnia ejus opera.* Mericus Caſaubonus, ac ſi eſſet, καὶ τὰ πάντα αὐτῆς ἔργα. qod non eſt neceſſe.

Προπισεῖται] lego προσπισεῖται. *multa ejuſmodi occurrent.* qod interpretes cùm non adverterent, clavſulam iſtam parùm commodè cum præcedentibus commiſerunt.

§. 3. Ἱπποκράτης] idem de medicis in genere. *l.* 4. §. 48.

Πολλὰς νόσους ἰασάμενος] *qum multos ſanâſſet morbos.* Xylander. malim, *ſuſtuliſſet.* Celſus *præfat. l.* 1. *qia non interſit, qid morbum faciat, ſed qid tollat:* Naſo *Ponti l.* 1. *eleg.* 4.

Tollere nodoſam neſcit medicina podagram.

Οἱ Χαλδαῖοι] de prognoſtis gemina, *lib.* 8. §. 25.

Ἀλέξανδρος καὶ Πομπήϊος] de *regibus, imperatoribus, tyrannis* in genere itidem *l.* 4. §. 48. & *lib.* 6. §. 47. Baſiljus Cæſarienſis in illud, *Attende tibi pag.* 349. *B.* Περιβλέψαι τοὺς πρὸ σοῦ ἐν ταῖς ὁμοίαις περιφανείαις ἐξετασθέντας. πῦ οἱ τὰς πολιτικὰς δυναστείας περιβεβλημένοι; πῦ οἱ δυσμαχάτατοι ῥήτορες; πῦ οἱ τὰς παρηγύρεις διατιθέντες; οἱ λαμπροὶ ἱπποτρόφοι; οἱ στρατηγοί; οἱ σατράπαι; οἱ τύραννοι; ὦ πάντα κόνις; ὦ πάντα μῦθος; οὐκ ἐν ὀλίγοις ὀστίοις τὰ μνημόσυνα τῆς ζωῆς αὐτῶν. *Qi inter eos numerati ſunt, qos pra te ſplendor conſimilis & opum & dignitatum exornabat: hos tu mihi circumſpice diligenter. Ubi jam dic, qi civitatum magiſtratus ampliſſimos capeſſebant? Ubinam inexpugnabiles illi atqe invicti rhetores? ubi item qi præclarè adeò ſtatuerunt & bene meriti ſunt de publicis iſtis conventibus? Qò abierunt illuſtres eqorum altores? Ubi duces ſunt exercituum? Ubi ſatrapa? denique tyranni qò conceſſerunt? Non omnia pulvis? non ſunt in fabulam verſa omnia? Memoria vitæ iſtorum in qam paucis oſſibus retinetur?* Vide *l.* 6. §. 22. Menander in *certamine cum Philiſtione an Philemone* à Jano Rutgerſio *var. lect. l.* 4. evulgato.

Ὅταν εἰδέναι θέλῃς σαυτὸν ὅστις εἶ,
Ἐμβλέψον εἰς τὰ μνήματ', ὡς ὀθνειορρᾳῖς.
Ἐνταῦθ' ἔνεστιν ὀστέα καὶ κόνις
Ἀνδρῶν βασιλέων, καὶ τυράννων. καὶ σοφῶν,
Καὶ μέγα φρονούντων ἐπὶ γένει καὶ χρήμασιν,
Αὐτῶν τε δόξῃ, καὶ κάλλει τῶν σωμάτων.
Καὶ ὁδὸν αὐτῶν τῶν δ' ἐπέρχεται χρόνος.
Κοινὸν τὸν Ἅιδην ἔσχον οἱ πάντες βροτοί.
Πρὸς ταῦθ' ὁρῶν γίνωσκε σαυτὸν, ὅστις εἶ.
Noviſſe ſi vis, qalis ave qiſnam ſies;
Hominum ſepulcra, qa ſecus viam, inſpice.
His oſſa, pulvis atqe inanis clavditur,
Regum, tyrannorum, & virûm ſapientium,
Superbientiúmqe opibus & propagine,
Suáqe gloriâ, atqe formâ corporum.
Communis eſt dis omnibus mortalibus.
Hac intuendo diſcite qalis ſies.

Cur avtem τῶν σωμάτων *corporum* αὐτολεξεὶ malim qàm *corporis* cum Rutgerſio & Grotio reddere, diſcas licet ex *annotatis ad l.* 1. §. 16. περὶ σωμάτων ὥρας. certè antitheſis illa inter αὐτῶν δόξαν, & τῶν σωμάτων κάλλος, ſenſum eum qem ibi poſui, exigere videtur. alioqi per metri rationem nihil obſtabat, qo minùs tam τῆ σώματος qàm τῶν σωμάτων dicere potuiſſet. Ὅλας πόλεις ἄρδην τοσαυτάκις ἀνελόντες, καὶ πολλὰς μυριάδας καταπτήξαντες.]

Ἡράκλειτος] de *philoſophis* in genere pariter *l.* 4. §. 48. & *l.* 6. §. 47. & *l.* 7. §. 19. & *l.* 8. §. 25.

Περὶ τῆς τοῦ κόσμου ἐκπυρώσεως] Ità Laërtius *l.* 9. ex Heraclidi ſententia, Ἕνα εἶναι τὸν κόσμον, γεννᾶσθαί τε αὐτὸν ἐκ πυρὸς, καὶ πάλιν ἐκπυροῦσθαι κατά τινας περιόδους ἐναλλὰξ τὸν σύμπαντα αἰῶνα. *Unum eſſe mundum, eundémqe ex igne naſci, & rurſus per qoſdam temporum ambitus per vices hoc omne ſeculum igneſcere.* Ab Heraclito forſan Stoici. Vide Lipſium *Phyſiolog. Stoic. l.* 2. *c.* 22, 23. nec noſtri diſſentiunt, niſi qòd *conflagrationem unicam* duntaxat agnoſcunt. Vide Petr. *Epiſt.* 2. *c.* 3. *v.* 7, 10, 12. & qæ congeſſimus in *Orat. de Noa obedientia in Hebr. c.* 11. *v.* 7.

Ὕδατος τὰ ἔντος πληρωθεὶς] feſtivé; hominem qi *de mundo igne abſumendo* primus dogma protulerit, ipſum *aqâ* interiùs *mundante oppletum*, diem extremum obiiſſe. *Aqâ oppletum* certè obiiſſe conſentiunt pleriqe, ab aqa, qâ oppletus ſit, non deſunt qi negent. Siqidem, ut Laërtius *l.* 9. refert, pleriqe aqâ intercute cùm laboraret, à medicis ajunt qæſiviſſe, *ei dúvaſθai ἐξ ἐπομβρίας αὐχμὸν ποιῆσαι, num ex diluvio ſiccitatem inducere poſſent.* Atqe ità Plutarchus in *præcept. ſalubr.* qod cùm illi qid vellet non intelligerent, in boum ſtabulum condidiſſe ſe ſimo circumqaqe obrutum, qo humorem, ſi id fieri poſſet, evaporaret. id cùm nevtiqam ſuccederet, à morbo interiiſſe. Hermippus verò medicos percontatum eſſe, *numqis eorum compreſſis inteſtinis humorem educere valeret.* qod fieri poſſe negantibus, ad ſolem ſtercore bubulo oblitum, vel obrutum potiùs, ipſum ſe expoſuiſſe. ità decumbentem, ab exiccato induratóqe ſimo convulſis artubus diem obiiſſe, Tatianus; à canibus dilaceratum eſſe tradit Neanthes. Cæterùm Hippobotus & Ariſto etiam, referente Sotione, hydrope curatâ, ſuperſtitem, alio neſcio qo morbo interiiſſe, in ſcriptis ſuis ſunt teſtati.

Δημόκριτον δὲ οἱ φθεῖρες] Atqi Laërtius *l.* 9. ex Hermippo, ſenio confectum duntaxat obiiſſe, cùm animâ penè defectâ panis è furno calidi vapore per triduum in vita ſe continuiſſet, qo Cerealibus ſuperſtes eſſet. de pediculis nè γρῦ qidem. cùm tamen *l.* 1. Pherecidem juxta qoſdam morbo fœdo hoc periiſſe: qod

bubulo, interiit. Democritum pediculi; Socratem etiam pediculi. ſed aliuſmodi, ſuſtulerunt. qorſum iſta? navem conſcendiſti, navigâſti, appuliſti: egredere. ſi ad vitam alteram; nihil, nè ibi qidem, numinis eſt inane. ſin ſenſu cariturus ſis, deſines voluptatibus ac doloribus diſtineri;

ἀπέθανεν. Δημόκριτον ἢ οἱ φθεῖρες, Σωκράτην ἢ ἄλλοι φθεῖρες ἀπέκτειναν. τί ταῦτα; [a] ἐνέβης, ἔπλευσας, κατήχθης. ἔκβηθι. [b] εἰ μὲν ἐφ' ἕτερον βίον, οὐδὲν θεῶν κενόν, οὐδὲ ἐκεῖ. εἰ δὲ ἐν ἀναισθησίᾳ, παύσῃ πόνων καὶ ἡδονῶν ἀνεχόμενος, καὶ

a L. 2. §. 3.
l. 12. §. 36.
b L. 2. §. 11.

ANNOTATIONES.

quod cùm epiſtola ipſius ad Thaletem data, tum & Ariſtoteles confirmat *hiſt. animal. l.* 5. *c.* 31. & *l.* 3. ex Philone & Myroniano de Platone idem retulerit, unde *Platonis pediculi*, in proverbium abierint. de aliis qi pari fato defuncti ſint Plinius *hiſt. nat. l.* 11. *c.* 33. & alii. de Democrito nuſqam legiſſe memini. Lucretius etiam contrà *l.* 3. & ex Lucretio Lactantius *inſtitut. l.* 3. *c.* 18.

Denique Democritum poſtquam matura vetuſtas
Admonuit memorem motus langueſcere mentis,
Sponte ſuâ leto caput obvius obtulit ipſe.

déqe eodem Anton. *meliſſ. l.* 1. *c.* 58. (qo avtore tamen, neſcio) ὅτι νοσήσας καὶ ληθάργῳ περιπεσὼν, ὡς ἀνένηψεν, ᾠδήν με, ἔφη, ἐξαπατήσει ἡ φιλοζωία, καὶ ἐξήγαγεν ἑαυτὸν τοῦ βίου. *quod ægrotus, marcoréqe ac inexpugnabili ferè dormiendi neceſſitate langueret, cum ad ſe rediiſſet, dixerit, vitæ amor me non fallet, & mortem ſibi conſerverit.* Qæ cum Laërtii narratione havd planè conveniunt. Cæterùm etiamſi diverſa à ſe invicem de Democriti obitu tradant avtores iſti, at à Marco iſtic omnes diſſentiunt.

Σωκράτην δὲ ἄλλοι φθεῖρες] *Falſum eſt*, inqit Xylander. itaqe ſubſtituit, *hiſtoriam* (uti ait) *ſecutus, Socratem cicuta abſumpſit.* Verùm illud, ἄλλοι, Xylandrum monere poterat, de *aliuſmodi pediculis* Marcum locutum, qi philoſophum illum ſuſtulerint. Anytum mirum ni & Melitum voluerit; qos *pediculos* non abſurdè nominat, qaſi animalcula viliſſima, nulli prorſus uſui, niſi hominibus infeſtandis & conficiendis. Nec abludit qod Epictetus *l.* 2. *c.* 9. Οἱ μὲν ἡμῶν μεγάλα θηρία εἰσιν. οἱ δὲ θηρίδια κακοήθη καὶ μικρὰ, ἐφ' οἷς ἐστιν εἰπεῖν, Λέων με καὶ φαγέτω. *Jam alii magna beſtiæ ſumus, alii beſtiola malitioſa & parva, de qibus dici poſſit, vel leo me devoret.* Tyrannos & militares viros *leonibus*, *lupis*, animantibus feris, ſed generoſioribus avt robuſtioribus confert; ſycophantas, delatores, & id genus hominum, *animalculis viliſſimis*, ſed noxiis, cujuſmodi ſunt *viperæ*, *vermiculi*, &c. De lenonibus paria Plavtus *Curcul. act.* 4. *ſc.* 2.

Item genus eſt lenonium inter homines, meo qidem animo,
Uti muſcæ, culicéſqe, pedéſqe, pulicéſqe.
Odio & malo & moleſtiæ; bono uſui eſtis nulli.

Ubi *pedes* pro *pediculis*, qod & Nonius Marcellus ità alibi uſurpatum monuit. Sed & de paraſitis atqe adulatoribus feſtivè admodum Anaxilaus apud Athenæum *l.* 6.

Εἰσὶν δὲ κόλακες τῶν ἐχόντων οὐσίας
Σκώληκες. ὡς ὃν ἄκακον ἀνθρώπων τρόπον
Εἰσδὺς ἕκαστος ἰσθίει καθήμενος,
Ἕως πρᾷ, ὥσπερ πυρὸν, ἀποδείξῃ κενόν.
Ἔπειθ' ὁ μὲν λίμμ' ἐστιν. ὁ δ' ἕτερος δάκνει.
Adulatores, qos adulant, divitum
Sunt veluti vermes. namqe in hominem ſimplicem
Seſe inſinuando, huic aſſidentes exedunt,
Triticeum ut granum, donec vacuefecerint.
Ità hic jam gluma eſt: ille alios admordicat.

Ἐνέβης, ἔπλευσας, κατήχθης. ἔκβηθι] *Navigationi* vitam confert: (qà imagine uſus eſt & Epictetus *Enchir. c.* 7. exhibendus *infrà ad §. 5.* ſed aliâ ratione) *mortem portui.* qomodo & Plutarchus *de tranqill. pag.* 476. *A.* Ἔγγὺς ὁ λιμὴν, καὶ πάρεστιν ἀπονήξασθαι τῷ σώματος, ὥσπερ ἰφολκίῳ μὴ στιγνοῦ. *In propinqo eſt portus, licétqe enatare e corpore, tanqam ſcaphâ aqam admittente.* Juncus itidem *lib. de ſenect.* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 113. Δοκεῖ δέ μοι ἑκάτερος αὐτῶν (ὅ, τε γέρων ἀποθανὼν, καὶ ὁ νέος) ἐοικέναι τοῖς ἀγωνιζομένοις δρόμον, ἢ τοῖς πλέουσι. καὶ ὁ μὲν διελθὼν τὸ μέγα πέλαγος, ὥσπερ εἶναι λέγω τὸν βίον, κατάρας ἐπί τινα λιμένα, τῇ κυβερνήτῃ κελεύσαντος, ἀπέβη τῆς νεώς. ἢ πρὸ διαγωνισάμενος ἐν τῷ σταδίῳ, καὶ τῷ στεφάνῳ τυχὼν, ἀποτάξεται τοῖς ἀγῶσιν. οὐδ' ἕτερος ἐν μέσῳ τῷ πόρῳ τῆς θαλάττης διεφθάρη, μὴ διελθὼν τὸν περοικήμενον αὐτῷ πλοῦν, ὑπὲρ οὗ πολλάκις εὔξατο. ἢ πρὶ τρέχων ἐν τῷ σταδίῳ, καταπεσὼν, ἀστεφάνωτος ἐξεκομίσθη. *Videtur mihi uterqe illorum, (qi vel ſenex mortuus fuerit, vel juvenis) ſimilis curſu certantibus, avt navigio vectis. Senex enim emenſus magnum pelagus, qod vitam eſſe dico, juſſu gubernatoris ad aliqem portum appellens, a navi diſcedit: avt peracto alicubi in ſtadio certamine, & coronam nactus, certaminibus valedicit. At juvenis in medio navi, non aſſequtus propoſitum navigationis terminum, pro qo vota toties fecerat, interiit: avt alicubi dum in ſtadio curreret, collapſus, ſine corona elatus eſt.* Et Junco ſaniùs Seneca *Epiſt.* 70. *Noviſſimè incipit oſtendi publicus finis generis humani. Scopulum eſſe illum putamus, dementiſſimi? portus eſt, aliqando petendus, nunqam recuſandus. in qem ſi qis intra primos annos delatus eſt, non magis qeri debet, qàm qi citò navigavit. alium enim, ut ſcis, venti ſegnes ludunt ac detinent, & tranqillitatis lentiſſimo tædio laſſant, alium pertinax flatus celerrimè perfert. alios vita velociſſimè adduxit, qò veniendum erat etiam cunctantibus, alios macerávit & exit.* Vide eundem *ad Polyb. c.* 28.

Ἐνέβης] ἐμβαίνειν, *navem conſcendere.* Apud Svidam avtor innominatus; Ἐνέβη δὲ ναῦν ἀποχρῶσαν τοῖς ἑταίροις. *Conſcendit navem ſocijs ſufficientem.* Libanius *Orat.* 11. *Lutet. Edit. pag.* 353. *B.* Ὥστε τὰ μὲν ἀναστρέψαντες, (f. ἀναστρώσαντες) τὰ δὲ ἀντικαταστήσαντες, ἐνέβαινον εἰς τὰς ναῦς ἐν ὀφθαλμοῖς Κυπρίων τὰ παλαιὰ μὲν ὡς νεωγὰ φερόμενοι, τὰ δὲ ἄρτι δεξάμενα τὴν τέχνην ἐν τῇ δόξῃ τῶν ἀρχαίων ἁφίντες. *Ut partim accelerando, partim reſtituendo, evexerint ad naves, ante oculos Cyprioram, antiqa qidem ut navalia ferentes, ſed recentia accipientes arte demptâ, ut opinionem inſinuarent qaſi antiqorum operum.* &c. Morellus. imò, *ut hiſce revulſis, illis ſubſtitutis, naves conſenderint.* de ſimulacris loqitur per fravdem ſubreptis.

Εἰ μὲν ἐφ' ἕτερον βίον] Ità de ſtatu animarum poſt mortem ambigendo paſſim Marcus ſermonem inſtituit. Vide *ad l.* 4. §. 14. & *l.* 7. §. 32. Sed & Plutarchus *ad Apollon. pag.* 190. qem, qia prolixior eſt in hoc argumento, tranſcribere piget. Seneca *Epiſt.* 71 *Avt in meliorem emittitur vitam, lucidiùs tranqilliúſqe inter divina manſurus: avt certè ſine ullo futurus incommodo, natura ſua remiſcebitur, & revertetur in totum.*

Παύσῃ πόνων] Gemina his habes *l.* 6. §. 28. Θάνατος πόνων ἀπόλυσις. ἀλλὰ καὶ κακῶν. *Mors eſt liberatio à doloribus, ſed & malis.* unde τελευτὴ λυσίπονος, *Mors moleſtiis liberans*, Pindaro dicta. Plutarchus *ad Apollon.* & *ibid.*

Ἀλγος γὰρ ὄντως οὐδὲν ἅπτεται νεκρῶν.
Nam morte functos nullus attingit dolor.

qod Æſchylo tribuit Stobæus *tom.* 2. *tit.* 121. & Sophocli *Trachin.*

Τοῖς γὰρ θανοῦσι μόχθος οὐ προσγίνεται.
Nam morte functos nullus aſſequitur labor.

Lucret. *l.* 3.

Tu qidem, ut es lecto ſopitus, ſic eris evi
Qod ſupereſt, cunctis privatu' doloribus agris.

Seneca *Epiſt.* 24. *Moriar? hoc dicis, Deſinam ægrotare poſſe; deſinam alligari poſſe; deſinam mori poſſe.* Cæſar apud Saluſtium in *Catilin. Mortem ærumnarum reqiem, non cruciatum eſſe: eam cuncta mortalium mala diſſolvere: ultrà neqe cura, neqe gavdio locum eſſe.*

Καὶ ἡδονῶν ἀνεχόμενος] πόνων καὶ ἡδονῶν ἀντέχεσθαι, *dolores voluptatéſqe ſuſtinere.* qaſi non ſit minor moleſtia iſtis, qàm illis diſtineri. Certè qo modo Terentiana illa parturiens, *Adelph.* 3. 4.

—— *Miſeram me; differor doloribus:*

eodem planè Plavtinus adoleſcens, gavdii prægnans; *Trucul.* 4. 1.

—— *ut ego lætus ſum, & lætitiâ differor!*

diſertè Seneca *Epiſt.* 39. *Qis hoſtis in qemqam tam contumelioſus fuit, qàm in qoſdam voluptates ſuæ ſunt? qorum impotentiæ atqe inſanæ libidini ob hoc unum poſſis ignoſcere, qod qæ fecere, patiuntur.* Celebre eſt Antiſthenis illud, Μανείην μᾶλλον, ἢ ἡσθείην. *Inſanire dicitur potiùs, qàm voluptate affici.* Refert Laërtius *l.* 5. & Sextus *comment. l.* 10. *c.* 2. & *Pyrrhon. hypotheſ. lib* 3. *c.* 22. Hinc Clemens *Strom. l.* 5. & ex Clemente Evſebius *præpar. l.* 13. *c.* 13. Ἀντισθένης δὲ μανῆναι μᾶλλον, ἢ ἡσθῆναι αἱρεῖται. Et ab eadem mente Seneca *Epiſt.* 82. *Malè tibi eſſe malo, qàm molliter.* Sophocles itaqe jam ſenex, cum ab eo qæreretur, num rebus Venereis adhuc uteretur, Εὐφήμει, inqit, ὦ ἄνθρωπε. ἀσμενέστατα μέν τοι αὐτὸ ἐπέφυγον, ὥσπερ λυττῶντά τινα καὶ ἄγριον δεσπότην ἀποφυγών. *Bona verba, mi homo: libentiſſimè iſtinc, tanqam à domino agreſti ac furioſo profugi.* Plato *Polit. l.* 1. Cicero *de ſenect.* Valerius Maximus *l.* 4. *c.* 3. Plutarchus *de avarit.* & *de ſene polit.* Clemens *pædag. l.* 2. *c.* 10. Stobæus *tom.* 2. *tit.* 113. ubi videnda etiam Junci de eodem argumento diſſertatio. Qod avtem ille ſenectuti beneficium tribuit, morti Marcus hîc, & qidem meritò magis, adſcribit. Spectat horſum Craretis feſtivum illud, qod Laërtius *l.* 5. Svidas in *Crat.* exhibent.

Ἔρωτα παύει λιμός. εἰ δὲ μή, χρόνος.
Ἐὰν δὲ τούτοις μὴ δύνῃ χρῆσθαι, βρόχος.
Fames amorem ſedat; avt ſaltem dies:
Si non medentur iſta, idem laqeus facit.

Λατρεύων τοσούτῳ χείρονι] Plutarchus *ad Apollon. pag.* 114. *C.* Ὁ μετηλλαχὼς θειότερόν τινα βίον μετείληφεν, ἀπαλλαγεὶς τῆς τοῦ σώματος λατρείας, καὶ τῶν αὐτοῦ ἕνεκα τούτῳ φροντίδων τε καὶ συμφορῶν. *Qi inter mortales eſſe deſiit, divinioris cujuſdam vitæ factus eſt conſors, liberatus ſervitute corporis, & arumnoſis iſtis ſolicitudinibus & caſibus.* Et *ibidem pag.* 107. *F.* Τὸ γὰρ μὴ δεδουλῶσθαι σαρκὶ καὶ τοῖς πάθεσι ταύτης διάγειν, ὑφ' ὧν καταστρώμενος ὁ νοῦς τῆς θνητῆς ἀναπίμπλαται φλυαρίας, ἐυδαίμόν τι καὶ μακάριον. *Beatum enim eſt liberari à ſervitute carnis & affectionibus eam comitantibus, qa mentem occupant, ac ſtultitiâ humanâ implens.* qo loco & ex Platonis *Phædone*, ἀσχολίας καὶ φλυαρίας recenſet varias, qibus ſervitii hujus ratione obnoxia ſit anima. Cujus illud in-

κῇ [a] λατρεύων τοσῷδε χείρονι [b] τῷ ἀγγείῳ. [c] ἢ τοῖς τὸ ὑπηρετοῦν. τὸ μὲν γὰρ νοῦς καὶ [d] δαίμων, τὸ δὲ [e] γῆ καὶ λύθρος.

§. 4. [f] Μὴ καταπερίψῃς τὸ ὑπολιπόμενον σοι βίου μέρος ἐν ταῖς περὶ ἑτέρων φαντασίαις, ὁπόταν μὴ τοῦ ἀναφορὰν ἐπί τι κοινωφελὲς ποιῇ. [g] ἧττον γὰρ ἄλλου ἔργου σέρῃ, τυτίσι, φαντάζομενος τί ὁ δεῖνα πράσσει, καὶ τίνος ἕνεκεν, καὶ τί λέγει, καὶ τί ἐνθυμεῖται, καὶ τί τεχνάζεται, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ποιεῖ [h] ἀποῤῥέμβεσθαι τῆς [i] ἰδίας ἡγεμονικῆς παρατηρήσεως, χρὴ μὲν οὖν καὶ τὸ εἰκῇ καὶ μάτην

desines vasi tanto deteriori inservire. an non enim præstantius est id quod inservit? cùm alter mens & genius, alter limus & sanies sit?

§. 4. Quod supereſt vitæ reliqum, nè conteras in cogitationibus de rebus alienis, nisi siqid ad communem utilitatem spectaverit; puta, cogitando, qid iste vel ille agat, & qorsum hoc vel illud agat, qid loqatur, qid cogitet, qid machinetur, & cætera. etenim operis alieni obsservatio, à mentis propriæ custodiâ cogit evagari. oportet itaqe in cogitationum serie frustraneum & superfluum omne

a L. 2. §. 2. l. 11. §. 19.
b L. 10. §. 38.
c ὅπερ εἰνὶ τὸ ὑπ' Boot. ὅπῳ π. Mer. ἢ vel ἤ [ἐ] π. τ. ἰ; f. v. κ.
d L. 2. §. 13.
e L. 2. §. 2.
f L. 2. §. 8 13.
g ἤδη γ. α. ε, ς. Boot. ἧττοι γ. α. ε. vel ἡ γὰρ τοῦ α. ε. τήρησις f. vide Not.
h L. 2. §. 7. l. 4. §. 22.
i L. 2. §. 5. 16.

ANNOTATIONES

ter alia *pag.* 108. *A.* Μυρίας ἡμῖν ἀσχολίας παρίχει τὸ σῶμα. *Innumeras nobis faceſſit moleſtias corpus.* Vide Senecam *Epiſt.* 65. *ſuprà ad l.* 2. §. 2. vide & *infrà. l.* 6. §. 28. Sed & Gregorium Nazianzenum *ad l.* 2. §. 1. τῷ χείρονι συνεδίθη. & Tertullianum *ad l.* 7. §. 66. Hinc qerulæ voces illæ qorundam apud Epictetum *Diſſert. l.* 1. *c.* 9. Οὐκέτι ἀνεχόμεθα μετὰ τοῦ σωματίου τούτου δεδεμένοι, καὶ τοῦτο τρέφοντες, καὶ ποτίζοντες, καὶ ἀναπαύοντες καὶ καθαίροντες, εἶτα δὲ αὐτὸ συμπεριφερόμενοι τοῖσδε καὶ τοῖσδε. *Nos corpuſculi hujus vincula tolerare diutius non poſſumus, ut ſimus cibum potumqe dando, & qietem præbendo, eoqe repurgando occupati, & propter ipſum aliis atqe aliis nos accommodemus.* Ipſe apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 119. Θαυμαστὴ ἡ φύσις, καὶ, ὡς φησι Ξενοφῶν, φιλόζωος. τὸ γοῦν σῶμα, τὸ πάντων ἀηδέστατον καὶ ῥυπαρώτατον, ἐργόμενοι καὶ θεραπεύομεν. Εἰ γὰρ ἔδει πέντε μόναις ἡμέραις θεραπεῦσαι τὸ τοῦ γείτονος σῶμα, οὐκ ἂν ὑπεμείναμεν. ὅρα γὰρ οἷόν ἐσι, ἔωθεν ἀναστάντα, τρίβειν τοὺς ὀδόντας τοὺς ἀλλοτρίους, καί τι τῶν ἀναγκαίων ποιήσαντα, ἀπονίζειν ἐκεῖνα τὰ μέρη. τῷ ὄντι θαυμαστόν ἐσι φιλεῖν πρᾶγμα, ᾧ τοσαῦτα λειτουργοῦμεν καθ' ἑκάστην ἡμέραν. νάτλῳ τοῦτον τὸν θύλακον. εἶτα κενῷ. τί τούτου βαρύτερον. ἀλλὰ θεῷ δεῖ με ὑπηρετεῖν. διὰ τοῦτο μένω, καὶ ἀνέχομαι λέγων τὸ δύσηνον τοῦτο σωμάτιον, χορτάζων, σκέπων. ἕως; αὐτὸς εἰπῇ, Ἄφες αὐτὸ ἤδη, καὶ μηκέτι πρᾶγμα ἔχε. *Mirabilis eſt natura, & ut Xenophon inqit, vitæ cupida. Corpus igitur iſtud omnium injucundiſſimum & ſordidiſſimum amamus & colimus. At ſi oporteret qinqe dies ſolum vicini corpus curare, non ſuſtineremus. Vide enim qalis ſit res, diluculo ſurgentem alienos dentes fricare, & poſt aliqod opus neceſſarium partes illas abluere. Revera mirum eſt amari corpus illud, cui tot in dies miniſteria ſunt exhibenda. Hanc peram farcio, & rurſus evacuo: qid iſto moleſtius? Sed oportet me Deo inſervire. Qamobrem maneo, & ſuſtineo lavare miſerum iſtud corpuſculum, paſcere, veſtire, uſqe dum ipſe dixerit, dimitte nunc ipſum, & non amplius occupator.* ubi νάτλῳ Geſnerus vertit, *ſarcio.* cùm *farcio* potiùs debuiſſet. hoc eſt enim, non illud, licèt uſitatum minus, τὸ νάτλῳ, qod & τὸ σάτλῳ, inſercio. Sed & iſtud forſan avtor ipſe uſurpaverit.

Τῷ ἀγγείῳ] corpus ἀγγεῖον ſive *vaſculum* appellat, qomodo σκεῦος Apoſtolus *ad Theſſal. Epiſt.* 1. *c.* 4. *v.* 4. Neqe enim Eſtio noſtro *in decalog. leg.* 7. accedo, qi τὸ σκεῦος ſive *vas* vult eo ſenſu ibi accipi, qo apud Comicum ſumitur, in *Panul. Act.* 4. *ſcen.* 2. ubi Milphio:

Facio qod maniſeſtò mœchi haud fermè ſolent.
— refero vaſa ſalva. —

Ità *anima vas, corpus,* Lucretio *l.* 3.

— corpus, qod vas qaſi conſtitit ejus.

Cicéro *Tuſc. l.* 1. *Corpus eſt qaſi vas animi, aut aliqod receptaculum.* Idémqe *Lactantius l.* 7 *c.* 12. Vide & *l.* 10. §. 38. & *l.* 12. §. 2. Mericus Caſavbonus *domicilium* ſive *caſam* vertit; qod à Marci ſchemate longiuſculè abſcedit.

Ἢ περίεσι τὸ ὑπηρετῶν] Xylander. *qinetiam qod ſervit, id ſupererit.* Verùm hoc Marcus hìc non aſſerit. in priore membro tanqam incertum poſuit. in poſteriore, qaſi non ſupereſſe dato, qid futurum tunc ſit, diſſerit. Locus eſt proculdubiò perperam habitus. Legendum opinor vel, ὃ περίεσι, *qo illud qod inſervit præſtantius eſt:* vel, ἢ [ὃ] περίεσι τὸ ὑπηρετῶν; *an non præſtantius eſt id qod inſervit?* firmare videntur, qæ ſequntur. Seneca *Epiſt.* 65. *Major ſum, & ad majora genitus, qàm ut mancipium ſim mei corporis: qod eqidem non aliter aſpicio, qàm vinculum aliqod libertati meæ circumdatum.* Vide & *infrà l.* 5. §. 21. & *l.* 11. §. 19. Verùm D. Bootius mavult, ὅπερ ἐσὶ τὸ ὑπηρετῶν. & exponit, *qod inſervire debet.* ut τὸ λατρεύειν animo, τὸ ὑπηρετεῖν corpori adſcribatur. Mericus Caſavbonus ὅσῳ περίεσι τὸ ὑπ. *deſines vaſculo inſervire tantò deteriori, qantò id qod inſervit præſtantius exiſtit.* At clariſſimus Salmaſius hæc mutilata ſuſpicatur; cùm in avtore iſto disjunctivum ἢ non reperiatur, qin præcedat ἧττοι. ex inſeqentibus itaqe ſententiâ ſuppletâ; locum totum ſic reconcinnat, ἧττοι γὰρ ἄλλου ἔργου σέρῃ, ὁπόταν μὴ τὴν ἀναφορὰν ἐπί τινα κοινωφελῆ ποιῇ. ἢ περίεσι τὸ ὑπηρετῶν. *avt aliud qod agas, non habes, cùm relationem non facis ad aliqid in commune profuturum; avt qod ſervire debet in te dominatur.* περίεσι τὸ ὑπηρετῶν, *ſuperiores ſert, ſuperat.* Grammatici περιεῖναι περιγενέσθαι interpretantur. unde περιεῖναι τῆς πόλεως. *ſuperare, expugnare urbem.* & περίεσθαι, περιγενήσεσθαι *ſuperaturum eſſe.* Incertus avtor apud Svidam; ἔστι ἑτέρως περιέσεσθαι σφαλητῷ θερμῷ καὶ ἀμάχῳ παντάπασι. *Haud enim aliâ ratione ducem & ferocem, & prorſus invictum ab eo ſuperatum iri.* Accederem libens, niſi obſtaret, qod de animæ ſtatu poſt mortem ſermo inſtituatur. itaqe ἐπίχω, animúsqe inclinat potiùs ad ſententiam D. Bootii, ſi liberiùs refingendi detur licentia, ut legatur, ὅπερ εἰνὸς ὑπηρετεῖν. *qod inſervire æqum eſſet.* viderint alii.

Νοῦς καὶ δαίμων] Vide *ſuprà ad l.* 2. §. 13.

Γῆ καὶ λύθρος] Vide *ad lib.* 2. §. 2.

§. 4. Ἐν ταῖς περὶ ἑτέρων φαντασίαις] Curioſitatem coercet. ut *ſuprà l.* 2. §. 8, 13.

Ἧττοι γὰρ ἄλλου ἔργου σέρῃ — ποιεῖ ἀποῤῥέμβεσθαι τῆς τοῦ ἡγεμονικοῦ παρατηρήσεως] lego: ἢ τοι γὰρ ἄλλου ἔργου τήρησις, vel ἡ γὰρ τοῦ ἄλλου ἔργου τήρησις. qanqam vir eruditus, qod ſuprà monuimus, antegreſſis iſta interſerit. At D. Bootius pro ἧττοι vult ἤδη legi. *dehortatur,* inqit, *ab inqiſitione in alienos mores. poterat aliqis qærere, qid in eo mali? occurrit, damnum eſſe præſentaneum; qia jam, eodem videlicet temporis ſpatio qo id facis, privaris ſive impediris ab alio opere. qod autem opus id ſit, mox declarat,* ἢ τοῦ ἰδίου ἡγεμονικοῦ παρατήρησις. Verùm de iſtis aliorum judicium eſto.

Τυτίσι, φαντάζομαι] σολοικοφανὲς ſive ἀκαλάλλητον, καὶ ἀνατόλιθον eſſe videtur; qod locutionis genus apud avtores etiam celebriores occurrit qandoqe, atqe in hoc qaſi tumultuario & αὐτοσχεδιαστικῷ ſcribendi genere jure veniam mereatur: in pagina Stoica præſertim; cùm his Chryſippus *de rhetor. l.* 1. permiſerit, avtore Plutarcho *de Stoic. contract. c.* 25. καὶ σολοικισμὸς, ἐφ' οἷς ἄλλοι ἂν αἰσχυνθείησαν ἓν ὀλίγοις, *etiam Solœciſmos eos admittere in ſcriptis ſuis, qorum alios haud pauces diſpuderet.* Verùm ſic Homerus *Il.* β'. *v.* 350.

Φημὶ γὰρ ἦ καταιτεῦσαι ὑπερμένεα Κρονίωνα, &c.
Ἀστράπτων ἐπιδέξι, ἐναίσιμα σήματα φαίνων.
Dico enim annuiſſe prapotentem Saturnium, &c.
Fulgurans ad dextram, favſta ſigna oſtendens.

Terent. *Evnuch. Act.* 5.

P. *Cur ergò in his ego te conſpicor regionibus?*
T. *Vobis fretus.—*

Idémqe

Nos omnes, qibus eſt alicunde objectus labor,
Omne qod eſt interea tempus, priuſqam id reſcitum eſt, lucro eſt.

Hujuſmodi videntur eſſe in ſacra pagina, illud Lucæ *Evang. c.* 22. *v.* 20. Τοῦτο τὸ ποτήριον, ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον. *Hoc poculum eſt illud novum pactum per ſanguinem meum, qi pro vobis effundatur.* Illud item Joannis *Apoc. c.* 1. *v.* 5. Καὶ ἀπὸ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ μάρτυς ὁ πιστὸς, &c. & mox. τῷ ἀγαπήσαντι, καὶ λύσαντι ἡμᾶς, καὶ ἐποίησεν ἡμᾶς βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς. *Et à Jeſu Chriſto, qi eſt fidus ille teſtis, qi dilexit nos, & lavit nos, & qi fecit nos reges & ſacerdotes.* Sed & illud ejuſdem *Evang. c.* 1. *v.* 14. Καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρὸς, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας. *Et ſpectavimus gloriam ejus, gloriam ut unigeniti à Patre, qi plenus eſt gratia ac veritate.* de qo tamen loco Beza videatur, qi prius membrum πεφύτευται facit; & Heinſius ad Nonnum, qi cum Theophylacto πλήρη legit. Illud etiam Pavli *ad Coloſſ. c.* 3. *v.* 16. Ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ ἐνοικείτω ἐν ὑμῖν πλουσίως, διδάσκοντες καὶ νουθετοῦντες ἑαυτούς. *Sermò Chriſti habitet in vobis copiosè, docentes & admonentes vos mutuo.* &c. Syntaxin deniqe huic geminam habes & *l.* 4. §. 48. ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ, ὁ μὲν τοῦτον κηδεύσας, &c. *Qi vice freqenti, alii alios ubi ſepelierint.* &c. & *l.* 8. §. 31. Αὐλὴ Ἀυγούστου, γυνὴ, θυγάτηρ — ὅλης αὐλῆς θάνατος. *Auguſti aula, uxor, filia — aula tota morti conceſſit.* Verùm poteſt iſtic, non parentheſis ab avtore, ſed metatheſis ſive tranſpoſitio ab excriptore, ſubeſſe. atqe in hanc demum ipſe partem propendeo; totámqe periochen ità exiſtimo & eſſe concipiendam, & à Marco ipſo fuiſſe conceptam: Μὴ καταπερίψῃς τὸ ὑπολιπόμενον τοῦ βίου μέρος ἐν ταῖς περὶ ἑτέρων φαντασίαις. τυτίσι, φαντάζόμενος τί ὁ δεῖνα πράσσει, καὶ τίνος ἕνεκεν, καὶ τί λέγει, καὶ τί ἐνθυμεῖται, καὶ τί τεχνάζεται, καὶ ὅσα τοιαῦτα. ἡ γὰρ τοῦ ἄλλου ἔργου τήρησις, ποιεῖ ἀποῤῥέμβεσθαι τῆς τοῦ ἰδίου ἡγεμονικῆς παρατηρήσεως. Ità concepto, tam in proclivi ſunt omnia, qàm eſt imber cùm pluit.

Ποιεῖ ἀποῤῥέμβεσθαι] Ità *l.* 4. §. 22. μὴ ἀποῤῥέμβεσθαι. Vide

omne declinare: curiosum autem & malignum multò magis. assvefacere verò te debes, ut ea duntaxat cogites, de qibus si qis subitò te reqisiverit, qid nunc in animo versas? liberè statim respondere qeas, istud vel illud. unde palam fiat extemplò, esse omnia apud te simplicia, benevoláqe animalis sicut socialis, & cogitationes omnes neglectim habentis, qæcunqe voluptatem avt luxum ullo modo respiciant; avt æmulationem etiam, avt invidentiam & suspicionem, avt aliud qidlibet, de qo proloqi pudeat, hoc te vel illud in animo habuisse. Vir ità-compositus, qò minùs in optimorum numero censeatur, jam nihil est, cùm

ἐν τῷ εἰρμῷ τῶν φαντασιῶν περίεσθαι, πολὺ δ' μάλιστα τὸ φθείρεται, καὶ καταθῆται. καὶ a Inf § 12. l
a ἰδιώτην ἑαυτὸν, μόνα φαντάζεσθαι, φθεῖρ ὧν εἴ τις 12. § 4.
ἄφνω διανήσατο, τί νῦν διανοῇ; μὴ παῤῥησίας
ἄξιόν τι ἀποκρίναιο, ὅτι τὸ, καὶ τό. ὡς ἐξ
αὐτῶν εὐθὺς δῆλα εἶναι, ὅτι πάντα b ἀπλᾶ καὶ c b L. 11. § 15.
εὐμενῆ, καὶ d ζῷα κοινωνικὰ, καὶ ἀμελῶντα ἡδονικῶν, c Inf. § 12. l.
ἢ καθάπαξ ἀπολαυστικῶν φαντασμάτων, ἢ φιλο- l. 6. § 47. 9. § 10.
νεικίας τινὸς, ἢ βασκανίας καὶ ὑποψίας, ἢ ἄλλου d L. 5. § 16.
τινὸς, ἐφ' ᾧ ἂν ἐρυθριάσειας ἐξηγούμενος, ἅπερ ἐν 30. l. 9. § 9.
νῷ αὐτὸ εἶχες. ὁ γάρ τοι ἀνὴρ ὁ τοιοῦτος, e οὐκ ἔτι e L. 8. § 22.
ὑπερπεφρόνηκε τοῦ ἐν ἀνθρώποις ἤδη εἶναι, ἱερεύς
τις

ANNOTATIONES.

Vide *ad l.* 2. §. 7.

Τὸ εἰκῇ καὶ μάτην] Vide *l.* 2. §. 16.

Ἐν τῷ εἰρμῷ τῶν φαντασιῶν] *in cogitationum serie.* ubi scilicet cogitatio cogitationem serit: prout usu venire solet.

Περίεσθαι] *fugere, & declinare.* Xylander. qo sensu Pavlum vult usurpásse *ad Timoth. Ep.* 2. *c.* 2. *v.* 16. verbis illis; τὰς δὲ βεβήλους κενοφωνίας περίϊστασο. *Profanos illos de rebus inanibus clamores declina.* qo loco & Latinus interpres Vulgatus ità vertit, *Devita*: sicut & in illis *ad Tit. c.* 3. *v.* 9. Μάχας νομικὰς περίϊστασο. *Pugnas legales fuge.* An antiqi tamen avtores sic usi fuerint, nescire se profitetur. Cæterùm ex exteris, havd valdè antiqis tamen, loca suppeditant non pavca viri clarissimi Isaacus Casavbonus *ad Athen. l.* 15. *c.* 5. & Andreas Dunæus *ad Joannem Chrysostomum in Epist. ad Tit. Orat.* 6. & *ad Hebr. Orat.* 38. qibus τὸ περίϊστασθαι significet, παραιτεῖσθαι, ἐκτρέπεσθαι, *vitare, fugere, fugiendo declinare.* Ego tamen in locis illis ex Apostolo productis malim τὸ περίϊστασθαι in *cohibendi*, sive *coercendi* significatione sumere qomodo Beza & Stephanus reddidère. qum utrumqe utrobiqe monet Apostolus & Timotheum & Titum, ut *vaniloqia profana* ille, *litigia legalia* iste, in aliis potiùs *compescat*, qàm ut ipse alteruter *devitet*. qod patet ex verbis ad Timotheum proximis *vers.* 17. alioqi τῷ παραιτεῖσθαι vocabulo utitur, ubi virum sanctum illum admonet, qid ipsi cavendum spernendúmqe velit. *Epist.* 1. *c.* 4. *v.* 7. & *Epist.* 2. *c.* 2. *v.* 23. Oecumenius utramqe significationem admittit, *in Epist. ad Tim.* περίϊστασο, ἤ παραιτοῦ, ἤ περισσῶς ἴστασο, εἰς τὸ πᾶσαν καὶ καλύσαι. Et *in ad Tit.* ὑποστέλλεσθαι καὶ παραιτεῖσθαι. De Apostoli loco qid sentiam dixi: de Marci loco isto Xylandro non invitus concesserim. Verùm de istis alibi fusiùs pleniúsqe ea differui, qibus illic recitandis commentarium istum necessariò minùs nolim oneratum.

Μόνα φαντάζεσθαι, περὶ ὧν εἴ τις ἄφνω διανήσεται] Vult nihil cogitari, qod proloqi pudeat pigeátve. cujus contrarium tangit notátqe in plerisqe *l.* 12. §. 4. Hoc avtem argumento sani nihil honestive Alcæum animo volutare Sappho concludit; qæ dicenti illi,

Θέλω τί τ' εἰπῆν. ἀλλά με κωλύες αἰδώς.
Dicere velim aliqid, prepediret ni pudor.

respondit, (Aristotele referente *Rhetor. lib.* 1. *c.* 9. Scaligero *ad Cirin.* restituente,)

Αἰ δ' ἰκέ σ' ἰτάλων ἵμερος ἢ καλῶν,
Καὶ μηδὲν εἰκῇ γλῶσσ' ἐκύκα κακὸν,
Αἰδώς κεν οὐκ σ' οὐκαν ἔρραισ',
Ἀλλ' ἔλεγες περὶ τῷ δικαίῳ.
At si boni qid cor tibi tangeret,
Nec turpe lingua suggereret vocabulum,
Avdacter absqe omni pudore
Prologereres honesta qævis.

Qod avtem de cogitatis istic Marcus noster, de eisdem Marcus alter *Offic. l.* 3. *Vir bonus, non modo facere, sed nè cogitare qidem qidqam avdebit, qod non avdeat prædicare.* Qin & de consultis idem *lib. eod. Ea deliberanda omnino non sunt, in qibus est turpis ipsa deliberatio. atqe etiam in omni deliberatione celandæ atqe occultandi spes opinioqe removenda est.* De votis Persius, *Sat.* 2. *v.* 3, &c.

---- *non tu prece poscis emaci,*
Qa nisi seductis neqeas committere Divis,
Havd curvis promptum est, murmurqe humilesqe susurros
Tollere de templis, & aperto vivere voto.

Contrà scilicet qàm *bona pars procerum tacitá qa libat acerrá*; &, *Labra movet metuens audiri* — ut Horatius *l.* 1. *Epist.* 16. Itáqe Pythagoras suos monebat, μετὰ φωνῆς εὔχεσθαι, id est, *clarâ voce precari.* Οὐχ ὅτι τὸ θεῖον ὤετο μὴ δύνασθαι τῶν ἡσυχῇ φθεγγομένων ἐπακοῦσαι, ἀλλ' ὅτι δικαίας ἐβούλετο εἶναι τὰς εὐχάς. *Non qòd existimaret Deum non posse audire eos, qi tacitè loquuntur, sed qòd justas vellet esse preces.* Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 543. *A.* Ità Seneca *Epist.* 10. *Tunc scito esse te omnibus salutum, cùm eò perveneris, ut nihil Deum roges, nisi qod rogare possis palam. nunc enim qanta dementia est hominum? turpissima vota diis insusurrant: si qis admoverit aurem, consciscent, & qod scire hominem nolunt, Deo narrant.* Et mox: *Sic vive cum hominibus, tanqam Deus videat: sic loqere cum*

A *Deo, tanqam homines audiant.* Respexit horsum Macrobius *Saturn. l.* 1. *c.* 7. ubi dixit: *Præceptum est philosophiæ: sic loqendum esse cum hominibus, tanqam dii audiant; sic cum diis, tanqam homines audiant.* Hinc Martialis *l.* 1. *epigr.* 40.

Si qis erit recti custos, imitator honesti,
Et nihil arcano qi roget ore deos.

De factis, vitáqe totâ, Seneca idem *Epist.* 43. *Tunc felicem te esse judica, cùm poteris in publico vivere; cùm te parietes tui tegent, non abscondent; qos plerumqe circumdatos nobis judicamus, non ut tutiùs vivamus, sed ut peccemus occultiùs. Rem dicam ex qa mores æstimes nostros. Vix qenqam invenies, qi possit aperto ostio vivere. janitores conscientia nostra, non superbia, opposuit. Sic vivimus, ut deprehendi sit subitò aspici. Qid avtem prodest recondere se, & oculos hominum avresqe vitare? bona conscientia turbam advocat; mala etiam in solitudine anxia atqe solicita est. Si honesta sunt qæ facis, omnes sciant: si turpia, qid refert nemmem scire, cum tu scias: Oh te miserum, si contemnis hunc testem.* Idémqe *de vit. beat. c.* 20. *Populo teste fieri credam, qicqid me conscio* (excusi pessimè, *nescio*) *faciam.* Galen. *de affect. cur. c.* 5. Ἀνιῶχθήτω σε ἡ θύρα διαπαντὸς τῆς οἰκήσεως. ἐξέστω τοῖς συνηθίσιν εἰσιέναι πάντα καιρὸν, ἤν ὅτως ἧς παρεσκευασμένος. δεῖ δὲ θαῤῥεῖν, ὡς ὑπὸ τῶν εἰσιόντων ἐυρίσκεσθαι μηδενὶ καταλειλημμένον ἁμαρτήματι, ὡς δ' ἅλλοι πάντες ἂν οἱ προελθόντες εἰς τὸ δημόσιον ἅπαντα πειρῶνται πράττειν κόσμια. ὅτω καὶ σὺ καλὸν τὴν ἰδίαν οἰκίαν πράττεις. ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν αἰδούμενοι τὰς ἄλλας [τοῖς ἄλλοις f.] ἁμαρτάνουσι; τί φοβηθήσῃ, μόνος ἑαυτὸς ὢν αἰδῆσαι. σὺ δὲ σαυτὸν αἰδῆ μάλιστα, πειρόμενος τῶν φαύλων, Πάντων δὲ μάλις' αἰσχύνου σαυτόν. *Pateat domus tua ostium familiaribus: qovis tempore liceat ingredi, si in hunc modum te comparaveris. Qare fidas oportet tanqam ab introeuntibus nulli vitio insigni obnoxius esse maximè comprehendaris. Sed qemadmodum alii omnes in publicum progressi, omnia conantur facere ut decet, tu domi tuæ ita facias. Illos autem alios deprehendi errantes nonnihil pudet, semetipsos deprehendi non pudet. Tu verò præsertim qum admonearis peccati, erubescas, imò omnium maximè te tui pudeat.* De se denique fidenter satis, verè necne ipse viderit, profitetur Apulejus in *apologia. Nihil unqam cogitásse, qod eloqi non avderet; nullúmqe suum factum vel dictum extare, de qo differere publicè non possit.* Vide *ad lib.* 1. §. 3. & *infrà* § 7. & 15. & *l.* 6. § 16.

Εἴ τις ἄφνω διανήσεται] Facit huc Zenonis monitum illud: Πάντα πράττειν, ὡς ἀπολογησομένους ὀλίγου ὕστερον παιδαγωγοῖς. *Omnia nos agere, qasi pædagogis paullo post responsuros.* Galenus *de affect. cur. c.* 3. De viro bono ac justo Cicero apud Lactantium *l.* 17. *c.* 24. *Itaqe talis vir, non modo facere, sed nè cogitare qidem qicqam avdebit, qod non avdeat prædicare.* Vide & qæ sequntur ibidem.

Ἀπολαυστικῶν φαντασμάτων] Vide *infrà ad* § 6. ἀπολαύσει.

Οὐκ ἔτι ὑπερτίθεμενος τὸ ὡς ἐν ἀρίστοις ἤδη εἶναι] Notat procrastinationem studii & conatûs ad optima enitendi, ut illic, ità *l.* 8. § 22. verbis illis. Μᾶλλον δὲ θέλεις ἀγαθὸς ἄυριον γενέσθαι ἢ σήμερον εἶναι. *Qi bonus mavis cras fieri, qàm esse hodie.* Epictetus *Enchir. c.* 50. Ἐς ποῖον ἔτι χρόνον ἀναβάλῃ, τὸ τῶν βελτίστων ἀξιῶν σεαυτὸν, καὶ ἐν μηδενὶ παραβαίνειν τὸν διαιρέτα λόγον; *Quousqe tandem differes præstantissima qæqe tibi vindicare, & nullatenus distinctionem rationis violare?* qo loco pro διαιρέτα, αἱρέτα legendum ex Marco monuimus, *ad l.* 2. § 5. Vide & Epicurum *Epist. ad Menœcum, ad l.* 1. § 4.

Ἱερεύς τις] Stobæus *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. § 4. de Stoicis; Λέγουσι δὲ καὶ ἱερέα μόνον εἶναι τὸν σοφὸν, φαῦλον δὲ μηδένα. *Dicunt verò solum sacerdotem esse sapientem, malum verò neminem.* Porphyrius *de abstinent. l.* 2. § 49. Ὁ ὄντως φιλόσοφος, τῷ ὄντι ἱερεύς. *Verè qi philosophus est, Dei altissimi sacerdos.* Ità viri sancti qiqe in pagina sacra nuncupantur, Βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς τῷ Θεῷ. *Reges & sacerdotes Deo. Apoc. c.* 1. *v.* 6. & *c.* 5. *v.* 10. &, ἱερεῖς τῷ Θεῷ, *Sacerdotes Dei ibid. c.* 20. *v.* 6. & ἱεράτευμα ἅγιον καὶ βασιλικὸν, *Sacerdotium sanctum & regale*, Petr. *ep.* 1. *c.* 2. *v.* 5, 9. qod eodem recidit? ut eruditè docet Casavbonus *ad Athen. l.* 1. *c.* 9.

Καὶ ὑπηρέτης θεῶν] Ita Epictetus *l.* 3. *c.* 24. Diogenes, τοῦ Διὸς διάκονος. *Jovis minister.* Et viri boni, τῷ θεῷ διάκονοι καὶ μάρτυρες. *Dei ministri & testes. ibid. c.* 26. Et Galeno in

a Sup. § 3. Inf. § 5,6,7. 16. l. 2. § 13. 17.
b L. 2. § 16. 17.
c L. 5. § 16. l. 10. § 34.

ἵας ἢ ὑπαργὸς θεῶν, [a] χρώμενον ἢ τῷ ἔνδον ἱδρυμένῳ αὐτῷ, ὃ παρέχεται τὸν ἄνθρωπον [b] ἄχραντον ἡδονῶν, ἄτρωτον ὑπὸ παντὸς πόνου, πάσης ὕβρεως ἀνέπαφον, πάσης ἀναίσθητον πονηρίας, ἀθλητὴν ἄθλου τοῦ μεγίστου, τοῦ ὑπὸ μηδενὸς πάθους καταβληθῆναι, δικαιοσύνῃ [c] βεβαμμένον εἰς βάθος,

deorum ſacerdos ac miniſter qidam exiſtat, eóque quod intra ſe gerit, numine ritè utatur. qòd hominem utiqe præſtet intaminatum voluptatibus, dolore omni illæſum, contumeliâ intactum, improbitatis nè ſentientem qidem; certaminis præſtantiſſimi, ne ab affectu ſcilicet ullo ſubvertatur, athletam; juſtitiâ penitus imbutum; ex animo

ANNOTATIONES.

hortator. c. 5. ὕπαρχοί τινες καὶ ὑπηρέται τοῦ Θεοῦ. *Propratores A ſuperna vocationis Dei in Chriſto Jeſu.* Habes certamen præclariſſimum, & in exitu feliciſſimum. Indè Patribus antiqis Chriſtiani omnes, martyres cum primis, *Dei, Chriſti., fidei, pietatis athleta* dicti.

Τῷ ἔνδον ἱδρυμένῳ] Vide *ad l. 2. § 17. & infrà § 15.*

Πάσης ὕβρεως ἀνέπαφον, πάσης ἀναίσθητον πονηρίας] *Intactum à libidine, inſcium omnis malitiæ.* Xylander. ut ad ipſius affectum utrumqe referatur, & libidine omni & malitiâ alieni. Caſavbonus *immunem omni injuriâ*, ſive *contumeliâ, quam ipſe ſibi inferat*, ex *l. 2 § 16. incapacem mali ullius, ab aliis* ſcilicet *illati.* nevtrum ſatis arridet. Ego de *molitionibus alienis* utrumqe ceperim. ὕβρεως ἀνέπαφον, *injuriâ* ſive *contumeliâ intactus.* Siqidem injuria ad ſapientem non pervenit. Seneca *de conſtant. ſap. c. 5. Nulla ad ſapientem injuria pertinet. majore enim intervallo à contactu inferiorum abductus eſt, qàm ut ulla vis noxia uſqe ad ullum vires ſuas perferat. Ibid. c. 4.* ἀναίσθητον πονηρίας, *improbitatis*, alienæ ſcilicet, *ne ſenſu qidem ullo affectus*, hoc eſt, adverſus eam perinde affectus ac qi nè ſentiat qidem. πονηρίαν ſumit, qomodo ἁμαρτίαν Apoſtolus *ad Hebr. c. 12. v. 4.* οὔπω μέχρις αἵματος ἀντικατέστητε, πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀνταγωνιζόμενοι. *Nondum ad ſanguinem uſqe reſtitiſtis, adverſum peccatum decertando.*

Ἀθλητὴν ἄθλου τοῦ μεγίστου] Viros bonos, virtutiſqe ſtudioſos *athletas* nuncupari ſolenne eſt. Demoſthenes *contr. Ariſtogit.* τῶν καλῶν ἔργων ἀθλητήν. *Bonorum operum athletam.* C Philo *de Joſeph. pag. 530. B.* Ἀθλητής εἰμι τῶν ἀδικλήτων. ἐκεῖ γεγύμνασμαι πολλαῖς κακοπαθείαις, ἁλόμενος, ξενιτεύων, θητεύων, ἀναγκαζόμενος, ἄχρι καὶ ψυχῆς ἐπιβουλευόμενος ὑφ' ὧν ἠκιζ' ἐχρῆν. *Hactenus multos labores inopinatos exantlavi, in his miſeriis abunde ſum exercitus, errando, peregrinando, mercede ſerviendo, dura ferendo imperia, uſqe ad vitæ periculum exagitatus à qibus minimè oportuit.* Idémqe περὶ ἄθλων. *pag. 911. A.* Οἱ μὲν παρελθόντες ὡς εἰς ἱερὸν ἀγῶνα, ἀθληταὶ ἀρετῆς ἀνευρίσκονται. *Qaſi ad ſacrum certamen invitati, probi virtutis athletæ inventi ſunt.* Et monachos *aſcetas*, Ἀρετῆς ἀθλητάς, *virtutis athletas*, appellat Theodoretus *hiſt. l. 2. c. 20.* D Epictetus *l. 1. c. 18.* Ἔτος μοί ἐστιν ὁ ἀνίκητος ἀθλητής. *Hic mihi pugil eſt invictus.* qem & *l. 2. c. 18.* contendens cum aliis athletis; χεῖρε, πλεύρον ἔξ.' ὄχι τὰς σάπρας ταύτας παίχλας (πύκλας; legendum, niſi forſan per ludibrium ità nuncupare placuit) καὶ παγκρατιαστὰς, ὁδὶ τὰς ὁμοίας αὐτοῖς τὰς μονομάχους. *Salve admirande. Apage putidos iſtos pugiles, & qinqertiones, & ſimiles bis gladiatores.* Salſè Diogenes apud Laërtium *l. 6. §. 27.* Περὶ μὲν τοῦ παρορύττειν καὶ λακτίζειν ἀγωνίζεσθαι τοὺς ἀνθρώπους. περὶ δὲ καλοκαγαθίας ὀδύνα. *De fodiendo & calcitrando certare homines. ut autem boni & probi fierent curare nemi-nem.* Leo etiam Spartanus, referente Plutarcho *Apophth. Lacon. pag. 224. E.* conſpicatus curſores circa carceres ſatagentes, alter alterum qi præverteret, Ὅρα μᾶλλον, inqit, ὅτι δρομεῖς σπουδάζουσι περὶ τῆς ταχύτητος, ἢ περὶ τῆς δικαιοσύνης; *Qantò majus eſt curſoribus ſtudium de celeritatis, qàm juſtitiæ laude.* Vide Platonem *Ep. 4. ad l. 7. §. 51.* Atqi, ut Philo de *provident.* apud Evſebium *præpar. l. 8. c. 14.* Μαθέτωσαν δὲ καὶ ὅσοι ἐπ' ἐντυχίᾳ πεφύσηνται, μὴ ὑψαυχεῖν, ἀπιδόντες εἰς τὰς τῶν ἀνημέρων καὶ ἀλιτάστων ζώων ἀμυθήτους ἀγέλας, αἷς ἰσχὺς καὶ ῥώμη συγγεγένηται. τῶν γὰρ ἀτοπωτάτων ἐστὶν, ἐπὶ θηρίων ἀρεταῖς, καὶ ταῦτα παρενηνεγμένοις ὑπ' αὐτῶν ἀνθρώπων ὄντα σεμύνεσθαι. *Diſcant præterea, qicunqe firmitate corporis intumeſcunt, minus cervicem tollere, dum partim in cicures, partim in feras animantes illas intuentur, qæ natvo qodam robore antecellunt. Summa enim ſtultitia ſuerit, homimem belluarum, qibus ipſe longè multúmqe concedat, viribus gloriari.* Itaqe Ariſtoteles *polit. l. 8. c. 4.* Τὸ καλὸν, ἀλλ' οὐ τὸ θηριῶδες, δεῖ προσαγορεύειν. οὐ γὰρ λύκῳ, οὐδὲ τῶν ἄλλων θηρίων τι ἀγωνίσαιτο ἂν ὑδύνα καλὸν κίνδυνον, ἀλλὰ μᾶλλον ἀνὴρ ἀγαθός. *Honeſtas, non ferítas eſt in certaminibus præferenda. neqe enim lupus, neqe alia beſtia honeſtum periculum pugnando ſubiret, ſed magis vir bonus.* Et Seneca *Ep. 124. Qid vires corporis alis & exerces? pecudibus iſtas majores ferisqe natura conceſſit. —Vis tu, relictis in* E *qibus vinci te neceſſe eſt, dum in aliena niteris, ad bonum reverti tuum? Qid hoc eſt? animus ſcilicet emendatus ac purus, amulator dei, ſuper humana ſe extollens, nihil extra ſe ſui ponens.* En tibi Marci noſtri ἄθλον μέγιστον. en ἄθλα μεγίστου ἀθλητήν. Vin' tamen maximo iſto majus? Avdi Apoſtolum *ad Timoth. Epiſt. 1. c. 6. v. 12.* Ἀγωνίζου τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως· ἐπιλαβοῦ τῆς αἰωνίου ζωῆς. *Decerta præclarum iſtud certamen fidei, apprehende vitam æternam.* Et *ad eundem, Ep. 2. c. 4. v. 7.* Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι. τὸν δρόμον τετέλεκα. τὴν πίστιν τετήρηκα. λοιπὸν ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος. *Certamen illud præclarum decertavi. Curſum peregi, fidem ſervavi. Qod reliqum eſt, repoſita mihi eſt juſtitiæ corona*, & *ad Philipp.* H *c. 3. v. 14.* Κατὰ σκοπὸν διώκω, ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. *Scopum verſus feror, ad præmium ſuperna vocationis Dei in Chriſto Jeſu.* Habes certamen præclariſſimum, & in exitu feliciſſimum. Indè Patribus antiqis Chriſtiani omnes, martyres cum primis, *Dei, Chriſti., fidei, pietatis athleta* dicti.

Τῷ ὑπὸ μηδενὸς πάθους καταβληθῆναι] A luctatoribus tranſlatum vocabulum: de qo dicetur ampliùs, *ad l. 7. §. 52.* Vide & *ad l. 7. § 61.* Acutiſſimè pariter atqe elegantiſſimè Joannes Chryſoſtomus *in ad Epheſ. orat. 22. Edit. Commel. pag 1185.* Παλαίωμεν καὶ διαπαντὸς κατίσχωμεν. ἂν παλαίοντες ἐξέλθωμεν, νενικήκαμεν. οὐ γὰρ ὡς ἐπὶ τῶν ἀθλητῶν, ὅτως καὶ ἐνταῦθα. ἐκεῖ μὲν γὰρ ἂν μὴ καταβάλῃς, οὐ νενίκηκας. ἐνταῦθα δὲ ἂν μὴ καταβληθῇς, καλίβαλες. εἰκότως. ἐκεῖ μὲν γὰρ ἀμφότεροι ὑπὲρ νίκης σπουδάζουσι, κἂν ὁ ἕτερος στέφανται. ἐνταῦθα δὲ οὐχ ὕτως. ἀλλ' ὁ διάβολος ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας ἥττης σπουδάζει. ὅταν οὖν αὐτὸν ἀφέλωμαι τοῦτο ὑπὲρ οὗ σπουδάζει, νενίκηκα. οὐ γὰρ ἵστε καταβαλεῖν, ἀλλ' ἵστε συγκαταβαλεῖν ἐπείγεται. αὐτὸς γὰρ ἤδη βέβληται. κἀγὼ ἐν τῇ ἀπωλείᾳ εἰμι. ἤδη ὢν νενίκηται. ὥστε ἂν μὴ καταβάλω, μὴ καταβληθῶ δὲ, νενίκηκα. *Luctemur, & nos contineamus. Si luctantes exceſſerimus, vicimus. Non enim ita habet hic, ſicut in athletis. Nam illic quidem niſi dejeceris, non viciſti. Hic autem viciſti, ſi non fueris dejectus. Si non es dejectus, dejeciſti. Et merito. Nam illic quidem ambo contendunt de victoria:* & *ſi alter fuerit dejectus, alter coronatur. Hic autem non ſic, ſed diabolus contendit ut vos ſuperemini. Qando ergo id ei ademero, de qo contendit, vici. Non enim incumbit ut dejiciat, ſed ut ſimul dejiciat. Jam eſt ergo victus. Ipſe enim jam eſt dejectus, & eſt in perditione & interitu. Qamobrem ſi non dejecero, non fuero autem dejectus, vici.* Diogenes Olympionicam qendam conſpicatus in ſcortum qoddam oculos defixum, Ἰδὲ κριὸν ἀρειμάνιον, ὃς ὑπὸ τυχόντος πορευσίᾳ τραχηλίζεται. *En arietem Martium, qomodo à vili puella proſternitur.* Laërtius *l. 6.* ſive, ut Plutarchus *de curioſitate.* Ὁρᾶτε τὸν ἀθλητὴν ὑπὸ παιδισκαρίου τραχηλιζόμενον. *Videte athletam ab ancillula eliſum.* Idemqe in Iſthmiis coronam victoribus tribui ſolitam, tanqam ſibi meritò magis debitam poſcebat. Πολλοὺς γε εἶπεν ἀνταγωνισαμένους νενίκηκα κἀγὼ μεγάλους, οὐκ ὀλιγοταύλους ἀλλὰ τοὺς ἀνδραπόδους, τοὺς νῦν ἐνταῦθα παλαιοντας καὶ δισκεύοντας καὶ τρέχοντας. τῶν πωλῶν δὲ χαλεπωτέρους, πτοίαν, καὶ φυγὴν, καὶ ἀδοξίαν. ἔτι δὲ ὀργὴν τε καὶ λυπὴν, καὶ ἐπιθυμίαν, καὶ φόβον, καὶ τὸ πάντων ἀμαχώτατον ἡ καὶ δυσμαχώτατον θηρίον, ὕπνον καὶ μαλθακὸν, ἡδονήν. ἢ οὐδεὶς οὕτε τῶν Ἑλλήνων, οὔτε τῶν Βαρβάρων ἄξιος μάχεσθαι καὶ περιεῖναι, τῇ ψυχῇ πεπλήγας· ἀλλὰ πάντες ἥττηνται καὶ ἀπειρήκασι πρὸς τὸν ἀγῶνα τοῦτον, Πέρσαι, καὶ Μῆδοι, καὶ Σύροι, καὶ Μακεδόνες, καὶ Ἀθηναῖοι, καὶ Λακεδαιμόνιοι, πλὴν ἐμοῦ. *Ego verò, inqit, multos & magnos antagoniſtas, non qalia hæc ſunt mancipia, qa jam hic luctantur, & diſcum jaciunt, curruntqe: ſed longè & omni ex parte ſæviores, nempe paupertatem, exilium, & contemptum: præterea & iram, & animi agritudinem, & cupiditatem, & timorem, & inexpugnabiliſſimam omnium & ferociſſimam beſtiam, doloſámqe & mollem voluptatem qacum nullus Gracorum, neqe barbarorum dignus eſt pugnare, eámqe ſuperare, animi ſui imperium adeptus: verùm omnes ſubjacent, animumqe deſponderunt ad hoc certamen Perſæ, & Medi, Syri, & Macedones, Athenienſes, & Lacedæmonii, præter unum me.* Dio Pruſæus *orat. 9. pag.* F 140. Magnificè admodum & glorioſè te prædicas, ô Cynice, verùm cogita tecum, qam turpe ſit, poſtqam hæc omnia ſuperaveris, à faſtu, qem Plato tibi non ſine cavſſa objecerat, ſuperari; ut nè adjiciam, qam miſerandum ſit, poſt iſta omnia conculcata, diabolo mancipatum teneri.

Δικαιοσύνῃ βεβαμμένον εἰς βάθος] hoc eſt; qod Perſius *Sat. 2. verſ. penult.* dixit;

Compoſitum jus fásqe animi, ſanctóſqe receſſus
Mentis, & incoctum generoſo pectus honeſto.

ubi incoctum pectus, animus non leviter tinctus colore virtutis, ſed perfectè, & ut Græci dicunt, ἐς βάθος; ac δυσκόποις βαφῇ. G Thomas Magiſter in *collectaneis.* Δυσκόποις, ἢ εἰς βάθος βεβαμμένῃ βαφῇ. *Color penitus hærens, color altè tinctus.* ità Marcus iſtîc: Et Plutarchus *de Stoic. contradict. cap. 5.* διὰ βάθους ἐγκεράννυσθαι τοῖς φυσικοῖς λόγοις. *Altè in phyſicas diſputationes penetrare.* Seneca *Epiſt. 36. Perſeveret modo colere virtutem, perhibere liberalia ſtudia; non illa, qibus perfundi ſatis eſt, ſed hæc qibus tingendus eſt animus.* Et *nat. qæſt. l. 1. c. 3. Purpura, mtereſt, qamdiu macerata ſit; —ſæpius merſa ſit & excocta, an ſemel tincta.* Idémqe *Epiſt. 71. Qemadmodum lana qosdam colores ſemel ducit, qoſdam niſi ſæpius macerata & recocta non perbibit: ſic alias diſciplinas ingenia, cùm accepêre, protinus præ-* H *ſtant; hæc niſi altè deſcendit, & diu ſedit, animum non coloravit, ſed infecit; nihil ex his qæ promiſerat, præſtat.* Huic βαφῇ, qæ nunqam remittit, (unde δυσκοποί τε καὶ ἀναπόνιπτα-

Ha-

ex animo prorsus amplexantem qæcunqe ex lege divina illi attributa contigerint. qi rarò admodum, nec citra magnam aliqam atqe in commune utilem occasionem advertat, qid alius qispiam dicat, faciat, cogitet. suis enim duntaxat agendis intentus est; sibíqe ab universo destinata cogitat assidué. & illa qidem honesta præstat, ita optima esse persvasum habet. sors enim unicuiqe assignata, & conducit ei, & in eum finem est eidem collata.

[a] ἀσπαζόμενον μὲν ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς τὰ συμβαίνοντα καὶ ἀπονεμόμενα πάντα. μὴ πολλάκις ἢ, μηδὲ χωρὶς μεγάλης καὶ κοινωφελοῦς ἀνάγκης φαντάζόμενον, [b] τί ποτε ἄλλος λέγει, ἢ πράσσει, ἢ διανοεῖται. [c] μόνα γὰρ τὰ ἑαυτοῦ πρὸς ἐνέργειαν ἔχει. καὶ [d] τὰ ἑαυτῷ ἐκ τῶν ὅλων συγκλωθόμενα διηνεκῶς ἐννοεῖ. κἀκεῖνα μὲν καλὰ παρέχει, [e] πεῦτα ἢ ἀγαθὰ εἶναι πέπεισαι. [f] ἡ γὰρ ἑκάστῳ νεμομένη μοῖρα συνεμφέρεταί τε καὶ συνεμφέρει. μέ-

a L. § 2 Inf. § 16. l. 4. § 1. 23. 25. 26. l. 10. § 11. l. 12. § 1. 3. 11.
b L. 2. § 8. 13.
c L. 7. § 67.
d L. 2. § 5.
e L. 10. § 1.
f L. 4. § 10. 13. l. 5. § 8. l. 10. l. 12. § 23.

ANNOTATIONES.

Hærens penitus & illustribilis Synesio, *Ep.* 44.) contraria est ὑποσυφὴ, ex eadem tinctorum officina vox petita. (qò & Clemens *Strom. l.* 1. allusit. ubi philosophiam dicit εἰς παραδοχὴν τῆς ἀληθείας, *ad veritatis veraqe virtutis tincturam suscipiendam* hominum animos præparare, προϋπάδουσα καὶ προσύφουσα τὸ ἦθος, *mores præfigurando & præsubigendo*, qomodo lana ad colores imbibendos præparatur.) ἀρίστης avtem ὑποσυφὴν Fabius *instit. l.* 10. *c.* 2. sic expressit: *Non sufficit imaginem virtutis effingere, & solam, ut sic dixerim, cutem, vel potiùs illas Epicuri figuras, qas è summis corporibus dicit effluere.* Hæc ferè Casavbonus ad Persium. adjicias licet, opponi etiam huic βαφῇ δυσεκποιήτῳ colorationem illam, qam à sole contrahere observat in eodem ambulantes Cicero *de orat. l.* 2. in cute tantùm & superficie corporis exteriore exceptam, non ulterius altiúsve in interiora penetrantem. ὃ γὰρ ἀναγκαῖον τῶν τὴν χρόαν μελάνων εἶναι πάντα μέλανα. *neqe enim necesse est, qi cutem nigram habent, reliqa omnia* (etiam interna) *pariter habere colorata.* Aristoteles *de gener. animal. l.* 2. *c.* 2. qo loco Herodotum refutat, qi *l.* 3. Æthiopum geniturам nigram esse dixerat. Ità Plato *Epist.* 7. Οἱ δὲ ἔντος μὲν μὴ φιλόσοφοι, δόξαις δ' ἐπικεχρωσμένοι, καθάπερ οἱ τὰ σώματα ὑπὸ τῷ ἡλίῳ ἐπικεκαυμένοι. *At verò qi non sunt revera sapientiæ amatores, sed opinionibus duntaxat extrinsecus colorati, instar eorum qi sub sole uruntur atque colorantur.* Nec sileri digna ejusdem illa *politic. l.* 4. *pag.* 637. qibus de fortitudine, sed fusiùs, gemina his qæ de justitia strictim Marcus hic, disserit; Οὐκοῦν οἶσθα ὅτι οἱ βαφεῖς, ἐπειδὰν βουληθῶσι βάψαι ἔριον, ὃ ἐστιν ἀλουργές, πρῶτον μὲν ἐκλέγουσιν ἐκ τοσούτων χρωμάτων μίαν φύσιν τὴν τῶν λευκῶν. ἔπειτα προπαρασκευάζουσιν ὡς ὀλίγῃ παρασκευῇ θεραπεύσαντες ὅπως δέξωνται ὅτι μάλιστα τὸ ἄνθος. καὶ οὕτω δὴ βάπτουσι. καὶ ὃ μὲν ὡς τοῦτῳ τῷ τρόπῳ βαφῇ, δυσεκποίητον γίγνεται τὸ βάμμα. καὶ ἡ πλύσις οὔτ' ἄνευ ῥυμμάτων, οὔτε μετὰ ῥυμμάτων δύναται αὐτῶν τὸ ἄνθος ἀφαιρεῖσθαι. ὃ δ' ἂν μὴ οἶσθα οἷον γίγνεται, ἐάν τέ τις ἄλλα χρώματα βάπτῃ, ἐάν τε καὶ ταῦτα μὴ προθεραπεύσας, ὅλη ἔκλυτα καὶ γελοῖα; τοιοῦτον τοίνυν ὑπόλαβε κατὰ δύναμιν ἐργάζεσθαι καὶ ἡμᾶς, ὅτι ἐξελεγόμεθα τοὺς στρατιώτας καὶ ἐπαιδεύομεν μουσικῇ καὶ γυμναστικῇ. καὶ μηδὲν ἄλλο μηχανᾶσθαι, ἢ ὅπως ἡμῖν ὡς κάλλιστα τοὺς νόμους πειθόμενοι δέξοιντο, ὥσπερ βαφήν, ἵνα δυσεκποίητος αὐτῶν ἡ δόξα γίγνοιτο καὶ περὶ δεινῶν καὶ περὶ τῶν ἄλλων, διὰ τὸ τὴν τε φύσιν καὶ τὴν τροφὴν ἐπιτηδείαν ἐσχηκέναι. καὶ μὴ αὐτῶν ἐκκλύσαι τὴν βαφὴν τὰ ῥύμματα ταῦτα, δεινὰ ὄντα ἐκκλύζειν, ἢ τε ἡδονὴ, παντὸς χαλεπωτέρα δεινοτέρα. ἔστα τοῦτο δρᾷν καὶ λοιδορεῖν, λύπη τε καὶ φόβος καὶ ἐπιθυμία, παντὸς ἄλλου ῥύμματος. τὴν δὲ τοιαύτην δύναμιν καὶ σωτηρίαν διαπαντὸς δόξης ὀρθῆς ἀνδρείαν ἔγωγε καλῶ καὶ τίθεμαι. *Nescis qod fullones, qoties volunt lanas purpureo colore inficere, primò qidem ex tot coloribus album eligunt, deinde non mediocri operá præparant, ut qàm maximè florem suscipiant, atqe ita demum tingunt. Qod autem ita est tinctum, indelebile permanet, neqe sola aqá dilui, neqe etiam additis his purgationibus, qæ ad abstergendum pertinent, abolere flos ille coloris potest. Qæ autem non ita præparata sunt, scis qàm ovadant, seu aliis coloribus, seu istis tingas aliqis, qum minus antea excoluerint. Certè deformia sunt, colorcsque eorum facile diluuntur. Tale aliqid facere nos studuisse pro viribus cogita, qando milites ipsos eligebamus, eósqe in musica & gymnastica exercebamus: atqe existima nihil nos aliud excogitasse, qàm ut nobis qam optimè persuasi leges instar coloris cujusdam imbiberent: adeò ut eorum opinio de rebus terribilibus deqe cæteris omnibus immobilis perseveret, ex eo qod optimá natura geniti fuerint. & decenti educatione nutriti, neqe tincturam eorum delere valeant purgationes istæ ad diluendum vehementissimè: voluptas scilicet omni nitri acrimonia & calcis ad expurgandum acrior, dolor item, metus atqe cupiditas, omni alia purgatione ad abstergendum potentiora. Hanc itaqe vim passim rectæ opinionis conservatricem fortitudinem voco atqe asséro* Virtus itaqe ubi penitiùs hoc modo se in animum induerit, qod de Musica Aphrodisiensis *problem l.* 1. *q.* 121. qasi συνοικεῖται τῇ ψυχῇ. καὶ φύσις καθίσταται, *natura vim obtinet.* ut Gregorius Nazianzenus *orat.* 13. *assimilsqe in ea qæ didicit, transfiguratur.* ut Seneca *Epist.* 6. & 94. Et *sicut lanarum colores, qibus simplex ille candor mutatus est, elui non possunt:* Fabius *Institut. l.* 1. *c.* 1. *nec illarum conchylia qisqam in pristinum candorem revocet.* ità, *Difficulter eraditur, qod in hunc modum rudes animi perbiberunt.* Hieronymus *ad Læt.* Itaqe *adversus Rufinum* idem: *Si literas didicisses, oleret testa ingenioli tui, qo semel fuisset imbuta. lanarum conchylia nulla aqa dilu-*

unt. Et de talibus Gregorius Nazianzenus pronunciat ibidem, ἐργωδέστερον εἶναι τὸ μεταπεσεῖν, ἢ γενέσθαι ἀπ' ἀρχῆς ἀγαθόν. *In vitium labi difficilius erit, qàm ab initio bonum fieri.* Allusit eodem & Plutarchus cùm in *Dione* de Dionysio diceret, τὴν βαφὴν ὑπ' αὐτίκα τῆς τυραννίδος, ἐν πολλῷ χρόνῳ δυσποτον ὄσαν καὶ δυσέκπλυτον. *Non deponentem tyrannidis colorem multo tempore altè hærentem, & difficulter eluendum.* Attulit & Clemens *Strom. l.* 6. *pag.* 666. *B.* Καθάπερ γὰρ τοῖς ἰρίοις ἡ σύψις τῆς βαφῆς ἐμμένουσα, τὴν ἰδιότητα καὶ παραλλαγὴν πρὸς τὰ λοιπὰ παρέχει ἔρια. ὕλως καὶ τῆς ψυχῆς, ὁ μὲν πόνος παρῆλθε, μένει. δὲ τὸ καλόν. καὶ τὸ μὲν ἡδὺ καταλείπεται, ἀναμάττεται δὲ τὸ αἰσχρόν. αὖται γὰρ ἐκ ἔρας ψυχῆς χαρακτηριστικαὶ ποιότητες, ἀφ' ὧν γνωρίζεται. *Qomodo enim lana, qæ indita manset tinctura, in reliqas qoqe lanas proprietatem transmittit & mutationem: ita etiam in anima transit qid laborem, manet autem qod est bonum & honestum: &, qod jucundum qidem est, relinqitur, qod turpe autem est abstergitur. Hæ enim sunt qalitates, qæ utrique animæ formam & characterem tribuunt, ex qibus cognoscitur.* Qod non advertens eruditus interpres Hervetus, aliter longè accepit, qam avtor ipse voluerat, & ac si lana colore aliqo intincta & imbuta, ad alias eundem transferre diceretur, cùm ille tincturæ moram diuturnam post operam in macerando tingendóqe insumptam designatam vellet. Allusisse videtur Musonianum illud à Gellio *l.* 16. *c.* 1. lavdatum. Ἂν τι πράξῃς καλὸν μετὰ πόνου, ὁ μὲν πόνος οἴσεται, τὸ δὲ καλὸν μένει. ἂν τι ποιήσῃς καλὸν μετὰ ἡδονῆς, τὸ μὲν ἡδὺ οἴσεται, τὸ δὲ αἰσχρὸν μένει. *Si qid feceris bonum cum labore, labor qidem transit, bonum autem manet: si qid feceris turpe cum voluptate, voluptas qidem transit, turpe autem manet.* Qod Cato in *oratione Numantia habita* sic extulit. *Si qid vos per laborem rectè feceritis, labor ille à vobis citò recedet, benefactum à vobis, dum vivitis, non abscedet. sed siqa per voluptatem neqiter feceritis, voluptas citò abibit, neqiter factum illud apud vos semper manebit.* Vide ad *l.* 5. §. 16. & *l.* 6. § 30. μὴ βαφῆς. & *l.* 10. §. 34. τῷ δεδευμένῳ.

Ἀσπαζόμενον ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς τὰ συμβαίνοντα. Ità *l.* 2. § 17. & *infrà* §. 16. & *l.* 4. § 23, 25, 26. & *l.* 12. § 11. Vide & *l.* 4. § 31. ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς.

Συγκλωθόμενα] Vide *infrà* § 11, 16. & *l.* 4. § 26, & 34.

Κἀκεῖνα μὲν καλὰ παρέχεται] Ità Epictetus *Dissert. l.* 4. *c.* 10. Ἀρκεῖ μοι, ὧν ἔχω ἐξουσίαν. ταῦτά μοι δεῖ κάλλιστα παρασκευάσαι. *Satis ea mihi sunt qorum habeo potestatem. Hæc ita sunt administranda mihi, ut qàm pulcerrima efficiantur.*

Ταῦτα δὲ ἀγαθὰ εἶναι πέπεισαι] ὡς ὑπὸ τῆς ἀρίστης γνώμης ἐπιτελούμενα. *Ut qæ à mente præstantissima regantur.* Epictetus *Enchir. c.* 38. Ità Charidemus Dionis Prusæi *orat.* 30. Τὰ τῶν θεῶν ἔργα, δῶρα καλῶς ὀνομάζει (Hom. *Il. γ'. v.* 95.) ὡς ἁπανταχοῦ ἀγαθὰ ὄντα, καὶ ἐπ' ἀγαθῷ γιγνόμενα. *Deorum opera rectè Deorum dona nominat, qòd omnia sunt bona, bonique alicujus gratiá fiant.* Expressit qod Apostolus *ad Rom. c.* 8. *v.* 28. Οἴδαμεν δὲ ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς τὸ ἀγαθόν. *Novimus autem iis, qi diligunt Deum, omnia simul adjumento esse ad bonum.*. Vel Ezechiæ potiùs regis illud, Esaiæ *c.* 39. *v.* 8. *Bonum est, qod locutus es, verbum Domini.* bonum est, qicqid Deus vult, qi sumnè bonus nisi bonum velle non potest. Vide *ad l.* 2. §. 11. & *l.* 4. § 10. & *l.* 6. § 44. & *l.* 9. § 35. & *l.* 10. § 1.

Ἡ γὰρ ἑκάστῳ νεμομένη μοῖρα] τὴν εἱμαρμένην sive *fatum* cum Stoicis noster passim inculcat. Vid. *l.* 5. § 8

Συνεμφέρεταί τε καὶ συνεμφέρει] locus mihi subobscurus, eóqe magis qod vocabula à Marco hic usurpata, nisi sint, qod suspicari forsan qis possit, vitiata, nusqam alibi deprehendisse meminerim. Xylander. *Et constat alivnde, & secum aliud adfert.* Versio textu ipso etiam obscurior. Tentemus an è Marco ipso elicere possimus mentem ejus. *L.* 12. § 23. Ἀγαθὸν δὲ, inqit, εἴ περ τῷ ὅλῳ καίριον, καὶ συμφέρον, καὶ συμφερόμενον. *Bonum est, siqidem universo opportunum & conducens, & collatum,* vel *congruum.* Et *l.* 10. §. 20. Συμφέρει ἑκάστῳ, ὁ φέρει ἑκάστῳ ἡ τῶν ὅλων φύσις. *Confert cuiqe, qod fert cuiqe natura universi.* Et *lib.* 4. § 9. Ἠνάγκασαι ἡ τῇ συμφέρουσῃ φύσει τοῦτο ποιεῖν. *Cogebatur hoc facere natura conducibilis,* vel *natura ea qæ in commodum inferebat.* denique *l.* 5. § 8. formulas illas urget, à vulgari sermone petitas, τοῦτο ἔφερεν αὐτῷ, *hoc illi tulit*: & τοῦτο τοῦτῳ ἐφέρετο, id est, συνετάττετο. *hoc illi latum,* id est, *præscriptum est,* à medico nimirum, tanqam utile

&

a L. 2. § 1. Inf. § 11. b Inf. § 6. l. § 9. 3. l. 10. 96. c L. 1. § 9. d L. 9. § 18. 27. l. 10. § 13. l. 11. § 18.

μέμνηται ὴ, ϗ ὅλι [a] συγγενὲς πᾶν τὸ λογικόν. ϗὴ ὅλι [b] κήδεσθ μὲν πάντων ἀνθρώπων, κατὰ τὴν τὸ ἀνθρώπ Φύσιν ἐσίν. δόξης ὴ ἀχὶ τῆς ὡδὶ πάντων ἀνθεκτέον, ἀλλὰ τῶν [c] ὁμολογυμένως τῇ φύσει βιώντων μόνον. ὁι ὴ μὴ ἕτως βιῶντες, [d] ὁποῖοί τινες ὅικοι τε ϗὴ ἔξω τῆς ὁικίας, ϗὴ νύκτωρ ϗ μεθ' ἡμέραν. ὅιοι μεθ' ὅιων φύρον ὴ), meminit etiam, cognatum eſſe rationale omne: & naturæ ipſius humanæ rationem ab unoqoqe hoc exigere, ut hominum qorumvis curam habeat. porrò nec à qibuſlibet exiſtimationem eſſe capeſſendam, ſed ab eis tantùm, qi naturæ conſentaneam vitam agunt. qi ſecius vivunt, qales ſint domi, qales foris, qomodo noctu, qomodo interdiu ſe gerant, qales cum qalibus volutentur, in

ANNOTATIONES

& ſalutare. &, de univerſi natura, imò Jove ipſo, ὡς ἂν τοιοῦτό τι ἔφερεν, εἰ μὴ τῷ ὅλῳ συνέφερεν. *non tuliſſet ejusmodi aliqid, niſi univerſo id contuliſſet.* Illud itaqe forſan & hic voluit, *Et præſcriptum eſt*, à mundi nimirum adminiſtratore Deo; & *conducit etiam*: (ut idem ſit τὸ συνεμφέρει, qod τὸ συμφέρει) vel, *Et in nos infertur, & nos etiam ſecum ſert*; eò nimirum qò deſtinamur. Senſum priorem ſecutus eſt Mericus Caſaubonus qi vertit, & *inevitabile eſt, eſt utile.* eodémqe faciunt, tum Marci ipſius verba proximè antegreſſa, τοῦτο δὲ ἀγαθὰ εἶναι πέπεισαι. tum & Sophoclis illud, *Oedip. Colon.*

Τὸ φέρον ἔκ θεοῦ, καλῶς
Χρὴ φέρειν.
Qod fata ferunt,
Id ferre decet.

Grotius ubi Schol. ἐμμένειν παραινεῖ τοῖς ἐγνωσμένοις παρὰ θεῶν. φέρειν γὰρ, φησὶ, χρὴ τὸ ἐκ θεῶν εἱμαρμένον καλῶς. Ad poſteriorem illud Palladæ, in antholog. *l.* 1. *c.* 13. Et Stobæus *tom.* 2. *tit.* 98.

Εἰ τὸ φέρον σε φέρει, φέρε καὶ φέρε. εἰδ' ἀγαπακλεῆς,
Καὶ σαυτὸν λυπεῖς, καὶ τὸ φέρον σε φέρει.
Si te fata ferunt, ferto fertorqe. gravatim
Si fers, te crucias; nec minùs illa ferunt.

Vel ut Maximus exhibet *collectan. c.* 18.

Ὡς κε θέλει τὸ φέρον σε φέρειν, φέρε. εἰ δ' ἀπιθήσεις.
Καὶ σαυτὸν βλάψεις, καὶ τὸ φέρον σε φέρει.
Qò tua ferre volunt te fata, ferare. recuſas?
Te ladis; laſum ſic qoqe fata ferent.

Qod utrumqe in verſione ſua expreſſit elegantiſſimè Hugo Grotius;

Si qem fors agat atqe ferat, ferat atqe feratur:
Ni ferat, & feret hunc fors, magis & feriet.

Nec unqam ſatis prædicatum Cleanthis votum illud, qod ἐπὶ παυλῷ προχείρῳ, *in qovis incepto* vult eſſe Epictetus *Enchir. c.* 52.

Ἄγε δέ μ', ὦ ζεῦ, καὶ σύ γ' ἡ πεπρωμένη
Ὅποι ποθ' ὑμῖν εἰμὶ διατεταγμένος.
Ὡς ἕψομαί γ' ἄοκνος. ἢν δὲ μὴ θέλω,
Κακὸς γενόμενος οὐδὲν ἧττον ἕψομαι.
Duc me o Jupiter, & tu fatum,
Eò qò ſum à vobis deſtinatus.
Seqar enim alacriter. Qòd ſi noluero,
Et improbus ero, & ſeqar nihilominus.

Seneca ſic reddidit *Epiſt*, 107. & ex Seneca Auguſtinus de *Civit. Dei*, *l.* 5. *c.* 8.

Duc me, parens celſiqe dominator poli,
Qocunqe placuit, nulla parendi mora eſt:
Aſſum impiger. fac nolle. comitabor gemens:
Malúsqe patiar, qod bono licuit patri.

Vide *l.* 10. §. 28. Addo tertiam D. Bootii interpretationem, qi τὸ συνεμφέρειν in *accommodandi* ſenſu hîc ſumit, ut hoc ſit qod Marcus velit, *fatum & nobis accommodari, & facere etiam ut noſmet ipſos eidem accommodemus.* in qam ferè ſententiam Marcus *l.* 4. § 23. Πᾶν μοι συναρμόζει, ὃ σοι εὐάρμοστόν ἐστιν, ὦ κοσμε. *Qicqid tibi convenit, o munde, convenit & mihi. Et l.* 5. § 8. Τὸ συμβαῖνόν σοι προσετάγη σοί, ϗ πρός σέ πως ἡρμοσται. *Qicqid evenerit tibi, tibi coordinatum, & ad te qodammodo affectum ſit.* Et *l.* 3. § 16. Ἀβιάστως τῇ ἑαυτοῦ μοίρᾳ συνηρμοσμένον. *Sponte ſuâ fato ſuo ſeſe accommodantem.* Et *l.* 7. § 57. Μόνον φιλεῖν τὸ ἑαυτῷ συμβαῖνον καὶ συγκλωθόμενον. τί γὰρ ἁρμοδιώτερον. *Qod à fato deſtinatum eſt tibi. Ecqid enim magis eſt congruum.* in hanc deniqe ſententiam qam proximè, *l.* 12. *c.* 1. Σοὶ γὰρ αὐτὸ ἡ φύσις ἔφερε, καί σε τέτῳ. *Cum & tibi hoc natura tulerit, & huic te.* Tu qiſqis es, qamcunqe ex iſtis ipſe volueris, amplectare per me licet; aut potiorem aliqam, ſi comminiſci potueris.

Συγγενὲς πᾶν τὸ λογικόν] λογικῶν appellatione Deum atqe Dæmonas ſimul cum hominibus intelligit. Iſtic avtem conjunctionis illius tantummodo meminit, qæ ratione prædita invicem aſtringit omnia. alibi ſæpius nexum & conjunctionem cum univerſo mundo inculcat; ut *l.* 2. § 4. Caſavbonus *ad Perſ. Sat.* 3.

Κήδεσθαι μὲν πάντων] *aliorum*, inqit, *curam gerere, eſt naturæ conſentaneum.* Ità *infrà* § 6. τῶν ἀνθρώπων προκηδόμενον. *Hominibus qibuſvis curam impendens.* & *l.* 9. § 3. κήδεσθαι δεῖ. *Oportet curare illos.* & contrà, *l.* 2. § 1. τὸ ἀνθιστάναι παρὰ φύσιν. *Adverſari præter naturam.* Impia itaqe, & humanitatem qaſi abjurantis & amolientis à ſe, Caini vox illa, *Numqid ego cuſtos ſum fratris mei? Gen. c.* 4. *v.* 9. Ad qæ verba Joannes ille χρυσορρήμων *in Gen. orat.* 19. cum Marco noſtro planè conſentiens; Καί τοι εἴποις καὶ ἀκολουθίαν ἁπαιτεῖν ἀπὸ πράξεως, καὶ καλὰ τὸν τῆς φύσεως νόμον, ἐχρῆν σε καὶ φύλακα εἶναι τῆς τῷ ἀδελφῷ σωτηρίας. τέλος γὰρ ἡ φύσις ἐπέτρεπε. *Et qidem*

A *omnia ex aqo congruè fecit, & ex natura lege oporteret te eſſe cuſtodem fraternæ vitæ. Hoc enim natura tibi demandavit.* Et Ambroſius *de Caino & Abele l.* 2. *c.* 9. *Recuſat fraterna munus cuſtodia, qaſi exors natura.* Contrà Julianus Imperator de ſe *Epiſt.* 12. Ἐπεὶ ϗ ἐγρηγορὼς, οὐχ ὑπὲρ ἐαυτοῦ μᾶλλον, ἢ ϗὴ ὑπὲρ τῶν ἄλλων ἀπάντων, ὡς εἰκὸς, ἐγρήγορα. *Qoniam cum vigilarem, non tam pro me ipſo, qàm pro cæteris omnibus, ut par erat, vigilavi.* De Demonacte Lucianus *pag.* 860. φίλος μὲν ἦν ἅπασι. ϗὴ οὐκ ἔστιν ὃν τινα οὐκ εἰκεῖν ἡγήσατο, ἄνθρωπόν γε ὄντα. *Amicus erat omnibus, nec fuit qiſqam qi homo eſſet, qem familiarem non exiſtimaret.* Ità Apoſtolus *ad Galat. c.* 6. *v.* 10.

B Ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας. *Simus benefici erga omnes.* Facit huc & parabola illa Lucæ *c.* 10. qâ oſtendit D. Jeſus τὸν πλησίον ἡμῶν, *proximum nobis*, qemvis eſſe, cui, cùm ope noſtrâ indigeat, ſubvenire poſſimus.

Δόξης δ' οὐχὶ τῆς παρὰ πάντων] Plato *Lachet. pag.* 481. *F.* Οὐ μέν τοι ὁ ἔπαινός ἐστι καλὸς, ὑπ' ἀνδρῶν ἀξίων πιστεύεσθαι. *Optima hæc laus eſt à viris fide dignis æſtimari.* Hector apud Nævium.

Latus ſum laudari me abs te, pater, laudato viro.

Cicero *Tuſc. l.* 4. §. 67. & *Epiſt. famil. l.* 5. *ep.* 12. & *l.* 15. *ep.* 6. ubi ſubjungit: *Ea eſt enim profectò jucunda laus, qa ab iis proficiſcitur, qi ipſi in laude vixerunt.* Idémqe Seneca explicans, *Epiſt.*

C 102. *Cùm Tragicus ille apud nos ait; Magnificum eſſe lavdari à laudato viro; lavde digno, ait.* Et ibidem. *Claritas, bonorum virorum ſecunda opinio eſt. vel laus eſt à bono bonis reddita.* & mox, *claritatem* à *gloria* diſtinguens; *Gloria multorum judiciis conſtat, claritas bonorum.* Itaqe Lucilius *Sat.* 14. apud Nonium profitetur,

Pavcis ſe malle & ſapientibus eſſe probatum,
Ἢ πᾶσιν νεκύεσσι καταφθιμενοῖσιν ἀνάσσειν.
Qàm omnibus mortuis conſumptis imperare.

Τῶν ὁμολογυμένως τῇ φύσει βιώντων] qod *naturæ convenienter vivere*, Flaccus, *l.* 1. *Epiſt.* 10. & Cicero *Offic. l.* 3. Idémqe *de Finib. l.* 3. *Congruenter naturæ convenienterqe vivere.* &

D *Tuſcul. l.* 5. *Congruere naturæ, cúmqe ea convenienter vivere.* Vide *ad l.* 1. § 9.

Οἱ δὲ μὴ ἕτως βιῶντες, ὁποῖοι] Idem ferè *l.* 9 § 18, 27. & *l.* 10. § 13. & *l.* 11. § 18. Cicero *pro domo ſua*: *Lavdatio hominis turpiſſimi, mihi ipſi erat penè turpis.* Seneca *epiſt.* 52. *Qid lætaris, qòd ab hominibus iis lavdaris, qos non potes ipſe lavdare?* Idem in *excerpt. Non poteſt ullam avtoritatem habere ſententia, ubi qi damnandus eſt, damnat. Malis diſplicere, lavdari eſt.* Bernardus *epiſt.* 248. *Non poteſt bonus non eſſe, qi bonis placet: nec minùs validum argumentum mihi videtur, qòd bonus ſit, ſi malis è regione diſpliceat.* At editor Lugdunenſis hîc negativam omiſit, in dictionis Marcianæ fravdem non ferendam.

E Καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν] *noctuqe & interdiu.* ità Marinus in Proculo *c.* 3. *ad l.* 4 § 50. repræſentandus; νύκτωρ τι καὶ μεθ' ἡμέραν. qo loco non erat, qod Heraldus *animad. in Iambl. c.* 4. ſcripturam editam ſubmoveret, & μεθ' ἡμέραν ſubſtitueret. etenim μεθ' ἡμέραν eſt *interdiu*, ut Marco iſtîc, ità aliis paſſim. Ariſtophanes *Pluto* 4. 3.

Ὀιμοι τάλας ἀποδύομαι μεθ' ἡμέραν.
Va miſero mihi, ſpolior iſtic interdiu.

Demoſthenes *in Midiam.* Καὶ γὰρ ἐχθρὸς ἦν, καὶ μεθ' ἡμέραν εἰδὼς ὕβριζεν. *Et interdiu*, ſive *ipſa luce, ſciens prudensqe contumeliâ afficiebat.* Polybius *l.* 1. *c.* 66. Γενομένων δὲ πλειόνων ἀδικημάτων καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν. *Sed qum multa & noctu & interdiu maleficia ederentur.* & *c.* 84. Ποτὲ μὲν μεθ' ἡμέραν, ποτὲ δὲ νύκτωρ ἐπιφαινόμενον. *Modo interdiu, modò noctu ſuperveniens.* Plutarchus in *Publicol. pag.* 102 *C.* Ὥσε μεθ' ἡμέραν τοὺς Ῥωμαίους ὁρῶντας, &c. *Id luce Romanis, qi convenerant, adſpicientibus, &c.* nihil tritius avt pervulgatius. Adjiciam tamen unum amplius locum ex Luciani *cataplo pag.* 442. qia ad Marci mentem facit. ibi Lychnus ſive *Lucerna*, Rhadamantho coram adverſus Megapentheum teſtimonium perhibens; Ἐγὼ τὰ μεθ' ἡμέραν μὲν οὐκ οἶδα. εἰ γὰρ παρῆν. ἃ δὲ τῶν νυκτῶν ἐπόιει καὶ ἔπασχεν, οἷα λέγοι. *Eqidem qa facta ſunt interdiu neſcio: non enim adfui. ſed qa noctu faceret vel pateretur, piget me dicere.*

F Vide *l.* 10. § 13.

Ὅιοι μεθ' ὅιων φύρονται] *ac qibus ſe hominibus admiſceant.* Xylander. Et poteſt reverà ex neceſſitudinibus & familiaritatibus de hominum affectu conjectura ſæpenumero havd vana fieri. juxta illud Phænicis Evripidei, qod lavdant Æſchines *adverſ. Timarch.* Diodorus Siculus *l.* 12. & Plinius minor *l.* 4. *ep.* 27.

Ὅστις δ' ὁμιλῶν ἤδεται κακοῖς ἀνὴρ,
Οὐ πάποτ' ἠρώτησα, γινώσκων ὅτι
Τοιοῦτός ἐσθ' ὅιοις περ ἥδεται συνών.
Si qis malorum paſcitur conſortio,

in memoria habet. itáqe lavdem illorum nihili pendit, qi nè ſibi qidem ipſis placent.

§. 5. Neqe invitus qicqam agas, neqe ſocietatis communis immemor, nec niſi re probè priùs exploratâ, aggreſſus, nec affectibus abreptus, ſed nec ſenſus tuos exornet ſermonis

μεμνηνέν. Ἀφτελεῖ. a ὃ τοίνυν ὠδὲ τὸν ὦδὸν τῶν τοιούτων ἔπαινον ἐν λόγῳ τίθη, ὅιγε ὠδὲ αὐτοὶ ἑαυτοῖς ἀρέσκον.

a L. 6. §. 57. l. 8. §. 52, 53. l. 9. §. 27.

§. 5. Μήτε b ἀκόσι ἐνέργῃ, μήτε c ἀνθελκόμενον. μήτε d ἀνεξέτας, μήτε e ἀνθελκόμενον. μήτε f κομψείᾳ τὴν διάνοιάν σου καλλωπίζετω.

b L. 5. §. 1. c L. 2. §. 2. d Inf. §. 6. l. 8. §. 2. l. 10. §. 37. e L. 2. §. 2. l. 10. §. 36. f L. 1. §. 7. 15. Inf. §. 8.

ANNOTATIONES.

Inqirere ultrà parco; compertum hoc habens,
Talem eſſe qemqe, qalis amicitiâ utitur.

Grotius. Cæterùm havd plenè ſatis Marci verba expreſſit is. pleniùs exactiùsqe Caſavbonus *qales cum qalibus volutantur*, ſive commiſcendo ſeſe invicem fœdant & inqinant. Eſt enim metaphora à limo lutóve, qod è terra fit, humido aliqo commaceratâ. unde & φύρεσθαι non eſt tantùm μίγνυσθαι, vel μαλάσσεσθαι, ſed & μολύνεσθαι. &, φυρμὸς, ῥύπος, μίασμα, μολυσμός. Heſychius. unde forſan & noſtrum, qo Caſavbonus uſus eſt hic. moiſe. Vide *l.* 7. § 67.

Παρὰ τῶν τοιούτων ἔπαινον] Cicero *de fin. lib.* 2. *Nihil eſt turpius qàm ſapientis vitam ab inſipientium ſermone pendere.* Idémqe *de Oratore perfect.* § 41. *Ego cùm à noſtro Catone lavdabar, vel reprehendi me à cæteris facilè patiebar. Sic Socrates videtur teſtimonio Platonis aliorum judicia debere contemnere.* Seneca *Epiſt.* 52. *Qanta dementia ejus eſt, qem clamores imperitorum hilarem ex avditorio dimittunt?* Apud eundem Epicurus *Epiſt.* 29. *Nunqam volui populo placere. nam qæ ego ſcio, non probat populus; qæ probat populus, ego neſcio.* Subjungit Seneca; *Idem hoc omnes tibi ex omni domo conclamabunt, Peripatetici, Academici, Stoici, Cynici. qis enim placere poteſt populo, cui placet virtus? malis artibus popularis favor qæritur. ſimilem te illis facias oportet. non probabunt, niſi agnoverint. conciliari niſi turpi ratione amor turpium non poteſt.* Idem *Epiſt.* 92. *Eleganter Demetrius noſter ſolet dicere, eodem loco ſibi eſſe voces imperitorum, qo ventre redditos crepitus. Qid enim, inqit, meá refert, ſurſum iſti an deorſum ſonent? Qanta dementia eſt vereri, nè infameris ab infamibus?* Epicuri illud ob oculos habuiſſe videtur Clemens, cùm iſta ſcriberet, *Strom. lib.* 1. *pag.* 290. *D.* Ὃν ποτε ἄρα ὀρεκτέον τοῖς πολλοῖς ἀρέσκειν. ἃ μὲν γὰρ ἐκείνους εὐδέειν, οὐκ ἀσκοῦμεν ἡμεῖς. ἃ δὲ ἡμεῖς ἴσμεν, μακρὰν ἐσι τῆς ἐκείνων διαθέσεως. *Multis ergò placere minimè eſt expetendum. Qa enim ſunt illis jucunda, nos non exercemus. Qa nos autem ſcimus, procul ſunt ab illorum affectione.* qi locus cùm corruptelæ manifeſtus ſit, ità interpretari Herveto viſum, ac ſi pro ἐκείνους εὐδεῖην, ἐκείνους ἤδει. vel ἐκεῖνοις ἀνδάνει; legiſſet; Sylburgius ἐκείνης εὐδεῖμεν, ἀσκεῖν ſcilicet reponendum poſſe exiſtimat, ut ſit, *qa nos novimus illos exercere.* mihi nevtrum ſatisfacit. forſan potiùs, ἐκεῖνοι εὐδεῖεν, *qa illi nórint*, ut in membro altero, ἡμεῖς ἴσμεν, *qa nos ſcimus.* Vide *l.* 4. § 3.

Οὐδ' αὐτοὶ ἑαυτοῖς ἀρέσκωσιν] Vide *l.* 8. §. 52, 53. Seneca *Epiſt.* 9. *Niſi ſapienti ſua non placent. omnis ſtultitia laborat faſtidio ſui.* Et *de tranqill. c.* 2. *Unus effectus eſt vitii, diſplicere ſibi.* & *Epiſt.* 47. *Hoc habent inter cætera boni mores; placent ſibi & permanent. Levis eſt malitia, ſæpe mutatur, non in melius, ſed in aliud.* Ariſtoteles item *Ethic. l.* 9. *c.* 4. Διαφέρονται ἑαυτοῖς οἱ φαῦλοι. καὶ ἑτέρων μὲν ἐπιθυμοῦσιν, ἄλλα δὲ βούλονται. *Pravi diſſentiunt inter ſe, dum alia cupiunt, alia volunt.* Vide ſis cætera.

§. 5. Μήτε ἀκόσι] Apud Ariſtotelem *Rhetor. l.* 2. *c.* 24. neſcio qis.

Εἰπερ γὰρ ὠδὲ τοῖς κακῶς δεδραμόσιν
Ἀκοῦσαι, δίκαιον εἰς ὀργὴν πεσεῖν.
Οὔτ' εἴγ' ἀναγκασθείς τις ἓν δράτη τινὶ,
Προσῆκόν ἐσι τῷ δ' ὀφείλεσθαι χάριν.
Si noſtra in illum ſe ira non rectè ferat,
Qi non ſuâ aliqid ſponte commiſit mali;
Nec qi coactus alteri benefecerit,
Ullum meretur aut honorem aut gratiam.

Grotius. Vide *l.* 4. §. 34. Avguſtinus *confeſſ. l.* 1. *c.* 12. & ex eodem Petrus Lombardus *ſentent. l.* 2. *diſtin.* 40. §. 2. & Proſper *ſent.* 172. *Nemo invitus benefacit, etiamſi bonum eſt qod facit.* Idémqe *in Joan. Evang. tract.* 43. *Qod qis invitus vel neceſſitate facit, non bene facit. Sapientem* verò *invitum nihil facere*, Stoicum dogma eſt. Cicero *paradox.* 5. *Soli hoc contingit ſapienti, ut nihil faciat invitus, nihil coactus.*

Μήτε ἀκοινώνητον] qod ubiqe damnat. Vide ad *l.* 2. §. 2. Gregorius Nazianzenus *in Baſil. epitaph.* Μήτε τὸ φιλόσοφον ἀκοινώνητον, μήτε τὸ πρακτικὸν ἀφιλόσοφον. *Nec contemplatio communicationis expers eſſet, nec actio contemplatione careret.* Seneca *de beat. c.* 20. *Sic vivam, qaſi ſciam aliis me natum: & naturæ rerum hoc nomine gratias agam.* & *Ep.* 48. *Non poteſt qiſqam beatè degere, qi ſe tantùm intuetur, qi omnia ad utilitates ſuas convertit. alteri vivas oportet, ſi vis tibi vivere. Hæc ſocietas diligenter & ſanctè obſervanda eſt, qa nos omnes omnibus miſcet, & judicat aliqod eſſe commune jus generis humani.*

Μήτε ἀνεξέτας] Ità Baſilius Cæſar. *Epiſt.* 44. ὠδὲν ἀνεξετάστως προσίεσθαι. *nihil non examinatum admittere.* Et

A *Epiſt.* 54. Πάντα μὲν λόγον, πᾶσαν δὲ πρᾶξιν καθήκουσαν περισκεμμένως ἐπιτελεῖσθαι. *Omnem qidem ſermonem, & qamlibet competentem actionem circumſpectè peragendam.* Vide & *infrà* §. 6. & *l.* 8. §. 2. & *l.* 10. §. 37. Idémqe *in Eſajam.* & apud Simeonem Logothetam *Orat.* 21. *pag.* 159. *C.* Χρὴ ὖν, ὥσπερ δικαστὴν, τὸν λόγον τὴν ἀνωτάτω χώραν παρ' ἡμῖν λαχόντα, ἵνα σε κρίνειν καὶ ἐξετάζειν τά τε δικτία καὶ μὴ, καὶ συγκαταθέσεσι τῶν πραγμάτων, καὶ ταῖς ὁρμαῖς τῆς ψυχῆς μετὰ ἀκριβοῦς ἐπικρίσεως ἐπιτρέπειν. *Oportet igitur rationem ſupremam apud nos locum ſortitam, veluti judicem, ſingula qeqe judicare atqe examinare, tum qa admittenda ſunt, tum etiam qa minimè: atqe ea cum diligenti judicio aſſenſionibus atqe approbationibus rerum, rectiſqe animi conſiliis diſcutienda permittere.* Ἐυξαπάτητον γὰρ ἅπας, ἐν οἷς ἐσιν ἀκρόσκεπτον. *Facilè enim qivis decipitur in rebus antea non bene perpenſis.* Galenus *hortat. c.* 6. Ità qe τῷ μὴ ἀνεξετάστῳ, τὸ ἀπρόπτωτον καὶ ἀνεξαπάτητον γίγνεται. *rebene exploratâ lapſu & ſeductione immunem eſſe.* de qo Marcus *l.* 7. §. 55. At contrà Apelles hæreticus referente apud Evſebium *hiſt. Eccleſ. l.* 5. *c.* 13. Rhodone, Μὴ δεῖν ὅλως ἐξετάζειν τὸν λόγον, ἀλλ' ἅπασιν, ὡς πεπίστευκε διαμένειν. *Non eſſe omnino examinandam fidem; ſed unumqemqe in eo, qod ſemel imbibiſſet, perſtare oportere.* qod eſt prorſus interdicere homini, animal nè ſit rationale, ſaltem nè ratione, qâ eum conditor Deus inſtruxit, utatur. nec multùm abſcedunt avt ſuperſtitioſi Jvdæuli, qi, ut refert Hieronymus à ſanctâ fide in *Hebraomaſtig. l.* 2 *c.* 2. ex Moſis verbis *l.* 5. *c.* 17. *v.* 11. perperam acceptis, tradunt, qòd, *ſi ſapientes dixerunt tibi, dextram eſſe ſiniſtram, vel contrà, credi ſervarique debeat*: avt ſupercilioſi Jeſuitæ, qi, referente Pavlo Soarpio in *Hiſtor. de Interdict. Pavli* 5. *adv. Venet. l.* 2. in *Regulis* Patavii relictis ann. 1606. *reg.* 3. aſſerunt, *Si Pontifex Romanus nigrum eſſe definierit, qod oculus albus eſſe renunciaverit, avt vice versâ, illius definitioni eſſe acqieſcendum.* atqi hoc eſt etiam oculos hominibus eruere, non rationis tantùm uſum eripere.

D Μήτε ἀνθελκόμενος] *neqe patere te retrahi* Xylander. *nec cum reluctatione* Caſavbonus. Malim, *neqe affectibus abreptus*, qod Jacobus Apoſtolus *c.* 1. *v.* 14. ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας ἐξελκόμενος. *Dum à propria cupiditate abſtrahitur.* Et Marcus *infrà* §. 15. ὁρμηλικῶς νευροσπασούμενος. *Affectibus tanqam fidiculis agitatus.* Eodem vocabulo uſus eſt Plato *leg. l.* 1. *pag.* 782. *B.* τὰ πάθη σπᾷσί τε ἡμᾶς καὶ ἀνθέλκυσι. *Affectus nos trahunt & retrahunt.* Vide *l.* 2. §. 2.

Μήτε κομψείᾳ] Ità §. 8. ὠδὲ κομψόν, *neqe affectatum.* & *l.* 4. §. 51. καὶ τῆς κομψείας, *& oſtentatione.* & ἄκομψον. *l.* 6. §. 38. qæ περὶ τὸ φιλοπαίκτου καὶ χαριέντος, *de jocorum amante &*
E *faceto* uſurpari monet Pollux *l.* 5. *c.* 45. Ariſtophanes *nubib.* 2. 1.

Πρῶτον μὲν εἶναι κομψὸν ἐν συνουσίᾳ.
Primò qidem ut ſis lepidus in congreſſibus.

Idem *avib.* 1. 3.

Μὴ γὰ νόημα κομψότερον ἤκουτά πω.
Noema nunqam audiveram elegantius.

Ubi Schol. κομψεία, ἱλαρότης, ἀστειότης, *feſtivitas, urbanitas.* Evripides apud Ariſtotelem *Polit. l.* 3. *c.* 4.

Μή μοι τὸ κομψ', ἀλλ' ὧν πόλει δεῖ.
Speciosa mitte; prome qeis urbi eſt opus.

F Grotius. Ariſtoteles *de Cœlo l.* 2. *c.* 13. κομψῶς μὲν, οὐκ ἀληθῶς δὲ. *argutè qidem, havd verè tamen.* In ſermonis avtem elegantia avt feltivitate ſtudium poni Marcus alibi vetat. Vide *l.* 1. §. 7. ἀστειολογίας. & *l.* 8. §. 30. περιέργως. Plato in *politic. pag.* 531. *B.* Καὶ διαφυλάξης τὸ μὴ σπουδάζειν ἐπὶ τοῖς ὀνόμασιν, πλυνιώτατον εἰς τὸ γῆρας ἀναφανήσῃ φρονήσεως. *Si verborum curioſitatem vitabis, evades in ſenectute admodum ſapientior.* Latiùs tamen extendit idem *Epiſt.* 10. Τὸ γὰρ βέβαιον καὶ πιστὸν καὶ ὑγιὲς, τοῦτο ἐγὼ φημι εἶναι τὴν ἀληθινὴν φιλοσοφίαν. τὰς δὲ ἄλλας τε καὶ εἰς ἄλλα τεινούσας σοφίας τε καὶ δεινότητας, κομψότητας ὄιμαι προσαγορεύων, ὀρθῶς ὀνομάζειν. *Nam firmitatem, fidem, ſinceritatem veram eſſe philoſophiam exiſtimo. Alias verò & ad alia declinantes ſcientias & facultates ſi qis ornamenta dixerit, rectè, ut arbitror, appellabit.* Aliud eſt τὸ κομψόν *l.* 8. §. 34. Seneca *Ep.* 115. *Oratio vultus animi eſt: ſi circumtonſa eſt & fucata, & manufacta, oſtendit illum qoqe non eſſe ſincerum, & habere aliqid fracti. non eſt ornamentum virile, concinnitas.* Sed de ſententiarum potiùs ratione Marcus iſtic. Cæterùm, μήτε κομψείαν τὴν διάνοιάν σου καλλωπιζέτω, Xylander cùm reddidit, *nè in cogitationibus tuis aſtutiam ſecteris*; à Marci mente nimiùm qantum receſſit. διανοίας σχήματα, ſive *figuræ ſententiarum* rhetoricæ magiſtris qid ſint, docet Fabius *inſtit. l.* 9. *c.* 1.

a L. 1. §. 5. ζῶ. μήτε πολυρρήμων, μήτε [a] πολυπεράγμων. l. 4. §. 24.
b Supr. §. 3. ἔσω. ἔπι ᾧ [b] ὁ ἐν σοὶ θεὸς ἔσω [c] προστάτης ζῴῳ
l. 12. §. 26. d ἄρρενι, καὶ πρεσβύτῃ, καὶ πολιτικῷ, καὶ Ῥωμαίῳ,
e L. 5. §. 27. καὶ ἄρχοντι, ἀναλελογχότι ἑαυτὸν, οἵῳ ἂν εἴη
d L. 2. §. 5. τις [e] περιμένων τὸ ἀνακλητικὸν ὀκ ἤδη βίῳ * ἐυλυτι.
e L. 9. §. 3.
h 11. §. 3. 20.
* ἐυλύτως f.
ut Inf. §. 7.
& l. 8. §. 33.
Inf. §. 16.

monis elegantia; nec dictionis multæ fueris, nec negotii multi avidus. faxis verò, ut qi in te resident Deus, præses sit animantis masculi, ætate provecti, reipub. studiosi, Romani, principis; qi ità se composuerit, ut qi promptus decedere, classicum duntaxat, qo è vita avocetur, expectet. qi-

ANNOTATIONES.

Πολυρρήμων] Epictetus *Enchir. c.* 32. §. 1. Καὶ σιωπὴ τὸ πολὺ ἴσω, ἢ λαλεῖσθω τὰ ἀναγκαῖα, καὶ δι' ὀλίγων. *Ac majori quidem ex parte silentium præstetur: aut necessaria dicantur, eáque pauci.* Juvenalis *Sat.* 2. *v.* 14.

Rarus sermo illis, & magna libido tacendi.

Πολυπεράγμων] Vide *l.* 4. §. 24. De sapientibus ex Stoicorum sensu Laërtius *l.* 7. *c.* 118. in *Zenone.* Ἀπεράγμονάς τε εἶναι. ἐκκλίνειν γὰρ τὸ περάτζειν τι παρὰ τὸ καθῆκον. *Esse à negotiis remotos. Cavere enim ne qid præter officium faciant.* Plutarchus *de Stoic. contrad. c.* 16. ait, Chrysippum *vitarum l.* 4. τὸν σοφὸν λέγειν ἀπραγμονάτε καὶ ἰδιοπράγμονα εἶναι. *Sapientem cum otiosum esse, tum negotia sua tractare.* Verba Chrysippi; Οἰομαι γὰρ ἔγωγε τὸν φρόνιμον καὶ ἀπράγμονα εἶναι, καὶ ὀλιγοπράγμονα, καὶ τὰ αὑτῷ πράττειν. ὁμοίως τῆς τε αὐτοπραγίας, καὶ ὀλιγοπραγμοσύνης αἰσθόμενον. *Censeo enim ego prudentem & carere negotiis, & pauca habere negotia, & suas res agere: cum & suarum rerum tractatio & paucarum perinde sunt elegantes.* Idem *lib. de eligend. propt.* σε τῷ γὰρ ὄντι φαίνεται ὁ καλὰ τὴν ἡσυχίαν βίῳ ἀκινδύνου τι καὶ ἀσφαλὲς ἔχειν. ὃ πάνυ τῶν πολλῶν δυναμένων τοῦτο συνιδεῖν. *Videtur enim revera otiosa vita periculis vacare & in tuto versari: etsi hoc pauci perspiciant.* itaqe Tertullianus *de pall. c.* 5. non *Epicuros* tantùm, sed & *Zenonas, quietis magisterium* dicit. Qanqam Tigellinus impurus ille Neronis palpo, apud Tacitum *annal. l.* 14. Stoicæ sectæ objicit, qod *turbidos & negotiorum appetentes faciat.* Siracides *c.* 38. *v.* 25. Ὁ ἐλαττούμενος πράξει αὐτῷ, ὁ σοφισθήσεται. *Qi parum attendit actioni suæ, non efficietur sapiens.*

Ὁ ἔν σοι θεὸς] Mentem nunc *damonem*, ut *l.* 2. §. 13. & *infrà* §. 6. nunc & *Deum* dicit, ut hoc loco, sic *l.* 12. §. 26. Ὁ ἑκάστου θεὸς. *Mens cujusqe Deus est.* ibi plura vide.

Προστάτης] Ità *l.* 5. §. 27. προστάτην καὶ ἡγεμόνα. *præsidemqe ducemqe.*

Ἄρρενι] Vide *lib.* 2. §. 5. De Zenone apud Laërtium *l.* 2. Zenodotus:

Ἄρρενα γὰρ λόγον ἔυρες —
Masculum enim verbum invenisti —

vel

Masculam enim vitæ rationem tu reperisti.

Et Seneca *Epist.* 33. *Totus contextus illorum virilis est.* Apud Persium *Sat.* 5. *v.* 144. *Masculam bilem.* id est, *Masculum animum criminis loco luxuriâ objicit juveni in suis castris militanti.* Casavbonus ibi.

Ἀναλελογχότι] *qi se ità comparaverit* Xylander. vel *composuerit.* Ἀναλέξασθαι, ἐυρεῖσθαι. Ἀναλέξασθαι, *parare.* Hesychius & Svidas.

Περιμένων τὸ ἀνακλητικόν] Transfertum videtur à re militari: qod & Svidas censet, ubi locum hunc lavdat, nisi qòd τὸ ἀνακλητικὸν illud esse *classicum* existimet, *qo ejs πόλεμον οἱ ῥᾳθυμοι ἀναπαλαίειν, ignaviores ad prælium in eundem incitantur*; cùm sit potiùs, ut Budæus, *qo receptui signum datur, & à pugna, fusorumve prosecutione milites revocantur.* qomodo Plutarchus in *apoph. Lacon. pag.* 236. *E.* Ἄλλος ἐπὶ παραλάξεως τῷ πολεμίῳ τὸ ξίφος καθαφέρειν μέλλων, ἤκουσε τὸ ἀνακλητικὸν ἐσήμηνεν, ἀνέπαυσε. *Alius in prælio gladium hosti jam incussurus, qum audiret receptui cani, ictum non intulit.* qod idem & de Chrysanta Persa narrat, in *collatione Pelopidæ & Marcelli pag.* 317. *D.* & in *capit. Rom. qæst.* 39. à Cyro eo nomine lavdato; ex Xenophontis *pæd. l.* 4. Ità & Pollux *onomast. l.* 1. *c.* 10. §. 19. ubi τὸ εἰς ἔφοδον opponit τῷ ἀνακλητικῷ. Et clariùs adhuc *l.* 4. *c.* 11. παραπελευστικὸν δὲ, τὸ καλὰ τὴν τῆς μάχης συμβολήν. ἀνακλητικὸν δὲ, τὸ ἐκ τῆς μάχης ἀνακαλοῦν. *Adhortatoria verò, qa in pugna conflictus fit. Receptus autem signum, qod è pugna revocat.* Ità Diodorus Siculus *l.* 17. *c.* 7. Ἀνεκαλέσατο τῇ σάλπιγγι τοὺς στρατιώτας. *Signo milites revocavit.* & Polybius *l.* 1. *c.* 45. Ἀνακαλεῖσθαι τοὺς ἑαυτῶν παρήγγειλε τοῖς σαλπιστάις. *Tubicines receptui canere jussit.* Plutarchus in *Fabio pag.* 181. *B.* Τῇ σάλπιγγι σημῆναι ἀνάκλησιν. *Et signo receptui dato.* qod Synesius *in Calvit. p.* 80. *A.* Κελεύει ἀνακλητικὸν ἠχῆσαι τὰς σάλπιγγας. *Classico receptui cani jubet.* Sed & Longus *Pastoral. lib.* 4. *pag.* 125. de caprario, cujus canibus capræ assveverant: Πρῶτα μὲν ὀλίγον ἐνέπνευσε, καὶ αἱ αἶγες ἔστησαν, τὰς κεφαλὰς ἀράμεναι. εἶτα ἐνέπνευσε τὸ νόμιον, καὶ αἱ αἶγες ἐνέμοντο κάτω. ἄυθις λιγυρὸν ἔδωκε, καὶ ἀθρόαι κατέκλιθησαν. ἰσύριστί τε καὶ ὀξὺ μέλος, αἱ δὲ, ὥσπερ λύκῳ προστόντος, εἰς τὴν ὕλην καὶ ἔφυγον. μεῖ' ὀλίγον ἀνακλητικὸν ἐφθέγξατο, καὶ ἐξελθοῦσαι τῆς ὕλης, πλησίον αὐτοῦ, τῶν ποδῶν συνέδραμον. *Primum exilem inflando edidit sonum, & steterunt arrectis capitibus capræ. Deinde pastoralem cantum, qo ad pastum invitabantur, & capræ in terram pronæ per herbas pascebant. Iterum sonum edidit acutum, & conferta procubuerunt. Cantum etiam acutum dedit fistula: & illæ, non secus ac lupo irruente, ad sylvam confugere. Paulò post receptui signum dedit, & illæ egressæ nemore prope ad pedes illius concurrerunt.* Sed & apud eundem *l.* 1. *pag.* 16. Dorcona pelle lupinâ invadentes canes ἀνακλήσει συνήθει ἡμερῶσαι, *receptui canens de more sedasse* Daphnis fertur. Idémqe *l.* 2. Λαβὼν τὴν σύριγγα, συρίζει γοητικὸν, ὡς ἐρῶν. ἐρωτικὸν, ὡς πείθων. ἀνακλητικὸν, ὡς ἐπιζηλῶν. *Fistulâ acceptâ flebilem ut amans edebat cantum, amatorium veluti ad amorem alliciens, revocatorium instar reqirentis.* Eodem respexit Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 29. Ἐὰν δ' ὁ θεὸς σημήνῃ τὸ ἀνακλητικὸν, ὡς τῷ Σωκράτει, πείθεσθαι δεῖ τῷ σημαίνοντι, ὡς τραγῳδῷ. *Si verò Deus receptui cecinerit, qemadmodum Socrati, parendum erit ei tanqam Imperatori.* Idem *l.* 3. *c.* 13. Ὅταν δὲ μὴ παρέχῃ τὰναγκαῖα, τὸ ἀνακλητικὸν σημαίνει, τὴν θύραν ἤνοιξε, καὶ λέγει σοι, ἔρχου. *Cum verò ea, qibus opus est, non suppeditat, receptui canit, januam aperuit, téqe venire jubet.* Et *c.* 26. Τί οὖν, ἐὰν μὴ παρέχῃ τροφὰς; τί γὰρ ἄλλο, ἢ ὡς ἀγαθὸς στρατηγὸς, τὸ ἀνακλητικὸν μοι σεσήμαγκε; πείθομαι, ἀκολουθῶ, ἐπιτρέπω τῷ ἡγεμόνα, ὑμῶν αὐτῶν τὰ ἔργα. *Qid ergò cum victum non præbet? Qid verò, nisi, ut Imperator bonus, receptui mihi cecinit? Pareo, seqor, collavdo Imperatorem, facta ejus prædico.* Et *c.* 24. Ἂν μ' ἐκεῖ πέμψῃς, ὅπου καλὰ φύσιν διεξαγωγὴ ὀκ ἔστιν ἀνθρώπων, ἔρχομαι. ἀλλ' ὡς σοῦ μοι σημαίνοντος τὸ ἀνακλητικὸν ὀκ ἀπολείπω σε. αἰσθάνομαι ὅτι μοι χόλος ὀκ ἔχεις. *Si eò me miseris, ubi homines secundùm naturam vivere neqeunt, non contra imperium tuum discedam; sed tanqam te receptui mihi canente non te deseram. Animadverto tibi operâ meâ non esse opus.* Potest & à re navtica sumptum videri. qâ imagine eâdem ferè in argumento eodem usus est Epictetus *Enchir. c.* 7. Καθάπερ ἐν πλῷ, τοῦ πλοίου καθορμισθέντος, ὢν ἐξέλθῃς ὑδρεύσασθαι, ὁδοῦ μὲν πάρεστιν, καὶ κοχλίδιον ἀναλέξῃ ἢ βολβάριον, τελῶσθαι [al. τάττεσθαι] δὲ δεῖ τὴν διάνοιαν ἐπὶ τὸ πλοῖον, καὶ συνεχῶς ἐπιστρέφεσθαι, μή τοι σέ γε ὁ κυβερνήτης καλέσῃ, καὶ τότε πάντα ἐκεῖνα ἀφιέναι, ἵνα μὴ δεδεμένος εἰσβληθῇς, [ἐκβληθῇς vulg. perperam.] ὡς τὰ πρόβατα. οὕτω καὶ ἐν βίῳ, ἐὰν δεδομένη ἀντὶ βολβίου καὶ κοχλιδίου γυναικάριον καὶ παιδίον, οὐδὲν κωλύσει. ἐὰν δὲ ὁ κυβερνήτης καλέσῃ, τρέχε ἐπὶ τὸ πλοῖον, ἀφεὶς ἐκεῖνα πάντα, μηδὲν ἐπιστρεφόμενος. ἐὰν δὲ γέρων ἦς, μηδὲ ἀπαλλαγῆς ποτε τοῦ πλοίου μακρὰν, μήποτε καλῶν ὀλίγιος ἐλλίπῃς. *Qemadmodum in navigando subducto navigio, si aqatum exieris, obiter fortassis etiam cochleolam colliges, aut bulbum: animo autem in navigium intento esse oportet, ac continenter sollicito, ne gubernator vocet: ac tum illa omnia relinqere, ut ne vinctus, tanqam oves, in navim conjiciaris. Ita etiam in vita, si tibi vice cochlea aut bulbi detur uxorcula & puer: nihil impediet. At si gubernator vocárit, curres ad navim, relictis illis omnibus; neqe respicies. Qòd si senex es, cave unqam nave recedas longiùs; ne qando vocatus deficias.* Vide ad *l.* 9. §. 3. & *l.* 11. §. 20. qo loco, qod ἀνακλητικὸν istic, ἐνδόσιμον idem dici videtur.

Ἔυλυτος] Citat Svidas è Marco ista, sed non explicat. Sic *infrà* §. 7. ἐυλύτως ἄπεισι. *Promptus sit discedere.* & §. 16. ἔυλυτον. *Promptum.* Potest avtem τὸ ἔυλυτον istud à *vestitu* sive *calceatu* tranflatum videri, qi qò minùs arctè astringitur, eò faciliùs exolvitur & exuitur. De Iphicrate Diodorus Siculus *l.* 15. Τὰς δὲ ὑποδύσεις τοῖς στρατιώταις ἐυλύτους καὶ κύφους ἐποίησε, τὰς μέχρι τοῦ νῦν Ἰφικρατίδας ἀπ' ἐκείνου καλουμένας. *Calceamenta denique militum, ut & citiùs solvi, & faciliùs gestari possint, excogitavit. Qa ad hunc usqe diem Iphicraticarum inde appellationem retinent.* Indè Luc. *c.* 3. *v.* 16. Λύειν τὸν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος. *Solvere corrigiam solearum.* qem locum tractans, & more suo in allegoriam trahens, Clemens *Strom. l.* 5. *pag.* 573. *D.* Χρῆναι γὰρ τοὺς καθαροποιεῖσθαι, ἀπολύειν τοῦ σώματος, καὶ τῶν τούτου ἁμαρτημάτων τὴν ψυχὴν, ὥσπερ τοῦ δεσμοῦ τὸν πόδα. *Oportet enim eos, qi mundos faciunt, animam exolvere à corpore, & ejus peccatis, tanqam pedem à vinculo.* Ità Lucret. *l.* 1.

— *vita qoqe omnis*
Omnibus è nervis atqe ossibus exoluatur.
— *veluti cùm lubrica serpens*
Exuit in spinis vestem —

Sicut idem *l.* 4. & *l.* 3.

— *vestémqe relinqere ut angvis,*
Gavderet. —

de anima corpus exuente. De Diogene Cynico Epictetus *l.* 3. *c.* 26. Ἐλεύθερος ἦν, ὅτι ἀπεβεβλήκει πάσας τὰς τῆς δουλείας λάβας. πάντα ἐυλυτα εἶχε, πάντα μόνου προσηρτημένα. *Esset ingenuus, qòd omnes servitutis ansas abjecisset. omnia appensa tantùm, non adstricta habebat.* Interpres enim doctissimus perperam reddidit; *Omnia à seipso pendentia.* Potest & à *fructibus maturis*; qæ sponte suâ decidunt, qm immatura validiùs adhæreant. Theophrastus *de caus. plant. l.* 5. *c.* 4. Πεπαυθείς, γὰρ ὁ καρπὸς, αὐτόματος ἀποῤῥεῖ. πρὸ δὲ τοῦ πεπανθῆναι, μᾶλλον ἰσχύει καὶ προσέχεται. *Qippe fructus maturi sponte ruunt. Sed antequam sint maturi, valenter adhærent.* Vide *l.* 12.

§. 3.

qíqe nec juramento proprio, nec aliûs cujuſqam teſtimonio opus habeat. porrò vultus adſit hilaris; animuſqe ità comparatus, ut nec externo aliqo indigeas miniſterio, nec tranqillitate ea, qam ab aliis ſuppeditari neceſſe ſit. rectum deniqe, non ſurrectum ac ſuffultum eſſe oportet.

μήτε ὅρκε δεόμενον, μήτε [a] ἀνθρώπε ἑτέρε μάρτυρος. * ἐν ᾧ [b] τὸ φαιδρὸν, καὶ τὸ ἀπροσδεὲς τῆς ἔξωθεν ἐπιμελείας, καὶ [c] τὸ ἀπροσδεὲς ἡσυχίας, ἣν ἄλλοι παρέχουσιν, [d] ὀρθὸν εἶναι χρὴ, οὐχὶ ὀρθούμενον.

§. 6.

a L. 7. §. 67. l. 9. §. 29.
* ἐν Boot. ἵνι f. vel ἐνῇ.
b L. 10. §. 12.
c L. 4. §. 29. l. 7. §. 16. l. 11. §. 1.
d L. 7. §. 12.

ANNOTATIONES.

§. 3. Cicero *de Senect. Sicus poma ex arboribus, ſi cruda ſunt, vi avelluntur, ſi matura & cocta, decidunt: ſic vitam adoleſcentibus vis aufert, ſenibus maturitas.* qod Seneca *Epiſt.* 30. *Senectus leniter emittit, non repente avulſum vita, ſed minutatim ſubductum.* Vide *l.* 9. §. 3. Aptiſſimè ad Marci mentem, idem in *Oedip.* 4. 2.

Animam ſenilem mollis exolvit ſopor.

Contendi avtem poſſunt cum Marci iſtis Epicteti illa *Diſſert. l.* 2. *c.* 6. Ἀλλὰ Χρυσάνθας μὲν παλαιὸν μέλλων τὸν πολέμιον, ἐπειδὴ τῆς σάλπιγγος ἤκουσεν ἀναπαλαίσας, ἀπίσχεν. ὕτω περιεργαίτερον ἔδοξεν αὐτῷ, τὸ τὲ στρατηγὲ πρόσταγμα, ἢ τὸ ἴδιον ποιεῖν. ἡμᾶς δὲ οὐδεὶς θέλει, οὐδὲ τῆς ἀνάγκης καλούσης, ἑκόντας ὑπακούσαι αὐτῇ. ἀλλὰ κλαίοντες καὶ στένοντες πάσχομεν ἃ πάσχομεν. *Chryſantas quidem percuſſurus hoſtem, cùm receptui cani audiviſſet, cohibuit impetum. Adeò præſtantius ei viſum eſt Imperatoris dicto eſſe audientem, qàm explere animum. Noſtrum avtem nemo vult vel neceſſitati vocanti alacriter obtemperare; ſed plorantes & gementes affecti ſumus ut ſumus.* & fortaſſe iſtic etiam ἑκόντας fuerat. vide *ad l.* 8. §. 33. *l.* 9. §. 3.

Μήτε ὅρκε δεόμενον] Juramentum omne viro ejuſmodi; qalem Marcus iſtic delineat, variis rationibus nevtiqam neceſſarium videri poſſit. Ac primò qidem διὰ τὸ ἀξιόπιστον. qia, cùm veracem ſe jugiter ac conſtantiſſimè exhibuerit, etiam injurato à qibuſvis fides adhibebitur. καὶ γίγνεται τοιούτοις ἀνθ' ὅρκων ὁ τρόπος. *pro jurejurando mores illis eſſe poſſunt.* ut Libanius *Orat.* 28. *pag.* 618. *B.* In qam ſententiam argutè Clemens *Strom. l* 7. *pag.* 127. *B.* Τὸ ἀληθεύειν καλὰ τὸν ὅρκον, μετὰ συμφωνίας τῆς καλὰ τὸ ἀληθὲς γίνεται. τὸ ἐναρκεῖν [ità Heinſius qod vulgò ἐναρεῖν.] ἢν συμβαίνει καλὰ τὴν κατόρθωσιν τὴν ἐν τοῖς καθήκουσι. πῶ τοίνυν ἔτι τῷ ὅρκε χρεία, τῷ κατὰ ἄκρον ἀληθείας βιῶντι; *Qanqam ut ſit verax jurejurando, fit ex ea, qam cum veritate habet, conſenſione. Ut qis rectè juret, contingit, ſi qis ſe rectè gerat vulgò in officiis. Cur enim ergò eſt opus jurejurando ei, qi ita vivit, ut jam pervenerit ad ſummum veritatis?* Clarius Iſidorus Peluſiota *l.* 2. *Epiſt.* 148. Ὁ τῶν ἐν βίῳ τῶν λόγος ὅρκε πιστότερος ταῖς πάντων τῶν ἀκατάπτων στεφανῶται ψήφοις. ἀκὴν, εἰ πιστεύσθαι βεβούλεσθε, ἐν βίῳ. *Eorum, qi rectè atqe ex virtute vivunt, ſermo jure jurando qovis majorem fidem nanciſcens avdientium omnium calculis coronatur. Qamobrem ſi ſermonibus noſtris fidem haberi volumus, rectè vivamus.* Sed & Pythagoras, ſectatoribus ſuis præcipiebat, Μὴ ὀμνύναι θεές. ἀτιμᾶν γὰρ αὐτὸν δεῖν ἀξιόπιστον παρέχειν. *Dejerare per deos vetabat, qemqe enim id ſtudioſè curare oportere, ut ex vita merito ſibi fides habeatur.* Laërtius *l.* 8. §. 22. Qod Gregorius Nazianzenus in *Jambis.*

Ὅρκον δὲ φεῦγε πάντα. πῶς ἔτι πείσομεν;
Λόγῳ, τρόπῳ τε τὸν λόγον πιστωμένῳ.
Fuge verò omne juramentum. qomodo igitur alteri *perſvadebimus?*
Verbo, & modo verbo fidem facienti.

De Eſſenis Joſephus *captiv. Jud. l.* 2. *c.* 12. Πᾶν μὲν τὸ ῥηθὲν ὑπ' αὐτῶν ἰσχυρότερον ὅρκε· τὸ δὲ ὀμνύειν αὐτοῖς περιῄρηται, χειρόν τι τῆς ἐπιορκίας ὑπολαμβάνουσιν. ἤδη γὰρ δὴ κατεγνῶσθαι φασὶ τὸν ἀπιστούμενον δίχα θεῦ. *Omne qod dixerint, jurejurando fortiùs habent. Ipſum avtem jusjurandum qaſi perjurio deterius vitant. Jam enim mendacii condemnatum arbitrantur, cui ſine Deo non creditur.* Cicero *pro Balbo*: *Athenis ajunt, cùm qidam apud eos, qi ſanctè gravitèrqe vixiſſet, & teſtimonium publicè dixiſſet, & ut mos Gracorum eſt, jurandi cavſſa ad aras accederet, unâ voce omnes judices, ne is juraret, reclamáſſe.* Xenocrates is fuit, utì docet Laërtius *l.* 4. §. 7. in *Xenocr.* Ἦν δὲ, inqit, καὶ ἀξιόπιστος σφόδρα. ὥστε μὴ ἐξὸν ἀνώμοτον μαρτυρεῖν, τούτῳ μόνῳ συνεχώρουν Ἀθηναῖοι. *Tanta verò illius verbis fides habebatur, ut cum jurati nullius teſtimonium admitteretur, huic ſoli remiſerint Athenienſes jusjurandum.* Sed & Valerius Maximus *Memorab. l.* 2. *c.* 10. qi hoc ipſum ubi retulerat, ſubjunxit; *Judices qod ſibimet ipſis poſt modum dicenda ſententia loco remiſſuri non erant, ſinceritati ejus concedendum exiſtimárunt.* Vide qæ de Maximo Marcus *l.* 1. §. 15. Plavtus *Amphitr. Act... Scen.*

Num injurato ſcio plùs credet mihi, qàm jurato tibi.

Ità qod apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 27. Æſchylus;

Οὐκ ἀνδρὸς ὅρκος πίστις, ἀλλ' ὅρκων ἄνήρ.
Dat fidem vir juramento, non juramentum viro.

ſive ut Grotius reddit,

— *Vir ſacramento fidem*
Debet mereri, non ſacramentum viro.

Deinde, διὰ τὸ ἀπερίσπαστον καὶ τὸ ἀσφαλές. qia, cùm ſit ſponte ſuâ æqi bonique tenaciſſimus, juramento nihil opus habiturus ſit, cujus religione ad officium ſuum præſtandum adigatur. Etenim qemadmodum de legibus Demonax Cynicus apud Lucianum. Οἱ ἀγαθοὶ νόμοι ἃ δέονται, nimirum, ποιοῦντες ἑκουσίως διὰ τὸν λόγον, ἃ νῦν ἄκοντες διὰ τὸν νόμον. *Facientes ultrò motitu rationis, qa nunc inviti metu legum facimus.* Xenocrates apud Plutarchum *adv. Colot. pag.* 1124. *E.* Οἱ γὰρ ἀληθῶς φιλοσοφοῦντες μόνοι ποιοῦσιν ἑκουσίως, ἃ ποιοῦσιν ἄκοντες οἱ λοιποὶ διὰ τὸν νόμον, ὥσπερ ὑπὸ πληγῆς κυνὸς ἢ γαλεῆ ψόφῳ τῶν ἡδονῶν ἀποτρεπόμενοι, καὶ πρὸς τὸ δεινὸν ἀποβλέποντες. *Verè enim philoſophantes ſoli ultro faciunt ea, qa legibus coacti reliqi faciunt, tanqam canis morſu, aut ſelis metu à voluptatibus deterriti, & ad periculum reſpicientes.* Xenocrates apud Plutarchum *de virt. moral. pag.* 446. *E.* Et Conſtantius Imperator *Orat. pro Themiſtio. pag.* 421. Ἐπεὶ δυνατὸν ἦν πᾶσιν ἀνθρώποις φιλοσοφεῖν, τῆς ἐκ τῶν νόμων ἀνάγκης ἐκ ἂν ἦν χρεία. ἦν γὰρ νῦν διὰ τὸ δέος ἀπέχονται, ταῦτα ἂν ἑμίσησι ἐκ προαιρέσεως. *Si fieri poſſet ut omnes homines philoſopharentur, legum qa nunc neceſſaria, nullus deinceps uſus foret. A qibus enim nunc metu homines abſtinent, illa ſponte ſuâ ac voluntate odiſſent.* Itaqe Ariſtippus, Τί πλέον ἔχουσιν οἱ φιλόσοφοι, *qid habeant eximium philoſophi*, requiſitus, reſpondit, referente Laërtio *lib.* 2. §. 68. Ἐὰν πάντες οἱ νόμοι ἀναιρεθῶσιν, ὁμοίως βιώσομεν. *Eodem qo nunc vivunt modo victuros philoſophos, etiamſi leges omnes tollerentur.* Siqidem id ſuâ ſponte facient, qod legibus facere coguntur. De juramento pariter dici poterit; nihil iſtoc viro bono opus, qò ad id qod eſt officii ſui obeundum, vel impellatur, vel obſtringatur: qum ſponte ſuâ facturus ſit illud, qod alii vix etiam juramenti vinculis conſtricti exeqantur. Ità M. Fabius fugientibus cohortibus poſt Q. Fabium in prælio occiſum; *Hoc juráſtis*, inqit, *milites? fugientes vos in caſtra redituros? adeò ignaviſſimos hoſtes magìs timetis, qàm Jovem Martémqe per qos juráſtis? at ego injuratus aut victor revertar, aut prope te hic, Q. Fabi, dimicans cadam.* Livius *l.* 2. De Numa Livius idem *l.* 1. *Eâ pietate omnium pectora imbuerat, ut fides ac jusjurandum, propulſo legum ac pœnarum metu, civitatem regerent.* Cæterùm Fabium fides pietásqe in patriam etiam citra juramentum in officio continebant. Atqe hoc eſt qod Solon, ut Laërtius *l.* 1. §. 60. Κολοκαγαθίαν ὅρκῳ πιστοῦσθαι ἔχει. *Virtutem atqe probitatem juramento fideliorem cenſe.* Qanqam nec *injuratus* prorſus vir bonus: *ſacramento*, non vulgari tamen illo, adactus, ſed ſanctiore etiam, ſi qid in iſtis aliud alio ſanctius æſtimatur, qódqe facit, ut illius idcirco nullus indigeat. Seneca *Epiſt.* 37. *Qod maximum vinculum eſt ad bonam mentem, promiſiſti virum bonum. Sacramento rogatus es.* & *Epiſt.* 65. *Sapiens, affectatórqe ſapientiæ, velut ſacramento rogatus*, &c. Et *de vit. beat. c.* 15. *ad hoc ſacramentum adacti ſumus.* Cæterùm ego ſenſui, qem priore loco propoſueram, ἐμμένω. Tertiò deniqe (id qod Marcum iſtic cum primis velle, nullus ambigo) διὰ τὸ αὐτάρκες καὶ ἀπροσδεές. qia eo ſit animo eáqe ſui fiduciâ, ut juramentum interponere nihil habeat neceſſe, ſi dicenti fides derogata fuerit; cùm ab aliorum de ſeſe opinionibus ac judiciis bonum ſuum ac beatitatem nevtiqam pendere perſvaſum habeat. qò ſpectat, & qod ſeqitur, ut nec juramentum proprium, ità nec teſtimonium alienum, ſic affecto, uſui (neceſſario ſaltem) futurum.

Μήτε ἀνθρώπε τινὸς μάρτυρος] Ità *l.* 7. §. 62. ὅτε ἐπιμαρτυρήσεως δέηση. *Nec approbationem eorum expetes.* Et *infrà* §. 16. εἰ δὲ ἀπιστοῦσιν αὐτῷ, &c. *parùm penſi habiturum, etiamſi non ipſi fidem adhibuerint, talem eſſe reverâ, qalem præ ſe fert.* Τί δ' ἐρεῖ τις ἢ ὑπολήψεται περὶ αὐτοῦ, ἢ εἰς τὸν βάλλεται. *Qid avtem alius qiſqam de ipſo ſive dicat, ſive exiſtimet, ne cogitas qidem. lib.* 10. §. 11. aliud eſt avtem qod *lib.* 9. §. 29. μὴ περιβλέπε, εἴτις ὑβρίζεται. *Nec circumſpice, ne qis advertat.*

Ἐν δὲ τὸ φαιδρόν] Vitioſa proculdubio ſcriptura, ambigua ſatìs emendatio. Eruditus Vir D. Bootius vult ἵν δὲ, qaſi dicat: *hoc unum cum primis attendatur*, vel *agatur.* qomodo Apoſtolus *ad Philip. c.* 3. *v.* 13. ἕν δὲ. *Unum hoc* eſt qod ago, qod attendo. Ego exiſtimaverim legi poſſe, ἔνι δὲ, vel, qia id forſan poetarum eſt peculiare, ἔνι δὲ, ἀντὶ τοῦ ἔνεστι δὲ, *ineſt avtem* hujuſmodi, qam ſuprà delineaveram, animi conſtitutioni *alacritas* jugis καὶ αὐτάρκεια. Vel ſi cui minùs hoc arriſerit, qia moniti ſeu præcepti rationem præcedentia habent, ἐνῇ δὲ, avt ἐνέσω δὲ, *inſit avtem*, avt *meſto verò*, &c. Cæterùm aliorum arbitrium eſto. ego nihil ſtatuerim.

Τὸ φαιδρόν] Apulejus in *apologia. Cæterùm Platonica familia nihil novimus niſi feſtum & lætum, & ſolenne & ſuperum & cæleſte.* Seneca *Epiſt.* 60. *Talis eſt ſapientis animus, qalis mundi ſtatus ſuper Lunam: ſemper illic ſerenum eſt.*

Ὀρθὸν εἶναι χρὴ, οὐχὶ ὀρθούμενον] *Rectum igitur eſſe oportet, non avtem erectum.* hoc eſt: qi *recto* ipſe per ſe jugiter conſiſtat *incedátqe talo*, ut Horatius loqitur, *l.* 2. *Epiſt.* 1. non qi lapſus, vel lapſabundus alienâ manu erigi opus habeat; qomodo de Hectore Homerus *Il. η. v.* 272.

— ὁ δ' ὕπλιν ἐξεραύσθη,
Ἀσπίδι ἐγχειμφθείς. τὸν δ' αἶψ' ὄρθωσεν Ἀπόλλων.
— *Ille ſupinus extenſus eſt,*
Scuto inhærens. hunc ſtatim erexit Apollo.

Et de Evryalo *Il. ψ. v.* 694.

a Inf. §. 7.

§. 6. [a] Εἰ μὲν κρεῖττον εὑρίσκεις ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ δικαιοσύνης, ἀληθείας, σωφροσύνης, ἀνδρείας, καὶ καθάπαξ ἓν [b] ἀρκεῖσθαι ἑαυτῇ τῷ λόγῳ τῷ σοι ἐν οἷς κατὰ τὸν λόγον τὸν ὀρθὸν πράσσοντά σε παρέχει, καὶ ἐν τῇ εἱμαρμένῃ, ἐν τοῖς ἀπροαιρέτως ἐπονεμομένοις. εἰ τοῦτο, φημὶ, κρεῖσσόν τι ὁρᾷς, ἐπ' ἐκεῖνο ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς τραπόμενος, ἓν ἀρίστου εὑρισκομένου ἀπόλαυε. εἰ δὲ μηδὲν κρεῖττον φαίνεται αὐτοῦ [c] τῷ ἐνιδρυμένῳ ἐν σοι δαίμονι, τοῖς τε ἰδίαις ὁρμαῖς ὑποτεταχότι ἑαυτῷ, καὶ τοῖς φαντασίαις [d] ἐξετάζοντι, καὶ [e] τῶν αἰσθητικῶν πίστεων, ὡς ὁ Σωκράτης ἔλεγεν,

b L. 5. §. 14, 15, 16. l. 9. §. 26.

c L. 2. § 13. 17. Sup. § 3, 4, 5. Inf. § 7. 16.

d Sup. § 5.

e L. 5. § 26. l. 6. § 51. l. 7, §§.

§. 6. Si qid in vitâ humanâ deprehenderis præstabilius justitiâ, veritate, temperantiâ, fortitudine, &, ut uno verbo absolvam omnia, animo ità affecto, ut in eis, qæ secundùm rationis dictamen peragenda sunt, sibimet ipsi, in eis qæ citra consilii proprii opem obveniunt, fato acquiescat. si qid, inqam, præstantius hoc adverteris, eô te vertas, eodémqe tanqam bono præstantissimo, qò fruaris, toto animo fac incumbas. sin præstabilius nihil offenderis, genio in te collocato, cùm ità fuerit comparatus, ut motus suos omnes sibi subjecerit, & visa qæqe diligenter exploret, & à sensuum affectionibus, qod Socrates dice-

ANNOTATIONES.

Ὡς πληγεὶς ἀνέπαλτ'. αὖτις μεγάθυμος Ἐπειὸς
Χερσὶ λαβὼν ἄρθωσε —
Sic percussus resiliit: at magnanimus Epeus
Manibus prehendens erexit.

Sophocles *Oedip. Colon.*

Γέροντα δ' ὀρθῶν, φλαῦρον, ὃς νέος πίπτῃ.
Frustra, in juventa lapsus, erigitur senex.

Plutarchus *ad præfect. indoct.* Ἔστι γὰρ πίπτοντός ἐστιν ὀρθῶν, οὐδὲ διδάσκειν ἀγνοοῦντος. *Neqe enim avt erigere alios idoneus est, qi ipse cadit, avt docere qi ipse nescit.* Vide *ad l.* 1. §. 15. Svidas. Ὀρθὸς λέγεται καὶ ὄρθιος. Μάρκος. Ὀρθὸν δὲ (f. δεῖ) εἶναι καὶ μὴ ὀρθούμενον. Ὀρθὸς dicitur & ὄρθιος. *rectus. Marcus. Oportet erectum esse, non avtem erigi.* Verùm sæpiùs istic jam nominatus & deinceps nominandus, non sine grati animi significatione, D. Bootius aliorsum hæc accipit. *Esset*, inqit, *plus qàm Stoica rigiditas, ἀναμαρτησίαν exigere à sectatoribus sapientia, cùm illa non nisi ipsis sapientibus competat. deinde sibi ipsi contradiceret, ut qi passim monet à peccatis qidem cavendum esse omni curâ & diligentiâ; sin in aliqa prolabaris, resurgendum esse, & meliora monstranti obtemperandum.* Vide *l.* 4. §. 12. & *l.* 5. §. 9, 10. & *l.* 6. §. 11, 21. & *l.* 8. §. 16. *Qin & l.* 7. §. 12. *iisdem verbis, qa hic difficultatem pariunt, sed sensu diverso,* Ὀρθὸς, ἢ ὀρθούμενος. *Sensus itaqe, ni fallor, hic est.* Ὀρθὸς inter alia valet, qod Latinis *erectus* vel *surrectus*; τὸ ἐστάμενον καὶ ἄνω βλέπον, καὶ μὴ συγκεκυφὸς, ut Græci Grammatici exponunt. Ità Xenophon in *Symposio pag.* 876. *C.* Μετὰ δὲ τοῦτο κύκλος εἰσηνέχθη πεφιμένος ξιφῶν ὀρθῶν. *Secundum hæc illatus est circulus qidam, gladiis erectis undiqe plenus.* Theophrastus *l.* 5. *de caus. c.* 4. Μετὰ τὴν τομὴν, ὅταν ὀρθὰ σταθῇ, πολὺ ὕδωρ ἀφίησι. *Post sectionem, cùm recta stetisset, multam aqam misit.* Lucianus περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων; *pag.* 467. μηδ' ὅπως καθίζῃς ἔχων ὀρθὸς ἀναγινώσκεις. *Cùm tibi locus desit ubi sedeas, stans legis.* Vult igitur Marcus, *è disciplina sua placitis, ut rectus insistas, idqe per te, ità ut externis veluti fulcris non indigeas: alioqi fore, ut semper versèris in metu ruinæ, videlicet fulcris illis (honore, divitiis, liberis, &c.) in qa te inclinabas, ac qibus te probè suffultum putabas, subductis;* qod facillimè ac multis occasionibus fieri potest. igitur hæc verba nihil aliud volunt, qàm illud tritissimum Stoicorum dogma, *Viro sapienti debere omnem felicitatem intra sese repositam esse, ità ut non pendeat à rebus externis, extra ipsius potestatem sitis.* Itaqe sic interpretor, *Oportet ut stes erectus, non ut erectus tenearis ab aliis.* Vide Platonem in *Menex.* suprà *ad l.* 2. §. 11. Marcus ipse *l.* 7. §. 2. Τοῦτο πάθε, καὶ ὀρθὸς εἶ. *Hoc modo sis affectus, & rectus consistis.* favent huic interpretationi, & antegressa illa, τὸ ἀπροσδεὲς τῆς ἔξωθεν ὑπηρεσίας, *Animus ità comparatus, ut externo aliqo ministerio non indigeas.* &c. qibus adjungi possunt & Epicteti illa, *l.* 3. *c.* 24. Ταῦτα ἔχων ἀεὶ ἐν χερσὶ, καὶ τρίβων αὐτὸς παρὰ σαυτῷ, καὶ πρόχειρα ποιῶν, οὐδένα δεήσῃ τῷ παραμυθουμένῳ τῷ ἐπιῤῥωννύντος. *Qam hæc perpetuò in manibus habeam, eaqe semper ipse mecum tractem, & ad usum conferam, nunqam eo erit opus qi consoletur, qi confirmet.* Ità fuerit, sed à corpore ad animum traductum, qod de se Umbricius apud Satyricum *sat.* 3.

— *pedibus me*
Porto meis, nullo dextram subeunte bacillo.

§. 6. Εἰ μὲν κρεῖττον εὑρίσκεις] Ità Epictetus *lib.* 4. *c.* 9. Εἴ τινα ἄλλα τῶν μείζονα ζητεῖς, ποίει ἃ ποιεῖς. *Si qa alia his majora qaris, fac qæ facis.*

Ἀρκεῖσθαι ἑαυτῇ] suprà §. 5. teste nullo, ope operâve ullâ indigens. Vide *l.* 9. §. 26.

Καὶ ἐν τῇ εἱμαρμένῃ] Vide an non [ἐν] illud inducendum sit: ut sententia sic procedat, ἀρκεῖσθαι ἑαυτῇ, in eis qæ rationis ope administrantur, καὶ τῇ εἱμαρμένῃ, in eis qæ ἀπροαιρέτως contingunt vel decernuntur potiùs.

Τῷ ἀρίστῳ εὑρισκομένῳ ἀπόλαυε] Ità *l.* 12. §. 29. dixit ἀπολαύειν τῇ ζωῇ. Sensuum prægnans dictio. Est enim ἀπολαύειν, sive *frui*, cum oblectatione qadam in re adepta prorsus acquiescere. Ideo *mediis uti, fine frui* dicimur. indè tritum illud in schola Theologica, *peccatum in hoc omne consistere, qod avt fruimur utendis, avt utimur fruendis.* Videatur Avgustinus *de doctrin. Christ. l.* 1. *c.* 22. 32, 33. Et *de Trin. l.* 9. *c.* 8. & *l.* 10. *c.* 10, 11. & 83. *qæst.* 30. Petrus Lombardus *sent. l.* 1. *dist.* 3. & Thomas Aquinas *Sum. part.* 1. 2. *qæst.* 11. *art.* 3, 4. Verùm Marco ipso nemo meliùs τὸ ἀπολαύειν istud nobis explicaverit. Is *l.* 10. §. 32. ἀπόλαυσιν, inqit, δεῖ ὑπολαμβάνειν, πᾶν ὃ ἕξεσι καλὰ τὴν ἰδίαν φύσιν ἐνεργεῖν. ἀπόλαυσιν sive *fruitionem oportet ducere, qicqid secundùm naturam suam exeqi datur.* hoc avtem qomodo fiat, ibidem docet. nempe, cùm eo loco ista nobis sunt, ἃ ἐπὶ τοῖς ἡδυπαθοῦσιν ἡ τρυφὴ, qo *delicia & luxus sunt hominibus voluptati deditis*, qi in ea nimirum summum bonum statuunt, & qorum vita βίος ἀπολαυστικὸς, *vita voluptuaria*, dicitur Aristoteli *Ethic. Nicom. l.* 1. *c.* 5. & *Evdem. l.* 1. *c.* 4. & ipsi ἀπολαυστικοὶ *ibidem lib.* 2. *c.* 4. qo sensu & ἀπολαυστικὰ φαντάσματα, *cogitationes, qæ voluptatem avt luxum ullo modo respiciant. suprà* §. 4. qæ ἡδονικὰ *ibidem.* Seneca *de benef. l.* 4. *c.* 13. *Viri officium est, inter alia, & beneficium dare. qare ergò dat, nè non det,* (q. d. nè officio suo desit) *nè occasionem benefaciendi perdat. vobis voluptas est, inerti otio assvefacere corpusculum, & securitatem soporis simillimam appetere, & sub densa umbra latitare, tenerrimisqe cogitationibus, qas tranquillitatem vocatis, animi marcentis oblectare torporem, & cibis potionibusqe intra hortorum lastebram corpora ignaviâ pallentia saginare: nobis voluptas est dare beneficia, vel laboriosa, dum aliorum labores levent; vel periculosa, dum alios è periculis extrahant; vel rationes nostras aggravatura, dum aliorum necessitates & angustias laxent.*

Εἰ δὲ μηδὲν κρεῖττον φαίνεται] qod Flaccus *l.* 1. *Ep.* 12.

— *si cuncta putas una virtute minora.*

Τῷ ἐνιδρυμένῳ ἐν σοι δαίμονι] Vide *lib.* 2. §. 13.

Τοῖς φαντασίας ἐξετάζοντος] Explicat, qod suprà dixerat §. 5. μήτε ἀνεξέταστος. *Neqe, nisi re prius bene explorata, aggressus.* Epictetus *l.* 3. *c.* 12. Ὡς γὰρ ὁ Σωκράτης ἔλεγεν, ἀνεξέταστον βίον μὴ ζῆν. ἔστως ἀνεξέταστος φαντασίαν μὴ παραδέχεσθαι. ἀλλὰ λέγειν, ἔκδειξον, ἄφες, ἴδω τις εἶ, καὶ πόθεν ἔρχῃ. ὡς οἱ νυκτοφύλακες, δεῖξόν μοι τὰ συνθήματα. ἔχεις τὸ παρὰ τῆς φύσεως σύμβολον, ὃ δεῖ τὴν παραδεχθησομένην ἔχειν φαντασίαν. *Ut enim Socrates vitam inexploratam agendam esse negabat; ita nec visum ullum inexploratum est admittendum, sed dicendum, expecta, sine videam qi sis & unde venias; qemadmodum excubitores: ostende mihi tesseras. Habesne tesseram à natura datam, qæ omnino ab eo viso qod admittendum sit, afferenda est?* Cæterùm etiam supra miraculum omne cavtionem ἀκριβεστάτην idem proponit. *l.* 3. *c.* 2. Ἵνα μήδ' ἐν ὕπνῳ λάθῃ τις ἀνεξέταστος παριλθοῦσα φαντασία, μήδ' ἐν οἰνώσει, μηδὲ μελαγχολῶντος. *Ne vel dormienti visum aliqod temerarium obrepat, vel ebrio, vel melancholico.* qæ & eadem ferè habet *l.* 2. *c.* 17. qo loco, nec immeritò, istud poscenti succlamat, Σὺ θεὸς εἶ, ὦ ἄνθρωπε. σὺ μεγάλας ἔχεις ἐπικολάς. *Tu Deus es, o homo? tu magnos habes spiritus?* neqe enim reverâ natura humana fert ista; sed nec divina patitur.

Τῶν αἰσθητικῶν πίστεων, ὡς ὁ Σωκράτης ἔλεγεν, ἑαυτὸν ἀφηλυκόλος] πίστις Svidas τὴν πειθὼ, id est, *suadelam, svasionem* interpretatur. atqe ità Xylander istic accepit, & *persvasionem* reddidit. Verùm πίστις, pro *morbo, affectu*, sive *perpessione* qavis corporeâ, havd infreqens deprehenditur in medicorum aliorúmqe etiam scriptis. Hippocrates *de loc. in hom. pag.* 78 Εἴ τις βούλεται τῷ σώματος ἀπολαβὼν μέρος καιρῶς ποιέειν τὸ σμικρότατον, πᾶν τὸ σῶμα αἰσθήσεται τὴν πίστιν, οἵκοιη ἄν τις ἢ. *Si vel minima corporis pars malo aliqo afficiatur, eam affectionem, qalisqumqe tandem fuerit, totum corpus sentiet.* Galenus *de Sect. optim. c.* 10. §. 18. ἐπὶ ἥπατος πίσεις, καὶ ἐπὶ σπληνὸς πίσεις. *in hepatis & splenis affectibus*: sive, *in hepate atqe in liene affecto.* Alexander Aphrodisiensis *problem. l.* 1. *q.* 138. τοπικὴ γὰρ γίνεται τῶν νεύρων τῆς γλώττης πίσις. *est enim topica nervorum linguæ affectio.* Casius *problem. q.* 59. ἡ χολερικὴ πίσις ἐστὶ τῇ στομάχῳ. *Cholera ventriculi affectio est.* Marco etiam nostro familiaris admodum ea vox: nam *l.* 7. §. 55. πίσεις σωματικὰς, *corporis affectiones*, qas istic αἰσθητικὰς, appellat. & *lib.* 5. §. 26. τὰς πίσεις ἐν τοῖς μορίοις. *affectiones intra limites* & *lib.* 6. §. 51. voluptuarium hominem dixit, ἰδίαν πίσιν, id est, *corporis sui affectionem* sive *passionem*, pro suo summo bono habere. Sed & apud Sextum Empiricum *adv. Logic. l.* 1. *c.* 2. ubi ex Stoicorum sententia dicitur, τὸ ἡγεμονικὸν διαφέρεσθαι καθ' ἕξιν. *Pars qa tenet anima principatum alteratur ex affectione.* Et ἰδίωμα πίσεως εἶναι τὴν φαντασίαν.

Pro-

dicebat, sese abstraxerit; Deis autem se regendum permiserit, hominibúsque qibusvis curam lubens impendat. si animo sic affecto inferiora vilioráque cætera omnia deprehendis, nulli alii rei cuiqam locum concedas, ad qam animo devergente si inclinaveris qicqam, bonum illud proprium & peculiariter tuum qò minùs liberè colas præferásque, obstabit. bono siqidem rationali & publicum spectante nihil extraneum ex-adversum consistere fas est;

ἑαυτὸν ἀφειλκυκότ@, καὶ [a] τοῖς θεοῖς ὑποτεταχότ@ ἑαυτὸν, καὶ [b] τῶν ἀνθρώπων προηγουμένων. εἰ [c] τἆλλα πάντα τὰ ἄλλα μικρότερα καὶ εὐτελέστερα εὑρίσκεις, [d] μηδενὶ χώραν δίδου ἑτέρῳ, πρὸς ὃ ῥίψας ἅπαξ καὶ ἀποκλίνας, ἀπ' ἐπ[e] ἀπερισπάστως τὸ ἀγαθὸν ἐκεῖνο [f] τὸ ἴδιον, καὶ τὸν σὸν προτιμᾶν δυνήσῃ. ἀνθικανὴ γὰρ τὸν λογικῷ καὶ [f] ποιητικῷ ἀγαθῷ, ἡ ἡμῖς, ἡδ[illegible]

a L. 4 § 31. 34. l. 10. § 14.
b Sup. § 4.
c L. 7. § 72.
d L. 1. § 8.
e L. 2. § 16.
f πολιτικῷ ut L. 7. § 72. l. 10. § 2. l. 11. § 21.

ANNOTATIONES.

Propriam naturam affectionis esse phantasiam, qam & τύπωσιν ἐν ψυχῇ, *impressionem in animo* ex eorundem mente *ibidem* definit: de qa vide *infrà*, § 16. restituenda est huic vocabulo ea *significatio*: cùm Gentianus interpres *persvasionem* passim verterit. mutanda insuper & corrigenda vox eadem apud Plutarchum *de irac. cohibend.* ubi πεῖσις Ὁμηρικὴ vulgo exhibetur, qod viros eximios Joannem Hartungum, Desiderium Erasmum, Gilbertum Cognatum in fravdem illexit, dum nunc *Obedientiam*, nunc *Persvasionem Homericam* vertunt, novùmqe indè proverbium exculpunt: qum πεῖτη, non πεῖσις, legendum sit, cùm ex Plutarcho eodem *de Loqac.* & Homero ipso *Odyss. υ. v.* 23. tum & ex Synesio *de Calvit. pag.* 64. ubi dicit, τήρησον ἐν πείσῃ, φασὶ, τὴν καρδίαν. *Morigero sis & patienti, ut ajunt, corde.* ità enim legendum, non ἐν πίσῃ, qod Beatum Rhenanum, & hunc secutum Hadrianum Junium fefellit, qi ad *Pisæa certamina* alludum avtumabant. qum πείτῃ ibi, qomodo & in Homeri loco illo, unde istud avtores illi mutuati sunt, σχοινίον ἀγκυρεῶον, id est, *funis anchoralis* sit. qod & Pavlus Leopardus monuit *Emend. l.* 15. *c.* 19. malè enim Evstathius πεῖσαν ibi τὴν πειθώ interpretatur. melius Heracleonis *scholia*, qæ cùm sint hoc loco fœdissimè depravata, ità restavranda sunt. Ἐν πείτῃ, ἀντὶ τοῦ κατὰ χώραν. οὐκ ἔλι ἦν ἐν κινήσει, ἀλλ' ἐν δεσμοῖς ἔμενεν. Ἐν πείτῃ *pro qiescere, non amplius in motu erat, sed in vinculis manebat.* Altipulatur Hesychius, qui Poetæ verba adducens, Πείτῃ, inqit, πειθματικῇ χώρᾳ. Et mox: Πείσματα, σχοινία ἀπόγεια, πευμνήσια. Talem nempe vult animi statum, qalem describit apud Plutarchum *de virt. moral. pag.* 446. *B.* nescio qis verbis hisce; qæ etiam, qo emaculem, libentiùs lavdo;

—ἠΰτε (ῥηῖα vulgò.)
Ναῦς, ὅτις ἐκ μὲν γῆς * ἀνήρληται βρέχοις, [* αἰπὺ
Πνεῖ δ' ἄερος, ἡμῖν δ' ἐυκραὲς τὰ πείτματα.
Nam nostra navis à terra rudentibus
Suspensa perstat: spirat aura, sed tamen
Hæremus nostris firmiter retinaculis.

Verùm latiùs evagati sumus: ad Marcum revertamur. Apud Platonem à Socrate ubi omnino usurpetur vocabulum istud, nondum reperio. παθημάτων duntaxat αἰσθητῶν, qod ταῖς πείστεσιν αἰσθητικαῖς fortean æqipolleat, meminit Plato in *Timæo*. Itaqe verba illa, ὡς Σωκράτης ἔλεγεν, ad seqentia potiùs referenda existimo, designariqe locum illum Platonis ex *leg. l.* 1. *pag.* 782. *C.* (unde & *ad l.* 2. § 2. qædam suprà delibavimus) ubi is sub Hospitis Atheniensis persona; postqam τὰ πάθη, sive *affectus*, dixerat, *instar nervorum* vel *funiculorum* qotundam, *nos in diversas partes alternis distrahere, nunc ad virtutem*, qæ ex altera; *nunc ad vitium*, qod ex altera parte sit situm; subjungit, μιᾷ φησὶν ὁ λόγος δεῖν τῶν ἑλκτῶν ξυνεπόμενον ἀεὶ, καὶ μηδαμῇ ἀπολειπόμενον ἐκείνης, ἀνθέλκειν τοῖς ἄλλοις νεύροις ἕκαστον. *Ratio tractionem unam seqendam semper, neqe unqam relinqendam, sed hac cæteris omnibus obnitendum esse edicit.* ut sit ἀνθέλκειν hic nostro, qod ἀνθέλκειν ibi Platoni; qod & noster forsan scripserit. Illud tantùm inter Platonem Marcúmqe interesse potest; qòd ille *affectibus* nos virtutem versùs *attrahi*, & attrahentibus nos tradere totos voluerit; hic ab *affectibus* ipsis nos prorsus *abstractos* velit, qos vitiorum loco habebant Stoici, Peripatetici non item. Perpendat insuper & lector sagax, an non illa, ὡς ὁ Σωκράτης ἔλεγεν, loco sint mota, cùm prioribus illis, τὰς φαντασίας ἐξετάζοντος, proximè subjuncta essent.

Τοῖς θεοῖς ὑποτεταχότος ἑαυτόν] Vide Cleanthis votum, *ad* § 4. Et Marcum *suprà* § 5. Epictetus *l.* 4. *c.* 3. Ἐλεύθερος γάρ εἰμί, καὶ φίλ@ τῷ θεῷ, ἵν' ἑκὼν πείθωμαι αὐτῷ. τῶν δ' ἄλλων ἀδεὴς ἀντιποιῆσθαί με δεῖ, ὑσώματ@, ὑκτήσεως, ὐκ ἀρχῆς, ὐφήμης, ἁπλῶς ὑδενός. --ὑδὲν δύναμαι παρεθῆναι τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ. --τούτῳ τοῖς διατάγμασι ὑποτεταγμένον εἶναι δεῖ, ὑ τοῖς Μασσυρίοις καὶ Κατοίοις. *Liber enim sum & amicus Dei, ut ultro illi paream. Reliqa vero omnia negligenda mihi sunt, corpus, possessio, principatus, fama, deniqe omnia --nullum ejus mandatum negligere possum, --hujus parere decet, non Masurii & Cassii præceptis.* ecqid pium magis?

Τῶν ἀνθρώπων προηγουμένων] hoc enim exigit à nobis humana natura, sive humanitas ipsa. Vide *suprà* § 4.

Τἆλλα πάντα τὰ ἄλλα μικρότερα καὶ εὐτελέστερα.] Vide *l.* 7. § 72. Joannes Chrysostomus in *Matth. orat.* 49. alludens ad Christi illud *ibid. c.* 6. *v.* 33. καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. *Et ista omnia adjicientur vobis.* Καὶ γὰρ προσέθηκε ταῦτα ἐκείνων. ὥστε ἐυελπὶ καὶ ταῦτα καὶ μικρὰ, πρὸς ἐκείνα ἐξεταζόμενα, κἂν μεγάλα ᾖ. *Nam & hæc illis adjicict. Etiamsi hæc magna in se videantur, tamen illis collata, parva & vilia comperiuntur.*

Ex Platone Plutarchus *de util. ex inimic. pag.* 92. *D.* & *adv. Colot.* Ἅπας γὰρ ὁ ὑπὲρ γῆς καὶ ὑπὸ γῆν χρυσὸς, ὐκ ἀντάξι@ ἀρετῆς. *Quidqid enim suprà & infrà terram est auri, comparari cum virtute non meretur.* Itaqe Solonis illud semper ad manum, imò in mente habendum monet, cujus etiam in *lib. de profect. indic.* & *de tranqill.* meminit; & Stobæus integrum *tom.* 2. *tit.* 1. exhibuit; qo modo & in Theognidis monitis reperitur, *v.* 313.

Πολλοὶ μὲν πλουτοῦσι κακοὶ, ἀγαθοὶ δὲ πένονται·
Ἀλλ' ἡμεῖς αὐτοῖς οὐ διαμειψόμεθα
Τῆς ἀρετῆς τὸν πλοῦτον. ἐπεὶ τὸ μὲν ἔμπεδόν ἐστι,
Χρήματα δ' ἀνθρώπων ἄλλοτε ἄλλ@ ἔχει.
Dites sæpe mali qe, bonósqe adsligit egestas:
At mihi virtutis munera divitiis
Permutare nefas. manet usqe immobilis illa:
At fluxas nunc hic, nunc habet alter opes.

qod Marcus etiam verbis mox seqentibus adfirmat. Basilius item Cæsar *orat.* 24. *pag.* 575. *A.* & ex eodem Simeon Magister *orat.* 1. *pag.* 4. *D.* Τὰ μὲν ἄλλα τῶν κτημάτων, οὐ μᾶλλον τῶν ἐχόντων ἢ καὶ ὑτινοσοῦν τῶν ἐπιτυχόντων ἐστὶν, ὥσπερ ἐν παιδιᾷ κύβοι, τῇδε κἀκεῖσε μεταβαλλόμενα. μόνη δὲ κτημάτων ἡ ἀρετὴ ἀναφαίρετον, καὶ ζῶντι καὶ τελευτήσαντι παραμένουσα. Ὅθεν δὲ καὶ Σόλων μοι δοκεῖ πρὸς τὰς ἐυπόρους εἰπεῖν, τὸ,

Ἀλλ' ἡμεῖς αὐτοῖς οὐ διαμειψόμεθα,
Τῆς ἀρετῆς τὸν πλοῦτον.

Cætera enim qæ ab hominibus possidentur, non magis possessorum sunt, qàm qorumlibet, ut qa non secus atqe in talorum ludo huc atqe illuc transferantur. Sola vero in rebus omnibus virtus firma stabilisqe possessio est, tum viventi, tum etiam, mortuo non defutura. Unde opinor Solonem, impulsum esse divitibus ut hoc diceret. Nos pro illorum opibus virtutem tradere non fas.

Rectè omnino. Siqidem; ut Plato *Phædone pag.* 52. *D.* Νομίσματα μὲν μείζω πρὸς ἐλάττω καταλλάττεται. ἐκεῖνο δὲ μόνον τὸ νόμισμα ὀρθὸν, ἀντὶ ὃ δεῖ πάντα ταῦτα αὐξάνεσθαί τε καὶ πιπρασκόμενα καταλλάττεσθαι, φρόνησις. *Nummum majorem minori commutare. ille verò duntaxat nummus est rectus, qo hæc omnia empta & vendita oporteat commutari, scilicet prudentia.*

Μηδενὶ χώραν δίδου ἑτέρῳ] χώραν διδόναι, ἐγχωρεῖν, παραχωρεῖν, cedere, concedere, admittere, inqe semet ipso locum præbere. Ità usurpat apud Athenæum *dipnosoph. l.* 8. Posidippus in *Saltatricib.*

—τῷ κίνῳ χώραν δίδου. *Vanitati da locum.* id est, vanus esto & pomparicus. Casavbonus *ibidem c.* 5. Aristides *ad Rhod. de concord.* ὃ δώσει χώραν τοῖς παροξυσμοῖς. *non dabit locum exacerbationibus*; hoc est, non admittit in se, eisqe superatum & abreptum sese dabit. Libanius orat. 19. *pro saltatoribus adv. Aristidem*: καὶ μηδαμοῦ δῦναι χώραν αἰτίᾳ. *Et locum criminationi nevtiqam dedisse.* Gregorius Nazianzenus *orat.* Οὐ χώραν δίδως ὀδυρμοῖς. *non das locum luctibus.* non luctui & lamentationi dedis te. Non absimilis phrasis, sed sensu pavlo diverso Pavlus, *Epist. ad Ephes. c.* 4. *v.* 27. μηδὲ δίδοτε τόπον τῷ διαβόλῳ. *nec locum dederitis*, id est, ansam occasionémqe præbueritis, vel *diabolo*, id est, *Satanæ*, ut Chrysostomus & plerique interpretes, vel etiam *calumniatori*, ut Erasmus. Et *ad Roman. c.* 12. *v.* 19. Δότε τόπον τῇ ὀργῇ. *locum date*, id est, permittite, *iræ*, hoc est, vindictæ divinæ. Ità Chrysostomus & ex eodem Theophylactus & Oecumenius συγχώρησον τῷ Θεῷ ἐπεξελθεῖν. τοῦτο γάρ τὸ, δότε τόπον τῇ ὀργῇ. aliter itaqe illic multò, qàm in Posidippi verbis, sumitur; qod vir doctissimus neutiqam advertisse videtur.

Οὐκ ἔτι ἀπερισπάστως] Ità Apostolus *ad Corinth. Ep. 1. c.* 7. *v.* 35. πρὸς εὐπάρεδρον τῷ Κυρίῳ ἀπερισπάστως. *Ut decenter & aptè adhærescatis Domino absqe ulla distractione.* De Cynico item Epictetus *lib.* 3. *c.* 22. Ἀπερίσπαστον εἶναι δεῖ ἄλλοι πρὸς τῇ διακονίᾳ τοῦ Θεοῦ. *Cynicum nullâ prorsus re à Dei ministerio decet avocari.* qo etiam loco forsan ἀπερισπάστως scriptum fuerit. Qod avtem hic ἀπερισπάστως, idem *l.* 4. § 26. ἀπριξ dixit. Sed & Athenagoras *de resurr. mort. pag.* 68. Τέλος δὲ ζωῆς ἔμφρονος καὶ λογικῆς κρίσεως ὐκ ἂν ἁμάρτοι τις εἰπὼν, τὸ τέλοις ἀπερισπάστως συνδιατείνειν, οἷς μάλιστα καὶ πρώτως ὁ φυσικὸς συνῆρμοσαι, τῇ τε θεωρίᾳ τοῦ ὄντος, καὶ τῶν ἐκείνῳ δεδογμένων ἀπαύστως ἐπαγάλλεσθαι. *Finem verò vitæ prudentis & rationalis judicii, non errarit, si qis dicat id esse, ut perpetuò iis inhæreamus & perennemus, cum qibus maximè & principaliter naturalis ratio congruit & consentit: idqe respectu & contemplatione ejus qi est, eorúmqe gratia qæ illis placuit in perpetuum promittere.* Hæc de usu vocabuli sensum qod attinet. Optimè Epictetus *l.* 4. *c.* 2. Εἰ τοῦτο κρεῖττον, ἀπόνευσον αὐτόθεν ἐπὶ τοῦτο, μηδὲ σὺ περισπάτωσαν οἱ ἄλλοι διαλογισμοί. οὐδεὶς γὰρ ἐκμα-

ὀλιγῶν ἐτερογενὲς, οἷον τῆς παρὰ πολλῶν ἔπαινον, ἢ ἀρχὰς, ἢ τιμὴν, ἢ ἀπολαύσεις ἡδονῶν, πάντα ταῦτα, κἂν πρὸς ὀλίγον ἐναρμόζειν δόξῃ, κατεκράτησεν

vulgi, puta, exiſtimationem, principatus, divitias, avt vitam voluptuariam. horum enim qiſqam ſi vel minimum adjungere viſum fuerit, prævalebit con-

ANNOTATIONES.

φοτερίζων δύναται προκόψαι. *Si hoc melius eſt, ſtatim ad hoc inclina, neqe te aliæ cogitationes diſtrahant. Nemo enim huc atqe illuc inclinans proficere poteſt.* hoc eſt, qod Jacobus *Epiſt. c.* 1. *v.* 8. Ἀνὴρ δίψυχος, ἀκατάστατος ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ. *Vir animo duplici, inqietus in omnibus viis ſuis.* Vehementiùs idem *ibid. c.* 4. Ἁπλῶς ἂν ἐκείνῳ μέμνησο, ὅτι πᾶν ὃ ἔξω τῆς προαιρέσεως τῆς σαυτοῦ τιμήσεις, ἀπώλεσας τὴν προαίρεσιν. *Ut pavcis abſolvam, illud memento; ſi qid extra liberam voluntatem tuam magni feceris, liberam voluntatem amiſeris.* forſan, ὅτι εἰ πᾶν ὀλιγον, &c.

Ἀντικαθῆσθαι γὰρ τῷ λογικῷ καὶ πολιτικῷ ἀγαθῷ, οὐθὲν μᾶλλον ὅτιοῦν ἑτερογενές] ità lego; cùm codices excuſi pro πολιτικῷ perperam ποιητικῷ habeant. Sic enim *l.* 7. § 72. ἡ λογικὴ καὶ πολιτικὴ δύναμις. *Intellectualis & ſocialis facultas.* & *l.* 10. § 2. ἔστι δὲ τὸ λογικὸν εὐθὺς καὶ πολιτικόν. *Qod autem rationale eſt, protinus eſt civile.* Vide & *infrà* § 8. & *l.* 11. § 21. Eſt avtem τὸ ἀντικαθῆσθαι vocabulum iſtic ἐμφατικώτατον. hoc enim inſinuat, nihil qicqam omninò dignum eſſe, qod, *ex-adverſum* virtuti etiam *conſideat*, id eſt, qoqam modo cum ea in comparationem veniat, vel in collatione compareat. Libanius *orat.* 28. Τὸ μὴ εἶναί μοι τὸν ἀντικαθήμενον. *Cùm nemo eſſet qi ex-adverſum mihi conſideret.* qo vocabulo & in vita ſua non ſemel eſt uſus, pro eo qod Apoſtolus τὸν ἀντικείμενον dixit, *ad Theſſ. Ep.* 2. *c.* 2. *v.* 4. tralatum à re bellica, copiisqe militaribus in conſpectu hoſtium conſidentibus; utì ex Xenophonte Budæus docet, cui adjici poteſt ex Zoſimi *lib.* 2. *cap.* 22. illud, συχνὰς μὲν ἡμέρας ἀντικαθίζετο τοῖς τρωθεῖσι. *Compluribus diebus adverſis utrinqe caſtris ſubſtiterunt.* qanqam Libanius εἰς τὰς καθέδρας, ἤγουν θρόνους, τῶν ἐν τοῖς λόγοις διατριβόντων καὶ ἐπιδεικνυμένων, *ad cathedras ſive thronos rationes conficientium & ſpecimen facultatis ſuæ exhibentium* reſpexiſſe videatur. Optimè Epictetus *l* 1. *c.* 2. Ὁ γὰρ ἅπαξ εἰς τὴν περὶ τῶν τοιούτων σκέψιν καὶ τὰς τῶν ἐκτὸς ἀξίας συγκαθεὶς καὶ ψηφίζων, ἐγγὺς ἐστὶ τῶν ἐπιλελησμένων τὸ ἴδιον πρόσωπον. *Qi enim ſemel ad tales deliberationes, & externarum rerum pretia ſe demiſit, & calculos ſubducit, is parum abeſt à perſona ſua oblivione.*

Πᾶντα ταῦτα] *hac omnia* Xylander. *horum qicqam* potiùs. ſuprà enim ὅλως ὅτι ἂν dixit. ità כל Hebræis. Ezec. *c.* 18. *v.* 11, 13. והוא את־כל־אלה לא עשה *Etiamſi omnia iſta non admiſerit; ſed in montibus comederit, vel uxorem proximi ſui polluerit,* &c. *non eſt victurus,* את־כל התועבות האלה עשה *qia ex abominandis iſtis ullum patraverit.* את־מאחד־מאלה id eſt, *unum qodpiam ex eis. v.* 10. ità ſolvitur τὸ ἐναλλοφανές. *Exod. cap.* 20. *v.* 10. in *lege Sabbataria* לא תעשה־כל מלאכה & Græcus, οὐ ποιήσεις ἐν αὐτῇ πᾶν ἔργον. *ne facito opus ullum,* ſive *operis qicqam, in ea. Exod. c.* 34. *v.* 10. בכל־הגוים ἐν παντὶ ἔθνει. Latinus, *nec in ullis gentibus.* ſive, *in ulla gente. Pſal.* 147. *v.* 20. *non ſic fecit* לכל־גוי Græcus, παντὶ ἔθνει. Latinus, *omni nationi.* id eſt, *ulli.* Demoſthenes *in Mid.* πάντα μᾶλλον ἢ ταῦτα λητέον. *qidvis potiùs qàm iſta dicendum.* Latinus interpres *Deut. c.* 5. *v.* 8. *Non facies tibi ſculptile, neqe ſimilitudinem omnium qæ in cœlo ſunt.* id eſt, *ullius,* ſive *cujusqam eorum qæ in cœlo ſunt.*

Κἂν πρὸς ὀλίγον] Inter cætera profectûs in virtutis ſtudio ſtadióqe indicia, ponit iſtud Plutarchus *de prof. virt. p.* 85. *D,* Τὸ μηδὲν ἔτι μικρὸν ἡγεῖσθαι τῶν ἁμαρτανομένων, ἀλλ' ἐξυλαβεῖσθαι καὶ προσέχειν ἅπασιν, ὥσπερ γὰρ, inqit; οἱ τὸ πλυτήριον ἀπεγνωκότες, ἐν ὕδατι τίθενται τὰ μικρὰ δαπανήματα, μηδὲν οἰόμενοι ποιεῖν μέγα τὸ μικρῷ τινι προσιθέμενον, ἡ δ' ἐλπὶς ἐγγυτέρω τοῦ τέλους βαδίζουσα τῷ πλούτῳ συναύξει τὴν φιλοπλουτίαν. ὕτως ἐν τοῖς πρὸς ἀρετὴν πράγμασιν, ὁ μὴ πολλὰ συγχωρῶν τῷ, τί γὰρ τὸ παρὰ τοῦτο; καὶ νῦν μὲν ὕτως, αὖθις δὲ βέλτιον, ἀλλὰ προσέχων ἑκάστῳ, κἂν εἰς τὸ μικρότατον ἡ καιρία ποτὶ τῶν ἁμαρτημάτων ἐνδῦσα συγγνώμην πορίζηται, δυσωπησελῶν καὶ δυσκολαίνων, δῆλός ἐστιν ἤδη τὸ καθαρὸν κτώμενος ἑαυτῷ, καὶ οὐδ' ὁπωσοῦν ἀξιῶν ῥυπαίνεσθαι. τὸ δὲ μηθὲν ὄτεσθαι, κατ' Αἰσχυλον, μέγα, μηδ' ἔχειν, εὐχερεῖς πρὸς τὰ μικρὰ ποιεῖ καὶ ὀλιγώρους. *Qod rectè proficiens nullum jam peccatum exiguum putat, ſed omnia ſtudioſè vitat atqe obſervat. Sicut enim qi divites ſe fore deſperant, parvos ſumptus facere pro nihilo habent, qod nihil magni futurum putant, ſi parvum parvo adjiciatur: ſpes autem ad finem propius accedens ſimul cum divitiis auget divitiarum amorem: ita & in rebus ad virtutem pertinentibus, qi non multa commodè atqe dicit. Qid tum poſtea, modò ſic, alias melius: ſed ſingulis intentus, ubi vel minimo peccato vitium ſeſe inſinuans veniæ locum dare videtur, agrè fert & indignatur: manifeſtum facit ſe purum aliqid ſibi jam comparaſſe, qod inqinari nullo modo velit. Faciles enim & negligentes facit, ut Æſchylus ait, opinio concepta nihil eorum, qæ habemus magnum eſſe,* Vide *ſuprà ad l.* 2. § 16. ſed & *l.* 1. § 8.

Κατεκράτησεν ἄφνω] Tatianus Aſſyrius *adv. Græc. pag.* 165. Τὴν γὰρ τῆς πονηρίας σύστασιν ἑοικέναι τῇ τῶν βραχυτάτων σπερμάτων ἴσμεν. ἃ τε διὰ μικρᾶς ἀφορμῆς τὸ πονηρὸν κραταιοῦντος. *Naturam enim improbitatis minimorum ſeminum naturæ ſimilem eſſe ſcimus, utpote parvâ occaſione corroborato peccato.* Epictetus *Diſſ. l.* 4. *c.* 3. Ὀλίγον γὰρ χρεία ἐστὶ πρὸς τὴν ἀπώλειαν, τὴν πάντων διατροπὴν, μικρᾶς ἀποσροφῆς τοῦ λόγου. ἵν' ὁ κυβερνήτης ἀνατρέψῃ τὸ πλοῖον, οὐ χρείαν ἔχει τῆς αὐτῆς παρασκευῆς, ὅσης εἰς τὸ σῶσαι. ἀλλὰ μικρὸν πρὸς τὸν ἄνεμον ἂν ἐπιστρέψῃ. [ἐπιστρέψῃ. f. permiſerit, non obverterit, ut Volphius] κἂν μὴ αὐτὸς ἐκὼν, ὑποκαταθυμηθῇ δ', ἀπώλεσε. τοιοῦτόν ἐστί τι καὶ ἐνθάδε. μικρὸν ἂν ἀπουσάζῃς, ἀπῆλθε πάντα. *Paucis verò opus eſt adjecturam & everſionem omnium, exiguâ rationis averſione. Ut gubernator navigium evertat, non eſt opus apparatu ad illud conſervandum; ſed ſi id paullisper vento obverterit, periit, tametſi ipſe non ultro, ſed aliis cogitationibus, id fecerit. Eodem hic qoqe modò ſe res habet: ſi paululum dormitaris, abibunt omnia.* Idemqe *Enchir. c.* 50. Ὅτι παρὰ μίαν ἧτταν καὶ ὕστασιν, ἢ μᾶ, ἢ ἀπόλλυται προκοπὴ, ἢ σώζεται. *Profectum una clade ac remiſſione vel perire, vel retineri.* ità reſtituit Iſaacus Caſavbonus; qem non avdio tamen vertentem, *ſemel victum eſſe & ceſſiſſe,* avt non, deſtruit qod perfectum eſt, vel ſervat. προκοπὴν ſiqidem *profectum,* non *perfectum* ſonat. at qod perfectum eſt non proficit. Sed eâ forſan mente Laërtius *l.* 7. § 129. *Zenon.* Δοκεῖ δὲ αὐτοῖς μήτε τὴν διαφωνίαν ἀφίσασθαι φιλοσοφίας. ἐπεὶ τῷ λόγῳ τἀληθὲς προλείψειν ὅλον τὸν βίον, ὡς καὶ Ποσειδώνιος ἐν τοῖς προτρεπτικοῖς. *Videtur autem eis, nec Philoſophorum diſcrepantia dogmata à philoſophia qvendam abſtrahere debere: qandoqidem hac ratione jam ante omnem vitam deſerturus ſit, ut Poſidonius in exhortationibus ait.* qem locum tamen minùs ſincerum exiſtimo. Non diſſimile his qod de pictura Ariſtides πρὸς τὰς ἐξοχρωμένας. ἡ γραμμὴ σωθεῖσα τὸ πᾶν ἔσωσε. *linea una ſervata totum ſervat.* minùs clarè Canterus *linea obſervata totum abſolvit opus.* Seneca *Epiſt.* 85. *Si in noſtra poteſtate non eſt, an ſint affectus; nè illud qidem eſt, qanti ſint. ſi ipſis permiſiſti incipere, cum cavſſis ſuis creſcent, tantiqe erunt, qanti fient. Adjice nunc, qòd iſta, qantumvis exigua ſint, in majus excedunt. nunqam perniciosa ſervant modum. qamvis levia initia morborum ſerpunt; & agra corpora minima interdum mergit acceſſio. Illud verò cujus dementia eſt credere, qarum rerum extra noſtrum arbitrium poſita principia ſunt, earum noſtri eſſe arbitrii terminos? qomodo ad id finiendum ſatis valeo, ad qod prohibendum parùm valui? cùm facilius ſit excludere, qàm admiſſa comprimere.* Et *Epiſt.* 116. *Nullum vitium eſt ſine patrocinio; nulli non initium eſt verecundum & exorabile: ſed ab hoc latius ſunditur. non obtinebis ut deſinat, ſi incipere permiſeris. imbecillis eſt primò omnis affectus: deinde ipſe ſe concitat, & vires, dum procedit, parat: excluditur faciliùs qàm expellitur.* Ariſtoteles *politic. l.* 6. *c.* 4. Ὀλίγον μὲν πονηρὸν παρορᾶσαι. πολὺ δὲ γιγνόμενον ἐν ὀφθαλμοῖς μᾶλλόν ἐστι. *Parvum enim inconveniens connivendo tranſigitur: magnum verò in oculis hæret.* Marcus Eremita *de leg. ſpirit.* § 91. Τὰ μικρὰ ἁμαρτήματα ἐξευτελίζει ὁ διάβολος. ἄλλως γὰρ ἐπὶ μεῖζον κακὸν ἀγαγεῖν οὐ δύναται. *Parva peccata flocci facit diabolus. temerè enim in magnum malum ducere non poteſt.* Et § 128. Μὴ ἀφῇς ἀνεξάλειπτον ἁμαρτίαν, κἂν βραχυτάτη τυγχάνῃ, ἵνα μὴ ὕστερον ἐπὶ μεῖζον κακὸν καταστρέψῃ σε. *Ne permittas peccatum indelebile, licet parvum ſit, ne te poſtea in majus malum pertrahat.* Gregorius Nazianzenus *orat.* 31. Τὸ κατὰ μέρος ὑφελκόμενον, ἀνεπαίσθητον μὲν τὴν πρὸς τὸ παρὸν ἔχει βλάβην, εἰς τὸ κεφάλαιον δὲ τῆς κακίας ἀπαντᾷ. *Qod pavlatim attrahitur, tametſi eam rationem habeat, ut damnum in præſenti minimè ſentiatur, tamen in vitii ſummam occurrit.* Qi & in *monitis* ergò *ad Virgines, carm.* 3. 273.

Μὴ μικρὸν ἐν καιρῇ θείης ποτέ. μηδὲ τὸ μικρὸν
Τολθοῖς ἀντιοῶσα, χερείονι ὄπποτε κύρσοις.
Nec verò in vitiis qicqam parviqe leviſqe
Ponderis eſſe putes. Qi parvis obvius ibit,
Is nunqam præceps ſcelera in graviora feretur.

Joannes ὁ χρυσορρήμων *in Epiſt. ad Rom. orat.* 12. *Edit. Pariſ. pag.* 162. *D.* Τὴν ἀρχὴν φυλαττώμεθα, καὶ τὰ μικρὰ φεύγωμεν κακά. τὰ γὰρ μεγάλα ἀπὸ τούτων τίκτεται. ὁ γὰρ καθ' ἕκαστον ἁμάρτημα μαθὼν λίγειν, οὐδὲν παρὰ τοῦτο, κατὰ μικρὸν πάντα ἀπολεῖ. τοῦτο γὰν τὴν καιρίαν εἰσήγαγε. τοῦτο τὰς θύρας ἀνέῳγε τῷ λῃστῇ. τοῦτο τῆς πόλεως τὰ τείχη κατέβαλε, τὸ καθ' ἕκαστον λίγειν, οὐδὲν παρὰ τοῦτο. ὕτω καὶ ἀπὸ τῶν σωμάτων τὰ μίγιστα νοσήματα, ὅταν τὰ μικρὰ καταφρονῆται. *Initio ut caveamus, vel puſilla fugientes mala, nam magna ab his naſcuntur. Etenim qi in unoqoqe peccato dicere edoctus eſt, non in hoc poſitum eſt ſalutis momentum, is pedetentim omnia peſſumdabit. Hoc igitur vitioſitatem ipſam attraxit, hoc januas reſeravit prædoni, hoc urbis mœnia dejecit, nimirum qoties ad unumqodqe peccatum dicis, non hoc ad rem mognopere pertinet: ſic & in ipſis corporibus uſu venire videmus, ut magna agritudines augeantur, qoties parvas negligimus.* Idem *in Matth. orat.* 49. *Edit. Pariſ. pag.* 548. *E.* Μὴ τοίνυν λίγε, οὐδὲν παρὰ τοῦτο, οὐδὲν παρ' ἐκεῖνο. τοῦτο γὰρ τοῦτο πάντα ἀπώλεσεν. *Nemo ergò mihi dicat, nihil eſſe hoc aut illud minimum, etenim id ipſum jam pridem cuncta dejecit.* Et rurſus *pag.* 546. *A.* Τὸ πάντων αἴτιον τῶν κακῶν τοῦτο, τὸ καὶ μικρὰ ταῦτα δοκεῖν εἶναι τὰ ἁμαρτήματα, καὶ διὰ τοῦτο ἀμελεῖσθαι. *Nam etſi parva hæc peccata videantur, ac ideo negligantur, majorum tamen delictorum cauſſas nobis præbent.* Idem *ibid.*

confestim, & abripiet te. at tu simpliciter liberéque id qod præstantius est eligito, eique strenuè adhæresćito. præstat avtem id qod conducit. itaque

ἄφνω, καὶ παρήνεγκεν. σὺ δέ, φημι, ἁπλῶς καὶ ἐλευθερίως ἑλοῦ τὸ κρεῖττον, καὶ [a] τούτου ἀντίχου. κρεῖττον δὲ τὸ συμφέρον, [b] εἰ μὴ τὸ

a L.4.§.32.
b L.10.§.2. l.12.§.31.

ANNOTATIONES.

ibidem orat. 86. *pag.* 900. *A. B. C. E.* Διὸ χρὴ πάντα ποιεῖν, ὅστε τὰς ἀρχὰς τῶν ἁμαρτημάτων αἱρεῖν. μὴ γὰρ δὴ πρὸς τὴν φύσιν ἴδῃς τῦ ἁμαρτήματος, ὅτι μικρὰ, ἀλλ' ὅτι μεγάλα γίνεται ῥίζα ἀμελήματα. εἰ γὰρ χρή τι καὶ θαυμαστὸν εἰπεῖν, ὁ τοσαύτης δεῖ σπουδῆς τὰ μεγάλα πλημμελήματα, ὡς τὰ μικρὰ καὶ ὑπολαβεῖν. ἐκεῖνα μὲν γὰρ αὐτὴ ἡ φύσις τῆς ἁμαρτίας ἀποτρέπεσθαι παρασκευάζει. τὰ δὲ μικρὰ αὐτῷ τούτῳ εἰς ῥᾳθυμίαν ἐμβάλλει, καὶ ὑπ' αὐτῆς γινομένης διανοῆναι πρὸς τὴν αὐτῶν ἀναίρεσιν. διὸ καὶ ταχέως γίνεται μεγάλα καθευδόντων ἡμῶν. τοῦτο καὶ ἐν τοῖς σώμασι συμβαῖνον ἴδοι τις ἄν. — καὶ πάντα δὲ τὰ κακὰ ἐκ τούτου ἴδοι τις ἂν γινόμενα. ὁᾳδίως γὰρ ταχέως αὐξόμενα ἐπὶ τὴν κακίαν ἐκπηδᾷ. ἔχει γάρ, ἔχει τινα αἰσχύνην ἐγκειμένην ἡμῖν ἡ ψυχὴ, καὶ πρὸς τὰ κακὰ αἰδῶ, καὶ αὐξόμενα οὐκ ἂν τοσοῦτον ἀναισχυντήσειεν, ὡς ὑφ' ἓν ἅπαντα ῥίψαι, ἀλλ' ἠρέμα καὶ κατὰ μικρὸν ἀπόλυται, ὅταν ἀμελῇ — ἀπὸ μὲν οὖν τῶν μικρῶν οὕτω τὰ μεγάλα εἰσάγει ὁ πονηρὸς δαίμων ἐκεῖνος. ἀπὸ δὲ τῶν μεγάλων τὸ ἀπογινώσκειν, ἄλλην ταύτην μέθοδον οὐκ ἐλάττονα τῆς προτέρας εὑράν. *Quapropter omni studio atque operâ funditus principia peccatorum sunt evertenda. Non enim vim delicti solam consideres, nec qia parvum sit cogites: sed illud precipuè bene, qia si radicem non evulseris, magnum inde peccatum succrescet. Mirabile qiddam atqe inavditum dicere avdeo. Solet mihi nonnunqam, non tanto studio magna videri peccata esse vitanda, qanto parva & vilia: illa enim ut aversemur, ipsa peccati natura efficit: hac autem hac ipsa re, qia parva sunt, desides reddunt: & dum contemnuntur, non potest ad expulsionem eorum animus generosè insurgere. Unde citò ex parvis maxima fiunt negligentiâ nostrâ: hoc ipsum corporibus qoqe accidere videbis. — Hac viâ omnia scelera fieri videbis. Nemo enim repente ad extremam improbitatem insilsit. Habet qippe institum qendam animo pudorem atqe innatum, qem subitò calcare atqe projicere non potest: sed sensim atqe pavlatim ex negligentia perit — Sic à minimis ad maxima gradatim diabolus ducit, & inde ad desperationem detrudit, & hanc viam priore non minorem adinvenit.* Idem in *orat. de statuis* 19. Τὸ ὀλίγον τοῦτο ἀμεληθὲν καὶ τὸ λοιπὸν ἅπαν καθαιρεῖ. πολλάκις γὰν οἰκίας οἰκοδομήσαντες ἄνθρωποι, καὶ τὸν ὄροφον ἐπιθέντες, μιᾶς κεραμίδος ἀποτιναχθείσης μὴ ποιησάμενοι σπουδὴν, ὁλόκληρον τὸν οἶκον ἀπώλεσαν. καὶ ἐπὶ ἱματίων δὲ τὸ αὐτὸ τοῦτο συμβαῖνον ἴδοι τις ἄν. καὶ γὰρ ἐκεῖ μικρὸν ῥῆγμα γινόμενον, καὶ μὴ ῥαφὲν, πολὺ τὸ σχίσμα ἐποίησε. τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν χειμάρρων συμβαίνει πολλάκις. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι μικρᾶς ἂν ἐπιλαβόντας μόνον εἰσόδου, ὁλόκληρον τὸ ῥεῦμα εἰσάγουσιν. *Parvum hoc neglectum & reliqa omnia subvertit. Homines certè sape, cùm domum struxerunt, & tectum imposuerunt, ubi unius tegula excussa curam non habuerunt, totam domum perdiderunt. Et hoc ipsum vestibus accidere qispiam viderit. In illis enim parva ruptura facta, non consuta majorem facit rupturam. Hoc etiam torrentibus accidit. Nam & illi, parvam si solùm rimam invenerunt, totum fluentum intromittunt.* Et *in Ep.* 1. *ad Corinth. orat.* 8. *Edit. Commel. pag.* 397. Οὐδὲν μέσον κενὸν ἀφίησιν εἶναι, ἀ δὲ τὸ μικρόλαλον. ὁ γὰρ μικρὸν ἀποσὰς, καὶ πολὺ πρεῖον ἀποστήσεται. ᾗ γὰρ τὸ σῶμα, ἂν μικρὰν ἀπὸ ξίφους διάσασιν δέξηται, διαφθείρεται. ᾗ ἡ οἰκοδομὴ, κἂν μικρὸν διαχάνῃ, καταλύεται. καὶ τῆς ῥίζης τὸ πλῆμα, κἂν μικρὰν ἀποκοπῇ, γέγονεν ἄχρηστον. ὥστε τὸ μικρὸν τοῦτο οὐκ ἔστι μικρὸν, ἀλλὰ ᾗ σχεδὸν τὸ ὅλον ἐστίν. ὅταν οὖν μικρόν τι πλημμελήσωμεν, ἢ καὶ ῥαθυμήσωμεν, μὴ παρίδωμεν τὸ μικρόν. ἐπεὶ ταχέως παροφθὲν τοῦτο μέγα γίνεται. ὅλως καὶ ἱμάτιον ἀρχὴν λαβὸν ῥήγνυσθαι καὶ ἀμεληθὲν, δι' ὅλου τὸ σχίσμα προσήγαγε. καὶ ὄροφος ὀλίγων κεράμων κατακεσόντων παροφθεὶς, ὁλόκληρον τὸν οἶκον κατήνεγκε. ταῦτ' οὖν ἡμεῖς λογιζόμενοι, μηδέποτε τῶν μικρῶν καταφρονῶμεν, ἵνα μὴ εἰς τὰ μεγάλα ἐμπέσωμεν. *Non sinunt vacuum aliqod esse intermedium, ne minimum qidem. Nam qi parum abscesserit, multum etiam procedens abscedet. Corpus enim si ab ense accepit disjunctionem, interibit: & ædificium si vel parum debiscat, dissolvetur: & palmes si ab radice parum fuerit abscissus, fit inutilis. Qamobrem hoc parum non est parum, imo verò est ferè totum. Qando ergò parum deliqerimus, aut etiam pigri ac socordes fuerimus, ne illud parum negligamus: citò enim neglectum fit magnum. Ita etiam vestimentum ab initio ruptum & neglectum per totum producit Scissuram: & tectum, si cum pavca tegula deciderint, fuerit neglectum, totam domum dejicit. Nos ergo hac considerantes, parva nunqam despiciamus, ne in magna incidamus.* Jason Siracides *Sopb. c.* 19. *v.* 1. ὁ ἐξουθενῶν τὰ ὀλίγα, καταμικρὸν πεσεῖται. *Qi nibili facit res parvas, pavlatim ruet.* Qem locum lavdans Avgustinus *de Trinit. l.* 12. *c.* 11. *Non ad turpissima simul & semel prosilitur.* (qod Juvenalis *Sat.* 2. *v.* 83.

Nemo repentè fuit turpissimus.)

Sed qomodo caluber non apertis passibus, sed sqamarum minutissimis nisibus repit: sic lubricus deficiendi motus negligentes minutatim occupat, & qi spernit modica, pavlatim decidet. Idemqe *homil.* 42. *Vei levia, vel minuta nè contemnantur. de minutis guttis flumina implentur, per angustas rimulas insudat aqa, navis impletur; & si negligatur sentina, mergitur navis. Qid avtem interest ad naufragium, utrùm ano grandi fluctu navis operiatur, an pavlatim subrepens aqa in sentinam, & per negligentiam derelicta atqe contempta impleat navem atqe submergat?* Idem *Epist.* 108. Et *in Joan tract.* 12. *Etiam minuta si negligantur, occidunt. minuta sunt gutta, qa flumina implent. minuta sunt arena grana; multa tamen imposita premit & opprimit. hoc facit sentina neglecta, qod facit fluctus irruens. pavlatim aqa per sentinam intrat, sed diu instrando & non exhaviendo mergit navem.* Videri non indignus idem *in Orat. dominic.* & *in Psal.* 118. *conc.* 3. & *de diverf. serm.* 12. & 34. & *in Psal.* 39. & Ruffinus *ibidem.* Accedit qod *de peccatorum paritate* differunt Stoici. Cicero *Paradox.* 3. *Est peccare qasi transilire lineas. qod cùm feceris, culpa commissa est: qàm longè progrediare, cùm semel transieris, ad avgendam transeundi culpam nihil pertinet.* Nec abnuit Demosthenes *Philipp.* 3. Τὸ δὲ ἐνιστᾶς καὶ τὸ δίκαιον, ἂν τ' ἐπὶ μικροῖς τις, ἂν τ' ἐπὶ μείζοσι παραβαίνῃ, τὴν αὐτὴν ἔχει δύναμιν. *Sed jurisjurandi religio & justitia, sive in parvis, sive in magnis rebus violetur, eandem utrumqe vim habet.* Certè qod Joannes Chrysostomus *in Act. Orat.* 24. *pag.* 236. *C.* Ἐν λύρᾳ παναρμονίῳ καὶ ποικίλως ἐσκευασμένῃ, ἂν ἀμεληθῇ τὸ τυχὸν, τὸ πᾶν ἠμέληται καὶ διέφθαρται. *Sicut in lyra maximè consona, & vario modo facta, si qid fortè neglectum fuerit, totum neglectum erit ac corruptum.* Clavdantur ista moniţo illo Hippocratico, qod tam in re *Ethica* qàm in *Medica* est observatu dignissimum, Μηδὲν εἰκῇ, μηδὲν ὑπερορᾶν. *Nihil frustra esse putare, nihil contemnere. Epidem. l.* 6. *c.* 7. §. 17.

Ἕλοῦ τὸ κρεῖττον] Pythagoræ monitum; ἑλοῦ βίον ἄριστον, ἡδὺν δ' αὐτὸν ἡ συνήθεια ποιήσει. *Vitam delige optimam, dulcem eam consuetudo efficiet.* Plutarchus *de sanit.* & *de tranqill.* & *de Exil.* Galenus *de affect. dignosc.* & *cur. c.* 6. Stobæus *tom.* 2. *ttt.* 29. Qod Seneca *de vit. beat. c.* 8. *Præceperunt veteres, optimam seqi vitam, non jucundissimam: ut recta ac bona voluntatis, non dux, sed comes voluptas sit.* Basilius Cæsar *Orat.* 24. *pag.* 584. *C.* Μηδὲ ὀλιγοπαθοῦμεν ταῦτα καὶ πόνῳ δόμενα, διὰ τοῦτ' ἀποκνήσωμεν. ἀλλ' ἀναμνησθέντες τῦ παραινέσαντος, ὅτι δεῖ βίον μὲν ἄριστον ἕκαστον προαιρεῖσθαι, ἡδὺν δὲ προσδοκᾶν τῇ συνηθείᾳ γενήσεσθαι, ἐγχειρεῖν τοῖς βελτίοσις. *Nec ista ut ardua ac difficilia servatu detrectemus: sed memores cum simus ejus qi admonuit oportere qemqe optimam eligere vitam, & sperare consvetudine ipsam jucundam fore, optima nobis aggredienda sunt.* Allusit eodem Nicephorus Callistus *hist. Eccles. l.* 8. *c.* 40. de Antonio Eremita agens, Εἰδώς γε μὴν τὸν ἄριστον βίον τῇ συνηθείᾳ ἡδὺν ἐσόμενον, εἰ καὶ χαλεπός τις ἐν τοῖς πρώτοις. *Qod namqe faciet optimam qamqe vitam consvetudine dulcem gratámqe fieri, qamvis gravis primum sit & molesta.* Diogenes apud Laërtium *l.* 6. §. 71. Δίαν ἔν, ἀντὶ τῶν ἀχρήστων πόνων τὸν καλὰ φύσιν ἑλομένους, ζῆν εὐδαιμόνως, παρὰ τὴν ἄνοιαν κακοδαιμονῦσι. καὶ γὰρ αὐτῆς τῆς ἡδονῆς ἡ καταφρόνησις ἡδυλόγητον προμελετηθεῖσα. καὶ ὥσπερ οἱ συνεθισθέντες ἡδέως ζῆν, ἀηδῶς ἐπὶ τοὐναντίον μεθίστανται. οὕτως οἱ τοὐναντίον ἀσκηθέντες, ἡδέως αὐτῶν τῶν ἡδονῶν καταφρονοῦσιν. *Cum igitur repudiatis inutilibus laboribus naturales inseqi, ac vivere beatè debeamus, per summam dementiam infelices sumus. Namqe ipsius qoqe contemptus voluptatis, si nos assvefecerimus, jucundissimus fit. Et sicut hi qi consveverunt voluptuosè vivere, molestè inde se avelli patiuntur; ita qi aliter exercitati sunt, facillimè ipsas contemnunt voluptates.* vide *l.* 12. §. 6.

Καὶ τούτου ἀντίχου] Ità *l.* 4. §. 32. ἀπρὶξ ἔχου. Qod Pavlus *ad Thess. Epist.* 1. *c.* 5. *v.* 21. Πάντα δοκιμάζοντες, τὸ καλὸν κατέχετε. *Omnia explorate: qod bonum fuerit, retinete.* Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 354. *D.* ex nescio qo scripto. Γίνεσθε δὲ δόκιμοι τραπεζῖται. τὰ μὲν ἀποδοκιμάζοντες, τὸ δὲ καλὸν κατέχοντες. *Efficiamini avtem boni trapezita, alia qidem reprobantes, qod avtem bonum est tenentes.* Epictetus *Enchir. c.* 50. Πᾶν τὸ βέλτιστον φαινόμενον ἔστω σοι νόμος ἀπαράβατος. *Qidqid tibi visum fuerit optimum, ea lex sit inviolabilis.* Vide Sect. proximam. Seneca *Epist.* 16. *Plus operis est in eo, ut proposita custodias, qàm ut honesta proponas. perseverandum est,* &c. vide *l.* 10. §. 8.

Κρεῖττον δὲ τὸ συμφέρον] Plato *polit. l.* 5. *pag.* 655. *B.* Κάλλιστα γὰρ δὴ τοῦτο καὶ λέγεται καὶ λελέξεται, ὅτι τὸ μὲν ὠφέλιμον καλόν. τὸ δὲ βλαβερὸν αἰσχρόν. *Scitè namqe istud & dicitur & dicetur: qod utile qidem honestum, noxium avtem turpe.* Idem in *Alcibiad. 1. pag.* 437. multis differit, τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ συμφέροντα εἶναι. *pulchra & bona utilia esse.* Cicero ex Posidonii sententia *offic. l.* 3. *Nunqam potest utilitas cum honestate pugnare.* Et mox: *Accepimus, Socratem solitum execrari eos, qi primùm hac naturâ coharentia, opinione distraxissent. cui qidem ità sunt Stoici assensi, ut qidqid honestum esset, id utile esse censerent; nec utile qidqam, qod non honestum.* vide *l.* 6. §. 43.

τὸ

τὸ ὡς λογικῷ, τοῦτο τήρει. εἰ δὲ μή, τὸ ὡς ζῴῳ, ἀπόδου· ἄτυφον f. φῆναι, καὶ * ἀτύφως φύλαττε τὴν κρίσιν μόνην, ὅπως ἀσφαλῶς τὴν ἐξέτασιν ποιήσῃ.

si conducere tibi videbitur, qatenus ratione præditus es, retineas; sin, qatenus animatus es tantùm, repudies; judiciúmqe, qò minùs externâ rerum facie speciéqe corrumpatur, integrum servare curæ sit, qò rerum examen exqisitiùs instituas.

a Sup. §. 6. §. 7. [a] Μὴ τιμήσῃς ποτὲ ὡς συμφέρον σεαυτῷ, ὃ ἀναγκάσει σέ ποτε τὴν πίστιν παραβῆναι, τὴν αἰδῶ ἐγκαταλιπεῖν, μισῆσαί τινα, ὑποπτεῦσαι, καταράσασθαι, ὑποκρίνασθαι, ἐπιθυμῆσαί τινος [b] τοίχων καὶ παραπετασμάτων δεομένης. ὁ

§.7. Nihil unqam in pretio pro utili habeas, qod eò te adigat, ut fidem fallas, modestiam deseras, oderis qenqam, suspectum habeas, execreris, simules, appetas qicqam, qod parietes circumjectos velamentáqe desideret. qi enim mentem geniúmqe

b Inf. §. 8. 16. l. 10. §. 9.

ANNOTATIONES.

Τὸ ὡς λογικῷ] Vide Marcum plenius de his sese explicantem *l.* 10. §. 2.

Ἀτύφως φύλαττε τὴν κρίσιν μόνην] *Judicium integrum retine* Xylander, qi & clavsulam seqentem vertere neglexit. Mericus Casavbonus *à conclusione ista species omnes externas & apparentias plavsibiles diligenter arceto.* Vúltqe respexisse Marcum ad *typhum*, qem δεινὸν παραλογισμὸν appellat *l.* 6. *c.* 12. Assentior. Veruntamen vertere malim, *judicium tantummodo à typho*, sive *pompâ externâ*, qâ fascinari solet & corrumpi, *immune servare curæ sit*, qo rerum istarum examen exqisitius instituas. addo etiam posse τύφῳ nomine τὴν ὄησιν, sive *opinationem vanam* intelligi: qo modo Monimum usurpâsse Sextus monuit ad *l.* 2. §. 15. exhibitus. Cæterùm utrovis sensu ceperis, videtur ἄτυφον potiùs qàm ἀλύφως legendum. Basilius Cæsar. *Orat.* 12. *pag.* 465. *C.* Ἐπειδή τι ἔχομεν παρ' ἑαυτοῖς κριτήριον φυσικὸν, δι' οὗ τὰ καλὰ τῶν πονηρῶν διακρίνομεν, ἀναγκαῖον ἡμῖν ἐν τῇ ἐκλογῇ τῶν πραγμάτων τὰς διακρίσεις, καὶ οἷόν τινα δικαστὴν, ἴσῃ καὶ δικαιοτάτῃ γνώμῃ τοῖς ἐναντίοις βραβεύοντα, πείθεσθαι μὲν τῇ ἀρετῇ, καταδικάζειν δὲ τὴν κακίαν. οἷον πορνεία καὶ σωφροσύνη παρά σοι κρίνεται. καὶ ὑψηλὸς προκαθέζεταί σε ὁ νῦς πιστευόμενος τὸ δικαστήριον. καὶ ἡ μὲν ἡδονὴ συνηγορεῖ τῇ πορνείᾳ. ὁ δὲ φόβος τῷ Θεῷ τῇ σωφροσύνῃ συνίσταται. ἐὰν μὲν οὖν καταδικάσῃς τὴν ἁμαρτίαν, δῶρα δὲ νικήσῃ τὴν σωφροσύνην, εὐθέως ἐποίησε τὴν κρίσιν τῷ πράγματι. ἐὰν δὲ τῇ ἡδονῇ δῷς τὴν ῥοπὴν, προλιμπάνει ἀποφήνας τὴν ἁμαρτίαν, σκολιὸν ἐποίησε τὸ κρίμα. *Quoniam apud nosmetipsos judicium qoddam naturale habemus, per qod ab iniqis bona facilè discernimus: necessarium nobis in agendorum optione recta facere rerum discrimina, & qasi judicem qemcunqe, qi justa sit alioqi mente, res cogniturus contrarias, favere virtuti oportebit, damnare autem vitium. Verbi gratia. Incestus & pudicitia apud te judicantur, & alta mens tua pro tribunali sedet. Ex una parte voluptas scortationi suffragatur, Dei timor pudicitiæ assistit. Si igitur peccatum condemnans virtutem superare volueris, rectum rei judicium constitues. Si verò ad voluptatem propensus, peccatum duxeris præferendum, obliquum, minimèqe rectum facies judicium.*

§. 7. Ὁ ἀναγκάσει σέ ποτε τὴν πίστιν παραβῆναι] Justinus *apolog.* 2. *pag.* 53. Ἐκ παιδὸς τρέπε, καὶ πρὸ τῆς ἑαυτῶ ψυχῆς, τὸν φιλαλήθη, καὶ φίλαλον ἀπειλῆσαι, τὰ δίκαια λέγειν τι καὶ πράττειν ἀιρεῖσθαι δεῖ. *Verùm etiam modis omnibus, pra sua qoqe ipsius anima, veri amatorem qemqe, vel, si mors intentetur, ut, qæ justa sunt, & dicat, & faciat, eligere oportet.* Polybius *l.* 4. *cap.* 30. Ἀλλά μοι δοκοῦσιν οἱ γνήσιοι τῶν ἀνδρῶν, καὶ κοινῇ καὶ καθ' ἰδίαν ἀδίκου τι περὶ πλείονος ἡδέως ποιεῖσθαι τῆς καθήκουσης. *Sed mihi videtur qi ingenio sunt liberali atqe ingenuo, neqe publicè, neqe privatim pluris qicqam facere honestate.* Cicero *Offic. l.* 1. *Nemo justus esse potest, qi mortem, qi dolorem, qi exilium, qi egestatem timet, aut qi ea qæ sunt contraria, æquitati anteponit.* Juvenalis *Sat.* 8. *v.* 80.

— ambigua si qando citabere testis
Incertaqe rei, Phalaris licèt imperet, ut sis
Falsus, & admoto dictet perjuria tavro,
Summum crede nefas animam præferre pudori,
Et propter vitam vivendi perdere cavssas.

Seneca *Epist.* 88. *Fides sanctissimum humani pectoris bonum est, nullâ necessitate ad fallendum cogitur, nullo corrumpitur præmio. Ure, inqit, cade, occide; non prodam: sed qò magis secreta qæret dolor, hoc illa altiùs condam.* Idémqe *Epist.* 76. *Vir bonus, qod honestè se facturum putaverit, faciet, etiamsi laboriosum erit; faciet, etiamsi periculosum erit. rursus qod turpe erit, non faciet, etiamsi pecuniam affert, etiamsi potentiam. ab honesto nullâ re deterrebitur; ad turpia nullâ spe invitabitur.* Huc animosa illa nescio cujus in Evripidis *Telepho* verba; qæ Stobæus *tom.* 2. *tit.* 13. exhibet.

Ἀγάμεμνον, ὦδ' εἰ πίλεκυν ἐν χειροῖν ἔχων,
Μέλλοι τις εἰ τραχηλον ἐμβαλεῖν ἐμὸν,
Στιγήσομαι, δικαιά γ' ἀνθεικεῖν ἔχων.
Non, si minante jam securigerâ manu
Cervix sub ictu staret, Agamemnon, mea,
Munitus aqo liberam vocem premam.

Grotius. Illa etiam mulieris, sed virilia prorsus, apud Tragicum incertum verba:

Ἃ δ' ἐκπυθέσθαι τῆς ἐμῆς χρῄζεις φρενὸς,
Οὐ᾽ν ἂν καλαίθων, εἴ τις κραιὸς ἐξ ἄκρου
Δεινὸς καθιεὶς πρίονας εἰς ἄκρας πόδας.
Πύθοις ἄν, ὦδ' εὐδισμὰ πολλὰ προσβάλοις.

Qa scisciteri de meo vis pectore,
Non si cremes me, aut dente si ferri aspero
Secès ad imòs vertice à summo pedes,
Non cuncta vincla si aggeras, intelliges.

Grotius. Refert Clemens *Strom. l.* 4. qo loco & qamplurima constantiæ in hoc genere suspiciendæ exempla congessit: è qibus complura & Tertullianus habet in *Epist. ad Martyr.* Vide & *ad l.* 6. §. 48.

Τοίχων καὶ παραπετασμάτων δεόμενον] Plutarchus *Sympos. l.* 7. *c.* 5. Οὐδεμία τῶν τοιούτων ἡδονῶν ἀπόκρυφός ἐστιν, οὐδὲ σκότους δεομένη, καὶ τῶν τοίχων περιθεόντων, ὡς αἱ γυναῖκες λέγουσιν. *Harum voluptatum nulla est occulta, neqe tenebris & parietum ambitu opus habent, ut mulieres loquuntur.* Vide qæ ex Seneca suprà adduximus *ad* §. 4. verba illa; Μόνα φασλάζεσθαι, περὶ ὧν οὔτις ἄφνω ἐπανέροιτο, τί τῶν διανοῇ; μεθ' παῤῥησίας παραχρῆμα ἂν ἀποκρίναιο, ὅτι τὸ, καὶ τό. Facit huc qod Dominus noster apud Joannem *c.* 3. *v.* 20. Πᾶς ὁ φαῦλα πράσσων μισεῖ τὸ φῶς. &c. *Qi malè agit qisqe, lucem odit.* Scilicet ut Seneca *Ep.* 122. *Gravis mala conscientia lux est.* Et Bernardus de *consideral. l.* 5. *Et turpium pœna Deus est. lux est enim. & qid tam invisum obscœnis flagitiosisqe mentibus?* Siqidem ut Apostolus *ad Ephes. c.* 5. *v.* 12. Τὰ κρυφῇ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν, αἰσχρόν ἐστι καὶ λέγειν. *Turpe est ac pudendum etiam profari illa, qa in occulto isti perpetrant.* Τὰ δὲ πάντα ἐλεγχόμενα ὑπὸ τοῦ φωτὸς φανεροῦται. πᾶν γὰρ τὸ φανερούμενον, φῶς ἐστι. *Omnia autem manifesta fiunt, cùm in lucem protracta ab eadem arguuntur. Etenim lux est, qa res omnes conspicuas facit.* ità siqidem malim locum illum interpretari, ut τὸ φανερούμενον significatum transeuntem habeat, & πᾶν eidem in regimine substituatur; qàm cum Syro & Latino veteri interprete, qos Zanchius & Beza sequntur, *Omne qod manifestatur*, sive *conspicuum facit, lumen est*; ut τῷ πᾶν adjectum sit τὸ φανερούμενον. vel etiam, qod omnium minimè probandum videtur, cum Græco Scholiaste, cui Piscator adhæret, *Qicqid manifestum*, sive *conspicuum fit, lux est.* ut τὸ φανερούμενον non emanantis, sed immanentis significationem obtineat. Verùm ista eruditioribus dijudicanda & censenda dimitto. Hinc verò τὰ τοῦ σκότους ἔργα, *tenebrarum opera*, peccata qælibet nuncupantur eidem Apostolo, *ad Rom. c.* 13. *v.* 12. & *ad Ephes. c.* 5. *v.* 11, 13. sed & τὰ νυκτὸς, *noctis, nocturna, ad Thessal. Ep.* 1. *c.* 5. *v.* 6, 7. improbósqe, Job *cap.* 24. *vers.* 13. – 17. ait *tenebras optare & avcupari, diem odisse, lucem matutinam pro umbra letali habere.* Itaqe ex illorum voto Horatius *lib.* 1. *Epist.* 16.

— pulcra Laverna,
Da mihi fallere, da justum. sanctúmqe videri,
Noctem peccatis, & fravdibus objice nubem.

Epictetus *l.* 3. *c.* 22. Οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι τοὺς τοίχους προβέβληνται, καὶ τὰς οἰκίας, καὶ τὸ σκότος, ὅταν τι τῶν τοιούτων ποιῶσι, καὶ τὰ κρύψαλα πολλὰ ἔχουσι. τὸν δὲ κυνικὸν δεῖ ἀντὶ πάντων τούτων τὸν αἰδῶ θέλειν ἀντὶ πάντων τούτων ἑαυτῷ. *Cæteris hominibus parietes, ædes & tenebras esse, si qid ejus generis agant, & multas celandi rationes habeant. Cynicus verò non debet velle suarum rerum qicqam occultare.* Sophocles *Electr.*

— πῶς τόδ', εἰ καλὸν,
Τὔργον σκότου δεῖ;
Siqidem est honestum opus hoc,
Qid est tenebris opus?

Qò & illud Martialis *l.* 11. *Epigr.* 2.

— regula morum,
Qicqid & in tenebris non sumus. —

Elegantissimè Tertullianus *apolog. cap.* 1. *Qod verò malum est, nè ipsi qidem, qos rapit, defendere pro bono audent. Omne malum aut timore, aut pudore natura profudit. Deniqe malefici gestiunt latere, devitant apparere; trepidant deprehensi, negant accusati; nè torti qidem facilè, aut semper, confitentur.* Qæ eadem ferè habet & *ad Nationes l.* 1. *c.* 1. Cæcilius apud Minutium. *Honesta semper publico gaudent, scelera secreta sunt.* Plutarchus deniqe apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 6. ex *libro adversus voluptatem*: Τί δ' εἰ πάντων ὁρώντων ἀκρατεύει, ἀλλὰ καὶ σαυτὸν αἰδούμενος φεύγεις, νυκτὶ καὶ σκότῳ τοῖς ἁμαρτήμασι πιστεύων τὴν ὕβριν; ὑδρὶς γὰρ τῶν καλῶν ἔργων σκότος προβάλλει, τὸ φῶς αὐτοῖς μαρτυρεῖν αἰσχυνόμενος. ἀλλὰ ὅλον ἅμα τὸν κόσμον ἥλιον γενέσθαι, πρὸς ἃ καλοροθεῖ, βούλει' ἂν. ἅπασα δὲ καλία ὀρᾶσθαι γυμνὴ φυλάττεται, σκίκην προβαλλομένη τὰ πάθη. *Cur non omnibus videntibus luxuriaris? imo tu teipsum etiam reveritus fugis, nocti solum & tenebris sine testibus contumeliam & libidinem committens. Nemo qippe honestis actionibus caliginem obtendit, lucem earum testem reformidans. Imo totum*

niúmqe eundem ſuum, & virtutis hujuſce ritus ſacros, cæteris omnibus antetulerit, is tragœdiam nullam excitat, non ingemiſcit, non ſolitudine, non freqentiâ opus habet: qod eſt maximum, victurus eſt, mortis nec appetens, nec metuens. qin nec tantillum intereſſe cenſebit, ſpatio tem-

γὰρ τὸν ἑαυτῦ [a] νῦν καὶ δαίμονα, καὶ τὸ * ὄργια τῆς τύτε ἀρετῆς παρελόμενος, [b] τραγῳδίαν ἢ ποιεῖ, ἢ συνάζει, [c] ὄκ ἐρημίας, ἢ πολυπληθείας * δέεται. τὸ μέγιστον, ζῆσαι, * μήτε διώκων, μήτε φεύγων [d] πότερον ἢ ἐπὶ πλέον ἀφέσημα χρόνε

a Sup. §. 3. 5.
* ἱερ για Lug. ἴερ για Annot.
b L. 5. §. 28. l. 9. §. 29.
c Sup. §. 4. 5. Inf. §. 8. 16.
* δεήσεται Lug.
* [τὸν θάνατον] m. f. L. 9. §. 3. Inf. §. 12.

ANNOTATIONES.

totum mundum ſolem eſſe optaret, erga ea qa præclarè agit. Unumqodvis avtem crimen nudum conſpici cavet, pratexens affectus. Vide *infrà* §. 8. & 16. & *l.* 10. §. 9.

Τὸν ἑαυτῦ νῦν καὶ δαίμονα] Vide *ſuprà l.* 2. §. 13.

Καὶ τὰ ὄργια τῆς τύτε ἀρετῆς] *Sacra virtutis ejus.* Xylander rectè, à myſteriis Ethnicis tranſlatio. ἴεργια Lugdunenſis editio malè. nec meliùs *Annotator* ἴεργα.

Τραγῳδίαν ἢ ποιεῖ] *Neqe tragicè ſe gerit*, qod τραγῳδεῖν dicit *l.* 9. §. 29. eodémqe videtur ſpectare, qod *l.* 5. §. 28. dicit, ὄτε τραγῳδὸς ὄτε πόρνη, *nec tragœdus, nec ſcortum*, vel, *neqe tragicis de ſe materiam ſuppeditat.* Τί γὰρ ἄλλο ἐστὶ τραγῳδία, ἢ ἀνθρώπων πάθη τελαυμακότων τὰ ἐκτὸς, διὰ μίτρυ τοιῶδε ἐπιδεικνύμενα; Epictetus *l.* 1. *c.* 4. *Qid enim aliud eſt tragœdia, qàm metro qodam expreſſi, externa iſta admirantium hominum affectus?* Hoc avtem cùm non admittat iſte, qem hìc Marcus depingit, tragœdiæ argumentum fieri non poteſt.

Οὐκ ἐρημίας, ἢ πολυπληθείας δέεται] malim cum Lugdunenſi δεήσεται. *Nec ſolitudine opus habebit*; qia *ubicunqe eſt, & qocunqe loco conſiſtit, ſibiipſi vacat, & ſuus eſt*: ut Seneca *Epiſt.* 62. *Nec ullus hominum aviúmqe concentus interrumpit cogitationes bonas, ſolidaſqe, & jam certas.* Idem *Ep.* 56. Vel etiam, qia, qod ſupra monuerat, *nihil faciat, qod aliorum conſcientiam aſpectúmqe refugiat.* Sed nec *multitudine*; cùm *nemine teſte avt ſpectatore indigeat*, ut *ſuprà* §. 5. ſed *conſcientiâ ſit contentus ſuâ. ſuprà* §. 6. Seneca *Ep.* 8. inſuper etiam ejuſmodi ſit, *qi ſibi tutò credi poſſit*; contrà qàm *imprudentes, qorum nemo eſt, qi relinqi ſibi debeat.* Idem *Ep.* 10. Huc Antiſthenis illud, qi interrogatus, qid ex philoſophia lucri cepiſſet, reſpondit, Τὸ δύνασθαι ἐαυτῷ ὁμιλεῖν. *qod poſſet ſecum, ubicunqe ſotét, converſari & colloqi.* Laërtius *l.* 6. Seneca *qæſt. nat. l.* 4. *præfat. Turbam rerum hominúmqe deſiderent, qi ſe pati neſciunt. tibi tecum optimè convenit.* qanqam nec δέησεται illud eſt incommodum prorſus. Siqidem timent conſcientiam ac freqentiam hominum vitántqe, qi parietibus eam excludere ſaragunt; qod ſuperiùs tetigerat. Solitudinem avtem pavorem infligere, nemini non eſt notiſſimum.

Ζῆσαι, μήτε διώκων, μήτε φεύγων] deeſſe aliqid nemo non viderit. & ſuſpicetur qis legendum μήτε διώκων [τι] μήτε φεύγων. qo modo *infrà* §. 12. dixit μηδὲν περιμένων, μηδὲ φεύγων, *nihil ulterius expectans, nihil fugitans.* Verùm aliud eſt περιμένειν, aliud διώκειν. nec idem utrobiqe ſenſus eſt. vel etiam qo modo *l.* 11. §. 11. ὄτε δ' ἄκων, ὄτε φεύγων, cùm de eis priùs egiſſet, qorum αἱ ὀλίξεις καὶ φυγαὶ, perturbant nos. Verùm, qia aliò qæ ſequntur ſpectant, malim, [τὸν θάνατον] *μήτε διώκων, μήτε φεύγων. Neqe proſeqeris amplius, neqe fugies.* Commentarii vicem præſtabit, præter proximè hìc adjecta, *lib.* 9. *periocha* 3. Eſt qod Martialis *l.* 10. *epigr.* 47.

Summum nec metuit diem, nec optat.

Siqidem ità formatus eſt, ut *illi nec amor vitæ, nec odium ſit*; *nec vita tadio ſit, nec mors timori.* Seneca *Epiſt.* 65. & 78. Itaqe *nec ſpe mortis patienter dolet: nec tadio doloris libenter moritur. bunc fert, illam expectat.* Idem *Ep.* 98.

Πότερον δὲ ἐπὶ πλέον διάστημα] Nihil, inqit, ſapienti intererit, diuturniorem an breviorem in corpore moram faciat. qia nimirum vitam ſemper perfectam & conſummatam habet: ut *infrà* §. 8. & 12. & *l.* 10. §. 1. Vide & *l.* 2. §. 14. Chryſippus apud Plutarchum *de Stoic. contradict. c.* 23. Ὅτι παρὰ τὸν πλείονα χρόνον ὐδὲν μᾶλλον ἐυδαιμονῆσιν, ἀλλ' ὁμοίως καὶ ἐπίτης τοῖς τὸν ἀμερῆ χρόνον ἐυδαιμονίας μετασχῆσιν. *Temporis incremento qum multis in locis dixiſſet non augeri felicitatem: ſed perinde felices eſſe, qi momento temporis & qi longo tempore fuiſſent beati.* Et de *commun. notit. c.* 7. Ὅτι ἀγαθὸν ὁ χρόνος ἐκ ἄυξει προσγινόμενος, ἀλλὰ κἂν ἀκαρές τι ὥρας γένηται φρόνιμος, ὐδὲν πρὸς ἐυδαιμονίαν ἀπολειφθήσεται τῷ τὸν αἰῶνα χρωμένῳ τῇ ἀρετῇ, καὶ μακαρίως ἐν αὐτῇ καταβιῶντι. *Temporis acceſſione bonum non augeri: nam ſi qis momento horæ ſapiens fuerit, qod ad felicitatem attinet, nihilo deteriore conditione futurum qam eum, qi per omnem ætatem virtutem coluerit, atqe ea beatè vitam exegerit.* cùm tamen idem alibi aſſerat; ὐδὲν εἶναι ἀρετῆς ὄφελος ὀλιγοχρονίου. Cicero *de finib. l.* 2. *Qi bonum omne in virtute ponit, is poteſt dicere, perfici beatam vitam perfectione virtutis: negat enim ſummo bono adferre incrementum diem.* Et *l.* 3. *Recta affectio, item convenientia, denique ipſum bonum, qod in eo poſitum eſt ut natura conſentiat, creſcendi acceſſionem nullam habet. Ut enim opportunitas non fit major productione temporis: ſic hæc, de qibus dixi, non ſunt temporis productione majora. Ob eámqe cauſſam Stoicis non videtur optabilior, nec magis expetenda beata vita, ſi ſit longa, qàm ſi brevis. Ut ſi cothurni laus ſit, ad pedem aptè convenire, neqe multi cothurni pavcis anteponerentur, neqe majores minoribus: ſic qorum omne bonum convenientiâ atqe opportunitate finitur, nec plura pavcioribus, nec longinqiora brevioribus anteponentur.* Seneca *Epiſt.* 101. *Mens ſtabilita ſcit, nihil intereſſe inter diem & ſeculum.* Et

A *Epiſt.* 85. *Beata vita una eſt. in optimo illam ſtatu ponit qalitas ſua, non magnitudo. itaqe ea æqo eſt longa & brevis, diffuſa & anguſtior; in multa loca, multaſqe partes diſtributa, & in unum coacta. qi illam numero æſtimat, & menſurâ & partibus, jam illi, qod habet eximium, eripit. Qid eſt avtem in beata vita eximum? qòd plena eſt. finis, ut puta, edendi bibendique ſatietas eſt. hic plus edit, ille minus: qid refert: uterqe jam ſatur eſt. hic plus bibit, ille minus: qid refert? uterqe non ſitit. Hic pluribus annis vixit, hic pavcioribus, nihil intereſt, ſi tam illum multi anni beatum fecerunt, qàm hunc pavci.* Idémqe *Epiſt.* 74. *Summum bonum nec infringitur, nec avgetur in ſuo*
B *modo permanet, utcunqe ſortuna ſe geſſit. Sive illi ſenectus longa contigit, ſive citra ſenectutem finitus eſt, eadem menſura ſummi boni eſt, qamvis ætatis diverſa ſit. Utrùm majorem an minorem circulum ſcribas, ad ſpatium ejus pertinet, non ad formam. licèt alter diu manſerit, alterum ſtatim obduxeris, & eum in qo ſcriptus eſt pulverem ſolveris, in eadem uterqe forma fuit. Qod rectum eſt, nec magnitudine æſtimatur, nec numero, nec tempore: non magis produci, qàm contrahi poteſt. Honeſtam vitam ex centum annorum numero in qantum voles corripe, & in unum diem*
C *coge; æqè honeſta eſt. & Epiſt.* 78. *Mors licèt immatura ſit, licèt mediam præcidat ætatem; perceptus longiſſimè fructus eſt. -- Scit tempore honeſta non creſcere.* Et *de benef. l.* 5. *c.* 17. *Ut prorogetur tibi dies mortis, nihil proficit ad felicitatem: qoniam morâ non fit beatior vita, ſed longior.* Hinc illud è porticu non παράδοξον tantùm, ſed παράλογον etiam, (ut Cleanthis in contrarium dictione utamur, ex Epicteti *Diſſert. l.* 4. *c.* 1.) ſive ἄλογον planè καὶ ἄτοπον prorſus, ὄχ ὑπερέχειν ἀρετὴν τὸν Δία τῦ Δίωνος. Chryſippi verba ſunt apud Plutarchum *de commun notion. c.* 29. ſive, τὴν τῶν ἀγαθῶν ἐυδαιμονίαν τῆς θείας ἐυδαιμονίας μηδὲν διαφέρειν. καὶ κατὰ μηδὲν αἱρετωτέραν εἶναι, μήτε καλλίω, μήτε σεμνοτέραν τὴν τῦ Διὸς ἐυδαιμονίαν τῆς τῶν σοφῶν ἀνδρῶν. *Bonorum felicitatem à divorum felicitate non differre, & nihilo optabiliorem, neqe præſtantiorem eſſe Jovis felicitatem felicitate virorum ſapientium.*
D Idem apud Stobæum *eclog. tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 3. §. 8. Sextius item apud Senecam *Ep.* 73. *Jovem plus non poſſe qàm bonum virum.* Inculcat paſſim & Seneca ipſe *Epiſt.* 59. *Sapiens cum Diis ex pari vivit.* & *Epiſt.* 91. *Dedit tibi natura illa, qæ ſi non deſerueris, par Deo ſurges. hoc eſt ſummum bonum, qod ſi occupas, incipis Deorum eſſe ſocius, non ſupplex.* Verùm unde paritas iſta? Indè nimirum, qia *Bonus tempore tantùm à Deo differt.* Idem *de provident. c.* 1. & *Epiſt.* 73. *Jupiter qo antecedit virum bonum? diutius bonus eſt.* & *Epiſt.* 53. *Qid inter te & Deos interfuturum*
E *ſit, qæris? diutius erunt.* Et *de conſtant. Sap. c.* 8. *Sapiens, exceptâ mortalitate, ſimilis eſt Deo.* At iſta temporis avt diuturnitatis diſtantia ad virtutem avt beatitudinem nihil habet momenti, ſed in æqilibrio prorſus rem ipſam relinqit. Siqidem, *Tantùm ſapientis ſua, qantùm Deo omnis ætas patet. magniqe eſt artificis clauſiſſe totum in exiguo.* Seneca *Ep.* 53. Et *Epiſt.* 73. *Qemadmodum ex duobus ſapientibus qi ſenior deceſſit, non eſt beatior eo, cujus intra pavcos annos terminata virtus eſt; ſic Deus non vincit ſapientem felicitate, etiamſi vincat ætate.* Et Cicero *de nat. Deor. l* 2. *E virtutibus vita beata exiſtit, par & ſimilis Deorum, nulla re, niſi immortalitate, qa nihil ad bene vivendum pertinet, cedens cæleſtibus.* Epictetus denique *Diſſert. l.* 1.
F *c.* 12. Κατά γε τὸν λόγον ὐδὲν χείρων τῶν θεῶν, ὐδὲ μικρότερος εἰ. λόγῳ γὰρ μέγεθος ὐ μήκει, ὐδ' ὕψει κρίνεται, ἀλλὰ δόγμασιν. *Mente qidem conſideratâ neqe diis immortalibus es deterior, avt minor: mentis enim magnitudo non proceritate, avt altitudine judicatur, ſed decretis.* Vah τῆς φλυαρίας, καὶ τῆς ἀτεβείας. Itaqe cavtè legendi iſti; nec tantùm illis tribuendum: ut pro divinis, qod à multis fieri ſolet, habeantur. Verùm ab iſtis vel deliriis ridendis, vel proterviis execrandis Marcus noſter immunis videtur. Illud interim obſervatu non indignum in hoc dogmate de beatitudinis diuturnitate Stoicis gemina
G Epicurum etiam ipſum cenſuiſſe. Apud Laërtium *l.* 9 in *Select. Sentent.* Ὁ ἄπειρος χρόνος ἴσην ἔχει τὴν ἡδονὴν καὶ ὁ πεπερασμένος. *Tempus infinitum ac finitum aqam habet voluptatem.* Qod pleniùs Cicero *de finib. l.* 2. *Negat Epicurus diuturnitatem temporis ad beatè vivendum aliqid afferre: nec minorem voluptatem percipi in brevitate temporis, qàm ſi illa ſit ſempiterna.* Sive ut idem *lib.* 1. *nec majorem voluptatem ex infinito tempore ætatis percipi poſſe, qàm ex hoc percipiatur, qod videmus eſſe finitum.* Nec relatu indignum planè Themiſtii illud, qo Chryſippeum hoc vellicat, *Orat.* 17. *pag.* 430. Χρύσιππος ἀχρι τῶν ῥημάτων ἴσως ἀνδρίζεσθαι, ταυτὸν δύνασθαι φάσκων ἀνδρίζεσθαι μίαν ἡμέραν, μᾶλλον δὲ καὶ μίαν ὥραν, πολλοῖς ἐνιαυτοῖς. ὐδὲ γὰρ ἐοικότα τῇ φιλοσοφῦντι κατὰ τὸ ἔργον, ἂν τις ἀρχεῖν ὑπολάβοι, καθάπερ ἀστραπὴν ἁλλάμψασαν τὴν ἀρετὴν ἐυθὺς ἀ ροδίναι. ἀνδρὶ δ' ὡλαοὶ ἐπιτείχεσθαι, καὶ τόσα μίμηλε, καὶ ὦ πᾶσαν μὲν γῆν, πᾶσαν δὲ θάλατταν κοινωνεῖν ἀνάγκη τῶν ἀγαθῶν, πῶς, ὦ βέλτιστε Χρύσιππε, ὐ συνεύχῃ τὸν χρόνον καὶ ἔξω τῆς φύσεως; ὅσῳ

χρόνῳ τῷ σώματι περιεχομένῃ τῇ ψυχῇ, ἢ ἐπ' ἔλαττον χρήσῃ), ἀδ' ὅλων ἀντῷ μέλει. [a] καὶ γὰρ ἤδη ἀπαλλάσσεσθαι δεῖ, ὅτως [b] εὐλύτως ἀπιέναι, [c] ὡς ἄλλό τι τῶν αἰδημόνως καὶ κοσμίως ἐνεργεῖν δυναμένων ἐνεργήσειν. τοῦτο μόνον παρ' ὅλον τὸν βίον εὐλαβούμενον, τὸ τινὰ [d] ἐν τινι τῶν οἰκείων νοερᾷ πολιτικῇ ζώῃ * τροπῇ γενέσθαι.

§. 8. [e] Οὐδὲν ἀνήκουν τῇ διανοίᾳ τὰ κεκολασμένα καὶ ἀκηκαθαρμένα πυώδες, ἀδὲ μιλὺ μεμολυσμένον, ἀδὲ ὕπαλον ἔυροις. [f] ἀδὲ ἀσυγκλήτῳ τὸν βίον αὐτοῦ ἡ πεπρωμένη καταλαμβάνει

[a] L. 2. §. 11.
[b] Sup. §. 5.
[c] L. 6. §. 2.
[d] Sup. §. 6.
* τρόπῳ Lug.
[e] L. 9. §. 3.
[f] Sup. §. 7. l. 5. §. 31. l. 7. §. 69. l. 8. §. 32. l. 10. §. 1. l. 11. §. 1. 3.

spatio temporis prolixiore an contractiore animâ suâ corpore inclusâ utatur. utpote qi, si statim demigrandum fuerit, perinde promptus sit decedere, ac aliud qid agere, qod modestè & decorè agi oporteat. hoc avtem unum per vitam totam cavet religiosè, ne mens sibi qicqam eorum subterfugiat, qæ animantis rationalis & civilis propria sunt munera.

§. 8. In hominis castigati atqe expurgati animo, nihil suppurati, nihil impuri, nihil subdoli offendas. neqe verò vitam hujus non consummatam fatum unqam abruperit. perinde ac si tragœdum dixe-

ANNOTATIONES.

γὰρ ἐκεῖνο μακρότερον ποιεῖς, τοσούτῳ μακροτέραν ποιεῖς τὴν τῶν ἀνθρώπων εὐδαιμονίαν. *Chrysippus verbo tenus se virum præstare videtur, ubi ait vel unum diem, imo unam horam tantumdem posse in homine frugi præstare qantum multi anni. Neqe enim homini privato factis ipsis philosophanti satis esse patandum est, si virtus illi fulguris instar, ut resplenderit, statim exstinguatur. At ei viro, cui populi parent, cui tanta negotia cura, qiqe cum terra ac mari universo bona sua communicare necesse habet, cur non o Chrysippe, tempus etiam naturæ terminos excedens compreceris? Qantò enim longius illud feceris, tantò diuturniorem hominibus felicitatem reddideris.* Peripatetici planè in adversum ibant. Aristoteles *Ethic. l. 1. c. 7. Μία χελιδὼν ἔαρ οὐ ποιεῖ, οὐδὲ μία ἡμέρα. οὕτω δὴ οὐδὲ μακάριον καὶ εὐδαίμονα, μία ἡμέρα, οὐδὲ ὀλίγος χρόνος. Una hirundo non facit ver, nec una dies: ita neqe beatum & felicem una dies, neqe parvum tempus.* Verùm hoc illi, qia ad beatitudinem constituendam externa advocabant; qibus exui denuo & excidere daretur. qod Stoici omninò repudiabant.

Εὐλύτως ἀπιέναι] Ità *supra* §. 5. Εὐλυτος. Seneca *Ep.* 24. *Vir fortis ac sapiens, non fugere debes ex vita, sed exire.* Et *Ep.* 54. *Sapientis est exire, non ejici.* Qemadmodum avtem Marcus hic εὐλύτως ἀπιέναι, ità Epictetus *l. 2. c. 6.* Εὐλύτως ὑπακοῦσαι. *Alacriter obtemperare.*

Ὡς ἄλλό τι τῶν αἰδημόνως καὶ κοσμίως ἐνεργεῖσθαι δυναμένων] Ut aliarum rerum, sic & mortis etiam dextrè obeundæ qasi ars & virtus qædam est peculiaris. Seneca *Epist.* 26. *Egregia res est mortem condiscere.* & *Epist.* 30. *Magna res est, & diu discenda, cùm adventat hora illa inevitabilis, aqo animo abire.* & *Epist.* 62. *Antè ad mortem, qàm ad vitam præparandi sumus.* & *de brevit. Vit. c. 7. Totâ vitâ discendum est mori.* & *Epist.* 30. *Mortem venientem nemo hilaris excipit, nisi qi se ad illam diu composuerat. Itaqe compone te,* inqit, *ad diem illum, qo remotis strophis ac fucis, de te judicaturus es, utrùm loqare fortia an sentias, numqid simulatio fuerit & mimus, qicqid contra fortunam jactavisti verborum contumacium -- Mors de te pronunciatura est.* Idem *Epist.* 26. Et mox: *Supervacuum forsitan putas id discere, qo semel utendum est? hoc est ipsum qare meditari debeamus. Semper discendum est, qod an sciamus, experiri non possumus.* & *Epist.* 30. *Hoc philosophia præstat; in qocunqe corporis habitu fortem, in conspectu mortis hilarem lætumqe, nec deficientem, qamvis deficiat. -- Hoc facit Bassus noster. Eo animo vultuqe finem spectas, qo alienum spectare nimis securi esse putares. -- Videtur mihi prosequi se, & componere, & vivere tanqam superstes sibi, & sapienter ferre discidium sui.* Vide *l.* 9. §. 3.

Τοῦτο μόνον] Xylandrum non avdio cum seqentibus ista committentem. seqor potiùs Casavbonum, qi prioribus agglutinat.

Νοερᾷ πολιτικῇ ζώῃ] qod *supra* λογικὴν καὶ πολιτικήν. §. 6.

Τροπῇ] Annotator Lugdunensis τρόπῳ. atqe ità prorsus accepit interpres uterqe. Sed falsus uterqe. τροπὴ siqidem hîc *fuga.* Cavet ἐν τροπῇ γενέσθαι, *in fuga esse,* id est, *fugere, subterfugere.* metaphora ab eis qi τρεπόμενοι, in prælio superati *in fugam vertuntur.*

§. 8. Κεκολασμένα] *Castigati.* explicat vim vocabuli philosophus *Ethic. Nicom. l. 3. c. 12.* τὸ δὲ τοιοῦτον (τὸ μετρίας εἶναι καὶ ὀλίγας τὰς ἐπιθυμίας, καὶ τῷ λόγῳ μηδὲν ἐναντιοῦσθαι) εὐπειθὲς λέγομεν καὶ κεκολασμένον. *Id verò qod tale est (mediocres esse cupiditates & pavcas, rationiqe minimè adversantes) obediens vocamus & castigatum.* Marcum σύμψηφον habiturus, si pro moderatis affectibus, nullos substituere concedatur. Cæterùm hinc δίαιτα κεκολασμένη, pro *accurata & exqisita victûs ratione* usurpatur. Plutarchus in *Lycurg.* & Lucianus in *Hermot.* & ῥήτωρ κεκολασμένος, ὁ διεσμιλευμένος, καὶ ἠκριβωμένος. Pollux *l. 4. c. 3.* & ἵππος κεκολασμένος τὴν γνάθον, δίκαιος τὴν σιαγόνα. *Equs correctis genis, justus in maxillis.* & γαστὴρ κεκολασμένη. *venter restrictus.* Libanius *Orat.* 19. est avtem metaphora à stirpibus vitibúsve ductâ, qibus cùm flagella luxuriantia, avt sarmenta superflua demuntur, κολάζεσθαι, id est, *castigari* perhibentur. ità Theophrastus *de caus. plant. l. 1. c. 21.* δένδρα κολαζόμενα dicuntur, ἐξ ὧν τὰ περιττὰ ἀφαιρῶνται, utì *ibidem c.* 17. id est, *qibus supervacua detrahuntur,* ut Columella *l. 4. c. 6.* aliud est *corrigere,* & aliud rursus *castrare;* qod utrumqe usurpavit Cato *c.* 33. & ex Catone Plinius *l. 17. c. 22.* apud qem *porrigere* perperam legitur. Qin & Latinis *castigatum* dicitur, qicqid immodicâ omni luxurie atqe exuberante redundantiâ immune. intra decori limites justos coercetur & consistit. Ità *pectus castigatum,* Naso in *amor. l. 1. eleg. 5.*

Qàm castigato planus sub pectore venter?

contrà qàm qod in eqo lavdat Maro *Georg. l. 3.*

Luxuriátqe toris pectus. –

frons castigata, Statio *Sylvar. l. 2. poem. 1.*

Et castigata collecta modestia frontis.

juba castigata, eidem *Thebaid. l. 9.* de eqo;

Colla sedent, nodis & castigata jubarum
Libertas. –

Carmen castigatum Flacco in *arte:*

– carmen reprehendite, qod non
Multa dies, & multa litura coercuit, atqe
Perfectum decies non castigavit ad ungvem.

ambitiosa nimirum *recidendo ornamenta;* utì idem *ibidem.*

Πυώδες] id est, σαπρὸν καὶ διεφθαρμένον, *putre & corruptum.* tale siqidem qiddam est τὸ πύον, ut Aristoteles *de gener. animal. l. 4. c. 8.* qi ideo Empedoclem ἀκυρολογίας arcessit, qòd τὸ γάλα πύον λευκὸν, *lac, pus candidum* dixerit, sicut & *topic. l. 4. c. 5.* qod οἶνον ὕδωρ σεσηπὸς, *vinum, aqam putrefactam.* Ad animum transtulit, utì Marcus istîc, ità Seneca *Epist.* 68. *In pectore collectio & vomica est.* Est enim vomica materiæ purulentæ collectio. Idémqe *Epist.* 80. *Horum, qi felices vocantur, hilaritas ficta est, avt gravis & suppurata tristitia: & qidem gravior, qia interdum non licet palam esse miseros; sed inter arumnas cor ipsum exedentes, necesse est agere felicem.* Horatius itidem. *Serm. l. 1. Sat. 7.*

– Regis Rupili pus atqe venenum.

pro livore & virulentia.

Ὕπουλον] In Thespesii apud Plutarchum *de Inferis fabula, pag.* 565. *B.* dicuntur in animis sceleratorum à Justitia mulctatis, οὐλὰς καὶ μώλωπας ἐμμένειν, *cicatrices & vibices restare.* de hypocritis avtem boniqe simulatoribus festiva subjicit, qomodo Justitiæ satellites cum illis agant, *pag.* 567. *B.* Ὅσοι δὲ πρόσχημα καὶ δόξαν ἀρετῆς περιβαλλόμενοι διεβίωσαν κακίᾳ λανθανούσῃ, τούτοις ἐπιπόνως καὶ ὀδυνηρῶς ἠνάγκαζον ἕτεροι περιιστῶτες ἐκτρέπεσθαι τὰ ἔντερα ἔξω τῆς ψυχῆς, ἑλυσπωμένους παρὰ φύσιν καὶ ἅμα καμπτομένους, ὥσπερ αἰ θαλάττιαι σκολόπενδραι καταπιοῦσαι τὸ ἄγκιστρον ἐκτείνουσιν αὐτάς. ἐνίους δὲ ἀναδίροντες αὐτῶν καὶ ἀναπτύσσοντες, ἀνεδείκνυσαν ὑπύλους καὶ ποικίλους, ἐν τῷ λογιστικῷ καὶ κυρίῳ τὴν μοχθηρίαν ἔχοντας. *Qi verò sub prætextu & opinione virtutis vitam latente improbitate exegissent, hos alii adstantes cogebant magno cum labore & dolore interiora animæ foras obvertere, contra naturam torqentes seſe & flectentes, qomodo marinæ scolopendræ hamo vorato seſe volventes invertunt: qosdam cute derepta explicantes, ostendebant intus vitiosos, & qi neqitiam in ratione animæ partis principe tectam gessissent.*

Ἀσυγκλήτῳ τὸν βίον αὐτοῦ] Seneca *Epist.* 32. *Considera, qàm pulcra res sit, consummare vitam ante mortem; deinde expectare securum reliqam temporis sui partem, in possessione beatæ vitæ positum: qa beatior non fit, si longior.* Idem *Epist.* 98. *Ipse vita plenus est, cui adjici nihil desiderat suâ cavssâ, sed eorum qibus utilis est. liberaliter facit qod vivit.* Et *Epist.* 93. *Non ut diu vivamus, curandum est; sed ut satis. Nam ut diu vivas, fato opus est; ut satis, animo. Longa est vita, si plena est. impletur avtem, cùm animus sibi bonum suum reddidit, & ad se potestatem sui transtulit. Qid illum octoginta anni juvant, per inertiam exacti? non vixit iste, sed in vita moratus est. – interest mortem ejus ex qo die numeres. At ille obiit viridis. Sed officia boni civis, boni amici, boni filii executus est; in nulla parte cessavit. licèt ejus ætas imperfecta sit, vita perfecta est.* Et mox: *Non ideo plures annos mihi accedere recusaverim. nihil tamen ad beatam vitam desuisse dicam, si spatium ejus inciditur. non enim ad eum diem me aptavi, qem ultimum mihi spes avida promiserat; sed nullum non tanqam ultimum aspexi. Qid me interrogatis, qando natus sim? an inter juniores adhuc cenſear? habeo meum. Qemadmodum in minore corporis habitu potest homo esse perfectus: sic & in minore temporis modo, potest esse vita perfecta. – Qæris qod sit amplissimum spatium? usqe ad sapientiam vivere. qi ad illam pervenit, attigit non longissimum finem, sed maximum.* Idem *Ep.* 77. *Iter imperfectum erit, si in media parte, avt citra petitum locum steteris: vita non est imperfecta, si honesta est. Ubicunqe desines, si bene desinis, tota est.* Et *Epist.* 101. *Qi qotidie vita sua summam manum imposuit,*

dixerit qis ante fabulam peractam ſcenâ ceſſiſſe. qin nec ſervile qippiam in eodem avt affectatum deprehendas, avt addictum, avt abſciſſum, avt qod cenſuram refugiat, avt qod latebras reqirat.

§. 9. Facultatem opinatricem venerare. in hoc enim ſita ſunt omnia, ut menti tuæ nulla inſit cogitatio, qæ vel naturæ, vel animantis ratione præditi conditioni non ſit conſentanea. poſtulat avtem iſta, ut nihil temerè ſtatuamus, ut hominibus benevoli, Deiſqe obſeqentes ſimus.

§. 10. Miſſis itaqe rebus cæteris, pavca iſta apud te habeas. memineriſqe inſuper, unumqémqe

a ὡς ἂν τις εἴποι τὸν τραγῳδὸν, τὸ δὲ τελέσαι καὶ διαφθεῖραι, ἀπαλλάττεσθαι. ἐπὶ δὲ ἀδὲν ὄλεθρον, b ἀδὲ κρημνὸν, ἀδὲ πεσσδεδεμένον, ἀδὲν c ἀπεσχισμένον, ἀδὲ ὑπεύθυνον, ἀδὲ d ἐμφωλεῦον.

§. 9. e Τὴν ὑπολημπτικὴν δύναμιν σέβε. f ἐν παύσῃ τὸ πᾶν, ἵνα ὑπόληψις τῷ ἡγεμονικῷ σε μηκέτι ἐγγένηται ἀνακόλουθον * τῇ φύσει, καὶ τῇ τε λογικε ζώε κατασκευῇ. αὕτη δὲ ἐπαγγέλλεται ἀπερισπωσίαν, καὶ g τὸ πρὸς ἀνθρώπους οἰκείωσιν, καὶ h τὸ πρὸς θεοὺς ἀκολουθίαν.

§. 10. Πάντα οὖν ῥίψας, i παῦλα μόνον τὰ ὀλίγα σύνεχε. καὶ ἐκ συμμνημόνευε, ὅτι k μόνον

a L. 12. §. 36.
b Sup. §. 5. l. 4. §. 51.
c L. 8. §. 34.
d Sup. §. 7.
e L. 5. §. 21. l. 6. §. 16. l. 11. §. 1.
f L. 2. §. 15.
* -θος Lug.
g L. 4. §. 49. l. 7. §. 55.
h L. 7. §. 31.
i L. 7. §. 31. 67. l. 10. §. 11. l. 12. §. 27. 31.
k L. 2. §. 5.
l L. 2. §. 14.

ANNOTATIONES.

posuit, non indiget tempore: -- scit nihil interesse inter diem & seculum; -- singulos dies singulas vitas putat. qi hoc modo sè aptavit, huic vita sua qotidie fuit tota. Contrà, ut idem *ibidem*; *Maximum vitæ vitium est, qòd imperfecta semper est, qòd etiam aliqid ex illa differtur.* Ex Epicuro idem *Ep.* 13. *Inter cætera mala, hoc qoqe habet stultitia proprium, Semper incipit vivere. -- Qàm avtem fœda est hominum levitas, qotidie nova vita fundamenta ponentium, novas spes etiam in exitu inchoantium? -- qid turpius, qàm senex vivere incipiens?* Vide *l.* 2. §. 4. 11. & *supra* §. 7. & §. 12. & *l.* 7. §. 56, 69.

Ὡς ἂν τις εἴποι τὸν τραγῳδὸν] Vide *l.* 11. §. 1. & *l.* 12. §. 36. Seneca *Epist.* 77. *Qomodo fabula, sic vita; non qàm diu, sed qàm bene acta sit, refert. nihil ad rem pertinet, qo loco desinas. qocunqe voles desine: tantum bonam clavsulam impone.* Martialis *l.* 8. *Ep.* 77.

Qi sic vel medio finitus vixit in ævo,
Longior huic facta est, qàm data vita fuit.

Καὶ γὰρ ὁ ἀγαθὸς ὑποκριτὴς παύομεν ὅτι δεῖ, σώζεται μᾶλλον, ἢ ὑποκρινόμενον παρὰ καιρόν. *Etenim bonus histrio, cum desinit qando oportet, magis conservatur, qàm cùm fabulam intempestivè repræsentat.* Epictetus *l.* 4. *c.* 1. Rectè Varro in *Modio. Non eos optimè vixisse, qi diutissimè, sed qi modestissimè. Non enim vivere bonum est, sed bene vivere.* Seneca *Ep.* 70. At, *Nemo* (inqit idem *Ep* 22.) *qàm bene vivat, sed qàm diu, curat: cùm omnibus possit contingere, ut benè vivant; ut diu, nulli.*

Ἀπεσχισμένον] Vide *l.* 8. §. 34.

Ἐμφωλεῦον] Philo *Allegor. l.* 2. *pag.* 61. E. Ὁ φαῦλος δοκεῖ εἶναι τὴν Θεὸν ἐν τόπῳ, μὴ περιέχοντα, ἀλλὰ περιεχόμενον. ἢ χάριν καὶ ἕτερα ἀποκρύπτεσθαι, ὡς κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος ἐκ ὄντος τῷ αἰτίῳ, καθ' ὃ φωλεύειν διήγωκεν. *Malus qivis putat esse Deum, in loco, nec continere, sed contineri: ideoqe putat se abscondi: tanqam illa summa cavssa absit ab ea parte, in qam ipse illatebrare se decrevit.* Translatio est à *serpentum* usu petita, qi in *specus* ac *cavernas* abdere se solent. Expressit hoc graphicè Tertullianus *adv. Valentinian. c.* 3. *Abscondat se serpens, qantum potest; totámqe prudentiam in latebrarum ambagibus torqeat; alte habitet, in cæca detrudatur; per anfractus seriem suam evolvat, tortuosè procedat, nec semel totus, lucifuga bestia. Nostra columba domus simplex; etiam in editis semper & apertis, & ad lucem. Nihil veritas erubescit, nisi solummodo abscondi.* Seneca *Epist.* 97. *Bona conscientia prodire vult & conspici, ipsas neqitia tenebras timet.* Vide *supra* §. 7. & *infra* §. 15. & *ad lib.* 10. §. 9. λανθάνον, ὃ κρυπτόμενον.

§. 9. Τὴν ὑπολημπτικὴν δύναμιν σέβε] Vide *l.* 5. §. 21.

Ἐν ταύτῃ τὸ πᾶν] Vide *l.* 2. §. 11, 15. Epictetus *lib.* 1. *c.* 11. Ἐν καὶ ταὐτόν ἐστιν ἐπὶ πάντων τὸ αἴτιον, τὸ ποιεῖν τι ἡμᾶς ἢ μὴ ποιεῖν. *Unam & eandem esse in omnibus rebus cavssam, cur aliqid faciamus avt non faciamus.* Seneca *Ep.* 78. *Omnia ex opinione suspensa sunt.*

Ἵνα ὑπόληψις τῷ ἡγεμονικῷ σε μηκέτι ἐγγένηται ἀνακόλουθον τῇ φύσει] Mericus Casavbonus *neqid opinio tua in mente tua gigneret naturæ contrarium.* qasi μήτι & ἐγγενῆται legerit. Xylander *ut pars tui principalis nihil unqam animo concipiat, qod est naturæ alienum.* Sensus in aperto est. Verborum, prout exhibentur, versio havd item. Lugdunensis qod rarò solet, literulâ immutatâ omnia reddidit proclivia, dum ἀνακόλουθον legit, ὑπόληψις scilcet, *nè qa opinio ultrà menti innascatur*, vel *in mente excitetur, qa naturæ nevtiqam consentanea sit.* Vide *l.* 1. §. 9.

Αὐτὴ δὲ ἐπαγγέλλεται] *Illius avtem est munus.* Xylander. Malim, *postulat avtem*, sive *exigit ista.* ἐπαγγέλλεται, παρακαλεῖ, ἀξιοῖ. Svidas. Ἐπαγγέλλεται, *adhortatur, petit.*

Ἀπροπτωσίαν] Ἀπροπτωσίαν definit Zeno apud Laërtium *l.* 7. Ἐπιστήμην τοῦ πότε δεῖ συγκατατίθεσθαι καὶ μή. *Scientiam, qâ qis norit, qando assensum adhibere vel inhibere oporteat.* Est igitur ἡ ἀπροπτωσία, sive ut *l.* 4. §. 49. & *l.* 7. §. 55. τὸ ἀπρόπτωτον, *à temeritate vacuitas*, ut Xylander, (qi προπτωσίαν, qæ vox tamen vix, opinor, reperitur, idem esse monet cum eo qod προπίτνειν frequentiùs dicitur) hoc est, *à temerè assentiendi proclivitate ac præcipitantia immunitas.* Hinc Clitomachus apud Ciceronem in *Lucullo*; *Herculis qendam laborem exantlatum à Carneade, qod, ut feram & immanem bellvam, sic ex animis nostris assensionem, id est, opinationem & temeritatem, extraxisset.* hoc est avtem τῆς ὑπολήψεως καταληπτικῆς, *existimationis certæ*, ut Marcus loqitur, *l.* 9. §. 6. ταῖς φαντασίαις ἐμφιλοτεχνήσης, ἵνα μήτι ἀκατάληπτον παρεισρυῇ. *l.* 7. §. 54. *Sedulò caventis, nè qid minus liqidò comprehensum clàm surrepat:* sive μήτε ψευδῆ, μήτε ἀδήλῳ συγκαταθεμένης, *l.* 8. §. 7. *nec falso, nec incertò assentientis:* qâ ratione & ἀπρόπτωτον dicitur. Qanqam strictiùs pavlò qandoqe τὸ προπίπτειν usurpásse videntur Stoici, qi referente Plutarcho *de Stoic. contradict. c.* 49. τὰς προτιθεμένας τῇ ἑτέρᾳ καὶ μὴ ἐπέχοντας, ἀμαρτάνειν λέγουσι. ἂν μὲν ἀδήλοις εἴκωσι, προπίπτοντας. ἂν δὲ ψευδέσι, ψευδομένους. ἂν δὲ κοινῶς ἀκαταλήπτοις, δοξάζοντας. *Cùm qidem dicant, eos qi alteri assentiantur parti, & non cohibeant assensionem, peccare: si obscuris imaginationibus concedant, temerarios esse: si falsis, falsum amplecti: si communibus communionem qa comprehensione careat.* ubi rectè Petrus Valentianus *in Academic.* προπίπτοντας reponit; pro eo qod προσπίπτοντας vitiosè legitur. emendationem adfirmo ex ipsius Chrysippi *ἐν τῷ περὶ τοῦ Διὸς, in libro de Jove*, verbis, à Plutarcho *ibidem. c.* 9. repræsentatis; qibus inter τὰ κατὰ τὰς ἀρετὰς ἔργα, *facta secundùm virtutem*, recenset ista, ἀνδρείας τὸν δεκαλογον ἐκτεῖναι, καὶ ἐγκρατῶς ἀνασχίσθαι δυσθανατούσης γραὸς, καὶ ἀπροπτώτως ἀνῦσαι τὸ τὸ τρίτον τίσσαρα μὴ εἶναι τελίως. *Digitum fortiter extendere, avt continenter abstinere à vetula moribunda, avt patienter avdire dicentem tria non omnino esse qatuor.* qo loco tamen liberiùs laxiúsqe usurpari video τὸ ἀπρόπτωτον. Et disertiùs etiam in Stoicorum placitis à Stobæo coacervatis, *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. §. 8. ubi τὸ προπίπτειν exponitur, πρὸ καταλήψεως συγκατατίθεσθαι. Et in eundem sensum Epictetus *Dissert. l.* 4. *c.* 1. Τίς θέλει ζῆν ἐξαπατώμενος, προπίπτων; *Qis vult vivere deceptus, temerarius.* qi locus Volphio negotium sine cavsâ facessit. Fallitur ergò Budæus, (& Budæum secutus Stephanus) cùm ἀπροπτωσίας legit apud Laërtium, (tanqam sit à προσπίπτω, qod *impingere* significet) & ad *lapsum* in vitæ actionibus refert. Neqe enim τὸ προσπίπτειν eo sensu usurpati exemplum ullum exhiberur. Stoicósque palam est, tria ista, τὸ ἀπρόπτωτον, τὸ ἀδιάπτωτον, τὸ ἀπερίπτωτον, ità solitos distingvere, ut τὸ ἀπρόπτωτον, ad ὑπόληψιν, sive *opinionem*, τὸ ἀδιάπτωτον, ad πρᾶξιν, sive *actionem*, τὸ ἀπερίπτωτον, ad πεῖσιν, sive *perpessionem*, referrent; dum *sapientem, nec falli, nec labi, nec lædi* posse contendebant. Videatur Stobæus *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 3. §. 3. & 8. Marcus avtem τὸ ἐυεξαπάτητον καὶ προπτωτικὸν καὶ μεταπτωτικὸν, *deceptu facilem & temerarium & inconstantem*, conjunxit. *l.* 11. §. 10. Epictetus verò *l.* 2. *c.* 8. ista φιλοσόφου τεύχα facit, ὄρεξιν ἀναποτυκτον, ἐκκλισιν ἀπερίπτωτον, ὁρμὴν καθήκουσαν, πρόθεσιν ἐπιμελῆ, συγκατάθεσιν ἀπρόπτωτον. *Appetitum frustrationis expertem, aversationem casibus non obnoxiam, affectionem convenientem, propositum accuratum, assensionem consideratam.* Idémqe *l.* 1. *c.* 4. hominis opus constituit in tribus hisce; ἐν ὀρέξει καὶ ἐκκλίσει, ἵν' ἀναπότευκτος ᾖς. ἐν ὁρμαῖς καὶ ἀφορμαῖς, ἵν' ἀναμάρτητος. ἐν προθέσει καὶ ἐποχῇ, ἵν' ἀνεξαπάτητος, *in appetitione & aspernatione, ut voto nunqam frustreris: in perseqendo & fugiendo, ut sis extra peccatum: in assentiendo & sustinendo assensu, ne fallaris.*

Τὴν πρὸς ἀνθρώπους οἰκείωσιν] Vide *supra* §. 4.

Τὴν τοῖς θεοῖς ἀκολουθίαν] Vide *l.* 7. §. 31, 67.

§. 10. Πάντα ῥῖψας] Vide *l.* 2. §. 7. Seneca *Epist.* 17. *Projice omnia ista, si sapis, imò ut sapias; & ad bonam mentem magno cursu ac totis viribus tende. Si qid est, qo teneris, avt expedi, avt incide.* Et *Epist.* 5. *Qòd pertimuister studes, & omnibus omissis hoc unum agis, ut te qotidie meliorem facias, probo & gavdeo; nec tantum hortor ut perseveres, sed etiam rogo.* Et *Epist.* 72. *Non cùm vacaveris, philosophandum est: omnia alia negligenda, ut huic assideamus. -- resistendum est occupationibus: nec explicanda, sed submovendæ sunt. tempus qidem nullum est parùm idoneum studio salutari.* Et *Epist.* 88. *Magna & spatiosa res est sapientia: vacuo illi loco opus est. --- Non dabit se in has angustias virtus. laxum spatium res magna desiderat. expellantur omnia: totum pectus sibi vacet. -- ut habere*

a L.4.§.3.l.6.§.36.l.8.21.l.12.§.32.
b L.4.§.3.19.l.5.§.33.l.7.§.6.l.8.§.21.l.9.§.30.

γον ζῆ ἕκαστος· τὸ παρὸν τοῦτο, τὸ ἀκαριαῖον. τὰ δὲ ἄλλα, ἢ βεβίωται, ἢ ἐν ἀδήλῳ. μικρὸν μὲν ἕν ὃ ζῇ ἕκαστος, [a] μικρὸν δὲ τὸ τῆς γῆς γωνίδιον [b] ὅπου ζῇ. [b] μικρὸν δὲ καὶ ἡ μετὰ ὑστεροφημία, καὶ αὕτη δὲ κεχ διαδοχὴ ἀνθρωπαρίων τάχιστα τεθνηξομένων, καὶ οὐκ εἰδότων ἐνίους ἑαυτούς, πόῤῥω γε τὸν πεπαλαι τεθνηκότα.

§. 11. Τοῖς δὲ εἰρημένοις ὑποδεδεγμένοις ἐν ἕτι προσέχω, [c] τὸν ὅρον ἢ ὑπογράφω ἀεὶ ποιεῖσθαι ἐπὶ πάντων φαντασιῶν, ὥστε αὐτὸ ὁποῖόν ἐστι καθ' οὐσίαν [d] γυμνὸν, ὅλον δι' ὅλων [e] διηρημένως βλέπειν, καὶ τὸ ἴδιον ὄνομα αὐτοῦ, καὶ τὰ ὀνόματα ἐξ ὧν συνεκρίθη, καὶ εἰς ἃ ἀναλυθήσεται, λέγειν παρ' ἑαυτῷ. [f] ἡδὺν γὰρ ἔτως μεγαλοφροσύνης ποιητικὴν, ὡς τὸ ἐλέγχειν [g] ὁδῷ καὶ ἀληθείᾳ ἕκαστον τῶν τῷ βίῳ ὑποπιπτόντων δύνασθαι, καὶ τὸ ἀεὶ ἕτως εἰς αὐτὰ ὁρᾶν, ὥστε συνεπιβάλλειν ὁποίῳ τινὶ τῷ κόσμῳ, ὁποίαν τινα ἕξιν χρείαν παρεχόμενον, [h] τίνα μοῖραν ἔχει ἀξίαν ὡς πρὸς τὸ ὅλον, [i] ἵνα καὶ ὡς πρὸς τὸν ἄνθρωπον, [i] πολίτην ὄντα πόλεως τῆς ἀνωτάτης,

c L.2.§.12.l.6.§.13.l.7.§.68.l.10.§.18.l.11.§.2.16.l.12.§.8.
d L.9.§.34.l.12.§.2.
e L.4.§.11.
f L.10.§.11.
g L.1.§.9.
h L.6.§.3.
i L.2.§.16.

præsens tantummodo ætatis spatium, qod puncti instar obtinet, vivere: reliqum tempus vel jam exactum, vel in incerto planè situm. exiguum est itaqe, qod vivit qisqe; exiguus & telluris, in qo vitam agit, angulus: exiguum qiddam, qæ & diutissimè prorogatur, posthuma fama; eaqe homuncionum morti celerrimè concedentium, qi nè seipsos qidem probè nôrint, nedum jam olim defunctum qempiam, successionibus propagata.

§. 11. Eis qæ dixi monitis salutaribus, istud unum adjectum sit: ut definitio sive descriptio fiat semper rei illius qæ sub cogitationem cadit; qo ipsa per se nuda ex natura sui, eadémqe integra, per partes sui universas, qale qid sit, distinctè possis dijudicare; útqe apud te perpendas, & qodnam sit nomen ejus, qæqe eorum ex qibus constat, & in qæ futurum est ut resolvatur denuò, nomina. nihil enim perinde magnanimitatem ingenerat, atqe expeditè veréqe discutere posse unumqodqe eorum qæ in vita contingunt; eadémqe sic intueri semper, ut mentem simul subeat, qali mundo qalem usum hoc præbeat, qamnam universi respectu dignitatem obtineat; qamnam, hominem qod attinet, qi civem

agit

ANNOTATIONES.

bere possit liberum hospitium, supervacua ex animo tollenda sunt.

Μόνον ζῇ ἕκαστος τὸ παρὸν τοῦτο τὸ ἀκαριαῖον] Vide *l.* 2. §. 14, 17. & *l.* 12. §. 3. Apud Ælianum *l.* 14. *c.* 6. Aristippus: *Μόνον ἡμέτερον εἶναι τὸ παρὸν, μήτε δὲ τὸ φθάσον, μήτε τὸ προσδοκώμενον. τὸ μὲν γὰρ ἀπολωλέναι. τὸ δὲ ἄδηλον εἶναι, εἴπερ ἔσαι. Solum præsens in manu nostra positum, non præteritum, neqe instans. Illud enim abisse: hoc an eventurum sit, incertum esse.* Plutarchus *de commun. notion. cap.* 37. Οὐκ ὄντι νῦν τὸ παρῳχημένον. καὶ οὐδέπω νῦν τὸ μέλλον. *Qod præteriit, non est: qod futurum est, nondum est.* Augustinus *Confess. l.* 11. *c.* 14. & *in Psal.* 38. Seneca *de brev. vit. c.* 10. *In tria tempora vita dividitur; qod est, qod fuit, & qod futurum est. ex his, qod agimus breve est; qod acturi sumus, dubium; qod egimus, certum.* — Siqidem *singuli tantùm dies, & bi per momenta præsentes sunt.* Et mox: *Præsens tempus brevissimum est; adeò qidem, ut qibusdam nullum videatur. in cursu enim semper est; fluit, & præcipitatur. antè desinit esse qàm venit. nec magis moram patitur, qàm mundus, aut sidera, qorum irreqieta semper agitatio; nunqam in eodem vestigio manet. solum igitur ad occupatos præsens pertinet tempus; qod tam breve est, ut arripi non possit; & idipsum illis, districtis in multa, subducitur.* Censorinus *de die natal. c.* 15. *Ævum est immensum, sine origine, sine fine, nec ad qemqam magis hominem qàm ad alterum pertinet. hoc in tria dividitur tempora, præteritum, præsens, futurum: ex qibus præteritum initio caret, exitu futurum: præsens autem, qod medium est, adeò exiguum & incomprehensibile est, ut nullam recipiat longitudinem, neqe aliud esse videatur, qàm transacti futuriqe conjunctio; adeò porrò instabile, ut ibidem sit nunqam, & qicqid transcurrit, à futuro decerpit, apponitqe præterito.*

Ἐν ἀδήλῳ] Solomon *Eccles. c.* 10. *v.* 14. & *c.* 11. *v.* 2. *Ecqis novit qid futurum sit?* Anacreon *Carm.* 24. 3.

Χρόνον ἔγνων, ὃν παρῆλθον.
Ὃν δ' ἔχω δρομεῖν, οὐκ οἶδα.
Qantumqe jam peregi
Cursum scio: at latet me
Qantum via superst.

Pittacus apud Laërtium *l.* 1. §. 77. Τί δύσκολον; τὸ μέλλον. *Qid obscurum? Futurorum eventus.* Isocrates *ad Demonic. pag.* 13. Τὸ μέλλον ἀόρατον. *Futura provideri non possunt.* Plutarchus *adverss. Colot.* Ἄδηλον τὸ μέλλον. Seneca *ad Marc. c.* 23. *Omne futurum incertum est.* Pindarus *Olymp. Od.* 12.

Σύμβολον δ' ὅτις ἐπιχθονίων
Πιστὸν, ἀμφὶ πράξιος ἰσ-
— σομένας ἔυρε θεόθεν.
Signum enim nondum qispiam terrestrium
Certum de re futura
Nactus est divinitus.

Horatius *Carm. l.* 3. *Od.* 29.

Prudens futuri temporis exitum
Caliginosa nocte premit Deus.

Μικρὸν μὲν ὂν ὃ ζῇ ἕκαστος] *Parvum* & concisum est admodum, hac ratione, *qod vivimus*; qia ad momenti τὸ ἀκαριαῖς atqe *insecabile* restringitur. Verùm cæteroqi etiam havd longa avt diuturna esse vita potest, etiamsi ortu obitúqe, tanqam cancellis septisqe qibusdam, eam definiamus, & ab illo ad istum pertingentem consideremus. Vide *l.* 4. §. 26. & *l.* 11. §. 16. *consideras.* 6.

Μικρὸν δὲ τὸ τῆς γῆς γωνίδιον, ὅπου ζῇ] Ità *l.* 6. §. 36. Ἡ Ἀσία, ἡ Εὐρώπη γωνία τοῦ κόσμου. *Asia, Europa, orbis sunt anguli.* Et *l.* 8. §. 21. Καὶ ἐν γωνίᾳ τούτῳ τῷ κλίματος. *In angulo istius plagæ.* & *l.* 12. §. 32. Ἐν πόρῳ βωλαρίῳ τῆς ὅλης γῆς ἕρπεις. *In qantula etiam telluris glebula repis.*

Μικρὸν δὲ καὶ μετὰ ὑστεροφημία] Διὰ τὸ τάχος τῆς πάσης λήθης. *Qam citò oblivione sepeliantur omnia. l.* 4. §. 3. Βραχύβιον γὰρ καὶ ὁ ἐπαινῶν καὶ ὁ ἐπαινούμενος, καὶ ὁ μνημονεύων, καὶ ὁ μνημονευόμενος. *Brevis autem est vita & qi celebrat, & qi celebratur, & qi commemorat pariter & qi commemoratur. l.* 8. §. 21. Vide *l.* 2. §. 17. & *l.* 4. §. 3. 19. & *l.* 7. §. 6. Cicero *de repub. l.* 6. in *Somn. Scip. Ipsi autem, qi de vobis loquuntur, qàm diu loquentur? qinetiam si cupiat proles illa futurorum hominum deinceps laudes uniuscujusqe nostrum à patribus acceptas posteris prodere, tamen propter eluviones exustionesqe terrarum, qas accidere tempore certo necesse est, non modò non æternam, sed nè diuturnam qidem gloriam assequi possumus.* Et mox: *Sed loqentur de te. Sermo autem omnis iste, & angustiis cingitur iis regionum, qas vides, nec unqam de ullo perennis fuit; & obruitur hominum interitu, & oblivione posteritatis extinguitur.*

§. 11. Τοῖς δὲ εἰρημένοις παραγγέλμασιν] Xylander *præceptis.* ac si παρακλήμασι, παρακελεύσμασι, vel παραινέμασι legisset. Mericus Casavbonus *auxiliis.* ἐστqe reverâ παρίστασθαι *astare, adesse, auxiliari.* itaqe qanqam παράστημα hoc sensu nusqam occurrat, fieri potest tamen, ut Marcus eo istic usurpaverit. ut παραστήματα hîc dixerit, qæ *infrà* βοηθήματα *l.* 4. §. 50. qia τὸ παρίστασθαι est βοηθεῖν. potest forsitan & *documentis* reddi. nam παράστασις, qod ejusdem est originis, etiam pro *documento* sumi qandoqe docet Budæus.

Γυμνὸν] Vide *suprà l.* 2. §. 12. & *l.* 9. §. 34.

Διηρημένως] Vide *l.* 4. §. 21.

Οὐδὲν γὰρ ἕτω μεγαλοφροσύνης ποιητικὸν] Idem *l.* 10. §. 11. Vide Casavbonum *ad Pers. Sat.* 3. *v.* 72.

Ὁδῷ καὶ ἀληθείᾳ] Vide *ad l.* 1. §. 9.

Πολίτην ὄντα πόλεως τῆς ἀνωτάτης] Vide *ad l.* 2. §. 16. & *ad l.* 4. §. 3. & 23. & *l.* 6. §. 44. In eundem sensum Epictetus *Dissert. l.* 2. *c.* 10. Πολίτης εἶ τοῦ κόσμου, καὶ μέρος αὐτοῦ. *Mundi civis, ejusdémqe pars es.* Idémqe *l.* 1. *c.* 9. Τί ἄλλο ἀπολείπεται τοῖς ἀνθρώποις, ἢ τὸ τὸν Σωκράτους, μηδέποτε πρὸς τὸν πυθόμενον, πόθαπός ἐστιν, εἰπεῖν, ὅτι Ἀθηναῖος ἢ Κορίνθιος, ἀλλ' ὅτι κόσμιος; *Qid aliud est hominibus reliqum nisi Socraticum illud, ut nemo, interrogatus cujus sit, se Atheniensem avt Corinthium esse respondeat, sed mundanum?* Qod Cicero *Tuscul. l.* 5. *Socrates cùm rogaretur, cujatem se esse diceret, mundanum,* inqit. *totius enim mundi se incolam & civem arbitrabatur.* Et *de finib. l.* 4. ex Stoicorum sententia: *Mundum hunc omnem, oppidum esse nostrum. ut Ciccejis qi habitet, hunc omnem mundum suum municipium esse existimet.* Diogenes pariter apud Laërtium *l.* 6. interrogatus unde esset, respondit κοσμοπολίτης. de qo Epictetus *lib.* 3. *c.* 24. Πᾶσα γῆ πατρὶς ἦν ἐκείνῳ. ἐξαίρετος δὲ ὑδεμία. *Omnis terra huic patria erat, peculiariter vero nulla.* Et Basilius Cæsar. *Epist.* 41. ad Maximum Philosophum, σὺ δὲ πολίτην σεαυτὸν τῆς οἰκουμένης ἐποίησας. *Tu te mundi totius civem effecisti.* Seneca *Epist.* 68. *Sapienti rempublicam ipso dignam dedimus,* id est, *mundum.* Verùm sint illi *mundani,* sive *mundi cives.* hoc nos illis Christiani libenter concedimus. At nos potiùs, qi *è mundo* nos esse diffitemur, Joannis *c.* 15. *v.* 19. & *c.* 17. *v.* 16. sumus reverâ, qod Marcus istic, τῆς πόλεως τῆς ἀνωτάτης πολίτας. ἡμῶν γὰρ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς. ut Pavlus *ad Philip. c.* 3. *v.* 20. *Municipium nostrum in cælis est.* Siqidem, ut Tatianus Assyrius *adv. Grac. p.* 158. Κόσμου μὲν ἡ κατασκευὴ, καλή. τὸ δὲ ἐν αὐτῷ πολίτευμα, φαῦλον. *Etenim constitutio mundi bona est, mala autem*

agit civitatis ſupernæ illius, cujus reliqæ civitates iſtæ qaſi familiæ exiſtunt; qidnam ſit, & ex qibuſnam principiis conſiſtat, & qamdiu durare natum ſit, qod phantaſiam mihi afficit impræſentiarum: qanam item virtute adversùs rem eam ſit uſus; manſvetudine puta, fortitudine, veritate, fide, ſimplicitate, frugalitate, an aliâ aliqâ. de ſingulis ergò rebus dicendum eſt; Hoc divinitùs venit; hoc à fati ſerie connexâ contextâque, vel à concurſu fortuito

ἧς αἱ λοιπαὶ πόλεις ὥσπερ οἰκίαι εἰσίν. [a] τί ἐστι, καὶ ἐκ τίνων συνγκέκριται, καὶ [b] πόσον χρόνον πέφυκε διαμένειν ἕτερα, τὸ [c] τὴν φαντασίαν μοι νῦν παρέχον. καὶ [d] τίνος ἀρετῆς πρὸς αὐτὸ χρεία, οἷον ἡμερότητος, ἀνδρείας, ἀληθείας, πίστεως, ἀφελείας, ἀὐταρκείας, τῶν λοιπῶν. διὸ δεῖ ἐφ' ἑκάστου λέγειν, [e] ἕτερα μὲν θεῶν ἔργα ἦκεν, ἕτερα δ' [f] ἐκ τῆς συλλήξεως, καὶ τῆς συμπεπλεγμένης σύγκλωσεως, καὶ τῆς τοιαύτης

a L.2.§. 12.
b L.9.§.25.
c L.12.§. 18.
d L.9.§.11. 42.
e L.2.§.3.d. 4.§.23.
f L.4.§.26. l.7.§.34.

ANNOTATIONES.

autem in eo viventium ſunt actiones. Nobiſque, qod Seneca *Epiſt.* 102. *Patria eſt, qodcunque ſuprema & univerſa circuitu ſuo cingit.* ut verè liceat nobis Luciani illud in *Hermot. pag.* 522. uſurpare; Ὁρᾷς ὡς ὀ μάλιστα, οὐδὲ περὶ μικρῶν κάμνομεν, πολλῆς ἐπιθυμοῦντες γενέσθαι ὅτω καλῆς καὶ εὐδαίμονος πόλεως. *Vides, ut non fruſtrà, nec parvis de rebus laboremus, qum tam pulcra, tamqe felicis urbis cives fieri cupimus.* liceat cum Anaxagora (Laertio *l.* 2. referente) digito in cœlum intendentes dicere, Αὕτη πατρίς. *iſta nobis eſt patria, civitas iſta.* Siqidem Chriſtiani qiqe genuini ſunt ὐρανοπολῖται, ut Iſidorus Peluſiota *l.* 2. *Epiſt.* 251. *cives* nimirum, τῆς ἄνω καὶ ἐπουρανίου Ἱερουσαλήμ, *ſuperna cœleſtiſqe illius Hieruſalemi, qa eſt fidelium ſanctorumque univerſorum metropolis*: ut Apoſtolus *ad Galat. c.* 4. *v.* 26. & *ad Hebr. c.* 12. *v.* 22. ὐρανοπόλεως nomine dignior longè, qàm Marci, qâ Antonius, ut ipſe loqitur, *patria*; qam eo nomine inſignire Athenæo viſum eſt, *dipnoſoph. l.* 1. Rectè Philo *de agricult. pag.* 196. *E.* Παροικεῖν, ὃ καλοικεῖν ἤλθομεν. τῷ γὰρ ὄντι πᾶσα ψυχὴ σοφοῦ, παλαίδα μὲν ἐρανὸν, γῆν δὲ ξένην ἔλαχε. *Inqilini ut eſſemus, non inhabitatores perpetui, venimus. Revera enim omnis ſapientis anima cœlum habet patriam, in terra peregrinatur.* Itaqe eò revertuntur, ubi hinc recedunt, παλαίδα μὲν τὸν ἐράνιον χῶρον, ἐν ᾧ πολιτεύονται, ξένον δὲ τὸν περίγειον, ἐν ᾧ παρῴκησαν, νομίζουσαι. *Memores cœlum ſibi eſſe civitatem ac patriam, in his vero terra finitimis uti ſe tantum hoſpitio.* Idem *de lingu. confuſ. pag.* 331. *C.* Clemens deniqe *Strom. l.* 4. *extremo. pag.* 543. *C.* Λέγουσι γὰρ καὶ οἱ Στωικοὶ, τὸν μὲν ἐρανὸν κυρίως πόλιν. τὰς δὲ ἐπὶ γῆς ἐνταῦθα μόνον πόλεις. λέγεσθαι μὲν γάρ, οὐκ εἶναι δέ. σπουδαῖον γὰρ ἡ πόλις, καὶ ὁ δῆμος ἀγαθόν τι σύστημα καὶ πλῆθος ἀνθρώπων ἀπὸ νόμου διοικούμενον. *Dicunt enim Stoici qoqe, cœlum qidem propriè eſſe civitatem; qa autem hic in terra ſunt, non eſſe civitates: dici enim, ſed non eſſe. Res enim bona eſt civitas, & populus, honeſtus aliqis cœtus, & multitudo hominum, qa regitur lege.*

Τί ἐστι, — τὸ τὴν φαντασίαν μοι νῦν ποιῶν] *Qid eſt, qod modò cogitationem animo meo attulit.* Xylander. *qid eſt, in qo deſixa eſt nunc phantaſia mea.* Caſavbonus. malim, *qid ſit, qod phantaſiam meam afficit impræſentiarum.* ut & ſententia continuetur, ad συνεπιβάλλειν reſpiciens: & τὸ ποιῶν à ποιόω, non à ποιέω ducatur. Vide Aphrodiſſenſem *ſuprà ad* §. 1. & Marcum *l.* 12. §. 18. qanqam & φαντασίαν ποιεῖν etiam dicitur. Nemeſianus *de nat. hom. c.* 6. ex Stoicorum ſententia; Φαντασίαν μὲν λέγοντες τὸ πάθος τῆς ψυχῆς, τὸ ἐνδεικνύμενον αὐτό τε, καὶ τὸ πεποιηκὸς φαντασίς. ὡς γὰρ ἐν τοῖς αἰσθητηρίοις ἐγγίνεται πάθος, οἷον αἰσθάνηται. ἕτω καὶ ἐν τῇ ψυχῇ, ὅταν ἐννοήσῃ. εἰκόνα γὰρ ἐν ἑαυτῇ δέχεται τοῦ νοητοῦ. Φαντασὸν δὲ, τὸ πεποιηκὸς τὴν φαντασίαν αἰσθητόν. *Phantaſiam definiunt animæ affectionem, qa & ſeipſum oſtendit, & φαντασὸν illud à qo nata eſt. Ut enim in ſenſuum ſedibus affectio gignitur cum ſentiunt, ita in anima cum intelligit. Nam imaginem in ſe accipit ejus rei qam intelligit.* Φαντασὸν *ſubjectum illud ſenſui qod φαντασίαν genuit.* Utrovis modo ſumpſeris, eódem recidet.

Αὐταρκείας] *ex qa totus ex me aptus ſum.* Xylander. Sed hoc laxum nimis; qm de virtute aliqa peculiari agatur. *Contentatione.* Caſavbonus. Ego, *frugalitate*, ità Polybius uſurpavit, Budæo referente, Ἄξιος ὁ ἀνὴρ ἐπαινεῖσθαί τι καὶ θαυμάζεσθαι, μάλιστα δὲ τῆς αὐταρκείας τοῦ βίου. *Dignus vir qem laudemus & admiremur frugalitatis nomine cum primis.*

Τοῦτο μὲν παρὰ θεοῦ ἥκει] Ità *l.* 2. §. 3. πάντα ἐκεῖθεν ῥεῖ. *Indè profluunt omnia.* Vide & *l.* 8. §. 20. & *l.* 9. §. 1. & *l.* 10. §. 1. Ἀπὸ θείας αἰτίας συμβαίνει πᾶσι πάντα. Idem *l.* 8. §. 23. Exagitat Stoicos paſſim Plutarchus in libris *de Stoicis contradictionibus, & de communibus notitiis*; qòd etiam mala humana, bella, cædes, peſtes, & conſimilia (qæ illi tamen malorum loco non habebant) Deo adſcriberent, & divinitùs contingere aſſererent. Verùm Stoicis hac in parte ſuffragium contribuit ſuum codex ſacer havd ſemel. Apud Eſajam *c.* 45. *v.* 7. Deus ipſe: *Ego ſum, qi & lucem produco, & tenebras obduco; qi ſtatuo pacem, malumqe creo. Ego Jova iſta omnia facio.* Jeremias, Thren. *c.* 3. *v.* 37, 38. *Ecqo dicente exiſtit qicqam, niſi Dominus id præceperit? Ex ore altiſſimi annon prodit, tam malum qodqe qàm & bonum?* Amos. *c.* 3. *v.* 6. *An erit malum in civitate, qod Jova non effecerit?* Itaqe ſicut de *bono* Pſaltes, *A Domino factum eſt iſtud, Pſal.* 118. *v.* 23. Ità de *malo* pariter Vates: *A Domino extitit iſtud.* Hiſtoriæ Regum *l.* 3. *c.* 12. *v.* 24. Job ſanctus, tam prædonum manu abacto pecore, qàm & gregibus igne cœlitùs miſſo abſumptis, liberiſqe pedium ruinâ turbine impulſarum oppreſſis; *Dominus*, inqit, *dedit*; *Dominus abſtulit.* Jobi *c.* 1. *v.* 21. Uxoriqe per animi impotentiam, cùm ulcere fœdo jam oppletus in cinere volutaretur, minùs ſana conſilia ſuggerenti; *Scilicet bonum à Domino acceperimus*; & *non malum etiam laturi ſimus? Ibidem c.* 2. *v.* 10. Deniqe Rex pius à maledico rabula convitiis impetitus: *Iſte*, inqit, *maledixit, qia Dominus edixit.* Reg. *l.* 2. *c.* 16. *v.* 12. Itaqe *Obmutueram*, ait, *ſilentiumqe mihi indixeram, qia tu, Domine, illud feceras. Pſal.* 39. *v.* 9. Nec refragantur exteri. Homerus *Od.* δ'. *v.* 237.

Ζεὺς ἀγαθόν τε κακόν τε δίδοῖ. ----
Ipſe bonumqe malumqe Jovis das. ----

Idémqe *Odyſſ.* θ'. *v.* 63.

— δίδου δ' ἀγαθόν τε κακόν τε.
— dabat ipſe bonumqe malumqe.

Et *Iliad.* ό'. *v.* 109.

Τῷ ἴχεθ', ὅ, τί κεν ὔμμι κακὸν πέμπῃσιν ἑκάστῳ
Ἦ ἀγαθόν. —

Ità ſiqidem legit Chryſippus, ſecus qàm nunc habetur, à Plutarcho *de Stoic. contradict. cap.* 47. adductus.

Ipſe malum qodcunqe bonumve immiſerit alli,
Acceptum huic fertur. ----

Sophocles *Ajace Lorar.*

Σὺν τῷ θεῷ πᾶς ἡμὶ γελᾷ κἀδύρεται.
Qivis dolet, vel ridet, ut viſum Deo.

Idémqe *ibidem.*

Ἐγὼ μὲν οὖν καὶ ταῦτα καὶ τὰ πάντ' ἀεὶ
Φάσκοιμ' ἂν ἀνθρώποισι μηχανᾷν θεούς.
Ego hac & alia qa accidunt mortalibus
Venire cuncta nutu dixerim Deum.

Vide Epictetum *l.* 3. *c.* 24. *ad l.* 2. §. 16.

Καλὰ τὴν σύλληξιν καὶ τὴν συμπεπλεγμένην σύγκλωσιν] Ità *lib.* 2. §. 3. οὐκ ἄνευ φύσεως καὶ συγκλώστους. *Non abſque natura ope, aut ſine connexu rerum. ſuprà* § 4. & *infrà* §. 16. συγκλωθόμενα. Alluſit ad Parcarum (qæ & indè Καλακλῶθες Homero dictæ *Odyſſ.* η', *v.* 197.) ſtamina ducentium & in fata intexentium figmentum poeticum. Ità & *l.* 4. §. 26. συγκαθείμαρτό σοι καὶ συνεκλώθετο. *deſtinatum, & fato certo aſſignatum eſt.* Et *l.* 5. §. 8. συγκλώθεται. & *l.* 8. §. 20. συμπνεύσεται. Seneca pariter *Epiſt.* 107. *Qare impigri atqe alacres excipiamus imperia; nec deſeramus hunc operis pulcerrimi curſum, cui qicqid patimur, intextum eſt.* Figmentum avtem de Parcis illud avtor libri *de mundo*, qi ſub Ariſtotelis nomine proſtat, *c.* 7. ſic explicat: Τρεῖς μὲν αἱ μοῖραι, καλοῦσι τὰς χρόνους μεμερισμένας. νῆμα δὲ ἀτράκτου, τὸ μὲν, ἐξεργασμένον. τὸ δὲ, μέλλον. τὸ δὲ, περιειλούμενον. τίταται δὲ, κατὰ μὲν τὸ γεγονὸς, μία τῶν μοιρῶν, Ἄτροπος. ἐπεὶ τὰ παρελθόντα πάντα ἀτρεπτα ἐστι. καλοῦσι δὲ τὸ μέλλον, Λάχεσις. εἰς πάντα γὰρ ἡ κατὰ φύσιν μένει λῆξις. κατὰ δὲ τὸ ἐνεστὼς, Κλωθὼ, συμπεραίνουσα τε καὶ κλώθουσα ἑκάστου τὰ οἰκεῖα. ταῦτα δὲ πάντα ἐστὶν, οὐκ ἄλλο τι, πλὴν ὁ Θεός. *Siqidem tres Parcas priſci tria in tempora partiti ſunt filúmqe fuſi partim jam peractum, partim futurum, partim jam intorqeri dixerunt: earum unam ſtatuentes in eo qod jam profligatum eſt: qam Atropon ideò nuncuparunt, qoniam ea, qæ jam præterierè, retrorſus agi neqeunt. At Lacheſis functio futuris deſtinata eſt: omnium enim qæ ſecundùm naturam ſunt, ſors ſua qòdqe manet. Præſentibus avtem rebus avt inſtantibus Clothus opera attributa eſt, qa netu unicuiqe conficit qod ſuum eſt. Proinde hac omnia non aliud qicqam qam Deum eſſe planum eſt.* qod & Platonem dicere. Sed & Chryſippus apud Theodoretum *therap. l.* 6. *Tom.* IV. *p.* 562. *B.* Τὴν μὲν πεπερασμένην, πεπερασμένην ἔφησεν εἶναι καὶ συνεπελεσμένην διοίκησιν. τὴν δὲ Εἱμαρμένην, εἱρομένην τινὰ, εἴτ' ἐξ θεοῦ βουλήσεως, εἴτε καὶ ἐξ ἰδίας δήποτε αἰτίας. τὰς δὲ Μοίρας ὀνομάσθαι, ἀπὸ τοῦ μεμερίσθαι καὶ καλανενεμῆσθαί τινα ἡμῖν ἑκάστῳ. τὸν δὲ ἀριθμὸν τῶν Μοιρῶν, τὰς τρεῖς χρόνους παραδηλοῦν, ἐν οἷς κυκλεῖται τὰ πάντα, καὶ δι' ὧν ἐπιτελεῖται. τὴ Λάχεσιν μὲν κεκλῆσθαι, παρὰ τὸ λαγχάνειν ἑκάστῳ τὸ πεπρωμένον. Ἄτροπον δὲ, καλοῦ τὸ ἄτρεπτον καὶ ἀμεταθετον τοῦ μερισμοῦ. Κλωθὼ δὲ, παρὰ τὸ συγκλώθεσθαι καὶ συνείρεσθαι τὰ πάντα. *Peperomenen qidem qaſi peperaſmenen, hoc eſt, perfectam tranſactámqe gubernationem eſſe dixit: imarmenem verò qaſi iromenem, hoc eſt, complicitam, ſive ex divina voluntate, ſive qacumqe alia ex cauſſa. Parcas etiam Mœras eſſe appellatas, eò qòd diviſa ac diſtributa ſint aliqa unicuiqe noſtrum. Parcarum avtem numero tria tempora ſignificari, qibus omnia revolvuntur & conſumuntur. Ac Lacheſin qidem dictam eſſe, eò qòd ſortiatur unuſqiſqe qod fato decretum eſt. Atropos verò, ob ſor-*

a L. 2. §. 1. πλὴν σύντυξίν τι καὶ τύχλω. ἔστι γὰρ [a] ἀνθρώπῳ ἑταίρῳ συμφύλῳ καὶ συγγενεῖ καὶ κοινωνῷ, ἀγνοοῦντα μέντοι ὃ-
b L. 6. §. 23. l. 8. §. 29. 43. τι φύσει αὐτῷ καὶ φύσιν ἐστίν. ἀλλ' ἐγὼ οὐκ ἀγνοῶ, ἀφ' ὅτου [b] χρῶμαι αὐτῷ καὶ τὸν τῆς κοινωνίας φυ-
* ἐυμενῶς Jun. L. 6. §. 46. σικὸν νόμον, * ἔυνους, καὶ δικαίως. ἅμα μέν τοι
c L. 4. §. 32. l. 6. §. 3. [c] καὶ' ἀξίαν ἐν τοῖς μέσοις συσχάζομαι.

§. 12. Ἐὰν [d] τὸ παρὸν ἐνεργῇς, [e] ἐπόμενος τῷ ὀρθῷ λόγῳ ἐσπουδασμένως, ἐρρωμένως, [f] εὐ-
d L. 2. §. 5. l. 8. §. 2. 32. 36. 44. l. 9. §. 1. 6. l. 12. §. 1. 3. μενῶς, καὶ μηδὲν παρεμπόρευμα, ἀλλὰ [g] τὸν ἑαυτοῦ δαίμονα καθαρὸν ἐσώτῃ τηρῇς, [h] ὡς
e L. 10. §. 12. l. 12. §. 1. καὶ ἤδη ἀποδοῦναι δέοι. ἐὰν * ἔστω συνάπτῃς,

istiusmodi: hoc à contribuli, congenere, sodale; qi ipse qidem qid naturæ suæ consentaneum sit nescit. cæterùm ego, cùm nôrim, ideo adversus illum benevolè justéqe me gero, juxta societatis legem à natura latam. interim tamen in mediis istis pro rei cujusque æstimatione rationem ejusdem habeo.

§. 12. Si rationi rectæ obsecutus, id qicqid est, qod jam instat, sedulò, strenuè, placidè egeris, nec extra opus institutum accessorium aliqid respexeris; sed genium tuum purum integrúmqe servaveris, ac si illum statim redditurus esses: huic,

in-

ANNOTATIONES.

f Sup. §. 3. l. 4. §. 25.
g L. 2. §. 16.
h L. 2. §. 5.
* τὸ ἡγεμονικόν Mer.

tùi data stabilitatem & immutabilitatem. Clotho autem, qòd circumvoluta & complicata sint omnia.

Σύντυξίν τι καὶ τύχην] Vide *ad l.* 1. §. 17. *extremum.* & *l.* 7. §. 31.

Συμφύλῳ καὶ συγγενεῖ] Vide *suprà* §. 4.

Ἀγνοοῦντα] Vide *suprà* §. 4.

Ἐγὼ δὲ ἀγνοῶ] *Ibidem.*

Χρῶμαι αὐτῷ] Marci dictum in hanc eandem sententiam laudat Svidas in Marco. Ποιῆσαι μέν τινι ἀνθρώπους οἵους βέλτιον ἔχειν, ἀδύνατόν ἐστι. τοῖς δὲ δὴ δοῦσι προσήκει, ἵνα ὅ, τι ἂν τις αὐτῶν τῷ κοινῷ χρήσιμον ᾖ, χρῆσθαι. *Fieri non posse, ut homines tales efficias, quales habere cupis. Illis verò qi jam sunt, convenite uti ad eas res, ad quas eorum unusquisque reipublica utilis esse potest.*

Ἔυνους] D. Junius mavult ἐυμενῶς. Sicut *suprà* §. 4. Πάσῃ ἁπλᾷ καὶ ἐυμενῆ. *Esse omnia apud te simplicia benevolaqe.* & *infrà* §. 12. Ἐυμενῶς. *Placidè.* qibus addas licet, *l.* 6. §. 45. ἐυμενῆ. Verùm nihil obstat, qo minùs ἔυνους istìc retineatur. sicut *l.* 9. §. 27. Ἐυνοεῖν μέντοι αὐτοῖς δεῖ. *Bene velle tamen illis oportet.* etiamsi enim Phrynichus in *Atticismis*, ἔυνους ἔχειν dici vetet, ἐυνοϊκῶς loco illius usurpari jubeat; non est tamen Marcus noster elegantiarum istiusmodi curiosus.

Κατ' ἀξίαν] Ità Epictetus *l.* 2. *c.* 23. Ἀλλὰ τὴν ἀξίαν ἑκάστῳ ἀποδίδωσιν. *Suus bonos autem cuiqe est tribuendus.* Vide *l.* 4. §. 32. & *l.* 8. §. 29, 43. Τῷ καλῷ, hoc est, *honesto*, sive *virtuti*, qod in solio majestatis collocabant, utpote qod *summum*, imò *solum*, *bonum* censebant, μεγίστην ἀξίαν, i. e. *maximam dignitatem*, sive, ut Stoicè loqamur, *æstimationem* tribuebant Stoici. Cætera omnia, etiamsi pro *adiaphoris* rebúsqe *mediis* ducerent, utpote qæ verè boni partem nullam obtinerent, qædam tamen ex eis in pretio atqe æstimatione aliqâ habebant, qæ ideò προηγμένα, vocabulo à Zenone excogitato, i. e. *producta*, ut Seneca *Ep.* 74. *promota*, sive *præposita*, ut Cicero *de finib. l.* 3. nuncupabant. Ideo autem istis ἀξίαν τινὰ, i. e. *æstimationem pretiúmqe* aliqod tribuebant, ut Laërtius *l.* 2. διὰ τὸ μέσην τινὰ δύναμιν ἢ χρείαν ἔχειν, συμβαλλομένην πρὸς τὸν καθ' φύσιν βίον. i. e. *qia mediam qandam vim usúmve haberent, ad vitam secundùm naturam agendam conducentem.* Ex istis rursus, τὰ μὲν ἔχειν πολλὴν ἀξίαν, τὰ δὲ βραχεῖαν, *alia majoris æstimanda, alia minoris* censebant; ut Stobæus *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. §. 6. Et Seneca *Epist.* 82. *Est & horum, qa media appellamus, grande discrimen.* Atqe hoc est, qod Marcus, tum istìc, tum alibi, τὸ καθ' ἀξίαν in rerum usu observandum inculcat. Illud interim observatu non indignum, Stoicos, cùm in vocabulorum usu, usqe ad ineptias etiam, non minutias tantùm, superstitiosi existerent, sicut *promota* sive *præposita* illa, λητὰ μὲν, ἀλλ' οὐκ αἱρετὰ, οἰκεῖα, ἀλλ' οὐκ ἀγαθά, χρήσιμα ἤτοι εὔχρηστα, ἀλλ' οὐκ ὠφέλιμα, *res parabiles, non tamen expetendas: accommodatas ad naturam, non tamen bonas: utiles, non tamen commodas* dici sanxerunt; qod ridet Plutarchus *de commun. notit. c.* 17. ità τὴν ἀξίαν, ubi de *adiaphoris* usurpatur, noluisse reddi, *dignitatem*, sed *æstimationem*; qâ voce usus est Cicero *de finib. l.* 3. vel *pretium*; qâ usus est Seneca *de vita beat. c.* 22. *Pretium qidem*, inqit, *aliqod erit; certè dignitas non erit.*

Συσχάζομαι] *Conjecturam facio.* Xylander. malim, *rationem habeo.* Vide τὸ τοχαστικὸν, *l.* 1. §. 9.

§. 12. Τὸ παρὸν] Vide *ad lib.* 6. §. 2. Flaccus *carm. lib.* 3. *Od.* 29.

— qod adest memento
Componere æqus. —

Ἐπόμενος τῷ ὀρθῷ λόγῳ] Ità *l.* 10. §. 12. Τῷ λόγῳ καθ' πᾶν ἑπόμενος. *Qisqis rationi per omnia obsequitur.* Et *l.* 12. §. 31. Ἕπεσθαι τῷ λόγῳ καὶ τῷ Θεῷ. *Rationi & Deo obsequi.*

Καὶ μηδὲν παρεμπόρευμα] *Neqe præter istud qod proposueris tibi, accessorium aliqid vel captaveris vel admiseris.* deesse videtur verbum aliqod, ποιῇ puta, vel ἐπιζητῇς. Est autem τὸ παρεμπόρευμα vox à re mercatoria tralata: significátqe propriè *negotiationem aliqam ei, qa primariò instituitur, accedentem, vel incidentem etiam*; & ex consequenti, *lucrum è negotiatione istiusmodi acquisitum*; ut Budæus interpretatur. cui debemus qæ sequntur, ex Basilio *Epist.* 73. de adversariis suis. Ἐμπορικὸν βίον μεταχειριζόμενοι, παρεμπόρευμα ποιοῦνται τὴν ἡμετέραν διαβολήν. *Vitam mercatoriam sive nundinariàm exercentes, negotiationi sua isti accessoriam faciunt vestri obtrectationem.* Et ex Luciano *de histor. conscrib.* Ὅμως σε ἐν ὑπιδεδεῖχθαι μὴ βουλόμενον, τὸ μόνον ποιητὴν ἀγαθὸν εἶναι τὸν Ὅμηρον, τῷ δώρῳ παρεμπόρευμα πεποιῆσθαι τὸν Δημοσθένην. *Videris mihi, cùm hoc unum proposuisses, ut ostenderes mihi Homerum bonum esse poetam, dono munerive promisso accessorii, sive mantissæ, loco adjecisse Demosthenem.* qibus adjicias licet illud Clementis Alexandrini *paedag. l.* 3. *c.* 10. qi de exercitiis agens; ubi dixerat, ἄλλοις ὁ περίπατος αὐξήσεως, ἀγρὸν δὲ βαδίζουσιν, ἢ εἰς ὕδωρ καλοῦσιν. *Aliis verò sufficit deambulatio rus euntibus, vel in urbem descendentibus.* adjecit, εἰ δὲ μὴ σκαπάνης ἄψαιντο, ὑπ' ἀγενεῖς τοῦτο παρεμπόρευμα οἰκονομικὸν γυμνασίου ὑπεργινῷ. *Qòd si etiam ligonem tractaverint, prater exercitii, qod intenditur, beneficium, etiam rei familiari emolumenti aliqid accedit obiter.* Cæterùm D. Junius, nihil deesse apud Marcum opinatur, pro nomine duntaxat participium substitui debere, ut sit μηδὲν παρεμπορευόμενος. qid si verbum reponamus, παρεμπορεύῃ? qia sequitur ἀλλὰ τηρῇς. Est autem τὸ παρεμπορεύεσθαι, qod Gregorius Nazianzenus *Orat. in Basil.* de Savle agens, qi dum asinos investigat in diadema incidit, τὸ πάρεργον, sive τὸ παρὰ τὸ ἔργον ἐμπορεύεσθαι dixit. Βασιλείαν ἥυρε τὸ μεῖζον τοῦ ἔργου τὸ πάρεργον ἐμπορευτάμενος. *Regnum invenit, plúsque in ea re, qam obiter agebat, qàm in ea, qa præcipuè ipsi curæ erat, lucrifecit.* De sensu constat, qi idem futurus est, qocunqe ex dictis modo legerimus. Qod Marcus voluit, optimè expressit Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 532. *C.* ubi de gnostico agens, Οὐ περισκέψεται, inqit, εἴ τι λυσιτελὲς ἔξωθεν ὑπελθὸν κέρδος ἢ ἀπόλαυσις αὐτῷ. ἀγάπη δὲ τοῦ ὄντως ὄντος ἐρασθεὶς ἀλόμενος, καὶ πρὸς τὸ δέον ἀγόμενος, θεοσεβεῖ, ὅθεν δὴ εἰ μὴ κατ' ὑπόθεσιν ἐξουσίαν λάβοι παρὰ τοῦ Θεοῦ πράττειν τὰ ἀπαγορευόμενα, ἀδικήματός τε ὤν. οὐδ' εἰ κατὰ μισθὸν τὰ μακάρων ἀγαθὰ λήψεσθαι ἐπὶ τοῖς δὲ ἐπαγγελίαν πρεσβεύοι. ἀλλ' εἰ κατὰ λήσεσθαι τὸν Θεὸν ἐφ' οἷς πράττει, πεισθείη. ὅπερ ἀδύνατον. πρᾶξαί τι παρὰ τὸν λόγον τὸν ὀρθὸν ἐθελήσας πῶτ' ἂν τὸ ὄντως καλὸν καὶ αἱρετὸν ἐξ ἑαυτοῦ, καὶ ταύτῃ ἀγαπητὸν εἶναι ἀπαξ ἑλόμενος; *Non considerat, an aliqod utile lucrum, vel delectatio aliqa extrinsecus consequatur; sed tractus à dilectione ejus, qi verè est amatoris, & ad id, qod fieri oportet, adductus, pius est Dei cultor. Unde nec si per hypothesin à Deo acceperit potestatem faciendi ea, qa sunt prohibita, citra ullam pœnam: neqe si propterea beatorum bona accepturum esse ei promissum fuerit: sed nec si persuasum habuerit fore, ut Deum lateant ea, qa gerit (qod qidem fieri non potest) in animum unqam esse inducturum, ut aliqid agat prater rectam rationem, qum id, qod verè honestum est, & ex seipso eligendum, & eâ ratione expetendum amandúmqe semel elegerit.* Vide *l.* 1. §. 16. & *l.* 9. §. 39.

Τὸν ἑαυτοῦ δαίμονα] Idem *infrà* §. 16. Vide ad *l.* 2. §. 14.

Καθαρὸν ἐσῶτα] Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 531. *C.* Ἐν γοῦν κἀκεῖνο εἴρηται, Ἰτθι μὴ λυτρῷ, ἀλλὰ νόῳ καθαρός, ἀγνεία γὰρ, οἶμαι, τελεία, ἡ τῶν νοῦ καὶ τῶν ἔργων καὶ τῶν διανοημάτων, πρὸς δὲ, καὶ τῶν λόγων εἰλικρινεία, καὶ τελευταία, ἡ καθὰ τὰ ἐνύπνια ἀναμαρτησία. *Bene ergò illud qoqe dictum est: non lavacro mundus esto, sed animo. Est enim perfecta, ut sentio, mundities, qa est mentis, & operum, & cogitationum, & præterea sermonis qoqe sinceritas, & ultima peccati in somnis vacuitas.* Estqe hæc revera καθαρότης ἐσῶτα, ut cum Marco loqamur, qam depingit Clemens. Cæterùm cùm ista in carne constitutis sit ἀνεφικτος planè, ideo rectè subjungit, ἱκανὴ δὲ, οἶμαι, ἀνθρώπῳ κάθαρσις, μετάνοια ἀκριβὴς καὶ βεβαία. *Est autem sufficiens, ut ego qidem opinor, homini purgatio, perfecta, firmaqe, ac stabilis pœnitentia.*

Ὡς εἰ καὶ ἤδη ἀποδοῦναι δέοι] Vide *ad l.* 2. §. 5. 11. Epictetus *Enchir. c.* 22. Ὁ θάνατος πρὸ ὀφθαλμῶν ἔστω σοι καθ' ἡμέραν, καὶ οὐδὲν ὑδίκησε ταπεινὸν ἐνθυμηθήσῃ, οὔτε ἄγαν ἐπιθυμήσεις τινός. *Mors ob oculos tibi qotidie versetur. Sic nihil unqam humile cogitabis, nec impensè cupies qidqam.* Seneca *Epist.* 101. *Qi hoc modo se aptabit, cui vita sua qotidie fust tota, securus est.* Flaccus *carm. l.* 3. *od.* 29.

— ille potens sui
Lætúsqe deget, cui licet in diem
Dixisse, Vixi. —

Ἐὰν τοῦτο συνάπτῃς] *Ità si perseveres.* Xylander. at Casaubonus

inqam si adhæseris, nihil ulteriùs expectans, nihil fugitans; sed qod præ manibus est juxta naturæ dictamen agere, & in dictis qibúsqe animo heroico veritatem liberè proloqi contentus; prosperè planè victurus es. hoc avtem qin facies, qi impediat, nullus est.

§. 13. Qemadmodum chirurgi instrumenta & ferramenta sua ad curationes subitaneas semper habent ad manum: ità tu dogmata in promptu apud te habeas, qorum ope res cùm divinas tum & humanas dignoscas; & rem qamqe, etiam levissimam, ità peragas, ut qi memineris duo ista esse invicem connexa. neqe enim, homines qod spectat, qicqam rectè egeris sine habito ad res divinas respectu; nec vice versâ.

§. 14. Nè diutiùs evageris. neqe enim futurum est, ut commentarios tuos perlegas, avt Romanorum ac Græcorum priscorum res gestas, avt ex avtoribus variis excerpta, qæ, qò in senectute usui

[a] μηδὲν ὠθημένων, μηδὲ φεύγων, ἀλλὰ τῇ παρούσῃ κατὰ φύσιν ἐνεργείᾳ, καὶ τῇ ὧν λέγεις καὶ φθέγγῃ, ἡρωϊκῇ ἀληθείᾳ ἀρκούμενος, εὐζωήσεις. [b] ἔστι δὲ οὐδεὶς ὁ τοῦτο κωλύσαι δυνάμενος. a Sup.§.7. b L.1.§. 17.l.6.§.58. l.7.§.16.l.9. §.11.

§. 13. Ὥσπερ οἱ ἰατροὶ ἀεὶ τὰ ὄργανα καὶ σιδήρια παρεσκευασμένα ἔχουσι πρὸς τὰ αἱρέσεις τῶν θεραπευμάτων, οὕτω [c] τὰ δόγματα σοὶ ἕτοιμα ἔστω πρὸς τὰ τε θεῖα καὶ ἀνθρώπινα εἰδέναι, καὶ [d] πάντα καὶ τὸ μικρόστατον ἄτω ποιεῖν, ὡς τῆς ἀμφοτέρων πρὸς ἄλληλα συνδέσεως μεμνημένον. ἔστι γὰρ ἀνθρώπινόν τι [e] ἄνευ τῆς ἐπὶ τὰ θεῖα συναναφορᾶς οὐ πρᾶξις, ἔστι ἔμπαλιν. c L.2.§.3.l. 4.§.3.l.6.§. 48.l.12.§. 24. d L.12.§. 29. e L.6.§.7. 23.l.7.§.68.

§. 14. [f] Μηκέτι πλανῶ. ἔστι γὰρ τὰ ὑπομνηματά σου μέλλεις ἀναγνώσκειν, ἔστι τὰς τῶν ἀρχαίων Ῥωμαίων καὶ Ἑλλήνων πράξεις, καὶ τὰς ἐκ τῶν συγγραμμάτων ἐκλογὰς, ἃς εἰς τὸ γῆρας σαυτῷ ἀπεθήκω. f L.2.§.2, 3.7.

ANNOTATIONES.

bonus *si huic*, genio nempe tuo, *adhæseris*. acsi τούτῳ συνάπτῃς legerit. συνάπτειν pro *hærere* vel *adhærere* Theophrasto usurpatum *de plant. lib. 4. cap. 9.* Φύεται δὲ καὶ ἕλειον, ἐν τοῖς ἕλεσι καὶ ταῖς λίμναις, ὃ δ' οὐ συνάπτει τῇ γῇ. *In lacubus ac paludibus nascitur, sed terræ non adhæret:* Ὥσπερ τῶν ῥιζῶν, αἱ καθ' ὕδατος ἐχέγειαι, πῆξιν οὐκ ἔχουσαι. *Radicibus illis non absimiles, qæ qod stabili loco minimè fixa sunt, undis feruntur.* ut de plantis istiusmodi Gregorius Nazianzenus σήλ. 1.

Μηδὲν περιμένων] Seneca idem *Ep.* 12. *Ille beatissimus & securissimus est sui possessor, qi crastinum sine solicitudine expectat.* Et *Epist.* 1. *Sic fiat, ut minùs ex crastino pendeas, si hodierno manum injeceris.* Porphyrius *de abstinent. l.* 1. §. 54. Οὕτως οὐδὲ αὐτὸ τοῦτο ἐπὶ πλέον ποθήσει, οὐδὲ τὸν χρόνον, ὡς προσθήσοντα αὐτῷ μεῖζον ἀγαθόν. ἀλλ' ἐν αὐτάρκειᾳ τῷ παρόντι καὶ γεγονότι ἤδη μένει. ὃ γὰρ ἀγαπιάσει, μὴ τὸν πλείονα χρόνον περιμένειν. *Sic neqe bonorum desiderio semper crescente tenebitur, neqe vita, qasi majus aliqod bonum semper additura. Sed iis rebus, qæ adsunt, qaqe ei jam suppetunt, contentus manebit: haudqaqam de longiori vita solicitus.*

Εὐζωήσεις] Aristoteles *Ethic. Nicom. l.* 1. *c.* 8. Συνάδει δὲ τῷ λόγῳ, καὶ τὸ εὖ ζῆν καὶ τὸ εὖ πράττειν τὸν εὐδαίμονα. σχεδὸν γὰρ εὐζωία τις εἴρηται, καὶ εὐπραξία. *Consentit etiam cum ratione hac illud, qod ajunt, bene vivere, ac bene agere felicem. Ferè enim bona qædam vita & bona actio felicitas dicitur.* Et Alexander Aphrodisiensis *de virtut. sufficient.* Τὸ εὖ ζῆν, καὶ τὸ εὖ βιῶν, καὶ τὴν εὐζωΐαν, εὐδαιμονίαν φασὶν εἶναι. *Bene vivere, & bonam vitam felicitatem dicunt esse.* Et mox; Λέγεται εὖ ζῆν ὁ χράμενος ἀρετῇ, καὶ ζῶν κατ' ἀρετὴν καὶ πράττων τι. ἐν γὰρ πράξει ποιᾷ ἡ εὐζωία ἀνθρώπου. *Bene vivere dicitur, qi virtute praditus est, secundùm virtutem & qid facit. In qalibus rebus agendis beata hominis vita.* Itaqe εὐζωεῖν, qod est nostri peculiare vocabulum, est *felicem esse*, sive *felicem degere*, qod in virtute prorsus situm Marcus hìc statuit, contrà qam Aphrodisiensis qi concludit ibidem; ὅτι οὐκ αὐτάρκης ἡ ἀρετὴ πρὸς εὐζωΐαν τε καὶ εὐδαιμονίαν. *Virtutem ad vitam beatam & felicitatem non sufficere.*

Οὐδεὶς κωλύσαι] Vide *supra ad l.* 2. §. 9.

§. 13. Ὥσπερ οἱ ἰατροὶ ἀεὶ τὰ ὄργανα καὶ σιδήρια πρόχειρα ἔχουσι] Solebant Stoici suos monere, ut eorum qæ in scholis didicissent summa capita sic memoriæ infigerent, ut illa semper ad manum haberent, & ad omnem occasionem eis uterentur. hæc sunt, qæ πρόχειρα βοηθήματα Epictetus appellat. neqe alio fine *Enchiridium* ab illo, an ab alio qodam ipsius sectatore Arriano dixerit: forsan, ut ex Simplicio videtur, est scriptum, qod & nomen testatur, *Manuale*: nam *Pugionem* qi reddidere, ab avtoris mente aberrárunt prorsus. Itaqe Marcus hìc medicos & chirurgos imitandos dicit: & ut illi parata semper artis suæ instrumenta habent; ità in promptu habenda dogmata. prout Casavbonus *ad Pers. Sat.* 3. observavit. Eodem allusit Epictetus locis à Casavbono *ibidem* indicatis; *Dissert. lib.* 1. *c.* 27. Τὰς προλήψεις ἐναργεῖς καὶ ἐσπηγμένας καὶ προχείρους ἔχειν δεῖ. *Anticipationes evidentes, expolitas & promptas habere oportet.* Et *l.* 3. *c.* 10. Ἑκάστῳ δόγματος, ὅταν ἡ χρεία παρῇ, πρόχειρον αὐτὸ ἔχειν δεῖ. ἐν ἀρίστῳ, τὰ περὶ ἀρίστου. ἐν βαλανείῳ, τὰ τοῦ βαλανείου. ἐν τῇ κοίτῃ, τὰ περὶ τῆς κοίτης. *Qodlibet decretum, cum opus eo fuerit, in promptu debet esse: habendum qod ad prandium pertinet in prandio, qod ad balneum in balneo, qod ad lectum in lecto.* Verùm, qod Bernardus olim conqestus est, *de consider. lib.* 2. *Sic se habent plerumque mortalium corda. qod scimus, cùm necesse non est, in necessitate nescimus.* Per moniti istius utiqe inadvertentiam atqe incuriam.

Οὐδὲν τὰ δόγματα σοὶ ἕτοιμα ἔστω] indè ἑτοιμότητα; vocat (*l.* 4. §. 3.) hujusmodi præcepta ad usum semper parata. Apud Senecam *de benef. l.* 7. *c.* 1. Demetrius Cynicus; *Plus prodesse,*

A *si pauca præcepta sapientiæ teneas, sed illa in promptu tibi & in usu sint, qàm si multa qidem didiceris, sed illa non habeas ad manum.* Idémqe, *Hac utráqe manu tenere proficientem jubet, nec usqam dimittere, imò affigere & partem sui facere, eáqe qotidianâ meditatione produci, ut suâ sponte occurrant salutaria, & ubique ac statim desiderata præsto sint.* Et Seneca ipse *Epist.* 94. *Subinde reducendus es in memoriam: non enim reposita præcepta esse debent, sed in promptu.* Et hæc *Casavbonus ibidem.*

Πᾶν καὶ τὸ μικρόταλον] Monitum avro, non avrichalco tantùm, contrà, minimè carum, ut in minimis etiam ac levissimis qibusqe, qatenus nimirum rei subjectæ fert ratio, tam divini, qàm & humani officii respectus habeatur. Idem prorsus, licèt aliis verbis, Apostolus ad *Corinth. Epist.* 1. *cap.* 10. *v.* 31, 32. Εἴτε ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, εἴτε τί ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε. ἀπρόσκοποι γίνεσθε καὶ Ἰουδαίοις καὶ Ἕλλησι καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ. *Sive igitur editis, sive bibitis, sive qid facitis, omnia ad gloriam Dei facite. Estote sine offendiculo & Judæis, & Græcis, & Ecclesiæ Dei.* Sed & Epictetus, à qo Marcus forsitan sumpserit, *Dissert. lib.* 2. *c.* 19. Εἰς τὸν Θεὸν ἀφορῶντας, ἐν πάντι μικρῷ καὶ μεγάλῳ. *Qi in magnis aqè ac parvis rebus omnibus Deum intueantur.* R. Joses in *Pirke Aboth. c.* 2. §. 12. כל-מעשיך יהיו לשם שמים *Fiant opera tua omnia ob nomen cæli*, i. e. propter Deum cœli Dominum fiant.

Τῆς ἀμφοτέρων πρὸς ἄλληλα συνδέσεως] Res divinæ ac humanæ, cùm qoad theoriam, tum & qoad πρᾶξιν sunt invicem conjunctæ. Minucius in *Octav.* Ità *cohærentia, connexa, concatenata sunt ista; ut nec homo qid sit, unde sit, qare sit, hoc ipsum explorare & eruere, sine universitatis inqisitione possimus; & nisi divinitatis rationem diligenter excusseris, nesciat humanitatis.* qod Calvinus *instit. l.* 1. *c.* 1. *Multis vinculis inter se ità connexa sint cognitio Dei & cognitio nostri, ut utra alteram præcedat, & ex se pariat, non facilè sit discernere.* De praxi Joannes *Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 21. *Hoc mandatum à Deo habemus, ut qi Deum dilexerit, etiam fratrem suum diligat.* qi & crebrò ab alterius horum dilectione vel posita vel negata, ad alterius vel statuendam vel tollendam concludit.

Οὐκ ἀνθρώπινόν τι ἄνευ τῆς ἐπὶ τὰ θεῖα συναναφορᾶς] Hoc est, qod & nostri jugiter inculcant, in Deo, & propter Deum, hominem esse diligendum.

§. 14. Μηκέτι πλανῶ] *Non erra amplius.* Xylander & Meritus Casavbonus. forsan meliùs. *Ne evageris diutiùs:* ut sit idem hìc πλανᾶσθαι, qod ἀποῤῥίμβεσθαι, *suprà* §. 4. utrumvis sensum verba ferent.

Τὰ ὑπομνηματίά σου.] Deo ipse se gratias agnoscit debere, qòd non istis diuturniùs assederit. *l.* 1. §. 17.

Ἃς εἰς τὸ γῆρας σαυτῷ ἀπεθήκω] Commentarios, inqis, componis, multáqe ex antiqis avtoribus excerpta congeris, qæ in senectute scilicet evolvere cogitas, & ad vitæ tuæ usum accommodare, cùm vita ipsa interim defluat, ad cujus usum ista comparas. Hoc est qod Cato major disciplinam Isocraticam suggillans dicebat, γηράσκειν παρ' αὐτῷ τὰς μαθήσεις, ὡς ἐν ἄδῃ χρησομένους ταῖς τέχναις, καὶ δίκας ἐρεῖσας. *Senescere apud eum auditores, tanqam apud inferos artibus usuros & cavillas dicturos.* Plutarchus in *Cat. pag.* 350. *B.* Pari ratione Hermotimum suum ludos facit Lucianus *pag.* 565. Cùm enim philosophorum scriptis evolvendis sectísqe ac sententiis discutiendis tot annos assignásset, ut octogenarius necessariò priùs fuerit futurus, qàm veritatis cognitionem certam, si qando tamen, assequi posset. Καί τίς, inqit, ἐγγυητής ἐσί σοι, ὅτι βιώσῃ τοσαῦτα; ἔπειτα ἐς πόσον ἔτι τὸν λοιπὸν χρόνον ἀπολαύσεις αὐτῶν, γέρων ἤδη, καὶ πανὸς ἡδέως ἔξω ὤν, καὶ τὸν ἕτερον πόδα, φασὶν, ἐν τῇ σορῷ ἔχων; εἰ μή τι ἐς ἄλλον βίον προγυμνάζεις σεαυτὸν, ὡς ἐς ἐκεῖνον ἐλθὼν, ἄμεινον διαγάγοις, εἰδὼς ὅν τινα τρόπον χρὴ βιῶν. *Et qis sponsor*

sor

a L.2.§.4. πῆσον. a σπεῦδε ἵν ἐς τέλος, καὶ τὰς κενὰς ἐλ-
6.l.4.§.17. πίδας ἀφεὶς, b σαυτῷ βοήθει, εἴ τί σοι μέλει σε-
26.l.6.§.47. b L.5.§.36. αυτ. ὡς c ἔξεστιν.

c L.2.§.2.l. §. 15. Οὐκ ἴσασι, πόσα σημαίνει τὸ κλέπτειν,
5.§.2.5.l.8. §.8.55.l.12. τὸ σπείρειν, τὸ ὠνεῖσθαι, τὸ ἡσυχάζειν, τὸ ὁρᾶν τὰ
§.1. πρακτέα, d ὃ τῶν ὀφθαλμοῖς γίνεται, ἀλλ' ἑτέρᾳ
d L.10.§. 26.l.11.§. ἕξει ὄψει.
12.

§. 16. e Σῶμα, ψυχὴ, νοῦς. σώματος αἰσθήσεις,
e L.2.§.2. f L.5.§.33. ψυχῆς ὁρμαὶ, νοῦ δόγματα. τὸ μὴ f τυπῶσθαι φαντασι-
l.6.§.16.28.

usui tibi essent, reposuisti. ad finem itaqe festina, & spes vanas mittens, si rationem tui ullam habes, tibi consule; qod licet.

§. 15. Nesciunt qàm variæ significationis sint vocabula ista, furari, serere, emere, qiescere, qid facto opus est videre, qod qidem non oculis corporeis, sed visu qodam aliusmodi efficitur.

§. 16. Corpus, anima, mens. corporis sensus sunt, animæ affectus, mentis decreta. visorum imagines admittere

ANNOTATIONES.

sor tibi te tot annos victurum fidem fecit? Deinde qamdiu per reliqum vita tempus eo frueris, qum jam senex sis, & ataie ad qamvis voluptatem intempestivá, pedémqe alterum, qod ajunt, in capulo habeas: nisi te ad vitam aliam hac exercitatione præparas, ut, qum ad eam veneris, suavius vivas, qomodo vivendum sit edoctus.

Σπεῦδε ἵν ἐς τέλος] Seneca *Ep.* 27. *Non qidem cessatur adhuc, sed non festinatur. multum restat operis, in qod ipse necesse est vigiliam, ipse laborem tuum impendas, si effici cupis.* vel ut Lipsius legit; *Non qidem cessaturo, sed festinaturo multum restat operis.*

§. 15. Οὐκ ἴσασι] Ab his verbis interpretes novum paragraphum exorsi, sic vertunt: *Nesciunt qàm multa significet vocabulum furari, &c.* Eam lectionem seqi si libuerit, habeas D. Bootii explicationem: Dicit idiotas nihil rectè intelligere; neqe *furtum*, qod de pecuniis solùm aliisqe talibus avdiunt, cùm majus ac pejus sit *furtum*, aliqem in errorem conjicere, atqe ità veritatem *furari*: nesciunt qid sit *serere*, *emere*, cùm ista in vitæ ac corporis subsidium data, isti in longè alios usus, ad satisfaciendum voluptatibus suis, atqe ad procudendas divitias: nesciunt qid sit *qiescere*, cùm illi non aliam nôrint *qietem*, qàm si à nulla re extrinsecus incidente turbentur, cùm vera *qies* non alibi qàm in animo qærenda sit, ubi in mediis qoqe negotiorum atqe periculorum fluctibus manet imperturbata: non intelligunt qid sit, *facere qa agenda sunt*, utpote qi omnia ex propriis commodis atqe affectibus metiantur. has avtem res dicit illos non perspicere, qia utut oculis bene valeant, è mente tamen laborant, ad qam harum rerum dignotio pertinet. Confer cum *sect.* 33. *lib.* 10. Hæc ille. Fieri potest tamen ut interpunctione locus laboret, & periodi nota, post ὡς ἔξεστιν, qod præcesserat, tollenda sit. Qod si admiserimus, sensu continuato sententia sic concepta fuerit, ὡς ἔξεστιν οὐκ ἴσασι, ut τὸ ἴσασι illud, participium, non verbum sit, & Marci mens existat ista: *Id qod faciendi potestas est etiam nescientibus qàm varia sint vocabulorum istorum significata.* qasi diceret: Possunt sibi ipsis ad bene vivendum suppetias ferre, etiam qi Grammaticas de vocum significatis præceptiunculas, vel Dialecticas etiam de eisdem argutiolas minùs callent. Vide *ad l.* 1. §. 6, 7. 17. & *l.* 5. §. 5. & *l.* 7. §. 67. & *l.* 8. §. 8. & Senecam *Ep.* 45, 48, 49. qi & idem *Epist.* 88. — *Grammaticus circa curam sermonis versatur; &, si latius evagari vult, circa historias; jam ut longissimè fines suos proferat, circa carmina. qid horum ad virtutem viam sternit? syllabarum enarratio, & verborum diligentia, & fabularum memoria, & versuum lex ac modificatio? qid ex his metum demit, cupiditatem eximit, libidinem frenat?* Et inter alia multa, *Epist.* 45. *Qid mihi vocum similitudines distinguis, qibus nemo unqam, nisi dum disputat, captus est? res fallunt. istas discerne.* & *Epist.* 48. *Hoc mihi ab istis subtilibus præcipi malo, qid amico præstare debeam, qid homini, qàm qot modis Amicus dicatur, & Homo qàm multa significet.* Hoc est disertè, qod istic Marcus, si hoc modo concinnare libuerit. Ego tamen re in medio relictâ, Syntaxin receptam secutus sum.

Ἑτέρᾳ τινὶ ὄψει] *mentis* scilicet *oculo.* qem *suprà* tetigit *l.* 2. §. 13. & *infrà l.* 4. §. 29. Vide & *l.* 10. §. 26. & *l.* 11. §. 12. De isto Psaltes, *Psal.* 119. *v.* 18. *Aperias oculos meos.* Et Christus Pavlo, *Act. c.* 26. *v.* 18. ἀνοῖξαι ὀφθαλμοὺς αὐτῶν. *Ut aperias oculos eorum.* Et Pavlus *ad Ephes. c.* 1. *v* 18. πεφωτισμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας ὑμῶν. *Illuminatis oculis mentis vestræ.* De Livio Druso Valerius Maximus *l.* 8. *c.* 7. *Senem illum natura, cæcum fortuna potuit facere: at nevtra interpellare valuit, nè non animo & videret & vigeret.* Plato in *Sympos. p.* 1204. *E.* Ἥ τοι τῆς διανοίας ὄψις ἄρχεται ἐξὺ βλέπειν, ὅταν ἡ τῶν ὀμμάτων τῆς ἀκμῆς λήγειν ἐπιχειρῇ. *Tunc sanè mentis oculus acutè incipit cernere, cùm primum corporis oculus deflorescit.* Et Theodoretus *therapeut. lib.* 1. *Tom.* IV. *pag.* 477. *B.* Χρεία τοίνυν ἡμῖν καὶ τοιρῶν ὀμμάτων, εἰς τὴν τῶν νοητῶν καταγνόησιν. καὶ καθάπερ δεόμεθα τῶν τοῦ σώματος ὀφθαλμῶν εἰς τὴν θεωρίαν τῶν ὁραιῶν, ὕτω δήπω χρήζομεν πίστεως, εἰς τὴν ἐποπτείαν τῶν θείων. μᾶλλον δὲ ὥσπερ ὀφθαλμὸς δεῖται φωτὸς ἐπιδεικνύμενος τὰ ὁραὶα, ὕτω δὴ ἂν καὶ ὁ νοῦς δεῖται πίστεως ἐπιδεικνυούσης τὰ θεῖα, καὶ τὴν περὶ τούτων δόξαν φυλαττούσης βεβαίαν. *Opus itaqe nobis est oculis intellectus ad ea cognoscenda qa intellectu percipiuntur. Sicut enim oculis corporeis indigemus ad ea conspicienda qa cerni possunt, ita indigemus & fide ad rerum divinarum adspectum. Avt potius, sicut oculus luce indiget per qam ipsi visibilia ostendantur, pari modo & intellectus indiget fide qa divina ipsi ostendat, qeqe stabilem de his conceptum perpetuumqe conservet.*

§. 16. Σῶμα, ψυχὴ, νοῦς] Eandem habes distributionem *suprà l.* 2. §. 2. & *infrà l.* 12. §. 3. Parilis distributio & in sacris literis reperitur, *ad Thess. Epist.* 1. *c.* 5. *v.* 23. σῶμα, ψυχὴ, πνεῦμα, *corpus, anima, spiritus,* qi & νοῦς, *mens, Rom. c.* 7. *v.* 25.

Τυπῶσθαι φαντασικῶς] Ità *l.* 5. §. 33. τὰ αἰσθητήρια ἀμυδρὰ καὶ ὑπαραλύπωτα. *Sensus ipsi hebetes, & imagines falsas admittere proclives.* Laërtius *l.* 7. §. 50. in *Zenone* ex Chrysippo *de anim. l.* 12. Φαντασία ἐστὶ τύπωσις ἐν ψυχῇ. νοεῖται δὲ ἡ φαντασία, ἣ ἀπὸ ὑπάρχοντος καὶ τὸ ὑπάρχον ἐναπομεμαγμένη καὶ ἐναπολελυπωμένη καὶ ἐναπεσφραγισμένη. *Phantasia est forma in anima impressio. Intelligitur avtem visio ex esse, qa ab existente secundum existens impressa, formata atqe insignita est.* qi tamen monet, ὦ δικλίδιον τὴν τύπωσιν, οἱονεὶ τύπον σφραγιστῆρος. ἐπεὶ ἀνεκδεκτόν ἐστι πολλοὺς τύπους καὶ τὸ αὐτὸ περὶ τὸ αὐτὸ γενέσθαι. *Non esse suscipiendum, formationem hujusmodi esse veluti sigilli formam. Qoniam fieri non potest, ut plures figuræ in eodem & circa idem fingantur.* Apud Evsebium *præpar. l.* 11. *c.* 17. Numenius *de bono lib.* 1. ex Zenonis sententia; Αἰσθητικὴν δὲ αὐτὴν (τὴν ψυχὴν) εἶναι, ὅτι τυπῶσθαί γε δύναται ἀπὸ τῶν ὅλων καὶ ὑπαρχόντων διὰ τῶν αἰσθητηρίων, καὶ παραδέχεσθαι τὰς τυπώσεις. *Animam sensitivam esse, qia figura potest illi imprimi ab entibus & existentibus per sentiendi instrumenta, & recipere impressiones.* Apud Svidam avtor incertus; Ἡ φαντασία παρὰ τῆς αἰσθήσεως λαμβάνουσα τῶν αἰσθητῶν τὰς τύπους, ἐν ἑαυτῇ τύπους ἀναπλάττει. *Phantasia à sensu arripiens rerum sensibilium formas, eas in se refingit.* eandem νοῦ παθητικὸν Aristoteli dictam; νοῦν μὲν ὡς ἔνδον ἐχουσαν τὸ γνωστὸν, καὶ ἁπλῇ προσβολῇ ὥσπερ ἐκεῖνο ἐπιβάλλουσαν. παθητικὸν δὲ, διότι μετὰ τύπων καὶ ὡς ἀτυπωμάτως. *Mentem qidem, qòd in se contineat id, qod in sui cognitionem cadit, & simplici apprehensione id apprehendat ut illa. Patibilem verò, qia cum formis & non sine figuris id apprehendit.* Sextus Empiricus *adv. Logic. lib.* 1. *c.* 2. de Stoicis agens: Φαντασία ἔστιν ἐστὶ καθ' αὐτὰς, τύπωσις ἐν ψυχῇ. *Phantasia ergò, ut ipsi volunt, est impressio in anima.* qo tamen loco de modo rei sententias eorundem discrepantes subjungit. Et Plutarchus adversus eosdem differens *de commun. notit. c.* 41. Φαντασία τις ἡ ἔννοιά ἐστι. φαντασία δὲ τύπωσις ἐν ψυχῇ. ψυχὴ δὲ φύσις ἀναθυμίατις, ἣν τυπωθῆναι μὲν οὐκ ἐργῶδες διὰ μανότητα, δεξαμένη δὲ τηρῆσαι τύπωσιν ἀδύνατον. ῥεῦμα γὰρ ἂν τις μᾶλλον ὕδατος φερομένης διανοηθείη σχήματα καὶ τύπους καὶ εἴδη διαφυλάττειν, ἢ πνεῦμα φερόμενον ἐν τοῖς ἄτμοις καὶ ὑγρότησιν, ἑτέρῳ δὲ ἔξωθεν ἐνδιαλεχῶς οἷον ἀργῷ καὶ ἀλλοτρίῳ πνεύματι κιρνάμενον. *Phantasia enim qadam est notitia. Phantasia impressio forma in anima: anima natura exhalatio, qam in formam redigi & effingi operosum est ob raritatem: ut avtem receptam conservet informationem fieri neqit. Facilius enim aliqis imaginetur fluxum labentis aqæ, figuras, formas, & species conservantis ac perferentis, qàm spiritum, qi per exhalationes & humores elatus, alio continenter extrinsecus, eóqe alieno spiritu contemperetur.* Philo in *allegor. lib.* 1. *pag.* 45. *E.* Τὸ ζῶον τῷ μὴ ζῴῳ δυσὶ πρόσχει, φαντασίᾳ καὶ ὁρμῇ. ἡ μὲν οὖν φαντασία συνίστησιν, καὶ τὴν εἰκὸς πρόσοδον τυπώσεως νῷ δὲ αἴσθησις. ἡ δὲ ὁρμὴ τὸ ἀδελφὸν τῆς φαντασίας καὶ τὴν τοῦ νοῦ τονικὴν δύναμιν, ἣν τείνας δι' αἰσθήσεως ἄπεισι τῷ ὑποκειμένῳ καὶ πρὸς αὐτὸ χωρεῖ, γλιχόμενος ἐφικέσθαι καὶ συλλαβεῖν αὐτό. *Animal præstat non animali duabus rebus, phantasiâ & impetu. Phantasia sit progresso intellectu per sensum ad extera: impetus verò phantasia germanus per intellectus vim intensivam, qam intendens per sensum attingit subjectum, & accedit ad id, cupiens comprehendere.* Idem *ibidem pag.* 51. *B.* Τὸ ἡγεμονικὸν ἡμῶν παιδεύεις ἐστι, καὶ ἔοικε κηρῷ πάντας τοὺς τύπους καλούς τε καὶ αἰσχροὺς δεχομένῳ. *Principalis vis nostra omnicapax est, & sicut cera omnes formas vel pulcras, vel turpes recipit.* Et pavlò póst. *pag.* 59. *B.* Ὥσπερ ἐν τῷ κηρῷ δυάμει μὲν εἰσι πᾶσαι αἱ σφραγῖδες. ἐνδιαλείᾳ δὲ μόνη ἡ τετυπωμένη. ὕτω καὶ ἐν τῇ ψυχῇ κηροειδεῖ ὑπαρχούσῃ, πάντες οἱ τύποι περιέχονται δυάμει. ἀποτελείσθαι δὲ κρατεῖ ὁ εἷς χαραχθεὶς ἐν αὐτῷ, ἕως μὴ ἀπαλείφηται ὑφ' ἑτέρου ἐνεργέστερον καὶ ἐνδήλως μᾶλλον ἐπιχαράξαντος. *Sicut in cera per potentiam insunt sigilla omnia, actu verò solum id, qod impressum est: ita & in anima, qa est cera similis, omnes forma continentur potentiâ, revera avtem unicus character præsens eam occupat, donec*

abolcatur

mittere, etiam pecudum commune eſt: affectibus tanqam fidiculis agitari, atqe abripi, feris qoqe competit, & effœminatis, & Phalaridi, & Neroni, & Deos negantibus, & patriam deſerentibus, & poſtqam fores ſibi occluſerint, qidlibet perpetrantibus.

κῶς, καὶ τ βοσκημάτων. τὸ δ' ὑ ναυροσπαςεῖσθαι ὀρμηλικῶς, καὶ τῶν θηλέων, καὶ τῶν ἀνδρογύνων, καὶ φαλάριδος, καὶ Νέρωνος. * τὸ [δ'] τὸν νοῦν ἡγεμόνα ἔχειν ἐπὶ τὰ φαινόμενα καθήκοντα, καὶ τῶν θεὸς μὴ νομιζόντων, καὶ τῶν τὴν παλλάδα ἐγκαταλειπόντων, καὶ

a L. 2 §. 2.
*Vide Not.
*[πάντα]
π. Lug. αἰσχρὸν ὁτιοῦν]
π. Xyl. [ὁτιοῦν] π. f.

ANNOTATIONES.

aboleatur ab alio efficacius impreſſo atqe manifeſtius. Idémqe *de mnim. immutab. pag.* 299. *D.* Φαντασία δέ ἐστι τύπωτις ἐν ψυχῇ. ἃ γὰρ εἰσήγαγεν ἑκαστα τῶν αἰσθήσεων, ὥσπερ δακτύλιός τις ἡ σφραγὶς ἐναπεμάξατο τὸν αἰκεῖον χαρακτῆρα. κήρῳ δὲ ἐοικὼς ὁ νοῦς, τὸ ἐκμαγεῖον δεξάμενος ἄκρως παρ' ἑκατὸν φυλάττει, μέχρις ἂν τὸν τύπον λεάνατα λήθη ἢ ἀντίπαλος μνήμης, ἀμυδραν ἐργάσηται, ἢ παντελῶς ἀφανίσῃ. Τὸ δὲ φαντὸν καὶ τυπῶσαι. τότε μὲν οἰκείως, τότε δὲ καὶ ὡς ἑτέρως διέθηκε τὴν ψυχήν. *Phantaſia verò eſt figurarum in anima impreſſio. Nam qicqid important ſenſus ſinguli, hac obſignat ſuo characˉtere tanqam anulus. Intellectus autem refert ceram, impreſſum ſigillum excipiens & ſervans apud ſe, donec id oblivio memoria boſtis obſcuret, aut in totum aboleat. Id autem qod impreſſit characˉterem, nunc familiariter, nunc ſecus afficit animam.* qæ Philonis verba, tanqam è *lib. de mundo* ſumpta, Henricus Stephanus theſavro ſuo, memoriâ lapſus, inſeruit, ubi fruſtrà qæras. Origenes *ad Celſ. l.* 1. Τί ἄτοπον, τὰ τυπώδη τὸ ἡγεμονικὸν ἐν ὀνείρῳ, δύνασθαι αὐτὸ τυπῶν καὶ ὕπαρ πρὸς τὸ χρήσιμον τι ἐν ᾧ τυπώται. *Conſentaneum eſſe vim illam, qa formas imprimere ad ipſius utilitatem.* Qin & Ariſtoteles ipſe, *de memor. c.* 1. ubi qærit qomodo res, qm abſint ipſæ, memoriâ comprehendi poſſint. τὸ φάντασμά ἐστι ὅμοιον, ὥσπερ τύπος, ᾧ χαράττεται. *Phantaſma eſt ſimile ſicut figura aut pictura.* Et rurſus: Δῆλον γὰρ ὅτι δεῖ νοῆσαι τοιοῦτον τὸ γινόμενον διὰ τῆς αἰσθήσεως ἐν τῇ ψυχῇ, καὶ τῷ μορίῳ τοῦ σώματος ᾧ ἔχοντι αὐτήν, οἷον ζωγράφημά τι, τὸ πάθος, ὃ φαμεν τὴν ἕξιν εἶναι μνήμην. ἡ γὰρ γινομένη κίνησις ἐνσημαίνεταί οἷον τύπον τινὰ τῇ αἰσθήματος, καθάπερ οἱ σφραγιζόμενοι τοῖς δακτυλίοις. διὸ καὶ τοῖς μὲν ἐν κινήσει πολλῇ διὰ τὸ πάθος ἢ δι' ἡλικίαν ὄσιν, ἃ γίνεται μνήμη, κατάπερ ἂν εἰς ὕδωρ ῥέον ἐμπιπλάσης τῆς κινήσεως καὶ τῆς σφραγίδος. τοῖς δὲ διὰ τὸ ψύχεσθαι, καθάπερ τὰ παλαιὰ τῶν οἰκοδομημάτων, καὶ διὰ σκληρότητα τῇ δεχομένῃ τὸ πάθος, ὐκ ἐγγίνεται ὁ τύπος. *Manifeſtum enim qod oportet intelligere talem aliqam factam per ſenſum in anima, & in parte corporis habente ipſam, velut picturam qandam, paſſionem, cujus dicimus habitum eſſe memoriam. Factus enim motus imprimit velut figuram qandam ſenſilis, ſicut ſigillantes anulis. Unde & aliis qidem, qi in motu multo, aut propter paſſionem, aut propter ætatem ſunt, non fit memoria: tanqam utqe in aqam fluentem incidente motu & ſigillo. Aliis autem propterea qod frigida ſunt, ſicut antiqa ædificiorum, & propter duritiem accipientis paſſionem non ingignitur figura.*

Καὶ τῶν ῥοκημάτων] Ariſtoteles *de anim. l.* 3. *c.* 3. τῶν θηρίων οὐδενὶ ὑπάρχει πίστις. Φαντασία δὲ πολλοῖς. *Beſtiarum autem nulli ineſt fides: phantaſia autem multis.* Et mox: τῶν θηρίων ἐνίοις φαντασία μὲν ὑπάρχει. λόγος δὲ οὐ. *Beſtiis qibuſdam phantaſia qidem ineſt: ſed non ratio.* Indè apud Laërtium *l.* 7. §. 51. ex Stoicorum mente diſtributio illa: Φαντασιῶν αἱ μὲν λογικαί, αἱ δὲ ἄλογοι. λογικαὶ μὲν, αἱ τῶν λογικῶν ζώων. ἄλογοι δὲ, αἱ τῶν ἀλόγων. *Viſionum aliæ ſunt rationales, aliæ irrationales. Rationales qidem rationalium animalium: irrationales irrationalium ſunt.* illas νοήσεις dici, has nomine peculiari carere.

Νευροσπαστεῖσθαι] Vide *ad l.* 2. §. 2. *l.* 7. §. 3. & *l.* 12. §. 19.

Καὶ τῶν ἀνδρογύνων] *Androgyni* etiam Ciceroni dicti, *de divinat. l.* 1. qi (ut Livius *l.* 27. loqitur) *ambiguo inter marem & fœminam ſexu ſunt nati.* Xylander. vel potiùs, qi *utriuſqe naturæ*, ut Plinius *l.* 7. *c.* 2, & 3. ſive *utriuſqe ſexûs*, qi & *Hermaphroditi* dicti. Gellius *l.* 9. c. 4. Verùm *ambigui ſexûs* havd abs re Livius; qia *in his ſic uterqe ſexus apparet, ut ex qo potiùs debeant accipere nomen; incertum ſit.* Avguſtinus *de civit. Dei l.* 16. *c.* 8. Διφυεῖς καὶ ἀνδροθήλεις appellat Philoſtratus in *Favorino.* De hyæna Clemens Alexandrinus *pædag. l.* 2. *c.* 10. Οὐκοῦν οὐδὲ τὴν ὕαιναν μεταβάλλειν τὴν φύσιν πιστευτέον ποτε. οὐδὲ γὰρ αἰδοῖα ἔχει τὸ αὐτὸ ζῶον ἅμα ἄμφω, ἄρρενος καὶ θήλεως, καθὼς ὑπειλήφατί τινες, ἑρμαφροδίτας τερατολογοῦντες, καὶ τρίτην ταύτην μεταξὺ θηλείας καὶ ἄρρενος, ἀνδρόγυνον καινοτομοῦντες φύσιν. *Neqaqam ergò credendum eſt, hyænam unqam mutare naturam: idem enim animal non habet ſimul ambo pudenda maſculini & fœminini, nonnulli ſicut exiſtimarunt, qi prodigioſè hermaphroditos finxerunt, & inter maſculum & fœminam, banc ex viro & fœmina conſtantem naturam innovaverunt.* Tales tamen extitiſſe havd pavcos gentium omnium hiſtoriæ teſtantur. Cæterùm aliâ ratione ἀνδρόγυνον ab initio conditum Adamum fingunt Talmudiſtæ Judaici. bicorporem enim planè, & à parte qidem anteriore marem, à poſteriore fœminam, utriſqe qaſi glutino qodam per dorſi ſpinam ſibi invicem commiſſis, fabulantur extitiſſe. id qod partim ex *Geneſ. c.* 1. *v.* 27. partim ex *Hymn.* 139. *v.* 5. non juxta rei veritatem ac Spiritûs ſancti mentem piè ſimplicitérqe enarratis, ſed miſerè detortis, ridiculéqe atqe irreligiosè habitis elicitum eunt. de qo commento videri poterunt Moſes Maimonides in *perplexorum edoctore*, & Manaſſes Iſraelitides in *Conciliatore ad Geneſ. qæſt.* 8. eandem fabulam & ſub Ariſtophanis perſona in *Sympoſio pag.* 1185. *C.* ſuo Plato, à qo & Mercurius Larvatus ille in *Pœmandro* mutuatus eſt, verbis iſtis propoſuit: Ἀνδρόγυνον γὰρ ἦν τότε μὲν ἦν καὶ εἶδος καὶ ὄνομα, ἐξ ἀμφοτέρων κοινὸν τῶν τε ἄρρενος καὶ θήλεος. νῦν δ' οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἢ ὀνείδει τὸ ὄνομα κείμενον. *Androgynum qippe tunc erat & ſpecie & nomine, ex maris & fœminæ ſexu commixtum. Ipſum profectò deſecit, nomen ſolum infame relictum.* ἐν ὀνείδει, inqit, κείμενον, id eſt, probroſè nunc ſumitur nomen hoc, ſiqidem non ſolùm pro corpore portentoſo natis ſumitur, verùm etiam pro mollibus, effœminatis, imbellibus. Ἀνδρόγυνος, ἀσθενὴς, ἀνίσχυρος. Heſychius. Et Pollux de *cinædis* uſurpari docet, *l.* 6. *c.* 30. Ità Theodoretus *therapeut. l.* 8. de Baccho; Γύννις ἦν, καὶ θηλυδρίας, καὶ ἀνδρόγυνος. Et Clemens *pædag. l.* 3. *c.* 2. Ἀνέτρεψε τὴν Ἑλλάδα ἡ βάρβαρος φιλοκοσμία, καὶ ἡ ἀνδρόγυνος τρυφή. *Græciam evertit barbarum ſui ornandi ſtudium, & effœminatæ deliciæ.* de Paride loqitur. Philo etiam *de vit. contempl. pag.* 898. *C.* (qo loco Platonis qoqe fabulam illam obiter tangit) Ἀνδρείαν μὲν τὴν βιωφελεστάτην ἀρετὴν κατὰ πόλεμον καὶ κατ' εἰρήνην ἀφαιρούμενος, θήλειαν δὲ νόσον ταῖς ψυχαῖς ἀπεργαζόμενος. καὶ ἀνδρογύνους παρασκευάζων, ὃς ἐχρῆν πᾶσι τοῖς πρὸς ἀλκὴν ἐπιτηδεύμασι συγκροτεῖσθαι. *Fortitudinem virtutem bello paceqe utiliſſimam tollens è medio, & pro hac morbum muliebrem inducens in animas, & homines reddens androgynos, qos oportebat potius omni contentione exerceri ad confirmandum robur tam corporis qam animi.* Qin & γυνάνδρους eoſdem dictos reperio. Svidas. Γύνανδρος, κίναιδος. Ὁ γύναιδρός τε καὶ μάλθων τύραννος. ἀντὶ τοῦ ἔκλυτος. Γύναιδρος, *cinædus. Cinædus ille, & effœminatus tyrannus pro diſſolutus.* Sed & Νῶν Valentinianum, qem Irenæus *ad Valent. c.* 1. *Maſculofœminam*, Tertullianus *adverſ. eoſdem c.* 10. *Fœminammarem* dixit. Inqe hanc partem cepiſſe Marcum iſtic ex conjunctis & conſociatis manifeſtum fit. Qanqam nolim cum interprete Anglicano redditum, & *monſtris, qales Phalaris Neróqe fuerant*: de iſtis ſiqidem diviſim loqitur, etiamſi in hoc ipſo conſentientibus, qod *neuroſpaſtorum* more moveantur. Cæterùm aliâ, & adversâ prorſus, ratione Androgynem dictam Amæſiam Sentiam refert Valerius Maximus *l.* 8. *c.* 3. qia *ſub ſpecie fœminæ virilem animum gerebat.* Cùm iſti planè contrà: qod elegantiſſimè notavit epigrammate qodam qo portenta hominum iſtiuſmodi perſtrinxit anonymus qidam, *Florilegii l.* 2. *c.* 5.

Ἀνέρας ἠρνήσαντο, καὶ οὐκ ἐγένοντο γυναῖκες.
Οὐ γὰρ ἄνδρες γεγάασιν, ἐπεὶ πάθον ἔργα γυναικῶν.
Οὐδὲ γυναῖκες ἔασιν, ἐπεὶ φύσιν ἔλλαχον ἀνδρῶν.
Viri eſſe recuſant, & non facti ſunt mulieres,
Neqe viri facti ſunt, cùm patiantur opera mulierum,
Nec mulieres ſunt, cùm naturam conſequti ſint virorum.

(qod de Evnuchis ſpontaneis Epiphanius *l.* 2. *tom.* 1. *hær.* 58. §. 3. Οὔτε γὰρ ἄνδρες εἰσὶ, διὰ τὸ ἀφῆρημένον. ὅτε γυναῖκες δύνανται εἶναι, διὰ τὸ περὰ φύσιν. *Nam neqe viri ſunt, propter amputatam illam corporis partem; neqe fœmina, repugnante ſcilicet naturæ conditione, eſſe poſſunt.*) deniqe

Ἀνέρες εἰσὶ γυναξὶ, καὶ ἀνδράσιν εἰσὶ γυναῖκες.
Viri ſunt mulieribus, viris ſunt mulieres.

Ità Curio pater in *oratione* qadam, J. Cæſarem *omnium mulierum virum, & omnium virorum mulierem* appellavit. Sveton. *l.* 1. *c.* 52. Et de Verre Cicero *Verr.* 2. *Vir inter mulieres, inter viros muliercula.* Idémqe de Clodio *pro domo ſua*: *Impurus atqe impius, qi contra fas inter viros ſæpe mulier, & inter mulieres vir fuiſſet.* Vide & de Alcibiade qod Pherecrates *ad l.* 4. §. 3. ὡς αὐτός. *Ad Roman. c.* 1 *v.* 27. *pag.* 43. *D. Edit. Pariſ.* Joannes Chryſoſtomus. Εἰτις ἠπειλῆ ποιεῖν ἑκόντων ἄνδρας καὶ λοχεύεσθαι, οὐκ ἂν ἐπλήσθησεν θυμοῦ; ἀλλὰ χαλεπώτερα ἑαυτὸς κατειργάσαντο, οἱ τὰ τοιαῦτα λυτιῶντες. ὃ γάρ ἐστιν ἴσον, εἰς γυναικείαν μεταβαλεῖν φύσιν, καὶ μίνοντα ἄνδρα γενέσθαι γυναῖκα. μᾶλλον δὲ μήτε τοῦτο, μήτε ἐκεῖνο. *Si qis profiteatur præſtiturum ſe ut viri pariant, & a partu in lecto decumbant: nonne fieret, ut irâ atqe excandeſcentia compleremur? At verò, certè qi ſic rabiunt, perfecerunt ipſi, ut deteriore conditione eſſent. Neqe enim par idemqe fuerit, in muliebrem naturam migrare, & vir interim dum manes, fœminam fieri: qin potius neqe hoc, neqe illud fuerit.*

Τὸ δὲ τὸν νῶν ἡγεμόνα] Iſta loco mota ac luxata, καὶ τυφλῶ ἔοικεν. Qid enim? *mentis rationiſqe ductum* (juxta Solonis monitum apud Laërtium *l.* 1. §. 60. Νῶν ἡγεμόνα πρόσ, *rationem ducem ſeqere*) *ſeqi atheos, in numen, in patriam impios, maleficos qoſqe*, Marcus noſter unqam dixerit? Itaqe poſt illa, καὶ τῶν ἀνδρογύνων, καὶ Φαλάριδος καὶ Νέρωνος, ſubjungendum immediatè, καὶ τῶν θεὸς μὴ νομιζόντων, καὶ τῶν τὴν παλλάδα

*[τάξ]π. Lug. εἰσχροι ὁ [ιεῖν] π. Xyl. [ὁτιεῖν] π. f.
a Sup. §. 7. 8.
b L. 12. §. 31.
c Sup. §. 4.
d L. 12. §. 3.
e Sup. §. 3. 4, 5, 6.
f L. 12. §. 3.
g Sup. §. 12. l. 12. §. 31.
h L. 6. §. 47. l. 12. §. 1. 3. 29.
i Sup. §. 5. l. 7. §. 62.
k L. 2. §. 1. l. 5. §. 32.
l L. 1. §. 16. l. 11. §. 8. l. 12. §. 1. 14.
m Sup. §. 5. 7.
n L. 10. §. 28. l. 7. §. 68.
o L. 4. §. 23.

ἢ τῶν * ποιούντων, a ἐπειδὰν κλείσωσι τὰς θύρας. εἰ μὲν b καὶ λοιπὰ κοινά ἐστι πρὸς τὰ εἰρημένα, λοιπὸν τὸν ἴδιόν ἐστι τῷ ἀγαθῷ, c φιλεῖν μὲν καὶ ἀσπάζεσθαι τὰ συμβαίνοντα, καὶ d συγκλωθόμενα αὐτῷ. e τὸν δ' ἔνδον ἐν τῷ στήθει ἱδρυμένον δαίμονα μὴ φύρειν, μηδὲ θορυβεῖν ὄχλῳ φαντασιῶν, ἀλλὰ f ἵλεων διατηρεῖν, κοσμίως g ἑπόμενον ὡς θεῷ, h μήτε φθεγγόμενόν τι ψευδὲ μήτε ἐνεργάτην ψευδῆ τὰ δίκαια. i εἰ δὲ ἀπιστοῦσιν αὐτῷ πάντες ἄνθρωποι, ὅτι ἁπλῶς καὶ αἰδημόνως καὶ k εὐθύμως βιοῖ, l ἔστε χαλεπαίνῃ τινὶ τούτων, l ἔστε παρατρέπῃ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης ἐπὶ τὸ τέλος τοῦ βίου, ἐφ' ὃ δεῖ ἐλθεῖν καθαρὸν, ἡσύχιον, m ἔυλυτον, n ἀδιάσπαστον τῇ ἑαυτοῦ μοίρᾳ ο συνημοσμένον.

Si cætera ergò eorum, qi jam dicti sunt, communia fuerint, restat, ut viri boni hoc sit peculiare, in eis qæ officii sui esse videbuntur, mentis ductum seqi, & fatis volventibus casus vitæ intextos lubenter amplexari; genium verò intra se in pectore situm, nec polluere, nec visorum congerie perturbare; sed placidum servare; huic tanqam Deo, decenter obseqi; nihil à veritate alienum proloqendo, nihil à justitiæ ratione devium exeqendo. Qòd si nemo illi fidem adhibuerit, qòd simpliciter, modestè, tranqillè degat, neqe id à qoqam ægrè ferre, avt à via ea, qæ ad vitæ finem ducit, ideo divertere: ad qem par est accedere purum, pacatum, promptum, sponte suâ fato suo sese accommodantem.

ANNOTATIONES.

τρίδα ἐγκεκιλεκπόντων, καὶ τῶν [ὁτιῶν] ποιούντων, ἐπειδὰν κλείσωσι τὰς θύρας. tum periodus nova inchoanda; & particulâ unicâ expunctâ, alterâ interjectâ legendum: Εἰ μὲν τὰ λοιπὰ κοινά ἐστι πρὸς τὰ εἰρημένα, λοιπὸν ἴδιόν ἐστι τῷ ἀγαθῷ, τὸ τὸν νῦν ἡγεμόνα ἔχειν ἐπὶ τὰ φαινόμενα καθήκοντα, καὶ φιλεῖν μὲν, &c. Marci mentem qisqis fuerit assecutus, calculum dare suum nullus detrectabit.

Καὶ τῶν ποιούντων ἐπειδὰν κλείσωσι τὰς θύρας] Deesse aliqid liqidò constat. Annotator Lugdunensis πάντα reponit. Xylander in versione sua, *Nihil non turpe*, interseruit. ut sit, καὶ τῶν [αἰσχρὸν ὁτιῶν] ποιούντων. ego sufficere opinor τὸ ὁτιῶν. ut sit, τῶν [ὁτιῶν] ποιούντων. *etiam eorum qi qidlibet*, sive, *nihil non, perpetrant*, qodcunqe illud fuerit, *ubi foribus occlusis hominum conspectum summoverint & exclusserint*. De istiusmodi Apostolus *ad Ephes. c. 5. v. 12.* Τὰ κρυφῇ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν, αἰσχρόν ἐστι καὶ λέγειν. *Nam qæ occultè fiunt ab illis, turpe est vel dicere.* Præclarum avtem & opportunum hìc illud Epicteti monitum *Dissert. l. 1. c. 14.* Ὅταν κλείσητε τὰς θύρας, καὶ σκότῳ ἔνδον ποιήσητε, μίμνησθε μηδέποτε λέγειν, ὅτι μόνοι ἐσμέν. οὐ γὰρ ἐσμέν. ἀλλ' ὁ Θεὸς ἔνδον ἐστὶ, καὶ ὁ ὑμέτερος δαίμων ἐστί. καὶ τίς τούτοις χρεία φωτὸς, εἰς τὸ βλέπειν τὰ ποιοῦντα; *Ubi fores clausseritis, tenebrásque vobis intrà feceritis, nolite dicere, solos jam esse vos: neqe enim estis: sed & Deus intus est, & genius vester* (hoc est, *mens* ipsa, ut Marcus mox) *intus est. qid avtem lumine opus est istis, qo conspiciant ea qa perpetratis?* Huc faciunt Senarii illi celebres; Menandri apud Clementem *Strom. l. 5. pag. 605. D.* Et Evsebium *prapar. l. 13. c. 13.* (qem Philemoni tamen tribuunt Justinus *de Monarch.* & Henricum Stephanum in *Comic. fragm.*)

Ὁ γὰρ θεὸς βλέπει σε πλησίον πανταχοῦ.
Námqe adspicit propinqus hac semper Deus.

& apud Plutarchum *adverss. Colot. c. 9.*

Πέλας γὰρ ἐσὼς ὁ θεὸς ἔγγυθεν βλέπει.
Stans in propinqo eminus videt Deus.

& apud veterem Gnomologum *tit. 28.*

Πάντη γὰρ ἐσι, πάντα τε βλέπει θεός.
Adest ubiqe, nilqe non spectat Deus.

Vide & *suprà ad §. 4. & 7.* sed & *ad l. 1. §. 3.*

Φιλεῖν μὲν καὶ ἀσπάζεσθαι τὰ συμβαίνοντα] Vide *suprà §. 4. & l. 6. §. 44. & l. 10. §. 21.* Seneca *Epist. 96. Nihil unqam incidet, qod tristis excipiam, qod malo vultu.*

Συγκλωθόμενα] Idem *suprà §. 4.* Vide ad §. 11. & *ad l. 4. §. 26.*

Τὸν δὲ ἔνδον ἐν τῷ στήθει ἱδρυμένον δαίμονα] Vide *ad l. 2. §. 13. & 17.* Piè Porphyrius *de abstinent. l. 4. c. 8.* adductus, de pio qovis: Ὁ δ' αὐτὸς δὴ ἑαυτῷ προσιὼν τῷ θεῷ, ὡς ἐν τοῖς ἀληθινοῖς αὐτῷ σπλάγχνοις ἱδρυτῷ, περὶ ἓξ αἰωνίου βίου λήψεται ὑποθήκας ὅλως ἐκεῖ συρρύσας. &c. *Hic verò per seipsum accedens ad Deum, qi in ejus minimè sucatis visceribus habitat, de vitæ aterna admonitiones accipit omninò illic confluentes. &c.* ἱδρύεσθαι, ὥσπερ ἐν ἕδει, *In pii anima*, sed & *in corpore, tanqam in delubro qodam, collocari atqe habitare* vult *numen divinum.* qod & Apostolus insinuat, ubi *Dei, Spiritúsqe sancti templa, sanctos*, atqe odeò eorundem *corpora*, nuncupat; *ad Cor. Ep. 1. c. 3. v. 16. & c. 6. v. 19.*

Εἰ δὲ ἀπιστοῦσιν] Vide *supra ad §. 5.*

Τῇ ἑαυτοῦ μοίρᾳ συνημοσμένον] Vide *l. 4. §. 23. & l. 7 §. 57.*

LIBER IV.

a L. 10. §. 38
b L. 7. §. 64.
* ἐσήκει Jun.
c. L. 3. §. 4. 16.
* ὑποτε]. Jun.

Τὸ ἔνδον κυβερνῶν, ὅταν κατὰ φύσιν ἔχῃ, ἔτως * ἔσηκε πρὸς τὰ συμβαίνοντα, ὥστε c ἀεὶ πρὸς τὸ δυνατὸν καὶ διδόμενον μεταλλάττεσθαι ῥᾳδίως. ὕλην γὰρ * ὑποτεταγμένην ἑαυτῷ οὐδεμίαν φιλεῖ.

Æ intra nos pars principatum obtinet, ubi secundùm naturam habuerit se, adversùs ea qæ contingunt ità est comparata, ut ad id qod potest & concessum est, facilè se transferat. ne-

ANNOTATIONES.

§. 1. Τὸ ἔνδον κυρίεῦον] hoc est, τὸ ἡγεμονικόν. qod & προστάτην, *præsidem*, appellat, *l. 3. §. 5. & l. 7. §. 64.* τὴν κυβερνῶσαν, *gubernatricem. & l. 4. §. 12.* τὴν βασιλικὴν καὶ νομοθετικήν. *partem regere legémqe dare natam.* Stoici apud Laërtium *l. 7. §. 159. Zenon.* Ἡγεμονικὸν δὲ εἶναι τὸ κυριώτατον τῆς ψυχῆς. *Principale verò potissimam, ac propriè esse anima partem.* Cicero *de nat. deor. l. 2. Principatum id dico, qod Graci* ἡγεμονικὸν, *qo nihil in qoqe genere nec potest, nec debet esse præstantius.*

Πρὸς τὸ δυνατὸν καὶ διδόμενον μεταλλάττεσθαι] Ità *l. 5. §. 20.* περιτρέπει γὰρ καὶ μαθήσει πᾶν τὸ τῆς ἐνεργείας κώλυμα ἡ διάνοια εἰς τὸ προηγούμενον. *Circumvertit enim mens transfertqe effectionis impedimentum omne ad id qod est potius.*

Ὕλην γὰρ ἀποτεταγμένην ἑαυτῷ οὐδεμίαν φιλεῖ] *neqe enim materiam aliqam sibi propriam subjectam habet.* Xylander. *Nunqam enim certo alicui subjecto absolutè sese addicit & applicat.* Casaubonus. ad Marci mentem propiùs. qanqam ἀποτεταγμένην ὕλην possis reddere, *attributam & assignatam sibi materiam.* at D. Junius vult ὑποτεταγμένην *subjectam sibi materiam*, qod & Xylander forsan legerit. Hoc est qod vult, de materia circa qam se exerceat non est solicitus; neqe enim hoc in potestate ipsius situm est, eligere qam ipse velit; sed qomodo circa eandem se gerat. *materiam ergò assignatam sibi nullam diligit*, qua *mediam* qiddam esse novit; in hoc totus est, qomodo naturæ convenienter eâ uti possit, artémqe suam in ea ritè elaboranda exercere. Epictetus *l. 2. c. 5.* Δεῖ γὰρ πάντως περί τινα τῶν ἐκτὸς ὑλῶν φιλοτεχνεῖν, ἀλλ' ὡς ἐκείνην ἀποδεχόμενον, ἀλλ' ὅια ἂν ᾖ ἐκείνη, τὴν περὶ αὐτὴν φιλοτεχνίαν ἐπιδεικνύμενον. ἔστως καὶ ὁ ὑφάντης, οὐκ ἔρια ποιεῖ, ἀλλ' ὅια ἂν παραλάβῃ, περὶ αὐτὰ φιλοτεχνεῖ. *Omnino enim in externa re aliqa elaborandum est, non qòd eam probes, sed qalis illa fuerit, solertiam in ea tuam ut demonstres. Sic etiam textor lanam non facit, sed qalemcunqe acceperit eam tractat.* Hoc interest inter eam de qa Marcus hìc, cæterásqe artes; qòd illæ certam aliqam materiam habent, circa qam versantur; ista nullam respuat. Synesius *de provident. pag. 106.* Βίος γὰρ οὐδεὶς, οἰκεῖος ἡμῶν. ἀλλοτρίοις δὲ ἐξωθεν περιεκείμεθα, ἡμεῖς δὲ τὸ χρώμενον ἔνδοθεν, ἀμείνους καὶ χείρους αὐτοὶ ποιοῦντες τε καὶ δεινύοντες, ἀγωνισαὶ ζώντων δραμάτων. ταῦτ' ἄρα ἔστιν ἐφ' ἡμῖν ἐσθῆτές ἐσιν αὐτοὺς ἀμφιέσασθαι καὶ μεταμφιέσασθαι. *Nullius nostrum vita propria est, alienas verò extrinsecus circumfusas habemus. Nos autem eam facultatem, qa intus bis utitur, qò præstantiorem, aut deteriorem facimus, palámqe habemus, eò meliores aut pejores sumus, viventium qodammodo fabularum actores, hinc illa*

neqe enim de materia certa ulla ſolicita eſt: ſed ad ipſa etiam præpoſita cum exceptione fertur: & qicqid eorum loco adverſi ſe ingerit, id pro materia, in qa exerceat ſe, habet: qemadmodum ignis validior, ubi ea, vel obvia facta, vel injecta, corripuerit, qæ lucernam exilem cito extinxiſſent, accommodat ſibi & abſumit, & ex eis ipſis incrementa capit.

ἀλλὰ ὁρμᾷ μὲν πρὸς τὰ * ἡγούμενα ᵃ μεθ' ὑπε-ξαιρέσεως, ᵇ τὸ ὑ ἀντεισαγόμενον ὕλην ἑαυτῷ ποιεῖ. ᶜ ὥσπερ τὸ πῦρ, ὅταν ἐπικρατῇ τῶν ἐμπι-πλόντων, ὑφ' ὧν ἂν μικρός τις λύχνος ἐσβέσθη. τὸ ὑ λαμπρὸν πῦρ, πίχισα ἐξωκείωσεν ἑαυτῷ τὸ ἐπιφορούμενα, ᾗ κατηνάλωσεν, καὶ ἐξ αὐτῶν ἐ-κείνων ἐπὶ μεῖζον ἤρθη.

* προκείμενα Xyl. προηγούμενα fi vel προηγούμενα.

a L. 5. §. 20.
b L. 6. §. 50. l. 7. §. 58. 68. l. 8. §. 32.
c L. 10. §. 31.

ANNOTATIONES.

illa, qaſi veſtes qadam, indui aut exui poſſunt. Vide amplius *ad l.* 12. §. 36.

Ὁρμᾷ μεθ' ὑπεξαιρέσεως] Hoc eſt, *cum exceptione*, qales illæ apud Senecam *de ſap. ſeceſſ. c.* 30. Epicuri; *Non accedet ad rempublicam ſapiens, niſi ſiqid intervenerit.* Zenonis; *Accedet ad rempublicam ſapiens, niſi ſiqid impedierit.* Verùm ad Marci mentem explicatiſſimè Seneca idem *de benefic. l.* 4. *c.* 34. *Sapiens ad omnia cum exceptione veniet, ſi nihil inciderit, qod impediat. Ideo omnia illi ſuccedere dicimus, & nihil contra opinionem accidere: qia præſumit animo, poſſe aliqid intervenire, qod deſtinata prohibeat. Imprudentium iſta fiducia eſt, fortunam ſibi ſpondere.* Cæterùm *ſapientis eſt* (ut idem *de tranqill. c.* 13.) *ſemper de fortuna cogitare, & ſibi nihil de fide ejus promittere. Navigabo, niſi ſiqid inciderit: &, Prætor fiam, niſi ſiqid obſtiterit: &, Negotiatio mihi reſpondebit, niſi ſiqid intervenerit. Hoc eſt, qare ſapienti nihil contra opinionem dicamus accidere. non illum caſibus hominum excipimus, ſed erroribus: nec illi omnia, ut voluit, cedunt, ſed ut cogitavit. In primis autem cogitavit, aliqid poſſe propoſitis ſuis reſiſtere.* Marcus *infrà l.* 5. §. 20. Ὀρμὰς δὲ καὶ διαθέσεως ὑ γίνεται ἐμπόδια, διὰ τὴν ὑπεξαίρεσιν καὶ περιτροπήν. *Verum conatus aut affectus impedimentum non datur exceptionis atqe circumverſionis beneficio.* & *l.* 6. §. 50. Μίμνησο, ὅτι μεθ' ὑπεξαιρέσεως ὁρμᾷς. *Memineris etiam, qod cum exceptione opus aggrediebaris.* Vide & *l.* 11. §. 37. Epictetus *Enchir. c.* 2. §. 2. Μόνῳ δὲ τῷ ὁρμᾷν καὶ ἀφορμᾶν χρῶ, κἄφως μέν τοι, καὶ μεθ' ὑπεξαιρέσεως. *Sed eo tantùm utitur motu animi, qo vel accedas ad eas res, vel ab iiſdem recedas: verùm leviter, & cum exceptione.* qo loco vir doctiſſimus Hieronymus Volfius malè vertit, *cum diminutione.*

Πρὸς τὰ ἡγούμενα] *ad ea qa propoſita ſunt* Xylander. *ad ea qa intendit & proſequitur* Caſavbonus. Nevtrum ſatisfacit. neqe enim ἡγεῖσθαι avt in *proponendi*, avt in *proſequendi* ſenſu uſpiam reperitur. forſan ex *l.* 5. §. 20. τὰ προηγούμενα legendum fuerit, vel etiam τὰ προηγμένα. *ad ea, qa potiora videntur*; ſive *ad præpoſita* etiam, ut ipſi loquuntur, *cum exceptione qadam fertur.* & ad ea multò magis, qæ nec ad iſtum qidem æſtimationis gradum promoverint. Vide *ad l.* 3. §. 11. κατ' ἀξίαν. Xylander προκείμενα legiſſe videtur. ut *l.* 5. §. 14.

Τὸ δὲ ἀντεισαγόμενον ὕλην ἑαυτῷ ποιεῖ] Ità *id qod offertur ei* Xylander. *qicqid, contrà qàm intenderat, contingit* Caſavbonus. qod ejus vice contrà immittitur, ſive introducitur. ἀντεισάγειν. *in alterius vicem introducere.* Clemens *Strom. l.* 3. *pag.* 445. *A.* Μὴ δεῖν παραδέχεσθαι γάμον καὶ παιδο-ποιΐαν, μηδὲ ἀντεισάγειν τῷ κόσμῳ δυσχεράσοντας ἐτέρους, μηδὲ ἐπιχορηγεῖν τῷ θανάτῳ τροφήν. *Non eſſe admittendum matrimonium & liberorum procreationem, nec in mundum in aliorum locum inducendos infelices futuros, nec ſuppeditandum eſſe morti nutrimentum.* Verùm ſtrictiùs pavlò hoc loco, opinor, pro eo qod alterius vice ità introducitur, ut eidem adverſetur: qomodo νόμου ἀντεισφέρειν, eſt *legem legi obrogare*, ſive *qæ prioris loco obtineat, contrariam ferre.* Ità *l.* 7. §. 58, & 68. & *l.* 8. §. 31. Seneca *de provident. c.* 4. *Calamitas virtutis occaſio eſt.* qod & *ibidem c.* 2. 3, 4. ſuſiſſimè diſſerit. Idem *Epiſt.* 85. *Sapiens ipſe ſemper in actu eſt, non in effectu: tunc maximus, cùm illi fortuna ſe oppoſuit. — per totam vitam opus ejus extenditur. Ità nulla fortuna, nulla res, actus ſapientis excludit. Id enim ipſum agit, qo alia agere prohibetur. ad utroſqe caſus aptus eſt; bonorum rector, & malorum victor. Sic, inqam, ſe exercuit, ut virtutem tam in ſecundis, qàm in adverſis exhibeat: nec materiam ejus, ſed ipſam intuetur. — Tu illum putas premi malis? utitur. non ex ebore tantùm Phidias ſciebat facere ſimulacra; faciebat ex ære. ſi marmor illi, ſi adhuc viliorem materiam obtuliſſes, feciſſet qale ex illa fieri optimum poſſet. ſic ſapiens virtutem, ſi licebit, in divitiis explicabit; ſin minùs, in paupertate: ſi poterit, in patria; ſi minùs, in exilio: ſi poterit, imperator; ſi minùs, miles: ſi poterit, integer; ſi minùs, debilis. qamcunqe fortunam acceperit, aliqid ex illa memorabile efficiet.* Qod Ariſtoteles *Ethic. lib.* 1. *c.* 11. Τὸν γὰρ ὡς ἀληθῶς ἀγαθὸν καὶ ἔμφρονα πάσας διοίσειν τὰς τύχας εὐ-σχημόνως φέρειν, καὶ ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αἰεὶ τὰ κάλλιστα πράτ-τειν. καθάπερ καὶ στρατηγὸν ἀγαθὸν, τῷ παρόντι στρατοπέδῳ χρῆσθαι πολεμικώτατα, καὶ σκυτοτόμον, ἐκ τῶν δοθέντων σκυ-τῶν κάλλιστον ὑπόδημα ποιεῖν. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τὰς ἄλ-λας τεχνίτας ἅπαντας. *Nam eum qi revera bonus eſt ac prudens, decorè omnem fortunam perferre, & pro facultatibus ſemper pulcerrima qaqe atqe optima agere exiſtimamus, perinde ac ducem bonum præſenti exercitu maximè bellicè uti: & ſutorem ex datis coriis pulcerrimum calceum facere, atqe eodem modo reliqos artifices putamus.* Gregorius Nazianzenus *Orat.* 28. §. 23. Ὁ φιλόσοφος ἐνδοκιμεῖ τοῖς πάθεσιν, καὶ ὕλην ἀρετῆς ποιεῖται τὰ λυπηρὰ καὶ τοῖς ἐναντίοις ἐγκαλλωπίζεται. *Philoſophus floret inter cruciatus, ac vita moleſtias virtutis ſegetem exiſtimat, atqe in adverſis geſtit & gloriatur.* Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 482. *A.* Θαυμάζειν δὲ ἄξιον καὶ τῶν Στωικῶν, οἵ τινες φασι, μηδὲν τὴν ψυχὴν ὑπὸ τοῦ σώματος διατίθεσθαι, μήτε πρὸς κακίαν ὑπὸ τῆς νόσου, μήτε πρὸς ἀρετὴν ὑπὸ τῆς ὑγιείας, ἀλλὰ ἀμφότερα ταῦτα λέγουσιν ἀδιάφορα εἶναι. καὶ τοι καὶ Ἰὼβ, ἐγκρατείας ὑπερ-βολῇ καὶ πίστεως ὑπεροχῇ, πένης μὲν ἐκ πλουσίου, ἄτιμος δὲ ἐξ ἐνδόξου, αἰσχρὸς δὲ ἐκ καλοῦ, καὶ νοσερὸς ἐξ ὑγιεινοῦ γεγόμενος, ἡμῖν τοί ἐστι παράδειγμα ἀγαθὸν ἀναγεγραμμένος δυσκλῶν τὸν πειρασθέντα, εὐλογῶν τὸν πλασθέντα. φέρων ὅτω τὰ δεύτερα, ὡς τὰ πρότερα. διδάσκων ἓν μάλα τοῖς περιεστικοῖς ἅπασι δίον τε εἶναι καλῶς χρῆσθαι τὸν γνωστικόν. *Admiratione qoqe digni ſunt Stoici, qi dicunt, animam nihil affici à corpore, neqe ad vitium à morbo, neqe ad virtutem à ſanitate, ſed utraqe hac dicunt eſſe indifferentia. Qanqam Job qoqe propter inſignem continentiam, & fidem eximiam, ut qi pauper qidem ex divite, ex illuſtri abjectus, ex pulcro deformis, ex ſano morbidus factus ſit, eſt nobis præclarum exemplar propoſitus, pudore afficiens eum, qi tentaverat, benedicens ei qi formaverat: ſecunda ita ferens ut prima, rectè docens fortuitis omnibus eum, qi eſt cognitione præditus, rectè poſſe uti.* Vide *infrà* §. 49. & *l.* 10. §. 31.

Τὸ δὲ λαμπρὸν πῦρ τάχισα ἐξωκείωσεν ἑαυτῷ τὰ ἐπιφορούμενα] Hanc ob cavſſam *Ignem*, cùm omnia abſumat, (unde παμφάγε πυρός δίκην, Philo. Vide ad §. 21. & νᾶμα παμφάγε πυρὸς, Evripides *Medeâ*) *feram* eſſe *animatam* cenſebant Ægyptii. Herodotus *l.* 3. *pag.* 190. *A.* Αἰγυπτίοισι νενόμισται θῦς θηρίον εἶναι ἔμψυχον. πάντα δὲ αὐτὸ κατεσθίειν, τάπερ ἂν λάβῃ. πλησθὲν δὲ αὐτὸ τῆς βορῆς, συναποθνήσκειν τῷ καταπεσθέντι. *Ægyptii perſuaſum habent, ignem animatam beluam eſſe, & omnia qa naſcuntur devorare, & poſtqam devorando fuerit expleta, una cum ipſa re devorata emori.* Hinc Agur Hebræus, inter ea qæ nunqam exaturantur, avt, *obe, jam ſatis eſt*, dicere nata ſint, *Ignem* commemorat, *Prov. c.* 30. *v.* 16. Et Plinius *hiſt. nat. l.* 2. *c.* 107. *Qæ eſt illa natura, qa voracitatem in toto mundo avidiſſimam ſine damno ſui paſcit?* Eâdem avtem, qâ iſtîc, imagine uſus eſt Marcus & *l.* 10. §. 31. Ὡς τὸ λαμπρὸς πῦρ, ὅ, τι ἂν βάλῃς, φλόγα ἐξ αὐτοῦ καὶ αὐγὴν ποιεῖ. *Sicut ignis validus, qicqid ingeſſeris, flammam inde ac fulgorem edit.* Nec diſſimili Plutarchus, licèt in argumento diverſo, *de ſene polit. pag.* 787. *C.* Τὸν φθόνον ἔνιοι τῷ καπνῷ παρεικάζουσι. πολὺς γὰρ ἐν ταῖς ἀρχομέναις διὰ τὸ φλέγεσθαι προεκπίπτων, ὅλων ἐκλάμπουσιν, ἀφανίζεται. *Invidiam nonnulli fumo comparaverunt, qi cum initio adeuntibus ad rempublicam qaſi incenſis largus efferatur, poſtqam hi effulſere, evaneſcit.* Et in *politic. precept. pag.* 804. *D.* Οὔτε πῦρ φησιν ὁ Ἀρίστων καπνὸν ποιεῖν, ὅτι δόξαν φθόνον, ἣν ἐνθὺς ἐκλάμψῃ καὶ ταχέως. *Nam, ut ait Ariſto, neqe fumum ignis gignit, neqe invidiam gloria, ſi ſubitò ac celeriter effulgeat.* Itaqe idem *de invid. & odio pag.* 538. *A.* Αἱ δὲ τῶν ἐντυχημάτων ὑπερο-χαὶ καὶ λαμπρότητες τὸν φθόνον ἀποσβεννύουσιν. *At rerum ſecundarum excellentiâ atqe ſplendore exſtinguitur invidia.* Verùm diverſa planè in eadem materiâ Seneca *de provident. c.* 2. *Qemadmodum tot annes, tantum ſupernè dejectorum imbrium, tanta medicatorum vis fontium, non mutant ſaporem maris, nec remittunt qidem, ità adverſarum impetus rerum viri fortis non vertit animum. manet in ſtatu; & qicqid evenit, in ſuum colorem trahit.* Epictetus *l.* 3. *c.* 20. Τοιοῦτοι τὸ τοῦ Ἑρμοῦ ῥαβ-δίον. ἐὰν θέλεις, φησιν, ἄψαι, καὶ χρυσὸν ἔσαι. ἐὰν, ἀλλ' ἐὰν θέλεις, φέρε, κἀγὼ αὐτὸ ἀγαθὸν ποιήσω. — Κακὸς πατήρ; αὐ-τῷ. ἀλλ' ἐμοὶ ἀγαθός. κακὸς γείτων; αὐτῷ. ἀλλ' ἐμοὶ ἀγαθός. γυμνάζει με τὸ ἐνγνώμον, τὸ ἐπιεικές. φέρε νόσον, φέρε θάνα-τον, φέρε ἀπορίαν, φέρε λοιδορίαν, δίκην περὶ τῶν ἰσχάτων, πάντα ταῦτα τῇ ῥαβδίῳ τοῦ Ἑρμοῦ ἀφίλημα ἔσαι. τὸν θάνατον τί ποιήσεις; τί γὰρ ἄλλο, ἢ ἵνα σε κοσμήσῃ, ἢ ἵνα δείξῃ τοῖς ἔρ-γοις δὶ αὐτοῦ, τί ἐστιν ἄνδρα τῷ βυλεύματι τῆς φύσεως παρα-κολουθῶν; τὴν νόσον τί ποιήσεις; δείξω αὐτῆς τὴν φύσιν. διαπερ-ῶ ἐν αὐτῇ, ἐυσταθήσω, ἐυροήσω. — τί ἔτι ἄλλο ζητεῖς; πᾶν ὃ ἂν δῷς, ἐγὼ αὐτὸ ποιήσω μακάριον, ἐυδαιμονικὸν, σεμνὸν, ζη-λωτόν. *Hæc eſt Mercurii virgula: hac, inqit, qicqid attigeris aureum erit. Non ita: ſed qidvis adſer, idqe ego bonum faciam. Malus pater? ſibi ipſe, at mihi bonus. Malus vicinus eſt? ſibi ipſe, mihi vero bonus: exercet moderationem, exercet æqitatem meam. Affer morbum, affer mortem, affer egeſtatem, affer convicium & diſcrimen capitis: omnia hæc virgulâ Mercurii utilia reddentur. De morte qid facies? Qid verò aliud niſi ut ea te ornet, avt per te ipſa demonſtret qid ſit homo, ſi natu-*

a L. 2. §. 5. §. 2. Μηδὲν ἐνεργημαι [a] εἰκῆ, μηδὲ ἄλλως ἢ
b L. 8. §. 32. [b] κατ' θεώρημα συμπληρωτικὸν τ῀ τέχνης ἐνεργεῖ-
σθω.

*αὐτοῖς. §. 3. Ἀναχωρήσεις * αὐτοῖς ζητοῦσιν, ἀγροι-
κίας, καὶ αἰγιαλὰς, καὶ ὄρη. σὺ θαι ὃ καὶ σὺ πὰ
τοιαῦτα μάλιστα ποθεῖν. ὅλον ὃ τοῦτο ἰδιωτικώτα-
τόν ἐστιν, ἐξὸν ἧς ἂν ὥρας ἐθελήσῃς εἰς ἑαυτὸν ἀ-
ναχωρεῖν. οὐδαμοῦ γὰρ ἥσυχιώτερον, ἢ ἀ-
c L. 7. §. 59. πραγμονέστερον ἄνθρωπ῀ ἀναχωρεῖ, ἢ [c] εἰς τὸν
ἑαυτοῦ ψυχήν. μάλιστ', ὅστις ἔχει ἔνδον τοιαῦτα,
d L. 1. §. 16. εἰς ἃ ἐγκύψας, ἐν πάσῃ [d] εὐμαρείᾳ εὐθὺς γί-
νε῀. τὸν δ' εὐμάρειαν λέγω οὐδὲν ἄλλο, ἢ εὐ-
e L. 6. §. 11. κοσμίαν. [e] συνεχῶς οὖν δίδου σεαυτῷ πᾶ-
f L. 7. §. 2. τὸν τὸν ἀναχώρησιν, καὶ [f] ἀναπλάσ σεαυτόν.

§. 2. Nihil operis eſt fruſtra temeréve exeqendum, neqe aliter qàm ut artis regulis qàm exactiſſimè reſpondeat.

§. 3. Receſſus ſibi reqirunt multi multos, villas agreſtes, litora, montes. iſtiuſmodi loca & ipſe plurimùm ſoles appetere. hoc avtem totum vulgarium cum primis eſt hominum. cùm liceat, qocunqe ipſe volueris tempore, in teipſum ſecedere. nuſqam enim avt qietior avt otii amplioris cuiqam feceſſus datur, qàm in ſuam ipſius animam. præcipuè, ſi qis ea intra ſe repoſita habuerit, qorum contemplatione ſummam extemplo tranqillitatem conſeqatur. tranqillitatem eam dico, qæ in animi probè compoſiti ſtatu conſiſtit. hoc itaqe receſſu jugiter uſus, te renova. habeas

ANNOTATIONES.

ra volantatem ſeqatur. De morbo qid ſtatues? oſtendam ejus naturam, excellam in eo, tranqillus ero, bene mecum agi putabo — Qid reqiris amplius? Qicqid mihi dederis, id ego efficiam beatum, proſperum, honorabile, expetendum. Evge, Epictete! erubeſcamus Chriſtiani.

Καὶ ἐξ αὐτῶν ἐκεῖνον ἐπὶ μεῖζον ἦρθη] Scilicet ut Naſo *triſtium l. 4. eleg. 3.*

Qæ latet, inqe bonis ceſſat, non cognita, rebus,
Apparet virtus, arguitúrqe malis.

Epictetus *l. 1. c. 6.* Ἤ τί οἴει ὅτι Ἡρακλῆς ἂν ἀπίθη, εἰμὴ λέον τοιοῦτ῀ ἐγίνετο, καὶ ὕδρα, καὶ ἔλαφ῀, καὶ σῦς, καὶ ἀδικοί τινες ἄνθρωποι; *In qem virum evaſurum fuiſſe putas Herculem, niſi leo talis exſtitiſſet, & hydra, & aper, & injuſti qidam homines?* Seneca *Epiſt. 13. Cicuta Socratem magnum fecit. Catoni gladium aſſertorem libertatis extorqe, magnam partem detraxeris gloriæ.* Idem *de provid. c. 3. Magnum exemplum, niſi mala fortuna, non invenit.* De P. Popilio, Cicero *pro domo ſua: Fortis & conſtans in optima ratione civis P. Popilius ſemper fuit: qamen ejus in omni vita nihil eſt ad lavdem illuſtrius, qàm calamitas ipſa.* Et de Q. Metello: *Q. Metelli præclarum imperium in re militari fuit, egregia cenſura, omnis vita plena gravitatis: tamen hujus viri lavdem ad ſempiternam memoriam temporis calamitas propagavit.*

§. 2. Μηδὲν εἰκῆ] Vide *lib. 2. §. 5.* Plutarchus in *padag. pag. 6. C.* Καλὸν γάρ τοι, μηδὲν εἰκῆ μήτε λέγειν, μήτε πράττειν. *Pulcrum eſt profectò nihil fruſtra neqe dici neqe agi.* Cicero *Offic. l 1. §. 10. Omnis autem actio vacare debet temeritate & negligentiâ.*

Κατὰ θεώρημα συμπληρωτικὸν τῆς τέχνης] *Secundùm contemplationem, qâ artis defectus compleatur.* Xylander. imò, *ut artis regulis undeqaqe pleniſſimè reſpondeat.* Vide *l. 8. §. 32.* Ab *artificibus* tractum, qi etiam in minutiſſimis qibuſqe artis ſuæ & præcepta obſervant, & ſpecimen edunt. Ità Apelles ex lineæ unicæ ductu ſolo Protogeni innotuit Plinius. *l. 37. c. 10.*

§. 3. Ἀναχωρήσεις αὐτοῖς ζητοῦσιν] *Seceſſus ſibi qarunt, & ſolitudines.* Fruſtra. Avdi Baſilium Cæſarem *Epiſt. 1. pag. 781. B.* Κατέλιπον μὲν τὰς ἐν ἄσει διατριβὰς, ὡς μυρίων κακῶν ἀφορμὰς, ἐμαυτὸν δ' ὅπως ἀπολιπεῖν ἠδυνήθην. ἀλλ' ὁμοίως εἰμὶ τοῖς ἐν θαλάττῃ ὑπὸ τῆς κατὰ πλοῦν ἀπειρίας ἀπολλυμένοις καὶ ναυτιῶσιν. ὃν τῷ μεγίθει τοῦ πλοίου δυσχεραίνουσιν, ὡς πολὺν τὸν σάλον παρεχομένῳ, κἀκεῖθεν ἐπὶ τὸν λίμβον ἢ τὸ ἀκάτιον μεταβαίνοντες, παντα χοῦ ναυτιῶντι καὶ ἀπορροῦνται. συμμετέχεται γὰρ αὐτοῖς ἡ ἀηδία καὶ ἡ χολή. τοιοῦτον οὖν τι καὶ τὸ ἡμέτερον. τὰ γὰρ ἤνοικα πάθη συμπεριφέροντες, παντα χοῦ μετὰ τῶν ὁμοίων θορύβων ἐσμὲν ὥσε οὐδὲν μέγα τῆς ἐρημίας ἀπεναμέθα ταύτης. *Tametſi enim urbicas occupationes pro derelicto habui, ut ſexcentorum malorum cauſſas, ne tamen nondum ipſum etiam habere pro derelicto qivi. Similiterqe illis affectus ſum, qi navigandi inſolentes naviſeâ perditè afflictantur. Namqe illi magnitudine navigii offenſi, tanqam vehementius ſuccutientis, in lembum avt naviculam cum tranſilierint: ſic qoqe non ſecius a naviſeâ laborant, nimirum moleſtiâ ac bile, qò tranſierint, comitantibus. Hujuſmodi igitur qippiam nobis contigit, qi domeſticas perturbationes qoqo circumferentes gentium, ubiqe locorum perinde verſamur in tumultu: qare non magnopere adjuti ſumus ab hac ſolitudine.* Et Iſidorum Peluſiotam *l. 1. Epiſt. 191.* Ἡμεῖς τὰς πόλεις ὡς θορυβώδεις πεφεύγαμεν, καὶ θορύβους ἐπὶ τῆς ἰσχυτιᾶς ηὑρήκαμεν. *Nos urbes, ut tumultibus laborantes, fugimus: atqe in ſolitudine tumultus invenimus.* Baſilius qod dixit, Plutarchum imitatus videtur, cujus hæc ſunt, *de tranqil. pag. 466. B.* Ἀλλ' ὥσπερ οἱ δειλοὶ καὶ ναυτιῶντες ἐν τῷ πλοίῳ, εἶτα ῥᾷον ἀσόμενοι διάξειν, ἐὰν εἰς γαυλὸν ἐξ ἀκάτου, κἂν πάλιν ἐὰν εἰς τριήρη μεταβῶσιν, οὐδὲν περαίνουσι, τὴν χολὴν καὶ τὴν δειλίαν συμμεταφέροντες ἑαυτοῖς. ὕτως οἱ τῶν βίων ἀντιμεταλήψεις οὐκ ἐξαίρουσι τῆς ψυχῆς τὰ λυποῦντα καὶ ταράττοντα. *Sed veluti timidi inter navigandum naviſeâ correpti melius ſe habituros putant, ſi in lintrem è lembo, rurſúmqe inde in triremem conſcendant, nihil agentes ii, qia bilem & metum ſecum transferunt: ita vitæ mutationes non tollunt ex animo id qod ægre facit ac perturbat.*

A Seneca *Epiſt. 82. Qid prodeſt ſeceſſiſſe, tanqam non trans maria nos ſolicitudinum cauſſa perſeqantur? qa latebra eſt, in qam non intret metus mortis? qa tam munita, & in altum ſubducta vita qies, qam non dolor territet? Qocunqe te abdideris, mala humana circumſtrepent. multa extrà ſunt, qa circumeunt nos, qò avt ſallant, avt urgeant: multa intus, qa etiam in media ſolitudine exagituent.*

Ἰδιωτικώτατον] ut *infrà §. 50. ἰδιωτικὸν, vulgare.* atqe ità hîc verterim, *vulgarium cum primis hominum eſt.*

Εἰς ἑαυτὸν ἀναχωρεῖν] Seneca *de Sap. ſeceſſ. c. 27. Proderit primò in ſeipſos ſecedere. Nῦς μὲν γὰρ μὴ σαλευόμενον ἐπὶ τὰ ἔξω, μηδὲ ὑπὸ τῶν αἰσθητηρίων ἐπὶ τὸν κόσμον διαχεόμεν῀, ἐπάνεισι μὲν πρὸς ἑαυτὸν, δὶ ἑαυτοῦ δὲ πρὸς τὸν τοῦ θεοῦ ἔννοιαν ἀναβαίνει. Qippe mens nec extrorſus diſſipata, nec in mundum per ſenſoria diffuſa, ad ſeſe ipſa redit, móxqe ſuopte nutu ad Dei notionem evadit.* Baſilius Cæſar. *Epiſt. 1. pag. 783. D. Non multùm avtem ad hoc locus confert, niſi ſe ſibi præſtet animus, qi ſecretum & in occupationibus mediis, ſi volet, habebit. at ille qi regiones eligit, & otium captat, ubiqe, qo diſtringvatur, inveniet.* Seneca *Epiſt. 104. Qid prodeſt mare trajicere, & urbes mutare? ſi vis iſta, qibus urgeris, effugere, non alibi ſis oportet, ſed alius.* Idem ſcilicet ut Flaccus *l. 1. Epiſt. 11.*

Cælum, non animum, mutant, qi trans mare currunt.

Vide *ad l. 8. §. 9.*

Ἔνδον ἔχων τοιαῦτα] δόγματα nimirum πρόχειρα καὶ ἕτοιμα, h. *in promptu & qaſi ad manum* ſemper in mente recondita, de qibus *l. 3. §. 13.*

Εἰς ἃ ἐγκύψας] *ad qa introſpiciens.* Sic *infrà* ἐν δὲ τοῖς προχειροτάτοις, εἰς ἃ ἐγκύψεις, &c. *Pra reliqis ad manum tibi ſint maximè, ad qa jugiter intendas, &c.* τὸ παραγύπνιον etiam eàdem notione uſurpavit Jacobus Apoſtolus *c. 1. v. 25.* Ὁ δὲ παρακύψας εἰς νόμον. *At is, qi introſpexerit in legem.* utrumqe avtem, τό τε ἐγκύπνιον καὶ τὸ παρακύπνιον, *metaphoram* in ſe habet traductam ab eis qi *caput inclinant*, qò accuratiùs ac penitiùs intueantur rem aliqam, vel in locum aliqem introſpiciant.

Ἐν πάσῃ εὐμαρείᾳ εὐθὺς γίνεται] Seceſſus, inqit, iſte, qo in ſe ipſe qis ſecedit, ſeqe ipſe ac ſua luſtrat, feceſſuum omnium qietiſſimus ac placidiſſimus futurus eſt illi, qi pectus decretis atqe inſtitutis ejuſmodi inſtructum habuerit, qæ animum ſtatim tranqillum ac bene compoſitum conſtituant. Aliter affecti, nihil mirum, ſi, qod Plutarchus *de Curioſ. pag. 516. C* Τὸν ἴδιον βίον, ὡς ἀτερπέστατον θέαμα, προσιδεῖν οὐχ ὑπομένουσι, οὐδ' ἀναπλάσαι τὸν λογισμὸν, ὡς φῶς, ἐφ' ἑαυτοὺς, καὶ περιαγαγεῖν. *Suam ipſorum vitam, tanqam jucundiſſimum ſpectaculum, inſpicere, ac rationem veluti lumen in ſeſe reflectere non ſuſtinent.* qum poſſit de illis dici, qod ex Evripidis *Philoctete* (ut Dio Pruſæus *Orat. 59.* docet) avtor idem uſurpavit. *p. 521. A.*

Δύσμορφα πάσῃ τἄνδον ἐστὶν εἰσιδεῖν.
Sunt univerſa, qa intus his, deformia.

Itaqe, ἡ ψυχὴ αὐτῶν γέμουσα κακῶν παντοδαπῶν, καὶ φρίττουσα καὶ φοβουμένη τὰ ἔνδον, ἐκπηδᾷ θύραζε, καὶ πλανᾶται περὶ τἀλλότρια. *Illorum anima omnigenum vitiorum plena, horrens & metuens ea qa intus ſunt, exſilit foras, & vagatur circum alsena.* Idem *ibidem pag. 516. D.*

Εὐμάρειαν λέγω οὐδὲν ἄλλο, ἢ εὐκοσμίαν] obſervat Svidas εὐμάρειαν apud Marcum εὐκοσμίαν ſignificare. hunc locum in animo habuit. βίῳ εὐμαρεῖ τις, utì Marcus ipſe, *l. 1. §. 16.* ideo avtem per εὐμάρειαν qid iſtìc deſignatum velit, monet: qia eſt &, qæ qibuſvis obtingere poteſt.

Συνεχῶς οὖν δίδου σεαυτῷ ταύτην τὴν ἀναχώρησιν] *L. 6. §. 11.* Ταχέως ἐπάνιθι εἰς ἑαυτόν. *Citò ad te redi.* Seneca *Epiſt. 15. Qicqid facies, citò redi à corpore ad animum.* Et *Epiſt. 25. Tunc præcipuè in te ipſe ſecede, cùm eſſe cogêris in turba, ſi bonus vir, ſi qietus, ſi temperans es: alsoqin in turbam à te recedendum eſt. iſtic enim malo viro propiùs es.*

Ἀνάπλασον σεαυτόν] *renova te*; vel *renova memoriam tui*, eorùmqe

beas autem penes te brevia quædam & principalia documenta, quæ statim ubi succurrerint, omnem animi molestiam eluere tibi possint, remittántque te nihil ægrè ferentem eorum, ad quæ reverteris. ecquid est enim, quod ægrè ferre debeas? nunquid hominum improbitatem? perpendens tecum dogma illud, homines alterum alterius cavsâ natos esse; tum æquanimitatem esse justitiæ portionem; porrò invitos delinquere; denique quàm multi, ubi inimicitiis exercendis, suspicionibus fovendis, odiis, litigiis, vitam exegissent, tandem defuncti

a βραχέα δ' ἔστω καὶ στοιχειώδη, ἃ δεῖ τὸν ἀπειπόντα, δεηθέντα εἰς τὸ πᾶσιν * αὐτὰ * ἀποκλύσαι, καὶ ἀποπίμψαί σε, b μὴ δυσχεραίνοντα ἐκείνοις, ἐφ' ἃ ἐπανέρχῃ. c τίνι γὰρ δυσχεραίνεις; τῇ τῶν ἀνθρώπων κακίᾳ; ἀναλογισάμενος τὸ κεφάλαιον, ὅτι d τὰ λογικὰ ζῷα ἀλλήλων ἕνεκεν γέγονε. καὶ ὅτι e τὸ ἀνέχεσθαι, μέρος τῆς δικαιοσύνης. καὶ ὅτι f ἄκοντες ἁμαρτάνουσι. καὶ g πόσοι ἤδη διεχθρόσαντες, ὑποπτεύσαντες, μισήσαντες, καταδορυσθέντες h σκιὰ γεγόνασι, πάντα πέφευ-

a L.2.§.5. Sup.§.5. * ἀνῆκεν Xyl. * ἀπολύσ. Jun. b L.5.§.9. c L.12.§. 12.24. d L.2.§.1. e L.3.§.4. f L.5.§.33. f L.7.§.22. g L.7.§.58. h Inf.§.48.

ANNOTATIONES.

rúmque qæ apud te habes reposita. ut mox, ἀνανεώσασθαι. vel, *recrea te*. Sic enim *renovare* etiam Latinis in usu pro *reficere* sive *recreare*. Fabius *institut. l.* 6. *c.* 4. de Risu. *Tristes solvit affectus, & animum ab intentione rerum frequenter avertit, & aliquando etiam reficit, & à satietate vel à fatigatione renovat.* Id Matius uno verbo *recentare* diceret. Nonius: *Recentari honestè positum pro novari* (sive, *renovari*) *quod est Græcè* ἀνανεοῦσθαι. Matius:

Jam jam albicascit Phœbus, & recentatur.

ex qo forsan emendari poterit Alexander Trallianus *lib.* 11. §. περὶ προσομαλ. Λαμβανέτωσαν ἢ ῥοιᾶτε, ἢ ἀψινθάτε, ψυχρίζοντες αὐταύτως, καθάπερ εἰώθασι ποιεῖν οἱ Ῥωμαῖοι τὸ καλούμενον ῥαικεντάλιον. *Sumant aut rosatum, aut absinthites, similiter refrigerantes, quemadmodum Romani facere consueverunt, id quod vocatur recentatum.* legendum ῥαικεντάλιον, ut sit *Recentatum* idem quod τὸ ψυχρισθὲν, *quod refrigeratione renovatum* & quasi *recens denuo factum* sit. Quanquam & ῥαικεντάλιον illud ferri potest, eodem commate, qo apud Svidam Ῥαίκωρ, pro *Rectore*, ex Græcorum recentiorum scriptis legitur.

Βραχέα δὲ ἔστω] Vult illa, sive *decreta* sive *præcepta*, de qibus suprà (eò enim ista referenda sunt) *brevia* esse; qalia illa, inqit Casavbonus *ad Pers. Sat.* 3. qæ κομματικὰς λόγους appellant philosophi.

Καὶ στοιχειώδη] *elementaria*, id est, *elementorum vicem obtinentia*; ut Xylander, sive, *qæ elementa contineant doctrinæ universæ*; ut Casavbonus. qid si *summaria* dixerimus? qæ rerum *summulas* comprehendant. Talia sunt *decem* illa *verba* Dominica, utì Moses appellat, *Devt. c.* 10. *v.* 4. qæ legis æternæ *summulam* in se continent. Aristoteles τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ *l.* 4. *c.* 3. Τὸ μικρὸν καὶ ἁπλοῦν, στοιχεῖον λέγεται, ὅθεν ἐλήλυθε τὰ μάλιστα καθόλου στοιχεῖα εἶναι, ὅτι ἕκαστον αὐτῶν ἓν ὂν καὶ ἁπλοῦν, ἐν πολλοῖς ὑπάρχει. *Parvum & simplex elementum dicitur. Unde & evenit, qa & maxime universalia sint, elementa esse: quoniam cum unumqódqe eorum unum & simplex sit, in multis, aut omnibus, aut qàm plurimis inest.*

Εἰς τὸ πᾶσαν αὐτὴν ἀποκλύσαι] *qa totum perfundant animum.* Casavbonus. Verùm τῆς ψυχῆς, id est, *animi* nulla in præcedentibus fit mentio; nec occurrit qicqam, qod τὸ αὐτὴν istud respiciat. Qin & ambigi possit, an ἡ ψυχὴ ἀποκλύζεσθαι dici possit citra ἀκυρολογίαν τινα. Ego itaqe ad Xylandrum potiùs accedo, qi vertit, *Qa omni te molestiâ liberent.* ut ἀνῆκεν, avt legerit, avt legendum saltem censuerit: qod & ipse nullus ambigo. itaqe reddiderim, *Qæ anxietatem omnem eluere & extergere valeant.* ἐπικλύζειαι ἡ ψυχὴ, ἀποκλύζειαι ἡ ἀνία. Libanius *vit. suâ*: ἔπ τε τῷ ῥᾳδίως τὸν λυπηρὸν ἐπικλύζειν. D. Junius ἀπολύσαι mavult; qod & *dissolvere*, sive *diluere*, vertas.

Τὸ κρίμα] Κρίμα hîc, utì *l.* 5. §. 19. & 47. & *l.* 8. §. 4. idem est qod δόγμα. *ibidem l.* 9. §. 29. *decretum*, prout Seneca reddit, *Ep.* 95. ità κέκρικα, *decrevi*: Corellii Rufi ad mortem spontaneam obfirmati vox, apud Plinium *l.* 1. *Ep.* 12. qod de Didone Virgilius *Æn. l.* 4.

Decrevitque mori. ——

& κέκρίται, *decretum est*. Vide Epictetum *l.* 2. *c.* 15.

Τὰ λογικὰ ζῷα ἀλλήλων ἕνεκα] Vide *suprà ad lib.* 2. §. 1. Plato *ad Archyt. Epist.* 9. Ὅτι μὲν οὖν ἥδιστόν ἐστιν ἐν τῷ βίῳ, τὸ τὰ αὑτοῦ πράττειν, ἄλλως τε καὶ εἴ τις ἔλοιτο τοιαῦτα πράττειν οἷα καὶ σύ, σχεδὸν παντὶ δῆλον. ἀλλὰ καὶκεῖνο δεῖ σε ἐνθυμεῖσθαι, ὅτι ἕκαστος ἡμῶν, οὐχ αὑτῷ μόνον γέγονεν, ἀλλὰ τῆς γενέσεως ἡμῶν τὸ μέν τι ἡ πατρὶς μερίζεται, τὸ δέ τι οἱ γεννήσαντες, τὸ δὲ οἱ λοιποὶ φίλοι. *Qod verò dulcissimum vita genus sit agere sua, præsertim si qis talia elegerit facienda, qalia tu, omnibus fermè est manifestum. Sed illud qoqe te considerare oportet, nullum nostrum sibi soli natum esse: sed ortus nostri partem sibi patriam vindicare, partem parentes, partem reliqos amicos.* Qod Cicero *Offic. l.* 1. *Non nobis solùm nati sumus: ortúsqe nostri partem patria vendicat, partem parentes, partem amici.* Idémqe *de finib. l.* 2. *Atqe, ut ad Archytam scripsit Plato, non sibi soli se natum meminerit, sed patriæ, ut perexigua pars ipsi relinqatur.* Latiùs multò Gregorius Nazianzenus §. 10. *Orat. in Heronem.* Παγχαλῶς γὰρ τῷ καθ' ἑαυτὸν καὶ τὸ κοινὸν συλλαμβάνειν, ψυχῆς εἶναι τελεωτάτης τε καὶ φιλοτοφωτάτης ἐνόμιζεν. οὐδὲ γὰρ ἑαυτῷ γεγενῆσθαι μόνον ἕκαστον ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ πᾶσιν, ὅσοι τῆς αὐτῆς μετέχουσι φύσεως, καὶ παρὰ τοῦ αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς γεγόνασιν.

A *Qod perfectissimi animi ac sapientissimi esse judicaret, privatæ utilitatis cum publicis commodis conjunctam habere rationem. Neqe enim qenqam nostrum sibi sols natum esse, sed omnibus etiam, qi ejusdem naturæ participes sunt, atqe ab eodem, & ab eadem procreati sunt.* Hoc est qod de Catone Lucanus *lib.* 2.

Nec sibi, sed toti genitum se credere mundo.

Pulcrè Seneca *Epist.* 48. *Consortium rerum omnium inter nos est: nec secundi qicqam singulis, nec adversi, in commune vivitur. Non potest qisqam beatè degere, qi se tantùm intuetur, qi omnia ad utilitates suas convertit: alteri vivas oportet, si vis tibi vivere. Hæc societas diligenter & sanctè observanda est, qa nos omnes omnibus miscet, & judicat aliqid esse commune jus generis humani.* Vide *ad lib.* 1. §. 16. Κοινωνημοσύνη.

Τὸ ἀνέχεσθαι μέρος τῆς δικαιοσύνης] Ità *l.* 5. §. 33. ἀνέχεσθαι καὶ ἀπέχεσθαι. *Sustinere & abstinere.*

Ἄκοντες ἁμαρτάνουσι] Idem habet *lib.* 7. §. 22. & *lib.* 11. §. 18. cujus sententiæ rationem reddit, *l.* 7. §. 63. & *l.* 8. §. 14. ibi vise.

Διαδορατισθέντες] *Confossi* Xylander. Malim, *velitantes, sese mutuò impetentes.* Δοραπίζόμενοι, δόρασι μαχόμενοι. *Hastâ pugnantes.* Hesychius. Et Salmasius *in Solin.* διαδορατίζεσθαι, *hastis velitari*: ut διαξιφίζεσθαι, *gladiis certare*; διακερατίζεσθαι, *cornibus pugnare.* διαδορατισμοὶ, *velitationes: infrà l.* 7. §. 3. Seneca *de brev. vit. cap.* 20. *Interim dum rapiuntur & rapiunt, dum alter alterius qietem rumpit, dum mutuò sunt miseri; vita est sine fructu, sine voluptate, sine ullo profectu animi: nemo in conspicuo mortem habet.* Vide *ad lib.* 7. §. 22.

Ἐκτεταμένα] *Extensi.* i. e. *mortui, defuncti sunt.* & *infrà* §. 48. εἶτα ἐξετάθη. *deinde ipse extentus*, i.e. *defunctus est.* & *l.* 11. §. 16. καὶ μετ' ὀλίγον πάντες ἐξετάθημεν. *& paulò pòst omnes extendimur.* i. e. *defuncti jacemus.* Tractum à gestu sive conlocatione mortuorum, qibus non pedes tantùm, sed & corpus totum dirigitur atqe extenditur. Homerus *Il.* φ. *v.* 119. de Lycaone ab Achille cæso;

Κεῖτο ταθείς. ——
Extensus jacuit. ——

qod idem & de Harpalione dictum *Il.* 1. *v.* 655. & de Sarpedone *Il.* π. *v.* 485.

—— κεῖτο τανυσθείς.
—— *jacebat extensus.*

Eodem retulisse priscos Grammaticos & τὸ ὀρτχθῆναι, i. e. *porrigi*, docet Evstathius in illis *Il.* ψ. *v.* 30.

Πολλοὶ μὲν βόες ἀργοὶ ὀρίχθεον ἀμφὶ σιδήρῳ
Σφαζόμενοι. ——
Multi qidem boves pigri gravem edebant mugitum recepto ferro
Inter jugulandum. ——

ὀρίχθεον, inqiunt, ἀντὶ τῦ ἀναιρούμενοι ὠρίγοντο, ἤτοι ἐξετείνοντο, ἢ καλὰ τὸν ποιητὴν εἰπεῖν, τανύοντο. Apollonius Argonavt. *l.* 1. *v.* 1040.

—— πολεῖς δ' ἐπαρηγόνες ἄλλοι
Ἔκλαθεν. ——
—— *ac multi alii ex propugnatoribus*
Oppetebant. ——

ἀντὶ τῦ ἐκλάθησαν. qod vel à κλείνομαι, vel ab ἐκλείνομαι, analogiâ pariter favente, deduci potest. Phlegon *de mirabil. c.* 1. Τοιαῦτα εἰπεῖσα, παραχρῆμα ἐγίνετο νεκρὰ, ἐξετάθη τε ἐπὶ τῆς κλίνης ἐμφανὲς τὸ σῶμα. *Hæc loqvta, fuit illico mortua, corpúsqe ejus conspicuum per lectum est extensum.* Evripides *Hippolyt. coronat.* de Phædra, postqam suspendio perierat:

Ὀρθώσατ' ἐκτείνοντες ἄθλιον νεκύν.
Miserum cadaver dirigendo extendite.

Et mox:

Ἤδη γὰρ, ὡς νεκρὸν, νιν ἐκτείνουσι δή.
Cadaveris nunc instar, illa extenditur.

Indè & Latinis *calces extendere*, de mortuis. Persius *Sat.* 3. *v.* 105.

In portum rigidos calces extendit. ——

Et *extendere* simpliciter, pro *occidere*. Statius *Theb. l.* 1. *v.* 700. de Phœbo;

—— *tu matris honore*

a L.8.§.17. πίφρων]. παύε πτί. ἀλλὰ χὴ [a] πῖς ὁκ τ̃ ὅλων
b Inf.§.27. ἀπονεμομένοις δυσχεραίνεις. ἀνανεωσάμ\ω τὸ
c L.2.§.16. Inf.§.4.23. διεζ\ωγμ\ένον, [b] ἤτοι πρόνοια, ἢ ἄτομοι, ἢ ἐξ
* ἐνόησεν Lug. ὅσων ἀπεδείχθη, ὅτι [c] ὁ κόσμ\ος ὡσανεὶ πόλις.
d L.5.§.26. ἀλλὰ τὰ σωμάτια ά σε ἄψε]. ἔλ\ε * ἐνόησας ὅτι
* περιπεφ Jun. L.2. §.7. [d] ὁκ ἐπιμίγνυ] λείως ἢ τραχέως κινεμένῳ πνεύ-
ματι ἡ διάνοια, ἐπειδὰν ἅπαξ ἑαυτὴν ἀπολάβῃ,
e L.2.§.17. Inf.§.19. 32.33.35.l. 5.§.33.l.8. §.37.l.9. §.30. καὶ γνωρίσῃ τὴν ἰδίαν ἐξουσίαν, καὶ λοιπὸν ὅσα
ὠθεῖ πόνε καὶ ἡδονῆς ἀπήνησας, καὶ συγκατάθε.
ἀλλὰ τὸ δοξάριόν σε * ὠθισπάσει. ἀπιδὼν εἰς
τὸ τάχ\ος τῆς πάντων λήθης, καὶ [f] τὸ χάσ\ος
f Inf.§.50. l.7.§.35. τοῦ ἐφ' ἑκάτερα ἀπείρε αἰῶν\ος, καὶ [g] τὸ κενὸν
g Inf.§.33. l.5.§.33. τῆς ἀπηχήσεως, κὴ [h] τὸ μεταβόλον καὶ [i] ἄκερ]πον
h L.2.§.17. l.8.§.52,53. Inf.§.16.
i L.9.§.18.

& in cineres redacti ſint, deſine tandem tibi moleſtiam faceſſere. At univerſi ipſius adminiſtratio, & indè obvenientia, ægrè tibi faciunt. reduc tibi in memoriam disjunctivum illud, avt numinis providentiâ, avt atomorum concurſu conſtant univerſa: vel ea etiam argumenta, qibus liqidò demonſtratur, mundum iſtum civitatis inſtar obtinere. Verùm tangunt angúntqe te ea qæ corpus attingunt. at tu conſidera mentem tuam ubi ſemel agnitâ vi propriâ, ſubduxerit ſeſe, ſpiritu ſive firmiter ſive aſperè moto nevtiqam immiſcere qibus adjicias licet &, qæ de dolore ac voluptate avdieris aliqando, & aſſenſu tuo comprobaveris. Sed gloriolæ cupido forſan te torqet. cogita qàm citò oblivione ſepeliantur omnia, qámqe vaſtum chaos infiniti ævi utrinqe conſiſtat: tum qàm inanes planè applavſus iſti; qàm mutabile & judicii expers faven-

ANNOTATIONES.

Terrigenam Tityon Stygiis extendis arenis.

extendis. i. e. ἐκτείνεις, κλίνεις. ſi Tornorupæum ſeqimur. nam & alia inſuper Tityi *extenſio* celebris habetur. Cæterùm ſic de Arcentis filio à Mezentio occiſo, Maro *Æn. lib.* 9.

—— multâ porrectum extendit arenâ.

Cui & geminum eſt illud Diodori *l.* 16. *c.* 95. de Philippi Macedonis percuſſore Pavſania, τὸν βασιλέα νεκρὸν ἐξέτεινεν. *Regem mortuum humi proſternebat.* Moribundi item, ſive animam agentis mortiſqe proximi poſitus formulâ eâdem exprimitur. de Alexandro ex ſangvine copioſiùs emanante deliqium paſſo, Curtius *l.* 9. *c.* 5. *Linqiqe animo Rex, & caligine oculis offuſâ, veluti moribundus extendi.*

A Τ\ιφρ\ηλ\ας] *in cineres redacti ſunt*, ſive *cineſacti ſunt*, ut Lucretius loqitur *lib.* 3. & ex Lucretio Nonius habet. reſpexit ad buſta, de qibus ibi Lucretius. Sic *infrà* §. 48. τάφ\ος, ἢ τίφρα. *Salſura avt favilla.* Alluſit eò Bio Boriſthenit. qi, Laërtio *l.* 4. avtore, κατεγίνωσκε τῶν τὰς ἀνθρώπ\ως κα]αλαμόντων μὲν, ὡς ἀναισθήτ\ως. παρακαλ\ῶν δὲ, ὡς αἰσθησομένους. clavſulam alteram interpres Ambroſius omiſit prorſus, cùm qid vellet, aſſeqi neqiret: Eraſmus ſic reddidit, *damnabat homines qi ſic exurerent, qaſi ſenſu vacarent; ſic adurerent, qaſi ſentirent.* & ad bellatores ferro flammâqe omnia vaſtantes retulit. Verùm ſenſu nevtiqam idoneo. Forſan κα]αλαλοίν]ας, vel ἐπικλαίον]ας, fuerat. *damnabat eos, qi defunctos ſuos cremabant, ac ſi ſenſu vacarent, deflerent interim, ac ſi flammarum vim perſentiſcerent.* Porrò illud miraculo ferè deputari poteſt, qod fertur corpori reliqo in cineres redacto, dentes integros ſupereſſe. Dio Pruſæus *Orat.* 4. *pag.* 64. Ἀλλὰ κἂν ἐμπρήσῃ τις τὸν ἄνθρωπον, ὥσπερ τὸν Ἡρακλέα φασὶν αὐ]ὸν ἐμπρῆσαι, μένει αὐ]ῷ τὰ δόγμα]α ἐν τῇ ψυχῇ. καθάπερ, οἶμαι, τῶν κατακαιομένων νεκρῶν τοὺς ὀδόν]ας φασὶ διαμένειν, τῷ ἄλλῳ σώματ\ι δικαν\θίν]ος ὑπὸ τοῦ πυρός. *Verùm & ſi hominem qis combuſſerit, ut Herculem ajunt ſemetipſum combuſſiſſe, dogmata tamen in ejus anima manent. qemadmodum, opinor, exuſtorum hominum dentes ajunt permanere, reliqo corpore igni conſumpto.* Plinius *l.* 7. *c.* 16. *Dentes tantùm invicti ſunt ignibus, nec cremantur cum reliqo corpore.* Hinc Tertullianus *de reſurr. c.* 42. *Conſtat & dentes incorruptos perennare; qa ut ſemina retinentur fructificaturi corporis in reſurrectione.* Ità iſta, ut cum Platone loqar in *Phædone*, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἀθάνατά ἐστιν. & tamen, qod ſubjicit Plinius *ibidem*, *Iidem flammis indomiti, tabe cavantur pituitæ.*

B Ἀναπεσάμενος] qod ſuprà ἀναλογισάμενος. *tecum reputans, animóqe revolvens*, ſive *in memoriam reducens tibi.* ità Svidas. Ἀναπεσάμενος, ἀναμνησθεὶς, εἰς ἔννοιαν ἐλθών. Ἀναπεσάμενος, *qi recordatus eſt, qi in memoriam revocavit, qi in cogitationem venit.* Subintelligendum in clavſula tum membri hujus, tum & inſeqentium, πάνυ πο]ί. qod ſuperiora clavſerat, vel ejuſmodi aliqid, alioqi ſuſpenſa futura eſt ſententia, nec ſuppetet qippiam, in qod vel τὸ ἀναπεσάμενος iſtic, vel τὸ ἐννοήσας, κὴ τὸ ἀπιδὼν illic ſe reclinet. nam qod Annotator Lugdunenſis pro ἐννοήσας, ἐνόησον legi poſtulat; non ſatis fuerit, niſi & τὸ ἀπιδὼν pari modo immutaveris. nam qod iſtic legere ſe profitetur, μέμνημαι, ὅτι ὁ Θεὸς ἀναπεσάμενος, Delium poſcit natatorem.

Τὸ διεζευγμένον] de qo & *infrà* §. 27. qo modo avtem huc faciat, docet apertiùs *l.* 11. §. 18.

Ὅτι ὁ κόσμ\ος ὡσανεὶ πόλις] *qòd mundus civitatis inſtar obtinet.* Et qid tum poſtea? Nimirum nos avtem omnes ejuſdem cives. nec civi incommodum qicqam debet videri, qod in civitatis commodum cedat. qo argumento non ſemel utitur Marcus. *infrà* §. 4. & 23. & *lib.* 5. §. 22. & *lib.* 6. §. 44. & *lib.* 10. §. 6. Ejuſmodi aliqid excidiſſe iſtic veriſimile eſt. Epictetus *lib.* 3. *c.* 24. Ὅτι ὁ κόσμ\ος ἕν\ος μία πόλις ἐστί. *Mundum hunc unam eſſe urbem.* qod & freqenter inculcat. Minucius *in Octav. Non poſſis pulcrè gerere rem civilem, niſi cognoveris hanc communem omnium, mundi civitatem.*

Λεῖος ἢ τραχίος] *Lævia* corpori grata ſunt, *aſpera* offen-

C dunt. Mens avtem, inqit, nevtri iſtorum ſe immiſcet, ſi ad ea duntaxat, qæ ſui ſunt muneris, attenderit, & intra proprios ſeſe cancellos circumſcripſerit. Seneca *Ep.* 78. *Illud avtem eſt, qod imperitos in vexatione corporis malè habet: non aſſueverunt animo eſſe contenti: multum illis cum corpore fuit. Ideò vir magnus ac prudens animum diducit à corpore, & multùm cum meliore & divina parte verſatur: cum hac querula & fragili, qantum neceſſe eſt.*

Ἐπειδὰν ἅπαξ ἑαυ]ὴν ἀπολάβῃ] *cùm ſemel ſeipſam collegerit* Xylander. *recollegerit* Caſavbonus. Malim, *ſeceſſerit*, vel *abduxerit ſe*; ut ad receſſus ſive receſſus illos, de qibus

B egerat, alluſum ſit. Marcus *Evang. c.* 7. *v.* 33. Καὶ ἀπολαβόμεν\ος αὐ]ὸν ἀπὸ τοῦ ὄχλου κα]' ἰδίαν. *Cùm à turba illum abduxiſſet.* Ubi tamen Vulgatus *apprehendens*, ἐπιλαβόμεν\ος. prout & Complutenſis exhibet.

Τὴν ἰδίαν ἐξουσίαν] de qa *l.* 5. §. 14. & *l.* 7. §. 28.

Τὸ τάχ\ος τῆς πάντ\ων λήθης] Vide *ſuprà l.* 2. §. 17. & *infrà* §. 19. 33.

Τὸ χάσ\ος τοῦ ἐφ' ἑκάτερα ἀπείρου] Vide *infrà* §. 41. Stoici apud Laërtium *l.* 7. *Zenone c.* 141. Τοῦ χρόνου, τὸν μὲν παρῳχηκότα κὴ τὸν μέλλοντα, ἀπείρους. τὸν δὲ ἐνεστῶτα, πεπερασμένον. *Temporis præteritum qidem & futurum eſſe infinita; præſens avtem finitum.*

C Τὸ κενὸν τῆς ἀπηχήσεως] Vide *infrà* §. 33. & *l.* 5. §. 33. & *l.* 6. §. 16. Feſtivè Juvenalis *Sat.* 14. *v.* 156.

—— tunicam mihi malo lupini,
Qàm ſi me toto laudes vicinia pago.

Τὸ εὐμετάβολον] Vide *infrà l.* 8. §. 2. Cicero *pro domo ſua. Hoc in imperita multitudine eſt vitioſiſſimum, varietas & inconſtantia, & crebra, tanqam tempeſtatum, ſic ſententiarum commutatio.* Seneca *Epiſt.* 102. *Putas tu poſſe ſententiam unam omnium eſſe? non eſt unius una.* Flaccus *Epiſt. lib.* 1. *Epiſt.* 1.

Iidem eadem poſſunt horam durare probantes?

D Καὶ ἄκριτον] Vide *l.* 2. §. 9. & *lib.* 9. §. 18. Porphyrius *de abſtinent. l.* 1. §. 52. Ὅυ]ε τῷ συμφέρον]ι, ὅτε τῷ ἰδίῳ, ὅτε τῷ κοινῷ συνετὸς, ὁ πολύς. ὅ]ε ἰδεῖν φαύλων κὴ ἀχρείων κρίσιν ποιεῖσθαι δυνάμενος. *Qinetiam, qi è media multitudine eſt homo, non intelligit qid privatim publicéqe utile ſit, neqe conſtituere inter mores improbos honeſtóſqe diſcrimen poteſt.* Tacitus *annal. l.* 17. *Plebi non judicium, non veritas.* Cicero *pro Planc. Non eſt conſilium in vulgo, non ratio, non diſcrimen, non diligentia. non judicat ſemper populus; ſed movetur plerunqe gratiâ, cedit precibus. denique ſi judicet, non delectu aliqo, avt ſapientiâ ducitur ad judicandum, ſed impetu, & qa-*

E *dam etiam temeritate. ex opinione plurima, ex veritate pavca judicat.* Plinius minor *l.* 2. *Ep.* 14. *Scito eum peſſimè dicere, qi maximè ab his laudatur.* Itaqe Aſopodorus Muſicus, cùm in proſcenio conſiſtens, tibicinem in ſcena canentem coronæ plavſu ingenti exceptum avdiret, Δῆλον, ὅτι μέγα κακὸν γίγον\ε. *Apparet*, inqit, *hinc, hunc hominem malum ingens admiſiſſe. ὡς ὁκ ἂν ἄλλως ἐν τοῖς πολλοῖς εὐδοκιμήσα]ος. aſſi aliàs turba nevtiqam probaretur*, inqit Athenæus, qi & refert *l.* 14. ſed & Hippomachus gymnaſta, cùm diſcipulo ſuo artis athleticæ ſpecimen exhibenti populus freqens acclamâſſet, virgulâ attactum his verbis corripuit; Ἀλλὰ σύ γε κακῶς, κὴ οὐχ ὡς

F ἐχρῆν ἐποίησας, ὥσπερ ἐχρῆν ἄμεινον γενέσθαι. εἰ γὰρ ἐπήνεσαν ὄ]οι τεχνικόν σε δρᾶσα]α. *Tu vero perperam, neqe ſicut oportebat, feciſti, qod melius fieri debebat. Nam ſi qid artificioſum præſtitiſſes, non hi te collavdarent.* Ælianus *l.* 2. *c.* 6. qi & *l.* 14. *c.* 8. Hippomachi tibicinis factum geminum refert, dictúmqe; Κακῶς ἤυλησας· εἰ γὰρ ἂν ἤτοί σε ἐπῄνουν. *Perperam cecinisti: nam alioqin hi tibi non applavderent.* Phocion etiam Athenienſis, cùm dicentem populus univerſus collavdâſſet, & qaſi uno ore applavſiſſet, ad amicos converſus, reqiſivit ab eis, εἰ δή πω κακόν τι λέγων, ἐμαυτὸν λέλη\α; *numqid perperam dictum inſcio excidiſſet.* Antiſthenes item Cynicus dicenti cuidam, Πολλοί σε αἰνοῦσι. *Collavdant te multi: Τί*

γὰρ

faventium vulgus; quàm angusto denique spatio laus ista terminetur. siquidem & terra tota puncti instar habet; hujusque ipsius angulus quàm exiguus incolitur; istic autem agentium quota pars, & hi quales sunt, qi te celebraturi sint? proinde, memento tan-

ἢ * ἐφ' ἡμῖν δοκοῦντων, ἢ [a] τὸ στενὸν ἢ τόπῳ ἐν ᾧ περιγράφεται. [b] ὅλη τε γὰρ ἡ γῆ στιγμὴ, ἢ [c] πάντης πόσον γωνίδιον ἡ κατοίκησις αὕτη; καὶ ἐνταῦθα πάσι, καὶ [d] οἷοί τινες οἱ ἐπαινοῦσόμενοι; λοιπὸν ἂν [e] μέμνησο τῆς ἀναχωρήσεως τῆς ἐς ἓν τὸ ἀφώριδιον

* ἐυφημῶν.
a L.9.§.30.
b L.8.§.24. l.10.§.17.
c L.3.§.10.
d L.6.§.59. l.7.§.62. l.8.§.53.
e L.7.§.28.

ANNOTATIONES.

γὰρ κακὸν πεποίηκα; *Ecquid*, inqit, *mali feci?* Laërtius *l.* 6. (qod tamen Demetrio Phalereo tribuit Brusonius *memorabil. l.* 3. *c.* 3.) Idémque ab improbis qibusdam collavdatus; Ἀγωνιῶ, μή τι κακὸν ἔργασωμαι. *Quàm vereor*, inqit, *nè mali qippiam admiserim! οὕτως γὰρ φαῦλος τὰς σπουδαίους ἐπαινεῖν ὑπομένω.* Isidorus Peluſiota *l.* 2. *Ep.* 220. *Neque enim malus qiſpiam* (& sunt *plures mali*) *bonos lavdare ſuſtineat.* Itaqe Antagoras, an Antigenes apud Antonium *meliſſ. l.* 1. *c.* 51. & Maximum *Collect. c.* 41. Ὅλων ἐπαινῶσί με πολλοί, τότε νομίζω μηδενὸς ἄξιος εἶναι. ὅλων δὲ ὀλίγοι, σπουδαῖος ἄνθρωπος. *Qum multi me lavdant, tum nullius pretii me ipſum exiſtimo: qum vero pavci, bonum & egregium hominem.* Qin & Anaxagoras, referente Ariſtotele, *Ethic. Nicom. l.* 10. *c.* 9. Ὅτι οὐκ ἂν θαυμάσειεν, εἴ τις ἄλογος φανείη τοῖς πολλοῖς. ἕλοι γὰρ κρίνουσι τοῖς ἐντὸς, τῶν αἰσθανόμενοι μόνον. *Sibi non eſſe mirum futurum, ſi pleriſque è vulgo abſurdus qiſpiam eſſe videatur: eos enim externis rebus, qarum tantummodo ſenſum habent, judicare conſeveviſſe.* Idémque eodem *Evdem. lib.* 1. *c.* 4. referente; interroganti improbo cuidam, Τίς ὁ εὐδαιμονέστατος, *qiſnam eſſet feliciſſimus*; reſpondit, Ὀυθείς, ὃν σὺ νομίζεις. ἀλλ' ἄλογος ἄν τις σοὶ φανείη (ubi forſan ἀλλ' ὃς legendum) *Nemo qiſqam eorum, qem tu exiſtimas; ſed qi abſurdus tibi videretur.*

Τῶν ἐφ' ἡμῖν δοκούντων] legendum τῶν ἐυφημῶν δοκούντων. Senſu exigente. & bene δοκούντων adjecit; qaſi vocibus illi favere videantur, non reverà faveant. Sicut enim Seneca *Ep.* 60. *nihil intereſſe*, dixit, *inter amicorum vota & inimicorum odia*; &, *parentum vota pro execrationibus haberi*, utpote qæ sint *eò inimicitiora, qò ceſſere feliciùs*: Siqidem, ut idem *Epiſt.* 31. *Bono animo malè precantur.* ità Clemens Alexandrinus *Strom. l.* 7. Ἡ τῶν πολλῶν εὐφημία, δυσφημίας οὐδὲν διαφέρει. *Vulgi*, inqit, *encomia ſæpenumero à vituperiis nihil diſtant*; qum & pravo sæpiſſime nitantur fundamento, eiſqe in qos conferuntur dedecori potiùs qàm decori exiſtant. Ariſtides itaqe apud Plutarchum *pag.* 320. *F.* cùm præter morem ſuum populo qædam indulſiſſet, & eo nomine magnopere ab eis efferretur; Ὅτε μὲν, inqit, πιστῶς καὶ καλῶς ὑμῶν ἦρξα, πρωτολασίστην. ἐπεὶ δὲ πολλὰ τῶν κοινῶν καταπροέμην τοῖς πλείστοις, θαυμαστὸς εἶναι δοκῶ πολίτης. αὐτὰς μὲν οὖν αἰσχύνομαι τὴν νῦν τιμὴν μᾶλλον, ἢ τὴν πρώην καταδίκην. συνάχθομαι δὲ ὑμῖν, παρ' οἷς ἐνδοξότερόν ἐστι τὸ σώζειν τὰ δημόσια τὸ χαρίζεσθαι τοῖς πονηροῖς. *Qum enim verſatus in magiſtratu eſſem innocenter & rectè, labe adſperſus ſum: ubi multa de publico depeculatoribus condono, præclarus videor civis. Me qidem magis hujus pudet lavdis qàm damnationis priſtis: veſtri verò miſeret me, apud qos obſeqi honorabilius eſt improbis, qàm conſervare commoda publica.* Vide *ad l.* 3. §. 4.

Τὸ στενὸν τῷ τόπῳ, ἐν ᾧ περιγράφεται] Pari planè ratione adverſus famæ nominiſqe cupiditatem pugnat M. Cicero *de repub. l.* 6. in *Somnio Scipionis*; ubi Africanum Cornelium Scipionem ſic alloqentem inducit: *Tu qàm celebritatem ſermonis hominum, avt qàm expetendam gloriam conſeqi potes? vides habitari in terra rari & angustis in locis: & in ipſis qaſi maculis, ubi habitatur, vaſtas ſolitudines interjectas: hoſque qi incolunt terram, non modo interruptos ità eſſe, ut nihil sueer ipſos ab aliis ad alios manare poſſit; ſed partim obliqos, partim aversos, partim etiam adverſos ſtare vobis, à qibus expectare gloriam qidem nullam poſſetis.* tum ubi docuerat, *qanta pars terra, vel pruinâ ità obrigeat, vel ſolis ardore torreatur, ut cultum ac incolatum reſpuat omnem*, concludit tandem; *Ex his ipſis cultis notiſqe terris, num avt tuum avt cujuſqam noſtrum nomen, vel Caucaſum hunc, qem cervis, tranſcendere potuit, vel illum Gangem tranſnare? qis in reliqis orientis avt obeuntis ſolis ultimis, avt Aquilonis Auſtrive partibus tuum nomen avdiet? qibus amputatis, cernis profectò, qantis in angustiis veſtra gloria ſe dilatari velit.* Boethius item *Conſol. l.* 2. *c.* 7. *Fama qàm ſit exilis & totius ponderis vacua, ſic conſidera. Omnem terra ambitum ad cæli ſpatium, puncti conſtat obtinere rationem*: id eſt, *ut ſi ad cæleſtis globi magnitudinem conferatur, nihil ſpatii prorſus habere judicetur. Hujus igitur tam exigva in mundo regionis qarta ferè portio eſt, qa à nobis cognitis animantibus incolatur. Huic qarta, ſi qantum maria paludeſqe premunt, qantumqe ſiti vaſta regio diſtenditur, cogitatione ſubtraxeris, vix anguſtiſſima inhabitandi hominibus area relinqetur. In hoc igitur minimo puncti qodam puncto circumſepti, atqe concluſi, de pervulgenda fama, de proferendo nomine cogitatis? At qid habet amplum, magnificumqe gloria, tam anguſtis exiguiſqe limitibus arctata? Adde qod hoc ipſum brevis habitaculi ſeptum plures incolunt vationes, lingvâ, moribus, totius vita ratione diſtantes: ad qas tum difficultate itinerum, tum loqendi diverſitate, tum commerciis inſolentiâ, non modò fama hominum ſingulorum, ſed nè urbium qidem pervenire qeat. Videſne igitur qàm ſit anguſta, qàm compreſſa gloria, qam propagare ac dilatare laboretis?* Vide & *l.* 9. §. 30.

Ἡ γῆ στιγμή] Cicero *Tuſcul. l.* 1. *Perſvadent Mathematici terram in medio mundi ſitam, ad univerſi cæli complexum, qaſi puncti inſtar obtinere, qod κέντρον illi vocant.* Seneca *ad Marc. c.* 20. *Terram hanc cum populis urbibúſqe, & fluminibus, & ambitu maris, puncti loco penimus, ad univerſa referentes.* Idémqe *qæſt. nat. præfat. l.* 1. *Punctum eſt iſtud, in qo navigatis, in qo bellatis, in qo regna diſponitis.* Et rurſus; *Hoc eſt illud punctum, qod inter tot gentes ferro & igni dividitur.* Macrobius *in Somn. Scip. l.* 2. *c.* 9. *Licèt apud nos Atlanticum mare, magnum vocetur, de cælo tamen deſpicientibus non poteſt magnum videri: cùm ad cælum terra ſignum ſit, & punctum qod dividi non poſſit in partes.* Ammianus *hiſt. l.* 15. *Ambitus terra totius, qa nobis videtur immenſa, ad magnitudinem univerſitatis inſtar brevis obtinet puncti.* Plutarchus *de exil. pag.* 601. *C.* ex Stobæo *tom.* 2. *tit.* 40. reſtitutus ac ſuppletus: Τί δὲ τῆς οἰκουμένης μέρος, ἢ τῆς γῆς ἁπάσης, ἥλιον ἑτέρῳ μαχεῖν ἐστιν, ἢ ὑπὲρ ὑποδεικνύουσιν οἱ μαθηματικοὶ σημεῖα λόγον ἔχοντα ἀδιαιρέτῳ πρὸς τὸν ὅρισμόν; ἀλλ' ἡμεῖς ὥσπερ μύρμηκες ἢ μέλιττῃ, μυρμηκιᾶς μιᾶς ἢ κυψέλης ἐκπεσόντες ἀθρόοι ἢ ξυνοικοῦμεν, ἐκ οἰδόλεις, οὐδὲ μεμαθηκότες οἰκεῖα τὰ πάντα ποιεῖσθαι καὶ νομίζειν, ὥσπερ ἐσμέν. *Qæ autem terra pars ab altera longè poteſt diſtare, cùm ipſam totam mathematici demonſtrent cum cælo comparatam puncti loco eſſe? nos autem inſtar formicarum avt apum, ſi ex uno formicarum nido avt alveari excidimus, in mœrore ſumus, & peregrinos nos eſſe factos agre ferimus, ignari, neqe edocti omnia, ut ſunt, noſtra putare atqe uſurpare.* Σημεῖον dixit, qod στιγμὴ Marcus, κέντρον Cicero, *punctum* Seneca, *ſignum* Macrobius, eleganter autem ubi iſtic γῆ στιγμὴ, ità πέλαγος σαγὴν, Marco dicitur, *l.* 6. §. 36.

Γραφίδιον] Vide *l.* 3. §. 10.

Ἐς τοῦτο τὸ ἀφωρίδιον] in *cer* nimirum: de qo Plinius *hiſt. nat. lib.* 11. *c.* 37. *Ibi mens habitat.* (qanqam de *cerebro* idem *ibidem. Hic mentis eſt regimen.*) qódqe ejuſdem domicilium ſtatuebant Stoici. qos Plutarchus *de commun. notit. c.* 40. hoc nomine exagitat, qòd cùm ἀρετὰς, καμίνους, τέχνας, μυθους, φαντασίας, ὁρμὰς, πάθη, σώματα: *virtutes, vatia, artes, memorias, vaſa, uncitationes, affectiones, corpora* eſſe ſtatuerent, τόπον πᾶσι σώμασις ἐν τῷ καρδίᾳ πόρον συγκριθὲν ἀπέλιπεν, ὥσπερ τὸ ὑγεμονικὸν συσίλλουσι τὰς ψυχάς. *in corde unicum iis relinqunt meatum puncti magnitudine, eoqe conſtruunt animi principem partem.* Laërtius *l.* 7. §. 149. in *Zenone*: Τὸ ἡγεμονικὸν εἶναι ἐν τῇ καρδίᾳ. *Principatum in corde collocatum eſſe.* Plutarchus *de philoſoph. placit. l.* 4. *c.* 5. ubi de Principalis loco agit. Πλάτων, Δημόκριτος, ἐν ὅλῃ τῇ κεφαλῇ. Ἐμπεδοκλῆς περὶ τὴν μύνιγγα τοῦ ἐγκεφάλου, ἣν ἐπικρανίδα λέγουσι. Ἡρόφιλος ἐν τῇ τοῦ ἐγκεφάλου καιλίᾳ, ἣ τις ἐστὶ κοῖλη βάτις. Παρμενίδης, ἐν ὅλῳ τῷ θώρακι, καὶ Ἐπίκουρος. Οἱ Στωικοὶ πάντες ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ, ἢ τῷ περὶ καρδίαν πνεύματι. Διογένης ἐν τῇ ἀρτηριακῇ κοιλίᾳ τῆς καρδίας, ἣ τις ἐστὶ πνευματική. Ἐμπεδοκλῆς, ἐν τῷ τοῦ αἵματος συστάσει. οἱ δὲ, ἐν τῷ τραχήλῳ τῆς καρδίας. οἱ δὲ, ἐν τῷ περὶ καρδίαν ὑμένι. τῶν νεωτέρων δέ τινες, διήκειν ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι τοῦ διαφράγματος. Πυθαγόρας, τὸ μὲν ζωτικὸν, περὶ τὴν καρδίαν, τὸ δὲ νοερὸν περὶ τὴν κεφαλήν. *Inesſe hanc ajunt Plato & Democritus in toto capite. Eraſiſtratus circa membranam cerebri, qam epicranida nominat. Herophilus in cavo, ſeu fundo cerebri. Parmenides in toto pectore & Epicurus. Stoici in univerſo corde, avt cordis ſpiritu. Diogenes in arterioſa cordis cavea, qa eſt ſpiritualis. Empedocles in ſanguinis ſubſtantia. Alii in collo cordis. Alii in membrana cor ambiente. Nonnulli recentiorum à capite uſqe ad ſeptum transverſum pertingere. Pythagoras vitalem animæ partem circa cor, rationem & mentem circa capus.* Hujus itaqe potiùs fuerat, qàm Stoicorum, qod idem *ibidem c.* 21. Ἀυλὸν δὲ τὸ ἡγεμονικὸν, ὥσπερ ἐν κόσμῳ, καλοιτὸ ἐν τῇ ἡμίσφαιρον σφαιροειδεῖ κεφαλῇ. *Ipſa autem illa princeps animi pars in globo noſtri capitis, tanqam in mundo, habitat.* Tertullianus *de anim. c.* 15. *Chriſtiani apud Deum de utroqe deducimur, & eſſe principale in anima, & certo in corporis receſſu conſecratum.* Et mox: *Simul utrumqe dilucet, & eſſe principale in anima, & in eo theſavro corporis haberi, ad qem Deus reſpicit;* (*corde* nimirum) *ut neqe extrinſecus agitari putes principale iſtud, ſecundum Heraclitum; neqe per totum corpus ventilari, ſecundum Moſchionem; neqe in capite concludi, ſecundum Platonem; neqe in vertice potiùs præſidere, ſecundum Xenocratem; neqe in cerebro cubare, ſecundum Hippocratem; ſed nec circa cerebri fundamentum, ut Herophilus; nec in membranulis, ut Strato & Eraſiſtratus; nec in ſupercilio, ut Strato Phyſicus; nec in tota lorica pectoris, ut Epicurus: ſed qod & Ægyptii renunciaverunt ei, & ille verſus Orphei vel Empedoclis;*

Nam-

a L. 2. §. 2. ἀφιέδιον ἑαυτοῦ. καὶ πρὸ παντὸς [a] μὴ | dem in particulam istam secedere: & cum primis,

ANNOTATIONES.

Namqe homini sangvis circumcordialis, est sensus. (versus is apud Etymologum, sed depravatior, in Αἷμα, apud Stobæum *tom.* 1. *tit.* 40. ex Porphyrio *de Styge*, emendatior, reperitur;

Αἷμα γὰρ ἀνθρώποις περικάρδιόν, ἐστι νόημα.)

etiam Protagoras, etiam Apollodorus & Chrysippus hæc sapiunt. Idem *de resurr. c.* 15. *Adeo non sola anima transigit vitam, ut nec cogitatus avseramus à collegio carnis. Siqidem in carne, & cum carne, & per carnem agitur ab anima, qod agitur in corde. hanc denique carnis speciem, arcem animæ Dominus in suggillationem cogitatuum taxat*, Matth. c. 9. v. 4. *Sed etsi in cerebri, vel in medio superciliorum discrimine, vel ubi ubi philosophis placet, principalitas sensuum consecrata est, qod hegemonicon appellatur, caro erit omne anima cogitatorium.* Cicero *Tusc. l.* 1. §. 18. *Aliis cor ipsum animus videtur. ex qo excordes, vecordes, concordesqe dicuntur:* & *Nasica ille prudens bis Consul, Corculum*; &

Egregiè cordatus homo, Catus Æliu' Sextus.

Empedocles animum esse censet cordi suffusum sanguinem. aliis pars qadam cerebri visa est animi principatum tenere. aliis nec cor ipsum placet, nec cerebri qandam partem esse animum; sed alii in corde, alii in cerebro dixerunt animi esse sedem & locum. Plato triplicem finxit animum; cujus principatum, id est, *rationem in capite, sicut in arce, posuit:* & *duas partes separare voluit, iram & cupiditatem; qas locis discluſit; iram in pectore, cupiditatem subter præcordia locavit.* A Timæo Locro sumpsit id Plato; cujus in *lib. de anim. mundi pag.* 1093. *C.* hæc sunt. Τᾶς ἀνθρωπίνας ψυχᾶς τὸ μὲν λογικὸν καὶ νοερὸν — περὶ τὰν κεφαλὰν ἱδρυσθαι μόνον, ὡς τἄλλα μέρεα τᾶς ψυχᾶς κ τῶ σώματος ὑπηρετεῖν τούτῳ, καθάπερ ὑπ' αὐτῷ τῷ σκάπτος ἄπαντος. τῶ δ' ἀλόγω μέρεος, τὸ μὲν θυμοειδὲς, περὶ τὰν καρδίαν. Τὸ δ' ἐπιθυμητικὸν, περὶ τὸ ἦπαρ. *Circa caput sedem habet, ut reliqa tum anima, tum corporis partes huic inserviant, qemadmodum sub ipso corporis tabernaculo universo. At partis ejus, qa rationis est expers, ea pars qa ad iram prona est, circa cor: ea qa concupiscit, circa jecur sedem habet.* qod & in Timæo suo ipse fusiùs pertractavit. Vide ad *l.* 2. §. 13. Sed & Galenum *de dogmat. Hip.* & *Plat. l.* 6. *c.* 2. & Apulejum *de Plat. dogmat.* Suffragari Stoicis, Lipsio in Stoic. Physiol. *l.* 3. *c.* 18. existimatur Hippocrates; cujus ista ex libello *de corde sect.* 3. *lib.* 9. *pag.* 51. profert. Γνώμη γὰρ ἡ τῦ ἀνθρώπυ πέφυκεν ἐν τῇ λαιῇ κοιλίᾳ, κ ἄρχει τᾶς ἄλλης ψυχᾶς. *Mens enim humana in sinistro ventriculo à natura insita est, & reliqa anima imperat.* Is locus forsan & Sylburgium in eundem errorem induxit; qi in *notis ad Clem. Alex.* de Hippocrate idem affirmat. Verùm contrariam planè partem ex professo tenet & tuetur Hippocrates; (prout & Tertullianus verè dixit.) hæc enim ipsius ex tractatu *de sacro morbo sect.* 3. *lib.* 14. *pag.* 93. ipsissima sunt verba; Καὶ ταῦτα νομίζω τὸν ἐγκέφαλον δύναμιν πλείστην ἔχειν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. ἕλος γὰρ ἡμῖν ἐστι τῶν ἀπὸ τῦ ἠέρος γινομένων ἑρμηνεὺς, ἢν ὑγιαίνων τυγχάνῃ. τὴν δὲ φρόνησιν αὐτῷ ὁ ἀὴρ παρέχεται. οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ κ τὰ ὦτα, κ ἡ γλῶσσα, κ αἱ χεῖρες, καὶ οἱ πόδες, οἷα ἂν ὁ ἐγκέφαλος γινώσκῃ, τοιαῦτα ὑπηρετέουσι. γίνεται γὰρ παντὶ τῷ σώματι τῆς φρονήσιος, ὡς ἂν μεταλάχῃ τῦ ἠέρος. ἐς δὲ τὴν σύνεσιν, ὁ ἐγκέφαλός ἐστιν ὁ διαγγέλλων. *In hæc ipsa plurimam vim hominis cerebrum habere existimo. Hoc enim si sanum esse contigerit, nobis qa ab aere fiunt indicat. Prudentiam verò ei aer submministrat. Oculi autem, aures, lingva, manus & pedes ea, qa cerebrum cognoscit, administrant. Qantum enim aere communicarit, tantum universo corpori prudentia accedit. Intelligentia autem cerebrum internuntius est.* Et pavlò pòst: Διόγι φημὶ τὸν ἐγκέφαλον εἶναι τὸν ἑρμηνεύοντα τὴν ξύνεσιν. αἱ δὲ φρένες ἄλλως ὄνομα ἔχουσι τῇ τύχῃ κεκλημένον, κ τῷ νόμῳ, τῷ δὲ ὄγλι οὐκ, οὐδὲ τῇ φύσει, οὐδὲ οἶδα ὅτῳ γε, τίνα δύναμιν ἔχουσιν αἱ φρένες, ὥστε φρονέειν τε καὶ νοεῖν. ἐπεὶ αἰσθάνεσθαί γε ὑδενὸς πρόγερον τῶν ἐν τῷ σώματι ἐνεόντων. ἀλλὰ μάτην τοῦτο τὸ ὄνομα ἔχουσιν κ τὴν αἰτίην. ὥσπερ τὰ πρὸς τῇ καρδίῃ, ἅπερ ὦτα καλέεται, οὐδὲν εἰς τὴν ἀκοὴν ξυμβαλλόμενα. Λέγουσι δέ τινες, ὡς φρονέομεν τῇ καρδίῃ, καὶ τὸ ἀνιώμενον τοῦτό ἐστι, καὶ τὸ φρονέζον. τὸ δὲ οὐκ ὄγλως ἔχει. ἀλλ' ἡ καρδίη αἰσθάνεται τε μάλιστα καὶ αἱ φρένες. τῆς μέντοι φρονήσιος ὑδετέρῳ μέτεστι. ἀλλὰ πάντων τελέων ὁ ἐγκέφαλος αἴτιός ἐστιν. *Circa cerebrum intelligentia indicem & nuntium esse censeo. At septum transversum temerè ac fortuitò fortitum nomen videtur, & ex instituto, non revera, neqe à natura. Neqe sanè video qamnam vim ad prudentiam & intelligentiam septum transversum habeat. Siqidem nihilo prius qàm cætera, qæ in corpore insunt, sentit, sed frustra hoc nomen & caussam habet, non secus ac qæ cordi annexa sunt aures appellatæ, cùm nihil ad auditionem conferant. Qidam autem nos corde sapere dicunt, qòdqe ipsam tristitiam & curam sentit. Verum non ita se res habet; sed cor præcipuè & septum transversum sentiunt, neutrum tamen prudentiæ jus habet, sed horum omnium cerebrum auctor est.* Hæc prolixiùs pavlò transcribenda censui, qò, Hippocratis in controversia ista qæ fuerit sententia, liqidiùs posset innotescere. Nam *de corde libelli*, nec Galeno, nec Erotiano mentio ulla in recensione operum medici principis illius: itaqe nec ad illum avtorem referendum statuit Anutius Fæsius, qo nemo qisqam de Hippocrate ampliora meritus videtur. Stoicorum verò non tam sententiam ridet Galenus, qàm frivola ac nugatoria prorsus à Chrysippo ad eam statuminandam adducta argumenta; qæ ille revera, cùm non immeritò exagitat, tum fusissimè etiam solidissimèqe refutat, *de Hippocr. ac Platon. dogmat. l.* 2. Adducit & Stoicis consentientes Lipsius, Avsonium in *Monosyllab.*

Mens, qa cælesti sensu rigat emeritum cor.
Cor vegetum, mundi instar habens, animæ vigor & vis.

Et Lucretium *l.* 3.

Consilium, qod nos animum mentemqe vocamus,
Idqe situm mediâ regione in pectoris hæret.

Adducit & Gregorium Nyssenum Sylburgius; cujus in *Orat.* 1. *in fest. Pasch. pag.* 818. *A.* hæc sunt: Ἐστία τις ἐστὶ τῷ νῷ ἡ καρδία. ἐν ταύτῃ γὰρ τὸ ἡγεμονικὸν εἶναι πιστεύεται. *Qoniam igitur domicilium qoddam mentis est cor; in eo enim principatus animi esse creditur.* Verùm Gregorius Nyssenus *in lib. de opific. hom. c.* 14. oppugnat eos exagitátqe, qi vel in corde vel in capite sedem mentis constituunt, & per corpus totum diffusam contendit. Δεῖξαι ἡμῖν ὁ λόγος προέθετο τὸ, μὴ μέρος τινὶ τῷ σώματος ἐνδεδέσθαι τὸν νοῦν. ἀλλὰ παντὸς κατὰ τὸ ἴσον ἐφάπτεσθαι, καταλλήλως τῇ φύσει τῷ ὑποκειμένῳ μέρος ἐνεργοῦντα τὴν κίνησιν. *Instituerамus demonstrare, mentem parti corporis alicui alligatam non esse, sed cum toto pari ratione conjungi, efficientem motum in membris partis cujuslibet natura consentaneum.* Et *c.* 12. Σιγάτω τοίνυν πάσα τοιαύτη μαλακολογία τῶν μορίοις τισὶ σωματικοῖς τὴν νοητὴν ἀποκλειόντων ἐνέργειαν. ὧν οἱ μὲν ἐν καρδίᾳ τὸ ἡγεμονικὸν εἶναι τίθενται, διὰ τὸ δοκεῖν πως τὴν μέσην τοῦ παντὸς σώματος ἐπέχειν χώραν αὐτήν. ὡς τῆς προαιρετικῆς κινήσεως εὐκόλως ἐκ τοῦ μέσου πρὸς ἅπαν μεριζομένης τὸ σῶμα, κ ἴσως εἰς ἐνέργειαν προϊούσης. οἱ δὲ τῷ ἐγκεφάλῳ τὸν νοῦν ἐνδιαιτᾶσθαι φασίν. ὥσπερ ἀκρόπολίν τινα τοῦ παντὸς σώματος τὴν κεφαλὴν δεδομήσθαι παρὰ τῆς φύσεως λέγοντες ἐνοικεῖν δὲ ταύτῃ, καθάπερ τινὰ βασιλέα τὸν νοῦν, ὅσον τισὶν ἀγγελιαφόροις, ἢ ὑπασπισταῖς, τοῖς αἰσθητηρίοις ἐν κύκλῳ δορυφορούμενον. *Idcirco tandem curiosa vanitas hominum conjecturis visorum faceſſat, mentis facultatem, qa intelligentia comprehenditur, membris nonnullis corporis includentium. Horum aliis in corde principem animi vim collocare visum est. Etenim cor locum in humano corpore toto medium prope obtinere videtur, ut motus a consilio profectus facilè in corpus universum ex hoc medio se diffunderet, atqe ita ad agendum progrederetur. Alii in cerebro mentem se collocare dicunt,* & *hi tanqam arcem qandam totius corporis a natura exstructum esse caput affirmant. In illa vero arce mentis veluti regis domicilium esse, qa undiqe sensuum organis, tanqam apparitorum stipatorumqe satellitio muniatur.* In posteriore hoc censu è nostris collocandi, Clemens Alexandrinus *Pædag. l.* 1. *c.* 2. ἱδρυσάμενος δὲ ὁ λογισμὸς ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ. *Ratio sedem suam collocat in cerebro.* & *Strom. l.* 5. *pag.* 593. *D.* adductis Mosis verbis ex *Genes. c.* 2. *v.* 7. Ψυχὴν δὲ τὴν λογικὴν ἄνωθεν ἐμπνευσθῆναι ὑπὸ τῦ θεῦ εἰς πρόσωπον. ἐνταῦθα γὰρ τὸ ἡγεμονικὸν ἱδρῦσθαι. *Animam autem ratione præditam de super inspiratam fuisse à Deo in faciem. Hic enim collocatam esse principalem animæ facultatem.* Ambrosius *Hexaem. l.* 6. *c.* 9. *Caput tanqam arcem, in qa regalis habitet sapientia, juxta dictum prophetscum. Ipsa siqidem mens, qasi in aula imperiali illic locata est, secundùm plurimorum sententiam,* & *maximè Solomonis.* Idem *de Noe* & *Arc. c.* 7. & loco superiore: *Non immeritò igitur huic qasi consulteri suo cætera membra famulantur,* & *circumferunt illud servili gestamine sicut numen, atqe in sublime locatum vehunt. unde censoria potestate qò vult dirigit qorundam obsequia famulorum,* & *præcepta singulis obeunda decernit. Videas imperatori suo singula gratuito stipendio militare. alia portant, alia pascunt, alia defendunt,* & *ministerium suum exhibent; parent ut principi, ancillantur ut domino. indè velut qadam procedit tessera, qam debeant pedes obire regionem; qa militia munia manus consummandis operibus exeqantur; qam venter abstinendi vel edendi formam teneat disciplina.* Synesius item *de provid. Orat.* 1. *infrà ad* §. 22. exhibendus. Philonem enim qod attinet, qem Clementi σύμψηφον opinati sunt Hæschelius & Sylburgius, nec qicqam hîc statuit, & aliò potiùs, eódem nempe, qò Nyssenus, inclinat. Siqidem in *lib. de sacrif. Cain,* & *Abel, pag.* 154. *B.* ad qem locum illi digitum intendunt. Ubi ἐγκέφαλον ἢ καρδίαν nusquam altari imposita legi dixerat: rationem subjungit, ἔγγυς ἐν τῷ ἑτέρῳ τούτων τὸ ἡγεμονικὸν ἀνωμολόγηται. *si in horum altero cognovisset principatum. in altero*, inqit, *in utro*, non dicit. nec ambiguè minùs eadem de re loqitur, in *lib. de Caini insidiis.* Vide *ad l.* 5. §. 27. nam in *lib. de insomn. pag.* 570. *B.* perstringit eos, qi vel istam vel illam ei sedem assignant. Πῶ δὲ ἐμπεφύκασι νῶς αὐτῶν; ἆρα οἶκον κεκλήρωται; Οἱ μὲν γὰρ τὴν ἀκρόπολιν ἐν ἡμῖν ἀνιέρωταν αὐτῷ τὴν κεφαλὴν, περὶ ἣν καὶ αἰσθήσεις λοχῶσιν. εἰκὸς εἶναι νομίσωσιν ἐγγὺς, οἷα μεγάλου βασιλέως, ἐφεδρεύειν τοὺς δορυφόρους. οἱ δ' ὑπὸ καρδίας αὐτὸν ἀγαλματοφορεῖσθαι διανοηθέντες, γνωσιομαχοῦσιν. *Mens vero ubi habet conceptaculum? habetne aliqod domicilium? nam qidam caput ceu arcem nostri corporis dedicant, in qo sensus excubant, aqum censentes circa magnum regem stationem habere satellitium. Qi verò circa cor delubrum ei tribuunt, ne ipsi qidem*

inter

mis, cave diſtraharis, cave obnitaris. liber eſto potiùs, réſque ipſas intuere, ut vir, ut homo, ut civis, ut animal mortale. Iſta autem duo præ reliqis ad manum tibi ſint maximè, ad qæ jugiter intendas. alterum, qòd res ipſæ animam non attingunt, ſed extrinſecùs immotæ manent: moleſtiæ autem ab opinione ſola proveniunt. alterum verò, qòd univerſa qæ hîc vides, mox ſunt mutatura, nec futura ampliùs.

ατῶ, [a] μηδὲ κατεντείνῃ, ἀλλὰ ἐλεύθερ@· ἴσθι, καὶ [b] ὄψει τὰ πράγματα [c] ὡς ἀνὴρ, ὡς ἄνθρωπ@·, ὡς πολίτης, ὡς θνητὸν ζῶον. Ἐν ᾗ τοῖς [d] προχειροτάτοις εἰς ἃ ἐγκύψεις, ταῦτα ἔχω τὰ δύο. ἓν μὲν, ὅτι [e] τὰ πράγματα ἁπτ@ τῆς ψυχῆς, ἀλλ' ἔξω ἕστηκεν ἀτρεμοῦντα. [f] αἱ δὲ ὀχλήσεις ἐκ μόνης τῆς ἔνδον ὑπολήψεως. ἕτερον δὲ, ὅτι [g] πάντα ὅσα ὁρᾷς, ὅσον ἤδη πω *μεταβάλλ@, καὶ οὐκ ἔστι ἔσαι. καὶ

[a] Inf. §. 32. l. 6. §. 26.
[b] L. 8. §. 3, 4.
[c] L. 2. §. 5. l. 3. §. 5.
[d] L. 3. §. 13.
[e] L. 5. §. 19. l. 9. §. 15. l. 11. §. 11.
[f] L. 8. §. 47.
[g] L. 2. §. 12. l. 7. §. 23. 25.

* ὅσων

ANNOTATIONES.

inter se conſentiunt. Ipſe qid? *lib. de agricult.* Τὸ μὲν ἄτμητον ὅλον δὲ ὅλων ἐαθὲν, ἐπιφημίσθη νῶς. *Mentem totam per totum corpus diffundi* affirmat: prout & Nyſſenus, ubi ex profeſſo argumentum hoc pertractat. unde forſan ſuſpicio oboriri poſſit, non eſſe Nyſſeni γνήσιον fœtum, *orationem* illam *panegyricam.* Joannes Chryſoſtomus itidem *cordis ſedem* aſſignare animæ videatur, ſi fragmentum illud qod ex *oratione in Suſannam* Hæſchelius edidit, ſpectemus. Ἔστι γὰρ, inqit, ἡ ψυχὴ καθάπερ παρθέν@ ἐν θαλάμῳ τινὶ, ἐν μέσῃ τῇ καρδίᾳ ἡσυχάζουσα, καὶ ὑπὸ τῶν πέντε αἰσθήσεων, ὥσπερ ὑπό τινων θεραπαινίδων δορυφορουμένη. *Eſt enim anima tanqam virgo in thalamo qodam in medio corde conqieſcens; & à ſenſibus qinqe velut ab ancillis qibuſdam ſtipata.* Verùm ipſe περὶ τὰ ἀκαταλήπτα *Orat.* 5. nihil in hoc negotio certò ſtatui poſſe contendit. Ὅπως ἡμῶν ἐστιν ἐν τῷ σώματι, οὐδὲ τοῦτο ἴσμεν εἰπεῖν. τί γὰρ ἔχοι τις ἂν εἰπεῖν; ὅτι παρεκτέτανται τῷ τῆ σώματ@· ὄγκῳ; σωμάτων γὰρ ἴδιον τοῦτο. *Qomodo in noſtro ſit corpore, neqe hoc ſcimus dicere. Qis enim hic habet qod dicat? qia per corporis molem extenditur; hoc verò corporum eſt proprium.* —ἀλλ' οὐκ ἐστιν ἐν ὅλῳ τῷ σώματι, ἀλλ' ἐν μέρει τινὶ συνειλεκται. ἀνὴν ἀνάγκη νεκρὰ τὰ λοιπὰ γίνεσθαι μέρη. τὸ γὰρ ἄψυχον πάντως νεκρόν. ἀλλ' οὐδὲ τοῦτό ἐστιν εἰπεῖν. ἀλλ' ὅτι μέν ἐστιν ἐν τῷ σώματι ἴσμεν, τὸ δὲ πῶς, οὐκ ἴσμεν. *Sed non eſt in toto corpore, verùm in parte qadam coarctata. Non igitur neceſſe eſt reliqas partes emori? Nam qod animâ planè caret, eſt mortuum. Sed neqe hoc poteſt dici. Qod verò in corpore ſit ſcimus. Aſt qomodo, non ſcimus.* Vide in eandem mentem & Lactantium *de opific. Dei* c. 16.

Μὴ σπῶ] Vide *l.* 2. §. 2. ſic *infrà* §. 32. κενὰ σπωμένης.

Μηδὲ κατεντείνῃ] *Nè vehementiùs contendas te.* qemadmodum Naſo *Pont. l.* 1. *eleg.* 6.

Non libet in tales animum contendere curas.

vel etiam, *nè in adverſum contendas. nè obnitaris,* fato nimirum, ac diſpoſitioni divinæ. Sed illud potiùs. ut *infrà* §. 32. πόσοι κατεντιθέντες, *qam multi cum in rebus iſtiuſmodi enixè ſe contendiſſent.* & *l.* 6. §. 26. μήτι κατεντεινόμεν@·. *nunqid cum vocis intenſione.* & *l.* 12. §. 27. ὡς ἐντελὴς πᾶν τὸ κατειτεινόμενον. *qam vile ſit omne in qod ſtudium tantopere impenditur.*

Ὅρα τὰ πράγματα] Seneca *Epiſt.* 104. (ex Marone *Æn. l.* 6.

Terribiles viſu forma, letúmqe labórqe?
Minimè qidem, ſi rectis oculis intueri illa poſſit, & tenebras perrumpere. Multa per noctem habita terrori, dies vertit ad riſum. cur timeat laborem vir, mortem homo? & *Epiſt.* 110. *Tanti putemus oculos intendere: jam apparebit, qàm brevia, qàm incerta, qàm tuta timeantur.* Vide *ad l.* 2. §. 12. & *l.* 7. §. 67.

Ὡς ἀνὴρ] qod *ſuprà l.* 2. §. 5. ὡς ἄρρην. Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 2. Pugil qidam cùm de vita periclitaretur, niſi membrum virile chirurgi manu abſcinderetur; ſuadente fratre philoſopho ut id fieri permitteret, recuſavit, obfirmatóqe animo eſt mortuus. Percontante avtem qodam, qomodò id feciſſet, *ut philoſophus,* an *ut athleta,* reſponſum eſt, Ὡς ἀνήρ. *Ut vir.* Evripides *Cyclope.*

— ἀλλ' ὅπως ἀνὴρ ἔσῃ.
— *ut vir ſis, vide.*

(qod uno verbo Hebræi חזקו Eſajæ *c.* 46. *v.* 8. & Græci, ἀνδρίζεσθε, *viriliter agite,* Apoſtolus *ad Cor. Epiſt.* 1. *c.* 16. *v.* 23.) Idémqe *Philoctete,* à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 29. & Dione Pruſæo *Orat.* 59. lavdatus, unde ſuppleri poteſt, qod Ariſtoteles omiſerat *Ethic. Nicom. l.* 6. *c.* 8. & *Evdem. l.* 5. *c.* 8. contrà planè qàm Lambinus cenſuit,

Τὰς γὰρ περιστὰς καί τι πρόσωπον πλέον
Τιμῶμεν, ἀνδρός τ' ἐν πόλει νομίζομεν.
Præſtantiores enim & plurima facientes
Honoramus, virósqe in civitate eſſe exiſtimamus.

qod μεταφράζων Dio, τὰς γὰρ φανερὰς, inqit, καὶ πλείονων ἅπτεσθαι τολμῶντας, σχεδὸν τούτους ἅπαντες θαυμάζομεν, καὶ τῷ ὄντι ἄνδρας ἡγούμεθα. *Claros enim, inqe magnis ſuſcipiendis audaces fere omnes admiramur, & revera viros exiſtimamus.* qaſi reliqi, nomine tenùs tantùm ſint *viri.* Cicero in *Bruto,* §. 250. *Vidi Mitylenis nuper virum, atqe, ut dixi vidi planè virum.* Seneca *Ep.* 98. *Reſtituamur, ut poſſimus dolores, qocunqe modo corpus invaſerint, perferre, & fortuna dicere; Cum viro tibi negotium eſt; qare qem vincas.* Æmylius apud Livium *l.* 45. *Is demum vir erit, cujus animum nec proſpera flatu ſuo efferet, nec adverſa infringet.* Seneca item *de ſap. conſtant.*

A *c.* 1. *Tantum inter Stoicos & cæteros ſapientiam profeſſos intereſſe, qantum inter fœminas & mares, non immeritò dixerim.* Et mox: *Stoici virilem ingreſſi viam.* Et Lucianus de ſectis *pag.* 516. Ἤκουον ἀπάντων λεγόντων, ὡς οἱ μὲν Ἐπικούρειοι φιλήδονοί εἰσιν. οἱ Περιπατητικοὶ δὲ, φιλόπλουτοι. οἱ Πλατωνικοὶ δὲ, φιλόδοξοι. περὶ δὲ τῶν Στωικῶν πολλοὶ ἔφασκον, ὅτι ἀνδρώδεις. *Ex omnibus audivi Epicureos animum ad voluptates appellere, Peripateticos verò divitiarum amantes eſſe, Platonicos gloriæ cupidos. Sed qod ad Stoicos attinet, multi dicebant viriles illos eſſe.* indè Lærtius *l.* 6. *initio.* Τὴν Στωικὴν ἀνδρωδεστάτην dixit. *Stoicam ſectam eſſe maximè virilem, Stoicæ ſectæ addictos*
B *eſſe fortiſſimos.* Qin & Arceſilaus interrogatus, qi fieret, ut ab aliis ſectis ad Epicureos multi deficerent, ab Epicureis nulli ad cæteros deſciſcerent, reſpondit, Ἐκ μὲν γὰρ ἀνδρῶν γάλλοι γίνονται. ἐκ δὲ γάλλων ἄνδρες οὐ γίνονται. *Qia ex viris ſpadones* (qi & *evirati*) *ex ſpadonibus verò viri nevtiqam fiant.* De Xenocrate Lærtius *l.* 4. §. 15.

Ὁ πάντα παντῆ Ξενοκράτης ἀνὴρ γεγώς.
Xenocrates vir ille, qi unus omnibus fuit omnia.

Contrà de Antonio Plutarchus *pag.* 946. *E.* Ἔνθα δὲ φανερὸν αὐτὸν ἐποίησεν, ὅτε ἄρχοντ@·, ὅτε ἀνδρὸς, ὅτε ὅλως ἰδίοις λογισμοῖς διοικούμενον. *Hic verò patefecit ſe nec ducis, nec viri,*
C *nec omnino ſuo uti conſilio.* Ennius apud Ciceronem *offic. l.* 1. §. 61.

Vos etiam juvenes animos geritis muliebres,
Illáqe virgo viri. ---

De Alcibiade Pherecrates, referente Athenæo, *lib.* 12. *pag.* 535. *B.*

Οὐκ ὢν ἀνὴρ γὰρ Ἀλκιβιάδης, ὡς δοκεῖ,
Ἀνὴρ ἁπάντων τῶν γυναικῶν ἐστι νῦν.
Nec vir putatus Alcibiades antehac,
Vir ſubitò factus fœminarum eſt omnium.

Grotius. vel ad mentem forſan poetæ propiùs,

D *Nunc Alcibiades, cùm nè vir qidem ſiet,*
Factus videtur mulierum vir omnium.

ut ſit oxymoron, omnium eſſe mulierum virum eum, qi ne vir qidem ſit. Vide ad *l.* 3. §. 16. ἀνδρογύνων. Verùm iſtud in ſenſum obſcœniorem dictum. Alexander Moloſſus, cùm in Italiam tranſiret, dixiſſe fertur, ſe qidem *ad Romanos ire, qaſi ἀνδρωνῖτιν, in regionem virorum: Macedonem iſſe ad Perſas, qaſi γυναικωνῖτιν,* Gell. *l.* 17. *c.* 21. Diogenes itidem Lacedæmone Athenas proficiſcens, in itinere qònam concederet percontanti, reſpondit, Ἐκ τὴς ἀνδρωνίτιδος εἰς τὴν γυναικωνίτιν. *Ex andronitide in gynæceum.* Qanqam & Spartanis ipſis *virilitatis* nomen ægrè ſatìs & gravatim impertitus videtur. Siqidem
E interrogatus, πῶ τὴς Ἑλλάδος ἴδοι ἀγαθὺς ἄνδρας; *qânam in regione Græciæ viros bonos vidiſſet,* reſpondit, Ἄνδρας μὲν ἐν δαμῶ. παῖδας δὲ ἐν Λακεδαίμονι. *Viros qidem nuſqam: pueros avtem Lacedæmone.* Idémqe cùm in Olympia præco proclamaret, Νικᾷ Διώξιππος ἄνδρας. *Vincit viros Dioxippus.* ὁ μὲν δὴ ἀνδράποδα. ἄνδρας δὲ ἐγώ. *Ille verò,* inqit, *mancipia: at ipſe viros.* Laërtius *l.* 6.

Τὰ πράγματα οὐχ ἅπτεται τῆς ψυχῆς] Idem *l.* 5. §. 19.

Ἀλλ' ἔξω ἕστηκεν ἀτρεμοῦντα] Ita *l.* 9. §. 15. ἔξω θυρῶν ἕστηκεν. *foris conſiſtunt.* & *l.* 11. §. 11. οὐκ ἐπί σε ἔρχεται, *ad te*
F *non accedunt.*

Αἱ δὲ ὀχλήσεις ἐκ μόνης τῆς ἔνδον ὑπολήψεως] Idem *l.* 8. §. 47. niſi qod hîc ὑπόληψις, id eſt, *opinio,* ut Seneca *Epiſt.* 76. ibi κρίμα & δόγμα, id eſt, *decretum,* ut idem *Epiſt.* 95. dicitur. Cicero Stoicum agens *Tuſcul. l.* 3. *c.* 25. *Opinione turbamur. nam & metus opinio magni mali impendentis; & ægritudo eſt opinio magni mali præſentis; & qidem recens opinio talis mali, ut in eo rectum videatur angi: id avtem eſt, ut is qi doleat, oportere opinetur ſe dolere.*

Πάντα ταῦτα ὅτα ὁρᾷς, ὅσον ἤδη πω μεταβάλλει] Idem *l.* 7.
G §. 23. Vide & *l.* 2. §. 12. Seneca *Epiſt.* 71. *Qid enim mutationis periculo exemptum eſt? non terra, non cælum, non totus hic rerum omnium contextus, qamvis Deo agente ducatur, non ſemper tenebit hunc ordinem; ſed illum ex hoc curſu aliqis dies dejiciet. certis eunt cuncta temporibus: naſci debent, creſcere, extingvi. Qacunqe vides ſupra nos currere, & hæc qibus innixi atqe impoſiti ſumus, veluti ſolidiſſimis, carpentur ac deſinent. nulli non ſenectus ſua eſt. inæqalibus iſta ſpatiis eodem natura demittit.*

Καὶ οὐκ ἔτι ἔσαι] *non erunt ampliùs.* id ſcilicet qòd priùs fuerant. Vide *l.* 11. §. 35.

a Inf. §. 48. l. 6. §. 56. l. 7. §. 18. b L. 8. §. 6. c ὁ βίος ὑπόληψις. l. 9. §. 19. l. 10. §. 7. c L. 2. §. 25. d L. 7. §. 8. l. 9. §. 8. * νοερὸν e L. 2. §. 16. Sup. §. 3. f L. 3. §. 4. g L. 9. §. 8. h L. 5. §. 13. i L. 11. §. 35. k L. 5. §. 4. 13.

ὅσων ἤδη, μεταβολαῖς αὐτὸς ὑποτετύχηκας, συνεχῶς ἀρκοῦ. ὁ κόσμος, ἀλλοίωσις.

§. 4. Εἰ τὸ * νοερὸν ἡμῖν κοινόν, καὶ ὁ λόγος καθ' ὃν λογικοί ἐσμεν κοινός. εἰ τοῦτο, καὶ ὁ προστακτικὸς τῶν ποιητέων, ἢ μή, λόγος κοινός. εἰ τοῦτο, καὶ ὁ νόμος κοινός. εἰ τοῦτο, πολῖται ἐσμεν. εἰ τοῦτο, πολιτεύματός τινος μετέχομεν. εἰ τοῦτο, ὁ κόσμος ὡσανεὶ πόλις ἐστί. τίνος γὰρ ἄλλου φήσῃ τις τὸ τῶν ἀνθρώπων πᾶν γένος κοινοῦ πολιτεύματος μετέχειν; ἐκεῖθεν ἢ ἐκ τῆς κοινῆς ταύτης πόλεως, καὶ αὐτὸ τὸ νοερὸν καὶ λογικὸν καὶ νομικὸν ἡμῖν, ἢ πόθεν; ὥσπερ γὰρ τὸ γεῶδές μοι ἀπό τινος γῆς ἀπομεμέρισται, καὶ τὸ ὑγρὸν ἀφ' ἑτέρου στοιχείου, καὶ τὸ πνευματικὸν ἀπὸ πηγῆς τινος, καὶ τὸ θερμὸν καὶ πυρώδες ἔκ τινος ἰδίας πηγῆς (οὐδὲν γὰρ ἐκ μηδενὸς ἔρχεται), ὥσπερ μηδ' εἰς τὸ ἐκ ὂν ἀπέρχεται) οὕτω δὴ καὶ τὸ νοερὸν ἥκει ποθέν.

§. 5. Ὁ θάνατος τοιοῦτος, οἷον γένεσις, ἀνακύκλωσις, μυστήριον. τῶν στοιχείων ἡ ἀνάμιξις, καὶ ἡ διασπορὰ τῶν ἀναμιχθέντων. καὶ ὅλως οὐδὲν ἀηθὲς τὸ συμβαῖνον.

sed & perpende tecum, qàm multarum rerum mutationibus interfueris ipse. alteratione mundus constat, opinione vita.

§. 4. Si intellectus nobis communis est, etiam ratio qâ rationales dicimur communis est. si ratio, etiam ea qæ qid agendum, qid omittendum præscribit, ratio communis est. si hæc, lex qoqe communis est. hoc si conceditur, cives sumus: & hoc dato, politiæ alicujus participes: & ex conseqenti, civitatis instar mundus est. ecqam enim aliam excogitaverit qisqam politiam, cujus universum genus humanum sit particeps? unde ergò nobis intellectu, ratione, atqe adeò lege agere posse, nisi indè, à communi illa civitate? sicut enim qicqid in me terreum existit, à terra aliqa mihi pro parte mea obvenit; qicqid humidum, ab elemento diverso; qicqid aëreum, à fonte suo aliqo; qicqid calidum & igneum item à fonte aliqo peculiari: (nihil enim avt ex nihilo provenit, avt ad nihilum redit) sic & intellectus alicunde manat.

§. 5. Tale qiddam mors est, qale nativitas; natu-

ANNOTATIONES.

Ὁ κόσμος, ἀλλοίωσις] hoc est, *in divinâ ἀλλοιώσει, in jugi alteratione.* ut *l.* 9. §. 19. ità Plato in *Theat. pag.* 115. *C.* τὸ πᾶν κίνησις, καὶ ἄλλο παρὰ τοῦτο οὐδέν. *Universum hoc motus est, & aliud prater motum nihil.* qod mox explicans, dicit, πάντα ἀεὶ κινεῖσθαι. & , πάντα ἀεὶ γίγνεσθαι. qod Hippocrates *de diæt. l.* 1. *pag.* 8. Συμμισγόμενα καὶ διακρινόμενα ἀλλοιοῦται. *Commixta & discreta alterantur.* Vide *ad l.* 10. §. 7. Tertullianus *de pallio c.* 2. *Certè habitum vertere naturæ solius solenne munus est. fungitur & ipso mundus iste, qem incumbimus. metatio certè nostra, totum versiforme est. dies & nox invicem vertunt. Sol stationibus annuis, Luna modulationibus menstruis variat. Syderum distincta confusio interdum dejicit aliqid, interdum resuscitat. cæli ambitus, nunc sub divo splendidus, nunc nubilo sordidus: avt imbres ruunt, avt siqa missilia cum imbribus, debinc subtillum, & denuo sudum. Sic & mari fides infamis, dum & flabris aqè mutantibus, de tranqillo probum, de fluctibus temperatum, & extemplo de decumanis inqietat. Sic & terram si recenseas temporatim vestiri amantem, propè sis eandem negare, memor viridem cùm conspicis flavam; mox visurus & canam. Cæteri qoqe ejus ornatus siqid, non aliud ex alio mutant, & montium scapulæ decurrendo, & fontium vena cavillando, & fluminum via abhumando. mutavit & totus mundus aliqando, aqis omnibus obsitus. Sed & enatando rursus in forma: mutavit rursus orbis, alius idem.* Vise sis eundem argumentum idem pereleganter proseqentem, *de resurrect. carn. c.* 12. Vide & *l.* 2. §. 3. & *l.* 8. §. 6.

Ὁ βίος ὑπόληψις] *Vita tota in opinione consistit.* qod *l.* 2. §. 15. πᾶν ὑπόληψις. *Omnia sunt sita in opinione.*

§. 4. Τὸ νοερὸν ἡμῖν κοινὸν] qod *suprà l.* 3. §. 4. συγγενὶς πᾶν τὸ λογικόν. *Cognatum esse rationale omne.* Et adhuc pleniùs, *l.* 9. §. 8. Εἷς τὰ λογικὰ ζῶα μία νοερὰ ψυχὴ μεμέρισται. *Anima una intellectiva in rationalia dispertitur.*

Ὁ κόσμος ὡσανεὶ πόλις] Idem *suprà* §. 3. Vide ad *l.* 3. §. 11. *Epictet. l.* 3. *c.* 24. Ὅτι ὁ κόσμος ὅτος μία πόλις ἐστί. καὶ ἡ ὕλη, ἐξ ἧς δημιούργηται, μία. *Mundus hic una est urbs, & una, qâ constat, natura.* Tertullianus *apolog. c.* 38. *Unam omnium rempublicam agnoscimus mundum.* Cicero *paradox.* 2. *Exilium non est eis terribile, qi omnem orbem terrarum unam urbem esse ducunt.*

Τίνος γὰρ ἄλλου — κοινοῦ πολιτεύματος;] nullius certè alius homines indiscriminatim universi. at Christicolas alius, τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. uti Pavlus *ad Philip. c.* 3. *v.* 20.

Ἐκεῖθεν] de communi isto animarum rationalium fonte, idem ferè *l.* 9. §. 8. hoc est, qod *l.* 2. §. 4. dixerat, esse *mentem* cujusqe τοῦ τὸν κόσμον διοικοῦντος ἀπόῤῥοιαν. *defluxum qendam mentis mundi gubernatricis.* Vide *infrà* §. 40.

Ἀπὸ πηγῆς τινος] Arnob. *l.* 2. ex Stoicorum an Platonicorum sententiâ; *Uno ex fonte omnium nostrûm defluunt anima.*

Οὐδὲν ἐκ τοῦ μηδενὸς ἔρχεται. ὥσπερ μηδ' εἰς τὸ ἐκ ὂν ἀναίρεται.] Ità *l.* 5 §. 13. Contrà qàm Evripides apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 122.

— τὸ μηδὲν εἰς οὐδὲν ῥίπτει.
— *nil qod erat, in nil abit.*

& qàm Tertullianus *adversf. Hermog. Omnia ex nihilo edita, in nihilum perventura.* Persius *Sat.* 3.

— *gigni*
De nihilo nihil; in nihilum nil posse reverti.

Philo *de mundo* 9. *D.* Ὥσπερ γὰρ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος οὐδὲν γίνεται, οὐδ' εἰς τὸ μὴ ὂν φθείρεται. ἐκ τοῦ γὰρ οὐδαμῆ ὄντος ἀμήχανόν ἐστι γενέσθαί τι. τότε δὲ ἐξαπολέσθαι, ἀνήνυτον καὶ ἄπαυστον. *Nam sicut è nihilo nihil fit, sic nihil corruptione redigitur in nihilum. Nam ex non existente impossibile est qicqam fieri, & ens prorsus interire impossibile creditur.* Qi locus Ludovico Nagoralæ vitii suspectus habetur. itaqe legi postulat pro ἀνήνυτον, ἀνήπυστον, & ἄπιστον pro ἄπαυστον. Ocellus Lucanus *de univers. c.* 1. §. 11. Ἀμήχανον γὰρ τὸ ὂν ἐκ τῶν μὴ ὄντων ἀποτελεσθαι, ἢ εἰς τὸ μὴ ὂν ἀναλυθῆναι. *Fieri enim non potest, ut id qod est, avt ex nihilo fiat, avt in nihilum abeat.* Epicurus pariter *Epist. ad Herodotum* apud Laërtium *l.* 10. §. 38. Πρῶτον μέν, ὅτι οὐδὲν γίνεται ἐκ τοῦ μὴ ὄντος, πᾶν γὰρ ἐκ παντὸς ἐγίνετ' ἄν, σπερμάτων γε οὐδὲν προσδεόμενον. καὶ εἰ ἐφθείρετο δὲ τὸ ἀφανιζόμενον εἰς τὸ μὴ ὄν, πάντα ἂν ἀπολώλει τὰ πράγματα, ἐκ ὄντων εἰς ἃ διελύετο. *Primùm qidem, qòd nihil fiat ex eo qod non est. Omne enim ex omni fieret, seminibus nihil indigens. Sed & si qod occidit, interiret in id qod non est, omnia jamdudum interissent, cum ea non essent, in qæ dissolvebantur.* Qod Lucretius Epicuri μυσταγωγὸς καὶ ἐμπυὴς *l.* 1.

Principium hinc qojus nobis exordia sumet:
Nullam rem è nihilo gigni; nil posse creari
De nihilo. —

Et mox:

Nam si de nihilo fierent; ex omnibu' rebus
Omne genus nasci posset, nil semine egeret.

Sed & Democritus apud eundem *l.* 9. §. 44. Μηδὲν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος γίγνεσθαι, μηδὲ εἰς τὸ μὴ ὂν φθείρεσθαι. *Nihil ex eo, qod non sit, fieri, neqe in id, qod havdqaqam sit, corrumpi.* Aristoteles etiam *physic. l.* 1. *c.* 4. Τὸ γιγνόμενον ἐκ τῶν μὴ ὄντων γίγνεσθαι ἀδύνατον. περὶ γὰρ ταύτης ὁμογνωμονοῦσι τῆς δόξης πάντες οἱ περὶ φύσεως. *Omne qod fit, ex iis, qæ non sunt, fieri impossibile est: de hac enim conveniunt opinione omnes qi de natura scripserunt.* Et rursus *c.* 8. Κοινὴ δόξα τῶν φυτικῶν, οὐδὲν γίγνεσθαι ἐκ τοῦ μὴ ὄντος. *Communis est opinio physicorum nihil fieri ex eo qod non sit.* & *de gener. & corrupt. l.* 1. *c.* 3. Ὁ μάλιστα φοβούμενοι διττόλεκτοι οἱ πρῶτοι φιλοσοφήσαντες, τὸ ἐκ μηδενὸς γίνεσθαι προϋπάρχοντος. *Qod maximè timentes erant, qi primi philosophati sunt, ex nullo generari præexistente.* Atqe huc pertinet, qod de priscis philosophis idem *Physic. l.* 1. *c.* 8. Οἱ κατὰ φιλοσοφίαν πρῶτοι ζητοῦντες τὴν ἀλήθειαν, *Philosophi primùm qærentes veritatem.* — φασὶν ὅτε γίνεσθαι τῶν ὄντων οὐδὲν, ὅτε φθείρεσθαι. *Dicúntqe neqe fieri eorum, qæ sunt, ullum, neqe corrumpi.* neqe enim simpliciter, avt produci avt corrumpi qicqam, ei negabant; sed nihil avt è nihilo produci, avt in nihilum evanescere; verùm substantiam ipsam semper manere, novis affectibus sibi invicem succedentibus, asserebant. qod & Aristoteles ipse agnoscit, τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ, *l.* 1. *c.* 3. Τῶν δὲ πρώτων φιλοσοφησάντων οἱ πλεῖστοι τὰς ἐν ὕλης εἴδει μόνον ᾠήθησαν ἀρχὰς εἶναι πάντων. ἐξ ὧν γάρ ἐστιν ἅπαντα τὰ ὄντα, καὶ ἐξ ὧν γίγνεται πρώτου, καὶ εἰς ὃ φθείρεται τελευταῖον, τῆς μὲν οὐσίας ὑπομενούσης, τοῖς δὲ πάθεσι μεταβαλλούσης, τοῦτο στοιχεῖον καὶ ταύτην τὴν ἀρχήν φασιν εἶναι τῶν ὄντων. καὶ διὰ τοῦτο, οὔτε γίνεσθαι οὐδὲν οἴονται, οὔτε ἀπόλλυσθαι, ὡς τῆς τοιαύτης φύσεως ἀεὶ σωζομένης. *Plurimi igitur eorum, qi primò philosophati sunt, solas illas existimarunt omnium esse principiò, qa in materiæ specie sunt. Ex qo enim omnia entia sunt, & ex qo primò fiunt, & ad qod ultimum corrumpuntur substantia qidem permanente, mutata verò passionibus, hoc elementum, & hoc omnium entium esse principium ajunt: & ob hoc nihil fieri, neqe corrumpi opinantur, tamqam hujuscemodi natura semper conservata.* Itaqe Cicero *de divinat. l.* 2. §. 37. *Non ergò omnium interitus atqe obitus natura conficiet: & erit aliqid, qod avt ex nihilo oriatur, avt in nihilum subitò occidat. qis hoc physicus dixit unqam?* De posteriore membro Vide *l.* 11. §. 35. Vide & *l.* 8. §. 18. & *l.* 10. §. 7.

§. 5. Ὁ θάνατος τοιοῦτος, οἷον γένεσις] Siqidem, ut Aristoteles

naturæ utrumqe mysterium est. ex eisdem elementis concretio illîc, in qæ istîc resolutio. nihil omnino, cujus qenqam pudeat: cùm nihil subsit, qod animali intellectu prædito non congruat, vel constitutionis ejusdem rationi repugnet.

§. 6. Ab ejusmodi hominibus fieri istiusmodi necesse est. siqis aliter vult esse, idem ficum succo acri carere velit. illud interim omnino memineris, brevi futurum; ut vestrum uterqe defungatur:

[a] Φύσεως μυστήριον, [b] σύγκρισις ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων * εἰς ταυτὰ. ὅλως δὲ [c] οὐκ ἐφ' ὧν τις αἰσχυνθείη. ἃ γὰρ οὐδὲ τὸ ἐξῆς τῷ νοερῷ ζώῳ, ἀδὲ οὐδὲ τὸν λόγον τῆς διανοητικῆς.

a L. 2. §. 12.
b L. 5. §. 4.
[* καὶ διάλυσις] εἰς f.
c Inf. §. 42. l. 2. §. 11.

§. 6. Ταῦτα ἄτως ἐκ τῶν τοιούτων πέφυκε γίνεσθαι [d] ἐξ ἀνάγκης. ὁ δὲ τοῦτο μὴ θέλων, θέλει [e] τὴν συκῆν ὀπὸν μὴ ἔχειν. ὅλως δὲ ἐκεῖνο μέμνησο, ὅτι [f] ἔντος ὀλιγίστου χρόνου καὶ σὺ καὶ ἄτος τεθνήξεσθε.

d L. 8. §. 14.
e L. 8. §. 15.

[a] μετὰ

ANNOTATIONES.

Aristoteles *de gener. & corrupt. l. 1. c. 3.* Ἔστι ἡ θατέρου γένεσις ἀεὶ, ἐκ τῶν ἄτων, ἄλλου φθορά. καὶ ἡ ἄλλου φθορὰ, ἄλλου γένεσις. *Generatio unius, corruptio alterius; & corruptio unius, generatio alterius.* At Apollonius Tyanæus *Epist. 66.* Θάνατος ἀδενὸς ἀδενός, ἢ μόνον ἐμφάσει. παθάπερ οὐδὲ γένεσις ἀδενὸς, ἢ μόνον ἐμφάσει. τὸ μὲν γὰρ ἐξ ἀσίας; τραπὲν εἰς φύσιν, ἔδοξε γένεσις, τὸ δὲ ἐκ φύσεως, εἰς ἀσίαν κατὰ ταὐτὰ, θάνατος. ἄτε γιγνομένου κατ' ἀλήθειάν τινος, ἄτε φθειρομένου ποτέ. μόνον δὲ ἐμφανὲς ἄντος, ἀοράτου τε ὕστερον, τῷ μὲν διὰ παχύτητα τῆς ὕλης, τῷ δὲ διὰ λεπτότητα τῆς ἀσίας, ἄσης μὲν ἀεὶ τῆς αὐτῆς, κινήσει δὲ διαφερούσης καὶ σάσει. *Mors nulla est, cujuscunqe tandem sit, nisi specie & apparitione tantum: qemadmodum neqe generatio cujusqam est, nisi duntaxat apparitione. Nam ipsa conversio ex substantia in naturam generatio videtur esse. Rursus in iisdem conversio naturæ in substantiam mors, qum neqe generetur qidqam revera, neqe intereat unqam, solumqe sub oculorum sensum cadat, & postea rursus evanescat, qorum illud qidem fit ob materiæ densitatem: hoc autem ob substantiæ tenuitatem, qæ qum perpetuo maneat eadem motu solum differt & positione.* Porphyrius apud Stobæum *tom. 1. l. 1. tit. 40.* ex Pythagoreorum sententia, Τὸν δικαίως ἀνελόντα, πρὸς τὸ ἀποθνήσκειν τοῦτον τὸν λόγον ἔχειν, ὃν ὁ γεννῶν ἔχει πρὸς τὸ γεννώμενον. ἑκατέραν γὰρ εἶναι τῆς ψυχῆς μεταβολήν. τὴν μὲν εἰς σῶμα, γένεσιν. τὴν δὲ ἀπὸ σώματος, θάνατον προσαγορευομένην. *Qi justè interimat, ita cum intereunte comparari, ut patrem cum prole. Utramqe siqidem animæ esse mutationem, cum corpore qidem conjunctam ortum, ab eo autem sejunctam interitum dictam.*

Φύσεως μυστήριον] Ità *l. 2. §. 12.* φύσεως ἔργον. Senecæ *excerpt. Morieris. ista hominis natura est, non pœna.*

Σύγκρισις ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων εἰς ταὐτά] deesse videntur voces aliqot, necessariò supplendæ, ut sensus sit integer. [καὶ διάκρισις] εἰς ταὐτά. vel ut *l. 10. §. 7.* [καὶ διάλυσις] εἰς ταὐτά. Ità Aristoteles *de gener. & corrupt. l. 1. c. 1.* Συνιόντων καὶ διαλυομένων (τῶν στοιχείων) ἡ γένεσις συμβαίνει καὶ ἡ φθορά. *Coeuntibus & dissolutis elementis generatio contingit & corruptio.* Et *c. 2.* Γίνεσθαι καὶ φθείρεσθαι συγκρινόμενα καὶ διακρινόμενα. *Generari qidem & corrumpi qæ congregantur & disgregantur.* Ibidémqe Democritus & Levcippus, διακρίσει, καὶ συγκρίσει, γίνεσιν καὶ φθοράν, *segregatione & congregatione generationem & corruptionem* definiunt. Empedocli qoqe, ὅτι φύσις οὐδενός ἐστιν, Ἀλλὰ μόνον μίξις τε διάλλαξίς τε μιγέντων, *Qod nullius natura est, sed solum mistio, & fedus mistorum*, qod idem & τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ, *l. 4. c. 1.* reperitur. de qo tamen videatur Plutarchus *adv. Colot.* Epictetus *lib. 4. c. 7.* Ἀλλ' ἤδη καιρὸς, ἀποθανεῖν. μὴ τραγῴδει τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' εἰπὲ ὡς ἔχει. ἤδη καιρὸς τὴν ὕλην, ἐξ ὧν συνῆλθεν, εἰς ἐκεῖνα πάλιν ἀναλυθῆναι. καὶ τί δεινόν; τί μέλλει ἀπόλλυσθαι τῶν ἐν τῷ κόσμῳ; τί γενέσθαι καινὸν, παράλογον; *At jam tempus est moriendi. Noli rem exaggerare, sed dic qemadmodum se habet. jam tempus est materiæ in illa, unde constata fuit, resolvendæ. Qid hoc mali habet? Qid perturum est in mundo? qid fiet novum aut admirabile?* Vide *l. 5. §. 4. & 13.* & *infrà §. 30.* & *l. 7. §. 50.* & *l. 8. §. 18.*

Ἐφ' ὧν ἄν τις αἰσχυνθείη] οὐ γὰρ τὸ πυρέττειν αἰσχρὸν, οὐδὲ τὸ ἀποθνήσκειν. *Non enim febricitare, neqe mori inhonestum est.* Dio Prusæus *Orat. 33.* & Marc. *l. 12. c. 23.* ἡ κατάπαυσις τοῦ βίου οὐ κακὸν, ὅτι οὐδὲ αἰσχρόν. *Vitæ cessatio non est malum cuiqam, qia nec inhonestum.*

Οὔτε παρὰ τὸ ἐξῆς τῷ νοερῷ ζώῳ] qia scilicet est θνητὸν ζῶον, *animal mortale suprà §. 3.* Itaqe Anaxagoras, nunciatâ filii morte; ᾔδειν, ὅτι θνητὸν ἐγέννησα υἱόν. *Sciebam filium me genuisse mortalem.* Plutarchus *ad Apollon. pag. 118. D.* & *de manswet.* vel, ut idem *de tranqil. pag. 474. D.* & Galenus *de dogm. Hippocr. & Plat. l. 4. c. 13.* ᾔδειν θνητὸν γεννήσας. vel etiam ut Laërtius *l. 2. §. 13.* qi liberos plures simul amissos refert, ᾔδειν αὐτοὺς θνητοὺς γεννήσας. *Scivi eos mortales natos esse.* Et Ælianus *lib. 3. cap. 2.* ᾔδειν θνητὸν γεγενηκότα; ubi tamen legendum γεγενεκὼς, ex Dionis Prusæi *Orat. 37.* & Epicteto *Dissert. l. 3. c. 24.* Cicero *Tusc. l. 3. Sciebam me genuisse mortalem.* Valerius Maximus *l. 5. c. 10. Ego illum ex me natum sciebam esse mortalem.* At turpissimè ac sceleratissimè hominis monstrum merum Gallienus ille Imperatoris nomine indignus, qi (ut refert Trebellius) ubi de Valeriano patre comperit, qòd à Persis captus esset, id qod philosophorum optimus de filio amisso dixisse fertur, *sciebam me genuisse mortalem*, de patre dixit Imperatorum pessimus, *sciebam patrem meum esse mortalem.* ità cùm patris miserias ludibrio haberet, non defuit tamen Annius Cornicula, qi eum qasi *constantem principem* lavdaret. Cæterùm, qod Seneca *Epist. 99. Cui nasci contigit, mori restat.* & *Epist. 30. Vivere noluit, qi mori non vult. vita enim cum exceptione mortis data est.*

Οὐδὲ παρὰ τὸν λόγον τῆς παρασκευῆς] qia, *ἡ τοῦ σώματος σύγκρισις ὕσπηπ[τος]. Corporis fabrica putrescere prona. l. 2. §. 17.* Et, ut Epictetus *infrà §. 41.* ψυχάριον εἶ βαστάζον νεκρόν. *Animula es bajula cadaveris.* Seneca *ad Marc. c. 11. Mortalis nata es; mortales peperisti. putre ipsa fluidumqe corpus, & casibus morbisqe repetita, sperasti tam imbecillâ materiâ solida & aterna gestasse?* Et mox: *Qid est homo? qodlibet qassum vas, & qodlibet fragile. factatu, non tempestate magnâ, ut dissideris, est opus. ubicunqe arietaveris, solveris. Qid est homo? imbecillum corpus & fragile, nudum, suapte naturâ inerme, alienæ opis indigens, ad omnem fortunæ contumeliam projectum: cùm benè lacertos exercuit, cujuslibet feræ pabulum, cujuslibet victima: ex infirmis fluidisqe contextum; frigoris, æstûs, laboris impatiens: ipso rursus situ & otio iturum in tabem: alimenta metuens sua; qorum modò inopiâ, modò copiâ rumpitur: anxiæ solicitaqe tutelæ; precarii spiritûs & malè harentis.* Plutarchus *ad Apollon. pag. 106. D.* Τί δὲ θαυμαστὸν, εἰ τὸ τιμιώτατον τέτμηται, εἰ τὸ τηκτὸν τέτηκται, εἰ τὸ καυστὸν κέκαυται, εἰ τὸ φθαρτὸν ἔφθαρται; *Qid verò admirationis meretur res, si scissum est qod erat natura scissile, aut liqatum qod liqabile, aut crematum qod ustile, si periit qod ita erat natum ut interire posset.* Avgustinus jam morti propinqus, acceptis cladibus, qæ per barbarorum incursiones passim contigerant, sapientis cujusdam sententiâ se consolabatur, dicens; *Non erit magnum, qod cadunt ligna & lapides, & moriuntur mortales.* Posidonius in *vit. Aug.*

§. 6. Ταῦτα ἄτως] Abrupta ista; nec cum prioribus cohærentia, & ἀκέφαλα insuper. Monitum continent & munimentum adversùs injurias & contumelias ab improbis illatas: *Talia*, inqit, *ab istiusmodi perpetrari solemne est.* Seneca *Excerpt. Malè de te loquuntur homines. sed mali. moverer, si judicio hoc facerent. nunc morbo faciunt. faciunt, qæ solent. quibusdam enim canibus sic innatum est, ut non pro feritate, sed pro consvetudine latrent.* Ista avtem cum præcedentibus malè conferruminavit editor ille Lugdunensis.

Ἐξ ἀνάγκης] *aliter neqeunt.* Gregorius Nazianzenus *de pace Orat. 3.* Κακῶς λέγουσιν, ἐπειδὴ καλῶς οὐκ ἐμάθον. *Male loqantur, qoniam bene loqi non didicerunt.* Qod idem apud Laërtium *l. 2. §. 35.* Socrates. Sed & Leotychides Aristonis Laco, apud Plutarchum in *apophth.* Οὐ θαυμάζω. καλῶς γὰρ λέγειν οὐδεὶς ἂν αὐτῶν δυνεθείη. *Non miror, bene enim eorum nemo loqi posset.* Senecæ *excerpt. Malè de te loquuntur. Benè nesciunt loqi.* Ità *suprà §. 3.* Ἀκοντες ἁμαρτάνουσι. *inviti delinqunt.* Et *l. 8. §. 14.* ἀναγκάζοντας ἄτως ποιεῖν. *necessariò faciunt qæ faciunt.* Et *l. 10. §. 40.* βιάζεται. *cogitur.* Pari modo ille apud Epicharmum in *Hercul. fur.* se excusat, referente Eustratio *in Aristot. ethic. l. 3. c. 5.*

Ἀλλὰ μὰν ἐγὼ ἀναγκαίως τὰ δὲ πάντα ποιέω.
Hæc ego ex necessitate facio, qæ facio, omnia.

Grotius. Neqe tamen Zenonis servulo præscriptio ea proderat, qi cùm ob furtum à Domino castigatus, εἴμαρτό μοι κλέψαι, *in fatis sibi* diceret *fuisse, ut furaretur*, respondit ille, Καὶ δαρῆναι. *in fatis iisdem fuisse & ut caderetur.* Sed nec Spartani servo, qi cùm inter flagella, subinde clamaret, Ἄκων ἥμαρτον, *Invitus peccavi*; regessit herus, Ἄκων τοίνυν καὶ κολάζω. *invitus ergò plectere.* Vide *ad lib. 7. §. 63.*

Θέλει τὴν συκῆν ὀπὸν μὴ ἔχειν] Idem planè *l. 12. §. 16.* affine qippiam & *l. 8. §. 15.* Lactis avtem sive liqoris ficulnei meminisse videtur; ὅτι συκῆς ὀπὸς πάντων δριμύτατος. *qod fici succus omnium acerrimus.* ut Aristoteles *problem. l. 20. c. 18.* sive, ut Plinius *l. 23. c. 7.* qoniam *fici succus lacteus aceti naturam habet: itaqe coaguli modo lac contrahit.* qod aliter pavlò Dioscorides *l. 1. c. 183.* πηκτικός ἐστι γάλακτος, ὥσπερ ἡ πιτύα. λύει δὲ τὸ πεπηγὸς, ὥσπερ τὸ ὄξος. *Coaguli modo lac contrahit, coagulatúmqe aceti modo dissolvit.* Sed & aliis dotibus havd pavcis succus is nobilis, qas apud eosdem videre licet. Ad Marci mentem Seneca *de ira l. 2. c. 10. Non irascetur sapiens peccantibus. qare? qia scit neminem sapientem nasci, sed fieri. Scit pavcissimos omni ævo sapientes evadere. qia conditionem humanæ naturæ perspectam habet. nemo avtem naturæ sanus irascitur. qid enim si mirari velit, non in sylvestribus dumis poma pendere? qid si miretur spineta sentesqe non utili aliqâ fruge complere? nemo irascitur, ubi vitium natura defendit.*

Ἐντὸς ὀλιγίστου χρόνου καὶ σὺ καὶ ἄτος τεθνήξεσθε] Ità *l. 7.*

a L.5.§.33. Inf.§.33.l.8.§.25. μὴ βραχὺ ἢ ὠδὲ ὄνομα ὑμῶν ὑπολειφθήσε).

b L.7.§.14. l.8.§.40.47.49. §. 7. Ἆρον τὴν ὑπόληψιν, ἦρ) τὸ, βέβλαμμαι. ἆρον τὸ βέβλαμμαι, ἦρ) ἡ βλάβη.

c L.7.§.64. §. 8. Ὁ χείρω αὐτὸν ἑαυτοῦ ἄνθρωπον ὰ ποιεῖ;

d L.2.§.1. τοῦτο ὠδὲ τ̀ βίον αὖτ̀ χείρω ποιεῖ, ὠδὲ βλάπτει, ὔτε ἔξωθεν, ὔτε ἔνδοθεν.

e L.2.§.3.l.3.§.4. §. 9. Ἠνάγκασαι * ἡ ξ συμφέρον ⟨ω * φύσις ξ τὸ ποιεῖν.

* ἔνεκα f. * ἡ φ. f.

f L.3.§.4. * -βῶς §. 10. Ὅλ f πᾶν τὸ συμβαίνον, δικαίως συμβαίνει. ὅ ἐὰν ἀκριβῶν * φ̀ φυλάσσῃς, εὑρήσεις. g Inf.§.45. l.6.§.38. ὃ ὰ λέγω μόνον κ τὸ ἐξῆς, ἀλλ' ὅτι κ τὸ δίκαιον, κὰ h ὡς ἂν ἀπὸ ἑνὸς ⟨ονίμου⟩ τὸ

h L.7.§.31. l.10.§.25. καθ' ἀξίαν. φ̀ φύλασσε ἵν ὧς ἤρξω. χ ὅ, ἢ ἂν * τῷ Lug. ποιῇς, σὺν τούτῳ ποιεῖ, σὺν τὸ * ἀγαθὸς εἶναι.

tum pavlò pòst nè nomina qidem utriusqe superfutura.

§. 7. Opinionem tolle, tollitur simul & qerimonia illa, læsus sum. hoc sublato, tollitur damnum omne.

§. 8. Qod hominem ipsum sese deteriorem non facit, nec vitam illius fecerit deteriorem; sed nec damno avt interiore avt exteriore affecerit.

§. 9. Commodi sui cavssâ natura facere hæc cogitur.

§. 10. Cogita, etiam justè contingere, qicqid contingit, id qod si sedulò observaveris, facilè deprehendes; non ex connexione duntaxat necessaria, sed ex ratione justa conseqi universa, & tanqam ab eo, qi pro dignitate cuiqe suum tribuit, provenire. hoc itaqe, prout cepisti, observare pergas; & qicqid feceris, bonum te præstes, qomodo

ANNOTATIONES.

§. 22. μετ' ὀλίγον ἀμφότεροι τεθνήξετε. *Pavlò pòst utrosqe vestrùm morti concessuros.* Seneca *de ira lib.* 3. *c.* 42. *Nulla res adversùs iram magis proderit, qàm cogitatio mortalitatis. sibi qisqe, ut alteri, dicat; Qid juvat tanqam in æternum genitos iras indicere, & brevissimam ætatem dissipare? Qid ruimus in turbam? qid certamina nobis accersimus? qid imbecillitatis oblìti, ingentia odia suscipimus, & ad frangendum fragiles consurgimus? jam istas inimicitias, qas implacabili gerimus odio, febris avt aliud malum corporis vetabit geri. jam par acerrimum media mors dirimet. qid tumultuamur, & vitam seditiosi conturbamus? stat super caput fatum, & pereuntis dies imputat, propiùsqe ac propiùs accedit istud tempus qod aliena destinas morti, fortassè* [havd] * *citra tuam est.* [* *circa* Lipsius] Et rursùs: *Qin potiùs vitam brevem colligis, placidámqe & tibi & cæteris præstas. qin potius amabilem te, dum vivis, omnibus; desiderabilem, cùm excesseris, reddis. Qid servo, qid domino? qid regi, qid clienti tuo irascèris? sustine pavllum. venit ecce mors, qa nos pares faciat. Ridere solemus inter matutina arena spectacula, tavri & ursi pugnam inter se colligatorum; qos cùm alter alterum vexârit, suus confector expectat. Idem facimus. aliqem nobiscum alligatum lacessimus: cùm victo victoriqe finis æqè maturus immineat. numqid ampliùs isti cui irascèris, qàm mortem optas? etiam te qiescente morietur. perdis operam: facere vis, qod futurum est. Qieti potiùs pacatiqe, qantulumcunqe superest, transigamus. sive de ultimis supplicits cogitas, sive de levioribus, qantulum est temporis, qò avt ille pœnâ suâ torqeatur, avt tu malum gavdium ex aliena percipies? jam ipsum spiritum expuimus interim, dum trahimus. dum inter homines sumus, colamus humanitatem: non timori cuiqam, non periculo simus. detrimenta, injurias, convitia, vellicationes contemnamus, & magno animo brevia feramus incommoda. dum respicimus, qod ajunt, versamúsqe nos, jam mortalitas aderit.* Pervulgatum est illud, ad qod ille respexit, qódqe Aristoteles exhibet, *Rhetor. lib.* 2. *c.* 21.

Ἀθάναλον ὀργὴν μὴ φύλαττε θνητὸς ὤν.
Irvm cave immortalem mortalis geras.

Sive, ut Gnomologus vetus;

Ἀθάναλον ἔχθραν μὴ φύλαττε θνητὸς ὤν.
Mortalis odia ne gere immortalia.

Qod latiùs extulit Evripides in *Philoctete* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 20.

Ὥσπερ δὲ θνητὸν καὶ τὸ σῶμ' ἡμῶν ἔφυ.
Οὕτω προσήκει, μηδὲ τὴν ὀργὴν ἔχειν
Ἀθάνατον; ὅσις σωφρονεῖν ἐπίσταλαι.
Mortale qando corpus est homini datum;
Nec odia debet gerere immortalia,
Qisqis magistrâ sapere naturâ volet.

Grotius. Romanis, ab Hetrvscis missi de Tarqinio legati, apud Dionysium Halicarnassevm *l.* 5. *pag.* 280. Δεῖν ἀνθρώπους ὄντας, μηδὲν ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν φρονεῖν, μηδὲ ἀθανάτους ἔχειν τὰς ὀργὰς ἐν θνητοῖς σώμασιν. *Oportere homines cum sint, non sapere supra humanam conditionem, neqe immortales iras gerere in corporibus mortalibus.* Et Marcio mater apud eundem *lib.* 8. *pag.* 521. ubi Deos etiam, per gravia atqe atrocia peccantibus iratos, muneribus precibúsqe leniri dixerat, εἰ μὴ σὺ, inqit, ἀξιοῖς, τὰς μὲν Θεῶν ὀργὰς θνητὰς εἶναι, τὰς δὲ τῶν ἀνθρώπων, ἀθανάτους. *Nisi fortè tibi æqum videtur, deorum iras mortales esse, at iras hominum immortales.* Creon tamen apud Sophoclem in *Oedip. Colon.*

Θυμῷ γὰρ ὠδὲν γῆρας ἐστιν ἄλλο πλὴν θανεῖν.
Ira senectus unica est, vita exitus.

Et ulteriùs etiam Phalaris *Epist.* 51. Τῆς μὲν τῶν ἄλλων ἔχθρας ὅσοι τι κακὸν μὲ δεδράκασιν, ὡς παρακαλεῖς, κεῖν ἐπιλαθοίμην. θνητὸς γὰρ ὅλας, ἀθάναλον ὀργὴν ἔχειν, ὡς φασί τινες, ὰ προσήκει. τῆς μέν τοι, Πύθιος εἷς ἐμαυτὸν δυσμενείας, ὰ μόνον ζῶν, ἀλλ' ὰ' ἂν ἀποθανὼν, ὁ πᾶσι συμβαίνει τοῖς τετελευτηκόσιν, ἐπιλαθοίμην. *Reliqorum simultates & inimicitiam, qotqot mihi damnum dederunt, facilè tuâ avtoritate oblivioni mandaverim. Mortales enim cum sumus, sempiternam, ut qidam ajunt, iram tenere non debemus: at Pythonis odium non modò vivus, sed ne mortuus qidem, qod tamen omnibus è vita discedentibus contingere solet, è memoria abolevero.*

Οὐδὲ ὄνομα ὑμῶν ὑπολειφθήσεται] Vide *infrà* §. 33. & *lib.* 8. §. 25. Hesiodus *Oper. l.* 1. *v.* 153.

Βῆσαν ἐς ἠερόεντα δόμον κρυεροῦ Ἀΐδαο,
Νώνυμοι. —
Descenderunt tenebricosam in domum horribilis Plutonis
Ignobiles. —

qo loco (ut obiter adnotem) εὐρόεντα malim vertere, *situ obsitum*, qàm cum interpretibus, *latum.*

§. 7. Ἆρον τὴν ὑπόληψιν, ἦρται τὸ, βέβλαμμαι] Idem ferè *l.* 7. §. 14. & *l.* 8. §. 35. 41. 47. & *l.* 12. §. 22. 25. Huc illud Menandri, apud Plutarchum *de tranqill.* & *de exil.* & apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 109.

Οὐδὲν πέπονθας δεινὸν, ἂν μὴ προσποιῇ.
Nil passus es mali, ipse ni pra te feras.

Epictetus *Enchirid. c.* 29. Σὲ γὰρ ἄλλος ὰ βλάψει, ἂν μὴ σὺ θέλῃς. τότε δὲ ἔση βεβλαμμένος, ὅταν ὑπολάβῃς βλάπτεσθαι. *Te enim alius non ladet, nisi ipse velis. Tum avtem lasus eris, cùm te ladi existimaris.*

§. 8. Ὁ χείρω αὐτὸν ἑαυτῷ ἄνθρωπον ὰ ποιεῖ] qod *lib.* 7. §. 64. ὠδὲ τὴν διάνοιαν τὴν κυβερνῶσαν χείρω ποιεῖ. *Nec mentem gubernatricem fac deteriorem.* qia scilicet *Animus cujusqe, is est qisqe.* Cicero *Somn. Scip.* Vide *l.* 2. §. 1.

§. 9. Ἠνάγκασαι] Ità *l.* 2. §. 3. Πρόσεστι δὲ τὸ ἀναγκαῖον. *Accedit & necessitas qadam.* ibi vide. commation avtem hoc superioribus adfigit Casavbonus, seqentibus præfigit Xylander. cùm nevtra satìs cohæret. dictionis series hiulca est, & deesse aliqid videtur. ad seqentia potiùs dicti mens vergit: ut rationes varias simul congerat, ob qas æqanimiter contingentia qæqe ferre oporteat; qia nempe necessaria, utilia, justa.

§. 10. Ὅλ πᾶν τὸ συμβαῖνον, δικαίως συμβαίνει] Ità solent excerpta sua, vel χρησομαθείας, vel adnotata orditi, Ὅλ τόδε, ἢ τόδε, ut videre est passim apud Photium, Evstathium, alios. Aliqando tamen pleniùs, Ἴσον ὄλ, avt ejusmodi aliud qid, qale & istic subintelligendum. Qod avtem *omnia qa contingunt nobis, justè contingere* dicit, intelligendum est, qoad primam cavssam. Nec abhorret ab hoc philosophia Christiana, sed cumprimis inculcat. Psaltes *Psal.* 119. *v.* 139. *Justus es, Domine, justáqe sunt judicia tua.* & *v.* 75. *Novi, Domine; recta esse judicia tua; justéqe te afflixisse me.* Et *Psal.* 145. *v.* 17. *Justus est Dominus in omnibus viis suis, sanctúsqe in operationibus suis.* Vates etiam Jerem. *c.* 12. *v.* 1. etiamsi ægrè ferre videatur, qod bonis malè, malis bene sit; hoc tamen pro fundamento immoto prorsus substernit, *Tu Domine, certè justus es.* Seneca *Epist.* 107. *Qæcunqe fiunt, debuisse fieri putet; nec velis objurgare naturam.* & *Epist.* 96. *Solet fieri. parum est. debuit fieri. decernuntur ista, non accidunt.* Galenus *in Hippocr. de fract. l.* 1. §. 2. Ὅλων ἑκάστῳ πράγματι τὸ οἰκεῖον φυλάττειν, δικαίως ἔχει τε καὶ διοικεῖν. οἰκεῖον δὲ ὠδὲν ἄλλο παρὰ τὸ κατὰ φύσιν. *Qum unicuiqe rei qod proprium est, servatur, tum ea justè se res habet & administratur. Qid avtem aliud in corpore proprium est, qàm qod secundùm naturam est.* ad Marci mentem aptissimè.

Κατὰ τὸ ἑξῆς] *Secundùm rerum ac cavssarum intexturam*, sive *connexionem ac concatenationem* qandam, qam imaginabantur Stoici. Vide *infrà* §. 45. & *l.* 6. §. 38.

Ὑπὸ τινος ἀποσίμου⟩ τὸ καθ' ἀξίαν] nihil poterat piè magìs ac religiosè dici, qàm omnia provenire à cavssa qadam suprema, assignante qasi certâ lege cuiqe, qod ipsi maximè sit congruum. Vide *l.* 7. §. 31. & *l.* 10. §. 25.

Σὺν τὸ ἀγαθὸς εἶναι] Syntaxis τῷ poscit. Sicut *l.* 7. §. 66. ἀρκεῖσθαι τῷ δίκαιος εἶναι, *contentus agere qod esset justus.* atqe ità Lugdunensis. *Bonum* avtem fore dicit, si justè evenientibus

do bonus qis propriè dicitur. in omni actione tua ferves istud.

§. 11. Tu nè ea opineris, qæ is avtumat, qi contumeliâ te afficit; vel etiam qæ ille avtumare te vult. verùm res ipsas, qomodo verè se habeant, cogites.

§. 12. Duo ista in promptu tibi semper sint habenda: alterum, nihil ut facias, nisi qod partis regere legémqe dare natæ ratio suggesserit, idqe ad generis humani utilitatem. alterum, ut in partem

καθ' ὃ νενόηϰ) ἰδίως ὁ ἀγαθός. ἔτι δὲ πίστις ἐνεργέστερος σῴζει.

§. 11. [a] Μὴ πιαθῃς ὑπολάμβανε, οἷα ὁ ὑ- [a] Inf. §. 18.
θεὶς ζῶν πρίνει, ἢ οἷά σε πρίνειν βέλεϱ. ἀλλ' ἴδε αὐτὰ [b], ὁποῖα ϰαθ' ἀλήθειάν ἐστι.

§. 12. Δύο πεύϱας [c] ἑτοιμόπηϱας ἔχειν ἀεὶ δεῖ. [b] L.3.§.11.
τὸ μὲν, πρὸς [d] τὸ πρᾶξαι μόνον, ὅπερ ἂν ὁ τῆς βα- [c] L.3.§.13.
σιλιϰῆς ϰὴ νομοθετιϰῆς λόγου ὑπογράλλῃ, ἐπ' ὠ- [d] L.2.§.16.
φελείᾳ ἀνθρώπων. τὸ δὲ [e] πρὸς τὸ μεταδίδοσθαι, [e] L.6.§.21. 30.l.7.§.12. ἐὰν l.8.§.16.

ANNOTATIONES.

bus se sponte summiserit. qod Cleanthes suprà, *ad l.* 3. §. 4. *Maluisqe patiar, qod bono licuit pati.*

Καθ' ὃ νενόηϰα ἰδίως ὁ ἀγαθός] *Virum bonum* dicit: non *qomodo omnes candidatos bonos viros dicimus, qomodo obvios, si nomen non succurrit, dominos salutamus*: ut Seneca *Epist.* 3. sed *perfectum, absolutum*; *qem malum facere nulla vis, nulla necessitas possit.* Idem *Ep.* 34. Itaqe τὸ ἰδίως νενοημένον istic opponitur τῷ ϰαινότερον λεγομένῳ, *l.* 2. §. 10. aliùdqe hîc τὸ ἴδιον, aliud τὸ ἰδιωμαϰὸν, *infrà* §. 50. Fabius *instit. lib.* 12. *c.* 1. cùm Oratorem *virum bonum* definivisset. *Ego secundùm communem loqendi consvetudinem sæpe dixi dicamqe perfectum Oratorem esse Ciceronem, ut amicos & bonos viros, & prudentissimos dicimus vulgò, qorum nihil nisi perfectè sapientis datur. Sed cùm propriè & ad legem ipsam veritatis loqendum, eum qærum oratorem, qem & ipse qærebat.*

§. 11. Μὴ τοιαῦτα ὑπολάμβανε] Seneca *de sap. constant. c.* 17. *Genus ultionis est, eripere ei qi fecit contumeliæ voluptatem. Solent dicere; Miserum me, puto, non intellexit! adeò fructus contumeliæ in sensu & indignatione patientis est.* Tertullianus *de patient. cap.* 8. *Nempe idcirco qis te ladit ut doleas: qia fructus omnis ladentis in dolore lasi est. ergò cum fructum ejus everteris non dolendo, ipse doleat necesse est, amissione fructûs sui.*

§. 12. Ἐξοιμόπηϱας] i.e. δόγματα ἕτοιμα. ut *l.* 3. §. 13.

Ὁ τῆς βασιλιϰῆς ϰαὶ νομοθετιϰῆς λόγου] i.e. τῷ ἡγεμονιϰῷ, sive *mentis*, qam & τὸ ϰυριεῦον, *suprà* §. 1. & τὴν ϰυβεϱνῶσαν, *l.* 7. §. 64. vocat. Vide Ambrosium *Hexaemer. l.* 6. *c.* 9. *suprà ad* §. 3. Verùm nobis, *Unus est Rex idem & Legislator, Jova.* Esajæ *c.* 33. *v.* 22. cujus & legem νόμον βασιλιϰὸν Jacobus indigetat *c.* 2. *v.* 8.

Μεταθέσθαι] Vide *ad l.* 1. §. 15. 16. & *l.* 6. §. 21. Notum illud Hesiodium *oper. l.* 1. *v.* 294.

Οὗτος μὲν πανάριστος, ὃς αὐτὸς πάντα νοήσει,
Φρασσάμενος τά ϰ' ἔπειτα, ϰαὶ εἰς τέλος εἰσορόωσιν.
Ἐσθλὸς δ' ἂυ ϰἀϰεῖνος, ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται.
Ὃς δέ ϰε μήτ' αὐτὸς νοέῃ, μήτ' ἄλλου ἀϰούων
Ἐν θυμῷ βάλληται, ὁ δ' αὖτ' ἀχρήϊος ἀνήρ.
Ille qidem ante omnes, per se ipse qid utile, qid non,
Qi videt, & longè fines prospectat agendi:
Qi bene consultis didicit parere, secundus.
At qi consiliis pollet nihil ipse, nec audit
Suadentes alios, nullos homo vivit ad usus.

Ità vertit apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 3. & 4. Grotius; qem mirum αὐτῷ repositum denuo, cùm in Stobæo priùs αὐτὸς legeretur. præsertim cùm & in versione illud potiùs expresserit, & Heinsium audire potuerit, de scriptura gemina monentem *in notis ad Hesiodum:* ubi & hæc habet; ὁ αὐτὸς νοῶν πάντα, *est*, ὁ ϰαλὰ πάντα αὐτὸς, τυγχάνει, ϰαθ' αὑτὸν, σοφὸς ὤν. Ὁ αὐτὸς νοήσας, *itaqe dixit Hesiodus, hoc est, qi ipse, non autem,* ὁ αὐτῷ, *qi sibi, sapit,* juxta illud Evripideum:

Misῶ σοφιστήν, ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός.
Odi professum sapere, sibi qi non sapit.

à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 3 relatum, à Cicerone *Famil. l.* 13. *Ep.* 15. Luciano in *apologia.* Plutarcho *de latend.* ab Alexandro apud eundem in *Alex.* usurpatum. opponitur autem ὁ αὐτὸς νοήσας, τῷ διὰ ἑτέρου τινὸς νουθετήσεως σοφῷ γενομένῳ. *Qi ipse sapit illis, qi alterius alicujus admonitione sapiens evasit.* Eandem hanc lectionem confirmat Aristides Rhetor. in *Orat. Platon.* 1. *tom.* 3. *pag.* 44. *A.* non qidem ut vulgò legitur, sed ut à Photio exhibetur, *Biblioth. Cod.* 247. qi ubi Hesiodia illa recitaverat, subjungit: Πρῶτον μὲν ἔθετο τὸν αὐτὸν εὑρόντα τὰ βέλτιστα. ἔσχατον δὲ ἀμαθέα, τὸν μὲ συνιέντα, μὲ πειθόμενον. μέσον δὲ ἀμφοτέρων, ὥσπερ ἐν ἀριθμῶν ὅροις, τὸν τῷ συνιέντι πειθόμενον, τοσούτῳ χείρω τοῦ νοήσαντος, ὅσῳ βελτίω τοῦ μητ' εἰπόντος, μήτε πειθομένου. *Ac primum qidem posuit eum, qi per se qidem optima inveniret: postremum autem inscientem, qi nec intelligeret, nec pareret: medium denique, velut in numerorum terminis, qi pareret intelligenti, tanto inveniente pejorem, qanto nec loqenti neq; parenti præstabat.* Et mox: Τὸν μὲν τοιοῦτον ἄνδρα, ὡς Θεὸν ϰαὶ Θεῶν ἐγγὺς πρῶτον ϰαὶ ϰράτιστον ϰαὶ ἔθετο, ὃς ϰαὶ αὐτὸς πάντα νοήσει. τὸν δὲ ἀϰούσαντα ϰαὶ μαθόντα δεύτερον. *Eum qidem qi sibi cuncta ipse invenit, primum ac præstantissimum, ceu deum ac diis proximum posuit, auditorem vero ac discentem secundum.* Sed & Aristoteles *Ethic. Nicom. l.* 1. *c.* 4. & Diogenes Laërtius *lib.* 7. apud qem Zeno Hesiodi A versiculos illos non sine nota aliqa refingit, ut dicatur,

Κεῖνος μὲν πανάριστος, ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται.
Ἐσθλὸς δ' ἂυ ϰἀϰεῖνος, ὃς αὐτὸς πάντα νοήσει.
Κρείττονα γὰρ εἶναι τὸν ἀϰοῦσαι ϰαλῶς δυνάμενον τὰ λεγόμενα ϰὴ χρῆσθαι αὐτοῖ, τοῦ δι' αὐτοῦ τὸ πᾶν συνοήσοντος. τῷ μὲν γὰρ εἶναι μόνον τὸ συνιέναι. τῷ δ' εὖ πεισθέντι προσεῖναι ϰὴ τὴν πρᾶξιν.
Optimus ille qidem qi paret recta docenti,
Nec malus ille, potest qi per se noscere cuncta.
Præstantiorem enim eum esse, qi bene qod dicitur audire possit, atqe eo uti, qam qi per seipsum omnia assequitur. Huic enim solum adesse intelligentiam; illi verò qi obtemperet, adesse præterea effectum. Qod etiamsi Themistio *in Orat. qinqennal.* placuisse video; mihi tamen eodem loco habetur, qo Zenonis ejusdem cavillum illud, qo Phocylidis monitum nemini non probatum eludere conabatur.

Μηδὲ δίϰην διϰάσῃς, πρὶν γ' ἀμφοῖν μῦθον ἀϰούσῃς.
Nec litem decide, ubi non audita utraqe est pars.

de qo videri poterit Plutarchus *de Stoic. contrad. c.* 4. Verùm propiùs accessit Artabanus apud Herodotum *lib.* 7. *pag.* 445. *B.* Ἴσον, inqit, ἰϰεῖνο πρὸ ἐμοὶ ϰίνδυνος, φρονέειν τε εὖ, ϰὴ τῷ λέγοντι χρῆσθαι εὖ ἐπαίνεειν πείθεσθαι. *Apud me tantundem valet bene sentire per se, & alteri bonam sententiam dicenti accedere.* Cæterùm Hesiodo suffragatur prorsùs Aristoteles *Ethic. Nicom. l.* 1. *c.* 4. qo loco non primus tantùm versiculus ad avtoris mentem ritè efformatus reperitur; sed & qartus, qi hoc admisso, prout superiùs retulimus, emendandus fuerat, integer exhibetur. siqidem μήτ' ἀυτὸς ibi legitur, qod μήθ' ἑαυτῷ apud alios, etiam qi mendum prius sustulerant, mendosè habetur. Gregorius etiam Nazianzenus *Epist.* 43. Ἀνιάσομαι δὲ, (τοῦτο γὰρ εἰπεῖν μέλλειον) εἰ μήτε αὐτὸς συνορᾷς τὸ δέον. ὃ τῆς πρώτης ἐστὶ τῶν ἐπαινετῶν μερίδος. μηδ' ἄλλῳ εὖ εἰπόντι ϰαταϰολουθήσεις. ὃ τῆς δευτέρας. *Verùm acerbè feram, (sic enim parcius & moderatius loqar) si nec ipse, qid officii sit, perspicis, qæ prima bonorum hominum classis est, nec alium rectè monentem sequaris, qi secundus ordo est.* Basilius Cæsar. *Orat.* 24. *pag.* 570. *C.* Τὰ μὲν οὖν προθύμως δέχοισθε τὰ λεγόμενα, τῆς δευτέρας τῶν ἐπαινουμένων ἔσεσθε παρ' Ἡσιόδῳ τάξεως. εἰ δὲ μὴ, ἐγὼ μὲν οὐδὲν ἂν ἄποιμι δυσχερές. αὐτοὶ δὲ μέμψεσθε τῶν ἐπῶν δηλονότι, ἐν οἷς ἐϰεῖνος φησί. ἄριστον μὲν εἶναι τὸν παρ' ἑαυτοῦ τὰ δέοντα ξυνοράντα. ἐσθλὸν δὲ ϰἀϰεῖνον, τὸν τοῖς παρ' ἑτέρων ὑποδειχθεῖσιν ἑπόμενον. τὸν δὲ πρὸς ἀδέτερον ἐπιλήδειον, ἀχρεῖον εἶναι πρὸς ἅπαντα. *Si igitur hæc mea dicta prompti recepertis, in secundo ordine eorum, qos laudat Hesiodus, eritis. Sin minùs, ego qidem nihil molestum dicam, vos autem ipsi carminum reminiscamini, qæ ille conscripsit:*

Optimus ille qidem, qi per sese omnia novit:
Proximus huic fuerit, qi credit recta monenti.
At qi nec sapit ipse, neqe audierit sapientem,
Utilis hic nulla est omnino in parte putandus.

Joannes Chrysostomus *in Epist.* 2. *ad Cor. Orat.* 18. *Edit. Commel. pag.* 874. Ὥσπερ γὰρ ἐϰεῖνος ὁ τὰ συμφέροντα εἰπὼν, σοφὸς, ὕτως ἡμεῖς οἱ ϰαταδεξάμενοι, ϰὴ αὐτοὶ συνίστως ϰὴ εὐγνωμοσύνης ϰαρπωσάμενοι ἐπαινοῦμεν. *Ut enim is, qi utilem sententiam dixit, ingenii & sapientiæ: ita nos, qi eam comprobavimus, complexiqe sumus, prudentiæ candoriqe laudem feremus.* ubi, qod monet Dunæus noster, illum primæ notæ σοφὸν, hunc secundæ συνετὸν nuncupat. Cicero *pro Cluent. Sapientissimum esse dicunt eum, cui qid opus sit ipsi veniat in mentem: proximè accedere illum, qi alterius bene inventis obtemperet. in stultitia contrà est. minus enim stultus est is, cui nihil in mentem venit, qàm ille, qi qod stultè alteri venit in mentem, comprobat.* Minutius apud Livium *l.* 22. *Sæpe ego audivi, eum primum esse virum, qi ipse consulat, qid in rem sit: secundum eum, qi bene monenti obediat: qi nec ipse consulere, nec alteri parere scit, eum extremi ingenii esse. nobis qoniam prima animi ingeniiqe negata fors est, secundam ac mediam teneamus, & cum imperare discimus, parere prudenti in animum inducamus.* Seneca item *de benefic. l.* 5. *c.* 21. *Moneri velle ac posse secunda virtus est.* sive ut scholia Manuscripta in codice meo, (nam & Lipsius locum mancum esse advertit) *Non moneri,* (hoc est, *monitu non indigere*) *prima virtus est: velle ac posse secunda.* Et mox: *Animus, qod paucis, sui rector, optimus: proximi sunt, qi admoniti in viam redeunt.* Tales esse nè pudeat pigeátve, Marcus vult istic; non qales Nicetas Constantinopolitanos suos describit in *Isaac & Alex. c.* 1. Μητ' αὐτόθεν τοῖς ἐπαινετοῖς προσχωρῆσαι, μηθ' ἑτέρῳ πεισθεῖσαι

a *L.*10.§. 12. ἐὰν ἄρα τις παρῇ διορθῶν καὶ μετάγων ἀπό λυ-
b *L.*7.§.5. σιτέλους. τὸ μὲν μὴ μετανοῆσαι, ἀεὶ ἀπὸ λυ-
c *L.* 5.§.1. πημονέστερον ὡς a δικαίῳ, ἢ b κοινωφελεῖ γίνεσθαι,
d *L.*11.§. 16. καὶ τὸ εὐροστάλητα τοιαῦτα μόνον εἶναι δεῖ, οὐχ ὅτι
e *L.*5.§.28. c ἡδὺ ἢ d ἔνδοξον ἐφάνη.
*l.*11.§.39.

f *L.*6.§.22. §. 13. e Λόγον ἔχεις; ἔχω. τί οὖν σὺ χρᾷ; f τὸ-
g *L.* 5.§.6.*l.* 7.§.73. τε γὰρ τὸ ἑαυτῷ ποιῆσον, g ἵ' ἄλλο ζήλεις;
h *L.* 2.§. 3.

i *L.*2.§. 12. §. 14. Ἐνυπέρης, h ὡς μέρος. i ἐναφα-
k Inf.§.21. 23.*l.*6.§.24. νισθήσῃ τῷ γεννήσαντι. μᾶλλον δὲ k ἀναληφθήσῃ
*l.*10.§.7.

diverſam tranſeas, ſiqis affuerit, qi te corrigat, & ſententiam tibi mutet. veruntamen ſententiæ mutatio iſta niti ſemper debet probabilitate aliqâ, vel juſtum eſſe, vel in publicum utile, vel aliud hujuſmodi, id ad qod tranſitur, non avtem qod jucundum avt glorioſum exiſtat.

§. 13. Ratione præditus es? Sum. cur ergò eâ non uteris? hæc enim ſi qod ſuum eſt fecerit, ecqid eſt amplius qod reqiras?

§. 14. Tanqam pars univerſi hujus, extitiſti. in id qod produxit te evaneſces. vel potiùs mutatione qâdam

ANNOTATIONES.

εἰσηγεμένῳ τὰ λώονα. *Nec ſuâ ſponte ſana conſilia amplectentes, nec meliora ſvadentibus obtemperantes.* Facit huc Philippidæ Comici in *Ananeoſi*, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 1. illud;

Ὃτ' ἂν ἁμαρτάνῃς τι, χαῦρ' ἠτιώμενος.
Μάλιστα γὰρ ὕτω σώζεται τὸ συμφέρον.
Ne turpe vinci, ſiqd erraris, puta:
Hac namqe vera eſt ad bonam frugem via.

Grotius. Sophocles *Antigon.*

Ἐγωγε φημὶ πρεσβεύειν πόλυ,
Φῦναι τὸν ἄνδρα πάνθ' ἁπλήμονος πλέω.
Εἰ δ' ὧν (φιλεῖ γὰρ τῦτο μὴ ταύτῃ ῥέπειν)
Καὶ τῶν λεγόντων ἴν καλὸν τὸ μανθάνειν.
Hoc mi videtur, expedire plurimum,
Scientiâ plenus ſi qiſqe exiſteret:
Sin minus hoc, (namqe huc res haud nata eſt vergere)
Bonum eſt à bene monente qovis diſcere.

Grotius. Et *ibidem*:

Ταῦτ' ὦν, τέκνον, φρόνησον. ἀνθρώποισι γὰρ
Τοῖς πᾶσι κοινόν ἐστι τἀξαμαρτάνειν.
Ἐπεὶ δ' ἁμάρτῃ, κεῖνος ὑκέτ' ἐς' ἀνὴρ
Ἄβυλος ὃδ' ἀνόλβος, ὅστις ἐς κακὸν
Πεσὼν ἀκεῖται, μηδ' ἀκίνητος πέλει.
Ἀυθαδίᾳ τοι σκαίοτητ' ὀφλισκάνει.
Hæc ut modeſto pectore evolvas, rogo:
Errare cunctis inſitum mortalibus:
At ille nec ſine mente, nec vacuus ſpei,
Remedia qi receptat implicitus malis,
Nec pertinaciam addit errori ſuo.

Grotius. Seneca *Agamemn.* 2. 2.

Remeemus illuc, unde non decuit priùs
Abire, ſed nunc caſta repetatur fides.
Nam ſera nunqam eſt ad bonos mores via.
Qem pœnitet peccâſſe, penè eſt innocens.

Andocides *Orat. de reditu:* Καὶ ἐντυχίσατοι μὲν, οἱ ἐλάχιστα ἐξαμαρτόντες σωφρονίστροι δὲ, οἳ ἂν τάχιστα μεταγιώσκωσι. *Illi feliciſſimi qidem ſunt, qi qàm minimum peccant: prudentiſſimi verò qos ſtatim peccatorum pœniteret.* Gregorius Nazianzenus *in patr. ſuum.* Τὸ μὲν μηδὲν ἁμαρτεῖν, ὄντως ὑπὲρ ἄνθρωπον, καὶ μόνῳ θεῷ. τὸ δ' ἐξαμαρτάνοντας ἐπιστρέφειν, ἀνθρώπου μὲν, ἀλλ' ἐπιεικοῦς, καὶ τῆς σωζομένης μερίδος. τὸ γὰρ ἀθεράπευτον, τῆς πονηρᾶς καὶ ἀντικειμένης ἐστὶ φύσεως, καὶ τῶν ὑπ' ἐκείνης ἐνεργουμένων. *Omni vitio carere, hominis modulum excedit, ſoliúſqe Dei eſt. At verò poſt peccatum ad mentem meliorem redire, hominum eſt, verùm proborum, & qi ex ea claſſe ſunt, qa ſalutem conſequitur. Perditè autem & incurabiliter agrotare, pravæ illius & adverſariæ naturæ, atqe eorum, qi ab ea affluntur.* Idem in *Apolog.* Κᾂν εἰ τὸ πρῶτον τῦ λόγυ μὴ σώζοιεν, τὸ μηδὲν ἁμαρτάνειν, ἀλλὰ τό γε δεύτερον ἐκεῖνο, τὸ ἁμαρτάνοντας μεταμέλεσθαι. *Si minus id, qod rationis primum eſt, ſervent, hoc eſt, ut nihil peccent; at certè id, qod eò poſterius eſt, qum peccant, emendari, atqe in viam reduci.* Τὸ μὲν γὰρ ἐρρωσθαι, τῆς κοινῆς φύσεως, καὶ τῆς ἀνθενείας τῆς ἀνθρωπίνης, ἢ πάντων ἄπλεται, καὶ τῶν λίαν ἰσχυρῶν τὸ σῶμα καὶ τὴν διάνοιαν. τὸ δὲ θεραπευθῆναι, καὶ εἰς ἀλλήλας ἐπανελθεῖν, τῦλο λογισμῷ, καὶ τῆς χάριτος. *Nam qod in morbum incidérimus, communis naturæ eſt, & humana infirmitatis, qa omnes & animo & corpore valentiſſimos attingit, qod avtem morbum depulerimus, id verò rationis munus eſt & gratiæ divinæ.* Idem *Irenic.* 1. & *adv. Julian.* 2. Μέγα μὲν τὸ μηδὲ τὴν ἀρχὴν τυχεῖν ἁμαρτάνοντας, ἢ μὴ τὰ μέγιστα. ἐπειδὴ τὸ παντελῶς ἀναμάρτητον, ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ἔλαχεν ὁ Θεός. δεύτερον δὲ, ὡς ἐμοί γε δοκεῖ, τὸ πλημμελήσαντά τι καὶ παιδευθέντας, εἶτα ἐπανελθόντας, &c. *Magnum illud, ne omnino qidem peccaſſe, avt certè non graviſſimè: qandoqidem eum vitæ ſtatum, qi omni prorſus peccato vacet, Deus ſupra humanæ naturæ modum conſtituit. Proximum avtem, ut mihi qidem videtur, illud eſt, ut cum admiſſo aliqo peccato caſtigati fuerimus, ac poſtea ſoluti, & indulgentius habiti,* &c. Iſidorus Peluſiota *l.* 1. *Ep.* 381. Κάλλιστον μὲν τὸ μὴ ἁμαρτάνειν, καὶ πρὸς Θεὸν ἔχον ἐγγύτητα. καλὸν δὲ καὶ τὸν ἁμαρτόντα γνωσιμαχῆσαι, καὶ ταχέως ἐξαναστῆσαι τῦ πλώματος. *Longè qidem pulcerrimum eſt, non peccare, atqe à Deo non procul eſſe remotum. Pulcrum avtem illud qoqe eſt, qum in peccatum lapſus ſis, pœnitudine duci, ac qam primum è lapſu exurgere.* Idémqe *ibidem Ep.* 435. Τὸ ἀναμάρτητον Θεῷ μόνῳ, καὶ ἐν ἀνθρώποις οὐχ ὑπάρχει. τὸ δὲ μηδενὸς ἐφάπτεσθαι τῶν καλὰ γνώμην ἀδικημάτων, ἀνθρώπου ἐστὶν ἐυαγοῦς. καὶ τὸ μὴ πολλοῖς περιπίπτειν τῶν ἀκουσίων, οἰκεῖον τῶν ἐγγίσαι Θεῷ βυλομένων. καὶ τὸ ἧττον μὲν ἐκείνων, ῥᾴδιον δὲ πολλοῖς, τὸ μὴ ἐπὶ μήκιστον ἐμμένειν τοῖς ἁμαρτήμασιν. *Ab omni peccato alienum eſſe ſolius eſt Dei: nec, qi id conſequatur, mortalium qiſqam eſt. Nullum verò voluntarium ſcelus attingere pii qidem eſt hominis. Et non in multa involuntaria peccata incidere, eorum proprium eſt qi ad Deum appropinqare ſtudent. Et (qod illis inferius eſt, ac multis perfacile) non qàm diutiſſimè in peccatis permanere.* Cyprianus *Epiſt.* 3. *Primus gradus felicitatis eſt, non delinqere: ſecundus, delicta cognoſcere. illa innocentia qa ſervat; hæc medela, qa ſanat.* Gregorius Romanus *in Job. l.* 6. *c.* 17. *Prima virtus peccata non perpetrare, ſed vitare: ſecunda, perpetrata corrigere.*

Κοινωφελεῖ] Vide *lib.* 1. §. 16. κοινονημοσύνη. & *lib.* 7. §. 4.

Οὐχ ὅτι ἡδύ] Avguſtinus *contr. Julian. l.* 5. *c.* 7. ubi illud Lucani *l.* 2. de Catone elogium retulerat.

In commune bonus: nullóſqe Catonis in actus
Surrepſit, partémqe tulit ſibi nata voluptas.

qoniam, inqit, *& qod non faciebat ſine voluptate, non faciebat propter voluptatem.* Cicero *Academ. lib.* 4. §. 140. *Virtus eſſe nulla poteſt, niſi ſit gratuita. nam qa voluptate, qaſi mercede aliqâ, ad officium impellitur, ea non eſt virtus, ſed fallax imitatio ſimulatioqe virtutis.* Seneca *de vit. beat. cap.* 10. *Sapiens nihil voluptatis cauſſâ faciet.* Alluſum eſt forſan ad Gorgiæ Leontini dictum, qi interroganti, τίνι διαίτῃ χρώμενος ἄτας ἐμμελῶς καὶ μετὰ αἰσθήσεως τοσῦτον χρόνον ζήσειεν, *Qâ victus ratione ſic validus & ſenſibus illæſis tam diu vixiſſet*, reſpondit, ὑδέν πώποτε ἡδονῆς ἕνεκα πραξας. *qod voluptatis cauſſâ mihi nunqam feciſſet.* ex Clearcho *vitarum lib.* 2. Athenæus *dipnoſoph. l.* 12. *pag.* 548. *D.* Apud Plutarchum in *Stoic. Contradict. c.* 18. Chryſippus ἐν τῷ περὶ πολιτείας, ὑδὲν ἡδονῆς ἕνεκα πράξειν, ὑδὲ παρασκευάσεσθαι τὰς πολίτας. *Cives nihil voluptatis cauſſâ acturos avt paraturos.* Antiſthenes verò ſuis præcepit, μηδὲ δάκτυλον ἐκτείναι πολὺ, ἕνεκα ἡδονῆς, *ut nè digitum qidem voluptatis cauſſâ unqam extenderent.* Theodoretus *therapevt. lib.* 12. cujus illud item celebratur, Μανείην μᾶλλον, ἢ ἡσθείην. *Furere malim, qàm voluptate perfundi.* Laërtius *l.* 7. Sextus Empiricus *adv. Ethic. cap.* 2. & *Pyrrhon. Hypoth. l.* 3. *c.* 23. Clemens *Strom. l.* 3. Theodoretus *therap. lib.* 3. Gellius *l.* 9. *c.* 5. Veruntamen etiam Stoici ipſi in hanc partem ſeceſſionem qandoqe feciſſe viſi ſunt. qod de Ariſtone Magiſtro ſuo feſtivè Eratoſthenes apud Athenæum *lib.* 7. *pag.* 281. *D.* τὸν τῆς ἡδονῆς καὶ ἀρετῆς μεσόλοιχον διορύτλοντες, καὶ ἀναφαιόμενοι παρὰ τὴν ἡδονήν. *Voluptatis & virtutis parietem intergerinum & interjectum ſuffodientes & viſi apud voluptatem.* Neqe tamen ullo modo admittendum, qod Epiphanii codices habent, *adv. hæreſ. l.* 3. *tom.* 2. *epilog.* §. 9. Chryſippum ſtatuiſſe τὸ τέλος πάντων τὸ ἡδυπαθὶς εἶναι. *Ultimum omnium bonorum animi eſſe jucunditatem.* nec id ſanè Epiphanius unqam dixerit. Verùm avt vitiata iſta, & ἀπαθὶς pro ἡδυπαθὶς legendum; avt loco mota, & Diogeni Rhodio, cujus dogma proximè refert, qocum iſtud probè convenit, τὰ σύμπαντα συνίσασθαι ἐξ ἡδονῆς. *voluptate conſtare omnia*, tribuendum. Cæterùm in dogmatum priſcorum illorum recenſione Epiphaniana haud pavca iſtiuſmodi, vel depravata, vel perperam relata occurrunt.

Ἔνδοξον] Contrà qàm illi, *qi nihil honeſtum eſſe putant, niſi qod in vulgus glorioſum.* Cicero *Academ. l.* 4. Seneca *de beat. c.* 20. *Nihil opinionis cauſſâ, omnia conſcientiæ facta.* Et *Epiſt.* 113. *Nihil ſit illi cum ambitione & fama: ſibi placeat.* De T. Ariſtone Plinius minor *l.* 1. *Ep.* 22. *Nihil ad oſtentationem, omnia ad conſcientiam refert.* Vide *l.* 1. §. 16. & *l.* 5. §. 3. & *l.* 6. §. 2

§. 13. Τί οὖν σὺ χρᾷ;] Bernardus *de bon. deſer.* & *in Cant. ſerm.* 34. *Ipſis etiam in beſtiis beſtialior eſt homo*, (hoc eſt, ut Simocattus *Epiſt.* 13. τῶν ἀλόγων ἀλογώτερος) *ratione vigens & ratione non vivens.*

Τί ἄλλο ζήλεις;] puta lavdem, avt mercedem. ut *lib.* 7. §. 73. & *l.* 9. §. 42. Vide & *l.* 9. §. 26. & *l.* 10. §. 11.

§. 14. Ὡς μέρος] Vide *l.* 2. §. 3.

Ἐναφανισθήσῃ] Vide *l.* 2. §. 12.

Ἀναληφθήσῃ] Verbum idem de Domino Jeſu, ſed ſenſu pavlùm diverſo uſurpatur, Marc. *cap.* 16. *v.* 19. & *Act. cap.* 1. *v.* 2.

dam interveniente in rationem ſeminalem recipieris.

§. 15. Multæ thuris glebulæ in ara eadem; alia citiùs, alia ſeriùs decidit: citiùs autem an ſeriùs, nihil intereſt.

§. 16. Intra decimum diem Deus illis ipſis videberis, qibus nunc pro bellua & ſimia haberis, ſi ad decreta rationiſque cultum te retuleris.

§. 17. Tu nè tanqam annorum millia aliqot adhuc victurus, rem geras. inſtat fatum. dum vita ſuppetit, dum datur, bonus eſto.

§. 18. Quantum is otii lucratur ſibi, qi non animadvertit, qid proximus qis dixerit, egerit, cogitaverit; ſed qid ipſe tantùm agat, qo id juſtum

εἰς τὸν λόγον αὐτοῦ τὸν σπερματικὸν καὶ μεταβολικόν.

§. 15. Πολλὰ λιβανωτοῦ βωλάρια ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ βωμοῦ, τὸ μὲν παραπέπτωκεν, τὸ δὲ ὕστερον. Διαφέρει δ' οὐδέν. a L.2,§.14. Inf. §.47.

§. 16. Ἐντὸς δέκα ἡμερῶν b θεὸς αὐτοῖς δόξῃς, οἷς νῦν κἀγὼ πίθηκος, καὶ δεινὸς ἀμφοῖν ἐπὶ τὰ δόγματα, καὶ τὸν σεβασμὸν τοῦ λόγου. b Sup. §. 3.

§. 17. Μὴ ὡς μύρια μέλλων ἔτη ζῆν. c τὸ χρεὼν ἐπήρτηται. d ὡς ζῇς, ὡς ἔξεστιν, ἀγαθὸς γένου. c L.2.§.4. d L.8.§.22. l.10.§.16. e L.2.§.8.

§. 18. *Ὅσην * ἀσχολίαν κερδαίνει, ὁ μὴ βλέπων, τί ὁ πλησίον εἶπεν, ἢ ἔπραξεν, ἢ διενοήθη. ἀλλὰ f μόνον τί αὐτὸς ποιεῖ, ἵνα αὐτὸ τοῦτο δίκαιον Inf.§.24. * ἐυχολ. f Inf.§.25. l.5.§.34.l. 7.§.55.67.

ANNOTATIONES.

v.2. 11. 22. Et indè *ἀνάληψις*, de ejuſdem aſcenſione uſurpata Lucæ *Evang. c.* 9. *v.* 51. Verùm in iſtis *τὸ ἀνὰ ſubvectionis* ſignificatum obtinet, ut rectè Beza; non *reſtitutionis*, uti Budæus & Eraſmus de voce altera, ſed ratione tamen haud eâdem uterqe, cenſuerunt. qum Marco *redituum* & *reſumptionem* deſignet. qomodo & mors Salomoni *reditus* dicitur ſive *receptio*, ubi *corpus* aſſerit *ad terram unde ſumptum eſt, reverti, ſpiritum ad Deum, à qo prodierit, recipi. Eccleſ. c.* 12. *v.*7. Vide *l.*7.§.49.

Εἰς τὸν λόγον αὐτοῦ τὸν σπερμα]τικὸν] id eſt, *Deum* ipſum, unde deciſus, & cujus pars es. Laërtius *l.*7. *c.* 136. in *Zenone* de Deo. Ὥσπερ ἐν τῇ γονῇ τὸ σπέρμα περιέχε]ται, ὕτω καὶ τοῦ]ον σπερμα]τικὸν λόγον ὄν]α τοῦ κόσμου, &c. *Quemadmodum in fœtu ſemen continetur, ita & hunc, quem ſeminalis ratio mundi ſit*, &c. Vide *infrà* §. 21, 23.

§. 15. Τὸ μὲν προκατέπτωκεν, τὸ δ' ὕστερον] Vide *infrà* §. 47, & 48, & 50. Seneca *Epiſt.* 99. *Reſpice celeritatem rapidiſſimi temporis, cogita brevitatem hujus ſpatii, per qod citatiſſimi currimus, obſerva hunc comitatum generis humani eódem cedentis, minimis intervallis diſtinctum, etiam ubi maximus videtur.* Et *Epiſt.* 49. *Non poſſunt longa intervalla eſſe, in ea re, qa tota brevis eſt.*

§. 16. Ἐντὸς δέκα ἡμερῶν θεὸς αὐτοῖς δόξεις] Novi eſſe videntur argumenti iſta: nihil ſtatuo tamen. Poſſunt avtem intelligi, vel de mutatione ac metamorphoſi illâ ſtupendâ, qam in ſapiente ſuo prædicabant Stoici, & exagerat Plutarchus in *Stoic. paradox. pag.* 1057. *E.* utpote qâ ὁ χθὶς ἔχθιστος ἅμα καὶ κάκιστος, τήμερον ἄφνω μεταβάλλεται εἰς ἀρετὴν, καὶ γίγονεν ἐκ βυσσοῦ καὶ ὀχέτου καὶ λυγρᾶς γέρονλος, ἐυφρικὴς, θεοειδὴς, καλλίμορφος. ὁ κάκιστος πρωὶ, δείλης ἄριστος. ὁ καταδαρθὼν ἄμαλλις, καὶ ἀμαθὴς, καὶ ἄδικος, καὶ ἀνόλεθρος, καὶ δοῦλος, καὶ πένης, καὶ ἄπορος, ἀθρόως μεταβαλὼν εἰς βασιλεὺς, καὶ ἅλβιος γεγονὼς, σώφρων τε καὶ δίκαιος, καὶ βίβαιος, καὶ ἀδόξος. εἰ γένοιτο φόρμις, οὐδ' ἂν ἦδεν ἐν σάρκινοι τέρι καὶ ἀπαλῷ, ἀλλ' ἐν ἀσθενεῖ καὶ ἀπαλῇ ψυχῇ καὶ ἀνάνδρῳ καὶ ἀβεβαίῳ, πάντων τάλεσιν, ἄκρων φρόνησιν, ἰσόθεον διάθεσιν, ἀδέξαστον ἐπιτήμην καὶ ἀμετάπλωτον ἕξιν ἰσχνὰς, καὶ ἐξαίφνης ἥρως τις, ἢ δαίμων, ἢ θεὸς ἐν θηρίῳ τῷ πανίσκῳ γενόμενος. *Qi heri erat infenſiſſimus & peſſimus, hodie ſubito mutatus eſt in virum bonum, atqe ex rugoſo, & pallido, & miſello ſilicernio decorus, dei ſimilis, formâ eximiâ. Is qi mane fuit deterrimus, ſub veſperam optimus eſt: & qi ſomno ſe dedit ſtolidus, ineptus, injuſtus, luxurioſus, ſervus, pauper, inops: eâ ipſe die ſurgit rex, dives, beatiſqe factus, prasceteaqe temperans, juſtus, conſtans, opinionum ut qiſqam maximè vacuus. Non ille barbâ, avt pubertate nata in adoleſcente & tenero corpore, ſed in imbecilla teneraqe anima, adde effeminata & inconſtante adeptus mentem perfectam, extremæ probam prudentiam, affectionem divina æqualem, ſcientiam ab omni opinione purgatam, habitumqe qi labefactari nullo qeat modo, & repente heros aliqis, genius, avt deus è beſtia factus peſſima.* vel etiam de vulgi mutabilitate, καὶ περὶ τῆ ὑμετεβόλῳ τῶν ἀφρόνων δυνάμεων, *ſuprà* §. 3. qibus hodiè qis bellua avt ſimia, eiſdémqe rurſus intra pavcos dies idem genius avt Deus. Ità Athenienſi populo, ut Ariſtophanes *equit.*

Ὁ νῦν μὲν ὑδὴς, ἄφνιον δ' ὑπερμέγας.
Qi nullus hodie, cras futurus ſummus eſt.

De Menedemo Laërtius *lib.* 2. §. 140. Τὰ μὲν πρῶτα καταφρονεῖτο, κύων καὶ λῆρος ὑπὸ τῶν Ἐρετριέων ἐκάλει. ὕστερον δ' ἐθαυμάσθη, ὥστε καὶ τὴν πόλιν ἐγχειρίσασθαι. *Primò contemptus haberi cæpit, caniſqe ab Eretrienſibus & delirus haberi. Poſtea verò in ſumma admiratione omnium fuit, adeo ut civitatis qoqe gubernacula ſibi traderentur.* Inſigne avtem inconſtantiæ popularis iſtius exemplum in Chriſti famulis ſacra pagina ſuppeditat. Pavlus & Barnabas Lyſtris à populo pro diis habiti humanâ formâ indutis; Οἱ θεοὶ ὁμοιωθέντες ἀνθρώποις, κατέβησαν πρὸς ἡμᾶς. *Dii aſſimilati hominibus deſcenderunt ad nos.* iidem pavlò pòſt λιθάσαντες, *lapidibus impetiti*, & pro mortuis jam habiti, extra urbem projiciuntur. Lucas *Act. c.* 14. *v.* 11, 19. Contrà Pavlus idem à Melitenis pro *homicida* vel *facinoroſo* habitus, qem *Nemeſis* ultrix à tergo inſeqeretur, dum viperam è manu pendentem conſpicantur; mox tamen idem ab iiſdem pro *numine* ſuſpicitur, ubi beſtiam abſqe læſione ulla excuſſam vident. μεταβαλλόμενοι ἔλεγον θεὸν αὐτὸν εἶναι. *mutati dicebant eum eſſe Deum. Ibidem c.* 28. *v.* 4. 6. Meliùs avtem hìc Gvilielmus Xylander. *Intra decimum diem Deus videberis eis, qi te nunc beſtiam & ſimiam putant, ſiqidem ad præcepta & venerationem mentis reflectas*, &c. qàm Mericus Caſavbonus qi è contrario ſic extulit; *Intra decem dies Deus habeberis, qi, ſi ad dogmata rationiſque venerationem redieris, nihilo te bruto mero avt ſimiâ præſtantiorem cenſebunt.* Pro Xylandro calculum dabit Epictetus, cujus hæc ſunt verba, *Enchir. cap.* 23. qæ & Marcus forſan ob oculos habuit cum hæc ſcriberet, certè Marci menti explicandæ commentarium exhibent luculentiſſimum. Φιλοσοφίας ἐπιθυμεῖς; παρασκεύαζε αὐτὸν, ἃς καταγελασθησόμενος, ἃς καταμασκευομένων σοῦ πολλῶν, ἃς ἐρώντων, ὅτι ἄφνω φιλόσοφος ἡμῖν ἐπανελήλυθε, καὶ πόθεν ἡμῖν ἄνλη ὁ ὀφρύς; σὺ δὲ ὀφρῦν μὲν μὴ σχῇς. τῶν δὲ βελτίσων σοι φαινομένων ὕλως ἔχε, ὡς ὑπὸ τοῦ θεοῦ τεταγμένος εἰς ταύτην τὴν χώραν καὶ τάξιν. μίμνοντο δὲ, ὅτι ἐὰν ἐμμείνῃς τοῖς αὐτοῖς, οἱ πατασγελάσαντές σου πρότερον, ὕστερον θαυμάσονται. ἐὰν δὲ ἡττηθῇς αὐτῶν, διπλοῦν προσλήψῃ καταγέλωτα. *Sapientia ſtudiosus ſuſcipere cupis? ſtatum te para, qaſi futurum ſis, ut derideaveris, ut multi te ſubſannent, ut dicant, to ſubitò Philoſophum exſtitiſſe, ut rogent, unde ſupercilium illud? tu avtem ſupercilium ne habeto: ea verò qæ optima tibi videbuntur, ſic tenato, qaſi à Deo ſis in ea ſtatione collocatus. Cæterum memento, te, ſi in eodem ſtatu permanſeris, iis tandem admirationi fore, qi te prius deriſerunt. Sin eis ſuccubueris, dupliciter foro deridendum.* Vide *ad l.*9. §. 34. & *l.* 10. §. 8. & *l.* 11. §. 16.

§. 17. Μὴ ὡς μύρια μέλλων ἔτη ζῆν] Nec iſta cum prioribus videntur cohærere. *Nè*, inqit, *tanqam annos innumerabiles victurus adhuc*, te geras: iſtud enim, avt ejuſmodi aliqid neceſſariò ſupplendum eſt. Seneca *ad Marc. c.* 11. *Qantos tumultus hoc tam contemptum animal movet? in qantas cogitationes oblitum conditionis ſuæ venit? immortalia, æterna voluptas animo, & in vepotes ac pronepotes diſponit; cùm interim longa conantem mors cum opprimit.* Bernardus *ad Eugen. de conſidor. l.* 2. *Qi longiora ſibi vitæ metitur tempora, nonne verè ingreditur iter exterminii, tranſiens vitæ terminos præducturi ſolicitudine? indè eſt qòd homines in præſentia à ſe exules per oblivionem, in alia per inavem ſolicitudinem migrant ſecula, non profutura, imò nec futura. at prudens homo longioris vitæ non abducetur incerto.* Vide *infrà* §. 32.

Τὸ χρεὼν ἐπήρτηται] *Feſtinandum eſt: inſtas à tergo mors.* Seneca *ad Marc. c.* 10. τὸ χρεὼν, mors, naturæ debitum. Synesius *Epiſt.* 12. εἰ μὴ τὸ χρεὼν ἔφθανε. *niſi mors præveniſſet.* Vide *l.* 2. §. 4. & *l.* 6. §. 30. & *infrà* §. 26.

Ὡς ζῇς, ὡς ἔξεστι] Qod Apoſtolus *ad Galat. cap.* 6. *v.* 10. ὡς καιρὸν ἔχομεν, ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθόν. *Dum tempus opportunum habemus, operemur bonum.* & qod Petronianus ille, ſed ſenſu ſeqiore;

Ergò vivamus, dum licet eſſe bene.

§. 18. Ὅσην ἀσχολίαν] imò ἐυσχολίαν. ità *infrà* §. 24. ἐυσχολώτερον. *Qi multò magis à negotiis vacat.* & *lib.* 12. §. 2. ἐυσχολήσει]αι. *à negotiis potius vacabit.* Magnam ſibi tranqillitatem conciliat, qi aliena dicta, facta, cogitata non attendit. Contrà, ut Rex ſapientiſſimus *Prov. c.* 26. *v.* 17. *Prehendit auribus canem, qi liti alienæ immiſtet ſe.* In ejuſmodi ergò homines qadrat diverbium à Zenobio ac Svida relatum, Ἀνδρὶ λάθῳ πράγματα ἐκ ἦν, ἀλλ' ἀνλὸς ἐξελθὼν ἐφείλετο. *Lydo negotia cùm nulla eſſent, foras conqiſivit.* Vide *ad lib.* 2. §. 7. & *l.* 3. §. 4.

Ἀλλὰ μόνον τί ἀνλὸς ποιεῖ] Vide *ad lib.* 2. §. 8. 13.

* καὶ ἀγ. Jun. δεῖ, κ. τ. Lug.
* Ἀγάθωνα Xyl. Lug.
* μετὰ τιθείας Jun. V.N.Inf. §. 28.
* περιτρίπτεσθαι. Boot.
a *L.* 5. §. 14. *l.* 8. §. 57. *l.* 10. §. 11.
b *L.* 3. §. 10.
c *L.* 2. §. 17.
d Sup. §. 3.
e Inf. §. 51.
f Inf. §. 32.

ἥκιστον ἧ, καὶ ὅσιον, * ἢ κᾷ τὸν * ἀγαθὸν μὴ * μέλαν ἦθος * περιβλέπεσθαι, ἀλλ' [a] ἐπὶ τῆς γραμμῆς τρέχειν ὀρθὸν, μὴ διῤῥιμμένον.

§. 19. Ὁ περὶ τὴν ὑστεροφημίαν ἐπλημμένος, καὶ φαντάζεται, ὅλη [b] ἕκαστος τῶν μεμνημένων αὐτοῦ τάχιστα καὶ αὐτὸς ἀποθανεῖται. εἶτα πάλιν καὶ αὐτὸς ὁ ἐκεῖνον διαδεξάμενος, [c] μέχρι καὶ πᾶσι ἡ μνήμη ἀπόσβηται διὰ ἐπτημένων καὶ σβεννυμένων πρόσωπα. Τοῦτο δ' ὅλη τις ἀθάνατος μοῖρα οἱ μεμνησόμενοι, ἀθάνατος δ' ἡ μνήμη. [d] τί ἂν τοῦτο πρὸς σέ; καὶ ἐδὲν λέγω, ὅλη πρὸς τὸν πθνηκότα; [e] ἀλλὰ πρὸς τὸν ζῶντα, τί ὁ ἔπαινος, ταλλὰ ἄφρα δ' [f] εἰκονομίαν τινα;

sit piúmque; nec, ut Agatho loqitur, mores nigros qod respiat. non est itaqe circumspiciendum, sed lineæ insistendum per qam citra evagationem omnem rectâ curras.

§. 19. Qi de fama posthuma solicitus est, non cogitat fore, ut unusqisqe eorum qi ipsius meminerint, mox fato sit concessurus; & qi huic succesſerit, ipse pariter; donec tandem memoria omnis prorsus per suspicientes eosdémqe mox extinctos protelata, & ipsa prorsus extingvatur. finge verò & immortales, qi tui meminerint, memoriámqe tui & ipsam immortalem fore, qid hoc ad te tamen? nec ad mortuum jam dico, sed ad superstitem ipsum lavs qid facit? nisi forsan ratione dispensationis cujusdam.

omittis

ANNOTATIONES.

Ἢ κᾷ τὸν ἀγαθὸν] Xylandro libens accedo, qi pro ἀγαθὸν, Ἀγάθωνα substituit, cujus illud, τὸ μέλαν ἦθος, qod sequitur, fuerit. Annotator Lugdunensis ampliùs mutat, vúltqe, δεῖ καὶ τὸν Ἀγάθωνα. Verùm D. Junius ἀγαθὸν illud retinendum censet: totúmqe locum, utì mox dicetur, reconcinnat.

Μὴ μέλαν ἦθος περιβλέπεσθαι] *non circumspicit nigros mores* Xylander. *aliorum*, nimirum Mericus. ut activo sensu verbum accipiatur. atqe ità *l.* 7. §. 55. Μὴ περιβλέπε ἀλλότρια ἡγεμονικά. *Nolito aliorum mentes circumspicere.* & *lib.* 5. §. 3. ἃ σὺ μὴ περιβλέπε, ἀλλ' ἐυθεῖαν πέραινε. *Qæ tu noli attendere, sed rectà perge.* Cæterùm D. Bootius mavult περιτρίπτεσθαι legi, ut respondeat τῷ τρέχειν ὀρθόν, qod mox sequitur. *Nè eorum instar, qi nigris ingeniis sunt praditi, circumagaris, & obliqus ac tortuosus incedas.* D. Junius denique neqe de *Agathone*, neqe de *moribus nigris* istic qicqam vult dici. Sic itaqe conjecturâ sanè probabili admodum, mutatione havd enormi, locum avtumat posse restitui, ut cum præcedentibus cohæreat; καὶ ὅσιον, καὶ ἀγαθὸν. μὴ μετὰ ταθείας περιβλέπεσθαι, &c. *ut qod facit, sit justum, & pium, & bonum: neqe cum pigritia & segnitie, sive qod segnium ac pigrorum est, circumspiciat; sed rectà procedat.* Qid si Xylandri lectione ex parte admissâ, sic concinnaverimus? ἢ καὶ τὸν Ἀγάθωνα μὴ μέλαν ἦθος ἧ. δεῖ δὲ μὴ περιβλέπεσθαι, &c. Viderint alii.

Ἐπὶ τῆς γραμμῆς] *qasi ad lineam ductam.* Sic Tertullianus *adv. Marc. l.* 4. *c.* 17. *Linea insistere*, pro in instituto persistere ac permanere. & *adv. Hermog. cap.* 39. *Lineis excidere.* pro, ab instituto & proposito deerrare & divagari. qod à re Geometrica tractum censet Hadrianus Junius *Cent.* 6. *Adag.* 75. à re Gymnica, Petrus Faber *Agonist. l.* 2. *c.* 7. cui potiùs accedo.

Τρέχειν ὀρθὸν] Ità *l.* 5. §. 14. Καλοῤῥάστους ὀνομάζουσι, τὴν ὀρθότητα τῆς ὁδῦ σημαίνουσι. *Rectè factorum appellationem sortiti sunt via rectitudinem significantes.* qod *l.* 8. §. 57. καλ' ἑυθὺ γίνεσθαι, *recta procedere.* & *lib.* 10. §. 11. ἑυθεῖαν πορεύεσθαι, *recta proficisci.* Apostolus *ad Galat. cap.* 2. *v.* 14. ὀρθοποδεῖν, *recto pede incedere.* sicut Lucas, sed citra metaphoram istiusmodi, *Act. c.* 16. *v.* 11. & *c.* 21. *v.* 1. ἑυθυδρομεῖν, *rectum cursum tenere.*

Μὴ διῤῥιμμένον] *Non vagum.* Xylander nunc in hanc partem, nunc in illam procurrentem, & incerto qodam animi æstu jactatum & abreptum, & qasi disjunctum. qod in sacris Scripturis occurrit toties, *neqe ad dextram neqe ad sinistram*, i.e. nevtrobiqe *declinando. Devt. c.* 2. *v.* 27. & *c.* 5. *v.* 32. & *c.* 17. *v.* 11. 20. & *c.* 28. *v.* 14. *Prov. c.* 4. *v.* 25, 26, 27. *Jos. b. c.* 1. *v.* 7. & *c.* 23. *v.* 6. *Reg. Hist. l.* 1. *c.* 6. *v.* 12. & *l.* 2. *c.* 2. *v.* 19. 21. & *l.* 4. *c.* 22. *v.* 2. & *Annal. l.* 2. *c.* 34. *v.* 2. *Esaj. c.* 30. *v.* 21. qia τρέχειν ἐρῶν præcesserat. Potest tamen ab oculorum affectione sumptum esse; eâ nimirum, qam Galenus *comment. in Hippocr. prognost.* 1. 10. ἵππον dici testatur, qando oculi sunt ἀστηρικτοι, καὶ κινούμενοι διὰ παντὸς, *instabiles & perpetuo motu agitati.* id vitium aliqando insitum, aliqando est adventitium. de isto Hippocrates *pranot. Coac.* §. 218. Πονηρὸν κᾷ, τὸ τὰς ὄψιας πυκνὰ διαῤῥίπτειν. *Malum est oculos freqenter agitare ac jactare.* hoc est, ὀφθαλμοὺς διῤῥιμμένους ἔχειν. Et huc allusum fuerit, si περιβλέπεσθαι retineatur.

§. 19. Ὁ περὶ τὴν ὑστεροφημίαν ἐπλημμένος] Retundi meritò digna vanitas illorum, qi de nomine suo propagando & ad posteros transmittendo solicitè satagunt. nec tamen, qam sui sit memoriam relicturus, cùm & in honorem numinis & in bonum publicum conducat, incuriosum prorsus esse qenqam fas est. Optimè Plato *Epist.* 2. Ἀνάγκη γάρ, ὡς ἔοικε, μέλειν ἡμῖν καὶ τῶ ἔπειτα χρόνω. ἐπειδὴ καὶ τυγχάνουσι καλά τινα φύσιν, οἱ μὲν ἀνδραποδωδέστατοι ὀλίγου φροντίζοντες αὐτῆ, οἱ δ' ἐπιεικέστατοι, πᾶν ποιοῦντες, ὅπως ἂν εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον εὖ ἀκούσιν. *Cura enim habenda est nobis temporis subsequentis. Fit enim naturâ qadam, ut ignavissimi homines nihil curent, qa sit de ipsis futura opinio: probatissimi autem viri cuncta faciant, qo in futuris seculis bene inter homines audiant.* Verum ἐπλῆσθαι περί τι, est rei alicui nimiopere addictum esse, ut

A ad eam qasi attonitus & perculsus consistas, avt saltem pro re eximia & admiratione dignâ habeas: qomodo erga famam posthumam affici est à ratione omni alienum. Socrates apud Platonem in *Phadone*, σωφροσύνην definit, τὸ περὶ τὰς ἐπιθυμίας μὴ ἐπλῆσθαι, ἀλλ' ὀλιγώρως ἔχειν καὶ κοσμίως. *Cupiditatibus non esse vehementius addictum, sed parvi pendere & modestè habere.* Aristoteles *hist. animal. l.* 6. *c.* 18. Καλὰ πάντων δὲ τῶν ζώων κοινὸν, τὸ περὶ τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὴν ἡδονὴν ἐπλῆσθαι, τὴν ἀπὸ τῆς ἁφῆς μάλιστα. *Commune autem omnium animalium est, ut cupidine, voluptatèqe rei maximè veneream gestiant atqe incitentur.* Ibidem *l.* 9. *c.* 8. Οὕτω δὲ σφόδρα καὶ οἱ πέρδικες, καὶ οἱ ὄρτυγες ἐπλήσθησαν περὶ τὴν ἁφήν, ὡς εἰς τὰς θηρεύοντας ἐμπίπτουσι, καὶ πολλάκις καθιζάνουσιν ἐπὶ τὰς κεφαλάς. *Usqe adeo tum perdices tum coturnices libidine gavdent, ut in avcupantes corruant, & sæpe numero capitibus eorum resident.* qod Plinius *l.* 10. *c.* 33. vertit; *Rabie qidem tantâ feruntur.* qomodo Flaccus *serm. l.* 2. *Sat.* 3.

Insanit veteres statuas Damasippus emendo.

hoc est, ἐπλήσθη περὶ τὰς ἀνδριάντας. Marcus ipse *l.* v. §. 6. μηδὲ περὶ τὰ τοιαῦτα ἐπτοῆσθαι. *neqe rebus istiusmodi addictum esse.*

Ἑκάστου τῶν μεμνημένων] Vide *ad lib.* 2. §. 17. & *infrà* §. 35.

Διὰ ἐπλημένων] *Per attonitos inani famâ* Xylander, ut de gloriam ambientibus dictum sit. non accedo. hunc enim jam rebus humanis exemptum præsumit. Meliùs Casavbonus *per admirantes.* alius est ὁ περὶ τὴν ὑστεροφημίαν ἐπλημένος, *qi de fama posthuma laboras, & circa eam insanit qodammodo.* alii οἱ ἐπλημένοι istic, *qi cum* vitâ jam functum *admirantur, celebrántqe qasi cum stupore qodam.* Heraclitus apud Plutarchum *de leg. Poet. pag.* 28. *D.* Βλὰξ ἄνθρωπος ἐπὶ παντὶ λόγω ἐπλῆσθαι περὶ τὰς ἀνδριάντας. *Stultus qovis verbo percellitur.* qod idem *lib. de audiend.* τῶν θαυμασιῶν esse ait, *eorum qi nihil non admirari laudibúsqe efferre solenne habent.*

Τί ἂν τοῦτο πρός σε] Seneca *Epist.* 77. *Ad nos nihil pertinebit posterorum sermo.* Boethius *Consol. lib.* 2. *c.* 7. *Qid est qod ad præcipuos etiam viros, qi virtute gloriam petunt, de fama post resolutum morte supremâ corpus attineat? nam si, qod nostra rationes credi vetant, toti moriuntur, nulla est omnino gloria: cùm is, cujus ea esse dicitur, non extet omnino. Sin verò sibi mens bene conscia terreno carcere resoluta, cælum libera petit, nonne terrenum negotium spernet, qa se, cælo fruens, terrenis gavdet exemptam?* Festivè lusit in hanc mentem, qisqis fuit, *Antholog. l.* 3. *c.* 6. 4.

Οὐνομά μοι. τί δὲ τοῦτο; πατρὶς δέ μοι. ἐς τί δὲ τοῦτο;
Κλεινὴ δ' εἰμὶ γένος. οἱ γὰρ ἀφαυροτάτη;
Ζήσας ἐνδόξως, ἔλιπον βίον. Εἰ γὰρ ἀδόξως;
Κεῖμαι δ' ἐνθάδε νῦν. τίς τινι ταῦτα λέγεις;
Nomen mihi: qid hoc? patria vero mihi. qid hoc qoqe?
Clari sum generis. qid si obscurissimi?
Vivens glorioſe reliqi terram. qid si ingloriè?
Jaceo verò hic nunc. qis? cui hæc dicis?

Πρὸς τὸν ζῶντα τί ὁ ἔπαινος;] siqidem δόξα καὶ ἀδοξία, τῶν ἀδιαφόρων εἰσίν. *Honor & ignominia rebus mediis sunt annumeranda.* ut *suprà lib.* 2. §. 11. Deinde; ut Aristoteles *Ethic. lib.* 1. *cap.* 3. Δοκεῖ ἡ τιμὴ ἐν τοῖς τιμῶσι μᾶλλον εἶναι, ἢ τῷ τιμωμένῳ. *Honor videtur potius esse illum exhibentium, qam illorum qibus exhibetur.* itaqe non est ἀκαῖόν τι. Vide *infrà* §. 20.

Δι' εἰκονομίαν τινά] hoc est, ὡς μὴ μόνον πιστὸν εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἀξιόπιστον φανῆναι. *Ut non simus solum fideles, sed etiam videamur fide digni.* Clemens *pædag. l.* 3. *c.* 11. Itaqe Julianus *de vidusi. c.* 22. *Nobis necessaria est vita nostra, aliis fama nostra.* Et Avgustini nom. *ad fratr. in erem. Orat.* 52. *Conscientia nobis necessaria est, fama proximo: qi conscientiæ fidens famam negligit, crudelis est.* Verùm ut nostri mentem meliùs assequamur, dogma Stoicum περὶ δόξης καὶ ἀπαίνου, sive de *fama* & *laude*, penitiùs pavlò est introspiciendum. Illi, ut Laërtius *l.* 7. in *Zenone*, ἐν τοῖς ἀδιαφόροις, i. e. *in rebus mediis*, qæ nec bonæ nec malæ sunt, ista ponebant: qod & noſter

omittis enim intempestivè id qod in te natura posuit, dum ab aliorum interim sermonibus pendes.

§. 20. Bonum etiam qalecunqe, ex se bonum existit, & in sese terminatur, nec partem sui ullam lavdem habet. itaqe lavdando nec melius, nec deterius efficitur. atqe hoc de eis qoqe dico, qæ vulgari sermone bona dicuntur: putà, de rebus corporeis artiúmqe operibus. qod est igitur verè bonum, id nihilo ulteriùs indigebit, non magìs qàm lex, qàm veritas, qàm benevolentia, qàm modestia. ecqid enim horum vel lavde fit bonum, vel corrumpitur vituperio? smaragdus num deterior fit, nisi lavdatur? qid avrum, ebur, purpura, pugio, flosculus, arbuscula?

§. 21. Animæ si perennant, qomodo eas ab æ-

* πάρες γὰρ νῦν ἀκαίρως τῷ φυσικῷ δόσιν, ἄλλῃ πνὸς * ἐχόμενον λόγε λοιπόν.

§. 20. Πᾶν τὸ κ᾽ ὁπωσῦν καλὸν, ἐξ ἑαυ[ῦ καλόν ἐστι, κ᾽ [a] ἐφ᾽ ἑαυτῷ καταλήγει, οὐκ ἔχον μέρ@ ἑαυτῦ [b] τ᾽ ἔπαινον. ὅτι γᾶν χεῖρον ἢ κρεῖττον γίνε[τὸ ἐπαινούμενον. τοῦτό φημι κ᾽ ἐπὶ τ᾽ κοινο[ερον καλῶν λεγομένων. οἷον ἐπὶ τ᾽ ὑλικῶν, κ᾽ ἐπὶ τ᾽ τεχνικῶν κατασκευασμάτων. τὸ ᾧ δὴ ὄντως καλόν * πν@ χρείαν ἔχ[, ἢ μᾶλλον ἢ νόμ@, ἢ μᾶλλον ἢ ἀλήθ[α. ἢ μᾶλλον ἢ εὔνοια, ἢ αἰδώς. τί τούτων [ῷ τὸ ἐπαινεῖ[καλόν ἐστιν, ἢ ψεγόμενον φθείρε[; [c] σμαραγδίον γὰρ * ἑαυ[ῦ χεῖρον γίνε[, ἐὰν μὴ ἐπαινῇ[; τί ᾧ χρυσὸς, ἐλέφας, πορφύρα, μαχαίριον, ἀνθύλλιον, δενδρύφιον;

§. 21. Εἰ [ῳμένουσιν αἱ ψυχαὶ, πῶς αὐτὰς ἐξ αἴδ[ου

* παρεὶς, vel παρίης f. παριέντες Boot.

* ἐχόμενος f. ἔχομεν λόγον. Λοιπὸν, πᾶν Boot.

a L. 5. §. 34. l. 9. §. 31.

b L. 6. §. 2.

* [ᾧ] τινος, vel τίνος.

c L. 7. §. 15.

* [οὐκ] i. Lug.

ANNOTATIONES.

fter facit, *l.* 2. §. 11. Verùm *ἀδιάφορα* illa cùm distingverent, in *τὰ προηγμένα* & *τὰ ἀποπροηγμένα*, in *præposita* & *rejecta*, ut Cicero vertit: de qibus vide *ad l.* 3. §. 11. in *præpositis*, i. e. *qa æstimationem & pretium aliqod habent*, ut Senecà *de beat. cap.* 22. *τὴν εὐδοξίαν* habebant. Cùm avtem rursus *præposita* sive *præferenda* illa in tres ordines dispescerent, ut qædam *per sè præponenda* dicerentur, qædam *propter usum*, qædam *propter utrumqe*; *περὶ τῆς εὐδοξίας*, *de bona fama*, in qo trium istorum ordine ei sedem tribuerent, inter se Stoici dissentiebant. Siqidem, ut Cicero *de finib. lib.* 3. §. 57. Chrysippus & Diogenes, *Utilitate detractâ, nè digitum qidem ejus cavssâ porrigendum esse dicebant*, atqe hoc est, qod Marcus hîc dixit, *εἰ μὴ δι᾽ οἰκονομίαν τινά*) qi avtem post eos fuerunt, cùm Carneadem sustinere non possent, *Propter sè præpositam & sumendam* esse dixerunt, essèqe *hominis ingenui & liberaliter educati, velle bene avdire, à parentibus, à propinqis, à bonis etiam viris*, idqe *propter rem ipsam*, non *propter usum*: dicúntqe, *ut liberis consultum volumus, etiamsi posthumi futuri sint, propter ipsos; sic futura post mortem fama, tamen esse propter rem, etiam detracto usu, consulendum.* Verùm si cui otium & animus est, adeat Senecæ *Epist.* 102. in qâ is de *claritate*, qam à *fama* secernit, utrùm *bonum* sit necne, argutiolis Stoicis adscitis, fusissimè disceptat. Dio qidem Prusæus *Orat.* 24. *p.* 280. *Ἐπεὶ τόγε ἐπαινεῖσθαι καθ᾽ ἑαυτὸ ὑπὸ ἀνθρώπων ἀϊδήτων, οἷοί πέρ εἰσιν οἱ πολλοὶ, ἢ τὸ δύασθαι ἐν τοῖς τοιούτοις, ἢ τὸ ἡδέως ζῆν, οὐδὲν ἂν διαφέροι πρὸς εὐδαιμονίαν, τῷ ψέγεσθαι, κ᾽ μηδὲν ἰσχύειν, κ᾽ ἐπιπόνως ζῆν. Quoniam lavdari per se à fatuis hominibus, qale est vulgus, avt posse aliqid, avt jucundè vivere inter ejusmodi, nihil differt à vituperari, nihilqe posse & laboriosè vivere qod felicitatem attinet.* Attamen, ut Galenus *therapevt. l.* 7. *c.* 1. *Ὁ γάρ τοι τῶν πολλῶν ἀνθρώπων ἔπαιν@, εἰς μὲν χρείας τινὰς ἐπιτήδειον ἔργαστο ἐνίοτε γίγνε[αι τοῖς ζῶσιν. ἀποθανόν[ας δὲ οὐδὲν ὠφελησιν, ὥσπερ οὐδὲ τῶν ζώντων ἐνίους. Nam multorum hominum laus commodum ad usus nonnullos instrumentum viventibus aliqando est, mortuis certè nihil prodest, sicuti nec viventibus qibusdam.* Marcus ipse etiamsi havd multum illud alioqi facere videatur, *lib.* 3. §. 16. & *infrà* §. 51. hac tamen ratione, prout testatur Capitolinus, *Erat fama sua curiosissimus: & malè loqentium dictis, vel literis vel sermone respondebat.* Idémqe, *Nihil magis timuit & deprecatus est, qam avaritiæ famam: de qâ se multis epistolis purgat.* Nec silendum hîc Chrysippi illud in *lib. de Rhetorica.* *Ὕστω ῥητορεύσειν κ᾽ πολιτεύσεσθαι τὸν σοφὸν, ὡς κ᾽ τὸ πλέ[ον ὄν[@ ἀγαθῦ, κ᾽ τῆς δόξης, κ᾽ τῆς ὑγιείας. Ita oraturum atqe rempublicam gesturum sapientem, ut qi divitias, gloriam ac sanitatem bona arbitretur.* Plutarchus *de Stoic. contradict. c.* 1. dum nimirum ad aliorum rationem captúmqe sese accommodat. éstqe ista etiam *οἰκονομία τις*, ut Marcus hîc loqitur. Vide *ad l.* 11. §. 18. *Πολλὰ καθ᾽ οἰκονομίαν γίνε[αι.*

Πάρες γὰρ νῦν] Xylander. *Omitte enim naturæ munus huic tempori non conveniens, de qo suo loco erit disserendum.* Verùm ista ex contextûs verbis qâ ratione erui possint non video. Lego itaqe *παρίης. omittis enim nunc & amittis, τὴν φυτικὴν δόσιν, qod natura tibi concessit.* nimirum, ut qod tui est officii agas, tuà solius conscientia contentus degas, omniáqe tua in te reposita habeas. ut *suprà* §. 3. 8. & *l.* 2. §. 11. 13. & *infrà* §. 29. sic *infrà* §. 32. *Ἀφίν[ας ποιεῖν τὸ κα[ὰ τὴν ἰδίαν κα[ασκευὴν, κ᾽ τοῦτ᾽ ἀρκεῖσθαι. Cùm id interim facere, qod conditioni propriæ consentaneum erat, neglexerint.* & *lib.* 6. §. 16. *Τὸ κα[ὰ τὴν ἰδίαν κα[ασκευὴν κινεῖσθαι, κ᾽ ἵστασθαι. Secundum conditionis suæ rationem moveri, sèqe sistere.* Vide *l.* 5. §. 36.

Ἄλλα τινὸς ἐχόμενος λόγε λοιπόν.] lego, *ἐχόμεν@. dum ab alterius sermone pendes.* nisi si placuerit cum D. Bootio legere; *παρέντες*, & *ἔχομεν λόγον, omittimus qod nostrum est, dum alterius rei*, qæ scilicet parum ad nos facit, *rationem habemus.* Sensus, utrumvis admiseris, idem futurus est. Cæterùm *λοιπὸν* illud vult idem esse novæ periochæ initium; ut legi debeat, *Λοιπὸν, πᾶν τὸ καὶ ὁπωσῦν καλὸν*, &c. *Denique qicqid pulcrum & ità ex se pulcrum est, ut alisna lavs ei nihil adjiciat.* &c. cui libens assentior. Siqidem pari modo Marcum bis, usurpâsse *superiùs* §. 3. deprehendo. qanqam & *τὸ λοιπὸν* satis crebrò etiam sententiam clavdit. Sic Epictetus *lib.* 1. *c.* 29. *Σιώπα λοιπόν. Taceto deinceps.* Et Chrysostomus *in Rom. Orat.* 8. *p.* 93. *D. Δείξας τοίνυν ἀπὸ τῦ Ἀβραὰμ τοῦτο, καὶ τὸν Δαβὶδ ἐπάγει λοιπόν*, &c. *Id ergò Abrahæ exemplo cùm declaravit, & Davidem adduxit deinceps*, &c. Itaqe distinctionem receptiorem in versione secutus sum.

§. 20. *Πᾶν τὸ — καλὸν ἐξ ἑαυτῦ καλόν*] Itaqe Galenus *hortator. c.* 10. *Τὸ ἀληθινὸν κάλλ@ ἀκριβῶς ἐξετάζεται αὐτὸ καθ᾽ ἑαυτὸ προτιόντων ἁπάντων γυμνωθέν. Verè pulcritudo certo exploratur ipsa per se, rebus omnibus foris obvenientibus nudata.* Vide *l.* 6. §. 40. & *l.* 9. §. 31.

Οὐκ ἔχον μέρ@ τι ἑαυτῦ τὸν ἔπαινον] Est enim *ὁ ἔπαιν@ τῶν ἔξω.* ut *suprà* 19.

Οὔτε γᾶν χεῖρον ἢ κρεῖττον τὸ ἐπαινούμενον] Gregorius Nazianzenus *de pace Orat.* 3. §. 15. *Ἐμὲ δ᾽ οὐκ ἀμείψυτιν οἱ εὐφημοῦντες, ἢ δυσφημοῦντες, ὥσπερ οἱ βορβόρῳ μῦρον ἀναμιγνύντες, ἢ μύρῳ βόρβορον, καὶ τὰς ποιότητας τῇ ἐπιμιξίᾳ συγχέοντες, ἵνα δυσχεράνω τὰς βλασφημίας ὡς μεθισάμενος. ἢ πολλὰ ἂν κατίβαλον χρήματα τοῖς ἐπαινέταις, εἰ με βελτίω τοῖς ἐπαίνοις εἰργάζοντο. νῦν δὲ οὐκ ὄτω ῥᾴδιο ἔχει. πόθεν; ἀλλ᾽ ὅπερ εἰμὶ, τοῦτο μενῶ καὶ δυσφημούμεν@ καὶ θαυμαζόμεν@. Nec item me vel lavdatores vel vituperatores immutabunt, qemadmodum qi cæno unguentum, avt unguento cænum admiscent, ac per mixtionem qalitates confundunt, ut maledicos sermones, tanqam à me ipso mutatus, graviter & iniqo animo feram. Nam alioqi multas pecunias lavdatoribus numerarem, si me lavdando meliorem efficerent. Verùm aliter se res habet. Qod enim sum, hoc maneo, sive maledictis afficiar, sive lavdibus in cælum ferar.* Apud Plutarchum *de adulat. pag.* 59. *A.* Bio. *Εἰ τὸν ἀγρὸν ἔμελλεν ἐγκωμιάζων ἔυφορον ποιεῖν καὶ ἔυκαρπον, ἐκ ἂν ἁμαρτάνειν ἐδόκει, τῷ ποιῶν μᾶλλον ἢ σκάπτων καὶ πράγματα ἔχων. ὁ τοίνυν ὑπ᾽ ἀνθρώπ@ ἄλοπ@ ἂν εἴη ἐπαινῶν, εἰ τοῖς ἐπαινουμένοις ὠφέλιμός ἐστι καὶ πάμφορ@. Qui agrum lavdando putat se redditurum fertilem, ac frugiferum potius qàm fodiendo & colendo. Non tamen homo absurdè facit lavdans, ubi id iis qi lavdantur est utile.* Verùm hoc rejicit, subjicitqe Plutarchus: *Ὁ μὲν γὰρ ἀγρὸς ὑ γίνε[αι χείρων ἐπαινούμεν@. ἄνθρωπον δὲ τυφῶσι καὶ ἀπολλύουσιν οἱ ψευδῶς καὶ παρ᾽ ἀξίαν ἐπαινοῦν[ες. Atqe ager qidem lavdando non fit deterior: hominem inflant ac perdunt qi immeritò lavdant.* Cæterùm è contrario, *Virtutem lavdatam crescere, & immensum calcar gloriam habere, nec parvas animo vires addere*; Naso monuit *Ponti l.* 4. *el.* 2. & *trist. l.* 5. *el.* 12. Sed hoc est, qod Marcus vult, nihil rei cujusqam bonitati, eo ipso qod lavdatur, vel accedere vel decedere.

Τὸ δὲ δι᾽ ὅ[ως καλόν τινος χρείαν ἔχει.] Lego *τὸ δὲ δὴ ὅ[ως καλὸν* [ᾧ] *τινος χρείαν ἔχει*, sensu exigente & contextûs serie. nisi si *ἐρω[ηματικῶς* legere placuerit, *τίνος χρείαν ἔχει; ecqâ re indiget?* Sed illud potiùs adjecta poscere videntur. *τὸ ὅ[ως καλὸν* Stoicis est *virtus* sola. Vide *ad l.* 2. §. 1.

Εὐνοια] Vide *ad l.* 2. §. 5.

Σμαράγδιον γὰρ ἑαυ[ῦ χεῖρον] Annotator Lugdunensis negativam hic sine cavsâ interserit, qum oratio etiam in *edit. Lugd.* sit erotematica. *σμαράγδιον* avtem diminutè dixit, ut & mox, *μαχαίριον, δενδρύφιον, ἀνθύλλιον.* & *lib.* 2. §. 2. & *lib.* 7. §. 3. *ὀσάριον, officiculum*, & *infrà* §. 41. *ψυχάριον, animulam.* qalia ab Aristophane in *Babyloniis* usurpata Aristoteles monet *Rhetor. l.* 3. *c.* 2. *χρυσιδάριον, ἱματιδάριον, λοιδορημάτιον, νοσημάτιον, avrulum, togulam, convicsolum, morbulum.* eáqe *πρὸς τὸ ἔλαττον ποιεῖν, ad rem* qâ de agitur, *deprimendam* & *elevandam* conducere plurimùm. nec alio fine usurpat Marcus noster. Vide *infrà* §. 48.

§. 21. *Χωρεῖ ὁ ἀὴρ*] indè enim *animam* esse tenebant Stoici

ἀϊδίως χωρεῖ ὁ ἀὴρ; πῶς δὲ ἡ γῆ χωρεῖ τὰ ἐκ τοσούτου
a L. 2. §. 3. αἰῶνος θαπτόμενα σώματα; ὥσπερ γὰρ ἐνθάδε, ὅσον
l. 6. §. 15. ἡ τούτων * πρὸς ὡρισμένον τινὰ χρόνον διαμονὴν χώρα
* [μετὰ] σώματα f. διάλυσις χώραν ἄλλοις νεκροῖς ποιεῖ. ὕτως αἱ εἰς
τὸν ἀέρα μεθισάμεναι ψυχαὶ, ἐπὶ ποσὸν συμμείνασαι
b L. 12. §. 5. χρόνον μεταβάλλουσι, καὶ χέονται, καὶ b ἐξαπίονται,

terno cœperit aër? qomodo verò, quæ ab ævo tam immenso in ea condita sunt, corpora terra capit? sicut enim hîc corpora, ubi ad spatium aliqod temporis in terra permanserint, mutata & dissipata, cadaveribus aliis locum concedunt: ità & animæ, in aërem translatæ, ubi aliqandiu ibi perstiterint, mutantur, funduntur, succenduntur, in semina-

lem

ANNOTATIONES.

ri, *lib.* 2. §. 2. eodémqe reverti. *lib.* 7. §. 50.

Πῶς δὲ ἡ γῆ] *Et qomodo terra* Xylander. ac si qæstio proposita continuetur. cùm sit subjectio, & responsio, licèt interrogandi formulâ enunciata; qod & Casavbonus advertit. q. d. idem de animis in aërem emissis sentias, qod de corporibus terrâ conditis.

Πρὸς ὅν τινα ἐπιδιαμονήν] *in alium, qalisqunqe is fuerit, subsistendi modum* Casavbonus. qod nescio an vocabulum istud ferre possit. ego Xylandro assentior vertenti, *qum aliqandiu in terra delituêre*, vel *permansêre*. idem enim his verbis de animis, vult dicere, qod de corporibus mox illis, πρὸς ὅν τινα ἐπιδιαμονήν.

Ἐπὶ ποσὸν συμμείνασαι] Animam corpore exutam *longavam* qidem, non *æternam* tamen avt *immortalem* prorsùs Stoici statuebant. Laërtius *l.* 7. §. 156. in *Zenone*: Τὴν ψυχὴν μετὰ θάνατον ἐπιμένειν. φθαρτὴν δὲ εἶναι. *Animam durare post mortem, esse tamen obnoxiam corruptioni.* Cicero Tusc. *l.* 1. §. 77. *Stoici vita usuram nobis largiuntur, tanqam cornicibus: diu mansuros (ajunt) animos, semper, negant.* Verùm nec hac in parte secum invicem conveniebant. Nam, ut Laërtius *ibidem* §. 157. Κλεάνθης μὲν πάσας ἐπιδιαμένειν φησὶ μέχρις ἐκπυρώσεως. Χρύσιππος δὲ τὰς τῶν σοφῶν μόνον. *Cleanthes universas ad mundi conflagrationem usqe permanere: Chrysippus verò sapientum duntaxat.* Seneca tum saltem etiam beatorum animas interituras; *ad Marc. c.* 26. *Nos qoqe felices animæ, & æterna sortitæ, cùm Deo visum erit iterum ista moliri, labentibus cunctis, & ipsi parva ruinæ ingentis accessio, in antiqa elementa vertemur.* Apud Evsebium *præpar. lib.* 15. *c.* 20. Numenius *de bono l.* 1. (qem cur, *de nostris*, appellet Lipsius *physiolog. Stoic. l.* 3. *c.* 11. ubi horum plæraqe retulit, ego nullus assequor) ex Stoicorum sententia; Διαμένειν τὰς τῶν ἀποθανόντων ψυχάς. *Defunctorum animos etiam post obitum superesse.* Et mox: Τὴν δὲ ψυχὴν γενητήν τε καὶ φθαρτὴν λέγουσιν. ἐκ ἰσοῦ δὲ τῷ σώματος ἀπαλλαγέντων φθείρεσθαι, ἀλλ' ἐπιμένειν τινὰς χρόνους καθ' ἑαυτήν. Τὴν μὲν τῶν σπουδαίων, μέχρι τῆς εἰς πῦρ ἀναλύσεως τῶν πάντων. τὴν δὲ τῶν ἀφρόνων, πρὸς πόσους τινὰς χρόνους. *Animum porro & ortum habere, & interitum subire illum qidem, non tamen simulatqe corpore solutus est interire, sed manere per seipsum aliqamdiu: ac sapientium qidem animos ad extremam usqe rerum in ignem omnium dissolutionem: stultorum verò nonnisi aliqanto temporis intervallo superesse.* Respexit horsum Dionysius Halicarnasseus (etiamsi leviculè nimis Lipsius, qi vel hoc argumento Stoæ vindicat, nisi si Stoicus statim censendus, qisqis Stoicum dogma aliqod recenset.) ubi dixit, *antiq. l.* 8. *pag.* 530. Εἰ δὲ ἄφθαρτοι μέχρι τοῦ παντὸς τυγχάνουσιν αἱ ψυχαὶ ἡμῶν ὄσαι, καθάπερ ἔνιοί τινες, ἢ χρόνον, μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν, τινὰ τῶν σωμάτων, ἐνδιαμένουσι, μέχρισον μὲν αἱ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν, ἐλάχιστον δὲ αἱ τῶν κακῶν. *Qod si anima nostra in perpetuum degunt immortales, ut qidam existimant, avt post relictum corpus aliqanto durant tempore, bonorum virorum longissimo, malorum contra perbrevi.* &c. Respexit & Tacitus in *Agricola*, ab eodem adductus; (qem tamen nemo, opinor, Stoicum fuisse suspicabitur) ubi ait; *si, ut sapientibus placet, non cum corpore extinguuntur anima magna.* Nam qòd, ut Seneca *Epist.* 57. *existimabant animam hominis magno pondere extritam, permeare non posse, & statim spargi, qia non fuerit illi exitus liber.* qod & Statius *Theb. l.* 6. de avri scrutatore montis ruinâ oppressò,

— *latet intus, monte soluto*
Obrutus, ac penitus fractum obductúmqe cadaver
Indignantem animam propriis non reddidit astris.

ridet ac refutat Seneca *ibidem*. *Qemadmodum enim*, inqit, *flamma non potest opprimi: nam cuncta id diffugit, qò urgetur: qemadmodum aer verbere avt ictu non laditur; nec scindstur qidem: sic animus, qi ex tenuissimo constat, deprehendi non potest, nec intra corpus affligi: sed beneficio subtilitatis suæ, per ipsa, qibus affligitur, erumpit.* Servius verò, unde habeat, nescio, qod de Stoicis asseruit *ad Æneid. l.* 3. dicere eos *tam diu durare animam, qamdiu durat & corpus.* ideóqe Ægyptios *sapientia peritos, condita diutius reservare cadavera*, (qasi scilicet à Stoa dogma istud arripuerint) *ut anima multo tempore perduret, & corpori sit obnoxia, nec citò ad alia redeat.*

Μεταβάλλουσι, καὶ χέονται, καὶ ἐξάπτονται] Non ergò usqe ad ἐκπύρωσιν, sive *conflagrationem*, ut illi superiùs adducti, permanere vult Marcus noster: sed *solvi, immutari, refundi, succendi*, ut aliis succedentibus & subeuntibus qotidie locum faciant: prout de corporibus dixerat in terram resolutis. Atqe hoc est fortassè qod Epiphanius voluit, ubi de Stoicis dixit. *l.* 1. *Hær.* 5. §. 1. Μεταγγισμούς τε ψυχῶν καὶ μετενσωματώσεις ἀπὸ σώματος εἰς σῶμα καθαιρομένας σωμάτων, ἢ δ' ἂν πάλιν εἰσδυ-

A σας καὶ ἀνάπαλιν γινομένας. *Adhæc animarum ex aliis in alia corpora transfusiones ac transitus admittunt. Eas qippe de corpore decedere, ac rursus ingredi, iterúmqe gigni statuunt.* Et ex Epiphanio Joannes Damascenus in *lib. de hæres. Stoici animum de corpore in corpus migrare volunt.* Qo nomine Pythagoreis adjungit Stoicos Lactantius *institut. lib.* 3. *c.* 18. *Superesse animam post mortem Pythagorici & Stoici dixerunt: easqe non nasci, sed insinuari in corpora, & de aliis in alia migrare.* Ambigit certè Seneca *Epist.* 65. *Semel*, inqit, *hæc mihi videnda sint, an sæpè.* Verùm aliud longè hac in parte Stoicus nostet hîc, qàm Pythagoras olim censebat. nec consentiunt sibi invi-
B cem in Stoicorum dogmate recensendo, avt Epiphanio Lactantius, cùm ille *animas* dicit ἀνάπαλιν γενπᾶσθαι; iste, non *nasci*, sed *insinuari* duntaxat; avt etiam sibiipsi Epiphanius, in eo qod subjungit; μέρος δὲ Θεῦ καὶ ἀθάνατον τὴν ψυχὴν γεγόναμεν. *Cæterùm particulam qandam Dei, eandémqe immortalem animam esse prædicant.* qomodo enim *immortalem* statuunt, qam *nasci sapiùs* contendunt? Utrumqe verò Stoicis falsò tributum ab Epiphanio asserit Dionysius Petavius. Habent tamen aliqid Stoici dogmati Pythagorico affine, qòd ex animarum materia qasi conflata & recocta novas procudi & produci statuunt. Verùm hac ratione, non magis *anima* qàm *corpori immortalitatem* asserunt, non minùs *anima* qàm *corpori corruptionem* &
C *mortalitatem* adscribunt. Atqe hac ratione forsan accipi voluit, qod, referente Luciano *pag.* 866. Demonax Cynicus, interroganti, εἰ ἀθάνατος ἡ ψυχή, *num anima esset immortalis*, respondit, ἀθάνατος, ἀλλ' ὡς πάντα. *immortalis, sed ut cætera omnia.* Vide *l.* 8. §. 18. Tale qid & Oraculum apud Stobæum *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 4. de Animis;

Ἄλλος δ' ἐξ ἄλλου γενόμενος, ἠδ' ἀναβλαστών,
Ψυχῆς γενίμην φύσεως ἀρρεύματι καινοῖς.
Ex alio tamen est alius, sempérqe novatur,
Natura insinuans sese genitalibus artùs.

D Grotius. Servius interim, loco superiùs recensito, ait *mediam viam secutos, cùm Plato animam perpetuam dixerit, & ad diversa corpora transitum facere statim pro meritis vitæ prioris: Pythagoras verò, non μετεμψύχωσιν, sed παλιγγενεσίαν esse dicat, hoc est, redire, sed post tempus.*

Ἐξάπτονται] *connectuntur* Xylander. perperam. Verto *accenduntur*, vel *succenduntur*. Seneca pariter *Epist.* 54. *Nos qoqe, & accendimur, & extinguimur.* Allusum est ad eorum dogma, qi *animam igneam* statuebant. in qo censu cum aliis havd pavcis & Stoici. Plutarchus *de Philos. placit. lib.* 4. *c.* 3. *de Anima natura*: Οἱ ἀπὸ Ἀναξαγόρου ἀεροειδῆ ἔλεγον. οἱ Στωικοὶ πνεῦμα θερμόν. Δημόκριτος πυρώδες σύγκριμα. *Anaxagoræi corpus esse censuerant, idqe aerea natura. Stoici spiritum calidum. Democritus igneam compagem.* Stobæus *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 46. Ἀναξαγόρας, Ἀναξιμένης, Ἀρχέλαος, Διογένης, ἀεροειδῆ. Οἱ Στωικοὶ, πνεῦμα νοερὸν, θερμόν. Παρμενίδης δὲ καὶ Πύθαθος, πυρώδη. Δημόκριτος, πυρώδες σύγκριμα. Λεύκιππος, ἐκ πυρὸς εἶναι. Διογένης ὁ Ἀπολλωνιάτης, ἐξ ἀέρος. Ἵππων ἐξ ὕδατος. *Anaxagoras, Anaximenes, Archelaus, Diogenes aeris naturam animæ tribuunt: Stoici spiritum intelligentem & calidum dicunt: Parmenides & Pegasus ignea natura: Democritus igneam mistúram: Leucippus ex igne, Diogenes Apolloniates ex aere, Hippo ex aqa constare.* qo loco pro Πύθαθος legendum Ἵππασος. Sic enim Theodoretus *Therapeut. l.* 5. *Tom.* IV. *pag.* 545. *C.* Ἀναξιμένης καὶ Ἀναξίμανδρος καὶ Ἀναξαγόρας καὶ Ἀρχέλαος, ἀεροειδῆ τῆς ψυχῆς τὴν φύσιν εἰρήκασιν. οἱ δέ γε Στωικοὶ, πνευματικὴν, πλείστα μεμέχθαι τῷ θερμῷ. Παρμενίδης δὲ καὶ Ἵππασος καὶ Ἡράκλειτος πυρώδη. ὁ δὲ Ἡρακλείδης, φωσειδῆ. Ἐπίκουρος δὲ τετάρων τινῶν ποιοτήτων κρᾶμα, πυρώδους καὶ ἀερώδους καὶ πνευματικοῦ καὶ τετάρτου τινὸς ἀκαλουμένου. ὁ δὲ Ἐμπεδοκλῆς, μίγμα ἐξ αἰθερώδους καὶ ἀερώδους οὐσίας. Κριτίας δὲ, ἐξ αἵματος καὶ ἐξ ὑγροῦ. *Anaximenes & Anaximander & Anaxagoras & Archelaus aeream dixerunt animam naturam esse. Stoici spiritualem qidem, sed qa calidi plurimum habeat. Parmenides, Hippasus & Heraclitus igneam hanc nuncuparunt. Epicurus commixtionem qatuor qarundam qalitatum, ignea videlicet, aerea, ac spiritualis, qartaqe præterea qa nomen non habeat. Empedocles mixtionem ex æthereâ aereâqe substantia. Critias verò ex sanguine & humido constare dixit.* De Democrito etiam Aristoteles *de anim. l.* 1. *c.* 2. Πῶς τι καὶ θερμόν φησιν αὐτὴν εἶναι. *Ignem qendam & calorem dicit esse ipsam.* Tertullianus *de anima c.* 5. *Animam effingunt Hipparchus & Heraclitus, ex igni; Hippon & Thales, ex aqa; Empedocles & Critias, ex sanguine; Epicurus, ex atomis; Critolaus & Peripatetici ejus, ex qinta nescio qa substantia: Stoici penè nobiscum, spiritum prædicant;* verùm hunc igneum. Apud Laërtium *lib.* 7. §. 157. Zeno &

E

F

G

Posi-

mutantur, funduntur, ſuccenduntur, in ſeminalem univerſi rationem receptæ; locúmqe hoc pacto faciunt aliis intra ſedes eaſdem inſuper recipiendis. hoc reſpondere licebit, ſi pro conceſſo ſumatur, animas corporibus eſſe ſuperſtites.

[a] εἰς τὸν τῶν ὅλων σπερματικὸν λόγον ἀναλαμβανόμεναι, καὶ τῶτον τὸν τρόπον χώρας ταῖς * συνοικιζομέναις παρέχωσι. τῶτο δ' ἄν τις ἀποκέναιτο, ἐφ' ὑποθέσ[ει] * ᾗ τὰς ψυχὰς διαμένειν. * σῦ Lug.

[a] Sup. §. 14. l. 6. §. 24. * προσυν.

χρὴ

ANNOTATIONES.

Poſidonius. Πνεῦμα ἔνθερμον εἶναι τὴν ψυχήν. *Spiritum calidum dicunt animam eſſe.* Galenus *de anim. ſeq. corp. temperat. c.* 4. Stoicis animam eſſe κράσιν ἐν συμμετρίᾳ γιγνομένης τῆς ἀερώδους καὶ πυρώδους ὑσίας, *temperamentum ex aerea igneaque ſubſtantia ſymmetria factum.* Cicero *Tuſcul. l.* 1. *Zenoni Stoico animus ignis videtur.* Et *de natur. Deor. l.* 3. *Omnia Stoici ſolent ad igneam naturam referre; Heraclitum, opinor, ſecuti.* Et mox: *Dicunt omnem vim eſſe ignem, itaque & animantes cùm calor defecerit, interire: & in omni natura rerum id vivere, id vigere, qod caleat.* Ità Chryſippus *de provid. l.* 1. Διόλου μὲν γὰρ ὢν ὁ κόσμος πυρώδης, ἐνθὺς καὶ ψυχή ἐστιν ἑαυτοῦ καὶ ἡγεμονικόν. *Mundus enim omnino ignitus, ſtatim etiam animam ſuam & principem vim habet.* Idémqe de Sole pariter, qem ἔμψυχον καὶ πύρινον, *animatum & ignitum*, aſtríſqe, qæ etiam *animata* cenſebat, *de natur. l.* 3. Οἱ δ' ἀστέρες ἐκ θαλάττης μετὰ τοῦ ἡλίου ἀνάπλεονται. *Stellæ in mariâ ſole accenduntur.* Qem idcirco hoc nomine exagitat Plutarchus *de Stoic. contrad. c.* 38. & *de commun. notit. c.* 41. qod cùm *animam* ſtatuat τῇ περιψύξει καὶ πυκνώσει, ὅιον σομώσει τινί, hoc eſt, *infrigidatione, & condenſatione, ferri inſtar, qod obfirmandi cauſſa, candens etiamnum, aqâ tingitur, produci*; unde & ψυχὴν παρὰ τὴν ψύξιν dictam. (vide *ad l.* 12. §. 24.) idem tamen, ὅταν ἐκπύρωσις γένηται, διόλου ζῆν καὶ ζῷον εἶναι, *tunc vivere cuncta atque animari dicat, cùm ignitio qaſi qadam obvenerit*; itaque ποτὲ μὲν τὴν ἄναψιν, ποτὲ δὲ τὴν περίψυξιν, ἀρχὴν ἐμψυχίας ποιεῖν, *nunc infrigidationem, nunc accenſionem principium animationes conſtituere.* cúmqe animam, qam πῦρ νοερὸν, id eſt, *ignem intelligibilem* definit, περιψύξει τινὶ produci velit; torqeri poſſe in Chryſippum, qod Cleanthes olim reſpondit, narranti cuidam, vidiſſe ſe ἐγχέλυς ἐν ὕδατι θερμῷ ζώσας, *anguillas qæ in aqa calida degerent*; ἀκὸν ἐν ψυχρῷ αὐτὰς ἐψήσομεν, *In frigida igitur coqemus eas.* Sed & Porphyr. *ad Boëthium de anima*, apud Evſebium *præpar. l.* 15. *c.* 11. Πῶς δὲ ἐκ αἰσχύνης γέμων, ὁ πνεῦμά πως ἔχειν αὐτὴν ἀποδιδοὺς, ἢ πῦρ νοερὸν, τῇ περιψύξει καὶ ὅιον βαφῇ τοῦ ἀέρος ἀναφέρῃ, ἢ σομοῦν; *Cui non ejus indignitatis plena videatur oratio, qi eo vel ſpiritum, vel ſpiritualem ignem contineri doceat, qi circumſtantis aeris refrigeratione, & aſperſo qaſi humore vel ſuccendatur, vel etiam roboretur.* Verùm de ignea animæ natura Stoicis conſentiunt, Phurnutus, an Cornutus, *de Deis c.* 3. Καὶ γὰρ αἱ ἡμετέραι ψυχαὶ πῦρ εἰσι. *Nam & noſtræ animæ ſunt ignis.* Varro *de ling. Lat. l.* 4. *Ignis à naſcendo, qòd hinc naſcitur, omne: & qod naſcitur, igneſcit*; ideò calet: *ut qi denaſcitur, ignem amittit, ac frigeſcit.* Et ibidem.

Ova parire ſolet genu' pennis condecoratum,
non animas, ut ait Ennius.
Indè venit, pullis divinitus inſinuans ſe,
Ipſa anima: —

ſive, ut Zeno Citticus, animalium ſemen ignis, qi anima & mens: qi calor è cælo, qia hic innumerabiles & immortales ignes. Itaqe Epicharmus Ennis de mente humana dicet;

Iſtic eſt de Sole ſumptus ignis, iſqe mentis eſt.

Sic enim Scaliger reſtituit. Idemqe Ennius in *Epicharmo* à Priſciano *l.* 6. prolatus:

Terra corpus eſt; *at mentis ignis eſt.*

Virgilius *Æn. l.* 6.

Igneus eſt ollis vigor, & cæleſtis origo.

E noſtris etiam Lactantius; *de opific. Dei c.* 8. *eo* (*capite* ſcilicet) *mens, & ignis ille divinus, tanquam cælo, tegitur.* Cùm autem anima ignis haberetur, qo accenſo homines vivere, extincto emori neceſſe exiſteret; enatum eſt hinc delirium illud, de qo Servius *ad Æn. l.* 1. *Grave* nimirum *eſſe, perire navſragio, qia anima eſt ignea, & perire videtur in mari.* id qod tangit etiam Synetius in *Epiſt.* 3. digitum ſimul intendens ad dictum qoddam Homericum, qod huc trahi ſolebat; *Odyſſ. δ. v.* 511.

Αἴας δ' ἐξαπόλωλεν, ἐπεὶ πίεν ἀλμυρὸν ὕδωρ.
Ajax diſperiit, poſtqam bibit aqoris undam.

Εἰς τὸν τῶν ὅλων σπερματικὸν λόγον ἀναλαμβανόμενα] Laërtius. *l.* 7. §. 156. in *Zenone*; de Stoicis agens: Δοκεῖ δὲ αὐτοῖς τὴν ψυχὴν αἰσθητικὴν εἶναι τὸ συμφυὲς ἡμῖν πνεῦμα. φθαρτὴν δὲ εἶναι. τὴν δὲ τῶν ὅλων ἄφθαρτον, ἧς μέρη εἶναι τὰ ἐν τοῖς ζώοις. *Opinantur verò animam ſenſibilem eſſe nobis ingenitum ſpiritum, eſſe tamen obnoxiam corruptioni. Cæterùm univerſi animam eſſe incorruptibilem, cujus partes ſunt animantium animæ.* Qid clarius? Hinc tamen *immortalem eſſe animam* concludebat Pythagoras, referente Laërtio *l.* 8. *c.* 28. Εἶναι δὲ τὴν ψυχὴν ἀπόσπασμα τοῦ αἰθέρος. — ἀθάνατόν τε εἶναι αὐτήν. ἐπειδὴ περ καὶ τὸ ἀφ' οὗ ἀπέσπασται, ἀθάνατόν ἐστι. *Animam verò avulſionem atheris eſſe — eſſeqe illam immortalem, qandoqidem & id, à qo avulſa, eſt, immortale ſit.* Numenius *de bono l.* 1. apud Evſebium *Præparat. l.* 15. *c.* 20. Εἶναι δὲ τὴν ψυχὴν ἐν τῷ ὅλῳ φασὶν, ὃ καλοῦσιν αἰθέρα. *Animum autem in univerſo eſſe ajunt, qem atherem ipſi vocant.* — τὰς δὲ λοιπὰς προσπεφυκέναι ταύτῃ. *Ad eum vero reliqam multitudinem adhæreſcere.* Et mox: Ἕπεσθαι δὲ τὴν μὲν τοῦ ὅλου ἰδίου. τὰς δὲ λοιπὰς συμμίγνυσθαι ἐπὶ τελευτῇ εἰς ἐκείνην. *Nonnullis etiam placet, univerſi qidem animum ſempiternum eſſe, reliqos verò ſub interitum cum eo miſceri.* Videmus hìc, qis ſit ille λόγος σπερματικὸς, de qo iſtìc; & *ſuprà* §. 14. & denuò *l.* 6. §. 24. Unam ſcilicet animam communem & univerſalem ſomniabant Stoici, unde reliqæ omnes eſſent qaſi deciſæ ſive qæ reliqarum omnium fons qidam exiſteret; in qem etiam denuò qaſi refunderentur. Vide *ſuprà* §. 4. *infrà* §. 23. & 34. & *l.* 9. §. 7. Verùm Mercurius Ægyptius, referente Tertulliano *de anim. c.* 33. dicit, *animam digreſſam à corpore non reſundi in animam univerſi, ſed manere determinatam.*

Ταῖς προσυνοικιζομέναις] *adventantibus.* Xylander *inſuper excipiendis*, atqe intra ſedem eandem recipiendis. Sed qoqo modo verteris, legendum videtur, προσσυνοικιζομέναις. nam Caſaubonus dum vulgatam ſeqitur ſcripturam, Marci mentem minùs cepit. Par mendum apud Tatianum *adv. Græc. pag.* 156. animadvertere licet. Πῶς ὕλῃ καλὸν προσυνάπλειν τὴν εἰς τὰς μεμηνότας βοήθειαν, καὶ μὴ τῷ θεῷ; *Aut qo jure inſanorum reſtitutio materiæ & non Deo tribuitur.* lege προσσυνάπλειν. iterata litera ſcriptorem minùs cavtum fugerat. Qod avtem de animabus Marcus, idem de hominibus pariter Epictetus *l.* 3. *c.* 26. Ἐξελθε. δὸς ἄλλοις τόπον. δεῖ γενέσθαι καὶ ἄλλας, καθάπερ καὶ σὺ ἐγένω, καὶ γενομένας ἔχειν χώρας, καὶ οἰκήσεις, καὶ τὰ ἐπιτήδεια. ἂν δ' οἱ πρῶτοι μὴ ὑπεξάγωσι, τί ὑπολείπεται; *Exi, da locum aliis: oportet alios ita naſci, ut & tu natus es, & natos habere locum, & habitationes, & victum. Si verò primi non diſceſſerint, qid relinqitur?*

Ἐφ' ὑποθέσει τῇ τὰς ψυχὰς διαμένειν] Nihil itaqe certi hìc ſtatuit Marcus. Sed & ambiguè paſſim loqitur. *l.* 3. §. 3. Εἰ μὲν ἐφ' ἕτερον βίον. *Si ad vitam alteram.* & *l.* 6. §. 24. Ἢτοι ἐληφθησαν εἰς τοὺς τοῦ κόσμου σπερματικοὺς λόγους, ἢ διεσκεδάσθησαν εἰς τὰς ἀτόμους. *Vel in eaſdem mundi rationes ſeminales recepti, vel in atomos pariter ſunt diſſipati.* & *l.* 7. §. 32. Ἢτοι σβέσις ἢ μετάστασις. *Vel eſt extinctio, vel tranſlatio.* qibus gemina habet, & *l.* 7. §. 50. & *l.* 8. §. 25. 58. & *l.* 10. §. 7. Nec aliter Seneca, qi veſtigium qâ figat, incertum planè ſe prodit; nunc in hanc partem, nunc in alteram inclinans, prout argumenti, in qo verſabatur, ratio trahere avt propellere videbatur. Polybium de fratre defuncto compellans, *c.* 28. *Nè inviderіs fratri tuo: qieſcit tandem tutus, tandem æternus eſt, fruitur nunc aperto & libero cælo: ex humili & depreſſo in eum emicuit locum, qiſqis ille eſt, qi ſolutas vinculis animas beato recipit ſinu. Erras: frater tuus non perdidit lucem, ſed ſecuriorem ſortitus eſt. non reliqit ille nos, ſed anteceſſit.* Helviam matrem de filii exilio mœrore plenam refocillans; *c.* 17. *Qalem me cogites, accipe. lætum ac alacrem, velut optimis rebus. Sunt avtem optimæ, qum animus — ad ſumma prorumpit, & pulcerrimo divinorum ſpectaculo fruitur, æternitatiſqe ſuæ memor, in omne qod fuit, futurúmqe eſt omnibus ſeculis, vadit.* Marciæ de filii exceſſu dejectæ animum erigens *c.* 25. *Non eſt qòd ad ſepulcrum filii tui curras. peſſima ejus, & ipſi moleſtiſſima iſtic jacent, oſſa cineréſqe: non magis illius partes, qàm veſtes, aliiqe tegumenta corporum. Integer ille, nihilqe in terris relinqens, fugit, & totus exceſſit: paululmqe ſupra nos commoratus, dum expurgatur, & inhærentia vitia ſitumqe omnem mortalis ævi excutit; deinde ad excelſa ſublatus, inter felices currit animas; excipitqe illum cætus ſacer, Scipiones, Catonéſqe, utiqe contemptores vitæ, & mortis beneficio liberi.* & qæ ſequntur. Lucilio itidem ubi animum vult addere, & adverſus mortis formidinem confirmare, *Epiſt.* 102. *Cùm venerit dies ille, qi mixtum hoc divini humaniqe ſecernat, corpus hoc ubi invenі, relinqam: ipſe me diis reddam. nec nunc ſine illis ſum, ſed gravi terrenoqe detineor. per has mortalis ævi moras, illi meliori vitæ longioriqe proluditur. qemadmodum novem menſibus nos tenet maternus uterus, & præparat, non ſibi, ſed illi loco in qem videmur emitti, jam idonei ſpiritum trahere, & in aperto durare: ſic per hoc ſpatium, qod ab infantia patet in ſenectutem, in aliam naturæ ſumimur partem. alia origo nos expectat, alius rerum ſtatus. nondum cælum niſi ex intervallo pati poſſumus. Proinde intrepidus horam illam decretoriam proſpice: non eſt animo ſuprema, ſed corpori. Dies iſte, qem tanqam extremum reformidas, æterni natalis eſt. Depone onus. qid cunctaris, qaſi non prius qoqe relicto, in qo latebas, corpore exieris? Hæres, & reluctaris. tum qoqe magno niſu matris expulſus es, gemis, ploras. & hoc ipſum flere, naſcentis eſt. ſed tunc debebat ignoſci. rudis & imperitus omnium veneras: ex materno viſcerum calido molliqe fomento, afflavit aura liberior. Nunc tibi non eſt novum ſeparari ab eo, cujus antè pars fueras. æqo animo membra jam ſupervacua dimitte; & iſtud corpus inhabitatum diu pone. ſcindetur, obruetur, abolebitur. qid contriſtaris? ità ſolet fieri. pereunt ſemper velamenta naſcentium.*

ἀρ' οὖ μὴ μόνον ἐνθυμεῖσθαι τὸ πλῆθος τῶν θανατωθέντων ἀτῶν σωμάτων, ἀλλὰ καὶ τὸ τῶν ἐπὶ πάσης ἡμέρας ἐσθιομένων ζώων, ὑφ' ἡμῶν τε καὶ ἄλλων

qin & reputanda eſt non ſepultorum tantum hoc modo corporum multitudo, ſed & animalium, qæ qotidie tum à nobis, tum à beſtiis, comedun-

ANNOTATIONES.

qid iſta ſic diligis, qaſi tua? iſtic opertus es, Veniet, qi te revelet, dies, & ex contubernio fœdi atqe olidi ventris educat. Hinc nunc qoqe tu, qantùm potes, ſubvola: jam hinc altius aliqid ſublimiúſqe meditare. Aliqando natura tibi arcana retegentur: diſcutietur iſta caligo; & lux undiqe clara percutiet. tunc in tenebris vixiſſe dices, cùm totam lucem totus aſpexeris: qam nunc per anguſtiſſimas oculorum vias obſcurè intueris, & tamen admiraris tam procul. qid tibi videbitur divina lux, cùm illam ſuo loco videris? hac cogitatio nihil ſordidum animo ſubſidere ſinit, nihil humile, nihil crudele. Deos omnes rerum eſſe teſtes ait, illis nos approbari, illis in futurum parari jubet, & æternitatem proponere. Vides, qàm magnanimè, qàm magnificè ſe effert, dum mulierculis ſolamina adhibet: dum Lucilium ſuum altiùs erigere conatur: dum Tyranni liberto fœdiſſimè adulatur: ὡς χωρὶς ὑπεξαιρέσεως ἀναμφισβήτως de iſtis pronunciat. Verùm, ut idem ille *Epiſt.* 82. *Magna hæc verba excidunt, cùm mors propiùs acceſſit.* Vis igitur, qibus animam jam agens, rationibus ac cogitationibus ipſe ſe ſuffulciebat: & (ſi Lucretio ſaltem fidem adhibemus, qi de morti propinqis cecinit *l.* 3.

Nam vera voces tum demum pectore ab imo
Ejiciuntur, & eripitur perſona, manet res.)

Qid reverâ Seneca ipſe hac in parte ſenſerit? Avdi Lucilium ſuum alibi ſic alloqentem, *Epiſt.* 54. *Uni morbo qaſi aſſignatus ſum. ſatis aptè dici ſuſpirium poteſt. nullam mihi videtur moleſtius. aliud enim qicqid eſt, agrotare eſt. hoc eſt animam agere. itaqe medici, hanc meditationem mortis vocant. faciet aliqando ſpiritus ille, qod ſæpe conatus eſt. Ego verò & in ipſa ſuffocatione non deſiſti cogitationibus lætis ac fortibus acquieſcere. Qid hoc eſt? inqam. tam ſæpe mors experitur me? faciat. at ego illam diu expertus ſum. Qando? inqis, antequam naſcerer. Mors eſt, non eſſe id, qod antè fuit: ſed qale ſit, jam ſcio.* (ità ſunt diſtingvenda, qæ in excuſis, ſerie continuatâ, ſenſu nullo bono, leguntur) *hoc erit poſt me, qod ante me fuit. Si qid in hac re tormenti eſt, neceſſe eſt & fuiſſe antequam prodiremus in lucem: atqi nullam ſenſimus tunc vexationem. Rogo, non ſtultiſſimum dicas, ſiqis exiſtimet lucernæ pejùs eſſe cùm extincta eſt, qàm anteqam accenderetur? nos qoqe accendimur, & extinguimur: medio illo tempore aliqid patimur: utrinqe verò alta ſecuritas eſt.* Libet illud Tragici ex Phæniſſis hîc uſurpare *n.* 1682.

Ὁ δ' Οἰδίπους πῦ ποτ' τὰ κλεῖν' αἰνίγματα;
Ubi nunc eſt Oedipus ille, & inclyta enigmata?

& Homericum illud *Odyſſ. π. v.* 181.

Ἀλλοιός μοι, ξεῖν', ἐφάνης νέον, ἠὲ πάροιθεν.
Alius mihi hoſpes appares qàm ante.

qantùm enim Seneca iſte ab illo mutatus; qi de *anima immortalitate* tam erectè, tam elatè diſſerebat; tam diſertè, tam clarè, tam fidenter pronunciabat? Etenim qid iſta ſunt aliud qàm qod Evripides *Troad.*

Τὸ μὴ γενέσθαι τῷ θανεῖν ἴσον λέγω.
Non eſſe natum, & mortuum eſſe, idem puto.

Qod Lucretius *l.* 3.

Reſpice item, qàm nil ad nos anteacta vetuſtas
Temporis æterni fuerit, qàm naſcimur, antè.
Hoc igitur ſpeculum nobis natura futuri
Temporis exponit poſt mortem deniqe noſtram.

qod Plinius *hiſt. nat. l.* 7. *c.* 55. *Omnibus à ſupremo die eadem, qa ante primum: nec magis à morte ſenſus ullus, avt corpori, avt animæ, qàm ante natalem.* qod ipſi deniqe in eadem *ad Marciam conſolatione* excidit, *c.* 19. *Mors nos in eadem tranqillitate, in qa anteqam naſceremur jacuimus, reponit.* Itaqe paſſim fluctuabundus, anceps, ambiguus. *Epiſt.* 63. *Fortaſſe; ſi modò ſapientum vera fama eſt, recepitqe nos locus alius; qem putamus periiſſe, præmiſſus eſt.* Et *Epiſt.* 76. *Si modo ſoluta corporibus anima manent, fœlicior illis ſtatus reſtat, qàm eſt dum verſantur in corpore.* Idem *Epiſt.* 117. *Cùm de animarum æternitate diſſerimus, non leve momentum apud nos habet conſenſus hominum, avt timentium inferos, avt colentium.* Verùm iſta ipſe rejicit, ridet, pro fabulis habet, *Epiſt.* 82. & *ad Marc. c.* 19. Imò ſomnii fermè loco ponit dogma hoc ipſum, ſive ὑπόληψιν potiùs. Ità enim *Epiſt.* 102. *Qomodo moleſtus eſt jucundum ſomnium videnti, qi excitat: avfert enim voluptatem, etiamſi falſam, effectum tamen vera habentem: ſic epiſtola tua mihi fecit injuriam. revocavit enim me cogitationi apta traditum, & iturum, ſi licuiſſet, ulteriùs. Juvabat de æternitate animarum qærere; imò meherculè credere. credebam enim facilè opinionibus magnorum virorum, rem gratiſſimam promittentium magis qàm probantium. dabam me ſpei tantæ. —ſubitò experrectus ſum.* Ità & à Stoicis ſuis ſecedit Seneca, dum *non probatis*, uti ipſe cenſet, *aſſentitur temerè*, tum & ad Scepticos inclinat, dum in qo inſiſtat, *nihil certi* habere profitetur. Qid divinus ille Plato, avt Socrates potiùs, qo nemo in hoc negotio avt fortiùs avt fidentiùs avt efficaciùs etiam verſatus videtur? Diſſertationem ſcilicet uberrimam ſpecioſiſſimámqe in *Phædqe pag.* 68. *B.* aggreſſurus his verbis præfatur: Ὡς κινδυνεύω ἔγωγε ἐν τῷ παρόντι περὶ αὐτῶ τοῦτο ὁ φιλοσόφως ἔχειν, ἀλλ' ὥ-

A σπερ οἱ πάνυ ἀπαίδευτοι, φιλονείκως. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι ὅταν περὶ τῶ ἀμφισβητῶσιν, ὅπη μὲν ἔχει περὶ ὧν ἂν ὁ λόγος ᾖ, οὐ φροντίζουσιν, ὅπως δὲ ἃ αὐτοὶ ἔθεντο, ταῦτα δόξει τοῖς παροῦσι, τοῦτο προθυμοῦνται. καὶ ἐγώ μοι δοκῶ ἐν τῷ παρόντι τοσοῦτον μόνον ἐκείνων διοίσειν. οὐ γὰρ ὅπως τοῖς παροῦσιν ἃ ἐγὼ λέγω δόξει ἀληθῆ εἶναι προθυμήσομαι, εἰ μὴ εἴη πάρεργον, ἀλλ' ὅπως αὐτῷ ἐμοὶ ὅτι μάλιστα δόξει, ὅτως ἔχει. λογίζομαι γὰρ, ὦ φίλε ἑταῖρε, (καὶ διάσασ' ὡς πλεονεκτικῶς) εἰ μὲν τυγχάνει ἀληθῆ ὄντα ἃ ἐγὼ λέγω, καλῶς δὴ ἔχει τὸ πεισθῆναι. εἰ δὲ μηδὲν ἐσι τελευτήσαντι, ἀλλ' ἓν τοῦτόν γε τὸν χρόνον αὐτὸν τὸν πρὸ θανάτου ἧττον τοῖς παροῦσιν ἀηδὴς ἔσομαι ὀδυρόμενος. ἡ δὲ ἄγνοιά μου

B αὕτη οὐ ξυνδιατελεῖ (κακὸν γὰρ ἂν ἦν) ἀλλ' ὀλίγον ὕστερον ἀπολεῖται. *Qi in periculo ſum, ne in hoc ipſo tempore, non ut philoſophum hac in re me geram, ſed ut contentioſum atqe pertinacem, qod qidam homines à diſciplina alieniſſimi facere ſolent. Illi enim ubi aliqa de re ambigitur, non ut res ipſa, de qa agitur, ſe habeat, curant, ſed ut qa poſuerunt ipſi, præſentibus videantur vera, obnixè contendunt. Atqe ego mihi videor in hoc duntaxat in præſentia ab illis differre, qod non, ut præſentibus probem ea qa dico, amittar, niſi qid præter rem ſorte contigerit, ſed ut mihi ipſi vera qàm maximè videantur. Sic enim cogito dulcis amice, & vide qanto cum lucro ſit ratio mea. Si fortè*

C *vera ſunt qa dico, opera pretium eſt ita credere: ſin autem nihil ſupereſt poſt mortem, attamen hoc qod mihi vita ſupereſt, tempore deplorando præſentibus minùs ero moleſtus. Hæc autem ignorantia minimè perſeverabit mecum: malum id enim eſſet, ſed pavlò poſt delebitur.* Qid illa ejuſdem in *apologia* extrema? Ἀλλὰ γὰρ ἤδη ὥρα ἀπιέναι, ἐμοὶ μὲν ἀποθανουμένῳ, ὑμῖν δὲ βιωσομένοις. ὁπότεροι δὲ ἡμῶν ἐρχόνται ἐπὶ ἄμεινον πρᾶγμα, ἄδηλον παντὶ πλὴν ἢ τῷ θεῷ. *Sed tempus eſt jam hinc abire, me, ut moriar, vos, ut vitam agatis: utrum autem ſit melius, Dii immortales ſciunt; hominem qidem ſcire arbitror neminem.* Cicero *Tuſc. l.* 1. qi & ipſe in hoc argumento *probabilia tantùm conjecturâ ſeqi* ſe profitetur, *cùm ultrà qò progrediatur, qàm ut veriſimilia dicat non habeat; certa dicturos, qi*

D *& percipi ea poſſe dicunt, & ſe ſapientes eſſe profitentur.* Qò faciunt & qæ loco ſuprà dicto Socrates ille idem pavlò antè poſuerat *pag.* 22. *D.* Τὸ γάρ τοι θάνατον δεδιέναι, ὦδόν ἄλλο ἐσίν, ἢ δοκεῖν σοφὸν εἶναι μὴ ὄντα. δοκεῖν γὰρ εἰδέναι ἐσὶν ἃ οὐκ οἶδεν. οἶδε μὲν γὰρ οὐδεὶς τὸν θάνατον, &c. *Nam mortem timere nihil eſt aliud qàm ſapientem videri eum qi non ſit ſapiens. Qippe qum id ſit ſcire videri qa neſciat. Nemo enim ſcit, mortem &c.* Diſſertationem deniqe de argumento hoc ſuam, his tandem verbis (qod & Lactantio, *Inſtitut. l.* 7. *c.* 8. obſervatum) concludit, *Harum ſententiarum qa vera ſit: Deus aliqis*

E *viderit.* qid ſunt avtem, inqam, hæc omnia, niſi ignorantiæ hac in re propriæ ingenua confeſſio, claram ſatìs & illorum perſtrictionem in ſe continens, qi certi aliqid de ea ſtatuerent? Nec ſunt aliuſmodi, qæ in Phædone *pag.* 48. *B.* Magnus idem ille de ſe, ad ſuos; Νῦν δὲ ἴσ' ὅτι παρ' ἄνδρας τε ἐλπίζω ἀφίξεσθαι ἀγαθούς. καὶ τοῦτο μὲν οὐκ ἄν πάνυ διϊσχυρισαίμην. *Nunc certò habetote, ſperare me ad viros bonos iturum: ſed hoc qidem havd omnino aſſeverarem.* ubi & de ſtatu animæ poſt mortem diſſertationem illam prolixam ſic clavdit *pag.* 84. *F.*

F Καλὸν τὸ ἆθλον, καὶ ἡ ἐλπὶς μεγάλη. τὸ μὲν οὖν ταῦτα διϊσχυρίσασθαι ὥτως ἔχει ὡς ἐγὼ διεληλύθα, οὐ πρέπει νῦν ἔχοντι ἀνδρί. ὅτι μέν τοι ἢ ταῦτ' ἐσὶν, ἢ τοιοῦτ' ἄτλα, περὶ τὰς ψυχὰς ἡμῶν καὶ τὰς οἰκήσεις, ἐπείπερ ἀθανατόν γε ἡ ψυχὴ φαίνεται οὖσα, τοῦτο καὶ πρέπειν ἐμοὶ δοκεῖ, καὶ ἄξιον κινδυνεῦσαι, ἐπιμένων ὥτως ἔχειν. καλὸς γὰρ ὁ κίνδυνος. *Præmium pulcrum eſt, & ſpes eſt ingens. Hæc igitur eo pacto ſe prorſus habere, qo ego expoſui, non decet virum ſana mentis aſſerere: eſſe tamen vel hæc, vel talia qadam circa animos noſtros, eorúmqe habitationes, qandoqidem animus ipſe immortalis apparet, & decere mihi videtur, & dignum qaſi periclitantem iſta exiſtimare. Honeſtum enim periculum eſt.* Sunt enim utiqe & hæc, prout priora illa, optantis ſperantíſqe potiùs, qàm ſpondentis ſtatuentíſ-

G ve, vera eſſe qæ opinatur: & in minore damno ponentis, etiamſi falſa avtumet. Scitè proinde Tertullianus de anim. *c.* 1. *Adeò omnis illa tunc ſapientia Socratis, de induſtria venerat conſulta æqanimitatis, non de fiducia comperta veritatis.* Ità ſummi illi philoſophi, ſapientiæ nomine turgidi, animæ æternitatem vitámqe futuram, *fide dimidiatâ*, ut Minutius loqitur, credebant, & qaſi per nebulam iſta intuebantur; conjecturis meris atqe humanis ſuſpicionibus nitentes. At nos Chriſtiani λόγου βεβαιότερον, cui inſiſtamus, habemus, ut Petrus *Epiſt.* 2. *c.* 1. *v.* 19. qibus *non caro & ſanguis*, ſed *Deus Pater, qi in cœlis eſt*, Matth. *c.* 16. *v.* 17. & *filius*, qi *in ſinu patris exiſtit*,

H Joan. *c.* 1. *v.* 18. & ſpiritus, qi τὰ βάθη τοῦ θεοῦ ſcrutatur, *ad* Cor. *Epiſt.* 1. *c.* 2. *v.* 10. ea liqidò patefecerunt. Qo nomine nobis virtutis, veritatis, fidei, pietatis, ſanctitatis ſanctè colendi neceſſitas major incumbit; qi iſtarum præmia, fide certâ ſubnixi, ſperamus. *Rom. c.* 8. *v.* 24, 25. & *Hebr. c.* 11. *v.* 1. nec *ſpes* nobis *incerti*, ut illis, qod *Seneca Epiſt.* 10. Sed certiſſimi *nomen eſt boni. Rom. c.* 5. *v.* 5. Præſertim cùm illi, præmio-

duntur. qàm ingens enim horum turba abſumitur, & in veſcentium viſceribus hâc ratione qaſi ſepelitur? & tamen capit hæc omnia locus iſte, dum partim in ſangvinem, partim in

ζώων. ὅσῳ γὰρ ἀριθμὸς κατανα λίσκει, καὶ ἐτοσί πως θάπτει ἐν τοῖς τῶν τρεφομένων σώμασι, καὶ ὅμως δέχεται ἡ χώρα * αὕτη, διὰ τὰς ἐξαιματώσεις,

* αὐτὰ f.

ANNOTATIONES.

miorum iſtorum incerti, iſtis tamen etiam ad mortem uſque illaborandum atque inhærendum cenſuerint.

Θάπτεται ἐν τοῖς τρεφομένων σώμασι] Alluſiſſe videtur huc in dogmate Pythagorico explicando Ovidius *Metamorph. lib.* 15. *v.* 84.

Hev, qantum ſcelus eſt in viſcere viſcera condi;
Congeſtoque avidum pinguveſcere corpore corpus?

Clariùs de Metio Suffetio Ennius *annal. lib.* 2. apud Priſcianum, *lib.* 6.

Vulturis in ſylvis miſerum mandebat hemonem.
Hev, qàm crudeli condebat membra ſepulcro?

Lucretius *l.* 5. de homine à feris diſcerpto ac depaſto;

Pabula viva feris prabebat dentibus hauſtus,
Viva videns vivo ſepeliri viſcera buſto.

Attius Atreo, apud Ciceronem *Offic. l.* 1.

Natis ſepulcrum eſt ipſe parens.

Naſo de Tereo *Metamorph. l.* 6.

Flet modo, ſeqe vocat buſtum miſerabile nati.

Lycophron de Pelope:

Οὐ πάπτον ἐν γαμφαῖσιν ἐναίσ ποτὲ
Ἐρκυνὶ ἐρινὺς θυρία ξιφηφόρος,
Ἄσαρκα μυτύλαις ἐλύμβιστιν τάφῳ,
Τὸν ὠλενίτην χόνδρον ἐνδιαιτώμενη.
Cujuſqe avum qondam in molaribus ſuis
Hercynna Educa, qa gerit ſeceſpitam,
Fartim minutal frendicans, tumulo indidit,
Humeri vorax epulata cartilaginem.

Scaliger. Idem de cadaveribus à feris dilaniatis & devoratis:

Πολλῶν γὰρ ἐν σπλαγχνοῖσι τυμβευθήσεται,
Βρωθεὶς πολυσίχοισι καμπίοις γνάθοις
Νήριθμος ἑρμός. ---
Nam plurimarum ventre funerabitur
Serratidentum fauce camparum abditum
Examen ingens. ---

Et de Saturno:

Τύμβος γεγὼς κένταυρος ὠμόφρων σποράς.
Prolis ſepulcrum triſte ſemiferas ſua.

Joſephus Scaliger. De ſe Ignatius *ad Romanos.* Κολακεύσατε τὰ θηρία, ἵνα μοι τάφος γένωνται, καὶ μηδὲν καταλείπωσι τῶν τοῦ σώματός μου, ἵνα μὴ κοιμηθεὶς, βαρύς τινι εὑρεθήσομαι. *Adulationibus feras capite, ut mihi ſint ſepulcrum, & nihil de corpore meo relinqant, ut ne, ubi obdormivero, cuiqam gravis inveniar.* Valerius Maximus de Artemiſia *l.* 4. *c.* 6. *Qid de illo inclyto tumulo loqare, cum ipſa Mauſoli virum ac ſpiritus ſepulcrum fieri concupierit, eorum teſtimonio, qi eam extructi oſſa potione aſperſa bibiſſe traduns?* Apulejus *ſab. Miles. l.* 5. *At hic jam tua eſt exiſtimatio, utrum ſororibus pro tua cara ſalute ſolicitis adſentiri velis, & declinatá morte nobiſcum ſecura periculi vivere, an ſaviſſima beſtia ſepelìri viſceribus.* Qintilianus *declamat.* 12. *Æſtnant adhuc intra pectus ſepulta ventribus noſtris cognata viſcera.* Nicolaus Clemangius *Ep.* 33. *Patre in ſcropharum alvis impiiſſimá crudelitate ſepulto.* Neotericus innominatus;

Alit cadaver alites, alit feras:
Vivum ſepulcrum mortuo ſic obſtigit.

Prout & Andreas Cæſar *in Apocal. cap.* 16. A canibus devoratos, *canum ventres vivia ſepulcra ſortitos.* Qod Ὑρκανίαν ταφὴν, Diogenes dixit. Stobæus *tom.* 2. *tit.* 123. eò qod Hyrcanis id ſolenne in propinqis ſuis; qi & eo fine canes alebant, qos κύνας ἐνταφίους nuncupabant. Ex Oneſicrito Strabo *Geogr. l.* 11. Hâc ratione γύπες, ἔμψυχοι τάφοι. *Vultures animata ſepulcra.* Gorgiæ dicti: qem eo nomine perſtringit Hermogenes *de ideis lib.* 1. *cap.* 5. & Dionyſius Longinus *de ſublim.* 3. §. 6. Venter item τάφος καὶ τάρταρος, non *buſtum* avt *ſepulcrum* tantùm, ut ſuprà, ſed *Orcus* & *Tartarus.* Plutarchus *Conviv. pag.* 159. *B.* Τῷ γὰρ ὄντι τοῦτό ἐστι τὸ μίασμα τῆς σαρκὸς ἡμῶν, καὶ ὁ τάρταρος, ὡς ἐν ᾅδῃ, δεινῶν τινων ῥευμάτων, καὶ πνεύματος ὁμοῦ καὶ πυρὸς συμπεφορημένων, καὶ νεκρῶν περίπλεως. *Reverá enim corporis noſtri contaminatio ſunt iſta, atqe orcus velut apud inferos exitioſis qibuſdam fluminibus, & ventis ſimul atqe igni confuſis, cadaveribuſqe oppletus.* Ciborum conditura, ἐνταφιασμός. Idem *de eſu carn. Orat.* 1. Ἡμεῖς δὲ ὕστις ἐν τῷ μιαιφόνῳ τρυφῶμεν, ὥστε ὄψον τὸ κρέας προσαγορεύομεν, εἶτα ὄψων πρὸς αὐτὸ τὸ ὄψον διόμεθα, ἀναμιγνύντες ἔλαιον, οἶνον, μέλι, γάρον, ὄξος ἡδύσμασι Συριακοῖς, Ἀραβικοῖς, ὥσπερ ὅλως νεκρὸν ἐνταφιάζοντες. *Nos autem ita flagitioſas inter cades iſtas luxuriamus, ut carnem obſonii nomine dignemur, deinde obſoniis indigemus ad ipſam condiendam carnem, admiſcentes oleum, vinum, mel, garum, acetum, aromata Syriaca & Arabica, haud aliter ac ſi reverá cadaver humi condendum conderemus.* Et Porphyrius *de abſtinent. lib.* 2. §. 50. Ἦπου γε ὁ τοῦ πατρὸς ἱερεὺς, αὐτὸς τάφος γίγνεσθαι νεκρῶν σωμάτων ὑπομένει; *Num qi Patris ſummi ſacerdos eſt ipſum ſe cadaverum ſepulcrum ſuſtinebit?* Ità deniqe de Jona

A à balena abſorpto Baſilius Seleucienſis *Orat.* 12. *Edit. Commel. pag.* 104. Ἦν Ἰωνᾶς ἐν ζώνῃ τάφῳ φερόμενος, νηχόμενον οἰκῶν δεσμωτήριον, ἐγκυκώμενον φάραγξι, θαλάττης χωρίον οἰκῶν, νεκρῶν πανδοχεῖον, καὶ ζώντων, οἰκῶν γαστέρα θανάτου μητέρα. *Jonas in vivo ſepulcro ferebatur, nantem habitans carcerem, impactum gurgitibus, leti ſedem habitans, mortuorum receptaculum, non vivorum, habitans alvum mortis matrem.*

Καὶ ὅμως δέχεται ἡ χώρα αὕτη] forſan, αὐτὰ, ut de *ventre* intelligatur: alioqi de terra ſumendum fuerit. De *ventre* avtem feſtivè Diphilus in *Paraſito* apud Athenæum *l.* 6.

— ταλαιπωρόλεφον ὑδὲν ἐστι γὰρ
B Τῆς γαστρὸς, εἰς ἣν πρῶτον ἂν πάντ' ἐμβάλοις,
Ἀλλ' οὐχ ἕτερον ἀγγεῖον. ἐν πήρᾳ φέροις
Ἄρτους ἄν. ἀλλ' οὐ ζωμὸν, ἢ διαφθερεῖς.
Εἰς σπυρίδα μάζας ἐμβαλεῖς, ἀλλ' οὐ φακῆν.
Ὀνάριον εἰς λάγηνον, ἀλλ' οὐ κάμηλον.
Εἰς τὴν θεοῖς ἐχθρὰν δὲ ταύτην εἰσφορεῖς
Τὰ πάνθ' ἑαυτοῖς ὑδὲν ὁμολογούμενα.
— nam certè ventre nihil eſt miſerius:
In illum cuncta conjicis: at in vas aliud
Idem non liceat: panem fers in mantica,
Jus non fers; aliter manticam corruperis:
In utrem villum immittis; non & carabum.
C *At in illum Diis inviſum compingi ſolent*
Etiam qa inter ſe nil habent commercii.

Grotius. Alius qidam:

Hev, qàm ſtupenda nos agit voracitas!
Qicqid ſerarumve, pecoriſve paſcitur,
Qicqid volucrum aerem pennis qatit,
Qicqid profunda piſcium maria incolit,
Qicqid reponit terra frugum, fructuum,
Noſtris id omne ut ſepeliatur ventribus?

Seneca *Epiſt.* 89. *Profunda & inſatiabilis gula, hinc maria ſcrutatur, hinc terras. alia hamis, alia laqeis, alia retium va-*
D *riis generibus cum magno labore perſeqitur. nullis animalibus, niſi ex faſtidio, pax eſt.*

Δίχεται] indè αἱ τῆς γαστρὸς δεξάμεναι Philo *de agric. pag.* 192. *D.* Ἡ δὲ πρὸς πᾶν σῖτίον τε καὶ ποτὸν ἄφεσις εὐθὺς ὁρμήσασα, τάλ' ἤδη εὐτρεπισθέντα ἐπιλέγεται, καὶ πέπων ἄληστον καὶ ἄπληστον ἴσχει τῶν ἀπόντων, ὡς κἂν αἱ τῆς γαστρὸς ἀποπληρωθῶσι δεξάμεναι, μαίνωσιν εἴς τε καὶ μιαιφόνα τὴν ἀεὶ κενὴν ἐπιθυμίαν περιβλέπεσθαι καὶ περιφοιτᾶν, μή τί πω παροραθὲν λείψανον ἄφεῖσον, ἵνα καὶ τοῦτο παμφάγῳ πυρὸς δίκῃ ἐπιλιχμήσηται. *Qi mox in omnes cibos potuſqe facto impetu, ex jam apparatis carpit qodlibet, immanem famem habens abſentium: ut etiam qm ventris ſentinam expleverit, concupiſcentia tamen avida & inanis etiam tum circumſpicias, ne qid reliqum oculos fugerit, ut hoc qoqe more ignis omnivori obliguriat.*

Διὰ τὰς ἐξαιματώσεις] ad verbum, *ob ſangvificationes*: qia pars nimirum in ſangvinem convertitur. Alexander Aphrodiſienſis *problem. l.* 1. *q.* 118. vegetativæ animæ operationes recenſens; τὰς πέψεις τῶν τροφῶν, καὶ τῶν χυμῶν τὰς μεταβολὰς, καὶ τὰς ἐξαιματώσεις, καὶ ἀναδόσεις, τὰς θρέψεις, τὰς ὁμοιώσεις. *Ciborum concoctiones, ſuccorum mutationes, & ſangvificationes, & diſtributiones, aſſimilationes.* Galenus *ad Glauc. lib.* 2. *cap.* 12. Γενέσθαι δὲ ἡμῖν τὸ μελαγχολικὸν περίττωμα ἐν ἥπατι καλὸν τὴν ἐξαιμάτωσιν, ἀνάλογον τῇ καλῇ τοῦ οἴνου τρυγί. *Fecis vini ſimilem atra bilis redundantiam, dum in jecore ſangvis conficitur, generari.* Et indè ἡ ἐξαιματωτικὴ, *ſangvinem generandi facultas.* Aphrodiſienſis *ibidem lib.* 2. *q.* 63. Ἡ θερμὴ καὶ ὑγρὰ συμμιγὴς κρᾶσις τῷ ἥπατος βλαστάνει τὴν ἐξαιματωτικὴν δύναμιν, ἣ φυλάττει καλὰ τινας. ἡ δ' ἐξαιματωτικὴ, γενικὴν τὴν ἐξαιμάτωσιν. ἡ δ' ἐξαιμάτωσις, δείκνυσι τὸ ἔργον, αὐτὸ τὸ αἷμα. *Calidi & humidi in jecore congruenter temperata mixtura facultatem generandi ſangvinem producit, vel juxta qosdam conſervat. Facultas vero generandi ſangvinem gignit ſangvinis effectionem, ſangvinis avtem effectio indicat opus, ipſum ſangvinem.* Idem & αἱμάτωσις. Galenus *de dogmat. Hipp. & Plat. l.* 8. *c.* 7. Ἡ πέψις ἡ σιτίων, ἢτ' ἀναδοτὶς, ἢθ' αἱματώσις, ἤτε θρέψις. *Ciborum concoctio, diſtributio, ſangvificatio & nutritio.* Idémqe, Αἱματώσεως ἡ τροφὴ καλὸν τὸ ἧπαρ. *In jecore alimentum in ſangvinem vertitur.* Scitè Clemens Alexandrinus *pædag. l.* 1. *c.* 6. ut oſtendat ex ſangvine lac conſiſtere. Εἰ τοίνυν ἡ μὲν καταχρησία τῆς τροφῆς ἐξαιματοῦται, τὸ δὲ αἷμα ἐκγαλακτοῦται, παρασκευὴ γίνεται τὸ αἷμα τοῦ γάλακτος. *Si ergò cibi qidem conſectio in ſangvinem mutatur, ſangvis vero lacteſcit, ſangvis eſt lactis præparatio.* Et mox, ut totam corporis humani fabricam ex ſangvine; καὶ δὴ
H τὸ καλὸν γαστρὸς, τὸ μὲν πρῶτον ὑγρὸν ἐστι σύστασις γαλακτοειδής. ἔπειτα ἐξαιματωμένη σαρκοῦται ἡ σύστασις αὕτη. πηγνυμένη δὲ ἐν τῇ ὑστέρᾳ ὑπὸ τοῦ φυσικοῦ καὶ θερμοῦ πνεύματος, ὑφ' οὗ διαπλάττεται τὸ ἔμβρυον, ζωογονεῖται. *Qinetiam qi eſt in utero, primum qidem eſt lactea humidi coagulatio, deinde hac coagulatio in ſangvinem converſa caro efficitur: concreta avtem in utero à*

a L.2.§.12. l.7.§.29.l.8. §.11.l.12.§. 10.18.29.
b L.2.§.7. l.3.§.4.
c Sup.§.18. Inf.§.32.
d L.5.§.36. l.7.§.54.
e L.3.§.4. 16.l.6.§.39. 44,45.l.7.§. 57.

σῆς, ἀφὸ πὸς εἰς τὸ ἀερῶδες ἢ πυρῶδες ἀλλοιώσῆς. πῆς ἐπὶ τέτῳ ἡ ἰσορία τ ἀληθείας; a διαίρεσις εἰς τὸ ὑλικὸν, καὶ εἰς τὸ αἰτιῶδες.

§. 22. b Μὴ ἀποῤῥέμβεσθαι, ἀλλ' ἐπὶ πάσης ὁρμῆς c τὸ δίκαιον ἀποδιδόναι. καὶ d ἐπὶ πάσης φαντασίας σώζειν τὸ καταληπτικόν.

§. 23. e Πᾶν μοι συναρμόζει, ὦ σοι εὐάρμοσόν ἐσι,

aëriam, igneámqe naturam transmutantur. qænam est istic veritatis notitia? elicitur ea per distributionem rei in materiam & formam.

§. 22. Noli divagari; sed in omni conatu tuo justitiæ ratio habeatur, in omni viso intellectus integer servetur.

§. 23. Qicqid tibi convenit. ô Munde, convenit &

ANNOTATIONES.

naturali & calido spiritu, à qo effingitur fœtus, vivificatur. Vide *l.* 10.§.25.

Εἰς τὸ ἀερῶδες ἢ πυρῶδες] scilicet διὰ τῶν ἀτμίδων καὶ τῶν ἀναθυμιάσεων, *per vapores & exhalationes*, qorum illi ad *aëream*, an *aqeam* potiùs, istæ ad *igneam* naturam propiùs accedunt. Vide Aristotelem *meteor. l.* 1.*c.* 3.

Διαίρεσις εἰς τὸ ὑλικὸν καὶ εἰς τὸ αἰτιῶδες] hoc est, *in materiam & formam*, ut vulgò dicitur. De eadem hac divisione monet & *l.* 7.§. 29. & *l.* 8.§. 11. & *l.* 12.§. 29. addit tamen membrum tertium, τὴν ἀναφοράν, *finem*, *lib.* 12.§. 10. & qartum etiam, τὸν χρόνον, *tempus*, *ibidem* §. 18. Verùm ista duo sunt τῶν ἔξω τῦ ὑποκειμένυ, *illorum, qa sunt extra subjectum*, duo illa tantùm τὰ συςήσαντα. *constituentia.* Lactius *l.* 7. §. 134. in *Zenone.* Δοκεῖ δὲ αὐτοῖς ἀρχὰς εἶναι τῶν ὅλων δύο, τὸ ποιῦν, καὶ τὸ πάσχον. τὸ μὲν οὖν πάσχον εἶναι τὴν ἄποιον ὐσίαν, τὴν ὕλην. τὸ δὲ ποιῦν, τὸν ἐν αὐτῇ λόγον, τὸν Θεόν. τῦτον γὰρ ὄντα ἀίδιον διὰ πάσης αὐτῆς δημιυργεῖν ἕκαστα. *Videtur autem illis duo esse rerum omnium principia, faciens videlicet ac patiens. Qod igitur patitur, materiam esse sine qalitate substantiam. Qod autem faciat, rationem in ipsa esse deum. Hunc enim qippe sempiternum per ipsam omnem singula creare.* Vide *l.* 12.§. 30. Seneca *Epist.* 64. *Dicunt Stoici nostri, duo esse in rerum natura, ex qibus omnia fiant, caussam & materiam. materia jacet iners, res ad omnia parata, cessatura, si nemo moveat. caussa autem, id est, ratio, materiam format, & qocunqe vult, versat: ex illa varia opera producit.* Et pòst aliis verbis: *Nempe universa ex materia & ex Deo constant. Deus ista temperat, qa circumfusa rectorem sequntur & ducem. Potentius autem est qod facit, qod est Deus, qàm materia patiens Dei.* Lactantius *Instit. l.* 7. *c.* 3. *Stoici naturam in duas dividunt partes. unam, qa efficiat; alteram, qa se ad faciendum tractabilem præstat. in illa prima esse vim faciendi; in hac materiam: nec alterum sine altero esse posse.* Reliqa pavlò pòst exhibebimus.

§. 22. Μὴ ἀποῤῥέμβεσθαι] Vide *ad l.* 2. §. 7. *nè aberres, vel tantillum, aut ab aqitate in conatibus, aut à veritate in assensionibus.*

Ἐπὶ πάσης ὁρμῆς τὸ δίκαιον ἀποδιδόναι] Vide Senecam *Ep.* 89.*infrà ad* §. 32.

§. 23. Πᾶν μοι συναρμόζει, ὦ σοι εὐάρμοσόν ἐσι, ὦ κόσμε] qia nimirum ipse mundi pars sum. Mundus autem Stoicis Deus ipse. Vide *ad l.* 10. §. 21. Plutarchus *de Philosoph. placit. l.* 1. *c.* 7. Θεὸν καὶ κόσμον, καὶ ἁρμονίαν, καὶ τὴν γῆν λέγυσι. τὸν δ' ἀναλλάκτων πάντων, νῦν ἐν ἀιθέρι. *Adhac deum esse mundum, stellas, terram: supremum autem omnium deorum esse mentem, qæ est in æthere.* Epiphanius *hæres. præfat.* Στωικοὶ τὸν αἰσθητὸν τῦτον κόσμον Θεὸν νομίζυσιν. *Stoici mundum hunc, qi sub sensus cadit, deum esse putant.* & *l.* 1.*hær.* 5. de eisdem: Φάσκοντες εἶναι νῦν τὸν Θεὸν, ἡ πνευματὸς τῦ ὁρωμένυ κόσμυ, ὑρανῦ τέ φημι καὶ γῆς, καὶ ἄλλων, ὡς ἐν σώμασι ψυχή. *Deum esse mentem asserunt, qæ totius aspectabilis moles, cæli nimirum ac terræ, caterarúmqe rerum velut corporis anima sit.* Arius Didymus in *Epitom.* apud Evsebium *præpar. l.* 15. *cap.* 15. Οἱ Στωικοὶ δὲ ὅλον τὸν κόσμον, σὺν τοῖς μέρεσιν αὐτῦ, προσαγορέυσι Θεόν. *Stoici mundum universum cum partibus ejus singulis deum appellant.* Seneca *qæst. nat. lib.* 2. *c.* 45. *Vis Deum mundum vocare? non falleris. Ipse enim est totum qod vides, totus operibus suis inditus, & se sustentans vi suâ.* Idem *Epist.* 94. *Totum hoc, qo continemur, & unum est. & Deus est: & socii ejus & membra sumus.* Manilius *Astronom. l.* 1.

Qâ pateat mundum divino numine verti,
Atqe ipsum esse Deum. ——

Plinius *nat. hist. l.* 2. *c.* 1. *Mundum & hoc, qod nomine alio cælum appellare libuit, cujus circumflexu teguntur cuncta, numen esse credi par est.* Pertinet huc Æschyli illud, apud Clemen- G tem *Strom. l.* 5. & Evsebium *præpar. l.* 13. *c.* 13.

Ζεύς ἐσιν αἰθὴρ, Ζεὺς δὲ γῆ, Ζεῦς δ' ὐρανός.
Ζεύς τοι τὰ πάντα, χ' ὅ, τι τῶν δ' ὑπέρλεγον.
Æthera, tellúsqe, & poli arx est Jupiter:
Est cuncta; & istis qicqid est sublimius.

Cui affine Ennii illud ex *Epicharmo* à Varrone lavdatum. *l.* 4.

Istic est is Jupiter, qem dico, qem Græci vocant
Aerem; qi ventus est, & nubes, himber postea,
Atqe ex himbre frigus; ventus pòst fit, aer denuo.
Hacce propter Jupiter sunt ista, qa dico tibi.

Pertinent & Evripidis illa toties repetita, à Cicerone *de natura*

A *Deor. l.* 2.§. 65. Plutarcho *de exil. ad princ. indoct.* & *physic. qæst.* 29. Luciano *Jove Tragæd.* Athenagora *in legat.* Clemente Alexandrino *hortat.* & *Strom. l.* 5. Evsebio *præpar. l.* 13. *c.* 13. Stobæo *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 3. aliis.

Ὁρᾷς τὸν ὑψῦ, τὸν δ' ἄπειρον αἰθέρα,
Καὶ γῆν πέριξ ἔχονθ' ὑγρᾶς ἐν ἀγκάλαις;
Τῦτον νόμιζε Ζῆνα, τόν δ' ἡγῦ Θεόν.

Qod Cicero licentiùs vertit;

Vides sublime fusum immoderatum æthera,
Qi tenero terram circumvectu amplectitur,
B *Hunc summum habeto divûm, hunc perhibeto Jovem.*

Castigatiùs Grotius:

Sublime fusum cernis immensum æthera,
Cujus tenetur uvidis amplexibus
Terra? hoc putato numen, hoc perhibe Jovem.

Et ex Evripide Ennius in *Thyeste* (unde & ex Evripidis tragœdia cognomine fuisse desumpta, proclivis est conjectura) apud Ciceronem *de nat. Deor. l.* 2. & 3. Apulejum *de mund.* Festum in *sublime*:

—— *adspice hoc*
C *Sublime candens, qem vocant omnes Jovem.*

Uterqe Chrysippum expressit; qi, ut Cicero ibidem, *disputavit, Æthera esse eum, qem homines appellant Jovem.* Qod & Plato Comicus;

Ἀὴρ, ὃν ἄν τις ὀνομάσειε κἀῆ Δία.
Aer, qem nuncupare qis Jovem qeat.

Respexit eadem & Lucretius verbis versibúsqe illis *lib.* 5.

Denique jam tuere hoc, circum superáqe, qod omnem
Continet amplexu terram: qod procreat ex se
Omnia; qod qidam memorant; recipitqe perempta.

D Cato apud Lucanum *lib.* 9.

Jupiter est qodcunqe vides, qocunqe moveris.

Idem de *Deo* dogma Judæis Ethnici affingebant. cùm enim simulacra nulla admitterent, manus tantùm inter precandum cœlos versùs expanderent, *Cælum eis* pro *numine* habere avtumabant. Diodorus Siculus *lib.* 40. apud Photium *cod.* 244. *pag.* 1151. de Mose Judæorum legislatore verba habens, Ἀγαλμα δὲ Θεῶν τὸ σύνολον ὐ κατεσκέυασε, διὰ τὸ μὴ νομίζειν ἀνθρωπόμορφον εἶναι τὸν Θεόν. ἀλλὰ τὸν περιέχονθα τὴν γῆν ὐρανὸν μόνον εἶναι Θεὸν, καὶ τῶν ὅλων κύριον. *At nullam omnino deorum imaginem statuámve fabricavit: qod in deum minimè cadere formam humanam; sed cælum hoc, qod terram*
E *circumqaqe ambit, solum deum esse, cunctáqe in potestate habere judicaret.* Indè illud Juvenalis *Sat.* 14.

Nil præter nubes, & cæli numen adorant.

Cæli numen, i. e. cœlum ipsum, qod numen illis est. ut numina Deorum, pro Diis ipsis. qo modo de Judæis iisdem Petronius,

Et cæli summas advocet auriculas.

Qanqam nec desunt, qi lumen legant. Sed ad exteros, Stoicos maximè, redeamus. Varro apud Augustinum *de Civit. Dei lib.* 7. *c.* 6. *Deum se arbitrari animam mundi: & hunc ipsum mundum esse Deum.* qæ verba explicans Augvstinus: *Sicut hominem sapientem, cùm sit ex animo & corpore; tamen ab animo dicimus sapientem: ità mundum Deum dici ab animo, cùm*
F *sit ex animo & corpore.* Ea explicatio Augustiniana lucem dat verbis, cùm Chrysippi apud Ciceronem, ubi suprà; *Vim divinam in ratione esse positam, & universa natura animo atqe mente: ipsúmqe Mundum Deum dici, & ejus animi fusionem universam.* tum & Senecæ *qæst. nat. præfat. Qid est Deus? Mens universi. Qid est Deus? Totum, qod vides; & qod non vides, totum.* Atqe hæc est διαίρεσις εἰς τὸ ὑλικὸν καὶ τὸ αἰτιῶδες, de qa *suprà* §. 21. Distinctiùs pavlò Laërtius *lib.* 7.
G §. 137. in *Zenone.* Λέγυσι δὲ κόσμον τριχῶς. αὐτόν τε τὸν Θεὸν, ἐκ τῆς ἀπάσης ὐσίας ποιῦν (sicut τὴν ὕλην ἄποιον contrà dicunt) ὃς δὴ ἄφθαρτός ἐσι καὶ ἀγένητος, δημιυργὸς ὢν τῆς διακοσμήσεως. καὶ αὐτὴν δὲ τὴν διακόσμησιν τῶν ἀστέρων. καὶ τρίτον, τὸ συνεστὸς ἐξ ἀμφοῖν. *Mundum verò tripliciter dicunt; ipsúmqe deum, qi omni substantiæ qalitates formaverit, qi & incorruptibilis & ingenitus sit, opifex tanti operis ac ornamenti: ipsúmqe ornatum astrorum, & tertium, qi sit ex utrisqe compositus.* Verùm sexfariam dici Κόσμον, sive Mundum, ex Diodoro monet Josephus Scaliger qem vide sis *ad Manil. l.* 5. ubi inter cætera, Κόσμος ἐσὶν ὁ διακοσμήσας πάντα. ἔοικε δὲ τῦν ἡ πρόνοια λέγεσθαι. *Mundus est, qi ornat omnia. videtur verò nunc dici providentia.*

Οὐδὲ

& mihi. nihil mihi immaturum vel ſerum eſt, qod eſt tibi tempeſtivum. fructûs inſtar id eſt omne mihi, qod tempeſtates tuæ, ô Natura, ferunt. à te omnia ſunt, in te conſiſtunt, ad te redeunt. *O urbs amica Cecropis*, inqit ille: tu verò non dicturus es, *O urbs amica Jovis.*

§. 24. *Pauca agas*, inqit, *ſi tranquillus eſſe cupis.* an non præſtiterat dixiſſe, qæ neceſſaria ſunt

ὦ κόσμε. [a] ἐμοὶ πρόωρον, ἐμοὶ ὄψιμον, τὸ σοὶ ἔυκαιρον. πᾶν μοι καρπὸς, ὃ φέρουσιν αἱ σαὶ ὧραι, ὦ φύσις. [b] ἐκ σοῦ πάντα [c], ἐν σοὶ πάντα, εἰς σὲ πάντα [d]. Ἐκεῖνος μὲν φησι, πόλις φίλη Κέκροπος. σὺ δ' οὐκ ἐρεῖς, ὦ [e] πόλις φίλη Διός;

§. 24. [f] Ὀλίγα πρᾶσσε, [g] φησιν, εἰ μέλλεις ἀθυμήσειν. * μή ποτε ἄμεινον [h] τ' ἀναγκαῖα πράσσειν,

a L. 10. §. 20. l. 11. §. 13. l. 12. §. 35.
b L. 6. §. 36. l. 10. §. 1.
c L. 8. §. 50.
d Sup. 14. 21. l. 8. §. 18.
e Sup. §. 3.
f L. 3. §. 11.
g Democritus.
* μηδὲν ἄμεινον τοῦ ἀν. Xyl.
h L. 11. §. 19.

ANNOTATIONES.

Οὐδέν μοι πρόωρον, οὐδὲ ὄψιμον, τό σοι ἔυκαιρον] Propertius *l.* 3. *Eleg.* 3. A

Optima mors, parcâ qa venit ipſa die.

i. e. τῇ πεπρωμένῃ. Scaliger. de cæteris ſingulis pariter. Ità *l.* 11. §. 13. Οὐ δέχῃ τὸ νῦν τῇ τῶν ὅλων φύσει ἔυκαιρον; *Annon amplecteris, qod univerſi natura nunc eſt tempeſtivum.*

Πᾶν μοι καρπὸς] Ità *l.* 2. §. 3. Παντὶ δὲ φύσεως μέρει ἀγαθὸν, ὃ φέρει ἡ τοῦ ὅλου φύσις. *Illud eſt autem parti unicuique bonum, qod univerſi fert natura.* & *lib.* 10. §. 20. Συμφέρει ἑκάστῳ, ὃ φέρει ἑκάστῳ ἡ τῶν ὅλων φύσις. καὶ τόδε συμφέρει, ὅτι ἐκείνη φέρει. *Confert cuique, qod fert cuique natura univerſi: & tum confert qando illa fert.* καρπὸς autem iſtîc pro *emolumento*, qod ex re qapiam provenit, ut fructus ex ſtirpe vel arbore. Ità Apoſtolus *ad Philip. cap.* 1. *v.* 22. καὶ τοῦτό μοι καρπὸς ἔργου, καρπὸς ἔργου, qod *opera pretium* Latinis. Vide *l.* 6. §. 30.

Ὦ φύσις] qomodò *Mundum*, ità & *Naturam* dicebant. Seneca *de benefic. l.* 4. *c.* 7. *Qid enim aliud eſt Natura qàm Deus, & divina ratio, toti mundo & partibus ejus inſerta? & qæſt. nat. l.* 3. *cap.* 45. *Vis illum Naturam vocare? non peccabis. eſt enim ex qo nata ſunt omnia, cujus ſpiritu vivimus.* Ità iſti (Lactantii ſunt verba ſuperiùs pavlò poſitis ſtatim ſubjuncta) *uno Naturæ nomine res diverſiſſimas comprehenderunt, Deum & Mundum, artificem & opus.* dicúntqe alterum ſine altero B *nihil poſſe; tanqam Natura ſit Deus Mundo permiſtus. nam interdum ſic confundunt, ut ſit Deus ipſa mens Mundi, & Mundus ſit corpus Dei.*

Ἐκ σοῦ πάντα, ἐν σοὶ πάντα, εἰς σὲ πάντα] Meliùs iſta Apoſtolus noſter de *Deo*, *ad Rom. cap.* 11. *v.* 36. Ὅτι ἐξ αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα. *Propterea qod omnia ex eo, & per eum, & in ipſum ſunt.* Vide *l.* 12. §. 26. Pacuvius *Chryſe* apud Varronem *ling. Lat. l.* 4. & Ciceronem *de divinat. l.* 1. & 2.

Hoc vide circum, ſupráqe, qod complexu continet
Terram: noſtri cælum memorant, Graji perhibent Æ- D
thera.
Qicqid eſt hoc, omnia id animat, format, avget, alit, creat,
Sepelit, recipitqe in ſeſe omnia; omniúmqe idem eſt pater.
Indidémqe eadémqe oriuntur, de integro eadémqe occidunt.

Iſta enim cum primis illis connexa vult Joſephus Scaliger qæ Voſſius mavult adnecti verſiculo ejuſdem illi ex Nonio, & Varrone *ibidem.*

Mater eſt terra; ea parit corpus, animam æther adjugat. E

Ἐν σοὶ πάντα] Ἐκτὸς γὰρ τοῦ παντὸς οὐδέν. οὐ γάρ τι ἔστιν, ὃ ἐν τῷ παντὶ ἐστι. *Extra univerſum nihil prorſus conſiſtit; ſed qicqid fuerit, illud in univerſo eſt.* Ocellus Lucanus *de univerſ. c.* 1. §. 8.

Ὡς πόλις φίλη Κέκροπος] Ex Tragœdo aliqo, de Civitate Athenienſi dictum.

Ὦ πόλις φίλη Διός] Mundum appellat Διὸς πόλιν. qomodo & Dio Pruſæus. *Orat.* 36. Τοῦ Διὸς πόλιν μᾶλλον ἢ οἶκον, *Jovis civitatem potius qàm domum.* qippe cujus ipſe Rex ſit potiùs, qàm paterfamilias: etiamſi Epictetus *l.* 3. *c.* 22. Ἐν τῇ μεγάλῃ πόλει ταύτῃ ἔστι τις καὶ οἰκοδεσπότης. *In magnâ hac urbe eſt qidam paterfamilias.* Eſtqe reverâ illa Διόσπολις multò potiùs nuncupanda, qàm illa Ægyptiaca, de qa Stephanus Byzantius. Verum potiore adhuc jure ἡ τοῦ Θεοῦ πόλις illa, de qa Pſaltes *Pſalm.* 87. *v.* 3. Apoſtolus *ad Hebr. c.* 12. *v.* 22. Joannes *Apoc. c.* 3. *v.* 12.

§. 24. Ὀλίγα πρᾶσσε, φησὶν,] *dicere ſolent.* Caſavbonus φασί. imò, *inqit ille*, φησί. Qis autem hoc dixerit, docet nos Seneca *de ira l.* 3. *c.* 6. *Proderit nobis illud Democriti ſalutare præceptum, qo monſtratur tranqillitas, ſi neqe privatim, neqe publicè multa, aut majora viribus noſtris egerimus.* Et *de tranqill. cap.* 12. *Hoc ſecutum puto Democritum, ità cepiſſe;* (hoc eſt, volumen egregium, qod περὶ εὐθυμίας inſcripſit, G ut Seneca *ibidem cap.* 2. ab hoc monito exorſum) *Qi tranqillè volet vivere, nec privatim agat multa, nec publicè.* Græca integra exhibet Stobæus *tom.* 1. *tit.* 100. Τὸν εὐθυμεῖσθαι μέλλοντα, χρὴ μὴ πολλὰ πρήσσειν, μητὲ ἰδίᾳ, μητὲ ξυνῇ, μηδ' ὅσ' ἂν προσῇ, ὑπέρ τι δύναμιν αἱρέεσθαι τὴν ἑαυτοῦ καὶ φύσιν. *Qi tranqillè victurus eſt, eum nec privatim, nec multa opertet agere: nec, qa adſunt, ſupra vires aut naturam tollere.* Marcus noſter, *lib.* 3. §. 5. Μηδὲ πολυπράγμων, μηδὲ πολυπράλμων ἔσο. *Nec dictionis multa fueris, nec negotii multi avidus.* Evripides pariter:

Ὃ πολλὰ πράσσων, εἰκ ἐν ἀσφαλεῖ βίᾳ.
Res agere multas, tuta vita haud eſt via.

Lipſius. Idémqe *Antiopâ*: apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 58.

Ὅστις δὲ πράσσει πολλὰ, μὴ πράσσων παρὸν,
Μῶρος, παρὸν ζῆν ἡδέως ἀπράγμονα.
Qi multa ſatagit, nulla ubi neceſſitas,
Qum ſuaviter, agens nil, vivat, deſipit.

Et in *Oenomao*:

Ὃ πλεῖστα πράσσων, πλεῖστ' ἁμαρτάνει βροτῶν.
Peccare qiſqe plus ſolet, qò plus agit.

Grotius. Verum Democriti illud rejicit Plutarchus *de tranqill.* in ipſo ferè libri limine. Ὁ μὲν ἓν εἰπὼν, ὅτι δεῖ τὸν εὐθυμεῖν μέλλοντα, μήτε πολλὰ πρήσσειν, μήτε ἰδίᾳ, μήτε ξυνῇ, πρῶτον μὲν ἡμῖν πολυτελῆ τὴν εὐθυμίαν καθίστησι, γινομένην ἄνιον ἀπραξίας. ἔπειτα καὶ ψεῦδός ἐστι, τὸ εὐθυμεῖν τοὺς μὴ πολλὰ πρήσσοντας. ἴδοι γὰρ εὐθυμοτέρας εἶναι γυναῖκας ἀνδρῶν, οἰκουρίᾳ τὰ πολλὰ συνούσας. ἐνίους δὲ καὶ τὸ μὴ πράσσειν αὐτὸ πολλάκις εἰς ἀθυμίαν καθίστησιν. „Caterùm is qi dixit, animi tranqillitatem affectanti neqe privatim multa, neqe publicè debere agere: primum magno nobis emendam facit rem, venalem nimirum inertiâ. Deinde id qoqe falſum eſt, animo tranqillo eſſe eos, qi non agant multa. Oportebat enim mulieres viris eſſe animo qietiore, plerumqe domi in re familiari curanda deſidentes. Sunt qos ipſum otium in animi conjicit agritudinem. Nec abs re Ennius in *Iphigenia*, apud Gellium *l.* 19. *cap.* 10.

Otio qi neſcit uti, plus habet negotii,
Otii minus, qàm cùm eſt negotium in negotio.
Nam cui qod agat inſtitutum eſt, nullo negotio
Id agit, ſtudet ibi; mentem atqe animum delectat ſuum.
Otioſo in otio animus neſcit qid qidem velit.
Hoc ità eſt: neqe domi nunc nos neqe nunc militiæ ſumus.
Imus huc, hinc illuc, cùm illuc ventum eſt, ire illinc lubet.
Incertè errat animus; præter propter vita vivitur.

Ità verſus elegantes ſanè ſed miſerè deartuatos refingunt collatis ſymbolis viri clariſſimi Hugo Grotius, Clavdius Salmaſius, & Joannes Voſſius; qi Chori verba eſſe monet, qi militibus conſtabat Græcis, de otio ſuo, dum ob maris malaciam Avlide moram trahebant conqerentium. Sed & Marcus hîc Democriti præceptum refingit, & ad ſecti normam τεχνικῶς πάνυ defingit. Vide & *l.* 3. §. 5.

Μήποτε ἄμεινον τ' ἀναγκαῖα πράσσειν] Fruſtra Xylander, qem & Caſavbonus eſt ſecutus, iſta, dum Marci mentem non eſt aſſecutus, immutavit, & conjecturam ſuam in textum intulit, μηδὲν ἄμεινον τοῦ ἀναγκαῖα πράσσειν. At Marcus; Democritus, inqit, *conſulit ei, qi tranqillum ſtatum obtinere vult, ut nè multa agat: at tu vide, nè ad hunc finem conducat potiùs, ut neceſſaria qis agat, & qæ conſtitutioni ſuæ ſint accommoda.* Deeſt ὁρᾷ, vel βλέπε, vel ejuſmodi qippiam: qod non animadverſum Xylandrum in fravdem induxit. Prout & ſimilis ellipſis ab Apoſtolo uſurpata, *ad Tim. Ep.* 2. *c.* 2. *v.* 25. in verbis illis; Ἐν πραΰτητι παιδεύοντα τοὺς ἀντιδιατιθεμένους, μήποτε δῷ αὐτοῖς ὁ Θεὸς μετάνοιαν, &c. *cum lenitate erudientem eos,* expectando ſive experiendo, *num aliqando Deus illis* F *ſit reſipiſcentiam daturus*; non obſervata, vulgato interpreti impoſuit, anſámqe dedit vertendi, *Eis qi reſiſtunt, neqando Deus det illis pœnitentiam*, qaſi eo modo dictum ſit, qo illud Matth. *cap.* 13. *v.* 15. Μήποτε ἴδωσι καὶ συνῶσι τῇ καρδίᾳ καὶ ἐπιστρέψωσι. *Ne qando cernant oculis, & corde intelligant, & ſe convertant.* qum, ut rectè Iſidorus Peluſiota *l.* 2. *Epiſt.* 270. Μετανοίας ἐλπίδα, ἐκ ἀναίρεσιν ἐμφαίνει. *Spem pœnitentiæ, non ſublationem ſignificat.* Contrà planè, qàm in Eſajæ loco *c.* 6. *v.* 9. ab Evangeliſta prolato, in qo interpretando lapſus eſt è contrario bonus Iſidorus. qin & idem D. Joannem Leifildum τὸν μακαρίτην fugiens, in cavſſa fuit, qod Apoſtoli verba illa interpretatus eſt de oppoſita prorſus voluntati divinæ in natura humana diſpoſitione, qâ homines ità affecti ſunt, ut reſipiſcentiam dare parato numini renitantur. qod eò moneo, in eundem lapidem nè impingat qiſqam denuò. Occurrunt ellipſes huic geminæ in ſcriptis ſacris apud Moſem *l.* 1. *c.* 3. *v.* 22. & *cap.* 11. *v.* 4. & *c.* 42. *v.* 4. Matthæum Evang. *c.* 25. *v.* 9. Lucam *Act. c.* 5. *v.* 39.

Τ' ἀναγκαῖα πράσσειν] Supervacuas & minimè neceſſarias occupationes reſcindere monet, eiſqe duntaxat intendere, qæ aliqâ ſaltem ratione neceſſaria exiſtant. qod monitum & rurſus repetitum dat, *l.* 12. §. 18. At nobis *in ſupervacuis*, non *ſubtilitas*, ut Seneca *Epiſt.* 106. ſed *tempus*, imò *vita ferè tota*,

σήν, ᾗ [a] ὅσα ὁ Ζ φύσ πολιτικῆ ζώῳ λόγ αἱρεῖ, καὶ ὡς αἱρεῖ. Ζτο γὰρ ὐ μόνον τὶ ὸπὸ Ζ καλῶς πράσσν δ᾽υμίαν φέρ, ἀλλὰ καὶ τὶ ὸπὸ τ ὀλίγα πράσσν. πὰ πλεῖσα γὰρ ὧν λέγομ καὶ πράσσομ, ὐκ ἀναγκαῖα ὄντα, ἐὰν ἡς ἀφέλῃ, [b] δ᾽σχολώτερ καὶ ἀπραγμονέστερ ἔσῃ. ὅθεν δεῖ καὶ παρ᾽ ἕκασα ἑαυτὸν ὑπομιμνήσκν, μή τ τῶν ὐ τ ἀναγκαίων; Δεῖ δ᾽ μὴ μόνον πράξεις πὰς μὴ ἀναγκαίας ἀφαιρεῖν, ἀλλὰ ᾗ φανασίας. ἅτως γὰρ ὐδὲ πράξ παρέλκυσαι ἐπακολυθήσσι.

[a] *L.* 9.§.10. 12.

[b] Sup. §.18. *l.*12.§.2.

[c] *L.*2.§.16. *l.*3.§.4.

§. 25. Πείρασον, πῶς σοι χωρεῖ καὶ ὁ τ ἀγαθ ἀνθρώπ βί, τ [c] ἀρισκομέν μὲ τοῖς ὐκ τ ὅλων ὀπονεμομέν, [d] ἀρκυμέν δ᾽ τῇ ἰδί πράξ δικαίᾳ ᾗ [e] ἀληθεῖ συμφερ.

[d] *L.*1.§.16. Sup.§.13.

[e] *L.*3.§.16. *l.*6.§.66.

§. 26. Ἐφρακας ἐκεῖνα; ἴδε ᾗ παῦσ. σαυτὸν μὴ πάρασε. [h] ἅπλωσον σαυτόν. ἁμαρτάνει τις; [i] ἑαυτῷ ἁμαρτάν. συμβέβηκέ σοι τι καλῶς; [k] ὐκ τ ὅλων, ἀπ᾽ ἀρχῆς σοι συγκαθείμαρ καὶ συνε-

[f] *L.*3.§.3. 12.*l.*7.§.5.

[g] *L.*7.§.16. *l.*9.§.32.

[h] *L.*7.§.31. *l.*10.§.9.

[i] *L.*9.§.4. 20.28.

[k] *L.*2.§.3.*l.* 5.§.8.*l.*8.§. 23.27.

agas, qæqe animantis civilis ratio dictat, & qo modo dictat. istud enim non eam duntaxat, qæ bona agendo, sed & eam, qæ pavca agendo comparatur, tranqillitatem producit. pleraqe enim eorum qæ dicere & facere consvevimus, cùm necessaria non sint, si amputaverimus, à negotiis multò vacabit magis, minúsqe perturbata futura est nobis vita nostra. oportet itaqe ad singula sibi suggerere, an non istud ex earum numero est, qæ non sunt necessaria? nec actiones tantùm, sed cogitationes etiam minùs necessariæ sunt recidendæ. siqidem id agendo fiet, ut nec actiones conseqantur supervacaneæ.

§.25. Periculum facito, qomodo procedat tibi vita viri boni. eum dico, qi rebus ab universo sibi assignatis acqiescit, & propriâ actione, qæ justâ affectione, qæ benevola sit, contentus agit.

§.26. Illa vidisti? & ista vide. nè te conturbes. simplicem te præstes. peccat aliqis? sibi peccat. boni aliqid tibi obvenit? ab initio tibi, qicqid contingit, ab universo destinatum & fato certo assignatum est.

ANNOTATIONES.

ta, ut idem *Epist.* 89. & 88. *teritur* : dum, qod olim Agatho scitè dixit, apud Athenæum *dipnosoph. l.* 5. & Clementem *Strom. l.* 5.

Τὸ μὲν πάρεργον, ἔργον ὡς, ποιούμεθα.
Τὸ δ᾽ ἔργον, ὡς πάρεργον ἐκποιούμεθα.
Operosè id agimus, agere qod non est opus:
At in eo qod opus est, opera perfunctoria est.

Grotius. Eodémqe alludens Isidorus Pelusiota *l.* 5. *Epist.* 108. Τὰ μὲν ἔργα, πάρεργα εἶναι ἡγούμεθα. τὰ δὲ πάρεργα, ὡς ἀναγκαῖα, ἀνύομεν. *Seria qidem obiter ac perfunctoriè, & otiosa necessaria esse ducimus.* Vide *infrà ad* §. 21.

Λόγος αἱρεῖ] *ratio deligit* Xylander. *mandat & injungit* Casavbonus. melius λόγος ἀιρεῖ, *ratio dictat, evincit, postulat, exigit.* Sic & *l.* 10.§. 32. Οὐδὲ γὰρ αἱρεῖ λόγος. *neqe enim ratio posci.* & *l.* 2.§. 5. Ἀπὸ τ αἱροῦν λόγ. *à ratione dictante*, sive *rationis dictamine.* Herodotus *l.* 2. Καὶ δὴ καὶ ὁ λόγος ὥς αἱρέει. *Ratio ipsa dictat, evincit.* Gregorius Nazianzenus apud Svidam. Καὶ ὁ λόγ αἱρεῖ, μὴ τιθέναι πρόσκομμα. *Ratio ipsa postulat scandalum non esse ponendum.* Apud Plutarchum *Consol. ad Apollon.* Plato: Ὥσπερ ἐν πλάσει κύβων, πρὸς τὰ πιπτωκότα τίθεσθαι τὰ ἑαυτῶ πράγματα, ὅπη λόγος αἱρεῖ βέλτις' ἔχειν. *Ut in talorum jactu ad illud, qod casus tulerit, sua dirigere negotia, prout ratio evincit optimè habiturum.* Et Plutarchus ipse *de commun. notion. cap.* 19. Ἀξίαν δὲ ἔχει τὴν μεγίστην, ὃ πολλάκις αἱρεῖ λόγος ἀντὶ τ μὴ ἀγαθ προέσθαι. *An summa in eo consistit dignitas, non boni causa id dimittere, qod ratio postulat.*

Ἀπὸ τ καλῶς πράσσειν ἐυθυμίαν] Ità Plutarchus *de tranqill. pag.* 466. *A.* Δεῖ δὲ μὴ πλήθει, μηδὲ ὀλιγότητι πραγμάτων, ἀλλὰ τῷ καλῷ καὶ τῷ αἰσχρῷ τὸ ἔυθυμον ὁρίζειν καὶ τὸ δύσθυμον. τῶν γὰρ καλῶν ἡ παραλήψις οὐχ ἧτον ἢ τῶν φαύλων ἡ πρᾶξις ἀνιαρόν ἐσι καὶ ταραχῶδες. *Enimvero non multitudine aut paucitate actionum, sed pulcritudine aut turpitudine animi vel tranqillitas definienda est vel perturbatio. Nam non minus pulcrorum omissio qam actio turpium molesta est.* Idémqe *de sene polit. pag.* 786. *C.* Ubi Cani tibicinis dictum posuisset, ἀγνοεῖν τὺς ἀνθρώπυς ὅσῳ μᾶλλον ἀυλὸν αὐλῶν ἡ ἕλκυς ἐυφραίνει. λαμβάνειν γὰρ ἂν μισθὸν, ὃ διδόναι, τὺς ἀκούειν ἐθέλοντας. *Nescire homines, qanto seipsum magis qam alios delectaret canens, alioqin avidire volentes mercedem non daturos ipsi, sed exacturos.* Subjungit; Ἆρα ὐκ ἐπινοοῦμεν ἡλίκας ἡδονὰς αἱ ἀρεταὶ τοῖς χρωμένοις ἀπὸ τῶν καλῶν πράξεων καὶ τῶν κοινωνικῶν ἔργων καὶ φιλανθρώπων παρασκευάζουσιν; ὃ κνῶσαι, ὐδὲ θρύπτεσθαι, ὥσπερ αἱ εἰς σάρκα λεῖαι καὶ προσηνεῖς γινόμεναι κινήσεις. ἀλλ᾽ ἀυλαὶ μὲν εἰσρῶδες καὶ ἀβέβαιον καὶ μεμιγμένον σφυγμῷ τὸ γαργαλίζον ἔχουσιν. αἱ δὲ ἐπὶ τοῖς καλοῖς ἔργοις ὃ ταῖς Εὐριπίδ χρυσαῖς πλέρυξιν, ἀλλὰ τοῖς Πλατωνικοῖς ἐκείνοις καὶ ἡρωϊκοῖς πτεροῖς ὁμοία, τὴν ψυχὴν μέγεθος καὶ φρόνημα μετὰ γήθους λαμβάνουσαν ἀναφέρουσι. *Non intelligimus qantas virtus honestis, & ad societatem humanitatemqe facientibus actionibus voluptates ea utentibus conciliet: non titillantes illas aut emollientes, sicut in carne faciunt lenes ac svaves motiones, qæ pruritum habent furiosum & instabilem, & magna cum exagitatione conjunctum: sed præclara facta, qorum qasi opifex est, qi rectè rempublicam tractat, non aureis Euripidis, sed Platonicis & divinis alis animum elatione & gaudio præditum evehunt.*

Εὐσχολώτερ] *majore otio utetur* Xylander. *otii multum lucrabitur* Casavbonus. Verto, *qietior*, vel *à negotiis qietior, futurus est.* Εὔσχολος, ἥσυχος, *qietus.* Et εὐσχολῶν, ἡσυχίαν ἄγων, ᾧ ἡ διάνοια ὐ διασπᾶται. Vide Epictetum *ad l.* 11.§. 19. & *l.* 12.§. 2. Εὐσχολώτερος, καὶ ἀλαραικλότερος ἔσῃ, pro eo qod initio dixerat, ἐυθυμήσει.

Ἀλλὰ καὶ φανασίαις] resecari vult non actiones tantùm

A non necessarias, verùm & *cogitationes.* qomodo & *suprà l.* 3. §. 4. Ità Dominus noster, non solùm πᾶν ῥῆμα ἀργὸν, *verbum qodqe otiosum*, Matth. *cap.* 12. *v.* 36. Sed & *cogitationes vanas* ac *manes*, amandandas monet Jer. *c.* 4. *v.* 14.

Οὕλως γὰρ ὐδὲ πράξεις παρέλκυσαι ἐπακολυθήσουσι] radice nimirum ipsà evulsà. Siqidem, ut Avgustinus *de persever. c.* 13. *Cogitantes agimus, qicqid agimus; & cogitantes loqimur, qicqid loqimur.* atqe *ex cordis abundantia*, non *os* tantùm *loqitur*, Matth. *cap.* 12. *v.* 34. sed & *manus operatur.* Ibidem *c.* 15. *v.* 19. Chrysippi dictum apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 3. Τὴν διάνοιαν εἶναι λόγων πηγήν. *Orationis fontem esse cogitationem.* Verùm non *orationis* tantùm is, sed & *operationis fons*

B existit: itaqe qi hunc custodierit, pro Solomonis monitu, *Prov. c.* 4. *v.* 23. etiam sermones actionésqe suas in potestate habebit.

§. 25. Πείρασον, πῶς σοι χωρεῖ] Epictetus *l.* 4. *c.* 1. Πείρασόν γ'. ὐκ ἔσιν αἰσχρὰ ἡ πεῖρα. *Saltem periculum facito. Non turpe est id periculum.* Et *l.* 2. *c.* 18. Τὴν πρώτην ἡσύχασον. καὶ τὰς ἡμέρας ἀρίθμει, ἃς ὐκ ὠργίσθης. καθ᾽ ἡμέραν ἐώθεις ὀργίζεσθαι. νῦν παρ᾽ ἡμέρας. εἶτα παρὰ τρεῖς. ἂν δὲ τριάκοντα παραλίπῃς, ἐπίθυσον τῷ Θεῷ. ἡ γὰρ ἕξις ἐκλύεται τὴν πρώτην. εἶτα καὶ πανταχῶς ἀναιρεῖται. σήμερον ὐκ ἐλυπήθην, ὐδ᾽ ἄχθομαι, ὐδ᾽ ἐφεξῆς δυσὶν καὶ τρισὶν. ἀλλὰ προσέχω γινομένων τινῶν ἐρεθιστικῶν. γίνωσκε, ὅτι κομψῶς σοί ἐσι. *Principio qietus esto, & dies numerato; qibus iratus non fuisti. Irasci qotidie solebas; nunc alternis diebus, deinde post biduum, deinde post triduum. Qod si & triginta dies intermiseris, rem divinam facito. Habitus enim primum remollescit, deinde penitùs etiam tollitur. Hodie non dolui, neqe cras dolebo, neqe deinceps bimestri & trimestri; sed me cohibui cum qadam qæ irritabant incidissent.*

Πῶς σοι χωρεῖ] *qomodo qadret* Xylander, & Casavbonus. malim, *qomodo procedat, qos progressus tecum faciat.* Apud Svidam historicus: Οὐ χωρούντων αὐτῷ τῶν ἐν σικελίᾳ πραγμάτων κατὰ νῦν. *Cùm res illi ex animi sententia non procederent.*

Ἀρεσκομένῳ] Vide *l.* 3.§. 4. & *l.* 10. §. 1.

Ἐκ τῶν ὅλων ἀποτιμομένοις] Vide *ad l.* 7. §. 31.

Ἀρκυμένῳ δὲ τῇ ἰδίᾳ πράξει] Vide *l.* 3. §. 6. & *l.* 5. §. 34. & *infrà* §. 51.

§. 26. Ἐώρακας ἐκεῖνα] Antegressis ità annectit illud Casavbonus, ut ad vitæ prioris seciùs administratæ experientiam referatur. Ego potiùs monita superiùs data respicere opinor: ut *l.* 3. §, 11.

Ἁμαρτάνει τις; ἑαυτῷ ἁμαρτάνει] Ità *l.* 9. §. 4. Ὁ ἁμαρτάνων ἑαυτῷ ἁμαρτάνει. *Qi peccat, sibi ipsi peccat.* & §. 38. Εἰ μὲν ἥμαρτεν, ἐκεῖ τὸ κακόν. *Si qis deliqerit, penes ipsum est malum.* Itaqe, τὸ ἄλλε ἁμάρτημα, ἐκεῖ δεῖ καταλιπεῖν. *Qod alteri delictum est, apud eum relinqendum est. ibidem* §.20. Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 524. *A.* Ἡ ἀκολασία ὐκ ἄλλε τινὸς ἂν δοξάζοιτο εἶναι κακὸν, ἢ τ ἀκολασαίνοντ. *Intemperantia non alterius videri qeat malum, qàm ejus, qi se gerit intemperanter.*

Ἀπ᾽ ἀρχῆς σοι συγκαθείμαρτο καὶ συνεκλώθετο] Vide *suprà* §. 10. *l.* 3. §. 11. & *infrà* §. 34. Apud Lucianum Protesilaus in νεκρικοῖς. Οὐ γὰρ ἐγὼ τύτων αἴτι, ἀλλ᾽ ἡ Μοῖρα, καὶ τὸ ἐξ ἀρχῆς ὕτως ἐπικεκλῶσθαι. *Neqe enim horum mihi causa fui, sed fatum, & qid jam inde ab initio ita prædestinatum fuerat.* Ità passim Homerus de Ulysse. *Odyss. α. v.* 16.

Ἀλλ᾽ ὅτε δὴ ἕτ ἦλθε περιπλομένων ἐνιαυτῶν,
Τῷ οἱ ἐπικλώσαντο θεοὶ οἶκόνδε νέεσθαι.
Sed qando tempus venit circumeuntibus annis,

est. huc summa redit; brevis est vita: quod instat tempus lucrandum est, considerate justéque agendo. in animo remittendo sobriè te geras.

κλώθετο πᾶν τὸ συμβαῖνον. τὸ δ' ὅλον; [a] βραχὺς ὁ βίος. [b] κερδαντέον τὸ παρὸν σὺν εὐλογιστίᾳ καὶ δίκῃ. [c] νῆφε. [d] ἀνειμένως.

§. 27.

a L. 2. §. 17.
b L. 2. §. 4. l. 6. §. 2. l. 8. §. 44.
c L. 1. §. 16. l. 6. §. 31.
d L. 1. §. 8.

ANNOTATIONES.

Quo ei destinarunt Dii domum redire.

Apud eundem Telemachus *Odyss. γ. v.* 208.

Ἀλλ' ἤ μοι τοιοῦτον ἐπέκλωσαν θεοὶ ὄλεθρον.
Sed nevtiqam mihi hujusmodi destinarunt Dii honorem.

Ulysses *ibidem* λ. *v.* 138. à Tiresia scisciatur,

— τὰ μὲν ἄρ' πω ἐπέκλωσαν θεοὶ αὐτῷ.
— *Hæc fortassis decreverunt Dii ipsi.*

Eumæus *ibidem* π. *v.* 64.

Πλαζόμενον. ὡς γάρ οἱ ἐπέκλωσεν τάδε δαίμων.
Errans: sic enim ei destinavit hæc Deus.

Alcinous *ibidem* θ. *v.* 579.

Τὸν δὲ θεοὶ μὲν τεῦξαν, ἐπεκλώσαντο δ' ὄλεθρον
Ἀνθρώποις, ἵνα ἦσι καὶ ἐσσομένοισιν ἀοιδή.
Hoc autem Dii quidem fecerunt, destinarunt autem excidium
Hominibus omnibus, ut sit & posteris cantilena.

Achilles deniqe *Il. ω. v.* 525. qem locum lavdat Plutarchus *de legend. poet. c.* 4. & *c.* 6. & in *consol. ad Apollon.*

Ὡς γὰρ ἐπεκλώσαντο θεοὶ δειλοῖσι βροτοῖσι,
Ζώειν ἀχνυμένοις. —
Sic enim destinarunt Dii miseris mortalibus,
Ut vivant tristes. —

Leo Imperator in *oraculis n.* 128. apud Janum Rutgersium *Var. lect. l.* 5. *c.* 8.

Στύλος γὰρ ὀφθεὶς ἐν πόλοις κεκλωσμένος.
Columna enim apparens in cælo fatalis.

Seneca *de benefic. l.* 6. *c.* 23. *Dii in prima illa constitutione, cùm universa disponerent, etiam nostra viderunt, rationémque hominis habuerunt. in nostras utilitates in principio rerum præmissa mens est, & is ordo mundo datus, ut appareat curam nostri non inter ultima habitam.* Idem *de provident. c.* 5. *Fata nos ducunt, & quantum cuique restet, prima nascentium hora disposuit. causa pendet ex caussis. privata ac publica longus ordo rerum trahit. non incidunt cuncta, sed veniunt. Olim constitutum est, qid gavdeas, qid fleas. & qamvis magna videatur varietate singulorum vita distingvi, summa in unum venit.*

Βραχὺς ὁ βίος] Flaccus *serm. l.* 2. *Sat.* 6.

Dum licet, — vive beatus:
Vive memor qàm sis ævi brevis. —

R. Simeon in Pirke Aboth.

היום חצר והמלאכה מרבה

Dies brevis, & opus multum. Et Ben-Syræ magistro ob ætatem repellenti, *An nescis diem brevem, & opus multum esse?* Drusius in *apophth.* Hippocrates *aphor.* 1. §. 1. Ὁ μὲν βίος βραχύς. ἡ δὲ τέχνη μακρὴ. *Vita qidem brevis, ars longa.* Seneca *de brev. vit. c.* 1. *Major pars mortalium de naturæ malignitate conqeritur, qòd in exiguum ævi gignimur, qod hæc tam velociter, tam rapidè dati nobis temporis spatia decurrant: adeò ut exceptis admodum paucis, cæteros in ipso vitæ apparatu vita destituat. Indè illa maximi medicorum exclamatio est; Vitam brevem esse, artem longam.* Et *c.* 16. *Tempus breve est & præceps: multóqe fit brevius vitio nostro.* Vide *l.* 5. §. 24. Βραχὺ καὶ ἀκαριαῖον διάστημα. *Spatium breve & momentaneum.* Zeno apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 96. Οὐδενὸς ἡμᾶς ἔτω πίστεσθαι, ὡς χρόνου. *Nullius rei tantâ nos penuriâ laborare, qàm temporis.* Qod Laërtius *l.* 7. in *Zenon.* Μηδενὸς ἡμᾶς ἔτως εἶναι ἐνδεεῖς, ὡς χρόνου. βραχὺς γὰρ ὄντως ὁ βίος, ἡ δὲ τέχνη μακρὰ, καὶ μᾶλλον ἡ τὰς τῆς ψυχῆς νόσους ἰάσασθαι δυναμένη. *Nullâ re nos adeò indigemus, ut qidem tempore. Reverâ enim brevis est vita, ars autem longa, & illa præcipuè, qa morbis animi mederi potest.* Lucianus *de sectis. pag.* 505. Χρὴ δὲ μηδένα καιρὸν παρεῖναι, εἰδότας ἀληθὲς τὸ τῦ Κῶϊ ἰατροῦ εἰρημένον, ὡς ἄρα βραχὺς μὲν ὁ βίος, μακρὰ δὲ ἡ τέχνη. καὶ τοι ἐμοῦγε ἰατρικῆς πέρι ταυτ' ἔλεγεν, ἐυμαθεστέρω πράγματος. Φιλοσοφία δὲ καὶ μακρῷ τῷ χρόνῳ ἀνέφικτος, ἣν μὴ πάνυ τις ἐγρηγορὼς, ἀτενὲς ἀεὶ καὶ γοργὸν ἀποβλέπῃ εἰς αὐτήν. *Æquum esse opinor nullum præterire tempus, siqidem verum esse scimus illud Coi medici dictum, nimirum, brevem esse vitam, artem verò longam. Qod qidem de arte medica est effatus, qa minore negotio perdiscitur. At philosophia ne longo qidem tempore comprehenditur, nisi qis summâ vigilantiâ acres oculos in eam semper defigat.* Itaqe Philo *de vita contemplat. pag.* 892. *A.* Χρόνου δὲ φείδεσθαι καλόν. ἐπειδὴ κατὰ τὸν ἰατρὸν Ἱπποκράτην, Ὁ μὲν βίος βραχύς. ἡ δὲ τέχνη μακρὰ. *Temporis præcipua nos decet parsimonia, juxta illud Hippocratis medici monitum: vita brevis, ars longa.* Seneca *de brev. vit. c.* 32. *Non multum accepit homo temporis, etiamsi totum illud sibi vindicat. Cui licèt nihil facilitate eripi, nihil negligentiâ patiatur excidere, tamen ad immortalium cognitionem nimis mortalis est.* & *Epist.* 48. *Etiamsi multum supereset ætatis, parcè jam dispensandum erat, ut sufficeret necessariis. nunc qa dementia est, supervacua discere in tanta temporis egestate?* Allusit ad Zenonis illud superiùs relatum. Et *Epist.* 117. *Non tam benignum ac liberale tempus natura nobis dedit, ut aliqid ex illo vacet perdere. Ex hoc tempore tam angusto, & rapido, & nos avferente, qid juvat majorem partem mittere in vanum?* Contrà tamen Methodici (secta ea est medicorum) Galeno referente, *de sectis c.* 6. Τῷ γε βραχὺν εἶναι εἰπόντι τὸν βίον, τὴν δὲ τέχνην μακρὰν ἐπιτιμῶσι. τεύναιλιον γὰρ ἅπαν, αὐτὴν μὲν βραχεῖαν εἶναι, τὸν δὲ βίον μακρὸν. *Insuper eum, qi vitam esse brevem; longam verò artem dicat, increpant: e contrario namqe artem qidem esse brevem, vitam verò longam.* Sed & Seneca ipse *de brev. vit. c.* 1. *Non accepimus brevem vitam, sed fecimus: nec inopes ejus, sed prodigi sumus. non exiguum temporis habemus, sed multum perdimus. satìs longa vita, & in maximarum rerum consummationem largè data est, si tota bene collocaretur.*

Κερδαντέον τὸ παρὸν] Vide *ad l.* 2. §. 6. & *suprà* §. 17. & *l.* 6. §. 2. Plinius *Epist.* 7. *l.* 3. *Sed tantò magis hoc qisqid est temporis futilis & caduci, si non datur factis; nam horum materia in aliena manu; nos certè studiis proferamus: & qatenus nobis denegatur diu vivere, relinqamus aliqid qo nos vixisse testemur.* Seneca *Epist.* 49. *Infinita est velocitas temporis, qa magis appareat respicientibus. Nam ad præsentia intentos fallit: adeò præcipitis fuga transitus levis est. Punctum est qod vivimus, & adhuc puncto minus: cujus brevitatem aliqando futuram cogitemus. Non solebat mihi tam velox tempus videri; nunc incredibilis cursus apparet: sive qia admoveri lineas sentio, sive qia attendere cepi, & computare damnum meum. Eò magis utiqe indignor; aliqos ex hoc tempore, qod sufficere nec ad necessaria qidem potest, etiamsi custoditum diligentissimè fuerit; in supervacua majorem partem erogare. Non vaco ad istas ineptias, ingens negotium in manibus est. mors me seqitur, fugit vita. adversùs hæc me doce aliqid. effice nè ego mortem fugiam, vita me non effugiat.* Hoc est qod ἐξαγοράζεσθαι τὸν καιρὸν, id est, *occasionem*, sive *opportunitatem redimere*, dixit Apostolus *ad Ephes. c.* 5. *v.* 16. Plutarchus in *pædag. pag.* 13. *A.* Στιγμὴ χρόνου πᾶς ὁ βίος ἐστί. Ζῆν καὶ ἡ παραζῆν προσήκει. *Punctum temporis est tota nostra vita. Frui eâ, non abuti ad alias res convenit.* παραζῆν dixit, qod Ennius Iphigen. apud Gell. *l.* 19. *c.* 10. à V. C. Salmasio *in exercit. Plinian.* restitutus;

— prater propter vitam vivitur.

Qod Seneca *de brev. vit. c.* 9. *Perdis hodiernum. qod in manu fortuna positum est, disponis; qod in tua, dimittis.* Ità qod Plavtus Pseudol. 2. 3.

Certa amittimus, dum incerta appetimus: atqe hoc evenit,
In labore atqe in dolore ut mors obrepat interim.

Νῆφε ἀνειμένως] Julianus Imperator *Epist.* 12. Ἔνθεν ἔξεστιν ἡμῖν, ἀνειμένοις τε σπουδάζειν, καὶ σπουδάζουσι μὴ ταλαιπωρεῖσθαι. *Ex eo accidit, ut dum relaxamur, seria agamus, & dum seria agimus, minimè cruciemur.* Et Gregorius Nazianzenus *in Basilium.* Τὴν ἄνεσιν ἄνεσιν μὴ ποιήσασθαι. hoc est, *frontem remittere, non resolvere. Multum autem interest, remittas aliqid, an solvas.* Seneca *de tranqil. c.* 15. Itaqe Ambrosius *offic. l.* 1. *c.* 20. *Cavendum, nè dum animum relaxare volumus, omnem harmoniam & qasi concentum solvamus.* Et Martinus Dumiensis *de morib. Sapiens animum habebit, aliqando remissum, nunqam solutum.* Valerius Maximus *l.* 8. *c.* 8. *Otium industria subnecti debet, non qo evanescat virtus, sed qo recreetur.* Et Cicero *Offic. l.* 2. *Ludendi modus qidam retinendus est, ut nè nimis omnia profundamus, elatiqe voluptate in turpitudinem dilabamur.* Qod de Musica præcipiebat Pratinas,

Μὴ σύντονον ἄκουε, μήτ' ἀνειμένην.
Intensior nec esto, nec solutior.

Ἀνειμένως] Vide *ad l.* 5. §. 1. Seneca *de tranq. c.* 15. *Danda est remissio animis: nec in eadem intensione aqaliter retinenda mens, sed ad jocos revocanda. meliores acrioresqe reqieti surgent. ut fertilibus agris non est imperandum; citò enim exhaurient illos nunqam intermissa fæcunditas: sìc animorum impetus assiduus labor frangit; vires recipient pavlum resoluti & remissi. nascitur enim ex assiduitate laborum, animorum hebetatio qadam & langvor.* Aristoteles *ethic. l.* 10. *c.* 4. Πάντα τὰ ἀνθρώπεια ἀδυνατεῖ συνεχῶς ἐνεργεῖν. *Omnia humana ad assiduè operandum imbecillia sunt.* Ovidius *Epist.* 4.

Qod caret alternâ reqie, durabile non est:
Hac reparat vires: membráqe fessa levat.

Itaqe *sapientis esse, remittere interdum aciem rebus gerendis intentum.* Avgustinus *de Music. l.* 2. *c.* 14. Siqidem ut Naso *Ponti l.* 1. *el.* 5.

Otia corpus alunt, animus qoqe pascitur illis:
Immodicus contrà carpit utrumqe labor.

Et Statius *Sylv. l.* 4.

— vires instigat, alitqe
Tempestiva qies: major post otia virtus.

Hinc de *arcu lyráqe* imago illa tantopere celebrata. Dio in *œconom.* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 62. Αἱ ἀνίσους παρασκευαστικαὶ πόνων εἰσὶ. καὶ τόξον, καὶ λύρα, καὶ ἄνθρωπος, ἀκμά-

a Inf. §. 45. l. 6. §. 10. l. 9. §. 39. l. 12. §. 14.

§. 27. Ἤτοι κόσμος διατεταγμένος ; ἢ συγκυκεών. συμπεφορημένος μὲν, ἀλλὰ κόσμος. ἢ ἐν σοὶ μὲν τις κόσμος ὑφίσταται δύναται, ἐν ᾧ τῷ παντὶ ἀκοσμία ;

§. 27. Mundus vel est ordine justo dispositus, vel miscela temeraria, congesta qidem ea, sed ut mundus sit tamen. qid enim? fierine potest, ut in te mundus qidam sit & dispositio concinna, in universo verò inconcinnitas mera? idque

ANNOTATIONES.

ζει δὲ ἀναπαύσεως. *Remissiones ad novos labores praparant. Et arcus, & lyra, & homo à qiete vigent. Ibidem tit.* 3. Socrates: Ὁ βίος, ὥσπερ ὄργανον, ἀνίεσι καὶ ἐπιτάσει ἁρμοττόμενος, ἡδὺν γίνεται. *Vita instar organi musici, dum intensione & remissione sibi concinna redditur, suavior fit.* Democritus apud Antonium *meliss. l.* 2. *c.* 45. Ὥσπερ γὰρ ὄργανον ἄνεσιν καὶ ἐπίτασιν λαμβάνον, ἡδὺ γίνεται. ὕτω καὶ ὁ βίος. *Qemadmodum organum intentionem & remissionem suscipiens suave fit, sic etiam vita.* qod idem Plutarcho tribuit Maximus *collectan. c.* 32. Verùm in *collectaneis* illis avtorum nomina sæpius permutata, confusa, depravata deprehendas. Plutarchus *in Pedag. pag.* 9. *B.* Ὁ βίος ἡμῶν εἰς ἄνεσιν καὶ σκιδνὴν διήρηται. καὶ ἡ ἀναπαυσις τῶν πόνων ἄρτυμά ἐστι. (id qod idem in *Lycurg. pag.* 55. *B.* Παιδιὰ πόνε ἡδυσμα. *Urbanitas laboris condimentum.* qo eodem schemate usus est & Aristoteles *ethic. l.* 9. *c.* 10.) καὶ τὰ τόξα, καὶ τὰς λύρας ἀνίεμεν, ἵνα ἐπιτείναι δυνηθῶμεν. καθόλε δὲ σώζεται, σῶμα μεν, ἐνδείᾳ καὶ πληρώσει, ψυχὴ δὲ ἀνέσει καὶ παιγνίῳ. *Tota nostra vita in remissionem seriumqe studium est divisa. Et reqies laborum est condimentum. Nam & arcus & lyras remittimus, ut intendere possimus. Atqe in universum servatur corpus impletione atqe vacuatione, animus autem remissione & labore.* Amasis apud Herodotum *l.* 7. Τὰ τόξα οἱ κεκτημένοι, ἐπεὰν μὲν δέωνται χρῆσθαι, ἐκτανύουσι. ἐπεὰν δὲ χρήσωνται, ἐκλύουσι. εἰ γὰρ δὴ τὸν πάντα χρόνον ἐκτεταμένα εἴη, ἐκρυγείη ἄν. ὥστε ἐς τὸ δέον ὐκ ἂν ἔχοιεν αὐτοῖσι χρῆσθαι. ὕτω δὴ καὶ ἀνθρώπε κατάσασις, εἰ ἐθέλοι καλασκεδάζεσθαι ἀεὶ, μηδὲ ἐς παιγνίην τὸ μέος ἑαυτὴν ἀνιείναι, λάθοι ἂν ἤτοι μανεὶς ἢ ἀπόπληκ[τος] γενόμενος. Gregorius Nazianzenus *post reditum ex agro.* Ἐιωθα πως τὰς πόνους ἀεὶ ταῖς τοιαύταις διαλύειν ἀνέσεσιν. ἐπεὶ μηδὲ νευρὰ φέρει τὸ σύντονον ἀεὶ τείνομένη. καὶ δεῖταί τι μικρὸν τῶν γλυφίδων ἐκλύεσθαι, εἰ μέλλοι ταθήσεσθαι πάλιν, καὶ μὴ ἄχρηστος ἔσεσθαι τῷ τοξότῃ, μηδὲ ἀνόνητος ἐν καιρῷ χρήσεως. *Soleo ferè hujusmodi oblectamentis labores dissolvere ac relaxare: qandoqidem nec perpetuam contentionem nervus ferre potest, sed laxari nonnunqam arcus cornua oportet, si qidem rursus intendendus sit, & sagittario non inutilis tum futurus, cum eo utendum erit.* Naso *Epist.* 4.

Arcum ni cesses tendere, mollis erit.

Æsopus Phædri *l.* 3. *fab.* 53.

Citò rumpis arcum, semper si tensum habueris:
At si laxaris, cùm voles, erit utilis.
Sic lusus animo debet aliqando dari,
Ad cogitandum melior ut redeat tibi.

De Joanne Evangelista gemina his referunt Abraham Abbas apud Joannem Cassianum *collat.* 24. *c.* 21. Thomam Aqin. *sum: p.* 2a. 2æ. *q.* 168. *a.* 2. & Henricum Herp. *specul. avr. in precept.* 3. *serm.* 2. sed & de Antonio Eremitâ balistæ exemplum eodem trahente, Antonin. *sum.* 2. *par.* 2. *tit.* 1. *c.* 23. §. 1. & Gvillielmus Pepin. *de confess. tract.* 2. *par.* 3. *c.* 6. ex *Vitis patrum.* Qod avtem ex adverso, Plutarchus *de sene polit. pag.* 792. *C.* Τόξον μὲν ἐπιτεινόμενον ῥήγνυται. ψυχὴ δὲ ἀνιεμένη. *Arcus, si nimium intendatur, rumpitur: anima laxando perit.* Unde de Theophrasto Laërtius *lib.* 5.

Ῥήγνυσθαι σοφὸς τόξον ἀνιέμενον.

hoc est, ut Publius Syrus:

Arcum intensio frangit: animum remissio.

id de solutiore illa remissione capiendum est, qam vitandam cavendámqe hîc Marcus monet.

§. 27. Ἤτοι κόσμος διατεταγμένος] Vide *infrà* §. 45. & *l.* 2. §. 3. Plinius *hist. nat. l.* 2. *c.* 4. *Qem κόσμον Graci nomine ornamenti appellaverunt, eum nos à perfecta absolutáqe elegantia, mundum. nihil enim omnium rerum melius est mundo, nihil præstabilius, nihil pulcrius. utpote in qo universa ità constituta sunt, ut neqe ad usum meliora esse potuerint, neqe ad speciem pulcriora.* Cicero *de Nat. Deor. l.* 2. & Seneca *ad Helv. c.* 8. *Mundo nihil neqe majus, neqe ornatius, rerum natura genuit.* Avtor *de Mund. c.* 2. Κόσμος μὲν ὖν ἐστι σύστημα ἐξ οὐρανοῦ καὶ γῆς, καὶ τῶν ἐν τούτοις περιεχομένων φύσεων. λέγεται δὲ καὶ ἑτέρως κόσμος, ἡ τῶν ὅλων τάξις τις καὶ διακόσμησις ὑπὸ θεοῦ τε καὶ διὰ θεὸν φυλατομένη. *Mundus est compages è cælo terráqe coagmentata, atqe ex iis naturis qæ intra ea continentur. Dicitur etiam aliter mundus ordo & digestio universorum, qæ à Deo & per Deum asservatur.* & Eustathius *ad Il. ά.* Κόσμος ἡ τάξις ἐκ τοῦ κομῶ. ἀφ' ἧ καὶ ὁ πάντων περιεκτικὸς, κόσμος, ὅτι αὐτὸν ἐντάκτως ἡ πρόνοια ἔταξεν. Apulejus *de mund.* Mundas est ordinata ordinatio, Dei munere. & rursus: *Qid mundo præstantius? Lauda, qam putas speciem: portio à te lavdabitur mundi. admirare qam voles temperantiam, ordinationem, figuram. hic & per hunc illud qodcunqe est, invenietur esse lavdandum. nam qid, oro te, ornatum atqe ordinatum videri potest, qod non ab ipsius exemplo imitatura sit ratio? unde κόσμος Græcè nomen accepit.* Tertullianus *apolog. c.* 17. *Qod colimus, Deus unus est, qi totam molem istam cum omni instrumento elementorum, corporum, spirituum, verbo, qo jussit, ratione, qâ disposuit, virtute, qâ potuit, de nihilo expressit, in ornamentum majestatis sua: Unde & Graci nomen mundo κόσμον accommodaverunt.* Gregorius Nazianzenus *de pace* 1. Κόσμος τι ἐστι ὅπερ λέγεται καὶ κάλλος ἀπρόσιτον. *Mundus verè est, ut appellatur, & incomparabilis pulcritudo.*

Ἤ κυκεὼν] *Cimus.* Ità *l.* 6. §. 10. Ἤτοι κυκεὼν καὶ ἀντεμπλοκὴ, καὶ σκεδασμός. *Universum avt est cimus qidam rerum, nunc concursu fortuito invicem implexarum, mox dissipatarum denuo.* qibus verbis κυκεὼν qid velit, explicat. & *l.* 9. §. 39. κυκεὼν καὶ σκεδασμός. *Cimus & dispersio temeraria.*

Συμπεφορημένος μὲν, ἀλλὰ κόσμος] Vide Heraclitum *infrà.*

Ἐν σοὶ μέν τις κόσμος] *in te* scilicet qi es μικρὸς κόσμος τις. (qomodo τὸν σμικρὸν κόσμον, τὸν ἄνθρωπον, *parvum mundum, hominem* dixit Clemens Alexandrinus in *Hortator. pag.* 4. & *Mundi instar habere fabricam humani corporis,* Ambrosius *hexam. l.* 6. *c.* 9.) & *majoris illius imaginem geris.* Macrobius *in Somn. Scip. lib.* 1. *c.* 12. *Ideò physici Mundum magnum hominem, & hominem brevem mundum esse dixerant.* Si est ergò, inqit, in te fabricâqe tui ordinata rerum dispositio, in mundo ipso multò magís. Siqidem, ut Tertullianus *de resurr. carn. c.* 30. *Etsi figmentum veritatis in imagine est, imago ipsa in veritate est sui; necesse est esse prius sibi, qam alii configuretur. de vacuo similitudo non competit; de nullo parabola non convenit.* Idem *adv. Hermogen. c.* 40. *Confusa res erat, nunc verò composita est. & vis ex compositis incomposita præberi? nulla res speculum est alterius non coæqalis. nemo se apud tonsorem pro homine mulum inspexit: nisi si, qi putat in hac extructione mundi dispositá jam & comptâ, informem & incultam materiam respondere. qid hodie deforme in mundo? qid retrò speciatum in materia; ut speculum sit mundus materiæ? cùm ornamenti nomine sit penes Græcos Mundus, qomodò inornata materiæ imaginem refert? Nec materia certè mundus imago esse poterit, si compositus ille & exornatus, confusa verò & inornata ista; nec homo mundi, si in homine ordinata partium membrorúmqe dispositio, in mundi compage nullo ordine legéve certâ disposita, sed commissa commistáqe temerè universa.* Qanqam mundum non minorem, sed majorem imaginis divinæ ratione hayd absurdè prorsùs dixit Gregorius Nazianzenus *in Pasch.* §. 15. Τὸν ἄνθρωπον δημιουργεῖ, καὶ οἷόν τινα κόσμον ἕτερον ἐν μικρῷ μέγαν ἐπὶ γῆς ἵστησι. *Hominem fabricatur, & velut alterum qendam mundum, in parvo magnum, in terra collocat.* At verò Synesius *de provident.* 1. non *hominem* tantùm integrum, sed *caput hominis* ipsum *mundum minorem* indigetat, in qo *mens* tanqam *numen* qoddam resideat. Ἄνω μὲν ὖν ἀσίρες, κάτω δὲ κεφαλαὶ σφαιροειδεῖς διεπλάσθησαν, ἵν' εἶεν οἶκοι ψυχῶν ἐν κόσμῳ κόσμοι μικροί. *In superioribus partibus sidera, in inferioribus vero capita globosa formata sunt, ut parvi mundi in mundo essent domicilia animarum.* Respexit, opinor, id qod in philosophorum placitis Plutarchi nomine evulgatis, *l.* 4. *c.* 21. Stoicis perperam tribuitur; τὸ ἡγεμονικὸν αὐτὸ, ὥσπερ ἐν κόσμῳ, κατοικεῖν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ σφαιροειδεῖ κεφαλῇ. *Ipsa illa princeps animi pars in globo nostri capitis, tanqam in mundo, habitat.* Qod avtem ille de *capite*, de *corde* Avsonius *monosyll.*

Cor vegetum mundi instar habens. —

Vide *suprà ad* §. 3. Qomodò avtem Marcus istîc illos perstringit, qi qem in semetipsis agnoscunt ordinem, ornatum, eundem mundo, cujus & ipsi sunt partes, negant: pari modo & Epicuri sectatores Seneca *præfat. qæst. nat. l.* 1. hoc ipso notat nomine, qòd cùm *animum* putent esse sibi ipsis, eúmqe *providum & singula dispensantem, universum* interim, in qo & ipsi sunt, *expers* esse *consilii ac temerè ferri* contendunt. Vide *ad l.* 2. §. 11.

Ἐν δὲ πανὶ ἀκοσμία;] Nihil minús. Avtor *de mundo.* Κόσμον δ' ἐτύμως τὸ σύμπαν, ἀλλ' ὐκ ἀκοσμίαν ἀνομάσαις ἄν. *Universum ipsum commodius nominaveris compagem rerum compositam, concinnóqe ordine digestam, qam congeriem confusam, & inconditam.* Reverâ, ut Plutarchus *de anim. gener.* Ἀκοσμία δ' ἦν πρὸ τῆς τοῦ κόσμε γενέσεως. *Ante mundi creationem erat confusa congeries.* Erant siqidem primò omnia, ut Moses *l.* 1. *c.* 1. *v.* 2. תהו ובהו id est, ut Naso *Metam. l.* 1.

— rudis indigestáqe moles.
Nec qicqam nisi pondus iners, congestáqe eodem
Non bene junctarum discordia semina rerum.

Verùm *hanc Deus* (is est *melior potiorqe natura* illa) *litem diremit, molem discrevit:* κάντεῦθεν κόσμον ἡ περὶν ἀκοσμία ἐλάμβανεν. ut Gregorius Nazianzenus, περὶ ἐυταξίας. Atqe hoc est qod Anaxagoras apud Laërtium *lib.* 2. §. 6. Πάντα χρήματα ἦν ὁμοῦ. εἶτα νοῦς ἐλθὼν, αὐτὰ διεκόσμησε. *Omnia simul erant, deinde accessit mens, eáqe composuit.* Sive ut Timon in *Sillis*;

Πάντα συνεσφήκωσεν ὁμοῦ τεταραγμένα πρόσθεν.
Omnia composuit simul confusa antea.

Et

ídque rebus omnibus ità qanqam discretis ac diffusis, consPirantibus tamen.

§. 28. Mores nigri, effœminati, præfra-

καὶ ταῦτα, ἅτως [a] πάντων διακεκριμένων καὶ διακεχυμένων καὶ [b] συμπαθῶν. a L. 6. §. 38. b Inf. §. 40.

§. 28. [c] Μέλαν ἦθος, θῆλυ ἦθος, cSup. §. 18.

ANNOTATIONES.

Et apud Hermiam in διασυρ. pag. 176. Ἀρχὴ πάντων ὁ θεός. καὶ ἐστὶν αἴτιος καὶ κύριος τῶν ὅλων. καὶ παρέχει τάξιν τοῖς ἀτάκτοις, καὶ κίνησιν τοῖς ἀκινήτοις, καὶ διάκρισιν τοῖς μεμιγμένοις, καὶ κόσμον τοῖς ἀκόσμοις. *Mens omnium est institum, eáque causſa & omnium domina est, & ordinem confusis præbet, & motionem immobilibus, & discrimen commistis, & ornatum inornatis.* Demonax Cynicus (referente Luciano in *vita ejusdem.* & Antonius *meliſſ. l.* 2. *c.* 76.) dissentientibus qibusdam de mundi anima ac figura, Ὑμεῖς, inqit, περὶ τοῦ κόσμου πολυπραγμονεῖτε, περὶ δὲ τῆς ἑαυτῶν ἀκοσμίας οὐ φροντίζετε. *Vos mundum curiosè perscrutamini; statum vero vestrum perturbatum non curatis.* Indè argumentum arripuit Dio, qo Dionysium ad virtutis studium impelleret, ὅπως διακοσμηθεὶς τὸ ἦθος εἰς ἀρετὴν λόγων, καὶ πρὸς τὸ θειότερον ἀφομοιωθεὶς παράδειγμα τῶν ὄντων καὶ κάλλιστον, ᾧ τὸ πᾶν ἡγεμόνῳ πειθόμενον, ἐξ ἀκοσμίας κόσμος ἐστὶ, πολλὴν μὲν εὐδαιμονίαν ἑαυτῷ μηχανήσηται, πολλὴν δὲ τοῖς πολίταις, γενόμενος βασιλεὺς ἐκ τυράννου. *Qo moribus ad doctrinam expolitus, atqe ad divinissimum rerum & pulcerrimum conformatus exemplum, cui universitas duci parens non jam confusio sed mundus est, magnam sibimet ipsi, magnam etiam civibus pararet felicitatem ex tyranno rex factus.* Plutarchus *Dione p.* 962. *A.*

Διακεκριμένων καὶ διακεχυμένων] Vocem harum priorem Lugdunensis omisit. qo id consilio incertum mihi. Seneca *qæst. nat. l.* 7. *c.* 27. *Tota hujus mundi concordia ex discordibus constat.* Et *Epist.* 107. *Contrariis rerum æternitas constat.* Heraclitus apud Aristotelem *Ethic. l.* 8. *c.* 2. Τὸ ἀντίξουν συμφέρον. καὶ ἐκ τῶν διαφερόντων καλλίστην ἁρμονίαν. *Adversarium esse conferens: & ex differentibus pulcerrimam cooptationem fieri.* Idémqe apud Avtorem *libri de mundo, c.* 5. Συνάψειας ὅλα καὶ οὐχὶ ὅλα. συμφερόμενον καὶ διαφερόμενον. συνᾴδον καὶ διᾴδον. καὶ ἐκ πάντων ἕν, καὶ ἐξ ἑνὸς πάντα. *Crispa & minimè crispa una vinxeris, consentiens & dissentiens, consonans & dissonans, unum etiam ex omnibus, omniaqe ex uno.* Et ex eodem Apulejus: *Sic totius mundi suorum instantia initiorum inter se impares conventus, pari nec discordante consensu Natura velusti Musicam temperavit. namqe uvidis arida, & glacialibus flammida, velocibus pigra, directis obliqa, confudit; unumqe ex omnibus, & ex uno omnia, juxta Heraclitum constituit,* &c. Qod & Avtor idem *ibidem* variis à re politica, pictura, musica, grammatica imaginibus illustrat. Τοῦτο πολιτικῆς ὁμοιότητος τὸ θαυμαστιώτατον, ὅτι ἐκ πολλῶν μίαν, καὶ ὁμοίαν ἐξ ἀνομοίων ἀποτελεῖ διάθεσιν, ὑποδεχομένη καὶ πᾶσιν φύσιν καὶ τύχην. ἴσως δὲ καὶ τῶν ἐναντίων ἡ φύσις γλίχεται, καὶ ἐκ τούτων ἀποτελεῖν τὸ σύμφωνον, ὡς ἐκ τῶν ὁμοίων. ὥσπερ ἀμέλει τὸ ἄρρεν συνήγαγε πρὸς τὸ θῆλυ, καὶ οὐχ ἑκάτερον πρὸς τὸ ὁμόφυλον. καὶ τῶν πρώτην ὁμοιότητα διὰ τῶν ἐναντίων συνῆψεν, ὡς διὰ τῶν ὁμοίων. ἔοικε δὲ καὶ ἡ τέχνη τὴν φύσιν μιμουμένη τοῦτο ποιεῖν. ζωγραφία μὲν γὰρ, λευκῶν τε καὶ μελάνων, ὠχρῶν τε καὶ ἐρυθρῶν χρωμάτων ἐγκερασαμένη φύσεις, τὰς εἰκόνας τοῖς προηγυμένοις ἀποτέλεσε συμφώνους. μουσικὴ δὲ, ὀξεῖς ἅμα καὶ βαρεῖς, μακρούς τε καὶ βραχεῖς φθόγγους μίξασα, εἰ διαφόροις φωναῖς μίαν ἀπετέλεσεν ἁρμονίαν. γραμματικὴ δὲ, ἐκ φωνήεντων καὶ ἀφώνων γραμμάτων κράσιν ποιησαμένη, τὴν ὅλην τέχνην ἀπ' αὐτῶν συνεστήσατο. ὅτως ὅν καὶ τὴν τῶν ὅλων σύστασιν διὰ τῆς τῶν ἐναντιωτάτων ἀρχῶν κράτους μία διεκόσμησεν ἁρμονία. ξηρὸν γὰρ ὑγρῷ, θερμὸν δὲ ψυχρῷ, βαρεῖ τε κοῦφον μιγὲν, καὶ ὀρθὸν περιφερεῖ, τὸ ὅλον διεκόσμησε μία διὰ πάντων διήκουσα ἁρμονία, ἐκ τῶν ἀμίκτων καὶ ἑτεροίαν τὸν σύμπαντα κόσμον δημιουργήσασα, τάς τε ἐναντιωτάτας ἐν αὐτῷ φύσεις ἀλλήλαις ἀναγκάσασα ὁμολογῆσαι, καὶ ἐκ τούτων μηχανησαμένη τῷ παντὶ σωτηρίαν. *Hoc esse in concordia civili longè admirabilissimum, qod ex multis ipsa unum efficit affectum, & è dissimilibus similem, omnis illa qidem natura susceptrix & fortuna. Atqe haud scio, an etiam contrariorum appetens sit natura: ex eisqe consona, non item è similibus conficiat. Sic certè ipsa marem cum fœmina conjunxit, non etiam cum suo horum utrumqe sexu. Qin primum etiam concordiam per contraria, non per similia devinxit. Adde qod ars naturæ amulatrix hoc idem facit. Siqidem pictura, alborum nigrorúmqe colorum luteorúmqe & rubrorum naturas inter se attemperans, effigies rerum efficit consonas exemplaribus. Musica acutis & gravibus sonis, longisqe & brevibus una permixtis in diversis vocibus unum ex illis concentum reddidit. Grammatica ex elementis vocalibus & mutis inventa temperata, artem omnem literaturæ ex illis compositam reliqit. Itaqe universorum coagmentationem cinno qodam principiorum summè contrariorum commodè attemperato natura ipsa digessit unâ eademqe cohærentiâ: qippe siccum humido, calidum frigido, gravi leve mixtum, & rectum orbiculari, universum vis una per omnia pertinens certo ordine descripsit, concinnéqe digessit, è diversis naturis atqe impermixtis universum mundum architectata, naturas qam maximè contrarias, veluti edicta concordia & imperata, adstrinxit ad consensum mutuúmqe commercium, ejusmodi rerum molitione universitati ipsi salutem machinata est.* Qæ periphrasticè ab Apulejo versa vide *ad l.* 7. §. 48. Synesius *de insomn. pag.* 134. Ἔστι τις ὡς ἐν συγγενείᾳ τοῖς μέρεσι καὶ διχόνοια. οὐ γάρ ἐστιν ὁ κόσμος τὸ ἁπλῶς ἕν, ἀλλὰ τὸ ἐκ πολλῶν ἕν. καὶ ἔστιν ἐν αὐτῷ μέρη μέρεσι προσήγορα καὶ μαχόμενα, καὶ τῆς ἅπασιν αὐτῶν εἰς τὴν τοῦ παντὸς ὁμοίωσιν συμφωνίας, ὥσπερ ἡ λύρα σύστημα φθόγγων ἐστὶν ἀντιφώνων τε καὶ συμφώνων. τὸ δ' ἐξ ἀντικειμένων ἕν, ἁρμονία καὶ λύρας καὶ κόσμου. *Ineſt enim velut in cognatione, nonnulla etiam inter partes dissensio. Siqidem mundus non unum absolutè qippiam est, sed unum ex multis constatum, in eóqe partes insunt, partibus affines, ac repugnantes, consperante ad universi concordiam mutuo earum divortio: uti lyra contrariorum, ac consentientium sonorum constitutum modulamen est? Nam qod ex contrariis unum fit tam in lyra, qàm in mundo concentus appellatur.* Plutarchus *de amic. multit.* Ἡ περὶ ψαλμοὺς καὶ φόρμιγγας ἁρμονία δι' ἀντιφώνων ἔχει τὸ σύμφωνον. *Concentus qidam nervorum ex contrariis sonis constatur.* Tertullianus *apologet. c.* 48. [*Divina*] *ratio universitatem ex diversitate composuit, ut omnia amulis substantiis sub unitate constarent, ex vacuo & solido, ex animali & inanimali, ex comprehensibili & incomprehensibili, ex luce & tenebris, ex ipsa vita & morte.* Et *de pallio c.* 2. *Mundus iste ex diversis substantiis officisque constat. diversa in unum; ex demutatione diversa sunt. denique diversitatis discordiam vices fœderant. ità mutando mundus est, qi ex diversitatibus corporatus, & vicibus temperatus.* Ità est *rerum omnium,* utì idem mox *ibidem, distincta confusio.* Gregorius Nazianzenus *in Julian.* 1. Πάντα διέλε, καὶ συνέδησε, καὶ τὸ πᾶν τοῦτο κόσμον ἓν ἐκ πλειόνων πεποίηκε. *Omnia distribuit & conjunxit, & universum hunc mundum ex pluribus fecit unum.*

Καὶ συμπαθῶν] Ità *l.* 6. §. 38. φίλα ἀλλήλοις, καὶ σύμφωνα ἔχοντα. *invicem sibi amica & consperantia.* Manilius *Astron. l.* 2.

Totúmqe alterno consensu vivere mundum.

De corpore humano pariter Hippocrates *de aliment. sect.* 4. *l.* 4. *p.* 50. Ἐύῤῥοια μία. ξύμπνοια μία. ξυμπαθέα κατὰ ὁλομελίην πάντα. *Confluxio una, conspiratio una, consentientia omnia ad universam totius naturam.* de qo videatur Galenus *de facult. nat. l.* 1. *c.* 5. & *l.* 3. *c.* . *de differ. febr. l.* 2. *de usu pulſ. l.* 1. *de cauſſ. pulſſ. l.* 2. & *de usu part. l.* 1. Vide *infrà* §. 42. Apud Sextum Empiricum *adv. Phyſic. l.* 1. *c.* 2. Philosophi qidam: Ἐπεὶ οὖν ὁ κόσμος σῶμά ἐστιν, ἤτοι ἡνωμένον ἐστὶ σῶμα, ἢ ἐκ τῶν συναπτομένων, ἢ ἐκ διεστώτων, ἤτε δὲ ἐκ συναπτομένων, ἤτε ἐκ διεστώτων, ὡς δείκνυμεν ἐκ τῶν περὶ αὐτὸν συμπαθειῶν, ἐξ ὧν συμφανὲς, ὅτι ἡνωμένον τι σῶμα καθίστηκεν ὁ κόσμος. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ἐκ συναπτομένων ἢ διεστώτων, οὐ συμπάσχει τὰ μέρη ἀλλήλοις. ἐπὶ δὲ τῶν ἡνωμένων συμπάθειά τίς ἐστιν. ἡνωμένον τοίνυν ἐστὶ σῶμα ὁ κόσμος. *Qoniam igitur mundus est corpus, aut est corpus unitum, aut ex iis qa compinguntur, aut ex distantibus. Sed neqe ex iis qa compinguntur, neqe ex distantibus, ut ostendimus ex iis qa in ipso per consensum accidunt. Ex qibus est perspicuum, qod mundus est aliqod unitum corpus. In iis enim qa constant ex iis qa compinguntur, aut qa sunt distantia, partes minimè inter se afficiuntur per consensum. In iis autem, qa sunt unita, est qadam affectio per consensum. Unitum est ergò corpus etiam mundus.*

§. 28. Μέλαν ἦθος] Ad *sectionem* 18. pertinere ista olim ariolabar, unde librariorum culpâ subducta fuissent: à Marco verò interpretamenti loco subjuncta qibus scilicet explicatum ibat, qid μέλανος ἤθους nomine designatum vellet, utpote qod latiùs ibi sumeret, qàm usus vulgaris patereturr, avt qam Agatho, à qo ipse mutuatus esset, usurpaverat. qomodo *tyranni* nomen Seneca *de animo impotenti, cupido, delicato, Epist.* 114. Vide *ad* §. 25. Sed & *nigri* vocabulum hoc ipsum *Epist.* 48. *Per istud* (nugas tricásque dixerat) *philosophiæ sunt nigræ & turpes, infameſque, etiam ad album sedentibus, exceptiones.* Ità Xylander existimavit, qum verterit, *Mores nigri vocantur mores effœminati,* &c. Verùm fieri potest, qod & aliis placuisse video, ut περιοχὴν integram ista conficiant, qà Marcus scilicet *mores* varios sive dispositiones atqe ingenia recensuerit, qos stylo suo perstringeret, vitandósque moneret; *nigros* scilicet *effœminatos, præfractos, belluinos,* &c. Sicut avtem *candor,* pro *ingenuitate,* & *sjnceritate*; & *mores candidi* pro *ingenuis, sjnceris, integris, benignis, benevolis.* Ovidius *triſt. l.* 3. *eleg.* 6.

Qiqe est in charis animi tibi candor amicis.

Idémqe *Pont. l.* 4. *El.* 14.

Tam felix utinam, qàm pectore candidus, essem.

& alibi:

--- Sed sunt tua pectora lacte,
Et non calcatâ candidiora nive.

Horatius *Epod.* 11.

Contráqe lucrum nil valere candidum
Pauperis ingenium.

& *Epist.* 4.

Albi nostrorum sermonum candide judex.

& *Satyr.* 5.

a L.4.§.11. l.9.§.39. ἀβίωτικὸς ἦθος, ἀμελῳδὸς, βοσκηματῶδες, παιδαριῶδες, βλακικὸν, κίβδηλον, βωμολόχον, καπηλικόν, τυραννικόν.

cti, belluini, pecuini, pueriles, ſtolidi, ſubdoli, ſcurriles, perfidi, tyrannici.

b Inſ.§.44. 46.l.8.§.15. 49. c L.10.§.25. d L.12.§.1. 13. e L.2.§.17. l.3.§.5.l.10. §.1.l.11.§.1

§. 29. Ἐι b ξένος κόσμῳ, ὁ μὴ γνωρίζων τὰ ἐν αὐτῷ ὄντα, ἐχ ἧττον ξένος, ϗ ὁ μὴ γνωρίζων τὰ γιγνόμενα. c φυγὰς, ὁ φεύγων τὸν πολιτικὸν λόγον. d τυφλὸς, ὁ καταμύων τῷ νοερῷ ὄμματι. e πτωχὸς, ὁ ἐνδεὴς ἑτέρου, ϗ μὴ πάντα

§. 29. Si peregrinus in mundo eſt, qi ignarus eſt eorum, qæ in mundo exiſtunt: perinde certè in mundo peregrinus eſt, qi ignarus eſt rerum qæ in eodem geruntur. profugus, qi rationem civilem fugit. cæcus, qi mentis oculos clavſos habet. mendicus, qi alterius cujuſqam indiget, neqe apud

ANNOTATIONES.

— animæ, qales neqe candidiores
Terra tulit. —

Ità *mores nigri*, pro *malignis, improbis, malevolis* dicti. Salſè Solon, apud Laërtium *l.* 1.

Πεφυλαγμένος ἄνδρα ἕκαστον,
Ὅρα μὴ κρυπτὸν ἔγχος ἔχῃ
Καρδίῃ, φαιδρῷ προσπίπτῃ προσώπῳ,
Γλῶσσα δὲ οἱ διχόμυθος
Ἐκ μελαίνας φρενὸς γεγωνῇ.
Tu virum caveto qemqe,
Abditum nè geſtet enſem
Corde, vultu dum te amico
Intuetur, & biſulcâ
Blanda promit dicta linguâ
Mente ab intus nigricante.

Horatius *Serm.l.* 1. *Sat.* 4.

— abſentem qi rodit amicum;
Qi non defendit alio culpante; ſolutos
Qi captat riſus hominum, famámqe dicacis;
Fingere qi non viſa poteſt; commiſſa tacere
Qi neqit, hic niger eſt. —

Et mox:

Hic tibi comis, & urbanus, libérqe videtur,
Infeſto nigris. —

Et rurſus ubi hominem induxit, ità amicum prædicantem, ut tamen interim tectè ſubdoléqe notam illi aliqam affigat;

— hic nigræ ſuccus loliginis, hæc eſt
Ærugo mera. —

De Sexto Clodio Cicero *pro Cæcina. Nec minùs niger, nec minùs confidens, qàm ille Terentianus Phormio.* Pindarum tamen *in Pythiis Od.* 4. φρένας λευκὰς, ſive *alba præcordia*, pro *fatuis ſtolidiſqe* poſuiſſe monet Hadrianus Junius *cent.* 3. *adag.* 32. qi fallitur tamen, qod φρένας μελαίνας, ſive *nigra præcordia*, pro *prudentia* argumento haberi opinatur, ubi Homerus eas Hectori tribuit, *Il.ρ.v.* 83. cùm *fortitudinis* ſint potiùs. neqe enim illa, ſed iſta eſt Hectoris laus. Indè proverbium. Οὐδὲν λευκῶν ἀνδρῶν ὄφελος. *Candidorum virorum nullus eſt uſus.* qaſi imbelles illi plerumqe ac inutiles ſint. qalis Nireus,

— ὃς κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθεν,
Ἀλλ' ἀλαπαδνὸς ἦεν —
— qi pulcerrimus vir ad Ilium venit,
Sed imbellis erat.

Il β. v. 673. & Paris, cui ſcilicet

— καλὸν
Εἶδος ἔπ', ἀλλ' οὐ νύ γε βίη φρεσίν. οὐδέ τις ἀλκή.
— venuſta
Species ineſt: ſed non eſt vis animo, neqe ullum robur.

Il. γ. v. 45.

Περισκελὴς ἦθος] *mores præduri, præfracti, rigidi, refractorii.* Ità Sophocles *Ajac. Lorar. n.* 659.

— περισκελεῖς φρένες.
— obſtinatæ mentes.

i.e. αἱ ἄγαν σκληραί. *Schol.* à *ferro* tranſlatum tragicus ipſe innuit, ubi mox ſubjungit *n.* 660.

— ὃς ἐκαρδίαν,
Βαφῇ σίδηρος ὡς.
— vehementer obdurueram,
Ut ferrum tinctum.

Et in *Antigone*, ubi ingeniorum iſtiuſmodi exitum edocet:

Ἀλλ' ἴσθι τοι, τὰ σκληρ' ἄγαν φρονήματα
Πίπτει μάλιστα, ϗ τὸν ἐγκρατέστατον
Σίδηρον ὀπτὸν ἐκ πυρὸς περισκελῆ,
Θραυσθέντα ϗ ῥαγέντα πλεῖστ' ἂν εἰσίδοις.
Præfracti at animi plurimùm, ſcias velim,
Cadere aſſolent: & ipſa vis ferri igneis
Exacta flammis rigidi & intractabilis,
Diſcedit ictu ſæpe, & in partes abit.

Grotius. Qanqam & de qibuſvis rebus uſurpatur, qæ ſic exaruerunt, ut præduræ fiant. παρὰ τὸ σκίλλειν. Poſſunt & περισκελὴς ἦθος, *mores difficiles, moleſti* & *moroſi* dici. Siqidem περισκελὴς Heſychio, non σκληρὸς tantùm, ſed & δυσχερὴς exponitur. Ità Theophraſtus *de cauſſ. l.* 2. *c.* 4. Ὁ περισκελὴς ἀνὴρ. cui opponitur, Ὁ ἐνκρατὴς ϗ μαλακὸς, *ibidem* & *c.* 2. & Hippocrates *de Ulcer.* Φάρμακα περισκελῆ. *medicamenta*

A *moleſta, & aſpera.* ſive δύσκολα ϗ ἐρεθίζοντα σφοδρῶς. uti Galenus explicat, *ad Glauc. lib.* 2. & Philochorus apud Athen. *l.* 14. Καύματα περισκελῆ, *æſtus ardoréſqe graves & moleſti.* Cæterùm apud Menandrum à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 96. repræſentatum, περισκελῶς φέρειν, non eſt *agrè ferre*, qod Cl. Caſaubonus cenſuit, nec *aqè*, qod Geſnerus reddidit, ſed *obſtinatè* potiùs, ex priore vocabuli uſu, & *infracto* adverſùs fortunam animo, qod & Grotius advertit, & ipſa Comici dictio docet, ſi ponatur integra. ea enim ſic habet:

Πρὸς ἅπαντα δειλὸν ὁ πένης ἐστὶ πράγματα,
Καὶ πάντας αὐτῷ καταφρονεῖν ὑπολαμβάνει.
B Ὁ γὰρ μετρίως πράττων, περισκελίστερον
Ἀπαντᾷ τἀνιαρὰ, λαμπρία, φέρει.
Mens timida ſemper pauperi eſt; atqe omnibus
Se ſuſpicatur eſſe deſpicatui.
At qorum res ſunt, Lampria, meliuſcula,
Animo obſtinatiore perdurant mala.

Grotius.

Θηριῶδες, βοσκηματῶδες] Vide *ad l.* 5. §. 11.

Παιδαριῶδες] *Viris qoqe puerilia ac mulcebria ingenia ſunt.* Seneca *de ira l.* 1. *c.* 16.

§. 29. Ξένος κόσμῳ] qia τὰ κόσμου ξένα ipſi videntur *infrà* §. 46. Vide & *l.* 8. §. 15. & *l.* 12. §. 1. & 13. *Peregrini* enim C videtur eſſe, qæ civitatis, in qa agit, ſint ſolennia, ignorare. Huc illud Luc. *c.* 24. *v.* 18. Σὺ μόνος παροικεῖς Ἰερουσαλὴμ, ϗ οὐκ ἔγνως τὰ γενόμενα ἐν αὐτῇ; *Tu ſolus es peregrinus Hieroſolymis, & non noſti qa in ea facta ſunt.* Itaqe & Petrus Apoſtolus *Epiſt.* 1. *cap.* 4. *v.* 12. pios perſecutionem à mundanis perpeſſos, (cùm ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἔχειν, i.e. *in mundo* atqe à mundo, qi ipſos odio habiturus ſit, *afflictos fore* Dominus ipſe præmonuerit, in *Evangelio* Joan. *c.* 15. *v.* 18. & *c.* 16. *v.* 33.) vetat ξενίζεσθαι τῇ ἐν αὐτοῖς πυρώσει πρὸς πειρασμὸν γινομένῃ, ὡς ξένου αὐτοῖς συμβαίνοντος. *Ne tanqam peregrini exploratione illa per ignem, qa fit in vobis ad veſtri experimentum, percellimini, ut ſi peregrinum aliqid vobis accideret.* D Itaqe hac in parte, prout Marcus iſtîc, non vult Chriſtianos eſſe ξένους κόσμῳ. Alioqi ξένοι κόσμῳ ϗ παροικίδημοι, *peregrini & inqilini mundi* iſtius, qo ad vitæ rationem & inſtitutum, prædicantur pii omnes, idqe illis lavdi ducitur. Avtor *ad Hebr. c.* 11. *v.* 11. Joannes Chryſoſtomus in *Epiſt. ad Hebr. Orat.* 24. *Edit. Commel. pag.* 1906. Ἡ πρώτη ἀρετὴ, ϗ ἅπασι ἀρεστὴ, τὸ ξένους εἶναι τοῦ κόσμου τούτου ϗ παροικίδημον, ϗ μηδὲν κοινὸν ἔχειν πρὸς τὰ ἐνταῦθα πράγματα, ἀλλ' ἀπαρτῆσθαι αὐτῶν, ὥσπερ ξένον. vel ut alii, ὥσπερ ξένοι. *Prima eſt virtus, atqe adeo univerſa virtus, eſſe hujus mundi hoſpitem & peregrinum, & cum iis qa hic ſunt rebus & negotiis* E *nihil habere commune, ſed ab iis pendere tanqam ab externis.*

Φυγὰς] ἀμαθὴς idem *l.* 10. §. 25. Philo *allegor. l.* 2. φυγὰς ὁ φαῦλος. *fugitivus vitioſus* qivis.

Τυφλὸς, ὁ καταμύων τῷ νοερῷ ὄμματι] i. e. τοῖς τῆς καρδίας ὀφθαλμοῖς. *oculis cordis veſtri.* ut Pavlus *ad Eph. c.* 1. *v.* 18. ſive τῶν νοημάτων, *mentium*, ut idem *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 4. *v.* 4. Ità Petrus, *Ep.* 2. *c.* 1. *v.* 9. Τύφλος ἐστι ϗ μυωπάζων. *Le cæcus eſt nihil procul cernens.* Unde diverbium Domino Chriſto uſurpatum; Matth. *c.* 15. *v.* 14. Ὁδηγοί εἰσι τυφλοὶ τυφλῶν. τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ, ἀμφότεροι εἰς βόθυνον πεσοῦνται. *Duces ſunt cæci cæcorum. Qod ſi cæcus cæcum per viam duxe-* F *rit, ambo in foveam cadent.* Et Pavlo *ad Rom. cap.* 2. *v.* 19. Τυφλῶν ὁδηγός. *Dux cæcorum.* Et Angelo Eccleſiæ Laodicenæ Dominus Joannis *Apoc. c.* 3. *v.* 17. Οὐκ οἶδας ὅτι τυφλὸς εἶ. *Non noſti te eſſe cæcum.* Vide *ſuprà ad lib.* 2. §. 14. Sophocles *Oedip. rege.*

Τυφλὸς τά τ' ὦτα, τόν τε νοῦν, τά τ' ὄμματα.
Mentémqe & aures cæcus eſt, & lumina.

Τῷ νοερῷ ὄμματι] Avtor *de mund. c.* 1. Ἡ γοῦν ψυχὴ διὰ φιλοσοφίας λαβοῦσα ἡγεμόνα τὸν νοῦν, ϗ θείῳ ψυχῆς ὄμματι τὰ θεῖα καταλαβοῦσα. *Anima igitur per philoſophiam ducem nacta mentem, cùm divino animæ oculo divinarum rerum naturam comprehendiſſet,* &c. Vide *ad l.* 3. §. 15.

G Πτωχὸς] Ità de Eccleſiæ Laodicenæ Angelo, *Apoc. cap.* 3. *v.* 18. πλούσιος, καὶ τυφλὸς. *mendicus & cæcus.*

Ὁ ἐνδεὴς ἑτέρου] Vide *l.* 3. §. 5. & *l.* 9. §. 6. & *l.* 11. §. 1. Epictetus *Diſſert. lib.* 4. *c.* 8. Εἰ μέ τις βλάψαι δύναται, ἐγὼ οὐδὲν ποιῶ. εἰ ἄλλου περιμένω ἵνα με ὠφελήσῃ, ἐγὼ οὐδὲν εἰμί. *Si me qis ladere poteſt; nihil ago; ſi alterius opem expecto, qi me juvet; nihil ſum ego.*

Ἀπό-

apud se habet, qicqid ad vitam conducat. abscessus mundi, qi abscedit, séqe à naturæ communis ratione sejungit, dum eis qæ contingunt offenditur. hoc enim, qicqid est, profert eadem, qæ à te protulit. abscissus civitatis, qi animam propriam à rationalium reliqorum anima, qæ una omnium est communis, abscindit.

§. 30. Iste sine tunica philosophatur; ille sine libro: alius qispiam seminudus. panes, inqit,

ἔχων παρ' ἑαυτῷ τὰ εἰς τὸν βίον χρήσιμα. [a] ἀπόσχισμα κόσμου, ὁ ἀφιστάμενος, καὶ χωρίζων ἑαυτὸν ἀπὸ τῆς κοινῆς φύσεως λόγου, ἀφ' ἧς δυσαρεστεῖν τοῖς συμβαίνουσιν. [b] ἐκείνη γὰρ φέρει τοῦτο, ἣ καὶ σὲ ἤνεγκεν. [c] ἀπόσχισμα πόλεως ὁ τὴν ἰδίαν ψυχὴν ἀπὸ τῆς τῶν λογικῶν ἀποσχίζων, [d] μίας ὄσης.

§. 30. Ὁ μὲν χωρὶς χιτῶνος φιλοσοφεῖ, ὁ δὲ χωρὶς βιβλίου, ἄλλος * ἄτος ἡμίγυμνος.

[a] L. 2. §. 16.
[b] L. 2. §. 3.
[c] L. 8. §. 34. L. 9. §. 23. l. 11. §. 8.
[d] L. 9. §. 8.
* ἄτος f. ἄρτυς

ANNOTATIONES.

Ἀπόσχισμα κόσμου] Ità *l.* 2. §. 16. Ἀπόσχισμα καὶ οἷον φῦμα τοῦ κόσμου. *Abscessus & quasi struma mundi.*

Ἐκείνη γὰρ φέρει τοῦτο, ἣ καὶ σὲ ἤνεγκεν] Ità *l.* 12. §. 1. Σοὶ γὰρ αὐτὸ ἡ φύσις ἤνεγκε, καὶ σὲ τούτῳ. *Quem & tibi hoc natura dederit, & huic te.* Τοῦτο, cum τοῖς συμβαίνουσι priùs dixisset. transitio à numero ad numerum, plurali ad singularem: sicut vice versâ ab hoc ad illum *lib.* 2. §. 4. Ità Plato *Hipp. min. p.* 257. *E.* Καὶ πῶς ἂν οἱ ἑκόντες ἀδικοῖεν, ἢ ἑκόντες ἐπιβουλεύοιεν, καὶ κακὰ ἐργαζόμενοι, βελτίους ἂν εἶεν τῶν ἀκόντων, οἷς πολλὴ δοκεῖ συγγνώμη εἶναι, ἐὰν μὴ εἰδώς τις ἀδικῇ, ἢ ψύχωσιν, ἢ ἄλλό τι κακὸν ποιῇ. *Quonam pacto qi scientes injuriantur, volentes insidiantur, & ladunt, meliores esse possunt, qam qi hæc præter sententiam faciunt, quandoqidem multum ignoscitur illis, qi per ignorantiam injuriam infert, mendacium loqitur, vel aliud qicqam committit mali.* Pavlus *ad Cor. Epist.* 1. *c.* 4. *v.* 1. Οὕτως ἡμᾶς λογιζέσθω ἄνθρωπος, ὡς ὑπηρέτας Χριστοῦ, καὶ οἰκονόμους μυστηρίων Θεοῦ. ὧδε λοιπὸν ζητεῖται ἐν τοῖς οἰκονόμοις, ἵνα πιστός τις εὑρεθῇ. *Sic de nobis reputet homo ut de ministris Christi, & dispensatoribus mysteriorum Dei. Qod reliqum est autem, reqritur in dispensatoribus ut qis fidus inveniatur.* Sic & *ad Galat. cap.* 6. *v.* 1. Ὑμεῖς οἱ πνευματικοὶ, καταρτίζεσθε τὸν τοιοῦτον, σκοπῶν σεαυτόν, μὴ καὶ σὺ πειρασθῇς. *Vos spirituales reconcinnate ejusmodi hominem, considerans unusqisque temetipsum, ne & tu tenteris.* Salustius in Catilin. *Interea servitia repudiabat, cujus rei initio ad eum magna copia concurrebant.* Terentius *Evnuch.* 2. 1.

Adeòne homines immutarier ex amore, ut non cognoscas eundem esse?

Idem.

Cujus maximè mos est consimilis vestrûm, hi se ad vos applicant.

Plavtus *Pseud.* 3. 2.

Si qò hic gradietur, pariter progrediminer.
Manum si protollet, pariter proferto manum.

Usum hujus enallages, qi & Hebræis familiaris (de qo videantur Franciscus Junius *ad Proverb. c.* 13. *v.* 1. & Joannes Drusius *qæst. l.* 3. *c.* 33.) in distributionibus solennem, monet M. Seneca *Svasor.* 2. qi ubi Cornelii Severi illud de militibus Romanis

— stratiqe per herbam,
Hic meus est, dixere, dies. —

Illud, inqit, *Porcellus Grammaticus arguebat in hoc versu, tanqam solœcismum, qòd cùm plures induxisset, diceret, Hic meus est dies, non, Dies hic est noster. & in sententia optima accusabat id qod erat optimum — nam qasi proverbii loco est; Hic dies meus est. & cùm ad sensum retuleris, nè Grammaticorum qidem calumnia habebit locum. dixerunt enim, non omnes simul, sed singuli ex his, Hic meus est dies.* Nec secùs in *Historia* sacra *Reg. lib.* 4. *c.* 5. *v.* 13. de Naomane, *Allocuti sunt eum servi ejus, dicentes, Pater mi,* &c. i. e. horum qasi seorsum singuli. Sic hoc loco τοῦτο. i. e. τούτων τῶν συμβαινόντων ἕκαστον. Sed de istis alibi fusiùs disseruimus.

Ἀπόσχισμα πόλεως] hinc illud *l.* 3. §. 8. Οὐδὲν ἀπεσχισμένον. Casavbonus *qi in civitate seditionem suscitat.* Xylander *frustum à civitate amputatum.* ego malim, qo uno verbo exprimam, insolenti forsan uti vocabulo, qale & Marci ipsum est, sed analogiâ eâdem, qâ *abscessus*, formato, *abscissum civitatis*, vertere. Ejusmodi avtem hominem nunc *membro abscisso*, *l.* 8. §. 34. nunc *ramo avulso*, *l.* 11. §. 8. nunc τῦφι *seditioso*, *l.* 9. §. 23. similem pronunciat. Qin & τὸ ἀποσπάσμενος vocabulum etiam de cive istiusmodi usurpavit Plutarchus *in præcept. polit. pag.* 809. *E.* Δεῖ γὰρ ἐχθρὸν μηδένα νομίζειν πολίτην, ἂν μή τις, οἷος Ἀριστίων, ἢ Νάβις, ἢ Κατιλίνας, νόσημα καὶ ἀπόσπασμα πόλεως ἐγγένηται. *Nullus enim civis pro inimico habendus est, nisi qis est Aristonis instar, avt Nabidis, avt Catilina, morbus & vomica veluti reipublicæ.*

Μιᾶς ὄσης] *Animam* totius *unam* statuebant Stoici, cujus singulæ omnes qasi membra essent. Vide *suprà* §. 21. & *infrà* §. 40. & *l.* 9. §. 8.

§. 30. Χωρὶς χιτῶνος φιλοσοφεῖ] *alius sine toga philosophatur* Xylander. imò, *sine tunica.* Ità Cynici. Salmasius ad Tertullianum *de pallio. Graci generis omnes cùm tunicam, tum interulam simul indutui habebant, bvod minus qàm Romani sub toga. Soli Cynici prater omnium Gracorum morem, tunicam non gerebant*, sed interulam tantùm. Lucianus in *Cynico dialogo pag.* 717. Τί πολὺ, ὦ ἄτος, πώγωνα μὲν ἔχεις καὶ κόμην, χιτῶνα δὲ οὐκ ἔχεις; *Qid tu tandem? barbam qidem habes & comam, tunicam non habes.* Dio Chrysostomus περὶ σχήματος *Orat.* 71. Τὰς γε μὴν καπήλους ἑκάστοτε ὁρῶντες πρὸ τῶν καπηλείων ἀναζωσαμένους, εὐδήποτε τωθάζουσι. καταγελῶσι δ' ἂν τινωντιοῦν, εἰ μὴ ὅτως ἐνεσκευασμένοι εἶεν, ὡς οἰκείῳ τῷ σχήματος ὑπάρχοντος τῇ ἐργασίᾳ, ἣν μεταχειρίζονται. ἐπειδάν τινα ἴδωσιν ἀχίτωνα ἐν ἱματίῳ, κομῶντα τὴν κεφαλὴν καὶ τὰ γένεια, οὐκ οἶοί τε εἰσὶ πρὸς τοῦτο τὴν ἡσυχίαν ἄγειν, οὐδὲ σιγῇ παρέρχεσθαι. ἀλλ' ἐφίστανται, καὶ ἐρεθίζουσι, καὶ ὕτοι κατιγέλασον, ἢ λοιδόρησαν, ἢ ἔνιοτε ἕλκουσιν ἐπιλαμβόμενοι. καὶ ταῦτα εἰδότες, ὅτι τοῖς καλυμμένοις φιλοσόφοις ξύνηθές ἐστιν ἡ στολὴ αὕτη, καὶ τρόπον τινὰ ἀποδεδειγμένη. *Cavpones sanè, qos semper vident ante cavponas succinctos, non derident, sed è diverso deriderent, si non ita culti essent, qod illo habitus peculiaris sit illi qæstui qem exercent. Postqam avtem aliqem viderint absqe tunica in pallio, comámqe nutrientem in capite atqe mento, non possunt ergo hos qieti esse, neqe silentio præterire; sed urgent, irritantqe, & vel deridenr vel conviciis proscindunt, vel apprehensos interdum trahunt. Præsertim cum sciant eam vestem esse consvetam iis qi philosophi appellantur, & qodammodo comprobatam. Philosophis*, inqit, *consvetus hic habitus*; Cynicis nimirum, non & cæteris. Et hæc illis cavssa pallii duplicandi, qòd sine tunicis essent. Unde Diogenem tunicam petentem jussit Antisthenes apud Laërtium *l.* 6. §. 6. πλύσας διπλάσιον, *complicare pallium.* (Indè Teles apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 94. de Metrocle jam Cynico: Ἡμεῖς μὲν ζητοῦμεν παχύτερον ἱμάτιον. ἐκεῖνος δὲ διπλώσας τὸν τρίβωνα περιήει, τρόπον τινὰ δύο ἱμάτια ἔχων. *Nos crassiorem vestem qærimus, ille verò detrita sud veste duplicata circumibat, ita qodammodo duas vestes gerens.*) De Antisthene Laërtius *l.* 6. §. 13. τῷ ἱματίῳ ἐχρῆτο μόνῳ; *pallio solo utebatur*, qod scilicet *tunicam non haberet.* idémqe de Cynicis, τρίβωνι μόνοις χρῆσθαι. *palliis solis uti.* ἀχίτωνες, *sine tunica*, itaqe erant Cynici, & qi Cynismum profiteri volebant, tunicam deponebant. Vetus epigramma,

Ἑρμοδότῳ τόδε δόγμα τὸ πάντοφον. ὅττις ἀχαλκεῖ,
Μηκέτι πεινάτω, θεὶς τὸ χιτωνάριον.
Hermodoti sapiens dogma hoc: si defuerit cui
Æs, positâ tunicâ, nè amplius esuriat.

hoc est, si qis esurit, & viam reperire vult, qâ non amplius esuriat, depositâ tunicâ habitum Cynici capessat. perperam viri docti θέσθαι χιτωνάριον accipiunt ibi pro *induere.* Hinc Juvenalis *Sat.* 13. *v.* 121.

— & Stoica dogmata tantùm
A Cynicis tunicâ distantia. —

qia Stoici tunicas, ut reliqi philosophi, & Græci omnes gestabant, qibus carebant Cynici. Hæc ibi ferè Salmasius & *ad Marc.* nostri *vitam* à Capitolino delineatam. qæ non advertit vir doctissimus Joannes Cameron in *prælect. ad Matth. c.* 18. *v.* 15. ubi dixit, *Stoicos à Cynicis pallio distâsse.* à Satyrici *Scholiaste* forsan *Vetere* deceptus, qi *Cynicos pallio usos* negat. *pallium* enim utriqe Sectæ amictus ex æqo communis erat. Qin & Romanos priscos ἀχίτωνας egisse, avtor est Gellius *l.* 7 *c.* 12. *Viri*, inqit; *Romani primò sine tunicis togâ solâ amicti fuerunt.*

Χωρὶς βιβλίου] Vide *ad lib.* 2. §. 2. Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 497. *C.* Ἔξεστι γὰρ τῷ καθ' ἡμᾶς πεπολιτευμένῳ καὶ ἄνευ γραμμάτων φιλοσοφεῖν. *Licet ei, qi ex more nostro vitam instituit, etiam absqe literis philosophari.* Qin & è nostris qidam de *librorum supellectile* interrogatus; *Fabricam mundi*, creaturásqe eodem comprehensas *librorum* vicem abundè sibi supplere respondit. Τὸ ἐμὸν βιβλίον ἡ φύσις τῶν γεγενότων. καὶ πάρεισιν, ὅτε βούλομαι, τοὺς λόγους ἀναγινώσκειν τοῦ θεοῦ. *Natura*, inqit, *rerum mihi liber est*; *in qo Dei oracula, ubi libuerit, legere licet.* Ex Evagrii scripto Nicephorus Callisti *l.* 11. *c.* 43. Eum avtem qi hoc dixerat, Antonium is *Justum* appellat, qem alii cum Sozomeno *Magnum*: qi & *hist. Eccl. l.* 1. *c.* 13. de eodem, γράμματα δὲ οὐδὲ ἠπίστατο, οὐδὲ ἐθαύμαζεν. ἀλλὰ νοῦν ἀγαθὸν, ὡς πρεσβύτερον τῶν γραμμάτων, καὶ αὐτὸν τούτων εὑρετὴν ἱκέτευσεν. *literas nec norat, nec suspiciebat: sed mentem bonam, tanqam eis antiqiorem, ipsámqe earundem inventricem collavdabat.*

Ἄλλος ὅτος] malim, ἄλλος ἄτος. *alius qispiam.* Ità Demosthenes *adv. Midiam*: ἄλλος ἀτοσί τις ἀναιδὴς, &c. Libanius *Orat.* 22. καί τις ὅτος ἕτερος.

Ἡμίγυμνος] De Cynicis Cyprianus *Orat. de patient. Exerti ac seminudi pectoris inverecunda jactantia.* De Alcidamante Cynico Lucianus in *Sympos. pag.* 639. Ἐς τοῦδαφος καταβαλὼν ἑαυτὸν, ἔκειτο ἡμίγυμνος. *In solo sternens sese jaciebat seminudus.* Seneca *Epist.* 62. *Demetrium virum optimum, mecum circum-*

ἄρτυς ἐκ ἔχω, φησὶ, καὶ ἐμμένω τῷ λόγῳ. ἐγὼ δὲ τροφὰς τὰς ἐκ μαθημάτων ἐκ ἔχω, καὶ ἐμμένω.

§. 31. [a] Τὸ τεχνίον, ὃ ἔμαθες φίλε, τούτῳ πρόσανα πάυε. [b] τὸ δὲ λοιπὸν τοῦ βίου διέξελθε, ὡς [c] θεοῖς μὲν ἐπιτετροφὼς τὰ σεαυτοῦ πάντα [d] ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς, ἀνθρώπων δὲ μηδενὸς * [e] μήτε τύραννον, μήτε δοῦλον ἑαυτὸν καθιστὰς.

a *L.* 5. §. 19. *l.* 6. §. 7. 43.
b *L.* 8. §. 1. *l.* 7. §. 46. 56.
c *L.* 3. §. 6. Inf. §. 34.
d *L.* 3. §. 4.
* — *ni* Lug. An.
e *L.* 7. §. 66. *l.* 11. §. 18.

cùm desint, rationi tamen insisto. mihi verò, inqit alter, cùm nec ex disciplinae exercitio qi praeberi solet, commeatus suppetat, persisto tamen.

§. 31. Qam didicisti artem, eam diligito, eidémqe acquiescito. qod avtem vitae reliqum est, ità exigito, ut qi Diis tua omnia ex toto animo commiseris; nulliqe homini vel servum vel tyrannum te exhibeas.

§. 32.

ANNOTATIONES.

cumsero, & relictis conchyliatis, cum illo seminudo loqor, illum admiror. At de eodem *Epist.* 20. *Ego certè aliter audio; qa dicit Demetrius noster, cùm illum vidi nudum, qantò minùs qàm stramentis incubantem? tunc enim non praeceptor veri, sed testis est.* De Christianis Caecilius apud Minucium: *Purpuras despiciunt ipsi seminudi.* Caeterùm peculiari qâdam ratione *Cynici seminudi*; nimirum, *qia* (Cl. Salmasii verba habes, *ad Tertull. pall.*) *partem pallii de sub dextro humero super sinistrum rejiciebant; & sic excluso dextro, obvelato sinistro erant: stà pallium Cynicum humerum lævum duplici textu tegebat, & dextrum nudabat, cùm commune in utroqe humero simplex sederet.* Ammianus *in Cynicum antholog. l.* 2. *c.* 52. *carm.* 5. Παγώνιον, ὦμον ἔξω. *Barbula, humerus extra vestem.* indè ἐξωμὶς vestis, qâ ei utebantur. Sextus Empiricus *Pyrrhon. hypothes. l.* 1. *c.* 14. §. 10. Καὶ ὁ μὲν Διογένης ἀπὸ ἐξωμίδος περιήει. ἡμεῖς δὲ ὡς εἰώθαμεν. *Et Diogenes qidem exomidem, qocunqe iret, gestabat: nos avtem consvetum nobis vestimentum solemus circumferre.* Et ab hac Cynici Ἐξωμίαν. Lucianus βίων πράσεως. *pag.* 374. de Cynico, οἷος, ὁ τὴν πήραν ἐξηρτημένος, ὁ ἐξωμίας. *Heus tu, qi peram alligasti, & humerum exseruisti.* Frustra est vir Cl. Henricus Stephanus, qum ad humerorum altitudinem refert. Indè & de Cynicis Tatianus *c.* 41. Θαλέρους τῶν ὤμων ἐξαμελοῦσι. *Humerum alterum negligunt.* qem *nudum* scilicet *& exertum*, ut Cyprianus, habebant.

Ἄρτυς ἐκ ἔχω] hoc vult. nihil impedire, qo minùs qispiam, etiam in summa rerum omnium indigentia, operam det philosophiae, in eâqe persistat. Seneca *Epist.* 17. *Licet ad philosophiam etiam sine viatico pervenire.* Legas sis aotam epistolam. Epictetus *Enchir. c.* 11. §. 1. Εἰ προκόψαι θέλεις, ἄφες τὰς τοιούτους διαλογισμούς. ἐὰν ἀμελήσω τῶν ἐμῶν, ἐχ ἕξω διαῤῥοφάς. κρεῖσσον γὰρ λιμῷ ἀποθανεῖν, ἢ ζῆν ἐν ἀφθόνοις ταραττόμενον. *Si qid proficere studes, istiusmodi cogitationes missas facito: si mea neglexero, non erit unde vivam. Praestat enim perire fame, qàm copiis omnium rerum circumfluentem animo vivere perturbato.*

Τροφὰς τὰς ἐκ μαθημάτων] *educationis bona instructionisqe alimenta* Casavbonus. *Ex disciplinis suis alimenta* Xylander. huic potiùs accedo.

§. 31. Τὸ τεχνίον ὃ ἔμαθες, φίλε] Senarius proverbialis ab Aristophane in *Vespis*, à Stratonico (sed cum levi inflexione) apud Athenæum *l.* 8. usurpatus

Ἕρδοι τίς, ἣν ἕκαστος εἰδείη τέχνην.

Stratonicus Ἄδοι. Qod Cicero *Tuscul. l.* 1.

Qam qisqe norit artem, in ea se exerceat.

Horatius *l.* 1. *Epist.* 14.

Qam scit uterqe, libens censebo, exerceat artem.

Apostolus ipse *ad Corinth. Ep.* 1. *c.* 7. *v.* 20, 24. Ἕκαστος ἐν τῇ κλήσει, ἐν ᾗ ἐκλήθη, μενέτω παρὰ τῷ Θεῷ. *Unusqisqe in qa vocatione vocatus fuit, in ea maneat apud Deum.*

Τὸ λοιπὸν προσανάπαυε] Intra limites istius te contine: nec ad alias artes, aliáve studia animum adjicias; eisve te intermiscas. qod Apostolus appellat, τὰ ἴδια πράττειν, *res suas agere. ad Thess. Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 11. Apelles sutorem, qem *de crepidarum ansis* reprehendentem lubenti gratóqe animo pridiè avdierat, *de cruris efformatione* postridiè cavillantem monuit, *Nè sutor supra crepidam judicaret.* qod & ipsum in proverbium venit. Plinius *hist. nat. lib.* 35. *cap.* 10. Martialis pariter *lib.* 3. *epig.* 16.

— *sed te, mihi crede, memento*
Nunc in pellicula, cerdo, tenere tua,

Allusit ad proverbium; *Intra pelliculam suam se continere.* Stratonicus itidem Mynaco sutori, de re Musica secum disceptanti, ὃ προσέχειν ἀνῷ ἔφη, ὅτι ἀνάξιον τῷ σφυρῷ λέγεις. *parum se facere, qid ille dicat, cùm supra talum loqatur.* Athenæus *l.* 8. nam qod Mynacum *fabrum* opinatus est Erasmus, & *ultra malleum* locutum à Stratonico dictum, in eo falsum esse summum illum virum, docet Leopardus *Emend. l.* 10. *cap.* 2. Qin & idem Ptolemæo de re citharistica litem intendenti, Ἕτερόν ἐστιν, ὦ βασιλεῦ, σκῆπτρον, ἕτερον δὲ πλῆκτρον. *Aliud est*, inqit, *ô Rex, sceptrum, aliud avtem plectrum.* Apelles etiam Megabyzo avlico, ut Plutarchus *de adulat. pag.* 58. *D.* Alexandro ipsi, ut Plinius loco suprà memorato; de pictura differenti; Ὁρᾷς τὰ παιδάρια ταῦτα τὴν μηλίδα τρίβοντα; πάνυ σοι προσέχετε τὸν νοῦν σιωπῶντι, ᾗ τὴν πορφύραν ἐθαύμαζε καὶ τὰ χρυσία. νῦν δέ σε καλάγελᾶ, περὶ ὧν ὲ μεμάθηκας ἀρτιμέτρως λαλεῖν. *Nonne vides puerulos istos qi melidem terunt? tacenti tibi admodum ii fuerunt intenti, purpuram aurumqe admiranies: nunc te rident orsum loqi de rebus iis qas non didicisti.* admonuit nempe *derisui esse illum pueris, qi colores terebant.* Sed & Basilius Caesar. Demostheni Valentis imperatoris culinae praefecto de re Theologica, sed imperitè barbaréqe, cum Episcopo disceptanti; subridens, Ἐθεατάμεθα καὶ Δημοσθένη ἀγράμματον. *Etiam Demosthenem*, inqit, *illiteratum vidimus.* ampliúsqe succensenti; σόν ἐστι τῆς τῶν ψωμῶν χαρυλίας φροντίζειν. δυσμάτων γὰρ θεῖον ἐπαίειν ὐ δύνασαι, βεβυσμένας ἔχων τὰς ἀκοάς. *Tuum est pulmentorum condituram curare: neqe enim dogmata potes avdire divina, qi aures sordibus oppletas geris.* Narrat Theodoretus *Hist. Eccles. l.* 4. *c.* 19. Nec supprimi dignum illud Butleri nostri medicinae nomine celeberrimi, qem cum Juridicus qidam insignis in convivio freqenti de re medica jactantiùs pavlò se efferens, subinde compellaret, qærerétqe inter alia, qonam in Galeni opere dictum qoddam inveniretur, respondit, *In decimotertio Henrici octavi*; alludens ad leguleis nostris solennem legum capita citandi formulam. tanqam jure suo contentum, intráqe limites ejusdem se continentem, in messem medicam falcem mittere, nevtiqam oportuerit. Verùm, contrà qàm Pindarus apud Plutarchum *de virt. mor.* & *de tranqill.*

Ἐν ἅρματι μὲν ἵππος, ἐν δ' ἀρότρῳ βοῦς.
Currum equus, aratrum bos trahat.
Optat ephippia bos piger, optat arare caballus.

Flaccus *l.* 1. *Epist.* 14.

— *nec qisqam* ferè, *qam sibi sortem*
Avt ratio dederit, avt fors objecerit, illâ
Contentus vivit; laudat diversa seqentes.

Idem *Serm. l.* 1. *Sat.* 1. Ità:

Cui placet alterius, sua nimirum est odio sors.

Idem *Ep.* 14. In hoc, qod nunc præ manibus habemus, negotio, id cum primis usu venire, idem monet *l.* 2. *Ep.* 1.

Navem agere ignarus navis timet: abrotonum agro
Non audet, nisi qi didicit, dare: qod medicorum est
Promittunt medici: tractant fabrilia fabri:
Scribimus indocti doctiqe. —

Atqi ut Plutarchus de tranq. ὐ πάντα πάντων ἐστίν. ἀλλὰ δεῖ τῷ Πυθικῷ γράμματι πειθόμενον, αὑτὸν καλαμᾶσθαι. εἶτα χρῆσθαι πρὸς ἓν ὃ πέφυκε, καὶ μὴ ἄλλον ἄλλοτε βίον ζῆλον ἔλκειν, καὶ παραβιάζεσθαι τὴν φύσιν. *Non omnia esse omnium; sed oportere Pythica obtemperantem inscriptioni, scipsum nosse: deinde uti suo ingenio ad ea, ad qa naturâ factus est: neqe id ad aliud vita studium trahendo huic vim facere.* Vide *lib.* 6. §. 43. & *l.* 7. §. 5.

Προσανάπαυε] Apostolus *ad Rom. c.* 2. *v.* 17. Ἰουδαῖος ἐπονομάζῃ, καὶ ἐπαναπαύῃ τῷ νόμῳ. *Tu cognominaris Judaeus, & acquiescis in lege.*

Θεοῖς μὲν ἐπιτετροφὼς τὰ σεαυτοῦ πάντα] Socrates apud Platonem in *Criton.* & apud Epictetum *Enchir. cap. ult.* & *Dissert. l.* 1. *c.* 4. & *l.* 3. *c.* 22. Εἰ ταύτῃ τοῖς Θεοῖς φίλον, ταύτῃ γενέσθω. *Si Diis ita visum fuerit, ita fiat.* David noster; *Faciat me Dominus, qod illi visum fuerit. Reg. hist. lib.* 2. *cap.* 15. *v.* 26. Cujus & monita passim pia istiusmodi, גול על יהוה דרכך *Devolve super Deum viam tuam. Psal.* 37. *v.* 5. & *Psal.* 55. *v.* 22. השלך על־יי יהבך *Rejice ad Deum munus omne tuum.* Et Solomon filius; *Prov. cap.* 16. *v.* 3. גול אל־יי מעשיך *Devolve ad Deum opera tua.* Et Petrus Apostolus *Ep.* 1. *cap.* 5. *v.* 7. Πᾶσαν τὴν μέριμναν ὑμῶν ἐπιῤῥίψαντες ἐπ' αὐτόν. *Omnem vestram curam in eum conjicientes.* Vide *infrà ad* §. 34. Sed & Juvenalis *Sat.* 10. *v.* 346. *ad l.* 5. §. 7.

Ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς] Phrasis Marco familiaris, ità *suprà l.* 3. §. 4. Ἀσπασόμενον ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς τὰ συμβαίνοντα. *Ex animo prorsus amplexantem qacunqe contigerint.* & *l.* 12. §. 29. Ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς τὰ δίκαια ποιεῖν, καὶ τἀληθῆ λέγειν. *Ex animo toto justa facias & vera dicas.* & *l.* 2. §. 3. Ἀπὸ καρδίας εὐχάριστον. *Ex animo gratus.* Qod idem in sacra pagina toties occurrit. *Devt. c.* 6. *v.* 5. *Diliges Dominum Deum tuum* בכל־לבבך ובכל־נפשך. Ubi Grœcus interpres; ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου. *Ex toto corde tuo, & ex tota anima tua.* Sed & Lucas *Evang. c.* 10. *v.* 27. & Marc. *c.* 12. *v.* 30. At Matth. *Evang. c.* 22. *v.* 37. Ebraisans magis; ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ.

Ἀνθρώπων δὲ μηδενός] Annotator Lugdunensis *μηδενὶ*. qorsum, qæso?

Μήτε τύραννον, μήτε δοῦλον] Neqe præter jus fásqe qendam opprimendo, neqe præter decorem alicui inserviendo. Illud Apostolus *ad Thess. Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 6. Τὸ μὴ ὑπερβαίνειν ὐ πλεονεκτεῖν

§. 32. Cogita, verbi gratiâ, tempora sub Vespasiano acta, eadem prorsus omnia, quæ nunc sunt, deprehendes. nuptias contrahentes, liberos tollentes, ægrotantes, defungentes, militantes, ferias agentes, mercaturam exercentes, agros colentes, adulationi deditos, arroganter pervicaces, suspicionibus indulgentes, insidias struentes, mortem aliqorum expetentes. de rerum statu præsente queritantes, opes congerentes, consulatûs, regnive appetentes. ità transiit, nec jam usquam est illorum vita: Rursus ad Trajani tempora te transferas. eadem denuo cuncta comperies. istorum qoqe vita morte jam commutata est. pari modo tempora alia notâ peculiari aliqâ designata, vel etiam gentes totas, contemplare; simulqe considera, quàm multi cùm in rebus istiusmodi enixè se contendissent, pavlò pòst occiderint, & in elementa sua resoluti sint. illi verò cum primis sunt memoriâ recolendi, qos ipse nôris aliqando se rebus inanibus distinuisse, cùm id interim facere, qod conditioni propriæ consentaneum erat, huic firmiter inhærere, eodémqe contentum esse, neglexerint. illud etiam istîc meminisse oportet, in actione unaqaqe eam, qæ adhibetur, curam, pro rei dignitate ac congruentiâ esse attemperandam. ità fiet, nè qando fastidio cor-

§. 32. Ἐπινόησον λόγου χάριν σὸν ἐπὶ Οὐεσπασιανῷ καιρὸν, [a] ὄψει * ταῦτα πάντα. γαμοῦντας, παιδοτροφοῦντας, νοσοῦντας, ἀποθνήσκοντας, πολεμοῦντας, ἑορτάζοντας, ἐμπορευομένους, γεωργοῦντας, κολακεύοντας, [b] αὐθαδιζομένους, ὑποπτεύοντας, ἐπιβουλεύοντας, ἀποθανεῖν τινας εὐχομένους, γογγύζοντας ἐπὶ τοῖς παροῦσιν, ἐρῶντας, θησαυρίζοντας; ὑπατείας, βασιλείας ἐπιθυμοῦντας. ἀκοὴν [c] ἐκεῖνο μὲν ὁ τούτων βίος, οὐκ ἔτι ὑδαμοῦ. Πάλιν ἐπὶ σὸν καιρὸν τοῦ Τραϊανοῦ μεταβῆθι. πάλιν τὰ αὐτὰ πάντα. [d] τέθνηκε κἀκεῖνος ὁ βίος. ὁμοίως καὶ τὰς ἄλλας ἐπιγραφὰς χρόνων καὶ ὅλων ἐθνῶν ἐπιθεώρει καὶ βλέπε, [e] πόσοι κατενηνεγμένοι, μὴ μικρὸν ἔπεσον, καὶ [f] ἀνελύθησαν εἰς τὰ στοιχεῖα. καὶ μάλιστα ἂν ἀναπληθίον ἐκείνους, ὃς αὐτὸς ἔγνως ἔνδοξα πεπραγμένους, [h] ἀφέντας ποιεῖν τὸ καθ' ἑαυτῶν ἴδιον κατασκοπεῖν, καὶ τοῦτον [i] ἀπρεπὲς ἔχεσθαι, καὶ [k] τούτῳ ἐμμένειν. ἀναγκαῖον ἦν ὧδε τὸ μεμνῆσθαι, ὅτι καὶ [l] ἡ ἐπιστροφὴ [m] καθ' ἑκάστου πρᾶξιν [n] ἰδίαν ἀξίαν ἔχει καὶ συμμετρίαν. ἄτως γὰρ [o] σὺκ ἀποκαθ-

a L.2.§.14. l.7.§.1.
* ταῦτα, vel τὰ αὐτά.
b L.12.§. 27.
c Sup.§.3. 19.l.7.§.8.
d L.8.§.25. 31.
e L.3.§.3. Sup.§.3.
f L.5.§.4.l. 7.§.50.l.8. §.18.
g Sup.§. 3.
h Sup.§.19. l.9.§.26.
i L.3.§.6. l.8.§. 5.
k L.5.§.14. l.8.§.7.45.
l L.8.§.19. l.10.§.11.
m L.8.§.32.
n L.3.§.11. Snp.§.22.
o L.5.§.9.

ANNOTATIONES.

νεχλεῖν ἐν τῷ πράγματι τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. *Ut ne quis opprimat, & habeat quæstui in negotio fratrem suum.* Istud idem *ad Corinth. Ep.* 1. c. 7. *v.* 23. Μὴ γίνεσθε δοῦλοι ἀνθρώπων. *Ne estote servi hominum.* Atqe hoc forsan fuerit, qod Marcus voluit verbis illis, *lib.* 5. §. 28. ὅλε τραγῳδὸς, ὅτε πόρνη. *Nec tragœdus, nec scortum.* Laxiùs *tyranni* nomine abusus Seneca *Epist.* 114. *Animus noster modò rex est, modò tyrannus. rex, cùm honesta intuetur, salutem sibi commissi corporis curat, & nihil imperat turpe, nihil sordidum: ubi verò impotens, cupidus, delicatus est; transit in nomen detestabile ac durum, & fit tyrannus.* Illud interim observetur, qæ hic sejuncta Marcus posuit, *tyrannicè* nimirum *agere*, & *serviliter assentiri*, in eisdem personis conjunctim frequentissimè deprehendi. De pseudoprophetis Judas Apostolus *Epist. v.* 16. Τὸ στόμα αὐτῶν λαλεῖ ὑπέρογκα. θαυμάζοντες πρόσωπα ὠφελείας χάριν. *Illorum os loquitur prætumida, admirantes personas utilitatis gratiâ.* De sui temporis Episcopis, Isidorus Pelusiota *l.* 2. *Ep.* 125. Ὡς τὰ πολλὰ, τῶν μὲν ἄρχουσι, τοῖς δὲ δουλεύουσι. καὶ τοῖς μὲν ἐπισάσσουσι, τοῖς δὲ ὑπηρετοῦσι. καὶ τοῖς μὲν κακῶς ποιοῦσι, τοῖς δὲ χαρίζονται. τοῖς μὲν ἐπίκεινται, τοῖς δὲ ὑποπεπτώκασι. καὶ φοβοῦνται μὲν τούτους, μισοῦνται δὲ ὑπὸ τούτων. *Ut plurimùm enim aliis præsunt, aliis serviunt: aliis imperant, aliis ministrant: alios male multant, aliis commodant: aliis insunt, aliis succumbunt: alios metuunt, aliis odio atqe acerbitati sunt.* De Carthaginiensibus Plutarchus *præcept. polit. pag.* 799. *D.* Καρχηδονίων δῆμος ἦθος ὑπήκοον τοῖς ἄρχουσι, βαρὺ τοῖς ὑπηκόοις, ἀγριώμενον ἐν φόβοις, ἀγριώμενον ἐν ὀργαῖς. *Carthaginiensis populi ingenium obsequens magistratibus, grave subditis, abjectissimum dum metuit, savissimum ubi irascitur.* De Persei Regis aulicis, Livius *hist. l.* 45. *Servire regibus humiliter, aliis superbè imperare assueti.* Et de turba in genere, *lib.* 24. *Hæc natura multitudinis est; aut servit humiliter, aut superbè dominatur.* Hinc illa Senecæ expostulatio, *de benef. lib.* 3. *c.* 28. *Servum tu quamqam vocas, libidinis & gulæ servus, & adultera, imò adulterarum commune mancipium? negas tibi beneficium à servo tuo posse dari, cui osculum alieni servi beneficium est? qæ est tanta animi discordia? eodem tempore servos despicis, & colis: imperiosus intra limen, atqe impotens; humilis, fortis; & tam contemptus, quàm contemnens. neqe enim ulli magis abjiciunt animos, quàm qi improbè tollunt: nulliqe ad calcandos alios paratiores, quàm qi contumelias facere accipiendo didicerunt.* Ità qod Peripateticus qidam apud Procopium in *inéditis. p.* 30. Τὰ ἐναντιώτατα ἐν ἀνθρώπου φύσει ξυμβαίνει εἶναι, ὥσπερ ἐν τῶν χρωμάτων τῇ μίξει. *Sicut in colorum temperie, ita & hominum natura comparatum esse, ut in utrisqe maximè contraria conveniant.* qod & Marcus ipse monuisse videtur. *l.* 11. §. 14.

§. 32. Ταῦτα πάντα] forsan ταὐτὰ, ut mox, τὰ αὐτὰ. *eadem qæ nunc vides.* Vide *ad l.* 2. §. 14.

Αὐθαδιζομένους] *jactabundos* Casaubonus, hoc est, ἀλαζονευομένους. *præfractos se gessisse* Xylander. Malim, *arroganter pervicaces*, vel *contumaces.*

Ἀποθανεῖν τινας εὐχομένους] *mori optantes* Casaubonus, qod Joannes *Apoc. c.* 9. *v.* 6. ἀποθανεῖν ἐπιθυμοῦσας dixit. & Xylander *votis mortem vocâsse.* Verùm aliud, opinor Marcus voluit. *aliorum mortem voto*, sive *prece expetentes.* qod, optione datâ, non petivisse Salomonem, Deo gratum fuit. *Annal. l.* 2 *c.* 1. *v.* 11.

Ἐπιγραφὰς χρόνων] *periodos.* Casaubonus περιγραφὰς. Malim, *signaturas*, sive *signationes*, eo sensu, qo Tacitus an Fabius *de causs. corrupt. eloq. Primùm hoc rogabo, qos vocetis antiqos, qam oratorum ætatem signatione istâ determinetis:* ut ἐπιγραφαὶ χρόνων, sint *tempora* regis alicujus imperio, avt ejusmodi notâ aliqâ insigniore *designata.*

Καταγωνιζομένους] *cùm ad summum contendissent* Xylander. *Cùm hoc illud enixè contendissent.* Casaubonus optimè. Vide *suprà* §. 3. μηδὲ καταντείνειν.

Ἔπεσον, καὶ ἀνελύθησαν εἰς τὰ στοιχεῖα] qod Psaltes *Psal.* 146. *v.* 4. *Abscedit spiritus; ad pulverem suum redit: eo ipso die intercidunt omnia cogitata ejus.*

Κενὰ σπεύδοντας] Vide *l.* 2. §. 2. *suprà* §. 3. μὴ σπεῦδε.

Ἀφέντας] ità *suprà* §. 19. Παρίης γὰρ ἀκαίρως τὴν φυσικὴν δόσιν. *Omittis enim intempestivè id, qod in te natura posuit.*

Ἡ ἐπιστροφὴ καθ' ἑκάστην πρᾶξιν] ἐπιστροφὴ hîc Marco, qod προσοχὴ Epictero *Dissert. l.* 4. *c.* 12. Τί οὖν διὰ ταύτην τὴν προσοχὴν φυλάττεις; σήμερον παῖξαι θέλω. τί οὖν, εἰ δεῖ προσέχοντα; ἆσαι. τί οὖν κωλύει προσέχοντα; μὴ γὰρ ἐξαιρεῖταί τι μέρος τοῦ βίου, ἐφ' ὃ οὐ διαταθήσει τὸ προσέχειν. *Cur non perpetuam attentionem conservas? Hodie ludere volo. Qid ergo? An id cum attentione faciendum non est? Volo canere. Qid vetat qo minus attentè id facias; Nunqam enim vita pars excipitur qo attentio non pertingat.* Saltem προσοχὴ illa jugis, via est ad ἐπιστροφὴν talem qalem Marcus hîc præscribit, præstandam; qâ nimirum post seriam rei cujusqe considerationem ad sedulam debitámqe pro rei natura & dignitate circa eam se gerendi curam animus accingitur. Vide ad seqentia Senecam. Vide & *l.* 10. §. 11. Qod avtem προσοχὴν διηνεκῆ Epictetus, id συνέχειαν ἐπιστατικὴν προσοχῆς ἐν τῷ ἡγεμονικῷ appellat Hesychius noster *in ascetic. c.* 1. §. 7.

Ἰδίαν ἀξίαν ἔχει καὶ συμμετρίαν] i. e. pro rerum, circa qas versatur, & in qibus exercetur, naturâ locoqe se gerit. Vide *l.* 1. §. 6. Sic *lib.* 3. §. 11. Ἅμα μέν τοι τὸ καθ' ἑαυτὸν ἀξίωμα ἐν τοῖς μέσοις συνεχωρήσομεν. *Interim tamen in mediis istis pro rei cujusqe æstimatione rationem ejusdem habeo.* Hoc est, qod Lucilius, referente Lactantio *institut. l.* 6. *c.* 5.

Virtus, Albine, est pretium persolvere verum
Qeis ni versamur, qeis vivimu', rebu' patesse.
Virtus est homini, scire id, qod qaqe habeat res;
Virtus, qærenda rei finem scire modumqe:
Virtus, dividiis, pretium persolvere posse:
Virtus, id dare, qod reipsa debetur honori.

Seneca *Epist.* 89. *Philosophia moralis pars prima est, inspectio suum cuique distribuens, & æstimans quanto qidqe dignum sit, maximè utilis. qid enim est tam necessarium, qàm pretia rebus imponere? secunda, de impetu: tertia, de actionibus. primum enim est, ut qanti qidqe sit. judices: secundum, ut impetum ad illa capias ordinatum temperatumqe: tertium, ut inter impetum tuum actionémqe conveniat, ut in omnibus istis tibi ipsi consentias. tunc enim vita sibi concors est. ubi actio non destituit impetum; impetus ex dignitate rei concipitur, perinde remissus acriorve, prout illa digna est peti.*

Οὐκ

ἀποδυσπετήσῃς, ἐὰν μὴ ἐπὶ πλέον ἢ προσῆκε πρὸς τὸ ἐλάσσω καταγίνῃ.

§. 33. Αἱ πάλαι συνήθεις λέξεις, γλωσσήματα νῦν. ὕτως ἂν καὶ τὰ ὀνόματα τῶν πάλαι πολυϋμνήτων, νῦν τρόπον τινὰ γλωσσήματά ἐστιν, Κάμιλλος, Καίσων, Ὀυόλεσος, Λεοννάτος, καὶ ὀλίγον ὕστερον Σκιπίων, καὶ Κάτων, εἶτα καὶ Αὔγουστος, εἶτα καὶ Ἀδριανὸς, καὶ Ἀντωνῖνος. ἐξίτηλα γὰρ πάντα, καὶ μυθώδη ταχὺ γίνεται. ταχὺ δὲ καὶ παντελὴς λήθη κατέχωσεν. καὶ ταῦτα λέγω ἐπὶ τῶν θαυμαστῶς πως λαμψάντων. οἱ γὰρ λοιποὶ ἅμα τῷ ἐκπνεῦσαι, ἄϊστοι, ἄπυστοι. τί δὲ καὶ ἔστιν ὅλως ἀείμνηστον; ὅλον κενόν.

a L. 3. §. 10. Sup. §. 19.
b L. 8. §. 25. l. 12. §. 27.
c Odyſſ. α. v. 242. L. 6. §. 47.
d Sup. §. 3. 19.

ripiaris, ſi in rebus minoris æſtimationis, non diutiùs, qàm par eſt, fueris occupatus.

§. 33. Qæ fuerunt uſitata qondam vocabula, gloſſematum loco nunc habentur. pari modo & eorum, qi qondam celeberrimi fuerunt, nomina, qaſi gloſſemata qædam nunc facta ſunt: Camillus, Cæſo, Voleſus, Leonnatus: pavlò pòſt Scipio, & Cato: tum Avguſtus etiam: dein Hadrianus, & Antoninus. evanida enim ſunt omnia, citóqe fabularum inſtar obtinent; mox & oblivione prorſus obruuntur. atque hæc de eis dico, qi cum admiratione hominum aliqando claruerunt. cæteri enim ſtatim atqe expiraverint, ignoti ac nè fando qidem avditi fiunt. porrò qidnam eſt hoc ipſum memoriam æternam conſeqi? mera vanitas.

ecqid

ANNOTATIONES.

Οὐκ ἀποδυσπετήσεις] *Non ægrè feres, animo concides.* Sic. *l.* 5. §. 9. μὴ ἀποδυσπετήσῃς.

Ἐὰν μὴ ἐπὶ πλέον ἢ προσῆκε περὶ τὰ ἐλάσσω καταγίνῃ] *Si non pluris qàm par eſt, rem ullam feceris; vel plus qam dignum eſt, in ea ſtudii poſueris.*

§. 33. Αἱ πάλαι συνήθεις λέξεις, γλωσσήματα νῦν] Malè accepit iſta Xylander, cùm vertit. *Uſitata qondam vocabula, nunc interpretationis loco ſunt.* Imò interpretatione potiùs opus habent. Hinc Sextus Empiricus *adv. Grammat. lib.* 1. *c.* 13. Διήγηκε δὲ ἐδίν, ἢ βαρβάρου λέξεως ἑρμηνευτὰς γίνεσθαι, ἢ τῆς καθ' ἑαυτὸν προσηγορίας, ὁμοίως ὄντας ἀσυνήθους ἡμῖν. *Nihil autem refert an barbara dictionis ſis interpres, an ejus qa prolata eſt à lingua, eſt autem ex aqo nobis non familiaris.* Et, *Qi gloſſemata interpretati ſunt*: inqit Varro *de ling. Lat. l.* 6. Galenus in *gloſſario Hippocratico*, ità enim potiùs qàm *lexico* dixerim, cùm in ipſo limine ipſe τὴν λέξιν à *gloſſa* diſtingvat: Ὅσα τοίνυν τῶν ὀνομάζων, ἐν μὲν τοῖς πάλαι χρόνοις ἦν συνήθη, νυνὶ δ' ἐκείνοις ἐσὶ, γλῶτται καλοῦσι. *Vocabula priſcis qidem temporibus uſitata, nunc vero minus, gloſſas appellant.* Fabius etiam *inſtitut. l.* 1. *cap.* 14. *Gloſſemata, voces minùs uſitatas; gloſſas, lingvam ſecretiorem, interpretatur.* Dionyſius Halicarnaſſeus *de compoſ. nomin.* Ἔστι τις ὀνομασία ποιητικὴ, γλωττηματικῶν τε καὶ ξένων καὶ τροπικῶν καὶ πεποιημένων, οἷς ἡδύτητας ποιοῦσι. *Eſt qadam appellatio poetica, vocabulorum, & peregrinorum, & tranſlatorum, & factorum, qibus poeſis ſit ſvavis.* Idémqe in Thucydidis hiſtoria obſervat qædam γλωσσηματικὰ, καὶ ἀπηρχαιωμένα, καὶ δυσείκαστα τοῖς πολλοῖς, *vocabula peregrina, obſoleta, & multis conjectu difficilia.* Plutarchus *de Iſid. & Oſirid. pag.* 375. *E.* Οὐ δεῖ δὲ θαυμάζειν τῶν ὀνομάζων τὴν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἀνάπλασιν. καὶ γὰρ ἄλλα μυρία τοῖς μεθισαμένοις ἐκ τῆς Ἑλλάδος συνεκπεσόντα, μέχρι νῦν παραμένει καὶ ξενίζουσι παρ' ἑλλησιν, ὧν ἴδια τὴν ποιητικὴν ἀναπεπλασμένην διαβάλλουσιν ὡς βαρβαρίζουσαν, ὃι γλώττας τὰς τοιαύτας προσαγορεύοντες. *Neqe verò mira videri nomimum ad Græcum ſermonem effictio; nam innumera alia hodiéqe manent una cum migrantibus è Græcia ad exteros propagata: qorum qadam revocantem poeticam vituperant tanqam barbariei ſe dantem iis, qi id genus res gloſſas appellant.* Hoc ideò Plutarchus qia γλῶσσαν τὴν ἀπεξενωμένην διάλεκτον dixere, ut Euſtathius *ad Il. α.* & γλώσσας, ἀπεριλήπτους ὄσας τὰς βαρβάρων φασὶ, *voces Barbarorum, qa comprehendi nequeunt*, Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 338. *C.* qas à *dialectis* idem ibidem diſterminat. Atqe hinc ὁ γλώσσῃ λαλῶν, Apoſtolo *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 14. *v.* 4. i. e. *lingvâ barbarâ & peregrinâ*, ideóqe minùs intellectâ. cui ea de cauſſa ſilentium indicit, *v.* 28. Ἐὰν μὴ ᾖ διερμηνευτής. i. e. *ni interpres adfuerit. Gloſſematis* autem vox, qam ex nullo Græco ſcriptore afferri Henricus Stephanus aſſerit, apud noſtrum hoc loco, nec ſemel uſurpata, reperitur. Horatius *in arte poetica* ad noſtri mentem, & à rebus & perſonis ad ſermones ac verba argumentatus. qemadmodum Marcus hìc ἀντιστρόφως à verbis ac ſermonibus ad perſonas réſqe ipſas:

Ut ſylvæ foliis pronos mutantur in annos;
Prima cadunt: ità verborum vetus interit ætas;
Et juvenum ritu, florent modò nata vigéntqe.
Debemur morti nos noſtráqe. ſive receptus
Terrâ Neptunus, claſſes aqilonibus arcet,
Regis opus; ſterilisqe diu palus aptáqe remis,
Vicinas urbes alit, & grave ſentit aratrum:
Seu curſum mutavit iniqum frugibus amnis
Doctus iter melius. mortalia facta peribunt:
Nec dum ſermonum ſtet honos & gratia ſemper.
Multa renaſcentur, qa nunc cecidere, cadéntqe
Qæ nunc ſunt in honore vocabula ſi volet uſus,
Qem penes arbitrium eſt, & jus, & norma loqendi.

Vide *ad l.* 10. §. 54.

Κάμιλλος] de qo videndus Livius *l.* 5. & 6. & Plutarchus qi *vitam* illius conſcripſit.

Καίσων] Cæſonis nomine inſignes plures extiterunt. è qibus Cæſo Fabius, de qo Livius *l.* 2. *Unus ille vir ipſè Conſul rem-*

publicam ſuſtinuit; &c. Cæſo Qintius, legis Agrariæ, prout alter ille, oppugnator; de qo Livius idem *l.* 3. *Unus impetus tribunitios populariſqe procellas ſuſtinebat.* Dictos avtem *Cæſones à cæſo matris utero, qi necatis matribus nati ſunt, tradunt.* Plinius *hiſt. nat. l.* 7. *c.* 9. Et Valerius Probus *de nomin.* Unde & *Cæſaris* nomen ortum ſumpſiſſe, ſunt qi opinentur, ut Ælianus Spartianus in *Æl. Vero*, & Servius in *Æn.* 10. aliis tamen in alia euntibus.

Ὀυόλεσος] Sævitiâ atqe immanitate inſignis præ cæteris hoc nomine Voleſius Meſſala; (ità Lipſius ex Tacito *l.* 3.) de qo Seneca *de ira, l.* 2. *c.* 5. *Voleſius nuper ſub Divo Avguſto proconſul Aſiæ, cùm CCC unâ die ſecuri percuſſiſſet, incedens inter cadavera vultu ſuperbo, qaſi magnificum qiddam conſpiciendumqe feciſſet, Græcè proclamavit; O rem regiam! Qid hìc rex feciſſet? non fuit hoc ira, ſed majus malum & inſanabile.*

Λεοννάτος] Λεοννάτος Svidæ; qi Philippo Macedoni ſangvine materno conjunctum refert fuiſſe, & ab eodem unà cum Alexandro filio, cui coætaneus erat, educatum, τότε φρόνημα ὑπερογκον, cùm *ingenio tumido admodùm* extitiſſe, tum & regiæ pompæ poſt mortem Alexandri æmulum. Leonatus item Curtio, qi unà cum Perdicca tutorem deſtinatum Alexandri filio ex Roxane futuro. *l.* 10. §. 7. Juſtino etiam, qi ab Athenienſibus tandem in prælio vulneratum obiiſſe, *l.* 13. Verùm Diodoro Siculo qi & exitum ejuſdem *l.* 18. narrat, Λεοννάτος, ſive *Leonnatus*, ut Marco hìc, dicitur. Sed & Arriano *de geſt. Alex. lib.* 6.

Ἐξίτηλα] Vide *ſuprà* §. 19.

Μυθώδη] Vide *l.* 8. §. 25. & *l.* 12. §. 27. alluſiſſe videtur ad temporum diſtinctionem Varronianam illam, qâ ea in ἄδηλον, μυθικὸν & ἱστορικὸν. *obſcurum, fabuloſum & hiſtoricum* dividuntur. Vide Cenſorinum *de die natal. c.* 21. & Scaligerum *annot. in Euſeb. Chron.*

Παντελὴς λήθη καλύπτουσιν] *Lib.* 2. §. 17. ἡ ὑστεροφημία λήθη. *Fama poſthuma, oblivio mera.* Alluſit interim πρὸς τὴν τῶν σωμάτων καλύπτουσιν, tanqam memoria ipſorum, ſicut corpora, qaſi terrâ congeſtâ & superinjectâ obruta, unà cum eiſdem intercidiſſet. Vide *Pſalm.* 9. *v.* 7.

Ἄϊστοι, ἄπυστοι] Adſpexit Telemachi verba apud Homerum *Odyſſ. α. v.* 242. de Ulyſſe patre, cujus de exitu nihil qicqam à qoqam reſciſcere poterat;

Ὄϊχετ' ἄϊστος, ἄπυστος. —

Periit obſcurus, inglorius, ne fando qidem avditus.

Ubi Euſtathius τὸν τελείως ἀφανῆ σημαίνει. περὶ οὗ μηδὲν ἴσως τις, ὅτε αὐτὸς ἰδὼν, ὅδε γοῦς ἀπὸ πύστεως ἤτοι μαθήσεως. *Prorſus obſcurum ſignificat. de qo nemo qid ſcit, & ipſe neqe qid vidit, neqe cognovit ex avditione & inſtitutione.*

Τί δὲ καὶ ἔστιν ὅλως τὸ ἀείμνηστον; ὅλον κενόν] Idem vult hic à Marco dici Caſavbonus *ad Perſ. Sat.* 1. qod eſt à Salomone antiqitus dictum הבל הבלים הכל הבל *Vanitas vanitatum; & omnia vanitas.* qo ille & exordio & epiphonemate *Eccleſiaſten* ſuum & inchoavit & concluſit. contendit avtem Caſavbonus & cum exordio Perſiano illo,

— *ò qantum eſt in rebus inane!*

Salomone verò prior David pater ejuſdem de homine ad Adæ protoplaſti Abeliſqe ſecundo geniti nomina alludens; אדם להבל דמה *Adam Abeli compar eſt*, id eſt, *homo vanitati. Pſal.* 144. *v.* 4. & *Pſal.* 39. *v* 6. כל-הבל כל-אדם *Totus Abel eſt omnis Adam.* id eſt, *qivis homo totum vanitas.* Græcus interpres τὸ σύμπαντα μαλαιότης πᾶς ἄνθρωπος. Poterat cum Marco noſtro vertere, ὅλον κενὸν πᾶς ἄνθρωπος. Xylander verò, qem & Mericus ſecutus eſt, iſta ità eſt interpretatus; *Qanqam qid eſt omnino cujus ſit memoria ſempiterna? omnia ſunt inania.* tanqam Marci dictum iſtud ei geminum eſſet, qod Salomon idem habet, *Eccleſ. c.* 1. *v.* 11. *Neqe præteritorum eſt memoria, neqe futurorum etiam apud eorum poſteros erit.* Verùm Marci mentem nevter aſſecutus videtur. Neqe enim avt rerum humanarum in genere vanitatem notare in animo Marcus hìc habuit, ſed eam tantùm qæ in futura claritate deprehenditur: Siqidem, præter τὸ τῆς ὑστεροφημίας ἐξίτηλον, *famæ poſthumæ memoriam fugitivam & evanidam*, qam ſuprà tetigerat;

ecqid est igitur, in qod studium conferri par sit? unum hoc, ut mens sit justa, actio socialis, dictio mentiri nescia, affectio qicqid contigerit amplecti prompta, ut necessarium, ut familiare, ut à principio fontéqe istiusmodi profluens.

§. 34. Fato sponte tuâ te dedas; ei permittens,

[a] τί οὖν ἐστι, περὶ ἃ δεῖ σπουδὴν εἰσφέρεσθαι; ἓν τοῦτο, [b] ἀφύλακτα δικαία, καὶ πρόσεξις κοινωνικαί, καὶ λόγου οἱουδήποτε ἀφαιρετικαί, καὶ ἀφόρμησις [c] ἀναπολόμητα πᾶν τὸ συμβαῖνον, ὡς [d] ἀναγκαῖον, ὡς [e] γνώριμον, ὡς [f] ἀπ' ἀρχῆς τοιαύτης, καὶ πηγῆς ῥέον.

§. 34. [g] Ἑκὼν σεαυτὸν τῇ κλωθοῖ συνεπιδίδου, παρέχων συνῆσαι, εἷς τισί

a L. 6. §. 47.
b Sup. §. 18. 22. Inf. §. 37. 48.
c L. 3. §. 4. 16.
d L. 2. §. 3.
e Inf. §. 44.
f L. 6. §. 38.
g L. 3. §. 4. 6. Sup. §. 31. l. 7. §. 46. l. 10. §. 8. 11. 14. 28.

ANNOTATIONES.

rat; etiam hoc dato, posse hominum rerumqe ab eis gestarum memoriam in ævum omne extendi, *merum inane* tamen qiddam futurum τὸ ἀείμνηστον illud. Ità *suprà* §. 3. Τὸ κενὸν τῆς ἀπηχήσεως. *Qàm inanes applausus isti.* & *l.* 5. §. 33. τὸ εὐδοκιμεῖν παρὰ τοιούτοις κενόν. *Apud eos, qi istiusmodi sint, celebrem esse, inane qiddam.* Vide & *suprà* §. 19. & *l.* 6. §. 16.

Τί οὖν ἐστι, περὶ ἃ δεῖ σπουδὴν εἰσφέρεσθαι; ἓν τοῦτο] qare ἓν τοῦτο; qia τοῦτο μόνον ἐστὶ τὸ παραπίμψαι δυνάμενον. *Res sola & unica hominem deducere & transmittere potest. l.* 2. §. 17. qia ἓν τοῦτο πολλοῦ ἄξιον. *Hoc unum est plurimi faciendum. l.* 6. §. 47.

Ὡς ἀναγκαῖον] Vide *l.* 2. §. 3.

Ὡς γνώριμον] Vide *infrà* §. 44. & 46. Seneca *de tranqill. c.* 11. de viro forti ac prudente: *Eodem animi robore præstabit, neqid ex his qa eveniunt, subitum sit. qicqid enim fieri potest, qasi futurum prospiciendo, malorum omnium impetus mollier. qi ad paratos expectantésqe nihil afferunt novi; securis & beata tantùm spectantibus* [*sperantibus f.*] *graves eveniunt. morbus enim, captivitas, ruina, ignis, nihil horum repentinum est. Sciebam mè qàm tumultuosum me contubernium natura clusisset. totiens in vicinia mea conclamatum est; totiens prater limen immaturas exeqias fax cereusqe præcessit: sape altius ruentis ædificii fragor sonuit: multos ex his qos forum, curia, sermo mecum contraxerat, nox abstulit, & vinctas ad sodalitium manus copulatas intercidit. mirer aliqando ad me pericula accessisse, qa circa me semper erraverunt?* Vide *ad lib.* 7. §. 61.

Ὡς ἀπ' ἀρχῆς τοιαύτης καὶ πηγῆς ῥέον] Ità *lib.* 2. §. 2. πάντα ἐκεῖθεν ῥεῖ. *Inde profluunt omnia.* Piè admodum Charidemus apud Dionem Prusæum *Orat.* 30. *pag.* 300. *B.* Τὰ μὲν καθ' ἡμᾶς ἅτω γίγνοιτο, ὡς ἔδοξε τῷ Διῒ. χρὴ δὲ μηδὲν ὑπ' ἐκείνου γιγνομένων χαλεπὸν ἡγεῖσθαι, μηδὲ δυσχερῶς φέρειν. *Qa nobis qidem acciderunt, sic facta sunt ut Deo visum est. Nihil autem qod ab eo fit, durum existimandum, neqe graviter ferendum est.* Vide *ad l.* 10. §. 1.

§. 34. Ἑκὼν σεαυτὸν τῇ κλωθοῖ συνεπιδίδου] Vide Cleanthis votum *ad l.* 3. §. 4. & Epicteti *ad l.* 7. §. 41. Seneca *Epist.* 37. *Qod maximum vinculum ad bonam mentem promisisti virum bonum. Sacramento rogatus es. eadem honestissimi hujus, & illius turpissimi avtoramenti, verba sunt, uri, vinciri, ferróqe necari. Ab illis qi manus arena locant, & edunt ac bibunt, qa per sanguinem reddant, cavetur ut ista vel invisi patiantur: à te ut volens libensqe patiaris.* & *Epist.* 107. *Ad hanc legem animus noster aptandus est: hanc sequatur, huic pareat. optimum est pati qod emendare non possis; & Deum, qo avtore cuncta proveniunt, sine murmuratione comitari. malus miles est qi imperatorem gemens sequitur. Paratos nos inveniat atqe impigros fatum. hic est magnus animus, qi se Deo tradidit: at contrà ille pusillus ac degener, qi oblucta tur, & de ordine mundi malè existimat, & emendare mavult deos, qàm se.* Idem *Epist.* 71. *Magnus animus Deo paret; & qicqid lex universi jubeat, sine cunctatione patiatur.* Et *de provident. l.* 5. *Boni viri laborant, impendunt, impenduntur, & volentes qidem. non trahuntur à fortuna: sequuntur illam, & aqant gradus. Si scissent, antecessissent.* Mox. ubi Demetrii vocem illam adjecit, *Hoc unum, Dii immortales, de vobis qeri possem, qòd non antè mihi voluntatem vestram notam feciſtis. prior enim ad illa venissem, ad qa nunc vocatus adsum.* Subjungit; *Vultis liberos sumere? illos vobis sustuli. Vultis aliqua partem corporis? sumite. non magnam rem promitto. Citò totum reddam. Vultis spiritum? qidvi? nullam moram faciam, qò minùs recipiatis, qod dedistis. à volente feretis, qicqid petieritis. qid ergò est? maluissem offerre, qàm tradere. qid opus fuit avferre? accipere potuistis. Sed nè nunc qidem avferetis: qia nihil eripitur, nisi* * *retinenti:* [* *renitenti. f.*] *nihil cogor, nihil patior invitus: nec servio deo, sed assentio.* Idem *Epist.* 61. *Da operam, nè qid unqam invitus facias. qicqid necesse est, futurum est. repugnanti, non volenti necessitas est, in volente necessitas non est. Ità dico, qi imperia libens excipit, partem acerbissimam servitutis effugit, facere qod nolit. Non qi jussus aliqid facit, miser est, sed qi invitus facit. Animum componamus, ut qicqid res exigit, id velimus.* Et *Epist.* 54. *Nihil invitus facit sapiens. necessitatem effugit, qia vult qod ipsa coactura est.* Itaqe qod Periander apud Avsonium.

Faxis, ut libeat, qod est necesse.

&

— velis, qodcunqe necesse est.

sed & plenius Martialis *l.* 10. *Epist.* 47.

Qod sis, esse velis, nihilqe malis.

Παρέχων συνῆσαι] Vide *l.* 3. §. 4. & §. 11. & *suprà* §. 29.

A & *l.* 10. §. 14. 21. Seneca *de provident c.* 5. *Qid est boni viri? prabere se fato.* Qin & piè admodum, & supra qod ab Ethnico sperari poterat, Epictetus *Enchir. c.* 38. Δεῖ σαυτὸν εἰς τοῦτο κατατετάχθαι, τὸ πείθεσθαι τῷ Διῒ, καὶ ἕπεσθαι τοῖς γινομένοις, ὡς ὑπὸ τῆς ἀρίστης γνώμης ἐπιτελουμένοις. *Parendum esse Deo, & omnibus iis, qa fiant, acqiescendum: & seqenda ultro, ut qa à mente prastantissima regantur.* & *Dissert. l.* 2. §. 17. Μηδὲν ἄλλο θέλε, ἢ ἃ ὁ θεὸς θέλει, καὶ τίς σε κωλύσει; τίς ἀναγκάσει; τὴν ὄρεξίν σου καὶ τὴν ἔκκλισιν τῷ Διῒ χαρίσαι. ἐκείνῳ παράδου. ἐκεῖνον κυβερνάτω. μετ' ἐκείνου τετάχθω, καὶ πᾶ ἔτι δυσχοήσεις; *Nihil velis aliud*
B *nisi ea qa Deus vult. Qis te prohibebit? Si appetitionem & aversationem tuam Deo donaveris. Illi tradito, ille gubernet, cum illo stato in acie: ubi tum successu carebis? Deum* dicit, qod Marcus κλωθὼ. id est, *fatum*: qia *fatum* Stoicis, avt *Deus* ipse, avt saltem *Lex Dei.* Seneca *qæst. nat. l.* 2. *c.* 45. *Vis illum Fatum vocare? non errabis. hic est ex qo suspensa sunt omnia; causa causarum.* & *de benefic. l.* 4. *c.* 7. *Hunc eundem & fatum si dixeris, non mentieris: nam cum fatum nihil aliud sit, qàm series implexa causarum, ille est prima omnium causa, ex qa cætera pendent.* Idem rursus *de provid. c.* 5. *Ille ipse omnium conditor ac rector scripsit qidem fata, sed & seqitur. Semper paret, semel jussit.* Qæ dicta notat Lipsius ex opinio-
C ne, qà censebant *Jovem dictare*; (unde illud, *Fatur, & est fatum*) *Parcas* avtem (ut Capella *l.* 1.) *scribas ejus, ipsius decreta in æreas tabulas referre.* & *nat. qæst. l.* 2. *c.* 35. *Ordinem rerum fati æterna series rotat, cujus hac prima lex est, stare decreta.* Epictetus idem apud Stobæum *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 7. Μὴ ζήτει τὸ τὰ γιγνόμενα γίγνεσθαι, ὡς θέλῃς. ἀλλὰ θέλε, ὡς τὰ γιγνόμενα γίγνεται, καὶ εὐροήσεις. *Ne postules, ex qua fiunt, arbitratu tuo fieri. Sed ita fieri qaqe velis, ut fiunt.* ità enim legendum, pro eo qod codices exhibent perperam nullóqe sensu, unde & interpres omisit prorsus, εὐρήσεις. atqe indè etiam corrigendi Epicteti codices impressi, qi *Enchir. c.* 13.
D unde Stobæus hæc decerpsit, exhibent etiam depravatiùs, qoad scripturam saltem, ἐυποιήσεις. εὐροήσεις opponitur τῷ δυσροήσεις, qod *suprà* positum est. Emendationem confirmant Laërtii illa *l.* 7. §. 88. in *Zen.* Εἶναι δὲ αὐτὸ τοῦτο τὴν τοῦ εὐδαίμονος ἀρετὴν, καὶ εὐροιαν βίου, ὅταν πάντα πράττηται κατὰ τὴν συμφωνίαν τοῦ παρ' ἑκάστου δαίμονος πρὸς τὴν τοῦ ὅλου διοικητοῦ βούλησιν. *Esse autem hoc ipsum felicis hominis virtutem, & felicem vita decursum, cum omnia geruntur ex concentu damonis, qi apud unumqemqe est, pro voluntate gubernatoris hujus universi.* Idem Epictetus & *Dissert. l.* 3. *c.* 26. Ἐγὼ δὲ πόσοις ἤδη θέλων ἐκωλύθην, ἢ ἠναγκάσθην μὴ θέλειν. προκατατέταχα γάρ
E μου τὴν ὁρμὴν τῷ θεῷ. θέλει τι; κἀγὼ θέλω. οὐ βούλεται; οὐ θέλω. καὶ τίς ἔτι με κωλύσαι δύναται παρὰ τὸ ἐμοὶ φαινόμενον, ἢ ἀναγκάσαι; οὐ μᾶλλον ἢ τὸν Δία. *Ego verò nunqam volens prohibitus sum, nec coactus nolens. Appetitum obedientem prabui Deo. Vult qippiam, & ego volo: non vult, nolo. Qis adhuc me prohibere potest contra meam sententiam, avt cogere? Nihilo magis qam Jovem.* Ibidem. Οὕτως ἐφίσησο καὶ ἐνόει, ὅτι ἐὰν τῷ θεῷ προκατατάξῃ τις ἑαυτὸν, διελεύσεται ἀσφαλῶς. πῶς λέγεις προκαλαλάξαι; ἵν' ὃ ἂν ἐκεῖνος θέλῃ, καὶ αὐτὸς θέλῃ, καὶ ὃ ἂν ἐκεῖνος μὴ θέλῃ, τοῦτο μηδ' αὐτὸς θέλῃ. πῶς ἂν τοῦτο γένηται; πῶς γὰρ ἄλλως, ἢ ἐπισκεψαμένῳ τας ὁρμὰς τοῦ θεοῦ καὶ
F τὴν διοίκησιν. *Imo ita rem considerat, hanc rationem secum init; si Deo se dederit, se iter tuto confecturum. Qid est illud dedere se Deo? Ut qod ille voluerit, & ipse velit: & qod ille noluerit, nec ipse velit. Qi ergo istud fiet? Qomodo fieret aliter, nisi consideranda Dei appetitione & administratione.* & *l.* 1. *c.* 12. Πῶς ἂν ἐποίμην ἐγὼ ἐν παντὶ τῷ θεῷ; πῶς ἂν εὐαρεστοίμην τῇ θείᾳ διοικήσει; πῶς ἂν γενοίμην ἐλεύθερος; ἐλεύθερος γὰρ ἐστι, ᾧ γίνεται πάντα κατὰ προαίρεσιν, καὶ οἳ ὑδεὶς δύναται κωλύσαι. τί οὖν; ἀπόνοια ἐστιν ἐλευθερία; μὴ γένοιτο. μανία γὰρ καὶ ἐλευθερία; εἰς ταυτὸν ἦκ ἔρχεται. Ἀλλ' ἐγὼ θέλω πᾶν τὸ δοκοῦν μοι ἀποβαίνειν, κἂν ὁπωσοῦν δοκῇ. Μαινόμενος εἶ,
G παραφρονεῖς. οὐκ οἶδας, ὅτι καλὸν ἡ ἐλευθερία ἐστὶ καὶ ἀξιολόγον; τὸ δ' ὡς ἔτυχέ μοι βούλεσθαι, τά δ' ὡς ἔτυχε δόξαντα γίνεσθαι, τοῦτο κινδυνεύει, οὐ μόνον οὐκ εἶναι καλὸν, ἀλλὰ καὶ πάντων αἴσχιστον εἶναι. πῶς γὰρ ἐπὶ γραμματικῶν ποιοῦμεν; βούλομαι γράφειν ὡς θέλω τὸ Δίωνος ὄνομα; οὐ. ἀλλὰ διδάσκομαι θέλειν ὡς δεῖ γράφεσθαι. τί ἐπὶ μουσικῶν; ὡσαύτως. τί ἐν τῷ καθόλου, ὅπου τέχνη τις καὶ ἐπιστήμη ἐστιν; εἰ δὲ μὴ, οὐδενὸς ἦν ἄξιον τὸ ἐπίστασθαί τι, εἰ ταῖς ἑκάστων βουλήσεσι προσηρμόζετο. ἐν τούτοις οὖν μόνον ἐπὶ τοῦ μεγίστου καὶ κυριωτάτου τῆς ἐλευθερίας, ὡς ἔτυχεν, ἐφεῖταί μοι θέλειν; ὑσαμῶς. ἀλλὰ τὸ παιδεύεσθαι, τοῦτέστι, μανθάνειν ἕκαστα ἅτω θέλειν ὡς γίνεται. πῶς δὲ γίνεται; ὡς

ποί ποτε πράγμασι βάλεται.

qibuſcunqe libuerit rebus te deſtinet.

a Sup. §. 19. Inf. §. 48. l. 3. §. 10. l. 8. §. 21. 25. l. 9. §. 14.

§. 35. a Πᾶν ἐφήμερον καὶ τὸ μνημονεῦον, καὶ τὸ μνημονεύεμενον.

§. 35. Dieculæ ferè unius ſunt, & qod commemorat & qod commemoratur.

§. 36.

ANNOTATIONES.

διέπαξεν, αὐτὰ ὁ διατάσσων. *Qo pacto ego in omni re ſeqi Deos potero? qo pacto in divina gubernatione acqieſcam? qo pacto fiam liber? Liber enim eſt, cui ex ſententia eveniunt omnia, & qem nemo poteſt impedire. Qid ergo? vecordia eſt libertas? abſit: nam inſania & libertas minimè conveniunt. Sed ego volo qicqid mihi viſum fuerit evenire, qomodocunqe viſum fuerit. Inſanus es, deliras; neſcis rem pulcram eſſe libertatem, & magni momenti? Me autem temerè velle, & temerè decreta fieri, id adeo non pulcrum eſſe videtur, ut omnium etiam turpiſſimum ſit. Qomodo enim in ſcribendo agimus? ſcribam Dionis nomen ut velo? Non, ſed deceor velle ſcribere ut ſcribendum eſt. Qid in Muſicis? eodem modo. Qid denique in omni artis ſcientiaqe genere? alioqi non eſſet opera pretium ſcire qicqam, ſi res cujuſqe voluntati accommodarentur. Hic igitur ſolum, in re maxima & præcipua, libertate, mihi permiſſum eſt temerè velle? Neqaqam: ſed illud eſt erudiri, ſi diſtas ita velle fieri omnia ut fiunt. Qomodo autem fiunt? ut ea diſpoſuit is qi diſpoſuit.* Hinc Thymæridas apud Jamblychum in *vit. Pythag.* amico, qi diſcedenti tanqam fauſta omnia precatus, dixerat, Ὅσα βάλει, παρὰ τῶν θεῶν γίνοιτό σοι. *Dii tibi dent, qacunqe velis.* regeſſit, Εὐφήμει. ἀλλὰ βουλοίμην μᾶλλον, ὅσα μοι παρὰ τῶν θεῶν γίνηται. *Bona verba, qaſo. Velim ipſe potiùs, qacunqe dii dederint.* Hoc eſt qod Rufus Thraſeæ in Epicteti *Diſſert. l.* 1. c. 1. Οὐ θέλεις μελετᾶν ἀρεσκὸν τῷ δεδομένῳ; *Non vis diſcere in eo, qod eſt tibi datum, acqieſcere?* Sic è noſtris Eli ſacerdos, *Reg. hiſt. l.* 1. c. 3. v. 17. Κύριος αὐτός. τὸ ἀγαθὸν ἐνάντιον αὐτοῦ ποιήσει. *Dominus ipſe eſt: faciat, prout ipſi bonum videbitur.* & *l.* 2. c. 10. v. 12. Joab imperator; Κύριος ποιήσει τὸ ἀγαθὸν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ. *Faciat Dominus qod placuerit ipſi.* Judas Maccabæus, *Maccab. hiſt. l.* 1. c. 3. v. 60. Ὡς δ' ἂν ᾖ θέλημα τοῦ οὐρανοῦ, ἕτω ποιήσει. *Faciat Deus prout ipſe voluerit.* Siqidem *cælum* ibi pro Deo; ſicut Matth. *c.* 21. v. 25. & Luc. c. 15. v. 21. Pii illi, *Act. c.* 21. v. 14. Τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου γινέσθω. *Fiat Domini voluntas.* Jeſus Dominus, prout ſuos Deum orantes docuit dicere; Γενηθήτω τὸ θέλημά σου. *Fiat voluntas tua.* Matth. *c.* 6. v. 10. & Luc. *c.* 11. v. 2. ſic & ipſe Patrem ſuum comprecatus, Matth. *c.* 26. v. 39. & Marc. c. 14. v. 36. Πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ. *Veruntamen non qod ego volo, ſed qod tu vis, fiat. Vide,* (inqit, Joannes Gerſon. *conſol. l.* 2. c. 1.) *utrum aqius ſit, aut te voluntati divinæ conformando ſubdere, aut ut ipſa tua ſubſerviat voluntati.* Sed & Seneca, ſed idiomate ſuo, id eſt, naturali, locutus; *Epiſt.* 93. *Utrum aqius judicas, te naturæ, an tibi parere naturam?* Reſpondeat Epictetus *Diſſert. l.* 4. c. 7. Ἀεὶ μᾶλλον θέλω τὸ γινόμενον. κρεῖττον γὰρ ἡγοῦμαι, ὃ ὁ θεὸς θέλει, ἢ ὃ ἐγὼ θέλω. *Semper illud potius volo qod fit. Melius enim id judico qod Deus vult, qàm qod ego volo.* Et *l.* 2. c. 7. Ἄλλο γάρ τι θέλεις, ἢ τὸ ἄμεινον; ἄλλο δὲ τὸ ἄμεινον, ἢ τὸ τῷ θεῷ δοκεῖν; *Nunqid aliud mavis qàm id qod magis conducit. Qid autem magis conducit qàm qod Deo viſum eſt.* Auguſtinus item *Epiſt.* 149. *Rectum eſt enim qicqid Domino placuit. Et nos potius ſi nolumus qod ille vult culpandi ſumus, qàm ille non rectè aliqid facere vel ſinere exiſtimandus eſt.* Itaqe Seneca *Ep.* 74. *Placeat homini, qicqid Deo placuit. Sic enim homo ab humanis in divina dirigitur, cum voluntati humanæ voluntas divina præfertur.* Auguſtinus *in Joan. tract.* 52. Vide & *l.* 10. §. 14.

Συνῆσαι] ſicut & συγκλῶσαι καὶ συμπερᾶσαι, *innere*, ſive *innectere* & *intexere*; tractum à fabuloſis Parcarum fuſis. Sic *infrà* §. 40. Ὅια τις ἡ σύνησις καὶ συμπλοκὴ τούτων. *Qis rerum connexus & contextus ſit.* Epictetus *Diſſert. l.* 1. c. 12. Σπίλος ἔν μοι γενέσθαι πεπηρωμένον; ἀνδράποδον, οἷον δὴ ἓν σπιλάδιον τῷ κόσμῳ ἐγκαλεῖς; ἐκ ἐπιδόσεως αὐτὸ τοῖς ὅλοις; ἐκ ἀποσήψεως; ἢ χαίρων παραχωρήσεις τῷ δεδωκότι; ἀγανακτήσεις δὲ καὶ δυσαρεστήσεις τοῖς ὑπὸ τοῦ Διὸς διατεταγμένοις, ἃ ἐκεῖνος μετὰ τῶν Μοιρῶν παρουσῶν καὶ ἐπικλωθουσῶν σε τὴν γένεσιν ὥρισε καὶ διέταξεν; *Pedène me eſſe mutilatum? mancipium, ſtane ob unum pedunculum accuſas mundum? non eum trades univerſitati rerum? non cedes? non latus permittes ei qi dedit? an potius indignaberis, & ea moleſtè feres qæ ſunt à Jove conſtituta, qæ ille Parcis præſentibus, & ortum tuum decernentibus definiit ac præſcripſit?* Vide *l.* 3. §. 11. & *ſuprà* §. 26.

§. 35. Πᾶν ἐφήμερον] Ità *l.* 9. §. 14. Πάντα ἐφήμερα. Verùm iſtic de perſonis, ibi de rebus: de hominibus ipſis hîc, ibi de humanis. de utriſqe Thucydides *l.* 2. *pag.* 134. *D.* Ἐφήμερα τά τε σώματα καὶ τὰ χρήματα ὁμοίως. *Diurnam ſimul & vitam & pecuniam.* Vide & *l.* 8. §. 25. Alluſum eſt avtem ad animalculi illius hiſtoriam, de qo Ariſtoteles *Hiſt. Anim. l.* 5. c. 19. Περὶ τὸν Ὑπανιν ποταμὸν ζῶον γίνεται, τετράπουν ζῷον καὶ πέτεται μέχρι δείλης. καταφερομένου δὲ τοῦ ἡλίου ἀπομαραίνεται, καὶ ἅμα δυομένῳ ἀποθνήσκει, βίον ἡμέρας μίας. διὸ καὶ κωλεῶται ἐφήμερον. *Apud Hypanin fluvium animal volucre qadrupes, in poſtmeridianum vivit tempus & volat: mox decedente ſole macreſcit & languet, deinde occidente moritur, vitâ non ultra unum diem peractâ: unde ephemerum, id eſt, diarium appellatum eſt.* Et Ælianus *l.* 2. c. 4. qi & vini fœcibus innaſci tradit; Ζῶα ἐφήμερα ὕτω κέκληται, λαβόντα τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ μήκους τοῦ κατὰ τὸν βίον. *Animalia ephemera idcirco ſunt appellata, qod id ætatis vivunt, ut uno die curſum vitæ conficiant.* Plinius *l.* 11. c. 36. *Ad Hypanim Ponti fluvium volucre qadrupes, nec ultra diem unum vivit, unde & Hemerobion vocatur.* De eiſdem Cicero *Tuſc. l.* 1. *Ex beſtiolis qæ unum diem vivunt, qalibet ætatula mortua eſt, provectâ ætate mortua eſt; qæ occidente ſole decrepita. confer noſtram ætatem longiſſimam cum æternitate, in eadem propemodum brevitate, qâ illa beſtiola, reperientur.* Plutarchus item *conſol. ad Apollon. pag.* 111. *C.* Ἐπεὶ καὶ τῶν ζώων ἑκάστοις, ὥσπερ ἰσορρόποις, περὶ τὸν Πόντον γιγνόμενα, τὸν ζωὴν ἔχειν ἡμερήσιον, ἔωθεν μὲν γενόμενα, μέσης δ' ἡμέρας ἀκμάζοντα, δείλης δὲ γηράντα, καὶ τελευτᾶντα τὸ ζῆν, ἆρ' ἀλλοῖόν τι ἂν τὸ καθ' ἡμᾶς πάθος, οἷον ψυχή τις ἀνθρωπίνη καὶ λογισμὸς ἑκάστοις ἐπῆν, καὶ ταῦτα δὴ πυγμαῖον; ὅστε τὸ πρὸ μέσης τῆς ἡμέρας ἐκλείποντα θρήνους παρέχειν καὶ δάκρυα, τὰ δὲ διημερεύσαντα πάντας ἂν ἐυδαιμονίζεσθαι. *Juxta Pontum animalia qædam memoria traditum eſt naſci, qorum vita unius diei termino includatur, cum mane naſcantur, meridie vigeant, veſperi conſenescant, vivendique finem faciant. ſi his animus hominis & ratio ineſſet, eodem qo nos more affecta eſſent, eademqe illis eventura, qæ ante meridiem morerentur, luctus & lacrymarum cauſſam præberent, qorum autem totum diem duraſſet vita, bonæ prædicarentur.* Indè ad hominem tranſlatum; Evſtathius ad illud *Odyſſ. Φ. v.* 85.

Νήπιοι, ἀγρομῆται, ἐφημέρια φρονέοντες.
Καλοῦνται ἐφήμερα ζωύφια μέν μόνα ἡμέραν ζῶντα. λέγονται δὲ τὸ ἐφήμερον καὶ ἐπὶ ἀνθρώπων.

Stolidi ruſtici qotidiana cogitantes.
Vocantur ἐφήμερα animalcula unum ſolum diem viventia. Dicitur autem ἐφήμερον etiam de homine. Ità Silenus apud Ariſtotelem in *Eudemo*, referente Plutarcho *ad Apollonium pag.* 115. *D.* genus humanum vocat Δαίμονος ἐπισκότου καὶ τύχης χαλεπῆς ἐφήμερον σπέρμα. *Ærumnoſi generis, & difficilis fortunæ ſemen in diem durans.* Certè Gregorius Nazianzenus *Carm. de natura humana c.* 13. *v.* 119. ἐφημερίους ſimpliciter pro hominibus poſuit, ubi dixit,

— ὀδὲ σὺ πάμπαν
Γλῶσσαν ἐφημερίην ὑπφυγες ἀφραδίαις.
— *pepercit*
Maretici prorſus nec fera lingua tibi.

Sicut Homerus βροτοὺς ſive mortales pro eiſdem, ubi adjecto epitheto paſſim dicit, δειλοῖσι βροτοῖσι. & qod amplius eſt, ὀιζυροῖσι βροτοῖσι. Sed & Pindarus, teſte Scholiaſte *ad* illud Ariſtophanis *in Nubibus.*

— τί με καλεῖς ὦ 'φήμερε;
— *qid tu me vocas, homo?*

in illis, Ὦ τάλας ἐφήμερε. *O miſer homo.* Antipho apud Stobæum *ſerm.* 2. *tit.* 96. Τὸ ζῆν ἔοικε φρουρᾷ ἐφημέρῳ. τὸ τε μῆκος τοῦ βίου ἡμέρας μιᾶς. *Vita eſt ſimilis carceri unius diei, & tantum vita ſpatium uno diei æquale.* ἐφήμερον igitur πᾶν. id eſt, rerum genus humanum, qia βραχύβιον καὶ ὀλιγοχρόνιον, ob vitæ brevitatem; qaſi animalculi illius inſtar, unius tantùm diei ſint. Aliâ ratione ἐφήμεροι καὶ ἡμερόβιοι dicuntur, qi *in diem vivunt*, de craſtino nevtiqam ſolliciti. qo ſenſu Clemens *Pædag. l.* 1. c. 12. D. Chriſti præceptum illud Matth. *c.* 6. *v.* 34. Μὴ μεριμνᾶτε περὶ τῆς αὔριον. *Ne eſtote ſolicite de craſtino.* explicans; ait Chriſtiani hominis vitam eſſe βίον αὐτάρκη καὶ ἐφήμερον, *ſuâ ſorte contentum, & cui in diem ſatis eſt.* Diogenémqe ἡμερόβιον indè dictum avtor eſt ex Satyro *de viris illuſtr.* Hieronymus *adv. Jovinian. l.* 2. & in partem ſeqiorem ita vocantur etiam, qi præſentia tantùm ſpectant, futuros interim rerum exitus minimè proſpicientes. Svidas: Ἐφημέριοι βροτοὶ, καθημερινὰ εἰδότες, ἃ προσφέρονται τὸ μέλλον. Ἐφήμεροι, *mortales, qi unum tantum diem vivunt, qi qotidiana cognoſcunt, futura verò non proſpiciunt.* atqe ità accipiendum Homeri illud *Odyſſ. Φ. v.* 85. ἐφήμερα φρονέοντες, *qotidiana cogitantes.* de ſcenicis & palæſtricis Neronianis Plutarchus in Galb. *pag.* 1060. *A.* Ἀνελόμενοι γὰρ οἱ πλεῖστοι τῶν λαθόντων ἐφήμεροι σωτῆρικοὶ τὰς βίας ἔσθοντες. *Qod pleriqe munera prodegiſſent homines in diem viventes & vitâ diſſoluti.* qod Perſius *Sat.* 3. *v.* 68. *ex tempore vivere*: *in diem vivere* Cicero *de Orat. l.* 2. qi barbarorum eſſe hoc ait. *Si barbarorum*, inqit, *eſt in diem vivere, noſtra conſilia ſempiternum tempus ſpectare debent.* At brutorum, Gregorius Nazianzenus in *Julian.* 1. Ὅιο τὸ ζῆν τοῦτο νομίζεται μόνον, καὶ ὑπ' ἐξουσίαν τῇ διανοίᾳ πρὸς τὸ ἑκάστου, εἰδὲ οὐναί τινα νομίζουσι τῶν τῇ δὴ βεβιωμένων λογισμοὶ καὶ ἀντίδοσιν. ἀλλὰ ζῶσι βίον ἀλόγων, τὸ πρὸς ἡμέραν καὶ τὸ παρὸν δοὺ βιοτεύοντες. *Qi hujus tantùm vitæ rationem habent, nec ad futura ſuppliciа mente penetrant, nec ullam rerum in hac vita geſtarum cenſuram atqe mercedem fore arbitrantur: ſed brutorum animantium ritu in diem atqe in præſens ſemper vivunt.*

Καὶ τὸ μνημονεῦον] Vide *ſuprà* §. 19. & *l.* 7. §. 5. Caſavbonus iſta qomodo cum ſeqentibus committit, videas licet, ſi otium eſt. Mihi Xylandri diſpoſitio magis arridet.

§. 36.

§. 36. Hoc jugiter considera, omnia ista qæ fiunt, mutatione fieri. & assvesce te cogitationi isti, nihil æqè diligere universi naturam, ac ea qæ jam existunt mutare, & ex eis sic mutatis nova germina refingere. seminis enim rationem habet qandam qicqid est, ad id qod ex eodem futurum est. etenim semina ea sola opinari, qæ in terram uterúmqe dejiciuntur, plebejum est nimis.

§. 37. Jam jam moriturus es: necdum simplex es, imperturbatus. posse extrinsecus lædi suspicione immunis, cunctis propitius, justè agere unicam prudentiam ratus?

§. 38. Mentes illorum intuere, & studia etiam, qalia fugiant, qalia prosequantur.

§. 39. In alterius mente malum tuum non est situm. sed nec in mutatione & alteratione corporis animam

§. 36. Θεώρει διηνεκῶς, * πάντα [a] κατὰ μεταβολὴν γινόμενα * γίνε[σθαι]. καὶ ἐθίζε συνοεῖν, ὅτι [b] ἐδὲν ἔτως φιλεῖ ἡ τῶν ὅλων φύσις, ὡς τὸ τὰ ὄντα μεταβάλλειν, καὶ ποιεῖν νέα ὅμοια. σπέρμα γὰρ τρόπον τινα πᾶν τὸ ὂν ἔ ἐξ αὐτῆ ἐσομένε. [c] σὺ δὲ μόνα σπέρματα * φαντάζῃ, τὰ εἰς γλεὼ, ἢ μέτρων καταβαλλόμενα. ἔτι δὲ λίαν ἰδιωτικόν.

§. 37. [d] Ἤδη τεθνήξῃ, καὶ ἔπω ἔτε ἁπλᾶς, ἔτε ἀπαθὴς ἀρκῶ, ἔτε [e] ἀνύποπτος ἔ βλαβῆναι ἂν ἔξωθεν, ἔτε [f] ἵλεως πρὸς πάντας, ἔτε τὸ φρονεῖν [g] ἐν μόνῳ τῷ δικαιοπραγεῖν τιθέμενος;

§. 38. [h] Τὰ ἡγεμονικὰ αὐτῶν διάβλεπε, καὶ * τὰς φρονίμας, [i] ὅια μὲν φεύγυσιν, ὅια δὲ διώκυσιν.

§. 39. [k] Ἐν ἀλλοτρίῳ ἡγεμονικῷ κακὸν σὸν οὐκ ὑφίσταται. ὐδὲ * μὲν ἐν τινι τροπῇ καὶ ἑτεροώσει ἔ πρέπει κοντος.

* [ὅτι] vel [πως] π. vel mox
a L. 7. §. 18. 28. l. 9. §. 32. 33.
* γίνεσθαι.
b L. 7. §. 23. l. 8. §. 6. l. 10. §. 34.
c L. 7. §. 30. l. 10. §. 26.
* φαντάζῃ.
d Sup. §. 17. l. 10. §. 1.
e L. 2. §. 17. L. 7. §. 53. l. 10. §. 12.
f L. 8. §. 26. l. 11. §. 13.
g Sup. §. 25.
h L. 9. §. 18. 27.
* τὰς φροντίδας ſ.
i L. 7. §. 34. l. 10. §. 13.
k L. 8. §. 55, 56. l. 9. §. 4. 38.
* μὲν.

ANNOTATIONES.

§. 36. Πάντα κατὰ μεταβολὴν γινόμενα γίνεσθαι] lego ὅτι πάντα — γίνεται. ut in membro proximè seqenti, ὅτι ἐδὲν ἔτως φιλεῖ.

Κατὰ μεταβολήν] Ità *l.* 7. §. 18. Τί γὰρ δύναται χωρὶς μεταβολῆς γενέσθαι; *Ecqid enim fieri potest absqe mutatione?* Vide *ibidem* §. 25. & *l.* 6. §. 15.

Οὐδὲν ἔτως; φιλεῖ ἡ τῶν ὅλων φύσις] Ità *l.* 7. §. 18. Τί καὶ φίλτερον τῇ τῶν ὅλων φύσει; *Quid autem gratius universi naturæ?* & *l.* 9, §. 35. Χαίρει τούτῳ ἡ τῶν ὅλων φύσις. *Hac autem gaudet universi natura.* Tertullianus *de pall. c.* 2. *Certè habitum vertere natura totius solenne munus est.*

Ποιεῖν νέα ὅμοια] Ἵνα ἀεὶ νεαρὸς ᾖ ὁ κόσμος. *Ut mundus perpetim renovetur. l.* 7. §. 25.

Σπέρμα γὰρ τρόπον τινά] qia istud ex illo nascitur. Ità σπέρμα τῆς γενέσεως, τὴν ὕλην. *Semen ortus, materiam* dixit Hermes *ad Tatium* citante Stobæo *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 14. Et πανσπερμίαν τῶν στοιχείων, τὴν φύσιν, *Naturam omniseminarium elementorum omnium* Democritus & Levcippus, apud Aristotelem *de cælo l.* 3. *c.* 4, &

— *discordia semina rerum,*

Naso *Metam. l.* 1. sed & sensu adhuc latiore Plinius in *panegyr. Habet has vices conditio mortalium, ut adversa ex secundis, ex adversis secunda nascantur. Occultat utrorumqe semina Deus*; & *plerumqe bonorum malorúmqe causas sub diversa specie latent.* Et Demosthenes *pro Coron.* Ὁ γὰς σπέρμα παρασχὼν, ἔτος τῶν φύντων κακῶν αἴτιος. *Qi semen*, id est, causam, occasionémve, *præbuit, is malorum indè enatorum autor meritò habetur.* Hoc est qod Pavlus *ad leg. Aqil. l.* 22. *Pandect. l.* 9. *tit.* 2. *c.* 30. *Qi occasionem præstat, ipse damnum fecisse videtur.* Cicero *Philip.* 2. *Ut igitur in seminibus causa est arborum & stirpium: sic hujus luctuosissimi belli semen tu fuisti.* De Corinthiorum beneficentia Apostolus ad eosdem *Epist.* 2. *c.* 9. *v.* 10. Ὁ δὲ ἐπιχορηγῶν τὸ σπέρμα τῷ σπείροντι, καὶ ἄρτον εἰς βρῶσιν χορηγήσαι, καὶ πληθύναι τὸν σπόρον ὑμῶν, καὶ αὐξῆσαι τὰ γενήματα τῆς δικαιοσύνης ὑμῶν. *Qi autem suppeditat semen serenti, & panem ad escam suppeditet, & multiplicet sementem vestram, & augeat fructus justitiæ vestræ.* Synesius etiam *ad Arcad. Imper. Orat. de regno pag.* 32. *C.* Ἐγὼ δ' ἂν δίκαιος εἴην ἀποδεῖξαι πρῶτος τῶν ἐμαυτὸν σπερμάτων τῆς βλάστης, οἷόν τε πλάττω βασιλέα, τοιοῦτο πειρώμενος. *Ego verò non immeritò primus ex meorum seminum fœtu emolumentum aliqod percepero, si qalem te Imperatorem fingo, talem aliqando experior.* Seneca *Epist.* 120. *Natura nobis semina scientiæ dedit; scientiam non dedit.* & Cicero *de finib. l.* 5. *In pueris virtutis semina, scintillulas, igniculos videmus. Naso Trist. l.* 2.

— *ludi qoqe semina præbent*
Neqitiæ. —

Τὰ εἰς γῆν ἢ μήτραν καταβαλλόμενα] Indè σπέρματος καταβολὴ, *vis ad concipiendum semen*, de Sara usurpatum Apostolo *ad Hebræos c.* 11. *v.* 11. de qo multa gratis argutantur interpretes, Piscator cumprimis. τὰ εἰς γῆν καταβαλλόμενα dixit, qomodo Chrysippus apud Laërtium in *Zenone l.* 7. *c.* 159. Εἶναι τὸ σπέρμα πνεῦμα κατὰ τὴν ὑσίαν, ὡς δῆλον ἐκ τῶν εἰς τὴν γῆν καταβαλλομένων σπερμάτων, ἃ πλασθέντα ἐκ ἔτι φύεται. *Semen spiritum esse secundùm substantiam, qod constat ex jactis in humum seminibus, qa cum antiqata fuerint, non amplius germinant.* qod de obscœnis Onanis æmulis, cur intelligi velit Lipsius *physiol. Stoic., l.* 3. *c.* 6. causam nullam video. de humano reverâ locutus fuerat, sed à satorum seminio argumentum duxit, qo firmaret de illo qod dixerat. Vide *ad l.* 6. §. 15.

§. 37. Ἤδη τεθνήξῃ] Vide *suprà*, §. 12. & *l.* 2. §. 6. & *l.* 10. §. 1. Plutarchus Stoicas tricas ridens, *de commun. notit. c.* 37. Ἕκαστος ἡμῶν, ὡς ἔοικε, γέγονε μὴ ἀρξάμενος τῦ ζῆν. καὶ τεθνήξεται, μὴ παυσόμενος.] *Qilibet nostrum, ut apparet, natus est nullo vivendi facto initio, & morietur vivere non desinens.*

Ἀνύποπτος τῦ βλαβῆναι] Vide *l.* 2. §. 17. & *l.* 7. §. 53. & *l.* 10. §. 12.

§. 38. Τὰ ἡγεμονικὰ αὐτῶν διάβλεπε] Videri possit Marcus repugnantia planè præcipere; cùm *suprà l.* 2. §. 8. & *infrà l.* 7. §. 55. prohibeat, περιβλέπειν ἀλλότρια ἡγεμονικά, id est, *alienorum animos intueri*: istic avtem illos eosdem considerare jubeat. Verùm ipse ista optimè conciliat, *l.* 3. §. 4. ubi hoc vetat fieri, χωρὶς μεγάλης καὶ κοινωφελοῦς ἀνάγκης, *sine justa utilique causa.* Non vult itaqe ut aliorum animos sensúsqe intimos indagemus, avt per meram curiositatem divagando, avt de nobis fatísqe nostris qid senserint, sensurive sint, solicitè cogitando: vult tamen, ut eosdem nobis ob oculos ponamus, qò minùs ipsorum opinionibus moveamur, & vel encomia captemus, vel vituperia curemus: cùm in eis bonum nostrum nevtiqam consistat: qod subjungitur protinùs §. 33.

Καὶ τὰς φρονίμας] & *prudentes* Xylander. ego suspicor Marcum τὰς φροντίδας scripsisse, & *curas eorum.* eò magìs, qia sequitur, ὅια φεύγυσι, διώκυσι. Ità Persius Satyram suam exorsus est:

O curas hominum! —

curæ avtem hominum in rebus fugiendis & expetendis maximè se produnt.

§. 39. Ἐν ἀλλοτρίῳ ἡγεμονικῷ κακὸν σὸν οὐχ ὑφίσταται] neqe ergò meliorem te, neqe deteriorem efficere potest opinio de te aliena.

Οὐδὲ μὲν ἴν τινι τροπῇ καὶ ἑτεροώσει τῦ περιέχοντος] ὐδὲ μὲν, legendum. τὸ περιέχον avtem hìc *cælum* intelligit Xylander. atqe ità τὸ περιέχον pro cœlo sive aëre ambiente crebrò sumitur. Polybius *l.* 1. *c.* 37. Πρὸς δὲ τὴν θάλατταν καὶ τὸ περιέχον, ὅταν παραβάλωσι καὶ βιαιομαχῶσι, μεγάλοις ἐλαττώμασι περιπίπτουσι. *At qoties contra mare avt cælum projectâ qadam audaciâ pugnant, suáqe illâ vi abrupta vincere satagunt, magnas calamitates incurrunt.* Theophrastus *de caus. plant. l.* 1. *c.* 9. Δεῖ γὰρ μὴ κρατεῖσθαι μήδε κωλύεσθαι τὴν αὐξὴν ὑπὸ τῦ περιέχοντος. *Superari enim avt impediri ramos à cælo ambiente havd qaqam oportet.* & *c.* 17. Εἰς πλείω γὰρ καὶ κατὰ μικρὰ μεμερισμένων τῶν ἀρχῶν, ἐυκίνητα γίνεται τῷ περιέχοντι πρὸς βλάστησιν. *Qm enim pluribus, minutísqe internodiis dividatur, principia illa germinandi agiliora propensioráqe ad germen, opera cæli ambientis redduntur.* & Marcus, τὸν περιέχοντα ἀέρα, *ambientem aerem*, dixit *l.* 8. §. 54. Hæc igitur, si Xylandrum seqimur; Marci mens est futura, ab aëris ambientis statu vario, etsi rerum aliarum bona malâve habitudo pendeat, qod in stirpibus Theophrastus observat; at hominis, qâ hominis, non item. Multum sanè valet aëris cœlíqe ambientis affectio, & locorum indè profecta dispositio, ad ingenii etiam indolísqe humanæ, affectuum etiam studiorúmqe varietatem producendam. Ità Virgilius *Georg. lib.* 1.

Verùm ubi tempestas & cæli mobilis humor
Mutavere vias; —
Vertuntur species animorum & pectora motus
Nunc alios, nunc concipiunt alios. —

unde & Plinius *l.* 2. *c.* 6. *Solem, dum cæli tristitiam discutit, etiam humani nubila animi serenare*, dixit. Qin & Polybius *lib.* 4. *c.* 21. de Arcadibus suis: Ἡ τῶν ἠθῶν αὐστηρία τις αὐτοῖς παρέπεται διὰ τὴν τῦ περιέχοντος ψυχρότητα καὶ συγγνότητα τὴν κατὰ τὸ πλεῖον ἐν τοῖς τόποις ὑπάρχυσαν, ᾗ συνεξομοιῦσθαι πεφύκαμεν πάντες ἄνθρωποι κατ' ἀνάγκην. ἐ γὰρ δὶ ἄλλην, διὰ δὲ ταύτην τὴν αἰτίαν κατὰ τὰς ἐθικὰς καὶ τὰς ὁλοσχερεῖς διαστάσεις πλεῖον ἀλλήλων διαφέρομεν, ἤθεσί τε καὶ μορφαῖς καὶ χεάμασιν, ἔτι δὲ τῶν ἐπιτηδευμάτων τοῖς πλείοσις. *Austeritas morum illis conciliatur qalitate aëris, qo in plerisqe locis utuntur frigidiore & tristiore: qum ita sit naturâ comparatum, ut cælo habitationis consimiles necessariò omnes evadamus. Hac namqe, non alia causa est, cur pro varietate nationum, & ut*

a L.9.§.15. χοντ@! πῦ ἦν; a ὅπῳ τὸ περὶ κακῶν ὑπολαμ-
b L.2.§.15. Sup.§.7. βάνον σοι ἐστί. b τοῦτο ἂν μὴ ὑπολαμβανεῖν, καὶ
c L.10.§.1. c πάντα δ' ἔχει. d καὶν τὸ ἐγγυτάτω αὐτοῦ τὸ σω-
d L.7.§.68. * τυτίσι Xyl. μάδιον, τέμνῃ, καίῃ, ἀφροδισιάσῃ, σήπηται,
e L.2.§.11. l.11.§.11. 18. ὅμως τὸ ὑπολαμβάνον περὶ τούτων μέρος, ἡσυχα-
ζέτω. * τοιοῦτόν ἐστι, c κρινέτω μήτε κακὸν ἢ εἶ-
*[τῷ παρὰ φύσιν]καὶ ναι, μήτε ἀγαθὸν, ὃ ἐπίσης δύναῃ κακῷ ἀνδρὶ
καὶ ἀγαθῷ συμβαίνειν. ὁ γὰρ * καὶ τῷ κατὰ φύσιν
βιοῦντι ἐπίσης συμβαίνει, ἔστε ἔστι κατὰ φύσιν ἐστὶν,
ἔστε πρὸς φύσιν.

f L.5.§.8. g L.7.§.9.l. 12.§.30.32. §. 40. Ὡς f ἂν ζῷον τὸν κόσμον, g μίαν

ambientis. ubi ergò? in ea nimirum parte tui; qæ de malis opinatur. ista malum nihil opinetur, & bene se habitura sunt omnia. etiamsi, qod huic proximum est, corpusculum secetur, uratur, suppuretur, putrescat, qiescat tamen pars ea qæ de istis opinatur. hoc est, nè censeat avt malum avt bonum esse, qod viro malo bonóqe pariter potest obvenire. qicqid enim & secundùm naturam & præter eandem viventi ex æqo contingit, id ipsum neqe secundùm neqe præter naturam est.

§. 40. Cogita, jugiter, mundum esse animalis

ANNOTATIONES.

qaqe invicem longissimis distant intervallis, ità plurimùm invicem moribus, formis, coloribus, maximá denique parte institutorum mortales differamus. Cicero *Agrar.* 2. *Non ingenerantur hominibus mores tam è stirpe generis ac seminis, qàm ex iis rebus, qæ ab ipsa natura loci, & à vita consuetudine suppeditantur, qibus alimur & vivimus.* & qæ sequntur. nam argumentum hoc latiùs persequitur. Idem *de fato*: *Inter locorum naturas qantum intersit, videmus. alios esse salubres, alios pestilentes: in aliis esse pituitosos & qasi redundantes, in aliis exiccatos atqe aridos: multaqe sunt alia, qæ inter locum & locum plurimùm differunt. Athenis tenue cælum; ex qo acutiores qoqe putantur Attici: crassum Thebis; itaqe pingves Thebani & Valentes.* Philo *de providen.* apud Evsebium *præpar. l.* 8. *c. ult.* de Græcia: Μόνη γὰρ ἡ Ἑλλὰς ἀψευδῶς ἀνθρωποτοκεῖ, φυτὸν οὐράνιον, καὶ βλάστημα θεῖον ἠκριβωμένον, λογισμὸν ἀποτικτοῦσα εἰκειόμενον ἐπιστήμῃ. τὸ δ' αἴτιον, λεπτότητι ἀέρος ἡ διάνοια πέφυκεν ἀκονᾶσθαι. διὸ καὶ Ἡράκλειτος οὐκ ἀπὸ σκηπτοῦ φησιν, ὦ γῆ ξηρὴ, ψυχὴ σοφωτάτη καὶ ἀρίστη. *Sola qippe Græcia, si verè loqi velimus, hominum procreatrix est, utpote qa cælestem omnino plantam, divinúmqe germen, & omni ex parte perfectum, hoc est, intelligentiam ipsam pariat, cum scientia nativâ qádam cognatione conjunctam. Cujus rei causa est hæc, qod aeris tenuitate mens hominis acuatur. ut non sine ratione dixerit Heraclitus, ubi solum siccius, ibi solertissimum animum esse ac præstantissimum.* Ego corpus potiùs ipsum intelligi existimo, qod animam qasi ambit. atqe ità etiam Cæs. accepit. de hoc enim mox verba facit; de cœlo nihil. τὴν ψυχὴν τὸ σῶμα περιέχειν, *corpus ambire animam*, dicit; qomodo τὸ ζῷον, τὴν ψυχὴν ἐπέχειν, *animal animam obtinere*, §. 40. Sed & τῷ σώματι τὴν ψυχὴν περιέχεσθαι, *animam corpori includi*, *lib.* 3. §. 7. Cæterùm & istic qæri poterat, qomodo verum sit, hominis malum à corporis statu non pendere, qum pro corporis affectionibus variis animus etiam pariter affici videatur. Aristoteles *Physiognom. cap.* 1. Ὅλοι καὶ διάνοιαι ὕπεισι τοῖς σώμασι, καὶ οὐκ εἰσὶν αὗται καθ' ἑαυτὰς ἀπαθεῖς ὅσαι τῶν τοῦ σώματος κινήσεων, τοῦτο δὴ δῆλον πάνυ γίνεται, ἔν τε τοῖς μέθαις καὶ ταῖς ἀῤῥωστείαις. πολὺ γὰρ ἐξαλλάττουσαι φαίνονται αἱ διάνοιαι ὑπὸ τῶν τοῦ σώματος παθημάτων. καὶ τοιαυτοῖον δὲ τοῖς τῆς ψυχῆς παθήματι τὸ σῶμα συμπάσχον φανερὸν γίνεται, περί τε τὰς ἐρωτας, καὶ τὰς φόβους τε, καὶ τὰς λύπας, καὶ τὰς ἡδονάς. *Quod anima sequntur corpora, & ipsa secundùm seipsas non sunt impassibiles à motibus corporis, id manifestum fit valdè in ebrietatibus & agritudinibus: multum namqe anima mutata videntur à passionibus corporis. Et è contrario qod corpus compatitur passionibus animæ, manifestum circa amores, & timores, & tristitias, & delectationes.* Et rursus *c.* 4. Δοκεῖ δέ μοι ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα συμπαθεῖν ἀλλήλοις. καὶ ἡ τῆς ψυχῆς ἕξις ἀλλοιωμένη συναλλοιοῖ τὴν τοῦ σώματος μορφήν. πάλιν τε ἡ τοῦ σώματος μορφὴ ἀλλοιωμένη συναλλοιοῖ τὴν τῆς ψυχῆς ἕξιν. *Videtur autem mihi anima & corpus compati ad invicem, & anima habitus alteratus semper alterat corporis formam: & iterum corporis forma alterata simul alterat anima habitum.* qod Lucilius *Sat. l.* 26.

Animo qi agrotat, videmus corpore hunc signum dare:
Tum doloribus confectum corpus animo obsistere.

Verùm respondebit Marcus nec ista τὴν προαίρεσιν immutare, etiamsi operationem impediant. Vide *l.* 5. §. 20. Vide & *l.* 10. §. 1. & *l.* 12. §. 2.

Ὅπου τὸ ὑπολαμβάνον] id est, ὅπου δύναμις ὑπολητική, *facultas opinatrix*, de qa *l.* 3. §. 9. ἐν τῷ ἡγεμονικῷ, *in mente.*

Τοῦτο μὴ ὑπολαμβανείτω] qod *supra* §. 7. ἄφες τὴν ὑπόληψιν, ἦρται τὸ, βίβλαμμαι. *Opinionem tolle, tollitur simul & querimonia illa.*

Τοιοῦτόν ἐστι] legendum τυγχάνει. atqe ità Xylander, cujus versionem admisit Lugdunensis, sed mendum retinuit.

Ὁ γὰρ κατὰ τῷ κατὰ φύσιν βιοῦντι ἐπίσης συμβαίνει] deest alterum distributionis membrum, ità supplendum; ὁ γὰρ [τῷ παρὰ φύσιν] καὶ τῷ κ. φ. β. respondent enim duo hæc membra superioribus illis, κακῷ ἀνδρὶ καὶ ἀγαθῷ. Vide *ad l.* 2. §. 11.

Οὔτε τοῦτο καθὰ φύσιν ἐστὶν, οὔτε παρὰ φύσιν. Seneca *Ep.* 66. *Media qa nihilo magis secundùm naturam, qàm contra naturam sunt.* Vide tamen ibidem eundem de istis subtiliùs pavlò argutiúsqe differentem ac distingventem.

§. 40. Ἓν ζῷον τὸν κόσμον] Synesius pariter *de insomn.* εἷς ἐνὶ ζῴῳ τῷ κόσμῳ. *in mundo, qi est instar unius animalis.* Thales ἔμψυχον τὸν κόσμον, *animatum mundum*, primus dixisse videtur. Laërtius *l.* 1. §. 27. Pythagoras item, κόσμον ἔμψυχον, νοερόν. *mundum animatum, intelligibilem.* Idem *l.* 8. & *l.* 7. §. 142. in Zenon. Ὅτι δὲ καὶ ζῷον ὁ κόσμος, καὶ λογικὸν, καὶ ἔμψυχον, καὶ νοερόν. *Qod autem sit animal mundus, & rationale, & animatum & intelligibile.* Ex Chrysippi Apollodori, & Posidonii sententia. id indè probant, qia τὸ ζῷον τοῦ μὴ ζῴου κρεῖττον. ὑδὲν δὲ τοῦ κόσμου κρεῖττον. ζῷον ἄρα ὁ κόσμος. *præstantius est animans non animante: at mundo nihil præstantius: mundus itaqe est animal.* Et rursus; Τὸν ὅλον κόσμον ζῷον εἶναι ἔμψυχον καὶ λογικόν. *Universum mundum animal esse, animatum & rationale.* Sed & Hermes *pœmand. c.* 10. §. 12. Ὁ μὲν κόσμος πρῶτον, ὁ δὲ ἄνθρωπος δεύτερον ζῷον μετὰ κόσμον. *Mundus qidem primum, homo verò secundum à mundo animal.* Et Plato (qod Stobæus *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 25.) τὸν κόσμον ζῷον ἔμψυχον ἔννουν τε, *mundum animal animatum & ratione præditum*, dixit, eodem qo Stoici argumento usus. Verba hæc sunt in *Timæo pag.* 1047. *F.* Θέμις δ' ἐκ ἦν ἄλλο πλὴν τὸ κάλλιστον. λογισάμενος ἂν ἔνρισκεν ἐκ τῶν καθὰ φύσιν ὁρατῶν, ὑδὲν ἀνόητον τοῦ νοῦν ἔχοντος ὅλον ὅλῳ κάλλιον ἔσεσθαί ποτ' ἔργον. τῶν δ' αὖ χωρὶς ψυχῆς ἀδύνατον παραγενέσθαι τῷ., διὰ δὴ τὸν λογισμὸν τόνδε, νοῦν μὲν ψυχῇ, ψυχὴν δὲ ἐν σώματι συνιστὰς, τὸ πᾶν συνετέκταινετο, ὅπως ὅτι κάλλιστον εἴη καθὰ φύσιν ἄριστόν τε ἔργον ἀπειργασμένος. ὕτως ἂν δὴ καθὰ λόγον τὸν εἰκότα δεῖ λέγειν, τόνδε τὸν κόσμον, ζῷον ἔμψυχον ἔννουν τε, τῇ ἀληθείᾳ διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ γενέσθαι πρόνοιαν. Hoc est, ut Cicero *de universo*: *Fas autem nec est, nec unqam fuit, qicqam nisi pulcerrimum facere eum, qi esset optimus. qum rationem igitur habuisset, reperiebat nihil esse eorum qa naturâ cernerentur non intelligens intelligente in toto genere præstantius: intelligentiam autem nisi in animo, nullâ aliâ in natura posse reperiri. qo circa intelligentiam in animo, animum concluisi in corpore. Sic ratus est opus illud effectum esse pulcerrimum. qam ob causam non est cunctandum profiteri, si modò investigari conjecturâ potest, hunc mundum animal esse, idqe intelligens, & divinâ providentiâ constitutum.* Idem *Timæum* suum sic clavdit *pag.* 1089. *A.* Θνητὰ καὶ ἀθάνατα ζῶα λαβὼν, καὶ ξυμπληρωθεὶς ὧδε ὁ κόσμος, ὕτω ζῷον ὁρατὸν, τὰ ὁρατὰ περιέχον, εἰκὼν τοῦ νοητοῦ Θεοῦ, αἰσθητὸς (vel ut alii volunt εἰκὼν τοῦ νοητοῦ, Θεὸς αἰσθητὸς) μέγιστος καὶ ἄριστος, κάλλιστός τε καὶ τελεώτατος γέγονεν, εἷς οὐρανὸς ὅδε, μονογενὴς ὤν. *Mortalia & immortalia viventia mundus hic sortitus, atqe inde completus, ita denique factus est visibile visibilia comprehendens animal, intelligibilis Dei imago, sensibilis, maximus, interminatus, pulcerrimus, perfectissimus, cælum hoc atqe unigenitum.* Julianus *Orat.* 4. Ὁ σύμπας κόσμος ἓν ἐστι ζῷον, ἄλλο δ' ἄλλ ψυχῆς καὶ τοῦ πλήρης, τέλειον ἐκ μερῶν τελεῖον. *Universus hic mundus unum est animal, qod per totum, ac penitus animâ completur & mente: estqe perfectis ex partibus perfectum.* Indè Nicephorus Gregoras *hist. l.* 4. *c.* 14. Ἓν γὰρ ὁ κόσμος σῶμα συμφυὲς, ἐκ μερῶν καὶ μελῶν, ὡς ὁ ἄνθρωπος, φύσιν, συγκείμενον. *Unus enim mundus corpus est cohærens, è membris & partibus, ut homo compositum.* Qinetiam animalis istius partes membráqe si vis, præcipua saltem, habebis apud Plutarchum *de facie Lunari*; *Solem cor, Lunam jecur, stellas oculos, Terram ventrem, Mare vesicam.* Seciùs pavlò qàm Sarapidis oraculum apud Macrobium *Saturn. l.* 1. *c.* 20.

Οὐρανιος κόσμος κεφαλὴ, γαστὴρ δὲ θάλασσα,
Γαῖα δὲ μοι πόδες εἰσὶ, τὸ δ' ἄκρ' ἐν αἰθέρι κεῖται;
Ὄμμα τε τηλαυγὲς, λαμπρὸν φάος ἠελίοιο.
Mi cælum caput est; mare venter, terra pedes sunt;
Sunt aures æther; oculus Sol omnituens est.

Qin & sexum, eúmqe geminum assignat Jarchas ex Indis sapientibus. Siqidem de mundo qærenti Apollonio respondebat. Ζῶον τὸν κόσμον. ζωογονεῖν γὰρ τὰ πάντα. ἀμφοῖν, ἄρρενός τε καὶ θηλείας φύσεως. ἀνῆον γὰρ αὐτῷ ξυγγιγνόμενον, τὰ μητρὸς τε καὶ πατρὸς εἰς τὴν ζωογονίαν πράττειν. *Animal esse mundum. Ani-*

lis unius instar, quod materiam unam, animásque unam obtineat: item quomodo ad sensum hujusce, unum & illum, omnia referantur: unóque quasi impetu ferantur universa, & ad omnia producenda cooperentur; quis denique rerum connexus & contextus sit.

§. 41. *Animula ex cadaver gestiens*; ajebat Epictetus.

ἰδίαν, καὶ [a] ψυχὴν μίαν ἐπέχον, συνεχῶς ἐπιννεῖν. καὶ πῶς [b] εἰς αἴσθησιν μίαν τὰ τῶν ἄλλων ἀναδίδοσθαι. καὶ [c] πῶς ὁρμὴ μία πάντα περίσσωσε, καὶ πῶς πάντα σύμφωνα τὰ γινόμενα συναίτια. καὶ [d] ἡ σύννησις καὶ συμπάθειαι.

a L.6.§.14. l.9.§.8. b Sup.§.27. c L.6.§.42. d L.6.§.38. 39. l.8.§.23.

§. 41. [e] Ψυχάριον εἰ βαστάζον νεκρὸν, ὡς Ἐπίκτητος ἔλεγεν.

e L.9.§.24. l.10.§.33.

§. 42.

ANNOTATIONES.

Animantia enim cuncta producere. Utriusque, masculæ & fœminæ naturæ. Sibi commissum patris matrisque vicem in animalium generatione supplere. Philostratus *l.* 3. *c.* 11.

Μίαν ὑσίαν] Ità *l.* 12. §. 30. Μία ὑσία κοινή. *Una materia communis.* materia nimirum prima. Laërtius *l.* 7. in *Zenone* & Stobæus *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 14. ὑσίαν δὲ φασι τῶν ὄντων ἀπάντων τὴν πρώτην ὕλην. *dicunt materiam primam esse materiam omnium eorum qæ existunt.*

Ψυχὴν μίαν] qam & καθολικὴν, *universalem* vocat *l.* 6. §. 14. & τὸν ὅλον νοῦν, *mentem universi. l.* 5. §. 30. & τὸ τῆς κόσμου ἡγεμονικόν, *mundi mentem. l.* 7. §. 75. Vide *suprà ad* §. 21. & 29. Laërtius *l.* 7. §. 143. in *Zenone.* Ἔμψυχον δὲ τὸν κόσμον, δῆλον ἐκ τῆς ἡμετέρας ψυχῆς, ἐκεῖθεν ὕσης ἀπασῶν ἀπομαξάσης. *Animatum esse mundum inde manifestum est, quod anima nostra inde avulsa sit.* Et *ibidem* §. 138. Τὸν δὲ κόσμον οἰκεῖσθαι καθὰ νοῦν καὶ πρόνοιαν, εἰς ἄπαν αὐτοῦ μέρος διήκοντος τοῦ νοῦ, καθάπερ ἐφ' ἡμῖν τῆς ψυχῆς. *Mundum quoque administrari secundum mentem ac providentiam, mente per omnes illius partes pertingente, sicut & in nostra anima contigit.* Theophilus itidem *ad Autolyc. l.* 2. *pag.* 82. *B. edit. Colon.* de Stoicis: Ἄλλοι δ' αὐτὸ δι' ὅλης χωρητὸν πνεῦμα, Θεὸν δογματίζουσι. *Alii asseverant, spiritum per omnia diffusum Deum esse.* Et Cleanthes apud Hermiam in *irris. philos. pag.* 178. *ejusd. edit.* Τὴν ψυχὴν δι' ὅλου τοῦ κόσμου διήκειν. ὃς μέρος μετέχοντας ἡμᾶς ψυχῶν ἔσθαι. *Animum per totum mundum penetrare, cujus partem aliquam nos adeptos animari.* Qui & Plato in *Cratylo pag.* 283. *F.* ex Anaxagoræ sententia, τὸν Δία, νοῦν διὰ πάντων ἰόντα, *mentem per omnia penetrantem.* Manilius *Astron. l.* 2.

— cum spiritus unus
Per cuncta habitet partes, atque irriget orbem,
Omnia pervolitans.

Et Maro *Æn. l.* 6.

Principio cœlum, ac terram, campósque liquentes,
Lucentémque globum Lunæ, Titaniaque astra,
Spiritus intùs alit: totámque infusa per artus
Mens agitat molem, & magno se corpore miscet.

Spiritum autem hunc disertè *Deum* nuncupat (quod & Minutius in *Octavio*, & Salvianus *de provident. lib.* 1. *cap.* 1. advertêre) *Georg. l.* 4. verbis illis,

— Deum namque ire per omnes
Terrásque, tractúsque maris, cœlumque profundum.

Pythagoras etiam (Lactantio referente, *de ira Dei c.* 11.) *Deus mens est incorporalis, qæ per omnem rerum naturam diffusa & intensa, vitalem sensum cunctis animantibus tribuit. Spiritus per omnia, maxima, minima, æquali intentione diffusus.* Seneca *ad Helv. c.* 8. *Spiritus permeator universitatis.* Cleanthes apud Tertullianum *apolog. c.* 21. Hinc illud Arati *n.* 2.

— μεσαὶ δὲ Διὸς πᾶσαι μὲν ἀγυιαί.
Πᾶσαι δ' ἀνθρώπων ἀγοραί. μεστὴ δὲ θάλασσα,
Καὶ λιμένες. πάντῃ δὲ Διὸς περιπλόμεθα πάντες.
— plena quidem Jovis omnia compita,
Omnes verò hominum cœtus, plenum verò mare,
Et portus: ubique autem Jove implemur omnes.

Et Maro, *Eclog.* 3.

Jovis omnia plena.

Atqui Zenonem hoc nomine notat Tatianus *adv. Græc. p.* 143. quòd secundùm illius rationes, ὁ Θεὸς ἐν ἀμάραις τε καὶ σκύβαληξι καὶ ἀῤῥηλοργοῖς κατοικίσταις. *Deus cloacis etiam, & vermibus, & aliis rebus nefandis insitus.* De Deo ipse *p.* 144. Πνεῦμα ὁ Θεὸς, ὃ διῆκον διὰ τῆς ὕλης, πνευμάτων δὲ ὑλικῶν, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ σχημάτων καθαρνιασής. *Deus est spiritus non insinuans se materiæ, sed spirituum materialium & formarum in materia opifex.* Sed & de Stoicis Clemens in *hortat.* Διὰ πάσης ὕλης, καὶ διὰ τῆς ἀτιμοτάτης τὸ θεῖον διήκειν λέγουσιν. & *Strom. l.* 1. *pag.* 295. *C.* adjectâ etiam censurâ suâ: Σῶμα ὄντα τὸν Θεὸν διὰ τῆς ἀνιμοτάτης ὕλης πεφοιβηκέναι λέγουσιν. ὑ καλῶς. *Dicunt Stoici non rectè, Deum, quum sit corpus, vilissimam pervasisse materiam.* & rursus *Strom. l.* 5. *pag.* 591. *A.* Φασὶ σῶμα εἶναι τὸν Θεὸν οἱ Στωικοὶ, καὶ πνεῦμα καθ' ὑσίαν, ὥσπερ ἀμέλει καὶ τὴν ψυχήν. *Ajunt Stoici, Deum esse corpus & spiritum essentiâ, sicut certè etiam animam.* qod utrumque ex sacris scriptis havsisse illos avtumat, Ἀλλ' οἱμὲν, inqit, διήκειν διὰ πάσης τῆς ὑσίας τὸν Θεόν φασιν. ἡμεῖς δὲ ποιητὴν αὐτὸν μόνον καλοῦμεν, καὶ λόγῳ ποιητήν. *Sed illi quidem dicunt, Deum universam pervadere essentiam: nos autem eum solum dicimus effectorem, & verbo effectorem.* (qod & suprà Tatianus.) hoc avtem, Deum omnia permeare, ex eo, qod in *Sapientia Salomonis libro, c.* 7. *v.* 24. de sapientia dicitur, διήκει καὶ χωρεῖ διὰ πάντων, *pervadit & permeat omnia*, perperam accepto, traxisse, cùm non de æterna Dei, eadémque Deo, sapientiâ enunciatum id sit. Verùm, & de istâ Prisci plerique sumunt; nec ab avtore isto sumpsisse sectæ illius conditores verosimile est, cùm sint eo dubio procul antiquiores. Cæterùm qòd *corpus* illi, havd sanè, qanqam & Tertullianum Deum corpus dixisse monet, simul & refellens, Augustinus *de Genes. ad lit. lib.* 10. *c.* 25. atqe ità reverâ ille *adv. Prax. c.* 7. *Qis negabit Deum corpus esse, etsi Deus spiritus est? Spiritus enim corpus sui generis.* Verùm *Corpus* ille (qod & Augustinus *ad Qodvultdeum c.* 86. agnoscit) *Substantiam* intellexit. Sic enim *adv. Hermog. c.* 35. *Ipsa substantia corpus est rei cujusqe.* & *de carn. Christ. c.* 11. *Omne qod est, corpus est sui generis. nihil est incorporale, nisi qod non est.* At qod *omnia permeare Deum* havd malè. Siqidem de se Deus ipse per Jeremiam vatem *cap.* 23. *v.* 24. *Annon cælum & terram impleo ipse.* Hieronymus *ad Marcell. q.* 5. *In omnibus infusus, & circumfusus, ut cuncta penetret interior, & contineat exterior.* Et Hildebertus in *Symbol. Intra omnia, nec incluſus.* Hinc celebre illud, qod Joannes Gerson habet *in Cantic. Mariæ Com.* 3. & Trismegisto Alexander Halensis *part.* 1. *q.* 7. *m.* 1. Empedocli tribuit Joannes Tritenhemius *ad Cæsar. q.* 1. *Deum esse sphæram intelligibilem, cujus centrum ubiqe, circumferentia nusqam sit.* Contrarium ferè Julius Scaliger Trismegisto asserit, sed explodit ipse, *de subtil. exerc.* 368. *Pigmentum fallax*, inqit, *Trismegisti illud*, Deus est cujus medium in centro, circumferentia ubiqe. *pessimè. namqe medium assignat infinito. & circumferentiam qi dat, finitum facit. tum si ubiqe erit circumferentia, erit etiam in medio. & idem fiet centrum cum circumferentia.* Et illud reverà potiùs aptiúsqe pigmentum an figmentum, infinitati divinæ depingendæ. Clemens ipse ex Pythagoræ sententia, qam & probare videtur, in *hortatorio p.* 47. *C.* Ὁ μὲν Θεὸς εἷς. χ' ἕλος δὲ, οὐχ, ὡς τινες ὑπονοοῦσιν, ἐκτὸς τῆς διακοσμήσεως, ἀλλ' ἐν αὐτῷ ὅλος, ἐν ὅλῳ τῷ κύκλῳ ἐπίσκοπος πάσης γενέσεως, κράσις τῶν ὅλων. πάντων παλὴς, νοῦς, καὶ ψύχωσις τῷ ὅλῳ κύκλῳ, πάντων κίνησις. *Deus quidem unus est, non ita tamen, ut quidam opinantur, qasi sit extra mundi administrationem; sed est totus in ipsa, in toto circulo, speculator totius generationis, universorum contemperatio, pater omnium, mens & animatio totius circuli, omnium motus.* qod ille Θεῦ ἐπιπνοίαν, de Deo dictum contendit. Cæterùm Stoici ità universum hoc Deum permeare, ut numen cum mundo unum ὑποκείμενον constituerent. Vide *suprà* §. 23. qod est à pietate Christianâqe disciplinâ alienum.

Εἰς ἄισθησιν μίαν τὰ τῶν, πάντα ἀναδίδοσθαι] Vide *suprà* §. 27.

Ὁρμὴ μία πάντα περίσσωσε] Apostolus *ad Rom. c.* 8. *v.* 28. Πάντα συνεργεῖ, *cooperantur omnia.* & Marcus *lib.* 6. §. 42. Πάντες εἰς ἓν ἀποτέλεσμα συνεργοῦμεν. *Ad unum eundémqe effectum operam conferunt universi suam.*

Πάντα πάντων τῶν γινομένων συναίτια] Ità *l.* 5. §. 8. Συνάφεια καὶ συνέχεια, ὥσπερ τῶν μορίων, ἅτω δὲ καὶ τῶν αἰτιῶν. *Connexio & commixtio ut partium universi, ita & causarum.* Eleganti similitudine illustrat hoc Clemens, *Strom. l.* 1. *pag.* 317. *D.* Οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι οἱ καθέλκοντες τὴν ναῦν, οἱ πολλαὶ αἰτίαι λέγοιτ' ἂν, ἀλλ' ἐκ πολλῶν αἰτίων ἕν. οὐκ ἔστι γὰρ αἴτιος ἕκαστος τοῦ καθέλκεσθαι τὴν ναῦν, ἀλλὰ σὺν τοῖς ἄλλοις αἰτίαις καὶ συνεργός. τάχα δὲ κ τὸ συναίτιον ἄτοπον. *Quemadmodum autem multi homines, qi navem trahunt, non dici possunt multa caussa, sed una caussa ex multis: non est enim unusqisqe caussa, ut navis trahatur, sed caussa cum aliis & adjuvans, & fortè etiam caussa concaussans.*

Οἷον τις ἡ σύνταξις καὶ συμπάθειαι] qod alibi ἱερὸν σύνδεσιν, *vinculum qoddam sacrum* vocat. *l.* 7. §. 9. καὶ συνάφειαν καὶ σύνταξιν ἔυλογον, *rationi consentaneam connexionem infrà* §. 45. Vide & *suprà* §. 27. & 33.

§. 41. Ψυχάριον εἰ βαστάζον νεκρόν] Arnobius *l.* 2. *Qid sunt homines, nisi anima corporibus illigata?* at Epicteto *homo est animula bajula*, sive *gestatrix cadaveris*, hoc est, corporis. qod χωρὶς πνεύματος & νεκρόν ἐστιν, *absqe spiritu mortuum est.* Jacobus *c.* 2. *v.* 26. Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 19. Τῦ νεκρῦ δέ μου κύριος εἶ. λάβε αὐτόν. *Cadaveris qidem mei dominus es: illud capito.* Idémqe *l.* 3. *c.* 10. *de corpore*; Τὸ μὲν ἐμὸν, τὸ φύσει νεκρόν. *Qod meum non est, qod naturâ est mortuum.* Et *ibidem c.* 22. Πῶς δὲ μέγα ἢ ἀξιόλογον, τὸ φύσει νεκρὸν, ἡ γῆ, ὁ πηλός. *Qo pacto magnum aut alicujus pretii, qod est naturâ mortuum, terra, cæsum.* Numenius *de bono. l.* 1. apud Eusebium *prapar. Evang. l.* 15. *c.* 17. Ἐπεὶ δὲ τὰ σώματα ἐστι φύ-

a Sup.§. 5. l.7.§.23.l.9. §.21.l. 11.§. 17.

§. 42. a Οὐδὲν ἐστι κακὸν τοῖς ἐν μεταβολῇ γινομένοις, ὡς ἀδὲ ἀγαθὸν ἐκ μεταβολῆς ὑφισταμένοις.

§.42. Nihil mali est rebus mutationem subeuntibus, sicut nec eis qæ mutatione interveniente consistunt.

b L.2.§.17. l.7.§.19. c L.5.§.23. l.6.§.15.

§. 43. b Ποταμός τις ἐκ τῶν γινομένων καὶ ῥεῦμα βίαιον, ὁ αἰών. c ἅμα γὰρ ὤφθη ἕκαστον, καὶ παρενήνεκται, καὶ ἄλλο προσφέρεται, τὸ δὲ ἐνεχθήσεται.

§. 43. Flumen qoddam & torrens rapidus, est ævum, ex eis qæ hîc fiunt consistens. simul enim atqe comparuerit qicqam, abripitur; & aliud qidem abripitur, illud verò denuo inferetur.

§. 44.

ANNOTATIONES.

ους τιθηνέῖται ἡ γενεὰ, καὶ παφορμίνα, καὶ οὐδ' ἐν ταὐτῷ A *Simul illa existit & interit. Hinc est, ut qod non fit, eo usqe non perducatur,* &c. Seneca *Ep.* 58. *Corpora nostra rapiuntur fluminum more. qicqid vides, currit cum tempore. nihil ex his qa videmus, manet. Hoc est qod ait Heraclitus.* In idem flumen bis non descendimus. *manet idem fluminis nomen, aqa transmissa est. Hoc in amne manifestiùs est qàm in homine. Sed nos qoqe non minùs velox cursus prætervehit.* Verùm, ut Aristoteles *metaphys. l. 3. c. 5.* Ὁ Κράτυλος Ἡρακλείτῳ ἐπετίμα οἰομένῳ, Δὶς τῷ αὐτῷ ποταμῷ οὐκ ἔστιν ἐμβῆναι. αὐτὸς γὰρ ᾤετο, οὐδ' ἅπαξ. *Cratylus Heraclitum, qod bis dixisset in eundem fluvium non esse intrare, reprehendebat: ipse enim existimabat,* B *ne semel qidem.*

μένοιτο, ἀρ' ἔχει τὸ καθ' ἕκαστον αὐτοῖς δῆ; Et qoniam corpora vitæ mobil per sese habent, atqe huc illuc jactantur, nec eodem semper loco vultúqe persistunt, nonne aliqo proinde, cujus vi contineantur, opus habent. Heraclitus *ad Amphidamant. Ep.* 1. Ἡ ψυχὴ ἀξαυόμενον κατελθοῦσα, περιεβάλλετο ῥέον σῶμα τεθνεὸς τοῦτο. *Animus de cælo progressus complectebatur fluxum hoc & mortuum corpus.* Hermes *ad Tat.* apud Stobæum *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 40. Ἡ ψυχὴ δὲ ἀναθύμιαν ἐχεῖται τὸν τρόπον τοῦτον. ὁ νοῦς ἐν τῷ λόγῳ. ὁ λόγος ἐν τῷ ψυχῇ. ἡ δὲ ψυχὴ ἐν τῷ πνεύματι. τὸ πνεῦμα δὲ διῆκον (legendum διῆκον) διὰ φλεβῶν καὶ ἀρτηριῶν, καὶ αἵματος, κινεῖ τὸ ζῶον, καὶ ὥσπερ τρόπον τινὰ βασάζει. *Anima hominis in hunc vehitur modum. Mens in ratione, ratio in anima, anima verò in spiritu. Spiritus per venas, & arterias, sanguinémqe diffusus, animal undiqe ciet, molémqe corporis sustensam sustinet, atqe circumfert.* Arnobius iterum *ubi supra. Avdetis videre nos, qòd animarum nostrarum provideamus saluti, id est, nobis ipsis? qid enim sumus homines, nisi anima corporibus clausa?*

§. 42. Οὐδὲν κακὸν τοῖς ἐν μεταβολῇ] Vide *suprà* §. 5. & *l.* 7. §. 22.

§. 43. Ποταμός τις καὶ ῥεῦμα βίαιον ὁ αἰών] Ità *l.* 2. §. 17. Τὰ τοῦ σώματος ποταμός. *Corporis fluvius.* & *l.* 6. §. 15. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ ποταμῷ. *In hoc igitur flumine.* & *l.* 7. §. 19. Διὰ τῆς τῶν ὅλων οὐσίας, ὡς διὰ χειμάῤῥου, διεπορεύεται πάντα. *Per mundi substantiam, tanqam per torrentem, universa transeunt.* Naso *artis l.* 3.

— eunt anni more fluentis aqa.

& *Metamorph. l.* 15.

— assiduo labuntur tempora motu,
Non secus ac flumen: nec enim consistere flumen,
Nec levis hora potest.

Basilius *homil.* 23. *pag.* 568. *C.* Ποταμὸς ὁ βίος ἡμῶν, ῥέον ἐνδιλεχῶς καὶ κύμασιν ἀλλήλοις παλιμμυρίμενος. Τὸ μὲν γὰρ προέῤῥυσεν ἤδη, τὸ δὲ ἔτι πορεύεται. *Vita nostra est fluvius, continuè & irremissis ac indesinentibus fluctibus plenus, qorum alio præterlapso jam alius adhuc in cursu præsens est.* Augustinus *de Trin. lib.* 4. *c.* 16. *Qasi fluvio qodam decurrit genus humanum.* Qin & Heraclitus apud Laërtium *l.* 9. Ῥεῖν τὰ ὅλα ποταμοῦ δίκην. *Omnia fluere fluminis instar.* Cujus & celebre admodum effatum illud, qod Heraclides Ponticus *de allegor. Homer.* sic extulit: Ποταμοῖς τοῖς αὐτοῖς, ἐμβαίνομέν τε καὶ οὐκ ἐμβαίνομεν. εἰμέν τε καὶ οὐκ εἰμέν. *Fluvios eosdem ingredimur, & non ingredimur: sumus, & non sumus.* Aristoteles ex parte explicat *polit. l.* 3. *c.* 3. Πότερον ἕως ἂν ᾖ τὸ γένος τὸ αὐτὸ τῶν καλοικούντων, τὴν αὐτὴν εἶναι φατέον πόλιν, καίπερ ἀεὶ τῶν μὲν φθειρομένων, τῶν δὲ γινομένων. ὥσπερ καὶ ποταμοὺς εἰώθασιν λέγειν τοὺς αὐτοὺς, καὶ κρήνας τὰς αὐτὰς, καὶ περὶ ἀεὶ τῶν μὲν ἐπιγινομένων ῥεύματος, τῶν δὲ ἐπεξιόντος. *Utrum qoad sit idem genus habitantium eandem esse civitatem dicendum sit, qamvis semper alis intereant, alis oriantur? ut & flumina solemus eadem dicere, & fontes eosdem, qamvis semper unda nova supervenias ac defluat.* Plato in *Cratylo p.* 276. *E.* & inde Stobæus *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 24. Λέγει που Ἡράκλειτος, ὡς πάντα χωρεῖ, καὶ οὐδὲν μένει. καὶ ποταμοῦ ῥοῇ ἀπεικάζων τὰ ὄντα, λέγει, ὡς δὶς οὐκ ἂν τοῦ αὐτοῦ ποταμοῦ ἅψαιο κατὰ τὴν ἐμβασίν. *Ait enim Heraclitus fluere omnia, nihilqe manere, rerúmqe ipsarum progressum amnis fluxui comparans, haud fieri posse inqit, ut bis eandem in aqam te mergas.* Plutarchus *natur. qæst.* 2. Τὰ πηγαῖα καὶ ποτάμια νάματα πρόσφαλά ἐστι καὶ νεογενῆ. Ποταμοῖς γὰρ δὶς τοῖς αὐτοῖς οὐκ ἂν ἐμβαίης. ὡς φησὶν Ἡράκλειτος. ἕτερα γὰρ ἐπιῤῥεῖ ὕδατα. *Nam fontium & fluminum aqa semper sunt recentes subinde novis affluentibus: ideóqe ait Heraclitus, bis in eundem fluvium neminem posse descendere.* Et de *fera vindict. pag.* 559. *C.* Ἡ λήσομεν εἰς τὸν Ἡρακλείτειον ἄπαντα πράγματα ποταμὸν ἐμβαλόντες, εἰς ὃν οὐ φησι δὶς ἐμβῆναι, τῷ πάντα κινεῖν καὶ ἑτεροιοῦν τὴν φύσιν μεταβάλλουσαν. *Nisi imprudentes velimus omnia in Heracliteum illum injicere fluvium: in qem ille negabat bis posse eundem descendere, natura subinde omnia mutante atqe alterante.* Et ad nostri mentem aptissimè, *lib. de EI Delph. pag.* 392. *B.* Ποταμῷ γὰρ οὐκ ἔστιν ἐμβῆναι δὶς τῷ αὐτῷ, κατ' Ἡράκλειτον. οὐδὲ θνητῆς οὐσίας δὶς ἅψασθαι κατὰ ἕξιν. ἀλλ' ὀξύτητι καὶ τάχει μεταβολῆς σκίδνησι καὶ πάλιν συνάγει, πρόσεισι καὶ ἄπεισι. ὥστε οὐδ' εἰς τὸ εἶναι περαίνειν τὸ γιγνόμενον αὐτῆς, &c. *Heraclitus est, non posse qenqam bis in eundem fluvium descendere. Substantiam qoqe caducam bis in eodem statu nemo attinget: sed celeritas mutationum eam dissipas modo, statim colligis rursum.*

§. 44.

§. 44. Qodcunqe contingit, tam confvetum támqe notum eſt, qàm avt roſa vere, avt æſtate fructus. tale qiddam & morbus, & mors, & calumnia, & inſidiæ, & qicqid fatuos homines vel exhilarat, vel contriſtat.

§. 45. Subſeqentia antecedentibus aptè ſemper annectuntur. neqe enim rerum enumeratio ſimplex eſt à ſe invicem diſcretarum, qæ neceſſitate tamen qadam contineantur; ſed rationi conſentanea connexio; & qemadmodum ea qæ in mundo exiſtunt, concinnè admodum certo inter ſe ordine componuntur: ità & qæ fiunt, non ſucceſſionem nudam, ſed admirabilem qandam concinnitatem præ ſe ferunt.

§. 46. Dictum illud Heracliti in memoria ſemper habeatur; *terræ mors eſt, aqam fieri; aqæ mors eſt, aërem fieri; aëris verò, ignem fieri:* & è converſo. illius qoqe meminiſſe profuerit, qi qô via duceret, oblitus eſt.

§. 44. Πᾶν τὸ συμβαῖνον ἔτως [a] σύνηθες καὶ γνώριμον, [b] ὡς τὸ ῥᾴδιον ὸν τῷ ἔθει, καὶ ἀπορον ἐν τῷ λόγῳ. τοιοῦτον γὰρ καὶ νόσος, καὶ θάνατος, καὶ βλασφημία, καὶ ἐπιβουλὴ, καὶ ὅσα [c] τοῦ μωρὸν εὐφραίνει ἢ λυπεῖ.

§. 45. [d] Τὰ ἑξῆς ἀεὶ τοῖς προηγουμένοις ἀκολούθως ἐπιγίνεται. ἐ γὰρ οἷον καταριθμησίς τις ἐστὶν ἀπηρτημένως, καὶ μόνον τὸ κατηναγκασμένον ἔχουσα. ἀλλὰ [e] συνάφεια ἔυλογος. καὶ ὥσπερ [f] συντέτακται συνημμοσμένως τὰ ὄντα, ἔτως τὰ γινόμενα ἐ διάδοχόν τινα ψιλὴν, ἀλλὰ θαυμαστήν τινα ἁρμονίαν ἐμφαίνει.

§. 46. Ἀεὶ τῦ Ἡρακλειτείου μεμνῆσθαι. ὅτι [g] γῆς θάνατος ὕδωρ γενέσθαι, καὶ ὕδατος θάνατος ἀέρα γενέσθαι, καὶ ἀέρος πῦρ, καὶ ἔμπαλιν. μεμνῆσθαι δὲ καὶ [h] ὅτι ἐπιλανθανόμενός τῆ ἡ ὁδὸς ἄγει. καὶ

a Sup. §. 32. l. 7. §. 1. l. 9. §. 14.
b Sup. §. 29. l. 7. §. 29. 66. 68.
c L. 5. §. 23.
d Sup. §. 27. 40.
e L. 6. §. 10.
f L. 5. §. 8. l. 7. §. 9.
g L. 7. §. 47. l. 9. §. 28. l. 10. §. 11.
h L. 2. §. 7.

ANNOTATIONES.

§. 44. Πᾶν τὸ συμβαῖνον ἔτως σύνηθες καὶ γνώριμον] Vide *supra* §. 29, 32. & *infrà* §. 46. Seneca *Epiſt.* 107. *Nihil horum inſolitum, nihil inexpectatum eſt. offendi rebus iſtis tam ridiculum eſt, qàm qeri qòd ſpargaris in publico, avt inqineris in luto.* Uſitata & uſu familiaria jam facta, nec officiunt, nec afficiunt etiam. hinc Ariſtoteles *problem. l. 1. q. 45.* Τὰ γὰρ συνήθη, οὐκέτι φάρμακα, ἀλλὰ τροφὴ γίνεται. *Solita enim non amplius medicamenta ſunt, ſed pro alimentis recipiuntur.*

§. 45. Συνάφεια ἔυλογος] *Lib. 6. §. 38.* ἐπισύνδεσις, *connexio mutua,* & *l. 7. §. 9.* σύνδεσις ἱερά, *vinculum ſacrum.* Vide *ſuprà* §. 40.

Συντέτακται] Vide *l. 5. §. 8.*

§. 46. Γῆς θάνατος, ὕδωρ γενέσθαι] Inter Heracliti dogmata, apud Laërtium *l. 9.* Τὴν μεταβολὴν ὁδὸν ἄνω κάτω. τόν τε κόσμον γίνεσθαι καθ' ταύτην. πυκνέμενον γὰρ τὸ πῦρ ἐξυγραίνεσθαι, συνιστάμενόν τε γίνεσθαι ὕδωρ. πηγνύμενον δὲ τὸ ὕδωρ, εἰς γῆν τρέπεσθαι. πάλιν τε αὐτὴν τὴν γῆν χεῖσθαι, ἐξ ἧς τὸ ὕδωρ γίνεσθαι, &c. *Mutationem viam eſſe ſuprà infràque ducentem, ſecundùm quam fieri mundum arbitratur. Denſatum qippe ignem liqeſcere, conſtantémqe aqam fieri: concretam verò aqam in humum verti, eámqe viam ad inferiora eſſe. Humum ipſam denuo effundi, atqe ex ea fieri humorem,* &c. Qod Ocellus Lucanus *de univerſ. c. 1. §. 14.* Πῦρ μὲν εἰς ἓν συνεχόμενον, ἀέρα ἀποτελεῖ, ἀὴρ δὲ ὕδωρ ὕδωρ, δὲ γῆν. ἀπὸ γῆς δὲ ἡ αὐτὴ περιόδος τῆς μεταβολῆς, μέχρι πυρὸς, ὅθεν ἤρξατο μεταβάλλειν. *Ignis enim ſi in unum cogatur & denſeſcat aërem, aër aqam, aqa terram producit: à terra viceſſim idem uſqe ad ignem, à qo ceperat mutatio, circuitus agitur.* Plutarchus *de EI Delph.* Οὐ γὰρ μόνον, ὡς Ἡράκλειτος ἔλεγε, πυρὸς θάνατος, ἀέρι γένεσις, καὶ ἀέρος θάνατος, ὕδατι γένεσις. ἀλλ' ἔτι σαφέστερον ἐν αὐτῶν ὕδασιν ἔστι. *Non enim tantum, ut Heraclitus dicebat, ignis mors aëri eſt ortus, & aëris mors aqa ortus; ſed multò evidentiùs in ipſis hominibus hoc animadvertas.* Vide *ad lib. 9. §. 21.* Eodem pertinent, qæ apud eundem, *de Orac. defect. pag. 415. B.* leguntur, iſta; Ὥσπερ ἐκ γῆς ὕδωρ, ἐκ δὲ ὕδατος ἀὴρ, ἐκ δὲ ἀέρος πῦρ γενόμενον ὁρᾶται, τῆς ὑγρᾶς ὕλης ἄνω φερομένης. ἔτως ἐκ μὲν ἀνθρώπων εἰς ἥρωας, ἐκ δὲ ἡρώων εἰς δαίμονας, οἱ βελτίονες ψυχαὶ μεταβολὴν λαμβάνουσιν, &c. *Sicut ex terra aqa, ex aqa aër, ex aëre ignis fieri cernitur, ſurſum ſe efferente naturâ: ſic meliores animas ex humanis in heroïcas, ex heroïbus in genios mutari,* &c. Idem *de prim. frigid. pag. 948. F.* Ἐπεὶ δὲ ἡ φθορὰ μεταβολή τις ἐστὶ τῶν φθειρομένων εἰς τἀναντίον ἑκάστῳ, σκοπῶμεν, εἰ καλῶς εἴρηται τὸ, πυρὸς θάνατος, ἀέρος γένεσις. ζητοῦσι γὰρ τὸ πῦρ, ὥσπερ ζῷόν, ἢ βίᾳ σβεννύμενον, ἢ δι' ἀυτῦ μαραινόμενον. ἡ μὲν οὖν σβέσις ἐμφανεστέραν ποιεῖ τὴν εἰς ἀέρα μεταβολὴν αὐτοῦ, &c. *Jam quoniam interitus rei mutatio ejus eſt in contrarium, videamus rectène hoc dictum ſit, ignis mortem eſſe ortum aëris. Ignis enim moritur ipſe ſicut animal, vel vi exſtinctus, vel ſuâ ſponte emarceſcens. Exſtinctio autem illuſtriorem facit ejus in aërem transmutationem,* &c. Maximus Tyrius *Diſſert. 25.* Ὁρᾷς τὸ πάθη, ἃ σὺ μὲν καλεῖς φθοράν, τιμωμένῳ τῇ τῶν ἐπιόντων ὁδῷ, ἐγὼ δὲ σωτηρίαν, τιμαιρόμενον τῇ τῶν διαδοχῇ μελλόντων. μεταβολὴν ὁρᾷς σωμάτων καὶ γενέσεως, ἀλλαγὴν ὁδῶν ἄνω καὶ κάτω, πάντα τὸν Ἡράκλειτον. καὶ ἄνθις αὖ ζῶντας μὲν τὸν ἐκείνων βίον, (θάνατον legendum ex ſequentibus liqet) ἀποθνήσκοντας δὲ τὴν ἐκείνων ζωήν. ζῇ πῦρ τῆς γῆς θάνατον, καὶ ἀὴρ ζῇ τὸν πυρὸς θάνατον. ὕδωρ ζῇ τὸν ἀέρος θάνατον, γῆ τὸν ὕδατος. διαδοχὴν ὁρᾷς βίων, καὶ μεταβολὴν σωμάτων, καινουργίαν τῦ ὅλου. *Eas autem affectiones corruptiones tu vocas, qas ea qa intuerunt reſpicio: ego conſervationem, qò ea qa ſuccedent ita & ſequentur. Vides mutationem corporum, novaſqe generationes, qa nihil aliud ſunt, qam qadam, ut Heraclitus dicebat, ſurſum deorſumqe currens ſemita. Ut alius alterius vivus mortum, alius alterius vitâ moriatur. Ex interitu terræ ignis oritur: ex ignis interitu oritur aër: ex aëris interitu aqa oritur: ex aqa interitu oritur terra. Vides ſucceſſiones vitarum, vides commutationem corporum, qa mutationem toti inducunt & univerſo.* Verùm apud Clementem Alexandrinum *Strom. l. 6. pag. 624. D.* ſeciùs pavlò, ſive Heracliti iſta, ſive ejuſdem iiſdem propinqa, leguntur; Ψυχῇσιν θάνατος, ὕδωρ γενέσθαι. ὕδατι δὲ θάνατος, γῆν γενέσθαι. ἐκ γῆς δὲ ὕδωρ γίνεται, ἐξ ὕδατος δὲ ψυχή. *Animabus mors eſt, aqam fieri: aqa autem mors eſt fieri terram: ex terra autem fit aqa, ex aqa vero anima.* Qorum priora & Philo refert, multiſqe explicat *lib. de mundi immortal. pag. 958. A.* ubi & ψυχὴν pro *aëre* accipiſſe monet Heraclitum; *mortiſqe* nomine μεταβολὴν, non ἀναίρεσιν deſignâſſe. Inter alia, qibus iſta enarrat, Τὰ στοιχεῖα, inqit, τῷ κόσμῳ ταῖς εἰς ἄλληλα μεταβολαῖς, τὸ παραδοξότατον, θάνατον δοκοῦντα ἀπαθανατίζειν, δολιχίνοντα ἀεὶ, (διανυοδρομοῦντα melius dixiſſet, prout & alibi locutus eſt) καὶ τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἄνω καὶ κάτω συνεχῶς ἀμείβοντα. ἡ μὲν προσάντης ὁδὸς ἀπὸ γῆς ἄρχεται. τηκομένη γὰρ εἰς ὕδωρ μεταπαμπάζει τὴν μεταβολήν. τὸ δὲ ὕδωρ ἐξατμιζόμενον εἰς ἀέρα, ὁ δ' ἀὴρ λεπτυνόμενος εἰς πῦρ. ἡ δὲ καλάντης αὖτὸ κεφαλῆς, συνίζουσα μὲν πυρὸς κατὰ τὴν σβέσιν εἰς ἀέρα. συνίζουσα δ', ὑγρὸν συνθλίβοιτο, εἰς ὕδωρ ἀέρος. θάλασσα δὲ τὴν πολλὴν ἀνάχυσιν καθὰ τὸν εἰς γῆν κυκώμενον μεταβολήν. *Elementa mundi viciſſim ſibi ſuccedentia mutantur, & qod diceres incredibile, dum mori videntur, reddduntur immortalia, iterum atqe iterum metiendo idem ſtadium, & ſurſum atqe deorſum per eandem viam curſitando continuâ. A terra enim acclivis via incipit, qa liqeſcens in aqam mutatur, aqa porro evaporat in aërem, aër in ignem extenuatur. At declivis altera deorſum tendit à capite, igne per exſtinctionem ſubſidente in aërem, aëre verò in aqam ſe denſante, aqeo qoqe liqore in terram craſſeſcente.* De eodem videri poterit & R. Moſes Maimonides *de fundamentis legis cap. 4. §. 10, 11.* Heraclitum autem vult Clemens *Strom. 6. pag. 624. C.* hæc ab Orpheo ſumpſiſſe, qi Heraclito prior cecinerit;

Ἔστιν ὕδωρ ψυχῇ, θάνατος δ' ὑδάτεσσιν ἁρμοσθῆ.
Ἐκ δ' ὕδατος γαῖα, τὸ δὲ ἐκ γαίης πάλιν ὕδωρ.
Ἐκ τῦ δὲ ψυχὴ ὅλον αἰθέρα ἀλλάσσουσα.
Lympha anima eſt, ſed mors eſt commutatio lymphis:
Ex lympha tellus, lympha ex tellure creatur:
Ex illo autem anima eſt, integrum qa æra mutat.

Qibus ſubnecti non indigna, qæ ex Heraclito ejuſdem ſententiæ etiam Plutarchus *ad Apollon. p. 106. E.* habet. Ἡ φησιν Ἡράκλειτος, Ταυτόν ἐστι ζῶν καὶ τεθνηκὸς, καὶ τὸ ἐγρηγορὸς καὶ τὸ καθεῦδον, καὶ νέον καὶ γηραιόν. τάδε γὰρ μεταπεσόντα, ἐκεῖνά ἐστι, κἀκεῖνα πάλιν μεταπεσόντα, ταῦτα. *Cùm, ut ait Heraclitus, idem ſit vivum ac mortuum, vigilans & dormiens, adoleſcens & decrepitum: qia hæc in illa viciſſim mutentur.* Vide *ad lib. 2. §. 3.* & *lib. 5. §. 8.* & *lib. 8. §. 18.* & *lib. 10. §. 19.*

Καὶ τῦ ἐπιλανθανομένου ἢ ἡ ὁδὸς ἄγει] Videtur vel ad hiſtoricum aliqid, vel ad dictum aliqod proverbiale reſpexiſſe, de homine ignaro, qò via, qam inſiſtit, ducat. Accommodari poteſt, vel ad eos, qi nullo certo vitæ actionúmqe fine propoſito ſibi, temerè huc illuc divagantur. qemadmodum Seneca *Epiſt. 71. Ignorant qem portum petat, nullus ſuus ventus eſt.* Vide *l. 2. §. 16.* Vel ad eos etiam qi ad bonum aliqod tendere ſeſe opinantur, cùm ad exitium ſuum properiter eant. qalis fatuus ille, qem depingit rex ſapientiſſimus, *Parœm. c. 7. v. 22. qi mœcham ſequitur, tanqam bos, qi ad mactationem abit, avt tanqam ſtultus, qi ad cippum ducitur, vel tanqam avis, qa ad laqeum feſtinat; neſcius vitam ſuam peti.* Vide & *l. 6. §. 20.* τὸν ἀγνοοῦντα ὁδόν. Suboritur tamen iſta penſiculatiùs recogitanti ſuſpicio, locum havd eſſe ſatis integrum, & Heracliteum etiam iſtic, qomodo & in ſeqentibus, dictum aliqod qaſi διαλεδω-

καὶ, ὅτι ᾧ μάλιστα διηνεκῶς ὁμιλοῦσι λόγῳ, τῷ τὰ ὅλα διοικοῦντι, τούτῳ διαφέρουσι). καὶ [a] οἷς καθ' ἡμέραν ἐγκυροῦσι, ταῦτα αὐτοῖς ξένα φαίνεται), καὶ ὅλως [b] ἃ δεῖ ὥσπερ καθεύδοντας ποιεῖν, καὶ λέγειν, καὶ μὴ τότε δοκοῦμεν ποιεῖν καὶ λέγειν. καὶ, * ὅτι ἃ δεῖ * ποιεῖν τοὺς τοκέας, ὧν τοῦτ' ἔστι, κοινὸν, καθόλου παραλήψεται.

quòdque plerique à ratione illa diſſentiunt, quâ cùm vel maximè converſantur jugiter, quâque univerſa adminiſtrantur, & peregrina eis videntur, quibus quotidie occurrunt. item nihil tanquam per ſomnum agendum, dicendúmve. ſiquidem dormientes quoque multa agere, & dicere videmur. ſed nec puerorum inſtar quicquam agendum, hoc eſt, ex mera traditionis ratione, quia à parentibus ſic accepimus.

§. 47.

ANNOTATIONES.

2 Sup. §. 29. l. 12. §. 1. b L. 6. §. 1. * ὅτι δ. π. τ. [μεμνῆσθαι] δ' κ. ψ. τοῖ-ς, κ. π. Sal. δ. δ. ὡς π. τ. κ. ψ. κ. τοκ. π. f. * πυθαγορείως [μιμεῖσθαι] Boot.

λοδικλᾶσθαι, *digito monſtrari*, ejuſmodi fortean, quale de via ſurſum deorſumque ferente ſuperiùs allatum eſt. A

Ὧ, μάλιστα διηνεκῶς ὁμιλοῦσι λόγῳ, τῷ τὰ ὅλα διοικοῦντι, τούτῳ διαφέρουσι] Nec hæc abſcedunt longè ab Heraclitis illis, quæ Sextus Empiricus habet *adv. Logic. l. 1. c. 2.* Δεῖ ἕπεσθαι τῷ ξυνῷ. τοῦ λόγου δὲ ἐόντος ξυνοῦ, ζώουσιν οἱ πολλοὶ, ὡς ἰδίαν ἔχοντες φρόνησιν. ἡ δ' ἐστὶν ὥσπερ ἄλλό τι, ἀλλ' ἐξήγησις τοῦ τρόπου τῆς τοῦ παντὸς διοικήσεως. διὸ καθ' ὅ, τι ἂν αὐτοῦ τῆς μνήμης κοινωνήσωμεν, ἀληθεύομεν. ἃ δὲ ἂν ἰδιάσωμεν, ψευδόμεθα. *Quamobrem oportet ſequi eam quæ eſt communis. Simul enim eſt communis. Quum ſimul autem ſit communis ratio, vivunt multi tanquam propriam habentes prudentiam. Illa autem nihil aliud eſt quàm expoſitio modi adminiſtrandæ univerſitatis. Quamobrem in eo, in qo fuerimus participes ejus memoriæ, verum dicimus: in qibus autem privatim ac ſeparatim agimus, falſum.* A ratione prima ac ſuprema, cujus numine reguntur, diſcrepant & diſſentiunt, ſive cum eadem litigant, dum privatas rationes, ab univerſali & communi illa diverſas, perperam aſſectantur.

Οἷς καθ' ἡμέραν ἐγκυροῦσι, ταῦτα αὐτοῖς ξένα φαίνεται] quod *l. 12. §. 1.* dixit, Θαυμάζων, ὡς ἀκροσδόκητα, τὰ καθ' ἡμέραν γινόμενα. *tanquam peregrina & inuſitata habent ea, qæ qotidiè ſolent occurrere.* ideò eis offenduntur, primæque cavillæ de illis litem intendunt. Hoc eſt fortaſſe Heracliti illud apud Clementem *Strom. l. 2. pag. 362. A.* Οὐ γὰρ φρονέουσι τοιαῦτα πολλοὶ, ὁκόσοι ἐγκυρέουσιν. *Non enim hæc multi percipiunt, qi in ea incidunt.* præſertim, ſi ὁκόσοις legas; qod & rectum exiſtimem. Vide *ſuprà §. 29. & §. 44. & l. 8. §. 15.* Seneca *Epiſt. 107. Id agendum eſt, neqe nobis inopinatum ſit: & qia omnia novitate graviora ſunt, hæc cogitatio aſſidua præſtabit, ut nulli ſis malo tyro.* Et mox; *Nihil miremur eorum, ad qæ nati ſumus: qæ ideò nulli qerenda, qia paria ſunt omnibus.* Idem *Epiſt. 91. Inexpectata plus aggravant. novitas adjicit calamitatibus pondus. nec qiſqam mortalium non magìs, qod etiam miratus eſt, doluit. ideò nobis nihil improviſum eſſe debet, in omnia præmittendus eſt animus: cogitandúmqe, non qicqid ſolet, ſed qicqid poteſt fieri. tota ante oculos ſortis humanæ conditio ponatur: nec qantum freqenter evenit, ſed qantum plurimùm poteſt evenire, præſumamus animo, ſi nolumus opprimi, nec ullis inuſitatis, velut novis, obſtupeſieri. in plenum cogitanda fortuna eſt.* Idem *ad Marc. c. 9. Unde tanta nobis pertinacia in deploratione noſtri? qod nihil nobis mali, anteqam eveniat propenimus, ſed ut immunes ipſi, & aliis pacatius ingreſſi iter, alienis non admonemur caſibus, illos eſſe communes. tot præter domum noſtram ducuntur exeqiæ: de morte non cogitamus. tot acerba funera: nos togam noſtrorum infantium, nos militiam, & paterna hereditatis ſucceſſionem animo agitamus. tot divitum ſubita pavpertas in oculos incidit: & nobis nunqam in mentem venit, noſtras qoqe opes aqè in lubrico poſitas. qis unqam res ſuas, tanqam perituras, adſpexit? qis unqam noſtrùm de exilio, de egeſtate, de luctu cogitare auſus eſt? qis non, ſi admoneatur ut de iſtis, ut ſuis, cogitet,* (ità lego ex Scholiis MS.) *tanqam dirum omen reſpuat, & in capita inimicorum, aut ipſius intempeſtivi monitoris, abire illa jubeat? neceſſe eſt itaqe magìs coruamus, qi qaſi ex inopinato ferimur. Non putavi futurum. Qicqam tu putas non futurum, qod multis ſcis poſſe fieri, qod multis vides eveniſſe?*

Cuivis poteſt accidere, qod cuiqam poteſt.

Ille amiſit liberos: & tu amittere potes. ille damnatus eſt: & tua innocentia ſub ictu eſt. hic nos error decipit, hic effæminat, dum patimur, qæ nunqam pati nos poſſe prævidimus.

Ὥσπερ καθεύδοντας] hoc eſt, qod Ariſtocles *de philoſoph. l. 8.* apud Evſebium *præpar. lib. 14. c. 18.* Καθάπερ ἐν ὕπνῳ, ζῆν εἰκῇ καὶ ἐμπλήκτως. *Niſi ut ſic tanqam in ſomno, temerè ſtolidéqe vivamus.* Imò qod Heraclitus etiam, qem & iſtîc forſan Marcus in animo habuit, apud Sextum loco ſuperiùs memorato; Τοὺς δὲ ἄλλους ἀνθρώπους λανθάνει, ὁκόσα ἐγερθέντες ποιοῦσιν, ὅκως περ ὁκόσα εὕδοντες, ἐπιλανθάνονται. *Alias autem latens homines qacunqe faciunt experrecti, qomodo etiam obliviſcuntur qacunqe faciunt dormientes.* Seneca *de provid. cap. 5. Languida ingenia, & in ſomnum itura, vel in vigiliam ſomno ſimillimam.* Lucretius *l. 3.*

Qi ſomno partem majorem conteris ævi,
Et vigilans ſtertis, nec ſomnia cernere ceſſas,
Atqe animi incerto fluitans errore vagaris.

Itaqe non incommodè prorſus Xylander hìc: *vult perficiendum ſtrenuè, qod recto conſilio agendum ſuſceperimus; neqe in medio actu deſiſtendum aut titubandum. nam in ſomnis ſæpe imaginamur nobis aliqid agere, nihil tamen efficimus.* Homerus Iliad. χ. v. 199.

Ὡς δ' ἐν ὀνείρῳ οὐ δύναται φεύγοντα διώκειν,
Οὐδ' ἂρ' ὁ τὸν δύναται ὑποφεύγειν, οὐδ' ὁ διώκειν.
Ὡς ὃ τὸν οὐ δύνατο μάρψαι ποσὶν, οὐδ' ὃς ἀλύξαι.
Qemadmodum in ſomno non poteſt fugientem inſeqi,
Neqe hic hunc poteſt fugere, neqe is inſeqi:
Sic hic illum non poterat aſſeqi pedibus, neqe ille effugere.

Oppianus *piſcat. l. 2.* de torpedine:

Οἷον δ' ὀρφναίοισιν ἐν εἰδώλοῖσιν ὀνείρων
Ἀνδρὸς ἀτυζομένοιο, καὶ ἱεμένοιο φίεσθαι
Θρῴσκει μὲν κραδίη, τὰ δὲ γύατα παλλομένοιο
Ἀσθμὴς ἄτι δεσμὸς ἐπεσγομένοιο βαρύνει.
Τοίην γεωπίδην τιχυάζεται ἰχθύσι νάρκη.
Qaliter autem obſcuris in ſimulacris ſomniorum
Viri dolentis & cupientis fugere,
Salit qidem cor. genua vero perculſi
Firmum qaſi vinculum feſtinantiſqe gravat:
Talem compedem fabricatur piſcibus torpedo.

Maro *Æneid. l. 12. v. 908.*

Ac velut in ſomnis, oculos ubi languida preſſit
Nocte qies, neqicqam avidos extendere curſus
Velle videmur: & in mediis conatibus ægri
Succidimus. non lingua valet, non corpore notæ
Sufficiunt vires, nec vox, aut verba ſequuntur.

Vide Plutarchum *ad Præfect. indoct.*

Ὅτι δ' δεῖ παῖδας τοκέων, ὧν τοῦτ' ἔστι, καλὰ ψιλὸν, καθότι παρειλήφαμεν] Locus inſigniter depravatus, cujuſque medicinam penè deſperat peritiſſimus omnium, qos ego nòrim, iſtorum ſanandi artifex: clariſſimum Salmaſium, etiamſi nullus nominarem, qem velle deberem, agnoſcent mecum, qi in ſtudiis iſtis exercitati fuerint, ni ærugo mera candorem illis omnem exederit. Tentavit tamen is medelam dare, partim loco ſuo emota, qædam reſtituendo, partim ſupplendo, qod excidiſſe viſum, & in proximè præcedentibus havd ſemel occurrit, τὸ μεμνῆσθαι. ut ſic legatur, καὶ ὅτι δεῖ παῖδας τοκέων μεμνῆσθαι, ἃ κατὰ ψιλὸν, τυτίσι, καθότι παρειλήφαμεν. Senſuſque ſit, *Oportere pueros parentum meminiſſe, non ſimpliciter qidem, hoc eſt, qatenus vulgò nobis præcipitur.* nimirum parentum memoria hæc nobis debet ineſſe eo fine, ut ſciamus, qomodo illi ex hac vita abierunt, ità etiam nobis abeundum; avt aliqid ſimile. Cæterùm tentandi & nobis poſt Machaonem qoqe venia, ſpero, condonabitur. Qid ſi ergò ſic reſtituere velimus? ὅτι ἃ δεῖ [ὥσπερ] παῖδας, τυτίσι, κατὰ ψιλὸν, καθότι τῶν τοκέων παρειλήφαμεν. *non oportere nos agere puerorum inſtar, hoc eſt, mere nudeqe,* abſqe juſto diligentiqe examine; *juxta illud*, qicqid tandem fuerit, *qod à parentibus noſtris accepimus.* ut κατὰ ψιλὸν idem hìc Marco valeat, qod κατὰ ψιλὴν πίστιν καὶ ἄλογον Origeni *adv. Celſ. l. 1.* Velitqe rejici τὴν ματαίαν ἀναστροφὴν τὴν πατροπαράδοτον, *vanam converſationem à patribus datam*, ut Petrus loqitur, *Epiſt. 1. c. 1. v. 18.* Occurrit itaqe exceptioni illi, qam benè monentibus rectioráqe monſtrantibus opponere ſolet vulgus hominum; Faciemus prout fecere majores noſtri, & prout ab eiſdem nos accepimus. Sic enim Judæi idololatræ, Jerem. *c. 44. v. 17.* Sic Pontificii, non minùs etiam qàm illi eodem crimine innexi. Sic ethnici, primis Chriſtiani nominis temporibus, apud Clementem in *hortator.* Ἀλλ' ἐκ πατέρων, φασὶ, παραδεδόμενον ἡμῖν ἔθος ἀπατρίπευτον ἂν ἴυλογον. *Mores, inqit, à patribus nobis traditos ſubvertere non eſt honeſtum.* Symmachus *l. 10. Epiſt. 43. Sed majorum ſervandus eſt ritus.* Et Tibullus *l. 2. eleg. 1.*

— *fruges luſtramus & agros,*
Ritus ut à priſco traditus extat avo.

qibus regeri qid poſſit, conſulantur Clemens *ibidem* & Ambroſius *Epiſt 31.* qà Symmacho reſpondet: nam tranſcribere nimis prolixum fuerit. Optimè Juſtinus *Apolog. 2. p. 53.* Τὰς κατὰ ἀλήθειαν εὐσεβοῦς καὶ φιλοσόφους μόνον τιμᾶν καὶ σέβεσθαι ὁ λόγος ὑπαγορεύει, παραμένους δόξαις παλαιαῖς ἐξακολουθοῦντας, ἂν φαῦλαι ὦσιν. *Qi verè pii & philoſophi ſunt, eos ſolam veritatem in pretio habere & colere debere ratio dictat: veterum opinionibus, ſi prava ſint, inſiſtere detrectantes.* Rectéqe Theodoretus *therapevt. l. 1. Tom. IV. p. 477. D.* Ἀνδρῶν δὴ γε σωφρονοῦντων ἴδιον, μὴ προλήψει δουλεύειν, μηδὲ ἕπεσθαι προσδιδόσθαι παλαιόφοις, ἀλλὰ ζητεῖν τἀληθὲς, καὶ τὸ χρήσιμον παντὶ χωρὶς ἐκλέγειν. *Proprium eſt autem prudentium virorum præſumptioni non ſervire, nec patriis moribus alligari, ſed veritatem qærere, & qod utile eſt undecunqe colligere.* qi & Socratis illud Critoni dictum ſubjungit; Ὡς ἐγὼ, ὃ μόνον νῦν, ἀλλὰ καὶ ἀεὶ τοιοῦτος, οἷος τῶν ἐμῶν οὐδενὶ ἄλλῳ πείθεσθαι, ἢ τῷ λόγῳ, ὃς ἂν μοι λογιζομένῳ βέλτιστος φαίνοιτο. *Ego autem non modo nunc, ſed ſemper talis eſſe percupio, qi nulli meorum magis parendum eſſe qàm rationi exiſtimem, qa conſultanti mihi optima videatur.*

§. 47. Qemadmodum ſi Deorum qis prædiceret tibi, avt cras, avt ſummum perendiè, moriturum te, havd in magno poneres, niſi animi eſſes abjectiſſimi, perendiè potiùs qàm craſtino mori. qantulum enim intereſſet? pari modo nec magni qicqam exiſtimes, ad milleſimum annum potiùs, qàm ad craſtinum diem.

§. 48. Crebrò apud te reputa, qot medici ſint mortui, qi ſuper decumbentes, tanqam conclamatos jam, ſupercilia contraxerint: qot mathematici, qi aliorum fata, qaſi magnum qid eſſet id poſſe, prædixerint: qot philoſophi, poſtqam de morte & immortalitate tam multa diſſeruiſſent: qot ſtrenui bellatores, cùm multos trucidâſſent: quot tyranni, poſtqam vitæ necíſque

§. 47. Ὥσπερ εἴ τίς σοι θεῶν εἶπεν, [a] ὅτι ἄυριον τεθνήξῃ, ἢ πάντως εἰς τρίτην, ὀκ ἔτ' ἄν περὶ μέγα ἐπίοις, τὸ εἰς τρίτην μᾶλλον, ἢ ἄυριον, εἰ γε μὴ ἐσχάτως ἀγεννὴς εἶ. [b] πόσον γάρ ἐστι τὸ μεταξύ; ὥτως [c] καὶ τὸ εἰς πολλοστὸν ἔτος μᾶλλον, ἢ ἄυριον, μηδὲν μέγα εἶναι νόμιζε. a L. 10. §. 8. b Inf. §. 50. c L. 5. §. 24.

§. 48. Ἐννοεῖν συνεχῶς. [d] πόσοι μὲν ἰατροὶ ἀποθεθνήκασι, πολλάκις τὰς ὀφρῦς ὑπὲρ τῶν ἀρρώστων συνάσαντες. [e] πόσοι δὲ μαθηματικοὶ, ἄλλων θανάτους, ὡς τι μέγα προειπόντες. [f] πόσοι δὲ φιλόσοφοι, περὶ θανάτου ἢ ἀθανασίας μυρία διαλεγόμενοι. [g] πόσοι δ' ἀρχηγέται, πολλοὺς κατακτείναντες. πόσοι δὲ τύραννοι, ἐξουσίᾳ ψυχῶν μετὰ δεινῆς φρυά- d L. 3. §. 3. e L. 6. §. 45. f L. 7. §. 19. l. 8. §. 25. g L. 3. §. 3.

ANNOTATIONES.

tur. Illud interim adjicere lubet, horſum etiam ſpectare videri, qod apud Plutarchum toties repetitum ex Heraclitidictis occurrit *de poet. leg. regul.* 10. & *de avdiend. pag.* 41. *A.* Βλαξ ἄνθρωπος ἐκὶ παντὶ λόγῳ ἐκπλαγῆναι φιλεῖ. *Stultus qovis verbo percellitur.* monet enim, inqit Plutarchus μὴ παντὶ λόγῳ πλάγιον, ὥσπερ πνεύματι, παραδιδόναι ἑαυτὸν, ἀλλ' ἀπωθεῖν καὶ ἀντρείδειν, καὶ πολλὰ διακρούσασθαι τῶν ὐκ ἀληθῶς, ὐδὲ ὠφελίμως λεγομένων. *Se cuivis orationi tanqam vento obliqè impellendum exhibere; ſed obviam ire & obſiſtere, & multa neqe verè, neqe utiliter dicta repudiare.* ut ſit idem cum Solomonis illo, *Paræm. c.* 14. *v.* 15. *Fatuus credit omni verbo.* Sive verum, ſive falſum; ſive utile, ſive noxium. Piſcator. vel etiam, *omni rei.* ut Junius. Qum *nihil magis præſtandum* ſit, (ut Seneca *de beat. cap.* 1.) *qàm ne pecorum ritu ſeqamur antecedentium gregem, pergentes, non qà eundum eſt, ſed qà itur. nec ulla res nos majoribus malis implicet, qam qòd ad rumorem componimur; optima rati ea, qæ magno aſſenſu recepta ſunt; qorúmqe excmpla nobis multa; nec ad rationem, ſed ad ſimilitudinem vivimus. Ità, qod in ſtrage hominum magna evenit, cùm ipſe ſe populus premit, nemo ità cadit, ut non alium in ſe extrahat: primi exitio ſeqentibus ſunt. hoc in omni vita accidere videas licet. Nemo ſibi tantùm errat; ſed alii erroris cavſſa & autor eſt. nocet enim applicari antecedentibus: & dum unuſqiſqe mavult credere, qàm judicare; nunqam de vita judicatur, ſemper creditur; verſátqe nos & præcipitat traditus per manus error; alieniſqe perimus exemplis.* hoc eſt, κατὰ ψιλὸν, καθότι καταληφθεμεν, ποιεῖν τι καὶ πιστεύειν. Cæterùm Marci mentem an attigerimus, aliorum eſto judicium. De ſenſu idem cenſet eruditiſſimus D. Bootius. Verùm is pro παῖδας τοκίων, legit Πυθαγορείων, vel potiùs Πυθαγορείους, ut ſit Πυθαγορείους μιμεῖσθαι, qibus ſolenne fuit illud, Αὐτὸς ἔφα. *Ipſe dixit.* qod probarem pronus, niſi à ſcriptura vulgata recederet longiùs, & mutatione leviori negotium confici poſſe videatur. Cæterùm de Platone pariter Ariſtides *apolog. pro qatuorviris Tom.* III. *p.* 476. Εἰ τις τῇ Πλάτωνος δόξῃ περὶ πάντων ἰσχυρίζοιτο, *Qod ſi qis avctoritate Platonis in ſingulis nitatur.* πῶς οὐχὶ ληρήσει, μὴ προσιξετάζων, εἴ τι καὶ κατ' ἐξουσίαν λέγοι, ἀλλ' ὥσπερ παῖς, ἀρκεῖν τοῦθ' ὑπολαμβάνων, ὅτι φαίη Πλάτων. *Nonne nugabitur, qippe qi non conſideret, ſi qid liberius dictum ſit, verùm inſtar pueri, qidqid Plato dixerit, id pro vero habeat?* Marci mentem planè expreſſit.

§. 47. Ἄυριον τεθνήξῃ, ἢ πάντως εἰς τρίτην] *cras, avt ſummum perendiè moriturum te.* Cicero *ad Attic. l.* 12. *Epiſt.* 43. *Scies fortaſſe cras, ſummum perendiè.* Socrati par ferè monitum divinitùs datum refert Laërtius *l.* 2. qum enim in ſomnis qidam viſus eſt illi dixiſſe ex *Iliad.* I. *v.* 363. illud.

Ἤματί κεν τριτάτῳ φθίοιο ἐρίβωλον ἱκοιο.
Die ſanè tertio Phthiam glebоſam pervenero.

conjecit indè *perendiè moriturum ſe.* εἰς τρίτην, inqit, ἀποθανεῖμαι. conjecturæ rationem, eâ qam Eraſmus dedit, probabiliorem è Nannio *miſcel l.* 8. *c.* 36. & Caſavbono *ad* Laërtium petas licet.

Οὐκ ἐτ' ἂν παρὰ μέγα ἐποίει] Seneca *Epiſt.* 93. *Nunqid ſeliciorem judicas eum, qi ſummo die muneris, qam eum qi medio occiditur? nunqid aliqem eſſe tam cupidum vitæ putas, ut jugulari in ſpoliario, qàm in arena malit? non majore ſpatio alter alterum præcedimus. mors per omnes it: qi occidit, conſequitur occiſum. minimum eſt de qo ſollicitiſſimè agitur. qid avtem ad rem pertinet, qamdiu vites, qod vitare non poſſis?* Et *qæſt. nat. l.* 2. *c.* 59. *Omnes reſervamur ad mortem. totum hunc qem vides populum, qouſqe cogitas eſſe? citò natura revocabit & condet. nec de re, ſed de die qæritur. eodem citiùs tardiúſve veniendum eſt. qid ergo? non tibi timidiſſimus omnium videtur, & inſipientiſſimus, qi magno ambitu rogat moram mortis? nonne contemneres eum, qi inter perituros conſtitutus, beneficii loco peteret, ut ultimus cervicem præberet? idem facimus. in omnes conſtitutum eſt capitale ſupplicium. magno æſtimamus tardiùs mori. Qid porrò prodeſt pavcos dies avt annos lucriſacere? Qid tanqam magno detrimento times? nemo multum ex ſtillici-* *dio poteſt perdere.* Idem *Epiſt.* 37. & 70. Apud Platonem in *Phædon. pag.* 86. *D.* Socrates de eis, qi venenum havſturi, moram aliqam ac dilationem expetebant; Εἰκότως τοῦτο ποιοῦσι, κερδανεῖν γὰρ ὄιονται, ᾧ ποιήσω. ὐδὲν γὰρ ὄιμαι κερδαίνειν, ὀλίγον ὕστερον πιὼν, ἄλλο γε ἢ γέλωτα ὀφλῆσειν παρ' ἐμαυτῷ, γλιχόμενος τῇ ζῇν, ᾧ φειδόμενος ὐδενὸς ἔτι ἐνόντος. *Meritò illi iſta faciunt, putant enim lucrari. Atqi ego meritò non faciam. Nihil enim me lucraturum ſpero, ſi pavlò poſterius venenum bibam, niſi ut mihi ipſe ſim ridiculus, tanqam vita cupidus, atqe parcus ejus rei ſervator, cujus nihil jam amplius mihi adeſt.* At contrà Micyllus apud Lucianum in *Cataplo pag.* 432. Οὐ πάνυ με ἡ τῆ Κύκλωπος ἐκείνη ἐυφραίνει δωρεὰ, τὸ ὑπισχνεῖσθαι, ὅτι πύματον ἐγὼ τὸν ὄυτιν κατέδομαι. ἀν τε γὰρ πρῶτον, ἄντε πύματον, οἱ αὐτοὶ ὀδόντες περιμένουσιν. *Non admodum me delectat munus illud Cyclopis, qum pollicetur ſe poſtremum Utim voraturum: nam ſive primum, ſive poſtremum, iidem me dentes manent.* Epictetus *l.* 2. *c.* 1. Τί ὖν ἀγωνακτεῖς, εἰ νῦν; εἰ γὰρ μὴ νὺν, ὕστερον. *Qid ergò agrè ſers, ſi nunc? nam ſi nunc non, poſt.* Vide *l.* 6. §. 10.

Τὸ εἰς πολλοστὸν ἔτος μᾶλλον ἢ ἄυριον, μηδὲν μέγα] Vide *l.* 10. §. 8. & *ſuprà* §. 15. Plutarchus *de ſera vindict. pag.* 554. *D.* Ἐπεὶ τοίς γε θεοῖς πᾶν ἀνθρωπίνη βίου διάστημα, τὸ μηδὲν ἐστι, καὶ τὸ νῦν, ἀλλὰ μὴ πρὸ ἐτῶν τριάκοντα, τοιοῦτόν ἐστιν, οἷον τὸ δεῖλης, ἀλλὰ μὴ πρωΐ, σκυθρωπὸν ἢ κρεμαννύναι τὸν πονηρόν. *Nam Diis qidem omne humana vitæ ſpatium pro nihilo eſt: & qod nunc, non ante triginta annos, tale eſt, atqe hoc, qod non mane, ſed veſperi cruciatur, avt ſuſpenditur ſceleratus.* Et Zoſimus *hiſt. lib.* 2. *cap.* 37. Πᾶς χρόνος τῷ θείῳ βραχὺς ἀεί τε ὄντι καὶ ἰσομένῳ. *Omne tempus Deo breve eſt, qi ſemper & exiſtit & erit.*

§. 48. Πόσοι μὲν ἰατροὶ] Vide *l.* 3. §. 3. & *lib.* 6. §. 45. & *lib.* 7. §. 19. & *lib.* 8. §. 25. Lucretius *l.* 3. *n.* 1037.

Hoc etiam tibi tute interdum dicere poſſis:
Lumina ſis oculis etiam bonus Ancu' reliqit,
Qi melior multis, qàm tu, fuit, improbe, rebus.
Inde alii multi reges, rerúmqe potentes
Occiderunt, magnis qi gentibus imperitárunt.
Ille qoqe ipſe, viam qi qondam per mare magnum
Stravit, itérqe dedit legionibus ire per altum,
Ac pedibus ſalſas docuit ſuper ire lacunas;
Et contempſit aqis inſultans murmura ponti,
Lumine adempto, animam moribundo corpore fudit.
Scipiades, belli fulmen, Carthaginis horror,
Oſſa dedit terræ, proinde ac famul' infimus eſſet.
Adde Heliconiadum comites: qorum unus Homerus
Sceptra potitus, eâdem aliis ſopitu' qiete eſt.
Denique Democritum, poſtqam matura vetuſtas
Admonuit memorem motus langueſcere mentis,
Spote ſuâ leto caput obvius obtulit ipſe.
Ipſe Epicurus obit, decurſo lumine vitæ,
Qi genus humanum ingenio ſuperavit, & omnes
Præſtrinxit, ſtellas exortus ut æthereus Sol.

Lucretium, Epicureum hæc loqi memineris. Illud interim ὡς ἐν παρόδῳ notetur, alluſiſſe videri primoribus hiſce verbis ad Achillis verba illa apud Poetarum principem *Iliad.* Φ'. *v.* 107. qæ & Calliſthenem ſibi occinere ſolitum, ubi Alexandri animum abs ſe alienatum ſenſerat, qò adversùs mortis metum mentem ſibi obfirmaret, avtor eſt in *Alex.* Plutarchus,

Κάτθανε καὶ Πάτροκλος, ὄπερ σέο πολλὸν ἀμείνων.
Occubuit & Patroclus, qi te multò præſtantior.

Τὰς ὀφρῦς ὑπὲρ τῶν ἀρρωστούντων συνάσαντες] contractis ſcilicet in triſtitiæ gravitatiſqe indicium ſuperciliis, morti propinqos ſignificare volebant ægrotos & pro conclamatis jam habendos.

Ἐξουσίᾳ ψυχῶν] qia nimirum jus habent vitæ & necis. Hinc faſtuoſum illud Pilati Joannis *Evang. c.* 19. *v.* 10. Ἐμοὶ οὐ λαλεῖς; οὐκ οἶδας ὅτι ἐξουσίαν ἔχω σταυρῶσαί σε; *Mihi non loqeris? neſcis me poteſtatem habere crucifigendi te?* At Diogenes Perdiccæ mortem, ni ad ſe accederet, minitanti, οὐδὲν μέγα.

φρυάγματ@, ὡς ἀθάνατοι, κιχρημένοι. πόσαι ἦ πόλεις | potestatem, tanqam extra mortis aleam positi, diro cum fastu exercuerant: qot etiam urbes,

ANNOTATIONES.

καὶ γὰρ πάνθαρις ἢ φαλάγγιον τῶτ' ἂν πρᾶξειεν. *Nihil*, inqit, *hoc magni, cum cantharis & phalangium, musca & aranea, idem possint.* Laërtius *l.* 6. Theodorus pariter Cyrenæus Lysimacho idem interminato, *Enimvero magnifica res tibi contigit, qia cantharidis vim assecutus es.* Refert Cicero *Tuscul. l.* 5. & Valerius Maximus *l.* 6. *c.* 2. Vel, ut Seneca, *de tranqill. c.* 14. *Habes, cur tibi placeas: hemina sanguinis in tua potestate est.*

Ὡς ἀθάνατοι] At Anaxagoras, renunciato morti addictum se à suis, Ἆρα κἀκείνων κοιμᾷ πάλαι ἡ φύσις κατεψηφίσατο. *Eundem in utrumqe nostrum jam olim natura calculum tulit.* Laërtius *l.* 2. Et Socrates pariter, dicenti, Θάνατον σοὶ κατίγνωσαν. *Morti te addixerunt.* κἀκείνων ἡ φύσις. *& ipsos natura.* Laërtius *ibidem.* Ad Marci mentem Plinius *l.* 7. *c.* 7. *Tu, qi te Deum credis, aliqo successu tumens, tanti* (lucernæ odore extinctæ) *perire potuisti, atqe etiam hodie minoris potes.*

Πόσαι δὲ πόλεις ὅλαι] De urbibus opidisqe montium concursu collisis, terræ motu prostratis, hiatu absorptis, marisve incursu hausti submersisqe, videri poterit Plinius *hist. natur. l.* 2. *c.* 83, 84. 88, 91, 92. & Strabo *geograph. l.* 1. Aristotelis nom. *de mund. c.* 6. Τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ἕτερα ὅλα, πολλὰς ἑτεροιότητας καὶ πάθη ἀναδέδεικται. σεισμοί τε γὰρ ἤδη βίαιοι, πολλὰ μέρη τῆς γῆς ἀνέρρηξαν. ὄμβροι τε κατέκλυσαν, ἐξαίσιοι καταῤῥαγέντες. ἐπιδρομαί τε κυμάτων καὶ ἀναχωρήσεις, πολλάκις καὶ ἠπείρους ἐθαλάττωσαν, καὶ θαλάττας ἠπείρωσαν. βιαί τε πνευμάτων καὶ τυφῶνες, ἔστι ὅτε πόλεις ὅλας ἀνέτρεψαν. πυρκαιαί τε καὶ φλόγες, αἱ μὲν ἐξ ὑρανοῦ γινόμεναι πρότερον, ὥσπερ φασὶν, ἐπὶ Φαέθοντ@ τὸ πρὸς ἕω μέρη κατέφλεξαν. αἱ δὲ πρὸς ἑσπέρας ἐκ γῆς ἀναβλύσασαι, καὶ ἐκφυσήσασαι, καθάπερ τῶν ἐν Αἴτνῃ κρατήρων ἀναῤῥαγέντων, καὶ ἀνὰ τὴν γῆν φερομένων, χειμάῤῥους δίκην. *Terrena ita naturâ comparata sunt, ipsa in alias ut ex aliis affectiones transeant, fieriqe identidem altera atqe altera non respuant. Certè contigisse aliqando constat, ut terra motus violentiâ terra ipsa multis in locis discesserit, indeqe hiatus extiterint, ut imbres vi majore ruentes diluvium in terram intulerint, ut excursiones undarum, recessúsqe tum continentes mari obruerint sæpe numero, tum rursus maris alveos adjecerint continentibus, ut vis flatuum & vorticum opida sunditùs disturbarit: deniqe ut incendia atqe inflammationes aliqa superne delapsantes, partes orbis exusserint versas ad orientem, ut Phaethontis tempore contigisse dicitur: qadam etiam ut è terra erumpentes, veluti exprabunda idem fecerint, ut cum crateres Aetna abruptâ terrâ patefacti conflagrationem emiserunt instar torrentis per terram grassabundam.* Aristides προσφωνητικῷ Σμυρναίων. *Tom.* 1. *p.* 474. Ἀκίνητον δὲ οὐδέν, φασὶ, τῶν ἐν ἀνθρώποις. ἀλλὰ καὶ γῆ θάλατταν δέχεται, καὶ θάλαττα ἠπειρώτας. καὶ πόλεις, αἱ μὲν κατὰ γῆς ἔδυσαν, αἱ δὲ ὑπὸ ῥευμάτων ὠκεανίων τι καὶ παντοῖον ἠφανίσθησαν. *Verum nihil est, ut ajunt, inter homines immutabile: sed & terra mare recipit, & mare in continentem transit: urbésqe alia sub terram discesserunt, alia per imbres vel cælestes vel qosvis evanuerunt.* Vide eundem de Smyrnæ clade in μονῳδίᾳ ἐπὶ Σμύρνῃ, de Rhodi in *Rhodiaca.* Tertullianus *apolog. c.* 20. *Qod terra vorant vrbes, qod insula maria fravdant, qod regna regnis compulsant,* &c. & *c.* 40. *Qanta clades orbem & urbes ceciderunt? Leginus Hieramnapen.* (lego Hieran, & Anaphen; ex Strabone *l.* 10. Plinio *l.* 2. *c.* 87. & *l.* 4. *c.* 12. & Ammiano *l.* 17.) & *Delon, & Rhodon, & Con insulas multis cum millibus hominum pessum abisse. Sed & mare Corinthium terræ motus ebibit: & vis undarum Lucaniam Italiæ abscissam in Sicilia nomen relegavit.* Quibus gemina habet & *adv. nation. l.* 1. *c.* 9. ubi tamen perperam pro *Delos, Delphos* legitur. Sed & *de pallio cap.* 2. ubi inter alia, *Inter insulas nulla jam Delos, arena Samos, & Sibylla non mendax.* Alluxit ad Sibyllinum illud;

— καὶ Δῆλ@ ἄδηλ@,
Καὶ ψάμαθ@ Σάμ@ ἐσι. —
— *& Delus non apparet,*
Et Samus arena est. —

Seneca *nat. qæst.* 6. *l.* 1. *Non homines tantùm, qi brevis & caduca res nascimur, urbes oræqe terrarum & littora, & ipsum mare in servitutem fati venit.* & *l.* 3, *c.* 16. *Sunt abrupti in infinitum hiatus, qi sæpe illapsas urbes receperunt, & ingentem in alto ruinam condiderunt.* Itaqe mirum dixisse eundem, ubi incendium Lugdunense Lucilio suo narrat, *Epist.* 91. *Terrarum vix unqam tam gravis & pernicioslus fuit motus, ut tota opida everteret. nunqam denique tam infestum ulli exarsit incendium, ut nihil alteri superesset incendio. Tot pulcerrima opera, qa singula illustrare urbes singulas possent, una nox stravit: una nox fuit inter urbem maximam & nullam. Denique diutius illam tibi perisse, qàm persit, narro.* Mirum, inqam, hoc Senecæ excidisse, vix unqam tam gravem & pernicioslum terræ motum extitisse, cùm ipse idem dicat loco superiùs nominato; *Asia duodecim urbes simul perdidit.* & in eadem ipsa epistola haud ità multò pòst subjiciat: *Qoties Asia; qoties Achaja* (ubi fortean, pro *qoties, qot,* legendum) *urbes uno tremore ceciderunt? qot opida in Syria? qot in Macedonia devorata sunt? Cyprum qoties vastavit hæc clades? qoties in se Paphus corruit?* A *freqenter nobis enunciati sunt totarum urbium interitus. Et nos, inter qos freqenter ista nunciantur, qota pars omnium sumus?* Idem mox, *ibidem. Omnium istarum civicatum, qas nunc magnificas ac nobiles audis, vestigia qoqe tempus eradet. Non vides qemadmodum in Achaja clarissimarum urbium jam fundamenta consumpta sint, nec qicqam extet, ex qo appareat illas saltem fuisse? Non tantùm manu facta labuntur, non tantùm humanâ arte atqe industriâ posita vertit dies: juga montium disfluunt, tota desedere regiones. Operta sunt fluctibus, qa procul à conspectu maris stabant. Vastavit ignis colles, per qos elucebat; erosit, & qondam altissimos vertices, solatia navigantium ac* B *speculas, ad humilem arenam deduxit. Ipsius naturæ opera vexantur, & ideò aqo animo ferre debemus urbium excidia. Cassura omnia extant: omnibus exitus manet; sive interna vis flatúsqe præclusi violentè pondus, sub qo tenebantur, excusserint; sive torrentium in abdito vis obstantia effregerit; sive flammarum violentia compaginem soli ruperit; sive vetustas, à qâ nihil tutum est, expugnaverit minutatim; sive gravitas cæli ejecerit populos, & situs deserta corruperit. enumerare omnes fatorum vias, longum est: hoc unum scio; omnia mortalium opera mortalitate damnata sunt: inter peritura vivimus.* Adjici poterant his, ni fabulosa meritò haberentur, qæ de Atlantide insula Plato in *Timæo*, & ex Platone Philo *de mundo pag.* 963. *C.* C Ἡ δὲ Ἀτλαντὶς νῆσ@, ἅμα Λιβύης καὶ Ἀσίας μείζων, ἡμέρᾳ μιᾷ καὶ νυκτὶ, σεισμῶν ἐξαισίων καὶ κατακλυσμῶν γενομένων, δύσα κατὰ θαλάττης, ἐξαφνης ἠφανίσθη. *Atlantis insula, major qàm Asia simul & Africa, intra unius diei noctisqe spatium ingenti terra motu inundationeqe mersa in mare mutata fuit.* Sed & Tertullianus *apolog. c.* 40. *Memorat & Plato majorem Asia vel Africa terram Atlantico mari ereptam.* & *ad nation. l.* 1. *c.* 9. *Vel qam Plato memorat majorem Asiâ aut Africâ in Atlantico mari mersam.* Et rursus, *de Pall. c.* 2. *In Atlantico Lybiam aut Asiam adæqans qeritur.* Qanqam & fabulosis istis aliqid etiam veri suberat. Siqidem qæ temporibus illis qasi demersa latebat, novissimis his emersit qodammodo, & in notitiam nostram se dedit, ultra mare Atlanticum, Lybiam avt Asiam, ut ille loqitur, adæqans terra, forsan etiam ἅμα Λιβύης καὶ Ἀσίας μείζων, præsertim si utriusqe hujus qantum Platonis diebus innotuerat sumpserimus, certe *Europæo orbe potior insula*, ut cum Ammiano loqi fidenter licet. D

Ἶν' οὕτω εἴπω, τεθνήκασιν] Ità *l.* 10. §. 18. Ἕκαστον πίφυκεν ὥσπερ θνήσκειν. *Mori qodammodo nata sit.* Gregorius Nazianzenus *Epist.* 49. *ad Olympium.* Δεινὸν μὲν καὶ ἀνδρὸς θάνατ@· πολλῷ δὲ δεινότερον, πόλιν ἀποθνεῖν. *Acerba qidem etiam res est, mors hominis, multò autem acerbior est urbis interitus.* Servius Sulpitius (qod & Xylander observavit) *in consolatoria ad Ciceronem Epistola*; *qa ad famil. l.* 4. *Epist.* 5. habetur. *Ex Asia rediens, cùm ab Ægina Megaram versus navigarem, cæpi regiones circumcirca prospicere; post me erat Ægina, ante Megara, dextra Piræus, sinistra Corinthus: qa opida qodam tempore florentissima fuerunt, nunc prostrata & diruta ante oculos jacent. Cæpi egomet sic cogitare: Hem, nos homunculi indignamur, siqis nostrûm interiit aut occisus est, qorum vita brevior esse debet, cum uno loco tot opidorum cadavera projecta jaceant?* Et Sulpitium imitatus Ambrosius *ad Faustin. Epist.* 8. *Dolet qod dudum florentissima repentè occiderit. Verum hoc nobis* F *commune est, non solùm cum hominibus, sed etiam cum civitatibus terrisqe ipsis. nempe de Bononiensi veniens urbe, à tergo Claternam, ipsam Bononiam, Mutinam, Rhegium derelinqebas; in dextra eras Brixillum, à fronte occurrebat Placentia, veterem nobilitatem ipsò adhuc nomine sonans; ad lævam Apenninis inculta miseratus, & florentissimorum qondam populorum castella considerabas, atqe affectu relegebas dolenti. tot igitur semirutarum urbium cadavera, terrarumqe sub eodem conspectu expositâ funera non te admonent unius, sanctæ licèt & admirabilis fœminæ decessionem consolabiliorem habendam? præsertim cum illa in perpetuum prostrata & diruta sint; hæc autem ad tempus* G *qidem erepta nobis meliorem illic vitam exigat.* De Sodoma & Gomorrha pariter Tertullianus *de pallio c.* 2. *Hactenus Sodoma, & nulla Gomorrha, & cinis omnia, & propinqitas maris juxtà cum solo mortuum vivit.* ità ex M. S. restituit Claudius Salmasius. *mortuum vivit.* id est, mortua est. Alluxit autem ad *maris mortui* appellationem. Insulas etiam *Tenon* & *Delon*, alteram *vivere* adhuc, alteram *non* item, dixit Antipater *in epigr. anthol. l.* 1. *c.* 58.

Νῦν δὲ σὺ μὲν ζώεις, ἡ δ' οὐκ ἔτι. τίς κεν ἐάλκοι
Ὄψισθαι Τῆνον Δῆλον ἐρημοτέρην;
Nunc tu qidem vivis, illa non adhuc. Qis autem speraſſet
Videre Tenon Delum desertiorem. H

qod tamen carmen Alphæo Mitylenæo tribuit Cl. Salmasius *ad Tertull. Pallium.* *Vivere* autem qod dicitur, cur non & *mori* dicatur? aut qid est aliud *non amplius vivere*, qàm *mori*? Sicut autem urbes *mori* ità & *sepeliri* dicuntur. Mitto Maronianum illud *Æneid. l.* 2.

Invadunt urbem somno vinóqe sepultam.

urbem

bes, ut ſic dicam, intermortuæ ſint; Helice, | ὅλας, ἵν' ἅπαξ ἅπαν, [a] τεθνήκασιν, Ἑλίκη, [a] L. 10. §. 18. καὶ

ANNOTATIONES.

urbem enim pro incolis proſtit: Incertus poeta in *Hectoris epitaph.*

— cum qo ſua Troja ſepulta eſt:
Conduntur pariter, qi periere ſimul.

De Cremona Tacitus *hiſt. l.* 3. *Cæterùm aſſidere ſepulta urbis ruinis, noxia tabo humus, haud diu permiſit.* ſed & *domum ſepultam* Catullus, at aliâ ratione. ad *Manlium Epigr.* 64.

Tecum unà tota eſt noſtra ſepulta domus.

& qemadmodum *civitatum cadavera* illi, ità ex antiqis neſcio qis earundem *ſepulcra* dixit, *buſta* Plinius, de Athenis, Mycenis, aliiſqe urbibus jam dirutis. ille epigrammate hoc,

Hæ ſunt, qas meritò qondam eſt mirata vetuſtas:
Magnarum rerum magna ſepulcra vides.

Iſte *l.* 2. *c.* 93. *Motus enim terræ ſileantur, & qicqid eſt, ubi ſaltem buſta urbium,* (*ſepulcrorum* M. S.) *extat.* Qin & qomodo Marcus *civitates mori* dixit, ubi devaſtantur: ità è contrario Ariſtides reviviſcere eaſdem, ubi inſtavrantur denuo. Αἰτῷ καὶ Διομαϊ (inqit Marco noſtro, Commodóqe ſupplex pro Smyrna reſtituenda *Tom.* II. *p.* 293.) ταύτην γενέσθαι τῇ πόλει χάριν, ὡς ἀναβιώναι δι' ὑμᾶς. *Ego verò, ſi qid & ipſe apud vos ſum, hanc urbi gratiam peto atqe poſtulo, ut per vos reviviſcat.* eandémqe ab eis reſtavratam, φοίνικος δίκην, ἀναζιώσασθαι, *inſtar phœnicis reviviſcere, palmodiâ in eandem compoſitâ Tom.* I. *pag.* 470. & *Orat. in Romam Tom.* I. *pag.* 377. Ἀλλ' ἀτεχνῶς κατὰ τὸν Παμφύλου μῦθον, εἰ δὲ μὴ Πλάτωνος, ἔοικεν ἐπὶ τῇ πυρᾷ ἤδη κεῖσθαι αἱ πόλεις, ὑπὸ τῆς πρὸς ἀλλήλας ἔριδος καὶ ταραχῆς, ἀθρόαν ἐδέξαντο τὴν ἡγεμονίαν, καὶ ἐξαίφνης ἀνεζίωσαν. *Sed verè, juxta Pamphyli ſive Platonis fabulam velut urbes, qæ jam rogo fuerant propter mutuas contenſiones impoſitæ, ſubitum acceperunt imperium, & mox revixerunt.* Hiſtoriam an fabulam Eris Armenii gente Pamphylii reſpexit, qam narrat Plato *polit. l.* 10. & à Platone mutuati Valerius Maximus *l.* 1. *c.* 8. Macrobius *in ſomn. Scip. l.* 1. *c.* 2. Clemens *Strom. lib.* 5. Æneas Gaza *de anim. immortal.* ex Platone corrigendi noviſſimi duo, cum apud alterum πρὸς pro ἀρὸς, apud alterum Ἀρμόνιον pro Ἀρμενίου ſit ſcriptum. Vide Leopardum *Emend. l.* 9. *c.* 2. Cæterùm ſicut urbibus etiam *mortem* Marcus, & *mortalitatem* Seneca ſuprà lavdatus; ità partibus qibuſdam corporis humani *immortalitatem* qandam & immunitatem à morte Plato tribuit in *Phædone pag.* 60. *F.* Ἔνια δὲ μέρη τοῦ σώματος καὶ ἐὰν σαπῇ, οἷόν τε ᾖ νεῦρα καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα ὅμως, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἀθάνατά ἐστι. *Qin etiam ſi putreſcat, tamen nonnulla corporis partes, oſſa videlicet, nerviqe atqe ſimilia, ut ita dicam, immortalia permanent.* de cadaveribus loqitur Ægyptio more conditis. Qin & Tertullianus *de reſurr. c.* 42. *Nec gigantum autem antiqiſſima cadavera devorata conſtabit, qorum crates adhuc viruunt.* & mox: *Conſtat, non tantùm oſſa durare, verùm & dentes incorruptos perennare; qa ut ſemina retinentur fructificaturi corporis in reſurrectione.* de dentibus certè Plinius *l.* 7. *c.* 15. *Dentes tantùm invicti ſunt ignibus, nec cremantur cum reliqo corpore.* Subjicit tamen, *Iidem flammis indomiti, tabe cavantur pituitæ. Vivere* itaqe in iſtis eſt perdurare, ſive perennare, *mori* avtem corrumpi, deficere, deſtrui. *Moriendi* vocabulo uſus eſt Marcus, qia de morte hominum diſſerebat: *vita* & *immortalitatis* Plato & Tertullianus, qia animæ immortalis futuræ ille, ille carnis ad vitam reſurrecturæ cavſſam agebat.

Ἑλίκη] *Helice*, Achajæ urbs, de qa Strabo *geogr. l.* 1. Βοῦρα δὲ καὶ Ἥλικη, ἡ μὲν ὑπὸ χάσματος, ἡ δ' ὑπὸ κύματος ἠφανίσθη. *Bura avtem & Helice, altera hiatu, altera fluctibus eſt deleta.* & *l.* 8. Κατακλύζεται δὴ Ἥλικη δυοῖν ἔτεσι πρὸ τῶν Λευκτρικῶν. ὑπὸ σεισμοῦ γὰρ τὸ πέλαγος κατέκλυσεν αὐτήν. *Sanè biennio ante Leuctricam pugnam abſorpta eſt Helice. Mare enim ſuo motu abſorpſit illam.* qo loco ex Heraclide calamitatis illius, cùm hiſtoriam, tum & cavſſam ab ira Neptuni fabuloſam commemorat. Adjungit idem *l.* 1. & Buræ Bizonam Illyricam urbem. Ἧς κατεπόθη (inqit *l.* 7.) πολὺ μέρος ὑπὸ σεισμῶν. *Cujus magna pars à terra motibus abſorpta eſt.* ut in priore loco lectionem receptam mutare nihil ſit neceſſe, ut σεισμῷ ſubſtituatur, cum eadem exiſtat utrobiqe. Plinius *hiſt. nat. l.* 2. *c.* 92. *Helicen & Buram in ſinu Corinthio pontus abſtulit.* Seneca *natur. qæſt. l.* 6. *c.* 26. *Illa vaſta concuſſio, qa duas ſuppreſſit urbes, Helicen & Burin, citra Ægaum conſtitit.* de qarum interitu, cùm Ephorum ſcripſiſſe, idem refert, *qæſt. nat. l.* 7. *c.* 16. tum & Calliſthenem cladem eam libro peculiari deſcripſiſſe *ibidem l.* 6. *c.* 23. & *l.* 7. *c.* 5. Ipſe eodem trahit, qò Marcus iſtic, *l.* 6. *c.* 32. *Ego*, inqit, *perire timeam, cùm terra ante me pereat? Helicen Burimqe totas mare accepit. Ego de uno corpuſculo timeam? Supra opida duo navigatur. duo autem, qæ novimus, qa in noſtram notitiam memoria literis ſervata perduxit. qàm multa alia alias locis merſa ſunt? qot populos avt terra in ſe, avt mare incluſit?* Ovidius *Metamorph. l.* 15.

Si qaras Helicen, & Burin, Achaidas urbes,
Invenies ſub aqis. —

Meminere etiam cladis iſtius Ariſtotelis nomine Avtor *de Mundo c.* 4. Ariſtoteles ipſe *Meteorolog. l.* 2. *c.* 7. Diodorus Siculus *l.* 15. Pavſanias in *Achaic.* Polybius *hiſt. l.* 2. Evſebius *anno* 1137. Oroſius *l.* 3. *c.* 3. Favorinus apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 105. qi ubi Simonidis illud retuliſſet, qod & è threnis ejuſdem avtor idem ſeorſim commemorat, (éſtqe locus alter ex altero ſupplendus) & attingit qoqe Dio Pruſæus *Orat.* 74.

Ἄνθρωπος γὰρ ὢν, μήποτε φήσῃς, ὦ, τι γένηται ἄυριον,
Μηδὲ ἄνδρα ἰδὼν ὄλβιον, ὅσσον χρόνον ἔσσεται.
Ὠκεῖα γὰρ, ὑδὲ τανυπτερύγω μύιας
Οὕτως, ἀμετάστατος.
Homo cum ſis, nunqam dixeris, qid cras futurum ſit.
Neqe homine felice viſo, qamdiu talis manſurus ſit.
Celer enim ne muſca qidem alas expandentis
Eſt adeo mutatio.

Clavſulæ illi, Μηδὲ ἄνδρα. ſubjungit, ἀλλὰ μηδὲ ἕοικεν. ὥσπερ ἀμέλει ὁ ποιητὴς διεξέρχεται, τὴν τῶν Σκοπάδων ἀθρόαν ἀπώλειαν. ἤδη δὲ καὶ πόλεις, παρ' ὃ προσεδόκησαν ἀνάστατοι γεγόνασιν αἰφνίδιον. αἱ μὲν ὑπὸ πυρός. αἱ δ' ὑπὸ σεισμῶ. αἱ δὲ τῆς θαλάττης ἐπελθούσης. πῦ Ἑλίκη; κατεπόθη. πῦ Βοῦρα; καὶ αὐτὴ κατεπόθη. δύο πόλεις Ἑλληνίδες ἀπώλοντο, ὥσπερ πλέουσαι. *Neqe ſi familiam. Vide qomodo Poeta ſubitam Scopadum internecionem recenſet. Et multa jam civitates præter expectationem repente everſa ſunt: alia ab igne, alia terra motu, qadam acceſſu maris. Ubi nunc Helice? Abſorpta eſt. Ubi Bura? Et hæc abſorpta eſt. Duæ civitates Gracia tanqam navigantes perierunt.* qo loco ὁ ποιητὴς non eſt Homerus, ut Geſnerus eſt opinatus, ſed Simonides, qi Scopadarum interitum ex ædium ruinâ (cui miraculo qodam ereptum Simonidem ipſum ſubductum referunt Cicero *de Orator. l.* 2. Valerius Maximus *l.* 1. *c.* 8. Fabius *l.* 11. *c.* 2. Svidas, alii) nec interitum tantùm deflevit, ſed res geſtas etiam (utì ex Theocrito *Idyl.* 16. videre eſt) carmine celebravit. neqe tamen ideò neceſſe arbitror, cum Leopardo *Emendat. l.* 10. *c.* 10. pro ἀμέλει, *in* μέλει reſcribere, qia melicus Simonides. qum ἀμέλει, *utique, verbi gratiâ*, poſſit commodè ſatìs conſiſtere. Philo itidem *lib. de Mund. immortal.* qi & Helicæ Buræqe tertiam addit Ægyram his verbis:

Κατὰ Πελοπόννησόν φασι τρεῖς πόλεις,
Αἴγειραν, Βοῦρά τε, καὶ ὑψηλὴν Ἑλίκεσσαν,
εὐδαίμονας τὸ πάλαι γενομένας, πολλῇ τῇ πλάγως ἐπιπλυσθείσας φορᾷ.
In his tres civitates Peloponneſiaca,
Ægyra, Bura & excelſa Helice,
qondam fortunatæ, undis abſumptæ unà cum ipſis manibus.

Verùm *Ægyram* Plinius illarum cladi ſuperfuiſſe ſignificat. Sic enim loqitur *hiſt. nat. l.* 4. *c.* 5. *Achajæ opida, Helice, Bura; in qa refugere, hauſtis prioribus, Sicyon, Ægyra, Ægion, Erineos.* Nec ſubticendum, qod de Helice Ælianus *hiſt. animal. l.* 11. *c.* 19. Μελλόσης δὲ, inqit, οἰκίας καταφέρεσθαι αἰσθητικῶς ἔχουσιν ὅτε ἐν αὐτῇ μῦες, καὶ μίν τοι καὶ γαλαὶ, καὶ φιλόσοφοι τὴν καταφορὰν, καὶ ἐξοικίζονται. τοῦτό τοι καὶ φασιν ἐν Ἑλίκῃ γενέσθαι. πρὸ πέντε γὰρ ἡμερῶν τῆς ἀφανισθείσης τὴν Ἑλίκην, ὅσοι μῦς ἐν αὐτῇ ἦσαν καὶ γαλαὶ, καὶ ὄφεις, καὶ σκολόπενδραι, καὶ σφονδύλαι, καὶ τὰ λοιπὰ ὅσα ἦν τοιαῦτα, ἀθρόα ὑπεξῆσαν τῇ ὁδῷ τῇ εἰς Κορίαν ἐκφερούσῃ. ἐπεὶ δὲ ἀνεχώρησαν τὰ προσερπύσαντα ζῷα, νύκτωρ γίνεται σεισμὸς καὶ συνιζάνει ἡ πόλις, καὶ ἐπικλύσαντος πολλῷ κύματος, ἡ Ἑλίκη ἠφανίσθη. *Domum ruituram qi in ea ſunt mures & muſtela etiam præſentiunt, & maturè excedunt. Hoc & in Helice contigiſſe ajunt. Qinqe enim diebus priuſqam peſſum iret Helice, omnes in ea mures, muſtela, ſerpentes, ſcolopendra, verticilli, & alia hujuſmodi animalia, magnis copiis exibant per viam, qa ducit Coriam. Proxima ab illorum egreſſu nocte terra eſt concuſſa, & civitas ſubſedit, & inundantibus aqis abolita eſt.* Ammianus deniqe rerum geſtarum *l.* 17. ubi Nicomediæ urbium Bithyniæ matris cladem, qam Conſtantio rerum potito pertulit, miſerabilem pluribus deſcripſerat; *Fiunt*, inqit, *terrarum motus modis qatuor: avt enim braſmatia ſunt, qi humum intùs ſuſcitantes, ſurſum propellunt immaniſſimas moles, ut in Aſia Delos emerſit, & Hiera, & Anaphe, & Rhodus, & Eleuſin in Bœotia. & apud Tyrrhenos, Vulcania inſulaqe plures: vel climatia; qi limis ruentes & obliqi, urbes & ædificia, montéſqe complanant: avt chaſmatia, qi grandiori motu patefactis ſubitò voratrinis, terrarum partes abſorbent; ut in Atlantico mari, Evropæo orbe potior inſula & in Criſæo, Helice, & Bura, & in Ciminia Italiæ parte opidum Succuninenſe, ad Erebi profundos hiatus abacta æternis tenebris occultantur. Inter hæc tria genera terræ motuum myceniatia ſonitu avdiuntur minatorio, cum diſſolutis elementa compagibus ultrò adſiliunt, vel relabuntur conſidentibus terris. tunc enim neceſſe eſt velut tavrinis reboare mugitibus fragores fremitúſqe terrenos.* Buræ atqe Helicæ exitii ratione pares facit Sardes Bianor *in epigram. anthology. l.* 1. *c.* 70.

Σάρδιες, αἱ τὸ πάλαι Γύγεω πόλις, αἱ τ' Ἀλυάττεω,
Σάρδιες, ἃς βατιλεῦ Περσὶς ἐν Ἀσίαδι,
Αἱ Κροίσῳ τὸ παλαιὸν ἐπλουθώσατθε μίλαθρον,
Ὄλβου Πακτωλοῦ ῥεύματι δεξάμεναι.
Νῦν δὲ ὅλας δύσηνοι ἐς ἓν κακὸν ἀρπασθεῖσαι,
Ἐς βυθὸν ἐξ ἀχανοῦς χάσματος ἠρίκετε,
Βοῦρα καὶ εἰς Ἑλίκην κεκλωσμέναι. αἱ δ' ἐνὶ χείρῳ
Σάρδιες, ἐν βυθίοις εἷς ἓν ἔκεισθε τάλως.

καὶ Πομπήϊον, καὶ Ἡράκλανον, καὶ ἄλλους ἀναρίθμητους. ἔπιθι ὅπου καὶ [a] ὅσους οἶδας, ἄλλον ἐπ' ἄλλῳ, [b] ὁ μὲν ὅλον κηδεύσας, εἶτα [c] ἐξεπύθη, ὁ δὲ ἐκεῖνον. πάντα οὖν ὀλιγοχρόνια. τὸ γὰρ * ὅλα καταδεῖν ἀεὶ τὰ ἀνθρώπινα ὡς [d] ἐφήμερα καὶ [e] ὄντελη. καὶ ἐχθὲς μὲν [f] μυξάριον, ἄυριον δὲ [g] πίριχος, ἢ [h] πίφρα.

Pompeji, Herculanum, aliæqe innumerabiles. Percurre itidem qoscunqe noveris ipse, qi vice freqenti, alii alios ubi sepelierant, & ipsi tandem elati sunt: qámqe exiguo hæc omnia tempore contigerint. horum summa huc redit, ut humana omnia semper sic aspicias, tanqam qæ diurna & vilia sint. qod enim heri mucus fuerat, cras salsura fit avt favilla. útqe

a Sup. §. 3.
b Inf. §. 50. l. 8. §. 25.
c Sup. §. 3.
* ὅλοι Mer.
d Sup. §. 35. l. 9. §. 14.
e L. 2. §. 12. l. 6. §. 36.
f L. 6. §. 13.
g L. 5. §. 33.
h L. 12. §. 27.

ANNOTATIONES.

Sardus qa olim Gyges civitas, qaqe Halyatti
Sardus, qa regi Persis in Asia,
Qa Cræso qondam exstruxistis atrium,
Divitias Pactoli è flumine haurientes:
Jam verò tota infelices in unum malum abrepta,
In profundum ex immenso chasmate corruistis.
Bura & in Helicen absorpta. Qa verò in terra
Sardes, cum insulis in unum ponimini exsilium.

Sardibus obtigit hæc clades sub Tiberii imperio: refert Strabo *l.* 12. sed non solis, Plinius *l.* 2. *c.* 84. *Maximus terræ, memoriâ mortalium, extitit motus Tiberii Cæsaris principatu, duodecim urbibus Asiæ una nocte prostratis.* de numero, Tacito *l.* 2. cum Plinio convenit. Evsebius verò tredecim numerat & nominat, qarum una forsan reliqis celebris minús.

Καὶ Πομπήϊοι] *Pompeji* Campaniæ opidum, Plinius *l.* 3. *c.* 5. De hoc Seneca *nat. qæst. l.* 6. *c.* 1. *Pompejos, celebrem Campaniæ urbem, in qam ab altera parte Surrentinum Sabiaqúmqe litus, ab altera Herculanense conveniunt, marèqe ex aperto conductum amæno situ cingit, desedisse terræ motu, vexatis qacunqe adjacebant regionibus, audivimus; & qidem diebus hibernis, qos vacare à tali periculo majores nostri solebant promittere. Nonis Febr. fuit hic motus, Regulo & Virginio Consulibus.* & *c.* 27. *Ajunt sexcentarum ovium gregem exanimatum in Pompejana regione.* Strictim Tacitus *annal. l.* 15. *Motu terræ, celebre Campaniæ opidum Pompeji, magnâ ex parte proruit.* Cæterùm & altera urbis istius clades nihilo minùs insignis memoratur, de qâ infrà dicendi locus dabitur.

Καὶ Ἡράκλανον] *Herculaneum* etiam Campaniæ opidum, Plinio *ibidem.* Seneca de Pompejorum motu locutus, loco superiùs adducto: *Campaniam nunqam sècuram hujus mali, indemnem tamen, & totiens defunctam metu, magnâ strage vastavit. nam & Herculanensis opidi pars ruit, dubièqe stant etiam qa relicta sunt.* & *ibidem c.* 26. ubi dixerat ex Callisthenis sententia, *insulas esse certioris soli, urbèsqe eò tutiores, qò propiùs ad mare accesserunt. falsa,* inqit, *hæc esse, Pompeji & Herculaneum sensere.* De utroqe Dio Cassius *lib.* 66. in *Tito pag.* 756. *C.* ubi Vesuvii montis incendium immane descripserat; Καὶ πόλεις δύο ὅλας, τότε Ἡρκυλάνεον καὶ τὰς Πομπηίους, ἐν θεάτρῳ τῷ ὁμίλῳ ἀνιέντας καθημένους, καλύψασε. *Duasqe integras urbes, Herculaneum & Pompejos, populo sedente in theatro, penitus obruit.* Duplex ergò tum Pompejos, tum & Herculaneum clades afflixerat: à terræ motu altera, altera ab igne, qi è monte vicino eruperat. illa sub Nerone contigit, ista sub Tito. prior Senecæ, Dioni posterior memoratur. Marcus utram voluerit, ambigi potest. hanc magìs, opinor, qia post priorem illam revixisse qodammodo videtur, graviori malo reservata. de hac certè Tertullianus *de pallio c.* 2. postqam Sodomæ ac Gomorrhæ cladem retulerat; *Ex hujusmodi nubilo & Tusca Vulsinios pristinos deusta, qo magis de montibus suis Campania speret, erepta Pompejos.* Sed & in *apologet. c.* 40. *Vulsinios de cælo, Pompejos de suo monte perjudis ignis.* qod cum idem eisdem planè verbis in scripto *adversùs nationes l.* 1. *cap.* 9. reponatur; eo loci tamen vir doctissimus Jacobus Gothofredus, cujus diligentiæ Tertulliani fœtum hunc postliminio receptum debemus, in codice M S. *Tarpejos*, non *Pompejos* legi testatur; idémqe vocabulum in *Apologetico* restituendum contendit. ut Tarpe civitas Italiæ: cujus Stephanus Byzantius meminit, utrobiqe intelligatur, unde Ταρπαῖον ὄρος, & gentilitium nomen Ταρπαῖος. id eò magis urget; primò, qia Pompejorum clades sub Nerone demum contigerit, cùm avtor de eis cladibus agere proposuerit, qæ disciplinâ Christianâ erant antiqiores. deinde qia terræ motu illa facta sit, cùm hæc, de qa Tertullianus, igne contigerit. Verùm & Tarpæ istius nomen obscurum satis videtur, nisi si qis montem Tarpejum huc transferre velit. qod *nisi per somnum* fieri posse Gothofredus ipse negat; nec clades hujus ulla istiusmodi scripto consignata deprehenditur. tum Pompejos non terræ motu tantùm prorutos, etiam igne perfusos, cineribúsqe obrutos constat. potuitqe Tertullianus memoriâ lapsus, posterioris etiam, inter multas alias, cladis alicujus mentionem fecisse.

Ὁ μὲν τοῦτον κηδεύσας] Sententia ἀνακόλουθος, qalem suprà observavimus, *l* 3. §. 4. de argumento avtem hoc ipso paria habes, *infrà* §. 50. & *l.* 8. §. 23.

Εἶτα ἐξεπύθη] à gestu defunctorum tractum. Vide *suprà ad* §. 3. Ἐκτίτωσαν.

Πάντα δὲ ὀλιγοχρόνια] ità *infrà* §. 50. Ὅλον μικρόν ἐστι τὸ διάστημα. *Exiguum omnino intercedit spatium.* Vide & *suprà* §. 15.

Τὸ γὰρ ὅλα καταδεῖν ἀεὶ] Mericus Casavbonus τὸ γὰρ ὅλον καταδεῖν ἀεὶ, &c. q. d. *hæc est summa rei, ut humanas res semper intuearis, tanqam transitoria & vilia.*

A Τὰ ἀνθρώπινα ὡς ἐφήμερα] Ità *lib.* 9. §. 14. Πάντα ταῦτα ἐφήμερα. *Eadem omnia tempore sunt diuria.* & *suprà* §. 35. Πᾶν ἐφήμερον. *Diecula ferè unius sunt.* Evripides *Phœnissis* à Plutarcho *ad Apollon. p.* 104. *A.* & Stobæo *serm.* 2. *tit.* 105. lavdatus;

Ὁ δ' ὄλβος οὐ βίοτος, ἀλλ' ἐφήμερος.
Fortuna fluxa est; vixqe durat in diem,

Et apud eundem Hecuba *n.* 285.

Τὴν πάντα δ' ἄλλον ἡμαρ ἓν μ' ἀφείλετο.
Universam verò felicitatem dies una mihi eripuit.

Qibus, altero alludi poterat ad Ephemeron, plantam sic dictam, si Nicandri Scholiastæ fides, διὰ τὸ ἅπαξ ἀναδίδοσθαι, τῇ δὲ μεσημβρίᾳ τελειοῦσθαι, πρὸς ἑσπέραν δὲ ἀναλίσκεσθαι. vel, ut B ego potiùs existimem, qod florem ferat, citò deciduum, ut vix in diem alterum duret. nec abludit Moses, qi *uno die totam vitam hominis concluśit*, ut Philippus presbyter *in Job. l.* 1. dum genus humanum *herba campestri* comparat, *qæ mane succrescit, vespere succiditur. Psal.* 90. *v.* 5, 6. altero ad aliam eidem cognominem, indè dictam, ut *ad Dioscoridem c.* 700. ex Theophrasti sententia Hermolaus Barbarus, *qod intra diem jugulet*: sive, διὰ τὸ ἡμέραν ὅλην μὴ δύνασθαι ἐξαρκεῖν τὴν πίοσιν αὐτὸ, vel φαγόνιας etiam. qemadmodum de Pharico Nicander ipse *l.* 2. *v.* 400.

— ἐνδὲ μονήρεα
Ῥηϊδίως ἀκτῖνι βαρὺν καταναλῶσαι ἄνδρα.
Et patitur miseros lucem non amplius unam
Vivere. —

C Indè Svidas, Ἐφήμερον δηλητήριον, τὸ ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἀναιροῦν. *Venenum, qod unum diem durat. Vel venenum, qod uno die interficit.* Vide qæ ex Sophocle, Sosiphane, Evripide, aliisqe pavlò superiùs retulimus.

Ἐχθὲς μὲν] heri id est, nuper, sive nuperrimè. qo sensu & Jobus *c.* 8. *v.* 9. χθιζοὶ γὰρ ἐσμέν. *hesterni enim sumus.* & *Histor. Reg. l.* 2. *c.* 15. *v.* 20. Ἐχθὲς παραγέγονας. *heri*, id est, nuper, *accessisti.* Vide *ad l.* 10. §. 7.

D Μυξάριον] Piscem aliqem innui existimavit Xylander, qia τάριχος sequitur. itaqe vertit, *qod heri fuit piscis, cras erit salsamentum avt cinis.* Nec mirum adeò crassè halucinatum Xylandrum, qum & Henricus Stephanus eundem errorem erraverit; qi in *Thesavro* suo apud Marcum Avrelium μυξάριον nomen piscis esse pronunciavit, *sperdam* forsan vel *tithybocollam* Verùm utrumqe aliud docere poterat Marcus ipse, qi *l.* 6. §. 13. τὴν συνουσίαν definivit, ἐντερίων παράρρυσιν καὶ μετά τινος σπατιλῆς μυξαρίου ἔκκρισιν. *intestini affrictionem & cum convulsione qadam muci excretionem.* respexit dubio procul utrobiqe ad genituram humanam, qæ mucum referre videtur, qámqe R. Aqiba in Pirke Aboth, טִפָּה סְרוּחָה hoc est, ut Palladas in *anthолog. Epigr.* E *l.* 1. *c.* 81. μιαρὰν ἰκμάδα, sive *guttulam fœdam*, appellat. *limum* dixit Tertullianus *de pudicit. cap.* 6. *non ex seminis limo, non ex concupiscentiæ fimo*: &, *lacteas sordes*, Rigaltio refingente, idem *ibidem.* qomodo & Jobus honestiori pavlò usus imagine *c.* 10. *v.* 10. sic Numen alloqitur, *An non* כחלב *sicut lac fudisti me*; & *tanqam caseum coagulasti me*? Plinius *hist. nat. l.* 7. *c.* 7. *Miseret atqe etiam pudet æstimantem, qàm sit frivola animalium superbissimi origo.* Stoicis avtem diminuentis formulæ vocabula freqentia & familiaria, nemo non novit, qi in scriptis ipsorum est vel leviusculè versatus. ità apud cùm Marcum nostrum, tum & Epictetum creberrimè deprehendas, μυξάριον, ὀνάριον, ἀσάριον, ὀρνιθάριον, τριθάριον, φυλάριον, ψυχάριον, ἀνθρωπάριον, σωμάτιον, πλεγμάτιον, πνευμάτιον, αἱμάτιον, σαρκίον, σαρκίδιον, ἀνθύλλιον, δενδρύφιον, & innumera ejusmodi. qæ eo fine illi usurpâsse videntur, qo τῶν μέσων καὶ ἀδιαφόρων istorum contemptum qendam innuerent, qámqe ea susqe deqe ipsi haberent, eis loqendi formulis subindicarent. Vide *suprà* §. 20.

Τάριχος ἢ τίφρα] Ità de Protesilao Artayctes apud Herodotum *l.* 9. Ὃς τεθνεὼς καὶ τάριχος ἐὼν, δύναμιν παρὰ θεῶν ἔσχε τοῦ ἀδικίσαντα τίνεσθαι. *Qi mortuus ac sale conditus habet à Diis potestatem de eo à qo injuriam acceperit, pœnas sumendi.* G τάριχος propriè *salsamentum.* dubitavi aliqando an *succidiam* verterem, qia de carnibus agitur, cùm *salsamentum* de piscibus præcipuè usurpetur. *Salsuram* malui, qia *succidiam* ad suillas carnes restringi, *salsuram* à Columella, *l.* 8. *c.* 17. & *l.* 12. *cap.* 53. latiùs extendi, animadverteram. Verto itaqe, *salsura vel favilla.* Tertullianus *de resurr. carn. cap.* 27. *Sepulcra cellas promas dixit* (Esajas cap. 26. v. 20.) *qia in cellis promis caro salita & usùs reposita servatur, depromenda illinc suo tempore. proinde enim & corpora medicata condimentis sepulturæ, mavsolais & monumentis seqestrantur, processura indè cùm jusserit dominus.* Respexit Marcus ad mores ritúsqe, qos circa defunctorum cadavera observabant Ægyptii, & cum Græcis pariter Romani; qorum alteri condiebant suorum corpora,

útqe temporis ideo punctum hoc insecabile naturæ convenienter transigas, ac propitius decedas; perinde ac oliva maturitatem adepta ceciderit, naturam qæ protulit collavdans, arboríqe è qa prodiit, gratias agens.

§. 49. Promontorii par esto, cui fluctus jugiter

[a] τὸ ἀκαρμάτον ἓν τῦτο τοῦ χρόνε [b] καὶ Φύσιν διελθεῖν, καὶ [c] ἵλεων καταλῦσαι. ὡσανεὶ ἐλαία πεπειρασμένη ἐπιπτεν, ἀφημένου τινὸ ἐκγνῶσιν, καὶ χάριν εἰδυῖα τῷ φύσαντι δένδρῳ.

§. 49. Ὅμοιον εἶναι τῇ ἄκρᾳ, ἣ δηνεκῶς τὸ κύ-

[a] L. 5. §. 24. [b] L. 1. §. 9. [c] L. 2. §. 3.

ANNOTATIONES.

pora, alteri cremabant. Evstathius *ad Il. α'.* Ἕλληνες μὲν τὰς νεκρὰς ἔκαιον, τὰ ὀστᾶ μόνα καλίχοντες καὶ θάπτοντες εἰς μνήμην τῶν κεκομένων. Αἰγύπτιοι δὲ τὰς νεκρὰς ἐταρίχευον, ἵνα ὅλον τὸ σῶμα (an σῶμα) τῇ πολὶ ζωῇ ἔχωσιν εἰς μνήμης ζάπυρον. *Graci quidem mortuos cremabant, sola ossa retinentes & sepelientes in memoriam crematorum. Ægyptii autem mortuos saliebant, ut totum corpus olim viventis habeant in memoria fuscitabulum.* ità apud illos cadaver fit τάριχος, id est, *salsura*, sive *mummia*, uti appellant recentiores Medicorum filii, ab Arabico *Mum*, id est, *Cerá*; qia ceromate etiam in eo negotio utebantur; apud istos τίφρα, id est, *favilla* vel *cinis*. De Ægyptiis Herodotus *l.* 3. *pag.* 190. *A.* à Stobæo etiam relatus *tom.* 2. *tit.* 121. Τὸν νέκυν ταριχέυυσι, ἵνα μὴ κείμενος ὑπὸ ἰυλίων καλαβρωθῇ. *Mortuum saliunt, ne humatus devoretur à vermibus.* Et Sextus Empiricus *Pyrrhon. hypotheſ. l.* 3. *cap.* 24. Αἰγύπτιοι δὲ τὰ ἔνλερα ἐξελόντες, ταριχέυυσιν αὐτός. *Ægyptii inteſtina extrahentes, condiunt defunctos.* qi & Persas ait, νίτρῳ ταριχέυειν, *nitro salire.* Ex Chrysippo Cicero *Tusc. l.* 1. §. 108. *Condiunt Ægyptii mortuos, & eos domi servant: Persæ etiam cerâ circumlitos condiunt.* qod κηρῶσαι Herodotus *l.* 1. *pag.* 65. *D.* dixit. Verùm *condunt*, non *condiunt* legi postulat Victorius *var. lect. l.* 10. *c.* 6. Sic enim Herodotus; κατακηρώσαντες δὴ ὧν τὸν νέκυν Πέρσαι, γῇ κρύπτουσιν. *Persæ mortuum cerâ circumlinentes in terram condunt.* Hinc Plato in Phædon. *pag.* 60. *F.* Συμπεσὸν γὰρ τὸ σῶμα καὶ ταριχευθὲν, ὥσπερ οἱ ἐν Αἰγύπτῳ ταριχευθέντες, ὀλίγυ ὅλον μένει ἀμήχανον ὅσον χρόνον. *Corpus enim exarefactum & conditum, qemadmodum in Ægypto faciunt, incredibile qoddam tempus fermè integrum manet.* Et Lucianus in *Necyomant. pag.* 334. apud inferos vidisse se in defunctorum congerie, τὰς μὲν παλαιὰς τινα; καὶ ἐυραλιῶντας, καὶ ἀμεινὰς, τὰς δὲ νεαλὰς, καὶ συντεταφότας, καὶ μάλιστα τὰς Αἰγυπτίων αὐτὰς, διὰ τὸ πολυαρκὲς τῆς ταριχείας. *Alios qidem vetulos, ac marcidos, & evanidos: alios verò juvenes & integros, maximè qidem Ægyptios, propter illam condiendi efficaciam.* Indè ταριχευταὶ Diodoro Siculo *l.* 1. *pag.* 82. dicti, qi id muneris obibant. Qin & de Api bove, qem colunt Ægyptii, Nymphodorus Amphipolita *lib. de ritibus moribúsve Asianis*, à Clemente *Strom. lib.* 1. *pag.* 323. *A.* laydatus; Τὸν Ἆπιν τὸν ταῦρον τελευτήσαντα καὶ ταριχευθέντα, εἰς σορὸν ἀποτίθεσθαι. *Apim taurum mortuum & conditum loculo fuisse repositum.* Unde *Sarapis*, qasi *Soroapis* dicatur. Et de Osiride Athenagoras in *legat.* sive *Apolog. pro Christianis*: Οὐ μόνον ὁ τάφος τῷ Ὀσίριδος δείκνυται; ἀλλὰ καὶ ταριχεία. *Osiridis apud Ægyptios, non sepulcrum tantùm, sed & conditura ostenditur.* Itaqe apud Tacitum *histor. l.* 5. de Judæis, qod vulgò legitur, *Corpora condere, qàm cremare, è more Ægyptio. Condire* malim. Vide Mosen *lib.* 1. *c.* 50. *v.* 2. Et Joannem *Evang. c.* 19. *v.* 39. Ad ritum cremandi alludens Marcus *suprà* §. 3. ἐκλείψαντας, τετέφρωνται. *defuncti & in cineres redacti sunt.* De utroqe Lucianus adjectis etiam gentium aliarum ritibus aliis, in *Dissert. de luctu. p.* 306. Ὁ μὲν Ἕλλην ἔκαυσεν. ὁ δὲ Πέρσης ἔθαψεν. ὁ δὲ Ἰνδὸς ὑάλῳ περιχέυει. ταριχέυει δὲ ὁ Αἰγύπτιος. *Nam Græcus exurit, Persa defodit, Indus adipe suillo oblinit, condit Ægyptius.* Qo loco (ut id obiter adnotem) ὑάλῳ nomine, nec, cum Erasmo, *adipem suillam*; & *stercus suillum* multò minùs; designari existimem; (qamvis alterum è duobus necessariò intelligendum censeat Mericus Casavbonus) qum nevtrum horum usqam ità nuncupari comperiam. Sed nec assentiri possum Lilio Gyraldo, *de Var. sepult. rit.* pro ὕαλον, μύελον, qod *medullam* is interpretatur, legenti. ὕαλον potiùs ex Gorrhæo, *electri sive succini genus, vitri instar, pellucidum*, intellexerim: qod & Plinius *l.* 37. *c.* 3. à Germanis *gleſſum* (glas nostrum agnoscas) indéqe *l.* 4. *c.* 16. *insulas*, qæ & *Electrides*, *Gleſſarias*, monuit appellari. *electrum* avtem sive *succinum* apud Indos copiosè haberi Ctesias prodit in *Indicis*; unde excerpta habes in Photio *cod.* 72. Qanqam & vitro etiam inclusa cadavera siorum, γυψώσαντας, (id est, γύψῳ χρίσαντας, qod de Britannici corpore veneno sublati à Nerone factum refert Dio *l.* 61.) *cum calce*, sive *creta* priùs *illevissent*, vel ταριχέυσαντας (ut Diodorus Siculus *l.* 2. *cap.* 15.) *ubi salsamenti instar condivissent*, asservare solitos Æthiopes, avtor est *ibidem* Herodotus. idémqe narrans Strabo *l.* 17. Οἱ δ' ὅσοι κατίχυσι περιχέοντες ὕαλον. *Alii verò circumfuso vitro domi servant.* & Diodorus *lib.* 2. *pag.* 102. περιχέυαντες αὐτοῖς πολλὴν ὕαλον, *multo vitro circumfundentes*, ita enim legendum, qod libri ὕλην perperam exhibent. qi & ex Ctesia subjicit, priùs avreâ, vel argenteâ, vel fictili, pro defuncti opibus statúqe, thecâ qadam, ad corporis dimensiones ac lineamenta accuratè effictâ, includi solita refert cadavera, qam *vitro* sive *succino* perfunderentur. *Indorum* avtem nomine *Æthio-*

pes apud veteres veniſſe, ut alios nè dicam, docebit Maronis illud de Nilo, qem ab Indis fluere ait, *Georg. l.* 4.

Usqe coloratis amnis devexus ab Indis.

Videatur Josephus Scaliger *de emend. temp. l.* 7. in *Comput. Æthiop.* Sed &, ὡς ἄποικοι Ἰνδῶν Αἰθίοπες παλαίζυσι, *Æthiopas ab Indis ortos ac profectos, ritúsqe patrios retinuisse*, vulgò creditum ex Philostrato discimus in *vit. Apollon. l.* 6. *c.* 8. Verùm aliud est περιχλείειν, *includere*, aliud περιχρίειν, *inungere*, qod, ut *calci* sive *cretæ* convenire possit, *vitro* commodè sive *succino*, vix potest. qid si ergò, vel pro ὑάλῳ γύψῳ, vel pro περιχρίει περιχλείει legatur, ut sit, vel *gypso obliniunt*, vel, *vitro includunt*? addam & aliam conjecturam, ὑάλῳ περιχέειν, qùm ὕαλον περιχέειν, qod Strabo habet, ritè dicitur. Qanqam si qi codices illud μυίλῳ exhiberent, leviculâ mutatione posset in μίλτῳ defingi. melle avtem inuncta, qo diutiùs servarentur, cadavera, nemini ferè non est notissimum. De Assyriis Herodotus *l.* 1. Ταφαὶ δέ σφι ἐν μίλτῳ. *Sepultura eisdem in melle sunt.* Lucretius *l.* 3.

Nam si in morte malum est, malis morsúqe ferarum
Tractari, non invenio, qi non sit acerbum
* *Ignibus impositum calidis torrescere flammis;*
Aut in melle situm suffocari; atqe rigere
Frigore, cùm in summo gelidi cubat æqore saxi;
Urgerive supernè obtritum pondere terra.

Varro περὶ ταφῆς apud Nonium in *Vulgus*: *Qare Heraclides Ponticus plus sapit, qi præcepit ut comburerent; qàm Democritus, qi ut in melle servarent: qem si vulgus secutus esset, peream, si centum denariis calicem mulsi emere possimus.* Plinius *hist. nat. l.* 23. *c.* 24. *Mellis natura talis est, ut putrescere corpora non sinat.* Idémqe *l.* 7. *c.* 3. *Hippocentaurum Claudii Cæsaris principatu allatum illi ex Ægypto in melle vidimus.* Refert Xenophon *Comment. Grac. lib.* 5. Agesipolis Spartani regis *cadaver melle conditum*, qò Spartam reduceretur ad regalem sepulturam. Agesilai verò, per mellis penuriam, *cera obductum*, avtor est Plutarchus in *Agesil.* Silius avtem Italicus, qi varia itidem sepulturæ apud gentes varias genera *bello Punici l.* 13. recenset, à Ponti incolis ora suorum *murrhata*, id est, *myrrhâ condita*, *in longum ævum reponi* adfirmat. Cæterùm de Luciani loco viderint eruditiores: qibus & conjecturas hasce nostras liberè censendas libenter relinqimus. Qod avtem Marcus istic, τάριχον ἢ τίφρα, *salsura avt favilla*, idem eidem, sed inverso ordine, *l.* 5. §. 33. σποδὸς ἢ σκῶλες, *cinis avt ossa nuda*, dicitur.

Τὸ ἀκαριαῖον] Vide *ad l.* 2. §. 10. & *suprà* §. 26.

Καλὴ φύσιν διελθεῖν] Vide *l.* 1. §. 9. & 16. & *l.* 2. §. 9.

Ἵλεων καταλῦσαι] Vide *l.* 2. §. 3. καταλῦσαι dixit, qod ἀναλῦσαι Pavlus *ad Philippens. c.* 1. *v.* 23. Sed & Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 9. Οὕτω ὁ Θεὸς ἀπολύσῃ ὑμᾶς τῆς ὑπηρεσίας ταύτης, τότε ἀναλύσετε πρὸς αὐτόν. *Qum Deus vobis muneris istius vacationem dederit, tunc ad eum revertimini.*

Εὐφημῆσαι] ità *l.* 2. §. 3. εὐχάριτος. Epictetus *l.* 3. *c.* 26. Πείθομαι, ἀκολυθῶ, ἐπευφημῶν τὸν ἡγεμόνα. *Pareo, seqor, collavdo Imperatorem.* Seneca *Epist.* 30. *Jam verò si cui contigit, ut illum senectus leniter emitteret, non repente avulsum vita, sed minutatim subductum, na ille gratias agere Diis omnibus debet, qòd satiatus ad requem homini necessariam, lasso gratam, perductus est.*

§. 49. Ὅμοιον εἶναι τῇ ἄκρᾳ] Similitudine eâdem usus est Attius, & ex Attio, cùm Papirius Pætus *ad Ciceronem*, tum & Cicero ipse ad *Patum famil. l.* 9. *Epist.* 16. *Illam Attii similitudinem non modo jam ad invidiam, sed ad fortunam transferam: qam existimo levem & imbecillem, ab animo firmo & gravi, tanqam fluctum à saxo frangi oportere.* Seneca alias item adjecit, *de constant. sap. c.* 3. *Qomodo qorundam lapidum inexpugnabilis ferro duritia est, nec fecari adamas, avt cædi vel deteri potest, sed incurrentia ultrò retundit: qemadmodum qadam non possunt igne consumi, sed flammâ circumfusâ, rigorem suum habitúmqe conservant. qemadmodum projecti in altum scopuli mare frangunt, nec ipsi ulla sævitiæ vestigia, tot verberati seculis ostentant: ità sapientis animus solidus est, & id roboris collegit, ut tam tutus sit ab injuria, qàm illa qæ retuli.* Idem *de vit. beat. c.* 27. Socratem sic loqentem inducit: *Duritia silicis nulli magis, qàm ferientibus nota est; nec ulli magis intelligunt, qanta sit virtus mea, qàm qi vires ejus lacessendo senserunt. præbeo me, non aliter qàm rupes aliqa in vadoso* (*undoso* Lipsius) *mari destituta, qam fluctus non desinunt undecunqe moti sunt verberare; nec ideò avt loco eam movent, avt per tot ætates crebro incursu suo consumunt.* Evstathius *ad Il.* β'. *v.* 396. Ἴσιον δὲ ὅτι ἔστι ποιὲ τὸν σοφὸν ἄνδρα καὶ κινδύνοις ἀπερικλόνητον, τοιύτῳ προβλῆτι

κύμασι προσρήσσοι). ἡ ἕστηκε, καὶ πρὸς αὐτὸν χειμάζεται τὸ φλεγμήνασα ὕδατος. Ἀτυχὴς ἐγὼ, ὅτι τοῦτό μοι συνέβη. ἀμηχάνων. ἀλλ' εὐτυχὴς ἐγὼ, ὅτι
a L. 9. §. 40. ᵃ τοῦτο μοι συμβεβηκότος, ἄλυπος διατελῶ, ὅτι νῦν παρόντος θραυόμενος, ὅτε δ' ἐπιὸν φοβούμενος. συμβῆναι μὲν γὰρ τὸ τοιοῦτο παντὶ ἐδύνατο.

cùm allidantur, ipſum tamen conſiſtit, undarúmque circumfuſum ſibi æſtum compeſcit. Infelicem me, inqit ille, qòd mihi iſtud contigerit. imò, felicem me, qòd etiamſi contigerit, nil doleam tamen, nec avt præſentibus frangar, avt futura reformidem. accidere enim ejuſmodi qid cuivis potérat:

ANNOTATIONES.

σκοπίλῳ εἰκάσαι, ὃν ἂν πολλὰ κύματα λείπει.
Παντοίων ἀνέμων, ὅταν ἔνθα καὶ ἔνθα γένωνται.
Sciendum eſt virum ſtabilem & periculis immobilem aliqando ſimilem eſſe ſcopulo hujuſmodi prominenti, qem fluctus nunqam relinqunt.
Diverſorum ventorum, qando hinc vel illinc oriantur.
Atqe ità de Achivis Homerus *Il. ο'. v.* 618.
Ἴσχουσι γὰρ πυργηδὸν ἀρηρότες, ἠΰτε πέτρη
Ἠλίβατος, μεγάλη, πολιῆς ἁλὸς ἐγγὺς ἐοῦσα,
Ἥτε μένει λιγέων ἀνέμων λαιψηρὰ κέλευθα,
Κύματά τε τροφόεντα, τά τε προσερέουσι καὶ ἠῖ.
Ὣς Δαναοὶ Τρῶας μένον ἔμπεδον, οὐδὲ φέβοντο.
Prohibebant enim turris inſtar conjuncti, veluti petra
Alta, magna, canum mare prope exiſtens,
Qa ſuſtinet ſtridulorum ventorum celeres meatus,
Undaſqe ingentes, qa eructant in ipſam:
Sic Danai Trojanos ſuſtinebant firmiter, neqe fugiebant.
De Latini conſtantia Maro *Æn. l.* 7.
Ille velut pelagi rupes immota reſiſtit:
(qem de Homero verſiculum uſurpavit Macrobius *Sat. lib.* 6. *cap.* 3.)
Ut pelagi rupes magno veniente fragore,
Qa ſe multis circumlatrantibus undis
Mole tenet: ſcopuli neqicqam, & ſpumea circum
Saxa fremunt, laterique illiſa refunditur alga.
Et de Mezentii fortitudine *l.* 10.
Ille velut rupes, vaſtum qa prodit in aqor,
Obvia ventorum furiis, expoſtáqe ponto,
Vim cunctam atqe minas perfert cæliqe mariſqe,
Ipſa immota manet. ——
Achelous apud Naſonem *Metamorph. l.* 9. *v.* 39.
Me mea defendit gravitas: fruſtráqe petebar;
Havd ſecùs ac moles, qam magno murmure fluctus
Oppugnant, manet illa, ſuóqe eſt pondere tuta.
De Andronico majore Nicephorus Gregoras *hiſt. Rom. l.* 8. *c.* 10. Πολλὰ γὰρ τὰ πράγματα εἰληφὼς διαῤῥέοντος πυκτεῶνος, οἷος ἂν διαδράμοι νεφέλας ὀπτίλα εἴη τροφῶν ἀπαρκίας, καὶ μικρᾷ πάλαι ἔθνη ἐφ' ἡμᾶς κινεμένων, ὥστε σφοδρᾶς, ὥσπερ ὕες φασὶ καλαῖς ἀκλὰς Νείλου, μόνος αὐτὸς τὰς ἐμβολὰς εἰς σεαυτὸν ἀναδεχόμενος, ἐσῶσι φρονήμασι, παραπλησίως προβλῆτι, πολλῶν περορηγνυμένων κυμάτων, ἀκυμάντῳ μένοντι, &c. *Nam cùm imperium perturbatione plenum ſuſcepiſſes, nec diſſimile nubibus ab aqilone agitatis, & penè omnes nationes in noſtrum exitium conſpiraſſent tantâ vehementiâ, qantus in Nili cataractis impetus eſſe fertur: tu ſolus impreſſiones illas conſtanti animo inſtar immotæ rupis violentos fluctus aſpernantis excepiſti: atqe omnium periculorum tempeſtatibus ſedatis in tranqillum portum nos perduxiſti,* &c. Nicetas Choniates in *Manuel. l.* 2. *c.* 1. Ἀλλ' ἀνδράσιν ἐνηυχὲν ἰῷ διοικεμένοις, ἀπεκρούσθη, ὡς εἰ καὶ προβόλῳ προσέβαλεν ἀτειπάκτῳ. *Sed qum in viros cordatos incidiſſet, repulſus eſt ac ſi in petram immobilem impegiſſet.* Idem in *Alex. Man. cap.* 15. de Theodoſio Patriarcha; ὅτι γὰρ ἡ Ἀνδρονίκου μεγαλειότης καὶ τερπνομὸς, οὐθ' ἡ τῶν αὐτῷ λόγων ἐσυφείλιξε δύναμις, οὐθ' αἱ ἀπειλαὶ ἐτάραξαν. ἀλλ' ἦν ἀξίνακλος, ὡς ἐκεῖνος ὁ πρόβολος, περὶ ὃν ἀεὶ κῦμα ὀρθὸν ἵσταται, καὶ ἅλμη περιμορμύρουσα. ὁ δὲ εἰς ἄφρον διαλύων, καὶ μακρὰ κλαύσιν ἐᾶν τὴν ἀχήτησαν θάλασσαν, ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐρήμης βάσεως. *Hunc neqe Andronici majeſtas debilitavit, neqe vis eloqentia evertit, neqe minæ perturbarunt, qò minus inſtar marinæ petræ inconcuſſus maneret.* Et de Alemanno qodam milite, in *Iſaac l.* 2. *c.* 7. Γεγηθὼς ἐπορέυετο, ἀτίνακτος κατὰ πρᾶνα ἢ πρόβολόν τινα τοῖς τῦ βαρβαρικῦ ἐκείνου ξυλλόγου βλήμασιν. *Alacrem perrexiſſe, nihilò magis barbarorum telis commotum qam ſi rupes eſſet.* De Roberto Comite Gloceſtrenſi Henrici primi filio Gvilielmus Malmeſburienſis *hiſtor. novell. l.* 2. *Qamvis & Rex ipſe & cuncti principes, magno annisu ſatagerent, Comitem in ſua vota traducere,*
Ille, velut pelagi rupes immota, reſiſtens,
omnes eorum conatus, vel irritos fecit, vel rationabiliter compeſcuit. Gregorius Nazianzenus *Orat.* 27. §. 13. Ὁ αὐτὸ δι' ἑαυτὸ τιμῶν τι καὶ περιέπων τὸ καλὸν, ἐπειδὴ τῦ ἰσῶ & ἐρᾷ, ἐσῶσαν ἔχει καὶ τὴν περὶ αὐτὸ προθυμίαν, ὥστε θεῖόν τι πάσχων, καὶ τὸ τῦ Θεῦ δύνασθαι λέγειν, ἐγὼ δὲ ὁ αὐτὸς εἰμὶ, καὶ οὐκ ἠλλοίωμαι. ἔχειν μεταποιηθήσεται, οὐδὲ μεταιτήσεται, οὐδὲ συμμεταπεσεῖται τοῖς καιροῖς καὶ τοῖς πράγμασιν, ἄλλοτε ἄλλος γενόμενος, καὶ πολλὰς μεταλαμβάνων χρόας, ὥσπερ τὰς τῶν πετρῶν οἱ πολύποδες, ἅις ἂν ὁμιλήσωσι. μενεῖ δὲ ὁ αὐτὸς ἀεὶ, πάγιος ἐν ᾧ πεπηγότι, καὶ ἐν ἑρεθομένοις ἄσφορος. πέτρα τις, οἶμαι, πρὸς ἐμβολὰς ἀνέμων τε καὶ κυμάτων, ὅτε τινασσομένη, καὶ δακπαῶσα περὶ ἑαυτὸν τὰ προσπίπτοντα. *Atqi bonum ipſum propter ſe colit & amplectitur, qoniam rem fixam & ſtabilem amat, certam qoqe & conſtantem*

A *erga illud animi alacritatem habet: adeo ut divinum aliqid ſentiens, his qoqe Dei verbis uti poſſit, ego idem ſum & non mutor. Qamobrem nec ab animo ſuo migrabit, nec immutabitur, atqe à ſe deſciſcet, nec cum temporibus ac rebus collabetur, alias alios mores induens, ac novos ſubinde colores aſſumens, non ſecus ac polypi, petrarum, ad qas acceſſerint, colores referunt: verùm idem ſemper ſuiqe ſimilis permanebit, fixus in rebus minimè fixis, immotus in incertis & fluctuantibus, non aliter, opinor, ac rupes qadam ventorum fluctuúmqe impetu non modo non concutitur, ſed etiam incurſantes undas circa ſe frangit atqe abſumit.* Idémqe *Orat.* 28. §. 21. procellam deſcribens: Ἡ
B μὲν θάλαττα ἀνέμῳ μεγάλῳ πνέοντος διηγείρετό τε καὶ ἐπωρύετο. τῶν δὲ κυμάτων τὰ μὲν πόῤῥωθεν ἀνισάμενα καὶ καλὰ μικρὸν κορυφούμενα, εἶτ' ἐλατῆμενα πρὸς ταῖς ἀκταῖς ἐλύετο, τὰ δὲ ταῖς γείτοσι πέτραις προσπίπτοντα καὶ ἀποκρεμάμενα, εἰς ἀχνὴν ἀφρώδη καὶ ψιλὴν ἐκορπίζετο. ἔνθα κάχληκες καὶ φυκία καὶ κήρυκες καὶ τῶν ὀστρέων τὰ ἐλαφρότατα ἐξωθεῖτο καὶ ἀπεπλύετο. ἔστι δὲ καὶ ἠρπάζετο πάλιν ἀναχωρῦντος τῦ κύματος. αἱ δὲ ἦσαν ἄστεμφοι καὶ ἀλίνακτοι, οὐδέν γε ἧττον ἢ διοχλῦντος οὐδενὸς, πλὴν ὅσον τοῖς κύμασι βάλλεσθαι. *Mare qidem vento magno flante excitabatur & infremebat, fluctúſqe partim procul exſurgentes, ſeqe paulatim in ſummam altitudinem efferentes, ac poſtea decreſcentes ad ripam ſolvebantur,*
C *partim in propinqas petras incidentes, atqe inde repulſi in ſpumoſam ac tenuem aſperginem dilabebantur. Hic & lapilli, & alga, & buccinæ & leviſſima oſtrea extrudebantur, & qaſi exſpuebantur: nonnulla etiam reciprocante fluctu rurſus arripiebantur, petris interim non minus immotis & inconcuſſis remanentibus, qàm ſi nulla omnino vis ipſis admoveretur, niſi qod fluctuum ictibus verberabantur.* mox ubi ſimiles in vita humana procellas emergentes narraverat; τῶν πειραζομένων, inqit, §. 22. οἱ μὲν ἐδόκουν μοι ὡς τὰ κυφόταλα καὶ ἄπνοα παρασύρεσθαι, καὶ οὐδὲ μικρὸν ἀντίσχειν πρὸς τὰς ἐπηρείας. οὐδὲ γὰρ ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς ῥιζώματα καὶ βάρος λογισμῦ σώφρονος καὶ τοῖς προσπίπτουσιν ἀμεταβλήτους. Οἱ δὲ εἶναι πέτρα, τῆς πέτρας ἐκείνης ἄξιοι,
D ἐφ' ἧς βεβήκαμεν, καὶ ᾗ λατρέυομεν, ὅσοι φιλοσόφου χρέμενοι λόγῳ, καὶ ὑπεραναβεβηκόσι τὴν τῶν πολλῶν ταπεινότητα, πάντα φέρουσιν ἀτείως καὶ ἀτινάκτως; καὶ διαγελῶσι μᾶλλον ἢ ἐλεῦσι τοὺς σειομένους, τὸ μὲν ὑπὸ φιλοσοφίας, τὸ δὲ ὑπὸ φιλανθρωπίας. *Eorum, qi tentantur, aliis mihi velut leviſſima qadam corpora, & ſpiritus expertia, abripi diſtrahiqe videbantur, ac ne tantillum qidem adverſarum rerum impetum ſuſtinere: nec enim robur & firmitatem habere, pondúſqe prudentis & cordatæ rationis fortuitis caſibus obluctantis: alii autem petræ inſtar eſſe, ac petra illa, ſupra qam ſtamus, & qam colimus, digni, qicunqe nimirum philoſophicâ ratione utuntur, ac ſuprà vulgi humilitatem evecti, humana omnia immoto & firmo animo ferunt, atqe eos qidem, qi talibus rebus qatiuntur, irrident, vel miſerantur, illud ob philoſophici animi generoſitatem, hoc propter humanitatem & commiſerationem.* Joannes Chryſoſtomus *in Matth. Orat.* 84. *Edit. Pariſ. pag.* 886. *A.* Οὗλον γὰρ ἡ νίκη λαμπροτέρα γίνεται, ὅταν πάσχοντες τῶν δρώντων περιγινώμεθα. ὃ καὶ μάλιστα ἰσχύος τεκμήριον. ὕτω καὶ αἱ θαλάττιαι πέτραι, τῷ παίεσθαι τὰ κύματα διαλύουσιν. ὕτω καὶ οἱ ἅγιοι πάντες ἀνεκηρύχθησαν, καὶ ἐστεφανώθησαν, καὶ λαμπρὰ τρόπαια ἔστησαν, τὴν ἀπράγμονα ταύτην νικῶντες νίκην. *Illa fulgentiſſima victoria eſt, qa inferentem patientia ſuperaſti. Et potius hoc eſt roboris ſignum. Sic ſcopuli ad mare ſiti fluctibus caſi*
F *facilè ipſos diſſolvunt, ſic ſancti omnes præconio præclaro coronati præclara tropæa ſtatuerunt, hanc victoriam laboris expertem conſequti.* Indè proverbiale hemiſtichium;
—— ὀχλεῖς μάτην με, κῦμ' ὕπω.
—— *fruſtra, ſicut fluctus, me turbas.*
Cyprianus *Epiſt.* 3. *Manere debet apud nos frater, fidei robur immobile; & ſtabilis atqe inconcuſſa virtus, contra omnes incurſus atqe impetus oblatrantium fluctuum, velut petræ objacentis fortitudine ac mole, debet obſiſtere.* Huic aliam addere licet imaginem, havd minùs elegantem, ex Evripidis Antigone, exhibente Stobæo *tom.* 2. *tit.* 126.
G Τίς γὰρ πετρῶον σκοπελὸν ὑτάζων δορὶ,
Ὀδύναισι δώσει;
Molem qis autem ſaxeam haſtâ verberans,
Citat dolorem?
Cui non abſimile Plavtinum illud *Curcul.* 3. 1.
Noli, amabo, verberare lapidem, nè perdas manum.
ſcilicet ſaxum qi cædit, nec illud lædit, & noxam parit ſibi.
Συμβῆναι μὲν γὰρ τὸ τοιοῦτον παντὶ ἐδύνατο] Geminum planè huic Antiphanis illud apud Stobæum, *tom.* 2. *tit.* 108.
Τὸ μὲν ἀτυχῆσαι, παντὸς εἶναί μοι δοκεῖ.
Ἀνδρὸς δ', ἐνεγκεῖν ἀτυχίαν ὀρθῷ τρόπῳ.
Namqe eſſe infortunatum cujuſvis puto:

Ad-

rat: at non qivis citra animi ægritudinem casum ejusmodi tulisset. qamobrem ergo illud infelicitatis potiùs, qàm felicitatis istud loco habetur? num illud hominis infortunium dicis, qod naturæ humanæ adversari qicqam dixeris, qod secundùm ejusdem voluntatem contingit? qid avtem ea velit, non est ut nunc discas. nunqid casus ullus prohibeat te, justum esse, magnanimum, temperantem, prudentem, temeritate, errore immunem, modestum, liberum, avt aliud qid eorum, qæ ubi affuerint, natura humana sua obtinet universa?

ἄλυπον; ἢ ἐκεῖνος οὐκ ἐξ τούτῳ ἂν διετέλεσεν. Τί δ' ἐν ἐκείνῳ μᾶλλον ἀτύχημα, ἢ ἔστι ἀτύχημα; λέγεις ἢ ὅλως ἀτύχημα ἀνθρώπου; ὃ οὐκ ἔστιν ἀποτύγημα τῆς φύσεως ἐξ ἀνθρώπου; ἀποτύγημα ἢ τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου εἶναί σοι δοκεῖ, ὃ μὴ [a] πρὸς τὸ βέλημα τῆς φύσεως ἐστί; τί ἔστιν τὸ βέλημα, μεμαθηκας. [b] μηδὲ [ἔστιν] τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο κωλύσαι δίκαιον εἶναι; μεγαλόψυχον; σώφρονα; ἄμφρονα; [c] ἀπαθῆ; [d] ἀδιάψευστον; ἀοίδημονα; ἐλεύθερον; τ' ἄλλα, * ἃ συμπαρόντων ἢ φύσις ἡ τοῦ ἀνθρώπου [e] ἀπέχει τὰ ἴδια. μέμνησο

a L.5.§.1.
b L.5.§.29.
c L.11.§.9.
L.3.§.9.
d L.5.§.9.
L.2.§.17.
* ὧν σ.
e L.8.§.32.
L.9.§.42. l. 11.§.1.

ANNOTATIONES.

Adversa rectè tolerare, id verò viri.
Grotius.
Ἐνταῦθα γὰρ ἀνὴρ ἀνδρός ἐστι διάφορος,
Ἐν τῷ τό, τε κακὸν ἓν φέρειν, καὶ τἀγαθόν.
Hoc enim alio alius præstat, qòd constantiùs
Bonam malámque didicit fortunam pati.
Grotius. Philemon *ibidem.*
Ἂν γοῦν τί ἐς' ἄνθρωπος, εὐδαίμων ἔσῃ.
Τέθνηκέ τις. μὴ δεινὸν ἔσω τοῦτό σοι.
Κεκύφηκέ τις, ἢ κεκύφηκέ τις. ἠτύχηκέ τις.
Βήσεται τις. οἰμώζει τις. ἡ φύσις φέρει
Ἄπαντα ταῦτα. φεῦγε τὰς λύπας μόνον.
Sic noveris homo qid sit, sat felix eris.
Interiit aliqis: ne sit cordolium tibi.
Hæc peperit, hæc non peperit: est alius miser:
Hic tussit: ille plorat: hæc fert omnia
Natura secum. tu tantùm luctu abstine.
Grotius.
Τοῦτο εὐτύχημα] --- λέγω γὰρ καὶ τὰ δύσφορ', εἰ τύχοι.
Καθ' ὁρθὸν ἐξίσταται, πᾶσ' ἂν εὐτυχεῖν.
Ille apud Svidam, & Stobæum.
--- *qippe cuncta, qamvis tristia,*
Rectè expedita, ritè fausta dixerim.
Itaqe Philemon:
Ἄνθρωπε δ' ὑπάρξειν σε ἐς' ὑδὲ εἷς,
Ὦ, μὴ κακόν τι γέγονεν ἢ γενήσεται.
Ὁ ποιῶν δ' ἐλάχιστον τὸ γεγενημένον,
Ἀμφότερον ἔχει, εὐτυχεῖ τε κἀμὴ φρονεῖ.
Nullum invenire est ustiam mortalium,
Mala qi non sit sensurus, avt jam senserit.
At qi qod fert fortuna, qàm minimè facit,
Utrumqe, & sapiens hicce & fortunatus est.
Ὃ οὐκ ἔστιν ἀπότευγμα] ἀπόλειγμα, *frustratio, aberratio*; ubi qis à fine scopóqe sibi proposito excidit, etímqe nevtiqam assequitur. hoc itaqe loco naturæ humanæ ἀπόλειγμα dicitur, qod ità eidem adversatur, ut impediat qo minùs finem sibi propositum assequatur. at hoc in natura humana, inqit, nihil externum suâ vi potest efficere. neqe est itaqe istiusmodi aliqid pro infortunio hominis habendum. Hoc eodem argumento (uti refert Plutarchus *de tranqil. p.* 468. *A.*) Metrocli Cynico occlusit os Stilpo Megarensis: potuitqe eo Marcus etiam hic respexisse. Qum enim Metrocles illi filiæ suæ impudicitiam exprobraret, Ἐμὸν ἔν, inqit ille, ἁμάρτημα τοῦτό ἐστιν, ἢ ἐκείνης; *Meumne hoc est peccatum an filiæ?* & respondente Metrocle, ἐκείνης μὲν ἁμάρτημα, σὸν δὲ ἀτύχημα. *Ejus peccatum, tuum infortunium.* regessit ille: Πῶς λέγεις; οὐχὶ ἁμαρτήματα καὶ διαπτώματά ἐστι; τὰ δὲ διαπτώματα, οὐχ ὧν διαπτώματα; καὶ ἀπολείγματα; τὰ δὲ ἀπολείγματα, οὐχ ὧν ἀποτεύγματα ἀτυχήματα; *Qid ais? nónne peccata etiam sunt lapsus? Nónne lapsus sunt earum rerum lapsus, qibus assequendis excidimus? Nónne ista à rebus appetitis aberrationes earum sunt infortunia, qi eas non assequitur.* Ita, inqit Plutarchus πρὸς λόγῳ καὶ φιλοσόφῳ πειρᾶν ἀπόδειξιν ὕλακτμα τὴν τοῦ Κυνικοῦ βλασφημίαν. *placido & philosophico sermone ostendit vanum latratum esse Cynicam calumniam.* Refert & Laërtius *l.* 2. idem objicienti cuidam, dicentíqe, ὡς καταισχύνει αὐτόν. respondisse, ἀλλ' ἐγὼ ταύτην κοσμῶ. *Non magis est illa mihi probro, qàm ego illi sum ornamento.* Atqe sensus verborum Marci iste cum seqentibus conspirat optimè, qibus interrogat an casus istiusmodi prohibere qenqam possint, qo minùs justus, magnanimus, reliqarúmqe virtutum cultor existat. Possunt tamen & alia ratione intelligi, ut *aberrationes* sive *frustrationes*, ἀπολείγματα naturæ humanæ, negentur esse hujusmodi contingentia, qia præter naturam humanam ejusdémqe rationem nevtiqam contingant. Vide *suprà* §. 33.

Τί οὖν τὸ βέλημα μεμάθηκας] Oratio defecta videtur. Itaqe Xylander vertere neglexit. forsan sic distingvendum. Τί οὖν τὸ βέλημα; μεμάθηκας. *qidnam est igitur qod vult natura? didicisti* jam pridem; ipse satis nósti. qid id avtem sit, in seqentibus indicat; sed & *l.* 5. §. 1. Epictetus Enchir. *cap.* 32. Τὸ βέλημα τῆς φύσεως καταμαθεῖν ἐστι, ἐξ ὧν ἡ διαφερόμεθα πρὸς ἀλλήλους. *Naturæ propositum ex iis rebus, de qibus nulla inter nos controversia est, cognosci potest.* Et *Dissert. lib.* 1. *c.* 17. Τί οὖν

A θαυμαστόν ἐστι; νοῆσαι τὸ βέλημα τῆς φύσεως. *Qid ergo est admirabile? naturam intelligere voluntatem.* Alexander Aphrodisiensis *de beatit.* Τὸ καλὰ φύσιν, τὸ καὶ τὸ βέλημα τῆς φύσεως ἀκούειν.

Ἀπρόπτωτον] Vide *ad l.* 3. §. 9.

Ἀδιάψευστον] Sic *lib.* 2. §. 17. μηδὲν ποιοῦντα διεψευσμένως, κἀμὴ μεθ' ὑποκρίσεως, *ut nihil ficti simulatique subsit*: & *suprà* §. 33. λόγῳ οἷς μήποτε διαψεύσασθαι, *sermo mendacio omni immunis.* Istic avtem, τὸ ἀδιάψευστον, vel agendi, vel patiendi significatum habere possit: prout & *l.* 1. §. 15. τὸ ἀψευδές. Utrovis sumpseris, ad Stoicam disciplinam spectat. Siqi-
B dem illi, ut Laërtius *l.* 7. *c.* 121. in *Zenone* ajebant, μὴ δοξάσειν τὸν σοφὸν, τουτέστι ψευδῆ συγκαταθήσεσθαι μηδενί. *Sapientem non opinaturum, hoc est, mendacio non assensurum cuiqam.* Explicatiùs Stobæus *tom.* 1. *lib.* 2. *tit.* 4 §. 8. Λέγουσι δὲ μὴ ψεύδεσθαι τὸν σοφὸν, ἀλλ' ἐν πᾶσιν ἀληθεύειν. οὐ γὰρ ἐν τῷ λέγειν τι ψεῦδος τὸ ψεύδεσθαι ὑπάρχειν, ἀλλ' ἐν τῷ διαψευσᾶς τὸ ψεῦδος λέγειν, καὶ ἐπὶ ἀπάτῃ τὸν πλησίον. τῷ μέν τοι ψεύδει ποτὲ συγχρήσασθαι νομίζουσιν αὐτὸν καλὰ πολλὰς τρόπους ἄνευ συγκαταθέσεως. καὶ γὰρ καλὰ στρατηγίαν τῶν ἀντιπάλων, καὶ καλὰ τὴν τοῦ συμφέροντος προόρασιν, καθ' ἁλλας οἰκονομίας τοῦ βίου πολλάς. ψεῦδος δ' ὑπολαμβάνειν οὐδέποτέ φασι τὸν σοφόν. οὐδέποτε γὰρ παράπαν ἀπατᾶ-
C σθαι τινι συγκαταθήσεσθαι, διὰ τὸ μηδὲ δοξάζειν αὐτὸν, μηδ' ἀγνοεῖν μηδέν. *Mentiri qoque sapientem negant, cùm non tam qi mendacium dicat, qàm qi mendaciter ac dolo id faciat, mentiatur. Mendacio tamen uti variis modis posse credunt absqe assensu, ut in militia contra hostes, avt alià necessitate. At mendacio nunqam assensurum sapientem existimant, qod nec opinetur, nec ignoret qicqam.* Et *ibidem.* Οὔτε ἐξαπατᾶσθαι, οὔτε ἐξαπατᾶν ἄλλον, οὔτε διαψεύδεσθαι, οὔτε ἀγνοεῖν, οὔτε λανθάνειν [αὐτόν τι, sive τι αὐτὸν,] ἑαυτὸν, οὔτε καθόλου ψεῦδος ὑπολαμβάνειν. *Neqe decipitur, neqe decipit alium, neqe mentitur, neqe ignorat, neqe latet illum qicqam, neqe mendacio in universum assentitur.* Verùm hoc est Dei solius, qi verè ἀψευδὴς, *mentiri nescius* solus, ut Pavlus *ad Tit. c.* 1. *v.* 2. cæterùm ut idem *ad Rom. c.* 3. *v.* 4. πᾶς ἄνθρωπος ψεύστης. *omnis homo mendax*, etiam Stoicorum sapientissimus.
D

Ἃ συμπαρόντων] legendum forsan, ὧν συμπαρόντων, *qa si affuerint.*

Ἡ φύσις ἡ τοῦ ἀνθρώπου ἀπέχει τὰ ἴδια] Ità *l.* 9. §. 42. Ἀπέχει τὸ ἴδιον. *Qicqid suum est adepta sunt.* Et *lib.* 11. §. 1. Ἐγὼ ἀπέχω τὰ ἐμά. *Ego qa mea sunt, omnia habeo.* Phrasis emphatica, qà non tantùm suum qod est assecutus qispiam indicatur, sed ita id omne qod suum ducit, plenum & integrum assecutus, ut in eo planè acqiescat, nec qicqam ampliùs reqi-
E rat, utpote qam illud sibi sufficere existimet. Ità Matth. *c.* 6. *v.* 2. ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν, *retulerunt mercedem suam.* & Luc. *c.* 6. *v.* 24. ἀπέχετε τὴν παράκλησιν ὑμῶν, *perceptum habetis solatium vestrum.* interpretatur Theophylactus πᾶν ἀπέλαβον. *totam mercedem suam acceperunt; totam habent. totam consolationem vestram accepistis*; totam habetis. ut qòd ampliùs sperent expecténtve, sive præmii sive solatii, avt illi avt isti, nihil prorsus sit reliqum. & apud Marc. *c.* 14. *v.* 41. Ἀπέχει. *Sufficit*, qam versionem firmant Henricus Stephanus & Theodorus Beza, adducto Anacreontico illo;
F
Ἀπέχει. βλέπω γὰρ αὐτήν.
Sat est, sufficit: ipsam enim video.

cui adjungit & Djnæus noster ex Septuaginta versione, *Num. c.* 16. *v.* 3. ἐχέτω ὑμῖν. qod mox *v.* 7. ἱκανούσθω ὑμῖν. *Sufficiat vobis.* Synesius *calvit. pag.* 86. Τούτοις (τοῖς ζωγράφοις) ἄν τις ἐνδῶ μοιχὸν ἢ κίναιδον ἐν πίναξι γράψαι, κομπηρὸν ἀπολαβών, ἀπέχει τὸ πίναγμα. *Si qis mœchum avt cinædum in tabella pingendum curaverit, crimitum aliqem ac concinnatum accipiens, habet totum id qod injunctum est; nihil amplius requirit.* Cui libens subjunxerim illud ejusdem de militia rapaci, ex *Orat. de regn.* Ὅσοις οὖν ἐμῷ τὸν μὲν ἀλλόφυλον ἐχθρὸν ἀπεύχει, αὐτὸς δὲ ἐ τὰ μέτρια μοι χρῆται, ἔλεος οὐδεὶ μοι δοκεῖ διαφέρειν κυνὸς, δι' αὐτὸ τοῦτο τοὺς λύκους ὡς πορρωτάτω διώκοντος, ἵνα αὐτὸς ἐπὶ σχολῆς κειρώζῃ τὴν ποίμνην, δέον ἀπέχειν τῆς φυλακῆς τὸν μισθὸν τῷ γαλαικτος ἐμφορυμένον. *Qare qi peregrinum hostem a me propulsat, ipse autem moderatè mecum non agit, is à cane mihi non differre videtur, qi lupos propterea longissimè abigit, ut per otium gregem commodè dilaniare possit, qem potius in*
G
cu-

μηνσι λοιπὸν ἐπὶ παντὸς ἓ εἰς λύπην σε προαγομένῃ, τούτῳ χρῆσθαι τῷ δόγματι. * ἐχ' ὅλῳ ἓν ἀτύχημα, ἀλλὰ τὸ φέρειν αὐτὸ γενναίως, εὐτύχημα.

* ὅτι ἐχὶ.

mineris deinceps, qoties inciderit qicqam quod ad triſtitiam impellat te, decreto hoc uti: Nam eſt infelix caſus iſte, ſed fortiter ferre hoc felicitatis eſt.

a L. 9. §. 3.

§. 50. a Ἰδιωτικὸν μέν, ὅμως δὲ ἀνυτικὸν βοήθημα πρὸς θανάτου καταφρόνησιν, ἡ ἀναπόλη-

b L. 5. §. 5.

σις τῶν b γλίσχρως ἐνδιατριψάντων τῷ ζῆν. τί

§. 50. Vulgare qidem hoc eſt, efficax tamen ad mortem contemnendam adminiculum, ſi eos recolas qi vitæ avidi fuerint eidem diu immorati. qid

ANNOTATIONES.

cuſtodia mercedem eum lacte ſatiari oporteat. ubi ἀπέχειν τὸν μισθὸν idem eſt, qod Lucæ Evangeliſtæ *cap.* 3. *v.* 14. in Joannis Baptiſtæ reſponſo ἀρκεῖσθαι τοῖς ὀψωνίοις, *contenti eſtote ſtipendiis veſtris.* His adjicere licebit, & illud Plutarchi in *Solone p.* 90. *E.* (qod Scultetus qoqe advertit *Exercit. Evang. l.* 2. *c.* 30.) Ὁ γὰρ ἐν γάμῳ παρορῶν τὸ καλὸν, ἢ τέκνων ἕνεκα, δῆλός ἐστιν, ἀλλ' ἡδονῆς, ἀγόμενος γυναῖκα. τὸν δὲ μισθὸν ἀπέχει, καὶ παῤῥησίαν αὐτῷ πρὸς τὰς γενομένας ἐκ ἀπολέλοιπεν, εἰς αὐτὸ τὸ γίνεσθαι πεποίηκεν ὀνειδος. *Qippe qi nuptiarum decus prætereat, profitetur ſe non liberorum gratiâ, ſed voluptatis adſciſcere mulierem: habétque mercedem ſuam, neqe locum ſibi reliqit qærendi de genitis, qibus ipſam reddidit probroſam nativitatem.* Et Athanaſii (ſi is avtor eſt) illud *in Serm. de ſemente. Tom.* 1. *p.* 1064. *C. D.* ubi illos exagitat, qi qò nobili alicui viro ſe concilient, templum adeunt, ibiqe conſpicandos ſe præbent. Τρέχουσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἵνα ἀνθρώπῳ δείξωσι τὸ πρόσωπον. ἐξῆλθεν ὁ ἐπίσημος, συνεξῆλθεν ὁ ὑποκριτὴς, καὶ ἀπέχει τὸν μισθόν. δι' ἀνθρώπων ἦλθεν, ἀνθρώπῳ ἤρεσε. παρὰ Θεῷ οὐδὲν ἔλαβεν. οὐ γὰρ ἐκείνῳ ἔδειξε τὴν διάνοιαν. *Decurrunt in Eccleſiam, ut homini ſuum vultum oſtendant, mox cum ille vir clarus abierit, abit & unà ſimulator, receptâ ſuâ mercede, ob hominem venit, & homini placuit, à Deo nihil qicqam accepturus: non enim illi mentem ſuam oſtendere in votis habuit.* Nec præteriri digna hîc Dunæi noſtri ſubtilitas, qi ad Apoſtoli illud *ad Philip. c.* 4. *v.* 18. ἀπέχω πάντα, καὶ περισσεύω, πεπλήρωμαι Hæc tria, inqit, prorſus idem declarant: nam ἀπέχω πάντα, non eſt, *accepi omnia qæ miſeſtis*: eſſet enim ταυτολογία qod ſubjungitur, δεξάμενος παρ' Ἐπαφροδίτου τὰ παρ' ὑμῶν, *acceptis omnibus ab Epaphrodito qæ à vobis miſſa ſunt.* ſed ſignificat his verbis ſibi abundè ſatisfactum eſſe. *Habeo*, inqit, jam *omnia* qæ velim, nihil ampliùs deſidero, ſatìs ſupérqe eſt. ità Pindarus *Iſthm.* 5. In his, inqit, duobus eſt ſumma felicitas,

Εἰτις ἓυ πάσχων, λόγον ἐσθλὸν ἀκούοι.
Si aliqis commodè vivens, bene audiat.

Hæc ſi habes,

Μὴ μάλευε Ζεὺς γενέσθαι, πάντ' ἔχεις.
Ne qære Jupiter fieri, omnia habes.

Hoc eſt qod Pavlus ἀπέχειν. Οὐχ ὅτι τοῦτο ἀτύχημα, ἀλλὰ τὸ φέρειν αὐτὸ γενναίως, εὐτύχημα] Tranſponendum opinor, legendúmqe. ὅτι οὐ τοῦτο, ſive ὅτι ἐχὶ τ. &c. Vide *ſuprà ad* §. 1. & *ad l.* 7. §. 58. Epictetus *Diſſert. l.* 2. *c.* 10. Οὐ γὰρ θάνατος, ἢ πόνος φοβερὸν (ἢ καὶ πονηρόν) ἀλλὰ τὸ φοβεῖσθαι πόνον ἢ θάνατον. *Non enim mors, vel dolor terribilis eſt, avt malus; ſed metuere dolorem vel mortem.* lavdatur itaqe, qi dixit,

Οὐ καταθανεῖν γὰρ δεινὸν, ἀλλ' αἰσχρῶς θανεῖν.
Neqe enim eſt mori miſerum, ſed turpiter mori.

ſive ut Gnomologus extulit,

Τὸ γὰρ θανεῖν οὐκ αἰσχρὸν, ἀλλ' αἰσχρῶς θανεῖν.
Mors ipſa non eſt fœda, ſed fœdè mori.

Tacitus Stoicorum placita tangens, *Annal. l.* 6. *Neqe mala vel bona, qa vulgus putet. multos qi conflictari adverſis videantur, beatos; ac pleróſqe, qanqam magnas per opes, miſerrimos; ſi illi gravem fortunam conſtanter tolerent; hi proſperâ inconſultè utantur.* Bias apud Laërtium *l.* 1. §. 86. Ἀτυχῆ εἶναι, τὸν ἀτυχίαν μὴ φέροντα. *Infelicem eſſe, qi ferre neqiret infelicitatem.* Seneca *Herc. fur.* 2. 2.

L. *Qemcunqe miſerum videris, hominem ſcias.*
A. *Qemcunqe fortem videris, miſerum neges.*

Vide Senecam Philoſophum iſtud fuſiſſimè diſputantem, *Ep.* 66. & *Ep.* 67.

§. 50. Ἰδιωτικὸν] non ἴδιον, ut *ſuprà* §. 8. ſed κοινότερον, ut *l.* 2. §. 10. argumentum *vulgare*, non Stoicorum *peculiare*, qi altiora ſpirant, & validioribus firmamenti, adverſus vitæ hujuſce cupidinem incedunt muniti. itaqe ἄτεχνον καὶ ἰδιωτικὸν, *omni artificio deſtitutum & vulgare*, conjunxit Hermogenes *de invent. l.* 2. *c.* 1.

Τῶν γλίσχρως ἐνδιατριψάντων τῷ ζῆν] γλίσχρως ἐνδιατρίβειν τῷ ζῆν, non eſt ſimpliciter, qod Xylander avtumat, *diu vivere*, ſive *vitam in longiſſimum tempus extrahere*; ſed *vita qaſi pertinaciter inhærere*, & ægrè gravatímqe ab ea divelli. hoc enim τὸ γλίσχρως illud deſignat. Apud Svidam avtor innominatus: Ἀλλ' ἐγὼ τις ἄρα δυσαπάλακτος ἦν ἀπὸ τῶν τοιούτων, καὶ γλίσχρως εἶχόμην τῆς αὐτῆς ἀληθείας, ἅτε ὡς ἀληθῶς ὄναρ πλανήσας. *At ego profectò tunc eram homo qidam, qi ab hujuſmodi fatuis, vanis ac ineptis rebus difficulter avelli poteram, & tenaciter adhuc huic fatuitati, vanitati ac futilitati adhærebam, ut qi verè per ſomnum ditatus eſſem.* Eſt enim

A τὸ γλίσχρον, qod & Xylander ipſe nos monet, ipſúmqe ſignificatûs hujus τῷ γλίσχρως monere poterat, *lentum, tenáxqe*; idqe τῆς γλίας τρόπον, *glutinis inſtar*; unde forſan & vocabulum iſtud orrum habuerit. itaqe τὸ γλίσχρον καὶ κολλῶδες, *lentum & glutinoſum*, tanqam συνώνυμα copulantur, ab Ariſtotele *problem. l.* 2. *q.* 22. & γλισχρέυεσθαι, *cunctari*, vel potiùs *lentum & tenacem eſſe.* Sunt itaqe οἱ γλίσχρως ἐνδιατρίβοντες τῷ ζῆν, οἱ γλιχόμενοι τοῦ ζῆν, ut Ariſtoteles loqitur *politic. l.* 3. *c.* 4. Δῆλον δ', ὡς καρτεροῦσι πολλὴν κακοπάθειαν οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, γλιχόμενοι τοῦ ζῆν. ὡς ἐνούσης τινὸς ἡμερίας ἐν αὐτῷ καὶ γλυκύτητος. *Patet avtem, qod tolerant homines*
B *multa aſpera propter vivendi cupiditatem, ut exiſtente in eo qadam proſperitate & dulcedine.* qod ille γλίχεσθαι, Plato γλισχρᾶς ἐπιθυμεῖν dixerat in *Critone, p.* 40. *B.* Οἱ δὲ γέροντες ἀνὴρ μικρῷ χρόνῳ τῷ βίῳ λοιπῷ ὄντος, ὡς τὸ εἰκὸς, ἐτόλμησας οὕτω γλισχρῶς ἐπιθυμεῖν τοῦ ζῆν, νόμους τοὺς μεγίστους παραβὰς ὑδεὶς ὢς ἐρεῖ; *Qemadmodum vir ſenex parvo admodum tempore, ut veriſimile eſt, victurus avſus fueris ob vivendi cupiditatem in tam ſordida inopia vivere, maximas tranſgreſſus leges*; Affectum avtem, qem noſter hîc notat, graphicè depinxiſſe videtur Plutarchus in lib. *de tranqill. pag.* 476. *A.* his verbis. Τὸν μὲν γὰρ ἀνήκοον ὁ τοῦ θανάτου φόβος, οὐχ ὁ τοῦ ζῆν
C πόθος, ἐκκρίμασθαι τοῦ σώματος ποιεῖ περιπεπλεγμένον, ὥσπερ τὸν Ὀδυσσέα τῷ ἐρινεῷ, δεδοικότα τὴν χάρυβδιν ὑποκειμένην,

Ἔνθ' ὅτε μίμνειν ἄνεμος, ὅτ' ἐκπλεῖν ἐᾷ,

καὶ πρὸς ταῦτα δυσαρέστως, καὶ πρὸς ἐκεῖνα περιδεῶς ἔχοντα. Inſipientem enim mortis metus, non vitæ deſiderium, jubet à corpore dependere, id amplexum, qomodo Ulyſſes caprificum tenuit metu ſubjecta Charybdis:

Manere ubi ventus, navigare & ubi vetat,

& hoc iniqè ferentem, & illud metuentem. De Ulyſſe qod
D refert, habetur *Odyſſ. μ. v.* 432. Senarius eſt ex Æſchyli *Philoctete*, proverbii vicem adeptus, qod ex Diogeniano diſcimus; & ab Ariſtæneto *lib.* 1. *Epiſt.* 27. uſurpatus: in qo τὸ ἐκπλεῖν eſt à Grotii manu in *excerptis*, cùm vulgò πλεῖν tantùm legatur. Sin Plutarchi illa minùs placent, qia mortis formidini magis qàm vitæ cupidini affectum illum tribuit, Antiphanes advocetur, cujus è *Geminis* iſta apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 122. leguntur:

— ὐδοὺς πόπτοι,
Ὦ δέσποτ', ἀπίθως', ἀποθανεῖν πρόθυμος ὤν.
Τοὺς γλιχομένους δὲ ζῆν καλαστᾷ τοῦ σκέλους
Ἄκοντας ὁ Χάρων. —
E — *nemo unqam here,*
Moriendo alacrem vita impoſuit terminum:
Sed avidos vita pedibus Orcus detrahit
Reſtantes fruſtra. —

Vel Lucianus, qi in *Cataplo, pag.* 433. de tyranno qodam: Ἀποκάμνοντος ἤχθετο. ἐπεὶ γὰρ οἶδ' ὅπως, καθάπερ ἐξῷ τινὶ προσίκελα τοῖς τοιούτοις ἡ ψυχὴ, καὶ οὐκ ἐθέλει ἀπαλλάττεσθαι ῥᾳδίως, ἀλλ' αὐτοῖς πάλαι προσεληλυθυῖα. μᾶλλον δὲ ὥσπερ ἄῤῥηκός τις ὅτος ὁ δεσμὸς ἐστιν, ᾧ διδίσθαι ξυμβέβηκεν αὐτούς. *Ab iis ſe abſtractum gravatur. Etenim anima neſcio qo pacto*
F *biſce veluti viſco affixa haret, nec facile demigrare vult, ut qa his jam dudum addicta ſit. Qin potiùs ac ſi infragile ſit vinculum iſtud, qo ipſos alligari contingit.* qem & ampliùs ibidem viſe ſis. Spectat horſum & qod in Evangelio Luc. *c.* 12. *v.* 20. de locuplete illo dicitur, qi opinione ſuâ ſpéqe inani vitæ ſpatium ſibi ad annos plures protelaverat, Ἄφρων, ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχήν σου ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ. *Amens homo, nocte hâc ipſâ repetent à te animam tuam.* Siqidem, ut Caſavbonus *ad Theophr. charact. c.* 11. αἰτεῖν eſt *poſcere à volente*; ἀπαιτεῖν, *à nolente.* Andocides περὶ καθόδου (an περὶ ἀφέσεως, ut ex Harpocratione vult G. Canterus *nov. lect. l.* 8. *c.* 4.) Ταῦθ' ὑμᾶς, εἰ μὲν
G βούλεσθε αἰτῶ. εἰ δὲ μὴ βούλεσθε, ἀπαιτῶ. *Hæc à vobis, ſi volueritis, peto: ſi verò nolueritis repeto.* De utriſqe Seneca *Epiſt.* 4. *Vitam multi ſic complectuntur & tenent, qomodo qi à torrente rapiuntur, ſpinas & aſpera. plerisqe inter mortis metum & vitæ tormenta miſeri fluctuant; & vivere nolunt, & mori neſciunt.* De his Epictetus, Θαυμαστοὶ ἄνθρωποι, μήτε ζῆν θέλοντες, μήτε ἀποθνήσκειν. *Homines admirandi, qi volunt neqe vivere, neqe mori.* Cui non diſpar illud apud Cyprianum *de mortalit.* à ſatellite cœleſti non ſine indignatione inſigni infremendo emiſſum, *Pati timetis, exire non vultis: qid faciam vobis?* Hos itaqe hiſqe ſimiles notat Marcus, vitæ nimio plùs avidos καὶ φιλοψυχοῦντας, *vita amantes*, ideoqe omnibus modis mediiſqe ſatagentes, qò eam qàm diutiſſimè protelare poſſint.

qò

qid enim amplius illis, qàm immaturè defunctis contigit? Omnino jacent alicubi defuncti & illi, Cadicianus, Fabius, Julianus, Lepidus, avt ſi qis alius hujuſmodi, qi poſtqam multos extulerant, efferebantur & ipſi. exiguum enim omnino intercedit ſpatium; ídqe per qot moleſtias, cum qibus hominibus, in qali corpuſculo exantlatum? nè ergo pro re momenti alicujus habeto.

οὖν αὐτοῖς πλέον, ἢ τοῖς ἀώροις; πάντως πού τε κεῖνται, * Καδικιανὸς, Φάβιος, Ἰγλιανὸς, Λέπιδος, ἢ εἴ τις τοιοῦτος, [a] οἳ πολλοὺς ἐξήνεγκαν, εἶτα ἐξηνέχθησαν. [b] ὅλον μικρόν ἐστι τὸ διάστημα, καὶ τοῦτο δὶ ὅσων, καὶ [c] μεθ' ὅλων ἐξαντλούμενον, καὶ ἐν ὁτῳοῦν σωματίῳ; [d] μὴ οὖν ὡς πρᾶγμα. βλέ-

* Καικιλιανὸς f.
a Sup. §. 48.
b Sup. §. 47.
c L. 5. §. 10. l. 9. §. 3. l. 10. §. 36.
d L. 5. §. 29.

ANNOTATIONES.

qò ſpectant & Evripidis verſiculi, qos *lib.* 7. §. 51. ſed mutilos Marcus exhibet. Vide *ad l.* 10. §. 8.

Τί οὖν αὐτοῖς πλέον ἢ τοῖς ἀώροις;] In eadem planè conditione ſunt, inqit, iſti vitæ tantopere cupidi, etiamſi id qod tam enixè expetunt, fuerint aſſecuti, ut ad annos numeroſos ſpiritum prorogârint. qâ illi ipſi, qi immaturo fato defunguntur. qarè? primùm, qia nihil intereſt citiùs an ſeriùs è vita migraveris, cùm aliqando migrandum ſit: cùm intervalli illius qod ab ortu ad obitum pertingit diſtantia, qæcunqe ea tandem fuerit, ad æternitatis utrobiqe adjacentia ſpatia rationem nullam obtineat. deinde, qia etiamſi qàm diutiſſimè vixerint, tamen *uvæ acerbæ inſtar*, ut Eliphaz *Jobi c.* 15. *v.* 33. avt *pomi immaturi vitæ* qaſi *avelluntur*: ut Seneca *Epiſt.* 30. non *tanqam exeant de vita*, ſed *tanqam extrahantur*. Idem *de brev. vit. c.* 11. Cicero *de ſenect. Qaſi poma ex arboribus, ſi cruda ſunt, vi avelluntur; ſi matura & cocta, decidunt: ſic vitam adoleſcentibus vis aufert, ſenibus maturitas.* Verùm vitæ cupido immoderata iſtos pariter ſe habere facit, ſenes an juvenes defungantur: qos itaqe ridens Luciani Diogenes *Dial. mort.* 27. Τί οὖν ἂν τις ἔτι λέγοι περὶ τῶν νέων, ὁπόταν οἱ τηλικοῦτοι φιλόζωοι εἶσιν, ὡς ἰχρῆν διάκειν τὸν θάνατον, ὡς τῶν ἐν τῷ γήρᾳ κακῶν φάρμακον. *Proinde jam qid de adoleſcentibus dicamus, qando decrepiti iſti tantopere vivere cupiunt? qos mortem ſectari decebat, tanqam remedium eorum malorum, qæ ſecum fert ſenectus.* denique qia mors eodem in ſtatu utrumqe conſtituet. Καὶ γὰρ ὁ ἰσχαλογήρως ἀποθανὼν ἐς ἴσον καθεστήκει τῷ πρεσβύτῃ. *Et qi ſenectute extremâ confectus moritur, in eundem ſtatum redigetur cum eo, qi immaturus obiit. l.* 9. §. 33.

Καδικιανὸς] Corruptum credo nomen iſtud. forſan Καικιλιανὸς, *Cæciliaus*, vel Κατλιδιανὸς *Catidianus* fuerit. Κατλίδιος καὶ Κατλιδιανὸς, ὀνόματα κύρια. *Cattidius & Cattidianus, nomina propria.* Svidas; Qanqam longævus utrovis nomine nullus occurrit: Occurrit à priore illo parum deflexo, Καικίλιος Καλλαϊανὸς, utì Svidas habet, Καλακλῖνος, ut Caſaubonus *ad Athen. l.* 6. *c.* 21. in hoc cenſu meritò collocandus, ſi (qod Svidas refert) ἐπὶ τοῦ Σεβαστοῦ Καίσαρος, καὶ ἕως Ἀδριανοῦ, *ſub Auguſto Cæſare & ad Adrianum uſqe* Cæcilius iſte Siculus rhetor Romæ ſophiſticen an rhetoricen profeſſus eſt: cùm inter utriuſqe horum imperium ſeculum ſolidum intercedat.

Φάβιος] Inter μακροβίους, *Q. Fabium Maximum* commemorat Plinius *nat. hiſt. l.* 7. *c.* 48. qem 63. *annis avgurem fuiſſe* refert. Valerius Maximus *l.* 8. *c.* 13. *Q. Fabius Maximus duobus & ſexaginta annis avguratûs ſacerdotium ſuſtinuit, robuſtâ jam ætate id adeptus: qa utraqe tempora, ſi in unum conferantur, facilè ſeculi modum expleverint*, Et Livius *hiſt. l.* 30. *Eodem anno Q. Fabius Maximus moritur, exacta ætatis; ſiqidem verum eſt avgurem duos & ſexaginta annos fuiſſe, qod qidam avtores ſunt.* Ità Livius ac Maximus, Plinio minus uno anno adſcribunt.

Οἳ πολλοὺς ἐξήνεγκαν, εἶτα ἐξηνέχθησαν] Ità *ſuprà* §. 48. Ὁ τοῦτον κηδεύσας, εἶτα ἐξετάθη. *Qi alios ubi ſepelierant, & ipſi tandem elati ſunt.*

Ὅλον μικρόν ἐστι τὸ διάστημα] μικκόν, Lugdunenſis, ab exemplari, an à typothetæ lapſu, incertum iſtud opinor. Vide *ſuprà* §. 15. & 47. & 48. Seneca *Epiſt.* 49. *Non poſſunt longa intervalla eſſe in ea re, qa tota brevis eſt.*

Καὶ τοῦτο δὶ ὅσων] Cicero ad Lucejum, *famil. l.* 5. *Epiſt.* 15. *In longa vita nihil eſt niſi propagatio miſerrimi temporis.* Cæcilius *Plocio* (indè enim eſſe docet Nonius in *advenire*) à Cicerone in *Catone* relatus,

Diu vivendo multa, qæ non vis, vides.

Itaqe Avguſtinus *de tempore* (uti vocant) *Serm.* 113. *Qid eſt diu vivere, niſi diu torqeri*; Illúdqe poetæ neſcio cujus pro oraculo habet Seneca *de brev. vit. c.* 2.

Exigua pars eſt vita, qam nos vivimus.
Cæterum omne ſpatium non vita, ſed tempus eſt.

Idémqe *Epiſt.* 49. *Poteſt fieri, imò ſæpe fit, ut qi diu vixerit, parùm vixerit.* & *Epiſt.* 99. *Ex hoc tam exiguo temporis ſpatio, qod ætatem vocamus humanam, qantum lacryma, qantum ſolicitudines occupant? qantum valetudo? qantum timor? qantum teneri, avt rudes, avt inutiles anni? dimidium ex hoc edormitur. adjice labores, luctus, pericula, & intelliges etiam in longiſſima vita minimum eſſe qod vivitur.* Martialis *lib.* 6. *Epigr.* 70.

Aſt noſtri bene computentur anni,
Et qantum tetrica tulere febres,
Avt langvor gravis, avt mali dolores,
A vita meliore ſeparetur;
Infantes ſumus, & ſenes videmur.

Seneca *Epiſt.* proximè citatâ: *Hoc qod inter primum diem & ultimum jacet, ſi moleſtias æſtimas, etiam puero longum; ſi velocitatem, etiam ſeni anguſtum.* Lucianus, pueri qinqennis epitaphio, *Anthолog. l.* 3. *c.* 9.

Ἀλλά με μὴ κλαύσῃς. καὶ γὰρ βιότοιο μετίσχον
Πάυρα, καὶ παύρων τῶν βιότοιο κακῶν.
Nemo tamen me flere velit; qia tempora vitæ ut
Pavca tuli, vitæ ſic mala pavca tuli.

Evripides *Alceſtide.*

Ὁ βίος ἀληθῶς, ὁ βίος, ἀλλὰ ξυμφορά.
Hæud vita verè eſt vita, calamitas mera eſt.

Idémqe apud Plutarchum *ad Apollon.* reſtituente Grotio;

Ὁ βίος γὰρ ὄνομ' ἔχει, πόνος δ' ἔργῳ πέλει.
Vita hæc vocatur vita, revera eſt labor.

& Menander *Citharift.* apud Plutarchum *de tranq.* Laërtium *l.* 7. in *Zenon.* & Stobæum *tom.* 2. *tit.* 98.

Ἆρ' ἐστὶ συγγενές τι λύπη καὶ βίος.
Τεύφει βίῳ σύνεσιν. ἐνδόξῳ βίῳ
Πάρεστιν. ἀπόρῳ συγκαλαγκρύπτει βίῳ.
Res ſunt cognatæ, vita & anxietudines.
Vitam ſequuntur mollem; vita fulgida
Non abſunt; vitæ conſenеſcunt pauperi.

Plinius denique *l.* 7. *c.* 50. *Incertum ac fragile nimirum eſt hoc munus naturæ, qicqid datur nobis: malignum verò & breve in iis, qibus largiſſimè contingit, univerſum utiqe ævi tempus intuentibus. qid qod æſtimatione nocturnæ qietis, dimidio qiſqe ſpatio vitæ ſuæ vivit? pars æqa morti ſimilis exigitur, avt pœnæ, niſi contingit qies, nec reputantur infantiæ anni, qi ſenſu carent, non ſenectæ in pœnam vivacis. tot periculorum genera, tot morbi, tot metus, tot curæ, toties invocata mors, ut nullum freqentius ſit votum. Natura verò nihil hominibus brevitate vitæ præſtitit melius.*

Καὶ μεθ' ὅλων] Vide *l.* 5. §. 10. & *l.* 9. §. 3. & *l.* 10. §. 36. & adde piorum qerimonias illas *Pſalm.* 120. *v.* 5, 6. & *Pſal.* 55. *v.* 6, 7. & *Pſal.* 57. *v.* 4. & Jerem. *c.* 9. *v.* 2, 3.

Ἐξαντλούμενον] A ſentinâ navis, qæ moleſtiæ multùm exhibere ſolet, exhavriendâ tractum, & eleganter hîc poſitum, ad vitam moleſtiis laboribúſqe creberrimis infeſtam deſignandam. Pari modo τὸ ἀντλεῖν καὶ ἐξαντλεῖν uſurpatum alibi deprehendas. Æſchylus *Prometh. n.* 375.

Ἐγὼ δὲ τὴν παρεῖσαν ἀνλήσω τύχην.
Ego autem hoc præſens infortunium exantlabo.

Idémqe *ferüis.*

Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα πλημόνως ἤντλουν κακά.
Alia enim qidem mala miſerè perferebant.

Evripides *Creſphont.*

— ἄλλαις μύρια
Τὸν αὐτὸν ἐξήντλησαν, ὡς ἐγὼ, βίον.
— & *alia innumera*
Eandem tolerarunt, qam ego, vitam.

Et in *Cyclope n.* 110.

Παπαῖ. τὸν αὐτὸν δαίμον' ἐξαντλεῖς ἐμοί.
Papæ: havris eandem fortunam, qam & ego.

Marinus in *Proculo c.* 3. Δευτέρα δὲ ἰσχὺς σωματικὴ, ἀπαθὴς μὲν ὑπὸ χειμόνων καὶ καμάτων, ἄτρωτος δὲ καὶ ὑπὸ τῆς μοχθηρᾶς καὶ ἠμελημένης διαίτης, καὶ πόνων ἐκείνων, ὅς νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν ἐξήντλει. *Secundò robur corporis, qod nullis frigoribus afficeretur, nec qicqam ex vitioſa & neglecta ratione victus atqe laborum convelli, avt commoveri poſſit, qos die noctuqe exhauriebat.* qem locum fruſtra ſolicitat Heraldus in *Jambl. c.* 4. Vide *ad l.* 3. §. 4. νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν. Plavtus *Amphitr.* (ſi Plavti ſaltem ea ſint) *Act.* 4. *Sc.* 4. *v.* 20. & Nonius Attio tribuit.

Fata iſtæc me premunt, pertolerarem vim tantam cladéſqe
Exantlarem impatibiles. —

Lucilius *Sat. l.* 30. apud Nonium;

Qantas qotqe modo erumnas, qantóſqe labores
Exancláris. —

Ennius *Andromach.*

Qantis cum erumnis illum exanclavi diem?

Cicero *de divinat. l.* 2. §. 64.

Tot nos ad Trojam belli exantlabimus annos.

Et apud eundem *Tuſcul. l.* 2. §. 20. Attius *Trachin.*

O multa dictu gravia, perpeſſu aſpera,
Qæ corpore exanclavi, atqe animo pertuli!

Exanclare, ſive *exantlare*; utrovis enim modo ſcribas, cicùm havd interduis, idem eſt qod Græcis τὸ ἐξαντλεῖν. ut rectè Stephanus monuit: nec opus fuit, ut hâc rejectâ, aliam ei originem darent Turnebus *adverſ. lib.* 3. *c.* 10. & Camerarius *problem. cent.* 5. *q.* 5.

Μὴ οὖν ὡς πρᾶγμα] Oratio elliptica; forſan mutilata. *Nè igitur*

a Sup. §. 3. l. βλέπε γὰρ ὀπίσω τὸ ἀχανὲς τοῦ αἰῶνος, καὶ 5. §. 24. l. 12. τὸ μέλλον ἄλλο ἄπειρον. ἐν δὴ τούτῳ, b τί διαφέ- §. 7.
b L. 2. §. 14. ρει ὁ τριήμερος τοῦ τριγερωνίου.
l. 9. §. 33.
c L. 5. §. 3. l. 8. §. 50. §. 51. c Ἐπὶ τὸν σύντομον ἀεὶ τρέχε. σύντο-
d L. 8. §. 30. μος ἡ κατὰ φύσιν. ὥστε d κατὰ τὸ ὑγιέστατον,
e Sup. §. 19. πᾶν λέγειν καὶ πράσσειν. ἀπαλλάσσῃ γὰρ ἡ τοιαύ-
l. 11. §. 18. τη περίθεσις, κόπων, ταραχείας, καὶ πάσης e οἰ-
f L. 3. §. 5. l. 8. §. 30. κονομίας, καὶ f κομψείας.

si enim ævi præteriti immensitatem adverteris & futuri itidem infinitatem, qid tandem distabit, triduanus qi fuerit, ab eo qi secula tria transegerit?

§. 51. Viâ compendiosâ semper incedas. compendiosa est ea, qæ secundùm naturam est. in omni nimirum cùm dictione, tum actione veri rectíqe curam habere. etenim propositum istiusmodi molestiis, militiâqe, sed & dissimulatione omni atqe ostentatione immunem præstabit.

§. 1.

ANNOTATIONES.

igitur mortem pro re difficili accipe. Xylander. & sic *l.* 5. §. 29. A *Τί αὐτὸ πρᾶγμα δοκεῖς; Cur grave hoc ducis?* malim tamen, *Nè igitur vitam diuturniorem, tanqam rem alicujus pretii aut momenti habeas, aut enixiùs expetas.* ut *suprà* §. 46. & *l.* 12. §. 32. *μηδὲν μέγα. — qid qasi magnum,* inqit ille apud Persium *Sat.* 5.

Nempe diem donas?

qid itidem tu qasi magnum qid poscis, aut optas? Vide Senecam *infrà*, & *l.* 6. §. 9. Ità Stoicus qidam Tullio Marcellino, (referente Senecâ *Epist.* 77.) *Noli torqeri, tanqam de re magna deliberes. non est res magna vivere. Omnes servi tui vivunt, omnia animalia. Magnum est honestè mori, prudenter, fortiter. Mori velle, non tantùm prudens, & fortis, aut miser, sed etiam fastidiosus potest.*

Βλέπε γὰρ ὀπίσω τὸ ἀχανὲς] Istud non semel inculcat Marcus; *suprà* §. 3. & *l.* 5. §. 24. & *l.* 12. §. 7. Seneca ad *Marc. c.* 20. *Omnia humana brevia & caduca sunt, infiniti temporis nullam partem occupantia. Terram hanc cum populis, urbibúsqe, & fluminibus, & ambitu maris, puncti loco ponimus. minorem portionem vita nostra, qàm partem puncti habet, si tempori comparetur omni; cujus major est mensura qàm mundi, utpote cùm ille se intra hujus spatium toties remetiatur, qid ergò interest id extendere, cujus qantumcunqe fuerit incrementum, non multum aberit à nihilo.*

Καὶ τὸ πρόσω ἄλλο ἄπειρον] Basilius Cæsar. *Epist.* 60. Κἂν ὅλον τις εἴποι τὸν ἀνθρώπινον βίον, σμικρότατον διάστημα παντελῶς συγκρίσει ἐκείνου ἀπεράντου αἰῶνος τῇ ἐν ταῖς ἐλπίσιν ἀποκειμένῃ. *Etiamsi universam hominum vitam qis objecerit: brevissimum tamen est illius spatium respectu infiniti seculi, qod in spe nostrare conditum est.* Philo *de Joseph p.* 530. Ὠκύμοροι δ' εἰσὶ πάντες ἄνθρωποι. καὶ γὰρ ὁ μακροβιώτατος, ὀλιγοχρονιώτατος ἀντεξεταζόμενος αἰῶνι. *Brevis ævi sunt omnes homines. Nam qi maximè longævus fuit, qantillam temporis vixit, si ad æternitatem id conferas?*

Τί διαφέρει ὁ τριήμερος τοῦ τριγερωνίου] Seneca *Epist.* 77. *Nulla vita est non brevis. nam si ad naturam rerum respexeris, etiam Nestoris & Statilia brevis est; qa inscribi monumento suo jussit, annis se nonaginta novem vixisse.* & *Epist.* 99. *Omnes, qantum ad brevitatem ævi, si universo compares, & juvenes & senes in æqo sumus. minùs enim ad nos ex omni ætate venit, qàm qod minimum esse qis dixerit. qoniam qidem minimum aliqa pars est: hoc qod vivimus, proximum nihilo est. Ibidem. Qi consenuit, qantulo vincit infantem? propone profundi temporis vastitatem, & universum complectere. deinde hoc, qod ætatem vocamus humanam, compara immenso. Videbis qàm exiguum sit qod optamus, qod extendimus.* Πᾶς γὰρ ὅτος γε ὁ ἐκ παίδος μιχρὶ πρεσβύτης χρόνος πρὸς πάντα ὀλίγος τις ἂν εἴη. *Omne enim hoc tempus à pueritia ad senectutis extremum exiguum qiddam est ad universum.* Plato *de repub. l.* 10. *pag.* 757. *D.* Τότε πολὺ δήπουθεν ἡ ὠκυρὸν, ὃ δὴ διαφέρειν δοκεῖ πρὸς τὸν ἄπειρον ἀφορῶσιν αἰῶνα. καὶ γὰρ ὁ μακρότατος βίος ὀλίγος ἐστὶ καὶ στιγμαῖος πρὸς τὸν ἄπειρον αἰῶνα. *Præterea si cum æternitate compares vitæ tempus, nihil inter breve & longum invenies discriminis. Longissima enim vita, si cum æternitate compares, brevis est & puncti instar.* Plutarchus *ad Apollon. pag.* 111. *C.*

Τοῦ τριγερωνίου] Alluśit ad ætatem Nestoris, qi tria hominum secula degisse perhibetur: unde τριγέρων & τριγερώνιος dictus. Athenæus *dipnosoph. lib.* 10. *pag.* 433. *B.* Πλεῖστον δ' ἔπιε τῶν μὲν ἡρώων Νέστωρ ὁ τριγέρων. *Ex heroibus largissimè bibebat Nestor ter senex.* & epigramma *antholog. l.* 3. *c.* 10. *carm.* 6.

— ἔθαψεν καὶ τριγέρων Πύλιος.
— *mortuus est & ter senex Pylius.*

§. 51. Ἐπὶ τὸν σύντομον ἀεὶ τρέχε] Vide *l.* 12. §. 1. Jactare solebant Cynici συντομωτάτην πρὸς εὐδαιμονίαν ὁδὸν, *compendiosissimam ad felicitatem viam*, reperisse se. Vide Cratetis *Epist.* 6. Sed & epigrammatarius apud Laërtium *l.* 6. §. 78. Diogenem prædicat solum ostendisse mortalibus ζωῆς ῥᾴμον ἀλαφρότατον. *vitæ viam facillimam.* Qanqam, Galenus *de errat. curand. c.* 3. ῥᾴστην καὶ σύντομον ἐπ' ἀρετὴν ὁδὸν, *facillimam & expeditam brevem esse ad virtutem viam*, pro eo qod disciplinam Cynicam esse magistri hujus profitebantur; verius B censuisse affirmat alios qosdam, qi σύντομον ἐπ' ἀλαζονείας ὁδὸν, *brevem ad inanem jactantiam viam*, esse dixerunt. Qod avtem Marcus *viam compendiosissimam* semper insistere consulit, aliud consilium suggerere videtur Julianus *de cynism. Orat.* 2. qi prædicantibus hoc idem Pseudocynicis qibusdam, τὴν σύντομον ὁδὸν καὶ σύντονον ἐπὶ τὴν ἀρετὴν, *brevem & compendiosam ad virtutem viam*, sese insistere. (qod & Plutarchus de professione Cynica in *Amatorio pag.* 759. *D.* σύντονον ἐμοὶ καὶ σύντομον εὑρηκέναι πορείαν ἐπ' ἀρετήν. *compendiosam inveniens viam ad virtutem*, Ὄφελον, inqit, καὶ ὑμᾶς τὴν μακρὰν ἐπορεύεσθε. ῥᾷον ἂν δι' ἐκείνης ἤλθετε. ἀκ ἴστε ὅτι μεγάλας ἔχουσι αἱ σύντομοι C τὰς καλιπότητας; ὥσπερ ἐν ταῖς λεωφόροις, ὁ μὲν τὴν σύντομον ἐλθεῖν δυνηθεὶς, ῥᾷον ἐκπερίεισι τὴν κύκλω. ἐκεῖνοι μέντοι τὸ ἀνάπαλιν ὁ κύκλω πορευθεὶς, ἦλθοι ἂν πάντως, καὶ τὴν ἐκτομον. *Utinam vel longiorem teneretis! facilior per illam vobis est ingressus. An nescitis breviores vias maximis difficultatibus obsitas esse? Ut in publicis viis qi itineris compendio graditur, longiores anfractus & circuitus facilius emetitur. At non perinde qi per circuitus ambulat, compendiosiore itinere progreditur.* Cæterùm ille eos alloqebatur, qi nihil præstabant minùs, qàm qod profitebantur, cùm à virtutis sede, semitisqe etiam ad eam ducentibus, qàm longissimè essent dissiti, viásqe eas D sectarentur qæ à virtute ipsa insistentes abducerent. deinde aliter se habet istìc, qàm in itineribus corporeis, in qibus via compendiosissima est sæpenumero prorsus intercluśa; cùm istìc nulli sit nisi suo vitio suâqe pravitate stoliditatéqe obvallata. Qin & Julianus ipse ὁδὸν σύντομον eandem ibi agnoscit, qam & Marcus hic, τὴν κατὰ φύσιν.

Σύντομος δὲ ἡ κατὰ φύσιν] nimirum qia εὐθεῖαν πορεύεται. *l.* 5. §. 3. *rectâ incedit.* Via avtem recta, eadem & brevissima. Optimè Veemesius noster *de leg. mor. l.* 1. *exerc.* 1. *Lex divina, lex recta. Psal.* 19. *v.* 8. *in Mathematicis linea rectissima, linea brevissima. Via itáqe ad beatitudinem brevissima est legis* E *divinæ, qa est rectissima, observatio.*

Κατὰ τὸ ὑγιέστατον] Ità *l.* 8. §. 30. ὑγιεῖ λόγῳ χρῆσθαι. *Sano sermone uti.* Vide & Platonem *Epist.* 10. *ad l.* 3. §. 5. adductum.

Πάσης οἰκονομίας] Vide *suprà* §. 19. Εἰ μὴ δὲ οἰκονομίαν τινά. *Ratione dispensationis cujusdam.* & *l.* 11. §. 18. Πολλὰ κατ' οἰκονομίαν γίνεται. *Multa per dispensationem geruntur.* itaqe Casavbono potiùs assentior, qi *dissimulationem*, qàm Xylandro, qi *rei familiaris curam*, reddidit.

Κομψείας] *Solicitudine* Xylander. *ostentatione* Casavbonus, meliùs. siqidem κομψείαν illâ, sive dictionis elegantiam, sive sermonis festivitatem designet, jactare se atqe ostentare soliti sunt, qi avram captabant popularem. unde κομψεύειν & pro *ostentare se*, & pro *adulari* etiam usurparur. Hesychius κομψεύεται, κολακεύει. possis & *versutiam* vertere. Siqidem, ut Erotianus in *lexico Hippocr.* Οἱ Ἀττικοὶ τὴν πανουργίαν κομψείαν καλοῦσι, καὶ τὸ στρεβλὸν κομψόν. *Attici fraudem κομψείαν, & fraudulentum κομψὸν appellant.* Vide *l.* 3. §. 5.

LIBER V.

MAnè, cùm gravatim exurgis in promptu ſit tecum hoc modo diſſerere; Ad opus humanum jam expergiſcor. num verò ægrè feram, ſi ad ea agenda proficiſcor, qorum gratiâ natus & in mundum productus ſum? avt nunqid ad hoc conditus ſum, ut ſtragulis involutum decumbens me foveam? At hoc, inqis, oblectat magis. Nunqid ergo ad oblectandum te natus es? non avtem ad faciendum avt agendum aliqid? an non arbuſculas, aviculas, formicas, araneas, apiculas vides eam qam in mundo ſtationem obtinent, excolere ſatagentes? tu avtem, qæ hominis ſunt, facere recuſas? & non properas potiùs ad id, qod naturæ

ΡΘρε [a] ὅταν δυσκινως ἐξεγείρῃ, πρόχειρον ἔσω, ὅλα ἐπὶ ἀνθρώπε ἔργον ἐγείρομαι. [b] ἐπ ᾧ δυσκολαίνω, εἰ πορεύομαι ἐπὶ τὸ ποιεῖν, ὦ ἕνεκεν γέγονα, καὶ ὧν χάριν προῆγμαι εἰς τὸν κόσμον; ἢ ἐπὶ τῶτο καθεσκεύασμαι, ἵνα κατακείμενος τοῖς σρωματίοις ἐαυτὸν θάλπω; ἀλλὰ τῶτο ἥδιον. [c] πρὸς τὸ ἥδεσθαι οὖν γέγονας; ὅλως ἢ ὁ πρὸς ποιεῖν, ἢ πρὸς ἐνέργειαν; ὁ βλέπεις [d] τὰ φυτάρια, τὰ σρεθάρια, τὰς μύρμηκας, τὰς ἀρά-χνας, τὰς μελίσσας, τὸν καθ' ἑαυτὰς συγκοσμήσας κόσμον; σὺ * ὁ θέλεις [e] τὰ ἀνθρωπικὰ ποιεῖν; ὁ τρέ-

a L. 8. §. 12.
b L. 6. §. 33.
c L. 4. §. 12. l. 7. §. 73. l. 8. §. 2. 19. l. 9. §. 42.
d Inf. §. 6. l. 10. §. 8.
* [δ'] ὁ f.
e L. 6. §. 33. & l. 8. §. 26.

ANNOTATIONES.

§. 1. [v] ΡΘρε] Idem tractat argumentum *l.* 8. §. 12.

Ὧν ἕνεκεν γέγονα] *l.* 2. §. 1. γεγόναμεν πρὸς συνεργίαν. *Ad mutuas operas nati ſumus.*

Ἵνα κατακείμενος τοῖς σρωματίοις] Plutarchus *de tranqill. pag.* 465. *C.* adverſus Democriti ſententiam diſſerens, qâ negotiis abſtinere ſe monet eum, qi vult tranquillè degere. Πρῶτον μὲν, inqit, ἡμῖν πολυτελῆ τὴν εὐθυμίαν καθίσησι, γινομένην ὥνιον ἀπραξίας. ὅιον ἀῤῥῶσῳ, παραινῶν ἑκάσῳ,

Μίν' ὦ ταλαίπως' ἀτρίμας σοῖς ἐν δεμνίοις.

Primùm magno nobis emendam facit rem, venalem nimirum inertia, tanqam unicuiqe infirmo pracipiens:

Maneas, miſer, qietus in ſtragulis tuis.

περιείλλων τὸ σαρκίδιον. Verſiculus eſt ſumptus ex Evripidis *Oreſte*: qo & eodem fine uſus eſt in *lib. de Sene polit.* & *adv. Colot. c.* 8.

Πρὸς τὸ ἥδεσθαι ὧν γέγονας;] Ità *l.* 8. §. 19. Σὺ ὧν πρὸς τί; τὸ ἥδισθαι; ἴδε, εἰ ἀνίσχεται ἡ ἔννοια. *Tu ergo ad qid? nunqid ad oblectandum te? cogita tecum an ſenſus communis id ferat.* Cicero Offic. *l.* 1. §. 103. *Neqe enim ità generati a natura ſumus, ut ad ludum jocúmqe facti eſſe videamur; ſed ad ſeveritatem potiùs, & ad qadam ſtudia graviora atqe majora.* Ariſtoteles *Ethic. l.* 10. *c.* 6. Ἄτοπόν γε τὸ τέλος εἶναι παιδιάν. καὶ πραγματεύεσθαι τῷ παίζειν χάριν. σπεύδ̀ειν δὲ καὶ πονεῖν παιδιᾶς χάριν, ἠλίθιον φαίνεται καὶ λίαν παιδικόν. παίζειν δ' ὅπως σπεύδ̀ῃ, κατ' Ἀνάχαρσιν, ὀρθῶς ἔχειν δοκεῖ. ἀναπαύσει γὰρ ἔοικεν ἡ παιδιά. ἀδυνατοῦντες δὲ συνεχῶς πονεῖν, ἀναπαύσεως δέονται. ὁ δὴ τέλος ἡ ἀνάπαυσις. γίνεται γὰρ ἕνεκα τῆς ἐνεργείας. *Abſurdum enim eſt luſum eſſe finem, & negotiari ludendi cauſſâ. Seriò avtem agere & laborare luſionis cauſſâ ſtultum planè ac puerile admodum videtur. Ludere avtem ut ſeriò agat qiſpiam ex Anacharſidis ſententia videtur rectè ſe habere, qippe cum luſus requei ſimilis ſit. Et cum neqeant homines aſſidue operari, requie indigent. Non eſt igitur finis requies: cauſſâ enim operationis fit.* Et mox: Βελτίω τε λέγομεν τὰ σπουδαῖα τῶν γελοίων, καὶ μετὰ παιδιᾶς, καὶ τῷ βελτίονος ἀεὶ καὶ μορίῳ καὶ ἀνθρώπῳ σπουδαιοτέραν τὴν ἐνέργειαν. *Meliora praterea ſeria & ſtudioſa eſſe dicimus ridiculis, & iis, qa cum luſu fiunt. Et melioris ſemper partis & hominis operationem eſſe ſtudioſiorem affirmamus.*

Οὐ βλέπεις τὰ φυτάρια] Gemina his, *l.* 8. §. 19. *infrà* §. 6.

Τοὺς μύρμηκας] Ad *formicas* ablegat pigrum inertémqe hominem & Solomon Rex *Proverb. c.* 6. *v.* 6, 7. & Flaccus, *Sat.* 1.

Parvula (nam exemplo eſt) magni formica laboris,
Ore trahit qodcunqe poteſt, atqe addit acervo,
Qem ſtruit haud ignara ac non incauta futuri.

Maro item *Æneid. l.* 4. de eiſdem;

It nigrum campis agmen, prædámqe per herbas
Convectant calle anguſto; pars grandia trudunt
Obnixè frumenta humeris; pars agmina cogunt,
Caſtigántqe moras: opere omnis ſemita fervet.

Ariſtoteles *hiſt. animal. l.* 9. *c.* 38. Τῶν δ' ἐντόμων ζώων ἐργατικώτατα, τὸ τῶν μυρμήκων γένος, καὶ τὸ τῶν μελιττῶν. ἡ μὲν οὖν τῶν μυρμήκων ἐργασία πᾶσιν ἐστιν ἐπιπολῆς ἰδεῖν. καὶ ἀεὶ μίαν ἀτραπὸν πάντες βαδίζυσι, καὶ τὴν ἀπόθεσιν τῆς τροφῆς καὶ ταμιείαν. [ποιοῦνται.] ἐργάζονται γὰρ καὶ ταῖς νυξὶ ταῖς πασιτελήοις. *Inſectorum officioſiſſimum genus formicarum & apum eſt. Jam formicarum negotia omnibus in promptu habentur: atqe eádem ſemitâ ſemper ambulant, & cibaria recondunt, & cellas promptuarias faciunt, nec interdiu ſolùm; ſed etiam noctibus plená lunâ laborem exercent, nemo eſt qi non videt.* Naſo *Metamorph. l.* 7. *v.* 658.

— parcum genus eſt patiénſqe laborum,
Qaſitíqe tenax, & qod qaſita reſervet.

Τὰς ἀράχνας] Et de iſta Agur ὁ σοφὸς, in *Solom. Proverb. c.* 30. *v.* 27. *Aranea manibus prehendit.* id eſt, *pedibus*, inqit Junius, *qi utrinqe ità conſtituti ſunt, ut patula hominum manus, ad tractanda fila, & eſcam retibus ſuis deprehendendam.* Plinius *Hiſt. nat. l.* 11. *c.* 14. *Araneorum natura digna vel pracipuâ admiratione. genus eruditâ operatione conſpicuum. orditur telas; tantiqe operis materia uterus ipſius ſufficit. tam moderato ungve, tam tereti filo, & tam æqali deducit ſtamina, ipſo ſe pondere uſus.* Vide qæ ſequntur. Ariſtoteles *hiſt. animal. l.* 9. *c.* 39. Ὑφαίνει μὲν (τὸ τῶν ἀράχνίων γένος) πρῶτον μὲν διατείναν πρὸς τὰ πέρατα πανταχόθεν. εἶτα σημειζεται ἀπὸ τοῦ μέσου. λαμβάνει δὲ τὸ μέσον ἱκανῶς. ἐπὶ δὲ τούτοις ὥσπερ κρόκας ἐμβάλλει. εἶτα συνυφαίνει. *Texit enim, primum filis qoqoverſus diſtendens in orbem, tum ſtamina ducens, initio à medio accepto: nec inſcitè medium ipſum accipit: deinde ſubtegmina infert atqe ſtipat, &c.*

Τὰς μελίσσας] Plinius *Hiſt. lib.* 11. *c.* 5. *Apibus principatus, & pracipua admiratio. mella contrahunt: favos confingunt, & ceras: ad uſus vita laborem tolerant, opera conficiunt, rempublicam habent, conſilia privatim, ac duces gregatim: & qod maximè mirum ſit, mores habent: nihil novere niſi commune.* Ἔστι δὲ περὶ τὴν ἐργασίαν αὐτῶν καὶ τὸν βίον πολλὴ ποικιλία. *Perqam varia in earum operatione & vita ratio eſt.* Ariſtoteles *hiſt. animal. l.* 9. *c.* 40. Qem igitur vide iis ibi. Sed & Maronem *Georg l.* 4. canentem,

qá illa — arte recentes
Excudunt ceras, & mella tenacia figunt.

qi & *Æn. l.* 1. de Tyriis colonis urbem ſibi condentibus.

Qalis apes æſtate novâ per florea rura
Exercet ſub ſole labor, cùm gentis adultos
Educunt fœtus, avt cùm liqentia mella
Stipant, & dulci diſtendunt nectare cellas;
Avt onera excipiunt venientúm; avt agmine facto,
Ignavum fucos pecus à præſepibus arcent:
Fervet opus; redolétqe thymo fragrantia mella.

Τὸν καθ' αὑτὰς συγκοσμήσας κόσμον] κόσμῳ hîc Marco *conſtitutio* prout Heſychio κόσμῳ, κατάσασις ſive *politia*, qomodo apud Thucydidem Scholiaſtes κόσμου exponit πολιτείαν. Alio ſenſu Ariſtoteles, citante Galeno *de uſu part. l.* 1. dixit, ἅπαντα τὰ ζῶα κεκοσμῆσθαι τὸν ἐνδεχόμενον κόσμον. Verùm Marcus κόσμῳ vocabulum videtur eo libentiùs uſurpâſſe, qaſi non homo tantùm μικρός τις κόσμῳ exiſtat, ſed & animalcula illa μικρὸν κόσμον τινὰ, avt mundi ſaltem icunculam qandam, non politiam duntaxat, apud ſe habeant, qam & illa pro ſuo ingenio modulóqe excolant. ut τὸν καθ' αὑτὰς κόσμον συγκοσμεῖν, ſit accingere ſe ad *mundi* partem eam, qæ ipſis aſſignarur, qaſi mundandam, id eſt, excolendam, qicqid in ipſis eſt, & ab ipſis exigitur, ad eum exornandum ac perficiendum, qaſi mutuâ qadam conſpiratione præſtare contendentes. ità *l.* 7. §. 48. Τὸ παμμιγὲς, καὶ τὸ ἐξ ἐναντίων συγκοσμούμενον. *Miſcellam omnigenam, mundámqe ex rebus contrariis conflatum & inſtructum.* poteſt & reddi, *ordinem ſuum*, ſive qi eſt illis attributus, cunctis operis excolentes. nam & in ea ſignificatione ὁ κόσμῳ uſurpatur. Sed priùs illud arridet magis. qia relationem reſpectumqe, qem ad univerſi naturam res qæqe habent, Marcus paſſim inculcat. iſtò Xylander inclinat. illò Caſavbonus. ſic *infrà* §. 8. τῷ ὑπ' αὐτῆς διοικουμένῳ κατάλληλον, κόσμῳ ſcilicet. *qod non ei mundo, qi ab ipſa adminiſtratur, congruens exiſtat.*

Τὰ ἀνθρωπικὰ ποιεῖν] alioqi nec homo qidem, hominis ſaltem nomine dignus, futurus. Marcus *infrà l.* 10. §. 8. Ἔστιν τὴν μὲν συκῆν, τὰ συκῆς ποιοῦντα. τὸν δὲ κύνα, τὰ κυνός. τὴν δὲ μέλισσαν, τὰ μελίσσης. τὸν δὲ ἄνθρωπον, τὰ ἀνθρώπου. *Et ficum eſſe qa ea qa ficus ſunt facit; canem qa canis; apem qa apis; & hominem pariter qi qa hominis.* Vide & *l.* 6. §. 33. Ariſtoteles *Ethic. lib.* 10. *cap.* 6. Ἐμοὶ δὲ ἡ κατὰ τὴν οἰκείαν ἕξιν

ἐ τρέχεις ἐπὶ τὸ κατὰ σὴν φύσιν ; ἀλλὰ δεῖ κὴ ἀναπαύεσθ. δεῖ. ἔδωκε κ τύτῳ μέτρα ἡ φύσις. ἔδωκε μὲν τοι κ ℈ ἐσθίειν, κὴ πίνειν. κ ὅμως σὺ, ὑπὲρ τὰ μέτρα, ὑπὲρ τὰ ἀρκοῦντα πεχωρεῖς. a ἐν πᾶις πράξεσι ℈ ἐκ ἔπ, ἀλλ' ἐπὶς ℈ δυνα- ℈. ἐ γὰρ φιλεῖς σεαυτόν. ἐπεί τοι κὴ b πλὴ φύ- σιν ἄν σε, κὴ c τὸ βέλημα τέυτης ἐφίλεις. ἄλλοι τι d πὰς τέχνας ἑαυτῶν φιλοῦντες, συγκατα- τήκον) πᾶις καὶ αὐτὰς ἔργοις, ἄλυτοι κ ἀσθενεῖς.

tuæ convenit? At qiete qoqe opus eſt, inqis. Eſt fateor; ſed qieſcendi modum etiam natura præſcripſit. præſcripſit & edendi atqe bibendi. tu verò ultra modum, ultra id qod ſufficit, in iſtis procedis. cæterùm in agendo ſecùs te geris intra id qod poteras, contines te. etenim verè temet non diligis. alioqi naturam tuam, qæqe illa vult, diligeres. ſiqidem artes ſuas qi diligunt artifices, earundem operibus etiam intabeſcunt, illuvie inediâqe affecti.

a Inf. §. 31.
b L. 8. §. 26.
c L. 4. §. 49.
d L. 4. §. 31. l. 11. §. 5.

ANNOTATIONES.

ἕξιν ἀριστοτάτη ἐνέργεια. *Atqe ea maximè expetenda operatio eſt unicuiqe, qa ex habitu eſt proprio.*

Ἀλλὰ δεῖ κὴ ἀναπαύεσθαι] Πάντα γὰρ τὰ ἀνθρώπεια ἀδύνατεῖ συνεχῶς ἐνεργεῖν. *Omnia enim humana ad aſſiduè operandum imbecillia ſunt.* Ariſtoteles *ethic. lib.* 10. *cap.* 4. & *ibidem c.* 6. Ἀδυνατῦντις ἂν συνεχῶς πονεῖν, ἀναπαύσεως δέονται. *Et cum neqeant homines aſſiduè operari, reqie indigent.* Et *politic. l.* 8. *c.* 3. Ὁ γὰρ πονῶν δεῖται ἀναπαύσεως. διὰ τῦτο δεῖ εἰσάγεσθαι καιροφυλακτῦντας τὴν χρῆσιν, ὡς προσάγοντας φαρμακείας χάριν. *Qi laborat, indiget relaxatione. Propterea oportet jocum adhibere, qi tanqam medicinam eò tempore adferat.* Hinc feſtivum illud Democriti, à Stobæo, relatum, *tom.* 2. *tit.* 16. Βίᾳ ἀνέσεως, μακρὴ ὁδὸς ἀπανδόκευτος. *Vita ſine feriis, via longa abſqe diverſoriis.* Seneca *Epiſt.* 3. *Inter ſe iſta miſcenda ſunt; & qieſcenti agendum; & agenti qieſcendum eſt. Cum rerum natura delibera. illa dicet tibi, ſe & diem feciſſe & noctem.* Vide *ad l.* 4. §. 26:

Ἔδωκε κ τύτῳ μέτρα ἡ φύσις] Rectè Hieronymus. *Potes hoc facere: ſed non eſt hoc opus tuum.* Cicero *Offic. l.* 1. §. 103. *Ludo autem & joco, uti illis qidem licet: ſed ſicut ſomno, & qietibus cateris, tum cùm gravibus ſeriiſqe rebus ſatisfecerimus.* Dio in *chriis*, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 34. Τῷ γελοίῳ, καθάπερ ἁλὶ, περισμίνως δεῖ χρῆσθαι, *Ridiculo ſermone, tanqam ſale, parcè utendum eſt.* Ariſtoteles *ethic. l.* 9. *c.* 10. Οἱ πρὸς ἡδονὴν ἀρκοῦσιν ὀλίγοι, ὥσπερ ἐν τῇ τροφῇ τὸ ἡδυσμα. *Qi item voluptatis cæuſſâ amant, pauci ſufficiunt: non ſecus atqe in edulio condimentum.* Vide *ad l.* 4. §. 21. E noſtris Gabriel Barelet. in *qadrages. hebd.* 4. *ſerm.* 2. *Delectatio ad vitam, ut ſal ad cibum. peccant mulieres, cùm juſcula nimis condiunt ſale.* Et Thomas Aqinas *Sum. part.* 2a. 2æ. *q.* 168. *a.* 4. *Parum de delectatione ſufficit ad vitam pro condimento; ſicut parum de ſale ſufficit in cibo.* Huc Dionyſii Sophiſtæ illud: Χρὴ τῷ μέλιτος ἀκρῷ δακτύλῳ, ἀλλὰ μὴ κοιλῇ χειρὶ γεύεσθαι. *Mel ſummo digito & non concavâ manu prælibare opus eſſe.* Philoſtratus *vit. Sophiſt. l.* 1. Flaccus *Sat.* 1.

Eſt modus in rebus; ſunt certi denique fines,
Qos ultra citráqe neqit conſiſtere rectum.
Nec luſiſſe pudet; ſed non incidere luſum.

Idem *Epiſt.* 14. Ἡ φύσις ὥσπερ ὅρως ἑαυτῇ κὴ τοῖς πράγμασι τέθεικε. καὶ δεῖ τὸν ἄριστα ζῆν ἐθέλοντα τὴν τῶν δὶ γνῶσιν θηρᾶν τε καὶ φιλεῖν, καὶ ζῆν ἐθέλειν ἐντὸς τῶν ὅρων. *Natura ſibi & rebus terminos poſuit, & oportet illum qi optimam vult vitam vivere, illorum notitiam indagare & amera, & intra illos velle vivere.* Manuel Palæologus *ad fil. precept.* §. 40. Et Porphyrius *de abſtinent. l.* 1. §. 54. Ἀορίστῳ γὰρ ἀδυμῷ δεῖ, ἀλλ' ἔχεσθαι ὅρε καὶ μέτρε ἐν τοῖς τοιύτοις. *Neqaqam enim infinitum oportet eſſe, ſed in ejuſmodi rebus terminis qibuſdam & menſurâ contineri.* Optimè Seneca *Epiſt.* 114. *Alter ſe plus juſtò colit, alter ſe plus juſtò negligit. tam hunc dicam peccare, qàm illum.*

Ὑπὲρ τὰ μέτρα] Caſavbonus *ad Athen. l.* 3. *c.* 29. *Vetus dictum eſt, non oportere ἡδύσμασι uti cev ἐδίσμασι. hoc eſt, ſcitamentis tanqam eduliis uti.* Nec illud minùs vulgatum, *Non eſſe medicamenta alimentorum inſtar adhibenda.* Siqidem τὰ φάρμακα, τὰ κωφίζοντα ἰὼς νοσύντας, ἐπιτρίβει καὶ λυμαίνεται τὰς ὑγιαίνοντας. *Medicamenta qa ſublevant agrotos, ladunt & divexant ſanos.* Plutarchus *adv. Epicur. pag.* 1106. *C.* Itaqe Alcidamantem notat Ariſtoteles *rhetor. l.* 3. *c.* 3. Οὐχ ὡς ἡδύσμασι χρησάμενον, ἀλλ' ὡς ἐδίσμασι, τοῖς ἐπιθέτοις. *Non ut condimentis utentem epithetis, ſed ut cibis.* Damnátqe Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 294. *B.* τὴν σκευασίαν τροφῆς, ὡς μὴ καλὴν, τὴν πλέω τῶν τρεφόντων ἔχυσαν τὰ ἡδύσματα. *Cibi apparatum, non honeſtum, qi plura habet condimenta, qàm ea, qa nutriunt.* hoc eſt, in qa πλέον ἡδύσματος ἢ ἐδίσματος exiſtit. de luſu ac qiete, qæ ſunt vitæ operiſqe condimenta, & laſſitudinis indè contractæ avt oborientis ſaltem medicamenta qædam, idem dictum fuerit.

Οὐ γὰρ φιλεῖς σεαυτόν.] Revera improbus nemo ſe verè amat. Ita (τὸ δὴ λεγόμενον, παράδοξον μὲν, ἀ παράλογον δὲ. *Admirabile qidem, non tamen abſurdum eſſe qod dicitur.* utì Cleanthes apud Arrianum *Diſſert. l.* 4. *c.* 1.) malus qivis cum primis φίλαυτος eſt, qod Plato docet *de leg. l.* 5. nec eſt verè φίλαυτος tamen. Siqidem, qod Græci interpretes habent, *Pſal.* 11. *v.* 5. Ὁ ἀγαπῶν τὴν ἀδικίαν, μισεῖ τὴν ἑαυτῦ ψυχήν. Et qod Rex ſapientiſſimus *Paræm. c.* 8. *v.* 36. οἱ μισῦντες τὴν σοφίαν, ἀγαπῶσι θάνατον. *Qi diligit iniqitatem, odit animam ſuam; qiqe odit ſapientiam, diligit mortem.* Atqi, ut Clemens *pædag. l.* 3. *c.* 11. Πῶς σεαυτὸν ἀγαπᾷς, ὃ μὴ φιλοζωεῖς; *Qomodo ſe amat, qi vitam non diligit?* Optimè Auguſtinus *in Joan. tract.* 78. *Impius & diligere ſe dicitur, qoniam iniqitatem, qâ iniqus eſt, diligit. & idem rurſus odiſſe ſe dicitur, qoniam qod ei nocet, hoc diligit. odit ergò in ſe naturam, diligit vitium.* Ità, qod *affectu* (ſed pravo) *amor eſt, effectu* (& hoc vero) *odium eſt.* Bernardus *de converſ. c.* 4. Deniqe, qòd Marcus iſtic, Non ſe amat, qi non amat bonum ſuum. bonum avtem hominis eſt in bonis actibus verſari. *lib.* 5. extremo.

Τὰς τέχνας ἑαυτῶν φιλοῦντες] Epictetus *l.* 2. *c.* 22. Περὶ ἃ τις ἐσπούδακε, φιλεῖ ταῦτα. *Qibus qiſqe rebus ſtudet, eas amat.* Et Theodoretus *therap. lib.* 6. *Tom.* IV. *pag.* 572. *B.* Ὁ χειροτέχνης ἀγαπᾷ τὴν τέχνην, κὴ τὰς πόνους οἷς συγκεκλῄκασιν. *Manu artem qi tractat amat artem, & labores, qibus addictus eſt.* Canus tibicen (referente Plutarcho *lib. de ſene polit. pag.* 786. *C.*) dicere ſolebat, ἀγωνᾶν ἀνθρώπως, ὅσῳ μᾶλλον αὐτὸν αὐλῶν, ἢ ἑτέρως ἐνθρώπεν. λαμβάνειν γὰρ ἂν μισθὸν, ἃ δίδωσι, τῷ ἀκύειν ἐθέλοντας. *Neſcire homines, qanto ſeipſum magis qàm alios delectaret canens, alioqin avdire volentes mercedem non daturos ipſi, ſed exacturos.* Qin & Evdoxus Mathematicus, eodem avtore in *Comment. adv. vitam Epicur. pag.* 1094. *A.* Εὐχετο, παρασὼς τῷ ἡλίῳ, κὴ καταμαθὼν τὸ σχῆμα τῦ ἄστρε, καὶ τὸ μέγεθος, κ τὸ εἶδος, ὡς ὁ Φαέθων, καταφλεγῆναι. *Volvit Phaethontis more comburi, eâ lege, ut ſibi ante liceret ad ſolem adſtanti figuram, & magnitudinem, formámqe aſtri perdiſcere.*

Συγκατατήκονται τοῖς κατ' αὐτὰς ἔργοις] Hoc eſt qod Evripides, in periocha illa toties lavdata, toties decantata, apud Platonem in *Gorg.* & in *Alcib.* 2. Ariſtotelem *rhet. l.* 1. *c.* 11. & *problem. l.* 18. *q.* 6. Plutarchum *de garrul.* & *Sympoſ. l.* 1. *c.* 4. & *l.* 2. *c.* 1. Gellium *noct. Attic. l.* 10. *c.* 22.

— λαμπρὸς ἐν
Τύτῳ 'σθ' ἕκαστος, κἀπὶ τῦτ' ἐπείγεται,
Νέμων τὸ πλεῖστον ἡμέρας τῷ τῶ μέρος,
Ἵν' αὐτὸς αὑτῷ τυγχάνει * βέλτιστος ὤν. * al. κράτιστος.
Hac re triumphat qiſqe, in hanc innititur,
In hac diei maximam partem terit,
In qa ipſe ſentit maximè ſe excellere.

ità malim qàm cum Grotio in *excerptis*, qi τυγχάνῃ, legit,

Ut ipſe ſeſe evadat excellentior.

ſiqidem eam mentem avtoris fuiſſe, ex antiqis illis, qi lavdârunt, ſcriptoribus, penitiùs intuenti liqebit. qanqam nec inficior παροδῦντι licere, eò etiam leviter immutando, qod & qidam ex eis qos citavimus fecerunt, non inconcinnè detorqere. Qod avtem συγκατατήκεσθαι Marcus hîc dixit, idena περιτετηκέναι freqentiùs dici ſolet, pro ſtudio alicui ità eſſe addictum, non tantùm ut ab eo avelli qis neqeat, ſed ut in eo etiam enixiùs & obſtinatiùs *perſeqendo*, conſumat & qaſi *tabefaciat* ſeſe. Syneſius *de Calvit. pag.* 66. Δαιδάλοι δὲ ὄντες σκαφίοι κὴ προσολίοις αὖτι καλάμων τετριφατε. οἱ μὴ κάλαμον λίγοις αὖτι τῦ γεαφίου τὸ ἐν βίλει. τύτῳ γὰρ ἥδιον θαυμασὸν, οἱ κὴ προσετήκασιν. *Digitiqe hi noſtri ſcaphiis ac venabulis potiùs qàm calamo attriti ſunt, niſi pro ſcriptorio ſortè calamo jaculi noſtri arundinem velis uſurpare, cui tractandæ omnino eos intabuiſſe mirum non eſt.* Vide *l.* 10. §. 23. μήτι προσετηκός. ſed & συντήκειν eodem ſenſu dictum Evripidi ab Ariſtotele lavdato *Ethic. Evdem. lib.* 7. *cap.* 2. & 5. & *magn. lib.* 2. *cap.* 11.

Κακὸς κακῷ δὲ συντήκεται ἡδονῇ.
Malus malo lubentiâ colliqitur.

hoc eſt, qod Lycorin ſuam affatus Gallus apud Maronem *Eclog. ult.*

— *hic ipſo tecum conſumerer ævo.*

Aliud eſt qod Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 524. *C.* de muliere conjugata, Πᾶσα γὰρ ἀγαθὴ γυνὴ, ἥτις ἀνδρὶ συντέτηκε, σωφρονεῖν ἐπίσταται. *Qavis enim bona mulier, qa viro adhæret, ſcit eſſe temperans.* Expreſſit eleganter, qod Moſes *l.* 1. *c.* 2. *v.* 24. דבק Matth. *c.* 19. *v.* 5. & Pavlus *ad Epheſ. c.* 5. *v.* 31. προσκολλᾶσθαι. *agglutinabitur* dixit.

Ἀλύοι κὴ ἄσιτοι] De Niciâ pictore Plutarchus in *Comment. adv. vitam Epicur. pag.* 1093. *D.* Οἱ φιλογραφοῦντες ὕτως ἄγονται τῇ πιθανότητι τῶν ἔργων, ὥστε Νικίαν γράψαντα τὴν Νέκυιαν, ἐρωτᾶν πολλάκις τὸς οἰκέτας, εἰ ἤρίστηκεν. *Pictura dediti adeo ſuorum operum afficiuntur ſpecie, ut Nicias pin-*

affecti. tu verò naturam tuam minoris æſtimas, qàm tornator tornaturam, avt hiſtrio hiſtrioniam, avt avarus argentum, avt ambitioſus gloriolam. & iſti enim, ubi rebus hiſce addicti fuerint, nec cibum, nec ſomnum capere magìs expetunt, qàm iſta, ad qæ tam enixè ferantur, promovere: cùm tibi actiones ſocietatem humanam ſpectantes ſordeant magìs, qàm ut pari induſtriâ dignæ cenſeantur.

§. 2. Qàm facile eſt imaginationem omnem vel turbulentam vel inconvenientem ità amoliri & abſtergere, ut in ſumma ſtatim tranquillitate conſiſtas?

§. 3. Nullum avt ſermonem avt actionem indignum te cenſeas, qi naturæ fuerit conſentaneus. neqe

σὺ τῷ φύσιν τῷ σαυτῷ ἴλαστον ἴσθι, ἢ ὁ τορνεύτης τῷ τορνευτικῷ, ἢ ὁ ὀρχηστὴς τῷ ὀρχηστικῷ, ἢ ὁ φιλάργυρος τὸ ἀργύριον, ἢ ὁ κενόδοξος τὸ δοξάριον. καὶ ἔτι, ὅταν [a] σφοδρῶσιν, ἔτι φαγεῖν, ἔτι κοιμηθῆναι ἥδιστα μᾶλλον, ἢ ταῦτα συνάυξειν ἐστὶ τὰ φύσει). σὺ δὲ οὐ κοινωνικὴ πρόοδος ἀτελέστερα φαίνου), καὶ ἧσσον σπουδῆς ἄξια;

§. 2. Ὡς ῥᾴδιον, [b] ἀπώσασθαι καὶ [c] ἀπαλεῖψαι πᾶσαν φαντασίαν τῷ ὀχληρὸν, ἢ ἀνοίκειον, καὶ εὐθὺς ὁ ἐν πάσῃ γαλήνῃ εἶναι;

§. 3. [e] Ἄξιον ἑαυτὸν ποιεῖν παντὸς λόγου καὶ ἔργου τοῦ κατὰ φύσιν. καὶ [f] μή σε παραπειστω ἡ

[a] L. 12. §. 3.
[b] L. 4. §. 3. l. 8. §. 47. l. 12. §. 22. 25.
[c] L. 7. §. 29. l. 11. §. 16. 19.
[d] L. 7. §. 33. l. 12. §. 22.
[e] L. 11. §. 16 l. 12. §. 17.
[f] L. 1. §. 16. l. 4. §. 15. l. 6. §. 2.

* imm-

ANNOTATIONES.

pingens Necyam ſæpè è ſervis quæſierit, pranſúſne eſſet. Idémque *lib. de ſene polit. pag.* 786. *B.* Νικίας ὁ ζωγράφος ἔτως ἔχαιρε τοῖς τῆς τέχνης ἔργοις, ὥστε τὰς οἰκετίας ἐρωτᾶν πολλάκις, εἰ λίθου καὶ ἀρίστου. *Nicias pictor ita artis ſuæ operibus gaviſus eſt, ut ſæpenumero è ſervis quæſierit: lavine, pranſúſne ſum.* Meminit & Stobæus *tom. 2. tit. 29.* De Archimede Plutarchus idem in *eod. contr. Epicur. Comment. pag.* 1094. *B.* Ἀρχιμήδην δὲ βίᾳ τῶν διαγραμμάτων ἀποσπῶντες συνήλειφον οἱ Θεράποντες. Ὁ δὲ ἐπὶ τῆς κοιλίας ἔγραφε τὰ σχήματα σλιγγίδι. *Archimedem à deſcriptionibus geometricis vi avulſum ſervi unxerunt: ille interim ſtrigili lineas in ventre ducebat* Idémque *de ſene polit. pag.* 786. *B.* Ἀρχιμήδην δὲ τῇ σωμίδι προσκείμενον ἀποσπῶντες βίᾳ, καὶ ἀποδύοντες, ἤλειφον οἱ Θεράποντες. ὁ δὲ ἐπὶ τῷ σώματος ἀλιλειμμένῳ διέγραφε τὰ σχήματα. *Archimedem vi à tabula, cui inhærebat, avellentes atqe veſtibus exuentes unxerunt ſamuli, ille autem in unctо corpore figuras geometricas pinxit.* Et in *vit. Marcel. pag.* 307. *E.* Οὐκοῦν δεῖ ἀπιστῆσαι τοῖς περὶ αὐτῶ λεγομένοις εἶναι, ὡς ὑπ' οἰκείας δή τινος καὶ συνήθους θελγόμενος ἀεὶ Σειρῆνος, ἐλίλητο τῇ σοφίᾳ καὶ θεραπείας σώματος ἐξέλειπεν. βίᾳ δὲ πολλάκις ἑλκόμενος ἐπ' ἄλειμμα, καὶ λοῦτρον, ἐν ταῖς ἰσχάραις ἔγραφεν σχήματα τῶν γεωμετρικῶν, καὶ τῷ σώματος ἀλιλειμμένῳ δηγε τῷ δακτύλῳ γραμμὰς, ὑπὸ ἡδονῆς μεγάλης κάτοχος ὢν καὶ μυσόλυπος ἀληθῶς. *Quæ non ſunt rejicienda illa qæ de eo feruntur, à ſuâ quadam & familiari Archimedem perpetuò demulcitum Sirene, & tibi obliviſci, & corporis curam relinqere ſolitum: quinqe raperetur ſubinde invitus ad ungendum corpus, & ad balneum, in foco figuras geometricas curare: & dum ungeretur, ducere digito lineas; tantâ illum dulcedine artis captum, & reverâ inflammatum fuiſſe.* De Carneade Philoſopho gemina refert Valerius Maximus *l. 8. c. 7. Carneades laboriоſus & diuturnus ſapientiæ miles; ſiqidem nonaginta explétis annis, idem illi vivendi & philoſophandi finis fuit; ità ſe mirificum doctrinæ operibus addixerat, ut cùm cibi capiendi cauſſâ recubuiſſet, cogitationibus inhæreret, manum ad menſam porrigere oblivíſceretur: ſed eum Meliſſa, qam uxoris loco habebat, temperato inter ſtudia non interpellandi, ſed inedia ſuccurrendi officio, dexteram ſuam neceſſarios uſibus aptabat.* Nec tacendum, qia iſtûc qàm maximè facit artis operi immortui Archimedis illius fatum, de qo Marcellus in obſidione Syracuſana, ejus operâ machiniſqe ad miraculum ſtupendis impeditus diu fruſtratuſqe exclamavit; Οὐ πανσόμεθα πρὸς τὸν γεωμετρικὸν τοῦτον Βριάρεω πολεμοῦντες; ὃς τὰς μὲν ναῦς ἡμῶν καθίζων πρὸς τὴν θάλασσαν, πάλαι μεῖ' αἰσχύνης ἐκβέβληκεν. τοὺς δὲ μυθικοὺς ἑκατόγχειρας ὑπερβάλλει, τοσοῦτο βάλλων ἅμα βέλη καθ' ἡμῶν. *Quid nos? pergimúsne cum hoc geometrico pugnare Briareo, qi oppugnationem navalem noſtram ad mare deſidens fœdè eluſit? Na ille quidem fabulaſes Centimanos ſuperat, qi tantum vim in nos uno tempore ingeſſit telorum.* Plutarchus in *Marcell. p.* 307. *A.* Τῷ γὰρ ὄντι πάντες οἱ λοιποὶ Συρακούσιοι σῶμα τῆς Ἀρχιμήδους παραπετῶς ἦσαν. ἡ δὲ ψυχὴ πᾶσα ἦν τρίφυσα, ψυχὴ μία, &c. *Et nimirum reliqi Syracuſani corpus Archimedis apparatus omnes erant qem moverat omnem & torqeret anima una.* Idem *ibidem B.* Perruptis ſiqidem tandem per vim Syracuſis, dum artis ſtudiis ſuæ nimiopere intentus perſiſtit, nec hoſtem urbis compotem factum advertit, & à milite gregario occiſus perhibetur. Plutarchus *Marcel. pag.* 308. *E.* Ἔτυχε μὲν γὰρ αὐτός τι καθ' ἑαυτὸν ἀνασκοπῶν ἐπὶ διαγράμματος. καὶ τῇ διανοίᾳ διδοὺς ἅμα τήν τε θεωρίαν καὶ τὴν προσοψιν, ἐ προήσθετο τὴν καταδρομὴν τῶν Ῥωμαίων, οὐδὲ τὴν ἅλωσιν τῆς πόλεως. ἄφνω δὲ ἐπιστάντος αὐτῷ στρατιώτου καὶ κελεύοντος ἀκολουθεῖν πρὸς Μάρκελλον, οὐκ ἐβούλετο πρὶν ἢ τελέσαι τὸ πρόβλημα καὶ πορίσασθαι τὸ ζῆτημα τῷ δείκνυμι. ὁ δὲ ἀγανακτήσας τὸ ξίφος, ἀνεῖλεν αὐτόν. ἕτεροι μὲν οὖν λέγουσιν ἐπιστῆναι μὲν εὐθὺς, ὡς ἀσκολεύοντα, ξιφήρη τὸν Ῥωμαῖον. ἐκεῖνον δὲ ἰδόντα δεῖσθαι καὶ ἱκετεύειν ἀναμεῖναι βραχὺν χρόνον, ὡς μὴ καταλείπῃ τὸ ζητούμενον ἀτελὲς καὶ ἀθεώρητον. τὸν δὲ οὐ φροντίσαντα διαχρήσασθαι. *Erat ille tum mente intentus formis: quæ autem in eam cogitationem non animum modo, ſed & oculos defixiſſet, non ſenſerat diſcurſum Romanorum, neqe captam urbem. Cui quæ ex improviſo ſupervenisſet miles, qi ſeqi eum juſſit ad Marcellum, noluit priuſ-*

qam abſolviſſet propoſitionem & adaptaſſet ad demonſtrationem: ita iratus miles ſtricto gladio Archimedem confodit. Alii avctores ſunt, intercurrentem Romanum illico enſem intentaſſe ei ad necem diſtrictum: illum verò ut reſpexit, oraſſe obnixè ut paululſper ſuſtineret, ut ne qod inveſtigabat relinqeret minus abſolutum & rude, ſed militem, nihil ea re motum, eum trucidaviſſe. Livius *hiſt. l. 25. Archimedem memoriæ proditum eſt, in tanto tumultu, qantum capta urbs in diſcurſu diripientium militum ciere poterat, intentum formis, qas in pulvere deſcripſerat, ab ignaro milite qis eſſet, interfectum.* Valerius Maximus *l. 8. c. 7. Dum animo & oculis in terram defixis formas deſcribit, militi, qi prædandi gratiâ domum irruperat, ſtrictóqe ſuper caput gladio, qisnam eſſet interrogabat, nomen ſuum indicare non potuit. ſed protracto manibus pulvere, Noli, inqit, obſecro iſtum diſturbare: ac proinde qaſi negligens imperii Victoris, obtruncatus, ſanguine ſuo artis ſuæ lineamenta confudit.* Cicero *de finib. l. 5. §. 50. Qem ardorem ſtudii cenſétis fuiſſe in Archimede, qi dum in pulvere qadam deſcribit, nè patriam qidem captam eſſe ſenſerit?* De manuariis artificibus Libanius *Orat. 31.* Αἱ μὲν δὴ χειρουργοὶ τέχναι, εἴτε ἄλλαι, καὶ αἱ τῶν χαλκέων ἐλαύνουσαι, ἄγρυπνοί τε αὗται, καὶ ἀγρυπνίας, οἷς προσήκουσιν ὄντες. διώκοντες μὲν ὕπνον, φεύγοντες δὲ ὃ λίαν ἐπιθυμοῦσι. *Artes qidem certè opificum, cum aliæ, tum eorum, qi æra ducunt, artifices amant pervigiles, & qi inſomnia avctores ſunt aſſiduos: ſectantes qidem ſomnum: fugientes tamen qod valdè expetunt.* De viro itidem contemplationibus divinis dedito Baſilius Cæſar. *Epiſt. 1. pag.* 783. *B.* Ἐκείνῳ τῷ κάλλει περιλαμπόμενος, καὶ ἐλλαμπόμενος, καὶ αὐτῆς φύσεως λήθην λαμβάνει, μήτε πρὸς τροφῆς φροντίδα, μήτε πρὸς περιβολαίων μέριμναν τὴν ψυχὴν καθελκόμενος. *Qo fit undiqe illo decore illuſtratus intellectus, atqe ſupernè illuminatus, natura qoqe ipſius obliviоne capiatur, nec ad cibi jam curam demittat animam, nec ad amictus anxietatem.*

Ὁ φιλάργυρος τὸ ἀργύριον] οἱ κερδαίνοντες ἐ κοπιῶσιν, ut Plutarchus *de ſan. polit.* qi pecuniis numerandis lucrandiſqe numqam defatigatos ſe ſentiunt.

Ὁ κενόδοξος τὸ δοξάριον] Themiſtocles poſt Miltiadis pugnam, victoriamqe Marathoniam, ὑπ' ἐκ μὲ καθεύδειν, ὑδὲ ῥᾳθυμεῖν, τὸ Μιλτιάδε τρόπαιον. *Non ſinit dormire nec avt ſocordem eſſe Miltiadis tropæum.* Plutarchus in *apophth. 38.* & in *Theſ. p. 3. E.*

Ὅταν σφοδρῶσι] *cùm vehementiùs iſtis addicti fuerint.* Vide *ad l. 12. §. 3.*

Οὐκ ἔτι φαγεῖν, ἔτι κοιμηθῆναι] Ità Diotima Socrati in *Platonis Sympoſ. p.* 1119. *E.* Τὸς καλὸς ὁρᾷς ἐκεῖνος, καὶ ἔτι πάνυ σὺ καὶ ἄλλοι πολλοὶ, ὁρῶντες τὸ παιδικὸ, καὶ ξυνόντες ἀεὶ αὐτῷ, οἷ πως οἶόν' ἦν, μήτ' ἐσθίειν, μήτε πίνειν, ἀλλὰ θεᾶσθαι μόνον καὶ ξυνεῖναι. *Pulcros & tu & alii multi dum ſpectatis, nimium obſtupeſcitis, & ſi fieri poſſet, eligeretis inter illas ſemper cibo potúqe neglecto verſari.* De aleatoribus gemina Libanius *Orat. 31.* Τίς πώποτε οἰκέτην ὕπνου ἀπάγοντα ἀγρυπνῶν, ὡς ἐκεῖνο τὸ ἀρρώστημα τοὺς κεκυφότας τι καὶ μαχομένους ἀπτεσίεσιν ὕπνου, πεῖθον μὲν ἀγορᾶς ἀμελεῖν, πεῖθον δὲ λυτρῶν ὑπερορᾶν· ἤδη δέ τι καὶ τροφῆς αὐτῆς. συνέρωσι γὰρ οἱ φιλόκυβοι νύκτας ἡμέρας ἄσιτοι καὶ ἄποτοι. καὶ ἡδονῆς ἡδονὴ περίεσι. *Qis unqam famulum ita vigilare coegit, ut morbus ille obſtipos & diſgladiantes ſopore privavit; ſorum ſpernere ſuadens, & balnea deſpicere, interdum etiam cibum ipſum flocci pendere. Aleatorum enim amatores noctes diebus contexunt jejuni, & ſine potu ſicci, & voluptati voluptas ſupereſt.*

§. 2. Ὡς ῥᾴδιον ἀπώσασθαι καὶ ἀπαλεῖψαι πᾶσαν φαντασίαν] Vide *l. 7. §. 29. & l. 8. §. 29, 47. & l. 11. §. 16, 19. & l. 12. §. 25.*

Ἐν πάσῃ γαλήνῃ εἶναι] ὥσπερ κάμψαντι τὴν ἄκραν γαλήνη, *ſicut promontorium præterveclo tranquillitas*, ut eſt, *lib. 12. §. 22.*

§. 3. Μή σε παραπειστω] *Neqe te avertat* Xylander. vel *ſeducat.* ut ſit idem τὸ παραπείθειν, qod τὸ παραπείθειν, καὶ ἐπιτρέπειν. atqe ità Homerus uſurpavit *Il. α. v.* 555. ubi Jovi Juno.

* ἐπικωλύσα Jun. * ψόγος Jun. a *L.* 12.§. 17. * αἰ. b Inf.§. 25. *l.*8.§.56. c *L.*7.§.55. d *L.*8.§.57. *l.*10.§.11. e *L.*6.§.14. 16.*l.*9.§.2. f *L.*4.§.4. 21.*l.*6.§.15. *l.*7.§.50. g *L.*2.§.2. h *L.*10.§. 26. i *L.*10.§.7. k *L.*7.§.52. 67.*l.*8.§.8. l *L.*8.§.29. *l.*9.§.11.*l.* 10.§.32. m *L.*1.§. 16. n *L.*1.§.5. * -ση.

* ἐπακολυθεῖαί τινων μέμψις ἡ * λόγῳ. ἀλλὰ [a] * ἐκαλὸν πεπρᾶχθαι, ἢ εἰρῆσθαι, μὴ σεαυτὸν ἀπαξίει. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ, [b] ἴδιον ἡγεμονικὸν ἔχουσι, καὶ ἰδία ὁρμὴ χρῶνται. [c] ἃ σὺ μὴ προβλέπε, ἀλλ' [d] εὐθεῖαν πέραινε, [e] ἀκολυθῶν τῇ φύσει τῇ ἰδίᾳ καὶ τῇ κοινῇ. μία δὲ ἀμφοῖν τούτων ἡ ὁδός.

§. 4. Πορεύομαι δὲ τ κατὰ φύσιν, μέχρι πεσὼν ἀναπαύσομαι, [f] ἐκπνεύσας μὲν τούτῳ, [g] εἰς ὃν καθ' ἡμέραν ἀναπνέω, πεσὼν δὲ ἐπὶ τούτῳ, εἰς ὃν καὶ [h] τὸ σπερμάτιον ὁ πατήρ μου συνέλεξε, καὶ τὸ αἱματεῖον ἡ μητὴρ, καὶ τὸ γαλάκτιον ἡ τροφὸς, [i] εἰς ὃν καθ' ἡμέραν τροφῇσι ἔτεσι βόσκομαι, καὶ πορεύομαι, ὃ φέρε με παλαῖστα, καὶ εἰς τοσαῦτα ἀποχρώμενον ἑαυτῷ.

§. 5. [k] Δαιμόνιόν σε οὐκ ἔχουσι θαυμάσαι; ἔστω. ἀλλὰ ἕτερα πολλά, ἐφ' ὧν οὐκ ἔχεις εἰπεῖν, ἃ γὰρ πέφυκα. ἐκεῖνα ἔστι παρέχε, [l] ἅπερ ὅλα ἐστὶ ἐν σοι, τὸ ἀκίβδηλον, τὸ σεμνὸν, τὸ [m] φερέπονον, τὸ ἀφιλήδονον, τὸ ἀμεμψίμοιρον, τὸ [n] ὀλιγοδεὲς, τὸ εὐμενὲς, τὸ ἐλεύθερον, τὸ ἀπέρασσον, τὸ ἀφλύαρον, τὸ μεγαλεῖον. οὐκ αἰσθάνῃ, * πόσα ἤδη παρέχεσθαι δυνάμενον, ἐφ' ὧν ἀδεμία ἀφυΐας καὶ ἀνεπιτηδειότητος πρόφασις, ἢ λόγου, ἀλλὰ ἐπακολυθεῖαί τινων μέμψις ἢ * λόγῳ. ἀλλὰ [a] * ἐκαλὸν πεπρᾶχθαι, ἢ εἰρῆσθαι, μὴ σεαυτὸν ἀπαξίει. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ, [b] ἴδιον ἡγεμονικὸν ἔχουσι, καὶ ἰδία ὁρμὴ χρῶνται. [c] ἃ σὺ μὴ προβλέπε, ἀλλ' [d] εὐθεῖαν πέραινε, [e] ἀκολυθῶν τῇ φύσει τῇ ἰδίᾳ καὶ τῇ κοινῇ. μία δὲ ἀμφοῖν τούτων ἡ ὁδός.

§. 4. Per ea quæ naturæ ſunt conſentanea incedo, donec occumbens tandem conquieſcam, eô expirando, unde ſpiritum qotidie havrio, eóqe recidendo, unde & ſeminium mei pater, & ſangvinem mater & lac nutrix collegit; unde qotidianum per tot annos cibum potúmqe accepi; qod calcantem, & ad tam varios uſus eo abutentem me ſuſtinuit.

§. 5. Acumen tibi non eſt, qod ſit admirationi cuiqam. multa tamen ſunt alia, de qibus dicere neqeas, non eſſe te ad ea aptum natum. hæc itaqe præſta, qæ in te omnino ſunt ſita, animum ſincerum, gravem, laborum tolerantem, voluptatum abſtinentem, ſorte contentum, pavcorum indigum, mitem, liberum, luxu alienum, ſerium, ſublimem, an non intelligis qàm multa præſtare cùm jam poſſis, ad qæ inhabilitatis naturalis avt ineptitudinis

ANNOTATIONES.

Νῦν δ' ἀγνῶς δείδοικα καλὰ φρένα, μή σε παρείπῃ
Ἀργυρόπεζα Θέτις.
Nunc autem valdè timeo in mente, ne te ſeducat
Argenteos pedes habens Thetis.

Ἐπακολυθεῖσαι] *Conſequentes* Xylander & Caſavbonus. at D. Junius ἐπικωλύσα legi mavult, *prohibentes*. utrumvis conſtare poteſt.

Μέμψις] Seneca *Epiſt.* 81. *Si gratum eſſe non licebit, niſi ut videar ingratus; ſi reddere beneficium non aliter qàm per ſpeciem injuriæ, potero; aqiſſimo animo ad honeſtum conſilium, per mediam infamiam tendam. Nemo mihi videtur pluris æſtimare virtutem, nemo illi eſſe magis devotus, qàm qi boni viri famam perdidit, nè conſcientiam perderet.* & *Epiſt.* 113. *Non vis eſſe juſtus ſine gloria? at mehercule ſæpe juſtus eſſe debebis cum infamia. & tunc, ſi ſapis, mala opinio bene parta delectat.* Vide *l.* 6. §. 8.

Μέμψις ἢ λόγῳ] D. Junius ἢ ψόγῳ. qod valdè placet.

Ἃ σὺ μὴ περιβλέπε] Vide ad *l.* 2.§. 2.

Εὐθεῖαν πέραινε] *rectâ progrediaris, viâ rectâ inſiſtas.* ità *l.* 7.§. 55. Εὐθεία περαινέτω. *Rectâ procedat.* & *l.* 10. §. 11. Εὐθεῖαν περαίνων διὰ τῶν νόμων, καὶ εὐθεῖαν περαίνοντι ἕπεσθαι τῷ Θεῷ. *Rectâ juxta legem proficiſci, rectâqe proficiſcentem Deum ipſum ſeqi.*

Ἀκολυθῶν τῇ φύσει τῇ ἰδίᾳ καὶ τῇ κοινῇ] Vide ad *l.* 1. §. 9. Stoicis τὸ τέλος, i. e. *propoſitum*, ſive *ſummum bonum* eſt, τὸ τῇ φύσει ἀκολυθεῖν, ſive τὸ κατὰ φύσιν ζῆν, *naturæ ductum ſeqi. & ſecundùm naturam vivere.* Verùm qæ ea natura eſſet, cujus ductum ſeqerentur, in hoc havd ſatìs ipſis inter ſe conveniebat. Siqidem ut Laërtius *l.* 7. §. 89. in *Zenone*. Φύσιν Χρύσιππος μὲν ἐξαιρεῖται, ἢ ἀκολυθεῖν δεῖ ζῆν, τήν τε κοινὴν, καὶ ἰδίως τὴν ἀνθρωπίνην. ὁ δὲ Κλεάνθης τὴν κοινὴν ἐπιδέχεται φύσιν, ἣ ἀκολυθεῖν δεῖ, μᾶλλον δὲ τὴν ἐπὶ μέρους. *Naturam autem Chryſippus qidem eam, cui conſentaneè oporteat vivere, & communem intelligit & propriè humanam. At verò Cleanthes communem tantummodò naturam ſuſcipit, qam ſeqi oporteat, non etiam particularem.* Marcus Chryſippum ſeqitur, eodémqe utramqe *naturam*, & *univerſalem* & *humanam*, collimare & qaſi collineare contendit. Vide *l.* 6. §. 13.

§. 4. Ἀναπαύσομαι] Ità *lib.* 6. §. 28. Θάνατος ἀνάπαυλα. *Mors finem imponit.* Charon apud Ariſtophanem in *Ran.*

Τίς ἐς ἀναπαύλας ἐκ κακῶν καὶ πραγμάτων;
Qis ad reqiem ex malis vult & moleſtiis?

Joannes *Apocal. cap.* 14. *v.* 13. Ἵνα ἀναπαύσωνται ἐκ τῶν κόπων. *Ut reqieſcant à laboribus ſuis.* Herodianus *l.* 1. de Marco noſtro; Νυκτὸς τε καὶ ἡμέρας ἐπιδιώσας μιᾶς ἀνεπαύσατο. *Qum diem unum duntaxat, noctémqe ſupervixiſſet, reqievit, fato eſt functus.* Tractum ab eo, qod *mortem ſomno* ſimilem perhibeamus. Naſo *Amor. l.* 2. *El.* 9.

Stulte, qid eſt ſomnus gelida niſi mortis imago?
Longa qieſcendi tempora fata dabunt.

Ἐναποπνίσας] Vide ad *l.* 2.§.2.& *l.*4.§.21.& *l.*6.§.15.& *l.*7.§. 50.& *l.*9.§.2. Ità Homerus. Θυμὸν ἀποπνείοντα. *Animam exſpirantem* dixit, *Il. δ.* v. 524. & *ν'.* v. 654. Eodémqe ſenſu in ſacra pagina ἐκπνεῦσαι, *exſpirare* Marc. *c.* 15. *v.* 37. 39. & Luc. *c.* 23. *v.* 36. qod Matth. *c.* 27. *v.* 50. Ἀφιέναι τὸ πνεῦμα. *Emittere ſpiritum*, Joan. *c.* 19. *v.* 30. Παραδιδόναι τὸ πνεῦμα. *Tradere ſpiritum.* Latini pariter, *efflare animam*, dicunt. & apud Ciceronem *Tuſcul. lib.* 2. Attius in *Trachin.*

Frendens efflavit graviter extremum halitum.

Πεσὼν δὲ ἐπὶ τούτῳ] *in Senariis gnomicis:*

Γῆ πάντα τίκτει, καὶ πάλιν κομίζεται.
Tellus ut edit, ità reſumit omnia.

Plinius *hiſt. Natur. l.* 2. *c.* 63. *Terra uni rerum naturæ partium, eximia propter merita cognomen indidimus maternæ veneratiónis. illa nos naſcentes excipit, natos alit, ſemélqe editos ſuſtinet ſemper; noviſſimè complexa gremio jam à reliqa natura abdicatos, tum maximè, ut mater, operiens.* Ennius item in *Epicharmo*, à Varrone relatus *de ling. Lat. l.* 4. & *l.* 8.

Qæ dedit, illa capit, neqe diſpendi facit hilum.

de qo verſu videatur Joſephus Scaliger *ad Varron.* ſed & *infrà ad l.* 8. §. 18.

Πατοῦντα] indè *terram*, olim *teram*, volunt dici, *qod incedentium pedibus teratur.* Ælius, Varro *de ling. Lat. l.* 1. Iſidorus *Orig. l.*4. *c.* 1. Junius *in Geneſ.* Honorius *in imag. mund. c.* 3. Hinc Ambroſius *Epitaph. Theodoſ. Adhuc in terris es, qas teris;* & *in cælo poſſides.* Et Etymologus. Βάτην, τὴν γῆν, Μισήνιοι. ità *Adarcatis* Ops à calcando, qod Hebræis דרך dicitur. Franciſcus Junius *in Tertull.* & ארץ terra eiſdem à רעץ Paræus *in Geneſ.* Verùm alii aliunde. Joſephus Scaliger à Græco δαῖρα *tera*, *terra*, ut δὰς, δαδὸς, *tada*, δυσνία, *teſqa.* Henricus Stephanus ab ἔρα, *t* præfixâ. Avenarius *Lexico* & Gvichardus *Harmon. ling.* ab Hebraico ארץ *erets.* Schindlerus *pentaglot.* ab Arabico ترا *terra*, *lutum.* Caninius *Helleniſm.* à Punico *ert*, *tera*, ut ἔρυτρος, factâ metathesi.

§. 5. Δαιμόνιόν σε] *auſteritatem tuam* Xylander. *acumen* potiùs *ingenii*, & *ſagacitatem* Mericus Caſavbonus. Mercurium deſcribens Galenus in *hortator. c.* 3. Φαιδρὸς τὰς ὄψεις. διδόρκει δὲ δριμὺ, *hilari vultu, acriter intuetur.* ubi aliud eſt δριμὺ διδορκέναι, qàm δριμὺ βλέπειν Ariſtophani. Siqidem τὸ δριμὺ βλέπειν, Comico idem eſt, qod τὸ ὑπόδρα ἰδεῖν paſſim Homero: id eſt, *torvum tueri*: unde & δριμὺ βλέμμα Herodiano, *vultus torvus ac truculentus.* at δριμὺ διδορκέναι Galeno, *acre* ſive *acriter*, verùm μετὰ φαιδρότητος, *cum hilaritate* ſive *feſtivitate* qadam, *intueri.* ut τὸ δριμὺ, tum τὸ συνετὸν illud deſignet, qod vocabulo iſto Evripidem ſignificâſſe ex Ariſtophane Grammatico obſervat Evſtathius *ad Odyſſ. γ'.* qo ſenſu & Herodianus dixit, *l.* 3. *c.* 11. §. 17. Δριμυτέρως ὡς πρὸς τὰς ἐνοίας εἶναι τὰς ὑπὸ τὴν ἀπατολὴν ἀνθρώπους. *Ad orientem homines acerrimis eſſe ingeniis.* tum etiam ſimul comprehendat τὸ ἡδὺ illud, qod Homeri ſeculum ſecutos Rhetores eo nomine nuncupâſſe docet idem Evſtathius *ad Iliad. λ.* qum τὰς ἐνοίας καὶ λέξεις illas δριμείας dicerent, ἃς γλυκύτης ἐπιτείνει. Atqe ità Marcum hìc cepiſſe nullus ambigo, qod uno vocabulo expreſſiſſe havd facul fuerit. Julianus *Orat.* 5. Chriſtianos perſtringens, ἐμοὶ δὲ δοκεῖ τοῖς πόλεσι πίστιν μᾶλλον τὰ τοιαῦτα, ἢ τούτοις τοῖς κομψοῖς, ὧν τὸ ψυχάριον δριμὺ μὲν, ὑγιὲς δὲ οὐδὲν ἔχει. *Mihi verò civitatibus ipſis major iis in rebus habenda fides videtur, qam ſcitis & elegantibus iſtis, qorum animula acri qidem indole præditа eſt, ſed nihil ſani contueri poteſt.* Geminum avtem huic argumentum habes, *infrà l.* 7. §. 52. & *l.* 8. §. 8.

Οὐκ αἰσθάνῃ πόσα ἤδη παρέχεσθαι δυνάμενος] Hoc eſt qod Joannes ille ὁ χρυσορρήμων paſſim inculcat, non tam ἀδυναμίαν

tudinis nullus ſuppetit prætextus, ſponte tamen in eis inferior adhuc perſiſtis? num & per conditionis naturalis defectum aliqem obtrumentare, reſtrictum eſſe, adulari, corpuſculum tutum inculare, aſſentari, oſtentare te, animo tantopere jactari, cogeris? neqaqam, per Jovem; ſed his omnibus jam olim licuit tibi eſſe immunem. hoc tantummodo

πτηδότητι & ἀσθένειαι, ὅμως ἔλη κάτω μένῃς ἐκεῖ; ἢ καὶ [a] ζογγύζῃ, καὶ [b] γλισχρεύεσθαι, καὶ κολακεύῃ, καὶ τὸ σωμάτιον κατηλιθάζῃς; καὶ [c] δρεσκεύεσθαι, καὶ * περπερεύεσθαι, καὶ τοσαῦτα [d] ῥιπτάζεσθαι τῇ ψυχῇ, διὰ τὸ ἀφυῶς καταπεπλάσθαι, ἀναγκάζῃ; ἀλλὰ τάχα μὲν σοὶ θεὸς. ἀλλὰ τῶν μὲν πάλαι ἀπηλλάχθαι ἐδύνασο. μόνον ἦ, εἰ ἄρα

a *L.* 9. §. 37.
b *L.* 4. §. 50.
c *L.* 11. §. 14.
* περιπορεύεσθαι Lug.
d *L.* 1. §. 16.

ANNOTATIONES.

καὶ ἀσθένειαν, quàm ῥᾳθυμίαν καὶ ὀλιγωρίαν obſtare, qo minùs vitam rectè piéqe inſtituant pleriqe. *de Compunct. ad Demetr.* Apoſtolorum exempla ad imitationem propoſita hoc prætextu repellentibus, qòd paria illis nevtiqam poſſint, Εἰ μὲν, inqit, νεκροὺς ἀνασῆσαι ἐκελευόμεθα, ἢ ὀφθαλμοὺς ἀνοῖξαι τυφλῶν, ἢ καθαρίσαι λεπροὺς, ἢ χωλοὺς ἀνορθῶσαι, ἢ δαίμονας ἐκβαλεῖν, καὶ τὰς ἄλλας τὰς τοιαύτας ἰᾶσθαι νόσους, καιρὸν ἂν εἶχε τὰ τῆς ἀπολογίας ταύτης ἡμῖν. εἰ δὲ πολιτείας ἐξέτασις πρόκειται νῦν, καὶ ὑπακοῆς ἐπίδειξις, ποῖον ταῦτα πρὸς ἐκεῖνον ἂν ἔχοι λόγον; καὶ γὰρ καὶ σὺ θείας ἀπέλαυσας χάριτος βαπτιζόμενος, καὶ πνεύματος μετέσχες, εἰ καὶ μὴ πρὸς τὸ τὰ σημεῖα ποιεῖν, ἀλλ' ὅσον ἀρκεῖ πρὸς τὸ πολιτείαν ὀρθὴν καὶ ἠκριβωμένην λαβεῖν, ἔστι ῥᾳθυμίας μόνον τῆς ἡμετέρας ἐστὶν ἡ διαφορά. *Siqidem mortuos ſuſcitare juberemur, aut oculos aperire cæcorum, aut mundare leprosos, aut claudos erigere, aut damones ejicere, aliáſque his ſimiles ſanare agritudines, locum haberet iſta reſponſio: ſi verò vita à nobis obſervantia converſationiſque requritur, & obedientia ratio, qid facit ad hæc iſta narratio? Et tu enim accepiſti gratiam Dei per baptiſmum, & Spiritus ſancti particeps es factus, etiamſi non ad hoc ut ſigna faceres, ſed qantum ſufficeret ad hoc, ut recta vita obſervantiam cuſtodires. Et ideò perditionis noſtræ cauſſa nulla alia eſt, qam negligentia noſtra atqe deſidia.* Et in *Geneſ. Orat.* 14. Πολὺ τῆς ἐντολῆς τὸ ἀνεπαχθές. ἀλλὰ δεινὸν ἡ ῥᾳθυμία. ὥσπερ ἄντι καὶ τὰ ἔυκολα, δύσκολα ἡμῖν φαίνεσθαι ποιεῖ. ἔστως ἡ σπουδὴ καὶ ἡ ἀγρυπνία καὶ τὰ δύσκολα, ἔυκολα ἡμῖν ἀπεργάζεται. *Magna hujus præcepti facilitas eſt. Sed grave malum eſt deſidia, facitqe ut facilia omnia videantur difficilia: ſicut ſtudio & vigilantiâ, etiam omnia ardua & difficilia, facilia nobis fiunt.* Idem *in Pſal.* 111. Τὴν δυσκολίαν οὐχ ἡ τῶν ἐπιταγμάτων φύσις, ἀλλ' ἡ τῶν πολλῶν ῥᾳθυμία ποιεῖν εἴωθεν. ὡς εἴ τις μετὰ προθυμίας δέχοιτο, κουφὰ καὶ ῥᾴστα αὐτὰ ὄψεται ὄντα. *Difficultatem non natura præceptorum, ſed multorum ſolet ſocordia efficere. Itaqe ſi qis ea cum ſtudio & alacritate animi ſuſcipiat, videbit ea eſſe levia & facilia.* Et mox: Ἡ ῥᾳθυμία τῶν πολλῶν καὶ τὰ ἔυκολα, δύσκολα ἀποφαίνει. ἡ δὲ σπουδὴ καὶ δυσκολώτατα, ῥᾴστα. *Multorum ſocordia, ea qa ſunt facilia, facit difficilia: ſtudium autem & diligentia facillima, ea qa ſunt alioqi difficillima.* Videantur plura *in Cor. Ep.* 1. *Orat.* 2. & 9. Et *ad Philip. Orat.* 2. ubi illud crebrò ingerit, prout noſter iſtic. hoc vel illud non potes, at iſtud potes, &c.

Γλισχρεύεσθαι] *cunctari* Xylander. malim *tenacem eſſe*. Vide *ad l.* 4. §. 44. γλίσχροι, *tenaces*. Ariſtoteles *Ethic. l.* 4. *c.* 3. Οἱ μὲν ἐν ταῖς τοιαύταις πραγματείαις, οἷον φειδωλοὶ, γλίσχροι, μίμοικοι, πάντες τῇ δόσει ἐλλείπουσι. *Nam qi his nominibus praditi ſunt, ut dicantur parci, tenaces, retracti & reſtricti, omnes in dando deficiunt.* Obiter vocabulum iſtud apud Lacertium reſtituemus. Is *l.* 4. de Lacyde. Τοῦτον φασὶ καὶ περὶ τὴν οἰκονομίαν γλισχρότατα ἰσχνύνειν. qod Ambroſius Camaldunus reddidit, *Ajunt illum & circa rem familiarem ſe ſordidiſſimè habuiſſe.* Vigerus, *ad Euſebium, lepidiſſimè* mavult. Cæterùm tu me ſponſore referibito, γλισχρότατα ἰσχνύνειν. Sic enim de eodem ex Numenio Euſebius *præparat. lib.* 14. *cap.* 7. Ἦν μὲν δὴ Λακύδης ὑπογλισχρότερος, καὶ τοῦτο τρόπον ὁ λεγόμενος οἰκονομικός. *Erat is paulo ſordidior*, Vigerus: malim, *tenacior. atqe ejuſmodi qi œconomicus diceretur.* non diceremus, ſomewhat near, and a great husband. miror autem virum eruditiſſimum vitioſam eam lectionem non animadverſiſſe, cùm Euſebium ſimul ſub oculos haberet. nec poſſum probare, qòd Οἰκονομικὸς literâ majuſculâ præfixâ ſcribit, vúltqe certum aliqem eo tempore notiſſimum deſignari, qi διὰ τὴν ἀκριβεστέραν οἰκονομίαν οἰκονομικὸς vulgò nominabatur. Cùm revera οἰκονομικὸς iſtic appellativum, ſive epitheton commune ſit; eſtmqe deſignet, qi eſt *rei familiaris, diſpenſanda, curanda, tuenda gnarus*, vel *qi negotio huic addictus eſt*, eidem ſedulò intentus. De polypo piſce Ariſtoteles *hiſt. animal. l.* 9. *c.* 37. Ὁ δὲ πολύπους, αὐτὸς μὲν ἰδιοτικὸς ἐστι. οἰκονομικὸς δ' ἐστὶ πάντα γὰρ συλλέγει εἰς τὴν θαλάμην. ὅ συγχέας καλοκἀγαθός. *Polypus ſanus quidem eſt, ſed prudens rei familiaris, cùm omnia colligat, & in ſuo domicilio recondat.* Qod Plinius *l.* 9. *c.* 29. *Cùm alioqi brutum habeatur animal, in re qodammodo familiari callet. omnia in domum comportat.* nec de Lacyde aliter enunciatur.

Ἀρίσκεσθαι] *Sortem tuam improbare* Xylander. at hoc eſſet potiùs δυσαρεστεῖν, καὶ οὐκ ἀρίσκεσθαι. malim ergò ἀρισκίνεσθαι, ut *lib.* 11. §. 14. *aſſentari, blandiri.* qod eſt finitimum τῷ κολακίνειν, verùm honeſtiùs pavlò vocabulum. Sed nec mutari forſan qicqam neceſſe fuerit. Siqidem & τῷ ἀρίσκεσθαι hoc eodem ſenſu uſus videtur Plutarchus in *pædagog. pag.* 4. *D.* Οἱ μὲν ταῖς τῶν ἀρίστων ἡδέσθαι κολακείαις, εἰσὶ δὲ καὶ

A οἱ δεομένοις χαριζόμενοι φίλοις. *Vel adulationibus blandientium victi, vel rogantibus eam amicis gratiam dantes.* indè οἱ ἄρεσκοι, οἱ πάντα πρὸς ἡδονὴν ἐπαινοῦντες, καὶ οὐδὲν ἀντιτείνοντες, ἀλλὰ δὴ οἱόμενοι δεῖν ἄλυποι τοῖς ἐντυγχάνουσιν εἶναι. *Obſeqioſi, qi omnia in gratiam laudant, nullaqe in re adverſantur: ſed minimè moleſtos exiſtimant ſe eſſe oportere iis, qibuſcum habent conſvetudinem.* Ariſtoteles *Ethic. lib.* 4. *c.* 12. qi & τὸν ἄρεσκον τῷ κόλακι accuratiùs diſtingvens, *ibidem l.* 2. *c.* 7. Περὶ δὲ τὸ λοιπὸν ἡδὺ ἐν τῷ βίῳ. ὁ ὑπερβάλλων, εἰ μὲν ἕνεκα, ἄρεσκος. εἰ δ' ὠφελείας τῆς αὐτῷ κόλαξ. *In reliqis autem vitæ commerciis, qi excedit, ſi nullius rei cauſſâ,*
B *obſeqioſus: ſi ob utilitatem aliqam ſuam id facit, adulator.* ut commodum ſuum adulator ſive colax, oblectamentum alienum aſſentator ſive blandus iſte reſpiciat. Indè & ἀρίσκεια, ἔντευξις ἐν ἐπὶ τῷ βελτίστῳ ἡδονῆς παρασκευαστική. *Blanditia eſt congreſſio parum honeſtas voluptatis illecebras habens.* Theophraſtus *Ethic. Charact.* 6. ad qem Caſavbonus videndus. Cæterùm iſto *blanditiæ* ſive *comitatis blandæ* nomine adulationem ſuam obvelâſſe qoſdam, ex Anaxandride Comico monet Athenæus *dipnoſ. l.* 6. *p.* 255. *A.* his verbis: Ταύτην δὲ τὴν κολακείαν τινὲς, ἐκτρεπόμενοι τοὔνομα, ἀρίσκειαν προσαγορεύουσι. ὡς καὶ Ἀναξανδρίδης ἐν Σαμίᾳ,

Τὸ γὰρ κολακεύειν, νῦν ἀρίσκειν ὄνομ' ἔχει.

C *Hanc porrò aſſentationem qidam inverſo nomine ἀρίσκειαν vocant, ut inqit Anaxandrides in Samia:*

Adulatio habet nunc nomen, blanditiam.

De Pythagora Laërtius *l.* 8. §. 20. Ἀπέχετο κατηγέλωτος, καὶ πάσης ἀρισκείας, οἷον σκωμμάτων καὶ διηγημάτων φορτικῶν. *Irriſione abſtinebat, & facetiis ac jocis, odioſiſqe narrationibus.* Qod autem Caſavbonus ad obſeqia corpuſculo præſtanda refert, qò ipſius cupiditatibus ſatisfiat, minùs probabile videtur.

Περπερεύεσθαι] *levem eſſe* Xylander, adducens cùm Svidam exponentem τὸ περιπερεύεσθαι, προπετεῖν. περπερεύεσθαι, *temerarium eſſe*, & περπέρειαν, βλακείαν καὶ προπέτειαν. περπέρειαν, *mollitiem & temeritatem.* tum & illud Apoſtoli *ad Corinth. Epiſt.* 1. *c.* 13. *v.* 4. ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται. qod ille interpretatur, *Charitas non eſt levis, aut nugax.* At verò bonus ille editor Lugdunenſis, pro περπερεύεσθαι, qod rectum fuerat, ſed ipſi fortean minùs intellectum, περιπορεύεσθαι ſubſtituit. perperam omnino, & ex proprio, opinor, cerebro. Verùm mirum qantum diſſideant à ſe invicem enarratores in vocabulo iſto apud Pavlum Apoſtolum, vel interpretando vel explicando. Chryſoſtomus ἐ προπετεύεται. *non eſt temeraria.* Vetus interpres, cui & Beza accedit, *non agit perperam.* tanqam ſi à Latinis ea vox ad Græcos tranſierit. Syrus, *non tumultuatur.* Tertullianus *de patient. cap.* 12. *non protervum facit.* Eraſmus, *non eſt procax.* Alii, *non eſt inconſtans.* Alii, *non agit improbè.* Alii, *non eſt fucata.* Alii, *non adulatur.* Ego crediderim commodiſſimè poſſe verti, *non effert ſe*; non eſt jactationi avt vanæ oſtentationi dedita. Ità Græcus Scholiaſtes primo loco: Οὐκ ἀλαζονίνεται. Heſychius, Πέρπερος, μετὰ βλακείας; ἐπαιρόμενος. Πέρπερος, *cum mollitie ſe efferens*, περπερεύεται, κατεπαίρεται. Περπερεύεται, *ſeſe effert.* Svidas etiam, Πέρπερος, ὁ μετὰ βλακείας ἐπαρμένος. Πέρπερος, *cum mollitie elatus.* Idem tamen inter alia: Περπερεία, ὃ μὴ διὰ χρείαν; ἀλλὰ διὰ καλλωπισμὸν παραλαμβάνεται. Περπερεία, *qod non propter neceſſitatem, ſed propter ornatum aſſumitur.* Et Concilium Nicenum 2. *Can.* 15. Πᾶν γὰρ ὃ μὴ διὰ χρείαν, ἀλλὰ διὰ καλλωπισμὸν παραλαμβάνεται, περπερείας ἔχει κατηγορίαν, ὡς ὁ μέγας ἔφη Βασίλειος. *Omne, qod non propter neceſſitatem, ſed propter ornatum aſſumitur, περπερείας vocatur, ut inqit magnus Baſilius.* Reperiuntur avtem illa Baſilii verba (ſi modo Baſilii Cæſarienſis ſint, & non potiùs Evſtathii Sebaſtienſis, ut opinantur qamplurimi, *aſceticæ* illa) *reſponſ. part.* 2. *ad qæſt.* 49. Ità illi à Baſilio an Evſtathio, iſte, ut probabile eſt, à Clemente Alexandrino habuit. Is enim *pædag. l.* 3. *c.* 1. Apoſtoli locum exponens: Περπερεία, inqit, ὁ καλλωπισμὸς περιττότητος καὶ ἀχρειότητος ἔχων ἔμφασιν. *Perperam enim agere dicitur cultus, qi ſuperfluitatem & inutilitatem apertè indicat.* Verùm latiùs multò patet vocabuli hujus uſus ſenſúſqe, qàm ut ad veſtitum duntaxat, qò tamen etiam ἐναβρύνεσθαι ſolent οἱ ἀλαζόνες καὶ μετὰ βλακείας ἐπαιρόμενοι, reſtringi debeat. Docet id Cicero *ad Attic. l.* 1. *Ep.* 10. *Ego avtem ipſe*, inqit, *Dii boni, qomodo inſtitui pompam novo auditori Pompejo.* id eſt, qomodo me oſtentavi, & qaſi juveniliter jactavi, omnibus adhibitis fucis & ornamentis orationi meæ, qaſi exultavi, & placere illi ſtudui: inqit Petrus Victorius. Accedit qod Stephanus *de dialect. c.* 16. §. 1. monet, Sophoclis Scholiaſten, περπαίρως, κομψῶς, interpretari & περπαιρέσθαι,

ἐχ ὡς βραδύτερον, καὶ δυσπαρακολουθητότερον καταγινώσκεσθαι *, καὶ τοῦτο ἢ ἀσκητέον, μὴ παρενθυμούμενον, μηδὲ ἐμφιλησδοξοῦντι τῇ * νωθείᾳ.

*-σκη, vel σκεσθαι [μέλλης]
*νωθείαι f. νωθρείαι. Lug. An.

§. 6. Ὁ μέν τίς ἐστιν, ὅταν τι δεξιὸν θεὸς τινα περάσῃ, προχειρον καὶ λογίσασθαι αὐτῷ τὴν χάριν. ὁ δὲ πρὸς τοῦτο μὲν ὁ πρόχειρος, * ἄλλως μέντοι περὶ ἑαυτόν, ὡς θεὸν χρεώσας λαμβάνοιτην,

*ἀλλὰ f. vel, ἀλλ' ὡς

nomine ſi notari poteras, qòd tardiori hebetioríque ingenio natus ſis, exercitatione vitium iſtud corrigere conandum fuerat, hebetudinem tuam neqe inſuper habendo, neqe in eadem tibi complacendo.

§. 6. Eſt, qi ubi gratum qid alicui fecerit, beneficium imputare proclivis fit. eſt, qi etiamſi imputare havd ità proclivis ſit, pro debitore tamen apud ſe habet eum cui benefecit, qídqe

fece-

ANNOTATIONES.

σθαι, κομψεύεσθαι. apud qem πέρπερον & περιπερεύεσθαι legendum, nulli poteſt eſſe ambiguum. Græcam ſi damus originem, malim cum Dunæo noſtro à περὶ duplicato, qàm à περιφέρεσθαι cum Stephano derivare. Verùm plura de vocabulo iſto qi voluerit, adeat pòſt Henricum Stephanum *theſaur.* Joannem Druſium *obſerv. l.* 7. *c.* 7. Muretum *var. lect. l.* 14. *c.* 7. Andream Dunæum noſtrum *notis ad Savilii Chryſoſt. in* 1. Cor. 13. Heinſium deniqe, qi poſt iſta à me adnotata prodiit, *exercit. ſacr. ad* 1. *Cor. cap.* 10.

Εἰ ἄρα ὡς βραδύτερον καὶ δυσπαρακολουθητότερον καταγινώσκεσθαι] avt legendum καταγινώσκη, avt ſupplendum verbulum aliqod, fortean, δύναται, ex clavſula proximè præeunte, avt μέλλεις, avt συμβαίνει, avt ejuſmodi aliud qippiam. Eſt autem ὁ δυσπαρακολούθητος, *qi difficulter rem propoſitam comprehendit & aſſeqitur.* Sicut contrà ἐυπαρακολούθητος, ὁ ὀξὺς εἰς τὰ πράγματα καὶ ὑ ταχελής. Heſychius. *qi res facilè aſſeqitur*: Svidas in Σκαιὸς. Οὕτως ἐκάλουν τοὺς ἀμαθεῖς καὶ δυσπαρακολουθήτους. *Ita vocabant imperitos, & qi difficulter aſſeqi poterant ea, qæ tradebantur, ingenio tardo præditos.* In *ſectione* proxima, ἀπαρακολουθήτους ἐν ποιεῖν, dicuntur, qi qaſi *neutiqam aſſequntur, avt intelligunt*, hoc eſt, non attendunt prorſùs, id qod agunt. Et mox; Ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο δεῖ παρακολουθεῖν. *Sed neceſſe eſt illud ipſum qod fit nôſſe, & intelligentiâ aſſeqi*, ſive αἰσθέσθαι, ut ſtatim ipſe ſe interpretatur. Epictetus *l.* 1. *c.* 5. Ὥστε μηδὲ παρακολουθεῖν, μηδὲ συνιέναι μηδέν. *Ut nihil aſſeqatur, ut nihil intelligat.* & *lib.* 3. *cap.* 26. Οὐχὶ δὲ τοῖς ἐναργῶς φαινομένοις παρακολουθεῖς; *Annon enim ea qæ evidenter in ſenſus cadunt, conſectaris?* Galenus *de errat. digneſ. & cur. cap.* 1. Ἔνιοι δ' ὅτως ἀγύμναστοι περὶ λόγους ὄντες, ὡς μὴ παρακολουθεῖν τοῖς ἀκούσιν ὑφ' ἡμῶν λεγομένοις. *Qidam verò ſunt adeò inexercitati in ratione diſſerendi, ut non aſſeqantur qæ à nobis dicuntur.* (π. α. τ. ὐ. ἡ. λεγομένοις, leg. ut Marc. *lib.* 7. §. 4. παρακολουθεῖν τοῖς λεγομένοις) Idémqe *ibidem* mox; Φαίνονται γὰρ ὄντως, καθάπερ οἱ ὕπνοι τῆς λύρας, ὅτω καὶ αὐτοὶ μηδ' ὅλως, ὅις εἶπον, ἠκολουθηκότες. *Videntur enim verè, ſicut aſini ad lyram, ita & illi nihil omnino, qa dixi, aſſecuti.* Eodem ſenſu τῷ παρακολουθεῖν verbo uſus eſt Lucas *Evangel. c.* 1. *v.* 3. Ἔδοξε κἀμοὶ παρηκολουθηκότι ἄνωθεν πᾶσιν ἀκριβῶς. hoc eſt, *omnia ab initio uſqe accuratè intelligentiâ aſſecuto.* qæ Evangeliſtæ verba contendit Budæus *Comment. Ling. Græc. pag.* 346. cum illis Demoſthenis περὶ παραπρεσβ. *pag.* 334. *A.* ὁ τούτοις ποτηρήματα εἰδὼς καὶ παρηκολουθηκὼς ἅπασι, κατηγορῶ. *Qi ſcelera iſtius novi, & omnia comperta habeo, accuſarem.* Et illis περὶ στέφαν. *p.* 502. *B.* Ἐκεῖνον ὁ καιρὸς καὶ ἡ ἡμέρα ἐκείνη ὑ μόνον ἔυνοι ᾗ πλούσιον ἄνδρα ἐκάλει, ἀλλὰ καὶ παρηκολουθηκότα ἐξ ἀρχῆς τοῖς πράγμασι. *Sed illud tempus nimirum, & illa dies, non modò bene cupientem & locupletem virum poſtulabat: ſed & in rebus illis ab initio verſatum.* ut ſit & ἄνωθεν illic, qod iſtîc ἐξ ἀρχῆς. Eodem ſenſu uſurpat Pavlus Apoſtolus *ad Timoth. Epiſt.* 1. *c.* 4. *v.* 6. Ἐντρεφόμενον τοῖς λόγοις τῆς πίστεως καὶ τῆς καλῆς διδασκαλίας, ᾗ παρηκολούθηκας. *Innutritus in ſermonibus fidei, & præclaræ doctrinæ, qam ea aſſecutus.* & *Epiſt.* 2. *c.* 3. *v.* 10. Σὺ δὲ παρηκολούθησάς μου τῇ διδασκαλίᾳ, &c. *Tu verò aſſecutus es doctrinam meam*, &c. qo loco cur Eraſmi, *aſſectatus es*, malit doctiſſ. Scultetus, qàm Vulgatæ ac Bezæ, *aſſecutus es*, cavſſam nullam video. ratio ſiqidem, qam aſſignat, havd eſt firma ſatis. *Ad ſeqendum atqe imitandum hortatur. at qomodo ſeqi poterit, qi jam aſſecutus dicitur?* reſponſio proclivis eſt. aliud eſt notitia & intelligentia, aliud uſu & actu aſſeqi: vel, ſi brevius vis, aliud noſſe, aliud poſſe. illud Timotheus jam aſſecutus erat, iſtud havd itidem adeptus. monet itaqe Apoſtolus, ut qæ de ſe nôſſet, ἤτοι αὐτόπλης γενόμενον, ἢ ἐξ ἀκοῆς ἱστορήσας, ea imitari adniteretur. Vide & *l.* 2. §. 9. & *l.* 7. §. 3, 4.

Μὴ παρενθυμοῦ μένῳ] *Nè eam ſubinde cogitares* Xylander. *nè eâ nimiùm afficiaris* Caſavbonus. imò *non negligens, non neglectim habens*, ſed qantum in te eſt, tarditatem hebetudinémqe tuam corrigere & ſanare contendens. παρενθυμεῖσθαι, *animum non advertere, negligere, neglectim habere.* de gubernatore Epictetus *l.* 4. *c.* 3. Κἂν μὴ αὐτὸς ἐκὼν, ὑποπαρένθυμηθῇ δὲ, ἀπόλλυτο. *Si vel parum neglexerit, animum non adverterit.* Marcus ipſe *l.* 6. §. 20. πολλὰ παρενθυμούμεθα, *negligamus multa, non animadvertamus.* & *l.* 10. §. 8. τὸ ἀπαρενθύμητον, *animadverſionem ſedulam, à negligentia & inadvertentia* immunem. & *l.* 6. §. 50. Πρὸς τῷ ὑφ' ἑτέρου λεγομένῳ, γίνεσθαι ἀπαρενθυμήτως. *Sedulò attendere atqe animum adhibere atqe animum adhibere eis qæ ab alio dicuntur.* Epictetus *l.* 1. *c.* 2. Τί οὖν, ἐπειδὴ ἀφυὴς εἰμι; ἀποσῶ τῆς ἐπιμελείας τοῦτε ἕνεκα; μὴ γένοιτο. Ἐπίκητον κρεῖσσον Σωκράτους ἐκ ἔστιν. εἰ δὲ μὴ, ὁ χείρων, τοῦτό μοι ἱκανὸν ἔστιν. οὐδὲ γὰρ Μίλων ἔσομαι. καὶ ὅμως ἐκ ἀμελῶ τοῦ σώματος. οὐδὲ Κροῖσος. καὶ ὅμως ἐκ ἀμελῶ τῆς κτήσεως. οὐδ' ἁπλῶς ἄλλου τινὸς τῆς ἐπιμελείας, διὰ τὴν ἀπόγνωσιν τῶν ἄκρων, ἀφιέμεθα. *Qid ergò? cùm ingenio caream, eóne curam ejus rei abjiciam? Abſit. Epictetus Socrate præſtantior non eſt? Modò ne deterior: hoc mihi ſatis eſt. Neqe enim Milo ſum futurus: & tamen corpus non negligo; neqe Cræſus: & tamen rem familiarem tueor; nullam deniqe curationem, ob eorum, qa ſumma ſunt, deſperationem relinqimus.* Flaccus *Epiſt.* 1.

Non poſſis oculo qantum contendere Lynceus;
Non tamen idcirco contemnas lippus inungi:
Nec qia deſperes invicti membra Glyconis,
Nodoſa corpus nolis prohibere chiragrâ.
Eſt qídam prodire tenus, ſi non datur ultrà.

Ità cum Grajo noſtro lubens lego, non, *qodam.* qadamtenus ſaltem procedere & proficere licet.

Μηδὲ ἐμφιλησδοξοῦντι τῇ νωθείᾳ] lege νωθείᾳ, vel ut Annotator Lugdunenſis νωθρείᾳ. *neqe tarditate & inſcitiâ, ſibi complacentem.* qod havd pavcorum vitium eſt. Vide Solomonem *Prov. c.* 1. *v.* 22. Avguſtinus in illud *Pſal.* 36. *v.* 3. *Noluit intelligere. Videtis, qia voluntati illud tribuit: ſunt qi volunt intelligere, & non valent: ſunt & qi nolunt intelligere; ideò non intelligunt.*

§. 6. Προχειρον λογίσασθαι αὐτῷ τὴν χάριν] χάριν λογίσασθαι, *beneficium imputare.* qod ab exprobratione qadam havd multum diſtat. Juvenalis *Sat.* 6. *v.* 179. de uxore inſigniori,

Qa tanti gravitas? qa fama, ut ſe tibi ſemper
Imputet?

Martialis *l.* 5. *Epigr.* 82.

Non totam mihi, ſi vacabis, horam
Dones, & licet imputes, Severe;
Dum noſtras legis exigiſqe nugas.

& *l.* 2. *epigr.* 48.

Imputet ipſe Deus nectar mihi; fiet acetum,
Et Vatſcani perfida vappa cadi.

Seneca *de benef. l.* 2. *c.* 17. *Multi ſunt tam prava naturæ, ut malint perdere qa præſtiterunt, qàm recepiſſe, ſuperbi & imputatores.* & *l.* 6. *c.* 12. *Qadam qa homines ſibi præſtant, aliis imputant.* Tria ſcilicet Marcus beneficia collocantium genera ponit. primum eſt eorum, qi palàm imputant: ſecundum eorum, qi etiamſi id palam non faciant, apud ſe tamen tanqam de debito cogitant: tertium eorum, qi tantùm abeſt ut imputent, ut nè cogitent qidem.

Ἄλλως μέντοι] f. ἀλλὰ vel ἀλλ' ὡς. niſi ſi illud ὡς ex linea proxima huc irrepſerit.

Ὡς περὶ χρεώστου διανοεῖται] At Seneca *de benefic. l.* 1. *c.* 2. *Demus beneficia, non fœneremus. dignus eſt decipi, qi de recipiendo cogitavit, cùm daret.* hoc eſt, qod Marcus hîc, ὡς περὶ χρεώστου διανοεῖται. Et mox: *Beneficiorum ſimplex ratio eſt: erogantur tantùm, non computantur. ſi reddet aliqid, lucrum eſt; ſi non reddet, damnum non eſt. Ego illud dedi ut darem. nemo beneficia in calendario ſcribit: nec avarus exactor ad horam & diem appellas. nunqam ille vir bonus cogitat, niſi admonitus à reddente. turpis fœneratio eſt, beneficium expenſum ferre.* Idém *l.* 3. *c.* 14. *Interitura eſt res tanta dignitas, ſi beneficium mercem facimus.* & *l.* 4. *c.* 3. *Beneficium virtutis eſt, & turpiſſimum id cavſſa vllius rei dare, qàm ut datum ſit. ſe intueri & commodum ſuum, iſtud non eſt beneficium, ſed fœnus.* & *c.* 14. *Non eſt beneficium qod in qæſtum mittitur. hoc dabo, hoc recipiam; avctio, eſt ut ait Ovidius,*

Qa qia non licuit, non dedit, illa dedit:

Eodem modo, qi beneficium ut reciperet, dedit, non dedit. Et Cleanthes *ibidem l.* 6. *c.* 13. *Multum à beneficio diſtat negotiatio.* Dominus Chriſtus, Luc. *c.* 6. *v.* 35. Ἀγαθοποιεῖτε, καὶ δανείζετε, μηδὲν ἀπελπίζοντες. *Benefacite, & mutuum date, nihil inde ſperantes.* & *v.* 34. Ἐὰν γὰρ δανείζετε παρ' ὧν ἐλπίζετε ἀπολαβεῖν, ποία ὑμῖν χάρις ἐστί; *Et ſi mutuum dederitis iis, à qibus ſperatis vos recepturos, qa gratia erit vobis?*

Οὐδὲ

fecerit, novit. eſt &, qi, qid fecerit, qodammodo nè novit qidem: ſed viti ſit ſimilis, qæ racemum ubi tulerit, fructúmqe ſibi proprium ſemel dederit, nihil ulteriùs reqirit. ſicut equs, ubi cucurrerit, canis venatus fuerit, apes mel confecerit; ità iſte, ubi benefecerit, non clamore proſeqitur, ſed ad aliud ejuſmodi opus ſe transfert; qemadmodum vitis ad racemos alios denuo ſuo tempore producendos. in horum ergò numero eſſe oportet, qi qid faciant, ipſi qodammodo nè intelligunt qidem? ità planè. At hoc ipſum, inqis, qid agas, intelligere neceſſarium eſt. eſt enim ſocietatis legem colentis proprium hoc, ut ſentiat ſe ſecundùm legem illam agere; útqe velit etiam per Jovem, eum qocum ſic agit, id perſentiſcere. Verùm eſt, fateor, qod dicis. Veruntamen, qod jam dictum eſt, ſi ſeciùs ceperis, ex eorum numero futurus es, qorum priore loco memineram. ſiqidem & illi rationis ſpecie qadam probabili abducuntur. tu avtem, ſi

καὶ οἶδεν ὃ πεποίηκεν. [a] ὁ δέ τις τρόπον τινὰ οὐδὲ δίδωσιν ὃ πεποίηκεν. ἀλλὰ ὅμοιός ἐστιν ἀμπέλῳ βότρυν ἐνεγκάσῃ καὶ [b] μηδὲν ἄλλο προσεπιζητήσῃ, μετὰ τὸ ἅπαξ τὸν ἴδιον καρπὸν ἐνηνοχέναι. [c] ἵππῳ δρομεῖν, κύνα ἰχνεύσας, μέλισσα μέλι ποιήσασα, ἄνθρωπος ὃ εὖ ποιήσας, οὐκ ἐπιζοᾷ, ἀλλὰ [d] μεταβαίνει ἐφ' ἕτερον, ὡς ἄμπελος ἐπὶ τὸ πάλιν ἐν τῇ ὥρᾳ πάλιν βότρυν ἐνεγκεῖν. ἐν τούτοις οὖν δεῖ εἶναι, τοὺς τρόπον τινὰ ἀπαρακολουθήτως αὐτὸ ποιοῦσι; ναί. ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο, δεῖ προσκολουθεῖν. [e] ἴδιον γάρ, φησί, καὶ κοινωνικῆς, τὸ αἰσθάνεσθαι ὅτι κοινωνικῶς ἐνεργεῖ, καὶ, νὴ Δία, [f] βέλεσθαι καὶ τὸν κοινωνὸν αἰσθάνεσθαι. ἀληθὲς μέν ἐστι ὃ λέγεις. τὸ δὴ νῦν λεγόμενον * παρεκδέχῃ, ἆρα τοῦτο ἔσῃ εἷς ἐκείνων, ὧν πρότερον ἐπεμνήσθην. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι λογικῇ τινι πιθανότητι προσέγουσι. ἐὰν δὲ θελήσῃς συνεῖναι

[a] L.7. §.73. l.9. §.2.
[b] L.4. §.13.
[c] Sup. §. 1.l. 10. § 8.
[d] L.6. §.7.l. 11.§.4.l.12. §.29.
[e] Inf. §. 16.
[f] L.11.§.15.
* [ἀν] π. f.

τί

ANNOTATIONES.

Οὐδὲ οἶδεν ὃ πεποίηκεν] Seneca *de benef. l. 2. c. 6. Quàm dulce, quàm pretioſum eſt, ſi gratias ſibi agi non eſt paſſus, qi dedit; ſi dediſſe, dum dat, oblitus eſt?* Chilo apud Avſonium.

Tu bene ſi qid facias, non meminiſſe fas eſt.

Verùm qadrat ad hoc Domini Servatoris præceptum hyperbole elegantiſſimà conceptum, Matth. *c. 6. v. 6.* Ποιοῦντος ἐλεημοσύνην, *μὴ γνώτω ἡ ἀριστερὰ, τί ποιεῖ ἡ δεξιά. Facientis eleemoſynam neſciat ſiniſtra qid dextra faciat.* Ambroſius *offic. l. 1. c. 30.* qò & Evthymius inclinat, ità interpretatur, qaſi dictum eſſet, *ut frater tuus, qi eſt tanqam dextra tua, qod facis neſciat.* Sic ſicias, ut

Proxima neſciat uxor,

utì Perſius loqitur. Meliùs Joannes Chryſoſtomus *Orat. 19.* qem ſis vide. Nam qod de *dextra*, qæ ſit *amor divinus, ſiniſtra, qæ favor humanus* exiſtat, argutantur Hieronymus *in Matth.* Hilarius *ibidem.* Avguſtinus *in Pſal. 121. & in 1. Joan. tr. 6. & de temp. 60.* Gregorius *in Job. l. 3. c. 21.* Theophylactus *in Matth.* alii; eſt merum ipſorum commentum. Rectiùs Clemens *Strom. l. 4. pag. 529. D.* Ἀλλ' ὠδὲ αὐτὸς ὁ ἐλεῶν, ὅτι ἐλεεῖ, γινώσκειν ὀφείλει. *Sed neqe ipſe, qi miſeretur, debet ſcire, ſe miſereri.* Aliud eſt qod Seneca *de benef. l. 6. c. 8. Beneficium aliqis neſciens accepit, nemo à neſciente.* Beneficium niſi ſciens volénſqe dare neqit: verum beneficium qi dat, qoad beneficii præſtiti imputationem, perinde affectus eſſe poteſt, acſi qid faciat feceritve neſcius ſit. atqe hoc eſt, qod, poſt Chriſtum noſtrum, Marcus voluit. Geminà planè mente Plato in *Theæteto, pag. 127. D.* de Philoſopho genuino. Ταῦτα μᾶλλον αὐτὸν λελῆθεν, ἢ οἱ τῆς θαλάττης λιγόμενοι χόες. καὶ ταῦτα πάνυ, ὠδ' ὅτι οὐκ οἶδεν, οἶδεν. οὐδὲ γὰρ αὐτῶν ἀπέχεται τῷ ἐνδοκιμεῖν χάριν, &c. *Hoc magis eos latet, qam maris, ut dici ſolet, arena. Atqe hæc omnia etiam neſcire ſe neſcit: neqe enim vulgaris gloriæ gratiâ ab his abſtinet, &c.* Optimè formulæ iſtius ſenſum expreſſit.

Ὅμοιος ἐστιν ἀμπέλῳ] ità mox: ὡς ἄμπελος.

Μηδὲν ἄλλο προσεπιζητήσῃ] Vide *ad lib. 7. §. 73.*

Οὐκ ἐπιζοᾷ] qod Dominus Chriſtus Matth. *c. 6. v. 2.* Ὅταν ποιῇς ἐλεημοσύνην, *μὴ σαλπίσῃς. Cùm eleemoſynam faceris, ne curato buccina cani coram te.*

Μεταβαίνει ἐφ' ἕτερον] Vide *l. 6. §. 7. & l. 11. §. 4. & l. 12. §. 29.* Seneca *de benef. l. 1. c. 2. Qaliſcunqe priorum eventus eſt, perſevera in alios conferre. Meliùs apud ingratos jacebunt. nè ceſſaveris; opus tuum perage, & partes boni viri exeqere. alium re, alium fide, alium conſilio, alium præceptis ſalubribus adjuva. & l. 4. c. 14. Ad beneficium non adducit cogitatio avara, nec ſordida, ſed humana & liberalis, cupiens dare etiam cùm dederit, & augere novis ac recentibus vetera.* Hoc eſt qod ſuo more, id eſt, Comico, Plavtus *Trinumm. Act. 2. Sc. 2. v. 39.*

Is probus eſt, qem non pœnitet qàm ſit probus:
Benefacta benefactis aliis pertegito, nè perpluant.

Seriò magis alius qiſpiam apud Plutarchum *de ſene polit.* & *adv. vit. Epicur. pag. 1099. A.*

Καὶ μήτι παυσόμεσθα δρῶντες εὖ βροτούς.
Non deſinamus bene mereri de hominibus.

Vide *l. 7. §. 73.* Plinius *l. 3. Epiſt. 5. Antiqiora beneficia ſubvertas, niſi illa poſterioribus cumules.*

Ἐν τούτοις ἂν δεῖ εἶναι] Interrogantis tanqam ex aliena perſona, eſſe volunt hæc verba, Xylander & editor Lugdunenſis. affirmantis ac præcipientis ex ſua Caſavbonus. illud malim, qia ſubſeqentia, ναί. ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο, &c. ſubjectionis ſive reſponſionis formam habent.

Ἀπαρακολουθήτως] *Sic ut non poſſint intelligi* Xylander. imò potiùs, *ſic qaſi non intelligant ipſi.* ut in præcedentibus, ὠδὲ οἶδεν. Sic *l. 2. §. 15.* ſed ratione diverſâ ἀπαρακολουθήτως ἐνεργεῖν. *neſcire qid velis.* Vide *ſuprà ad §. 5.* δυσπαρακολουθητότερος.

Βέλεσθαι καὶ τὸν κοινωνὸν αἰσθάνεσθαι] Ità revera beneficia conferenda, ὡς αἰσθάνεσθαι, *ut ſentiat ſibi gratiam factam is cui benefit*, ut *infrà l. 11. §. 15.* Verùm ut beneficii avtorem, qis is fuerit, dignoſcat, nihil qicqam eſt neceſſe. Seneca *de benefic. l. 2. c. 9. Interdum & ipſe qi juvatur fallendus eſt: ut habeat, nec, à qo acceperit, ſciat.* Exemplum ſubjicit Arceſilai, qi amici pavperis, ſed pavpertatem per verecundiam diſſimulantis, ac per ægritudinem decumbentis, pulvillo ſacculum clam ſubjecit, ut qod deſiderabat, inveniret potiùs qàm acciperet. Cteſibium hunc nominat Laërtius *l. 4. §. 37.* Apellem Chium Plutarchus *de adul. & amic. pag. 63. D.* qem & fraude amicâ utiliqe deprehenſa, dixiſſe, Ἀρκεσιλάου τὸ παίγνιον, *Archeſilai hic ludus eſt.* ille; Ἀρκεσιλάου τυτὶ τὸ κλέμμα. *Archeſilai hoc eſt furtum*, iſte refert. *Ibidem* C. Plutarchus. Τῇ τοῦ φίλου χάριτι ἐπιδεικτικὸν οὐδὲν ἔπεσθαι. ἀλλὰ πολλάκις, ὥσπερ ἰατρὸς λαθὼν ἐθεράπευσε, καὶ φίλος ὠφέλησεν εὐτυχὼν ἢ διαλυσάμενος, ἀγνοοῦντος ἐπιμεληθείς. *Ab amico qod præſtatur officium, ad oſtentationem nihil habet: ſed ſæpenumero, ſicut medicus occultè ſanat, ita & amicus ſuâ præſentiâ aut abſentiâ amico prodeſt ignoranti pro ſe curam geri.* Sed ad Senecam redeamus paria Marco interrogantem. *Qid ergò? ille neſciet à qo acceperit? Primùm neſciat, ſi hoc ipſum beneficii pars eſt. Deniqe ille neſciet accepiſſe ſe: ego ſciam me dediſſe. Parum eſt, inqis. Parum, ſi fœnerare cogitas. ſed ſi dare, qo genere accipienti maximè profuturum erit, dabis. contentus eris te teſte: alioqin non benefacere delectat, ſed videre benefeciſſe. Volo, inqis, ſcias. debitorem qæris. Volo utiqe ſciat. Qid ſi illi utilius eſt neſcire? ſi honeſtius? ſi gratius? non in aliam partem abibis? Volo ſciat. Ità tu hominem non ſervabis in tenebris? Beneficia in acta non mitto. qid? ego illi ſum indicaturus me dediſſe; cùm inter prima præcepta & maximè neceſſaria ſit, nè unqam exprobrem, imò nè admoneam qidem? hæc enim beneficiis inter duos lex eſt, alter ſtatim oblivi ſci debet dati, alter accepti nunqam.*

Τὸ δὲ νῦν λεγόμενον παρεκδέχῃ] *non intelligis* Caſavbonus. ſic ex Polybio Svidas, οὐκ ὀρθῶς τὰς ὑμετέρας ἐκδέχῃ λόγους, id eſt, *noſtros accipis. excipe* Xylander. ut ſit παρεκδέχεσθαι, idem qod ἐκδέχεσθαι, *excipere.* nevtrum ſatìs arridet. ego conditionalem deeſſe puto, [ἂν] παρεκδέχῃ, *ſi ſeciùs ceperis.* Ità enim ſignificat τὸ παρεκδέχεσθαι. Evſebius *hiſt. eccleſ. l. 3. c. 39.* Papiam narrat, τὰς ἀποστολικὰς παρεκδεξάμενον διηγήσεις, *ex relationibus Apoſtolicis ſeciùs acceptis*, commentitia multa tradidiſſe. qod verbum & in H. Stephani theſavrum poterit immitti.

Εἰ δὲ θέλεις συνεῖναι] forſan συνιέναι. *intelligere.* qanqam & συνεῖναι eo ſenſu uſurpatum invenias. Ità enim Herodotus. *l. 5. pag. 360. E.* Ἐγὼ μοι δοκέω συνεῖναι τί ἐθέλει λέγειν ὑμῖν τὸ χρηστήριον. *Ego qid nobis ſignificare velit oraculum videor mihi intelligere.* Demoſthenes *pro Coron.* Οὔτε ὑμᾶς οἶμαι μανθάνειν, οὔτ' αὐτὸς ἐδυνάμην συνεῖναι. *Neqe vos puto diſcere, neqe ipſe poſſum intelligere.* ubi tamen qidam codices συνιέναι. Herodianus *lib. 2.* de Germanis. Ὥστε τὰ σώματα γυναικοπαθῆ καὶ μεγάλοι εἰσὶν, ὥστε καὶ τὰς διανοίας παχεῖς, καὶ μὴ ῥᾳδίως συνιέναι δυνάμενοι, εἴτι μετὰ πανουργίας ἢ ὅλως λέγοιτο ἢ πράττοιτο. *Qemadmodum corporibus utuntur prævalidis atqe proceris, ita pingvi ſunt ingenio: qare havd facilè ſentiunt ſi qid agas dicaſve aſtutè ac ſubdolè.* Clemens *Strom. l. 1. pag. 286. D.* Ἀλλὰ καθάπερ καὶ ἄνευ γραμμάτων πιστὸν εἶναι δυνατὸν φαμὲν. ὥστε συνιέναι τὰ ἐν τῇ πίστει λεγόμενα οὐκ ὀλίγον τι μὴ μαθόντα, ὁμολογοῦμεν. *Sed qemadmodum vel ſine literis fidelem poſſe eſſe dicimus: ita qæ in fide dicuntur poſſe intelligere eum, qi non didicit, confitemur.* & *l. 4. pag. 492. A.* Οὔτε τὰς τιμὰς τὰς μετὰ θάνατον τῶν ἁγίων βε-

τί περὶ ἐστι τὸ λεγόμενον, μὴ φοβοῦ, μὴ ὠφελῇ τοῦτο ὠφελιμόν τι ἔργον κοινωνικόν.

§. 7. Εὐχὴ Ἀθηναίων, ὗσον, ὗσον, ὦ φίλε Ζεῦ, κατὰ τῆς ἀρούρας τῆς Ἀθηναίων καὶ τῶν πεδίων. ἤτοι ὁ δεῖ εὔχεσθαι, ἢ ἔτως ἁπλῶς καὶ ἐλευθέρως *.

* Ἐλευθερίως Casaub.

§. 8. Ὁποῖόν ἐστι τὸ λεγόμενον, ὅτι συνέταξεν ὁ Ἀσκληπιὸς τούτῳ ἱππασίαν, ἢ ψυχρολουσίαν,

id quod dixeram rectè intelligere volueris, noli metuere, nè hac de cavssâ benefaciendi occasionem ullam sis omissurus.

§. 7. Athenienssium votum erat, *Plue, plue, chare Jupiter, super Athenienssium arva & prata.* avt nihil omnino precari, avt hoc modo simpliciter & ingenuè precari par est.

§. 8. Cujusmodi illud est, quod dici solet, *Æsculapium* huic vel illi *coordinâsse*, ut eqitet, ut frigidâ proluatur,

ut

ANNOTATIONES.

ζωπόταν, ὅτι τὰς κολάσεις τῶν ἀδίκως καὶ ἀσελγῶς πεπολιτευμένων συνῆκαν βέλονται. *Nec honores post mortem eorum, qi sanctè vixerunt, nec supplicia eorum, qi injustè & libidinosè se gesserunt, volunt intelligere.* Et apud Svidam in *Sexto* avtor incertus, μηδὲ συνῆκαν τὸ λεγόμενον δυνηθείς. *Qia ne verba qidem, qæ dicebantur, intelligere potuit.*

Μὴ φοβοῦ, μὴ παρὰ τοῦτο] forsan, μηδὲ παρὰ τοῦτο] *Nè metuas, neve hac de cavssa opus aliqod sociale omittas.* Veruntamen nihil temerè mutatum velim.

§. 7. Ὗσον, ὦ φίλε Ζεῦ] Indè Ζεὺς ὑέτιος, ὄμβριος, idémqe Ὑης & Διὺς, & Ὕων dictus. Hesychius Ὑης, Ζεὺς ὄμβριος. Aristotelis nomine *de mund. c. 7.* Ὑέτιος ἀπὸ τῶν ὑετῶν καλεῖται. *Pluvius à pluviis vocatur.* & Phurnutus *de Deis c. 3.* Παρά τισι δὲ καὶ Διὺς καλεῖται, τάχα ἀπὸ τοῦ δύειν τὴν γῆν. *A nonnullis avtem & Dius appellatur, utiqe qia rigat terram.* Lucianus *dialog. Jov. & Gan.* Διὸς δὲ οὐκ ἤκουσας ὄνομα, οὐδὲ βωμὸν εἶδες ἐν τῷ Γαργάρῳ τῷ ὕωνος; *Jovis nomen non audisti? nec pluentis aram in Gargaro vidisti?* Pavsanias in *Attic. pag.* 61. meminit βωμῶν ὀμβρίου Διός. *pluvii Jovis ara.* Athenis verò *pag.* 22. refert esse γῆς ἄγαλμα, ἱκετευούσης ὗσαι οἱ τὸν Δία. ἔστε ὄμβρει δῆσον Ἀθηναίοις, ἔστε καὶ τοῖς πᾶσιν Ἕλλησι συμβᾶς αὐχμός. *Terra à Jove imbres implorantis simulacrum, vel qod Athenienses aliqando pluvias desiderarint, vel qod totâ Graciâ soli siccitate laborarint.* At de Ægypto Nilum allocutus Tibull. *l. 1. eleg. 7.*

Te propter nullos tellus tua postulat imbres;
Arida nec pluvio supplicat herba Jovi.

Et Scholiastes *ad Pindar. Pyth. od. 4.* Κρονίδην τὸν Νεῖλόν φησιν ὡς Παρμένων, Αἰγύπτιε Ζεῦ Νεῖλε, ἀναλογεῖν γὰρ τοῖς τοῦ Διὸς ὄμβροις τὸ τοῦ Νείλου ὕδωρ, καὶ ὥσπερ ἀντίστροφόν τινα τοῦτον τῷ Διὶ εἶναι. *Jovem Nilum dixit, sicut Parmeno. Nile Jupiter Ægyptie. Nili enim aqa Jovis imbribus similis est, & sicut ex adverso Jovi respondet.* Verùm Deus verus vivúsqe solus est Ζεὺς ὑέτιος, non Nilus, non nubes ipsæ, non ulla apud extraneos in pretio habita Deunculorum mendacia atqe mendicabula. Vide Jerem. *c. 14. v. 22.* Job. *c. 38. v. 25, 28, 34, 37.* Psal. *65. v. 10, 11, 12.* Zech. *c. 10. v. 1.*

Κατὰ τῆς ἀρούρας τῶν Ἀθηναίων] Existimat Xylander improbare Marcum istic commune illud & damnosissimum vitium, qo plerique ea tantùm expetant, qæ sibiipsis privatim prosint; nihil soliciti de communi bono: & Athenienses notare, utpote qi injustè & illiberaliter suis tantùm agris pluviam & fertilitatem poscerent, reliqorum hominum nullam rationem habentes. At contrà preces istiusmodi probat Marcus, qibus homines non sibi solis privatisqe suis rebus, sed civitati reisqe publicæ universæ, in qa degunt, à numine favsta prosperáqe comprecantur; qales fuisse monet Athenienssium illas. qos etiam in supplicationibus suis, non suæ tantùm regionis, sed totius insuper Græciæ, memores fuisse ex Pavsania suprà didicimus. Verùm qod Gregorius *in Job. l. 18. c. 3.* & Hieronymi nomine *in Thren. c. 3. v. 41.* qæ indè constat Hieronymi non esse, qia ex Gregorio mutuantur. *Et oratione operatio, ut operatione fulcienda est oratio.* itaqe precibus opera sunt adjicienda. & tam pro bono publico conatus adhibendi, qàm supplicationes concipiendæ. Habéntqe reverà locum hîc Menæcei pro patria se devoventis illa à Xylandro etiam lavdata, ex Evripidis *Phœnissis*;

Εἰ γὰρ λαβὼν ἴκαστος, ὅ, τι δύναιτό τις
Χρηστὸν, δίλθοι τοῦτο, κ' εἰς κοινὸν φέροι
Πατρίδι, κακῶν ἂν αἱ πόλεις ἐλασσόνων
Πειρῶντ', τὸ λοιπὸν εὐτύχοιεν ἄν.
Si qisqe qantum qiverit boni, lubens
Patria offerat, donéqe publica rei;
Minus malorum civitates prenderes,
Et amplieres redderentur indies.

Siqidem, ut rectissimè Andocides *Orat. adv. Alcibiadem.* Διὰ μὲν τοὺς τῶν ἰδίων ἐπιμελουμένους οὐδὲν αἱ πόλεις μείζους καθίστανται. διὰ δὲ τοὺς τῶν κοινῶν, μεγάλας καὶ ἐλευθέρας γίγνονται, *Nam per privata curantes nihil urbes potentiores fiunt: per eos verò qi publica curant potentes & libera evadunt.* Vide *ad l. 1. §. 16.* & *l. 7. §. 4.*

Ἤτοι ὁ δεῖ εὔχεσθαι, ἢ ἔτως ἁπλῶς καὶ ἐλευθέρως] ἐλευθερίως legit Casavbonus *ad Pers. Sat. 2.* qi & τὸ ἁπλῶς καὶ ἐλευθερίως εὔχεσθαι, orationem simplicem & liberalem opponi censet τῇ εὐχῇ ἐμπορικῇ id est, *preci emaci*, ut Persius loquitur: qam interpretatur, vel eam qæ habet conjunctum sacrificium majoris alicujus victimæ, avt votum rei consecrandæ;

A qod sit velut pretium diis repensum, ut fit in emptione contrahenda; vel qæ toties fuit repetenda, & tam assiduè ac λιτανεύων καὶ ἱκετεύων facienda, ut hoc ipsum pretii loco censeri possit; qia, ut ait Seneca, *Nulla res carius constat, qàm qa precibus empta est.* Mihi videtur Marco, τὸ ἁπλῶς εὔχεσθαι, *orationis simplicitatem* qandam denotare, qalis illa Athenienssium formula, qe generali qadam ac familiari ratione Jovem compellat, nec terminos illi rerum tribuendarum anxiè solicitéqe præscribit. qalis itidem ea formula, qam amicis suis poeta qidam præscripsit, à Platone in *Alcibiad. 2. pag. 454. D* lavdata;

Ζεῦ βασιλεῦ, τὰ μὲν ἐσθλὰ καὶ εὐχομένοις, καὶ ἀνεύχοις
Ἄμμι δίδυ, τὰ δὲ δεινὰ καὶ εὐχομένοις ἀπάλεξοις.

vel, ut *Anthолog. l. 1. c. 31.* habetur

— τὰ δὲ δεινὰ καὶ εὐχομένων ἀπερύκοις.
Tu Rex summe, dato nobis bona, sive rogemus,
Sev non: at mala vel poscentibus usqe negato.

Sed & Laconum, qi ut Plato *ibidem pag. 458. B.* καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ εὐκόσοι παραπλησίως εὐχὴν ἤυχοντας, τὰ καλὰ ἐστὶ τοῖς ἀγαθοῖς τοὺς θεοὺς δίδοναι κελεύοντες ἂν σφίσιν αὐτοῖς. *Idem votum tam privatim, qam publicè servans, orantes deos pulcra cum bonis sibi tribuere.* Unde & Jupiter Ammon dixerit *ibidem E.* Βέλτιόν φασι αὐτῷ τὴν Λακεδαιμονίων εὐφημίαν εἶναι μᾶλλον, ἢ τὰ σύμπαντα τῶν ἑλλήνων ἱερά. *Placere magis Lacedæmoniorum sibi acclamationem, qam Græcorum sacra omnia.* Qin & Xenophon *de Socrate memoriab. l. 1. pag. 722. C.* Ἤυχετο δὲ πρὸς τοὺς θεοὺς ἁπλῶς τἀγαθὰ δίδοναι. ὡς τοὺς θεοὺς κάλλιστα εἰδότας, ἐποῖα ἀγαθά ἐστι. *Precabatur etiam deos simpliciter, ut bona largirentur: qod dii optimè scirent, cujusmodi res essent bona.* Respexit eodem Juvenalis *Sat. 10. v. 346.*

Nil ergò optabunt homines? si consilium vis,
Permittes ipsis expendere numinibus, qid
Conveniat nobis, rebúsqe sit utile nostris.
Nam pro jucundis aptissima qæqe dabunt Dii.
Charior est illis homo, qàm sibi. —

Atqe hoc est qod R. Simeon in *Pirke Abot. c. 2. §. 13.* תעש תפלתך קבע *Orationem tuam fixam nè feceris.* hoc est, nolis inter oranduin terminos numini figere, legémqe qid facturus sit, Deo præstituere; sed vota tua simpliciter, prout illi visum fuerit, præstanda ipsi permittito. At τὸ ἐλευθερίως ἤυχεσθαι, sive *liberaliter* precari, (ità enim cum Xylandro malim, qàm cum Merico, *liberè*) est ejusmodi orationem adhibere, qæ alios etiam contribules, conterraneos, avt extraneos etiam nobiscum unà comprehendat, qalis ea est, qam hîc Marcus retulit, Attica supplicandi ratio: qalis itidem, qam Xylander hîc adducit, Persarum veterum, de qibus Herodotus *lib. 1. pag. 63. A.* apud qos lege sic cavebatur; Ἐκστῷ μὲν δὴ τῷ θύοντι ἰδίῃ μούνῳ, ἢ οἱ ἐγγίνεται ἀρᾶσθαι ἀγαθά. ὁ δὲ πᾶσι τοῖσι Πέρσῃσι κατεύχεται ἐν γίνισθαι, καὶ τῷ βασιλέϊ. ἐν γὰρ δὴ τοῖς ἄπασι Πέρσῃσι καὶ αὐτὸς γίνεται. *Illis avtem qi sacrificat, non licet sibi privatim precari bona, sed communiter universis Persis, inprimis qidem Regi: qoniam inter cunctos Persas ipse etiam qi sacrificat comprehenditur.* Sed liberalior his Christianorum litania. Pavlus *Timotheo Epist. 1. c. 2. v. 1.* præcipit ποιεῖσθαι δεήσεις, προσευχὰς, ἐντεύξεις, εὐχαριστίας, ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων. *ut fiant deprecationes, preces, interpellationes, gratiarum actiones pro qibusvis hominibus.* Liberalissima verò omnium λειτουργία Judaïca, si Philoni credimus, *de monarch. l. 2. pag. 825. B.* Τῶν μὲν γὰρ ἄλλων οἱ ἱερεῖς ὑπὲρ οἰκείων καὶ φίλων καὶ πολιτῶν αὐτὸ (αὐτῶν forsan) μόνον ἐώθασι τὰς τ' ἐυχὰς καὶ θυσίας ἐπιτελεῖν. ὁ δὲ τῶν Ἰουδαίων ἀρχιερεὺς, ἢ μόνον ὑπὲρ ἅπαντος ἀνθρώπων γένους, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν τῆς φύσεως μερῶν, γῆς, ὕδατος, ἀέρος καὶ πυρὸς, τάς τ' ἐυχὰς καὶ τὰς εὐχαριστίας ποιεῖται, τὸν κόσμον, ὑπὲρ ἧς ἐστὶ ταῖς ἀληθείαις, πατρίδα εἶναι ἑαυτῷ νομίζων, ὑπὲρ ἧς ἱκεσίας καὶ λιτῆς εὐωδίαν ἐξευμενίζειν τὸν ἡγεμόνα, ποτνιώμενος τῆς ἐπιεικοῦς καὶ ἵλεω φύσεως αὐτῇ μεταδιδόναι τῷ γενομένῳ. *Nam alii sacerdotes tantùm pro familiaribus amicis civibusqe solent divinam rem facere: at Judæorum pontifex non solum pro toto humano genere, verùm etiam pro naturæ partibus, terra, aqâ, aëre, igne precatur & agit gratias: qippe qi existimat mundum, ut re vera est, suam patriam, solitus supplicationibus ei reddere propitium parentem conditorémqe suum.*

§. 8. Συνέταξεν ὁ Ἀσκληπιὸς τούτῳ] Συντάττειν, *injungere, præcipere, præscribere*, qomodo ægrotis medici hoc vel illud sumendum. Plutarchus in *Pomp. pag. 620. B.* Ἐπειδὴ νοσοῦντι συνε-

ut discalceatus incedat : ejusmodi quiddam est, & qod huic vel illi coordinavit universi natura, ut morbo teneatur, corpore mutiletur, liberos amittat, avt aliud tale qippiam. siqidem & ibi *coordinavit* illud, sensum hunc habet, acsi diceretur, hoc ad illud ordinavit, tanqam qod ad ejusdem sanitatem conducat : atqe istîc pariter, qicqid unicuiqe contingit, ad illud ordinatur qodammodo qod fato congruum existat. atqe hinc est qod ea convenire nobis dicimus : qomodo lapides qadratos in mœnibus avt pyramidibus convenire dicunt artifices, cùm sibi invicem scitè compositi coaptantur. omnino enim una qædam est rerum omnium compages. & qemadmodum ex cunctis corporibus mundus iste, qô corpus ejusmodi sit, consummatur ; ità ex cavssis universis, qô cavssa sit ejusmodi fatum conficitur. intelligunt hoc qod dico etiam rudissimi qiqe. dicunt enim *tulit hoc illi*, sors nimirum. hoc itaqe illi ferebatur ; istúdqe illi coordinabatur. proinde ità excipiamus ista, qomodo ea solemus, qæ Æsculapius præceperit. multa siqidem & in illis

ἢ ἀνυποδησίαν. • τοιῦτόν ἐστι καὶ τὸ, συνέπαξεν τῷ- a L.3.§.4.
λῳ ἡ τ ὅλων φύσις νόσον, ἢ πήρωσιν, ἢ ἀποβολὴν, l.4.§.10.33.
ἢ ἄλλο ὁ τ τοιούτων. καὶ γὰρ ἐκεῖ τὸ συνέπαξεν, l.6.§.16.l.
τοιοῦτον ὁ σημαίνει, ἔταξε ἵνα ὡδὶ ἵνα, ὡς κα- 10.§.20.l.
τάλληλον εἰς ὑγίειαν. καὶ ἐνταῦθα τὸ συμβαῖνον ἑκά- 12.§.23.
στῳ πέπαλαί πως ὡδὶ αὐτὸ καπάλληλον εἰς τὴν
εἱμαρμένην. b ἴσως γὰρ καὶ αὐτὸ συμβαίνειν ἡμῖν b L.4.§.23.
λέγομεν, ὡς καὶ σοὶ πυραγώνας λίθους ἐν τοῖς τεί- l.6.§.44,45.
χεσι, • ἢ πῆς πυραμίσι συμβαίνειν οἱ τεχνῖ) λέ- l.7.§.57.l.9.
γουσι, συναρμόζοντας ἀλλήλοις τῇ πολὺ συνθέσει. §.39.
Ὅλως γὰρ c ἁρμονία ἐστὶ μία. καὶ ὥσπερ d ἐκ πάν- • καὶ τ' ἐν
των τ σωμάτων ὁ κόσμος τοιοῦτον σῶμα συμπλη- Svid.
ροῖ). ἴσως ἐκ πάντων τ αἰτιῶν ἡ εἱμαρμένη τοιαύ- c L.4.§.27.
τη αἰτία συμπληροῖται. νοοῦσι ἴ ὁ λέγω, καὶ οἱ πο- d L.4.§.40.
λεον ἰδιῶ). φασὶ γὰρ, ἵνα ἔφερεν αὐτῷ, ἐκεῖν
e ἵνα τοῦτῳ ἐφέρετο, καὶ ἵνα τούτῳ συνεπότετο. δε- e L.6.§.44.
χώμεθα ἐν αὐτὸ, ὡς f ἐκεῖνα • ὁ Ἀσκλή- l.10.§.6.20.
πιος συνέπιεν. πολλὰ γοῦν καὶ ἐν ἐκείνοις ἐ- l.12.§.23.
f Inf.§.9.
• ἃ, vel
[ἀ] ὁ.

τὰ

ANNOTATIONES.

συνίταξε πίχλην ὁ ἰατρός. *Medicus valetudine tentato turdo vesci imperavit.* qod in *apophth.* νοσοῦντι πίχλην ὁ ἰατρὸς λαβεῖν προσέταξε. istqe vocabulum hoc freqentius. Sed altero illo potiùs usus Marcus videtur, qo σύνταξιν ἢ σύνταγμα ποιόν τι designaret. itaqe verto, qo Marci mentem exprimam, insolenti licet vocabulo, *coordinavit.* alioqi συντάττειν etiam simpliciter pro *præcipere* sumitur. Svidas. Συντάξας, ἐπιτελέσαντος. Συντάξας, *qi præscripsit, qi mandavit.* adductis ex Polybio istis ; Συντάξας, ἐλαύνειν κατὰ σπουδὴν ὅσον ἴσχε δυνάμεως. *Qum imperasset, ut magna festinatione, totisqe viribus veniret.*

Ὁ Ἀσκλήπιος] Æsculapium medicinæ præsidem Deum per insomnia remedia sibi suggerere opinabantur. in qo argumento freqens admodum est Aristides in orationibus sacris. *Orat.* 1. ἀλυσίαν προσάττει ὁ θεός. *Deus ut non lavarem præcipit.* & *ibidem.* ἀσιτίαν ἐπιτάξει. *Ut jejunarem mandat.* & *Orat.* 2. ἀνυπόδητον προελθεῖν ἐπίταξε. *Nudis pedibus ire me jussit.* &c.

Συνίταξεν τούτῳ ἡ τῶν ὅλων φύσις νόσον] Ità *l.* 4. §. 45. Συντίταχεν ἡρμοσμένως τὰ ὄντα. *Concinnè admodum certo inter sè ordine componuntur.* & *l.* 6. §. 16. Ὅσα οἱ θεοὶ ἀποσείμασι καὶ διατετάχασι. *Qacunqe Dii attribuunt & constituunt.* Verùm istic ad rem medicam respectum habet, qasi medicinæ rationem universa ista obtineant. Plato *Sophist.* Ἰατρικὴ τις ἡ κολαστική. Aristoteles *Ethic. lib.* 2. *c.* 3. Ἰατρειά τις ἡ παιδεία. *Correptio est qadam medicina.* Idémqe *rhetor. lib.* 1. *c.* 14. Et Æneas Gaza *de anim. immort.* Ἴασις ἡ κόλασις. *Medicina qadam est correptio divina.* Ambrosius *in Psal.* 37. & Hieronymus *in Ezech. Qa putatur pœna, medicina est. sicut enim qadam datur cathartica, ut noxius humor, qi inest corporibus, egeratur : sic & dominus dat calicem tormentorum meracissimum, ut qicqid fellis amaritudinisqe est, avferat à peccatoribus, & pristina eos restituat sanitati.* Optimè Simplicius distingvit *in Epicteti Enchiridio* ad duo artis medicæ munera respiciens, vel ægritudinem profligandi, vel valetudinem sanitatémqe conservandi ; mala externa, calamitatésqe omne genus esse, ἢ νοσούντων θεραπείας, ἢ ὑγιαινόντων γυμνασίας, *vel ægrorum medicamina, vel sanorum exercitia.*

Κατάλληλοι εἰς τὴν εἱμαρμένην] *ad fatum,* sive *fato, congruens & consentaneum.* Ità κατάλληλα φάρμακα, *medicamenta congruentia,* Dioscoridi. & τροφαὶ τοῖς νοσοῦσι κατάλληλοι, *alimenta ægrotantibus congruentia.* referente Budæo. & Marco nostro φαντασίαι κατάλληλαι, *cogitationes* vel *apprehensiones congrua. l.* 7. §. 2.

Ὡς καὶ τὰς λίθους συμβαίνειν] Vide *l.* 4. §. 23. & *l.* 7. §. 57. Ludit avtem hîc in ὁμωνυμίᾳ verbi συμβαίνειν, qod & *evenire* & *convenire* significat. Verùm de hoc usu vocabuli in re architectonica, nihil dum comperi. nisi Fabius *Institut. l.* 9. *c.* 4. *Fit sæpe,* inqit, *aspera & dura & dissoluta & hians oratio, si ad necessitatem ordinis sui verba redigantur. differenda igitur qadam & præsumenda ; atqe ut in structuris lapidum impolitorum, loco qo convenit, qidqe ponendum.* qod hîc *convenire,* alibi *congruere* dixit, eadem utrobiqe imagine usus : *Non enim ad pedes verba dimensa sunt. ideóqe ex loco transferuntur in locum, ut jungantur qo congruunt maximè sicut in structura saxorum rudium etiam ipsa enormitas invenit, cui applicari, & in qo possit insistere.* Svidas hæc ipsa Marci verba nobis exhibet sub hoc titulo : (qod idem & apud Hesychium legitur) συμβαίνοντα, συμφωνοῦντα. qo sensu apud eundem avtor innominatus : Τοῦτο δεῖ σκοπεῖν, εἰ συμβαίνει τοῖς λόγοις τὰ πράγματα. *Hoc oportet spectare, an facta verbis respondeant, an dicta cum factis consentiant.* Et Synesius *Epist.* 58. Ἐνταῦθα δὲ ἡ γλῶττα τῇ γνώμῃ συνέβαινε. *Hic avtem lingua cum animo congruebat.*

A Et Aristides *Orat.* Περὶ τοῦ παραφθέγματος. *Tom.* III. *pag.* 673. Σὺ δ' ἁπαιτεῖς, ἵππε μὲν δρόμου, σχῆμα δὲ τῆς κεφαλῆς ὄνου, πράγματα ἐχὶ συμβαίνοντα. *Verùm tu eqi cursum, asini caput poscis, qibus inter se non convenit.* Et Libanius *Orat.* 28. *pag.* 631. *D.* Μέτροις ἀδικῶν ἃ συμβαίνουσι τῷ νόμῳ. *Offendens in mensuris, qæ legi non congruebant.* Joannes Chrysostomus *in ad Cor. Ep.* 2. *Orat.* 30. *pag.* 954. Ἔστι καὶ τὸ αὐτὸ φρονεῖν, καὶ μὴ εἰρηνίειν, ὅταν ἐν τοῖς δόγμασι συμβαίνωσί τινες, ἐν δὲ τοῖς πρὸς ἀλλήλους διαστασιάσωσιν. *Siqidem fieri potest, ut nonnulli, qamvis idem sentiant, non tamen pacem colant : nimirum qum in fidei qidem dogmatibus consentiunt,* B *cæterum in mutuis negotiis dissident.* Theodoretus item, *therap. l.* 1. *Tom.* IV. *pag.* 477. *A.* fidem ad τὰ ὄντα speculanda necessariam contendit ; Ἐπειδήπερ ἐδεῖ εἰκόνα ἐξευρεῖν αὐτοῖς συμβαίνουσαν οἷόν τε. *Qia conveniens illi simulacrum invenire non licet.* Idémqe *l.* 11. *p.* 658. *D.* de prædictionibus propheticis. Ἐξετάσατε τοίνυν τὰς τῇδε περὶ γεγενημένα προρρήσεις. κἂν εὕρητε ἀληθεῖς, καὶ τοῖς πράγμασιν ἐναργῶς ξυμβαινούσας, δέξασθε ἀδήριτος ἐκεῖνα τὰ περὶ μελλόντων τεθεσπισμένα. *Expendite igitur spectantes ad hanc vitam prædictiones : & si fuisse veras invenietis, ac rerum eventu comprobatas, ea qa de futuris rebus dicta sunt sine disceptatione accipite.* Et ante omnes hos Plato in *Protag. pag.* 235. *A.* Ἐγὼ μὲν δὴ καὶ δέομαι καὶ C συμβουλεύω, συμβῆναι ὑμᾶς, ὥσπερ ὑπὸ διαιτητῶν ἡμῶν συμβιβαζόντων εἰς τὸ μέσον. *Vos qidem hortor & obtestor, ut subesse nobis velut sub arbitris velitis, qi vos ad medium sunt perducturi.* Æschylus deniqe à Plutarcho in *Thesco pag.* 1. *B.* laudatus,

— τοιῷδε τίς συμβήσεται ;
Τίν' ἀντιτάξω τῷδε ; τίς φερέγγυος ;
— tali viro numqis erit comes ?
Qem comparem ? qis invenitur similis ?

Ἁρμονία ἐστὶ μία] Sextus Empiricus *adverf. Music. l.* 6. *cap.* 1. Καθ' ἁρμονίαν διοικεῖται ὁ κόσμος. *Per harmoniam administratur mundus.* Vide *ad l.* 7. §. 48. D

Ὁ κόσμος τοιοῦτον σῶμα συμπληροῦται] Vide *l.* 4. §. 40.

Ἐκ πάντων τῶν αἰτιῶν ἡ εἱμαρμένη] Seneca *de benef. lib.* 4. *c.* 7. *Nihil aliud est fatum qam series implexa cavssarum.* Vide *l.* 6. §. 37. & *l.* 7. §. 8. & *l.* 10. §. 4. Tacitus *annal. l.* 6. 22. 1. 2. 3. *Sed mihi hæc & talia audienti, in incerto judicium est, fatóne res mortalium & necessitate immutabili an fortè volvantur. qippe sapientissimos veterum, qiqe sectam eorum æmulantur, diversos reperies. ac multis insitam opinionem, non initia nostri, non finem, non deniqe hominem Diis cura. ideo creberrima & tristia in bonos, læta apud deteriores esse. Contrà alii,* E *fatum qidem congruere rebus putant ; sed non è vagis stellis, verùm apud principia, & nexus naturalium cavssarum. ac tamen electionem vitæ nobis relinqunt, qam ubi elegeris, certum imminentium ordinem.* — §. 5. *nec plurimis mortalium eximi, qin primo cujusqe ortu ventura destinentur.* Epicureos & Stoicos designari apertissimum est.

Τοῦτο ἔφερεν αὐτῷ] vide *ad lib.* 3. §. 4. & *l.* 10. §. 20. & *l.* 12. §. 23.

Ὡς ἐκεῖνα ὁ Ἀσκλήπιος] lege ὡς ἐκεῖνα, ἃ Ἀσκλήπιος, vel [ἃ] ὁ Ἀσκλ. συντάττει.

Πολλὰ γοῦν καὶ ἐν ἐκείνοις ἐστὶ τραχέα] Plato *Gorgiâ. p.* 326. *D.* F Ἆρ' οὖν τὸ ἰατρευσθαι ἡδύ ἐστι, καὶ χαίρουσιν οἱ ἰατρευόμενοι ; ὐκ ἐμοίγε δοκεῖ. Ἀλλ' ἀφίλιμόν γε. *An ergo curari à medico delectabile est ? & inter manus medici oblectantur, dum curantur infirmi ? Non apparet tamen. Conducit tamen.* Firmicus *de errore Gent. Morbo pro salute hominis solicita medici-*

σὶ τραχέα. ἀλλὰ ἀσπαζόμεθα τῇ ἐλπίδι τῆς | aspera sunt, qæ sanitatis tamen spe libenter admittimus.

ANNOTATIONES.

na se opponit: asperi cibi, amari potus ingeruntur: & si convaluerit malum, ferrum & ignis adhibetur. Ità Seneca *Agamemn.* 2. 1.

Et ferrum & ignis sæpe medicina loco est.

Naso *remed. l.* 1. v. 225.

Dura aliqis præcepta vocet mea: dura fatemur
Esse: sed ut valeas multa dolenda feres.
Sæpe bibi succos, quamvis invitus, amaros
Æger: & oranti mensa negata mihi est.
Ut corpus redimas ferrum patieris & ignem:
Arida nec sitiens ora lavabis aquâ.
Ut valeas animo quicquam tolerare negabis?
At pretium pars hæc corpore majus habet.

Prudentius *de Coron. hymn.* 10.

Horretis omnes hasce carnificis manus?
Num mitiores sunt manus medentium,
Laniena quando sævit Hippocratica?
Vivum secatur viscus, & recens cruor
Scalpella tingit, dum putredo abraditur.
Putate ferrum triste chirurgos meis
Inferre costis, quod secat salubriter.
Non est amarum, quo reformatur salus.
Videntur isti carpere artus tabidos;
Sed dant medelam rebus intus vividis.

Quod Seneca *ad Marc. c.* 22. *Adjice lacerationes medicorum ossa vivis legentium, & totas in viscera manus demittentium, non simplici dolore pudenda curantium.* Tertullianus in *Scorpiac. c.* 5. *Est hæc perversitas hominum, salutaria excutere, exitiosa suscipere, periculosa quæque medicamina vitare, mori denique citius quàm curari desiderare* (transpono, *peric. quæ desiderare, med. vit. mori d. c. q. c.* Vel sic etiam; *med. vit. peric. quæ des. mor. den. cit. q. cur.* at Rigaltius *periculosa quærere, medica malè vitare,* &c.) *& est planè quasi sævitia, medicina de scalpello, dèque cavterio, de sinapis incendio. non tamen secari, & inuri, & extendi, morderique idcirco malum, quia dolores utiles affert. nec quia tantummodo contristat, recusabitur; sed quia necessario contristat, adhibebitur. horrorem operis fructus excusat. ululans denique ille & gemens, & mugiens inter manus medici, postmodum easdem mercede cumulabit, & artifices optimas prædicabit, & sævas jam negabit. Et si martyria desæviunt, sed in salutem; licebit & Deo in vitam æternam per ignes & gladios & acerba quæque curare.* Seneca *de provident. c.* 3. *Illud dico, ista quæ tu vocas aspera, quæ adversa & abominanda, primum pro ipsis esse quibus accidunt; deinde pro universis, quorum major Diis cura est, quàm singulorum: difficillimum videtur, quod primùm dixi, pro ipsis esse quibus eveniunt ista, quæ horremus ac tremimus. pro ipsis est, inquis, in exilium projici, in egestatem deduci liberos, conjugem efferre, ignominiâ affici, debilitari? si miraris, hoc pro aliquo esse, miraberis quosdam & igne curari, nec minus fame ac siti. Sed si cogitaveris tecum, remedii cavssâ quibusdam & radi ossa & legi, & extrahi venas, & quædam amputari membra, quæ sine totius pernicie corporis hærere non poterant; hoc quoque patieris probari tibi, quædam incommoda pro his esse, quibus accidunt: tam mehercules, quàm quædam quæ lavdantur atque appetuntur contra eos esse, quos delectaverunt; simillima cruditatibus, ebrietatibúsque, & cæteris quæ necant per voluptatem.* Idem *de ira l.* 1. *c.* 4. *Quid ergò? non aliquando castigatio necessaria est? quidni? non enim nocet, sed medetur specie nocendi. quemadmodum quædam hastilia detorta, ut corrigamus, adurimus, & adactis cuneis, non ut frangamus, sed ut explicemus, elidimus: sic ingenia vitio prava, dolore corporis animique corrigimus. Nempe medicus primò in levibus vitiis tentat non multum ex quotidiana consvetudine inflectere, & cibis, potionibus, exercitationibus ordinem ponere, ac valetudinem tantùm mutatâ vita dispositione firmare: proximum est, ut modus proficiat. Si modus & ordo non proficit, subducit aliqua & circumcidit. Si nè adhuc quidem respondet, interdicit cibis, & abstinentiâ corpus exonerat. Si frustra molliora cesserunt, ferit venam, membrisque, si adhærentia nocent, morbúmque diffundunt, manus affert. nec ulla dura videtur curatio, cujus salutaris effectus est.* Idémque *de benefic. l.* 5. *c.* 20. *Beneficia multa tristem frontem & asperam habent; quemadmodum secare & urere ut sanes.* Simplicius *in Epictet. Cruciatus vehementissimos in morbis, etiam plebeji homines ultro admittunt, cùm se, mercede etiam medicis numeratâ, secandos urendósque prabent. Si corporum medicinam exercentem, eúmque urentem & secantem, atque ipsos carnifices imitantem, non malum sed bonum dicimus, atque adeò gratias agimus, & mercedem numeramus; cur in medicina Dei non acquiescimus?* Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 352. *B.* Οὐ γὰρ ὁ μὲν τὴν τοῦ σώματος νόσον ἀπάγων, ἐνεργέτης δόξει. ψυχῆς δὲ ἀδικίας ὁ πειρώμενος ἀπαλλάττειν μᾶλλον ἂν εἴη κηδεμών, ὅσῳπερ ψυχὴ σώματος ἐντιμότερον. ἀλλ' ἆρα τῆς μὲν τοῦ σώματος ὑγιείας ἕνεκα, καὶ νομὰς καὶ καύσεις καὶ φαρμακοποσίας ὑφισάμεθα. καὶ ὁ ταῦτα προσάγων σωτῆρι καὶ ἰατρός τε καλεῖται. ὁ φθόνῳ τινὶ ἢ δι' δυσμενείαν τῇ πρὸς τὸν πάσχοντα, ὡς δ' ἂν ὁ τῆς τέχνης ὑπαγορέυει λόγος. καὶ μίρη τινα ἀποτίμνων, ὡς μὴ τὰ ὑγιαίνοντα συνδιαφθείρεσθαι αὐτῷ. τῆς δὲ ψυχῆς ἕνεκα οὐχ ὁμοίως ὑποστησόμεθα; &c. *Non enim qui avsert morbum corporis, beneficio afficere videtur: qui autem ab injustitia animam conatur liberare, non majorem videbitur curam gerere, quò est anima corpore præstantior. Sed pro sanitate quidem corporis, & secari, & uri, & medicamenta potare sustinemus: & qui hæc adhibet, & servator vocatur & medicus, & nec ei invidet; nec male vult agrotus, & ut artis dictat ratio partes quoque aliquas rescindit, ne sanæ partes unà cum eis intereant. Anima autem gratiâ non similiter tolerabimus,* &c. Et Theodoretus *Therapevt. l.* 1. *Tom.* IV. *p.* 464. *D.* Οἱ μὲν τὸ σῶμα ἐκ ἴσου διακείμενοι, καὶ τὴν νόσον δυσχεραίνουσι, καὶ τῆς ὑγιείας ἱμείρονται, καὶ τοῖς ἰατροῖς ἕπονται, καὶ μόνον ἡσθεῖσι προσφέρουσι φάρμακα, ἀλλὰ καὶ τέμνουσι, καὶ καίουσι, καὶ λιμώττειν κελεύουσι, καὶ πικρῶν τινῶν καὶ ἀηδῶν μεταδιδόασι κύλικας. καὶ διὰ τοιαύτης ἀνιαρᾶς ἐπιμελείας τὴν ὑγείαν καρπίζονται, μισθὸν τοῖς ἔτεσι ἀκμάζουσι φέροντες. *Verum qui sunt corpore male affecto, morbos ægrè ferunt, sanitatémque appetunt, & medicis obsequuntur, non jucunda solum ministrantibus pharmaca, verùm etiam si ferro ignique utantur, si inediam imperent, si plenos amaroris calices porrigant. Atque tam tristi genere curationis valetudinem assequentes, mercedem illis rependunt, à quibus sic sanantur.* Dionysius Halicarnasseus *Epist. ad Pomp.* Οἱ ἰατροὶ τέμνουσι καὶ καίουσι τὰ διεφθαρμένα τοῦ σώματος, εἰς βάθος τὰ καυτήρια καὶ τὰς τομὰς φέροντες. *Medici secant & urunt ea quæ sunt corrupta corporis, cavteria & sectiones altè inferentes.* Idémque Deus, ut Nicephorus Gregoras *histor. Rom. lib.* 8. *c.* 28. Ὅταν γὰρ ἐθέλῃ κολάζειν ὡς ἂν ἐθέλοι, παλαιῶν τε καὶ νέων ἁμαρτημάτων ποιήμενος ἔκτισιν, οἷα σοφὸς ἰατρὸς, τομὴν καὶ καυτῆρα ταῖς δυσιάτοις ἐπάγει πληγαῖς. *Cùm enim Deus aliquos ob veterа & recentia delicta mulctare vult, periti medici more incurabilibus morbis ustiones & sectiones adhibet.* Porphyrius *de abstinent. l.* 1. §. 56. Εἰ δ' ἴδοι καὶ ἀλγηδόνας ὑπομένειν ἕνεκα τῆς ἀληθινῆς σωτηρίας; ἆρ' οὐκ ἂν ὑπεμείναμεν; ἐγὼ δὴ, νοσήματος σίρεσθαι δεῖ, ὅπερ σπουδάζοντες πάνθ' ὑπομένομεν, τεμνόμενοι, φοινισσόμενοι, καιόμενοι, πικρὰ φάρμακα πίνοντες, καθαιρόμενοι διὰ γαστρὸς, δι' ἐμέτων, διὰ ῥινῶν; ἐχὶ δὲ τοῦ ἐνδον χάριν νοσήματος, ὡς ἂν τὸν ὑπὲρ ἀθανασίας ἀγῶνα ἀθλοῦντες καὶ Θεοῦ συνουσίας, πάνθ' ὑπομενοῦμεν εὐλόγως, εἰ καὶ μικρ' ἀλγηδόνων ποιεῖσθαι τὰς ὑπομονὰς ἐχρῆν; *Ita ut dolores aliquos sufferre oporteret, si salvi esse vellemus, annon libenter toleraremus? Quum enim morbo sumus liberandi, annon etiam ultro omnia sustinemus? secti scilicet, cruentati, usti, amaris repleti potionibus, ventre, vomitu, & naribus purgati. Quidni verò ad morbos internos profligandos nos, qi ad immortalitatem & Dei consortium contendimus, acerbissima quæque æquo animo tolerarемus? si quidem igitur cum dolore pati oportuisset.* Cydonius *de mort. contemn.* Τί γὰρ κωλύει καὶ τοὺς ἰατροὺς τοῖς λόγοις τούτοις καυτίζειν, οἱ τοῖς σώμασιν ἐκ ἄλλως ἐπικουροῦσι, ἢ τῶν ἀηδῶν καὶ ἐσθίειν, καὶ πίνειν, καὶ ἄκλυστον, καὶ πάντα τρόπον χρῆσθαι τοὺς κάμνοντας ἀναγκάζοντες; οἷς τοῦτον τὸν τρόπον ἡμᾶς λυπεῖν, καὶ μισθὸς μεγάλως τελεῖται, καὶ ἐνεργεσίας αὐτοί τε καὶ οἷς ἡμέτερον μέλει ὁμολογοῦμεν, [ὀφείλομεν. Seilerus] *Quid enim vetat, medicos quoque iisdem rationibus criminari, qi corporibus non aliter succurrunt quàm cogendis agrotis, ut res insuaves & comedant, & bibant, & tangant, & modis omnibus tractent? Qibus eò quòd hoc modo molesti nobis sint, & magnas mercedes pendimus, & debere illis, tum nos ipsi, tum ii, qibus cura sumus, prædicamus.* Joannes Chrysostomus *in Psal.* 148. Τὸν Θεὸν ὁμοίως ἀνυμνεῖν χρὴ, καὶ κολάζοντα, καὶ εὐεργετοῦντα κολάσεως. ἀμφότερα γὰρ κηδεμονίας, ἀμφότερα ἀγαθότητος. ὥσπερ οὖν ἰατρὸν οὐ τρέφοντα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄγχοντα λιμῷ, οὐκ εἰς ἀγορὰν μόνον ἐξάγοντα, ἀλλὰ καὶ ἐν οἴκοις πυκλείοντα; οὐκ ἀλείφοντα μόνον, ἀλλὰ καὶ καίοντα καὶ τέμνοντα θαυμάζομεν. εἰ γὰρ μὴ ἐναντία τὰ γινόμενα, ἀλλὰ πρὸς ἓν ὁρᾷ τέλος. οὕτω καὶ τὸν Θεὸν ὑπὲρ ἀπάντων εὐχαριστεῖν χρή. καὶ πολλῷ πλέον, ὅσῳ ὁ μὲν Θεὸς, ὁ δὲ ἄνθρωπος. καὶ ὅτι τὰ μὲν τοῦτον πολλάκις καὶ εἰς τοὐναντίον ἐξέβη, τὰ δὲ τοῦ Θεοῦ μετὰ προσηκούσης γίνεται σοφίας καὶ κηδεμονίας. *Deus aqè laudandus est, & cum punit, & cum à supplicio eximit. Utraque enim sunt curationis, utraque sunt bonitatis. Quemadmodum ergò medicum non solum nutrientem, sed etiam fame excruciantem: non solum in forum educentem, sed etiam domi alicubi includentem: non solum ungentem, sed etiam urentem & secantem observamus & admiramur (etsi enim sunt contraria qæ fiunt, unum tamen finem respiciunt) ita etiam oportet Deum laudare pro omnibus atque adeo multò magis, quatenus hic quidem Deus, ille verò homo: & quod res quidem eorum sæpè aliter eveniunt, qæ autem Deus facit, fiunt cum summa sapientia & cura.* Basilius Cæsar. *Orat.* 8. *pag.* 423. *B.* Ὡς ἐνεργέτης ὁ ἰατρὸς, κἂν πόνους καὶ ἀλγηδόνας ἐμποιῇ τῷ σώματι. (τῇ νόσῳ γὰρ μάχεται, οὐχὶ τῷ κάμνοντι.) οὕτως ἀγαθὸς ὁ Θεὸς, ὁ τὴν σωτηρίαν τῷ παντὶ διὰ τῶν μερικῶν κολάσεων διοικούμενος. *Ut enim benè facit medicus, etiam ubi corpori molestiam & dolorem infert (cum morbo namque bellum gerit, non cum agroto) sic & bonus Deus salutem omnibus per castigationem ac pœnam distribuit. p.* 425. *C.* Καὶ γὰρ δι' ὧν ἀποκτείνει, ζωοποιεῖ. καὶ δι' ὧν, πατάσσει, ἰᾶται. καὶ πατάσσεται μὲν σαρξ, ἵνα ἰαθῇ ψυχή. θανατοῦται δὲ ἁμαρτία, ἵνα ζήσῃ δικαιοσύνη. *Nam per ea, qa interficit, vivificat, & per ea, qa perculit, sanat. Caro quidem percutitur, ut anima sanetur, pescatum perimitur, ut justitia vivat.*

mus. ejuſmodi itaque qiddam videatur tibi, eorum qæ naturæ communi viſa ſunt, perfectio & conſummatio, cujuſmodi eſt valetudo tua. eodémqe modo, qicqid evenerit, qamvis aſperius viſum fuerit, libens admittito, qandoqidem ad mundi integritatem Joviſqe proſperitatem atqe felicitatem ferat. neqe enim tuliſſet is, niſi ad univerſi bonum contuliſſet. cùm nec natura qælibet qicqam ferat, qod non ei mundo, qi ab ipſa adminiſtratur, congruens exiſtat. ità duplici ratione diligas oportet, qicqid evenerit tibi. alterâ, qod tibi natum, & tibi coordinatum, & ad te qodammodo affectum eſt, à cavſſis antiqiſſimis retro tibi contextum. alterâ, qod univerſi gubernatori proſperitatis & conſummationis, atqe adeò permanionis ipſius procurandæ ex parte cavſſa ſit. mutilatur enim integrum ipſum, ſi qid vel minimum abſcindas à connexione & continuitate, ut partium univerſi, ità & cavſſarum. abſcindis avtem, qantum in te eſt, qando moleſtè fers aliqid, tolliſqe qodammodo.

ὑγιείας. τοιοῦτόν τί σοι δοκείτω, ἄνυσις καὶ συνήλιξ τῇ κοινῇ Φύσει δοκούντων, οἷον ἡ σὴ ὑγίεια. καὶ ἔστω ἀσπάζεσθαι πᾶν τὸ γινόμενον, κἂν ἀπηνέστερον δοκῇ, ἀφ' ὃ τὸ σκεῖ ἄγειν, [a] ἐπὶ τέλει δ' κόσμῳ ὑγίειαν, καὶ τέλει δ' Διὸς εὐοδίαν καὶ εὐπραγίαν. ὁ γὰρ ἂν [*] ἕτό τι ἔφερεν, εἰ μὴ τῷ ὅλῳ συνέφερεν. ὁ- δὲ γὰρ ἡ τυχοῦσα Φύσις φέρει, ὃ μὴ τῷ διοικουμένῳ ὑπ' αὐτῆς καταλληλόν ἐστι. ἔκεν καὶ δύο λόγους [b] στέργειν χρὴ τὸ συμβαῖνόν σοι. καθ' ἕνα μὲν, ὅτι σοι ἐγένετο, καὶ σοι συνετάττετο, καὶ πως πρὸς σέ πως εἶχεν, [c] ἄνωθεν ἐκ τῶν πρεσβυτάτων αἰτίων συγκλωθόμενον. καθ' ἕτερον δ', ὅτι [d] τῷ τὸ ὅλον διοικοῦντι τῆς εὐοδίας, καὶ τῆς συντελείας, καὶ νὴ δία, τῆς συμμονῆς αὐτῆς αἴτιόν ἐστι. πηροῦται γὰρ τὸ ὁλόκληρον, ἐὰν καὶ ἐπιῶν ἀφαιρήψης τῆς συναφείας καὶ συνεχείας, ὥσπερ τῶν μορίων, ἔτω δ' καὶ τῶν αἰτίων. [e] ἀφαίρεσις δ' ὅσον ἐπί σοι, ὅταν δυσαρεστῇς, καὶ τρόπον τινὰ ἀναιρῇς.

a L.2.§.3. l.10.§.1.

* τοιοῦτο f.

b L.6.§.44. 49.

c L.4.§.26. l.8.§.23.l. 10.§.5.

d L.2.§.3.l. 8.§.5.

e L.4.§. 39.l.10.§. 25.L.8.

§. 9.

ANNOTATIONES.

vivas. pag. 423. *C.* Σὺ δὲ τῷ ἰατρῷ μὲν ὑδὲν ἐγκαλεῖς, τὰ μὲν τίμιοντι, τὰ δὲ καίοντι, τὰ δὲ παντελῶς ἐξαιροῦντι τὸ σῶματος. ἀλλὰ καὶ χρήματά πυ ὑποτελεῖς, καὶ σωτῆρα προσαγορίυεις, ὅτι ἐν ὀλίγῳ μέρει τὴν νόσον ἴσχυσι, πρὶν εἰς ὅλον τὸ σῶμα τὸ πάθος διαχυθῆναι. ὅταν δὲ ἴδῃς πόλιν ἐπικατασεισθεῖσαν τοῖς ἐνοικοῦσιν, ἢ πλοῖον ἄνυσιδρον κατὰ θαλάσσης διαλυθὲν, κατὰ τῦ ἀληθινῦ ἰατρῦ καὶ σωτῆρος γλῶσσαν κινεῖν βλάσφημον ὐκ ὀκνεῖς. *Tu verò neqaqam medico irasceris, si ex membris hac incidat, illa urat, alia à corpore omnino amputat: sed & pecuniam illi numeras, & servatorem vocas, qòd in parva corporis parte morbum curet, priusqam ad totum corpus morbus perveniat. Qando civitatem videris terra motu concussam super incolas corruisse, avt navigium unà cum hominibus in mari dissolvi, contra verum medicum & servatorem blasphemam linguam movere non dubitas.*

Τῆς ὑγιῆς] Augustinus *Epist.* 48. *Dilectione, non odio flagellat nos Deus; non studio nocendi, sed desiderio sanandi, ἐπὶ τὸ συμφέρον εἰς τὸ μεταλαβεῖν τῆς ἁγιότητος ἀυτῦ. Ad commodum nostrum, ut participes simus sanctimoniæ ipsius.* Apostolus *ad Heb. c.* 12. *v.* 10. ἵνα ζήσωμεν, *ut vivamus, v.* 9. & *v.* 11. Πᾶσα δὲ παιδεία πρὸς μὲν τὸ παρὸν δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, ἀλλὰ λύπης. ὕστερον δὲ καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι' ἀυτῆς γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσι δικαιοσύνη. *Omnis avtem castigatio in præsens qidem non videtur esse gaudii, sed tristitiæ: at postea fructum tranqillum justitiæ reddit iis, qi per eam fuerint exercitati.*

Ἐπὶ τὴν τῦ κόσμυ ὑγίειαν] Ideo subeunda vult æqo animo ista omnia, qia ad universi bonum faciant. Ità Seneca *Ep.* 74. *Nihil indignetur sibi accidere; sciátqe illa ipsa qibus lædi videtur, ad conservationem universi pertinere, & ex his esse qa cursum mundi officiúmqe consummant.* Heraclitus *Epist.* 2. *ad Amphidam.* Οὐκ ἴσασιν, ὅτι Θεὸς ἐν κόσμῳ μεγάλα σώματα ἰατρίυει, ἐπανισῶν αὐτῶν τὸ ἄμετρον. τὰ θρυπτόμενα ἐνεπλησεν. τὰ ὀλισθήσαντα ὑποφθὰς πίζει. συνάγει τὰ σκιδνάμενα. φαιδρύνει τὰ ἀπρεπῆ. καθίργικε τὰ ληφθέντα. διώκει τὰ φίνγοντα. φωτὶ μὲν ἀναλάμπει τὸ ζοφερὸν, περατοῖ δὲ τὸ ἄπειρον. καὶ μορφὴν μὲν ἐπιβάλλει τοῖς ἀμόρφοις, ὄψιας δὲ ἀναπίμπλησι τὰ ἀναίσθητα. διὰ πάσης γὰς ἔρχεται τῆς ὑσίας, πλήτων, ἁρμοζόμενος, διαλύων, πηγνὺς, χέων. τὸ μὲν ξηρὸν εἰς ὑγρὸν τήκει, καὶ εἰς λύσιν αὐτὸ καθίστησι. καὶ λιβάδας μὲν ἐκθυμιᾷ, παχύνει δὲ χαλασθέντα τὸν ἀέρα. καὶ συνισχᾶς τὰ μὲν ἄνωθεν διώκει, τὰ δὲ κάτωθεν ἱδρύει. τοῦτα κόσμου] & κόσμυ θεραπεία. *Nesciunt in mundo Deum magna corpora curare, dum inæqalitatem eorum ad exæqationem revocat, fracta in integrum restituit, labentia priusqam concidunt reprimit, sparsa in unum corpus redigit, indecora expolit & ornat, capta custodia mandat, fugientia persequitur, lumine tenebricosum illustrat, infinitum certis finibus termonat, informatis formam addit, qa non sentiunt visu imbuit, per omnem enim naturam commeat rumpendo, concinnando, solvendo, jungendo; aridum liqefacit, & illud solvit, guttas evaporat, condensat laxatum aërem, & continenter superna qidem summovet, inferiora verò stabilit. Hæc ægrotantis mundi curatio.* Et Maximus Tyrius *Dissert.* 25. Ἃ δὴ ἡμᾶς καλοῦμεν κακὰ καὶ φθορὰς, καὶ ἐφ' οἷς ὀδυρόμεθα, ταῦτα ὁ τεχνίτης καλῶ σωτηρίαν τῷ ὅλῳ. μέλει γὰρ ἀυτῷ τῷ ὅλῳ. τὸ δὲ μέρος ἀνάγκη κακῶσθαι ὑπὲρ τῦ ὅλυ. *Qa enim nos mala, qa corruptiones dicimus, qa lugemus, ea consummationem totius vocat opifex. Qia totum respicit, cujus cavssa necesse est corrumpi partes.* Vide *ad l.* 4. §. 40. In eandem sententiam Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 12. Σκέλος ἔφη μοι γνῶσθαι πεπηρωμένον; Ἀσθρόπολον. εἶτα δὶ ἓν σκελύδριον τῶ κόσμῳ ἐγκαλεῖς; ὐκ ἐπιδώσεις ἀυτὸ τοῖς ὅλοις; ὐ χαίρων παραχωρήσεις τῷ δεδακότι; ὐκ οἶσθα, ἡλίκον μέρος πρὸς τὰ ὅλα; τὰ δὲ μέρη τοῖς ὅλοις ἕπεται ἔχει καλῶς. *Pedémne me esse mutilatum? mancipium, ità-*

A *ne ob unum pedunculum accusas mundum? nonne eum trades universitati rerum? non latus permittes ei qi dedit? non intelligis qantula pars sis collatus cum universis.* Idem *l.* 4. *c.* 7. Qi & *l.* 2. *c.* 5. Πῶς λίγεται τῶν ἐκτός τινα κατὰ Φύσιν, καὶ παρὰ Φύσιν; ὥσπερ ἂν εἰ ἀπόλυτοι ἦμεν. τῷ γὰρ ποδὶ κατὰ Φύσιν εἶναι ἐρῶ τὸ καθαρῷ εἶναι. ἀλλ' ἂν αὐτὸν ὡς πόδα λάβῃς, καὶ ὡς μὴ ἀπόλυτον, καθῆξει αὐτὸν καὶ εἰς πηλὸν ἐμβαίνειν, καὶ ἀκάνθας πατῆσαι, καὶ ἔστιν ὅτε ἀποκοπῆναι ὑπὲρ τῦ ὅλυ. τοιοῦτόν τι καὶ ἐφ' ἡμῶν ὑπολαβεῖν δεῖ. τί ἐστι; ἄνθρωπος. εἰ μὲν ὡς ἀπόλυτον σκοπεῖς, κατὰ Φύσιν ἐστὶν ζῆσαι μέχρι γήρως, πλευσεῖν, ὑγιαίνειν. εἰ δ' ὡς ἄνθρωπον σκοπεῖς, καὶ μέρος ὅλυ τινὸς, δὶ ἐκεῖνο τὸ ὅλον νῦν μέν σοι νοσῆσαι καθῆκε, νῦν δὲ πλεῦσαι, καὶ κινδυνεῦσαι, νῦν δ' ἀπορηθῆναι, πρὸ ὥρας; δ' ἔστιν ὅτε ἀποθανεῖν. *Quomodò igitur dicuntur rerum externarum aliæ contrà naturam, aliæ secundùm naturam esse? Perinde ac si absoluti essemus. Nam tum qidem pedi esse naturale dicam, ut purus sit. Sed si eum ut pedem sumpseris, & non ut absolutum aliqid, conveniet eum aliqando & lutum ingredi, & spinas calcare, & interdum resecari pro corpore universo: alioqi pes non erit. Tale aliqid de nobis etiam est existimandum. Qidnam es? Homo. Siqidem te ut absolutum aliqid consideras, secundùm naturam vivere licet usqe ad senectam, florere opibus, valere: sin ut hominem, & partem alicujus universi ob illud universum nunc ægrotare tibi convenit, nunc navigare, & pericula adire, nunc inopiâ conflictari; aliqando etiam tempus est ut mortem oppetas.* Vide superiùs pavlò Basilium Cæsar. & Senecam *de provident. c.* 3. sed & eundem, si lubet & otium est, operis *ejusdem c.* 5. argumentum istud pertractantem. De corporis membris itidem Theodoretus *therapevt. l.* 1. *Tom.* IV. *pag.* 465. *B.* Πᾶσαν μεχανὴν, inqit, ἐπινοοῦσιν οἱ ἰατροὶ, ὥστε τὸ πάθος ἐξελάσαι, καὶ τὴν προτέραν τῶν μερίων ἁρμονίαν ἀποδῦναι τῷ ὅλῳ. *Omne remedii genus excogitant medici, qo ægritudinem summoveant, & pristinam partium æqalitatem corpori restituant.*

B

C

D Τὴν τῦ Διὸς εὐοδίαν καὶ εὐπραγίαν] Hoc inter Stoicorum non παράδοξα tantùm, sed παράλογα etiam meritò reputes, qòd malis hisce etiam numinis divini felicitatem provehi somniabant. qanqam & ad gloriam divinam illustrandam conducere ista, nec nos inficiamur. eôqe argumento ad mala fortiter, æqanimiter, alacriter toleranda, Dei servos invitant, instigant Apostoli, Joannes *Evang. c.* 21. *v.* 19. Pavlus *ad Philip. c.* 1. *v.*20. Petrus *Epist.* 1. *c.* 4. *v.* 14. Verùm mundum illi pro Deo habebant, qem & istic designari seqentia docenr. Vide *ad l.* 4. §. 23.

E Στέργειν χρὴ τὸ συμβαῖνον] suprà, ἀσπάζεσθαι πᾶν τὸ γινόμενον. *Qicqid evenerit, libens admittito.* sic *l.* 6. §. 44. ἀσπάζεσθαι καὶ στέργειν ὀφείλω. *Amplecti hæc debeo, iisqe acqiescere.* plus est τὸ στέργειν qàm τὸ ἀσπάζεσθαι. utì eò loci ostendimus. vide & *l.* 6. §. 49. Aristoteles *ethic. Eudem. l.* 7. *c.* 10. Ὥστε δεῖ στέργειν αὐτὸν τὴν τύχην. *Ut oporteat illum acqiescere in tali fortuna.*

Συνελωθόμενον] vide *suprà ad l.* 2. §. 3. & *l.* 4. §. 26.

Τῆς συμμονῆς] Ità *l.* 2. §. 3. σώζουσι δὲ κόσμον αἱ μεταβολαί. *conservant mundum mutationes.*

Ἐὰν καὶ ὁτιῦν διακόψῃς] Lucan. *l.* 6.

--- à prima descendit origine mundi
Cavssarum series: atqe omnia fata laborant,
Si qidqam mutásse velis. ---

F Τῆς συναφείας καὶ συνεχείας] vide *l.* 4. §. 40. Manilius *Astron. l.* 2. de mundo:

Machina cognatis membris contexta ---

Διακόψῃς] vide *ad l.* 4. §. 29.

§. 9. [a] Μὴ σιχαίνειν, [b] μηδὲ ἀπαυδᾶν, [c] μηδὲ ἀποδυσπετεῖν, [d] εἰ μὴ καθαπυκνῶταί σοι τὰ ἀπὸ δογμάτων ὀρθῶν ἕκαστα πράσσειν. ἀλλὰ [e] ἐκκρουσθέντα, πάλιν ἐπανιέναι, καὶ [f] ἀσμενίζειν ἐπὶ τὰ πλέω ἀνθρωπικώτερα, καὶ [g] φιλεῖν ἔτι, ἐφ' ὃ ἐπανέρχῃ. καὶ μὴ ὡς [h] παιδαγωγὸν τὴν φιλοσοφίαν ἐπανιέναι. ἀλλ' ὡς [i] οἱ ὀφθαλμιῶντες πρὸς τὸ σπογγάριον

§. 9. Noli ægrè ferre, avt animum deſpondere, avt ſtomachari, ſi juxta decreta recta agere volenti, havd perinde ſemper ſucceſſerit. verùm, ubi excuſſum aliqando te ſenſeris, regredere, pluribúſque pro officii humani ratione geſtis contentus ſis; atqe illud, ad qod regrederis, fac diligas. nec, tanqam ad pædagogum, ad philoſophiam redeas; ſed qomodo ad ovum, & penicillum,

a Inf. §. 10.
b L. 6. §. 29. l. 7. §. 70.
c L. 4. §. 32.
d L. 9. §. 29.
e L. 6. §. 11. 12..
f L. 7. §. 27.
g L. 4. §. 3.
h L. 10. §. 36
i Sup. §. 8.

ANNOTATIONES.

§. 9. Μὴ σιχαίνειν] *faſtidire* Xylander. *ægrè ferre* Caſavbonus. propriè, *nauſeare*. qanqam Phrynichus in *vocab. Attic.* τὸ σιχαίνομαι notat, ὡς τῷ ὄντι ναυτίας ἄξιον τύπωμα, *ut nomen nauſeanti proprium.* σιχὸς, ἀηδὴς. σιχὸς, *ingratus, injucundus.* Heſychius. ἀνόρεκτος, *cibum faſtidiens.* Svidas. Plutarchus ab eodem lavdatus, *lib. de utilit. ex inimic.* Οἱ σιχοὶ καὶ νοσώδεις, ἄρτον καὶ ὕδωρ προσφερόμενοι ναυτιῶσιν. *At homines, qi ſtomacho ſunt imbecilli, & morboſi, panem & aqam ſi ad os admoveant, confeſtim nauſeant.* Vide *ad lib.* 10. §. 34.

Εἰ μὴ κατατυκνῶται] qod *lib.* 9. §. 29. Ἀρκεῖ, εἰ καὶ τὸ βραχύτατον πρόοισι. *Sufficiat tibi, ſi vel parum admodum res proceſſerit. Nè animum abjicias, ſi non confertim ſive jugiter tibi omnia ex voto & propoſito ſuccedant, ſed mediocribus etiam progreſſibus & interruptis etiam aliqoties contentus eſto.* Siqidem, ut Cicero *de Orat. perfect. Prima ſeqentem, honeſtum eſt in ſecundis tertiiſqe conſiſtere.*

Non poſſis oculo, qantum contendere Lynceus;
Non tamen idcirco contemnas lippus inungi:
Nec, qia deſperes invicti membra Glyconis,
Nodoſi corpus nolis prohibere chiragrâ.
Eſt qodam prodire tenus, ſi non datur ultra.

Flaccus *Epiſt. l.* 1. *Ep.* 1. Qin & de ſe Seneca *de vit. beat. c.* 17. *Exigo à me, non ut optimis par ſim, ſed ut malis melior. hoc mihi ſatis eſt, qotidie aliqid ex vitiis meis demere, & errores meos objurgare. non perveni ad ſanitatem, nè perveniam qidem. delinimenta magis qàm remedia podagræ meæ compono; contentus, ſi rariùs accedit, & ſi minùs verminatur.* Qin &, ut Plutarchus *de profect. p.* 76. *D.* Heſiodi illud,

Εἰ γάρ κεν καὶ σμικρὸν ἐπὶ σμικρῷ καταθεῖο,
Καὶ θαμὰ τῶδ' ἔρδοις, τάχα κεν μέγα καὶ τὸ γένοιτο.
Si qanvis modicum modico ſuperaddere pergas,
Idqe iterum atqe iterum, magnus conſurget acervus.

Οὐ πρὸς ἀργυρίου μόνον ἄυξησιν ἔφηται καλῶς, ἀλλ' εἰς ἅπαντα ποιεῖ, μάλιστα δ' εἰς ἀρετῆς ἐπίδοσιν, πολὺ καὶ τελεσιουργὸν ἔθος τῷ λόγῳ προσλαμβάνοντος. *Non de pecunia duntaxat avgenda verum eſt, ſed ad omnia pertinet, maximè ad virtutis incrementum, cùm ad doctrinam aſſidua atqe efficax adjungitur aſſuefactio.*

Ἀλλ' ἐκκρουσθέντα] qomodo Chryſippus ἐν τοῖς περὶ ἀπομολογίας, à Plutarcho *de virt. mor. p.* 450. *C.* lavdatus: Τὰ ἐπιγινόμενα πάθη ἐκκρούει τὰς λογισμὰς εἰς τὰς ἐναντίας πράξεις βιαίως προωθοῦντα. *Oborti affectus rationes explodunt propellentes vi ad contrarias his actiones.*

Πάλιν ἐπανιέναι] vide *l.* 4. §. 25. Habes avtem Epicteti pulcerrimam de argumento iſto diſſertationem apud Arrianum *l.* 1. *c.* 25. qi & ſummatim *l.* 4. *c.* 9. Πρῶτον μὲν κατάγνωθι τῶν γινομένων. εἶτα κατάγνωθι μὴ ἀπογνῷς σεαυτῷ, μηδὲ πάθῃς τὸ τῶν ἀγεννῶν ἀνθρώπων, οἳ ἅπαξ ἐνδόντες, εἰς ἅπαν ἐπίδωκαν ἑαυτούς. ἀλλὰ μάθε τὸ τῶν παιδοτριβῶν. πέπτωκε τὸ παιδίον. ἀνάστα, φησι, πάλιν πάλαιε, μέχρις ἂν ἰσχυροποιηθῇς. τοιοῦτόν τι καὶ σὺ πάθε. *Ac primùm, ea qæ facis improba; ubi improbáris, de teipſo ne deſpera; neqe id uſu tibi veniet qod ignavis hominibus, qi ſemel remiſſâ induſtriâ omninò frenum laxant pravis cupiditatibus. Obſerva potius padotribarum conſvetudinem. Proſtratus es puer? Surge inqit, denuo luctare, donec vires tuæ avctæ confirmataqe fuerint. Ad eundem modum & tu facito.* Hebræi doctores in codice *Sanhedrin. Qi diſcit legem, nec redit ad eam, ſimilis eſt homini, qi ſerit, ſed non metit.* Vide *l.* 6. §. 10.

Ἀσμενίζειν εἰς τὰ πλέω] *æqo animo pleraqe humana ferre* Xylander. at Caſavbonus de actibus ſive affectibus propriis interpretatur, qibus, pro humana infirmitate, crebrò ſit expoſitus. nevtrum placet. ἀσμενίζειν εἰς τὰ πλέω ἀνθρωπικώτερα, *eſt pluribus humaniter actis acqieſcere, contentum eſſe.* qod de aliis cenſendis Flaccus *l.* 1. *Sat.* 3.

Æqus compenſet vitiis bona; pluribus hiſce,
Si modò plura illis bona ſunt, inclinet. —

qod Libanius *Orat.* 4. *pag.* 163. *B.* δὸς τῷ πλείονι τὴν ῥοπήν, ἀσμενίζειν, *Da potiori amplioríqe momentum, contentum eſſe, libenter acqieſcere.* Æſchines *Ep.* 5. Ἀλλὰ καὶ σφόδρα ἀσμενίζω τῇ συμφορᾷ. καὶ ἀρχή μοι δοκεῖ τοῦ βίου ἡ ἀπαλλαγὴ τῆς αὐτόθι πολιτείας. *Sed admodum mihi placet mea calamitas: ac vita principium videtur Athenienſis reipublicæ effugium.* qod & mox interpretatus ipſe, ὑπερασπᾷ, inqit, τὰ παρόντα. *præſentibus valdè delector.* Marcus itidem *l.* 7. §. 27. μὴ διὰ τοῦτο ἀσμένιζον αὐτοῖς. *nè dum iſtis libenter acqieſcis.* indè ἀσμενιστὸν καὶ φιλητὸν, *in illa re eſt acqieſcendum, eſtqe illa diligenda,* Clementi Alexandrino *pædag. l.* 1. *c.* 3. & ἀσμενιστέον, *acqieſcendum* Hippocrati. Marcus ipſe *l.* 12. §. 14. ἀσμένιζε, *gratum habe, contentus eſto.* & *l.* 7. §. 27. Διὰ τοῦτο ἀσμενίζειν αὐτοῖς. *Dum iſtis lubenter acqieſcis.*

Ὡς πρὸς παιδαγωγὸν] i. e. ægrè & gravatim: qomodo ad pædagogum ſcholámve pueri commeant, qi ludum talarium literario præoptant. Vide *l.* 10. §. 35. De Clearcho Xenophon *expedit. l.* 2. *p.* 291. *B.* Τὸ ἐπίχαρι οὐκ εἶχεν, ἀλλ' ἀεὶ χαλεπὸς καὶ ὠμὸς ἦν. ὥστε διέκειντο πρὸς αὐτὸν οἱ στρατιῶται, ὥσπερ παῖδες πρὸς διδάσκαλον. καὶ γὰρ ἐν φιλίᾳ μὲν καὶ εὐνοίᾳ ἐπομένους ὑδέποτ' εἶχεν, &c. *Nam ſvavitas in eo morum nulla erat, ſed ſemper eſſe gravis ac ſavus pergebat. Denique militum erat is erga illum animus, qi puerorum eſt erga magiſtros. Qippe nunqam eum ſequti ſunt propter qandam erga ipſum benevolentiam & amorem,* &c. Ambroſius *Hexam. lib.* 6. *cap.* 6. *Ità ſunt hæc ut pædagogi parvulis, amari videntur, acerbi & moleſti; formidabiles verbere, libertatem laſciviendi negant, neceſſitatem diſciplinæ exigunt, pueriles animos, nè luxu diffluant, terrore conſtringunt.* Perſius de ſe *Satyr.* 3. *v.* 43.

Sæpe oculos, memini, tangebam parvus olivo,
Grandia ſi nollem moriturs verba Catonis
Reddere, non ſano multùm lavdanda magiſtro,
Qæ pater adductis ſudans avdiret amicis.
Jure: etenim id ſummum, qid dexter ſenio ferret
Scire, erat in voto; damnoſa canicula qantùm
Raderet; anguſta collo non fallier orca;
Nev qis callidior buxum torqere flagello.

Vide Perſii *gloſſas*; & Túrnebum *Adverſar. l.* 23. *c.* 22. Alioqi tanqam ad pædagogum, ad philoſophiæ præceptorem accedere oportet, ut diſcamus, non ut oblectemur: μιμνῄσκου, ὡς ἐπ' εἰς θέατρον, ὧδε φοιτῶν, ἀλλ' εἰς σχολὴν καὶ διδασκαλεῖον ἀφίκτας, *memores, non veniſſe in theatrum, neqe odeum, ſed in ſcholam, & ludum literarium.* Plutarchus *de profect.* contrà qàm illi, qos, ut Seneca *Epiſt.* 108. *Inqilinos philoſophorum, non diſcipulos dixeris. qi veniunt ut avdiant, non ut diſcant; ſicut in theatrum voluptatis cavſſâ ad delectandas aures, oratione, vel voce, vel fabulis ducimur. — qi cum pugillaribus veniunt, non ut res excipiant, ſed verba: qa tam ſine profectu alieno diſcant, qàm ſine ſuo avdiant. qibus philoſophi ſchola diverſorium eſt otii. nec id agunt, ut aliqa illic vitia deponant, ut aliqam vitæ legem accipiant, ad qam ſuos mores exigant; ſed ut oblectamento avrium perfruantur. Ità aſſveſcit animus delectare ſe potiùs qàm ſanare: & philoſophiam oblectamentum facere, cùm remedium ſit.* Idem *Ep.* 118.

Ἀλλ' ὡς ὀφθαλμιῶντες] Vult nos ad philoſophiam recurrere, tanqam laborantes ad medicinam, qæ dolorem mitiget, morbum amoveat. Nam qod Xylander annotat de præceptis ſalutaribus in promptu habendis, qod ſuprà *lib.* 3. §. 13. monuerat, eſt hîc planè ἀπροσδιόνυσον. Epictetus *Diſſert. lib.* 3. *c.* 23. Ἰατρεῖόν ἐστι τὸ φιλοσόφου σχολεῖον. οὐ δεῖ ἡσθέντας ἐξελθεῖν, ἀλλ' ἀλγήσαντας. ἤρχισθε γάρ, οὐχ ὑγιεῖς, ἀλλ' ὁ μὲν ὦμον ἐκβεβληκὼς, ὁ δ' ἀπόστημα ἔχων, ὁ δὲ σύριγγα ἔχων, ὁ δὲ κεφαλαλγῶν. εἶτ' ἐγὼ καθίσας ὑμῖν λέγω νουθέτικα καὶ ἐπιφωνήματα, ἵν' ὑμεῖς ἐπαναστῆτές μοι ἐξέλθητε, ὁ μὲν τὸν ὦμον ἐκφέρων οἷον οἰσόμενος, ὁ δὲ τὴν κεφαλὴν οὐκ αὐτὸς ἔχων, ὁ δὲ τὴν σύριγγα, ὁ δὲ ἀπόστημα. *Schola Philoſophi taberna medica eſt: non inde exeundum eſt cum lætitia, ſed cum dolore. Neqe enim ſani accediſtis; ſed alius humero luxato, alius apoſtemate laborans, alius fiſtulam habet, alii caput dolet. Et ego ſedens vobis noemata & epiphonemata dicam, ut me lavdato exeatis, qum alius humero ſic afflicto exeat qalem attulerat, alius capite eodem modo affecto, alius fiſtulâ avt apoſtemate non curato.* & *ibidem* aliis inſuper adjectis imaginibus. Φιλόσοφος δ' ἐπ' ἀκροάσει παρακαλεῖ; * ἔχει. ὡς ὁ ἥλιος ἄγει αὐτὸς ἐφ' ἑαυτὸν, ἡ τροφὴ, ὕτω δὲ καὶ ὅτος ἄγει τοὺς ὠφελησομένους. ποῖος ἰατρὸς παρακαλεῖ, ἵνα τις ὑπὸ αὐτοῦ θεραπευθῇ; καίτοι τῶν ἀκόων, ὅτι καὶ οἱ ἰατροὶ παρακαλοῦσιν ἐν Ῥώμῃ. πλὴν ἐπ' ἐμοῦ παρεκαλοῦντο. *Num verò Philoſophus homines ad ſe avdiendum invitat & orat? Non. Ut ſol ipſe ad ſeſe allicit, avt ut cibus & potus, ſic etiam eos ille qibus profuturus eſt. Qis medicus rogat, ut aliqis ſe ab ipſo curari ſinat? Etſi enim avdio Romæ nunc medicos etiam ad ſe vocare, meo tamen tempore ipſi vocabantur.* De philoſophia Marcus, de philoſopho Epictetus.

Τὸ σπογγάριον] *penicillum.* De ſpongiis Plinius *nat. hiſtor. l.* 31. *c.* 11. *Molliſſimum genus earum penicilli, oculorum tumores*

* *ità interpungo, qa perperam continuant codices Vulgati.*

cillum, qi oculis laborant, qomodo ad emplastrum alius, alius ad perfusionem, confugit. ità nihil deerit ulteriùs, qod rationis obsequelæ conciliet te, sed eâ sponte tuâ acquiesces. illud avtem memineris, philosophiam ea sola velle, qæ natura tua ipsa velit. tu verò aliud aliqid velis, qàm qod naturæ tuæ convenit? ecqid enim istis blandius fuerit? voluptas avtem nonne hâc ratione nos fallit? sed vide, gratiórne sit magnanimitas, liberalitas, simplicitas, æqanimitas, sanctitas, ipsâ verò prudentiâ qid gratius compereris, cùm facultatem intelligentiâ scientiâqe in te præditam ejusmodi cogitaveris, qæ nusqam impingat, sed in omni re prosperè feratur?

καὶ τὸ οὖν, ὡς ἄλλος πρὸς καταπλάσματα, ὡς πρὸς καζαιώπτρον. ἕτως γὰρ οὐδὲν * ἐπιδείξῃ τὸ περιττὸν τῷ λόγῳ, ἀλλὰ [a] περισαναπεύσῃ σεαυτῷ μέγιστον ὂν ὅτι [b] φιλοσοφία μόνα θέλῃ ἃ ἡ φύσις σου θέλει. σὺ δὲ ἄλλο ἤθελες * ἢ κατὰ φύσιν, [c] τί γὰρ τούτων περισπούδαστον; ἡ γὰρ ἡδονὴ ἀχὶ λάθῃ * σου σφάλλῃ; ἀλλὰ θεάσαι εἰ περισπούδαστον μεγαλοψυχία; ἐλευθερία, ἀπλότης, εὐγνωμοσύνη, ὁσιότης. αὐτῆς γὰρ φρονήσεως τί περισπούδαστον; ὅταν τὸ [d] ἄπταιστον, καὶ [e] ἔυροια ἐν πᾶσι [f] τῆς πράγματος ἠθικῆς καὶ ἐπισημονικῆς δυνάμεως ἐσόμενον.

§. 10.

* ἐπιδείξεις Boot. ἐπιδείσεσε, vel ἐπιδείξῃ τῷ π. Sal. ἔτι δείσεις [εἰς] τὸ π. vel ἐπιζητήσεις [ἢ] τὸ π. f.

a L. 4. §. 31. l. 6. §. 12.
b L. 6. §. 30. l. 10. §. 2. l. 11. §. 20.
* ἢ f.
c L. 8. §. 12.
* τῷ] o Xyl.
d L. 4. §. 49.
e L. 4. §. 3. Inf. §. 34. l. 10. §. 6.
f L. 3. §. 5. l. 7. §. 4.

ANNOTATIONES.

tumores levant ex multo imposiți. iidem abstergenda lippitudini utilissimi: eósque tenuissimos & mollissimos esse oportet. imponuntur spongia ipsa epiphoris ex posca. Nec mutandus iste Plinii locus, qod qidam volunt, ut legatur, *genus earum è qibus penicilli.* nam præterqam qod Pliniana Syntaxis id non patitur, lectionem receptam ex Celso firmamus, qi *penicillum* docet *spongiolum* ejusmodi dici, & huic usui adhiberi. *de re medic. l. 6. c. 6. §. 1. Neqe ab ratione abhorret etiam penicillo potissimùm uti expresso; si levior impetus est, ex aqâ; si major, ex posca.*

Καὶ τὸ οὖν] Plinius *lib. 29. c. 3. Ova per se infusa candido oculis epiphoras cohibent, urentésque refrigerant. qidam pro aqa miscent collyriis. infantibus contra lippitudines vix aliud remedium est.* Sed de multiplici ad oculos ovi usu consulatur Celsus, *l. 6. c. 6.*

Καταπλάσματα] Φάρμακα τὰ μὲν πιτὰ, τὰ δὲ χριστὰ, τὰ δὲ ἐπίπαστα. Eustathius *ad Il. δ.* Verùm qartum genus, qod is omisit, adjecit Scholiastes *ad Aristoph. Plut.* τὰ μὲν πιτὰ, τὰ δὲ χριστὰ, τὰ δὲ παστὰ, τὰ δὲ πλαστά. πιτὰ sunt, *qa porantur*; χριστὰ *qa inunguntur*; παστὰ sive ἐπίπαστα, *qa asperguntur*; πλαστὰ sive καταπλάσματα, *qa illinuntur*, unguentis crassiora: unde & καταπλάσματα nuncupata sunt.

Καταχύσεσιν] *perfusionem.* cujus in re medica usus freqens & multiplex. Eustathius *ad Odyss. δ.* ex Athenæi *dipnos. l. 1. pag. 24. D.* Λύει δὲ πάμπαν καὶ ἡ καταίονησις ἡ κατὰ κεφαλῆς. *Curat verò lassitudinem & capitis irrigatio.* Theodoretus *therapeut. l. 1. Tom. IV. pag. 465. B.* de medicis insanos curantibus. Καὶ δοκιμὰ προσφέρουσι καὶ καταισῶσι βίᾳ τὰς κεφαλάς. *Et vincula intendunt, capitaqe unguento vi perfundunt.* Et mox: *D.* Καὶ μὲν δὴ ὡς ἀφρονοῦντας καταισῶμεν, καὶ τὰ σωτήρια καὶ παιώνια προσενίγκωμεν φάρμακα. *Aspergamus infirmas, & salutaria illis ac Paonia pharmaca deferamus.* Et *l. IV. p. 527. C.* Οὐκ ἀπαυδῶμεν, ἀλλὰ τῇ σκοπουμὲν τῇ λόγου καθαιρῶμεν τῆς ἀνοίας τὸ πάθος. *Neqe fessi desistimus, sed incredulitatis vestræ morbum orationis nostræ sponsiâ perfundimus.* Et *lib. 6. p. 579. C.* Καί τοι τὰς ἰατρὰς ἁπάσας ὁρῶμεν, ὅταν μὲν ἄλλοις προσφέρωσι τὴν θεραπείαν καλύουσαι, ἀλλ' αὐτοὶ τῷ ἀμπεχόνῃ γυμνούμενοι, καὶ τὸν χιτωνίσκον διαβυνόμενοι, τὸν σίδηρον μαχαιρίζωσι, καὶ τὸν τομὸν ἐπιφέρωσι, καὶ δυσοσμίας ἀνέχωνται, καὶ τὸ ἰχῶρ δέχωνται τὰς χεῖρας, καὶ καταισῶσι τῇ συριγγὶ, καὶ τὰ φάρμακα ἐπιτάτλωσιν, &c. *Et tamen eos medicos laudare soletis, qi non aliis curandos ægros committunt, sed ipsi pallio deposito, tunicáqe succincti, manibus servum accipiunt, & incidunt, nec fœtorem ulceris aversantur, sed profluentem sanien excipiunt, spongiáqe insspergunt, & medicamenta imponunt.* Dio Prusæus *Orat. 17. pag. 248.* Τὰ γοῦν φλεγμαίνοντα τῶν σωμάτων, ὅν ἐνίοις ἐπίδοσιν πρὸς τὸν περίττον καλαίσωσιν, ἀλλ' ἂν συνεχῶς ποιῇ τις, ἐμαλάξῃ καὶ ῥᾴων ἔσχεν. ὡσὲν ὁμοίως δὴ καὶ ἐν τῇ ψυχῇ τῶν πολλῶν φλεγμονὴν, ἀναγκαῖον, εἴ τις δύναιτο πραΰνειν, θωπεύειν τῷ λόγῳ χρήσασθαι. *Corporum partes inflammata, fanè non statim cedunt ad primam aspersionem, sed si qis continenter faciat, mollescunt, & melius habent: similiter & illam in multorum animis inflammationem si qis mitigare qeat, assiduis usus sermonibus, rem gratam fecerit.* qi locus, qum nostrum cum primis illustret, à Naogeorgo tamen ità est versus, ut id minùs compareat, qum ἀγαπητὸν reddit, *rem gratam fecerit*, pro eo qod debuit, *sufficerit, sufficiens fuerit, sat habuerit, si crebris allocutionibus aliqid profecerit*, qomodò Marcus ibi hic, *nè agrè ferat, si non confestim omnia ex voto processerint*; & *l. 9. §. 25.* ἀρκεῖ, *contentus esto, si vel parulum res processerit.* Ità τὸ ἀγαπητὸν sumitur in illo Epicuri dicto, apud Laërtium *lib. 10.* Συνωνὶ δὲ (φασὶν) ἅπασι μὲν εὐθύτοσε. ἀγαπητὸν δὲ, εἰ μὴ καὶ ἔβλαψεν. *Coitus, ajunt, nunqam prodest: sat fuerit, si non obsit.* at bonus interpres Camaldunensis, qod est illi solenne nimis, cum antegressis committens ista sic vertit. *neqe item oratoria daturum operam, dicens illam nihil qidem unqam profuisse, plurimùm verò etiam obstitisse.* Sed nec tempero mihi, extra oleas jam evagatus, qin & his proxima illa in versione Ambrosiana attingam; *Probos qoqe amaturum sapientem negat neqe sepultura curam habiturum: neqe à Deo amorem immissi Diogenes refert.* an Epicurum putamus tam exiguæ existimationis suæ prodigum fuisse, ut negaret *sapientis esse probum qemqam diligere?* tum qorsum hic *Diogenis* scita? Verùm interpunctio vitiosa forsan interpreti imposuit. Laërtii dictio, voculas primores restituente Cl. Casavbono, sic se habet. τούς τε οἰκείους κολάσειν. (qod vulgò ὅτε κολ. οἰκ. legitur) ἐλεῆσαι (σεαυ, malim) μέντοι, καὶ συγγνώμην τοῖς ἴξαυ τῶν σπουδαίων. ἐραστὴσεσθαι τὸν σοφὸν εἰ δοκεῖ αὐτοῖς. εὐδὲ ταφῆς φροντιεῖν. εὐδὲ θεὸν πεπεμπτὸν εἶναι τὸν ἔρωτα, ὡς Διογένης ἐν τῷ ις φησίν. *Servos supplicio qidem affecturum: misserturum tamen, veniam ipsorum qibusdam habiturum, qi probi fuerint. amaturum sapientem non existimant: nec sepultura rationem habiturum: nec amorem à Deo immisti: ut Diogenes* (qi Epicuri dogmata collegit) *l. 12. refert.* Cæterùm & ista avt loco mota & transposita liqet, avt certè nullo planè ordine habito, per Satyram tumultuariè Laërtius Epicuri sui placita congessit. qis enim non videt illa, ἐραστὴσεσθαι τὸν σοφὸν εἰ δοκεῖ αὐτοῖς. & εὐδὲ θεὸν πεπεμπτὸν εἶναι τὸν ἔρωτα. qibus de sepultura illud nullâ planè ratione interjectum est, eodem prorsus pertinere?

Οὐδὲν ἐπιδείξει τὸ περιττὸν τῷ λόγῳ] locus, ut mihi videtur, mendi manifestus: emendatio havd perinde proclivis. legendum forsan, οὐδὲν ἔτι δείσει [εἰς] τὸ π. *nihil amplius opus erit, qod inducas te ad obsequendum rationi.* vel etiam, οὐδὲν ἐπιζητήσεις [ἢ] τὸ περὶθ. *nihil amplius*, vel, *nihil aliud, desiderabis, nisi ut rationi obsequaris.* ἢ, pro εἰ μὴ, *nisi*, ut Joan. *c. 13. v. 10.* qod & Eustathius observat in Νίκαιαν. Sic *lib. 10. §. 33.* μηκέτι μηδὲν ἐπιζήτει. *nihil qaras ulterius.* Nec abscedit multùm D. Salmasius qi legendum censet, vel οὐδὲν ἐπιδείσει τε περιττὸν τῷ λόγῳ. vel οὐδὲν ἐπιδεήσῃ τῷ π. τ. λ. *non opus habebis, non indigebis eatenus parare.* At D. Bootius ἐπιδείξεις mavult. Seneca *Epist. 103. Ipsam philosophiam non debebis jactare:* & mox; *Laces sapere sine pompa.* atqe eò otiam Casavbonus abit.

Ἀλλὰ προσπαικάσῃ αὐτῷ] Ità *l. 6. §. 12.* καὶ προσπαικάσῃ ταύτῃ. *Hac acquiesce.* de philosophia itidem. Sed & de arte *l. 4. §. 34.*

Μόνα θέλει, ἃ ἡ φύσις σου θέλει] Hoc est qod Juvenalis *Sat. 14. v. 322.*

Nunqam aliud natura, aliud sapientia dicit.

Verissimè, si conditam, non corruptam intelligas. Vide *infrà §. 29. & l. 1. §. 9. & l. 11. §. 20.*

Σὺ δὲ ἄλλο ἤθελες ἢ κατὰ φύσιν] *Tu avtem aliud qippiam volebas* Xylander. *qàm illud* scilicet *qod est secundùm naturam.* Menicus Casavbonus enotematicè effert. *Tu aliud vis qàm qod est secundùm naturam?* forsan legendum ἄλλο ἄθελες; ἢ κ. φ. qanqam & receptam lectionem retineri posse censet Salmasius *ut tu aliud volebas, qod secundùm naturam non est.* Vide *l. 8. §. 10.*

Τί γὰρ τούτων περισπούδαστον] Seneca *de ira l. 2. c. 13. Non, ut qibusdam dictum est, ardenum in virtutes & asperum iter est, planè adeuntur. Non vana vobis avgor rei venire. facilis est ad beatam vitam via. multò difficilius est facere ista, qa facitis. qid enim qiete otiosius? qid ira laboriosius? qid clementiâ remissius? qid crudelitate negotiosius? vacat pudicitia: libido occupatissima est. omnium denique virtutum tutela facilior est; vitia magno coluntur.* Idem hoc argumentum, ὅτι δυσκολώτερον μὲν τῆς ἀρετῆς ἡ κακία. εὐφορώτερον δὲ καὶ ἥδιον τῆς κακίας ἡ ἀρετή. inculcat pluribus in locis, plurimisqe docet argumentis, Joannes Chrysostomus *in Matth. c. 11. v. 28, 30. Orat. 38. ibidem Orat. 56. in Coloss. Orat. 8. in Philipp. Orat. 14. in Psal. 124.* alibi.

Ἡ γὰρ ἡδονὴ ἀχὶ διὰ τοῦ σφάλλει;] lego cum Xylandro. διὰ τοῦτο σφ. qia προσωπίστερόν τι blandius qiddam esse videtur, cùm nihil minùs existat. Seneca *Epist. 8. Et fera, & pisces spe aliqâ oblectante decipitur.* Indè Platonis dictum, *Escam malorum esse voluptatem, qâ capiantur homines, ut hamo pisces.* Cicero *de Senect.* Sed & Plautus *Mercat. 5. 3.* tanqam sapientum dictum, hoc idem sic exsulit.

Voluptas est malorum esca; qòd eâ non minùs homines,
Qàm hamo capiantur pisces. ——

qi tamen versus, cum aliis eisdem adjunctis, in editionibus qibusdam mendosiqam comparent.

Τὸ ἄπταιστον] qod alibi τὸ ἀδιάπτωτον. aliud est enim τὸ ἀπρόπτωτον. *l. 7. §. 4.* Vide *ad l. 3. §. 9.*

Καὶ ἔυροια] Vide *l. 2. §. 5. & l. 4. §. 3. & infrà §. 34. & l. 10. §. 6.*

§. 10

§. 10. Τὰ μὲν πράγματα ἐν ταὐτῃ τρόπον τινα ἐγκαλύψῃ ἐστὶν, ὥστε φιλοσόφοις ἐκ ὀλίγοις ἐδὲ τοῖς τυχοῦσιν ἔδοξε ἡ παντάπασιν ἀκαταληπτα εἶ-

§. 10. Res qidem ipsæ adeò sunt abditæ, ut philosophis havd pavcis, nec vulgaribus eis, omnino percipi nil posse visum sit. qin

ANNOTATIONES.

§. 10. Παντάπασιν ἀκαταλήπτα] *imperceptibilia*, sive, *imprensibilia*. Gellius *l.* 11. *c.* 5. & *l.* 14. *c.* 1. Laërtius *l.* 9. *c.* 61. Pyrrhonem ait primùm induxisse τὸ τῆς ἀκαταληψίας κῃ ἐποχῆς εἶδος, *modum, qo de omnibus nihil decerneret, neqe qicqam comprehendi posse diceret.* Eum paribus ferè passibus secutus est Arcesilaus. Siqidem & ipse asseruit, περὶ πάντων ἐπίσχειν δεῖν. εἶναι γὰρ πάντα ἀκαταλήπτα, *de omnibus silendum, qia omnia sunt incomprehensibilia.* Evsebius *prapar. l.* 14. *c.* 3. de qo videndus *ibidem c.* 4. & 5. Numenius Pythagoricus *l.* 1. *de Academic. à Plat. dissens.* Verùm is τὰ περὶ τῆς ἐποχῆς καὶ τῆς ἀκαταληψίας δόγματα, Socrati, Platoni, Parmenidæ & Heraclito accepta ferebat: ut Plutarchus *adv. Colot. c.* 8. Et sanè celebre est Socratis illud, τοῦτο μόνον οἶδά φησι, ὅτι οὐδὲν οἶδα, *nihil scire se nisi hoc unum, qòd nihil sciret.* Laërtius *l.* 2. Plutarchus *adv. Color. c.* 5. & Lactantius *institut. l.* 3. *c.* 27. qi & *ibidem* adjicit; *Hinc Academia disciplina manavit; si tamen disciplina dici potest, in qa ignoratio & discitur & docetur.* Et *c.* 4. *Socrates eúmqe secuti Academici scientiam sustulerunt, novámqe non philosophandi constituerunt philosophiam.* Itaqe Aristocles *de philos. l.* 8. apud Evsebium *prapar. l.* 14. *c.* 18. Ἐγὼ μὲν οὐδὲ φιλοσοφίαν ὁμοίως δεῖν ὀνομάζειν αὐτὴν, ἀναιρούσάν γε δὴ τὰς τοῦ φιλοσοφεῖν ἀρχάς. *Ego verò ne philosophiam qidem eam vocarim, qum ipsa philosophandi principia funditus convellat.* qanqam restrictiùs pavlò de se Socrates ipse apud Platonem in *Apolog.* & Lucianum *de sect.* ἃ μὴ οἶδα, οὐδὲ ὁμοίως οἶδέναι. *qa non novi, nec nósse opinor me.* At de Heraclito disertè Stobæus *tom.* 2. *tit.* 21. ὅτι ἤδει ἑαυτὸν μηδὲν εἰδότα. *ideo juvenis cùm esset sapientiorem reliqis habitum esse, qòd se nihil scire, scire se profiteretur.* Cæterùm idem, ut Laërtius *lib.* 9. νέῳ ὢν ἔφασκε μηδὲν εἰδέναι. τέλειος μέντοι γενόμενος πάντα ἐγνωκέναι. *juvenis cùm esset, nihil scire se; vir factus, nihil non nósse dicebat.* De se Isidorus Pelusiota *l.* 3. *Ep.* 241. Ἐγὼ δὲ οἶδα σαφῶς, ὅτι οὐδὲν οἶδα. *Ego pro certo hoc novi, nihil me nósse.* Nec abscedit multùm Apostolus, ubi dicit, *ad Corinth. Epist.* 1. *c.* 8. *v.* 2. Εἴ δέ τις δοκεῖ εἰδέναι τι, οὐδέπω οὐδὲν ἔγνωκε, καθὼς δεῖ γνῶναι. *Si qis opinatur nósse se qicqam, nondùm is qicqam, prout nósse debet, novit.* Anaxarchus verò istis longiùs progressus, μηδὲ αὐτὸ τοῦτο εἰδέναι, ὅτι οὐδὲν οἶδε. *nec hoc qidem scire ajebat se, qòd nihil sciret.* De Homero Seneca *Epist.* 88. *Modò Stoicum illum faciunt, virtutem solam probantem, & voluptates refugientem; —modò Epicureum, lavdantem statum qieta civitatis, & inter convivia cantúsqe vitam exigentis; modò Peripateticum, bonorum tria genera inducentem; modò Academicum, incerta omnia dicentem.* At certè Pyrrhonii, sive Sceptici, Academiæ novæ fundatores aut favtores, Homerum ipsum, nec Homerum solùm, sed Hesiodum, Archilochum, Evripidem, & antiqissimos fere qosqe vel poeseos, vel sapientiæ nomine celebratos, in partes suas attrahere satagobant: ut docet Laërtius in *Pyrrh.* De Homero videatur, qi Plutarchi nomine de eodem extat libellus. Exagitans istos Seneca idem *Epist.* 88. *Avdi qantum mali faciat nimia subtilitas, & qàm infesta veritati sit. Protagoras ait, de omni re in utramqe partem disputari posse ex aqo, & de hac ipsa, an omnis res in utramqe partem disputabilis sit. Navsiphanes ait, ex his qa videntur esse, nihil magis esse, qàm non esse. Parmenides ait, ex his qa videntur, nihil esse in universum.* [*unum esse universum.* Lipsius] *Zeno Eleates omnia negotia de negotio dejecit; ait nihil esse. Circa eadem ferè Pyrrhonii versantur, & Megarici, & Eretrici, & Academici, qi novam induxerunt scientiam, nihil scire. Hac omnia in illum supervacuum studiorum liberalium gregem conjice. Illi mihi non profuturam scientiam tradunt: hi spem omnem scientiæ eripiunt. Satius est supervacua scire, qàm nihil. Illi non præserunt lumen per qod acies dirigatur ad verum: hi oculos mihi effodiunt. Si Protagoræ credo, nihil in rerum natura est, nisi dubium. Si Navsiphani, hoc unum certum est, nihil esse certi. Si Parmenidæ, nihil est præter unum: si Zenoni, nè unum qidem. Qid ergò nos sumus? qid ista qa nos circumstant, alunt, sustinent? Tota rerum natura umbra est aut inanis aut fallax. Non facilè dixerim, utrum magis irascar illis, qi nos nihil scire voluerunt; an illis, qi nè hoc qidem nobis reliqerunt, nihil scire.* Eosdem traducens & Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 5. inter alia: Κατελαμβάνες ὅτι ἐγρήγορας; ἔφησεν. ἐδὲ γὰρ, ὅταν ἐν τοῖς ὕπνοις φαντάζωμαι ὅτι ἐγρήγορα. ἐδὲν ἔν διαφέρει ἄνδρι ἡ φαντασία ἐκείνης; ἐδὲν ἔστι τοῦτο διαλέγομαι. καὶ ποῖον αὐτῷ πῦρ, ἢ ποῖον αὐτῷ σίδηρον προσάγω, ἵν' ἀσθηται, ὂ̈ι νενίκηται; αἰσθανόμενος δ', προσποιεῖται, ἔτι χείρων ἐστὶ τοῦ νεκροῦ. *Percipis te vigilare? negat: qòd ne tum qidem percipiat, cùm in somnis vigilare sibi videatur. Nihil ergò differre visum hoc ab illo. Cum hoc nihil amplius ego disputo. Nam qem ei ignem, qod ferrum admovebo, unde se esse mortuum animadvertat? Siv, cùm animadvertat, dissimulat: mortuo est deterior.* Vult ferro & igne cum istiusmodi, non rationibus aut disceptationibus agi. Et *lib.* 2. *c.* 20. istorum professionem derisui habens, ità sua proponentes & venditantes inducit; Ὦ ἄνθρωποι, συγκαλέσασθε, ὅτι μὲ δεῖ συγκαλεῖσθαι. πιστεύσατέ μοι, ὅτι οὐδεὶς πιστεύει δυνατὸς γίνεσθε, ὅτι οὐδεὶ ἐστι γνωστόν. —μάθε παρ' ἐμοῦ, ὅτι οὐδὲν ἐνδέχεται μαθεῖν. ἐγώ σοι λέγω τοῦτο, καὶ διδάξω, ἐὰν θέλῃς. *O bomines, assentimini qod nemo assentiatur; credite nobis qod nemo cuiqam qicqam credat — Scito, nihil sciri posse — Disce à me, nihil disci posse; ego tibi hoc dico, teqe docebo, si voles.* Et *ibidem* postea indignabundus: Οἱ παλαίπωροι Ἀκαδημαϊκοὶ τὰς αἰσθήσεις τὰς αὐτῶν ἀποβαλεῖν ἢ ἀπολυφῦσαι δύνασθαι, καί τοι τοῦτο μάλιστα ἐσπουδακότες. τίς ἡ ἀτυχία; λαβών τις παρὰ τῆς φύσεως μέτρα καὶ κανόνας εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, ἃ προσφιλοσοφεῖ τοῖς προσθεῖναι καὶ προσεργάσασθαι τὰ λείποντα. ἀλλὰ πᾶν τοὐναντίον, ἔστι καὶ ἐκεῖ γνωστικὸν τῆς ἀληθείας, ἐξαιρεῖν πειρᾶται καὶ ἀπολλύειν. *Socordes Academici sensus suos abjicere aut excacare non possunt, qamvis id maximè studuerint. Qa est ista infelicitas? qum à natura mensuras & regulas cognoscenda veritatis acceperis, ac non dare operam ut adjicias atqe adjungas ea qa desunt? imò verò contrà, si qid vel illic ad cognitionem veritatis facit, in eo te elaborare aut id auferas & perdas?* Et denuo, non sine stomacho: Ὦ μεγάλης ἀναισχυντίας καὶ γοητείας. ἄνθρωπε, τί ποιεῖς; αὐτὸν ἐαυτὸν ἐξελέγχεις καθ' ἡμέραν, καὶ σὺ θέλεις ἀφεῖναι τὰ ψυχρὰ ταῦτα ἐπιχειρήματα; ἐσθίων, πῶς φέρεις τὴν χεῖρα; εἰς τὸ στόμα, ἢ εἰς τὸν ὀφθαλμόν; λεόμενος, πῶς ἐμβαίνεις; πότε τὴν χύτραν εἶπες λοπάδα, ἢ τὴν τορύνην ὀβέλισκον; *O impudentissime & impostura singularem! homo, qid agis? Tu ipse te indies coarguis, nec tamen frigidas istas cavillationes relinqis? Inter comedendum qo manus applicas? ori, an oculis? qum lavas, qo ingrederis? Nunqid ollam patinam dicis, aut cochleare verù?* Et festivius rursum: Εἴ τινος αὐτῶν δοῦλος ἦμεν, εἰ καὶ ἔδει μὴ καθ' ἡμέραν ὑπ' αὐτοῦ ἐκδέρεσθαι, ἐγὼ ἂν ἐφρέλκιον αὐτοῦ. βάλε ἐλάδιον, παιδάριον, εἰς τὸ βαλανεῖον. ἔβαλον ἂν γάριον, καὶ ἀπελθὼν καλὰ τῆς κεφαλῆς αὐτὸ καλέχιον. τί τοῦτο; φαντασία μοι ἐγένετο ἐλαίου ἀδιαφείλας ὁμοιοτάτη, νὴ τὸν σὸν τύχην. ὅδε ἐδὲ τὴν πλησόνην. ἄγγειον ἂν αὐτῷ γεμίσας παροψίδα ἐξυγάρου. ἐκ ἤτησα τὴν πλησόνην; ναί, κύριε. τοῦτο πλησονάν ἐστι. τοῦτο οὐκ ἐστιν ἐξύγαρον; τί μᾶλλον ἢ πλησονάν; λάβε καὶ σοφρόνθητι. λάβε καὶ γεῦσαι. πόθεν ἔν οἶδας, εἰ αἱ αἰσθήσεις ὑμᾶς ψεύδονται; τρεῖς, τέσσαρας τῶν συνδείπνων εἰ ἔσχον ὁμονοοῦντας, ἐπάγξασθαι ἂν αὐτὸν ἐποίησα ῥηγνύμενον, ἢ μεταθέσθαι. νῦν δ' ἀπροφάσιστοι ἡμῖν, τοῖς μὲν παρὰ τῆς φύσεως διδομένοις πᾶσι χρώμενοι, λόγῳ δ' αὐτὰ ἀναιρεῦντες. *Si alicujus eorum servus essem, etiamsi qotidie vapulandum esset, tamen eum torquerem. Puer, conjicito oleum in balneum: caperem garum, & in caput ejus effunderem. Qid istud? Visum per fortunam tuam, perculit animum meum, garum oleo ita esse simile, ut ab eo discerni non possit. Age, affer ptisanam. Afferrem illi pasinam oxygaro plenam. Non petis ptisanam? Petisti domine: Hæc ptisana est. Non hoc est oxygarum? Qi verò magis qam ptisana. Cape, olfac; cape, gusta. Unde ergò nosti, si nos sensus decipiunt? Si tres aut qatuor conservos assensores haberem, aut ad laqeum illum adigerem, aut à sententia deducerem. Nunc verò illudunt nobis, qum iis qa natura dedit utantur omnibus, & tamen verbis ea tollant.* Deinde, ubi demonstrârit, qomodo isti deliramentis hisce suis omnem boni, mali, honesti, turpis, decori, indecori distinctionem tollant, & ad flagitia ac facinora qævis non semitam, sed viam amplissimam muniant; concludit tamen cinædis ipsis, qibuscum & *l.* 1. *c.* 5. commiserat, esse minùs sanabiles: Πολὺ, νὴ Δία, μᾶλλον τοὺς παιδέρως ἐλπίσει τις ἂν μεταπείσειν, ἢ τοὺς ἐπὶ τοιοῦτον ἀποκεκωφωμένους καὶ ἀκροτελυφλωμένους τῶν περὶ αὐτοὺς κακῶν. *Cinados profectò facilius sperare qeas à vita instituto recessuros, qam istos, qi usque adeò ad sua mala vel videnda, vel audienda excacati sunt atqe obdurverunt.* Qod autem denunciat Epictetus se, si Sceptícorum istorum alicui in servitutem daretur, olei loco garum, ptisanæ oxygarum exhibiturum; ità Colotes, ubi Socratem qasi ἀκαταληψίας patronum reum egerit, ἀντὶ σιτίων καὶ ἄρτων χόρτον προβάλλων, *panum esculentorúmqe loco fœnum apponit;* qæritque ab eodem, πῶς εἰς τὸ σῶμα τὸ σῖτον, ἀνθ' εἰς τὸ δέρμα, ἐντίθησιν, *qare in os potiùs qàm in aurem cibum ingerat.* Plutarchus *adv. Color.* Qòd rursus, se tribus qatuórve consservis conspirantibus adjutum, ità miserum hominem ludificaturum, ut vel ad suspendium vel dogma novum se conferat; id in Lacyde contrà planè contigerat; is enim à servulis sæpe delusus, (longior est fabula, qam ut integram describere animus ferat: ex Numenio apud Evsebium qi volet petat, *prapar. lib.* 14. *cap.* 7.) dum, anulum sive clavem, qo omnia obsignabat, qà immittere solebat, observato, qæ volebant è cellula surripiebant; cùm fravdem nullâ ratione deprehendere valeret, ad ἀκαταληψίαν tandem misellus adactus est. Servulorum astum, non effectum narrat Laërtius *l.* 4. ex Evsebio, qod obiter monitum velim, emendandus: qod enim apud illum in editis habetur, Lacydem περὶ ἀκατονμίαν γλυκύτατα ἰσχναίνειν. legendum est, non γλυ-

qin & Stoicis perceptu difficiles admodùm videntur. éſtque reverâ aſſenſus noſter omnis labilis & mutabilis. ubinam enim gentium eſt, qi ſententiam, falſus qandóque, non mutaverit? ad ſubjecta jam ipſa ſi tranſieris, qàm caduca, qàm vilia ſunt? qæque etiam cinædo, ſcorto, latroni in poſſeſſionem cedere poſſint. mores avtem eorum, qibuſcum degis, ſi adverteris, tales eſſe comperies, ut etiam gratiſſimum qemlibet vix ſuſtineas, ut nè adjiciam ſeipſum etiam vix ſuſtinere qenqam. in hujuſmodi itaqe caligine ac ſorde, tantóqe materiæ, temporis, [a] L. 8. §. 22. [b] L. 7. §. 1. [c] L. 4. §. 48. [d] L. 2. §. 11. [e] L. 4. §. 39. [f] L. 10. §. 36. [g] L. 8. §. 53. * μόλις Lug. [h] L. 9. §. 14. * ῥύστ Inſ. §. 23. L. 6. §. 15.

ναι; πλὴν ἀυτοῖς γε τοῖς Στωικοῖς δυσκαταλήπτα δοκεῖ. καὶ πῶσα ἡ ἡμετέρα συγκατάθεσις, μεταπλωτή. πᾶν γὰρ ὁ ἀμεταπλωτος; [a] μέλιθι τοίνυν ἐπ' ἀυτὰ τὰ ὑποκείμενα, ὡς [b] ὀλιγόχρονα, καὶ [c] ἐυτελῆ, καὶ [d] δυνάμενα ἐν κλήσῃ κιναίδῳ, ἢ πόρνης, ἢ λῃστῆ εἶναι. μετὰ ταῦτα ἔπιθι ἐπὶ τὰ [e] τῶν συμβιώντων ἤθη, [f] ὧν μόλις ἐσὶ καὶ ὅ χαριεσάτα ἀναχάσαι, ἵνα μὴ λέγω, ὅτι καὶ [g] ἑαυτόν πως * μόγις ὑπομένῃ. ἐν τοιούτῳ ὄν ζόφῳ, καὶ [h] ῥύπῳ, καὶ τοιαύτῃ * ῥήσῃ τῆς τε ὑσίας, καὶ ὅ χρόνου, καὶ

ANNOTATIONES.

γλυκύταλα, ſed γλισχρόταλα ἰσχνείνας. docent, qæ ibidem ſtatim anneƈtuntur. Firmant & Numenii illa apud Evſebium. Ἦν δὲ ὑπογλισχρότερος, καί τινα τρόπον ὁ λεγόμενος οἰκονομικὸς, ἤτοι ὁ ἐνδοκιμῶν παρὰ τοῖς πολλοῖς. *Erat is pavlo ſordidior, atqe ejuſmodi, qi oeconomicus ille vulgò notiſſimus jure diceretur.* Cæterùm de Scepticis iſtis eorúmqe placitis qi plura volet, adeat Laërtium *l.* 9. in *Pyrrhon.* Sextum Empiricum *adv. diſciplin.* & *hypotheſ. Pyrrhon.* Plutarchum *adv. Colot.* Ciceronem *Academ.* Tertullianum *de anim. c.* 17. Laƈtantium *inſtitut. l.* 3. Avguſtinum *contra Academic.* Petrum Valent. *Academic.* Lipſium *Stoic. philoſoph. l.* 2. *c.* 4. De Deo interim Gregorius Nazianzenus *in Chriſti natal.* & rurſus *in Paſch.* Ἄπειρον τὸ θεῖον καὶ δυνθεώρητον. καὶ τοῦτο πάντη καταληπτὸν αὐτῷ μόνον ἡ ἀπειρία. *Immenſus & infinitus eſt Deus, atqe ad contemplandum difficilis: atqe hoc ſolum omninò de ipſo comprehendi poteſt, nempe qod immenſus & infinitus ſit.* qaſi dixiſſet, καταληπτὸν μόνον, τὸ ἀκαταλήπτον εἶναι.

Ἀυτοῖς γε τοῖς Στωικοῖς] qi cum primis ſe Academicis hac in parte opponebant: ideo τῆς ἐναργείας πρόδικοι, *evidentiæ*, qæ eſt τῇ ἀκαταληψίᾳ adverſa, *patroni ac propugnatores*, à Plutarcho dicti, *de commun. notit. c.* 39. (ubi malè codices excuſi ἐνεργείας habent) & Chryſippus ab Ariſtocreonte in *epigrammate* (utì idem *de Stoic. contradict. c.* 1.) τῶν Ἀκαδημαικῶν τραγγαλίδων κοπίς. *laqeorum* ſive *nexuum Academicorum ſeceſſitis.* alluſit ad Demoſthenis dictum illud, qo Phocionem orationum ſuarum κοπίδα appellare ſolebat. Plutarchus in *Phoc.* & in *polit. præcept.*

Δυσκαταλήπτα] Et Stoici ergò magna in incertitudine ac difficultate, an obſcuritate, pleraqe cenſent verſari: unde & de Chryſippo jaƈtare ſolebant, τὰς πάντων ὁμοῦ τῶν Ἀκαδημαικῶν λόγως εἰς ταὐτὸ συμφορηθίνας, ὐκ ἀξίους εἶναι προβαλεῖν, ὅις Χρύσιππος ἔγραψεν εἰς διαβολὴν τῶν αἰσθήσεων. *Omnes omnium ſimul Academicorum diſputationes in unum congeſtas, non eſſe dignas, qa comparentur cum iis, qæ Chryſippus ſcripſit contrà ſenſus.* qod Plutarchus tamen ἢ ἀπειρίας, ἢ φιλαυτίας εἶναι, *imperitiæ, vel vani ſui amoris eſſe* pronunciat, *de contradiƈt. Stoic. c.* 6. fatetur tamen fuiſſe Chryſippum, τῶν αὐτῷ δογμάτων κατήγορον δεινότερον ἢ συνήγορον. *ſuorum ipſius dogmatum oppugnatorem graviorem qàm defenſorem.* Verùm non hoc Stoicis ſolis viſum, ſed & aliis. Avdiamus Laƈtantium *inſtitut. l.* 3. *c.* 27. *Anaxagoras pronuncias circumfuſa eſſe tenebris omnia. Empedocles anguſtas eſſe ſenſuum ſemitas qeritur; tanqam illi ad cogitandum rhedâ & qadrigis opus eſſet. Democritus qaſi in puteo qodam ſic alto, ut fundus ſit nullus, veritatem jacere demerſam. nimirum ſtultè, ut cætera. non enim tanqam in puteo demerſa eſt veritas; qò vel deſcendere vel etiam cadere illi licebat: ſed tanqam in ſummo montis excelſi vertice, vel potiùs in cælo, qod eſt veriſſimum. qid enim eſt, cur eam potiùs in imum depreſſam diceret, qàm in ſummum levatam? niſi fortè mentem qoqe in pedibus, avt in imis calcibus conſtituere malebat potiùs qàm in pectore avt in capite.* Democriti dictum de veritate in fundo, ſive in profundo demersâ, refert Cicero in *Lucul.* Seneca *qæſt. nat. l.* 7. *c.* 32. ſed & Laërtius *in Pyrrhon. l.* 9. his verbis: Ἐτιῇ δὲ ὐδὲν ἴσμεν. ἐν βυθῷ γὰρ ἡ ἀλήθεια. *Reverâ nihil ſcimus: nam veritas in profundo eſt.* ità enim legendum ex Sexto Empirico *adv. Logic. l.* 1. *c.* 2. qi κατὰ ἀλήθειαν interpretatur id qod eſt à Democrito dictum: cùm utrobiqe tamen αἰτίᾳ corruptè habeatur. Diſertiſſimè verò ex eodem *de Pyrrhon. hypotheſ. l.* 1. *c.* 30. ubi etiam in excuſis ἐτεῇ legitur, & ἀντὶ τοῦ ἀληθεία à Democrito poſitum à Sexto dicitur. Optimè Ariſtoteles τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ *l.* 1. *min. c.* 1. Ἡ περὶ τῆς ἀληθείας θεωρία, τῇ μὲν χαλεπὴ, τῇ δὲ ῥᾴδια. σημεῖον δὲ, τὸ μήτε ἀξίως δύνασθαι τυχεῖν αὐτῆς, μήτε πάντως ἀποτυγχάνειν. *Speculatio de veritate, partim difficilis, partim facilis eſt. Signum avtem, qòd neqe ſatis eam aliqis conſequitur, neqe aberrant omnes ab ea.* Et mox debilitatem humani cavſſatus ingenii: Ὥσπερ γὰρ καὶ τὰ τῶν νυκτερίδων ὄμματα πρὸς τὸ φέγγος ἔχει τὸ μεθ' ἡμέραν. ἕτω καὶ τῆς ἡμετέρας ψυχῆς ὁ νοῦς πρὸς τὰ τῇ φύσει φανερώτατα πάντων. *Qemadmodum enim veſpertilionum oculi ad lumen diei ſe habent, ita & intellectus anima noſtra ad ea qa manifeſtiſſima omnium ſunt.* Cicero apud Laƈtantium *l.* 3. *c.* 14. *Mihi avtem, non modò ad ſapientiam cæci videmur, ſed ad ea ipſa, qæ aliqa ex parte cerni videantur, bebetes & obtuſi.* Et *Academic. l.* 4. *Omnis cognitio multis eſt obſtructa difficultatibus, eáqe ineſt, & in ipſis rebus obſcuritas & in judiciis noſtris infirmitas, ut non ſine cauſſa & doƈtiſſimi & antiqiſſimi invenire ſe poſſe qod cuperent diffiſi ſint.* Certè in pleriſqe qod magnus ille Scaliger *de ſubtil. exerc.* 307. §. 21. *Sicut à ciconia vulpes deluſa, vitreum vas lambimus, pultem havd attingimus*; rerum corticem potiùs qàm res ipſas apprehendimus. Vide Baſilium Cæſar. *Epiſt.* 168.

Πᾶσα ἡ ἡμετέρα συγκατάθεσις μεταπλωτή] Scepticorum dogmate iſta havd longè abeunt. Sed nec qod Seneca *Epiſt.* 65. *Fer ergò judex ſententiam, & pronuncia, qis tibi veriſimillimum videatur dicere, non qis verum dicat. id enim tam ſupra nos eſt, qàm ipſa veritas.*

Πᾶν γὰρ ὁ ἀμετάπλωτος;] Qod Cicero *Famil. l.* 9. *Epiſt.* 2. *Qis eſt tam Lynceus, qi in tantis tenebris nihil offendat, nuſqam incurrat?* Verùm nuſqam ergò terrarum ſapiens veſter, nuſqam qiſqam verâ avt ſcientiâ avt virtute imbutus. Siqidem Stoici, ut Stobæus *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. §. 4. ἐπιστήμην, ſive *ſcientiam*, definiunt, καταλήψιν ἀσφαλῆ καὶ ἀμεταπλωτον ὑπὸ λόγου. *Comprehenſionem firmam & immutabilem ratione innixam.* Vel, ἕξιν φαντασιῶν δεκτικὴν ἀμεταπλωτον ὑπὸ λόγου. *Habitum ſive diſpoſitionem phantaſiarum receptivam, à ratione firmitatem eam habentem, ut non poſſit convelli*, ſive *qam convellere ratio nulla poſſit.* Eámqe ſapienti tribuunt ſuo, qem habere aſſerunt (Plutarchi ſunt verba *de Stoic. paradox.*) τὸν τέλειον, ἄκρον φρόνησιν, ἀδόξαστον ἐπιστήμην, καὶ ἀμετάπλωτον ἕξιν. *Mentem perfeƈtam, prudentiam ſummam, ſcientiam opinatione immunem, habitum mutationis expertem.* Qos tamen exagitat avtor idem *de commun. notit. c.* 41. qod τὰς ἐννοίας ἀποκειμένας τινὰς ὀριζόμενοι νοήσεις, μνήμας δὲ μονίμως καὶ σχετικὰς τυπώσεις, τὰς δὲ ἐπιστήμας καὶ πανταπασι πηγνύμενας, ὡς τὸ ἀμετάπλωτον καὶ βέβαιον ἐχούσας, εἶτα τούτοις ὑποτίθενται βάσιν καὶ ἕδραν ὑσίας ὀλισθηρᾶς καὶ σκεδαστῆς καὶ φερομένης ἀεὶ καὶ ῥεούσης. *Cùm notitias definiant eſſe aliqas reconditas intelligentias: memorias avtem conſtantes qaſdam & habitus ſimiles impreſſiones: ſcientias etiam penitus defigant, ut omnis erroris & mutationis ſecuras: hiſce pro fundamento deinde & ſede ſubſternant lubricam, diſſipabilem, ſempérqe in motu verſantem & fluentem naturam.* qalem eſſe animam humanam aſſerunt. Vide *l.* 2. §. 2. Interim poteſt hoc conſiſtere, ut nemo ſit prorſus ἀμετάπλωτος, nec tamen πᾶσα ἡμετέρα συγκατάθεσις μεταπλωτή, *aſſenſus noſter omnis labilis & mutabilis.* cùm poſſint ab eo certò comprehendi non pavca, qi de multò pluribus tamen incertus exiſtat.

Ὡς ὀλιγόχρονα] *l.* 7. §. 1. ὀλιγοχρόνια. ſed & ὀλιγόχρονα. ut πολύχρονα, Theophraſtus *de cauſſ. plant. l.* 5. *c.* 25.

Ἐυτελῆ] Ὡς πηλῷ πωτὸς ἐυτελέστερα. *Qovis luto viliora.* Joannes Chryſoſtomus *ad Olymp. Epiſt.* 13, & 17.

Ἐν κλήσει κιναίδῳ] Vide *l.* 2. §. 11. & *l.* 4. §. 39. Seneca *Epiſt.* 81. *Qod contemptiſſimo cuiqe contingere ac turpiſſimo poteſt, bonum non eſt. opes avtem, & lenonis & laniſtæ contingunt. ergò non ſunt bona.* Evripides *Æolo*, lavdatus à Plutarcho *leg. poet. c.* 16. Athenæo *dipnoſ. l.* 4. Sexto Empirico *adv. Gramm. l.* 1. *c.* 13. Stobæo *tom.* 2. *tit.* 5. & *tit.* 93.

Μὴ πλῶτον αἴπῃς. οὐχὶ θαυμάζω θεὸν,
Ὅτι χ' ὁ κάκιστος ῥᾳδίως ἐκτήσαλο.
Lavdare Plutum parce: non veneror Deum,
Qi peſſimorum ſæpe fit poſſeſſio.

Grotius. Hinc Plato *de legib. l.* 5. *pag.* 849. *C.* Πλοῦτος δ' αὖ σφόδρα καὶ ἀγαθὸς, ἀδύνατον. *Divites avtem valdè ſimúlqe probos eſſe impoſſibile.* Et Cicero in *Orat. Corneliana* 2. à ſeipſo adductus in *Orat. perfeƈt.* & à Fabio *inſtitut. l.* 9. *c.* 4. *Nam neqe me divitiæ movent: qibus omnes Africanos & Lælios multi venalitiarii mercatoréſqe ſuperárunt: neqe veſtis avt cælatum avrum & argentum; qo noſtros veteres Marcellos Maximóſqe multi Evnuchi è Syria Ægyptóqe viterunt: neqe verò movent me ornamenta iſta villarum; qibus L. Pavlum & Mummium, qi vebus his urbem Italiámqe omnem referſerunt, ab aliqo video perfacilè Deliaco avt Syro potuiſſe ſuperari.*

Τὰ τῶν συμβιώντων ἤθη] hinc illud, *lib.* 4. §. 50. μεθ' ὅτων. Vide & *l.* 9. §. 3. & *l.* 10. §. 36.

Ὧν μόλις ἐσὶ καὶ τὸ χαριεσάτα ἀναχάσθαι] χαριεσάτα illud, vel ad eum referri poteſt cujus mores ferantur. *vix eſt etiam gratiſſimi & urbaniſſimi iſtorum mores ferre.* vel ad eum etiam, qi viventium unà mores ferat. qod *vix fecerit etiam qi*

καὶ τῆς κινήσεως, καὶ τῶν κινουμένων, τί ποτ' ἐστὶ τὸ σκληρυθῆναι, ἢ τὸ ὅλως σπασθαθῆναι δυνάμενον, ἀδ' ἑτέρου. ξυναντίον γὰρ δεῖ ᾠδημυθέμενον ἑαυτὸν

a L. 2. §. 17. Inf. §. 33. l. 9. §. 3.
b Sup. §. 9.
c L. 6. §. 12.
d Sup. §. 8. l. 8. §. 4. l. 12. §. 26.
e L. 2. §. 2. l. 3. §. 14.
f L. 3. §. 3. Inf. §. 27.
g L. 2. §. 9.
h L. 8. §. 2. l. 10. §. 24. 37. l. 12. 19. 33.
i L. 10. §. 37.
k L. 4. §. 28. l. 9. §. 39.

[a] περιμένειν τὴν φυσικὴν λύσιν, καὶ [b] μὴ ἀσχάλλειν τῇ διαῤῥιζῇ, ἀλλὰ τέτοις μόνοις [c] προσανατείνεσθαι. ἐνὶ μὲν τῷ, ἕως [d] ἂν δέν συμβήσεταί μοι, ὃ ἐχὶ κατὰ τὴν τῶν ὅλων φύσιν ἐστίν. ἑτέρῳ δ', ἐὰν [e] ἔξεστί μοι μηδὲν πρᾶξαι ᾧ θεῷ τε καὶ δαίμονι. [g] οὐδεὶς γὰρ ὁ ἀναγκάσων τοῦτον ᾠδιοθῆναι.

motuum, rerúmque motarum fluxu, nihil poſſim comminiſci, quod æſtimatione ſtudióve dignum videatur. contrà potiùs ſolari ſe qemque par fuerit, diſſolutionem ſui naturalem operiendo, morémque interea havd gravatè ferendo, dum duobus hiſce acquieſcit prorsùs; altero nimirum, nihil obtingere ſibi poſſe, qod non ſit univerſi naturæ conſentaneum; altero, in ſua eſſe poteſtate ſitum, ut nihil faciat præter genii Deíque ſui voluntatem. hanc enim tranſgredi qi cogat, nullus eſt.

§. 11. Πρὸς τί ποτε ἄρα νῦν χρῶμαι τῇ ἐμαυτοῦ ψυχῇ; [h] περὶ ἕκαστον τοῦτο ἐπανερωτᾶν ἑαυτὸν, καὶ [i] ἐξετάζειν, τί μοί ἐστι νῦν ἐν τούτῳ τῷ μορίῳ, ὃ δὴ ἡγεμονικὸν καλοῦσι; καὶ τίνα ἄρα νῦν ἔχω ψυχήν; [k] μήπι παιδίαν; μήπι μειρακίαν; μήπι γυναικαρίαν; μήπι τυραννίαν; μήπι κτήνους; μήπι θηρίου;

§. 11. Qam ad rem animâ nunc utor meâ? hoc te jugiter interroga, ſimúlqe te percontare, Ecqid mihi nunc verſatur in parte mei illa, qæ principalis dici ſolet? avt cujuſnam ego nunc animam gero? num pueruli? num adoleſcentuli? num mulierculæ? num tyranni? num jumenti? num belluæ?

§. 12.

ANNOTATIONES.

gratiſſimè ac maxima cum comitate ſe geſſerit. Sed illud potiùs. Vide *l.* 10. §. 35.

Ἑαυτόν τις μόγις ὑπομένει] Vide *l.* 3. §. 4. & *l.* 8. §. 53. Seneca *Epiſt.* 53. *Incredibilia ſunt qa tulerim, cùm me ferre non poſſem.*

Ῥύσει τῆς τε οὐσίας καὶ τοῦ χρόνου] lego ῥεύσει, vel ῥύσει, ut *infrà* §. 23. ἡ τε οὐσία; οἷον ποταμὸς, ἐν διηνεκεῖ ῥύσει. *Rerum natura eſt inſtar fluvii cujuſdam, qi in jugi eſt fluxu.*

Περιμένειν τὴν φυσικὴν λύσιν] Vide *ſuprà l.* 3. §. 1. Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 9. Ἄνθρωποι, ἐκδέξασθε τὸν θεόν. ὅταν ἐκεῖνος σημήνῃ καὶ ἀπολύσῃ ὑμᾶς ταύτης τῆς ὑπηρεσίας, τότε ἀπολύεσθε πρὸς αὐτόν. ἐπὶ δὲ τοῦ παρόντος ἀνάσχεσθε ἐνοικοῦντες ταύτην τὴν χώραν, εἰς ἣν ἐκεῖνος ὑμᾶς ἔτυξεν. ὀλίγος ἄρα ὁ χρόνος ἔτι τῆς ἐνοικήσεως, καὶ ῥᾴδιος τοῖς οὕτω διακειμένοις. *Homines, Deum expectate, qum ille ſignificarit, & vobis muneris iſtius vacationem dederit, tunc ad eum revertimini. Nunc verò ego animo tuemini ſtationem iſtam vobis ab eo attributam. Exiguum profectò tempus eſt habitationis hujus, & ſic affectis minimè grave.* Apud Ciceronem *de repub. l.* 6. P. Scipioni dicenti, *Qid moror in terris? qin huc ad vos venire propero?* reſpondet Pavlus pater; *Non eſt ità. niſi enim, cùm Deus hinc, cujus templum eſt omne qod conſpicis, iſtis te corporis cuſtodiis liberavit, huc tibi aditus patere non poteſt.*

Μὴ ἀσχάλλειν τῇ διαῤῥιζῇ] Qod Eliæ forſan obrepſit. *Hiſtor. Reg. lib.* 3. *c.* 19. *v.* 4, 14. Jonæ certò *c.* 4. *v.* 3, 9. Contrà Pavlus, qi etiamſi ad Chriſtum tranſmigrare qàm primùm cum primis cuperet, *ad Philip. c.* 1. *v.* 23. tamen, ut Avguſtinus *in Joan. Epiſt.* 1. *Serm.* 9. *patienter vivit; libenter moritur.* atqe ut Clemens *Strom. l.* 3. *pag.* 453. *C.* Ἐπιδείξατο σαφῶς, τῆς μὲν ἐξόδου τοῦ σώματος, τὴν πρὸς θεὸν ἀγάπης τελείωσιν εἶναι. τῆς δὲ ἐν σαρκὶ παρουσίας, τὴν ἐυχάριστον διὰ τὰς σωθησομένας διομένους ὑπομονήν. *Per hac enim aperte oſtendit, exitus qidem corporis perfectionem eſſe in Deum dilectionem: ejus autem præſentiæ in carne ex grato animo profectam tolerantiam, propter eos, qi opus habent, ut ſalvi fiant.* ità enim locus ille reſtituendus videtur.

Οὐχὶ κατὰ τὴν τῶν ὅλων φύσιν] vide *l.* 2. §. 3. & *ſuprà* §. 8.

Ἔξεστί μοι μηδὲν πράξαι] Plutarchus *de tranqill.* ubi Menandri illud attulerat,

Οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ζῶντα, τοῦτ' ὃ πείσομαι,

Subjungit ſtatim; Ἀλλ' ἔστιν εἰπεῖν ζῶντα, τοῦτο δ' ποιήσω, ὃ ψεύσομαι, ὃ ῥᾳδιουργήσω, ὃν ἀποστρέψω, ὃν ἐπιβουλεύσω. τοῦτο γὰρ ἐφ' ἡμῖν κείμενον, ὃ μικρὸν, ἀλλὰ μέγα πρὸς ἐυθυμίαν πάρεστιν.

Dicere havd vivus poteſt qiſqam, hoc non obtinget mihi. Atqi hoc licet dicere: vivus nunqam in me iſtuc admittam, non mentiar, non agam ſubdolè, non defraudabo, non inſidiabor. Hoc enim in noſtra ſitum eſt poteſtate, non parvum, ſed ingens ad animi tranqillitatem adjumentum.

Θεὸν καὶ δαίμονα] τὸ ἡγεμονικὸν, ſive *mentem* vult, qæ nunc *Deum* ſive *numen*, nunc *Damonem* ſive *Genium* appellare conſvevit. Vide *ad l.* 2. §. 13. & *lib.* 3. §. 5. & *infrà* §. 27. & *l.* 12. §. 26. Clemens *Pædag.* 2. 10. Ταύτῃ τοι καὶ Πλάτων ἐν Φιλήβῳ, ἀθέους κέκληκε μυστικῶς, τοὺς τὸν θεὸν τὸν ἔνοικον αὐτοῖς, τὸν λόγον, διαφθείροντας καὶ μιαίνοντας, τὸ ὂν ἐφ' ἑαυτοῖς, ἐν τῇ τῶν παθῶν οἰκειώσει. *Hac ratione Plato qoqe in Philebo impios & à Deo alienos eos myſticè vocavit, qi deum in ipſis habitantem, nempe rationem, corrumpunt, & qantum in ſe eſt, vitiorum ſuorum conjunctione polluunt.*

Οὐδεὶς γὰρ ὁ ἀναγκάσων τοῦτον παραβαίνειν] Vide *l.* 2. §. 9. & *l.* 10. §. 32, 33. Pelagius *ad Demetriad.* qod ſub Hieronymi nomine proſtat: (illius enim eſſe conſtat ex Oroſii *apologet.* & Avguſtino *de grat. Chriſti l.* 1. *c.* 37.) *Nege verò apertâ contra nos pugnat acie ſpiritus neqam; nec publicâ nobiscum fronte congreditur; ſed dolo vincit ac fravde, noſtrâqe contra nos utitur voluntate. de conſenſu adverſariorum vires accipit, noſtróqe nos, ut dicì ſolet, jugulat gladio. infirmus hoſtis eſt, qi non poteſt vincere niſi volentem. dat ille qidam conſilium; ſed noſtrum eſt vel eligere vel reſpuere, qod ſuggerit. non enim cogendo, ſed ſvadendo nocet: non extorqet à nobis conſenſum, ſed experit.* Hieronymus ipſe *in Matth. c.* 4. *Diabolus, qi ſemper omnes cadere dvorſum deſiderat, perſvadere poteſt, præcipitare non poteſt.* & *ibidem ad c.* 15. *v.* 19. *Diabolus adjutor & incenſor malarum cogitationum eſſe poteſt; autor eſſe non poteſt.* Et *in Epheſ. c.* 4. *v.* 27. *Poteſtas diaboli non in illius temeritate, ſed in tua eſt voluntate. paratus irrumpere, oſtium pulſas: ſed tu niſi aperueris, ingredi non poteſt.* Avguſtinus *hom.* 12. *Svadere diabolus & ſolicitare poteſt, cogere omnino non poteſt. dat ille conſilium; ſed noſtrum eſt vel eligere vel repudiare qod ſuggerit.* Et *de diverſ. Serm.* 20. *Erſi diabolus aliqando aliqid ſuggerit, conſentientem tenet, invitum non cogit.* & *in Pſal.* 91. *Habet ille aſtutiam ſvadendi, non poteſtatem cogendi.* & *in Joan. tract.* 12. *Non habet cogendi potentiam, ſed perſvadendi verſutiam.* Si avtem nec Spiritus neqam cogere poteſt, qis poterit? Hinc Herculis magnanimæ voces illæ in Evripidis *Syleo*, qas *ad l.* 8. §. 38. exhibebimus. ibi plura vide ſis.

§. 11. Πρὸς τί ποτε ἄρα νῦν χρῶμαι] Gemina his *l.* 8. §. 2. & *l.* 10. §. 24, 37. & *l.* 12. §. 19. iſta avtem, qæ periocham hanc ordiuntur, hinc avulſa, ſuperiori attexuerat Lugdunenſis ille operis, non tam editor, qàm mutilator.

Τίνος ἄρα νῦν ἔχω ψυχήν;] Vide *l.* 4. §. 28. & *l.* 9. §. 39.

Παιδίαν] cui ſcilicet ἦθος παιδαριώδες, *mores pueriles. l.* 4. §. 28.

Γυναικαρίαν] cui θῆλυ ἦθος, *mores effeminati. ibidem.*

Κτήνους, θηρίου] utpote cui ἦθος βοσκηματῶδες, ἢ θηριῶδες, *mores pecuini, vel belluini. l.* 4. §. 28. Sive, cujus τὸ ἡγεμονικὸν βόσκεται, ἢ τεθηριώται, *mens inſtar pecudis alitur, aut in ferinam naturam vertitur. l.* 9. §. 39. Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 3. Ἀλλ' ἔχεις τι κρεῖσσον τῶν σαρκιδίων. τί οὖν ἀφῆς ἡνῖνο, τύποις προσίσχεις; διὰ ταύτην τὴν συγγένειαν (qam cum animantibus corporis reſpectu habemus, ab ea qam mentis ratione cum Deo obtinemus) οἱ μὲν ἀποκλίνοντες, λύκοις ὅμοιοι γινόμεθα, ἄπιστοι καὶ ἐπίβουλοι καὶ βλαβεροί. οἱ δὲ λέουσιν, ἄγριοι καὶ θηριώδεις καὶ ἀνήμεροι. οἱ πλείους δ' ἡμῶν, ἀλώπεκες, καί τι ζῶον, ἀτυχέστατον τί γὰρ ἐστιν ἄλλο λοίδορος καὶ κακοήθης ἄνθρωπος, ἢ ἀλώπηξ, ἤ τι ἄλλο ἀτυχέστερον καὶ ταπεινότερον; ὁρᾶτε οὖν, καὶ προσίσχετε, μήτι τούτων ἀποβῆτε τῶν ἀτυχημάτων. *Sed & praſtantius qiddam corpuſculo habes. Qid ergò illo omiſſo, iſti affixus es: Ob hanc deflexionem ſit, ut alii lupis ſimiles ſimus, infidi, inſidiatores, noxii: alii leonibus agreſtes, feroces, immanes; plerique autem in vulpeculas degeneramus, & monſtra qadam vel inter beſtias. Qid enim aliud eſt maledicus & ſubdolus qàm vulpes? avt aliqid aliud abjectius & infelicius? Videte igitur & cavete, ne tale aliqod monſtrum evadatis.* Idem *lib.* 4. *c.* 5. Ἐπίστρεψαί σε τὸ ταμιεῖον. ἴδε τίνας δυνάμεις ἔχων ἐλήλυθας, μήτι τὴν θηριώδη, μήτι τὴν μισησικακητικήν. *Inſpice penum tuum, vide qas tecum facultates attuleris: num belluinam? num ultionis avidam?* Et mox: Δυστυχής ἐστιν, ὁ ἀπολωλεκὼς τὸ ἔυγνωμον, τὸ πιστόν. ταῦτα γὰρ τὰ ἀνθρωπικά. τὰς χαρακτῆρας; ὡς ἔχει ἐν τῇ διαιρέσει, ὅσους καὶ ἐπὶ τῶν νομισμάτων, ὧν μὲν ἔυρωμεν, δοκιμάζομεν. ὧν δὲ μὴ ἔυρωμεν, ῥιπτοῦμεν. τί οὖν λέγεις, ὅτι ἄνθρωπός ἐστιν ὁ ὀργίλος, ὁ μεμψίμοιρος; μὴ γὰρ ἐκ ψιλῆς μορφῆς κρίνεται τῶν ὄντων ἕκαστον. ἐπεὶ ὅταν λέγῃ τὸ κήρινον, μῆλον εἶναι. ὧν ἀρκεῖ δὲ ἡ ἐκτὸς περιγραφή. ὥστ' οὐδὲ πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἡ ῥὶς ἐξαρκεῖ, καὶ οἱ ὀφθαλμοί. ἀλλ' ὧν τὰ δόγματα ἔχῃ ἀνθρωπικά. ὅτος οὐκ ἀκούει λόγου, & παρακολουθεῖ ἀλογίστως, ὅτος ἐστί. τοῦτο τὸ αἰδῆμον ἀπολωλεκώς, ἄρχοντός ἐστι, πάντα μᾶλλον ἢ ἀνθρώπου. ὅτος ζηλεῖ, τίνα ἀπατήσας λακτίσῃ, ἢ δάκῃ, ὅτι οὐδὲ πρόκτον, ἢ ὅτος, ἀλλὰ τί ποτε, ἄγριον θηρίον. *Miſer eſt qi amiſit prudentiam, bonitatem, fidem. Hac enim ſunt res humanæ, qarum ſigilla impreſſa mentì ſecum attulit: qa & in numiſmatibus ſi invenerimus probamus, ſi non invenerimus, rejicimus. Qid ergò dicis? homi-*

§. 12. Cujuſmodi ſint, qæ pleriſque bona videntur, hinc licet deprehendere. ſi qid eorum qæ reverâ bona ſunt mente qiſpiam conceperit, puta, prudentiam, temperantiam, juſtitiam, fortitudinem, iſta, inqam, ſi animo præconceperit, non ſuſtinebit adjectum huic avdire qicqam, qod non rei bonæ probè congruat. at verò qæ vulgò pro bonis habentur, ubi animo præconceperit qis, avribus æqis accipiet, faciléqe admittet, tanqam aptè adjectum id, qod à comico qandoqe dictum eſt, ità etiam vulgus hominum differentiæ iſtius habent aliqam notitiam. alioqi enim non offenderet & tanqam dictu indignum repudiaretur, ſi de illis enunciaretur; cùm de divitiis eíſqe fortunæ bonis qæ ad luxum pompámve ferunt, tanqam aptè ſcitéqe dictum, admittamus. Eas nunc & qæras licet, utrùm in honore habendæ, avt in bonis cenſendæ ſint res hujuſmodi, qibus animo priùs conceptis illud commodè poſſit adjici, homini iſtis inſtructo præ opulentia ſua *non ſuppetere, ubi ventris onus deponat.*

§. 12. [a] Ὁποῖά ἐστι τὰ τοῖς πολλοῖς δοκοῦντα ἀγαθὰ, ἢ ἐπισθεν λάβοις. εἰ γάρ τις ἐπινοήσειεν ὑπάρχον τά τινα ὡς ἀληθῶς ἀγαθὰ, οἷον φρόνησιν, σωφροσύνην, δικαιοσύνην, ἀνδρείαν, ἆρ' ἂν ταῦτα προεπινοήσας, ἔτι ἀκοῦσαί δυνηθείη * τί. ὑπὸ τῷ ἀγαθῷ γὰρ ἐφαρμόσει. τὰ δέ γε τοῖς πολλοῖς φαινόμενα ἀγαθὰ προεπινοήσας τις ἐξακούσει, καὶ ῥαδίως δέξεται, ὡς οἰκείως ἐπιλεγόμενον τὸ ὑπὸ τῆ κωμικῆ εἰρημένον. ἴστως καὶ οἱ πολλοὶ φαντάζονται τὴν διαφοράν, εἰ γάρ ἂν * τοῦτο μὲν εἰ προσέκοπτεν καὶ ἀπηξιοῦτο. * τὸ δ' ἐπὶ τῆ πλούτῳ καὶ τῶν περὶ τρυφὴν ἢ δόξαν εὐκληρημάτων παραδεχόμεθα, ὡς ἠνεμένως καὶ ἀσείως εἰρημένον. πρόιθι οὖν καὶ ἐρώτα, εἰ τιμητέον καὶ ἀγαθὰ ὑπολητέον τὰ τοιαῦτα, ὧν προεπινοηθέντων, οἰκείως ἂν ἐπιφέροιτο, τὸ τὴν κεκλημένον αὐτὰ, ὑπὸ τῆς εὐπορίας ἂν ἔχειν ὅπου * χέσῃ.

a L. 2. §. 12. Inf. §. 33.

* τι τῶν ἀγαθῶν ὅπερ ἐφ. Sal. τι, ὅπερ τῷ ἀ. ἂν ἐ. f.

* [ἐπ'] τούτων, vel ἐπ' ἐκείνων μ. f. * -το τόδε. ἐπὶ δὲ f.

* θέσῃ Boot.

§. 13.

ANNOTATIONES.

hominem eſſe iracundum & moroſum? Num enim ſolâ formâ ſingula res judicantur? Qod ſi ita eſt, ceream qoqe maſſam dic eſſe pomum. Neqe verò externa circumſcriptio ſatis eſt. Neqe igitur ad hominem conſtituendum naſus ſatis eſt, & oculi, ſed decreta humana reqiruntur. Hic non avdit doctrinam, cùm arguitur non intelligit. Aſinus eſt. Hujus verecundia eſt emortua. Inutilis eſt, & qidvis potius qàm homo. Hic qærit qem obvium mordeat, avt calcibus petat. Itaqe neqe ovis, neqe aſinus eſt: ſed qid tandem? fera beſtia. Jamblichus *de temperant.* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 5. Ὅλως γὰρ ἡ τῶν παθῶν ἄμετρος ἐπιχράτεια, ὑδὲ ἀνθρώπους ἐφίησιν εἶναι τοὺς ἀνθρώπους. πρὸς δὲ τὴν ἀλόγιστον αὐτοὺς ἕλκει φύσιν, καὶ θηριώδη καὶ ἄτακτον. *Omnimodò enim immoderata affectuum vis, ne homines qidem ſinit eſſe homines, ſed ad rationis expertum, belluinam, & incompoſitam naturam eos trahit.* Origenes *in Ezech. Orat.* 3. argutatus ſuper illud Hebræorum איש אין qod tamen nihil aliud eſt illis, qàm eſt *Qiſvis* Latinis. *Omnes homines nati ſumus homines: ſed non omnes homines ſumus. eſt homo homo; & eſt homo non homo. eſt homo jumentum, Pſal.* 49. *v.* 20. *eſt homo ſerpens, Matth. c.* 3. *v.* 7. *eſt homo equs, Jer. c.* 5. *v.* 8. *homo exterius; jumentum, ſerpens, equs interius. is tantummodo eſt homo homo, & duplicat nomen hominis, qi tam ſecundùm interiorem hominem, qàm ſecundùm exteriorem homo eſt.* Clemens item *Strom. lib.* 4. Τοὺς φιληδόνους καὶ φιλοσωμάτους, καὶ θηρία μᾶλλον ἢ ἀνθρώπους, τοὺς παρομοιωθέντας τοῖς κλήνεσι, θηλυμανεῖ ὄιστρῳ; ὃν ὑβρισὴς ὁ ἀκόλαστος. λύκος ἄγριος, ὁ πλεονέκτης. καὶ ὄφις ὁ ἀπατεών. *Qi voluptati & libidini ſunt dediti, & tenentur amore corporis: & beſtias potius qàm homines eos, qi ſunt aſſimilati jumentis, eqos in feminas inſanientes. Eſt aſinus libidinoſus, is qi eſt intemperans: efferatus lupus, avarus: & ſerpens, is qi eſt impoſtor & fraudulentus.* Et Joannes Chryſoſtomus *in Gen. Orat.* 12. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ θεία γραφὴ πρὸς τὰ πάθη τὰ ἐνοχλοῦντα, ὅταν καὶ τὰς τῶν ἀλόγων προσηγορίας, πολλαχοῦ δὲ καὶ τῶν θηρίων, τοῖς λόγῳ τετιμημένοις ἐπιτίθηται. ποτὲ μὲν κύνας καλοῦσα διὰ τὸ ἀναίσχυντον καὶ ἰταμόν. (Eſajæ *c.* 56. *v.* 10.) ποτὲ δὲ ἵππους διὰ τὸ λάγνον. (Jerem. *c.* 5. *v.* 8.) ποτὲ δὲ ὄνους, διὰ τὴν ἀγνωμοσύνην καὶ τὴν ἄνοιαν. (Pſal. 49. *v.* 12.) ποτὲ δὲ λέοντας καὶ παρδάλεις, διὰ τὸ ἁρπακτικὸν καὶ πλεονεκτικόν. ποτὲ δὲ ἀσπίδας, διὰ τὸ δολερόν. (Pſal. 140. *v.* 3.) ποτὲ δὲ ὄφεις καὶ ἔχεις, διὰ τὸν ἰὸν καὶ τὴν πονηρίαν. (Matth. *c.* 3. *v.* 7.) &c. *Idcirco & divina ſcriptura propter affectiones illas interturbantes ab irrationalibus & à feris agnominationes his, qi ratione inſigniti ſunt, imponit. Interdum canes vocat ob impudentiam & impetum. Interdum eqos ob libidinem. Interdum aſinos ob ſtupiditatem & ignorantiam. Interdum leones & pardos ob rapacitatem & habendi aviditatem. Interdum aſpides ob fraudulentiam. Interdum ſerpentes & viperas ob venenum & malitiam.* &c. Seneca *Epiſt.* 60. *Hos, ut ait Saluſtius, ventri obedientes, animalium loco numeremus, non hominum.* Et *Epiſt.* 103. *Erras, ſi iſtorum tibi qi occurrunt, vultibus credis: hominum effigies habent, animas ferarum.* Τέρατα τῆς φύσεως, βαγειῆ, ἀνδρόπαρα. *Portenta naturæ, bove genita, hominis effigiem habentia.* ut, ex Empedocle Theophylactus Bulgar. *Epiſt.* 44. Faciunt huc Diogenis illa, nulli non memorata; qod in medio foro, mero meridie, inter turbas confertiſſimas, accenſâ face, qid qæreret reqiſitus, reſpondit, Ἀνθρώπους ζητῶ. *hominem qæro.* qòd cùm homines ad ſe invitâſſet, confluentes multos baculo abegit, ſimul dictitans, Ἀνθρώπους ἐκάλεσα, ὑ καθάρματα. *Homines vocabam, non qiſqilias.* qòd è balneo prodiens, ut Hecato in *chriis*, vel ab Olympia reverſus, ut alii perhibent, qærenti an plurimi homines ibi eſſent, reſpondit, Πολὺς μὲν ὄχλος, ὀλίγοι δὲ ἄνθρωποι. *turba qidem multa; verùm homines pauci.* Laërtius. *l.* 6. Qibus finitima habet & Joannes Chryſoſtomus *tom.* 8. *Orat.* 11. de Jeremia ex *c.* 6. *v.* 10. Ἐν μέσῳ πλήθει, ὥσπερ ὑδενὸς παρόντος, ἕτως ἐβόα. Πρὸς τίνα λαλήσω; τί λέγεις; τοσοῦτον πλῆθος ὁρᾶν, ἐρωτᾷς, πρὸς τίνα λαλήσεις; ναί, φησι. τὸ πλῆθος γὰρ σωμάτων ἐστιν, ἀλλ' ὑ πλῆθος ἀνθρώπων. ἀνθρώπους γὰρ τοὺς ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς ὑ δεῖ καλεῖν. ὑ γὰρ εἴ τις σῶμα ἀνθρώπου καὶ φωνὴν ἔχει, ὗτος ἄνθρωπος. ἀλλ' εἴ τις ψυχὴν ἀνθρώπου καὶ διάθεσιν ἔχει ψυχῆς. *In media multitudine, tanqam nemine præſente, ità clamabat. Qem alloqar? qid dicis? tantam multitudinem videns interrogas, qem alloqaris? etiam dicit. Multitudo hæc corporum eſt, ſed non eſt multitudo hominum; non enim oportet ex foro homines vocare. Non enim hic homo eſt, ſi qis corpus & vocem hominis habet; ſed ſi qis animam humanam & animæ rationem habet.* Et de Eſaia, ex *c.* 5. *v.* 2. Εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἰουδαίων τὴν μητρόπολιν εἰσελθὼν τὴν πολυάνθρωπον, ἐν μέσαις ταῖς ἀγοραῖς ἑστὼς, τῷ δήμῳ παντὸς αὐτὸν περιεστῶτος, ἦλθόν, φησι, ἐβόασα, καὶ ὐκ ἦν ἄνθρωπος. *In Judæorum urbem populoſam, urbium caput ingreſſus, in medio foro cùm ſtetiſſet, univerſo populo adſtante, veni, dicit, exclamabam, & homo non aderat.* Siqidem erant illi, ut idem *tom.* 5. *Orat.* 19. Ἄνθρωποι μὲν τὸ ὄνομα, ὐκ ἄνθρωποι δὲ τὸ φρόνημα. *Homines qidem qoad nomen, non verò homines qoad animum.* Philemon *Agyrtâ*, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 2.

Ὦ πῶς πονηρόν ἐστιν ἀνθρώπου φύσις
Τὸ σύνολον; ὑ γὰρ ἂν ποτ' ἰδεήθη νόμου.
Οἱεί τι τῶν ἄλλων διαφέρειν θηρίων;
Διαφέρει ὑδὲ μικρὸν, ἀλλὰ σχήματι.
Πλάγιοι εἰσὶ τἄλλα, τοῦτο δ' ὀρθὸν θηρίον.
Qàm prava tota eſt indoles mortalium,
Qæ cæteroqi non egeret legibus?
Tun' credis hominem reliqis animantibus
Differre? nihilum diſtat; hoc dempto tamen,
Qod alia cùm ſint prona, rectum animans homo eſt.

Grotius. Eleganter Chryſoſtomus in illud Pſaltæ *Pſal.* 49. *v.* 20. *Homo jumento compar factus eſt.* Serm. *de aſcenſ. Dom. Deterius eſt comparari jumento, qam naſci jumentum.* Nempe qia, ut Avguſtinus *in Pſal.* 103. *conc.* 4. *Qod illi natura eſt, homini crimen.* Vel, ut Bernardus *de bon. deſer. qod illis natura eſt, homini culpa.* Ideò Bernardus idem *ibidem* & *in Cant. ſerm.* 34. *Ipſis etiam beſtiis beſtialior eſt homo, ratione vigens, & ratione non vivens.* Vide *l.* 10. §. 8.

§. 12. Οὐκ ἂν ταῦτα προεπινοήσας, ἔτι ἀκοῦσαί δυνηθείη τι. ὑπὸ τῷ ἀγαθῷ γὰρ ἐφαρμόσει] Periocha tota ferè iſta miſerè diſturbata, depravata, mutilata eſt. Itaqe Xylandrum nihil iſtîc aſſecutum, havd mirum eſt. legendum forſan, ὐκ ἂν ταῦτα προεπινοήσας, ἔτι ἀκοῦσαί δυνηθείη τι, ὅπερ τῷ ἀγαθῷ ὐκ ἐφαρμόσει. *Si qis,* inqit, *eorum aliqod qæ verè bona ſunt,* puta juſtitiam, temperantiam, prudentiam, fortitudinem, *animo ac cogitatione præceperit, his ſemel mente præceptis nihil vel ipſe ſubjungere, vel adjectum ab alio qopiam avdire ſuſtinebit, qod non aptiſſimè cum boni natura conſiſtat.* Membrum proximum, huic ἀντιςρόφον, lectionem hanc firmare videtur.

Τὸ ὑπὸ τῆ κωμικῆ] *à Comico dictum*: illud utiqe qod in periochæ hujus clavſulâ extremâ ponitur.

Οὐ γὰρ ἂν τοῦτο μὲν ὑ προσέκοπτεν καὶ ἀπηξιοῦτο. τὸ δὲ ἐπὶ τῆ πλούτῳ] Lego, ὑ γὰρ ἂν τοῦτο μὲν [ἐπ' ἐκείνων] ὑ προσέκοπτεν καὶ ἀπηξιοῦτο. ἐπὶ δὲ τῆ πλούτῳ, &c. Sive ad ſcripturam vulgatam propiùs accedendo, qod D. Salmaſio viſum magis, ὑ γὰρ ἂν ἐπὶ τούτων μὲν ὑ προσέκοπτεν, &c. forſan & ſequentia tunc ità concepta fuerint. ὑ προσέκοπτεν καὶ ἀπηξιοῦτο τόδε. ἐπὶ δὲ τῆ πλ. &c. *Alioqi,* inqit, *Comici iſtud non offenderet & ut indignum repudiaretur, ſi de bonis illis verè bonis enunciatum fuiſſet; contrà admitteretur & plavſu exciperetur, tanqam commodè admodum ac urbanè dictum, ubi de divitiis eíſqe bonis uſurpatur, qæ bonorum loco vulgus hominum habet.*

Τὸν κεκλημένον αὐτὰ, ὑπὸ τῆς εὐπορίας ὐκ ἔχειν ὅπου χέσῃ]

a L.2.§.2.l. 6.§.32.
b L.4.§.4.
c L.2.§.3.l. 6.§.15.l.7. §.18.25.l.8. §.18.l.9.§. 28.

§. 13. a Ἐξ αἰτιώδους καὶ ὑλικοῦ συνέστηκα; b δεύτερον οὖ τούτων εἰς τὸ μὴ ὂν φθαρήσῃ. ὥσπερ οὐδὲ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ὑπέστη, οὕτως c καταντλχθήσεται πᾶν μέρος ἐμὸν κατὰ μεταβολὴν εἰς μέρος τι τοῦ κόσμου. εἶτα πάλιν ἐκεῖνο εἰς ἕτερον μέρος τοῦ κόσμου μεταβαλεῖ. καὶ ἤδη εἰς ἄπειρον. κατὰ τοιαύτην οὖν μεταβολὴν ἐγὼ ὑπέστην καὶ οἱ ἐμὲ γεννήσαντες, καὶ ἐπανιόντα εἰς ἄλλο ἄπειρον. ὑδὲν γὰρ κωλύει ὕ-

d L.10.§.7. l.11.§.1.

τως φάναι, καὶν d κατὰ περιόδους πεπερασμένας ὁ κόσμος διοικῆται.

e L.4.§.13. 25.l.7.§.18. l.8.§.7.l.11. §.1.
f Inf.§.34. L.8.§.60.
g L.4.§.18. 51.

§. 14. Ὁ λόγος καὶ ἡ λογικὴ τέχνη e δυνάμεις εἰσὶν ἑαυταῖς ἀρκούμεναι, καὶ τοῖς καθ' ἑαυτὰς ἔργοις. ὁρμῶνται μὲν οὖν ἀπὸ τῆς οἰκείας ἀρχῆς. f ὁδεύουσι δὲ πρὸς τὸ προκείμενον τέλος. καθὸ κατορθώσεις αἱ τοιαῦται περάτωσις ὀνομάζονται, g τοῦτο ὁρῆτόν τινα τῆς ὁδοῦ σημαίνουσαι.

h L.1.§.12. 26.

§. 15. Οὐδὲν τούτων ῥητὸν ἀνθρώπῳ, h ἃ ἀνθρώπῳ, καθὸ ἄνθρωπος, οὐκ ἐπιβάλλει.

§. 13. Formâ conſto & materiâ. harum nevtra in nihilum interibit, qemadmodum nec ex nihilo proceſſit. omnis ergò pars mei, mutatione interveniente, in mundi partem aliqam pro ratione ſui redigetur. & hæc rurſus in aliam mundi partem mutabitur: & ſic in infinitum. mutationis avtem hujuſmodi operâ & ipſe extiti, & qi me genuerant, atqe ità retro in aliud infinitum. nihil enim vetat, qo minùs hoc dicam, etiamſi ſecundùm periodos finibus certis terminatas mundus iſte digeratur.

§. 14. Ratio árſqe ipſa rationalis, facultates ſunt, qæ ſibi operibúſqe ſuis ipſæ ſufficiunt. à ſuo itaqe cientur prodeúntqe principio; at ad propoſitum ſibi finem rectâ proficiſcuntur. unde & rectè factorum appellationem ſortitæ ſunt actiones iſtiuſmodi, qâ viæ rectitudo ſignificetur.

§. 15. Nihil horum hominis eſſe dicendum eſt, qod non ad hominem qâ homo eſt, pertinet.

ANNOTATIONES.

Cujuſnam Comici iſtud ſit, mihi havd liqet. Ariſtophanis forſan fuerit, cujus multa interciderunt. Hoc innuit, omnia apud illum neſcio qem per ſummam opulentiam jam ità eſſe exornata & depicta, ut locus, in qo ventris onus deponatur, nullus ſuperſit. Qomodo Ariſtippus, ſi Laërtio *l.* 2. credimus, vel Diogenes potiùs, ſi Galeno *in hortat. c.* 5. (Cynicam enim proterviam redolet magìs, qàm urbanitatem Ariſtippeam) in locupletis cujuſdam faciem inſpuiſſe legitur, qod in ædibus omni ex parte ſplendidiſſimè exornatis locum, in qem ſputum demitteret, nullum deprehenderet. Cæterùm D. Salmaſius ἀπορίας mavult, ut à divite aliqo infelice & luxurioſo in ſcena pronunciatum ſit, qi dixerit, Se ὑπὸ τῆς ἀπορίας οὐκ ἔχειν ὅπου χύσῃ. qod à tali viro dictum populus pronis avribus & cum plavſu accepit. at de prudente, avt juſto, avt forti ac temperante non ità facilè diceretur, nec dictum cum favore & attentione avdiretur. Utrovis modo legeris, Ariſtophaneum illud in Concionatricibus reſipit, ubi Praxagoræ maritus,

Ἀλλ' ἐν καθαρῷ πῦ πῦ τις ἂν χύτας τύχοι,
At in vacivo alicui ubi cacare dabitur?

D. Bootius verò legendum exiſtimat, ὅπου θήσῃ αὐτά. ut ſit locupletis alicujus, cum illo Lucæ, *c.* 12. *v.* 17. conqerentis, non ſuppetere ampliùs, ubi opes ſuas reponat. qod de externis iſtis commodè ſatis dictum cenſeretur, eum qi iſta poſſideat, præ nimia copia non habere, qid illis agat. at de verè bonis, justitia, temperantia, &c. enunciatum, ineptum planè etiam vulgo hominum haberetur. Hæc illi.

§. 13. Ἐξ αἰτιώδους καὶ ὑλικοῦ] hoc eſt, *ex forma & materia*; ex anima & corpore. Vide *l.*2. §.2.*l.*4. §.21. & *l.*6.§.32.

Οὐδέτερον τούτων εἰς τὸ μὴ ὄν] Vide *l.* 4. §. 4. Julius Scaliger *ad lib.* 1. *de plant. Si è nihilo nihil fieri poteſt; igitur id qod eſt aliqid, in nihilum reverti neqit. Par enim ratio creationis & corruptionis.*

Πᾶν μέρος ἐμόν] Vide *l.* 7. §. 50.

Εἰς μέρος τι τοῦ κόσμου] Vide *l.* 8. §. 18. & *l.* 10. §. 7. Gregorius Nyſſenus *Orat. catechet. c.* 8. *Λύεται τὸ αἰσθητὸν, οὐκ ἀφανίζεται. ἀφανισμὸς μὲν γάρ ἐστιν, ὃ εἰς τὸ μὴ ὂν μεταχώρησις. λύσις δὲ ἡ εἰς τὰ τοῦ κόσμου στοιχεῖα πάλιν, ἀφ' ὧν τὴν σύστασιν ἔσχε, διάλυσις. τὸ δὲ ἐν τούτοις γενόμενον οὐκ ἀπόλωλε, κἂν ἐκφεύγῃ τὴν καταληψιν τῆς ἡμετέρας αἰσθήσεως. Solvitur id, qod eſt ſenſile, non aboletur & evaneſcit. Nam abolitio qidem eſt, qæ fit ad nihilum & ad qod non eſt tranſitus. Solutio avtem eſt diſſolutio, qa fit rurſus in mundi elementa, ex qibus fuerat compacta. Qod avtem in iis fuerit, non periit, etiamſi effugiat noſtri ſenſus comprehenſionem.*

Εἰς ἕτερον κόσμου μέρος μεταβλητόν] *mutabit*, id eſt mutatione interveniente, ſive mutatum, tranſibit. μεταβάλλειν *mutare*, pro μεταβάλλεσθαι *mutari*. Sic Plato *polit. l.* 8. *pag.* 712. *A.* Ὅτι πᾶσα πολιτεία μεταβάλλει ἐξ αὐτοῦ ἔχοντος τὰς ἀρχὰς, ὅταν ἐν αὐτῷ τούτῳ ἡ στάσις ἐγγένηται. *Omnem rempublicam ex eo qod dominatur mutari, qando in eo ſeditio oritur.* Ariſtoteles *polit. l.* 5. *c.* 1. Ἐκ τίνων δὲ αἱ πολιτεῖαι μεταβάλλουσιν. *Ex qibus avtem mutantur reſpublicæ.* Καὶ ἐκ ποίων εἰς ποίας μάλιστα μεθίστανται. *Ex qalibus in qales maximè mutantur.* Et *ibidem c.* 3. Κἂν εἰς ἄλλην ζώου μεταβάλλοι μορφήν. *Interdum verò & in alterius animalis figuram tranſiret.* Et, Μεταβάλλουσι δ' αἱ πολιτεῖαι καὶ ἄνευ στάσεως. *Mutantur & reſpublicæ abſqe ſeditione.* Et *c.* 4. Μετέβαλε γὰρ ἡ πολιτεία ἐκ δύο νεανίσκων στασιαστῶν, &c. *Mutatus eſt enim reipublicæ ſtatus propter duos adoleſcentes, qi ſimultatem inter ſe habuerunt,* &c. Theophraſtus *de cauſſ. plant. l.* 6. *c.* 10. Μεταβάλλειν καὶ ἀποκαθίσασθαι πάλιν συμβαίνει μὲν ὥσαύτως σπανίως. καὶ δὲ μάλισθ' ὅταν ἡ θαλαττωθῇ, ἢ ἐπὶ τῆς τοῦ ἄσρου ἐτιπολῆς παρακινήσῃ. *Qod qm fuerit, mutari rurſus atqe reſtitui rarò evenit: & tunc fortè, qm avt mari commiſtum ſit, avt ſideris ortu leviter per ſummáqe immutatum.* qo loco & τὸ παρακινεῖν paſſivè pariter uſurpatur. de vino loqitur. ità paſſim uſurpat Marcus ipſe; *l.* 2. §. 17. *l.* 4. §. 3. prope finem. & §. 16. & *l.* 8. §. 15. *Mutare* itidem Latinis paſſivè ſumitur. Livius *l.* 5. *Annona nihil mutavit.* & *l.* . *Animi mutaverant.* Tertullianus *de pallio c.* 2. *Mutavit & totus orbis aliqando.* &, *Mutavit rurſus orbis, alius idem.* &, *Læta mutant.* &, *Lavdans orbem mutantem, qid denotas hominem?* & *c.* 3. *Chamæleon mutare totus, nec alius, valet.* μεταβάλλειν etiam ſimpliciter pro *ſedem mutare, de loco in locum migrare.* Vide *ad l.*6. §.45. ἐκεῖ δὴ μεταβαλλεῖν ἡμᾶς δεῖ. *eodem concedere, migrare nos oportet.*

Ἢδη εἰς ἄπειρον] Vide *l.* 2. §. 3. & *l.* 6. §. 15.

Καὶ τοιαύτην μεταβολὴν ἐγὼ ὑπέστην] Vide *l.* 4. §. 5. & *l.* 7. §. 18.

Καὶν κατὰ περιόδους πεπερασμένας] etiamſi, inqit, perfinita qædam intervalla diſſolveretur, nec in æternum integer perſiſteret, generationis tamen & corruptionis ſeries vel ſic etiam in infinitum prorogaretur. Vide *l.* 10. §. 7. Apud Laërtium. *l.* 7. *c.* 137. *Zenone* Stoici volunt, Deum mundi conditorem, κατὰ χρόνων ποιὰς περιόδους, ἀναλίσκειν εἰς ἑαυτὸν τὴν ἅπασαν οὐσίαν, καὶ πάλιν ἐξ ἑαυτοῦ γεννᾶν, *per certos temporum circuitus in ſeipſum omnem ſubſtantiam conſumere, ac eam rurſus ex ſeipſo gignere.* Indè περιοδικαὶ illæ παλιγγενεσίαι qarum meminit Marcus *l.* 11. §. 1. qáſqe Philo *de mundi incorrupt. pag.* 955. *B.* his verbis oppugnat: Ἀμήχανον παλιγγενεσίαν τοῦ κόσμου λαβεῖν, μηδενὸς ἐντετυφωμένου σπερματικοῦ λόγου, πάντων δὲ διακεκαθέντων, τῶν μὲν ἄλλων ὑπὸ πυρὸς, αὐτοῦ δὲ ἐνδείας. *Impoſſibilis eſt mundi reparatio, nulla ſcintilla ſeminalis reliqa, omnibus igne abſumptis, ipſo verò igne alimentorum inopia.* Tatianus *adv. Græc. pag.* 162. *D.* Ἐκπύρωσιν ἀποδέχεσθαι κατὰ καιροὺς λέγω. ἐγὼ δὲ ἅπαξ. *Alios per temporum vices incendium expectat, ego ſemel duntaxat.* Et latiùs, *pag.* 145. *D.* Οὐχ ὡς οἱ Στωϊκοὶ δογματίζουσι, κατά τινας κύκλων περιόδους γινομένων ἀεὶ καὶ ἀπογινομένων τῶν αὐτῶν, οὐκ ἐπί τι χρήσιμον. ἅπαξ δὲ τῶν καθ' ἡμᾶς αἰώνων ἀπειραμένων, καὶ εἰς τὸ παντελὲς διὰ μόνων τῶν ἀνθρώπων τὴν σύγχυσιν ἐσχηκότων, χάριν κρίσεως. *Non, ut Stoicis placet, ſecundum qoſdam obvios cæli circuitus, iiſdem ſemper rebus ad nullum utilem finem naſcentibus & pereuntibus: ſed evolutis ſemel ſeculis noſtris, ſolam hominum in integrum reſtitutionem judicii cauſſa futuram.* Cæterùm non Stoicis ſolis hoc placuit, ſed & longè ante Stoicam diſciplinam enatam, Heraclito; qi ἐκπυροῦσθαι τὸν κόσμον καθά τινας περιόδους ἐναλλὰξ, *per qoſdam temporum ambitus mundum per vices igneſcere* aſſerebat, avtore Laërtio *l.* 9. §. 8.

§. 14. Ὁ λόγος καὶ ἡ λογικὴ τέχνη] Non eſt aſſecutus Xylander qid Marcus hic vellet, cùm opinatus eſt id voluiſſe, qod Ariſtoteles *ethic. l.* 1. *c.* 1. & Plato *in Lachete*, non eſſe in rebus ad vitam humanam pertinentibus eam certitudinem atqe conſtantiam, qæ eſt in ſcientiis & artibus. Etenim aliud eſt prorſus, qod hìc Marcus monet, nec ſemel avt iterum tantùm alibi inculcat; rationem nimirum artémqe rationalem; (de qa *l.* 11. §. 5. Τίς σου ἡ τέχνη; ἀγαθὸν εἶναι. *Qam artem profiteris? bene vivendi.*) eſſe ejuſmodi facultates, qæ ſibi ipſis ſufficiant, nec ullius rei extra ſe adminiculo opus habeant, vel ad opus ſuum exercendum, vel ad finem ſuum conſeqendum. Vide *l.* 4. §. 40.

Κατορθώσεις] *rectas effectiones.* Cicero *fin. l.* 3. κατορθώματα Stoicis *rectè facta*; qibus opponuntur σκολιὰ καὶ στρεβλὰ, ſive ut Perſius *Sat.* 3. *n.* 51. *curvi mores*, qi ad rectè rationi obruſſam non ſunt exacti. Caſavbonus ad Perſium.

Τὴν ὁρῆτόν τινα τῆς ὁδοῦ] de qa *l.* 4. §. 51.

§. 15. Ἐπιβάλλει] *homini, qà homo eſt, convenit* Xylander

net. iſta enim nec ab homine exiguntur, nec pollicetur ea natura humana, nec ad eam perficiendam ferunt. nec proinde in iſtis conſiſtit, avt naturæ humanæ finis, avt bonum aliqod qod ad finem hunc conficiendum conducat. tum ſi qid iſtorum ad hominem pertineret, hominis non eſſet ea deſpectui habere, eſíqe ſeſe opponere. nec lavde dignus haberetur, qi iſtis minùs indigentem ſe præſtiterit. imò nè bonus qidem vir eſſet, qi ſibi horum alicui interdixerit, ſiqidem ea verè bona exiſterent. atqi contrà, qò qis horum híſqe ſimilium plura ſibi detraxerit, avt ab aliis detracta æqanimiter ſuſtinuerit, eò melior meritò cenſetur.

§. 16. Talis futura eſt mens tua, qalia ea ſunt qæ creberrimè cogitaveris. imbuitur enim cogitationibus anima. imbue ergò illam cogitationibus iſtiuſmodi. verbi gratiâ, ubicunqe vivere; ibidem & bene vivere licere, in avla verò vivere licere: ergò & in avla bene vivere dari. & rurſus, cujus gratiâ

οὐκ ἔστιν ἀπαιτήματα ἀνθρώπῳ, οὐδὲ ἐπαγγέλλεται αὐτὰ ἡ τοῦ ἀνθρώπου φύσις. οὐδὲ πλήθη εἰσὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου φύσεως. οὐ πολλοὶ οὐδὲ τὸ πλῆθος ἐν αὐτοῖς ἐστι τῷ ἀνθρώπῳ κείμενον, οὐδὲ συμπληρωτικὸν τοῦ πλήθους τὸ ἀγαθόν. ἔτι εἴ τι τούτων ἦν ἐπιβάλλον τῷ ἀνθρώπῳ, οὐκ ἂν [a] τὸ ὑπερφρονεῖν αὐτῶν, καὶ [b] καταξανίστασθαι, ἐπιβάλλον ἦν. οὐδὲ ἐπαινετὸς ἦν, ὁ ἀπροσδεὴς τούτων ἑαυτὸν παρεχόμενος. οὐδ' ἂν ὁ ἐλαττωτικὸς ἑαυτοῦ ἄν τινι τούτων, ἀγαθὸς ἦν, εἴπερ ταῦτα ἀγαθὰ ἦν. νῦν δ' [c] ὅσῳ περ πλείω τις ἀφαιρῶν ἑαυτοῦ τούτων, ἢ τοιούτων ἑτέρων, ἢ καὶ ἀφαιρούμενα * τι τούτων ἀνέχηται, τόσῳδε μᾶλλον ἀγαθός ἐστι.

a Inf. 31. L. 8. §. 8. l. 10. §. 8.
b L. 8. §. 39.
c L. 10. §. 33
* - νός.

§. 16. [d] Οἷα ἂν πολλάκις φαντασθῇς, τοιαύτη σοι ἔσται ἡ διάνοια. [e] βάπτει γὰρ τὸ τοῦ φαντασιῶν ἡ ψυχή. βάπτε οὖν αὐτὴν, τῇ συνεχείᾳ τῶν τοιούτων φαντασιῶν. οἷον, ὅτι [f] ὅπου ζῆν ἐστιν, ἐκεῖ, καὶ εὖ ζῆν. ἐν αὐλῇ ἢ ζῆν ἐστιν. ἐν αὐλῇ ἄρα καὶ εὖ ζῆν. καὶ πάλιν, ὅ-

d L. 7. §. 3. l. 12. §. 1.
e L. 3. §. 4.
f L. 8. §. 45. l. 10. §. 33.
g L. 1. §. 17. l. 8. §. 9.

π

ANNOTATIONES.

der & Caſavbonus. malim, *ad hominem, qà homo eſt, pertinet,* A ſive *qod ad officium hominis ſpectat, qà homo eſt.* atqe ita mox Caſavbonus vertit, ἢν ἐπιβάλλον τῷ ἀνθρώπῳ. *ex eis eſſet, qa ad hominem pertinerent.* Vide *ad l. 7. §. 7.* Galenus *de optim. ſect. c. 11.* Ἡ δὲ τοιαύτη κρίσις φιλοσόφοις, καὶ οὐκ ἰατροῖς ἐπιβάλλει. *Judicium iſtiuſmodi ad Philoſophos, non ad Medicos pertinet.*

Οὐκ ἔστι ἀπαιτήματα ἀνθρώπῳ] Epictetus *l. 4. c. 5.* Ἐπίσκεψαί σε τὸ ταμεῖον, ἴδε τίνας δυνάμεις ἔχων ἐλήλυθας. ἵππῳ ἦν πότ' ἀθλίος ἐστιν; ὅταν τῶν φυσικῶν δυνάμεων στέρηται. οὐχ ὅταν μὴ δύνηται κοκκύζειν, ἀλλ' ὅταν μὴ τρέχειν. ὁ δὲ κύων, οὐχ ὅταν πίστασθαι μὴ δύνηται, ἀλλ' ὅταν μὴ ἰχνεύειν. μή ποτ' οὖν ὅτῳ καὶ ἀνθρωπῳ δυσχὴς ἐστιν, οὐχ ὁ μὴ δυνάμενος λέοντας πτύγειν, ἢ ἀνδριάντας περιλαμβάνειν. ἡ γὰρ πρὸς τοῦτο δυνάμεις τινὰς ἔχων ἐλήλυθε παρὰ τῆς φύσεως. ἀλλ' ἀπολωλεκὼς τὸ ἔυγνωμον, τὸ πιστόν. τοῦτον συνελθόντας θρηνεῖν, εἰς ὅσα κακὰ ἐλήλυθεν. οὐχί, μὰ Δία, τὸν φύσει, ἢ τὸν τεθνηκότα. ἀλλ' ᾧ ζῶντι συμβέβηκεν ἀπολέσαι τὰ ἴδια, καὶ τὰ παρ' ᾧ, τὸ ἀγρείδιον, καὶ τὸ οἰκίδιον, καὶ τὸ παιδεύειν, καὶ τὰ δειλάρια. τοῦτον γὰρ ἔδει ἴδιον τῷ ἀνθρώπῳ εἶναι. *Inſpice penum tuum, vide qas tecum facultates attuleris. Equs qando miſer eſt? Qum naturalibus facultatibus privatur, non cùm coccyzare neqit, ſed cùm currere neqit. Canis? Non, cùm volare neqit, ſed cùm neqit indagare. Qid ergò ſi* C *homo etiam eodem modo miſer eſt, non is qi leones ſtrangulare neqit, avt ſtatuas amplecti (neqe enim ad hoc ullis à natura facultatibus eſt inſtructus) ſed is qi amiſit prudentiam, bonitatem, fidem. Ad hunc commiſerandum eſt, hic deplorandus, qi in tanta mala inciderit. Non, ita me Dii ament, is qi natus avt mortuus fuerit; ſed qi vivens ſuorum jacturam fecerit: non qidem patrimonii, non agelli, non domunculæ, non caponæ, avt ſervorum: nihil enim horum homini eſt proprium.* & qæ ſequntur.

Ὑπερφρονεῖν] Vide *l. 8. §. 8.* Longinus *de ſublim. l. 7. §. 1.* Οὐδὲν ὑπάρχει μέγα, ὃ τὸ καταφρονεῖν ἐστι μέγα, οἷον πλοῦτοι, τιμαὶ, D δόξαι, τυραννίδες. καὶ ὅσα δὴ ἄλλα ἔχει πολὺ τὸ ἔξωθεν παραλαγχάνοντα, ὃν ἂν τῷ γε φρονίμῳ δόξειεν ἀγαθὰ ὑπερβάλλοντα, ὧν αὐτὸ τὸ περιφρονεῖν ἀγαθὸν ὃ μάλιστα. θαυμάζουσι γὰρ τῶν ἐχόντων αὐτὰ μᾶλλον τοὺς δυναμένους ἔχειν, καὶ διὰ μεγαλοψυχίαν ὑπεροράντας. *Nihil in hac vita magnum eſt, cujus deſpectus in rebus magnis numeretur, (qod genus divitiæ ſunt; item honores, imperia, dignitates, qæqe alia hujuſcemodi in ſpeciem magnifica inani fulgore, ac velut ſcenico apparatu oculos in ſe vulgi convertunt, ac perſtringunt) ita nec ſapienti viro præclara ac præſtantia videri, qorum contemptus non mediocre celſioris animi decus habeatur: adeòqe illos, qi, qum ea* E *adſciſcere ſibi poſſunt, animi adducti magnitudine reſpuunt ac ſpernunt, majorem ſui concitare admirationem, qàm qi illa ipſa poſſident.*

Καταξανίστασθαι] Vide *l. 8. §. 39.* omiſit Xylander.

Οὐδὲ ἐπαινετὸς ἦν] At cum primis lavde dignus cenſetur, qi externa iſta vel contempſerit, & pro ſupervacaneis habuerit, vel honeſti cavſsâ libens etiam à ſe abdicaverit. Epictetus *enchir. c. 15.* Ἂν δὲ καὶ παραιτήσῃ τι μὴ λάβῃς, ἀλλ' ὑπεριδῇς, τότε μόνον συμπότης τῶν Θεῶν ἔσῃ, ἀλλὰ καὶ συνάρχων. ὅτε γὰρ ποιῶν Διογένης, καὶ Ἡράκλειτος, καὶ οἱ ὅμοιοι, ἀξίως ἐθειότε ἦσαν καὶ ἐλέγοντο. *At verò ſi oblata etiam non acceperis; ſed deſpexeris, non conviva deorum modò, ſed & imperii conjors eris. Sic enim cum facerent Diogenes, Heraclitus & ſimiles, meritò divini ut erant, ita & dicebantur.* Seneca *Ep. 18.* (ex Marone *Æneid. 8.*)

Avde hoſpes contemnere opes, & te qoqe dignum
Finge Deo ——

Nemo alius eſt Deo dignus, qàm qi opes contempſit. Socrates apud Laërtium *lib. 2. §. 27.* & Xenophontem *memoral. l. 3.* Τὸν ἐλαχίστων δεόμενον, ἐγγυτάτω εἶναι Θεῶν. *Eum diis maximè propinqum; qi minimis egeat.*

Ἐλαττωτικὸς] Bona iſta nevtiqam eſſe, inde probat, qia tum bonus neqaqam eſſet, qi ſe iſtis ulla ex parte privaret, ſéqe ab illis cohiberet: cùm boni ea ſit ratio, ut qò majus ampliúſqe, eò etiam meliùs ac lavdabilius ſit. Eodem argumento adverſus voluptatem depugnat Seneca *de vit. beat. c. 14.* *Voluptas nocet nimia: in virtute non eſt verendum, nè qid nimium* B *ſit. Non eſt bonum, qod magnitudine laborat ſuâ.* Et adverſus iram, *de ira l. 1. c. 13.* *Qæ habenda ſunt in bonis, qò majora, eò meliora & optabiliora ſunt. Si juſtitia bonum eſt, nemo dicet meliorem futuram, ſi detractum ex ea fuerit: ſi fortitudo bonum eſt, nemo illam deſiderabit ex aliqa parte deminui. Ergò & ira, qò major, hoc melior. qis enim ullius boni acceſſionem recuſaverit? atqi avgeri illam inutile eſt: ergò & eſſe. non eſt bonum, qod incremento malum ſit.*

Ἡ ἀφαιρεμένά τι τούτων ἀνέχηται] Omiſit clavſulam hanc Latinus interpres. mendum ſcripturæ ſubeſſe liqet. legendum ἢ ἀφαιρούμενός τι. Tam ſuſtinere æqanimiter damna rerum iſtarum, C qàm ab eis ſe continere, virtutis eſt. Hoc eſt, vel plus hoc etiam qod Apoſtolus de Hebræis fidelibus, *c. 10. v. 34.* Καὶ τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσεδέξασθε. *Direptionem eorum qæ vobis ſuppetebant, cum gavdio excepiſtis.* Itaqe Joannes ὁ χρυσορρήμων *in Epiſt. 1. ad Theſſ. Orat. 3. Edit. Commel. p. 1430.* Εἰκότως τοῦτον μᾶλλον θαυμάζομεν τὸν ἁρπαγὴν ἡμῶν χαρίσασθαι φέροντα, ἢ τὸν ἑκόντα διδόντα. *Et meritò hunc magis admiramur, qi injurias grato ferat animo, qàm eum qi dat ſuâ ſponte.* Et *de ſtatuis 1.* Τῷ γὰρ ἐλεημοσύνῃ δοῦναι, τὸ τοιούτοις περιπεσόντα πράγμασιν (de Jobi damnis verba facit) εὐχαριστῆσαι τῷ Θεῷ, πολλῷ μεῖζόν ἐστι. ὃ γὰρ ἅπερ ἂν δι' ἐλεημοσύνην δῶμεν, ἀλλὰ καὶ ἅπερ ἂν πάσχοντες ἑτέρων ἀφαιρεθέντες εὐχάριστοι γενώμεθα, καὶ ταῦτα πολὺν ἡμῖν φέρει τὸν καρπὸν, καὶ δοκιμωτέρους δὴ ποιεῖ, καὶ πλείονα προσλογεῖται τὸν μισθόν. *In tales enim moleſtias incidentem Deo agere gratias multò majus eſt qàm dare eleemoſynas. Non enim ſi dederimus eleemoſynas, ſed ſi bonis ab aliis ſpoliari fortiter tulerimus, & hoc nobis fert fructus multos, & probatiores nos reddit, & ampliorem nobis comparat mercedem.* Et mox; Τῷ γὰρ ἐν πλούτῳ ζῶντα ποιεῖν ἐλεημοσύνην, τὰ πάντα ἀφαιρεσίας γενομένους ἐνεγκεῖν καὶ μετ' εὐχαριστίας πολλῷ μεῖζόν ἐστι. *Omnia avferri fortiter & cum gratiarum actione tulisse multò majus eſt qàm divitem dare eleemoſynas.*

§. 16. Οἷα ἂν πολλάκις φαντασθῇς] Clemens *Strom. lib. 4. pag. 534. D.* Ὁ ἄνθρωπος, καλὸν τύπωσιν ἐγγινομένην τῇ ψυχῇ, ὧν αἱρήσηται, χαρακτηρίζεται. *Homo characterem ſuſcipiet ex forma animæ inſita eorum, qæ elegerit.* Itaqe Jeremias de Judæis *c. 2. v. 5.* *Vanitatem ſectando vani evaſerunt.* Et Xylander in *præfat. ad Marc.* *Apud ſani judicii homines tanti unumqemqe fieri, qanti ſunt eæ res pretii, in qibus is operam ſuam induſtriámqe ponit.*

Βάπτεται γὰρ ἀπὸ τῶν φαντασιῶν ἡ ψυχή] Ità *l. 6. §. 30.* Μὴ βαφῇς. γίγνεται γάρ. *Ne inficiaris, ſolet enim hoc fieri.* Epictetus *l. 3. c. 3.* Οἷόν ἐστιν ἡ λεκάνη τῷ ὕδατι, τοιοῦτον ἡ ψυχὴ. οἷον ἡ αὐγὴ ἡ προσπίπτουσα τῷ ὕδατι, τοιοῦτον αἱ φαντασίαι. *Qlis eſt aqa plena patina, talis eſt animus: qalis fulgor in aqam incidens, talia ſunt viſa.*

Ἔστιν ἄρα καὶ ἐν ζῇν ἐν αὐλῇ] Pii 2. Papæ dictum à Platina

a L.6.§.16. 40.l.§.55.l. 8.§.12.
π a ὑπὲρ ἕνεκεν ἕκαστον κατεσκεύασαι *, πρὸς ὃ ὃ κατεσκεύασαι, πρὸς ὃ φέρεται. πρὸς ὃ φέρεται ἢ, ἐν τούτῳ τὸ τέλος αὐτοῦ. ὅπου ἢ τὸ τέλος, ἐκεῖ καὶ τὸ συμφέρον, καὶ ἀγαθὸν ἑκάστου. b τὸ ἄρα ἀγαθὸν ζώου λογικοῦ ζώου, κοινωνία. ὅτι γὰρ c πρὸς κοινωνίαν γεγόναμεν, πάλαι δεδείκται. ἢ οὐκ ἐναργὲς, ὅτι d τὰ χείρω τῶν κρειττόνων ἕνεκεν, τὰ δὲ κρείττω ἀλλήλων; e κρείττω δὲ τὰ μὲν ἀψύχων, τὰ ἔμψυχα. τῶν δὲ ἐμψύχων τὰ λογικά.

* [πρὸς τοῦτο καὶ ἐσκίνασαι.] π.

§. 17. Τὸ f τὰ ἀδύνατα διώκειν, μανικόν. ἀδύνατον δὲ τὸ * τοὺς φαύλους μὴ τοιαῦτά τινα ποιεῖν.

b Sup.§.6. Inf.§.34.l. 6.§.7.l.7.§. 74.l.9.§.42. c L.2.§.1.l. 7.§.5. d Inf.§.30. l.7.§.55.l. 11.§.10. e L.6.§.23. f L.6.§.50. l.11.§.18. 33. g Inf.§.28. l.9.§.42.l. 12.§.16. * οὐκ Lug. h L.8.§.46. l.10.§.3.

§. 18. h Οὐδὲν ᾠδενὶ συμβαίνει, ὃ μὴ ἐχὶ ἐκεῖνο πέφυκεν φέρειν αὐτῷ. ἄλλῳ τὰ αὐτὰ συμβαίνει, ᾗ ἤτοι ἀγνοῶν

qidqe conditum eſt, ad id agendum eſſe conditum; ad qod avtem agendum conditum eſt, ad id ferri: ad qod fertur verò, in eo finem ſuum ſitum habere: in qo avtem finis rei cujuſqe ſitus eſt, eodem utile bonúmqe ejuſdem conſtare. bonum itaqe animantis ratione præditi, ſocietas eſt. ad hanc enim natos eſſe nos, ſuprà demonſtratum eſt. an non enim liqet planè, deteriora qæqe præſtantiorum gratiâ eſſe condita, præſtantiora ſui invicem? præſtant avtem inanimatis qidem animata; ex animatis verò qæ ratione ſunt prædita.

§. 17. Qæ fieri neqeunt ſectari, inſanum eſt. fieri avtem non poteſt, qin iſtiuſmodi qædam improbi agant.

§. 18. Nihil cuiqam contingit, qin à natura habeat, ut id ferre poſſit. aliis eadem contigere, qi vel

ANNOTATIONES.

refertur: *Ut in mare flumina omnia; ſic vitia in magnas avlas influere.* De avla itaqe Papali Bernardus *ad Evgen. l.* 4. *Plures in eâ probavimus defeciſſe bonos, qàm profeciſſe malos.* Hinc Epigrammaticum cujuſdam (nomen enim non ſuccurrit) illud,

Pavcos beavit avla; plures perdidit:
Sed hos qoqe ipſos, qos beavit perdidit.

Licet tamen etiam in avla, inqit Marcus, bene vivere. licet in avla Neronis etiam piè & Chriſtianè. *Philip. c.* 4. *v.* 22. neqe neceſſarium ideo prorſus, ut, qod *l.* 1. Lucanus:

---- exeat avlâ,
Qi velit eſſe pius ----

De ſe Julianus in avla agens *Epiſt.* 12. Σύνεσμεν ἀλλήλοις ἐμετὰ τῆς αὐλικῆς ὑποκρίσεως; μίνης, ἀλλὰ μετὰ τῆς προσηκούσης ἀλλήλοις ἐλευθερίας; ἐξελέγχοντές τε ὅταν δέῃ καὶ ἐπιλιμῶντες. *Etenim adhuc ità vivimus, ut avlica ſimulationis nihil ferè retineamus; ſed honeſtâ moderatáqe libertate, cùm opus eſt, nos mutuò accuſamus & reprehendimus.* Vide *l.* 1. §. 17. & *l.* 8. §. 9, 45. Seneca *Epiſt.* 28. *Bene vivere omni loco poſitum eſt. nam qid tam turbidum fieri poteſt qàm forum: ibi qoqe licet qietè vivere, ſi neceſſe ſit.* & *Epiſt.* 55. *Non multum ad tranqillitatem facit locus. animus eſt qi commendat omnia. Vidi ego in villa hilari & amæna mœſtos: vidi in media ſolitudine occupatis ſimiles.* & *Epiſt.* 104. *Puta veniſſe te Athenas, puta Rhodum: elige arbitrio tuo civitatem: qid ad rem pertinet, qos illa mores habeat? tuos afferes.* & *Epiſt.* 51. *Neminem Canopus eſſe frugi vetat.* Sic ergò componendus eſt animus, utì Flaccus *l.* 1. *Epiſt.* 11.

Ut qocunqe loco fueris, vixiſſe libenter
Te dicas. ---

ut qocunqe fueris, bene agere poſſis. Clemens *Strom. lib.* 1. *pag.* 286. *D.* Ὡς ἐν πενίᾳ βίᾳ ὀρθῶς ἐσι βιῶν. ὕτω δὲ καὶ ἐν περιουσίᾳ ἕξεσιν. *Qemadmodum in vitæ pavpertate licet rectè vivere, ita etiam licet in abundantia.*

Ὅυπερ ἕνεκεν ἕκαστον κατεσκίνασαι. πρὸς ὃ δὲ κατεσκίνασαι, πρὸς τοῦτο φέρεται] deeſt prioris membri clavſula poſterior, ità ſupplenda: ὅπερ ἕνεκεν ἕκαστος κατεσκίνασαι, [πρὸς τοῦτο κατασκίνασαι] vide *lib.* 6. §. 16, 40. & *lib.* 7. §. 55.

Ὅτι πρὸς κοινωνίαν γεγόναμεν πάλαι δέδεικται] *L.* 2. §. 1. & *l.* 3. §. 4. & *l.* 4. §. 3. Sic & *l.* 11. §. 18. Ἀλλήλων ἕνεκεν γεγόναμεν. *Alteri alterius cavſſâ nati ſumus.* Hierocles *de nupt.* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 67. Ἅπαν τὸ γένος ἡμῶν ἑφ πρὸς κοινωνίαν. *Univerſum genus noſtrum ad ſocietatem natum eſt. Sic enim mihi perſpicere videor, ità natos eſſe nos, ut inter omnes eſſet ſocietas qadam, major avtem, ut qiſqe proximè accederet: itaqe cives potiores ſunt qàm peregrini, & propinqi qàm alieni.* Cicero *de amic.* vide *l.* 9. §. 7. Baſilius Cæſarienſis an Evſtathius Sebaſtienſis *regul. prolixior. ad qæſt.* 3. Τίς ἂν εἴδειν, ὅτι ἥμερον καὶ κοινωνικὸν ζῶον ὁ ἄνθρωπος, καὶ οὐχὶ μοναστικὸν, οὐδὲ ἄγριον; οὐδὲν γὰρ ἴδιον τῆς φύσεως ἡμῶν, ὡς τὸ κοινωνεῖν ἀλλήλοις, καὶ χρήζειν ἀλλήλων, καὶ ἀγαπᾶν τὸ ὁμόφυλον. *Qis eſt ex omnibus, qi neſciat hominem eſſe animal mite, & naturâ congregabile? non avtem ſolivagum, neqe ferum? Siqidem naturæ noſtræ nihil eſt tam peculiare, qàm mutua inter nos communicatio, mutuáqe aliis aliorum opera indigentia, & in eos, qi ejuſdem nobiſcum ſunt generis, charitas.*

Τὰ χείρω τῶν κρειττόνων] vide *infrà* §. 30. & *l.* 6. §. 23. & *l.* 7. §. 55. & *l.* 11. §. 18.

Κρείττω τῶν μὲν ἐμψύχων τὰ ἄψυχα] Ex Chryſippo Laërtius *l.* 7. Τὸ ζῶον τοῦ μὴ ζῶου κρεῖττον. *Animal non animali præſtat.* Plutarchus item *de Iſid. & Oſir. pag.* 382. *B.* Μηδὲν ἄψυχον ἐμψύχου, μηδὲ ἀναίσθητον αἰσθανομένου κρεῖττον. *Nullum inanimatum animato, nihil ſenſu carens ſentiente præſtantius.* ità enim legendum, contrà planè qàm ibi in vulgatis habetur, ἔμψυχον ἀψύχου. Hinc Avguſtinus *de duab. anim. contr. Manich. cap.* 3. & 4. *Muſca animam Solis Lunaqe Luci*; *Muſcam* ipſam hac ratione *Soli* ipſi *Lunaqe* præferre videtur.

Τῶν δὲ ἐμψύχων τὰ λογικά] Plato *Timæo.* Οὐδὲν ἀνόητον τοῦ νοῦ ἔχοντος ὅλου ὅλῳ κάλλιον. *Si expers intelligentiæ ſit, intelligente alio totum toto pulcrius.* Dionyſius *de divin. nomin. c.* 5. Τῶν ὄντων μὲν τὰ ζῶντα. τῶν δὲ ὅσα ζῇ, τὰ αἰσθητικά. καὶ τούτων τὰ λογικὰ ὑπερέχουσι. *Cur entibus qidem viventia, viventibus verò ſenſitiva, atqe his rationalia antecellunt.*

§. 17. Τὸ τὰ ἀδύνατα διώκειν, μανικόν] *L.* 6. §. 50. Ἀδυνάτων οὐκ ὀρέγου. *Nec id appetas qod fieri non poteſt.* Pindarus *Nem. Od.* 11.

Ἀπροσίκλων ἐρώτων ὀξύτεραι μανίαι.
Non aſſeqendarum cupiditatum acriores ſunt inſaniæ.

Et *Od.* 8.

---- κενεῶν ἐλπίδων χαυνὸν τέλος.
---- vana ſpei inanis eſt exitus.

Gorgias *apolog. pro Palemed.* Μανία γάρ ἐσιν ἔργοις ἐπιχειρεῖν ἀδυνάτοις. *Inſania eſt impoſſibilibus operibus manum admovere.* Epictetus *l.* 3. *c.* 24. Τὸ μὴ δυναμένων ἐφίεσθαι, ἀνδραποδώδες καὶ ἠλίθιον, ξένης, ἀτομαχόντος. *Ea deſiderare qæ fieri neqeunt, ſervile eſt & ſtultum, eſt hoſpitis, eſt ejus qi ſuis decretis & opinionibus repugnet Deo.* Bias etiam apud Laërtium *l.* 1. §. 86. Νόσον ψυχῆς, τὸ τῶν ἀδυνάτων ἐρᾶν. *Morbum animæ, impoſſibilia amare & appetere.* Plutarchus *de tranq. p.* 471. *C.* Οὐχ ἥκιστα τοίνυν εὐθυμίαν κωλύει τὸ μὴ συμμέτροις χρῆσθαι πρὸς τὴν ὑποκειμένην δύναμιν ὁρμαῖς, ὥσπερ ἰσίοις, ἀλλὰ μειζόνων ἐφιεμένους τοῖς ἐλπίσιν, εἶτ' ἀποτυγχάνοντας, αἰτιᾶσθαι δαίμονα καὶ τύχην, ἀλλὰ μὴ τῶν αὐτῶν ἀβελτηρίαν. *Id qoqe non leviter tranqillitati mentis obeſt, qod non mediocribus, & ad facultates noſtras accommodatis appetitionibus, tanqam velis, utimur: ſed ſpe majorum rerum conceptâ, poſtmodo fruſtrante conatu genium fortunámqe incuſamus, non noſtram (qod rectius erat) ſtultitiam. Etenim non is infortunatus eſt, qi jaculari aratro, avt bove leporem venari voluit: neqe ei qi fruſtra verriculo avt fundâ captavit cervum, ullus malus adverſatur genius: ſed ſtultitia & perverſitas eum ad tentanda impoſſibilia adigunt.* Vide *l.* 7. §. 4.

Ἀδύναλον δὲ τὸ τοὺς φαύλους μὴ τοιαῦτά τινα ποιεῖν] Ità *l.* 11. §. 18. Τὸ ἀξιοῦν μὴ ἁμαρτάνειν τοὺς φαύλους, μανικόν. ἀδυνάτων γὰρ ἐφίεται. *Velle improbi ne peccent, inſania eſt: id enim qod fieri non poteſt, accipit.* Vide & *infrà* §. 28. & *l.* 9. §. 42. & *l.* 12. §. 16.

§. 18. Οὐδὲν ᾠδενὶ συμβαίνει, ὃ ἐχὶ ἐκεῖνο πέφυκεν φέρειν αὐτῷ] transponendas opinor voculas duas; ὃ ἐχὶ ἐκεῖνο φέρειν πέφυκεν αὐτῷ. Vel immutandas potiùs, ut ſic legatur; ὃ ἐχὶ ἐκεῖνο πέφυκεν φέρειν αὐτό. *nihil homini cuiqam contigit, qod ipſum is non natus ſit ferre.* id eſt, qod non à natura habeat, ut ferre poſſit. neqe enim interpretibus aſſentior, alteri, qi ad naturæ deſtinationem; alteri, qi ad ordinarios in rerum natura eventus refert: cùm ad ferendi poteſtatem à natura tributam reſpexiſſe Marcum ſubſeqentia doceant, qibus alios eadem pertuliſſe monet vel per ignorantiam, vel per oſtentationem. Vide *l.* 8. §. 46. & *l.* 10. §. 3.

Ἤτοι ἀγνοῶν] Sive rei ipſius ignarus. neqe enim nondum recita qenqam movere poſſunt infortunia etiam graviſſima. Hinc Evripidis illud *Antiopâ*, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 99.

Φρονῶ δ' ὁ πάσχων. κοὐ τόδ' ὀ μικρὸν κακόν.
Τὸ μὴ εἰδέναι γὰρ ἡδονὴν ἔχει τινὰ
Νοσοῦντα. κέρδος δ' ἐν κακοῖς ἀγνωσία.
Intelligo qa patior: haud leve hoc malum.
Qadam eſt voluptas abſtrahi à ſenſu mali;
Interqe damna qæſtus ignorantia eſt.

Grotius. Sive etiam rei naturam non intelligens, avt qid indè poſſit

vel casuum suorum ignari, vel animi magni specimen dare cupidi, immoti illæsique manserunt. indignum est autem ignorantiam & arrogantiam prudentiâ plus posse.

§. 19. Res ipsæ nullâ ratione animam attingunt; neque aditum ullum ad eam habent; neque mutare eam, aut movere possunt. ipsa sola se mutat movétque. qualia autem decreta fuerint, qibus ipsa in se locum dederit, talia facit sibi adventitia qæque.

§. 20. Aliâ qidem ratione nobis conjunctissimus est homo; qatenus officii est nostri juvare illos ac sustinere. at qatenus in actionibus debitis obsistunt nobis qandoqe, hac ratione inter res medias etiam mihi censetur homo; nihilo minùs qàm aut sol, aut ventus, aut bellua. hæc enim omnia actum impedire mihi possunt. Verùm conatûs aut affectûs impedimentum non datur, exceptionis

ὅτι συμβέβηκεν, ἢ ἐπιθηκυμῶ μεγαλοφροσύνῃ
[a] εὐσταθεῖ, καὶ ἀκαπώλῳ μενῇ. [b] δεινὸν ἦν ἄγνοιαν καὶ δέεσθαι ἰσχυροτέρας εἶναι φρονήσεως.

§. 19. [c] Τὰ πράγματα αὐτὰ ἁπτὰ ἐστὶ τῇ ψυχῆς ἅπτῃ). [d] οὐδὲ ἔχει εἴσοδον πρὸς ψυχήν. [e] οὐδὲ τρέψαι, οὐδὲ κινῆσαι ψυχὴν δύναται). [f] τρέπει ἢ κινεῖ αὐτὴ ἑαυτὴν μόνη, καὶ ἴδιον αὐτῆς τὸ κρίμάτων. καταξιώσῃ ἑαυτὴν, τοιαῦτα ἑαυτῇ ποιεῖ τὰ ἐν τοῖς φαινόμενα.

§. 20. [g] Καθ' ἕτερον μὲν λόγον ἡμῖν ἐστιν οἰκεῖότατον ἄνθρωπος, καθ' ὅσον [h] ἐν ποιητὸν αὐτοῖς καὶ ἀνεκτέον. καθ' ὅσον ἢ ἐνίστανται ἴυνες εἰς τὰ οἰκεῖα ἔργα, [i] ἔν τι τῶν ἀδιαφόρων μοι γίνεται ὁ ἄνθρωπος, ὡς ἧττον ἢ ἥλιος, ἢ ἄνεμος, ἢ θηρίον. [k] ἐμπόδια τῶν ἐνεργαμένων ἂν. [l] ὁρμῆς ἢ καὶ ἀδιαθέτου, ἢ γίνεται ἐμπόδια. [m] ἀλλὰ τῶν ὑπεξαιρεῖσθαι,

a *L.6.§.10.*
l.11.§.9.
b *L.8.§.48.*
c *L.4.§.3.*
d *L.8.§.41.*
l.11.§.6.
e *L.6.§.52.*
L.7.§.16.
f *L.6.§.8.*
g *L.2.§.1.*
h *Inf.§.33.*
i *L.6.§.32.*
l.8.§.56.
k *L.8.§.32.*
41.
l *L.3.§.12.*
Inf.§.34.l.
10.§.33.*l.*
11.§.9.
m *L.4.§.1.*

ANNOTATIONES.

possit ipsi mali vel molesti saltem abstinere. Ità Aristoteles *Ethic. lib. 3. cap. 11.* Ἀνδρεῖος δὲ φαίνοιτ' ἂν καὶ οἱ ἀγνοοῦντες. *Fortes etiam illi videantur esse qi ignorant.* Et Epictetus *l. 4. c. 7.* Τί ποιεῖ φοβερὸν τὸν τύραννον; οἱ δορυφόροι, φησί, καὶ αἱ μάχαιραι αὐτῶν, καὶ οἱ ἐπὶ κοιτῶνες, καὶ οἱ ἀποκλείοντες τοὺς εἰσιόντας. ἆρα τί ἐστιν, ἐὰν παιδίον αὐτῷ προσαγάγῃς μετὰ τῶν δορυφόρων ἄνευ, ἵνα φοβῆται; ἢ ὅτι οὐκ αἰσθάνεται τούτων τὸ παιδίον; ἐὰν οὖν τῶν δορυφόρων τις αἰσθάνεται, καὶ ὅτι μαχαίρας ἔχουσιν, ἵνα αὐτὸ δὲ τοῦτο προσέρχηται αὐτοῖς, θέλων ἀποθανεῖν διά τινα περίστασιν, ἢ ζητῶν ὑπ' ἄλλου παθεῖν αὐτὸ ἐκεῖνος, μᾶλλον φοβεῖται τοὺς δορυφόρους; θέλει γὰρ τοῦτο, διὸ φοβεροὶ εἰσιν· ἐὰν οὖν τις μήτ' ἀποθανεῖν, μήτε ζῆν θέλων ἐξ ἅπαντος, ἀλλ' ὡς ἂν δίδωται, προσέρχεται αὐτοῖς, τί κωλύει μὴ διδασκάτω προσέρχεσθαι αὐτοῖς, εἰδέναι. *Quid terribilem facit tyrannum? satellites, inqit, eorumqe gladii, & cubicularii, & si qi ingredientes excludunt. Qid ergo puer, qum ad eum adducitur satellites secum habentem, non formidat? An qia puer ista non intelligit? Si qis ergò satellites intelligit, eosqe gladios habere novit, & hac ipsa de causa ab aliqod infortunium accidit ut moriatur, & ab alio citra difficultatem occidi vult, numqid formidat satellites? Vult enim id ipsum propter qod illi sunt formidabiles. Si qis ergò nec emori nec vivere prorsus volens, sed ut res tulerit, illum accesserit, qid vetat convenire illum absqe metu?* Indè Seneca *Epist. 36.* ubi submonuerat, *nec infantes, nec puenos, nec mente lapsos, timere mortem*, subjungit, *Esse turpissimum, si eum securitatem nobis ratio non præstat, ad qam stultitia perducit.*

Ἡ ἀπειθοπάθειος μεγαλοφροσύνη] Seneca *Epist. 78. Abiecta qantum plagarum ere, qantum toto corpore excipiunt? ferunt tamen omne tormentum gloria cupiditate. nec tantùm qæ pugnant, ista patiuntur, sed ut pugnent. exercitatio ipsa tormentum est.* Tertullianus *ad Martyr. Epist. c. 4. Timebit fortasse aro gladium gravem, & crucem excelsam, & rabiem bestiarum, & summanam ignium penam, & omne carnificis ingenium in tormentis. Sed Spiritus cœnæ panes sibi & carni, acerba licèt ista, à multis tamen ego animis accepta, imò & ultro appetita, famæ & gloriæ caussâ, nec à viris tantùm sed etiam à fœminis. Lucretia vim stupri passa, cultrum sibi adegit in conspectu propinquorum, ut gloriam castitati sua parerent. Mucius manum suam dextram in ara cremavit, ut hoc factum ejus fama haberet. Minus fecerunt Philosophi: Heraclitus, qi se bubula stercore obrutum exussit: item Empedocles, qi in ignes Ætnæ montis desiliit; & Peregrinus, qi non olim se rogo immisit: cùm fœmina qoqe contempserint ignes. Dido cum pati virum dilectissimum nubere cogeretur: item Asdrubalis uxor, qa jam ardente Carthagine, ne maritum suum supplicem Scipionis videret, cum filiis in incendium patriæ devolavit. Regulus dux Romanus captus à Carthaginiensibus, cùm se unum pro multis captivis Carthaginiensibus compensari nollet, maluit hostibus reddi, & in arca genus stipatus, undiqe extrinsecus clavis transfixus, tot cruces sensit. bestias fœmina libens appetiit, & utiqe horridiores, aspides serpentes, savas vel ursas, qas Cleopatra immisit sibi? ne in manus mariti pervenirent. Sed mortis metus non tantus est, qantus tormentorum. Itaqe cessit carnifici meretrix Atheniensis, qa conscia conjurationis, cùm propterea torqueretur à tyranno, & non prodidit conjuratos, & novissimè linguam suam commastam in faciem tyranni expuit; ut nihil agere se scirent tormenta, & si ultra perseverarent. Apud Lacedæmonios ante aram nobiles qiqe adolescentes flagellis affiguntur, astantibus parentibus, & propinqui, & uti perseverent adhortantibus. ornamentum eum & gloria deputabitur, majore qidem titulo, si anima potiùs cesserit plagis, qàm corpus. Omitto nunc gloria caussam. eadem omnia saviția & cruciatûs certamina jam apud homines affectatio qoqe & morbus qidam animi consuluavit. qot ostiosas affectatio armorum ad gladium locat? certè ad feras ipsas affectatione descendunt; & de morsibus & de cicatricibus formosiores sibi videntur. jam & ad ignes

A *qidem se avtoraverunt, ut certum spatium in tunica ardente conficerent. alii inter venatorum taureas. sepulti patientissimè mansuluaverunt.* In eandem sententiam multa habet, & existis qædam reperita, in *Apologet. c. 50.*

Εὐσταθεῖ] *fortiter, constanter perfert.* Plutarchus *Lycurgo pag. 53. F.* Ὅτι γὰρ φόβου ἔστι θυμὸν ἐγγίνεσθαι πλειστάζοντα τοῖς ἔτι διαπεπαιδευμένοις εἰκὸς ἐστιν, ἀλλ' ἐυσταθὲς φρόνημα μετ' ἐλπίδος καὶ θράσους. *Neqe enim nimiâ percelli trepidatione probabile est ita compuratos, aut plus satis ferocire: sed animum cum fiducia & audacia stabilem sustinere.* Idem in *Publicol. pag. 104. E.* de Horatio in Capitolii dedicatione, etiam
B *filii morte nunciata, persistente:* Θαυμαστὸς ὁ ἀνὴρ τῆς ἐυσταθείας. *Memorabilis viri illius constantia.* Vide *ad lib. 6. §. 10.*

Δεινὸν ἦν ἄγνοιαν καὶ ἁρπαγὴν ἰσχυροτέρας εἶναι φρονήσεως] Seneca *Epist. 76. Concupita vulgò & formidata, inconsulto impetu plerique calcárunt. Inventus est qi flammis imponeret manum; cujus risum interrumperet tortor;* (servus in domini ultionem Asdrubalis interfector, de qo Valerius Maximus *memor. l. 3. cap. 8.* Justinus *hist. lib. 44.* Livius *hist. lib. 21.* & rursus Seneca *Epist. 78.*) *qi in funere liberorum lacrymam non mitteret; qi morti intrepidus occurreret. amor, ira, cupiditas, pericula*
C *depoposcerunt. Qòd si hoc potest brevis obstinatio animi aliqo stimulo excitata; qantò magis virtus, qa non ex impetu, nec subitò, sed aqaliter valet, cui perpetuum robur est?* qam & ex *Epist. 36. suprà* adductum vide lis: & ex *Epist. 4. ad l. 12. §. 34.* Tertullianus *ad martyr. c. 4. Igitur si tantum terrena gloria licet de corporis & animi vigore, ut gladium, ignem, crucem, bestias, tormenta contemnant sub præmio laudis humanæ, possum dicere, modica sunt ista passiones ad consecutionem gloriæ cœlestis, & divina mercedis. Tanti vitreum? tanti verum margaritum? qis ergò non libentissimè tantum pro vero habeat erogare, quantum alii pro falsò? Hæc non sine caussa Dominus in seculum*
D *admisit, sed ad nos, & nunc exhortandos, & in illo die confundendos, si reformidaverimus pati pro veritate in salutem, qa alii affectaverunt pro vanitate in perditionem.*

§. 19. Τὰ πράγματα] Idem *suprà l. 4. §. 3.* & *infrà lib. 11. §. 16.*

Οὐδὲ τρέψαι, οὐδὲ κινῆσαι] Idem *l. 6. §. 49.* & *l. 7. §. 15.* & *l. 11. §. 11, 16.*

Οὐκ ἐν κρίμάτοις] Hoc est qod *suprà* sæpiùs, in opinione judicióqe nostro totum suum esse. *l. 2. §. 15.* & *l. 3. §. 9.* & *l. 4. §. 3, 7.* & *l. 8. §. 47.* & *l. 11. §. 16.*

§. 20. Ἓν ποιητέον καὶ ἀνεκτέον] *Infrà §. 33.* Ἀνθρώπους δὲ ἐν ποιεῖν, καὶ ἀνέχεσθαι αὐτῶν καὶ ἀπέχεσθαι. *Hominibus benefacias, sustineas eos, eisdemqe abstineas. Charitas vera est, amare qos toleras, tolerare qos amas.* Gregorius Romanus *in Job. l.*
E *10. c. 5.* & *in Evang. hom. 35.* Epictetus *l. 3. c. 13.* Εἰκὸν πᾶσι, παροχωρῶν, ἀνεχόμενος. ὕτως αὐτὸς ὠφέλει. καὶ μὴ κατεξέρα αὐτῶν τὸ σαυτῆ φλέγμα. *Cedendo omnibus, concedendo, tolerando, sic eos juvato: sed pituitam tuam in eos noli evomere.* Isocrates *Panathen.* Τοὺς πρεσβύτας καὶ δικαίους ὁμιλεῖν τοῖς μὲν πλησιάζειν, καὶ τοὺς μὲν τῶν ἄλλων ἀφεῖναι καὶ βαρύτητας ἐυκόλως καὶ ῥᾳδίως φέροντας. σοφὰς δ' αὐτὰς, ὡς δυνατὸν ἐλαφροτέρας καὶ μετριωτέρας τοῖς συνοῦσι παρέχοντας. *Qi ætà ut decet, ut æqum est, omnes eos qovis tempore tractant, cum qi-*
F *bus aliqid rei habent: qique, qum aliorum acerbitatem & importunitatem æqis animis & facilè ferant, ipsi moribus facillimis sunt, & qam moderatissimis in vita consuetudine.*

Καθ' ὅσον δὲ ἐνίστανται] Ità *l. 8. §. 41.* Ὁρμήσαντι ἴυγμα ἐγένετο; *Aliqid molienti sibi obstitit qippiam.* & *lib. 11. §. 9.* Οἱ ἐνιστάμενοι. *Qi obsistunt tibi.*

Ἓν τι τῶν ἀδιαφόρων] Vide *l. 6. §. 32.* & *l. 8. §. 56.*

Ἐνίεργεια μέν τοι ἐμποδισθεῖη] Vide *l. 8. §. 32.*

Ὁρμῆς καὶ διαθέσεως ἐγίνεται ἐμπόδια] Vide *l. 8. §. 41.* & *l. 10. §. 33.*

Διὰ τὴν ὑπεξαίρεσιν] de qa *l. 4. §. 1.* & *l. 6. §. 50.*

Καὶ

σιν, καὶ τὴν περιτροπήν. περιτρέπει γὰρ καὶ μεθίστησι πᾶν τὸ τῆς ἐνεργείας κώλυμα ἡ διάνοια εἰς τὸ προηγούμενον. καὶ πρὸ ἔργου γίνεται τὸ ἐξ ἔργου τοῦτο ἐφεκτικόν. καὶ πρὸ ὁδοῦ, τὸ τῆς ὁδοῦ παύτης ἐφεκτικόν.

atque circumversionis beneficio. circumvertit enim mens transfértque effectionis impedimentum omne ad id quod est potius. ità fit, ut & quod opus meum hoc inhibet, ad opus conducat; & ad viam conferat, quod viæ initæ obstabat.

a Inf. §. 33. b L. 6. §. 5. 9. c L. 3. §. 9. l. 6. §. 14. 16. l. 12. §. 1. 19. d L. 6. §. 14. e L. 3. §. 1. l. 7. §. 55.

§. 21. [a] Τῶν ἐν τῷ κόσμῳ τὸ κρεῖττον τίμα. ἔστι δὲ ἔμψυχα, τὸ πᾶσι χρώμενον, καὶ [b] πάντα διέπον. ὁμοίως δὲ καὶ [c] τῶν ἔν σοι τὸ κρεῖττον τίμα. ἔστι δὲ ἔμψυχα, τὸ [d] ἐκείνῳ ὁμογενές. καὶ γὰρ δή σε [e] τὸ τοῖς ἄλλοις χρώμενον,

§. 21. Eorum qæ mundus complectitur, quod præstantissimum est colito. hoc est autem illud, quod cæteris omnibus utitur, quod reliqua omnia administrat. pari modo & quod in te præstantissimum est, colito. hoc est autem, quod superiori illi affine est. istud enim est, quod cæteris in te omnibus utitur; &

ANNOTATIONES.

Καὶ τὴν περιτροπήν] de qa *ibidem.*

Περιτρέπει γὰρ καὶ μεθίστησι] Ita Plutarchus *de tranquill. pag.* 467. *C.* Ἔξεισι γὰρ μεθιστάσα τὴν τύχην ἐκ τῶν ἀδυλήτων. *Ita nos qoqe ea, qa nolentibus nobis fortuna obtulit, aliò transferre sctamus.*

Εἰς τὸ προηγούμενον] *ad ea qa præcesserunt* Xylander. havd satis commdé. *ad illud qod intendit* Casavbonus. ex mente forsan Marci, sed non ad sensum vocabuli. malim, *ad id qod est potius.* Vide *ad l.* 3. §. 1.

Πρὸ ἔργου γίνεται τὸ τοῦ ἔργου ἐφεκτικόν] Ità Paulus *ad Philipp. c.* 1. *v.* 12, 13. Τὰ κατ' ἐμὲ μᾶλλον εἰς προκοπὴν τοῦ εὐαγγελίου ἐλήλυθεν, &c. *Qa mihi acciderunt, magis ad profectum Euangelii evenisse*, &c. eleganter avtem Marcus, illud ait ad opus nostrum cum primis esse conducibile, qod opus ipsum impedit, illud ad viam perficiendam conferre cum primis, qod in via nobis obsistit. hoc enim τὸ πρὸ ἔργου & πρὸ ὁδοῦ significat: utì multis exemplis docent Budæus in *Comment.* & Dunæus noster *ad Demosth. de pace*, qæ ab illis petas licet. Inde Hesiodus *l.* 2.

Ἠὼς δὲ προφέρῃσι μὲν ὁδῷ, προφέρει δὲ καὶ ἔργῳ.
Aurora & confert ad iter, confert ad opvsqe.

Gregorius Nazianzenus *in Cyprian.* Οἶδε γὰρ καὶ διὰ τῶν ἐναντίων τὰ ἐναντία οἰκονομῆσθαι, ἵνα καὶ μᾶλλον θαυμάζηται. *Contraria enim per contraria novit procurare, ut majorem sui admirationem mortalibus excitet.*

§. 21. Τὸ κράτιστον τίμα] Diogenes [perperam Diotogenes in excusis] Pythagoricus *de regno*, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 48. Δεῖ γὰρ τὸ ἄριστον ὑπὸ τοῦ ἀρίστου τιμᾶσθαι, καὶ τὸ ἡγεμονικὸν ὑπὸ τοῦ ἡγεμονεύοντος. *Decet enim ut optimum ab optimo, summum à summo colatur.*

Τὸ πᾶσι χρώμενον, καὶ πάντα διέπον] numen scilicet τὸ τὸν κόσμον διοικοῦν, *mundum regens. l.* 2. §. 4. & *l.* 6. §. 5. ὁ διοικῶν λόγος, *mens universi rectrix.* & §. 42. ὁ τὰ ὅλα διοικῶν, *rector ille universi*, & *infrà* §. 32. ὁ οἰκονομῶν τὸ πᾶν. *universum hoc administrans.* qod Seneca *Ep.* 71. *cuncta temperans Deus.* Manilius *l.* 2.

Infusúmqe Deum cælo terrísqe fretóqe,
Ingentem aqali moderantem fœdere molem.

Τῶν ἔν σοι τὸ κράτιστον τίμα] qod *suprà l.* 3. §. 9. Τὴν ὑπολημπτικὴν δυνάμιν σέβου. *Facultatem opinatricem venerare.* & *lib.* 6. §. 16. Ἡ τῆς ἰδίας διανοίας αἰδὼς καὶ τιμή. *Mentem propriam si in veneratione ac honore habueris.* & *l.* 12. §. 1. Μόνον τὸ ἡγεμονικόν σου, καὶ τὸ ἐν σοὶ θεῖον τιμήσῃς. *Id duntaxat, qod in te principatum gerit, & divinum est, in pretio ac honore habueris.* & *l.* 7. §. 55. Ἡ νοερὰ ἰδιότης περιλεῖψαι, καὶ μὴ καλλιεργεῖσθαι. *Vis intellectualis principatus sibi vendicat, nec ab eis in ordinem redigi patitur.* Cicero *de repub. l.* 6. in *somn. Deum te scito esse. Siqidem Deus est, qi viget, qi sensit, qi meminit, qi prævidet, qi tam regit & moderatur, & movet id corpus, cui præpositus est, qàm hunc mundum princeps ille Deus: & ut ipsum mundum ex qadam parte mortalem Deus æternus, sic fragile corpus animus sempiternus movet.* Seneca *Epist.* 65. *Qem in hoc mundo locum Deus obtinet, hunc in homine animus: qod est illic materia, id nobis corpus est. Serviant ergò deteriora melioribus.* Isocrates *ad Demonic.* §. 33. Μίγιστον γὰρ ἐν ἐλαχίστῳ, νοῦς ἀγαθὸς ἐν ἀνθρώπῳ σώματι. *Maxima enim res in re minima est, bona mens in corpore humano.*

Τὸ ἐκείνῳ ὁμογενὲς] qod *l.* 12. §. 1. τὸ ἔν σοι θεῖον. *qod in te divinum est.* & *l.* 6. §. 13. vice versâ, τὸ τῇ ψυχῇ ὁμογενές, *qòd animæ affine est.* Τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν. *Nam hujus progenies etiam sumus.* Aratus in *phænom.* ab Apostolo lavdatus, *Act. c.* 17. *v.* 28. secundùm partem nimirum meliorem nostri.

Τὸ τοῖς ἄλλοις χρώμενον] Ità *l.* 7. §. 55. πίφυκε γὰρ χρηστικὴ πᾶσιν ἐκείνοις. *aliis omnibus utitur*; sic etiam *l.* 3. §. 1. Τὸ δὲ ἑαυτῷ χρῆσθαι. *Ea verò vis, qâ sese uti possit.* Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 1. Τῶν ἄλλων δυνάμεων, ἃ δεμίαν εὑρήσεις αὐτὴν ἑαυτῆς θεωρητικήν. ἃ τοίνυν ἃ δὲ δοκιμαστικὴν, ἢ ἀποδοκιμαστικήν. ἡ γραμματικὴ μέχρι τίνος κίκληται τὸ θεωρητικόν; μέχρι τοῦ διαγνῶναι τὰ γράμματα. —αὐτὴ ἐν αὑτὴν θεωρεῖ τις αὐτῶν; ἃδαμῶς. ἀλλ' ὅταν μὲν ἀντιγράφειν τῷ ἰατρῷ δέῃ, τίνῳ τί γραπτέον, ἡ γραμματικὴ ἐρεῖ. πότερον δὲ γραπτέον τῷ ἰατρῷ, ἢ ἃ γραπτέον, ἡ γραμματικὴ ἃκ ἐρεῖ. καὶ περὶ τῶν μελλόντων ἀσαύλως ἡ μουσική. πότερον δ' ἀσύλον νῦν ἢ κιθαρισίον, ἃκ ἐρεῖ. τίς ἐν ἐρεῖ; ἢ καὶ αὐτὴν θεωροῦσα, καὶ τἄλλα πάντα. ἄυλη δ' ἐστὶ τίς; ἡ δύναμις

A ἡ λογική. μόνη γὰρ ἄυλη καὶ αὐλὴν κατασκάπτει παρείληπται, τίς τί ἐστι, καὶ τί δύναται, καὶ πόσου ἀξία ἔσται ἐλήλυθε, καὶ τὰς ἄλλας ἀπάσας. τί γὰρ ἐστιν ἄλλο τὸ λέγον, ὅτι χρυσὸς καλόν ἐστι; αὐτὸ γὰρ οὐ λέγει. δῆλον, ὅτι ἡ χρηστικὴ δύναμις ταῖς φαντασίαις. τί ἄλλο, τὸ μουσικὴν, γραμματικὴν, τὰς ἄλλας δυνάμεις, διακρίνον, δοκιμάζον, τὰς χρήσεις αὐτῶν καὶ τοὺς καιροὺς παραδεικνύον; οὐδὲν ἄλλο. ὥσπερ οὖν ἦν ἄξιον, τὸ κράτιστον ἁπάντων καὶ κυριεῦον οἱ Θεοὶ μόνον ἐφ' ἡμῖν ἐποίησαν τὴν χρῆσιν τὴν ὀρθὴν τῆς φαντασίας. τὰ δὲ ἄλλα, οὐκ ἐφ' ἡμῖν. *Aliarum facultatum nullam reperietis ipsam suimet contemplatricem: ac proinde ne approbatricem qidem aut improbatricem. Grammatica contemplatio qousque progreditur? Ad distinctionem literarum.*
B *— Num ergo earum aliqa seipsam contemplatur? Neqaqam: sed cum amico rescribendum est qid ei sit scribendum, Grammatica dicet: utrum amico sit scribendum, necne, Grammatica non dicet. In cantilenis Musica eodem modo, an autem nunc canendum sit, & cithara pulsanda, aut nec canendum, nec cithara pulsanda, non dicet. Qa facultas igitur id dicet? Ea qa tum semetipsam, tum catera omnia contemplatur. Ea vero qa est? Ratiocinandi ac disserendi facultas. Sola enim hac tradita est, qa tum seipsam perspexerit, qanam sit, & qid possit, & qanti sit æstimanda, tum cateras universas. Qid enim aliud est qod dicat, aurum esse pulcrum? Ipsum enim non loqitur. Satis ap-*
C *paret, eam esse facultatem, qa utatur visis. Qid aliud est, qod Musicam, Grammaticam, cateras facultates dijudicet, usum earum probet, modúmqe demonstret? Nihil aliud. Qamobrem Dii immortales id qod est omnium præstantissimum & imperatorium, solum, ut decebat, in nostra potestate esse voluerunt, rectum videlicet visorum usum, reliqorum potestatem nobis ademerunt?* Idem *l.* 2. *c.* 23. Ἄνθρωπε, μήτ' ἀχάριστος ἴσθι, μήτε πάλιν ἀμνήμων τῶν χρεισσόνων. ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τοῦ ὁρᾶν καὶ ἀκούειν, καὶ, τῇ Δία, ὑπὲρ καρπῶν ξηρῶν, ὑπὲρ οἴνου, ὑπὲρ ἐλαίας, εὐχαρίστει τῷ Θεῷ. μέμνησο δ' ὅτι ἄλλο τί σοι δέδωκε κρεῖττον ἀκτήμων τούτων, τὸ χρησόμενον αὐτοῖς, τὸ δοκιμάζον, τὸ τὴν ἀξίαν ἑκάστου λογιζόμενον. τί γάρ ἐστι τὸ ἀποφανούμενον ὑπὲρ ἑκάστης τούτων τῶν δυνάμεων, πόσου τις ἀξία ἐστὶν αὐτῶν; μήτι αὐλὴ ἑκάστη ἡ δύναμις; μήτι τῆς ὀραλικῆς πολ' ἤκουσας λεγούσης τι περὶ ἑαυτῆς; μήτε τῆς ἀκουστικῆς; — ἀλλ' ὡς διάκονοι καὶ ὄπλαν τεταγμέναι εἰσὶν ὑπηρετοῦν τῇ χρηστικῇ τῶν φαντασιῶν. — πῶς οὖν δύναταί τις ἄλλη δύναμις κρεῖσσον εἶναι ταύτης, ἣ καὶ τοῖς λοιποῖς διακόνοις χρῆται, καὶ δοκιμάζει αὐτὴ ἕκαστα, καὶ ἀποφαίνεται, τίς γὰρ ἐκείνων οἶδε τίς ἐστιν αὕτη καὶ πόση ἀξία; τίς ἐκείνων οἶδεν, ἀπόλ' δεῖ χρῆσθαι αὐτῇ, καὶ πόλε μή; τίς ἐστιν ἡ ἀνοίγουσα καὶ κλείουσα τὰς ὀφθαλμούς, καὶ ἀφ' ὧν ἃ δεῖ ἀποστρέφουσα, τοῖς δὲ προσάγουσα; ἡ ὀραλική; ᾗ. ἀλλ' ἡ προαιρετική. τίς ἡ τὰ ὦτα ἐπικλείουσα καὶ ἀνοίγουσα; — οὐκ ἄλλη ἢ ἡ προαιρετικὴ δύναμις, — πότερον εἰπεῖν ἄμεινον, ἢ σιωπῆσαι, καὶ ἔτας ἄμεινον ἢ ἐκείνας, καὶ τἄλλα πρέπον ἢ οὐ πρέπον, καὶ τὸν καιρὸν ἑκάστου, καὶ τὴν χρείαν, τίς ἄλλη λέγει ἢ ἡ προαιρετική; — καὶ δύναται τὸ διανοεῖν κρεῖσσον εἶναι ἐκείνης ᾧ διακονεῖ, ὁ ἵππος τοῦ ἱππέως; ἢ ὁ κύων τοῦ κυνηγοῦ; ἢ τὸ ὄργανον τοῦ κιθαριστοῦ; ἢ οἱ ὑπηρέται τοῦ βασιλέως; τί ἐστι τὸ χρώμενον; προαίρεσις. τί ἐπιμελοῦνται πάντων; προαιρέσεις. τί ὅλον ἀναιρεῖ τὸν ἄνθρωπον, ποτὲ μὲν λιμῷ, ποτὲ δὲ ἀγχόνῃ, ποτὲ δὲ κατὰ κρημνοῦ; προαιρέσεις. εἶτα τούτῳ τί ἰσχυρότερον ἀνθρώποις ἐστί; καὶ πῶς οἷόν τε τοῦ ἀκωλύτου τὸ κωλυόμενον. *Homo, nec ingratus esto, neqe etiam*
F *præstantiorum immemor: sed cum de visu & auditu, atqe adeò de ipsa vita, vitaqe adjumentis, (cujusmodi sunt frumenta & legumina, cujusmodi vinum & oleum) gratiam habeto Deo, tum aliud ab eo bis omnibus præstantius tibi datum esse memento, qod illis utatur, qod probet, qod pretium cujusqe æstuet. Qid enim est qod de qalibet harum facultatum pronuntiet, qanti qaqe pretii sit. Num qaqe facultas per se. Num visum unqam de seipso qicqam locutum audivisti? num auditum? — Cum ministra & ancilla constituta sint ei facultas, qa visis utatur servire — Qi ergò poterit alia qapiam facultas eâ præstantior esse, qa cæterarum qoqe ministerio utitur, singuláqe ipsa & probat & dijudicat? Qa enim illarum novit qanam hæc sit, &*
G *qanti pretii? qa illarum novit qando hac utendum, qando non utendum sit? Qanam est qa & aperiat & claudat oculos, & à rebus noxiis avertat, in aliis vero intendat? Nunqid videndi vis? Non: sed vis voluntatis. Qanam aures occludit & reserat? — Non alia nisi voluntas — Utrum verò loqi an tacere præstet, & sic an ille modo dicere utilius sit, hoc deceat an de-*

deceat,

& à qo vita tua gubernatur. η

§. 22. Qod civitati non eſt noxium, nec civi nocet. hanc ad ea omnia regulam adhibe, qibus noceri tibi poſſe videbitur. ſi civitati ab hac re nihil nocetur, nec mihi: qin & etiamſi civitati nonnihil indè nocumenti accederet, nè ſic qidem ſuccenſendum eſſet civitatem lædenti, ſed oſtendendum in qo delinqat.

§. 23. Sæpe cogita, qanta cum celeritate abripiantur & ſubtrahantur, qæ ſunt fiúntqe uniuerſa. eſt enim rerum natura inſtar fluvii cujuſdam, qi in jugi ſit fluxu. effectiones verò mutationibus continuis, & cauſſæ ipſæ converſionibus innumeris ſubjacent. nec qod conſiſtat ferè qicqam eſt. cogita itidem vaſtum iſtud utrinqe adjacens præteriti ac futuri temporis immenſum, qo conduntur univerſa. qî igitur non pro fatuo meritò habeatur, qi iſtis vel inflatur, vel cruciatur, vel de re aliqa, qæ τοῦτο ἐστι, καὶ ὁ σὸς βίος ὑπὸ τούτου διοικεῖται.

§. 22. [a] Ὁ τῇ πόλει ἐστὶ μὴ ἐστι βλαβερόν, οὐδὲ τὸν πολίτην βλάπτει. ἐπὶ παύσης τῆς ἐξ βεβλαφθαι φαντασίας τοῦτον ἔπαγε τὸν κανόνα. εἰ ἡ πόλις ὑπὸ τούτου μὴ βλάπτεται, οὐδὲ ἐγὼ βέβλαμμαι. εἰ δὲ ἡ πόλις βλάπτεται [b], οὐκ ὀργιστέον τῷ βλάπτοντι τῇ πόλιν. * τί τὸ παρορώμενον.

§. 23. Πολλάκις ἐνθυμοῦ, [c] τὸ τάχος τῆς φοράς τῶν ὄντων τε καὶ γινομένων. [d] ἡ τε γὰρ οὐσία ὅιον ποταμὸς ἐν διηνεκεῖ [e] ῥύσει, καὶ [f] αἱ ἐνέργειαι ἐν συνεχέσι μεταβολαῖς, καὶ τὰ αἴτια ἐν μυρίαις [g] τροπαῖς, καὶ σχεδὸν [h] οὐδὲν ἑστὼς, καὶ τὸ παρεγγύς * τὸ ἦ [i] ἄπειρον ἐξ τε παρῳχηκότος καὶ μέλλοντος ἀχανὲς, [k] ᾧ πάντα ἐναφανίζεται, πῶς οὖν οὐ [l] μωρὸς, ὁ ἐν τούτοις φυσώμενος, ἢ σπώμενος, ἢ χθ-

a Inf. §. 35. l. 6. §. 44. 54. l. 8. §. 55. l. 10. §. 6.
b L. 2. §. 1. l. 7. §. 26.
* [δεικτέον δὲ] ſive, [ἀλλὰ δεικτ.] τί Inf. §. 28. L. 10. §. 4. l. 11. §. 13.
c L. 4. §. 43.
d L. 2. §. 17.
e Sup. §. 10.
f L. 7. §. 18. 25. l. 9. §. 19. l. 11. §. 35.
g L. 8. §. 6.
h Inf. §. 33.
* -γὺς τοῦδε f.
i L. 4. §. 3. l. 12. §. 7.
k L. 2. §. 12. l. 4. §. 44.

ANNOTATIONES.

deceat, & qod cujuſqe orationis tempus, qis uſus ſit, qanam A *alia dicit niſi voluntas? — Et fieri poteſt, ut id qod miniſtrat præſtet ei cui miniſtrat? ut equs equiti, canis venatori, inſtrumentum citharœdo, miniſtri regi. Qid eſt qod illis utatur? voluntas, Qid curat omnia? voluntas. Qid totum hominem tollit, nunc ſame, nunc laqeo, nunc præcipitio? voluntas. Ergóne habes hac qicqam robuſtius? Ullóne modo fieri poteſt, ut id qod coerceri neqit ſit infirmius iis qæ ab ipſo coercentur?*

Ὁ σὸς βίος ὑπὸ τούτου διοικεῖται] Vide de his plura apud Epictetum loco ſuperiùs allato.

§. 22. Ὁ τῇ πόλει οὐκ ἔστι βλαβερόν] Habes his gemina, *infrà* §. 35. *l.* 6. §. 44, 54. *l.* 8. §. 55. & *l.* 10. §. 6. B

Εἰ δὲ ἡ πόλις βλάπτεται, οὐκ ὀργιστέον τῷ βλάπτοντι τὴν πόλιν. τί γὰρ παρορώμενον] Mutila eſſe hæc, res ipſa clamat. olim opinabar deeſſe negativam, εἰ δὲ ἡ πόλις οὐ βλάπτεται, οὐκ ὀργιστέον τῷ μὴ βλάπτοντι τὴν πόλιν. eo motus, qòd *infrà* dicitur §. 35. τίς δὲ βλάβη τῇ κοινῇ; tanqam communitas ipſa lædi non poſſit. Jam ſententiam muto, & poſtrema ſic ſuppleo, οὐκ ὀργιστέον τῷ β. τ. π. [δεικτέον δὲ] ſive, [ἀλλὰ δεικτέον] τί τὸ παρορώμενον. qomodo *l.* 7. §. 26. Ἐνμανὴς ἴσῃ τῷ παρορῶντι. *Ex errore animi delinqentem æqanimiter feras.* & *l.* 11. §. 13. Καὶ τούτῳ αὐτῷ ἕλοιμος τὸ παρορώμενον δεῖξαι. *Huic etiam ipſi errorem oſtendere promptus.* ut dicat, etiamſi detur lædi civitatem, tamen non eſſe lædenti ſuccenſendum, ſed citra iracundiam commonſtrandum errorem. De Demonacte Lucianus *pag.* 859. Τῶν μὲν ἁμαρτημάτων καθήπτετο. τοῖς δὲ ἁμαρτάνουσι συνεγίνωσκε. καὶ τὸ παράδειγμα παρὰ τῶν ἰατρῶν ἔξιν λαμβάνειν, τὰ μὲν νοσήματα ἰαμίνων, ὀργὴν δὲ πρὸς τοὺς νοσοῦντας οὐ χρωμένων. *Ipſa qidem peccata inceſſebat, ſed peccantibus ignoſcebat, petito à medicis exemplo, qi morbos qidem curant, iram verò in ægrotos non exercent.* Evripides *Belleroph.* Svidâ lavdante;

— τὸ μὲν νοσοῦντι θυμοῦσθαι κακόν.
— *male habenti iraſci malum eſt.*

Seneca *de conſtant. ſap. c.* 13. *Qis phreneſico medicus iraſcitur? qis febricitantis, & frigida prohibiti maledicta, in malam partem accipit? hunc affectum adverſus omnes habet ſapiens, qem adverſus ægros ſuos medicus: qorum nec obſcœna, ſi remedio egent, contrectare, nec reliqias & effuſa intueri dedignatur, nec per furorem ſævientium excipere convicia. ſcit ſapiens omnes hos qi togati purpuratiqe incedunt, valentes coloratóſqe, malè ſanos eſſe: qos non aliter videt, qàm ægros intemperantes. itaqe ne ſuccenſet qidem, ſi qid in morbo petulantiùs auſi ſunt adverſus medentem.* Idémqe *de irâ l.* 1. *c.* 15. *Corrigendus eſt itaqe qi peccat, & admonitione, & vi, & molliter, & aſperè: meliórqe tam ſibi qàm aliis faciendus, non ſine caſtigatione, ſed ſine ira. qis enim, cui medetur, iraſcitur?* & *ibidem lib.* 2. *c.* 9. *Non eſt iraſcendum erroribus. qid enim, ſi qis iraſcatur in tenebris parùm veſtigia certa ponentibus? qid ſi qis ſurdis, imperia non exaudientibus? qid ſi pueris? qid ſi illis iraſci velis qi ægrotant, ſeneſcunt, fatigantur? hac conditione nati ſumus, animalia obnoxia non pavcioribus animi qàm corporis morbis.* Vide *ad l* 2. §. 1.

§. 23. Τὸ τάχος τῆς παραφορᾶς] Τῦ χρόνυ, καθάπερ ῥεύματος, ἅπαντα παραφέροντος. *Tempore fluminis inſtar omnia abripiente.* Plutarchus *de Orac. defect. pag.* 432. *A.* Gemina his habes *l.* 4. §. 43. & *l.* 6. §. 4, 15. & *l.* 7. §. 18. F

Οἷον ποταμὸς ἐν διηνεκεῖ ῥύσει] Vide *ad l.* 4. §. 43. Flaccus, *Carm. l.* 3. *od.* 29.

— *qod adeſt memento*
Componere æqus, cætera fluminis
Ritu feruntur, nunc medio alveo
Cum pace delabentis Etruſcum
In mare, nunc lapides adeſos,
Stirpéſqe raptas, & pecus, & domos
Volventis unà, non ſine montium
Clamore, vicinaqe ſylva,
Qum fera deluvies qietos
Irritat amnes. —

Ἐν συνεχέσι μεταβολαῖς] Vide *l.* 7. §. 18, 25. & *l.* 10. §. 18. & *l.* 11. §. 35. Πάντα μεταβολαί. *Mutationes ſunt omnia iſta.*

Ἐν μυρίαις τροπαῖς] *l.* 8. §. 6. Πάντα τροπαί. *Uſitata ſunt omnia.*

Οὐδὲν ἑστὼς] ità *infrà* §. 33. Ἐνμετάβλητα καὶ οὐκ ἑστῶτα. *Res mutari prona, & conſiſtere neſcia.* Naſo *Metamorph. l.* 15.

— *nihil eſt toto qod perſtet in orbe:*
Cuncta fluunt. —

Auguſtinus *in Joan. tract.* 38. *In omnibus actionibus & motibus noſtris, & in omni prorſus agitatione creaturæ, duo tempora, præteritum & futurum. præſens qaro, nihil ſtat. qod dixi jam, non eſt, qod dicturus ſum, nondum eſt.* Hinc Plato Theæteto: Ἔστι γὰρ οὐδέποτ' οὐδὲν, ἀεὶ δὲ γίγνεται. *Nihil enim unqam conſiſtit, ſed ſemper fit, movetur.* & Plutarchus *de EI. Delph. pag.* 392. Ἡμῖν μὲν γὰρ ὄντως τὸ εἶναι μέτεστιν οὐδὲν, ἀλλὰ πᾶσα θνητὴ φύσις ἐν μέσῳ γενέσεως καὶ φθορᾶς γινομένη φάσμα παρέχει καὶ δόκησιν ἀμυδρὰν καὶ ἀβέβαιον αὐτῆς. ἂν δὲ τὴν διάνοιαν ἐπερείσῃς, λαβέσθαι βουλόμενος, ὥσπερ ἡ σφοδρὰ περίδραξις ὕδατος τῷ πιέζειν εἰς ταὐτὸ καὶ συνάγειν διαῤῥέον ἀπόλλυσι τὸ περιλαμβανόμενον, ὕτω τῶν παθημάτων μεταβάλλον ἑκάστου τὴν ἄγαν ἐνάργειαν ὁ λόγος ἀποσφάλλεται, τῇ μὲν εἰς τὸ γιγνόμενον αὐτῦ, τῇ δὲ εἰς τὸ φθειρόμενον, οὐδενὸς λαβέσθαι μένοντος ὅλως δυνάμενος. *Reverà enim eſſentiæ nos neqaqam ſumus participes: ſed univerſa mortalis natura in medio ortus & interitus verſans, ſpeciem opinionémqe obſcuram & inſtabilem ſui præbet. Qod ſi animum intendas, ut intellectu eam comprehendere poſſis: qemadmodum aqam ſi complectaris vehementius, fit ut comprimendo ea, & in ſe conducendo diffluat ac pereat: ſic* D *uniuſcujuſvis perpeſſionibus & mutationibus obnoxia rei nimis evidentem perceptionem dum ſectatur ratio, aberrat vel ad ortum ejus, vel ad interitum, nihil arripere qod permaneat aut ſit revera cum poſſit.* Et mox *D.* Μένει δὲ οὐδὲν, οὐδ' ἔστιν εἷς, ἀλλὰ γιγνόμεθα πολλοὶ περὶ ἓν φάντασμα καὶ κοινὸν ἐκμαγεῖον, ὕλης περιελαυνομένης καὶ ὀλισθαινούσης. *Neqe eſt unus; ſed naſcimur multi: materiâ circa unum ſimulacrum & exemplar qoddam expreſſum circumagitatâ, atqe labaſcente.* Aliâ ratione Baſilius Cæſar. *Orat.* 12. & Simeon *Cancellar. Orat.* 21. Οὗτος τὰ δεξιὰ καὶ περισπούδαστα τοῖς πολλοῖς, τὸ ἑστὼς καὶ μόνιμον ἔχει, ὅτι τὰ περισταλτικὰ τῶν πραγμάτων καὶ κατηφῆ παγίως ἤδρασεν. ἀλλὰ πάντα σάλῳ τινὶ καὶ κλόνῳ, καὶ μεταβολαῖς ἀδοκήτοις ὑπόκειται. *Proſpera fortunataqe res, & qæ magno ſtudio à qam plurimis affectantur, neqe perſtant, diúve permanent: neqe etiam infortunatæ, ac luctuoſæ ſolidæ firmaqe ſunt; ſed omnia fluctui cuidam, turbulentaqe agitationi, improviſis etiam mutationibus ſubjacent.* & qæ ſequntur.

Οὐδὲν ἑστὼς, καὶ τὸ παρεγγύς. τὸ δὲ ἄπειρον] Vitioſa interpunctio, qæ & Xylandrum in fravdem induxit. lege Οὐδὲν ἑστὼς. καὶ τὸ παρεγγὺς τόδε ἄπειρον, &c. Conſule verſionem. Vide *l.* 4. §. 3, 50. & *l.* 12. §. 7.

Ὦ πάντα ἐναφανίζεται] Vide *l.* 2. §. 12. & *l.* 12. §. 32.

Πῶς οὖ μωρὸς, ὁ ἐν τούτοις φυσώμενος, ἢ σπώμενος] Vide *l.* 4. §. 44. & *l.* 7. §. 73. Horum avtem ſtultitiam icone pulcerrimâ depingit nobis Dion Chryſoſtomus *Orat.* 66. Εἴτις εἴη τοιοῦτος ἄνθρωπος, οἷος ζῆν πρὸς τὴν αὐτῦ σκιὰν, ὥστε αὐξομένης μὲν αὐτῆς ἐπαίρεσθαι. καὶ μεγαλαυχεῖσθαι. βραχυτέρας δὲ γιγνομένης, λυπεῖσθαί τε καὶ ἀρᾶσθαι ταπεινότερον, καὶ τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳπερ ἂν ἐλάττων γίνηται. οὐ πολύ γε ἂν εἴη τῦ Μαργίτου σοφώτερος. τῆς γὰρ αὐτῆς ἡμέρας, ὅτε μὲν λυποῖτ' ἄν, ὅτε δὲ χαίροι. πρωὶ μὲν ἐποιδὰν ἴδοι τὴν σκιὰν τὴν ἑωθινὴν πάνυ μακρὰν, τῶν τε κυπαρίττων, καὶ

a Inf. §. 10.
b *L.*6.§.29. *l.*7.§.70.
c *L.*4.§.32.
d *L.*9.§.29.
e *L.*6.§.11. 12..
f *L.*7.§.27.
g *L.*4.§. 3.
h *L.*10.§.36
i Sup. §.8.

§.9. [a] Μὴ σιχαίνειν, [b] μηδὲ ἀπαυδᾶν, [c] μηδὲ ἀποδυστετεῖν, [d] εἰ μὴ καθαπυκνῶταί σοι τὸ ἀπὸ δογμάτων ὀρθῶν ἕκαστα πράσσειν. ἀλλὰ [e] σκιρρησθέντα, πάλιν ἐπανίειναι, καὶ [f] ἀσμενίζειν εἰς τὰ πλέω ἀνθρωπικώτερα, καὶ [g] φιλεῖν ἅπερ, ἐφ' ὃ ἐπανέρχη. καὶ μὴ ὡς πρὸς [h] παιδαγωγὸν τὴν φιλοσοφίαν ἐπανιέναι. ἀλλ' ὡς [i] οἱ ὀφθαλμιῶντες πρὸς τὸ ἀπογλάρισον

§.9. Noli ægrè ferre, avt animum deſpondere, avt ſtomachari, ſi juxta decreta recta agere volenti, havd perinde ſemper ſucceſſerit. verùm, ubi excuſſum aliquando te ſenſeris, regredere, pluribúſque pro officii humani ratione geſtis contentus ſis; atqe illud, ad quod regrederis, fac diligas. nec, tanqam ad pædagogum, ad philoſophiam redeas; ſed qomodo ad ovum, & penicillum,

ANNOTATIONES.

§. 9. Μὴ σιχαίνειν] *faſtidire* Xylander. *ægrè ferre* Caſavbonus. propriè, *nauſeare*. qanqam Phrynichus in *vocab. Attic.* τὸ σιχαίνομαι notat, ὡς τῷ ὄντι ναυτίας ἄξιον τύπωμα, *ut nomen nauſeanti proprium.* σιχὸς, ἀηδὴς. σιχὸς, *ingratus, injucundus.* Heſychius. ἀνόρεκτος, *cibum faſtidiens.* Svidas. Plutarchus ab eodem lavdatus, *lib. de utilit. ex inimic.* Οἱ σιχροὶ καὶ ναυώδεις, ἄρτου καὶ ὕδωρ προσφερόμενοι ναυτιῶσιν. *At homines, qi ſtomacho ſunt imbecilli, & morboſi, panem & aqam ſi ad os admoveant, confeſtim nauſeant.* Vide *ad lib.* 10. §. 34.

Εἰ μὴ κατακυκῶταί σοι] qod *lib.* 9. §. 29. Ἀρκεῖ, εἰ καὶ τὸ βραχύτατον πρόσοισι. *Sufficiat tibi, ſi vel parum admodum res proceſſerit. Ne animum abjicias, ſi non confeſtim ſive jugiter tibi omnia ex voto & propoſito ſuccedant, ſed mediocribus etiam progreſſibus & interruptis etiam aliqoties contentus eſto.* Siqidem, ut Cicero *de Orat. perfect. Prima ſeqentem, honeſtum eſt in ſecundis tertiiſqe conſiſtere.*

Non poſſis oculo, qantum contendere Lynceus;
Non tamen idcirco contemnas lippus inungi:
Nec, qia deſperes invicti membra Glyconis,
Nodoſi corpus nolis prohibere chiragrâ.
Eſt qodam prodire tenus, ſi non datur ultra.

Flaccus *Epiſt. l.* 1. *Ep.* 1. Qin & de ſe Seneca *de vit. beat. c.* 17. *Exigo à me, non ut optimis par ſim, ſed ut malis melior. hoc mihi ſatis eſt, qotidie aliqid ex vitiis meis demere, & errores meos objurgare. non perveni ad ſanitatem, nè perveniam qidem. delinimenta magis qàm remedia podagræ meæ compono; contentus, ſi rariùs accedit, & ſi minùs verminatur.* Qin &, ut Plutarchus *de profect. p.* 76. *D.* Heſiodi illud,

Εἰ γάρ κεν καὶ σμικρὸν ἐπὶ σμικρῷ καταθεῖο,
Καὶ θᾶμα τῶθ' ἕρδοις, τάχα κεν μέγα καὶ τὸ γένοιτο.
Si qamvis modicum modico ſuperaddere pergas,
Idqe iterum atqe iterum, magnus conſurget acervus.

Οὐ πρὸς ἀργυρίου μίσον ἄυξησιν εὕρηται καλῶς, ἀλλ' εἰς ἅπαντα ποιεῖ, μάλιστα δ' εἰς ἀρετῆς ἐπίδοσιν, πολὺ καὶ τελεσιουργὸν ἔθος τῷ λόγῳ προσλαμβάνοντος. *Non de pecunia duntaxat avgenda verum eſt, ſed ad omnia pertinet, maximè ad virtutis incrementum, cùm ad doctrinam aſſidua atqe efficax adjungitur aſſuefactio.*

Ἀλλ' ἐκκρουσθέντα] qomodo Chryſippus ἐν τοῖς περὶ ἀνομολογίας, à Plutarcho *de virt. mor. p.* 450. *C.* lavdatus: Τὰ ἐπιγινόμενα πάθη ἐκκρούει τὰς λογισμὰς εἰς τὰς ἐναντίας πράξεις βιαίως προωθοῦντα. *Oborti affectus rationes explodunt propellentes vi ad contrarias his actiones.*

Πάλιν ἐπανίναι] vide *l.* 4. §. 25. Habes avtem Epicteti pulcerrimam de argumento iſto diſſertationem apud Arrianum *l.* 1. *c.* 25. qi & ſummatim *l.* 4. *c.* 9. Πρῶτον μὲν κατάγνωθι τῶν γινομένων. εἶτα κατάγνωθι μὴ ἀπογνῶς σεαυτῷ, μηδὲ πάθῃς τὸ τῶν ἀγνωμόνων ἀνθρώπων, οἳ ἅπαξ ἐνδόντες, εἰς ἅπαν ἐπίδωκαν ἑαυτούς. ἀλλὰ μάθε τὸ τῶν παιδοτριβῶν. πίπτωκε τὸ παιδίον. ἀνάστα, φησι, πάλιν πάλαιε, μέχρις ἂν ἰσχυροποιηθῇς. τοιοῦτόν τι καὶ σὺ πάθε. *Ac primùm, ea qæ facis improba; ubi improbáris, de teipſo ne deſpera; neqe id uſu tibi veniet qod ignavis hominibus, qi ſemel remiſſâ induſtriâ omninò frenum laxant pravis cupiditatibus. Obſerva potius pædotribarum conſvetudinem. Proſtratus es puer? Surge inqit, denoo luctare, donec vires tua avcta confirmataqe fuerint. Ad eundem modum & tu facito.* Hebræi doctores in codice *Sanhedrin. Qi diſcit legem, nec redit ad eam, ſimilis eſt homini, qi ſerit, ſed non metit.* Vide *l.* 6. §. 10.

Ἀσμενίζειν εἰς τὰ πλέω] *æqo animo pleraqe humana ferre* Xylander. at Caſavbonus de actibus ſive affectibus propriis interpretatur, qibus, pro humana infirmitate, crebrò ſit expoſitus. nevtrum placet. ἀσμενίζειν εἰς τὰ πλέω ἀνθρωπικώτερα, *eſt pluribus humaniter actis acqieſcere, contentum eſſe.* qod de aliis cenſendis Flaccus *l.* 1. *Sat.* 3.

Æqus compenſet vitiis bona; pluribus hiſce,
Si modò plura illis bona ſunt, inclinet. —

qod Libanius *Orat.* 4. *pag.* 163. *B.* δὸς τῷ πλείονι τὴν ῥοπήν, ἀσμενίζειν, *Da potiori amplioríqe momentum, contentum eſſe, libenter acqieſcere.* Æſchines *Ep.* 5. Ἀλλὰ καὶ σφόδρα ἀσμενίζω τῇ συμφορᾷ. καὶ ἀρχή μοι δοκεῖ τοῦ βίου ἡ ἀπαλλαγὴ τῆς αὐτόθι πολιτείας. *Sed admodum mihi placet mea calamitas: ac vita principium videtur Athenienſis respublica effugium.* qod & mox interpretatus ipſe, ὑπεραγαπῶ, inqit, τὰ παρόντα. *præſentibus valdè delector.* Marcus itidem *l.* 7. §. 27. μὴ διὰ τοῦτο ἀσμένιζειν αὐτοῖς. *nè dum iſtis libenter acqieſcis.* indè ἀσμενιστὸν καὶ φιλητὸν, *in illa re eſt acqieſcendum, eſtqe illa diligenda,* Clementi Alexandrino *pædag. l. c.* 3. & ἀσμενιστέον, *acqieſcendum* Hippocrati. Marcus ipſe *l.* 12. §. 14. ἀσμένιζε, *gratum habe, contentus eſto.* & *l.* 7. §. 27. Διὰ τοῦτο ἄτοπος ἀσμενίζειν αὐτοῖς. *Dum iſtis lubenter acqieſcis.*

Ὡς πρὸς παιδαγωγὸν] i. e. ægrè & gravatim: qomodo ad pædagogum ſcholamve pueri commeant, qi ludum talarium literario præoptant. Vide *l.* 10. §. 35. De Clearcho Xenophon *expedit. l.* 2. *p.* 291. *B.* Τὸ ἐπίχαρι οὐκ εἶχεν, ἀλλ' ἀεί χαλέπως καὶ ὠμῶς ἦν. ὥστε διέκειντο πρὸς αὐτὸν οἱ στρατιῶται, ὥσπερ παῖδες πρὸς διδάσκαλον. καὶ γὰρ οὐκ ἦν φιλίᾳ μὲν καὶ εὐνοίᾳ ἐπομένους ἀδίκως εἶχεν, &c. *Nam ſvavitas in eo morum nulla erat, ſed ſemper eſſe gravis ac ſævus pergebat. Denique militum erat is erga illum animus, qi puerorum eſt erga magiſtros. Qippe nunqam eum ſequti ſunt propter qandam erga ipſum benevolentiam & amorem,* &c. Ambroſius *Hexam. lib.* 6. *cap.* 6. *Ità ſunt hæc ut pædagogi parvulis, amari videntur, acerbi & moleſti; formidabiles verbere, libertatem laſciviendi negant, neceſſitatem diſciplinæ exigunt, pueriles animos, nè luxu diffluant, terrore conſtringunt.* Perſius de ſe *Satyr.* 3. *v.* 43.

Sæpe oculos, memini, tangebam parvus olivo,
Grandia ſi nollem morſurus verba Catonis
Reddere, non ſano multùm lavdanda magiſtro,
Qæ pater adductis ſudans avdiret amicis.
Jure: etenim id ſummum, qid dexter ſenio ferret
Scire, erat in voto; damnoſa canicula qantùm
Raderet; anguſtæ collo non fallier orcæ;
Nev qis callidior buxum torqere flagello.

Vide Perſii *gloſſas*; & Túrnebum *Adverſar. l.* 23. *c.* 22. Alioqi tanqam ad pædagogum, ad philoſophiæ præceptorem accedere oportet, ut diſcamus, non ut oblectemur: μεμνημένοι, ὡς οὐκ εἰς θέατρον, οὐδὲ ᾠδεῖον, ἀλλ' εἰς σχολὴν καὶ διδασκαλεῖον ἀφίκται, *memores, non veniſſe in theatrum, neqe odeum, ſed in ſcholam, & ludum literarium.* Plutarchus *de profect.* contrà qàm illi, qos, ut Seneca *Epiſt.* 108. *Inqilinos philoſopherum, non diſcipulos dixeris. qi veniunt ut avdiant, non ut diſcant; ſicut in theatrum voluptatis cauſſâ ad delectandas aures, oratione, vel voce, vel fabulis ducimur. — qi cum pugillaribus veniunt, non ut res excipiant, ſed verba: qæ tam ſine profectu alieno diſcant, qàm ſine ſuo avdiant. qibus philoſophi ſchola diverſorium eſt otii. nec id agunt, ut aliqa illic vitia deponant, ut aliqam vitæ legem accipiant, ad qam ſuos mores exigant; ſed ut oblectamento avrium perfruantur. Ità aſſveſcit animus delectare ſe potiùs qàm ſanare: & philoſophiam oblectamentum facere, cùm remedium ſit.* Idem *Ep.* 118.

Ἀλλ' ὡς ὀφθαλμιῶντες] Vult nos ad philoſophiam recurrere, tanqam laborantes ad medicinam, qæ dolorem mitiget, morbum amoveat. Nam qod Xylander annotat de præceptis ſalutaribus in promptu habendis, qod ſuprà *lib.* 3. §. 13. monuerat, eſt hîc planè ἀπροσδιόνυσον. Epictetus *Diſſert. lib.* 3. *c.* 23. Ἰατρεῖόν ἐστι τὸ φιλοσόφου σχολεῖον. οὐ δεῖ ἡσθέντας ἐξελθεῖν, ἀλλ' ἀλγήσαντας. ἤρχισθε γὰρ, οὐχ ὑγιεῖς, ἀλλ' ὁ μὲν ὦμον ἐκβεβληκὼς, ὁ δ' ἀπόστημα ἔχων, ὁ δὲ σύριγγα ἔχων, ὁ δὲ κεφαλαλγῶν. εἶτ' ἐγὼ καθίσας ὑμῖν λέγω νουμήνια καὶ ἐπιφωνημάτια, ἵν' ὑμεῖς ἐκπαταγήσητέ με ἐξέλθητε, ὁ μὲν τὸν ὦμον ἐκφέρων οἷον οἰσήσεται, ὁ δὲ τὴν κεφαλὴν ἀσαύτως ἔχουσαν, ὁ δὲ τὴν σύριγγα, ὁ δὲ ἀπόστημα. *Schola Philoſophi taberna medica eſt: non inde exeundum eſt cum lætitia, ſed cum dolore. Neqe enim ſani accediſtis; ſed alius humero luxato, alius apoſtemate laborans, alius fiſtulam habet, alii caput dolet. Et ego ſedens vobis noemata & epiphonemata dicam, ut me lavdato exeatis, qum alius humero ſic afflicto exeat qalem attulerat, alius capite eodem modo affecto, alius fiſtulâ aut apoſtemate non curato.* & *ibidem* aliis inſuper adjectis imaginibus. Φιλόσοφον δ' ἐπ' ἀκροάσεσιν παρακαλεῖ; * ψυχί. ὡς ὁ ἥλιον ἄγει αὐτὸς ἐφ' ἑαυτὸν, ἢ τροφὴ, ὅταν δὲ καὶ ὅτος ἄγει τὰς ὠφεληθησομένους. πῶς ἰατρὸς παρακαλεῖ, ἵνα τις ὑπὸ αὐτοῦ θεραπευθῇ; καίτοι νῦν ἀκούω, ὅτι καὶ οἱ ἰατροὶ παρακαλοῦσιν ἐν Ῥώμῃ. πλὴν ἐπ' ἐμοῦ παρεκαλοῦντο. *Num verò Philoſophus homines ad ſe avdiendum invitat & orat? Non. Ut ſol ipſe ad ſeſe allicit, avt ut cibus & potus, ſic etiam eos ille qibus profuturus eſt. Qis medicus rogat, ut aliqis ſe ab ipſo curari ſinat? Etſi enim avdio Romæ nunc medicos etiam ad ſe vocare, meo tamen tempore ipſi vocabantur.* De philoſophia Marcus, de philoſopho Epictetus.

Τὸ σπογγάριον] *penicillum.* De ſpongiis Plinius *nat. hiſtor. l.* 31. *c.* 11. *Molliſſimum genus earum penicilli, oculorum tumores*

* *ità interpungo, qa perperam continuant codices Vulgati.*

cillum, qi oculis laborant, qomodo ad emplastrum alius, alius ad perfusionem, confugit. ità nihil decerit ulteriùs, qod rationis obsequelæ conciliet te, sed eâ sponte tuâ acqiesces. illud avtem memineris, philosophiam ea sola velle, qæ natura tua ipsa velit. tu verò aliud aliqid velis, qàm qod naturæ tuæ convenit? ecqid enim istis blandius fuerit? voluptas avtem nonne hâc ratione nos fallit? sed vide, gratiórne sit magnanimitas, liberalitas, simplicitas, æqanimitas, sanctitas, ipsâ verò prudentiâ qid gratius compereris, cùm facultatem intelligentiâ scientiâqe in te præditam ejusmodi cogitaveris, qæ nusqam impingat, sed in omni re prosperè feratur?

καὶ τὸ ὠὸν, ὡς ἄλλῳ πρὸς κατάπλασμα, ὡς πρὸς καταιόνησιν. ἴσως γὰρ ἂν δεῖ * ἐπιδείξῃ τὸ πεφιλοσοφῆσθαι τῷ λόγῳ, ἀλλὰ * περισσαναπαύσῃ σεαυτὸν μέγνησο ὃ ὅτι [b] φιλοσοφία μόνα θέλῃ ἃ ἡ φύσις σου θέλει. σὺ δὲ ἄλλο ἤθελες * ἢ κατὰ φύσιν, [c] τί χαίρ τούτων περισπούδαστον; ἡ γὰρ ἡδονὴ ἐπὶ δόξῃ * σου σφάλλει; ἀλλὰ θεάσαι εἰ περισπούδαστον μεγαλοψυχία; ἐλευθερία, ἀπλότης, εὐγνωμοσύνη, ὁσιότης. αὐτῆς γὰρ φρονήσεως τί περισπούδαστον; ὅταν τὸ [d] ἄπταιστον, καὶ [e] ἔυρυθμον ἐν πᾶσι [f] τῆς πράξεως ἠθικῆς καὶ ἐπισημονικῆς δυνάμεως ἐνθυμηθῇς.

§. 10.

* ἐπιδείξεις Boot. ἐπιδείσεσι, vel ἐπιδείσῃ τῷ π. Sal. ἐπὶ δείσει [εἰς] τὸ π. vel ἐπιζητήσεις [ἢ] τὸ π. f.

a L. 4. §. 31. l. 6. §. 12.

b L. 6. §. 30. l. 10. §. 2. l. 11. §. 20.

* ἢ f.

c L. 8. §. 12.

* τῷ Xyl.

d L. 4. §. 49.

e L. 4. §. 3. Inf. §. 34. l. 10. §. 6.

f L. 3. §. 5. l. 7. §. 4.

ANNOTATIONES.

tumores levant ex multo impositi. iidem abstergenda lippitudini utilissimi: eósque tenuissimos & mollissimos esse oportet. imponuntur spongia ipsa epiphoris ex posca. Nec mutandus iste Pliaii locus, qod qidam volunt, ut legatur, *genus earum è qibus penicilli.* nam præterqam qod Pliniana Syntaxis id non patitur, lectionem receptam ex Celso firmamus, qi *penicillum* docet *spongiolum* ejusmodi dici, & huic usui adhiberi. *de re medic. l. 6. c. 6. §. 1. Neqe ab ratione abhorret etiam penicillo potissimùm uti expresso; si levior impetus est, ex aqâ; si major, ex posca.*

Καὶ τὸ ὠόν] Plinius *lib. 29. c. 3. Ova per se infuso candido oculis epiphoras cohibent, urentésqe refrigerant. qidam pro aqa miscent collyriis. infantibus contra lippitudines vix aliud remedium est.* Sed de multiplici ad oculos ovi usu consulatur Celsus, *l. 6. c. 6.*

Κατάπλασμα] Φάρμακα τὰ μὲν πιτὰ, τὰ δὲ χριτὰ, τὰ δὲ ἐπίπαστα. Eustathius *ad Il. δ.* Verùm qartum genus, qod is omisit, adjecit Scholiastes *ad Aristoph. Plut.* τὰ μὲν πιτὰ, τὰ δὲ χριτὰ, τὰ δὲ παττὰ, τὰ δὲ πλαττά. πιτὰ sunt, *qa potantur*; χριτὰ *qa inunguntur*; παττὰ sive ἐπίπαστα, *qa asperguntur*; πλαττὰ sive κατάπλασα, *qa illinuntur*, unguentis crassiora: unde & κατάπλάσματα nuncupata sunt.

Καταιόνησιν] *perfusionem.* cujus in re medica usus freqens & multiplex. Eustathius *ad Odyss. δ.* ex Athenæi *dipnos. l. 1. pag. 24. D.* Λύει δὲ πάμπαν καὶ ἡ καταιόνησις ἡ κατὰ κεφαλῆς. *Curat verò lassitudinem & capitis irrigatio.* Theodoretus *therapevt. l. 1. Tom. IV. pag. 465. B.* de medicis insanos curantibus. Καὶ δοκεῖ προσφέρειν καὶ καταιονᾶσι βίᾳ τὰς κεφαλάς. *Et vincula intendunt, capitaqe unguento vi perfundunt.* Et mox: *D.* Καὶ μὲν δὴ ὡς ἐμπύοντάς τινας καταιόνημα, καὶ τὰ σωτήρια καὶ παιώνια προσενέγκαμεν φάρμακα. *Asperginus infirmos, & salutaria illis ac Paonia pharmaca deferamus.* Et *l. 17. p. 527. C.* Οὐκ ἀπαυδῶμεν, ἀλλὰ τῇ σπογγιᾷ τῷ λόγῳ καταιονῶμεν τῆς ἀπιστίας τὸ πάθος. *Neqe fessi desistimus, sed incredulitatis vestræ morbum orationis nostræ spongiâ perfundimus.* Et *lib. 6. p. 579. C.* Καὶ τοι τοὺς ἰατρικῶς ἐκείνους δαιμάζειν, διὰ τὸ ἄλλους προσφέρειν τὴν θεραπείαν καλέσαντας, ἀλλ' αὐτοὶ τῇ ἀμφιεσχόνῃ γυμνώσαντες, εἶτα τὸν χιτωνίσκον διαζωσάμενοι, τὸν σίδηρον μετακειρίζωσι, καὶ τὸν τομὴν ἐπιφέρωσι, καὶ δυσουμίας ἀνίσχοντες, τῷ τοῦ ἰχῶρος δίκτυα τὰς φωλεὰς, καὶ καταιονῶσι τῇ σπογγιᾷ, καὶ τὰ φάρμακα ἐπιπάσσωσι, &c. *Et tamen eos medicos laudare soletis, qi non aliis curandos ægros committunt, sed ipsi pallio deposito, tunicáqe succinctis, manibus ferrum accipiunt, & incidunt, nec sætorem ulceris aversantur, sed profluentem sanies excipiunt, spongiáqe insperqunt, & medicamenta imponunt.* Dio Prusæus *Orat. 17. pag. 248.* Τὰ γὰρ φλεγμαίνοντα τῶν σωμάτων, ὅτι ἐνίοις ἐνίοτε πρὸς τὸν πρῶτον καταιόνησιν, ἀλλ' ἂν συνεχῶς ποιῇ τις, ἐμαλάχθη καὶ ῥᾴον ἔσχεν. ὥσπερ ὁμοίως καὶ τὸν ἐν τῇ ψυχῇ τῶν πολλῶν φλεγμαίνοντα, ἀγανακτοῦντα, εἴ τις διαλέγοιτο πρῶτον, δυσκόλως τῷ λόγῳ χρώμενον. *Corporum partes inflammatæ, sanè non statim cedunt ad primam aspersionem, sed si qis continenter faciat, mollescunt, & melius habent: similiter & illam in multorum animis inflammationem si qis mitigare qeat, assiduis usus sermonibus, rem gratam fecerit.* qi locus, qum nostrum cum primis illustret, à Naogeorgo tamen ità est versus, ut id minùs compareat, qum ἀγανακτοῦντα reddit, *rem gratam fecerit*, pro eo qod debuit, *suffoderit, sufficiens fuerit, sat habuerit, si crebris allocutionibus aliqid profecerit*, qomodò Marcus ibi hic, *nè agrè ferat, si non confertim omnia ex voto processerint*; & *l. 9. §. 25.* ἀρκεῖ, *contentus esto, si vel parvulum res processerit.* Ità τὸ ἀγανακτοῦν sumitur in illo Epicuri dicto, apud Laërtium *lib. 10.* Συνιοὺς δὲ (φησὶν) ὅτινες μὲν ὑβρίσουσι. ἀγανακτοῦσι δὲ, οἱ μὴ καὶ ἥδιον. *Coitus, ajunt, nunqam prodest: sat fuerit, si non obsit.* at bonus interpres Camaldunensis, qod est illi solenne nimis, cum antegressis committens ista sic vertit. *neqe item oratoria daturum operam, dicens illam nihil qidem unqam profuisse, plurimùm verò etiam obfuisse.* Sed nec tempero mihi, extra oleas jam evagatus, qin & his proxima illa in versione Ambrosiana attingam; *Probos qoqe amaturum sapientem negat neqe sepulturæ curam habiturum: neqe à Deo amorem immisti Diogenes refert.* an Epicurum putamus tam existimationis suæ prodigum fuisse, ut negaret *sapientis esse probum qemqam diligere?* tum qorsum hìc *Diogenis* scita? Verùm interpunctio vitiosa for-

A san interpresi imposuit. Laërtii dictio, voculas primores restituente Cl. Casavbono, sic se habet. τούς τε οἰκέτας κολάσειν. (qod vulgò ὅτε κολ. οἰκ. legitur) ἐλεῆσαι (σειν, malim) μέντοι, καὶ συγγνώμην τοῖς ἔξωθεν τῶν σπουδαίων. ἐραστὴν εἶσεσθαι τὸν σοφὸν οὐ δοκεῖ αὐτοῖς. οὐδὲ ταφῆς φροντιεῖν. οὐδὲ διὰπεμπτὸν εἶναι τὸν ἔρωτα, ὡς Διογένης ἐν τῇ τῶ φασιν. *Servos supplicio qidem affecturum: misertumm tamen, veniam ipsorum qibusdam habituram, qi probi fuerint. amaturum sapientem non existimant: nec sepultura rationem habituram: nec amorem à Deo immisti: ut Diogenes* (qi Epicuri dogmata collegit) *l. 12. refert.* Cæterùm & ista avt loco mota & transposita liqet, avt certè nullo planè ordine habito, per Satyram tumultuariè Laërtius Epicuri sui placita congessit. qis enim non videt illa, ἐραστὴν εἶσεσθαι τὸν σοφὸν οὐ δοκεῖ αὐτοῖς. & οὐδὲ διὰπεμπτὸν εἶναι τὸν ἔρωτα. qibus de sepultura illud nullâ planè ratione interjectum est, eodem prorsus pertinere?

Οὐδὲν ἐπιδείξει τὸ πεφιλοσοφῆσθαι τῷ λόγῳ] locus, ut mihi videtur, mendi manifestus: emendatio havd perinde proclivis. legendum forsan, οὐδὲν ἔτι δεήσει [εἰς] τὸ π. *nihil amplius opus erit, qod inducas te ad obsequendum rationi.* vel etiam, οὐδὲν ἐπιζητήσεις [ἢ] τὸ πεφ. *nihil amplius*, vel, *nihil aliud, desiderabis, nisi ut rationi obsequaris.* ἢ, pro εἰ μὴ, *nisi*, ut Joan. *c. 13. v. 10.* qod & Eustathius observat in Νίκαιαν. Sic *lib. 10. §. 33.* μηκέτι μηδὲν ἐπιζήτει. *nihil qaras ulterius.* Nec abscedit multùm D. Salmasius qi legendum censet, vel οὐδὲν ἐπιδεήσει τὸ πεφιλοσοφῆσθαι τῷ λόγῳ. vel οὐδὲν ἐπιδεήσῃ τῷ π. τ. λ. *non opus habebis, non indigebis rationi parere.* At D. Bootius ἐπιδείξεις mavult. Seneca *Epist. 103. Ipsam philosophiam non debebis jactare:* & mox; *Lacet sapere sine pompa.* atqe eò etiam Casavbonus abit.

Ἀλλὰ προσπαλαίσῃ αὐτῷ] Ità *l. 6. §. 12.* καὶ προσπαλαίων αὐτῷ. *Hac acquiesce.* de philosophia itidem. Sed & de arte *l. 4. §. 34.*

Μόνα θέλει, ἃ ἡ φύσις σου θέλει] Hoc est qod Juvenalis *Sat. 14. v. 322.*

Nunqam aliud natura, aliud sapientia dicit.

Verissimè, si conditam, non corruptam intelligas. Vide *infrà §. 29. & l. 1. §. 9. & l. 11. §. 20.*

Σὺ δὲ ἄλλο ἤθελες ἢ κατὰ φύσιν] *Tu avtem aliud qippiam volebas* Xylander. *qàm illud* scilicet *qod est secundùm naturam.* Mericus Casavbonus enotematicè effert. *Tu aliud vis qàm qod est secundùm naturam?* forsan legendum ἄλλο ἤθελες ἢ κ. φ. qanqam & receptam lectionem retineri posse censet Salmasius *at tu aliud volebas, qod secundùm naturam non est.* Vide *l. 8. §. 10.*

Τί γὰρ τούτων προσπέσωμεν] Seneca *de ira l. 2. c. 13. Non, ut qibusdam dictum est, ardentem in virtutes & asperum iter est, plano adeuntur. Non vana vobis avtor rei venio. facilis est ad beatam vitam via. multò difficilius est facere ista, qa facitis. qid enim qieto otiosius? qid ira laboriosius? qid clementiâ remissius? qid crudelitate negotiosius? vacat pudicitia: libido occupatissima est. omnium denique virtutum tutela facilior est; vitia magno constant.* Idem hoc argumentum, ὅτι δυσκολώτερον μὲν τοῖς ἀρετοῖς ἡ κακία. κυφότερον δὲ καὶ ἥδιον τῆς κακίας ἡ ἀρετή. inculcat pluribus in locis, plurimisqe docet argumentis, Joannes Chrysostomus *in Matth. c. 11. v. 28, 30. Orat. 38. ibidem Orat. 56. in Coloss. Orat. 8. in Philipp. Orat. 14. in Psal. 124.* alibi.

Ἡ γὰρ ἡδονὴ ἐφ' ἅπασι;] lego cum Xylandro. διὰ τοῦτο σφ. qia *propositiorem* qiddam esse videtur, cùm nihil minùs exsistat. Seneca *Epist. 8. Est fera, & pisces spe aliqâ oblectante decipitur.* Indè Platonis dictum, *Escam malorum esse voluptatem, qâ capiantur homines, ut hamo pisces.* Cicero *de Senect.* Sed & Plautus *Mercat. 5. 3.* tanqam sapientum dictum, hoc idem sic extulit.

Voluptas est malorum esca; qòd eâ non minùs homines,
Qàm hamo capiantur pisces. ——

qi tamen versus, cum aliis eisdem adjunctis, in editionibus qibusdam nevtiqam comparent.

Τὸ ἄπταιστον] qod alibi τὸ ἀδιάπτωτον. aliud est enim τὸ ἀπρόπτωτον. *l. 7. §. 4.* Vide *ad l. 3. §. 9.*

Καὶ ἔυρυθμον] Vide *l. 2. §. 5. & l. 4. §. 3. & infrà §. 34. & l. 10. §. 6.*

§. 10

§. 10. Τὰ μὲν πράγματα ἐν τοιαύτῃ τρόπον τινὰ ἐγκαλύψῃ ἐστὶν, ὥστε φιλοσόφοις ἂν ὀλίγοις ἐδὲ τοῖς τυχοῦσιν ἔδοξε ἡ παντάπασιν ἀκατάληπτα εἶ-

§. 10. Res qidem ipsæ adeò sunt abditæ, ut philosophis havd pavcis, nec vulgaribus eis, omnino percipi nil posse visum sit. qin

ANNOTATIONES.

§. 10. Παντάπασιν ἀκατάληπτα] *imperceptibilia*, sive, *imprensibilia*. Gellius *l.* 11. *c.* 5. & *l.* 14. *c* 1. Laërtius *l.* 9. *c.* 61. Pyrrhonem ait primùm induxisse τὸ τῆς ἀκαταληψίας καὶ ἐποχῆς εἶδος, *modum, qo de omnibus nihil decerneret, neqe qicqam comprehendi posse diceret.* Eum paribus ferè passibus secutus est Arcesilaus. Siqidem & ipse asseruit, περὶ πάντων ἐπέχειν δεῖν. εἶναι γὰρ πάντα ἀκατάληπτα, *de omnibus silendum, qia omnia sunt incomprehensibilia.* Evsebius *prapar. l.* 14. *c.* 3. de qo videndus *ibidem c.* 4. & 5. Numenius Pythagoricus *l.* 1. *de Academic. à Plat. dissens.* Verùm is τὰ περὶ τῆς ἐποχῆς καὶ τῆς ἀκαταληψίας δόγματα, Socrati, Platoni, Parmenidæ & Heraclito accepta ferebat: ut Plutarchus *adv. Colot. c.* 8. Et sanè celebre est Socratis illud, τοῦτο μόνον οἶδέναι, ὅτι οὐδὲν οἶδε, *nihil scire se nisi hoc unum, qod nihil sciret.* Laërtius *l.* 2. Plutarchus *adv. Colot. c.* 5. & Lactantius *institut. l.* 3. *c.* 27. qi & *ibidem* adjicit; *Hinc Academia disciplina manavit; si tamen disciplina dici potest, in qa ignoratio & discitur & docetur.* Et *c.* 4. *Socrates eúmqe secuti Academici scientiam sustulerunt, novámqe non philosophandi constituerunt philosophiam.* Itaqe Aristocles *de philos. l.* 8. apud Evsebium *prapar. l.* 14. *c.* 18. Ἐγὼ μὲν οὐδὲ φιλοσοφίαν ὁσιομαι δεῖν ὀνομάζειν αὐτὴν, ἀναιρούσάν γε δὴ τὰς τοῦ φιλοσοφεῖν ἀρχάς. *Ego verò ne philosophiam qidem eam vocarim, qum ipsa philosophandi principia funditus convellat.* qanqam restrictiùs pavlò de se Socrates ipse apud Platonem in *Apolog.* & Lucianum *de sect.* οὐ μὰ οἶδα, οὐδὲ ὁσιομαι εἰδέναι. *qa non novi, nec nósse opinor me.* At de Heraclito disertè Stobæus *tom.* 2. *tit.* 21. ὅτι ἤδει ἑαυτὸν μηδὲν εἰδότα. *ideo juvenis cùm esset sapientiorem reliqis habitum esse, qod se nihil scire, scire se profiteretur.* Cæterùm idem, ut Laërtius *lib.* 9. νέῳ ὢν ἔφασκε μηδὲν εἰδέναι. τέλειος μέντοι γενόμενος πάντα ἐγνωκέναι. *juvenis cùm esset, nihil scire se; vir factus, nihil non nósse dicebat.* De se Isidorus Pelusiota *l.* 3. *Ep.* 241. Ἐγὼ δὲ οἶδα σαφῶς, ὅτι οὐδὲν οἶδα. *Ego pro certo hoc novi, nihil me nósse.* Nec abscedit multùm Apostolus, ubi dicit, *ad Corinth. Epist. 1. c.* 8. *v.* 2. Εἰ δέ τις δοκεῖ εἰδέναι τι, οὐδέπω οὐδὲν ἔγνωκε, καθὼς δεῖ γνῶναι. *Si qis opinatur nósse se qicqam, nondùm is qicqam, prout nósse debet, novit.* Anaxarchus verò istis longiùs progressus, μηδὲ αὐτὸ τοῦτο εἰδέναι, ὅτι οὐδὲν οἶδε. *nec hoc qidem scire ajebat se, qòd nihil sciret.* De Homero Seneca *Epist.* 88. *Modò Stoicum illum faciunt, virtutem solam probantem, & voluptates refugientem; —modò Epicureum, lavdantem statum qieta civitatis, & inter convivia cantúsqe vitam exigentis; modò Peripateticum, bonorum tria genera inducentem; modò Academicum, incerta omnia dicentem.* At certè Pyrrhonii, sive Sceptici, Academiæ novæ fundatores avt favtores, Homerum ipsum, nec Homerum solùm, sed Hesiodum, Archilochum, Evripidem, & antiqissimos fere qosqe vel poeseos, vel sapientiæ nomine celebratos, in partes suas attrahere satagebant: ut docet Laërtius in *Pyrrh.* De Homero videatur, qi Plutarchi nomine de eodem extat libellus. Exagitans istos Seneca idem *Epist.* 88. *Avdi qantum mali faciat nimia subtilitas, & qàm infesta veritati sit. Protagoras ait, de omni re in utramqe partem disputari posse ex aqo, & de hac ipsa, an omnis res in utramqe partem disputabilis sit. Navsiphanes ait, ex his qa videntur esse, nihil magis esse, qàm non esse. Parmenides ait, ex his qa videntur, nihil esse in universum.* [*unum esse universum.* Lipsius] *Zeno Eleates omnia negotia de negotio dejecit; ait nihil esse. Circa eadem ferè Pyrrhonii versantur, & Megarici, & Eretrici, & Academici, qi novam induxerunt scientiam, nihil scire. Hæc omnia in illum supervacuum studiorum liberalium gregem conjice. Illi mihi non profuturam scientiam tradunt: hi spem omnem scientiæ eripiunt. Satiùs est supervacua scire, qàm nihil. Illi non præferunt lumen per qod acies dirigatur ad verum: hi oculos mihi effodiunt. Si Protagoræ credo, nihil in rerum natura est, nisi dubium. Si Navsiphani, hoc unum certum est, nihil esse certi. Si Parmenidæ, nihil est præter unum: si Zenoni, nè unum qidem. Qid ergò nos sumus? qid ista qa nos circumstant, alunt, sustinent? Tota rerum natura umbra est avt inanis avt fallax. Non facilè dixerim, utrùm magis irascar illis, qi nos nihil scire voluerunt; an illis, qi nè hoc qidem nobis reliqerunt, nihil scire.* Eosdem traducens & Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 5. inter alia: Καταλαμβάνεις ὅτι ἐγρήγορας; ἔφησεν. οὐδὲ γὰρ, ὅταν ἐν τοῖς ὕπνοις φαντάζωμαι ὅτι ἐγρήγορα. οὐδὲν οὖν διαφέρει ἄνδρι ἢ φαντασία ἐκείνης; οὐδὲν ἔστι τούτῳ διαλέγομαι. καὶ ποῖον αὐτῷ πῦρ, ἢ ποῖον αὐτῷ σίδηρον προσάγω, ἵν' ἀκριβῶς; αἰσθανόμενον δ', προσποιεῖται, ἔτι χείρων ἐστὶ τοῦ νυκτός. *Percipis te vigilare? negat: qòd ne tum qidem percipiat, cùm in somnis vigilare sibi videatur. Nihil ergò differre visum hoc ab illo. Cum hoc nihil amplius ego disputo. Nam qem ei ignem, qod ferrum admovebo, unde se esse mortuum animadvertat? Sin, cùm animadvertat, dissimulat: mortuo est deterior.* Vult ferro & igne cum istiusmodi, non rationibus avt disceptationibus agi. Et *lib.* 2. *c.* 20. istorum professionem derisui habens, ità sua proponentes & venditantes inducit; Ὦ ἄνθρωποι, συγκαλεῖσθε, ὅτι δεῖ συγκαλεῖσθαι. πιστεύσατέ ἡμῖν, ὅτι οὐδεὶς πιστεύει οὐδενί, γίνωσκε, ὅτι οὐδὲν ἔστι γνωστόν. —μάθε παρ' ἐμοῦ, ὅτι δεῖ ἐνδέχεται μαθεῖν. ἐγώ σοι λέγω τοῦτο, καὶ διδάξω, ἐὰν θέλῃς. *O homines, assentimini qod nemo assentiatur; credite nobis qod nemo cuiqam qicqam credat — Scito, nihil sciri posse — Disce à me, nihil disci posse; ego tibi hoc dico, teqe docebo, si voles.* Et *ibidem* postea indignabundus: Οἱ παλαίπωροι Ἀκαδημαϊκοὶ τὰς αἰσθήσεις τὰς αὐτῶν ἀποβαλεῖν ἢ ἀπολυφῶσαι δύνασθαι, καὶ τοι τοῦτο μάλιστα ἐσπουδακότες. τίς ἡ ἀτυχία; λαβών τις παρὰ τῆς φύσεως μέτρα καὶ κανόνας εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, ἃ προσφιλοτεχνεῖ τοῖς προσθεῖναι καὶ προσεργάσασθαι τὰ λείποντα. ἀλλὰ πῶς τυφλοῖ, εἴτι καὶ ἐκεῖ γνωστικὸν τῆς ἀληθείας, ἐξαιρεῖν πειρᾶται καὶ ἀπολλύειν. *Socordes Academici sensus suos abjicere avt excacare non possunt, qamvis id maximè studuerint. Qa est ista infelicitas? qum à natura mensuras & regulas cognoscenda veritatis acceperis, ac non dare operam ut adjicias atqe adjungas ea qa desunt? imò verò contrà, si qid vel illic ad cognitionem veritatis facis, in eo te elaborare ut id auferas & perdas?* Et denuo, non sine stomacho: Ὦ μεγάλης ἀναισχυντίας καὶ γοητείας. ἄνθρωπε, τί ποιεῖς; αὐτὸς ἑαυτὸν ἐξελίγχεις καθ' ἡμέραν, καὶ σ' ἀθλεῖς ἀφεῖναι τὰ ψυχρὰ τοῦτα ἐπιχειρήματα; ἐσθίων, πῶς φέρεις τὴν χεῖρα; εἰς τὸ στόμα, ἢ εἰς τὸν ὀφθαλμόν; λουόμενος, πῶς ἐμβαίνεις; πότε τὴν χύτραν εἴπεις λοπάδα, ἢ τὴν τορύνην ὀβελίσκον; *O impudentiam & impostvram singularem! homo, qid agis? Tu ipse te indies coarguis, nec tamen frigidas istas cavillationes relinqis? Inter comedendum qo manus applicas? ori, an oculis? qum lavas, qo ingrederis? Nunqid ollam patinam dicis, avt cochleare verù?* Et festivìs rursum: Εἴ τινος αὐτῶν δοῦλος ἦμαρτεν, εἰ καὶ ἔδει μὰ καθ' ἡμέραν ὑπ' αὐτοῦ ἐκδέρεσθαι, ἐγὼ ἂν ἐφείλκυσεν αὐτόν. βάλε ἐλάδιον, παιδάριον, εἰς τὸ βαλανεῖον. ἔφλεον ἂν γάριον, καὶ ἀπελθὼν καλὰ τῆς κεφαλῆς αὐτὸ καλέχεον. τί τοῦτο; φαντασία μοι ἐγένετο ἐλαίου ἀδιακρίτως ὁμοιοτάτη, νὴ τὴν σὴν τύχην. δὸς ὀδὲ τὴν πλισσάνην. ἤνεγκα ἂν αὐτῷ γεμίσας παροψίδα ὀξυγάρου. ἐκ ἤτησα τὴν πλισσάνην; ναί, κύριε. τοῦτο πλισσάνη ἐστί. τοῦτο οὖν ἐστὶν ὀξύγαρον; τί μᾶλλον ἢ πλισσάνη; λάβε καὶ σοφράνθητι. λάβε καὶ γεῦσαι. πόθεν ἴσθι εἶδας, εἰ αἱ αἰσθήσεις ἡμᾶς ψεύδονται; τρεῖς, τέσσαρας τῶν συνδείπνων εἰ ἴσχυε ὁμοιοῦντας, ἀπάγξασθαι ἂν αὐτὸν ἐποίησα ῥηγνύμενον, ἢ μεταθέσθαι. τῶν δ' ἐπηρμένων ἡμῖν, τοῖς μὲν παρὰ τῆς φύσεως διδομένοις πᾶσι χρώμενοι, λόγῳ δ' αὐτὰ ἀναιροῦντες. *Si alicujus eorum servus esse, etiamsi qotidie vapulandum esset, tamen eum torquerem. Puer, conjicito oleum in balneum: caperem garum, & in caput ejus effunderem. Qid istud? Visum per fortunam tuam, perculit animum meum, garum oleo ita esse simile, ut ab eo discerni non possit. Age, affer ptisanam. Afferrem illi patinam oxygaro plenam. Non petis ptisanam? Petisti domine: Hæc ptisana est. Non hoc est oxygarum? Qi verò magis qam ptisana. Cape, olfac; cape, gusta. Unde ergò nosti, si nos sensus decipiunt? Si tres avt qatuor conservos assensores haberem, avt ad laqeum illum adigerem, avt à sententia deducerem. Nunc verò illudunt nobis, qum iis qa natura dedit utantur omnibus, & tamen verbis ea tollant.* Deinde, ubi demonstrârit, qomodo isti deliramentis hisce suis omnem boni, mali, honesti, turpis, decori, indecori distinctionem tollant, & ad flagitia ac facinora qævis non semitam, sed viam amplissimam muniant; concludit tamen cinædis ipsis, qibuscum & *l.* 1. *c.* 5. commiserat, esse minùs sanabiles: Πολὺ, νὴ Δία, μᾶλλον τοὺς παιδίσκους ἐλπίσαι τις ἂν μεταπείσειν, ἢ τοὺς ἐπὶ τοσοῦτον ἀποκεκαφωμένους καὶ ἀποτετυφλωμένους τῶν περὶ αὐτοὺς κακῶν. *Cinædos profectò facilius sperare qeas à vita instituto recessuros, qam istos, qi usqe adeò ad sua mala vel videnda, vel audienda excæcati sunt atqe obdurverunt.* Qod avtem denunciat Epictetus se, si Sceptícorum istorum alicui in servitutem daretur, olei loco garum, ptisanæ oxygarum exhibiturum; ità Colotes, ubi Socratem qasi ἀκαταληψίας patronum reum egerit, ἀντὶ σιτίων καὶ ἄρτων χόρτον προβάλλει, *panum esculentorúmqe loco fœnum apposuit;* qæritqe ab eodem, πῶς εἰς τὸ στόμα τὸ σιτίον, οὐκ εἰς τὸ ὄς, ἐντίθησιν, *qare in os potiùs qàm in aurem cibum ingerat.* Plutarchus *adv. Colot.* Qòd rursus, se tribus qatuórve conservis conspirantibus adjutum, ità miserum hominem ludificaturum, ut vel ad suspendium vel dogma novum se conferat; id in Lacyde contrà planè contigerat; is enim à servulis sæpe delusus, (longior est fabula, qàm ut integram describere animus ferat: ex Numenio apud Evsebium qi volet petat, *prapar. lib.* 14. *cap.* 7.) dum, anulum sive clavem, qo omnia obsignabat, qà immittere solebat, observato, qæ volebant è cellula surripiebant; cùm fravdem nullâ ratione deprehendere valeret, ad ἀκαταληψίαν tandem misellus adactus est. Servulorum astum, non effectum narrat Laërtius *l.* 4. ex Evsebio, qod obiter monitum velim, emendandus: qod enim apud illum in editis habetur, Lacydem περὶ οἰκονομίαν γλυκύτατα ἰσχνύνειν. legendum est, non γλυ-

qin & Stoicis perceptu difficiles admodùm videntur. éſtque reverâ aſſenſus noſter omnis labilis & mutabilis. ubinam enim gentium eſt, qi ſententiam, falſus qandóque, non mutaverit? ad ſubjecta jam ipſa ſi tranſieris, qàm caduca, qàm vilia ſunt? qæque etiam cinædo, ſcorto, latroni in poſſeſſionem cedere poſſint. mores avtem eorum, qibuſcum degis, ſi adverteris, tales eſſe comperies, ut etiam gratiſſimum qemlibet vix ſuſtineas, ut nè adjiciam ſeipſum etiam vix ſuſtinere qenqam. in hujuſmodi itaqe caligine ac ſorde, tantóqe materiæ, temporis,

ναι; πλεὶ δυτικῆς γε τῆς Στωικῆς δυσκαταλήπλα δοκεῖ. καὶ πᾶσα ἡ ἡμετέρα συγκατάθεσις, μεταπλωτή. πᾶ γὰρ ὁ ἀμεταπλως; [a] μελιθι νῦν ἐπ' αὐτὰ τὰ ὑποκείμενα, ὡς [b] ὀλιγόχρονα, καὶ [c] ἐυτελῆ, καὶ [d] δυνάμενα ἐν κλήσῃ κιναίδῳ, ἢ πόρνης, ἢ λῃσῆ εἶναι. μετὰ ταῦτα ἔπιθι ἐπὶ [e] τὸ τῆς συμβιώντων ἦθη, [f] ὧν μάλις ἐσὶ κὴ ὃ χαριεσάτῳ ἀναχθῆναι, ἵνα μὴ λέγω, ἔτι καὶ ε ἑαυτὸν τις * μόγις ὑπομένῃ. ἐν τοιούτῳ ἄρ ζόφῳ, καὶ [h] ῥύπῳ, καὶ τοιαύτῃ * ῥήσῃ τῆς τε ἀσίας, καὶ ὃ χρόνου, καὶ

a L.8. §.22.
b L.7. §.1.
c L.4. §.48.
d L.2. §.11. l.4. §.39.
e L.9. §.3.
f L.10.§.36.
g L.8. §.53. * μάλις Lug.
h L.9. §.14. * ῥύσει Inſ. §.23. L.6.§. 15.

ANNOTATIONES.

γλυκύτερα, ſed γλισχρότερα ἰσχνείας. docent, qæ ibidem ſtatim annectuntur. Firmant & Numenii illa apud Evſebium. Ἦν δὲ ὑπογλισχρότερος, καί τινα τρόπον ὁ λεγόμενος οἰκονομικὸς, ἤτοι ὁ ἐυδοκιμῶν παρὰ τοῖς πολλοῖς. *Erat is pavlo ſordidior, atqe ejuſmodi, qi œconomicus ille vulgò notiſſimus jure diceretur.* Cæterùm de Scepticis iſtis eorúmqe placitis qi plura volet, adeat Laërtium *l.* 9. in *Pyrrhon.* Sextum Empiricum *adv. diſciplin. & hypotheſ. Pyrrhon.* Plutarchum *adv. Colot.* Ciceronem *Academ.* Tertullianum *de anim. c.* 17. Lactantium *inſtitut. l.* 3. Avguſtinum *contra Academic.* Petrum Valent. *Academic.* Lipſium *Stoic. philoſoph. l.* 2. *c.* 4. De Deo interim Gregorius Nazianzenus *in Chriſti natal.* & rurſus *in Paſch.* Ἄπειρον τὸ θεῖον καὶ δυνθεώρητον. καὶ τοῦτο πάνυ καταληπτὸν αὐτῷ μόνῳ ἡ ἀπειρία. *Immenſus & infinitus eſt Deus, atqe ad contemplandum difficilis: atqe hoc ſolum omninò de ipſo comprehendi poteſt, nempe qod immenſus & infinitus ſit.* qaſi dixiſſet, καταληπτὸν μόνῳ, τὸ ἀκαταλήπλον εἶναι.

Αὐτοῖς γε τοῖς Στωικοῖς] qi cum primis ſe Academicis hac in parte opponebant: ideo τῆς ἐναργείας πρόδικοι, *evidentiæ*, qæ eſt τῇ ἀκαταληψίᾳ adverſa, *patroni ac propugnatores*, à Plutarcho dicti, *de commun. notit. c.* 39. (ubi malè codices excuſi ἐνεργείας habent) & Chryſippus ab Ariſtocreonte in *epigrammate* (ubi idem *de Stoic. contradict. c.* 1.) τῶν Ἀκαδημαϊκῶν σφαγγαλίδων κοπὶς. *laqeorum* ſive *nexuum Academicorum ſeceſſitis.* alluſit ad Demoſthenis dictum illud, qo Phocionem orationum ſuarum κοπίδα appellare ſolebat. Plutarchus in *Phoc.* & in *polit. præcept.*

Δυσκαταλήπλα] Et Stoici ergò magna in incertitudine ac difficultate, an obſcuritate, pleraqe cenſent verſari: unde & de Chryſippo jactare ſolebant, τοὺς πάντων ὁμοῦ τῶν Ἀκαδημαϊκῶν λόγους εἰς ταὐτὸ συμφορηθέντας, οὐκ ἀξίους εἶναι προβαλεῖν, ὅσις Χρύσιππος ἔγραψεν εἰς διαβολὴν τῶν αἰσθήσεων. *Omnes omnium ſimul Academicorum diſputationes in unum congeſtas, non eſſe dignas, qæ comparentur cum iis, qæ Chryſippus ſcripſit contrà ſenſus.* qod Plutarchus tamen ἢ ἀπειρίας, ἢ φιλαυτίας εἶναι, *imperitiæ, vel vani ſui amoris eſſe* pronunciat, *de contradict. Stoic. c.* 6. fatetur tamen fuiſſe Chryſippum, τῶν αὐτοῦ δογμάτων κατήγορον δεινότερον ἢ συνήγορον. *ſuorum ipſius dogmatum oppugnatorem graviorem qàm defenſorem.* Verùm non hoc Stoicis ſolis viſum, ſed & aliis. Avdiamus Lactantium *inſtitut. l.* 3. *c.* 27. *Anaxagoras pronuncias circumfuſa eſſe tenebris omnia. Empedocles anguſtas eſſe ſenſuum ſemitas qeritur; tanqam illi ad cogitandum rhedâ & qadrigis opus eſſet. Democritus qaſi in puteo qodam ſic alto, ut fundus ſit nullus, veritatem jacere demerſam. nimirum ſtultè, ut cætera. non enim tanqam in puteo demerſa eſt veritas; qò vel deſcendere vel etiam cadere illi licebat: ſed tanqam in ſummo montis excelſi vertice, vel potiùs in cælo, qod eſt veriſſimum. qid enim eſt, cur eam potiùs in imum depreſſam diceret, qàm in ſummum levatam? niſi ſortè mentem qoqe in pedibus, avt in imis calcibus conſtituere malebat potiùs qàm in pectore avt in capite.* Democriti dictum de veritate in fundo, ſive in profundo demersâ, refert Cicero in *Lucul.* Seneca *qaſi. nat. l.* 7. *c.* 32. ſed & Laërtius *in Pyrrhon. l.* 9. his verbis: Ἐτεῇ δὲ οὐδὲν ἴσμεν. ἐν βυθῷ γὰρ ἡ ἀλήθεια. *Reverâ nihil ſcimus: nam veritas in profundo eſt.* ità enim legendum ex Sexto Empirico *adv. Logic. l.* 1. *c.* 2. qi κατὰ ἀλήθειαν interpretatur id qod eſt à Democrito dictum: cùm utrobiqe tamen αἰτίᾳ corruptè habeatur. Diſertiſſimè verò ex eodem *de Pyrrhon. hypotheſ. l.* 1. *c.* 30. ubi eriam in excuſis ἐτῇ legitur, & ἀντὶ τοῦ ἀλήθεια à Democrito poſitum à Sexto dicitur. Optimè Ariſtoteles τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ *l.* 1. *min. c.* 1. Ἡ περὶ τῆς ἀληθείας θεωρία, τῇ μὲν χαλεπὴ, τῇ δὲ ῥᾳδία. σημεῖον δὲ, τὸ μήτε ἀξίως δύνασθαι τυχεῖν αὐτῆς, μήτε πάντως ἀποτυγχάνειν. *Speculatio de veritate, partim difficilis, partim facilis eſt. Signum avtem, qod neqe ſatis eam aliqis conſequitur, neqe aberrant omnes ab ea.* Et mox debilitatem humani cavſſatus ingenii: Ὥσπερ γὰρ ἡ τὰ τῶν νυκτερίδων ὄμματα πρὸς τὸ φέγγος ἔχει τὸ μεθ' ἡμέραν. ἕτω καὶ τῆς ἡμετέρας ψυχῆς ὁ νοῦς πρὸς τὰ τῇ φύσει φανερώτατα πάντων. *Qemadmodum enim veſpertilionum oculi ad lumen diei ſe habent, ita & intellectus anima noſtra ad ea qæ manifeſtiſſima omnium ſunt.* Cicero apud Lactantium *l.* 3. *c.* 14. *Mihi avtem, non modò ad ſapientiam cæci videmur, ſed ad ea ipſa, qæ aliqa ex parte cerni videantur, bebetes & obtuſi.* Et *Academic. l.* 4. *Omnis cognitio multis eſt obſtructa difficultatibus, eáqe ineſt, & in ipſis rebus obſcuritas & in judiciis noſtris infirmitas, ut non ſine cauſſa & doctiſſimi & antiqiſſimi invenire ſe poſſe qod cuperent diffiſi ſint.* Certè in pleriſqe qod magnus ille Scaliger *de ſubtil. exerc.* 307. §. 21. *Sicut à ciconia vulpes deluſa, vitreum vas lambimus, pultem havd attingimus*; rerum corticem potiùs qàm res ipſas apprehendimus. Vide Baſilium Cæſar. *Epiſt.* 168.

Πάσα ἡ ἡμετέρα συγκατάθεσις μεταπλωτή] Scepticorum dogmate iſta havd longè abeunt. Sed nec qod Seneca *Epiſt.* 65. *Fer ergò judex ſententiam, & pronuncia, qi tibi veriſimillimum videatur dicere, non qi verum dicat. id enim tam ſupra nos eſt, qàm ipſa veritas.*

Πᾶ γὰρ ὁ ἀμετάπλως;] Qod Cicero *Famil. l.* 9. *Epiſt.* 2. *Qis eſt tam Lynceus, qi in tantis tenebris nihil offendat, nuſqam incurrat?* Verùm nuſqam ergò terrarum ſapiens veſter, nuſqam qiſqam verâ avt ſcientiâ avt virtute imbutus. Siqidem Stoici, ut Stobæus *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. §. 4. ἐπιστήμην, ſive *ſcientiam*, definiunt, καλάληψιν ἀσφαλῆ καὶ ἀμεταπλωτον ὑπὸ λόγου. *Comprehenſionem firmam & immutabilem ratione innixam.* Vel, ἕξιν φαντασιῶν δεκτικὴν ἀμεταπλωτον ὑπὸ λόγου. *Habitum ſive diſpoſitionem phantaſiarum receptivam, à ratione firmitatem eam habentem, ut non poſſit convelli*, ſive *qam convellere ratio nulla poſſit.* Eámqe ſapienti tribuunt ſuo, qem habere aſſerunt (Plutarchi ſunt verba *de Stoic. paradox.*) νῦν τέλειον, ἄκραν φρόνησιν, ἀδόξαστον ἐπιστήμην, καὶ ἀμεταπλωτον ἕξιν. *Mentem perfectam, prudentiam ſummam, ſcientiam opinatione immunem, habitum mutationis expertem.* Qos tamen exagitat avtor idem *de commun. notit. c.* 41. qod τὰς ἐννοίας ἀποκειμένας τινὰς ὁριζόμενοι νοήσεις, μνήμας δὲ μονίμους καὶ σχεδιακὰς τυπώσεις, τὰς δὲ ἐπιστήμας καὶ παντάπασι πηγνύσεις, ὡς τὸ ἀμεταπλωτον καὶ βέβαιον ἰσχύσας, εἶτα τούτοις ὑποτίθενται βάσιν καὶ ἕδραν οὐσίας ὀλισθηρὰς καὶ σκεδαστῆς καὶ φερομένης ἀεὶ καὶ ῥεούσης. *Cùm notitias definiant eſſe aliqas reconditas intelligentias: memorias avtem conſtantes qaſdam & habitus ſimiles impreſſiones: ſcientias etiam penitus defigant, ut omnis erroris & mutationis ſecuras: hiſce pro fundamento deinde & ſede ſubſternant lubricam, diſſipabilem, ſempérqe in motu verſantem & fluentem naturam.* qalem eſſe animam humanam aſſerunt. Vide *l.* 2. §. 2. Interim poteſt hoc conſiſtere, ut nemo ſit prorſus ἀμετάπλως, nec tamen πᾶσα ἡμετέρα συγκατάθεσις μεταπλωτή, *aſſenſus noſter omnis labilis & mutabilis.* cùm poſſint ab eo certò comprehendi non pavca, qi de multò pluribus tamen incertus exiſtat.

Ὡς ὀλιγόχρονα] *l.* 7. §. 1. ὀλιγοχρόνια. ſed & ὀλιγόχρονα. ut πολύχρονα, Theophraſtus *de cauſſ. plant. l.* 5. *c.* 25.

Εὐτελῆ] Ὡς πηλοῦ παντὸς εὐτελέστερα. *Qovis luto viliora.* Joannes Chryſoſtomus *ad Olymp. Epiſt.* 13, & 17.

Ἐν κλήσει κιναίδῳ] Vide *l.* 2. §. 11. & *l.* 4. §. 39. Seneca *Epiſt.* 81. *Qod contemptiſſimo cuiqe contingere ac turpiſſimo poteſt, bonum non eſt. opes avtem, & lenoni & laniſtæ contigunt. ergò non ſunt bona.* Evripides *Æolo*, lavdatus à Plutarcho *leg. poet. c.* 16. Athenæo *dipnoſ. l.* 4. Sexto Empirico *adv. Gramm. l.* 1. *c.* 13. Stobæo *tom.* 2. *tit.* 5. & *tit.* 93.

Μὴ πλοῦτον εἴπῃς· ἐχὶ θαυμάζω θεόν,
Ὅν γ' οὐ κάκιστος ῥᾳδίως ἐκτήσατο.
Lavdare Plutum parce: non veneror Deum,
Qi peſſimorum ſæpe ſit poſſeſſio.

Grotius. Hinc Plato *de legib. l.* 5. *pag.* 849. *C.* Πλουσίους δ' αὖ σφόδρα καὶ ἀγαθοὺς, ἀδύνατον. *Divites avtem valdè ſimúlqe probos eſſe impoſſibile.* Et Cicero in *Orat. Corneliana* 2. à ſeipſo adductus in *Orat. perfect.* & à Fabio *inſtitut. l.* 9. *c.* 4. *Nam neqe me divitiæ movent: qibus omnes Africanos & Lælios multi venalitiarii mercatoréſqe ſuperárunt: neqe veſtis avt cælatum aurum & argentum; qo noſtros veteres Marcellos Maximóſqe multi Evnuchi è Syria Ægyptóqe vicerunt: neqe verò movent me ornamenta iſta villarum; qibus L. Pavlum & Mummium, qi rebus his urbem Italiámqe omnem referſerunt, ab aliqo video perfacile Deliaco avt Syro potuiſſe ſuperari.*

Τὰ τῶν συμβιώντων ἤθη] hinc illud, *lib.* 4. §. 50. μεθ' ὅων. Vide & *l.* 9. §. 3. & *l.* 10. §. 36.

Ὧν μάλις ἐσὶ καὶ τὸ χαριεσάτῳ ἀναχθῆναι] χαριεσάτῳ illud, vel ad eum referri poteſt cujus mores ferantur. *vix eſt etiam gratiſſimi & urbaniſſimi iſtorum mores ferre.* vel ad eum etiam, qi viventium unà mores ferat. qod *vix fecerit etiam qi*

κ᾽ τῆς κινήσεως, κ᾽ τ῀ κινεμένων, τί πο῀ ἐσὶ τὸ σκλαμηθῆναι, ἢ τὸ ὅλως σπεδασθῆναι δυνάμενον, ἀδ᾽ ἐπινοῶ. ξναντίον γὰς δεῖ ᾠδραμυθέμενον ἑαυτὸν

a L. 2. §. 17. Inf. §. 33. l. 9. §. 3.
b Sup. §. 9.
c L. 6. §. 12.
d Sup. §. 8. l. 8. §. 4. l. 12. §. 26.
e L. 2. §. 2. l. 3. §. 14.
f L. 3. §. 3. Inf. §. 27.
g L. 2. §. 9.
h L. 8. §. 2. l. 10. §. 24. 37. l. 12. 19. 33.
i L. 10. §. 37.
k L. 4. §. 28. l. 9. §. 39.

[a] περιμένειν τὴν φυσικὴν λύσιν, κ᾽ [b] μὴ ἀχάλλειν τῇ ἀθροιζῇ, ἀλλὰ τέτοις μόνοις [c] προσανέχειν, οἷς ἐν μὲν τῷ, ὅτι [d] ἀδὲν συμβήσεταί μοι, ὃ ἀχὶ κατὰ τὴν τ῀ ὅλων φύσιν ἐσίν. ἑτέρῳ ᾖ, ὅτι [e] ἔξεσί μοι μηδὲν περίσσειν ᾠδρὸ τ῀ ἐμὸν [f] θεὸν κ᾽ δαίμονα. ε ἀδεὶς γὰς ὁ ἀναγκάσων τέτον ᾠδροῦναι.

§. 11. Πρὸς τί πο῀ε ἄρα νῦν χρῶμαι τῇ ἐμαυτ῀ ψυχῇ; [h] παρ᾽ ἕκασον τέτο ἐπανερωτᾶν ἑαυτὸν, κ᾽ [i] ἐξετάζειν, τί μοί ἐσι νῦν ἐν τέτῳ τῷ μορίῳ, ὃ δὴ ἡγεμονικὸν καλοῦσι; κ᾽ τίν῀ ἄρα νῦν ἔχω ψυχήν; [k] μῶν παιδίου; μῶν γυναικαρίου; μῶν τυράννου; μῶν κτήνους; μῶν θηρίου;

motutum, rerúmque motarum fluxu, nihil poſſim comminiſci, quod æſtimatione ſtudióve dignum videatur. contrà potiùs ſolari ſe qemque par fuerit, diſſolutionem ſui naturalem operiendo, morémque interea havd gravatè ferendo, dum duobus hiſce acquieſcit prorsùs; altero nimirum, nihil obtingere ſibi poſſe, qod non ſit univerſi naturæ conſentaneum; altero, in ſua eſſe poteſtate ſitum, ut nihil faciat præter genii Deíque ſui voluntatem. hanc enim tranſgredi qi cogat, nullus eſt.

§. 11. Qam ad rem animâ nunc utor meâ? hoc te jugiter interroga, ſimúlqe te percontare, Ecqid mihi nunc verſatur in parte mei illa, qæ principalis dici ſolet? avt cujuſnam ego nunc animam gero? num pueruli? num adoleſcentuli? num mulierculæ? num tyranni? num jumenti? num belluæ?

§. 12.

ANNOTATIONES.

gratiſſimè ac maxima cum comitate ſe geſſerit. Sed illud potiùs. Vide *l.* 10. §. 35.

Ἑαυτόν τις μάγις ὑπομένει] Vide *l.* 3. §. 4. & *l.* 8. §. 53. Seneca *Epiſt.* 53. *Incredibilia ſunt qa tulerim, cùm me ferre non poſſem.*

Ῥήσει τῆς τε ὑσίας καὶ τ῀ χρόνε] lego ῥύσει, vel ῥύσει, ut *infrà* §. 23. ἡ τε ὑσία; ἀεὶ ποταμὸς, ἐν διηνεκεῖ ῥύσει. *Rerum natura eſt inſtar fluvii cujuſdam, qi in jugi eſt fluxu.*

Περιμένειν τὴν φυσικὴν λύσιν] Vide *ſuprà l.* 3. §. 1. Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 9. Ἄνθρωπε, ἐκδέξασθε τὸν θεόν. ὅταν ἐκεῖν῀ σημήνῃ καὶ ἀπολύσῃ ὑμᾶς ταύτης τῆς ὑπηρεσίας, τότε ἀπολύεσθε πρὸς αὐτόν. ἐπὶ δὲ τ῀ παρόντ῀ ἀνάσχεσθε ἠσυχῶντες ταύτην τὴν χώραν, εἰς ἣν ἐκεῖν῀ ὑμᾶς ἔτυξεν. ὀλίγ῀ ἄρα ὁ χρόν῀ ὅτ῀ τῆς ἠσυχήσεως, κ᾽ ῥᾴδι῀ τοῖς ὕτω διακειμένοις. *Homines, Deum expectate, qum ille ſignificarit, & vobis muneris iſtius vacationem dederit, tunc ad eum revertimini. Nunc verò aqo animo tuemini ſtationem iſtam vobis ab eo attributam. Exiguum profectò tempus eſt habitationis hujus, & ſic affectis minimè grave.* Apud Ciceronem *de repub. l.* 6. P. Scipioni dicenti, *Qid moror in terris? qin huc ad vos venire propero?* reſpondet Pavlus pater; *Non eſt ità. niſi enim, cùm Deus hinc, cujus templum eſt omne qod conſpicis, iſtis te corporis cuſtodiis liberavit, huc tibi aditus patere non poteſt.*

Μὴ ἀχάλλειν τῇ διατριβῇ] Qod Eliæ forſan obrepſit. *Hiſtor. Reg. lib.* 3. *c.* 19. *v.* 4, 14. Jonæ certò *c.* 4. *v.* 3, 9. Contrà Pavlus, qi etiamſi ad Chriſtum tranſmigrare qàm primùm cum primis cuperet, *ad Philip. c.* 1. *v.* 23. tamen, ut Avguſtinus *in Joan. Epiſt.* 1. *Serm.* 9. *patienter vivit; libenter moritur.* atqe ut Clemens *Strom. l.* 3. *pag.* 453. *C.* Ἐυεδείξατο σαφῶς, τῆς μὲν ἐξόδε τ῀ σώματ῀, τὴν πρὸς θεὸν ἀγάπης τελείωσιν εἶναι. τῆς δὲ ἐν σαρκὶ παρεσίας, τὴν ἐυχάριτον διὰ τὰς σωθῆναι δεομένας ὑπομονήν. *Per hæc enim apertè oſtendit, exitus quidem corporis perfectionem eſſe in Deum dilectionem: ejus autem præſentiæ in carne ex grato animo profectam toleranti am, propter eos, qi opus habent, ut ſalvi fiant.* ità enim locus ille reſtituendus videtur.

Οὐχὶ κατὰ τὴν τῶν ὅλων φύσιν] vide *l.* 2. §. 3. & *ſuprà* §. 8.

Ἔξεσί μοι μηδὲν πράττειν] Plutarchus *de tranqill.* ubi Menandri illud attulerat,

Οὐκ ἔσιν εἰκῆ ζῶντα, τᾶτ᾽ ἐ πείσομαι,

Subjungit ſtatim; Ἀλλ᾽ ἐσιν εἰκῆ ζῶντα, τᾶτο ἐ ποιήσω, ἐ ψεύσομαι, ἐ ῥαδιεργήσω, ἐκ ἀποστρήσω, ἐκ ἐπιβελεύσω. τᾶτο γὰς ἐφ᾽ ἡμῖν κείμενον, ἐ μικρὸν, ἀλλὰ μέγα πρὸς ἐυδυμίαν πάρεσιν.

Dicere havd vivus poteſt qiſqam, hoc non obtinget mihi. Aqi hoc licet dicere: vivus nunqam in me iſtuc admittam, non mentiar, non agam ſubdolè, non defravdabo, non inſidiabor. Hoc enim in noſtra ſitum eſt poteſtate, non parvum, ſed ingens ad animi tranqillitatem adjumentum.

Θεὸν κ᾽ δαίμονα] τὸ ἡγεμονικὸν, ſive *mentem* vult, qæ nunc *Deum* ſive *numen*, nunc *Damonem* ſive *Genium* appellare conſvevit. Vide *ad l.* 2. §. 13. & *lib.* 3. §. 5. & *infrà* §. 27. & *l.* 12. §. 26. Clemens *Pædag.* 2. 10. Ταύτῃ τοι κ᾽ Πλάτων ἐν Φιλήβῳ, ἀθέες κέκληκε μυστικῶς, τὰς τῶν θεῶν τὸν ἔνοικον αὐτοῖς, τὸν λόγον, διαφθείροντας κ᾽ μιαίνοντας, τὸ ὅσον ἐφ᾽ ἑαυτοῖς, ἐ τῇ τῶν παθῶν οἰκειώσει. *Hac ratione Plato qoqe in Philebo impios & a Deo alienos eos myſticè vocavit, qi deum in ipſis habitantem, nempe rationem, corrumpunt, & qantum in ſe eſt, vitiorum ſuorum conjunctione polluunt.*

Οὐδεὶς γὰς ὁ ἀναγκάσων τῦτον παραβαίνειν] Vide *l.* 2. §. 9. & *l.* 10. §. 32, 33. Pelagius *ad Demetriad.* qod ſub Hieronymi nomine proſtat: (illius enim eſſe conſtat ex Oroſii *apologet.* & Avguſtino *de grat. Chriſti l.* 1. *c.* 37.) *Neqe verò apertâ contra nos pugnat acie ſpiritus neqam; nec publicâ nobiscum fronte congreditur; ſed dolo vincit ac fravde, noſtráqe contra nos utitur voluntate. de conſenſu adverſariorum vires accipit, noſtróqe nos,* A *ut dici ſolet, jugulat gladio. infirmus hoſtis eſt, qi non poteſt vincere niſi volentem. dat ille qidem conſilium; ſed noſtrum eſt vel eligere vel reſpuere, qod ſuggerit. non enim cogenda, ſed ſvadendo nocet: non extorqet à nobis conſenſum, ſed expetit.* Hieronymus ipſe *in Matth. c.* 4. *Diabolus, qi ſemper omnes cadere dvorſum deſiderat, perſvadere poteſt, præcipitare non poteſt.* & *ibidem ad c.* 15. *v.* 19. *Diabolus adjutor & incenſor malarum cogitationum eſſe poteſt; avtor eſſe non poteſt.* Et *in Epheſ. c.* 4. *v.* 27. *Poteſtas diaboli non in illius temeritate, ſed in tua eſt voluntate. paratus irrumpere, oſtium pulſas: ſed tu niſi aperueris, ingredi non poteſt.* Avguſtinus *hom.* 12. *Svadere diabolus & ſolicitare poteſt, cogere omnino non poteſt. dat ille conſilium; ſed noſtrum eſt vel eligere vel repudiare qod ſuggerit.* Et *de diverſ. Serm.* 20. *Eſſe diabolus aliqando aliqid ſuggerit, conſentientem tenet, invitum non cogit.* & *in Pſal.* 91. *Habet ille aſtuſiam ſvadendi, non poteſtatem cogendi.* & *in Joan. tract.* 12. *Non habet cogendi potentiam, ſed perſvadendi verſutiam.* Si avtem nec Spiritus neqam cogere poteſt, qis poterit? Hinc Herculis magnanimæ voces illæ in Evripidis *Syleo*, qas *ad l.* 8. §. 38. exhibebimus. ibi plura vide ſis.

§. 11. Πρὸς τί ποτε ἄρα νῦν χρῶμαι] Gemina his *l.* 8. §. 2. & *l.* 10. §. 24, 37. & *l.* 12. §. 19. iſta avtem, qæ periocham hanc ordiuntur, hinc avulſa, ſuperiori attexuerat Lugdunenſis ille operis, non tam editor, qàm mutilator.

Τίν῀ ἄρα νῦν ἔχω ψυχήν;] Vide *l.* 4. §. 28. & *l.* 9. §. 39. C

Παιδίε] cui ſcilicet ἦθ῀ παιδαριώδες, *mores pueriles. l.* 4. §. 28.

Γυναικαρίε] cui ἦθος ἦθ῀, *mores effeminati. ibidem.*

Κτήνους, θηρίου] utpote cui ἦθ῀ βοσκηματῶδες, ἢ θηριῶδες, *mores pecuini, vel belluini. l.* 4. §. 28. Sive, cujus τὸ ἡγεμονικὸν βάσκεται, ἢ τοθηριώται, *mens inſtar pecudis alitur, avt in ferinam naturam vertitur. l.* 9. §. 39. Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 3. Ἀλλ᾽ ἔχεις τι κρεῖσσον τῶν σαρκιδίων. τί ὖν ἀφῆς ἐκεῖνο, τέτοις προσέσθαι; διὰ τέτην τὴν συγγένειαν (qam cum animantibus corporis reſpectu habemus, ab ea qam mentis ratione cum Deo obtinemus) οἱ μὲν ἀποκλίναντες, λύκοις ὅμοιοι γινόμεθα, ἄπιστοι καὶ ἐπίβελοι κ᾽ βλαβεροί. οἱ δὲ λίαν, ἄγριοι κ᾽ θηριώδεις κ᾽ D ἀνήμεροι. οἱ πλείους δ᾽ ἡμῶν, ἀλώπεκες, καὶ ἐν ζώοις, ἀτυχήματα. τί γὰς ἐσιν ἄλλο λοίδορ῀ καὶ κακοήθης ἄνθρωπ῀, ἢ ἀλώπηξ, ἤ τι ἄλλο ἀτυχέσερον καὶ τοπιωτέρου; ὁρᾶτε ὖν, καὶ προσέχετε, μήτι τέτων ἀποβῆτε τῶν ἀτυχημάτων. *Sed & praſtantius qiddam corpuſculo habes. Qid ergò illo omiſſo, iſti affixus es: Ob hanc deflexionem fit, ut alis lupis ſimiles ſimus, infidi, inſidiatores, noxii: alis leonibus agreſtes, feroces, immanes; plerique avtem in vulpeculas degeneramus, & monſtra qadam vel inter beſtias. Qid enim aliud eſt maledicus & ſubdolus qàm vulpes? avt aliqid aliud abjectius & infelicius? Videte igitur & cavete, ne tale aliqod monſtrum evadatis.* Idem *lib.* 4. E *c.* 5. Ἐπίσησψαί σε τὸ ταμιεῖον. ἴδε τίνας δυνάμεις ἔχων ἐλήλυθας, μήτι τὴν θηριώδη, μήτι τὴν μηνισικακητικήν. *Inſpice penum tuum, vide qas tecum facultates attuleris: num belluinam? num ultionis avidam?* Et mox: Δυσχὴς ἐσιν, ὁ ἀπολωλεκὼς τὸ ἤυγνωμον, τὸ πιστόν. ταῦτα γὰς τὰ ἀνθρωπικά. τὰς χαρακτῆρας; ὃς ἔχων ἐν τῇ διανοίᾳ, ὅσις κ᾽ ἐπὶ τῶν νομισμάτων, ἂν μὲν εὑρωμεν, δοκιμάζομεν. ἂν δὲ μὴ εὑρωμεν, ῥιπτῦμεν. τί ὖν λέγεις, ὅτι ἄνθρωπός ἐσιν ὁ ὀργίλ῀, ὁ μεμψίμοιρ῀; μὴ γὰρ ἐκ ψιλῆς μορφῆς κρίνεται τῶν ὄντων ἕκασον. ἐπεὶ ὕτω λέγε κ᾽ τὸ κύριον, μᾶλον εἶναι. ἐκ ἀρκεῖ δὲ ἡ ἐκτὸς περιγραφή. ὐκοῦν ὐδὲ πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἡ ῥὶς ἐξαρκεῖ, κ᾽ οἱ ὀφθαλμοί. ἀλλ᾽ ἂν τὰ δόγματα ἔχῃ ἀνθρωπικά. ὅτ῀ ἐκ ἀκύει λόγε, ὃ παρακολυθεῖ ἐλεγχόμεν῀, ὄν῀ ἐσί. τέτο τὸ αἰδῆμον ἀποστέρηται, ἄρχρηός ἐσι, πάντα μᾶλον ἢ ἄνθρωπ῀. ὅτ῀ ζητεῖ, τίνα ἀπαυτήσας λαυτίῃ, ἢ δάκῃ, ἄσε ὐδὲ πρόβατον, ἢ ὄν῀, ἀλλὰ τί ποτε, ἄγριον θηρίον. *Miſer eſt qi amiſit prudentiam, benitatem, fidem. Hæc enim ſunt res humanæ, qarum ſigilla impreſſa menti ſecum attulit: qa & in numiſmatibus ſi invenerimus probamus, ſi non invenerimus, rejicimus. Qid ergò dicis? homi-*

§. 12. Cujuſmodi ſint, qæ pleriſqe bona videntur, hinc licet deprehendere. ſi qid eorum qæ reverâ bona ſunt mente qiſpiam conceperit, puta, prudentiam, temperantiam, juſtitiam, fortitudinem, iſta, inqam, ſi animo præconceperit, non ſuſtinebit adjectum huic avdire qicqam, qod non rei bonæ probè congruat. at verò qæ vulgò pro bonis habentur, ubi animo præconceperit qis, avribus æqis accipiet, faciléqe admittet, tanqam aptè adjectum id, qod à comico qandoqe dictum eſt, ità etiam vulgus hominum differentiæ iſtius habent aliqam notitiam. alioqi enim non offenderet & tanqam dictu indignum repudiaretur, ſi de illis enunciaretur; cùm de divitiis eíſqe fortunæ bonis qæ ad luxum pompámve ferunt, tanqam aptè ſcitéqe dictum, admittamus. Eas nunc & qæras licet, utrùm in honore habendæ, avt in bonis cenſendæ ſint res hujuſmodi, qibus animo priùs conceptis illud commodè poſſit adjici, homini iſtis inſtructo præ opulentia ſua *non ſuppetere, ubi ventris onus deponat.*

§. 12. [a] Ὁποιά ἅγια ἐστι τὰ τῆς πολλοῖς δοκοῦντα ἀγαθὰ, κ) ἐνθένδε λάβοις. εἰ γάρ τις ἐπινοήσειεν ὑπάρχον τά τινα ὡς ἀληθῶς ἀγαθὰ, ὅσον φρόνησιν, σωφροσύνην, δικαιοσύνην, ἀνδρείαν, ἐκ ἂν ταῦτα προεπινοήσας, ἐπ ἀκοῦσαι δυνηθείη * τί. ὑπὸ τῷ ἀγαθῷ γὰρ ἐφαρμόσει. τὰ δέ γε τοῖς πολλοῖς φαινόμενα ἀγαθὰ προεπινοήσας τις ἐξακούσει), κ) ῥαδίως δέξει), ὡς οἰκείως ἐπιλεγόμενον τὸ ὑπὸ τῦ κωμικοῦ εἰρημένον. ὅτως κ) οἱ πολλοὶ φαντάζον) τὴν διαφοράν, ἃ γὰρ ἂν * τοῦτο μὲν ἐ προσέκοπλον κ) ἀπηξιοῦτο. * τὸ δ' ἐπὶ δὲ πλούτῳ κ) τῶν πρὸς τρυφὴν ἢ δόξαν εὐκληρημάτων παραδεχόμεθα, ὡς ἐκνομένως κ) ἀσεβῶς εἰρημένον. πρόιθι οὖν κ) ἐρώτα, εἰ τιμητέον κ) ἀγαθὰ ὑπολημπτέον τὰ τοιαῦτα, ὧν προεπινοηθέντων, οἰκείως ἂν ἐπιφέροιτο, τὸ τὸν κεκλημένον αὐτὰ, ὑπὸ τῆς ἐυπορίας ἐκ ἔχειν ὅποι * χέσῃ.

a L. 2. §. 12. Inf. §. 33.

* τι τῶν ἀγαθῶν ὅπερ ἐφ. Sal. τι, ὅπερ τῷ α. ἐκ ἐ. f.

* [ἐπ'] τούτων, vel ἐπ' ἐκείνων μ. f.

* -το τόδε. ἐπὶ δὲ f.

* θέσῃ Boot.

§. 13.

ANNOTATIONES.

hominem eſſe iracundum & moroſum? Num enim ſolâ formâ ſingula res judicantur? Qod ſi ita eſt, cereum qoqe maſſam dic eſſe pomum. Neqe verò externa circumſcriptio ſatis eſt. Neqe igitur ad hominem conſtituendum naſus ſatis eſt, & oculi, ſed decreta humana requiruntur. Hic non avdit doctrinam, cùm arguitur non intelligit. Aſinus eſt. Hujus verecundia eſt emortua. Inutilis eſt, & qidvis potius qàm homo. Hic qarit qem obvium mordeat, avt calcibus petat. Itaqe neqe ovis, neqe aſinus eſt: ſed qid tandem? fera beſtia. Jamblichus *de temperant.* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 5. "Ολως γὰρ ἡ τῶν παθῶν ἄμετρος ἐπικράτεια, οὐδὲ ἀνθρώπους ἐφίησιν εἶναι τοὺς ἀνθρώπους. πρὸς δὲ τὴν ἀλόγιστον αὐτοὺς ἕλκει φύσιν, καὶ θηριώδη καὶ ἄτακτον. *Omnibus enim immoderata affectuum vis, ne homines qidem ſinit eſſe homines, ſed ad rationis expertum, belluinam, & incompoſitam naturam eos trahit.* Origenes *in Ezech. Orat.* 3. argutatus ſuper illud Hebræorum אִישׁ אִישׁ qod tamen nihil aliud eſt illis, qàm eſt *Qiſvis* Latinis. *Omnes homines nati ſumus homines: ſed non omnes homines ſumus. eſt homo homo; & eſt homo non homo. eſt homo jumentum, Pſal.* 49. *v.* 20. *eſt homo ſerpens, Matth. c.* 3. *v.* 7. *eſt homo equs, Jer. c.* 5. *v.* 8. *homo exterius; jumentum, ſerpens, equs interius. is tantummodo eſt homo homo, & duplicat nomen hominis, qi tam ſecundùm interiorem hominem, qàm ſecundùm exteriorem homo eſt.* Clemens item *Strom. lib.* 4. Τοὺς φιληδόνους καὶ φιλοσωμάτους, καὶ θηρία μᾶλλον ἢ ἀνθρώπους, τοὺς παρομοιωθέντας τοῖς κτήνεσι, θηλυμανεῖς ἵππους. ὄνος ὑβρισὴς ὁ ἀκόλαστος. λύκος ἄγριος, ὁ πλεονέκτης. καὶ ὄφις ὁ ἀπατεών. *Qi voluptati & libidini ſunt dediti, & tenentur amore corporis: & beſtias potius qàm homines eos, qi ſunt aſſimilati jumentis, eqos in feminas inſanientes. Eſt aſinus libidinoſus, is qi eſt intemperans: efferatus lupus, avarus: & ſerpens, is qi eſt impoſtor & fravdulentus.* Et Joannes Chryſoſtomus *in Gen. Orat.* 12. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ θεία γραφὴ πρὸς τὰ πάθη τὰ ἐνοχλοῦντα, ὅτω καὶ τὰς τῶν ἀλόγων προσηγορίας, πολλαχοῦ δὲ καὶ τῶν θηρίων, τοῖς λόγῳ τετιμημένοις ἐπιτίθησι. ποτὲ μὲν κύνας καλοῦσα διὰ τὸ ἀναίσχυντον καὶ ἰταμόν. (Eſajæ *c.* 56. *v.* 10.) πολὺ δὲ ἵππους διὰ τὸ λάγνον. (Jerem. *c.* 5. *v.* 8.) πολὺ δὲ ὄνους, διὰ τὴν ἀγνωμοσύνην καὶ τὴν ἄνοιαν. (Pſal. 49. *v.* 12.) ποτὲ δὲ λέοντας καὶ παρδάλεις, διὰ τὸ ἀρπακτικὸν καὶ πλεονεκτικόν. πολὺ δὲ ἀσπίδας, διὰ τὸ δολερόν. (Pſal. 140. *v.* 3.) πολὺ δὲ ὄφεις καὶ ἔχεις, διὰ τὸν ἰὸν καὶ τὴν πονηρίαν. (Matth. *c.* 3. *v.* 7.) &c. *Idcircò & divina ſcriptura propter affectiones illas interturbantes ab irrationalibus & à feris agnominationes his, qi ratione inſigniti ſunt, imponit. Interdum canes vocat ob impudentiam & impetum. Interdum eqos ob libidinem. Interdum aſinos ob ſtupiditatem & ignorantiam. Interdum leones & pardos ob rapacitatem & habendi aviditatem. Interdum aſpides ob fravdulentiam. Interdum ſerpentes & viperas ob venenum & malitiam.* &c. Seneca *Epiſt.* 60. *Hos, ut ait Saluſtius, ventri obedientes, animalium loco numeremus, non hominum.* Et *Epiſt.* 103. *Erras, ſi iſtorum tibi qi occurrunt, vultibus credis: hominum effigies habent, animas ferarum.* Τέρατα τῆς φύσεως, βυγενῆ, ἀνδρόπορα. *Portenta naturæ, bove genita, hominis effigiem habentia.* ut, ex Empedocle Theophylactus Bulgar. *Epiſt.* 44. Faciunt huc Diogenis illa, nulli non memorata; qod in medio foro, mero meridie, inter turbas confertiſſimas, accenſâ face, qid qæreret requiſitus, reſpondit, "Ανθρωπον ζητῶ. *hominem qæro.* qòd cùm homines ad ſe invitâſſet, confluentes multos baculo abegit, ſimul dictitans, Ἀνθρώπους ἐκάλεσα, ὑ καθάρματα. *Homines vocabam, non qiſqilias.* qòd è balneo prodiens, ut Hecato in *chriis*, vel ab Olympia reverſus, ut alii perhibent, qærenti an plurimi homines ibi eſſent, reſpondit, Πολὺς μὲν ὄχλος, ὀλίγοι δὲ ἄνθρωποι. *turba qidem multa; verùm homines pauci.* Laërtius. *l.* 6. Qibus finitima habet & Joannes Chryſoſtomus *tom.* 8. *Orat.* 11. de Jeremia ex *c.* 6. *v.* 10. Ἐν μέσῳ πλήθει, ὥσπερ ὑδενὸς παρόντος, ὕτως ἐβόα. Πρὸς τίνα λαλήσω; τί φέγεις; τοσοῦτον πλῆθος ὁρᾷς, ἐρωτᾷς, πρὸς τίνα λαλήσεις; ναί, φησι. τὸ πλῆθος γὰρ σωμάτων ἐστὶν, ἀλλ' ὑ πλῆθος ἀνθρώπων. ἀνθρώπους γὰρ τοὺς ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς ὑ δεῖ καλεῖν. ὑ γὰρ εἴ τις σῶμα ἀνθρώπε καὶ φωνὴν ἔχει, ὕτος ἄνθρωπος. ἀλλ' εἴ τις ψυχὴν ἀνθρώπε καὶ διάθεσιν ἔχει ψυχῆς. *In media multitudine, tanqam nemine præſente, ità clamabat. Qem alloqar? qid dicis? tantam multitudinem videns interrogas, qem alloqaris? etiam dicit. Multitudo hæc corporum eſt, ſed non eſt multitudo hominum; non enim oportet ex foro homines vocare. Non enim hic homo eſt, ſi qis corpus & vocem hominis habet; ſed ſi qis animam humanam & animæ rationem habet.* Et de Eſaia, ex *c.* 5. *v.* 2. Εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἰουδαίων τὴν μετρόπολιν εἰσελθὼν τὴν πολυάνθρωπον, ἐν μέσαις ταῖς ἀγοραῖς ἑστὼς, τῷ δήμῳ παντὸς αὐτὴν περιεσῶτος, ἠλθόν, φησι, ἐβόων, καὶ ἐκ ἦν ἄνθρωπος. *In Judæorum urbem populoſam, urbium caput ingreſſus, in medio foro cùm ſtetiſſet, univerſo populo adſtante, veni, dicit, exclamabam, & homo non aderat.* Siqidem erant illi, ut idem *tom.* 5. *Orat.* 19. "Ανθρωποι μὲν τὸ ὄνομα, ἐκ ἄνθρωποι δὲ τὸ φρόνημα. *Homines qidem qoad nomen, non verò homines qoad animum.* Philemon *Agyrtâ*, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 2.

Ὦ πᾶς ποτηρόν ἐστιν ἀνθρώπε φύσις
Τὸ σύνολον; ὃ γὰρ ἂν ποτ' ἰδεῖθη νόμε.
Οἰεί τι τῶν ἄλλων διαφέρειν θηρίων;
Διαφέρει ὑδὲ μικρὸν, ἀλλὰ σχήματι.
Πλάγι' ἐστὶ τἄλλα, τοῦτο δ' ὀρθὸν θηρίον.
Qàm prava tota eſt indoles mortalium,
Qæ cæteroqi non egeret legibus?
Tun' credis hominem reliqis animantibus
Differre? nihilum diſtat; hoc dempto tamen,
Qod alia cùm ſint prona, rectum animans homo eſt.

Grotius. Eleganter Chryſoſtomus in illud Pſaltæ *Pſal.* 49. *v.* 20. *Homo jumento compar factus eſt.* Serm. *de aſcenſ. Dom. Deterius eſt comparari jumento, qam naſci jumentum.* Nempe qia, ut Auguſtinus *in Pſal.* 103. *conc.* 4. *Qod illi natura eſt, homini crimen.* Vel, ut Bernardus *de bon. deſer. qod illis natura eſt, homini culpa.* Ideò Bernardus idem *ibidem* & *in Cant. ſerm.* 34. *Ipſis etiam beſtiis beſtialior eſt homo, ratione vigens, & ratione non vivens.* Vide *l.* 10. §. 8.

§. 12. Οὐκ ἂν ταῦτα προεπινοήσας, ἔτι ἀκοῦσαι δυνηθείη τι. ὑπὸ τῷ ἀγαθῷ γὰρ ἐφαρμόσει] Periocha tota ferè iſta miſerè diſturbata, depravata, mutilata eſt. Itaqe Xylandrum nihil iſtîc aſſecutum, havd mirum eſt. legendum forſan, ἐκ ἂν ταῦτα προεπινοήσας, ἔτι ἀκοῦσαι δυνηθείη τι, ὅπερ τῷ ἀγαθῷ ἐκ ἐφαρμόσει. *Si qis*, inqit, *eorum aliqod qæ verè bona ſunt*, puta juſtitiam, temperantiam, prudentiam, fortitudinem, *animo ac cogitatione præceperit, his ſemel mente præceptis nihil vel ipſe ſubjungere, vel adjectum ab alio qopiam avdire ſuſtinebit, qod non aptiſſimè cum boni natura conſiſtat.* Membrum proximum, huic ἀντιστρόφου, lectionem hanc firmare videtur.

Τὸ ὑπὸ τῦ κωμικοῦ] *à Comico dictum*: illud utiqe qod in periochæ hujus clavſulâ extremâ ponitur.

Οὐ γὰρ ἂν τοῦτο μὲν ὑ προσέκοπλον κ) ἀπηξιοῦτο. τὸ δὲ ἐπὶ τῷ πλούτῳ] Lego, ὃ γὰρ ἂν τοῦτο μὲν [ἐπ' ἐκείνων] ὑ προσέκοπλον κ) ἀπηξιοῦτο. ἐπὶ δὲ τῷ πλούτῳ, &c. Sive ad ſcripturam vulgatam propiùs accedendo, qod D. Salmaſio viſum magis, ὃ γὰρ ἂν ἐπὶ τούτοις μὲν ὑ προσέκοπλον, &c. forſan & ſequentia tunc ità concepta fuerint. ὑ προσέκοπλον κ) ἀπηξιοῦτο τόδε. ἐπὶ δὲ τῷ πλ. &c. *Alioqi*, inqit, *Comici iſtud non offenderet & ut indignum repudiaretur, ſi de bonis illis verè bonis enunciatum fuiſſet; contrà admitteretur & plavſu exciperetur, tanqam commodè admodum ac urbanè dictum, ubi de divitiis eíſqe bonis uſurpatur, qæ bonorum loco vulgus hominum habet.*

Τὸν κεκλημένον αὐτὰ, ὑπὸ τῆς ἐυπορίας ὑκ ἔχειν ὅπου χέσῃ]

a *L.* 2. §. 2. *l.* 6. §. 32.
b *L.* 4. §. 4.
c *L.* 2. §. 3. *l.* 6. §. 15. *l.* 7. §. 18. 25. *l.* 8. §. 18. *l.* 9. §. 28.

§. 13. a Ἐξ αἰτιώδους καὶ ὑλικοῦ συνέστηκα; b ἀδύτερον ἢ τούτων εἰς τὸ μὴ ὂν φθαρήσε. ὥσπερ οὖν ἐκ μὴ ὄντος ὑπέστη, οὕτως c καπαπεχθήσε πᾶν μέρος ἐμὸν κατὰ μεταβολὴν εἰς μέρος τι τοῦ κόσμου. Ὁ πάλιν ἐκεῖνο εἰς ἕτερον μέρος τοῦ κόσμου μεταβαλεῖ. καὶ ἤδη εἰς ἄπειρον. κατὰ ταυτὸν ἢ μεταβολὴν ἐγὼ ὑπέστην, καὶ οἱ ἐμὲ γεννήσαντες, καὶ ἐπανιόντα εἰς ἄλλο ἄπειρον. ὑδὲν γὰρ κωλύει ῥ-

d *L.* 10. §. 7. *l.* 11. §. 1. τως φάναι, καὶν d κατὰ περιόδους πεπερασμένας ὁ κόσμος διοικῆται.

e *L.* 4. §. 13. 25. *l.* 7. §. 18. *l.* 8. §. 7. *l.* 11. §. 1.
f Inf. §. 34. *L.* 8. §. 60.
g *L.* 4. §. 18. 51.

§. 14. Ὁ λόγος καὶ ἡ λογικὴ τέχνη e δυνάμεις εἰσὶν ἑαυταῖς ἀρκούμεναι, καὶ τῆς καθ' ἑαυτὰς ἔργοις. ὁρμῶν μὲν οὖν ἀπὸ τῆς οἰκείας ἀρχῆς. f ὁδὸν ἴσασι ἢ πρὸς τὸ προκείμενον τέλος. καθὸ κατορθώσεις αἱ παῦ πρᾶξις ὀνομάζονται, g τῷ ὀρθότητα τῆς ὁδοῦ σημαίνουσαι.

h *L.* 1. §. 12. 26.

§. 15. Οὐδὲν τούτων ῥητὸν ἀνθρώπῳ, h ἃ ἀνθρώπῳ, καθὸ ἄνθρωπος, οὐκ ἐπιβάλλει.

§. 13. Formâ consto & materiâ. harum nevtra in nihilum interibit, qemadmodum nec ex nihilo processit. omnis ergò pars mei, mutatione interveniente, in mundi partem aliqam pro ratione sui redigetur. & hæc rursus in aliam mundi partem mutabitur: & sic in infinitum. mutationis avtem hujusmodi operâ & ipse extiti, & qi me genuerant, atqe ità retro in aliud infinitum. nihil enim vetat, qo minùs hoc dicam, etiamsi secundùm periodos finibus certis terminatas mundus iste digeratur.

§. 14. Ratio árstqe ipsa rationalis, facultates sunt, qæ sibi operibúsqe suis ipsæ sufficiunt. à suo itaqe cientur prodeúntqe principio; at ad propositum sibi finem rectâ proficiscuntur. unde & rectè factorum appellationem sortitæ sunt actiones istiusmodi, qâ viæ rectitudo significetur.

§. 15. Nihil horum hominis esse dicendum est, qod non ad hominem qâ homo est, pertinet.

net.

ANNOTATIONES.

Cujusnam Comici istud sit, mihi havd liqet. Aristophanis forsan fuerit, cujus multa interciderunt. Hoc innuit, omnia apud illum nescio qem per summam opulentiam jam ità esse exornata & depicta, ut locus, in qo ventris onus deponatur, nullus supersit. Qomodo Aristippus, si Laërtio *l.* 2. credimus, vel Diogenes potiùs, si Galeno *in hortat. c.* 5. (Cynicam enim proterviam redolet magis, qàm urbanitatem Aristippeam) in locupletis cujusdam faciem inspuisse legitur, qod in ædibus omni ex parte splendidissimè exornatis locum, in qem sputum demitteret, nullum deprehenderet. Cæterùm D. Salmasius ἀπορίας mavult, ut à divite aliqo infelice & luxurioso in scena pronunciatum sit, qi dixerit, Se ὑπὸ τῆς ἀπορίας ὃ τι ἔχειν ὅπως χίση. qod à tali viro dictum populus pronis avribus & cum plavsu accepit. at de prudente, avt justo, avt forti ac temperante non ità facilè diceretur, nec dictum cum favore & attentione avdiretur. Utrovis modo legeris, Aristophaneum illud in Concionatricibus resipit, ubi Praxagoræ maritus,

Ἀλλ' ἐν καθαρῷ πῦ πῦ τις ἀμχίτας τύχοι,
At in vacivo alicui ubi cacare dabitur?

D. Bootius verò legendum existimat, ὅπως θήσῃ αὐτά. ut sit locupletis alicujus, cum illo Lucæ, *c.* 12. *v.* 17. conqerentis, non suppetere ampliùs, ubi opes suas reponat. qod de externis istis commodè satis dictum censeretur, eum qi ista possideat, præ nimia copia non habere, qid illis agat. at de verè bonis, justitia, temperantia, &c. enunciatum, ineptum planè etiam vulgo hominum haberetur. Hæc illi.

§. 13. Ἐξ αἰτιώδους καὶ ὑλικοῦ] hoc est, *ex forma & materia*; ex anima & corpore. Vide *l.* 2. §. 2. *l.* 4. §. 21. & *l.* 6. §. 32.

Οὐδέτερον τούτων εἰς τὸ μὴ ὄν] Vide *l.* 4. §. 4. Julius Scaliger *ad lib.* 1. *de plant. Si è nihilo nihil fieri potest; igitur id qod est aliqid, in nihilum reverti neqit. Par enim ratio creationis & corruptionis.*

Πᾶν μέρος ἐμόν] Vide *l.* 7. §. 50.

Εἰς μέρος τι τοῦ κόσμου] Vide *l.* 8. §. 18. & *l.* 10. §. 7. Gregorius Nyssenus *Orat. catechet. c.* 8. *Λύεται τὸ αἰσθητὸν, οὐκ ἀφανίζεται. ἀφανισμὸς μὲν γάρ ἐστιν, ἡ εἰς τὸ μὴ ὂν μεταχώρησις. λύσις δὲ ἡ εἰς τὰ τοῦ κόσμου στοιχεῖα πάλιν, ἀφ' ὧν τὴν σύστασιν ἔσχε, διάλυσις. τὸ δὲ ἐν τούτοις γενόμενον οὐκ ἀπόλωλε, κἂν ἐκφεύγῃ τὴν καταληψιν τῆς ἡμετέρας αἰσθήσεως. Solvitur id, qod est sensile, non aboletur & evanescit. Nam abolitio qidem est, qæ fit ad nihilum & ad qod non est transitus. Solutio avtem est dissolutio, qa fit rursus in mundi elementa, ex qibus fuerat compacta. Qod avtem in iis fuerit, non periit, etiamsi effugiat nostri sensus comprehensionem.*

Εἰς ἕτερον κόσμου μέρος μεταβαλεῖ] *mutabit*, id est mutatione interveniente, sive mutatum, transibit. μεταβάλλειν *mutare*, pro μεταβάλλεσθαι *mutari*. Sic Plato *polit. l.* 8. *pag.* 712. *A.* Ὅτι πᾶσα πολιτεία μεταβάλλει ἐξ αὐτοῦ ἔχον τὰς ἀρχὰς, ὅταν ἐν αὐτῷ τούτῳ ἡ στάσις ἐγγένηται. *Omnem rempublicam ex eo qod dominatur mutari, qando in eo seditio oritur.* Aristoteles *polit. l.* 5. *c.* 1. Ἐκ τίνων δὲ αἱ πολιτεῖαι μεταβάλλουσιν. *Ex qibus avtem mutantur respublica.* Καὶ ἐκ ποίων εἰς ποίας μάλιστα μεθίστανται. *Ex qalibus in qales maximè mutantur.* Et *ibidem c.* 3. Κἀν εἰς ἄλλου ζώου μεταβάλλοι μορφήν. *Interdum verò & in alterius animalis figuram transiret.* Et, Μεταβάλλουσι δ' αἱ πολιτεῖαι καὶ ἄνευ στάσεως. *Mutantur & respublica absqe seditione.* Et *c.* 4. Μετέβαλε γὰρ ἡ πολιτεία ἐκ δύο νεανίσκων ταττιαράντων, &c. *Mutatus est enim reipublica status propter duos adolescentes, qi simultatem inter se habuerunt*, &c. Theophrastus *de caus. plant. l.* 6. *c.* 10. Μεταβάλλειν καὶ ἀποκαθίστασθαι πάλιν συμβαίνει μὲν οὕτω τὰ σπανίως. καὶ δὲ μάλιστ' ὅταν ἡ θαλαττωθῇ, ἢ ἐπὶ τῆς γῆς ὑπολῇς παραπίπτῃ. *Qod qum fuerit, mutari rursus atqe restitui rarò evenit: & tunc fortè, qum avt mari commistum sit,* A *avt sideris ortu leviter per summáqe immutatum.* qo loco & τὸ παραπίπτειν pallivè pariter usurpatur. de vino loqitur. ità passim usurpat Marcus ipse; *l.* 2. §. 17. *l.* 4. §. 3. prope finem. & §. 16. & *l.* 8. §. 15. *Mutare* itidem Latinis passivè sumitur. Livius *l.* 5. *Annona nihil mutavit.* & *l.* . *Animi mutaverant.* Tertullianus *de pallio c.* 2. *Mutavit & totus orbis aliqando.* &, *Mutavit rursus orbis, alius idem.* &, *Lata mutant.* &, *Lavdans orbem mutantem, qid denotas hominem?* & *c.* 3. *Chamæleon mutare totus, nec alius, valet.* μεταβάλλειν etiam simpliciter pro *sedem mutare, de loco in locum migrare.* Vide *ad. l.* 6. §. 45. ἐκεῖ δὴ μεταβαλλεῖν ἡμᾶς δεῖ. *eodem concedere, migrare nos oportet.*

B Ἢδη εἰς ἄπειρον] Vide *l.* 2. §. 3. & *l.* 6. §. 15.

Καὶ τοιαύτην μεταβολὴν κἀγὼ ὑπέστην] Vide *l.* 4. §. 5. & *l.* 7. §. 18.

Καὶν κατὰ περιόδους πεπερασμένας] etiamsi, inqit, perfinita qædam intervalla dissolveretur, nec in æternum integer persisteret, generationis tamen & corruptionis series vel sic etiam in infinitum prorogaretur. Vide *l.* 10. §. 7. Apud Laërtium. *l.* 7. *c.* 137. *Zenone* Stoici volunt, Deum mundi conditorem, κατὰ χρόνων ποιὰς περιόδους, ἀναλίσκειν εἰς ἑαυτὸν τὴν ἅπασαν οὐσίαν, καὶ πάλιν ἐξ ἑαυτοῦ γεννᾶν, *per certos temporum circuitus in seipsum omnem substantiam consumere, ac eam rursus ex seipso gignere.* Indè περιοδικὰς illæ παλιγγενεσίας qarum meminit Marcus *l.* 11. §. 1. qâsqe Philo *de mundi incorrupt. pag.* 955. *B.* his verbis oppugnat: Ἀμήχανον παλιγγενεσίαν τοῦ κόσμου λαβεῖν, μηδενὸς ἐντετυφωμένου σπερματικοῦ λόγου, πάντων δὲ διαπεφθάντων, τῶν μὲν ἄλλων ὑπὸ πυρὸς, αὐτοῦ ὑπ' ἐνδείας. *Impossibilis est mundi reparatio, nulla scintilla seminalis reliqa, omnibus igne absumptis, ipso verò igne alimentorum inopia.* Tatianus *adv. Grac. pag.* 162. *D.* Ἐκπύρωσιν ἀποδέχεσθαι κατὰ καιροὺς λέγω. ἐγὼ δὲ εἰσάπαξ. *Alius per temporum vices incendium expectat, ego semel duntaxat.* Et latiùs, *pag.* 145. *D.* Οὐχ ὡς οἱ Στωϊκοὶ δογματίζουσι, κατά τινας κύκλων περιόδους γινομένων ἀεὶ καὶ ἀπογινομένων τῶν αὐτῶν, οὐκ ἐπί τι χρήσιμον. ἅπαξ δὲ τῶν καθ' ἡμᾶς αἰώνων πεπερασμένων, καὶ εἰς τὸ παντελὲς διὰ μόνων τῶν ἀνθρώπων τὴν σύστασιν ἔσεσθαι, χάριν κρίσεως. *Non, ut Stoicis placet, secundum qosdam obvios cœlis circuitus, iisdem semper rebus ad nullum utslem finem nascentibus & pereuntibus: sed evolutis semel seculis nostris, solam hominum in integrum restitutionem judicii caussa futuram.* Cæterùm non Stoicis solis hoc placuit, sed & longè ante Stoicam disciplinam enatam, Heraclito; qi ἐκπυροῦσθαι τὸν κόσμον καθά τινας περιόδους ἐναλλὰξ, *per qosdam temporum ambitus mundum per vices ignescere* asserebat, avtore Laërtio *l.* 9. §. 8.

E §. 14. Ὁ λόγος καὶ ἡ λογικὴ τέχνη] Non est affectus Xylander qid Marcus hic vellet, cùm opinatus est id voluisse, qod Aristoteles *ethic. l.* 1. *c.* 1. & Plato *in Lachete*, non esse in rebus ad vitam humanam pertinentibus eam certitudinem atqe constantiam, qæ est in scientiis & artibus. Etenim aliud est prorsus, qod hîc Marcus monet, nec semel avt iterum tantùm alibi inculcat; rationem nimirum artémqe rationalem, (de qa *l.* 11. §. 5. Τίς σου ἡ τέχνη; ἀγαθὸν εἶναι. *Qam artem profiteris? bene vivendi.*) esse ejusmodi facultates, qæ sibi ipsis sufficiant, nec ullius rei extra se adminiculo opus habeant, vel ad opus suum exercendum, vel ad finem suum consequendum. F Vide *l.* 4. §. 40.

Κατορθώσεις] *rectas effectiones.* Cicero *fin. l.* 3. κατορθώματα Stoicis *rectè facta*; qibus opponuntur σφάλματα καὶ σφαλὰ, sive ut Persius *Sat.* 3. *n.* 51. *curvi mores*, qi ad rectè rationis obrussam non sunt exacti. Casavbonus ad Persium.

Τὴν ὀρθότητα τῆς ὁδοῦ] de qa *l.* 4. §. 51.

§. 15. Ἐπιβάλλει] *hominis, qâ homo est, convenit* Xylander

net. iſta enim nec ab homine exiguntur, nec pollicetur ea natura humana, nec ad eam perficiendam ferunt. nec proinde in iſtis conſiſtit, avt naturæ humanæ finis, avt bonum aliqod qod ad finem hunc conficiendum conducat. tum ſi qid iſtorum ad hominem pertineret, hominis non eſſet ea deſpectui habere, eiſque ſeſe opponere. nec lavde dignus haberetur, qi iſtis minùs indigentem ſe præſtiterit. imò nè bonus qidem vir eſſet, qi ſibi horum alicui interdixerit, ſiqidem ea verè bona exiſterent. atqi contrà, qò qis horum hiſque ſimilium plura ſibi detraxerit, avt ab aliis detracta æqanimiter ſuſtinuerit, eò melior meritò cenſetur.

§. 16. Talis futura eſt mens tua, qalia ea ſunt qæ creberrimè cogitaveris. imbuitur enim cogitationibus anima. imbue ergò illam cogitationibus iſtiuſmodi. verbi gratiâ, ubicunqe vivere; ibidem & bene vivere licere, in avla verò vivere licere: ergò & in avla bene vivere dari. & rurſus, cujus gratiâ

οὐκ ἔστιν ἀπαιτήματα ἀνθρώπῳ, οὐδὲ ἐπαγγέλλεται αὐτὰ ἡ τοῦ ἀνθρώπου φύσις. οὐδὲ πλάσμασί εἰσι τῆς τοῦ ἀνθρώπου φύσεως. οὐ τοίνυν οὐδὲ τὸ τέλος ἐν αὐτοῖς ἐστι τῷ ἀνθρώπῳ κείμενον, οὐδὲ συμπληρωτικὸν τοῦ τέλους τὸ ἀγαθόν. ἔτι εἴ τι τούτων ἦν ἐπιβάλλον τῷ ἀνθρώπῳ, οὐκ ἂν [a] τὸ ὑπερφρονεῖν αὐτῶν, καὶ [b] καταξανίστασθαι, ἐπιβάλλον ἦν. οὐδὲ ἐπαινετὸς ἦν, ὁ ἀποστερηθεὶς τούτων ἑαυτὸν παρεχόμενος. οὐδ' ἂν ὁ ἐλαττωτικὸς ἑαυτοῦ ἔν τινι τούτων, ἀγαθὸς ἦν, εἴπερ παντὶ ἀγαθὸν ἦν. νῦν δ' [c] ὅσῳ περ τελείῳ τις ἀφαιρῶν ἑαυτοῦ τούτων, ἢ τοιούτων ἑτέρων, ἢ καὶ ἀφαιρούμενα* τι τούτων ἀνέχηται, τόσῳδε μᾶλλον ἀγαθός ἐστι.

a Inf. 31. L. 8. §. 8. l. 10. §. 8.
b L. 8. §. 39.
c L. 10. §. 33
* - νός.

§. 16. [d] Οἷα ἂν πολλάκις φαντασθῇς, τοιαύτη σοι ἔσται ἡ διάνοια. [e] βάπτεται γὰρ ὑπὸ τῶν φαντασιῶν ἡ ψυχή. βάπτε οὖν αὐτὴν, τῇ συνεχείᾳ τῶν τοιούτων φαντασιῶν. οἷον, ὅτι [f] ὅπου ζῆν ἐστιν, ἐκεῖ, καὶ εὖ ζῆν. ἐν αὐλῇ οὖ ζῆν ἐστιν. ἐν αὐλῇ ἄρα καὶ εὖ ζῆν. καὶ πάλιν, ὅ- [g]

d L. 7. §. 3. l. 12. §. 1.
e L. 3. §. 4.
f L. 8. §. 45. l. 10. §. 33.
g L. 1. §. 17. l. 8. §. 9.

π

ANNOTATIONES.

der & Caſavbonus. malim, *ad hominem, qà homo eſt, pertinet,* A ſive *qod ad officium hominis ſpectat, qà homo eſt.* atqe ita mox Caſavbonus vertit, ἢν ἐπιβάλλον τῷ ἀνθρώπῳ. *ex eis eſſet, qa ad hominem pertinerent.* Vide *ad l. 7. §. 7.* Galenus *de optim. ſect. c. 11.* Ἡ δὲ τοιαύτη κρίσις φιλοσόφοις, καὶ οὐκ ἰατροῖς ἐπιβάλλει. *Judicium iſtiuſmodi ad Philoſophos, non ad Medicos pertinet.*

Οὐκ ἔστι ἀπαιτήματα ἀνθρώπῳ] Epictetus *l. 4. c. 5.* Ἐπίσκεψαί σε τὸ ταμεῖον, ἴδε τίνας δυνάμεις ἔχων ἐλήλυθας. ἵππῳ ἆρ' ἐπόν ἀβλίος ἐστιν; ὅταν τῶν φυτικῶν δυνάμεων εἴρηταί. οὐχ ὅταν μὴ δύνηται κοκκύζειν, ἀλλ' ὅταν μὴ τρέχειν. ὁ δὲ κύων, οὐχ ὅταν πέπεισθαι μὴ δύνηται, ἀλλ' ὅταν μὴ ἰχνεύειν. μή ποτ' ἂν ὅτῳ καὶ ἀνθρωπῳ δυσυχὴς ἐστιν, οὐχ ὁ μὴ δυνάμενος λέοντας πνίγειν, ἢ ἀνδριάντας περιλαμβάνειν. οὐ γὰρ πρὸς τοῦτο δυνάμεις τινὰς ἔχων ἐλήλυθε παρὰ τῆς φύσεως. ἀλλ' ἀπολωλεκὼς τὸ ἴυγγωμον, τὸ πιστόν. τοῦτον συνελθόντας θρηνεῖν, εἰς ὅσα κακὰ ἐλήλυθεν. οὐχί, μὰ Δία, τὸν φύλακα, ἢ τὸν τιθηνόλακα. ἀλλ' ᾧ ζῶντι συμβεβήκει ἀπολέσαι τὰ ἴδια, οὐ τὰ παρᾶ, τὸ ἀγχίδιον, καὶ τὸ οἰκίδιον, καὶ τὸ παιδοκάδιον, καὶ τὰ δελάρια. τούτων γὰρ οὐδὲν ἴδιον τῷ ἀνθρώπῳ ἐστίν. *Inſpice penum tuum, vide qas tecum facultates attuleris. Equs qando miſer eſt? Qum naturalibus facultatibus privatur, non cùm coccyzare neqit, ſed cùm currere neqit. Canis? Non, cùm volare neqit, ſed cùm neqit indagare. Qid ergò ſi* B *homo etiam eodem modo miſer eſt, non is qi leones ſtrangulare neqit, avt ſtatuas amplecti (neqe enim ad hoc ullis à natura facultatibus eſt inſtructus) ſed is qi amiſit prudentiam, bonitatem, fidem. Ad hunc conveniendum eſt, hic deplorandus, qi in tanta mala inciderit. Non, ita me Dii ament, is qi natus avt mortuus fuerit; ſed qi vivens ſuorum jacturam fecerit: non qidem patrimonii, non agelli, non domuncula, non caupona, avt ſervorum: nihil enim horum homini eſt proprium.* & qæ ſequuntur.

Ὑπερφρονεῖν] Vide *l. 8. §. 8.* Longinus *de ſublim. l. 7. §. 1.* Οὐδὲν ὑπάρχει μέγα, ὃ τὸ καταφρονεῖν ἐστι μέγα, οἷον πλοῦτοι, τιμαὶ, D δόξαι, τυραννίδες. καὶ ὅσα δὴ ἄλλα ἔχει πολὺ τὸ ἐξωθεν παραλαγωδούμενον, οὐκ ἂν τῷ γε φρονίμῳ δόξειεν ἀγαθὰ ὑπερβάλλοντα, ἂν αὐτὸ τὸ περιφρονεῖν ἀγαθὸν ᾖ μέγιστον. θαυμάζουσι γὰρ τῶν ἐχόντων αὐτὰ μᾶλλον τοὺς δυναμένους ἔχειν, καὶ διὰ μεγαλοψυχίαν ὑπεροράντας. *Nihil in hac vita magnum eſt, cujus deſpectus in rebus magnis numeretur, (qod genus divitiæ ſunt; item honores, imperia, dignitates, qæqe alia hujuſcemodi in ſpeciem magnifica inani fulgore, ac velut ſcenico apparatu oculos in ſe vulgi convertunt, ac perſtringunt) ita nec ſapienti viro præclara ac præſtantia videri, qorum contemptus non mediocre celſioris animi decus habeatur: adeóqe illos, qi, qum ea* E *adſciſcere ſibi poſſunt, animi adducti magnitudine reſpuunt ac ſpernunt, majorem ſui concitare admirationem, qàm qi illa ipſa poſſident.*

Καταξανίστασθαι] Vide *l. 8. §. 39.* omiſit Xylander.

Οὐδὲ ἐπαινετὸς ἦν] At cum primis lavde dignus cenſetur, qi externa iſta vel contempſerit, & pro ſupervacaneis habuerit, vel honeſti cauſâ libens etiam à ſe abdicaverit. Epictetus *enchir. c. 15.* Ἂν δὲ καὶ παραλειφθέντων σου μὴ λάβῃς, ἀλλ' ὑπερίδῃς, τότε ἤδη σύμπότης τῶν Θεῶν ἔσῃ, ἀλλὰ καὶ συνάρχων. ὅτω γὰρ ποιῶν Διογένης, καὶ Ἡράκλειτος, καὶ οἱ ὅμοιοι, ἀξίως ἐκείνοις ἦσαν καὶ ἐλέγοντο. *At verò ſi oblata etiam non acceperis; ſed deſpexeris, non conviva deorum modo, ſed* F *& imperii conſors eris. Sic enim cum facerent Diogenes, Heraclitus & ſimiles, meritò divini ut erant, ita & dicebantur.* Seneca *Ep. 18.* (ex Marone *Æneid. 8.*)

Avde hoſpes contemnere opes, & te qoqe dignum
Finge Deo ——

Nemo alius eſt Deo dignus, qàm qi opes contempſit. Socrates apud Laërtium *lib. 2. §. 27.* & Xenophontem *memoral. l. 3.* Τὸν ἐλαχίστων δεόμενον, ἐγγυτάτω εἶναι Θεῶν. *Eum diis maximè propinquum; qi minimis egeat.*

Ἐλαττωτικὸς] Bona iſta nevtiqam eſſe, inde probat, qia tum bonus neqaqam eſſet, qi ſe iſtis ulla ex parte privaret, ſeqe ab illis cohiberet: cùm boni ea ſit ratio, ut qò majus ampliuſque, eò etiam meliùs ac lavdabilius ſit. Eodem argumento adverſus voluptatem depugnat Seneca *de vit. beat. c. 14.* *Voluptas nocet nimia: in virtute non eſt verendum, nè qid nimium* B *ſit. Non eſt bonum, qod magnitudine laborat ſuâ.* Et adverſus iram, *de ira l. 1. c. 13. Qæ habenda ſunt in bonis, qò majora, eò meliora & optabiliora ſunt. Si juſtitia bonum eſt, nemo dicet meliorem futuram, ſi detractum ex ea fuerit: ſi fortitudo bonum eſt, nemo illam deſiderabit ex aliqa parte deminui. Ergò & ira, qò major, hoc melior. qis enim ullius boni acceſſionem recuſaverit? atqi augeri illam inutile eſt: ergò & eſſe. non eſt bonum, qod incremento malum fit.*

Ἡ ἀφαιρεμένά τι τούτων ἀνέχηται] Omiſit clavſulam hanc Latinus interpres. mendum ſcripturæ ſubeſſe liqet. legendum ἢ ἀφαιρούμενός τι. Tam ſuſtinere æqanimiter damna rerum iſtarum, C qàm ab eis ſe continere, virtutis eſt. Hoc eſt, vel plus hoc etiam qod Apoſtolus de Hebræis fidelibus, *c. 10. v. 34.* Καὶ τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσεδέξασθε. *Direptionem eorum qæ vobis ſuppetebant, cum gavdio excepiſtis.* Itaqe Joannes ὁ χρυσορρήμων *in Epiſt. 1. ad Theſſ. Orat. 3. Edit. Commel. p. 1430.* Εἰκότως τοῦτον μᾶλλον θαυμάζομεν τὸν ἐπηρείας ἐυχαρίστως φέροντα, ἢ τὸν εἰκόνα διδόντα. *Et meritò hunc magis admiramur, qi injurias grato fert animo, qàm eum qi das ſuâ ſponte.* Et *de ſtatuis 1.* Τῇ γὰρ ἐλεημοσύνῃ δῶμεν, τὸ τοιούτοις περιπίπτοντα πράγμασιν (de Jobi damnis verba facit) ἐυχαριστῆσαι τῷ Θεῷ, πολλῷ μεῖζόν ἐστι. οὐ γὰρ ἄπορ ἂν δι' ἐλεημοσύνην δῶμεν, ἀλλὰ καὶ ἄπερ ἂν παρ' ἑτέρων ἁφαιρεθέντες ἐυχόμεθα γενέσθαι, καὶ ταῦτα πολὺν ἡμῖν φέρει τὸν καρπὸν, καὶ δεκαπλασίονας δὴ ποιεῖ, καὶ πλείονα προξενεῖ τὸν μισθόν. *In tales enim moleſtias incidentem Deo agere gratias multò majus eſt qàm dare eleemoſynas. Non enim ſi dederimus eleemoſynas, ſed ſi bonis ab aliis ſpoliari fortiter tulerimus, & hoc nobis fert fructus multos, & probatiores nos reddit, & ampliorem nobis comparat mercedem.* Et mox; Τῷ γὰρ ἐν πλούτῳ ζῶντα ποιεῖν ἐλεημοσύνην, τὰ πάντα ἀφαιρεσαγείλαντα γενέσθαι ἐυχεῖν καὶ μετ' ἐυχαριστίας πολλῷ μεῖζόν ἐστι. *Omnia auferri ſortiter & cum gratiarum actione tuliſſe multò majus eſt qàm* E *divitem dare eleemoſynas.*

§. 16. Οἷα ἂν πολλάκις φαντασθῇς] Clemens *Strom. lib. 4. pag. 534. D.* Ὁ ἄνθρωπος, καλὸν τύπωσιν ἐγγινομένην τῇ ψυχῇ, ἂν αἱρήσηται, χαρακτηρίζεται. *Homo characterem ſuſcipiet ex forma animæ inſita eorum, qa elegerit.* Itaqe Jeremias de Judæis *c. 2. v. 5. Vanitatem ſectando vani evaſerunt.* Et Xylander in *præfat. ad Marc. Apud ſani judicii homines tanti unumqemqe fieri, qanti ſunt ea res pretii, in qibus is operam ſuam induſtriamqe ponit.*

Βάπτεται γὰρ ἀπὸ τῶν φαντασιῶν ἡ ψυχή] Ità *l. 6. §. 30.* Μὴ βαφῇς. γίγνεται γάρ. *Ne inficiaris, ſolet enim hoc fieri.* Epictetus *l. 3. c. 3.* Οἷόν ἐστιν ἡ λευκὴ τῷ ὕδατι, τοιοῦτόν ἐστιν ἡ ψυχή. οἷον ἡ αὐγὴ ἡ προσπίπτουσα τῷ ὕδατι, τοιοῦτον αἱ φαντασίαι. *Qalis eſt aqa plena patina, talis eſt animus: qalis fulgor in aqam incidens, talia ſunt viſa.*

Ἔστιν ἄρα καὶ ἐν ζῇν ἐν αὐλῇ] Pii 2. Papæ dictum à Platina

a *L.*6.§.16. 40.*l.*§.55.*l.* 8.§.12.
* [πρὸς τῦτο καταστκίνασεν.] π.
b Sup.§.6. Inf.§.34.*l.* 6.§.7.*l.*7.§. 74.*l.*9.§.42.
c *L.*2.§.1.*l.* 7.§.5.
d Inf.§.30. *l.*7.§.55.*l.* 11.§.10.
e *L.*6.§.23.
f *L.*6.§.50. *l.*11.§.18. 33.
g Inf.§.28. *l.*9.§.42.*l.* 12.§.16.
* ἐκ Lug.
h *L.*8.§.46. *l.*10.§.3.

πι a ὑπὲρ ἕνεκεν ἕκαστον κατασκεύασαι * , πρὸς ὃ ἐστὶ τὸ κατασκεύασαι, πρὸς ὃ τὸ φέρεται. πρὸς ὃ φέρεται ἡ, ἐν τούτῳ τὸ τέλος αὐτοῦ. ὅπερ ἡ τὸ τέλος, ἐκεῖ καὶ τὸ συμφέρον, καὶ τἀγαθὸν ἑκάστου. b τὸ ἄρα ἀγαθὸν ἕκαστον λογικοῦ ζώου, κοινωνία. ὅτι γὰρ c πρὸς κοινωνίαν γεγόναμεν, πάλαι δεδείκται. ἢ οὐκ ἐν ὀφθαλμοῖς ἐναργὲς, ὅτι d τὰ χείρω τῶν κρειττόνων ἕνεκεν, τὰ δὲ κρείττω ἀλλήλων ; e κρείττω δὲ τὰ μὲν ἀψύχων, τὰ ἔμψυχα. τούτων δὲ ἐμψύχων τὰ λογικά.

§. 17. Τὸ f τὰ ἀδύνατα διώκειν, μανικόν. ἐ ἀδύνατον δὲ τὸ * τοὺς φαύλους μὴ τοιαῦτά τινα ποιεῖν.

§. 18. h Οὐδὲν ἀδεκὶ συμβαίνει, ὃ μὴ κατὰ φύσιν ἐστὶν αὐτῷ. ἄλλῳ τὰ αὐτὰ συμβαίνει, καὶ ἤτοι ἀγνοῶν

qidqe conditum eſt, ad id agendum eſſe conditum; ad qod avtem agendum conditum eſt, ad id ferri: ad qod fertur verò, in eo finem ſuum ſitum habere: in qo avtem finis rei cujuſqe ſitus eſt, eodem utile bonúmqe ejuſdem conſtare. bonum itaqe animantis ratione præditi, ſocietas eſt. ad hanc enim natos eſſe nos, ſuprà demonſtratum eſt. an non enim liqet planè, deteriora qæqe præſtantiorum gratiâ eſſe condita, præſtantiora ſui invicem? præſtant avtem inanimatis qidem animata; ex animatis verò qæ ratione ſunt prædita.

§. 17. Qæ fieri neqeunt ſectari, inſanum eſt. fieri avtem non poteſt, qin iſtiuſmodi qædam improbi agant.

§. 18. Nihil cuiqam contingit, qin à natura habeat, ut id ferre poſſit. aliis eadem contigere, qi vel

ANNOTATIONES.

refertur: *Ut in mare flumina omnia; ſic vitia in magnas avlas influere.* De avla itaqe Papali Bernardus *ad Eugen. l.* 4. *Plures in eâ probavimus defeciſſe bonos, qàm profeciſſe malos.* Hinc Epigrammaticum cujuſdam (nomen enim non ſuccurrit) illud,

Pavcos beavit avla; plures perdidit:
Sed hos qoqe ipſos, qos beavit perdidit.

Licet tamen etiam in avla, inqit Marcus, bene vivere. licet in avla Neronis etiam piè & Chriſtianè. *Philip. c.* 4. *v.* 22. neqe neceſſarium ideo prorſus, ut, qod *l.* 1. Lucanus:

—— exeat avlâ,
Qi velit eſſe pius ——

De ſe Julianus in avla agens *Epiſt.* 12. Σύνεσμεν ἀλλήλοις μετὰ τῆς αὐλικῆς ὑποκρίσεως; μόνης, ἀλλὰ μετὰ τῆς προσηκούσης ἀλλήλοις ἐλευθερίας; ἐξελέγχοντές τε ὅταν δέῃ καὶ ἐπιτιμῶντες. *Etenim adhuc ità vivimus, ut avlica ſimulationis nihil ferè retineamus; ſed honeſtâ moderatáqe libertate, cùm opus eſt, nos mutuò accuſamus & reprehendimus.* Vide *l.* 1. §. 17. & *l.* 8. §. 9, 45. Seneca *Epiſt.* 28. *Bene vivere omni loco poſitum eſt. nam qid tam turbidum fieri poteſt qàm forum: ibi qoqe licet qietè vivere, ſi neceſſe ſit.* & *Epiſt.* 55. *Non multùm ad tranqillitatem facit locus. animus eſt qi commendat omnia. Vidi ego in villa hilari & amæna mæſtos: vidi in media ſolitudine occupatis ſimiles.* & *Epiſt.* 104. *Puta veniſſe te Athenas, puta Rhodum: elige arbitrio tuo civitatem: qid ad rem pertinet, qos illa mores habeat? tuos afferes.* & *Epiſt.* 51. *Neminem Canopus eſſe frugi vetat.* Sic ergò componendus eſt animus, utì Flaccus *l.* 1. *Epiſt.* 11.

Ut qocunqe loco fueris, vixiſſe libenter
Te dicas. ——

ut qocunqe fueris, bene agere poſſis. Clemens *Strom. lib.* 1. *pag.* 286. *D.* Ὡς ἐν πενίᾳ βίᾳ ὀρθῶς ἐστι βιῶν. ὕτω δὲ καὶ ἐν περιουσίᾳ ἕξεσιν. *Qemadmodum in vita paupertate licet rectè vivere, ita etiam licet in abundantia.*

Ὅυπερ ἕνεκεν ἕκαστον καταστκίνασεν. πρὸς ὃ δὲ καταστκίνασεν, πρὸς τοῦτο φέρεται] deeſt prioris membri clavſula poſterior, ità ſupplenda: ὅπερ ἕνεκεν ἕκαστος κατεσκίνασεν, [πρὸς τοῦτο κατασκίνασεν] vide *lib.* 6. §. 16, 40. & *lib.* 7. §. 55.

Ὅτι πρὸς κοινωνίαν γεγόναμεν πάλαι δέδεικται] *L.* 2. §. 1. & *l.* 3. §. 4. & *l.* 4. §. 3. Sic & *l.* 11. §. 18. Ἀλλήλων ἕνεκεν γεγόναμεν. *Alteri alterius cauſſa nati ſumus.* Hierocles *de nupt.* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 67. Ἅπαν τὸ γένος ἡμῶν ἔφυ πρὸς κοινωνίαν. *Univerſum genus noſtrum ad ſocietatem natum eſt. Sic enim mihi perſpicere videor, ità natos eſſe nos, ut inter omnes eſſet ſocietas qadam, major avtem, ut qiſqe proximè accederet: itaqe cives potiores ſunt qàm peregrini, & propinqi qàm alieni.* Cicero *de amic.* vide *l.* 9. §. 7. Baſilius Cæſarienſis an Evſtathius Sebaſtienſis *regul. prolixior. ad qæſt.* 3. Τίς ἂν εἴδειν, ὅτι ἥμερον καὶ κοινωνικὸν ζῶον ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἀχὶ μοναστικὸν, οὐδὲ ἄγριον; οὐδὲν γὰρ ἴδιον τῆς φύσεως ἡμῶν, ὡς τὸ κοινωνεῖν ἀλλήλοις, καὶ χρήζειν ἀλλήλων, καὶ ἀγαπᾶν τὸ ὁμόφυλον. *Qis eſt ex omnibus, qi neſciat hominem eſſe animal mite, & naturâ congregabile? non avtem ſolivagum, neqe ferum? Siqidem natura noſtra nihil eſt tam peculiare, qàm mutua inter nos communicatio, mutuáqe aliis aliorum opera indigentia, & in eos, qi ejuſdem nobiſcum ſunt generis, charitas.*

Τὰ χείρω τῶν κρειττόνων] vide *infrà* §. 30. & *l.* 6. §. 23. & *l.* 7. §. 55. & *l.* 11. §. 18.

Κρείττω τῶν μὲν ἐμψύχων τὰ ἄψυχα] Ex Chryſippo Laërtius *l.* 7. Τὸ ζῶον τῷ μὴ ζῶντι κρεῖττον. *Animal non animali præſtat.* Plutarchus item *de Iſid. & Oſir. pag.* 382. *B.* Μηδὲν ἄψυχον ἐμψύχου, μηδὲ ἀναίσθητον αἰσθανομένου κρεῖττον. *Nullum inanimatum animato, nihil ſenſu carens ſentiente præſtantius.* ità enim legendum, contrà planè qàm ibi in vulgatis habetur, ἔμψυχον ἀψύχου. Hinc Avguſtinus *de duab. anim. contr. Manich. cap.* 3. & 4. *Muſca animam Solis Lunaqe Lu-*

ci; *Muſcam* ipſam hac ratione *Soli* ipſi *Lunaqe* præferre videtur.

Τῶν δὲ ἐμψύχων τὰ λογικά] Plato *Timæo.* Οὐδὲν ἀνόητον τοῦ νῶν ἔχοντος ὅλου ὅλου κάλλιον. *Si expers intelligentiæ ſit, intelligente alio totum toto pulcrius.* Dionyſius *de divin. nomin. c.* 5. Τῶν ὄντων μὲν τὰ ζῶντα, τῶν δὲ ὄντα ζῇ, τὰ αἰσθητικά, καὶ τούτων τὰ λογικὰ ὑπερέχοντα. *Cur entibus qidem viventia, viventibus verò ſenſitiva, atqe his rationalia antecellunt.*

§. 17. Τὸ τὰ ἀδύνατα διώκειν, μανικόν] *L.* 6. §. 50. Ἀδυνάτων οὐκ ὀρέγου. *Nec id appetas qod fieri non poteſt.* Pindarus *Nem. Od.* 11.

Ἀπροσίκτων ἐρώτων ὀξύτεραι μανίαι.
Non aſſeqendarum cupiditatum acriores ſunt inſaniæ.

Et *Od.* 8.

—— κενεῶν ἐλπίδων χαυνὸν τέλος.
—— *vana ſpei inanis eſt exitus.*

Gorgias *apolog. pro Palamed.* Μανία γάρ ἐστιν ἔργοις ἐπιχειρεῖν ἀδυνάτοις. *Inſania eſt impoſſibilibus operibus manum admovere.* Epictetus *l.* 3. *c.* 24. Τὸ μὴ δυναμένων ἐφίεσθαι, ἀνδραποδώδες καὶ ἀλίθιον, ξένε, ἑτεμαχόντος. *Ea deſiderare qæ fieri neqeunt, ſervile eſt & ſtultum, eſt hoſpitis, eſt ejus qi ſuis decretis & opinionibus repugnet Deo.* Bias etiam apud Laërtium *l.* 1. §. 86. Νόσοι ψυχῆς, τὸ τῶν ἀδυνάτων ἐρᾶν. *Morbum animæ, impoſſibilia amare & appetere.* Plutarchus *de tranq. p.* 471. *C.* Οὐχ ἥκιστα τοίνυν εὐθυμίαν κωλύει τὸ μὴ συμμέτροις χρῆσθαι πρὸς τὴν ὑποκειμένην δύναμιν ὁρμαῖς, ὥσπερ ἰσίοις, ἀλλὰ μειζόνων ἐφιεμένους ταῖς ἐλπίσιν, εἶτ' ἀποτυγχάνοντας, αἰτιᾶσθαι δαίμονα καὶ τύχην, ἀλλὰ μὴ τῶν αὐτῶν ἀβελτηρίαν. *Id qoqe non leviter tranqillitati mentis obeſt, qod non mediocribus, & ad facultates noſtras accommodatis appetitionibus, tanqam velis, utimur: ſed ſpe majorum rerum conceptâ, poſtmodo fruſtrante conatu genium fortunamqe incuſamus, non noſtram (qod rectius erat) ſtultitiam. Etenim non is infortunatus eſt, qi jacularì aratro, avt bove leporem venari voluit: neqe ei qi fruſtra verriculo avt fundâ captavit cervum, ullus malus adverſatur genius: ſed ſtultitia & perverſitas eum ad tentanda impoſſibilia adigunt.* Vide *l.* 7. §. 4.

Ἀδύναλον δὲ τὸ τοὺς φαύλους μὴ τοιαῦτά τινα ποιεῖν] Ità *l.* 11. §. 18. Τὸ ἀξιοῦν μὴ ἁμαρτάνειν τοὺς φαύλους, μανικόν. ἀδυνάτων γὰρ ἐφίεται. *Velle improbi ne peccent, inſania eſt: id enim qod fieri non poteſt, accipit.* Vide & *infrà* §. 28. & *l.* 9. §. 42. & *l.* 12. §. 16.

§. 18. Οὐδὲν ἀδεκὶ συμβαίνει, ὃ ἀχὶ ἐκεῖνο πέφυκεν φέρειν αὐτῷ] transponendas opinor voculas duas; ὃ ἀχὶ ἐκεῖνο φέρειν πέφυκεν αὐτῷ. Vel immutandas potiùs, ut ſic legatur; ὃ ἀχὶ ἐκεῖνῳ πέφυκεν φέρειν αὐτό. *nihil homini cuiqam contigit, qod ipſum is non natus ſit ferre.* id eſt, qod non à natura habeat, ut ferre poſſit. neqe enim interpretibus aſſentior, alteri, qi ad naturæ deſtinationem; alteri, qi ad ordinarios in rerum natura eventus refert: cùm ad ferendi poteſtatem à natura tributam reſpexiſſe Marcum ſubſeqentia doceant, qibus alios eadem pertuliſſe monet vel per ignorantiam, vel per oſtentationem. Vide *l.* 8. §. 46. & *l.* 10. §. 3.

Ἤτοι ἀγνοῶν] Sive rei ipſius ignarus. neqe enim nondum reſcita qenqam movere poſſunt infortunia etiam graviſſima. Hinc Evripidis illud *Antiopâ*, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 99.

Φρονῶ δ' ὁ πάσχων. κοὐδὲν ἥδομαι κακόν.
Τὸ μὴ εἰδέναι γὰρ ἡδονὴν ἔχει τινὰ
Νοσοῦντα. κἀρδος δ' ἐν κακοῖς ἀγνωσία.
Intelligo qa patior: haud leve hoc malum.
Qadam eſt voluptas abſtrahi à ſenſu mali;
Interqe damna qæſtus ignorantia eſt.

Grotius. Sive etiam rei naturam non intelligens, avt qid indè

poſſit

vel casuum suorum ignari, vel animi magni spe-cimen dare cupidi, immoti illasque [illegible] indignum est autem ignorantiam & arrogantiam prudentiâ plus posse.

§. 19. Res ipsæ nullâ [illegible] animam attingunt, neqe aditum ullum ad eam habent, neqe mutare eam, avt movere possunt. ipsa sola se mutat movétqe. qalia avtem decreverit, qibus ipsa in se locum dederit, talia facit sibi adventitia qæqe.

§. 20. Aliâ qidem ratione nobis conjunctissimus est homo; qatenus officii est nostri juvare illos ac sustinere. at qatenus in actionibus debitis obsistunt nobis qandoqe, hac ratione inter res medias etiam mihi censetur homo; nihilo minùs qàm avt sol, avt ventus, avt bellua. hæc enim omnia actum impedire mihi possunt. Verùm conatûs avt affectûs impedimentum non datur, exceptionis

ὅσον παρέσχηκεν, ἢ ἀποδειλιᾷ μᾶλλον· μεγαλοφροσύνῃ ἐυσεβεῖ, καὶ δικαιοσύνῃ μενέ. [b] δῆτον ἂν ἄγνοιαν καὶ δέισιδαιμονίαν ἰσχυροτέραν εἶναι φρενήσεως. a L.6.§.10. l.11.§.9. b L.8.§.48.

§. 19. [c] Τὰ πράγματα οὐδὲν ἁπτεται ὅλως τῆς ψυχῆς ἄκρης. [d] οὐδὲ ἔχει εἴσοδον πρὸς ψυχήν. [e] οὐδὲ τρέπειν, οὐδὲ κινῆσαι ψυχὴν δύναται. [f] τρέπει ἢ κινεῖ ἑαυτὴ μόνη καθ' ὁτιοῦν δὲ κρίματων. καταξιώσῃ ἑαυτὴν, τοιαύτη αὐτῇ πάρεστι τὰ πράγματα ὦσα. c L.4.§.3. d L.8.§.41. l.11.§.6. e L.6.§.52. f L.6.§.8.

§. 20. [g] Καθ' ἕτερον μὲν λόγον ἡμῖν ἐστιν οἰκεῖος τῶν ἀνθρώπων, καθ' ὅσον [h] ἐυποίητον αὐτοῖς καὶ ἀνεκτέον. καθ' ὅσον ἢ ἐνίστανται ἵνες εἰς τὰ οἰκεῖα ἔργα, [i] ἐν πᾶσι διαφόροις μοι γίνεται ὁ ἄνθρωπος, οἷς ἧσσον ἢ ἥλιος, ἢ ἄνεμος, ἢ θηρίον. [k] ἐμποδίσειε τάχα τῶν ἐνεργείων μέν τι ἐμποδισθείη ἄν. [l] ὁρμῆς δὲ καὶ διαθέσεως ἐμπόδια [m] διὰ τὴν ὑπεξαίρεσιν, g L.2.§.1. h Inf.§.33. i L.6.§.32. l.8.§.56. k L.8.§.32. 41. l L.3.§.12. Inf.§.34. l. 10.§.33. l. 11.§.9. m L.4.§.1.

ANNOTATIONES.

possit ipsi mali vel molesti saltem obtingere. Ità Aristoteles *Ethic. lib. 3. cap. 11.* Ἀνδρεῖος δὲ φαίνεται καὶ οἱ ἀγνοοῦντες. *Fortes etiam illæ videntur esse qi ignorant.* Et Epictetus *l. 4. c. 7.* Τί ποιεῖ φοβερὸν τὸν τύραννον; οἱ δορυφόροι, φησί, καὶ αἱ μάχαιραι αὐτῶν, καὶ οἱ ἐπὶ κοιτῶνες, καὶ οἱ ἀποκλείοντες τοὺς εἰσιόντας. ἐὰν τί ἄρ, ἂν παιδίον αὐτῷ προσαγάγῃς μετὰ τῶν δορυφόρων ἄνευ, ἢ φοβεῖται; ἢ ὅτι οὐκ αἰσθάνεται τούτων τὸ παιδίον; ἂν δὲ τῶν δορυφόρων τις αὐθάδεστερος, καὶ ὅτι μαχαίρας ἔχουσιν, ὑπ' αὐτὸ δὲ τοῦτο προσέρχηται αὐτῷ, θέλων ἀσπάσασθαι διά τινα περίστασιν, ἢ ζητῶν ὑπ' ἄλλου παθεῖν αὐτὸ εὐκόλως, μήτι φοβεῖται τοὺς δορυφόρους; θέλει γὰρ τοῦτο, δι' ὃ φοβερά εἰσιν ἂν ὃν τις μὴ ἀποθανεῖν, μηδὲ ζῆν θέλων ἐξ ἁπάντος, ἀλλ' ἀφ' ὧν δίδωται, προσέρχεται αὐτῷ, τί κωλύει μὴ δεδοικότα προσέρχεσθαι αὐτόν, εἰδέναι. *Qid terribilem facit tyrannum? satellites, inqit, eorumqe gladii, & cubicularii, & ii qi ingredientes excludunt. Qid ergò puer, qum ad eum adducitur satellites secum habentem, non formidat? An qia puer ista non intelligit? Si qis ergò satellites intelligit, eosqe gladios habere novit, & hac ipsa de causa ab aliqod infortunium accidi ei vult, numqid formidet satellites? Vult enim id ipsum propter qod illi sunt formidabiles. Si qis ergò nec emori nec vivere prorsus volens, sed ut res tulerit, illum accesserit, qid vetat convenire illum absqe metu?* Indè Seneca *Epist. 36.* ubi submonuerat, *nec infantes, nec pueras, nec mente lapsos, timore mortem*, subjungit, *Esse turpissimum, si eum securitatem nobis ratio non præstat, ad qam stultitia perducit.*

Ἡ ἐπιδεσπόμενος μεγαλοφροσύνη] Seneca *Epist. 78. Athleta qantum plagarum ere, qantum toto corpore excipiunt? ferunt tamen omne tormentum gloriæ cupiditate. nec tantùm qia pugnant, ista patiuntur, sed ut pugnent. exercitatio ipsa tormentum est.* Tertullianus *ad Martyr. Epist. c. 4. Timebit fortasse caro gladium gravem, & crucem excelsam, & rabiem bestiarum, & summam ignium penam, & omne carnificis ingenium in tormentis. Sed Spiritus contrà pœnas sibi & carni, verba licèt ista, à nullis tamen eo animo accepta, imò & ultro appetita, fama & gloriæ caussâ, nec à vinis tantùm sed etiam à fœminis. Lucretia vim stupri passa, cultrum sibi adegit in conspectu propinqorum, ut gloriosam castitati sua parerent. Mutius manum suam dextram in ara cremavit, ut hoc factum ejus fama haberet. Minus fecerunt Philosophi: Heraclitus, qi se bubula stercore oblitum exussit: item Empedocles, qi in ignes Ætnæ montis desiliit; & Peregrinus, qi non olim se rogo immisit: cùm fœmina qoqe contempserint ignes. Dido cum posse virum dilectissimum nubere cogeretur: item Asdrubalis uxor, qa jam ardente Carthagine, ut maritum suum supplicem Scipionis videret, cum filiis in incendium patriæ devolavit. Regulus dux Romanus captus à Carthaginiensibus, cùm se unum pro multis captivis Carthaginiensibus compensari nollet, maluit hostibus reddi, & in arca genus stipatus, undiqe extrinsecus clavis transfixus, tot cruces sensit. bestias fœmina libens appetiit, & utique horridiores, aspides serpentes, tavro vel ursо, qas Cleopatra immisit sibi? ne in manus mariti pervenirent. Sed mortis metus non tantus est, qantus tormentorum. Itaqe cessit carnifici meretrix Athenensis, qa conscia conjurationis, cùm propterea torqueretur à tyranno, & non prodidit conjuratos, & novissimè linguam suam commeatum in faciem tyranni expuit; ut nihil agere se scirent tormenta, & si ultra perseverarent. Apud Lacedæmonios ante aram nobiles qiqe adolescentes flagellis affiguntur, astantibus parentibus, & propinqis, & ut si perseverent adhortantibus. ornamentum enim & gloria deputabitur, majore qidem titulo, si anima potiùs cesseris plagis, qàm corpus. Omnia nunc gloria caussam. eadem omnia sævitia & cruciatûs certamina jam apud homines affectatio qoqe & morbus qidam animi consulcavit. qot ostiosa affectatio armorum ad gladium locat? certè ad feras ipsas affectatione descendunt; & de morsibus & de cicatricibus formosiores sibi videntur. jam & ad ignes

A *qidem se avtoraverunt, ut certum spatium in tunica ardente conficerent. alii inter venatorum taurcas. sepulti patientissimis inambulaverunt.* In eandem sententiam multa habet, & ex istis qædam repetita, in *Apologet. c. 50.*

Ἐυσεβεῖ] *fortiter, constanter perfert.* Plutarchus *Lycurgo pag. 53. F.* Οὐτε γὰρ φόβου ἔστι θυμὸν ἐγγίνεσθαι πλειόνα ζοντα τοῖς ἔτη διαπεπαίνεσι εἰκὸς ἐστιν, ἀλλ' ἐυσεβὲς φρόνημα μετ' ἐλπίδος καὶ θράσους. *Neqe enim nimiâ percelli trepidatione probabile est ita comparatos, avt plus satis ferocire: sed animum cum fiducia & avdacia stabilem suscipere.* Idem in *Publicol. pag. 104. E.* de Horatio in Capitolii dedicatione, etiam *filii morte nunciata, persistente:* Θαυμαστὸς ὁ ἀνὴρ τῆς ἐυσεβείας. *Memorabilis vir. illius constantia.* Vide *ad lib. 6. §. 10.*

B Δαιμὸν ἐκ ἀγνοίας καὶ ἀρᾳθυμίας ἰσχυροτέραν εἶναι φρενήσεως] Seneca *Epist. 76. Concupita vulgo & formidata, inconsulto impetu plerique calcárunt. Inventus est qi flammis imponeret manum; cujus risum interrumperet tortor;* (servus in domini ultionem Asdrubalis interfector, de qo Valerius Maximus *memor. l. 3. cap. 8.* Justinus *hist. lib. 44.* Livius *hist. lib. 21.* & rursùs Seneca *Epist. 78.*) *qi in funere liberorum lacrymam non misterent; qi morti intrepidus occurreret. amor, ira, cupiditas, pericula deprofecerunt. Qòd si hoc potest brevis obstinatio animi aliqo stimulo excitata; qantò magis virtus, qa non ex impetu, nec subitò, sed aqaliter valet,* cui *perpetuum robur est?* qem & ex *Epist. 36.* supràadductum vide sis: & ex *Epist. 4. ad l. 12. §. 34.* Tertullianus *ad martyr. c. 4. Igitur si tantum terrena gloria licet de corporis & animi vigore, ut gladium, ignem, crucem, bestias, tormenta contemnant sub præmio laudis humanæ, possum dicere, modica sunt ista passiones ad consecutionem gloriæ cœlestis, & divinæ mercedis. Tanti vitreum? tanti verum margaritum? qis ergò non libentissimè tantum pro vero habeat erogare, qantum alii pro falso? Hæc non sine caussa Dominus in seculum admisit, sed ad nos, & nunc exhortandos, & in illo die confundendos, si reformidaverimus pati pro veritate in salutem, qa alii affectaverunt pro vanitate in perditionem.*

C §. 19. Τὰ πράγματα] Idem *supràl. 4. §. 3.* & *infrà lib. 11. §. 16.*

Οὐδὲ τρέψαι, οὐδὲ κινῆσαι] Idem *l. 6. §. 49.* & *l. 7. §. 15.* & *l. 11. §. 11, 16.*

Οἷον ἂν κρίμάτων] Hoc est qod *supràsæpiùs*, in opinione judicióqe nostro totum suum esse. *l. 2. §. 15.* & *l. 3. §. 9.* & *l. 4. §. 3, 7.* & *l. 8. §. 47.* & *l. 11. §. 16.*

§. 20. Ἔυποιητέον καὶ ἀνεκτέον] *Infrà §. 33.* Ἀνθρώπῳ δὲ ἐυποιεῖν, καὶ ἀνέχεσθαι αὐτῶν καὶ ἀπέχεσθαι. *Hominibus benefacias, sustineas eos, eisdemqe abstineas. Charitas vera est, amare qos toleras, tolerare qos amas.* Gregorius Romanus *in Job. l. 10. c. 5.* & *in Evang. hom. 35.* Epictetus *l. 3. c. 13.* Εἶκων πᾶσι, παραχωρῶν, ἀνεχόμενος. ὕστις αὐτὸς ὠφέλει. καὶ μὴ κατεξέρα αὐτῶν τὸ σαυτῆ φλέγμα. *Cedendo omnibus, concedendo, tolerando, fac eos juvato: sed pituitam tuam in eos noli evomere.* Isocrates *Panathen.* Τὰς πρεπόντως καὶ δικαίως ὁμιλεῖν τοῖς ἀεὶ πλησιάζουσι, καὶ τὰς μὲν τῶν ἄλλων ἀηδίας καὶ βαρύτητας ἐυκόλως καὶ ῥᾳδίως φέροντας. σφᾶς δ' αὐτὰς, ὡς δυνατὸν ἐλαφροτέρους καὶ μετριωτέρους τοῖς συνοῦσι παρέχοντας. *Qi ità ut decet, ut æqum est, omnes eos qovis tempore tractant, cum qibus aliqid rei habent: qique, qum aliorum acerbitatem & importunitatem æqis animis & facilè ferant, ipsi moribus facillimis sint, & qàm moderatissimi in vita consvetudine.*

D Καθ' ὅσον δὲ ἐνίστανται] Ità *l. 8. §. 41.* Ὁρμῆσαι τι ἐγένετο; *Aliqid moliuntvr tibi obstitit qippiam.* & *lib. 11. §. 9.* Οἱ ἐνιστάμενοι. *Qi obsistunt tibi.*

Εἴ τι τῶν διαφόρων] Vide *l. 6. §. 32.* & *l. 8. §. 56.*

Ἐνέργεια μέν τοι ἐμποδισθείη] Vide *l. 8. §. 32.*

Ὁρμῆς καὶ διαθέσεως δ' γίνεται ἐμπόδια] Vide *l. 8. §. 41.* & *l. 10. §. 33.*

Διὰ τὴν ὑπεξαίρεσιν] de qa *l. 4. §. 1.* & *l. 6. §. 50.*

Καὶ

σιν, καὶ τὴν περιτροπήν. πρὸς γὰρ καὶ μεθίστησι πᾶν τὸ τῆς ἐνεργείας κώλυμα ἡ διάνοια εἰς τὸ προηγούμενον. καὶ πρὸ ἔργου γίνεται τὸ δὲ ἔργον τοῦτο ἐφεκτικόν. καὶ πρὸ ὁδοῦ, τὸ τῆς ὁδοῦ ταύτης ἐφεκτικόν.

atque circumversionis beneficio. circumvertit enim mens transfértque effectionis impedimentum omne ad id qod est potius. ità fit, ut & qod opus meum hoc inhibet, ad opus conducat; & ad viam conferat, qod viæ initæ obstabat.

a Inf. §. 33. b L. 6. §. 5. 9. c L. 3. §. 9. l. 6. §. 14. 16. l. 12. §. 1. 19. d L. 6. §. 14. e L. 3. §. 1. l. 7. §. 55.

§. 21. [a] Τῶν ἐν τῷ κόσμῳ τὸ κρεῖττον πίμα. ἔστι δὲ ἕτερον, τὸ [b] πᾶσι χρώμενον, καὶ [c] τῶν ἕν σοι τὸ κρεῖττον τίμα. ἔστι δὲ ἕτερον, τὸ [d] ἐκείνῳ ὁμογενές. καὶ γὰρ ὅπῃ σε [e] τὸ τοῖς ἄλλοις χρώμενον,

§. 21. Eorum qæ mundus complectitur, qod præstantissimum est colito. hoc est avtem illud, qod cæteris omnibus utitur, qod reliqa omnia administrat. pari modo & qod in te præstantissimum est, colito. hoc est avtem, qod superiori illi affine est. istud enim est, qod cæteris in te omnibus utitur; &

ANNOTATIONES.

Καὶ τὴν περιτροπὴν] de qa *ibidem.*

Περιτρέπει γὰρ καὶ μεθίστησι] Ita Plutarchus *de tranqill. pag.* 467. *C.* Ἔξεισι γὰρ μεθισάσης τὴν τύχην ἐκ τῶν ἀδυνάτων. *Ita nos qoqe ea, qa nolentibus nobis fortuna obtulit, aliò transferre sciamus.*

Εἰς τὸ προηγούμενον] *ad ea qa præcesserunt* Xylander. havd satìs commdè. *ad illud qod intendit* Casavbonus. ex mente forsan Marci, sed non ad sensum vocabuli. malim, *ad id qod est potius.* Vide *ad l.* 3. §. 1.

Πρὸ ἔργου γίνεται τὸ τοῦ ἔργου ἐφεκτικόν] Ità Pavlus *ad Philipp. c.* 1. *v.* 12, 13. Τὰ κατ' ἐμὲ μᾶλλον εἰς προκοπὴν τοῦ εὐαγγελίου ἐλήλυθεν, &c. *Qa mihi acciderunt, magis ad profectum Euangelii evenisse,* &c. eleganter avtem Marcus, illud ait ad opus nostrum cum primis esse conducibile, qod opus ipsum impedit, illud ad viam perficiendam conferre cum primis, qod in via nobis obsistit. hoc enim τὸ πρὸ ἔργου & πρὸ ὁδοῦ significat: utì multis exemplis docent Budæus in *Comment.* & Dunæus noster *ad Demosth. de pace,* qæ ab illis petas licet. Inde Hesiodus *l.* 2.

Ἠὼς δὲ προφέρει μὲν ὁδόν, προφέρει δὲ καὶ ἔργον.
Avrora & confert ad iter, confert ad opvsqe.

Gregorius Nazianzenus *in Cyprian.* Οἶδε γὰρ καὶ διὰ τῶν ἐναντίων τὰ ἐναντία οἰκονομᾶσθαι, ἵνα καὶ μᾶλλον θαυμάζηται. *Contraria enim per contraria novit procurare, ut majorem sui admirationem mortalibus excitet.*

§. 21. Τὸ κρεῖττον τίμα] Diogenes [perperam Diotogenes in excusis] Pythagoricus *de regno,* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 48. Δεῖ γὰρ τὸ ἄριστον ὑπὸ τοῦ ἀρίστου τιμᾶσθαι, καὶ τὸ ἡγεμονικὸν ὑπὸ τοῦ ἡγεμονεύοντος. *Decet enim ut optimum ab optimo, summum à summo colatur.*

Τὸ πᾶσι χρώμενον, καὶ πᾶν] numen scilicet τὸ τὸν κόσμον διοικοῦν, *mundum regens. l.* 2. §. 4. & *l.* 6. §. 5. ὁ διοικῶν λόγος, *mens universi rectrix.* & §. 42. ὁ τὰ ὅλα διοικῶν, *rector ille universi,* & *infrà* §. 32. ὁ οἰκονομῶν τὸ πᾶν. *universum hoc administrans.* qod Seneca *Ep.* 71. *cuncta temperans Deus.* Manilius *l.* 2.

Infusúmqe Deum cælo terrisqe fretóqe,
Ingentem æqali moderantem fœdere molem.

Τῶν ἕν σοι τὸ κρεῖττον τίμα] qod *suprà l.* 3. §. 9. Τὴν ὑπολοιπικὴν δυνάμιν σέβου. *Facultatem opinatricem venerare.* & *lib.* 6. §. 16. Ἡ τῆς ἰδίας διανοίας αἰδὼς καὶ τιμή. *Mentem propriam si in veneratione ac honore habueris.* & *l.* 12. §. 1. Μόνον τὸ ἡγεμονικόν σου, καὶ τὸ ἐν σοὶ θεῖον τιμήσῃς. *Id duntaxat, qod in te principatum gerit, & divinum est, in pretio ac honore habueris.* & *l.* 7. §. 55. Ἡ νοερὰ ἐθέλει πρωτεύειν, καὶ μὴ καλακρατεῖσθαι. *Vis intellectualis principatum sibi vendicat, nec ab eis in ordinem redigi patitur.* Cicero *de republ. l.* 6. in *somn. Deum te scito esse. Siqidem Deus est, qi viget, qi sentit, qi meminit, qi prævidet, qi tam regit & moderatur, & movet id corpus, cui præpositus est, qàm hunc mundum princeps ille Deus: & ut ipsum mundum ex qadam parte mortalem Deus æternus, sic fragile corpus animus sempiternus movet.* Seneca *Epist.* 65. *Qem in hoc mundo locum Deus obtinet, hunc in homine animus: qod est illic materia, id nobis corpus est. Serviant ergò deteriora melioribus.* Isocrates *ad Demonic.* §. 33. Μίγιστον γὰρ ἐν ἐλαχίστῳ, νῦς ἀγαθὸς ἐν ἀνθρώπου σώματι. *Maxima enim res in re minima est, bona mens in corpore humano.*

Τὸ ἐκείνῳ ὁμογενὲς] qod *l.* 12. §. 1. τὸ ἕν σοι θεῖον. *qod in te divinum est.* & *l.* 6. §. 13. vice versâ, τὸ τῇ ψυχῇ ὁμογενὲς, *qòd animæ affine est.* Τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν. *Nam hujus progenies etiam sumus.* Aratus in *phænom.* ab Apostolo laydatus, *Act. c.* 17. *v.* 28. secundùm partem nimirum meliorem nostri.

Τὸ τοῖς ἄλλοις χρώμενον] Ità *l.* 7. §. 55. πέφυκε γὰρ χρηστικὴ πᾶσιν ἐκείνοις. *aliis omnibus utitur*; sic etiam *l.* 3. §. 1. Τὸ δὲ ἑαυτῷ χρῆσθαι. *Ea verò vis, qâ sese uti possit.* Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 1. Τῶν ἄλλων δυνάμεων, ἃς δεήσει ἑυρήσεις αὐτὴν αὐτῇ θεωρητικήν. ἡ τοίνυν ἡ δὲ δοκιμαστικὴ, ἢ ἀποδοκιμαστική. ἡ γραμματικὴ μέχρι τίνος κέκληται τὸ θεωρητικόν; μέχρι τοῦ διαγνῶναι τὰ γράμματα. —αὕτη ἂν αὐτὴν θεωρεῖ τις αὐτῶν; ἔδαμῶς. ἀλλ' ὅλως μὲν ἀντιγράφειν τῷ ἱματίῳ δεῖ, τύλῳ τί γραπτέον, ἡ γραμματικὴ ἐρεῖ. πότερον δὲ γραπτέον τῷ ἱματίῳ, ἢ ἃ γραπτέον, ἡ γραμματικὴ οὐκ ἐρεῖ. καὶ περὶ τῶν μελῶν ὡσαύτως ἡ μουσική. πότερον δ' ἀξιόν νῦν ἢ κιθαρίσαι, οὐκ ἐρεῖ. τίς οὖν ἐρεῖ; ἡ καὶ αὐτὴν θεωροῦσα, καὶ τἄλλα πάντα. ἄντη δ' ἔστι τίς; ἡ δύναμις

A ἡ λογική. μόνη γὰρ ἄντη καὶ ἀντὴν καλωσήσατα παρείληπται, τίς τί ἐστι, καὶ τί δύναται, καὶ πόσου ἀξία ἔσα ἐλήλυθε, καὶ τὰς ἄλλας ἁπάσας. τί γὰρ ἐστιν ἄλλο τὸ λέγον, ἢ, τι χρυσίον καλόν ἐστι; αὐτὸ γὰρ ἃ λέγει. δῆλον, ὅτι ἡ χρηστικὴ δύναμις ταῖς φαντασίαις. τί ἄλλο, τὸ μουσικὴν, γραμματικὴν, τὰς ἄλλας δυνάμεις, διακρῖνον, δοκιμάζον, τὰς χρήσεις αὐτῶν καὶ τὰς καιρὰς παραδεικνύον; ἃ δεῖ ἄλλο. ὥσπερ ἂν ἦν ἄξιον, τὸ κρεῖττον ἁπάντων καὶ κυρεῦον οἱ θεοὶ μόνον ἐφ' ἡμῖν ἐποίησαν τὴν χρῆσιν τὴν ὀρθὴν τῆς φαντασίας. τὰ δὲ ἄλλα, οὐκ ἐφ' ἡμῖν. *Aliarum facultatum nullam reperietis ipsam suimet contemplatricem: ac proinde ne approbatricem qidem avt improbatricem. Grammatica contemplatio qousqe progreditur? Ad distinctionem literarum*
B *— Num ergo earum aliqa seipsam contemplatur? Neqaqam: sed cum amico rescribendum est qid ei sit scribendum, Grammatica dicet: utrum amico sit scribendum, necne, Grammatica non dicet. In cantilenis Musica eodem modo, an avtem nunc canendum sit, & cithara pulsanda, avt nec canendum, nec citharæ pulsanda, non dicet. Qa facultas igitur id dicet? Ea qa tum semetipsam, tum cæteras omnia contemplatur. Ea vero qa est? Ratiocinandi ac differendi facultas. Sola enim hac tradita est, qa tum seipsam perspexerit, qanam sit, & qid possit, & qanti sit æstimanda, tum cæteras universas. Qid enim aliud est qod*
C *dicat, aurum esse pulcrum? Ipsum enim non loqitur. Satis apparet, eam esse facultatem, qa utatur visis. Qid aliud est, qod Musicam, Grammaticam, cæteras facultates dijudicet, usum earum probet, modúmqe demonstret? Nihil aliud. Qamobrem Dii immortales id qod est omnium præstantissimum & imperatorium, solum, ut decebat, in nostra potestate esse voluerunt, rectum videlicet visorum usum, reliqorum potestatem nobis ademerunt?* Idem *l.* 2. *c.* 23. Ἄνθρωπε, μήτ' ἀχάριστος ἴσθι, μήτε πάλιν ἀμνήμων τῶν κρεισσόνων. ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τοῦ ὄρους καὶ ἀκούειν, καὶ, τῇ Δία, ὑπὲρ αὐτοῦ ζῆν, καὶ τῶν συνεργῶν πρὸς αὐτὸ, ὑπὲρ καρπῶν ξηρῶν, ὑπὲρ ἐλαίου, εὐχαρίστει τῷ Θεῷ. μέμνησο δ' ὅτι ἄλλο τί σοι δέδωκε κρεῖττον ἀπάντων τούτων,
D τὸ χρησόμενον αὐτοῖς, τὸ δοκιμάζον, τὸ τὴν ἀξίαν ἑκάστου λογιζόμενον. τί γάρ ἐστι τὸ ἀποφαινόμενον ὑπὲρ ἑκάστης τούτων τῶν δυνάμεων, πόσου τις ἀξία ἐστὶν αὐτῶν; μήτι αὐτὴ ἑκάστη ἡ δύναμις; μήτι τῆς ὀρεκτικῆς πρὸ ἧκεστας λεγούσης τι περὶ ἑαυτῆς; μήτε τῆς ἀκουστικῆς; — ἀλλ' ὡς διάκονοι καὶ ὄπλαι τεταγμέναι εἰσὶν ὑπηρετοῦν τῇ χρηστικῇ τῶν φαντασιῶν. — πῶς ἂν δύναταί τις ἄλλη δύναμις κρεῖσσον εἶναι ταύτης, ἣ καὶ ταῖς λοιπαῖς διακόνοις χρῆται, καὶ δοκιμάζει αὕτη ἔκασα, καὶ ἀποφαίνεται, τίς γὰρ ἐκείνη εἶδε τίς ἐστιν αὕτη καὶ πόση ἀξία; τίς ἐκείνη οἶδεν, ὁπότε δεῖ χρῆσθαι ἑαυτῇ, καὶ πότε μή; τίς ἐστιν ἡ ἀνοίγουσα καὶ κλείουσα τὰς ὀφθαλμούς, καὶ ἀφ' ὧν ἃ δεῖ ἀποσρέφουσα,
E τοῖς δὲ προσάγουσα; ἡ ὀρεκτική; ἃ. ἀλλ' ἡ προαιρετική. τίς ἡ τὰ ὧτα ἐπικλείουσα καὶ ἀνοίγουσα; — οὐκ ἄλλη ἢ ἡ προαιρετικὴ δύναμις, — πότερον εἰπεῖν ἄμεινον, ἢ σιωπῆσαι, καὶ ἔτως ἄμεινον ἢ ἐκείνως, καὶ τοῦτο πρέπει ἢ ἃ πρέπει, καὶ τὸν καιρὸν ἑκάστῳ, καὶ τὴν χρείαν, τίς ἄλλη λέγει ἢ ἡ προαιρετική; — καὶ δύναται τὸ διακονοῦν κρεῖσσον εἶναι ἐκείνου ᾧ διακονεῖ, ὁ ἵππος τοῦ ἱππέως; ἢ ὁ νῦν τοῦ κυνηγοῦ; ἢ τὸ ὄργανον τοῦ κιθαρισοῦ; ἢ οἱ ὑπηρέται τοῦ βασιλέως; τί ἐστι τὸ χρώμενον; προαίρεσις. τί ἐπιμελεῖται πάντων; προαίρεσις. τί ὅλον διαιρεῖ τὸν ἄνθρωπον, ποτὲ μὲν λιμῷ, ποτὲ δὲ ἀγχόνῃ, ποτὲ δὲ κατὰ κρημνοῦ; προαίρεσις.
F εἶτα τούτου τί ἰσχυρότερον ἀνθρώποις ἐστί; καὶ πῶς οἷόν τε τοῦ ἀκωλύτου τὸ κωλυόμενον. *Homo, nec ingratus esto, neqe etiam præstantiorum immemor: sed cum de visu & avditu, atqe adeò de ipsa vita, vitaqe adjumentis, (cujusmodi sunt frumenta & legumina, cujusmodi vinum & oleum) gratiam habeto Deo, tum aliud ab eo bis omnibus præstantius tibi datum esse memento, qod illis utatur, qod probet, qod pretium cujusqe statuat. Qid enim est qod de qalibet harum facultatum pronuntiet, qanti qaqe pretii sit. Num qaqe facultas per se. Num visum unqam de seipso qicqam locutum avdivisti? num avditum? — Cum ministra & ancilla constituta sint ei facultati, qa visis utatur servare — Qi ergò potest alia qapiam facultas ea præstantior*
G *esse, qa cæterarum qoqe ministerio utitur, singulaqe ipsa & probat & dijudicat? Qa enim illarum novit qanam hæc sit, & qanti pretii? qa illarum novit qando hac utendum, qando non utendum sit? Qanam est qa & aperiat & claudat oculos, & à rebus noxiis avertat, in aliis vero intendat? Nunqid videndi vis? Non: sed vis voluntatis. Qanam aures occludit & reserat? — Non alia nisi voluntas — Utrum verò loqi an tacere præstet, & sic an illo modo dicere utilius sit, hoc deceat an dedeceat,*

& à qo vita tua gubernatur.

§. 22. Qod civitati non eſt noxium, nec civi nocet. hanc ad ea omnia regulam adhibe, qibus noceri tibi poſſe videbitur. ſi civitati ab hac re nihil nocetur, nec mihi: qin & etiamſi civitati nonnihil indè nocumenti accederet, nè ſic qidem ſuccenſendum eſſet civitatem lædenti, ſed oſtendendum in qo delinqat.

§. 23. Sæpe cogita, qanta cum celeritate abripiantur & ſubtrahantur, qæ ſunt fiúntqe univerſa. eſt enim rerum natura inſtar fluvii cujuſdam, qi in jugi ſit fluxu. effectiones verò mutationibus continuis, & cavſſæ ipſæ converſionibus innumeris ſubjacent. nec qod conſiſtat ferè qicqam eſt. cogita itidem vaſtum iſtud utrinqe adjacens præteriti ac futuri temporis immenſum, qo conduntur univerſa. qî igitur non pro fatuo meritò habeatur, qi iſtis vel inflatur, vel cruciatur, vel de re aliqa, qæ

τῦτο ἐςι, καὶ ὁ σὸς βίος ὑπὸ τῦτο διοικεῖται.

§. 22. [a] Ὁ τῇ πόλει ὐκ ἔςι βλαβερόν, ὐδὲ τὸν πολίτην βλάπτει. ἐπὶ παύσης τῆς ἐβεβλάφθαι φαντασίας τῦτον ἔπαγε τὸν κανόνα. εἰ ἡ πόλις ὑπὸ τῦτο μὴ βλάπτεται, ὐδὲ ἐγὼ βέβλαμμαι. εἰ δὲ ἡ πόλις βλάπτεται [b], ὐκ ὀργιστέον τῷ βλάπτοντι τὴν πόλιν. * τί τὸ παρορώμενον.

§. 23. Πολλάκις ἐνθυμοῦ, [c] τὸ τάχος τῆς φοράς καὶ ὑπεξαγωγῆς τῶν ὄντων τε καὶ γινομένων. [d] ἡ τε γὰρ ὐσία ὅιον ποταμὸς ἐν διηνεκεῖ ῥύσει, καὶ [e] αἱ ἐνέργειαι ἐν συνεχέσι μεταβολαῖς, καὶ τὰ αἴτια ἐν μυρίαις τροπαῖς, καὶ σχεδὸν [f] ὐδὲν ἑςὼς, καὶ τὸ παρεγγύς * τὸ ᾧ [i] ἄπειρον ἔ τε παρῳχηκότος καὶ μέλλοντος ἀχανὲς, [k] ᾧ πάντα ἐναφανίζεται, πῶς οὖν ὔ [l] μωρὸς, ἐν τύτοις φυσώμενος, ἢ σπώμενος, ἢ χε-

a Inf. §. 35. l. 6. §. 44. 54. l. 8. §. 55. l. 10. §. 6.
b L. 2. §. 1. l. 7. §. 26.
* [δεικτέον δὲ] ſive, [ἀλλὰ δεικτ.] τί Inf. §. 28. L. 10. §. 4. l. 11. §. 13.
c L. 4. §. 43.
d L. 2. §. 17.
e Sup. §. 10.
f L. 7. §. 18. 25. l. 9. §. 19. l. 11. §. 35.
g L. 8. §. 6.
h Inf. §. 33.
* -γὺς τοδε f.
i L. 4. §. 3. l. 12. §. 7.
k L. 2. §. 12.
l L. 4. §. 44.

ANNOTATIONES.

deceat, & qod cujuſqe orationis tempus, qis uſus ſit, qanam alia dicit niſi voluntas? — Et fieri poteſt, ut id qod miniſtrat præſtet ei cui miniſtrat? ut equs equiti, canis venatori, inſtrumentum citharædo, miniſtri regi. Qid eſt qod illis uſatur? voluntas, Qid curat omnia? voluntas. Qid totum hominem tollit, nunc ſame, nunc laqeo, nunc præcipitio? voluntas. Ergóne habet hac qicqam robuſtius? Ullóne modo fieri poteſt, ut id qod coerceri neqit ſit infirmius iis qæ ab ipſo coercentur?

Ὁ τοῖς βίοις ὑπὸ τύτῳ διοικεῖται] Vide de his plura apud Epictetum loco ſuperiùs allato.

§. 22. Ὁ τῇ πόλει ὐκ ἔςι βλαβερόν] Habes his gemina, *infrà* §. 35. *l.* 6. §. 44, 54. *l.* 8. §. 55. & *l.* 10. §. 6.

Εἰ δὲ ἡ πόλις βλάπτεται, ὐκ ὀργιστέον τῷ βλάπτοντι τὴν πόλιν. τί γὰρ παρορώμενον] Mutila eſſe hæc, res ipſa clamat. olim opinabar deeſſe negativam, εἰ δὲ ἡ πόλις ὐ βλάπτεται, ὐκ ὀργιστέον τῷ μὴ βλάπτοντι τὴν πόλιν. eo motus, qòd *infrà* dicitur §. 35. τίς δὲ βλάβη τῦ κοινῦ; tanqam communitas ipſa lædi non poſſit. Jam ſententiam muto, & poſtrema ſic ſuppleo, ὐκ ὀργιστέον τῷ β. τ. π. [δεικτέον δὲ] ſive, [ἀλλὰ δεικτέον] τί τὸ παρορώμενον. qomodo *l.* 7. §. 26. Ἐυμενὴς ἴση τῷ παρορῶντι. *Ex errore animi delinqentem aqanimiter feras.* & *l.* 11. §. 13. Καὶ τύτῳ ἀνῳῷ ἕτοιμος τὸ παρορώμενον δεῖξαι. *Huic etiam ipſi errorem oſtendere promptus.* ut dicat, etiamſi detur lædi civitatem, tamen non eſſe lædenti ſuccenſendum, ſed citra iracundiam commonſtrandum errorem. De Demonacte Lucianus *pag.* 859. Τῶν μὲν ἁμαρτημάτων καθήπτετο. τοῖς δὲ ἁμαρτάνυσι συνεγίνωσκε. καὶ τὸ παράδειγμα παρὰ τῶν ἰατρῶν ἔξιν λαμβάνων, τὰ μὲν νοσήματα ἰαμένων, ὀργῇ δὲ πρὸς τὰς νόσυς χρωμένων. *Ipſa qidem peccata inceſſebat, ſed peccantibus ignoſcebat, petito à medicis exemplo, qi morbos qidem curant, iram verò in ægrotos non exercent.* Evripides *Belleroph.* Svidâ laudante;

—— τὸ μὲν νοσῦντι θυμῦσθαι κακόν.
—— male habenti iraſci malum eſt.

Seneca *de conſtant. ſap. c.* 13. *Qis phrenetico medicus iraſcitur? qis febricitantis, & frigida prohibiti maledicta, in malam partem accipit? hunc affectum adverſus omnes habet ſapiens, qem adverſus ægros ſuos medicus: qorum nec obſcæna, ſi remedio egent, contrectare, nec reliqias & effuſa intueri dedignatur, nec per furorem ſævientium excipere convicia. ſcit ſapiens omnes hos qi togati purpuratiqe incedunt, valentes coloratóſqe, malè ſanos eſſe: qos non aliter videt, qàm ægros intemperantes. itaqe ne ſuccenſet qidem, ſi qid in morbo petulantiùs avſi ſunt adverſùs medentem.* Idémqe *de irâ l.* 1. *c.* 15. *Corrigendus eſt itaqe qi peccat, & admonitione, & vi, & mollitèr, & aſperè: meliórqe tam ſibi qàm aliis faciendus, non ſine caſtigatione, ſed ſine ira. qis enim, cui medetur, iraſcitur?* & *ibidem lib.* 2. *c.* 9. *Non eſt iraſcendum erroribus. qid enim, ſi qis iraſcatur in tenebris parùm veſtigia certa ponentibus? qid ſi qis ſurdis, imperia non exaudientibus? qid ſi pueris? qid ſi illis iraſci velis qi ægrotant, ſeneſcunt, fatigantur? hac conditione nati ſumus, animalia obnoxia non pavcioribus animi qàm corporis morbis.* Vide *ad l* 2. §. 1.

§. 23. Τὸ τάχος τῆς παραφορᾶς] Τῷ χρόνῳ, καθάπερ ῥεύματος, ἔκαςα παραφέρονται. *Tempore fluminis inſtar omnia abripiente.* Plutarchus *de Orac. defect. pag.* 432. *A.* Gemina his habes *l.* 4. §. 43. & *l.* 6. §. 4, 15. & *l.* 7. §. 18.

Οἷον ποταμὸς ἐν διηνεκεῖ ῥύσει] Vide *ad l.* 4. §. 43. Flaccus, *Carm. l.* 3. *od.* 29.

— qod adeſt memento
Componere æqus, cætera fluminis
Ritu feruntur, nunc medio alveo
Cum pace delabentis Etruſcum
In mare, nunc lapides adeſos,
Stirpéſqe raptas, & pecus, & domos
Volventis unà, non ſine montium
Clamore, vicinaqe ſylva,
Qum fera deluvies qietos
Irritat amnes. —

Ἐν συνεχέσι μεταβολαῖς] Vide *l.* 7. §. 18, 25. & *l.* 10. §. 18. & *l.* 11. §. 35. Πάντα μεταβολαί. *Mutationes ſunt omnia iſta.*

Ἐν μυρίαις τροπαῖς] *l.* 8. §. 6. Πάντα τροπαί. *Uſitata ſunt omnia.*

Οὐδὲν ἑςὼς] ità *infrà* §. 33. Ἐυμετάβλητα καὶ ὐχ ἑςῶτα. *Res mutari prona, & conſiſtere neſcia.* Naſo *Metamorph. l.* 15.

— nihil eſt toto qod perſtet in orbe:
Cuncta fluunt. —

Auguſtinus *in Joan. tract.* 38. *In omnibus actionibus & motibus noſtris, & in omni prorſus agitatione creaturæ, duo tempora, præteritum & futurum. præſens qero, nihil ſtat. qod dixi jam, non eſt, qod dicturus ſum, nondum eſt.* Hinc Plato Theæteto: Ἔςι γὰρ ὐδέποτ' ὐδὲν, αἰεὶ δὲ γίγνεται. *Nihil enim unqam conſiſtit, ſed ſemper fit, movetur.* & Plutarchus *de EI. Delph. pag.* 392. Ἡμῖν μὲν γὰρ ὄντως τὸ εἶναι μίτεσιν ὐδὲν, ἀλλὰ πᾶσα ἀπὸ τῆς φύσεως ἐν μέσῳ γενέσεως καὶ φθορᾶς γινομένη φάντασμα παρέχει καὶ δόκησιν ἀμυδρὰν καὶ ἀβέβαιον αὐτῆς. ἂν δὲ τὴν διάνοιαν ἐπερείσῃς, λαβέσθαι βυλόμενος, ὥσπερ ἡ σφοδρὰ περίδραξις ὕδατος τῷ πιέζειν εἰς ταὐτὸ καὶ συνάγειν διαῤῥέον ἀπόλλυσι τὸ περιλαμβανόμενον, ὕτω τῶν παθημάτων μεταβάλλον ἑκάστῳ τὴν ἄγαν ἐνάργειαν ὁ λόγος ἀποσφάλλεται, τῇ μὲν εἰς τὸ γιγνόμενον αὐτῆ, τῇ δὲ εἰς τὸ φθειρόμενον, ὐδενὸς λαβέσθαι μένοντος ὄντως δυνάμενος. *Reverà enim eſſentiæ nos neqaqam ſumus participes: ſed univerſa mortalis natura in medio ortus & interitus verſans, ſpeciem opinionémqe obſcuram & inſtabilem ſui præbet. Qod ſi animum intendas, ut intellectu eam comprehendere poſſis: qemadmodum aqam ſi complectaris vehementius, fit ut comprimendo ea, & in ſe conducendo diffluat ac pereat: ſic uniuſcujuſvis perpeſſionibus & mutationibus obnoxia rei nimis evidentem perceptionem dum ſectatur ratio, aberrat vel ad ortum ejus, vel ad interitum, nihil arripere qod permaneat avt ſit revera cum poſſit.* Et mox *D.* Μένει δὲ ὐδὲν, ὐδ' ἔςιν οἷς, ἀλλὰ γιγνόμεθα πολλοὶ περὶ ἓν φάντασμα καὶ κοινὸν ἐκμαγεῖον, ὕλης περιελαυνομένης καὶ ὀλισθαινύσης. *Neqe eſt unus; ſed naſcimur multi: materiâ circa unum ſimulacrum & exemplar qoddam expreſſum circumagitatâ, atqe labaſcente.* Aliâ ratione Baſilius Cæſar. *Orat.* 12. & Simeon *Cancellar. Orat.* 21. Οὔτε τὰ δίκαια καὶ περισπούδαστα τοῖς πολλοῖς, τὸ ἑςὼς καὶ μόνιμον ἔχει, ὕτε τὰ περισαλπικὰ τῶν πραγμάτων καὶ κατηφῆ καγίνας ἤδεσαν. ἀλλὰ πάντα σάλῳ τινὶ καὶ κλόνῳ, καὶ μεταβολαῖς ἀδοκήτοις ὑπόκειται. *Proſpera fortunaqe res, & qæ magno ſtudio à qam plurimis affectantur, neqe perſtant, diúve permanent: neqe etiam infortunatæ, ac luctuoſæ ſolidæ firmæqe ſunt; ſed omnia fluctui cuidam, turbulentaqe agitationi, improviſis etiam mutationibus ſubjacent.* & qæ ſequntur.

Οὐδὲν ἑςὼς, καὶ τὸ παρεγγύς. τὸ δὲ ἄπειρον] Vitioſa interpunctio, qæ & Xylandrum in fravdem induxit. lege Οὐδὲν ἑςὼς. καὶ τὸ παρεγγὺς τόδε ἄπειρον, &c. Conſule verſionem. Vide *l.* 4. §. 3, 50. & *l.* 12. §. 7.

Ὦ πάντα ἐναφανίζεται] Vide *l.* 2. §. 12. & *l.* 12. §. 32.

Πῶς δ' μωρὸς, ὁ ἐν τύτοις φυσώμενος, ἢ σπώμενος] Vide *l.* 4. §. 44. & *l.* 7. §. 73. Horum avtem ſtultitiam icone pulcerrimâ depingit nobis Dion Chryſoſtomus *Orat.* 66. Εἴτις εἴη τοιῦτος ἄνθρωπος, οἷος ζῆν πρὸς τὴν αὐτῦ σκιὰν, ὥςε αὐξομένης μὲν αὐτῆς ἐπαίρεσθαι. καὶ μεγαλαυχεῖσθαι. βραχυτέρας δὲ γιγνομένης, λυπεῖσθαί τε καὶ ὁρᾶσθαι ταπεινότερον, καὶ τοσύτῳ μᾶλλον, ὅσῳπερ ἂν ἐλάττων γίνηται. ὁ πολύ γε ἂν εἴη τῇ Μαργίτῃ σοφώτερος. τῆς γὰρ αὐτῆς ἡμέρας, ὅτε μὲν λυποῖτ' ἄν, ὅτε δὲ χαίροι. πρωὶ μὲν ἐπειδὰν ἴδοι τὴν σκιὰν τὴν ἑωθινὴν πάνυ μακρὰν, τῶν τε κυπαρίτταν, καὶ τῶν

χειλιάζων, ὡς ἔν τινι χρόνῳ καὶ ἐπὶ μικρὸν ἐνοχλήσαντι;

a L.2.§.9.l.12.§.32. §. 24. Μέμνησο τῆς συμπάσης οὐσίας, [a] ἧς ὀλίγιστον μετέχεις, καὶ ὅ σύμπαντος αἰῶνος, [b] βραχὺ καὶ [c] ἀκαριαῖόν σοι διάστημα ἀφόρισται, καὶ τῆς εἱμαρμένης, ἧς πόσον εἰ μέρος.

b L.4.§.26. c L.4.§.48. l.11.§.18.

d L.4.§.26. l.11.§.13.l.12.§.26. *τις Xyl. e Sup.§.3. f L.4.§.34.l.7.§.57. g L.6.§.22. h L.4.§.3. Sup.§.19. i L.7.§.16. 67.l.10. §.24. *αὐτὸ f. L.7.§.68. k L.3.§.6.l.7.§.55.l.8.§.26.

§. 25. [d] Ἄλλος ἁμαρτάνει * τι εἰς ἐμέ. ὅ-ψεται. [e] ἰδίαν ἔχει διάθεσιν, ἰδίαν ἐνέργειαν. [f] ἐγὼ νῦν ἔχω, ὅ με θέλει νῦν ἔχειν ἡ κοινὴ φύσις, καὶ [g] πράσσω ὅ με νῦν πράσσειν θέλει ἡ ἐμὴ φύσις.

§. 26. Τὸ ἡγεμονικὸν [h] κυριεῦον τῆς ψυχῆς σου μένοις, [h] ἀτρεπτον ἔστω, ὑπὸ τῆς ἐν τῇ σαρκὶ λείας ἢ τραχείας κινήσεως. καὶ [i] μὴ συγκεραννύσθω, ἀλλὰ περιγραφέτω * αὐτὸ, καὶ φειδομένω τὰς [k] πείσεις ἐκείνας ἐν τοῖς μορίοις. ὅταν δὲ ἀναδιδῶσι καπὶ τὸ ἑτέραν συμπάθειαν εἰς τὴν διάνοιαν, ὡς ἐν σώματι ἡνωμένῳ, τότε χρὴ μὲν τὴν αἴσθησιν, φυσικὴν οὖσαν, οὐ περιτέον ἀντιβαίνειν.

§. 24. Memineris & naturæ univerſæ, cujus particulam exiguam admodum obtines; & ævi univerſi, cujus ſpatium breve & momentaneum tibi aſſignatum eſt; & fati, cujus quantilla es particula?

§. 25. Peccat qis aliqid adversùs me? ipſe viderit: propriam habet diſpoſitionem, operationem propriam. ego nunc habeo, qod nunc habere me vult rerum natura; facióqe qod nunc me facere vult natura mea.

§. 26. Qæ principatum ac dominium obtinet pars animæ tuæ, immota maneat, ad levem vel aſperum carnis tuæ motum: nec ſe carni immiſceat, ſed circumſcribat ſeſe, & intra membrorum limites coerceat affectiones iſtas. qòd ſi aliâ ratione ſe ad mentem ſubvexerint, qatenus nempe ea corpori unita eſt, tunc ſenſui, cum à natura ſit, non eſt obnitendum, ſed

ANNOTATIONES.

τῶν ἐν τοῖς τείχεσι πύργων σχεδὸν μείζω, δῆλον ὅτι καίρει ἂν, ὡς αὐτὸς ἐξαπίνης γενόμενος τοῖς Ἀλωάδαις ἴσος. καὶ εἰς τὴν ἀγορὰν βαδίζοι ἄν, καὶ εἰς τὰ θέατρα, καὶ πανταχόσε τῆς πόλεως, ὅπως ἂν ὑπὸ πάντων βλέποιτο. περὶ δὲ πλήθουσαν ἀγορὰν ἔρχοιτ' ἄν σκυθρωπότερος αὐτὸς γίγνεσθαι, καὶ ἀναχωρεῖν. τὰς δὲ μεσημβρίας;, αἰσχύοιτ' ἂν ὀφθῆναι ἀνθρώπῳ τινι, καὶ ἔνδον μένοι ἂν ἐγκλεισάμενος, ἐπειδὴ ἐν ποσὶ βλέπειν τὴν σκιὰν παρῇ. περὶ δείλην δὲ ἀναλαμβάνοι αὐτὸν, καὶ γαυρότερος φαίνοιτο ἂν ἀεὶ πρὸς ἑσπέραν. πάνυ μοι δοκεῖς ἄτοπον διάθεσιν, καὶ ἄνδρα διαπλάττειν ἠλίθιον. ἐκὸν ὁ τῇ δίξῃ προσέχων, οὐδέν τι βελτίων, ἀλλὰ πολὺ ἀθλιώτερος. πολλάκις γὰρ ἂν, πλείους μεταβολὰς ἐν ἡμέρᾳ μίᾳ μεταβάλοιτο. καί τοι, οὐχ ὅπῃς ἐκείνος ἐν τεταγμέναις ὥραις τισὶν, ἀλλὰ καὶ δείλης, καὶ ἕωθεν, οὐδὲν αὐτὸν κωλύσει μὴ δυσευχέστατον ἄνθρωπον εἶναι, νῦν μὲν φερόμενον καὶ πετόμενον ὑψηλότερον τῶν νεφῶν, ἂν τύχωσι μαρτυρήσαντες αὐτόν τινες καὶ ἐπαινέσαντες, νῦν δὲ συσταλλόμενον καὶ ταπεινούμενον. πολὺ πλείους αὐξήσεις τε καὶ φθίσεις τῆς ψυχῆς αὐτῷ λαμβανούσης, ἐμοὶ δοκεῖ, τῶν τῆς σελήνης. *Si qis igitur foret talis homo, qi viveret ad ſuam umbram, nempe ut eâ auctâ efferretur atqe gloriaretur: breviore autem factâ contriſtaretur, dejectioriſqe videretur animi, tantóqe magis, qanto ea minor fieret, havd multò utiqe eſſet Margite ſapientior. Eádem enim die nunc qidem mœſtus eſſet, nunc autem gavderet. Mane qidem, cùm umbram videret matutinam valdè prolixam, atqe cypreſſis turribúſqe in mœnibus ferè majorem, havd dubium qin gavderet, qaſi ipſe repentè compar factus eſſet Aloidis: atqe in forum vaderet & in theatra, inqe omnia civitatis loca, qo ab omnibus conſpici poſſet. Circa meridiem verò inciperet mœſtior ſeipſo fieri, atqe ſecederet. At in meridie erubeſceret ab ullo homine conſpici, domiqe maneret clavſus, conſpectâ pedibus umbrâ. Poſtea verò crepuſculum rediret ad ſe, fieretqe ſuperbior ſemper ad veſperam. Prorſus mihi videris abſurdam affectionem, virúmqe effingere ſtolidum. Quare ſi qi gloriæ animum advertit, nihilo eſt melior, ſed multò miſerior. Nonnunqam enim una die ſæpius immutaretur, neqe qemadmodum ille incertis qibuſdam horis, ſed etiam mane, & circa crepuſculum, nihil prohiberet, qò minus eſſet hominum infortunatiſſimus. Nunc enim impetu ferretur, volaretqe altius nubibus, ſi qi teſtimonium illi perhibuiſſent, illúmqe laudaſſent: nunc autem contraheretur, abjiceretqe animum. Multóqe plura incrementa atqe decrementa illius ſuſciperet animus, ut mihi videtur, qàm luna.*

§. 24. Τῆς συμπάσης οὐσίας, ἧς ὀλίγιστον μετέχεις] Vide *l.* 10. §. 17. & *l.* 12. §. 32. Seneca *Epiſt.* 91. *Qota pars omnium ſumus?*

Βραχὺ καὶ ἀκαριαῖον διάστημα] Vide *l.* 2. §. 17. & *l.* 4. §. 26, 48. & *l.* 11. §. 18. Ἀκαριαῖος ὁ ἀνθρώπειος βίος. *Momentanea eſt vita humana.* Diodorus Siculus *hiſtor. l.* 1. Πάντες γὰρ ἄνθρωποι διὰ τῆς φύσεως ἀσθένειαν, βιῶσι μὲν ἀκαριαῖόν τι μέρος τοῦ παντὸς αἰῶνος, τετελευτήκασι δὲ πάντα τὸν ὕστερον χρόνον. *Cuncti enim mortales, ob naturæ imbecillitatem, vix ad exiguum momentum totius æternitatis vivunt, per omne deinde tempus exſtincti.* Ariſtides *in Eteoneum Tom.* 1. *p.* 140. Βίος δὲ πᾶς ἀνθρώπου βραχὺς, καὶ εἰ πολλῷ τινος ἄξιος εἰς ἀριθμὸν λόγου. ἀλλ' ἐάν τε Ἀργαθώνιον, ἐάντε Τίθωνον λέγῃ τις, ἐάν τε τὸν τὰς τρεῖς γενεὰς διαρκέσαντα Νέστορα τὸν Πύλιον, πάλαι τέτταρες τοὺς χρόνους τυθεὶς, ἐνρήσει ἔλαττον μέρος ὅλας τοῦ παντὸς αἰῶνος, ἢ ὅσον εἰκεῖν. *Jam vita omnis hominum brevis eſt, nec valdè longa, adeò ut ſive Arganthonium commemores, ſive Tithonum, ſive eum qi ad tria duraverit ſecula, Neſtorem Pylium, omnibus his temporibus in ſummam collectis minima deprehendatur eſſe pars æternitatis.*

§. 25. Ἄλλος ἁμαρτάνει τι εἰς ἐμέ] Xylander legiſſe videtur, Ἄλλος ἁμαρτάνει τις εἰς ἐμέ. *Peccat alius qis adverſùs me.* Verùm lectionem receptam ſolicitare nihil eſt neceſſe; *Peccat qidpiam alius adverſus me.* Ego, ſi qid eſſet mutandum, legerem potiùs; Ἄλλος ἁμαρτάνει. τί εἰς ἐμέ; *Peccat alius. qid hoc ad me? ipſe viderit.* Verùm nihil moverim. *l.* 4. §. 26. & *l.* 9. §. 4. ἑαυτῷ ἁμαρτάνει. *ſibi peccat.* Epictetus *l.* 2. *c.* 13. Τί οὖν σοι μέλει περὶ τῶν ἀλλοτρίων; οὐκ ἐκείνου ἁμάρτημα; πῶς γὰρ ἔ; δύνατον δ' ἄλλῳ μὲν εἶναι ἁμάρτημα, ἄλλῳ δὲ κακόν; ἔ. τί οὖν ἀγωνιᾷς περὶ τῶν ἀλλοτρίων; *Qid ergò curæ tibi ſunt aliena? Annon illius peccatum? Qidni? Poteſt verò alterius eſſe delictum alterius malum? Non. Qid ergò de alienis angeris?*

Ὄψεται] *Viderit ipſe.* αὐτῷ μελήσει. qaſi dicat, Qid ad me? ſive, nihil id ad me pertinet. Sic Cicero *Acad. l.* 4. *Viderit hoc Epicurus.* Naſo *Art. l.* 1.

Viderit Atrides, —

q. d. nihil ad me. cavſſam ipſe ſuam tueatur. & *l.* 3.

Viderit utilitas. —

q. d. utilitatem ipſe nihil moror. Sic *l.* 8. §. 41. & *l.* 9. §. 27. & *l.* 11. §. 13. & *l.* 12. §. 1.

Ἰδίαν ἔχει διάθεσιν] *ſuprà* §. 3. ἴδιον ἡγεμονικὸν ἔχουσι. *Habent illi mentem propriam.*

Ἐγὼ νῦν ἔχω ὅ με θέλει νῦν ἔχειν] Hoc argumento compeſcit ſuos rex pius à viro neqam ac nefario maledictis impetitus. *Regum hiſt. l.* 2. *c.* 16. *v.* 12. *Sinite iſtum: Ipſe enim maledixit, qia id Dominus edixit.* Vide *ad l.* 4. §. 34.

Καὶ πράσσω, ὅ με νῦν πράσσειν] Ità *l.* 6. §. 22. Ἐγὼ δὲ ἐμαυτῷ καθήκει ποιῶ. *Ego qod mei eſt officii exſeqor.* Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 12. Ἐκεῖνοι μὲν ποιήσουσι τὰ φαινόμενα αὐτοῖς. ἡμεῖς δὲ οὐδὲν ἧττον κατὰ φύσιν ἕξομεν. *Illi ea agant qæ ipſis videntur. & nos nihil minus ſic affecti ſimus ut natura poſtulat.* Seneca. *Epiſt.* 103. *Tu ità cogita, qod ex homine periculum ſit; ut cogites, qod ſit hominis officium, alterum intuearis, nè ladaris? alterum, nè ladas. commodis omnium lateris, movearis incommodis: & memineris qæ præſtare debeas, qa cavere.* Verùm iſta non ad Stoicam amuſſim exacta prorſus.

§. 26. Ὑπὸ τῆς ἐν τῇ σαρκὶ λείας ἢ τραχείας κινήσεως] id eſt, *à voluptate vel dolore.* eadem periphraſis *ſuprà l.* 4. §. 3. Λείως ἢ τραχέως κινουμένῳ. *Leniter ſive aſperè moto.* Epictetus *Diſſert. l.* 2. *c.* 1. Πόνος τί ἐστι; μοχθηρόν. σκέψον αὐτὸ καθ' ἑαυτό. τραχέως κινεῖται τὸ σαρκίδιον, εἶτα πάλιν λείως. ἄν σοι μὴ λυσιτελῇ, ἡ ὕρα ἤνοικται. ἂν λυσιτελῇ, φέρε. *Labor qid eſt? Larva. Inverte eam ut cogniſcas. Aſperè movetur caruncula, deinde rurſus molliter. Qod ſi tibi non expedit, janua patet. ſi expedit, fer.* Seneca *de beat. c.* 15. *Qomodo hic poteſt Deo parere, & qicqid evenit bono animo excipere, nec de fato qeri, caſuum ſuorum bonus interpres, ſi ad doloris voluptatúmqe punctiunculas concutitur?* Vide *l.* 10. §. 8.

Μὴ συγκρινέσθω] *Nè admittas perſvaſiones* Xylander. tanqam ſi de principalis partis judicio agatur, qod in caſibus iſtiuſmodi inhibendum toties inculcat Marcus *l.* 4. §. 39. & *l.* 8. §. 28. 44. & *l.* 11. §. 9, 16. & iſtic etiam in mox ſubjunctis, τὴν ὑπόληψιν μὴ προσιέσθω. Verùm meliùs Caſavbonus, *nè immiſceatur*, ſive *nè immiſceat ſe.* Vide *l.* 7. §. 67. & *l.* 10. §. 24.

Περιγραφέτω αὐτὸ] *Circumſcribat eas* Xylander. Verùm αὐτὸ potiùs legendum. atqe ità Caſavbonus *circumſcribat ſe.*

Τὰς πείσεις] *Perſvaſiones* Xylander. *perpeſſiones*, vel *affectiones* potiùs; de qibus & *l.* 3. §. 6. & *l.* 7. §. 55.

Πρὸς τὴν αἴσθησιν φυσικὴν οὖσαν οὐ περατέον ἀντιβαίνειν] frustra enim id foret. Seneca *de ira l.* 2. *c.* 2. *Omnes enim motus, qi non voluntate noſtrâ fiunt, invicti & inevitabiles ſunt: ut horror frigidâ aſperſis, ad qoſdam ictus aſpernatio, ad pejores*

sed sistenda partis principalis censura, nè de his tanqam avt bonis avt malis sententiam ullam ferat.

§. 27. Cum Deis vivendum. hoc avtem faciet, qi animum exhibuerit ità jugiter affectum, ut rebus sibi destinatis acqiescat; faciátqe qæcunqe genius ille voluerit, qem sui particulam à se avulsam Jupiter cuiqe attribuit, præsidem ducémqe eidem futurum. hîc avtem cujusqe mens est & ratio.

§. 28. Num succenses ei qi hircum olet?

a τὴν ὑπόληψιν, τὴν ὡς δεῖ ἀγαθὸν ἢ κακόν, μὴ προσιθέτω τὸ ἡγεμονικὸν αὐτοῦ. a L.4.§.8.l.7.§.14.

§. 27. b Συζῆν θεοῖς. συζῇ δὲ θεοῖς ὁ συνεχῶς δεικνὺς αὐτοῖς τὸν ἑαυτοῦ ψυχὴν c ἀρεσκομένην μὲν τοῖς ἀπονεμομένοις, d πεῖσαν δὲ ὅσα βούλεται ὁ δαίμων, ὃν ἑκάστῳ e προστάτην καὶ ἡγεμόνα ὁ Ζεὺς ἔδωκεν, f ἀπόσπασμα ἑαυτοῦ. ἔστι δὲ οὗτος ἕκαστος ἡμῶν ὁ ἑκάστου νοῦς καὶ λόγος. b L.10.§.1. l.12.§.5. c L.2.§.17. l.3.§.16.l.7.§.54. d Sup. §.10. e L.3.§.5. f L.2.§.4.l.12.§.26.

§. 28. g Τῷ γεύσωνι μὴ ὀργίζῃ; μὴ g L.11.§.15.

ANNOTATIONES.

res nuncios subriguntur pili, & rubor ad improba verba suffunditur, seqitúrqe vertigo præruptæ cernentes. qorum, qia nihil in nostra potestate est, nulla qò minùs fiant ratio persvadet. Sensum enim hominis nulla exuit virtus. Idem *Epist.* 85. & *Epist.* 11. *Nullâ sapientiâ naturalia corporis avt animi vitia ponuntur. qicqid infixum & ingenitum est, lenitur arte, non vincitur. qibusdam etiam constantissimis in conspectu populi sudor erumpit, non aliter qàm fatigatis & æstuantibus solet: qibusdam tremunt genua dicturis: qorundam dentes colliduntur, lingua titubat. labra concurrunt. hæc nec disciplina, nec usus unqam excutit: sed natura vim suam exercet; & illos vitii sui etiam robustissimos admonet. inter hæc ruborem esse scio, qi gravissimis qoqe viris subitus offunditur. magis qidem hoc in juvenibus apparet, qibus & plùs caloris est, & tenera frons: nihilominus veteranos & senes tangit. — non accidit hoc ab infirmitate mentis, sed à novitate rei; qæ inexercitatos etsi non concutit, movet, naturali in hoc facilitate corporis pronos. nam ut qidam boni sanguinis sunt, ità qidam incitati & mobilis, & cito in os prodeuntis. Hæc nulla sapientia abigit. alioqin haberet rerum naturam sub imperio, si omnia eraderet vitia. qæcunqe attribuit conditio nascendi, & corporis temperatura, cùm multùm se diúqe animus composuerit, hærebunt. nihil horum vitari potest, non magis qàm arcessi. — nihil adversùs hæc sapientia promittit, nihil proficit: sui juris sunt; injussa veniunt, injussa discedunt.* Idem *Epist.* 57. *Illius qoqe in qem jus fortuna perdidit, jactetur animus, mutabitur color. qædam enim nulla virtus effugere potest: admonet illam natura mortalitatis suæ. itaqe & vultum adducet ad tristitiam, & inhorrescet ad subita, & caligabit, si vastam altitudinem in crepidine ejus constitutus despexerit, non est hîc timor, sed naturalis affectio inexpugnabilis rationi.*

Τὴν δὲ ὑπόληψιν μὴ προσιθέτω τὸ ἡγεμονικὸν] In eandem sententiam Stoicus qidam apud Gellium *l.* 19. *c.* 1. eâdem ferè affectione, qâ Seneca *Epist.* 57. in crypta Neopolitana, in procella vehementiori dum navigat, ipse correptus, ex Epicteti dissertationum ab Arriano digestarum, qi nunc non prostat, *l.* 5. *Visa animi, qa φαντασίας Philosophi appellant, qibus mens hominis primâ statim specie accidentis animum rei pellitur, non voluntatis sunt, neqe arbitraria, sed vi qadam suâ inferunt sese hominibus. noscitandi probationes avtem, qas συγκαταθέσεις vocant, qibus eadem visa noscuntur ac dijudicantur, voluntaria sunt, stántqe hominum arbitratu. propterea cùm sonus aliqis formidabilis, avt cælo, avt ex ruina, avt repentinus nescius [ullius] periculi nuncius, vel qid aliud ejusmodi factum; sapientis qoqe animum pavlisper moveri, & contrahi, & pallescere necessum est. non opinione alicujus mali perceptâ, sed qibusdam motibus rapidis & inconsultis, officium mentis atqe rationis prævertentibus. mox tamen ille sapiens ibidem τὰς τοιαύτας φαντασίας, visa istiusmodi animi sui terrifica non approbat, hoc est, οὐ συγκατατίθεται οὐδὲ προσεπιδοξάζει, sed abjicit respuitqe: nec ei metuendum esse in his qicqam videtur. Atqe hoc inter insipientis sapientisqe animum differre dicunt, qòd insipiens qalia sibi esse primo animi sui pulsu visa sunt sæva & aspera, talia esse vere putat, & eadem incepta, qa qasi jure metuenda sint; suâ qoqe assensione approbat, καὶ προσεπιδοξάζει. Sapiens avtem, cùm breviter & strictim colore atqe vultu motus est, οὐ συγκατατίθεται, sed statum vigorémqe sententiæ suæ retinet, qam de hujusmodi visis semper habuit, ut de minimè metuendis, sed fronte falsâ, & formidine inani territantibus.* Seneca etiam *Epist.* 71. *Non educo sapientem ex hominum numero, nec dolorem ab illo, sicut ab aliqa rupe nullum sensum admittente, submoveo. memini ex duabus partibus illum esse compositum. altera est irrationalis: hæc mordetur, uritur, dolet, altera rationalis: hæc inconcussas opiniones habet, intrepida est & indomita.*

§. 27. Συζῆν θεοῖς] *L.* 10. §. 1. θεοῖς συμπολιτεύεσθαι, *cùm diis versari.* In sacra pagina itidem, **התהלך את־האלהים** *Ambulare cum Deo.* de Enocho dictum, *Genes. c.* 5. *v.* 24. Aliud est, qod apud Minucium Octavius, de Deo: *Non tantùm sub illo agimus; sed cum illo, ut propè dixerim, vivimus.* Qanqam dictionem emollire avt deminuere nihil fuit necesse. amplius at fidentius Pavlus Athenis, referente Lucâ *Act. c.* 17. *v.* 28. Ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν, καὶ κινούμεθα, καὶ ἐσμεν. *In ipso enim vivimus, & movemur, & sumus.* Sed & Minucius ipse alibi; *Non solùm in oculis ejus, sed & in sinu vivimus.* Verùm istud, inqam, aliud est ab eo qod hîc Marcus. istud enim necessitatis, illud voluntatis est.

Ἀρεσκομένην μὲν τοῖς ἀπονεμομένοις] Vide *l.* 2. §. 17. & *l.* 3. §. 16. & *l.* 4. §. 33. & *supra* §. 8. & *l.* 10. §. 11. & *l.* 12. §. 11.

Ὁ δαίμων] Vide *l.* 2. §. 13. & *l.* 3. §. 12, 16. & *supra* §. 10. & *l.* 12. §. 26.

Ἀπόσπασμα ἑαυτοῦ] In eundem sensum *lib.* 2. §. 1. ἀπόμοιρα, & §. 4. ἀπόῤῥοια, qo istic ἀπόσπασμα τοῦ Διὸς, humana mens dicitur. Laërtius *lib.* 7. §. 143. in *Zenon.* ex Stoicorum sensu; Ἔμψυχον δὲ τὸν κόσμον, δῆλον ἐκ τῆς ἡμετέρας ψυχῆς, ἐκεῖθεν οὖσης ἀποσπάσματος. *Animatum esse mundum manifestum est, qòd anima nostra inde avulsa sit.* Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 14. Αἱ ψυχαὶ μὲν ὅτως εἰσὶν ἐνδεδεμέναι καὶ συναφεῖς τῷ θεῷ, ὥστε αὐτοῦ μόρια εἶναι καὶ ἀποσπάσματα. *An cùm animi nostri ita sint devincti Deo, ut particulæ sint ejus, & ab eo qasi avulsæ.* Et *l.* 2. *c.* 8. Θεῶν ἔργα κἀκεῖνά ἐστιν, ἀλλ' οὐ προηγούμενα, οὐδὲ μέρη θεῶν. Σὺ δὲ προηγούμενον εἶ, οὐ ἀπόσπασμα εἶ τοῦ θεοῦ. ἔχεις τι ἐν σεαυτῷ μέρος ἐκεῖνο. *Opera Deorum & illa sunt, non tamen præcipua sunt, neqe Deorum partes. Tu verò principale qiddam es: tu aliqid es à Deo avulsum: tu habes in te aliqam Dei partem.* Pythagoras apud Laërtium *l.* 8. §. 27. Εἶναι δὲ τὴν ψυχὴν, ἀπόσπασμα αἰθέρος. *Animam verò avulsionem ætheris esse.* Cujus sententiam impugnans Cicero *de nat. Deor. l.* 1. *Pythagoras, qi censuit Deum animum esse, per naturam rerum omnium intentum & commeantem, ex qo nostri animi carperentur, non vidit distractione humanorum animorum discerpi & dilacerari Deum, & cùm miseri animi essent, qod plerisqe contingeret, tum Dei partem esse miseram, qod fieri non potest.* Philo *de insomn.* Ἐν ἀνθρώποις ὁ νοῦς ἀπόσπασμα θεῖον. *In hominibus mens particula est divina.* Idémqe *de Cajus insid. pag.* 171. *E.* Πῶς γὰρ εἰκὸς βραχὺν ὅτως ὄντα τὸν ἀνθρώπινον νοῦν μήνιγγι, ἢ καρδίᾳ βραχίοσιν ὄγκοις ἐγκαταληλεῖσθαι. μέγαν δὲ οὐρανὸν καὶ κόσμον χωρῆσαι τοσοῦτον, εἰ μὴ τῆς θείας καὶ εὐδαίμονος ψυχῆς ἀπόσπασμα ἦν ὁ διαιρετόν; *Et qomodò credibile videtur, tam exiguam mentem humanam, membranula cerebri avt corde, havd amplis spatiis inclusam, tantam cæli mundiqe magnitudinem capere, nisi illius divinæ fœliciscqe animæ portiuncula esset indivisibilis.* Qod Manilius *astronom. l.* 2.

Qis cælum possit, nisi cæli munera nósset,
Et reperire Deum, nisi qi pars ipsa Deorum est?

Versum primum, utì vulgò concipitur, qid velit, non assequor. ego sic potiùs concipiendum censuerim,

Qis cælum possit, nisi cæli munere, nósse?

Cicero *de divinat. lib.* 1. *A natura divina havstos animos & delibatos habemus.* Et *Tusc. l.* 5. *Humanus animus decerptus ex mente divina.* Et Manichæi disertè, referente Epiphanio *hæres.* 66. §. 9. Τὴν ψυχὴν μέρος θεοῦ εἶναι, καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἀποσπασθῆναι. *Animam esse particulam Dei, ab eóqe avulsam.* cavtiùs pavlò Hermes in *Pœmandro c.* 12. §. 1. Ὁ νοῦς ὁ ἐν ἔστι ἀκοτεσμημένος τῆς ὑλότητος τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὅπως; ἡπλωμένος, καθάπερ τὸ τοῦ ἡλίου φῶς. *Mens utiqe ab essentia Dei habitu non est præcisa: qvin etiam velut diffusa, Solis splendoris instar.* Qod Philo *de Cajn. insid.* proximè post superiùs adducta; Τίμιόν γὰρ οὐδὲν τῇ θείᾳ καθ' ἁπλότητα, ἀλλὰ μόνον ἐκλεῖστον. *Nihil enim qod divinum est abscinditur, sed tantùm protenditur.* Verùm nevter tamen cavtè satìs. Vide *ad l.* 2. §. 1. & 4.

§. 28. Τῷ γεύσωνι] ità restituit Xylander, cùm in membranis θράσωνι reperisset. Γράσων, ὁ γράττων ὄζων. Γράτων, *qi hircum olet*, ut Aristoteles *problem. l.* 4. *q.* 21. & *l.* 13. *q.* 9. Sive ὁ κινάδρας ὄζων, ὥσπερ ὁ τράγος, *fœtens sicut hircus.* ut de Cyclope Lucianus *in Galat.* unde & τραγομάσχαλος Aristophani in *pace*, qi, cum Gorgonio Horatiano, *hircum olet.* Γράτος, qo vocabulo Marcus qoqe usus est *l.* 9. §. 36. fœtor ille, qi *hirsutis*, ut est apud Horatium, *cubat grævis hircus in alis.* Αὐτὸν ἡμῶν τὸν γράσον οὐχ ὑπομένουσι. *Qi ne axillarum qidem ipsarum fœtorem sufferent.* De Persis Alexandri milites pugnam inituri. Plutarchus in *apoph.* §. 26. qo loco tamen Henricus Stephanus non γράσον, sed γράσσον legit, & ἀλαλαγμὸν, sive clamorem ac vociferationem à militibus in congressione acierum edi solitum interpretatur, qi Vegetio *l.* 3. *c.* 18. & Ammiano *l.* 16. *c.* 12. & *l.* 26. *c.* 10. & *l.* 31. *c.* 8. *barritus* dicitur. Pollux *l.* 2. *c.* 4. §. 14. Ἡ ἐν τοῖς τράγοις δυσωδία, καὶ ἡ ἐν ταῖς μασχάλαις ἰνυώδη καλεῖται, καὶ γράσος. *Odor hircorum, sicut & axillarum fœtor, cinabra vel hircus dicitur & γράσος.* Et Etymologus. Γράτος, ὁ ἐν τοῖς ἐρίοις τῶν προβάτων συναγόμενος ῥύπος, καὶ ἡ τῶν μασχαλῶν δυσωδία. Γράσος, *in ovium lana collecta sordes, & malus axillarum odor.*

μήπ τῷ ὀζοσόμῳ ὀργίζῃ; τί σοι ποιήσῃ; τοιοῦτον
a Sup. §. 17. σόμα ἔχῃ, τοιαύτας μάλας ἔχῃ · ἀναίτιον τοιαύ-
b L. 4. §. 13. l. 11. §. 39. τῶν ἀποφορὰν ἀπὸ τοιούτων γίνεσθαι. ἀλλ' ὁ ἄν-
c Sup. §. 22. l. 6. §. 27. l. 8. §. 59. l. 9. §. θρωπος λόγον ἔχῃ, φησί, καὶ δύναται συννοεῖν
11. l. 10. §. 4. l. 11. §. 13. ἐφ' ἁπάντων τί παραμελεῖ. ἐὺ σοι γένοιτο. τοιγαροῦν
d L. 4. §. 31. b καὶ σὺ λόγον ἔχεις, κίνησον λογικῇ ἀφορμῇ,
e L. 3. §. 7. l. 11. §. 18. λογικὴν ἀφορμὴν. c δεῖξον, ὑποτύπωσον. εἰ γὰρ
f L. 2. §. 11. l. 11. §. 3. ἐπεί, θεραπεύσεις, καὶ ἃ χρείαν ὀργῆς. d [ὅτε
g L. 8. §. 47. c τραγῳδὸς, ὅτε πόρνη.] §. 29. f Ὡς ἐξελθὼν ζῆν ἀφανῆ, ὅτως ἐνταῦθα
ζῆν ἔξεσι, ἐὰν ᾖ μὴ ἀπτερέπωσι, τότε g καὶ ἔξ ζῆν ἔξιθι.

num ei, cui halitum gravem os emittit? qid enim fecerit? ejuſmodi os huic, illi alæ ſunt, ut fieri neqeat, qin tale qid ab utroqe ſe proferat. at homo, inqis, ratione præditus eſt, potéſtqe ſi advertat, dignoſcere qid delinqat. Bene tibi ſit. proinde, tu qoqe ratione cùm ſis præditus, rationali facultate tuâ eandem in illo excitato, errorem oſtendito, commonefacito. ſiqidem enim te avdiverit, ſanâſti eum, nec irâ ampliùs opus jam erit. [Nec tragœdus, nec ſcortum.]

§. 29. Qo modo vivere cogitas vitâ mox exceſſurus, eodem, ſi volueris, vivere jam licet. ſin id minùs permiſerint, qibuſcum hîc degis, exeas licèt è vita;

ANNOTATIONES.

Et Svidas è Marco noſtro emaculandus; Γράτος, ἡ δυσοσμία τῶν τράγων. καὶ γράτων ἄνθρωπος, ὁ δύσοσμος. τῷ γράτωνι μὴ ὀργίζῃ.. lego τῷ γράτωνι μήτι ὀργίζῃ; Γράτος. *Hircorum malus odor. Hirtorum fœtor. Et* γράτων ἄνθρωπος, *homo male olens, fœtidus, hircoſus, hircum olens. Hircum olenti ne iraſcaris.* locum enim iſtum dubio procul adduxerat, qem Xylander etiam (qem Caſavbonus qoqe ſeqitur) ſic verterat; *Nè iraſcaris ei qi hircum olet, avt cui anima fœtet.* Ego verò ἐρωτηματικῶς legendum, vertendúmqe omnino cenſuerim. *Nunqid ei iraſceris, qi hircum olet? nunqid ei, cui anima fœtet?* Sicut in lana ſuccidiore ſordes contractæ gravem mittunt odorem, ità ex pilorum hirſutie ac ſudore crebrò ſordes in alis collectæ: qalis hircis cùm ſit familiaris, à lanis ad hircos, ab hircis ad homines tranſlata vox eſt. Ad Marci mentem pulcrè Gregorius Nazianzenus Περὶ ἑυταξίας. Ἐπιγκέ τι τῆς τῦ ἀδελφῦ δυσωδίας, ἢ ὄσης, ἢ δοκέσης, ὁ τῷ πνευματικῷ μύρῳ συγκεχρισμένος, ἵνα μεταδῷς τύτῳ τῆς σῆς ἐυωδίας. ἀκ ἔστι ἐχίδνης ἰὸς ἢ κακία, ἵν' ὁμῶ τῷ πληγῆναι περιζληθῇς ἀδύναις, ἢ καὶ διαφθαρῇς, καὶ διὰ τῦτο ἢ σοι συγγνώμη φεύγοντι τὸ θηρίον ἢ ἀποκλείοντι. ἀλλ' εἰ μὲν ἐ δυνατὸς, κἀκεῖνον θεράπευσον. εἰ δὲ μὴ, τό γε ἀσφαλὲς ἔχεις, ἐν τῷ μηδὲν αὐτὸς τῆς μοχθηρίας μεταλαβεῖν. ὁσμή τίς ἐστιν ἀηδὴς τὸ ἐκείνε πάθος, ἣν ἀπιλάσει τυχὸν τὸ σὸν ἐυῶδες ὑπερικῆσαν ταχύ, ἂν ἐδίξω τι τοιῦτον ὑπὲρ τῦ ὁμοδύλε καὶ συγγενῦς συμπαθής. *Tu, qi ſpirituali illo unguento arte ungventaria confecto delibutus es, fraterni fœtoris nonnihil perſer, ſive verus ſit fœtor ille, ſive ita tibi videatur, ut ipſe viciſſim boni tui odoris illi aliqid impertias. Vipera virus non eſt improbitas, ut ſimulatqe ictus fueris, doloribus crucieris, avt etiam intereas, ob eámqe cavſam tibi, beſtiam fugienti, vel interimenti venia parata ſit. Verùm, ſi qidem à te fieri poteſt, eum qoqe morbo libera, ſin minus, ipſe certè ita demum in tuto verſaberis, ſi improbitatis illius particeps neqaqam factus fueris. Inſvavis qidam odor eſt illius morbus, qem fortaſſe fragrantia tua vincet atqe depellet. Libenter ſcilicet ac promptè hujuſmodi qippiam conſervi & cognati tui cavſſâ ſuſcipieres.* &c. Hinc meretricularum ſcommata illa, apud Athenæum *l.* 13. *pag.* 585. *D.* Θαῖς πρὸς γράτωνα πορευομένη ἱματίῳ, ἐπεί τις αὐτὴν ἠρώτα πῇ πορεύεται, εἶπεν,

Ἀιγεῖ συνοικήσουσα τῷ Παιδίωνος.

Φρύνη συνδειπνῦσα ποτὲ γράτωνι, ἄρατα φορίνην, Λάϐε, εἶπε, καὶ κατάτραγε. Ibat Thais ad amatorem, qi hircum olebat. Rogavit aliqis qo tenderet; dixit,

Ad Ægeum Pandionis cum illo congreſſura.

Phryne cænans cum hircoſo amatore, ſublatam phorinem, id eſt, *olfactorium faſciculum florum, & ramulorum herbarum ſvaviter oleutium porrexit, & hanc, inqit, καὶ κατάτραγε.* alluſit altera ad vocabulum αἰγὸς, qm *capram* ſignificet, qod Ægæi nomen includere videtur; altera ad τράγε, qod *hircum* deſignat, qaſi τραγε, hoc eſt, *hirce* dixiſſet.

Τῷ ὀζοσόμῳ.] Ità Lucianus *Antholog. l.* 2. *c.* 14. *carm.* 3. *n.* 1.

ὀζόσομος ἐξορκιστής.
Os fœdum habens exorciſta.
— *cui ſcilicet ægris*
Favcibus exuperat gravis halitus, —
Gusture ſulphureas lentè exhalante Mephites.

utì Perſius *Sat.* 3. unde *guttur meditatorium efficitur latrinarum,* ut Hieronymus *adv. Jovinian. l.* 2. dum nimirum,

Τὸ σόμα χὦ πρωκτὸς ταυτὸν ὄζει,
Os & anus idem tua olent.

ut ille in *Antholog. lib.* 2. *cap.* 14. *carm.* 5. *n.* 1. loqitur. ut poſſint illi *ex veteri Stoicorum decreto* eqè *liberi crepitus atqe ructus eſſe.* utì Cicero ad Pætum ſuum jocatur, *lib.* 9. *Epiſt.* 21.

Ἀνάγκη τοιαύτην ἀποφορὰν] corpus ità affectum non poteſt non ejuſmodi odorem emittere: nec improbi animus talibus dogmatibus imbutus, non ejuſmodi actiones, & operationes edere. Vide *ſuprà* §. 17. & *l.* 11. §. 18. & *l.* 12. §. 16.

Ἐυ σοι γένοιτο] formula ironica: qâ & Epictetus *l.* 2. *c.* 5. & alibi utitur. Sed & nos Angli; well fare thee. aliud eſt qod Xylander *bene res habet.* ἴν ἔχει. *l.* 10. §. 1.

Δεῖξον] Vide *ſuprà* §. 22.

Εἰ γὰρ ἐπαίεις, θεραπεύσεις] Ità Dominus Chriſtus, Matth. *c.* 18. *v.* 15. Ἐὰν σε ἀκύσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σε. *Si te avdierit, lucratus es fratrem tuum.*

Ὅυτι τραγῳδὸς, ὅτε πόρνη] Iſta iſtíc qid velint, ego neſcire me fateor. cum ſeqenti periocha committunt pleriqe, ità vertit Xylander, ac ſi legiſſet, ὅτε ὡς τραγῳδὸς, ὅτε ὡς πόρνη, ὡς ἐξελθὼν ζῆν διωνῇ, ὅτω ἐνταῦθα ζῆν. Vertit enim, *Non ità hîc vivendum eſt tibi, ut tragœdo avt ſcorto, qi egrediens vivere cogitat.* qod ego planè qid ſit, non capio. Mericus Caſavbonus, *ubi nec vociferator nec ſcortator futurus eſt.*: [qi iſtud? *qomodo vivere ſtatuis, ubi ad locum ejuſmodi ſeceſſeris, ubi horum neuter exiſtat, ità iſtíc licuerit.* D. Salmaſius ſic legit. ὅτε τραγῳδὸς, ὅτε πόρνη, ὡς ἐξελθόντε ζῆν διανοεῖτον. ὅτως ἐνταῦθα ζῆν ἔξεσι. *neqe hiſtrio, neqe ſcortum ſcenicum ità in theatro vivere cogitant, ut inde exeant. Sic & hîc etiam vivere licet.* Si tragœdus, inqit, & ſcortum, qi operam ſuam ſcenæ addixerunt, perpetuò in eo exercitio, qamvis turpi & infami vivere deſtinant, nec ab eo vitæ genere recedere cogitant; qid ni & liceat nobis manere in hac turbulenta vitæ rutuba? Avdeamus in loco penè conclamato & noſtram, licèt minùs dextram forſan, conjecturam interjicere. Qid ſi voluit Marcus, qod *l.* 4. §. 31. Μὴ τύραννον, μήτε δῦλον. *Neqe tyrannum, neqe ſervum.* qódqe Plato *Epiſt.* 7. Μήτε ἀπεχθάνεσθαι μάτην νεθετοῦντα, μήτε δὴ κολακεύοντά γε, ὑπερετεῖν αὐτοῖς. *Neqe infenſus adverſarer fruſtra monendo, neqe rurſus blandiendo eorum cupiditatibus aſſentarer.* Vide *l.* 11. §. 18. Ità certè uſurpavit τὸ τραγῳδεῖν *l.* 9. *c.* 29. Εἰ δὲ ἐτραγῴδησεν, ἐδείς μα καταλήρικε μιμεῖσθαι. *Sin tragicè ſemet oſtentarint, qis ad illorum oſtentationem me addixit?*

§. 29. Ὡς ἐξελθὼν ζῆν διανοῇ] Turpe & periculoſum eſt in eo ſtatu vivere, in qo nolis mori. Verùm nihil impedit, inqit Marcus noſter, qo minùs qiſqe in eo ſtatu vivat, in qo mori ac defungi deſiderat atqe in animo ſuo habet. Vide *ſuprà* *l.* 2. §. 11. & *infrà* *l.* 11. §. 3.

Ἐξελθὼν] *exiens*, è vita ſcilicet. ut *l.* 2. §. 11. ἐξίτιμος τῦ βίυ pro *mori.* ἐξελθεῖν & ἀπελθεῖν ſimpliciter pro *mori.* Ità Epictetus *l.* 2. *c.* 15. Συνεργὸμεν ἵνα ἐξέλθῃς. *Adjutores futuri ut è vita excedas.* Libanius *Monod. in Daphn. Apoll. templ. pag.* 188. Ὅιον νυμφίυ τινὸς, πλεκομένων ἤδη στεφάνων, ἀπελθόντος. *Perinde ac ſi ſponſus qidam, interim dum contexuntur corolla, è vita diſcederet.* nam qod Mericus Caſavbonus de *ſeceſſione*, ſive ἀναχωρήσει intelligit, qalem *l.* 4. §. 3. loqitur; mihi nevtiqam probandum videtur.

Τότε καὶ τῦ ζῆν ἔξιθι] Ità *l.* 8. §. 47. Ἄπιθι ὧν ἐκ τῦ ζῆν. *Excede ergò è vita.* Stoicum hoc dogma, pietati parùm conſentaneum: de qo vide *ad l.* 3. §. 1. Apud Stobæum *tom.* 2. *rit.* 1. Muſonius, opinor, Ἐὰν μὲν ἐκποιῇ πειθηνίως, μένειν ἐν τῷ βίῳ. εἰ δὲ μὴ, ῥαδίως ἀπαλλάτεσθαι, ὥσπερ ἐκ πανηγύρεως, ὅτω καὶ ἐκ τῦ βίυ. καθάπερ καὶ ἐξ οἰκίας, φησὶν ὁ Βίων, ἐξοικιζόμεθα, ὅταν τὸ ἐνοίκιον ὁ μισθώσας ἀπαιτῇ, καὶ νομιζόμενος, τὴν θύραν ἀφέλῃ, τὸν κίονα ἀφέλῃ, τὸ ῥεῖθρον ἐγκλείσῃ. ὅτω καὶ ἐκ τῦ σωματίυ ἐξοικιζόμεθα, ὅταν ἡ μισθώσασα φύσις, τὰς ὀφθαλμὰς ἀφαιρῆται, τὰ ὦτα, τὰς χεῖρας, τὰς πόδας, ἐκ ὑπομένω. ἀλλ' ὥσπερ ἐκ συμποσίυ ἀπαλλάτεσθαι, ἡδὲν δυσχεραίνων, ὅτω καὶ ἐκ τῦ βίυ, ὅταν ἡ ὥρα ᾖ. ἴμβα πορθμίδα ἔρυμα. *Et ſiqidem conducat, cum paupertate manent in vivis: ſin minus, facilè migrant, tanqam è ſolenni conventu acclebri, ità etiam è vita. Non aliter qàm è domo, inqit Bion, exigimur, ſi locator non accepto pretio habitationis, fores revellat, tegulam adimat, puteum obſtruat: ità & hoc corpuſculo relegor, qando qa locavit natura, oculos ademerit, aures, manus, pedes, non moror amplius. Sed ſicut è convivio diſcedo, nihil indignans: itidem è vita, cum tempus aderit, ſcapham, ut trajicias, ingrediare.* qæ noviſſima cùm mendo nevtiqam vacent, aliis emendanda relinqo. Epictetus *l.* 2. *c.* 16. Ὦ, γὰρ ἔξεσιν, ὅταν θέλῃ, ἐξελθεῖν τῦ συμποσίυ, καὶ μηκέτι παίζειν, ἵτι ἔτ' ἀνιᾶται μίνων, ἐχὶ δὲ, ὡς παιδιᾷ παιζομένε, μίχρις ἂν ψυχαγωγῆται; *Nam cui licet abire de convivio qum velit, & non amplius ludere, is nunqid adhuc ſe manere dolet? non avtem tanqam ludo intereſt qoad eo delectatur.* nec iſta vitii expertia, qod interpretem fugit, ſed emendatu ſatìs proclivia.

lego

vita; ità tamen, nè tanqam mali qid passus. si fumus molestus est mihi, discedo. cur hoc momenti alicujus esse videatur? interim verò dum nihil me ad educendum me adigit, liber maneo; utpote qem nemo prohibere possit, qo minùs faciam qæ velim; velim avtem, qæ animantis ratione imbuti & ad societatem nati naturæ sunt consentanea.

§. 30. Universi mens communionis mutuæ amans est. itaqe deteriora qæqe præstantiorum causâ fecit: præstantiora sibi invicem conciliavit. vides ut res singulas ordine justo subdiderit, congesserit, pro dignitate sua suum cuiqe attribuerit, præstantissimas mutuo sibi invicem consensu devinxerit.

§. 31. Recole tecum, qo modo te hactenus gesseris erga Deos, parentes, fratres, conjugem, liberos, præceptores, educatores, amicos, familiares, famulos; nunqid hactenus adversùs horum aliqem, qod minùs deceat, qicqam vel facto, vel dicto etiam admiseris. recole qoqe qæ transegeris negotia, qibúsqe sustinendis sufficeris. cogita & vitæ tuæ historiam jam esse consummatam, muneréqe tuo te jam defunctum.

ἔτως μέν τοι, ὡς [a] μηδὲν κακὸν πάσχων. * καὶ καπνός ἐστι, ἀπέρχομαι. Τί αὐτὸ [b] πρᾶγμα δοκεῖς; μέχρι δέ με τούτων οὐδὲν ἐξάγῃ, μένω ἐλεύθερος, καὶ [c] οὐδείς με κωλύσῃ ποιεῖν ἃ θέλω. θέλω δὲ [d] κατὰ φύσιν ἔχοντα, καὶ χαιρωνικῶς ζώῃ.

a L. 2. §. 11, 12.
* εἰ f.
b L. 4. §. 50.
c L. 1. §. 16.
l. 2. §. 9. l. 8. §. 48.
d L. 1. §. 9. l. 3. §. 4. Sup. §. 16. l. 6. §. 14.

§. 30. Ὁ δὲ ὅλος κόσμος κοινωνικός. πεποίηκε γοῦν [e] τὰ χείρω τῶν κρειττόνων ἕνεκεν. καὶ [f] τὰ κρείττω ἀλλήλοις συνήρμοσεν. ὁρᾷς [g] πῶς ὑπέταξε, συνέταξε, καὶ τὸ καθ' ἀξίαν ἀπένειμε ἑκάστοις, καὶ [h] τὰ κατὰ τὸ σπουδαῖα εἰς ὁμόνοιαν ἀλλήλων συνήγαγε.

e Sup. §. 16.
f L. 8. §. 59.
g Sup. §. 8. l. 9. §. 1.
h L. 9. §. 9.

§. 31. Ἵνα [i] ποτὲ ἀποστενήσεξαι μέχρι νῦν θεοῖς, γονεῦσιν, ἀδελφοῖς, γυναικὶ, τέκνοις, διδασκάλοις, τροφεῦσι, φίλοις, οἰκείοις, οἰκέταις. εἰ ἀφ' ὧν πάντες σοι μέχρι νῦν ἐστὶ τὸ μήπω τινὰ ῥῆξαι ἐξαίσιον, μὴ εἰπεῖν. ἀναμεμένηκας ἔτη, καὶ σὺ σεαυτῷ ἀπολήλυθας, καὶ ὅσα ἤρκεσας ἀποπεῖναι. καὶ ὅπως [k] πλήρης ἤδη σοι ἰσορία τοῦ βίου, καὶ [l] τελεία ἡ λειτουργία. καὶ

i L. 1. §. 17. Sup. §. 11. l. 6. §. 48. l. 10. §. 37.
k L. 2. §. 14.
l L. 3. §. 8.

ANNOTATIONES.

lego ὡς παιδία, ut pueri, qi ludum, qamdiu volupe est, protelant, ubi tædio ceperit esse, incidunt. Vide eundem ipsum *l.* 1. *c.* 24. ad *l.* 8. §. 44. Epicurus ipse apud Ciceronem *de fin. l.* 1. *Dolores, si tolerabiles sint, feramus: sin minùs ago animo è vita, tanqam theatro, exeamus.* Seneca *Epist.* 98. de sene nescio qo: *Hic tam turpe putat mortem fugere, qàm ad mortem confugere. qid ergo? non, si svadebit res, exibit? qid ni exeat? si nemo jam eo uti poterit? si nihil aliud qàm dolori operam dabit?* & *Epist.* 70. *Nil melius æterna lex fecit, qàm qòd unicum introitum nobis ad vitam dedit, exitus multos.* Idémqe *Epist.* 12. *Epicurus dixit:* Malum est in necessitate vivere: sed in necessitate vivere, necessitas nulla est. *Qidni nulla sit? patent undiqe ad libertatem via multa, breves, faciles. agamus Deo gratias, qòd nemo in vita teneri potest. calcare ipsas necessitates licet.* Idem (si idem saltem) *Thebaid.* 1. 1.

Eripere vitam nemo non homini potest:
At nemo mortem. ---

Plinius *hist. nat. l.* 28. *c.* 1. *Ex omnibus bonis, qa homini natura tribuit, nihil melius tempestivâ morte: in eâqe id optimum, qòd illam sibi qisqe præstare potest.* Bacchi illud in Evripidis *Bacchis v.* 498.

Λύσει μ' ὁ δαίμων αὐτὸς, ὅταν ἐγὼ θέλω.

huc accommodat Flaccus *l.* 1. *Epist.* 17.

Ipse Deus, simulatqe volam, me solvet. Opinor,
Hoc sentit, Moriar, mors ultima linea rerum est.

Ὡς μηδὲν κακὸν πάσχων] Ita & Epictetus *l.* 1. *c.* 25. Μόνον μηδὲν βαρύμενος ποίει, μηδ' ὑπολαμβάνων ἐν κακοῖς εἶναι. *Dummodò non gravatè facias, non in malis te esse existimes.* qia scilicet nihil inest mali, avt in vitæ molestiis, avt in morte ipsa; cùm ista omnia sint adiaphora. *l.* 2. §. 11, 12. & *l.* 4. §. 5, 42. Epictetus *l.* 3. *c.* 8. Ἀφέλειν αὐτῶν (ὁ Ζεὺς) τὸ εἶναι κακά. ἔξεστί σοι πάσχοντι ταῦτα εὐδαιμονεῖν. τὴν θύραν σοι ἤνοιξεν. ὅλαν σοι μὴ ποιῇ, ἔξελθε, καὶ μὴ ἐγκάλει. *Ne qid mali illis in rebus esset cavit? qod tibi ista ferenti beato esse licet? tibi fores aperuit, si ista non placent? exi, accusare avtem noli.* Seneca *de Provident. c.* 2. *Cato, qà exeat, habet.*

Καὶ καπνός ἐστι, ἀπέρχομαι] *ac fumi instar abeat.* Xylander, nullo planè sensu. legendum, εἰ καπνός ἐστι, ἀπέρχομαι. *Si me fumus* in loco aliqo, ubi versari tunc contingit, *vexat*, maléqe habet, *discedo, exeo.* Alluditur ad diverbium, qo tria notantur, qæ domo exigant, *fumus, stillicidium, & mulier rixosa.* Vide Drusium *Proverb. class.* 2. *l.* 1. *Adag.* 213. & Bernardum *de divers. serm.* 14. Vide & *l.* 8. §. 47. Emendationem ex Epicteto adfirmo, cujus ista sunt, *Dissert. l.* 1. *c.* 25. Καπνὸν πεποίηκεν ἐν τῷ οἰκήματί. ἂν μέτριον, μενῶ. ἂν λίαν πολύν, ἐξέρχομαι. τοῦτο γὰρ δεῖ μεμνῆσθαι καὶ κρατεῖν, ὅτι ἡ θύρα ἤνοικται. *Fumum excitavit in cubiculo. Si mediocrem, manebo; sin maximum, egredior. Hoc enim & meminisse & tenere oportet januam apertam esse.* qod novissimum in suis subinde inculcat, *l.* 1. *c.* 9. & *c.* 24. & *l.* 2. *c.* 1. Et pavlò post superiora illa: Ἀλλὰ πολύς μοι καπνὸς φαίνεται, τὸ ἐν Γυάροις οἰκεῖν. ἀποχωρῶ, ὅπου μ' οὐδεὶς κωλύσει οἰκεῖν. ἐκείνη γὰρ ἡ οἴκησις κατὰ ἤνοικται. *Sed in Gyaris habitare magni mihi fumi instar esse videtur. Recedo eo ubi me habitare nemo prohibebit. Nam illa habitatio cuivis est aperta.* Lucem avtem, qasi è fumo, fœnerabuntur ista alii cuidam Epicteti loco, *l.* 4. *c.* 10. Ἀλλ' οὐχ ἕξω φυγεῖν. εἰ ὕτω τάλας εἰμὶ, λιμὸν τὸ ἀποθανεῖν. ὕτος δ' ἔστιν λιμὸς πάντων, ὁ θάνατος. ἄνελε ἡ καταφυγή. διὰ τοῦτο οὐδὲν τῶν ἐν τῷ βίῳ χαλεπόν ἐστιν. ὅλαν θέλῃς, ἐξέλθοις, καὶ μ' καπνίζῃ. *At non habebo qod edam? Si adeò miser sum, mors portus est: mors portus est omnium; hoc confugium est. Qapropter nihil in vita grave est: qum vis liber eris, neqe te molestia fumus afficiet.* Et istic enim ab ædibus fumo infestis eadem est translatio.

Τί αὐτὸ πρᾶγμα δοκεῖς;] *qid hoc rei esse putas?* Xylander. imò, *cur hoc grave ducis,* (vitâ scilicet discedere) avt tanqam molestum qiddam horrescis? ità siqidem τὸ πρᾶγμα usurpari docuimus ad illud *suprà l.* 4. §. 50. μὴ ὧν ὡς πρᾶγμα. ità Plato in *Sympos. pag.* 1191. *C.* Ἐὰν δὲ ψευδῆ, οὐδὲν δὴ πρᾶγμα. *Si verò falsum fuerit, molestum non erit.* Epictetus *Dissert. l.* 4. *c.* 7. Ἀλλ' ἤδη καιρὸς ἀποθανεῖν. μὴ τραγῴδει τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' εἰπὲ ὡς ἔχει. ἤδη καιρὸς τὴν ὕλην, ἐξ ὧν συνῆλθεν, εἰς ἐκεῖνα πάλιν ἀναλυθῆναι. καὶ τί δεινόν; τί μέλλει ἀπόλλυσθαι ἐν τῷ κόσμῳ, τί γενέσθαι καινὸν, παράλογον; *At jam tempus est moriendi. Noli rem exaggerare, sed dic qemadmodum se habet: jam tempus est materiæ in illa, unde conflata fuit, resolvendæ. Qid hoc mali habet? Qid peritvrum est in mundo? Qid fiet novum avt admirabile?* & *l.* 2. *c.* 1. Ἂν μὴ λυσιτελῇ, ἡ θύρα ἤνοικται. --- πρὸς πάντα γὰρ ἠνοῖχθαι δεῖ τὴν θύραν, καὶ πρᾶγμα οὐκ ἔχομεν. *Qod si non expedit, janua patet — Ad omnia enim januam patere oportet: ità nihil habebimus negotii.* Seneca *Epist.* 70. *Vita non semper retinenda est, non enim vivere bonum est, sed bene vivere. Itaqe sapiens vivit, non qantùm potest, sed qantùm debet. — Si multa occurrunt molesta, & tranqillitatem turbantia, emittit se. — nihil existimat suâ referre, faciat finem an accipiat, tardiùs fiat an citiùs. non tanqam de magno detrimento timet. nemo multum ex stillicidio potest perdere. citiùs mori, vel tardiùs, ad rem non pertinet: bene avtem mori, vel malè, ad rem pertinet. bene avtem mori, est effugere malè vivendi periculum.* & *Epist.* 17. *Si qid te vetat bene vivere, bene mori non vetat.* Sed de hoc vide sis *ad l.* 3. §. 1.

Οὐδείς με κωλύσει ποιεῖν ἃ θέλω] Vide *l.* 4. §. 49. & *suprà* §. 10. & *l.* 8. §. 48.

§. 30. Ὁ τοῦ ὅλου κόσμος] Vide *suprà* §. 21. & *l.* 6. §. 1.

Τὰ χείρω τῶν κρειττόνων ἕνεκεν] *suprà* §. 16.

Ὑπέταξε, συνέταξε] *suprà* §. 8. & *l.* 3. §. 4.

Τὰ κατὰ σπουδαῖα εἰς ὁμόνοιαν] Vide *l.* 9. §. 9.

§. 31. Πῶς προστενήνεξαι μέχρι νῦν θεοῖς, γονεῦσι] Democritus apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 3. Αἱ μεγάλαι τέρψεις, ἀπὸ τοῦ θεᾶσθαι τὰ καλὰ τῶν ἔργων γίνονται. *Magna gavdia ex facinorum præclarorum spectaculo nascuntur.* Martialis *l.* 10. *Epigr.* 23. de M. Antonio.

Præteritósqe dies, & totos respicit annos.
Nulla recordanti lux est ingrata gravisqe:
Nulla fuit, cujus non meminisse velit.
Ampliat ætatis spatium sibi vir bonus: hoc est
Vivere bis, vitâ posse priore frui.

De aliis avtem Marcus aliorúmqe bene gestis *l.* 6. §. 48. qod de se fatísqe ifflc.

Μήτε τινὰ ῥῆξαι ἐξαίσιον, μήτε εἰπεῖν] *neminem unqam vel facto vel dicto lasisse.* Syntaxis gemina Homericæ illi *Odyss. σ. v.* 15.

Δαιμόνι' ἤτοί τι σοὶ ῥέζω κακὸν, ἠὲ ἀγορεύω.
Miser, neqe aliqid tibi facio mali, neqe dico.

Ὅσα ἤρκεσας ἀποπεῖναι] Hoc nomine Deo gratias agnoscit deberi, *l.* 1. §. 17. διὰ τὸ ἀνεσχῆσθαι τὸ σῶμα ἐπὶ τοσοῦτον ἐν τοιούτῳ βίῳ. *qòd laboribus tot tantisqe examinandis par fuerit, in corpusculo tam infirmo.*

Πλήρης ἤδη σοι ἰσορία τοῦ βίου] Vide *l.* 3. §. 8. & *l.* 9. §. 33. & *l.* 10. §. 1. Lucretius *l.* 3.

Cur non, ut plenus vitæ conviva recedis?

De Pollio Statius *Sylv. l.* 2. *Sylv.* 2. *v.* 127.

--- dubio qem non in turbine rerum
Deprendet supremus dies; sed abire paratum,
Ac plenum vitæ ---

Καὶ τελεία ἡ λειτουργία] Vide *l.* 12. §. 36.

a Sup.§.15. καὶ πόσα ὤπλαι καλά. [a] κ̀ πόσων μὲν ἡδονῶν κ̀ πόνων
b Sup.§.1. ὑπερεῖδες. [b] πόσα ἢ ἔνδοξα παρεῖδες. [c] εἰς ὅσους ἢ
c L.7.§.65. ἀγνώμονας εὐγνώμων ἐγένω.

recole itidem, qot præclara videris; qot voluptates ac dolores ſpreveris; qot pro glorioſis habita neglectui habueris; qot improbis deniqe æqum te exhibueris.

d L.2.§.1. l.3.§.16.l.6. §.35. e L.19.§.18 l.8.§.3. f L.4.§.40. g Sup.§.13. h Sup.§.21. i L.4.§.48. k L.12.§. 27. l L.4.§.6.l. 6.§.3. m L.4.§.3. n L.4.§.32. o L.9.§.36. p L.6.§.36. q L.7.§ 3. r L.9.§.24. f Heſiod. l. 1.§.195.

§. 32. [d] Διὰ τί συγχέωσιν ἄτεχνοι κ̀ ἀμαθεῖς ψυχαὶ ἔντεχνον καὶ ἐπιστήμονα; τίς ἂν ψυχὴ ἔντεχνος κ̀ ἐπιστήμων [e]; ἡ εἰδυῖα ἀρχὴν κ̀ τέλος, κ̀ [f] τὸν λόγον τῆς οὐσίας διήκοντα λόγον, κ̀ λόγῳ πάντας ἢ ἀιῶνος [g] κ̀ τεταγμένας [h] οἰκονομοῦντα τὸ πᾶν.

§. 32. Qorſum arte inſtructum ac peritum qenqam rudes animæ imperitæqe conturbent? verùm qænam eſt anima perita artéqe inſtructa? Ea qæ principii finiſqe rerum eſt gnara, rationiſqe illius qæ res omnes permeat, ac per ævum omne ſtatis periodis univerſum hoc adminiſtrat.

i L.4.§.48. k L.12.§. 27. l L.4.§.6.l. 6.§.3. m L.4.§.3. n L.4.§.32. o L.9.§.36. p L.6.§.36. q L.7.§ 3. r L.9.§.24. f Heſiod. l. 1.§.195.

§. 33. [i] Ὅσον ἐδέπω [k] σποδὸς ἢ σκελετὸς, κ̀ [l] ἤτοι ὄνομα, ἢ [l] ἐδὲ ὄνομα. [m] τὸ ἢ ὄνομα, ψόφος κ̀ ἀπήχημα. τὰ ἢ ἐν τῷ βίῳ πολυτίμητα, [n] κενὰ, καὶ [o] σαπρὰ, καὶ [p] μικρὰ, καὶ [q] κυνίδια δαδακνόμενα, καὶ [r] παιδία φιλόνεικα, γελῶντα, εἶτα εὐθὺς κλαίοντα. πίστις ἢ καὶ αἰδὼς, καὶ δίκη, καὶ ἀλήθεια, [f] πρὸς ὄλυμπον, ὀπὸ

§. 33. Cinis jamjam futurus es, avt oſſà nuda; noménqe tantùm, vel nè nomen qidem tui, ſuperfuturum eſt. nomen avtem ipſum nihil eſt aliud qàm ſonitus inanis & echo qædam. qin & illa ipſa, qæ in hac vita tanto habentur in pretio, vana ſunt, putida, exilia, canicularum inſtar invicem rixantium, avt puerulorum ſecum invicem litigantium, & ridentium modo, mox plorantium. Cæterùm fides, modeſtia, juſtitia & veritas, ad cœlum à ter-

ANNOTATIONES.

'Αγνώμονας ἐυγνώμων] Ità reſtituit Xylander, qod in membranis ἀγνώμων ſenſu planè adverſo legebatur.

Θέλω δὲ καλὰ φύσιν] Vide ſuprà §. 9.

§. 32. Διὰ τί συγχέωσι] Anacharſis illud in Græcis, qos cæteroqi ſuſpiciebat, qaſi rationi minùs conſentaneum notabat, ὅτι παρ' αὐλοῖς ἀγωνίζονται μὲν οἱ τεχνίται. κρίνωσι δὲ οἱ μὴ τεχνῖται. qòd in certaminibus de peritis imperiti judicarent. Qod reſpexit Tertullianus *Apolog. c.* 1. *Qantò magis, hos Anacharſis denotâſſet imprudentes de prudentibus judicantes, qàm immuſicos de muſicis?* Horum ergò judicia peritum prudentémqe qemlibet contemptim habere vult Marcus noſter. Cui accedit Demetrius Cynicus, qi, ut Seneca *Epiſt.* 91. dicere ſolebat, *eodem loco ſibi eſſe voces imperitorum, qo ventre redditos crepitus.* Varro Margopoli:

—— ſtultos contemnite docti.

Vide *l.* 2.§. 1.& *l.* 3.§. 11. & *l.* 6.§. 34.

Ἄτεχνοι κ̀ ἀμαθεῖς ψυχαί] rerum naturæ ac conditionis ignari. Avſonius *lud.* 7. *ſap.*

Bias Prieneus dixit; Οἱ πλεῖοι κακοί.
Qod eſt Latinum; Plures homines ſunt mali.
Sed imperitos ſcito; qos dixit malos.

Et mox:

Bias Prieneus dixi; Οἱ πλεῖοι κακοί.
Latinè dictum ſuſpicor, Plures mali.
Dixiſſe nollem. Veritas odium parit.
Malos ſed imperitos dixi & barbaros,
Qi jus, & æqum, & ſacros mores negligunt.

Epictetus *l.* 1. *c.* 29. Εἶτα μυσικὸς μὲν οὐκ ἐπιτρέψει αὐτῷ ἀποφαινομένῳ περὶ τῆς νήτης, εἶναι ὑπάτην. οὐδὲ γεωμετρικὸς, ὃν ἐπικρίνῃ τὰς ἀπὸ κέντρου πρὸς τὸν κύκλον προσπιπτούσας μὴ εἶναι ἴσας. ὁ δὲ ταῖς ἀληθείαις πεπαιδευμένος, ἀνθρώπῳ ἀπαιδεύτῳ ἐπιτρέψαντα, ἐπικρίνοντός τι περὶ οὐσίας καὶ ἀνοσίου, κ̀ ἀδίκου κ̀ δικαίου; ὦ πολλῆς ἀδικίας τῶν πεπαιδευμένων. *Ergò Muſicus eum non curat, cum Neten eſſe Hypaten pronuntiat: neqe Geometer, ſi lineas qæ à puncto ad circulum producantur neget eſſe æquales. Homo autem verè eruditus hominem indoctum curabit qid fas, qid nefas ſit, qid juſtum, qid injuſtum pronuntiandum? O ingentem injuriam eruditorum!* Vide reliqa. Idem *l.* 4. *c.* 5. Τί οὖν; φίλεις με καταφρονεῖσθαι; ὑπό τινων; ὑπὸ εἰδότων; καὶ πῶς καταφρονήσουσιν οἱ εἰδότες τοῦ πράου κ̀ αἰδήμονος; ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἀγνοούντων; τί σοι μέλει; ὧ τινι γὰρ ἄλλῳ τεχνίτῃ τῶν ἀτίχων. *Qid ergò? Vis me contemni? A qibus? Ab iis qi te norunt. Qomodò autem qi te norunt contemnent, qum ſis manſvetus, qum ſis verecundus? At ab iis qi te ignorant? Qid id tua refert? Neqe enim alius artifex ignaros artis ſua curat.* Vide & eundem *ad l.* 9. §. 26. ἀμαθεῖς avtem ψυχαὶ, *animæ imperitæ*, pro hominibus imperitis. qod eſt Hebræis ac Hebraiſantibus valde familiare. Vide *ad l.* 1. §. 16. ubi σώματα, id eſt, *corpora* pro *ſervitiis.* Moſes *lib.* 2. *c.* 1. *v.* 5. *Fuerúntqe omnes animæ, qæ è Jacobi femore prodierunt, ſeptuaginta animæ.* qod Stephanus apud Lucam *Act. c.* 7. *v.* 14. Græcam ſecutus verſionem, ἐν ἑβδομηκονταπέντε ψυχαῖς. *Animarum ſeptuaginta qinqe.* Idémqe *c.* 27. *v.* 37. Ἦμεν δὲ ἐν τῷ πλοίῳ αἱ πᾶσαι ψυχαὶ διακόσιαι ἑβδομηκονταέξ. *Eramus autem in univerſum in navigio animæ ducentæ ſeptuaginta ſex.* Pavlus *ad Rom. c.* 13. *v.* 1. Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω. *Omnis anima poteſtatibus ſupereminentibus ſubjecta eſto.* Nec abhorrent Latini. Tertullianus *de anima cap.* 13. *Enimverò qis non animæ dabit ſummam omnem, cujus nomine totius hominis mentio titulata eſt?* Qantas animas paſco? *ait dives, &, animas ſalvas optat gubernator.* Cicero *familiar. l.* 14. *Ep.* 14. *Vos meæ chariſſimæ animæ, qàm ſæpiſſimè ad me ſcribite.*

Ἡ εἰδυῖα ἀρχὴν κ̀ τέλος] Vide *l.* 8. §. 3.

Τὸν διὰ τῆς οὐσίας διήκοντα λόγον] Animam ſcilicet œcumenicam, vel catholicam potiùs, de qa *ſuprà* §. 30. & *l.* 4.§. 40. & *l.* 6. §. 14.

Καλὰ περιόδοις τεταγμένας] ſive καιροῖς τεταγμένοις, *præſtituta tempora*, ut Apoſtolus *Act. c.* 17. *v.* 26. Vide tamen *ſuprà* §. 13.

Οἰκονομοῦντα τὸ πᾶν] Vide *ſuprà* §. 21.

§. 33. Σποδὸς, ἢ σκελετός] *cinis, avt ſceletus*: qod *ſuprà l.* 4. §. 48. Τάριχος, ἢ τίφρα. *Salſura avt favilla.* ibi vide. Apud Plutarchum *p.* 950. *F.* Antonius poſtridie de rerum ſumma cum Cæſare decertaturus ad cœnam ſuos jubet, προθυμότερον ἐυωχεῖν. ἄδηλον γὰρ εἰ τοῦτο ποιήσουσιν ἄνριοι, ἢ δεσπόταις ἐλέροις ὑπερετήσουσιν, αὐτὸς δὲ κείσεται σκελετὸς κ̀ τὸ μηδὲν γενόμενον. *Epulis ſe liberaliùs exciperent: incertum eſſe idémne facturi poſtridie eſſent, an aliis dominis miniſtraturi: ipſe verò exſtinctus jaceret & inanimis.* Teles Pythagoricus, *de exilio*, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 40. Ἡμεῖς μὲν καὶ ἰδεῖν καὶ ἅψασθαι ἀνεχόμεθα. οἱ δὲ σκελετίσαντες ἔνδον ἔχουσιν, ὡς καλόν τι, κ̀ ἐνίσχυρα τοὺς νεκροὺς λαμβάνουσιν. *Nos quidem à conſpectu tactúqe mortuorum abhorremus: alii verò deſiccata cadavera ceu oppidum egregium domi ſervant, & loco pignorum mortuos accipiunt.*

Ἦτοι ὄνομα, ἢ οὐδὲ ὄνομα] Vide *l.* 4. §. 33. & *l.* 12. §. 27. Μῦθος, ἢ οὐδὲ μῦθος. *Fabula, & ne fabula qidem.*

Ψόφος κ̀ ἀπήχημα] *Lib.* 4. §. 3. Τὸ κενὸν τῆς ἀπηχήσεως. *Inanes planè applauſus ſoni.* & *l.* 6. §. 16. Κρότος γλωσσῶν. *Linguarum ſtrepitus.*

Κενὰ, κ̀ σαπρὰ, κ̀ μικρά] Vide *l.* 2. §. 12. & *l.* 6. §. 13, 36. & *l.* 7. §. 3. & *l.* 9. §. 36.

—— πρὸς Ὄλυμπον] Ex Heſiodi *Oper. l.* 1. *v.* 195. de qarto agens ſeculo:

Καὶ τότε δὴ πρὸς Ὄλυμπον ἀπὸ χθονὸς εὐρυοδείης
Ἀθανάτων μετὰ φῦλον ἴτην, προλιπόντ' ἀνθρώπους,
Αἰδὼς κ̀ Νέμεσις. ——
Tum demum ad cœlum à terra ſpatioſa
Ad Deos ibant, relictis hominibus,
Pudor & Nemeſis. ——

Et Aratus *Phænom.*

Καὶ τότε μισήσασα Δίκη κείνων γένος ἀνδρῶν,
Ἔπλαθ' ὑπερμενίη.

qod Feſtus Avienus:

Sic juſta in populos mox Virginis inculpata
Exarſere odia, & cœlum pernicibus intrat
Diva alis. ——

& Cicero,

Deſeruit properè terras juſtiſſima virgo,
Et Jovis in regno, cœliqe in parte reſedit.

Refert Lactantius, ſed ità in vulgatis, qaſi Ciceronem iſtud negare dicatur. *Sed non, ait Cicero, & Jovis in regno, &c.* cùm deberet eſſe, *ſed non, ut ait Cicero.* hoc, inqit, non eſt verum, qod Cicero dixit, Jovis in regno Juſtitiam reſediſſe, cùm Jupiter ipſe injuſtiſſimè ſe geſſerit. De eodem hoc Naſo *Metamorph. l.* 1. *v.* 129.

—— fugere pudor, verúmqe fidéſqe.

& mox, *v.* 149.

—— & virgo cede madentes
Ultima cæleſtúm terras Aſtræa reliqit.

Juvenalis itidem, *Sat.* 6.

—— ad ſuperos Aſtræa receſſit,
Hac (pudicitiâ ſcilicet) *comite; atqe dua pariter fugere ſorores.*

Scilicet, ut Lactantius *inſtit. l.* 5. *c.* 5. *Hi planè intellexerunt, abeſſe juſtitiam à rebus humanis; eámqe finxerunt offenſam vitiis hominum, ceſſiſſe terrâ, in cœlúmqe migráſſe.* Alluſit huc Valerius Flaccus *Argonaut. l.* 2. de procellis cladibúſqe agens cœlitus immiſſis;

—— tunc

terra longè latéque patente, sese contulerant. ecqid igitur restat quod te istîc detineat? siquidem res sensui subjectæ, mutari pronæ, & consistere nesciæ; sensus ipsi hebetes & imagines falsis admittere proclives: animula ipsa, exhalatio à sanguine emissa: apud eos, qi istiusmodi sunt, celebrem esse, inane quiddam. qin ergò expectas placidus, vel extinctionem tui, vel translationem? istius tempus donec obvenerit; qid suffecerit, nisi ut Deos colas celebréque, hominibus benefacias, sustineas eos eisdémque abstineas; memineríque ea omnia, quæ extra corpusculi animulæque tuæ terminos consistunt, nec tua esse, nec in potestate tua sita?

χθονὸς Ὀρυθυίης ἐς ἦν ἔτι τὸ ἐνταῦθα καπήῃον; ἔτι τὸ μὲν αὐτμή, ἀτμιπόλησις, καὶ [b] ὄψε ἐσῶσι. τὸ δὲ αἰσθητήριον, [c] ἀμυδρὸν καὶ ἀντιτύπωτον. αὖτὸ δὲ τὸ ψυχάριον, [d] ἀναθυμίασις ἀφ' αἵματος. [e] τὸ δὲ εὐδοκιμεῖν ἐν τοιούτοις πίστις, κενόν. * τί δὲ [f] πλημμύρης; ὁ θάνατος [h] μὴ ἔτι σβέσιν ἔτι μετάστασιν. ἕως δὲ ἐκείνης ὁ καιρὸν ἀφίσεται, τί [i] ἥκεις; τί δὲ ἄλλο ἢ [k] θεοὺς μὲν σέβειν καὶ εὐφημεῖν. [l] ἀνθρώπους δὲ εὖ ποιεῖν, καὶ [m] ἀνέχεσθαι. αὐτῆς δὲ ἀπέχεσθαι. ὅσα δὲ ἐκτὸς ὅρων ἐστὶ χρυσαλίδος, καὶ ἐστὶ πνεύματος, ταῦτα μεμνῆσθαι [n] μήτε σὲ ὄντα, μήτε ἐπί σοι;

a L.2.§.17. l.6.§.4.14.
b Sup.§.23.
c L.2.§.17.
d L.4.§.3.
e L.4.§.33.
* τί ὄν.πλ.
f Sup.§.10.
g L.2.§.3.
h L.7.§.32.
i Sup.§.14.
k L.6.§.10. 30.
l L.5.§.20.
m Sup.§.20.
n L.12.§.3.

§. 34.

ANNOTATIONES.

— *tunc flagitat iras*
In populos, Astræa Jovem, terrisque relictis
Invocat assiduo Saturnia sidera questu.

Alludit & Maro ipse *Georg. l.* 2. ubi de agricolis dixit;

— *extrema per illos*
Justitia excedens terris vestigia liqit.

Indè ludens Lucianus *in bis accusato pag.* 215. τὴν Δίκην inducit Jovem patrem nè in terram denuo mittatur deprecantem verbis illis: Ἄνθις εἰς τὴν γῆν, ἵν' ἐξελαυνομένη πρὸς αὐτῶν, δραπετεύω πάλιν ἐκ τοῦ βίου, τὴν ἀδικίαν ἐπιγελῶσα καὶ φέρουσα; *Iterúmne in terram, ut ejecta ab illis, denuò fugitiva è vita abeam, ubi injustitiam irridentem ferre non potero.* Cæterùm, Marco nostro imperante, δίκη καὶ αἰδὼς ἀποθανοῦσαι κάθοδον εἰς ἀνθρώπους. *justitiam ac verecundiam ad homines regressas*, asserit Aristides *Orat. in Romam.* Idémque de Severi cum filio Antonino imperio cecinit Oppianus ἁλίευτ. β. prope finem,

— *νῦν γάρ σε, Δίκη, θρέπτειρα πολήων*
Γινώσω μερόπεσσι συνίστιον ἠδὲ σύνοικον,
Ἐξ ὅ μοι κραίνεσι μέγαν θρόνον ἐμβεβαῶτες
Ἀμφω θεσπεσίοις τε πατὴρ καὶ φαίδιμος υἱός.
— *nunc enim te, ô Justitia nutricula urbium,*
Cognosco hominibus familiarem atque cohabitatricem,
Ex qo mihi imperant excelso solio consessio
Uterque, divinúsque pater, & illustris filius.

Scripta enim hæc Severo superstite, etiamsi non antè defunctum jam publicata. Qin & idem planè futurum pronunciat Porphyrius *de abstinent. l.* 3. §. 27. si ad victum simplicem ac innoxium reduci posset genus humanum. Ἦ δῆλον, inqit, ὡς εὐδαιμονήσομεν. ἀδικίας μὲν ἐξοριωθείσης ἀπ' ἀνθρώπων, δικαιοσύνης δὲ πολιτευομένης καὶ παρ' ἡμῖν, καθάπερ καὶ ἐν οὐρανῷ. *Profectò patet nos felices futuros, injustitiâ ab hominibus exterminatâ, & justitiâ eundem apud nos, qem in cœlis habet locum, obtinente.* Cæterùm Didymus Cynicus apud Plutarchum *de Orac. defit. p.* 413. *A.* Θαυμαστόν ἐστιν, εἰ τοσαύτης εἰς [ἡμᾶς] παλίας ὑποκεχυμένης, ἓ μόνον, ὡς προεῖπεν Ἡσίοδος, αἰδὼς καὶ νέμεσις τὸν ἀνθρώπινον βίον ἀπολιλοίπασιν, ἀλλὰ καὶ πρόνοια θεῶν συσκευασαμένη τὰ χρηστήρια πανταχόθεν οἰκεῖα. *Tantâ malitiâ in nos dissipatâ mirum est, si non tantum, qod prædixit Hesiodus, verecundia & justa indignatio humanam reliqerunt vitam: sed providentia etiam divina convasatis oraculis omnino abiit.* Ità enim restituendum locum illum avtumo: nisi qis & αἰδὼ interjiciendum existimet, ut sit θαυμαστὸν αἰδώ. ea enim dubio procul Cynici mens est. Vise Ammianum *l.* 22. *c.* 10. *p.* 239. & *l.* 25. *c.* 6. de Juliano. Vise & sis Hieronymum *adv. Pelagium lib.* 3. *cap.* 5. qem viduæ cuidam in epistola ad eam data adeò fœdè adularum refert, ut *justitiam, qæ esse jam non nisi in cœlo credatur, apud illum solam dicat inveniri in terris.*

Τὰ μὲν αἰσθητὰ, ἐυμιγάδλητα, καὶ οὐκ ἴσθμια] *Supra* §. 23.

Πᾶ δὲ αἰσθητήρια ἀμυδρὰ, καὶ ἐυκαρπίσπωτα] Vide *ad l.* 2. §. 17. & *l.* 6. §. 6.

Ἀναθυμίασις ἀφ' αἵματος] Ità *lib.* 6. §. 15. Ἡ ζωὴ ἰκάστου, οἷον ἡ ἀφ' ἅπτος ἀναθυμίασις, καὶ ἡ ἐκ τοῦ ἀέρος ἀνάπνευσις. *Vita cujusqe, qasi exhalatio nempe qadam à sanguine orta, & ab aere spiritus attractio.*

Τὸ δὲ εὐδοκιμεῖν παρὰ τοιούτοις κενόν] *lib.* 3. §. 4. & *lib.* 4. §. 3, 33.

Τί δὲ περιμένεις; ἤλιος τήν] *Qid ergò aliud operiris, nisi vel* &c. Xylander frustra. legendum enim, τί δὲ περιμένεις &c. *Cur non propitio lubentiqe animo mortem expectas, sive ea destructio est sive demigratio?*

Εἴτε σβέσιν, εἴτε μετάστασιν] Ambiguè loqitur istîc Marcus, utì sæpe alibi. Vide *supra ad l.* 4. §. 21. sed & *l.* 8. §. 25. & *l.* 11. §. 3.

Σβέσιν] sic *l.* 4. §. 21. ἐξάπλουται. qia igneum qiddam animam existimabant. Ignis avtem & accendi & extingvi dicitur.

Θεοὺς μὲν σέβειν καὶ εὐφημεῖν, ἀνθρώπους δὲ ἐν ποιεῖν] Eadem monita salutaria, *l.* 6. §. 30. Vide ibi adnotata.

Ἀνέχεσθαι αὐτῶν καὶ ἀπέχεσθαι] Ità *l.* 4. §. 3. Τὸ ἀνέχεσθαι μέρος δικαιοσύνης. *Æqanimitatem esse justitiæ portionem.* & *supra* §. 20. Ἐυποιητίου καὶ ἀντιτίου. *Juvare & sustinere.* Epictetus solitus est dicere, (utì ex Favorini relatione Gellius, *noct. Attic l.* 17. *c.* 19.) *duo esse vitia multò omnium gravissima ac teterrima, intolerantiam & incontinentiam.* itaqe *futurum pleraqe impeccabilem, vitámqe victurum tranquillissimam, qi hac duo verba cordi habeat, eaqe sibi imperanda curet,* Ἀνέχου καὶ ἀπέχου. *Sustine & abstine.* Atqi Tertullianus etiam *incontinentiam* sub *intolerantia* comprehendit, *continentiam* sub *tolerantia* contineri contendit. *de patient. cap.* 5. *Ut compendio dictum sit, omne peccatum impatientiæ ascribendum. nealum impatientia est boni. nemo impudicus, non impatiens pudicitiæ, & improbus probitatis, & impius pietatis, & impotus qietis. at malus innocqisqe fias, bonus perseverare non potest.* Et *ibidem c.* 15. *Omnia Dei placita tuetur patientia,* &c.

Μήτε σὲ, μήτε ἐπί σοι] Evcherius in *Orat. hortat. Esto tu,* inqit, *tibi charior, qàm tua.* Verùm Marcus hîc ista, & qicqid extra corpusculi animulæqe fines consistit, *tua* esse tibi negat. sed & Lucilius apud Senecam *Epist.* 8.

Non est tuum, fortuna qod fecit tuum.

& Publius Syrus,

Alienum est omne, qicqid optando venit.

ideo nimirum, qia, ut Lucilius idem,

Dari bonum qod potuit, avferri potest.

In eandem sententiam Bernardus *de bon. deser. Divitiæ istæ nec veræ, nec vestræ sunt. si vestræ sunt, vobiscum avferte. Qod enim hic relinqitur, non nostrum sed alienum est.* Ambrosius *Epist.* 9. Basilius Cæsar. *pag.* 344. *B.* explicans illud Moisaicum, Προσέχε σεαυτῷ. τηρήσει., μήτε τοῖς σοῖς, μήτε τοῖς περί σε, *Attende tibi ipsi, hoc est, non tuis, non iis qa circà te sunt,* inqit; Ἀλλὰ σεαυτῷ μόνῳ. ἄλλο γάρ ἐστιν ἡμῖν ἡμᾶς αὐτοὺς, καὶ ἄλλο τὰ ἡμέτερα, καὶ ἄλλο τὰ περὶ ἡμᾶς. ἡμεῖς μὲν οὖν ἐσμὲν ἡ ψυχὴ καὶ ὁ νοῦς. ἡμέτερον δὲ τὸ σῶμα, καὶ αἱ δι' αὐτοῦ αἰσθήσεις. περὶ ἡμᾶς δὲ τὰ χρήματα, αἱ τέχναι καὶ ἡ λοιπὴ τοῦ βίου παρασκευή. *Sed tibi ipsi & soli. Ipsi enim nos & aliud sumus, & aliud nostra sunt, aliud item qa circa nos conversantur. Samè sumus nos & anima & animæ mens. Nostrum avtem corpus est, & qi per ipsum suum nanus obeunt sensus. Circa nos porrò sunt pecunia, artes, & reliqa vitæ supellex atqe apparatus.* Cæterùm Epictetus nec reculam, nec corpusculum etiam, tuum esse tibi concesserit. Siqidem, illud etiam explicans, qod Marcus hîc, μήτε ἐπί σοι, sic infit, *Dissert. l.* 1. *c.* 1. Τί λέγει ὁ Ζεύς; Ἐπίκτητε, [ità distingvendum, secùs qàm in vulgatis] εἰ ὅλον τε ἦν, καὶ τὸ σωμάτιον ἂν σὸν, καὶ τὸ κτησείδιον, ἀπολωτὸν ἂν ἐλεύθερον καὶ ἀπαραπόδιστον. νῦν δὲ μή σε λανθανέτω. τοῦτο οὐκ ἔστι σόν. *Qid Jupiter ait, Epicteto? Si fieri potuisset, etiam corpusculum tuum & reculam libera, & ab impedimentis remota fecissem. Nunc te latere non debet, istud non esse tuum.* Cui concinit & Pythagoras referente Stobæo *tom.* 1. *tit.* 1. Πίστευε, μὴ εἶναι σὸν τοῦτο, ὃ πᾶς μὴ ἐντὸς διανοίας ἔχεις. *Persvasum habeas, tuas non esse facultates, qas non conclusas animo geras.* Epictetus idem *Enchir. cap.* 1. §. 2. Τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν ἐστι φύσει ἐλεύθερα, ἀκώλυτα, ἀπαραπόδιστα. τὰ δ' οὐκ ἐφ' ἡμῖν. ἀσθενῆ, δοῦλα, κωλυτὰ, ἀλλότρια. ἐὰν οὖν τὰ φύσει ἐλεύθερα οἰηθῇς, καὶ τὰ ἀλλότρια ἴδια, ἐμποδισθήσῃ, *c.* 3. — μέμψῃ καὶ θεοὺς καὶ ἀνθρώπους. ἐὰν δὲ τὸ σὸν μόνον οἰηθῇς σὸν εἶναι, τὸ δ' ἀλλότριον, ὅπερ ἐστὶ, ἀλλότριον, οὐδείς σε ἀναγκάσει οὐδέποτε, οὐδείς σε κωλύσει, οὐ μέμψῃ οὐδένα, οὐκ ἐγκαλήσεις τινὶ, οὐκ ἂν πράξεως οὐδὲ ἓν, οὐδείς σε βλάψει, ἐχθρὸν οὐκ ἕξεις. οὐδὲ γὰρ βλαβερόν τι πείσῃ. *Ac ea quidem qa nobis parent, libera sunt naturâ suâ, nec prohiberi ab ullo, nec impediri possunt. In qa avtem ipsi jus nullum habemus, ea sunt infirma, obnoxia servituti, obnoxia impedimentis, aliena. Si ea, qa naturâ sunt, libera putaris, & aliena pro tuis habueris, fore, ut impedearis, deos hominesqe accusès. Sin id solum tuum existimaris, qod tuum est; aliena verò, ut sunt, aliena: te nemo coget unqam, nemo impediet, neminem accusabis, neminem criminaberis, nihil ages invitus, nemo te lædet, inimicum non habebis. Non enim noxium qid patieris.* Vide & Marcum ipsum *lib.* 12. §. 3, 26.

§. 34.

a L. 2. §. 5. b Sup. §. 14. c L. 1. §. 9. * - σειν. δ. σειν

§. 34. Δύνασαι ἀεὶ [a] ἐυροεῖν, ἔγε καὶ [b] ὀδεύειν, ἔγε καὶ [c] ὁδῷ ὑπολαμβάνειν, καὶ περάσειν * δύο ταῦτα κοινά, τῆπε ℰ θεῦ, καὶ τῆ ℰ ἀνθρώπε, καὶ παντὸς λογικῦ ζώε ψυχῆ. τὸ [d] μὴ ἐμποδίζεσθαι ὑπ' ἄλλε. καὶ τὸ [e] ἐν τῆ δικαίκῆ ἕξει καὶ περάξι ἔχειν τὸ ἀγαθόν, ᾗ [f] ἐντεῦθα τιλῶ ὄρεξιν ἀπολήγειν.

d Sup. §. 20. e Sup. 16. f L. 4. §. 20. l. 9. §. 31.

§. 34. Prosperè tibi res tuæ sunt perpetuo processuræ, si ritè incedere potueris, rectâque methodo & opinari & agere. communia sunt animæ ratione præditæ sive Dei sive hominis sive aliûs alicujus animantis duo ista: alterum, qod ab alia re nulla possit impediri; alterum, qod in animi affectione actionéque justâ bonum suum situm habeat, nec ultra hæc qicqam appetere necesse habeat.

g Sup. §. 25. l. 7. §. 22. l. 9. §. 4. h Sup. §. 22. i L. 8. §. 55. k L. 9. §. 3.

§. 35. Εἰ ε μήτε κακία ἐςὶ τῦτο ἐμή, μήτε ἐνέργεια κατὰ κακίαν ἐμλῶ, [h] μήτε τὸ κοινὸν βλάπ]εται, τί ὑπὲρ αὐτῦ ἀμφέρομαι; [i] τίς ᾗ βλάβη ℰ κοινῦ;

§. 35. Si nec avt vitiositas hæc mea sit, avt effectum vitiositatis meæ; nec communitas eâ læditur, cur de re ista ipse differor? communitatem avtem qid læserit?

l L. 4. §. 22. l. 7. §. 43. m L. 6. §. 30. n L. 3. §. 11.

§. 36. Μὴ [k] ὁλοχερῶς [l] τῆ φαντασίᾳ συναρπάζε ℰ. ἀλλὰ [m] βοηθεῖν μὲν ᾗ δύναμιν ᾗ [n] καὶ' ἀξίαν.

§. 36. Nè imaginatione ullâ temerè abripiaris: sed opis tuæ indigis, prout potes & par est, opem feras.

ANNOTATIONES.

§. 34. Ἐυροεῖν] Vide *l.* 2. §. 5. *l.* 10. §. 6. Epictetus *Dissert.* *l.* 1. *c.* 1. *ἐυθυμέ]ω καὶ ἐυροέ]ω. bilarem & alacrem.* & *c.* 4. *Ἐυρόως καὶ ἀταράχως βιώσεσθαι. Ut feliciter & animo tranquillo viverem.* Ei opponitur τὸ δυροεῖν. Epictetus *l.* 1. *c.* 28. *Ὅπε τὸ πρῶτον καὶ μόνον αἴτιόν ἐςι τῦ κατορθῦν ἢ ἁμαρτάνειν, τῦ ἐυροεῖν ἢ δυροεῖν, τῦ ἀτυχεῖν ἢ ἐντυχεῖν. Ubi avtem prima avt unica causa est avt rectè agendi avt delinqendi, avt prospero adversóve successu utendi, avt secundam vel adversam fortunam experiendi.* cùm res scilicet ex voto & animi sententia non succedunt, non fluunt. ab eis tractum, qi æstu adverso conflictantur. Idem *l.* 2. *c.* 17. *Θέλεις τὰ δυνατὰ, καὶ τὰ σοὶ δυνατά; τί ὖν ἐμποδίζῃ; διὰ τί δυροεῖς; ὑ φύγεις τὰ ἀναγκαῖα; διὰ τί ὖν περιπί]εις τινί; διὰ τί δυσυχεῖς; διὰ τί θέλοντός σε τὶ, ὑ γίνεται, καὶ μὴ θέλοντ-, γίνεται; ἀπόδειξις γὰς μεγίςη δυροίας καὶ κακοδαιμονίας. Tu ea vis qa & fieri & à te fieri possunt. Cur ergò impediris? Cur successu cares? Non tu nunc fugis necessaria. Cur ergò in ea incidis? Cur calamitate conflictaris? Cur te volente aliqid non fit? Cur nolente fit aliqid? Hæc enim demonstratio est maxima calamitatis & infelicitatis.*

A

Ὀδεύειν] *suprà* §. 14.

Ὁδῷ ὑπολαμβάνειν] *certam in opinando rationem methodúmque observare.* Vide *ad l.* 1. §. 9.

Καὶ πράσσειν δύο ταῦτα] Distinctio plena post πράσσειν est collocanda. qod & advertit Casavbonus. dum non attendit Xylander sententiam corrupit.

B

C

Καὶ παντὸς ζώε λογικῦ] hoc ideo, qia philosophi λογικὸν ζῶον, sive *animal ratione instructum* non homini soli, sed Deo etiam, dæmonibus & heroibus genus commune constituebant; uti ex Plutarcho *de orac. cessat.* Xylander hic monet.

Τὸ μὴ ἐμποδίζεσθαι ὑπ' ἄλλε] *suprà* §. 10. & 20. & *l.* 3. §. 12. & *l.* 12. §. 8. Epictetus apud Stobæum *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 7. *ex enchirid. c.* 13. *Νόσ- σώματός ἐςιν ἐμπόδιον. προαιρέσεως δὲ ὑ, ἐὰν μὴ αὐτὴ θέλῃ. χώλωσις σκέλες ἐςὶν ἐμπόδιον. προαιρέσεως δὲ ὑ. καὶ ἴσμεν δὲ τῶν ἐμπε]όντων ἑκάς ῳ, ἐυρήσεις γὰς ἀυτὸ ἄλλε τινὸς ἐμπόδιον, σὲ δὲ ὑ. Morbus est corporis impedimentum, instituti non item, nisi ipse velis. Clavdicatio pedis est impedimentum, instituti non item. Qod si singulis in rebus, qa incidunt, consideraris, invenies eas alterius cujuspiam rei, non tui esse impedimentum.*

D

Τὴν ὄρεξιν ἀπολήγειν] Vide *l.* 4. §. 37, 49. & *l.* 6. §. 50. & *l.* 7. §. 28. & *suprà* §. 14.

§. 35. Ἐι μήτε κακία ἐςί] Vide *suprà* §. 25.

Μήτε τὸ κοινὸν βλάπ]εται] Vide *suprà* §. 22.

Τίς δὲ βλάβη τῦ κοινῦ;] vide *l.* 8. §. 55. Epictetus *Dissert.* *l.* 4. *c.* 7. *Τί μέλλει ἀπόλλυσθαι τῶν ἐν τῷ κόσμῳ; Qid periturum est in mundo.* si tibi vita etiam erepta fuerit?

E

§. 36. Μὴ ὁλοχερῶς τῆ φαντασίᾳ συναρπάζεσθαι] Hoc velle videtur, nè in opem egenis afflictisve aliis qibusvis, qi ejusdem indigent, ferendo, id statim admittamus, qod imaginatio forsan nobis nostra ad aspectum primùm suggesserit: miserum nimirum hominem illum esse, sive mali aliqid illi obtigisse; unde & nos ipsi pariter afficiamur. id qod *l.* 7. §. 43. dixit, *Μὴ συνπιθρηνεῖν, μηδὲ σφύζειν. Lamentationibus ne collamenteris, neve commovearis.* Epictetus *enchir. c.* 16. *Ὅταν κλαίονται ἴδῃς τινὰ ἐν πένθει, ἢ ἀποθνήσκοντ- τίνυν, ἢ ἀπολελοιπότα τὰ ἑαυτῦ, πρόσεχε μὴ σε ἡ φαντασία συναρπάσῃ, ὡς ἐν κακοῖς ὄντος αὐτῦ τοῖς ἐκτός. ἀλλ' ἐυθὺς διαίρει παρὰ σεαυτῷ, καὶ λέγον ἔσω πρόκειται, ὅτι τῦτον θλίβει, ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ περὶ τύτων. Qum ejulantem qempiam videris in luctu, sive peregrè profecto filio, sive rebus amissis: cave ne te visum illud moveat, ut existimes versari eum in malis ob externa; sed statim ipse tecum distinguito, sitque in promptu ut dicas. Istum afflixit, sed concepta de eo opinio.* locum integrum apposui, qia minùs integer videtur, qò integritati restituam suæ. Excidisse aliqid Hieronymo Volfio suboluit: sed in supplendo parùm feliciter versatus est. in annotatis interserit, *ἄλλοι γὰς ὑ θλίβει.* cujus rationem subjungit, *ὅτι ἄλλω ἐχ' ἅπ]εται. Alium*, inqit, *non angit, qia non tangit.* ut sit qod Comicus,

F

Facilè omnes, cùm valemus, recta consilia ægrotis damus.

Tu si hic sis, aliter senties.

sed & illis interjectis, adhuc clavdicabit sententia. etsi interjiciantur, sensum alium multò magis idoneum, & Epicteti menti consentaneum, redderent: qalem versio ipsa repræsentare videtur. *Istud afficit, non casus ipse; alium enim non afflixit,* [vel potiùs *non afflixerat*] *sed concepta de eo opinio.* Verùm supplendum amplius ex Stobæo *tom.* 2. *tit.* 115. *Ὅτι τῦτον θλίβει, ὑ τὰ συμβεβηκότα. ἄλλον γὰς ὑ θλίβει. ἀλλὰ τὰ δόγμαλα. Qod crucietur non ob eventum rei, alii enim non cruciantur: sed ob suas opiniones.* qi & pro τοῖς ἐκτὸς legit ἀνθρώπε. & illa διαίρει παρὰ σεαυτῷ omisit prorsus. qæ & mihi suspecta. Generaliùs pavlò Epictetus idem *Dissert.* *l.* 4. *c.* 10. *Μὴ πρὸ τῦ ἐκφάνεν τὸν φυσικὸν κανόνα, προκήδε ἐν τῷ συγκατίθεσθαι. Noli ante regulam naturæ adhibitam prosilire ad assensionem.* Et *l.* 2. *c.* 18. *Τὸ πρῶτον ὑκὸ τῆς ὀξύτη]- μὴ συναρπασθῇς, ἀλλ' εἰπέ, ἔκδειξάι με μικρὸν, φαντασία. ἄφες ἴδω, τίς εἶ, καὶ περὶ τίν-. ἄφις σε δοκιμάζω. Primùm tamen vide ne illi temerè assentiaris, sed dic: visum, expecta me paululum, sine videam qid sis, & qa de re; sine te explorem.* Redonanda eidem eadem vox hæc *enchir. c.* 20. *Ὅρα μήποτε ἰδών τινα προτετιμένον, ἢ ἄλλως ἐνδεδιμένον, μακαρίσῃς, ὑκὸ τῆς φαντασίας συναρπασθείς. Si qem eximiis honoribus affectum, aut alioqi florentem videris: vide nè qando beatum illum pradices, visorum impetum secutus.* pro eo qod codices perperam, *συνπαρθείς.* Sic enim ipse mox *c.* 21. *Τοιγαρῦν ἐν πρώτοις πειρῶ, ὑκὸ τῆς φαντασίας μὴ συναρπασθῆναι. Qapropter in primis operam dato, nè visa tibi assensum extorqeant.* Idem *enchir. c.* 33. à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 17. ex qo codices Epicteti emendandi; laydatus: *Ὅταν ἡδονῆς τιν- φαντασίαν λάβῃς, ὥσπες καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων φαντασιῶν φυλάσσε, μὴ συναρπάζε ταχέως. ἀλλ' ἐκδεξάσθω σε τὸ πρᾶγμα. καὶ μικρὸν ἀναβολὴν αὐτὸς παρὰ σεαυτῷ λαβὲ, ἐπισκόπησον τὴν φαντασίαν, καθ' ἃς ἔχεις κανόνας. καὶ πειρᾶ κρατεῖν τῶν ἡνιῶν. Cùm aliqa voluptatis animum phantasia subierit, observandum est id qod in omnibus, nè statim abreptum te præcipitem des. Negotium te expectes, tuqe tecum aliqantulum immoratus, cogitationem tuam diligenter inspectam secundùm præscripta tibi præcepta examinato. Et habenis semper fortiter utere.*

Ὁλοχερῶς] *omnino* Xylander. ut sit, ὁλοχερῶς, ὁλοτελῶς. qomodo Svidas exponit. Sed cum συναρπάζεσθαι conjungit, *nè in totum abripi nos sustineamus*; cùm Bootius τῷ μὴ adhærere malit, *nè ulla ex parte abripi nos patiamur.* Ego ὁλοχερῶς istic, ut & *l.* 9. §. 3. *ἀντὶ τῦ προπετῶς, temerè, temerariè* positum existimem. ut ὁλοχερῶς συναρπάζεσθαι idem sit Marco, qod ταχέως συναρπάζεσθαι Epicteto. re scilicet ipsâ non satis sedulò & accuratè perpensâ. Vide *l.* 1. §. 7. & *l.* 9. §. 3.

Ἀλλὰ βοηθεῖν κατὰ δύναμιν] Ità Cicero *Tuscul.* *l.* 4. *Cur misereare potius qàm feras opem, si id facere possis? an sine misericordia liberales esse non possumus? non enim ipsi suscipere ægritudinem propter alios debemus, sed alios, si possumus, levare ægritudine.* Et Plutarchus *de tranqill. pag.* 468. *D.* *Ἐνιοι τῶν φιλοσόφων* (Stoicos notat) *καὶ τὸν ἔλεον ψίγυσι πρὸς ἀτυχῦντας ὠδῷσιν γιγνόμενον, ὡς καλῷ τῷ βοηθεῖν, ὑ τὸ συναλγεῖν καὶ συνιδιάζειν τοῖς πλησίον ὄντ-. Philosophorum nonnulli misericordiam, qa afficimur ob aliorum calamitates, vituperant: qod debere nos opitulari aliis, non una dolere, & animum demittere statuant.* Qod avtem in casibus istiusmodi qoad alios observandum præcipit Marcus, idem & qoad nosipsos Epictetus *l.* 1. *c.* 27. *Τεταχῶς οἱ φαντασίαι γίνονται ἡμῖν. ἢ γὰς ἐςὶ τινα ὄντα, ὡς φαίνεται. ἢ ὐκ ὄντα, ὐδὲ φαίνεται ὄντα ἐςίν. ἢ ἐςι, καὶ ὐ φαίνεται. ἢ ὐκ ἔςι, καὶ φαίνεται. λοιπὸν ἐν πᾶσι τύτοις ἐυσοχεῖν ἔργον ἐςὶ τῦ πεπαιδευμένυ. ὅ, τι δ' ὖν ᾖ τὸ θλίβον, ἐκείνῳ δεῖ προσάγειν τὴν βοήθειαν. Qatuor modis visa in nobis exsistunt. Avt enim talia sunt qalia videntur: avt cum non sint, nec esse videntur. avt sunt, & non esse videntur: avt non sunt, & esse videntur. In his igitur omnibus*

feras. nec ſi in rebus mediis hiſce detrimentum ſuſtinuerunt, ideò lædi eos exiſtimes. nihil enim mali ſubeſt. ſed qemadmodum ſenex diſcedens alumni turbinem poſcebat, cùm turbinem tamen, hoc eſt, ludicrum qiddam, eſſe meminiſſet: ità & iſtîc te geras. ad roſtra ubi declamitans fueris; an oblitus es, homo, hæc qidnam ſint? memini ſatis, inqis; verùm ea ſunt, in qibus iſti pretium ſtudiúmqe ponunt. num ergò & te fatuum eſſe neceſſe eſt, qia illi ſunt? qocunqe loco deprehenſus, felix

καὶν εἰς τὰ μέσα ἐλατ]ῶν'), μὴ μέν τοι * βλάβην αὐτὸ φαντάζεσθαι· κακὸν γὰρ * ἔθ. ἀλλ' ὡς ὁ γέρων ἀπελθὼν τὸν ῥ θρέπ]ρ ῥόμβον ἀπήτει, μεμνημένος ὅτι ῥόμβος. ἔτως ἂν καὶ ὧδε. ἐπεί τοι * γίνη καλῶν ἐπὶ τ ἐμβόλων. ἄνθρωπε, ἐπελάθ τί ταῦτα ἦν; ναί, ἀλλὰ τούτοις ϖειστέα. b Διὰ τοῦτ' ἂν καὶ σὺ ε μωρὸς γένη; * ἐγενόμην ποτέ, ὀπυδήποτε. καταλειφθεὶς *, * ἔυμοιρος. ἄνθρωπος.

a Sup. §. 35. * ὧδέν f.

* γίνηται καλὸν Xyl.

b L. 9. §. 29.

c L. 4. §. 44.

* ἐ. π. ἐυμ. Sal. γένοιο ἄν, ὁ. καὶ ἔυμ. Boot.

* - λαφθεὶς S. & B.

* ἄνθρωπε, τὸ δὲ ἔυμ. ὁ. κατ' S.

ANNOTATIONES.

bus rebus non falli ac decipi eruditi eſt munus. Qicqid autem nos preſſerit, ei afferendum erit adjumentum.

Κἂν εἰς τὰ μέσα ἐλατ]ῶνται, μὴ μέν τοι βλάβην] *Si in mediis iſtis* (qæ nec bona nec mala ſunt) *detrimenti aliqid ſuſtinuerint, nè eos lædi exiſtimes.* ἐλατ]ῶσθαι eſt τὸ ἔλατ]ον ἢτοι ἐλάτ]ω φέρεσθαι, ſive ἔλατ]ον ἔχειν, ut Epictetus *l.* 3. *c.* 15. (qi locus & *ad l.* 8. §. 1. allatus, cùm & illum illuſtrat, & cum eo qi hîc ſeqitur Platonis ſororiat.) id eſt *minus conſeqi, detrimentum damnúmqe aliqod ſuſtinere.* Siqidem is hoc eodem ſenſu τὸ ἐλατ]ῶσθαι uſurpavit, *polit. l.* 8. *pag.* 714. *C.* Φεύγοντ☉ τάς τε ἀρχὰς καὶ τιμὰς καὶ δίκας, καὶ θέλοντ☉ ἐλατ]ῶσθαι. ὥστε πράγματα μὴ ἔχειν. *Fugientis honores, principatus & judicia, & libenter ſe ſubjicientis, ut labores vitet.* Et Dio Pruſæus: Τίς τῶν ἐλατ]ῶσθαι βυλομένων, καὶ τὴν ἥττω ῥαδίως ὑπομένειν, ἢ πολλαπλάσια τῶν ἄλλων ἐκτήσατο. *Qi voluerit damnum ſuſtinere, & cladem facilè perferre, illorum multiplicia non ſuſcipiet.* & *Orat.* 64. Τῆς γὰρ ὑμετέρας μετίξασιν ἀρετῆς, κατὰ τὴν αὐτῶν ἐλατ]ύμενοι. *Veſtræ enim virtutis particeps erunt, licet juxta ſuam ipſorum vincantur.* Alluſiſſe videtur Marcus ad illa Epicteti *l.* 2. *c.* 10. Ἀλλ' ὅπυ τι νωματικὸν ἐλάτ]ωμα ἢ εἰς κ]ῆσιν, ἐκεῖ ἡ βλάβη. ὅπυ εἰς τὴν ϖροαίρεσιν ἡδεμία βλάβη; *At ſi corpori aliqid avt rei familiari deceſſerit, illic damnum eſt, ubi avtem voluntati, nullúmne ibi damnum?* Marcus ipſe *ſuprà* §. 15. ὁ ἐλατ]ωτικὸς ἑαυτῷ ἐν τούτοις, ἀγαθός. *bonus habetur, qi minùs ſibi in iſtis concedit.*

Κακὸν γὰρ ἔθ.] forſan fuerit, κακὸν γὰρ ὧδέν. *nihil enim mali ſubeſt*, cùm iſta nec bona nec mala, ſed media ſint, qibus privantur illi. Poteſt tamen ferri iſtud, κακὸν ἔθ. Sic enim Plutarchus *de exil.* Μὴ σκόπει τὰ νῦν δάκρυα καὶ τὰς ἐπιθρηνήσεις τῶν εἰσιόντων, ἵνα τινὶ φαύλῳ περαινομένας ϖρὸς ἔκπωσιν. *Ne nunc conſideres lacrymas & lamentationes intrantium ad unumqemqe more malo pergentes.* Faciúntqe eodem qæ Epictetus habet loco ſuperiùs lavdato: Εἰ ἔθ. ἐστὶ τὸ θλίβον, ϖρὸς ἐκεῖνο τὴν βοήθειαν ἀνευρίσκειν ϖειρατέον. Τί δ' ἂν ϖρὸς ἔθ. ἐστὶν ἐυρίσκειν βοήθημα; τὸ ἐναντίον ἔθ. ἀκούεις τῶν ἰδιωτῶν λεγόντων, Τάλας ἐκεῖν☉. ἀπώλετο ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ἢ μήτηρ ἐξεκόπη. ἄκουσον τῶν ἐναντίων λόγων ἀπόσπασον σεαυτὸν τούτων τῶν φωνῶν. ἀντίθες τῷ ἔθει τὸ ἐναντίον ἔθ. *Si conſvetudo erit qæ premat, danda erit opera ut ei medicinam inveniamus. Qæ ergò contra conſvetudinem medicina invenietur? contraria conſvetudo, Vulgò dici audis, miſerum illum! pater ejus eſt defunctus; perist: mater ejus obiit. Avdi contrarias rationes. Avelle te ab iſtis vocibus; oppone conſvetudini contrariam conſvetudinem.* Sed prius tamen illud magìs placet.

Ἀλλ' ὡς ὁ γέρων] Fabellam aliqam ſeu hiſtoriolam reſpexiſſe videtur, de ſene, qi pueruli alumni ſui rhombum, ſive ludicrum aliqod, animi cavſſâ poſcebat, non qòd ipſe expeteret, avt momenti alicujus eſſe duceret, cùm παιγνιώδές τι eſſe cognoſceret: ſed qò puſio ipſum beneficio aliqo affeciſſe ſe opinaretur. ità ſolemus nos ab infantulis noſtris ejuſmodi petere ludibundi, qò illi nobis gratificari videantur. eſt enim iſtic ῥόμβ☉, qod & Salmaſius monuit, non *rhombus*, utì Xylander vertit, ſed puerilis *turbo*, qem & τρόμβον dixere. Hinc inter Bacchi infantuli crepundia, utì ex Orpheo Clemens in *protrept. pag.* 11. *D.*

Κῶν☉, καὶ ῥόμβος, καὶ παίγνια καμπισίγμα,
Μῆλά τε χρύσια καλὰ παρ' Ἑσπερίδων λιγυφώνων.
Pinea nux, trochus, & qi flectunt membra moventqe
Ludi, & qæ Heſperides miſerunt avrea mala.

Ἐπεί τοι γίνῃ καλῶν ἐπὶ τῶν ἐμβόλων] Xylander *qoniam boni aliqid fiat in roſtris.* tanqam ſi eſſet, ἐπεί τι γίνηται καλόν. Caſavbonus *qid facit*, avt *qorſum fit clamor omnis ad roſtra iſte?* ut aliter etiam legiſſe videatur. Ego, etſi in loco ſuſpecto, nihil muto; ſed καλῶν illud pro participio habeo, non pro nomine. Verto itaqe; *Qando ad roſtra clamitans fueris*, ſive honorem ac dignitatem aliqam avt tibi ipſi, avt cui faves cuipiam ambiendo, ſive litem aliqam vel propriam vel alienam proſeqendo. Verùm D. Salmaſius καλὸς mavult. id eſt *ſplendidè veſtitus & pulcer.* ut alluſum ſit ad magiſtratus; qi pro roſtris ſplendidè amicti concionem habebant. ἐμβολα ſive ἐμβολοι, *roſtra:* locus in foro Romano, navium Antiatium, qas in pugna ceperant, roſtris inſtructus; utì Livius *l.* 8. Πρὸς τὰς καλυμένας ἐμβόλους εἰς τὴν ἀγορά. *In forum ad Roſtra ut vocant.* Polybius *l.* 6. *c.* 51. &, ἀναβὰς εἰς τὰς ἐμβόλους. *Roſtra conſcendit. ibidem* & apud Svidam avtor incertus, Τὸν δὲ ϖαρακαλοῦντα ϖρὸς τὸν ϖόλεμον στρατηγὸν καταϖάσας ἀϖὸ τῶν ἐμβόλων, ἐϖειϖᾶτο τὰς λόγους. *Pretorem, qi populum ad bellum hortabatur, cùm detraxiſſet, verba ipſe faciebat*, vel, *concionem ipſe habebat.* qem locum Svidam de aciei genere, qod apud Tacticos ἔμβολον dicitur, perperam cepiſſe monuit & toties hîc nominandus mihi clariſs. Salmaſius.

Ἄνθρωπε, ἐπελάθ] hoc tibi, inqit, occurrat, ubi in foro conſiſtis, locum forſan honeſtiorem dignitatémve aliqam vel tibiipſi vel alii cuiqam enixiùs ambiens: *O homo, an iſtarum rerum conditionis oblitus es*, qòd ea, tanqam ſi boni qidpiam eis ineſſet, tam ſtudiosè perſeqaris? ſive, *Neſcis, ô homo, qalia hæc ſint?* pulcrum putas ac beatum magiſtratum capeſſere, ac pro roſtris concionari, & affari populum?

Ναί. ἀλλὰ τούτοις ϖεριϖτύδαται] Reſϖondet, qaſi ex ambientis perſona. Agnoſco revera eſſe ejuſmodi, qalia tu ſuggeris; adiaphora ſcilicet. Verùm ea ſunt, qæ illi in æſtimatione cum primis habeant; qæqe ambiunt & affectant omnes.

Διὰ τοῦτ' ἂν καὶ σὺ μωρὸς γένῃ;] Regerit huic: *An ideo & te ſtultum fieri*, & inter ſtultos nomen tuum profiteri neceſſe eſt, qia ſtolidè ſeſe illi habuerint? Qod in *Scolio* apud Athen. *l.* 15.

Σὺν μοι μαινομένῳ μαίνεο, σωσωφρονέοντα σώφρονι.
Tu velis mecum inſanire, ſano ego conſipiam tibi.

Et Callias apud Clementem *Strom. l.* 6.

Φασὶ μετὰ μαινομένων
Χρῆναι μαίνεσθαι ἅπαντας.
Apud inſanos omnibus ajunt
Eſſe inſanire decorum.

Grotius. Vide & Apollodorum *Adelph. ad l.* 9. §. 3. Atqi ut Menelao Agamemnon apud Evripidem in *Iphigen. Aulid. v.* 406.

Συσσωφρονεῖν σοι βύλομ', ἀλλ' ὐ συνεσεῖν.
Conſipere, non conſurere ſum promptus tibi.

Grotius.

Conſipere, non deſipere tecum debeo.

Lipſius. Eodémqe alludens Plutarchus de amico genuino *pag.* 55. *C.*

Συσσωφρονεῖν γὰρ, ὐχὶ συνεσεῖν ἔφυ.

Et ex Sophocle;

Οὐ γὰρ συνῆχθεῖν, ἀλλὰ συμφιλεῖν ἔφυ.

Καὶ νὴ δία, συγκαλορθῶν καὶ συμφιλοκαλεῖν, ἢ συναμαρτάνειν, ἢδὲ συῤῥαδιυργεῖν.

Non impetus ſolet eſſe, ſed amoris comes.

Nimirum enim unâ officium facere, & adjuvare in pulcrarum rerum ſtudio cupit, non peccandi avt malitiosè agendi ſocium ſe prabet. Marcus ipſe *infrà l.* 9. §. 29. Εἰ δὲ ἐτραγῴδησεν, ἢδεῖς με κατανύκτικε μιμεῖσθαι. *Sin tragicè ſemet oſtentarint, qis ad illorum oſtentationem me addixit?* μωρὸς avtem, id eſt, *ſtultos ſupra l.* 4. §. 38. pronunciaverat eos omnes, qos res iſtiuſmodi ſolent, ὑφραίνειν ἢ λυπεῖν, ſi concedantur & adſint, lætos; ſi negentur, triſtes faceret.

Ἐγενόμην ποτὲ, ὀπυδήποτε καταλειφθεὶς, ἔυμοιρος ἄνθρωπος] Locus morbi manifeſtus; ſed cui citra codicum opem havd facilè medicina fiat. Mericus Caſavbonus illud ἐγενόμην ποτέ ad priora refert, eôqe periocham vult clavdi. vertit itaqe, *Fueram qandoqe* [id ſufficiat.] In *præfatione* ſic παραφράζει; *Num & tu idcirco ſtultus futurus es? ſufficit qòd tamdiu etsi-mnum fueris.* Xylander ſeqentibus conglutinat, reddítqe; *Aliqando, utcunqe relictus, factus ſum felix.* ut ὅπως δήποτε, non ὅπυ δήποτε legendum fuerit. qod, ſi cui admittendum videbitur, malim; *Qi nunc neſcio qo pacto neglectim habeor, fuit qando ſelicior eram, ſortémqe ferebam meliorem.* Ut verba ſint indignè ferentis, aliis jam poſthaberi ſe, cùm prælatus aliqando fuerit. qalis illa Menandriana apud Sextum Empiricum *Pyrrhon. hypoth. l.* 1. *c.* 19.

Τί γὰρ ἐγὼ κατελειπόμην;
Qid enim ego relinqebar?

Verùm Caſavbonus καταληφθεὶς, non καλαληφθεὶς legit, vertítqe παραφερεικῆς, *Mors me, ubicunqe voluerit, deprehendat: ipſe felix futurus ſum.* Atqe ità Marcus *l.* 12. *c.* 7. Οἷοῦν δεῖ καλαληφθῆναι ὑπὸ τοῦ θανάτου. *Qalem te à morte deprehendi oporteat.* Et ſimpliciter Epictetus *l.* 3. *c.* 5. Τί θέλεις ϖοιῶν καλαληφθῆναι; *Te avtem qid agentem oportet invadi.* videndus *ad l.* 6. §. 30. Lectionem eam probat D. Bootius, ſed pro ἐγενόμην mavult γένοιο ἄν ποτέ. ut ſit ſenſus; *Qocunqe loco deprehenſus, felix fueris*, ſive *eſſe poteris*: in tua eſt poteſtate ſitum, ut ſis felix, qemadmodum *l.* 11. *c.* 1. dicit, in mentis poteſtate ſitum eſſe, ut vitam ſibi plenam ac conſummatam

a *L.*7.§.17. τὸ δὲ εὔμοιρον, ἀγαθὴν μοῖραν σεαυτῷ ἀπονείμας. * -θοὶ τρόποι Sal. ἀγαθαὶ δὲ μοῖραι, ἀγαθαὶ * τροπαὶ ψυχῆς, ἀγαθαὶ ὁρμαὶ, ἀγαθαὶ πράξεις.

futurus sis. felix est avtem qi sortem sibi bonam comparaverit. sors verò bona si qid sit qæras, ea moribus bonis, motibus bonis, bonis denique actionibus constat.

ANNOTATIONES.

efficiat, ὅπου ἂν καταλημφθῇ, *ubicunque* vel *qandocunque morte superveniente deprehensa fuerit.* Vel, γένου ποτέ. *Fias aliquando vir felix*: fac te felicem. istud tibi acquire, ut, qocunque loco deprehensus fueris, felix sis. Hoc verò sensu admisso, à superioribus ista sejungenda sunt, ut periocham integram cum eis qæ sequntur conficiant. D. Salmasius denique sic concinnat, ut dialogismus prior continuari videatur. Ἐγενόμην ποτὲ εὔμοιρος. Ἄνθρωπε, σὺ δὲ εὔμοιρος, ὁπουδήποτε καταληφθείς, ἀγαθὴν μοῖραν σεαυτῷ ἀπονείμας. *Felix aliquando fui. Mi homo, tu verò felix, ubicunque deprehensus, si bonam ipse tibi sortem feceris.* qod qomodo fiat, mox subjicit. Hoc est qod Plavtus *Trinum.* 2. 2.

Nam sapiens qidem pol ipse fingit fortunam sibi.

Cicero in *paradox.* 5. *Nec est ullares, qa plus apud sapientem polleat qàm ipsius voluntas atqe judicium, cui qidem etiam, qa vim habere maximam dicitur, Fortuna ipsa cedit, sicut sapiens poeta dixit;*

Suis ea cuiqe fingitur moribus.

At qis is poeta sapiens? Forsan docebit id nos Salustius. Is A etenim *Orat. ad Cæsar.* 1. *Res*, inqit, *docuit id verum esse qod in carminibus Appius ait,*

Fabrum esse suæ qemqe fortunæ.

Sed & Cornelius Nepos in *vita Attici*; *Sui cuiqe mores fortunam fingunt.* Et de Catone Livius *l.* 39. *In hoc viro tanta vis animi ingeniiqe fuit, ut qocunqe loco natus esset, fortunam sibi ipse facturus fuisse videretur.*

Τὸ δὲ εὔμοιρος, ἀγαθὴν μοῖραν σεαυτῷ ἀπονείμας] Istis avt corrigit Marcus sententiam hominis, qi ideo felicitatem tribuebat sibi, qòd in dignitate aliqa petenda res ex voto nonnunqam successerant. avt exponit etiam clariúsqe explicat, nè qis perperam accipiat, qid τῷ εὔμοιρος vocabulo intelligi velit. Εὔμοιρος, inqit, sive *felix* (unde & *l.* 2. §. 6. εὐμοιρία *felicitas*) is verè dicitur, qi μοῖραν ἀγαθὴν, id est, *sortem bonam sibi nactus est.* Sors avtem bona, non in mediis istis, sed in bona mentis dispositione, bonisqe conatibus atqe actibus indè profluentibus, consistit. Vide *lib.* 7. §. 17. In his etiam ἀγαθοὶ τρόποι pro ἀγαθαὶ τροπαὶ rescribendum monet D. Salmasius. B

LIBER VI.

a Inf. §. 5. *L.*7.§.23. b *L.*2.§.11. Τῶν ὅλων οὐσία, εὐπειθὴς, καὶ εὐτρεπής. b ὁ δὲ πανσόφου διοικῶν λόγος οὐδεμίαν ἐν ἑαυτῷ αἰτίαν ἔχει τοῦ κακοποιεῖν. κακίαν γὰρ οὐκ ἔχει, οὐδέ τι κακῶς ποιεῖ, οὐδὲ βλάπτεταί τι ὑπ' ἐκείνου. c πάντα δὲ κατ' ἐκείνον γίνεται, καὶ περαίνεται.

UNiversi materia obsequens est & parere prompta. mens rectrix ejusdem, nullam in se maleficii cavsiam habet; cùm malitiam in se nullam habeat; neqe malefacit cuiqam, nec à qoqam læditur. secundùm hanc verò fiunt & perficiuntur universa.

c *L.*3.§.11. Inf. §. 8.

d *L.*1.§.16. *l.*4.§.25.*l.*5. §.3.Inf. §.7. *l.*8.§.2. §. 2. Μὴ διαφέρῃ, πότερον ῥιγῶν, ἢ θαλπόμενος τὸ πρέπον ποιεῖς. καὶ πότερον νυσταζων, ἢ ἱκανῶς ὕπνου ἔχων. d καὶ πότερον κακῶς ἀκούων,

§. 2. Pari loco habeas, frigore rigens, an calore fotus, qod est officii tui, feceris. item utrùm dormituriens, an somni satur; malè avdiens,

ANNOTATIONES.

§. 1. Τῶν ὅλων οὐσία εὐπειθὴς καὶ εὐτρεπής] *Universi materia est obsequi ac fingenti parere prompta.* Verùm hoc in dubium vocat Seneca *qæst. natur. l.* 1. *præfat.* ubi inter alia qærendum proponit; *Deus materiam ipse sibi formet, an datâ utatur:*

— Deus qicqid vult efficiat, an in multis rebus illum tractanda destituant; & à magno artifice pravè formentur multa, non qia cessat ars, sed qia id, in qo exercetur, sape inobsequens arti est. Idémqe fidentiùs in adversam partem, *de provident. c.* 5. *Qare Deus tam iniqus in distributione fati fuit, ut bonis viris paupertatem, vulnera, & acerba funera adscriberet? non potest artifex mutare materiam. hæc passa est. qædam separari à qibusdam non possunt, cohærent, individua sunt.* Scilicet Deum nesciebant illi materiæ avtorem, qam illi Deo sùo coævam somniabant. nec mirum si inobsequentem experiretur, in qam lege creandi jus nullum obtineret. Videatur *adversus Hermogenem*, qi paria illis sentiebat, Tertullianus.

Ὁ δὲ ταύτην διοικῶν λόγος] Vide *suprà l.* 4. §. 40. & *l.* 5. §. 21, 30. & *infrà* §. 4.

Οὐδεμίαν ἐν ἑαυτῷ αἰτίαν ἔχει τοῦ κακοποιεῖν] Ὁ γὰρ Θεὸς ἀπείρατός ἐστι κακῶν. *Deus tentari malis non potest.* Jacob. *c.* 1. *v.* 13. Vide *ad l.* 2. §. 11. Qomodo ergò, inqies, ipse de se? Esajæ *c.* 45. *v.* 7. *Ego Dominus creans malum.* & Amos *c.* 3. *v.* 6. *An erit malum in civitate, qod Dominus non effecerit?* Respondet Basilius Cæsar. *Orat.* 8. *pag.* 424. *B.* Κτίζει καινά. τοῦτ' ἔστι, μεταποιεῖ ἀντὶ τοῦ εἰς βελτίωσιν ἄγει. ὥστε ἀποθέμενα τὸ εἶναι κακὰ, τὴν τοῦ καλοῦ φύσιν μεταβαλεῖν. ὅπερ τὸ κτίζειν. *Creat autem mala, hoc est, transmutat ipsa, & in meliorem statum exitumqe deducit, ut jam mala esse desinant, bonique naturam accipiant: uti creare sumitur. Psal.* 51. *v.* 10. & *ad Eph. c.* 2. *v.* 10. ἢ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος παράγειν, ἀλλὰ τοὺς ὄντας μεταποιεῖν. *non ex non existente facere, sed existentia mutare atqe renovare.* Verùm respondet secundò, distingvendo de malis. *p.* 422. *D.* Κακὸν, τὸ μὲν ὡς πρὸς τὴν ἡμετέραν αἴσθησιν. τὸ δὲ ὡς πρὸς τὴν ἑαυτοῦ φύσιν. τὸ μὲν ὃν ὡς φύσει κακὸν, ἐξ ἡμῶν ἤρτηται. κακὸν δὲ τὸ ἡμῖν ἐπίπονον καὶ ὀδυνηρὸν πρὸς τὴν αἴσθησιν ὑπὸ τοῦ φρονίμου καὶ ἀγαθοῦ διεστάλη, πρὸς τὸ συμφέρον ἡμῖν ἐπάγεται. *Malum aliqod est* A *secundum nostrum sensum, aliud naturâ ipsâ. Malum itaqe naturâ ex nobis oritur. Malum verò, qod triste & durum est sensibus nostris, à sapientissimo & optimo domino nobis ad utilitatem inducitur.* Et rursus *pag.* 426. *B.* Τὸ μὲν κυρίως κακὸν ἡ ἁμαρτία, ὅπερ μάλιστά ἐστι τῆς τοῦ καλοῦ προσηγορίας ἄξιον, ἐκ τῆς ἡμετέρας προαιρέσεως ἤρτηται. τῶν δὲ λοιπῶν, τὰ μὲν ὡς ἀγωνίσματα, εἰς ἐπίδειξιν ἀνδρείας προβάλλεται. τὰ δὲ, ὡς παραδείγματα, ἐπὶ τῷ σωφρονιστέρους ποιῆσαι τοὺς πρὸς ἁμαρτίαν ἐνολισθήτους. *Malum itaqe propriè peccatum, hac verè dignum appellatione à nostra voluntate pendet. Reliqa verò, qa appellantur mala, partim ad exercendos dantur bones* B *randam fortitudinem, partim ut medela eorum qi deliqerunt proveniunt, partim ut exempla ad homines in vitium pronos prudentiores faciendos.* Gregorius Romanus *in Job. l.* 3. *cap.* 6. *Neqe enim mala, qa nullâ sua naturâ subsistunt, à Domino creantur: sed creare se mala Dominus indicat, cùm res bene conditas nobis malè agentibus in flagellum format; ut ea ipsa & per dolorem, qo feriunt, delinqentibus mala sint; & per naturam, qâ existunt, bona. Unde & venenum, morsqidem est homini, sed tamen vita serpenti.* Tertullianus *adv. Marcion. l.* 2. *Qia mala dicuntur, & delicta & supplicia, conditorem malorum intelligi volunt, ut malitiæ avtor renuncietur.* C *Nos adhibitâ distinctione utriusqe formæ; separatis malis delicti & malis supplicii, malis culpæ & malis pœnæ; suum cuiqe parti definimus avtorem, malorum peccati & culpæ diabolum, malorum pœnæ & supplicii Deum creatorem, ut illa pars malitiæ deputetur, ista justitiæ mala condenti judicia adversus mala delicta. de his ergò creator confitetur malis, qa congruunt judicii: qa qidem illis mala sunt qibus rependuntur: cæterùm suo nomine bona, qà justa, & bonorum defensoria, & delictorum inimica.* Ità Irenæus *adv. Valent. l.* 4. *c.* 77. *Mala eis in qos incidunt; bona qia ex Dei judicio procedunt.* Et Augustinus *Ep.* 120. *c.* 19. *Mala non peccata, sed supplicia. Malum autem malo non malè redditur: nam & ei cui redditur malum* D *est, qia supplicium est; & ei à qo redditur bonum est, qia rectè factum ejus est.* Idem *ad Pelag. Ep. l.* 2. *c.* 7.

Πάντα κατ' ἐκεῖνον γίνεται] Vide *l.* 2. §. 2, 17. Vide & de passerculo, de pilo, Domini nostri pronunciata, Matth. *c.* 10. *v.* 29, 30.

§. 2. Καιῶς ἀκούων, ἢ εὐφημούμενος] Vide *l.* 5. §. 20. & *l.* 5. §. 3.

an collavdatus; moriens itidem, an aliud qid agens. nam ex vitæ hujus officiis, hoc eſt etiam, qòd morimur. & in hoc ergò ſufficit, qod præ manibus eſt ritè diſponere.

§. 3. Introſpice, cavéqe nè rei cujuſqam qalitas dignitáſve propria te fugiat.

§. 4. Præſentia hæc omnia qàm citiſſimè mutabuntur; & vel in exhalationem abibunt, (ſiqidem unita ſit rerum omnium ſubſtantia) vel diſſipabuntur.

§. 5. Novit mens univerſi rectrix, qomodo ſe habeat, qid faciat, & in qa materia verſetur.

§. 6. Optimus injuriam ulſciſcendi modus eſt, inferenti

ἢ ἀφημέμφῳ· καὶ [a] πότερον ἀποθνήσκων, ἢ περίττων τι ἀλλοῖον. [b] μία γὰρ τῶν βιωτικῶν πράξεων καὶ αὕτη ἐστί, καθ' ἣν ἀποθνήσκομεν. [c] ἀρκεῖ δὲ καὶ ἐπὶ ταύτης [d] τὰ παρὸν εὖ θέσθαι.

§. 3. [e] Ἔσω βλέπε. μηδενὸς πράγματος μήτε ἡ ἰδία ποιότης, μήτε ἡ ἀξία, ἀπορείτω σε.

§. 4. Πάντα τὰ ὑποκείμενα [f] τάχιστα μεταβάλλει, καὶ ἢ ἤτοι ἐκθυμιαθήσεται * , εἴπερ ἦνται ἡ οὐσία, ἢ σκεδασθήσεται.

§. 5. [h] Ὁ διοικῶν λόγος οἶδε πῶς διακείμενος, καὶ τί ποιεῖ, καὶ ἐπὶ τίνος ὕλης.

§. 6. [i] Ἄριστος τρόπος τοῦ ἀμύνεσθαι. τὸ μὴ

a L.7.§. 44,45,46.
b L.3.§.7.l. 10.§.8.
c L.8.§.32. l.9.§.6.
d L.2.§.5.l. 3.§.12.
e L.3.§.11.
f L.5.§.23. Inf.§.15.
g L.8.§.25. l.10.§.7.
* — ἀσθήσεται Lug.
h L.2.§.4. Sup.§.1.l. 10.§.25.
i L.7.§.14. 65.

ANNOTATIONES.

§.§. 3, & *infrà* §. 7. & *l.* 7. §. 36. & *l.* 8. §. 2. & *l.* 10. §. 11. Epictetus *Enchir. cap.* 49. Ὅσα προτίθεται, τούτοις, ὡς νόμοις, καὶ ὡς ἀσεβήσων παραβησόμενος, ἔμμενε. ὃ, τι δ' ἂν ἐρῇ τις περὶ σοῦ, μὴ ἐπιστρέφου. τοῦτο γὰρ οὐκ ἔτ' ἐστὶ σόν. *Hæc observa tanqam leges citrà piaculum non violandas. Qicqid autem de te dictum fuerit, id ne curato: id enim non jam tui eſt arbitrii.*

Μία τῶν βιωτικῶν πράξεων] Vide *l.* 3. §. 7. Seneca *Epiſt.* 77. *Qid? tu neſcis unum eſſe ex vita officiis, & mori?*

Τὸ παρὸν εὖ θέσθαι] Hoc eſt qod noſter paſſim inculcat; *l.* 3. §. 10, 12. & *l.* 4. §. 26. & *infrà* §. 32. & *l.* 7. §. 6. 29. & *l.* 8. §. 2. Pittacus, τί ἄριστον; *qid eſſet optimum*, interroganti, reſpondit, τὸ παρὸν εὖ ποιεῖν. *qod in præſentia occurrit bene agere.* Laërtius *l.* 1. §. 77. qod poſtea in proverbium abiit. Svidas. Τὸ παρὸν εὖ ποιεῖν. παροιμία. qi & ſubjungit Platonis locum è *Gorgia. pag.* 340. *E.* Καὶ, ὡς ἔοικεν, ἀνάγκη μοι, κατὰ τὸν παλαιὸν λόγον, τὸ παρὸν εὖ ποιεῖν, καὶ τοῦτο δεχέσθαι τὸ διδόμενον παρά σου. *Atqe, ut videtur, qemadmodum vetus habet proverbium, neceſſariò adducor, ut eo, qod adeſt, pro viribus bene utar, & qod tu das accipiam.* Et Cratini ex *Pylæa.*

Ἄνδρας σοφὸς χρὴ, τό γε παρὸν πρᾶγμ', ὡς καλὸν,
Εἰς δύναμιν εὖ τίθεσθαι. —
Sapientis hoc opus eſt probè diſponere,
Qod impræſentiarum adeſt. —

Apud Procopium *Gottic. l.* 1. Vitiges;

Ἐμοὶ γάρ τις παλαιὸς εἰσέρχεται λόγος,
Τὸ παρὸν εὖ τίθεσθαι, κελεύων.
Vetus enim proverbium mihi in mentem venit,
Res præſentes bene me diſponere jubens.

Baſilius Cæſar. *in Eſaj.* & ex eodem Simeon cancellar. *Orat.* 21. Μὴ πολυπραγμόνει τὸ μέλλον, ἀλλὰ τὰ παρόντα πρὸς τὸ χρήσιμον διατίθετο. *Nè curioſius futura indagato, ſed præſentia ad utilitatem compone.* Αἰσχρὸν γὰρ τὸν παρόντα καιρὸν προεμένους, ὕστερόν ποτ' ἀνακαλεῖσθαι τὸ παρελθὸν, ὅτε οὐδὲν ἴσως πλέον ἀνιωμένοις. *Turpe enim præſens projicere tempus, ac ſerò poſtea revocare præteritum, qando nihil nobis proderit ex animo delere.* Baſilius idem, *Orat.* 24. *p.* 584. *C.* Et Simeon *Or.* 1. Apud Athenæum *l.* 10. incertus avtor;

Ἐπὶ τοῖς παροῦσι τὸν βίον διάπλεκε.
Vitam explica ex præſentibus rebus tuam.

Heſychius. Τὸ παροῦν εὖ τίθετο. παροιμία, ἧς καὶ Πλάτων ἐν Γοργίᾳ μνημονεύει. *In præſentia bene agere. Proverbium, cujus & Plato in Gorgia meminit.* In adagii avtem illius expoſitione lapſum Eraſmum reſtituit Stephanus. Spectant eodem Pindari illa: *Iſth. Od.* 8.

Τὸ δὲ πρὸ ποδὸς ἄρειον ἀιεὶ,
Χρῆμα πᾶν. δόλιος γὰρ αἰὼν,
Ἐπ' ἀνδράσι κείμενος
Ἐλίσσων βιότου πόρον.
Qa verò ante pedes eſt, præſtantior eſt ſemper
Res qavis. Doloſum enim ævum
Hominibus impendet
Volvens vitæ curſum.

Et *Pyth.* 10.

Τῶν δ' ἕκαστος ὀρέγει,
Τυχὼν μὲν ἁρπαλέως σχίθει
Φρονίδα, τὰν πὰρ ποδός.
Τὰ δ' εἰς ἐνιαυτὸν ἀτέκμαρτον προνοῆσαι.
Qorum avtem qiſqe deſiderio rapitur,
Ea conſequtus avidè arreptam tenet
Curam qæ eſt ad pedes.
At in annum eventura ſignum non eſt datum providere.

Ariſtippi etiam monitum apud Ælianum *l.* 14. *c.* 6. Ἐφ' ἡμέραν τὴν γνώμην ἔχειν, καὶ ἂν πάλιν τῆς ἡμέρας ἐπ' ἐκείνῳ τῷ μέρει, καθ' ὃ ἕκαστος ἢ πράττει τι, ἢ ἐνοεῖ. μόνον γὰρ ἡμέτερον τὸ παρὸν, μή τι δὲ τὸ φθάνον, μήτε τὸ προσδοκώμενον. *In diem animum intendere, & diei illam ſolummodò partem, qa qiſqe qid ageret aut cogitaret. Solum enim præſens in noſtra manu poſitum, non præteritum, neqe inſtans.* Seneca *Ep.* 101. *Ille ex futuro ſuſpenditur, cui irritum eſt præſens.* Denique qod

A Lucianus in Νεκυομαντείᾳ *pag.* 340. ex Tireſia Menippo datum fingit conſilium, Τοῦτο μόνον ἐξ ἅπαντος θηράσῃ, ὅπως τὸ παρὸν εὖ θέμενος, παραδραμῇς τὰ πολλὰ, καὶ περὶ μηδὲν ἐσπουδακώς. *Hoc ſolum in tota vita perſeqere, ut præſentibus contentus, plerumqe ridens, nullíuſqe rei ſatagens prætercurras.*

§. 3. Ἔσω βλέπε] Aliud hîc, ἔσω βλέπε. aliud ἔνδον βλέπε *l.* 7. §. 59. ibi vult hominem in mentem ſuam introſpicere; iſtic in rerum externarum naturam ipſam internam, miſſâ ſpecie externâ. Vide *l.* 3. §. 11. & *l.* 5. §. 36. & *l.* 7. §. 29, 30.

Ἡ ἀξία] Vide *l.* 3. §. 11.

§. 4. Πάντα τὰ ὑποκείμενα] *Omnia qæ ſubjecta ſunt* Xylander. *Subſtantia omnes* Caſavbonus. Malim, *præſentia hæc omnia.* τὰ ὑποκείμενα, *præſentia.* qod *l.* 9. §. 33. Πάντα ὅσα ὁρᾷς. *qacunqe vides.* Vide *ad l.* 8. §. 24.

Τάχιστα μεταβάλλει] Vide *l.* 5. §. 13, 23, 33.

Ἢτοι ἐκθυμιαθήσεται] Vide *l.* 8. §. 25. & *l.* 10. §. 7. Lugdunenſis ἐκθυμιασθήσεται. tanqam ab ἐκθυμιάζομαι. qod neſcio an legatur. ἐκθυμιάσθαι, *in fumos, exhalationes, vapores abire.* qomodo ea ſolent, qæ adolentur. eſt ergò ἐκθυμιαθήσεται Marco hîc, qod ברן בעשן Pſaltes dixit, *Pſal.* 37. *v.* 20. ubi Scripturam receptam cur ſolicitaret Piſcator, nihil erat.

C Εἴπερ ἦνται ἡ οὐσία] *Siqidem compacta ſit eorum ſubſtantia* Xylander, ut de ſubjectis ſingulis intelligatur. at Caſavbonus, *ſi in unam eandémqe ſubſtantiam redigenda ſint omnia*: Vel, *ſi rerum omnium ſubſtantia ſit inter ſe unita, & in unum compacta.* firmat ſimul & explicat Marcus ipſe, §. 10. Ἡ ἕνωσις καὶ τάξις. *Compages rerum in unum ordine juſto convenientium.*

§. 5. Ὁ διοικῶν λόγος] *ſuprà* §. 1. incertum eſt avtem, iſtáne ad priora illa pertineant, an aliò ſpectent, & ſeorſim ponenda fuerint. Illud Caſavbono, hoc Xylandro placuit. qod & ipſe ſecutus ſum. De ſenſu convenit. Menti univerſi rectrici, qid de ſingulis faciat, & qo fine qidqe faciat, & qale id ſit, in qo ſe vimqe ſuam exerceat, ſatìs perſpectum ac proſpectum eſſe; D etiamſi iſta nos qàm creberrimè lateant.

§. 6. Ἄριστος τρόπος τῷ ἀμύνεσθαι] Avrea gnome. Diogenes interroganti, Πῶς ἀμυνοῦμαι τὸν ἐχθρόν; *Qomodò ulciſcar inimicum?* reſpondit, Αὐτὸς καλὸς κἀγαθὸς γενόμενος. *Si ipſe probus honeſtúſqe fias.* Refert Plutarchus *de util. ex inimic. pag.* 88. *A.* qi & *de leg. poët. c.* 5. Πρὸς δὲ τὸν γράψαντα, Ποτὶ τὸν πονηρὸν οὐκ ἄχρηστον ὅπλον ἡ πονηρία, τρόπον τινὰ συνεξομοιοῦσθαι κελεύοντα τοῖς πονηροῖς, τὸ τοῦ Διογένους παραβαλεῖν ἐστιν. ἐρωτηθεὶς γὰρ ὅπως ἄν τις ἀμύναιτο τὸν ἐχθρόν. Αὐτὸς, ἔφη, καλὸς κἀγαθὸς γενόμενος. *Adverſus eum qi ſcripſit, contra malum eſſe malitiam non inutile armorum genus:* E *qum is jubeat nos qodammodò adſimilari malis: Diogenis illud objiciendum eſt, qi interrogatus, qâ qis ratione ulciſci inimicum poſſet, reſpondit, ſi ipſe qam optimus fiat.* Atqe hoc eſt qod ille apud Comicum neſcio qem (avtore eodem *de exil. pag.* 600. *D.* referente) qi cùm de infelicitate ſua qerentem amicum τὴν τύχην ἀμύνεσθαι, *fortunam ulciſci*, juſſiſſet, interrogatus qâ ratione id effectum daret, Φιλοσόφως, *Philoſophicè*, reſpondit. Qin & Epictetus apud Maximum *collectan. c.* 28. interrogatus, πῶς ἄν τις τὸν ἐχθρὸν λυπήσῃ. *qomodo qis hoſti dolorem excitare poſſet.* reſpondit, ἑαυτὸν παρασκευάζων βέλτιστα πράττειν. *ſi qis ità comparet ſeipſum, ut qàm optimè vivat.* Idémqe Plutarchus F *de util. ex inimic. pag.* 88. *C.* Σύ τοι διαφερε τῶν κακῶν, ἕξεις γάρ, ἂν θέλῃς ἀνιᾶν τὸν μισοῦντα. *Tu te malis meliorem præſta: nam licet, ſi vis inimico ut agrè ſit facere.* Iſidorus Peluſiota *l.* 2. *Epiſt.* 296. Οὐδὲν οὕτω κολάζει τὰς ὑβρεις, ὡς τῶν ὑβριζομένων ἀνεξικακία. τὸ γὰρ ἀγανακτεῖν καὶ δυσχεραίνειν, τῇ ἀληθείᾳ εἶναι τὰς ὕβρεις. τὸ δὲ καταγελᾶν αὐτῶν, τὸ μηδὲν συνειδέναι πονηρὸν, ἀπόδειξίς ἐστιν ἀργεστάτη. *Nihil contumelioſos homines tam excruciat, qàm eorum, qibus contumelia infertur, patientia. Nam qi indignatur & excandeſcit, hoc ipſo veras eſſe contumelias oſtendit. Qi avtem eas irridet, ac pro nihilo ducit, perſpicuum argumentum præbet, ſe nullius ſceleris ſibi conſcium eſſe.* Et *l.* 3. *Ep.* 181. Δύο ταῦτα ὑβριζόμενος νόει. τό, τε μηδὲν εἶναι τοῦτο τῆς ὑβρεως, ὡς τὴν τῶν ὑβριζομένων ἀνεξικακίαν. τό, τε οὐκ ἀμύνασθαι αὐτοὺς μὴ δυνάμενον, ὡς ἀρετὴν ἀσκοῦντας. *Hac duo contumeliam inferens intelliget, alterum,*

μὴ ἐξομοιοῦσθαι.

a L.8.§.26. 42. §.7. Ἐνὶ [a] πέρᾳ καὶ [b] προσωπαποίῃ, τῷ ἀπὸ πρόξεως κοινωνικῆς [c] μεταβαίνειν ἐπὶ πρᾶξιν κοινωνικὴν, [d] σὺν μνήμῃ Θεοῦ.

b L.4.§.31. c L.5.§.6. d L.3.§.13. Inf.§.23. §.8. [e] Τὸ ἡγεμονικόν ἐστι, τὸ ἑαυτὸ ἐγεῖρον καὶ τρέπον, καὶ ποιοῦν μὲν ἑαυτὸ οἷον ἂν καὶ θέλῃ, [f] ποιοῦν δὲ ἑαυτῷ φαίνεσθαι πᾶν τὸ συμβαῖνον, οἷον αὐτὸ θέλει.

e L.5.§.14. l.11.§.1. f L.3.§.9.l. 5.§.19.l.7. §.14.l.12.§. 25. §.9. [g] Κατὰ τὴν τῶ ὅλων φύσιν ἕκαστα περαίνεται. ἐ γὰρ καθ' ἄλλην γένοιτο φύσιν, ἥτις ἔξωθεν περιέχοι αὐτὰ, ἢ ἐμπεριεχομένην ἔνδον, ἢ ἔξω ἀπηρτημένην.

g Sup. §.1. 4. §.10. [h] Ἦτοι κυκεὼν, ἢ ἀντεμβολὴ, καὶ σκεδασμὸς. ἢ ἕνωσις καὶ τάξις, * πρόνοια. [i] εἰ μὲν οὖν τὸ πρότερον, τί καὶ ἐπιθυμῶ εἰκαίῳ συγκεράματι, καὶ φυρμῷ τοιούτῳ ἐνδιατρίβειν; τί

h L.4.§.27. * [καὶ] πρ. i L.2.§.11. nè sis similis.

§.7. Hoc uno te oblectа, in eóque acquiesce, ut ab una, qæ communitatem juvet, actione, ad alteram transeas, numinis memor.

§.8. Pars animæ principalis se suscitat, se vertit; se facit, qualem ipsa voluerit; qæ contingunt qælibet, talia sibi videri facit, qalia ipsa voluerit.

§.9. Secundùm universi naturam perficiuntur singula. neqe enim secundùm aliam ullam, qæ vel exteriùs contineat, vel interiùs contineatur, vel extra etiam qasi appensa sit.

§.10. Universum avt est cinnus qidam rerum, nunc concursu fortuito invicem implexarum, mox dissipatarum denuò; avt est compages rerum in unum ordine justo convenientium, qæ providentiâ regatur. si priùs illud, qid est, qod desiderem in temeraria miscela colluviéqe istiusmodi ulteriùs commorari?

avt

ANNOTATIONES.

terum, qòd eos, qi contumeliam inferunt, nihil aqè discruciat, ut eorum, qi contumeliâ afficiuntur, patientia: alterum, qod nullâ ratione ipsos aqè ulcisci qeamus, qàm virtutem colendo. Et mox, allato Diogenis dicto, superiùs memorato: Ὁ τοίνυν ἀρετὴν καὶ ἀνεξικακίαν ἀσκῶν, καιρίας τοῖς ἐχθροῖς δίδωσι πληγάς. ὁ δὲ καὶ συγγνώμην τοῖς ὑπὸ φθόνου βαλλομένοις νέμων, καὶ ἐυχόμενος αὐτοῖς ἀνεγκλήτως ἐκ τῆς τοιαύτης μανίας, καὶ μὴ μόνον ἀμύνασθαι μὴ ἐθέλων, ἀλλὰ καὶ συμπάσχων τοῖς ὑπὸ τῆς κακίας χειρωθεῖσιν, ἆρ' οὐ τῷ ὄντι ἐστὶν ὁ εἰλικρινῶς φιλοσοφήσας ἐστιν ἐσόμενος. *Qui igitur, qi virtutem & patientiam colit, mortiferas hostibus plagas infligat. Qod si qis etiam iis, qi livore feriuntur, veniam tribuat, ac pro ipsis, ut ex hujusmodi furore emergant, vota faciat, atqe ita sit comparatus, ut non modò à vindictæ studio abhorreat, sed eorum etiam, qos hoc vitium subegit, miseriâ commoveatur, hic demum verè est, qi sincerè philosophari novit.* Vide Regem sapientissimum, *Parœm.c.25.v.22.* & Apostolum *ad Rom.c.12.v.20.*

Τὸ μὴ ἐξομοιοῦσθαι] Jasoni Medæa apud Evripidem;

Ἀλλ' ἐσμὲν, οἷον ἐσμὲν, οὐκ ἐρῶ κακὸν,
Γυναῖκες. οὐκοῦν χρὴ σ' ὁμοιοῦσθαι κακῇ,
Οὐδ' ἀντιτείνειν πρὸς ἀντὶ πρώτων.
Sumus qidem mulieres, qod sumus; malum
Havd dixerim. Similem te tamen fieri malis
Non decuit, avt fatuis fatua rependere.

Verùm versiculum primum Grotius in excerptis aliter distinxisse videtur, dum vertit;

Sumus mulieres, qale non dicam malum:
Sumus. Sed havd te decuit aqatum malis,
Dementiâ certare cum dementibus.

Marcus noster *l.7.§.15.* Ὅ, τι ἂν τις ποιῇ ἢ λέγῃ, ἐμὲ δεῖ ἀγαθὸν εἶναι. *Qicqid vel fecerit vel dixerit qisqam, probum esse me oportet.*

— ridiculum est enim
Odio nocentis perdere innocentiam.

Dio apud Plutarchum *pag.* 979. *A.* Εἰ δ' Ἡρακλείδης ἄπιστος καὶ κακὸς διὰ φθόνον, ὅτι καὶ Δίωνα δεῖ θυμῷ διαφθεῖραι τὴν ἀρετήν. τὸ γὰρ ἀντιτιμωρεῖσθαι, τῷ προαδικεῖν, νόμῳ δικαιότερον ἀρῶσθαι, φύσει γινόμενον ἀπὸ μιᾶς ἀσθενείας. *Qod si infidus Heraclides, & ex livore improbus sit, ideóne Dionem oportere ità virtutem labefacere? nam repetere pœnas, qam priorem inferre injuriam lege justius definiri, qm natura ab imbecillitate proficiscatur eadem.* Epictetus *l.2.c.10.* Ἐκεῖνος ἑαυτὸν ἔβλαψε, πρὸς ἐμέ τι ἄδικον ποιήσας, ἐγὼ ἐμαυτὸν μὴ βλάψω, πρὸς ἐκεῖνον ἄδικόν τι ποιήσας; Augustinus *in Psal.* 54. *Qid tibi prodest, qia exigis qas pertulisti injurias? ultio te reficit? ergò de malo alieno gavdebis? passus es malum. ignosce, ne duo sitis mali.* Et *in Joan.Ep.1. tract.8. Odit te inimicus. si odisti illum & tu, contrà reddis malum pro malo. qid facis reddens malum pro malo? unum agrotum flebam, qi te oderat. jam duo plango, si & tu odisti.* Idem *Epist.5. Pgratus igitur esse debet bono justius & pius, patienter eorum malitiam sustinere, qos fieri bonos qarit, ut numerus potiùs crescat bonorum, non ut pari malitiâ se qoqe numero addat malorum.* Apostolus *ad Rom.c.12.v.21.* Μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν. *Nè vincitor à malo, sed vince bono malum.* Gvigo *meditat.c.15. Qàm pulcra ars vincere in bono malum! contrariâ enim contrariis superantur. positus es qasi signum ad retundenda jacula inimici;* id est, *ad destruendum malum oppositione boni.* Seneca *de benef. l.7.c.31. Vincit malos pertinax bonitas.* Et *l.1.c.3. Assiduitas meriti pertinacis evincet.* Et *de ira l.2.c.34. Irascetur aliqis? tu contrà beneficiis provoca. cadit statim simultas ab altera parte deserta. nisi par non pugnat. Si utrinqe certabitur, ille est melior, qi prior pedem retulit: victus est, qi vicit.* Salustius *Jugurth. Bono vinci satius est, qàm malo more injuriam vincere.* Valerius Maximus *lib.4. cap.2. Speciosiùs aliqantò injuria beneficiis vincuntur, qàm mutui odii pertinaciâ pensantur.* Vide *infrà* §.26. & *lib.7.§.68.*

§.7. Ἐνὶ τέρπῃ καὶ προσωπαποίῃ] Vide *l.5.§.34.*

Μεταβαίνειν] Vide *l.5.§.6.*

Σὺν μνήμῃ Θεοῦ] Vide *l.3.§.13.* & *infrà* §.23. Dignum qod referatur hîc, Epicteti illud *Dissert.l.1.c.16.* Ἐγὼ γὰρ νῦν ἔσχομεν, ἄλλό τι ἔδει ἡμᾶς ποιεῖν καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ, ἢ ὑμνεῖν τὸ θεῖον καὶ εὐφημεῖν, καὶ διεξέρχεσθαι τὰς χάριτας; ἐκ ἔδει καὶ σκάπτοντας καὶ ἀρῶντας καὶ ἐσθίοντας ᾄδειν τὸν ὕμνον τὸν εἰς τὸν Θεόν; μέγας ὁ Θεὸς, ὅτι ἡμῖν παρέσχεν ὄργανα ταῦτα δι' ὧν τὴν γῆν ἐργασόμεθα. μέγας ὁ Θεὸς, ὅτι χεῖρας δέδωκεν, ὅτι κατάποσιν, ὅτι κοιλίαν, ὅτι ἀύξεσθαι λεληθότως, ὅτι καθεύδοντας ἀναπνεῖν. ταῦτα ἐφ' ἑκάστῳ ἐφυμνεῖν ἔδει, καὶ τὸν μέγιστον καὶ θειότατον ὕμνον ἐφυμνεῖν, ὅτι τὴν δύναμιν ἔδωκε τὴν παρακολουθητικὴν τούτων, καὶ ὁδῶ χρησικήν. *Nam si sani essemus, qid nobis aliud agendum esset & publicè & privatim, qàm numen celebrandum & laudandum, & grates persolvenda? Nonne & inter fodiendum & arandum & edendum hymnus hic cantandus Deo, magnus hic Deus, qi nobis instrumenta præbuerit hæc qibus terram excolamus; magnus est Deus, qi manus dederit, qi deglutiendi vim, qi ventrem, qi effecerit, ut latenter crescamus, ut dormientes respiremus? Hæc singulis in rebus cantanda erant, & hymnus maximus ac divinissimus resonandus, qod facultatem dederit harum rerum intelligentem, & utendi ratione instructam.* Qid ille non feciſſet, si adjicere potuisset, μέγας ὁ Θεὸς, ὅτι τὸν Χριστὸν ἡμῖν δέδωκεν; *Magnus est Deus, qi Christum nobis dederit.* sed ulteriùs porrò avdire nè pigeat. Τί οὖν; ἐπεὶ αἱ πολλαὶ ἀποστύφλωσθε, οὐκ ἔδει τινὰ εἶναι τὸν ταύτην ἐκπληροῦντα τὴν χάριν, καὶ ὕμνειν πάντων διαδόντα τὸν ὕμνον τὸν εἰς τὸν Θεόν; τί γὰρ ἄλλο δύναμαι γέρων χωλὸς, εἰ μὴ ὑμνοῖμι τὸν Θεόν; εἰ γὰρ ἀηδὼν ἦμην, ἐποίουν τὰ τῆς ἀηδόνος· εἰ κύκνος, τὰ τοῦ κύκνου. νῦν δὲ λογικός εἰμι. ὑμνεῖν με δεῖ τὸν Θεόν. ποιῶ αὐτό. οὐδ' ἐγκαταλείψω τὴν τάξιν ταύτην, ἐφόσον ἂν δίδωται. καὶ ὑμᾶς ἐπὶ τὴν αὐτὴν ταύτην ᾠδὴν παρακαλῶ. *Qid ergò? qum vulgò excatí sitis, nonne oportebat esse aliqem, qi hoc munere fungeretur, & loco omnium hymnum de Deo publicaret? Qid enim possum aliud senex claudus, nisi celebrare Deum? Qod si luscinia essem, luscinia officio fungerer: si olor, oloris. Nunc rationis cum particeps sim, Deus mihi celebrandus est: hoc meum munus est, hoc exsequor: neqe stationem hanc deseram qoad licuerit, & vos ad eandem hanc cantilenam exhortor.* Contende cum istis qæ Psaltes regius habet, *Psal.*34, & 103, & 104, & 145. Epictetus idem, referente Maximo *collectan. cap.*52. Συνεχίστερον νόει τὸν Θεὸν, ἢ ἀναπνεῖ. *Crebriùs Deum cogitato qam respirato.* qod sub Gregorii Nazianzeni nomine Antonius *Meliss.l.1.c.54.* sic extulit, Μνημονευτέον Θεοῦ μᾶλλον ἢ ἀναπνευστέον. Rursùsqe idem apud Maximum. Ἀναπνεύσθω ὁ περὶ Θεοῦ λόγος καθ' ἡμέραν, μᾶλλον ἢ τὰ σιτία. *Magis est de Deo sermo renovandus qotidie, qam ipsi cibi.* Idem deniqe apud Antonium. Ἐὰν ἀεὶ μνημονεύῃς, ὅτι ᾧ ἐργάζῃ κατὰ ψυχὴν ἢ σῶμα Θεὸς παρέσηκεν ἕφορος, ἐν πάσαις σε ταῖς προσευχαῖς καὶ ταῖς πράξεσιν, οὐ μὴ ἁμάρτῃς, ἕξεις δὲ τὸν Θεὸν σύνοικον. *Si perpetuò memineris Deum spectatorem tibi adesse, qicqid agas, sive id ad animum, sive ad corpus pertineat, in omnibus tuis & precationibus & actionibus non peccabis, & Deum familiarem habebis.*

§.8. Τὸ ἡγεμονικόν ἐστι τὸ ἑαυτὸ ἐγεῖρον καὶ τρέπον] *Suprà l.5.§.14.* & *l.11.§.1.*

Ποιοῦν δὲ ἑαυτῷ φαίνεσθαι πᾶν τὸ συμβαῖνον] Vide *lib.3.§.9.* & *l.7.§.2,14.*

§.9. Κατὰ τὴν τοῦ ὅλου φύσιν ἕκαστα περαίνεται] *suprà* §.1,4.

§.10. Ἦτοι κυκεὼν] Idem *l.4.§.27.*

Ἕνωσις καὶ τάξις, πρόνοια] lege [καὶ] πρόνοια.

Τί καὶ ἐπιθυμῶ εἰκαίῳ συγκεράματι] Ità *l.2.§.11.* Τί μοι ζῆν ἐν κόσμῳ προνοίας κενῆς; *Qid attinet in mundo vivere providentia inani?*

Aia

avt cur aliud qicqam mihi curæ sit, qàm ut qoqo modo in terram redigar ? qorsum etiam perturbor ? qicqid enim egero, superveniet aliqando dissipatio. sin qod posterius est positum, | ἢ μοι κὴ μέλῃ ἄλλῳ τινὸς, ἢ ᾧ ὅπως ποτὲ * ἀῖα γένεσθαι; τί ἢ κ περίσσομαι; [a] ἤξει γὰρ ἐπ' ἐμὲ ὁ συεδασμὸς, ὅ, τι ἂν ποιῷ. εἰ ἢ θάτερά ἐστι, σέβω

* Iliad. ν. v. 99.
a L. 7. §. 46.

ANNOTATIONES.

Ἀια γίνεσθαι] αἶα, γαῖα, *terra*. Porrò *in terram verti*, sive *terram fieri*, pro *mori*; ex consequenti. ità in sacra pagina. *Gen. c. 3. v. 19. in terram reverteris*, pro morieris. & *Eccles. c. 12. v. 7. Et pulvis in terram, quod prius fuerat, redeat.* & *Psal. 22. v. 15. In pulverem mortis reduces me.* & *Psalm. 146. v. 4. Quo die spiritus eorum recesserit, ad terram suam revertuntur.* Allusum monet Xylander ad illud Menelai *Iliad. ν. v. 99.*

Ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένεσθε.
Vos in aqam & terram cunctos convertier opto.

Plutarchus *adv. Epic. vit. pag. 1105. A.* Τὸ γὰρ ἀναισθητεῖν οὐ λυθὲν, (ità ex ipso superiùs Plutarcho restituto) κὴ μηδὲν εἶναι πρὸς ἡμᾶς τὸ ἀναισθητεῖν, ὐκ ἀναιρεῖ τὸ τῦ θανάτυ δεινὸν, ἀλλ' B ὥσπερ ἀπόδειξιν αὐτῦ προσίθησιν. αὐτὸ γὰρ τῦτό ἐστιν ὃ δέδοικεν ἡ φύσις,

Ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ κ γαῖα γένεσθε,
τὴν οἷς τὸ μὴ φρονεῖν μηδὲ αἰσθανόμενον διάλυσιν τῆς ψυχῆς. *Non sentire dissolutionem, & id quod sensu cassum est nihil ad nos pertinere, non tollit mortis metum, sed quasi demonstrationem ejus adjicit. Hoc enim illud ipsum est, à quo sibi natura metuit:*

Sed vos in terram cuncti redeatis, aquæque.

Nimirum ab anima dissipatione tali, qa ei intellectum & sensum auferat. Idem, ejusdem saltem nomine, *de Homeri vita* ac *poesi* differens, ait verbis hisce poetam σημαίνειν τὴν ἀνάλυσιν C εἰς τὰ γενετικὰ στοιχεῖα τῦ παντός, *significare resolutionem in genitalia elementa universitatis.* indè Xenophanem traxisse dogma suum illud, τὰς πρώτας ἀρχὰς εἶναι τὸ ὕδωρ κὴ τῆς γῆς, *prima initia esse aquam & terram.* Et Alexander Aphrodisiensis *problem. l. 1. q. 79.* Τὰ νεκρὰ, inqit, σώματα, ξηρὰ κὴ ψυχρὰ πέφυκε. *Corpora mortua sicca & frigida esse natura.* itaqe Homerum, cùm nôsset τὰ μὲν δύο στοιχεῖα φίλυοντα, ὡς λεπτομερῆ καὶ κυφότατα, *duo quidem elementa fugientia, veluti tenuibus partibus constantia & levissima.* (ignem scilicet & aërem) τὰ δὲ δύο, *duo verò* (terram scilicet & aqam) παραμένοντα εἶναι τοῖς νεκροῖς σώμασι, *manere corporibus mortuis*, di- D xisse,

Ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ κὴ γαῖα γένεσθε.
Sed vos in terram cuncti redeatis, aquæque.

id est, ξηρότατοι κ ψυχρότατοι. ità siquidem legendum qod codices vulgari perperam exhibent, mendo manifesto; ξηρότεροι κ ὑγρότεροι. Simpliciùs Hesychius. Ὕδωρ καὶ γαῖα γένεσθε. διαλυθείητε, ἀποθάνοιτε. *In aqam & terram redeatis, dissolvamini, moriamini.* & Eustathius. Νεκρωθείητε, κ τῦ μὴ ζωογόνυ πνεύματος θερμῆ τυχεῖν. γένεσθε δὲ γῆ κὴ ὕδωρ, ἃ δὴ ἀναπομένει τοῖς νεκροῖς σώμασι. *Morimini, & calore vitali spirituque pleno privaminor. redeatis in terram & aqam, qa sanè maneat in mortuis corporibus.* Subjungit tamen alios exponere, ἀντὶ τῦ ἀντιστοιχεῖσθαι (ἀντιστοιχείωσις autem loco suprà citato habet Aphrodisiensis) τυτέστιν εἰς τὰ βαρύτερα τῶν στοιχείων καὶ ἀνίσχνα κ ὑμῖν ὅμοια ἀναλυθείητε, *hoc est, in elementa gravioria, & immobilia, & vobis similia resolvamini.* alios autem, duobus elementis hîc nominatis etiam duo reliqa comprehensa & subintelligenda; ficut in illo Hesiodi *oper. l. 61.* ubi ad Pandoram conficiendam,

Γαῖαν ὕδει φύρειν, —
Terram aqa miscere.

Vulcano injungitur. nec alio sensu dixisse Xenophanem,

Πάντες γὰρ γαίης τε κ ὕδατ@ ἐγενόμεσθα. F
Omnes enim ex terra & aqa nati sumus.

In proverbium autem usu frequenti ac familiari deveniſſe Homericum illud monent Grammatici. qo alluserit πυρφόρους Valerius Cato in *diris*, observante Scaligero, ubi dixit,

Quamvis ignis eris, quamvis aqa, semper arnabo.

Cæterùm Marcus hîc elementum unicum duntaxat expressit, terram: qomodo & Evripides, in illis ex Chrysippo à Ciceronе mutuatis,

Reddenda est terra terra; tum vita omnibus
Metenda ut fruges; sic jubet necessitas.

Est Evripidis in *Hypsipyle*, utì ex Stobæo discimus, *tom. 2.* G *tit. 108.*

— Κἄστα δ' ἄχθονται βροτοὶ
Εἰς γῆν φίροντες γῆν. ἀναγκαίως δ' ἔχει
Βίον θερίζειν, ὥστε κάρπιμον τάχυ.
— *Dolent tamen homines, & agre*
Ipsos sepelunt. Est autem necessarium
Vitam demeti, veluti gravidas spicas.

Vide *lib. 7. §. 40.* & *l. 11. §. 6.* Scribit interim Tullius ex Antiochi relatione, Carneadem solitum Chrysippum reprehendere, qòd Evripideum carmen illud lavdaret: negabat enim (qod & Plutarchus suprà) genus hoc orationis qicqam omninò H ad levandam ægritudinem pertinere. id enim ipsum dolendum esse dicebat, qòd in tam crudelem necessitatem incidissemus. Illud adjecerim fieri posse, ut alius alicujus poetæ hemistichium fuerit, qod hîc Marcus usurpavit,

— ὅπως ποτὲ ἀῖα γίνεσθαι.

Ἥξει γὰρ ἐπ' ἐμὲ ὁ συεδασμὸς, ὅ, τι ἂν ποιῷ] Pindarus apud Plutarchum in *Marcell.*

Τὸ γὰρ πεπραμένον
Οὐ πῦρ, ὐ σιδηρᾶν σχίσου τεῖχος.
Arcere namqe jata, nec
Ignis, nec aneus valet murus.

Archinus apud Clementem *Strom. l. 6. pag. 627. B.* Πᾶσι μὲν ἀνθρώποις ὀφείλεται ἀποθανεῖν, ἢ πρότερον ἢ εἰς ὕστερον. *Deberi mortem omnibus hominibus, aut prius aut posterius.* Demosthenes *de Coron. ibidem.* & apud Lucianum in *Demosth. pag. 687.* Πᾶσι γὰρ ἀνθρώποις τέλ@ τῦ βίυ θάνατος, κἂν ἐν αἰσχρᾳ τις αὐτὸν καθείρξας τηρῇ. *Nam omnibus quidem hominibus vitæ finis mors est, etiamsi quis seipsum servet inclusum in cavea.* δεῖ δὲ τὺς ἀγαθὺς ἄνδρας ἐγχειρεῖν μὲν ἅπασιν ἀεὶ τοῖς καλοῖς, φέρειν δὲ, ὅ, τι ἂν ὁ θεὸς διδῷ γινομένοις. qod ab Homero mutuatum, Clemens & Plutarchus *de Homero*, volunt, qi dixerit, *Il. ζ. v. 488.*

Μοῖραν δ' ὔ τινά φημι πεφυγμένον ἔμμεναι ἀνδρῶν,
Οὐ κακὸν, ὐδὲ μὲν ἐσθλὸν, ἐπὴν τὰ πρῶτα γένηται.
At nemo (fidens dico) fatum effugit unqam,
Esto malus, bonus esto; humano sanguine cretus.

Idem tanqam ex Achillis mente: *Il 1. v. 318.*

Ἴση μοῖρα μένοντι, κὴ εἰ μάλα τις πολεμίζοι.
Bellantemqe manet sors aqa domique manenti.

& *v. 320.*

Κἀτθεν' ὅμως ὅτ' ἄεργος ἀνὴρ, ὅτε πολλὰ ἐοργώς.
Tam, cui nil gestum est, obit, ac qi multa patravit.

qem versum in ore frequentem habuisse Demonactem avtor est Lucianus. Et *Iliad, μ. v. 322.* sub Idomenei persona;

Ὦ πόποι, εἰ μὴν γὰρ πόλεμον περὶ τόνδε φυγόντες,
Ἀιεὶ δὴ μέλλοιμεν ἀγήρω τ' ἀθανάτω τε
Ἔσεσθ', ὔτέ κεν αὐτὸς ἐνὶ πρώτοισι μαχοίμην,
Οὐτε κέ σε φίλλοιμι μάχην εἰς κυδιάνειραν.
Νῦν δ' (ἅμπης γὰρ κῆρες ἐφεστᾶσιν θανάτοιο
Μύριαι, ἃς ὐκ ἔστι φυγεῖν βροτὸν, ὐδ' ὑπαλύξαι)
Ἴομεν, ἠέ τῳ νῦδ@ ὀρίξομεν ἠέ τις ἡμῖν.
O pepo, si letique exors, duraque senecta
Vita foret, bellum subterfugientibus istis,
Non egidem aut acies primas ipse inter obirem,
Nec celebranda tibi mandarem munera Martis.
Nunc cùm circumstent nos mille pericula mortis
Extra etiam pugnas, & invitabile fatum,
Ibimus, aveturi famam nobisve, aliisve.

Unde Plutarchus etiam sumpsisse vulx Æschylum ista;

Ἀλλ' ὅτε πολλὰ τραύματ' ἐν στέρνοις λαβὼν,
Θνήσκει τις, αἱ μὴ πέρμα συντρέχοι βίυ.
Οὐ' ἐν τάχῃ τις ἥμισυ πρὶν ἐστία
Φεύγει τι μᾶλλον τὸν πεπρωμένον μόρον.
Non tela si quis pectus intra acceperit,
Moriatur, aut sata nisi dent terminum:
Nec ad focum qis considens in adibus,
Fatum hoc magis sibi destinatum effugerit.

In qam eandem sententiam & Evripides Ægeo, apud Stobæum *tom. 2. tit. 119.*

— κατθανεῖν δ' ἐφείλεται
Καὶ τῷ κατ' ἄκρας ἑκτὸς ἡμάτῳ πόδα.
— *morti est debitus,*
Etiam laborum immunis qi sedet domi.

Et Simonides *ibidem.*

Ὁ δ' αὖ θάνατος ἕφπει καὶ τὸν φυγόμαχον.
Mors etiam profugum assequitur.

qod Flaccus *l. 3. Od. 2.*

Mors & fugacem persequitur virum.
Nec parcit imbellis juventæ
Poplitibus, timidóqe tergo.

Tyrtæus, ut Henricus Stephanus, an Callimachus, ut Camerarius, an Callinus, ut Stobæus *tom. 2. tit. 51.*

Οὐ γάρ κως θανάτυ γε φυγεῖν εἱμαρμένον ἐστὶν
Ἀνδρ', ὐδ' εἰ προγόνων ἢ γένος ἀθανάτων.
Πολλάκι δηιότητα φυγὼν καὶ δοῦπον ἀκόντων
Ἔρχεται. ἐν δ' οἴκῳ μοῖρα πίλυ θανάτυ.
A fato nulli mortis sit gratia; non si
Avtores generis sit numerare Deos.
Sæpe fugâ elapsum circumstridentia tela,
In lare privato, mors inopina rapit.

Solon apud Demosthenem *de legat. male obit.*

Οὐτω δημόσιον κακὸν ἤρξατο εἰκαθ' ἑκάστυ.
Αὐλοὶ δ' ἐτ' ἔχον ὐκ ἐτέλυσι θῆρας.
Ὑψηλὸν δ' ὑπὲρ ὄρος ὑπέθορεν, ἴυξε δὲ πάντας,
Εἰ γί τις ἢ φεύγων ἐν μυχῷ ἢ θαλάμῳ.
Cujusqe irrumpit pestis popularis in ædes:
Valva ferrata nec prohibere valent.
Septum etiam sublime superstilit, atqe latentem
Prendit, sive habeat angulus aut thalamus.

a L. 5. §. 21. 33.
b L. 5. §. 18.
c Sup. §. 5. 9.
d L. 1. §. 12. l. 11. §. 9.
e L. 4. §. 3. Inf. §. 12.
* πρὸς Lug. An.
f Sup. §. 11.
g L. 5. §. 9. 10.
h L. 3. §. 11. Sup. §. 3. Inf. §. 14. L. 7. §. 29, 30.

a σέβω καὶ b εὐσταθῶ, καὶ θαῤῥῶ c τῷ διοικοῦντι.

§. 11. Ὅταν ἀναγκασθῇς d ὑπὸ τῶν περιεστηκότων ὀλίγον παραφερχθῆναι, e ταχέως ἐπάνιθι * εἰς ἑαυτὸν, καὶ μὴ ὑπὲρ τὸ ἀναγκαῖα ἐξίστασο τοῦ ῥυθμοῦ. ἔσῃ γὰρ ἐγκρατέστερος τῆς ἁρμονίας, τῷ συνεχῶς εἰς αὐτὴν ἐπανέρχεσθαι.

§. 12. Εἰ μητρυιάν τε ἅμα εἶχες καὶ μητέρα, ἐκείνῃ τ' ἂν ἐθεράπευες, καὶ ὅμως ἡ ἐπάνοδός σοι πρὸς τὴν μητέρα συνεχὴς ἐγίνετο. τοιοῦτό σοι νῦν f ἐστιν ἡ αὐλὴ, καὶ φιλοσοφία. ὧδε πολλάκις f ἐπάγιθι, καὶ g πρόσαναπαύου ταύτῃ, δι' ἣν καὶ τὰ ἐκεῖ σοι ἀνεκτὰ φαίνεται, καὶ σὺ ἐν αὐτοῖς ἀνεκτός.

§. 13. Οἷον δὴ, τὸ h φαντασίαν λαμβάνειν ἐπὶ τῶν ὄψων, καὶ τοιούτων ἐδωδίμων. ὅτι νεκρὸς ἰχθύδιον, ὅτι δὲ νεκρὸς ὀρνιθίον, ἢ χοίριον. καὶ πάλιν, ὅτι Φάλερνον, χυλάριόν ἐστι σταφυλίου.

rectorem veneror, eodémque fretus, firmus animi consisto.

§. 11. Siquando à rebus circumstantibus per vim qandam adactum perturbari te sensseris, citò ad re redi, nec plus qàm necesse est, ab animi tenore congruo recede. tenoris enim servandi valentior fies, ad eum jugiter recurrendo.

§. 12. Si novercam simul matrémque haberes, etiamsi & illam coleres, ad istam tamen freqentissimè te reciperes. harum instar habeant apud te, avla & philosophia. ad hanc sæpiùs accede, hac acquiesce, cujus ope, cùm qæ ibi occurrunt tibi futura sunt toleratu facilia, tum & ipse in eis toleratu facilis.

§. 13. Qemadmodum de obsoniis atqe eduliis ejusmodi cogitare licet, hoc piscis esse cadaver, hoc avis, hoc suis: ac rursus, de falerno, esse uvulæ succum;

ANNOTATIONES.

Martialis *l. 4. epigram. 60.*

Nullo fata loco possis excludere, cùm mors
Venerit, in medio est Tibure Sardinia.

& Propertius *l. 3. eleg. 16.*

Ille licèt ferro cautus se condat & ære;
Mors tamen inclusum protrahit indè caput.

Vide *ad l. 7. §. 46.* Augustinus *de diversf. serm. 28. Mors differri potest; avferri non potest.* Et *de Verb. Apost. 18. Mortem differunt ista, non avferunt. Sed etsi tardius qis moritur, ideò non moritur?* Idem *de temp. 74. Qid avtem ad rem pertinet, qamdiu vites, qod evitare non possis?* Seneca *Epist. 93. Qid interest qàm citò exeas, unde exeundum est? ibidem.* Vide *l. 4. §. 50.*

Εὐσταθῶ] Verbum Stoicis familiare, qâ *constantem* illi & *immotum prorsus animi tenorem* designabant. eundem & εὐσταθίαν appellabant, & τὸ εὐσταθές. Vide *l. 5. §. 18.* & Epictetum *Dissert. l. 1. c. 29. & l. 2. c. 5. & l. 3. c. 9, & 24.* Ὁ γὰρ θεὸς πάντας ἀνθρώπους ἐπὶ τὸ εὐδαιμονεῖν, ἐπὶ τὸ εὐσταθεῖν ἐποίησε. *Deus enim omnes homines ad felicitatem, ad constantiam condidit.* qo loco tamen, prout & apud nostrum, potest *status animi placidus & tranquillus* designari, qalis est æqoris in malacia. Καὶ γὰρ γαλήνη ἔστα, καὶ εὐσταθῆν τὸ πέλαγος. Lucianus. ideo & idem *l. 2. c. 5.* εὐσταθῶς καὶ ἀταράχως, *constanter & tranquillè*, conjunxit: &, qod huic cognatum noster, *l. 12. §. 22.* Σταθερὰ πάντα, καὶ κόλπος ἀκύμων. *Stabilia futura sunt tibi omnia, & sinus æstu immunis.*

Θαῤῥῶ τῷ διοικοῦντι] *Psal. 112. v. 7.* de viro pio. *Stabile est cor ejus, confisum in Domino.* hoc est, ἑστήρικται ἡ καρδία αὐτοῦ, ut Græcus interpres, ἐλπίζων ἐπὶ τὸν Κύριον. vel Marci nostri verbis, εὐσταθῶ καὶ θαῤῥῶ τῷ Κυρίῳ.

§. 11. Ὑπὸ τῶν περιεστηκότων] qæ *l. 1. §. 12.* περιεστηκότα πράγματα, *negotia circumstantia.* & §. 15. περιστάσεις, *res, casus adversos* dixit.

Ταχέως ἐπάνιθι] Ità *l. 5. §. 9.* ἐκκρουσθέντα πάλιν ἐπανιέναι. *ubi excussum te senseris, regredere.* Vide & sectionem huic proximam.

Ἐπάνιθι εἰς ἑαυτὸν] Ità de filio prodigo Dominus, Luc. *c. 15. v. 17.* Εἰς ἑαυτὸν δὲ ἐλθὼν, *ad semet ipsum reversus.* qasi extra se positus antè fuisset, cùm cupiditatibus ac libidinibus abripiendum se præberet. Publius Syrus:

Homo extra corpus est suum, cùm irascitur.

imò extra mentem potiùs: juxta illud Plutarchi *adv. iracund. pag. 453. E.*

Ὁ δὲ θυμὸς, οὐχ ἧ φησιν ὁ Μελάνθιος,
Τὰ δεινὰ πράττειν τὰς φρένας μετοικίσας,
ἀλλ' ἐξοικίσας τελείως καὶ ἀποκλείσας.

Excandescentia, non, ut ait Melanthius,
Migrare coacta ratione malas res agit:

sed ejecta prorsus & exclusa. Sicuti contrà, Ὁ λογισμὸς τὰ δίκαια πράττει καὶ μέτρια, τὴν ὀργὴν καὶ τὸν θυμὸν ἐκποδὼν δίμενος. *Ratio justa facit & modestia, iram & excandescentiam procul ponens.* Idem *de provid. divin.* Qod & de reliqis etiam affectibus Chrysippus in *lib.* περὶ ἀνομαλογίας, referente eodem in *tract. de virt. moral. pag. 450. C.* Τὰ ἐπιγινόμενα πάθη, inqit, ἐκκρούει τοὺς λογισμούς. *Oborti affectus rationes explodunt.* idqe Menandri testimonio comprobat, cujus illa sunt;

Οἵ μοι, τάλας ἐγώγε, πῶς ποθ' αἱ φρένες
Ἡμῶν ἐκεῖνον ἦσαν ἐν τῷ σώματι
Τὸν καιρὸν, ὃ τοῦτ', ἀλλ' ἐκεῖν' ἀμείμονες.

Eheu me miserum, qamnam in partem corporis
Mens nostra se protripuit illo tempore,
Cùm nimiùm vecors hac ego illis pratuli?

Grotius. Indè phrasis obtinuit, inqit Plutarchus *in collat. terrestr. & aqatil. pag. 963. E.* Περὶ τῶν παραφρονούντων, μὴ εἶναι παρ' αὐτοῖς, ἀλλ' ἐκπεπτωκέναι τῶν λογισμῶν. *Sic affectum non esse apud se, ac excidisse mente.* Vult itaqe Marcus, sicubi tale qid contigerit, qàm celerrimè ut ad te redeas. Cicero *ad Attic. l. 7. Ep. 3. Id qod animum induxerat, pavlisper non tenuit; sed citò ad se redit.*

Ἔστι γὰρ ἐγκρατέστερος] Resarciendo jugiter post remissiones atqe interturbationes animadversas, validior evadet animi tenor. Ità ossa confracta, si fuerint probè restituta, robustiora fiunt. Sed & *athleta, qicunqe magni spiritûs, nec projecit animum projectus; & qoties cecidit, contumacior surrexit.* Seneca *de benef. l. 2. c. 13.* Et *qæst. nat. l. 3. præfat. Fidelissimus est ad honesta ex pœnitentia transitus.* Et qod Plutarchus in *amator. pag. 764. B.* Ὡς δὲ ἥλιος ἐκ νεφῶν καὶ μετ' ὀμίχλην διεμότερος. ὕστως ἔρως μετ' ὀργὰς καὶ ζηλοτυπίας ἡμέρου διαλλαγέντος, ἡδίων καὶ διεμότερος. *Ut avtem sol per nubes & caliginem calidiores radios mittit: sic amor post iras & obtrectationem reconciliato amasio fit suavior & acrior.* Plavtus item *Amphitr. act. sc. 2.*

Iræ interveniunt; redeunt rursus in gratiam.
Verùm iræ si qæ fortè eveniunt hujusmodi
Inter eos, rursum ubi reventum in gratiam est,
Bis tantò amici sunt inter se qàm prius.

§. 12. Ὧδε πολλάκις ἐπάνιθι] Seneca *Epist. 103. Qantùm potes, in philosophiam secede. Illa te sinu suo proteget, in hujus sacrario eris avt tutus, avt tutior.* Vide & *suprà §. 10.*

Προσαναπαύου ταύτῃ] Vide *l. 5. §. 9.* & §. 34. & *suprà §. 7.*

§. 13. Νεκρὸς ὕτος ἰχθύος] *Cadaver piscis.* Plutarchus *de esu carn. l. 1. pag. 993. A.* Ἐγὼ δὲ θαυμάζω τίνι πάθει καὶ ποίᾳ ψυχῇ ὁ λόγῳ ὁ πρῶτος ἁνθρωπος ἥψατο φόνου σώματι, καὶ τεθνηκότος ζῴου χείλεσι προσήψατο σαρκός. καὶ νεκρῶν σωμάτων καὶ εἰδώλων προθέμενος τραπέζας, ὄψα καὶ τροφὴν προσφέρειν ἐτόλμησε τὰ μικρὸν ἔμπροσθεν βρυχόμενα μέρη καὶ φθεγγόμενα καὶ κινούμενα καὶ βλέποντα. *As ego miror qomodo affectus qo animo, qâ ratione impulsus homo ille fuerit, qi primus ore suo tangere cadaver, & mortui animalis carnes gustare aggressus, mortuorum corporum ac simulacrorum mensas proposuit, ac pro obsonio & alimento habere avsus est membra, qa modo mugiebant, vocem edebant, movebantur, & videbant.* Ità enim restituendum existimo locum illum, qem aliter Stephanus. Νεκύες γὰρ κοπρίων ἐκβλητότεροι, καθ' Ἡράκλειτον. κρέας δὲ πᾶν νεκρόν ἐστι, καὶ νεκρῶ μιρὸν. *Cadavera enim magis sunt injicienda qàm fimus, ajebat Heraclitus. Omnis verò caro mortua est, & cadaveris pars.* Idem *Sympos. l. 4. c. 4.* Indè νεκρόκοσμοι μάγειροι, *coqi obsonia de cadaveribus qi conficiunt.* eidem in libello superiore dicti *pag. 994. E.* & *in sap. conviv.* Ὁ γαστὴρ, τάφος τις νεκρῶν περίπλεως. *Orcus qidam cadaveribus constipatus, venter* dicitur. Vide ad *l. 4. §. 21.*

Χυλάριον σταφυλῆς] sive *sangvis uvæ*; ut Jacobus Patriarcha apud Mosem *l. 1. c. 49. v. 11.* & Moses ipse *l. 5. c 32. v. 14.* id est, αἷμα σταφυλῆς. ut Jason Siracides *c. 39. v. 26.* & *c. 50. v. 15.* & *Maccab. hist. l. 1. c. 6. v. 34.* At Cassiodorus *Var. l. 12. Ep. 4.* de vino acinatico, suo more lasciviens: *Hyemale mustum, uvarum frigidus sangvis, in rigore vindemia, cruentus liqor, purpura potabilis, violaceum nectar.* Ad nostri mentem propiùs Hesiodus in *Bucolic.* referente Fulgent. *mythologg. l. 3. c. 1.*

— βοτρύων δρόσον αἱματόεντα.
— *Uvarum rorem cruentum.*

Et propiùs adhuc Empedocles, ab Aristotele notatus, *Topic. l. 4. c. 5.* ab avtore etiam *problemat. natur.* sub Plutarchi nomine *q. 2.* lavdatus, qi cum Empedocle vult πύψιν, *concoctionem*, esse σῆψίν τινα, *putrefactionem qandam*,

— Ἐν ξύλῳ σαπὲν ὕδωρ.
— *In ligno putrefacta aqa.*

Est

ſuccum; de purpura, eſſe oviculæ capillos concyhlii cruore tinctos; de coitu, eſſe inteſtini frictionem, muciqe cum convulſione qadam excretionem: cogitationes enim iſtæ ità res ipſas attingunt, eaſdémqe pervadunt, ut qænam eæ ſint, penitiùs per hoc cernere detur. ad eundem modum per vitam totam agendum eſt, ut res eas etiam, qæ comprobatu digniſſimæ videbuntur, prorſus denudemus, vilitatémqe earum intueamur, & tollamus eam, qâ evehi ſolent, narrationis pompam omnem. gravis enim impoſtor faſtus eſt;

καὶ [a] ἡ διπλόη φυὴ, τριχία προβατία αἱμα- [a] L. 9. §. 34.
τίῳ κόγχης δεδευμένα. καὶ ἔτι τῶν κατὰ τὸν συν-
ουσίαν, σύντειξις σφοδροτέρα, καὶ μετὰ πινὸς ἀπο-
σπασμὸς [b] μυξαρίας ἔκκρισις. * οἷαν δὴ αὐταί εἰσιν [b] L. 4. §. 48.
αἱ φαντασίαι καθιεμέναι αὐτῶν τῶν πραγμά- * ὅιαι, vel
των καὶ διεξιοῦσαι δι' αὐτῶν, ὥστε ὁρᾶν αἰτιαί πολ- ὅιον
λαὶ εἶναι. [c] ἄτοπος δεῖ παρ' ὅλον τὸν βίον ποιεῖν, καὶ ὅπως [c] L. 10. §.
λίαν ἀξιοπιστότατα πράγματα φαντάζεται; [d] ἀκού- 26. l. 11. §. 2.
γωγον αὐτὰ, καὶ τὴν ἐντέλειαν αὐτῶν καθο- [d] L. 2. §. 12.
ρᾶν, καὶ τὴν ἀσφάλειαν, * ὑφ' ἣ σεμνύνεται, l. 10. §. 9.
ἐκλαμβάνειν. [e] δεινὸς γὰρ ὁ τῦφος παραλογισμός. * ἐφ' f. [e] L. 2. §. 12.
καὶ l. 3. §. 6.

ANNOTATIONES.

Eſt enim, ut ex Platone avtor idem q. 5. Ὁ χυμὸς ὕδωρ γίνεται διὰ φυτῶν. *Sapor eſt aqa per plantarum colata.* Itaque Athenæus *dipnoſoph. l.* 1. Ἀφ' ὕδατος ὁ οἶνος φύεται. ὕδωρ γὰρ ἕστερόν ἐστιν οἶνος, ἢ ὕδωρ ὑπ' ἀμπέλῳ πεπoιημένον. *Ex aqa vinum naſcitur. Vinum enim nihil aliud eſt, qàm aqa ſub vite facta.* Et Nemeſius *de natur. homin.* Ἀπὸ τῆς αὐτῆς τροφῆς, ἐν μὲν ἀμπέλῳ οἶνος συίσταται, ἐν δὲ τῇ ἐλαίᾳ τὸ ἔλαιον. *Ex ejus humore in vite qidem vinum fit, in oliva verò oleum.* Sextus Empiricus *Pyrrhon. hypotheſ. l.* 1. *c.* 14. §. 1. Ὕδωρ ἐν καὶ μονοειδὲς, ἀναδιδόμενον εἰς τὰ δένδρα, ὅπως μὲν γίνεται φλοιὸς, ὅπως δὲ κλάδος, ὅπως δὲ καρπὸς, καὶ ῥίζα, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον. *Aqa una & unius generis in arbores infuſa & qaſi digeſta aliqando fit cortex, aliqando ramus, aliqando fructus: jam verò & ficus, & malum punicum, & qivis alius ex cæteris fructibus.* Epiphanius in *ancorat.* §. 66. Ὁ ὑετὸς δένδρεσι καὶ φυτοῖς συμφυσιόμενος κατεργάζεται, τῶν καρπῶν καθ' ὁμοιότητα ἕκαστον. καὶ ἐν μὲν τῇ ἐλαίᾳ ἔλαιον ποιεῖ γίνεται. ἐν δὲ ἀμπέλῳ οἶνος χροιζεται. *Ut enim pluvia cum arboribus coaleſcens ac ſtirpibus corpus efficit, & unumqemqe fructum ad ejus, unde ortus eſt, ſimilitudinem producit: ut & in oliva, ad ejus naturam & ſubſtantiam adjunctum, pingue oleum exiſtat: in vite ſuaviſſimi in vini qalitatem colorémqe tranſeat: in ficus arbore dulciſſimo ficus ſapore temperetur.* Gregorius Nyſſenus *de homin. opific. c.* 30. Τὸ γὰρ αὐτὸ ὑγρὸν, πικραίνεται ἐν τῷ ἀψινθίῳ, ἐν συκῇ δὲ καταγλυκαίνεται. διὰ τῆς ἀμπέλου δὲ βότρυς καὶ οἶνος γίνεται. *Succus namqe in abſinthio convertitur in amaroremi, in ficu in dulcitudinem, in vite in botrum ac vinum.* Ἀπὸ τῆς γῆς γὰρ τῆς ἀμπέλου τὴν τροφὴν ἑλκύσης, ὁ οἶνος συίσταται, *Ex terrâ vite humorem attrahente vinum fit.* Joannes Chryſoſtomus *in tit. Orat.* 3.

Τριχία προβατία] Plinius *hiſt. nat. l.* 9. *c.* 47. *Ut boves victum hominum excolunt; ità corporum tutela pecori debetur.* Hinc Demonax Cynicus apud Lucianum, *pag.* 868. cùm adoleſcentem qendam τῶν ὑπερύφων, *prætextatorum*, ſplendidè veſtitum, animadverteret de purpuræ laticlavio ſeſe efferentem, apprehensâ veſte, Τῦτο, inqit, μίν τοι πρὸ σῦ πρόβατον ἐφόρει, καὶ ἦν πρόβατον. *Hoc ante te ovis ferebat, & ovis erat.* Diogenem Canem forſan imitatus, qi adoleſcentulo cuidam pariter affecto priùs dixerat, Οὐ παύσῃ, μειράκιον, ἐπὶ προβάτῳ δοξῇ σεμνυόμενος. *Non deſines, adoleſcens, ovis pelle detractâ gloriari.* Refert Antonius *Meliſſ. l.* 2. *c.* 74. ubi dicti gratiam tollunt prorſus, qi pro δοξῇ, ἀρετῇ ſubſtitutum eunr. In eandem mentem Sotades, (qod apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 22. & Maximum *c.* 56. reperitur;)

Ἂν ἱματῇς, ταῦτα πρό σε προβάτιον εἶχεν.
Si veſte nites, at hanc priùs oves tulere.

Philo *de provident.* lavdante Evſebio *præpar. l.* 8. *c. ult.* Ἐσθῆτές γε μὴν, προβάτων εἰσὶν, ὡς οἱ ποιηταί πού φασιν, ἄνθος. *Nam veſtes ſanè, avt flos qidam ovium ſunt, ut loqi Poeta ſolent.* Neotericus qidam;

Purpureis, te eſſers, qòd amictus veſtibus? ante
Te geſtavit ovis, cùm tamen eſſet ovis.
Sericeis, eſſers, qòd amictus veſtibus? ante
Te bombyx habuit; tum qoqe vermis erat.

Αἱματίῳ κόγχης δεδευμένα] indè *conchyliata* nuncupantur. De conchis iſtis, qarum ſangvine an ſanie, purpura tingitur, videantur Ariſtoteles *hiſt. animal. l.* 5. *c.* 15. Plinius *hiſt. nat. l.* 9. *c.* 36. & *ibidem c.* 38. & Ælianus *hiſt. animal. l.* 16. *c.* 1. Navmachus apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 94.

Εἱματα δ' ἁλιάλης ἐρυθαίνεται αἵματι κόχλης.
At, qo lana rubet, ſangvis de murice fluxit.

Et Lucianus in *Cataplo pag.* 435. Μακαρίζων ἐπὶ τῷ αἵματι τῶν ἐν τῇ Λακωνικῇ θαλάττῃ κοχλίων. *Beatum prædicans ob ſangvinem, qi Laconici maris cochleis imaſcitur.* de tyranni purpura loqitur. Optatus *adv. Donatiſt. l.* 5. *Sic alba lana regalem tranſit in purpuram, qomodo catechumenus in fidelem: utsqe dum incipit eſſe qod non erat, deſinit eſſe qod fuerat.* (ità enim interſtingvenda ſunt iſta) *lana & colorem mutat, & nomen. & homo & vocabulum mutat, & mentem. Conſiderata ſunt effecta: retractanda ſunt efficientia. Dicis à te datum eſſe, qòd homo fidelis effectus eſt: ſi hoc totum eſt, dicat & operarius artifex purpuræ, qòd non*

— *admixto ſangvine piſcis,*
purpuram ſolo tactu conficias.

Ἐντερίου παράτριψις] Huc Diogenis χειρεργοῦντος, *manibus operantis*, illud, Εἰθε καὶ τὴν κοιλίαν ἦν παρατρίψασθαι μὴ πεινῆν. *Utinam liceret ſic perfricato ventre non eſurire.* Laërtius *l.* 6. §. 46. ſive ut Plutarchus *de Stoic. contradict. c.* 18. ex Chryſippi *politia*, Εἰθε καὶ τὸν λιμὸν ὥστε ἀποτρίψασθαι τῆς γαστρὸς ἐδυνάμην. *Utinam ſic liceret etiam famem attrito ventre pellere.* Et qod Socrates apud Xenophontem *memorab. l.* 1. *pag.* 716. *B.* de Critia, Ὅτι ὑποὶ δοκοῖη πώποτε, ἐπιθυμῶν Εὐθυδήμῳ προσομιλεῖσθαι, ὥσπερ τὰ ὑίδια τοῖς λίθοις. *Porcorum natura qiddam conſentaneum accidiſſe, qi concupiſcat ad Evthydemum ſe affricare, qemadmodum porcelli ſolent ad ſaxa.*

Μετά τινος σπασμοῦ] Itaque Hippocrates, referente Gellio *l.* 19. *c.* 2. Τὴν μίξιν ſive συνουσίαν dixit eſſe μικρὰν ἐπιληψίαν, *coitum eſſe parvam epilepſiam.* Eſt avtem *epilepſia*, παντὸς τοῦ σώματος σπασμὸς, *corporis totius convulſio* qædam. Galenus *de loc. affect. c.* 2. & Fæſius *ad Hippocr. de morb. vulg. l.* 2. *tom.* 5. qanqam dictum illud Democrito tribuit Clemens Alexandrinus *pædag. l.* 2. *c.* 10. Eryximacho Stobæus *tom.* 2. *tit.* 6. qi & Democriti non abſimilem, aliam tamen, de eadem *ibidem* ſententiam refert, Συνουσία, ἀποπληξία μικρά. *Apoplexiam* avtem definit Celſus *l.* 3. *c.* 27. *reſolutionem nervorum totius corporis.* Et *epilepſiâ graviorem* etiam pronunciat Gorrhæus. Cæterùm nec illud ſilentio prætereundum, qod contrà monent Oribaſius *collect. l.* 6. *c.* 38. & Aëtius *l.* 3. *c.* 8. Ὅτε καί τινας ἐπιλήψεις ἔπαυσε τὸ μιγνυσθαι. *Coitus ſæpe morbum comitialem ceſſare.* qod illi, nec ſoli, elicuiſſe videntur ex Hippocratis verbis hiſce, *de morb. vulgar. l.* 6. *tom.* 5. §. 25. Τὰς ἐπαυξίας ἰόντας, μίξις. qæ aliter tamen longè interpretatur Galenus.

Μυξαρίας ἔκκρισις] Vide *l.* 4. §. 48. ἐχθὲς μὲν μυξάριον. *qod heri mucus fuerat.* indè per ſtuporem illud, *l.* 10. §. 26. ἐξ οἵου ὁίου; *ex qali qalem.*

Οἷαν δὴ αὐταί] lege vel, ὅιαι δὴ, vel ὅιον δὴ, *qale qiddam*; ſive, *qemadmodum*; qia ὥστε ſequitur.

Ἀπογυμνῶν] Vide *l.* 2. §. 12. & *l.* 3. §. 11. Qod de dictione Longinus *de Sublim. ſect.* 7. Μή τινα μεγίθους φαντασίαν ἔχοντα, ἢ πολὺ πρόσωπον τὸ εἰκῇ προσαναπλαττόμενον, ἀναπλυνούμενα δὲ, ἄλλως ἐυρίσκοιτο χαῦνα, ὧν τῷ θαυμάζειν τὸ περιφρονεῖν ἐυγενέστερον. *Ne qa inani, ut fit, ac tumido torrentis orationis ſtropitu falſam qandam imaginem, ac ſpeciem tantummodo offerant magnitudinis: qa vel excuſſâ, vel remotâ, inflata & turgida deprehendantur: ſic ut ea deſpicere, qàm ſuſpicere, mirarique, generoſius ſit.* Et *ibidem. ſect.* 3. Κἂν ἕκαστον αὐτῶν πρὸς αὐγὰς ἀναισχοπῆς, ἐκ τῆς φοβερᾶς κατ' ὀλίγον ὑποκρεῖ πρὸς τὸ ἐυκαταφρόνητον. *Si judicium corruptis hiſce acrius adhibueris, ſingulaque ad lumen ſuſpexeris veritatis ac rationis, ea, qa primâ fronte terribilia videbantur, mox in contemptum vertent, deriſumque.*

Ὑφ' ἣ σεμνύνεται] ἐφ' ἣ potiùs. Vide *l.* 12. §. 27.

Δεινὸς γὰρ ὁ τῦφος παραλογισμός] Τῦφος, *typhus*, (qo vocabulo utuntur etiam inferioris ætatis ſcriptores Latini, Arnobius, Avguſtinus, alii) *pompa*, *faſtus*: qo nomine comprehenditur, qicqid rei alicui obtenditur, qò vel deſiderabilius, vel admirabilius, vel formidabilius videatur. *fucum*, Xylander reddidit. & *offucium* reverà *faciunt*, ut cum Plinio loqar, repræſentationes iſtiuſmodi, Cæterùm aliud eſt τῦφος, aliud φῦκος, qod is forſan legerit. Philo *in decalog. pag.* 744. *B.* Οὐδὲν γάρ ἐστιν ὃ μὴ κεκιβδήλευται τὰ γνήσια τῶν νόθων παρεμπεσόντων, καὶ τἀληθῆ τῶν εἰκότων, ἃ φύσει μὲν κατεψεύσατο, πιθανὰς δ' ὑποβάλλει φαντασίας πρὸς ἀπάτην ἐν πόλεσι. ἔ καὶ ὁ πάντων ἐπιβουλότατος φύσει τύφος, ὃν τινες τεθήπασι καὶ προσκυνοῦσι, τὰς κίβας δόξας σεμνοποιοῦντες, διὰ χρυσῶν σεφάνων καὶ ἀλυσιδίων, καὶ πλήθους θεραπόντων καὶ ὀχημάτων, ἐφ' οἷς οἱ λεγόμενοι μακάριοι καὶ εὐδαίμονες μετέωροι φέρονται. &c. *Nihil enim in his non depravatur, ubi adulterina res pluris fiunt qàm legitima, & vera non tantum valent qantum veriſimiles, naturam ſuam tegentes mendacio, & falſis imaginibus illudentes vulgo credulo: ubi etiam faſtus inſidioſus exoritur, adoratúrqe à vanis hominibus, ſtupentibus ad conſpectum coronarum avrearum, & purpuræ, ſellarúmqe curulium, qibus impoſitas celſas poteſtates diis æqas officioſa turba aſſeclarum proſeqi-*

καὶ ὅτε δοκεῖς μάλιστα περὶ τὰ παιδαῖα καταγίνεσθαι, τότε μάλιστα καλαγωγοῦ. ὅρα γὰρ ὁ Κράτης, τί περὶ αὐτοῦ τοῦ Ξενοκράτους λέγει.

a Sup. §. 13.

§. 14. [a] Τὰ πλεῖστα οὖν ἡ πληθὺς θαυμάζει, εἰς γενικώτατα ἀναφέρεται, τὰ ὑπὸ ἕξεως ἢ φύσεως συνεχόμενα, λίθους, ξύλα, συκᾶς, ἀμπέλους, ἐλαίας. τὰ δὲ ὑπὸ τῶν ὀλίγῳ μετριοπέρων, εἰς τὰ ὑπὸ ψυχῆς, οἷον, ποίμνας, ἀγέλας. τὰ δὲ ὑπὸ τῶν ἔτι χαριεστέρων, εἰς τὰ ὑπὸ λογικῆς ψυχῆς, ἃ μέν τι καθολικῆς, ἀλλὰ καθὸ τεχνικὴ, ἢ ἄλλως πως ἐντρεχής, ἢ κατὰ ψιλὸν, τὸ πλῆθος ἀνδραπόδων κεκλῆται. [b] ὁ δὲ ψυχικὸν λογικὸν [c] καθολικὸν καὶ πολιτικὸν τιμᾷ, ἐάν τι τῶν ἄλλων ὑπερέχῃ. πρὸ ἁπάντων δὲ τὸ ἑαυτοῦ ψυχικὸν [d] λογικῶς καὶ κοινωνικῶς * ἔχοντα, καὶ κινούμενον δι-ασώζει, καὶ [e] τῷ ὁμογενεῖ εἰς τοῦτο [f] συνεργεῖ.

b L. 3. §. 9.
c L. 5. §. 21. l. 12. §. 30, 32.
d L. 5. §. 19.
* ἴσχυσαν f.
Inf. §. 16.
e L. 5. §. 21.
f Inf. §. 42.

& tum maximè efflascinat, cùm circa ea qis versatur, qæ studio digna videntur. Vide igitur, de Xenocrate ipso Crates qid dixerit.

§. 14. Eorum qæ vulgus hominum admiratur, pleraqe ad generalissima rerum capita referuntur, qæ vel formâ merâ vel naturâ continentur; qalia sunt lapides; ligna, ficus, vites, oleæ: qæ avtem moderatiores pavlò suspiciunt, ad ea referuntur, qæ animâ sunt prædita, veluti greges & armenta. qæ verò politiores adhuc afficiunt, ad ea pertinent, qæ animâ continentur rationali, non qidem universali illâ, sed qâ artium cultrix, aliásve solers existit, avt qâ merè talis, ut servitiorum turbam possidere. cæterùm qi animam rationalem universalem ac civilem veneratur, is reliqis rebus omnibus insuper habitis, in hoc præcipuè incumbit, ut animam in eo statu suam conservet, qo rationi ac communioni consentaneè se habeat gerátqe, & congeneri suo cuilibet, ut hoc ipsum præstet, operam itidem mutuatur suam.

§. 15.

ANNOTATIONES.

sequitur, &c. Ἐπιβαλόμενον dixit, qod Marcus δυνὸν παραλογιστὴν. Vide *l.* 2. §. 12.

Ὁ Κράτης] Crates iste Athenienssis, an Thebanus, qi & Cynicus? hic opinor. Cæterùm Crates hic de Xenocrate qid dixerit, non reperio. Siqidem Xylander à Græcis recessit, dum vertit, *qid de hoc Crates, qid Xenocrates dicat.* Videri potest ex antegressis Cynicum suo, hoc est, canino more, Xenocrati fastum objecisse, prout Diogenes objecerat aliqando Platoni, cùm illum tamen ἀνυφόρτατον extitisse asserat Laërtius *l.* 4.

§. 14. Τὰ πλεῖστα] eódem spectat hæc perioche, qò & prior illa.

Τὰ ὑπὸ ἕξεως ἢ φύσεως συνεχόμενα] *Si sub habitu vel natura continentur* Xylander. qi conditionalem cur interseruerit, nihil erat: *comprehendi possunt sub rebus merè naturalibus vel naturaliter affectis* Casavbonus. potiùs; *qæ ab habitu vel natura continentur.* neqe enim sunt hæc generum capita, qibus comprehenduntur; sed formarum, qibus continentur, differentiæ. Cæterùm reqiri potest non immeritò, qomodo ligna avt lapides, ὑφ' ἕξεως, id est, *ab habitu* (hoc enim κυρίως vox ea sonat) *contineri* dicatur. Ἕξιν itaqe Galenus observat, præter usitatiora illa significata, dupliciter sumi; aliqando pro *solida ipsa corporis compage*, qâ partes fluidæ magis, continentur. ità *de febr. differ. l.* 1. indè ἑκτικοὺς πυρετοὺς, *febres hectícas*, nominis id adeptas vult, ὅτι τὴν ἕξιν τοῦ σώματος αὐτὴν καταλήφουσιν. tum ἕξις qid significet, explicando, subjungit; οὕτω γὰρ ἐιώθασιν ὀνομάζειν τὰ στερεὰ, τοῖς ὑγροῖς ἀντιδιαιρούμενα. *ità vocant solidas corporis partes, qò ab humidis distinguvant*, sive *in partium distributione humidis oppositas*, aliqando verò pro *spiritu* sive *forma*, qæ *partes rei, cujusqe continet.* ità Henricus Stephanus avtor est eundem alibi ἕξιν definire, πνεῦμα συνέχον καὶ συγκρατοῦν τὰ μέρη, *spiritum illum, qi partes compingit & continet.* spiritûs avtem appellatione *formam* designari, alibi docemus. Vide *ad l.* 12. §. 30. Sed & ἕξις πνευματικὴ eadem Philoni dicta *de mundi immortalit. pag.* 953. *E.* verbis illis; Ἄνθρακι μὲν οὖν ἐστι, πῦρ ἐν ὕλῃ γεώδει, ὃ τρόπον ἕξεως πνευματικῆς περιφλέγει καὶ ἐλλοχᾷ δι' ὅλης ἄχρι περάτων τεταμένον. *Pruna est ignis in materia terrea, spirituali qadam habitudine pervadens totam usqe extremitates.* Unde & ἑκτικὴ ζωὴ ex Platonicorum sententia Nemesio, *de natura hom. l.* 2. Ζῇ μὲν λίγνυσι καὶ πάντα ἄψυχα ἑκτικὴν ζωὴν. καθ' ὃσονίσχεται ὑπὸ τῆς τοῦ παντὸς ψυχῆς, τῷ εἶναι (sive ut alii legunt εἰς τὸ εἶναι) καὶ μὴ διαλύεσθαι. *Itaqe vivere dicunt etiam qa prorsus sunt inanima, vitâ qadam qa in habitu est, qoniam continentur ab universi anima, eo qod sint duntaxat, nec dilabantur.* Et κυριολεκτῶν magis Philo *Allegor. Leg. lib.* 3. *pag.* 1091. *D.* ἑκτικὴ δύναμις. Νῦς, inqit, πολλὰς ἔχει δυνάμεις, ἑκτικὴν, φυσικὴν, ψυχικὴν, λογικὴν, διανοητικήν. *Mens multas habet facultates, habitivam, vegetativam, animalem, rationalem, intellectualem.* Et mox, Ἡ μὲν ἕξις κοινὴ καὶ τῶν ἀψύχων ἐστὶ, λίθων καὶ ξύλων, ἧς μετέχει καὶ τὰ ἐν ἡμῖν ἐοικότα λίθοις οὐσία. *Habitus qidem communis est & inanimatis, lapidibus & lignis, cujus participant, qa in nobis similia sunt lapidibus, ossa.* Ἕξις igitur hoc in loco, vel *compagem corpoream vita manem*, vel *formam* potiùs *meram*, sive *spiritum* ζωτικῆς δυνάμεως, id est *facultatis vitalis* (strictiùs loqendo) exortem designaverit: qam ψιλὴν ἕξιν, qasi *meram* ὕπαρξιν sive *existentiam*, Sextus nuncupat, & ἀπὸ τῆς φύσεως Marcus istic destingvit. Siqidem in eandem planè mentem Sextus Empiricus *adv. Mathemat. l.* 8. *c.* 2. *pag.* 323. *C. D.* qo loco his gemina planè leguntur ista. Τῶν ἡνωμένων σωμάτων, τὰ μὲν ὑπὸ ψιλῆς ἕξεως συνέχεται, ὡς λίθοι καὶ ξύλα. τὰ δὲ ὑπὸ φύσεως, καθάπερ τὰ φυτά. τὰ δὲ ὑπὸ ψυχῆς, τὰ ζῶα. *Ex unitis corporibus alia qidem continentur à solo habitu, ut lapides & ligna: alia autem à natura, ut planta: alia verò ab anima, ut animantia.*

A Philo itidem *de numin. immutab. pag.* 298. *D.* gradus qosdam rerum naturalium constituens; Τῶν σωμάτων, inqit, ὁ μὲν ὅλων ποιητὴς, τὰ μὲν ἐνεδύσατο ἕξιν, τὰ δὲ φύσιν, τὰ δὲ λογικὴν ψυχήν. *Corporum omnium opifex aliis qidem habitum, aliis animam, aliis rationalem animam addidit.* idémqe *de mund. immortal. pag.* 947. *B.* disertiùs adhuc; Τὴν ἕνωσιν τῶν διεστώτων, τὴν ξύλων μὲν καὶ λίθων ἕξιν, σπερμάτων τε καὶ δένδρων φύσιν, ψυχὴν δὲ ζώων ἀσπάσιον, ἀνθρώπων δὲ νοῦν καὶ λόγον. *Distantium qa est unitas, lignorum saxorúmqe habitus, satorum & stirpium indoles, anima omnium animalium, hominum mens & ratio.* Vides omnino cum Marco istâc, ἕξιν *lignis & lapidibus*, φύσιν *satis stirpibúsqe* tribui: habéstqe res qatuor, sed eas sibi invicem subordinatas, qibus compages omnis corporea continetur, partésqe ejusdem sibi invicem uniuntur; ἕξιν, φύσιν, ψυχὴν, νοῦν. ἕξιν λίθων, φύσιν φυτῶν, ψυχὴν ζώων, νοῦν ἀνθρώπων. eodem planè ordine, qo hîc Marcus. qin, nè qid desit eorum, qorum Marcus hîc meminit, subjungit, ἀρετὴν δὲ σπερμάτων τελειοτάτην. qod est idem prorsus cum illo Marci, ὁ ψυχὴν λογικὴν καθολικὴν καὶ πολιτικὴν τιμῶν. Adjici potest, qòd non Philo tantùm & Galenus dixere σπέρμα sive *semen* in φύσει primò, tum in ζῶσι transire; id qod Aristoteles dixit, ζῇν τὸ πρῶτον φυτῷ βίον, *Vivunt principio vitâ planta, de gener. animal. l.* 3. *c.* 2. sed & Stoici ipsi, τὸ σπέρμα *semen*, πνεῦμα *spiritum* esse: hunc in utero fotum, φύσιν primò; tum ab aëre refrigeratum, ψυχὴν fieri. ità σπέρμα ἀπὸ τῆς φύσεως, τὴν φύσιν ἀπὸ τῆς ψυχῆς distingvunt: & *semen* sive πνεῦμα volunt dici, donec in utero vitam vegetativam adeptum sit. Vide *ad l.* 10. §. 26. & *l.* 12. §. 24. Accedit & qòd Zeno ἕξιν sensu isto accepisse videtur, apud Laërtium *l.* 7. *c.* 139. ubi dicit, Τὴν ψυχὴν, δι' ἣν μὲν, ὡς ἕξιν κεχαραγμένην, ὡς διὰ τῶν ὀσῶν καὶ τῶν νεύρων. δι' ἣν δὲ, ὡς νοῦν, ὡς διὰ τοῦ ἡγεμονικοῦ. *Animam per qasdam qidem partes veluti habitum recessisse, ut per ossa & nervos: per alias, sicut mentem, ut per principale.* Vide *ad l.* 12. §. 30. indè ἑκτικῶς διαμένειν, Prophyrio dictum *de abstinent. l.* 4. §. 20. Οὕτως γὰρ καὶ λίθοι τροφὴν, τὸ αἴτιον τοῦ συμμένειν ἑαυτοῖς ἂν καὶ τὸ (τοῦ f.) ἑκτικῶς διαμένειν. καὶ φυτοῖ, τὴν διατηροῦσαν ἐν τῷ αὔξειν ἢ καρποφορεῖν. καὶ ζώοις σώματος, τὴν περιοῦσαν αὐτοῖς τὴν σύστασιν. *Ità lapidis dixeris alimentum, qod facit ut lapis maneat, & solidiatem servet: & planta, qod illi confert ut crescat, & fructus ferat: & animati corporis, qod ejus compagem tuetur. Ea igitur,* inqit, *qa vel formâ merâ continentur, ut ligna & lapides; vel naturâ* (i. e. animâ vegetativâ ἀπὸ τοῦ φύειν sic dictâ, unde φυτὰ *planta*) *ut ficus, vites, olea,* &c. Vide & Marcum ipsum *l.* 10. §. 2. ubi φύσιν μόνην ἀπὸ τῆς ζώης φύσεως distingvit. Non erat itaqe qòd vir summus in *ad Epictetum & Simplicium notis*, avt voces illas ἕξιν & ἑκτικὴν apud Philonem ac Clementem mendi suspectas haberet; ἕσιν atqe ἑσικὴν rescribendum præscriberet; avt Philonis solius arbitraretur esse ἕξεως vocabulum hac ratione usurpatum, qum & Sexti, & Zenonis etiam, aliorúmqe itidem exstare sit clarissimè demonstratum.

Τὰ δὲ ὑπὸ τῶν ὀλίγῳ μετριωτέρων] *qa sub arctioribus aliqantò* Xylander. & mox: *Siqa pavlò plus haberent gratiæ*: perperam, & præter Marci mentem, ad res retulit, qod de hominibus dictum est. οἱ μετριώτεροι, *qi modestiores & moderatiores sunt.*

Ψυχὴν λογικὴν καθολικήν] Vide *l.* 4. §. 40. & *l.* 5. §. 21. & *l.* 12. §. 30, 32.

Ἔχουσαν καὶ κινουμένην] forsan ἴσχουσαν. ut *infrà* §. 16. κινεῖσθαι καὶ ἴσχεσθαι. *moveri, seqe sistere.* nam & ἴσχειν παθητικῶς qandoqe usurpatur. Arrianus de Indiæ fluminibus *Exped. Alex. l.* 5. *pag.* 330. Χειμῶνος ἴσχυσιν, ὀλίγοι τε γίνονται. *Hyeme sese continent, & minores fiunt.*

Τῷ ὁμογενεῖ συνεργεῖ] *Congeneri suo cooperatur*, vel he-

§. 15. Qædam fieri properant, qædam fuisse: & illius etiam qod fit, aliqid jam abscessit. fluxus & mutationes mundum perpetim renovant; sicut temporis successio nunqam intermissa ævum interminatum exhibet novum subinde. in hoc igitur flumine, in qo consistere non datur, qorsum qis horum sic præterlabentium qicqam in pretio habeat? perinde ac si avicularum prætervolantium aliqam diligere qis inciperet, cùm ea è conspectu statim abscesserit. hujusmodi res est & vita cujusqe, qasi exhalatio nempe qædam à sangvine orta, & ab aëre spiritûs attractio. qale enim qiddam est aërem semel traxisse, mox reddere, qod momentis singulis

§. 15. [a] Τὰ μὲν σκιδνᾶσθαι γίνεσθαι, τὰ δὲ σπεύδειν γενέσθαι, καὶ τὰ μὲν γενόμενα, καὶ τὰ γινόμενα ἤδη τι ἀπόλλυσθαι. [b] ῥύσεις καὶ ἀλλοιώσεις, ἀνανεοῦσι [τὸν ἄπειρον αἰῶνα] τὸν κόσμον διηνεκῶς, ὥσπερ ἡ τοῦ χρόνου ἀκμὴ φορὰ νέον ἀεὶ παρέχειν. ἐν δὴ τούτῳ [c] τῷ ποταμῷ; [d] ἢ ἄν τις τούτων τι ἐμπεφυρμένων ἐκτιμήσειεν, [e] ἐφ' ᾧ σταθήναι οὐκ ἔχειν; ὥσπερ εἴτις ἐπὶ τοῖς παραπτομένοις ὀρνέοις φιλεῖν ἄρχοιτο. [f] τὸ δ' ἤδη ἐξ ὀφθαλμῶν ἀπελήλυθεν. τοιοῦτον δή τι καὶ αὐτὴ ἡ ζωὴ ἑκάστου, οἷον [g] ἡ ἀπὸ αἵματος ἀναθυμίασις, καὶ [h] ἡ ἐκ τοῦ ἀέρος ἀναπνοή. ὁποῖον γάρ ἐστι τὸ ἅπαξ ἑλκύσαι τὸν ἀέρα καὶ ἀποδοῦναι, [i] ὅπερ καθ' ἡμέραν καὶ ἐνιαυτὸν ποιοῦμεν, τοιοῦτόν

[a] L. 5. §. 23. Sup. §. 4.
[b] §. 2. §. 3. l. 7. §. 25.
[c] -τῳ [τοῦ ἀπείρου αἰῶνος.]
[d] L. 2. §. 17. l. 7. §. 19.
[e] L. 5. §. 10.
[f] L. 5. §. 23.
[g] L. 4. §. 43.
[h] L. 5. §. 33.
[i] L. 2. §. 2.
[i] L. 8. §. 4.

ANNOTATIONES.

vel homini, ut *l.* 2. §. 1. vel Deo etiam, ut *l.* 5. §. 21. de illis Xylander intellexit, de isto Casaubonus. Ego utrumqe opinor respexisse.

§. 15. Τὰ μὲν σκίνδη γίνεσθαι] διὰ τί; ἵνα ἡ περίοδος ἀνύσῃ τὴν κόσμου. χρείαν γὰρ ἔχει, τῶν μὲν ἐνεστώτων, τῶν δὲ μελλόντων, τῶν δ' ἠνυσμένων. *Ut mundi circuitus compleatur. Opus enim est aliis qi surgant, aliis qi surrecturi sint, aliis qi pensum suum absolverint.* Epictetus *l.* 2. c. 1. Idémqe *l.* 3. c. 24. Ἀνάγκη περίοδόν τινα εἶναι τῷ παραχώρησιν ἄλλοι [ἄλλαν potiùs] ἄλλοις, καὶ τὰ μὲν διαλύεσθαι, τὰ δὲ ἐπιγίνεσθαι, τὰ μὲν μένειν ἐν τῷ αὐτῷ, τὰ δὲ κινεῖσθαι. *Necesse esse, ut sit circuitus qidam, & dum alia aliis cedant, hæc dissolvantur, illa suboriantur, hæc suum statum teneant, illa verò moveantur.* Ocellus *de univers. c.* 2. §. 2. Τὸ μὲν διαλλαγὴ γεγονότων, τὸ δὲ γένεσις ἀπογεγονόσιν. *Modò qa genita sunt commutantur, modò generantur qa interierunt.* Empedocles apud Aristotelem *Physic. l.* 8. c. 1.

—. ἢ μὲν ἓν ἐκ πλειόνων μεμάθηκε φύεσθαι.
Ἦ, δὲ πάλιν διαφύντος ἑνὸς, πλέον ἐκλελέϊπται.
Τῇ μὲν γίγνονταί τε, καὶ οὐ σφίσιν ἔμπεδος αἰών.
Τῇ δὲ διαλλάσσοντα διαμπερὲς, οὐδ' ἄμμι λήγει.
Ταύτῃ δ' ἄσιν ἀκίνητοι κατὰ κύκλον.
—— *qatenus unum qidem ex pluribus consivevit nasci.*
Et rursus uno genero, plura perficiuntur.
Eatenus qidem & fiunt, & non est ipsis firmum ævum,
Qatenus verò permutantur omnia, neqe simul desinunt,
Eatenus semper sunt immobiles secundùm circulum.

Vide *l.* 5. §. 23. & *supra* §. 4.

Ἀνανεοῦσι τὸν ἄπειρον αἰῶνα τὸν κόσμον] Loco mota sunt illa τὸν ἄπειρον αἰῶνα, ad seqentis clavsulæ extremum rejicienda, & post παρέχειν collocanda. *mutationes rerum orbem perpetuant, ut temporum successiones ævum æternum præstant.* Vide *l.* 2. §. 3. & *l.* 7. §. 25. Naso *Metamorph. l.* 15.

Ipsa qoqe assiduo labuntur tempora motu,
Non secus ac flumen. neqe enim consistere flumen,
Nec levis hora potest: sed ut undâ pellitur unda,
Urgetúrqe eadem veniens, urgétqe priorem:
Tempora sic fugiunt pariter, paritérqe sequntur,
Et nova sunt semper. nam qod fuit antè, relictum est,
Fitqe qod haud fuerat; momentáqe cuncta novantur.

Τῷ ποταμῷ] Vide *lib.* 2. §. 17. & *lib.* 4. §. 43. & *lib.* 5. §. 23.

Τί ἄν τις ἐκτιμήσειεν] Vide *l.* 5. §. 10.

Ἐφ' ᾧ σταθῆναι οὐκ ἔχειν] Ità *l.* 5. §. 23. Οὐδὲν ἰσχύς. *Nihil est qod consistat.* Παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου. *Præterit enim figura hujus mundi.* Pavlus *ad Cor. Ep.* 1. c. 7. v. 31. Et Joannes *Ep.* 1. c. 2. v. 1. Ὁ κόσμος παράγεται καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ. ὁ δὲ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, μένει εἰς τὸν αἰῶνα. *Mundus præterit, & cupiditas ipsius: qi verò præstat voluntatem Dei, manet in æternum.*

Τῶν παραπτομένων ὀρνέων φιλεῖν] Solomon *Proverb.* c. 23. v. 5. *An oculos tuos conjicies in ea qæ nè sunt qidem?* (*in ea qæ mox non futura sunt.* Junius) *nam omninò comparant alas divitiis, instar aqilæ pernicissimæ, qæ cœlum versùs avolat.* ubi *oculos conjicere* idem esse Solomoni, qod Davidi *cor apponere*, *Psal.* 62. v. 12. monet Drusius *Prov. classi.* 2. *l.* 1. *Prov.* 105. Evripides *Inone*, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 105.

Ὑπόπτερος δ' ὁ πλοῦτος. ——
Divitiæ alas habent, qibus subvehantur.

Et in *Meleagr. ibidem tit.* 75.

—— πλοῦτος μὲν ὠκεῖαν πτέρυξ.
Divitia celerem habent alam.

Et Simonides in *nenijs* ab eodem laudatus *tit.* 105.

Ὠκεῖα γὰρ, οὐδὲ ταυπλερύγων μυῖα
Οὖλος, ἁ μελίσσαις.
Fit enim citius, qàm volucris musca,
Status mutatio præsentis.

Plato in *Euthydem. pag.* 202. *D.* Ἀλλ' ἴσμεν πάνυ γελοῖοι, ὥσπερ τὰ παιδία τὰ τῶν κορυδῶν διώκοντα. ἀεὶ διοίγει ἕκαστον αὐτῶν ἀυλίκια λήψεσθαι, οἱ δ' ἀεὶ ὑπεξίφυγον. *Ridiculum qoddam accidit. Sicut pueri qi alaudas insequntur, semper qamcunqe illarum se capturos putant, hæ verò semper subterfugiunt.* Pulcrè Gvigo *meditat. c.* 5. §. 14. *Vide qomodo capiatur anima rebus corporeis, & capta crucietur, utpote in puero. capitur enim viso passere: qem cùm acceperit, subjacet tot casibus, qot passer ipse. qomodo autem est tuta, priusqam talibus capiatur? ea enim qæ placent, tenent illam, ut possit adversis mulctari.* De homine humanisqe rebus universis Gregorius Nazianzenus *Epitaph. in Cæsar.* Ὄναρ ἐσμὲν οὐχ ἑκάμενον, φάσμά τι μὴ κραδῖνον, πλῆσις ὀρνίθων παρεχομένων, ναῦς ἐπὶ θαλάσσης ἴχνος· οὐκ ἴχνος. κόνις, αἷμα, ἐωθινὴ δρόσος, ἄνθος καιρῷ φυόμενον, καὶ καιρῷ λυόμενον. *Insomnium sumus minimè consistens, spectrum qoddam qod teneri non potest, avis prætereuntis volatus, navis in mari vestigium non habens, pulvis, vapor, ros matutinus, flos suo tempore nascens, & suo tempore marcescens.*

Τὸ δ' ἤδη ἐξ ὀφθαλμῶν ἀπελήλυθεν] Ità *l.* 4. §. 43. Ἅμα τι γὰρ ὄφθη ἕκαστον, καὶ παρενήνεκται. *Simul enim atqe comparuerit qicqam, abripitur.* Seneca *Epist.* 104. *Avium modò transvolant, citiúsqe qàm venerant, abeunt.* Gregorius Nazianzenus *pro pauper.* Πλοῦτος μηδὲν τῶν ἐντεῦθα τοῖς ἀνθρώποις, μηδὲ πολυχρόνιον, ἀλλ' ἄλλοις ἄλλως μεταβαλλόμενα καὶ μεταβάλλοντα, καὶ ἄνω καὶ κάτω φερόμενά τε καὶ περιτρεπόμενα, καὶ πρὶν ληφθῆναι ἀπιόντα καὶ φεύγοντα. *Nullum hujusce vitæ bonum hominibus certum est ac diuturnum: sed alias aliter mutantur & mutant, ac sursum deorsúmqe feruntur & invertuntur, ac priusqam manu teneantur, fugâ se proripiunt.* Et *in pascha:* Πρὶν κρατηθῆναι φεύγον, καὶ πρὶν νοηθῆναι διαδιδράσκον. *Priusqam teneatur effugiens, & priusqam intellectu percipiatur, seipsum fugâ proripiens.* Hieronymus *in Esajâ c.* 38. *Omnis sæculi felicitas, dum tenetur, amittitur. Imò, anteqam tenetur, elabitur.* Minutius *Apolog.* Et Augustinus *in Psal.* 38. *Antè abeunt priusqam veniant: & cùm venerint, stare non possunt. agunt se, sequntur se, & non se tenent. nihil de præterito revocatur; nihil qod transiturum est, expectatur. nondum habetur, dum non venit; nondum tenetur, dum venerit. & est, & non est: nec esse possumus dicere, qod non stas; nec non esse, qod venit & transit.*

Ἡ ἀφ' αἵματος ἀναθυμίασις] Idem *l.* 5. §. 33. In sacra pagina, *vita animalis sangvis* esse dicitur, & *in sangvine vita consistere.* Vide Mosen *l.* 1. c. 9. v. 4. & *l.* 3. c. 17. v. 11, 14. Τὴν δὲ ψυχὴν ἀναθυμίασιν εἶναι. *Animam esse vaporem.* Heraclitus dixit. Aristoteles *de anim. l.* 1. c. 2.

Ἡ τοῦ ἀέρος ἀνάπνευσις] Ità *l.* 2. §. 2. & *l.* 5. §. 4. Esajæ c. 2. v. 22. *Nolite amplius homini fidere, cujus vita, ut flatus in naribus est. qamtuli enim is est æstimandus?* Seneca *ad Marc. c.* 11. *Homo, anxia solicitaqe tutela, precarii spiritûs, & malè inhærentis; qem pavor repentinus, aut item ex improviso sonus auribus gravis excutit.* Et Calvinus *institut. l.* 1. cap. 11. §. 4. *Terrenus homuncio singulis ferè momentis vitam exhalat.* Et mox: *Animam evanidam in singula momenta precariò trahimus.*

Ὅπερ καθ' ἡμέραν ποιοῦμεν] Vide Empedoclis versus apud Aristotelem *de respirat c.* 3. & Platonem in *Timæo.* Seneca *Epist.* 54. *Invasit me repentè mala valetudo. suspirium aprè dicis potest. brevis valde & procella similis impetus est. qis enim diu expirat? omnia corporis aut incommoda aut pericula per me transierunt: nullum mihi videtur molestius. qid ni? aliud enim, qicqid est, ægrotare est: hoc, est animam agere. itaqe medici hanc meditationem mortis vocant. faciet aliqando spiritus ille, qod sæpe conatus est.* At qod Senecæ molestum, Marco nostro familiare, qasi assiduum qiddam videtur. Augustinus *de Orig. Anim. l.* 3. c. 4. *Præter alimenta solida & fluxa, unde est cibus & potus, hoc tertium nobis Deus alimentum circumfudit auvarum, qas ità carpimus, ut sine cibo & potu diu esse possimus; sine hoc tertio, qod nobis aura, qa undiqe circumsistit, spirantibus & respirantibus exhibet, nec exiguo temporis spatio possumus vivere. Sicut autem cibus & potus non solùm ingredi debet, verùm etiam per meatus ad hoc institutos egerendi sunt, nè utroqe ladant, vel non intrando, vel non exeundo: ità hoc*

a L. 5. §. 4. τὸν ἐμὸν καὶ ἃ τὸ τοῦ πόσου ἀναπνευστικὸν δύναμιν, ὃν χθὲς καὶ πρώην ἀπεσχεθεὶς ἐκτήσω, ἀποδοῦναι

facimus; tale quiddam est & totam illam respirandi facultatem, quam heri & nudiustertius in ortu acceperas, eò redonare, unde primò hausteras.

* Ὡς τ. φ. 7. ἐκεῖ, ὅθεν τὸ πρῶτον ἔσπασας.

§. 16. * Τίμιον, ὅτι τὸ b διαπνεῖσθαι, ὡς τὰ φυτά. ὅτι c τὸ ἀναπνεῖν, ὡς

§. 16. Non est æstimatione multâ dignum, aut perspirari, quod & plantarum est; aut respirare, quod

&

ANNOTATIONES.

tertium flabile alimentum, qia in nobis manere non sinitur, nec immorando corrumpitur, sed egeritur mox ut ingeritur, non aliter, sed eosdem meatus, id est, os, aut nares, aut utrumque, & qâ intraret, & qâ exiret, accepit. In teipso probe tibi ipse quod dico. emitte spiritum flando; & vide utrum dures si non receperis: recipe respirando; & vide quas patiaris angustias si non rursus emiseris. hoc igitur facimus, quando utrem inflamus, quod facimus ut vivamus. nisi quòd tunc paulò plus ducimus, ut paulò plus emittamus, ut spiritum flabilem, id est, ventum in utrem implendum & extendendum non quietè spirandi & respirandi, sed anhelandi impetu coarctemus. nisi ergò, quòd impendis ad utrem implendum, ad te itidem alendum adita patefacto redierit, qid tibi, non solùm unde illum inflare, sed unde tu possis vivere, remanebit? Hinc illud Epicharmi apud Clementem *Strom. l. 4. pag.* 492. B. Αἱ φύσις ἀνθρώπων, ἀσκοὶ πεφυσημένοι. *Ipsa hominum natura, utres inflati.* Vide & *l.* 8. §. 54.

Πᾶσαν ἀποπνευστικὴν δύναμιν ἀποδοῦναι] Hinc exemplæ & in sacris scriptoribus. ἀφῆκε τὸ πνεῦμα. *Spiritum emisit.* Matth. *c.* 27. *v.* 50. &, παρέδωκε τὸ πνεῦμα. *Spiritum tradidit.* Joan. *c.* 19. *v.* 30. &, ἐξέπνευσε, *expiravit.* Marc. *c.* 15. *v.* 37. & Luc. *c.* 23. *v.* 46. Lucianus etiam in *Vetis*: ἀποφυσήσας τὸ ψυχίδιον ἄπεσεν. *animâ efflatâ abiit.*

§. 16. Ὡς τὰ φυτὰ, τίμιον ὅτι τὸ διαπνεῖσθαι] Malè luxata & confusa ista: sed restitutio protelivis. lego. Τίμιον, ὅτι τὸ διαπνεῖσθαι, ὡς τὰ φυλά. *Æstimatione dignum est, non perflari, quòd & plantarum sive stirpium est.* Τὸ διαπνεῖσθαι autem de stirpibus usurpatum apud Xenophontem habemus in *Symposio. pag.* 878. *C.* verbis hisce à Stobæo *tom. 2. tit.* 19. adductis; ab Athenæo etiam *l.* 11. laudatis; apud quem emendatiora, quàm in vulgatis Xenophontis codicibus, exhibentur: Δοκεῖ μέν τοι μοι τὰ τῶν ἀνδρῶν σώματα [συμπόσια ταῦτα, codices. malè.] τὰ αὐτὰ πάσχειν, ἅπερ καὶ τὰ τῶν ἐν τῇ γῇ φυομένων. καὶ γὰρ ἐκεῖνα ὅταν μὲν ἀυλὰ ὁ Θεὸς ἄγαν ἀθρόως ποτίζῃ, οὐ δύναται ἐρθοῦσθαι, οὐδὲ ταῖς ἀρούραις διαπνεῖσθαι. *Videtur autem mihi hominum quoque corporibus idem accidere quod terrâ nascentibus. Nam quum hæc à Deo rigantur imbre nimio, non possunt erigi, nec ab avris perflari.* Id Latinis *perflari* dicitur. Columella *l.* 4. *c.* 19. *Fructusque summotus à terra, minùs putrescit:* & *hoc uno modo perflatur ventis, qi nebulam & rorem pestiferum celeriter adsiccant, multúmque ad defloreſcendam, & ad bonitatem vini conferunt.* & *c.* 18. *Qa distinctio plus solis & venti vitibus prabet.* & *c.* 7. *Nam & sic facilius insolatur humus, & fructus percoquitur, perflatúmque salubriorem habet.* Id quod Plinius *l.* 7. *c.* 21. de certo vitis genere: *Melior ea vino, quando sibi ipsa non obumbrat, assiduòque sole coquitur, & afflatum magis sentit.* Διαπνοὴ in animantibus qid sit, qidque ἀπὸ τῆς ἀναπνοῆς distet, ex Aristotele ac Galeno docuimus, *ad l.* 3. §. 1. Nec omittendum videtur, quod Xenophon loco superiùs adducto in collationis membro altero τῷ ἀναπνεῖν meminit, qasi istud in animantibus τῷ διαπνεῖσθαι illi in arboribus respondeat. Οὕτω δὲ καὶ ἡμεῖς, inquit, ἢν μὲν ἀθρόον τὸ ποτὸν ἐγχεώμεθα, ταχὺ ἡμῖν καὶ τὰ σώματα καὶ αἱ γνῶμαι σφαλῶσιν, καὶ οὐδ' ἀναπνεῖν, μὴ ὅτι λέγειν τι, δυνησόμεθα. *Ita nos quoque, si potum immodicum infundamus, mox & corpora nobis, & animi vacillabunt; ac ne quidem respirare, neque proferre quidquam poterimus.* Etiamsi verò τὸ διαπνεῖσθαι istud, quod hic *stirpibus* tribuitur, distat multùm reverà ἀπὸ τῆς διαπνοῆς illius, qæ animantium peculiaris est; in hoc tamen consentiunt, quòd spiritu sive flatu qodam utrumque perficitur, & quòd ad conservationem τῷ διαπνεομένῳ, cujuscunque generis illud fuerit, utrumque conducat. Verùm præter διαπνοὴν illam externam, qæ ab avra liberiore stirpibus obvenit, qæ locis patentioribus succrescunt, aliam etiam internam nobis Theophrastus insinuat, qâ per singulas stirpis cujusque partes, animæ, qam vegetativam dicimus, virtute, spiritus qasi vitalis qidam diffunditur, ejusdémque itidem pars excrementitia dissipatur & dispellitur. Is enim *de caus. plant. l.* 5. *c.* 15. ubi de morbo qodam piceæ arbori familiari, qam δάδωσιν vocat, verba faciens hæc habet; Ἔοικε παραπλήσιον τὸ συμβαῖνον τῷ ἐπὶ τῶν ζώων, ὅταν ὑπερπαχυνθῶσιν. ἡ δυναμένη γὰρ ἕλκειν τὴν πνοὴν, οὐδ' ὅλως τῷ πνεύματι χρῆσθαι, διὰ τὴν σύμφραξιν καὶ τὴν πύκνωσιν, ἐκεῖνό τι ἀποπνίγουσα, καὶ αἱ πεῦκαι. διὸ καὶ ἡ καλῶς οἱ ἀρότηροι τέμνουσιν ἐθίσαντες. φασὶ γὰρ ἀποπνίγεσθαι τὴν πίτυν διὰ τὴν πιότητα. πάντα γὰρ, ὡς ἔοικε, δεῖταί πνεύματός τινος, ἢ μανώσεως, ἢ πόρων. *Quod proximum illi videtur quod animalibus evenit, qæ extrà modum crassantur atque pinguescunt. Quum enim avram attrahere nequeant, nec illo pacto spiritu uti possint propter obesitatem condensationémque; tum illa strangulantur, tum pinus. Quamobrem non inepte rustici vocabulum illud de pino usurpant. Pinum enim strangulari ajunt obesitate atque pinguedine. Quippe* omnia desiderant spiritum aliqem, vel solutionem, vel meatum, libertatem. Et *l.* 6. *c.* 15. Ἐπὶ πάντων γε δεδοθέντων, ἀπόλλυται τὰ ἐνδιδύμενα καὶ ὑδατώδη συμπιγόμενα καὶ ὑδρεύεται ἔχοντα ὕδωρ τῷ πνεύματι. *Qæ in tantum omnia ex parte mutata sunt, absumuntur. Quum enim nullum transitum habeant spiritus, strangulantur.* Qin & Julius Scaliger *ad l.* 5. *c.* 20. ad illud Theophrasti *c.* 15. de arboribus dictum æstate diuturnâ exaresscentibus, ὥσπερ ἀποπνιγόμενα καὶ μαραινόμενα. *Metaphora*, inqit, *est ab animalibus, qibus spirandi, atqe vita idem finis est, ac quanquam & πάσαις planta; tamen utuntur beneficio* διαπνοῆς. *Omne enim vivens* διαπνεῖται. *calor enim vitalis eget in multis refrigeratione, in omnibus instauratione. instauratur autem cælesti calore circumfuso, qi sese induit in omnia. Pereunt ergo plantæ qasi suffocatæ, ubi πνεῦμα διοδον ἐν ἑαυτοῖς non habet. pereunt itidem, qasi expirantes, ubi copiosius illud ἐξομίζεται.* qod & ἀποπνοήν τινα, *facultatem qandam spirandi*, Theophrastus dixit *l.* 2. *c.* 20. De seminibus qibusdam Galenus περὶ τροφῶν δυνάμεως *l.* 1. *c.* 10. Περιττωματικὴν ὑγρότητα ταῦτα ἔχει, καὶ διὰ τοῦτο μετὰ τὴν συγκομιδὴν ἀ προσῆκεν αὐταῖς χρῆσθαι, καλαβεμίσιν δὲ ἐν τόποις ξηροῖς ἐᾶσαν ἐν χρόνῳ πλείονι, τὸ μέν τι διαπνεῦσαν τῆς περιττῆς ὑγρότητος, τὸ δέ τι περιφθῆναι, μέχρις ἂν ξηρανόμενα προσαλῇ μαλακίως. *Superfluam illa habent humiditatem, & ob eam causam non convenit iis post collectionem uti; sed ubi ea in locis siccis reposueris, diu ab eis abstinere, qo interea pars qidem humoris superfluì exhalet, pars autem etiam coqatur, qoad siccata mediocriter contrahantur.* (qo loco qod Galenus διαπνεῦσαν, Theophrastus ἀποπνεῦσαν dixit *de caus. plant. l.* 4. *c.* 7. Οὐκ ἐνθυς ἀλλοιότητα τὰ σπέρματα βελτίω τῶν χειρισθέντων, οὐδὲ τὰ νέα τῶν ἔτων. ἀλλὰ δεῖ τινα λαβεῖν ἐν ἑαυτοῖς οἷον πίψιν καὶ δύναμιν, ἀποπνεύσαντα τῷ ἀλλοιώσει. *Quum semina non protinus à tritura meliora sint, qam certo tempore post, neqe novella amiculis præstent. Sed veluti excoctionem qandam potestatémque capiant opus sit, exacto scilicet qod in eis fuerit alienum.* sequitur apud Medicum; Ἀτορρεῖ γὰρ ἁπάντων φυλῶν τι καὶ σπερμάτων καὶ καρπῶν, ἐπειδὰν συγκομισθέντα κεῖται, πρῶτον μὲν ὅσον ἐν αὐτοῖς ὑδατῶδές τε καὶ λεπτὸν περίττωμα, μετὰ ταῦτα δὲ καὶ αὐτῆς τι τῆς κατὰ φύσιν ὑγρότητος. *Defluit enim à plantis, seminibus & fructibus, postqam collecta fuerint, ac reposita, primum qidem qidqid in ipsis aqosum est ac tenue, post autem & nonnihil humidi naturalis.* Qin & qod διαπνεῖσθαι hoc sensu avtoribus suprà laudatis, idem ἐξαιμεῖσθαι qibusdam dici Theophrastus idem avtor est in *hist. plant. l.* 8. *c.* 10. Ἐὰν πνεῦσις, inqit, μεγάλη καὶ πλείω χρόνον ἐπιγένηται, ξηραίνει καὶ ἀφαυαίνει. ὃ καλοῦσί τινες ἐξαιμεῖσθαι. *Si vehementius, diutiúsque flatus invaserint, exsiccantur & penitus inarescunt. Qod qidam eventari dixerunt.* qod Plinius *l.* 18. *c.* 17. *tunc enim exinaniunt grana.* qem locum Hesychius ob oculos habebat, qum ἐξαιμεῖσθαι, ξηραίνεσθαι exponeret. ipse ἐξαλμίζεσθαι dixit, *de caus. plant. l.* 1. *c.* 1. qo loco ἐξαγγλιώσας utrumque conjunxit, διαπνεῦσαι καὶ ἐξαλμίζεται. atqe hoc est qod de aëre ventis agitato Vitruvius *l.* 1. *c.* 6. *Vitiosis corporibus detrahit succum, & efficit ea exiliora.* Eodem sensu accepetim ego & τὸ ἐξαιμεῖσθαι, qo loco de conceptu agens Aristoteles *hist. animal. lib.* 10. *c.* 3. hæc habet: Εἰσὶ δέ τινες αἳ πασχουσί τι τοιοῦτον, ὃ καλοῦσι ἐξαιμεῖσθαι. ἐγὶ δὲ τὸ τοιοῦτον πάθος, ὅταν συγγένωνται τῷ ἀνδρὶ, ὥστε προϊέμεναι ἄλλο τὸ σπέρμα, ὥστε κυίσκουσαι. διὸ καὶ καλεῖται ἐξαιμεῖσθαι. *Cavendum est, mulieres ne patiantur id, qod qibusdam evenire solet. Hoc appellant* ἐξαιμεῖσθαι: *Latini frustrari. Fit autem, ubi in coitu neqe projiciunt qicqam, neqe concipiunt: unde & nomen frustrationis comparatum est.* etiamsi enim vir Maximus interpretetur *frustrari*; sicut ὑπηνέμια ἀὰ dicuntur *ova irrita*: eodémqe respexisse velit Maronem, cum *equas* dixit *vento gravidas* fieri: ipsum etiam philosophum verbis illis *l.* 7. *c.* 4. πνευματικῶν γινομένων τῶν ὑστερῶν, *cum inflatus fuerit uterus.* vim τοῦ ἐξαιμεῖσθαι declarâsse. aliqid tamen amplius eò loci hocce vocabulo subindicari saltem avtumo. cùm nec idem πάθος utrobique describatur, sed loco altero, qod congressum præcedat, altero verò, qod subsequatur: & philosophus ipse verbis priùs adductis subjungat statim; Αἴτιον δὲ τοῦ πάθους ἡ ὑστέρα, ὅταν ᾖ ἀέρα ξηρά. ἐλκύσασα γὰρ πρὸς αὐτὴν τὸ ὑγρὸν, ἀφίησιν ἔξω. τὸ δὲ καταξηλεγείσαν. *In causa est matrix: qa admodum arida sit. Ea enim ità affecta attractum ad se humorem emittit foras. Is tum humor attenuatur præter modum.* hoc est, qod Theophrastus ξηραίνεται καὶ ἀφαυαίνεται. Verùm de hoc alii viderint. Haud dissimiliter certè Hippocrates τὸ ἐξαιμεῖσθαι usurpavit *lib. de natur. puer. pag.* 25. Ἐξαιρεῖται γὰρ ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, καὶ τὸ πνεῦμα δι' αὐτοῦ διηθεῖ. *A vento qippe perflatur, & per eam spiritus percolatur.* de aqa loqitur: cui & ipse, nec huic soli, sed terræ qoqe *transpirationem* qandam ibidem tribuit. Siqidem *pag.* 23. rationem assignans, cur terræ inferiora hyeme calescant,

πυκνο-

& pecudum & belluarum eſt; avt à ſenſibus rerum imagines impreſſas admittere; avt ab affectibus ſigillarium inſtar impelli; avt gregatim convenire; avt nutriri: hoc enim perinde eſt atqe alimenti qod eſt ſuperfluum excernere. ecqid eſt igitur, qod pretio aliqo dignum ſit? num plavſibus excipi? neqaqam. itaqe nec lingvarum ſtrepitu excipi. qid enim ſunt aliud vulgi acclamationes, qàm lingvarum ſtrepitus? ità cùm & gloriolam miſſam feceris, qid tandem ſupererit pretio dignum? hoc unum, opinor, ſecundùm conditionis ſuæ rationem moveri ſêqe ſiſtere, hoc eſt, ad qod ſtudia reliqa artéſqe nos ducunt. omnis enim ars ad hoc collimat, ut qicqid producit, ad opus illud aptum ſit, ad qod productum eſt. ſiqidem hoc vinitor qi vites colit, hoc qi eqos domat, hoc qi canes curat, intendit. qin & puerorum inſtitutiones & diſciplinæ ad qid aliud contendunt? iſtîc ergò reperitur qod in pretio ſit habendum. atqe hoc bene ſi habuerit, nihil aliud qod acqiras, opus erit. non tu deſines tandem in pretio alia multa habere? nec liber itaqe futurus es, nec tibi ſufficies, nec perturbationibus immunis eris. etenim neceſſe erit invidere, æmulari, eos

τὰ βοσκήματα καὶ τὰ θηρία. ὅτι [a] τὸ τυπᾶσθαι καὶ φαντασίαν. ὅτι τὸ [b] νευροσπαστεῖσθαι καθ' ὁρμήν. ὅτι τὸ [c] συναγελάζεσθαι. ὅτι τὸ τρέφεσθαι. ἔστι γὰρ ὅμοιον τῷ [d] ἀποκρίνειν τὰ περιπλώματα τῆς τροφῆς. τί οὖν τίμιον; τὸ κροτεῖσθαι. οὐχί. [e] ἀκοὴν οὖδὲ τὸ ὑπὸ γλωσσῶν [f] κροῦεσθαι. αἱ γὰρ ἀπὸ τῶν πολλῶν εὐφημίαι, [g] κρότος γλωσσῶν. ἀφῆκας οὖν καὶ τὸ δοξάριον. τί καταλείπεις τίμιον; δοκῶ μὲν, τὸ κατὰ τὴν ἰδίαν κατασκευὴν κινεῖσθαι, καὶ *ἴσκεσθαι, ἐφ' ὃ καὶ αἱ ἐπιμέλειαι ἄγουσι καὶ αἱ τέχναι. [h] ἥ τε γὰρ τέχνη πᾶσα ἔστι σχάζεσθαι, ἵνα τὸ κατασκευασθὲν ἐπιτηδείως ἔχῃ πρὸς τὸ ἔργον πρὸς ὃ κατεσκεύασεν. ὅ τε φυτουργὸς ὁ ἐπιμελούμενος τῆς ἀμπέλου, καὶ ὁ πωλοδαμνῆς, καὶ ὁ τῶν κυνῶν ἐπιμελούμενος, ἔστι ζητεῖν. αἱ δὲ παιδαγωγίαι, αἱ διδασκαλίαι ἐπὶ τί σπεύδουσιν; ὧδε ἔχει τὸ τίμιον. καὶ ἔστω μὲν ὡς εὖ ἔχῃ, οὐδὲν τῶν ἄλλων πρεπωδέστερον σαυτῷ. [i] ἀ παύσῃ καὶ ἄλλα πολλὰ τιμῶν; ὥστ' ἂν ἐλεύθερος ἔσῃ, ὅτε αὐτάρκης, ὅτε ἀπαθής. ἀνάγκη γὰρ φθονεῖν, ζηλοτυπεῖν, ὑφορᾶσθαι

a *L.3.§. 16.*
b *L.2.§.2. Inf.§.29.*
c *L.9.§.9. 39.*
d *L.9.§.39.*
e *L.8.§.52.*
f *L.4.§.3.l. 5.§.33.*
g *L.3§.16. Sup.§.14.*
* *ἵστασθαι Sup.§.14.*
h *L.5.§.14.*
i *Inf.§.41. l.9.§.1.*

ANNOTATIONES.

πυκνοτέρη δέ ἐστιν ὑπὸ τούτου (ὅλη πιέζεται ἐφ' ἑαυτῆ) καὶ οὐκ ἔχει διαπνοὴν εὐδιμίην. *Denſior verò evadit ideo (qia conprimitur in ſeſe) & nullam prorſus transpirationem habet.* Et mox de rebus congeſtis compreſsiſqe qibuſvis, ὑπὸ σφῶν αὐτῶν ἐκθερμαίνεται, καὶ ἐν τάχει κάρτα σήπεται. ὁ γὰρ θερμὸν τὸ πνεῦμα δι' αὐτῶν, ἅτε πυκνῶν ὄντων. *Majorem in ſe calorem habet, prætereáqe humecta qidem & compreſſa per ſeipſa incalescunt, & à calore exuſta putrescunt, qod cum denſa ſint, per ea ſpiritus permeare neqeat.* Ità *perſpirationis* cùm defectus, tum & exceſſus, nocumentum tam animatis qàm & inanimatis inferre ſolet. Proinde, qia in *perſpiratione* iſta, ubi nimia fuerit, partes etiam utiles decedunt, & vis naturalis deperit, indè natum videtur, ut τὸ διαπνεῖσθαι, qod & antè monuimus, in *interitûs* ſignificatione non rarò uſurpetur. Ità de animantibus, Ariſtoteles *de anim. l.* 1. *c.* 5. Δοκεῖ γὰρ τὸ ναστὸν μᾶλλον ἡ ψυχὴ τοῦ σώματος συνέχειν. ἐξελθούσης γὰρ διαπνεῖται καὶ σήπεται. *Videtur enim contrà magis anima corpus continere, egrediente enim exſpirat & putrescit.* Et Plato *Phædon. p.* 60. *E.* itidem de corpore: ᾧ προσήκει διαλύεσθαι καὶ διαπίπτειν καὶ διαπνεῖσθαι. *Cui convenit, ut diſſolvatur, concidat, diffluat.* de plantis Theophraſtus *de cauſſ. l.* 6. *c.* 23. Τὰ μὲν οὖν τοιαῦτα πάντα, παλαιώματα εὐοσμότερα. τὰ δὲ εὐθενῆ, ταχὺ διαπνεῖται, καθάπερ τὰ ἄνθη. *Hæc igitur omnia odoratiora in vetuſtate efficiuntur. Qæ autem debilia ſunt, celeriter evaneſcunt, ut viola.* de fructibus Ariſtoteles *problem. l.* 22. *q.* 9. ἐκ τῶν πολυσχιδῶν (caricas loqitur) διαπίπτουσι καὶ ἐξίκμασι μετὰ τοῦ ὑγροῦ τὸ πλεῖστον τοῦ γλυκέος. *Ex mulsefidis reſpiravit, evaporavitqe cum humore pars dulcedinis plurima.* de ſeminibus Chryſippus *Phyſic. lib.* 2. referente Laërtio *l.* 7. *c.* 159. in *Zenone.* Πνεῦμα κατὰ τὴν ἀρχὴν τὸ σπέρμα, ὡς δῆλον ἐκ τῶν ἐις τὴν γῆν καταβαλλομένων σπερμάτων, ἃ παλαιωθέντα οὐκ ἔτι φύεται, διαπνευκότα αὐτοῖς τῆς δυνάμεως. *Semen ſpiritum eſſe ſecundùm ſubſtantiam, qod conſtat ex jactis in humum ſeminibus, qa cum antiqata fuerint, non amplius germinant: qòd ſcilicet exſpiraverit illorum virtus.* alterum enim poſt φύεται, ὡς δῆλον, inducendum prorſus videtur, niſi ſi qis in δῆλον ὅτι mutandum cenſuerit. Cæterùm aliis ego deſpiciendum libens propoſuerim τὸ διαπνεῖσθαι Clementi Alexandrino qid velit, qod dæmonibus ille tribuit, *Strom. l.* 7. *pag.* 717. *B.* qo loco τὸ διαπνεῖσθαι, καὶ ἐμπνεῖσθαι, καὶ περιπνεῖσθαι, καὶ ἀναπνεῖν, *perſpirare, inſpirare, circumſpirare, reſpirare,* à ſe invicem diſterminat, primúmqe dæmonibus, ſecundum aqatilibus, tertium inſectis, qartum animantibus pulmonum ope aërem attrahentibus aſſignare videtur. Mihi interim ſuſpicio oboritur, locum mendo nevtiqam immunem eſſe, legíqe debere πότερον διαπνεῖται, ὡς τὸ τῶν δρυῶν, vel τὸ τῶν δένδρων (non avtem τὸ τῶν δαιμόνων) γένος. *Utrum perſpirat, ſicut genus qercuum, vel arborum,* eò magìs, qia & ſtirpibus iſtic Marcus τὸ διαπνεῖσθαι attribuat; nec veriſimile ſit à *dæmonibus* exorſum Clementem, cùm in reliqis gradatim ab inferioribus ad ſuperiora aſcendat, ab aqatilibus ad inſecta, ab inſectis ad animantia perfectiora. Viderint eruditi.

Τυπῶσθαι] τυπᾶσθαι, ſive *impreſſionem qandam admittere* in ſe ab externis objectis, ſenſus tam exteriores, qàm & interiores dicuntur. indè ἀντιτυπία αἰσθητική, *impreſſio ſenſuum, infrà* §. 28. & αἰσθητήρια ὑπαρατύπωτα, *ſenſus imagines falſas admittere proclives. l.* 5. §. 33. Epictetus *l.* 1. *c.* 6. Ἐπιπλοντες τοῖς αἰσθητοῖς, τυπούμεθα ὑπ' αὐτῶν. *Rerum ſenſilium forma nobis imprimuntur.* Ex Chryſippo *de anim. l.* 12. Laërtius *l.* 7. in *Zenone.* Φαντασία δέ ἐστι τύπωσις ἐν ψυχῇ, τυλίσιν, ἀλλοίωσις. ὁ γὰρ διελθὼν τὴν τύπωσιν οἱονεὶ τύπον σφραγιστήρας. ἐπεὶ ἀνένδεκτόν ἐστι πολλοὺς τύπους κατὰ τὸ αὐτὸ πρὶ τὸ αὐτὸ γίνεσθαι. νοεῖται δὲ ἡ φαντασία ἡ ἀπὸ ὑπάρχοντος καθὰ τὸ ὑπάρχον ἐναπομεμαγμένη, καὶ ἐναπολελυπωμένη, καὶ ἐναπεσφραγισμένη. *Phantaſia verò eſt forma in animo impreſſio, hoc eſt, mutatio. Neqe enim ſuſcipiendum eſt, formationem hujuſmodi eſſe veluti ſigilli formam. Qoniam fieri non poteſt, ut plures figura in eodem & circà idem fingantur. Intelligitur avtem viſio ea eſſe, qa ab exiſtente ſecundùm exiſtens impreſſa, formata atqe inſignita eſt.*

Νευροσπασεῖσθαι] & *infrà* §. 28. Νευροσπαστεία ὁρμητική. *Affectuum impulſus.* Vide & *l.* 2. §. 2. Τὰ νευρόσπαστα ὄργανα κινεῖται μὲν καὶ πεπαυμένα τοῦ τὴν ἀρχὴν τῆς κινήσεως ἐνδόντος τῇ μηχανῇ. κινεῖται δὲ οὐκ ἐπ' ἄπειρον. ὁ γὰρ ὁικοθὲν ἔχει τὴν πηγὴν τῆς κινήσεως. ἀλλ' ἕως ἡ δοθεῖσα δύναμις ἰσχύει, καὶ οὐκ ἐκλύεται ἧττ προόδῳ. *Ac ut præſtigiatorum ſigilla, qæ fidiculis cientur etiam ceſſante eo, à qo motus ille, agitatióqe impreſſa eſt, incitantur, non multo id tamen tempore, propterea qòd inſitum non habent movendi principium, ſed qamdiu vis impreſſa manet, nondúmqe progreſſa diſſolvitur.* Syneſius *de provident. lib.* 1. *pag.* 98.

Κρότος γλωσσῶν] Ità *l.* 4. §. 3. Τὸ κενὸν τῆς ἀπηχήσεως. *Qam inanes applavſus iſti.* Vide & *l.* 8. §. 52. Κρότοι γλωσσῶν qod Marcus i. e. *ſtrepitum,* Evripides κόμπον, qaſi *ſtridorem* dixit; cujus hæc ſunt in *Hecuba:*

Ὡς εἰς τὸ μηδὲν ἥκομεν, φρονήματος
Τοῦ πρὶν στερέντες; εἶτε δῆτ' ὀγκώμεθα,
Ὅ μέν τις ἡμῶν πλουσίοις ἐν δώμασιν,
Τὰ δ' ὄντ' ἄδην. ἄλλως φρονεῖδων βωλίνμαλα,
Γλώσσης τε κόμποι. ----
Ut ad nihil devenimus jam, priſtino
Orbati faſtu? & interim inſoleſcimus?
Hic ade divite, civium ille plavſibus?
At hac nihil ſunt aliud qàm cura mera,
Stridórqe lingvæ inanis. ----

Τί καταλείπεις τίμιον] Baſilius Cæſar. *Epiſt.* 42. Τῷ ὄντι μόνον περισπουδαστὸν καὶ ἐπαινετὸν τὸ διαρκὲς ἀγαθόν. τοῦτο δέ ἐστιν ἡ παρὰ Θεῷ τιμή. τὰ δὲ ἀνθρώπινα ταῦτα, σκιᾶς ἐστιν ἀμυδρότερα, καὶ ὀνείρων ἀπατηλότερα. ἧττ γὰρ νεότης τῶν ἡρινῶν ἀνθῶν ἐξύστερον καταμαραίνεται. καὶ ὥρα σώματος ἢ νόσῳ ἢ χρόνῳ μαραίνεται. καὶ πλοῦτος μὲν ἄπιστος, δόξα δὲ ὑπερίστριπτος. οὗ τι περὶ τὰς τέχνας] διαπονήσεις τῷ χρόνῳ τούτῳ συναπαρλίζονται. ἀλλὰ καὶ τὸ περισπουδαστὸν ἅπασιν οἱ λόγοι ἄχρει τῆς ἀκοῆς τὴν χάριν ἔχουσι. ἀρετῆς δὲ ἄσκησις, τίμιον μὲν κτῆμα τῷ ἔχοντι, ἥδιστον δὲ θέαμα τοῖς ἐπιτυγχάνουσι. ἧς ἐπιμελούμενος ἄξιον σεαυτὸν κατασκήσεις τῶν ἐν ἐπαγγελίαις ἀποκειμένων παρὰ Θεῷ ἀγαθῶν. *Reverâ ſolum hoc bonum maximoperè expetendum eſt, ac laudabile, qod & perpetuo eſt duraturum. Hoc verò eſt, in pretio & honore eſſe apud Deum. Iſta qippe humana umbra ſunt vaniora, & ſomniis fallaciora. Etenim juventa vernis floribus citiùs defluit, & corporis venuſtas avt morbo avt tempore flaccescit, & divitiæ ſunt incertæ. Honoris ſplendor facilè immutatur. Artium ſtudia & labores cum hoc tempore finiuntur. Qin & ipſa eloqentia, cujus ſtudio paſſim omnes tenentur, gratiam habet, ſed ſolum avrium judicio & illici jucunditate. Virtutis avtem ſtudium pretioſa qidem ſe habenti poſſeſſio eſt: jucundiſſimum verò ſpectaculum illis exhibet, qibuſcum congreditur familiariter. Hujus tu ſi curam geras, dignum teipſum bonis illis conſtitues, qæ in promiſſis divinis recondita habentur.* Verùm de mercede iſta Marcus noſter an qicqam ſomniârit etiam, incertum eſt. Vide *l.* 4. §. 33. & *infrà* §. 47.

Πρὸς ὃ καταςκεύασεν] Vide *l.* 5. §. 16.

Ἀνάγκη καὶ ὃ φθονεῖν] Idem *infrà* §. 41. Τί γὰρ θαυμαστὸν,

ἐκεῖθεν τὰς ἀφελίαθαι ἐκεῖνα δυναμένας, ἐπιβουλεύειν τοῖς ἔχουσι τὸ πιμώμενον ὑπὸ σοῦ. ὅλως περιφύρθαι ἀνάγκη τὸν ἐκείνων τινὰ ἐνδεῆ. ποσάκις
a L. 3. §. 9. l. 11. §. 1. ἤδη πολλὰ καὶ τοῖς θεοῖς μέμφεσθε. [a] ἡ δὲ τῆς ἰδίας διανοίας αἰδὼς καὶ τιμὴ, σεαυτῷ τε [b] ἀρεστὸν σε ποιήσει, καὶ τοῖς κοινωνικοῖς [c] εὐάρμοστον, καὶ τοῖς
b L. 8. §. 53.
c L. 1. §. 9.
d L. 5. §. 8. θεοῖς σύμφωνον, τυτέστιν, [d] ἐπαινοῦντα ὅσα ἐκεῖνοι διανέμουσι καὶ διατετάχασιν.

e L. 9. §. 28. §. 17. [e] Ἄνω, κάτω, κύκλῳ, φορὰ τῶν στοιχείων. ἡ δὲ τῆς ἀρετῆς κίνησις ἐν ἐδεμιᾷ τούτων,
f Sup. §. 14. ἀλλὰ θειότερόν τι, καὶ [f] ὁδῷ [g] δυσπιστοτέρῳ προϊοῦσα
g Inf. §. 22.
h L. 7. §. 53.
l. 8. §. 7. [h] εὐοδεῖ.

§. 18. [r] Οἷόν ἐστιν, ὃ ποιοῦσιν; τοὺς μὲν ἅμα ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ χρόνου, καὶ μεθ' ἑαυτῶν ζῶντας ἀνθρώ-
i L. 3. §. 10. l. 8. §. 44. πους εὐφημεῖν ἐθέλουσιν. αὐτοὶ δὲ [i] ὑπὸ τῶν μετεγενεστέρων εὐφημηθῆναι, οὓς ὅτε εἶδον ποτὲ, ὅτε ὄψονται, πολλοῦ ποιοῦνται. τοῦτο δὲ ἐγγύς ἐστι τοῦ λυπηθῆναι ἄν, ὅτι οὐχὶ καὶ οἱ προγενέστεροι τοιά σε λόγους εὐφήμους ἐποιοῦντο.

k L. 12. §. 6. §. 19. [k] Μὴ εἴ τι αὐτῷ σοι δυσκαταπόνητον,

suspectos habere, qi his privare te possunt, eis struere insidias, qi id, qod tu tanti æstimas, possident. omnino necesse erit macerari te, ubi horum tibi aliqid defuerit; & de Diis etiam sæpenumero conqeri. at contrà mentem propriam si in veneratione ac honore habueris, & tibi gratum id te faciat, & communioni accommodum, & Diis consentientem, dum qæcunqe illi attribuunt ac constituunt, lavdas.

§. 17. Sursum, deorsum, in orbem feruntur elementa. virtutis verò motus nullâ harum viâ fertur. sed divinius est qiddam, viâqe havd facili apprehensu progrediens, prosperè semper procedit.

§. 18. Qale', qæso, hoc est, qod faciunt homines? eos, qi eodem secum tempore vivunt, lavdare cùm renuant; ipsi à posteris, qi eos nec nôrint unqam nec viderint, celebrari plurimi faciunt. hoc avtem idem est propè, ac si qis contristaretur, qia homines prisci encomiis eum non sint prosecuti.

§. 19. Noli, siqid tibi fuerit effectu difficile, opi-

ANNOTATIONES.

εἴ ὅ τις νομίζει τῶν ἀγαθῶν μέγιστον, ἐλέσθω μὴ περίστι. *Qid est miri, si qod qis summum arbitratur bonum, non concedat alteri?* Cato minor *Plutarch. pag. 783. D.*

Καὶ τοῖς Θεοῖς μέμφεσθαι] *Ibidem* & *l. 9. §. 1.* μέμφεσθαι τῇ κοινῇ φύσει. *conqeri de communi natura.* Epictetus *Enchir. c. 3.* Ἐὰν τὰ φύσει ἀλλότρια οἰηθῇς, καὶ τὰ ἀλλότρια ἴδια, ἐμποδισθήσῃ, πενθήσεις, ταραχθήσῃ, μέμψῃ καὶ θεοὺς καὶ ἀνθρώπους. ἐὰν δὲ τὸ σὸν μόνον οἰηθῇς σὸν εἶναι, τὸ δὲ ἀλλότριον, ὥσπερ ἐστὶν, ἀλλότριον, οὐδείς σε ἀναγκάσει οὐδέποτε, οὐδείς σε κωλύσει, οὐ μέμψῃ οὐδένα, οὐκ ἐγκαλέσεις τινὶ, οὐκ ἂν πράξεις οὐδὲν, οὐδείς σε βλάψει, ἐχθρὸν οὐκ ἕξεις. *Si ea, qa naturâ serviunt, libera putâris, & aliena pro tuis habueris: fore ut impediaris, lugeas, perturberis, Deos hominesqe accuses. Sin id solum tuum existimâris, qod tuum est: aliena vero, ut sunt, aliena: te nemo coget unqam, nemo impediet, neminem accusabis, neminem criminaberis, nihil ages invitus, nemo te ladet inimicum non habebis.*

Ἡ τῆς ἰδίας διανοίας αἰδὼς καὶ τιμὴ] Vide *l. 2. §. 6.* Μὴ αἰδεμένη σεαυτήν. *Dum tui reverentiam nullam habes.* & *l. 3. §. 9.* Τὴν ὑπολημπτικὴν δύναμιν σέβου. *Facultatem opinatricem venerare.* & *l. 5. §. 21.* Τῶν ἔν σοι τὸ κράτιστον τίμα. *Qod in te præstantissimum est colito.* Vide & *l. 3. §. 4.* & *7.*

Σεαυτῷ τε ἀρεστὸν] Contrà qàm plerique hominum, ὅτινες αὐτοὶ ἑαυτοῖς ἀρέσκοντες, *qi ne qidem sibi ipsis placent. l. 3. §. 4.*

Ἐπαινοῦντα ὅσα ἐκεῖνοι διανέμουσι] utpote qæ ἀγαθὰ εἶναι πίστιν, *ista optima esse persvasum habet. l. 3. §. 4.*

Καὶ διατετάχασιν] Vide *l. 5. §. 8.*

§. 17. Ἄνω, κάτω,] De aqa Demosthenes *adv. Calliclem.* Ἡ μὲν οὖν ἐυοδὴ, φέρεται κάτω. ἡ δὲ οὐκ ἐυοδή τι, τηνικαῦτα ὑπεραίρειν ἀνάγκη. *Qa exitum habet, deorsum fertur: qa avtem aliqid obsistit, ibi eam exaggeratam redundare necesse est.* Scilicet Ὅταν τὸ ἐπισχὸν μὴ ᾖ, φέρεται ἐυθύ. *Cum detimens non fuerit, fertur confestim.* Aristoteles *de Cælo l. 4. c. 3.* ubi avtem occurrit τὸ ἐμποδίζον τι, à via cursúqe proprio declinat & deviat. Verùm non sic ἡ τῆς ἀρετῆς κίνησις. ea siqidem *rectà semper procedit. l. 5. §. 14.* sive κατ' ἐυθύ. ut *l. 8. §. 61.* ea ubiqe ἐυοδῆ. Vide *l. 8. §. 6.* Etenim, Υἱῷ σοφῷ ἐυοδοῦσαι πράξεις. *Filio sapienti qicqid egerit prosperabitur.* qod tanqam Solomonis citat Basilius Cæsar. *in princip. Proverb. pag. 458. A.* Καὶ πάντα ὅσα ἂν ποιῇ, κατευοδωθήσεται. *Et qicqid faciet prosperabitur. Psalm. 1. v. 3.* Καὶ γὰρ ὅσαι περιστάσεις ἀσχολίας ποιητικαὶ, ταύτας ὁ κύριος παραπέμψει. καὶ σώματι τόνον, καὶ ψυχῇ προθυμίαν, καὶ συναλλαγμάτων εὐμάρειαν, καὶ τὴν εἰς πάντα τὸν βίον εὐοδίαν, τοῖς τὰ πνευματικὰ προτιμότερα ποιουμένοις διδοὺς. *Qanticumqe enim fortuiti casus his negotium facesserint, eorum dominus difficultatem omnem amolietur, nervosas corpori suggeret vires, inseret animæ expromptam ad opus alacritatem, permutandis mercibus facilem & commodam dexteritatem suppeditabit, denique rerum ex animi sententia cadentium successus latos in omnem vitam largietur iis nimirum, qi spiritualia dona istis temporariis tanto duxerint esse præstantiora.* Basilius idem in *hexamer. Orat. 3. pag. 29. D.* Ἰτὰ Τῇ ἀρετῇ πᾶν ἄπορον πόριμον.

Invia virtuti nulla est via.

εὐοδεῖν ergò, est εὐόδως προϊέναι, ut Marcus ipse *lib. 1. c. 17. progressus bonos facere*, sive *feliciter, prosperè, cum successu bono progredi.* cui opponitur τὸ δυσοδεῖν, *malè, molestè, parùm secundè progredi.* Epictetus *l. 3. c. 19.* Ὥσθ' ὅταν δυσοδῶμεν, αὐτοὺς αἰτιᾶσθαι. *Ut rebus malè succedentibus ipsi nos accusemus.* qod vocabulum havd temerè alibi reperias,

& ἡ δυσοδία. Δυσοδίαν τῷ λόγῳ παρέχεται καὶ δυσκολίαν, αἱ βουλαὶ καὶ κρίσεις καὶ διαιταὶ ἐμπλεῖς. *Rationi qantam adferunt discrepantiam atqe difficultatem consultationes,* & arbitria, & judicia, *qa perturbationibus his admiscentur.* Plutarchus *de virt. moral. pag. 448. A.*

§. 18. Εὐφημεῖν ἐθέλουσιν] Triplex notat in eisdem plerisqe vitium; primò invidiam atqe livorem, qòd coætaneis suis lavdem commeritam tribuere detrectant; dum qisqe, ut Flaccus *l. 2. Ep. 1.*

— *nisi qa terris semota suisqe*
Temporibus defuncta videt, fastidit & odit.

tum iniqitatem; qòd εὐφημίαν eam, qam avcupantur ipsi, aliis denegant: in regulam æqitatis illam peccantes, qæ præcipit, ut *aliis faciamus, qa nobis fieri velimus.* Matth. *c. 7. v. 12.* tertiò vanitatem; qòd à posteris, qibus invisi ignotiqe fuerint, celebrari tantopere concupiscunt: cùm pari loco sit, jam defunctum qod attinet, post obitum ab eis qi superfuerint ipsis, qàm ante ortum ab eis qi multis seculis ipsos antecesserint, sileri. Cicero in *somn. Scip. Qid interest ab eis, qi postea nascentur, sermonem fore de te, cùm ab iis nullus fuerit, qi antè nati sint, qi nec pauciores, & certè meliores fuerunt viri?* Vide *l. 3. §. 10.*

§. 19. Μὴ εἴ τι αὐτῷ σοι δυσκαταπόνητον] Seneca *Epist. 71. Non putant fieri, qicqid facere non possunt: ex infirmitate sua de virtute ferunt sententiam. qid miraris, si uri, vulnerari, occidi, aliqari juvat? aliqando etiam libet. luxuriosa frugalitas pœna est; pigro supplicii loco labor est; delicatus miseretur industrii; desidioso studere, torqeri est. eodem modo hæc ad qa omnes imbecilli sumus, dura atqe intoleranda credimus, oblisti qàm multis tormentum sit vino carere, avt primâ luce excitari. non ista difficilia sunt naturâ; sed nos fluidi & enervos. magno animo de rebus magnis judicandum est: alioqi videbitur illarum vitium esse qod nostrum est.* Idem *Epist. 116. Occurres hoc loco mihi illâ publicâ contra Stoicos voce: Nimis magna promittitis; nimis dura præcipitis.* (qomodo illi Joannis *c. 6. v. 60.* Σκληρός ἐστιν οὗτος ὁ λόγος. τίς δύναται αὐτοῦ ἀκούειν; *Durus hic est sermo. Qis potest illum avdire?*] *nos homunciones sumus: omnia nobis negare non possumus. Scis qare non possumus ista? qia nos posse non credimus. Imò aliud est in re. vitia nostra, qia amamus, defendimus, & malumus excusare illa, qàm excutere. Satis natura homini dedit roboris si illo utamur, si vires nostras colligamus, ac totas pro nobis, certè non contra nos, concitemus. nolle in caussa est: non posse prætenditur.* Et *Epist. 98. Qare deficimus? qare desperamus? qicqid fieri potuit, potest.* Clemens Alexandrinus *Strom. l. 2. pag. 413. C.* Ὅταν ὑπέρτονον ἄδειν λέγωσι, ἵνα μή τινες ἔντονον καὶ ἀπόχορδον ἀκούσωσι, ὕστερος ἀκούω, οὐχ ὡς ὑπέρτονον, ἀλλὰ τοῖς μὴ βιλομένοις ἀναλαβεῖν τὸν θεῖον ζυγὸν, τούτοις ὑπέρτονον. τοῖς γὰρ ἀτόνοις καὶ ἀσθενικοῖς, τὸ μέτριον ὑπέρτονον δοκεῖ. καὶ τοῖς ἀδίκοις ἀκροδίκαιον, τὸ ἐπιβάλλον. ἴσως γὰρ διὰ τὸ φιλικῶς πρὸς ἁμαρτίας ἔχειν ἡ συγγνώμη παρεσήρχεται, ἤτοι τὴν ἀληθειαν, ἀπήνειαν ὑπολαμβάνουσι. καὶ τὴν αὐστηρίαν, ἀποτομίαν. καὶ ἀνελεῆ, τὸν μὴ συναμαρτάνοντα, μηδὲ συγκαταπτώμενον. *Qando aliqis nimis intensum, & qod justum tonum excedat, dicatur canere, nè aliqi ex iis aliqid canant, qod à tono fidiúmqe concentu discrepet: sic sumo, non ut qod sit per se nimis intensum, & qod justum tonum excedat, sed qod sit ejusmodi iis, qi divinum nolunt jugum tollere. Iis enim qi sunt remissi & imbecilli, id qod est moderatum, videtur nimis intensum, & tonum excedere: & injustis qod est*

opinari ideo, hominem nullum id posse. Sed siqid fuerit, quod possit qisqam, hominisqe sit munus, id te qoqe asseqi posse existimes.

§. 20. Inter exercendum, si qis ungvibus lancinaverit, avt capite alliso plagam impegerit,

τοῦτο ἀνθρώπῳ ἀδύνατον ὑπολαμβάνειν. ἀλλ' a εἴ τι ἀνθρώπῳ δυνατὸν καὶ εἰκὸς, τοῦτο καὶ σεαυτῷ ἐφικτὸν νόμιζε.

§. 20. Ἐν τοῖς γυμνασίοις καὶ ὄνυξι b κατάδρυψόν τις, καὶ τῇ κεφαλῇ * ἐρράγεις, ταλήγην ἐποίησε. ἀλλ'

a L. 8. §. 36. 46.
b L. 12. §. 16.
* προσραγεὶς An. Lug. ἀρράγεις, vel ἐναραγεὶς, vel ἐγραγεὶς f.

ANNOTATIONES.

est aqum, videtur summum jus: qoscunqe enim propterea qod peccati amore tenentur, subit indulgentia, ii veritatem existimant esse molestiam, & severitatem savitiam: & eum, qi non simul peccat, & unà deorsum trahitur, immisericordem. Et mox *pag.* 414. *A.* Καὶ γὰρ εἰ μηδέπω ποιεῖν τὰ προσταττόμενα ὑπὸ τῶν νόμων οἷοί τε ἐσί. ἀλλά τοι συνορῶντες, ὡς ὑποδείγματα ἡμῖν ἵκανὰ κάλλιστα ἐν αὐτῷ, τρέφειν καὶ αὔξειν τὸν ἔρωτα τῆς ἐλευθερίας δυνάμεθα. καὶ τῇ δ' ὠφελούμεθ' ἂν κατὰ δύναμιν πρεθυμότεροι, τὰ μὲν προκαλέμενοι, τὰ δὲ μιμέμενοι, τὰ δὲ ὑποστέμενοι. *Etsi enim nondum potestis facere, qa à lege imperantur, attamen considerantes esse nobis proposita pulcerrima exemplaria libertatis, amorem in ipsa nutrire & augere possumus, & eâ ratione promptiori & alacriori animo juvabimur, alia qidem provocantes, alia verò imitantes, & alia reverentes.* Vide & *ad l.* 2. §. 2. & *ad l.* 7. §. 2.

Ἀδύνατον ὑπολαμβάνειν] Epictetus *l.* 3. *c.* 14. Δύο ταῦτα ἐξελεῖν τῶν ἀνθρώπων, ὕψιν καὶ ἀπιστίαν. ὕψις μὲν ἐν ἐσι, τὸ δοκεῖν μηδενὸς προσδεῖσθαι. ἀπιστία δὲ, τὸ ὑπολαμβάνειν, μὴ δύνατον εἶναι εὑροεῖν σε, τοσούτων περιεστώτων. *Duo hæc adimenda sunt hominibus, arrogantia & diffidentia. Ac arrogantia qidem est eorum, qi sibi nihil deesse putant; diffidentia verò eorum, qi existimant se inter tot casus rebus prosperis uti non posse.* Qo loco, qod lapsu freqenti ac familiari apud scriptores istos contigit, pro εὑροεῖν ἐυρεῖν perperam scribitur; docet id, qod seqitur, τοσούτων περιεστηκότων, qæ ἔυροιεν istam impedire possint; de qo vocabulo vide *ad l.* 1. §. 12. Hoc est, qod in Q. Sextio lavdat Seneca *Epist.* 64. *Hoc egregium Sextius habet, qod & ostendet tibi beatæ vitæ magnitudinem, & desperationem ejus non faciet. scies illam esse in excelso, sed volenti penetrabilem: ut illam admireris, & tamen speres.* Certè Sextium ipsum ἀπιστίας καὶ ἀνελπιστίας morbo isto per initia laborâsse avtor est Plutarchus in *lib. de profectûs indiciis pag.* 77. *E.* Ὡς δυσπαθοῦντα καὶ χρώμενον τῷ λόγῳ χαλεπῶς τὸ πρῶτον, ὀλίγου δεῖσαι καταβαλεῖν ἔκ τινος δήξεως. *Adeò ut molestiâ ac difficultate rei propè devictus, parùm abfuerit qin animum despondens à tecto qodam præcipitem se dederit.* ità enim malim avtoris verba reddere, qàm avt cum Xylandro, *de biremi qadam sese in mare abjecerit*; vel cum Lipsio, *de nave in mare se præcipitaverit.* magìs consentaneum est in ædibus agentem, qàm navigantem cum molestia illa conflictatum. δῆρες Atticis idem, qod reliqis Græcis ὑπερῷον, *summa pars ædium.* Thomas Magister *in Collect.* Διῆρες, οὐχ ὑπερῷον. firmat id ex Evripidis *Phœnissis*; ubi Antigone dicitur,

— μελάθων ἐς διῆρες ἴσχατον,
— in summam ædium partem conscendisse,

unde Argivum contueri exercitum posset. Accedit & Vetus Grammaticus apud Budæum: Διῆρες, Ἀττικῶς τὸ ὑπερῷον. τὸ δὲ κατώγαιον, ξυνοικία λέγεται. Eô avtem magìs idoneus Sextius, qi aliis animos adderet, cùm difficultates illas & expertus esset, & constanter pergendo perviciſſet. Dio Prusæus *Orat.* 16. *pag.* 246. Καί τοι τῶν λυπημένων ἕκαστος, αὐτῷ τὸ συμβεβηκὸς, φησὶν εἶναι δεινότατον καὶ μάλιστα ἄξιον λύπης. καὶ γὰρ τῶν φερόντων ἕκαστος, ὃ φέρει, τοῦτ' εἶναι δοκεῖ βαρύτατον. ἔστι δὲ ἀσθενοῦς τοῦτο καὶ φαύλης σώματος. τὸ γὰρ αὐτὸ ἕτερος λαβὼν ἂν ἰσχυρότερος, ῥᾳδίως ὄισει. *Proinde unusqisqe mœstorum, id qod sibi accidit, ait esse atrocissimum, maximèqe dignum mœstitia. Etenim & unusqisqe portantium suum onus ait esse gravissimum. Est hoc avtem infirmi & mali corporis. Ipsum enim qem alius fortiter acceperit, facilè ferret.*

Εἴ τι ἀνθρώπῳ δυνατὸν] Vide *l.* 8. §. 44. Joannes ille avrei oris, multis in locis hoc inculcat, deesse hominibus non tam facultatem qàm voluntatem viros sanctos imitandi, cùm illi nobis, ut de se Pavlus & Barnabas apud Lucam *Act. c.* 14. *v.* 15. & Jacobus *Ep. c.* 5. *v.* 17. ὁμοιοπαθεῖς planè, ejusdémqe naturæ consortes fuerint. Ideo etiam infirmitates eorundem, τότε πάθη καὶ τὰ μαθήματα, esse scripto consignata, ἵν' ὅταν παρακαλῶμεν ὑμᾶς (inqit, *de statuis Orat.* 1. *rat.* 7.) πρὸς τὴν ἐκείνων ἀρετὴν, μὴ νομίζοντες διὰ τὴν τῶν κατορθωμάτων ὑπερβολὴν ἑτέρας αὐτοὺς μετεσχηκέναι φύσεως, ἀποκηδῶσι πρὸς τὴν μίμησιν. *Ut adhortaremur vos ad illorum virtutem, nè putantes vos per rectè factorum subministrationem alterius naturæ participes esse factos, deterreamini ab imitatione.* Et mox: Πρὸς τὸ μὴ λέγειν ἡμᾶς εἰς τὴν αὐτὴν πολιτείαν παρακαλυμένους, ὅτι ἐκεῖνοι φύσεως ἑτέρας μετεῖχον, ἢ οὐκ ἦσαν ἄνθρωποι, διὰ τοῦτο ὁμοιοπαθεῖς λέγει, ἀπὸ τῆς τῶν παθῶν κοινωνίας δεικνύων αὐτοὺς ἀνθρώπους ὄντας καθ' ἡμᾶς. *Ut non dicamur ad idem vitæ institutum impelli, qod illi alterius naturæ sint participes, avt non sint homines, ea de caussa iisdem affectionibus obnoxios dicit, ab affectionum communione ostendens & illos eqè ac nos homines esse.* Οὔτε γὰρ οἱ παλαιοὶ δίκαιοι κατὰ νόμου βιώσαντες,

Ἀπὸ δρυὸς ἦσαν παλαιφάτου, ὐδ' ἀπὸ πέτρης.

Neqe enim veteres illos, qi ex lege vixerunt,

Annosa avt qercus genuit, præruptáve petra.

Clemens *Strom. l.* 2. *pag.* 414. *B.* sed & Chrysostomus *de compunct. ad Demetr.* Οὐ τῆς αὐτῆς φύσεως καὶ οὗτοι μετεῖχον; ἐ διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ παρήχθησαν εἰς τὸν βίον ἡμῖν; ἐ ταῖς αὐταῖς ἐτράφησαν τροφαῖς; ἐ τὸν αὐτὸν ἀνέπνευσαν ἀέρα; ἐ πράγμασιν ἐχρήσαντο τοῖς αὐτοῖς; &c. *Nonne & illi hujus ipsius naturæ sunt participes? nonne eádem hac viâ in hanc vitam sunt producti? nonne his nutriti sunt alimentis? nonne hunc ipsum respirarunt aërem? nonne has ipsas res administrarunt?* &c. Plinius minor in *panegyr. Melius homines exemplis docentur, qæ inprimis hoc in se boni habent, qòd approbant qæ præcipiunt, fieri posse.* Salvianus *ad Eccles. cathol. l.* 3. *Adjuvari se exemplis exoptat humana infirmitas, qò faciliùs ipsa etiam nunc faciat, qæ alios fecisse antè cognoscat. Dum admonetur avditu ætas omnis, fieri posse qod factum est.* Cyprianus *ad Donat. l.* 2. *Ep.* 2. Et, *Ex aliorum factis fieri posse credunt qod fortè dum putant fieri non posse, pigrescunt.* Avgustinus *Epist.* 134. Itaqe Bernardus *de resurrect. Serm.* 3. *Sermo qidam vivus & efficax, exemplum operis est; facilè persvadens qod intendimus, dum factibile probat esse qod svademus.* Vide Avgustinum *de Civit. Dei l.* 5. *c.* 18. & Bernardum *in Vigil. Petr. & Pavl. de S. Clem. Rom. Pont. & in fest. Andr. Serm.* 2. Vide & Marcum *l.* 12. §. 11.

§. 20. Ὄνυξι καὶ δάκνουσί τις] Epictetus *Dissert. l.* 3. *c.* 15. Εἶτα ἐν ἀγῶνι παρορύσσεσθαι ἴσως, &c. *Deinde in certamine laniari corpus contingit*, &c. unde & athletis ὀφθαλμοὶ περιωρυγμένοι, *oculi effossi, eruti.* Galenus *hortator. c.* 11. & Pavsanias in *Lacon. pag.* 96. *de pube Spartana*: Μάχονται δὲ καὶ χερσὶ, καὶ ἐμπηδῶντες λάξ. δάκνουσί τε, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπορύσσουσι. *Ita pugnant, ut infestis manibus & calcibus insultent, morsibus etiam corpora fœdent, & oculos hi plerumqe illis eruant.* Philostratus tamen *imagin. l.* 2. in *Arrhichion. p.* 788. Καὶ σφυρῷ προσπαλαίουσι, καὶ τὴν χεῖρα στρεβλοῦσι, προστρέπεται καὶ παίειν καὶ ἐπάλλεσθαι. ταυτὶ γὰρ τῇ παγκρατίᾳ ἔργα, πλὴν τοῦ δάκνειν καὶ ὀρύττειν. *Et pedis malleolo luctantur, & manum torqent, qum interea & feriant & insultent. Hæc sunt pancratiastæ opera, præterqam qod & mordent & fodiunt.* aliis igitur saltem nec ista interdicta, unde καλαβρύπτεσθαι antagonistam non poterat non creberrimè contingere. qod Varro, *descobinari supercilia* dixit, apud Nonium, *ex Satyr. Væ victis. Pugilis spectatores, qi miserum putatis vinci, qæro à vobis, si adversarius supercilia mihi cestis descobinârit, num qis vestrûm sua mihi est daturus?* Ità Apollonius *Argon. lib.* 2. *v.* 109.

Δρύψι δὲ τοῦ βλέφαρον, γυμνὴ δ' ὑπελείπετ' ὀπωπή.
Qo resuta palpebra, & oculus remansit nudus.

Vide *ad l.* 12. §. 16.

Καὶ τῇ κεφαλῇ ἐρράγεις] Mendum subesse suspicatur Annotator Lugdunensis, προσραγεὶς legit; & exponit, *caput capiti affringens.* qod minùs placet; qia à scriptura vulgata longiùs abscedit. Ego, si qid mutandum videretur, ἀρράγεις, vel ἐναραγεὶς legerim & *capite collisus*, verterim. Verùm ἐρράγεις forsan pro ἐγραγεὶς fuerit, qod apud Libanium in *vita sua historia pag.* 67. *A.* reperitur. Τοῖς ἐν μέσῳ τῶν κίονων λίθοις ἐγραγῆσαι τὴν κεφαλὴν, δεικνύειν τὸν ἐγκέφαλον. *Cervix lapidibus in medio columnarum sitis effracta erat, cerebrum ostendit.* Pavsanias in Messen. *pag.* 123. Οἱ κριοὶ ἐπὶ τὸν βωμὸν ἀνδρομαλοῦσι καὶ βίᾳ τὰ κέρατα ἐναράξαντες, ἀποθνήσκουσι. *Arietes suâ sponte cornua ara tantâ vi illiserunt, ut morerentur.* Qò allusum putat à Diogene Cynico Petrus Faber, *agonist. l.* 1. *c.* 11. qando Olympionicam, κριὸν ἀρειμάνιον, i. e. *arietem Martium* dixit; referente Laërtio *l.* 6. qia luctatores nimirum arietino qodam more capita conferebant, frontésque collidebant συνεπεσκίρτων ὥσπερ οἱ κριοί. De athletis Anacharsis apud Lucianum *de exercit.* καὶ τὰ μέτωπα συναράττωσιν, ὥσπερ οἱ κριοί. indè *arietare* dictum, pro *adversis frontibus concurrere*, sive *collidere*, qod de præliantium congressu usurpavit Seneca *de ira l.* 2. *c.* 3. *Magno imperatori, anteqam inter se acies arietarent, cor exiluit.* de nubium conflictu; *qæst. nat. l.* 5. *c.* 13. *Nubes resolvit modò ipsa arietatio, ut magnorum inter se corporum attritus.* (id qod Lucretio *l.* 6.

— nubes
Frontibus adversis concurrere —)

de dentium collisu; *de ira l.* 3. *c.* 4. *dentes inter se arietati.* de oppositionibus hominum mutuis; qò & Marcus istic respexit; *Epist.* 103. *Non arietant inter se, nisi in eodem ambulantes.* de fortuitis casibus, qibus corpora humana sunt obnoxia; *ad Marc. c.* 11. *Jactatu, non tempestate magnâ, ut dissiperis, est opus. ubicunqe arietaveris, solveris.* Apud Tertullianum *Scorpiac. c.* 6. ubi de athletis agit; *pugni qassant, calces arietant.* qo loco, *calva arietant*, legi vult Faber *agonist. l.* 2. *c.* 9. ego nihil mutandum existimem. de ædificiis terræ tremore commissis,

ἀλλ' ὅτε ἐπισημαινόμεθα, ὅτε προσκόπτομεν, ὅτε ὑφορώμεθα ὕστερον, ὡς ἐπίβουλον. καί τοι φυλαττόμεθα, ἀ μέν τοι ὡς ἐχθρὸν, ἀδὲ μεθ' ὑποψίας, ἀλλ' ἀκλίσεως εὐμενοῦς. [a] τοιοῦτόν τοι γενέσθω, καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς μέρεσι τοῦ βίου. πολλὰ παρενθυμούμεθα τοιοῦτον [b] προσγυμναζομένων. ἔξεστι γὰρ, ὡς ἔφην, ἀκλίνειν, καὶ μηδὲ ὑποπεύειν, μηδὲ ἀπέχθεσθαι.

nullam indignationis notam edimus, nec offendimur, nec tanqam insidiatorem deinceps suspectum hunc habemus. cavemus tamen nobis ab eo qantum possumus, sed nec tanqam ab hoste, avt tanqam suspicaces, verùm ità, ut animo pacato declinemus tantùm. eodem planè modo & in reliqa nos vita geramus. nè advertamus illis animum, qæ ab eis, qi nobiscum in vita qasi committunrur, hujusmodi nobis multa contingunt. licet enim illos cavere & declinare citra suspicionem ullam avt odium.

a L. 4. §. 3. Inf. §. 26. 27. l. 7. §. 22. 38. l. 10. §. 6.
b L. 10. §. 21.

§. 21.

ANNOTATIONES.

Plinius *nat. hist. l.* 2. *c.* 82. *Innoxium, & cùm concurrentia tecta contrario ictu arietant; qoniam alter motus alteri renititur.* Qanqam nec arietum tantùm duntaxat est conflictatio illiusmodi, sed & tavrorum. Virgilius *Æn. l.* 12.

Cùm duo conversis inimica in prælia tavri
Frontibus incurrunt. —

Martialis *l.* 4. *Epigr.* 35.

Frontibus adversis molles concurrere damas
Vidimus, & fati sorte jacêre pari.
Unde leves animis tanto caluêre furore?
Sic pugnant tavri; sic cecidere viri.

Itaqe & istis pugiles conferri solent: De Amyco & Polluce decertantibus Apollonius *Argonavt. l.* 2. *v.* 86.

Στάντε δὲ βαιὸν ἄπωθεν ἀπωμόρξαντο μελάπρῳ
Ἰδρῶ, ἅλις καμάτηρὸν ἀϋτμένα φυσιόωντε.
Ἄψ δ' ἄυτις συνόρουσαν ἰωλίοι, ἤϋτε ταύρω
Φορβάδι ἀντὶ βοὸς κεκοπήότε δηριάασθον.
Tum igitur nonnihil ab sese desistunt, largum facie
Sudorem abstergent, ægrè crebroqe vertunt animam.
Mox tamen impetunt adversi, proinde atqe pares tavri,
Qi de vacca pascuali decertant infensius.

De Hercule & Acheloo pariter colluctantibus Naso *Metam. lib.* 9.

Digredimur paullùm, rursusqe ad bella coimus,
Inde gradu stetimus, certi non cedere: erátqe
Cum pede pes junctus, totóqe ego pectore pronus
Et digitos digitis, & frontem fronte premebam.
Non aliter vidi fortes concurrere tavros,
Cùm pretium pugnæ toto nitidissima saltu
Expetitur conjux. —

De Hercule deniqe Antæóqe Lucanus *bell. Pharsal. l.* 4.

Conseruere manus, & multo brachia nexu,
Colla diu gravibus multùm tentata lacertis,
Immotumqe caput fixâ cum fronte tenetur.

Qanqam nec illud omissum velim qod Synesius commemorat *Orat. de calvit. pag.* 77. circulatorem qendam vidisse τῆς κεφαλῆς τὸν ῥόμβον ἐπιδεικνύμενον, διακυρίττεσθαι δεδιδαγμένῳ κριῷ, πόῤῥωθεν ἐν μάλα τὸν πίτυλον καταιείροντι. *Capitis robur & firmitatem ostentantem — cum edocto ariete consicat, qi eminus concinna qadam agitatione & capitis micatione fertur.* de qo planè dixeris, qod alibi Synesius, τὸ κρανίον ἀπειργάσθαι αὐτ' ἀείν σίδηρον.

Οὐκ ἐπισημαινόμεθα] obsevat hìc Xylander τὸ ἐπισημαίνεσθαι in malam partem usurpatum, prout & apud Appianum ἐμφυλίων *l.* 5. de milite, qi ludis publicis in subtellia eqitum ascenderat, verbis illis: ὁ δῆμος ἐπετιμήσατο. *populus murmure indignitatem rei detestatus est*; vel *indignationem suam significavit & expressit.* cui adjici potest illud ex Polybio *l.* 6. *cap.* 4. Ἐπισημαίνεσθαι τὸ γινόμενον καὶ δυσαρεστεῖσθαι τοῖς παροῦσι. *Admissum delictum revocare ad animum, & præsentem statum damnare.* Vide *ad l.* 7. §. 49. Epictetum. itidem *Enchir. c.* 24. Κόραξ ἅτιον μὴ ἄτιον κεκράγῃ, — τούτων ἐμοὶ οὐδὲν ἐπισημαίνεται, ἀλλ' ἢ σωμαρίῳ μου, ἢ τῷ κτησιδίῳ μου, ἢ τῷ δοξαρίῳ, ἢ τοῖς τέκνοις, ἢ τῇ γυναικί. ἐμοὶ δὲ πάντα ἄτια σημαίνεται, ἐὰν ἐγὼ θέλω. *Si corvus inauspicatum crocitarit — nihil istorum mihi portenditur, sed avt corpusculo meo, avt reculæ meæ, avt existimationi, avt liberis, avt uxori. Mihi autem fausta omnia portenduntur, si voluero.* Cùm tamen plerum qe in partem meliorem accipiatur. Sicut Polybio *l.* 1. Τὰς παρατόμους τῶν πράξεων ἐπισημαίνεσθαι. *Actiones illegitimas acclamatione approbare*, sive *acclamando approbationem illarum significare.* & *lib.* 2. *c.* 61. Τὰ καλὰ καὶ δίκαια τῶν ἔργων ἐπισημαίνεσθαι. *Præclarorum factorum approbationem acclamando significare.* Et rursus; Τίς ἂν ἐπισημήναιτο καὶ θαυμάσειε τὸν προειρημένον ἐπὶ τούτοις ἡγεμόνα; *Qis non acclamando approbaret & mirabretur in illis prædictum ducem.* Indè ἐπισημασία pro *applausu & acclamatione.* Polybius *l.* 6. *c.* 4. Εἰκὸς μὲν τὸν τοιοῦτον ὑπὸ τοῦ πλήθους ἐπισημασίας τυγχάνειν εὐνοϊκῆς καὶ προσαιτικῆς. τὸν δὲ τοιαῦτα πράττοντα κολαγώγους καὶ προσκοπῆς. *Non est dubitandum, qin hunc acclamationibus prosequatur favstis multitudo, benevolum animum simul significans, & patroni honorem ei deferens: eum verò qi contraria huic faciat, vituperationem consequi & offensionem omnium.* Cicero *ad Attic. l.* 1. *Ep.* 13. *Mirandas ἐπισημασίας sine ulla pastoritia fistula asserebamus.* h. e. sine sibilo ullo, qod displicentiæ nota est.

Οὐκ προσκόπτομεν] neqe offendimur Xylander. atqe ità τὸ προσκόπτειν aliqoties usurpatum deprehendere est apud Novi instrumenti scriptores Διοπτύσεις. Pavlus *ad Rom. cap.* 14. *v.* 21. Ἐν ᾧ ὁ ἀδελφός σου προσκόπτει ἢ σκανδαλίζεται. *In qo frater tuus impingit vel offenditur.* Et Petrus *Ep.* 1. *c.* 2. *v.* 8. Οἱ προσκόπτουσι τῷ λόγῳ, *iis qi impingunt ad sermonem.* sed & Polybius *l.* 6. *c.* 4. Δυσαρεστεῖν καὶ προσκόπτειν, & δυσαρεστεῖσθαι καὶ προσκόπτειν. *Iniqo animo rem ferre gravitérqe offendi.* conjungit non semel. potest tamen verti, *non irruimus, non impetum in eum facimus.* ità enim sumitur Matth. *c.* 7. *v.* 27. qo loco dicuntur procellæ turbinésqe προσέψαυσαν τῇ οἰκίᾳ, *impegisse in domum.* Sed illud potiùs opinor. In gemina ferè cavssa Seneca *de benef. l.* 6. *c.* 9. *Qid est iniqius homine qi eum odit, à qo in turba calcatus, avt respersus, avt qò nollet impulsus est?* Idem, sed aliâ ratione, ab athletis exercentibus iram summotum it *de ira l.* 2. *c.* 14. *Nec, cùm ira svadet, feriunt, sed, cùm occasio. Pyrrhum maximum præceptorem certaminis gymnici solitum ajunt his qos exercebat præcipere, nè irascerentur. ira enim perturbat artem, & qà noceat tantùm, non qà caveat, aspicit.* At Septimius noster eâdem, qà Marcus, ratione, nisi qòd agonothetam non antagonistam loqitur, *Scorpiac. c.* 6. *Qà nulla sunt prælia, nonnulla vulnera.* (ità enim distinctum legendum claritatis gratiâ) *pugni qassant, calces arietant, cestos dilaniant; nemo tamen agonis præsidem fugillaverit. sed, qantum livores illi & cruores & vibices negotiantur, intender. pyctes ipse non qeritur dolere se; nam vult. corona premit vulnera, palma sanguinem obscurat; plus victoriâ tumet, qàm injuriâ. hunc tu læsum existimabis, qem vides latum? sed nec victus ipse de agonothetâ casum suum exprobrabit.* Proinde frustrà fuit Anacharsis, qi Græcos mirari se dicebat apud Laërtium *lib.* 1. §. 103. Πῶς κατὰ τῶν ὑβριζόντων νομοθετοῦντες, τὰς ἀθλήσεις τιμῶσιν ἐπὶ τῷ τύπτειν ἀλλήλους. *Qinam fieret ut adversus eos, qi contumeliis lacessunt, legem ferant, athletas, cum se invicem feriunt, honorent.* neqe enim est ὑβρίσμά τι pulsatio illa mutua, sed virium ac virtutis peritiæqe specimen.

Πολλὰ παρενθυμούμεθα] *idem de aliis sentiamus* Xylander. nec aliter Casavbonus. verùm παρενθυμεῖσθαι est *negligere, neglectim habere, non animum advertere.* Vide *ad l.* 5. §. 5. verto itaqe, *neglectim habeamus, non advertamus.* Qò facit Solomonis monitum *Eccles. c.* 7. *v.* 21. *Ad omnia qæ de te dicuntur,* (vel etiam adversùs te perpetrantur) μὴ θῇς καρδίαν σου, *animum nè adhibeto, nè advertito, nec si famulum tuum tibi maledicentem avdieris.* Sed Davidis regis ad instar, *Psal.* 38. *v.* 13, 14. *Reg. l.* 2. *c.* 16. *v.* 11, 12. *Surdâ avre* præterito. *decus* enim *est homini injuriam illatam,* non ulcisci, avt advertere etiam, sed *præterire* prorsus. *Præm. c.* 19. *v.* 11. Ità Cato in balneo à qodam per imprudentiam percussus, veniam petenti, offensamqe deprecanti, *At ego percussum me non memini.* Notúmqe ex Plutarcho *Prof. virt. ind. pag.* 82. *E.* Bionis illud, qod indicium suis dedit, qò in virtutis studio profectus feciss se dignosceret, si adversùs conviciantes ità affecti forent, tanqam ab eis avdivissent.

Ὦ ξεῖν', ἐπεὶ ὅτι κακῷ ὄτ' ἄφρονι φωτὶ ἔοικας,
Οὐλέ τε, καὶ μέγα χαῖρε. θεοὶ νύ τοι ὄλβια δοῖεν.
Hospes, non mihi tu malus insipiensqe videris,
Vive, vale læta, tibi dii dent prospera multa.

h. e. tanqam benignè ac benevolè compellati.

Τῶν οἷον προσγυμναζομένων] Seneca *de ira l.* 2. *c.* 8. *Non alia qàm in ludo gladiatorio vita est, cum iisdem viventium pugnantiumqe.* Et *de provident. c.* 4. *Verberat nos, & lacerat nos fortuna? feramus. non est sævitia, certamen est.* Elegantissimè Epictetus *l.* 3. *c.* 20. Ἔστιν ἀπὸ πάντων ὠφεληθῆναι, καὶ ἀπὸ τῶν λοιδορούντων. τί δ' ὠφελεῖ τὸν ἀθλητὴν ὁ προγυμναζόμενος; τὰ μίγιστα. καὶ ὅτως [ὅτος legendum] ἐμοῦ προγυμναστὴς γίνεται. τὸ ἀπελπιστόν με γυμνάζει, τὸ ἀοργητόν, τὸ πρᾶον. ὅ; ἀλλ' ὁ μὲν τῇ τραχήλῳ καθάπτων, καὶ τὴν ὀσφύν μου καὶ τὰς ὦμους καταρίζων, ὠφελεῖ με, καὶ ὁ ἀλείπτης καλῶς ποιῶν λέγει, ἄρον ὑπὲρ ἀμφοῖν; καὶ ὅσῳ βαρύτερός ἐστιν ἐκεῖνος, τοσούτῳ μᾶλλον ὠφελοῦμαι ἐγώ; εἰ δέ τις πρὸς ἀοργησίαν με γυμνάζει, ὦν ὠφελοῦμαι. *Fructus ex omnibus capi potest, etiam è conviciatore. Qid verò pugili fructus affert iis à qo exercetur? Plurimum. Etiam hìc me exercet ad tolerantiam, ad mansvetudinem, ad clementiam? Non: sed ille qidem collum meum contrectat, & lumbos, & humeros, qa dum corrigit, me juvat. An alipta rectè dicit, tolle utraqe manu in altum, & qantò gravius est pondus, tantò magis ego juvor; si qis verò ad mansvetudinem me exercet, non juvor.*

§. 21. Si qis convincere me poterit, palámqe mihi facere, qod in re ulla minùs rectè vel sentiam vel me geram, læto lubentíqe animo mutabo. sector enim veritatem, à qa nemo unqam læsus est. læditur verò, qi in errore suo & ignorantia persistit.

§. 22. Ego, qod mei est officii, exeqor. reliqa me nevtiqam solicitum habent. avt enim sunt inanima, avt rationis expertia, avt aberrantia, viæqe nescia.

§. 23. Animantibus, adeóqe omnibus in universum rebus ac subjectis rationis exortibus, utpote ratione præditus ipse qi sis, magno liberóque animo. homines verò, cùm rationis sint tecum participes tanqam societate tibi conjunctos, habeas. in cunctis verò opem divinam advoces: nec interesse

§. 21. Ἐι τις με ἐλέγξαι, καὶ ἀμείνονά με ποιῆσαι μου, ὅτι σὺκ ὀρθῶς ὑπολαμβάνω, ἢ πράσσω, δύναμαι, χαίρων μεταθήσομαι. ζητῶ γὰρ τὴν ἀλήθειαν, ὑφ' ἧς οὐδεὶς πώποτε ἐβλάβη. βλάπεται δ' ὁ ἐπιμένων ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ ἀπάτης καὶ ἀγνοίας.

§. 22. Ἐγὼ * τὰ ἐμαυτοῦ [b] καθήκοντα ποιῶ. [c] τὰ δὲ ἄλλα με οὐ πείσεται. ἤτοι γὰρ [d] ἄψυχα, ἢ ἄλογα, ἢ [e] πεπλανημένα, καὶ [f] τὴν ὁδὸν ἀγνοοῦντα.

§. 23. Τοῖς μὲν ἀλόγοις ζώοις καὶ ἀβούλοις πράγμασι καὶ ὑποκειμένοις, [g] ὡς λόγον ἔχων, λόγῳ μὴ ἔχουσι, χρῶ μεγαλοφρόνως καὶ ἐλευθέρως. τοῖς δὲ ἀνθρώποις, [h] ὡς λόγον ἔχουσι, χρῶ κοινωνικῶς. [i] ἐφ' ἅπασι δὲ θεὸς ἐπικαλοῦ. καὶ [k] μὴ διαφέρου πρὸς

a L.4.§.12. Inf.§.38.l.8.§.16. l.10.§.12.
* τὸ f.
b L.5.§.25. l.7.§.15.19.
c L.2.§.7.
d L.7.§.38.
e L.9.§.42.
f L.3.§.15.
g L.4.§.13. l.5.§.36.
h L.5.§.16.
i Sup.§.7.l.30.
k L.9.§.33.

ANNOTATIONES.

juvor. Eundem ex *l.* 2. *c.* 6. vide *ad l.* 9. §. 12. Sed & Tertullianum *Scorpiac. c.* 6.

§. 21. Ἐι τις ἐλέγξαι] Cicero *de fin. l.* 1. *Certè pertinax non ero: tibiqe si mihi probabis ea qæ dicis, assentiar.* Hieronymus *Apolog. ad Pammach. Reprehensores non avdio; seqor magistros.*

Χαίρων μεταθήσομαι] Vide *l.* 1. §. 16. & *l.* 4. §. 12. & *l.* 8. §. 16. De Pio *infrà* §. 29. Τὸ αἰσχύνεσθαι ἀντιλεγόντων παῤῥησιαστικῶς ταῖς γνώμαις ἀντῖ, καὶ χαίρειν εἴ τις δεικνύοι κρεῖττον. *Ut sententiis ipsius liberè se opponentes sustinuerit; gavisus etiam si qis melius qicqam proferret.* Cicero *Tusc. l.* 2. §. 5. *Nos refelli redarguique patiamur. qod bi ferunt animo iniqo, qi certis qibusdam destinatis sententiis qasi addicti & consecrati sumus, eáqe necessitate constricti, ut etiam qa non probare soleant, ea cogantur constantia caussa defendere.* Et *Academ. l.* 4. §. 9. *Plerosqe errare malunt, eámqe sententiam qam adamaverunt, pugnacissimè defendere, qàm sine pertinacia, qid constantissimè dicatur, exqirere.* Pulcrè Seneca *de benefic. l.* 4. *c.* 38. *Non est brevitas ab errore jam cognito discedere. hæc verò superba stultitia perseverantia est, Qod semel dixi, qalecunqe est, fixum ratumqe sit.* Et Vincentius Victor apud Augustinum *de orig. anim. l.* 2. *c.* 16. *Optimi est propositi, laudandiqe consilii, facilè ad veriora trùduci.* Augustinus ipse *Epist.* 210. *Turpe est mutare sententiam, sed veram & rectam. nam fruitam noxiámve & laudabile & salubre est.* Eadem certè ingenui cujusvis vox, parilis professio. Ambrosius *Epist.* 31. *Nullus mihi pudor est, ad meliora transire.* Hieronymus *in Esaj. c.* 19. *Melius reor etiam proprium errorem reprehendere, qàm dum erubesco imperitiam confiteri, in errore persistere.* Augustinus cum primis; *Epist.* 7. *Si qid vel incautius vel indoctius à me positum est, qod non solùm ab aliis, qi videre id possunt, reprehendatur, verùm etiam à meipso; (qia & ego saltem postea videre debeo, si proficio) nec mirandum, nec dolendum est, sed potiùs ignoscendum atqe gratulandum, non qia erratum est, sed qia improbatum.* Et in *retract. præfat. Neqe enim qisqam nisi imprudens, ideo qia mea errata reprehendo, me reprehendet.* Idémqe *de anim. orig. l.* 4. *c.* 1. *Neqe enim negare debeo, sicut in ipsis scriptis, ita multa esse in opusculis meis, qa possint justo judicio, & nullâ temeritate culpari.* Ludovicus Vives *præfat. ad Aug. Civit. Ego me nevtiqam ægrè fero vel admoneri, vel etiam reprehendi: (meliorem mentem det Deus:) imò debere me multùm profitebor potiora suggerenti, & docte atqe amice suggerenti. nam & meipsum non pigebit mutare sententiam, si vel studium vel ætas alia docuerit meliora.* Erasmus *in Cor. Ep.* 1. *c.* 7. *Non gravatim à meipso dissentiam, si qis adferat qod sit rectius, etiamsi sit idiota qi doceat. Non enim est turpe à minore qolibet refugienda vel dedignanda correctio.* Augustinus *Ep.* 19. Et de se *Ep. qad.* apud Grat. *c.* 24. *q.* 3. *c.* 1. *Ego senex à juvene, & episcopus tot annorum à collega nedum annículo, paratus sum doceri.* Joannes Zinzerlingius *promuls. critic. Moneri candidè, castigari, ex errore in viam reduci, malè dicta obelo configi, ægrè nullus fero. imò in ære me ejus futurum profiteor, qisqis candidè* hoc *fecerit.* Terentianus *de syll. c.* 2.

Corrigenda si qa sanè visa vobis hic erunt,
Non ero stultè repugnans, avt amans pravè mea,
Qin statim culpanda delens, prabeam rectis locum.

Præclarè deniqe Gregorius Nazianzenus. Si Maximo credimus *collect. c.* 31. nam Epiphanius *hæres.* 64. §. 43. ex Methodio *de resurrect.* eadem plane adducit. Μεῖζον γὰρ ἀγαθὸν τὸ ἐλεγχθῆναι τῇ ἐλέγξαι νομίζω. ὅσῳ μεῖζόν ἐστι, τὸ αὐτὸν ἀπαλλαγῆναι τῆ κακῆ τῆ ἄλλου ἀπαλλάξαι. *Nam redargui ipsum qam alium redarguere longè excellentius bonum esse arbitror: qò scilicet majus est malo ipsum eripi, qàm alios eripere.* Vide *ad l.* 10. §. 37. Qod autem hoc loco Marcus de se scripto pollicetur, idem & facto præstitisse Capitolinus attestatur. *Erat,* inqit, *famæ suæ curiosissimus, requirens ad verum qid qisqe de se diceret, emendans qa benè reprehensa viderentur.* Verba sensuum prægnantia *Requirens,* inqit, *ad verum;* non qalis Gallicus ille, de qo Martialis *l.* 8. *Ep.* 76.

Dic verum mihi, Marce; dic, amabo:
Nil est qod magis avdiam libenter;
Oras, Gallice, me, rogáisqe semper.
Durum est me tibi, qod peris, negare.
Vero verius ergò qid sit avdi:
Verum, Gallice, non libenter avdis.

&, *emendans qa benè reprehensa.* Apellem scilicet imitatus, qi, ut Plinius *hist. nat. l.* 35. *c.* 10. vitium in pictura à furore justè notatum emendavit, qem tamen postea sine cavsla justa cavillantem non tulit.

Ζητῶ γὰρ τὴν ἀλήθειαν] Piè, modestè, ingenuè Augustinus *de Trin. l.* 2. *proœm. Nullus reprehensor formidandus est amatori veritatis. etenim avt inimicus reprehensurus est, avt amicus. Si ergò inimicus insultat, ferendus est. amicus avtem, si erret, docendus; si docet, avdiendus.*

Ὑφ' ἧς οὐδεὶς πώποτε ἐβλάβη] Menander *Suppos.* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 11.

Ἀεὶ πρᾶγμ' ἐν καιρῷ λέγειν
Ἐν καιρὶ καιρῷ. νῦν ἐγὼ παρεγγυῶ
Εἰς ἀσφάλειαν τῷ βίῳ πλεῖστον μέρος.
In re omni conducibile est qovis tempore,
Verum proloqier: idqe in vita spondeo
Securitatis esse partem maximam.

Grotius.

§. 22. Ἐγὼ δὲ ἐμαυτοῦ καθῆκον ποιῶ] *Ego id qod mei officii factturus sum,* qicqid alii fecerint. Ità & *l.* 5. §. 25.

Τὰ ἄλλα με οὐ περιεπᾷ] *non cruciant, non distinent, non morantur.* Vocabulum Marco familiare. Vide *lib.* 2. §. 2. & 7..

Πεπλανημένα] Vide *l.* 9. §. 2. Ἐι ταῖς ἀληθείαις ἐπείθετο, ὅτι περὶ τὰ ἀγαθὰ νὺ ὁ ἐπιτυγχάνων ἐξ, ἐκεῖνοι δὲ ἀποπλάνηται, οὐδ' ἐνθυμᾶ τί λέγωσι περὶ σου. *Si persvasum haberes te potiri bonis, illos verò aberrare, nè in mentem qidem venisset cogitare qid illi de te dicerent.* Epictetus *l.* 4. *c.* 6. Et Seneca *de ira l.* 1. *c.* 14. *Quantò humanius, mitem & pacatum animum præstare peccantibus; & illos non persequi sed revocare? errantem per agros ignorantiâ viæ, melius est ad rectum iter admovere, qàm expellere.* Et *ibidem. Peccantes ergò qid habet cur oderis, cùm error illos in hujusmodi delicta compellat? non est avtem prudentis errantes odisse: alioqin ipse sibi odio erit.* Vide *l.* 11. §. 18.

Τὴν ὁδὸν ἀγνοοῦντα] qam scilicet δυσεπιόητον *suprà* dixerat §. 17.

§. 23. Χρῶ] Vult κατ' ἀξίαν πᾶσι χρῆσθαι. *l.* 3. §. 11. & *l.* 5. §. 36.

Ἐφ' ἅπασι δὲ θεὸς ἐπικαλοῦ] Pium monitum, si Ethnicismi πολυθεΐα resecetur. Gregorius Nazianzenus *Apologet.* Τάξις ἀρίστη, πάντες ἀρχαρίου καὶ λόγου καὶ πράγματος, ἐκ θεοῦ τε ἄρχεσθαι, καὶ εἰς θεὸν ἀναπαύεσθαι. *Optimus hic ordo est, ut qi vel sermonem, vel rem aliqam ausspicatur, à Deo initium ducat, & in Deo qcqiescat.* Παρ' ὃ καλὸν ἅπαν, καὶ ἄρχεται, καὶ εἰς τέλος ἔρχεται. *A qo bonum omne initium ducit, atqe ad finem perducitur.* Idem *de pace Orat.* 1. & in *Acrostic.*

Ἀρχὴν ἁπάντων καὶ τέλος ποίει θεόν.
Omnium principium & finem fac Deum.

Marcus Eremita *leg. spirit.* §. 45. Δεῖ πάσης τῆς πράξεως προηγεῖσθαι τὴν προσευχήν. *Omni negotio preces oportet præire.* Et *ibidem* §. 3. Καταρχέτω σε πάσης προθέσεως, ὁ καλέσας σε τοῦ ἀγαθοῦ, ὅπως κατὰ θεὸν γένοισθε τὰ προκείμενα. *Omne qod proposueris incipito, ab omni bono incipiens, ut propositum secundùm Deum fiat.* Philo *de mund. immortal. p.* 938. *C.* Ἐπὶ παντὸς ἀδήλου καὶ σπουδαίου πράγματος θεὸν καλεῖν ἄξιον. *In omni incerto, & serio negotio Deus est invocandus.* Joannes Chrysostomus *tom.* 8. *Orat.* 15. Μηδὲν μηδὲ ποιῶμεν, μητε λέγωμεν, πρὶν ἢ τὸν θεὸν καλέσαι καὶ παρακαλέσαι συνεφάψασθαι τῶν ἐν χερσὶν ἡμῖν ἀπάντων. *Nihil faciamus, neqe dicamus, antequam Deum invocaverimus & obsecraverimus, ut omnia, qa in manibus nostris habemus, nobiscum aggrediatur.* Et mox: Τὸν θεὸν ἀεὶ παραπαλοῦντες μετ' ἐκείνην γενέσθαι τῶν προτεθεμένων ἁπάν-

πρὸς τὸ πόσῳ χρόνῳ ταῦτα περάξῃς. δεήσει γὰρ καὶ τρεῖς ὧραι ταύτας.

exiſtimes, qamdiu hæc facturus ſis. ſuffecerint enim ſic exactæ vel horæ tres.

a L. 3. §. 3. §. 24. ᵃ Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν, καὶ ὁ ὀρεωκόμος αὐτοῦ ἀποθανόντες εἰς τ' αὐτὸ κατέστησαν.

§. 24. Alexander Macedo, ejuſdémque mulio, ſimul ac mortui fuerant, ad idem planè redacti ſunt.

vel

ANNOTATIONES.

ἀπάντων. *Semper Deum rogantes, ut rebus agendis interſit.* Apud Platonem Timæus *pag.* 1046. *D.* Ἀλλὰ τοῦτο δή γε πάντες ὅσοι καὶ καλὰ βραχὺ σωφροσύνης μετέχουσιν, ἐπὶ πάσῃ ὁρμῇ καὶ σμικρῷ καὶ μεγάλῳ πράγματι Θεὸν ἀεί τε καλοῦσιν. *Nam quum omnes, qi mentis qoqo modo compotes ſunt, in operis cujuſlibet vel magni vel parvi principio invocare Deum ſoleant.* Plato ipſe *Epiſt.* 8. Ἀπὸ γὰρ Θεῶν χρὴ πάντα ἀρχόμενον ἀεὶ λέγειν τε καὶ νοεῖν. *Omnibus enim in rebus & dicendis & cogitandis principium ſemper à diis eſt ſumendum.* Socratis præceptum apud Xenophontem in *Oeconom.* Πειρᾶσθαι σὺν τοῖς Θεοῖς ἄρχεσθαι παντὸς ἔργου. *Tenta cum diis incipere omne opus.* Theodectes apud Stobæum *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 3.

Ἀπὸ τῶν Θεῶν ἀρχὴν δὲ ποιεῖσθαι πρέπει.
A diis autem decet initium facere.

Epictetus *Diſſert. l.* 2. *c.* 18. Μέγας ὁ ἀγών ἐστι, θεῖον τὸ ἔργον. τῷ Θεῷ μίμησαι. ἐκεῖνον ἐπικαλοῦ βοηθὸν καὶ παραστάτην, ὡς τοὺς Διοσκόρους ἐν χειμῶνι οἱ πλέοντες. *Ingens eſt certamen, divinum facimus. Dei memento, illum adjutorem advocato & commilitonem, ut Caſtorem & Pollucem qi in tempeſtate navigant.* Vide & eundem *l.* 3. *c.* 22. Demoſthenes *Epiſt.* 1. Πάντος ἀρχομένῳ σπουδαίας λόγου καὶ ἔργου, ἀπὸ τῶν Θεῶν ὑπολαμβάνειν προσήκειν ἄρχεσθαι. *Omnis & dicti & facti gravioris principia ducenda mihi videntur à diis immortalibus.* Cicero *de legib. l.* 2. §. 18. *A diis immortalibus nobis agendi capienda primordia.* Idémque in *Vatin. Omnium rerum à diis immortalibus principia ducuntur.* In mente habuit Arati exordium;

Ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα, τὸν ὐδέποτ' ἄνδρες ἐῶμεν
Ἄρρητον. ----
A Jove principium, qem nunqam mittimus ipſi
Infatum. ----

Qod & Theocritus eidem coævus *Idyl.* 17.

Ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα, καὶ εἰς Δία λήγετε, Μοῖσαι.
Ab Jove principium facianus, & in Jovem deſinite Muſæ.

Ex qo & Virgilius *Eclog.* 3.

Ab Jove principium, Muſæ. ----

Plinius minor in *Panegyr. Bene ac ſapienter majores inſtituerunt, ut rerum agendarum, ità dicendi initium à precationibus caperetur. qòd nihil ritè, nihilqe providenter homines ſine Deorum immortalium ope, conſilio, honore auſpicarentur.* L. Cuſpidius ſic orditur teſtamentum: extat apud Fabricium *antiqit. l.* 1.) *Numine invocato, abſqe cujus nutu neqe qicqam ritè inchoari, neqe rectè perfici poteſt.* Siqidem, ut Menander;

Θεὸς συνεργῶν πάντα ποιεῖ ῥᾳδίως.
Οὐδὲν δὲ χωρὶς δαίμονος σθένει βροτός.
Rem facilè qamvis peragit adjutor Deus:
Mortalis abſqe numinis ope nil valet.

Sive ut eleganter Gregorius Nazianzenus in *jamb.*

Θεῷ διδόντος ὐδὲν ἰσχύει φθόνος.
Καὶ μὴ διδόντος ὐδὲν ἰσχύει πόνος.
Deo volente, livor nil obſtabit invidus:
Nolente, nil labor præſtabit improbus.

Vide *ſuprà ad* §. 7.

Πρὸς τὸ πόσῳ χρόνῳ] Vide *ad l.* 3. §. 7. & *l.* 9. §. 33.

§. 24. Εἰς ταὐτὸ κατέστησαν] Ateas rex Scytha, ut Plutarchus in *ſene polit.* ſive Theras, ut idem (modò idem utriuſque ſcripti pater extiterit) in *apophth. nihil ſe ab eqiſone ſuo* diſtare ajebat, *ubi otium ageret.* Marcus nihil Alexandrum à mulione ſuo, ubi diem uterqe ſuum obierit. *Pari*, inqit, *loco, ſtatúqe mors utrumqe conſtituit.* In *antholog. l.* 3. *c.* 13. 6.

Μάνης ὅτος ἀνὴρ ἦν, ζῶν ποτε. νῦν δὲ τεθνηκὼς
Ἴσον Δαρείῳ τῷ μεγάλῳ δύναται.
Manes hic vir erat vivus olim: jam verò mortuus,
Idem cum Dario magno poteſt.

ſcilicet, πάντα μία κόνις. Lucianus in *Dialog. defunct.* apud qem & Charon furore poëtico correptus fundit iſta:

Κάτθαν' ὁμῶς ὅ τ' ἄτυμος ἀνὴρ, ὅς τ' ἔλαχε τύμβου.
Ἐν δ', ἰῇ τιμῇ Ἶσος κρείσσονι Ἀγαμέμνων.
Θερσίτῃ δ' ἴσος Θέτιδος παῖς ἠϋκόμοιο.
Πάντες δ' εἰσὶν ὁμῶς νεκύων ἀμενηνὰ κάρηνα,
Γυμνοί τε ξηροί τε κατ' ἀσφοδελὸν λειμῶνα.
Mortuus eſt æqè tumuli qi neſcit honorem,
Qiqe ſcit: unus bonos Agamemnonis, unus & Iri eſt:
Therſites & ſimilis Thetidos formoſus Achilles,
Umbræ nam pariter ſiccæ, nudaqe pererrant
Aſphodeli campos confracto vertice cuncta.

Seneca *ad Marc. c.* 11. *Et qa veneraris, & qa deſpicis, unus exæqabit cinis.* &,

Πάντες ἴσον νέκυες. ψυχῶν δὲ Θεὸς βασιλεύει.
Κοινὸς χῶρος ἅπασι, πένησί τε καὶ βασιλεῦσι.

Phocylides apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 19.

Omnia mors æqat: ſolus Deus imperat umbris,
Et tam pauperibus ſedes qàm ditibus una eſt.

Grotius. *Mors exæqat omnes.* Seneca *ad Marc. c.* 10. & *de ira* *l.* 3. *c.* 43. *Qid ſervo? qid domino? qid regi? qid clienti tuo iraſceris? venit ecce mors, qa nos pares faciat.* Et *Epiſt.* 91. *Impares naſcimur, pares mortimur: æqat omnes cinis.* Baſilius Cæſar. *Orat.* 3. *pag.* 349. *C.* Ἔγκυψον εἰς τοὺς τάφους, εἰ δύνῃ διακρῖναι, τίς ὁ οἰκέτης, καὶ τίς ὁ δεσπότης, τίς ὁ πλούσιος, καὶ τίς ὁ πλούσιος. διάκρινον, εἰ τίς σοι δύναμις, τὸν δέσμιον, ἀπὸ τοῦ βασιλέως. τὸν ἰσχυρὸν, ἀπὸ τοῦ ἀρθενοῦς. τὸν εὐπρεπῆ, ἀπὸ τοῦ δυσειδοῦς. *In horum ſepulcra deflecte parumper oculos. Poſſène te ſperas diſcernere inter famulum & dominum, inter pauperem & divitem? Diſcerne ſi qa ſuppetit vis diſcernendi inter vinctum, & regem à qo fuerat vinctus: inter robuſtum & debilem, inter eleganti qondam forma praditum & deformem. Qis enim diſcernat ſpecies mortuorum? redoperi terram, & dic ibi qis dives, qis pauper ſit. diſcerne inopes & potentes, ſi potes.* Ambroſius *Hexam. l.* 6. *c.* 8. & *de Naboth. c.* 1. *Conditor ille juris humani,* (inqit Seneca *ibidem*) *non natalibus nos, nec nominum claritate diſtinxit, niſi dum ſumus. ubi verò ad finem mortalium ventum eſt, Diſcede, inqit, ambitio: omnium qa terram premunt, ſtremps lex eſto.* Id qod Pſaltes *Pſal.* 82. *v.* 6, 7. *Ego dixi, Dii eſtis, & filii celſiſſimi vos omnes: attamen tanqam è plebe qilibet, pariter eſtis occubituri.* Plautus *Trinum.* 2. 4.

---- *verùm nos homunculi*
Salillum anima qi cùm extemplo amiſimus,
Æqo mendicus atqe ille opulentiſſimus
Cenſetur cenſu ad Acherontem mortuus.

Theodoretus *Therapevt. l.* 8. *Tom.* IV. *p.* 605. de Cyro, Dario, Xerxe, Alexandro, Veſpaſiano, Trajano, Hadriano, Antonino: Οὗτοι πάντες, ζῶντες μὲν ἦσαν περίβλεπτοι, καὶ τοὺς βαρβάρους ἐνίκων, καὶ μετὰ τὰς νίκας, πομπὰς ἐπετέλουν καὶ ἑορτάς. ἐπειδὴ δὲ ἐτελεύτησαν, ὑδὲν τῶν πολλῶν διαφέρουσιν. *Sed hi omnes, cùm viverent, illuſtres conſpicuiqe erant, & barbaros vincebant, & poſt victorias triumphos ducebant, ſollemnitatésqe celebrabant: mortui autem à plebejis nihil differunt.* De Croeſo Silius *l.* 13.

Dives apud Superos: ſed mors æqabat egenis.

Lucianus in *Necyomant.* de defunctis. *Tom.* 1. *p.* 335. Τὸ διαγινώσκειν ἔκαστον, ὃ πάνυ ἦν τι ῥᾴδιον. ἅπαντες γὰρ ἀτεχνῶς ἀλλήλοις γίνονται ὅμοιοι, τῶν ὀστέων γεγυμνωμένων ἕκαστον δ' ἐν' ἀλλήλοις ἀμαυροὶ καὶ ἄτιμοι, καὶ ὐδὲν ἔτι τῶν παρ' ἡμῖν φυλάττοντες. ἀμίλει πολλῶν ἐν ταὐτῷ σκιλετῶν κειμένων, καὶ πάντων ὁμοίων ὑπόρυν πρὸς ἑαυτὸν, ᾧ τινι διαπρέπειμι τὸν Θερσίτην ἀπὸ τοῦ καλοῦ Νιρέως, ἢ τὸν μετιόντην Ἶριν ἀπὸ τοῦ Φαιάκων βασιλέως, ἢ Πυῤῥίαν τὸν μάγειρον ἀπὸ τοῦ Ἀγαμέμνονος. ὐδὲν γὰρ ἔτι τῶν παλαιῶν γνωρισμάτων αὐτοῖς παρέμενεν, ἀλλ' ὅμοια τὰ ὀστᾶ ἦν, ὅδηλα καὶ ἀνεπίγραφα, καὶ ὑπ' ὐδενὸς ἔτι διακρίνεσθαι δυνάμενα. *Verum qemlibet dignoſcere neqaqam erat facile, adeo nudatis oſſibus omnes erant ſibi invicem ſimiles: qippe conferti jacebant obſcuri atqe ignobiles, nihilqe amplius decoris illius, qi eſt apud nos, aſſervantes. Qum igitur oſſa ſimul multa eodem in loco jacerent, omnésqe inter ſe ſimiles eſſent, animi perdebam, qonam ſigno Therſitem à formoſo illo Nireo diſcernerem, aut mendicum Irum à rege Phaacum, aut ab Agamemnone Pyrrhiam coqum. Qippe qibus jam nihil veteris indicii permanſit, ſed inter ſe ſimilia ſunt oſſa, incognita, titulis carentia, nulliqe unqam dignoſcenda.* Et mox *pag.* 336. Οἱμαί δὲ καὶ τῶν ἐπὶ τῆς σκηνῆς πολλάκις ἐφεπόντων τὰς τραγικὰς ὑποκριτὰς τούτους, πρὸς τὰς χρείας τῶν δραμάτων, ἄρτι μὲν Κρέοντας, ἐνίοτε δὲ Πριάμους γιγνομένους ἢ Ἀγαμέμνονας. ἢ ὁ αὐτὸς, εἰ τύχοι, μικρὸν ὕστερον ἦν, μάλα σεμνῶς τὸ τῆς Κίτροπος ἢ Ἐρεχθέως σχῆμα μιμησάμενος, μετ' ὀλίγον οἰκέτης προῆλθεν ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ κεκελευσμένος. ὅδη δὲ πίρας ἔχοντος τοῦ δράματος, ἀποδυσάμενος ἕκαστος αὐτῶν τὸν χρυσόπαστον ἐκείνην ἐσθῆτα, καὶ τὸ προσωπεῖον ἀποθέμενος, καὶ καλαβὰς ἀπὸ τῶν ἐμβατῶν, πίνης ἢ ταπεινὸς περιέρχεται, ὐκ ἔτ' Ἀγαμέμνων ὁ Ἀτρέως, ὐδὲ Κρέων ὁ Μενοικέως, ἀλλὰ Παῶλος ὁ Χαρικλέους Σικιεὺς ὀνομαζόμενος, ἢ Σάτυρος ὁ Θεογείτονος Μαραθώνιος. τοιαῦτα καὶ τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματα. *Exiſtimo autem etiam in ſcena vidiſſe te plerumqe hiſtriones iſtos tragicos, qi in fabularum uſum modo Creontes, modo Priami fiunt, aut Agamemnones. Idémqe, ſi fors tulerit, paulò ante tam graviter, Cecropis aut Erechthei formam imitatus, paulò poſt ſervus, poeta jubente progreditur. Qumqe jam fabula finis adfuerit, & ipſorum unuſquiſqe veſtem illam auratam exuerit, perſonam depoſuerit, & ex cothurnis deſcenderit, pauper & humilis obambulat: nec amplius Agamemnon Atrei filius, nec Cretis Menœcio prognatus, ſed Polus Charicles Suienſis, aut Satyrus Marathonius Theogitonis nominatur. Sic ſe hominum res habent.* Vide *l.* 11. §. 6. [illegible] commodè igitur aut incongruè *calculis computatoriis* [illegible] feruntur mortales, qi inter computandum obolum alter, alter talentum præfert, idémqe nunc iſtius, nunc [illegible] pro computantis arbitrio vicem ſuſtinet;

pu-

vel enim in eaſdem mundi rationes ſeminales recepti, vel in atomos pariter ſunt diſſipati.

§. 25. Cogita tecum, qot intra noſtrûm unumqemqe, tam in corpore, qàm & in anima, uno eodémqe temporis momento ſimul fiant. ità fiet, nè miraculo ſit, ſi plura multa, vel cuncta potiùs qæ fiunt, in hoc uno, qem mundum utiqe vocamus, univerſo, ſimul producantur.

§. 26. Si qis te rogaverit, Antonini nomen qomodo ſcribatur, nunqid cum vocis intenſione elementa ſingula proferres? qid igitur? ſi iraſcuntur tibi, num tu viciſſim illis ſuccenſebis? & non potiùs literas ſingulas placidè enumerare perges? proinde & iſtîc pari modo memineris, officium omne qaſi numeris qibuſdam abſolvi: qibus obſervatis, oportet te nec perturbatum, nec indignationem indignatione penſantem, ſed rectâ pergentem perficere qod præ manibus eſt.

§. 27. Crudele qiddam eſt, non permittere hominibus, ut ad ea ferantur; qæ ad ſe pertinere ſi-

[a] ἤτοι γὰρ ἐλήφθησαν εἰς τὸν αὐτὸν & κόσμου σπερματικὸς λόγος. ἢ διεσκεδάσθησαν ἐμοίως εἰς τὰς ἀτόμους. a L.4.§.14. l.7.§.32.

§. 25. Ἐνθυμήθητι πόσα κῆ τὸν αὐτὸν ἀκαριαῖον χρόνον ἐν ἑκάστῳ ἡμῶν ἅμα γίνε᾽ σωματικὰ ὁμοῦ κῆ ψυχικά. κῆ ἔστως ἡ θνυμάσεις, εἰ πολὺ πλείω, μᾶλλον ᾗ πάντα τὰ γινόμενα ἐν [b] τῷ ἑνί τε κῆ συμπαντι, ὃ δὴ κόσμον ὀνομάζομεν, ἅμα ἐνυφίστα᾽. b L.4.§.40. l.5.§.8.

§. 26. Ἐάν τίς σε περιβάλῃ, πῶς γράφε᾽ τὸ Ἀντωνίνου ὄνομα, μήτι [c] καλεντ(ν)όμενον περισῃ ἕκαστον τ στοιχείων; τί οὖν; ἐὰν ὀργίζων᾽, μήτι ἀνήρεγξῃ; μήτι οὐκ ἐξαριθμήσῃ πρᾴως, περὶ ὧν ἕκαστον τ * γραμμάτων; ἕστως ἂν κῆ ἐνθάδε μένησε, ὅλ᾽ [d] πᾶν καθῆκον ἐξ ἀριθμῶν τινων συμπληρᾷ᾽. τούτους δεῖ τηρεῖτε, κῆ μὴ θορυβέμενον, μηδὲ τοῖς δυσχεραίνουσιν ἀνιδυσχεραίνοντα, [f] περαίνειν ὁδῷ τὸ προκείμενον. c L.4.§.3. * πραγμάτων Xyl. d L.3.§.1. e Sup.§.20. Inf.§.21.30. l.5.§.31. f L.5§.34.

§. 27. * Πῶς ὠμόν ἐστι, ὃ μὴ ἐπιτρέπειν τοῖς ἀνθρώποις ὁρμᾶν ἐπὶ τὰ φαινόμενα αὐτοῖς οἰκεῖα κῆ * Πῶς [οὐκ] ὠμόν, vel Ὠμόν πως ε. g Inf.§.50. l.7.§.58.

ANNOTATIONES.

putatione demum finitâ, in eundem ſacculum pyxidémve immiſſi, eodem planè loco numeróqe habentur univerſi. qæ collatio pulcerrima, cùm à Polybio de vita avlica præcipuè fuerit uſurpata, *hiſt. l.* 5. *c.* 26. his verbis. Ὅσπερ γάρ, inqit, εἰσὶν ἔνιοι παρασκήνιοι τοῖς ἐπὶ τῶν ἀβακίων ψήφοις. ἐκεῖνοί τε γὰρ κατὰ τὴν τῶ ψηφίζοντος βούλησιν, ἄρτι χαλκοῦν, κῆ παραυτίκα τάλαντον ἰσχύουσιν. οὗτοι περὶ τὰς αὐλὰς κατὰ τὸ τῶ βασιλέως νεῦμα μακάριοι καὶ παραπόδας ἐλεεινοὶ γίνονται. *Planè enim ſimiles iſti ſunt calculis, qos in numerariorum abacis eſt videre: nam ut hi pro lubitu calculantis, modò chalcum, ſive oboli ſextam partem valent, modò talentum: ita etiam aulici ad regis nutum beati aut miſeri repentè exiſtunt.* ab interprete Latino eúmqe ſecuto Biſciolà eſt miſerè depravata, pro *calculis putatoriis, ſuffragia* nôbis ſupponentibus, dum ſic reddunt, *Hi enim ſimiles ſunt ſuffragiis, qa in publicis conſiliis dari ſolent. nam, ut illic pro eorum qi conſulunt voluntate, qa modò anea fuerunt, nunc aurea dantur, &c.* qæ à Polybii mente & verbis etiam longiſſimè abeunt.

Σπερματικὸς λόγος.] Ex Stoicorum ſententia Laërtius *lib.* 7. *c.* 148. in *Zenone.* Ἔστι δὲ φύσις ἕξις ἐξ αὑτῆς κινουμένη κατὰ σπερματικοὺς λόγους, &c. *Eſt autem natura habitus, ex ſeipſo motum accipiens, juxtà ſeminales rationes.* Plutarchus item *de Philoſoph. placit. l.* 1. *c.* 7. & Athenagoras *legat. pro Chriſt. p.* 7. Θεὸν πῦρ τεχνικὸν ὁδῷ βαδίζον ἐπὶ γενέσει κόσμου * ἐμπεριειληφὸς πάντας τοὺς σπερματικοὺς λόγους, καθ' οὓς ἕκαστα καθ' εἱμαρμένην γίνεται. *Deus eſt ignis artificioſus, ratione & viâ ad generationem, & creationem mundi procedens, omnes ſeminales & primigenias rationes in ſe complectens, juxta qas res ſingulæ fato fiunt.* qo loco σπερματικοὶ λόγοι, ſive *ſeminales rationes* pro ideis qibuſdam ſumi videntur, qales Plato imaginatus eſt in Deo. A qo nec abhorret Joannis Damaſceni illud, *de fide Orthod. c.* 13. Πάντων αἴτιος, καὶ πάντων τοὺς λόγους τῶν ὄντων, καὶ τὰς αἰτίας ἐν ἑαυτῷ προέχει. *Omnium autor, & omnium, qæ ſunt, rationes & cauſſas in ſeipſo continet.* Vide *l.* 4. §. 14. & *l.* 7. §. 32. & *l.* 8. §. 25. & *l.* 10. §. 7. Seneca *Epiſt.* 71. *Aut in meliorem emittitur vitam, aut natura ſua remiſcebitur, & revertetur in totum.* Servius *in Æn. l.* 3. *Romani cadavera comburebant, ut ſtatim anima in generalitatem, id eſt, in ſuam rediret naturam.* qo loco cur *materiam* pro *natura poſuerit* Clariſſimus Caſaubonus *ad Baron. appar.* neſcio.

§. 25. Πόσα καλὰ τὸν αὐτὸν ἀκαριαῖον χρόνον] Si conſideraveris, inqit, qàm multiplicia variáqe uno eodémqe temporis momento in mundo minore tuo anima exeqatur, minùs miraberis Deum ſive animam univerſi in mundo majore illo tam innumeris peragendis ſufficere. à minore iſto ad majorem illum ratiocinatur, ſicut iſtîc; ità & *l.* 4. §. 27. Vide & *ſuprà* §. 4. Epictetus *l.* 1. *c.* 14. Ἀλλὰ σὺ μὲν περὶ τῆς θείας διοικήσεως, καὶ περὶ ἑκάστου τῶν θείων ὀφῆ καὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἐνθυμεῖσθαι δύνασαι, καὶ ἅμα μὲν αἰσθητικῶς ἀπὸ μυρίων πραγμάτων κινεῖσθαι, ἅμα δὲ διανοητικῶς, ἅμα δὲ τοῖς μὲν συγκαταθετικῶς, τοῖς δὲ ἀνασυρτικῶς ἢ ἐφεκτικῶς; τύπους τε τοσούτους ἀφ' ὅτων πολλῶν πραγμάτων ἐν τῇ αὐτῇ ψυχῇ φυλάττεις, καὶ ἀπ' αὐτῶν κινούμενος εἰς ἐπινοίας ὁμοειδεῖς ἐμπίπτεις τοῖς πρώτοις τετυπωκόσι. τέχνας τε ἄλλας ἐπ' ἄλλαις, καὶ μαθήματα ἀπὸ μυρίων πραγμάτων διασώζεις. ὁ δὲ θεὸς ὑπὸ οἵος τέ ἐστι πάντα ἐφορᾶν, καὶ πᾶσι συμπαρεῖναι, καὶ ἀπὸ πάντων τινὰ ἴσχειν διάδοσιν. *Cum tu de gubernatione divina, & rebus tam divinis qàm humanis ſimul omnibus cogitationem ſuſcipere, eadémqe operâ ab infinitis rebus ſimul & ſenſu & cogitatione moveri, qibuſdam aſſentiri, qadam abnuere, de nonnullis am-*

* *Ita legendum ex Athenæo monuit Lipſius* Phyſ. Stoic. l. 1. c. 6.

A *plius deliberandum cenſere poſſis; tu tot formas tam multarum & variarum rerum tuo in animo cuſtodias, qibus impellentibus in eas cogitationes incidis qa primis imaginibus conſentiant; tu artes alias atqe alias & infinitarum rerum memoriam conſerves; Deus verò omnia intueri, omnibus rebus adeſſe, & ab omnibus aliqam ſumere partem non poteſt?* Habet & Stobæus *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 5. ſed valde depravata.

§. 26. Μήτι κατιντεινόμενος] omiſit planè Xylander. *annon mente eſt in re defixâ* Caſaubonus. imò, *num cum vocis intenſione, ſive contentione, literas ſingulas proferres?* affirmatè interrogat, & interrogando negat. non ità proferres. qorſum B enim? μήτε, *num.* ut *l.* 5. §. 28. & *infrà* §. 42. κατιντείνεσθαι *intendere, contendere vehementer.* ut *l.* 4. §. 3. μηδὲ κατιντείνε.

Τί οὖν; ἐὰν ὀργίζωνται] *de vocabuli ſcriptura litem moveant,* &c. Caſaubonus. *ſi qi iraſcuntur* Xylander. qaſi hypotheſin de nominis ſcriptura non continuet his verbis, ſed propoſito ſuo accommodet. Verùm aliò trahit illud χρεαμάτων, pro qo ille πραγμάτων minùs neceſſariò ſubſtituit.

Πᾶν καθῆκον ἐξ ἀριθμῶν τινων] Vide *ad l.* 3. §. 1. Τὰς τῶ καθήκοντος ἀριθμὰς ἀπριβῶν. *Officii ſui numeros omnes abſolvere.*

Μηδὲ τοῖς δυσχεραίνουσιν ἀντιδυσχεραίνοντα] qod *l.* 5. §. 33. ἀνίχεσθαι αὐτῶν κῆ ἀπίχεσθαι. *Suſtineas eos, eiſdémqe abſtineas.* Ità de Domino Chriſto Petrus *Epiſt.* 1. *c.* 2. *v.* 23. Ὃς λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει. *Qi convicitis affectus non vicſſim conviciabatur.* Hoc eſt qod Pavlus *ad Rom. c.* 12. *v.* 21. Μὴ νικῶ ὑπὸ τῶ κακῶ. *Ne vincitor à malo.* Gvido Carthuſianus *meditat. c.* 1. *Cur rapis in te id qod in alio tibi diſplicet? iram ſcilicet. iraſceris ergò, qia ille iraſcitur. imò jam tibi iraſcere, qia iraſceris. Si ira ipſa tibi verè diſpliceret, non admitteres illam, ſed fugeres & fugares.* Et *cap.* 15. *Turbaris, qia ego turbatus ſum. turbatus turbatum reprehendis. ego qidem corrigor, nec ampliùs hoc malum faciam. tu autem qid facies de hoc* C *tuo vitio, qo non ſolùm mihi mederi non vales, ſed nec ferre ſalutem potes?* Et *c.* 16. *Charitate, ſapientiâ repletur frater, nec communicas. irâ, odio, furore repletur, nec evadere potes qin communices. inſanus ſanis indiget, qi eum vel ſervent vel curent. Cogita, ſi omnes homines irâ ſemper & inſaniâ urgerentur, qid tibi agendum eſſet. nunqid ideo turbari deberes: cur ergò, cùm unus aliqando turbatur, turbaris? medicinam ei debes, non turbationem. qomodo enim inſaniendo curetur?* Vide *ſuprà* §. 6. & *infrà* §. 30. & *l.* 7. §. 65. & *l.* 11. §. 18.

Περαίνειν ὁδῷ] Vide *ad l.* 1. §. 9. & *l.* 4. §. 18. & *l.* 5. §. 3, & 14.

§. 27. Πῶς ὠμόν ἐστιν] imò, Πῶς οὐκ ὠμὸν ἐστι; Sive Ὠμόν πως ἐστί. alterutrum Marcum ſcripſiſſe certiſſimum eſt. illud Caſaubonus, hoc Xylander ſecutus eſt. Adi *lib. hujus* §. 57.

Ἐπὶ τὰ φαινόμενα αὐτοῖς οἰκεῖα] Ariſtoteles *Topic. l.* 3. *c.* 1. Πάντα γὰρ τῶ ἀγαθῶ ἐφίεται. *Omnia enim expetunt ipſum bonum.* & latiùs *ethic. Nicom. l.* 1. *c.* 1. Πᾶσα τέχνη κῆ πᾶσα μέθοδος, ὁμοίως δὲ πρᾶξίς τε κῆ προαίρεσις, ἀγαθοῦ τινος ἐφίεσθαι δοκεῖ. διὸ καλῶς ἀπεφήναντο τἀγαθὸν, οὗ πάντα ἐφίεται. *Omnis ars, omniſque dicendi via, actio item atqe electio bonum qoddam expetere videtur. Qapropter bene id eſſe bonum ipſum aſſeruerunt, qod omnia expetunt.* Sed diſtinctiùs clariúſqe, prout Marcus iſtic; *ibidem. l.* 3. *c.* 5. Πάντες ἐφίενται τοῦ φαινομένου ἀγαθοῦ, κῆ τοῦτο χάριν πάντα πράττουσι πάντες. *Omnes appetunt qod videtur bonum, & hujus gratiâ omnes omnia faciunt.* Hoc eſt qod ſchola, *Nihil appetitur, niſi ſub ſpecie & ratione boni.* Epictetus *l.* 3. *c.* 7. Ὡς ἀδύνατόν ἐστι τῷ

καὶ συμφέροντα. καί τι τρόπον τινὰ ἐ συγχωρεῖς αὐτοῖς τοῦτο ποιεῖν, ὅταν ἀγαναγκῇς ὅτι ἁμαρτάνουσι. Φέρον) γὰρ πάντως ὡς ἐπὶ οἰκεῖα καὶ συμφέροντα αὐτοῖς. ἀλλ' ἐκ ἔχει ἔτως. ἐκεῖνο [a] διδάσκε, καὶ [b] δείκνυε [c] μὴ ἀγαναγκτῶν.

sibiqe conducere opinantur. atqi hoc tu illis qodammodo non permittis facere, cùm peccare illos ægrè fers. feruntur enim prorsùs, cùm peccant, ad ea de qibus ipsi sic opinantur. Verùm res, inqis, aliter se habet. tu itaqe illos doce, errorémqe illis ostende, sed absqe iracundiâ.

a L. 11. §. 18.
b L. 10. §. 4.
c L. 11. §. 13.

§. 28. Θάνατος [d] ἀνάπαυλα αἰσθητικῆς [e] ἀνθυποπίας, καὶ ὁρμητικῆς [f] νευροπαθείας, καὶ διανοητικῆς διεξόδου, καὶ [g] τῆς πρὸς τὴν σάρκα λειτουργίας.

§. 28. Mors finem imponit sensuum impressioni, & affectuum impulsui, & mentis discursui, & obeundo circa carnem ministerio.

d L. 9. §. 21.
e L. 3. §. 16. Sup. §. 16.
f L. 2. §. 2.
g L. 3. §. 3.

§. 29. Αἰσχρόν ἐστι, ἐν ᾧ βίῳ [h] τὸ σῶμά σοι μὴ [i] ἀπαυδᾷ, ἐν τούτῳ [i] τὴν ψυχὴν προαπαυδᾶν.

§. 29. Turpe est in vitæ tuæ instituto, priùs animam tibi deficere, qàm corpus deficiat.

h L. 1. §. 17.
i L. 5. §. 9. l. 12. §. 15.

§. 30. Ὅρα μὴ [k] ἀποκαισαρωθῇς, μὴ

§. 30. Cave nè in mores Cæsareos transeas, nè in-

k L. 5. §. 16.

ANNOTATIONES.

τῷ ψευδεῖ φαινομένῳ συγκατατίθεσθαι, ἢ ἀπὸ τῆ ἀληθῆς ἀποτρέπεσθαι. ἔτως ἀδύνατόν ἐστι τῷ, τῆ φαινομένῃ ἀγαθῆ ἀποστῆναι. *Ut enim fieri neqit, ut ei, qod falsum videtur, assentiamur, & veritatem aversemur; sic fieri non potest, ut ab eo, qod bonum putes, discedas.* Et *l.* 4. *c.* 5. Φύσις αὕτη πάντος, τὸ διάκειν τὸ ἀγαθὸν, φεύγειν τὸ κακόν. τὸν ἀφαιρούμενον ἕτερον, καὶ περιβάλλοντα τῷ ἑαυτῷ, τοῦτον ἡγεῖσθαι πολέμιον, ἐπίβουλον, κἂν ἀδελφὸς ᾖ, κἂν υἱὸς, κἂν πατήρ. τῆ γὰρ ἀγαθῆ συγγενέστερον οὐδέν. *Hæc autem natura est omnium, ut & bona persequantur, & mala fugiant; ut qi alterum eripuerit, in alterum conjecerit, hostis judicetur, & insidiator, sive frater, sive filius, sive pater. Nam bono nihil est nobis conjunctius.* Idemqe *l.* 1. *c.* 28. Ὅστις ὧν τῶν μίμνηται καθαρῶς, ὅτι ἀνθρώπῳ μέτρον πάσης πράξεως φαινόμενον. λοιπὸν, ἢ καλῶς φαίνεται, ἢ κακῶς. εἰ καλῶς, ἀνέγκλητός ἐστιν. εἰ κακῶς, αὐτὸς ἑζημίωται. εἰ δύναται γὰρ ἄλλῳ μὲν εἶναι ὁ πεπλανημένῳ, ἄλλῳ δ' ὁ βλαπτόμενῳ. εὐθὺς ὀργισθήσεται. *Is qidem hoc faciet qi accuratè meminerit, omnis actionis mensuram esse hominis opinionem. Jam opinio aut bona, aut mala est. Si bona est, crimine caret. Si mala est, ipse pœnam sustinet. Neqe enim potest alius decipi, alius damno affici. Itaqe nemini irascetur.* Idem deniqe *enchir. c.* 41. & apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 1. ex qo qædam dantur emendatiora: Ὅταν τις κακῶς τι ποιῇ, ἢ κακῶς σε λέγῃ, μίμνησο ὅτι καθήκειν αὐτῷ οἰόμενος ποιεῖ ἢ λέγει. ἐχ οἷόν τε ἦν ἀκολουθεῖν αὐτὸν τῷ σοι φαινομένῳ, ἀλλὰ τῷ ἑαυτῷ. ἀλλὰ κακῶς αὐτῷ φαίνεται. τίς ἂν ἐξαπάτησε; ἐκεῖνος. τίς ἂν βλάπτειε; ὁ ἐξαπατηθείς. ἀπὸ τούτων ὧν ὁρμώμενος, πρᾴως ἕξεις πρὸς τὸν λοιδορῆντα. ἐπιφθέγγου γὰρ ἑκάστῳ, ὅτι ἔδοξεν αὐτῷ. *Quem tibi qispiam vel malè fecerit, vel malè dixerit: memento, eum opinatum esse, id ex officio sibi fuisse faciendum & dicendum. Neqe verò fieri potest, ut id sequatur ille, qod tibi videtur, sed id qod sibi. Sed malè ipsi videtur. Qis ergò deceptus est? ille ipse. Qis ergò damno affectus est? deceptus. Sic igitur instructus, aqo feres animo conviciatorem. Nam ad singula dices, ita visum esse illi.* Vide *l.* 11. §. 18.

A

B

C

D

Καὶ συμφέροντα] Epictetus *l.* 2. *c.* 22. Πᾶν ζῶον ὠθεῖ ἕτως ἐκείνῃ, ὡς τῷ ἰδίῳ συμφέροντι. ὅ, τι ἂν πρὸς τοῦτο φέλλῃ αὐτῷ ἐμποδίζειν, ἂν τ' ἀδελφὸς ᾖ τοῦτο, ἂν τε πατὴρ, ἂν τε τέκνον, ἂν τ' ἐραστὴς, μισεῖ, προσκάλλεται, καταρᾶται. ὠθεῖ γὰρ ἕτω φέλει πέφυκεν, ὡς τὸ αὐτοῦ συμφέρον. τοῦτο πατρὸς, καὶ ἀδελφὸς, καὶ συγγενὴς, καὶ πατρὶς, καὶ θεός. ὅταν ἂν τοῦτο ἐμποδίζειν ἡμῖν οἱ θεοὶ δοκῶσι, κἀκείνους λοιδορῦμεν. *Nullum animal alteri ita conciliatum est ut sua utilitati: cui qicqid obstare videtur, sive frater sit, sive pater, sive filius, sive amasius, sive amator, odit, aversatur, execratur. Ita enim naturâ comparatum est, ut nihil perinde amet atqe utilitatem suam: hac pater, hac frater est, & cognatus, & patria, & Deus. Tam certè qidem, qm obstare nobis videntur Dii, ipsis qoqe maledicimus.* Vide sis qæ sequntur, pulcerrima sanè: sed & qæ in eandem sententiam differit, *ejusdem libri cap.* 26.

E

Δίδασκε καὶ δείκνυε] Vidè *l.* 5. §. 22, 28. & *l.* 10. §. 4. & *l.* 11. §. 12. Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 18. Δεῖξον τὴν πλάνην, καὶ ὄψει πᾶς ἀφίσανται τῶν ἁμαρτημάτων. *Ostendito errorem, & videbis ut à delictis recedant.*

Μὴ ἀγαναγκῇν] Pulcrè Symmachus *l.* 9. *Ep.* 105. *Nullius tam vehemens neqitia est, ut motu meo digna sit.* Vide *ad l.* 5. §. 22.

F

§. 28. Θάνατος ἀνάπαυλα] Huc Charonis κήρυγμα apud Aristophanem *ranar.* 1. 4.

Τίς ἐς ἀναπαύλας ἐκ κακῶν καὶ πραγμάτων;
Qis ad reqiem ex malis vult ac molestiis?

Αἰσθητικῆς ἀντιτυπίας] Vide *suprà* §. 16. & *l.* 3. §. 15.

Νευροπαθείας] Vide *l.* 2. §. 2. & *l.* 3. §. 15.

Διανοητικῆς διεξόδου] *Mentis erroribus* Casaubonus. *cogitationibus* Xylander. *discursui*, malim.

G

Τῆς πρὸς τὴν σάρκα λειτουργίας] Vide *l.* 3. §. 3. σὰρξ, sive caro pro corpore; prout Apostolo *ad Philip. c.* 1. *v.* 22, 24.

§. 29. Τὴν ψυχὴν προαπαυδᾶν] Vide *ad l.* 3. §. 1. προαποθνήσκειν. Sed & *l.* 12. §. 15. Hoc est qod de gymnasta Galenus ὑγιεινῶν *l.* 2. *c.* 7. Εἰναι δηλονότι χρὴ τὸν γυμναζόμενον, ὅτε θυμικὸν, ὡς ἔτι προθυμεῖσθαι, καμνόντος ἤδη τῆς δυνάμεως, ὅτ' ἄθυμον, ὡς ἀπαγορεύειν, ἔτι πονεῖν δυνάμενον. *Porrò expedit neqe pavlò animosiorem esse qi exercitatur, ut lassis jam viribus etiam exercitari cupiat: neqe ignavum, qi integris adhuc viribus laborem tamen detrectet.* Idemqe Plutarchus *de sen. politic. pag.* 783. *E.* Ὧν προαποθνήσκει τὸ φιλόθεον καὶ φιλόκαλον, καὶ προαπαυδᾷ τῆς τῶν ἀναγκαίων ἐπιθυμίας ὁ τῶν καλῶν ζῆλος, ὡς τὰ πρακτικὰ μέρη καὶ θεῖα τῆς ψυχῆς ἐξιτηλότερα τῶν παθητικῶν καὶ σωματικῶν ἐχόντος. ὅπερ οὐδὲ λέγειν καλὸν, οὐδὲ ἀποδέχεσθαι τῶν λεγόντων, ὡς κερδαίνοντες μόνον οὐ κοπιῶμεν. *Si qi sunt qorum ante corpus emoritur humanitatis honestatisqe studium, prinsqe elanguescit pulcri æmulatio qàm necessariarum rerum appetitio: qorum animi facultatem ad agendum destinatam ac divinam corporeæ & affectibus obnoxiæ habent imbecilliorem. Neqe verò nobis audiendi sunt, qi omnibus aliis rebus, solo lucro faciundo nos non defatigari ajunt.* Philo in *vit. Mos. l.* 1. *pag.* 608. *D.* Ὃς ἐν βραχεῖ τὰ σώματα αὐτοῖς ἀπαγορεύειν, ἅτε καὶ τῆς ψυχῆς προαπειπούσης. *Ut brevi primam animi, mox & corpora deficerent.* Atqi hoc turpe nimis censet Marcus noster, animum concidere, dum corpori vires ullæ suppetunt. Vult itaqe qod vulgò dici solet, *In actu moriendum.* Hoc enim præcipiunt Stoici. Seneca *Epist.* 8. *Ubi præcepta illa vestra, qa imperant in actu mori?* Et *de otio Sapient. c.* 1. *Certè Stoici vestri dicunt? Usqe ad ultimum vitæ finem in actu erimus: non desinemus communi bono operam dare, adjuvare singulos, opem ferre etiam inimicis, mente, manu.* (ità Lipsius) *nos sumus, qi nullis annis vacationem damus; & qod ait ille vir disertissimus,* (Virgilius *Æn. l.* 9.) *de Latinis.*

Canitiem galeâ premimus —

nos sumus apud qos usqe eò nihil ante mortem otiosum est, ut si res patitur, non sit ipsa mors otiosa. Vide *l.* 7. §. 73. Cicerò *de Senect. Senectus non modò languida & iners non sit, verùm etiam sit operosa, & semper pro eis, qas habet, viribus, agens aliqid & moliens.*

§. 30. Ὅρα μὴ ἀποκαισαρωθῇς] hoc est, *cave* nè postqam ad imperium adscitus fueris, instituti pristini vitæqe philosophicæ oblitus, qasi Cæsarianus qidam efficiaris, & *in Cæsarum mores totus transeas.* qales avtem Cæsares atqe Imperatores Romani pleriqe extiterint, & qomodo sese in imperio gesserint, notius est, qàm ut dicto opus sit: & obliqè notat Marcus ipse, *lib.* 1. §. 11. Certè de Marco Petrarcha *lib. de Imper. offic. Philosophicum maluit qàm Cæsareum cognomen.* Et Evtropius: *Ad nullam insolentiam elatus est imperii fastigio.* ECapitolinus, *Suos mores semper tenuit.* Sed omnium differtissimè Aristides *Orat. in Marc. pag.* 113. ubi Pavsaniæ mores adversos planè descripserat, Ὁ δ', inqit, ἐπίδοξον, ὅτι καὶ ἰδιώτην ὄντα καὶ βασιλέως οἷόν τε ἦσι τὸν αὐτὸν αἰνεῖν διὰ τέλους. τοιοῦτον μὲν πρὸ τῆς βασιλείας παρασχὼν ἑαυτὸν, ὥστε δικαίως ἀξιοῦσθαι ταῦτης. ἐν δὲ τῇ βασιλείᾳ οὐκ ἐκτὸς ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τῷ αὐτῷ νῷ καὶ λόγῳ χρώμενος. *Verùm rex noster & privato licere & regi, eundem perpetuò manere, apertissimè demonstravit, qi tum ante regnum talem se prabuit, ut eo dignus meritò judicaretur, tum in regno, à seipsò non declinans, sed eadem animi sententiâ & moribus iisdem usus.* Ἀποκαισαρεῖσθαι vocabulum Marco confictum, prout *Charmidari* & *Recharmidari* Plavto, *Trinum. act.* 4. *Sc.* 2.

Proin tu te istidem ut Charmidatus es, rursum recharmida.

sicut enim *Recharmidari* Comico, est *in Charmidem reverti*; ità ἀποκαισαρεῖσθαι, pro eo qod est, in *Cæsarem* converti, *Cæsarem*, sive *Cæsarianum fieri*, *in mores Cæsarianos transire* Marco istic novè dictum; sed eâdem analogiâ, qâ ἀποσαρκοῦσθαι, *in carnem concrescere*, Aristoteli *probl. l.* 1. *q.* 53, & *l.* 5. *q.* 34. qâ ἀποθηριοῦσθαι, *feram bestiam fieri*, Polybio *l.* 1. Et Epicteto *l.* 1. *c.* 5. qâ ἀποδενδροῦσθαι, *in stirpis*, sive, *arboris naturam transire*; qod de eis Plotinus extulit qi facultati altrici excolendæ toti se dedunt: Svidas in Κόσμος. de Daphne in arborem conversa, Lucianus *hist. ver. l.* 1. de he-

inficiaris. Solet enim hoc fieri. itaque ſerva te | βαφῆς. γίνεται γὰρ. τήρησαι * ἐν σεαυ- *-τον Lug.
τὸν

ANNOTATIONES.

hedera uſurpavit, Theophraſtus *hiſt. plant. l.* 3. *c.* 18. *arborem fieri*, vertit Plinius *l.* 16. *c.* 34. & ἀποκιττοῦσθαι, *hederaſcere*, ſive *hederam fieri*; his eiſdem *ibidem.* & ἀποπαππῶσθαι, *in pappos converti*; eidem Theophraſto *l.* 7. *c.* 11. qâ ἀποκολπῶσθαι, Avtori *de mundo c.* 3. qod *ſinuari*, Apulejus, ſive, *in ſinus abſumi*; qâ ἀπογεῖσθαι, *in terram redigi*, Philoni *de mund. immort.* ἀπολιθοῦσθαι, *in lapidem tranſire*, Ariſtoteli, *problem. l.* 24. *q.* 11. qod de Academicis Epictetus *l.* 1. *c.* 5. ἀποπυρῶσθαι, *igniri*, Avtori *de mund. c.* 4. & ἀνθρακωθῆναι, *in carbones redigi*, Luciano *dial. marin.* 10. qâ deniqe ἀποθεῶσθαι, *Deum fieri*; qo modo Amelius apud Theodoretum *therap. tom.* 4. *l.* 2. *pag.* 500. *D.* Ἀμέλιος καὶ ἀναλυθέντα πάλιν ἀποθεῶσθαι καὶ θεὸν εἶναι, ὅτε ἦν πρὸ τοῦ εἰς τὸ σῶμα καὶ τὴν σάρκα καὶ τὸν ἄνθρωπον καταχθῆναι. *Cumque morte obitâ ſolveretur, rurſus ad divinitatem rediiſſe, Deumque eſſe, qalis videlicet prius fuerit qam in carneum corpus, hominémque deſcenderet.* ſive, *inter Deos ferri*: qi Romanorum Imperatoribus honos haberi ſolitus, unde de noſtro Lucianus in *Pſeudomang.* Θεὸς Μάρκος ἤδη. & Tertullianus *apolog. c.* 34. *Maledictum eſt ante apotheoſin Deum Caſarem nuncupare.* alluſit eò Seneca cùm Clavdio illudens ἀποκολοκύνθωσιν tanqam ἀποθέωσιν dixit, ídqe tituli Satyræ ſuæ in ejuſdem obitum conſcriptæ dedit, ut Dio Caſſius teſtatur *l.* 60. de qo videndus V. Cl. Heinſius. Fruſtrà ſiqidem eſt hîc Xylander cùm τῷ ἀποκαισαρῶσθαι ſuſpicatur ſignificari, *imperio avt rerum ſummâ deponi.* qem tamen ſecutus eſt Joannes Mevrſius in *Lexic. Graecobarb.* ubi τὸ ἀποκαισαρῶσθαι, adducto etiam Marci loco hoc ipſo, *à Caſaris dignitate dejici*, exponit. Sed & Annotator Lugdunenſis *de Caſaris ſtatu dejici.* ut ἀποκαισαρῶσθαι ſit *imperium amittere*, ac *Caſare atu qaſi deveſtiri*; qomodo ἀποπαρθενεύσασθαι ſive ἀποπαρθενεύεσθαι Hippocrati *de aer. loc.* & *aq.* eſt *virginitatem deponere*, ſive *devirginari*, ut Petronius loqitur. & qomodo ἀπολειτουργῆσαι Marco *l.* 10. §. 21. *munere defunctum eſſe*, & *ab eodem jam ceſſare.* cùm eandem in iſtis τὸ ἀπὸ vim obtineat, qàm τὸ ἐξ huic finitimum in illis, ἐξυδατοῦσθαι, *in aqam liqeſcere*, Dioſcoridi *l.* 1. *c.* 88. ἐξελαιοῦσθαι, *in oleum verti*, Theophraſto *de cauſ. plant. l.* 6. *c.* 9. & 11. ἐξαερεῖσθαι *in aerem abire*, cùm eidem *l.* 1. *c.* 27. tum & Luciano *de mort. Peregr.* & Hippocrati *de nat. infant.* ἐκπυρῶσθαι, *igniri*, & *in ignem tranſire*: unde ἐκπύρωσις Stoica, qâ avtumabant illi fore, ut ignis tandem omnia abſumeret, & in ſubſtantiam ſuam redigeret; qod εἰς ἑαυτὸ μεταβαλεῖν καὶ ἐκλαμβάνειν Plutarchus dixit, *de eſu carn.* 1. & *de commun. notion. c.* 27. ἐξανδρεῦσθαι, *virum fieri, in virum evadere*; Svidas. qod idem ἀπανδρεῦσθαι, in *virum evadere ex puero*, Clemens *Strom. l.* 1. *in virum ex fœmina converti*, dixit Theodorus in *Theolog. Orient.* ἐξανδραποδίζεσθαι, *ex libero in ſervitutem redigi*, Plutarchus *Anton.* ἐκθεοῦσθαι denique, *Deum evadere*, Clemens *padag. l.* 1. *c.* 12. nec aliâ ratione *uniones exaluminati*, pro *alumine tincti*, Plinio dicti *l.* 10. *c.* 35.

Μὴ βαφῇς] *nè mergaris* & *obruaris* Xylander. imò *nè tingaris, nè inficiaris:* nè mores avlici *genuinum animi candorem obfuſcent:* qod *inqinamentum combibere*, Septimius dixit, *de ſpectac. c.* 14.

Ὡς ὅτε τις τ' ἐλέφαντα γυνὴ φοίνικι μίνῃ.
Veluti qando aliqa ebur mulier purpurâ tinxerit.

ut Homerus loqitur *Il. δ. v.* 141. i. ut Maro *Æn. l.* 12.

Indum ſanguineo veluti violaverit oſtro
Si qis ebur. —

qod nos diceremus, **that you be not ſtained.** nam qod Græci μιαίνειν & βάπτειν, nos dicimus **to ſtain.** Eum avtem Homeri locum reſpexit Plutarchus *de EI Delph.* ubi dixit, eâdem uſus, qâ hîc metaphoricè Marcus, voce; Τὸ ἓν εἰλικρινὲς καὶ καθαρόν. ἑτέρῳ γὰρ μίξει πρὸς ἕτερον ὁ μιασμός. ὅθεν καὶ Ὅμηρος ἐλέφαντά τινα φοινισσόμενον βαφῇ μαίνεσθαί φησι. καὶ τὰ μιγνύμενα τῶν χρωμάτων οἱ βαφεῖς φθείρεσθαι, καὶ φθορὰν τὴν μίξιν ὀνομάζουσι. *Unum avtem qod eſt, ſincerum eſt,* & *mixtionis purum*; *alterius qippe cum altero mixtione res contammantur: qo pacto Homerus inqinari ait puniceo colore ebur tinctum,* & *infectores colorum mixtos corrumpi, mixtionem corruptelam nominant.* Unde emaculandus avtor idem in *Sympoſ. l.* 8. *c.* 5. Πάντα τὰ μεμιγμένα τῶν ἀμίκτων ἐπισφαλέστερα πρὸς σῆψίν ἐστι. ποιεῖ γὰρ ἡ μίξις μάχην, ἡ δὲ μάχη μεταβολήν. μεταβολὴ δέ τις ἡ σῆψις. διὸ τὰς τε μίξεις τῶν χρωμάτων οἱ ζωγράφοι φθορὰς ὀνομάζουσι, καὶ τὸ βάψαι διῆναι κέκληκεν ὁ ποιητής. *Qum omnia mixta ſinceris facilius putreſcant, mixtione pugnam, hac mutationem inferente. Eſt avtem putrefactio de mutationum genere, ideoqe pictores colorum mixtiones corruptelæ nomine afficiunt,* & *tingere polluere Poeta extulit.* μιῆναι legendum. Sicut & Latinis itidem *tingere, inficere*, & colore aliqo *tincta* dicuntur *infecta.* Idem in *Roman. problem.* c. 26. Μόνον δὲν τὸ λευκὸν, εἰλικρινὲς καὶ ἀμιγὲς καὶ ἀμίαντόν ἐστι βαφῇ καὶ ἀμίμητον. *Solum itaqe album ſincerum eſt, mixturæqe expers, purum* & *tinctura non imitabile.* Sed & Porphyrius *de abſtinent. l.* 4. §. 20. Καὶ ὁ μολυσμὸς καὶ ἡ μίασις δηλοῖ τὴν μίξιν τῶν ἑτερογενῶν πρὸς ἕτερον. καὶ μάλισθ' ὅταν δυσκινητότερον γίνηται. ὅθεν καὶ ἐπὶ τῶν βαμμάτων, ἃ δὴ διὰ μίξεων συνίστανται, εἴδους ἄλλου ἄλλῳ συμπλεκομένου, μιαίνειν φασιν.

Ὡς δ' ὅτε τις τ' ἐλέφαντα γυνὴ φοίνικι μίνῃ.
καὶ ἔμπαλιν τὰς μίξεις φθορὰς οἱ ζωγράφοι λέγουσιν. ἡ δὲ συνήθεια τὸ ἄμικτον καὶ καθαρὸν, ἄφθαρτον καὶ ἀκραιφνὲς καὶ ἀκήρατον. *Pollutio* & *inqinamentum ſignificat aliqo modo heterogenei cum alio mixtionem, præſertim cum hoc diverſi generis difficile eluitur. Unde in tincturis, qa mixtione conſtant, qando una cum alia commiſcetur ſpecies, hoc dicunt inficere.*

Indum ſanguineo veluti violaverit oſtro
Si qis ebur.

Et rurſus, pictores colorum mixturas φθορὰς, id eſt, corruptiones vocant. Conſvetudine etiam receptum eſt, ut immixtum & *purum incorruptum dicamus,* & *ſincerum immortale appellemus.* Eâdem hac metaphorâ uſus eſt Marcus *l.* 5. §. 16. ubi dixit; βάπτεται γὰρ ὑπὸ τῶν φαντασιῶν ἡ ψυχή. *Imbuitur enim cogitationibus anima.* & *l.* 3. §. 4. ſed in partem meliorem acceptâ, ubi de viro bono, δικαιοσύνῃ βεβαμμένον εἰς βάθος, *juſtitiâ penitùs imbutum.* Vult ergò καθαρὰν μένειν διάνοιαν, *mentem ſervari puram*, ut *l.* 8. §. 51. avt, ut mox ſeſe ipſe explicat, ἁπλῆν καὶ ἀκέραιον, *ſimplicem* & *integram.* Seneca *Epiſt.* 59. *Elui difficile eſt. non enim inqinati ſumus, ſed infecti*, id eſt, ὐ μεμιαστμένοι, ἀλλὰ βεβαμμένοι.

Γίνεται γὰρ] ſcilicet vulgari dicterio dicitur, *Honores mutant mores.* Polybius (Svidâ in v. καθικόμενοι & παραπόδα; citante) Πάντας μὲν γὰρ οἱ βασιλεῖς καὶ φίλους προσαγορεύουσι τοὺς κοινωνήσαντας τῶν αὐτῶν ἐλπίδων. καθικόμενοι δὲ τῶν πράξεων παραπόδας οὐ συμμαχικῶς ἀλλὰ δισποτικῶς χρῶνται τοῖς πιστεύσασιν (ità enim iſta legendum avtumo). *Omnes enim Reges,* & *amicos,* & *ſocios vocant illos, qi ejuſdem ſpei fuerant ſocii. Sed rerum, qas affectabant, potiti, e veſtigio eos, qi ipſis crediderunt, non ut ſocios: ſed ut ſervos tyrannicè tractant.* Πρὸ μὲν τῆς βασιλείας χρηστόν τι καὶ μέτριον ἤθος ἐμφαίνειν ἑαυτοῦ. βασιλεύσαντα δὲ ἀποδεικνύντα, χαλεπὸν καὶ βίαιον εἶναι περὶ τοὺς ἀρχομένους. *Neqe cum ante regnum adeptum benignè* & *moderatè ſe geſſerit, eo comparato difficilem ſe* & *violentum præſtare ſubjectis.* inqit Ariſtides *Orat in Marc. Tom.* 1. *pag.* 112. Qi & vitium hoc notat in Pavſania Cleombroti F. Ὃς οἴκοι μένων, ἐδύνατο σωφρονεῖν. *Qi dum domi manebat, modeſtè ſe gerebat.* at imperator deſignatus, & cum imperio foris agens, Ἐπειλήφει μὲν τῶν ὅλων, ἐπειλήφει δὲ αὐτοῦ. παντὶ δὲ μᾶλλον ἐῴκει, ἢ ἀνδρὶ Σπαρτιάτῃ χαλεπὸς μὲν ὢν καὶ βίαιος περὶ τοὺς συμμάχους. ἀκόλαστος δὲ καὶ ὑβριστὴς περὶ τὴν δίαιταν. τυραννικὸς δὲ περὶ τὸν τρόπον. *Et patriæ* & *ſui oblitus eſt, ut qidvis potiùs qàm Spartanus videretur, cùm* & *erga ſocios violentus eſſet,* & *in convictu protervus atqe injurius,* & *moribus planè tyrannicis.* Graphicè verò admodum idem χαρακτηρίζει Evripides in *Iphigen. Avlidenſ.* ſub perſona Menelai Agamemnonem alloqentis:

Οἶσθ', ὅτ' ἐσπέδαζες ἀρχὸν Δαναΐδαις πρὸς Ἴλιον
Τῷ δοκεῖν μὲν οὐχὶ χρῄζων, τῷ δὲ βούλεσθαι φίλαν,
Ὡς ταπεινὸς ἦς, ἀπάσης δεξιᾶς προσθιγγάνων,
Καὶ θύρας ἔχων ἀκλείστους τῷ θέλοντι δημότων,
Καὶ διδοὺς πρόσρησιν ἐξῆς πᾶσι, κ' εἴ μήτις θέλοι,
Τοῖς τρόποις ζητῶν πρίασθαι τὸ φιλότιμον ἐκ μέσου.
Κᾆτ' ἐπεὶ κατέσχες ἀρχὰς, μεταβαλὼν ἄλλους τρόπους,
Τοῖς φίλοισιν οὐκέτ' ἦσθα τοῖς πρὶν ὡς πρόσθεν φίλος,
Δυσπρόσιτος, ἴσον τε κλεῖθρον σπάνιος. ἄνδρα δ' ἐχρῆν
Τὸν ἀγαθὸν, πράσσοντα μεγάλα, τοὺς τρόπους μεθιστάναι,
Ἀλλὰ κὐ βέβαιον εἶναι τότε μάλιστα τοῖς φίλοις,
Ἡνίκ' ὠφελεῖν μάλιστα δύνατός ἐστι ἐυτυχῶν.
Scis, puto, Trojam potentis principatum Gracia
Velle cùm nolles videri, maximè velles tamen,
Ut modeſtus, & *benignus, dexteras prenſaveris.*
Tunc tua ſemper patebant civibus cunctis fores.
His dabas reſponſa blandus, hos ſalutabas prior;
Moribus tibi qò parares gloriam in medio ſitam.
Nunc ſed imperio poſito vertitur vita modus:
Non amicos nunc priores, ut ſolebas, diligis:
Durus imprimis adiri, nec freqens inter larem.
Non decet mutare mores magna curantem virum,
Cujus hoc magis probanda tunc amicis eſt fides,
Qò magis florens amicis adjuvandis ſufficit.

Grotius. Scilicet, qod Menander in *Gubernat.* à Priſciano *l.* 18. relatus.

Ἐπελάθετ' αὐτὸν ὅστις ἦν.
Oblitus eſt ſe ipſe, qi eſſet.

(vide *l.* 9. §. 3.) qod de Largio Macedone Plinius minor. *l.* 3. *Ep.* 14. *Superbus dominus* & *ſævus,* & *qi ſerviſſe patrem ſuum parùm, imò minimùm, memmiſſet.* Ità, qod Martialis. *l.* 11. *Ep.* 6.

Ardua res hæc eſt, opibus non tradere mores.

Et Avguſtinus *homil.* 13. & *conc. ſolemn.* 205. Apoſtoli illa *ad Tim. Ep.* 1. *c.* 6. *v.* 17. Τοῖς πλουσίοις παράγγελλε μὴ ὑψηλοφρονεῖν, *Iis, qi divites ſunt, denuntia, ne efferantur animo.* reſpiciens: *Primus ac peculiaris divitiarum vermis eſt ſuperbia.* Idémqe *conc. ſolemn.* 212. *Morbus divitiarum ſuperbia. grandis animus, qi inter divitias iſto morbo non tenetur. magnus dives eſt,* & *major divitiis ſuis, qi non ideo magnum ſe putat, dives eſt.*

a L. 7. §. 31. τὴν ἁπλῆν, ἀγαθὴν, ἀκέραιον, σεμνὸν, b ἄ-
b L. 3. §. 5.
c L. 10. §. 8. κομψον, & δικαίᾳ φίλον, ἥσυχῃ, εὐμενῆ, φι-
d L. 5. §. 9. λόεργον, ἐρρωμένον πρὸς τὰ πρέποντα ἔργα. c ἀ-
e L. 5. §. 21. γώνισαι, ἵνα πιστῷ συμμείνῃς d, οἷόν σε ἠθέλησε
f L. 5. §. 20. ποιῆσαι Φιλοσοφία. e αἰδῆ θεὸς, f σῶζε ἄνθρωπους.
36 l. 7. §. 46. g βραχὺς ὁ βίος. εἷς καρπὸς τῆς ἐπιγείας ζωῆς,

simplicem, bonum, integrum, gravem, serium, justi amantem, pium, placidum, affectu genuino præditum, in officio præstando strenuum. contende, talis ut persistas, qalem facere te philosophia volebat. Deos verere, homines tuere: brevis est vita. fructus unus hic terrestris vitæ istius,

dispo-

ANNOTATIONES.

est. Οἱ γὰρ πολλοὶ, κἂν αὐτὸ μόνον αὖρά βραχεῖά τινος εὐτυχίας προσπίσῃ, φυσῶσι καὶ πτέρνα μεγάλα, καταλαζονευόμενοι τῶν ἀφανιστέρων, καθάρματα καὶ παντοχλήματα καὶ γῆς ἄχθη, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἀποκαλοῦσι, ὥστε τὸ ἀκλινὲς τῆς εὐπραγίας ἐν βεβαίῳ παρ' αὐτοῖς ἐν μάλα σφραγισάμενοι, μηδὲ μίχρι τῆς ὑστεραίας ἴσως διαμενοῦντες ἐν ὁμοίῳ. *Cæteri mortales, si vel levis aura felicitatis aspiret, instantur, & immane spirant, superbè illudentes obscurioribus, appellando piaculares, conturbatores, onera terræ, aliisque verborum contumeliis, tanqam suâ felicitate probè constabilitâ, munitâque, fortassè ne in crastinum qidem eodem statu mansuri.* Philo *de vit. Mosis l.* 1. *pag.* 607. *B.* de talibus & Sosiphanes apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 22.

Αν δ' εὐτυχεῖτε, μηδὲν ὄντες, εὐθέως
Ισ' ὑμαυῷ φρονεῖτε —
Si faverit fortuna, cùm sitis nihil,
Cælo levatis capita. —

Pium itaqe illud Placillæ Imperatricis Theodosio conjugi datum monitum, Ἀεί σε, ὦ ἄνερ, προσήκει λογίζισθαι, τί μὲν ἦσθα πάλαι, τί δὲ γέγονας νῦν. *Semper cogitare debes mi vir, qid prius fueris & nunc sis.* Theodoretus *hist. Eccles. l.* 5. *c.* 18. Vide ad *l.* 10. §. 19.

Τήρησον σεαυτὸν ἁπλῆν, ἀγαθὸν] Vide *l.* 2. §. 17. Pavlus Timotheo, *Epist.* 1. *c.* 5. *v.* 22. Σεαυτὸν ἁγνὸν τήρει. *Temetipsum castum conserva.* & Jacobus *c.* 1. *v.* 27. Ἄσπιλον ἑαυτὸν τηρεῖν. *Immaculatum sese conservare.* & Joannes *Epist.* 1. *c.* 5. *v.* 18. Τηρεῖ ἑαυτόν. *Conservat seipsum.* Epictetus *l.* 2. *c.* 8. Τί δ' ὅτι οὐ μόνον σε κατεσκεύασεν, ἀλλὰ καὶ σοὶ μόνῳ ἐπίστευσε καὶ παρεκατέθετο, οὐδὲ τοῦτο οὐ μεμνήσῃ; ἀλλὰ καὶ κατασχύνεις τὴν ἐπιτροπήν; εἰ δέ σοι ὄρφανόν τινα ὁ θεὸς παρέθετο, ὕστις ἂν αὐτῷ ἡμίλεις; παραδίδωκέ σοι σεαυτὸν, καὶ λέγει, Τοῦτόν μοι φύλαττε τοιοῦτον, ὁῖος πίφυκεν, αἰδήμονα, πιστὸν, ὑψηλὸν, ἀπατάπληκτον, ἀπαθῆ, ἀτάραχον. εἶτα σὺ οὐ φυλάσσεις; *Qid porro, qod te non modò fecit, sed & sua dona tibi soli credidit, penes te deposuit? Ne hoc qidem recordabere, sed & in fideicommisso ignominiam suscipies? At verò si qem tibi pupillum tradidisset, sta eum negligeres? Tradidit tibi temetipsum, & dicit: hunc mihi conserva talem, qalis suâ naturâ est, verecundum, fidelem, sublimem, imperterritum, perturbatione tumultúque vacuum. Tu verò non conservas.*

Ἀκοπον] Vide *l.* 3. §. 5.

Ἀγώνισαι, ἵνα τοιοῦτος συμμείνῃς] Est hîc revera, si dextrè accipias, ὁ καλὸς ἀγὼν ille, qem decertare Timotheum hortatur Apostolus; decertâsse jam se testatur ipse. Ἀγωνίζω, inqit, τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως. *Decerta præclarum illud certamen fidei. Epist.* 1. *c.* 6. *v.* 12. &, Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι. *Certamen illud præclarum decertavi. Ep.* 2. *c.* 4. *v.* 7. neqe enim sine certamine jugi sedulóqe ad salutem pertingitur. Ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν. *Contendite intrare.* inqit Dominus; Lucæ *c.* 13. *v.* 24.

— *labor ad nitendum intrare volenti.*

Silius *bell. Punic. l.* 15.

Ἵνα τοιοῦτος συμμείνῃς] Ità *l.* 10. §. 8. Μήποτε μετονομάζῃ καὶ ἀπολλύοις. *Ne qando transnomineris & amittas.* Plinius minor *l.* 1. *Ep.* 23. *Tuam personam tibi imponas: qa sapienti viro ità aptanda est, ut perferatur.*

Αἰδῆ θεοῦς.] Numinis reverentia jure merito primas hîc obtinet, utpote qæ sit *sapientiæ*, non תחלה *principium* duntaxat, *Prov. c.* 9. *v.* 10. sed & ראשית *caput, principale*, ac *præcipuum*; *Prov. c.* 1. *v.* 7. imò *sapientia ipsa*; Job. *c.* 28. *v.* 28. & *summa totius. Eccles. c.* 12. *v.* 13. Itaqe exigenda vita cuiqe μετὰ αἰδοῦς θεοῦ καὶ εὐλαβείας, *cum verecundia & reverentia.* Apostolus *ad Hebr. c.* 12. *v.* 32. atqe ut Silius *bell. Punic. l.* 15.

Idem justitiæ cultor, qacunqe capesses,
Testes factorum stare arbitrabere divos.

Nam mihi pro certo constat, omnium mortalium vitam divisto numine invisi. neqe bonum neqe malum facinus cujusqe pro nihilo haberi, sed ex natura diversa præmia bonos malosqe seqi. Salustius *ad Cæsar.* & Juvencus *hist. Evang.*

Nil absente Deo loqimur: nil abdita clausum
Pectoris antra tegunt. cernit Deus omnia præsens.

Prudentius *cathemer. hymn.* 2.

Speculator adstat desuper:
Qi nos diebus omnibus,
Actúsqe nostros prospicit,
A luce prima in vesperum.
Hic testis, hic est arbiter,
Hic intuetur, qicqid est,
Humana qod mens concipit:
Hunc nemo fallit judicem.

A Augustinus *de verb. Dom. Orat.* 10. *Oculum in te non intendit suum, qi fecit tuum?* Plavtus *Captiv.* 2. 2.

Est profectò Deus, qi qa nos gerimus, audítqe & videt.
Is utì tu me hîc habueris, proinde tuum illic curaverit.
Bene merenti bene profuerit, malè merenti par erit.

Boethius *consol. l.* 5. *extremo: Manet etiam spectator desuper cunctorum præscius Deus, visionisqe ejus præsens semper æternitas cum nostrorum actuum futura qalitate concurrit, bonis præmia, malis supplicia dispensans. aversamini igitur vitia, colite virtutes. magna nobis est, si dissimulare non vultis, necessitas indicta probitatis, cùm ante oculos agitis judicis cuncta cernentis.* Av-
B tor *Oculi moralis*, sive is Robertus Capito Lincoln. sive qis alius; *c.* 15. §. 2. ubi Bernardi illud adduxerat; *Qovis loco, qovis angulo reverentiam habe angelo, qi te custodit, nè illo præsente facere audeas, qod me præsente non auderes. Hic est*, inqit, *magni consilii Angelus, cui patens est omnis angulus. Unde qidam;*

Cùm qid turpe paras, qod me spectante ruberes,
Cur, spectante Deo, non magis inde rubes?

Vide *l.* P. §. 4. & *l.* 2. §. 11. & *l.* 11. §. 26. & *l* 12. §. 2.

Σῶζε ἀνθρώπους] Ovidius *Ponti l.* 2. *el.* 9.

Regia crede mihi, res est succurrere lapsis:
Convenit & tanto, qantus es ipse, viro.
Conveniens homini est, hominem servare, voluptas:
Et melius nullâ qaritur arte favor.

Hac enim ratione fit, ut juxta paroemiam à Svida in literas relatam, ἄνθρωπος ἀνθρώπῳ δαιμόνιον efficiatur. Marcus noster, prout à Juliano in *Cæsaribus pag.* 91. inducitur, à Sileno interrogatus, Τί κάλλιστον εἶδον τῷ βίῳ τέλος εἶναι. *Qis pulcerrimus vitæ finis esse visus est?* respondit, Τὸ μιμεῖσθαι τοὺς θεούς. *Deos imitari.* Et secundò qærenti *pag.* 92. Τί ποτε νόμιζει εἶναι τὴν τοῦ θεοῦ μίμησιν. *Qid qondam existimabat esse deorum imitationem?* Ille rursus, Δεῖσθαι μὲν ἐλαχίστων, ἐν ποιεῖν δὲ ὡς ὅτι μάλισα πλείστους. *Qàm pauciss imis indigere, &*
D *qàm plurimis bene facere.* Pythagoras verò, Æliano referente, *l.* 12. *c.* 59. Δύο ταῦτα ἐκ τῶν θείων τοῖς ἀνθρώποις διδόσθαι μάλλισα, τό, τε ἀληθεύειν, καὶ τὸ εὐεργετεῖν. καὶ προσετίθη, ὅτι καὶ ἔοικε τοῖς θεῶν ἔργοις ἑκάτερον. *Hæc duo divinitus hominibus data esse longè pulcerrima: veritatem amplecti, & aliis benefacere: & addebat, utrumqe cum deorum immortalium operibus comparari posse.* At Strabo *l.* 10. *pag.* 322. Εὖ μὲν εἰρηται καὶ τοῦτο, τοὺς ἀνθρώπους τότε μάλισα μιμεῖσθαι τοὺς θεοὺς, ὅταν εὐεργετῶσιν. ἄμεινον δ' ἂν λέγοι τις, ὅταν εὐδαιμονῶσιν. *Bene qidem dictum est, homines tum maximè Deum imitari, qum beneficia conferunt: rectiùs autem diceretur, cum numina rectè colunt.* qo loco Xylander εὐδαιμονεῖν *numina rectè*
E *colere*, cur sit interpretatus, ego nullus assequor. Cicero *de natur. deor. l.* 1. *Qoniam plurima homini ab homine vel commoda vel incommoda solent oriri; & Dei proprium est vel servare vel benefacere; idcirco qi in gravi periculo succurrit, qive ingenti qopiam afficit beneficio, qoniam Dei qasi vice fungitur, ei cui prodest, Deus dicitur extitisse.* Et Plinius *hist. nat. l.* 2. *c.* 1. *Deus est mortali juvare mortalem: & hac ad æternam gloriam via. hic est vetustissimus referendi bene merentibus gratiam mos, ut tales numinibus ascribant.* Verùm novissima ista minùs pia. Piè Gregorius Nazianzenus *Orat. pro pauperib.*
F Γίνου τοῦ πλησίον τιμιώτερος, ἐκ τοῦ φειδῆναι χρηστότερος. γίνου τῷ δεομένῳ θεὸς, τοῦ ἕλεου θεοῦ μιμητὴς γενόμενος. οὐδὲν γὰρ ὕτως, ὡς τὸ εὖ ποιεῖν, ἀνθρώπους ἔοικε θεῷ. *Cura ut tibi proximo idcirco præstantior sis, qia benignior. Fac calamitoso sis Deus, Dei misericordiam imitando. Nihil enim tam divinum homo habet, qam de aliis bene merere.* Et *ad cives suos in angustiis constitutos*: dum præfectum ad clementiam & condonationem cohortatur. Μιμησαι δὲ ταῦτα θεοῦ φιλανθρωπίαν. τοῦτο ἔχει μάλισα θεῖον ἄνθρωπος τὸ εὖ ποιεῖν. ἔξεσί σοι θεὸν γενέσθαι μηδὲν ποιήσαντι. μὴ πρόη τὸν καιρὸν τῆς θεότητος. *Qocirca Dei misericordiam & humanitatem æmulare. Nihil tam divinum homo*
G *habet qàm benignitatem & beneficentiam. Licet tibi nullo labore Deum fieri. Noli divinitatis consequendæ occasionem abjicere.* Qod ῥητορικώτερον pavlò, liberiúsqe Clavdianus *Honor. Coss.* 4.

Sis pius imprimis. nam cùm vincamur in omni
Munere, sola Deos aqat clementia nobis.

Vide *l.* 5. §. 33.

Βραχὺς ὁ βίος] Vide *l.* 2. §. 17. & *lib.* 4. §. 17, 26.

Εἰς καρπὸς τῆς ἐπιγείου ζωῆς] *fructum vitæ appellat*, inqit Casavbonus qem Philosophi dicunt *finem.* itaqe qod de Heliogabalo Lampridius. *Eum fructum vitæ præcipuum existimans, si dignus atqe aptus plurimorum libidini videretur.* Diodorus in simili sententia, *l.* 1. *pag.* 77. *A.* Ὑπολάμβανον βασιλείας εὐδαίμονος εἶναι τέλος, τὸ πάσαις χρῆσθαι ταῖς ἡδοναῖς ἀνεμποδίστως.

dispositio pia, actióqe benefica. Tanqam Antonini discipulus, fac qæcunqe facis. imitare constantem illius in rebus ritè gestis tenorem, in cunctis æqabilitatem, pietatem, vultûs serenitatem, comitatem, gloriæ inanis contemptum, in rebus indagandis studium; útqe nihil omnino præterierit, priusqam sedulò considerâsset & liqidò perspexisset: útqe tulerit immeritò reprehendentes, nec eos vicissim redarguerit. ut nihil enixè avt festinè moliebatur: ut, delationes non admiserit. ut morum actionúmqe accuratus explorator fuerit; non conviciator, non meticulosus, non suspiciosus, non sophista. ut pqvcis contentus, tecto nempe, strato, veste, victu, servitio: ut laborum amans, irasci tardus,

διάθεσις ὁσία, καὶ πράξεις κοινωνικαί. ā πάντα, a L. 1. §. 16.
ὡς Ἀντωνίνε μαθητής. τὸ ὑπὲρ τ κ λόγον πρασσομένων ἔυτονον ἐκείνε, κ τὸ ὁμαλὲς παντοχοῦ, καὶ τὸ ὅσιον, καὶ τὸ * ἐυόδιον ℈ προσώπε, κ * ἔυδιον Xyl.
τὸ μελίχιον, καὶ τὸ b ἀκενέδοξον, καὶ τὸ ὠφελῆ b L. 1. §. 16.
τὴν καταληψιν τ πραγμάτων φιλότιμον. καὶ
c ὡς ἐκεῖνο ὁσ ἂν ἵν᾽ ὅλως παρῆκεν, μὴ πρό- c Ibid.
περον ἐν μάλα καταδών, καὶ σαφῶς νοήσας. καὶ
ὡς d ἔφερεν ἐκεῖνο ὁσ᾽ ἀδίκως μεμφομένης, d L. 11. §. 13. 18.
e μὴ ἀνθυμεμφόμενο. κ ὡς f ἐπ᾽ ἀδὴν ἔσπευδεν. e Sup. §. 24.
καὶ ὥς B Δημοκλὰς οὐκ ἐδέχετο. καὶ ὡς ἀκριβὴς f L. 1. §. 16.
ἐν ἐξετασης ἠθῶν κ πράξεων. κ h οὐκ ὀνῳδιστὴς, g L. 10. §. 12.
ψοφοδὴς, ἀχ ὑποπτης i, ἀ σοφιστής. κ ὡς k ἀνέ- g L. 1. §. 5.
γοις δρεμμο, ἴδιον οἰκήσῃ, στρωμνῇ, ἐσθῆτι, τρο- h L. 1. §. 16.
φῇ. ὑπηρεσία. κ ὡς φιλόπονο, καὶ μακρόθυμο, i Ibid.
καὶ k Ibid.

ANNOTATIONES.

λόπλως. *In hoc positum beati regni finem existimans, si qis haud* A *vino studium pra se ferebat.* τῇ ἐυσεβείᾳ, id est, Pii appellationem acquisivit. qanqam Capitolinus ex aliis alias appellationis hujusce cavsias adducit. Eandem & Marco Svidas cum aliis tribuit. Vide ad *l.* 1. §. 16. ἥμερον.

tectè omni voluptatum genere perfruatur. cavssas vitæ Juvenalis dixit, *Sat.* 6.

Et propter vitam vivendi perdere cavssas.

Et Plinius *l.* 5. *Epist.* 5. *Qi voluptatibus dediti qasi in diem vivunt, vivendi cavssas qotidie finiunt.* Et *l.* 1. *Ep.* 12. de Corellio Rufo. *Qanqam plurimas vivendi cavssas habentem, optimam conscientiam, optimam famam, maximam avtoritatem; præterea filiam, uxorem, nepotes, sorores; intérqe tot pignora veros amicos.* Hæc *ad Lampridium* Casavbonus. qanqam, *cavssas vivendi* in novissimo hoc de Corellio aliud planè qàm *finem* qi Philosophis dicitur, designare videtur. Notat Lucretius *l.* 3. hominibus ἀπολαυστικοῖς solenne esse,

— *ubi discubuere, tenéntqe*
Pocula plena manu, —
— & inumbrant ora coronis,
Ex animo ut dicant, brevis hic est fructus homullis.

Ità illi *vitæ fructum*, τὴν ἐν ἡμέρᾳ τρυφὴν, *luxum diurnum*, ut Petrus loqitur, *Ep.* 2. *c.* 2. *v.* 13. existimant: at Marcus istîc διάθεσιν ὁσίαν καὶ πράξεις κοινωνικάς. hoc est, lingvâ nostrâ (Christianam volo) *ἐυσέβειαν καὶ ἀγάπην, pietatem & charitatem*: sive ut Apostolus *ad Gal. c.* 5. *v.* 6. πίστις δι᾽ ἀγάπης ἐνεργεμένη. *charitatem per fidem efficacem.* ità Pavlo illi nostro τῦτο κερδος, τῦτο κέρδος, *hic est fructus, hoc est* C *lucrum*, Christo Domino suo, Christianisqe fratribus suis, inservire; *ad Philipp. c.* 1. *v.* 21, 22. de qo loco videndus venerandus Airayus, qi solus interpretum videtur Apostoli mentem assecutus. Vide *l.* 4. §. 24. & *l.* 12. §. 29.

Πάντα ὡς Ἀντωνίνε μαθητής] De Marco nostro itidem Capitolinus. *Pro instituto patris volens agere, dicere, cogitare.* Pium vult uterqe, cui in adoptionem ab Adriano datus est Marcus. Vide *l.* 1. §. 16. ubi pleraqe eadem, qæ istîc, deprehendas. De Tiberio pariter Strabo *lib.* 6. *pag.* 189. Καὶ νῦν ὁ διαδεξάμενος ὡὸς ἐκεῖνον, (Avgustum scilicet) κατάντα τῆς διοικήσεως καὶ τῶν προσταγμάτων ἐκεῖνον ποιεῖται. *Pro norma administrationis & edictorum exemplo illius utitur filius.* Et D ipse de se Tiberius apud Tacitum *annal. lib.* 4. *Qi omnia facta dictáqe ejus vice legis observem.* Verùm hoc eum ad speciem tantùm veteratorie, qò hominum animos sibi conciliaret, & ad tempus breve nimis, non constanter observâsse, ex Dione discas licet.

Τὸ ὑπὲρ τῶν κατὰ λόγον πρασσομένων ἔυτονον] Ità *lib.* 1. §. 16. Τὸ μετριτικὸν ἀσαλεύτως ἐπὶ τῶν ἐξεταζομένων κοινῶντων. *In rebus accuratè jam decretis constantiam immotam.* ibi vide.

Τὸ ὁμαλὲς παντοχοῦ] Ità *l.* 1. §. 16. πάντα συμφώνως ἑαυτοῖς. Seneca *Ep.* 74. *Virtus convenientiâ constat. omnia opera ejus cum ipsa concordant & congruunt.* Et *Ep.* 20. *Maximum hoc est & officium sapientiæ & indicium, ut verbis opera concordent, ut & ipse utiqe par sibi idémqe sit. observa itaqe, numqid vestis tua domúsqe dissentiant: numqid in te liberalis sis, in tuos sordidus: numqid cœnes frugaliter, ædifices luxuriosè. unam semel ad qam vivas regulam prende, & ad hanc omnem vitam tuam exaqa. Vitium est hæc diversitas, & signum vacillantis animi, & nondum habentis tenorem suum. qid est sapientia? semper idem velle, atqe idem nolle: non potest cuiqam semper idem placere, nisi rectum.* Et *de vit. beat. c.* 8. *Hoc modo una efficietur vis ac potestas concors sibi: & ratio illa certa nascetur, nec dissidens, nec hæsitans. qa cùm se* F *disposuit, & partibus suis consensit, &, ut ità dicam, concinuit, summum bonum tetigit. nihil enim pravi, nihil lubrici supereſt; nihil in qo arietet avt labet, qare avdacter licet profitearis, summum bonum esse animi concordiam. virtutes enim ibi esse debebunt, ubi consensus atqe unitas erit: dissident vitia.*

Τὸ ὅσιον] Hoc Antonino (si Pavsaniæ *in Arcad.* credimus) καὶ ἡ εἰς τὸ θεῖον τιμὴ, *qod summum in honorando numine di-*

Μὴ ἀντιμεμφόμενο] Vide *supra* §. 26. μὴ ἀντιδυσχεραίνοντα.

Ὡς ἐπ᾽ ἀδὴν ἔσπευδεν] *nihil enixè avt festinè moliebatur.* utrumqe enim designat τὸ σπένδειν, sicut & τὸ ἐπείγειν (unde B de Maximo Marcus *l.* 1. §. 15. Καὶ μεθαμῶ ἐπειγόμενον. *Et nusqam festinum*) & *festinè ad rem aliqam ferri.* Homerus *Il.* 9. *v.* 293.

— τί με σπένδεσθαι καὶ ἀνῆναι
Ὀλύμπιε.
— *cur me properantem & ipsum*
Incitas?

Et Theognis; *v.* 401.

Μηδὲν ἄγαν σπένδειν. καιρὸς δ᾽ ἐπὶ πᾶσιν ἄριστο.
Nil nimis festina: tempus avtem in omnibus optimum,

& *enixè in rem aliqam incumbere.* Hesiodus *Clyp. v.* 364.

Παντὶ μένει σπένδων. —
Omnibus viribus incumbens.

Et Theognis idem *v.* 335.

Μηδὲν ἄγαν σπένδειν. πάντων μέτ᾽ ἄριστα. —
Neqid nimis propera: omnium media optima.

ut sit istîc, ὡς ἐπ᾽ ἀδὴν ἔσπευδεν, qod *l.* 1. §. 16. Οὐδὲ ὡς ἄν τινα εἰκῆν πολὺ, ἴως ἱδρῶ. *Qod solet vulgò dici, ad sudorem usqe.* Aristoteles *Ethic. Nicom. l.* 4. *c.* 8. in charactere τῦ μεγαλοψύχε, utrumqe his verbis expressit: ὁ γὰρ σπευστικὸς, ὁ περὶ ὀλίγα σπεδάζων. ὅτι σύνηθες, ὁ μηδὲν μέγα διώμενος. *Nam neqe qi circa pavca studet, est festinabundus:* neqe *qi nihil magnum existimat, contentus & vehemens.* De Constantio Libanius *Orat.* 3. *pag.* 136. *A.* Τοῖς μὲν καιροῖς ὑπακούων ὀξέως. ὁ μέντοι τὴν ὀξύτητα σὺν ταραχῇ ποιύμενος. *Occasionibus celeriter arripiendis intentus, sic tamen ut velocitati nulla adesset perturbatio.*

Μὴ πρότερον ἵν᾽ μάλα κατιδών] Vide *l.* 1. §. 16. Agapetus *paranes. ad Justinian.* §. 42. Νηπιχῶς ἀπροσῶσθαι δεῖ τὰς τῶν πραγμάτων κρίσεις. δυσθήρατος γάρ ἐστι ἡ τῦ δικαίυ ἔυρεσις, ῥαδίως ἐκφέυγυσα τὰς μὴ λίαν προσίχοντας. *Sagaciter avscultare oportet rerum judices. Difficilis enim indagatu est justi inventio, facilè effugiens non admodum attendentes.* E

Διαβολὰς οὐκ ἐδέχετο] Vide *l.* 1. §. 5.

Οὐ ψοφοδὴς] ψοφοδὴς, δειλὸς, τὰς ψόφυς φοβύμενος. Svidas *pavidus, qi strepitus metuit.* sive ut Maro *Æn. lib.* 2.

Omnes qem terrent avræ, sonus excitat omnis.

Et hunc imitatus Silius *l.* 6.

---- *qem sonus omnis & avra*
Exterret. —

imò cui strepitus, ubi nullus est, videtur esse. ut

Ἄπαντα γὰρ τῷ φοβυμένῳ ψοφεῖ.
Facilè anima metuens avdit avt fingit sonos. F

qod de malè sibi conscio Eliphaz Jobi *c.* 15. *v.* 21. *Sonus pavoris avribus ejus jugiter insonat.* ut Sophocles *Acrisio*, à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 8. lavdatus. indè pro *superstitioso*, & *suspicioso*, sive *meticuloso nimisqe cavto* usurpatur. De Judæis *ad Diognetum* Justinus *pag.* 496. Τό γε περὶ τὰς βρώσεις αὐτῶν ψοφοδὲς, κ τὴν περὶ τὰ σάββατα δεισιδαιμονίαν. *At eorum circa cibos meticulosam cavtionem, & superstitionem circa sabbatha.*

* μένειν ἐν τῷ [αὐτῷ] μ. Cas.
a Ibid.
b Ibid.
c Sup. §. 21.
d L. 1. §. 3.
e L. 2. §. 11
l. 5. §. 29.
f L. 7. §. 2.
g L. 4. §. 46.
h L. 2. §. 17.

καὶ ὅσ* μὲν ἐν τῷ μέχρι ἑσπέρας ἀφ' ἑαυτοῦ λιτοῦ διαιταν, μηδὲ ἕως ὑπομείνῃ τὸ σῶμα τι σῶμα τοῦ συνήθη ὥραν χρήζων. καὶ [a] τὸ βέβαιον καὶ ὅμοιον ἐν ταῖς φιλίαις αὐξε. καὶ τὸ [b] ἀνέχεσθαι ἀντιβαινόντων παῤῥησιαστικῶς ταῖς γνωμαῖς αὐτοῦ, καὶ [c] χαίρειν εἴ τις δείκνυσι κρεῖττον. καὶ ὡς [d] θεοσεβὴς χωρὶς δεισιδαιμονίας. ἵν' [e] ἅτως εὐσυνεδήτῳ σοι σπῇ ἡ πλουτοία ὥρα, ὡς ἐκείνῳ.

§. 31. [f] Ἀνάνηφε καὶ ἀνακαλῶ σεαυτόν. καὶ [g] ἐξυπνισθεὶς πάλιν καὶ ἐννοήσας, ὅτι [h] ὄνειροί σοι ἠνώχλουν, πάλιν ἐγρηγορὼς βλέπε ταῦτα, ὡς ἐκεῖνα ἔβλεπες.

eodem loci ad vesperam usque, diætæ tenuis beneficio, manere potis; nec excernere, nisi tempore consveto, necesse habens. adhæc constantiam & æqabilitatem in amicitiis colendis. útque sententiis ipsius liberè se opponentes sustinuerit; gavisus etiam, si qis melius qicqam proferret. denique ut citra superstitionem fuerit religiosus. hæc, inqam, imitare, ut probè conscio tibi, sicut illi olim, superveniat hora novissima.

§. 31. Expergiscere, téqe revoca. & somno excusso, ubi intellexeris, somnia mera fuisse: qæ te conturbabant, ista vigilans jam denuo intuere, qo modo illa es intuitus, qæ in somniis vidisti.

§. 32.

ANNOTATIONES.

Ὅσος μὲν ἐν τῷ μέχρι ἑσπέρας] legendum ὅσος μένειν ἐν τῷ [αὐτῷ] *m. e.* tantâ victus tenuitate usum, ut à mane ad vesperam loco eodem posset durare, sine ulla alvum levandi, avt vesicam, nisi statis horis necessitate. Casavbonus *ad Capitol. Pium.* Apud Etymologum *in σμερδαλέος* mendum geminum, (qod & Sylburgium video observâsse) ubi terribilia visa dicit μερίζειν τὴν ψυχὴν τῶν ὁράντων τῷ φόβῳ, καὶ μὴ ἐᾶν αὐτὴν ἐν τῷ μένειν. reponendum ἐν τῷ αὐτῷ μένειν. Qod avtem hic Marcus de Pio, Dionem de Marco narrare refert, sed memoriâ, puto, lapsus V. C. Salmasius *ad Capitolini Pium.*

Χαίρειν, εἴ τις δεικνύοι κρεῖττον] Vide Marcum in hoc Pii æmulum; *suprà* §. 21. Lavdat hoc & in Constantio Themistius *Orat. qinqenn.* qi ubi Nestoris consilium Agamemnoni datum retulerat ex *Iliad. i. v.* 74.

Πολλῶν δ' ἀγορευόντων, τῷ πείσεαι, ὅς κεν ἀρίστην
Βουλὴν βουλεύσῃ. —
Pluribus inter se rem consultare paratis,
Huic pare, melior cui stat sententia menti.

Sed & reprehensionem ejusdem, *ibidem v.* 108.

— μάλα γάρ τοι ἔγωγε
Πολλ' ἀπεμυθεόμην. —
— *te plurima sæpe*
Admonui. —

Subjungit ad Imperatorem verso orationis filo; Σοὶ δ' οὐκ ἔστι μέχρι γε νῦν, ὅστις ἂν ἔχοι προτιτηκεῖν, ὅτι χρησὸν αὐτῷ [αὐτῷ f.] συμβουλὴν προσφέροντος παρακήκοας. ἀλλ' εἰ [ἢ] κατὰ σαυτὸν προλαβὼν τὸ δέον ἐξεῦρες, ἢ τὸ ἔργον ἐπάγεις τῷ παρ' ἄλλου καλῶς εὑρημένῳ. *Caterum tibi, Imperator, non est qi hactenus objiciat, qod cum utile consilium tibi attulisset, tu illi minus obtemperasses. Sed vel per te, qod rectum erat, antevertens inveniſti, avt ab alio solerter inventum in rem deducis.* Et de eodem Libanius *Orat.* 3. *p.* 135. *C.* Ὧν μὲν αὐτὸς εὑρίσκει, τούτων τὴν βουλὴν εἰς μέσον ἄγει. τὰς δὲ τῶν πέλας συμβουλίας, οὐκ αὐθαδείᾳ φαυλίζων, ἀλλ' ἔργῳ τὸν παλαιὸν λόγον βεβαιῶν, ὡς ἄρα καὶ τοῦτό γε φρονήσεως, τὸ τοῖς βελτίοσιν εἰδέναι τὴν ψῆφον τίθεσθαι. *Adhæc eorum, qorum ipse avctor & inventor est, consilium in medium producere solet: eorum avtem, qi ipsi assistunt, consilia non fastu elevat spernitve: qin potius re ipsâ vetus dictum confirmat, nimirum qod hoc ipsum prudentiæ sit, nosse suffragium optimis dare.* Rectè. siqidem, qod Isocrates *de pace.* Πῶς ἂν ἄνθρωποι καλῶς δυνηθεῖεν, ἢ κρῖναι περὶ τῶν γεγενημένων, ἢ βουλεύσασθαι τῶν περὶ μελλόντων, εἰ μὴ τοὺς μὲν λόγους τῶν ἐναντιουμένων παραλλήλους ἐξετάζοιεν, αὐτοὶ δὲ αὑτοῖς κοινοὺς ἀμφοτέροις ἀκροατὰς παρέχοιεν. *Qi fieri potest, ut illi vel de præteritis rectè judicent, vel de futuris prudenter deliberent, nisi contrarias inter se rationes conferant, & aqos utrisqe avditores se præbeant?* Et apud Herodotum[1] *l.* 7. *p.* 441. *A.* Artabanus: Ὦ βασιλεῦ, μὴ λεχθεισέων μὲν γνωμέων ἀμείνων ἑτέρη οὐκ ἔστι τὴν ἀμείνω αἱρεόμενον ἑλέσθαι, ἀλλὰ δεῖ τῇ εἰρημένῃ χρῆσθαι. λεχθεισέων δὲ, ἔστι ὥσπερ, τὸν χρυσὸν τὸν ἀκήρατον, αὐτὸν μὲν ἐπ' ἑωυτοῦ οὐ διαγινώσκομεν. ἐπιὰν δὲ παραβρίψωμεν ἄλλῳ χρυσῷ, διαγινώσκομεν τὸν ἀμείνω. *Rex, nisi diversa inter se sententiæ dicantur, non potest qis eligere meliorem, sed necesse habet ea, qæ dicta est, uti: at qm plures dicta sunt, licet tanqam aurum purum deligere, qod per se discerni cum neqeat, affricatum alteri discerni potest.*

Θεοσεβὴς χωρὶς δεισιδαιμονίας] *religiosus citra superstitionem.* nisi si religiosum eo sensu accipi velimus, qo Nigidius apud Gellium *l.* 4. *c.* 9. in antiqo carmine,

Religentem esse oportet; religiosum nefas.

ut *religiosus* sit is, qi nimiâ & superstitiosâ religione sese alligaverat; qæ res vitio assignabatur. Qanqam vitio isto laborâsse cumprimis Romanos avtor est Polybius *l.* 6. *c.* 54. ubi statum Romanum cum Carthaginiensi componens, Μεγίστη δέ μοι δοκεῖ, inqit, διαφορὰν ἔχειν τὸ Ῥωμαίων πολίτευμα πρὸς τὸ βέλτιον, ἐν τῇ περὶ θεῶν διαλήψει. καί μοι δοκεῖ τὸ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ὀνειδιζόμενον, τοῦτο συνέχειν τὰ Ῥωμαίων πράγματα. λέγω δὲ τὴν δεισιδαιμονίαν. ἐπὶ τοσοῦτον γὰρ ἐκλελαγωδεῖται καὶ παρεισῆκται τοῦτο τὸ μέρος παῤ' αὐτοῖς εἴς τε τὰς καθ' ἰδίαν βίους, καὶ τὰ κοινὰ τῆς πόλεως, ὥστε μὴ καταλιπεῖν ὑπερβολήν. *Sed nullâ re aqè præstare cæteris populis Romanos arbitror, ac opinione illâ, qam de diis habent. Atqe adeò qa res apud reliqos mortales vitio vertitur, ea ipsa continere Romanam rempublicam mihi videtur: superstitionem dico: Nam usqe eo apud hos superstitio in majus est exaggerata, & cùm in privatam hominum vitam, tum in publica consilia est inducta, ut non qeat magis.* Qin nec Marcum nostrum hoc morbo immunem prorsus fuisse, cùm ex Capitolino in *Marco*, tum & ex Luciano in *Alexandro*, colligi posse videtur: nisi si qis gentis potiùs qàm regis vitium illud fuisse dixerit.

Ἵν' ἅτως εὐσυνεδήτῳ σοι] par huic Aristippi votum, qi cùm ab eo qæreretur, qomodo Socrates diem obiisset, respondit, Ὡς ἂν ἐγὼ εὐξαίμην. *prout ipse optaverim.* Laertius *l.* 2. nec dispar Balaami arioli illud, apud Mosem *l.* 4. *c.* 23. *v.* 10. *Moriatur anima mea morte justorum: sitqe finis meus, qalis illius est.* Interest, qòd Marcus Pio vitâ compar esse desiderat, nè morte sit dispar, sed cùm vitæ retrò salubriter actæ conscientiâ placidus defungi qeat: Balaam contrà morte compar esse piis ambit, cùm vitam eorundem æmulari ac sectari recuset: hoc est, ut poëtaster ille apud Capitolinum de Macrino;

Impius & felix sic simul esse cupit;
Ut nolit pius esse, velit tamen esse beatus:
Qod natura negat, nec ratio patitur.

Siqidem, ut Isidorus Pelusiota *l.* 1. *Epist.* 468. Οὐδὲν τοῦτο ἕτερόν ἐστιν, ἢ θέλειν μὲν σώτηρίας τυχεῖν, μὴ θέλειν δὲ ποιεῖν τὰ πρὸς αὐτὴν συμβαλλόμενα. *Hoc nihil aliud fuerit, qàm salutem qidem consequi velle: ea avtem, qæ ad ipsam consequendam adminiculo sunt, efficere nolle.* Qalem avtem qemqe à morte deprehendi oporteat; optimè docet Epictetus *l.* 3. *c.* 5. Τί ποιοῦντας καταλαβεῖν ἀφέλει θάνατος; τὸν γεωργὸν γεωργοῦντα καταλαμβάνει, τὸν ναυτικὸν πλέοντα. σὺ τί θέλεις ποιοῦν καταληφθῆναι; τί ποτε γὰρ ποιοῦντά σε δεῖ καταληφθῆναι; εἴ τι ἔχεις τούτου κρεῖσσον ποιοῦν καταληφθῆναι, ποίει ἐκεῖνο. ἐμοὶ μὲν γὰρ καταληφθῆναι γένοιτο μηδενὸς ἄλλου ἐπιμελουμένῳ, ἢ τῆς προαιρέσεως τῆς ἐμῆς, ἵν' ἀπαθὴς, ἵν' ἀκώλυτος, ἵν' ἀναναγκαστος, ἵν' ἐλεύθερος. ταῦτα ἐπιζητοῦντι θέλω εὑρεθῆναι, ἵν' εἰπεῖν δύνωμαι τῷ Θεῷ: μήτι παρέβην σου τὰς ἐντολάς; μήτι πρὸς ἄλλα ἐχρησάμην ταῖς ὁρμαῖς, ἃς ἔδωκας; μήτι ταῖς αἰσθήσεσιν ἄλλως; μήτι ταῖς προλήψεσι; μήτι σοί ποτ' ἐνεκάλεσα; μή τι ἐμεμψάμην σὲ τὴν διοίκησιν; ἕτοιμος, εἴ τι ἐπιτάσσεις, εἴ τι σημαίνεις. νῦν με θέλεις ἀπελθεῖν ἐκ τῆς πανηγύρεως; ἄπειμι. χάριν σοι ἔχω πάσαν, ὅτι ἠξίωσάς με συμπανηγυρίσαι σοι, καὶ ἰδεῖν ἔργα τὰ σά, καὶ τῇ διοικήσει σου συμπαρακολουθῆσαί σοι. Ταῦτα με ἐνθυμούμενον, ταῦτα γράφοντα, ταῦτα ἀναγινώσκοντα καταλάβοι ὁ θάνατος. *Qid agentes mors debet invadere? Agricolam terra colendæ intentum, nautam navigantem invadit. Te avtem qid agentem oportet invadi? Si qid habes melius cui te deditum invadat, illud agito. Nam mihi qidem optabile est invadi nullâ aliâ re nisi voluntate meâ curandâ occupato, ut perturbatione vacuus, & citra impedimentum, ut citra coactionem, ut liber, ea qa volo agens deprehendar, ut dicere possim Deo: nunqid præcepta tua violavi? nunqid ad alia sum abusus facultatibus, qas mihi dediſti? num sensibus? num anticipationibus? num te unqam incusavi? num gubernationem tuam reprehendi? Paratus, si qid mandes, si qid imperes. Vis me nunc ludorum celebritate abire? Abeo. Gratiam qàm possum maximam habeo, qòd me dignatus es ad ludos tuos admittere, & ad spectanda opera tua, & administrationem tuam intelligendam. Hac me cogitantem, hac scribentem, hac legentem occupet mors.* His gemina habet & *l.* 4. *cap.* 10.

§. 31. Ἀνάνηφε] *Respisce*, ad mentis sanitatem revertere: ab eis translatum, qi ubi crapulam edormierint, veternúmqe qem vini havstu copiosiore contraxerant, excussérint, ad pristinum mentis statum jam redeunt. Ità τῷ ἀνανήφειν usus est Apostolus *ad Timoth. Ep.* 2. *c.* 2 *v.* 26.

Ἀνακαλῶ σεαυτόν] Metaphora, ab eis, qi animæ deliqium passi, vel inclamatione, vel aliâ aliqâ ratione revocantur.

Ἐξυπνισθεὶς] *l.* 4. §. 46. Οὐ δεῖ ὥσπερ καθεύδοντας ποιεῖν καὶ λέγειν. *Nihil tanqam per somnum agendum dicendumve. Excitandus è somno & vellicandus est animus.* Seneca *Ep.* 20.

Ὅτι ὀνειροί σοι ἠνώχλουν] Pari imagine usus est Plutarchus de *profect. virtut. p.* 75. *E.* dum Stoicos ridet, qi hominem subitò καὶ ἐν ἀκαρεῖ χρόνου è pravitatis ac stultitiæ altissimo gurgite, ad bonitatis sapientiæqe apicem celsissimum emergere ajebant:

Ἃ δ'

§.32. Ex corpuſculo atqe anima conſto. corpuſculo indifferentia ſunt omnia. neqe enim res diſtingvere novit. menti verò indifferentia ſunt, qæcunqe non ſunt peculiaria ejuſdem opera. hæc omnia in poteſtate ſua ſita habet: & ex his etiam ea ſola ad eam pertinent, qæ circa id qod in manibus jam eſt, verſantur. futura enim & præterita illius opera, & ipſa eidem jam ſunt indifferentia.

§.33. Nullus eſt pedi avt manui præter naturam labor, dum pes qod pedis eſt, manus, id qod manûs eſt, faciat. pari modo nec homini qâ homo eſt, labor ullus eſt præter naturam, dum id qod hominis eſt, faciat. ſi avtem præter naturam illi non eſt, nec malum eſt ei.

§.34. Qantâ voluptate perfunduntur etiam latrones, cinædi, paricidæ, tyranni?

§.35. Nonne vides, ut artifices mechanici, etiamſi hominibus imperitis qadantenus concedant, artis tamen ſuæ rationem nihilominus enixè advertùs illos tueantur, nec ab ea qicqam abſcedere ſuſtineant? num ferendum ergò, architectum medicúmve artis ſuæ rationem pluris facere, qàm hominem ſuæ, qæ eſt illi cum Diis ipſis communis?

§.36. Aſia, Evropa, orbis ſunt anguli. mare qodvis orbis guttula; Athos mons,

§. 32. [a] Ἐκ σωματίε εἰμὶ καὶ ψυχῆς. τῷ μὲν ἓν σωματίῳ πάντα ἀδιάφορα. ἁδὲ χὰρ δύναται διαφέρειν. [b] τῇ ἢ διανοίᾳ ἀδιάφορα, ὅσα μὴ ἐστιν αὐτῆς ἐνεργήματα. ὅσα δέ γε αὐτῆς ἐστιν ἐνεργήματα, [c] ταῦτα πάντα ἐπ' αὐτῇ ἐστιν. καὶ τούτων μέντοι, [d] ἃ ὡδὶ μόνον τὸ παρὸν πραγματεύεται. [e] τὰ γὰρ μέλλοντα καὶ παρῳχημένα ἐνεργήματα αὐτῆς, καὶ αὐτὰ ἤδη ἀδιάφορα.

[a] L.2.§.2. l.5.§.13. [b] L.5.§.20. l.7.§.58. [c] L.5.§.14. [d] L.3.§.12. l.7.§.54. [e] L.12.§.1.

§. 33. Οὐκ ἔστιν ὁ πόνος τῇ χερὶ, ἁδὲ τῷ ποδὶ ὡσαὐτὰ φύσιν, μέχρις ἂν ποιῇ ὁ πούς * τὰ τοῦ ποδὸς, καὶ ἡ χεὶρ τὰ τ᾽ χειρός. ὕτως ἓν [f] ἁδὲ ἀνθρώπῳ ὡς ἀνθρώπῳ ὡσαὐτὰ φύσιν ἐστὶν ὁ πόνος, μέχρις ἂν ποιῇ τὰ τοῦ ἀνθρώπου. εἰ ἢ ὡσαὐτὰ φύσιν αὐτῷ οὐκ ἔστιν, ἁδὲ κακὸν οὐκ ἔστιν αὐτῷ.

* τὰ Lug. [f] L.5.§.1.

§. 34. [h] Ἡλίκας ἡδονὰς ἤσθηται λῃσαὶ, κίναιδοι, παιδεραλοῖαι, τύραννοι.

[h] L.2.§.11. l.5.§.10.l.9.§.1.

§. 35. [i] Οὐχ ὁρᾷς πῶς οἱ βάναυσοι τεχνῖται ἁρμόζονται μὲν ἄχρι τινῶν πρὸς τὰς ἰδιώτας, ἁδὲν ἧσσον μέντοι ἀντέχονται τῆς τέχνης, καὶ τοῦτο δοκοσῦναι οὐκ ὑπομένουσιν; ἀ δῆτα, εἰ ὁ ἀρχιτέκτων, καὶ ὁ ἰατρὸς μᾶλλον ἁιδέσεται τὸν τῆς ἰδίας τέχνης λόγον, ἢ [k] ὁ ἄνθρωπος τὸν ἑαυτῆς, ὃς αὐτῷ κοινός ἐστι πρὸς τοὺς θεούς.

[i] L.4.§.31. l.5.§.1.32. [k] L.11.§.5.

§. 36. Ἡ Ἀσία, ἡ Ἐυρώπη, [l] γωνία ἐστὶ κόσμου. πᾶν πέλαγος, σταγὼν ἐστὶ κόσμου. Ἄθως [m] βωλάριον.

[l] L.4.§.3.l.8.§.21. [m] L.12.§.32.

ANNOTATIONES.

Ἂν δὲ ὕτω τινὶ, inqit, συνῇ τὰ τῆς μεταβολῆς, καταδαρθάνοντα φαῦλον, ἀνίχρεσθαι σοφὸν, καὶ προστιθέντα, ἐκ τῆς ψυχῆς μεθεικότα τὰς χθιζὰς ἀβελτηρίας καὶ ἀπάτας,

Ψευδεῖς ὄνειροι χαίρετ'. ἠδὴ ἦτ' ἄρα,

τίς ἀγνοήσειεν ἂν τῷ διαφορὰν ἐν αὐτῷ τοιαύτην γενομένην, καὶ φρόνησιν ἀθρόον ἐκλάμψασαν. Aut ea ſic alicui accideret, ut cum obdormiviſſet vitioſus, expergiſceretur ſapiens, dimiſſiſqe ex animo fatuitates & impoſturas ita compellaret:

Inſomnia vana valete, nihil eratis,

iſne ignoraret tanto à ſeipſo diſcrimine fuiſſe mutatum, & prudentiam ſubito ac conſertim eluceſcentem? Vide *l.* 2.§.17. Τὰ δὲ τῆς ψυχῆς, ὄνειρος. *Anima verò ſomnium.*

§.32. Τῇ δὲ διανοίᾳ ἀδιάφορα] corrupit hîc Xylandri verſionem editor Lugdunenſis, & mentem Marci pervertit planè, dum reddit, *rationi autem inter ea diſcrimen habetur.* cùm Xylander Marci verba rectè explicans, *diſcrimen nullum* dixiſſet.

Πάντα ἐπ' αὐτῇ] Vide *ſuprà* §.8. & *lib.* 5. § 13. & *lib.* 11. §.1.

Περὶ μόνον τὸ παρὸν] Vide *ſuprà* §.2. & *l.* 3.§.12.

Τὰ γὰρ μέλλοντα] Seneca *Ep.* 117. *Quis neſcit hoc ipſo non eſſe bonum id qod futurum eſt, qia futurum eſt? nam qod bonum eſt, utiqe prodeſt: niſi præſentia prodeſſe non poſſunt. Si non prodeſt, bonum utiqe non eſt: ſi prodeſt, jam eſt.* Vide *l.* 7. §.8. & *l.* 8.§.26.

§.33. Οὐκ ἔστιν ὁ πόνος] Seneca *Epiſt.* 121. *Nemo ægrè molitur artus ſuos; nemo in uſu ſui hæſit: ad hoc edita protinus faciunt.* Vide *l.* 5.§.1. & *l.* 8.§.26.

Τὸ τοῦ ποδὸς] τὰ Lugdunenſis.

Οὐκ ἔστιν, ἁδὲ κακὸν ἂν ἔστιν] Lugdunenſis, ἂν ἐστιν, ἁδὲ κακὸν ἂν ἔστιν. forſan, ἂν ἔστιν, ἁδὲ κακόν ἐστιν. ut ἂν poſterius in locum ἀ, quod eſt vitioſum, ſuccedat.

§.34. Ἡλίκας ἡδονὰς ἤσθησαν λῃσαί] Seneca *de vit. beat. c.*7. *Voluptas etiam ad vitam turpiſſimam venit. & infelices qidam, non ſine voluptate, imò ob ipſam voluptatem ſunt.* & *c.* 8. *Qid, qòd tam malis qàm bonis voluptas ineſt? nec minùs turpes dedecus ſuum, qàm honeſtos egregia delectant?* & rurſus *c.* 10. *Qis ignorat pleniſſimos eſſe voluptatibus veſtris ſtultiſſimos qoſqe, & neqitiam abundare jucundis?* & *c.* 11. *Multos oſtendam voluptatibus obſeſſos, qos fatearis neceſſe eſt malos. hos eſſe in voluptatibus dices: nec tamen illis bene erit, qia non bono gaudent.* Ergò voluptas in adiaphoris Marco habetur. *l.* 2.§.11. & *l.* 9. §.1. Vide & *l.* 10.§.10. & *l.* 8.§.40. Cæterùm Plato in *Timæo pag.* 1080. *E.* ità ἡδονὴν καὶ ἐυφροσύνην diſtingvit, ut ἡδονὴν μὲν τοῖς ἄφροσιν, ἐυφροσύνην δὲ τοῖς ἔμφροσιν, *voluptatem inſipientibus, gaudium ſapientibus*, attribuat. Idem in *Philebo p.* 392. *D.* Ἐν ὕβρει μείζους ἡδονὰς, ἃ πλείους εἶναι. *In laſciviane & petulantiâ non plures dico, ſed vehementiores & vi majores voluptates.* Et mox: Δῆλον, ὡς ἔν τινι ποιᾷ ψυχῆς καὶ τῷ σώματι, ἀλλ' ἂν ἐν ἀρετῇ, μεγίσας μὲν ἡδονὰς, μεγίσας δὲ καὶ λύπας γίγνεσθαι. *Patet in qadam depravatione tum animæ, tum corporis, potiùs qàm in virtute, vehementes voluptates vehementéſqe cruciatus conſiſtere.*

§.35. Ἀρμόζονται μὲν ἄχρι τινὸς πρὸς τὰς ἰδιώτας] *Reſpectu aliqo imperitis parùm diſtant* Caſavbonus. meliùs Xylander. *Uſqe ad certum finem privatis hominibus ſe accommodant.* i. e. qadantenus illis concedunt, eſſqe ſe attemperant.

Ἀντέχονται τῷ λόγῳ τῆς τέχνης] Vide *ad l.* 4.§.31. qæ de Stratonico & Apelle. Pſaltes qidam ignobilis cùm apud Antigonum regem ſpecimen artis ederet, réxqe nunc hanc, nunc illam chordam adſtringere moneret, indignatus ille, Μὴ γένοιτό σοι ὕτω κακῶς, ὦ βασιλεῦ, ὡς ἐμοῦ ταῦτα ἀκριβοῦν μᾶλλον. Sive, ut Plutarchus (qi Philippo dictum conſtanter aſſerit, in *apoph. de adulat. de Alex. Orat.* 2. *Sympoſ. probl. l.* 2. *c.* 1.) ἵνα ἐμοὶ ταῦτα βέλτιον εἰδῇς. *Abſit*, inqit, *ò rex, tam male tecum agatur, ut in iſtis me peritior exiſtas.* Ælianus *l.* 9. *c.* 36. Ità regibus etiam in artis ſuæ ratione concedere nefas habent artifices etiam infimi qiqe. Apollodorus itidem architectus, cùm de operibus ſuis apud Trajanum verba habenti, Hadrianus obſtreperet, Ἄπελθε, inqit, καὶ τὰς κολοκύνθας γράφει. τούτων γὰρ οὐδὲν ἐπίσταμαι. *Abi & cucurbitas pinge tibi: iſtarum enim rerum nihil noſti.* Dio Caſſius *l.* 69. Οὕτως ἐφ' ἑκάστης ὕλης, τὸν ἔμπειρον τοῦ ἀπείρου κρατεῖν πᾶσα ἀνάγκη. *Sic in qolibet genere peritum imperito imperare omnino neceſſe eſt.* Epictetus *l.* 3. *c.* 26. Idémqe *l.* 4. *c.* 12. Ἐπεί τοι πᾶσα ἐπιστήμη κατὰ φρονητικὴ ἐστι τῆς ἀγνοίας καὶ τῶν ἀγνοούντων, καὶ οὐ μόνον αὐ ἐπιστήμαι, ἀλλὰ καὶ αἱ τέχναι. Φέρε οὖν θέλεις σκυτίνα, ὃν θέλεις τέκτονα. καὶ τῶν πολλῶν καταγελᾷ περὶ τοῦ αὐτοῦ ἔργου. *Siquidem omnis ſcientia contemnit ignorantiam & ignorantes: nec ſcientiæ ſolum, ſed artes etiam. Produc qemvis ſutorem, qemvis fabrum. Is, qod ad ſuum opus attinet, vulgus deridet.* Vide *l.* 5.§.32.

Τὸν ἑαυτοῦ] Qænam ars eſt iſta propria hominis, qâ hominis? ſed qam cum Diis communem habet, Marcus ipſe docet *l.* 11.§.5. ἀγαθὸν εἶναι. *bonum eſſe.*

§.36. Γωνία] Ità *lib.* 3.§.10. Μικρὸν τὸ τῆς γῆς γωνίδιον. *Exiguus eſt telluris angulus.* & *l.* 4.§.3. Πόσον γωνίδιον ἡ κατοίκησις. *Angulus qam exiguus.* & *l.* 8.§.21. Ἐν γωνίᾳ τούτῳ κλίματος. *In angulo iſtius plaga.*

Σταγὼν τοῦ κόσμου] Apollonio qærenti *utra major* eſſet, *terra an mare*; reſpondit Iarchas Indus, *terram mari majorem*: τὴν γὰρ θάλασσαν αὐτὴ ἔχει. *qia terra mare continet.* ſcilicet τὴν θάλασσαν λίμνην, *mare lacum eſſe* cenſuit; non avtem τὴν οἰκουμένην νῆσον, *terram* potiùs *inſulam*, ut Strabo *l.* 1. qocum conſentiens & Plinius *l.* 2. *c.* 66. *tellurem præcinctam circumfluo mari.* & Ariſtoteles *de mundo c.* 3. Ἡ σύμπασα μία νῆσός ἐστι, ὑπὸ τῆς θαλάσσης περιῤῥεομένη. *Univerſa ipſa terra inſula eſt unica ambitu circumdata.* qod Mela. *c.* 1. *ambitur omnis Oceano.* at verò ὑγρὰν οὐσίαν, ſive *aqæ elementum*, terrâ longè majorem: καὶ γὰρ ἐκείνην τὸ ὕδωρ φέρει. *terram ſiqidem ab aqa ſuſtineri.* Ità ille aqei elementi mare partem minimam opinatus videtur, utpote qi ſubtus terram aqarum neſcio qas ſomniabat abyſſos, qibus ea qaſi ſupernataret, cùm *aqas* contrà *terra ſuſtineat*, ut rectè Plinius *l.* 2. *c.* 65. Verùm Marcus *guttula* inſtar obtinere vult ad mundi hujus univerſi ambitum; cui eleganter, ut γῆ στιγμὴ, *terra puncti inſtar habet*, *l.* 4. §. 3.

ità

ελον ℰ κόσμε. πᾶν τὸ ἐνεςὼς ℰ χρόνε, [a] στιγμὴ ℰ αἰῶνος. [b] πάντα μικρά, ἔυτρεπτα, [c] ἐναφανιζόμενα. [d] πάντα ὁκεῖθεν ἔρχεται, [e] ἀπ' ἐκείνε ℰ κοινοῦ ἡγεμονικοῦ ὁρμήπαντα *, ἢ κατ' ἐπακολούθησιν. καὶ [f] τὸ χάσμα ἐν ℰ λέοντος, καὶ τὸ δηλητήριον, καὶ πᾶσα κακοεργία, ὡς [g] ἄκανθα, ὡς βέρβορος, ὁκείνων [h] ἐπιγενήματα τ σεμνῶν καὶ καλῶν. μὴ ἄν αὐτὰ ἀλλότρια τύτε, ἃ σέβεις, φαντάζε. ἀλλὰ [i] τὴν πάντων πηγὴν ἐπιλογίζε.

§. 37. [k] Ὁ τὰ νῦν ἰδὼν, πάντα ἑώρακεν, ὅσα τι ἐξ ἀϊδίε ἐγένετο, καὶ ὅσα εἰς τὸ ἄπειρον ἔσαι. [l] πάντα γὰρ ὁμογενῆ, καὶ ὁμοειδῆ.

§. 38. Πολλάκις ἐνθυμᾶ [m] τὴν ἐπισύνδεσιν πάντων τῶν ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ σχέσιν πρὸς ἄλληλα. τρόπον γάρ τινα πάντα ἀλλήλοις ἐπιπέπλεκται, καὶ πάντα κατὰ τῦτο φίλα ἀλλήλοις ἐσί. καὶ γὰρ ἄλλο ἐξῆς ἐσι τύτε, διὰ τὴν τοπικὴν * κίνησιν καὶ σύμπνοιαν, καὶ [n] τὴν ἕνωσιν τ ὐσίας.

§. 39. [o] Οἷς συγκεκλήρωσαι πράγμασι; [p] τύτοις συνάρμοζε σεαυτόν. καὶ [q] οἷς συνείληχας ἀνθρώποις, [r] τύτες φίλει, ἀλλ' ἀληθινῶς.

ejusdem glebula; tempus instans omne, punctum ævi. parva omnia, caduca, evanida. proveniunt indidem universa, à mente communi illa vel directè profecta, vel per consequentiam necessariam; etiam rictus leonis, & venena, & noxium quidvis, sicut spina, & lutum, quæ rerum illarum speciosarum ac pulcrarum appendices sunt. noli ergò ista ab eo qem colis aliena opinari: sed rerum universarum originem tecum perpende.

§. 37. Qi præsentia vidit, cuncta vidit, tum qæ ab æterno fuere, tum qæ in æternum futura sunt. cuncta enim & cognata sunt & uniformia.

§. 38. Perpende tecum jugiter rerum omnium, qæ in mundo sunt, connexionem mutuam, qámqe ad se invicem affectionem habeant. sunt enim omnia qodammodo sibi invicem implexa, atqe eâ ratione sibi invicem amica. alterum enim alterius consequens est, & per connexionem localem, & per conspirationem mutuam, & per materiæ continuitatem.

§. 39. Qibus destinatus es rebus, eis te accommoda; & quibuscum vivere sortitus es, homines eos, idqe veraciter fac diligas.

§. 40.

a L. 2. §. 14. l. 3. §. 16.
b L. 4. §. 48.
c L. 2. §. 12.
d L. 2. §. 3.
e L. 7. §. 75. l. 9. §. 28.
* -τος f.
f L. 3. §. 2.
g L. 8. §. 50.
h L. 3. §. 2.
i L. 3. §. 11. l. 4. §. 33. l. 8. §. 23.
k L. 2. §. 14. l. 11. §. 1.
l Inst. §. 46. l. 9. §. 35.
m L. 4. §. 40. 45. l. 7. §. 9.
* κίν. Xyl. σύνησιν f. l. 4. §. 34.
n L. 4. §. 40.
o L. 4. §. 23. 25. l. 5. §. 8. l. 8. §. 23.
p L. 3. §. 16. l. 4. §. 34.
q L. 10. §. 36.
r L. 7. §. 22. 31.

ANNOTATIONES.

ità πίλαγος σαγὼν, hoc loco dicitur. Apud Esajam itidem c. 40. v. 15. Numini divino collati populi universi, dicuntur esse, ὡς σαγὼν ἀπὸ κάδε, *ut gutta situla*, hoc est, instar guttulæ, qæ sive inter effundendum deciderit, sive post effusum liqorem in fundo subsliterit, de mensura justa nihil minuitur: & *ut pulvis lancium*, (nam Græci ῥοπὴν ζυγῶ perperam reddunt) hoc est, instar pulviculi, qi post aromata effusa lanci adhæret, nec de justo pondere tamen qicqam deperisse deprehenditur.

Ἄτως βωλάριον] *l.* 12. §. 32. Ἐν πόσῳ βωλαρίῳ τῆς γῆς ἕρπεις; *In qantula totius telluris glebula repis?* τὴν πατρῴαν βῶλον. id est, *glebam patriam*, pro agro sive fundo dixit Synesius *Epist.* 38. & Apulejus *Milesi. l.* 1. *Hymettos Attica, & Isthmos Ephyræa, & Tænaros Spartiaca, gleba fertiles, aternum libris felicioribus condita, mea vetus prosapia est.* Ità enim habet editio Colviana. *Tænaros*, inqam, non *Tenedos:* ut nihil opus sit, qod Claudius Salmasius voluit, *prolegom. in Solin.* pro *Spartiaca Sporadicam* substituere, cùm Tænaron in tractu Laconico agnoscant Pausanias & Stephanus *de urbibus. Athon* autem ideò forsan nominat Marcus istic, qia tanqam magnum & stupendum qoddam commemorant Athon montem à Xerxe perfossum, cùm in Græciam trajiceret. qid enim magni perfossus Athos, si βωλάριον fuerit, si glebulæ duntaxat rationem obtineat.

Στιγμὴ τῦ αἰῶνος] Vide *l.* 2. §. 14, 17.

Ἐναφανιζόμενα] Vide *l.* 2. §. 12. & *l.* 4. §. 14. & *l.* 7. §. 10. & *l.* 12. §. 32.

Πάντα ἐκεῖθεν ἔρχεται] Vide *l.* 2. §. 3. & *l.* 4. §. 23. Autor *de Mund. ad Alex. c.* 6. Ἀρχαῖός τις λόγος καὶ πάτριός ἐσι πᾶσιν ἀνθρώποις, ὡς ἐκ Θεῦ τὰ πάντα, καὶ διὰ Θεῦ ἡμῖν συνέστηκεν. εὐδαιμία δὲ φύσις, αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν αὐτάρκης, ἐρημωθεῖσα τῆς ἐκ τύτε σωτηρίας. *Vetus sermo est, & à majoribus proditus inter omnes homines, universa tum ex Deo, tum per Deum constituta fuisse, atqe coagmentata: nullámqe naturam satis instructam esse posse, qa citra Dei præsidium sua ipsa demum tutela permissa sit.* Qod Apostolus *ad Coloss. c.* 1. *v.* 16, 17. Ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα. *Per eum condita sunt omnia.* & mox: Τὰ πάντα δι' αὐτῦ, καὶ εἰς αὐτὸν ἔκτισται. καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκε. *Omnia per eum, & ejus respectu condita sunt, & omnia per eum consistunt.* Et *ad Rom. c.* 11. *v.* 36. Ἐξ αὐτῦ, καὶ δι' αὐτῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα. *Ex eo, per eum & in ipsum sunt omnia.*

Τῦ κοινῦ ἡγεμονικῦ] qod *l.* 7. §. 75. τὸ τῦ κόσμε ἡγεμονικόν. *anima universi.* Vide *l.* 4. §. 40.

Ὁρμήσαντα, ἢ κατ' ἐπακολούθησιν] forsan ὁρμήσαντος. Vide *l.* 7. §. 75 & *l.* 9. §. 28. Vide & Brissonem *infrà ad* §. 38.

Ἐπιγενήματα] Vide ad *l.* 3. §. 2. Ocellus Lucanus *de univers. c.* 1. §. 8. Πάντα ἔχει τὸ πᾶν, τὰ μὲν ὡς μέρη, τὰ δὲ ὡς ἐπιγενήματα. *Universum continet omnia, vel ut partes, vel ut res adventitias & externas.* eadem & ἐπακολουθήματα Philo dixit lioro *de provident.* cujus fragmentum, imò ἀποσπασμάτιον bene magnum exhibuit Evsebius *præpar. l.* 8. *c. ult.* ubi inter alia: Καὶ μὲν δὴ τὸ πῦρ φύσεως ἀναγκαιότατον ἔργον. ἐπακολούθημα δὲ τύτε κάπνός. ἀλλ' ὅμως παρέχεταί τινα ὠφέλειαν ἔσιν ὅτε· καὶ αὐτός. *Sic ignis opus est naturæ perneccessarium; fumus autem, ut ejus qadam qasi accessio sit, habet tamen interdum commoditatis aliqid ipse qoqe.*

Καὶ τὸ δηλητήριον] Virgilius *Georgic. l.* 1.

Ille malùm vitus serpentibus addidit atris.

qasi veneni expertes antè fuissent: qod & è nostris nonnullis, sed frustrà, placuisse videtur.

Πᾶσα κακοεργία] Vide *ad l.* 3. §. 11. τῦτο παρὰ Θεῷ.

Ἄκανθα] vide *l.* 8. §. 30. Joannes Chrysostomus *in Genes. c.* 3. *v.* 18. ἀκάνθας κατάρας ὑπομνήματα, *spinas maledicti monimenta* vocat. non tamen qasi ab initio ista non fuerint, ut Augustinus censuit, *de Gen. contra Manich. l.* 1. *c.* 13. Saniùs idem ipse *de Gen. ad liter. l.* 3. *c.* 18. *Ab initio creata, in suo genere utilia, & ad universi ornatum perfectionémqe conducentia, pœna loco haberi, qòd in locis ab homine cultis frequentiora existerent.* neqe aliud Joannes voluit.

§. 37. Ὁ τὰ νῦν ἰδὼν] Idem argumentum tractat, *l.* 2. §. 14. & *l.* 4. §. 32. & *l.* 9. §. 32. & *l.* 11. §. 1. & l. 12. §. 24, 35.

§. 38. Τὴν ἐπισύνδεσιν] Ità *l.* 4. §. 40. Σύνησις καὶ συμπάρυσις. *Rerum connexus & contextus.* & *ibidem* §. 45. Συναφεια ἑνλογος. *Rationi consentanea connexio.* & *l.* 7. §. 9. Σύνδετις ἱερά. *Vinculum sacrum.* Vide & Senecam *de benef. l.* 4. *c.* 7. *ad l.* 5. §. 8.

Πάντα ἀλλήλοις ἐπιπέπλεκται] Ità *l.* 7. §. 9. Πάντα ἀλλήλοις ἐπιπλέκεται. *Omnia sunt sibi invicem implexa.* Hoc est qod Brisso in *Oeconomico* à Stobæo adductus *tom.* 2. *tit.* 82. Οὕτως ἔχει πρὸς ἄλληλα τὰ θρέπτα πράγματα, καθάπερ καὶ τὰς ἀλύσεις τοὶ κρίκοι. τῆνοι γὰρ ἐξ ἀλλάλων ἄρτηνται, ἀλλάλοις τ' ἀκολυθέοντι, καὶ ἑνὸς ἐξ αὐτῶν ἑλκυσθέντος ἑποίᾳ δήποκα, τό τε ὅλον, καὶ τὸ ἐξ ἀρχᾶς ἀκολυθεῖ. καὶ τῶν τῷ βίῳ δὲ πραγμάτων ἑποῖον ἂν βάλῃ τις ἐς σκοπὸν, ἐυρήσεις καὶ τὰ λοιπὰ ἐξ ἀνάγκας, κατὰ τὸ ἐξῆς ἀλλάλοις ἑπόμενα. *Eodem modo humana res invicem se habent, qo catenæ circuli, qi mutuo complexæ harent, seqe invicem sequuntur. Qod si unum ex his, quemcunqe tandem, attrahas, tota catena cum suo principio consequetur. Ita etiam in vita negotiis qicqid tibi sumas, reliqa necessario sequi, ordine continuo succedentia deprehendes.*

Πάντα φίλα ἀλλήλοις] Ità *l.* 7. §. 9, Οὐδὲν ἀλλότριον ἄλλο ἄλλῳ. *Nihil alterum ab altero est alienum.*

Διὰ τὴν τοπικὴν κίνησιν] *per motum localem.* κίνησιν Xylander & Casaubonus. forsan, σύνησιν, *connexionem. l.* 4. §. 34.

Καὶ σύμπνοιαν] Vide *ad l.* 4. §. 27. συμπαθῆ. Stoici apud Laërtium *l.* 7. *c.* 140. in *Zenon.* Ἕνα τὸν κόσμον εἶναι, καὶ τῦτον περιεκτικόν. ἐν δὲ τῷ κόσμῳ μηδὲν εἶναι κενὸν, ἀλλ' ηὐσθαι αὐτόν. τῦτο γὰρ ἀναγκάζειν τὴν τῶν ὑρανίων πρὸς τὰ ἐπίγεια σύμπνοιαν καὶ συντονίαν. *Unum esse mundum, & hunc finitum. Porro nihil in mundo esse vacuum, sed inter se mirabili esse unitate devinctum. Id enim cogere cælestium ad terrena concordiam & congruentiam.*

§. 39. Οἷς συγκεκλήρωσαι] Ità *l.* 4. §. 26. Συνεκλώθετο πᾶν τὸ συμβαῖνον. *Ab universo distinatum, & fato certo assignatum est.*

Συνάρμοζε ἑαυτόν] τί γὰρ ἁρμοδιώτερον; *Ecqid enim est magis congruum?* *l.* 7. §. 57. Vide & *l.* 3. §. 16. & *l.* 4. §. 34.

Φίλει, ἀλλ' ἀληθινῶς] qod Petrus *Epist.* 1. *c.* 1. *v.* 22. Φιλαδελφίᾳ ἀνυποκρίτῳ. *Ad amorem fraternum minimè simulatum.*

§. 40.

§. 40. Organum, inſtrumentum, vas qodlibet, ſi id ad qod conditum eſt facit, bene ſe habet. ibi tamen opifex, qi condiderat, jam abiit. at in eis, qæ à natura continentur, intus eſt, ibíqe reſidet, qæ ea condiderat, vis. proinde magìs illam vereri oportet; exiſtimandúmqe tibi, ſi ſecundùm illius voluntatem te habueris degeriſqe, omnia tibi ex animi ſententia ſe habere. ſic avtem & univerſo ex animi ſententia ſui habent ſe ſua.

§. 41. Si qid eorum, qæ extra arbitrium tuum ſunt, bonum malúmve eſſe præſumpſeris, neceſſe erit, ut ubi iſtiuſmodi vel in malum incideris, vel bono excideris, Deos incuſes, oderis homines, qi horum alterutrius tibi vel avtores fuerint, vel etiam fore ſuſpicaris. qin & multa iniqè agimus, dum ad iſta contendimus. at ſi ea ſola, qæ arbitrii ſunt noſtri, bona maláqe cenſuerimus, nulla jam ſupererit ampliùs cavſſa, avt Deum incuſandi, avt inimicitias adverſùs hominem qenqam gerendi.

§. 42. Ad unum eúndémqe effectum operam conferunt univerſi ſuam, alii ſcientes ac intelligentes, alii

§. 40. [a] Ὄργανον, ἐργαλεῖον, σκεῦος πᾶν, [b] εἰ πρὸς ὃ κατεσκεύασαι ποιεῖ, εὖ ἔχει. καὶ τοι ἐκεῖ ὁ κατασκευάσας ἀπεῖδεν. ἀλλ' ὅμως τὸ τοῦ φύσεως συνεχομένων, [c] ἔνδον ἐστι, καὶ ἀδαμεῖνὴ κατασκευάσασα δύναμις. καθὸ καὶ μᾶλλον [d] αἰδεῖσθαι αὐτὴν δεῖ καὶ νομίζειν, [e] ἐὰν κατὰ τὸ βούλημα παύτης ἔχῃς καὶ διεξαγαγῇς, ἔχει σοι πάντα κατὰ νοῦν. ἔχει δ' ἄτως καὶ τῷ παντὶ κατὰ νοῦν τὰ ἑαυτοῦ.

§. 41. [f] Ὃ, τι ἂν τῶν ἀπροαιρέτων βασκήσῃς αὐτῷ ἀγαθὸν, ἢ κακὸν, ἀνάγκη κατὰ τὴν ἐκπλωσιν ἢ ταύτης κακῆς, ἢ τὴν ἀποτυξιν ἢ ταύτης ἀγαθῆς μέμψασθαί σε θεοῖς, καὶ ἀνθρώπους δ' μισῆσαι τὰς αἰτίας ὄντας, ἢ ἃ ἐκπλώσεις ἔσεσθε, τ' ἀποτυξεως, ἢ τ' ἐκπλώσεως. καὶ ἀδικεῖσθαι δ' πολλὰ, διὰ τὴν πρὸς ταῦτα διαφοράν. ἐὰν δ' [h] μόνα τὰ ἐφ' ἡμῖν ἀγαθὰ καὶ * κινῶμεν, ἀδεμία αἰτία καταλείπῃ, [i] ἅτε θεῷ ἐγκαλέσαι, ἅτε πρὸς ἄνθρωπον ἔχειν ἐχθρᾶν ἄσιν πολεμίᾳ.

§. 42. [k] Πάντες εἰς ἓν ἀποτέλεσμα συνεργοῦμεν, οἱ μὲν εἰδότως καὶ παρακολουθητικῶς, οἱ δ' ἀνεπιστάτως

a L. 9. §. 42. l. 10. §. 38.
b Sup. 16. l. 5. §. 16.
c L. 3. §. 3. 4, 5, 6. 16.
d L. 2. §. 6. Sup. §. 15.
e L. 9. §. 1. 26.
f Sup. §. 16. l. 9. §. 12. §. 31.
g L. 4. §. 37.
h L. 3. §. 6, 7.
* κρινῶμεν.
i L. 10. §. 1.
k L. 4. §. 40.

ANNOTATIONES.

§. 40. Πρὸς ὃ κατεσκεύασαι] Vide *l.* 5. §. 16. Seneca *Ep.* 76. *Qa conditio rerum, eadem hominum eſt. navis bona dicitur, non qa pretioſis coloribus picta eſt, nec cujus tutela ebore cælata eſt, nec qa ſiſcis & opibus regiis preſſa eſt; ſed ſtabilis & firma, & juncturis aqam excludentibus ſpiſſa, ad incurſum ferendum maris ſolida, gubernaculo parens, velox, & conſentiens vento. gladium bonum dices, non cui deavratus eſt balteus, nec cui vagina gemmis diſtinguitur; ſed cui & ad ſecandum ſubtilis acies, & mucro munimentum omne rupturus. regula, non qàm formoſa, ſed qàm recta ſit qæritur.* Apulejus *de Deo Socratis. Æqè divites ſpectari debere, ut eqos mercamur. neqe enim in emendis eqis phaleras conſideramus, & baltei polimina inſpicimus, & ornatiſſimæ cervicis divitias contemplamur, ſi ex argento & avro & gemmis monilia varia gaza dependent, ſi plenis artis ornamenta capiti & collo circumjacent; ſi frena calata, ſi ephippia fucata, ſingula avrata ſint. Sed iſtis omnibus exuviis amotis, equm ipſum nudum, & ſolùm corpus ejus & animæum contemplamur, ut ſit ad ſpeciem honeſtus, & ad curſum vegetus, & ad vecturam validus. jam primùm in corpore ſi ſit*

Argutum caput, & brevis alvus, obeſique terga,
Luxuriéqe toris animoſum pectus honeſtis.

præterea, ſi duplex agitur per lumbos ſpina. volo enim non modò perniciter, verumetiam permolliter pervehat. Vide & Joannem Chryſoſtomum *edit. Savil. tom.* 7. *Orat.* 2. Vide & Galenum *ad lib.* 4. §. 19. ſed & *l.* 9. §. 31.

Ἔχει δὲ ἄτως καὶ τῷ παντὶ] de *homine qovis*, perperam cepit Xylander. de *univerſo*, ſive *univerſi rectore*, Caſavbonus rectè.

§. 41. Μέμψασθαί σε θεοῖς] Idem *ſuprà* §. 16. & *l.* 9. §. 1. Epictetus *l.* 1. *c.* 27. Πέφυκεν ὁ ἄνθρωπος, μὴ ὑπομένειν ἀφαιρεῖσθαι τὸ ἀγαθὸν, μὴ ὑπομένειν περιπίπτειν τῷ κακῷ. εἶτα τὸ τελευταῖον, ὅταν μήτε πράγματα μεταθεῖναι δυνηθῇ, μήτε τὸν ἐμποδίζοντα ἐκτυφλῶσαι, (qo modo Ulyſſes Cyclopem) μέθηται, καὶ εἶσι, καὶ ὁ δύναται, λοιδορεῖ τὸν Δία, καὶ τοὺς θεοὺς ἄλλους. *Sic enim naturà comparatum eſt, ut homo non patiatur eripi ſibi bonum, ut recuſet incidere in malum. Tandem, qum neqe res transferre qit, neqe eum qi impedit, execrare, ſedet gemens, & qemcunqe poſſit maledictis lacerat, ipſum adeo Jovem & cæteros Deos.* prout impii illi, Eſajæ *c.* 8. *v.* 21. Idem *l.* 4. *c.* 7. Ἐάν τις ἐν τούτοις μόνοις ἡγήσηται τὸ ἀγαθὸν τὸ αὐτοῦ καὶ συμφέρον τοῖς ἀκωλύτοις καὶ ἐφ' ἑαυτῷ, ἐλεύθερος ἔσαι, εὔρους, εὐδαίμων, ἀβλαβὴς, μεγαλόφρων, εὐσεβὴς, χάριν ἔχων ὑπὲρ πάντων τῷ θεῷ, μηδαμοῦ μεμφόμενος μηδενὶ τῶν ἐφ' αὐτῷ γενομένων, μηδὲν ἐγκαλῶν. ἐν δ' ἐν τοῖς ἐκτὸς καὶ ἀπροαιρέτοις, ἀνάγκη κωλύεσθαι αὐτὸν, ἐμποδίζεσθαι, δουλεύειν τοῖς ἐκείνων ἔχουσιν ἐξουσίαν, ἃ τεθαύμακε καὶ φοβεῖται. ἀνάγκη δ' ἀσεβῆ εἶναι, ἅτε βλάπτεσθαι εἰώμενον ὑπὸ τοῦ θεοῦ. καὶ ἄνισον, ὡς ἀεὶ αὐτῷ τοῦ πλείονος περιποιητικόν. *Si in his ſolis bonum ſuum & commodum collocarit, qa prohiberi non poſſunt, & in ſuâ poteſtate ſunt, liber eſto, proſper, felix, indemnis, magnanimus, pius, gratias agens Deo pro omnibus, nuſqam qicqam ab illo factum reprehendens, de nullo conqerens. Si verò in externis, & iis qa alieni juris ſunt, neceſſe eſt ut prohibeatur, impediatur, ſerviat iis qi ea in poteſtate habent qa miratur & timet: neceſſe eſſe ut ſit impium, qippe qod ſibi à Deo noceri putat; & imiqum, ut qod ſubinde ſibi plus acqirat.* Eadem prorſus dicit, qæ Marcus, ſed inverſo ordine, hoc loco.

Τὰ ἐφ' ἡμῖν ἀγαθὰ καὶ κακὰ κινῶμεν] *bona & mala tractaremus* Xylander. *ad ea inclinaverimus* Merikus. verùm legendum κρινῶμεν. *judicaverimus*. qo ſenſu ὑποστήσῃς prius dixerat. atqe ità Athenæus *dipnoſoph. l.* 15. Οἱ δ' ἀρχαῖοι καὶ τὰς θεὰς ἀνθρωποειδεῖς ὑποστησάμενοι. *At priſci homines humanâ formâ præditos Deos exiſtimantes*, ſive, ut vulgò loqimur, *ſupponentes*. Tollemus obiter par mendum ex Ariſtotelis codicibus, *ethic. Eudem. l.* 7. *c.* 6. Ubi vulgò legitur; Καὶ τούτῳ χρώμενοι κανόνι κινοῦσι τὴν πρὸς τοὺς ἄλλους φιλίαν. *Qi eodem utentes canone, amicitias erga alios etiam judicant.* legendum κρίνουσι. qod & Aretinus advertit, qi, *judicant*, vertit.

Διὰ τὴν πρὸς ταῦτα διαφοράν] *propter hanc rerum differentiam* Xylander. *Si cum opinione differentiæ ad res iſtas inclinaverimus* Caſavbonus. Qaſi διαφορὰ τῷ ἀδιαφορίᾳ opponatur. Verùm Marco τὸ διαφέρεσθαι πρός τι, eſt *ad rem aliqam adipiſcendam*, vel ſimpliciter *ferri*, ut idem uſurpat *l.* 5. §. 1. vel *cum ſolicitudine & animi anxietate ferri*. Vide *lib.* 9. §. 27, & 38. Verto itaqe, *dum ad iſta contendimus*. non in eo ſenſu *contendendi* vocabulo ſumpto, qo διαφέρεσθαι περί τινος, *de re aliqa contendere*, ſed qo πρός τι, *ad rem aliqam*, qam ſtudioſè proſeqitur, *contendere* qis dicitur.

§. 42. Πάντες εἰς ἓν ἀποτέλεσμα συνεργοῦμεν] imò, non πάντες tantùm, ſed & πάντα. Συνεργοῦντες ὦν. *Operam noſtram accommodantes*. Apoſtolus *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 6. *v.* 1. Et, Πάντα συνεργεῖ. *Omnia ſimul adjumento ſunt. ad Rom. c.* 8. *v.* 28.

Ὁ μὲν εἰδότως καὶ παρακολουθητικῶς, οἱ δὲ ἀνεπιστάτως] Xylander *pars ſcientes & certo ordine, pars inſcii*. Videtur εἰδότες legiſſe. qanqam eódem recidit, utrumlibet admiſeris. Verùm παρακολουθητικῶς, *intelligenter* potiùs, vel *intelligentes* etiam reddidiſſet. ἀνεπιστάτως, *citra conſiderationem*. ἀνεπιστήτως, *citra cognitionem*. hoc an illud legeris, ciccum havd intereſt: niſi qòd iſtud τῷ εἰδότως, illud τῷ παρακολουθητικῶς, potiùs reſpondere videatur. Bernardus *de grat. & lib. arb. Operatur Deus ſalutem ſuorum, aliqando per creaturam ſine ipſa, aliqando per creaturam contra ipſam, aliqando per creaturam cum ipſa. multa enim fiunt hominibus ſalubria per inſenſibilem, & item per irrationabilem creaturam: qa idcirco dicit fieri ſine ipſa, qòd non qeat, intellectu carens eſſe vel conſcia. Multa qoqe multorum ſaluti utilia facit Deus per malos, ſive homines, ſive angelos, ſed qoniam invitos, ideo contra ipſos. nam dum nocere cupientes, juvant, qantum [qamvis] aliis valeat utilis actio, tantùm [tamen] ipſis perverſa nocet intentio. Perrò per qos & cum qibus operatur Deus, boni ſunt, vel angeli, vel homines: qia qod vult Deus & aqunt pariter & volunt. nec ſunt operis tantùm miniſtri per effectum, ſed & operantis qodammodo ſocii per conſenſum.* Et mox: *Utitur ergò Deus in ſalutem ſuorum irrationabili item & inſenſibili creaturâ, tanqam jumento vel inſtrumento, qa jam expleto opere, nuſqam erunt. utitur creaturâ rationali, ſed malevolâ, qaſi diſciplinæ virgâ, qam correcto filio in ignem projiciet, tanqam ſarmentum inutile. utitur & angelis & hominibus bona voluntatis, tanqam commilitonibus & coadjutoribus ſuis, qos peractâ victoriâ ampliſſimè munerabit.* Syneſius *Epiſt.* 57. Αἱ κακοποιοὶ δυνάμεις ἐν κόσμῳ συντελοῦσι μὲν τῇ χρείᾳ τῆς προνοίας. κολάζουσι γὰρ τοὺς ἀξίως κολάζεσθαι. εἰσὶ δὲ ὅμως διομισεῖς τε καὶ ἀποτρόπαιοι. ἃ γὰρ διάκειται τὴν γνώμην ὁ τιμωρὸς ἢ δαίμων ἢ ἄνθρωπος, ὡς λειτουργίαν ταύτην ἱσφέρει θεῷ. ἀλλὰ τῇ μοχθηρίᾳ τῆς φύσεως χαριζόμενος, τοῖς κοινοῖς συμφοραῖς ἐπιχείρηκεν. *Qa in mundo ſunt malefica virtutes, etiamſi ex uſu divinæ providentiæ ſint, cùm in eos animadvertant, qi ſunt animadverſione digni; ſunt illa tamen & invisa Deo ut & execrabiles. Neqe enim ita animo affectus eſt vindex, ſive damon,*

ἀλλ' ὅτε ἀπισημαινόμεθα, ὅτε προσκόπτομεν, ὅτε ὑφορώμεθα ὕστερον, ὡς ἐπίβουλον. καί τοι φυλαττόμεθα, ἀ μέν τοι ὡς ἐχθρὸν, ἀδὲ μεθ' ὑποψίας, ἀλλ' ἀκλίτως εὐμενοῦς. [a] τοιοῦτόν τοι γενέσθω, καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς μέρεσι τοῦ βίου. πολλὰ παρενθυμώμεθα τοιοῦτον [b] προσγυμναζομένων. ἔξεστι γὰρ, ὡς ἔφην, ἀκλίνειν, καὶ μηδὲ ὑποπτεύειν, μηδὲ ἀπέχθεσθαι.

a *L.* 4. §. 3. *Inf.* §. 26. 27. *l.* 7. §. 22. 38. *l.* 10. §. 6.
b *L.* 10. §. 31.

nullam indignationis notam edimus, nec offendimur, nec tanqam insidiatorem deinceps suspectum hunc habemus. cavemus tamen nobis ab eo qantum possumus, sed nec tanqam ab hoste, avt tanqam suspicaces, verùm ità, ut animo pacato declinemus tantùm. eodem planè modo & in reliqa nos vita geramus. nè advertamus illis animum, qæ ab eis, qi nobiscum in vita qasi committunrur, hujusmodi nobis multa contingunt. licet enim illos cavere & declinare citra suspicionem ullam avt odium.

§. 21.

ANNOTATIONES.

Plinius *nat. hist. l.* 2. *c.* 82. *Innoxium, & cùm concurrentia tecta contrario ictu arietant; quoniam alter motus alteri renititur.* Qanqam nec arietum tantùm duntaxat est conflictatio illiusmodi, sed & tavrorum. Virgilius *Æn. l.* 12.

Cùm duo conversis inimica in prælia tauri
Frontibus incurrunt. —

Martialis *l.* 4. *Epigr.* 35.

Frontibus adversis molles concurrere damas
Vidimus, & fati sorte jacère pari.
Unde leves animi tanto caluère furore?
Sic pugnant tauri; sic cecidere viri.

Itaqe & istis pugiles conferri solent: De Amyco & Polluce decertantibus Apollonius *Argonaut. l.* 2. *v.* 86.

Στάντε δὲ βαιὸν ἄπωθεν ἀπωμόρξαντο μελάπτῳ
Ἱδρῶ, ἄλις καμάτοιο ἀϋπνίοιο φυτόωντε.
Ἄψ δ' αὖτις συνόρουσαν ἐναίσιοι, ἤϋτε ταύρω
Φορβάδ' ἀντὶ βοὸς κεκοπήότε δηριάασθον.
Tum igitur nonnihil ab sese desistunt, largum facie
Sudorem abstergent, agrè crebroqe vertunt animam.
Mox tamen impetunt adversi, proinde atqe pares tauri,
Qi de vacca pascuali decertant infensius.

De Hercule & Acheloo pariter colluctantibus Naso *Metam. lib.* 9.

Digredimur paullùm, rursusqe ad bella coimus,
Inde gradu stetimus, certi non cedere: eratqe
Cum pede pes junctus, totóqe ego pectore pronus
Et digitos digitis, & frontem fronte premebam.
Non aliter vidi fortes concurrere tauros,
Cùm pretium pugna toto nitidissima saltu
Expetitur conjux. —

De Hercule deniqe Antæóqe Lucanus *bell. Phars. l.* 4.

Conseruere manus, & multo brachia nexu,
Colla diu gravibus multùm tentata lacertis,
Immotúmqe caput fixâ cum fronte tenetur.

Qanqam nec illud omissum velim qod Synesius commemorat *Orat. de calvit. pag.* 77. circulatorem qendam vidisse τῆς κεφαλῆς τὴν ῥώμην ἐπιδεικνύμενον, διακυρίττεσθαι δεδιδαγμένῳ κριῷ, πόρρωθεν ἐν μάλα τὸν πύλον καθεσείοντι. *Capitis robur & firmitatem ostentantem — cum edocto ariete consicat, qi eminus concinna qadam agitatione & capitis micatione fertur.* de qo planè dixeris, qod alibi Synesius, τὸ κριοῖον ἀπεργάσθαι αὐτ' ὀσίης σίδηρον.

Οὔτε ἐπισημαινόμεθα] observat hìc Xylander τὸ ἐπισημαίνεσθαι in malam partem usurpatum, prout & apud Appianum ἐμφυλίων *l.* 5. de milite, qi ludis publicis in subsellia eqitum ascenderat, verbis illis: ὁ δῆμος ἐπεσημήνατο. *populus murmure indignitatem rei detestatus est*; vel *indignationem suam significavit & expressit.* cui adjici potest illud ex Polybio *l.* 6. *cap.* 4. Ἐπισημαίνεσθαι τὸ γινόμενον καὶ δυσαρεστεῖσθαι τοῖς παροῦσι. *Admissum delictum revocare ad animum, & præsentem statum damnare.* Vide *ad l.* 7. §. 49. Epictetum. itidem *Enchir. c.* 24. Κέραξ ὅταν μὴ ἄισιον κεκράγῃ, — τούτων ἐμοὶ οὐδὲν ἐπισημαίνεται, ἀλλ' ἢ σωματίῳ μου, ἢ τῷ κτησιδίῳ μου, ἢ τῷ δοξαρίῳ, ἢ τοῖς τέκνοις, ἢ τῇ γυναικί. ἐμοὶ δὲ πάντα ἄισια σημαίνεται, ἐὰν ἐγὼ θέλω. *Si corvus inauspicatum crocitarit — nihil istorum mihi portenditur, sed avt corpusculo meo, avt reculæ meæ, avt existimationi, avt liberis, avt uxori. Mihi autem fausta omnia portenduntur, si voluero.* Cùm tamen plerumqe in partem meliorem accipiatur. Sicut Polybio *l.* 1. Τὰς παραισίμους τῶν πράξεων ἐπισημαίνεσθαι. *Actiones illegitimas acclamatione approbare*, sive *acclamando approbationem illarum significare.* & *lib.* 2. *c.* 61. Τὰ καλὰ καὶ δίκαια τῶν ἔργων ἐπισημαίνεσθαι. *Præclarorum factorum approbationem acclamando significare.* Et rursus; Τίς ἂν οὐ ἐπισημήναιτο καὶ θαυμάσειε τὸν προειρημένον ἐπὶ τούτοις ἡγεμόνα; *Qis non acclamando approbaret & miraretur in illis præductum ducem.* Indè ἐπισημασία pro *applausu & acclamatione.* Polybius *l.* 6. *c.* 4. Εἰκὸς μὲν τὸν τοιοῦτον ὑπὸ τοῦ πλήθους ἐπισημασίας τυγχάνειν εὐνοϊκῆς καὶ προσαιτικῆς. τὸν δὲ τἀναντία τούτῳ πράττοντα, καταγνώσεως καὶ προσκοπῆς. *Non est dubitandum, qin hunc acclamationibus projequatur favstis multitudo, benevolum animum simul significans, & patroni honorem ei deferens: eum verò qi contraria huic faciat, vituperationem conseqi & offensionem omnium.* Cicero *ad Attic. l.* 1. *Ep.* 13. *Mirandas ἐπισημασίας sine ulla pastoritia fistula auferebamus.* h. e. sine sibilo ullo, qod displicentiæ nota est.

Οὐκ προσκόπτομεν] *neqe offendimur* Xylander. atqe ità τὸ προσκόπτειν aliqoties usurpatum deprehendere est apud Novi instrumenti scriptores θεοπνεύστους. Pavlus *ad Rom. cap.* 14. *v.* 21. Ἐν ᾧ ὁ ἀδελφός σου προσκόπτει ἢ σκανδαλίζεται. *In qo frater tuus impingit vel offenditur.* Et Petrus *Ep.* 1. *c.* 2. *v.* 8. Οἱ προσκόπτουσι τῷ λόγῳ, *iis qi impingunt ad sermonem.* sed & Polybius *l.* 6. *c.* 4. Δυσαρεστεῖν καὶ προσκόπτειν, & δυσαρεστεῖσθαι καὶ προσκόπτειν. *Iniqo animo rem ferre gravitérqe offendi.* conjungit non semel. potest tamen verti, *non irruimus, non impetum in eum facimus.* ità enim sumitur Matth. *c.* 7. *v.* 27. qo loco dicuntur procellæ turbinésqe προσέπεσον τῇ οἰκίᾳ, *impegisse in domum.* Sed illud potiùs opinor. In gemina ferè cavssa Seneca *de benef. l.* 6. *c.* 9. *Qid est iniqius homine qi eum odit, à qo in turba calcatus, avt respersus, avt qò nollet impulsus est?* Idem, sed aliâ ratione, ab athletis exercentibus iram summotum it *de ira l.* 2. *c.* 14. *Nec, cùm ira suadet, feriunt; sed, cùm occasio. Pyrrhum maximum præceptorem certaminis gymnici solitum ajunt his qos exercebat præcipere, nè irascerentur. ira enim perturbat artem, & qà noceat tantùm, non qà caveat, aspicit.* At Septimius noster eâdem, qà Marcus, ratione, nisi qòd agonothetam non antagonistam loqitur, *Scorpiac. c.* 6. *Qâ nulla sunt prælia, nonnulla vulnera.* (ità enim distinctum legendum claritatis gratiâ) *pugni qassant, calces arietant, cestos dilaniant; nemo tamen agonis præsidem fugillaverit. sed, qantum livores illis & cruores & vibices negotiantur, intendet. pyctes ipse non qeritur dolere se; nam vult. corona premit vulnera, palma sanguinem obscurat; plus victoriâ tumet, qàm injuriâ. hunc tu lasum existimabis, qem vides latum? sed nec victus ipse de agonothetâ casum suum exprobrabit.* Proinde frustrà fuit Anacharsis, qi Græcos mirari se dicebat apud Laërtium *lib.* 1. §. 103. Πῶς κατὰ τοὺς ὑβριζόντων νομοθετοῦντες, τοὺς ἀθλητὰς τιμῶσιν ἐπὶ τῷ τύπτειν ἀλλήλους. *Qinam fieret ut adversus eos, qi contumeliis lacessunt, legem ferant, athletas, cum se invicem feriunt, honorent.* neqe enim est ὑβρίσμά τι pulsatio illa mutua, sed virium ac virtutis peritiæqe specimen.

Πολλὰ παρενθυμώμεθα] *idem de aliis sentiamus* Xylander. nec aliter Casavbonus. verùm παρενθυμεῖσθαι est *negligere, neglectim habere, non animum advertere.* Vide *ad l.* 5. §. 5. verto itaqe, *neglectim habeamus, non advertamus.* Qò facit Solomonis monitum *Eccles. c.* 7. *v.* 21. *Ad omnia qæ de te dicuntur,* (vel etiam adversùs te perpetrantur) μὴ θῇς καρδίαν σου, *animum nè adhibeto, nè advertito, nec si famulum tuum tibi maledicentem avdieris.* Sed Davidis regis ad instar, *Psal.* 38. *v.* 13, 14. *Reg. l.* 2. *c.* 16. *v.* 11, 12. *Surdâ avre* præterito. *decus* enim *est homini injuriam illatam*, non ulcisci, avt advertere etiam, sed *præterire* prorsus. *Paræm. c.* 19. *v.* 11. Ità Cato in balneo à qodam per imprudentiam percussus, veniam petenti, offensámqe deprecanti, *At ego percussum me non memini.* Notúmqe ex Plutarcho *Prof. virt. ind. pag.* 82. *E.* Bionis illud, qod indicium suis dedit, qò in virtutis studio profectus feciss se dignosceret, si adversùs conviciantes ità affecti forent, tanqam ab eis avdivissent.

Ὦ ξεῖν', ἐπεὶ ὥτε κακῷ ὦτ' ἄφρονι φωτὶ ἔοικας,
Οὐλέ τε, καὶ μέγα χαῖρε. θεοὶ νύ τοι ἄλβια δοῖεν.
Hospes, non mihi tu malus insipiénsqe videris,
Vive, vale latus, tibi dii dent prospera multa.

h. e. tanqam benignè ac benevolè compellati.

Τῶν οἷον προσγυμναζομένων] Seneca *de ira l.* 2. *c.* 8. *Non alia qàm in ludo gladiatorio vita est, cum iisdem viventium pugnantiumqe.* Et *de provident. c.* 4. *Verberat nos, & lacerat nos fortuna? feramus. non est sævitia, certamen est.* Elegantissimè Epictetus *l.* 3. *c.* 20. Ἔστιν ἀπὸ πάντων ὠφεληθῆναι, καὶ ἀπὸ τῆς λοιδορεῖσθαι. τί δ' ὠφελεῖ τὸν ἀθλητὴν ὁ προγυμναζόμενος; τὰ μέγιστα. καὶ ὅτως [ὅτος legendum] ἐμὲ προγυμνασεῖς γίνεται. τὸ ἀνεκλιτόν μου γυμνάζει, τὸ ἀοργητόν, τὸ πρᾶον. ὅς ἀλλ' ὁ μὲν τῇ τραχήλῳ καθάπτων, καὶ τὴν ὀσφύν μου καὶ τὰς ὦμους καταρρίζων, ὠφελεῖ με, καὶ ὁ ἀλείπτης καλῶς ποιῶν λέγει, ἄρον ὑπὲρ ἀμφοτέρας; καὶ ὅσῳ βαρύτερός ἐστιν ἐκεῖνος, τοσούτῳ μᾶλλον ὠφελοῦμαι ἐγώ; εἰ δέ τις πρὸς ὀργητήριόν με γυμνάζει, ὢν ὠφελοῦμαι. *Fructus ex omnibus capi potest, etiam è conviciatore. Qid verò pugili fructus affert iis à qo exercetur? Plurimum. Etiam hic me exercet ad tolerantiam, ad mansvetudinem, ad clementiam? Non: sed ille qidem collum meum contrectat, & lumbos, & humeros, qa dum corrigit, me juvat. An alipta rectè dicit, tolle utraqe manu in altum, & qantò gravius est pondus, tantò magis ego juvor; si qis verò ad mansvetudinem me exercet, non juvor.*

§. 21. Si qis convincere me poterit, palámque mihi facere, qod în re ulla minùs rectè vel sentiam vel me geram, læto lubentíqe animo mutabo. sector enim veritatem, à qa nemo unqam læsus est. læditur verò, qi in errore suo & ignorantia perfistit.

§. 22. Ego, qod mei est officii, exeqor. reliqa me nevtiqam solicitum habent. avt enim sunt inanima, avt rationis expertia, avt aberrantia, viæqe nescia.

§. 23. Animantibus, adeóqe omnibus in universum rebus ac subjectis rationis exortibus, utpote ratione præditus ipse qi sis, magno liberóqe animo. homines verò, cùm rationis sint tecum participes tanqam societate tibi conjunctos, habeas. in cunctis verò opem divinam advoces: nec interesse

§. 21. Εἴ τις ἐλέγξαι με δύναται, καὶ ἀποδεῖξαί μοι, ὅτι οὐκ ὀρθῶς ὑπολαμβάνω, ἢ πράσσω, μεταθήσομαι, καὶ χαίρων μεταθήσομαι. ζητῶ γὰρ τὴν ἀλήθειαν, ὑφ' ἧς οὐδεὶς πώποτε ἐβλάβη. βλάπτεται δὲ ὁ ἐπιμένων ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ ἀπάτης καὶ ἀγνοίας.

§. 22. Ἐγὼ * τὰ ἐμαυτοῦ καθήκοντα ποιῶ. τὰ δὲ ἄλλα με οὐ περισπᾷ. ἤτοι γὰρ ἄψυχά, ἢ ἄλογα, ἢ πεπλανημένα, καὶ τὴν ὁδὸν ἀγνοοῦντα.

§. 23. Τοῖς μὲν ἀλόγοις ζώοις καὶ ἁπλῶς πράγμασι καὶ ὑποκειμένοις, ὡς λόγον ἔχων, λόγου μὴ ἔχουσι, χρῶ μεγαλοφρόνως καὶ ἐλευθέρως. τοῖς δὲ ἀνθρώποις, ὡς λόγον ἔχουσι, χρῶ κοινωνικῶς. καὶ ἐφ' ἅπασι δὲ θεὸς ἐπικαλοῦ. καὶ μὴ διαφέρου πρὸς

a L. 4. §. 12. Inf. §. 38. l. 8. §. 16. l. 10. §. 12.

* τὸ f.

b L. 5. §. 25. l. 7. §. 15. 19.

c L. 2. §. 7.

d L. 7. §. 38.

e L. 9. §. 42.

f L. 3. §. 15.

g L. 4. §. 13. l. 5. §. 36.

h L. 5. §. 16.

i Sup. §. 7. l. 9. §. 40.

k L. 9. §. 33.

ANNOTATIONES.

juvor. Eundem ex *l.* 2. *c.* 6. vide *ad l.* 9. §. 12. Sed & Tertullianum *Scorpiac. c.* 6.

§. 21. Εἴ τις ἐλέγξαι] Cicero *de fin. l.* 1. *Certè pertinax non ero: tibique si mihi probabis ea qa dicis, assentiar.* Hieronymus *Apolog. ad Pammach. Reprehensores non avdio; sequor magistros.*

Χαίρων μεταθήσομαι] Vide *l.* 1. §. 16. & *l.* 4. §. 12. & *l.* 8. §. 16. De Pio *infrà* §. 29. Τὸ ἀνίσχυθαι ἀντιβαίνουσι παῤῥησιαστικῶς τοῖς γνωμαῖς αὐτοῦ, καὶ χαίρειν εἴ τις δεικνύοι κρεῖττον. *Ut sententiis ipsius liberè se opponentes sustinuerit; gavisus etiam si qis melius qicqam proferret.* Cicero *Tusc. l.* 2. §. 5. *Nos refelli redarguique patiamur. qod bi ferunt animo iniqo, qi certis qibusdam destinatis sententiis qasi addicti & consecrati sunt, eáque necessitate constricti, ut etiam qa non probare soleant, ea cogantur constantia cavssâ defendere.* Et *Academ. l.* 4. §. 9. *Plerosque errare malunt, eamque sententiam qam adamaverunt, pugnacissimè defendere, qàm sine pertinacia, qid constantissimè dicatur, exqirere.* Pulcrè Seneca *de benefic. l.* 4. *c.* 38. *Non est levitas ab errore jam cognito discedere. hæc verò superba stultitia perseverantia est, Qod semel dixi, qalecunqe est, fixum ratúmqe sit.* Et Vincentius Victor apud Avgustinum *de orig. anim. l.* 2. *c.* 16. *Optimi est propositi, laudandique consilii, facilè ad veriora trúduci.* Avgustinus ipse *Epist.* 210. *Turpe est mutare sententiam, sed veram & rectam. nam stultam noxiámve & laudabile & salubre est.* Eadem certè ingenui cujusvis vox, parilis professio. Ambrosius *Epist.* 31. *Nullus mihi pudor est, ad meliora transire.* Hieronymus *in Esaj. c.* 19. *Melius reor etiam proprium errorem reprehendere, qàm dum erubesco imperitiam confiteri, in errore persistere.* Avgustimus cum primis; *Epist.* 7. *Si qid vel incautius vel indoctius à me positum est, qod non solium ab aliis, qi videre id possunt, reprehendatur, verúm etiam à meipso; (qia & ego saltem postea videre debeo, si proficio) nec mirandum, nec dolendum est, sed potiùs ignoscendum atqe gratulandum, non qia erratum est, sed qia improbatum.* Et in *retract. præfat. Neqe enim qisqam nisi imprudens, ideo qia mea errata reprehendo, me reprehendet.* Idémqe *de anim. orig. l.* 4. *c.* 1. *Neqe enim negare debeo, sicut in ipsis qoribus, ita multa esse in opusculis meis, qa possint justo judicio, & nullâ temeritate culpari.* Ludovicus Vives *præfat. ad Avg. Civit. Ego me nevtiqam agrè fero vel admoneri, vel etiam reprehendi: (meliorem mentem det Deus:) imò debere me multùm profitebor potiora suggerenti, & docte atqe amicè suggerenti. nam & meipsum non pigebit mutare sententiam, si vel studium vel atas alia docuerit meliora.* Erasmus *in Cor. Ep.* 1. *c.* 7. *Non gravatim à meipso dissentiam, si qis adferat qod sit rectius, etiamsi sit idiota qi docet. Non enim est cur à minore qolibet refugienda vel dedignanda correctio.* Avgustinus *Ep.* 19. Et de se *Ep. qad.* apud Grat. *c.* 24. *q.* 3. *c.* 1. *Ego senex à juvene, & episcopus tot annorum a collega nedum annículo, paratus sum doceri.* Joannes Zinzerlingius *promulsi. critic. Moneri candidè, castigari, ex errore in viam reduci, malè dicta obelo configi, agrè nullas fero. imò in are me ejus futurum profiteor, qisqis candidè* hoc *fecerit.* Terentianus *de syll. c.* 2.

Corrigenda si qa sanè visa vobis hic erunt,
Non ero stultè repugnans, aut amans prævè mea,
Qin statim culpanda delens, præbeam rectis locum.

Præclarè denique Gregorius Nazianzenus. Si Maximo credimus *collect. c.* 31. nam Epiphanius *hæres.* 64. §. 43. ex Methodio *de resurrect.* eadem plane adducit. Μεῖζον γὰρ ἀγαθὸν τὸ ἐλεγχθῆναι τῇ ἐλέγξει νομίζω. ὅσῳ μᾶλλόν ἐστι, τὸ αὐτὸν ἀπαλλαγῆναι τοῦ κακοῦ τοῦ ἄλλον ἀπαλλάξαι. *Nam redargui ipsum qàm alium redarguere longè excellentius bonum esse arbitror: qò scilicet majus est malo ipsum eripi, qàm alios eripere.* Vide *ad l.* 10. §. 37. Qod autem hoc loco Marcus de se scripto pollicetur, idem & facto præstitisse Capitolinus attestatur. *Erat,* inqit, *summæ suæ curiosissimus, requirens ad verum qid qisqe de se diceret, emendans qa bene reprehensa viderentur.* Verba sensuum prægnantia *Requirens,* inqit, *ad verum;* non qalis Gallicus ille, de qo Martialis *l.* 8. *Ep.* 76.

Dic verum mihi, Marce; dic, amabo:
Nil est qod magis avdiam libenter;
Oras, Gallice, me, rogásque semper.
Durum est me tibi, qod petis, negare.
Vero verius ergò qid sit avdi:
Verum, Gallice, non libenter avdis.

&, *emendans qa bene reprehensa.* Apellem scilicet imitatus, qi, ut Plinius *hist. nat. l.* 35. *c.* 10. vitium in pictura à sutore justè notatum emendavit, qem tamen postea sine cavssa justa cavillantem non tulit.

Ζητῶ γὰρ τὴν ἀλήθειαν] Piè, modestè, ingenuè Avgustinus *de Trin. l.* 2. *proœm. Nullus reprehensor formidandus est amatori veritatis. etenim avt inimicus reprehensurus est, avt amicus. Si ergò inimicus insultat, ferendus est. amicus autem, si errat, docendus; si docet, avdiendus.*

Ὑφ' ἧς οὐδεὶς πώποτε ἐβλάβη] Menander *Suppos.* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 11.

Ἀεὶ κράτιστόν ἐστι τἀληθῆ λέγειν
Ἐν παντὶ καιρῷ. νῦν ἐγὼ παρεγγυῶ
Εἰς ἀσφάλειαν τῷ βίῳ πλεῖστον μέρος.
In re omni conducibile est qovis tempore,
Verum proloqier: idqe in vita spondeo
Securitatis esse partem maximam.

Grotius.

§. 22. Ἐγὼ δὲ ἐμαυτοῦ καθήκοντα ποιῶ] *Ego id qod mei officii factvrus sum,* qicqid alii fecerint. Ità & *l.* 5. §. 25.

Τὰ ἄλλα με οὐ περισπᾷ] *non crvciant, non distvrbant, non morantur.* Vocabulum Marco familiare. Vide *lib.* 2. §. 2. & 7.

Πεπλανημένα] Vide *l.* 9. §. 2. Εἰ ταῖς ἀληθείαις ἐπείσθη, ὅτι περὶ τὰ ἀγαθὰ σὺ ὁ ἐπιτιγχάνων εἶ, ἐκείνοι δὲ ἀποπλάνηται, εὐδ' ἐνθυμῇ τί λέγωσι περὶ σου. *Si persvasum haberes te potiri bonis, illos verò aberrare, nè in mentem qidem venisset cogitare qid illi de te dicerent.* Epictetus *l.* 4. *c.* 6. Et Seneca *de ira l.* 1. *c.* 14. *Qantò humanius, mitem & pacatum animum præstare peccantibus; & illos non persequi sed revocare: errantem per agros ignorantiâ viæ, melius est ad rectum iter admovere, qàm expellere.* Et *ibidem. Peccantes ergo qid habet cur oderis, cùm error illos in hujusmodi delicta compellas? non est avtem prudentis errantes, odisse: alioqin ipse sibi odio erit.* Vide *l.* 11. §. 18.

Τὴν ὁδὸν ἀγνοοῦντα] qam scilicet δυσπιόητον *supra* dixerat §. 17.

§. 23. Χρῶ] Vult κατ' ἀξίαν πᾶσι χρῆσθαι. *l.* 3. §. 11. & *l.* 5. §. 36.

Ἐφ' ἅπασι δὲ θεὸς ἐπικαλοῦ] Pium monitum, si Ethnicismi πολυθεΐα resecetur. Gregorius Nazianzenus *Apologet.* Τάξις ἀρίστη, πάντας ἀρχαμένους καὶ λόγου καὶ πράγματος, ἐκ θεοῦ τι ἄρχεσθαι, καὶ εἰς θεὸν ἀναπαύεσθαι. *Optimus hic ordo est, vt qi vel sermonem, vel rem aliqam avspicatur, à Deo initium ducat, & in Deo qcqiescat.* Παρ' ὃ καλὸν ἅπαν, καὶ ἄρχεται, καὶ εἰς τέλος ἔρχεται. *A qo bonum omne initium ducit, atqe ad finem perducitur.* Idem *de pace Orat.* 1. & in *Acrostic.*

Ἀρχὴν ἁπάντων καὶ τέλος πρέπει θεόν.
Omnium principium & finem fas Deum.

Marcus Eremita *leg. spirit.* §. 45. Δεῖ πάσης τῆς πράξεως προευγέσθαι τὴν προσευχήν. *Omni negotio preces oportet præire.* Et *ibidem* §. 3. Καταρχέτω σου πάσης προθέσεως, ὁ καλῶς ἔχων παντὸς ἀγαθοῦ, ὅπως κατὰ θεὸν γένοιτο τὸ προκείμενον. *Omne qod proposueris incipito, ab omni bono incipiens, vt propositum secundùm Deum fiat.* Philo *de mund. immortal. p.* 938. *C.* Ἐπὶ παντὸς ἀδήλου καὶ σπουδαίου πράγματος θεὸν καλεῖν ἄξιον. *In omni incerto, & serio negotio Deus est invocandus.* Joannes Chrysostomus *tom.* 8. *Orat.* 15. Μηδὲν μηδὲ ποιῶμεν, μητε λέγωμεν, πρὶν ἢ τὸν θεὸν καλέσαι καὶ παρακαλέσαι συνιφάψασθαι τῶν ἐν χερσὶν ἡμῖν ἀπάντων. *Nihil faciamus, neqe dicamus, antequam Deum invocaverimus & obsecraverimus, vt omnia, qa in manibus nostris habemus, nobiscum aggrediatur.* Et mox: Τὸν θεὸν ἀεὶ παραπαλαίοντες μισίτην γενέσθαι τῶν πραττομένων ἁπάν-

πρὸς τὸ πόσῳ χρόνῳ ταῦτα πεφύξῃς. ἐκπλεῖσαι γὰρ καὶ τρεῖς ὧραι τισὶ).

a L. 3. §. 3. §. 24. a Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν, καὶ ὁ ὀρεωκόμος αὐτοῦ ἀποθανόντες εἰς τὰυτὸ κατέστησαν.

exiſtimes, qamdiu hæc facturus ſis. ſuffecerint enim ſic exactæ vel horæ tres.

§. 24. Alexander Macedo, ejuſdémqe mulio, ſimul ac mortui fuerant, ad idem planè redacti ſunt.

vel

ANNOTATIONES.

ἀπάντων. *Semper Deum rogantes, ut rebus agendis interſit.* Apud Platonem Timæus *pag.* 1046. *D.* Ἀλλὰ τῦτο δή γε πάντες ὅσοι καὶ καλὰ βραχὺ σωφροσύνης μετέσχηκε, ἐπὶ πάσῃ ὁρμῇ καὶ σμικρῷ καὶ μεγάλῳ πράγματι Θεὸν ἀεί τε καλεῖσθαι. *Nam qum omnes, qi mentis qoqo modo compotes ſunt, in opetis cujuſlibet vel magni vel parvi principio invocare Deum ſoleant.* Plato ipſe *Epiſt.* 8. Ἀπὸ γὰρ Θεῶν χρὴ πάντα ἀρχόμενον ἀεὶ λέγειν τε καὶ νοεῖν. *Omnibus enim in rebus & dicendis & cogitandis principium ſemper à diis eſt ſumendum.* Socratis præceptum apud Xenophontem in *Oeconom.* Πειρᾶσθαι σὺν τοῖς Θεοῖς ἄρχεσθαι παντὸς ἔργου. *Tenta cum diis incipere omne opus.* Theodectes apud Stobæum *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 3.

Ἀπὸ τῶν Θεῶν ἀρχὴν δὲ ποιεῖσθαι πρέπον.
A diis autem decet initium facere.

Epictetus *Diſſert. l.* 2. *c.* 18. Μέγας ὁ ἀγών ἐστι, θεῖον τὸ ἔργον. τῷ Θεῷ μίμησαι. ἐκεῖνον ἐπικαλοῦ βοηθὸν καὶ παραστάτην, ὡς τὸς Διοσκόρους ἐν χειμῶνι οἱ πλέοντες. *Ingens eſt certamen, divinum facimus. Dei memento, illum adjutorem advocato & commilitonem, ut Caſtorem & Pollucem qi in tempeſtate navigant.* Vide & eundem *l.* 3. *c.* 22. Demoſthenes *Epiſt.* 1. Πάντος ἐρχομένῳ σπεδαίᾳ λόγῳ καὶ ἔργῳ, ἀπὸ τῶν Θεῶν ὑπολαμβάνω προσήκειν ἄρχεσθαι. *Omnis & dicti & facti gravioris principia ducenda mihi videntur à diis immortalibus.* Cicero *de legib. l.* 2. §. 18. *A diis immortalibus nobis agendi capienda primordia.* Idémqe in *Verr.* *Omnium rerum à diis immortalibus principia ducuntur.* In mente habuit Arati exordium;

Ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα, τὸν ὐδέποτ' ἄνδρες ἐῶμεν
Ἄρρητον. ——
A Jove principium, qem nunqam mittimus ipſi
Infatum. ——

Qod & Theocritus eidem coævus *Idyl.* 17.

Ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα, καὶ εἰς Δία λήγετε, Μοῖσαι.
Ab Jove principium faciamus, & in Jovem deſinite Muſæ.

Ex qo & Virgilius *Eclog.* 3.

Ab Jove principium, Muſæ. ——

Plinius minor in *Panegyr.* *Bene ac ſapienter majores inſtituerunt, ut rerum agendarum, ità dicendi initium à precationibus caperetur. qòd nihil ritè, nihilqe providenter homines ſine Deorum immortalium ope, conſilio, honore auſpicarentur.* L. Cuſpidius ſic orditur teſtamentum: extat apud Fabricium *antiqit. l.* 1.) *Numine invocato, abſqe cujus nutu neqe qicqam ritè suchoari, neqe rectè perfici poteſt.* Siqidem, ut Menander;

Θεὸς συνεργῶν πάντα ποιεῖ ῥᾳδίᾳ.
Οὐδὲν δὲ χωρὶς δαίμονος σθένει βρότος.
Rem facilè qamvis peragit adjutor Deus:
Mortalis abſqe numinis ope nil valet.

Sive ut eleganter Gregorius Nazianzenus in *jamb.*

Θεῷ διδόντος ὐδὲν ἰσχύει φθόνος.
Καὶ μὴ διδόντος ὐδὲν ἰσχύει πόνος.
Deo volente, livor nil obſtabit invidus:
Nolente, nil labor præſtabit improbus.

Vide *ſuprà ad* §. 7.

Πρὸς τὸ πόσῳ χρόνῳ] Vide *ad l.* 3. §. 7. & *l.* 9. §. 33.

§. 24. Εἰς ταὐτὸ κατέστησαν] Areas rex Scytha, ut Plutarchus in *ſene polit.* ſive Theras, ut idem (modò idem utriuſqe ſcripti pater extiterit) in *apophth. nihil ſe ab eqiſone ſuo* diſtare ajebat, *ubi otium ageret.* Marcus nihil Alexandrum à mulione ſuo, ubi diem uterqe ſuum obierit. *Pari,* inqit, *loco, ſtatúqe mors utrumqe conſtituit.* In *anthelog. l.* 3. *c.* 13. 6.

Μάνης ὅτος ἀνὴρ ἦν, ζᾶν ποτε. νῦν δὲ τεθνηκὼς
Ἴσον Δαρείῳ τῷ μεγάλῳ δύναται.
Manes hic vir erat virus olim: jam verò mortuus,
Idem cum Dario magno poteſt.

ſcilicet, πάντα μία κόνις. Lucianus in *Dialog. defunct.* apud qem & Charon furore poëtico correptus fundit iſta:

Κάτθαν' ὁμῶς ὅ τ' ἄτυμος ἀνὴρ, ὅς τ' ἔλαχε τύμβου.
Ἐν δ', ἰῇ τιμῇ Ἶσος κρείσσ' Ἀγαμέμνων.
Θερσίτῃ δ' ἴσος Θέτιδος παῖς ὠκύμορος.
Πάντες δ' εἰσὶν ὁμῶς νεκύων ἀμενηνὰ κάρηνα,
Γυμνόί τε ξηροί τε κατ' ἀσφοδέλον λειμῶνα.
Mortuus eſt aqè tumuli qi neſcit honorem,
Qiqe ſcit: unus bonos Agamemnonis, unus & Iri eſt:
Therſites & ſimilis Thetidos formoſus Achilles,
Umbræ nam pariter ſicca, nudaqe pererrant
Aſphodeli campos confracto vertice cuncta.

Seneca *ad Marc. c.* 11. *Et qa veneraris, & qa deſpicis, unus exaqabit cinis.* &,

Πάντες ἴσον νίκυες. ψυχῶν δὲ Θεὸς βασιλεύει.
Κοινὸς χῶρος ἅπασι, πένησί τε καὶ βασιλεῦσι.

Phocylides apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 19.

Omnia mors aqat: ſolus Deus imperat umbris,
Et tam pauperibus ſedes qàm ditibus una eſt.

Grotius. *Mors exaqat omnes.* Seneca *ad Marc. c.* 10. & *de ira l.* 3. *c.* 43. *Qid ſervo? qid domino? qid regi? qid clienti tuo traſceris? venit ecce mors, qa nos pares faciat.* Et *Epiſt.* 91. *Impares naſcimur, pares morimur: aqat omnes cinis.* Baſilius Cæſar. *Orat.* 3. *pag.* 349. *C.* Ἔγκυψον εἰς τοὺς τάφους, εἰ δύνῃ διακρῖναι, τίς ὁ οἰκέτης, καὶ τίς ὁ δεσπότης, τίς ὁ πλούσιος, καὶ τίς ὁ πλούσιος. διάκρινον, εἰ τίς σοι δύναμις, τὸν δεσμιον, ἀπὸ τῦ βασιλέως. τὸν ἰσχνὸν, ἀπὸ τῦ ἀθλητῦ. τὸν ἐυπρεπῆ, ἀπὸ τῦ δυσειδῦς. *In horum ſepulcra deflecte paruper oculos. Poſſene te ſperas diſcernere inter famulum & dominum, inter pauperem & divitem? Diſcerne ſi qa ſuppetit vis diſcernendi inter vinctum, & regem à qo fuerat vinctus: inter robuſtum & debilem, inter eleganti qondam forma praditum & deformem. Qis enim diſcernat ſpecies mortuorum? redoperi terram, & dic ibi qis dives, qis pauper ſit. diſcerne inopes & potentes, ſi potes.* Ambroſius *Hexam. l.* 6. *c.* 8. & *de Naboth. c.* 1. *Conditor ille juris humani,* (inqit Seneca *ibidem*) *non natalibus nos, nec nominum claritate diſtinxit, niſi dum ſumus. ubi verò ad finem mortalium ventum eſt, Diſcede, inqit, ambitio: omnium qa terram premunt, ſtremps lex eſto.* Id qod Pſaltes *Pſal.* 82. *v.* 6, 7. *Ego dixi, Dii eſtis, & filii celſiſſimi vos omnes: attamen tanqam è plebe qilibet, pariter eſtis occubituri.* Plautus *Trinum.* 2. 4.

—— *verùm nos homunculi*
Salillum anima qi cùm extemplo amiſimus,
Æqo mendicus atqe ille opulentiſſimus
Cenſetur cenſu ad Acherontem mortuus.

Theodoretus *Therapevt. l.* 8. *Tom.* IV. *p.* 605. de Cyro, Dario, Xerxe, Alexandro, Veſpaſiano, Trajano, Hadriano, Antonino: Οὗτοι πάντες, ζῶντες μὲν ἦσαν περίβλεπτοι, καὶ τὰς βαρβάρους ἐνίκων, καὶ μετὰ τὰς νίκας, πομπὰς ἐπετέλουν καὶ ἑορτάς. ἐπειδὴ δὲ ἐτελεύτησαν, ὐδὲν τῶν πολλῶν διαφέρουσιν. *Sed hi omnes, cùm viverent, illuſtres conſpicuique erant, & barbaros vincebant, & poſt victorias triumphos ducebant, ſollemnitatéſqe celebrabant: mortui autem à plebejis nihil differunt.* De Crœſo Silius *l.* 13.

Dives apud Superos: ſed mors æqabat egenis.

Lucianus in *Necyomant.* de defunctis. *Tom.* 1. *p.* 335. Τὸ διαγινώσκειν ἕκαστον, ὃ πάνυ ἦν τι ῥᾴδιον. ἅπαντες γὰρ ἀτυχῶς ἀλλήλοις γίνονται ὅμοιοι, τῶν ὀστέων γεγυμνωμένων ἕκειντο δ' ἐπ' ἀλλήλοις ἀμαυροὶ καὶ ἄτιμοι, καὶ ὐδὲν ἔτι τῶν παρ' ἡμῖν φυλάττοντες. ἀμέλει πολλῶν ἐν ταὐτῷ σκελετῶν κειμένων, καὶ πάντων ὁμοίων ἠπόρουν πρὸς ἐμαυτὸν, ᾧ τινι διακρίναιμι τὸν Θερσίτην ἀπὸ τῦ καλῦ Νιρέως, ἢ τὸν μετοίκην Ἶριν ἀπὸ τῦ Φαιάκων βασιλέως, ἢ Πυῤῥίαν τὸν μάγειρον ἀπὸ τῦ Ἀγαμέμνονος. ὐδὲ γὰρ ἔτι τῶν παλαιῶν γνωρισμάτων αὐτοῖς παρέμενεν, ἀλλ' ἦσαν ὅμοια τὰ ὀστᾶ ἦν, ἄδηλα καὶ ἀνεπίγραφα, καὶ ὑπ' ὐδενὸς ἔτι διακρίνεσθαι δυνάμενα. *Verùm qemlibet dignoſcere neqaqam erat facile, adeo nudatis oſſibus omnes erant ſibi invicem ſimiles: qippe conferti jacebant obſcuri atqe ignobiles, nihilqe amplius decoris illius, qi eſt apud nos, aſſervantes. Qum igitur oſſa ſimul multa eodem in loco jacerent, omnéſqe inter ſe ſimiles eſſent, animi perdebam, qonam ſigno Therſiten à formoſo illo Nireo diſcernerem, aut mendicum Irum à rege Phæacum, aut ab Agamemnone Pyrrhiam coqum. Qippe qibus jam nihil veteris indicii permanſit, ſed inter ſe ſimilia ſunt oſſa, incognitæ, titulis carentia, nulliqe unqam dignoſcenda.* Et mox *pag.* 336. Οἶμαι δὲ καὶ τῶν ἐπὶ τῆς σκηνῆς πολλάκις ἑωρακέναι τὲς τραγικὲς ὑποκριτὰς τύτες, πρὸς τὰς χρείας τῶν δραμάτων, ἄρτι μὲν Κρέοντας, ἐνίοτε δὲ Πριάμους γιγνομένους ἢ Ἀγαμέμνονας. ἴσως δ' αὐτὸς, εἰ τύχοι, μικρὸν ἔμπροσθεν, μάλα σεμνῶς τὸ τῦ Κύπρου ἢ Ἐρεχθέως σχῆμα μιμησάμενος, μετ' ὀλίγον οἰκέτης προῆλθον ὑπὸ τῦ ποιητῦ κεκελευσμένος. ἤδη δὲ πέρας ἔχοντος τῦ δράματος, ἀποδυσάμενος ἕκαστος αὐτῶν τὸν χρυσοῦν ἐκεῖνον ἐσθῆτα, καὶ τὸ προσωπεῖον ἀποθέμενος, καὶ καλύβας ἀπὸ τῶν ἐμβατῶν, πένης καὶ ταπεινὸς πεφοίτηκεν, ὡς ἐπ' Ἀγαμέμνονι ὁ Ἀτρέως, ὐδὲ Κρέων ὁ Μενοικέως, ἀλλὰ Πῶλος ὁ Χαρικλέους Συρίττιος ὀνομαζόμενος, ἢ Σάτυρος ὁ Θεογείτονος Μαραθώνιος. τοιαῦτα καὶ τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματα. *Exiſtimo autem etiam in ſcena vidiſſe te plerumqe hiſtriones iſtos tragicos, qi in fabularum uſum modo Creontes, modo Priami fiunt, aut Agamemnones. Idémqe, ſi fors tulerit, paulò antè tam graviter, Cecropis aut Erechthei formam imitatus, paulò pòſt ſervus, poeta jubente progreditur. Qumqe jam fabula finis adfuerit, & ipſorum unuſqiſqe veſtem illam auratam exuerit, perſonam depoſuerit, & ex cothurnis deſcenderit, pauper & humilis obambulat: nec amplius Agamemnon Atrei filius, nec Creon Menœcio prognatus, ſed Polus Charicles Suriſtis, aut Satyrus Marathonius Theogitonis filius nominatur. Sic ſe hominum res habent.* Vide *l.* 11. §. 6. Non incommodè igitur aut incongruè *calculis computatoriis* ſimiles feruntur mortales, qi inter computandum obolum alter, alter talentum præfert, idémqe nunc iſtius, nunc [illegible] pro computantis arbitrio vicem ſuſtinet;

pu-

vel enim in eaſdem mundi rationes ſeminales receptí, vel in atomos pariter ſunt diſſipati.

§. 25. Cogita tecum, qot intra noſtrûm unumqemqe, tam in corpore, qàm & in anima, uno eodémqe temporis momento ſimul fiant. ità fiet, nè miraculo ſit, ſi plura multa, vel cuncta potiùs qæ fiunt, in hoc uno, qem mundum utiqe vocamus, univerſo, ſimul producantur.

§. 26. Si qis te rogaverit, Antonini nomen qomodo ſcribatur, nunqid cum vocis intenſione elementa ſingula proferres? qid igitur? ſi iraſcuntur tibi, num tu viciſſim illis ſuccenſebis? & non potiùs literas ſingulas placidè enumerare perges? proinde & iſtic pari modo memineris, officium omne qaſi numeris qibuſdam abſolvi: qibus obſervatis, oportet te nec perturbatum, nec indignationem indignatione penſantem, ſed rectâ pergentem perficere qod præ manibus eſt.

§. 27. Crudele qiddam eſt, non permittere hominibus, ut ad ea ferantur; qæ ad ſe pertinere ſi-

[a] ἤτοι χαρὲ ἐλήφθησαν εἰς ὅδ' αὐτὰς ἢ κόσμου σπερματικὰς λόγους. ἢ διεσκεδάσθησαν ἐμοίως εἰς πᾶς ἀτόμους. a L.4.§.14.l.7.§.32.

§. 25. Ἐνθυμήθητι πόσα χῆ τὸν αὐτὸν ἀκαρῆ χρόνον ἐν ἑκάςῳ ἡμῶν ἅμα γίνε῀ σωματικὰ ὁμοῦ χῆ ψυχικά. χῆ ἔτως ἐ θαυμάσεις, εἰ πολὺ πλείω, μᾶλλον δ῀ πάντα τὰ γινόμενα ἐν [b] τῷ ἑνί τε χῆ συμπαντι, ὃ δὴ κόσμον ὀνομάζομεν, ἅμα ἐνυφίσα῀. b L.4.§.40. l.5.§.8.

§. 26. Ἐάν τίς σε παρόξυνῃ, πῶς γρά῀ τὸ Ἀντωνίνε ὄνομα, μήτι [c] καλενθένομεν παρὰ σῃ ἕκασον τ῀ στοιχείων; τί ἂν; ἐὰν ὀργίζων῀, μήτι ἀνθορμῇ; μήτι σὺν ἐξαριθμήσῃ πρᾴως, παρὰ ὧν ἕκασον τ῀ * γραμμάτων; ἔτως ἂν χῆ ἐνθάδε μένησο, ὅλι, [d] πᾶν καθῆκον ἐξ ἀριθμῶν τινων συμπληρᾷ῀. τύτως δεῖ τηρᾶντα, χῆ μὴ θορυβόμενον, μηδὲ τοῖς δυσχεραίνσιν ἀνθδυσχεραίνοντα, [f] περαίνειν ὁδῷ τὸ προκείμενον. c L.4.§.3. * πραγμάτων Xyl. d L.3.§.1. e Sup.§.20. Inf.§.21.30. l.5.§.31. f L.5§.34.

§. 27. * Πῶς ὠμόν ἐσι, ε μὴ ἐπιτρέπειν τοῖς ἀνθρώποις ὁρμᾶν ἐπὶ τὰ φαινόμενα αὐτοῖς οἰκεῖα χῆ * Πῶς [ἐκ] ὠμόν, vel Ὠμόν πως ε. g Inf.§.50. l.7.§.58.

ANNOTATIONES.

putatione demum finità, in eundem ſacculum pyxidémve immiſſi, eodem planè loco numeróqe habentur univerſi. qæ collatio pulcerrima, cùm à Polybio de vita avlica præcipuè fuerit uſurpata, *hiſt. l.* 5. *c.* 26. his verbis. Οὕτως γὰρ, inqit, *εἰσιν ἤτοι παραπλήσιοι ταῖς ἐπὶ τῶν ἀβακίων ψήφοις. ἐκεῖνοί τε γὰρ κατὰ τὴν τῦ ψηφίζοντος βάλησιν, ἄρτι χαλκῆν, χῆ παραυτίκα τάλαντον ἰσχύσιν. ὅτε περὶ τὰς αὐλὰς κατὰ τὸ τῦ βασιλέως νεῦμα μακάριοι καὶ παραπόδας ἐλεεινοὶ γίνονται. Planè enim ſimiles iſti ſunt calculis, qos in numerariorum abacis eſt videre: nam ut hi pro lubitu calculantis, modò chalcum, ſive oboli ſextam partem valent, modò talentum: ita etiam avlici ad regis nutum beati aut miſeri repentè exiſtunt.* ab interprete Latino eúmqe ſecuto Biſciolà eſt miſerè depravata, pro *calculis putatoriis, ſuffragia* nôbis ſupponentibus, dum ſic reddunt, *His enim ſimiles ſunt ſuffragiis, qa in publicis conſiliis dari ſolent. nam, ut illic pro eorum qi conſulunt voluntate, qa modò aurea ſuerunt, nunc aurea dantur, &c.* qæ à Polybii mente & verbis etiam longiſſimè abeunt.

Στερμαλικὸς λόγος] Ex Stoicorum ſententia Laërtius *lib.* 7. *c.* 148. in *Zenone.* Ἔςι δὲ φύσις ἕξις ἐξ αὐτῆς κινεμένη κατὰ σπερματικὸς λόγους, &c. *Eſt autem natura habitus, ex ſeipſo motum accipiens, juxtà ſeminales rationes.* Plutarchus item *de Philoſoph. placit. l.* 1. *c.* 7. & Athenagoras *legat. pro Chriſt. p.* 7. Θεὸν πῦρ τεχνικὸν ὁδῷ βαδίζον ἐπὶ γενέσει κόσμε * ἐμπεριειληφὸς πάντας τὺς σπερματικὺς λόγους, καθ' ὓς ἕκασα καθ' εἱμαρμένην γίνεται. *Deus eſt ignis artificioſus, ratione & viâ ad generationem, & creationem mundi procedens, omnes ſeminales & primigenias rationes in ſe complectens, juxta qas res ſingula fato fiunt.* qo loco σπερματικοὶ λόγοι, ſive *ſeminales rationes* pro ideis qibuſdam ſumi videntur, qales Plato imaginatus eſt in Deo. A qo nec abhorret Joannis Damaſceni illud, *de fide Orthod. c.* 13. Πάντων αἴτιος, καὶ πάντων τὺς λόγους τῶν ὄντων, καὶ τὰς αἰτίας ἐν ἑαυτῷ προέχει. *Omnium autor, & omnium, qa ſunt, rationes & cauſſas in ſeipſo continet.* Vide *l.* 4. §. 14. & *l.* 7. §. 32. & *l.* 8. §. 25. & *l.* 10. §. 7. Seneca *Epiſt.* 71. *Aut in meliorem emittitur vitam, aut natura ſua remiſcebitur, & revertetur in totum.* Servius *in Æn. l.* 3. *Romani cadavera comburebant, ut ſtatim anima in generalitatem, id eſt, in ſuam rediret naturam.* qo loco cur *materiam* pro *natura poſuerit* Clariſſimus Caſaubonus *ad Baron. appar.* neſcio.

§. 25. Πόσα καλὰ τὸν αὐτὸν ἀκκριαῖον χρόνον] Si conſideraveris, inqit, qàm multiplicia variáqe uno eodémqe temporis momento in mundo minore tuo anima exeqatur, minùs miraberis Deum ſive animam univerſi in mundo majore illo tam innumeris peragendis ſufficere. à minore iſto ad majorem illum ratiocinatur, ſicut iſtic; ità & *l.* 4. §. 27. Vide & *ſuprà* §. 4. Epictetus *l.* 1. *c.* 14. Ἀλλὰ σὺ μὲν περὶ τῆς θείας διοικήσεως, καὶ περὶ ἑκάσε τῶν θείων ὁμῦ καὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἐνθυμᾶσθαι δύνασαι, καὶ ἅμα μὲν αἰσθητικῶς ἀπὸ μυρίων πραγμάτων κινεῖσθαι, ἅμα δὲ διανοητικῶς, ἅμα δὲ τοῖς μὲν συγκαταθετικῶς, τοῖς δὲ ἀνεπευστικῶς ἢ ἐφεκτικῶς; τύπυς τε τοσύτυς ἀφ' ὕτω πολλῶν πραγμάτων ἐν τῇ αὐτῇ ψυχῇ φυλάττεις, καὶ ἀπ' αὐτῶν κινήμενος εἰς ἐπινοίας ὁμοειδεῖς ἐμπίπτεις τοῖς πρώτοις τετυπωκόσι. τέχνας τε ἄλλας ἐπ' ἄλλαις, καὶ μαθήμας ἀπὸ μυρίων πραγμάτων διασώζεις. ὁ δὲ θεὸς ἐχ οἷός τέ ἐσι πάντα ἐφορᾶν, καὶ πᾶσι συμπαρεῖναι, καὶ ἀπὸ πάντων τινὰ ἴσχιν διάδοσιν. *Cum tu de gubernatione divina, & rebus tam divinis qàm humanis ſimul omnibus cogitationem ſuſcipere, eadémqe operà ab infinitis rebus ſimul & ſenſu & cogitatione moveri, qibuſdam aſſentiri, qadam abnuere, de nonnullis amplius deliberandum cenſere poſſis; tu tot formas tam multarum & variarum rerum tuo in animo cuſtodias, qibus impellentibus in eas cogitationes incidis qa primis imaginibus conſentiant; tu artes alias atqe alias & infinitarum rerum memoriam conſerves: Deus verò omnia intueri, omnibus rebus adeſſe, & ab omnibus aliqam ſumere partem non poteſt?* Habet & Stobæus *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 5. ſed valde depravata.

§. 26. Μήτι κατεντεινόμενος] omiſit planè Xylander. *annon mente eſt in re defixâ* Caſaubonus. imò, *num cum vocis intenſione, ſive contentione, literas ſingulas proferres?* affirmatè interrogat, & interrogando negat. non ità proferres. qorſum enim? μήτε, *num.* ut *l.* 5. §. 28. & *infrà* §. 42. κατεντείνεσθαι *intendere, contendere vehementer.* ut *l.* 4. §. 3. μηδὲ κατεντείνε.

Τί ἂν, ἐὰν ὀργίζωνται] *de vocabuli ſcriptura litem moveant,* &c. Caſaubonus. *ſi qi iraſcuntur* Xylander. qaſi hypotheſin de nominis ſcriptura non continuet his verbis, ſed propoſito ſuo accommodet. Verùm aliò trahit illud χρεμμάτων, pro qo ille πραγμάτων minùs neceſſariò ſubſtituit.

Πᾶν καθῆκον ἐξ ἀριθμῶν τινων] Vide *ad l.* 3. §. 1. Τὰς τῦ καθήκοντος ἀριθμὰς ἀπεξῆν. *Officii ſui numeros omnes abſolvere.*

Μηδὲ τοῖς δυσχεραίνσιν ἀντιδυσχεραίνοντα] qod *l.* 5. §. 33. ἀνέχεσθαι αὐτῶν χῆ ἀπέχεσθαι. *Suſtineas eos, eiſdémqe abſtineas.* ità de Domino Chriſto Petrus *Epiſt.* 1. *c.* 2. *v.* 23. Ὃς λοιδορύμενος ὐκ ἀντελοιδόρει. *Qi convicitis affectus non viciſſim conviciabatur.* Hoc eſt qod Paulus *ad Rom. c.* 12. *v.* 21. Μὴ νικῶ ὑπὸ τῦ κακῦ. *Ne vincitor à malo.* Gvido Carthuſianus *meditat. c.* 1. *Cur rapis in te id qod in alio tibi diſplicet? iram ſcilicet. iraſceris ergò, qia ille iraſcitur. imò jam tibi iraſcere, qia iraſceris. Si ira ipſa tibi verè diſpliceret, non admitteres illam, ſed fugeres & fugares.* Et *cap.* 15. *Turbaris, qia ego turbatus ſum. turbatus turbatum reprehendis. ego qidem corrigor, nec ampliùs hoc malum faciam. tu autem qid facies de hoc tuo vitio, qo non ſolùm mihi mederi non vales, ſed nec ferre ſalutem potes?* Et *c.* 16. *Charitate, ſapientiâ repletur frater, nec communicas. irâ, odio, furore repletur, nec evadere potes qin communices. inſanus ſanis indiget, qi eum vel ſervent vel curent. Cogita, ſi omnes homines irâ ſemper & inſaniâ urgerentur, qid tibi agendum eſſet. nunqid ideo turbari deberes: cur ergò, cùm unus aliqando turbatur, turbaris? medicinam ei debes, non turbationem. qomodo enim inſaniendo curetur?* Vide *ſuprà* §. 6. & *infrà* §. 30. & *l.* 7. §. 65. & *l.* 11. §. 18.

Περαίνειν ὁδῷ] Vide *ad l.* 1. §. 9. & *l.* 4. §. 18. & *l.* 5. §. 3, & 14.

§. 27. Πῶς ὠμόν ἐσιν] imò, Πῶς ὐκ ὠμόν ἐσι; Sive Ὠμόν πως ἐσί. alterutrum Marcum ſcripſiſſe certiſſimum eſt. illud Caſaubonus, hoc Xylander ſecutus eſt. Adi *lib. hujus* §. 57.

Ἐπὶ τὰ φαινόμενα αὐτοῖς οἰκεῖα] Ariſtoteles *Topic. l.* 3. *c.* 1. Πάντα γὰρ τῦ ἀγαθῦ ἐφίεται. *Omnia enim expetunt ipſum bonum.* & latiùs *ethic. Nicom. l.* 1. *c.* 1. Πᾶσα τέχνη χῆ πᾶσα μέθοδ῀, ὁμοίως δὲ πρᾶξίς τε χῆ προαίρεσις, ἀγαθῦ τιν῀ ἐφίεσθαι δοκεῖ. διὸ καλῶς ἀπεφήναντο τἀγαθὸν, ἓ πάντα ἐφίεται. *Omnis ars, omniſque dicendi via, actio item atqe electio bonum qoddam expetere videtur. Qapropter bene id eſſe bonum ipſum aſſeruerunt, qod omnia expetunt.* Sed diſtinctiùs clariúſqe, prout Marcus iſtic; *ibidem. l.* 3. *c.* 5. Πάντες ἐφίενται τῦ φαινομένυ ἀγαθῦ, χῆ τῦτο χάριν πάντα πράτλυσι πάντες. *Omnes appetunt qod videtur bonum, & hujus gratiâ omnes omnia faciunt.* Hoc eſt qod ſchola, *Nihil appetitur, niſi ſub ſpecie & ratione boni.* Epictetus *l.* 3. *c.* 7. Ὡς ἀδύνατόν ἐσι τῷ

* *Ita legendum ex Athenæo monuit Lipſius* Phyſ. Stoic. *l.* 1. *c.* 6.

καὶ συμφέροντα. καί τοι τρόπον τινὰ οὐ συγχωρεῖς αὐτοῖς τοῦτο ποιεῖν, ὅταν ἀγανακτεῖς ὅτι ἁμαρτάνουσι. φέρονται γὰρ πάντως ὡς ἐπὶ οἰκεῖα καὶ συμφέροντα αὐτοῖς. ἀλλ' οὐκ ἔχει οὕτως. οὐκοῦν [a] δίδασκε, καὶ [b] δείκνυε [c] μὴ ἀγανακτῶν.

§. 28. Θάνατος [d] ἀνάπαυλα αἰσθητικῆς [e] ἀντιτυπίας, καὶ ὁρμητικῆς [f] νευροσπαστείας, καὶ διανοητικῆς διεξόδου, καὶ [g] τῆς πρὸς τὴν σάρκα λειτουργίας.

§. 29. Αἰσχρόν ἐστι, ἐν ᾧ βίῳ [h] τὸ σῶμά σοι μὴ ἀπαυδᾷ, ἐν τούτῳ [i] τὴν ψυχὴν προαπαυδᾶν.

§. 30. Ὅρα μὴ ἀποκαισαρωθῇς, [k] μὴ

[a] L. 11. §. 18. [b] L. 10. §. 4. [c] L. 11. §. 13. [d] L. 9. §. 21. [e] L. 3. §. 16. Sup. §. 16. [f] L. 2. §. 2. [g] L. 3. §. 3. [h] L. 1. §. 17. [i] L. 5. §. 9. l. 12. §. 15. [k] L. 5. §. 16.

sibíqe conducere opinantur. atqi hoc tu illis qodammodo non permittis facere, cùm peccare illos ægrè fers. feruntur enim prorsùs, cùm peccant, ad ea de qibus ipsi sic opinantur. Verùm res, inqis, aliter se habet. tu itaqe illos doce, errorémqe illis ostende, sed absqe iracundiâ.

§. 28. Mors finem imponit sensuum impressioni, & affectuum impulsui, & mentis discursui, & obeundo circa carnem ministerio.

§. 29. Turpe est in vitæ tuæ instituto, priùs animam tibi deficere, qàm corpus deficiat.

§. 30. Cave nè in mores Cæsareos transeas, nè in-

ANNOTATIONES.

τῷ ψευδεῖ φαινομένῳ συγκατατίθεσθαι, καὶ ἀπὸ τοῦ ἀληθοῦς ἀπονεῦσαι. οὕτως ἀδύνατόν ἐστι τῷ, τοῦ φαινομένου ἀγαθοῦ ἀποστῆναι. *Ut enim fieri neqit, ut ei, qod falsum videtur, assentiamur, & veritatem aversemur; sic fieri non potest, ut ab eo, qod bonum putes, discedas.* Et *l.* 4. *c.* 5. Φύσις αὕτη παντός, τὸ διώκειν τὸ ἀγαθόν, φεύγειν τὸ κακόν. τὸν ἀφαιρούμενον θατέρου, καὶ περιβάλλοντα τῷ ἐναντίῳ, τοῦτον ἡγεῖσθαι πολέμιον, ἐπίβουλον, κἂν ἀδελφὸς ᾖ, κἂν υἱός, κἂν πατήρ. τοῦ γὰρ ἀγαθοῦ συγγενέστερον οὐδέν. *Hac autem natura est omnium, ut & bona persequantur, & mala fugiant; ut qi alterum eripuerit, in alterum conjecerit, hostis judicetur, & insidiator, sive frater, sive filius, sive pater. Nam bono nihil est nobis conjunctius.* Idemqe *l.* 1. *c.* 28. Ὅστις οὖν τούτου μέμνηται καθαρῶς, ὅτι ἀνθρώπῳ μέτρον πάσης πράξεως φαινόμενον. λοιπόν, ἢ καλῶς φαίνεται, ἢ κακῶς. εἰ καλῶς, ἀνέγκλητός ἐστιν. εἰ κακῶς, αὐτὸς ἐζημίωται. οὐ δύναται γὰρ ἄλλος μὲν εἶναι ὁ πεπλανημένος, ἄλλος δ' ὁ βλαπτόμενος. οὐδενὶ ὀργισθήσεται. *Is qidem hoc faciet qi accuratè meminerit, omnis actionis mensuram esse hominis opinionem. Jam opinio avt bona, avt mala est. Si bona est, crimine caret. Si mala est, ipse pœnam sustinet. Neqe enim potest alius decipi, alius damno affici. Itaqe nemini irascetur.* Idem deniqe *enchir. c.* 41. & apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 1. ex qo qædam dantur emendatiora: Ὅταν τίς κακῶς τι ποιῇ, ἢ κακῶς σε λέγῃ, μέμνησο ὅτι καθήκειν αὐτῷ οἰόμενος ποιεῖ ἢ λέγει. οὐχ οἷόν τε οὖν ἀκολουθεῖν αὐτὸν τῷ σοι φαινομένῳ, ἀλλὰ τῷ ἑαυτῷ. ἀλλὰ κακῶς αὐτῷ φαίνεται. τίς οὖν ἐξηπάτηται; ἐκεῖνος. τίς οὖν βλάπτεται; ὁ ἐξηπατημένος. ἀπὸ τούτων οὖν ὁρμώμενος, πράως ἕξεις πρὸς τὸν λοιδοροῦντα. ἐπιφθέγγου γὰρ ἑκάστῳ, ὅτι ἔδοξεν αὐτῷ. *Qum tibi qispiam vel malè fecerit, vel malè dixerit: memento, eum opinatum esse, id ex officio sibi fuisse faciendum & dicendum. Neqe verò fieri potest, ut id seqatur ille, qod tibi videtur, sed id qod sibi. Sed malè ipsi videtur. Qis ergò deceptus est? ille ipse. Qis ergò damno affectus est? decepius. Sic igitur instructus, aqo feres animo conviciatorem. Nam ad singula dices, ita visum esse illi.* Vide *l.* 11. §. 18.

Καὶ συμφέροντα] Epictetus *l.* 2. *c.* 22. Πᾶν ζῷον οὐδενὶ οὕτως ᾠκείωται, ὡς τῷ ἰδίῳ συμφέροντι. ὅ, τι ἂν πρὸς τοῦτο φαίνηται αὐτῷ ἐμποδίζειν, ἄν τ' ἀδελφὸς ᾖ τοῦτο, ἄν τε πατήρ, ἄν τε τέκνον, ἄν τ' ἐρώμενος, ἄν τ' ἐραστής, μισεῖ, προβάλλεται, καταρᾶται. οὐδὲν γὰρ οὕτω φιλεῖν πέφυκεν, ὡς τὸ αὐτοῦ συμφέρον. τοῦτο πατήρ, καὶ ἀδελφός, καὶ συγγενής, καὶ πατρίς, καὶ θεός. ὅταν οὖν τοῦτο ἐμποδίζειν ἡμῖν οἱ θεοὶ δοκῶσι, κἀκείνους λοιδοροῦμεν. *Nullum animal alteri ita conciliatum est ut sua utilitati: cui qicqid obstare videtur, sive frater sit, sive pater, sive filius, sive amasius, sive amator, odit, aversatur, execratur. Ita enim naturâ comparatum est, ut nihil perinde amet atqe utilitatem suam: hac pater, hac frater est, & cognatus, & patria, & Deus. Tam certè qidem, qum obstare nobis videntur Dii, ipsis qoqe maledicimus.* Vide sis qæ seqntur, pulcerrima sanè: sed & qæ in eandem sententiam disserit, *ejusdem libri cap.* 26.

Δίδασκε καὶ δείκνυε] Vidè *l.* 5. §. 22, 28. & *l.* 10. §. 4. & *l.* 11. §. 12. Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 18. Δεῖξον τὴν πλάνην, καὶ ὄψει πῶς ἀφίστανται τῶν ἁμαρτημάτων. *Ostendito errorem, & videbis ut à delictis recedant.*

Μὴ ἀγανακτῶν] Pulcrè Symmachus *l.* 9. *Ep.* 105. *Nullius tam vehemens neqitia est, ut motu meo digna sit.* Vide *ad l.* 5. §. 22.

§. 28. Θάνατος ἀνάπαυλα] Huc Charonis κήρυγμα apud Aristophanem *ranar.* 1. 4.

Τίς ἐς ἀναπαύλας ἐκ κακῶν καὶ πραγμάτων;
Qis ad reqiem ex malis vult ac molestiis?

Αἰσθητικῆς ἀντιτυπίας] Vide *suprà* §. 16. & *l.* 3. §. 15.

Νευροσπαστείας] Vide *l.* 2. §. 2. & *l.* 3. §. 15.

Διανοητικῆς διεξόδου] *Mentis erroribus* Casavbonus. *cogitationibus* Xylander. *discursui*, malim.

Τῆς πρὸς τὴν σάρκα λειτουργίας] Vide *l.* 3. §. 3. σάρξ, sive caro pro corpore; prout Apostolo *ad Philip. c.* 1. *v.* 22, 24.

§. 29. Τὴν ψυχὴν προαπαυδᾶν] Vide *ad l.* 3. §. 1. προα- A ποσβέννυται. Sed & *l.* 12. §. 15. Hoc est qod de gymnasta Galenus ὑγιεινῶν *l.* 2. *c.* 7. Εἶναι δηλονότι χρὴ τὸν γυμναζόμενον, οὔτε θυμικόν, ὡς ἔτι προθυμεῖσθαι, καμνούσης ἤδη τῆς δυνάμεως, οὔτ' ἄθυμον, ὡς ἀπαγορεύειν, ἔτι πονεῖν δυνάμενον. *Porrò expedit neqe pavlò animosiorem esse qi exercitatur, ut lassis jam viribus etiam exercitari cupiat: neqe ignavum, qi integris adhuc viribus laborem tamen detrectet.* Idémqe Plutarchus *de sen. politic. pag.* 783. *E.* Ὧν προαποθνήσκει τὸ φιλάνθρωπον καὶ φιλόκαλον, καὶ προαπαυδᾷ τῆς τῶν ἀναγκαίων ἐπιθυμίας ὁ τῶν καλῶν ζῆλος, ὡς τὰ πρακτικὰ μέρη καὶ θεῖα τῆς ψυχῆς ἐξιτηλότερα τῶν παθητικῶν καὶ σωματικῶν ἐχούσης. ὅπερ οὐδὲ λέ- B γειν καλόν, οὐδὲ ἀποδέχεσθαι τῶν λεγόντων, ὡς κερδαίνοντες μόνον οὐ κοπιῶμεν. *Si qi sunt qorum ante corpus emoritur humanitatis honestatisqe studium, priusqe elangvescit pulcri æmulatio qàm necessariarum rerum appetitio: qorum animi facultatem ad agendum destinatam ac divinam corporea & affectibus obnoxia habent imbecilliorem. Neqe verò nobis audiendi sunt, qi omnibus aliis rebus, solo lucro faciundo nos non defatigari ajunt.* Philo in *vit. Mos. l.* 1. *pag.* 608. *D.* Ὡς ἐν βραχεῖ τὰ σώματα αὐτοῖς ἀπαγορεύειν, ἅτε καὶ τῆς ψυχῆς προαπειπούσης. *Ut brevi primum animi, mox & corpora deficerent.* Atqi hoc turpe nimis censet Marcus noster, animum concidere, dum cor- C pori vires ullæ suppetunt. Vult itaqe qod vulgò dici solet, *In actu moriendum.* Hoc enim præcipiunt Stoici. Seneca *Epist.* 8. *Ubi præcepta illa vestra, qæ imperant in actu mori?* Et *de otio Sapient. c.* 1. *Certè Stoici vestri dicunt? Usqe ad ultimum vitæ finem in actu erimus: non desinemus communi bono operam dare, adjuvare singulos, opem ferre etiam inimicis, mente, manu.* (*ità Lipsius*) *nos sumus, qi nullis annis vacationem damus; & qod ait ille vir disertissimus,* (Virgilius *Æn. l.* 9.) *de Latinis.*

Canitiem galeâ premimus —

nos sumus apud qos usqe eò nihil ante mortem otiosum est, ut si D *res patitur, non sit ipsa mors otiosa.* Vide *l.* 7. §. 73. Ciceró *de senect. Senectus non modò langvida & iners non sit, verùm etiam sit operosa, & semper pro eis, qas habet, viribus, agens aliqid & moliens.*

§. 30. Ὅρα μὴ ἀποκαισαρωθῇς] hoc est, *cave* nè postqam ad imperium adscitus fueris, instituti pristini vitæqe philosophicæ oblitus, qasi Cæsarianus qidam efficiaris, & *in Cæsarum mores totus transeas.* qales avtem Cæsares atqe Imperatores Romani pleriqe extiterint, & qomodo sese in imperio gesserint, notius est, qàm ut dicto opus sit: & obliqè notat Marcus ipse, *lib.* 1. §. 11. Certè de Marco Petrarcha *lib. de Imper. offic. Philosophicum maluit qàm Cæsareum cognomen.* Et Evtro- E pius: *Ad nullam insolentiam elatus est imperii fastigio.* E Capitolinus, *Suos mores semper tenuit.* Sed omnium disertissimè Aristides *Orat. in Marc. pag.* 113. ubi Pavsaniæ mores adversos planè descripserat, Ὁ δ', inqit, ἐπέδειξεν, ὅτι καὶ ἰδιώτην ὄντα καὶ βασιλέα οἷόν τε ἐστὶ τὸν αὐτὸν εἶναι διὰ τέλους. τοιοῦτον μὲν πρὸ τῆς βασιλείας παρασχὼν ἑαυτόν, ὥστε δικαίως ἀξιωθῆναι ταύτης. ἐν δὲ τῇ βασιλείᾳ οὐκ ἐκστὰς ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τῷ αὐτῷ τρόπῳ καὶ λόγῳ χρώμενος. *Verùm rex noster & privato licere & regi, eundem perpetuò manere, apertissimè demonstravit, qi tum ante regnum talem se præbuit, ut eo dignus meritò judicaretur, tum in regno, à seipso non declinans, sed eadem ani-* F *mi sententiâ & moribus iisdem usus.* Ἀποκαισαροῦσθαι vocabulum Marco confictum, prout *Charmidari* & *Recharmidari* Plavto, *Trinum. act.* 4. *Sc.* 2.

Proin tu te itidem ut Charmidatus es, rursum recharmida.

sicut enim *Recharmidari* Comico, est *in Charmidem reverti*; ità ἀποκαισαροῦσθαι, pro eo qod est, in *Cæsarem converti, Cæsarem*, sive *Cæsarianum fieri, in mores Cæsarianos transire* Marco istic novè dictum; sed eâdem analogiâ, qâ ἀποσαρκοῦσθαι, *in carnem concrescere*, Aristoteli *probl. l.* 1. *q.* 53. & *l.* 5. *q.* 34. qâ ἀποθηριοῦσθαι, *feram bestiam fieri*, Polybio G *l.* 1. Et Epicteto *l.* 1. *c.* 5. qâ ἀποδενδροῦσθαι, *in stirpis*, sive, *arboris naturam transire*; qod de eis Plotinus extulit qi facultati altrici excolendæ toti se dedunt: Svidas in Κόσμος. de Daphne in arborem conversa, Lucianus *hist. ver. l.* 1. de he-

inficiaris. Solet enim hoc fieri. itaqe ſerva te | βαφῆς. γίνεται γὰρ. τήρησαι * ἐν σεαυ- *-τον Lug.
τῶν

ANNOTATIONES.

hedera uſurpavit, Theophraſtus *hiſt. plant. l.* 3. *c.* 18. *arborem fieri*, vertit Plinius *l.* 16. *c.* 34. & ἀπολιτῆσθαι, *hederaſcere*, ſive *hederam fieri*; his eiſdem *ibidem.* & ἀποπαππᾶσθαι, *in pappas converti*; eidem Theophraſto *l.* 7. *c.* 11. qâ ἀποκολαπᾶσθαι, Avtori *de mundo c.* 3. qod *ſinuari*, Apulejus, ſive, *in ſinus abſumi*; qâ ἀπογεᾶσθαι, *in terram redigi*, Philoni *de mund. immort.* ἀπολιθᾶσθαι, *in lapidem tranſire*, Ariſtoteli, *problem. l.* 24. *q.* 11. qod de Academicis Epictetus *l.* 1. *c.* 5. ἀποπυρᾶσθαι, *igniri*, Avtori *de mund. c.* 4. & ἀπανθρακοῦσθαι, *in carbones redigi*, Luciano *dial. marin.* 10. qâ deniqe ἀποθεᾶσθαι, *Deum fieri*; qo modo Amelius apud Theodoretum *therap. tom.* 4. *l.* 2. *pag.* 500. *D.* Ἀμέλει καὶ ἀναλυθέντα πάλιν ἀποθεᾶσθαι καὶ θεὸν εἶναι, ὅτε ἦν πρὸ τοῦ εἰς τὸ σῶμα καὶ τὴν σάρκα καὶ τὸν ἄνθρωπον καταχθῆναι. *Eámque morte obitâ ſolveretur, rurſus ad divinitatem rediſſe, Deúmque eſſe, qalis videlicet prius fuerit qam in carneum corpus, hominémque deſcenderet.* ſive, *inter Deos ferri*: qi Romanorum Imperatoribus honos haberi ſolitus. unde de noſtro Lucianus in *Pſeudomant.* Θεὸς Μάρκος ἤδη. & Tertullianus *apolog. c.* 34. *Maledictum eſt ante apotheoſin Deum Caſarem nuncupare.* alluſit eò Seneca cùm Clavdio illudens ἀποκολοκύνθωσιν tanqam ἀποθέωσιν dixit, ídqe tituli Satyræ ſuæ in ejuſdem obitum conſcriptæ dedit, ut Dio Caſſius teſtatur *l.* 60. de qo videndus V. Cl. Heinſius. Fruſtrà ſiqidem eſt hîc Xylander cùm τῷ ἀποκαισαρεῦσθαι ſuſpicatur ſignificari, *imperio avt rerum ſummâ deponi.* qem tamen ſecutus eſt Joannes Mevrſius in *Lexic. Gracobarb.* ubi τὸ ἀποκαισαρεῦσθαι, adducto etiam Marci loco hoc ipſo, *à Cæſaris dignitate dejici*, exponit. Sed & Annotator Lugdunenſis *de Cæſaris ſtatu dejici.* ut ἀποκαισαρεῦσθαι ſit *imperium amittere*, ac *Cæſareatu qaſi deveſtiri*; qomodo ἀποπαρθενεύεσθαι ſive ἀποπαρθενεύσασθαι Hippocrati *de aer. loc.* & *aq.* eſt *virginitatem deponere*, ſive *devirginari*, ut Petronius loqitur. & qomodo ἀπολειτουργῆσαι Marco *l.* 10. §. 21. *munere defunctum eſſe*, & *ab eodem jam ceſſare.* cùm eandem in iſtis τὸ ἀπὸ vim obtineat, qàm τὸ ἐξ huic finitimum in illis, ἐξυδατοῦσθαι, *in aqam liqeſcere*, Dioſcoridi *l.* 1. *c.* 88. ἐξελαιοῦσθαι, *in oleum verti*, Theophraſto *de caus. plant. l.* 6. *c.* 9. & 11. ἐξαερεῦσθαι *in aerem abire*, cùm eidem *l.* 1. *c.* 27. tum & Luciano *de mort. Peregr.* & Hippocrati *de nat. infant.* ἐκπυροῦσθαι, *igniri*, & *in ignem tranſire*: unde ἐκπύρωσις Stoica, qâ avtumabant illi fore, ut ignis tandem omnia abſumeret, & in ſubſtantiam ſuam redigeret; qod εἰς ἑαυτὸ μεταξαλεῖν καὶ ἐκλαμβάνειν Plutarchus dixit, *de eſu carn.* 1. & *de commun. notion. c.* 27. ἐξανδρεῦσθαι, *virum fieri*, *in virum evadere*; Svidas. qod idem ἀπανδρεῦσθαι, in *virum evadere ex puero*, Clemens *Strom. l.* 1. *in virum ex fœmina converti*, dixit Theodorus in *Theolog. Orient.* ἐξανδραποδίζεσθαι, *ex libero in ſervitutem redigi*, Plutarchus *Anton.* ἐνθεᾶσθαι deniqe, *Deum evadere*, Clemens *padag. l.* 1. *c.* 12. nec aliâ ratione *uniones exaluminati*, pro *alumine tincti*, Plinio dicti *l.* 10. *c.* 35.

Μὴ βαφῇς] *nè mergaris* & *obruaris* Xylander. imò *nè tingaris, nè inficiaris*: nè mores avlici *genuinum animi candorem obfuſcent*: qod *inqinamentum combibere*, Septimius dixit, *de ſpectac. c.* 14.

Ὡς ὅτε τίς τ' ἐλέφαντα γυνὴ φοίνικι μίηνῃ.
Veluti qando aliqa ebur mulier purpurâ tinxerit.

ut Homerus loqitur *Il. δ. v.* 141. i. ut Maro *Æn. l.* 12.

Indum ſanguineo veluti violaverit oſtro
Si qis ebur. —

qod nos diceremus, **that you be not ſtained.** nam qod Græci μιαίνειν & βάπτειν, nos dicimus **to ſtain.** Eum avtem Homeri locum reſpexit Plutarchus *de EI Delph.* ubi dixit, eâdem uſus, qâ hîc metaphoricè Marcus, voce; Τὸ ἐν εἰλικρινὲς καὶ καθαρόν. ἑτέρῳ γὰρ μίξει πρὸς ἕτερον ὁ μιασμός. ὥς πού φησ' Ὅμηρος ἐλέφαντά τινα φοινισσόμενον βαφῇ μαίνεσθαί φησι. καὶ τὰ μιγνύμενα τῶν χρωμάτων οἱ βαφεῖς φθείρεσθαι, καὶ φθορὰν τὴν μίξιν ὀνομάζουσι. *Unum avtem qod eſt, ſincerum eſt*, & *mixtionis purum*; *alterius qippe cum altero mixtione res contaminantur: qo pacto Homerus inqinari ait puniceo colore ebur tinctum*, & *infectores colorum mixtos corrumpi, mixtionem corruptelam nominant.* Unde emaculandus avtor idem in *Sympoſ. l.* 8. *c.* 5. Πάντα τὰ μεμιγμένα τῶν ἀμίκτων ἐπισφαλέστερα πρὸς σῆψίν ἐστι. ποιεῖ γὰρ ἡ μίξις μάχην, ἡ δὲ μάχη μεταβολήν. μεταβολὴ δέ τις ἡ σῆψις. διὸ τάς τε μίξεις τῶν χρωμάτων οἱ ζωγράφοι φθορὰς ὀνομάζουσι, καὶ τὸ βάψαι δεῖναι κίνδυνον ὁ ποιητής. *Qm omnia mixta ſinceris facilius putreſcant, mixtione pugnam, hac mutationem inferente. Eſt avtem putrefactio de mutationum genere, ideóqe pictores colorum mixtiones corruptelæ nomine afficiunt*, & *tingere polluere Poeta extulit.* μιῆναι legendum. Sicut & Latinis itidem *tingere, inficere*, & colore aliqo *tincta* dicuntur *infecta*. Idem in *Roman. problem. c.* 26. Μόνον δὲν τὸ λευκὸν, εἰλικρινὲς καὶ ἀμιγὲς καὶ ἀμίαντόν ἐστι βαφῇ καὶ ἀμίμητον. *Solum itaqe album ſincerum eſt, mixturaqe expers, purum* & *tinctura non imitabile.* Sed & Porphyrius *de abſtinent. l.* 4. §. 20. Καὶ ὁ μολυσμὸς καὶ ἡ μίασις δηλοῖ τὴν μίξιν τοῦ ἑτερογενοῦς πρὸς ἕτερον. καὶ μάλιστ' ὅταν δυσέκνιπτον γένηται. ὅθεν καὶ ἐπὶ τῶν βαμμάτων, ἃ δὴ διὰ μίξεων συνίστανται, οἴδας ἄλλα ἄλλοις συμπλεκομένα, μιαίνειν φασιν.

Ὡς δ' ὅτε τίς τ' ἐλέφαντα γυνὴ φοίνικι μίηνῃ.
καὶ Ἵππαλιν τὰς μίξεις φθορὰς οἱ ζωγράφοι λέγουσιν. ἡ δὲ συνήθεια τὸ ἄμικτον καὶ καθαρὸν, ἄφθαρτον καὶ ἀκραιφνὲς καὶ ἀκήρατον. *Pollutio* & *inqinamentum ſignificat aliqo modo heterogenei cum alio mixtionem, præſertim cum hoc diverſi generis difficile eluitur. Unde in tincturis, qæ mixtione conſtant, qando una cum alia commiſcetur ſpecies, hoc dicunt inficere.*

Indum ſanguineo veluti violaverit oſtro
Si qis ebur.

Et rurſus, pictores colorum mixturas φθορὰς, *id eſt, corruptiones vocant. Conſvetudine etiam receptum eſt, ut immixtum* & *purum incorruptum dicamus*, & *ſincerum immortale appellemus.* Eâdem hac metaphorâ uſus eſt Marcus *l.* 5. §. 16. ubi dixit; βάπτεται γὰρ ὑπὸ τῶν φαντασιῶν ἡ ψυχή. *Imbuitur enim cogitationibus anima.* & *l.* 3. §. 4. ſed in partem meliorem acceptâ, ubi de viro bono, δικαιοσύνῃ βεβαμμένον εἰς βάθος, *juſtitiâ penitùs imbutum.* Vult ergò καθαρὰν μένειν διάνοιαν, *mentem ſervari puram*, ut *l.* 8. §. 51. avt, ut mox ſeſe ipſe explicat, ἁπλῆν καὶ ἀκέραιον, *ſimplicem* & *integram.* Seneca *Epiſt.* 59. *Elui difficile eſt. non enim inqinatis ſumis, ſed infecti*, id eſt, οὐ μεμιαμμένοι, ἀλλὰ βεβαμμένοι.

Γίνεται γὰρ] ſcilicet vulgari dicterio dicitur, *Honores mutant mores.* Polybius (Svidâ in v. καθικόμενοι & παραπόδας citante) Πάντας μὲν γὰρ οἱ βασιλεῖς καὶ φίλους προσαγορεύουσι καὶ συμμάχους τοὺς κοινωνήσαντες τῶν αὐτῶν ἐλπίδων. καθικόμενοι δὲ τῶν πράξεων παραπόδας οὐ συμμαχικῶς ἀλλὰ δεσποτικῶς χρῶνται τοῖς πιστεύσασιν (ità enim iſta legendum avtumo). *Omnes enim Reges*, & *amicos*, & *ſocios vocant illos, qi ejuſdem ſpei fuerant ſocii. Sed rerum, qas affectabant, potiti, è veſtigio eos, qi ipſis crediderunt, non ut ſocios: ſed ut ſervos tyrannicè tractant.* Πρὸ μὲν τῆς βασιλείας χρηστόν τι καὶ μέτριον ἑαυτὸν ἐμφαίνειν ἐαυτῷ. βασιλεία δὲ ἀποδειχθέντα, χαλεπὸν καὶ βίαιον εἶναι περὶ τοὺς ἀρχομένους. *Neqe cum ante regnum adeptum benignè* & *moderatè ſe geſſerit, eo comparato difficilem ſe* & *violentum præſtare ſubjectis.* inqit Ariſtides *Orat in Marc. Tom.* 1. *pag.* 112. Qi & vitium hoc notat in Pavſania Cleombroti F. Ὃς οἴκοι μένων, ἐδύνατο σωφρονεῖν. *Qi dum domi manebat, modeſtè ſe gerebat.* at imperator deſignatus, & cum imperio foris agens, Ἐπιλήσετο μὲν τῶν οἴκοι, ἐπιλήσετο δὲ αὐτοῦ. πάντῃ δὲ μᾶλλον ἐῴκει, ἢ ἀνδρὶ Σπαρτιάτῃ χαλεπὸς μὲν ὢν καὶ βίαιος περὶ τοὺς συμμάχους. ἀκόλαστος δὲ καὶ ὑβριστὴς περὶ τὴν δίαιταν. τυραννικὸς δὲ περὶ τὸν τρόπον. *Et patriæ* & *ſui oblitus eſt, ut qidvis potius qàm Spartanus videretur, cùm* & *erga ſocios violentus eſſet*, & *in convictu protervus atqe injurius*, & *moribus planè tyrannicis.* Graphicè verò admodum idem χαρακτηρίζει Evripides in *Iphigen. Avlidenſ.* ſub perſona Menelai Agamemnonem alloqentis:

Οἶσθ', ὅτ' ἐσπέδαζες ἄρχειν Δαναΐδαις πρὸς Ἴλιον
Τῷ δοκεῖν μὲν οὐχὶ χρήζων, τῷ δὲ βούλεσθαι δοκεῖν,
Ὡς ταπεινὸς ἦς, ἀπάστης δεξιᾶς προσθιγγάνων,
Καὶ θύρας ἔχων ἀκλείστους; τῷ δίλοντι δ' ἠμοτῶν,
Καὶ διδοὺς πρόσοψιν ἐξῆς πᾶσι, κ' εἰ μήτις φίλος,
Τοῖς τρόποις ζητῶν πρίασθαι τὸ φιλότιμον ἐκ μέσου.
Κἄχ' ἑπεὶ κατέσχες ἀρχὰς, μεταβαλὼν ἄλλους τρόπους,
Τοῖς φίλοισιν οὐκέτ' ἦσθα ταῖς πρὶν ὡς πρόσθεν φίλος,
Δυσπρόσιτος, ἴσθ' ἐγώ τε κλεῖθρον σκάνιος. ἔνδεια δ' ὁ χρεὼν
Τὸν ἀγαθὸν, πράσσοντα μεγάλα, τὰς τρόπους μεθιστάναι,
Ἀλλὰ κῦρ βέβαιον εἶναι τότε μάλιστα τοῖς φίλοις,
Ἡνίκ' ὠφελεῖν μάλιστα δύνατός ἐστι δυστυχῶν.
Scis, puto, Trojam potentis principatum Gracia
Velle cùm nolles videri, maximè velles tamen,
Ut modeſtus, & benignus, dexteras prenſaveris.
Tunc tux ſemper patebant civibus cunctis fores.
His dabas reſponſa blandus, hos ſalutabas prior;
Moribus tibi qò parares gloriam in medio ſitam.
Nunc ſed imperſoporito vertitur vitæ modus:
Non amicos nunc priores, ut ſolebas, diligis;
Durus imprimis adiri, nec freqens inter larem.
Non decet mutare mores magna curantem virum,
Cujus hoc magis proband tunc amicis eſt fides,
Qò magis florens amicis adjuvandis ſufficit.

Grotius. Scilicet, qod Menander in *Gubernat.* à Priſciano *l.* 18. relatus.

Ἐπιλάθετ' αὐτὸν ὅστις ἦν.
Oblitus eſt ſe ipſe, qi eſſet.

(vide *l.* 9. §. 3.) qod de Largio Macedone Plinius minor. *l.* 3. *Ep.* 14. *Superbus dominus* & *ſævus*, & *qi ſerviſſe patrem ſuum parùm, imò minimùm, memmiſſet.* Ità, qod Martialis. *l.* 11. *Ep.* 6.

Ardua res hæc eſt, opibus non tradere mores.

Et Avguſtinus *homil.* 13. & *conc. ſolemn.* 205. Apoſtoli illa *ad Tim. Ep.* 1. *c.* 6. *v.* 17. Τοῖς πλουσίοις παράγγελλε μὴ ὑψηλοφρονεῖν, *Iis, qi divites ſunt, denuntia, ne efferantur animo.* reſpiciens: *Primus ac peculiaris divitiarum vermis eſt ſuperbia.* Idémqe *conc. ſolemn.* 212. *Morbus divitiarum ſuperbia. grandis animus, qi inter divitias iſto morbo non tenetur. magnus dives eſt*, & *major divitiis ſuis, qi non ideo magnum ſe putat, dives eſt.*

a L. 7. §. 31. τὸν [a]ἁπλῆν, ἀγαθὸν, ἀκέραιον, σεμνὸν, [b]ἄ-
b L. 3. §. 5.
c L. 10. §. 8. κομψον, [c]τὸ δικαίε φίλον, θεοσεβῆ, εὐμενῆ, φι-
d L. 5. §. 9. λόσοργον, [d]ἐρρωμένον πρὸς τὰ πρέποντα ἔργα. [e]ἀ-
e L. 5. §. 21.
33 L. 7. §. 31. γώνισαι, ἵνα τοιῦτ@· συμμένῃς [f], οἷόν σε ἠθέλησε
f L. 5. §. 20. ποιῆσαι φιλοσοφία. [g]αἰδῆ θεὸς, [h]σώζε ἀνθρώπυς.
36 L. 7. §. 46.
g L. 2. §. 4.
17. [i]βραχὺς ὁ βί@. εἰς καρπὸς τῆς ἐπιγείε ζωῆς,

simplicem, bonum, integrum, gravem, serium, justi amantem, pium, placidum, affectu genuino præditum, in officio præstando strenuum. contende, talis ut persistas, qualem facere te philosophia volebat. Deos verere, homines tuere: brevis est vita. fructus unus hic terrestris vitæ istius,

dispo-

ANNOTATIONES.

est. Οἱ γὰρ πολλοὶ, κἂν αὐτὸ μόνον αὔρα βραχεῖά τιν@· εὐτυχίας προσπίσῃ, φυσῶσι καὶ πτίσσι μεγάλα, καταλαζονευόμενοι τῶν ἀφανεστέρων, καθάρματα καὶ περισκυβάλματα καὶ γῆς ἄχθη, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἀποκαλοῦσι, ὥστε τὸ ἀκλινὲς τῆς εὐπραγίας ἐν βεβαίῳ παῤ αὐτοῖς ἓν μάλα σφραγισάμενοι, μηδὲ μέχρι τῆς ὑστεραίας ἴσως διαμενοῦντες ἐν ὁμοίῳ. *Cæteri mortales, si vel levis aura felicitatis aspiret, instantur, & immane spirant, superbè illudentes obscurioribus, appellando piaculares, conturbatores, onera terræ, aliisque verborum contumeliis, tanquam suâ felicitate probè constabilitâ, munitâque, fortassè ne in crastinum quidem eodem statu mansuri.* Philo *de vit. Mosis l.* 1. *pag.* 607. *B.* de talibus & Sosiphanes apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 22.

Ἂν δ' εὐτυχῆτε, μηδὲν ὄντες, εὐθέως
Ἴσ' ὑμεαυῷ φρονεῖτε —
Si favorit fortuna, cùm sitis nihil,
Cælo levatis capita. —

Pium itaque illud Placillæ Imperatricis Theodosio conjugi datum monitum, Ἀεί σε, ὦ ἄνερ, προσήκει λογίζεσθαι, τί μὲν ἦσθα πάλαι, τί δὲ γέγονας νῦν. *Semper cogitare debes mi vir, quid prius fueris & nunc sis.* Theodoretus *hist. Eccles. l.* 5. *c.* 18. Vide *ad l.* 10. §. 19.

Τήρησον σεαυτὸν ἁπλῆν, ἀγαθὸν] Vide *l.* 2. §. 17. Pavlus Timotheo, *Epist.* 1. *c.* 5. *v.* 22. Σεαυτὸν ἁγνὸν τήρει. *Temetipsum castum conserva.* & Jacobus *c.* 1. *v.* 27. Ἄσπιλον ἑαυτὸν τηρεῖν. *Immaculatum sese conservare.* & Joannes *Epist.* 1. *c.* 5. *v.* 18. Τηρεῖ ἑαυτόν. *Conservat seipsum.* Epictetus *l.* 2. *c.* 8. Τί δ' ὅτι οὐ μόνον σε κατεσκεύασεν, ἀλλὰ καὶ σοὶ μόνῳ ἐπίστευσε καὶ παρεκατέθετο, οὐδὲ τοῦτο οὐ μιμήσῃ; ἀλλὰ καὶ καταισχύνεις τὴν ἐπιτροπήν; εἰ δέ σοι ὀρφανόν τινα ὁ θεὸς παρέθετο, ἔτως ἂν αὐτῷ ἠμέλεις; παραδέδωκέ σοι σεαυτὸν, καὶ λέγει, Τοῦτόν μοι φύλαττε τοιοῦτον, οἷος πίφυκεν, αἰδήμονα, πιστὸν, ὑψηλὸν, ἀπαταπλητον, ἀπαθῆ, ἀτάραχον. εἶτα σὺ οὐ φυλάσσεις; *Quid porro, quod te non modò fecit, sed & sua dona tibi soli credidit, penes te depositi? Ne hoc quidem recordabere, sed & in fideicommisso ignominiam suscipies? At verò si quem tibi pupillum tradidisset, ita eum negligeres? Tradidit tibi temetipsum, & dicit: hunc mihi conserva talem, qualis suâ naturâ est, verecundum, fidelem, sublimem, imperterritum, perturbatione tumultuque vacuum. Tu verò non conservas.*

Ἄκομψον] Vide *l.* 3. §. 5.

Ἀγάπησαι, ἵνα τοιῦτος συμμένῃς] Est hîc revera, si dextrè accipias, ὁ καλὸς ἀγὼν ille, quem decertare Timotheum hortatur Apostolus; decertâsse jam se testatur ipse. Ἀγωνίζυ, inquit, τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστως. *Decerta præclarum illud certamen fidei.* *Epist.* 1. *c.* 6. *v.* 12. &, Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι. *Certamen illud præclarum decertavi.* *Ep.* 2. *c.* 4. *v.* 7. neque enim sine certamine jugi sedulóque ad salutem pertingitur. Ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν. *Contendite intrare.* inquit Dominus; Lucæ *c.* 13. *v.* 24.

— *labor ad nitendum intrare volenti.*

Silius *bell. Punic. l.* 15.

Ἵνα τοιῦτ@· συμμένῃς] Ità *l.* 10. §. 8. Μήποτε μετονομάζῃ καὶ ἀπολλύοις. *Ne quando transnomineris & amittas.* Plinius minor *l.* 1. *Ep.* 23. *Tuam personam tibi imponas: qa sapienti viro ità aptanda est, ut perferatur.*

Αἰδῆ θεὸς.] Numinis reverentia jure merito primas hîc obtinet, utpote quæ sit *sapientiæ*, non תחלה *principium* duntaxat, *Prov. c.* 9. *v.* 10. sed & ראשית *caput, principale*, ac *præcipuum*; *Prov. c.* 1. *v.* 7. imò *sapientia ipsa*; Job. *c.* 28. *v.* 28. & *summa totius.* *Eccles. c.* 12. *v.* 13. Itaque exigenda vita cuique μετὰ αἰδῆς θεῦ καὶ εὐλαβείας, *cum verecundia & reverentia.* Apostolus *ad Hebr. c.* 12. *v.* 32. atque ut Silius *bell. Punic. l.* 15.

Idem justitiæ cultor, quacunque capesses,
Testes factorum stare arbitrabere deos.

Nam mihi pro certo constat, omnium mortalium vitam divino numine invisi, neque bonum neque malum facinus cujusque pro nihilo haberi, sed ex natura diversa præmia bonos malosque seqi. Salustius *ad Cæsar.* & Juvencus *hist. Evang.*

Nil absente Deo loquimur: nil abdita clausum
Pectoris antra tegunt. cernit Deus omnia præsens.

Prudentius *cathemer. hymn.* 2.

Speculator adstat desuper:
Qi nos diebus omnibus,
Actúsque nostros prospicit,
A luce prima in vesperum.
Hic testis, hic est arbiter,
Hic intuetur, qicqid est,
Humana qod mens concipit:
Hunc nemo fallit judicem.

A Augustinus *de verb. Dom. Orat.* 10. *Oculum in te non intendit suum, qi fecit tuum?* Plavtus *Captiv.* 2. 2.

Est profectò Deus, qi qæ nos gerimus, audisque & videt.
Is ubi tu me hîc habueris, proinde tuum illic caveris.
Bene merenti bene profuerit, malè merenti par erit.

Boethius *consol. l.* 5. *extremo: Manet etiam spectator desuper cunctorum præscius Deus, visionisque ejus præsens semper æternitas cum nostrorum actuum futura qualitate concurrit, bonis præmia, malis supplicia dispensans. aversamini igitur vitia, colite virtutes. magna nobis est, si dissimulare non vultis, necessitas indicta probitatis, cùm ante oculos agitis judicis cuncta cernentis.* Avtor *Oculi moralis*, sive is Robertus Capito Lincoln. sive qis alius; *c.* 15. §. 2. ubi Bernardi illud adduxerat; *Qovis loco, qovis angulo reverentiam habe angelo, qi te custodit, nè illo præsente facere avdeas, qod me præsente non avderes. Hic est*, inqit, *magni consilii Angelus, cui patens est omnis angulus. Unde qidam;*

Cùm qid turpe paras, qod me spectante ruberes,
Cur, spectante Deo, non magis indè rubes?

Vide *l.* P. §. 4. & *l.* 2. §. 11. & *l.* 11. §. 26. & *l* 12. §. 2.

Σῶζε ἀνθρώπυς] Ovidius *Ponti l.* 2. *el.* 9.

Regia crede mihi, res est succurrere lapsis:
Convenit & tanto, quantus es ipse, viro.
Conveniens homini est, hominem servare, voluptas:
Et melius nullâ quæritur arte favor.

Hac enim ratione fit, ut juxta paroemiam à Svida in literas relatam, ἄνθρωπ@· ἀνθρώπῳ δαιμόνιον efficiatur. Marcus noster, prout à Juliano in *Cæsaribus pag.* 91. inducitur, à Sileno interrogatus, Τί κάλλιστον ἐδόκει τῷ βίῳ τέλ@· εἶναι. *Quis pulcerrimus vitæ finis esse visus est?* respondit, Τὸ μιμεῖσθαι τοὺς θεούς. *Deos imitari.* Et secundò quærenti *pag.* 92. Τί ποτε ἐνόμιζεν εἶναι τὴν τῶ θεῶ μίμησιν. *Qid qondam existimasti esse deorum imitationem?* Ille rursus, Δεῖσθαι μὲν ἐλαχίστων, ἐν ποιεῖν δὲ ὡς ὅτι μάλιστα πλείστυς. *Quàm paucissimis indigere, & quàm plurimis bene facere.* Pythagoras verò, Æliano referente, *l.* 12. *c.* 59. Δύο ταῦτα ἐκ τῶν θεῶν τοῖς ἀνθρώποις διδόσθαι κάλλιστα, τό, τε ἀληθεύειν, καὶ τὸ εὐεργετεῖν. καὶ προστιθῆ, ὅτι καὶ ἔοικε τοῖς θεῶν ἔργοις ἐκάτερον. *Hæc duo divinitus hominibus data esse longè pulcerrima: veritatem amplecti, & aliis benefacere: & addebat, utrumque cum deorum immortalium operibus comparari posse.* At Strabo *l.* 10. *pag.* 322. Εὖ μὲν εἴρηται καὶ τοῦτο, τοὺς ἀνθρώπυς τότε μάλιστα μιμεῖσθαι τοὺς θεούς, ὅταν εὐεργετῶσιν. ἄμεινον δ' ἂν λέγοι τις, ὅταν εὐδαιμονῶσιν. *Bene quidem dictum est, homines tum maximè Deum imitari, qum beneficia conferunt: rectiùs autem diceretur, cum numina rectè colunt.* qo loco Xylander εὐδαιμονεῖν *numina rectè colere*, cur sit interpretatus, ego nullus assequor. Cicero *de natur. deor. l.* 1. *Qoniam plurima homini ab homine vel commoda vel incommoda solent oriri; & Dei proprium est vel servare vel benefacere; idcirco qi in gravi periculo succurrit, qive ingenti qopiam afficit beneficio, qoniam Dei qasi vice fungitur, ei cui prodest, Deus dicitur extitisse.* Et Plinius *hist. nat. l.* 2. *c.* 1. *Deus est mortali juvare mortalem: & hac ad æternam gloriam via. hic est vetustissimus referendi bene merentibus gratiam mos, ut tales numinibus ascribant.* Verùm novissima ista minùs pia. Piè Gregorius Nazianzenus *Orat. pro pauperib.* Γίνε τῷ πλησίον χρειώτερος, ἵν' ἐν τῷ φανῆναι χρηστότερος. γίνε τῷ ἀτυχοῦντι θεὸς, τὸν ἔλεον θεοῦ μιμησάμενος. οὐδὲν γὰρ ἔτως, ὡς τὸ εὖ ποιεῖν, ἄνθρωπος ἔχει θεοῦ. *Cura ut tibi proximo idcirco præstantior sis, qia benignior. Fac calamitoso sis Deus, Dei misericordiam imitando. Nihil enim tam divinum homo habet, quam de aliis bene merere.* Et *ad cives suos in angustiis constitutos*: dum præfectum ad clementiam & condonationem cohortatur. Μιμησαι διὰ ταῦτα θεοῦ φιλανθρωπίαν. τοῦτο ἔχει μάλιστα θεῖον ἄνθρωπος τὸ εὖ ποιεῖν. ἔξεστί σοι θεὸν γενέσθαι μηδὲν πεισθέντι. μὴ πρὸς τὸν καιρὸν τῆς θεότητος. *Qocirca Dei misericordiam & humanitatem æmulare. Nihil tam divinum homo habet quàm benignitatem & beneficentiam. Licet tibi nullo labore Deum fieri. Noli divinitatis consequendæ occasionem abjicere.* Qod ῥητορικώτερον pavlò, liberiúsque Clavdianus *Honor. Coss.* 4.

Sis pius imprimis. nam cùm vincamur in omni
Munere, sola Deos æqat clementia nobis.

Vide *l.* 5. §. 33.

Βραχὺς ὁ βίος] Vide *l.* 2. §. 17. & *lib.* 4. §. 17, 26.

Εἰς καρπὸς τῆς ἐπιγείε ζωῆς] *fructum vitæ appellat*, inqit Casavbonus qem Philosophi dicunt *finem.* itaque qod de Heliogabalo Lampridius. *Eum fructum vitæ præcipuum existimans, si dignus atque aptus plurimorum libidini videretur.* Diodorus in simili sententia, *l.* 1. *pag.* 77. *A.* Ὑπολάμβανον βασιλείας εὐδαίμονος εἶναι τέλος, τὸ πάσαις χρῆσθαι ταῖς ἡδοναῖς ἀπεκκαλύπτως.

disposítio pia, actióqe benefica. Tanqam Antonini discipulus, fac qæcunqe facis. imitare constantem illius in rebus ritè gestis tenorem, in cunctis æqabilitatem, pietatem, vultûs serenitatem, comitatem, gloriæ inanis contemptum, in rebus indagandis studium; útqe nihil omnino prætermiserit, priusqam sedulò considerâsset & liqidò perspexisset: útqe tulerit immeritò reprehendentes, nec eos vicissim redarguerit. ut nihil enixè avt festinè moliebatur: ut, delationes non admiserit. ut morum actionúmqe accuratus explorator fuerit; non conviciator, non meticulosus, non suspicionsus, non sophista. ut pavcis contentus, tecto nempe, strato, veste, victu, servitio: ut laborum amans, irasci tardus, διάθεσις ὁσία, καὶ πρᾶξις κοινωνική. ἃ πάντα, ὡς Ἀντωνίνου μαθητής. τὸ ὑπὲρ τὰ κατ' λόγον πραττομένων ἔντονον ἐκεῖνο, καὶ τὸ ὁμαλὲς παντοχοῦ; καὶ τὸ ὅσιον, καὶ τὸ * εὐόδιον τοῦ προσώπου, καὶ τὸ μεγαλόψυχον, καὶ τὸ [b] ἀκενέδοξον, καὶ τὸ πρὸς τὴν καταλληψιν τῶν πραγμάτων φιλότιμον. καὶ [c] ὡς ἐκεῖνος οὐκ ἄν τις ἄλλως παρῆκεν, μὴ πρότερον εὖ μάλα κατιδών, καὶ σαφῶς νοήσας. καὶ ὡς [d] ἔφερεν ἐκεῖνος τὸν ἀδίκως μεμφομένης, [e] μὴ ἀντιμεμφόμενος. καὶ ὡς [f] ἐπ' εὐδὲν ἔσπευδεν. καὶ ὡς [g] Διογόλας οὐκ ἐδέχετο. καὶ ὡς ἀκριβὴς [h] ἐξεταστὴς ἠθῶν καὶ πράξεων. καὶ [i] οὐκ ὀνοδιώκτης, οὐ ψοφοδεὴς, οὐκ ὑποπτης, οὐ σοφιστής. καὶ ὡς [k] ὀλίγοις ἀρκούμενος, οἷον οἰκήσει, στρωμνῇ, ἐσθῆτι, τροφῇ, ὑπηρεσίᾳ. καὶ ὡς φιλόπονος, καὶ μακρόθυμος καὶ

a L. 1. §. 16.
* ἴνδιον Xyl.
b L. 1. §. 16.
c Ibid.
d L. 11. §. 13. 18.
e Sup. §. 24.
f L. 1. §. 16. l. 10. §. 12.
g L. 1. §. 5.
h L. 1. §. 16.
i Ibid.
k Ibid.

ANNOTATIONES.

λόπλως. *In hoc positum beati regni finem existimans, si qis havd* A *vino studium pra se ferebat.* τῦ ἐυσεβῦς, id est, Pii appellectè omni voluptatum genere perfruatur. *cavssas vita* Juvenalis dixit, *Sat.* 6.

Et propter vitam vivendi perdere cavssas.

Et Plinius *l.* 5. *Epist.* 5. *Qi voluptatibus dediti qasi in diem vivunt, vivendi cavssas qotidiè finiunt.* Et *l.* 1. *Ep.* 12. de Corellio Ruso. *Qanqam plurimas vivendi cavssas habentem, optimam consscientiam, optimam famam, maximam avtoritatem; præterea filiam, uxorem, nepotes, sorores; interqe tot pignora veros amicos.* Hæc *ad Lampridium* Casavbonus. qanqam, *cavssas vivendi* in novissimo hoc de Corellio aliud planè qàm *finem* qi Philosophis dicitur, designare videtur. Notat Lucretius *l.* 3. hominibus ἀπολαυστικοῖς solenne esse, B

— ubi discvbvere, tenéntqe
Pocula plena manu, —
— & inumbrant ora coronis,
Ex animo vt dicant, brevis hic est fructvs homvllis.

Ità illi *vita fructum*, τὴν ἐν ἡμέρᾳ τρυφὴν, *luxum diurnum*, ut Petrus loqitur, *Ep.* 2. *c.* 2. *v.* 13. existimant: at Marcus istîc διάθεσιν ὁσίαν καὶ πράξεις κοινωνικάς. hoc est, lingvâ nostrâ (Christianam volo) *evσέβειαν καὶ ἀγάπην, pietatem & charitatem*: sive ut Apostolus *ad Gal. c.* 5. *v.* 6. πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργυμένη. *charitatem per fidem efficacem.* ità Pavlo illi nostro τῦτο καρπὸς, τῦτο κέρδος, *hic est fructvs, hoc est* C *lvcrvm*, Christo Domino suo, Christianisqe fratribus suis, inservire; *ad Philipp. c.* 1. *v.* 21, 22. de qo loco videndus venerandus Airayus, qi solus interpretum videtur Apostoli mentem assecutus. Vide *l.* 4. §. 24. & *l.* 12. §. 29.

Πάντα ὡς Ἀντωνῖνος μαθητής] De Marco nostro itidem Capitolinus. *Pro institvto patris volens agere, dicere, cogitare.* Pium vult uterqe, cui in adoptionem ab Adriano datus est Marcus. Vide *l.* 1. §. 16. ubi pleraqe eadem, qæ istîc, deprehendas. De Tiberio pariter Strabo *lib.* 6. *pag.* 189. Καὶ νῦν ὁ διαδεξάμενος ὡς ἐκεῖνον, (Avgvstvm scilicet) κανόνα τῆς διοικήσεως καὶ τῶν προσταγμάτων ἐκεῖνον ποιεῖται. *Pro norma administrationis & edictorvm exemplo illivs vtitvr filivs.* Et D ipse de se Tiberius apud Tacitum *annal. lib.* 4. *Qi omnia facta dictaqe ejvs vice legis observem.* Verùm hoc eum ad speciem tantùm veteratorie, qò hominum animos sibi conciliaret, & ad tempus breve nimis, non constanter observâsse, ex Dione discas licet.

Τὸ ὑπὲρ τῶν κατὰ λόγον πραττομένων ἔντονον] Ità *lib.* 1. §. 16. Τὸ μετρικὸν ἀναλύτως ἐπὶ τῶν ἐξητασμένως καιθέντων. *In rebvs accvratè jam decretis constantiam immotam.* ibi vide.

Τὸ ὁμαλὲς παντοχῦ] Ità *l.* 1. §. 16. πάντα συμφώνως ἑαυτοῖς. Seneca *Ep.* 74. *Virtvs convenientiâ constat. omnia opera ejvs cvm ipsa concordant & congrvvnt.* Et *Ep.* 20. *Maximum hoc est & officium sapientia & indicium, vt verbis opera concordent, vt & ipse vtiqe par sibi idémqe sit. observa itaqe, numqid vestis tva domvsqe dissentiant: numqid in te liberalis sis, in tvos sordidvs: numqid cænes frvgaliter, ædifices lvxvriosè. vnam semel ad qam vivas regvlam prende, & ad hanc omnem vitam tvam exaqa. Vitivm est hac diversitas, & signum vacillantis animi, & nondvm habentis tenorem svvm. qid est sapientia? semper idem velle, atqe idem nolle: non potest cvisqam semper idem placere, nisi rectvm.* Et *de vit. beat. c.* 8. *Hoc modo vna efficietvr vis ac potestas concors sibi: & ratio illa certa nascetvr, nec dissidens, nec hæsitans. qa cvm se disposvit, & partibvs svis consensit, &, vt ità dicam, concinvit, svmmvm bonvm tetigit. nihil enim pravi, nihil lvbrici svpereft; nihil in qo arietet avt labet, qare avdacter licet profitearis, svmmvm bonvm esse animi concordiam. virtvtes enim ibi esse debebvnt, vbi consensvs atqe vnitas erit: dissident vitia.*

Τὸ ὅσιον] Hoc Antonino (si Pavsaniæ *in Arcad.* credimus) καὶ ἡ ἐς τὸ θεῖον τιμὴ, *qod svmmvm in honorando nvmine dis-*

vino stvdivm pra se ferebat. τῦ ἐυσεβῦς, id est, Pii appellationem acqisivit. qanqam Capitolinus ex aliis alias appellationis hujusce cavsas adducit. Eandem & Marco Svidas cum aliis tribuit. Vide ad *l.* 1. §. 16. ἥμερον.

Τὸ ἐυόδιον τῦ προσώπου] ἴυδιον Xylander. rectè. *Vvltv sereno* Flaccus *Carm. lib.* 1. *Od.* 37. & *Fronte serenâ* Martialis *l.* 7. *Epigr.* 11. huic opponi videtur τὸ ἐπίλυπον τῦ προσώπου, *torvitas vvltvs l.* 7. §. 24.

Μὴ ἀντιμεμφόμενος] Vide *suprà* §. 26. μὴ ἀντιδυσχεραίνοντα.

Ὡς ἐπ' οὐδὲν ἔσπευδεν] *nihil enixè avt festinè moliebatur.* utrumqe enim designat τὸ σπεύδειν, sicut & τὸ ἐπείγειν (unde de Maximo Marcus *l.* 1. §. 15. Καὶ μηδαμῦ ἐπειγόμενον. *Et nvsqam festinvm*) & *festinè ad rem aliqam ferri.* Homerus *Il.* 9. *v.* 293.

— τί μὲ σπεύδοντα καὶ ἀυτὸν
Ὀλέσσαι.
— cvr me properantem & ipsvm
Incitas?

Et Theognis; *v.* 401.

Μηδὲν ἄγαν σπεύδειν. καιρὸς δ' ἐπὶ πᾶσιν ἄριστος.
Nil nimis festina: tempvs avtem in omnibvs optimvm.

& *enixè in rem aliqam incvmbere.* Hesiodus *Clyp. v.* 364.

Παυλὶ μάλα σπεύδων. —
Omnibvs viribvs incvmbens.

Et Theognis idem *v.* 335.

Μηδὲν ἄγαν σπεύδειν. πάντων μέσ' ἄριστα. —
Neqid nimis propera: omnivm media optima.

ut sit istîc, ὡς ἐπ' οὐδὲν ἔσπευδεν, qod *l.* 1. §. 16. Οὐδὲ ὡς ἄν τινα εἰπεῖν πολὺ, ὡς ἰδρῶτα. *Qod solet vvlgò dici, ad svdorem vsqe.* Aristoteles *Ethic. Nicom. l.* 4. *c.* 8. in charactere τῦ μεγαλοψύχου, utrumqe his verbis expressit: ὁ γὰρ σπευστικὸς, ὁ περὶ ὀλίγα σπουδάζων. ὅτι σύνηθες, ὁ μηδὲν μέγα διώκων. *Nam neqe qi circa pavca stvdet, est festinabvndvs: neqe qi nihil magnvm existimat, contentvs & vehemens.* De Constantio Libanius *Orat.* 3. *pag.* 136. *A.* Τοῖς μὲν καιροῖς ὑπανῶν ἐξίης. ὁ μέντοι τὸν ὀξύτητα σὺν ταραχῇ ποιούμενος. *Occasionibvs celeriter arripiendis intentvs, sic tamen vt velocitati nvlla adesset perturbatio.*

Μὴ πρότερον ἓν μάλα κατιδών] Vide *l.* 1. §. 16. Agapetus *paranes. ad Justinian.* §. 42. Νενικῶς ἀπροῶσθαι δεῖ τὰς τῶν πραγμάτων κρίσεις. δυσθήρατος γάρ ἐστιν ἡ τῦ δικαίου ὕπαρσις, ῥᾳδίως ἐκφύγουσα τὰς μὴ λίαν προσέχοντας. *Sagaciter avscvltare oportet rervm jvdices. Difficilis enim indagatv est justi inventio, facilè effvgiens non admodvm attendentes.* E

Διαβολὰς οὐκ ἐδέχετο] Vide *l.* 1. §. 5.

Οὐ ψοφοδεὴς] ψοφοδεὴς, δειλὸς, τὰς ψόφους φοβούμενος. Svidas *pavidvs, qi strepitvs metvit.* sive ut Maro *Æn. lib.* 2.

Omnes qem terrent avræ, sonvs excitat omnis.

Et hunc imitatus Silius *l.* 6.

---- qem sonvs omnis & avra
Exterret. ---

imò cui strepitus, ubi nullus est, videtur esse. ut

Ἄκωλα γὰρ τῷ φοβουμένῳ ψοφεῖ.
Facilè anima metvens avdit avt fingit sonos. F

qod de malè sibi conscio Eliphaz Jobi *c.* 15. *v.* 21. *Sonvs pavoris avribvs ejvs jvgiter insonat.* ut Sophocles *Acrisio*, à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 8. lavdatus. indè pro *superstitioso*, & *suspicioso*, sive *meticvloso nimisqe cavto* usurpatur. De Judæis *ad Diognetum* Justinus *pag.* 496. Τό γε περὶ τὰς βρώσεις αὐτῶν ψοφοδὲς, καὶ τὴν περὶ τὰ σάββατα δεισιδαιμονίαν. *At eorvm circa cibos meticvlosam cavtionem, & svperstitionem circa sabbatha.*

* μένειν ἐν τῷ [αὐτῷ] μ. Casaub.
a Ibid.
b Ibid.
καὶ ὅσα * μὲν ἐν τῷ μέχρι ἑσπέρας ἀφὰ τινὶ λιτῷ δίαιταν, μηδὲ ἓν ὑπομείναντα τὸ ἀφεστῶμα τε σώματος τινὶ συνήθη ὥραν χρήζων. καὶ [a] τὸ βέβαιον καὶ ὅμοιον ἐν ταῖς φιλίαις αὐξῶν. καὶ τὸ [b] ἀνέχεσθαι ἀντιβαινόντων παῤῥησιαστικῶς ταῖς γνωμαῖς αὐτοῦ, καὶ

c Sup. §. 21.
d L. 1. §. 3.
e L. 2. §. 11
l. 5. §. 29.
[c] χαίροντα εἴ τις δείκνυσι κρεῖττον. καὶ ὡς [d] θεοσεβῆς χωρὶς δεισιδαιμονίας. ἵν' [e] ὅτως εὐσυνεξέτῳ σοι ὅπου ἡ πλουσία ὥρα, ὡς ἐκείνῳ.

f L. 7. §. 2.
g L. 4. §. 46.
h L. 2. §. 17.
§. 31. [f] Ἀνάνηφε καὶ ἀνακαλῶ σεαυτόν. καὶ [g] ἐξυπνισθεὶς πάλιν καὶ ἐννοήσας, ὅτι [h] ὄνειροί σοι ἠνώχλουν, πάλιν ἐγρηγορὼς βλέπε ταῦτα, ὡς ἐκεῖνα ἔβλεπες.

eodem loci ad vesperam usque, diætæ tenuis beneficio, manere potis; nec excernere, nisi tempore consveto, necesse habens. adhæc constantiam & æqabilitatem in amicitiis colendis. útque sententiis ipsius liberè se opponentes sustinuerit; gavisus etiam, si qis melius qicqam proferret. denique ut citra superstitionem fuerit religiosus. hæc, inqam, imitare, ut probè conscio tibi, sicut illi olim, superveniat hora novissima.

§. 31. Expergiscere, téqe revoca. & somno excusso, ubi intellexeris, somnia mera fuisse: qæ te conturbabant, ista vigilans jam denuo intuere, qo modo illa es intuitus, qæ in somniis vidisti.

§. 32.

ANNOTATIONES.

Ὅσος μὲν ἐν τῷ μέχρι ἑσπέρας] legendum ὅσος μένειν ἐν τῷ [αὐτῷ] *m. s.* tantâ victus tenuitate usum, ut à mane ad vesperam loco eodem posset durare, sine ulla alvum levandi, avt vesicam, nisi statis horis necessitate. Casavbonus *ad Capitol. Pium.* Apud Etymologum *in σμερδαλέος* mendum geminum, (qod & Sylburgium video observâsse) ubi terribilia visa dicit μερίζειν τὴν ψυχὴν τῶν ὁράντων τῷ φόβῳ, καὶ μὴ ἐᾶν αὐτὴν ἐν τῷ μένειν. reponendum ἐν τῷ αὐτῷ μένειν. Qod avtem hic Marcus de Pio, Dionem de Marco narrare refert, sed memoriâ, puto, lapsus V. C. Salmasius *ad Capitolini Pium.*

Χαίροντα, εἴ τις δείκνυσι κρεῖττον] Vide Marcum in hoc Pii æmulum; *suprà* §. 21. Lavdat hoc & in Constantio Themistius *Orat. qinqem.* qi ubi Nestoris consilium Agamemnoni datum retulerat ex *Iliad. 1. v. 74.*

Πολλῶν δ' ἀγορμένων, τῷ κείσεαι, ὅς κεν ἀρίστην
Βουλὴν βουλεύσῃ. ——
Pluribus inter se rem consultare paratis,
Huic pare, melior cui stat sententia menti.

Sed & reprehensionem ejusdem, *ibidem v.* 108.

—— μάλα γάρ τοι ἔγωγε
Πολλ' ἀπεμυθεόμην. ——
—— *te plurima sæpe*
Admonui. ——

Subjungit ad Imperatorem verso orationis filo; Σοὶ δ' οὐκ ἔστι μέχρι γε νῦν, ὅσις ἂν ἔχοι προτεινακεῖν, ὅτι χρησὸν αὐτῷ [αὐτῷ *f.*] συμβουλὴν προσφέροντος παρακήκοας. ἀλλ' εἰ [ἢ] κατὰ σαυτὸν προλαβὼν τὸ δέον ἐξεῦρες, ἢ τὸ ἔργον ἐπάγεις τῷ παρ' ἄλλου καλῶς εὑρημένῳ. *Cæterum tibi, Imperator, non est qi hactenus objiciat, qod cum utile consilium tibi attulisset, tu illi minus obtemperasses. Sed vel per te, qod rectum erat, antevertens inveniſti, aut ab alio solerter inventum in rem deducis.* Et de eodem Libanius *Orat. 3. p. 135. C.* Ὧν μὲν αὐτὸς εὑρίσκει, τούτων τὴν βουλὴν εἰς μέσον ἄγων. τὰς δὲ τῶν πέλας συμβουλίας, οὐκ ἀυθαδείᾳ φαυλίζων, ἀλλ' ἔργῳ τὸν παλαιὸν λόγον βεβαιῶν, ὡς ἄρα καὶ τοῦτό γε φρονήσεως, τὸ τοῖς βελτίοσιν εἰδέναι τὴν ψῆφον τίθεσθαι. *Adhæc eorum, qorum ipse avctor & inventor est, consilium in medium producere solet: eorum avtem, qi ipsi assistunt, consilia non fastu elevat spernitve: qin potius re ipsâ vetus dictum confirmat, nimirum qod hoc ipsum prudentiæ sit, nosse suffragium optimis dare.* Rectè. siqidem, qod Isocrates *de pace.* Πῶς ἂν ἄνθρωποι καλῶς δυνηθεῖεν, ἢ κρῖναι περὶ τῶν γεγενημένων, ἢ βουλεύσασθαι τῶν περὶ μελλόντων, εἰ μὴ τοὺς μὲν λόγους τῶν ἐναντιουμένων παραλλήλους ἐξετάζοιεν, αὐτοὶ δὲ αὐτοῖς κοινοὺς ἀμφοτέροις ἀκροατὰς παρέχοιεν. *Qi fieri potest, ut illi vel de præteritis rectè judicent, vel de futuris prudenter deliberent, nisi contrarias inter se qationes conferant, & aqos utrisqe avditores se præbeant?* Et apud Herodotum *l. 7. p. 441. A.* Artabanus: Ὦ βασιλεῦ, μὴ λιχθεισίων μὲν γνωμέων αὐτίων ἀλλήλῃσι, οὐκ ἔστι τὴν ἀμείνω αἱρεόμενον ἐλέσθαι, ἀλλὰ δεῖ τῇ ἐπιμόνῃ χρῆσθαι. λιχθεισίων δὲ, ὥσπερ, τῶν χρυσῶν τὸν ἀκρήατον, αὐτὸν μὲν ἐπ' ἑωυτῷ ἐὼ διαγινώσκομεν. ἐπεὰν δὲ παραλρίψωμεν ἄλλῳ χρυσῷ, διαγινώσκομεν τὸν ἀμείνω. *Rex, nisi diversa inter se sententia dicantur, non potest qis eligere meliorem, sed necesse habet ea, qa dicta est, uti: at qum plures dicta sunt, licet tanqam aurum purum deligere, qod per se discerni cum neqeat, affricatum alteri discerni potest.*

Θεοσεβὴς χωρὶς δεισιδαιμονίας] *religiosus citra superstitionem.* nisi si religiosum eo sensu accipi velimus, qo Nigidius apud Gellium *l. 4. c. 9.* in antiqo carmine,

Religentem esse oportet; religiosum nefas.

ut *religiosus* sit is, qi nimiâ & superstitiosâ religione sese alligaverat; qæ res vitio assignabatur. Qanqam vitio isto laborâsse cumprimis Romanos avtor est Polybius *l. 6. c. 54.* ubi statum Romanum cum Carthaginiensi componens, Μεγίστη δέ μοι δοκεῖ, inqit, διαφορὰν ἔχειν τὸ Ῥωμαίων πολίτευμα πρὸς τὸ βέλτιον, ἐν τῇ περὶ θεῶν διαλήψει. καί μοι δοκεῖ τὸ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ὀνειδιζόμενον, τοῦτο συνέχειν τὰ Ῥωμαίων πράγματα. λέγω δὲ τὴν δεισιδαιμονίαν. ἐπὶ τοσοῦτον γὰρ ἐκλελυγωδέναι καὶ παρεισῆκται τοῦτο τὸ μέρος παῤ αὐτοῖς εἴς τε τὰς καθ' ἰδίαν βίους, καὶ τὰ κοινὰ τῆς πόλεως, ὥστε μὴ καλαλιπεῖν ὑπερβολήν. *Sed nullâ re aqe præstare ceteris populis Romanos arbitror, ac opinione illâ, qam de diis habent. Atqe adeò qa res apud reliqos mortales vitio vertitur, ea ipsa continere Romanam rempublicam mihi videtur: superstitionem dico: Nam usqe eo apud hos superstitio in majus est exaggerata, & cùm in privatam hominum vitam, tum in publica consilia est inducta, ut non qeat magis.* Qin nec Marcum nostrum hoc morbo immunem prorsus fuisse, cùm ex Capitolino in *Marco*, tum & ex Luciano in *Alexandro*, colligi posse videtur: nisi si qis genus potiùs qàm regis vitium illud fuisse dixerit.

Ἵν' ὅτως εὐσυνεξέτῳ σοι] par huic Aristippi votum, qi cùm ab eo qæreretur, qomodo Socrates diem obiisset, respondit, Ὡς ἂν ἐγὼ εὐξαίμην. *prout ipse optaverim.* Laërtius *l. 2.* nec dispar Balaami arioli illud, apud Mosem *l. 4. c. 23. v. 10. Moriatur anima mea morte justorum: sitqe finis meus, qalis illius est.* Interest, qòd Marcus Pio vitâ compar esse desiderat, nè morte sit dispar, sed cùm vitæ retrò salubriter actæ conscientiâ placidus defungi qeat: Balaam contrà morte compar esse pius ambit, cùm vitam eorundem æmulari ac sectari recusét: hoc est, ut poëtaster ille apud Capitolinum de Macrino;

Impius & felix sic simul esse cupit;
Ut nolit pius esse, velit tamen esse beatus:
Qod natura negat, nec ratio patitur.

Siqidem, ut Isidorus Pelusiota *l. 1. Epist. 468.* Οὐδὲν τοῦτο ἕτερόν ἐστιν, ἢ θέλειν μὲν σώζηεσθαι τυχεῖν, μὴ θέλειν δὲ ποιεῖν τὰ πρὸς αὐτὴν συμβαλλόμενα. *Hoc nihil aliud fuerit, qàm salutem qidem consequi velle: ea avtem, qa ad ipsam consequendam adminiculo sunt, efficere nolle.* Qalem avtem qemqe à morte deprehendi oporteat; optimè docet Epictetus *l. 3. c. 5.* Τί ποιοῦντας καλαλαβεῖν ὀφείλει θάνατος; τὸν γεωργὸν γεωργοῦντα καλαλαμβάνει, τὸν ναυτικὸν πλέοντα. σὺ τί θέλεις ποιῶν καλαληφθῆναι; τί ποτε γὰρ ποιοῦντά σε δεῖ καλαληφθῆναι; εἴ τι ἔχεις τούτου κρεῖσσον ποιῶν καλαληφθῆναι, ποίει ἐκεῖνο. ἐμοὶ μὲν γὰρ καλαληφθῆναι γένοιτο μηδενὸς ἄλλου ἐπιμελουμένῳ, ἢ τῆς προαιρέσεως τῆς ἐμῆς, ἵν' ἀπαθὴς, ἵν' ἀκώλυτος, ἵν' ἀναναγκαστος, ἵν' ἐλεύθερος. ταῦτα ἐπιζητοῦντα θέλω εὑρεθῆναι, ἵν' εἰπεῖν δύνωμαι τῷ Θεῷ: μήτι παρέβην σου τὰς ἐντολάς; μήτι πρὸς ἄλλα ἐχρησάμην ταῖς αἰφορμαῖς, ἃς ἔδωκας; μήτι ταῖς αἰσθήσεσιν ἄλλως; μήτι ταῖς προλήψεσι; μήτι σοί ποτ' ἐνεκάλεσα; μήτι ἐμεμψάμην σῇ τὴν διοίκησιν; ἕτοιμος, εἴ τι ἐπιτάσσεις, εἴ τι σημαίνεις. νῦν με θέλεις ἀπελθεῖν ἐκ τῆς πανηγύρεως; ἄπειμι. χάριν σοι ἔχω πᾶσαν, ὅτι ἠξίωσάς με συμπαναγυρίσαι σοι, καὶ ἰδεῖν ἔργα τὰ σά, καὶ τῇ διοικήσει σου συμπαρακολουθῆσαί σοι. Ταῦτα με ἐνθυμούμενον, ταῦτα γράφοντα, ταῦτα ἀναγινώσκοντα καλαλάβοι ὁ θάνατος. *Qid agentes mors debet invadere? Agricolam terra colendæ intentum, nautam navigantem invadit. Te avtem qid agentem oportet invadi? Si qid habes melius cui te dedistum invadat, illud agito. Nam mihi qidem optabile est invadi nullâ aliâ re nisi voluntate meâ curandâ occupato, ut perturbatione vacuus, & citra impedimentum, ut citra coactionem, ut liber, ea qa volo agens deprehendar, ut dicere possim Deo: nunqid præcepta tua violavi? nunqid ad alia sum abusus facultatibus, qas mihi dediſti? num sensibus? num anticipationibus? num te unqam incusavi? num gubernationem tuam reprehendi? Paratus, si qid mandes, si qid imperes. Vis me nunc ludorum celebritate abire? Abeo. Gratiam qàm possum maximam habeo, qòd me dignatus es ad ludos tuos admittere, & ad spectanda opera tua, & administrationem tuam intelligendam. Hac me cogitantem, hac scribentem, hac legentem occupet mors.* His gemina habet & *l. 4. cap. 10.*

§. 31. Ἀνάνηφε] *Respisce*, ad mentis sanitatem revertere: ab eis translatum, qi ubi crapulam edormierint, veternúmqe qem vini havstu copiosiore contraxerant, excusserint, ad pristinum mentis statum jam redeunt. Ità τῷ ἀναγήφειν usus est Apostolus *ad Timoth. Ep. 2. c. 2 v. 26.*

Ἀναπαλῶ σεαυτόν] Metaphora, ab eis, qi animæ deliqium passi, vel inclamatione, vel aliâ aliqâ ratione revocantur.

Ἐξυπνισθεὶς] *l. 4. §. 46.* Οὐ δεῖ ὥσπερ καθεύδοντας ποιεῖν καὶ λέγειν. *Nihil tanqam per somnum agendum dicendúmve. Excitandus è somno & vellicandus est animus.* Seneca *Ep. 20.*

Ὄνειροί σοι ἠνώχλουν] Pari imagine usus est Plutarchus *de profect. indic. p. 75. E.* dum Stoicos ridet, qi hominem subitò καὶ ἐν ἀκαρεῖ χρόνου ἐκ pravitatis ac stultitiæ altissimo gurgite, ad bonitatis sapientiæqe apicem celsissimum emergere ajebant:

Ἃ,

§.32. Ex corpuſculo atqe anima conſto. corpuſculo indifferentia ſunt omnia. neqe enim res diſtingvere novit. menti verò indifferentia ſunt, qæcunqe non ſunt peculiaria ejuſdem opera. hæc omnia in poteſtate ſua ſita habet: & ex his etiam ea ſola ad eam pertinent, qæ circa id qod in manibus jam eſt, verſantur. futura enim & præterita illius opera, & ipſa eidem jam ſunt indifferentia.

§.33. Nullus eſt pedi avt manui præter naturam labor, dum pes qod pedis eſt, manus, id qod manûs eſt, faciat. pari modo nec homini qâ homo eſt, labor ullus eſt præter naturam, dum id qod hominis eſt, faciat. ſi avtem præter naturam illi non eſt, nec malum eſt ei.

§.34. Qantâ voluptate perfunduntur etiam latrones, cinædi, paricidæ, tyranni?

§.35. Nonne vides, ut artifices mechanici, etiamſi hominibus imperitis qadantenus concedant, artis tamen ſuæ rationem nihilominus enixè advertùs illos tueantur, nec ab ea qicqam abſcedere ſuſtineant? num ferendum ergò, architectum medicúmve artis ſuæ rationem pluris facere, qàm hominem ſuæ, qæ eſt illi cum Diis ipſis communis?

§.36. Aſia, Evropa, orbis ſunt anguli. mare qodvis orbis guttula; Athos mons,

§. 32. [a] Ἐκ σωματίου εἰμὶ καὶ ψυχῆς. τῷ μὲν οὖν σωματίῳ πάντα ἀδιάφορα. οὐδὲ γὰρ δύναται διαφέρειν. [b] τῇ δ' ὑμνοίᾳ ἀδιάφορα, ὅσα μή ἐστιν αὐτῆς ἐνεργήματα. ὅσα δέ γε αὐτῆς ἐστιν ἐνεργήματα, [c] ταῦτα πάντα ἐπ' αὐτῇ ἐστιν. καὶ τούτων μέντοι, [d] ἃ ᾧ τρόπῳ μόνον τὸ παρὸν πραγματεύεται. [e] τὰ γὰρ μέλλοντα καὶ παρωχημένα ἐνεργήματα αὐτῆς, καὶ αὐτὰ ἤδη ἀδιάφορα.

a L.2.§.2. l.5.§.13.
b L.5.§.20. l.7.§.58.
c L.5.§.14.
d L.3.§.12. l.7.§.54.
e L.12.§.1.

§. 33. Οὐκ ἔστιν ὁ πόνος τῇ χειρὶ, οὐδὲ τῷ ποδὶ τοιγὰρ φύσιν, μέχρις ἂν ποιῇ ὁ πούς * τὸ δ' ποδὸς, καὶ ἡ χεὶρ τὸ τ̃ χειρός. οὕτως ἔν [f] οὐδὲ ἀνθρώπῳ ὡς ἀνθρώπῳ τοιγὰρ φύσιν ἐστὶν ὁ πόνος, μέχρις ἂν ποιῇ τὸ τ̃ ἀνθρώπου. εἰ δὲ τοιγὰρ φύσιν οὐ τοῦτο ἔστιν, οὐδὲ κακὸν τοῦτ' ἔστιν, οὐδὲ κακόν ἐστιν ἀνθρώπῳ.

* τὰ Lug.
f L.5.§.1.
g L.2.§.17. Sup. §.1.

§. 34. [h] Ἡλίκας ἡδονὰς ἥσθησαν λῃσταὶ, κίναιδοι, παίγνιαλοῖαι, τύραννοι.

h L.2.§.11. l.5.§.10.l.9. §.1.

§. 35. [i] Οὐχ' ὁρᾷς πῶς οἱ βάναυσοι τεχνῖται ἁρμόζοντ' μὲν ἄχρι τινὸς πρὸς τοῦ ἰδιώτας, οὐδὲν [k] ἧττον μέν τοι ἀντέχουσ' τ̃ λόγου τ̃ τέχνης, καὶ τοῦτο δοκοῦσιν οὐκ ὑπομένουσιν; οὐδὲν, εἰ ὁ ἀρχιτέκτων, καὶ ὁ ἰατρὸς μᾶλλον αἰδέσιμον τὸν τ̃ ἰδίας τέχνης λόγον, ἢ ὁ ἄνθρωπος τὸν ἑαυτ̃, ὃς αὐτῷ κοινός ἐστι πρὸς τοῦ θεούς.

i L.4.§.31. l.5.§.1.32.
k L.11.§.5.

§. 36. Ἡ Ἀσία, ἡ Εὐρώπη, γωνία τ̃ κόσμου πᾶν πέλαγος, σαγὼν τ̃ κόσμου. Ἄθως [m] βωλάριον.

l L.4.§.3.l.8.§.21.
m L.12.§.32.

ANNOTATIONES.

Ἂν δὲ οὕτω τισὶ, inqit, συνῇ τὰ τῆς μεταβολῆς, καταδαρθάνειν φαῦλον, ἀνίκρεσθαι σοφὸν, καὶ προσεπιπεῖν, ἐκ τῆς ψυχῆς μεθεικόλα τὰς χύσεις ἀβελτηρίας καὶ ἀπάτας,

Ψευδεῖς ὄνειροι χαίρετ'. ὀδὲν ἦτ' ἄρα,

τίς ἀγνοήσειεν αὐτῷ διαφορὰν ἐν αὐτῷ τοιαύτην γενομένην, καὶ φρόνησιν ἀθρόον ἐκλάμψασαν. *Aut ea ſic alicui accideret, ut cum obdormiviſſet vitioſus, expergiſceretur ſapiens, dimiſſiſqe ex animo fatuitates & impoſturas ita compellaret:*

Inſomnia vana valete, nihil eratis,

iſne ignoraret tanto à ſeipſo diſcrimine fuiſſe mutatum, & prudentiam ſubito ac confertim eluceſcentem? Vide *l.* 2. §. 17. Τὰ δὲ τῆς ψυχῆς, ὄνειρος. *Anima verò ſomnium.*

§. 32. Τῇ δὲ διανοίᾳ ἀδιάφορα] corrupit hîc Xylandri verſionem editor Lugdunenſis, & mentem Marci pervertit planè, dum reddit, *rationi autem inter ea diſcrimen habetur.* cùm Xylander Marci verba rectè explicans, *diſcrimen nullum* dixiſſet.

Πάντα ἐπ' αὐτῇ] Vide *ſuprà* §. 8. & *lib.* 5. § 13. & *lib.* 11. §. 1.

Περὶ μόνον τὸ παρὸν] Vide *ſuprà* §. 2. & *l.* 3. §. 12.

Τὰ γὰρ μέλλοντα] Seneca *Ep.* 117. *Qis neſcit hoc ipſo non eſſe bonum id qod futurum eſt, qia futurum eſt? nam qod bonum eſt, utiqe prodeſt: niſi præſentia prodeſſe non poſſunt. Si non prodeſt, bonum utiqe non eſt: ſi prodeſt, jam eſt.* Vide *l.* 7. §. 8. & *l.* 8. §. 26.

§. 33. Οὐκ ἔστιν ὁ πόνος] Seneca *Epiſt.* 121. *Nemo agrè molitur artus ſuos; nemo in uſu ſui hæſit: ad hoc edita protinus faciunt.* Vide *l.* 5. §. 1. & *l.* 8. §. 26.

Τὸ τοῦ ποδὸς] τὰ Lugdunenſis.

Οὐ ἔστιν, οὐδὲ κακὸν οὐκ ἔστιν] Lugdunenſis, οὐκ ἐστιν, οὐδὲ κακὸν οὐκ ἔστιν. forſan, οὐκ ἔστιν, οὐδὲ κακόν ἐστιν. ut οὐκ poſterius in locum οὐ, qod eſt vitioſum, ſuccedat.

§. 34. Ἡλίκας ἡδονὰς ἥσθησαν λῃσταί] Seneca *de vit. beat. c.* 7. *Voluptas etiam ad vitam turpiſſimam venit. & infelices qidam, non ſine voluptate, imò ob ipſam voluptatem ſunt.* & c. 8. *Qid, qod tam malis qàm bonis voluptas ineſt? nec minùs turpes dedecus ſuum, qàm honeſtos egregia delectant?* & rurſus *c.* 10. *Qis ignoras plenisſimos eſſe voluptatibus veſtris ſtultiſſimos qoſqe, & neqitiam abundare jucundis?* & *c.* 11. *Multos oſtendam voluptatibus obſeſſos, qos fatearis neceſſe eſt malos. hos eſſe in voluptatibus dices: nec tamen illis bene erit, qia non bono gavdent.* Ergò voluptas in adiaphoris Marco habetur. *l.* 2. §. 11. & *l.* 9. §. 1. Vide & *l.* 10. §. 10. & *l.* 8. §. 40. Cæterùm Plato in *Timæo pag.* 1080. *E.* ità ἡδονὴν καὶ ὑφροσύνην diſtingvit, ut ἡδονὴν μὲν τοῖς ἄφροσιν, ὑφροσύνην δὲ τοῖς ἔμφροσιν, *voluptatem inſipientibus, gavdium ſapientibus*, attribuat. Idem in *Philebo p.* 392. *D.* Ἐν ὕβρει μείζους ἡδονας, ἢ πλείους εἶναι. *In laſciviane & petulantiâ non plures dico, ſed vehementiores & vi majores voluptates.* Et mox: Δῆλον, ὡς ἔν τινι ποιητικῇ ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, ἀλλ' οὐκ ἐν ἀρετῇ, μεγίστας μὲν ἡδονὰς, μεγίστας δὲ καὶ λύπας γίγνεσθαι. *Patet in qadam depravatione tum animæ, tum corporis, potiùs qàm in virtute, vehementes voluptates vehementéſqe cruciatus conſiſtere.*

§. 35. Ἁρμόζονται μὲν ἄχρι τινὸς πρὸς τοὺς ἰδιώτας] *Reſpectu aliqo imperitis parùm diſtant* Caſavbonus. meliùs Xylander. *Uſqe ad certum finem privatis hominibus ſe accommodant.* i. e. qadantenus illis concedunt, eſſqe ſe attemperant.

Ἀνθέχονται τ̃ λόγου τ̃ τέχνης] Vide *ad l.* 4. §. 31. qæ de Stratonico & Apelle. Pſaltes qidam ignobilis cùm apud Antigonum regem ſpecimen artis ederet, rexqe nunc hanc, nunc illam chordam adſtringere moneret, indignatus ille, Μὴ γένοιτό σοι οὕτω κακῶς, ὦ βασιλεῦ, ὡς ἐμοῦ ταῦτα ἀκριβῶς μᾶλλον. Sive, ut Plutarchus (qi Philippo dictum conſtanter aſſerit, in *apoph. de adulat. de Alex. Orat.* 2. *Sympoſ. probl. l.* 2. *c.* 1.) ἵνα ἐμοὶ ταῦτα βέλτιον εἰδῇς. *Abſit*, inqit, *ò rex, tam male tecum agatur, ut in iſtis me peritior exiſtas.* Ælianus *l.* 9. *c.* 36. Ità regibus etiam in artis ſuæ ratione concedere nefas habent artifices etiam infimi qiqe. Apollodorus itidem architectus, cùm de operibus ſuis apud Trajanum verba habenti, Hadrianus obſtreperet, Ἄπελθε, inqit, καὶ τὰς κολοκύνθας γράφε. τούτων γὰρ οὐδὲν ἐπίσταται. *Abi & cucurbitas pinge tibi: iſtarum enim rerum nihil noſti.* Dio Caſſius *l.* 69. Οὕτως ἐφ' ἑκάστης ὕλης, τὸν ἔμπειρον τοῦ ἀπείρου κρατεῖν πάντα ἀνάγκη. *Sic in qolibet genere peritum imperito imperare omnino neceſſe eſt.* Epictetus *l.* 3. *c.* 26. Idémqe *l.* 4. *c.* 12. Ἐπεί τοι πᾶσα ἐπιστήμη κατὰ φρονητικὴ ἐστὶ τῆς ἀγνοίας καὶ τῶν ἀγνοούντων, καὶ οὐ μόνον αὐ ἐπιστήμαι, ἀλλὰ καὶ αἱ τέχναι. Φέρε ὃν θέλεις σκυτικὰ, ὃν θέλεις τέκτονικὰ, καὶ τῶν πολλῶν καταγελᾷ περὶ τὸ αὐτοῦ ἔργον. *Siqidem omnis ſcientia contemnit ignorantiam & ignorantes: nec ſcientiæ ſolum, ſed artes etiam. Producqemvis ſutorem, qemvis fabrum. Is, qod ad ſuum opus attinet, vulgus deridet.* Vide *l.* 5. §. 32.

Τὸν ἑαυτοῦ] Qænam ars eſt iſta propria hominis, qâ homînis? ſed qam cum Diis communem habet, Marcus ipſe docet *l.* 11. §. 5. ἀγαθὸν εἶναι. *bonum eſſe.*

§. 36. Γωνίαν] Ità *lib.* 3. §. 10. Μικρὸν τὸ τ̃ γ̃ς γωνίδιον. *Exiguus eſt telluris angulus.* & *l.* 4. §. 3. Πόσον γωνίδιον ἡ κατοίκησις. *Angulus qàm exiguus.* & *l.* 8. §. 21. Ἐν γωνίᾳ τούτῳ τ̃ κλίματος. *In angulo iſtius plagæ.*

Σταγὼν τ̃ κόσμου] Apollonio qærenti *utra major* eſſet, *terra an mare*; reſpondit Iarchas Indus, *terram mari majorem*: τὴν γὰρ θάλασσαν οὐτὴ ἔχει. *qia terra mare continet.* ſcilicet τὴν θάλασσαν λίμνην, *mare lacum eſſe* cenſuit; non avtem τὴν οἰκουμένην νῆσον, *terram* potiùs *inſulam*, ut Strabo *l.* 1. qocum conſentiens & Plinius *l.* 2. *c.* 66. *tellurem præcinctam circumfluo mari.* & Ariſtoteles *de mundo c.* 3. Ἡ σύμπασα μία νῆσός ἐστι, ὑπὸ τ̃ θαλάσσης περιῤῥεομένη. *Univerſa ipſa terra inſula eſt unica maris ambitu circumdata.* qod Mela. *c.* 1. *ambitur omnis Oceano.* at verò ὑγρὰν οὐσίαν, ſive *aqa elementum*, terrâ longè majorem: καὶ γὰρ ἐκείνην τὸ ὕδωρ φέρει. *terram ſiqidem ab aqa ſuſtineri.* Ità ille aqei elementi mare partem minimam opinatus videtur, utpote qi ſubtus terram aqarum neſcio qas ſomniabat abyſſos, qibus ea qaſi ſupernataret, cùm *aqas* contrà *terra ſuſtineat*, ut rectè Plinius *l.* 2. *c.* 65. Verùm Marcus *guttula* inſtar obtinere vult ad mundi hujus univerſi ambitum; cui eleganter, ut γνώμων, *terra puncti inſtar habet*, *l.* 4. §. 3.

ità

a L.2.§.14. l.3.§.16. ρμον ☧ κόσμ. πᾶν τὸ ἐνεχὼς ☧ χρόνε, a στιγμὴ ☧ αἰῶνος. b πάντα μικρά, εὐτρεπῆ, c ἐναφανι-
b L.4.§.48. c L.2.§.12. ζόμενα. d πάντα ἐκεῖθεν ἔρχε), e ἀπ' ἐκείνε ☧
d L.2.§.3. χθινοῦ ἡγεμονικοῦ ὁρμήσαντα *, ἢ κατ' ἐπακολύ-
e L.7.§.75. 49.§.28. 39. θησιν. καὶ f τὸ χάσμα ἐν ☧ λέοντος, καὶ τὸ δηλη-
* -τος f. τήριον, καὶ πᾶσα κακεργία, ὡς g ἄκανθα, ὡς βέλ-
f L.3.§.2. ἐορος, ἐκείνων h ἐπιγενήματα τ σεμνῶν καὶ καλῶν.
g L.8.§.50. μὴ ἓν αὐτὰ ἀλλότρια τύχε, ἃ σέβεις, φαντάζε.
h L.3.§.2. i L.3.§.11.l. 4.§.33.l.8. §.23. ἀλλὰ i τῷ πάντων πηγῷ ἐπιλογίζε.

§. 37. k Ὁ τὰ νῦν ἰδὼν, πάντα ἑώρακεν, ὅσα
k L.2.§.14. l.11.§.1. τε ἐξ ἀϊδίε ἐγένετο, καὶ ὅσα εἰς τὸ ἄπειρον ἔσαι.
l Inſ.§.46.l. 9.§.35. l πάντα γὰρ ὁμογενῆ, καὶ ὁμοειδῆ.

§. 38. Πολλάκις ἐνθυμᾶ m τῇ ἐπισυνδεσιν
m L.4.§. 40.45.l.7. §.9. πάντων τῶν ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ σχέσιν πρὸς ἄλληλα.
*κίν. Xyl. σύνησιν f. l. 4.§.34. τρόπον γάρ τινα πάντα ἀλλήλοις ἐπιπέπλεκται, καὶ πάντα κατὰ τοῦτο φίλα ἀλλήλοις ἐσί. καὶ γὰρ ἄλλῳ ἐξῆς ἐσι τοῦτο, ☧ τῇ τοπικῇ * κόνησιν
n L.4.§.40. καὶ σύμπνοιαν, καὶ n τῇ ἑνωσιν τ ὑσίας.
o L.4.§.23. 25.l.5.§.8. l.8.§.23.

§. 39. o Οἷς συγκεκλήρωσαι πράγμασι;
p L.3.§.16. l.4.§.34. p τούτοις συνάρμοζε σεαυτόν. καὶ q οἷς συνείληχας
q L.10.§. 36. ἀνθρώποις, r τούτες φίλει, ἀλλ' ἀληθινῶς.
r L.7.§.22. 31.

ejusdem glebula; tempus instans omne, punctum ævi. parva omnia, caduca, evanida. proveniunt indidem universa, à mente communi illa vel directè profecta, vel per consequentiam necessariam; etiam rictus leonis, & venena, & noxium quidvis, sicut spina, & lutum, quæ rerum illarum speciosarum ac pulcrarum appendices sunt. noli ergò ista ab eo qem colis aliena opinari: sed rerum universarum originem tecum perpende.

§. 37. Qi præsentia vidit, cuncta vidit, tum qæ ab æterno fuere, tum qæ in æternum futura sunt. cuncta enim & cognata sunt & uniformia.

§. 38. Perpende tecum jugiter rerum omnium, qæ in mundo sunt, connexionem mutuam, qámqe ad se invicem affectionem habeant. sunt enim omnia qodammodo sibi invicem implexa, atqe eâ ratione sibi invicem amica. alterum enim alterius consequens est, & per connexionem localem, & per conspirationem mutuam, & per materiæ continuitatem.

§. 39. Qibus destinatus es rebus, eis te accommoda; & quibuscum vivere sortitus es, homines eos, ídqe veraciter fac diligas.

§. 40.

ANNOTATIONES.

ità πίλαγος φαγὼν, hoc loco dicitur. Apud Esajam itidem *c.* 40. *v.* 15. Numini divino collati populi universi, dicuntur esse, ὡς φαγὼν ἀπὸ κάδε, *ut gutta situla*, hoc est, instar guttulæ, qæ sive inter effundendum deciderit, sive post effusum liqorem in fundo substiterit, de mensura justa nihil minuitur: & *ut pulvis lancium*, (nam Græci ῥοπὴν ζυγῆ perperam reddunt) hoc est, instar pulvisculi, qi post aromata effusa lanci adhæret, nec de justo pondere tamen qicqam deperisse deprehenditur.

Ἄβυσος βωλάριον] *l.* 12. §. 32. Ἐν πόσῳ βωλαρίῳ τῆς γῆς ἕρπεις; *In qantula totius telluris glebula repis?* τὴν πατρῴαν βῶλον. id est, *glebam patriam*, pro agro sive fundo dixit Synesius *Epist.* 38. & Apulejus *Milesi. l.* 1. *Hymettos Attica, & Isthmos Ephyræa, & Tænaros Spartiaca, glebæ fertiles, æternum libris felicioribus condita, mea vetus prosapia est.* Ità enim habet editio Colviana. *Tænaros*, inqam, non *Tenedos:* ut nihil opus sit, qod Claudius Salmasius voluit, *prolegom. in Solin.* pro *Spartiaca Sporadicam* substituere, cùm Tænaron in tractu Laconico agnoscant Pausanias & Stephanus *de urbibus. Athon* autem ideò forsan nominat Marcus istic, qia tanqam magnum & stupendum qoddam commemorant Athon montem à Xerxe perfossum, cùm in Græciam trajiceret. qid enim magni perfossus Athos, si βωλάριον fuerit, si glebulæ duntaxat rationem obtineat.

Στιγμὴ τοῦ αἰῶνος] Vide *l.* 2. §. 14, 17.

Ἐναφανιζόμενα] Vide *l.* 2. §. 12. & *l.* 4. §. 14. & *l.* 7. §. 10. & *l.* 12. §. 32.

Πάντα ἐκεῖθεν ἔρχεται] Vide *l.* 2. §. 3. & *l.* 4. §. 23. Avtor *de Mund. ad Alex. c.* 6. Ἀρχαῖός τις λόγος καὶ πατρῖος ἐσι πᾶσιν ἀνθρώποις, ὡς ἐκ Θεοῦ τὰ πάντα, καὶ διὰ Θεοῦ ἡμῖν συνέστηκεν. ὑδεμία δὲ φύσις, αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν αὐτάρκης, ἐρημωθεῖσα τῆς ἐκ τούτε σωτηρίας. *Vetus sermo est, & à majoribus proditus inter omnes homines, universa tum ex Deo, tum per Deum constituta fuisse, atqe coagmentata: nullámqe naturam satis instructam esse posse, qa citra Dei præsidium sua ipsa demum tutela permissa sit.* Qod Apostolus *ad Colosi. c.* 1. *v.* 16, 17. Ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα. *Per eum condita sunt omnia.* & mox: Τὰ πάντα δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν ἔκτισαι. καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκε. *Omnia per eum, & ejus respectu condita sunt, & omnia per eum consistunt.* Et *ad Rom. c.* 11. *v.* 36. Ἐξ αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα. *Ex eo, per eum & in ipsum sunt omnia.*

Τῷ κοινῷ ἡγεμονικῷ] qod *l.* 7. §. 75. τὸ τοῦ κόσμε ἡγεμονικόν. *anima universi.* Vide *l.* 4. §. 40.

Ὁρμήσαντα, ἢ κατ' ἐπακολύθησιν] forsan ἐρμήσαντος. Vide *l.* 7. §. 75 & *l.* 9. §. 28. Vide & Brisonem *infrà ad* §. 38.

Ἐπιγενήματα] Vide ad *l.* 3. §. 2. Ocellus Lucanus *de univers. c.* 1. §. 8. Πάντα ἔχει τὸ πᾶν, τὰ μὲν ὡς μέρη, τὰ δὲ ὡς ἐπιγενήματα. *Universum continet omnia, vel ut partes, vel ut res adventitias & externas.* eadem & ἐπακολυθήματα Philo dixit libro *de provident.* cujus fragmentum, imò ἀποσπασμάτιον bene magnum exhibuit Eusebius *præpar. l.* 8. *c. ult.* ubi inter alia: Καὶ μὴν δὴ τὸ πῦρ φύσεως ἀναγκαιότατον ἔργον. ἐπακολύθημα δὲ τούτε κάπνος. ἀλλ' ὅμως παρέχεταί τινα ὠφέλειαν ἔσιν ὅτε· καὶ αὐτός. *Sic ignis opus est naturæ perneces sarium; fumus autem, ut ejus qadam qasi accessio sit, habet tamen interdum commoditatis aliqid ipse qoqe.*

Καὶ τὸ δηλητήριον] Virgilius *Georgic. l.* 1.

Ille malum virus serpentibus addidit atris.

qasi veneni expertes antè fuissent: qod & è nostris nonnullis, sed frustrà, placuisse videtur.

Πᾶσα κακεργία] Vide *ad l.* 3. §. 11. τοῦτο παρὰ Θεῷ.

Ἄκανθα] vide *l.* 8. §. 30. Joannes Chrysostomus *in Genes. c.* 3. *v.* 18. ἀκάνθας κατάρας ὑκομνήματα, *spinas maledicti monimenta* vocat. non tamen qasi ab initio ista non fuerint, ut Augustinus censuit, *de Gen. contra Manich. l.* 1. *c.* 13. Saniùs idem ipse *de Gen. ad liter. l.* 3. *c.* 18. *Ab initio creata, in suo genere utilia, & ad universi ornatum perfectionémqe conducentia, pænæ loco haberi, qòd in locis ab homine cultis frequentiora existerent.* neqe aliud Joannes voluit.

§. 37. Ὁ τὰ νῦν ἰδὼν] Idem argumentum tractat, *l.* 2. §. 14. & *l.* 4. §. 32. & *l.* 9. §. 32. & *l.* 11. §. 1. & l. 12. §. 24, 35.

§. 38. Τὴν ἐπισύνδεσιν] Ità *l.* 4. §. 40. Σύνησις καὶ συμπάθεια. *Rerum connexus & contextus.* & *ibidem* §. 45. Συνάφεια ἑνλογος. *Rationi consentanea connexio.* & *l.* 7. §. 9. Σύνδεσις ἱερά. *Vinculum sacrum.* Vide & Senecam *de benef. l.* 4. *c.* 7. *ad l.* 5. §. 8.

Πάντα ἀλλήλοις ἐπιπέπλεκται] Ità *l.* 7. §. 9. Πάντα ἀλλήλοις ἐπιπλέκεται. *Omnia sunt sibi invicem implexa.* Hoc est qod Brisonius in *Oeconomico* à Stobæo adductus *tom.* 2. *tit.* 82. Οὕτως ἔχει ποτ' ἄλλαλα τὰ ἀνθρώπινα πράγματα, καθάπερ καὶ τὰς ἁλύσιος τοὶ κρίκοι. τῆνοι γὰρ ἐξ ἀλλάλων ἄρτηνται, ἀλλάλοις τ' ἀκολυθέοντι, καὶ ἐνὸς ἐξ αὐτῶν ἁλυσιδέντος ἐπείγ δήποκα, τό τε ὅλον, καὶ τὸ ἐξ ἀρχᾶς ἀκολυθεῖ. καὶ τῶν τε βίᾳ δὲ πραγμάτων ἐποῖαι ἂν βάλῃ ἰλίσθαι, ἐυρήσεις καὶ τὰ λοιπὰ ἐξ ἀνάγκας, κατὰ τὸ ἑξῆς ἀλλάλοις ἐπόμενα. *Eodem modo humana res invicem se habent, qo catenæ circuli, qi mutuo complexæ hærent, seqe invicem sequuntur. Qod si unum ex his, qemcumqe tandem, attrahas, tota catena cum suo principio consequetur. Ita etiam in vita negotiis qicqid tibi sumas, reliqa necessario seqi, ordine continuo succedentia deprehendes.*

Πάντα φίλα ἀλλήλοις] Ità *l.* 7. §. 9, Οὐδὲν ἀλλότριον ἄλλο ἄλλῳ. *Nihil alterum ab altero est alienum.*

Διὰ τὴν τοπικὴν κόνησιν] *per motum localem.* κίνησιν Xylander & Casavbonus. forsan, σύνησιν, *connexionem. l.* 4. §. 34.

Καὶ σύμπνοιαν] Vide *ad l.* 4. §. 27. συμπαθῆ. Stoici apud Laërtium *l.* 7. *c.* 140. in *Zenon.* Ἕνα τὸν κόσμον εἶναι, καὶ τοῦτον περιεχόμενον. ἐν δὲ τῷ κόσμῳ μηδὲν εἶναι κενὸν, ἀλλ' ἡνῶσθαι αὐτόν. τοῦτο γὰρ ἀναγκάζειν τὴν τῶν ὁμοίων πρὸς τὰ ἐπίγεια σύμπνοιαν καὶ συντονίαν. *Unum esse mundum, & hunc finitum. Porro nihil in mundo esse vacuum, sed inter se mirabili esse unitate devinctum. Id enim cogere cælestium ad terrena concordiam & congruentiam.*

§. 39. Οἷς συγκεκλήρωσαι] Ità *l.* 4. §. 26. Συνεκλήθετο πᾶν τὸ συμβαῖνον. *Ab universo disbinatum, & fato certo assignatum est.*

Συνάρμοζε ἑαυτόν] τί γὰρ ἁρμοδιώτερον; *Ecqid enim est magis congruum?* *l.* 7. §. 57. Vide & *l.* 3. §. 16. & *l.* 4. §. 34.

Φίλει, ἀλλ' ἀληθινῶς] qod Petrus *Epist.* 1 *c.* 1. *v.* 22. Φιλαδελφίᾳ ἀνυποκρίτῳ. *Ad amorem fraternum minimè simulatum.*

§. 40.

§. 40. Organum, inſtrumentum, vas qodlibet, ſi id ad qod conditum eſt facit, bene ſe habet. ibi tamen opifex, qi condiderat, jam abiit. at in eis, qæ à natura continentur, intus eſt, ibíqe reſidet, qæ ea condiderat, vis. proinde magìs illam vereri oportet; exiſtimandúmqe tibi, ſi ſecundùm illius voluntatem te habueris degeríſqe, omnia tibi ex animi ſententia ſe habere. ſic avtem & univerſo ex animi ſententia ſui habent ſe ſua.

§. 41. Si qid eorum, qæ extra arbitrium tuum ſunt, bonum malúmve eſſe præſumpſeris, neceſſe erit, ut ubi iſtiuſmodi vel in malum incideris, vel bono excideris, Deos incuſes, oderis homines, qi horum alterutrius tibi vel avtores fuerint, vel etiam fore ſuſpicaris. qin & multa iniqè agimus, dum ad iſta contendimus. at ſi ea ſola, qæ arbitrii ſunt noſtri, bona maláqe cenſuerimus, nulla jam ſupererit ampliùs cavſſa, avt Deum incuſandi, avt inimicitias adverſùs hominem qenqam gerendi.

§. 42. Ad unum eúndémqe effectum operam conferunt univerſi ſuam, alii ſcientes ac intelligentes, alii

§. 40. [a] Ὀργανον, ἐργαλεῖον, σκεῦος πᾶν, [b] εἰ πρὸς ὃ κατεσκεύασαι ποιεῖ, ἐυ ἔχει. καὶ τὸ ἐκεῖ ὁ κατασκευάσας ἐκποδών. ἐπὶ δὲ τοῦ φύσεως συνεχομένων, [c] ἔνδον ἐστι, κὴ σῴζεται ἡ κατασκευάσαυσα δύναμις. καθὸ κ μᾶλλον [d] αἰδεῖσθαι αὐτῷ δεῖ & νομίζειν, [e] ἐὰν κατὰ τὸ βέλτιστον παύτης ἔχης κ διεξαγαγῆς, ἔχει σοι πάντα κατὰ νοῦν. ἔχει δ' ἄτως & τῷ παντὶ κατὰ νοῦν τὰ ἑαυτοῦ.

§. 41. [f] Ὅ, τι ἂν τῶν ἀπροαιρέτων ὠφελήσῃς αὐτὸ ἀγαθὸν, ἢ κακὸν, ἀνάγκη κατὰ τοῦτο πεῖσθαι ἢ τοιοῦτο κακοῦ, ἢ τοῦτο ἀποτυχεῖν ἢ τοιούτου ἀγαθοῦ μέμψασθαί σε θεοῖς, & ἀνθρώπους δὲ μισῆσαι τοὺς αἰτίους ὄντας, ἢ ἃ ὠφελοῦμένους ἐποίησε, τὸ ἀποτύχειν ἢ τὸ πεῖσθαι. & ἀδικήσομεν δὲ πολλὰ, ἅμα τοῦτο πρὸς ταῦτα διαφορέν. ἐὰν δὲ [h] μόνα τὰ ἐφ' ἡμῖν ἀγαθὰ & κατὰ * κινῶμεν, εὐδεμία αἰτία καταλείπῃ, [i] ὅτε θεῷ ἐγκαλέσαι, ὅτε πρὸς ἄνθρωπον ἔχειν ἐχθραν ἔχοντι.

§. 42. [k] Πάντες εἰς ἓν ἀποτέλεσμα συνεργοῦμεν, οἱ μὲν εἰδότως & παρακολουθητικῶς, οἱ δὲ ἀνεπιστάτως

[a] L. 9. §. 42. l. 10. §. 38. [b] Sup. 16. l. 5. §. 16. [c] L. 3. §. 3. 4, 5, 6. 16. [d] L. 2. §. 6. Sup. §. 15. [e] L. 9. §. 1. 26. [f] Sup. §. 16. l. 9. §. 1. 12. §. 31. [g] L. 4. §. 37. [h] L. 3. §. 6, 7. * κρινῶμεν. [i] L. 10. §. 1. [k] L. 4. §. 40.

ANNOTATIONES.

§. 40. Πρὸς ὃ κατεσκεύασαι] Vide *l.* 5. §. 16. Seneca *Ep.* 76. *Qa conditio rerum, eadem hominum eſt. navis bona dicitur, non qa pretioſis coloribus picta eſt, nec cujus tutela ebore cælata eſt, nec qa fiſcis & opibus regiis preſſa eſt; ſed ſtabilis & firma, & junctura aqam excludentibus ſpiſſa, ad incurſum ferendum maris ſolida, gubernaculo parens, velox, & conſentiens vento. gladium bonum dices, non cui deavratus eſt balteus, nec cui vagina gemmis diſtinguitur; ſed cui & ad ſecandum ſubtilis acies, & mucro munimentum omne rupturus. regula, non qàm formoſa, ſed qàm recta ſit qaritur.* Apulejus *de Deo Socratis. Æqè divites ſpectari debere, ut eqos mercamur. neqe enim in emendis eqis phaleras conſideramus, & baltei polimina inſpicimus, & ornatiſſima cervicis drvitias contemplamur, ſi ex argento & avro & gemmis monilia varia gaza dependent, ſi plena artis ornamenta capiti & collo circumjacent; ſi frena calata, ſi ephippia fucata, ſingula avrata ſint. Sed iſtis omnibus exuviis amotis, equm ipſum nudum, & ſolùm corpus ejus & animum contemplamur, ut ſit ad ſpeciem honeſtus, & ad curſum vegetus, & ad vecturam validus. jam primùm in corpore ſi ſit*

Argutum caput, & brevis alvus, obeſique terga,
Luxuriéqe toris animoſum pectus honeſtis.

præterea, ſi duplex agitur per lumbos ſpina. volo enim non modò pernicister, verumetiam permolliter pervehat. Vide & Joannem Chryſoſtomum *edit. Savil. tom.* 7. *Orat.* 2. Vide & Galenum *ad lib.* 4. §. 19. ſed & *l.* 9. §. 31.

Ἔχει δὲ ἄτως κὴ τῷ παντὶ] de *homine qovis*, perperam cepit Xylander. de *univerſo*, ſive *univerſi rectore*, Caſavbonus rectè.

§. 41. Μέμψασθαί σε θεοῖς] Idem *ſuprà* §. 16. & *l.* 9. §. 1. Epictetus *l.* 1. *c.* 27. Πέφυκεν ὁ ἄνθρωπος, μὴ ὑπομένων ἀφαιρεῖσθαι τὸ ἀγαθὸν, μὴ ὑπομένων περιπίπτειν τῷ κακῷ. εἶτα τὸ τελευταῖον, ὅταν μήτε πράγματα μεταθεῖναι δυνηθῇ, μήτε τὸν ἐμποδίζοντα ἐκτυφλῶσαι, (qo modo Ulyſſes Cyclopem) πάθητιν, κὴ εἶναι, κὴ ὁ δύνατον, λοιδορεῖ τὸν Δία, κὴ τοὺς θεοὺς ἄλλους. *Sic enim naturà comparatum eſt, ut homo non patiatur eripi ſibi bonum, ut recuſet incidere in malum. Tandem, qum neqe res transferre qit, neqe eum qi impedit, excacare, ſedet gemens, & qemcunqe poſſit maledictis lacerat, ipſum adeo Jovem & cateros Deos.* prout impii illi, Eſajæ *c.* 8. *v.* 21. Idem *l.* 4. *c.* 7. Ἐάν τις ἐν τούτοις μόνοις ἡγήσηται τὸ ἀγαθὸν τὸ αὑτοῦ κὴ συμφέρον τοῖς ἀκωλύτοις καὶ ἐφ' ἑαυτῷ, ἐλεύθερος & εὔσαι, ἴυρους, εὐδαίμων, ἀβλαβὴς, μεγαλόφρων, ἐυσεβὴς, χάριν ἔχων ὑπὲρ πάντων τῷ θεῷ, μηδαμοῦ μεμφόμενος μηδενὶ τῶν ἐφ' αὐτῷ γενομένων, μηδὲν ἐγκαλῶν. ἂν δ' ἐν τοῖς ἐκτὸς καὶ ἀπροαιρέτοις, ἀνάγκη κωλύεσθαι αὐτὸν, ἐμποδίζεσθαι, δουλεύειν τοῖς ἐκείνων ἔχουσιν ἐξουσίαν, ἃ τεθαύμακε καὶ φοβεῖται. ἀνάγκη δ' ἀσεβῆ εἶναι, ἅτε βλάπτεσθαι οἰόμενον ὑπὸ τοῦ θεοῦ. καὶ ἄνισον, ὡς ἀεὶ αὐτῷ τὸ πλέον περιποιητικόν. *Si in his ſolis bonum ſuum & commodum collocarit, qa prohiberi non poſſunt, & in ſuâ poteſtate ſunt, liber eſto, proſper, felix, indemnis, magnanimus, pius, gratias agens Deo pro omnibus, nuſqam qicqam ab illo factum reprehendens, de nullo conqerens. Si verò in externis, & iis qa aliens juris ſunt, neceſſe eſt ut prohibeatur, impediatur, ſerviat iis qi ea in poteſtate habent qa miratur & timet: neceſſe eſſe ut ſit inqinm, qippe qod ſibi à Deo neceri putat; & iniqum, ut qod ſubinde ſibi plus acqrat.* Eadem prorſus dicit, qæ Marcus, ſed inverſo ordine, hoc loco.

Τὰ ἐφ' ἡμῖν ἀγαθὰ καὶ κακὰ κινῶμεν] *bona & mala tractaremus* Xylander. *ad ea inclinaverimus* Mericus. verùm legendum κρινῶμεν. *judicaverimus.* qo ſenſu ὑποσήσῃς prius dixerat. atqe ità Athenæus *dipnoſoph. l.* 15. Οἱ δ' ἀρχαῖοι καὶ τοὺς θεοὺς ἀνθρωποειδεῖς ὑποτιθέμενοι. *At priſci homines humanâ formâ præditos Deos exiſtimantes*, ſive, ut vulgò loqimur, *ſupponentes.* Tollemus obiter par mendum ex Ariſtotelis codicibus, *ethic. Eudem. l.* 7. *c.* 6. Ubi vulgò legitur; Καὶ τούτῳ χρώμενοι κανόνι κινοῦσι τὴν πρὸς τοὺς ἄλλους φιλίαν. *Qi eodem utentes canone, amicitias erga alios etiam judicant.* legendum κρίνουσι. qod & Aretinus advertit, qi, *judicant*, vertit.

Διὰ τὴν πρὸς ταῦτα διαφοράν] *propter hanc rerum differentiam* Xylander. *Si cum opinione differentiæ ad res iſtas inclinaverimus* Caſavbonus. Qaſi διαφορὰ τῷ ἀδιαφορίᾳ opponatur. Verùm Marco τὸ διαφέρεσθαι πρός τι, eſt *ad rem aliqam adipiſcendam*, vel ſimpliciter *ferri*, ut idem uſurpat *l.* 5. §. 1. vel *cum ſolicitudine & animi anxietate ferri.* Vide *lib.* 9. §. 27, & 38. Verto itaqe, *dum ad iſta contendunt.* non in eo ſenſu *contendendi* vocabulo ſumpto, qo διαφέρεσθαι περί τινος, *de re aliqa contendere*, ſed qo πρός τι, *ad rem aliqam*, qam ſtudioſè proſeqitur, *contendere* qis dicitur.

§. 42. Πάντες εἰς ἓν ἀποτέλεσμα συνεργοῦμεν] imò, non πάντες tantùm, ſed & πάντα. Συνεργοῦντες ἓν. *Operam noſtram accommodantes.* Apoſtolus *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 6. *v.* 1. Et, Πάντα συνεργεῖ. *Omnia ſimul adjumento ſunt. ad Rom. c.* 8. *v.* 28.

Ὁ μὲν εἰδότως καὶ παρακολουθητικῶς, οἱ δὲ ἀνεπιστάτως] Xylander *pars ſcientes & certo ordine, pars inſcii.* Videtur εἰδότες legiſſe. qanqam eódem recidit, utrumlibet admiſeris. Verùm παρακολουθητικῶς, *intelligenter* potiùs, vel *intelligentes* etiam reddidiſſet. ἀνεπιστάτως, *citra conſiderationem.* ἀνεπιστήτως, *citra cognitionem.* hoc an illud legeris, ciccum havd intereſt: niſi qòd iſtud τῷ εἰδότως, illud τῷ παρακολουθητικῶς, potiùs reſpondere videatur. Bernardus *de grat. & lib. arb. Operatur Deus ſalutem ſuorum, aliqando per creaturam ſine ipſa, aliqando per creaturam contra ipſam, aliqando per creaturam cum ipſa. multa enim fiunt hominibus ſalubria per inſenſibilem, & item per irrationabilem creaturam: qa idcirco dixit fieri ſine ipſa, qòd non qeat, intellectu carens eſſe vel conſcia. Multa qoqe multorum ſaluti utilia facit Deus per malos, ſive homines, ſive angelos, ſed qoniam invitos, ideo contra ipſos. nam dum nocere cupientes, juvant, qantum* [*qantumvis*] *aliis valeat utilis actio, tantùm* [*tamen*] *ipſis perverſa nocet intentio. Porrò per qos & cum qibus operatur Deus, boni ſunt, vel angeli, vel homines: qia qod vult Deus & agunt pariter & volunt. nec ſunt operis tantùm miniſtri per effectum, ſed & operantis qodammodo ſocii per conſenſum.* Et mox: *Utitur ergò Deus in ſalutem ſuorum irrationabili item & inſenſibili creaturâ, tanqam jumento vel inſtrumento, qa jam expleto opere, nuſqam erunt. utitur creaturâ rationali, ſed malevolâ, qaſi diſciplinæ virgâ, qam correcto filio in ignem projiciet, tanqam ſarmentum inutile. utitur & angelis & hominibus bona voluntatis, tanqam commilitonibus & coadjutoribus ſuis, qos peractâ victoriâ ampliſſimè munerabit.* Syneſius *Epiſt.* 57. Αἱ κακοποιοὶ δυνάμεις ἐν κόσμῳ συντελοῦσι μὲν τῇ χρείᾳ τῆς προνοίας. κολάζουσι γὰρ τοὺς ἀξίους κολάζεσθαι. εἰσὶ δὲ ὅμως διορισοῦς τε καὶ ἀποτρόπαιοι. ὃ γὰρ διάκονον τὴν γνώμην ὁ τιμωρὸς ἢ δαίμων ἢ ἄνθρωπος, ὡς λειτουργίαν ταύτην εἰσφέρων θεῷ. ἀλλὰ τῇ μοχθηρίᾳ τῆς φύσεως χαριζόμενοι, ταῖς κοιναῖς συμφοραῖς ἐπεξέρχεται. *Qa in mundo ſunt malefica virtutes, etiamſi ex uſu divinæ providentiæ ſint, cùm in eos animadvertant, qi ſunt animadverſione digni; ſunt illa tamen & inviſa Deo ut & execrabiles. Neqe enim ita animo affectus eſt vindex, ſive damon,*

*- τάτως f. πιςάτως *. ὥσπερ ἓ τὰς καθεύδοντας, ὀίμαι, ὁ Ἡράκλειτος ἐργάτας εἶναι λέγει, καὶ συνεργὰς τῶν ἐν τῷ κόσμῳ γινομένων. ἄλλος, ἢ καὶ ἄλλο συνεργεῖ. a ἐκ περισσείας ἢ b κακὴ ὁ μεμφόμενος, καὶ ὁ ἀντιβαίνειν πειρώμενος, κακὴ εἰναιρεῖν τὰ γινόμενα. καὶ γὰρ c ἓξ πάντα ἔχρηζεν ὁ κόσμος. λοιπὸν οὖν σύνες εἰς πίνας ἑαυτὸν καταπέσεις. ἐκεῖνος μὲν γὰρ πάντως σοι καλῶς χρήσεται d ὁ τὰ ὅλα διοικῶν, καὶ e παραδέξεταί σε εἰς μέρος τι c τῶν συνεργῶν καὶ συνεργητικῶν. ἀλλὰ σὺ μὴ τοιοῦτο μέρος γένῃ, οἷος ὁ ὑπτιλὴς καὶ γελοῖος σίχος ἐν τῷ δράματι,

a L. 7. §. 56.
b L. 8. §. 35.
L. 10. §. 28.
c L. 9. §. 42.
d Sup. §. 1. 5.
e Sup. §. 14.
L. 7. §. 19.

effectionis inſcii. qo modo dormientes qoqe Heraclitus, opinor, operarios eſſe dixit, & ad ea qæ in mundo aguntur, operas conferre. alius verò alio modo operam confert. ex abundanti verò & is qi qiritatur, & qi in adverſum nititur, & qi ea qæ fiunt, tollere conatur. nam & ſic affectis mundus opus habebat. proinde cogita tandem, qorum in numerum te referas. ſiqidem rector ille univerſi omnino te probè utetur, téqe in operariorum operáſqe mutuas conferentium partem recipiet. tu verò cave pars ejuſmodi ſis, qualis in fabula vilis & ridiculus verſus ille, cujus

jus

ANNOTATIONES.

ſive homo, qaſi manus hoc Deo præſtet; ſed natura malignitati ſerviens communes calamitates perſequitur. Exemplum habes in Aſſyrio rege apud Iſajam *c.* 10. *v.* 5, 7.

Καὶ τὰς καθεύδοντας] Etiam dormientes cooperari ad ea qæ in mundo geruntur, Heraclitus dixiſſe aſſerit. cùm tamen Heraclitus idem dixerit, referente Plutarcho *lib. de ſuperſtit.* Τοῖς ἐγρηγορόσιν ἕνα καὶ κοινὸν κόσμον εἶναι, τῶν δὲ κοιμωμένων ἕκαστον εἰς ἴδιον ἀποστρέφεσθαι. *Vigilantes in mundo uno eodémqe omnium communi, verſari; dormientes in ſuum cujuſqe proprium neſcio qem concedere.*

Ἐκ περισσείας δὲ] *Supervacaneâ operâ* Xylander. *qantum in ſe eſt* Caſaubonus. *abundè*, ſive *ex abundanti*, malim. Galenus *de opt. ſect. c.* 23. ἐκ περισσίας γάρ ἐστι καὶ τὸ κατασκευάσαι, ὅτι ἄχρηστος ἡ κατάληψις τῶν παλῶν. *ex abundanti eſt, iſtud oſtendere. qoniam inutilis eſt affectuum comprehenſio.* ἐκ περισσίας, ſive *ex abundanti* agere dicitur, qi liberaliter, ultra id qod exigi poterat avt. neceſſe fuerat, aliqid vel concedit, vel largitur, vel qocunqe modo facit. indè apud Rhetores, Τὰ ἐκ περισσίας καλούμενα προοίμια. *Exordia ex abundanti qæ dicuntur.* de qibus Hermogenes *de invent. l.* 1. *c.* 3. & ἐκ περισσίας προοιμάζεσθαι, *ex abundanti exordiri*, & ἐκ περισσίας λέγειν, *ex abundanti dicere, ibidem*; ubi alia ac graviora, qàm ea qæ objiciant, objicere poſſe ſe crimina alicui prætendunt eodem ſenſu, ἐκ τῶν περίντων Marcus dixit *l.* 7. §. 56. Ex *abundanti*, inqit, & iſtiuſmodi homines ad mundi opus operam conferunt ſuam, qia fati affectum, dum eidem renituntur, illuſtrant.

Ὁ μεμφόμενος] *qi abjurgat naturam*; & *Deos mavult emendare, qàm ſe.* Seneca *Epiſt.* 107.

Καὶ ὁ ἀντιβαίνειν πειρώμενος] *Dum in bonum uſum malè facta vertuntur, ejus conſiliis militant, etiam qi ejus conſiliis repugnant.* Gregorius Romanus *in Job. l.* 6. *c.* 14. ità Aſſyrius Iſaj. *c.* 10. *v.* 6, 11. *Deúſqe de eis qi faciunt qa non vult, facit ipſe qa vult.* Auguſtinus *de corrept.* & *grat. c.* 14 Et *enchir. c.* 100. *Per eam creaturæ voluntatem qâ factum eſt qod creator noluit, implevit ipſe qod voluit: hoc enim ipſo, qod contra voluntatem Dei fecerunt, de ipſis facta eſt voluntas ejus.* Vide *l.* 8. §. 35.

Τῷ τοιούτῳ ἔχρηζεν ὁ κόσμος] Vide *l.* 9. §. 42. Chryſippus *de natur. lib.* 2. à Plutarcho relatus *de contradict. Stoic. c.* 31. & *de Commun. notit. c.* 13. Ἡ ὕλη πρὸς τὰ λοιπὰ συμπτώματα ἴσχει ὅρον. γίγνεται γὰρ αὐτή πως κατὰ τὸν τῆς φύσεως λόγον. καὶ ἵν' ὕστως εἴπω, ἐκ ἀχρήστως γίνεται πρὸς τὰ ὅλα. οὐδὲ γὰρ ἂν τἀγαθὸν ἦν. *Vitioſitas ad atroces calamitates qandam habet rationem peculiarem. Sic enim ipſa qodammodo ſecundùm rationem naturæ, atqe, ut ſic dicam, non inutiliter reſpectu univerſi: neqe enim bonum eſſet.* Vide *infrà ad illa*, ὑπτιλὴς καὶ γελοῖος σίχος. Sed & Plato in *Theætet. pag.* 129. *A.* Theodoreto etiam adductus *therap. lib.* 12. Ἀλλ' ὅτι ἀπόλλυσθαι τὰ κακὰ δυνατόν. ὑπεναντίον γάρ τι τῷ ἀγαθῷ ἀεὶ εἶναι ἀνάγκη. *At impoſſibile eſt, mala penitùs exſtirpari. Nam bono oppoſitum aliqid eſſe ſemper neceſſe eſt.* Non neceſſarium prorſus, at conducibile tamen, nec noſtri negant. Lactantius *l.* 5. *c.* 7. *Virtutem avt cerni non poſſe, niſi habeat vitia contraria; avt non eſſe perfectam, niſi exerceatur adverſis. hanc enim Deus bonorum ac malorum voluit eſſe diſtantiam; ut qalitatem boni ex malo ſciamus, item mali ex bono: nec alterius ratio intelligi ſublato altero poteſt. Deus ergò non excluſit malum, ut ratio virtutis conſtare poſſet.* Auguſtinus *enchir. c.* 10. *Ab hac ſummè & immutabiliter bonâ Trinitate creata ſunt omnia, & nec ſummè, nec æqaliter, nec immutabiliter bona, ſed tamen bona etiam ſingula. Simul verò univerſa valde bona; qia ex omnibus conſiſtit admirabilis pulcritudo. in qa etiam illud qod malum dicitur, benè ordinatum & ſuo loco poſitum, eminentius commendat bona, ut magis placeant & laudabiliora ſint. neqe enim Deus omnipotens, rerum cui ſumma poteſtas, cùm ſummè bonus ſit, ullo modo ſineret mali eſſe aliqid in operibus ſuis, niſi uſqe adeò eſſet omnipotens & bonus, ut bene faceret etiam de malo.* Et *c.* 96. *Qamvis enim ea qa mala ſunt, in qantum mala ſunt, non ſint bona, tamen ut non ſolùm bona, ſed etiam ſint & mala, bonum eſt. nam niſi eſſet & hoc bonum, ut eſſent & mala, nullo modo ſineretur ab omnipotente bono; cui proculdubio qàm facilè eſt qod vult, facere; tam facilè eſt qod non vult, eſſe non ſinere. Melius ergò judicavit de malis bene facere, qàm mala nulla eſſe permittere.* Ibidem *c.* 27. Vide Petrum Lombardum *l.* 1. *diſt.* 46.

Ἐκεῖνος πάντως σοι καλῶς χρήσεται] Diſertè ac elegantèr hoc diſſerit Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 312. *A.* Αἱ τῶν ἀποτατησάντων βουλαί τε καὶ ἐνέργειαι, μερικὴ ὕσαι, γίνονται μὲν ἐκ φαύλης διαθέσεως, καθάπερ καὶ αἱ νόσοι αἱ σωματικαί. κυβερνῶνται δὲ ὑπὸ τῆς καθόλου προνοίας ἐπὶ τὸ τέλος ὑγιεινὸν, καὶ νοσοποιὸς ἡ αἰτία. μάγιστον γὰρ θεία πρόνοια, τὸ μὴ ἐάσαι τὴν ἐξ ἀποστάσεως ἐκπεσεῖσαν φυεῖσαν κακίαν, ἄχρηστον καὶ ἀνωφελῆ μένειν, μηδὲ μὴν κατὰ πάντα βλαβερὰν αὐτὴν γενέσθαι. τῆς γὰρ θείας σοφίας καὶ ἀρετῆς καὶ δυνάμεως ἔργον ἐστὶν, ἐ μόνον τὸ ἀγαθοποιεῖν. φύσις γὰρ ὡς εἰπεῖν, αὕτη τῷ Θεῷ, ὡς τῷ πυρὶ τὸ θερμαίνειν, καὶ τῷ φωτὶ τὸ φωτίζειν. ἀλλὰ κἀκεῖνο μάλιστα, τὸ διὰ κακῶν ἐπινοηθέντων πρός τινων, ἀγαθόν τι καὶ χρηστὸν τέλος ἀποτελεῖν, καὶ ὠφελίμως τοῖς δοκοῦσι φαύλοις χρῆσθαι. *Eorum, qi defecerunt, conſilia & operationes, qum ſint ſingulares, fiunt qidem ex mala affectione, ſicut morbi corporis: ab univerſa autem ac generali providentia adminiſtrantur ad finem ſalubrem, etiamſi ſit cauſſa morbi efficiens. Eſt itaqe maximum divinæ providentiæ argumentum, qod non ſinat, ut vitium, qod ex voluntaria defectione ortum eſt, inconducibile maneat & inutile, ſed nec ſit omnino noxium. Divina enim ſapientia, & virtutis, & potentia eſt officium, non ſolum bene facere (hæc eſt enim, ut ſemel dicam, Dei natura, ut ignis calefacere, & lucis illuminare) ſed illud qoqe maximè, ut id, qod per malos aliqos excogitatum eſt, ad bonum aliqem finem & utilem deducat, & utiliter iis, qa videntur mala, utatur.* Inculcat idem paſſim & Auguſtinus *adv. Fauſt. l.* 16. *c.* 21. *Deus bene utitur etiam malis. Epiſt.* 141. *Sicut mali, Dei bonis malè utuntur, dum non corriguntur; ſic contrà Deus, etiam malis eorum bene utitur, ad juſtitiam ſuam & exercitationem ſuorum.* Et *Epiſt.* 59. *Sicut illorum nequitia eſt, malè uti bonis operibus ejus; ſic illius ſapientia eſt, bene uti malis operibus eorum.* Idem *in Pſal.* 54. *Nè putetis gratis eſſe males in hoc mundo, & nihil boni de illis agere Deum. omnis malus avt ideo vivit, ut corrigatur; avt ideo vivit, ut bonus per illum exerceatur.* Et *in Pſal.* 36. *Habet aliqem hic uſum peccator? habet. utitur illo Deus ad probandum juſtum. eſt qod de peccatore agatur. locus hic ejus eſt ut palea in fornace artificis. ardet palea, ut aurum purgetur: ſavit impius, ut juſtius probetur.* Et *in Pſal.* 77. *Utitur eis, qa bonus eſt, bene id eſt, convenienter & juſte: ſicut è contrà iniqi creaturis ejus bonis utuntur malè.* Et *in Pſal.* 104. *Deus bene utitur malis operibus hominum: ſicut illi contrà malè utuntur bonis operibus Dei. Et eſt ipſa illa mirabilis Dei bonitas; qia bene utitur etiam malis, vel angelis vel hominibus. cùm enim ipſi vitio ſuo mali ſint, ille de malo eorum bene facit.* Idem *enchir. c.* 101. *Summè bonus non ſineret fieri male, niſi omnipotens etiam de malo facere poſſet bene.* Et *de continent. c.* 6. *Tanta eſt omnipotens ejus bonitas, ut etiam de malis poſſit facere bona, ſive ignoſcendo, ſive ad utilitates piorum coaptando atqe vertendo, ſive etiam juſtiſſimè vindicando. omnia namqe iſta bona ſunt, & Deo bono atqe omnipotenti dignißima, nec tamen fiunt niſi de malis. qid igitur melius, qid omnipotentius eo, qi cùm mali nihil faciat, bene etiam de malis facit?* Poſſent & alia plura coacervari. Verùm iſta forſan qibuſdam nimia videbuntur. Chryſippus certè ipſe gemina ferè his habet, *de Diis l.* 1. referente Plutarcho *de Stoic. contradict. c.* 33. Ὅτι ταῦτα (τὰ κακὰ) ἀποτέμνεται κατὰ τὸν Διὸς λόγον, ἤτοι ἐπὶ κολάσει, ἢ κατ' ἄλλην ἴσχυσιν πρὸς τὰ ὅλα οἰκονομίαν. *Tribui ea* (mala) *ſecundùm Jovis rationem, ſive ſupplicii cauſſâ, ſive aliâ ad univerſum reſpiciente adminiſtratione.*

Ὁ τὰ ὅλα διοικῶν] Vide *l.* 5. §. 21, & *ſuprà* §. 5.

Τῶν συνεργῶν] ità *l.* 7. §. 19. Τῷ ὅλῳ συνεργά. *Ipſa univerſo cooperantia.* & *infrà* §. 43. Συνεργὰ εἰς ταυτόν. *Ad unum idémqe efficiendum operas mutuas conferunt.*

Οἷον ὁ ὑπτιλὴς καὶ γελοῖος σίχος] Locum hunc illuſtrat nobis Plutarchus *de commun. notit. adv. Stoicos c.* 13. adductis ipſis Chryſippi verbis, qæ in animo proculdubio Marcus habuit, cùm hæc ſcriberet. Ea ex *l.* 2. *de natura* ſic habent. Ὥσπερ γὰρ αἱ κωμῳδίαι ἐπιγράμματα γελοῖα φέρουσιν, ἃ καθ' ἑαυτὰ μὲν ἐστὶ φαῦλα, τῷ δὲ ὅλῳ ποιήματι χάριν τινὰ προστίθησιν. ὕστως

ψέγεται

jus meminit Chryſippus.

§. 43. Nunqid Sol pluviæ munus ambit, avt telluris Æſculapius? qid ſidera ipſa, nonne diverſa qamvìs ſint, ad unum tamen idémqe efficiendum operas mutuas conferunt?

§. 44. Si qid de me eíſqe qæ mihi ſunt obventura Dii conſuluerint, omnino bene conſuluerunt. etenim conſilii expertem Deum nec cogitare facile fuerit. ut avtem malè mihi facerent, ecqid eos impelleret? ecqid enim vel illis ipſis, vel univerſo, cujus præcipuè curam gerunt, indè accederet? qod ſi de me ſpeciatim nihil conſuluerint, at de rebus univerſi ſaltem omnino conſuluerunt; qibus & mea cum conſecutione neceſſaria cohæreant, amplecti hæc debeo eíſqe acqieſcere. ſin de nullus meminit Chryſippus.

§. 43. [a] Μήτι ὁ ἥλιος τὰ ἑαυτοῦ ἔργα ἀξιοῖ ποιεῖν; μήτι ὁ Ἀσκληπιὸς τὰ τοῦ καρποφόρου; τί οὖν τῶν ἄστρων ἕκαστον, ἀλλ' [b] διάφορα μέν, συνεργὰ δὲ πρὸς τὰ αὐτά;

§. 44. [c] Εἰ μὲν οὖν ἐβουλεύσαντο περὶ ἐμοῦ καὶ τῶν ἐμοὶ συμβῆναι ὀφειλόντων οἱ θεοὶ, καλῶς ἐβουλεύσαντο. [d] ἄβουλον γὰρ θεὸν ἀδὲ πιθανὸν εἶναι ῥᾴδιον. [e] κακοποιῆσαι δέ με διὰ τίνα αἰτίαν ἔμελλον ὁρμᾶν; τί γὰρ αὐτοῖς, ἢ τῷ κοινῷ, ἐξ ἀμελείας προσῆν; ἐκ τούτου περιεγένετο; εἰ δὲ μὴ ἐβουλεύσαντο κατ' ἰδίαν περὶ ἐμοῦ, περί γε τῶν κοινῶν πάντως ἐβουλεύσαντο, οἷς [f] κατ' ἐπακολούθησιν καὶ ταῦτα συμβαίνοντα, ἀσπάζεσθαι καὶ στέργειν ὀφείλω. εἰ δ' ἄρα περὶ

[a] L. 27. §. 4.
[b] L. 9. §. 9.
[c] L. 3. §. 4. l. 7. §. 41. l. 9. §. 28.
[d] L. 2. §. 11.
[e] Sup. §. 1.
[f] L. 5. §. 28.
[g] L. 3. §. 16.

ANNOTATIONES.

ψέξεως ἂν αὐτὴν ἐφ' ἑαυτῆς τὴν κακίαν. τοῖς δὲ ἄλλοις οὐκ ἄχρηστός ἐστιν. *Sicut enim comœdiæ inſcriptiones ferunt ridiculas, qæ pro ſe nullius pretii, toti poemati tamen aliqid venuſtatis addunt: ita ipſum qidem pro ſe vitium vituperaveris, ad alias res inutile non eſt.* Intereſt tantùm, qod Marcus σίχον ἐυτελῆ, Chryſippus ἐπίγραμμα φαῦλον, ſed uterqe γελοῖον, dixerit: ille ad hominem pravum, hic ad pravitatem hominis ipſam retulerit. Avdi tamen ex parte Plutarchi, qam ſubjunxit, cenſuram: Πρῶτον μὲν οὖν, inqit, τὴν κακίαν γιγονέναι κατὰ τὴν τοῦ θεοῦ πρόνοιαν, ὥσπερ τὸ φαῦλον ἐπίγραμμα γίγονε καθ' ὑπόθεσιν τὴν τοῦ ποιητοῦ βούλησιν, πᾶσαν ἐπίνοιαν τῆς ἀτοπίας ὑπερβάλλει. ἔπειτα δὲ τὸ μὲν φαῦλον ἐπίγραμμα τὴν κωμῳδίαν κοσμεῖ, καὶ συνεργεῖ πρὸς τὸ τέλος αὐτῆς, ἐφειμένης τοῖς γελοίοις ἡ κεχαρισμένη τοῖς θεαταῖς. ὁ δὲ πατρῷος καὶ ὕψιστος καὶ θεμίσιος Ζεὺς, καὶ ἀριστοτέχνης, κατὰ Πίνδαρον, ὁ δραμὰ δή που μέγα καὶ ποικίλον καὶ πολυμαθὲς δημιουργῶν τὸν κόσμον, ἀλλὰ θεῶν καὶ ἀνθρώποις ἅμα κοινὸν συνομισομένων μετὰ δίκης καὶ ἀρετῆς ὁμολογουμένως καὶ μακαρίως, τί πρὸς τὸ κάλλιστον τοῦτο καὶ σεμνόταλον τέλος ἐδύνατο λῃρῶν καὶ ἀνδροφόνων καὶ πατροκλόνων καὶ τυράννων; (qod Marcus suprà. τοιούτοις ἔχρηζεν ὁ κόσμος) ὁ γὰρ ἡδὺς τῷ θείῳ καὶ κομψὸς ὁ τῆς κακίας γίγονε παιγνιώδης. ἔτι τὸ μὲν φαῦλον ἐπίγραμμα τοῦ ποιήματος πολλοστημορίου ἐστὶ, καὶ μικρὸν ἐπίσχει παντάπασιν ἐν τῇ κωμῳδίᾳ χωρίον. καὶ ὅτε πλειονάζει τὰ τοιαῦτα, ὅτε τῶν ἓν τι ποιεῖσθαι δοκούντων ἀπόλλυσι καὶ λυμαίνεται τὴν χάριν. τῆς δὲ κακίας ἀνάπλησαν πάντα πράγματα, καὶ πᾶς ὁ βίος ἐυδὺς ἐκ παρόδου καὶ ἀσχαῖς ἄχρι κορυφῆς ἀτυχημοσύνης καὶ ἐκπίπλων, καὶ ταραττόμενος, καὶ μηδὲν ἔχων μέρος καθαρὸν μηδὲ ἀνεπίληπτον (ὡς ἔστι λέγεσθαι) ἀδοκίτου ἐστὶ δεσμάτων ἀπάντων καὶ ἀτερπέστατον. *Primùm vitium Dei providentiâ exſtitiſſe, ſicut voluntate poetæ malum epigramma factum eſt, tantum abſurdi habet, ut abſurdius cogitari poſſit nihil. Deinde malum epigramma comœdiam ornat, & ad finem conſequendum adjuvat, poetâ ſpectatoribus riſum movere, vel lepidum aliqod progonere cupiente. At patrius ille, & ſupremus, ac juſtitiæ præſes Jupiter, optimúſqe, ut eum Pindarus nominat, artifex, non ſcilicet drama aliqod magnum, & varium, multiplicive cognitioni ſerviens mundum fabricans, ſed urbem diis hominibuſqe communem, in qo una vitam exigerent juſtitia & virtute ducibus concorditer ac feliciter: qorſum ad pulcerrimum hunc finem opus habuit latronibus, homicidis, parricidis, tyrannis? Non enim jucundum Deo exordium avt elegans ſuit vitioſitas. Præterea ineptum illud epigramma perexigua eſt comœdiæ particula, inqe ea minimum plane locum occupat: ac neqe abundant talia, neqe eorum, qæ rectè facta videntur, cuiqam officiunt, avt venuſtatem ejus corrumpunt. At vitiis repleta ſunt omnia, totaqe vita ſtatim à primordio fabula uſqe ad coronidem decorum non ſervans, aberrans à recto curſu, conturbata, nullam partem habens puram, avt reprehenſionis immunem, ut ipſi dicunt, omnium eſt dramatum turpiſſimum & injucundiſſimum.* Qanqam pro Chryſippo Marcóqe multa forſan dici poſſent, ſi candidam ſaltem ac benignam interpretationem verborum utriuſqe admiſerimus: verùm ulteriùs de his impræſentiarum non lubet diſſerere. Illud tantùm adjiciam; in Plutarchi animadverſione verba illa, πατρῷος καὶ ὕψιστος καὶ θεμίσιος Ζεὺς, vitiata videri. qid enim habet commune πατρῷος καὶ ὕψιστος; Et primâ qidem facie videri poſſit, leviculâ inflexione πρῶτος καὶ ὕψιστος legendum. certè ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἵκτιος Deus pater noſtris dicitur. Eſajæ *c.* 44. *v.* 6. & Joanni *Apocal. c.* 1. *v.* 17. & *c.* 2. *v.* 8. & *c.* 22. *v.* 13. Verùm locum iſtic τὸ πρῶτος καὶ ὕψιστος qem habeat, non video. Itaqe malim Plutarcho ipſo facem præferente legere, πατρῷος καὶ σωτικὸς καὶ θεμίσιος. Sic Plutarchus *de Stoic. contradict. c.* 29. Ὥσε περὶ τοῦ Διὸς τοῦ σωτῆρος, καὶ γενεθλίου καὶ πατρῴου δίκης καὶ εὐνομίας. *Ut etiam de Jove ſervatore, genitore, & patre juſtitiæ atqe æqitatis.*

§. 43. Μήτι ὁ ἥλιος] Lucianus itidem *de aſtrolog.* Τὰ ἔργα ἑκάστῳ αὐτίκα διωρίσατο, τῇ Ἀφροδίτῃ μὲν εἰπὼν, *Iliad. ε. v.* 429.

Ἀλλὰ σὺ γ' ἱμερόεντα μετέρχεο ἔργα γάμοιο.

τὰ δὲ τοῦ πολέμου,

Ταῦτα δὲ Ἄρηϊθοῷ καὶ Ἀθήνῃ πάντα μελήσει.

A *Utriuſqe effectum deſcripſit: Veneris, qum ait,*

Tute Venus jucunda magis connubia cura:
belli verò,
Cuncta citò hæc cura ſuerint Martí atqe Minervæ.

Gemino utitur argumento Plutarchus *in lib. de tranq. pag.* 472. *A.* dum qorundam omnia ambientium vanitatem retundit. Ἀλλ' ἔνιοι, inqit, τὰς μὲν Στωικὰς ἴσασι παίζειν, ὅταν διώσωσι τὸν σοφὸν παρ' αὐτοῖς μὴ μόνον φρόνιμον καὶ ἀνδρεῖον, ἀλλὰ καὶ ῥήτορα καὶ στρατηγὸν καὶ ποιητὴν καὶ πλούσιον καὶ βασιλέα προσαγορεύομενον. αὐτοὺς δὲ πάντων ἀξιοῦσι τούτων. Καίτοι καὶ τῶν θεῶν ἄλλος ἄλλην ἔχων δύναμιν, ὁ μὲν Ἐνυάλιος, ὁ δὲ μαντικὸς, ὁ δὲ κερδῷος ἀποκαλεῖται. καὶ τὴν Ἀφροδίτην ὁ Ζεὺς, ὡς ὁ μῦθον αὐτῇ πολεμικῶν ἔργων, ἐπὶ γάμους ἀποστέλλει καὶ θαλάμους. *Sed nonnulli Stoicos ludere putant, qando ab iis audiunt ſapientem non modo prudentem, juſtum, fortem, ſed rhetorem qoqe, imperatorem, poëtam, divitem, regémqe cognominari, cùm interim hos ſibi titulos arrogent omnes. Atqi deorum alius alia virtute præditus, hic bellicoſus, ille fatidicus, rurſum alius lucri præſes nominatur. Et Venerem Jupiter, qod ad eam res bellica nihil pertineret, ad nuptias & cubilia ablegat.* Et mox *C.* Οὐ πάντα πάντων ἐστίν. ἀλλὰ δεῖ τῷ Πυθικῷ γράμματι πειθόμενον, αὐτὸν καταμαθεῖν. εἶτα χρῆσθαι πρὸς ἃ ὁ πίφυκε, καὶ μὴ πρὸς ἄλλον ἄλλοτε βίᾳ ζῆλον ἕλκειν καὶ παραδιάζεσθαι τὴν φύσιν. *Non omnia ſunt omnium: ſed oportet Pythicæ obtemperantem inſcriptioni, ſeipſum noſſe, deinde uti ſuo ingenio ad ea, ad qa naturâ factus eſt: neqe id ad alius vitæ ſtudium trahendo, huic vim facere.* Vide *ad l.* 4. §. 27. ſed & Epictetum *Diſſert. l.* 3. *c.* 22.

Διάφορα μὲν] Vide *ad l.* 9. §. 9. Seneca *qæſt. nat. præfat. l.* 1. *Occaſus ſiderum atqe ortus, & tam diverſas concordantium vias.*

§. 44. Εἰ ὧν] ὧν illud παῤῥέλκειν videtur. eſt enim novi argumenti exordium. Vide *l.* 8. §. 3.

Καλῶς ἐβουλεύσαντο] Ità *l.* 3. §. 4. Ταῦτα δὲ ἀγαθὰ εἶναι πίπεισται. *Iſta optima eſſe perſvaſum habet.* & *l.* 9. §. 28. Εὖ ἔχει πάντα. *Omnia bene ſe habent.* Vide & *l.* 7. §. 41. Epictetus *Diſſert. l.* 3. §. 24. Τῷ ὄντι κακῶς διοικεῖται τὰ ὅλα, εἰ μὴ ἐπιμελεῖται ὁ Ζεὺς τῶν ἑαυτοῦ πολιτῶν, ἵν' ὅτιν ὅμοιοι αὐτῷ. ἀλλὰ ταῦτα ἀθέμιτα, ἀδ' ὅσια ἐνθυμηθῆναι. *Omnino rerum univerſitas male gubernatur, niſi cives ſuos curat Jupiter, ut ſimiles ſint ipſius. Atqi iſta nefas eſt vel cogitare.* Et *c.* 26. Καὶ στρατιώτῃ δὲ ἀγαθῷ ὁ λείπει ὁ μισθοδοτῶν, ἀδὲ ἐργάτῃ, ἀδὲ σκυτεῖ; τῷ δ' ἀγαθῷ λείψει; ὕτως ὁ θεὸς ἀμελεῖ τῶν αὐτῷ ἐπιτετυγμένων, τῶν διακόνων; τῶν μαρτύρων; οἷς μόνοις χρῆται παραδείγμασι πρὸς τοὺς ἀπαιδεύτους, ὅτι καί ἐστι, καὶ καλῶς διοικεῖ τὰ ὅλα, καὶ ὅτι ἀνδρὶ ἀγαθῷ οὐδέν ἐστι κακόν, οὔτε ζῶντι, οὔτε ἀποθανόντι. *Non deeſt qi ſorti militi ſtipendium det, non operario, non ſutori: & bono viro deerit? Itáne Deus ſua mandata, ſuos miniſtros, ſuos teſtes negligit, qibus ſolis adverſus indoctos exemplis utitur, ac ſe & eſſe, & rectè gubernare omnia, bonóqe viro nihil eſſe malum vel viventi vel mortuo probat?* qæ noviſſima Socratis ſunt ex Platonis *apolog.* mutuata. Vide *ad l.* 10. §. 31.

Ἄβουλον γὰρ θεὸν] Vide *l.* 2. §. 11.

Ἀσπάζεσθαι καὶ στέργειν] *amplecti & acqieſcere.* hoc eſt enim τὸ στέργειν, φιλεῖν καὶ προταναπαύεσθαι, ut Marc. *l.* 4. §. 31. Demoſthenes *de coron.* Εἰ δὲ φησιν ἔστος, δείξατε. κἀγὼ στέξω, καὶ σιωπήσομαι. *acqieſcam, & conticeſcam.* Iſocrates *ad Demonic.* Στέργε τὰ παρόντα. *præſentibus acqieſce, contentus eſto.* Plutarchus *Antonio*; Νυνὶ δὲ τὰ παρόντα στέργωμεν. *nunc rebus præſentibus contenti ſimus.* Polybius à Svida in Στέρξω laudatus: Νῦν δὲ, ἐ προς ἡμῶν γὰς ἐπιορκεῖν, τὰ παρόντα στέργομεν. *Nunc verò (non enim nos pejerare decet) in præſenti rerum ſtatu acqieſcimus.* Incertus avtor apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 108.

Πάντων ἄρισον μὴ βιάζεσθαι θεούς.
Στέργειν δὲ μοῖραν. ---
In cœlites vim non parare eſt optimum;
Sed amare fatum.

ωὲι μηδενὸς βυλεύονται, πιστεύειν μὲν ἐχ ὅσιον, ἢ μηδὲ θύωμεν, μηδὲ εὐχώμεθα, μηδὲ ὀμνύωμεν, μηδὲ τὰ ἄλλα πράσσωμεν, ἅπερ ἕκαστα ὡς ωρὸς παρόντας καὶ συμβιώντας τοὺς θεοὺς πράττομεν. εἰ ἢ ἄρα ωὲι μηδενὸς τ καθ' ἡμῶν βυλεύονται, ἐμοὶ μὲν ἔξεστι ωὲι ἐμαυτοῦ βυλεύεσθαι. ἐμοὶ δὲ ἔστι σκέψις ωὲι τοῦ συμφέροντος. συμφέρῃ ἢ ἑκάστῳ, τὸ κ τ ἑαυτοῦ κατασκευὴ καὶ φύσιν. ἡ ἢ ἐμὴ φύσις λογικὴ καὶ πολιτική. πόλις καὶ πατρὶς, ὡς μὲν Ἀντωνίνῳ, μοι ἡ Ῥώμη, ὡς ἢ ἀνθρώπῳ, ὁ κόσμος.

la prorſus re conſilia ineunt, qod tamen impium eſt credere, qorſum tunc immolemus, ſupplicemus, juremus, alia faciamus, qæ facimus ſinguli, tanqam ſi Deoſ præſentes & converſantes nobiſcum habeamus: at ſi de nulla re, inqam, noſtra conſilia ineunt; qidni egomet mihi conſulam? mihi avtem deliberatio competit, de eo qod conducat mihi. conducit verò unicuiqe, qod eſt conſtitutioni & naturæ ipſius conſentaneum. porrò natura mea rationalis & civilis eſt: civitas & patria, qâ Antoninus, Roma; qâ homo, mundus. hiſ-

cc

ANNOTATIONES.

Grotius. Et apud eundem *tit.* 109. Sophocles:

Στέργειν δὲ τἀμπιστόντα, καὶ θίσθαι πρέπει,
Σοφὸν κυβευτὴν, ἀλλὰ μὴ τύχην τύχειν.
Amare oportet caſus, ac, diſponere,
Non gemere ſortem, ut aleatorem bonum.

Ità enim accipio illa, Σοφὸν κυβευτὴν, qomodo Flaccus dixit in *art.*

— *fidus Interpres* —

pro, ſicut *fidus interpres.* Et lib. 1. Epiſt. 7.

Ruſticus expectans, dum defluat amni —

pro, *Ruſtici inſtar eſt expectantis.* Vide *l.* 3. §. 16. & *l.* 5. §. 8. & *l.* 7. §. 38. & *l.* 10. §. 6, 11. Theodoretus deniqe *therap. l.* 1. *tom.* 4. *pag.* 480. *C.* Ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων, τέχνην μαθεῖν ἐθέλων τινὰ, φοιτᾷ μὲν τῷ διδάσκειν ἐπισταμένῳ, στέργει δὲ τὰ προσφερόμενα παρ' ἐκείνου μαθήματα. *Omnes homines, qi artem qampiam diſcere cupiunt, ad eos ſe conferunt, qi docere noverunt, & amplectuntur qa ab illis docentur.* Et mox: καὶ ὁ μὲν ἔχει τῶν γινομένων τὴν γνῶσιν. ὁ δὲ στέργει τὴν πίστιν. ubi malè vertit Acciaolus, *diſciplinas colit, & fidei innititur*: cùm vertendum potiùs fuerit, *documentis acqieſcit, & fide contentus eſt.* hoc eſt enim qod priùs dixerat, Πιστεύει τοῖς λεγομένοις, καὶ οὐκ ἀντιλέγει τῷ διδάσκοντι. *Credit iis qæ dicuntur, nec docenti repugnat.* Et in ſyntaxi diverſa, apud Iſocratem *in Panathen.* Ἀνάγκη στέργειν τοῖς ἤδη συμβεβηκόσιν. *Eis qæ jam obtigerunt acqieſcere neceſſe eſt.* Idémqe *de pace pag.* 283. Ὁρῶσι γὰς ἡμᾶς οὐ στέργοντας οἷς ἂν ἔχωμεν, ἀλλ' ἀεὶ τοῦ πλείονος ὀρεγομένους. *Nam dum non contentos, ſive acqieſcentes eis, qæ poſſidemus, ſed plura ſemper appetere cernunt.* de Scopa Polybius Svidâ referente: Οὐκ ἔστεργε τοῖς παροῦσιν, ἀλλ' ἀπόρεστος ἦν. *Non contentus erat præſentibus; ſed erat inſatiabilis.* qod mox qaſi interpretatus ipſe, οὐκ ἀρκεσθεὶς τούτοις, inqit. Lucianus item à Budæo adductus: οἱ δέ τις αὐσθαίρετος ἥλετο, στέργειν ἐπὶ δίκαιον τοῖς ἐγνωσμένοις. *acqieſcere eis qa decreta & ſtatuta ſunt.* Et apud Svidam avtor innominatus: Ἐκεῖνος οἶμαι δυνάμει στέργειν ἠναγκάζετο τούτοις. *Ille, ut opinor per vim his contentus eſſe cogebatur.* Libanius *Orat.* 3. *de Alexandro*; Οὐδὲν κεκλημένος, ᾧ στέργειν ἄξιον, ἐπιχειρεῖ τῷ πλέονι. *Nullâ re partâ, qâ contentum eſſe aqum foret, affectabat & aggrediebatur amplius qiddam.* Gregorius Nazianzenus *in Julian. exact.* Ἀλλ' ἕκαστος ἐν ᾗ ἐκλήθη τάξει, ἐν ταύτῃ μενέτω, κἂν ᾖ τοῦ κρείττονος ἄξιος. ἐν ᾧ στέργει τὴν παροῦσαν, πλέον ἐυδοκιμῶν, ἢ ἐν τῷ ζητεῖν, ἣν οὐκ ἔλαβε. *Sed qivis in qem locum vocatus eſt, in illo maneat, licet dignus eſſet meliori, rebus præſentibus contentus magis laudabitur, qam ſi illum, qem non obtinebat, qæſierit.* Eodem ſenſu & τὸ ἀγαπᾶν uſurpatur. Libanius *vit. ſua. p.* 7. *C.* Ὡμολόγουν δὲ ἤδη τοῖς παροῦσιν ἀγαπήσειν. *Qum jam juraſſem me præſentibus contentum fore.*

Ἢ μηδὲ θύωμεν, μηδὲ εὐχώμεθα] Apulejus *de Deo Socrat.* *Nullus*, inqis, *Deus rebus humanis intervenit. cui igitur preces allegabo? cui victimam cadam? qem miſeris auxiliatorem, qem bonis fautorem, qem adverſatorem malis in omni vita ciebo? qem deniqe, qod freqentiſſimum eſt, jurejurando arbitrum adhibebo?*

Ἕξεστι περὶ ἐμοῦ βυλεύεσθαι] καὶ προνοῆσαι τῶν ἀπρονοήτων, *ſolicite providere rebus, qas providentia expertes ajunt*, ut Tatianus *contr. Grac. pag.* 143. Ità *l.* 9. §. 28. μὴ καὶ σὺ εἰκῇ, *tu ne temerè ſeraris.*

Κατὰ τὴν ἑαυτοῦ κατασκευὴν] Vide *ſuprà* §. 16, 40. & *l.* 5. §. 16. & *l.* 9. §. 28.

Πόλις καὶ πατρὶς, ὡς μὲν Ἀντωνίνῳ μοι ἡ Ῥώμη] Ità Cicero *contr. Rullum* 2. *Roma communis patria omnium noſtrûm.* Et Modeſtinus in *Pandect. l.* 50. *tit.* 1. *leg.* 33. *Roma communis patria noſtra eſt.* Seneca verò *ad Helv. c.* 6. de eadem, ſenſu havd pavlò latiore, ratione hominum ex omnibus locis terríſqe eò confluentium, ibíqe ſedes figentium ſuas; *Qa velut communis patria poteſt dici.* qomodo de Italia Plinius *hiſt. nat. l.* 3. *c.* 5. *Una cunctarum gentium in toto orbe patria.* Et Ariſtides *Orat. in Romam*, ratione civitatis gentibus aliis communicatæ *Tom.* 1. *p.* 374. Τὸ Ῥωμαῖον, ὦ πόλεως, ἀλλὰ γένους ὄνομα κοινὸν τινος. καὶ τοῦτο οὐκ ἐνὸς τῶν πάντων, ἀλλ' ἀνειμένον πᾶσι τοῖς λοιποῖς. *Ut jam Romanum nomen ſit non urbis alicujus, ſed generis totius, nec unius qidem alicujus, ſed qod reliqis omnibus exaqaretur. p.* 375. Πολλοί μὲν, inqit, ἐν ἑκάστῃ πόλει πολῖται ὁμόζηροι, οὐχ ἧττον ἢ τῶν ὁμοφύλων, οὓς ἰδόντες πω τινὲς αὐτῶν τὴν πόλιν. τοσοῦτον ἐξηγάγετο τὸ τῆς

A πόλεως ὄνομα. *Jam & multi ſunt in urbibus ſingulis veſtris cives non minùs qàm urbis ſuæ, licet eorum aliqi nunqam viderint civitatem ſuam, in tantum producitis urbis cognomen.* Cicero *de legib. l.* 2. *Ego meherculè municipibus omnibus duas eſſe cenſeo patrias, unam naturæ, alteram civitatis. ut ille Cato, cùm eſſet Tuſculi natus, in populi Romani civitatem ſuſceptus eſt. itaqè cùm ortu Tuſculanus eſſet, civitate Romanus, habuit alteram loci patriam, alteram juris.* Tum, ubi in Atticis idem oſtendiſſet, unde & Evripides *Ione*,

— πατρὶς γῆ δ' Ἀθηναίων πόλις.

ſubjungit, *Sic nos & eam patriam dicimus, ubi nati; & illam, qâ excepti ſumus. Sed neceſſe eſt caritate eam præſtare,* B *in qa reſpublicæ nomen & univerſa civitatis eſt. dulcis avtem non multò ſecùs eſt ea qa genuit, qàm ea qa excepit. itaqe ego eſſe hanc meam patriam prorſus nunqam negabo, dum illa ſit major, & hac in ea contineatur.* Duplici ergo nomine *patriæ* Marco *Roma*, & ortûs ratione, & civitatis, nam & *Roma natus eſt.* Capitolinus.

Ὡς δὲ ἀνθρώπῳ, ὁ κόσμος] Ità Theodorus Atheus, εἶναι πατρίδα τὸν κόσμον. *Mundum eſſe patriam.* Laërtius *l.* 2. in *Ariſtip.* qod idem & alii. Vide *ad l.* 2. §. 16. & *l.* 3. §. 11. Herculis eſt apud Tragicum vox, à Plutarcho *de exil.* & Stobæo *tom.* 2. *tit.* 40. laydata:

Ἀργεῖος, ἢ Θηβαῖος. ἐ γὰρ ἔυχομαι
Μιᾶς. ἅπας μοι πύργος Ἑλλήνων πατρίς.
Argivus an Thebanus: havd unam mihi
Adſcribo; patria urbs eſt Graja qalibet.

Verùm latiùs patriam ſuam porrigit Crates Thebanus apud Laërtium *l.* 6. in *Hipparchia*:

Οὐκ εἰς πάτρα μοι πύργος, ἐ μία τέγη.
Πάσης δὲ χέρσου, καὶ πόλισμα καὶ δόμος
Ἕτοιμος ἡμῖν ἐνδιαιτᾶσθαι πάρα.
Mihi patria non urbs una, non una eſt domus:
Verùm qot urbes, qot domos tellus habet,
Totidem mihi ſunt aqa ad hanc vitam loca.

Grotius. Sed & Socrates, de qo Plutarchus *ibidem.* Ὁ δὲ Σωκράτης βέλτιον, οὐκ Ἀθηναῖος, ἐδὲ Ἕλλην, ἀλλὰ Κόσμιος εἶναι φήσας, ὡς ἄν τις Ῥόδιος εἴπειν, ἢ Κορίνθιος. ὅτι μηδὲ Σουνίῳ, μηδὲ Ταινάρῳ, μηδὲ Κεραυνίοις ἐνέκλεισεν ἑαυτόν. *Et Socrates melius, qi non Athenienſem, non Græcum, ſed mundanum, & mundi civem ſe eſſe dixit. Noluit enim ſic à patria iſta appellari, qomodo Rhodius avt Corinthius aliqis diceretur, neqe ſe incluſit Sunio, neqe Tanaro, avt Cerauniis montibus.* Subjungit Plutarchus ex Evripide.

Ὁρᾷς τὸν ὑψοῦ τόν δ' ἄπειρον αἰθέρα,
Καὶ γῆν πίριξ ἔχουθ' ὑγραῖς ἐν ἀγκάλαις.
Ἕτοι τῆς πατρίδος, ἡμῶν ὅροι εἰσὶν.
Vides ſublime fuſum immoderatum æthera,
Qi tenero terram circumvectu amplectitur.
Illi patria noſtra ſunt termini. Seneca *Epiſt.* 102. *Primùm hæmilem non accipit patriam; Epheſum, avt Alexandriam, avt ſi qod eſt etiamnum freqentius incolis, latius tectis ſolum. illis patria eſt, qodcunqe ſuprema & univerſa circuitu ſuo cingit. hoc omne convexum, intra qod jacent maria cum terris, intra qod aer humana divinis ſecernens etiam coniungit, intra qod diſpoſita tot numina in actus ſuos excubant.* Democritus item apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 40. Ἀνδρὶ σοφῷ πᾶσα γῆ βατή. ψυχῆς γὰς πατρὶς ὁ σύμπας κόσμος. *Qalibet terra hominis ſapientis eſt pervia: anima namqe ſortis-univerſus mundus patria eſt.* Qod Evripides *ibidem* laydatus ex Muſonii *de exil.*

Ἅπας μὲν ἀὴρ αἰθρῷ πεφόρημας.
Ἅπασα δὲ χθὼν ἀνδρὶ γενναίῳ πατρίς.
Patet omne cælum prapeti Jovis aliti:
Ità terra qavis patria eſt forti viro.

Grotius. Et in eundem ſenſum Naſo *Faſt. l.* 1.

Omne ſolum forti patria eſt; ut piſcibus æqor,
Et volucri vacuo qicqid in orbe patet.

In Homeri epitaphio è veteri marmore à Falkenburgio *ad Nonni Dionyſiaca* repræſentato;

Πατρὶς ἐμοὶ χθὼν πᾶσα. —
Patria mi terra eſt omnis. —

De Chriſticolis Juſtinus *Ep. ad Diognet. p.* 497. Πᾶσα ξένη, πατρὶς ἐστὶν αὐτῶν. καὶ πᾶσα πατρὶς, ξένη. *Omnis peregrina regio patria eſt eorum: & omnis patria eſt peregrina.* Diſtinctiùs, & ad Marci

mentem

ce civitatibus qæ utilia, & mihi ſunt bona.

§.45. Qæcunqe unicuiqe contingunt, univerſo conducunt. hoc ſufficere poterat. ſed & illud adjiciatur, qod in univerſum obſervatione habitâ deprehendes, qicqid alicui conducit, etiam aliis conducere. conducibilis verò vocabulum in ſenſu communi nunc ſumatur, cùm de rebus mediis adhibetur.

§.46. Qemadmodum afficere te ſolent ea qæ in theatro locisqe ejuſmodi repræſentantur, ut eadem

[a] τὰ τῇ πόλεσιν ἂν πεύσεις ὠφέλιμα, μίνα ἔσι μοι ἀγαθά. a L.4.§.23. l.5.§.22.

§.45. [b] Ὅσα ἑκάσῳ συμβαίνῃ, ταῦτα τῷ ὅλῳ συμφέρῃ. ἤρκῃ ἔτω. ἀλλ' ἔτι σκεῖνο, ὡς ἐπίπαν ὄψῃ ὠφελοῦσας, ὅσα ἀνθρώπῳ * ἢ ἑτέροις ἀνθρώποις. [c] κοινότερον ἢ νῦν τὸ συμφέρον ἐπὶ τῶν μέσων λαμβανέσθω. b L.5.§.8. * κὴ f. c L.2.§.9. * Ὡσπερ Lug. Ὅτερ Xyl.

§.46. * Ὅσπερ προσίσθαί σοι τὰ ἀμφὶ τῷ θεάτρῳ κὴ τοῖς τοιούτοις χωρίοις, ὡς [d] ἀεὶ τὰ αὐτὰ ὁρώ- d L.2.§.14. Sup.37.

ANNOTATIONES.

mentem proximè, Epictetus *l.* 2. *c.* 5. Τί γάρ ἐσιν ἄνθρωπος; μέρος πόλεως, πρῶτος μὲν τῆς ἐκ θεῶν καὶ ἀνθρώπων. μετὰ ταῦτα δὲ τῆς ὡς ἐγγυσα λεγομένης, ἤ τί ἐσι μικρὸν τῆς ὅλης μίμημα. *Qid enim eſt homo? Pars civitatis, primùm ejus qæ ex Diis conſtat & hominibus: deinde illius qa proximè te attingit, qaqe univerſi parvum qoddam ſimulacrum eſt.* Et *cap.* 15. Τῆς ἀνίης πόλεως πολίτην, καὶ τῆς μεγάλης καὶ τῆς μιρᾶς. *Civitatis iſtius civem, tam magnæ, qam parvæ.* Sed & Seneca *de otio ſap. c.* 31. *Duas reſpublicas animò complectamur; alteram magnam & verè publicam, qâ Dii atqe homines continentur; in qa non ad hunc angulum reſpicimus, aut ad illum, ſed terminos civitatis noſtræ cum ſole metimur; alteram cui nos adſcripſit conditio naſcendi. hæc aut Athenienſium erit, aut Carthaginienſium, aut alterius alicujus urbis, qa non ad omnes pertineat homines. qidam eodem tempore utrique reipublicæ dant operam, majori nemoriqe, qidam tantùm mmori; qidam tantùm majori.* E primo genere eſt Marcus noſter.

Τὰ ταῖς πόλεσιν] Vide *l.* 5. §. 22. & *infrà* §. 45, 54.

§.45. Τῷ ὅλῳ συμφέρει] Vide *l.* 2. §. 3. & *l.* 5. §. 8.

Ὅσα ἀνθρώπῳ ἢ ἑτέροις ἀνθρώποις] legendum forſan, καὶ ἑτέροις. hoc eſt, *ea qa hominum alicui evenſunt, non univerſo tantùm, ſed hominibus etiam aliqo modo conducere.*

Κοινότερον] *Sed nunc vocabulum utilis accipiamus latiùs; ut etiam rebus mediis pateat.* Xylander. imò, τὸ συμφέρον, ſive *conducibile, nunc vulgari modo accipiatur, qatenus de rebus mediis enunciatur.* ità *l.* 2. §. 9. Ὡς ἂν τις κοινότερον συγκρίνειε. τὸ συμφέρον enim ſive *conducibile* de rebus mediis Stoici vix conceſſerint. qæ illi χρήσιμα ἢ ἴυχρησα eſſe ajebant, ἀλλὰ οὐκ ὠφέλιμα. id eſt, *utilia*, ſed non *conducibilia*. Vide *ad l.* 3. §. 6. 11. & *l.* 8. §. 7. Ità Porphyrius *de abſtinent. l.* 3. §. 20. ubi Carneadis illa retulerat; Ἕκασον τῶν φύσει γιγνόμενον, ὅταν τὸ πρὸς ὃ πέφυκε καὶ γένηται, τυγχάνῃ τέλους, ὠφελεῖται. *Unumqodqe eorum qæ à natura fiunt; qum ſuum aſſequitur finem, ad qem natum eſt, juvatur & commodè tractatur.* ſubjungit, κοινότερον δὲ τῆς ὠφελείας, ἢν ἰυχρησίαν ἔτοι λέγωσιν, ἀκυρίον. *Communius enim utilitatem interpretari oportet, qam illi vocant uſum commodum.*

§. 46. Ὅσπερ προσίσθαι] ὅπερ Xylander legiſſe videtur. Lugdunenſis ὥσπερ exhibet. προσίσθαι, *aliqando offendere, moleſtum eſſe, tædio afficere.* Ità Dionyſius Halicarnaſſeus *de dictione Iſocratica.* Πᾶς ὁ τῶν σχεμάτων κόσμος πολὺς ἐσι παρ' αὐλῷ, καὶ λυπεῖ πολλάκις τὴν ἄλλην κατασκυὴν, προσισάμενος ταῖς ἀκοαῖς. id eſt, *obſidens aures & offendens.* qod alibi dixit idem, κόπτον τὴν ἀκρόασιν. confirmat autem hoc diſertè id qod à Marco hîc dicitur, tenorem unum eundémqe viſorum dictorúmve continuum, faſtidium afferre. qanqam contrà Joannes Chryſoſtomus *in ad Cor. Ep. 2. Orat. 8.* αὐλὴ ἡ καινολογία πᾶσι προσίσθαι. *innovatio ipſa qoſqe offendebat.* Idem itidem *in ad Hebr. Orat. 8.* de rudimentis pietatis Chriſtianæ primis, qæ *lactis* nomine apud Apoſtolum deſignantur; Ὅρα γὰν πᾶς ὑμῖν ταῦτα προσίσθαι. (τοῖς τελείοις, utiqe) ἀλλ' ἐκείνους ἕλκυσον, ἡδαμῶ προσισάμενα αὐτοῖς. *Vide qomodo nos adultiores iſta nunc oſtendant; cùm illos tamen rudiores tunc alerent, ipſos nevtiqam offendentes.* atqe iſto qidem ſenſu τὸ προσίσασθαι hîc ſumi oportebat, ſi ὥσπερ legeremus. Verùm ὅπερ malim; qia τοῦτο ſequitur; ut ſignificet, hic potiùs πρόσισθαι, *contingere, uſu venire*, qomodo Plato in *Theætet.* Ταῦτα ἐδὲ ὅταν πράτλειν προσίσαται αὐτοῖς. *Hæc eis nè in ſomnis qidem facere uſu venit.* Et Porphyrius *de abſtinent. l.* 1. §. 37. Platonicum illud explicans, εἰς δὲ δεῖπνα καθίνας ἐδὲ ὕπαρ, φησὶ, προσίσθαι. *Nec cænas lautas vel ſomnio ait ſibi obtigiſſe.*

Ἀεὶ τὰ αὐλὰ] Qærit Ariſtoteles *problem. l.* 21. *q.* 14. Διὰ τί τὰ αὐλὰ συνιθιζομένοις τε ἡδέα φαίνεται, καὶ λίαν συνεχῶς προσφερομένοις οὐχ ἡδέα. *Cur eadem & aſſveſcentibus ſvavia, & admodum crebrò utentibus inſvavia ſentiantur.* Summa ſolutionis eſt. Ὅτι τὸ μὲν ἔθει ἔξιν δεκλικήν τινα ἐν ἡμῖν ποιεῖ, ἐ πλήρωσιν. τὸ δὲ συνεχῶς προσφέρεσθαί τε, πληροῖ τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ καθάπερ ἄγλιον. legendum καὶ expuncto, καθάπερ ἀγγεῖον. & in proximis, pro ἔσι γάρ τι καὶ ἡ ἐπιθυμία. ἔσι γὰρ [καθάπερ ἀγγεῖον] τί ἡ ἐπιθυμία. adfirmant ſequentia: αἱ μὲν ἕξεις γυμναζόμεναι ἄυξονται τῇ ἐπιδιδόναι. τὰ δὲ ἀγγεῖα σατλόμενα ἐδὲν μείζω γίνεται. διόπερ τὸ μὲν ἔθει, ἓν γυμνάτιον, ἄυξει τὴν δεκλικὴν ἕξιν. τὸ δὲ συνεχῶς προσφερόμενον, σάτλει μὲν τῇ πληροῖ τὴν ἐπιθυμίαν. ἧς πληρωθείσης, ἐκέτι προσίμεθα. *Qia conſvetudo habitum rei cujuſpiam ca-*

pientem in nobis efficit, non ſatietatem. Freqens autem uſio deſiderium explet: qod & ipſum qaſi cauſſa qadam eſt. Habitus ergò qum exercitantur, augentur atqe proficiunt. Conceptacula verò infarcta nihilo ampliora redduntur. Qamobrem conſvetudo qum exercitatio ſit, avget habitum illum capientem. Qod autem uſu crebro in cibo aſſumitur, infarſit qidem, explétqe deſiderium: qo expleto non amplius eſcam recipimus. Plutarchus in *pædagog. p.* 7. *B.* Μονωδία, ἐν ἅπασιν πλησμόν τε καὶ πρόσανσίς ἐσιν. ἡ δὲ ποικιλία τερπνόν, καθάπερ καὶν ἄλλοις ἅπασιν, ἐν ἀκούσμασι καὶ θεάμασι. *Ubiqe tenius tenoris cantilena ſatietatem affert & offendit: varietas delectat hic & ubiqe, ut in avditionibus & ſpectaculis.* Iſocrates *ad Demon.* §. 12. Τὰς ἐπιλύσεις μὴ πυκνὰς ποιῶ τοῖς αὐτοῖς, μηδὲ μακρὰς περὶ τῶν αὐτῶν. πλησμονὴ γὰρ ἁπάντων. *Ne ſapius eoſdem, neqe verboſius iiſdem de rebus alloqare. Eſt enim rerum omnium ſatietas.* Contrà;

— μεταβολὴ πάντων γλυκύ.
Omnium mutatio dulcis.

Evripides *Oreſte.* Idémqe *Antiop.* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 63.

Κόρος δὲ πάντων. καὶ γὰρ ἐκ καλλιόνων
Λέκτροις ἐν αἰσχροῖς εἶδον ἐκπεπληγμένους.
Δαιτὸς δὲ πλησθείς τις, ἄσμενος πάλιν
Φαύλῃ διαίτῃ προσβαλὼν ἤσθη σόμα.
Rerum ſatietas omnium eſt. turpes toros
Vidi ſeqentem, pulcra cui conjunx domi:
Et plenus epulis aliqis è vili cibo,
Novitate commendante, cepit gavdia.

Grotius. Gregorius Nazianzenus *de pace, Orat.* 3. Τροφῆς καὶ ὕπνου καὶ ᾠδῆς κόρος ἐσι, καὶ τῶν αἰσχίσων. ὡς λέγουσι. καὶ πλησμονὴ πάντων, ἐ τῶν ἀλγεινῶν μόνον, ἀλλ' ἤδη καὶ τῶν ἡδίσων. καὶ πάντα εἰς ἄλληλα περιχωρεῖ τε καὶ περιτρέπεται. *Ut cùm cibi, & ſomni, & cantus, rerúmqe obſcæniſſimarum, ut ajunt, ſatietas ſit, omniumqe non modo moleſtarum, ſed etiam jucundiſſimarum rerum ſaturitas & faſtidium tandem oboriatur, cunctaqe inter ſe viciſſim immeent & convertantur.* In animo forſan habebat Pindari illud *Nem. Od.* 7.

— κόρον δ' ἔχει
Καὶ μέλι, καὶ τὰ τέρπν' ἄνθε' Ἀφροδίσια.
— *ſatietatémqe habet*
Et mel, & ſvaves flores Venereos.

Vel Homeri illud *Il.* ν. *v.* 636.

Πάντων μὲν κόρος ἐσὶ, καὶ ὕπνε, καὶ φιλότητος,
Μολπῆς τε γλυκερῆς, καὶ ἀμύμονος ὀρχηθμοῖο.
Omnium quidem ſatietas eſt, & ſomni, & amoris,
Cantúſqe dulcis, & elegantis ſaltationis.

Vel etiam Moſchi illud *Idyll.* 4. *v.* 71.

— καὶ ἐυφροσύνης κόρος ἐσί.
— *& lætitiæ ſatietas eſt.*

Idémqe *de Theolog. Orat.* 1. Οὐ τὸ μεμνῆσθαι διηνεκῶς κωλύω, τὸ θεολογεῖν δέ. ἐδὲ τὴν θεολογίαν, ὥσπερ (ὅπερ f.) ἐυσεβῆς, ἀλλὰ τὴν ἀκαιρίαν. ἐδὲ τὴν διδασκαλίαν, ἀλλὰ τὴν ἀμετρίαν. ἡ γὰρ μέλετος πλησμονὴ καὶ κόρος ἐμεῖν ἐργάζεται, καίπερ ὂν λος μέλιτος. *Ne qis perpetuo Deum memoriâ teneat, haud veto, ſed ne de Deo diſputet: imo nec hoc prohibeo, nè de Deo diſputet.* (*id enim pium eſt*) *ſed nè intempeſtivè: nec hoc ago, ut docendi munus explodat, ſed nè mediocritatis fines tranſſiliat. An verò qum mellis qoqe ipſius, qantumvis dulcis, ſatietas vomitum moveat,* &c. Alluſit ad Regis ſapientiſſimi dictum, *Proverb. c.* 25. *v.* 16. *Mel ſi offenderis, qod ſatis eſt comedas, ne ſaturatus illo, evomas rurſus: Ità pedem tuum ſtudioſè contineas ab ædibus vicini tui, nè ſatur tui cùm fuerit, odio te habeat.* ſcilicet. *Saturatus ſtomachus, non oblata ſolùm renuit, ſed ingeſta etiam rejicit.* Evcherius *in Gen. q.* 1. Itaqe Salvianus *Epiſt.* 1. *Gratiâ meorum rogatus utor interdum, ſed tamen parcè, & apud pavcos, nè gratiâ ipſâ ingratè utar.* In Petronii *fragm.*

Non uno contenta valet natura tenore,
Sed permutatas gavdet habere vices.
Tavrus amat gramen mutatâ carpere valle:
Et fera mutatis ſuſtinet ora cibis.
Ipſa dies ideo grato nos proluit hauſtu,
Qòd permutatis hora recurrit eqis.

Caſſiodorus *l.* 7. *Epiſt.* 36. *Nemo dubitat, homines ſuâ varietate recreari: qia in continuatione rerum magnum mentibus eſſe conſtat faſtidium. dulcedo mellis, ſi aſſiduè ſumatur, horreſcit. Serena ipſa, qamvis magnopere deſiderentur, jugiter allepta ſordeſcunt.* & *l.* 2. *Ep.* 3. *Ipſe qoqe annus temporum pater, qadri-*

ὁρώμενα, καὶ τὸ ὁμοιοδὲς, πεφσκορῆ τῶν θέαν ποιεῖ. ἔστι καὶ ἐπὶ ὅλῳ ζ βίῳ πάσχειν. [a] πάντα γὰρ ἄνω κάτω τὰ αὐτὰ, καὶ οὐκ ἔτ' αὐτῶν. μέχρι τίνος ἦν;

a L.7.§.1. l.9.§.28.

§. 47. Ἐννόει συνεχῶς [b] παντοίας ἀνθρώπους, καὶ παντοίων μὲν ἐπιτηδευμάτων, παντοδαπῶν δὲ ἐθνῶν, τεθνεῶτας. ὥστε καλέσαι ἔστω μέχρι Φιλισίωνος, καὶ Φοίβου, καὶ Ὀργανίωνος. μέλλει νῦν ἐπὶ τὰ ἄλλα φῦλα. ἐκεῖ δὲ μεταβαλεῖν ἡμᾶς δεῖ, ὅπου τοσοῦτοι μὲν δεινοὶ ῥήτορες, τοσοῦτοι δὲ [c] σεμνοὶ φιλόσοφοι, Ἡράκλειτος, Πυθαγόρας, Σωκράτης. τοσοῦτοι δὲ ἥρωες πρότερον. τοσοῦτοι δὲ ὕστερον στρατηγοὶ, τύραννοι. ἐπὶ τούτοις δὲ Εὔδοξος, Ἵππαρ-

b L.3.§.1. l.4.§.48.

c L.7.§.19.

semper uniformiter exhibita, spectandi satietatem pariant: eodem modo & in vita tota sis affectus. universa enim sunt sursum deorsum eadem, & ex eisdem. quousque igitur?

§.47. Istud jugiter cogita, omnis generis, omniúmque tam studiorum, qàm & nationum, homines, mortem obiisse. descende hoc modo usque ad Philistionem, Phœbum, Origanionem. tum ad alias classes te transfer. eò nimirum nos concedere oportet, qò tot oratores diserti, tot philosophi verendi, Heraclitus, Pythagoras. Socrates; tot heroes prisci; tot hos secuti imperatores, tyranni: Evdoxus insuper, Hip-

par-

ANNOTATIONES.

fariâ se diversitate componit: nec desiderium caperet, si novitatis gratiam non haberet.

Τὰ ἀμφὶ τῷ θεάτρῳ] De Circensibus Plinius minor *lib.9. Epist.6. Nil novum, nihil varium, nihil qod non semel spectâsse sufficiat. qò magis miror tot millia virorum tam puerilster idemidem cupere, currentes eqos, insistentes curribus homines, videre.* Qi & ideo miratur, *non vulgus tantùm, sed qosdam qoqe graves homines, in re inani, frigidâ, assiduâ, tam insatiabilster desidere.* Vide *ad l.7.§.3.*

Καὶ τὸ ὁμοιοδὲς] Cicero *de invent. l.1. Omnibus in rebus similitudo est satietatis mater.* Et Fabius *l.9. c.4. Virtutes etiam ipsa tadium pariunt, nisi gratiâ varietatis adjuta.* Et mox: *Ex similitudine tadium & satietas creatur.*

Πάντα ἄνω κάτω] Alluśit ad Heracliti dogma illud apud Laërtium *l.9. c.8.* Τὴν μεταβολὴν, ὁδὸν ἄνω κάτω. *Mutationem viam esse suprà infràqe ducentem.* Vide *l.2.§.14. & l.4.§.32. & suprà §.37.*

Μέχρι τίνος ἦν;] Apud Senecam *Epist.77.* Stoicus qidam: *Cogita, qamdiu jam idem facias. cibus, somnus, libido: per hunc circulum curritur.* ipse *Epist.24. Qosdam subit eadem faciendi videndiqe satietas, & vitæ non odium, sed fastidium: in qod prolabimur, ipsâ impellente philosophiâ, dum dicimus; Qousque eadem? nempe expergiscar, dormiam, satiabor, esuriam, algebo; æstuabo: nullius rei finis est: sed in orbem nexa sunt omnia: fugiunt ac sequntur. diem nox premit, dies noctem: æstas in autumnum desinit; autumno hyems instat, qæ vere compescitur. omnia transeunt, ut revertantur, nihil novi video; nihil novi facio. fit aliqando & hujus rei nausea. multi sunt, qi non acerbum judicent vivere, sed superfluum.* Idem *de tranqill.c.2. Hoc qosdam egit ad mortem, qòd proposita sæpe mutando, in eadem revolvebantur, & non reliqerant novitati locum. fastidio illis esse cepit vita & ipse mundus: & subit illud * rabidarum* [* *tabidarum*, Lipsius] *deliciarum, Qousque eadem?* Lucretius *l.3.* hoc argumento sub Naturæ persona mortis subeundæ æqanimitatem svadet, subituri qiritationem objurgat:

Qid tibi tantopere est, mortalis, qòd nimis agris
Luctibus indulges? qid mortem congemis, ac fles?
Nam si grata fuit tibi vita anteacta priorqe,
Et non omnia pertusum congesta qasi in vas
Commoda perfluxere, atqe ingrata interiere;
Cur non, ut plenus vita conviva, recedis?
Sin ea, qæ fructus cunqe es, periere profusa,
Vitaqe in offensa est, cur amplius addere qæris;
Rursum qod pereat malè, & ingratum occidat omne;
Nec potius finem vita facis atqe laboris?
Nam tibi præterea qid machiner inveniámqe
Qod placeat, nihil est. eadem sunt omnia semper.
Si tibi non annis corpus jam marcet, & artus
Confecti langvent, eadem tamen omnia restant;
Omnia si peragas vivendo vincere sæcla.

Et pavlò póst:

Præterea versamur ibidem, atqe insumus usqe:
Nec nova vivendo procuditur ulla voluptas.

Qod idem Seneca *Epist.* superiùs memoratâ. *Ecqid habes propter qod expectes? voluptates qæ te morantur ac retinent, consumsisti: nulla tibi nova est: nulla non jam odiosa ipsâ satietate. nihil tibi luxuria tua in futuros annos intactum reservabit.* Iste avtem jugis rerum tenor Chironem etiam immortalitatis tædio affecit, si Luciano *in* νεκρικοῖς credimus. Τὸ γὰρ ἡδὺ, inqit, ἴσως τοιόνδε τι, καὶ οὐκ ἀπλῶς ἡγεῖσθαι εἶναι. ἐγὼ δὲ ζῶν ἀεὶ, καὶ ἀπολαύων τῶν ὁμοίων, ἡλίου, φωλεᾶς, τροφῆς. αἱ ὧραι δὲ αἱ αὐταὶ, καὶ τὰ γιγνόμενα ἅπαντα, ἐξῆς ἕκαστον, ὥσπερ ἀκολουθοῦντα, θατέρου θατέρῳ. ἐπεπλήσθην γῶν αὐτῶν. ὁ γὰρ ἐν τῷ αὐτῷ ἀεὶ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μεταστῆναι ὅλως, τὸ τερπνὸν ἦν. *Nam qod jucundum vocant, varium illud, & novitiqam simplex esse duco. Verùm ego cùm semper viverem, iisdémqe fruerer, sole, luce, cibo: tum eadem hora, & qacunqe in vita contingunt, ordine singula recurrerent, atqe aliis alia per vices succederent, eorum me cepit satietas. Neqe enim in eo voluptas est sita, si semper iisdem fruare, sed si omnino permutes.* vide *l.12.§.35.*

§.47. Τεθνεῶτας] Vide *l.3.§.3. & l.4.§.48, 50.*

Φιλισίωνος] *Philistionis* Nicæi Comici Socrati coætanei meminit Svidas. *Philistionis* Locri, qem & antiqum appellat, Plutarchus *Sympos. l.7. c.1.* & ex Plutarcho Gellius *l.17. c.11.* Et is forsan est, cui libros *de diæta*, qi Hippocratis nomen præferunt, à nonnullis adscribi avtor est Galenus *in Comment. ad lib. de diæt. in morb. acut.* qiqe à Plinio inter eos, è qibus sua deliba-vit, recensetur.

Ἐκεῖ δὲ μεταβαλεῖν ἡμᾶς δεῖ] Eò nos commigrare & concedere oportet, qò tot ante nos heroes, principes, tyranni, oratores diserti, artifices periti, philosophi tum graves, tum & rerum humanarum irrisores, concesserunt. *ad domum* scilicet *viventi cuiqe destinatam.* ut Job. *c.30. v.23.* vide *l.3.§.3. & l.4.§.48, 50.* Seneca *Ep.77. Eò ibis, qò omnia eunt. qid tibi novum est? ad hanc legem natus es. hoc patri tuo accidit, hoc matri, hoc majoribus ante te, hoc omnibus post te. Series invicta, & nullâ mutabilis ope, illigat & trahit cuncta. qantus te populus morituorum sequetur, qantus comitabitur? fortior, opinor, esses, si multa millia tibi commorerentur. atqi multa millia hominum & animalium hoc ipso momento, qo tu mori dubitas, animam variis generibus emittunt. tu avtem non putabas te aliqando perventurum ad id, ad qod semper ibas? nullum sine exitu iter est.* Τὸν θάνατον avtem μεταβολὴν Marcus dixit; qomodo μεταλείπειν Plato *Phædone pag.86. F.* Εὐχεσθαί γε τοῖς θεοῖς ἔξεστί τε καὶ χρὴ τὴν μεταλείπειν τὴν ἐνθένδε ἐκεῖσε εὐτυχῆ γενέσθαι. *Licet & oportet orare Deos, ut felix sit transmigratio nostra.* μεταβαλεῖν, *mutare*, sed & *sedem mutare, de loco in locum migrare.* Ità Aristoteles *hist. anim. l.8. c.12.* de gruibus, μεταβάλλουσιν ἐκ τῶν Σκυθικῶν εἰς τὰ ἕλη τὰ ἄνω τῆς Αἰγύπτου. *Qæ ex Scythicis campis ad paludes Ægypto superiores veniunt.* & de piscibus, οἱ μὲν ἐκ τοῦ Πόντου, ἢ εἰς τὸν Πόντον μεταβάλλουσι. *Alii ex Ponto, aut in Pontum tranant.* indè μεταβολὴ pro *migratione.* Aristoteles *ibidem.* Τὰ μὲν ἐκ τῶν ἐγγὺς τόπων ποιεῖται τὰς μεταβολὰς, τὰ δὲ καὶ ἐκ τῶν ἰσχάτων. *Alia de locis vicinis discedunt, alia de ultimis.* Thucydides *l.1. p.2.* Μάλιστα δὲ τῆς γῆς ἡ ἀρίστη ἀεὶ τὰς μεταβολὰς τῶν οἰκητόρων εἶχεν. *Ut avtem qaqe terra optima erat, ita semper mutationibus incolarum maximè obnoxia erat.* Vide *ad lib. 5. §.13.*

Φιλόσοφοι] Vide *l.3.§.3. & l.7.§.19.*

Σεμνοὶ, τύραννοι] Vide *l.3.§.3. & l.4.§.32, 48.* Tragicus à Plutarcho *ad Apoll.* lavdatus:

Πῇ γὰρ τὰ σεμνὰ κεῖνα; πῇ δὲ Λυδίης
Μίγας δυνάστης Κροῖσος, ἢ Ξέρξης βαρὺν
Ζεύξας θαλάσσης αὐχέν' Ἑλλησποντίας;
Ἅπαντες εἶδεν ἦλθον εἰς Ληθης δόμους.
Ubi ille qondam fastus? ubi nunc Lydia
Dominator ingens Cræsus? & Xerxes grave
Qi ratibus aqor junxit Hellespontium?
Abripuit omnes orcus ad Lethes domum?

Grotius.

Εὔδοξος] Εὔδοξος Αἰσχίνου Κνίδιος, ἀστρολόγος, γεωμέτρης, ἰατρὸς, νομοθέτης. *Evdoxus Æschini filius, Cnidius, astrologus, geometra, medicus, ac legumlator fuit.* Laërtius *l.8. c.86.* Τοῦτον ἀντὶ τοῦ Εὐδόξου ἐνδοξον ἐκάλουν, διὰ τὴν λαμπρότητα τῆς φήμης. *Hunc pro Evdoxo Endoxon ob famæ claritatem gloriámqe appellabant.* Idem *ibidem c.91.* qi & vitam ejus breviter descripsit. de eodem & Svidas. Strabo operis initio. Diodorus Siculus *l.1.* Aristoteles *Ethic. Nicom. l.1. c.12. & l.10. c.2.* (qos libros ideo Nicomacho filio, non Aristoteli patri tribuere videtur Laërtius) Plutarchus *de Isid. & Osir.* in *Marcell.* & *adv. Colot.* & *adv. Epicur. p.1094. A.* qo loco memorabile istius votum commemorat: Ἡυχίτο, παρεσκευάσθαι τῷ ἡλίῳ, καὶ καταμαθὼν τὸ σχῆμα τοῦ ἄστρου, καὶ τὸ μέγεθος καὶ τὸ εἶδος, ὡς ὁ Φαίθων, καταφλεγῆναι. *Phaëthontis modo comburi voluit eâ lege, ut sibi ante liceret ad solem adstanti, figuram & magnitudinem, formámqe astri perdiscere.* Seneca *qæst. nat. l.7. c.3.* Gellius *l.17. c.21.* Philostratus *in Sophist.* Vitruvius *l.9. c.7, 9.* Petronius in *Satyr.*

Ἵπ-

parchus, Archimedes; alia acuta, ſublimia, induſtria, verſuta, arrogantia ingenia: ipſi vitæ hujuſce caducæ & in dieculam durantis ſubſannatores, qualis Menippus, illiúſqe ſimiles. hos omnes jam olim occubuiſſe memineris. at ecqid indè illis mali? ecqid & illis, qorum nè nomina qidem ſuperſunt? unicum ergò iſtîc eſt, qod ſit plurimi faciendum, ut veritatem juſtitiámqe colens ipſe, cum mendacibus injuſtíſqe benevolè degas.

§.48. Oblectare te ſiqando libuerit, virtutes eorum, qi tecum vivunt, cogita; hujus induſtriam, illius modeſtiam, alterius liberalitatem, alterius aliam aliqam. nihil enim animum oblectat magìs, qàm virtutum imagines in moribus eorum qi unâ degunt nobiſcum exerentes ſe, &, qàm fieri poteſt confertiſſimè, mentis oculis ſe ingerentes. in promptu itaqe eſto tibi iſtiuſmodi.

§.49. Nunqid qòd tot pondo, non avtem trecen-

παρχος, Ἀρχιμήδης, ἄλλαι φύσεις ὀξεῖαι, μεγαλόφρονες, φιλόπονοι, παυοῦργοι, [a] αὐθάδεις, αὐτῆς τῆς ὑπηκόου καὶ ἐφημέρου τῶν ἀνθρώπων ζωῆς χλιαναί, οἷον Μενίππος καὶ ὅσοι τοιοῦτοι. ὧν εἰ πάντων τούτων ἐννοήσαι, ὅτι [b] πάλαι κεῖνη. τί γὰρ ἔτι [c] δεινὸν ἀὐλοῖς; τί καὶ τοῖς [d] μηδ' ὀνομαζομένοις ὅλως; [e] ἐν ὠδὲ πολλοῦ ἄξιον, τὸ [f] μετ' ἀληθείας καὶ δικαιοσύνης ε ἐυμενῆ τοῖς ψεύσταις καὶ ἀδίκοις διαβιῶναι.

§.48. Ὅταν ἐυφραίνειν σεαυτὸν θέλῃς, [h] ἐνθυμοῦ τὰ παραδείγματα τῶν συμβιούντων. οἷον, ἐν μοὶ, τὸ δραστήριον. ἐν ᾗ τὸ [i] αὐθέμητον. ἐν τῷ τὸ [k] ἐυμεταδόσιον. ἄλλο ἢ ἄλλό τι. ἥδιον γὰρ ἅπασι ἐυφραίνει, ὡς τὰ ὁμοιώματα τῶν ἀρετῶν ἐμφαινόμενα τοῖς ἤθεσι τῶν συζώντων, καὶ ἀθρόα ὡς οἷόν τε συμπίπτοντα. διὸ καὶ [l] πρόχειρα αὐτὰ ἐκτέον.

§.49. Μὴ δυσχεραίνῃς, ὅτι * τοσῶν δὲ τινων λιτρῶν

[a] L.10.§.9.
[b] Inf. §.56.
[c] L.7.§.23.
[d] L.4.§.38.
[e] L.2.§.17. l.4.§.33.
[f] L.3.§.16.
[g] L.3.§.11.
[l] 9.§.11.l. 11.§.9.18.
[h] L.5.§.31.
[i] L.1.§.2.
[k] L.1.§.3. 14.
[l] L.3.§.13.

* τοσῶνδε τινῶν.

ANNOTATIONES.

Ἱππαρχος] *Hipparchus* Nicæus, inſignis item Mathematicus; qem *conſiliorum naturæ participem*, Plinius vocat, *hiſt. nat. l. 2. c. 12.* & *ibidem c. 26. nunqam ſatis laudatum*; & *qo nemo magis approbaverit cognationem cum homine ſiderum, animáſqe noſtras partem eſſe cæli.* Et mox: *eundem avſum, rem etiam Deo improbam*, (hominem loqi memineris potentiæ divinæ minùs gnarum, qàm vates ſacer prædicat, *Pſal. 147. v. 4*) *annumerare poſteris ſtellas, ac ſidera ad nomen expungere*, (ità malim, qàm, *ad normam expangere*;) *--- cælo in hæreditate cunctis relicto, ſi qiſqam, qi cretionem eam caperet, inventus eſt.* De eodem Strabo *l.* 1. & 2. & Ptolomæus in *Aſtronomic.*

Ἀρχιμήδης] *Archimedes celeberrimus geometricâ & machinali ſcientiâ.* Plinius *l. 7. c. 37.* de qo vide cùm alios, tum Plutarchum ex *Marcell. vit. ad l. 5. §. 1.* ſed & qæ ille *ibidem* de eodem plura: qo loco inter alia refertur iſtius ad Hieronem arrogantiſſima vox illa. Ὡς εἰ γῆν εἶχεν ἑτέραν, ἐκείνοσε ἂν ταύτην, μεταβὰς εἰς ἐκείνην. *Si altera terra ſuppediteret, digreſſum in illam hanc de ſede ſua emoturum.* vel ut Pappus in *mechan.* Δός μοι πᾶ σῶ, καὶ κινῶ τὰν γᾶν. *Des ubi conſiſtam, & dimoturus ſum terram.* ſive ut Ludovicus Vives *de art. corrupt. l. 5. Si alter foret terræ globus, ſe illum ad hunc tracturum, vèl hunc ad illum impulſurum.* Cicero *Tuſcul. l. 1. Aſtrorum converſiones motúſqe omnes qi animo vidit, is docuit ſimilem animum ſuum ejus eſſe, qi ea fabricatus in cælo eſſet. nam cùm Archimedes Lunæ, Solis, qinqe errantium motus in ſphæram illigavit, effecit idem, qod ille, qi in Timæo mundum adificavit, Platonis Deus, ut tarditate, celeritate diſſimillimos motus una regeret converſio, qod ſi in hoc mundo fieri ſine Deo non poteſt, nè in ſphæra qidem eoſdem motus Archimedes ſine divino ingenio potuiſſet imitari.* de qo artificio vide Clavdiani *Epigram. 21.* De eodem avtem Archimede videri poſſunt etiam Polybius *hiſt. l. 8.* Diodorus *l. 5. c. 9.* Vitruvius *l. 9. c. 3.* Cicero *Verrin. 4. pro Cluent.* & *Tuſc. l. 5.* Athenæus *l. 5. c. 7.* Syneſius *de inſomn.* Proclus *in Euclid. l. 2. c. 3.* Evſtathius *ad Il. α'.* ubi ἐκλόγχειρον. & *ad Il. ι'.* ubi κεφαλοβόλον dictum refert Rhemnius Fannius *de ponder.* & Piſides apud Svidam in Δύναμις.

Αὐθάδεις] *Contumaces* Xylander. *peremptorii, fidentes* Caſavbonus. *arrogantes*, malim. qanqam nec hoc ſatìs arridet, neqe enim in partem ſeqiorem uſurpâſſe videtur Marcus iſtîc. vixqe eſt ut uno verbo exprimam, qod voluiſſe ſentiam. *qi de inventis ſuis ſummopere placebat ſibi.* Vide *ad l. 10. §. 9.*

Χλιναναί, οἷον Μένιππος] De *Menippo* Cynico Laërtius *l. 6. c. 99.* Φέρει μὲν ἀὐτῶν σπουδαῖον οὐδέν. τὰ δὲ βιβλία αὐτῶ πολλῶ καταγέλασ& γέμει, καί τι ἴσον τοῖς Μελεάγρου τῶ καθ' ἀὐτὸν γενομένου. *Edidit qidem nihil dignum memoriâ, at ipſius libri multo riſu referti ſunt, non ſecus atqe Meleagri, qi tempore ejus fuit.* Mitiùs tamen de Menippo Strabo *l. 16.* Ἐκ τῶν Γαδάρων ἦν Μελέαγρος καὶ Μένιππος ὁ σπουδογελοῖος. *Gadarenſis fuit & Meleager & Menippus ſeria jocoſè ſolitus exprimere.* Hinc avtem de Menippo Diogenes Polluci ab inferis reverſuro in Luciani *mortualibus p. 262.* mandata dans: Ἢν ποῦ ἴδῃς Μένιππον τὸν κύνα, (ἔυροις δ' ἂν αὐτὸν ἐν Κορίνθῳ καταὶ τὸ Κράνειον, ἢ ἐν τῷ Λυκείῳ, τῶν ἐριζόντων πρὸς ἀλλήλους φιλοσόφων καταγελῶντα) εἰπεῖν πρὸς αὐτὸν, ὅτι σοι, ὦ Μένιππε, κελεύει ὁ Διογένης, εἰ σοι ἱκανῶς τὰ ὑπὲρ γῆς καταγεγέλασαι, ἥκειν ἐνθάδε πολλῷ πλείω ἐπιγελασόμενον. *Sicubi Menippum canem videris (invenies avtem ipſum Corinthi circa Craneum, avt in Lyceo, contendentes iſtos inter ſe philoſophos deridentem) dicas illi: Menippe, jubet te Diogenes, ſi ſatis ea qa in terris geruntur, deriſiſti, huc multo plura deriſurus venias.* Et in Δὶς κατηγορουμένῳ, *pag. 236.* eundem appellat Dialogus, Φοβερόν τινα κύνα καὶ τὸ δῆγμα λαθραῖον, ὅσῳ καὶ γελῶν ἅμα ἔδακνε. *Terribilem canem, morſu latenter invadentem, qatenus mordet arridens.* Porrò à Menippo iſto, ſcripta χλιναγικὰ καὶ σαλακωνικὰ *Menippea* dici ſolenne habent; ut Varronis *Satyræ*, & Luciani *dialogi.* Qin & libellos illos ipſos, qi illius nomine vulgò circumferebantur, ab aliis Dionyſio nempe Zopyróqe Colophoniis, ſub Menippi perſona fuiſſe compoſitos, non deeſſe qi tradant, Laërtius teſtatur.

Ἐν ὠδὲ πολλοῦ ἄξιον] Vide *l. 4. §. 32.* & *ſuprà §. 16.* Dio Pruſæus *Orat. 16. p. 246.* Ἂν δὲ ἐκεῖνο ἐνθυμηθῇς, ὅτι μηδεὶς ἐστὶ ὅλως τοῦ βίου χρόνος, ἀλλὰ πάντες οἱ μακάριοι καὶ λίαν εὐδαίμονες δόξαιεν εἶναι, τεθνήκασι, καί σοι πάρεισιν ἤδη τοῦτο τὸ πέρας, κἂν ἐπὶ πλεῖστον ἔλθῃς τοῦ βίου. πολὺν λῆρον ἡγοῦ καὶ μεγάλην ἐυήθειαν, τὸ νομίζειν ὅλως τι δεινὸν εἶναι τῶν γιγνομένων, ἢ μέγα, ἢ θαυμαστόν, δίκα γε ἐνὸς, τοῦ χωρὶς λύπης καὶ φόβου καὶ τῶν τοιούτων παθῶν διαγαγεῖν. *Si verò illud conſideraveris, qod nullam ſit omnino certum vitæ tempus, ſed omnes beati, qiqe nimis felices ſunt habiti, defuncti ſint: & tibi jam adſit ille vitæ terminus, etiamſi diutiſſimè vivas: magnas putabis eſſe nugas. magnámqe ſtoliditatem exiſtimare qicqam ex univerſis qæ fiunt, grave eſſe, avt magnum, avt admirabile, præter unum, qod mœſtitiæ & timori atqe hujuſmodi affectionibus non eſt ſubjectum.* Ariſtides in *Eteoneum Tom. 1. pag. 140.* Οὐ δεῖ δὴ φιλοψυχεῖν, οὐδὲ τὴν ἐυδαιμονίαν τούτῳ μετρεῖν, εἴ τις ἀὐτῇ πλείονα ἔσχε πράγματα, οὐδ' εἴ τις τοῦ μακρῷ γήρως ἀπήλαυσεν, οἷα δὴ ἀπολαύειν εἰώθασιν ἄνθρωποι. ἀλλ' ἡγεῖσθαι τοῦτον κάλλιστ' ἔχειν, ὅστις τὴν δοθεῖσαν ἀὐτῷ τοῦ βίου μοῖραν ἐν τοῖς καλλίστοις ἐξέπλησε, καὶ ὅσις, ὥσπερ ποιητὴς, ποθούμενον ἄὐλιον ἦλθε καὶ ὁρᾶν, καὶ λίαν τὸ δρᾶμα. *Quare non eſt qod vitæ cupidi ſimus, avt moleſtiarum multitudine, vel longæ ſenectutis fructu, qalem qidem homines percipiunt, felicitatem metiamur potiùs, qàm cum eo præclariſſimè actum putemus, qi conceſſum ſibi vitæ ſpatium in res optimas inſumpſerit, ac tanqam poeta qiſpiam nondum ſatiatis avditoribus & ſpectatoribus fabulam abſolverit.*

Ἐυμενῆ] Ità *l. 3. §. 11.* ἐυνοῦς, *benevolè.* & *l. 9. §. 11.* μετὰ ἐυμενείας. *cum benevolentia.* & *l. 11. §. 9, 18.* μετὰ ἐυμενείας καὶ πραότητος. *cum benevolentia & lenitate.* & *l. 7. §. 22.* φιλεῖν καὶ τὰς παίοντας. *etiam eos qi offendunt diligere.* Vide *l. 9. §. 27.*

§.48. Τὰ ὁμοιώματα τῶν ἀρετῶν] Nihil tam candoris ingenui proprium qàm virtutes, qas ipſe habeas, in aliis etiam adamare: qum *in alio ſua qemqe natura delectet*: ut Plinius minor in *Panegyr.* & multò adhuc magìs, in aliis etiam ſuſpicere, qibus ipſe careas. Plinius idem *l. 1. Epiſt. Neqe enim ego, ut multi, invideo aliis bonum, qo ipſe careo: ſed contrà, ſenſum qendam voluptatémqe percipio, ſi ea qa mihi denegantur, amicis video ſupereſſe.* Et *Epiſt. 17. Scias eum plurimis virtutibus abundare, qi alienas ſic amat.* Hiëronymus *Apolog. ad Pammach. Virginitatem in cælum fero; non qia habeam, ſed qia magis mirer qòd non habeo. ingenua & verecunda confeſſio eſt, qo ipſe careas in aliis prædicare.*

Τὸ ἐυμεταδότον.] Pavlus *ad Tim. Ep. 1. c. 6. v. 18.* ἐυμεταδότους εἶναι. *faciles ad impertiendum.*

Πρόχειρα] Vide *l. 3. §. 13.*

§.49. Ὅτι τοσῶν δὲ τινων λιτρῶν ἑ] Qod de corporis pondere Marcus, de robore Tullius in *Caton. Nè nunc qidem vires deſidero adoleſcentis; non plùs qàm adoleſcens etiam vires tauri avt elephantis deſideraham.* Objurgátqe eos Seneca *de benef. l. 2. c. 29.* qi eis corporis dotibus non contenti, qas natura ipſis aſſignavit, *gerunt qòd magnitudine corporum non æquemus elephantes, velocitate cervos, levitate aves, impetu tauros; qòd ſagacitate nos narium canes vincant; qòd acie luminum aqila, ſpatio ætatis corvi, multa animália natandi facilitate.* Et de ætatis ſpatio rurſus *l. de brev. vit. c. 1. Major pars mortalium de natura malignitate conqeritur, qòd in exiguum avt gignimur; qòd hac tam velociter, tam rapidè dati nobis temporis ſpatia decurrant: adeò ut, exceptis admodum pavcis, cæteros in ipſo vitæ apparatu vita diſtituat.* Et mox, vitium hoc non vulgi ſolius eſſe peculiare oſtendens: *Indè Ariſtoteli cum rerum natura exigenti, minimè convenientis ſapientì viro lis eſt; illam animantibus tan-*

tum

τρῶν εἰ, ὁ τριακοσίων; ὅτω δὴ καὶ ὅπι μέχρι
* τοσῶν δε. * τοσῶν ᾖ ἐτῶν τῶν βιωτέον σοι, καὶ ὁ μέχρι
a L.8.§.7. πλείονος. a ὥσπερ γὰρ τὸ ὑσίας, ὅσον ἀφώρι-
b L.2.§.4. σταί σοι στέργεις, ἕτως καὶ b ὅπι τῷ χρόνῳ.

c L.3.§.11. §. 50. c Πειρῶμεν πείθειν αὐτούς. d πρᾶτ]ε
d L.11.§.9. ᾖ καὶ τῶν ἀκόντων, ὅταν τὸ δικαιοσύνης ὁ λόγος
e L.4. §.1.l. 7.§.58. ἕτως ἄγῃ. ἐὰν μέν τοι βία τις προσχρώμενος ἐνι-
f L.5.§.20. στηται, e μεταβαινε ὅπι τὸ ἐυάρεσον καὶ ἄλυπον, καὶ
* καὶ ὅτι συγχρῶ εἰς ἄλλων δέρετὼ τῇ κωλύσει. καὶ μέμνησο
g L.5.§.17. * ὀρέγυ ὅτι f μεθ' ὑποξαιρέσεως ὁρμᾶς, * ὅτι καὶ g τῶν
* τοιῶς δε τινὸς ἀδυνάτων ὐκ * ὀρέγυ. τινος ὖν; τὸ * τοίας
*[σι] ἐφ' Xyl. [κεῖν] ἐφ' f. δὲ πνος ὁρμῆς. τάτα ᾖ τυγχάνεις, * ἐφ' οἷς
*-θης f. προήχθημεν *, ταῦτα * γίνε).

*[μὴ] γ vel -τ'[ὰ] γ. h L.2.§.7. §. 51. h Ὁ μὲν φιλόδοξος ἀλλοτρίαν ἐνέργειαν ἰδίαν ἀγαθὸν ὑπολαμβάνει. ὁ ᾖ φιλήδονος ἰδίαν πεῖσιν.

torum sis, ægrè fers? nec itaque, qòd tot annos, non avtem plures, victurus sis, ægrè feras. Sicut enim statura, sic & temporis, qantum assignatum est tibi, tanto contentus sis oportet.

§. 50. Aliis qæ justa sunt, persvadere annitamur. Sed invitis etiam facito, quod justitiæ ratio exegerit. qòd si qis vi adhibitâ obstiterit tibi, tu ad æqanimitatem & tranqillitatem te transfer, eóqe qod obstat ad virtutis alterius exercitium fac utare. memineris etiam, qòd cum exceptione opus aggrediebare, nec id appetebas, quod fieri non potest. qid ergò? conatum istiusmodi. hunc avtem assequeris, etiamsi ea qæ conatus fueras, non fiant.

§. 51. In actione aliena ambitiosus bonum suum situm opinatur: in passione sua voluptuarius: in actio-

ANNOTATIONES.

tum indulsisse, ut qina avt dena secula edurent, homini in tam multa ac magna genito, tantò citeriorem terminum stare. Verùm Theophrasto, non Aristoteli querelam hanc attribuit Cicero *Tuscul. l. 3. Theophrastus moriens accusâsse naturam dicitur, qòd cervis & cornicibus vitam diuturnam, hominibus tam exiguam dedisset.* Cùm Aristoteles contrarium potiùs statuat, *de gener. animal. l. 4. c. 10.* Πάντων γὰρ ὁ ἄνθρωπος πλείω ζῇ χρόνον, πλὴν ὀλίφων, ὧν ἀξιόπιστον ἴσμεν τὴν πέρωσιν. *Homo enim plus temporis, qàm qodvis animal vivit, excepto elephante, qod qidem usu adhuc fido digno noverimus.* fuerit itaque forsan Senecæ σφάλμα μνημονικόν. Pedonis gemina in *Macen. obit.* querimonia:

Vivacésne magis cervos decet esse paventes,
Si qorum in torva cornua fronte rigent?
Vivere cornices multos dicuntur in annos;
Cur nos angustâ conditione sumus?

De utriusqe & molis & ætatis mensura decreto numinis acqiescere qemqe Marcus hîc monet. certè de utraqe solicitum anxiúmve esse nec expedit, nec proficit. Τίς γὰρ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτῦ πῆχυν ἕνα; *Qis enim ex vobis solicitè cogitando potest apponere ad staturam suam cubitum unum?* Domini Christi verba sunt, Matth. *c. 6. v. 27.* qæ verba etiamsi de *statura* accipiant plerique, at de *ætate* intelligenda Andreas Dunæus noster contendit; eúmqe sensum verba facilè admittunt.

Τοσῶν δὲ ἐτῶν τῶν] Ità Basilienses τοσῶν δὲ ἐτῶν, Lugdunenses τῶν expuncto. Ego, transpositò malim τοτῶν δὲ τῶν, avt etiam τινῶν, ut in membro priore.

Ὅσον ἀφώρισαι] Vide *ad l. 8. §. 17. & l. 12. §. 23.*

Στέργεις] *Acqiescis eò contentus.* hoc est enim στέργειν τι, vel τινί. Vide *suprà ad §. 44.* qo sensu & τὸ ἀγαπᾶν havd infreqens deprehenditur. Plato *Timæo pag. 1047. D.* Ἀλλ' ἐὰν ἄρα μηδενὸς, ἧττον παρεχόμενα εἰκότας, ἀγαπᾶν χρή. id est, *contenti esse debetis, si probabilia dicentur.* Cicero *de univers.* Lucianus in *Necyomant.* Ἐπειδὰν ὁ Αἰακὸς ἀπομετρήσῃ ἑκάστῳ τὸν τόπον (δίδωσι δὲ τὸ μέγιστον ὁ πλέθρου ποδός) ἀνάγκη ἀγαπᾶν ἅπαντα κατακεῖσθαι πρὸς τὸ μέτρον συνεσταλμένον. *Postqam Æacus unicuiqe locum demensus est (dat avtem cui maximum non plus qam pedem) necesse est, ut eâ, qa assignata est, mensurâ contentus jaceat.* Idem in *Toxari.* Ἀλλ' ὐκ ἐκεῖνοί γε ἠγάπησαν, ὅτως ἀφῆμενοι. *non contenti fuerunt,* vel, *non sat habuerunt sic dimitti.* Phocion apud Plutarchum *in vit.* & in *apophth.* Εἶτα ὐκ ἀγαπᾶς, ὅτι μετὰ Φωκίωνος ἀποθνήσκεις; *An non sat habes, qòd cum Phocione moriturus sis?* Isocrates in *panegyr. p. 118.* Ὅστε τὺς ἀφεσῶτας μηκέτι τὴν ἐλευθερίαν ἀγαπᾶν. *Ut qi defecerunt, non contenti libertate, non sat habentes qòd liberi existerent.* Demosthenes *Philip. 2.* τὰ παρόντα ἀγαπήσειν. *rebus præsentibus contentum fore.* qod aliâ syntaxi Lysias ἀγαπᾶν τοῖς ὑπάρχουσιν ἀγαθοῖς. nec dispari significatu Hebræorum אָהַב adhibetur *Psal. 116. v. 1.* אָהַבְתִּי *sat habeo.* Junius. indè ἀγαπητὸν εἶναι. *satis habendum.*

§. 50. Πειρῶμεν πείθειν αὐτούς] Xylander superiori periochæ ista attexuit, vertítqe, *ità & de tempore annitendum est nobis, ut persvadeamur*; ac si αὐτὺς scriberetur. meliùs Lugdunensis *annitendum est nobis, ut persvadeamus iis cum qibus agimus.* Hoc, inqit, conemur: ulteriùs enim nil datur. Epictetus *l. 4. c. 6.* Μὴ γὰρ δέδοταί σοι τοῦτο; (ἄλλως πείσαι, τίνα ἐστὶν ἀγαθὰ καὶ κακά.) ἐκεῖνο μόνον σοι δέδοται, σαυτὸν πεῖσαι. ᾗ ὔπω πέπεισαι. *Nunqid istud tibi datum est,* (*aliis persvadere qa bona qa mala sint*) *illud unum tibi datum est, ut tibi ipsi persvadeas. Qod qum ipse tibi nondum persvaseris.*

Πρᾶτ]ε δὲ καὶ τῶν ἀκόντων] *etiam invitis hominibus id agendum non est, qod justitiæ ratio jubet* Xylander. qasi Marcus velit, qod ex Platone Cicero *ad Lentul. lib. 1. Ep. 9. Tantùm contendere in republica qantùm probare tuis civibus possis: vim neqe parenti neqe patriæ afferri oportere.* Cùm Marcus contrà planè moneat, ubi ad consensum in recto svasionibus alios adi-

A gere minus valemus, etiam invitis ipsis & renitentibus id faciendum, qod justitiæ ratio exigere videbitur. Vide Josh. *c. 24. v. 14, 15.* Optimè ad Marci mentem Clemens *Strom. l. 4. pag. 500. C.* Καὶ ἀκόντων τινῶν καὶ τὰ πλεῖστα ἐπισκήπτων, καὶ κολάσεις ἐπαγγελλόμενος πρὸς τὸ ἀνδρεῖον, ἢ πρὸς τὸ δεσπότου, φιλοσοφήσει ὅ τε οἰκέτης, ἥ τε γυνή. καὶ μὴν καὶ ἐλεύθερος, κἂν τυράννου θάνατος ἀπειλῆται τούτῳ, κἂν ἐπὶ δικαστήρια ἄγηται, καὶ εἰς κινδύνους ἐσχάτους περίλληπται, περί τε τῆς κλήσεως ἀπάσης κινδυνεύσῃ, ὐκ ἀφίξεταί τῆς θεοσεβείας οὐδ' ὅπως τι ὂν. οὐδὲ ἀπανθήσει ποτὲ, ἡ μὲν γυνὴ φαύλῳ συνοικοῦσα ἀνδρὶ, ὁ δὲ υἱὸς, ἐὰν φαῦλον ἴσχῃ πατέρα, ἢ ποτηρὸν δεσπότην ὁ οἰκέτης. τῆς ἀ-
B ρετῆς ἐχόμενοι γενναίως. *Et invitis aliqibus, & valde resistentibus, etiamsi à marito vel à Domino impendeant supplicia, philosophatur servus & mulier. Qin etiam liber qoqe, etiamsi tyrannus ei mortem minitetur, etiamsi ducatur ad judicia, & trahatur ad ultima supplicia, & de facultatibus ac fortunis suis omnibus veniat in periculum, nullo modo abstinebit à pietate, & vero Dei cultu, neqe unqam ab eo dissentiet: mulier, qa cum malo marito habitat; filius avtem, si malum habeat patrem, vel improbum dominum servus, sorte ac generoso animo virtutem persequentes.* Vide *l. 3. §. 7.* & paulò post *ibidem pag. 501. A.* Ἴσμεν γὰρ καὶ παῖδας, καὶ γυναῖκας, καὶ οἰκέ-
C τας, πολλάκις ἀκόντων πατέρων καὶ δεσποτῶν καὶ ἀνδρῶν, βελτίσως γεγονότας. *Scimus qidem certè, & filios, & mulieres, & servos sæpe invitis parentibus, & dominis, & maritis, evasisse optimos.*

Πρᾶτ]ε δὲ] cùm antè πειρῶμεν dixisset, transitio non à numero ad numerum tantùm, sed & à persona ad personam. qalis & *l. 2. §. 9.* & *l. 8. §. 12,* & *§. 31.* & *l. 10. §. 35.* ejusmodi in sacra pagina occurrunt crebró. *Deut. c. 12. v. 8. Psal. 16. v. 12.* & *Psal. 18. v. 32, 35.* & *Psal. 77. v. 1, 2.* Luc. *Act. c. 1. v. 3, 4.* & *c. 17. v. 2, 3.* Paul. *ad Rom. c. 8. v. 1, 2, 4.* & *v. 15.* & *ad Cor. Ep. 1. c. 10. v. 6, 7.* & *9. 10.* Ità etiam sumendum videtur illud Joannis *Epist. 2. v. 8.* Βλέπετε ἑαυτούς, ἵνα
D μὴ ἀπολέσωμεν ἃ εἰργασάμεθα, ἀλλὰ μισθὸν πλήρη ἀπολάβωμεν. *Respicite vos ipsos, ne perdamus qa egimus, sed ut mercedem plenam recipiamus.* itaqe vetus interpres vertit, *nè perdatis, sed ut accipiatis.*

Συγχρῶ εἰς ἄλλην ἀρετὴν τῇ κωλύσει] Vide *lib. 4. §. 1.* & *l. 5. §. 20.* & *l. 8. §. 32, 35.* & *l. 9. §. 11.*

Μεθ' ὑποξαιρέσεως] Vide *l. 4. §. 1.* & *l. 5. §. 20.* & *l. 11. §. 37.*

Ὅτι καὶ τῶν ἀδυνάτων ὐκ ὀρέγυ] lego κἂν ὅτι, & ὀρέγυ. etiamsi ὀρέγῃ Xylander maluisse videatur. Vide *l. 5. §. 17.*

E Τούτῳ δὲ τυγχάνεις, ἐφ' οἷς προήχθημεν, ταῦτα γίνεται] deesse videtur aliqid. supplenda forsan conditionalis particula, ut sensus sit integer, [εἰ] ἐφ' οἷς προήχθημεν. Ità sensisse videntur interpretes. *Si id cujus caussâ status es, consequaris.* Xylander *Si id, cujus caussâ satus, inqe mundum sum editus, factum fuerit.* Mericus *hoc est*, inqit ille, *ut desideria mea omnia rationis imperio subjiciam.* Nevtrum satisfacit. Malim, adjectâ etiam negativâ [εἰ καὶ] ἐφ' οἷς προήχθημεν, ταῦτ' [οὐ] γίνεται. *nos qod nostrum est*, hoc est, conatos esse *consequimur, etiamsi ea ad qæ impulsi sumus, nevtiqam fiant*, neqe exitum sortiantur conatus nostri. ὁρμὴν siqidem, id est, *actum* nostrum, non & *effectum*, qod in aliena potestate situm, nobismet ipsi proponebamus. Vel etiam personâ eâdem continuatâ, κἂν ἐφ' οἷς προήχθης, ταῦτα μὴ γίνεται. *etiamsi eà qæ conatus sis, non fiant.* Vide *l. 5. §. 14.* Ità Epictetus *l. 2. c. 6.* Ἀλλ' ὐκ ἐπέτυχες. μὴ γὰρ σὸν τοῦτο ἔργον ἦν. *At voti compos non factus es. Verùm illud tuum manus non fuit.*

§. 51. Ὁ μὲν φιλόδοξος, ἀλλοτρίαν ἐνέργειαν] Ambitiosus bonum suum extra se in alieno actu, favore, lavde, existimatione, positum habet. Vide *ad l. 2. §. 6.*

Ὁ δὲ φιλήδονος, ἰδίαν πεῖσιν] Voluptuarius in sensu sive corporis affectione. ità πεῖσιν noster semper usurpat. ut *l. 3. c. 6.* & *l. 6. §. 16.* Ὡς κοινὴ τῇ πᾶν ἀγαθὸν κρίναι, *Tam-*

qam

actione ſua vir prudens.

§. 52. Licèt de re hac vel illa nihil opinari, atqe itâ animi perturbationem omnem effugere. neqe enim habent in ſe res ipſæ vim ullam judicia noſtra eliciendi.

§. 53. Aſſveſce eis qæ ab alio dicuntur animum ſedulò adhibere, & qantum poteris dicentis animo penitus intereſſe.

§. 54. Qod examini non conducit, nec api conducit.

§. 55. Si gubernatori navtæ, medico ægroti maledicerent, ecqem alium avſcultarent? avt qo modo exeqerentur illi, qod navigantibus ſalutem pareret, ægrotantibus ſanitatem?

a ὁ ᾧ νῶν ἔχων, ἰδίαν πρᾶξιν. a L. 5. §. 15.

§. 52. b Ἔξεστι τοίνυν τούτου μηδὲν ὑπολαμβάνειν, καὶ μὴ ὀχλεῖσθαι τῇ ψυχῇ. c αὐτὰ γὰρ τὰ πράγματα οὐκ ἔχει φύσιν ποιητικὴν τῶν ἡμετέρων κρίσεων. b L. 5. §. 2. l. 7. §. 2. 14. c L. 5. §. 19. d L. 7. §. 4.

§. 53. d Ἔθισον σαυτὸν πρὸς * τὰ ὑφ' ἑτέρου λεγομένῳ * γίνεσθαι e ἀπαρενθυμήτως, καὶ ὡς οἷόν τι ἐν τῇ ψυχῇ ᾧ λέγονται γίνου. 30. * τῶ vel -ῶν μενον. e L. 10. §. 8.

§. 54. f Τὸ τῷ σμήνει μὴ συμφέρον, οὐδὲ τῇ μελίσσῃ συμφέρει. f L. 5. §. 22.

§. 55. Εἰ κυβερνῶν) * οἱ ναυτ), ἢ ἰατρεύοντα * οἱ κάμνοντες κακῶς ἔλεγον, ἄλλῳ τινὶ ἂν προσεῖχον; ἢ πῶς αὐτὸς ἐνεργοίη, τὸ τοῖς ἐμπλέουσι σωτήριον, ἢ τὸ τοῖς θεραπευομένοις ὑγιεινόν; * -ῶντα Cant. * ονται Cant.

§. 56.

ANNOTATIONES.

qam norma bonum qodvis diſcernens. utì Epicurus *ad Menæc.* apud Laërtium *l.* 10. *c.* 129.

Ὁ δὲ νῶν ἔχων, ἰδίαν πρᾶξιν] Studioſus verò ſive ſapiens in actione ſua, non & in actionis eventu, ut monitum *ſuprà* §. 48. vel in hominum etiam qorumvis approbatione. Vide *l.* 5. §. 34. & *l.* 9. §. 16. De populo Athenienſi in *Panathen.* Ariſtides: Ἐν γὰρ ποιεῖν, οὐκ ἐν πάσχειν πεφυκέναι ἡδέται. Præclariſſimè, & ad Marci mentem accommodatiſſimè, Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 532. *D.* de verè pio: Ὁ δὲ ψιλῇ κλήσει, καθὸ κέκληται, ὑπακούων, ὅτε διὰ φόβου, ὅτε διὰ ἡδονὰς ἐπὶ τὴν γνῶσιν ἴεται. οὐ γὰρ περισκέπτεται, εἴ τι λυσιτελὲς ἕξωθεν ἕπεται κέρδος ἢ ἀπόλυσις αὐτῷ. ἀγάπῃ δὲ τοῦ ὄντος ὄντως ἱεράσαι ἀλκόμενος, καὶ πρὸς τὸ θεῖον ἀγόμενος, θεοτιβεῖ. ὅθεν οὐδ' εἰ καθ' ὑπόθεσιν ἐξουσίαν λάβοι παρὰ τοῦ θεοῦ πράττειν τὰ ἀπηγορευμένα, ἀτιμώρητός τε ἂν. οὐδ' εἰ καὶ μισθὸν τὸ μυριάρων ἀγαθὰ λήψεσθαι ἐπὶ τοῖς δὲ ἐπαγγελίαν προσλάβοι. ἀλλ' εἰ καὶ λύσεσθαι τὸν θεὸν ἐφ' οἷς πράττει πεισθείη. ὅπερ ἀδύνατον. πρᾶξαί τι παρὰ τὸν ὀρθὸν ἐθελήσαι ποτ' ἄν, τὸ ὄντως καλὸν καὶ αἱρετὸν ἐξ ἑαυτοῦ, καὶ ταύτην ἀγαπητὸν εἶναι ἀπαξ ἑλόμενος. *Qi autem nuda vocationi, qatenus vocatus eſt, obedit, is neqe propter voluptates tendit ad cognitionem. Non enim conſiderat, an aliqod utile lucrum, vel delectatio aliqa extrinſecus conſeqatur, ſed tractus à dilectione ejus, qi verè eſt amatoris, & ad id, qod fieri oportet, adductus, pius eſt Dei cultor. Unde nec ſi per hypotheſin à Deo acceperit poteſtatem faciendi ea, qæ ſunt prohibita, citra ullam pœnam: neqe ſi propterea beatorum bona acceptarum eum eſſe ei promiſſum fuerit: ſed nec ſi perſvaſum habuerit fore, ut Deum lateant ea qæ gerit (qod qidem fieri non poteſt) in animum unqam eſſe inducturum, ut aliqid agat præter rectam rationem: qm id qod verè eſt honeſtum, & ex ſeipſo eligendum, & eâ ratione expetendum amandumqe ſemel elegerit.* Nihil ſanctius dici poterat, nihil ſublimius.

§. 52. Ἔξεστι περὶ τούτου μηδὲν ὑπολαμβάνειν] Vide *l.* 5. §. 2. & *l.* 7. §. 2. unde videtur aliqid, qod hic deeſt, ſupplendum, nimirum, μηδὲν [ὃ μὴ δεῖ] vel μηδὲν [κακὸν] *nihil ſecùs qàm oportet*, vel *nihil mali opinari.* hoc enim ſatis eſt ad animum in tranqillo ſtatu continendum.

Αὐτὰ γὰρ τὰ πράγματα] Vide *l.* 5. §. 19.

§. 53. Πρὸς τὸ ὑφ' ἑτέρου λεγομένῳ γίνεσθαι] vel τῷ legendum, vel λεγόμενον. Sed illud potiùs. πρὸς τῷ λεγομένῳ γίνεσθαι. ſicut πρὸς τῷ εἰρημένῳ λόγῳ εἶναι, *qæ dicta ſunt ſecum repetere.* Plato in *Phædone pag.* 63. *D.*

Ἀπαρενθυμήτως] *non negligendo*, ſive *animum minùs advertendo & intendendo eis qæ dicuntur.* Sic *l.* 10. §. 8. Ἀπαρενθύμητον. *Animadverſio ſedula.* Vide *ad l.* 5. §. 5. Socrates apud Platonem in *Hipp. min. pag.* 256. *B.* Ἀεὶ εἴωθα, ἐπειδάν τις λίγῃ τι, προσιχειν τὸν νῶν, ἄλλως τε, κὴ ἐπειδάν μοι δοκῇ σοφὸς εἶναι ὁ λέγων. *Verum conſvevi ſemper, qum aliqis de re aliqa diſputat, diligenter attendere, præſertim qando qi loqitur, ſapiens mihi eſſe videtur.*

Ὡς οἷόν τι ἐν τῇ ψυχῇ τῶ λέγοντος] Hoc eſt, qod Plutarchus *de avdiendo pag.* 42. *A.* Τῇ προσοχῇ καταδυόμενον εἰς τὸν νῶν τῶ λόγω. *Animo in ipſos orationis ſenſus penetrare.* Et Origenes *ad. Celſ. l.* 1. Εἰσελθεῖν εἰς τὸν τῶν λέξεων νῶν. *Dictorum ſenſum animo penetrare.* Vide *lib.* 7. §. 4, 30.

§. 54. Τὸ τῷ σμήνει] Vide *l.* 5. §. 22.

§. 55. Εἰ κυβερνῶντα οἱ ναῦται, ἢ ἰατρεύοντα οἱ κάμνοντες κακῶς ἔλεγον] Rectè monet Gvilielmus Canterus *var. lect. l.* 7. *c.* 1. legendum κυβερνῶντα, & ἰατρεύοντα. qod interpretes tum Latinus tum Anglicus non advertentes, Marci mentem nevtiqam ſunt aſſecuti. *Si gubernatori*, inqit, *navtæ, medico ægroti, contradicere, maledicere, adverſari voluerint, unde avt à qo alio ſalutem illi, ſanitatem iſti ſperaverint?* Hos itaqe lubentes promptiqe avſcultant, eiſqe obſequuntur, qibus cor ineſt, & qibus ſalus ſuamet cordi eſt. Plato in *Criton. pag.* 35. *B.* Γυμναζόμενος ἀνὴρ, καὶ τοῦτο πράττων, πότερον πάντος ἀνδρὸς ἐπαίνῳ καὶ ψόγῳ καὶ δόξῃ τὸν νῶν προσέχει, ἢ ἑνὸς μόνου ἐκείνου, ὃς ἂν τυγχάνει ἰατρὸς ἢ παιδοτρίβης ὤν; ἑνὸς μόνου. οὐκοῦν φοβεῖσθαι χρὴ τοὺς ψόγους, καὶ ἀσπάζεσθαι τοὺς ἐπαίνους τοῦ ἑνὸς ἐκείνου, ἀλλὰ μὴ τοὺς τῶν πολλῶν. Δηλαδή. ταύτῃ ἄρα αὐτῷ πρακτέον καὶ γυμναστέον καὶ ἐδεστέον γε καὶ ποτέον, ἥ ἂν τῷ ἑνὶ δοκῇ τῷ ἐπιστάτῃ καὶ ἐπαίοντι μᾶλλον, ἢ ἢ ξύμπασι τοῖς ἄλλοις, Καλῶς λέγεις. οὐκοῦν καὶ τ' ἄλλα ὕστως, ἵνα μὴ πάντα διέλωμεν. καὶ δὴ περὶ τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων, καὶ αἰσχρῶν καὶ καλῶν, καὶ ἀγαθῶν, καὶ κακῶν, πότερον τῇ τῶν πολλῶν δόξῃ δεῖ ἡμᾶς ἕπεσθαι, ἢ τῇ τοῦ ἑνός, ᾧ τις ἐστιν ἐπαίειν, ὃν δεῖ αἰσχύνεσθαι καὶ φοβεῖσθαι μᾶλλον ἢ ξύμπαντας τοὺς ἄλλους. Τῷ ἑνὸς ἐκείνου δηλαδή. οὐκ ἄρα, ὦ βέλτιστε, πάνυ ἡμῖν ὕτω φροντιστέον, ὅ, τι ἐροῦσιν οἱ πολλοὶ ἡμᾶς, ἀλλ' ὅ, τι ὁ ἐπαίων ὁ εἷς, καὶ αὐτὴ ἡ ἀλήθεια. *Qi in gymnaſiis ſe exercet, eiqe in re operam collocat, utrum cujuſlibet hominis laudi & vituperationi & opinioni attendit, an illius tantum qi medicus ſit avt gymnaſii magiſter? Hujus ſolius. Annon timere decet vituperationes & optare laudes illius unius potius qàm multorum? Procul dubio. Hac itáqe ratione ille agere ſeqe exercere debet, atqe etiam edere & bibere, qæ illi unico videatur qi præſideat intelligátqe, potius qam ut videtur vulgo. Rectè dicis. Nonne & de aliis ne omnia percurramus eadem ratio eſt? de juſtis injuſtiſqe, de turpibus & honeſtis, bonisqe & malis. Utrum multorum opinionem ſeqi debeamus, an unius potius, qi intelligat, qem decet & vereri & timere magis qàm cunctos alios. Unius iſtius procul dubio. Non igitur, vir optime admodum nobis curandum eſt, qid de nobis multi loqantur, ſed qid dicat is unus qi intelligit juſta & injuſta, atqe ipſa veritas.* Galenus *hortator. c.* 10. Οὔτε τοσῶν, ἵν' οἶδ' ὅτι, τοῖς πολλοῖς ἀν' ἑπιτρίψαις σαυτὸν, ἀλλ' ὀλίγοις δή τισιν ἐξ ἁπάντων, καὶ τούτων τοῖς ἰατρικωτάτοις. ἔτ' ἂν πλέων ἅπασι τοῖς συμπλέουσιν, ἀλλ' ἑνὶ τῷ κυβερνήτῃ. εἰ δὲ καὶ τῶν σμικροτάτων, τέκτονι μὲν τεκταινόμενος, ὑποδημάτων δὴ χρῄζων, τῷ σκυτοτόμῳ, πῶς ἂν εὖ, ἔνθα περὶ πρωτείων ὁ ἀγὼν ἐστι, σαυτῷ δίδως τῆς κρίσεως τὴν ἐξουσίαν, ἀφελόμενος αὐτὴν τῶν σοφωτέρων ἢ κατὰ σαυτόν; *Certò tamen ſcio te morbo laborantem non multis teipſum commiſſurum, ſed pavcis qibuſdam ex omnibus, iiſqe medendi peritiſſimis; neqe te navigantem omnibus tecum navigantibus, ſed uni gubernatori; minimis deniqe in rebus, fabro qidem te adificantem; cerdoni verò calciamentis indigentem fidem habiturum: qà igitur ratione qum de rebus præſtantioribus contentio eſt, tibi ipſi judicii poteſtatem viris te ipſo ſapientioribus ereptam tribuis?* In animo videtur habuiſſe Socratis illa apud Xenophontem *memorial. l.* 3. *pag.* 764. *D.* Ἐκεῖνο μὲν δή που οἶσθα, ὅτι ἐν παντὶ πράγματι οἱ ἀνθρωποι τούτοις μάλιστα ἐθέλουσι πείθεσθαι, ὃς ἂν ἡγῶνται βελτίως εἰναι. καὶ γὰρ ἐν νόσῳ, ὃν ἂν ἡγῶνται ἰατρικώτατον εἶναι, τούτῳ μάλιστα πείθονται. καὶ ἐν πλοίῳ οἱ πλέοντες, ὃν ἂν κυβερνικώτατον. καὶ ἐν γεωργίᾳ, ὃν ἂν γεωργικώτατον. *Nimirum noſti, qavis in re parere homines illis maximè velle, qos exiſtimant eſſe præſtantiſſimos. Nam in morbo potiſſimum illi parent, qem medicæ rei putant eſſe peritiſſimum: & in navi qi navigant ei, qem gubernandi putant peritiſſimum: & in agricultura, qem agri colendi peritum in primis arbitrantur.* vel etiam, qod ex Aſtyagis perſona Xenophon ipſe, *Cyri inſtit. lib.* 1. *pag.* 31. *C.* Οἱ ἂν ἡγήσωνται περὶ τὰ συμφέροντα ἑαυτοῖς φρονιμώτεροι ἑαυτῶν εἶναι, τούτῳ ἄνδρωποι ὑπερηδέως πείθονται. γνοίης δ' ἂν ὅτι τοῦθ' ὕτως ἔχει, ἐν ἄλλοις τε πολλοῖς, καὶ δὴ καὶ ἐν τοῖς κάμνουσιν, ὡς προθύμως τοῖς ἐπιτάξουσιν ὅ, τι χρὴ ποιεῖν καλοῦσι, καὶ ἐν θαλάττῃ δέ, ὡς προθύμως τοῖς κυβερνήταις οἱ συμπλέοντες πείθονται. *Homines ei, qem arbitrantur de commodis ſuis prudentius ſe ipſis diſpicere, perqam lubenter parent. Atqe hoc ita ſe habere, qum in multis aliis, tum in ægrotantibus animadvertere licet, qi perqam cupidè arceſſunt id præcepturos, qod fieri oporteat: itidémqe in mari, ubi vectores perqam cupidè gubernatoribus obſequuntur.* Ariſtonymus in *tomariis*, referente Stobæo *tom.* 2. *tit.* 3. Ἐν μὲν τῷ πλεῖν πείθεσθαι δεῖ τῷ κυβερνήτῃ. ἐν δὲ τῷ ζῆν τῷ λογίζεσθαι δυναμένῳ βέλτιον. *In navigando*

a L.4. §.3. Inf. §. 59.

§. 56. a Πόσοι μεθ' ὧν εἰσῆλθον εἰς τὸν κόσμον, ἤδη ἀπεληλύθασιν;

§. 56. Qàm multi eorum, qibuſcum in mundum intraveram, ex eodem jam exceſſêrunt?

§. 57. Ἰκτερῶσι τὸ μέλι πικρὸν φαίνεται. καὶ λυσσοδήκτοις τὸ ὕδωρ φοβερόν. καὶ παιδίοις τὸ σφαῖρον καλόν. b τί οὖν ὀργίζομαι; ἢ δοκεῖ σοι ἔλασσον ἰσχύειν τὸ διεψευσμένον, ἢ τὸ χολίαν τῷ ἰκτερῶντι, καὶ ὁ ἰὸς τῷ λυσσοδήκτῳ;

b Sup. 25, 27. l. 8. §. 14. l. 11. §. 18.

§. 57. Avrigine affectis mel amarum videtur; à cane rabido morſis, aqa formidabilis: contrà pueris pila pulcrum qid. qare igitur cuiqam ſuccenſes? an minùs poſſe putas mentis errorem, qàm apud arqatum bilem, apud lymphaticum virus?

c L. 2. §. 9. d L. 5. §. 8.

§. 58. c Κατὰ τὸν λόγον τῆς σῆς φύσεως, βιῶν σε ὐδεὶς κωλύσῃ. d πρὸς τὸν λόγον τῆς κοινῆς φύσεως, ὐδέν σοι συμβήσεται.

§. 58. Qo minùs ſecundùm naturæ tuæ rationem vivas, nemo te coegerit. præter rationem verò naturæ communis nihil tibi contigerit.

e L. 4. §. 3. l. 7. §. 62. l. 9. §. 27. f L. 10. §. 19.

§. 59. e Οἱοί εἰσιν, οἷς θέλουσιν ἀρέσκειν, καὶ δι' ἅ, καὶ δι' ὅσων ἐνεργειῶν. f δι' ἅ τοι ἅπτεσθαι, καὶ δι' ὅσων ἐνεργειῶν.

§. 59. Perpende tecum, qales ſint qibus placere cupis, & qarum rerum potiundi cavſſâ id velis, qibuſqe officiis iſta demerearis. item qàm citò

ANNOTATIONES.

gando gubernatori auſcultandum eſt: vivendo illi qi plus ratione valet. Epictetus itidem *lib.* 3. *c.* 24. Ὅστις ἂν καθόλου τὴν περὶ βίου ἐπιστήμην κέκτηται, τί ἄλλο ἢ τοῦτον εἶναι δεῖ τὸν δεσπότην; τίς γὰρ ἔσται ἐν νηῒ κύριος; ὁ κυβερνήτης. διὰ τί; ὅτι ὁ ἀπειθῶν αὐτῷ ζημιοῦται. *Qi igitur in univerſum vitæ degenda ſcientiâ inſtructus eſt, eum qid aliud eſſe oportet niſi dominum? Qis enim in navi dominatur? gubernator. cur? qia qi non obtemperat, damnum facit.* Piè Ambroſius *in Pſal.* 37. de Deo medico cœleſti ſummo. *Ipſi nos committamus, parati qo velit curari medicamento. nemo dicit medico corporis ſui qomodò curandus ſit. novit medicus qæ ſingulis vulneribus medicamenta conveniant. Si dixerit medicus medicina genus, qo curari ager debeat, & ille faſtidii, diſcedit medicus, agrumqe relinqit. vides eum qi curari velit, omni modo medico acqieſcentem.*

§. 56. Πόσοι μεθ' ὧν εἰσῆλθον] *Qot ante me è vita exierunt, qibuſcum ego unà intraveram?* Ità *lib* 4. §. 3. Ὅσων ἤδη μεταβολαῖς αὐτὸς παρατετύχηκας; *Qàm multarum rerum mutationibus interfueris ipſe.* Cur ergò exire me moleſtè feram, cùm tot mecum nati unà, jam exierint? Xylander εἰσῆλθον, dum *venerunt*, vertit, ſenſum pervertit.

§. 57. Ἰκτερικοῖσι τὸ μέλι πικρόν] Sextus Empiricus *Pyrrhon. hypotheſ. l.* 1. *c.* 29. Οὐδεὶς τολμήσαι ἂν εἰπεῖν, ὅτι τὸ μέλι οὐ γλυκάζει τοὺς ὑγιαίνοντας, ἢ ὅτι τοὺς ἰκτερικοὺς οὐ πικράζει. *Nemo negare audeat, qin ex melle ſani dulcedinem, icterici amarorem percipiant.* Cavſſàm reddit apud Svidam in ἰκτερικῶν neſcio qis non de melle ſolùm: Τοῖς ἰκτερικοῖσι πᾶς χυμὸς πικρὸς δοκεῖ εἶναι, διὰ τὸ τὴν ὑγρότητα τὴν περὶ τὴν γλῶτταν τοῦτον ἔχειν τὸν χυμόν. *Morbo regio laborantibus omnis humor videtur eſſe amarus, qod humor circa lingvam hunc ſaporem habeat.* & diſertiùs de melle Alexander Aphrodiſienſis *problem l.* 1. *q.* 101. Τὸ μέλι τὸ πᾶσι γλυκύτατον, τοῖς ἰκτερικοῖς πικρὸν φαίνεται. διότι χολὴν πικρὰν ἔχουσι πλεονάζουσαν ἐν παντὶ τῷ σώματι, καὶ ἐν τῇ γλώσσῃ, τὸ οὖν μέλι ἐσθιόμενον τὸν ἡσυχάζοντα πικρὸν χυμὸν ἀνακινεῖ. καὶ ἡ γεῦσις λοιπὸν ἀντιλαμβανομένη τῆς πικρότητος τῆς χολῆς, φαντασίαν ποιεῖ τῷ νομίζεσθαι τὸ μέλι πικρὸν ὑπάρχειν. *Mel vnnibus dulciſſimum ictericis amarum videtur, qia fel copioſius in toto corpore lingva habent. Mel igitur conſeſtum amarum humorem qieſcentem commovet, & guſtus reliqum amaritudinis ſellis percipiens, imaginem qâ mel amarum eſſe putes efficit.* Gregorius Nazianzenus *de cathedr. Conſtantinopolit.* Οὐχ ὕτω δοκεῖς, φησὶ, τοῖς πολλοῖς, ἄνθρωπε. ἡ γῆ δὲ δοκεῖ τοῖς ἰλιγγιῶσιν ἑστάναι, τοῖς δὲ μεθύουσι νήφειν οἱ νήφοντες; ἀλλ' οὐκ ἐπὶ κεφαλὴν βαδίζειν ἢ περιστρέφεσθαι; τὸ μέλι δὲ πικρὸν ἐστιν ὅτε καὶ οἷς νομίζεται, νοσοῦσί τε καὶ πανῶς διακειμένοις; ἀλλ' οὐ παρὰ τοῦτο τὰ πράγματα ὕτως ἔχει, ὡς δοκεῖ τοῖς πάσχουσιν. *Non ita aliis videtur ais homo. Qid verò? an iis qi vertigine correpti ſunt, terra fixa & ſtabilis eſſe videtur? an ebriis ſobriis integrâ mente eſſe, ac non potiùs in caput incedere, ac ſurſum deorſumqe moveri? annon qibuſdam interdum hominibus mel amarum eſt, nempe morbo laborantibus, maléqe affectis? At non propterea res ita ſe habent, ut, qi hoc ſtatu ſunt, arbitrantur.* Idémqe *de pace* 3. Ἡ αὐτὴ γῆ, ἕστηκε μὲν τοῖς ἐρρωμένοις, καὶ οὐ πεποιθόσι. κινεῖται δὲ τοῖς ἰλιγγιῶσι καὶ περιτρεπομένοις, τῷ τῶν ὁρώντων πάθει ἐπὶ τὸ ὁρώμενον μεταβαίνοντος. *Eadem terra ſanis qidem, ac minimè laſis fixa & ſtabilis eſt: iis autem, qi circumaguntur, ac vertigine laborant, movetur, nimirum adſpicientium vitio ad rem adſpectam tranſeunte.*

Λυσσοδήκτοις τὸ ὕδωρ φοβερόν] *A cane rabioſo morſus, ubi parùm occurſum eſt, ſolet aqa timor naſci.* ὑδροφοβίαν Græci appellant. Celſus *l.* 5. *c.* 27. & Plinius *l.* 25. *c.* 2. *Inſanabilis ad hoſce annos rabidi canis morſus, pavorem aqæ, potúſqe omnis afferens odium.* qo tamen loco remedium è cynorrhodo mulieri in ſomnis indicatum narrat, qo deinceps complures ſervati ſint. Idémqe è cane ipſo petitum remedium commemorat, *l.* 29. *c.* 5. *Eſt limus*, inqit, *ſalivæ ſub lingva rabioſi canis, qi datus in potu fieri hydrophobos non patitur. multò tamen utiliſſimè jecur ejus, qi in rabie momorderit, datur mandendum.* Mali rationem hanc, (ut omittam qæ longiuſculè petita Caſius habet in *problemat. q.* 23.) probabiliorem forſan veróqe propiorem aſſignat Aëtius *tetrab. l.* 2. *ſerm.* 2. *c.* 24. ideo aqam refugere ità affectos, qia in ea tanqam in ſpeculo, contuentur, vel vultum proprium deformiorem jam factum, vel canis ipſius, cujus imago menti obverſatur, ſpeciem. qi & eodem loci refert, philoſophum qendam hoc malo correptum generoſo animo obſtitiſſe, atqe aqam admiſiſſe, proverbiale illud ſibi accinentem, Τί κοινὸν κυνὶ καὶ βαλανείῳ; *qid cani cum balneo?*

Καὶ παιδίοις τὸ σφαιρίον καλόν] Sextus *Pyrrhon. hypoth. l.* 1. *c.* 14. §. 4. Παισὶ μὲν γὰρ σφαῖρα καὶ τροχοὶ διὰ σπουδῆς εἰσιν. *Pueris enim qidem ſphæra & trochus in pretio ſunt.* de *ſimia* pariter Pindarus *Pyth. od.* 2.

— καλός τις
Πίθων παρὰ παισὶν ἀεί.
— *pulcer ſanè*
Simiolus apud pueros ſemper.

Itaqe Attici κατ' ἐυφημισμόν τινα *ſimias* καλλίας vocant: ut docet Svidas ex Dinarcho *Orat. contra Pytheam.* Ὥσπερ οἱ τὰς καλλίας ἐν τοῖς οἴκοις τρέφοντες. *Qemadmodum qi ſimias domi alunt.* & Helladius apud Photium *cod.* 279. Ariſtoteles *ethic. l.* 4. *c.* 5. Σφαῖρα μὲν γὰρ ἡ λήκυθος ἡ καλλίστη, ἔχει μεγαλοπρέπειαν παιδικῆ δόρᾳ. ἡ δὲ τύτε τιμὴ, μικρὸν καὶ ἀτελέσθερον. *Pila enim & lecythus pulcerrima puerilis qidem doni ſe habent magnificentiam: hujuſce tamen rei pretium parvum eſt & illiberale.*

Ἢ δοκεῖ σοι ἔλαττον ἰσχύειν τὸ διεψευσμένον] Vide *ſuprà* §. 27. & *l.* 8. §. 14. & *l.* 9. §. 40.

§. 58. Οὐδεὶς κωλύσει] Eadem hæc ferè, *l.* 5. §. 10. Epictetus *l.* 4. *c.* 10. Ἔξεσί σοι παρὰ τῷ ἀποβάντι χρῆσθαι κατὰ φύσιν. μὴ τις σε κωλύσαι δύναται; ὐδείς. *Licet ergò tibi qælibet eventu ſecundùm naturam uti. Numqis te prohibere poteſt? Nemo.* Vide *l* 2. §. 9. & *l.* 3. §. 12.

Παρὰ τὸν λόγον τῆς κοινῆς φύσεως] Vide *l.* 2. §. 21. ſed & Dominum Chriſtum Matth. *c.* 10. *v.* 29, 30.

§. 59. Οἱοί εἰσιν, οἷς θέλουσιν ἀρέσκειν] Idem monitum *l.* 4. §. 3. & *l.* 7. §. 62.

Δι' ἅ τοι περιγινόμενα] *Qanam ſint, qæ obſeqio ſuo avcupantur, & ut ſibi contingant atqe obveniant, hac ratione enituntur.* περιγίνεσθαι enim iſtic *obvenire, contingere*; non avtem *ſupereſſe*, qod Xylandrum fugerat. Dio Pruſæus *Orat.* 4. poſt ea qæ *ad l.* 5. §. 36. dedimus: αὐτομάτως αὐτῷ καὶ δίχα πόνου περιγινόμενα. *ultro citra laborem ei obvenientia.* Arrianus verò an Epictetus *l.* 4. *c.* 5. in eadem ſententia verbo ſimplici uſus eſt. Ὅρα δὲ ὅσων ἂν γίνηται. *Conſidera qibus rationibus fiant*, id eſt, *obtineantur, obveniant iſta.* Vide *l.* 10. §. 19.

Καὶ δι' ὅσων ἐνεργειῶν] qàm ſervilibus, fœdis, turpibus miniſteriis iſta ambiant, illos demereantur. Epictetus *Diſſert. l.* 3. *c.* 17. Ἀγανακτεῖ τινι, ὅτι Φιλόσοργος ἐυτυχεῖ, ἄθλιος ἂν σὺ κατὰ Σέρα κοιμᾶσθαι; μὴ γένοιτο, φησὶν, ἐκείνη ἡ ἡμέρα. τί οὖν ἀγανακτεῖς, εἰ λαμβάνει τι αὐτ' ἐ πωλεῖ; τί μαχαρίζεις τὸν διὰ τύτων, ἃ σὺ ἀπεύχῃ, κτώμενον ἐκεῖνα; *Ego aliqando cuidam Philoſtorgi ſucceſſus agrè ferenti, numqid, inqam, tu cum Sura dormire velles? Ne, inqit, is dies mihi illuceſcat. Qid ergò ſuccenſes, ſi aliqid pretii pro iis qa vendit accipit; avt cur beatum eum pradicas ob ea qa deteſtaris.* Idemqe *ibidem* c. 26. Τίς δ' ἀνάσχοιτο τῶν γραῶν ἱερῶν, καὶ τῶν γερόντων, καὶ ἐκείνας ἀπομύσσοντος, καὶ ἀποπλύνοντος, καὶ δωροδοκοῦντος, καὶ ἅμα μὲν νοσήσας διεμπεύοντος ὡς δῆλα, ἅμα δ' ἀποθανεῖν ἐυχομένου, καὶ τὰς ἰατρὰς διακρίνοντος, εἰ ἤδη θανατίμως ἔχουσιν. ἢ πάλιν, ὅταν ὑπὲρ τῶν μεγάλων τύτων καὶ σεμνῶν ἀρχῶν καὶ τιμῶν, τὰς χεῖρας τῶν ἀλλοτρίων δούλων καταφιλῇς, ἵνα μηδ' ἐλεύθερον δοῦλος ᾖ. *Te avtem qis ferat aniculas & ſenes deamantem, & muneribus conciliantem, ſimúlqe eas agrotantes ſervilem in modum curantem, ſimúlqe mortem earum exoptantem, & percontantem medicos, ſitne morbus letalis? avt etiam cum propter magna iſta præclaráqe imperia manus alienorum ſervorum deoſcularis, ut ne ingenuorum qidem ſis mancipium?* Ammianus hiſt. *l.* 14. *Dici non poteſt qâ obſeqiorum diverſitate colantur homines ſine liberis Roma.* Cicero *Paradox.* 5. *An eorum ſervitus dubia eſt, qi cupiditate peculii nullam conditionem recuſant duræ ſervitutis? hereditatis ſpes qid iniqitatis in ſerviendo non ſuſcepit? qem nutum locupletis ſenis non obſervat? loqitur ad*

volun-

citò ævum omnia condet, qótqe etiam res jam condiderit.

ὡς ᵃ πηχέως ὁ αἰὼν πάντα καλύψῃ, καὶ ᵇ ὅσα ἐμέλλησεν ἤδη.

a L. 2. §. 12. l. 3. §. 10.
f Sup. §. 56.

ANNOTATIONES.

voluntatem; qicqid denunciatum est facit: assentatur, assidet. A numerat, miratur. qid horum est liberi? qid denique non servi inertis? ego malim repetitâ negativâ, qid non denique servi, non inertis? Horatius *Serm. l. 2. Sat. 5.*

— turdus
Sive aliud dabitur tibi, dvolet illuc
Res ubi magna nitet, domino sene; dulcia poma,
Et qoscunqe feret cultus tibi fundus honores,
Ante Larem gustet, venerabilior Lare, dives.
Si qamvis perjurus erit, sine gente, cruentus
Sanguine fraterno, fugitivus, nè tamen illi
Tu comes exterior, si postulet, ire recuses.
Magna minórve foro si res certabitur olim,
Vivat uter locuples sine gnatis, illius esto
Defensor: famâ civem cavssâqe priorem.
Sperne, domi si gnatus erit, secundáve conjux.
Qinte puta avt Publi, (gavdent prænomine molles
Avricula) tibi me virtus tua fecit amicum.
Jus anceps novi, cavssas defendere possum.
Eripiet qivis oculos citiùs mihi, qàm te
Contemptum cassâ nuce pavperet. hac mea cura est,
Nè qid tu perdas, nev sis jocus. ire domum atqe
Pelliculam curare jube: sis cognitor ipsè.
Perstа atqe obdura; sev rubra canicula findet
Infantes statuas, sev pingvi tentus omasò
Furius hibernas canâ nive conspuet Alpes.

Senex orbus ille Plavtinus in *Milite* 3. 1.

Qando habeo multos cognatos, qid opus sit mihi liberis?
Nunc bene vivo & fortunatè, atqe ut volo, atqe animo ut lubet:
Mea bona meâ morte cognatis dicam, inter eos partiam.
Illi apud me edunt, me curant, visunt qid agam, ecqid velim:
Priusqam lucet, assunt: rogitant, noctu ut somnum ceperim.
Eos pro liberis habeo. qin mihi mittunt munera.
Sacrificant? dant indè partem mihi majorem, qàm sibi?
Abducunt ad exta: me ad se ad prandium, ad cænam vocant.
Ille miserrimum se retur, minimum qi misit mihi.
Illi inter se certant donis. ego hac mecum mussito:
Bona mea inhiant: certatim dona mittunt & munera.

B Fædiora sunt, qæ Hieronymus *ad Nepot.* etiam de Clericis qibusdam. *Avdio praterea in senes & anus absqe liberis qorundam turpe servitium. ipsi apponunt matulam, obsident lectum, purulentiam stomachi & phlegmata pulmonis manu propriâ suscipiunt. pavent ad introitum medici: trementibusqe labiis, an commodiùs habeat, scisitantur, & si pavlulum senex vegetior fuerit, periclitantur; simulatáqe lætitiâ, mens intrinsecus avara torqetur. timent enim nè perdant ministerium. ô qanta apud* C *Deum merces, si in præsenti pretium non sperarent? qantis sidoribus hæreditas cassa expetitur? minori labore margaritum Christi emi poterat.*

Ὁ αἰὼν πάντα καλύψει.] ità *l. 9. §. 27.* Πάντας ἡμᾶς γῆ καλύψει. *Tellus nos omnes tondet.*

LIBER VII.

Id est vitiosítas? hoc, qod sæpe vidisti. in omni casu occurrat idem, hoc est qod sæpe vidi. omnino sursum deorsum eadem deprehendes, qibus refertæ sunt historiæ priscæ, mediæ, præsentes: qibus civitates atqe familiæ scatent. nihil est novi. consveta & caduca sunt omnia.

Τί ἐστι καινά; τοῦτ' ἔστιν, ᵃ ὃ πολλάκις εἶδες. καὶ ἐπὶ παντὸς ᾗ ᾧ συμβαίνοντος ἔχει, ὅτι τοῦτό ἐστιν ὃ πολλάκις εἶδες. ᵇ ὅλως ἄνω κάτω τὰ αὐτὰ ἐυρήσεις, ᶜ ὧν μεσαὶ αἱ ἰσορέαι αἱ πελαγαὶ, αἱ μέσαι, αἱ ὑπόγυοι. ὧν νῦν μεσαὶ αἱ πόλεις, καὶ οἰκίαι. ᵈ οὐδὲν καινόν. ᵉ πάντα * καὶ συνήθη ᶠ ὀλιγοχρόνια.

a Inf. §. 58.
b L. 2. §. 14.
c l. 6. §. 17. 46.
d L. 8. §. 15. l. 12. §. 26.
e L. 8. §. 6.
f L. 6. §. 37.
* συνήθη καὶ.
f L. 5. §. 11. Inf. §. 23. l. 12. §. 24.

§. 2.

ANNOTATIONES.

§. 1. Τί ἐστι καινά; τοῦτ' ἔστι ὃ πολλάκις εἶδες.] Et mox: ὧν μεσαὶ ἰσορέαι, αἱ πελαγαὶ, αἱ μέσαι, αἱ ὑπόγυοι. *Qibus refertæ sunt historiæ priscæ, mediæ, præsentes.* Seneca *Epist. 97. Erras, mi Lucili, si existimas nostri seculi esse vitium, luxuriam & negligentiam boni moris, & alia qa objcit suis qisqe temporibus. hominum sunt ista, non temporum nulla ætas vacavit à culpa. & fient & facta sunt ista.* Et *de benefic. l. 1. c. 10.* ubi seculi sui mores contaminatissimos acerbiùs pavlò proscidisset; *Itaqe sic finiamus,* inqit, *nè in nostro seculo culpa subsidat. hoc majores nostri qesti sunt, hoc nos qerimur, hoc posteri nostri qerentur; eversos esse mores, regnare negitiam, in deterius res humanas & in omne nefas labi.* Ea est Flacci qerimonia, *carm. l. 3. ode. 6.*

Ætas parentum, pejor avis, tulit
Nos negiores, mox daturos
Progeniem vitiosiorem.

At ista, inqit ille, *stant loco eôdem, stabúntqe, pavlulum duntaxat ultro avt citro mota; ut fluctus, qos æstus accedens longiùs extulit, recedens interiore litorum vestigio tenuit. non expectant uno loco vitia; sed mobilia, & inter dissentientia tumultuantur, pellunt invicem fugantúrqe. Cæterum idem semper de nobis pronunciare debebimus, malos esse nos, malos fuisse, invitus adjiciam, & futuros esse. Erunt homicida, tyranni, fures, adulteri, raptores, sacrilegi, proditores.* Et, *Epist. 97. Omne tempus Clodios, non omne Catones feret.* Vide *ad l. 8. §. 15.* ὧν φορὸς ὁ κόσμος.

Ἄνω κάτω, τὰ αὐτὰ] Vide *l. 4. §. 32. & l. . §. 46.*

Οὐδὲν καινόν] Solomon *Eccles. c. 1. v. 9. Id qod fuit, idem est cum eo qod futurum est: & id qod factum est, idem cum eo qod fiet: neqe est novi qidqam sub sole. Estne aliqid de qo dici possit, Ecce hoc novum est? imò jam fuit per secula, qæ ante nos fuerunt.* Tertullianus *de resurr. c. 12. Qodcunqe conveneris, fuit: qodcunqe amiseris, nihil non iterum est.* Arnobius *l. 1. Novi sit nihil: vetera sunt omnia, & nullis antiqitatibus inavdita.* Vide ad *l. 2. §. 3.* vide & Senecam *Epist. 24. ad l. 6. 44.* Terentius *Eun. prolog.*

Nullum est jam dictum, qod non sit dictum priùs,

Hoc argumento fabulas poeticas eversum it Palæphatus *de incredibil.* Ὅσα δὲ ἔοδε καὶ μορφαί εἰσι λεγόμεναι, αἳ νῦν οὐκ εἰσὶ. τὰ τοιαῦτα οὐκ ἐγίνετο. εἰ γὰρ τότε, καὶ ἄλλοτε ἐγίνετο, καὶ νῦν τε γίνεται, καὶ αὖθις ἔσαι. *Cujusmodi autem species & forma narrantur, fuerunt tum qoqe, qa nunc exstant, eadem neqe fuerunt. Si tunc enim & alio tempore acciderunt, & jam fiunt, & erunt deinceps.* Lavdátqe illud Melissi & Lamisci Samii, B Ἔστιν ἃ ἐγίνετο, καὶ νῦν ἔσαι. *Qæ nata sunt, etiam nunc fore.* qanqam illi forsan scripserint: ἔστιν, ἃ ἐγίνετο, νῦν καὶ ἔσαι. De vitiis morbisqe pariter Diogenianus apud Plutarchum *Sympos. l. 8. c. 9.* Ἐκ τούτων νοσοῦμεν, οἷς καὶ ζῶμεν. ἴδια δὲ σπέρματα νόσων οὐκ ἔστιν, ἀλλ' αἱ τύποι μοχθηρίαι πρὸς ἡμᾶς, καὶ ἡμῶν πρὸς ταῦτα πλημμέλειαι τὴν φύσιν ἐπιμαίνουσιν. καὶ τὰ τῆς ψυχῆς νοσήματα καὶ πάθη κοινὴν τινα καὶ πάτριον ὁδὸν βαδίζει. καὶ καινὸν οὐδὲν οὐδὲ τοῖς παλαιοῖς ἀνιάτητον ἐξηύρηκε κακίας εἶδος. *Etenim ex iis morbi nobis contingunt, è qibus vivimus: neqe sunt peculiaria morborum semina, sed istorum vitia respectu nostri, nostráqe in iis delicta naturam perturbant. Anima etiam morbi affectionesqe communi qadam & avitâ progrediuntur viâ. Et nullum novum, avt veteribus non commemoratum vitii genus erupit.* Eódem accommodat & Sophoclis illa ex *Antigone*:

Οὐ γάρ τοι νῦν γε κἀχθὲς, ἀλλ' ἀεί ποτε
Ζῇ ταῦτα, καὶ οὐδεὶς οἶδεν ἐξ ὅτου φάνη.

unde emendandus idem *de commun. notit. adv. Stoic. c. 7.*

Non ista nunc dierum vel nuper vigent,
Sed ævo ab omni: initia in occulto latent.

Πάντα καὶ συνήθη ὀλιγοχρόνια] lego transpositis vocabulis π. σ. καὶ. ὀ. Vide *l. 6. §. 37. & l. 9. §. 14.* Item *l. 5. §. 10.* & *infrà §. 23.*

§. 2. Τὰ δόγματα πῶς ἄλλως δύναται νεκρωθῆναι, ἐὰν μὴ αἱ κατάλληλαι αὐτῆς [a] φαντασίαι σβεσθῶσιν; * ὡς δυνατόν συνεχῶς ἀναζωπυρῶν ἐπὶ σοὶ ἐξεστὶ καὶ τὸ [b] δύνασθαι, καὶ τοῦτο ὃ δεῖ ὑπολαμβάνειν. [c] εἰ δύνασθαι, τί περίεσομαι; [c] τὰ ἔξω τῆς ἐμῆς διανοίας οὐδὲν ὅλως πρὸς τὴν ἐμὴν διάνοιαν. ἔστω πάθος, καὶ [d] ὀρθὸς εἶ. [e] ἀναβιῶναί σοι ἔξεστιν. [f] ἴδε πάλιν τὰ πράγματα, ὡς ἐώρας· [g] ἐν τούτῳ γὰρ τὸ ἀναβιῶναι.

§. 3. [h] Πομπῆς κενοσπουδία, ἐπὶ σκηνῆς δράματα, πάμνια, ἀγέλαι, [i] διαδορατισμοί, [k] κυνιδίοις ὀστάριον ἐρριμμένον, ψωμίον εἰς τοὺς τῶν ἰχθύων δεξαμε-

§. 2. Dogmata in te aboleri qo modo poterunt, nisi cogitationes bis congruæ extingvantur? qas resuscitare tibi, qoties libuerit, licet. possum de re ista, qod oportet, opinari. Si possum, qid perturbatur mihi animus? nihil qicqam ad mentem faciunt, qæ extra mentem sunt sita. hoc modo sis affectus, & rectus consistis. reviviscere tibi licet. res ipsas intuere prout priùs vidisti. hoc est enim reviviscere.

§. 3. Pompæ studium inane, fabulæ scenicæ, greges, armenta, velitationes, catulis projectum osficulum, offula in piscinam immissa, for-

ANNOTATIONES.

§. 2. Τὰ δόγματα] *Dogmata*, inqit, *aboleri non possunt, nisi phantasia, unde ortum habent, fuerint extincta.* φαντασίας autem νοήσεις, id est, cogitationes intelligit; (sic enim Chrysippus apud Laërtium *l.* 7. in *Zenone*. Φαντασίαν λογικὴν, ἢ τῶν λογικῶν ζώων, νοήσεις εἰσίν. *Phantasia rationales, sive qæ sunt animalium rationalium, cogitationes sunt.* sive ὑπολήψεις, utì ipse se in seqentibus explicat.

Νεκρωθῆναι] ità νεκρῶσαι τὰς ἐπιθυμίας, *mortificate cupiditates.* dixit Apostolus *ad Coloss. c.* 3. *v.* 5. & νέκρωσιν πραγμάτων, ut δογμάτων Marcus, in ὀνειροκριτικοῖς Astrampsycus,

Νεκροὺς ὁρῶν, νέκρωσιν ἴξεις πραγμάτων.
Mortuos videns, exitium rerum habebis.

Ὡς δυνατὸν συνεχῶς ἀναζωπυρεῖν] lego ἃς, φαντασίας nimirum. in potestate, inqit, tua situm est phantasias sive opiniones veras rectásqe, qas priùs animo conceperas, verùm, tanqam sub cineribus igniculi, sopitæ qodammodò & sepultæ jacent, resuscitare ubi volueris. Ità Pavlus Timotheum monet, *Epist. 2. c.* 1. *v.* 6. ἀναζωπυρεῖν τὸ χάρισμα τοῦ Θεοῦ, *exsuscitare donum Dei.*

Δύνασθαι περὶ τούτου ὃ δεῖ ὑπολαμβάνειν] Ità *l.* 6. §. 52. Ἔξεστι περὶ τούτου μηδὲν ὑπολαμβάνειν. *Licet de hac re vel illa nihil opinari.* est avtem ὃ δεῖ ὑπολαμβάνειν, idem ferè hîc, qod ὀρθῶς ὑπολαμβάνειν, *rectá methodo opinari. l.* 5. §. 3.

Τὰ ἔξω] Ità *l.* 4. §. 3. Τὰ πράγματα οὐχ ἅπτεται τῆς ψυχῆς, ἀλλ' ἔξω ἕστηκεν. *Qod res ipsa animum non attingunt, sed extrinsecus manent.* idem & *l.* 5. §. 19.

Τοῦτο πάθος, καὶ ὀρθὸς εἶ] Vide *ad l.* 3. §. 5. & *infrà* §. 12. Seneca *Ep.* 71. *Da mihi adolescentem incorruptum & ingenio vegetum: dicet fortunatiorem sibi videri, qi omnia rerum adversarum onera rigidâ cervice sustollit, qi supra fortunam exstat. non mirum est in tranqillitate non concuti: illud mirare, ibi extolli aliqem, ubi omnes deprimuntur; ibi stare, ubi omnes jacent. qid est in tormentis, qid est in aliis qa adversa appellamus, mali? hoc, ut opinor; succidere mentem, & incurvari, & succumbere: qorum nihil sapienti viro potest evenire. stat rectus sub qolibet pondere. nulla illum res minorem facit: nihil illi eorum qa ferenda sunt, displicet. nam qicqid cadere in hominem potest, in se cecidisse non qeritur: vires suas novit: scit se esse oneri ferendo.* Vide *ad lib.* 6. §. 19. & *lib.* 7. §. 67. & *lib.* 8. §. 46.

Ὡς ἐώρας] *qas antè vidisti.* ἃς Xylander. non accedo. res, inqit, cùm eædem ipsæ maneant, tu eôdem modo intuere nunc, ubi vacillare te senseris, qomodo antè speculabaris, cùm de eis ritè judicabas. Sic *l.* 6. §. 3. πάλιν ἐγρηγορὼς βλέπε. *vigilans rursùs inspice.*

Ἀναβιῶναι] *reviviscere* qodammodo tibi licet, τῷ ἀναζωπυρεῖν τὰς φαντασίας, cogitationes illas, prout dixeram, resuscitando. Ità Apostolus *ad Eph. c.* 5. *v.* 14. Ἔγειραι ὁ καθεύδων, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν. *Excitare qi dormis, & resurge ex mortuis.* atque hoc est, μέρος ἔχειν ἐν τῇ ἀναστάσει τῇ πρώτῃ. Joannes *Apocal. c.* 20. *v.* 6. *partem habere suam in resurrectione priore*: illà nimirum, qâ οἱ νεκροὶ τῆς φωνῆς τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἀκούσαντες, ζήσουσιν. *mortui audientes vocem Filii Dei vivent.* Joannes *c.* 5. *v.* 25. Vide *l.* 6. §. 31.

§. 3. Πομπῆς κενοσπουδία] Vana viliáqe varia coacervat; qibus paria geminàqe fermè vult ea esse pleraqe, qibus hominum vita conteri solet. consimilia istis habuimus suprà *l.* 5, §. 33. nec absimilia prorsus *infrà* §. 48. Plinius minor *l.* 9. *Ep.* 7. ubi vanitatem eorum exagitaverat, qi Circensibus tantopere capiebantur, *Capio*, inqit, *aliqam voluptatem, qòd hac voluptate non capiar.* Vide *ad l.* 6. §. 44. Gregorius Nazianzenus *adv. Arian.* Αἱ δὲ κάτω παιδιαὶ αὗται, καὶ τὰ γένη ταῦτα τῆς προσκαίρου ζωῆς ἡμῶν τῆς σκηνῆς γέγονε παίγνια. *Terrena autem ha patria, atqe hæc generum discrimina, brevis hujus & caduca vitæ nostræ ac scenæ ludi sunt.* Et *in Cæsar. fr.* Πάντα ὁμοῦ παιδιά τις ἐκείνων καὶ λῆρος ἦν, πρὸς ἓν τοῦτο κρινόμενα, τὸ Χριστιανὸν καὶ εἶναι καὶ ὀνομάζεσθαι. τὰ μὲν ἄλλα ὡς ἐπὶ σκηνῆς καὶ ἄλλοις παίζεσθαι τάχιστα πηγνυμένης τε καὶ καταλυομένης, τάχα δὲ φθειρομένης ῥᾷον ἢ συνιστωμένης. ὡς εἶναι ἰδεῖν ἐκ τῶν πολλῶν τοῦ βίου μεταβολῶν, καὶ τῆς ἄνω καὶ πάλιν μεταπιπτούσης εὐστηρίας. μόνον δὲ ἴδιον ἀγαθὸν καὶ παραμένον ἀσφαλῶς, τὴν εὐ-

σέβειαν. *Omnia cum hoc uno, qod Christianus & esset & nominaretur, ludus qidam ac nugæ ipsi essent. Alia enim ab aliis etiam ludi posse, non secus atqe in scena, qa celerrimè & figitur & dissolvitur, imò facilius fortasse deletur, qàm constituatur: ut ex multis hujus vitæ mutationibus, & prosperitate sursum ac deorsum labente perspicere licet: pietatem verò bonum unum proprium esse, qódqe tutò permaneat.* Et mox: Τοιοῦτος ὁ βίος ἡμῶν τῶν ζώντων πρόσκαιρα, τοιοῦτο τὸ ἐπὶ γῆς παίγνιον, οἷα ὄντας γενέσθαι, καὶ γενομένους ἀναλυθῆναι. *Ejusmodi vita nostra est, qi fluxam vitam ducimus: ejusmodi in terra ludus, ut cùm non simus nascamur, cùm nati sumus, rursus dissolvamur.*

Vide *ad l.* 11. §. 6. & *l.* 12. §. 36.

Διαδορατισμοὶ] *velitationes, hastiludia.* Xylander rectè. nec cur vocabuli significationem minùs intelligere se profiteretur, qicqam erat. δορατιζόμενοι, δόρατα μαχόμενοι. Hesychius. & indè δορατισμοὶ pro *velitationibus.* qia velites hastis levioribus, sive jaculis utebantur, utì videre est apud Livium *hist. l.* 8. & *l.* 26. & *l.* 36. & Vegetium *de re milit. l.* 3. *c.* 16. Erant avtem *velitationes*, vel *seriæ*, ut hostiles, præliorum qasi præludia qædam, vel *ludicræ* ac exercitatoriæ, qibus tirones ad munia bellica idonei magìs redderentur. indò ad *concertationes* qasvis transfertur est vocabulum *l.* 4. *c.* 3. διαδορατισθέντες, *sese mutuò impetentes.*

Κυνιδίοις ὀστάριον ἐρριμμένον] Ità Apostolus *ad Philip. cap.* 3. *v.* 8. præ fide justitiáqe Christiana, veráqe ac solida Christi notitia, σκύβαλα ἡγεῖται τὰ πάντα. *omnia ducere pro stercoribus.* qo loco σκύβαλα, qasi κυνίβαλα dicta, si Grammaticos avdimus, vel sunt *stercora*, peculiariter *canina.* σκύβαλον, κόπρος. Hesychius. τὸ δι' ἐνέρων ἐκβαλλόμενον. Σκύβαλον, *stercus per intestina emissum.* Etymologus. atqe ità accipiunt interpretes plerique. eodémqe facit qod Apulejus *florid.* 2. qi Cratetem ait *rem familiarem abjecisse, velut onus stercoris, magìs labori qàm usui.* vel etiam ea qæ *canibus projici* solent. Σκύβαλον, τὸ τοῖς κυσὶ βαλλόμενον, κυνίβαλόν τι ὄν. Σκύβαλον *vocatur id, qod canibus est projectum, qasi* κυνίβαλόν τι ὄν. Svidas. atqe ità usurpavit Aristo in *Epigram. Anthol. l.* 1. *c.* 33. ubi poëta avt literator aliqis, mures Opicos, nè codices suos corroderent, abigens, ad felicioris ac lavtioris alicujus ædes commigrare illos jubet, apud qem inventuri sint, δεῖπνον συχνὸν ἀπὸ σκυβάλων, *cænam frequentem largámqe satis ab eis qa canibus projiciuntur, reliqiis.* Verum de vocabulo isto, qòd latè patet, & nos latiùs alibi. Offsium avtem canibus projectorum meminit eò magìs Marcus, qia ea rixam inter illos creare assolent. unde versus proverbialis,

Dum canis os rodit, socium, qem diligit, odit.

qod & Gregorius Nazianzenus *Epist.* 22. *ad Basil.* Κυνὸς βρῶμα ῥιφὲν ἐν μέσῳ καθ' ἁλλήλων ἐπλίζει. *Cibus canibus projectus in medio illorum alium in alium armat.* Indè Platonis illud, κυσὶν ὀστοῦ μενοῦσι, osse objecto canes inter se committere, in epigrammate qod in Alexin amasium suum composuisse à Laërtio Apulejóqe perhibetur. de qo alibi diximus.

Ψωμίον εἰς τοὺς τῶν ἰχθύων δεξαμενάς] lego δεξαμενάς. *in piscinas* Xylander. rectè. est enim δεξαμενὴ *aqarum receptaculum* sive *conceptaculum*, avt etiam, si cum Frontino loqi libuerit, *conceptela.* ità enim legendum apud hunc avtumo, *de Aqueductibus commentario. Irriguos agros, tabernas, cænacula, & conceptelas*, pro qo in editis, *corruptelas*, corruptè legitur. indè δεξαμεναὶ, ὑδάτων δοχεῖα. Hesychius. *aqarum conceptacula*; sive illa cisternæ, sive piscinæ fuerint. ità de Roma Strabo *Geogr. l.* 5. *p.* 163. Ὥστε πᾶσιν οἰκίαις σχεδὸν δεξαμενὰς ἔχειν. *Qamlibet ferè domum cisternas habere.* Alexander *problem. l.* 1. *q.* 54. Ἐὰν εἰς θερμὴν δεξαμενὴν καταλύσῃ τις. *Si qis in calidum lavacrum avt solium descenderit.* Et Galenus *method. medend. l.* 10. *c.* Τὰς ὕστερον ἐχούσας ὑδρίας τολμᾷ βάπτειν εἰς τὴν ψυχρὰν δεξαμενήν. *Sic nemo audet pedes tingere in frigidam.* id est, κολυμβήθραν, *in piscinam.* Lactius *l.* 7. *pag.* 158. in Zenone. Ἀκύων δὲ, τῷ μεταξὺ τῷ τε φανῆναι καὶ τῷ ἀκοῦσαι, ἀέρος, πληγομένου σφαιροειδῶς, εἶτα κυματουμένου, καὶ ταῖς ἀκοαῖς προσπίπτοντος, ὡς κυματοῦσθαι τὸ ἐν τῇ δεξαμενῇ ὕδωρ καὶ κύκλῳ ὑπὸ τοῦ ἐμβληθέντος λίθου. *Porrò audire, qum is qi medius inter loqentem & audientem est, aer verberatur orbiculariter, deinde agitatus auribus influit, qem-*

formicarum ærumnæ & bajulationes, muſculorum perterritorum diſcurſus, ſigillaria verticillis cita. hoc genus ſunt externa cuncta. in his igitur benevolum placidúmqe conſiſtere par eſt, non avtem inſoleſcere: intelligere nihilominus, tanti

νας *, μυρμήκων παλαιπωρίαι, καὶ ἀχθοφορίαι, [a] μυϊδίων ἐπ]ομένων διαδρομαὶ, [b] σιγιλλάρια νεῦροσπασ]μένα. χρὴ δὲ ἐν τούτοις [c] ὑμνῶς μὲν καὶ μὴ φρυαλ]όμενον εἶναι. ἀ]αθολυθεῖν μέν τι, ὅ-

* --μενας,
a L. 11. §. 22
b L. 2. §. 2.
c L. 4. §. 25. l. 8. §. 5. 43.

π

ANNOTATIONES.

qemadmodum & cisterna aqa per orbes injecto agitatur lapide. Dabitur hinc genuina interpretatio loco cuidam Procopii ἐν τοῖς ἀνεκδότοις, cùm à lavdatore, tum ab editore ſecius accepto. narrans avtor ille Photii cujuſdam à Juſtiniano in cuſtodiam miſſi hiſtoriam: Τὰ μὲν πρῶτα, inqit, καταφυγὼν εἰς τὸν ναὸν τῆς Θεοτόκου, παρὰ τὴν ἱερὰν τράπεζαν οἰκέτης (lege ἱκέτης) καθῆστο. — τὸ δὲ δὴ δεύτερον εἰς τῆς σοφίας τὸ ἱερὸν ἦκεν, εἰς αὐτήν πω τὴν θείαν δεξαμενὴν ἐξαπιναίως ἐκπεσών, ἥπερ μάλιστα πάντων νενομίκασιν οἱ Χριστιανοὶ σέβειν. *Tum primùm in Deipara templo ad ſacram aram ſupplex conſtitit.* — *Secundò deinde in Sophia templum cùm veniſſet, inopinatò deſcendit in ipſum fontem ſacrum, cujus ſumma Chriſtianis ritu ſolenni religio eſt.* qo loco Svidas δεξαμενὴν intelligit menſam ſacram, τὴν τράπεζαν τὴν τὰ θεῖα δεχομένην. *menſam, qa res divinas ſacráſqe recipiebat.* errore ſupino nimis. qum fugæ Photianæ geminæ mentio fiat à Procopio, prioris, qâ ad menſam ſacram in Virginis Deiparæ templo confugerit; alterius, qâ εἰς τὴν δεξαμενὴν in Sophiæ ſano ſe contulerit. Svidæ παρόραμα iſtud advertit Nicolavs Alemannus, ſed in aliud havd minùs craſſum fœdumqe incidit ipſe, cùm δεξαμενὴν *emiſſarium* eſt interpretatus, & ἀντὶ τῆ ὑπονόμε, pro *cloaca*, qam appellat Gregorius *in Evang. hom.* 17. accepit; hoc eſt, pro conceptaculo illo, in qod aqæ, poſtqam ſacris perficiendis inſervierant, defluebant. at qis *cloacam* illam, *ſacram*, multò minùs *divinam*, diceret? qis *apud Chriſtianos eam in maxima eſſe veneratione*? imò loci iſtius vilitatem à veneratione remotiſſimam inſinuat Gregorius, cùm ſacerdotes malos aſſimilat aqæ baptiſmatis, qæ peccata baptizatorum diluens, illos ad regnum cœleſte mittit, & ipſa poſtea in *cloacam deſcendit*. eſt igitur Procopio ἡ θεία δεξαμενὴ nihil aliud, qàm ipſe *fons ſacer*, qem βαπτιστήριον & κολυμβήθρων patres priſci, Alemanno etiam agnoſcente, paſſim nuncupant. Offulam in piſcinas miſſam commemorat, qia hoc ſpectaculo ſeſe oblectare ſolebant piſcinarum domini, cùm ad eſcam immiſſam piſces accurrentes contuerentur. Ambitionem avtem luxúmqe veterum qorundam, in piſcinis extruendis piſcibúſqe alendis, ex Varrone ſolo ſatis diſcere licet, *qi de re ruſtic. l.* 3. *c.* 17. narrat, *Hirrium cùm circum piſcinas ſuas ex ædificiis duodena millia ſeſtertia caperet, eam omnem mercedem eſcis, qas dabat piſcibus, conſumpſiſſe.*. Qin & de Hortenſio idem *ibidem*. *Non ſatis erat illum non paſci piſcinis, niſi eos ipſe paſceret ultrò: ac majorem curam ſibi haberet, nè ejus eſurirent mulli, qàm ego habeo nè mei in Roſea eſuriant aſini: & qidem utráqe re, & cibo & potióne, cùm non pavlò ſumptuoſiùs, qàm ego his, miniſtraret victum. ego enim uno ſervulo, hordeo non multo, aqâ domeſticâ, meos multinumos alo aſinos. ille primùm qi miniſtrarent, piſcatores habebat complures: & ii piſciculos minutos aggerebant freqenter, ut à majoribus abſumerentur. præterea ſalſamenta in eas piſcinas emptitia conjiciebat, cùm mare turbaret.* Addítqe: *Celeriùs voluntate Hortenſii ex eqili educeres rhedarias, ut tibi haberes mulas, qàm è piſcina barbatum mullum. nec minor cura ejus erat de agrotis piſcibus, qàm de minùs valentibus ſervis. itaqe minùs laborabat, nè ſervus ager, qàm aqam frigidam biberent ſui piſces.* Ælianus *hiſt. animal. lib.* 12. *cap.* 1. refert in Myrenſi Lyciæ ſinu ſitum eſſe Apollinis templum, cui piſcina ſit adſita: Τὸν δὲ τῦδε τῷ Διῒ ἱερία κρία μόσχοια διαπείρειν τῶν τῷ Διῒ θυομένων. καὶ ὀρφοὺς δὴ καὶ τοὺς ἰχθύας ἀθρόους προσίεσι, καὶ τῶν κρεῶν ἐσθίειν, ὁπόταν καλῶνται δαιτυμόνες. καὶ χαίρειν τοὺς θύσαντας, καὶ τὴν τούτων δαῖτα πιστεύειν εἶναι σφίσιν ὅτου ἀγαθήν. *Ad dei ſacerdotem vitulinas carnes deo immolantium diſpergentem orphos piſces gregatim adnatare, & tanqam convivas ad epulas invitatos carnes comedere, & immolantes ex eo voluptate affici, & ſibi perſvadere qod piſces ſuâ ſacrificatione paſcantur indicare res ſuas benè & feliciter caſuras eſſe.* Idémqe *l. eód. c.* 30. Χειροήθεις δὲ ἰχθῦς, καὶ ὑπακούοντες τῇ κλήσει, καὶ τροφὰς ἀσμένως δεχόμενοι, πολλαχόθι καὶ εἰσὶ, καὶ τρέφονται. *Permultis qidem locis manſvefacti piſces, & ſe appellantibus obtemperantes, & cibos objectos libenter excipientes aluntur.* Qoniam avtem piſcium iſtiuſmodi ad ſignum datum offulámqe miſſam certatim facto concurſu ludos ſibi facere domini eorum ſolebant, ideò *piſcinas* illas Varro dixit, *magis ad oculos, qàm ad veſicam pertinere.* Sed & τὰς τῆς γαστρὸς διξαμενάς. id eſt, *ventris receptacula* Philo dixit. viſe *ad lib.* 4. §. 16.

Μυρμήκων παλαιπωρίαι καὶ ἀχθοφορίαι] Seneca de occupatis qibuſdam, ſed nullo fine certo ſibi propoſito ſatagentibus; *de tranq. c.* 12. *Inconſultus illis vanúſqe curſus eſt: qalis formicis per arbuſta repentibus, qæ in ſummum cacumen, deinde in imum imanes aguntur.*

Μυϊδίων ἐπ]ομένων διαδρομαὶ] Ità de eiſdem Horatius *ſerm. l.* 2. *ſat.* 6.

Currere per totum pavidi conclave, magiſqe

Examines trepidare. —

qibus ille opes confert, earúmqe uſufructuarios. Vide *l.* 11. §. 22.

Σιγιλλάρια νευροσπασ]μένα] Gloſſæ. *ſigillari.* Νευρόσπαστοι. forſan, *ſigillaria.* Νευρόσπαστα. vel etiam, *ſigillarii.* Νευροσπάσαι. *Sigillaria*, ſive *ſigilla*, parva ſunt ſigna, icunculæ ſive imagunculæ. Macrobius *Saturn. l.* 1. ubi *Sigillariorum celebritatem Saturnalibus adjectam* dixerat, *c.* 10. ſubjicit, *c.* 11. *Qaſi verò ſapiens qiſqam ſigillaria, qa luſum reptanti adhuc infantiæ eſcillis fictilibus prebent, tentat officio religionis adſcribere.* & in fine capitis, *ſigilla* vocat, *qa arte fictili fingerentur.* Svetonius *l.* 5. *c.* 5. de Clavdio: *Tiberius patruus petenti honores, conſularia ornamenta detulit: ſed inſtantius legitimos flagitanti, id ſolum codicillis reſcripſit. Qadraginta aureos in Saturnalia & Sigillaria miſiſſe ei.* Seneca *Epiſt.* 12. *Ego ſum Felicio, Philoſiti villici filius, deliciolum tuum, cui ſolebas ſigillaria mittere.* Tertullianus *adv. Valent. c.* 12. *Ut avtem tantum ſigillarium extrinſecus qoqe inornarent.* Et *de Orat. c.* 12. *Cùm perinde faciant nationes, adoratis ſigillaribus ſuis reſidendo.* Arnobius *contr. gent. l.* 6. *Deos eſſe ſigillaria ipſa cenſetis. Sigilliola* eidem *lib. eod. In ſigilliolis parvulis contrahere ſe Deos, & alieni ad corporis ſimilitudinem coarctari: at verò in vaſtis porrigere ſe longiùs atqe in maximitate producere.* Porrò ſigillaria νευροσπασ]μένα, ut Marcus hìc, ſive ἀγάλματα νευρόσπαστα, ut Herodotus *l.* 2. & Lucianus *de Dea Syria*, ſunt ſigilla ità concinnata, ut nervorum ſive verticillorum qorundam ope, pro tractantis arbitrio attracta citáqe, modo in hanc, modò in illam partem moverentur, figuráſqe ſubinde varias exprimerent. Ariſtoteles *de mund. c.* 6. Καὶ οἱ νευροσπάσται μίαν μήρινθον ἐπισπασάμενοι, ποιοῦσι καὶ ἀνύχεια κινεῖσθαι καὶ χεῖρα τοῦ ζώου, καὶ ὦμον καὶ ὀφθαλμὸν, ἔστι δ' ὅτε πάντα τὰ μέρη, μιᾷ τινι εὐρυθμίᾳ. *Præſtigiatores, qos nevrospaſtas appellant ob id, qod imagunculas animatus eſſe fiduciis ductitandis ementiuntur: qi cùm funiculum avt nervum adduxerunt, cieri cervicem & manum qaſi animantis ſimulacri, humerúmqe itidem & oculum faciunt: interdum etiam omnia membra, idqe qadam cum venuſtate atqe aqabilitate motus.* Qod Apulejus *de mundo. Etiam illi, qi in ligneolis hominum figuris geſtus movent, qando filum membri qod agitare ſolent, traxerint, torqebitur cervix, nutabit caput, oculi vibrabunt, manus ad miniſterium præſto erunt; nec invenuſtè totus videbitur vivere.* Erant ea plerumqe lignea, ut Apulejus hìc. Horatius item *ſerm. l.* 2. *ſat.* 7.

— *nervis alienis mobile lignum.*

Verùm & argentea qandoqe. Petronius in *Satyr. Larvam argenteam attulit ſervus, ſic aptam, ut articuli ejus vertebraqe locata in omnem partem flecterentur. hanc cùm ſuper menſam ſemel iterúmqe abjeciſſet, & catenatio mobilis aliqot figuras exprimeret*, &c. Marcus ad animi motus exprimendos imagine hinc ductâ freqenter eſt uſus. Vide *ad l.* 2. §. 2. & *l.* 6. §. 16. Uſus eſt & Clemens Alexandrinus non ſemel. ſic enim *Strom. l.* 2. Νευροσπασμένων δὲ ἡμῶν, ἀψύχων δίκην, φυσικαῖς ἐνεργείαις, τόλε ἀκούσιον παρέλκει, ὁρμή τε ἡ προηγουμένη τούτων. καὶ ἀκέλε ἕπονται ἑκοῦσιοι ζῶον τὸ λογικὸν ἀνάγκη λόγου ὑπὸ τῆς ἕξεως ἀσπίλως κινούμενον. *Qod ſi nos, tanqam inanima, naturalibus operationibus veluti funibus trahamur, ſupervacaneum eſt involuntarium, & appetitio, qa ea præcedit. Nec ergò illud utiqe animal, qale ſit intelligo, cujus vim appetendi, qa ab externa cauſſa movetur, ſortita eſt neceſſitas.* Vide & eundem *ad lib.* 12. §. 19. Iſta avtem ſigillaria νευροσπασ]μένα inter res ludicras nec ullo in pretio atqe æſtimatione habendas jure merito recenſet Marcus iſtic. Itaqe Siracuſanus ille in Xenophontis *ſympoſio*, qi eis exhibendis vitam tolerabat, atqe hoc præcipuè gloriabatur, qòd hâc ratione ſtultis hominibus illuderet; ἔστι γάρ, inqit, τὰ ἐμὰ νευρόσπαστα θαύμενοι τρέφουσί με. *Nam illi propterea qod ſpectent imagunculas meas, qa fidiculis tenta moventur, me alunt.* Solenne habebat, qocunqe terrarum veniret, καρπῶν μὲν ἀφθονίαν, φρενῶν δὲ ἀφορίαν, *fructuum copiam, mentis inopiam*, loci incolis comprecari.

Εὐμενῶς] *placidè.* Ità *l.* 8. §. 47. Ἄπιθι ἐκ τοῦ ζῆν εὐμενής. *Excede è vita aqo animo.* Sed ἀσμένως *lubenter.* De verè Chriſtiano Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 480. *A.* Ἀσμενίσεται τὸ δὴ τοῦ βίου ἀπολυθήσεται χάριν ἴσως καὶ τῷ τὴν αἰτίαν παραστησαμένῳ τῆς ἐνθένδε ἐξόδε, καὶ τῷ τὴν ἐπιβουλὴν τεχνασαμένῳ ἐγνωκὼς, πρόφασιν εὔλογον λαβὼν, ἣν ἐκ αὐτὸς παρέσχον, ἑαυτὸν ἐπιδείξας, ὡς ἐστι, τῷ μὲν δι' ὑπομονῆς, δι' ἀγάπης δὲ Κυρίῳ. *Lubentiſſimè ab hac vita liberabitur, habens ſortaſſe gratiam, & ei, qi cauſſam præbuit, ut hinc exiret, & ei, qi molitus eſt inſidias: qia ita honeſtam accepit occaſionem, qam ipſe non præbuit, ſeipſum oſtendendi qiſnam ſit, illi qidem per tolerantiam, Domino verò per charitatem.* indè ἀσμενίζειν Marco, *l.* 5. §. 9.

a *L.* 5. §. 16. π a πσότυ ἄξι☉ ἕκασός ἐστιν, ὅσυ ἄξιά ἐστι πολ-
τυ τοῦτ' ἀ ἐσπούδακεν.

b Inf. §. 30. *l.* 6. §. 53. * *Vide Not.* c *L.* 2. §. 16. §. 4. b Δεῖ κ τ λέξιν τοῦτο προσέχειν τοῖς λεγομέ-
νοις, κ καθ' ἑκάστην ὁρμὴν γινομένοις. κὰι * ἐπὶ
μὲν τ ἑτέρυ, εὐθὺς ὁρᾶν, c ἐπὶ τίνα σκοπὸν ἡ ἀ-
ναφορά. ἐπὶ τ δ ἑτέρυ, τοῦτο φυλάττειν, τί τὸ σημ-
αινόμενον.

d Inf. §. 7. e Inf. §. 54, 55. f *L.* 8. §. 2. *l.* 9. §. 23. §. 5. Πότερον ἐξαρκεῖ ἡ διάνοιά μυ πρὸς τοῦτο, ἢ ὔ; εἰ μὲν ἐξαρκεῖ, χρῶμαι αὐτῇ πρὸς τὸ ἔργον, ὡς ὀργάνῳ τοῦτο τ τ ὅλων φύσεως δοθέντι. εἰ δ μὴ ἐξαρκεῖ, ἤτοι τοῦτο χωρῶ τ ἔργυ τῷ δυναμένῳ κρεῖττον ἐπιτελέσαι, ἐὰν ἄλλως τ μὴ καθήκῃ. ἢ πρόσ-
σω ὡς δύναμαι, d συσπαραλαβὼν τὸν δυνάμενον κ πρόσχρησιν τ ἐμοῦ ἡγεμονικοῦ ποιῆσαι e τὰ εἰς τὠὐ κοινωνίαν νῦν καίριον κ χρήσιμον. f ὅ, τι γὰρ ἂν δι' ἐμαυτ, ἢ σὺν ἄλλῳ ποιῶ, ὧδε μόνον χρὴ συντείνειν, ε εἰς τὸ κοινῇ χρήσιμον κ δίκαιον.

g *L.* 4. §. 12. §. 6. h Ὅσοι μὲν πολυΰμνητοι γενόμενοι, ἤδη λή-
θῃ τοῦτο δεδώκασιν; ὅσοι δ τούτυς ὑμνήσαντες, πάλαι
σκιαί;

qemqe esse, qanti illud est in qo studium posuerit.

§. 4. In sermone, eis qæ dicuntur; in conatu omni, eis qæ fiunt animum advertere oportet: & in altero qidem, qid designetur; in altero verò, qorsum referatur, considerandum.

§. 5. Sufficítqe ad istud mens mea, necne? si sufficit, eâ tanqam instrumento ab universi natura mihi dato ad hoc efficiendum utor, si non sufficit, avt opus illi concedo, qi me meliùs id efficere potest, nisi aliter ad officium meum pertinuerit; vel qod possum facio, eo adscito qi mentis meæ operâ usus id possit, qod ad societatem humanam est hoc ipso tempore tempestivum ac utile. qicqid enim, vel per me, vel cum alio fecero, ad id duntaxat tendere fas est qod est societati utile & congruum.

§. 6. Qàm multi qi celebres admodum olim extitêre, oblivioni nunc sunt traditi? qàm multi etiam eorum, qi istos celebraverant, jam olim penitus aboliti sunt?

§. 7.

ANNOTATIONES.

§. 9. & *infrà* §. 27. Vide ad §. 58. ubi ἀσμένως Plutarchus, qod A ἀσπασίως Herodotus dixerat.

Τοσοῦτο ἄξι☉ ἕκαστ☉] Vide *l.* 5. §. 16.

§. 4. Καλὰ λέξιν] Vide *l.* 6. §. 53. non est autem καλὰ λέξιν hìc *verbatim*, uti interpretes opinati sunt: sed *in sermone*, sive *in oratione*, *inter loqendum*. ut καθ' ἑκάστην ὁρμὴν, *in omni conatu*, sive *molitione*. Sed nec ὁρμὴ ἑκάστη, sed τοῖς γινομένοις παρακολυθεῖν, non *omni conatui*, sive *proposito*, sed *in omni conatu* sive *proposito*, *eis qa fiunt*, sicut *in sermone omni*, *eis qa dicuntur*, *animum advertendum* monet.

Παρακολυθεῖν] qod *infrà* §. 30. συμπαρεκτείνειν τὴν νόησιν, *animum simul intende*. Vide *ad l.* 2. §. 8.

Καὶ καθ' ἑκάστην ὁρμὴν] hæc est ἐπιστροφὴ illa καθ' ἑκάστην πρᾶ-
ξιν, *consideratio* sive *actionis* sive molitionis cujusvis, de qa *supra l.* 4. §. 32. & *infrà* §. 30.

Καὶ ἐπὶ μὲν τῷ ἑτέρῳ] avt ista loco mota sunt, avt ὕστερον πρότερον Ὁμηρικῶς, ut ille loqitur, qæ ad membra priora pertinent, Marcus ipse subjunxit. itaqe in vertendo priùs dictorum ordinem seqi præoptabam.

Ἐπὶ τίνα σκόπον ἡ ἀναφορά] Vide *lib.* 2. §. 16. & *lib.* 10. §. 37.

Τί τὸ σημαινόμενον] Varro *de ling. Lat. l.* 4. *Cùm uniuscujusqe verbi natura sint dua, à qa re, & in qa re, vocabulum sit impositum. — Priorem illam partem, ubi, cur & unde sint verba, scrutantur. Graci vocant ἐτυμολογίαν. illam alteram περὶ σημαινομένων.* Ità enim distingvenda dictio Varroniana.

§. 5. Πότερον ἐξαρκεῖ] Prudentissimum monitum, nè viribus nostris majora moliamur. Siqidem, ut Propertius *lib.* 3. *Eleg.* 7.

Turpe est, qod neqeas, capiti committere pondus:
Et pressum inflexo mox dare terga genu.

Jason Sirachides *Sapient. c.* 3. *v.* 21. Χαλεπώτερά σου μὴ ζήτει. καὶ ἰσχυρότερά σου μὴ ἐξέταζε. qod Junius vertit, *Difficiliora captu tuo nè qaras temerè: & valentiora viribus tuis nè exquiras insipienter.* Phaëtonti Phœbus apud Evripidem à Clemente Alexandrino adductus *pædag. lib.* 3. *cap.* 2. ex restitutione Grotiana;

Τῶν ἡνιῶν, παῖ, μὴ θίγῃς ἄπειρ☉ ὤν,
Μηδὲ ἁπαξῇς τὴν δίφρον, ἐλαύνειν μὴ μαθών.
Ah parce habenas tangere ignarâ manu,
Currúsqe, fili, scandere eqitandi rudis.

Evpolis *Amicis*;

Ὃν ἐσωφρόνησας, ὦ πρεσβύτα, τὴν καλάσιριν
Τήνδε λαμβάνων ἄφνω, πρὶν καὶ μαθεῖν τὴν ἱππικήν.
Pol, senex, parùm sapuisti, qi tam citò stipendium
Hoc eqestre sumpsisti, prùsqam rectè eqitare didiceras. E

Flaccus in *arte*.

Sumite materiam vestris, qi scribitis, aqam
Viribus, & versate diu, qid ferre recusent,
Qid valeant humeri. —

Spectat horsum Christi Domini monitum, Lucæ *c.* 14. *v.* 28. de ædificare cogitante, ὅτι πρῶτον καθίσας ψηφίζει τὴν δαπάνην, εἰ ἔχει τὰ πρὸς ἀπαρτισμόν, qòd primò considens sumptus secum reputat, num suppetat unde perficere possit; nè si posito fundamento fabricam absolvere neqiverit, ludibrio exponatur dicentium, Ὅτι οὗτ☉ ὁ ἄνθρωπ☉ ἤρξατο οἰκοδομεῖν, καὶ οὐκ ἴσχυσεν ἐκτελέσαι. *Homo iste ædificare cœperat, verùm perficere non valebat.* Νῦν δὲ μὴ δυναμένοί τινες τὸν ψαμὸν καταπίειν, συντάξεις ἀγοράζοντες ἐπιβάλλονται ἑστίσεις. διὰ τοῦτο ἐμοῦσιν, ἢ ἀποπνίγονται. εἶτα τρόφοι, καὶ καλάμαι, καὶ πυρετοί. *Nunc cùm nonnulli deglutire buccellam non possint, volumina emunt, eáqe devorare conantur: unde fit avt revomant, avt cruditate laborent: unde vertigines, fluxiones & febres oriuntur.* Epictetus *l.* 1. *c.* 26. Qi & idem *Enchir. c.* 59. Ἂν ὑπὲρ δύναμιν ἀναλάβῃς τι πρόσωπον. καὶ ἐν τούτῳ ἠσχημόνησας, καὶ ὃ ἐδύνατο ἐκπληρῶσαι, παρέλιπες. *Si qam personam, qa vires tuas superat, induxeris: tum eam indecorè geres: tum eam, qam sustinere posses, negliges.* Vide *ad l.* 4. §. 31. & *l.* 5. §. 17.

Παραχωρῶ τῷ ἔργῳ τῷ δυναμένῳ] Ità Liodes *Odyss. φ. v.* B 152. ubi arcum Ulyssem intendere frustrà tentaverat,

Ὦ φίλοι, ἤ μὲν ἐγὼ τανύω —
O amici, non ego qidem intendo.

vel utì Dionysius Metathemenus apud Athenæum *l.* 10. *p.* 437. *E.* sed sensu parùm honesto usurpans, extulit,

— ἢ δύναμαι τανύειν. λαβέτω δὲ καὶ ἄλλ☉.
Arrigere neqeo, sumat alius.

Ἐὰν ἄλλως τοῦτο μὴ καθήκῃ] Ità Jason Sirachides loco priùs adducto, monito suo prudentissimo sanè illi, subjungit; Ἃ προσετάγη σοι, ταῦτα διανοοῦ. *Qæ mandata sunt tibi, hæc sanctè cogita.* Uterqe vult & Jason & Marcus, non deserendum C esse id, qod est officii nostri. etiamsi ad effectum pro desiderio nostro perducere neqeamus. Siqidem in his obtinet, qod Naso *Ponti l.* 3. *El.* 4.

Denique opus nostra culpetur ut undiqe cura,
Officium nemo qi reprehendat, erit.
Ut desint vires, tamen est laudanda voluntas:
Hac ego contentos augvror esse Deos.

Προσπαραλαβὼν τὸν δυνάμενον] Plutarchus in *politic. præcept. p.* 819. *B.* Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῆς ἰαυτοῦ φύσεως ἄμεινον ὄντα, δεῖ πρὸς ὃ χεῖρον ἑτέρᾳ πέφυκας, ἀφιστῆναι τοὺς μᾶλλον δυναμέ-
νους. *Veruntamen te tua natura peritum oportet ad ea, in qibus* D *ipse minus à natura vales, qi præstare id qod tibi deest rectius possint deligere.*

Εἰς τὸ κοινῇ χρήσιμον] Vide *l.* 1. *c.* 16. & *l.* 4. §. 12. & *l.* 5. §. 7.

§. 6. Ὅσοι μὲν πολυΰμνητοι] Idem argumentum habes *lib.* 3. §. 3, 10. & *lib.* 4. §. 33, 48. & *infrà* §. 10. & *lib.* 8. §. 21, 25.

Ὅσοι δὲ τούτυς ὑμνήσαντες] Scilicet qi aliis immortalitatem æternitatémqe qandam encomiis suis scripto traditis & posteritati consecratis conciliare ac largiri profitebantur, etiam ex ipsis illis havd pavci oblivioni sunt traditi, memoriáqe illorum unà cum scriptis ipsis intercidit. Hoc est enim, qod pœtæ cumprimis, nec soli tamen, solent patronis, favtoribus, familiaribus E suis polliceri. Theocritus *Idyll.* 16.

Μωσάων δὲ μάλιστα τίειν ἱερὰς ὑποφήτας.
Ὄφρα κε κ' οἰν αἰδῶ κεκρυμμένος, ἐσθλὸς ἀκούσῃς,
Μηδ' ἀκλεὴς μύρηαι ἐπὶ ψυχρῷ Ἀχέροντι, &c.
Musarum verò in primis venerare sacros interpretes,
Ut etiam apud inferos occultatus, benè audias,
Neqe inglorius lugeas apud frigidum Acherontem, &c.

Tibullus *l.* 1. *El.* 4.

Qem referunt Musæ, vivet; dum robora tellus,
Dum cælum stellas, dum vehit amnis aqas.

Flaccus *carm. l.* 4. *Od.* 8.

Dignum laude virum Musa vetat mori:
Cælo Musa beat. —

qi

§. 7. Avxilii nè te pudeat. hoc eſt enim tibi propoſitum, ut qod eſt muneris tui facias, qomodo militi in dimicatione murali. qid ergò, ſi ad propugnaculum aſcendere ſolus, qia clavdus es, neqeas, ab altero verò adjutus poſſis?

§. 8. De futuris ſolicitus nè ſis. accedes enim ad ea, ſi ità neceſſe fuerit, ratione inſtructus eâdem, qâ nunc ad præſentia uteris.

§. 9. Omnia ſunt ſibi invicem implexa, & vinculo qodam ſacro ſibi invicem ſic devincta, ut nihil al-

§. 7. [a] Μὴ αἰσχύνε βοηθούμενος. πόσοις γάρ ἔστι ἐνεργεῖν [b] τὸ ἐπιβάλλον, ὡς ῥᾳδιώτη ἐν τειχομαχίᾳ. τί ἂν ἐὰν σὺ μὲν χωλαίνων ἐπὶ τὴν ἔκπλεξιν ἀναβῆναι μόνος μὴ δύνῃ, σὺν ἄλλῳ δ' δυναῖτο ἢ ἔτι;

§. 8. [c] Τὰ μέλλοντα μὴ περιεργάζου. [d] ἥξεις γὰρ ἐπ' αὐτὰ, ἐὰν δέησῃ, [e] φέρων τὰ αὐτὰ λόγον, ᾧ νῦν πρὸς τὰ παρόντα χρᾷ.

§. 9. [f] Πάντα ἀλλήλοις ἐπιπέπλεκται, καὶ ἡ σύνδεσις ἱερά, καὶ σχεδόν τι οὐδὲν ἀλλότριον ἄλλο

a Sup. §. 5. l. 10. §. 12.
b L. 10. §. 25
c L. 1. §. 36. l. 12. §. 1. 3.
d Inf. §. 46.
e L. 12. §. 9.
f L. 6. §. 38.
g L. 9. §. 1.

ANNOTATIONES.

qi & argumentum idem *ode* proximâ ſuſè proſequitur. Naſo *amor. l. 1. El. 10.*

Scinduntur veſtes, gemma franguntur & aurum:
Carmina qam tribuent, fama perennis erit.

qem & vide ſis qàm magnificè idem hoc prædicet, *ibidem El. 15.* Plinius major *præfat. nat. hiſt. Apion Grammaticus, hic qem Tiberius Cæſar cymbalum mundi vocabat, cùm publicæ famæ tympanum potiùs videri poſſet, immortalitate donari à ſe ſcripſit, ad qos aliqa componebat.* De majore ipſo minor *l. 6. ad Taciti*tum *ſuum Ep. 16. Video morti ejus, ſi celebretur à te, immortalem gloriam eſſe propoſitam. qamvis enim pulcerrimarum cladе terrarum, ut populi, ut urbes, memorabili caſu, qaſi ſemper victurus occiderit; qamvis ipſe plurima opera & manſura condiderit, multùm tamen perpetuitati ejus ſcriptorum tuorum æternitas addet. eqidem beatos puto, qibus Deorum munere datum eſt, aut facere ſcribenda, aut ſcribere legenda; beatiſſimos verò, qibus utrumqe.* Idomeni Epicurus: *Si gloriâ tangeris, notiorem te epiſtola mea facient, qàm omnia iſta qa colis & propter qa coleris.* Refert Seneca *Ep. 21.* Subjungitqe. *Numqid ergò mentitus eſt? qis Idomenea nôſſet, niſi Epicurus illum ſuis literis incidiſſet? omnes illos magiſtianas & ſatrapas, & regem ipſum, ex qo Idomenei titulus petebatur, oblivio alta ſtiprеſſit. Nomen Attici perire Ciceronis epiſtolæ non ſinunt. nihil illi profuiſſet gener Agrippa, & Tiberius progener, & Druſus Cæſar pronepos: inter tam magna nomina taceretur, niſi Cicero illum applicuiſſet. Profunda ſupra nos altitudo temporis veniet, pauca ingenia caput exerent, & in idem qandoqe ſilentium abitura oblivioni reſiſtent, ac ſe diu vindicabunt. Qod Epicurus amico ſuo potuit promittere, hoc tibi promitto, Lucili. Habebo apud poſteros gratiam; poſſum mecum duratura nomina educere. Virgilius noſter duobus memoriam æternam promiſit & præſtat.*

Fortunati ambo, ſi qid mea carmina poſſunt;
Nulla dies unqam memori vos eximet ævo:
Dum domus Æneæ Capitoli immobile ſaxum
Accolet, imperiumqe pater Romanus habebit.

De Niſo & Evryalo *Æn. l. 9.*

§. 7. Μὴ αἰσχύνε βοηθούμενος] Periochen ſuperiùs proximam, à librario aliunde interjectam cenſet Xylander: qia qæ hîc dicuntur, eódem pertineant, qò priora illa §. 4. & ſunt reverà argumenti ejuſdem & hæc & illa periocha. Verùm nihil obſtat, qò minùs ità fuerint à Marco ipſo digeſta, qi prout in mentem tunc hæc nunc illa venerant, chartis illinere ſolenne habuit. qod & *infrà* §. 14, & 16. animadvertere licebit. Rectè avtem idem monet locum hîc habere Diomedeum illud, qod & in proverbium jam abiit, *Iliad. κ.*

Σὺν τε δύ' ἐρχομένω.

Uſurpavit Plato *in Protag.* & Cicero *famil. l. 9. Ep. 7.* & *ad Attic. l. 9. Ep. 4.* Sed & Ariſtoteles *polit. l. 3. c. 16.* Τῶ δὲ ἑνὸς αἱ δύο ἀγαθοὶ βελτίους. (agnoſcis Solomonis illud, *Eccleſ. c. 4. v. 9.*) τοῦτο γάρ ἐστι τὸ,

Σὺν τε δύ' ἐρχομένω.

Uno avtem duo boni meliores ſunt. Hoc eſt enim illud,
Duo ſimul euntes.

Idémqe *Ethic. l. 8. c. 1.* Σὺν τε δύ' ἐρχομένω, νοῆσαι καὶ πρᾶξαι δυνατώτεροι. *Si bini ſimul ire parent, & ad intelligendum & agendum magis idonei ſunt.* Et Cicero *offic. lib. 2. Omnis ratio & inſtitutio vitæ, adjumenta deſiderat.* Ità generaliùs acceptum jure probabitur, qod de animi virtute víqe corporis Salluſtius in *Catilin. Utrumqe per ſe indigens, alterum alterius auxilio eget.* de natura & arte Flaccus in *arte.*

— alterius ſic
Altera poſcit opem res, & conjurat amicè.

Vide *ad l. 2. §. 1.*

Ἐνεργεῖν τὸ ἐπιβάλλον] *id qod tibi incumbit, ad te pertinet,* tui eſt officii & muneris exeqi. ità *lib. 5. §. 25.* Ἃ ἀνθρώπῳ, καθ' ὃ ἄνθρωπός ἐστιν, ἐπιβάλλει. *Qod non ad hominem, qa homo eſt pertinet.* & *lib. 10. §. 24.* Ὅσα ἑκάστῳ ἐπιβάλλει. *Qa unicuiqe conveniunt, ad eúmqe pertinent.* Herodotus *l. 4.* Ἀπολαβόντες τῶν κτημάτων τὸ ἐπιβάλλον. *Sortitam facultatem, qa ad ipſos pertinebat, portionem.* dixerat enim ſuperiùs, ἀπολάχτο τῶν κτημάτων τὸ μέρος. *Sortiti eſtis poſſeſſionum partem.* Et cum μέρος, Lucas *Evang. c. 15. v. 12.* Δός μοι τὸ ἐπιβάλλον μέρος τῆς οὐσίας. *Da mihi bonorum partem, qa ad me pertinet.* Demoſthenes *de corona:* Τῆς τῶν ἄλλων ἀνθρώπων τύχης τὸ ἐπιβάλλον ἐφ' ἡμᾶς μέρος μεγαληφέτην νομίζω τὴν πόλιν. *Fortuna cum aliis nobis communis ratam atqe ad nos pertinentem portionem tuliſſe.* Sed & μοῖραν ἐπιβάλλουσαν, Procopius *Gottic. l. 1.* Καὶ τὴν Γότθοις ἐπιβάλλουσαν ἐν Γάλλοις μοῖραν λαβόντας. *Acceptâ, qa apud Gallos ad ipſos ſpectabat, portione.* Baſilius Cæſar. *in Pſal. 1. pag. 130. A.* Ὁ μὲν οὖν ἐν τῷ βίῳ τυγχάνων, ὅπως μεταύσεως, διὰ τὸ ἄδηλον τῆς ἐκβάσεως. ὁ δὲ συμπληρώσας τὰ ἐπιβάλλοντα, καὶ ἀναπεπλήρωκε τέλει τὴν ζωὴν καλοκαγαθίας, ἤδη ἀσφαλῶς μακαρίζεται. *Nondum enim ille qi in vita eſt, beatus eſt prædicandus ob exitum incertum: ſed qi vices ſua functionis & vocationis ſemel abſolverit, vitámqe ſine certo clauſerit, hic jam beatus tutò dici poterit.* Ariſtoteles *polit. l. 1. c. 9.* Δεῖ μὲν μετέχειν πάντας, ἀλλ' οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀλλ' ὅσον ἑκάστῳ πρὸς τὸ αὐτοῦ ἔργον. διὸ τὸν μὲν ἄρχοντα τελείαν ἔχειν δεῖ τὴν ἠθικὴν ἀρετήν. τῶν δ' ἄλλων ἔχειν, ὅσον ἐπιβάλλει αὐτοῖς. *Oportet qidem omnes partiſipes eſſe, ſed non eodem modo, ſed qantum cuiqe opus eſt. Ex qo fit, ut is qi imperat, perfectam virtutem habere debeat moralem: aliorum verò unuſqiſqe, qantum ipſis convenit, vel, ad ipſos pertinet.* & *l. 2. c. 3.* Ἥκιστα γὰρ ἐπιμελείας τυγχάνει τὸ πλεῖστον κοινόν. τῶν γὰρ ἰδίων μάλιστα φροντίζουσι. τῶν δὲ κοινῶν ἧττον, ἢ ὅσον ἑκάστῳ ἐπιβάλλει. *Qod enim multorum commune eſt, in eo minima adhibetur diligentia. Nam de propriis maximè curant homines, de communibus avtem minus qam qantum ad unumqemqe attinet.* & *l. 7. c. 1.* Ἑκάστῳ τῆς εὐδαιμονίας ἐπιβάλλει τοσοῦτον, ὅσον περ ἀρετῆς καὶ φρονήσεως, καὶ τοῦ πρώτου καὶ τούτους. *Tantum ad unumqemqe felicitatis contingit, qantum virtutis & prudentiæ, & qantum ſecundùm has operatur.* Et *l. 3. c. 4.* Καὶ τὸ κοινῇ συμφέρον συνάγει, καθ' ὅσον ἐπιβάλλει μέρος ἑκάστῳ τοῦ ζῆν καλῶς. *Etiam publica utilitas homines in unum cogit, propterea qòd bene vivendi pars ad ſingulos pertinet.*

§. 8. Τὰ μέλλοντα μὴ περιεργάζου] Baſilius Cæſar. *in Eſaj.* Μὴ πολυπραγμόνει τὸ μέλλον. τί γὰρ ὄφελος ἐν τῷ προλαβεῖν τὴν γνῶσιν; εἰ μὲν γὰρ ἀγαθὸν ἔσαι τὸ ἐσόμενον, ἥξει, κἂν μὴ προγνῷς. εἰ δὲ λυπηρὸν, τί σοι τὸ κέρδος προδεκπαιᾶσθαι τῇ λύπῃ; *Ne curioſiùs futura indagato. Qid enim tibi proderit, longè ante pranoſſe? Si certè bonum erit qod futurum eſt, eveniet, licet non pranoveris: ſin moleſtum, qid inde tibi lucri accedit, dum longè anteqam acciderit, mœrore te conficis?* Ex Solonia mente Avſonius.

Certa ſi decreta ſors eſt, qid cavere proderit?
Sive ſint incerta cuncta, qid timere convenit?

Seneca *Epiſt. 74. Si verò aliqod timetur malum, eò perinde, dum expectatur, qaſi veniſſet, urgetur: & qicqid nè patiatur timet, jam metu patitur. qemadmodum in corporibus futuri languoris ſigna præcurrunt: qadam enim ſegnitia nervis ineſt & ſine labore ullo laſſitudo & oſcitatio & horror membra percurrens: ſic infirmus animus, multò anteqam opprimatur malis, qatitur: præſentit illa, & ante tempus cadit. qid dementius autem, qàm angi futuris, nec ſe tormento reſervare, ſed accerſere ſibi miſerias, & admovere: qas optimum eſt differre, ſi diſcutere non poſſis? vis ſcire, futuro neminem debere torqeri? qicunqe audierit poſt qinqageſimum annum ſibi patienda ſupplicia, non perturbatur, niſi ſi medium ſpatium tranſilierit, & ſe in illam ſeculo poſt futuram ſolicitudinem immiſerit.* Et *Ep. 24. Qid neceſſe eſt mala accerſere, & ſatis citò patienda cùm venerint, præſumere, ac præſens tempus futuri metu perdere? eſt ſine dubio ſtultum; qia qandoqe ſis futurus miſer, eſſe jam miſerum.* Item *Ep. 98. Calamitoſius eſt animus futuri anxius, & ante miſerias miſer. nil eſt nec miſerius, nec ſtultius, qàm prætimere. qa iſta dementia eſt, malum ſuum antecedere?* Vide eundem *Ep. 13.* & *ad l. 8. §. 33.* & *l. 6. §. 31.*

Ἥξεις γὰρ ἐπ' αὐτὰ, φέρων τὸν αὐτὸν λόγον] itaqe eiſdem, qibus nunc es, armis adverſus ea inſtructus. Vide *lib. 12. §. 9.*

§. 9. Πάντα ἀλλήλοις ἐπιπέπλεκται] Vide *ad l. 6. §. 38.* & *l. 10. §. 4.*

Σύνδεσις ἱερά] Trahit hùc σειρὰν χρυσῆν illam Homericam *Il. 9. v. 19.* Ariſtides *Orat. in Jovem Tom. 1. p. 9.* Ἀπορρέουσι τῆς Διὸς τοῦ πάντων πατρὸς δυνάμεως ἴκαρα ἔχει, καὶ ἀτρύτως κατὰ τὴν Ὁμήρου σειρὰν ἅπασι εἰς αὐτὸν διήρτηται, καὶ πάντα ἐξ αὐτοῦ ἐξήρτηται. πολὺ καλλίων ἄλυσις αὕτη ἢ καλά χρυσῆν τινά, καὶ εἴ τινα ἄλλην τις ἐπινοήσειεν. *De Jovis omnium patris vi diru-*

a *L.* 5.§.8. ἄλλο ἀλλῳ. [a] συγκατατίτακ᾽ γὰρ, &
b *L.* 4.§.23. Inf. §.48. [b] τὸν αὐτὸν κόσμον. [c] κόσμ῾ τε γὰρ εἷς
c *L.* 4.§.40. τῶν, & Θεὸς εἷς ἐπὶ πάντων, καὶ οὐσία μία, καὶ
d *L.* 2.§.16. [d] νόμ῾ εἷς, [e] λόγ῾ κοινὸς πάντων τῶν νοερῶν
e *L.* 4.§.4. f *L.* 9.§.1. ζώων, καὶ [f] ἀλήθεια μία. εἴγε καὶ τελειότης μία τῶν
ὁμογενῶν, καὶ ἓν αὐτῶν λόγῳ μετεχόντων ζώων.

g *L.* 2.§.12. Inf. §.19. §. 10. [g] Πᾶν τὸ ἔνυλον, συναφανίζεται τάχιστα
h *L.* 4.§.14. τῇ τῶν ὅλων οὐσίᾳ. καὶ πᾶν αἴτιον, [h] εἰς τὸν τῶν ὅλων λό-
i Sup.§.5. γον τάχιστα ἀναλαμβάνει. καὶ [i] πάντος μνήμη τάχιστα
ἐγκαταχώννυται τῷ αἰῶνι.

k *L.* 1.§.9.*l.* 9.§.9. §. 11. Τῷ λογικῷ ζώῳ ἡ αὐτὴ πρᾶξις [k] καὶ
l *L.* 3.§.5. Sup.§.2. φύσιν ἐστὶ, καὶ κατὰ λόγον.

§. 12. [l] Ὀρθὸς, ἢ ὀρθούμενος.

terum ab altero sit alienum. coordinantur enim simul, eundémque mundum cohonestant. etenim & mundus unus, & Deus unus est in omnibus, & materia una, & lex una; ratio nempe animantium intelligentium omnium communis; & veritas una: siquidem & perfectio una animantium sibi invicem congenerum, ejusdémque rationis participum.

§. 10. Materiale omne, in universi substantiam càm celerrimè evanescit: cavsale omne, in universi rationem non minùs citò resorbetur; memoria denique rei cujusque pari celeritate in ævo qasi defossæ sepelitur.

§. 11. Animali ratione prædito eadem actio est, & secundùm naturem, & secundùm rationem.

§. 12. Avt rectus, avt erectus sis.

§.13.

ANNOTATIONES.

na desluvium qoddam sortita sunt, omniáque instar Homerica catena ad ipsum referuntur, & ab ipso dependent: qi torques longè pulcrior est, qàm aureus ille, avt si qem alium qis excogitare possit. Vide *l.* 10.§. 5. Gregorius Nazianzenus *de pace* 1. Τοῖς τῆς ἑνοίας δεσμοῖς, ὁ τεχνίτης λόγ῾, τὸ πᾶν συνέδησε. *Benevolentia vinculis ab artifice verbo rerum universitas constricta est.* Redonanda Clementi vox ista, *Strom. l.* 5. *p.* 570. *A.* Σφίγξ, οὐχ ἡ τῶν ὅλων σύνεσις. *Sphinx non est intelligentia universorum.* lege σύνδεσις. Vide *ad l.* 12.§. 30.

Συγκαταττίτακται] Vide *l.* 4.§. 45. & *l.* 5.§. 8.

Συγκοσμεῖ] Vide *infrà* §. 48.

Κόσμ῾ εἷς] Vide *l.* 4.§. 40.

Νόμ῾ εἷς] Vide *l.* 2.§. 16. Clemens *Strom. l.* 1. *p.* 356. *D.* Νομοθέτης εἷς, καὶ νόμ῾ εἷς. ἐκ Θεοῦ γὰρ, τοῦ καὶ ἑνὸς, ὅ, τε τῆς φύσεως, ὅ, τε τῆς μαθήσεως νόμ῾ εἷς. *Legislator est unus, & lex una: à Deo enim, qi unus est, & natura & disciplina una lex est.*

Λόγ῾ κοινὸς] Vide *l.* 4.§. 4. & *infrà* §. 10.

Ἀλήθεια μία] Vide *l.* 9.§. 1. Julianus *de cynism. Orat.* 1. Μία τέ ἐστιν ἀλήθεια, καὶ φιλοσοφία. *Una & singularis est veritas, unáque philosophia.* Et rursus: Ὥσπερ ἀλήθεια μία, οὕτω καὶ φιλοσοφία. *Ut veritas una est, ita & philosophia.* Plutarchus *Sympos. lib.* 8. *c.* 9. Ἀληθύνειν μὲν γὰρ ἁπλῶς. ψεύδεσθαι δὲ ἀπειραχῶς, παρίσχει τὰ πράγματα. *Res enim sert ut uno modo verum, infinitis falsum qidqe dicatur.* Hinc illud; Πᾶν τὸ ἀληθεῦον συναληθύνει. Siqidem, ut Aristoteles περὶ ἑρμήν. *c.* 16. Ἀληθῆ ἀληθεῖ οὐκ ἐνδέχεται ἐναντία εἶναι, ὅτε δόξαν, ὅτε ἀνάφασιν. ἐναντία μὲν γὰρ αἱ περὶ τὰ ἀντικείμενα. περὶ ταὐτὰ δὲ ἐνδέχεται ἀληθύνειν τὸν αὐτόν. ἅμα τε οὐκ ἐνδέχεται τὰ ἐναντία ὑπάρχειν τῷ αὐτῷ. *Vera enunciatio vel sententia vera contraria esse non potest. Nam ex oppositis contraria sev adversa constant, de qibus homo idem verè potest dicere, at contraria eidem simul convenire non possunt.* Et *analyt. prior. l.* 2. *c.* 2. Ἐξ ἀληθῶν οὐκ ἔστι ψεῦδ῾ συλλογίσασθαι. *Ex veris falsum concludi non potest.* Qin & qod de virtute idem *Ethic. l.* 2. *c.* 6. Τὸ μὲν ἁμαρτάνειν, πολλαχῶς ἐστι. τὸ δὲ καλῶς μοναχῶς.

Ἐσθλοὶ μὲν γὰρ ἁπλῶς, πανῳδαπῶς δὲ κακοί.

Peccare multis modis possumus, rectè verò agere uno modo tantùm licet, nam

Simpliciter boni sunt, sed mali omnimodè.

Et Plutarchus de virt. mor. *pag.* 444. *B.* Ἕκαστον ὧν πράττομεν ἀεὶ, μοναχῶς μὲν κατορθοῦται, πλειοναχῶς δὲ ἁμαρτάνει. τὸ γὰρ βαλεῖν τὸν σκοπὸν, ἓν ἐστι καὶ ἁπλοῦν. ἀστοχῆσαι δὲ ἄλλοτε ἄλλως, ὑπερβάλλοντες τὸ μέτριον ἢ προαπολείποντες. *Eorum qa agimus unumqodqe unico tantùm modo rectè consit: multipliciter errari in eo potest. Sicut scopum attingere unicum est & simplex: ab eo autem variè excedendo deficiendòqe aberratur.* idem de veritate, qæ & virtutis genitrix, qam cum virtute eandem (teste Senecâ *Ep.* 71.) Socrates dixit, verissimum est. Ità Clemens Alexandrinus *Strom. l.* 1. Μία ἐστὶν ἡ ἀλήθεια. ὡς καὶ μία καλὴ δύναμίν ἐστιν ἡ ἀρετὴ, καὶ ἓν τὸ εὐδαιμονεῖν. *Una est veritas: prout & virtus una; unáque felicitas, qam virtus facit.* Et *ibidem.* Μία ἡ τῆς ἀληθείας ὁδός. *Veritatis via una est. At erroris multiplex.* Πολυσχιδεῖς γάρ πῃ τῷ ψεύδει αἱ ἀτραποί. *Multifida sunt enim mendacii falsitatisqe semita.* Theodoretus *Therapevt. l.* 2. *Tom.* IV. *p.* 486. *C.*

---- *velut sylvis ubi passim*
Palantes error certo de tramite pellit;
Ille sinistrorsum, hic dextrorsum abit. ----

Flaccus *l.* 2. *Sat.* 3. Sed Clementem *Strom.* 1. *p.* 298. *A.* avdiamus, qem transcriptum dare non pigebit. Μιᾶς τοίνυν ὕστης τῆς ἀληθείας. τὸ γὰρ ψεῦδος μυρίας ἐκτροπὰς ἔχει. καθάπερ αἱ Βάκχαι τὰ τοῦ Πενθέως διαφορήσασαι μέλη. αἱ τῆς φιλοσοφίας τῆς τε βαρβάρου, τῆς τε Ἑλληνικῆς αἱρέσεις, ἑκάστη ὅπερ ἔλαχεν, ὡς πᾶσαι αὐχεῖ τὴν ἀλήθειαν. φασὶ δ᾽ οἱμαι ἀναλοῦν πάντα φαντάζεται. *Qm una sit itaqe veritas (habet enim innumerabilia falsum diverticula, qemadmodum Bacchæ, qa Penthei membra divulserunt ac distulerunt) Philosophia tam Barbara, qam Graca hæreses, unaqe id qod sortita est, tanqam totam jactat veritatem. Lucis autem, ut opinor, exortu omnia illuminantur.* Et mox: Ὁ γὰρ αἰὼν τοῦ χρόνου τὸ μέλλον καὶ τὸ ἐνεστὸς. αὐτὰρ δὴ καὶ τὸ παρωχηκὸς, ἀκριβίως [ἀκαρίως, vel -ιαίως.] συνίσησι. πολὺ δὲ πλείοσι δυνατώτερα τοῦ αἰῶν῾ ἡ ἀλήθεια συναγαγεῖν τὰ οἰκεῖα σπέρματα, καὶ εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν ἐκπέμψαι γῆν. *Atqe seculum qidem, temporis futurum & præsens; qin etiam præteritum instar momenti constituunt. Sed multò est potentior seculi veritas ad propria colligenda semina, etiamsi in terram alienam ecciderint.* Deniqe: *D.* Ὁ δὲ τὰ διῃρημένα συνθεὶς ἂνθις, καὶ ἐνοποιήσας τέλειον τὸν λόγον, ἀκινδύνως ἐν ὕσῳ᾽ ὅτι καλόψεται τὴν ἀλήθειαν. *Qi autem divisa rursus composuerit, & perfectum verbum unum fecerit, scias futurum ut veritatem citra periculum contempletur.* Et *in eod. lib. p.* 318. *A.* Ὡς δὲ ἑνὸς ἄν῾ τοῦ ἐνδαιμονεῖν αἰτίας τυγχάνουσιν αἱ ἀρεταὶ πλείονες ὑπάρχουσαι. καὶ ὡς τοῦ θερμαίνεσθαι ὅτε ἥλιος, τότε πῦρ, βαλανεῖον τε καὶ ἑσθὴς. ὅτου μιᾶς ὕσης τῆς ἀληθείας. πολλὰ τὰ συλλαμβανόμενα πρὸς ζήλωσιν αὐτῆς. *Qemadmodum autem cum beatum esse unum sit, ejus causæ sunt virtutes, qæ sunt plures: & qemadmodum ut qis calefiat, & sol, & ignis, & balneum, & vestis: ita cum sit una veritas, multa sunt qæ conferunt ad ejus inqisitionem.* Rursúsqe ad Stoicum dogma de virtutibus propiùs accedens; qæ qoniam luculentiora sunt, fusiùs exhibebimus. Εἰ γὰρ σκοποῖμεν, μία καλὰ δύναμίν ἐστιν ἡ ἀρετή. ταύτην δὲ συμβαίνειν τούτοις μὲν τοῖς πράγμασιν ἐγγινομένην λέγεσθαι φρόνησιν. ἐν τούτοις δὲ σωφροσύνην, ἐν τούτοις δὲ ἀνδρίαν, ἢ δικαιοσύνην. ἀτὰρ τὸν αὐτὸν ὄν λόγον καὶ μιᾶς ὕσης ἀληθείας, ἐν γεωμετρίᾳ μὲν γεωμετρίας ἀλήθεια, ἐν μουσικῇ δὲ μουσικῆς, καὶν φιλοσοφίᾳ τῇ ὀρθῇ Ἑλληνικὴ εἴη ἡ ἀλήθεια. μόνη δὲ ἡ κυρία ἄντη ἀληθείας ἀπαρεγχείρητος, ἣν παρὰ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ παιδευόμεθα. *Et si qidem rectè consideremus, potestate una est virtus, accidit autem, ut ea cum his qidem insit rebus, dicatur prudentia, in illis autem temperantia, in aliis verò animi magnitudo vel justitia. Eadem autem ratione cum sit una qoqe veritas, in geometria geometrica veritas; in musica autem musica; & in rectâ philosophia fuerit Graca veritas, qa manibus eradi non potest, qam docemur à Dei Filio.* Frustrà igitur sunt qi veritatem aliam Theologicam, aliam Philosophicam esse volunt, qasi alicubi aliqid verum esse possit, qod alibi falsum sit. qam sententiam, absurdam sanè & rationi adversam, refutantem, & contrariam ei demonstrantem, vide sis Casinannum in *problem. marin.* ad finem *qæst.* 12. Sed qomodo ergò alia, & alia? Avdi Clementem B. Ὃν τρόπον φαμὲν μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς δραχμῆς, τῷ μὲν ναυκλήρῳ δοθείσης, λέγεσθαι ναῦλον. τῷ δὲ τελώνῃ, τέλος. καὶ οἰκίου μέν, τῷ σαθμάρχῃ. μισθὸν δὲ, τῷ διδασκάλῳ. καὶ τῷ πιπράσκοντι, ἀρραβῶνα. *Hoc modo dicimus de una & eadem drachma, si data fuerit nauta navlum: si publicano vectigal, & ei qi domum locat merces conducta domus: præceptori opera merces: & ei qi vendit arrha.* Optimè Cicero *Academ. lib.* 4. *Nostra, inqies, sola vera sunt. certè sola, si vera. plura enim vera discrepantia esse non possunt.* Et *de oratore l.* 2. *Plus uno verum esse non potest.* De *unica* interim *veritate* qæ argutantur Scholastici, vide apud Alexandrum Halensem *part.* 1. *q.* 14. *m.* 5. & Thomam Aqinatem *sum. part.* 1. *q.* 16. *a.* 6.

§. 10. Ἐναφανίζεται] Vide *l.* 2.§. 12.

Εἰς τὸν τῶν ὅλων λόγον] Vide *l.* 4.§. 14, 18. & *l.* 6.§. 23. & *suprà* §. 6.

§. 11. Κατὰ φύσιν ἐστὶ καὶ κατὰ λόγον] *Eadem*, inqit, *actio creatura rationalis est secundùm naturam & secundùm rationem.* qia nimirum de natura rationalis est, esse prædituin ratione. Seneca *de vita beat. c.* 8. *Naturâ duce utendum est. hanc ratio observat, hanc consulit. idem est ergò beatè vivere, & secundùm naturam.* Sed & ex consequenti, idem secundùm naturam vivere, & secundùm rationem.

§. 12. Ὀρθὸς, ἢ ὀρθούμενος] Xylander ἐρωτηματικῶς legit: *Rectus, an qi erigatur?* qasi dixerit; cogita tecum, uter horum sis, qi rectus ipse consistat, an qi ab alio erigi opus habeat. Mericus Casaybonus μὴ legisse videtur. vertit enim; *Rectus ipse, non directus.* qomodo fere legitur *l.* 3.§. 5. Vide qæ sunt ibi adnotata.

§. 13. Quomodo se habent in continuis corporis membra, eodem se habent in dissitis quæ ratione sunt prædita. ad mutuas enim rei eidem conficiendæ operas conferendas nata sunt utraqe. consideratio hæc animum tuum magìs attinget, si te freqenter sic allocutus fueris, Membrum sum ego compagis istius qæ ex ratione præditis componitur. sin partem duntaxat esse te dixeris, homines ex animo nondum diligis, hoc ipsum benefacere per se nondum oblectat te: adhuc tanqam qod fieri deceat tantùm facis, nondum perinde acsi tibi ipsi benefacias.

§. 13. Οἱόν ἐστιν ἐν ἡνωμένοις τὰ μέλη καὶ σώματος, τοῦτον ἔχειν τὸν λόγον [a] ἐν διεσπασμένοις πρὸς μίαν τινὰ συνεργίαν κατασκευασμένα. μᾶλλον δέ σοι ἡ τούτου νόησις προήσεται), ἐὰν πρὸς ἑαυτὸν πολλάκις λέγῃς, ὅτι [c] μέλος εἰμὶ καὶ ἐν τῷ λογικῶν συστήματος. ἐὰν δὲ μήπω καὶ ῥᾳθύμως ἔχῃς [d] μέρος εἶναι ἑαυτὸν λέγῃς, ὅπως ἀπὸ καρδίας φιλεῖς τοὺς ἀνθρώπους. ὅπως τε καταληπτικῶς * [e] εὐφραίνῃ τὸ εὐεργετεῖν. ἔτι ὡς πρέπον αὐτὸ ψιλὸν ποιεῖς, ὅπως ὡς [f] αὐτὸν ἕν ποιῶν.

a L. 9. §. 9.
b L. 2. §. 1.
c L. 8. §. 7. l. 10. §. 6.
d L. 2. §. 3, 4.
* -ληκτικῶς L. 9. §. 42.
e L. 8. §. 26.
f Inf. §. 74. l. 11. §. 4.

§. 14.

ANNOTATIONES.

adnotata. Mihi hoc velle videtur, vel ut rectus consistas ipse, vel si labi contigerit, erigentis opem nè spernas. Vide *ad l.* 1. §. 7. & 14. & *l.* 4. §. 12. Utriusqe horum imaginem havd ineptam subministrat Synesius *in calvit. pag.* 78. Ὥσπερ γεωργῶν παῖδες ἀπὸ τῆς ὁρμῆς τῶν ὑγιαινόντων φυτῶν συτίνῃς, ὡς εἰς ἐρθὸν ἀφιστᾶσθαι βλέπῃ τε καὶ πίφυκεν, ὅσα μὴ πρὸς τοῦτο παρ' ἑαυτῶν ἐξισχύει, κοινοῖς αὐτὰ καὶ χάραξιν ὑπερείδουσιν. *Sed ut agricolæ, qum ex integrarum, ac bene se habentium stirpium naturali propensione exploratum habeant, naturâ omnes ita esse comparatas, ut in rectum assurgant, qæcunqe per se attolli nequeunt, ridicis ac pedamentis suffulciunt.* Plantæ, inqit, qædam suapte vi ὀρθαί. i. e. rectæ crescunt, aliæ qæ sponte nequeunt, arte & ope, sive adminiculis ἐρθοῦσθαι. i. e. erigi necesse habent.

§. 13. Ἐν ἡνωμένοις] Ἡνωμένα καὶ διεσπασμένα, de qibus tum & *l.* 9. §. 9. Marcus noster, sic distingvit Sextus Empiricus *advers. Physic. l.* 1. *c.* 2. Τῶν σωμάτων τὰ μέν ἐστιν ἡνωμένα, τὰ δὲ ἐκ συναπτομένων, τὰ δὲ ἐκ διεσπασμένων. ἡνωμένα μὲν οὖν ἐστι, τὰ ὑπὸ μιᾶς ἕξεως κρατούμενα, καθάπερ φυτὰ καὶ ζῶα. ἐκ συναπτομένων δὲ, τὰ ἐκ τῶν παρακειμένων καὶ πρὸς ἓν τι κεφάλαιον νευόντων συνεσπασμένα, ὡς ἁλύσεις, καὶ πυργίσκοι, καὶ νῆες. ἐκ διεσπασμένων δὲ, τὰ ἐκ διεζευγμένων καὶ ἐκκεχωρισμένων, καθ' αὐτὰ ὑποκειμένων συγκείμενα, ὡς στρατιὰ καὶ ποίμνια καὶ χοροί. *Et ex corporibus alia qidem sunt unita: alia autem ex iis qa compinguntur: alia autem ex distantibus ac disjunctis. Sunt ergò unita qidem qa ex uno continentur habitu ut sunt planta & animantia. Ex his autem qa compinguntur sunt ea, qa constant ex iis, qa juxta sita sunt, & ad unum tendunt caput, ut catena, & turriculæ, & naves. Ex distantibus autem, qa sunt composita ex disjunctis aut separatis, & per se subjectis, ut exercitus, & greges, & chori.* Plutarchus itidem in *præcept. conjugal.* Τῶν σωμάτων φιλόσοφοι τὰ μὲν ἐκ διεσπασμένων λέγουσιν εἶναι, καθάπερ στόλον καὶ στρατόπεδον. τὰ δὲ ἐκ συναπτομένων, ὡς οἰκίαν καὶ ναῦν. τὰ δὲ ἡνωμένα καὶ συμφυῆ, καθάπερ ἐστὶ τῶν ζώων ἕκαστον. *Corporum philosophi alia ajunt ex partibus disjunctis constare, ut classem, exercitum: alia ex compactis, ut domum & navim: alia ex unitis, & in unam naturam concretis, ut animalium.* Qod Pomponius *digest. l.* 41. *tit.* 3. *leg.* 30. *Tria genera sunt corporum: unum, qod continetur uno spiritu, & Græcè ἡνωμένον vocatur; ut homo, lignum, lapis, & similia: alterum, qod ex contingentibus se, hoc est, ex pluribus inter se cohærentibus constat, qod συνημμένον vocatur; ut ædificium, navis, armarium: tertium, qod ex distantibus constat; ut corpora plura, non soluta, sed uni nomini subjecta; veluti populus, legio, grex.* Seneca *Ep.* 101. *Qadam contmua esse corpora, ut hominem: qadam composita, ut navem, domum, omnia denique qorum diversa partes junctura in unum sunt coacta: qadam ex distantibus, qorum adhuc membra separata sunt, tanqam exercitus, populus, Senatus. illi enim per qos ista corpora efficiuntur, jure aut officio cohærent, naturâ diducti & singuli sunt.*

Τὰ μέλη τοῦ σώματος] inculcat hoc Apostolus passim de Christicolis, qod Marcus hìc de omnibus in universum hominibus. *Ad Ephes. c.* 4. *v.* 4. Ἓν σῶμα, καὶ πνεῦμα. *Unum est corpus, & unus spiritus.* & *ad Rom. c.* 12. *v.* 5. Οἱ πολλοὶ ἓν σῶμά ἐσμεν ἐν Χριστῷ, ὁ δὲ καθ' εἷς ἀλλήλων μέλη. *Ita multi sumus unum corpus in Christo, singulatim alii aliorum membra.* item *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 10. *v.* 17. Ἓν σῶμα οἱ πολλοί ἐσμεν. *Unum corpus illi multi sumus.* & *c.* 12. *v.* 12. Καθάπερ τὸ σῶμα ἓν ἐστι, καὶ μέλη ἔχει πολλὰ, πάντα δὲ τὰ μέλη τοῦ σώματος τοῦ ἑνὸς πολλὰ ὄντα, ἓν ἐστι σῶμα. οὕτω καὶ ὁ Χριστός. (qo loco ὁ Χριστὸς, pro corpore Christi politico, non physico sumitur, prout & *ad Gal. c.* 3. *v.* 16.) Καὶ γὰρ ἐν ἑνὶ πνεύματι ἡμεῖς πάντες εἰς ἓν σῶμα ἐβαπτίσθημεν, καὶ πάντες εἰς ἓν πνεῦμα ἐποτίσθημεν. *Sicut enim corpus unum est & membra habet multa; omnia verò illa membra corporis, qod unicum est, multa sunt, sed unum sunt corpus: ita & Christus. Etenim per unum spiritum nos omnes in unum corpus sumus baptizati, & omnes potati sumus in unum spiritum.* & rursus, *v.* 27 Ὑμεῖς δέ ἐστε σῶμα Χριστοῦ, καὶ μέλη ἐκ μέρους. *Vos omnes estis corpus Christi, & membra particulatim.* Gregorius Nazianzenus *Orat. pro pauper.* Θεραπευτέον ἀχ ἧττον τὰ τῶν πλησίον, ἢ ἑκάστῳ τὰ ἑαυτοῦ. πάντες γὰρ ἐν ἐσμὲν ἐν Κυρίῳ. Καὶ μία κεφαλὴ πάντων, ἐξ ἧς τὰ πάντα, Χριστός. καὶ ὅπερ ἐστὶν ἀλλήλοις τὰ μέλη, τοῦτο ἕκαστος ἑκάστῳ, καὶ πᾶσιν ἅπαντες. *Curemus non minus aliorum corpora qàm suum qisqe corpus. Omnes enim unum in Domino sumus, atqe unum omnium caput, ex qo omnia, Christus. Qodqe membra inter se sunt, hoc qisqe alteri, atqe omnibus omnes.* Seneca *de ira l.* 2. *c.* 31. *Qid si nocere velint manus pedibus? manibus oculi? ut omnia inter se membra consentiant, qia singula servari, totius interest: ità homines singulis pareent, qia ad casum geniti sumus. Salva autem esse societas nisi amore & custodiâ partium non potest.*

Πρὸς μίαν τινὰ συνεργίαν] Vide *ad l.* 2. §. 1.

Μέλος εἰμί] Ità Seneca 95. *Omne hoc qod vides, qo divina atqe humana concluśa sunt, unum est; membra sumus corporis magni.* Et Marcus pariter, *l.* 4. §. 40. Ὡς ζῶον ὁ κόσμος. *Mundus est animalis unius instar.* Vide & *ad l.* 2. §. 1, 3, 4, 9. Verùm restringit hìc ad σύστημα λογικόν. Vide *ad l.* 3. §. 3. συγγενὲς πᾶν τὸ λογικόν.

Ἐὰν δὲ διὰ τοῦ ῥᾳ στοιχείᾳ μέρος] Verba illa διὰ τοῦ ῥᾳ στοιχείᾳ glossema forsan fuerint. Μέλος autem & μέρος ità Marcus distingvit; ut μέλος animantibus duntaxat competat, μέρος etiam inanimatis. Aliter pavlò Strabo *l.* 2. *pag.* 57. qi non *animationis*, sed *configurationis* ratione, istud ab isto disterminat; Ἡ κατὰ μέλος τομὴ, inqit, τῆς ἄλλως κατὰ μέρος διαφέρει, διότι ἡ κατὰ μέλη λαμβάνει περιγραφὴν ἔχοντα φυσικὴν, ἐρθάσει τινὶ καὶ τύπῳ σημειώδει. καθὸ καὶ τοῦτο εἴρηται, (*Odyss.* 1. *v.* 291.)

Τὸν δὲ διαμελεῖξι τομάν.
— ἡ δὲ ὑδὲν ἔχει τοιοῦτον.

Sectio in membra differt à distributione in partes: qòd illa nimirum descriptionem qandam habet naturalem, certaqe forma & punctis suis definitam, unde & illud Poëta est,

Illum scindendo verum in sua membra resolvens.
— *Hac nihil tale habet.*

& accuratiùs Aristoteles *hist. animal. l.* 1. *c.* 1. Τῶν ἐν τοῖς ζώοις μορίων, ἔνια οὐ μόνον μέρη, ἀλλὰ καὶ μέλη καλεῖται. τοιαῦτα δ' ἐστὶν, ὅσα τῶν μερῶν ὅλα ὄντα, ἕτερα μέρη ἔχει ἐν αὑτοῖς ἴδια. οἷον κεφαλὴ, καὶ σκέλος, καὶ χεὶρ, καὶ ὅλως ὁ βραχίων, καὶ ὁ θώραξ. ταῦτα γὰρ αὐτά τε ἐστι μέρη ὅλα, καὶ ἔστιν αὐτῶν ἕτερα μόρια. *Animalium partes qadam non modò partes, verum etiam membra appellantur, videlicet qæ, cum ipsa totius integritate describantur, habeant tamen intra se partes diversas, ut caput, ut pes, ut manus, ut totum brachium aut pectus: qippe qæ & ipsa partes sint totæ, & ex partibus constent diversis.* Membrum ergò unumqodqe etiam pars est corporis; verùm non itidem è converso.

Καταληπτικῶς εὐφραίνει] Imò καταληκτικῶς. vocabulum signatum. ità delectat, ut ulteriùs nihil reqiras. Vide *ad l.* 9. §. 42. ubi vox eadem repetitur.

Εὐφραίνει τὸ εὐεργετεῖν] Plutarchus *de vit. Epicur. pag.* 1097. *A.* adversus Epicureos agens; Αὐτοὶ δή πω λέγουσιν, ὡς τὸ εὖ ποιεῖν ἡδίον ἐστὶ τοῦ εὖ πάσχειν. *Ipsi hoc dicunt, suavius esse afficere qàm affici beneficio.* Et *de philosophorum convictu cum principibus pag.* 778. *C.* Ἐπίκουρος, τοῦ εὖ πάσχειν τὸ εὖ ποιεῖν, οὐ μόνον κάλλιον, ἀλλὰ καὶ ἥδιον εἶναί φησι. χαρᾶς γὰρ ἡδονὴ ὕτω γένιμον ἐστιν ὡς χάρις. ἀλλὰ σοφὸς ἦν ὁ ταῖς Χάρισι τὰ ὀνόματα θέμενος, Ἀγλαΐην καὶ Εὐφροσύνην, καὶ Θάλειαν. τὸ γὰρ ἀγαλλόμενον καὶ τὸ χαῖρον ἐν τῷ διδόντι τῶν χάριν πλεῖόν ἐστι καὶ καλλιόν. διὸ τῷ πάσχειν εὖ αἰσχύνονται πολλάκις, ἀεὶ δὲ ἀγάλλονται τῷ εὖ ποιεῖν. *Epicurus beneficium dare non modò pulcrius, sed etiam jucundius esse ait qàm accipere. Nihil enim tam ferax est gaudii atqe gratiæ: & sapuit, qi Gratiis nomina imposuit, Aglaiæ, Euphrosynes & Thaliæ. Major enim & purior est lætitia dantis. Itaqe sæpe pudet accipere beneficium, semper cum gaudio gratificamur aliis.* Idem *de Socrat. gen. pag.* 582. *E.* Ποίᾳ γὰρ ὕτω σκοπῷ βάλλοντα καὶ τυχεῖν ἡδύ, καὶ διαμαρτάνειν ἀνιαρόν, ὡς ἀνδρὸς εὖ παθεῖν ἀξίου διὰ χάριτος ἐφιέμενον; *Qis autem scopus est, qem tangere sit jucundius, aut aberrare molestius, qam si qis virum beneficio dignum demereri cupit?* Et in *Erotic. de amantibus pag.* 762. *C.* Ὥστε χαίρειν τοῖς ἐρωμένοις διδόντας, ὡς παῤ ἑτέρων ἡδέως χαίρουσιν αὐτοὶ λαμβάνοντες. *Ita ut magis jam gaudeant dantes qàm ab aliis accipientes.* De Christo Domino Gregorius Nazianzenus *in bapt.* Δίδωσιν ἥδιον ἢ λαμβάνουσιν ἕτεροι.

Ὡς αὐτὸν ἓν ποιῶν] Phalaris *Epist.* 17. Οὐ δίδωμι χάριτας ὅτομαι δωρούμενος ἀγαθοῖς ἀνδράσιν, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον παῤ αὐτῶν

§. 14. Ὁ ἥλ[ι], ἔξωθεν περιπλέτω τοῖς παθεῖν ἐκ τῆς * προσπλώσεως ταύτης δυναμένοις. a ἐκεῖνα γὰρ, ἐὰν θελήσῃ, μέμψεται τὰ πεπόνθοτα. b ἐγὼ δ', ἐὰν μὴ ὑπολάβω ὅτι κακὸν τὸ συμβεβηκὸς, ὅπως βέβλαμμαι, c ἔξεστι δέ μοι μὴ ὑπολαβεῖν.

§. 15. d Ὅτι ἄν τις ποιῇ ἢ λέγῃ, e ἐμὲ δεῖ ἀγαθὸν εἶναι. ὡς ἂν εἰ ὁ χρυσὸς, ἢ f ὁ σμάραγδος, ἢ ἡ πορφύρα τοῦτο ἀεὶ ἔλεγεν, * ὅ, τις ἂν ποιῇ, ἢ λέγῃ, ἐμὲ δεῖ σμάραγδον εἶναι, καὶ τὸ ἐμαυτοῦ χρῶμα ἔχειν.

§. 16. g Τὸ ἡγεμονικὸν, αὐτὸ ἑαυτῷ ἐκ ἐνοχλεῖ *. ὅιον, λέγω, ἐ φοβεῖ * ἑαυτὸ * εἰς ἐπιθυμίαν.

* προσπίπ]. Lug. An.
a Inf. §. 16. 33. l. 8. §. 28.
b L. 4. §. 7. l. 6. §. 8.
c L. 6. §. 52.
d L. 4. §. 18, 19. l. 6. §. 2. 22. l. 12. §. 1.
e L. 8. §. 5.
f L. 4. 20.
* ὅ, τι ἄν τις π.
g L. 5. §. 19. l. 8. §. 29. 40.
* -χλεῖ;
* -βεῖ;
* [ἐ λυπεῖ;] εἰς ἐπ. [ἐ κινεῖ;] Boot. [ἐκ ἄγει] εἰς ἐπθυμίαν Salm.

5. 14. Qicqid voluerit, eis extrinsecùs accidat, qæ casibus istiusmodi affici possunt. ipsa enim, qæ affecta, sunt, conquerantur, si velint. ipse nisi malum censuero id qod contingit, nondum sum læsus. in me avtem situm est, nihil tale opinari.

5. 15. Qicqid vel fecerit vel dixerit qisqam, probum esse me oportet. havd aliter, qàm si avrum avt smaragdus avt purpura ità jugiter diceret, Qicqid fecerit dixeritve qisqam, smaragdum esse me oportet, nitorémqe meum retinere.

5. 16. Mens an non ipsa perturbat se? verbi gratiâ, an non ipsa in formidinem, in mœstitiam impellit

ANNOTATIONES.

αὐτῶν λαμβάνειν. *Non dare me beneficium existimo, qum bonos honestósque viros muneribus orno: sed potius ab ipsis accipere judico.* Et *Epist.* 119. qem locum libentiùs, qò emaculem, transcribo. Οὗτοι νῦν παιδιόμενοι ὁ καιρὸς, μέμψασθαι μὲν ὑμᾶς ὡς φιλτάτους, τὰς πρώην (πρὸ τοῦ forsan) χρόνους μηδὲν αἰτιασαμένους. (αἰτησαμένους. culpat enim qodammodo, qòd nihil priùs petierant.) ἐυχαριστῆσαι δὲ τῷ παρόντος, ἡνίκα αὐτοῦσθε, ἅπερ ὑμεῖς μὲν οἱ λαβόντες, δώσετε ταῖς ἀληθείαις. δίδειγμα γὰρ ὑμῶν χάριν τὴν αἴτησιν. ἐγὼ δὲ ἐ μετὰ τοσαύτης ἡδονῆς λήψομαι μᾶλλον, ἢ δώσω. τί γὰρ ἀνδρὶ φιλοπάτριδι κάλλιον καὶ μεγαλοπρεπέστερον, ἢ δοκεῖν τὰς ἑαυτοῦ πολίτας εὖ ποιεῖν; *Neqe jam tempus fert, vos ut amicissimos conqeri, qum superiori tempore nihil accusaveritis, avt in præsentia gratias agere, qum petatis ea, qa si acceperitis vos, abundè reqe verâ gratiam præstiteritis. Ego verò in gratiarum actionis loco ipsam petitionem vestram pono. Non enim cum tanta voluptate magis accepero, qàm collocavero. Qid namqe viro in patriam pio illustrius avt magnificentius esse potest, qàm ut in suos cives munificus & liberalis esse videatur.* Aristides in *Panathen.* de populo Athenienssi *tom.* 1. *pag.* 252. Ἓν γὰρ ποιεῖν, ἐκ ἓν πάσχειν, πεφυκότες ἥδιστα. καὶ μισθὸν ὀφείλειν αὐτοὺς τοῖς ἓν ποιοῦσι τὸ Ἑλληνικὸν, ἀλλ' ἐκ αὐτοὺς δεῖν παρ' ἑτέρων μισθὸν τῆς ἀρετῆς λαμβάνειν. οὐδ' ἐπὶ κέρδει φιλεῖν τοὺς δέοντας αὐτοὺς. οὐδέ γε μᾶλλον, ἢ τοὺς παῖδας καὶ γονέας ἐπὶ κέρδει φιλεῖν. ἀλλὰ καὶ μετὰ τῶν ἀναλωμάτων σώζειν, ὥσπερ εἰκὸς, τοὺς ὡς ὑπὲρ οἰκείων τὰς γνώμας διακειμένους. *Sciebant enim se non ad accipienda, sed ad conferenda beneficia natos esse: & iis, qi Graciam tuerentur, mercedem persolvere, non ab aliis accipere debere, nec utilitatum gratia suos amare, non magis qam parentes avt liberos, sed etiam suis impensis conservare: qemadmodum eos, qi erga aliqos, ut suos, affecti sunt, facere sit aqum.* P. Syrus.

Beneficium dando accipit, qi digno dedit.

Imò sibi ipsi benefacit: inqit Marcus, qi benefacit alteri; qia & is qi benefacit & is cui benefit, ejusdem corporis membra sunt. Siqidem manus cùm pedi benefacit, sibi ipsi etiam benefacit in pede. atqe hoc est, qod *infrà* §. 74. Ὠφελούμενος, ἐν ᾧ ὠφελεῖς. *Emolumentum in eo capiendo qod alteri præstas.* Et *l.* 11. §. 4.

§. 14. Τοῖς παθεῖν ἐκ τῆς προσπλώσεως δυναμένοις] hoc est, corpusculi mei membris. τοῖς μελυδρίοις τῷ φυράματος τούτου. *membris corporea massa.* ut *infrà* §. 68. Sive τοῖς κακυνομένοις μέρεσιν, ut *l.* 8. §. 28. cur avtem Annotator Lugdunensis τὸ προσπλώσεως hîc submoveret, προσεκπλώσεως supponeret, nihil erat cùm τὸ προσπλῶτα præcessisset. Sed & τὸ προσπίπλοι *infrà* §. 68. reperiatur. frustrà & Xylander de aliorum casibus hæc accipit, qæ de corporis proprii affectionibus dicta sunt.

Ἐκεῖνα μέμψεται τὰ παθόντα] malim μέμψηται. *conqerantur ea, si voluerint, qa perpetiuntur.* Vide *infrà* §. 15. & *l.* 8. §. 28. Verùm mutato nihil opus. μέμψεται dictum fuerit, ut ὄψεται, *viderit. l.* 12. §. 1.

Ἐγὼ δὲ] id est, τὸ ἡγεμονικόν. ut §. 16. qod Xylander cùm non animadverteret, Marci mentem hîc non cepit. Ità Cicero in *somn. Scip. Mens cujusqe is est qisqe.* Apostolus, sed sensu parùm diverso, qia mentem pro parte regenita sumit, *ad Rom. c.* 7. *v.* 17. ἐκ ἐγὼ (id est, ὁ νῦς μου. *v.* 25.) ἀλλ' ἡ ἐνοικοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία. *Non ego, sed peccatum qod in me habitat.*

Ἐὰν μὴ ὑπολάβω] Vide *l.* 4. §. 7. Plutarchus *de tranqil. pag.* 475. *B.* Καθόλου δὲ, ἐπεὶ τῶν ἀβουλήτων, τὰ μὲν φύσει τὸ λυπεῖν καὶ βαρύνον ἐπιφέρει, τὰ δὲ πλεῖστα δόξῃ δυσχεραίνειν ἐθιζόμεθα καὶ μανθάνομεν. ἐκ ἄχρηστόν ἐστι πρὸς ταῦτα μὴν ἔχειν ἀεὶ τὸ τῦ Μενάνδρου πρόχειρον,

Οὐδὲν πέπονθα; δεινὸν, ἂν μὴ προσποιῇ.
Τί γὰρ πρός σέ ἐστι, φησὶν,
Ἂν μήτε σαρκὸς ἅψηται, μήτε ψυχῆς;

πρὸς δὲ τὰ φύσει δοκοῦντα λυπεῖν, ἐκεῖνο τὸ Ἐυριπίδειον,

Οἴμοι. τί δ' οἴμοι; θνητά τοι πεπόνθαμεν.

ἐδενὸς γὰρ ὄντω τῷ παθητικῷ καταφερομένω καὶ ὀλιοθυλοίστου ἀντιλαμβάνεται λόγος, ὡς ὁ τῆς κοινῆς καὶ φυσικῆς ἀνάγκης ἀναμνήσει ποιῶν, ἢ διὰ τὸ σῶμα μεμιγμένος ὁ ἄνθρωπος, μόνην ταύτην τῇ τύχῃ λαβὴν δίδωσιν, ἐ δὲ τοῖς κυριωτάτοις καὶ μεγίστοις ἀτρωλὼς ἔσηκεν. *In universum verò qa nolentibus nobis accidunt, partim suapte naturâ molestiam ea afferunt, partim opinio nos adsvefacit ut agrè feramus. Et adversum hac utile est in promptu habere istuc Menandri:*

Nisi ipse feras pra te, nihil es passus mali.
Qid enim, inqit, ad te pertinet id,
Qe neqe animus, neqe corpus tangitur tuum?

Ad ea avtem qa naturâ suapte dolorem videntur excitare, accommodari debet Evripideum illud:

Heu mihi, qi heu mihi? more hominum sanè accidit.

Non est enim alia ratio, qa facultatem animi affectionibus obnoxiam labascentem magis revocet & confirmet, qàm qa communis natura & necessitatis memoriam renovat: cui necessitati homo propter corpus expositus, hic tantùm fortuna ansam prebet, in potissimis maximisqe rebus tutus ac securus. Hæc à Stoicismo havd procul absunt. Idem *de exil. pag.* 599. *B. C.* Τὸ λυπεῖσθαι καὶ ταπεινὸν ἑαυτὸν, ἐπὶ πάντα μὲν ἄχρηστόν ἐστι καὶ γινόμενον κακὸς καὶ ἀνόητον. ὅπου δ' αὐτὰ τὰ πράγματα λύπην ὑπὸ τοῦ λόγου ψηλαφηθέντα καὶ ἀνακαλυφθέντα πρὸς ἑαυτὸν εἰπεῖν, οὐδὲν πέπονθας δεινὸν, ἂν μὴ προσποιῇ, κομιδῇ γελοῖόν ἐστι, μὴ τῆς σαρκὸς πυθάνεσθαι, τί πέπονθε, μηδὲ τῆς ψυχῆς, εἰ διὰ τὸ σύμπλωμα τοῦτο χείρων γέγονεν, ἀλλὰ τοῖς ἔξωθεν συναχθομένοις καὶ συναγανακτοῦσι διδασκάλοις χρῆσθαι τῆς λύπης. *Qòd cùm alias dolori indulgere, & animo concidere inutile sit, atqe futile, & fatuum. tum ubi res ipsa ratione tractata, atqe ante oculos exposita monent te sic teipsum debere compellare, non facta tibi est, si dissimules, injuria: nimis qàm ridiculum esse non carnem interrogare, aliqidne ei acciderit: non animum, an iste eum casus deteriorem fecerit: sed foris nobiscum dolentibus atqe indignantibus magistris lugendi uti.* Verùm Marcus ad ea etiam qæ corpori læsionem inferunt, argumentum istud extendit.

§. 15. Ἐμὲ δεῖ ἀγαθὸν εἶναι] Vide *l.* 4. §. 18. & *l.* 6. §. 22. & *l.* 8. §. 5. Huc illud Josuæ decretum, *c.* 24. *v.* 15. alii qicqid fecerint, se cum familia sua in recto Dei veri cultu perseveraturos.

Ἡ ἡ πορφύρα] Vide de *purpura*, qæ ex Epicteto adducuntur *ad l.* 11. §. 18.

Ὅ, τις ἂν ποιῇ] lego ὅ, τι ἄν τις ποιῇ, ex membro præcedente.

§. 16. Τὸ ἡγεμονικὸν αὐτὸ ἑαυτῷ ἐκ ἐνοχλεῖ ὅιον λέγω, ἐ φοβεῖ ἑαυτὸ εἰς ἐπιθυμίαν.] manca hæc esse, ex seqentibus satis claret; nec qid possit suppleri, est adeò difficile conjectu. Verùm qi enunciativè capiunt, à Marci mente qàm longissimè recedunt. is enim passim inculcat, molestiam omnem, non à rebus externis, sed ab animo ipso & opinione de eis concepta, nobis obtingere: hoc est; mentem ipsam sese conturbare, solam sibi molestiam omnem facessere. Videantur qæ *supra* §. 14. & *l.* 4. §. 7, 39. & *l.* 5. §. 2. & *l.* 6. §. 8, 52. & *infrà* §. 68. & *l.* 8. §. 40, 42. 47. & *l.* 9. §. 13, 15. Itaqe D. Bootius per interrogationem concipi postulat: cui ego libens assentior; & qæ desunt, ità supplenda existimarem. ἐκ ἐνοχλεῖ; ὅιον λέγω, ἐ φοβεῖ ἑαυτό; [ἐ λυπεῖ;] εἰς ἐπιθυμίαν [ἐ κινεῖ; vel ἐκ ἄγει;] sicut Galenus *de optim. sect. c.* 6. Ἐὰν μὴ λυπῇ, μηδὲ εἰς αἴσθησιν ἡμᾶς ἄγει. *Mens an non ipsa sese pertubat? exemplis gratiâ: nonne seipsam terret? nonne tristitiâ afficit? nonne in cupiditates conjicit?* &c. vel etiam, αὐτὸ ἑαυτῷ ἐκ ἐνοχλεῖ; ἐ λυπεῖ (ut sit hoc illius, ὅιον λέγω loco) ἑαυτό; ἐ φοβεῖ; &c. Sensum ipsum, qicqid de verbis fuerit, confirmant seqentia. ἐὰν μὴ ἑαυτὸ ταράσσῃ. Verba avtem felicius pavlò videtur restituisse sic D. Salmasius. ὅιον ἐ φοβεῖ, ἐκ ἄγει εἰς ἐπθυμίαν. idem est ac si dixisset ἑαυτὸ λυπεῖ. nam ἐπθυμία est λύπη, ut ἐυθυμία *hilaritas.* unde ἐυθύμει, *hilari sis animo*, ità *l.* 4. §. 38. ἡμὴ ὅσα τοὺς μωροὺς ἐυφραίνει ἢ λυπεῖ. ilitiusmodi aliqid supplendum ex seqentibus liqet, ubi hæc duo simul repetit, εἰ δέ τις ἄλλῳ αὐτὸ φοβῆσαι ἢ λυπῆσαι δύναται, ποιείτω. & post, τὸ δὲ ψυχάριον τὸ φοβούμενον, τὸ λυπούμενον. confirmant eadem & sensum verborum Marci, qem afferimus genuinum. Si enim nihil aliud potest menti hisce modis molestiam facessere, ipsa sibi facessat necesse est, qandocunqe molestiâ aliqâ afficitur. Ità Epictetus *l.* 3. *c.* 19. Προαίρεσιν γὰρ ἀδὲν δύναται κωλύσαι

pellit se? alius qis si terrefacere eam avt contristari possit, faciat. in ipsius voluntate situm est, ut nè ad motus istiusmodi opinando se commoveat. corpusculum nè qid patiatur, sibi curæ habeat, si possit; & qando patitur qicqam, conqeratur. animula verò, qæ timet, qæ dolet, qæ super his omnino aliqid opinatur, nihil horum patietur, nisi si eam ipse in judicium istiusmodi demiseris. nullius rei alterius per se indiga est mens, nisi ipsa sibi indigentiam creaverit. eadémqe ratione & perturbatione & impedimento omni immunis, nisi ipsa se perturbaverit avt impediverit.

§. 17. Felicitas est bonus genius, sive mens bona. qid igitur facis hîc, ô phantasia? facesse hinc, per deos, utì accessisti: nihil enim opus te habeo. more antiqo accessisti. nec succenseo tibi tamen. facesse tantùm.

§. 18. Cur mutationem qis metuat? ecqid enim fieri potest absqe mutatione? ecqid avtem avt gratius avt familiarius universi naturæ? ipse num balneo uti poteris, ni ligna mutationem subeant? num nutriri, ni edulia itidem mutentur? nunqid aliud utile qicqam perfici, nisi interveniente mutatione? an non vides

εἰ δέ τις ἄλλῳ αὐτὸ φοβῆται ἢ λυπῆσαι δύναῃ, ποιείτω. αὐτὸ γὰρ ἑαυτὸ ὑποληπτικῶς [a] ἀ τρέψῃ εἰς τοιαύτας τροπάς. [b] τὸ σωμάτιον, μὴ πάθῃ τι, αὐτὸ μεριμνάτω, εἰ δύναῃ, καὶ λεγέτω, εἴ τι πάσχῃ. τὸ δὲ ψυχάριον, τὸ φοβούμενον, τὸ λυπούμενον, τὸ περὶ τούτων ὅλως ὑπολαμβάνον, ἀδὲν μὴ πάθῃ. * ἀ γὰρ ἔξεις * αὐτὸ εἰς κρίσιν τοιαύτῃ. [c] ἀπροσδιές ἐστιν ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ, τὸ ἡγεμονικὸν, ἐὰν μὴ ἑαυτῷ ἔνδειαν πιῇ. κατὰ ταυτὰ δὲ καὶ ἀπέραντον, καὶ [d] ἀνεμπόδιστον, ἐὰν μὴ ἑαυτὸ παρέσῃ καὶ ἐμποδίζῃ.

§. 17. [e] Εὐδαιμονία ἐστὶ, [f] δαίμων ἀγαθὸς, ἢ ἀγαθόν*. τί ἔν ὧδε ποιεῖς, [g] ὦ φαντασία; ἀπέρχου, * τὰς θεούς σοι, ὡς ἦλθες. ἀ γὰρ χρήζω σου. ἐλήλυθας δὲ κατὰ τὸ ἐρχαῖον ἔθος. οὐκ ὀργίζομαί σοι. μόνον ἄπιθι.

§. 18. Φοβεῖταί τις μεταβολήν; τί γὰρ δύναῃ χωρὶς μεταβολῆς γενέσθαι; [h] τί δαὶ φίλτερον ἢ οἰκειότερον τῇ τῶν ὅλων φύσει; σὺ δὲ αὐτὸς λούσασθαι δύναῃ, ἐὰν μὴ τὰ ξύλα μεταβάλῃ; τραφῆναι δὲ δύνασαι, ἐὰν μὴ τὰ ἐδώδιμα μεταβάλῃ; ἄλλο δὲ τί τῶν χρησίμων δύναῃ συντελεσθῆναι χωρὶς μεταβολῆς; οὐκ ὁρᾷς ἔν, ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ στ

a L. 5. §. 26.
b Inf. §. 33. l. 8. §. 28.
* εἰ τύχοι ἄξεις, vel παρέξεις, αὐτὸ Salm.
* αὐτῷ Xyl.
c L. 3. §. 5. l. 11. §. 1.
d L. 5. §. 20
e L. 5. §. 36..
f L. 10. §. 13.
* -θὸν [ἡγεμονικόν.]
g Inf. §. 29.
* [πρὸς] τ. θ. σὺ Lug. An.
h L. 2. §. 3.

ANNOTATIONES.

σαι δὲ βλάψαι ἀπροαίρετον, εἰ μὴ αὐτὴ ἑαυτὴν. ὠδὲν ἄλλο ταραχῆς ἢ ἀκαταστασίας αἴτιόν ἐστιν ἢ δόγμα. *Nemo enim vel voluntatem prohibere, vel in eo, qod alieni arbitrii est, incommodare ulli potest, nisi voluntas ipsa se ladat. Non aliam esse perturbationis & inconstantiæ causam nisi opinionem.*

Αὐτὸ γὰρ ἑαυτὸ ὑπολη[πτικῶς ἂ τρέψει] *Ipsa enim sese* (si volet) *opinando non movebit istis motibus.*

Τὸ σωμάτιον μὴ πάθῃ τι] Vide *infrà* §. 33. & *l.* 8. §. 28.

Οὐ γὰρ ἔξεις αὐτὸ εἰς κρίσιν τοιαύτην] Locus iste mihi planè depositus, absqe clariss. D. Salmasio fuisset, cui non ego magìs debeo, qàm Marcus ipse. is manum medicam fausto sydere admovit. Malè, inqit, Xylander ἀυτῳ. pessimè locum hunc sic vertit, *Animo nullus metus, dolor, aut opinio horum accidere potest: neqe enim ei sunt habitus ad hæc.* Sic vertendum illi fuit; *Animula verò, qa timet, qa dolet, qa super his omnino aliqid opinatur, nihil eorum patietur, si non illam in hoc judicium demittas.* legendum igitur in Græcis, ὠδὲν μὴ πάθῃ, εἰ μὴ ἄξεις αὐτὸ εἰς κρίσιν τοιαύτην. vel, εἰ μὴ παρίξεις αὐτὸ εἰς κρ. τ. Nihil verius. Epictetus *Dissert l.* 2. *c.* 6. Τίς γάρ σε ἀναγκάσαι δύναται ὑπολαβεῖν τι, ὃν μὴ θέλεις; *Qis enim te cogere potest opinari qod nolis?*

Ἀπροσδιές] περὶ τῆς τῦ ἡγεμονικῦ αὐταρκείας. Vide *suprà l.* 5. §. 14. & *infrà l.* 11. §. 1.

Ἀνεμπόδιστον] Vide *l.* 5. §. 20. Epictetus *l.* 2. *c.* 19. Οὐτε πλοῦτός ἐστιν ἐφ' ἡμῖν, οὔθ' ὑγίεια, οὔτε δόξα, οὔτε ἄλλο τι ἁπλῶς, πλὴν ὀρθὴ χρῆσις φαντασιῶν. τοῦτο ἀκώλυτον φύσει μόνον, τοῦτο ἀνεμπόδιστον. *Neqe opes in nostra potestate sunt, neqe sanitas, neqe gloria, nec aliud denique qidqam, præter rectum visorum usum. Unum hoc est natura ejusmodi, ut nec prohiberi, nec impediri possit.*

§. 17. Εὐδαιμονία ἐστὶ δαίμων ἀγαθὸς, ἢ ἀγαθόν] deesse vocabulum aliqod videtur, qod membrum posterius expleat. forsan [ἡγεμονικὸν] ἀγαθὸν, fuerat, in hoc enim Marco censente, τὸ πᾶν. Vide *ad l.* 2. §. 15. idémqe eidem ὁ δαίμων iste. Vide *ibidem* §. 17. & *l.* 10. §. 13. qo loco ait τὸν νοῦν, ubi voluerit, ἀγαθὸν δαίμονα fieri. Nam Merico Casavbono, τὸ ἢ ἀγαθὸν expungenti non accedo. Conjecturam meam firmat, qod ex Platone Clemens *Strom. l.* 2. Αὐτὸς δὲ ὁ Πλάτων τὴν εὐδαιμονίαν, τὸ ἓν τὸν δαίμονα ἔχειν. δαίμονα δὲ λέγεσθαι, τὸ τῆς ψυχῆς ἡμῶν ἡγεμονικόν. *Ipse autem Plato dicit, beatitudinem, qa est eudæmonia, esse, benè habere damonem. Dici autem damonem principalem animæ nostræ partem.* Cui gemina, ex innominato aliqo, ista Svidas exhibet: Ὅτι ὁ σπουδαῖος εὐδαίμων ἐστί. ὁ γὰρ ἓν τὸν δαίμονα ἔχων, σημαίνεσθαι δοκεῖ τῷ τῦ εὐδαίμονος ὀνόματι. εἰ δὲ δαίμων ἑκάστῳ ἡ ψυχὴ, καθὰ Ξενοκράτει δοκεῖ, εὖη ἂν εὐδαίμων, ὁ ἓν τὴν ψυχὴν ἔχων. ἓν δὲ τὴν ψυχὴν ἔχει ὁ σπουδαῖος. σπουδαῖος δ' ἄρα ὁ εὐδαίμων. *Vir bonus est beatus. Qi enim se bene habet qod attinet ad damonem, ille significari videtur per nomen tῦ eudæmonos, id est, beati. Si avtem damon est cujusqe animus, ut Xenocrati placet, beatus erit ille, cujus animus benè se habet. Vir avtem bonus animo se bene habet. Vir igitur bonus est beatus.* Accedit & Pythagoræ scitum illud, Εὐδαιμονεῖν ἄνθρωπον, ὅταν ἀγαθὴ ψυχὴ προσγένηται. *Felicem hominem esse, cui bona anima advenerit.* Laërtius *lib.* 8. *c.* 32. Apulejus *de Deo Socrat. Nam qodam significatu & animus humanus, etiam nunc in corpore situs, Damon nuncupatur,* [Maro *Æn. l.* 9.]

— *Diine hunc ardorem mentibus addunt,*
Evryale? an sua cuiqe Deus fit dira cupido?

igitur & bona cupido animi, bonus Deus est. unde nonnulli arbitrantur, ἐυδαίμονας dici beatos, qorum Damon bonus, id est, *animus virtute perfectus est. qem nostrâ linguâ, ut ego interpretor, poteris Genium vocare, qod is Deus, qi est animus sui cuiqe, qanqam sit immortalis, tamen qodammodo cum homine gignitur.* Vide dissertationem hac de re Dionis Prusæi *Orat.* 23.

Τί ἔν ὧδε ποιεῖς, ὦ φαντασία;] Qid est opus imaginatione, cùm mens ipsa qod suum est & fecerit & habuerit? Vide *ad periochen* proximè *superiorem* extremam: & *infrà* §. 29.

Ἀπέρχου τὰς θεούς σοι] forsan [μὴ] τὰς θεούς. atqe ità Mericus Casavbonus. nam Xylander omisit; maléqe reddidit, ὡς ἦλθες. *unde venisti.* cùm vertendum fuerit, *ut venisti. facesse hinc, per Deos, ut venisti.* Sed nec fortasse μὴ particulâ illâ interjectâ opus fuerit. Siqidem D. Salmasius formulam usitatam esse monet, τὰς θεούς σοι, subavdi ὄμνυμι. eámqe locutionem occurrere in *hemiambis* Anacreonteis, & in *dissertationibus* Arriani. Ità certè Anacreon *carm.* 31. 1.

Ἄφες με, τὰς θεούς σοι,
Πιεῖν, πιεῖν ἀμυδί.
Sine, qaso per deos, haustibus Lyæum
Sine hauriam profundis.

Arrianus in Epicteti *Dissert. l.* 3. *c.* 26. Παῦσαι, τὰς θεούς σοι, ἐμπαίζων μοι τῇ ψυχῇ. *Desine, qaso per Deos, insultare animo meo.* Et *c.* 23. Παύσασθε, τὰς θεὰς ὑμῖν, καλὰ ὀνόματα καὶ πράγματα κατισχύοντες. *Desinite, qaso per deos, pulcra verba & res deformare.* & ad formulam Christianam propiùs, *ibidem c.* 7. τὸν θεόν σοι. qem locum corruptum frustrà suspicatur Volfius. restituenda eadem, *c.* 22. ubi, τὸν θεόν σου, vitiosè legitur; qod interpretem eundem, cùm non adverterent, in alia abduxit. & diversâ rursus formulâ, sed ellipsi eâdem, *l.* 3. *c.* 23. Θαυμαστὸς, κύριε, τὴν ἐμήν σοι σωτηρίαν. *Mirabilis, domine, ita salvus sim.* contractiùs etiam *l.* 2. *c.* 19. Λέγε μοι, τὰς θεὰς, ἵνα πρώην ἔλεγες. *Refer mihi per Deos ea qa dudum differebas.* Si locus saltem integer fuerit. facit enim suspectum, qod Gellius *l.* 1. *c.* 2. exhibet, λέγε μοι σὺ τὰς θεὰς. qod fortean fuerit, τὰς θεὰς σοι. qin integram qoqe idem extulit, *l.* 3. *c.* 10. ὀμνύω ἡμῖν πάντας θεὰς, ὅτι πρόνοιαν. Locus ergò sincerus & integer est. nec ullâ ratione admittenda Annotatoris Lugdunensis interpolatio, ἀπέρχου πρὸς τὰς θεὰς σύ.

Οὐκ ὀργίζομαί σοι] Hoc enim dogmati Stoico adversatur; non tamen & Christiano, qod ὀργίζεσθαι καὶ μὴ ἁμαρτάνειν. *Iratsci & non peccare.* monet, *ad Ephes. c.* 4. *v.* 26. Diogeni avtem Stoico, non Cynico (qod Erasmum fugerat) de dogmate isto differenti, cùm adolescens qidam protervus, velut periculum facturus, an re præstaret qæ docebat, in faciem inspuisset, *Non qidem iratior,* inqit ille; *sed dubito tamen an iratsci oporteat?* Narrat Seneca *de ira, l.* 3. *c.* 38. Fidentiùs Symmachus *l.* 9. *Epist.* 105. *Nullius tam vehemens nequitia est, ut motu meo digna sit.*

§. 18. Τί γὰρ δύναται χωρὶς μεταβολῆς γίνεσθαι;] Vide *l.* 4. §. 46. & *l.* 5. §. 13. & *lib.* 6. §. 15.

Τί δαὶ φίλτερον] *infrà* §. 21. & *l.* 4. §. 36. & *l.* 9. §. 32.

a L.2.§.3. ἢ μεταβαλεῖν ὅμοιόν ἐστι, καὶ ὁμοίως [a] ἀναγκαῖον.
b Sup.§.10. l.4.§.43.l.5. τῇ τῶν ὅλων φύσει;
§.23.& l.9. §.29. §. 19. [b] Διὰ τὸ τῶν ὅλων οὐσίας, ὡς διὰ χειμάρρου διακορεύειν πάντα τὰ σώματα, [c] τῷ ὅλῳ
c L.6.§.41. συμφυῆ καὶ συνεργὰ, ὡς [d] τὰ ἡμέτερα μέρη ἀλ-
d L.2.§.1. Sup.§.13. λήλοις. [e] πόσους ἤδη ὁ αἰὼν Χρυσίππους, πόσους
e L.4.§.48. Σωκράτεις, πόσους Ἐπικτήτους καταπέπωκεν; τὸ δ'
f L.4.§.50. αὐτὸ καὶ [f] περὶ παντὸς ὑπονόησον σοι ἀνθρώπου τε καὶ
g L.2.§.7.l. 6.§.22.l.8. §.1. πράγματος προσπιπτέτω.
h Sup.§.2.l. 4.§.23.l.5. §.25. §. 20. [g] Ἐμὲ ἓν μόνον φοβεῖ, μήτι αὐτὸς
i L.4.§.19. Inf.§.34.l. 8.§.21. ποιήσω, ὃ ἡ κατασκευὴ τοῦ ἀνθρώπου ἐθέλει, ἢ
k Inf.§.26.l. 8.§.8.26.l. 9.§.27. ὡς ἐθέλει, ἢ [h] ὃ νῦν ἐθέλει.
§. 21. [i] Ἐγγὺς μὲν ἡ σὴ φορὰ πάντων λήθη.
ἐγγὺς ἡ ἡ πάντων φορά σε λήθη.
§. 22. [k] Ἴδιον ἀνθρώπου φιλεῖν καὶ τοὺς πλανωμένους. τοῦτο δὲ γίνεται, ἐὰν συμπαρεμπίπτῃ σοι, ὅτι καὶ
l L.2.§.1.l. 3.4.11. m L.2.§.1.l. 3.§.11. n Inf.§.63.l. 4.§.3. [l] συγγενεῖς, καὶ [m] δι' ἄγνοιαν, καὶ [n] ἄκοντες ἁμαρτάνουσι καὶ ὡς ὁ μεθ' ὀλίγον ἀμφότεροι τεθνήξεται, καὶ ὅτι πάντων, ὅτι [p] οὐκ ἔβλαψέ σε [q] οὐδὲ χεῖρον
o L.4.§.3. τὸ ἡγεμονικόν σου κεῖρον ἐποίησεν, ἢ [r] περὶ σοῦ.
p L.2.§.1. q L.9.§.38. r Sup.§.18. Inf.§.25.l. 4.§.36. §. 23. [s] Ἡ τῶν ὅλων φύσις, ἐκ τῆς ὅλης οὐσίας, [t] ὡς κηροῦ, νῦν μὲν ἱππάριον ἔπλασε. συγχέασα
s L.6.§.1. t Sup.§.1.l. 10.§.34. τοῦτο, εἰς δένδρου φύσιν συνεχρήσατο τῇ ὕλῃ ταύτῃ, εἶτα εἰς ἀνθρωπάριον, εἶτα εἰς ἄλλό τι. [u] ἕκαστον δὲ τούτων βραχὺ ὀλίγιστον ὑπέστη.

simile qiddam esse & mutationem tui, nec universi naturæ minùs necessarium?

§. 19. Per mundi substantiam, tanqam per torrentem, corpora transeunt universa, ipsa universo, prout membra sibi invicem nostra, coalita & eidem cooperantia. qot Chrysippos, qot Socrates, qot Epictetos jam dudum absorpsit ævum istud? idem tibi de qovis tum homine, tum re succurrat.

§. 20. Hoc unum me solicitum habet, neqid ipse faciam, qod hominis conditio vel minùs velit, vel secus velit, vel nunc nolit.

§. 21. Instat tempus, qo tu omnium oblitus eris; instat, & qo omnes tui.

§. 22. Hominis est, etiam eos qi offendunt diligere. hoc fiet, si unà succurrat tibi, tum esse tibi cognatos, tum inscios invitósqe peccare; adhæc, pavlò pòst utrosqe vestrûm morti concessuros: præ omnibus deniqe, nihil eos te læsisse. neqe enim mentem tuam deteriorem facere possunt, qàm priùs fuerat.

§. 23. Universi natura ex communi rerum omnium materia, tanqam è cera, nunc equleum effingit; qem mox denuo diffingit, ejusdemqe materiâ ad arborem producendam abutitur; tum ad homuncionem, dein ad aliud qidpiam. horum avtem qodlibet ad breve temporis spatium subsistit.

istis

ANNOTATIONES.

§. 19. Ὡς διὰ χειμάρρου] Vide *ad l.*4. §.43. & *l.* 5. §.23. A Avgustinus *in Psal.* 38. *Momentis transvolantibus cuncta rapiuntur. torrens rerum fluit.*

Συνεργὰ] Vide *l.* 6. §. 41.

Ὡς τὰ μέρη] vide *l.* 2. §. 1. & *suprà* §. 13.

Πόσους ἤδη ὁ αἰὼν Χρυσίππους] vide *l.* 3. §. 3. & *l.* 4. §. 48. & *l.* 6. 47.

Πόσους Ἐπικτήτους] è superis ergò excesserat jam Epictetus. Accedit qòd Gellius Herodi Attico, qi sub Marco floruerat, æqalis ferè, de Epicteto, tanqam qi jamdudum decesserat, ità verba facit, *l.* 2. *c.* 18. De *Epicteto philosopho nobili, recentior est memoria, qàm ut scribi, qasi obliteratum, debuerit,* B vide *ad l.* 1. §. 7. & *ad l.* 8. §. 31.

§. 20. Ἐμὲ ἓν μόνον περιστᾷ] *Hoc unum me solicitum habet.* ità τὸ περιστᾷν sæpiùs usurpat *l.* 2. §. 7. & *l.* 6. §. 22. Estqe hoc qod profitetur cumprimis utile piúmqe, si solicitudo universa eo fine adhibeatur, nè qid unqam obrepat, qod officii sui non sit. vide *infrà* §. 66. & *ad l.* 8. §. 3. Sic *l.* 8. §. 1. Ἄλλο μηδὲν περισπάτω. *Nec te aliud qidqam molestum habeat.*

§. 21. Ἐγγὺς] Vide *l.* 4. §. 16. Petrus *Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 7. Πάντων δὲ τὸ τέλος ἤγγικε. *Omnium avtem finis appropinqavit.*

Ἡ σὴ περὶ πάντων λήθη] vide Solomonem *Eccles. c.* 1. *v.* 11. C

§. 22. Ἴδιον ἀνθρώπου φιλεῖν καὶ τοὺς πλανωμένους] Hoc est qod Avgustinus *in Joan tract.* 66. & *in concion. solenn.* 235. *Esto medico similis; qi odit morbum, amat agrotum.* Ità Marcus etiam lapsos & errantes diligi vult. Ampliùs aliqid Christus Dominus; non lapsos tantùm & errantes; verùm in nos ipsos delinqentes. Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν. εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς. καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς. προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς, καὶ διωκόντων ὑμᾶς. *Diligite inimicos vestros, benedicite eis qi devovent vos, benefacite iis qi oderunt vos, & precamini pro iis, qi vobis infesti sunt & persequuntur vos.* Matth. *c.* 5. *v.* 44. Hinc Isidorus Pelusiota *l.* 2. *Ep.* 259. Παρὰ μὲν ἀνθρώποις ἴσον εἶναι δοκεῖ, τὸ ἐνεργίτας μὴ ἀμείβεσθαι, καὶ ἐχθροὺς μὴ ἀμύνεσθαι. παρὰ δὲ τῇ θείᾳ φιλοσοφίᾳ τὸ μὲν ἀμείβεσθαι τὰς ἐνεργίτας κρατεῖ. τὸ δὲ ἀμύνεσθαι τοὺς ἐχθροὺς οὐχί. ἀλλὰ πάντι τῷ τρόπῳ ἀνεξικακεῖν, εἰδ' ἕτερόν τι, καὶ ἐνεργετεῖν. *Apud homines par culpa esse videtur, iis, à qibus beneficium acceperis, vicem non rependere, & hostes minimè ulcisci. At apud divinam philosophiam illud qidem obtinet, ut benè de nobis meritos remuneremur: at non item illud, ut injurios ulciscamur: verùm omninò qidem patientiam adhibeamus: si avtem fieri possit, eos etiam beneficiis* D *prosequamur.* Contrà planè qàm Pindarus *Pyth. od.* 2.

- - - - - φίλον εἶη
φιλεῖν· ποτὶ δ' ἐχθρὸν ἄ-
τ' ἐχθρὸς ἰὼν, λύκοιο δίκαν ὑποθυσόμαι,
Ἀλλ' ἄλλοτε πατέων ὁδοῖς σκολιαῖς.
- - - - - *Amicum liceat*
amare: contrà inimicum insidiosè
te inimicus existens, lupi more curram,
Aliis vestigiis alias inambulans viis obliqvis.

Epictetus *l.* 3. *c.* 22. Cynicum instituens; Δαίρεσθαι δεῖ αὐτὸν, ὡς ὄνον, καὶ δαιρόμενον φιλεῖν αὐτὸς τοὺς δαίροντας. *Ut instar asini vapulet; & dum vapulat, eos à qibus verberatur diligat.* De Christianis Justinus *ad Diognet. pag.* 497. Ἀγαπῶσι πάντας, καὶ ὑπὸ πάντων διώκονται. *Amant omnes, & omnes illos persequuntur.* Atqe hæc est reverà charitas sincera, *amare qos toleras, tolerare qos amas,* ut Gregorius Romanus *in Evan. serm.* 35. Qin & Marcum ad eos etiam respexisse, qi adversus nos ipsos fuerint injurii, qæ subjecit, ostendunt. Vide *ad l.* 11. §. 18. B

Ὅτι καὶ συγγενεῖς] Vide *ad l.* 2. §. 1. Hippias apud Platonem in *Protag. pag.* 234. *E.* Ὦ ἄνδρες οἱ παρόντες, ἡγοῦμαι ἐγὼ ὑμᾶς, συγγενεῖς τε καὶ ἑταίρους καὶ πολίτας ἅπαντας εἶναι, φύσει, ἀ νόμῳ. τὸ γὰρ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ, φύσει συγγενὲς ἐστι. *Arbitror, o viri præsentes, vos omnes, cognatos, propinqósqe, & cives invicem esse naturâ, non lege. Simile namqe simile naturâ cognatum.*

Δι' ἄγνοιαν, καὶ ἄκοντες] vide *l.* 2. §. 1. & *l.* 4. §. 3. & *l.* 8. §. 14. & *l.* 11. §. 18.

Ὡς μετ' ὀλίγον ἀμφότεροι τεθνήξεται] Vide *ad l.* 4. §. 6. & *infrà* §. 58.

Οὐκ ἔβλαψέ σε] Vide *l.* 2. §. 1. & *l.* 9. §. 38.

§. 23. Ἡ τῶν ὅλων φύσις; ἐκ τῆς ὅλης οὐσίας, ὡς κηροῦ] Eleganti similitudine hoc illustrat, non Lucianus ille, Epicuri de grege, ὁ χλευασὴς, sed de schola Platonica Leo, (Byzantius fortean) utì ex Athenæo *dipnosoph. l.* 11. & Laërtio *l.* 3. in *Platone* patet; in *dialogo*, qem *Alcedinem* inscripsit, & inter Luciani opuscula, à qibus dictionis mollitie venàqe candidiore plurimùm discrepat, extat vulgò. Τὸ μὲν γὰρ τοιοῦτο, inqit, καὶ τὰ παιδάρια τὰ παρ' ἡμῖν, τὰ πλάττειν ἐπισάμενα, πηλὸν ἢ κηρὸν ὅταν λάβῃ, ῥᾳδίως ἐκ τοῦ αὐτοῦ πολλάκις ὄγκου, μεταχηματίζει πολλὰς ἰδέας φύσεως. *Etenim & pueri nostri* E *qoqe hujusmodi aliqid fingere ac formare scientes, limum cerave cùm ceperint, facillimè ex eadem massâ varias multiplicesqe transfigurant formarum naturas.* Eisdemqe planè insistens vestigiis Plutarchus *ad Apoll. pag.* 106. *E.* Ὡς γὰρ ἐκ τοῦ αὐτοῦ πηλοῦ δύναται τις πλάττειν ζῶα συγχεῖν, καὶ πάλιν πλάττειν καὶ συγχεῖν, καὶ τοῦτο ἐν παρ' ἐν ποιεῖν ἀδιαλείπτως. οὕτω καὶ ἡ φύσις ἐκ τῆς αὐτῆς ὕλης, πάλαι μὲν τοὺς προγόνους ἡμῶν ἀπέσχευ, εἶτα συνέχεεν αὐτοῖς ἐγίνηται τοὺς πατέρας, εἶτα ἡμᾶς, εἶτ' ἄλλας ἐκ' ἄλλοις ἀνακυκλήσει. καὶ ὁ τῆς γενέσεως ποταμὸς ἔστιν ἐκδελιχῶς ῥέων ἄπαυστος καὶ πάλιν ἐξ ἐναντίας αὐτῷ ὁ τῆς φθορᾶς. *Sicut qi argillam tractat, fingere ex ea animalis formam potest, rursùmqe diffingere, iterùmqe ac qoties libet perpetuò vices istas repetere: sic etiam natura ex eadem materia olim* F *avos nostros, postea patres protulit, deinde nos, ac deinceps alios ex aliis evalvet: ac fluvius ille ortus nostri absqe intermissione labens nunqam subsistet, sicut & interitus flumen hujus contrarium.* Cui non absimile qod Aphrodisiensis *probl. l.* 1. *q.* 49. Ὡς ὅταν ὁ ἀνδριαντοποιὸς τὸν χαλκὸν ἵππον ἢ βοῦν, ἢ τι τοιοῦτον ζῶον κατεύσας ἢ ἐλάσας, πλάσῃ ἄνθρωπον, ἢ ἕτερόν τι σκεῦος,

ἀπὸ

istis avtem, sicut arcæ, dissolvi nihilo magis molestum est, qàm compingi primò fuerat.

§. 24. Torvitas vultûs est valde præter naturam. ubi ei sæpiùs assveverit qis, immori solet; vultúsqe decor ità indè extingvitur, ut denuo reaccendi omnino neqeat. ex hoc ipso avtem intelligas licèt esse præter rationem. Siqidem enim ità vultum qis obfirmaverit, ut peccati sensûs omnis avfugerit,

a δεινὸν ἢ ἀδὲν τὸ διαλυθῆναι τῷ κιβωτίῳ. ὥσπερ δὲ καὶ τὸ συμπαγῆναι.

§. 24. b Τὸ ἐπίκοτον τοῦ προσώπου λίαν παρὰ φύσιν, ὅταν c πολλάκις * ἐναποθήσκειν ἢ πρόσχημα, * ἢ τὸ τελευταῖον ἀποσβέσθη, ὡς ὅλως ἐξαφθῆναι μὴ δύνασθαι. αὐτῷ γε τούτῳ παρακολουθεῖν πειρῶ, ὅτι καὶ τὸν λόγον. εἰ γὰρ καὶ ἡ συναίσθησις * ἁμαρτάνειν ἀνήσεται, a τῆς

a L.4.§.42. l.6.§.47.l.8. §.20.
b L.2.§.1. Sup. §. 22. Inf.§.60.65.
c L.11.§.18.
* γίγνηται,]ἐναποθνήσκει, καὶ τὸ πρ. τελ. ἀ.Boot.
a τῆς * εἰ Mer.
* -τῦ [μὴ] ἀ. Mer.

ANNOTATIONES.

ἀπὸ ἄδας εἰς ἄδο μεταβάλλων τὴν ὕλην. *Sicuti cum statuarius aneum equum vel bovem, vel simile aliqod animal fuderit, vel duxerit, sinxerit hominem, vel aliud aliqod vas, materiam ex specie in speciem commutans.* Lusûs avtem puerilis illius; qo animalium icunculas è cera solent effingere, meminit & Lucianus in *insomnio* verbis hisce. Ὁπότε γὰρ ἀφεθείην ὑπὸ τῶν διδασκάλων, ἀποξίων ἂν τὸν κηρὸν, ἢ βόας, ἢ ἵππους, ἢ κἂν νὴ Δί' ἀνθρώπους ἀνέπλαττον. *Qum dimissus à præceptoribus, vel boves, vel eqos, vel etiam homines per Jovem abrasâ cerâ effingebam.* Demetrius Phalereus qi dicitur: Περὶ ἑρμηνείας *c.* 317. Καθόλου δὲ, ὥσπερ τὸν αὐτὸν κηρὸν, ὁ μέν τις κύνα ἔπλασεν, ὁ δὲ βᾶν, ὁ δὲ ἵππον. οὕτω καὶ πρᾶγμα ταυτὸν ὁ μὲν ἀποφαίνομενος καὶ κατηγορῶν φησιν. *In universum avtem qemadmodum eandem ceram hic qidem canem finxit, hic avtem bovem, alter verò qidam equm; sic & eandem rem hic qidem enumerans & prædicans inqit.* Et Fabius *institut. l.* 10. *c.* 5. *Nec aliena tantùm transferre, sed etiam nostra pluribus modis tractare possumus, & sententias easdem qàm numerosissimè variare: velut eàdem cerâ alia atqe alia forma duci solent.* De cera ipsâ Plinius minor *l.* 7. *Ep.* 9.

Hac lavs est cera, mollis cedensqe sequtur
Si doctos digitos, jussaqe fiat opus;
Et nunc informet Martem, castámqe Minervam;
Nunc Venerem effingat, nunc Veneris puerum.

vide *infrà ad* §. 25.

Δεινὸν δὲ ἀδὲν τὸ διαλυθῆναι τῷ κιβωτίῳ] vide *l.* 4. §. 40. & *l.* 6. §. 47. & *infrà* §. 25. & 50. & *l.* 11. §. 17. Ædesius apud Eunapium in *Maximo*: Ἀλλὰ σὺ μὲν καὶ τὴν ψυχὴν τὴν ἐμὴν ὑπ' ἀγνοΐας τηλικαύτας ἀκοὰς ἀκροώμενον. τὸ δὲ ὄργανον αὐτῆς συνορᾷς ὅπως διάκειται, τῆς γαμφώσεως καὶ πήξεως διαλυομένης εἰς τὸ συντιθέν. *Sed tibi cognitus est penitùs animus meus, qi tot ies docentem audietis, non nescis tamen atqe oculis cernis, uti sedes animi sit affecta, compage ejus & commissurâ dissolvente se in id qod compositum sit.*

§. 24. Τὸ ἐπίκοτον τοῦ προσώπου λίαν παρὰ φύσιν, ὅταν πολλάκις ἐναποθήσκειν ἢ πρόσχημα, ἢ τελευταῖον ἀποσβέσθη] Periochen hanc miserè mutilatam ac vitiatam esse, satis indicant tam discrepantes à se invicem interpretum versiones; qæ ejusmodi sunt etiam, ut è verbis sensus illi, qos ipsi præferunt, nullâ artis grammaticæ ope elici possint. In textu Xylander nihil mutat. Mericus duntaxat disjunctivæ loco conditionalem substituit: sed nec sic qidem citra vim insignem, exprimitur ea, qam ipse Marco affingit, sententia. D. Bootius (cui ego assentiri maluerim) sic effert: Τὸ ἐπίκοτον τοῦ προσώπου λίαν παρὰ φύσιν. ὅταν πολλάκις [γίγνηται,] vel etiam transpositione tantùm factâ, ἢ,) ἐναποθήσκει. καὶ τὸ πρόσχημα τὸ τελευταῖον ἀποσβέσθη, ὥστε ὅλως ἐξαφθῆναι μὴ δύνασθαι. *Torvitas vultûs est valdè præter naturam. ubi sæpius contigerit, immori solet; vultúsqe decor ità indè extingvitur, ut denuo omnino reaccendi neqeat.*

Τὸ ἐπίκοτον τοῦ προσώπου] *Torvitas vultûs*: qò κότος sive latens intus animus infestus atqe infensûs se prodit. huic opponi videtur, τὸ ἴλεων τοῦ προσώπου, *vultus serenitas. l.* 6. *c.* 30. Hesychius. Ἐπίκοτα, ἐπίμομφα, ἃ πᾶς ἂν τις μέμψαιτο. Σοφοκλῆς, Ναυπλίῳ καὶ πλέοντι. *Iram provocantia, culpabilia, qa qivis reprehendat. Sophocles* Ναυπλίῳ κα[ὶ πλ]έοντι. Sic enim legendum, ad distinctionem alterius ejusdem fabulæ eidem cognominis, qæ Ναύπλιος πυρκαὺς dicebatur. Ἐπίκοτον esse vult, *qod iratum & infensum jure faciat*; at Marcus pro *offensione* sive *infensione animi, qa in vultu indicium facere solet.* Æschylus *Prometh. vinct.*

Ὁ δ' ἐπικότως ἀεὶ δέμνιον ἄγκαμπτον νόου.
At ille mentem infensam pervicax gerens.

Πρόσχημα] ἢ ὑπερίπεια τοῦ προσώπου, ut Jacobus Apostolus *Ep. c.* 1. *v.* 11. *decor vultûs*, qi tristitiâ, iracundiâ, acerbitate animi, offensione, indignatione non immutari tantùm & deturpari, sed & tolli prorsùs sæpenumero solet. Seneca *de ira l.* 2. *c.* 35. *Non est ullius affectûs facies turbatior. pulcerrimæ ora fædavit; torvos vultus ex tranqillissimis reddidit. liqit decor omnis iratos. qalem intrà putas esse animum, cujus extrà imago tam fæda est?* & *l.* 3. *c.* 4. *Nulli certè affectûs pejor est vultus. ferarum minùs tetra facies est, etiam cùm venatorem suum semianimes morsu ultimo petunt, qàm hominis irà flagrantis.* Hinc illud Nasonis de Niobe *Metam. l.* 6.

Et qantum ira sinit, formosa. —

& de Procride *l.* 7.

Tristis erat, sed nulla tamen formosior illâ
Esse potest tristi. tu collige talis in illa,
Phoce, decor fuerit: qam sic dolor ipse decebat.

Λ Imò, qod Marcus istîc, dum affectus istiusmodi exprimere atqe induere vultus freqentiùs cogitur, usu in naturam vertente, ità tandem decor ille extingvitur, ut nullâ restitui ratione possit. De Pharisæis ad suos Christus, Matth. *c.* 6. *v.* 16. Μὴ γίνεσθε, ὥσπερ ὑποκριταὶ, σκυθρωποί. ἀφανίζουσι γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν. *Ne estote ut hypocritæ tetrico vultu: deformant enim facies suas.* qi locum istum mirificè illustrat. plùs enim esse videtur τὸ ἀφανίζειν τὸ πρόσωπον, qàm τὸ αἰσχύνειν καὶ ἀκαλλὲς ποιεῖν, uti ex Homero atqe Evstathio Beza. Basilius Cæsar. *Epist.* 1. *p.* 786. *A.* Ἔπειτα τῷ ταπεινῷ καὶ καταβεβλημένῳ φρονήματι, ὄμμα συγγνωμονικὸν καὶ εἰς γῆν συνιενυκός. — ὥστε ἃ ποιοῦσιν οἱ πενθοῦντες καθ' ἑπιληδευσιν, ταῦτα ἐκ τῆς ἀνάγκης ἡμῖν ἐπιφαίνεσθαι. *Consentaneus qidem fuerit summissis atqe abjectis animis tristis oculus atqe deorsùm vergens — adeo qa lugentes consultò meditatóqe faciunt, ea suopte animi sponte in nobis, & veluti habitu temerario exstitisse videri debent.* Nicostratus *de nupt.* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 70. Αἱ γὰρ δὴ ὄψεις αἱ χρησαὶ ἔχειν ἄνω πλεῖστον τοῦ κάλλους τῆς ψυχῆς. καὶ ὑγιὲς, ὅταν θυμούμενον, ὅταν ὀργιζόμενον, ὅταν χολῶντα, τὸ πρόσωπον φαιδρὸν ἔχειν τε καὶ καθαρόν. εἰ δέ τις παῦργον καὶ κρυψίνους, ἐνδὺς μὲν καὶ τῷ ὀφθαλμῷ παραβλέπει, καὶ δεινὸν δέδορκεν. ὅτις δὲ μαρίας ἐνθὺς, ταῖς κόραις καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς ἀναπέπταται. ὅταν ὀφθαλμοὶ καὶ προβάλλειν τοιοῦτοι. ὁ δὲ συνάγων τὰς ὀφρῦς, σκυθρὸς ἐστι. καὶ ὅταν ἐπανθῇ μὲν ἐρύθημα, ἀλλὰ σκληρόν τε καὶ λίθος, τότε δὴ καὶ ἡ ψυχὴ ἐδαμῇ ἐδαμῶς ἐυφραίνεται. *Benigni enim oculi summam animi pulcritudinem comitantur: & fieri solet, ut qi non excandescit, nec facilè iracscitur, aut bile movetur, facilem splendidam serenámqe habeat. Qi verò malignus & dolosus fuerit, is ftatim & oculis transversè implacidéqe intuetur? qi stolidus ac simplex est, pupillas & oculos patentes gerit, ut asini & oves. Cui supercilia conjunguntur, improbus est. Cujus superficies in vultu non rubet, sed obscura & caliginosa est, hujus anima nunqam ullo modo exhilaratur.* qibus verbis extremis graphicè depinxisse videtur τὸ ἐπίκοτον istud τοῦ προσώπου. nos dicimus, a louring look. Vide *infrà ad* §. 59. Sed nec minùs *Svetonius l.* 4. *c.* 50. in *Cajo.* cui *frontem torvam* ubi tribuerat. *Vultum*, inqit, *naturâ horridum ac tetrum, etiam ex industria efferabat, componens ad speculum in omnem terrorem ac formidinem.* Cæterùm D. Salmasius ista & luxata & perturbata suspicatur: jungi sic debere, Τὸ ἐπίκοτον τοῦ προσώπου λίαν παρὰ φύσιν, ἀνθ' ὧ γε τούτῳ παρακολουθεῖν πειρῶ, ὅτι καὶ τὸν λόγον. atqe hæc subseqi post illa qæ *suprà* §. 10. habebamus. Τῷ λογικῷ ζώῳ ἡ ἀνθ' ἡ πρᾶξις καθὰ φύσιν ἐστὶ καὶ καθὰ λόγον. *Si in animali rationali eadem actio secundùm naturam & secundùm rationem; irâ in vultu efferveścens, qa præter naturam est, etiam præter rationem.* Illud, ἢ τὸ τελευταῖον ἀποσβέσθη, ὥστε ὅλως ἐξαφθῆναι μὴ δύνασθαι. ad præcedentia §. 22. censet idem pertinere, & de *lucerna* dici, qæ aliqando sic extingvitur, ut possit iterum accendi, aliqando verò, ubi in totum oleo defecta est, ità extingvitur, ut denuo accendi neqeat. Suspicatur ergò post exemplum *arculæ*, cui grave non esse dixit solvi, ut nec compingi, addidisse & simile de *lucerna*, (prout & *l.* 8. §. 17. post exemplum *bullæ* idem fecit) cui non est grave extingvi, ut nec accendi, etiamsi eô modô extingvatur, ut non possit lumen suum recuperare. reliqa aliunde irrepsisse avtumat, qibus de medio sublatis, periochen hanc antegressam cum proximè seqenti commodè cohæsuram. & sunt revera sectio 22. & 24. prout nos eas distinximus, ejusdem planè argumenti.

Ἐι γὰρ καὶ ἡ συναίσθησις τοῦ ἁμαρτάνειν ἀνήσεται] Mericus interserit negativam, ut sit τοῦ [μὴ] ἁμαρτάνειν, & de innocentiæ confidentia intelligatur. Meliùs opinor, Xylander. *Nam si etiam sensus peccati nullus erit.* hoc est, nam si eò usqe in vultûs obfirmatione processeris, ut jam peccati sensum omnem amittas, qid ampliùs tibi vivere proderit? Galenus *de differ. puls. l.* 4. *c.* 11. σφυγμὸν, inqit, appellant veteres, τὴν ἐν ταῖς φλεγμοναῖς γινομένην ἀνθ' ὧ τῷ κάμνοντι συναίσθησιν. *sensum illum, qem in inflammationibus ægrotus percipit.* Idémqe *therapevt. l.* 13. *c.* 1. Ἡ τις ἅμα τῇ φλογώσει καὶ τύσιν ἴσχει περὶ τὸ μόριον, ἡμῖν θ' ἁπτομένην, αὐτῷ τε κάμνοντι διὰ τῆς ἰδίως ὀνομαζομένης συναισθήσεως. *Qa supra inflammationem, tensionem qoqe in parte facit, qam non modò ipsi in tactu deprehendamus, sed etiam ipse ager proprio sensu appellato advertat.* Ità medicis familiaris an peculiaris vox ista videtur, affectionem illam denotans, qâ æger eorum qæ in corpore suo fiunt sibi sensum se habent, ipse sensum obtinet. A corpore ad animum transtulit, ut Marcus hic, ità & Epictetus *l.* 2. *c.* 11. Ἀρχὴ φιλοσοφίας, συναίσθησις τῆς ἀνθ' ἑαυτοῦ ἀσθενείας καὶ ἀδυναμίας. *Philosophiæ principium est animadversio imbecillitatis atqe infirmitatis*

a L.9.§.2. l.10.§.8. b Sup.§.23. c L.6.§.15. l.8.§.50.l.10.§.7.l.12.§.23. d L.6.§.27. l.8.§.14.l.11.§.18. e L.2.§.13. f L.8.§.14. g L.5.§.28. h L.10.§.30 l.11.§.18. i L.1.§.15. k L.2.§.1. l L.11.§.13. Inf.§.52.63 m L.3.§.12. Sup.§.7.l.8. §.32.36.

a τὶς ἔλι ϖ ζῆν αἰτία ;

§. 25. b Πάντα ὅσα ὁρᾷς, ὅσον ἤδη μεταβαλεῖ ἡ τὰ ὅλα διοικοῦσα φύσις, καὶ ἄλλα ἐκ τ ὑσίας αὐτ ποιήσῃ, καὶ πάλιν ἄλλα ἐκ τῆς ἐκείνων ὑσίας, c ἵνα ἀεὶ νεαρὸς ᾖ ὁ κόσμος.

§. 26. Ὅταν τις ἁμάρτῃ τι εἰς σὲ, εὐθὺς ἐνθυμοῦ μ d τί ἀγαθὸν ἢ κακὸν ὑπολαβὼν ἥμαρτε. ϖτο γὰρ ἰδὼν, e ἐλεήσῃς αὐτὸν, καὶ f ἤτε θαυμάσεις, f ἤτε ὀργισθήσῃ. h ἦσι γὰρ καὶ αὐτὸς τὸ αὐτὸ ἐκείνῳ ἀγαθὸν ἔϖι ὑπολαμβάνεις, ἢ ἄλλο ὁμοιοειδές. i δεῖ οὖν συγγινώσκειν. k εἰ δ μηκέτι ὑπολαμβάνῃς τὰ παιδία ἀγαθὰ ἢ κακὰ, ῥᾷον l ἵλεως ἔσῃ τῷ παροῦντι.

§. 27. m Μὴ τὰ ἀπόντα ἐννοεῖν, ὡς ἤδη ὄντα.

qorsum homo sic affectus vitam protrahat ampliùs ?

§. 25. Qæcunqe vides, universa mox est mutatura universi rectrix natura, aliáqe ex eorum materia effectura, & ex horum rursus alia, ut mundus perpetim renovetur.

§. 26. Cùm adversùs te qicqid peccaverit qis, considera statim, qid bonum malúmve esse ratus id egerit. hoc enim perspecto, misereberis illius, nec avt miraberis, avt succensebis. forsan enim vel idem illud, qod ille, vel aliud qidpiam ejusmodi, ipse pariter cum illo bonum esse opinaris. hoc si fuerit, & illi te ignoscere oportet. sin ejusmodi nec bona nec mala censueris, ex errore animi delinqentem æqanimiter feras.

§. 27. Non tam qæ desunt tibi, qàm qæ adsunt, cogita.

ANNOTATIONES.

sua. Clemens generaliùs de utroqe pariter usurpavit, *Strom. l. 1. p. 282. A.* Ἐυρετικὸν γὰρ καὶ ἐπινοητικὸν ἡ συναίσθησις, ἐπιβάλλειν πιθανῶς ἀναπείθουσα. συναύξει δὲ τὴν ἐπιβολὴν, ἡ εἰς ἐπιστήμην συνάσκησις. *Ad inveniendum enim & excogitandum res est apta consensio, qa etiam probabiliter animum applicare persvadet : animi avtem avget applicationem una ad scientiam qoqe exercitatio.* Idem vult, sed significantiùs pavlò dictum, qod Gregorius Nazianzenus *Epitaph. in Patr.* Ἐυρετικὸν γὰρ τὸ πάσχειν. *Pati res est ad inveniendum apta. & ad cives suos in angust.* Τολμηρὸν ποιεῖ τὸ ἀλγεῖν. *Dolor intrepidum reddit.* Tunc ergò ἡ τῦ ἁμαρτάνειν συναίσθησις ὀϊκείαν, cùm crebro peccandi usu, τυλῶδες λοιπὸν ἡ ψυχὴ, *callum qasi qendam contraxit animus, ὥστε μηδ' ἐφιστάνειν ὕστερον ὅτι ἁμαρτάνει, ut deinceps nè peccare qidem se animadvertat.* Epictetus *l. 2. c. 18*

Τίς ἔλι τῦ ζῆν αἰτία ;] Vide *l. 9. §. 2.*

§. 25. Πάντα ὅσα ὁρᾷς] De Catone Seneca *Epist. 71. Qid ni ille mutationem reipublica forti & aqo patereturanimo? qid enim mutationis periculo exemptum? non terra, non cælum, non totus hic rerum omnium contextus : qamvis Deo agente ducatur, non semper tenebit hunc ordinem ; sed illum ex hoc cursu aliqis dies dejiciet. certis eunt cuncta temporibus ; nasci debent, crescere, extingvi. qcunqe vides supra nos currere, & hac qibus innixi atqe impositi sumus velut solidissimis, carpentur ac desinent. nulli non senectus sua est. inæqalibus ista spatiis eodem natura demittit. qicqid est, non erit : nec peribit, sed resolvetur. nobis solvi perire est. proxima enim intuemur : ad ulteriora non prospicit mens hebes, & qa se corpori addixerit. alioqi fortiùs finem sui suorúmqe pateretur, si speraret omnia illa sic in vitam mortemqe per vices ire, & composita dissolvi, dissoluta componi : in hoc opere æternam artem cuncta temperantis Dei verti.* Vide *suprà §. 23. & l. 9. §. 33.*

Καὶ πάλιν ἄλλα] Naso *Metamorph. l. 15.*

Nil eqidem durare diu, sub imagine eadem
Credideram. ----
Nec species sua cuiqe manet : rerúmqe novatrix
Ex aliis alias reparat natura figuras.

Seneca *Epist. 30. Qis qeri potest, in ea conditione se esse, in qa nemo non est ? prima enim pars æqitatis est æqalitas. Sed nunc supervacuum est naturæ caussam agere, qa non aliam voluit legem nostram esse, qàm suam. qicqid composuit, resolvit : & qicqid resolvit, componet iterum.*

Ἵνα ἀεὶ νεαρὸς] hoc est qod Maximus Tyrius *Orat. 25. ad l. 4. §. 40.* διὰ τὴν τῦ ὅλου καινουργίαν. Vide *l. 2. §. 3. & l. 6. §. 14.* Aristoteles *de gener. & corrupt. l. 1. c. 3.* Ἐιπερ ἀεί τι τῶν ὄντων ἀπέρχεται, διὰ τί ποτ' οὐκ ἀϊδήλου πάλαι καὶ ῥᾳδίου τὸ πᾶν; διὰ τὸ τὴν τῦδε φθορὰν ἄλλου εἶναι γένεσιν, καὶ τὴν τῦδε γένεσιν ἄλλου εἶναι φθοράν, ἄπαυστον ἀναγκαῖον εἶναι τὴν μεταβολήν. *Si igitur semper aliqid eorum, qa sunt, abit, cur non consumptum est jamdudum, & inane ipsum universum. Propterea qod hujus corruptio alterius est generatio, & hujus generatio alterius est corruptio, incessabilem necesse est transmutationem esse.* Γένεσις γὰρ γένεσιν διεδέχομεν, καὶ προκοπὴν ἀπαθανατίζειν θέλουσαν. *Generatio enim excipiens generationem, vult immortales reddere per profectum.* Clemens *Strom. lib. 4. p. 538. D.* & Philo *de mund. immort.* Μένει γὰρ ἴσασι φθειρομένων τῶν ἐν ἴδεσι, τερπνὸν ὡς ἀληθῶς καὶ θεῖον ἔργον. *Illud enim semper durat (mirum dictu) individuis pereuntibus, ut opus verè divinum.*

§. 26. Τί ἀγαθὸν ἢ κακὸν ὑπολαβὼν] Vide *l. 6. §. 27. & l. 8. §. 14. & l. 10. §. 30.* Epictetus *Enchir. c. 41.* Ὅταν τις κακῶς ποιῇ, ἢ κακῶς σε λέγῃ, μέμνησο ὅτι καθήκειν αὐτῷ οἰόμενος ποιεῖ ἢ λέγει. οὐκ οἷόν τε δὲν ἀκολυθεῖν αὐτὸν τῷ σοι φαινομένῳ, ἀλλὰ τῷ ἑαυτῷ. ὥστε εἰ κακῶς αὐτῷ φαίνεται, ἐκεῖνος βλάπτεται, ὅτι καὶ ἐξηπάληται. καὶ γὰρ τὸ ἀληθὲς συμπεπλεγμένον βέλαπτται, ἀλλ' ὁ ἐξαπαληθείς. ἀπὸ τύτων δὲν ἁρμόμενος πρὸς ἕξεις πρὸς τὸν λοιδορῦντα. ἐπιφθέγγυ γὰρ ἑκάστῳ, ὅτι ἔδοξεν αὐτῷ. *Cum tibi qisqam vel malè fecerit, vel malè dixerit : memento eum opinatum esse, id ex officio sibi fuisse faciendum & dicendum. Neqe verò fieri potest, ut id seqatur ille, qod tibi videtur, sed id qod sibi. Qod si malè judicat, is damnum facit qi decipitur. Nam involutam veritatem si qis mendacium judicet, non ea involuta laditur, sed ille qi deceptus fuerit. Sic igitur instructus, aqo feres animo conviciatorem : nam ad singula dices, ita visum est illi.*

Ἐλεήσεις] At hoc dogma Stoicum non admittit. Vide *ad l. 2. §. 13.* Epictetus tamen etiam *l. 1. c. 18.* Χαλεπαίνειν δεῖ αὐτοῖς, ἢ ἵλεως αὐτοῖς ; *Utrum igitur indignationem potius an commiserationem merentur ?* & mox : Ἐλέει αὐτὸν μᾶλλον. *Miserere potius illius.*

Δεῖ οὖν συγγινώσκειν] Tu, inqit, avt eôdem, avt pari morbo laboras : igitur ignoscere debes gemina peccanti. Flaccus *l. 2. Sat. 3.*

O major, tandem parcas, insane, minori.

Et Seneca *Agamem.*

Det ille veniam facilè, cui venia est opus.

Siqidem ut Flaccus *l. 1. Sat. 3.*

--- æqum est
Peccatis veniam poscentem reddere rursus :

Itaqe, qod Gvigo *meditat. c. 15. Non sit exactor vindicta, qi petitor est venia.* Verùm ignoscere istud Stoæ adversatur. Vide *ad l. 1. §. 15.* Vide & *l. 11. §. 18.* & *ad l. 5. §. 22.* Demonactem.

Ἐι δὲ μηκέτι] Dilemmate probat non irascendum peccanti. avt in eodem, inqit, errore versaris, & erranti ignoscas æqum est, nisi te ipse prædamnare volueris : avt saniori uteris judicio, & propitius esse debes illi, qi falsi specie, recti ignarus abripitur. Vide *ad l. 2. §. 1.*

§. 27. Μὴ τὰ ἀπόντα ἐννοεῖν, ὡς ἤδη ὄντα] τὰ ἀπόντα, Mericus Casavbonus *futura* ; ut eôdem referatur, qò illud *suprà §. 8.* Τὰ μέλλοντα μὴ ταραττέτω. *De futuris ne sis solicitus.* Meliùs Xylander *ea qæ absunt*, sive *qæ desunt tibi.* Hoc est enim qod vult Marcus, ut non tam qæ nobis desunt, animis nostris obversentur, qò illorum cogitatione ad sortis præsentis displicentiam aliqam impellamur, qàm de eis qæ adsunt, seriò cogitemus, qò in statu præsenti nostro acqiescamus. Hinc reprehensio illa Evripidea in *Hippolyt. v. 184.*

Ὄυ σ' ἀρέσκει τὸ παρὸν, τόδ' ἀπὸν
Φίλτερον ἡγῇ.
Neqe tibi placet, qod adest : qod verò abest
Gratius ducis.

Et Avsonius *Idyll. 15.*

Spernimus in commune omnes præsentia. ----

Manilius *l. 4.*

Nec qod habet, numerat ; tantùm qod non habet, optat.

Libanius *Orat. 31.* de avaris. Ἀρκεῖ δὲ αὐτοῖς τῶν παρόντων ἡδέν. τὸ δ' ἀπὸν, ὅτι μὴ πάρεσιν, ὀδυνᾷ. *Nihil avtem illorum, qa adsunt, illis sufficit, qod verò abest, qia non adest, illos cruciat.* Democritus itidem apud Stobæum *tom. 2. tit. 4.* Ἀνοήμονες τῶν ἀπόντων ὀρέγονται. τὰ δὲ παρόντα περιλεώτερα ἐόντα ἀμελδύνουσιν. *Stulti desiderant absentia : præsentia verò etsi meliora negligunt.* qi & contrà *ibidem c. 17.* Ἐυγνώμων, ὁ μὴ λυπούμενος ἐφ' οἷσιν οὐκ ἔχει, ἀλλὰ χαίρων ἐφ' οἷσιν ἔχει. *Bene composito est animo, qi de rebus absentibus non tristatur, præsentibus avtem lætatur.* qod Epicteto tribuit Maximus *collectan. c. 28.* Seneca *Epist. 74. Qæris qare virtus nulla egeat ? præsentibus gaudet ; non concupiscit absentia.* Optimè Philemon apud Stobæum *tom. 2. tit. 16.* & Maxim. *c. 22.*

Ἐὰν οἷς ἔχωμεν, τοῖς δὲ μηδὲ χαίρωμεθα,
Ἃ δ' οὐκ ἔχομεν, ζηλῶμεν, οὐ μὲν διὰ τύχην,
Ὧν δὲ δι' ἑαυτὸς ἐτόμεθ' ἐστερημένοι.
Si qa bonorum habemus, bis non utimur,
Qa non habemus, qærimus ; bis carebimus,
Nobismet ipsi dum nos, eis, dum fors negat.

Plutarchus *de tranqill. pag. 469. D.* Μανικὸν γάρ ἐστι τοῖς ἀπολλυμένοις ἀνιᾶσθαι, μὴ χαίρειν δὲ τοῖς σωζομένοις. ἀλλ' ὥσπερ τὸ

cogita. ex his autem selige quæ gratissima sunt tibi, qo reputes tecum qanto cum studio ea, ni jam adessent, tibi requireres. cave tamen interim, nè, dum istis lubenter acquiescis, eo in pretio habere assuescas te, ut siqando deesse contigerit, turberis.

§. 28. In temet convolutus esto. mens etenim rationalis ità est naturâ comparata, ut sibi sufficiat ipsa justè agens, & hoc ipso nacta sibi tranquillitatem.

ἀλλὰ τ̃ παρόντων τὰ δεξιώτατα ἐκλογίζεσθαι, καὶ τούτων χάριν ὑπομιμνήσκεσθαι, πῶς ἂν ἐπεζητεῖτο, εἰ μὴ παρῆν, ἅμα μέντοι φυλάττων, μὴ λίαν * ἔστως [a] ἀσμενίζειν αὐτοῖς, ἐθίσῃς ἐκλιμαῖν αὐτὰ ὥστε ἐάν ποτε μὴ παρῇ παραχθήσεσθαι.

§. 28. [b] Εἰς αὐτὸν συνειλῆ. [c] Φύσιν ἔχει τὸ λογικὸν ἡγεμονικὸν, ἑαυτῷ ἀρκεῖσθαι δικαιοπραγοῦντι, καὶ παρ' αὐτὸ ἔστ [d] γαλήνην ἔχοντι.

* τὸ Lug. An.
a L. 5. §. 9.
c L. 4. §. 3. l. 6. §. 11. l. 8. §. 48.
c L. 5. §. 14. l. 6. §. 51.
d L. 2. §. 4. l. 8. §. 28.

§. 29.

ANNOTATIONES.

τὰ μικρὰ παιδάρια, ὑπὸ πολλῶν παιγνίων ὧν ἔν τις ἀφέληταί τι, καὶ τὰ λοιπὰ πάντα προσείψαντα κλαίει καὶ βοᾷ. τὸν αὐτὸν τρόπον περὶ ἃ ἐχλυθίνθας ὑπὸ τῆς τύχης, καὶ τἄλλα πάντα ποιεῖν ἀνοητα ἑαυτοῖς, ὀδυρομένους καὶ δυσφορᾶντας. καὶ τί φήσαι τις ἂν [ὑκ] ἔχωμεν; τί δὲ ὑκ ἔχομεν; *Est enim insani ob amissa dolore affici, non gavdere relictis: ac sicut pueruli si qis ludicrarum rerum unam ipsis auferat, reliqis etiam omnibus projectis plorant ac vociferantur: ita unica aliqa in re fortunâ nobis obturbante, iniqè ferendo & lamentando cætera omnia nobis reddere inutilia. Diceres, qid habemus? Imò autem, qid non habemus?* delenda enim negativa prior. Subjungit idem Arcesilai dictum *pag.* 470. *A.* Ὀι πολλοὶ, inqit, ποιήματα μὲν ἀλλότρια καὶ γραφὰς καὶ ἀνδριάντας θεσπέσιας δεῖν ἀκριβῶς καὶ καλὰ μέρος ἕκαστον ἐπισκοπουμένους τῇ διανοίᾳ καὶ τῇ ὄψει θαυμάζειν. τὸν δ' αὐτῶν βίον ἔχοντα πολλὰς ὑκ ἀλυπίας ἀνεπιτιμήτους ἔσεσθαι, ἔξω βλέποντες ἀεὶ, καὶ θαυμάζοντες ἀλλοτρίας δόξας καὶ τύχας, ὥσπερ μοιχοὶ τὰς ἑτέρων γυναῖκας; ἀυτῶν δὲ καὶ τῶν ἰδίων καταφρονοῦντες. *Sed plerique poemata aliena & picturas, & statuas putant sibi exactè singulis partibus animo oculisque perlustratis contemplanda: vitam autem suam multa habentem consideratu non injucunda præterevnt, foras semper projicientes, aliorúmque famam & fortunam admirantes: sicut adulteri alienas spectant mulieres, suas despiciunt.*

Πῶς ἂν ἐπεζητεῖτο, εἰ μὴ παρῆν] Plutarchus *ibidem.* Καί τοι καὶ τοῦτο μέγα πρὸς εὐθυμίαν ἐστὶ, τὸ μάλιστα μὲν αὐτὸν ἐπισκοπεῖν, καὶ τὰ καθ' ἑαυτόν. *p.* 469. *E.* Εὐθυμήσομεν δὲ τούτοις μᾶλλον παροῦσιν, ἂν μὴ παρόντων αὐτῶν φαντασίαν λαμβάνωμεν. ἀναμιμνήσκοντες αὐτὰς πολλάκις, ὡς ποθεινόν ἐστιν ὑγεία νοσοῦσι, καὶ πολεμουμένοις εἰρήνη. &c. Καὶ τὸ στέργεσθαι γινομένων, ὡς ἀσιαρόν. ἅ γαρ τότε γίνεται μέγα καὶ τίμιον ἕκαστον ἡμῖν, ὅταν ἀπόληται, σωζόμενον δὲ, τὸ μηδὲν ἐστιν. ἀδυνὶ γὰρ ἀξίωσι τὸ μὴ εἶναι προσίθυσιν. ἅ δὲ δεῖ κλᾶσθαι μὲν ὡς μεγάλα, καὶ τρίμειν ἀεὶ δεδιότας, ὡς ὑπὲρ μεγάλων, μὴ στρηθῶμεν. ἔχοντας δὲ παροῦσι καὶ καταφρονεῖν, ὡς μηδενὸς ἀξίων. ἀλλὰ χρῆσθαι μάλιστα ἐπὶ τῷ χαίρειν καὶ ἀπολαύειν αὐτῶν, ἵνα καὶ τὰς ἀποβολὰς, ὧν συντυγχάνοσι, πραότερον φέρωμεν. *Cæterùm id quoque ad animi tranqillitatem magnopere conducit, maximè qidem se & suas res intueri. Hæc præsentia majorem nobis animi parabunt tranqillitatem, si absentium imagines nobis fingamus, sæpius nobiscum memoriâ repetentes, qàm desiderabilis sit ægrotanti sanitas, in bello constitutis pax, &c. Sic fiet, ut non tum demum magna ac præclara singula ista deputemus, qando amittimus: ante autem, & dum potimur, pro nihilo ducamus. Non enim pretium rebus istis inseritus addit, neqe eas debemus tanqam magnas comparare, semperqe trepidare ac metuere, ne tantis rebus spolientur: dum verò possidemus, tanqam nullius pretii res contemnere & negligere; sed ita maximè frui, ut voluptatem ex iis gavdiumqe capiamus, ut etiam amissionem eorum, siqabi accidat, æqiore animo feramus.* Idem *ad uxor. consol. p.* 611. *B.* Καὶ δεινόν ἐστιν εἰλίρως μὲν ἡδέως ἂν ἐλίσθαι τὴν σὴν τύχην, καὶ τούτῳ προσόντ& ἐφ' ᾧ νῦν ἀνιώμεθα. σὶ δὲ ἐγκαλεῖν καὶ δυσφορεῖν παρύσης, καὶ μηδὲ ἀπ' αὐτῆ τῷ δάκνοντος αἰσθάνεσθαι πλείστας ἔχει τῷ σωζόμενε χαρίτας ἡμῖν. ἀλλ' ὥσπερ οἱ τὰς ἀκρεφάλας καὶ μικρὰς Ὁμήρε στίχας ἐκλίγοντες, τὸ δὲ πολλὰ καὶ μεγάλα τῶν πεποιημένων ὑπέρευ παροράντες, ὕτω ἐξακριβῶν καὶ συνοφοῦν τῷ βίῳ τὰ φαῦλα, τοῖς δὲ χρηστοῖς ἀνάρθρως καὶ συγκεχυμένως ἐπιβάλλεσθαι, ὁμοίον τι τοῖς ἀνελευθέροις καὶ φιλαργύροις πάσχει, οἱ πολλὰ συνάγοντες ἐ χρῶνται παρῦσιν, ἀλλὰ θρηνῦσι καὶ δυσφορῦσιν ἀπολομένων. *Turpe verò fuerit, cùm alii tuam exoptent fortunam, etiam cum hoc qod nunc nobis molestiam adfert conjunctam. te eam præsentem vituperare: neqe ex ipso calamitatis morsu sentire, qantum habeant gratiæ ea qæ supersunt. An sicut nonnulli capite vel fine carentes Homeri versus seligunt, multis interim tot atqe præclaris ejus poematum partibus supinâ oscitantiâ prateritis: ita incommoda vita calumniosè inqiremus & enumerabimus, commodis promiscuè neglectis? imitabimurqe avaros & sordidos homines, qi multa ubi qæsiverunt, non utuntur partis, sed amissa deplorant?* Et mox C. Οὐ γάρ ἐστι ταῦτα μεγάλα μὲν τοῖς στερομένοις ἀγαθὰ, μικρὰ δὲ τοῖς ἔχουσι. *Non enim hæc sunt magna bona iis qibus desunt, interim parva habentibus.*

Μὴ διὰ τῦ ἔτως ἀσμενίζειν] διὰ τὸ, Annotator Lugdunensis. sed utrumvis constitet probè. ut διὰ, vel *per* vel *propter* hìc significet; *dum istis libenter acquiescis*, sive, *istis delectando, & acquiescendo*; vel εἰ ὰ *istis delectaris & acquiescis.* ego illud malim, ob ἰθίσῃς. Hesychius. Ἀσμενίζει, χαίρει, ἀγάλλεται. Ἀσμένως, μετὰ χαρᾶς, ἡδέως, ἐυκτέως, προθύμως, ἐκτενῶς. Ἀσμενίζει, gavdet, exsultat. Ἀσμένως, qm gavdio, jucundè, optabiliter, promptè, sponte. Vide *ad l.* 5. §. 9.

Ἐκλιμᾶν αὐτὰ] Flaccus *l.* 1. *Ep.* 10.

Qem res plùs nimio delectavere secunda,
Mutata qatient. Si qid mirabere, pones
Invitus. ——

Marci mentem expressit optimè.

Ὥστε ἐάν ποτε μὴ παρῇ, ταραχθήσεσθαι] Ità considerandа nobis commoda ea, qæ ex præsentibus rebus decerpimus, nè tamen erga has eo animo afficiamur, ut ex amissione earum perturbemur. Plutarchus *de tranqill. pag.* 474. *D.* Ὦ, δὲ δίδωσι πρὸς τὴν τύχην ἀδεῶς καὶ ἀλύπως εἰπεῖν ὁ λογισμὸς,

Ἡδὺ μὲν, ὦν τι φέρῃς, ὀλίγον δ' ἄχος, ὃν ἀπολείπῃς,
τῶν ἥδισα ποιεῖ χρῆσθαι τοῖς παροῦσι τὸ θαῤῥαλέον, καὶ μὴ δεδιὸς αὐτῶν τὴν ἀποβολὴν, ὡς ἀφορητον. *Cui verò ratio hæc paravit, ut ad fortunam intrepidè dicere possit,*

Suave est, si qid das: parvus dolor, hoc ubi tollis:
hunc fiducia & vacuitas metus amissionis, tanqam intolerabilis, docent suavissimè uti rebus præsentibus. Seneca *de vit. beat. c.* 20. *Ego divitias & præsentes & absentes æqè contemnam: nec si alicubi jaceant, tristior; nec si circa me fulgebunt, animosior, fortunam nec venientem sentiam, nec recedentem.* Flaccus *Carm. l.* 3. *Ode* 29. de Fortunâ;

Lavdo manentem: si celeres qatit
Pennas, resigno qa dedit: & meâ
Virtute me involvo; probamqe
Pauperiem sine dote qæro.

§. 28. Εἰς αὐτὸν συνειλῆ] Ità *l.* 8. §. 41. & 48. & *l.* 11. §. 12. & *l.* 12. §. 3. Τὸ ἡγεμονικὸν εἰς ἑαυτὸ συσταφῆν, σφαῖρος κυκλοτερὴς καὶ αὐτοειδὴς γίνεται. *Mens in se contracta sphæra instar fit teres atqe rotunda.* Qod Plato *in Phædon. p.* 62. *E.* Τὴν ψυχὴν αὐτὴν εἰς αὐτὴν ξυλλέγεσθαι καὶ ἀθροίζεσθαι. *Animam in seipsam revocare atqe colligere.* & rursus *p.* 53. *B.* 61. *B.* Συνηθροισμένη αὐτὴ εἰς αὐτήν. *Ipsa collecta in semetipsam.* & de Sarapione Damascius (opinor) apud Svidam: Συνάγων ἑαυτὸν ἀεὶ καὶ συναιρῶν, ὡς οἷόν τε πρὸς τὸ ἔσω καὶ τὸ ἀμερίστερον. *Sese semper colligens & contrahens, qantum fieri poterat in interiores sua domuncula partes, & in arctiores angustias.* Verùm Marcus cùm συνειλεῖσθαι dixit, *Erinacei* sive *Echini* imaginem in animo habuisse videtur,

Ὅς ἴυλ' ἂν ἄλλων θηρίων ὁρμὴν μάθῃ,
Σῆράδιλον ἀμφ' ἄκανθων εἱλίξας δέμας,
Κεῖται δακεῖν τε καὶ θιγεῖν ἀμήχανος.
Qi simul ab aliis impeti se scit feris,
Denso sub orbe sentium corpus tegens,
Morsuqe ab omni tutus ac tactu jacet.

hoc est qod Marcus, *l.* 4. §. 48. ἀκαταμάχητον γίνεται, *inexpugnabilem fieri*, neqe enim Grotio accedere possum, qi postrema illa vertit,

Mordere & altro tangere ignarus, jacet.

meliùs Campensis, si metri rationem habuisset;

Sic jacet ut nec attingi nec morderi qeat.

Et Erasmus.

Tutus jacet morsuqe tactuqe omnium.

Versus Jonis sunt Tragici in *Phanice*; qos exhibent Plutarchus *in collat. terrest. & aqat.* Athenæus *dipnos. l.* 3. Scholiastes *ad Aristoph. eqit.* & Zenobius in *proverb.* Ælianus *hist. animal. l.* 6. *c.* 54. Μέλλων ἀλίσκεσθαι ἑαυτὸν συνειλήσας, ἄλυπον ἐργάζεται. *Is enim, cùm futurum est ut capiatur, contortissimè se ipsum concludit, & tantopere contrahit, ut comprehendi non qeat.* Oppianus item *Halieut. l.* 2. *v.* 363.

Φραξάμενοι πυκινῆσιν ὑπὸ προβολῆσιν ἀκάνθης
Εἰλεῦ σφαιρηδὸν, ὑφ' ὕρεϊ γύῃ φυλάσσων,
Ἐνδοθεν ἑρπύζων. ——
Munitus densis obicibus spina
Volvitur sphæra in modum, sub septo membra custodiens,
Intus reptans. ——

Ità Plinius *l.* 8. *c.* 37. *Ubi sensere venantem, contracto ore, pedibus, ac parte omni inferiore, qâ ratam & innocuam habent lanuginem, convolvuntur in formam pila, nè qid comprehendi possit prater aculeos.* Et Ambrosius *Hexamer. l.* 6. *c.* 4. *Echinus iste terrenus, qem vulgò hericium vocant, si qid insidiarum præsenserit, spinis suis clavditur, atqe in sua se arma colligit, ut qicunqe eam contingendum putaverit, vulneretur.* Indè natum proverbium,

Πολλ' οἶδ' ἀλώπηξ, ἀλλ' ἐχῖν& ἓν μέγα.
Ars varia vulpi est, una echino maxima.

Erasmus. Facere huc videtur & Horatii illud *suprà* lavdatum,

Meâ virtute me involvo.

Ἐαν-

a Sup.§.17. l.9.§.7. b L.2.§.2. c L.3.§.12. l.6.§.32. d L.4.§.29. l.6.§.3.l.8. §.46. e L.4.§.21. f L.2.5.11. g L.9.§.20. 38. h Sup. §.4. i L.6.§.3. k L.4.§.26. l.11.§.15. l L.3.§.9.l. 6.§.39. Sup. §.22.l.11.§. 16. m L. 10. §. 11.l. 12.§. 27.31. n L.3.§.11. l.4.§.26.l.6. §.33.

§. 29. a Ἐξάλειψον τὸ φαντασίαν. b σῆσον τὴν ὑδροσπασίαν. c περίγραψον τὸ ἑνεστὼς χρόνε. d γνώρισον τὸ συμβαῖνον, ἢ σοι, ἢ ἄλλῳ. e δίελε καὶ μέρισον τὸ ὑποκείμενον, εἰς τὸ αἰτιῶδες & ὑλικόν. f ἐννόησον τὸ ἐσχάτην ὥραν. g τὸ σκεῖνῳ ἀμαρτηθὲν, σκεῖ κατάλιπε, ὅπε ἡ ἁμαρτία ὑπίρχη.

§. 30. h Συμπαρεκλείνειν τῷ νόησιν τοῖς λεγομένοις. i εἰσδύεσθαι τὸ νῶν εἰς τὰ γινόμενα καὶ ποιοῦντα.

§. 31. k Φαίδρυνον σεαυτὸν ἁπλότητι καὶ αἰδοῖ, καὶ τῇ πρὸς τὸ ἀνὰ μέσον ἀρετῆς καὶ κακίας διαφορίᾳ. l Φίλησον τὸ ἀνθρώπινον γένος. m ἀκολούθησον θεῷ.

---- σκεῖνος μέν φησιν, ὅτι n πάντα νομισί.

* ἔτι εἰ * δαίμονα τὰ στοιχεῖα. δρκεῖ ὃ μεμνῆσθαι, ὅτι τὰ πάντα νομισί ἔχει, ἢ * δηλίαν ὀλίγα.

§. 29. Imaginationes abſterge: affectuum motus compeſce: tempus præſens circumſcribe: dignoſce, qicqid vel tibi, vel alii cuiqam contingit. rem ſubjectam qámqe divide & partire in formam & materiam. horam noviſſimam cogita. qod alteri peccatum eſt, ibi ubi extitit, relinqe.

§. 30. Eis qæ dicuntur, animum ſimul intende: in ea qæ fiunt faciúntve, mente altiùs deſcende.

§. 31. Exorna te ſimplicitate, modeſtiâ: affectu adverſùs res medias indifferenti. genus humanum dilige. Deo obſeqere.

---- *certâ, ingit ille, decurrunt omnia lege.*

qid verò ſi elementa ſola? meminiſſe ſuffecerit, lege certâ pleraqe ferri, aut pavcis ſaltem duntaxat exceptis.

§.32.

ANNOTATIONES.

μόνα Mer. ἔτι [μᾶλλον] εἰ διάμονα Boot. * δαιμόνια Xyl. * ἢ δὴ λίαν Xyl. εἰ μὴ λ. Boot.

Ἑαυτῷ ἀρκεῖσθαι δικαιοπραγοῦντι] Vide *l.* 5. §. 14. & *l.* 8. §. 7. Seneca *Ep.* 74. *Una hac via eſt ad tuta vadenti, & externa deſpicere, & honeſto contentum eſſe.* Idem *Ep.* 76. *Illud eſt quod imperitos in vexatione corporis malè habet; non aſſveverunt animo eſſe contenti.*

§. 29. Ἐξάλειψον τὴν φαντασίαν] *Expunge, dele phantaſiam,* ſive *imaginationem:* non omnem tamen, ſed falſam & fallacem. Vide *l.* 6. §. 13. & *ſuprà* §. 2. & 17. & *l.* 8, §. 29. & *l.* 5. §. 7.

Στῆσον τὴν νευροσπασίαν] Vide *l.* 2. §. 2.

Περίγραψον τὸ ἑνεστὼς] Vide *l.* 6. §. 2. & *l.* 8. §. 31.

Δίελε] Vide *l.* 4. §. 21.

Ἐννόησον τὴν ἐσχάτην ὥραν] Vide *ad l.* 2. §. 5. & *l.* 3. §. 12. Baſilius Cæſar. *Orat.* 13. *de bapt.* Προσήκει καὶ τὸν ἀρχόμενον τοῦ βίου, ἐν ὀφθαλμοῖς ἔχειν τὴν τελευτήν. *Et vivere incipientem ante oculos oportet habere mortem.* Seneca *Ep.* 12. *Mors tam juveni ante oculos debet eſſe, quàm ſeni.* Epictetus *Enchir. c.* 22. Θάνατος καὶ φυγὴ, καὶ πάντα τὰ δεινὰ φαινόμενα πρὸ ὀφθαλμῶν ἴσθι σοι καθ' ἡμέραν. μάλιστα δὲ πάντων ὁ θάνατος. καὶ οὐδὲν ὀδυνήσεται ταπεινὸν ἐνθυμηθήσῃ, οὔτε ἄγαν ἐπιθυμήσεις τινός. *Mors, & exſilium, & omnia, qæ in malis habentur, ob oculos tibi qotidie verſentur: omnium verò maximè mors. Sic nihil unqam humile cogitabis, nec impenſè cupies qidqam.* Muſonius apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 1. Οὐκ ἔστι τὴν ἐνεστηκυῖαν ἡμέραν καλῶς βιῶναι, μὴ προθέμενον αὐτὴν ὡς ἐσχάτην βιῶναι. *Non licet præſentem diem bene tranſigere, niſi eam tibi qaſi poſtremam illuxiſſe ſtatueris.* Lactantius *inſtitut. lib.* 6. *c.* 24. ex Ciceronis *Verrin.* 4. *Semper istà vivamus, ut rationem reddendam nobis arbitremur; putemúſqe nos momentis omnibus, non in aliqo orbis terræ theatro ab hominibus, ſed deſuper ſpectari ab eo, qi & judex & teſtis idem futurus eſt.* Idem avtem, ut Joannes Chryſoſtomus *tom.* 6. *Orat.* 67. Διὰ τοῦτο ἄδηλον ἡμῶν ἐποίησε τὴν τελευτὴν, ἵνα ἕυδηλον ποιησώμεθα τὴν σπουδὴν καὶ τὴν πρόνοιαν. hoc eſt; ut Avguſtinus *Homil.* 13. *Ultimum diem latere voluit, ut omnes obſervarentur.* Et qod Gregorius Romanus *in Job. l.* 12. *c.* . *Dies ultimus ſalubriter ignoratur, ut ſemper proximus eſſe credatur. Qomodo enim de die in diem differendo peccas, cùm extremum diem, an iſte ſit, neſcias?* Avguſtinus *Epiſt.* 145. Seneca *Ep.* 61. *Id ago, ut mihi inſtar totius vitæ ſit dies. non tanqam ultimum rapio, ſed ſic illum aſpicio, tanqam eſſe vel ultimus poſſit.* Idémqe *Epiſt.* 114. *Qicqid facies, reſpice ad mortem. Nulla res magis proderit, qàm cogitatio mortalitatis.* Idem *de ira l.* 3. *c.* 42. & *Ep.* 12. *Sic ordinandus eſt dies omnis, tanqam cogat agmen, & conſummet atqe expleat vitam. Qi omnes dies, tanqam ultimum ordinat; nec optat craſtinum, nec timet.* Idem *de brev. vit. c.* 7. Horatius *l.* 1. *Epiſt.* 4.

Omnem crede diem tibi diluxiſſe ſupremum.

Martinus Dunienſis in Ethic. *Dies omnis pro ultimo habeatur.* Et Hieronymus *in Matth. c.* 24. *Sic qotidie vivamus, qaſi die illâ judicandi ſimus.*

Τὸ ἑκάστου ἁμαρτηθὲν] qod ab altero peccatum eſt, illi dimitte, cujus eſt, & ad qem pertinet. Idem *l.* 9. §. 20, 38. *Sua vitia qiſqe fugiat: nam aliena non nocebunt.* Gvigo *meditat. c.* 2. §. 7.

§. 30. Συμπαρεκλείνειν] Vide *ſuprà* §. 4. & *lib.* 6. §. 3, 53.

§. 31. Φαίδρυνον] Vide *l.* 3. §. 5. & *l.* 4. §. 26.

Φίλησον] Vide *ſuprà* §. 22. & *l.* 3. §. 9.

Ἀκολούθησον θεῷ] Seneca *de vit. beat. c.* 15. *Sapiens ſemper habebit in animo illud vetus præceptum, Deum ſeqere.* Vetuſtiſſimum ſanè. Etenim Moſi tribuit Philo *de migrat. Abr. pag.* 408. *B.* Τέλος οὖν ἐστι καθὰ τὸν ἱερώτατον Μωσῆν, τὸ ἕπεσθαι Θεῷ. *Finis igitur eſt juxta Moſem ſacratiſſimum ſeqi Deum.* Cæterùm alii aliis tribuunt. Pythagoræ Boëthius *conſol. l.* 1. *c.* 4. *Inſtillabas avribus cogitationibuſqe meis Pythagoricum illud,* Ἕπου θεῷ. Homero etiam Stobæus *Eclog. tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 3. Ὅπερ αἰνίξασθαι μὲν Ὁμηρον εἰκότως, ---- καὶ' ἴχνια βαῖνε θείοιο. *Id porro Homerus qidem indicavit, cum dixit,*

---- *veſtigia diva ſecutus.*

ab eo Pythagoram ſumpſiſſe. Alicui è ſeptem ſapientibus Cicero *de fin. l.* 4. *Qæqe ſunt vetera præcepta ſapientum, Deum ſeqi; ſe nósſe,* &c. Et Soſiades apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 3. Zenoni Epictetus apud Arrianum *Diſſert. l.* 1. *c.* 20. Τέλος ἐστὶ τὸ ἕπεσθαι θεοῖς. *Finis eſt ſeqi deos.* Vide *l.* 10. §. 11. & *l.* 12. §. 27, 31.

Πάντα νομισί] hoc eſt, qod Manilius *l.* 4.

---- *certâ ſtant omnia lege.*

Naſo *Metam. l.* 3.

---- *fatali lege geruntur.*

Hemiſtichium videtur poetæ cujuſpiam: ideo præmiſit, ἐκεῖνος μέν φησι. avtor nimirum ille, qiſqis fuerit. ut *l.* 4. §. 18. qanqam Xylander de Deo accipit, qaſi is hoc dicat. illud malim cum Merico Caſavbono. Manilius idem *l.* 1.

Sed nihil in tota magis eſt mirabile mole,
Qàm ratio, & certis qòd legibus omnia parent.

Pindarus *Nem. Od.* 5.

---- πόλμος δὲ κρίνει
Συγγενὴς ἔργων πέρι
Πάντων.

---- *Fortuna avtem judicat*
Congenita factis de
Omnibus

Seneca *de provid. c.* 5. *Scito omnia certâ & in æternum dictâ lege decurrere. non, ut putamus, incidunt cuncta, ſed veniunt.* (qod in *Herc. fur.* 2.

Certo veniunt ordine Parcæ)

olim conſtitutum eſt, qid gavdeas, qid fleas. Et *Epiſt.* 96. *Decernuntur iſta, non accidunt.* Idem *Epiſt.* 76. *Virum bonum concedas neceſſe eſt, ſummæ pietatis erga deos eſſe. itaqe qicqid illi acciderit; aqo animo ſuſtinebit. ſciet enim id accidiſſe lege divinâ, qâ univerſa procedunt.* Et in *qæſt. nat. l.* 3. *præfat. Qid eſt præcipuum? poſſe læto animo adverſa tolerare; qicqid acciderit, ſic ferre, qaſi tibi volueris accidere. debuiſſes enim velle, ſi ſciſſes omnia ex decreto Dei fieri.* Et *Ep.* 71. *Magnus animus Deo pareat, & qicqid lex univerſi jubet, ſine cunctatione patiatur.* Vide *ad l.* 10. §. 5.

Ἔτι εἰ δαίμονα τὰ στοιχεῖα] locus corruptus; nec qi certò abſqe codicum ope reſtitui poſſit. Xylander. ἔτι εἰ δαιμόνια τὰ στοιχεῖα. qòd ſi divina ſunt etiam elementa. Caſavbonus. Τί δαὶ εἰ μόνα τὰ στοιχεῖα; *qid verò ſi elementa ſola ferantur lege?* Bootius ἔτι [μᾶλλον] εἰ διάμονα τὰ σ. *multò etiam magis, ſi permanent elementa.* Lectoris eſto arbitrium, vel eligendi ſi qod ex iſtis libuerit, vel proferendi, ſi qid potuerit iſtis probabilius certiúſve eruere.

Ἢ δηλίαν ὀλίγα] Xylander ἢ δὴ λίαν, ſed ſupplet ſimul qod deeſſe videbatur, avt admodum pavca [ſecus.] D. Bootius εἰ μὴ λίαν ὀλίγα. atqe ea proculdubio Marci mens; *pavca admodum ſortunæ relinqi.* De viro certè ſapiente Epicurus ipſe in *Select. ſentent.* §. 16. apud Laërtium *l.* 10. & Stobæum *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 7. Βραχεῖα σοφῷ τύχη παρεμπέπτωκε. τὰ δὲ μέγιστα καὶ κυριώτατα ὁ λογισμὸς διῴκησε, καὶ καθὰ τὸν συνεχῆ χρόνον διοικεῖ καὶ διοικήσει. *Brevis ſapienti fortuna ſubincidit: qa verò ſunt maxima, & in primis rata, diſpoſuit ratio, & perpetua vita tempore diſponit, atqe diſponet.* hoc eſt, ut Seneca *de conſtant. c.* 15. *Rarò ſapienti intervenit fortuna. Vis tu,* inqit, *fortuita loqi, & illam ex toto ſubmovere?* ut Cicero *de fin. l.* 2. *Exiguam fortunam intervenire ſapienti: maximáſqe ab eo & graviſſimas res conſilio ipſius & ratione adminiſtrari.* Ut Vitruvius *præfat. l.* 6. *Pavca ſapientibus fortunam tribuere. qa autem maxima & neceſſaria ſunt, animi mentiſqe cogitationibus gubernari.* Itaqe Ariſtoteles in *Ethic. Magn. l.* 2. *c.* 8. Ὃν πλεῖστος νοῦς καὶ λόγος, εὐλαβεῖσθαι ἐλαχίστην τύχην. ᾧ δὲ πλείστη τύχη,

§. 32. Mortem qod attinet, sive fuerit dissipatio, sive in atomos redactio, sive exinanitio; vel est extinctio, vel transfatio.

§. 33. De dolore sic habeas. si ferri non potest, interimit: si diutiùs duraverit, ferri potest.

§. 32. Περὶ θανάτου. * εἰ σκεδασμὸς, ἢ ἄτομοι, ἢ κένωσις, [a] ἤτοι σβέσις, ἢ μετάστασις.

§. 33. Περὶ πόνου. [b] τὸ μὲν ἀφόρητον, ἐξάγει. τὸ δὲ χρονίζον, φορητόν. καὶ

* ἢ Xyl. Mer.

a L. 5. §. 33. l. 6. §. 24. Inf. §. 49. l. 8. §. 25. 58. l. 10. §. 7.

b L. 10. §. 3.

ANNOTATIONES.

ἐνταῦθα ἐλάχιστος νοῦς. *Ubi mens plurima ac ratio, ibi fortuna minimum: ubi plurima fortuna, ibi mens perexigua.* De Deo ac providentia divina multò magis hoc sentire pium est, nihil esse qod sit lege divinâ exemptum. Eximunt tamen, ut pavcula, sed dubitanter, hîc Marcus, ità parvula & exigua non pavci. Balbus ex Stoicorum sententia apud Ciceronem *de nat. Deor. l. 2. Magna dii curant, parva negligunt.* Evripides apud Plutarchum *de leg. poet. c. 7.*

Ζεὺς γὰρ τὰ μὲν τοιαῦτα φροντίζει βροτῶν.
Τὰ μικρὰ δ' ἄλλοις δαίμοσιν παρεὶς ἐᾷ.
Nimqe id genus res Jupiter mortalium
Curat, minora cateris linqit Deis.

Grotius. Idémqe;

— τῶν ἄγαν μὲν ἄπληστος
Θεός. τὰ μικρὰ δ' εἰς τύχην ἀνεὶς ἐᾷ.
— *res enim summas Deus*
Tractat: minores ire, qà fors fert, sinit.

Grotius. Lavdat idem Plutarchus in *precept. polit. p. 811. D.* & in *lib. de iracund. coerc. pag. 464. A.* subjungens tamen. Ἐγὼ δὲ τῇ τύχῃ μὲν οὐδὲν οἶμαι δεῖν ἐπιτρέπειν, οὐδὲ παρορᾶν τὸν νοῦν ἔχοντα. πιστεύειν δὲ καὶ χρῆσθαι, τὰ μὲν γυναικὶ, τὰ δὲ οἰκέταις, τὰ δὲ φίλοις, &c. *Ego verò hominem cordatum non censeo qicqam fortuna mandare, aut negligere debere: sed tamen qadam opera uxoris, alia amicorum, nonnulla servorum committere,* &c. ut Jupiter scilicet Evripideus minora qædam diis minorum gentium. Stoicos interim notat in *sene polit. p. 793. C.* qòd Jovem depingant, εἰς πάντα παρενείροντα καὶ πᾶσι καταμιγνύντα ἑαυτὸν, *omnibus se rebus immiscentem. & de commun. notit. c. 17.* qòd eidem tribuant, ἀνόητόν τινα πρόνοιαν καὶ κενόσπουδον ἐπιμέλειαν, *stultam qandam providentiam & inanem operam,* qod non intelligere se profitetur, qî possit cum Dei vel majestate vel beatitate consistere: ignarus interim ipse immensæ, vel potentiæ vel prudentiæ divinæ. Chrysippus certè providentiæ numinis nihil prorsus qicqam subtrahit. Apud Plutarchum *ibidem. c. 30.* ex *de natur. l. 1.* Οὐδὲ τἀλάχιστόν ἐστι τῶν μερῶν ἔχειν ἄλλως, ἀλλ' ἢ κατὰ τὴν τοῦ Διὸς βούλησιν. ἀλλὰ πᾶν μὲν ἔμψυχον ὕστως ἴσχεσθαι καὶ ὕστως κινεῖσθαι πέφυκεν, ὡς ἐκεῖνος ἄγει, κἀκεῖνος ἐπισείφει, καὶ ἴσχει, καὶ διατίθησιν. *Ne minima qidem particula secus habet qàm juxta Jovis voluntatem: sed animatum qodvis eâ naturâ est, ut sic habeat & moveatur, ut Jupiter movet, impellitqe.* Et apud eundem *de contradict. Stoic. c. 30.* Οὐδὲν γάρ ἐστιν ἄλλως τῶν κατὰ μέρος γενέσθαι, οὐδὲ τἀλάχιστον, ἢ κατὰ τὴν κοινὴν φύσιν, καὶ κατὰ τὸν ἐκείνης λόγον. Ὅτι δὲ, inqit Plutarchus, ἡ κοινὴ φύσις καὶ ὁ κοινὸς τῆς φύσεως λόγος, εἱμαρμένη καὶ πρόνοια καὶ Ζεύς ἐστιν, οὐδὲ τοὺς Ἀντίποδας λέληθε. παντάχοῦ γὰρ ταῦτα θρυλλεῖται ὑπ' αὐτῶν. καὶ τὸ,

— Διὸς δ' ἐτελείετο βουλή.

Nihil singularum rerum, ne minimum qidem, fieri potest aliter, qàm secundùm communem naturam & ejus rationem. Caterùm communem naturam, ejusqe rationem esse ipsi fatum, providentiam, Jovem ne Antipodes qidem nesciunt. Hæc enim ubiqe ab illis jactantur: &

— *Jovis est confecta voluntas.*

ex *Iliad. ά. v. 5.* Faciunt huc qæ Dominus ipse Christus, de *passerculo*, de *pilo. Matth. c. 10. v. 29, 30.* qæ Petrus etiam Apostolus de Christi Domini ipsius cæde: apud Lucam *Act. c. 2. v. 23.* & *c. 4. v. 28.* Verùm non est animus ista ulteriùs prosequi. Marcus pavca forsan excipi posse avtumat, Chrysippus omnino nihil. Huic accedit & Epictetus *l. 3. c. 24.* Ὅς γε οὐδὲ τῶν μικροτάτων τινὸς ἀμελεῖ. *Qippe qi ne minutissima qidem negligat.* Addubitare tamen videtur Chrysippus *de essentia l. 3.* ubi de malorum origine qæstione institutâ, Πότερον, inqit, ἀμελουμένων τινῶν, καθάπερ ἐν οἰκίαις μείζοσι παραπίπτει τινὰ πίτυρα, καὶ ποσοὶ κυρὸὶ τινες, τῶν ὅλων ἐν οἰκονομουμένων; *Utrùm ob incuriam qandam neglectis aliqibus, sicut in magnis familiis furfures & grana aliqot frumenti excidunt, reliqis interim rectè administratis.* & sic Marcus istîc. Vide *ad l. 2. §. 11.* & *ad l. 8. §. 20.*

§ 32. Εἰ σκεδασμὸς, ἢ ἄτομοι, ἢ κένωσις] Xylander & Casavbonus pro εἰ legunt ἢ. ut qinqe membra constituantur; elementorum dissipatio, in atomos resolutio, annihilatio, extinctio, transmigratio. potest tamen retineri conditionalis, ut dicatur, *sive dissipatio, sive resolutio, sive annihilatio detur, omnino unum è duobus istis consequatur necesse est, ut vel extinguatur anima, vel transferatur.* sicut *l. 5. §. 33.* εἴτε σβέσιν, εἴτε μετάστασιν, *vel extinctionem tui, vel translationem.* Conjunguntur avtem σκεδασμὸς & ἄτομοι *l. 6. §. 24.* distingvntur *infrà §. 50.* Διάλυσις ἀντεμπλοκῶν ἀτομικῶν. *Atomorum invicem implexorum dissolutio.* & Σκεδασμὸς στοιχείων. *Elementorum dispersio.* & *l. 8. §. 25.* Σκέδασμὸς, σβέσις, μετάστασις. *Dispersio, extinctio, migratio.* & *l. 11. §. 3.* Σβεσθῆναι, ἢ σκεδασθῆναι, ἢ συμμεῖναι. *Vel extingui, vel dispergi, vel permanere.* qod distributioni tamen priori favet. Qàm ambiguus avtem in istis Marcus; sed & exteri pleriqe. vide *ad l. 4. §. 21.*

Ἤτοι σβέσις, ἢ μετάστασις] Seneca *Epist. 65. Mors qid est? aut finis est, aut transitus. nec desinere timeo; idem est enim qod non cepisse: nec transire; qia nusqam tam angustè ero.* & *Epist. 24. Mors nos aut consumit aut emittit. emissis meliora restant, onere detracto. consumptis nihil restat: bona pariter, malaqe sibmota sunt.* & *Epist. 72. Aut in meliorem emittitur vitam, lucidiùs tranqilliùsqe in divina mansurus: aut certè sinè ullo futurus incommodo naturæ suæ remiscebitur, & revertetur in totum.* & *de provid. c. 6. Contemnite mortem, qa vos aut finit, aut transfert.* Apud Plutarchum *consol. ad Apollon. pag. 107. C.* ex Platonis *apologia* Socrates. Παραπλήσιον οἶναι τὸν θάνατον ἤτοι τῷ βαθυτάτῳ ὕπνῳ, ἢ ἀποδημίᾳ μακρᾷ καὶ πολυχρονίῳ, ἢ τρίτον φθορᾷ τινι καὶ ἀφανισμῷ τῆς τε σώματος καὶ τῆς ψυχῆς. κατ' οὐδὲν δεῖ τούτων κακὸν οἴεσθαι. *Mortem persimilem ajebat esse vel profundissimo somno, vel peregrinationi longinqæ ac diuturnæ, vel utiqe abolitioni animi juxta & corporis: qa singula deinde examinans mortem harum rationum nulla malam fieri ostendit.*

§. 33. Τὸ μὲν ἀφόρητον ἐξάγει. τὸ δὲ χρονίζον φορητόν] Æschylus:

Θάρσει. πόνου γὰρ ἄκρον οὐκ ἔχει χρόνος.
Confide: tempus havd habet summus dolor.

Et Sophocles *Philoct.*

Ὀξεῖα φοιτᾷ, κοὐ ταχεῖ' ἀπίσχεται.
Acerrima accedit, fugit celerrima.

Æschyli avtem illud ubi lavdaverat Plutarchus *de leg. poet. c. 17.* subjungit, Τοῦτό ἐστι τὸ παρ' Ἐπικούρῳ θρυλλούμενον ἀεὶ καὶ θαυμαζόμενον, ὡς οἱ μεγάλοι πόνοι συντόμως ἐξάγουσιν, οἱ δὲ χρόνιοι μέγεθος οὐκ ἔχουσιν. ὧν τὸ μὲν εἴρηκεν Αἰσχύλος ἐναργῶς, τὸ δὲ τῷ εἰρημένῳ παρακείμενόν ἐστιν. εἰ γὰρ ὁ μέγας καὶ σύντονος ἀεὶ παραμένει πόνος, οὐκ ἔστι μέγας ὁ παραμένων, ἀεὶ δυσπαρατήρητος. *Id esse ipsum, qod apud Epicurum est tritum semper & in admiratione habitum, magnos dolores celeriter praterire, diuturnos magnitudine carere: qorum illud perspicuè dixit Æschylus, hoc est, ejus consequens. Si enim magnus & intentus dolor non permanet: qi permanet, magnus non est, neqe intolerabilis.* Epicurus in κυρίαις δόξαις, apud Laërtium *l. 10. c. 140.* Οὐ χρονίζει τὸ ἀλγοῦν συνεχῶς ἐν τῇ σαρκί. ἀλλὰ τὸ μὲν ἄκρον τὸν ἐλάχιστον χρόνον πάρεστιν. αἱ δὲ πολυχρόνιοι τῶν ἀρρωστιῶν πλεονάζουσι τὸ ἡδόμενον ἐν τῇ σαρκί, ἤπερ τὸ ἀλγοῦν. *Non moratur perpetuò in carne qod dolet: sed summus dolor minimùm durat. At diuturni morbi plus habent in carne qod oblectet, qàm qod doleat.* Et rursus: Οἱ μεγάλοι πόνοι συντόμως ἐξάγουσιν. οἱ δὲ χρόνιοι μέγεθος οὐκ ἔχουσιν. *Magni dolores celeriter pratereunt, diuturni avtem magnitudine carent.* qod idem & ex Epicuro Plutarchus *de leg. poet. c. 17.* Cicero *de fin. l. 1. §. 4. Dolor in longinqitate levis, in gravitate brevis solet esse; ut ejus magnitudinem celeritas, diuturnitatem alleviatio consoletur.* Et *l. 2. §. 22. Jam doloris medicamenta illa Epicurea, tanqam è narthecio promant; si gravis, brevis; si longus, levis.* & rursus, §. 93. *Maximus dolor brevis est. summus dolor plures dies manere non potest.* Verùm is cùm Epicuri ratiocinationem illam ridet exagitatqe *ibidem*, tum & Epicurum nos eâ derisui habere contendit, *Tuscul. l. 2. §. 44, 45.* Tertullianus *apolog. c. 45. Sic & Epicurus omnem cruciatum dolorémqe depretiat, modicum qidem contemptibilem pronunciando, magnum verò non diuturnum.* Sextus Empiricus *adv. ethic. c. 5. Edit. Genev. p. 464. B.* Πόνος ὁ μὲν ἀκρότατος, καὶ εἰ τὰ μάλιστα παρακλιπάτασος, ἀλλά τοί γε πρὸς ἀκαρὲς, ἀσεμπτῶς τρόπον, δειματώσας, ἢ αἱρεῖ ἢ αἱρεῖται. ὁ δὲ μέτριος καὶ παραλείπων, ὅτι παρ' ὅλον ἐστὶ τὸν βίον, ὅτε συνεχὴς τὴν φύσιν, ἀλλὰ πολλαὶς διαπαύσεις ἔχει καὶ ῥᾳστώνας. διηνεκὴς γὰρ ὤν, οὐκ ἂν παρέτεινε. μέτριος δ' ἐστί. *Dolor, qi summus est, etiamsi maximè perturbat, tamen cùm momento temporis instar fulguris terruerit, aut tollit, aut tollitur. Mediocris avtem & qi producitur, neqe est per totam vitam, neqe est naturâ continuus, sed multam habet qietem, & intervalla. Nam si esset continuus, non extenderetur. Est itaqe moderatus.* Seneca *Ep. 24. Dolor levis est, si ferre possum; brevis est, si ferre non possum.* & *Ep. 78. Summi doloris intensio invenit finem. nemo potest valdè dolere, & diu. Sic nos amantissima nostri natura disposuit, ut dolorem aut tolerabilem aut brevem faceret.* Et mox: *Utrùm vis? longum esse morbum, an concitatum & brevem? Si longus est, habet intercapedinem, dat refectioni locum: multum temporis donat: necesse est ut exurgat & desinat. brevis morbus ac præceps alterutrum faciet; aut extinguetur, aut extinguet. qid avtem interest, non sit, an non sim? in utroqe finis dolendi est. hoc itaqe solatium vasti doloris est, qòd necesse est desinas illum*

a *L.* 5.§.2. Inf. 68. * ὑπόλ. b Inf.§. 64. *L.*4.§.7. c Sup. §. 15. d *L.*3.§.4.*l.* 4.§.38.*l.*6. §.59.*l.*9.§. 18.27. e Sup. §. 21. *l.*4.§.14.19. *l.*5.§.33. f *Plato polit.l.*6. *Ἡ ἂν *-νοῖα *πρέπεια g *L.*4.§.48. 50.*l.*6.§.36. 37.*l.*9.§.30. *l.*10.§.17. *ἄξιον τε ὄντι. h *L.*6.§.47. i *Arrian.l.*4. c.6. *ἓν μὲν πε. vel πε. μὲν. k *Evripid. Belleroph. L.*11.§.6. l *L.*6.§.20. 22.

καὶ [a] ἡ Δρόμωσα τὴν ἑαυτῆς γαλήνην κατὰ *ὑποπλῆσαι Δημοκρεῖ, καὶ [b] ἐ χεῖρον τὸ ἡγεμονικὸν χόγονεν. [c] τὰ δὲ κακώμενα μέρη ὑπὸ τοῦ πόνου, εἴ τι δύναται, περὶ αὐτὰ διορθούσθω.

§. 34. Περὶ δόξης. [d] ἴδε τὰς Δρομοίας αὐτῶν, ὁίας, καὶ ὁία μὲν φεύγουσαι, ὁία δὲ διώκουσαι. καὶ ὅτι [e] ὡς αἱ θῖνες ἄλλαι ἐπ' ἄλλαις ἐπιφορεόμεναι κρύπτουσι τὰ πρόσθεν. ὕτως ἐν τῷ βίῳ, τὰ πρόσθεν ὑπὸ τῶν ἐπεισχεόντων πάντοτε ἐκαλύφθη.

§. 35. Πλατωνικόν. [f] *ᾧ δὲ ὑπάρχει Δρόμωσα *, μεγαλοπρεπὴς *, καὶ [g] θεωρία πάντὸς μὲν χρόνου, πάσης δὲ οὐσίας, * ἆρα οἷόν τούτῳ μέγα τὶ δόκειν εἶναι τὸν ἀνθρώπινον βίον; ἀδύνατον, φ δ' ὅς. ὑκοῦν καὶ [h] θάνατον δεινόν τι ἡγήσεται ὁ τοιοῦτος; ἥκιστά γε.

§. 36. Ἀντισθενικόν. [i] βασιλικὸν, * μὲν εὖ πράττειν, κακῶς δὲ ἀκούειν.

§. 37. Αἰσχρόν ἐστι, τὸ μὲν πρόσωπον ὑπήκοον εἶναι, καὶ σχηματίζεσθαι, καὶ κατακοσμεῖσθαι ὡς κελεύῃ ἡ Δρόμωσα, αὐτὴν δ' ὑφ' ἑαυτῆς μὴ σχηματίζεσθαι καὶ κατακοσμεῖσθαι.

§. 38. [k] Τοῖς πράγμασιν γὰρ [l] οὐκ θυμοῦσθαι χρεών.
Μέλει γὰρ αὐτοῖς οὐδέν.

mens interim opinionis ope tranquillitatem servat suam; nec deterior qicqam indè fit pars animi princeps. corporis verò membra, quæ dolore sunt afflicta, ipsa si qid possint, de eo statuant.

§. 34. Quod ad gloriam, animos eorum, à quibus ea expetitur, considera, quales existant, & qualia tum fugiant, tum & sectentur. illud item dispice, sicut arenarum cumuli alii aliis superingesti priora abscondunt; perinde in vita contingere, ut antegressa à succedentibus qàm celerrimè abscondantur.

§. 35. Platonis dictum. Cui igitur animus sublimis fuerit, qíqe & tempus omne, & substantiam omnem contempletur; numqid huic magnum qiddam putas posse videri hominis vitam? Fieri, inqit, non potest. Neqe mortem igitur grave qid reputabit. Minimè verò.

§. 36. Antisthenis illud. Malè audire, cùm benefacias, regium est.

§. 37. Indignum est; vultum animo obsequentem, pro ejus imperio conformare & componere semet; ipsum autem animum ad suiipsius arbitrium non conformari & componi.

§. 38. *Nam nevtiqam hominum rebus iraſci decet!*
Nil qippe curant ipſa.

§. 39.

ANNOTATIONES.

sentire, si minùs semoris. & *Ep.* 30. *nullum dolorem longum esse, qi magnus est.* & *Ep.* 94. *Optimum esse doloris mucronem, qòd non potest, nec qi exacerbatur, magnus esse; nec qi est magnus, extendi.* Idem *de provident. c.* 6. *Contemnite dolorem: aut solvetur, aut solvet.* At festivè Marus noster dilemma tam Marci qàm Epicuri eludit; qi cùm ex Epicuri mente cecinisset;

Dejiciat miseram tibi nulla molestia mentem;
Si longa est, levis est: si gravis est, brevis est.

subjungit statim tanqam ex sua;

Dejicit heu miseram, prosternit & utraqe mentem:
Longa nec ulla, levis: nec gravis ulla, brevis.

Vide *ad l.* 8. §. 58.

Καλὰ ἀπόλαψιν διανοεῖ] lego ὑπόλαψιν. mens, inqit, nihil mali subesse opinetur, & tranquillitas inter cruciatus etiam acerbissimos constabit; cùm mens interim nihilo deterius se habeat. Vide *l.* 5. §. 2. & *l.* 6. §. 52. & *supra* §. 2. & 14. & *l.* 4. §. 7. & *infrà* §. 64.

§. 34. Ὡς αἱ θῖνες] Elegans similitudo, ab arenis, vel Libycis, vel maritimis, mutuata, qarum acervi cumulique, sive ventorum sive fluctuum vehementiâ ac violentiâ adacti, alii aliis superveniendo, illos isti adoperiunt, obruúntqe. non absimilis translatio, *l.* 9. §. 28. in voce ἐπικυματώσας. nam & hanc de arenis illis usurpavit Plutarchus in Alexandro *pag.* 680. *B.* Ἐι λάβρος ἐν ἄμμῳ βαθείᾳ καὶ ἀχανεῖ πορευομένοις ἐπικύσει νότος. ὥς τε καὶ πάλαι λέγεται περὶ τὸν Καμβύσου στρατὸν, ἀναστήσας θῖνα μεγάλην, καὶ κυματώσας τὸ πεδίον, συμπάσης ἀνθρώπων πίντε καταχώσαι καὶ διαφθεῖραι. *Si procellosus in alto & vasto fabulo progredientes auster occuparit, ut qondam dicitur Cambysis exercitui accidisse, qum arena ingentem cumulum excitavit volvitqe per campum fluctus, ut qinqaginta millia capitum obruerit oppresseritqe.* historiam habes Herodot. *l.* 3.

§. 35. Πλατωνικόν] ex *Politic. l.* 6. codicum discrepantiam habes ad marginem adnotatam.

§. 36. Ἀντισθενικόν] Ex Epicteti *Dissert.* apud Arrianum *l.* 4. *c.* 6. qi ut Cyro dictum ab Antisthene perhibet. Verùm utri Cyro dictum? majori? at hunc omnino non attigit. minori? nec hunc forsan unqam vidit. nevtri, credo. sumptum existimo ex altero *librorum* an *orationum* Antisthenis, qibus *Cyri* nomen præfixit, in qo Cyro dicentem hoc aliqem induxerat. utriusqe & Laërtius *l.* 6. *c.* 1. Et Athenæus *l.* 5. meminêre. Refert & Laërtius *lib.* 6. *c.* 3. ut Antisthenis dictum, Βασιλικὸν, καλῶς ποιοῦντα, κακῶς ἀκούειν. *Regium est malè audire, cùm bene feceris.* Verùm Alexandro Macedoni tribuit Plutarchus in *apophth.* Βασιλικόν ἐστιν, ἓν ποιοῦντα, κακῶς ἀκούειν. Usurpavit & Dio Prusæus *Orat.* 47.

§. 37. Αἰσχρὸν] turpe menti, cùm vultum componat, sese ipsam non componere.

§. 38. Τοῖς πράγμασιν] Evripidis sunt ex *Bellerophonte*; ut docet Stobæus *tom.* 2. *tit.* 108. integros exhibent cùm Stobæus ipse, tum & Plutarchus *de tranq. pag.* 467. *A.* & *de Homer.*

Τοῖς πράγμασιν γὰρ οὐχὶ θυμοῦσθαι χρεών.
Μέλει γὰρ αὐτοῖς οὐδέν. ἀλλ' ὁ τυγχάνων,
Τὰ πράγματ' ὀρθῶς ἂν τιθῇ, πράσσει καλῶς.

A *Nihil est quod iraſcare rebus ſcilicet:*
Non ira curæ illis tuæ est; bene hunc erit,
Qi rebus obsingentibus recte utitur.

Subjungit idem *de tranq.* ex Platone *politic. l.* 10. Κινδυνεύει γὰρ ὁ Πλάτων τὸν βίον ἀπτέσκωπτον, εἰς ᾧ καὶ βαλεῖν δεῖ τὸ πρόσφορον, καὶ βαλόντα, χρῆσθαι καλῶς τοῖς πεσοῦσι. τούτου δὲ τὸ μὲν βαλεῖν, οὐκ ἐφ' ἡμῖν. τὸ δὲ προορωμένους δέχεσθαι τὰ γινόμενα πρὸς τῆς τύχης, καὶ νέμειν ἐκάστῳ τόπον. ἐν ᾧ καὶ τὸ ὀκταῖον ὠφελήσει μάλιστα, καὶ τὸ ἀδύλωτον ἥκιστα λυπήσει τοὺς ἐπιτυγχάνοντας, ἡμέτερον ἔργον ἐστὶν, ὃν ἐν φρονοῦμεν. *Lude enim tesserarum Plato vitam comparabat: ubi & jaciendum est qod sit commodum, & jactu qod cecidit rectè utendum. Ac jacere qidem in nostra non est potestate: si verò rectè sapimus, penes nos est qod fortuna obtulit convenienter accipere, & suo qodqe disponere loco, ubi & propria maximè conducant, & qa præter voluntatem evenisse minimè offendant.* Idémqe *ad Apollon. pag.* 112. *E.* Πάνυ καλῶς ὁ Πλάτων ἔοικε παραινεῖν, ἐν ταῖς τοιαύταις συμφοραῖς ἡσυχίαν ἔχειν, καὶ ὥσπερ ἐν πλόῳ πόβαν πρὸς τὰ περιστάντα τίθεσθαι τὰ ἑαυτῷ πράγματα, ὅπη ὁ λόγος ἐρεῖ βάλτις ἔχειν. *Admodum rectè videtur præcipere Plato, ut in hujusmodi casibus qiescamus: & ut in talorum jactu qicqid casus tulerit, id eò ponere, ubi maximè videbitur esse commodum.* Socrates apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 123. Περίαιρε τινὶ ἔοικεν ὁ βίος. καὶ δεῖ ὥσπερ ψῆφόν τινα τίθεσθαι τὸ συμβαῖνον. εἰ γάρ ἐστιν ἀνωθεν βαλεῖν, εἰδὲ ἀναθέσθαι τὴν ψῆφον. *Alea ludo similis est vitæ: & qicqid evenit, veluti qandam tesseram disponere oportet. Non enim demùm jacere licet, neqe tesseram aliter ponere.* Epictetus *Dissert. l.* 2. *c.* 5. Αἱ ὕλαι ἀδιάφοροι. ἡ δὲ χρῆσις αὐτῶν οὐκ ἀδιάφορος. πῶς οὖν τηρήσει τις ἄμα μὲν τὸ εὐροῦς καὶ ἀτάραχον, ἅμα δὲ τὸ ἐπιμελὲς καὶ μὴ εἰκαῖον, μηδ' ἐπιτυγχάνοντας, οἷς μεμπόμενοι τοὺς κυβεύοντας. αἱ ψῆφοι ἀδιάφοροι, οἱ κύβοι ἀδιάφοροι. πόθεν οἶδα τί μέλλει πεσεῖσθαι; τῷ προσέχειν δ' ἐπιμελῶς καὶ τεχνικῶς χρῆσθαι, τοῦτο ἤδη ἡμῶν ἔργον ἐστίν. ὥσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ βίου. *Res ipsæ quidem sunt indifferentes: sed earum usus non est indifferens. Qo pacto igitur idem simul constantiam & tranqillitatem, simul diligentiam & cautionem tenebitur ab omni simulatione remotam? Si eos imitetur qi ludunt tesseris. Calculi sunt indifferentes, tesseræ sunt indifferenter. Unde sciam qid sit casurum? Eo autem qod ceciderit diligenter & artificiosè uti, hoc verò meum munus est. Sic etiam in vita est.* Terent. *Adelph. act.* 4. *sc.* 7.

Ita vita est hominum, qasi cùm ludas tesseris:
Si illud qod est maximè opus, jactu non cadit,
Illud qod cecidit forte, id arte ut corrigas.

Atqe hoc est, σοφὸν κυβεύτην, *sapientem aleatorem* agere, imitari saltem; ut Sophocles apud Stobæum, *ad l.* 6. §. 44. lavdatus.

Πράγματιν γὰρ οὐχὶ θυμοῦσθαι] Dio Prusæus *Orat.* 74. Οἱ προσπταίοντες ἐν ταῖς ὁδοῖς, ἢ νὴ Δία ἐμπεσόντες εἰς πηλὸν ἢ βόθρον οὐκ ὀργίζονται τοῖς λίθοις ἢ τῷ πηλῷ. τελέως γὰρ ἂν ἦσαν ἀπόπληκτοι. δέον αὐτοὺς αἰτιᾶσθαι διὰ τὸ μὴ προσέχειν. *Qi offendunt in viis, aut hercle in lutum aut foveam incidunt, non irascuntur lapidibus aut luto: nam planè essent attoniti, qum sese accusare debeant qod non attenderint.* Verùm iram nonnullorum nihil qicqam subterfugit. Itaqe Plutarchus *de irac.* Θυ-

μῷ

§. 39. *Diis leto exemptis ac nobis gaudia dones.*

§. 40. *Spicas velut frugiferas, ſic vitam meti:*

Ut hic ſit, ille non ſit.

§. 41. *Si me meóſque liberos Dii negligant,*

Hujus etiam conſtat ratio.

§. 42. *Æquum bonúmque à me eſt.*

§. 39. Ἀθανάτοις τε θεοῖς καὶ ἡμῖν χάρματα δοίης.

§. 40. [a] Βίον [b] θερίζειν, ὥστε κάρπιμον στάχυν.

Καὶ * τὸ μὲν εἶναι, * τὸ δ' μή.

§. 41. [c] Εἰ δ' ἠμελήθην ὑπ' θεῶν καὶ παιδὸς * ἐμοῦ,

[d] Ἔχει λόγον καὶ τοῦτο.

§. 42. [e] Τὸ γὰρ ἐν μετ' ἐμοῦ καὶ τὸ δίκαιον.

§. 43.

a *Euripid. Hypſipyl.*
b *L.* 11. §. 34.
* τὸν Plut.
c *L.* 11. §. 6.
* ἐμοῦ Lug.
d *L.* 6. §. 4. *l.* 12. §. 5.
e *Ariſtoph. Acharn.*

ANNOTATIONES.

μᾶλλον δ' ἄθικτον ἐᾶν, ἢ δ' ἀνεπιχείρητον. ἀλλ' ἐργιζόμεθα καὶ πολεμίοις καὶ φίλοις, καὶ τέκνοις καὶ γονεῦσι, καὶ θεοῖς, νὴ Δία, καὶ θηρίοις, καὶ ἀψύχοις σκεύεσιν. *Ira nihil intactum, nihil inacceſſum eſt: iraſcimur & hoſtibus & amicis, liberis & parentibus, atque adeo etiam diis, beſtiis, & animâ carentibus inſtrumentis.* Unde Galenus *de affect. cur. c.* 5. Ὅτι ὁ θυμὸς ἄδην ἀπαιδεύτως μανίας, ἐξ αὐτῶν ἤδη ἂν ποιεῖσθαι τοῖς θυμώμενοι, μανθάνειν ἔστιν. παίουσι γὰρ, καὶ λακτίζουσι, καὶ κατασχίζοντες ἱμάτια, καὶ θορυβώδεις ἐμβλέποντες, ἅπαντα πράττουσιν, ἄχρι καὶ τῷ καὶ θύραις καὶ λίθοις καὶ κλείθροις ὀργίζεσθαι, καὶ τὰ μὲν καταράττειν, τὰ δὲ δάκνειν, τὰ δὲ λακτίζειν. *Quod iracundia nihil ab inſania differat, ex iis, qa iracundi faciunt, promptum eſt diſcere; pulſantes enim & calcitrantes, & veſtimenta ſcindentes, & torvum quiddam intuentes, omnia conficiunt uſque adeo ut oſtiis, lapidibus & clavibus ſuccenſeant, & alia quidem collidant, alia mordeant, alia calcibus petant.* Hoc autem nobis ab ipſa pueritia & infantia qodammodo inoleviſſe à nutricibus ipſis malè inſtitutis, conqeritur Epictetus *lib.* 3. *c.* 19. Νῦν δ' ἄλλην ἀρχὴν ἐξ ἀρχῆς ἐληλύθαμεν. ἐνθὺς ἔτι παίδων ἡμῶν ὄντων ἡ τίτθη, εἴποτε προσκλίσαιμεν κώνοις, οὐχ ἡμῖν ἐπέπληττεν, ἀλλὰ τὸν λίθον ἔτυπτε. τί γὰρ ἐποίησεν ὁ λίθος; διὰ τὴν τοῦ παιδίου στε μωρίαν ἔδει μαλακῆναι αὐτόν; *Nunc aliud iter ab initio ſumus ingreſſi. Statim à puero nutrix, ſi qando per oſcitantiam impegimus, non nos objurgavit, ſed lapidem verberavit. Quid autem commiſit lapis? Fuitne illi propter pueri tui ſtultitiam alio migrandum?*

§. 39. Ἀθανάτοις τε] Cujus epici iſta ſint, nondum comperi. Videntur parentis alicujus verba, filium ad rem probè ſtrenuéqe gerendam adhortantis, qibus gemina Solomonis illa *Proverb. c.* 23. *v.* 15, 16. & *c.* 27. *v.* 11.

Θεοῖς κὴ ἡμῖν] malim, θεοῖσι κὴμὶ ἡμῖν, metri cavſſâ.

Χάρματα δοίης] Siqidem, *Filius ſapiens parentem exhilarat.* Solomon *Proverb. c.* 10. *v.* 1. & *c.* 15. *v.* 20. Menander apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 75.

Οὐκ ἔστι μείζων ἡδονὴ ταύτης πατρὶ,
Ἢ σωφρονοῦντα κὴ φρονοῦντ' ἰδεῖν τινα
Τῶν ἐξ ἑαυτοῦ. ---
Major voluptas nulla genitori datur,
Virtute qàm ſi videat ac prudentiâ
Florere qemqam de ſuo exortum ſatu.

Grotius. utì contrà rex idem ſapientiſſimus; *Prov. c.* 17. *v.* 21. *Qi ſtolidum gignit, gignit merum mœrorem ſibi:* (ità malim, qàm cum Junio *ad mœrorem.* qod exilius & jejunè magis dictum videri poſſit) *paterqe ſtulti non gavdebit.* qo loco non gaviſurum eô modo vult accipi Druſius *obſerv. l.* 1. *c.* 22. qô *illavdatum Buſirim* apud Virgilium Gellius *Noct. Attic. l.* 2. *c.* 6. qem ibi viſe ſis. cæterùm interpres Anglicanus iſta prioribus ita connectit, ut eum qi rebus ipſis, ubi ex animi ſententia non ſucceſſerint, ſuccenſuerit, Diis hominibúſque ludibrio fore dicatur. viderint alii.

§. 40. Βίον θερίζειν] Evripidis eſſe ex *Hypſipyle* avtor eſt Stobæus *tom.* 2. *tit.* 108. integros habemus apud Stobæum *ibidem*, Plutarchum *ad Apollon. pag.* 110. *F.* (ex qo, qia emendatiſſimos exhibere videtur, plurimùm tranſcripſimus) Clementem *Strom. lib.* 4. & à Cicerone verſos *Tuſc. l.* 3.

Ἔφυ μὲν ἀδεὶς, ὅστις 1. ἀ πονεῖ βροτῶν,
2. Θάπτει τε τέκνα, χ' ἕτερ' αὖ 3. κλᾶται νέα,
Ἀντάς τε 4. θήσκει. 5. κἄπα δ' ἔχθονται βροτοὶ
Εἰς γῆν φέροντες 6. γῆν. ἀναγκαίως δ' ἔχει
Βίον θερίζειν, ὥστε κάρπιμον στάχυν,
Καὶ τὸν μὲν εἶναι, τὸν δὲ μή. τί ταῦτα δεῖ
Στένειν, ἅπερ δεῖ καπὰ φύσιν διαπεφᾶν;
7. Δεινὸν γὰρ ἀδὲν τῶν ἀναγκαίων βροτοῖς.
Mortalis nemo eſt qem non attingit labor,
Morbúſque: multi ſunt humandi liberi,
Rurſus creandi: mórſque eſt finis omnibus,
Qa generi humano angorem neqicqam afferunt.
Reddenda eſt terra terra. tum vita omnibus
Metenda, ut fruges: ſic jubet neceſſitas.
Ut ille vivat, ille non: nihil hac opus eſt
Lugere, natura qa fiunt legibus.
Grave eſt nihil, homini qod fert neceſſitas.

ità Cicero. Vide *ad l.* 6. §. 9. Epictetus *Diſſert. l.* 2. *c.* 6. Τίνος ἕνεκα γίνονται τάχυες; οὐχ ἵνα κὴ ξηραθῶσιν; ἀλλὰ ξηραίνονται μέν. οὐχ ἵνα δὲ κὴ θερισθῶσιν; εἰ γὰρ ἀπόλυτοι γίνονται. εἰ δὲ αἴσθησιν εἶχον, ἔυχεσθαι αὐτὰς ἔδει, ἵνα μὴ θερισθῶσι μηδέποτε; τοῦτο δὲ κατάρα ἐστὶν ἐπὶ τάχύοι, τὸ μηδέποτε θερισθῆναι. ὥτως ἐσίοι, ὅτι κὴ ἐπ' ἀνθράπου κατάρα ἐστὶ τὸ μὴ ἀποθανεῖν. ὅμοιον κὴ τῷ μὴ πεπωθῆναι, μηδὲ θερισθῆναι. ἡμεῖς δ' ἐπειδὴ οἱ αὐτοί ἐσμεν, ἅμα μὲν ὡς δεῖ θερισθῆναι, ἅμα δὲ κὴ αὐτῷ τούτῳ παρακολουθοῦντες, ὅτι θεριζόμεθα, διὰ τοῦτο ἀγανακτοῦμεν. ὅτι γὰρ ὅμεν τίνες ἐσμὲν, ὅτε μεμελετήκαμεν τὸ ἀνθρωπικὸν, ὡς ἱππικὸς τὸ ἱππικόν. *Qa de cauſſa naſcuntur ſpicæ nónne ut areſcant? nónne autem areſcunt ut demetantur? neqe enim abſoluta ſunt. Qod ſi ſenſum haberent, votáne facerent, ut ne unqam demeterentur? Ea verò ſpicis exſecratio eſſet, nunqam eas demeti. Sic hominibus etiam exſecrationem eſſe ſciendum eſt, nunqam eos emori: neqe aliud id eſſe, qam neqe matureſcere unqam, neqe demeti. Nos autem cum iidem ſimus, qos & demeti oportet, & iſtuc ipſum nos intelligere nos demeti, propterea ſuccenſemus? Neqe enim ſcimus qi ſimus, neqe res mortales ita meditatas habemus, ut eqites res eqeſtres.*

Θερίζειν] eâdem uſus eſt tranſlatione Tragicus idem in *Oeneo*, ſive ut Grotius mavult, *Ino*; referente Stobæo *tit.* 105. & Plutarcho itidem *ad Apollon.* ex parte:

Ἄναστα, πολλοῖς ἐστιν ἀνθράπων κακά.
Τοῖς δ' ἄρτι λήγει, τοῖς δὲ κίνδυνος 1. μόλειν.
2. Κύκλος γὰρ αὐτὸς καρπίμοις τε γῆς φυτοῖς,
3. Θνητῶν τε γενεᾷ. τοῖς μὲν αὔξεται βίος,
Τοῖς δὲ φθίνει τε κἀπιθερίζεται πάλιν.
Regina, multos opprimunt homines mala:
Ab his recedunt, rurſus illis imminent.
Eunt in orbem, terra qas fruges parit,
Hominúmqe ſoboles. qippe pars ſurgens viret,
Pars jam metenda expectat exitii diem.

Grotius. De Maxentio Nicephorus *l.* 7. *c.* 91. Ἐπὶ σμικρᾷ γὰρ προφάσει, τὰς ὑπ' αὐτὸν δορυφόρους τοῖς δήμοις ἀνεὶς, μυρίον πλῆθος ἐθέριζεν. *Levi de cauſſa, immiſſo ſatellitio, innumerabilem populi multitudinem demetebat.* Vide & noſtrum *l.* 11. §. 34.

Καὶ τὸ μὲν εἶναι, τὸ δὲ μή.] lego τὸν μὲν, τὸν δέ. cum Plutarcho, Stobæo, Clemente. Sic *ſuprà* τοῖς μὲν, τοῖς δὲ, ἀνθρώποις ſcilicet.

§. 41. Εἰ δ' ἠμελήθην] Ex incerto Tragico, ſed pietatis prægnans profeſſio. Gemina planè Epicteti illa, *Diſſert. l.* 2. *c.* 16. his verbis Deum compellantis: Χρῶ μοι λοιπὸν, εἰς ὃ ἐὰν θέλῃς. ὁμογνωμονῶ σοι. ἴσον εἰμί. ἀδὲν παραιτοῦμαι τῶν σοι δοκόντων. ὅπου θέλεις, ἄγε. ἂν θέλεις, ἐσθῆτα περίθες. ἄρχειν μι θέλεις, ἰδιωτεύειν, μένειν, φεύγειν, πίνειν θαι, πλωτεῖν; ἐγώ σοι περὶ ἁπάντων τούτων πρὸς τὸς ἀνθρώπους ἀπολογήσομαι. *Tracta me poſthac arbitratu tuo; ejuſdem tecum ſum animi; ſuſque deque fero; nihil recuſo qod tibi videbitur, qo voles ducito; veſte me qâ voles induito. Vis me fungi magiſtratu? privatam agere vitam? manere? exſulare? pauperie conflictari? opibus abundare? Ego te in his rebus omnibus apud homines defendam.*

Vide *l.* 11. §. 6. & *l.* 12. §. 5.

Καὶ παῖδ' ἐμοῦ] Lugdunenſis editor καὶ παῖδ' ἐμοῦ. qod eôdem recidit. qanqam illud malim. nam qòd annotator, qi corrumpit ſæpius qàm corrigit, vult παῖδος ἐμοῦ reſcribi, metri ratio reclamat.

§. 42. Τὸ γὰρ ἓν μετ' ἐμοῦ] Eſt Ariſtophanis ex *Acharn. act.* 2. qod in proverbialem loqendi formulam ceſſit. Ità uſurpârunt Cicero *ad Attic. lib.* 6. *Ep.* 1. & *l.* 8. *Ep.* 8. & Clemens Alexandrinus *Strom. l.* 6. Vide Pavlum Leopardum *emend. l.* 5. *c.* 25.

§. 43. Μὴ συνεπιθρηνεῖν] Epictetus *l.* 3. *c.* 24. Τὸ ἄλλως παρὰ φύσιν σοὶ κακὸν μὴ γενέσθω. ἀ γὰρ συντακεισῶ θαι πίφυκας, ἀδὲ συνατυχεῖν, ἀλλὰ συνευτυχεῖν. *Qod alterius natura repugnat tibi malum ne eſto. Neqe enim tua natura fert ut unà de-*

pri-

1. ἀκ ἀεὶ π. *St.* 2. Θάπτειν. *St.* 3. κλᾶσθαι πάλιν. *St.* 4. θήσκειν. *St.* 5. καὶ τάδ'. *Pl.* 6. τήνδ' ἄν. ἐχ' Pl. 7. ἃ δεινὸν ἀδ' *Cl.* ἀ δεινὸν ἀδ. *Heinſ.*

1. μόλειν *St.* 2. Κύκλῳ γὰρ ἕρπει κ. τ. γῇ φ. 3. Θ. τ. γενεᾷ. *St.*

a *L.5.§.36.* b *Inf.§.69.* c *Plato Apolog.*

§. 43. [a] Μὴ συνεπιθρηνεῖν, [b] μὴ σφύζειν.

§. 44. Πλατωνικά. [c] Ἐγὼ ἢ τούτῳ ἂν δίκαιον λόγον ἀντείποιμι. ὅτι ὃ καλῶς λέγεις, ὦ ἄνθρωπε, εἰ ὄιει δεῖν κίνδυνον ὑπολογίζεσθαι ἢ ζῆν, ἢ τεθνάναι ἄνδρα, ὅτῳ τι καὶ σμικρὸν ὄφελος. ἀλλ' οὐκ [d] ἐκεῖνο μόνον σκοπεῖν ὅταν πράττῃ, πότερον δίκαια ἢ ἄδικα πράττει, καὶ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἔργα ἢ κακοῦ.

d *L.3.§.6, & l.6.§.2.*

e *Plato ibid.*

§. 45. [e] Οὕτω γὰρ ἔχει, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τῇ ἀληθείᾳ, ἔν ἄν τις αὐτὸν τάξῃ ἡγησάμενος βέλτιστον εἶναι, ἢ ὑπ' ἄρχοντος ταχθῇ, ἐνταῦθα δεῖ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, μένοντα κινδυνεύειν, μηδὲν ὑπολογιζόμενον, μήτε θάνατον, μήτε ἄλλο μηδὲν πρὸ τοῦ αἰσχροῦ.

f *Plato Gorg.*

§. 46. [f] Ἀλλ', ὦ μακάριε, ὅρα μὴ ἄλλο τι τὸ γενναῖον, καὶ τὸ ἀγαθὸν, * ἢ τὸ σώζειν τε καὶ σώζεσθαι. μὴ γὰρ τοῦτο μὲν, τὸ ζῆν ὁπόσον δὴ χρόνον, τόν γε ὡς ἀληθῶς ἄνδρα, * ἐατέον ἐστὶ, καὶ ὁ φιλοψυχητέον,

* ἢ τῷ

* ἰυκλίον

§. 43. *Lamentantibus ne collamenteris, neve commovearis.*

§. 44. Platonis ista. Ego huic responsum hoc, justúmque illud, referrem. Parùm rectè censes, mi homo, si hominem, qi vel ullius sit usûs, existimas mortis vitæque discrimen in numero aliqo habiturum; nec hoc duntaxat consideraturum, id quod agit, justum an injustum, hominísque probi an improbi sit.

§. 45. Ejusdem. Sic enim se re verâ habet, viri Athenienses; qocunqe loco semet collocaverit qis, statum eum sibi optimum ducens, avt à principe fuerit collocatus, eum hunc tueri (utì mihi videtur) oportet, etiamsi cum discrimine conjunctum id sit, nec ullius rei cujusqam, nè mortis qidem, præ eo qod est turpe, rationem habere.

§. 46. Ejusdem. Verùm, ô bone vir, illud videris, annon aliud qid generosum esse bonúmque exístat, qàm servare & servari. neqe enim hoc est, qod, vir verè qi sit, tantopere expetere debeat, ut temporis tantundem vivat; neqe vitæ oportet avidum esse; sed

ANNOTATIONES.

primaris & calamitosus sis, sed ut unà sis fortunatus. De amico Plutarchus *lib. de discrim. amic. & adulas.*

Συνσωφρονεῖν γάρ, οὐχὶ συνοσεῖν ἔφυ.
Unà agere rectè, non peccare unà solet.

Idémque *de exil. pag.* 599. *A.* Δεῖ τὸν παρὰ τῶν φίλων καὶ τῶν βοηθούντων λόγον, παρηγορίαν εἶναι, καὶ μὴ συνηγορίαν τῷ λυπουμένῳ. ὁ γὰρ συνδακρύοντων καὶ συνεπιθρηνούντων, ὥσπερ χοροῦ τραγικοῦ, ἐν τοῖς ἀδυνήτοις, χρεία ἔχομεν, ἀλλὰ παρρησιαζομένων καὶ διδασκόντων, ὅτι τὸ λυπεῖσθαι καὶ τὸ ταπεινοῦν ἑαυτὸν, ἐπὶ παντὶ μὲν ἄχρηστόν ἐστι καὶ γινόμενον κενῶς καὶ ἀνοήτως. ὅπου δ' αὐτὰ τὰ πράγματα διδωσιν ὑπὸ τοῦ λόγου ψηλαφηθῆναι καὶ ἀνακαλυφθῆναι πρὸς ἑαυτὸν εἰπεῖν,

Οὐδὲν πέπονθας δεινὸν, ἂν μὴ προσκοπῇ,

καταγέλαστόν ἐστι, μὴ τῆς σαρκὸς πυθόμενον τί πέπονθε, μηδὲ τῆς ψυχῆς, εἰ διὰ τὸ σύμπλωμα τοῦτο χείρων γέγονεν, ἀλλὰ τοῖς ἔξωθεν συναχθομένοις καὶ συναγανακτοῦσι διδασκάλοις χρῆσθαι τῆς λύπης. *Oportet ei qi in dolore est, orationem ab amicis adhiberi, non qa assentetur, sed qa consoletur. Qippe in rebus adversis non opus nobis est, qi unà nobiscum tragici in modum chori plorent atqe lamententur: sed qi liberè nos moneant, doceántqe nos: qòd cùm alias dolori indulgere, & animo concidere inutile sit atqe fatuum. Tum ubi res ipsa ratione tractata atqe ante oculos expósita monent te sic teipsum debere compellare,*

Non facta tibi est, si dissimules, injuria:

nimis qam ridiculum esse non carnem interrogare, aliqidne ei acciderit, non animum, an iste eum casus deteriorem fecerit: sed foris nobiscum dolentibus atqe indignantibus magistris lugendi uti. Καὶ τὰ μὴ νοσοῦντα συνοσεῖν ἀναγκάτον. *Et qa agrota non sunt, unà dolere cogere.* utì ex Achæo idem *ad Apollon. pag.* 112. *E.* qo loco subjungit optimé. Οὐ δεῖ προσπλαίσαντας, καθάπερ παῖδας, ἰχομένους τῆ πληγίντῳ βοᾶν, ἀλλ' ἰδίζειν τὴν ψυχὴν, ὅτι τάχιστα γίνεσθαι περὶ τὸ ἰᾶσθαί τε καὶ ὑπαναρρῶσαι τὸ πεπόν τε καὶ νοσῆσαν, ἰατρικῇ θρηνῳδίαν ἀφαιζοντας. *Non debere nos, ficubi offendimus, pueros imitari, qi manibus lasa parti injectis vociferantur: sed adsuefacere animos nostros, ut qamprimum ejulationem medicâ arte abolentes, sananda restituendaqe parti affecta operam demus.* Gregorius Nazianzenus *Epist.* 35. *ad Eccbol.* Οὐκ ἐξαρκεῖ τὸ ἀποδύρασθαι μόνον ἃ πάσχομεν. ἀλλὰ δεῖ τινος καὶ φαρμάκου πρὸς τὴν πληγήν. *Ea, qa patimur deplorare, minimè sufficit, verùm medicamentum etiam qodnam vulneri adhibendum est.* Aristoteles *ethic. l.* 9. *c.* 11. Οἱ μὲν ἀνδράσιν τὴν φύσιν, ἰυλαβοῦνται συλλυπεῖσθαι τοῖς φίλοις αὐτοῖς. καὶ μὴ ὑπερλείπῃ τῇ ἀλυπίᾳ τὴν ἰκείνοις γινομένην λύπην, οὐχ ὑπομένει. ὅλως τε συνδρήσης ἂ πρασίτατος, διὰ τὸ μὴ δ' αὐτὸς εἶναι θρηνητικός. γύναια δὲ καὶ οἱ τοιοῦτοι ἄνδρες, τοῖς συστενάζουσι χαίρουσι, καὶ φιλοῦσιν ὡς φίλους καὶ συνεργοῦντας. μιμεῖσθαι δ' ἐν ἅπασι δεῖ δηλονότι τὸν βελτίω. *Qi viriles naturâ sunt, cavent, nè amici secum condoleant:* & *nisi ipse dolorem, qi ab illis suscipitur, indolentiâ exsuperet, non sustinet, atqe omnino collugentes non admittit, propterea qod lugubris neqe ipse est. Muliercula verò atqe hujusmodi viri collamentantibus delectantur, eósqe ut amicos & condolentes diligunt. Sed in omnibus imitari procul dubio meliorem debemus.* Aristippus itidem suis qibusdam tristitiâ mœstitiâqe sese macerantibus; Ἀλλ' ἤγαγε ἥκω παρ' ὑμᾶς, οὐχ ὡς συλλυπούμενος, ἀλλ' ἵνα παύσω ὑμᾶς λυπουμένους. *At ego non venio ut ad vestros dolores meos adjungam, sed ut vobis omnem mœrorem ex animis eximam.* Ælianus *var. hist. l.* 7. *c.* 3. Qanqam permittit Epictetus *enchir. c.* 16. μέχρι μέν τοι λόγῳ συμπαρίφερεσθαι καὶ συνεπιτενάζειν, *oratione qidem subservire & congemiscere*, si usus fuerit. Vide *ad l.* 11. §. 18. κατ' οἰκονομίαν. Vide *ad l.* 5. §. 36.

Μηδὲ σφύζειν] σφύζειν, *trepidare, concuti, palpitare*, insigniter commoveri, ut indicio externo animi affectus se prodat. σφύζειν καὶ σφυγμὸς de spirituum in arteriis motu pulsúque naturali jam communiter usurpantur, nec aliud qicqam intellexit Aristoteles *hist. animal. l.* 3. *c.* 19. ubi dixit; Σφύζει δὲ τὸ αἷμα ἐν ταῖς φλεψὶν, ἐν ἅπασι πάντῃ ἅμα τοῖς ζώοις. *Palpitat intra venas sanguis omnium animalium. venas* enim promiscuè pro *arteriis* etiam dixere. Verùm monet Galenus *de dogmat. Hipp. ac Plat. l.* 6. *c.* . & in *prognost. Comment. l* 1. & 3. à veteribus plerumqe aliud qiddam eis vocabulis designatum; nempe τὴν σφοδρὰν εἰς τοσοῦτον τῶν ἀρτηριῶν κίνησιν, ὡς καὶ πρὸν ἐπιλαβέσθαι τὴν ἁφὴν, αἰσθητὴν εἶναι τἀνθρώπου τὴν κίνησιν. id est, *motum arteriarum adeò vehementem, qalis in inflammationibus contingere solet, ut ipse aspectu etiam, anteqam manu attingas, facilè possit deprehendi.* idqe se alibi demonstrâsse dicit, & ostendit re verâ *de puls. differ. l.* 4. *c.* . & *de loc. affect. lib.* 2. & alibi. Vide Anutium Fœsium *œconom. Hippocr.* Indè translatum est τὸ σφύζειν ad motum qemlibet ab affectûs vehementia animíqe impotentia in corpore sese exerentem. Hesychius Σφύζει, πηδᾷ, φλεγμαίνει. Σφύζει, *salit, turget*, Apud Svidam Pisides;

Σφύζεις, Ἀχιλλεῦ, καὶ μεθύσκῃ τὰς φρένας.
Furges, Achilles, mentis hæud compos tua.

Marcus, *infrà* §. 69. Μήτε σφύζειν, μήτε ταράττειν. *Nec æst festinat, avt torpescit.* Hoc itaqe vult, qod *l.* 5. §. 36. dixerat, Μὴ ὀλοσχερῶς τῇ φαντασίᾳ συναρπάζεσθαι. *Ne imaginatione ullâ temere abripiaris.* Motum avtem istiusmodi γραφικώτατα expressit in Agamemnonis persona Homerus *Iliad.* χ'. *v.* 91. ab Epicteto *Dissert. l.* 3. *c.* 24. Cicerone *ad Attic. l.* 9. *c.* 4. & Chrysippo apud Galenum *de dogm. Hip. & Plat l.* 4. *c.* 5. lavdatus verbis hisce:

Αἰπῶς γὰρ Δαναῶν περιδείδια. ἠδέ μοι ἦτορ
Ἔμπεδον, ἀλλ' ἀλαλύκτημαι. κραδίη δέ μοι ἔξω
Στηθέων ἐκθρῴσκει; τρομέει, δ' ὑποφρίδιμα γυῖα.
Nam Danais valdè metuo; neqe tuta mihi mens
Adstat qum pavitat, verùm cor prosilit extra
Pectus solicitum claros tremor occupat artus.

§. 44. Ἐγὼ δὲ] Ex Platonis *apolog.* Vide avtem his gemina *l.* 3. §. 6, 7. & *l.* 6. §. 2.

§. 45. Οὗ ἂν τις αὐτὸν τάξῃ] Sumptum hinc divinum illud planè, ingentem invictúmque prorsus spirans animum, Epicteti votum, qô sic numen affatur, *Dissert. l.* 3. *c.* 24. Ἦν ἂν χάραν καὶ τάξιν ἐγχειρίσῃς, μυριάκις ἀποθανεῖσθαι πρότερον ἢ ταύτην ἐγκαταλείψω. *Qemcunqe mihi locum stationémve assignaveris, decies millies mortem oppetam ego, qàm ut eam deseram.* Idémqe ex persona Socratis *l.* 1. *c.* 9. Γελοῖοί ἐστε, ὅτι τινες ἀξιοῦτε, οἱ μέν με ὁ στρατηγὸς ὁ ὑμέτερος ἔταξεν εἴς τινα τάξιν, ὅτι ἔδοξε με τηρεῖν αὐτὴν, καὶ φυλάττειν, καὶ μυριάκις πρότερον αἱρεῖσθαι ἀποθνήσκειν, ἢ ἐγκαταλιπεῖν αὐτήν. εἰ δ' ὁ θεὸς ἔν τινι χώρᾳ καὶ ἀναστροφῇ κατατάξαι, ταύτην ἐγκαταλιπεῖν δεῖ ἡμᾶς. *Ridiculos esse vos, qi qidem censeatis, si me vester imperator aliqa in statione collocasset, eam mihi servandam & tuendam esse, & mille potius mortes oppetendas qàm eam deserendam.* qo loco avt δεῖ illud inducendum videtur, ut τὸ ἐγκαταλιπεῖν ad ἀξιοῦτε referatur: vel posterius membrum ἐρωτηματικῶς enunciandum: qanqam etiam sic suspensa manebit sententia.

§. 46. Ἀλλ' ὦ μακάριε] Ex Platonis *Gorg.*

Καὶ ὁ φιλοψυχητέον] Ità Pavlus Apostolus *Act. c.* 20. *v.* 24. Ἀλλ' οὐδενὸς λόγου ποιοῦμαι, οὐδὲ ἔχω τὴν ψυχήν μου τιμίαν ἐμαυτῷ, ὡς τελειῶσαι τὸν δρόμον μου μετὰ χαρᾶς, καὶ τὴν διακονίαν, ἣν ἔλαβον παρὰ τοῦ Κυρίου. *Sed nullius rei habeo rationem, neqe vita mea mihi ipsi cara est, ut consummem cursum meum cum gavdio, & ministerium qod accepi à Domino.* Et pii illi martyres, de qibus Joannes *Apoc. c.* 12. *v.* 11. οὐκ ἠγά-

ſed iſtis Deo dimiſſis, & muliercolis etiam fide adhibitâ, fieri non poſſe ut fatum qiſquam qoqo modo effugiat; hoc deinceps ei perpendendum, qomodo tempus hoc, qo victurus ſit, qàm optimè exigat.

§. 47. Aſtrorum curſus contemplare, tanqam unà cum illis circumactus. elementorum etiam mutationes mutuas animo jugiter revolve. iſtiuſmodi enim cogitationes vitæ hujus terreſtris ſordes expurgant.

ἀλλ' [a] Ἐπιτρέψαντα περὶ τούτων τῷ θεῷ, καὶ πεισθέντα ταῖς γυναιξὶν, ὅτι [b] τὸν εἱμαρμένον * οὐδεὶς ἂν ἐκφύγοι, τὸ δὴ τούτῳ σκεπτέον, τίνα ἂν τρόπον, [c] τοῦτον, ὃν μέλλει χρόνον βιῶναι, ὡς ἄριστα βιώῃ.

§. 47. [d] Περισκοπεῖν [e] ἄστρων δρόμους, ὥσπερ συμπεριφερόντα. καὶ [f] τὰς τῶν στοιχείων εἰς ἄλληλα μεταβολὰς συνεχῶς ἐννοεῖν. ἀποκαθαίρουσι γὰρ αἱ τούτων φαντασίαι τὸν ῥύπον ἧς χαμαὶ βίος.

a L. 4. §. 31. 46. l. 12. §. 1.
b Sup. §. 8. Inf. §. 51. L. 6. §. 10.
* οὐδ' ἂν εἷς
c L. 4. §. 31. Inf. §. 56. l. 8. §. 1. l. 12. §. 3.
d L. 8. §. 26. l. 11. §. 1.
e L. 11. §. 27.
f L. 4. §. 46. §. 48. l. 9. §. 28.

ANNOTATIONES.

ἠγάπησαν τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἄχρι θανάτου. hoc eſt, ἐν ἐφιλοψύχησαν. *Non dilexerunt animam ſuam, anima ſua prodigi fuerunt uſque ad mortem.*

Ἐπιτρέψαντα περὶ τούτων τῷ θεῷ] Vide *ad l.* 4. §. 31.

Πεισθέντα ταῖς γυναιξὶν] lectionem hanc ſolicitat Xylander, qia ſcilicet minimè muliebris hæc ſententia videatur. Annotator Lugdunenſis etiam ταῖς γυναιξὶν avdacter deleri jubet. Verùm nihil movendum ex Platone liqet. ſúntqe etiam mulierculis decantata iſta, *Fatum eſſe inevitabile; neminémqe ſibi deſtinatum unqam effugere valuiſſe.*

Οὐδεὶς ἂν ἐκφύγοι] ἐμφατικώτερον pavlo Platonis codices, οὐδ' ἂν εἷς ἐκφύγοι. Homerus *Il.* ζ. *v.* 488. à Clemente Alexandrino adductus, *Strom. l.* 6. & à Stobæo *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 9. & *l.* 2. *tit.* 7.

Μοῖραν δ' οὔ τινα φημὶ πεφυγμένον ἔμμεναι ἀνδρῶν,
Οὐ κακὸν, οὐδὲ μὲν ἐσθλὸν, ἐπὴν τὰ πρῶτα γένηται.
Nemo nocens, nemo bonus has in luminis oras
Edítus, evadet fati qod lege paratur.

Grotius. Apud Clementem eundem Phanocles in *Amore*, ſive *Pulcris*;

Ἀλλὰ τοι μοιρέων νῆμ' ἄλυτον οὐδέποτ' ἐστὶν
Ἐκφυγέειν, ὁπόσοι γῆν ἐπιφερεβόμεθα.
Effugere at ſtamen fati irreſolubile nulli,
Quoqot terra alimur munere, poſſe datur.

Simonides apud Plutarchum *ad Apollon. pag.* 107. *B.* Ἀνδρέων ὀλίγον μὲν κάρτος. ἄπρακτοι δὲ μελεδῶνες. αἰῶνι δὲ πανύρῳ, πόνῳ ἀμφὶ πόνῳ. ὁ δ' ἄφυκτος ὁμῶς ἐπικρέμαται θάνατος. κεῖνο γὰρ ἴσον λάχον μέρος, ὅ τ' ἀγαθὸς, ὅστις τε κακός. *Hominum exigua vires, & irrita cogitationes, & in vita brevi labor ſuper laborem. Inevitabilis autem pariter immanet mors. Illius enim aqalem portionem ſortiuntur & probi & improbi.* Vide qæ congeſſerunt de argumento hoc Clemens & Stobæus locis ſuperiùs memoratis, & Henricus Stephanus *l.* 5. *ſched.* 13. ſed & *ad l.* 6. §. 10. Epictetus *l.* 2. *c.* 6. Ἀποθνήσκειν μέλλω. ἀνθρωποι δ' ἄλλοι ἀθάνατοι ἔστωσαν; *Ego moriturus ſum. Nunqid ergò reliqi homines immortales erunt?*

§. 47. Περισκοπεῖν ἄστρων δρόμους] Hæc etiam fortaſſis Platonis fuerint. Pythagoræ par monitum, *l.* 11. §. 26. de qo & Syneſius, *de provid. l.* 2. *pag.* 128. Ὅτι τοι Σάμιος Πυθαγόρας τὸν σοφὸν, ἀλλ' οὐδὲν ἢ θεάμονά φησιν εἶναι τῶν τε ὄντων καὶ γιγνομένων. *Pythagoras Samius ſapientem nihil aliud qàm eorum qa ſunt fiuntqe ſpectatorem eſſe dicit.* ità enim rectè reſtituit Petavius, qod in diverſam, vel adverſam potiùs, mentem, ἀλλ' οὐδὲ θ-- antè legebatur. Anaxagoras ſciſcitanti, ἧς ἕνεκα αἰτίας τὰ πολλὰ πειρᾶται διανυκτερεύειν ὕπαιθρος, *cur noctem toties ſub dio ageret*, reſpondit, τοῦ τὸν κόσμον θεάσασθαι. *ut mundum ſpecularetur.* τὰς χορείας καὶ περιφορὰς τῶν ἀστέρων ἀνιστάμενος. *curſus ſiderum in orbem redeuntes ſubindicans*, inqit Philo *de mund. immortal. pag.* 939. *B.* Idem interroganti, Τίνος ἕνεκ' ἄν τις ἕλοιτο γενέσθαι μᾶλλον ἢ μὴ γενέσθαι, *cujuſnam rei gratiâ qiſqam natum ſe potius qàm non natum fuiſſe elegerit*, reſpondit, τοῦ θεωρῆσαι τὸν ἥλιον, καὶ τὴν περὶ τὸν κόσμον τάξιν. *ut cælum contemplaretur, ordinémqe elegantem univerſi.* Ariſtoteles *ethic. Eudem l.* 1. *c.* 5. ſive ut Lactius avtem *l.* 2. qærenti qem in finem natus eſſet, reſpondit, Εἰς θεωρίαν ἡλίου καὶ σελήνης καὶ ἀστρῶν. *Ad Solem, Lunámqe, ac cælum contemplandum.* Sive ut Lactantius *inſtit. l.* 3. *c.* 9. qi & *Cæli ac Solis videndi cauſſa. tam magnum*, inqit, *eſſe credidit, videre cælum & ſolem: ibidem* & *c.* 12. *Tanti viſa eſt contemplatio cæli ac lucis ipſius, ut qaſcunqe miſerias libeat ſuſtinere.* Sed & Clemens Alexandrinus *Strom. l.* 4. *pag.* 539. *D.* Τὴν κατασκευὴν τοῦ ἀνθρώπου ὀρθὴν πρὸς τὴν θεωρίαν θέαν γενομένην. *Hominis conſtitutionem rectam factam eſſe ad cælum contemplandum.* Qod Naſo *Metam. l.* 1.

Pronáqe cum ſpectent animalia cætera terram,
Os homini ſublime dedit, cælúmqe videre
Juſſit, & erectos ad ſidera tollere vultus.

Qod tamen aliorſum trahit Galenus *de uſu part. l.* 3. *c.* 3. qo loco & Platonis illud lavdat; Ὡς ὁ τοῦτ' ἴσι τὸ ἄνω βλέπειν, ὅταν τις ὕπτιον αὐτὸν ἀναπλήσῃ χασμώμενον, ἀλλ' ὅταν τῷ νῷ τὴν τῶν ὄντων φύσιν ἐπισκοπῆται. *Id non eſſe ſurſum adſpicere, quum qis ſupinum ſeipſum reclinarit eſcitans valdè negligentem; ſed qando mente naturam rerum conſideret.* Itaqe Apoſtolus *ad Rom. c.* 1. *v.* 20. Τὰ ἀόρατα τοῦ θεοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται. *Dei inviſibilia jam inde à condito mundo ex iis qa fecit mente perpenſa pervidentur.* Sub Auguſtini nomine avtor *ſermon. ad frater. in erem.* poſt Naſonis illud, neſcio cujus meminit, à qo dum tyrannus qæreret & diceret, *Qare te Deus fecit?* reſpondit, *Ut contempler cælum & cælorum numina.* (*lumina* forſan) ſubjungitqe, *Qis fidelium plus dixiſſet, aut probabiliore argumento, neſcio. factus enim homo eſt in terra, non ad terram, ſed ad cælum: & factus eſt de terra, non propter terram, ſed propter cælum.* Reſpexit forſan avtor ignobilis iſte, ad Anaxagoræ illud ſuperiùs memoratum; qod Lactantio tamen minùs ſatisfacit: Primùm, qòd *omne hominis officium in ſolis oculis poſuit; nihil ad mentem referent, ſed ad corpus omnia.* tùm, qòd *rem maximam redegit ad minimam, duo ſola deligendo, qa ſibi dicerat intuenda.* deniqe qòd *non avtoris virtutem, providentiam, potentiam animo metitur, cujus opera miratur. qod ſi*, inqit, *natum ſe eſſe dixiſſet, ut mundum intueretur; qanqam omnia comprehenderet, ac majori uteretur ſono; tamen non impleſſet hominis officium; qia qantò pluris eſt anima qàm corpus, tantò pluris eſt Deus qàm mundus; qia mundum Deus fecit & regit. Non ergò mundus oculis, qia utrumqe eſt corpus; ſed Deus animâ contemplandus eſt.* Vide *ad l.* 8. §. 26.

Ὥσπερ συμπεριφερόντα] qod συμπεριπολῶντα, Philo *de monarch. ad l.* 11. §. 1. exhibuit. tanqam mente ſuâ & cogitatione ſidera in motu curſúqe ſuo rapidiſſimo illo comitatus & conſecutus. neqe eſt enim hoc arduum menti humanæ. Seneca *de benef. l.* 3. *c.* 20. *Corpora obnoxia ſunt & aſſcripta dominiis: mens qidem ſui juris eſt. qa adeò libera & vaga eſt, ut nec ab hoc qidem carcere, cui incluſa eſt, teneri qeat, qò minùs impetu ſuo utatur, & in infinitum comes cœleſtibus exeat.* Et *ibidem l.* 6. *c.* 23. *Vide animi qantum audeant, qemadmodum ſoli aut noverint deos, aut qarant, & mente in altum data divina comitentur.* Et *l.* 2. *c.* 29. *Animo nihil non eôdem, qò intendit, momento pervium eſt. ſideribus velocior, qorum poſt multa ſecula futuros curſus antecedit.* Auguſtinus *in Joan. tract.* 20. *Celeritatem animi ipſius vide. Vide ſi non vehementior eſt ſcintilla animi cogitantis, qàm ſplendor ſolis lucentis. Solem orientem tu vides animo. ab oriente ad occidentem venturus eſt; jam ex alia parte cras oritur. ubi hoc fecit cogitatio tua, adhuc ille tardus eſt, & tu omnia peragraſti.* Vel vitæ ſuæ momenta tanqam unà cum cœleſtibus illis corporibus tranſvolantia conſiderans, qorum curſu dimenſa ſortimur mortales ejuſdem intervalla. Seneca *Epiſt.* 12. *Tota ætas partibus conſtat, & orbes habet circumductos majores minoribus. eſt aliqis qi omnes complectatur & cingat. hic pertinet à natali ad diem extremum. eſt alter qi annos adoleſcentiæ excludit. eſt qi totum pueritiam ambitu ſuo adſtringit. eſt deniqe ipſe annus, in ſe omnia continens tempora, qorum multiplicatione vita conſumitur. menſis arctiore præcingitur circulo: anguſtiſſimum habet diei gyrum: ſed & hic ab initio ad exitum venit, ab ortu in occaſum.* Hinc Columellæ monitum, *de re ruſtic. l.* 10.

Invigilate viri: tacito nam tempora greſſu
Diffugiunt, nullóqe ſono convertitur annus.

Nec ſubticendum, qòd Plato etiam in *Timæo*, τὸν ἐν ἡμῖν θεὸν καὶ τῶ παντὸς κινήσεις καὶ περιφορὰς eaſdem ſtatuit. Vide *ad l.* 2. §. 13.

Τὰς τῶν στοιχείων] Vide *ad l.* 4. §. 46.

Ἀποκαθαίρουσι τὸν ῥύπον τῆς χαμαὶ βίου.] Seneca *Epiſt.* 95. de philoſophia. *Erras, ſi illam putas tantùm terreſtres operas promittere: altiùs ſpirat. Totum*, inqit, *mundum ſcrutor, nec me intra contubernium mortale contineo, ſvadere vobis ac diſſvadere contenta. magna me vocant, ſuprage vos poſita.*

Nam tibi de ſumma cæli ratione Deúmqe
Diſſerere incipiam; rerum primordia pandam.

ut ait Lucretius l. 1. - - *Iſta jam à formatione morum receſſerunt: ſed levant animum, & ad ipſarum qas tractant rerum magnitudinem attollunt.* Idem *Epiſt.* 117. & *Ep.* 79. *Tunc animus noſter habebit qod gratuletur ſibi, cùm emiſſus bis tenebris, in qibus volutatur, non tenui viſu clara proſpexerit, ſed totum diem admiſerit; & redditus cælo ſuo fuerit. cùm receperit locum, qem occupavit ſorte naſcendi. Surſum vocant illum initia ſua. erit avtem illic etiam antequam hæc cuſtodia exvolvatur, cùm vitia diſjecerit, puriúſqe ac levis in cogitationes divinas emicuerit.* Vide eundem, & *Epiſt.* 65. vel Apoſtolum potiùs *ad Philip. c.* 3. *v.* 19, 20. & *ad Coloſ. c.* 3. *v.* 1, 2.

§. 48. Καλὸν τὸ τοῦ Πλάτωνος. καὶ δὴ σὺν λόγοις ποιεύμενον, [a] ἐπισκοπεῖν δεῖ καὶ τὰ ὑπίγεια, ὥσπερ πόθεν ἄνωθεν, καὶ ἀγέλας, στρατεύματα, γεώργια, γάμους, διαλύσεις, γενέσεις, θανάτους, δικαστηρίων θόρυβον, ἐρήμους χώρας, βαρβάρων ἔθνη ποικίλα, ἑορτὰς, θρήνους, ἀγορὰς [b] τὰ μεμιγμένα, καὶ τὰ [c] ἐκ τῶν ἐναντίων συγκεκραμένα.

§. 48. Præclarum eſt & Platonis illud. Qin & de hominibus ſermonem inſtituentem, contemplari oportet, qaſi de ſpecula qadam deſuper, terreſtria qoqe iſta, per cœtus, exercitus, agricultura, nuptias, inducias, ortus, mortes, fori tumultus, loca deſerta, barbarorum gentes varias, feſta, funera, nundinas, miſcelam omnigenam, mundúmqe ex rebus contrariis conflatum & inſtructum.

§. 49. [d] Τὰ προγεγονότα ἀναθεωρεῖν. [e] τὰς τοιαύτας τῶν ἡγεμονιῶν μεταβολὰς. ἔξεστι καὶ τὰ ἐσόμενα προσφοράν. [f] ὁμοειδῆ γὰρ πάντως ἔσται, καὶ οὐκ οἷόν τε ἐκβῆναι τοῦ ῥυθμοῦ τῶν νῦν γινομένων. ὅθεν καὶ [g] ἴσον, τὸ τεσσαρακονταετῆ ἔτεσιν ἰσοῤῥοπῆσαι τῷ ἀνθρώπινον βίον, τῷ ἐπὶ ἔτη μύρια. τί γὰρ πλέον ὄψει;

§. 49. Præterita recole, tótqe imperiorum mutationes. indè licet & futura proſpicere. ejuſdem enim generis omnino futura ſunt; nec poſſunt eorum qæ nunc fiunt modulum tranſgredi. proinde par eſt, per annos qadraginta vitam perluſtrare humanam, atqe per annorum decem millia. qid enim ampliùs ſis viſurus?

§. 50.

a L. 8. §. 26. l. 9. §. 30. l. 12. §. 24.
b Sup. §. 3.
c Sup. § 9.
d L. 6. §. 46, 47.
e L. 8. §. 31. l. 10. §. 27.
f L. 6. §. 37.
g L. 2. §. 14. l. 12. §. 35.

ANNOTATIONES.

§. 48. Τὸ τοῦ Πλάτωνος] ubi Plato hæc habeat, mihi nondum ſuccurrit.

Ἐπισκοπεῖν δεῖ τὰ ὑπίγεια] Non cœleſtia tantùm ſuſpici vult, ſed inferiora etiam iſta omnia, tanqam de ſpecula, deſpici. qod eſt argumentum τῶν ὑπισκοπούντων Luciani. Vide Senecam *ad Marc. c.* 18. & Cyprianum *Epiſt. ad Donat.*

Τὸ μεμιγμένα] Vide *ad l.* 4. §. 27. ſed & *l.* 12. §. 24. τὸ μεμιγμένα avtem, ſive cinnum hunc non in Mundo tantùm, Menippus apud Lucianum in *Icaro-Menippo pag.* 199. rerum in terris geſtarum, qalem in Luna divertens conſpicabatur, faciem depingens: Οὐ μὲν ἦσαν ἐλαπίναι καὶ γάμοι. ἐλέγοντο δὲ δικαστήρια καὶ ἐκκλησίαι. καθ' ἕτερον δὲ μέρος ἔθυέ τις. ἐν γειτόνων δὲ πενθῶν ἄλλος ἐφαίνετο. καὶ πολεμοῦντας μὲν εἶδον τοὺς Γέτας. πλανωμένους δὲ ἐπὶ τῶν ἁμαξῶν τοὺς Σκύθας. γεωργοῦντας δὲ τοὺς Αἰγυπτίους. καὶ ὁ Φοῖνιξ δὴ ἐνεπορεύετο. καὶ ὁ Κίλιξ ἐλῃστευε. καὶ ὁ Λάκων ἐμαστιγοῦτο. καὶ ὁ Ἀθηναῖος ἐδικάζετο. ἀπάντων τούτων ὑπὸ τὸν αὐτὸν γινομένων χρόνον, ἆρα σοι ἤδη ἐπινοεῖν, ὁποῖός τις ὁ κυκεὼν ὅλος ἐφαίνετο. *Ubi erant convivia & nuptiæ, altera ex parte judicia & conciones; rursum alia ex parte ſacrificabat qiſpiam. In vicinia verò lugens aliqis conſpiciebatur. Belligerantes videbam Getas, in plaustris errantes Scythas, Ægyptios vero agricolantes: Phœnix mercaturam exercebat, Cilix latrocinabatur, Lacon loris cadebatur, Athenienſis cauſſas agebat. Qæ omnia cùm eodem tempore gererentur, cogita nunc cujuſmodi rerum confuſio cerneretur.* Et Heraclitus apud eundem in βίων πράσει, ſive *vitarum licitatione Tom.* 11. *pag.* 378. Ἔμπροσθεν ᾔδειν. ἀλλά μοι εἰς κυκεῶνα πάντα συνειλέονται. *Nihil ſtabile eſt: ſed omnia in cyceonem qodammodo convolvuntur.* Sed & in Homine, mundo hoc minore, deprehendi idem monet Syneſius *de regn. p.* 10. Ἓν γὰρ ἴσθι τοῦτο, ὡς οὐκ ἁπλοῦν τι χρῆμα, οὐδὲ μονοειδὲς ἄνθρωπος. ἀλλὰ συνῴκισται ὁ Θεὸς εἰς ἑνὸς ζῴου σύστασιν, ὄχλον δυνάμεων παμμιγῆ καὶ πάμφυρον. *Ita enim habeto, non uniforme qippiam, aut ſimplex eſſe hominem; ſed in unius animalis coagmentationem promiſcuam, ac multiplicem facultatum turbam unà à Deo eſſe introductam.* In mundo itaqe qantò magis?

Τὸ ἐκ τῶν ἐναντίων συγκεκραμένον] Ità *ſuprà* §. 9. Συγκαταπλακῆναι γὰρ καὶ συγκοσμεῖσθαι τὸν αὐτὸν κόσμον. *Coordinantur enim ſimul, eundémqe mundum coboneſtant.* Clemens *Strom. l.* 1. *p.* 298. *C.* Ἥδη δὲ καὶ ἡ ὑπάτη, ἐναντία τῇ νιάτῃ οὖσα. ἀλλ' ἅμφω γε ἁρμονία μία. ἔν τε ἀριθμοῖς ὁ ἄρτιος τῷ περιττῷ διαφέρεται. ὁμολογοῦσι δὲ ἄμφω τῇ ἀριθμητικῇ. ὡς τῷ σχήματι ὁ κύκλος, καὶ τὸ τρίγωνον, καὶ τὸ τετράγωνον, καὶ ὅσα τῶν σχημάτων ἀλλήλων διενήνοχεν. ἀτὰρ καὶ ἐν τῷ κόσμῳ πως τὰ μέρη σύμπαντα, κἂν διαφέρηται πρὸς ἄλληλα, τὸν πρὸς τὸ ὅλον ἐκπεπλήρωται διαφυλάττει. *Jam enim hypate cum ſit neate contraria, eſt tamen una harmonia, & numerus par differt ab impari; in Arithmetica tamen ambo conveniunt, qemadmodum figura circulus, & triangulus, & qadratus, & qacunqe alia figura inter ſe differunt. Qietiam in mundo universo partes omnes, etiamſi inter ſe differant, ſervant eam, qa eſt cum toto, conjunctionem & convenientiam.* Seneca *qaſt. nat. l.* 7. *c.* 27. *Non vides qàm contraria inter ſe elementa ſint? gravia & levia ſunt, frigida & calida, humida & ſicca. tota hujus mundi concordia diſcordibus conſtat. non ad unam naturæ formam opus ſuum præſtat, ſed ipsâ varietate ſe jactat. alia majora, alia velociora aliis fecit: alia validiora, alia temperatiora: qadam autem eduxit è turba, ut ſingula & conſpicua procederent; qadam in gregem miſit.* Apulejus *de mund. p.* 66. *Mirum qibuſdam videri ſolet, qòd, cùm ex diverſis atqe in ſe pugnantibus elementis mundi natura conflata ſit, aridis atqe fluxis, glacialibus & ignitis, tanto rerum divortio nondum ſit ejus mortalitas diſſoluta. qibus illud ſimile ſatisfaciet, cùm in urbe ex diverſis & contrariis corporata rerum inæqalium multitudo concordat. ſunt enim pariter dites & egentes, adoleſcentum ætas permixta ſenioribus, ignavi cum fortioribus, peſſimi cum optimis congregati. aut profectò, qod res eſt, fateantur, hanc eſſe civilis rationis admirandam temperantiam, cùm qidem de pluribus una ſit facta, & ſimilis ſui tota, cùm diſſimilia membra ſint, receptrixqe ſit naturarum ad diverſa tendentium, & fortunarum per varios fines exitúſqe pergentium. ſic mare & fœmineum ſecus junguntur, ac diverſus utriuſqe ſexus ex diſſimilibus ſimile animal facit: artéſqe ipſa naturam imitantes ex imparibus paria faciunt. Pictura, ex diſcordibus pigmentorum coloribus, atris, albis, luteis & puniceis confuſione modicâ temperatis, imagines his qa imitatur ſimiles facit. ipſa etiam Muſica, qa de longis & brevibus, acutis & gravioribus ſonis conſtat, tam diverſis & diſſonis vocibus harmoniam conſonam reddit,* &c. Et mox: *Æqalis qippe omnium diverſitas, graviſſimorum, leviſſimorum, ferventium, frigidorum, docente ratione naturæ, diverſis licet rebus, æqalitatem deferre concordiam, omnia parentis mundi amœnitatem æternitatémqe reperit.* Qæ omnia ſunt tranſlata ex Ariſtotelis nomine *de mundo* inſcripti libelli *cap.* 5. Vide *ad l.* 4. §. 27.

§. 49. Τὰ προγεγονότα] Vide *l.* 6. §. 46, 47.

Ἔξεστι καὶ τὰ ἐσόμενα προσφορὰν] Vide *ad l.* 6. §. 37. & *ſuprà* §. 1. & *l.* 2. §. 14. Plutarchus *de EI Delphic.* Μαντικὴ τέχνη ἐστὶ περὶ τὸ μέλλον ἐκ τῶν παρόντων ἢ παρῳχημένων. οὐδενὸς γὰρ οὐδ' ἀναίτιον ἢ γένεσις, οὔτ' ἄλογον ἡ πρόγνωσις. ἀλλ' ἐπεὶ πάντα τοῖς γεγονόσι τὰ γιγνόμενα, τά τε γινόμενα τοῖς γιγνομένοις ἕπεται καὶ συνέζευκται, καλὰ δεῖ δοῦναι ἀρχὰς εἰς τέλος περαίνουσαι, ὁ τὰς αἰτίας εἰς ταυτὸ συνιδὼν τι πρὸς ἄλληλα καὶ συμπλέκουσι φυσικῶς ἐπισάμενος, οἶδε καὶ προλέγει

Τά τε ἔοντα, τά τ' ἐσσόμενα, πρό τ' ἐόντα.

Ars circa futura fatidica ex præſentibus aut præteritis. Nullius enim rei vel ſine cauſſa eſt ortus, vel ſine ratione prænotio. Sed cùm omnia præſentia præteritis, omnia futura præſentibus connexa ſint, & alterum ex altero ſequatur, progreſſu ab initio ad finem pertendente: is qi cauſſas naturalibus rationibus perſpicere & inter ſe connectere poteſt, is novit ac prædicit

Qa ſunt, qa venient poſthac, qa præterierunt.

Utì Homerus *Il. α'. v.* 70. Vide *l.* 10. §. 5. Verùm de ſolertia ac ſagacitate non fatidica, ſed politica, Plinius minor *l.* 1. *Ep.* 5. Mavricum prædicans: *Vir eſt gravis, prudens, multis experimentis eruditus, & qi futura poſſit ex præteritis providere.* Inter alias hiſtoriæ lavdes, hanc non ultimam ponit Nicephorus Gregoras *hiſt. Rom. l.* 1. Οἱ προφήτας τρόπον τινὰ τοὺς μαντίνεις ποιεῖ, ἐκ τῶν φθασάντων τοὺς μέλλοντας τὰ μάλιστα *Alio qodam modo vates reddit, qa futura ſint, ex iis qæ præterierunt conjicientes.* Polybius *hiſt. l.* 6. *c.* 4. Τῷ γὰρ γένει τῶν ἀνθρώπων ταύτη διαφέρουσι τῶν ἄλλων ζώων, ἢ μόνοις αὐτοῖς μέλεσι τῷ καὶ λογισμῷ, φαιτρὸν, ὡς ἐκ οἵας παραπρέχειν αὐτοὺς τὴν προσεκημένην διαθορὰν, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων ζώων, ἀλλ' ἐπισημαίνεσθαι τὸ γινόμενον, καὶ δυναμένους τοῖς παροῦσι, προορωμένους τὸ μέλλον, καὶ συλλογιζομένους, ὅτι τὸ παραπλήσιον ἐκάστοις αὐτῶν συγκυρήσει. *Qoniam enim homo à cæteris animantibus hoc differt, qòd mentis & rationis ſit particeps, non eſt profectò ſimile veri, ipſos hanc voluntatum diverſitatem inobſervatam prætermiſſuros, qod faciunt alia animantes; ſed admiſſum delictum revocaturos ad animum, & præſentem ſtatum damnaturos: at qi futura proſpicientes, facilè ſibi qoqe eadem eſſe eventura intelligant.* Cicero *Offic. l.* 1. §. 11. *Inter hominem & bellvam hoc maximè intereſt, qòd hac tantùm, qantùm ſenſa movetur, ad id ſolùm qod adeſt, qodqe præſens eſt, ſe accommodat, paululum admodum ſentiens præteritum aut futurum. Homo autem, qia rationis particeps, conſeqentia cernit, principia & cauſſas rerum videt, earúmqe progreſſus, & qaſi anteceſſiones non ignorat, ſimilitudines comparat, & rebus præſentibus adjungit atqe annectit futura; facilè totius vitæ curſum videt, ad eámqe degendam præparat res neceſſarias.*

§. 50.

§. 50. *Retróque meant, qa terra dedit*
Iterum ad terram: ac qod ab æthorio
Venerat ortu, cæleſte poli
Repetit templum. —

avt hoc eſt atomorum invicem implexorum diſſolutio, avt elementorum ſenſus expertium diſperſio.

§. 51. *Potu, cibóque, atqe id genus cupêdiis*

Curſum moramur, cita mors nè nos obruat.
Divinitùs at ſpirantem auram
Pati neceſſe eſt cum labore & lacrymis.

§. 52. Eſt qiſqam te luctæ peritior. at vide nè libe-

§. 50. Καὶ [a] τὰ [b] ἐκ γῆς μὲν φύντα εἰς γαῖαν. [c] τὰ δ' ἀπ' αἰθερίου βλαστόντα γένη, εἰς [*] αἰθέριον πάλιν ἦλθε πόλον. [d] ἢ ἔστω Δράλυσις τ' ἐν πᾶσι ἀτόμοις ἀντιμπλακῶν, [*] ἢ τοιαύτης ἕως συγκρίσεως τ' ἀπαθῶν στοιχείων.

§. 51. [Καὶ] [e] σίτοισι καὶ πότοις, ἢ [*] μαγγανεύμασι
Παρεκτρέποντες [*] ὀχετὸν, ὥστε μὴ θανεῖν.
Θεόθεν ἢ πνέοντ' ἄρον
[f] Ἀνάγκη τλῆναι καμάτοις ἀνοδύρτοις.

§. 52. [g] Καταλιώτερος [*] ἀλλ' ἔχει κοινωνικώτερος,

a *Eurip. Chryſip.*
b *L.5.§.4.l. 9.§.9.l.10. §.7.*
c *L.4.§.21. l.6.§.15.*
* *ἀερίων Clem.*
d Sup.§.32.
* *ἢ*, vel, [*ἢ*] *καὶ*
e *Euripid. Supplic.*
* *μαγέυμασι Eur. cod. μαγέυμασι Plut.*
* *ἄλεθρον Grot.*
f Sup.§.46.
g *L.5.§.5.*
* *-κώτερος* [*συίσι τις.*]

ANNOTATIONES.

§. 50. Καὶ τὰ ἐκ γῆς] Evripidis iſta ſunt ex *Chryſippo*. quod ex Clemente Alexandrino *Strom. l.* 6. didicimus. refert & Philo *de mund. immortal.* ex qo ſic reſtituenda & diſponenda ſunt; acceſſione non contemnendâ inſuper adavcta.

Χωρεῖ δ' ἐκάστω τὰ μὲν ἐκ γαίας
Φύντ' εἰς γαῖαν, τὰ δ' ἀπ' αἰθερίου
1 Βλαστόνθ' γονῆς εἰς ἀέριον
Πόλον ἦλθε πάλιν. θνήσκει δ' οὐδὲν
Τῶν γινομένων, διακρινόμενον
Δ' ἄλλο πρὸς ἄλλο
Μορφὴν ἑτέραν ἐπέδειξε.
Retróque meant, qa terra dedit
Iterum in terram: qod ab æthereo
Venerat ortu, cæleſte poli
Repetit templum. qa ſunt, horum
Nihil emoritur, ſed ſeceſſum
Illud ab iſto
Alia ſub imagine parat.

Ità Grotius legit vertitqe: niſi qòd pro ἀέριον, qòd Philo Cleménſqe habent, ἰδίαν ſubſtituit, & propriè reddit. mihi, illud retinere potius antiqiúſqe viſum eſt: etiamſi Philonis codices uno loco ihud exhibeant, qum uno ampliùs cum Clementis conveniant. Evripides idem in *ſupplic.* qod Meſchionis nomen ſuſtinè præfert, apud Stobæum *ſem. 2.cit.* 124.

Ὅθεν δ' ἔκαστον εἰς τὸ σῶμ' ἀφίκετο
Ἐνταῦθ' ἀπειδεῖν, πνεῦμα μὲν πρὸς αἰθέρα,
Τὸ σῶμα δ' εἰς γῆν.
Et unde noſtra qodqe natura eſt datum
Eò reverti. magnus æther ſpirítum,
Corpus recepiat terra.

Grotius. Epicharmus apud Plutarchum *ad Apollon.* Συνεμίχθη καὶ διελύθη. καὶ ἀπῆλθεν ὅθεν ἦλθε πάλιν. γῆ μὲν εἰς γῆν, πνεῦμα δ' ἄνω. τί τῶν δὲ χαλεπόν; ἀδὲ ἓν. Ità enim concipi debent, qæ vitiata in vulgatis habentur. *Concretum eſt, & diſcretum eſt, eódemqe revenit, unde venit: ad terram terra, ſurſum ſpíritus. eoqid horum grave eſt? nihil qicqam.* Lucretius *l.*2.

Cedit enim retro, de terra qod fuit antè,
In terras: & qod miſſum eſt ex æthere oris,
Id rurſum cæli reſtatum templa receptant.

Solomon ipſe *Eccleſ.c.* 12.*v.*7. *Rediitqe pulvis ad terram, qod priùs fuerat: ſpíritus autem ad Deum, qi primò dederat.* Heraclitus *Epiſt. ad Amphid.ap.ant.* 1. Ἐμοὶ δὲ φθάνει ἐπίρρωλον γένηται τὸ σῶμα, δύντι γᾶν εἰς τὸ αἰρόμενον. ἀλλὰ δ' ψυχὴ δύντι. ἀλλὰ ἀθάνατον ὅσα χρῆμα εἰς ἀεροῦν ἀναπήσεται μετάρσιον. δίζονται δέ με αἰθέριοι δόμοι. *Qod ſi corpus omnino redundarit, deſcendet ad fatalem locum. At animus non deſcendet, ſed qum ſit immortalis, in cælum evolabit ſublimis. Eum accipient æthereæ domicilia.* Hinc de Sibylla prima fabuloſum illud ex Sarapionis *Epicis* apud Clementem *Strom. lib.* 1. *pag.* 304.*C.* Μαθὲ ἀπεθανεῖσαν λέξαι μαντικῆς. καὶ τὸ μὲν εἰς ἀέρα χαρῆναι αὐτῆς μελὰ σαλεῦσθαι, τυ[ν] δὲ τὸ ἐν φήμαις καὶ πλαδόσι μαινόμενον. τὸ δ' εἰς γῆν μεταβαλόντος σώματος, πάσας, ὡς εἰκὸς, ἀναφυείσης, ὅσα ἂν αὐτὴν ἐπιτρεπῆ θρέμματα, ἀκριβῆ διὰ τῶν σκιάγγων προφαίνειν τὸ μέλλοντος δήλωσιν. τὴν δὲ ψυχὴν αὐτῆς εἶναι, τὸ ἐν τῇ σελήνῃ φαινόμενον πρόσωπον. *Ne mortuam qidem à divinandi arte ceſſaſſe: & id qidem qod ex ea in aërem receſſit poſt obitum, id eſſe, qod in ſortibus divinat & avguriis: ex eo autem, qod in terram mutatum eſt, corpore, exorta eſt, ut conſentaneum eſt, herba, qacunqe eam beſtiæ comediſſent, ſcribit perfectam futuri cognitionem per exta hominibus ſignificaſſe. Ejus autem animam exiſtimat eſſe faciem eam, qa apparet in luna.* qod eò potiùs refero, qia lucem dat loco Plutarchi *de ſera num. vindict. pag.* 566. *D.* ubi de Sibylla dicitur, ἀδὲν αὐτὸν περὶ τῶν μελλόντων ἐν τῷ προσώπῳ τῆς σελήνης περιφερομένῳ. *Qa in facie lunæ circumvehens futura caneret.* Vide *l.* 5.§.4. & *l.* 4.§. 5, 14, 21, 23.

Ἢ τῶτο διάλυσις καὶ τοιῶτός τις συκοφαντιμὸς] legendum ἢ θνῄσκος. vel, [ἢ] καὶ τ. Vide *ſupra* §. 32.

§. 51. Καὶ σίτοισι] Καὶ iſtic ſuperfluum videtur. verſus ſunt ex Evripidis *Supplic.* à Plutarcho etiam in *Conſol. ad Apollon. p.* 110.*C.* lavdati; qò loco verſiculus proximè hos prægreſſus iſte præfigitur;

Μισῶ δ' ὅστις χρήζουσιν ἐκλείπειν βίον, &c.
Odi ſuum qi vitam extendere expetunt, &c.

ſunt avtem variè admodum in Evripidis codicibus apud Marcum apúdqe Plutarchum concepti, qod eſt vitiatorum indicium ſatis clarum.

Σίτοισι καὶ πόλοις καὶ μαγγανεύμασι] At Plutarchus.

Βρωτοῖσι καὶ ποτοῖσι καὶ μαγεύμασι.
Cibiſqe, potibúſqe, & magicis artibus.

Evripidis codices.

Νωθροῖσι καὶ τραυμαῖσι καὶ μωλεύμασι.

ubi Brodæus νωθρεῖσι, *qietè, laboris fugâ.* qod meritò rejicit Canterus & Plutarcho adhæret. qem ità probat Grotius ut opineatur tamen eſſe potuiſſe, νόσοισι καὶ τραυμαῖσι. qod mihi omnium minimè videtur veriſimile; *morbis* enim viram protelari, ſaltem horum ope uti homines ad mortem remoraudam, qis dixerit? at Camerarius ὄχοισι, vehiculis, legendum ſuſpicatur. Ego vel Marcum ſeqar lubens, vel Plutarchum, qi ut verbulo differant, ſenſu conveniunt.

Καὶ μαγγανεύμασι] Evripidis codices μωλεύμασι, *oraculis*, qibus moniti caſus futuros declinent. Brodæus. Plutarchus μαγεύμασι, *carmine.* Grotius ut ad curationes magicas referatur. ego nec Marci noſtri μαγγανεύμασι ſpreverim. cùm & φίλτρα καὶ φάρμακα magica eô qoqe vocabulo uſitatiſſimè deſignentur. Qanqam alio forſan ſenſu iſtic accipi qeat, pro *ſcitamentis* nempe, ſive *cupediis.* qomodo uſus eſt Gregorius Nazianzenus *de amor. pauper. Orat.* 16. ubi λιπαρὰς τραπέζας καὶ τὰ μαγείρων καὶ ὀψοποιῶν μαγγανεύματα καὶ κομψεύματα, *nitidas menſas, coqerum, & eorum, qi epulas inſtruunt, lenocinia* conjunxit. Et Plinius *l.* 10.*c.* 50. *Dedère & Parthi coqis ſuos mores. nec tamen in hoc mangonio qicqam totum placet.* Vel latiori etiam ſenſu, pro artificio omni, qô corpus humanum accurari ſolet. Unde *Mangonum ars*: & *venalitiorum mangonia*, Plinius *l.* 21. *c.* 26. & *puerorum mangoniſatio, ibidem l.* 32.*c.* 10. qâ pubem eorum retardari procurabant mangones, ſicut artificiis & accurationibus his, οἱ φιλόψυχοι ſenectutem & mortem etiam, qantùm poterant, ipſam. cæterùm & de magicis ac feralibus illis Plinius *l.* 28.*c.* 1. *Qis iſta invenit oſtenta? qis veneficia innocentiora effecit, qàm remedia? procul à nobis noſtríſqe literis abſint iſta. nos avxília dicemus, non piacula.* Tum ſubjungit, qod Tragici mentem accedit prope; *Vitam qidem non adeo experendum cenſemus, ut qoqo modo trahenda ſit.*

Παρεκτρέποντες ὀχετὸν] *avertentes cursum* Xylander. qaſi ἄχον legerit. niſi typothetarum mendum fuerit. *canalem, aut fluvii curſum* Annotator Lugdunenſis. *curſum divertentes, metabora ab his qi fluvios derivant & deflectunt* Brodæus. ὄλεθρον mavult Grotius. ego nihil mutem.

Θεόθεν δὲ πνέοντ' ἄρον] Hæc aliunde ſunt.

Καμάτοις ἀνοδύρτοις] *Laboribus luctu lacrymiſqe calentibus* Xylander. *etiamſi miſeriam noſtram lugeamus* Caſavbonus. at qid ſi ἀνοδύρτοις *minimè flendis aut lugendis* verterimus? poſſit enim etiam oboriri ſuſpicio, ſcripſiſſe Xylandrum *carentibus* non *cælestibus.* ut ſit κάμασι ἀνόδυρτοι, *labores*, ſi cum Flacco loqamur, *illacrymabiles*; vel eô ſenſu qô *Plutonem* ille *illacrymabilem* dixit, *carm. lib.* 2. *Od.* 14. *qos lugere flereqe fruſtrà fuerit.*

(Τί γὰρ ἀλαφρὸν ἐς' ἐς' ἄπρονι]'
Ὀδυρόμενοι δυσῖν πιρδίαις;
Nam qid levas tandem mala,
Qaſſare corda luctibus?

Bacchylides apud Stobæum *ſem. 2.cit.* 109.) vel qô ſortes illos priſcos Agamemnone priores *illacrymabiles* ignotóſqe *l.* 4. *Od.* 9. *qi minimè lugeantur*, ſive *qi lugendi non fuere*, ſed ſtrenuè alacritérqe perferendi. Seneca *Ep.* 107. *Malus miles eſt qi imperatorem gemens ſequitur.* Et *qæſt. nat. l.* 3. *præfat. Flere, gemi, ingemere; deſcíſcere eſt.* qanqam & ἀνοδύρατον eſt θρηνεῖν, κλαίειν, *lugere, flere* Svidæ. atqe indè poterit τὸ ἀνόδυρτος deduci.

§. 52. Καταλιώτερος;] *profuſior.* D. Bootius ut ſit ἀπὸ τῦ καταβάλλειν *dependere, impendere, inſumere.* qomodo Svidas ex Amipſiæ *maechis*;

Καὶ σὺ μὲν ἦλθες, καταλὼν τριώβολον.
Et tu qidem veniſti depoſito, ſoluto triobolo.

id

1. *Ità Grotius.* Βλαστάνοντα γῆς. *Philo.*

a Inf. §. 54. κόπρῳ, ἀδὲ ἀιδημονέστερῳ, ἀδ' [a] ὑπακτότερῳ
b Sup. §. 26. ἐπὶ τοις συμβαίνουσιν, ἀδὲ [b] ὑμνέστερῳ πρὸς τὰ τ
c L. 2. §. 17. πλησίον παροράματα.
l. 5. §. 3. 14.
l. 6. §. 2.
d L. 12. §. 23
e Inf. §. 74.
f L. 6. §. 17.
g L. 10. §. 12
h L. 5. §. 16.
l. 10. §. 32.
i L. 2. §. 11.
l. 3. §. 12.
k L. 6. §. 2. 32
l L. 5. §. 27.
l. 10. §. 6. 11.
m Sup. §. 28.
l. 4. §. 33.
* παρόσῃ
n L. 4. §. 22.
Inf. §. 55. l. 8. §. 7.
o L. 2. §. 8. l. 5. §. 3.
p L. 8. §. 60.
q Inf. §. 56. l. 8. §. 1.
r L. 5. §. 16.

§. 53. [c] Ὅπερ ἔργον ἐπιτελεῖσθαι δύναται μετὰ τῶν [d] κοινῶν θεοῖς καὶ ἀνθρώποις λόγον, σκεῖ ἀδὲν δεινόν. ὅπερ γὰρ [e] ὠφελείας τυχεῖν ἔξεστι, [f] ἀφ' ᾧ ἀοδόσης, καὶ [g] τῷ καταστάλτῳ προϊόσης ἐνεργείας, σκεῖ [h] ἀδεμίαν βλάβην ὑφορατέον.

§. 54. [h] Παντα χῆ καὶ διηνεκῶς [i] ἐπί σοί ἐστι, καὶ [k] τῇ παρούσῃ [l] συμβάσῃ θεοσεβῶς ἀαρεσεῖν, καὶ τοις [l] παρούσιν [m] ἀνθρώποις μετὰ δικαιοσύνης χῆσθαι, καὶ τῇ * ἐσῃ φαντασίᾳ ἐμφιλοσοχεῖν, ἵνα [n] μήτι ἀκατάληπτον παρεισρυῇ.

§. 55. [o] Μὴ περιβλέπε ἀλλότρια ἡγεμονικά. ἀλλ' σκεῖ βλέπε [p] καθ' ἕνα, [q] ἐπὶ τί σε ἡ φύσις ἀδηγεῖ. ἥτε δ' ὅλη, ἀφ' ᾗ συμβαινόντων σοι, καὶ ἡ σὴ, ἀφ' ᾗ πρακτέων σοὶ σά. [r] πρακτέον δ' ἑνὶ κάστῳ τὸ ἐξῆς τῇ καταστάσει. κατεσκέασται δὲ τὰ

ralior, nè modeſtior, nè ad caſus qoſvis obſeqentior, nè adverſus aliorum errata placidior.

§. 53. Ubicunqe effici poterit opus ullum ſecundùm rationem eam, qæ mortalibus eſt cùm Diis ipſis communis, nihil ibi poteſt eſſe grave. ubi enim fructum conſeqi licet actionis proſperè fluentis, & juxta conditionis propriæ naturam progredientis, nulla ibi ſupereſt damni ſuſpicio.

§. 54. Omni loco omníqe tempore, in te ſitum eſt, & caſu præſenti piè acqieſcere, & cum hominibus præſentibus ſecundùm jus fáſqe verſari, & viſa præſentia peritè explorare, neqid incompertum clam ſubrepat.

§. 55. Nolito aliorum mentes circumſpicere, ſed eò rectâ intuere, qò natura te ducit; natura, inqam, univerſi, in eis qæ tibi contingunt, & tua etiam, in eis qæ tibi ſunt agenda. illud autem eſt unicuiqe agendum, qod eſt conditioni ipſius conſentaneum. porrò, condita ſunt, reli-

qa

ANNOTATIONES.

id eſt, καταβαλών. indè καλαβολή. Svidas idem, καθάπερ οἱ ἐρανισταὶ τὰς καταβολὰς ποιοῦνται τῶν χρημάτων. *Qemadmodum ſymbolorum collatores pecuniarum collationes in orbem redeuntes faciunt.* Et Gregorius Nazianzenus *de pace* 3. *ad lib.* 4. §. 20. πολλὰ ἂν καλίβαλον χρήματα. *numerarem multas pecunias*, & ſit ſenſus, *fieri poteſt, ut profuſior ſis; ut tamen nihilo liberalior eâ ratione exiſtas. Falluntur enim*, qibus *luxuria ſpecie liberalitatis imponit.* ut Tacitus *hiſt. l.* 1. & ut Plinius in *paneg. Ambitio, & jactantia, & effuſio, & qidvis potiùs qàm liberalitas exiſtimanda eſt, cui ratio non conſtat.* Itaqe Seneca *Epiſt.* 121. *Non voco ego liberalem, pecunia ſua iratum. multum intereſt, utrùm qis dare ſciat, an ſervare neſciat. multi ſunt, qi non donant, ſed projiciunt.* id eſt, καταβάλλωσι, ſive καββάλλωσι, prout Heſiodus in *Theogon.*

Κάββαλ' ἐνὶ πόντῳ.

In mare projecit.

de talibus Tacitus libro ſuperiùs indicato. *Perdere iſte ſciet, donare neſciet.* Et Epicharmus apud Plutarchum in *Pelopid.* & *de garrul.*

Οὐ φιλάνθρωπος σύγ' ἰσσ'. ἔχως νόσον, χαίρεις διδύς.

ità enim eſt concipiendum, ut verſus conſiſtat.

Liberalis haud es ipſe: morbum habes, lubet dare.

Ego malim καββαλικώτερος. qomodo mox κοινωνικώτερος. (ità enim ſcribendum, non κοινωνικότερος) & cum Xylandro *luctæ peritiorem* intelligi. nam καββάλιον pro *luctatore*, qod Xylander avtumat dici, exemplo carere exiſtimo. καταβάλλειν *dejicere, proſternere*, de colluctantibus eſt freqentiſſimum: qos ait Galenus *in Hippocr. aphor.* 3. Αὐτὸ τοῦτο ἔργον ποιεῖσθαι καθ' ὃν βίον ἅπαντα, τὴν διατριβὴν ἐν γυμνασίοις τοῦ καταβάλλειν ἕτερους ἕνεκα. *Qibus hoc eſt totius vita inſtitutum, aſſiduè operam dare exercitationibus, ut alios dejiciant.* Eviſtathius *ad Hom. Il. l.* v. 206. Τὸ κάββαλιν, ἢ ἁπλῶς ἀντὶ τοῦ ἔβαλεν, ὅ ἐστι, ἔθετο. ἢ βαστάξας ἄνω, εἶτα κατέβετο. οὕτω καὶ ὁ παλαιστὴς καταβάλλει τὸν ἀντίπαλον. Τὸ κάββαλιν, *vel ſimpliciter pro* τοῦ ἔβαλεν, *hoc eſt* ἔθετο: *vel cum ſurſum ſuſtuliſſet, poſtea depoſuit, ſicut & luctator proſternit in lucta adverſarium.* itaqe artem iſtorum Galenus idem *l. ad Thraſybul.* non tam γυμναστικὴν dici poſtulat, qàm καταβλητικήν. ſive, ut Lacones efferebant, καββαλικήν. qi &, inqit is, καββαλικώτερον ἑαυτῶν γε φασὶν εἶναι τὸν ἐν ταύτῃ τεθραμμένον, ἢ ἰσχυρότερον. *in hoc ſtudio enutritos, non validiores ſeſe dicunt eſſe, ſed proſternendi peritiores.* Atqe ità revera Spartanus qidam avtore Plutarcho in *Apophth.* de antagoniſta ſuo, à qo in certamine ſuperatus & proſtratus fuerat, dixiſſe fertur; ὃ μὲν οὐ κρείσσων, ἀλλὰ καββαλικώτερος. *non eſt melior me avt fortior, ſed dejiciendi ſive proſternendi peritior.* Qò & reſpexiſſe Marcum iſtic, mihi probabile admodum videtur: qaſi dixerit, Καββαλικώτερός σου ἐστί τις; vel, ἄλλος τίς ἐστι; eſt *aliqis te lucta peritior*, ſive corporis robore viribúſqe validior? at te benignior, avt modeſtior, &c. nè exiſtat. hoc enim in te poſitum eſt: illud non item. vel, hoc ſi minùs extiterit, nihil eſt qòd ea in re, avt ille ſuperiorem te eſſe ſeſe glorietur, avt ipſe ab ullo ſuperari te dedecus ullum exiſtimes. Qod Ageſilaus aliqandò Perſarum regem magnum prædicanti, Τί δ' ἐμοῦ γε μείζων ἐκεῖνος, εἰ μὴ καὶ δικαιότερος; *Qi major me ille ſit, ſi non etiam juſtior eſt?* Plutarchus *Prof. md. pag.* 78. *D.* qòd contractiùs & λακωνικώτερον dici poterat, Τί μείζων, εἰ μὴ ἀμείνων; Plato *Ep.* 4. Ἀνδρείας μὲν γὰρ, καὶ τάχει, καὶ ῥώμῃ δυνηγεῖν, δόξειεν ἂν καὶ ἑτέρων εἶναί τινων. ἀληθείας δὲ καὶ δικαιοσύνης, καὶ μεγαλοπρεπείας, καὶ τῇ περὶ πάντα ταῦτα ἐυσχημοσύνῃ, ξυμφαίη τις ἂν τοὺς ἀντιποιουμένους τὰ τοιαῦτα τιμᾶν, ἐκότας τῶν ἄλλων διαφέρειν. περὶ τούτων δ' ὁ μάγιστός ἐστιν ἀγών. *Nam fortitudine qidem, celeritate, ac robore præſtare tale eſt, ut aliorum qoqe eſſe poſſit: ſed veritate, juſtitiâ, magnificentiâ, & hujuſmodi qadam honeſtate & dignitate præcellere, ad eos, qi iſta gerunt, & talium ſibi gloriam vindicant, pra cæteris æſtmet. De his maximum vobis propoſitum eſt certamen.* Nihil, opinor, ad Marci mentem aperiendam accommodatius dici potuit. Vide ad *l.* 3. §. 4. Epictetus *Enchir. c.* 42. Οὗτοι οἱ λόγοι ἀσύνηθεῖς, ἐγὼ σὺ πλουσιώτερός εἰμι. ἐγώ σε ἄρα κρείσσων. ἐγὼ σὺ λογιώτερος. ἐγὼ σὺ ἄρα κρείσσων. ἐκεῖνοι δὲ μᾶλλον συνακολ. ἐγὼ σὺ πλουσιώτερος. ἡ ἐμὴ ἄρα κλῆσις τῆς σῆς κρείσσων. ἐγὼ σὺ λογιώτερος. ἡ ἐμὴ ἄρα λέξις τῆς σῆς κρείσσων. σὺ δέ γε οὔτε κλῆσις εἶ, οὔτε λέξις. *Orationes ha non cohærent. ego ſum te locupletior, ergò ſum te melior. ego ſum te eloqentior, ergò ſum te melior. At illa magìs cohærent: ego ſum te dívitior, mea ergo pecuniæ tua præſtat: ego ſum te eloqentior, mea ergo dictio tua præſtat. Tu verò nec pecunia es, nec dictio.* Gemina habes *l.* 5. §. 5. & *infrà* §. 66. Adnotaverat neſcio qis ad periochæ hujus caput verba hæc. ὐκ ἔστιν ἀρχὴ τοῦτο, ἀλλὰ τῶν ὑστέρων τῶν πρὸ τῶν Πλατωνικῶν συναφές. qod in contextum poſtea cùm irrepſiſſet, nos denuo furcillavimus: eò magìs, qia etiam frivolum, falſum eſt, non alienum duntaxat.

Εὐτακτότερος ἐπὶ τοῖς συμβαίνουσιν] Tranſlatum à re militari, in qa de eis uſurpatur, qi, qicqid obvenerit, ordinem non turbant, qicqid fuerit injunctum, citra tergiverſationem avt qerimoniam exequntur. Xenophon *Cyri inſtitut. lib.* 1. Εὐτακτότερος καὶ ὑπακουστέρους ποιεῖ. *Obſeqentiores & obedientiores reddit.* Epictetus *l.* 3. *c.* 24. Ὁ καλὸς καὶ ἀγαθὸς, μεμνημένος, τίς τ' ἐστὶ, καὶ πόθεν ἐλήλυθε, καὶ ὑπὸ τίνος γέγονε, πρὸς μόνῳ τούτῳ ἐστὶ, πῶς τὴν αὐτοῦ χώραν ἐκπληρώσῃ ἐυλόγως καὶ ὑπακούσῃ τῷ Θεῷ. *Vir bonus & ſapiens memor qis ſit, & unde venerit, & à qo factus ſit, in eo ſolo elaborat, qo pacto ſuam ſtationem ritè tueatur, Deóqe ſuam probet obedientiam.*

§. 53. Ὅπερ ἔργον] Vide *l.* 5. §. 3, 14.

Κοινὸν θεοῖς καὶ ἀνθρώποις λόγον] Vide *ad l.* 3. §. 4. συγγενὶς πᾶν τὸ λογικόν, *cognatum eſſe rationale omne.*

Ὠφελείας τυχεῖν] ità *infrà* §. 74. Ὠφέλεια, πρᾶξις κατὰ φύσιν. *Emolumentum eſt actio omnis naturæ conſentanea.* Et *l.* 11. §. 4. Πεποίηκά τι κοινωνικὸν; ἀπολαβὼν ὠφέλημα; *Numqid feci, qod in commune conducat? beneficium hoc ipſo accepi.*

§. 54. Παντα χῆ καὶ διηνεκῶς] Vide *l.* 8. §. 45. Seneca *Medeâ*, 2. 1.

Nuſqam poteſt non eſſe virtuti locus.

Ἐπί σοί ἐστι] Vide *ad l.* 2. §. 11. ἐπ' αὐτῷ τὸ πᾶν. & *l.* 10. §. 32.

Τῇ παρούσῃ συμβάσει] ità deinceps legendum καὶ τῇ παρούσῃ φαντασίᾳ.

Θεοσεβῶς ἀαρεσεῖν] Vide *ad l.* 6. §. 2, 32. & *l.* 10. §. 21. Epictetus *Diſſert. l.* 3. *c.* 26. Οὕτως ἰδίωται καὶ ἴσασι, ὅτι ἐὰν τῷ Θεῷ προσκαταστάξῃ ἑαυτὸν, διελύσατο ἀσφαλῶς. πῶς λέγεις προσκαταστάξει; ἵν' ὃ ὁ ἐκεῖνος θέλῃ καὶ ἀυλὸς θέλῃ. καὶ ὃ ὁ ἐκεῖνος μὴ θέλῃ, τοῦτο μηδ' ἀυλὸς θέλῃ. *Imo vir prudens ita rem conſiderat, hanc rationem ſecum init; ſi Deo ſe dederit, ſe iter ſuto confecturum. Qid eſt illud, dedere ſe Deo? Ut qod ille voluerit, & ipſe velit: & qod ille noluerit, nec ipſe velit.* Vide *infrà* §. 56. Seneca *Ep.* 74. *Placeat homini, qicqid Deo placuit.*

Ἐμφιλοσοχεῖν] compoſitio duriuſcula, ſed gemina illi Epicteti *Diſſert. l.* 2. *c.* 20. ὃ προσφιλοσοχεῖ, &c. Sunt avtem compoſitiones iſtiuſmodi apud Stoicos nimiò qàm familiares. Vide Epictetum *l.* 2. *c.* 5. *ad l.* 4. §. 1.

§. 55. Τὸ ἐξῆς τῇ καλαυκινῇ] Vide *l.* 5. §. 16. & *ſuprà* §. 53. ità

qa qidem rationalium gratiâ, qemadmodum & in re omni alia, deteriora præſtantiorum; rationalia verò ſui invicem. itaqe in hominis natura primum ac præcipuum eſt ſocietatem colere; ſecundum, corporis affectionibus nevtiqam ſuccumbere. eſt enim hoc motus rationalis & intellectualis proprium, circumſcribere ſemet, & nec ſenſus nec affectus motibus unqam ſuperari: animalis enim uterqe eſt. vis avtem intellectualis principatum ſibi vendicat, nec ab eis in ordinem redigi patitur. jure qidem. etenim intellectus natus eſt eis omnibus uti. tertium in natura rationali eſt, lapſu & ſeductione immunem eſſe. his igitur adhærens mens rectâ procedat, habétqe qicqid ſuum eſt.

§. 56. Tanqam vitâ jam functus, ejuſdémqe munere defunctus planè, qod reliqum eſt tanqam ex abundanti, naturæ convenienter fac vivas.

§. 57. Id ſolum diligas, qod obvenit, & à fato deſtinatum eſt tibi. ecqid enim magìs eſt congruum?

§. 58. In omni caſu eos ob oculos habeas, qibus eadem cùm contigiſſent,

μᾶλ λοιπὰ τ λογικῶν ἕνεκεν, ὥσπερ κ ἐπὶ παντὸς ἄλλε, [a] τὰ χείρω τ κρειττόνων ἕνεκεν, [b] τὰ ἢ λογικὰ ἀλλήλων ἕνεκεν. τὸ μὲν ἓν προηγέμενον ἐν τῇ ἓ ἀνθρώπε κατασκᾷ, [c] τὸ κοινωνικόν ἐστι. δεύτερον ἢ, [d] τὸ ἀνένδοτον πρὸς τὰς σωματικὰς πείσεις. [e] λογικῆς γὰρ κ νοερᾶς κινήσεως ἴδιον [f] περιέρχειν ἑαυτὸ, Ꞓ μήπ᾽ ἡττᾶσθαι μήτε αἰσθητικῆς μήτε ὁρμητικῆς κινήσεως. ζωώδεις γὰρ ἑκάτεραι. [g] ἡ ἢ νοερὰ ἐθέλ πρωτισεύειν, κ μὴ κατακρατεῖᾳ ὑπ᾽ ἐκείνων. δικαίως γε. [h] πέφυκε γὰρ χρηστικὴ πᾶσιν ἐκείνοις. τρίτον ἐν τῇ λογικῇ κατασκᾷ [i] τὸ ἀπρόπλωτον κ ἀνεξαπάτητον. τούτων ἓν ἐχόμενον τὸ ἡγεμονικὸν [k] εὐθέα περαινέτω, κ [l] ἔχ᾽ τὸ ἑαυ ἔ.

§. 56. Ὡς ἀπο]εθνηκότα δεῖ Ꞓ μέχρι νῦν βεβιωκότα, [m] τὸ λοιπὸν [n] ἐκ ἓ περίον], ζῆσαι κ τιμᾶ φύσιν.

§. 57. [o] Μόνον φιλεῖν τὸ ἑαυτῷ συμβαῖνον κὴ συγκλωθόμενον. [p] τί γὰρ ἁρμοδιώτερον;

§. 58. Ἐφ᾽ ἑκάσου συμβάματ ἐκείνους πρὸ ὀμμάτων ἔχειν, [q] οἷς τὰ αὐτὰ συνέβαινεν,

a L. 5. §. 30.
b Sup. §. 13.
c L. 3. §. 4. Inf. §. 67. l. 9. §. 23. l. 11. §. 37.
d L. 3. §. 6.
Inf. §. 64.
e L. 3. §. 16. l. 5. §. 26. l. 11. §. 1.
f Inf. §. 67.
g L. 2. §. 2. l. 11. §. 20.
h L. 5. §. 21. Inf. §. 68. l. 10. §. 38.
i L. 3. §. 9. l. 4. §. 49. Sup. §. 54.
k L. 5. §. 14. 34. l. 6. §. 26. l. 10. §. 11. 12.
l L. 9. §. 42. l. 11. §. 1.
m Sup. §. 46.
n L. 6. §. 42.
o L. 3. §. 4. Sup. §. 54.
p L. 4. §. 23. 33. 34.
q L. 4. §. 3. 32. l. 11. §. 6. 18.

ANNOTATIONES.

ità *l.* 12. §. 12. Τὸ ἐξῆς τῇ φύσει. *Qicqid natura conſentaneum contingit.* Clemens Alexandrinus *Strom. l.* 1. *p.* 286. *C.* Φύσει δ᾽ ἓν κοινωνικὸς κὴ δικαίως ὁ Θεὸς ἡμᾶς ἐδημιύργησεν. *Nos rurſus natura ad ſocietatem & communicationem aptos juſtóſqe Deus fabricatus eſt.*

Τὰς σωμα]ικὰς πείσεις] Vide *ad l.* 3. §. 6.

Τὰ μὲν λοιπὰ τῶν λογικῶν ἕνεκεν] Vide *l.* 5. §. 16. & Epictetum *Diſſert. l.* 2. *c.* 8.

Ἡ νοερὰ ἐθέλει πρω]ισεύειν] Vide *ad l.* 2. §. 2. Ψυχῆς τάξις ἡγεμονικω]έρα. *Anima principatum obtinet.* Plutarchus *adv. Epicur. pag.* 1096. *D.* & in iſta principatum obtinet τὸ ἡγεμονικὸν καθ᾽ ἑξοχὴν ſic dictum. Ἄ]οπον δὲ τὸ κράτιστον κὴ βεβαιότατον τῶν ἐν ἡμῖν ἡτ]ᾶσθαι ὑπό τινος. *Quandoqidem alienum ſit, qod in nobis potentiſſimum, firmiſſimúmqe eſt, vi ab aliqo ſuperari.* Ariſtoteles *Ethic. magn. l.* 2. *c.* 6. Et *Evdem. lib.* 5. *cap.* 12. Ἄτοπον ἂν εἴναι, εἰ τὸ χεῖρον ταύτης ὂν, κυριώ]ερον αὐ]ῆς ἔσαι. *Abſurdum eſſe, ſi qod illâ deterius eſt, dominatum obtineat.* Idémqe *polit. l.* 1. *c.* 5. Τὸ ζῶον πρῶ]ον συνίσηκεν ψυχῆς κὴ σώμα]ος. ὧν τὸ μὲν ἄρχον ἐσὶ φύσει, τὸ δὲ ἀρχόμενον. δεῖ δὲ σκοπεῖν ἐν τοῖς κατὰ φύσιν ἔχουσι μᾶλλον τὸ φύσει, κὴ μὴ ἐν τοῖς διεφθαρμένοις. —— ἔσι δ᾽ ἓν πρῶτον ἐν ζώῳ θεωρῆσαι κὴ δισποτικὴν ἀρχὴν κὴ πολι]ικήν. ἡ μὲν γὰρ ψυχὴ τοῦ σώμα]ος ἄρχει, δισποτικὴν ἀρχήν. ὁ δὲ νοῦς τῆς ὀρέξεως, πολι]ικὴν κὴ βασιλικήν. *Animal conſtat primum ex anima & corpore: qorum alterum imperat ſecundùm naturam, alterum paret. Oportet avtem conſiderare naturam non in corruptis, ſed in his qa magìs ſe habent ſecundùm naturam —— Eſt igitur primum in animali perſpicere imperium dominicum & civile. Nam animus qidem in corpus dominicum habet imperium: mens vero in appetitum civile & regium.* Saluſtius *bell. Catilin. Noſtra omnis vis in animo & corpore ſita eſt. animi imperio, corporis ſervitio magis utimur.* Tertullianus *de bapt. c.* 4. *Spiritus dominatur; caro famulatur.* Et Avguſtinus *Homil.* 37. *Anima dominatur; caro ſervit: anima ſuperior eſt; caro ſubjecta eſt.* Recte itaqe Heſychius in *Aſcetic. c.* 1. §. 33. Μὴ ἀγνοείτω τὴν κυρίαν κὴ ἄφθαρτον. ἡ φθαρτὴ πηλὸς κὴ ὕλη. *Ne ignores eſſe dominam & incorruptibilem. Corruptibile eſt lutum & ancilla.* Vide *infrà l.* 10. §. 38.

Χρηστικὴ πᾶσιν ἐκείνοις] Probat hinc mentis principatum Epictetus *l.* 2. *c.* 23. Vide *ad lib.* 5. §. 21. & *l.* 10. §. 39. Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 346. *D.* Ἐν μέν γε ὅπλοις, κὴ τοῖς μαχίμοις ζώοις, δι᾽ ἐμψύχων τε κὴ ἀψύχων, ψυχὴ τὸ τάτλον ἐσὶ κὴ νῦς. ἐν δὲ τοῖς τῆς ψυχῆς πάθεσιν, ὧν ἐπικρα]ῦμεν τῇ ἀρετῇ, λογισμός ἐσι τὸ τακ]ικόν. *In armis qidem & pugnacibus animalibus, per animata & inanimata, anima & mens eſt id qod ordinat. In anima avtem perturbationibus, in qas virtute dominatum obtinemus, ratiocinatio eſt id, qod eſt ordinandi poteſtate praditum.*

Τὸ ἀπρόπ]ωτον] Vide *ad l.* 3. §. 9.

Εὐθέα περαινέ]ω] Vide *ad l.* 10. §. 11, 12.

Ἔχει τὸ ἑαυτῷ] ἀπίκει, forſan. qod eſt ſignificantius, & Marco familiare. Vide *ad lib.* 4. §. 49.

§. 56. Ὡς ἀποτεθνηκό]α κὴ μέχρι νῦν βεβιωκότα] Periochæ iſtius Senecâ meliorem interpretem fruſtrà qæſiveris. Sic ille *Epiſt.* 12. *Sic ordinandus eſt dies omnis, tanqam cogat agmen, & conſummet atqe expleat vitam. Pacuvius qi Syriam uſu ſuam fecit, cùm vino & illis funereis epulis ſibi parentaverat, ſic in cubiculum ferebatur à cœna, ut inter plauſus exoletorum hoc ad ſymphoniam cantaretur,* βεβίωκε, βεβίωκε. *nullo non ſe die extulit. hoc qod ille ex mala conſcientia faciebat, nos ex bona faciamus, & in ſomnum ituri, lati hilaréſqe dicamus. Vixi, & qem dederat curſum fortuna peregi. craſtinum ſi adjecerit Deus, lati recipiamus. ille beatiſſimus eſt & ſecurus ſui poſſeſſor, qi craſtinum ſine ſolicitudine expectat. qiſqis dixit, Vixi, qotidie ad lucrum ſurgit.* Qod Flaccus *l.* 1. *Ep.* 4.

Omnem crede diem tibi diluxiſſe ſupremum.
Grata ſupervenit. qa non ſperabitur hora.

Idem Seneca *Epiſt.* 101. *Sic ſormemus animum, tanqam ad extrema ventum ſit. nihil differamus: qotidie cum vita paria faciamus.* Martialis *l.* 4. *Ep.* 54.

Si ſapis, utaris totis, Coline, diebus:
Extremúmqe tibi ſemper adeſſe putes.

Evmolpus apud Petronium: *Ego ſic ſemper & ubiqe vixi, ut ultimam qamqe lucem, tanqam non redituram conſumerem.* Vide *ad l.* 3. §. 8.

Ἐκ τῦ περίον] idem qod *l.* 6. §. 41. *in περιουσίας, ex abundanti.*

§. 57. Μόνον φιλεῖν] hoc eſt, qod Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 1. Ἀρκεῖσθαι τῷ δεδομένῳ. *Ut eo, qod datum eſt, ſis contentus.* Vide *ad l.* 3. §. 4. & *l.* 10. §. 12. Vide & Democritum *ſuprà ad* §. 27.

Τί γὰρ ἁρμοδιώ]ερον] Vide *ad l.* 4. §. 18. & *l.* 10. §. 20. Epictetus *l.* 2. *c.* 7. Ἄλλο γάρ τι θέλεις, ἢ τὸ ἄμεινον; ἄλλο ἓν τὸ ἄμεινον, ἢ τὸ τῷ θεῷ δοκοῦν; *Numqid aliud mavis qàm id qod magis conducit? Qid avtem magis conducit qàm qod Deo viſum eſt?* & *l.* 4. *c.* 7. Κρεῖτ]ον ὃ ὁ Θεὸς θέλει, ἢ ὃ ἐγώ. *Melius eſt qod Deus vult qàm qod ego*, malè iſta cum ſequentibus commiſit Xylander.

§. 58. Οἷς τὰ αὐτὰ συνέβαινεν] Ità ſolatur ſe Merope in Evripidis *Creſphonte*: (Plutarchus exhibet in *Conſol. ad Apollon.*)

Τεθνᾶσι παῖδες ἐκ ἐμοῦ μόνη βροτῶν,
Οὐδ᾽ ἀνδρὸς ἐσερήμαι᾽. ἄλλαι μύριαι
Τὸν αὐτὸν ἐξήντλησαν, ὡς ἐγὼ, βίον.
Orbata natis mortuis, ſpolior viro,
Non ſola ego hominum: mille ſunt aliæ, qibus
Toleranda fuit hæc vita, qa nunc eſt mihi.

Grotius. Juvenalis *Sat.* 13.

—— nec rara videmus
Qa pateris? caſus multis hic cognitus, ac jam
Tritus, & è medio fortuna ducta acervo.

Itaqe ut Menander:

Παρηγόρει τὰ κακὰ δι᾽ ἑ]έρων κακῶν.
Solari alienis ex damnis velis tua.

Siqidem ut Seneca *Troad.* 4.

Ferre qam ſortem patiuntur omnes,
Nemo recuſat.

Qem & vide ulteriùs id argumenti *ibidem* protelantem. Vide & *ad l.* 11. §. 12. de Tragœdiarum uſu. Facit huc Democriti techna illa, qâ Dario uxoris obitum impotentiùs ſimul ac obſtinatiùs lugenti illuſit. Spem faciebat regi poſſe ſe illam vitæ reſtituere, ſi res ad id perficiendum neceſſariæ ſuppeditarentur. rege nihil non libentiſſimè ſuppeditaturum ſe pollicente; reliqa qidem omnia ſibi ſuppetere ajebat, unicum tantùm deeſſe. id qidnam eſſet percontanti, reſpondit, Ἐι τριῶν ἀνεσηκότων ὀνόμα]α τῷ τάφῳ τῆς γυναικὸς ἐπιγράψειεν, ἐυθὺς αὐ]ὴν ἀναβιώσεσθαι. h. e. *Si uxoris tumulo tria tantùm nomina inſcriberet hominum, qi ſine luctu vitam exegiſſent, fore ſtatim ut reviviſceret illa.* Narrat Julianus Imperator *Epiſt.* 38. ἀνεσηκότων avtem nomine intelligo potiùs, *qi neminem luxiſſent*, qàm cum Gallo interprete, *qos nemo luxiſſet.* Subjungit enim Julianus

γεν, ἔπεσπε ἤχθοντο, ἐξενίζοντο, ἐμέμφοντο. νῦν
a L.6. §.27. l.9.§.26,27. ἦν ἐκεῖνοι πῦ; ἀδαμῦ. τί ἦν καί συ θέλεις ὁμοίως;
b L.6. §.50. Inf.§.68. ἀχὶ ἢ [a] τὰς μὲν ἀλλοτρίας τροπὰς καταλιπεῖν
c L.4.§.1. τοῖς τρέπεσι καὶ τρεπομένοις; [b] αὐτὸς ἢ πρὸς τὸ
* σοι f. πῶς χρῆαζ αὐτοῖς ὅλῳ γένεαζ; χρήσῃ γὰρ κα-
* πρ.σε.καὶ θ. π. λῶς, καὶ [c] ὕλη * σε ἕξει. μόνον * προσεχε, καὶ
d Sup.§.15. Inf.§.67. [d] θέλε σεαυτῷ καλὸς εἶναι, ἐπὶ παντὸς ἕ πράσ-
* [ἐπ'] ἀμφ. f. σεως. καὶ μέμνησο * ἀμφοτέρων, ὅτι καὶ * διάφορον
* διάφ. L.6.§.32. ἐφ' ἕ ἡ πρᾶξις.

§. 59. [c] Ἔνδον βλέπε, ἔνδον [f] ἡ πηγὴ ἕ ἀγαθῦ, καὶ ἀεὶ ἀναβλύειν δυναμένη, ἐὰν ἀεὶ
e L.8.§.28. l.10.§.38. σκάπῃς.
f Inf. §.62. l.8.§.51. §. 60. Δεῖ καὶ τὸ σῶμα πεπηγέναι. καὶ μὴ διερρίφθαι,

ægrè tulerunt, pro inſveto habuerunt, qiritati ſunt. at ubi tandem jam illi? nuſqam planè. cur tu igitur horum ſimilis eſſe velis? avt cur non potiùs motus alienos eis relinqas, qi his alios afficiunt, & afficiuntur ipſi; ipſe totus in hoc intentus, qo modo caſibus iſtiuſmodi utare? etenim rectè uti poteris; virtutiſque materiam tibi ſuppeditabunt. tu tantùm attende tibi, atqe in omni actione tua bonum præſtare te velis. deniqe in utroqe horum memineris, medium qiddam eſſe illud, circa qod actio verſatur.

§. 59. Introſpice te. intus eſt boni fons, qi perenniter ſcatebit, ſi jugiter foderis.

§. 60. Corpus etiam fixum eſſe oportet, ut nec mo-

ANNOTATIONES.

Democritum, cùm rex *μηδένα ἄνδρα, virum nè unum* qidem iſtiuſmodi reperire poſſe ſe profiteretur, more ſuo ridentem ſubjeciſſe, Ἔλι, *ὦ πάντων ἀλογώτατε, θρηνεῖς ἀναίδην, ὡς μόνῳ ἀλγεινῷ τοιούτῳ συμπλακείς, ὃ μηδὲ ἕνα τῶν πάντοτε γεγενημένων ἄμοιρον ἀνιαρᾶς πάθους ἴσχων ἐυρεῖν; Es te, omnium ineptiſſime, non pudet lugere, qaſi ſolus malis iſtiuſmodi conflictareris, cùm nè unum qidem ex omnibus qi unqam fuerint, reperire poſſis, cui ejuſmodi nihil qicqam obtigerit?* Interpretationem vocabuli confirmat & Lucianus in *vita Demonactis Cynici*, p.865. qem ille Herodi Attico filii mortem immoderatiùs lugenti, pari technâ illuſiſſe refert, *τῷ παιδὸς τὸ εἴδωλον ἀναγαγεῖν, filii umbram ex inferis reducere*, pollicitum, *εἰ μόνοι αὐτῷ τρεῖς τινας ἀνθρώπους ἐνομάσειε μηδένα πώποτε πεπενθηκότας. Si tres tantùm homines illi nominaret, qi neminem unqam luctu eſſent proſecuti.* qod ille cùm præſtare neqiret, ſubjeciſſe Cynicum; Εἶτ', *ὦ γελοῖε, μόνος ἀφόρητα πάσχειν νομίζεις, μηδένα ὁρῶν πένθους ἄμοιρον; Tandem, o ridicule, an te ſolum intolerabilia ferre exiſtimas, neminem videns luctus expertem.* Ità Juliano qi ἀπένθητος dicitur, idem Luciano πένθους ἄμοιρος nuncupatur. Nec inficetum Socratis illud qod Plutarchus *ad Apollon.* ſic refert. Ἐι συνενέγκαιμεν εἰς τὸ κοινὸν τὰς ἀτυχίας, ὥστε διαλέσθαι τὸ ἴσον ἕκαστον, ἀσμένως ἂν τὰς πλείους τὰς αὐτῶν λαβόντες ἀπελθεῖν. *Si in unum congereremus noſtras adverſitates, ea conditione, ut aqalem inde qiſqe portionem auferret, pleroſqe libenter receptis, qas attuliſſent, abituros.* Herodotus *lib.* 7. *p.* 493. *B.* his verbis expreſſit: Ἐι πάντες ἄνθρωποι τὰ οἰκήια κακὰ εἰς μέσον συνενείκαιεν, ἀλλάξασθαι βουλόμενοι τοῖσι πλησίοισιν. ἐσκύψαντες ἂν ἐς τὰ τῶν πέλας κακὰ, ἀσπασίως ἕκαστοι ἀνέξαιεν ἀποφερόμενοι τὰ ἑωυτῶν. *Si omnes homines, qi domeſtica mala in medium contuliſſent, cum vicinis mutare volentes, mala vicinorum intuiti ſuiſſent, libenter reportaturos rurſum ſingulos ea qa ipſi attuliſſent.*

Περὶ τὸ πᾶς χρῆσθαι αὐτοῖς ὅλῳ γίνεσθαι] Utile admodum documentum, ut non tam animo obturbemur de eis qæ nobis ſecius obtigerint, qàm cogitationem in hoc totam defixam habeamus, qomodo eventus illos adverſos probè utendo, in rem noſtram convertamus. Facit huc cumprimis totus ille Plutarchi tractatus *de utilitate ex inimicis capienda.* Sed & Maximi Tyrii *Diſſert.* 35. Ὅτι ἐσὶ καὶ ἐκ τῶν περισάσεων ὠφελεῖσθαι. *Ex adverſa fortuna utilitatem percipi.* Et Epicteti *l.* 3. *c.* 20. Ὅτι ἀπὸ πάντων τῶν ἐκτός ἐσιν ὠφελεῖσθαι. *Poſſe fructum è rebus externis omnibus capi.*

Ὕλη σου ἔσαι] σοι, malim. Vide *ad l.* 4. §. 1, 49. & *l.* 10. §. 33. & *infrà* §. 68. Epictetus *l.* 4. *c.* 10. Ἔξεσί σοι παντὶ τῷ ἀποβάντι χρῆσθαι κατὰ φύσιν. καὶ οὐδείς σε κωλύσαι δύναται. μηκέτι οὖν μοι λέγε, Πῶς γένηται; πῶς ἀποβῇ; ὅπως γὰρ ἂν γένηται, σὺ αὐτὸ θήσεις καλῶς, καὶ ἔσαι σοι τὸ ἀποβὰν εὐτύχημα. *Licet tibi qolibet eventu ſecundum naturam uti, & nemo te prohibere poteſt. Noli ergò poſthac mihi dicere, qomodo cadet? Utcunqe enim ceciderit, tu rectè de eo ſtatues, & ipſe eventus tibi proſper erit.*

Μόνον πρόσεχε, καὶ θέλε σεαυτῷ καλὸς εἶναι] Ni vitioſa ſit ſcriptura; σεαυτῷ καλὸς, i. e. *tibi bonus*, dicit, non eô ſenſu, qô Jaſon Syracides *c.* 14. *v.* 5. Ὁ πονηρὸς ἑαυτῷ, τίνι ἀγαθὸς ἔσαι; *Qi ſibi neqam, cui bonus?* qô Pſaltes *Pſal.* 49. *v.* 18. *Cùm tibi beneſeceris, collaudabunt te homines.* avt qô Evripides verſu illo celebratiſſimo, apud Platonem *Hipp. maj.* Ciceronem *ad famil. lib.* 13. *Epiſt.* 15. Plutarchum *de latend.* in *Alex.* & *Caton. maj.* Lucianum *Apolog.* Stobæum *tom.* 2. *tit.* 3. alios.

Μισῶ σοφιστὴν, ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός.
Odi profeſſum ſapere, ſibi qi non ſapit.

Sed qô Apoſtolus dixit, *ad Rom. c.* 14. *v.* 22. Πίσιν ἔχεις; κατὰ σεαυτὸν ἔχε ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. *Fidem habes? habe apud te in conſpectu Dei.* i. e. ſis temetipſo Deóqe teſte contentus. μὴ πόμπευε, μηδ' ἀλαζονεύου. *ne publicè oſtentes, neve te inſolenter geras.* Epictetus *l.* 3. *c.* 23. qô Socrates in *Platonis Sympoſ.* tibicinam jubet, αὐλεῖν ἑαυτῇ, *ſibi canere.* Unde Iſmenias, eundémqe imitatus Julianum in *miſopog.* Τοῖς μύσαις ἄσω, καὶ ἑαυτῷ. ex Antigenidis præceptoris monito, *qi populo minùs placentem juſſit, ſibi canere & Muſis.* Cicero Bruto. qô Epictetus *l.* 4. *c.* 8. Σαυτῷ φιλοσόφησον. *Tibi ipſi philoſophare.* qi & *ibidem* de Evphrate, Καλῶς Εὐφράτης ἔλεγεν, ὅτι ἐπιπολὺ ἐπεκρύπτετο λανθάνειν φιλοσοφῶν, καὶ ἦν μοι, φησί, τοῦτο ὠφέλιμον. πρῶτον μὲν γὰρ ἤδεισ, ὅσα καλῶς ἐποίει, ὅτι δι' ἄλλο τὸ θεατὰς ἐποίει, ἀλλὰ δι' ἑαυτόν. ἥδιον ἑαυτῷ καλῶς, κατασκάπτοντι εἰ ἔχοι τὸ βλέμμα, αὐτὸν περίπαλον. πάντα ἑαυτῷ καὶ τῷ θεῷ. *Rectè dicebat Evphrates, ſe longo tempore diſſimulaſſe philoſophiæ ſtudium, eámqe diſſimulationem ſibi profuiſſe. Primùm enim ſciviſſe ſe, qa rectè faceret, ea ſi non facere propter ſpectatores, ſed propter ſemetipſum: ſe ſibi ipſi rectè comediſſe, compoſitis fuiſſe oculis, in deambulationibus ſervaſſe modum: omnia ſibi & Deo præſtitiſſe.* Gregorius Nazianzenus *Ep.* 60. Τὰς μὲν πολλὰς ἐᾶν χαίρειν, καὶ ἕνας κολοιὰς πῆσιν αὐτῶν δοκιμάζοντας. αὐτὸς δὲ σεαυτῷ χρῶ συμβούλῳ καὶ τῷ θεῷ. *Homines qidem imperitos valere ſine, & graculos eſſe, aqilarum volatum explorantes: te autem ipſum & Deum in conſilium adhibe.* Vide *infrà* §. 67. & *l.* 9. §. 26. & *l.* 10. §. 9. Xylander. *Studa, ut tibi ipſi in omnibus actionibus honeſtatem conſecutus videaris.* qem & Caſavbonus ſequitur. Cæterùm, ut qod revera ſubeſſe ſentiam, liberè eloqar; hæc omnia præter Marci mentem prorſus exiſtere avtumo; locúmqe, qi trajectione laborat, ità operâ leviculâ reſtituendum. μόνον πρόσεχε σεαυτῷ. καὶ θέλε καλὸς εἶναι ἐπὶ παντὸς ἕ πράσεις. formula familiaris in eis, qibus cavtio præcipitur, monitis. πρόσεχε σεαυτῷ. & προσέχετε ἑαυτοῖς. Siracides *c.* 29. *v.* 23. Lucas *Evang. c.* 17. *v.* 3. & *c.* 21. *v.* 34. & *Act. c.* 5. *v.* 35. & *c.* 20. *v.* 28. pro qo & Pavlus, ἴσχε σεαυτῷ, dixit, *ad Tim. Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 16.

Καὶ μίμνησο ἀμφοτέρων, ὅτι καὶ διάφορον ἐφ' ἕ ἡ πρᾶξις] legendum forſan, καὶ μίμνησο ἐπ' ἀμφοτέρων. ὅτι οὐδιάφορον, ἐφ' ἕ ἡ πρᾶξις. in utriſqe avtem illis, hoc eſt, tum in illis ſibi dimittendis, qi ſecius ſe gerunt, tum & in rerum iſtarum, qæ contingunt, uſu, medium qiddam eſſe, nec bonum ſcilicet, nec malum, illud circa qod actio tua verſatur. Hæc ex conjectura non improbabili. nam interpretes qæ repræſentant, qomodo ex lectione, qam admittunt, elici poſſint, nullus video. Epictetus. *l.* 2. *c.* 5. Αἱ ὕλαι οὐδιάφοροι. ἡ δὲ χρῆσις αὐτῶν ἐκ οὐδιάφορος. *Res ipſa qidem ſunt indifferentes; ſed earum uſus non eſt indifferens.*

§. 59. Ἔνδον βλέπε] Vide *ad lib.* 6. §. 3.

Ἔνδον ἡ πηγὴ τῦ ἀγαθῦ] In mente ſcilicet. Plutarchus *de adulat. pag.* 56. *B.* Σπέρμα τῶν πράξεων ἡ διάθεσις. ἀρχὴ καὶ πηγὴ τοῦ βίου τὸ ἦθος. *Semen eſt actionum diſpoſitio, indoles eſt initium ac fons vitæ degendæ.* Idémqe *de tranqil. pag.* 467. *A.* Διὸ τὴν πηγὴν τῆς εὐθυμίας ἐν αὐτοῖς ὅσον ἡμῖν ἐκκαθαίρωμεν, ἵνα καὶ τὰ ἐκτὸς, ὡς οἰκεῖα καὶ φίλια, μὴ χαλεπῶς φερόμενοι συμφέρηται. *Ergò fontem tranqillitatis animi in nobis inſitum expurgemus: ut externa etiam tanqam familiaria non cum moleſtia nobis accidant atqe uſurpentur.* Solomon *Prov. c.* 4. §. 23. *Præ omni cuſtodia cuſtodi cor tuum: indè enim prodit vita.* Vide *infrà* §. 61. & *l.* 8. §. 45. Epictetus *enchir. c.* 46. Ἰδιότης φύσις καὶ χαρακτήρ. οὐδέποτε ἐξ ἑαυτοῦ προσδοκᾷ ὠφέλειαν ἢ βλάβην. φιλοσόφου φύσις πᾶσα ὠφέλειαν καὶ βλάβην ἀφ' ἑαυτοῦ προσδοκᾷ. *Plebeji ſtatus & nota eſt, nunqam à ſeipſo vel damnum expectare vel utilitatem. Philoſophi ſtatus & expreſſa imago eſt, omnem utilitatem & damnum à ſemet ipſo expectare.* Seneca *Ep.* 74. *Omnium bonorum vis & origo in ipſa eſt virtute. qid refert, an aqa decurrens intercipiatur atqe abeat, ſi fons ex qo fluxerat, ſalvus eſt?*

Ἀεὶ ἀναβλύειν δυναμένη, ἐὰν ἀεὶ σκάπῃς] Alludit ad naturam fontium, qi qò altiùs fodias, crebriùs havrias, eò magìs ebulliunt & ſcaturiunt uberiùs. Clemens Alexandrinus *pædag. l.* 3. *c.* 7. Τῶν φρεάτων ὅσα πίφυκε βρύειν, ἀπαλλάμενα εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀναπηδᾶσι μέτρον. *Qicunqe putei ſcaturiunt, exhauſti in priſtinam menſuram revertuntur.* qod ille ad liberalitatem transfert.

§. 60. Δεῖ καὶ τὸ σῶμα πεπηγέναι] Huc Chilonis illud monitum, Laërtii *l.* 1. *c.* 70. Ἐν ὁδῷ μὴ σπεύδειν. *In via non feſtinandum.* &, λίγοντα μὴ κινεῖν τὴν χεῖρα. μανικὸν γάρ. *Inter loqendum non eſſe movendam manum: eſſe enim vecordium.* Plutarchi nomine avtor *de fort. Rom. pag.* 317. *C.* Τῆς μὲν ἀρετῆς πρᾶόν τε τὸ βάδισμα, καὶ τὸ βλέμμα καθιστικός. *Virtutis placidus eſt ingreſſus, & vultus conſtans.* qod βλέμμα re-

re-

motu, nec gestu temerè jactetur. qale enim in vultu specimen sui exhibet mens, dum scitè eum atqe decenter componit; tale qiddam & in toto corpore exigitur. cæterùm ista citra affectationem sunt observanda.

§. 61. Ars vivendi est luctatoriæ qàm saltatoriæ similior. cùm in hoc sit posita, ut adversùs contingentia improvisa in procinctu semper qis ac immotus consistat.

μήτε ἐν κινήσει, μήτε ἐν σχέσει. a ὅιον γάρ τι ἐπὶ τῷ προσώπῳ παρέχει ἡ διάνοια, συνετὸν αὐτὸ καὶ εὔσχημον συντηροῦσα, τοιοῦτο καὶ ἐπὶ ὅλου τοῦ σώματος ἀπαιτητέον. πάντα γὰρ ταῦτα b σὺν τῇ ἀνεπιπηδήτῳ φυλακτέα. a Sup. §. 24. l. 11. §. 15. b L. 1. §. 16.

§. 61. c Ἡ βιωτικὴ τῇ παλαιστικῇ ὁμοιοτέρα ἢπερ τῇ ὀρχηστικῇ, κατὰ τὸ πρὸς τὰ ἐμπίπτοντα καὶ ἃ προεγνωσμένα, ἕτοιμος καὶ ἁπλῶς ἑστάναι. c L. 11. §. 1. l. 12. §. 9.

§. 62.

ANNOTATIONES.

φυγὸς, cum nostro, Epictetus dixit *l.* 2. *c.* 8. ὀφθαλμὸν πεπηγότα, in *Marco* Sophistâ *pag.* 529. Philostratus. Basilius Cæsar. *Ep.* 1. *p.* 786. *B.* Τὸ βάδισμα μηδὲ ταθηρὸν, ὡς ἔκλυσιν τῆς ψυχῆς κατηγορεῖν. μηδ' αὖ σφοδρὸν καὶ στεβηκότα, ὡς ἐμπλήκτως αὐτῆς τὰς ὁρμὰς ὑποφαίνειν. *Incessus esto nec segnis, ne animum dissolutum declaret, nec rursus vehemens insolenterque incitatus, ne consternatos impetus animi significet.* Galenus in *hortator. c.* 4. Fortunæ assecla depingit, Θεόπῃ τῇ δαίμονι συνθέοντας. *cum currante dea currentes.* at de Mercurii sectatoribus, *c.* 5. πάντες μὲν, κόσμιοι inqit: ἁ θέσει δὲ, οὐδὲ βοῶσιν, οὐδ' ἀλλήλοις μάχονται. *omnes qidem honesti, neqe vagi currunt, neqe vociferantur, neqe mutuâ pugnâ decertant.* Anacharsidem describens Maximus Tyrius *Dissert.* 15. Ἀνὴρ σοφὸς σοφίαν οὐ πολυρρήμονα, οὐδὲ λαλόν. ἀλλ' ἦν αὐτῆς τὸ κεφάλαιον, βίος ἀκριβὴς, καὶ γνώμη ὑγιὴς, καὶ λόγος βραχὺς, ἔυσχος, ἐοικὼς ὑ πολιτικῇ μισθοφόρῳ ἀπροσράτως θέοντι, ἀλλ' ὁπλίτῃ βάδην ἴοντι, καὶ κινυμένῳ ἀσφαλῶς. *Vir qi sapientiam profitebatur, verbosam minimè avit loquacem. Sed cujus non alius finis esset, qàm accurata vita ratio, mens sana, sermo brevis sed acutus, planéqe similis non peltatis illis, qi sine ordine in exercitu discurrunt, sed cataphractis, qi & lentè & providè incedit.* Alexis apud Athenæum *l.* 1. *pag.* 21. *D.*

Ἐν γὰρ νομίζω τοῦτο τῶν ἀνιλιτθέρων
Εἶναι, τὸ βαδίζειν ἀρρύθμως ἐν ταῖς ὁδοῖς,
Ἐξὸν καλῶς. ---
Illiberale censeo nimirum ego,
Per publicas vias ineptè progredi,
Cum aptè liceat.

Qod Plautus *Panul.* 3. 1.

Liberos homines per urbem modico magis par est gradu
Ire: servile esse duco festinatim currere.

Alexander Severus apud Lampridium. *Ingenuum currere nisi in sacro certamine non debere.* Clemens Alexandrinus *padag. l.* 3. *c.* 11. Ἀνδρὸς γενναίου σημεῖον οὐδὲν εἶναι δεῖ περιφανὲς ἐν τῷ προσώπῳ μαλακίας. ἀλλ' οὐδ' ἐκ ἑτέρου μέρους τοῦ σώματος. μὴ τοίνυν μηδὲ ἐν κινήσεσιν, μηδὲ ἐν σχίσεσιν ἐυρεθείη ποτὲ ἡ ἀσχημοσύνη τῆς ἀνδρείας. *In fortis viri vultu nullum esse oportet signum mollitiei, sed neqe in ulla parte corporis. Neqe ergò in motu, neqe in habitu inveniatur unqam magni animi & excelsi dedecus.* Vide Siracidem *cap.* 19. *v.* 26, 27.

Ἐπὶ τοῦ προσώπου] ὥστε συνεμφαίνεσθαι τὴν τῆς ψυχῆς ἀρετὴν δι' αὐτοῦ. *Ut in illa animi virtus statim compareat.* ut Galenus *hortat. c.* 3. Achilles Tatius *l.* 6. *pag.* 371. Ὅ γοῦς ὅ μοι δοκεῖ λελίχθαι καλῶς ἀόρατος εἶναι παράτων. φαίνεται γὰρ ἀκριβῶς, ὡς ἐν κατόπτρῳ, τῷ προσώπῳ. *Illud mihi non rectè dictum videtur, mentem omnino cerni non posse: in vultu enim tanqam in speculo perfectè cernitur.* Phraates apud Philostratum in *vit. Apollon. l.* 2. *c.* 12. Πολλὰ μὲν ὀφθαλμοὶ τῶν ἀνθρωπίνων ἡθῶν ἑρμηνεύουσι. πολλὰ δὲ ἐν ὀφρύσι καὶ παρειαῖς κεῖται, γνωματεύειν τε καὶ θεωρεῖν. ἀφ' ὧν σοφοί τε καὶ φυσικοὶ ἄνδρες, ὅστις ἐν κατόπτρῳ εἴδωλα, τοὺς νοῦς τῶν ἀνθρώπων διαθεῶνται. *Oculi namqe mores hominum pleroqe indicant. Multa etiam in superciliis, geniisqe posita sunt, ex qibus sapientes, & natura periti homines imagines velut in speculo adspicientes, qa mens illis, qòdqe sit ingenium contemplantur.* Cicero *in Pison. Vultus sermo qidam tacitus mentis est.* & *de Orator. l.* 2. *Sensus animi plerumqe indicant vultus.* Tertullianus *de resurr. c.* 15. *Volutet aliqid animus, vultus operatur indicium: facies intentionum omnium speculum est.* Vide *suprà* §. 23. Apud Clementem Alexandrinum *padag. l.* 3. *c.* 11. Zeno adolescentis modesti imaginem sic delineat: Ἔστω καθαρὸν τὸ πρόσωπον. ὀφρὺς μὴ καθειμένη. μηδὲ ὄμμα ἀνακεκλασμένον, μηδὲ ἀνακεκλασμένον. μὴ ὑπόγλαυκος ὁ τράχηλος. μηδὲ ἀνισμένα τὰ τοῦ σώματος μέλη. ἀλλὰ τὰ μετέωρα ἐντόνως ὅμοια * ὀρθότητι. [* ὀρθότητι. Arcerius] πρὸς τὸν λόγον ἐξύτης, καὶ κατοχὴ τῶν ὁρθῶς εἰρημένων. καὶ σχηματισμοὶ καὶ κινήσεις μηδὲν ἐνδιδοῦσαι τοῖς ἀκολάστοις ἐλπίδος. αἰδὼς μὲν ἐπαυθείτω, καὶ ἀβρωνεία. *Sit pura facies, supercilium non demissum, nec oculus sublimis, neqe fractus, cervix minimè suspensa, nec remissa membra corporis; sed erecta & intensa, & erectè extensa: ad sermonem promptitudo, & bona eorum, qa dicta fuerint memoria, habitusqe & motus, qi nullam spem præbeat impudicis. Resideat qidem in vultu pudor, & virum aspectu præ se ferat.* Ità Isidorus Pelusiota *l.* 3. *Ep.* 287. Ὥσπερ σώφρων γυνὴ ἐπὶ τῷ προσώπῳ τῆς ἀγνείας τὰ σύμβολα φέρουσα, τὰς τῶν ἀκολάστων ὀφθαλμοὺς καλάζει προσδοκίας. οὕτω καὶ σώφρων ψυχὴ ἐπὶ τῶν αἰσθήσεων φέρουσα τοῦς τῆς ἀρετῆς τὰ συνθήματα, τὰς τῶν διαφθείρειν αὐτῆς τὴν ὥραν βλεμμάτων διεκκόπτει ἐλπίδας. *Qemadmodum pudica mulier castitatis notas in facie gestans, eorum, qi impudicos in eam oculos conjiciunt, expectationes reprimit: eodem modo pudica anima virtutis tesseras in sensibus ferens, eorum, qi ipsius pulchritudinem corrumpere cupiunt, spes excindit.* Et *Ep.* 288. Ὄμμα γὰρ ἀναιδὲς, καὶ αὐχὴν μετέωρος, καὶ ὀφρύων συνεχὴς κίνησις, καὶ βάδισμα σεσεβηκὸς, &c. τεκμήριον ψυχῆς ἐστιν αἰσχίστης, τὰς ἀφωνοῦς τῶν οἰκείων παθῶν χαρακτῆρας ἐντυπώσης τῷ σώματι. *Impudens enim oculus, & elata cervix, & perpetua superciliorum agitatio, & turbulentus incessus, &c. fœdissimi animi argumentum est, obscuras perturbationum suarum notas corpori imprimentis.* Vide *l.* 11. §. 15. De Bruto Fabius *institut. l.* 10. *c.* 1. *Scias eum sentire qa dicit.*

Σὺν τῇ ἀνεπιπηδήτῳ] Huic opponitur τὸ κατασχηματίζειν αὐτὸν πρὸς τὸ σκυθρωπὸν, *seipsum transfigurare in habitum tristem ac tetricum.* ut Basilius Cæsar. *Orat.* 1. *de jejun. pag.* 322. *B.* qod in Pharisæis notat D. Christus Matth. *c.* 6. *v.* 16. verbis illis: Ὅταν δὲ νηστεύητε, μὴ γίνεσθε, ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ, σκυθρωποὶ. ἀφανίζουσι γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὅπως φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες. *Qum autem jejunatis, ne estote ut hypocrita tetrico vultu: deformant enim facies suas, ut appareant hominibus jejunare.* Est autem elegans παρήχησις in vocibus illis, ἀφανίζουσιν, ὅπως φανῶσιν. unà cum latente itidem oxymoro; qale illud qod apud Lucam obsevavit Casaubonus *Act. c.* 5. *v.* 41. Ὅτι κατηξιώθησαν ἀτιμασθῆναι. *Qod digni essent habiti qi contumelia afficerentur.* sunt enim, ut κατηξιῶσθαι & ἀτιμάζεσθαι, ità φαίνεσθαι & ἀφανίζεσθαι, sensu planè contraria. non accedo tamen Basilio, qòd τὸ ἀφανίζεσθαι sic explicat, ἀφανίζεται τὸ πρόσωπον, ὅταν ἡ ἔνδον διάθεσις ἐπικλάσῃ σχήματι τῷ ἔξωθεν ἐπισκοτῆται, ὥσπερ ὑπὸ παραπετάσματι τῷ ψυδεῖ κεκαλυμμένη. *Obscuratur facies, qum internus affectus externâ specie velut incrustamenta inducto tegitur, ac mendacio, ceu velo obtento celatur.* vide *suprà ad* §. 23.

§. 61. Ἡ βιωτικὴ τῇ παλαιστικῇ ὁμοιοτέρα] *Artem vivendi luctatoria* magis qàm *saltatoria* similem esse dicit, primò, qia hoc est in utraqe illa principale, cavere nè dejiciaris, sed consistas jugiter: cùm in saltando, non tam de consistendo, qàm de gesticulando laboretur. Ità Apostolus ad *Ephes. c.* 6. *v.* 11. πρὸς τὸ δύνασθαι ὑμᾶς στῆναι. ὅτι ἐστὶν ἡμῖν ἡ πάλη, *Ut possitis stare, qoniam nobis lucta est,* &c. Et mox *v.* 13. Ἵνα δυνηθῆτε ἀντιστῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ, καὶ ἅπαντα κατεργασάμενοι στῆναι. *Ut possitis obsistere tempore adverso, & omnibus confectis stare.* Vide *suprà ad* §. 51. & Petrum Fabrum *agonist. l.* 1. *c.* 11. deinde etiam, qia in saltando staticulos & gesticulationes omnes præmeditatas apud se saltator habet, suóqe in illis exprimendis exhibendíque artificio simul & arbitrio utitur. cùm in lucta ad adversarii technas conatúsque attendere atqe accommodare se is qi luctatur, necesse habeat. qâ ratione & τῇ κυβευτικῇ ἡ βιωτικὴ confertur. Vide *suprà ad* §. 38. aliâ autem ratione *saltatoria* dissimilem fecit artem vivendi, *lib.* 11. §. 1. & *l.* 12. §. 9. ibi vide sis.

Οὐ προεγνωσμένα] qæ ideo graviora videri solent, qia minùs prævisa sunt. siqidem *præmoniti præmuniti*; qod vulgò dicitur. Bernardus in *concion. solenn.* 33. & *de diversi. argum.* 37. &, *prævisa jacula minùs feriunt.* Gregorius Romanus *in Evang. hom.* 35. Et contrà, Ταράττει τὸ παρὰ γνώμην γιγνόμενος καὶ πολλὴν παρέχει ἀθυμίαν. *Qod inopinatò accidit turbat, & multam exhibet tristitiam.* Demosthenes *Olynth.* 1. & Thucydides apud Theophylactum *Ep.* 30. Δυσὶ τὸ φέρειν τὸ αἰφνίδιον καὶ ἀπροσδόκητον, καὶ πλείονι παρὰ λόγον ξυμβαῖνον. Itaqe Seneca *ad Marc. c.* 9. *Necesse est magis corruamus, qi qasi ex inopinato ferimur. qa multò antè prævisa sunt, languidius incurrunt. hic nos error decipit, hic effœminat, dum patimur, qa nunqam pati nos posse prævidimus. aufert vim præsentibus malis, qi futura prospexit.* & *Ep.* 76. *Præcogitati mali mollis ictus venit.* Et *de tranq. cap.* 11. *Si non qicqid fieri potest, pro futuro habes, das in te vires robus adversis, qas infregit, qisqis prior vidit.* Et *ad Helv. c.* 5. *Illis gravis est fortuna, qibus est repentina. facilè eam sustinere potest, qi semper expectat. nam & hostium adventus eos prosternit, qos inopinatò occupavit: at qi futuro se bello ante bellum paraverunt, compositi & adaptati, primum, qi tumultuosissimus est, ictum facile excipiunt.* Gregorius item *in Job. l.* 13. *c.* 8. *Improvidi dum mala qa ventura sunt, prævidere nesciunt, tantò eis graviora fiunt, qantò ab eis inopinata tolerantur. firmis autem*

a *L.* 4. §. 3. 38. *l.* 6. §. 59.
b Inf. §. 63. *l.* 11. §. 18. *l.* 12. §. 12.
c *L.* 3. §. 4, 5.
* εἰσβλίπων f. vel, εἰ βλίπεις.
d Sup. §. 59.
e *Plato Sophist.*
f Sup. §. 62.

§. 62. Συνεχῶς ἐφιςάνας, [a] τίνες εἰσὶν ἔτι ὑφ' ὧν μαρτυρεῖσθαι θέλεις, καὶ τίνα ἡγεμωνικὰ ἔχουσιν. ὅτε γὰρ μέμψῃ [b] τοῖς ἀκουσίως πλαίουσιν, ὅτε [c] ἐπιμαρτυρήσεως δεήσῃ, * εἰ βλέπων εἰς [d] τὰς πηγὰς τῆς ὑπολήψεως καὶ ὁρμῆς αὐτῶν.

§. 62. Crebrò tecum perpende, qualésnam sint à qibus probari & prædicari velis, qalíque sint mente præditi. ità neqe avt incusabis eos, ubi impingunt inviti, nec approbationem eorum expetes, si opinionis affectuúmqe fontes qos habeant, perspexeris.

§. 63. [e] Πᾶσα ψυχὴ ἄκουσα, φησιν, στέρεται, ἀληθείας. [f] ὕτως ἔν καὶ δικαιοσύνης καὶ

§. 63. *Omnis anima*, inqit ille, *veritate privatur in vita.* qin & justitiâ pariter, & tem-

ANNOTATIONES.

mentibus repentè adversa non veniunt, qia priusqam veniant, prævidentur. Vide *ad* §. 68. & *l.* 4. §. 46.

§. 62. Ἀκουσίως πταίουσι] *Etiam leges veniam concedunt, ex involuntate & necessitate delinqenti*, utì Tertullianus *apolog. c.* 45. Ξύγγνωμον γάρ ἐστι τὸ ἀκούσιον. *Qod enim prater voluntatem est, id dignum est veniâ.* Cleon apud Thucydidem *l.* 3. *pag.* 199. *B.* Et Athenienses in purgatione sui apud eundem *l.* 4. *pag.* 318. *B. C.* Πᾶν δ' εἰκὸς τῷ πολέμῳ καὶ δεινῷ τινι κατειργομένῳ σύγγνωμόν τι γίγνεσθαι καὶ πρὸς τοῦ θεοῦ. καὶ γὰρ τῶν ἀκουσίων ἁμαρτημάτων καταφυγὴν εἶναι τὰς βωμούς, παρανομίαν τε ἐπὶ τοῖς μὴ ἀνάγκῃ κακοῖς ὀνομασθῆναι, καὶ οὐκ ἐπὶ τοῖς τῶν ξυμφορῶν τι τολμήσασι. *Credibile autem esse veniam ab ipso etiam Deo illi dari qi belli avt periculi necessitate constrictus fuerit. Etenim delictis non voluntariis refugium esse aras: scelúsqe eorum vocari, qi nullâ necessitate sunt mali, non eorum qi rebus adversis ad avdendum qippiam adiguntur.* Demosthenes *pro coron. pag.* 517. *F.* Ἀδικεῖ τις ἑκών; ὀργὴ καὶ τιμωρία κατ' αὐτοῦ. ἐξήμαρτέ τις ἄκων; συγγνώμη ἀντὶ τῆς τιμωρίας τούτῳ. *Injuriam facit aliqis ultro? iram & pœnam subit. Peccavit invitus? loco pœnæ venia parata est.* Maximus Tyrius *Dissert.* 41. Ἐλεεῖται τὰ ἀκούσια. μισεῖται τὰ ἑκούσια. *Qæ invito eveniunt, misericordiâ, qæ à volente fiunt, odio prosequimur.* Aristoteles ipse *ethic. Nicom. lib.* 3. *c.* 1. Ἐν μὲν τοῖς ἑκουσίοις ἔπαινοι καὶ ψόγοι γίνονται. ἐν δὲ τοῖς ἀκουσίοις συγγνώμη, ἐνίοτε δὲ καὶ ἔλεος. *In spontaneis quidem laudes & vituperationes: in invitis venia, interdum etiam misericordia existat.* & *lib.* 5. *c.* 10. Ἀδικεῖ μὲν καὶ δικαιοπραγεῖ, ὅταν ἑκών τις πράξῃ. ὅταν δ' ἄκων, οὔτε ἀδικεῖ, οὔτε δικαιοπραγεῖ. ἀδίκημα δὲ καὶ δικαιοπράγημα ὥρισται τῷ ἑκουσίῳ καὶ ἀκουσίῳ. ὅταν γὰρ ἐκούσιον ᾖ, ψέγεται. ἅμα δὲ καὶ ἀδίκημα τότε ἐστίν. ὥστε ἄδικόν τι ἔσται μέν, ἀδίκημα δὲ οὔπω, ἐὰν μὴ τὸ ἑκούσιον προσῇ. *Et injustè agit & justè qippiam, cum sponte agit. Nam qum invitus facit, neqe injustè neqe justè agere censendus est. At justè vel injustè factum sponte & invito definitur. Qum enim spontaneum fuerit, vituperatur: tumqe etiam est injustè factum. Qare fit ut injustum qidem esse qippiam possit, qod tamen nondum injustè factum sit, nisi id etiam affuerit, ut sponte factum sit.* eadem habet & *ethic. Eudem. l.* 4. *c.* 6. Verùm cùm in istis *ἀκουσίοις* vel ignorantia semper vel vis aliqa intercedat: ignorantiam qam facti vocant, intelligit Aristoteles; juris sive officii, vel veritatis saltem dogmatúmqe in qibus illud fundatur, Marcus noster, pariqe modo ille vùn eam intelligit, qæ à principio externo infertur, ὥσπερ εἰ ἕτερός τις λαβὼν τὴν χεῖρα τοῦ δάϊνα τύπτοι ἕτερον. *Veluti si alter accipiens manum cujusdam alterum verberet.* iste eam, qæ ab interno proficiscitur ac profluit. Vide *l.* 8. §. 14. & *l.* 10. §. 30. & *l.* 11. §. 18. Clemens avtem *Strom. l.* 1. *pag.* 311. *A.* Οὗτε δὲ οἱ ἑκόντες, ὅτι οἱ ψόγοι, οὐδ' οἷς τιμαί, οὐδ' οἳ κολάσεις, δίκαιαι, μὴ τῆς ψυχῆς ἐχούσης τὴν ἕξιν ἐν τῆς ὁρμῆς καὶ ἀφορμῆς, ἀλλ' ἀκουσίως τῆς κακίας ὕσης. ἐποίησε δὲ τῶν ἁμαρτημάτων προαίρεσις καὶ ὁρμὴ κατάδηλον. διημαρτημένη δὲ ὑπόληψις ἴσον' ὅτι πρακτοῦ, ἧς ἀγαθοῦ; καὶ ἀμαθίας ὕσης ἀλιγωρεῖται ἀποσῆναι, εἰκότως οἳ κολάσεις. καὶ γὰρ τὸ πυρέττειν ἀκούσιον. ἀλλ' ὅταν δι' ἑαυτόν τις καὶ δι' ἀκρασίαν πυρέττῃ, αἰτιώμεθα τοῦτον. ὡς δὲ καὶ τῆς κακίας ἀκουσίου ὕσης. ὡ γὰρ αἱρεῖταί τις κακὸν, ἢ κακὸν. τῇ δὲ περὶ αὐτῷ ἡδονῇ συναπαγόμενον, ἀγαθὸν ὑπολαβὼν λῆπτον ἡγεῖται. ὧν ὕτως ἐχόντων, τὸ ἀπαλλάττεσθαι τῆς τε ἀγνοίας, φῶς τι αἱρέσεως τῆς φαύλης καὶ ἐπιτερποῦς, καὶ πρὸ τούτου τὸ μὴ συναπαναίδεσθαι ταῖς ἀπατηλαῖς ἐκείναις φαντασίαις, ἀπόνοιαν ἐφ' ἡμῖν. *Sed nec laudes, nec vituperationes, nec honores, nec supplicia justa sunt, si anima non habeat liberam potestatem & appetendi & abstinendi, sed sit vitium involuntarium. Qoniam avtem libera electio & appetitio peccata primum inchoat, falsa avtem nonnunqam dominatur opinio, à qa, cum ignorantia & imperitia fit, recedere negligimus, jure infliguntur supplicia. Febrire enim est involuntarium, sed cum qis per se, & propter suam intemperantiam febrierit, eum reprehendimus. Utpote cum involuntarium jam sit malum. Nemo enim malum elegit, qatenus malum: sed abductus ab ea, qa most in ipso, voluptate, id bonum ratus, susciqiendum existimat. Qa cum ita se habeant, & liberari ab ignoratione, & à mala & delectabili electione, & ante omnia non assentiri fallacibus illis phantasiis & visis, situm est in nostra potestate.* Ità & peccatum aliqo modo nevtiqam voluntarium facit, nec peccantem tamen ideo pœnæ merito liberat: qia nimirum non est ἁπλῶς ἀκούσιον, sed κατά τι tantùm, qatenus corrumpitur judicium ὑπὸ τῶν παθῶν καὶ τῶν ἐκ τῆς προσπαθείας ἐξηρτημένων, ut Marcus loqitur *l.* 12. §. 3.

Οὔτε ἐπιμαρτυρήσεως δεήσῃ] *neqe testimonio egebis, opus habebis*, interpres uterqe. malim, *neqe testimonium*, id est, approbationem *ab illis petes.* ratio annexa, ab eorum dispositione interiore, huc trahit.

Εἰ βλέπων] suspensa relinqitur, prout exhibetur, oratio, cùm desit verbum ad qod conditionalis se recipiat. legendum ergò (opinor) εἰσβλέπων. nam ἀεὶ βλέπων, minùs placet. qod tamen lectione receptâ tolerabilius esset. vel εἰσβλέψεις, participium in verbum transmutando. sed prius illud arridet magis.

§. 63. Πᾶσα ψυχὴ] Platonis esse Epictetus monet, à qo etiam lavdatur, *Dissert. l.* 1. *c.* 28. & *l.* 2. *c.* 22. Ex ejusdem *Protagora* sumptum annotat Xylander, ubi tamen non comparet. Qæ ibi Plato, *ad l.* 11. §. 18. dabimus. Cæterùm in *Sophist.* statuit πᾶσαν ἀκούσιον ἁμαθίαν εἶναι. Astipulari videtur pervulgatum illud, *Nemo vult falli.* Epictetus *Dissert. lib.* 4. *c.* 1. Τίς θέλει ζῆν ἐξαπατώμενος, προσπίπτων; *Qis vult vivere deceptus, temerarius:* Augustinus *de verb. Ap. serm.* 30. *Qis est, qi velit decipi? da mihi hominem religiosum; non vult fallere: da impium, sacrilegum; fallere vult, falli non vult. nolunt fallere boni; falli avtem nec boni volunt, nec mali.* Idémqe *Enchir. c.* 17. *Usqe adeò rationalis natura refugit falsitatem, & qantùm potest devitat errorem, ut falli nolint etiam qicunqe amant fallere.* Verùm qæri potest, qomodo verum hoc sit, nullam animam veri notitiâ sponte destitui: cùm Petrus Apostolus de impiis ac flagitiosis qibusdam dicat, Λανθάνει γὰρ αὐτοὺς τοῦτο θέλοντας. *Ista illos veritas volentes fugit.* scilicet, qod Bernardus *de gradib. humil. 2. ut liberiùs peccent, libenter ignorant.* Et, qod Tertullianus *apolog. c.* 1. *Non libet rectiùs suspicari; non libet propiùs experiri. malunt nescire, qia jam oderunt. nolunt scire pro certo, qod se nescire pro certo sciunt. ideo & credunt qa non probantur; & nolunt inqiri, nè probentur non esse, qa malunt credidisse.* Verùm qod in schola dicitur, *neminem bonum qà bonum odisse*, ità *verum qà verum nemo aversatur*; etiamsi aliâ ratione, qatenus nimirum sibi minùs illud expedire arbitratur, avt affectibus ipsius adversari videtur, havd lubenter eidem assentiatur. Vide Thomam *sum. part.* 1. 2. *q.* 29. *art.* 5. Cæterùm in Platonis sententiam descendere videtur Clemens Alexandrinus loco superiùs ad §. 62. indicato. Τὸ μὲν ἐψεύσθαι τῆς ἀληθείας, κακόν ἐστι. τὸ δὲ ἀληθεύειν καὶ τὰ ὄντα δοξάζειν, ἀγαθόν. τῶν δὲ ἀγαθῶν ἀκουσίως μὲν στέρονται ἄνθρωποι. στέρονται δὲ ὕμως, ὑπὸ κλοπίζονται, ὑπὸ γοητευθέντες, ὑπὸ βιασθέντες, καὶ μὴ πιστεύσαντες. ὁ μὲν δὴ πιστεύσας ἑκὼν ἤδη παραπαλέπαται. κλόπτεται δὲ ὁ μεταπεισθείς. ἐκλεβόμενον ὅτι τῶν μὲν ὁ χρόνος, τῶν δὲ ὁ λόγος ἐξαιρέμενος λανθάνει. βιάζεται τε πολλάκις ὀδύνη τε καὶ ἀλγηδὼν, φιλονεικία τε ἄν καὶ θυμὸς, μετὰ τὸ δοξάσαι. καὶ ἐκὼν πᾶσι γοητεύουσαι, οἱ ἤτοι ὑφ' ἡδονῆς κεκληθότες, ἢ ὑπὸ φόβου δείσαντες. *A veritate qidem aberrasse, malum est. Vera autem dicere, & ea, qa sunt, opinari, bonum. Bonis autem inviti qidam privantur homines: privantur tamen, vel circumventi, vel præstigiis decepti, vel coacti, & cùm non crediderint. Atqe qi credidit qidem, sua sponte capitur: circumventus avtem, qi in contrariam persvasionem traducitur, oblitus qod alia qidem tempus, alia verò ratio avfert imprudenti. Cogit avtem sæpe dolor, angor, & rursus contentio, & ira, postqam suscepta fuerit epinio. Postremò avtem præstigiis decipiuntur, qi vel à voluptate sunt inducti, vel timore perterriti.* Sed rem ipsam qod attinet nihil à nostris alienum habet.

Οὔτως ἔν καὶ δικαιοσύνης] nemo, inqit, sponte privatur, avt veritate, avt virtute. qod idem habet & *l.* 11. §. 17. In hunc sensum conceptus est senarius ille, qem adducit, & simul etiam in hac parte refellit Aristoteles *Ethic. l.* 3. *c.* 7.

Οὐδεὶς ἑκὼν πονηρὸς, οὐδ' ἄκων μάκαρ.
Nolens beatus nemo, nec sponte est malus.

nec aliter intellexisse philosophum docent, qæ subjungit statim: Ἔοικε τὸ μὲν ψευδεῖ, τὸ δ' ἀληθεῖ. μακάριος μὲν γὰρ οὐδεὶς ἄκων. ὁ δὲ μοχθηρία ἑκούσιον. *Alterum falsum esse, alterum verum videtur: qippe qum beatus nemo invitus evadat: improbitas verò spontanea sit.* Proinde accentum retrahere, qò τὸ πονηρὸς illud τῷ ἑκουσίου καὶ ἀθλίου significationem obtineat, utì vir doctissimus in *excerptis* postulat, præter mentem prorsus avtoris forsan, præter sensum proculdubio citantis existit. ut nè adjiciam, non deesse, qi pro mero Grammaticorum nugamento habeant illud de significatione ab accentu retracto immutatâ, cùm translationem accentûs eandem in aliis itidem vocabulis ab Atticis usurpari animadvertant, citra ullam significatûs immutationem. Vide Evstathium *ad Iliad.* β. & Henricum Stephanum *de dialect. c.* 25. Nec alio sensu Hercules apud Epicharmum ab Evstratio citatum per furorem à se gesta excusans inducitur, his verbis,

Ἀλλὰ μὰν ἐγὼν ἀναγκαίως τάδ' πάντα ποιῶ.
Οἰμαι δ' ὡς οὐδεὶς ἑκὼν πονηρὸς, οὐδ' ἄκων ἔχων.

Hac

temperantiâ, & æqanimitate, & hujuſmodi qâvis virtute. hoc jugiter meminiſſe cumprimis neceſſarium eſt. eris enim erga omnes mitior.

§. 64. In dolore omni hoc præſto ſit nec turpem eum eſſe, nec mentem gubernatricem facere deteriorem. neqe enim eam, avt qatenus materiale qiddam, avt qatenus ſocietatis eſt ſtudioſa, corrumpit. in pleriſqe verò horum Epicuri illud tibi adſit, nec intolerandum, nec æternum eſſe, ſi terminorum memor fueris, nec opinionem adjeceris. illud etiam memineris, multa tædio nos afficere, qæ non advertimus eandem cum dolore rationem habere, verbi gratiâ, dormitare, qando vigilare libet, æſtu affici, faſtidio laborare. qoties ergò horum aliqid ægrè fers, dic tibi, dolori ſuccumbere te.

§. 65. Cave erga inhumanos ſic afficiaris, qomodo ipſi erga homines ſolent.

§. 66. Unde conſtat nobis Socratem clarâ fuiſſe reliqíſqe præſtantiore indole? neqe enim hoc ſufficit, qòd mortem glorioſiſſimè oppetebat; avt qòd σωφροσύνης, & εὐμενείας, καὶ παντὸς τοιούτου. ἀναγκαιότατον ἦν τὸ διηνεκῶς τοῦτο μεμνῆσθαι. [a] ἔστι γὰρ πρὸς πάντας πεφυσιωμένος. a Sup. §. 26.

§. 64. Ἐπὶ μὲν παντὸς πόνου, πρόχειρον ἔσω, ὅτι [b] οὐκ αἰσχρὸν, [c] οὐδὲ τὴν διάνοιαν τὴν κυβερνῶσαν χείρω ποιεῖ. ὅτε γὰρ καθὸ ὑλικὴ ἐστιν, ὅτε καθὸ κοινωνική, διαφθείρει ἀνιτέω. ἐπὶ μὲν τοι τῶν πολέμων πόνων, καὶ τὸ τοῦ Ἐπικούρου σοι βοηθείσω, ὅτι [d] οὔτε ἀφόρητον, οὔτε αἰώνιον, ἐὰν τῶν ὅρων μνημονεύῃς, καὶ [e] μὴ συνδοξάζῃς. καλόν γε ὂν μεμνῆσθαι, ὅτι πολλὰ πόνῳ τε ἀντιτόνου, λανθάνει δυσχεραίνομενα. οἷον τὸ νυστάζειν, καὶ τὸ καυματίζεσθαι, καὶ τὸ ἀνορεκτεῖν. ὅταν οὖν τινι τούτων δυσαρεστῇς, λέγε ἑαυτῷ, ὅτι [f] πόνῳ ἐνδίδως. b L. 2. §. 1. 11. l. 11. §. 18. c L. 4. §. 8. l. 9. §. 42. d Sup. §. 33. l. 10. §. 3. e L. 8. §. 49. f Sup. §. 55. l. 11. §. 18.

§. 65. Ὅρα [g] μὴ καὶ τοιοῦτον πάθῃς πρὸς σοῦ ἀπανθρώπους, οἷον οἱ * ἄνθρωποι πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. g L. 5. §. 31. l. 6. §. 6. 26. Sup. §. 15. * ἀπάνθ. f

§. 66. Πόθεν ἴσμεν, εἰ τηλαυγὴς Σωκράτης, καὶ διάθεσιν κρείσσονων ἔλαχε. ἐὰν γὰρ ἔχῃ, εἰ Σωκράτης ἐνδοξότερον ἀπέθανεν, καὶ ἐντρεχέστερον, τοῖς

ANNOTATIONES.

Hæc ego ex neceſſitate facio qæ facio omnia:

Qippe, ut credo, ſponte pravus nemo, avt calamiteſus eſt. Vide *ſuprà ad* §. 61. & *ad l.* 4. §. 6. Sed & in eandem ſententiam citra ambiguitatem omnem diſertiſſimè Plato ipſe in Timæo, *p.* 1084. *D.* ubi cùm ſtatuiſſet, primò τὰ περὶ ψυχὴν νοσήματα διὰ σῶμα & ἕξιν γίνεσθαι. *Animi morbos propter corporis habitum naſci.* deinde νόσον ψυχῆς, ἀνοίαν εἶναι. *morbum animi eſſe dementiam.* tum ἀνοίας δύο γένη, μανίαν καὶ ἀμαθίαν. *dementia duo genera, inſaniam & imperitiam.* ſubjungit; ὁ νοσοῦσα καὶ ἄφρονα ἴσχον ὑπὸ τοῦ σώματος τὴν ψυχὴν, οὐχ ὡς ἑαυτῶν, ἀλλ' ὡς ἐκὼν κακὸς, κακῶς διάκειται. *Qui hujus animus propter corpus æger ſit atqe inſipiens, vulgò tamen non æger, ſed pro voluntate ſua, ut liber affectus falſò putatur.* Et mox: *pag.* 1085. *A.* Καὶ σχεδὸν δὴ πάντα ὁπόσα ἡδέων ἀκρασίαι καὶ ἀνιηδίας, ὡς ἑκόντων λέγεται τῶν κακῶν, οὐ δικαίως ἐνδιδύσκεται. καὶ κακὸς μὲν γὰρ ἑκὼν ἀφείς. διὰ δὲ πονηρὰν ἕξιν τινὰ τοῦ σώματος καὶ ἀπαίδευτον τροφὴν ὁ κακὸς γίνεται κακός. παντὶ δὲ τούτῳ ἄχθεσθαι, καὶ ἄκοντι προσγίνεται. *Ac ferè omnis voluptatum incontinentia, qa perinde ac ſi ſponte improbi ſimus, vituperari ſolet, non rectè ita vituperatur. Nemo enim ſponte malus, ſed propter pravum qendam corporis habitum, rudemqe educationem malus omnis fit malus. Omnibus autem adverſa inimicáqe hæc ſunt, & invito contingunt.* ità reſtituit Henricus Stephanus, qod perperam κακόν τι antè legebatur. cui βαδίως δὲ do ego Galenum in *diſſertatione*, qà probare contendit, *animam ſeqi temperaturam corporis c.* 6. lectionem eandem exhibentem. hvic avtem lectionis genuinæ aſſertæ gratiam mutuam rependent Platonis codices; ex qibus pro ἑκόντων, ἐκόντα apud Galenum reponendum. Verùm Ariſtoteli contra Stoicos & Platonem ipſum ſuffragatur, Platonicus licèt ipſe, Maximus Tyrius *Diſſert.* 41. Νόσος ψυχῆς μοχθηρία. *νόσος σώματος δυσκολία.* ἐκόντιον ἡ μοχθηρία. ἀκούσιον ἡ δυσκολία. *Animæ morbus eſt improbitas, corporis externa calamitas. Voluntaria eſt improbitas, invito evenit calamitas.*

§. 64. Οὐκ αἰσχρὸν] Vide *ad l.* 2. §. 1, & 11. & *lib.* 4. §. 8. Heſiodus *Oper. l.* 2. *v.* 309. à Socrate laudatus apud Xenophontem *memorab. l.* 1. *p.* 720. *D.*

Ἔργον δ' οὐδὲν ὄνειδος ——
Nullum opus eſt probro ——

Marcus avtem iſtic de labore an de dolore agat, (πόνου ſiqidem vocabulum utrumqe deſignat) ambiguum faciunt ea qæ ſequuntur: & forſan utrumqe voluit.

Οὔτε ἀφόρητον, οὔτε αἰώνιον] Vide *ſuprà* §. 33.

Καὶ μὴ προσδοξάζῃς] *opinionem nè adjeceris.* nihil amplius ex opinione tua adjeceris, qàm qod ſenſus ipſe renunciaverit. προσδοξάζειν enim Marcus dixit, qod προσωιδοξάζειν Epictetus, referente Gellio *l.* 19. *c.* 1. Vide *ad l.* 8. §. 49. ubi Marcus ipſe explicat, qid iſtic velit.

Πολλὰ πόνῳ τὰ λανθάνει ἄντα, λαμβάνει δυσχεραινόμενα] *occulto modo*, ſive *clam & citra ſenſum noſtrum, moleſta ſunt.* ità interpres uterqe. at qomodo nec ſentientibus moleſta eſſe poſſunt? itaqe interpunctione mutatâ, & poſt λανθάνει adhibitâ, verto, *multa qæ tædio nos afficiunt, non animadvertimus ejuſdem eſſe cum dolore naturæ.* Senſum hunc confirmant verba illa noviſſima. Ὅταν οὖν τινι τούτων δυσαρεστῇς, λέγε ἑαυτῷ, ὅτι πόνῳ ἐνδίδως. *Qaties ergò horum aliqid ægrè fers, dic tibi, dolori ſuccumbere te.* qòd antè forſan non adverteris.

Ὅτι πόνῳ ἐνδίδως] hoc vult. moleſtiam nobis faceſſere multa, qæ laboris in ſe vim atqe naturam habeant, etiamſi in eis minimè laborare videamur. hujus generis eſſe gravedinem, æſtum, malaciam, navſeam, & ſimilia. itaqe in iſtis etiam cùm animi tenorem remittimus, à labore nos ſuperari. Ejuſmodi qiddam eſt, qod habet Tertullianus *de patient. c.* 5. *Impatientia ſola matrix eſt ad omne delictum. atqe ut compendio dictum ſit; omne peccatum impatientia aſcribendum. malum eſt impatientia boni. nemo impudicus non impatiens pudicitiæ, & improbus probitatis, & impius pietatis, & inqietus qietis.* Ità etiam qietem ipſam, non minùs qàm laborem, ſæpenumero moleſtam eſſe, & qietis qoqe impatientiâ laborare contingit. Plutarchus *de tranqill. ad l.* 4. §. 24. lavdatus: Ἐνίοις δὲ καὶ τὸ μὴ πράσσειν αὐτὸ παλλακὶς εἰς ἀθυμίαν καθίστησιν. *Sunt qos ipſum otium in animi conjicit ægritudinem.* Ennius *Iphigen.* apud Gellium *l.* 19. *c.* 11.

Otia qi neſcit uti, plus habet negotii,
Qàm negotioſo cùm qis fuerit in negotio.

Nec diſſimile qod Auguſtinus *in Pſal.* 84. *Pugnat contra nos qotidie fames & ſitis; pugnat contra nos laſſitudo carnis, pugnat ſomni delectatio, pugnat oppreſſio. vigilare volumus? dormitamus. jejunare volumus? eſurimus & ſitimus. ſtare volumus? deſatigamur. qærimus ſedere? ſi & hoc diu facimus, deficimus. qicqid nobis providerimus ad refectionem, illic rurſus inveniemus defectionem. Eſurienti cibo te reficere volebas: hoc age ſemper; hoc agendo, in eo qod adhibueras ad refectionem, ibi invenies laſſitudinem. multùm ſedendo fatigatus eras; ſurgis, deambulando. reficeris: perſevera in eo qo reficeris; multùm deambulando laſſaris: ſedere iterum qæris. inveni mihi aliqid unde te reficias, ubi non, ſi perſeveraveris, iterum deficias.* Et mox: *Si perſeveraveris in eo qo te reficis, etiam morieris. Perſevera in multùm manducando: ipſa res te interficies. perſevera in multùm jejunando; indè morieris. ſede ſemper, ut nolis ſurgere, morieris indè. ambula ſemper, ut nolis qieſcere, morieris indè. vigila ſemper, ut nolis dormire, morieris indè. dormi ſemper, ut nolis vigilare, morieris indè.*

§. 65. Οἷοι οἱ ἄνθρωποι] imò οἷον οἱ ἀπάνθρωποι. q. d. *Ne ſis tu immitis animo etiam adverſus immites ipſos:* nè id ipſum in te admittas, qod in illis damnare videri vis. Vide *ad l.* 6. §. 6, 26. & *ſuprà* §. 15. Affine monitum Senecæ illud *Ep.* 103. *Tu ità cogita, qod ex homine periculum ſit, ut cogites qid ſit hominis officium. alterum tuere, nè ladaris; alterum, nè ladas.* Sed videndus omnino Epictetus, *Diſſert. l.* 4. *c.* 5.

§. 66. Εἰ Σωκράτης ἐνδοξότερον ἀπέθανεν] Seneca *Ep.* 13. *Cicuta Socratem magnum fecit.*

Ἐντρεχέστερον τοῖς σοφισταῖς διαλέγεται] Qod ex Platonis *dialogis* paſſim apparet. De eodem Ariſtides *Orat.* Περὶ τοῦ παρεφθέγματος. *Tom.* 111. *pag.* 654. Ὡς καὶ τοὺς σοφιστὰς ἤλεγχε περιὼν ὡς μάτην θρασυνομένους. *Ut ſophiſtas temerariæ confidentiæ obambulans argueret.* Et Theodoretus *Therap. lib.* 2. κωμῳδῶν αὐτοὺς διατέλει. Itaqe qod de Ulyſſe Homerus *Iliad.* β'. *v.* 188.

Ὅν τινα μὲν βασιλῆα καὶ ἔξοχον ἄνδρα κιχείη,
Τὸν ῥ' ἀγαοῖς ἐπέεσσιν ἐφεστοώσκε παρελθών.
Qemcunqe qidem ſeu regem, ſeu primarium virum inveniret,
Hunc blandis verbis detinebat adſtans.

Idem *ibidem v.* 198.

Ὅν δ' ἂν δήμου τ' ἄνδρα ἴδοι, βοόωντά τ' ἐφίζοι,
Τὸν σκήπτρῳ ἐλάασκεν. ——
Qemcunqe rurſus plebejum virum videret, vociferantemqe effunderet,
Hunc ſceptro percutiebat. ——

id ad Socratis morem ſe cum iſtis gerendi Maximus Tyrius tranſtulit; *Diſſert.* 16. Ἀρά σοι δοκεῖ, inqit, αὐτὸ τοῦτο, εἰ καὶ

τοῖς σοφισταῖς διελέγετο, καὶ καρτερικώτερον ἐν τῷ πάγῳ διενυκτέρευεν, καὶ [a] τὸν Σαλαμίνιον κελευσθεὶς ἄγειν, γενναιότερον ἔδοξεν ἀνυπομεῖναι, καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐβρενθύετο. πρὸς δὲ καὶ μάλις' ἂν τις [*] ἐπιτρέψειεν, εἴπερ ἀληθὲς ἦν. ἀλλ' ἐκεῖνο δεῖ σκοπεῖν, ποίαν τινὰ τὴν ψυχὴν εἶχε Σωκράτης, καὶ εἰ ἐδύνατο [b] ἀρκεῖσθαι τῷ [c] δικαίῳ εἶναι πρὸς ἀνθρώπους, καὶ ὅσιον πρὸς θεούς, [d] μήτε εἰκῇ πρὸς τὴν κακίαν ἀγανακτοῦντα, μηδὲ μάτην δουλεύοντος τινὸς, ἀγνοίᾳ, [e] μήτε τὰ ἀπονεμομένων ἐκ δίκης ὅλως ὡς ξένον τι δεχόμενον, ἢ [f] ὡς ἀφόρητον ὑπομένοντα, [g] μήτε τοῖς δι' ὑπερβολὴν πάθεσιν ἐμπαρέχοντα συμπαθῆ τὸν νοῦν.

§. 67. Ἡ φύσις οὐκ ἔτως συνεκέρασε [*] τῷ συγκρίματι, ὡς μὴ ἐφεῖσθαι [h] περιορίζειν ἑαυτὸν, καὶ τὰ ἐπ' αὐτῷ ὑφ' ἑαυτῷ πιεῖσθαι. [i] λίαν γὰρ ἐνδέχεται θεῖον ἄνδρα γενέσθαι, καὶ ὑπὸ μηδενὸς γνωρισθῆναι.

a *Plato Apolog.*
* ἀπιστ. f.
b *L.*4.§.13. 25.*l.*6.§.14. Sup.§.28.
c *L.*11.§.20 *l.*12.§.1.
d *L.*4.§.31. Sup.§.1.
e *L.*4.§.29. 44.Inf.§.68
f *L.*8.§.46.
g *L.*5.§.26. *l.*10.§.24.
* [σε] τ.σ.
f. τὸ σὲ συγκρίματον Salm.
h Sup.§.55. *l.*11.§.1.
i *L.*3.§.4,5. *l.*10.§.9.

cum ſophiſtis acutiſſimè diſſerebat; avt qòd in frigore ſummo patientiſſimè ſub dio pernoctabat; avt qòd Salaminium illum ſiſtere juſſus, reſiſtere generoſiſſimè malebat; avt qod per compita faſtuoſè incedebat; qod tamen an verum fuerit, meritò dubitaveris. verùm illud conſiderare oportet, qo modo affectam animam habuerit Socrates. utrùm hoc contentus agere poterat, qod in rebus humanis juſtus, in divinis pius exiſteret, nec malitiæ cujuſqam fruſtra indignatus, nec cujuſqam inſcitiæ aſſentatus, nec ab univerſo aſſignatum qicqam', avt tanqam peregrinum qid excipiens, avt tanqam intolerandum ſuſtinens, nec carunculæ affectionibus mentem paſſus coaffici.

§. 67. Non ità commiſit natura compagem tui, ut tibi neqeas terminos figere, & qæ tui ſunt muneris per te exeqi. omnino enim fieri poteſt, ut divinus homo qis ſit, & ignotus tamen cun-

ANNOTATIONES.

ὁ Σωκράτης τοὺς μὲν βασιλικοὺς καὶ ἐξόχους ἄνδρας ἀγαθοῖς λόγοις ἀγειρόμενον καὶ ἀποδεχόμενος, Τιμαῖόν τινα, ἢ Παρμενίδην, ἢ ἄλλον βασιλικὸν ξένον.

Ὃν δ' αὖ δῆμόν τ' ἄνδρα ἴδοι, βοόωντά τ' ἰφθίονον,
Τοῦτον ἐλαύνων τῷ λόγῳ, θρασύμαχόν τινα, ἢ Καλλικλέα, ἢ ἄλλον λωβητῆρα καὶ ἀπαίδευτον; *An aliud tibi facere videtur Socrates, qum regales principesqe viros lenibus verbis demulcet, & excipit: ut putà Timaum avt Parmenidem, aliumve regium hoſpitem?*

Qem verò è populo clamantem & vana moventem
Aſpicit.

Hunc oratione aſperà increpat, putà Thraſymachum aliqem, avt Calliclea, avt ſi qis alius conviciator & maledicus. Ità enim ſupplevit Coſm. Paccius, qod codices Græci mutilum exhibent.

Κατερικάτερον ἐν τῷ πάγῳ διενυκτέρευεν] ad verbum, *in glacie pernoctabat.* hoc eſt, cùm gelu conſtricta eſſet terra, in frigore extremo. Πάγος, ψύχος. Heſychius, πάγος, *gelu, glacies*; ut πάχνη *pruina.* ejuſdem originis vox utraqe. Plutarchus, *de prim. frigid. pag.*953. *F.* Πάντα ταῦτα παντάπασιν ὑπὸ τῆς ψυχρότητος παγῆναι. διὸ καὶ πάγοι καλεῖται. *Hæc omnino à frigore conſtringi & indurari: unde & pagi Græcis dicuntur.* Cæterùm aliud conſtantiæ tolerantiæqe in hoc ferè genere Socraticæ ſpecimen à Scriptoribus celebratur: qod in bello ad Potidæam geſto factum commemorat Laërtius *l.* 2. *c.*23. Μίαν, inqit, νυκτὸς ὅλης ἐφ' ἑνὸς σχήματος αὐτὸν φασι. *Qo tempore nocte totâ in uno habitu permanſiſſe tradunt.* Avtor eſt inter cæteros Plato *in ſympoſ. pag.* 1205. *E.* qi non tantùm νυκτὸς ὅλης, ſed ἐξ ἑωθινοῦ μέχρις ἑσπέρας, καὶ τὴν νύκτα, μέχρις οὗ ἐγίνετο καὶ ἥλιος ἀνέσχεν. *ab avrora uſqe ad noctem, & per noctem uſqe ad avroram ſequentem, ac ſolis exortum.* Id ipſum avtem Socratem non ſemel, ſed ſæpiùs egiſſe refert Favorinus: Πολλάκις ἐξ ἡλίου εἰς ἥλιον ἑστὼς ἀσκαθίστερος τῶν πρώτων. *Sæpe à ſolis ortu uſqe ad alterum orientem ſolem ſteterat erectior truncis arborum.* Gellius *lib.* 2. *cap.* 1. *Stare ſolitus dicitur, pertinaci ſtatu perdius atqe pernox, à ſummo lucis ortu ad ſolem alterum orientem, inconnivens, immobilis, iiſdem in veſtigiis, & ore atqe oculis eundem in locum directis cogitabundus, tanqam qodam ſeceſſu mentis atqe animi facto à corpore.* Verùm de bello ad Potidæam qod narratur, Athenæus *l.* 5. *pag.* 311. *C.* in dubium revocat. Cæterùm qod Marcus hic attingit, de *excubiis in Prato* (*Martio* forſan) frequentiùs habitis Caſavbonus intelligit.

Τὸν Σαλαμίνιον κελευσθεὶς ἄγειν] *Salaminius* iſte *Leo* dicebatur (neqe enim, qod interpretes ſenſiſſe videntur, *Salaminius* illi nomen fuerat) homo locupletiſſimus, ad qem comprehendendum, qò morte afficeretur, nulla juſta de cavſſa, Socrati unà cum qatuor aliis in mandatis dederant triginta tyranni, penes qos ſumma rerum tunc Athenis reſidebat. Verùm is illorum juſſis obtemperare recuſabat. Meminêre Plato in *apolog.* & *Epiſt.* 7. Æſchines *Axioch.* Laërtius *l.* 2. Epictetus *l.* 3. *c.* 26. & *l.* 4. *c.* 7.

Ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐβρενθύετο] Alluſit ad Ariſtophaneum illud de Socrate in *Nubib.*

Ὅτι βρενθύει ἐν ταῖσιν ὁδοῖς, καὶ τὸ ὀφθαλμὼ παραβάλλει.

Faſtuoſus per vias vadit, oculos circumferens.

qò & Plato in *ſympoſ.* reſpexit, ubi Socratis inceſſum, fugientibus ſociis poſt pugnam Potidææ commiſſam, deſcribens, Ἐμοί γε, inqit, ἐδόκει, ὦ Ἀριστόφανες, τὸ σὸν δὴ τοῦτο καὶ ἐκεῖ διατορεύεσθαι, ὥσπερ καὶ ἐνθάδε, βρενθυόμενος καὶ τὸ ὀφθαλμὼ παραβάλλων, ἠρέμα παρασκοπῶν καὶ τοὺς φίλους καὶ τοὺς πολεμίους. *Mihi viſus eſt ò Ariſtophanes, qod & eum hic facere ais, incedere ſuperbus, & oculis qietè omnia luſtrans, cavtéqe examinans ſingula. Hoſtes ſiqidem civéſqe viciſſim reſpiciebat,* &c. qod ridet etiam exagitátqe Maſſurius apud Athenæum *l.* 5. Βρενθύεται, ὑπερηφανίεται, μέγα φρονεῖ, ἐπαίρεται. *Faſtuoſus incedit, ſuperbè jactat, magna ſapit, effertur.* Heſychius. & Βρενθυόμενοι, ἐπαιρόμενοι. Βρενθυόμενοι, *inſolefcentes.* Zonaras *annal. tom.* 3. in *Michaele*; Ὁ μὲν ἐν τοιούτοις, ὡς μέγα τι καλορθῶν ἐβρενθύετο, τοῖς δ' ἄλλοις ἀνυποπτοτέροις ἐχρῆτο. *Qi qidem per illa, ut qi magnum qid proſperè gereret, inſolefcebat: in reliqis verò deſipere judicabatur.*

Περὶ δὲ τοῦ μάλις' ἄνθις ἐπιτρέψειεν] legendum ἀπιστρέψειεν. qod & interpretes viderunt. neqe enim hoc ab adverſariis objectum Socrati, etiamſi animi magni excellſiqe ſpecimen dare qibuſdam videatur, Marcus tanqam verum admittere, ac non confictum potiùs, credi volvit. inceſſum ſcilicet & τὸ περιπηγὸς illud, de qo noſter *ſuprà* §. 60. faſtum neſcio qem interpretabantur illi.

Ἀρκεῖσθαι τῷ δικαίῳ εἶναι] Hoc enim profitebatur Socrates in Platonis *Apolog. pag.* 25. *C.* Ἐμοὶ μὲν θανάτου μέλει οὐδ' ὁτιοῦν. τοῦδε μηδὲν ἄδικον μηδ' ἀνόσιον ἐργάζεσθαι, τοῦτο δὶ τὸ πᾶν μέλει. *Nihil omnino me curare mortem: illud verò omnino curare ne qid injuſtum nève impium facerem.* Vide *ſuprà* §. 20.

Μήτε τῶν ἀπονεμομένων] & hoc idem de ſe *ibidem p.* 27. *D.* Ὑμῖν ἐπιτρέπω καὶ τῷ θεῷ κρῖναι περὶ ἐμοῦ, ὅπη μέλλει ἐμοί τε ἄριστα εἶναι καὶ ὑμῖν. *Vobis Deoqe permitto de me judicare, ut & mihi & vobis ſit conducturum.* Et mox *pag.* 30. *D.* Κινδυνεύει γάρ μοι τὸ ξυμβεβηκὸς τοῦτο, ἀγαθὸν γεγονέναι. *Apparet enim mihi qod contigit bonum eſſe.* Et rurſus *pag.* 31. *D.* Οὐδὲ τὰ ἐμὰ οὖν ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου γέγονεν. ἀλλά μοι δῆλόν ἐστι τοῦτο, ὅτι ἤδη τεθνάναι καὶ ἀπηλλάχθαι πραγμάτων, βέλτιον ἦν μοι. *Nec mihi ipſi hoc accidit fortuitò, ſed mihi id conſtat, mori jam & à laboribus liberari mihi melius exſtitiſſe.* Εἰ ταύτῃ τοῖς θεοῖς φίλον, ταύτῃ γινέσθω. *Si diis ità viſum fuerit, ità fiat.* qod laudat Epictetus *Enchir. c. ult.* & *Diſſert. l.* 1. *c.* 4.

§. 67. Ἡ φύσις οὐκ ἔτως συνεκέρασε τῷ συγκρίματι] deeſſe aliqid in qod tranſeat illud τὸ συνεκέρασε, clarius eſt qàm ut monitu opus ſit. Xylander videtur legiſſe, οὐκ ἔτως συνεκέρασε τὸ σύγκριμα, vel τὸ σύγκραμα. qum vertit *non ità confudit omnia.* Ego ſuſpicor pronomen σε intercidiſſe, cùm ſyllaba σε continenter iteratum occurreret, ut ſcriptum fuerit, οὐκ ἔτως συνεκέρασέ σε τῷ συγκρίματι. *non ità te*, id eſt, mentem tuam, *naturæ corporis tui compagini commiſcuit.* Ariſtophanes *Pluto.* 4. 3.

Οὕτω πολυφόρῳ συγκιρνάμενος δαίμονι.
Mali tam fæto ſum commiſtus damoni.

Hoc ſi cui minùs arriſerit, alteram habeat conjecturam; cohæſiſſe cum priore periocham iſtam, & ſic fuiſſe conceptam; [ὃν] ἡ φύσις οὐκ ἔτως συνεκέρασε. *qam* (mentem ſcilicet τὸν, qò ſuperiora clavſerat) *natura*, &c. Cæterùm D. Salmaſii (qi nec prius illud improbat) ſi conjecturam alteram adjecerim, ut τὸ συγκριμάτιον, vel τὸ σὲ συγκριμάτιον, legatur, ea reliqis illis, opinor, præferenda videbitur. pro ſaliva ſua qiſqe cenſeat. Tertullianus *de reſurrect. carn. c.* 7. *Animam Deus inſeruit & immiſcuit carni; tantâ qidem concretione, ut incertum haberi poſſit, utrùmne caro animam, an carnem anima circumferat; utrùmne anima caro, an anima appareat carni. Sed & magis animam invehi atqe dominari credendum eſt, ut magis Deo proximam.* Vide *l.* 10. §. 24, & 36. συνύψει καὶ συνέρεισεν.

Καὶ ὑπὸ μηδενὸς γνωρισθῆναι] De Democrito Laërtius *l.* 9. *c.* 36. ex Demetrii *aqivocis*: Δοκεῖ δὲ καὶ Ἀθήναζε ἐλθεῖν, καὶ μὴ σπουδάσαι γνωσθῆναι, δόξης καταφρονῶν. καὶ εἰδέναι μὲν Σωκράτην, ἀγνοεῖσθαι δὲ ὑπ' αὐτοῦ. ἦλθον γὰρ (φησὶν) εἰς Ἀθήνας, καὶ οὔτις με ἔγνωκεν. *Illum Athenas qoqe venisse, atqe ob deſpectum gloriæ agnoſci noluiſſe: & cum agnoviſſet Socratem, ipſum à Socrate fuiſſe ignoratum. Veni enim Athenas, inqit,* &

ctis degat. hoc ſemper memineris; ſed & illud, paveciſſimis ad beatè vivendum opus eſſe. qódqe etiamſi deſperes dialecticæ avt naturalis ſcientiæ peritiam, nihil eſſe tamen qod animam deſpondeas, qaſi liber & modeſtus fieri neqeas, & communitatis cultor, & obſeqens Deo.

§. 68. Vi omni immunem, in ſumma animi hilaritate, vitam tranſigere licet, etiamſi qæ libuerit adverſùs te vociferentur homines univerſi, etiamſi maſſæ iſtius corporeæ coalitæ & circundatæ tibi membra feræ diſcerpant. qid enim obſtat, qo minùs inter hæc omnia mens tranqillam ſe ſervet, de rebus circumſtantibus verè judicet, objectiſque commodè utatur? ut judicium occurrenti ac

τάτῳ μέμνησο ἀεί. καὶ ἔτι σκεύους, ὅτι [a] ἐν ὀλιγίστοις κεῖται τὸ δαιμόνως βιῶσαι. καὶ [b] μὴ ὅτι ἀπλῶς λαλεῖσθαι καὶ φυσικὸς ἔσεσθαι, ἀλλὰ καὶ ἀπαγωγὸς καὶ [c] ἐλεύθερος, * καὶ ἀδέημων, καὶ [d] κοινωνικὸς, καὶ [e] εὐπειθὴς θεῷ.

§. 68. [f] Ἀδιάφως διαζῆσαι ἐν παντὶ τρόπῳ θυμηδία, κἂν πάντες καταβοῶσιν ἄλλα βάλλοντες. κἂν τὰ μέλη μεμαγμένα τὰ μεμύδεμα εὖ πεπλασμένως τούτου φυράματος. [g] τί γὰρ κωλύει ἐν παντὶ τούτῳ τῷ μένειν σώζειν ἑαυτὸν ἐν γαλήνῃ, καὶ [h] μετὰ τοῦ τῶν εἰσηκότων ἀληθοῦς, καὶ [i] χρήσεως τῶν ἐπιτρεπομένων ἐπίμονος; ὥστε τῷ μὲν μένειν λέ-

a L.2.§.5.
b L.5.§.5. l.8.§.8.
c L.4.§.49. l.8.§.1.
* -θέριος Mer.
d Sup.§.55.
e L.3.§.6.9.
f L.4.§.39.
g Sup.§.33. l.8.§.28.
h L.8.§.47.
i L.10.§.32.

ANNOTATIONES.

& me nemo cognovit. de Socrate Epictetus *lib.* 4. *cap.* 8. & *lib.* 3. *cap.* 23. Οὕτως ἐλάνθανε παρὰ τοῖς πλείστοις Σωκράτης. καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν ἀξιοῦντες φιλοσόφοις συναυθῆναι. *Sic maximæ parti hominum ignotus erat Socrates. Adibatur à nonnullis, petentibus ſcilicet ab eo philoſophis commendari.* Et Seneca *Epiſt.* 79. *Quamdiu videbatur furere Democritus? vix recepit Socratem fama. quamdiu Catonem civitas ignoravit? reſpuit: nec intellexit, niſi cùm perdidit.* De Epicuro idem? *Vides Epicurum quantopere non tantùm eruditiores, ſed hæc qoqe imperitorum turba miretur? hic ignotus ipſis Athenis fuit, circa qas delituerat. multis itaqe jam annis Metrodoro ſuo ſuperſtes, in qadam epiſtola ait, nihil ſibi & Metrodoro inter bona tanta vocuiſſe, qòd ipſos illa nobilis Græcia non ignotos ſolùm habuiſſet, ſed panè invidiſſe.* De Sarapione incertus avtor, (Damaſcius, opinor, qi Iſidori vitam conſcripſit) apud Svidam: Τοῦτον ἐποιήσατο φίλον ὁ Ἰσίδωρος. τὸν λαθόντα πάντας ἀνθρώπους ἐπὶ εὐτελείᾳ τε καὶ ὅλῳ βίῳ φιλοσοφίᾳ, πλὴν αὐτῷ τῷ Ἰσιδώρῳ. τοσοῦτον δὲ τῷ ἀνδρὶ περιῆν τῷ ἀληθοῦς τρόπου τι καὶ λόγου, τοῦτο ἐν παροιμίᾳ λέγεσθαι ἐωθότος, ἔργῳ δὲ βεβαιωθέντος ὑπ' ἐκείνου, τῷ λάθε βιώσας, ὅστε ὑδένα τῶν τότε ζώντων ἀνθρώπων, ὅτε τῶν νεωτέρων, ὅτε τῶν πρεσβυτέρων, ἐλπίσαι μὴ ἂν εἰδέναι οἷον λέγω. ὑδὲ ἔγωγε τις ἄλλος οἷος ἦν ὁ Σαραπίων ἐκεῖνος. ὑδὲ ἂν ἔγωγε νῦν ἐπεσάμην, εἰ μή μοι ὁ αὐτὸς φιλόσοφος ὑπέδειξε τὸν Σαραπίωνα τῷ λόγῳ. ὃ γὰρ ἔργῳ ποτὲ ἔφη πείσεσθαι αὐτὸν ἐντυχὼν ἑτέρῳ ἀνδρί. *Hunc Iſidorus amicum ſibi fecit, cujus pietatem, & totam vitæ philoſophiam latentem nullus mortalium norat, excepto iſto Iſidoro. In eo autem viro tantum erat veritatis ſtudium, & rectæ rationis, ac orationis tanta vis, ut id, qod proverbio dici conſvevit, late vivens, pro vive latens, ab illo re ipſâ fuerit confirmatum. Sic enim perpetuò vixit, ut nullus illius ætatis hominum vel juniorum vel ſenioram eum vixiſſe ſciret, avt ſe ſcituram ſperaret id qod ego dico. Nec ullus alius novit, qalis fuerit ille Serapion, nec ego nunc illum cognoſcerem, niſi ille ipſe philoſophus mihi verbis Serapionem demonſtraſſet. Dicebat enim ipſum re ipſâ nunqam adduci potuiſſe, ut alium virum conveniret.* Ità iſte (avtori ſi fidem habemus) ζῶν ὡς τινα ἀνθρωπίνην ζωὴν, ἀλλ' ἀτεχνῶς θείαν εἰσπεῖν, ὥστε ἡμᾶλες τιμῆς τῆς παρ' ἀνθρώποις, ὥστε ὑδὲ ὄνομα αὐτῷ ἦν τῇ πόλει. *Vivens non aliqam humanam vitam: ſed prorſus, ut ita dicam, divinam. Honorem ab hominibus tribui ſolitum adeò contemnebat, ut ne nomen qidem ejus in urbe notum eſſet.* & qòd Flaccus *l.* 1. *Ep.* 17.

— *natus moriénſqe ſefellit.*

Ἐν ὀλιγίστοις κεῖται] Vide *ad l.* 2. §. 5. & *l.* 5. §. 34.

Ὅτι ἁπλῶς διαλεκτικὸς] Vide *ad lib.* 5. §. 5. & *ſuprà* §. 52. & *l.* 8. §. 7.

Ἐλεύθερος] *liber.* Xylander *liberalis.* Caſavbonus ἐλευθέριος. ſic *l.* 8. §. 1.

§. 68. Ἀδιάφως διαζῆσαι] Et hæc forſan erant ſuperioribus connexa, copulativâ intercedente. [καὶ] ἀδιάφως διαζῆσαι. qaſi dicat, *nè deſperes, qin poſſis, etiamſi nec dialecticus nec phyſicus fueris, & liber exiſtere, & modeſtus, & liberalis, & pius evadere, & à coactione omni immunis vitam tranſigere.*

Καν πάντες καταβοῶσιν] Eſt qi καταβιῶσιν legi malit, qòd τῷ ἀδιάφως reſpondeat. alii viderint. ego nihil mutem.

Τὰ μεμύδεμα τὸ περιτεθραμμένα] *corporea hujus molis membra* Xylander. Vide *ad l.* 12. §. 1. Idem *l.* 4. §. 39. Τὸ περιέχον. *Corpus animam ambiens.* & *l.* 12. §. 2, 3. Τὸ περικείμενον. *Sibi circumjectum* dicitur. & μεμύδρια iſta, ἔργα περιπεπλασμένα. *Inſtrumenta undiqe ex eodem efficta. l.* 10. §. 38.

Φυράματος] Φύραμα maſſa lutea, ſive γῆ ὑγρῷ φυραθεῖσα, ut Svidas; ex qa figulus vaſa fictilia conficit. Apoſtolus *ad Rom. c.* 9. *v.* 21. Ἢ οὐκ ἔχει ἐξουσίαν ὁ κεραμεὺς τοῦ πηλοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ φυράματος ποιῆσαι σκεῦος, &c. *Annon habet poteſtatem figulus in lutum, ut ex eadem maſſa faciat vas,* &c. Et Plutarchus in *collat. terreſt.* & *aqat. pag.* 983. *B.* de alcedone, ἐκ φυρῶσα πηλόν. *Hac lutum non ſubigit.* Idémqe in *Sympoſ. pag.* 156. *B.* Ἔτι δὲ μᾶλλον ἀρχιτέκτονα μέμψαι' ἂν ἡμᾶς, ἔργον αὐτοῦ μὴ ναῦν, μηδὲ οἰκίαν ἀποφαίνοντας, ἀλλὰ τρυπῆσαι ξύλα, καὶ φυρῶσαι πηλόν. *Sed & architectus multò magis nos reprehendat, ſi opus ejus affirmemus eſſe non navim, avt domum, ſed ligna terebrare, & lutum miſcere.* Alluſit avtem hîc Marcus ad corporis humani qaſi ex maſſâ ejuſmodi coagmentationem. Eâdem uſus metaphorâ Moſes *Geneſ. c.* 2. *v.* 7. de creatione Adæ: *Finxit Deus hominem è limo terræ.* Et Jobus *c.* 10. *v.* 9. *Tanqam argillam effinxiſti me.* ſed & apud Heſiodum Vulcanus Jovis juſſu ad Pandoram concinnandam, dicitur

Γαῖαν ὕδει φύρειν. ---
Terram aqa miſcere. ---

Elegantiſſimè verò Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 1. corpus humanum dixit eſſe πηλὸν κομψῶς πεφυραμένον. *lutum affabrè maceratum.* Et Tiberium, pòſt Imperatorem, puerum adhuc, Theodorus Gadareus rhetoricæ præceptor, præſagio ſanè plùs nimiò felici ac veraci, πηλὸν αἵματι πεφυραμένον, *lutum ſanguine maceratum.* Svetonius *l.* 3. *c.* 57. qod tamen Svidas, ab Alexandro Ægæo philoſopho Peripatetico, de Nerone, cui præceptor fuerat, dictum refert. Nota eſt de Prometheo fabula, qem è luto corpus homini effinxiſſe fabulantur. unde ὁ Προμηθέως πηλὸς humanum genus Callimacho dictum verſibus his;

Ἦν κεῖνος ὑνιαυτὸς, ᾧ ποτε πῆνὸν,
Καὶ τῶν θαλάσσῃ, καὶ τὰ τετράπεων, ὕτως
Ἐφθέγγετ', ὡς ὁ πηλὸς ὁ Προμηθέος.
Erátqe tempus cum volucrium ſecla
Et qadrupes & qicqid occulit pontus
Vocem efferebat, & lutum Prometheum.

qos Clemens nobis exhibet, *Strom. l.* 5. & ex Clemente Evſebius *præpar. l.* 13. *c.* 13. componítqe cum Homeri illis;

Ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένεσθε.
At vos in terram cuncti redeatis & undam.

de qibus vide *ad l.* 6. §. 10. ut avtem ille genus humanum *lutum Prometheum*, ità Columella *lib.* 10. primos homines, *cretam Prometheam* dixit. Libanius *Orat.* 31. Τὰ φάσματα ἡμῖν, ὅσις μὲν ἔπλασεν, οὐκ οἶδα. ἔσω δὲ, εἰ δοκεῖ, Προμηθέως. οἶδα μόνον, ὡς τῷ αὐτῷ πηλῷ πάντα. *Jam verò qis nobis corpora finxerit, neſcio: ſed fuerit, ſi ita videtur, Prometheus: hoc duntaxat ſcio, ex eodem luto omnia ficta fuiſſe.* Gregorius Nazianzenus *Orat. pro pauper.* Εἰκὼν τε εἰμὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ τῷ πηλῷ συμφύρομαι. *Simul & imago Dei ſum, & in cœno volutor.* Epiphanius *tom.* 1. *l.* 3. *hær.* 37. *n.* 1. de Deo hominis lapſi miſerto; Ἔδει τὸν ὅλως ὅλα τεχνίτην, κεραμέως δίκην, ἐπιμελόμενον τοῦ ἰδίου πλάσματός τε καὶ ἄγγους, ἔτι πηλοῦ ὄντος, καὶ ὡς ὑπὸ ῥαγάδα ἀπόῤῥυμα γεγονότος, μὴ ἐάσαι ἔτως, ἀλλὰ μεταβαλεῖν εἰς τὸ ἀρχαῖον φύραμα. *Siquidem rationi conſentaneum fuit, ut ille verus artifex figuli inſtar, operis ejus ac vaſis qod manibus finxerat curam gerens, qamdiu adhuc lutum erat, atqe ex fiſſura qadam ac rima perfluere cæperat, non ita deſtitueret, ſed in priſtinam maſſam redigeret.* Eſajas *cap.* 64. *v.* 8. ex *verſione Græca*, qæ LXX. dicitur, Κύριος πατὴρ ἡμῶν σύ. ἡμεῖς δὲ πηλός. ἔργα χειρῶν σου πάντες. omiſerunt, qod præcipuè hayd omiſſum oportebat, σὺ κεραμεύς. *tu pater noſter: nos lutum: tu figulus: nos manuum tuarum opus univerſi.* Nec inficetum Heſychii Hieroſolymitani ænigmaticum illud (apud Photium extat in *excerptis Cod.* 275.) in Davidem Θεοπάτορα. (Matth. *c.* 22. *v.* 45.) Τῷ κεραμεῖ πατὴρ ὁ πηλός. *lutum figuli pater.* Eôdem ſpectat, & qòd Apoſtolus *ad Cor. Epiſt.* 2. *c.* 4. *v.* 7. corpora noſtra nuncupat σκεύη ὀστράκινα, *Vaſa teſtacea.* de qo videndus Gregorius Nyſſenus *Orat. Catechet. cap.* 8. Qin & noſtris φύραμα dicitur corpus humanum. Joannes Damaſcenus *de fide Orthod. l.* 3. *c.* 49. Chriſtum Deum aſſumpſiſſe ait, σάρκα ἐψυχωμένην ψυχῇ λογικῇ τε καὶ νοερᾷ, ἀπαρχὴν τῆς ἡμετέρας φυράματος, *carnem animâ rationali & intellectuali animatam, primitias noſtræ naturæ.* Et Joannes Chryſoſtomus *in Matth. Orat.* 4. *pag.* 38. *E. Edit. Pariſ.* eos refellens, qi Chriſtum ajebant, ὥσπερ διά τινος σωλῆνος, per virginem duntaxat, *tanqam per fiſtulam aqam*, tranſiiſſe, εἰ τοῦτο ἦν, inqit, ἄλλη τίς ἐστιν ἐκείνη ἡ σὰρξ ἡ τοῦ φυράματος τοῦ ἡμετέρου. *Si ita eſt, alia illa caro eſt, non ex noſtræ communione naturæ.*

Ἐν γαλήνῃ] Vide *l.* 4. §. 39. & *l.* 8. §. 28. Epictetus *lib.* 2. *c.* 18. Ἄρον τὸν φόβον τοῦ θανάτου, καὶ φίρε ὅσας θέλεις βροντὰς καὶ ἀστραπὰς, καὶ γνώσῃ ὅση γαλήνη ἐστὶν ἐν τῷ ἀγεμονικῷ καὶ ἐνδόν. *Sublato mortis metu, qot voles tonitrua & fulgura aſſerto,*

a L.3.§.11. λέγειν τῷ περισπίλοντι, a ἔτι ὑπάρχεις καθ' ἑαυτόν, καὶν κατ' δόξαν ἀλλοῖον φάνῃ. πλὴν ἧ χρῆσιν
b L.4.§.1. Sup.§.58. λέγειν τῷ ὑποπίπλοντι, σὲ ἐζήτουν. b ἀεὶ γάρ μοι τὸ παρὸν, ὕλη ἀρετῆς λογικῆς καὶ πολιτικῆς, καὶ τὸ σύνολον τέχνης ἀνθρώπου ἢ θεοῦ. πᾶν γὰρ τὸ συμβαῖ-
c L.3.§.13. νον, c θεῷ ἢ ἀνθρώπῳ ἐξοικειοῦ), καὶ d ἔστε καινὸν,
d Sup.§.1. 66. ἔστε δυσμεταχείριστον, ἀλλὰ e γνώριμον καὶ φιλικόν.
e L.4.§.33. 44. §.69. Τοῦτο ἔχει f ἡ τελειότης τοῦ ἤθους, g τὸ πᾶσαν ἡμέραν ὡς τελευταίαν διεξάγειν, καὶ h μήτε
f L.3.§.7,8. g L.2.§.11. Sup.§.56. σφύζειν, μήτε ναρκᾶν, i μήτε ὑποκρίνεσθαι.
h Sup.§.43. L.1.§.15. §.70. Οἱ θεοὶ ἀθάνατοι ὄντες, k ὲ δυσχεραίνειν-
i L.8.§.5. k L.9.§.11. 27.

irruenti rei cuivis dicat, Hoc es revera, etiamsi opinione aliusmodi esse videaris. usus dicat eidem, Te qærebam. etenim semper mihi præsens res omnis materiam præbet virtutis rationalis & socialis, artísque prorsus vel humanæ vel divinæ exercendæ. siqidem qicqid contingit, vel ad hominem spectat vel ad Deum, nec avt novum est, avt tractatu difficile, sed familiare & facile.

§.69. Hoc in se habet morum perfectio, qod diem omnem tanqam noviſſimum exigit, nec avt festinat, avt torpescit, avt simulatè qicqam agit.

§.70. Dii, immortales cùm sint, non ægrè ferunt ta-

ANNOTATIONES.

asserto; intelliges in principe animi parte serenitatem esse & tranquillitatem.

Τοῦτο ὑπάρχεις καθ' ἑαυτόν] Seneca *Ep.* 91. *Qicqid inciderit, sciamus non esse tam magnum, qàm rumore jactetur.* Et *Epist.* 110. *Vana sunt ista qæ nos movent, qæ attonitos habent. nemo nostrúm qid veri esset, excussit, sed metum alter alteri tradidit. nemo ausus est ad id qo perturbatur accedere, & naturam ac bonum timoris sui nósse. itaqe res falsa & inanis habet adhuc fidem, qia non coarguitur.* Et *Ep.* 104.

Terribiles visu formæ, letúmqe labósqe:

egregiè Virgilius noster, non re dixit terribiles esse, sed visu. id est, *videri, non esse. qid in istis est tam formidabile, qàm fama vulgavit? qid est, cur timeat laborem vir, mortem homò?* Vide *ad l.* 2.§.12.& *l.* 4.§.3.

Σὲ ἐζήτουν] Seneca *Epist.* 64. de Sextio: *In qacunqe positione mentis sum, cùm lego hunc, libet omnes casus provocare, libet exclamare: Qid cessas fortuna? congredere. paratum vides. illius animum induo, qi qærit ubi se experiatur, ubi virtutem suam ostendat:*

Spumantémqe dari pecora inter inertia votis
Optat aprum, avt fulvum descendere monte leonem.

libet aliqid habere qod vincam, cujus patientiâ exercear. Idem *de provid. cap.* 3. *Ignominiam judicat gladiator cum inferiore componi: & scit eum sine gloria vinci, qi sine periculo vincitur. pudet congredi cum homine vinci parato. alium circumspicit, cum qo conferre possit manum.* Et *c.* 4. *Opus est ad notitiam sui experimento. qid qisqe posset, nisi tentando non didicit. itaqe qidam ultrò se cessantibus malis obtulerunt, & virtuti itura in obscurum occasionem, per qam enitescteret. qæsièrunt. gavdent aliqando magni viri rebus adversis, non aliter qàm fortes milites bellis. ego Mirmillonem sub C. Cæsare de raritate munerum avdivi qerentem; Qàm bella, inqit, atas perit! avida est periculi virtus; & qò tendat, non qid passura sit, cogitat.* Epictetus *l.* 1. *c.* 29. Κληθέντα εἴς τινα τοιαύτην περίστασιν, ἐδέησέ δέ, ὅτι ἐλήλυθεν ὁ καιρὸς τῆ ἀποδείξει, εἰ πεπαιδεύμεθα. νέφ, γὰρ ἀπὸ σχολῆς ἄπιὸν εἰς περίστασιν, ὅμοιός ἐστι τῷ μεμελετηκότι συλλογισμὸς ἀναλύειν. κἂν τις ἔυλογον αὐτῷ προτείνῃ, λέγει, μᾶλλόν μοι πεπλεγμένον κομψῶς προτείνατε, ἵνα γυμνασθῶ. καὶ οἱ ἀθληταὶ τὰς κύφας νεωστὶ δυσαρεστῶσιν. ἢ βασάζει με, φησίν. ὅτός ἐστιν ἐυφυὴς νέος, ὁ ὠδίνων αὐτὸς ἐφ' ἑαυτῷ, καὶ λέγων, Ἐμοὶ νῦν περίστατιν μὴ ἔρχεσθαι τοιαύτην, ὁποία τότῳ ἐλήλυθεν; ἐμὲ νῦν καταλιπεῖν καθήμενον ἐν γωνίᾳ, δυάμενον στεφανωθῆναι Ὀλυμπίᾳ; πόθ τις ἐμοὶ καταμελεῖ τοιοῦτον ἀγῶνα; ὥτως ἔδει πάντας ὑμᾶς. ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς Καίσαρος μονομάχοις, εἰσί τινες, οἱ ἀγανακτοῦντες, ὅτι ἀδεῖς αὐτὸς προάγει, ἀδὲ ζευγνύει, καὶ ἔυχονται τῷ θεῷ, καὶ προσέχουσι τοῖς ἐπιτρόποις, δέεσθαι μονομαχῆσαι. ἐξ ὑμῶν δ' ἀδεὶς φαίνεται τοιοῦτος; *Cum in hujusmodi aliqod distrimen devocatus fueris, sciendum, venisse tempus, qo demonstremus utrum eruditi simus. Nam qi abiens è schola in talem casum incidit, similis est adolescenti, qi sese resolvendis syllogismis exercuit; cui si qid probabile proposueris, potius, inqit, aliqid ingeniosè perplexum proponito, ut exerceat. Et pugiles leves adolescentulos molestè ferunt. Ille me non attollet, inqit. Hic est ingeniosus adolescens, qi doloribus angitur, & secum dicit: mihine talem occasionem non offerri, qalis istis oblata fuit? méne nunc in angulo sedentem ætatem perdere, cum in Olympiis coronarì liceret? Qis mihi tandem autor est tanti certaminis negligendi? Sic omnes vos affectos esse oportebat. Cùm inter Cæsaris gladiatores sint qi molestè ferant se non produci, neqe componi, qi vota Deo faciant, qi procuratores adeant, orantes ut decertandi sibi fiat copia; nemóne talis è vobis exsistet?* Atqi Diogenes, cùm in casus qosdam adversos incidisset, Εὖγε, inqit, ὦ τύχη, ὅτι με ἀρρίτους προῆκας. *Benè factum, ô fortuna, qod tam viriliter mihi præfueris.* Stobæus *tom.* 2. *tit.* 106.

Ὕλην ἀρετῆς] Vide *l.* 4. §. 1. & *suprà* §. 58. Ità Gregorius Nazianzenus *Epist.* 57. Ὕλην ἀρετῆς ποιούμενον τὴν ἀσθένειαν. *Materiam virtutis infirmitatem existimans.* Idémqe *Orat.* 28. Ὕλην ἀρετῆς ποιεῖται τὰ λυπηρά. *Tristia materiam virtutis existimat.*

Scilicet adversis probitas exercita rebus,
Tristi materiam tempore laudis habet.

Λ Naso *trist. l.* 5. *el.* 5. *laudis*; qia virtutis, cui laus debita.

Θεῷ ἢ ἀνθρώπῳ ἐξοικειοῦται] Qin & ad utrosqe hosce spectat, avt spectare debet, qicqid molimur, Marco ipso assertore, *l.* 3.§.13.

Οὔτε καινὸν] Seneca *Ep.* 77. de viro sapiente. *Vanas humanarum mentium formidines securus audit, & dicit,*

— non ulla laborum,
O virgo, nova mî facies inopináve surgit.
Omnia præcepi, atqe animo mecum antè peregi.

(Æneas apud Virgilium *Æn. l.* 6.) *tu hodie ista denuncias: ego semper denunciavi mihi, & hominem paravi ad humana. ac stultis & fortuna credentibus omnis videtur nova rerum & inopinata facies. magna avtem pars est apud imperitos mali, novitas.* Idem *Ep.* 91. *Tota ante oculos sortis humanæ conditio ponatur. nec qantum freqenter evenit, sed qantum plurimùm potest evenire, præsumamus animo, si nolumus opprimi, nec ullis insuetis, velut novis obstupefieri.* Vide *suprà* §. 61.

Οὔτε δυσμεταχείριστον] Seneca *Epist.* 104. *Nihil illi videtur grave, nihil asperum, qod virum incurvet.* Vide *suprà ad* §. 2.

§.69. Ἡ τελειότης] Vide *l.* 3.§.7.& *l.* 5.§.31.

Πᾶσαν ἡμέραν ὡς τελευταίαν] Musonius apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 1. Οὐκ ἔστι τὴν ἐνεστηκυῖαν ἡμέραν καλῶς βιῶναι, μὴ προσδέξαντα, ὡς ἐσχάτην βιώναι. *Non licet præsentem diem bene transigere, nisi eam tibi qasi postremam illuxisse statueris.* Vide *ad l.* 2.§.11.& *suprà* §.29,56.

Μήτε σφύζειν, μήτε ναρκᾶν] antithesis observanda. Vide *suprà* §. 43. ambigi tamen potest, an eôdem istîc, qô illîc, sensu usurpetur τὸ σφύζειν. Svidas σφύζειν, ἐπείγειν. potest avtem *torpori*, sive *stupori* opponi cùm *trepidatio*, (nam & istam ille tollit) tum & *motus concitatior*, sive *incitatior* qivis, constabit satìs alterutra significatio; nec utram sumpseris, multùm refert. Vide *l.* 1. §. 15. Gregorius Nazianzenus περὶ ἑυταξίας. Μήτε ναθεῖς ὦμεν πρὸς τὸ καλὸν, μήποτε ὑπονόσωμεν. ναθεία γὰρ ὕπνῳ σύζυγον. μήτε διάπυροι σὺν ἀλογίᾳ, ἵνα μὴ ἐκφερώμεθα. ἴν γέ τι πλείστες κάντως, ἢ κίνδυνον διόμενοι διὰ τὴν ναθείαν, ἢ κρημνιζόμενοι διὰ τὴν θερμότητα. ἀμφοτέρων δὲ, ὅσον χρήσιμόν ἐστι λαβόντες, τῆς μὲν τὸ πρᾶον, τῆς δὲ τὸν ζῆλον. ἀμφοτέρων, ὅσον ἐστὶ βλαβερὸν διαφύγωμεν, τῆς μὲν τὸν ὄκνον, τῆς δὲ τὸ θράσος. ἵνα μήτε τῷ ἐλλείποντι ὦμεν ἄκαιροι, μήτε τῷ περισεύοντι κινδυνεύωμεν. ὁμοίως γὰρ ἄκρεια καὶ ναθρότης ἄπρακτον, καὶ θερμότης ἀπαίδευτον. ἢ μὲν ἀκ ἐγγίζουσα τῷ καλῷ, ἢ δὲ ὑπερπίπτουσα. *Demus operam, ut nec ad bonum pigri simus, ne alioqi pavlatim in mortem obdormiamus: pigritia enim somno conjuncta est; nec rursus cum temeritate acres ac fervidi, ne alioqi in transversum abripiamur, atqe in horum alterutrum necessariò incidamus, ut vel calcaribus propter tarditatem opus habeamus, vel propter animorum fervorem in præceps ruamus. Qin potius qum ex utroqe id, qod utile ac fructuosum est, collegerimus, hoc est, ex illa mansvetudinem, ex illa avtem zelum, qod in utroqe noxium ac perniciosum est, fugiamus, illius nempe pigritiam, hujus verò temeritatem. Hac ratione fiet, ut nec ob defectum steriles & in frugiferi simus, nec ob excessum periclitemur. Æqè enim inutiles sunt, imers ac supina segnities, & imperitus fervor: illa ad bonum minimè accedens, hic avtem ulterius cadens.* qod avtem istîc ναθρεῖαν, idem cum Marco νάρκην pavlò superiùs dixerat.

Αἱ γὰρ ἀσθενεῖς, καὶ πρὸς ἀρετὴν καὶ πρὸς κακίαν ὁμοίως ναθεῖς καὶ δυσκίνητοι, ὐδ' ἑτέρωσε μέγα νεύουσαι, ὅια τῶν ναρκώντων κινήματα, αἷ γυναῖαι δὲ καὶ θερμαὶ φύσεις, λόγῳ μὲν αὐτὰς παιδαγωγοῦντος καὶ διευθύνοντος μέγα τι χρῆμα πρὸς ἀρετὴν. ἐπιλειπούσης δὲ ἐπισήμης καὶ λόγου, τὸ ἴσον εἰς κακίαν ἐυρίσκουσαι. *Infirmi enim & imbecilles animi tam ad virtutem, qàm ad vitium segnes & tardi sunt, neqe in alterutram partem magnoperè inclinantur, non secus scilicet atqe hominum torpore laborantium incessus. At sortes & generosi, qemadmodum si ratione gubernentur & coerceantur, magnum ad virtutem pondus asserunt: ita si à scientia ac ratione deserantur, non minas momenti ad vitium habituri sunt.*

§. 70. Οἱ θεοὶ ἢ δυτχεραίνειν] Efficacissimum sanè & Christiano qovis dignum ad pravorum hominum tolerantiam svadendam, à numinis divini exemplo desumptum argumentum. Vide ad *l.* 9. §. 27. & *l.* 8. §. 8. & *l.* 9. §. 11. Sed & Joan.

tamen, qod per ævum tam immensum ipsos oporteat omnino, tot talesque qi sint, improbos jugiter sustinere. imò, qod amplius est, omnimodam horum curam gerunt. tu verò, qi mox es desiturus, malos tolerando defetisceris? idque cùm ex eorum ipse sis numero.

§. 71. Ridiculum est malitiam cùm tuam, qod potes, non effugias, fugere te velle, qod non potes, alienam.

§. 72. Qicqid intellectualis socialisque facultas, nec ad intellectum nec ad usum socialem facere deprehenderit, idipsum inferius se meritò judicat.

§. 73. Ubi bene tu alicui fecisti, & beneficio ille affectus est, qid stultorum instar tertium qippiam ultra hæc qæras, puta, benefici hominis existimationem, avt beneficii accepti remunerationem?

σιν, ὅπι ἐφ τοσούτῳ αἰῶνι δεήσῃ αὐτοὺς πάντως ἀεὶ τοιούτων ὄντων καὶ τοσούτων φαύλων ἀνέχεσθαι. πρόσεχε οὖν καὶ [a] κήδονται αὐτῶν παντοίως. σὺ δὲ [b] ὅσον ἀδέπω λήγειν μέλλων, [c] ἀπαυδᾷς; καὶ ταῦτα, [d] εἷς ὢν τῶν φαύλων;

§. 71. Γελοῖόν ἐστι, τὴν μὲν ἰδίαν κακίαν μὴ φεύγειν, [e] ὃ καὶ δύνατόν ἐστι. τὴν δὲ τῶν ἄλλων φεύγειν, [f] ὅπερ ἀδύνατον.

§. 72. [g] Ὃ ἂν ἡ λογικὴ καὶ πολιτικὴ δύναμις εὑρίσκῃ [h] μήτε νοερὸν, [i] μήτε κοινωνικὸν, εὐλόγως [k] καταδέεστερον ἑαυτῆς κρίνει.

§. 73. [l] Ὅταν σὺ εὖ πεποιηκὼς ἦς, καὶ ἄλλος εὖ πεπονθὼς, τί ἔτι ζητεῖς τρίτον τοῦτο, ὥσπερ [m] οἱ μωροὶ, τὸ καὶ [n] δόξαι εὖ πεποιηκέναι, ἢ τὸ ἀμοιβῆς τυχεῖν;

a L. 9. §. 27.
b L. 8. §. 5.
c L. 5. §. 9. l. 12. §. 15.
d L. 11. §. 18.
e L. 8. §. 55.
f L. 8. §. 4. l. 9. §. 42.
g L. 3. §. 8. l. 4. §. 2.
h L. 8. §. 2.
i L. 11. §. 37.
k L. 3. §. 6.
l L. 5. §. 6. l. 9. §. 42.
m L. 4. §. 14.
n L. 8. §. 1.

§ 74.

ANNOTATIONES.

Joannem Chrysostomum *in Matth. c. 6. v. 45. Orat. 18.* Tertullianus *de patient. c. 2. Disciplina cælestis Deum ipsum ostendit patientiæ exemplum; jamprimum, qi * florem* [* *rorem*, al.] *lucis hujus super justos & injustos aqaliter spargit; qi temporum officia, elementorum servitia, totius genituræ tributa dignis simul & indignis patitur simul occurrere; sustinens ingratissimas nationes, ludibria artium, & opera manuum suarum adorantes, nomen, familiam ipsius persequentes, luxuriam, avaritiam, iniqitatem, malignitatem qotidie insolescentem, ut suâ sibi patientiâ detrahat: plures enim dominum idcirco non credunt, qia seculo iratum tam diu nesciunt.* Cyprianus *de bon. patient. Patientiam magisteriis cœlestibus discimus. est enim nobis cum Deo virtus ista communis. indè patientia incipit: indè claritas ejus & dignitas caput sumit. origo & magnitudo patientia Deo avtore procedit. diligenda res homini, qa Deo chara est. bonum qod amat divina majestas, commendat. Qalis verò in Deo & qanta patientia, qòd in contumeliam sua majestatis & honoris instituta ab hominibus profana templa, & terrena figmenta, & sacra sacrilega patientissimè sustinens, super bonos & malos aqaliter facit diem nasci, & lumen solis oboriri; & cùm imbribus terram rigat, nemo à beneficiis ejus excluditur, qò minùs justis similiter & injustis indiscretas pluvias largiatur. Videmus inseparabili aqalitate patientia nocentibus & innoxiis, religiosis & impiis, gratias agentibus & ingratis, Dei nutu tempora obseqi, elementa famulari, spirare ventos, fontes fluere, grandescere copias messium, fructus mitescere vinearum, exuberare pomis arbusta, nemora frondescere, prata florere. & cùm crebris imò contmuis exacerbetur offensis Deus, indignationem suam temperat, & præstitutum semel retributionis diem patienter expectat. cùmqe habeat in potestate vindictam, mavult diu tenere patientiam, sustinens scilicet clementer & differens, ut, si fieri potest, multùm malitia protracta aliqando mutetur, & homo in errorum & scelerum contagione volutatus, vel serò ad dominum convertatur.*

Τοσούτων φαύλων ἀνέχεσθαι] Justiniano Imperatori Prasini supplices, referente Theophane apud Alemannum in *notis ad Procop. l. 9.* Ἔιτι εἴπωμεν θλιβόμενοι, μὴ ἀγανακτήσει τὸ κράτος σου. τὸ γὰρ θεῖον πάντων ἀνέχεται. *Si qid dixerimus afflicti, ne egrè feras ejus potentiam. Deus enim omnes sustinet.* Theodosio Libanius *Orat. 12.* Τίνα γὰρ δὴ τὰ τῶν θεῶν; συγγνώμη τοῖς τὰ καθ' ἡμέραν ῥήματα ἐπ' αὐτοὺς ἀφιεῖσιν, ὅταν τι παρὰ τῶν πραγμάτων λυπῶνται. καί τοι πολλάκις αὐτοὶ σφᾶς αὐτοὺς ἀπολλύουσιν. ἀλλ' οἱ μὲν συκοφαντοῦσιν. οἱ δὲ ἀνέχονται. καὶ διὰ τοῦτο πολὺ τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος. εἰ δ' ἔπεστο πᾶσιν ἁμαρτήμασιν δίκαι, σφόδρα ἂν ὀλίγον ἦν τὸ σωζόμενον. ὅσις οὖν ἐκείνας βάλεται θεοῖς, ἀφιεὶς τιμωρίας χαιρέτω μᾶλλον, ἢ λαμβάνων. *Etenim qanam sunt deorum propria? iis condonare qi convicia qotidie in eos ingerunt, qoties res ex animi sententia non succedentes molestiam exhibent: tametsi sæpenumero manus sibi violentas inferant. Verùm homines qidem calumniantur: dii verò tolerant: ac proinde genus hominum latè propagatur. Qod si pœnæ omnia delicta seqerentur, oppidò exiguum esset qod conservaretur. Qicunqe igitur Deo similis esse vult, pœnas remittere potius, qàm infligere gavdeat.* Et clariùs adhuc *Orat. 13.* Τί γὰρ δὴ τὸ τῶν θεῶν; ἄνωθεν μὲν ἅπαντα καθορῶσι καὶ ἀκούουσιν. ἐν δὲ αὖ τοῖς ἐπὶ γῆς καὶ λεγομένοις καὶ πραττομένοις, ἀδικήματα πολλά γε ἄλλα, καὶ δὴ καὶ ὅταν δι' αὐτοὺς ἄνθρωποι πράττωσι κακῶς, ἀδικεῖσθαί τε λέγουσι παρ' ἐκείνων, ἐμβλέποντες εἰς τὸν οὐρανὸν, ὠδίνος ἀπέχοντας ῥήματος. εἶδον ἐγώ τινας καὶ λίθους ἐπ' αὐτὸν ἀφιέντας. οἱ δ' ἐν τοιαύτῃ δυνάμει τῷ λαθεῖν δίκην, εἰ βεληθείεν, ὄντες, οὐ βέλονται. εἰ δ' ἅπασιν ἔπεστο τοῖς τοιούτοις αἱ δίκαι, πάντα ἂν ἦν καθ' ἡμέραν τῶν ἀπολλυμένων πλέα. καὶ διὰ ταῦτ' ἂν ἐξήρκουν οἱ ζῶντες πρὸς τὰς ταφάς. νῦν δὲ κἀν αὐτῷ τούτῳ τὸ κρείττους εἶναι δεικνύουσι, τῷ μηδὲ δικαίῳ χρῆσθαι θυμῷ πολλάκις. *Ecqid verò Dei proprium est? omnia certè ab alto videt & audit. In iis autem qæ in terris dicuntur & fiunt, cùm alia plerasqe scelera suscipiuntur, tum etiam cùm suâ sponte ac per seipsos malè res suas agunt homines, injuriâ se ab illo affici ajunt, & in cælum intuentes nullis malis verbis parcunt: vidi etiam nonnullos lapides in altum jactantes. Deus verò cum omnem pœnas sumendi potestatem habeat, si vellet, id tamen non vult. Qod si scelerates omnes pœnæ assequerentur, cuncta sanè in singulos dies iis, qi ita malè perirent, essent referta: neqe ad tumulos struendos superstites sufficerent. Jam verò superi in hoc ipso præstantiores se esse declarant, qod ne justam qidem iram sæpe exerceant.* vide *ad l. 8. §. 51.*

Καὶ κήδονται αὐτῶν] Qod Christus Dominus, Matth. *c. 5. v. 45.* Τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους. *Facit ut sol suus exoriatur super malos ac bonos, & pluit super justos & injustos.* & Luc. *c. 6. v. 36.* Χρηστός ἐστι ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους καὶ πονηρούς. *Benignus est erga ingratos & malos.* Et Paulus *Act. Apost. c. 14. v. 16, 17.* Ἐιασε πάντα τὰ ἔθνη πορεύεσθαι ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν, καίτοιγε ἀγαθοποιῶν, οὐρανόθεν ὑετοὺς διδοὺς καὶ καιροὺς καρποφόρους, ἐμπιπλῶν τροφῆς καὶ εὐφροσύνης καρδίας αὐτῶν. *Sivit omnes gentes suis ipsarum viis incedere, qanqam bona tribuens, dans cælitùs pluvias ac præstituta tempora fructibus perferendis, implens cibo ac delectatione corda illarum.* Seneca *de benef. l. 1. c. 1. Non est qòd tardiores faciat ad bene merendum turba ingratorum: nè Deos qidem immortales ab hac tam effusa liberalitate sacrilegi negligentesque eorum deterrent. utuntur naturâ suâ, incunctantérqe illos ipsos munerum suorum malos interpretes juvant. hos seqamur duces, qantùm humana imbecillitas patitur.* Et *l. 3. c. 25. Propositum est nobis secundùm rerum naturam vivere & deorum exemplum seqi. si deos imitaris, da & ingratis beneficia. nam & sceleratis sol oritur; & piratis patent maria.* vide tamen & eundem *ibidem c. 28.* Idem *l. 7. c. 31. Non est mihi relata gratia: qid faciam? qod dii omnium rerum optimi avtores, qi beneficia ignorantibus dare incipiunt, ingratis perseverant.* Vide *l. 9. §. 11, 27.*

Ὅσον ἀδέπω λήγειν μέλλων ἀπαυδᾷς] Eodem utitur argumento, *l. 8. §. 5.* Seneca *de ira l. 3. c. 43. Magno animo brevia feramus incommoda.*

Εἷς ὢν τῶν φαύλων] qod latro ad crucem socio suo, Luc. *c. 23. v. 40.* Ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι ὤν. *Qm in eadem sis damnatione.* Vide *l. 11. §. 18.* Seneca *de benef. l. 1. c. 1. Non est qòd tardiores faciat ad bene merendum turba ingratorum. nanc primùm, nos illam avgemus, deinde, qè deos qidem immortales ab hac tam effusa benignitate sacrilegi negligentesque eorum deterrent.*

§. 71. Τὴν μὲν ἰδίαν κακίαν μὴ φεύγειν] vide Apostolum *ad Cor. Ep. 1. c. 5. v. 7, --10.* Epictetus *l. 2. c. 16.* Ἀλλ' ὅτι εἶ Ἡρακλῆς, καὶ ἐδύνασο καθαίρειν τὰ ἀλλότρια κακά; ἀλλ' οὐδὲ Θησεύς, ἵνα τὰ τῆς Ἀττικῆς καθάρῃς; τὰ σαυτῆ κάθαρον. ἐντεῦθεν ἐκ τῆς διανοίας ἔκβαλε αὐτὴ Προκρούστα καὶ Σκίρων, λύπην, φόβον, ἐπιθυμίαν, φθόνον, ἐπιχαιρεκακίαν, φιλαργυρίαν, μαλακίαν, ἀκρασίαν. *At non es Hercules, nec aliena mala purgare potes? Ac ne Theseus qidem es, ut Attica mala purges. Tua ipsius purgato. Ex animo ejice, loco Procrustis & Scironis, dolorem, timorem, cupiditatem, invidiam, malevolentiam, avaritiam, mollitiem, intemperantiam.*

Ὃ καὶ δυνατόν] vide *l. 8. §. 55.*

§. 72. Ὃ ἂν ἡ λογικὴ] vide *l. 3. §. 8.* & *l. 4. §. 2.*

Καταδέεστερον ἑαυτῆς] utpote qæ ad ampliora & præstantiora sit nata. Vide *l. 3. §. 6.*

§. 73. Τί ἔτι ζητεῖς] Vide *ad l. 5. §. 6.* Seneca *Ep. 76. Oppone, qæ debortentur; dic, Factum tuum matura seqetur oblivio, & parùm grata existimatio civium. respondebit tibi; Ista omnia extra opus meum sunt, ego ipsum contemplor; facere rectè piéqe contentus.*

Ὥσπερ οἱ μωροὶ] *qibus fama major sitis est qàm virtutis.* Juvenalis *Sat. 10.* Vide *l. 4. §. 44.* & *ad l. 5. §. 23.* Sed

§. 74. Οὐδὲὶς κάμνῃ ὠφελούμενος. ὠφέλεια a L. 5. §. 6. l. 6. §. 29. ἡ περᾶξις κατὰ φύσιν. [a] μὴ οὖν κάμνε [b] ὠφελούμενος, ἐν ᾧ ὠφελεῖς. b Sup. §. 13. 53.

§. 74. Emolumentum capiendo nemo defatigatur. atqi emolumentum eſt actio omnis naturæ conſentanea. noli ergò defatigari emolumentum in eo capiendo, qod alteri præſtas.

§. 75. Ἡ δὲ ὅλη φύσις ἐπὶ τῷ κοσμοποιΐαν ὥρμησεν. νῦν δὴ [c] ἤτοι πᾶν τὸ γινόμενον καθ' ἑπακολούθησιν γίνεται, ἢ [*] ἀλόγιστα καὶ τὰ κυριώτατα τούτου ἐστὶν, ἐφ' ἃ ποιεῖται ἰδίαν ὁρμὴν τὸ δὲ κόσμος ἡγεμονικόν. εἰς πολλά σε [d] γαληνώτερον ποιήσῃ, τοῦτο μνημονεύσαντα. c L. 6. §. 38. l. 9. §. 1. 28. l. 10. §. 5. [*] τὰ λογικὰ καὶ κ. vel, ἃ λογιστικά, τὰ κ. Mer. d Sup. §. 68.

§. 75. Ad mundum condendum univerſi natura olim ſe intendit. nunc verò, avt qicqid fit, conſeqentiæ neceſſariæ lege certâ producitur, avt principalia etiam illa, ad qæ mundi mens peculiariter intenta eſt, ratione nullâ gubernantur. in multis tranqilliorem fecerit te, hoc in memoria ſi habueris.

ANNOTATIONES.

qare ſtultos cenſet, qi lavdem expetunt? qia id volunt, qod in ipſis non eſt. Epictetus *l.* 2. *c.* 13. *Ὅταν ἀγωνιῶντα ἴδω ἄνθρωπον, λέγω, ἄτος τί ποτε θέλει; εἰ μὴ τῶν ἐκ ἐφ' αὐτῷ τι ἤθελε, πῶς ἂν ἔτι ἀγωνία; διὰ τοῦτο καὶ ὁ κιθαῳδὸς, μόνον ἄδων, οὐκ ἀγωνιᾷ. εἰς θέατρον δ' εἰσερχόμενον, κἂν λίαν ὑφωνες ᾖ, καὶ καλῶς κιθαρίζῃ. εἰ γὰρ ἄσαι μόνον θέλει καλῶς, ἀλλὰ καὶ ἐνδοκιμῆσαι. τοῦτο δ' οὐκέτι ἐστὶν ἐπ' αὐτῷ. Cùm aliqem angi video, dico, qid iſte ſibi vult? Niſi aliqid earum rerum, qæ penes ipſum non ſunt, vellet, non angeretur. Qapropter citharœdus, etiam cum ſolus cantat, non angitur: ſed theatrum ingreſſus, licet admodùm vocalis ſit, & citharam bene pulſet, tum verò angitur, Neqe enim tantùm bene canere vult, ſed lavdari etiam: id qod jam penes ipſum non eſt.* Flaccus *l.* 1. *Ep.* 16.

Vir bonus ac prudens dici delector ego, ac tu.
Qi dedit hoc hodie, cras ſi volet, avferet idem.
Pone, meum eſt, inqit: pono, triſtiſqe recedo.

§. 74. Οὐδὲὶς κάμνει ὠφελούμενος] At Themiſtocles Athenienſibus ipſum proſcindentibus; *Τί κοπιᾶτε, ὦ μακάριοι, πολλάκις εὖ πάσχοντες; Qid, ô felices, defatigamini ſæpenumero beneficiis ab eodem accipiendis?* Plutarchus *de lavde ſuî c.* 3. & *in præcept. polit.* & *in apophth.*

Ὠφέλεια δὲ] Vide *ſuprà* §. 13, & 53.

Μὴ οὖν κάμνε] Apoſtolus *ad Galat. c.* 6. *v.* 9. *Τὸ δὲ καλὸν ποιοῦντες μὴ ἐκκακῶμεν. Porro ne benefaciendo ſegnes ſimus.* & *ad Theſſ. Ep.* 2. *c.* 3. *v.* 13. *Μὴ ἐκκακήσητε καλοποιοῦντες. Ne ſegneſcite in benefaciendo.* Vide *ad l.* 5. §. 6. & *l.* 6. §. 29.

Ὠφελούμενος, ἐν ᾧ ὠφελεῖς] Seneca *de clem. l.* 1. *c.* 4. *Animus reipublicæ tu es; illa corpus tuum. vides, ut puto, qàm neceſſaria clementia ſit. tibi enim parcis, cùm videris alteri parcere.* Avſonius *grat. act. Qartum hunc gradum novi beneficii tu, Avgaſte, conſtituis, deferre tibi ipſi, qò alter ornetur.* Caſſiodorus *var. l.* 4. *c.* 24. *In lucrum cedunt, qa bene meritis conferuntur.* & *de ipſo munere magis acqiritur, cùm optimis digna præſtantur.* Ità P. Syrus;

Beneficium dando accepit, qi digno dedit.

Sidonius *l.* 6. *Ep.* 12. *Aliqis aliqem: ego illum præcipuè puto ſuo bono vivere, qi vivit alieno.* & Pacatus *paneg. Nullam majorem crediderim eſſe principum felicitatem, qàm feciſſe felicem,* & *interceſſiſſe inopiæ,* & *fortunam viciſſe,* & *dediſſe homini novum fatum. itaqe imperatori propriam majeſtatem æſtimanti, non tam id ſuum videri debet, qod abſtulit, qàm qod dedit.* Gregorius Nazianzenus *de bapt.* Εὐεργετεῖται; *τὴν εὐεργεσίαν αἰτίμενος. Qum ab eo beneficium petitur, beneficio afficitur.* Et Joannes Chryſoſtomus apud Antonium *meliſſ. l.* 1. *c.* 29. *Οὐκ ἐν ποιεῖ ὁ ἐν ποιῶν, ἀλλ' ἐν πάσχει αὐτὸς, καὶ εὐεργετεῖται μᾶλλον, ἢ εὐεργετεῖ. Non benefacit qi benefacit, ſed beneficium ipſe accipit potius qam dat.* Noſtro planè conſentiens A Clemens Alexandrinus *Strom. l.* 2. *pag.* 404. *C. Τῷ γὰρ ὄντι εἰκὼν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος εὐεργετῶν, ἐν ᾧ καὶ αὐτὸς εὐεργετεῖται. ὥσπερ γὰρ ὁ κυβερνήτης, ἅμα σώζει καὶ σώζεται. διὰ τοῦτο ὅταν τις αὐτῶν τύχῃ, ἃ φησὶ τῷ διδόντι, Καλῶς ἔδωκας, ἀλλὰ, Καλῶς ἔλαβον. οὕτω λαμβάνει μὲν ὁ δεδὼς, δέδωκε δὲ ὁ λαμβάνων. Reverè enim Dei eſt imago homo beneficiens: qa in re ipſe etiam beneficio afficitur, ſicut gubernator ſimul ſervat & ſervatur. Et ideo qum qivis petens fuerit conſequtus, non dicit danti, rectè dediſti, ſed rectè accepiſti. Ita accipit qidem qi dat, dat autem qi accipit.*

§. 75. Ἡ ἀλόγιστα καὶ τὰ κυριώτατά ἐστιν] Mericus Caſaubonus legendum contendit, ἢ τὰ λογικὰ καὶ κυριώτατά ἐστιν, B vel etiam, ἢ ἃ λογιστικὰ, τὰ κυριώτατά ἐστιν. ut ſit ſenſus, *rationales creaturas eſſe objecta principalia, circa qa peculiaris cura illa & providentia verſatur.* atqe ità revera intelligendum Apoſtoli illud, *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 9. *v.* 9, 10. *Μὴ τῶν βοῶν μέλει τῷ Θεῷ; ἢ δι' ἡμᾶς πάντως λέγει; Num boves cura ſunt Deo? An hoc propter nos omnino dicit?* Ego tamen nihil mutandum cenſeo. hoc enim velle videtur Marcus, Ad mundi hujus fabricam producendam ac conſtituendam, peculiari qodam motu, univerſi natura acceſſit. deinceps avtem, vel qæcunqe in eo contingunt, vi nexûs cujuſdam & conſeqentiæ neceſſariæ lege certâ tunc conſtitutæ eveniunt, vel principalia illa, ad qæ univerſi mens præcipuè & qaſi peculiariter ſeſe intenderit, nullâ ratione, ſed temerè diſpoſita fuerint. at hoc eſſet abſurdiſſimum, mentem univerſi, cùm ad iſta producenda ac conſtituenda peculiari motu proceſſiſſet, de futura diſpoſitione atqe ordinatione legem nullam tuliſſe, ſed temerè ferenda caſui fortuito permiſiſſe. diſpoſuit ergò. hæc genuina Marci mens. nec aliud qicqam evincunt loca ad lectionis mutatæ firmamentum adducta ex *l.* 6. §. 39. & *l.* 9. §. 26. *edit. Caſ. l.* 6. §. 44. & *l.* 9. §. 28. diſtinctionis noſtræ. ſiqidem priore loco *τὰ κατὰ*, non *τὰ λογικὰ*, ea eſſe dicuntur, *ἃν οἱ θεοὶ μάλιστα προνοοῦνται, qorum dii præcipuè curam gerunt*, atqe iſtis *κατ' ἐπακολούθησιν συμβαίνειν, cum conſecutione neceſſariò cohærere* cætera. poſteriore verò nuda ponitur diſtributio illa, *Ἤτοι ἐφ' ἕκαστον ὁρμᾷ ἢ τῇ ὅλῃ διάνοια. ἢ ἅπαξ ὥρμησε, τὰ δὲ λοιπὰ κατ' ἐπακολούθησιν. Mens avtem univerſi vel ad ſingula qaqe ſe promovet, vel ſemel operi ſe admovit, reliqa verò per conſeqentiam neceſſariam.* Sicut & *l.* 6. §. 35. de ratione præditis nè γεὼ qidem. Ità Marcus pro conceſſo ſumit mentem univerſi, ſi ad primam rerum conſtitutionem ratione ac conſilio qodam deſtinato acceſſerat, ità cuncta diſpoſuiſſe ut à primis illis cavſſis ſuccedentia qæqe neceſſariâ qadam conſecutione profluerent. qod & iſtic monitum voluit. Vide & *lib.* 10. §. 6. Seneca *de beneficiis lib.* 6. *cap.* 23. *In prima illa conſtitutione, cùm univerſa diſponerent, etiam noſtra viderunt, rationémqe hominis habuerunt. —— etiamſi potiora illis ſunt, in qa oriuntur, nos tamen in majora ituri juvant.* de ſyderibus loqitur.

LIBER VIII.

a L. 1. §. 16. Καὶ δὴ τὸ πρὸς [a] τὸ ἀκενόδοξον φέρει, ὅτι μὴ ἐπιδύναται τὸν βίον ὅλον, ἢ τὸν γε ἀπὸ νεότητος φιλόσοφον βεβιωκέναι. ἀλλὰ πολλοῖς τε ἄλλοις, καὶ αὐτὸς σαυτῷ δῆλος γέγονας, πόρρω φιλοσοφίας ὤν. πέφυρσαι ἤδη. ὥστε τὴν μὲν δόξαν τὴν δὲ φιλοσοφίαν κτήσασθαι, ἐκεῖσε σοι ῥᾴδιον. ἀνταγωνίζεται δὲ καὶ ἡ ὑπόθεσις. ἅπερ οὖν ἀληθῶς ἐώρα-

Oc etiam ad inanis gloriæ ſtudium minuendum conducit, qòd vitam totam, eam ſaltem qæ à juventute hactenus tranſiit, non potes præſtare philoſophicè ductam. ſiqidem cum aliis havd pavcis, tum & tibiipſi compertum eſt, à philoſophia longè te abeſſe. conturbatæ ſunt itaqe rationes tuæ: neqe adeò avt facile eſt tibi philoſophi exiſtimationem comparare; & vitæ etiam inſtitutum adverſatur. proinde ſi verè

ANNOTATIONES.

§. 1. Ὀρρὼ φιλοσοφίας ἦν] Epictetus *lib.* 2. *c.* 9. *Οὕτως οὐδὲ τὴν τοῦ ἀνθρώπου ἐπαγγελίαν πληροῦσαι δυνάμενοι, προσλαμβάνομεν τὴν τοῦ φιλοσόφου, τηλικοῦτο φορτίον, οἷον εἴ τις δίκην λίτρας ἄρας μὴ δυνάμενος, τὸν τοῦ Αἴαντος λίθον βαστάζειν ἤθελεν. Sic cùm hominis munus abſolvere neqeamus, etiam philoſophi perſonam no-* A *bis imponimus, ingens onus; perinde ac ſi qis, cui vires ad decem libras ferendas non ſuppeterent, Ajacis lapidem ferendum aſſumeret.* Qem eundem vide & *l.* 3. *c.* 21.

Ἀνταγωνίζεται δὲ καὶ ἡ ὑπόθεσις] Repugnat res ipſa: ipſum vitæ tuæ inſtitutum opinioni iſti, qam de te habes tanqam qi philoſophus ſis, adverſatur, falſíqe te redarguit. vel qia aliis negotiis diſtrictus totus teneris, nec huic ſtudio totum te ſedulò B jugitérqe dediſti, vel etiam qia affectibus etiamnum indulgere deprehenderis, eóqe à verò mentis animíqe cultu abeſſe te qàm lon-

verè perſpexiſti, in qo res ipſa ſita ſit, miſſa exiſtimatione, in hoc duntaxat incumbe, ut vitæ qod ſupereſt, qantulumcumqe id fuerit, pro naturæ tuæ ductu ac dictamine tranſigas. tu itaqe illa qid velit, intuere, nec te aliud qicqam moleſtum habeat. etenim expertus jam es, per qàm multa divagatus, vitam bonam beatámqe nuſqam inveneris; non in ſyllogiſmis, non

καις πῦ κεῖ) τὸ πρᾶγμα, τὸ μὲν, a τί δόξεις, ἄφες. δεχέσθηπ ἢ, εἰ κᾶν b τὸ λοιπὸν ᾧ βίᾳ, ὅσον δήποτε *ἡ σὴ φύσις θέλῃ βιώσειν *. καταινόησον ἂν τί θέλῃ, κὴ c ἄλλο μηδὲν πρᾶγμα τῳ. πεπείρασαι γὰρ d πολλῶν πλανηθεὶς, ἀ- δαμῦ ἕυρες τὸ εὖ ζῆν. ἀκ ἐν συλλογισμοῖς, ἀκ ἐν

a L.7.§.73. l.10.§ 11.
b L.7.§.46. 56.
* [ὡς] ἡ ſ. -τεις. Boot.
c L.2.§.7. l. 7.§.20.
d L.12.§. 1.

ANNOTATIONES.

longiſſimè prodis. Seneca *Epiſt.* 59. *Exiguum temporis impendiſſe philoſophiæ, ſatis abundéque occupatis fuit. leviter tam magna rei inſtituimus. qemadmodum autem poteſt aliqis, qantum ſatis ſit, adverſus vitia diſcere, qi qantum à vitiis vacat, diſcit? Atqi, non cùm vacaveris, philoſophandum eſt: omnia alia negligenda, ut huic aſſideamus; cui nullam tempus ſatis magnum eſt, etiamſi à pueritia uſqe ad longiſſimos humani avi terminos vita protenditur.* Idem *Epiſt.* 72. Galenus *de affect. dignoſc. & cur. c.* 3. cuidam ἀναμάρτητον ſeſe opinanti. Ἀλλὰ σύ γε θεῷ παραπλήσιον ἐξαίφνης οὐκ ἄν ποτε γένοιο. ὅπου γὰρ οἱ δι' ὅλου τοῦ βίου ἀπάθειαν ἀσκήσαντες, οὐ πιστεύουσιν τελείως αὐτὴν ἰσχυκέναι, πολὺ δή που μᾶλλον ὁ μηδέποτ' ἀσκήσας σύ. *Verùm tu Deo ſimilis repentè fias nunqam. Qum enim ii, qi per totam vitam apatheiam exercuerunt, nondum ipſam perfectè ſe conſequtos credant, multò utiqe magis tu, qi nunqam exercuiſti.* Et *c.* 4. Δεῖται γὰρ ἀσκήσεως ἕκαστος ἡμῶν σχεδὸν ὅλου τοῦ βίου, πρὸς τὸ γενέσθαι τέλειος ἀνήρ. *Indiget enim unuſqiſqe noſtrum, ut evadat vir perfectus, totius propemodum vitæ exercitio.* Vide Epictetum *Enchir. c.* 35, & 36. (ubi perperam divulſis qæ arctiſſimè cohærebant, ex Epiro Rhegium fecerunt editores) & *Diſſert. l.* 3. *c.* 15. unde mendoſa qædam in *Enchir.* poſſunt emendari feliciùs, qàm eſt à Volfio aliiſqe id non advertentibus tentatum. Inter alia qæ cùm utrobiqe vitiata videantur, intacta prorſus, tanqam integra præterierunt illi, hæc habet. Δοκεῖς ὅτι ταῦτα ποιῶν, δύνασαι φιλοσοφεῖν. δοκεῖς ὅτι δύνασαι ἀπαύστως ἐσθίειν, ἀσαύστως πίνειν, ὁμοίως ὀργίζεσθαι, ὁμοίως δυσχεραίνειν. *Putaſne te, ſi iſta agas, poſſe philoſophari? putaſne te poſſe eodem modo edere, eodem modo bibere, eqè iraſci, eqè indignari?* ità in *Diſſertationibus* exhibentur: nam in *Enchiridio* & mutilata & inqinatiora lego, Δοκεῖς ὅτι ταῦτα ποιῶν, δύνασαι φιλοσοφεῖν; δοκεῖς ὅτι δύνασαι, (φιλοσοφεῖν ſcilicet, qod ἐκ τῆ κοινῆ ſubavdiendum) ἀσαύτως ἐσθίειν, ἀσαύτως πίνειν, ὁμοίως ὀργισθεὶς, ὁμοίως δυσχεραίνων; neqe enim avt iraſci avt tædio habere permittebant Stoici. ità *c.* 22. Πρῶτον, ἐν τοῖς κατὰ σαυτὸν, οἵκπερ δεῖ σε ὅμοιον ἐν ᾧ- δενὶ φαίνεσθαι, ὅις νῦν ποιεῖς. *Primum, tuis in rebus non amplius te tui ſimilem eſſe oportet, nec qicqam eorum facere qa nunc facis.* ſeqitur: ἀγρυπνῆσαι δεῖ, πονῆσαι, νικῆσαί τινας ἐπιθυμίας, ἀπελθεῖν ἀπὸ τῶν οἰκείων, ὑπὸ παιδαρίῳ καταφρονηθῆναι, ὑπὸ τῶν ἀπαντώντων καταγελασθῆναι, ἐν παντὶ ἔλασσον ἔχειν, ἐν ἀρχῇ, ἐν τιμῇ, ἐν δίκῃ, &c. *Vigilandum eſt, laborandum eſt, vincenda ſunt qadam cupiditates, à cognatis diſcedendum; oportet à puero contemni, ab obviis derideri, omnibus in rebus deteriori conditione eſſe, in magiſtratu, in honore, in judicio.* &c. Huc applicat dictum vulgare, qod inter adagia locum meritò ſibi vindicet, idem *l.* 4. *c.* 6. Νῦν δὲ πρὸς ἄλλοις γίνεσθαι λέγεις, ἄλλων ἐπιμελεῖσθαι. καὶ πολλοὶ δὲ τοῦτο καλῶς λέγουσιν, ὅτι ἔργου ἔργῳ οὐ κοινωνεῖ. *Nunc autem aliis te rebus intentum eſſe, alia curare dicis: & multi rectè illud dicunt, opus cum opere nullam habere communionem.* Et rurſus *c.* 10. Ἀλλὰ προῖκα θέλεις τὰ τηλικαῦτα λαβεῖν; καὶ πῶς δύναται; ἔργον ἔργῳ οὐ κοινωνεῖ. εἰ δ' ἐκεῖνα θέλεις, τοῦτο ἄφις, εἰ δὲ μή, ὥστε τοῦτο ἔξεις, ὥστ' ἐκεῖνα, περισπώμενος ἐπ' ἀμφότερα. *An gratis accipere iſta ſtudes? qi autem potes? alterum opus cum altero commune nihil habet. Sin illa vis, hoc omittito. Alioqi neqe hoc, neqe illa habebis, animo utriſqe diſtracto.* Qod fuſiùs pavlò *Enchir. c.* 1. §. 4. Τηλικούτων ἐφίεμαι, μίμησο ὅτι οὐ δεῖ οὐδὲ μετρίως κεκινημένον ἅπτεσθαι αὐτῶν. ἀλλὰ τὰ μὲν ἀφίναι παντελῶς, τὰ δ' ὑπερτίθεσθαι πρὸς τὸ παρόν. εἰ δὲ καὶ ταῦτ' ἐθέλῃς, καὶ ἄρχειν, καὶ πλουτεῖν, τυχὸν μὲν, οὐδ' αὐτῶν τούτων τεύξῃ, διὰ τὸ καὶ τῶν προτέρων ἐφίεσθαι. πάντως γε μὲν ἐκείνων ἀποτεύξῃ, δι' ὧν μόνον εὐδαιμονία καὶ ἐλευθερία περιγίνεται. *Cùm tantas res appetas, ſic eas ſuſcipiendas eſſe memento, ut ſis non mediocriter incitatus, atqe alia penitus relinqenda, alia in præſentia omittenda cenſeas. Qod ſi & illas deſideráris, & magiſtratus etiam atqe opes appetieris, fortaſſe te hac qidem aſſeqeris, propter earum, qas ante diximus, cupiditatem: iis certè omnino excides, per qas ſolas felicitas & libertas comparatur.* Et *ibidem c.* 12. Ἴσθι γὰρ ὅτι οὐ ῥᾴδιον, καὶ τὴν προαίρεσιν τὴν σαυτῆ κατὰ φύσιν ἔχουσαν φυλάξαι, καὶ τὰ ἐκτός. ἀλλὰ τὸν ἑτέρῳ ἐπιμελούμενον, τῆ ἑτέρᾳ ἀμελῆσαι, πᾶσα ἀνάγκη. *Scito enim facile non eſſe, inſtitutum tuum in eo ſtatu, qi ſit naturæ conſentaneus, conſervare, & res externas amplecti: ſed aliter non poſſe fieri, qin is, alterum qi curet, alterum negligat.* Qod Siracides *c.* 38. *v.* 25. Ὁ ἐλαττούμενος πράξει, αὐτὸς οὐ σοφισθήσεται. *Qi parum attendit actioni ſuæ, non efficietur ſapiens.* Et Epictetus *c.* 36. edit. vulg. Ταῦτα οὐ μὴ συμφανεῖ. ἵνα σε δεῖ ἄνθρωπον ἢ ἀγαθὸν ἢ κακὸν εἶναι. ἢ τὸ ἡγεμονικόν σε δεῖ ἐξεργάζεσθαι τὸ σαυτῆ, ἢ τὰ ἐκτός. ἢ περὶ τὰ ἔσω φιλοτεχνεῖν, ἢ τὰ ἔξω. τυτέσιν ἢ φιλοσόφου τάξιν ἐπέχειν, ἢ ἰδιώτου. *Iſta non conſentient: unum te oportet homi-*

nem eúmqe vel bonum vel malum eſſe: avt exercenda tibi ratio eſt & mens, avt res externa colenda. Avt in internis elaborandum, avt in externis: hoc eſt, avt Philoſophi tuendus locus, avt hominis plebeji. In eam mentem, Pythagoras apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 1. Χαλεπὸν πολλὰς ἁδοὺς ἅμα τῷ βίῳ βαδίζειν. *Difficile eſt multas ſimul vita calles ingredi.* Et obſervat Cl. Caſavbonus apud Athenæum *l.* 12. τὴν περίεργον opponi τῇ φιλοσοφίᾳ. id eſt, *vitam occupatam & ſolicitam philoſophicæ.*

Τί δόξεις, ἄφις] hoc qippe ſtultorum eſſe dixerat. *l.* 7. §. 73. & *l.* 4. §. 44. ſed & videri eſſe, qod non es, qid tibi proderit? *l.* 10. §. 8. Socrates, teſte Xenophonte *memorab. l.* 1. *pag.* 732. *A.* dicere ſolitus eſt, ὡς οὐκ ἔστι καλλίων ὁδὸς ἐπ' εὐδοξίαν, ἢ δι' ἧς ἂν τις ἀγαθός τε γένοιτο καὶ μὴ δοκεῖν βούλοιτο. *Viam ad gloriam meliorem nullam eſſe, qàm qâ bonus aliqis eſſet, ac non videri vellet.* At Marcus hîc qid aliis videaris, miſſum prorſus vult facias, Æſchyli illud pervulgatum in Thebaide imitatus;

Οὐ γὰρ δοκεῖν ἄριστον, ἀλλ' εἶναι θέλει.
Eſſe, havd videri, enim elaborat optimus.

Qod è tragico de Amphiarao prolatum, ad Ariſtidem corona tranſtulit. Plutarchus in *Ariſtid. vit. & Apoph.* qi & lavdat *de poet. leg. c.* 13. De Iſidoro & de Marino etiam extulit Damaſcius in *vit. Iſid.* apud Photium *bibl. cod.* 242. Catoni par elogium tribuit Saluſtius in *Catilin. Eſſe, qàm videri, bonus malebat.* qi ſubjungit tamen: *Ità, qò minus gloriam petebat, eò magis adſeqebatur.* qod ſuprà Socrates. De ſe Gregorius Nazianzenus *adv. eos, qi ſedem Conſtantinopolitanam ambire ipſum inſimulabant.* Ἀλλ' ἴστω, φησὶ, δοκεῖ τοῖς πολλοῖς. τί δέ μοι διαφέρει, ᾧ τῷ εἶναι πλείων ὁ λόγος, μᾶλλον δὲ πᾶς; τοῦτο γὰρ ἡ κατάληψις, ἡ ἀδικαίωσις, ἡ ἄθλιον πεποίηκεν, ἢ μακάριον. τὸ δὲ δοκεῖν οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς, ὥσπερ οὐδὲ ὄνος ἀλλότριον. *Atqi pleriſqe videtur, inqies. Qid verò meâ intereſt, qi rei veritatem magis curo, imo ſolùm curo? hoc enim me vel condemnaverit, vel abſolverit: hoc miſerum vel beatum reddiderit. At, qid aliis videatur, nihil ad nos, qemadmodum nec alienum ſomnium.* Et mox: Τὸ δοκεῖν οὖν, ὧν μὲν ὑπάρχῃ, δεξόμεθα. ἵν' ἔπω τι καὶ ἀνθρώπινον. ὧν δὲ ἀντικέκτηται, χαίρειν ἐάσομεν, καὶ οὐδὲν τῷ εἶναι διὰ τὸ δοκεῖν ἀφαιρήσομεν. *Qod autem ad hominum de nobis exiſtimationem attinet, ita animo comparati ſumus, ut ſiqidem ea contingat, non illibenter acceptúri ſimus, (ut humani etiam aliqid dicam) ſin autem in contrarium cadat, valere jubebimus, nec qicqam de rei veritate propter hominum opinionem detrahemus.* De Socrate Epictetus *Diſſertat. lib.* 4. *c.* 8. Ἀπῆγεν, ἵνα ἀρκούμενον τῷ εἶναι φιλόσοφον. χαίρων δὲ, καὶ ὅτι μὴ δοκῶν, οὐκ ἐδάκνετο. *Adducebat illos, contentus eo, qod Philoſophus eſſet: gavdebatqe ſe, qod talis non videretur, non morderi.* Qin & idem apud Platonem in *Gorgia pag.* 350. *B.* Παντὸς μᾶλλον ἀνδρὶ μελετέον, οὐ τὸ δοκεῖν εἶναι ἀγαθὸν, ἀλλὰ τὸ εἶναι, καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ. *Viro pra cateris meditandum eſt, non ut bonus qidem videatur, ſed ut re verâ ſit bonus publicè atqe privatim.* Epictetus *enchir. c.* 24. Ἐάν ποτέ σοι γίνηται ἔξω σραφῆναι, πρὸς τὸ βελτιῶναί τινι, ἴσθι ὅτι ἀπώλεσας τὴν σάσιν. (ità malim pro ἴσασιν, qàm cum Volfio ἴσασιν) ἀρκεῖ οὖν ἐν παντὶ, τῷ εἶναι φιλόσοφος. εἰ δὲ καὶ δοκεῖν βούλει, τῷ εἶναι σαυτῷ φαίνου, καὶ ἱκανὸς ἔσῃ. *Si qando acciderit ut foras promineas, & alicui placere cupias: te de ſtatione tua dejectum eſſe ſcito. Qare in omnibus rebus illud tibi ſatis ſit, te eſſe philoſophum. Sin alicui etiam videri philoſophus cupis: tibi videre, idqe tibi ſatis eſto.* ubi tamen τῷ εἶναι ſuperflua eſſe ſuſpicatur meritò Volfius. Eratoſthenem verò vitii illius, qod à Marco hîc tangitur, inſimulat Strabo *geograph. l.* 1. *pag.* 10. Μέσος ἦν, inqit, τοῦ τε βουλομένου φιλοσοφεῖν, καὶ τοῦ μὴ θαῤῥοῦντος ἐγχειρίζειν ἑαυτὸν εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, ἀλλὰ μόνον μέχρι τοῦ δοκεῖν προιόντος. *Medium tenuiſſe inter eum qi philoſophari vellet, & eum qi non auderet ſe ei dare inſtituto: ſed eo duntaxat progrederetur ut philoſophari putaretur.*

Εἰ καὶ τὸ λοιπὸν τῷ βίῳ, ὅσον δήποτε ἡ σὴ φύσις θέλει βιώσειν] D. Bootius, *ὅσον δήποτε ἡ σὴ φύσις θέλει, βιώσεις. Si reliqum vitæ, qantumcunqe natura tibi conceſſerit, tranſegeris.* emendationi aſſentior. Verùm mihi aliqid inſuper, qod deſit, ſupplendum eſſe videtur. Seqitur enim, *καταινόησον ἂν τί θέλει, conſidera ergò qid ea velit.* non qamdiu, ſed qomodo vivere te velit. unde liqet, de ea re monitum aliqod anteceſſiſſe. forſan ergò legendum fuerit, *εἰ καὶ τὸ λοιπὸν τῷ βίῳ, ὅσον δήποτε, [ὡς] ἡ σὴ φύσις θέλει, βιώσεις. Si reliqum vitæ, qantumcunqe id futurum ſit, prout natura tua vult, & à te exigit, tranſegeris.*

Οὐδαμῦ ἵυρις τὸ εὖ ζῆν] Contendit non immeritò Mericus Caſavbonus Antonini iſta, cum Solomonis illis, *Eccleſ. cap.* 1. *v.* 13.

ἐν πλέτῳ, οὐκ ἐν δόξῃ, οὐκ ἐν ἡδυπαθείᾳ, ἐν ἀδαμῶ. πῦ ἔν ἐστιν; [a] ἐν τῷ ποιεῖν. ἃ ἀπαιτεῖ ἡ τῦ ἀνθρώπου φύσις. πῶς ἔν ταῦτα ποιήσῃ *; ἐπὰν [b] δόγματα τὰ ἔχῃ, ἀφ' ὧν αἱ ὁρμαὶ καὶ αἱ πρᾶξεις. τίνα δόγματα [c] τὰ περὶ ἀγαθῶν, & κακῶν. ὡς [d] ἀδέονὸς μὲν ἀγαθὸν ὄν]ω ἄνθρώπῳ, ὃ ἀεὶ ποιεῖ δίκαιον, σώφρονα, ἀνδρεῖον, ἐλεύθερον *, ἀδέονὸς δ' κακῶν, ὃ ἀεὶ ποιεῖ τἀναντία τοῖς εἰρημένοις.

§. 2. [e] Καθ' ἑκάστην πρᾶξιν ἐρώτα σεαυτόν, πῶς μοι ἄυτη ἔχει; μὴ [f] μεταμενήσω ἐπ' αὐτῇ; [g] μικρὸν καὶ τέθνηκα, καὶ πάντ' ἐκ μέσου. [h] τί πλέον ἐπιζητῶ, εἰ [i] τὸ παρὸν ἔργον ζώου [k] νοερῦ, & κοινωνικῦ καὶ ἰσονόμου θεῷ.

§. 3. [l] Ἀλέξανδρος & ὁ καὶ Γάϊος, καὶ Πομπήϊος τί ποτὲ Διογένη, καὶ Ἡράκλειτον, καὶ [m] Σωκράτη; [n] οἱ μὲν γὰρ εἶδον τὰ πράγματα, καὶ τὰς αἰτίας, & τὰς ὕλας, & τὰ ἡγεμονικὰ ἦν αὐτῶν * ταυτά. ἐκεῖ δ' ὅσων μέλλοσα; καὶ

in divitiis, non in gloria, nec in voluptate, nec ullibi. in qonam ergo consistit? in eis faciendis qæ exigit natura humana. at hæc qomodo qis faciat? si decreta nactus sit, à qibus appetitiones actúsque istiusmodi profluant. qænam, inqis, decreta? de bonis malisque, ut nihil nimirum homini bonum censeat, qod non justum, temperantem, fortem, liberalem faciat; nihil malum, qod non istis contrarium.

§. 2. In omni actione interroga te, qomodo ista mihi sese habet? num futurum est, ut ejus pœniteat me? propè adest tempus, qo moriturus sum, omniáqe mihi transitura. qid ergò expeto ulteriùs, qàm ut illud qod impræsentiarum ago, opus sit animantis rationalis, socialis, eadémqe cum Deo ipso lege agentis.

§. 3. Alexander, Cajus, Pompejus, qid ad Diogenem, Heraclitum, Socratem? isti siqidem res ipsas perspectas habebant, formásque earundem & materias. atqe hoc modo instructæ erant mentes horum. illis verò, cùm ea nevtiqam perspecta haberent, de qàm multis solicitos esse necesse fuit? qàm

ANNOTATIONES.

v. 13. & *c.* 2. *v.* 1. —11. qibus per multa, imò universa ferè, qæ sub sole geruntur, pervagatus Rex, nusqiam vitam beatam veréqe tranqillam deprehendisse se profitetur. qi tamen illud, ἀδαμῶ, apud Marcum, qod & denuò repetitur, malim, *nusqiam*, simpliciter, *in istorum nullo*, vertisset. Adjici potest Severi Imperatoris illud; *Omnia fui, & nihil expedit.* Spartianus potiùs tamen, prout ab Avrelio refertur: *Ortus Lepti, humili patre, primò literis, deinde imbutus foro: qo parùm commodante, uti rebus arctis solet, dum tentat avt exqirit varia meliorâqe, conscendit imperium. ibi graviora expertus, laborem, curas, metum, & incerta prorsus omnia; qasi testis vitæ mortalium, Cuncta, inqit, fui, conducit nihil.* Qod de Marco filius, de Severo pater ὁ μακαρίτης, *ad Spart.* *Qatuor verbis complexus est integri libelli ejus (finem solùm excipimus) qi à sapientissimo rege Solomone, super bunaparum rerum vanitate, divinitus planè & θεοπνεύστως est compositus.* Finem meritò excepit; qem frustrà statuit hìc Marcus, ἐν τῷ ποιεῖν ἃ ἐπιζητεῖ ἡ τῦ ἀνθρώπου φύσις. *In eis faciendis qa exigit natura humana.* qanqam havd ineptè prorsus, si *naturam* diceret, qalis est ab initio condita ac creata, jam enim corrupta & defecta, non valet suis viribus eò etiam adspirare, in qo uno bonum ipsius verum ac syncerum consistit. Meliùs itaqe Solomon, utpote θεοδίδακτος, ἐν τῷ Θεὸν φοβεῖσθαι, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτῦ φυλάσσειν. *Vis*, inqit, *post hæc omnia summam rei? Deum revere; & præcepta ejus observa: hoc est enim totum hominis. Eccles. c.* 12. *v.* 13. Epictetus *l.* 3. *c.* 24. Τὰ ἀγαθὰ ἔξω μὴ ζητεῖτε. ἐν ἑαυτοῖς ζητεῖτε. εἰ δὲ μή, οὐκ εὑρήσετε. *Bona foris non quærite, sed quærite in vobis ipsis; alioqs non invenietis.* at qomodo apud se bonum istud offendet qis? subjungit; ὅλος πρὸς τὸν Θεὸν τετραμένος, καὶ τὰς ἐκείνου ἐντολὰς καὶ τὰ προσάγματα. *Totus Deo destinatus, illiúsque mandatis & edictis.* ecqid aliud Rex sapientissimus?

Ἐπὰν δόγματα ἔχῃ] Vide Epictetum *Dissert. l.* 1. *c.* 11.

Ὁ οὐκ ποιεῖ δίκαιον] *Bonum nihil est*, inqit, *nisi qod habentem bonum facit.* At de bonis, qæ dicimus, externis, verè Avgustinus *concion. solenn.* 236. *Omnia ista bona sunt; sed unde facias bene, non qa te faciant bonum. habeto bona, qa te faciant bonum. bona sunt qa habes. esto & tu bonus inter bona tua. esto bonus mansurus inter bona peritura. erubesce bonis tuis. noli esse malus in eis, nè pereas cum eis.* Vide *l.* 2. §. 11. & Senecam *Ep.* 76.

Ἐλεύθερον] *liberum.* at interpretes, *liberalem.* ἐλευθέριον. sic *l.* 7. §. 67.

Ὁ οὐκ ποιεῖ ταναντία] Contrà, nihil malum est, nisi qod habentem malum atqe improbum facit: qod externa ista non possunt. Vide *l.* 2. §. 1.

§. 2. Μὴ μετανοήσω ἐπ' αὐτῇ] Epicharmus apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 1.

Οὐ μέλλοσιν, ἀλλὰ προγνῶναι χρὴ τὸν ἄνδρα τὸν σοφόν.
Cuncta sapiens prævidebit; pœnitebit sic nihil.

Plavtus *Stich.* 1. 2.

— qotidie
Pridie caveat, nè faciat, qod pigeat postridie.

& *Bacchid.* 4. 9.

Priùs te cavisse ergò, qàm pudere aqum fuit.

Pindarus *Pyth. Od.* 5. πρόφασιν esse ait,

Ἐπιμηθέως ὀψινόου θυγατέρα.
Epimethei serò sapientis filiam.

Vult itaqe nos Marcus esse Promethei non Epimethei liberos, nè Prophasin, i. e. *excusationem*, sive *prætextum*, sororem nobis adsciscere necesse habeamus. Vide *infrà* §. 10.

Μικρὸν, καὶ τέθνηκα, & πάντ' ἐκ μέσου] Qod nos vulgari di-

A verbio dicere solemus, *Ego cùm interii, totus mundus mihi intercidit.* Prosper, *ad uxorem*:

Etsi concluso supereſſent tempora ſeclo,
Ut poſſet longos mundus habere dies:
Nos tamen occaſum noſtrum obſervare deceret,
Et finem vitæ quemque videre ſuæ.
Nam mihi qid prodest, qòd longa flumina curſu
Semper inexhauſtis prona ferantur aqis?
Multa qòd annoſa vicerunt ſecula ſylva?
Qódque ſuis durant florea rura locis?
Iſta manent: noſtri ſed non manſere parentes:
Exigui vitam temporis hoſpes ago.

B Avgustinus *de verb. Dom. Serm.* 26. & *de* 10. *Chord. c.* 2. & *Homil.* 28. *Longè est qidem dies judicii: sed uniuscujusque hominis dies ultimus longe esse non potest; qia brevis est vita, & vitæ brevitas incerta.* Vide *ad l.* 4. §. 26.

Τί πλέον ἐπιζητῶ] Ità Gregorius Nazianzenus *ad Epist.* 150. Οὐ γὰρ ἄλλο τι ἐπιζητοῦμεν. *Non enim aliud qid expetimus.* Vide *ad l.* 5. §. 6. & *l.* 6. §. 2. & *l.* 7. §. 13. & *l.* 9. §. 40. Epictetus *l.* 3. *c.* 24. Σὺ δὲ ζητεῖς ἄπαθλον ἀνδρὶ ἀγαθῷ μεῖζον τὸ καλὸν καὶ δίκαια πράττειν; *Tu verò viro bono majus præmium qæris honestis & justis actionibus?* Plavtus *Amph.* 2. 2.

Virtus præmium est optimum.

C Ἰσονόμου Θεῷ] qia nimirum φυσικὸς νόμος ille cujus meminit *l.* 3. §. 11. sive θεσμὸς, uti nuncupat *l.* 2. §. 16. hominibus communis cum diis ipsis à Stoicis statuitur. unde & hominem sapientem, qi ad legis istius normam vitam exigit suam, nihilo faciunt minorem Deo ipso. Epictetus *l.* 1. *c.* 16. Ὡς καὶ γε τὸν λόγον, οὐδὲ χείρων τῶν θεῶν, οὐδὲ μικρόλερος. λόγῳ γὰρ μέγεθος οὐ μήκει, οὐδ' ὕψει κρίνεται, ἀλλὰ δόγμασιν. *Nam mente qidem consideratâ, nèqe diis immortalibus es deterior, avt minor. Mentis enim magnitudo non proceritate avt altitudine judicatur, sed decretis.* Vide *ad l.* 3. §. 7.

§. 3. Ἀλέξανδρος δὲ] Alexander verò, qasi à prioribus penderet. sed τὸ δὲ παρέλκειν videtur. sicut τὸ δὲ *l.* 6. §. 44.

D Τὸ πρὸς Διογένη] Juvenalis *Sat.* 8.

Libera si dentur populo suffragia, qis tam
Perditus, ut dubitet Senecam præferre Neroni?

Καὶ τὰ ἡγεμονικὰ ἦν αὐτῶν ταῦτα] lectionem si admittimus, sensus erit, *Eadem erant mentes illorum*: sive *per omnia sibi invicem consentiebant.* id qod sapientum est, & rationis rectæ, qæ una eadémqe apud omnes est, avspicium ductúmqe assectantium. qum insipientes & animi affectu & vitæ instituto, tum secum invicem, tum & à seipsis etiam dissentiant. Cæterùm Mericus Casavbonus ταῦτα legisse videtur: & Gvilielmus Xylander τοιαῦτα, cùm vertit, *ità erant eorum mentes instructæ.* ejusmodi nimirum mentes habebant, E qæ in rerum naturas acutiùs introspicere, & sagaciùs intromittere se poterant. hunc seqor. indè ergò factum, ut cùm rerum naturam perspectam haberent, & cui usui inservirent, nec multis opus esse sibi ad bene ac feliciter agendum intelligerent, nec avidiùs qicqam, qam par erat, appeterent.

Ἐκεῖ δὲ ὅσων πρόνοια, καὶ δυλεία πόσων;] Xylander, *ibi verò, qibus in rebus esset prudentia & servitus.* ut ad philosophos illos, illorúmque perspicaciam referatur. Mericus Casavbonus ad reges ac imperatores potiùs, qos priùs dixerat, retulit. in qo calculum ei lubens contribuo meum. Verùm qòd vertit, *qousque se extendebat error eorum, eousque eorundem & servitus*, non F video qi possit cum avtoris verbis consistere, nisi τόσων avt τοσούτων pro πόσων substituere libuerit. Mihi nihil movendum videtur. erotematicè tantùm concipiendum existimo. Apud illos, cùm

a *L.* 7. §. 54. 55, 56.
* -σει [τις;] f.
b *L.* 3. §. 13. *l.* 7. §. 2.
c Inf. §. 14.
d *L.* 2. §. 11.
* -θέριον Mer. *L.* 7. §. 67.
e *L.* 5. §. 11.
f Inf. §. 10.
g *L.* 7. §. 70. Inf. §. 34.
h *L.* 5. §. 3. 6
i *L.* 6. §. 2. *l.* 10. §. 1.
k *L.* 7. §. 72.
l *L.* 9. §. 29.
m *L.* 7. §. 66.
n *L.* 5. §. 32. Inf. §. 5. *l.* 9. §. 25.
* ταῦτα Mer. τοιαῦτα Xyl.

qàm multis rebus inſervire?

§. 4. Eadem nihilominus facturos memineris, etiamſi tu te ruperis.

§. 5. Inprimis nè commovearis. obveniunt enim ſecundùm rerum naturam univerſa: ipſe avtem pavlò pòſt, nullus, nuſqam futurus es, qomodo & Hadrianus, & Avguſtus. tum rem ipſam penitiùs intuitus, eam in ſe conſidera. ſimul memineris, probum eſſe te opor-

[a] δυλεία πόσων;

§. 4. Ὅτι [b] ἀδὲν ἧττον τὰ αὐτὰ ποιήσουσι, κἂν σὺ διαῤῥαγῇς.

§. 5. Τὸ πρῶτον, [c] μὴ ταράσσου. [d] πάντα γὰρ κατὰ τὸν ὅλον φύσιν. καὶ [e] ὀλίγου χρόνου ἀδεὶς ἀδαμὰ ἔσῃ, ὥσπερ ἀδὲ Ἀδριανὸς, ἀδὲ Αὔγουστος. ἔπειτα [f] ἀτενίσας εἰς τὸ πράγμα, ἴδε ἀυτό, & συμμνημονεύσους, ὅτι [g] ἀγαθόν σε ἄνθρωπον εἶναι δεῖ, καὶ

a L.9.§. 29.40.l.10. §.19.
b L.7.§.71. l.12.§.26.
c L.4.§.3.l. 5.§.23.l.9. §.29.37.
d L.5.§.8. 10.
e Sup.§.2.
f Sup.§.3.l. 4.§.3.
g L.7.§.15.

ANNOTATIONES.

cùm rerum naturam, ac per conſeqens uſum, non ritè aſſeqerentur, de qot rebus alioqi minùs neceſſariis, ſed qæ ipſis neceſſariæ viſæ ſunt, ſatagere illos neceſſe fuit, qòtqe rerum ſeſe ſervituti addicere? Ἅμα γὰρ τῇ ἀρχῇ πολλὰ τὰ ἀναγκαῖα ἀναπεπλάκασιν. *Una enim cum imperio multas ſibi neceſſitates compararunt.* Teles *collat. divit. & paupert.* apud Stobæum *tom. 2. tit.* 94. Notum eſt illud Philippi Macedonis, qi cùm qo loco deſtinaverat, caſtra ſtatuere, commodè non poſſet, qod pabulum jumentis defore diceretur: Ὅσος ἡμῶν ὁ βίος ἐστὶν, inqit, εἰ καὶ πρὸς τὸν τῶν ὄνων καιρὸν ὀφείλομεν ζῆν; *Qalis vita noſtra eſt, qibus ad aſinorum opportunitatem ea eſt exigenda?* Refert Plutarchus in *Apophth.* & in *præcept. polit.* ità aſinis etiam ac jumentis inſervire rex magnus neceſſe habebat; non paſtores tantùm avt bubulci: qos ità conqerentes induxit Sophocles, referente eodem in *Ægide*;

Τοῖσι γὰρ, ὅστις δεσπότας δουλεύομεν,
Καὶ τῶν δ' ἀνάγκη καὶ σιωπᾶν κλύειν.
Famulamur iſtis, qi tamen domini ſumus,
Qamviſque taceant, nos ea avdire eſt opus.

Contrà non eſt vulgatum minùs Socratis illud, qi ut Laërtius *l.* 2. cùm rerum venalium forum ac tabernas pertranſiret, dixiſſe fertur, Πόσων ἐγὼ χρείαν οὐκ ἔχω; *Qàm multis ego nihil opus habeo?* vel, ut Cicero *Tuſc. l. 5. cùm in pompa magna vis auri argentiqe ferretur, Qàm multa non deſidero? inqit.* Itaqe illa neſcio cujus in ore crebrò habebat, qæ & à Clemente Alexandrino *pædag. l.* 2. *c.* 10. laydantur, ſed ità ut metri rationem non habuerit;

Τὰ δ' ἀργυρώμαθ' ἵστι, ἤ τι πορφύρα,
Εἰς τὰς τραγῳδὰς χρήσιμ', οὐκ εἰς τὸν βίον.
Argentea iſta vaſa & ipſa purpura,
Tragicam ad pompam faciunt, ad vitam nihil.

In qam ſententiam Plutarchus *de avar. p.* 527. *C.* ubi Scopæ Theſſali dictum commemoraverat, qi à vicino è domo ſua rogatus qidpiam, qod is qi petebat, ſuperfluum ipſi ac ſupervacuum eſſe dictitabat, reſpondit, Ἀλλὰ μὲν τούτοις ἡμῖν ἡμεῖς ἐυδαίμονες καὶ μακάριοι τοῖς περιττοῖς, ἀλλ' οὐκ ἐκείνοις τοῖς ἀναγκαίοις. *At verò iſta ſuperflua & ſupervacanea ſunt qa nos divites ac beatos faciunt, non avtem neceſſaria illa.* ſubjungit, iſtud videri πομπὴν καὶ πανήγυριν μᾶλλον ἢ βίον ἐπαινοῦντος, *pompam avt panegyrin potiùs, qàm vitam laudantis.* additqe felicitatem iſtiuſmodi θεαμάτων καὶ μαρτύρων, ἢ μηδὲν εἶναι, *avt nullam eſſe omnino, avt ſpectatorum, non dominorum eſſe*; certè abſqe illis nullam revera exiſtere. Itaqe πρόνοιαν iſta, qam hìc Marcus tangit, eadem ferè eſt cum ea qam Apoſtolus notat, *ad Rom. c.* 13. *v.* 14. ubi vetat, τῆς σαρκὸς πρόνοιαν ποιεῖσθαι εἰς ἐπιθυμίας, *carnis curam habere ad explendas cupiditates.* nec abludit ab hac multùm ſolicitudo illa, cujus Martham illam ſedulam nimìs Chriſtus inſimulat, cùm ait *Luc.* 10. *v.* 41. Ὅτι μεριμνᾷς καὶ περὶ πολλὰ τυρβάζεσθαι. ἑνὸς δέ ἐστι χρεία. *Solicita es & ſatagis de multis. Atqi uno opus eſt.* Vide *l.* 7. §. 20. & *l.* 9. §. 40.

Δυλεία πόσων] De regibus Solomon, & ipſe rex, *Eccleſ. c.* 5. *v.* 9. מלך לשדה נעבר *etiam rex agro ſervus eſt.* dum eum ſcilicet colendum curat. ut Chaldæus paraphraſtes. & Robobamo Solomonis filio atqe in regno ſucceſſori conſiliarii ſeniores, *Hiſtor. Reg. l.* 3. *c.* 12. *v.* 9. תהיה עבד לעם הזה *ſervus ſis oportet populo iſti.* Siqidem, ut Auguſtinus *de Civ. Dei l.* 19. *c.* 15. *Etiam qi imperant, ſerviunt eis, qibus videntur imperare.* Itaqe non immeritò pronunciavit Antigonus, τὴν βασιλείαν, ἐυδοξον εἶναι δυλείαν. *regnum eſſe nobilem ſervitutem.* Ælianus *l.* 2. *c.* 20. &, *magnam ſervitutem magnam eſſe fortunam.* Seneca *ad Polyb. c.* 26. cùm, *in maxima fortuna minima ſit licentia*, ut Cæſar apud Saluſtium in *Catilin.* Eódem facit & Senarius Græcus ille;

Εἷς ἐστι δοῦλος οἰκίας, ὁ δεσπότης.
Unus familiæ ſervus, ipſe adeò eſt herus.

Et Hebræorum doctorum illud; המלכות היא עבדות *Servitus eſt & regnum.* Ἀλλ' ἐκείνους μὲν μικροδούλους λέγε, τούτους δ', ὡς εἰσὶν ἄξιοι, μεγαλοδούλους. *Sed illos qidem minutos ſervos appella, qi propter minutas res iſta faciunt; iſtos verò, ut digni ſunt, magnos ſervos.* Epictetus *l.* 3. *c.* 26. Ità, qod idem *l.* 4. *c.* 1. Καὶ ὁ δεσπότης τῶν τοιούτων ἀδὲν διαφέρει. *Qod iterum conſul nihil differt ab iis qi ter venerunt.* Vide *l.* 10. §. 19. Sed &, qod multò gravius eſt, iiſdem ſæpenumero

— intus & in jecore agro
Naſcuntur domini.

A qos *alterni ſubeant oportet. Obſeqio ancipiti.* Perſius *Sat.* 3. & 5. & Ambroſius *Ep.* 7. *Intra ſe dominos habent: intra ſe ſervitium intolerabile patiuntur; tot dominorum, qot vitiorum ſervi.* Avguſtinus *de civit. Dei l.* 4. *c.* 3. Unde Diogenis dictum; Τοὺς μὲν οἰκέτας δεσπόταις δουλεύειν. τοὺς δὲ φαύλους ἐπιθυμίαις. *Servos qidem dominis, malos avtem cupiditatibus ſervire.* Laërtius *l.* 6. *c.* 66. & ſicut de Roma Avguſtinus *de civit. Dei l.* 15. *c.* 4. *Urbs victrix gentium, captiva vitiorum.* Ità de Romanis Cicero *Verrin.* 3. *Judiciorum domini, cupiditatum ſervi.* ut nè illud adjiciam, qod Plinius *in Panegyr. Principes multi, civium domini, libertorum ſervi.* & qod Ambroſius *Epiſt.* 7. *Emunt ſibi dominos, captivarum ſuarum captivi.*

B *Dabo* (inqit Seneca *Epiſt.* 47.) *conſularem ancillæ ſervientem: dabo ancillula divitem.* Itaqe Democritus apud Stobæum *tom. 2. tit.* 6, & 7. Ἔνιοι πόλεως μὲν δεσπόζουσι. γυναιξὶ δὲ δουλεύουσι. *Aliqi licet civitatibus imperent, mulieribus ſerviunt.* Honeſtius tamen pavlò, qod de Perſa Plutarchus *ad præfect. indoct.* Ὁ Περσῶν βασιλεὺς πάντας ἡγεῖτο δούλους, πλὴν τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς, ἧς μάλιστα δεσπότης ὤφελεν εἶναι. *Perſarum rex omnes pro ſervis habuit, excepta ſua uxore: cujus maximè debuit eſſe dominus.* Et qod Cato major, de ingenuis legitimiſqe conjugiis ſi accipias; Πάντες ἄνθρωποι τῶν γυναικῶν ἄρχουσιν. ἡμεῖς δὲ πάντων ἀνθρώπων. ἡμῶν δὲ αἱ γυναῖκες. *Omnes*

C *homines mulieribus imperant, nos omnibus hominibus, nobis mulieres.* Plutarchus *Apoph. Roman.* 10. Vide *lib.* 2. §. 2. & *lib.* 9. §. 38.

§. 4. Ὅτι] principium ἀκέφαλον, ſive abruptè exorſum. Hoc, inqit, animo tuo obverſetur, præſto vel tibi ad manum & ad mentem ſit, ubi hominum avt injuriis, avt flagitiis commoveri te ſenſeris, eadem facturos, etiamſi tu te indignatione confeceris.

Κἂν σὺ διαῤῥαγῇς] *etiamſi tu rumparis.* Ità Demoſthenes πρὸς στέφανον, Οὐδὲ ἂν σὺ διαῤῥαγῇς. *Neqe ſi tu rumparis.* Lucianus *Timon.* Ὅπως οἱ κόλακες ἐκεῖνοι διαῤῥαγῶσι τῷ φθόνῳ. *Ut adulatores illi invidiâ rumpantur.* Et Evnapius Ædeſio *p.* 34. Οἱ δὲ παραδυναστεύοντες ῥηγνύμενοι τῷ φθόνῳ. *Proceres avlici invidiâ dirupti.* Maro *Bucol.* 7.

D *— invidiâ rumpantur ut ilia Codro.*

& Martialis *l.* 9. *Epigr.* 99.

Rumpatur, qiſqis rumpitur invidiâ.

& *l.* 8. *Epigr.* 61.

Livet Carinus, rumpitur, furit, plorat,
Et qarit altos unde pendeat ramos.

Non abs re ipſa itaqe aberravit prorſus Mericus Caſavbonus cùm pro more noſtri idiomatis reddidit, *etiamſi tu te ſuſpenderis.* qomodo & Epictetus *l.* 2. *c.* 20. Ἀπάγξαιτο ἂν αὐτὸν ἐποίησε ῥηγνύμενον. *Ad laqeum illum adigerem.* Malim tamen Marci phraſin retentam. Siqidem, ut *invidiâ*, ſic & *irâ rumpi* dicuntur, qi excandeſcentiæ ſuæ indulgent nimìs. Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 13. Ὅταν δὲ θερμὸν αἰτήσαντός σου μὴ ὑπακούσῃ ὁ παῖς, ἢ ὑπακούσας χλιαρώτερον ἐνέγκῃ, τὸ μὴ χαλεπαίνειν, μηδὲ ῥήγνυσθαι. *Cum verò te calidam poſcente puer non avdierit, avt, ſi avdierit, tepidiuſculam attulerit, id non ferre graviter, nec dirumpi iracundiâ.* de ebrio Baſilius Cæſar. *Homil.* 1. Λοιδορεῖται, τύπτει, ἀπειλεῖ, διόμνυται, βοᾷ, διαῤῥήγνυται. *Conviciatur, verberat, minatur, dejerat, vociferatur, rumpitur.* Libanius *vit. ſua.* Οἱ τῇ δόξῃ τῶν ἐν ταῖς ἀρχαῖς ῥηγνύμενοι. Morellus, *qi ex ſententia magiſtratuum angebantur.* imò, *qi eorum qi in magiſtratu conſtituti gloriâ, dum invident, rumpuntur.* Plavtus *Bacchid.* 4. 2.

P A. *Sufflatus ille huc veniet.* P L. *diruptum velim.*

Flaccus *l.* 1. *Sat.* 3.

Rumperis & latras.

De dolore pariter Cicero *ad Attic. l.* 7. *Ep.* 12. *Non deterreor periculo, ſed dirumpor dolore.* & *l.* 4. *Ep.* 16. *Unum omnia poſſe, dirumpuntur ii, qi me aliqid poſſe doluerunt.* Eodem ſenſu ἐὰ διαῤῥήσσεσθαι uſurpatum Lucæ *Act. c.* 7, *v.* 54. de qo alibi diximus. ſed & *findi* Perſio *Sat.* 3.

G *— turgeſcit vitrea bilis:*
Findor. —

i. e. ῥήγνυμαι τῷ χόλῳ, καὶ λακῶ. Iſaacus Caſavbonus.

§. 5. Ὀλίγου χρόνου ἀδεὶς ἀδαμὰ ἔσῃ] qod uſitatiùs ac pleniùs ἐντὸς ὀλίγου χρόνου dicitur. qaſi dicat, annon ad breviculum temporis ſpatium perpeti potes? ſicut Pſaltes *Pſal.* 37. *v.* 10. *adhuc pavlulum, & improbus non erit.* ità Marcus hìc; *Adhuc pavlulum, & ipſe non eris.* qid avtem intereſt, tu, an ille, tollaris? vide *l.* 7. §. 79. At Mericus Caſavbonus legiſſe vide-

a L. 5. §. 3. l. 7. §. 55.
b L. 3. §. 6. l. 4. §. 32. l. 10. §. 12. l. 11. §. 9.
c L. 7. §. 3.
d L. 7. §. 69.
e L. 7. §. 18. 23.
f L. 4. §. 3. l. 5. §. 23.
* ὥστε οὐχὶ f. αἱ ὀρεκτικαὶ δυνάμεις.
g L. 7. §. 1. l. 9. §. 35.
h L. 4. §. 44.
i Inf. §. 6.
k Inf. §. 45. l. 5. §. 1. 4. 34.
l L. 5. §. 36. l. 7. §. 54.
m L. 5. §. 16.
n L. 6. §. 50, 51.
o L. 2. §. 17. l. 3. §. 4.
p L. 2. §. 3, 4.
q L. 7. §. 13.
r L. 5. §. 20. 34.
* ἦγε Mer.
s Sup. §. 6.
t L. 6. §. 49.
* - τῶδε Mer.

a τί δ' ἀνθρώπῳ ἡ φύσις ἀπαιτεῖ, πρᾶξον τοῦτο b ἀμεταστρεπτί. καὶ εἰπὲ, ὡς δικαιόταπον φαίνεταί σοι. μόνον c εὐμενῶς, & ἀδιημόνως, καὶ d ἀνυποκρίτως.

§. 6. e Ἡ τῶν ὅλων φύσις ἔστι ἔργον ἔχειν, τὰ ὧδε ὄντα ἐκεῖ μεταθήναι, μεταβάλλειν, ἄιρειν ἔνθεν καὶ ἐκεῖ φέρειν. f πάντα τροπαί. * ἀχ ὥστε φοβηθῆναι, ε μή τι καινόν. h πάντα συνήθη. ἀλλὰ καὶ i ἴσαι αἱ ὀπονεμήσεις.

§. 7. k Ἀρκεῖται πᾶσα φύσις ἑαυτῇ ἐυοδώσῃ. φύσις δὲ λογικὴ ἐυοδεῖ, l ἐν μὲν φαντασίαις, μήτε ψεύδει, μήτε ἀδήλῳ συγκαταθεμένη. m τὰς ὁρμὰς δὲ ἐπὶ τὰ κοινωνικὰ ἔργα μόνα ἀποβλύσει. n τὰς ὀρέξεις δὲ καὶ ἐγκλίσεις τὰ ἐφ' ἡμῖν μόνον πεποιημένη. o τὸ δὲ κατὰ τῆς κοινῆς φύσεως ὀπονεμόμενον πᾶν ἀσπαζομένη. P μέρος γάρ ἐστιν. ὡς ἡ τοῦ φύλλου φύσις τῆς τοῦ φυτοῦ φύσεως. πλὴν ὅτι ἐκεῖ μὲν ἡ τοῦ φύλλου φύσις μέρος ἐστὶ φύσεως καὶ ἀναισθήτου, καὶ ἀλόγου, καὶ ἐμποδίζεσθαι δυναμένης. ἡ δὲ ἀνθρώπου φύσις, q μέρος ἐστὶ r ἀνεμποδίστου φύσεως καὶ νοερᾶς καὶ δικαίας. * ἔτι γε ἴσως καὶ κατ' ἀξίαν τὰς t μεερισμὸς χρόνων, οὐσίας, αἰτίου, ἐνεργείας, συμβάσεως, ἑκάστοις ποιεῖται, σκόπει δὲ, μὴ εἰ τὸ ὡσὸς τὸ ἓν ἴσον εὑρήσεις ἐπὶ πάντων ἀλλὰ εἰ συλλήβδην τὰ πάντα * τοῦ δὲ πρὸς ἀθρόα τὰ τοῦ ἑτέρου.

tere. qod autem hominis à te natura exigit, hoc conſtanter facito, qódque juſtiſſimum videbitur, loqitor; placidè duntaxat, modeſtè, citráque diſſimulationem.

§. 6. Univerſi natura hoc ſolenne habet; qæ iſtîc exiſtunt illò transferre, res mutare, hinc tollere, illîc deponere, omnia vices has ſubeunt: uſitata ſunt omnia, ut metuendum non ſit, neqid novi emergat. Siremps deniqe omnibus de iſtis lex.

§. 7. Natura omnis ſeſe proſperè procedente acquieſcit, proſperè autem procedit rationalis natura, ubi in cogitando nec falſo, nec incertò aſſentitur, impulſus ſuos ad opera, qæ ſocietatem juvent, ſola dirigit, appetitiones & averſationes ad ea ſola, qæ in nobis ſita ſunt, adhibet, à rerum natura deniqe qicqid aſſignatum fuerit, amplectitur. hujus enim pars eſt, ut folii natura pars naturæ eſt arboris. hoc tantùm intereſt, quod ibi folii natura pars eſt naturæ ſenſûs rationiſque exortis, & impedimento obnoxiæ. cùm hominis natura pars ſit naturæ impediri neſciæ, rationalis, juſtæ. hæc autem & tempora, & materiam, & formam, & facultates, & caſus ex æqo diſtribuit ſingulis qibúſque pro uniuſcujuſque dignitate. id qod deprehendere licebit, ſi non ſeorſim unum aliqod in re ulla conſideraveris, ſed iſtius omnia cum alterius alicujus confertim ſumptis contuleris.

§. 8.

ANNOTATIONES.

tur, ὐδὲς ὐδαμῶ ἴσας. cùm vertit, *intra tempus breviſſimum cuncta finem habitura ſunt; nec cujuſqam ultrà memoria erit.* qi & *Africanum* pro *Adriano* cur ſubſtituerit neſcio, cùm & Baſilienſis & Lugdunenſis Ἀδριανὸς, exhibeant.

Πρᾶξον τοῦτο ἀμεταστρεπτί] *ità ut te nevtiqam à faciendo dimoveri aut revocari patiaris.* ità *l.* 10. §. 12. Ἀμεταστρεπτὶ ταύτῃ χωρεῖν. *Conſtanter eâ progredi.* Clemens *Strom. lib. 5. pag.* 548. *D.* Μαθόντες δὲ ἄρα τῆς ἀληθείας τὴν ὁδὸν, ἰυθεῖαν βαδίζωμεν ἀμεταστρεπτί. *Cum didicerimus viam veritatis, rectà ingrediamur, minimè nos retro convertentes.* Plato *de legib. l.* 9. Τὰς δὲ τῶν κακῶν ξυνουσίας φεῦγε ἀμεταστρεπτί. *Malorum conſvetudinem fuge, ita ut non reſpicias converſus.*

§. 6. Μεταπιθίναι] Naſo *met. l.* 15.

—— cùm ſint huc forſitan illa,
Hæc tranſlata illuc; ſummá tamen omnia conſtant.

Μεταβάλλειν] Vide *l.* 7. §. 18. 23. & *l.* 9. §. 33.

Πάντα τροπαί] omiſit clavſulam hanc interpres Anglicanus. Naſo *Met. l.* 15.

—— omnia verti
Cernimus. ——

Sic *l.* 9. §. 19. Πάντα ἐν μεταβολῇ. *In tranſmutatione univerſa exiſtunt.* Sed & ἐμφατικώτερον etiam in abſtracto, ut iſtic, ſic *lib.* 11. §. 35. Πάντα μεταβολαί. *Mutationes ſunt omnia iſta.* & *lib.* 4. §. 3. Ὁ κόσμος ἀλλοίωσις. *Alteratione mundus conſtat.*

Οὐκ ὥστε φοβηθῆναι, μή τι καινόν. πάντα συνήθη] tranſpoſita videntur iſta, qibus rerum tranſpoſitionem alternatim fieri ſolitam deſcribit Marcus: mihi ſic collocanda videntur; πάντα τροπαί. πάντα συνήθη. ὥστε οὐχὶ φοβηθῆναι, μή τι καινόν. receptam lectionem Xylander dum ſequitur, Marci textum convellit & diſtrahit. Vide *l.* 7. §. 1, 58. & *l.* 9. §. 35.

Ἴσαι αἱ ἀποτεμήσεις] i. e. τὰ ἀποτεμόμενα, ut *l.* 2. §. 17. & *infrà* §. 6. qæ ex lege qaſi qadam divina aſſignantur cuiqe, paria eadémqe ſunt. Siqidem, ut Rex ſapientiſſimus, *Eccleſ. c.* 9. *v.* 2. *Eadem omnibus eveniunt; juſtis, injuſtis; mundis, immundis; piis, impiis; ſummis, infimis,* &c. Et Seneca *Ep.* 107. *ideo nulli gerenda, qia paria ſunt omnibus. nam etiam qod effugit aliqis, pati potuit. aqum autem jus eſt, non qò omnes uſi ſunt, ſed qod omnibus latum eſt.* vide *infrà* §. 43. vel etiam ità ſunt æqaliter proportione, non Arithmeticâ, ſed Geometricâ diſtributa, ut unicuiqe id qod eſt ipſi congruum maximè & conſentaneum attribuatur. ut *l.* 5. §. 30. & *infrà* §. 7.

§. 7. Ἀρκεῖται πᾶσα φύσις ἑαυτῇ ἐυοδώσῃ] Sufficit hoc naturæ ſive creaturæ cuiqe, ſi munus ſibi proprium ac peculiare exeqatur, bonum ſibi congruum & conſentaneum aſſeqatur. Siqidem, ut philoſophus, *Ethic. Eudem. l.* 1. *c.* 8. Τὸ φύσει πάντα τὰ ὄντα ἐφίεσθαί τινος τοῦ ἀγαθοῦ, ὃν ἀληθὲς ἴσως γὰρ ἰδίῳ ἀγαθῷ ὀρέγεται. *Affirmare omnia entia bonum aliqod appetere. Verum id qidem. Unumqodqe enim proprium bonum expetit.* & in hoc igitur acqieſcit.

Φύσις δὲ λογικὴ ἐυοδεῖ] Ità natura rationalis tunc proſperè

A agit, cùm munia ſibi propria & peculiaria obit, qalia ſunt qæ iſtic Marcus recenſet. Nam ἐυοδία, ἐυπραξία. Heſychius. vide *l.* 5. §. 14, 34. pro eo autem qod ἐυοδεῖν Marcus iſtic, ἐυοδοῦσθαι dixit Joannes Apoſtolus *Epiſt. ad Gajum v.* 2. Περὶ πάντων ἔυχομαί σε ἐυοδοῦσθαι καὶ ὑγιαίνειν, καθὼς ἐυοδοῦται σου ἡ ψυχή. *In primis opto ut proſperè agas & valeas, ſicut proſperè agit anima tua.*

Τὰς ὀρέξεις καὶ ἐγκλίσεις τῶν ἐφ' ἡμῖν μόνον] Hoc eſt qod paſſim inculcat Epictetus *Enchir. c.* 1, & 2. *Diſſert. l.* 1. *c.* 1. & 27. & *l.* 2. *c.* 13. & *l.* 3. *c.* 24. & *l.* 4. *c.* 1, 4, 10. alibi. huc autem plurimùm facit, qòd inter alia *l.* 4. *c.* 1. ἐλεύθερον ſive liberum hominem eum definit, ὃ αἱ ὁρμαὶ ἀνεμπόδιστοι. αἱ ὀρέξεις ἐπιτυγχάνουσαι. αἱ ἐγκλίσεις ἀπερίπτωτοι. *Cujus appetitiones non impediuntur, deſideria non fruſtrantur, averſationes non ſunt irritæ.*

Εἴγε] ἤγε Mericus Caſaubonus. rectè. ut de natura univerſali, ſive anima univerſi, cujus portio qædam anima hominis cujuſvis eſt, intelligatur.

Ἴσως καὶ κατ' ἀξίαν τὰς μερισμοὺς] ità *ſuprà* §. 6. ἴσαι αἱ ἀποτεμήσεις. *Siremps omnibus de iſtis lex.* Verùm eſt æqalitas iſta, ut Ariſtoteles loqitur, *Ethic. l.* 5. *c.* 7. ἡ κατὰ τὴν γεωμετρικὴν ἀναλογίαν, *ſecundùm proportionem geometricam.* in qa τῷ κατ' ἀξίαν cumprimis ratio habetur. Τὸ γὰρ δίκαιον ἐν ταῖς διανομαῖς ὁμολογοῦσι πάντες κατ' ἀξίαν τινὰ δεῖν εἶναι. *Jus in diſtributionibus pro dignitate qadam oportere eſſe omnes confitentur.* Plato *leg. l.* 6. *p.* 859. *A.* Διὸς γὰρ δὴ κρίσις ἐσί. τῷ μὲν μείζοσι πλείω, τῷ δὲ ἐλάττοσι σμικρότερα νέμει, μέτρια διδοῦσα πρὸς τὴν αὐτῶν φύσιν ἑκατέρῳ. *Jovis enim judicium eſt. Hic ſanè majori plura, minori pauciora tribuit: utriſqe videlicet ſecundùm eorum naturam moderata.*

Μὴ εἰ τὸ πρὸς τὸ ἓν ἴσον εὑρήσεις ἐπὶ πάντων, ἀλλὰ εἰ συλλήβδην τὰ πάντα. τοῦ δὲ πρὸς ἀθρόα τοῦ ἑτέρου] divulſa vitiatáqe iſta Mericus Caſaubonus feliciter, mutatione leviſſimâ, reſtituit, legendo, τὰ πάντα τοῦδε πρὸς ἀθρόα τοῦ ἑτέρου. Proportionis iſtius, inqit, æqalitatem deprehendas licet, non ſi unum aliqod in unoqoqe conſideres; ſed ſi iſtius qæqe, cum alterius cujuſqam affectibus ac dotibus à natura eidem collatis univerſis ſimul ſumptis contuleris. qod eſſe proportionis geometricæ monet philoſophus *Ethic. Nicom. l.* 5. *c.* 7. & Eudem. *l.* 4. *c.* 2. Ἐν γὰρ τῇ γεωμετρικῇ συμβαίνει καὶ τὸ ὅλον πρὸς τὸ ὅλον, ὅπερ ἑκάτερον πρὸς ἑκάτερον. *Propterea qod in geometrica evenit: ut eandem totum ad totum rationem habeat, qam habet alterutrum ad alterutrum.* Itaqe Avguſtinus *de ver. relig. c.* 40. *Tota ſimul conſideranda ſunt, ſi velimus rectè judicare.* Plinius *l.* 4. *Ep.* 14. *Sapiens & ſubtilis* (rerum æſtimator) *debet non diverſis conferre diverſa, ſed ſingula expendere, nec deterius aliqid putare, qod eſt in ſuo genere perfectum.* Ità ſiqidem unumqodqe in ſuo genere perfectum exiſtere patefiet, nec muſcæ avt culici magis qicqam deeſſe, qod ad muſcæ culiciſve naturam ac conſtitutionem pertineat, qàm elephanti avt leoni: verúmqe deprehendetur Plinianum illud, *l.* 11. *cap.* 2. *Rerum naturam nuſqam magis, qàm in minimis, totam eſſe.* Siqidem de cunctis naturæ operibus

§.8. Adeò es illiteratus, ut nec legere possis. at potes contumeliâ abstinere; potes voluptate & dolore superiorem te præstare, potes gloriolam nihili facere, potes stupidis & ingratis non succensere, imò & illorum curam gerere.

§.9. Nemo, avt vitam avlicam, avt tuam etiam, insimulantem te avdiat.

§.10. Pœnitentia est suiipsius reprehensio qædam, ut qi utile aliqid omiserit. bonum avtem qódqe necessariò etiam est utile; qódqe est ejusmodi, id viro bono probóqe curæ esse oportet. at neminem virum bonum probúmqe pœnituerit, qòd voluptatem unqam ullam omiserit. neqe utile itaqe, neqe bonum voluptas est.

§.8. [a] Ἀναγινώσκειν οὐκ ἔξεσιν. ἀλλὰ ὕβριν [b] ἀνείργειν ἔξεσιν. ἀλλὰ [b] ἡδονῶν καὶ πόνων καθυπερ[β]ρεῖν ἔξεσιν. ἀλλὰ [c] δοξαρίῳ ὑπάνω εἶναι ἔξεσιν. ἀλλὰ [d] ἀναισθήτοις καὶ ἀχαρίστοις μὴ θυμοῦσθαι, προσέτι [e] κήδεσθαι αὐτῶν ἔξεσιν.

a L.3.§.14.
b L.2.§.17. l.5.§.15.
c L.4.§.3.
d L.2.§.1.l. 9.§.42.
e L.3.§.4.l. 7.§.22.70.

§.9. Μηκέτι σε μηδεὶς ἀκούσῃ καταμεμφομένου [f] τὸν ἐν αὐλῇ βίον, μηδὲ * τὸν σαυτοῦ.

f L.5.§.16.
* σὺ Lug.

§.10. [g] Ἡ μετάνοιά ἐστιν ἐπίληψίς τις ἑαυτοῦ, ὡς [h] χρήσιμόν τι παρεικότος. τὸ δὲ ἀγαθὸν χρήσιμόν τι δεῖ εἶναι, καὶ ἐπιμεληέον αὐτοῦ τῷ ἀγαθῷ καὶ καλῷ ἀνδρί. [i] οἷός δ' ἂν καλὸς καὶ ἀγαθὸς ἀνὴρ μετανοήσειεν, ἐπὶ τῷ ἡδονήν τινα παρεῖκεναι. ὅτε ἄρα χρήσιμον, ὅτε ἀγαθὸν ἡδονή.

g Sup. §.2. l.12.§.16.
h L.6.§.45.
i Inf. §.39. l.5.§.15.

§.11.

ANNOTATIONES.

bus dici potest qod de partibus humani corporis Hippocrates *de loc. in hom. pag.* 79. Τῷ σώματος τὸ σμικρότατον πάντα ἔχει, ὅσαπερ καὶ τὸ μέγιστον. *Minima corporis pars eadem omnia habet qæ & maxima.* & rursus: ἐν τῷ σμικροτάτῳ πάντ' ἐστὶ τὰ μόρια. *In minima parte omnes insunt.* In hanc mentem Galenus, *de usu part. lib.* 17. *cap.* 1. ubi insignissimum illud summéqe mirandum prædicaverat artificium, qod in humani corporis fabrica deprehenditur. Ἐναργῆ, inqit, τὰ τῆς φύσεως ἔργα κατὰ πάντα τὰ ζῶα. μὴ γὰρ δὴ καθ' ἄνθρωπον ὑπολάβῃς μόνον εἶναι τοσαύτην τέχνην, ὅσην ὁ πρόσθεν ἐξηγήσατο λόγος, ἀλλ' ὅ, τι περ ἂν ἐθέλοις ἕτερον ζῶον, ἴσην ἐνδείξεται σοφίαν τε ἅμα καὶ τέχνην τῷ δημιουργῷ. καὶ ὅσῳ γ' ἂν ἧττον μικρότερον, τοσούτῳ μείζονα παρέξει τὸ θαῦμα, καθάπερ ὅσα διασκευάσασι ἐν μικραῖς ὑσίαις οἱ δημιουργοί. *Natura verò opera in omnibus animantibus sunt perspicua. Neqe enim existimes in solo homine tantam inesse artem, qantam sermo superior explicuit, sed qodcunqe aliud animal dissecare velis, parem in eo artem Opificis ac sapientiam reperies: & qantò ipsum minus fuerit, tanto majorem tibi admirationem excitabit: qod declarant opifices, qum in corporibus parvis aliqid insculpunt.* Cui concinit & Plinius loco suprà memorato: *Restant*, inqit, *immensa subtilitatis animalia, nusqam alibi spectatiore natura rerum artificio.* In culice hic instat, in pulice ille; videri dignissimus uterqe: qibus & ex Plutarcho *de solert. animal. p.* 967. *D.* formicam licet adjungas. Οὐδὲν οὕτω μικρὸν ἡ φύσις ἔχει μεῖζόν τε καὶ καλλίονα κόσμου, ἀλλ' ὥσπερ ἐν ταγόνι καθαρᾷ πάσης ἔνεσιν ἀρετῆς ἔμφασις. *Nullum ita exiguum habet natura magnarum & pulcrarum rerum speculum, sed tanqam in pura gutta insunt omnium effigies virtutum.* Qin & Tertullianus *de anima c.* 10. *Hoc magis credas, si Deum recogites tantum artificem in modicis, qantum & in maximis.* Eundem vide sis *adv. Marcion. l.* 1. *c.* 13, & 14. Ambrosius *Hexam, l.* 6. *c.* 6. *Mirabilis igitur natura in maximis: mirabilis etiam in minimis. Sicut enim non minùs plana camporum, qàm montium alta miramur; nec plùs altitudinem cedri stupemus, qàm vitis avt oleæ brevis fœcunditatem: ità non amplius miror elephantum, qia procerus est, qàm murem, qia terribilis elephanto est. est enim donata prærogativa qadam singulis creaturis, ut qibusdam privilegiis propriis fulciantur.* Avtor deniqe *qæstionum Vet. ac Nov. Test.* qæ Avgustini nomine prostant, *qæst.* 123. *An qia præstantior est homo cæteris animalibus, idcirco illa imperfecta dicenda sunt? avt qia sancti angeli non sunt qod est Deus, imperfecti sunt? absit. omnia enim pro locis & gradibus suis firma & perfecta sunt, ut impleant id ad qod facta sunt.*

§.8. Ἀναγινώσκειν οὐκ ἔξεσιν] Rectè ista Mericus Casavbonus à superioribus, qibus vitiosè cohæserant, separavit; novæqe hinc periochæ initium dedit. vide *l.* 3. §. 14. & *l.* 5. §. 5. & *l.* 7. §. 67.

Οὐκ ἔξεσι] *non est otium.* Casavbonus per negotia non licet. vel etiam, *non potes*, non datur. adeò forsan es rudis & illiteratus, ut nec legere qidem qeas. qanqam de vita avlica qod sequitur, si ad hanc periochen pertinet, à qa tamen Xylander, Lugdunènsis, Casavbonus ipse sejungunt, illi potiùs interpretationi favere videtur. forsan enim vitam avlicam cavssantem inducit, qasi per eam Scriptorum evolvendi facultas avt opportunitas negetur. Verùm aliò illud qod sequitur, pertinere videtur.

§.9. Τὸν ἐν αὐλῇ βίον] vide *lib.* 5. §. 16. Flaccus *lib.* 1. *Epist.* 17.

Rure ego viventem, tu dicis in urbe beatum:
Stultus uterqe locum immeritum cavssatur iniqé.
In culpa est animus, qi se non effugit unqam.

Seneca *Ep.* 50. *Dicimus, Non ego ambitiosus sum; sed nemo aliter Romæ potest vivere. non ego sumptuosus sum, sed urbs ipsa magnas impensas exigit. qid nos decipimus? non est extrinsecùs malum nostrum: intra nos est, in visceribus ipsis sedet.* Et *Epist.* 55. *Non multùm ad tranqillitatem locus confert. animus est qi commendat omnia. vidi ego in villa hilari & amæna mœstos; vidi in media solitudine occupatis similes.* vide *l.* 4. §. 3.

Μηδὲ τὸν σαυτοῦ] qasi dicat, sorte tuâ contentus ag.is. qod Apostolus *ad Philipp. c.* 4. *v.* 11. Ἔμαθον, ἐν οἷς εἰμι, αὐτάρκης εἶναι. *Didici, in qibus sum, iis contentus esse.* nam qòd Lugdunensis exhibet, ὑδὲ σὺ ἑαυτοῦ, nec navci est.

§.10. Ἐπίληψίς τις ἑαυτοῦ] *pœnitentia*, inqit, *est suiipsius reprehensio.* vide *l.* 12. §. 16. ubi non reprehensio sui tantùm, sed condemnatio etiam dicitur. Ex Gallo Asinio, & Largio Licinio, Gellius *noct. Attic. l.* 17. *c.* 1. *Pœnitere tum dicere solemus, cùm qa ipsi fecimus, avt qa de nostra voluntate nostróqe consilio facta, ea nobis pòst incipiunt displicere, sententiámqe in eis nostram demutamus.* Plutarchus *de tranq.* ex Evripidis *Orest.* & Stobæus *tom.* 2. *tit.* 24.

Ἡ σύνεσις, ὅτι σύνοιδα δεινὰ εἰργασμένος,
οἷον ἕλκος ἐν σαρκὶ, τῇ ψυχῇ τὴν μελαμέλαιναν, ἀιμάσσουσα ἀεὶ καὶ νύσσουσα ἐναπολείπει. τὰς μὲν γὰρ ἄλλας αἰσχύνας λύπας ὁ λόγος. τὴν δὲ μετάνοιαν αὐτὸς ἐργάζεται δακνομένην σὺν αἰσχύνῃ τῆς ψυχῆς, καὶ κολαζομένην ὑφ' αὐτῆς. ὡς γὰρ οἱ ῥιγοῦντες, ἢ ἠπιάλοις ἢ πυρετοῖς * διακαιόμενοι * [διακναιόμενοι Gesnerus. sed ità Galenus *de affect. dign. & cur. c.* 6. πυρετῷ διακαιόμενοι.] τῶν ταῦτα πασχόντων ἔξωθεν ὑπὸ καύματος ἢ κρύους μᾶλλον ἐνοχλοῦνται, καὶ κάκιον ἔχουσιν. ὕτως ἑλκωφορτέρας ἔχει τὰ τυχηρὰ τὰς λύπας, ὥσπερ ἔξωθεν ἐπιφερομένας. τὸ δ',
Οὐτις ἐμοὶ τῶν * ἄλλος ἐπαίτιος, ἀλλ' ἐγὼ αὐτὸς,
[* ἄλλων vulgo perperam] ἐπιθρηνέμενον. τοῖς ἁμαρτανομένοις ἔνδοθεν ἐξ αὐτοῦ, βαρύτερον ποιεῖ τῷ αἰσχρῷ τὸ ἀλγεινόν.

Conscientia, sum enim mihi conscius de male perpetratis, instar ulceris in corpore, pœnitentiam relinqit in anima lancinantem jugiter ac pervellentem. Nam cùm alias omnes tristitias ratio tollere solita sit, pœnitentiam hæc eadem cum pudore, qasi morsicus impetentem sese atqe excarnificantem promovet. Qemadmodum porrò qi rigente febre perfrigescunt, avt æstuante exuruntur, acrius infestiusqe afficiuntur, qam qi æstu rigoréve exterius hac eadem patiuntur: sic obtusiores tristitiæ habent fortuita & temeraria, utpote adventitias. Atqi illud,

Nemo mihi alius inculpandus est, sed ego ipse:
cum sceleribus perpetratis siccclamari flebiliter solet, grave suapte naturâ vulnus, gravius etiam facit, atqe altius adigit.

Ὡς χρήσιμόν τι παρεικότος] Est tamen pœnitentia reprehensio sui, tam de malo admisso, qàm de bono omisso. Verùm ad Marci propositum, membrum alterum sufficerat.

Ἀγαθὸν χρήσιμόν τι] Stoicum hoc dogma, nihil utile nisi qod bonum & honestum. Laërtius *l.* 7. *Zenone c.* 98. 99. & Stobæus *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. §. 8. Πᾶν ἀγαθὸν συμφέρον εἶναι, καὶ λυσιτελὲς καὶ χρήσιμον. χρήσιμον, ὅτι χρείαν ὠφελείας παρέχεται. sive ὅτι ἐν τῇ χρείᾳ ὠφέλιμον. *Bonum omne conducens, & lucrum adferens, & commodum. Utile, qod usum præstet utilitatis.* Socrates apud Platonem *polit. l.* 5. Κάλλιστα γὰρ δὴ τοῦτο καὶ λέγεται καὶ λελέξεται, ὅτι τὸ μὲν ὠφέλιμον καλόν. τὸ δὲ βλαβερὸν αἰσχρόν. *Scitè namqe ista qidem & dicitur & dicetur: qod utile qidem honestum, noxium autem turpe.* Idémqe in *Alcib.* 1. *pag.* 438. *A.* Τὰ μὲν δίκαια, καλά. τὰ δὲ καλὰ, ἀγαθά. τὰ δὲ ἀγαθὰ συμφέρει. τὰ δίκαια ἄρα συμφέροντά ἐστιν. *Justa qidem esse pulcra, pulcra verò esse bona, bona verò conferunt. Justa igitur utilia sunt.* Cicero *Offic. l.* 2. §. 9, 10. *Summâ qidem autoritate philosophi, qicqid justum sit, id etiam utile esse censent: itémqe qod honestum, idem esse justum. ex qo efficitur, ut, qicqid honestum sit, idem sit utile. in qo verbo lapsa consvetudo deflexit de via; sensimqe eò deducta est, vt honestatem ab utilitate secerneret, & constitueret honestum aliqod, qod utile non esset: qâ nulla pernicies major hominum vitæ potuit afferri.* vide tamen hac de re porticûs argutiolas, *ad lib.* 3. §. 11. & *l.* 6. §. 45.

Μετανοήσειεν ἐπὶ τῷ ἡδονήν τινα παρεικέναι] indè probare vult voluptatem nec bonum esse, nec utile; qòd probus nemo de voluptate ulla neglecta omisslave, pœnitentiâ tangatur: sicut *l.* 5. §. 15. idem indè concludit, qòd eandem despexisse ac sprevisse laudi sæpe atqe decori habeatur.

§.11.

a L.3. §.11.
b L.4. §.21.

§. 11. [a] Τοῦτο τί ἐστιν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τῇ ἰδίᾳ κατασκευῇ. [b] τί μὲν τὸ ὑσιῶδες αὐτοῦ καὶ ὑλικόν. τί δὲ τὸ αἰτιῶδες. τί δὲ ποιεῖ ἐν τῷ κόσμῳ. πόσον δὲ χρόνον ὑφίσαται.

§. 11. Hoc qidnam in ſe eſt ex conſtitutione ſuâ? qænam illius ſubſtantia ſive materia? qæ forma? qid in mundo facit? qamdiu conſiſtit?

c L.5.§.1.
d L.5.§.16. l.7.§.55.
e L.5.§.15. Inf.§.26. 45,46. l.9. §.23.
f L.5.§.9.
g L.10.§.9.
h L.7.§.62.

§. 12. [c] Ὅταν ἐξ ὕπνου δυσχερῶς ἐγείρῃ, ἀναμιμνήσκου, ὅτι [d] κατὰ τοῦτο κατασκεύασταί σου ἐστὶ, καὶ [e] κατὰ τοῦτο ἀνθρωπικὸν φύσιν, τὸ πρόσαξεις κοινωνικὰς ἀποδιδόναι. τὸ δὲ καθεύδειν, κοινὸν καὶ τῶν ἀλόγων ζώων. ὃ δὲ κατὰ φύσιν ἑκάστῳ, τοῦτο οἰκειότερον, καὶ προσφυέστερον, καὶ δὴ [f] καὶ προσηνέστερον.

§. 12. Qando ſomnum gravatim excutis, reminiſcere, & conditioni tuæ & naturæ humanæ conſentaneum eſſe, ut actiones ad communitatem conducentes edas, cùm dormire etiam brutis animantibus commune ſit. qod avtem eſt naturæ cujuſqe conſentaneum, hoc & familiarius, & aptius, & jucundius eſt utiqe.

i Sup.§.1. l.7.§.26.
* ἢ γ. Lug. εἰ Caſ. ἢ καὶ f. vel ὁ γ.
* [γὰρ] τινα δ. ἴχων f.
k L.6.§.27. Inf.§.15. l.9.§.42.
* [τάδε τινὰ
l L.4.§.6. l.6.§.57. l.10. §.30.

§. 13. Διηνεκῶς καὶ ἐξὸν πάσης εἰ οἷόν τε φαντασίας, [g] φυσιολογεῖν, πραγματεύεσθαι, διαλεκτικεύεσθαι.

§. 14. [h] Ὧν, ἂν ἐντυγχάνῃς, εὐθὺς σαυτῷ προλεγε. ἔστω μοι τίνα δόγματα ἔχει [i] περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν; * ἡ γὰρ περὶ ἡδονῆς καὶ πόνου καὶ τῶν ποιητικῶν ἑκατέρου, καὶ περὶ δόξης, ἀδοξίας, θανάτου, ζωῆς τοιάδε * τινὰ δόγματα ἔχειν, [k] ἀδεὲς θαυμαστὸν ἢ ξένον μοι δόξει, ἐὰν * τὰ δὲ τινα ποιῇ. καὶ μεμνήσομαι, ὅτι [l] ἀναγκάζει ἔστως ποιεῖν.

§. 13. Aſſiduè, in omni, qantum potes, viſo menti oblato, conſidera, qænam ejus natura, ad mores qid faciat, qid in ſe habeat veritatis.

§. 14. Ubi qenqam conveneris, ſtatim tu tecum, Iſte qænam habet de bonis malíſqe decreta? qi enim de voluptate ac dolore, & efficientibus utriuſqe, vel de fama & ignominia, morte & vitâ, decreta iſtiuſmodi habeat, ſi hujuſmodi fecerit, nihil mihi mirum novúmqe videbitur. ſimul & hoc ſuccurret, neceſſariò facere illum qæ facit.

* Μιμνήσκομαι Lug.
m L.4.§.6. l.12.§.16.

§. 15. * Μέμνησο, ὅτι, ὥσπερ [m] αἰσχρὸν ξενίζεσθαι, εἰ ἡ συκῆ σῦκα φέρει, ἔστως

§. 15. Memineris, æqè turpe eſſe mirari qenqam tanqam de re inſveta, qod ea mundus, qo-

ANNOTATIONES.

§. 11. Τοῦτο τί ἐστιν] vide *ad l.* 3. §. 11.

§. 12. Ὅταν ἐξ ὕπνου] vide *ad l.* 5.§.1.

Κατὰ τοῦτο ἀνθρωπικὸν φύσιν] Cicero *de fin. lib.* 5. *Apparet nos ad agendum eſſe natos. Itaqe appetit animus ſemper aliqid agere. Ibidem.* Καὶ ἐν τῷ ἔργῳ δοκεῖ τὸ ἀγαθὸν εἶναι καὶ τὸ εὖ. *Et in opere bonum ipſum, & id qod bene eſt, videtur conſiſtere.* Ariſtoteles *ethic. l.* 1. *c.* 6. vide *l.* 9. §. 16.

Τὸ δὲ καθεύδειν κοινὸν καὶ τῶν ἀλόγων ζώων] Ariſtoteles *ethic. lib.* 1. *c.* 13. tanqam dictum vulgò jactatum refert, ὑδὲν διαφέρειν τὸ ἥμισυ τοῦ βίου τοὺς εὐδαίμονας τῶν ἀθλίων. *nihil per vitam dimidiam diſtare felices infelicibus. qia nimirum vita pars dimidia edormitur.* Ὕπνος γὰρ, ὥσπερ τελώνης, τὸ ἥμισυ ἀφαιρεῖ τοῦ βίου. *Somnus enim, qaſi vectigalis exactor, avfert dimidiam vitæ partem.* Ariſto apud Plutarchum *de ign. & aq. pag.* 958. D. Καὶ τὸν ἥμισυν ἡμῖν τοῦ βίου συνδιαιρεῖται χρόνον. *Dimidium vitæ tempus nobiſcum dividit.* Clemens Alexandrinus *pædag. lib.* 2. *c.* 9. *Vitam nobiſcum dividit ſomnus.* Seneca *Epiſt.* 117. & ità, *dimidium ex hoc* (qod videmur vivere) *edormitur.* Idem *Ep.* 99. (vide *ad lib.* 4. §. 50.) Per ſomnum ergò nihil felices ab infelicibus diſtare dicit ex vulgi ſententia Ariſtoteles: at Marcus iſtic, nihil homines à jumentis. Siqidem, Ἀργία ἐστὶν ὁ ὕπνος τῆς ψυχῆς, ἢ λέγεται σπυδαία καὶ φαύλη. *Otium ſomnus eſt animæ, qæ vel bona vel mala dicitur.* Ariſtoteles *ibidem* & *c.* 8. Οὐδὲν ἀγαθὸν ἀποτελεῖ ὁ καθεύδων. *Nihil boni facit qi dormit.* Itaqe Plato *leg. l.* 7. Κοιμώμενος ἀδελὸς ἀδελὸς ἄξιος, ἀδὲν μᾶλλον τοῦ μὴ ζῶντος. *Dormiens homo nullius ullius eſt pretii, non magis qàm qi non vivit.* Καὶ γὰρ ἀναισθητεῖ ὁ ὑπνῶν, ὥσπερ καὶ ὁ θανών. *Nam is qi dormit ſine ſenſu eſt, ſicuti is qi eſt mortuus.* Euſtathius *ad Il.* ψ'. & Plinius *præfat. hiſt. nat. Vita profectò vigilia eſt. Et revera plus vigilare, plus vivere eſt. Qid enim tam mortis ſimile qàm dormientis aſpectus? qid tam vita plenum, qàm forma vigilantis?* Petrus Chryſologus *ſerm.* 24.

Ὁ κατὰ φύσιν ἑκάστῳ] vide *lib.* 5. §. 9. Ariſtoteles *hiſt. animal. l.* 8. *c.* 1. Τὸ κατὰ φύσιν, ἡδύ. *Qod ſecundùm naturam eſt, ſvave eſt.* & *c.* 2. Πρὸς φιλίᾳ ἑκάστῳ τὸ κατὰ φύσιν. *Carum & ſvave eſt cuiqe, qod per naturam habetur.*

§. 13. Φυσιολογεῖν, παθολογεῖν, διαλεκτικεύεσθαι] Seneca *Epiſt.* 89. *Philoſophiæ tres partes eſſe dixerunt & maximi & plurimi autores: moralem, naturalem, & rationalem, prima componit animum; ſecunda rerum naturam ſcrutatur: tertia proprietates verborum exigit, & ſtructuram, & argumentationes, nè pro vero falſa ſurrepant.* His ergò tribus monet uti Marcus, qatenus id commodè poteſt, ad unumqodqe, qod imaginatio ſuggeſſerit. At Xylander iſta cum ſeqentibus conjungit, qaſi dixerit Marcus; *Ubi de natura, affectibus, avt aliis rebus diſſerere cum qopiam contigerit,* &c. qam contextûs ſeriem verba ipſa neytiqam admittunt. Lugdunenſis avtem hoc loco periochas ità diſpoſuit, ut Medeæ Abſyrtum nobis repræſentare voluiſſe videatur.

§. 14. Ἡ γὰρ περὶ ἡδονῆς] Lugdunenſis ἡ γὰρ. forſan ἢ γὰρ. nam τὸ γὰρ ex proximo membro irrepſiſſe huc videtur.

Τοιάδε τινὰ δόγματα ἔχειν] lego τοιάδε [γάρ] τινα δόγματα ἔχων. Sedi ſuæ cavſſali reſtitutâ, & pro verbo ſubſtituto participio, orationis ſerie id poſcente. poteſt & priore loco ὁ γὰρ legi, ut ſententia continuetur ſic, ὁ γὰρ περὶ ἡδονῆς καὶ λύπης &c. —τοιάδε τινὰ δόγματα ἔχων. *qi enim de voluptate ac dolore, &c. dogmata habet iſtiuſmodi,* eſſe nimirum iſta bona vel mala, non avtem adiaphora. Hæc Xylander cùm non animadverteret à Marci mente iſtic pluriſpiùm aberravit. De hoc avtem ſubjecto, vide *lib.* 6. §. 27. & *l.* 7. §. 26, 61. & *ſuprà* §. 1.

Ἀναγκάζειται ὕστως ποιεῖν.] Ità *l.* 10. §. 30. βιάζεται. *cogitur facere qod facit.* non à vi aliqa externa, ſed à principio interno, falſo nimirum dogmate, pravo perverſoqe judicio. nec diſſimili modo Lucilius apud Varronem *Orig. Lat. l.* 4.

Vis eſt vita, vides, qa nos facere omnia cogit.

qò tamen nevtiqam ſpectare cum Douſa cenſeo verſiculum apud Gnomologum illum,

Βίῳ καλεῖται δ', ὃς βίᾳ πορίζεται.

Sive ut Grotius legit,

Βίῳ κέκληται δ', ὅτι βίᾳ πορίζεται.

Vi qia paratur vita, vita dicitur.

vel potiùs,

Vi qia paratur victus, vita dicitur.

Cæterùm diluè nimìs, & præter Marci mentem Xylander, *cogitabo, ità opus eſſe fieri.* Vide *l.* 4. §. 6. & *l.* 6. §. 27, 57. & *l.* 7. §. 62, 63. Certè Tertullianus *de anim. c.* 16. *Id qod accidit ex ſerpentis inſtinctu, exinde inoleviſſe & coadeleviſſe in anima, ad inſtar jam naturalitatis, qia ſtatim in naturæ primordio acciderit.* Et Bernardus *de gras. & lib. arb. Corruit homo de poſſe non peccare in non poſſe non peccare, amiſſâ ex toto conſilii libertate. itémqe de poſſe non turbari, in non poſſe non turbari, amiſſâ ex toto complacitæ libertate.* De populo ſuo Jeremias *c.* 13. *v.* 23. *An mutare poteſt æthiops cutem ſuam? an pardus poteſt maculas ſuas? ei ſi hoc potuerint, etiam vos poſſetis bene facere, qi malè facere edocti eſtis.* Et de Maſſilienſibus ſuis Salvianus *de provid. lib.* 6. *c.* 14. *Inveteratâ in nobis malorum omnium labe, aliter jam non vitioſi eſſe non poſſumus, niſi ut omnino non ſimus.*

§. 15. Μέμνησο] Μεμνήσομαι Lugdunenſis editor. *cogitabo* Xylander, qi antegreſſis annectit. Sed illud malo, ſicut *lib.* 2. §. 4. & *mox* §. 16. in priore avtem μεμνήσομαι, nì vitioſum fuerit, tranſitus eſt à perſona ad perſonam. de qo *ad lib.* 6. §. 50. diximus.

Αἰσχρὸν ξενίζεσθαι] Petrus *Epiſt.* 1. *c.* 4. *v.* 12. Μὴ ξενίζεσθε τῇ ἐν ὑμῖν πυρώσει, ὡς ξένου ὑμῖν συμβαίνοντος. *Ne tanqam peregrini exploratione illa per ignem qa fit in vobis ad veſtræ experimentum percellimini, ut ſi peregrinum aliqid vobis acciderit.* Iſocraſius ſub Leone Magno Qæſtor, in judicio cùm ſiſteretur, monenti præfecto, videret qo in ſtatu conſtitutus eſſet, Ὁρῶ, inqit, καὶ ὑ ξενίζομαι, ὅτι ἄνθρωπος ὢν, ἀνθρωπίναις περιπίπτουσα συμφοραῖς. *Video, & non tanqam de re inſveta miror, qòd, homo cùm ſim, in humanas incidérim calamitates.* Zonaras *Annal. tom.* 3. vide *l.* 4. §. 29. & *l.* 12. §. 1.

Εἰ ἡ συκῆ σῦκα φέρει] Jacobus *Epiſt. c.* 3. *v.* 12. Μὴ δύναται συκῆ ἐλαίας ποιῆσαι, ἢ ἄμπελος σῦκα; *Num poteſt ficus oleas edere, avt vitis ficus?* Et Dominus Chriſtus, Matth. *c.* 7. *v.* 26. Μήτι συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν σταφυλὴν, ἢ ἀπὸ τριβό-

qorum ferax eſt, profert; ac mirari qenqam, qòd ficus ficus ferat, avt mirari medicum, qòd qis febricitaverit, gubernatorem, qòd ventus adverſus flaverit.

§. 16. Memineris, æqè tibi liberum eſſe ſententiam mutare & corrigenti parere, atqe in re cepta ulla perſiſtere. etenim & hæc tua eſt operatio, utpote qæ juxta intentionem judiciúmqe tuum, atqe adeò ex animi etiam tui ſententiâ perficiatur.

§. 17. Si tui iſtud eſt arbitrii, cur facis? ſin alterius, qem incuſas? atomos, an Deos? inſani utrumqe eſt. neminem igitur eſt incuſandum.

[a] εἰ ὁ κόσμος τάδε τινὰ φέρει, ὧν ἐστι φορός. καὶ ἰατρῷ ἢ κυβερνήτῃ, αἰσχρὸν ξενίζεσθαι, εἰ πεπύρεχεν ἕτερος, ἢ εἰ ἀντίπνοια γέγονεν. a L.4. §.29. l.12.§.1.13.

§. 16. Μέμνησο, ὅτι καὶ [b] τὸ μεταπίθεσθαι καὶ ἕπεσθαι τῷ διορθοῦντι, ὁμοίως ἐλεύθερόν ἐστι. * οὐ γὰρ ἐνέργεια κατὰ τὸν * σὸν ὁρμὴν καὶ κρίσιν, καὶ δὴ καὶ κατὰ νοῦν τὸν σὸν περαινομένη. b L.4. §.12. *σὴ Lug. *σὴν Idem.

§. 17. Εἰ μὲν δὴ σοὶ, τί αὐτὸ ποιεῖς; εἰ δ' ἐπ' ἄλλῳ, [c] τίνι μέμφῃ; τοῖς ἀτόμοις, ἢ τοῖς θεοῖς; ἀμφότερα μανιώδη. [d] οὐδενὶ μεμπτέον. εἰ μὲν γὰρ δύ- c L.4. §.3 l. 12.§.24. d L.12.§. 12.

ANNOTATIONES.

τριβόλων σῦκα; οὕτω πᾶν δένδρον ἀγαθὸν, καρποὺς καλοὺς ποιεῖ. τὸ δὲ σαπρὸν δένδρον καρποὺς πονηροὺς ποιεῖ. οὐ δύναται δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν, οὐδὲ δένδρον σαπρὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖν. *Num colligunt ex ſpinis uvam, avt ex tribulis ficus? Ita omnis arbor bona fert fructus bonos: putris autem arbor fert fructus putres. Non poteſt arbor bona fructus malos ferre, neqe arbor mala fructus bonos ferre.* Ἕκαστον γὰρ δένδρον ἐκ τοῦ ἰδίου καρποῦ γινώσκεται. *Unaqaqe enim arbor ex fructu ſuo cognoſcitur.* Luc. *c.* 6. *v.* 44. qia nimirum, ἕκαστον καρπὸν ἴδιον φέρει. *qavis ſuum fert fructum.* Moſes *Geneſ. c.* 1. *v.* 11. vide *l.* 4. §. 6. & *l.* 12. §. 16.

Ὢν ἐστι φορός] Qid enim malis moribus in mundo provenit uberius? avt cujuſnam rei, qàm impietatis, improbitatis, impuritatis, pravitatis, feracior eſt orbis univerſus? Plavtus *Trinum.* 1. 1.

— mores mali
Qaſi herba irrigua, ſuccrevere uberrimè.
Neqe qicqam vile nunc eſt, niſi mores mali:
Eorum liceat meſſem metere maximam.

Flaccus *l.* 1. *Epiſt.* 2.

Seditione, dolis, ſcelere, atqe libidine, & irâ
Iliacos intra muros peccatur & extra.

Juvenalis *ſat.* 13.

Qa tam feſta dies, ut eſſet prodere furem,
Perfidiam, fravdes, atqe omni ex crimine lucrum
Qaſitum, & partos gladio vel pyxide nummos?

Vide in ſacra pagina ſanctorum qerelas, *Pſal.* 12. & 14. Jer. *c.* 9. Mich. *c.* 7. &c. Itaqe Syneſius *de provident.* 1. *pag.* 102. Ἐν γε τῷ τόπῳ τῶν κακῶν, οὐ θαυμαστὸν οὐδὲν κακὸν, ἀλλὰ θαυμαστὸν, εἴ τι καὶ μὴ τοιοῦτον ἐνταῦθα. τοῦτο γὰρ μέτοικον καὶ ἀλλότριον. *In malorum ſedibus mala verſari mirum non eſt, ſed id mirum, ſi qidpiam hic ſit, qod non ejuſmodi eſſe videatur: nam hoc inqilinum & alienum.* qomodo Diodorus Siculus *l.* 18. *pag.* 659. *C.* Παράδοξόν ἐστιν, οὐκ εἰ γέγονέ τι παρὰ λόγον, ἀλλ' εἰ μὴ πᾶν ἐστι τὸ γινόμενον ἀνέλπιστον. *Non ſi qid prater rationem accidit, ſed ſi non omne qod contingit, inſperatum eſt, id verò mirum & inſolens fuerit.* Et Juvenalis *ſat.* prænotatâ:

Egregium ſanctúmqe virum ſi cerno, bimembri
Hoc monſtrum puero, & miranti jam ſub aratro
Piſcibus inventis, & fœta comparo mula.
Rari qippe boni vix ſunt numero totidem, qot
Thebarum portæ, vel divitis oſtia Nili.

Ubi pro *miranti*, qidam *mirandis* legi volunt; ego (ſi qid mutandum fuerit) mutatione leviori *liranti* malim. Varro *de re ruſtic. lib.* 1. *c.* 29. *Tertiò cùm arant jacto ſemine, boves lirare dicuntur*; id eſt, *cùm tabellis additis ad vomerem, ſimul & ſatum frumentum operiunt in porcis, & ſulcant foſſas, qò pluvia aqa delabatur.* vide & Plinium *hiſt. nat. l.* 18. *c.* 20.

§. 16. Τὸ μεταπίθεσθαι] *animi ſententiam mutare.* Ità Epictetus *Diſſert. l.* 2. *c.* 15. homini ad ſe inediâ tollendum mente obfirmato, Εἰ μὲν ὀρθῶς ἔκρινας, ἰδοὺ συνεργοῦμεν. εἰ δ' ἀλόγως ἔκρινας, μεταθοῦ. *Nam ſi rectè decreviſti, te adjuvabimus: ſin perperam ſtatuiſti, muta conſilium.* Et Gregorius Nazianzenus *ad Epiſcop.* 150. Οὐχ ἡ μετάθεσις τὸ αἰσχρὸν ἔχει. ἀλλ' ἡ τῆ κακῆ τήρησις, τὴν ἀπώλειαν. *Sententiæ mutatio turpe nihil continet. mali autem obſervatio exitium.* indè Dionyſius Heracleota ὁ μεταθέμενος, *transfuga*, dictus, ut Laërtius *l.* 5. *c.* 93. in Heraclid. & in Zenon. *l.* 7. *c.* 166. ὁ μεταθέμενος εἰς ἡδονήν, qia nimirum ἄντικρυς ἀποδὺς τὸν τῆς ἀρετῆς χιτῶνα καὶ ἀντιμεταμφιάσας, *exutâ virtutis ſtolâ, adverſámqe planè indutus*, à Stoica ſecta jam ſenex ad Epicuream tranſilivit. de qo itaqe feſtivè Timon in *Sillis*;

Ἥνίκ' ἔχρην δῦναι, τῦν ἤρχετο ἡδύνασθαι.
Ille voluptati ſe tradit, jam moriturus.

Athenæus *dipnoſoph. l.* 7. *pag.* 281. *E.* apud qem malè *tranſpoſitorem* vertit Dalechampius, cùm *immutatum* potiùs reddere debuerit. qod & Caſavbonus monuit. *ad Athen. l.* 10. *c.* 10. vide *ad l.* 4. §. 12. & *l.* 6. §. 21, 29. Cæterùm de vocabulo iſto à ſcrupis calculiſve luſoriis traducto fuſiùs alibi egimur.

Ἕπεσθαι τῷ διορθοῦντι ὁμοίως ἐλεύθερόν ἐστι] æqè liberum eſt, inqit, qódqe animum ingenuum nihilò magis dedeceat, verum docenti, ubi erraverit qis, obſeqi, atqe rectæ viæ, ubi eam certo judicio elegerit, conſtanter liberéqe inſiſtere. Corrigere nimirum vult abſurdum qorundam errorem, qi *qod ſemel imbiberint, nolunt deponere*, (ut Cyprianus *l.* 2. *Ep.* 1.) *& pervicaciam conſtantia loco habentes, rectiora monenti parere ſervile ducunt ac illiberale.* Adverſus cujuſmodi homines ſeſe accingit & Epictetus loco ſuperiùs memorato. Ὅταν ἀκούσωσί τινες τούτων τῶν λόγων, ὅτι βέβαιον εἶναι δεῖ, καὶ ἡ μὲν προαίρεσις ἐλεύθερον φύσει καὶ ἀνανάγκαστον. τὰ δὲ ἄλλα κωλυτὰ, ἀναγκαστὰ, ὕλαι, ἀλλότρια φαντάζονται, ὅτι δεῖ παντὶ τῷ κρίναντι ὑπ' αὐτῶν ἀκαταβάτους ἐμμένειν. ἀλλὰ πρῶτον ὑγιὲς εἶναι δεῖ τὸ κεκριμένον. θέλω γὰρ εἶναι τόνους ἐν σώματι, ἀλλ' ὡς ὑγιαίνοντι. ἂν δέ μοι φρενητικῶ τόνους ἔχων ἐνδεικνύῃς, καὶ ἀναζουσύῃ ἐπ' αὐτοῖς, ἐρῶ σοι, ὅτι, ἄνθρωπε, ζήτει τὸν θεραπεύσοντα. τοῦτο οὐκ εἰσὶ τόνοι, ἀλλ' ἀτονία. *Quidam cùm diſputationes has avdiunt, conſtantem eſſe oportere, ac voluntatem qidem eſſe liberam, & cogi non poſſe, cætera verò & prohiberi & cogi poſſe, ſervilia, atqe aliena eſſe putant, qicqid à ſe decretum fuerit, in eo pertinaciter eſſe perſeverandum. Verùm decretum in primis rectum eſſe oportet. Volo enim nervos eſſe in corpore; ſed ut in ſano corpore. Sed ſi furioſi te habere nervos oſtentes, de iiſqe glorieris, dicam tibi, homo qære medicum. Nam iſti nervi non ſunt, ſed enervatio. Non enim, qia rigidum aliqid, ideo rectum; nec qia ſtupidum eſt, ideo ſanum;* Avguſtinus *de civit. Dei l.* 14. *c.* 10. Verùm pergit Epictetus, & ubi pervicacium qorundam exempla propoſuerat, ὡς οὐκ ἐξεμαθήσαμεν, qi à re ſemel propoſita nullâ ratione adduci ſeſe patiantur, ex eis ait tandem ſe intellexiſſe, qidnam velit pervulgatum illud, Μαρὸν ὅτι πεῖσαι, ὅτε ῥᾴξαι ἐστι. *Stultum eſt neqe mutari neqe rumpi poſſe.* qod Volphius cur mutandum cenſeat, nihil video. Mox: Κύριλλα, inqit, καὶ γὰρ οἱ μαινόμενοι. ἀλλ' ὅσῳ βεβαιότερον κρίνουσι τὰ μὴ ὄντα, τοσούτῳ πλείονος ἐλλεβόρου δέονται. *Decrevi. Etiam furentes. Sed qò conſtantius decernunt ea qa non ſunt, eo majore veratri copia eis opus eſt.* — οὐκ ἀρκεῖ τὸ κεκρικέναι, καὶ τὸ μὴ μεταθέσθαι. ὅτι οἱ μαινόμενοι τόνοι, οὐχ ὑγιεινοί. ἀποθανεῖν θέλω, ἂν με τοῦτο ἀναγκάσῃς. διὰ τί ἄνθρωπε; τί ἐγένετο; κέκρικα. ἐπίσθην ὅτι οὐ κέκρικας ἐμὲ ἀποκτεῖναι. *Non ſatis eſt te decreviſſe, ac à propoſito non recedere. Hi ſunt furioſorum nervi, non hominis ſani. Emori volo, ſi me ad iſtud coegeris. Qamobrem homo? Qid accidit? decrevi. Salvus ſum, qod non decreviſti me occidere.* Claudit tandem diſſertationem his verbis. Ὥσπερ ἐν νοσοῦντι καὶ ῥευματιζομένῳ σώματι, ποτὲ μὲν ἐπὶ τοῦτα, ποτὲ δ' ἐπ' ἐκεῖνα ῥέπει τὸ ῥεῦμα. οὕτω καὶ ἀνθρωπίνης ψυχῆ, ὅπου μὲν κλίνῃ, ἄδηλον ἔχει· ὅταν δὲ καὶ τόνῳ προσῇ τῷ κλίματι τούτῳ καὶ τῇ φορᾷ, τότε γίνεται τὸ κακὸν ἀβοήθητον καὶ ἀθεράπευτον. *Ut enim in agroto corpore & fluxionibus obnoxio humor alius in hanc, alias in illam defertur partem: ſic animus imbecillus, qo qidem inclinet incertum eſt; cùm autem ad inclinationem atqe impetum illum etiam nervi acceſſerint, tum malum ejuſmodi ſit, cui nec auxilium ferri, nec adhiberi medicina qeat.* Itaqe Syneſius *de regno*: *pag.* 3. Ὁ δὲ ἐπὶ τοῖς ἁμαρτανομένοις ἰσχυρογιώμων, αἰσχυνόμενος ὁμολογίαν ἀγνοίας, ἢ κεφαλαίνει γνῶσιν ἐκ μετανοίας; οὐδὲ δέσπαι λόγων ἰατρῶν, ἀλλ' ἀνὴρ ὢν φαίη σοφὸς, ὅτι κολάστεως. *Contra qi in delictis pervicax eſt, qem confeſſæ ignorantiæ diſpudet, cautius ex reſipiſcentia conſilium non lucratur, neqe verborum medicamento, ſed, ut ſapiens dixerit, caſtigatione opus habet.* vide *ad l.* 1. §. 16.

Σὺ γὰρ ἐνέργεια κατὰ τὴν σὴν ὁρμὴν] Lugdunenſis meliùs σὴ, & σὴν. deeſſe tamen forſan videatur, ἀρκεῖ σοι, avt tale aliqid. *Sufficit tibi operatio tua juxta animi tui impetum judiciúmqe & mentem ipſam peracta.* verùm diſtinctio interjecta integram faciet ſententiam. lego igitur, σὴ γὰρ ἐνέργεια, καὶ κατὰ τὴν σὴν ὁρμὴν &c. *tua enim eſt operatio & iſta, utpote intentioni tuæ conſentanea.* &c.

§. 17. Εἰ μὲν ἐπί σοι, τί αὐτὸ ποιεῖς;] Novam hinc periocham orditur & Anglus interpres & editor Lugdunenſis. poſſúntqe revera aliò, qàm qò priora illa, referri. *Siqidem tui*, inqit, *eſt arbitrii aliqid facere vel omittere, cur facis qod non probas, ſive in qo non acqieſcis? ſin alieni*, non tui, eſt, *de aliis, ſive Deis, ſive atomis*, hoc eſt, rerum principiis, juxta

δύνασαι, διόρθωσαν τόδε πρᾶγμα αὐτό. εἰ δὲ τοῦτο μὴ δύνασαι, πρὸς τί ἔτι σοι φέρει τὸ μεμψασθαι; [a] εἰκῇ γὰρ ἀδὲν ποιητέον.

§. 18. [b] Ἔξω δὲ κόσμου τὸ ἀποθνῄσκειν ἐστὶ πόνος. εἰ ὧδε μένει καὶ [c] μεταβάλλει, ὧδε καὶ [d] διαλύεται, εἰς τὰ ἴδια ἃ στοιχεῖά ἐστι δὲ κόσμου καὶ σύ. καὶ αὐτὰ δὲ [e] μεταβάλλει, καὶ [f] ἐ γογγύζει.

§. 19 [g] Ἕκαστον πρός τι γέγονεν, ἵππος, ἄμπελος. τί θαυμάζεις; καὶ ὁ ἥλιος * ἐρεῖ, πρὸς * τι ἔργον γέγονα, καὶ οἱ λοιποὶ θεοί. σὺ δὲν πρὸς τί; τὸ ἥδεσθαι; ἴδε εἰ ἀνέχεται ἡ ἔννοια.

§. 20. [h] Ἡ φύσις ἐσχάσατο ἑκάστου, ἀδὲν

a L. 2. §. 5. l. 3. §. 4. l. 4. §. 2.
b L. 4. §. 23. Inf. §. 50.
c L. 5. §. 13.
d L. 4. §. 32. Inf. §. 25.
e L. 2. §. 17. l. 9. §. 19.
f L. 2. §. 3.
g L. 5. §. 1.
* ἄρα πρός τι f.
* τί i. γίγονε Lug.
h L. 2. §. 4. l. 6. §. 49.

siquidem enim potes, rem potes, rem ipsam corrige. sin minùs, qid tibi qeri profuerit? nihil avtem est agendum frustra.

§. 18. Nihil qod moritur, mundo excidit. istîc avtem si manet ac mutat, istîc & in sua, qæ & mundi & tui eadem sunt, elementa resolvitur. atqe hæc qoqe mutant, nec murmurant tamen.

§. 19. Ad opus aliqod natum est unumqodqe, puta, equs, vitis. qid miraris? sol etiam ipse, Diiqe reliqi ad opus aliqod extitere. tu ergo ad qid? nunqid ad oblectandum te? cogita tecum an sensus communis id ferat.

§. 20. Natura rei cujusqe rationem habet; tam finem

ANNOTATIONES.

Democritum & Epicurum, *frustrà qereris:* frustrà avtem facere aliqid, insipientis, cum illis litigare, etiam insanientis. vide *l.* 4. §. 3. & *l.* 12. §. 12, 24.

§. 18. Ἔξω τοῦ κόσμου τὸ ἀποθνῄσκειν ἐστὶ πόνος] Lucretius *l.* 3.

Cedit enim rerum novitate extrusa vetustas
Semper: & ex aliis aliud reparare necesse est:
Nec qidqam in barathrum, nec tartara decidit ostra.

Pythagoras apud Nasonem *Metam. l.* 15.

Non perit in tanto qidqam, mihi credite, mundo,
Sed variat mutátqe vices: nascique vocatur,
Incipere esse aliud, qàm qod fuit antè; moriqe
Desinere illud idem. —

Ennius Epicharmo de Terra apud Varronem *de ling. Lat. l.* 4, & 8.

Qa dedit, illa capit, neqe dispendi facit bilum.

Pacuvius *Chryse*, de Æthere;

— omnia is animat, formal, auget, alit, creat,
Sepelit, recipitqe in se omnia.

Maro itidem *Georg. l.* 4.

Scilicet huc reddi deinde, ac resoluta referri
Omnia: nec morti esse locum: sed viva volare
Sideris in numerum, atqe alto succedere cælo.

Ubi Servius: *Dissolvi cuncta & redire rursus in originem suam. nec morti. id est, perditioni locum esse. nihil est enim, qod perire funditus possit, cùm sit τὸ πᾶν. id est omne, in qod redeunt universa resoluta. res avtem hac qa mors vocatur, non est mors; qippe qa nihil perire faciat; sed resolutio.* Et Macrobius *in somn. l.* 2. *c.* 12. *Constat secundùm vera rationis assertionem, qam nec Virgilius ignoravit, nihil intra vivum mundum perire, sed eorum qa interire videntur, solam mutari speciem: & illud in originem suam, atqe in ipsa elementa remeare, qod tale, qale fuit, esse desierit.* Seneca *Ep.* 36. *Cogita nihil eorum, qa ab oculis abeunt, & in rerum naturam, ex qa prodierunt ac mox processura sunt, reconduntur, consumi. desinunt ista, non pereunt.* & mox: *Observa orbem rerum in se remeantium: videbis in hoc mundo nihil extingvi, sed vicibus descendere ac resurgere. astas abit; sed alter annus illam adduxit: hyems cecidit; referent illam sui menses: solem nox obruit, sed ipsam statim dies abigit. stellarum iste decursus, qicqid praterierit, repetit. pars cæli levatur assidnè, pars mergitur.* Et *qæst. nat. l.* 3. *c.* 9. *Nihil deficit, qod in se redit.* Et *de benef. l.* 5. *c.* 8. *Rerum natura nihil dicitur perdere, qia qicqid illi avellitur, ad illam redit: nec perire qicqam potest, qod qò excidat non habet, sed eódem revolvitur, unde discedit.* Tatianus deniqe *adv. Grac. pag.* 146. Ὥσπερ γὰρ οὐκ ὢν, πρὶν ἢ γενέσθαι, τίς ἦμην οὐκ ἐγίνωσκον, μόνον δὲ ἐν ὑποστάσει τῆς σωματικῆς ὕλης ὑπῆρχον. γεγονὼς δὲ, ὁ μὲ πάλαι, διὰ τῆς γενέσεως, τὸ εἶναι πεπίστευκα. τὸν αὐτὸν τρόπον, ὁ γενόμενος, καὶ διὰ θανάτου μηκέτι ὢν, αὖθις τῷ μηκέτ' ἐρόμενος, ἴσομαι πάλιν, ὥσπερ μὴ πάλαι γεγονὼς, εἶτα γενηθείς. κἂν πῦρ ἐξαφανίσῃ πᾶν τὸ σωρεύσαν, ἐξαλμυσθέντων τὴν ὕλην, ὁ κόσμος κεχάρηκεν. κἂν ἐν ποταμοῖς, κἂν ἐν θαλάσσαις ἐκδαπανηθῶ, κἂν ὑπὸ θηρίων διαπασθῶ, ταμείοις ἐναπόκειμαι πλουσίου δεσπότου. Quoniam sicut ignorabam qis essem antequam nascerer, cùm nullus adhuc essem: solum avtem in subjecto materia carnis existebam, deinde genitus qi olim non eram, ipsâ generatione essentia mea fidem habeo: ita natus, & per mortem ad non esse reductus, atqe iterum conspicuus oculis denuo existam. Quamvis enim caro tota incendio consumatur, materiam tamen evaporatam mundus excipit: qanqam avt in fluviis avt mari contabescam, avt à feris dilanier, condor tamen in penu providentis domini. qæ verba perperam distincta interpres pessimè accepit. vide *l.* 4. §. 4, 5, 23, 46. & *l.* 5. §. 4. & *infrà* §. 50.

Διαλύεται εἰς τὰ ἴδια] Lucretius *l.* 1.

Huc accedit, uti qaqe in sua corpora rursum
Dissolvat natura, neqe ad nihilum interimat res.

Seneca *Ep.* 71. *Qicqid est, non erit: nec peribit, sed dissolvetur, nobis solvi, perire est. proxima enim intuemur; ad ulteriora non prospicit mens hebes.* vide *l.* 9. §. 33.

Καὶ αὐτὰ δὲ μεταβάλλει] Naso *Met. l.* 15.

— omnia fiunt
Ex ipsis, & in ipsa cadunt. resolutáqe tellus
In liqidas rarescit aqas: tenuatur in auras,
Aëraqe humor habet: dempto qoqe pondere rursus
In superos aër tenuissimus emicat ignes.
Indè retro redeunt: idémqe retexitur ordo.
Ignis enim densum spissatus in aëra transit:
Hinc in aqas: tellus glomerata cogitur undâ.

Vide *l.* 4. §. 40.

§. 19. Καὶ ὁ ἥλιος ἐρεῖ, πρὸς τί ἔργον γέγονα] Ità Basilienses. at Lugdunenses ἐρεῖ πρός τί ἔργον γέγονε. *potest dicere cujus rei caussâ factus est* Xylander. *de se dicet, alicujus gratiâ factus sum* Casaubonus. qid si legas, καὶ ὁ ἥλιος ἄρα πρός τι γέγονε. *etiam sol utiqe alicujus rei gratiâ extitit.*

Καὶ οἱ λοιποὶ θεοί] Sidera nimirum, qæ animata esse putabant, & Deorum loco habebant. vide *l.* 9. §. 35. & *l.* 12. §. 28. Ità & sapientes Ægyptii, θεοὺς εἶναι ἥλιον καὶ σελήνην, *solem & lunam deos esse.* Laërtius *proœm.* & Pythagoras, Ἥλιόν τε καὶ σελήνην, καὶ τοὺς ἄλλους ἀστέρας, εἶναι θεούς. *Solem & lunam & reliqa sidera deos esse.* Idem *l.* 8. De sole Heraclitus *ad Hermodor. Ep.* 1. Λίθοι, θεῶν μάρτυρες; ἔργα δὴ μαρτυρεῖν, ὅτι ἥλιος. νὺξ αὐτῷ καὶ ἡμέρα μαρτυρεῖτον. ἀρκεῖ αὐτῷ μάρτυρες. γῆ ἴλη καρποφορεῖσα μάρτυς. σελήνης ὁ κύκλος ἐκείνου ἔργα, ὑράνιος μαρτυρία. *Ut lapides etiam sint deorum testes. Opera testimonium perhibere debent ut solis. Nox & dies de eo testantur. Quatuor anni discrimina testimonium ei ferunt. Terra universa fructum producens testis est. Luna circulus illius opus, cælestis testimonium.* Imò testimonium perhibent ista omnia solis conditori, non soli. vide *Psal.* 8. *v.* 1, 3. & *Psal.* 19. *v.* 1, 2, 6. & *Psal.* 74. *v.* 16, 17. & *Psal.* 104. *v.* 19. & *Act. c.* 14. *v.* 14. Vide tamen, si operæ pretium id videbitur, *de sole* Apostatæ impii Juliani Imperatoris *orationem* avtore dignam. Plato in *Cratylo*, à Theodoreto adductus *therapevt. l.* 3. *tom.* 4. *pag.* 507. *A.* Φαίνονταί μοι οἱ πρῶτοι ἀνθρώπων οἱ περὶ τὴν Ἑλλάδα, τούτους μόνους ἡγεῖσθαι θεοὺς, ὥσπερ νῦν οἱ πολλοὶ τῶν βαρβάρων, ἥλιον, καὶ σελήνην, καὶ γῆν, καὶ ἄστρα, καὶ οὐρανόν. ἅτε οὖν αὐτὰ ὁρῶντες ἰόντα διὰ τέλους, ἀπὸ ταύτης τῆς φύσεως, τῆς τοῦ θεῖν, θεοὺς αὐτοὺς ἐπονομάσαι. *Videntur mihi Graci primi mortalium deos hos solos censuisse, qos hodie barbarorum permulti, solem videlicet, & lunam, terram, stellas & cælum. Hac igitur cursu qodam eunlia cùm viderent, ab hac currendi natura deos nominarunt.* Clemens item in *protrept. pag.* 16. *A.* Οἱ μὲν γὰρ ἐυθέως ἀμφὶ τὸν ὑραιῶ θέαι ἀπατώμενοι, καὶ ὄψει μόνῃ πεπιστευκότες, τῶν ἀστέρων τὰς κινήσεις ἐπιθεώμενοι, ἐθαύμασάν τε, καὶ ἐξεθείασαν, θεοὺς ἐκ τοῦ θεῖν ὀνομάσαντες τοὺς ἀστέρας. καὶ προσεκύνησαν ἥλιον, ὡς Ἰνδοί. καὶ σελήνην, ὡς Φρύγες. &c. *Alii enim statim in cælo contemplando decepti, & soli visui credentes, motus astrorum contemplantes, admirati sunt; astra deos (nempe θεοὺς ἀπὸ τοῦ θεῖν, hoc est, à cursu) nominantes, & solem adoravernnt, ut Indi: & lunam, ut Phryges. &c.*

Σὺ δὲν πρὸς τί; τὸ ἥδεσθαι;] vide *ad l.* 5. §. 1. & *l.* 9. §. 9.

§. 20. Ἡ φύσις ἐσχάσατο ἑκάστου] *natura finem suum habet in rei unuscujusqe fine* Casaubonus. ut σχάζεσθαι hic fit collimare. at Xylander *consilium iniit.* ad Marci mentem propiùs, *rationem habet.* hoc est enim σχάζεσθαι Marco istîc: ut *l.* 1. §. 9. τὸ σχαστικὸν τῶν φίλων. vide ibi adnotata. Tertullianus *adv. Marc. l.* 2. *c.* 5. *Universa Deus disponendo præfecit, & præsciendo disposuit.* Cyprianus *Epist.* 3. ubi Domini Servatoris illud ex Matth. *c.* 10. *v.* 29. lavdâsset. nec passerculum qidem, qi assario dimidio veneat, citra Dei nutum ad terram decidere. *Cùm Christus nec minima fieri sine voluntate Dei dicat; existimat aliqis & summa & magna, avt non sciente, avt non permittente, in Ecclesia Dei fieri?* Trithemius *ad Cæsar. qæst.* 8. *Magna divina providentia commendatio, qæ non solùm hominum curam habet, sed avium qoqe minutarum.* Hieronymus qidem *in Abacuc. c.* 1. *v.* 14. *Sicut in hominibus etiam per singulos Dei currit providentia; sic in cæteris animalibus generalem qidem dispositionem & ordinem cursumqe rerum intelligere possumus.* v. g. *qomodo nascatur piscium multitudo & vivat in aqis, qomodo reptilia & qadrupedia orianlur in terra, & qibus alantur cibis? Cæterùm absurdum est ad hoc Dei deducere majestatem, ut sciat per momenta singula qot nascan-*

finem, qàm ortum & durationem, qod attinet: qemadmodum & is qi pilam mittit, pilæ pariter rationem habet. ecqid avtem pilæ, vel ſurſum miſſæ boni, vel deſcendenti cadentiqe mali? ecqid & bullæ vel conſiſtenti boni, vel ſubſidenti mali? de lucerna idem dictum ſit.

§. 21. Inverte corpus tuum, atqe inſpice, qale ſit, ubi ſenuerit; qale ſit, ubi morbidum fuerit; qale ſit, ſpiritum ubi efflaverit. brevis avtem eſt vitæ & qi celebratur, & qi commemorat pariter, & qi commemoratur. adhæc & in plagæ iſtius angulo duntaxat id geritur; ubi etiam neqe omnes inter ſe conſentiunt, neqe qiſqam ſibi. deniqe terra omnis puncti inſtar habet.

§. 22. Animum adverte præſenti vel decreto, vel

π ἐλαττον τῆς ἀπολήξεως, ἢ τῆς ἀρχῆς π, καὶ διεξαγωγῆς, ὡς ὁ ἀναβάλλων τὴν σφαῖραν. [a] τί ἐν ἀγαθὸν τῷ σφαιρίῳ ἀναφερομένῳ, ἢ κακὸν καταφερομένῳ, ἢ ἐπαπλωκότι; τί ἢ ἀγαθὸν τῇ πομφόλυγι συνεχώσῃ, ἢ κακὴ διαλυθείσῃ; τὰ ὅμοια ἢ καὶ ἐπὶ λύχνου.

§. 21. * Ἔκτρεψον, καὶ θεάσαι ὅιόν ἐστι, γηρῶσαν ἢ ὅιον γίνεται, νοσῆσαν ἢ, * πορνεῦσαν. [b] βραχύβιον ἢ καὶ ὁ ἐπαινῶν καὶ ὁ ἐπαινούμενος, καὶ ὁ ἀποστιῦσαι μνημονευθεὶς, καὶ ὁ μνημονεύσομενος. προσέτι ἢ καὶ [c] ἰὼν γωνία τούτου ἕξ κλίμαξ, καὶ [d] ὧδε ἐνταῦθα πάντες συμφωνοῦσι, καὶ [e] ὧδε αὐτὸς πρὸς ἑαυτὸν καὶ [f] ὅλη ἢ ἡ γῆ σημή.

§. 22. [g] Πρόσεχε [h] τῷ ὑποκειμένῳ, ἢ τῷ δόγματι, ἢ

a L. 7. §. 23. l. 9. §. 17. l. 10. §. 5. l. 12. §. 23. 36.
* Ἔστρεψον Lug. Στρέψον Annot. L. 3. §. 11. Sup. §. 11. l. 11. §. 17.
* σάνιε, καὶ ἀποστιῦσαι f. L. 9. §. 2.
b L. 3. §. 10. l. 7. §. 6. l. 10. §. 34.
c L. 3. §. 10. l. 6. §. 36.
d L. 4. §. 3. l. 11. §. 18.
e L. 3. §. 4. Inf. §. 53.
f L. 4. §. 3. l. 10. §. 17.
g L. 4. §. 32. l. 9. §. 22.
h L. 5. §. 10 l. 9. §. 6.

ANNOTATIONES.

ſcantur culices, qòtve morianturſ qa cimicum & pulicum, & muſcarum ſit in terra multitudo; qanti piſces in aqa natent; & qi de minoribus majorum prada cedere debeant. Non ſimus tam fatui adulatores Dei, ut dum potentiam ejus etiam ad ima detrahimus, in nos ipſos injurioſi ſimus, eandem rationabilium qàm irrationabilium providentiam eſſe dicentes. At Bernardus *de grat. & lib. arb. Attingit illa* (ſapientia divina) *à fine ad finem: hoc eſt, à maximo angelo uſqe ad minimum vermiculum: ab ortu creaturæ uſqe ad finem deſtinatum à creatore, ſive in qem urget natura, ſive qem accelerat cauſſa, ſive qem concedit gratia; dum nihil horum evenit, qod non prout vult, potentis præordinet providentia. Attingit avtem, non qidem mobili diſcurſione, vel ſubjecta creatura qaſi officiali adminiſtratione, ſed ſubſtantiali qadam & ubiqe præſenti fortitudine, qà utique unsverſa potentiſſimè movet, ordinat, adminiſtrat.* Adjici poterat qod de *capillis numeratis* Chriſtus Matth. *cap.* 10. *v.* 30. de *folio ab arbore cadente* Bernardus *conc. ſolen.* 8, & 99. Trithemius *ubi ſuprà.* vide *ad l.* 7. §. 31. Seneca *qaſt. natur. l.* 3. *c.* 29. *Sive anima eſt mundus, ſive corpus; naturâ gubernante, ut arbores, ut ſata, ab initio ejus uſqe ad exitum, qicqid facere, qicqid pati debeat, incluſum eſt; ut in ſemine omnis futuri ratio hominis comprehenſa eſt; totius enim corporis & ſequentis ætatis in parvo occultoqe lineamenta ſunt. Sic origo mundi, non minùs ſolem & lunam & vices ſiderum, & animalium ortus, qàm qibus mutarentur terrena, continuit.*

Τῆς ἀπολήξεως] Fuſcus apud M. Senecam, *Svaſor.* 2. *Statuta naſcentibus in finem vitæ dies eſt. Habebit qiſqe qantum illi dies primus aſcripſit.* L. Seneca *ad Marc. c.* 20. ſic *lib.* 6. §. 49. Ἀφώρισαι. *Aſſignatum eſt tibi.* & *l.* 12. §. 23. Ὅρον δίδωσιν. *Terminum aſſignat.* vide *l.* 2. §. 4.

Ὡς ὁ ἀναβάλλων τὴν σφαῖραν] Sejungunt iſta à ſuperioribus Gvilielmus Xylander & Mericus Caſavbonus. mihi continuanda prorſus videntur. qemadmodum, inqit, qi pilam mittit rationem apud ſe habet, non tantùm qomodo motus ille ineatur, ſed qà feratur, & qo loco terminetur; ſive qà permeet pila, qò pertingat, ubi cadat; ad eundem modum natura conſilium iniit, non de ortu tantùm, ſed de obitu etiam, ac progreſſu cujuſqe rei. Plavtus alio, nec ab hoc tamen prorſus abhorrenti, ſenſu, *Captiv. prolog.*

Enimvero Di nos qaſi pilas homines habent.

Τί ἢ ἀγαθὸν τῷ σφαιρίῳ] vide *l.* 4. §. 42. & *l.* 7. §. 24.

Τῇ πομφόλυγι] Notum eſt proverbium, *Homo bulla.* qod Varro retulit, *præfat. in libr. de re ruſt.* Apud Lucianum Charon Mercurio *pag.* 355. Ἐθέλω γάρ σοι εἰπεῖν ᾧτινι ἐοικέναι μοι ἔδοξαν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὁ βίος ἅπας αὐτῶν. ἤδη ποτὲ πομφόλυγας ἐν ὕδατι ἐθεάσω, ὑπὸ κρουσθέντος τινὸς καταμάτην ἀνισταμένας; τὰς φυσαλίδας λέγω, ἀφ' ὧν συναγείρεται ὁ ἀφρός; ἐκείνοις τοίνυν αἱ μὲν τινες μικραὶ εἰσι, καὶ αὐτίκα ἐκραγεῖσαι ἀπόλωλεν, αἱ δ' ἐπὶ πλέον διαρκοῦσι, καὶ προσχωρησάντων αὐταῖς τῶν ἄλλων αὖται ὑπερφυσώμεναι, εἰς μέγιστον ὄγκον αἴρονται, εἶτα μέντοι κἀκεῖναι πάντως ἐξερράγησάν ποτε. εἰ γὰρ ὅιόν τε ἄλλως γενέσθαι. τοῦτό ἐστιν ὁ ἀνθρώπων βίος. ἅπαντες ὑπὸ πνεύματος ἐμπεφυσημένοι, οἱ μὲν μείζους, οἱ δὲ ἐλάττους, καὶ οἱ μὲν ὀλιγοχρόνιον ἔχουσι καὶ ἀκύμορον τὸ φύσημα, οἱ δὲ ἅμα τῷ ξυσταῖναι ἐκαύσαντο. πᾶσι δ' ἂν ἀποῤῥαγῆναι ἀναγκαῖον. *Volo igitur dicere tibi, cuinam aſſimiles homines mihi videantur eorumqe vita omnis. Vidiſtin' aliqando bullas illas, torrente cum ſtrepitu ſcaturiente exſurgentes: flatuoſos dico tumores ex qibus ſpuma cogitur? Illarum igitur alia qidem parva ſunt, qa protinus rupta evaneſcunt: alia verò diutius durant, ſibiqe adjunctis aliis vehementer intumeſcunt, ac in maximum tumorem attolluntur: ac tandem aliqando illa etiam prorſus rupta diſſolvuntur. Neqe enim ſecus fieri poteſt. Hac tibi hominum vita. Singuli flatu tumeſcunt, hi majores, illi minores, atqe alii momentaneam móxqe deficientem inflationem habent: alii ſimul atqe conſtituti ſunt, deſiſtunt. Itaqe omnes rumpi neceſſe eſt.*

Ἐπὶ λύχνου] Seneca *Epiſt.* 41. *Rogo, non ſtultiſſimum dicas, ſi qis exiſtimet lucernæ pejus eſſe cùm extincta eſt, qàm antequam accenderetur? Nos qoqe accendimur & extinguimur: medio illo tempore aliqid patimur. utrinqe verò alta ſecuritas eſt. qid refert utrùm non incipias, an deſinas? utriuſqe rei hic eſt effectus, non eſſe.*

§. 21. Ἔκτρεψον] ἔστρεψον Lugdunenſis editio. unde *annotator* Στρέψον. *convertito te.* Omnino præter Marci mentem. Qi vult non ut ipſe ſe convertat qis; ſed ut illud potiùs, in qo cogitationes defixas habet, non tam *convertat*, avt *circum vertat*, ut Caſavbonus, qàm *invertat*, qò naturam ejus penitiùs introſpiciat & perſpectam habeat. Ariſtophanes.

Ἔκτρεψον ὡς τάχιστα τὰς σαυτοῦ τρόπους.
Inverte qàm celerrimè mores tuos.

Ubi *Schol.* Ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν ἐνυπνιόντων ἱματίων καὶ ἐκτρεφομένων. ἐκτρέψαι δὲ ἱμάτιον, τὸ ἀλλάξαι τὸ πρὸς τὸ ἔσω μέρος, ἔξω. *Dictum hoc per tranſlationem ductam à ſordidis veſtibus, qæ invertuntur. Nam ἐκτρέψαι ἱμάτιον ſignificat mutare veſtis illam partem qæ eſt intus, ità ut pars interior fiat exterior.* Eadem & Svidas. vide *l.* 3. §. 11. Verùm ibi de re qavis, iſtic de corpore humano, ipſóqe cumprimis cujuſqe proprio agere videtur. Boëthius *conſol. l.* 3. *c.* 8. *Qòd ſi, ut Ariſtoteles ait, Lynceis oculis homines uterentur, ut eorum viſus obſtantia penetraret, nonne introſpectis viſceribus, illud Alcibiadis ſuperficie tenus pulcerrimum corpus, turpiſſimum videretur? igitur te pulcrum videri non tua natura, ſed oculorum ſpectantium reddit infirmitas. qi nimirum, ſi interiora intueri valerent, aliter planè cenſerent.* Alluſit ad vulpis maximè morem de qa Plutarchus in *Collat. aqat. & terreſtr. pag.* 977. *B.* Ἡ δ' ἀλώπηξ ἁλοῦσα, ἐυθὺς ἐκτρέπεται. πίφυκε γὰρ δι' ἐυτονίαν καὶ ὑγρότητα μεταβάλλειν τὸ σῶμα καὶ στρέφειν, ὥστε, τῶν ἐντὸς, ἐκτὸς γενομένων, ἀποπίπτειν τὸ ἄγκιστρον. *Vulpes capta ſtatim extra vertit corporis interiora, qod ei ob robur & flexibilitatem datum eſt, itaqe hamum ejicit.* qanqam de ſcolopendra idem refert avtor idem *de ſera vindicta. p.* 567. *B.* Τούτους ἠνάγκασαν ἐκτρέπεσθαι τὰ ἐντὸς ἔξω τῆς ψυχῆς, ἑλυσπωμένους παρὰ φύσιν, καὶ ἅμα καμπτομένους, ὥσπερ αἱ θαλάττιαι σκολόπενδραι, κατασπεῦσαι τὸ ἄγκιστρον, ἐκτρέπουσιν ἑαυτάς. *Illos coegerunt interiora animæ foras obvertere, contra naturam torqentes ſe & flectentes, qomodo marina ſcolopendra hamo vorato ſe volventes invertunt.* idem vult nos mente ac cogitatione facere, cùm ad corpus animum adjecerimus.

Πορνεῦσαν] vitioſum videtur. forſan ἀποστιῦσαι fuerat. ut *l.* 9. *c.* 2. ἀποστιῦσαι. corpus, inqit, conſidera, qale fiat, vel morbo languidum, vel ſenectute emarcidum, vel ab anima jam derelictum.

Βραχύβιον δὲ καὶ ὁ ἐπαινῶν] Annotator Lugdunenſis qo codice uſus, neſcio. βραχὺς ὁ βίος καὶ ὁ ἐπαινῶν, &c. ſed fortè, inqit, βραχύβιον. qæ Marci vox eſt. Certè ſi qa exemplaria eam lectionem adfirmarent, legerem libens, βραχὺς ὁ βίος. βραχύβιον δὲ καὶ ὁ ἐπαινῶν, &c. vide *l.* 4. §. 16, & 33. & *lib.* 7. §. 5.

Ἐν γωνίᾳ] vide *l.* 3. §. 10. & *l.* 4. §. 3.

Ἡ γῆ σημή] vide *l.* 4. §. 3.

§. 22. Πρόσεχε] Poteſt hæc perioche non uno modo intelligi. Poteſt enim ſumi qaſi moneat Marcus, qodnam debeat eſſe τῆς προσοχῆς ſive ἐπισκοφῆς, ut *l.* 4. §. 26. loqitur, i. e. conſiderationis ſubjectum: idqe qotuplex eſſe velit: Nimirum vel ſubjectæ rei cujuſqe materiam, nè pluris eam qis qàm par eſt faciat; (vide *l.* 5. §. 10.) vel dogma ac decretum ſuum, ut ſit rationi rectæ conſentaneum. (vide *l.* 7. §. 2. & *ſuprà* §. 1.) vel actionem ſuam, ut utriqe illi reſpondeat. (vide *l.* 6. §. 22.) vel vocabuli ſignificationem: ubi dicentem attendere oportebit. (vide *l.* 7. §. 4. & *l.* 10. §. 8.) atqe huc inclinare videtur Xylander, nec abſcedit Caſavbonus. Verùm poteſt & in aliam, qam mox dabimus, mentem ſumi. Lugdunenſis Editor ad tria membra reſtringit, dum τῷ ὑποκειμένῳ δόγματι conjungit, vertitqe *ſubjecta opinioni.* de diſtinctione accedo, qia disjunctivam Marcus τῷ ὑποκειμένῳ non præfixit. Verùm ecqid ſibi vult *opinio ſubjecta?* Verto itaqe, *adverte*, vel *attende, præſenti, avt decreto, avt actioni, avt ſignificato.* Τὸ ὑποκείμενον, *præſens, qod adeſt.* Polybius *l.* 3. *c.* 31. Πῶς δ' ἂν ἐνδεχόμενος τοῖς ὑποκει-

* L.7.§.4. ἢ τῇ ἐνεργείᾳ, ἢ * τῷ σημαινομένῳ. a δικαίως ταῦτα πάσχεις. b μᾶλλον ἢ θέλεις ἀγαθὸς ἄνεμον γενέσθαι, ἢ σήμερον εἶναι.

§. 23. Περίστασίν τινα; c περίστασιν ἐπ' ἀνθρώπων εὐποιΐαν ἀναφέρων. συμβαίνει τί μοι; d δέχομαι, ἐπὶ τοὺς θεοὺς ἀναφέρων, e τοῦ πάντων πηγήν, ἀφ' ἧς πάντα τὰ γινόμενα συμμηρύεται.

§. 24. Ὁποῖόν σοι φαίνεται τὸ λούεσθαι; ἔλαιον, ἱδρώς, ῥύπος, ὕδωρ, γλοιώδες, πάντα σίκχαντά, f παντὸν πᾶν μέρος ἐξ βίου, καὶ πᾶν ἐπονκείμενον,

§. 25. g Λούκιλλα Οὔηρον. εἶτα Λούκιλλα. Σέκουνδα Μάξιμον. εἶτα Σέκουνδα. Ἐπιτύγχανος h Διότιμον. εἶτα Ἐπιτύγχανος. * Φαυστῖναν Ἀντωνῖνος. εἶτα Ἀντωνῖνος. παιδία πάντα. Κέλερ Ἀδριανόν. εἶτα Κέλερ. i οἱ δὲ δεμμεῖς ἐκεῖνοι, ἢ προγνωστικοὶ, ἢ τετυφωμένοι, πῦ; οἷον, δεμμεῖς μὲν, * Χιάραξ καὶ k Δημήτριος ὁ Πλατωνικὸς,

facto, vel dicto. merito hæc pateris, qi bonus mavis eras fieri, qàm esse hodie.

§. 23. Facio qicqam? ità facio, ut ad hòmines juvandos referam. contingit mihi qicqam? ità excipio, ut ad Deos referam, fontémqe rerum omnium, à qo, qæcunqe fiunt, ordinè præstituto derivantur.

§. 24. Ipsum lavari qále qid tibi videtur? oleum, sudor, sordes, aqa, strigmentum; putida omnia. tale qiddam est & vitæ pars qævis; & materia subjecta qælibet.

§. 25. Lucilla Verum extulit; mox & Lucilla ipsa elata est. Secunda Maximum; mox & Secunda. Epitynchanus Diotimum; mox & Epitynchanus. Antoninus Favstinam; mox & Antoninus. Celer Hadrianum; mox & Celer. hujusmodi sunt omnia. qin & solertes illi, avt futurorum præscii, avt fastu inflati, ubinam jam sunt? solertes, inqam, qales Charax, Demetrius Platonicus, Eu-

ANNOTATIONES.

ποκειμένοις, τοὺς βεβαιώσοντας τὴν αὐτῶν προαίρεσιν, καὶ διαφυλάξοντας τὴν κατάστασιν, παροξύνει δικαίως, ἵνα μηδὲν εἰδείη τῆς τῶν προγεγονότων περὶ ἑκάστης ὑπομνήσεως. *Quomodo denique si rebus præsentibus acquiescat, alios impulerit, ut quam ipse formam Reipublicæ probat, eam affirmare velint, neque solicitari statum civitatis patiantur, si nihil habuerit ex ante gestis, quod singulis in memoriam revocet.* qi præsentibus acqiescit. τὰ ὑποκείμενα τοῖς προγεγονόσιν opponuntur. Plutarchus *Publicol. collat. cum Solon.* Δεῖ δὲ πρὸς τοὺς ὑποκειμένους καιροὺς τὰς πράξεις θεωρεῖν. *Sunt res ex temporibus præsentibus perpendenda.* sic *l.* 6. §. 4. πάντα τὰ ὑποκείμενα. *præsentia cuncta.* & *lib.* 10. §. 18. Ἕκαστον τῶν ὑποκειμένων. *Rerum præsentium unamquamque.* Monet ut ad id qod præ manibus est, sive decretum illud, sive factum, sive dictum sit, animum sedulò advertamus. ut & *l.* 2. §. 5. & *l.* 3. §. 12. & *l.* 6. §. 32. & *l.* 9. §. 6.

Δικαίως ταῦτα πάσχεις] separat ista à præcedentibus Mericus Casavbonus. possunt tamen ad idem argumentum pertinere. Meritò multa pateris, qia ad id qod præ manibus est non attendis, sed de rebus futuris anxius, animíqe suspensus es, & qod præcipuè te spectat differs. vide *l.* 9. §. 25. & *l.* 12. §. 1.

Μᾶλλον δὲ θέλεις] Havd integra satis videntur ista; forsan scribendum fuerit [ὅτι] μᾶλλον δὲ, &c. ut ratio reddatur, qare tot molestiis conflictetur; qia nimirum sui emendationem de die in diem infrunitus differt. Legi possunt tamen & ἐφημαλικῶς, [τί] μᾶλλον δὲ, &c. qasi dicat. *Cur crastino die malis bonus fieri, qàm hodie esse?* vide *l.* 2. §. 4. Persius *Sat.* 5.

Cras hoc fiet. idem cras fiet. Qid? qasi magnum
Nempe diem donas. Sed cùm lux altera venit;
Jam cras hesternum consumpsimus, ecce, aliud cras
Egerit hos annos, & semper paulùm erit ultrà.

Naso *remed. l.* 1.

Sed propera, nec te venturas differ in horas:
Qi non est hodie, cras minus aptus erit.

Nam qod seqitur,

Dicimus assiduè, cras qoqe fiet idem;

non de instituti mutatione in melius; qod Casavbonus *in Persium*, sensisse videtur, dum memoriâ fisus codicem non consulit; sed de perseverantia in cœpta vitæ mollioris ac dulcioris usura dictum est. Petronius Arbiter *Satyr. Qod hodie non est, cras erit: sic vita traditur.* Qod tamen eruditissimus ille vir, etiam cum duplici negatione exhibet; *Qod hodie non est; cràs non erit.* Certè qod Naso suprà verbo monuerat, idem susius Epictetus *Dissert. l.* 4. *c.* 14. Ὅτι παρὰ τὸ σήμερον ἀμαρτηθὲν, εἰς πᾶλλα χεῖρον ἀνάγκη σοι τὰ πράγματα ἔχειν. πρῶτον μὲν, τὸ χαλεπώτατον, ἔθος τῷ μὴ προσέχειν ἐγγίνεται. εἶτα ἔθος τῷ ἀναβάλλεσθαι τὴν προσοχήν, ἀεὶ δ' εἰς ἄλλον καὶ ἄλλον χρόνον ἀπωθεῖν, (ità Casavbonus restituit qod εἰώθει legebatur) ὑπερτιθέμενον τὸ εὐροεῖν, τὸ εὐσχημονεῖν. εἰ μὲν ὧν λυσιτελὴς ἡ ὑπέρθεσίς ἐστιν, ἡ πρώτη λῆψις ἀπόφασις αὐτῆς ἐστι λυσιτελεστέρα. εἰ δ' ἀλυσιτελεῖ, τί οὐχὶ διηνεκῶς τὴν προσοχὴν φυλάττομεν; *Propter hodiernum delictum necessariò res tuas in posterum etiam pejus habituras. Ac primùm quidem gravissima consvetudo negligentiæ tibi accedit; deinde consvetudo differendæ attentionis. Et subinde in aliud atqe aliud tempus differetur prosperitas, dignitas, natura obedientia. Qod si rei alicujus procrastinatio est utilis, eam rem omninò prætermittere utilius erit. Sin utilis non est, cur non perpetuam attentionem conservas?* Verùm Marci verbis gemina prorsus sunt, & ad ea fortean respexit etiam, qæ in fine dissertationis illius Epictetus disceptat. Νῦν δ' ὅταν εἴπῃς, ἀπ' ἄυριον προσέξω, ἴσθι ὅτι τοῦτο λέγεις, σήμερον ἔσομαι ἀναίσχυντος, ἄκαιρος, ταπεινὸς, ἐπ' ἄλλοις ἔσῃ τὸ λυπεῖν με. ὀργισθήσομαι σήμερον, φθονήσω. βλέπε ὅσα κακὰ σεαυτῷ ἐπιτρέπεις. ἀλλ' εἰς ἄυριον καλῶς ἔχει. πόσῳ κρεῖττον, σήμερον; εἰ ἄυριον συμφέρει, πολὺ μᾶλλον σήμερον, ἵνα καὶ ἄυριον δυνηθῇς, καὶ μὴ πάλιν ὑπερβάλῃ εἰς τὴν τρίτην. *Si verò dixeris, cras animadvertam; scito illud te dicere, hodie ero impudens, importunus, abjectus; penes alios erit me dolore afficere; irascar hodie, invidebo. Vide qanta mala ipse tibi indulgeas. At cras bene eris. Qanto præstantius est hodie? Si cràs conducit, multo magis hodie, ut & cras possis; nec in tertium diem rejicias.* Joannes Chrysostomus *de statuis Orat.* 19. Μή μοι λέγε, ὅτι καλὰ μικρὸν, μηδὲ εἰς τὴν ἄυριον ἀναβάλλου. ἢ γὰρ ἄυριον οὐδέποτε λαμβάνει τέλος. *Ne mihi dicas, adhuc parùm: neqe differ in crastinum, crastinum enim nullo modo opus perficiet.* vide ad *l.* 3. §. 4, 6.

§. 23. Ἐπ' ἀνθρώπων εὐποιΐαν] Hoc est, τὸ κοινωνικὸν καὶ ἐνεργητικόν. qod passim inculcat. Καὶ γὰρ οὐδὲν καλύτερόν ἐστι φιλοτιμίας μέγα εἶναι δοκοῦντος; ἂν, ὅταν μὴ τὸ κέρδος εἰς ἑτέρους διαβιβάσῃ. *Nihil enim rectè & ex virtute gestum potest esse insignius, qando non etiam lucrum transmiserit ad alios.* Joannes Chrysostomus *in Ep.* 1. *ad Cor. c.* 10. *v.* 33. *Orat.* 25. *Edit. Commel. p.* 523.

Δέχομαι, ἐπὶ τοὺς θεοὺς ἀναφέρων] Ità pii passim, Deo adscribunt, qæcunqe ipsis obtigerint, universa. Job. *c.* 1. *v.* 21. *Psal.* 18. *v.* 39, 40. & *Psal.* 44. *v.* 1, 8. vide *l.* 12. §. 36.

Ἀφ' ἧς πάντα] Ità *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 5. *v.* 18. *Omnia à Deo sunt.* vide & *Thren. c.* 3. *v.* 37, 38. & Marcum *l.* 2. §. 3. & *l.* 4. §. 23, 33. & *infrà* §. 27.

§. 24. Ὁποῖόν σοι φαίνεται] vilitatem rerum humanarum externarúmqe omnium, de materiæ, ex qa consistit, ignobilitate perspiciendam proponit (qod idem agit & *l.* 5. §. 10. & *l.* 8. §. 13. & *l.* 9. §. 14.) Ita siqidem, τοιοῦτον πᾶν μέρος τοῦ βίου, καὶ πᾶν ὑποκείμενον, malim ad priora de *lotione*, cum Guilielmo Xylandro & Merico Casavbono referre, qàm periochæ sequenti cum Cl. Salmasio connectere. Seneca *Epist.* 107. *Eadem vitæ conditio est, qæ balnei.* Sed aliò ille respexit, qàm Marcus istic. vide *ad* §. 43.

§. 25. Λούκιλλα Οὔηρον. εἶτα Λούκιλλα] Rectè distinxit ista, prius confusa, explicavitqe, à Xylandro parùm intellecta, Cl. Salmasius *ad Capitol. Mart. Lucilla*, inqit, *Verum extulit. post & ipsa satis concessit.* Itaqe in singulis subavdienda verba illa ἐξήνεγκε & ἐξηνέχθη. *Lucilla* Marci filia L. Vero imperii consorti nuptui data, eidémqe superstes. Capitolinus *Vero.*

Σέκουνδα Μάξιμον] de qo *l.* 1. §. 15.

Ἐπιτύγχανος Διότιμον] *Epitynchani* nomen ex inscriptionibus sepulcralibus Salmasius *ibidem* exhibet. Verùm qis ille *Epitynchanus*, vel *Diotimus*, cui is supervixerit, & successerit, nescire me fateor. *Diotimi* tamen ut Adriano superstitis mentio fit rursus, *infrà* §. 37.

Φαυστῖναν Ἀντωνῖνος] Ἀντωνῖνος Φαυστῖναν. Salmasius. *Annia Faustina Antonini Pii uxor.* Capitolinus *Pio.*

Κέλερ Ἀδριανόν] *Caninius Celer* orator sive Rhetor qem & Marcus & Lucius audierant. Capitolinus *Mar.* & *Ver.* ab Adriano forsan eidem in disciplinam traditi. Nam qòd Mavssacus in *Dissert. Critic.* qam Harpocrationi à se edito attexuit, *Caninium & Celerem*, qasi duos, recensét, qorum Marcus Caninius alter sit dictus, neminem (puto) συμψηφον habet. post illa verò, εἶτα Κέλερ, subjungi postulat item Salmasius τοιαῦτα πάντα qod suo loco motum fuerat.

Δημεῖς] *avisteri* Xylander, sed & Casavbonus qi tamen de ingenii acumine exposuerat, aptiùs *l.* 5. §. 5. vide *ibi adnotata.* & *ad l.* 6. §. 44.

Χιάραξ] depravatum opinor. forsan Ἱέραξ fuit. *Hieratis* certè apud Stobæum reperiuntur fragmenta ex *lib. de justitia*, vel Χάραξ etiam, siqidem *Charax* Philosophus Pergamenus Svidæ memoratur. & Lugdunensis editio Χάραξ habet.

Δημήτριος ὁ Πλατωνικὸς] *Phalerum*, puto, vult è familia Pla-

Evdæmon, & si qis alius ejusmodi. omnia caduca sunt, & jam olim morte sepulta sunt. alii nec brevem sui memoriam sunt consecuti; alii in fabulas abierunt; alii etiam è fabulis evanuerunt. horum ergò memineris, avt compagem tui dissipatum iri, avt extinctum spiritum; avt migraturum, atqe alibi iri dispositum

§. 26. Homini volupe est, qæ hominis propria sunt, facere. proprium avtem est hominis, contribuli suo benevolum esse, sensuum motus insuper habere, visa probabilia discernere, universi naturam, eáqe qæ secundùm hanc fiunt, contemplari.

§. 27. Affectiones singuli qiqe tres habent; unam, ad cavssam ambientem, alteram, ad cavssam divinam; à qa proveniunt omnibus omnia; tertiam, ad eos qibuscum in hac vita versatur.

§. 28. Dolor avt est corpori malum. qod si sit, corpus id censeat. avt animæ. at illi licet etiam inter dolores serenitatem suam tranqillitatémqe servare, nec opinari malum esse. omne enim judicium, & impetus, & appetitus, & aversatio intus est; qò mali nihil ascendit.

§. 29. Imaginationes dele; sæpe tecum sic loqendo, In potestate mea nunc situm est, ut nulla in hac anima existat improbitas, nulla cupiditas, nulla omnino perturbatio: sed ut omnibus qalia reapse sint perspectis, pro existimatione sua singugulis utar. memento potestatis hujus à natura tibi tributæ.

§. 30. Et in senatu, & apud qemlibet privatim, cura sit modestè potiùs qàm disertè loqi. sano verò

Ὁ Εὐδαίμων, καὶ εἴ τις τοιοῦτος. [a] πάντα ἐφήμερα, τεθνηκότα πάλαι. [b] ἔνιοι μὲν ὀλίγον μνημονευθέντες. οἱ δὲ εἰς μύθους μεταβαλόντες. οἱ δὲ ἤδη καὶ μύθων ἐξίτηλοι. τούτων οὖν μεμνῆσθαι, ὅτι [c] δεῖ σε ἤτοι σκεδασθῆναι τὸ συγκεχυμένον σοι, ἢ σβεσθῆναι τὸ ἀνάψυχον, ἢ μεταχωρῆσαι, καὶ ἄλλα τινὰ καταλαβεῖν.

§. 26. [d] Εὐφροσύνη ἀνθρώπου *, ποιεῖν ἃ τοῦ ἰδίου ἀνθρώπου. ἴδιον δὲ ἀνθρώπου [f] εὔνοια πρὸς τὸ ὁμόφυλον, καὶ ὑποπτέρισις τῶν ἀλογικῶν κινήσεων, [h] διάκρισις τῶν πιθανῶν φαντασιῶν, [i] ἐπιθεώρησις τῆς τῶν ὅλων φύσεως, καὶ τῶν κατ' αὐτὴν γινομένων.

§. 27. Τρεῖς [k] σχέσεις. ἡ μὲν πρὸς τὸ ἄϊπνον τὸ περιεκόμενον. ἡ δὲ πρὸς τὴν θείαν αἰτίαν, [l] ἀφ' ἧς συμβαίνει πᾶσιν πάντα. ἡ [m] δὲ πρὸς τοὺς συμβιοῦντας.

§. 28. Ὁ πόνος ἤτοι τῷ σώματι κακόν. [n] ἐκεῖνο δοξοφανιάσθω. ἢ τῇ ψυχῇ. ἀλλ' [o] ἔξεστιν αὐτῇ τὴν ἰδίαν [p] ἀπάθειαν καὶ [q] γαλήνην διαφυλάττειν, καὶ [r] μὴ ὑπολαμβάνειν ὅλως κακόν. πᾶσα γὰρ κρίσις, καὶ ὁρμὴ, καὶ ὄρεξις, καὶ ἔκκλισις, [s] ἔνδον. καὶ [t] οὐδὲν κακὸν ὧδε ἀναβαίνει.

§. 29. [v] Ἐξάλειφε τὰς φαντασίας, συνεχῶς σεαυτῷ λέγων. [x] νῦν ἐπ' ἐμοί ἐστιν, ἵνα ἐν ταύτῃ τῇ ψυχῇ μηδεμία πονηρία ᾖ, μηδὲ ὀπτυμία, μηδὲ ὅλως ταραχή τις. ἀλλὰ [y] βλέπων πάντα ὁποῖά ἐστιν, [z] χρῶμαι ἑκάστῳ καθ' ἀξίαν. μέμνησο ταύτης [a] τῆς ἐξουσίας παρὰ τῆς φύσεως.

§. 30. Λαλεῖν, καὶ ἐν συγκλήτῳ, καὶ πρὸς πάντα ἀνθρώπους κοσμίως, [b] μὴ περιλόγους [c] ὑγιεῖ 37.

a L.4.§. 35.48.l.9.§. 14.
b L.5.§.33.
c L.7.§.32.
d L.6.§.7.l. 7.§.13.
* -πω. f.
e L.5.§.15. 16.
f L.4.§.37. l.7.§.22.l. 11.§.1.l.12. §.30.
g L.5.§.26.
h Sup.§.7.l. 5.§.36.l.6. §.3.
i L.7.§.47. 48.
k L.1.§.12.
l L.2.§.3. 17.
m L.11.§. 18.l.12.§. 26.
n L.7.§.16. 33.
o L.5.§.2. 26.l.7.§.68.
p L.2.§.4.
q L.7.§.28.
r Inf.§.47. 48.
s L.7.§.59.
t Inf.§.41. 48.
v L.7.§.29.
x L.7.§.5. 54.Sup.§.8.
y L.3.§.11. Sup.§.11.
z L.3.§.11. l.11.§.18.
a L.5.§.5.
b L.3.§.5.
c L.4.§.51.

ANNOTATIONES.

Platonica, Theophrasti avditorem; de qo Laërtius *l.* 5. Svidas, Marcus ipse *lib.* 9. §. 29. qanqam potest etiam *Demetrius* Byzantius Peripateticus, cujus & Laërtius *ibidem* meminit, Marco dictus intelligi. Verùm illum potiùs existimem designatum, qi inter hominẽs acuminis & subtilitatis lavde insignes hìc à Marco proferatur. De eodem avtem Cicero *Offic. lib.* 1. *Demetrius Phalareus in hoc numero haberi potest, disputator subtilis, orator parùm vehemens, sed dulcis, ut Theophrasti discipulum possis agnoscere.* Itaqe de eodem idem in *Bruto* §. 37. *delectabat magis Athenienses qàm inflammabat, & svavis maluit videri qàm gravis; sed svavitate eâ qâ perfunderet animos, non qâ perfringeret.* Eandémqe illi svavitatis lavdem tribuit in *oratore* §. 92.

Εὐδαίμων] *Evdamon* inter Astrologos celebriores recensetur à Vitruvio. *l.* 9. *c.* 7. qo tamen loco Æinarus Ranconetus *Evbemon* legendum credebat. Turnebus *adverss. l.* 11. *c.* 3.

Πάντα ἐφήμερα] vide *ad l.* 4. §. 35, 48. & *l.* 9. §. 14.

Οὐδ' ἐπ' ὀλίγον μνημονευθέντες] vide *l.* 4. §. 33. & *l.* 5. §. 33. & *l.* 12. §. 27.

Ἤτοι σκεδασθῆναι] vide *ad l.* 4. §. 21. & *l.* 5. §. 33.

§. 26. Εὐφροσύνη ἀνθρώπου] ἀνθρώπῳ, malim. vide *ad l.* 5. §. 1. & *l.* 6. §. 7, 33. *Lætitia est homini facere qa sunt hominis*: verùm lætitia est homini Christiano, facere qæ sunt Dei. Joannes *Ep.* 1. *c.* 5. *v.* 3. *Psal.* 112. *v.* 1. Esaias *c.* 58. *v.* 13. Joannes *Evang. cap.* 4. *v.* 34. Jobus *c.* 23. *v.* 12, 13. Cæterùm, qæ sunt hominis, qà hominis, ad creatoris imaginem conditi, ejusdémqe legi conformis, eadem sunt itidem & Dei. vide Marc. *l.* 3. §. 13.

Ἴδιον δὲ ἀνθρώπου ἴνοια] Lætitia, inqit, homini & voluptas esse debet facere qæ officii sunt sui. Nihil avtem magis humani est officii, qàm erga genus humanum humanitatem exercere. Hoc itaqe læto animo lubentíqe faciendum est. Naso *Pont. l.* 2. & 9.

Conveniens homini est hominem servare voluptas.

& *vera benefaciendi cupido utilitates relinqit, ipso benefaciendi opere latissima.* Seneca *de benef. lib.* 4. *cap.* 14. vide *ad l.* 3. §. 6.

Ἐκπύρωσις τῆς τῶν ὅλων φύσεως] Ex Stoicorum sententia Laërtius *l.* 7. *c.* 130. in *Zenone*. Γεγονέναι ὑπὸ τῆς φύσεως ἐπίτηδες τὸ λογικὸν ζῶον πρὸς θεωρίαν καὶ πρᾶξιν. *Qippe de industria factum à natura rationale animal ad speculationem & actionem.* Et *c.* 126. Τὸν γὰρ ἐνάρετον, θεωρητικὸν εἶναι, καὶ πρακτικὸν τῶν ποιητέων. *Qi enim virtute praditus sit, eum aptum esse ad contemplandum, & ad agendum ea qa sunt agenda.* ità enim ex Svida legendum. Unde & illud apud Plutarchum *de placit. Philosoph. l.* 1. *præfat.* Peripateticorum qorundam esse,

A Ἄνθρωπον τέλειον, τῶν μὲν ὄντων θεωρητικὸν, τῶν δὲ θείων πρακτικόν. *Virum perfectum necesse est & cognitione rerum instructum esse, & aptum ad faciendum in actionibus humanis officium.* vide *ad l.* 7. §. 48. Epictetus *l.* 1. *c.* 6. Τὸν ἄνθρωπον θεατὴν εἰσήγαγεν (ὁ Θεὸς) αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἔργων τῶν αὐτοῦ. καὶ οὐ μόνον θεατὴν, ἀλλὰ καὶ ἐξηγητὴν αὐτῶν. *Hominem in vitam introduxit Deus ut spectatorem tum sui, tum operum suorum: nec spectatorem duntaxat eorum, sed & explicatorem.* ὁρᾶτε οὖν μὴ ἀθίατοι τούτου ἀποθάνητε. *Proinde videte ne spectaculi hujus expertes moriamini.* vise sis & qæ sequntur lectu dignissima.

§. 27. Τρεῖς σχέσεις] vide *ad l.* 1. §. 12.

B Ἄστιον περιειμένον] corpus *ambiens* te, sive amictus instar circumjectum tibi, cingénsqe te. vide *l.* 10. §. 1. sed & *ibidem* §. 38. qo loco, τὸ περιχεόμενον ἀγγειῶδες, *circumjectum, vasis instar, conceptaculum* hoc dicit, qatenus *organi* sive *vasis* instar animæ est usui; qod hìc τὸ αἴτιον περιχέιμενον, qatenus ea ab isto afficitur. de eodem, περιχείμενα κρέα, *circumjectam sibi carnem. l.* 12. §. 2. & περιχέιμενον σωμάτιον, *circumdatum tibi corpusculum. ibidem* §. 3. qi locus hunc illustrat planè.

Ἀφ' ἧς συμβαίνει πᾶσιν πάντα] vide *suprà* §. 23. & *lib.* 2. §. 3.

§. 28. Ἀθαμβίαν καὶ γαλήνην] Translatio duplex; altera à cae-
C li facie, unde ἀπαυθριάζειν, *animum serenare* dixit, *l.* 2. *c.* 4. altera à maris statu, unde ἐγγαληνίζειν τῷ βίῳ, *ad vitæ tranqillitatem obtinendam facere* Epicuro dictum, *Epist. ad Herodot.* apud Laërtium *l.* 10. qod γαληνισμὸν ποιεῖν postea *cap.* 83. exponit. Ità γαλήνην καὶ εὐδίαν, *serenitatem & tranqillitatem* Epictetus *l.* 2. *cap.* 18. vide ad *l.* 7. §. 68. Sed & de argumento isto *infrà* §. 40. 47. & *suprà l.* 7. §. 14, 16, 53. & *lib.* 12. §. 22.

Πᾶσα γὰρ κρίσις, καὶ ὁρμὴ, καὶ ὄρεξις, καὶ ἔκκλισις ἔνδον.] Epictetus *Enchir. c.* 1. Ἐφ' ἡμῖν ὑπόληψις, ὁρμὴ, ὄρεξις, ἔκκλισις. *In nostra potestate est opinio, appetitio, desideratio, aversatio.*

D Οὐδὲν κακὸν ὧδε ἀναβαίνει] vide *infrà* §. 48.

§. 29. Ἐξάλειφε] vide *l.* 7. §. 29.

Χρῶμαι ἑκάστῳ καθ' ἀξίαν] vide *ad l.* 3. §. 11. & *infrà*. §. 43.

§. 30. Μὴ περιλόγους ὑγιεῖ λόγῳ χρῆσθαι.] *Sanâ oratione non est apertè semper utendum.* Xylander, qem & Casavbonus sequitur. atqi sanam orationem nusqam non adhibendam, Marcus censuerit. qi τὸ ἀληθεύειν simpliciter apud omnes passim exigit. vide *l.* 3. §. 12, & 16. & *l.* 6. §. 43. Alia ergò lectio istic quærenda; Marci mens alia eruenda. ego malim κοσμίως, μὴ περιλόγους. ὑγιεῖ [δὲ] λόγῳ χρῆσθαι. *Et publicè in Senatu & apud unumqemqe prvatim, eam sermonis rationem habeas, ut non tam*

a L. 4. §. 51.
*-σῦ [δὲ] f.
γρ. λόγ. χρ. αὐλὴ A. Boot.
b Sup. §. 25. Inf. §. 37.
*τὰ ἄλλα f.
*-ατον Lug. An.

a ὑγιεῖ * λόγῳ χρῆσθαι.

§. 31. b Αὐλὴ Αὐγούστε, γυνὴ, θυγάτηρ, ἔγγονοι, πρόγονοι, ἀδελφὴ, Ἀγρίππας, συγγενεῖς, οἰκεῖοι, φίλοι, Ἄρειος, Μαικήνας, ἰατροὶ, θύται, ὅλης αὐλῆς θάνατος. εἶτα ἔπιθι * πὶς ἄλλας, μὴ καθ' ἑνὸς ἀνθρώπε θάνατον, ὅιον Πομπηίων. καὶκεῖνο ᾗ τὸ ἐπιγραφόμενον τοῖς μνήμασιν, ἔχατος * ἴδιε γένος. ἐπιλογίζεσθε, πόσα ἐσπάσθησαν οἱ πρὸ αὐτῶν, ἵνα ἀμέσοχόν τινα

apud omnes ſermone utare.

§. 31. Auguſti avla, uxor, filia, nepotes, privigni, ſoror, Agrippa, cognati, familiares, amici, Arius, Mæcenas, medici, popæ, avla tota morti conceſſit. tum ad alia te transfer; mortémqe cogita, non unius hominis, ſed gentis totius, Pompejorum puta. nec illud minùs, qod tumulis inſcribi ſolet, *Ultimus hic generis ſui.* dein reputa tecum, qàm anxiè egerint horum anteceſſores, ut ſucceſſorem aliqem ſibi ſuper-

ANNOTATIONES.

diſertè & eleganter, qàm modeſtè & decenter. Oratione verò ſanâ & ſalubri ſemper utaris. vide *ad l.* 1. §. 7. ἀτϊλογία. & *lib.* 3. §. 5. κομψεία. Siqᵗlem κομψὸν περίτρανον, περίλαλον. Κόμψον, *perſpicuum, garrulum.* Svidas. Antigonus *narrat. mirab.* 52. de Callimacho Ægyptio, περίτρανος εἶναι βυλόμενος. *cùm diſertus videri vellet.* & Etymologus. Στωμύλισθαι, τὸ περιτράνως λέγειν. Alioqi τρανὸς, σαφὴς, i. e. *clarum & perſpicuum* denotare, docet Svidas adductis hiſce inter alia teſtimoniis, ex avtoribus, qorum nomina ſubticet.

Ἴσμεν γὰρ οὐδὲν τρανὲς, ἀλλ' ἀλώμεθα.
Incerti erramus, nec certi qid novimus.

(Eſt ex Sophoclis *Ajace*) &, τρανεστέρα ἡ ὄψις τῆς ἀκοῆς. *viſus avditu clarior* ſive *certior eſt.* qod Joannes Chryſoſtomus *in Evang. Joan. Orat.* 74. *p.* 473. *C.* Τῶν αἰσθήσεων τρανοτέρα ἐστὶν ἡ ὄψις. *Senſuum certiſſimus eſt viſus.* at Philo *de confuſ. ling. p.* 340. *C.* Πρὸς τὴν σαφῆ τῆς ἀληθείας καταλήψιν μακρῷ ὅσον ὄψεως ὑστερίζει ἀκοή. *Ad veritatis manifeſtam perceptionem longè minus qàm viſus idoneus habetur avditus.* Et poſt, Herodotum, Julianus *Epiſt.* 22. Ὅσῳ ὀφθαλμῶν ἀπιστότερα Ἀύρες *eſſe minus fideles qàm oculos.* & τρανὸς, φανὸς, Etymologus. Tum ex conſeqenti, qia veritate nihil clarius certiúſqe; hinc fit ut τρανὲς καὶ τρανὸν etiam ἀληθὲς *verum* ſignificet, Heſychio monente; & Sophoclis etiam Scholiaſte. περίτρανος etiam eodem ſenſu Syneſius *de regno. p.* 15. Τάχιον τὰ κολοβὰ δ' αἰνήματα καὶ ῥήματα ταῖς ἀκοαῖς ὑμῶν ἐναρμόζεται μᾶλλον, ἢ νῦν ἐκ φιλοσοφίας ἐν γλώττῃ περιτράνου τε καὶ τροχηλάτου. *Horum mutili, nec perfecti animi ſenſus, verbàqe auribus veſtris multò accommodatiora ſunt, qàm ſententia aliqa ex Philoſophia deprompta, & vero, ac volubili ore pronuntiata.* verùm pro *diſerto* plerumqe ſumitur, eâqe ſignificatione apud Helleniſtas, qi dici ſolent ſaltem, etiam ſimplex τρανὸς reperitur. Avtor *Sap. Solom. c.* 10. *v.* 21. Ἡ σοφία ἤνοιξε στόμα κωφῶν, καὶ γλώσσας νηπίων ἔθηκε τρανάς. *Sapientia os mutorum aperit, & linguas infantium diſertas reddit.* Junius. Interpretes Græci, Eſaj. *c.* 35. *v.* 6. καὶ τραυλὴ ἔσαι γλῶσσα μογιλάλων, *& mutus diſertus erit.* Philo item *de vit. Moſ. l.* 1. *p.* 612. *E.* Τὰ μέλλοντα γενήσεσθαι διηγγέλλετο τραυτέρᾳ φωνῆς ἀσυχίᾳ. *Futura pranuntiavit ſilentio qàvis voce diſertiore.* Turnebus. Qanqam nec illud inficias iverim, videri Epictetum conſilium dare, nè ſanâ apud inſanos, qales illi pleroſqe reputabant, oratione ſemper utamur: & diſſimulationem qandam hac in parte, cum vulgo hominum agentibus, non concedere tantùm, ſed præcipere & probare. Etenim ſic *l.* 1. *c.* 29. Τί οὖν; λέγειν δεῖ ταῦτα πρὸς τοὺς πολλούς; ἵνα τί; ἀ γὰρ ἀρκεῖ, τὸ αὐτὸν πείθεσθαι; τοῖς γὰρ παιδίοις, ὅταν προσελθόντα κροτῇ, καὶ λέγῃ, Σήμερον Σατορνάλια ἀγαθά, λέγομεν, ὡς ἔστιν ἀγαθὰ ταῦτα; ἀθυμοῦς. ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἐπικροτοῦμεν. καὶ σὺ τοίνυν, ὅταν μεταπεῖσαί τινα δύνῃ, γίνωσκε, ὅτι παιδίον ἐστὶ, καὶ ἐπικρότει αὐτῷ. ἐὰν δὲ μὴ τοῦτο θέλῃς, σιώπα λοιπόν. *Qid ergò? dicenda ſunt hac in vulgus? cur verò? an non ſatis eſt tibi ipſi hoc perſvaſum eſſe? num pueris, cum nos accedunt, & geſtientes dicunt, hodie eſſe bona Saturnalia, ea negamus eſſe bona? neqaqam, ſed & ipſi unà geſtimus. Et tu igitur, cum aliqem à ſententia deducere non potueris, ſcito eſſe puerum, eiqe applavdito. Qod ſi nolueris, tacето.* qibus addas licet qæ ad finem capitis ejuſdem habet idem. Verùm Marci mens hoc in loco videtur, ſani potiùs, moribúſqe congrui ſermonis, qàm nitidæ elegantíſqe dictionis, rationem jugiter habendam. Cæterùm D Bootius qamvìs ſenſum uſúmqe iſtum τῷ περιτράνως vocabuli iſtic probet, proxima tamen illa, ὑγιεῖ λόγῳ χρῆσθαι ad periocham ſeqentem pertinere cenſet; qam ab illis ordiri opinatur. qaſi dicat, *ut qod verum ſanúmqe eſt dicatur; avlam Auguſti totam*, &c. *mors occupavit.*

Ὑγιεῖ λόγῳ] *Sermone ſano*, i. e. *vere.* ὑγιὴς λόγος, *verus, ſincerus, ſimplex ſermo.* cui opponitur proverbiale illud ex Evripidis *Andromach.*

--- ἑλικτὰ πάντα, κ' οὐδὲν ὑγιές.

i. e. ut Lucilius,

Pergula pictoris; veri nihil, omnia ficta.

& νοσῶν λόγῳ, *oratio vitio laborans* apud eundem in *Phæniſſ.* vide *ad l.* 12. §. 1. Sed & apud Sophoclem in *Trachin.* (ſic reſtituente Henrico Stephano.)

--- τὸ γὰρ
Νοσῶν τι λῆρεῖν, ἀνδρὸς οὐχὶ σώφρονος.
--- *nam*
Apud agrotum nugas agere, non eſt ſapientis.

νοσῶν τι id eſt, νοσώντά τινα λόγον, ut Evripides.

§. 31. Αὐλὴ Αὐγούστου] obſerves hominativa iſta abſolutè poſita.

Πρόγονοι] *poſteri* Xylander. ἀπόγονοι forſan, *privigni.* ità enim in jure qandoqe dicuntur.

Ἄρειος] *Arei* Philoſophi, cujus contubernio uſus eſt Auguſtus; meminit Svetonius *l.* 2. *c.* 89. ad qem locum Caſavbonus. Auguſti & Arei amicitiam & συμβίωσιν celebrant plurimi ſcriptores, Strabo *lib.* 14. Seneca *ad Marc. c.* 4. Plutarchus in *Anton.* & *apoph.* Dion. Caſſius *l.* 51. Themiſtius *Orat. ad Jovian.* 12. & *qinqen.* 17. Julianus in *Cæſarib.* & in *Epiſt. ad Alexandrin.* avtores ille nominat, ipſe loca indicavi. Cæterùm qòd Themiſtius in *qinqenn.* ait, Antoninos duos, Pium ſcilicet, noſtrúmqe, Epictetum, pari modo evexiſſe, qô Arium Auguſtus, Thraſyllum Tiberius, Dionem Trajanus; unde conſtare, avt qi eſſe poſſit, nullus aſſeqor: etiamſi Svidas etiam ad Marci principatum pertigiſſe ſcribat: qum à Neronis imperio (ſub qo Epictetum non vixiſſe tantùm, ſed in exiſtimatione magna exititiſſe, ex ipſius diſceptationibus ab Arriano editis clariſſimè liqet) ad Marci regnum anni ferè centum intercedant. Accedit qòd nec apud Marcum ipſum, nec apud eorum qenqam, qi Marci res geſtas ſcripto conſignârunt, Epicteti ulla mentio comparet inter eos, qos is in honore habuerit, Philoſophos: cùm ſedulò tamen hos recenſeant. Deniqe cur Junio Ruſtico tantam gratiam agnoſcat, qòd Epicteti ipſo, qem familiariter habebat, nullo negotio comparare ſibi poterat? vide *l.* 1. §. 7. & *l.* 7. §. 19.

Μαικήνας] Mæcenatis cum Auguſto familiaritas, præterqam qàm qòd Scriptores iidem commemorant, ex Maronis & Flacci ſcriptis etiam pueris nota eſt.

Θύται] *ſacerdotes* Xylander. *aruſpices* Caſavbonus. *victimarii, popæ.* Θύτης Æolicè φύτης *popa*; ut θάλλις, φύλλις *follis.* Salmaſius ad Solinum.

Πομπηίων] gentem ſive familiam dicit; cujus dignitatem ſi ſpectemus, princeps & primarius Pompejus ille magnus; de qo *l.* 3. §. 3. non urbem, de qa *l.* 4. §. 48.

Πόσα ἐσπάσθησαν] vide Abramum; qàm ſolicitus ageret, qod prolem ſucceſſuram non haberet. *Geneſ. c.* 15. *v.* 2. Jephthem, qàm anxius, cùm habiturus non eſſet. *Judic. c.* 11. *v.* 35. 37. Menander apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 75.

Ὀδυνηρόν ἐστιν ἐντυχόντα τῷ βίῳ,
Ἔχειν ἕτερον διαδόχου τὴν οἰκίαν.
Inſtructa inopiâ miſeriàqe eſt felicitas,
Divitia hæredem cùm non inveniunt ſuum.

Grotius. Et Pindarus *Olymp.* 10.

— Παῖς ἐξ ἀλόχου πατρὶ
Ποθεινὸς ἥκοντι νέοιτο
Πάλιν ἤδη. μάλα δέ τοι θερμαίνει φιλότατι νόον.
Ἐπεὶ πλεῖστον ὁ λαχὼν διετράπετο ἐπακτὸν ἀλλότριον
Θυάσκοντι συγγενέστατον.
— *Ut filius ex uxore patri*
Deſiderabilis, venienti ad juventutem
Rurſus jam, admodùm ſanè excalfacit amore animum:
Alioqi divitia ſortitura dominum adſcititium alienum,
Morienti odioſiſſima ſunt.

Clemens deniqe Alexandrinus *Strom. l.* 2. *pag.* 422. *A.* Ὁ ἄτεκνος, φασὶ, τῆς κατὰ φύσιν τελειότητος ἀπολείπεται, ἅτε μὴ ἀντιναλαβὼν τῇ χώρᾳ τὸν οἰκεῖον διάδοχον. τέλειος, ὁ ποιήσας ἐξ αὐτοῦ τὸν ὅμοιον. καὶ μᾶλλον ἐπειδὰν καὶκεῖνο τὸ αὐτὸ ποιοῦντα ἐπίδοι. *Qi caret liberis, eſt eâ perfectione defectus, qa eſt ſecundùm naturam, ut qi ſuam ſucceſſorem in ſuum locum non ſubſtituerit. Perfectus enim eſt, qi ex ſeipſo fecit ſimilem: vel potius, qando illum idem feciſſe viderit.* vide Evripidis *Jonem.*

Ἵνα διάδοχόν τινα] ſcilicet hac ratione homines immortalitatem qandam moliuntur, ſpondéntqe ſibi. Juſtinianus *novell. conſtit.* 22. *Præfat.* Ὁ γάμος ὅτως ἐστὶ σεμνὸς, ὡς τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει δοκεῖν ἀθανασίαν ἐπιτεχνᾶσθαι. καὶ ἐν τῇς παιδοποιΐας ἀνανεύμενα τὰ γένη μένει διηνεκῆ, τῇς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας, καθ' ὅσον ἐστὶ δυνατὸν, τῇ καθ' ἡμᾶς τὸ ἀθάνατον χαριζομένης φύσει. *Matrimonium ſic eſt honeſtum, ut humano generi videatur immortalitatem artificioſè introducere: & ex filiorum procreatione renovata genera jugiter maneant, Dei clementiâ,*

perſtitem relinqerent: cùm neceſſe tamen fuerit, ut aliqis tandem ultimus exiſteret. atqe hîc rurſus gentis totius mortem conſidera.

§. 32. In ſingulis actionibus vitam componere oportet; ut ſi unaqæqe qantum datur, qod ſuum eſt tulerit, in eo acquieſcas. qo minùs avtem ferat, qicqid ſuum eſt, prohibere nemo poterit. ſed exterius aliqid obſtabit? nihil qicqam, qo minùs juſtè, ſobriè, conſideratè in ea te geras. ſed alius alicujus facultatis fortaſſis effectus impedietur. atqi dum impedidimentum ipſum placidè fers, & ad id qod datur æqo animo te transfers, alia ſtatim prioris vice actio emergit, qæ ad eam, de qa ſermo inſtituitur, vitæ compoſitionem non minùs aptè conducat.

§. 33. Sic accipe, nè faſtuoſus fias; ſic poſſide, ut dimittere proclivis ſis.

κατολίπωσιν, εἶτα, [a] ἀνάγκη ἔχατόν τινα γενέσθαι. πάλιν ὧδε ὅλα γένος θάνατον. [a] L. 4. §. 50.

§. 32. [b] Συντεθέναι δεῖ τὸν βίον, κατὰ μίαν πρᾶξιν. καὶ [c] εἰ ἑκάστη τὰ ἑαυτῆς παρέχει ὡς οἷόν τε, ἀρκεῖσθω. ἵνα ᾖ [d] τὸ ἑαυτῆς ἀπέχη, [e] ἀδὲ εἷς σε κωλῦσαι δύναται. ἀλλὰ ἡσεταί τι ἔξωθεν; ἀδὲν εἷς γε τὸ δικαίως καὶ σωφρόνως καὶ εὐλογίσως. [f] ἄλλο δέ τι ἴσως ἐνεργητικὸν κωλυθήσεται; ἀλλὰ ε τῇ πρὸς αὐτὸ τὸ κώλυμα εὐαρεστήσῃ, καὶ τῇ ἀπὸ τὸ διδόμενον εὐγνώμονι μεταβάσῃ εὐθὺς ἄλλη πρᾶξις ἀντικαθίσεται, [h] ἐναρμόσουσα εἰς τὴν σύνθεσιν, ᾗ ἡ λόγος. [b] L. 4. §. 2. 25, 26. l. 12. §. 35, 36. [c] L. 6. §. 2. 32. l. 4. §. 54. l. 9. §. 6. [d] L. 4. §. 49. [e] L. 2. §. 9. l. 5. §. 10. [f] L. 5. §. 20. Inf. §. 41. l. 10. §. 12. [g] L. 4. §. 1. l. 6. §. 50. [h] Inf. §. 35. [i] L. 1. §. 16. [k] L. 3. §. 5. 7. 16. l. 10. §. 14.

§. 33. [i] Ἀτύφως μὲν λαβεῖν, [k] εὐλύτως δὲ ἀφεῖναι.

§. 34.

ANNOTATIONES.

διὰ, quantum eſt poſſibile, noſtræ naturæ immortalitatem donare. Avguſtus apud Dionem *l.* 56. *pag.* 573. *C.* Τὸ γενναῖον ἀίδιον τρόπον τινὰ καὶ τὸ θνητὸν ἀπεργάζεται. καὶ τὸ θνητὸν τῆς φύσεως ἡμῶν ἀϊδίῳ διαδοχῇ γενῶν, ὥσπερ τινῶν λαμπάδων παραμυθεῖται. *Ut ex his, qi ex aliis alis naſcerentur, humanum qoqe aliqo modo ſempiternum genus exiſteret. Et mortalitatem natura convenit perpetuâ ſtirpis ſucceſſione, qaſi facem aliis ſubinde aliis porrigentibus compenſare.* Clemens *Strom. l.* 2. *pag.* 421. *C.* Πλάτων ἐν τοῖς ἐκτὸς ἀγαθοῖς τάττει τὸν γάμον, ἐπιτεκτήνασθαι τὴν ἀθανασίαν τῷ γένει ἡμῶν, καὶ οἱονεὶ διαμονήν τινα παισὶ παίδων μεταλαμπαδευομένην. *Plato matrimonium collocat in bonis externis, adſtruens noſtro generi immortalitatem, & qandam perpetuitatem, qâ poſteritas poſteritati lampadem qaſi viciſſim in manum tradit.* Locus qem cùm Avguſtus, tum & Clemens, in animo habuiſſe videtur; eſt Platonis *de leg. l.* 6. *pag.* 869. *F.* Χρὴ τῆς ἀεικινήτου φύσεως ἀντέχεσθαι, τῷ παῖδας παίδων καταλείποντι [—οντα Steph.] ἀεὶ τῷ θεῷ ὑπηρέτας ἀνθ' αὑτῶν παραδιδόναι. *Oportere filiorum filios relinqendo, noſtros videlicet in divino miniſterio ſucceſſores, naturam aſſeqi ſempiternam.* Idem *ibidem l.* 4. *pag.* 835. *B.* Ὡς ἔστιν ἡμῶν τὸ ἀνθρώπινον γένος φύσει τινὶ μετείληφεν ἀθανασίας. ἔ καὶ πίφυκεν ἐπιθυμίαν ἴσχειν πᾶς πᾶσαν. τὸ γὰρ γενέσθαι πλεῖστοι, καὶ μὴ ἀνώνυμοι κεῖσθαι τετιλευτηκότα, τῷ τοιούτῳ ἐστὶν ἐπιθυμία. γένος ἓν ἀνθρώποις ἐσί τι ξυμφυὲς τῷ παντὸς χρόνῳ. ὁ διὰ τέλους αὐτῷ συνέπεται καὶ συνέψεται, τούτῳ τῷ τρόπῳ ἀθάνατον ὄν, τῷ παῖδας παίδων καταλειπόμενον, ταυτὸν καὶ ἓν ὂν ἀεὶ γενέσει τῆς ἀθανασίας μετειληφέναι. τοῦτο δὴ ἀποστερεῖν ἑαυτὸν ἑαυτόν, ἀδίκοτε ὅσιον. *Qod naturâ qadam humanum genus qodammodo immortalitatem conſequitur. Cujus rei qiſqe naturâ ſummopere cupidus eſt. Nemo enim eſt qi non deſideret perpetuum apud poſteros nomen habere. Genus itaqe hominum immortale hoc modo in ſempiternum perdurat, qod ſilvorum filios relinqendo unum & idem ſemper per generationem immortalitatem adipiſcatur. Nefas avtem eſt immortalitate ſeipſum ſponte privare.* & in *Sympoſ. pag.* 1197. *C.* Τούτῳ τῷ τρόπῳ πᾶν τὸ θνητὸν σώζεται, καὶ ἀθανασίας μετέχει, ᾧ τῷ παντάπασι τὸ αὐτὸ ἀεὶ εἶναι ὥσπερ τὸ θεῖον, ἀλλὰ τῷ τὸ ἀπιὸν καὶ παλαιούμενον ἕτερον νέον ἐγκαταλείπειν, οἷον αὐτὸ ἦν. *Hoc utiqe pacto omne mortale ſervatur, & immortalitatis particeps evadit, non qia ſemper omnino idem ſit, ut divinum: ſed qia qod tabeſcit & abit, novum & ſimile ſibi relinqit.* Ariſtoteles *œconom. l.* 1. *c.* 3. Ταύτῃ τῇ περιόδῳ ἡ φύσις ἀνεπλήρωτο τὸ ἀεὶ εἶναι, ἐπεὶ κατ' ἀριθμὸν ᾗ δύναται, ἀλλά γε κατὰ τὸ εἶδος. *Ipſa natura hoc circuitu complet perpetuitatem vitæ, ſpecie nimirum, cùm neqeat numero.* Ariſtides *hymn. in Jov. Tom.* 1. *pag.* 12. Θνητὸν ὂν ἡμῶν γένος, κατὰ μέρος ἀθάνατον εἶναι τῇ διαδοχῇ. *Qod mortales cum ſimus, immortalitatem ſucceſſione per partes imitamur.* & *in Æſculap. Tom.* 1. *pag.* 68. Ἀθάνατον ποιήσας τὸ γένος ἡμῶν διαδοχῇ. *Cùm eos per ſucceſſionem immortales fecit.*

Ἕσχατος τῷ ἰδίῳ γένους] Annotator Lugdunenſis vult ἔσχατον legi, ut ad ἐπιλογίζεσθαι referatur. qod membrum ſuperius non clavdit, ſed orditur proximum.

Ἀνάγκη ἔσχατόν τινα γενέσθαι] Moliuntur qidem immortalitatem qandam hac ratione mortales: verùm fruſtrà ſæpenumero, inqit Marcus noſter, & Marco σύμψηφος Pſaltes θεόπνευστος. *Pſal.* 49. *v.* 11, 14.

Πάλιν ὧδε ὅλα γένους θάνατον] θάνατον hîc deleri poſtulat Annotator Lugdunenſis, ut illa, πάλιν ὧδε ὅλα γένους cum prioribus illis continuentur. *Neceſſe eſt aliqem ultimum exiſtere rurſus iſtic totius gentis.* Editor Lugdunenſis cum ſeqentibus nullo ſenſu commiſit. Xylander tanqam mutilum avt alienum prorſus omiſit. Mericus Caſavbonus clavſulam perioches hujus totius facit. *Hîc rurſus conſidera, gentis totius mortem.* ut ἐπιλογίζεσθαι ſuperius hîc denuo ſuppleatur. Atqe hæc genuina, puto, Marci mens.

§. 32. Κατὰ μίαν πρᾶξιν] vide *l.* 2. §. 5. & *l.* 4. §. 26. & *ſupra* §. 2.

Ἀρκεῖσθαι] vide *l.* 6. §. 2. & *l.* 9. §. 6.

Ἐνεργητικὸν κωλυθήσεται] vide *l.* 5. §. 20. & *l.* 4. §. 1. & *l.* 6. §. 50. & *infrà* §. 47.

§. 33. Ἀτύφως μὲν λαβεῖν] Ità accipere extèrna iſta, ſive opes, ſive honores, & conſimilia à rerum omnium avtore tributa, nè acceptis, qod plerique ſolent, inſoleſcas. Μωρὸς γὰρ, ὁ ἐν τούτοις φυσώμενος. *Pro fatuo meritò habetur, qi iſtis inflatur. l.* 5. §. 23. Apoſtolus *ad Timoth. Epiſt.* 1. *c.* 6. *v.* 17. Τοῖς πλουσίοις παράγγελλε μὴ ὑψηλοφρονεῖν. *Divitibus præcipe nè efferantur animo. Primus vermis, & peculiaris morbus divitiarum eſt ſuperbia. Difficile eſt, ut ſuperbus non ſit, qi dives eſt.* Avguſtinus *ſerm. ſolenn.* 205, & 212. & *de verbis Dom.* 5. & *homil.* 13. Itaqe Iſidorus Peluſiota *l.* 3. *Ep.* 322. τὸν πλοῦτον indigitat, τὸν τῆς ὑπερηφανίας πατέρα, τὸν τῆς ὑπερόψιας γενήτορα. *ſuperbiam & arrogantiam parientes, voluptates ſubminiſtrantes.* Atqi, ut Clemens *padag. l.* 2. *c.* 3. Πλοῦτος ἄριστος, ἡ τῶν ἐπιθυμιῶν πενία. καὶ ἡ μεγαλοφροσύνη ἡ ἀληθὴς, ἐ τὸ ἐπὶ πλούτῳ μεγαλοφρονεῖν, τοῦτο δὲ καταφρονεῖν. *Vera divitia ſunt paupertas cupiditatum: & vera animi magnitudo eſt, non propter divitias ſibi placere, & magnos ſpiritus ſumere, ſed eas deſpicere.* Argumentum ſumit ad faſtum hunc ſupprimendum ab illo ipſo τῷ λαβεῖν vocabulo Apoſtolus *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 7. Τί δὲ ἔχεις, ὃ οὐκ ἔλαβες; εἰ δὲ καὶ ἔλαβες, τί καυχᾶσαι, ὡς μὴ λαβών; *Qid avtem habes qod non receperis? qod ſi etiam accepiſti, qid gloriaris qaſi non acceperis.* Sed & Seneca *ad Marc. c.* 10. *Non eſt qòd nos ſuſpiciamus, tanqam inter noſtra poſiti: mutuò accepimus. uſus fructus noſter eſt; cujus tempora ille arbiter muneris ſui temperat.* Optimè Avguſtinus *Epiſt.* 205. *Animum virilem & Chriſtianum nec debent hæc, ſi accedunt extollere, nec debent frangere, ſi recedunt.*

Εὐλύτως δὲ ἀφεῖναι] vide Senecam *ad lib.* 7. §. 26. vide & *ad l.* 3. §. 5. Gregorius Romanus *in Job. l.* 2. *c.* 42. *Tunc verè oſtendimus, qia accepta rectè tenuimus, cùm æquanimiter ad momentum ſublata toleramus.* Epictetus *Diſſert. l.* 3. *c.* 26. Μή τι προσήρτηταί σοι τῶν ἐκτῶν, μή τι προσπέφυκε, μή τι ὀδυνήσῃ ἀποσπώμενον. *Ne qid adhæſerit tibi non tuum, ne qid aguatum ſit, ne qid cum dolore tuo ſit avellendum.* Ità Baſilius Cæſar. *Orat.* 7. *pag.* 394. *D.* Προσπέφυκέ σοι τὰ χρήματα πλέον ἢ τὰ μέλη τῷ σώματι. καὶ λυπεῖ σε αὐτῶν ὁ χωρισμὸς, ὡς ἀκρωτηριασμὸς τῶν καιρίων. *Pecunia tibi magis inſita eſt & conjuncta qàm corporis membra videtur. Iccirco ejus privationem non ſecus horres qam vitalium membrorum amputationem.* Heſiodus *Oper.*

Χρήματα γὰρ ψυχὴ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσι.
Sunt miſeris animæ ipſius mortalibus inſtar
Divitiæ —

Et Antiphanes.

Ἀργύριον ἐστιν αἷμα καὶ ψυχὴ βροτοῖς.
Anima eſt & ſanguis argentum mortalibus.

Itaqe qod Antipho apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 10. Ἐργαζόμενοι μὲν καὶ φειδόμενοι καὶ ταλαιπωρεῖντες καὶ προσθέντες ἤδονται, εἶτα δή τις αὐ εἰκάσειεν ἥδεσθαι. ἀφαιρεῖντες δὲ καὶ χρώμενοι ἀλγοῦσιν, ὥσπερ ἀπὸ τῶν σαρκῶν ἀφαιρούμενοι. *Homines avari labore, parcitate, erumniſque, & auctione præſentium gavdent, qo ſcilicet avari poſſunt gavdio. Avferentes verò aliqid de rebus ſuis, & in uſum convertentes, tam dolent, qàm ſi de corpore ſuo ipſis adimeretur.* ſed & ἀφαιρούμενοι multò magis. Seneca *de beat. c.* 22. *Mihi divitia ſi efflvxerint, nihil avferent niſi ſemetipſas: tu ſtupebis, & videberis tibi ſine te relictus, ſi illa à te receſſerint. utpote cus pecunia ſua obhæſit, nec ſine ſenſu avelli poteſt.* Idem *de tranq. c.* 8. Bonum igitur ejuſdem monitum *Epiſt.* 74. *Omnia iſta nobis accedant, non hæreant; ut ſi abducantur, ſine ulla noſtri laceratione diſcedant.*

§. 34.

§. 34. Εἰ ποτε εἶδες χεῖρα ἀποκεκομμένην, ἢ πόδα ἢ κεφαλὴν ἀποτετμημένην, χωρὶς πάσης τοῦ
a L.4.§.29. ἀπὸ τοῦ λοιποῦ σώματος κειμένην, [a] τοιοῦτον ἑαυ-
b Inf.§.43. τὸν ποίει, ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ, [b] ὁ μὴ θέλων τὸ συμ-
c L.2.§.16. βαῖνον, καὶ [c] ἀποκόπτων ἑαυτὸν, ἢ [d] ὁ ἀκουσίως τὸν
l.3.§.8.
d L.9.§.23. πεφυκότων. ἀπέρριψας πάσης ἀπὸ τῆς κατὰ φύσιν
e L.2.§.3. ἑνώσεως. ἐπεφύκεις γὰρ [e] μέρος νῦν σεαυτὸν ἀπέκο-
f L.11.§.8. ψας. ἀλλ' ὧδε κομψὸν ἐκεῖνο, ὅλη [f] ἕξεσί σοι πά-
λιν ἑνῶσαι σεαυτόν. τοῦτο ἄλλῳ μέρει ἑδενὶ θεὸς ἐπέ-
τρεψεν, χωρισθέντι καὶ ἀφικομένῳ, πάλιν συνελ-
θεῖν. ἀλλὰ σκέψαι τὴν χρηστότητα, * ἣ τετίμηκε τὸν
* ἡ Lug. ἄνθρωπον. καὶ γὰρ ἵνα τοῦ ἀρχικοῦ μὴ ἀποῤῥαγῇ ἀπὸ
τοῦ ὅλου, ἐπ' αὐτῷ ἐποίησε καὶ ἀποῤῥαγέν πάλιν ἐπα-
νελθεῖν καὶ συμφῦναι, καὶ τοῦ μέρους τάξιν ἀπολα-
βεῖν ἐποίησεν.

§. 35. Ὥσπερ τὰς ἄλλας δυνάμεις ἕκαστον τῶν
*τῆς τῶν λ. φύσεως Xyl. τῆς τῶν ὅλων φ. f. λογικῶν σχέδον ὅσον * ἡ τῶν λογικῶν φύσις, ἔτως
g L.6.§.42. καὶ ταύτην παρ' αὐτῆς εἰλήφαμεν. ὃν τρόπον γὰρ
[g] σκεύη πᾶν τὸ ἐνιστάμενον καὶ ἀντιβαῖνον διατε-
τρέπει, καὶ καταπάσει εἰς τοῦ εἱμαρμένου, καὶ μέ-
h L.4.§.1. ρος ἑαυτῆς ποιεῖ, ἔτως καὶ [h] τὸ λογικὸν ζῷον δύνα-
Sup.§.32. ται πᾶν κώλυμα ὕλης ἑαυτῷ ποιεῖν, καὶ χρήσθαι αὐτῷ
ἐφ' οἷον ἂν καὶ ὥρμησε.

i L.7.§.8. §. 36. [i] Μή σε συγχείτω ἡ τοῦ ὅλου βίου φαν-
τασία. μὴ συμπεριφέρε ἐπίπονα ὅλα καὶ ὅσα πιθανὸν
* ἐπιγενήσεσθαι. * ἐπιγεγενῆσθαι. ἀλλὰ καθ' ἕκαστον τῶν παρόντων ἐ-

§. 34. Si qando manum abſciſſam vidiſti, vel pedem, avt caput etiam amputatum, & ſeorſim alicubi à reliqo corpore ſitum; talem planè ſe facit, qantum in ipſo eſt, qi abſcindit ſeſe, dum vel id qod contingit non vult, vel adverſus ſocietatis jus aliqid perpetrat. revulſum qodammodo abjeciſti te aliqò ab ea qæ ſecundùm naturam eſt unione. pars enim naturâ fueras: nunc verò temet abſcidiſti. cæterùm iſtîc illud ſcitum eſt, qod unire te denuo licet. hoc avtem nulli alii parti eſt à Deo conceſſum, ut revulſa ſemel & præciſa denuo coaleſcat. Verùm benignitatem ejus conſidera, qâ hominem cohoneſtavit: cùm & in ipſo poſuerit, nè primitùs ab univerſis revelleretur, & facultatem tribuerit, ubi fuerit revulſus, redeundi denuóqe coaleſcendi, & partis ordinem, qem tenuerat, recuperandi.

§. 35. Sicut reliqas facultates rationalium unuſqiſqe ferè ab univerſi natura accepit; ità hanc nos ab eadem facultatem accepimus: qod qemadmodum illa qicqid obſtat & renititur, in uſum ſuum circumvertit, & in fato diſponit, atqe ità partem ſui facit: ità & animal rationale; ex impedimento omni materiam creare ſibi poſſit, eóqe uti ad illud qod intenderat, qodcunqe tandem id fuerit.

§. 36. Ne confundat te vitæ tuæ totius cogitatio: neqe animo ſimul complectere, qot qaléſqe moleſtias ſuperventuras eſſe tibi veriſimile ſit. ſed ad præſentium unumqodqe interroga te, qid-

ANNOTATIONES.

§. 34. Ὁ ἀποσχίζων ἑαυτόν] vide *l.* 2. §. 16. & *l.* 4. §. 23. A Apoſtolus *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 12. *v.* 26. Ἵνα μὴ ᾖ σχίσμα ἐν τῷ σώματι. *Ut ne ſit diſſidium in corpore.*

Ἔξεσί σοι πάλιν ἑνῶσαι σεαυτόν] Ità Apoſtolus *ad Rom. c.* 11. *v.* 20, 23. Τῇ ἀπιστίᾳ ἐξεκλάσθησαν ἐκεῖνοι. σὺ δὲ τῇ πίστει ἐνεκεντρίσθης, κἀκεῖνοι δὴ, ἐὰν μὴ ἐπιμείνωσι τῇ ἀπιστίᾳ πάλιν ἐγκεντρισθήσονται. *Per incredulitatem illi defracti ſunt, tu verò per fidem inſertus es. Sed & illi, ſi non permanſerint in infidelitate, rurſus inſerentur.* Seneca *Epiſt.* 98. *Licet reverti in viam: licet in integrum reſtitui.*

Ἄλλῳ μέρει οὐδενὶ] Plutarchus *de amor. frat. pag.* 481. *E.* Ἀηΐσοὶ μέν τε φίλοι καὶ συμπόται, κλητοὶ δὲ κηδεσταὶ καὶ συνή- B θεις, τῶν πρώτων, ὥσπερ ὅπλων ἢ ὀργάνων, διαφθαρέντων. ἀδελφῷ δὲ ἀνίκητος οὐκ ἔστιν, ὥσπερ χεὶρ ἀφαιρεθείσης, οὐδὲ ὄψις ἐκκοπείσης. *Amicos, & compotores, affines, & familiares parari alios poſſe, prioribus armorum aut inſtrumentorum perditis, fratrem recuperari non magis poſſe quam manum abſciſſam, aut oculum erutum.* Itaque Hegiſtratus πόδα ξύλινον, *pedem ligneum*, coactus eſt ſibi comparare, τῶν οἰκείων στερηθείς, *ſuo privatus.* Herodotus *l.* 9. *p.* 601. *B.*

Ἐπ' αὐτῷ ἐποίησε] Et erat hoc revera in hominis poteſtate à primordio poſitum, nè à ſui ac univerſi totius hujus conditore, cui inhærebat tunc, ſeſe, ni vellet ipſe, divelleret. vide *l.* 2. §. 11.

Συμφῦναι] qod Apoſtolus *ad Rom. c.* 6. *v.* 5. Σύμφυτοι γενέσθαι. *Cum illo plantatum coaleſcere.*

§. 35. Ἡ τῶν λογικῶν φύσις] Xylander. τῆς τῶν λογικῶν φύσεως legiſſe videtur, cùm vertit, *qemadmodum ſingulæ ferè rationis compotes natura ab ea cateras facultates acceperunt.* Ego malim τῆς τῶν ὅλων φύσεως. & verterim, *ſicut cateras facultates ratione præditorum unuſqiſqe ab univerſi natura accepit.* etenim τὸ λογικῶν illud ex priore parte ſententiæ huc tranſlatum videtur.

Πᾶν τὸ ἐνιστάμενον καὶ ἀντιβαῖνον ἐπιπεριτρέπει] Natura, inqit, univerſi, i. e. numen ipſum, ſive potentia ac providentia divina, obſtantia & renitentia, ac opponentia ſeſe qæqe *circumducit* qodammodo *& in ſuum uſum convertit.* Hoc eſt enim τὸ ἐπιπερι[τ]ρέπειν, ſenſuum prægnans vocabulum, cujuſqe vim circumlocutione etiam prolixiore vix ſatìs exprimas. vide *ad l.* 6. §. 42. ſed & Eſajam Prophetam *c.* 10. *v.* 5, 19. & Michæam *c.* 4. *v.* 11, 12, 13. Petrum Apoſtolum apud Lucam *Act. c.* 2. *v.* 23. & *c.* 3. *v.* 14, 15, 17, 18. & Pavlum *ad Rom. c.* 9. *v.* 17, 22. & *ad Phil. c.* 1. *v.* 12, 13, 14.

Πᾶν κώλυμα ὕλης] vide *ſuprà* §. 32. & *lib.* 4. §. 1. & *lib.* 7. §. 68.

§. 36. Μή σε συγχείτω ἡ τοῦ ὅλου βίου φαντασία] vide *ad l.* 7. §. 8, 27. & *l.* 9. §. 6. Flaccus *carm. l.* 3. *Od.* 29.

Prudens futuri temporis exitum
Caliginoſâ nocte premit Deus,
Ridetqe, ſi mortalis ultra
Fas trepidat. —

Μὴ συμπεριφέρε ἐπίπονα οἷα καὶ ὅσα πιθανὸν ἐπιγεγενῆσθαι] *Neqe animum adverte eis, qæ multa dolorem videntur poſſe afferre.* Xylander dilutè & reſtrictè nimis. ſed nec minùs laxè nimis Caſaubonus, *neqe animus huc illuc divagetur & in cogitationibus ſuis coacervet unà moleſtias multas eas graveſqe calamitates; qibus tu aqè ac alius qivis obnoxius es.* Neqe enim tam communis ex æqo cum reliqis omnibus conditionis conſideratio mentes mortalium conturbare ſolet, qàm eorum malorum, qæ nobis ipſis obventura eſſe ſuſpicamur, cogitatio, & per præmeditationem qædam qaſi præſenſio. Itaqe verto. *Noli animo complecti, qales qantáſqe moleſtias ſuperventuras tibi fore,* πιθανόν ἐστι, ſcilicet, *probabile avt veriſimile eſt.* Monitum idem eſt cum eo qod *l.* 7. §. 8. dederat περὶ τῶν μελλόντων. itaqe in futuro ἐπιγενήσεσθαι malim qàm in præterito ἐπιγεγενῆσθαι. Neqe enim præterita jam ampliùs perturbare ſolent mala etiam moleſtiſſima: imò ejuſmodi jam elapſorum dulcis eſt memoria & recogitatio; eóqe dulcior recordatio, qò ſenſus & perpeſſio moleſtior graviórqe fuerit.

— *Olim hæc meminiſſe juvabit,*

inqit, ad tolerantiam ſuos hortando, Heros ille Maronianus. *Æn. l.* 1. Libanius qidem *tom.* 2. *Orat.* 21. *in Ellebich.* hoc negare videtur. Ἀηδὲς μὲν ἴσως, inqit, παρελθόντων μεμνῆσθαι κακῶν. ἃ γὰρ μηδὲ συμβῆναι τὴν ἀρχὴν ἔδει, σιγᾶσθαι φαίη τις ἄν. *Qandoqidem injucunda eſt malorum præteritorum recordatio: etenim qa ne eveniſſe qidem unqam oportuiſſet, ea ſilentio obvoluta ut qis diceret.* Atteſtatur tamen ipſa populi vox, & ſenarius ille proverbialis, qem inter incerti Tragici an Comici in excerptis ſuis Cl. Grotius; ſed Evripidis eſſet docet Cicero *de fin. l.* 2. *Qid ſi etiam,* inqit, *jucunda memoria eſt præteritorum malorum? ut proverbia nonnulla veriora ſint, qàm veſtra dogmata. vulgò enim dicitur,*

Jucundi acti labores.

Nec malè Evripides, D

Suavis eſt laborum præteritorum memoria.

Et ex ejuſdem *Andromeda* Stobæus *tom.* 2. *tit.* 29.

Ἀλλ' ἡδύ τοι σωθεῖσα μεμνῆσθαι πόνων.

Ariſtoteles item *Rhetor. l.* 1. *c.* 11. Τὰ μὲν μνημονευτὰ ἡδέα ἐστὶν, ὅ μόνον ὅτε ἦν τῷ παρόντι, ὅτε παρῆν, ἡδέα ἦν, ἀλλὰ ἴσως καὶ οὐκ ἡδέα. ὅθεν καὶ τοῦτο εἴρηται,

Ἀλλ' ἡδύ τοι σωθεῖσα μεμνῆσθαι πόνων.

καὶ

— μετὰ γάρ τε καὶ ἄλγεσι τέρπεται ἀνὴρ,
Μνήσιν ὅστις πολλὰ πάθῃ, καὶ πολλὰ ἰόργῃ.

E *Ac qa qidem memoriâ cuſtodiuntur, jucunda ſunt, non ſolùm qa tunc, cum aderant, jucunda erant, ſed nonnulla etiam non jucunda. Unde illum dictum eſt:*

Verùm delectat ſalvum meminiſſe laborum.

Et illud:

Nam delectatur, memor eſt qicunqe laborum,

Qum

qidnam hac in re eſt, qod ſubiri avt ſuſtineri neqeat? confiteri namqe erubeſces. tum cogita tecum, nec qod futurum eſt, nec qod præteritum eſt, ſed id ſemper duntaxat qod præſens eſt, moleſtiam tibi faceſſere. minuetur avtem iſtud, ſi ſeorſim per ſe circumſcriptum dederis, mentémqe redargueris, ſi nè huic qidem ſoli tolerando ſuffecerit.

§. 37. Nunqid etiamnum Veri tumulo aſſidet Panthea; avt Pergamus? nunqid Hadriani Chabrias, avt Diotimus? ridiculum foret. verùm, ſi aſſiderent, nunqid ipſi hoc ſentirent? avt ſi ſentirent, nunqid illos juvaret? avt ſi eos juvaret, nunqid hi immortales futuri eſſent? annon & iſtis deſtinatum eſt, ut primò ſeneſcant, tum moriantur? ecqid ergò facerent illi, mortuis iſtis? fœtor eſt hoc omne, & ſanies in ſacco.

πεφώτα σεαυτὸν, [a] τί γὰρ ἔργον τὸ ἀφόρητον καὶ ἀνύποιστον. αἰσχυνθήσῃ γὰρ ὁμολογῆσαι. ἔπειτα ἀναμίμνησκε σεαυτὸν, ὅτι [b] οὔτε τὸ μέλλον, οὔτε τὸ παρωχηκὸς βαρεῖ σε, ἀλλὰ ἀεὶ τὸ παρόν. [c] ὅτου δὲ καταμικρύνεις, ἐὰν αὐτὸ μόνον περιορίσῃς, καὶ ἀπελέγχῃς τὴν διάνοιαν, εἰ πρὸς ὅτι ψιλὸν ἀντέχειν μὴ δύναται.

a L.7.§.14. Inf.§.46.
b L.2.§.15.
c L.11.§.2.

§. 37. Μήτι νῦν ἐθάφθηται τῇ ὑπὸ * κυρίᾳ σωρῷ, Πάνθεια, ἢ Πέργαμος; τί δὲ τῇ Ἀδριανῇ, * Χαυρίας ἢ [d] Διότιμος; γελοῖον. τί δὲ εἰ παρεκάθηντο, ἔμελλον αἰσθάνεσθαι; τί δὲ εἰ ἠσθάνοντο, ἔμελλον ὅτι ἀθάνατοι εἶναι; [e] ὁ καὶ τούτοις πρῶτον μὲν γεραιὰς καὶ γέροντας γενέσθαι ἔτως εἵμαρτο, εἶτα ἀποθανεῖν; τί ἂν ὕστερον ἔμελλον ὠφελεῖν τούτων ἀποθανόντων; [f] γεράσων * πᾶν ὅτου, καὶ λύθρον ἐν θυλάκῳ.

* Κύρᾳ Lug. Ann. Οὐήρᾳ Sal.
* Χαβρίας Xyl. Mer.
d Sup.§.25.
e Sup.§.25.
f L.2.§.2.l. 3.§.3. Sup. §.24.
* σος f.L.9. §.36.

§.38.

ANNOTATIONES.

Qum res eſt multas paſſus, multáſque peregit.

Eſt ex *Odyſſ. ε'. v.* 409. qod tamen in Homeri codicibus pavlò ſeciùs legitur,

Ὅσις δὴ μάλα πολλὰ πάθῃ, καὶ πολλ' ἐπαλήθῃ.
Qicunqe jam valdè multa paſſus eſt, & multa erravit.

Plutarchus *Sympoſ. l.* 2 *c.* 1. Καὶ μὴν πρός γε τὸν χόρον ὁ Οἰδίπους (in Sophoclis *Oedip. Colon.*)

Δεινὸν μὲν τὸ πάλαι κείμενον ἤδη κακὸν,
Ὦ ξεῖν', ἐπεγείρειν. Ὁ δ' Εὐριπίδης τἀναντίον,
Ὡς ἡδύ τι τὸν σωθέντα μεμνῆσθαι πόνων.

Et ad chorum Oedipus:

Grave eſt reconditum, hoſpes mi, pridem malum,
Revocare in memoriam. Sed Evripides contrà:
Suavis eſt laborum præteritorum memoria.

Ex qo Macrobius *Saturn. l.* 7. *c.* 2. Ὡς ἡδύ τοι. Nam qòd Gnomologus vetus exhibet Ὡς ἡδὺ τοῖς σοφοῖσι, librariorum culpâ contigiſſe avtumo, qi σοφοῖσι pro σωθεῖσι ſcripſerant. Antonius avtem *Meliſſa l.* 1. *c.* 64. Epicteto dictum geminum tribuit, qi ex poëta forſan mutuatus fuerit. Ὡς ἡδὺ τὴν θάλασσαν ἀπὸ γῆς ὁρᾶν; ὕτως ἡδὺ τῷ σωθέντι μεμνῆσθαι τῶν πόνων. *Ut jucundum eſt è terra mare ſpectare, ſic à periculis liberato memminiſſe laborum.* qæ poetæ elle alicujus liqet ſatis. poſſúntqe levi operâ numeris ſuis reſtitui, ſi τῇ γῆς articulum addideris, τῷ πόνων ſuſtuleris, & pro ὕτως, ὡς, qod idem valet, ſubſtitueris. Claret ex his juſtam cavſſam ſubeſſe, cur futurum iſtic in præteritum defingamus.

Ὅτι βαρεῖ σε ἀεὶ τὸ παρὸν] Seneca *Ep.* 66. *Non poteſt ferre ſententiam ſenſus niſi in rem præſentem adductus eſt: Nec futuri providus eſt, nec præteriti memor; qid ſit conſeqens neſcit.* Et *Ep.* 74. *Et qa præterierunt, & qa futura ſunt, abſunt: nevtra ſentimus. non eſt avtem niſi ex eo qod ſentias dolor.* Cicero *de finib. lib.* 1. §. 35. *Corpore nihil niſi qod præſens eſt, & adeſt, ſentire poſſumus.* Et §. 107. *Corpore præſentia ſola ſentiuntur.* Ariſtoteles *de memor. & remin. cap.* 1. Ἔστι γὰρ τῷ μὲν παρόντι αἴσθησις, τῷ δὲ μέλλοντι ἐλπίς, τῷ δὲ γεγονότι μνήμη. *Eſt enim præſentis qidem ſenſus, futuri verò ſpes, facti avtem memoria.* & *Rhetor. l.* 1. *c.* 11. Αἰσθάνονται μὲν τὰ παρόντα, μέμνηνται δὲ τὰ γεγενημένα, ἐλπίζουσι δὲ τὰ μέλλοντα. *Sentiunt enim præſentia, recordantur præterita, ſperant futura.* Porphyrius *de abſtinent. l.* 1. §. 45. Φύσει γὰρ ἀντιπίπτομεν τῷ ἀπόντος τὸ ἄλογον. *Eſt enim naturâ ſuâ abſentis inſcius.* Qòd avtem βαρεῖ iſtic Marcus dixit, Grammaticorum ferulam vix evaſit. Sic enim Thomas Magiſter: βαρύνειν, χρήσιμον. βαρεῖν δὲ ἄχρηστον παρὰ τοῖς δοκιμωτάτοις τῶν παλαιῶν, πλὴν ἐπὶ τοῦ παρακειμένου εἰς πεπληγὼς σημαίνει. negat τὸ βαρεῖν *apud antiqorum probatiſſimos uſurpari, niſi in præterito tantum, patiendi ſenſu*; prout Ariſtidæ *Orat. Sacr.* 4. Οἱ δ' ἦκον ὄντα βεβαρηκότες οἱ ναῦται. *Acceſſere vino gravati nautæ.* vide tamen *infrà ad* §. 44.

§. 37. Τῇ τοῦ κυρίου σορῷ Πάνθεια ἢ Πέργαμος] *Domini tumulo* Xylander. *Domini ſui* Caſavbonus. ego mendum cùm ſubolfacere viderer, pro κυρίᾳ Κύρᾳ reſcribendum opinabar. qod & annotatorem Lugdunenſem monuiſſe poſtea deprehendi. Memineram nimirum *Pantheam* Abradatæ uxorem à Xenophonte prædicari *pad. l.* 5. qæ cùm Cyro majori in prædam ceſſiſſet, marito poſtea in prælio, dum Cyro militat, cæſo, ſeſe inſuper extracto acinace interfecerat. Memineram & Pariſcam Evnuchum narrare Plutarchum in *Artaxerx.* Cyri minoris in pugna occiſi corpori aſſidentem ab Artaſyra deprehenſum. Marcum itaqe ſuſpicabar memoriâ lapſum hiſtorias haſce confudiſſe, & Pantheam pro Pariſca poſuiſſe: Sed & Pergamum de qo Marcus iſtic, ex Evnuchis forſitan eis fuiſſe, qi occumbenti Cyro aderant. Plures enim perhibentur extitiſſe. Verùm ſuſpicionem, ſimul ac errorem hunc, exemit mihi V. D. Cl. Salmaſius, qi Οὐήρᾳ legi poſtulat, cujus Panthea liberta, Pergamus liberatus fuerit; cui ego calculum eò proniùs contribuo, qia Veri ſcortillum à Luciano in *imaginibus* depingi, D. Bootio facem præferente, deprehendo; cui cum Abradatæ illius conjuge celebri, nomen commune fuerit. ὁμώνυμος γάρ ἐστι (Lucianum *pag.* 8. avdis) τῇ τοῦ Ἀβραδάτα ἐκείνῃ τῇ καλῇ. *Etenim cognominis eſt formoſa illi Abradata conjugi.*

Παρακάθηται] ritum alludit ſepulcris eorum, qos defunctos conditóſqe lugebant, aſſidendi. Indè illud Hermogenis *de invent. l.* 3. *c.* 9. Ἐπὶ ἐδάκρυες, ἐκ ἂν ἐφέρετο. εἰ παρεκαθέζω τῷ τάφῳ, οὐκ ἂν ἐμέμνητο. *Etſamſi fleviſſes, non curaviſſem: ſi aſſediſſes ſepulcro, non detuliſſem.* Ex Creſiæ *Perſicis*, Photius *cod.* 70. *pag.* 115. Ὁ Βαγαπάτης τὸ σῆμα Δαρείου παρεκαθίσας ἔτη ζ', ἐτελεύτησε. *Bagapates, cum ſeptem ad Darii ſepulcrum reſediſſet annos, mortuus eſt.* De Niobe Æſchylus ab Heſychio lavdatus,

— ἐφημένη
Τάφῳ, τέκνοις ἕπωζε τοῖς τεθνηκόσιν.
— *tumulo inſidens,*
Natis, ut ovis, incubabat mortuis.

ídqe donec lapidis inſtar, cui inſidebat, obrigeſcens cum illis pariter defungeretur. Reſpexit eódem Tacitus *ad l.* 4. §. 48. adhibitus, ubi *urbis ſepulta ruinis aſſidere*, dixit. De canibus etiam, qi dominorum ſuorum, vel ſepulcris, vel cadaveribus inſepultis pertinaciter, ſive aſtando, ſive aſſidendo, perſtiterint, videantur, Ælianus *hiſt. animal. lib.* 6. *cap.* 5. & *lib.* 7. *c.* 10. Plutarchus in *collat. aqat. & terreſtr.* & Plinius *hiſt. nat. l.* 8. *c.* 40.

Χαυρίας] nomen dubio procul depravatum. Χαβρίας Xylander & Caſavbonus reponunt.

Διότιμος] *ſuprà* §. 23.

Γράσων] vide *ad l.* 5. §. 28. qanqam γεράσος hîc malim. ut *l.* 9. §. 3.

Λύθρον] vide *ad l.* 2. §. 2.

Ἐν θυλάκῳ] Epictetus à Stobæo lavdatus; Νάτλῳ τινὶ τὸν θύλακον. *Farcio hunc ſaccum.* vide *ad l.* 3. §. 3. Iſocrates *Epiſt. ad Dionyſ.* Οὐκ ἤμειψας μετὰ τῆς τύχης τὴν φύσιν. ἔτι τὸν θύλακον ἔχεις δερμάτινον. *Non unà cum fortuna mutaſti etiam naturam: adhuc pelliceo ſacco amictus es.* Anaxarchus cùm Nicocreontis Tyranni Cyprii juſſu piſtillis ferreis in mortario ad necem uſqe cæderetur, Πτίστε τὸν Ἀναξάρχου θύλακον. Ἀνάξαρχον δὲ οὐ πλήθεις. *Tunde*, inqit, *Anaxarchi ſacculum, Anaxarchum etenim non tundis.* Tangunt ſtrictim, Cicero *Tuſcul. l.* 2. Ovidius *in Ibin. v.* 57. Gregorius Nazianzenus *in Julian.* 1. Plutarchus *de virt. moral.* Narrant pleniùs, Clemens *Strom. l.* 4. Gregorius Nazianzenus *Orat.* 17. *ad Evdox.* Origenes *adv. Celſ. l.* 7. qi tamen pro Nicocreonte Ariſtocreontem exhibet. Tertullianus *Apolog. c.* 50. qi *Anaxarchi follem* reddidit. (vide *ad l.* 9. §. 3.) Philo *de viri boni libert.* qi ἀσκὸν, i. e. *utrem* pro θύλακον poſuit. Laërtius *l.* 9. *c.* 59. adjecto epigrammate ſuo.

Πτίσσετε μᾶλλον ἔτι, καὶ μᾶλλον. θύλακός ἐσι.
Πτίσσε]'. Ἀνάξαρχον δ' οὐ Διὸς ἔσι πάλαι.
Tundite carnifices tritum hunc magis ac magis utrem,
Tundite: Anaxarchus jam Jovis arce latet.

Dio Pruſæus *Orat.* 37. *pag.* 467. qi & ſubjungit; Αὐλὸς οὐκ ἔφη πλῆσαι θαι, ἀλλὰ τὸν αὐτῷ ὅτῳ ἔτυχε περικείμενον. ὥσπερ φασὶ Περσῶν τοὺς ὁμοτίμους λαμβάνειν πληγὰς ἀντὶ τῆ σώματος τὸν κάνδυν. Πέρσαι μὲν οὖν, ἐπὶ τοσοῦτο δυσφορῆσαι. Ἕλλην δὲ ἀνὴρ παρεῖχε τύπτειν τὸ σῶμα, ὡς κάνδυν, ὡς ἱμάτιον. *Seſe ipſe dixit non tundi, ſed id qo erat amictus: qemadmodum ajunt Perſarum nobiles plagas accipere non in corpore, ſed in veſtimento. Perſa igitur uſqe adeò plagas ægrè ferunt. Græcus avtem vir corpus ad verberandum præbuit tanqam veſtimentum.* qo loco reſcribendum videtur pro τὸν αὐλὸν, τὸ αὐλοῦ. pro ἐπὶ τοσοῦτο, ἐπὶ τούτῳ. qo modo Simocattus *Epiſt.* 25. Ἐπὶ τῷ πάθει δυσφορεῖν. *Hanc cladem intolerabiliter ferre.* pro κάνδυν, κάνδυι. κάνδυς

a *L.*10.§.12 §. 38. ᵃ Εἰ δύνασαι ὀξὺ βλέπειν, βλέπε * κρί-
* Κρίτων, vel Ζήνων f. νων, φησὶ, σοφωτάτοις *.

§. 38. Si acutè cernere vales, acumine tuo utere, inqit ille, in rebus eis, qæ ſapientiam maximè exigunt.

Sal. §. 39. Δικαιοσύνης καταξανασκευικὴν ἀρετὴν
* -φάτατα. Xyl. τοῦ Sal. οὐχ ὁρῶ ἐν τῇ ζ λογικῇ ζώῳ καταστικὴν. ᵇ ἡδονῆς
b *L.*5.§.15. ἢ ὁρῶ, τὴν ἐγκράτειαν.

§. 39. In animantis rationalis conſtitutione virtutem nullam video, qæ juſtitiæ ſe opponat: at voluptati qæ opponat ſeſe, continentiam video.

c Sup.§.28. Inf. §.47. §. 40. ᶜ Ἐὰν ἀφέλῃς τὴν ὑπόληψιν περὶ ζ λυπεῖν σε δοκοῦν, αὐτὸς ἐν τῷ ἀσφαλεστάτῳ ἔσῃ. Τίς αὐτός; ὁ λόγος. ἀλλ' οὐκ εἰμὶ λόγος.
d *L.*7.§.16. *l.*11.§.20. ἔσω. οὐκοῦν ᵈ ὁ μὲν λόγος αὐτὸς ἑαυτὸν μὴ λυπείτω. ἐὰν δέ τι ἄλλο σοι κακῶς ἔχῃ,
e Sup.§.28. ᵉ ὑπολαβέτω αὐτὸ περὶ αὑτοῦ.

§. 40. Si opinionem tuam ab eo, qod vexare te videtur, ſemoveris, ipſe in tutiſſimo mox conſiſtes. qis ipſe? ratio, at non ſum ratio. eſto, ratio itaqe nè vexet ſe. ſiqid avtem aliud tibi malè habet, idipſum de hoc ipſo, ſi poterit, opinetur.

f Sup.§. 32. §. 41. ᶠ Ἐμποδισμὸς αἰσθήσεως, κακὸν ζωτικῆς φύσεως. ἐμποδισμὸς ὁρμῆς, ὁμοίως κακὸν ζωτικῆς φύσεως. ἔστι δέ τι ἄλλο ὁμοίως ἐμποδιστικὸν καὶ κακὸν τῆς φυτικῆς κατασκευῆς. ἄτοπος τοίνυν ἐμποδισμὸς νοῦ, κακὸν νοερᾶς φύσεως. πάντα δὴ ταῦτα, ἅπερ σεαυτὸν
g Sup. 28. 40. μετατίθεμαι. πόνος, ἡδονὴ ἅπτεταί σου; ᵍ ὄψεται ἡ αἴσθησις. ὁρμήσαντι ἔνστημα ἐγένετο; ʰ εἰ μὲν ἀνυπερβλητος
h *L.*4.§.1.*l.* 5.§.20. ῥέτως ὥρμας, ἤδη ὡς λογικῷ κακόν. εἰ δὲ τὸ κοινὸν
i Sup. §.32. Inf.§.47. λαμβάνεις, ἅπερ βέβλαψαι, ἀδὲ ἐμπεπόδισαι. ⁱ τὰ μέν τοι ἴδια οὐδεὶς ἄλλος εἴωθεν ἐμποδίζειν.

§. 41. Senſûs impeditio, malum eſt naturæ animalis. motûs impeditio itidem ejuſdem eſt malum. eſt & aliud qod vegetativam conditionem pariter impediat, éſtqe malum ejuſdem mentis qoqe perinde impeditio, naturæ intellectivæ malum eſt. hæc jam tu omnia ad te transferas. dolor, voluptas attingit te? viderit ſenſus. aliqid molienti tibi obſtitit qippiam? ſi citra exceptionem moliebaris, jam tuum, qâ rationalis, malum eſt. at, ſi id qod communiter fieri ſolet, tibi proponebas, nondum avt læſus es, avt impeditus etiam. mentis utiqe propria qæ ſunt, nemo alius impedire ſolet. hanc

ANNOTATIONES.

enim non κάνδης dicitur. Sed & in verſione mutari poſtulat, qòd θύλακον *arculam* vertit Naogeorgus; cùm *ſaccum* avt *ſaculam* debuerit. Niſi cum Eraſmo *Apoph. l.7. manticam* qis maluerit. Syneſius *Ep.* 131. Δεῆσαι δὲ ἀποθήσεως, ἐνταῦθα τὸ φιλοσοφίας ὄφελος, τὸ μηδὲν ἡγεῖσθαι δεινὸν, ἀναχωρῆσαι τῆ θυλακίῳ τῶν χρειῶν. *Sin obeunda mors eſt, tum verò utilis atqe opportuna philoſophia eſt, minimè ut acerbum videatur ex hoc caruncularum ſacculo diſcedere.* Auguſtini Nom. *manual. c.* 24. & Bernardus *medit. c.* 3. *Nihil aliud eſt homo, qàm ſperma fœtidum, ſaccus ſtercorum, cibus vermium.* Aliâ ratione de homine bibace, & qi in hoc tantùm vivit ut bibat, Seneca *Ep.* 77. *Nihil intereſt centum per veſicam tuam, an mille amphora tranſeant; Saccus es.* Indè natum proverbium, cujus meminit in *Heſione* Alexis referente Athenæo *l.* 11. ubi Herculis bibacitatem ſimul ac edacitatem notat.

— κατά τε τὴν παροιμίαν,
Ἀεί ποθ' ἁνὴρ μὲν ἀσκὸς, ἁνὴρ δὲ θύλακος,
Ἄνθρωπός ἐστιν. ----
---- *vulgò qòd dici ſolet,*
Homo ſemper aliàs ſaccus eſt, aliàs uter.

Grotius. *Saccum* opinor, edacitatis nomine dixit, bibacitatis *utrem*. Nam qod *ſaccum* Seneca dixit, *ſaccos vinarios* (ità Plinius vocat *l.* 24. *cap.* 1.) reſpexit, qibus *vina* (cum eodem *l.* 19. *c.* 4. loqor) *caſtrabantur*, i.e. colabantur, qò leniora mitioráqe, ſed & defœcatiora ac puriora, fierent. indè Lucilius apud Ciceronem *de fin. l.* 2. *vinum cui ſacculus abſtulerit nil.* & Martialis *l.* 12. *Epig.* 61.

— *Ut liqidum potet Alavda merum,*
Turbida ſollicito tranſmittere Cæcuba ſacco.

Verùm eâdem planè, qâ Marcus hîc θύλακον, Lucilius, qod eódem redit, *ſolliculum*. Nonius: *Folliculum Lucilius poſuit pro corpore, l.* 26.

Ego qis ſim, & qo ſolliculo nunc ſum indutus, non quæro.

Arnobius item *adv. Gentes, l.* 2. *Nihil enim eſt nobis permiſſum ad hanc vitam; nec in caruncula hujus folliculo conſtitutis, opis aliqid ſponſum eſt auxiliiqe decretum.* Idémqe *ibidem, corpora* nuncupat, *ſtercoris utres*, & *ſaccati obſcœniſſimas ſeriæ*.

§. 38. Βλέπε κρίνων, φησὶ, σοφωτάτοις] Locus valde depravatus mihíqe, abſqe codicum ope, conclamatus planè. Xylander σοφώτατα legiſſe videtur, cùm vertit, *qàm ſapientiſſimè judica, inqit ille.* Caſavbonus [in] σοφωτάτοις, *in rebus judicii, diſcretioniſqe maximæ.* D. Bootius φησὶν ὁ σοφώτατος. *ait vir ſapientiſſimus.* Mihi aliqid ejuſmodi dixiſſe videtur, qale *l.* 10. §. 12. reperitur. Si acutè intueri potes, rerúmqe naturam penitiùs introſpicere; id facias ſedulò, oculis ad id uſus tuis: ſin minùs hoc vales, ſapientiſſimos qoſqe ad eam rem in conſilium adhibeas tibi. D. Salmaſius locum vitiatum potiùs qàm mutilum cenſet. Lego, inqit, εἰ δύνασαι ὀξὺ βλέπειν, βλέπε. Κρίτων φησὶ σοφώτατος. Athenienſis ille philoſophus, Socratis diſcipulus, qi & *apologiam* pro Socrate ſcripſit, cujus verba hîc uſurpat Marcus. ſed fortaſſe aliter diſtingvendum. Εἰ δύνασαι ὀξὺ βλέπειν, βλέπε, Κρίτων φησὶ σοφώτατος, δικαιοσύνης κατεξανασκαλικὴν ἀρετὴν οὐχ ὁρῶ. &c. ut iſta potiùs ſint Critonis. Poſſit & legi, Ζήνων φησὶ σοφώτατος, ſi nobis conſtaret eſſe Zenonis. Hæc ille. vir avtem tantus ubi διαγίζει, mihi certius aliqid decernere temerarium nimìs foret.

§. 39. Ἡδονῆς δὲ ὁρῶ] Vide *l.* 5. §. 15. & *l.* 6. §. 34. & *ſuprà* §. 8. voluptatem non eſſe bonum probat, qia bonum bono non adverſatur; qum adverſus voluptatem tamen continentia, qæ virtus eſt, ac per conſeqens bonum, ſe accingat. Seneca pariter *de vit. beas. cap.* 10. *Hæc omnia virtus diſcutit, & avrem pervellit, & voluptates æſtimat, antequam admittat, nec qas probavit, magni pendit; nec uſu earum, ſed temperantiâ læta eſt. temperantia avtem cùm voluptates minuat, ſummi boni injuria eſt. Tu voluptatem complecteris, ego compeſco.* Cicero *Academ. l.* 4. *Tu, cùm honeſtas in voluptate contemnenda conſiſtat, honeſtatem cum voluptate tanqam hominem cum bellua copulabis?*

Τὴν ἐγκράτειαν] ſed & τὴν σωφροσύνην. ſiqidem *ὁ σώφρων φεύγει τὰς ἡδονάς, temperans fugit voluptates.* Ariſtoteles *Ethic. l.* 3. *c.* 14. Οὔτε γὰρ ἥδεται, οἷς μάλιστα ὁ ἀκόλαστος, ἀλλὰ μᾶλλον δυσχεραίνει. *Nam neqe iis oblectatur, qibus intemperans maximè conſvevit, ſed potius ægrè afficitur. ibidem lib.* 3. *c.* 11.

§. 40. Ἐὰν ἀφέλῃς τὴν ὑπόληψιν] vide *l.* 7. §. 14, 16. & *ſuprà* §. 28. & *infrà* 41, 47.

§. 41. Ἐμποδισμὸς αἰσθήσεως] *cùm impeditur ſomnus, avt appetitus.* Lugdunenſis. *ſomnus*, illud unde ſit neſcio. nam Xylander, Baſilienſis, *ſenſus*, rectè.

Ἐμποδισμὸς ὁρμῆς ὁμοίως κακὸν ζωτικῆς φύσεως] Repugnare ſibi primâ facie poteſt Marcus videri. Siqidem *l.* 5. §. 20. concedit qidem τὴν ἐνέργειαν ἐμποδίζεσθαι, actum ſive *effectum impediri poſſe*; negat verò dari ab externis ulla τῆς ὁρμῆς, ἢ διαθέσεως ἐμπόδια, *appetitûs ſive impetûs ac diſpoſitionis impedimenta:* cùm hoc loco etiam ὁρμῆς ἐμποδισμὸν admittat, eúmqe parti non λογικῇ, ſed ζωτικῇ adſcribat. verùm facilè conciliari poterunt iſta, ſi ὁρμὴν diſtingvamus in internam externámqe, qarum illa ab externis impediri neqeat, hæc poſſit. vel etiam in ὁρμὴν ἄλογον, ſive *appetitionem à ratione alienam*, qæ cùm ſit, ut Marcus hîc loqitur. ἀνυπερβλητος, *citra exceptionem ullam concepta*, eſt idcirco impedimento obnoxia; & eandem *rationi conſentaneam*, qæ eſt μεθ' ὑπεξαιρέσεως, *cum exceptione. l.* 4. §. 1. & *l.* 6. §. 50. atqe ideò nevtiqam avt fruſtratur, avt à re ulla externa impeditur, qò minùs, qod ſibi propoſuerit, aſſeqatur. *l.* 5. §. 20.

Ὄψεται ἡ αἴσθησις] *Viderit ſenſus.* Ità Cicero *ad Attic. l.* 6. *Ep.* 4. *Sed hoc fortuna viderit: qoniam conſilio non multùm uti licet.* Florens *apologet. c.* 16. *Viderit habitus, dum materia qalitas eadem ſit; viderit forma, dum idipſum Dei corpus ſit.* & *c.* 42. *Viderint, qi per capillum adorantur.* q. d. illis iſtud ~~curæ eſto~~: nos ex illis non ſumus. *Act. Apoſt. c.* 18. *v.* 15. Judæis Gallio, Εἰ ζήτημά ἐστι περὶ λόγου καὶ ὀνομάτων, καὶ νόμου τοῦ καθ' ὑμᾶς, αὐτοὶ ὄψεσθε αὐτοί. κριτὴς γὰρ ἐγὼ τούτων οὐ βούλομαι εἶναι. *Sin verò qæſtio eſt de ſermone, & nominibus, & lege veſtra, ipſi videritis: judex enim ego iſtarum rerum eſſe nolo.* Vide *l.* 5. §. 25. & *l.* 11. §. 13.

Ἀνυπερβλήτως] Vide, *l.* 4. §. 1. & *l.* 5. §. 20. & *l.* 6. §. 50.

Εἰ δὲ τὸ κοινὸν λαμβάνεις] *Si id qod communiter fieri ſolet, tibi propoſueris.* nempe poſſe aliqid intervenire, qod rei propoſitæ tibi proſecutionem impediat. Seneca *ad Marc. cap.* 9. *Qicqam tu putas non futurum, qod multis ſcis poſſe fieri, qod multis evenſſe?*

Cuivis poteſt accidere, qod cuiqam poteſt.

Vide eundem *de tranqil. c.* 11. *ad l.* 7. §. 58. & *Ep.* 91. *ibidem ad* §. 68. vide & *infrà* §. 46.

Τὰ μέντοι τῶν ἄλλων ἰδιώματα οὐδεὶς ἄλλος εἴωθεν ἐμποδίζειν] Epicte-

hanc enim nec ignis, nec ferrum, nec tyrannus, nec vituperium, nec aliud qidlibet attingit, ubi facta fuerit sphæræ instar, teres tota atqe rotunda.

§. 42. Indignum censeo, ut me ipse vexem, qi neminem unqam volens vexârim.

§. 43. Alia oblectant alios. me verò, si

[a] τύτυ γὰρ ὐ πῦρ, ὐ σίδηρος, ὐ τύραννος, ὐ βλασφημία, ὐχ ὅλως ἅπτεται. [b] ὅταν γένηται σφαῖρος, κυκλοτερὴς μένῃ.

§. 42. Οὐκ ἐμὶ ἄξιος [c] ἐμαυτὸν λυπεῖν. οὐδὲ γὰρ ἄλλον πώποτε ἑκὼν ἐλύπησα.

§. 43. [d] Ἐυφεραίνει ἄλλον ἄλλο. ἐμὲ δ' ἐὰν

[a] Sup. §. 28. [b] Inf. §. 48. [c] L. 7. §. 16. Inf. §. 47. [d] L. 6. §. 34.

ANNOTATIONES.

Epictetus *Dissert. l.* 2. *c.* 23. Τῇ ὁρμητικῇ δυνάμει τίνα πίφυκεν ἐμποδίζειν; ἢ προαίρεσις, καὶ προαιρετά. τῇ ὀκνητικῇ ταὐτά. τῇ ὁρμητικῇ ὡσαύτως. προαίρεσιν δὲ τί ἐμποδίζειν πίφυκεν; ἀπροαίρετον ὐδέν. αὐτὴ δὲ ἑαυτὴν διαστρέφουσα. *Oculorum aciem qidnam impedire solet? Voluntas, & qæ à voluntate pendent. Hac eadem & audiendi & dicendi facultatem impediunt. Voluntatem verò qid impedire solet? Nihil voluntati non obnoxium, sed ipsa sese ubi depravata fuerit.* Οὐ γὰρ ἐνδέχεται τὸ φύσει ἐλεύθερον ἀπ' ἄλλα τινὸς ταραχθῆναι ἢ κωλυθῆναι, πλὴν ὑφ' ἑαυτοῦ. *Fieri non potest, ut qod natură liberum est, ab alio qopiam perturbetur aut impediatur qàm à semetipso.* Idem *lib.* 1. *cap.* 19. vide *lib.* 2. §. 9. & *lib.* 5. §. 20. & *lib.* 7. §. 55. & *lib.* 12. §. 8.

Οὐ πῦρ, ὐ σίδηρος] vide *l.* 4. §. 39. & *l.* 7. §. 68. & *suprà* §. 28. Epictetus *l.* 1. *cap.* 29. Τὴν προαίρεσιν ὐδεὶς ἄλλο νικῆσαι δύναται, πλὴν αὐτὴ αὐτήν. *Voluntatem nihil vincere potest, nisi ipsa sese.* Hercules in Evripidis *Syleo.* apud Philonem *de allegor. de Joseph. & de boni viri libert.* & apud Evsebium *præpar. Evang. l.* 6. *cap.* 6. & apud Grotium in *excerptis*, ubi versus primus deest, ex illis restituendus, qi etiam in *Phœnissis* ejusdem reperitur *v.* 524.

Πρὸς ταῦτ', ἴτω μὲν πῦρ, ἴτω δὲ φάσγανον.
* Πίμπρα, κάταιθε σάρκας, ἐμπλήσθηθί μου
Πίνων κελαινὸν αἷμα. πρόσθε γὰρ κάτω
Γῆς εἶσιν ἄστρα, γῆ δ' ἀνεῖτ' εἰς αἰθέρα
Πρὶν ἐξ ἐμοῦ σοι θῶπ' ἀπαλλῆσαι λόγον.
Ad hæc, adesto ferrum & ignis insuper;
Ure, (sive, seca) hac cremaqe membra, & impletor mei
Potans rubentem sanguinem: in terram prius
Descendet æther, terra se in cælum feret,
Qàm blanda de me veniet ad te oratio.

Grotius. Indi Philosophi Alexandro; Σώματα μὲν μετάξεις ἐκ τόπου εἰς τόπον. ψυχὰς δ' ἡμετέρας οὐκ ἀναγκάσεις ποιεῖν ἃ μὴ βουλόμεθα. πῦρ ἀνθρώποις μέγιστον κολαστήριον. τοῦτο ἡμεῖς καταφρονοῦμεν. *Traduces qidem corpora de loco in locum; animas autem nostras non coges facere qa nolumus. Ignis est hominibus maximus cruciatus, eum nos contemnimus.* Clemens *Strom. l.* 4. *p.* 494. *C.* & Philo plenius ex Calani *ad Alexandrum Epist. lib. de libert. p.* 879. *D.* ex Clemente tamen supplendus. Φίλοι πείθουσι χεῖρας καὶ ἀνάγκην προσφέρειν Ἰνδῶν φιλοσόφοις, οὐδ' ἂν ὕπνῳ ἰωμένοις ἡμέρα ἔργα. σώματα γὰρ μετοίσεις ἐκ τόπου εἰς τόπον. ψυχὰς δ' οὐ δύνασαι [ἀναγκάζειν] ποιεῖν ἃ μὴ βούλονται, ἢ μᾶλλον πλείους καὶ ξύλα φασὶν ἀφεῖναι. πρὸς μιγίστους τοῖς ζῶσι σώμασι πόνους καὶ φθορὰν ἐργάζεται. τοῦτο ὑπερόπτα ἡμεῖς γινόμεθα, ζῶντες καιόμεθα. οὐκ ἔστι βασιλεὺς, οὐδὲ ἄρχων, ὃς ἀναγκάσει ἡμᾶς ποιεῖν ἃ μὴ προαιρούμεθα. *Amici tibi suadent, ut cogas Indorum philosophos, ne per somnum qidem conspicati nostras res & nostra negotia. Corpora de loco ad locum transferes, animas non poteris cogere facere qa nolunt, nihilo magis qàm si lateres & ligna cogas vocem mittere. Ignis corporibus vivis maximos dolores excitat non sine pernicie, hunc tamen nos despicimus dum vivi comburimur. Nullus rex, nullus princeps potest efficere, ut qicqam agamus prater animi sententiam.* vide *ad l.* 5. §. 10.

Οὐ τύραννος] ὐ λῃστής. *l.* 11. §. 36.

Ὅταν γένηται σφαῖρος, κυκλοτερὴς μένει] Alludit ad dictum qoddam Empedoclis, an Parmenidis, qod apud Stobæum in *eclog. physic. l.* 1. *tit.* 11. sed corruptè, sic legitur.

Σφαῖρος κυκλοτερὴς μιμῆς, &c. unde subit animum, locum istum mendo non vacare prorsus, & μένει illud avt irreptitium esse, avt vitio nevtiqam immune. Verùm de dicto ipso ampliùs videbitur *ad l.* 12. §. 3. qòd avtem à superioribus ista divellunt Lugdunensis editor & interpres Anglicanus, mihi minùs commodè factum videtur. idem enim planè argumentum spectare, etiamsi eo modo sumatur, qo ipsi & legunt & vertunt, qivis facilè perspexerit. Qanqam ego malim dictionis serie continuatâ legere; τύτυ γὰρ — οὐδ' ὁτιοῦν ἅπτεται, ὅταν γένηται σφαῖρος κυκλοτερὴς, &c. vide *infrà* §. 48.

§. 42. Ἐμαυτὸν λυπεῖν] vide *l.* 7. §. 16. & *infrà* §. 47.

Οὐδὲ γὰρ ἄλλον πώποτε ἑκὼν ἐλύπησα] Vide de Marco *l.* 1. §. 15. ad illud, συγγνωμονικόν. Cæterùm de Platone Diogenes, cùm is à qodam lavdaretur; Τί δὲ ἐκεῖνος ἔχει σεμνὸν, ὃς τοσοῦτον χρόνον φιλοσοφῶν οὐδένα ἐλύπησεν; *Qid gravitatis in illo est, qi tanto tempore philosopborum nemmem contristavit?* sed & Charilaum eo nomine notatum deprehendes *ad l.* 9. §. 5. Ὁ οὐδὲ τοῖς πονηροῖς χαλεπὸς ἦν. *Qi ne malis qidem durus & asper est.* Epictetus ipse *Dissert. l.* 3. *c.* 23. Ἰατρεῖόν ἐστι τὸ τοῦ φιλοσόφου σχολεῖον. ὐ δεῖ ἡσθέντας ἐξελθεῖν, ἀλλ' ἀλγήσαντας

* τίμου, Evsebius.

A τας. *Schola Philosophi taberna medica est: non inde exeundum est cum latitia, sed cum dolore.* qomodo à Petri concione illi, *Act. c.* 2. *v.* 37. κατανυγέντες τῇ καρδίᾳ, *compuncti corde*, à Christo etiam adolescens ille, Matth. *c.* 19. *v.* 22. ἀπῆλθε λυπούμενος, *abiit tristitiâ affectus.* Verbis nimirum Domini contristatus. Addas licèt his, nec Elium sacerdotem, nec Davidem regem, notâ aliqâ immunes habitos, qòd suos perperam etiam agentes, contristare detrectârint. *Histor. Reg. Israël. l.* 1. *c.* 2. *v.* 29. & *c.* 3. *v.* 13. & *l.* 3. *c.* 1. *v.* 6. Qomodo ergò Marcum, vel qà σκηπτοῦχος βασιλεὺς, *rex sceptrum manu gestans*, vel qa ἐν βασιλεῦσι φιλόσοφος, *inter reges philo-*
B *sophus*, culpâ liberabimus, si is neminem unqam qenqam contristavit? Forsan τὸ ἑκὼν, sive *sponte*, illud adjectum satisfecerit ad Marcum à censura omni hac in parte vindicandum. Neqe enim ultrò sive sponte tristitiâ pœnisve alios afficit, qi lege mandante, moribus ipsorum exigentibus, id facit, sed coactus qodammodo οἴκοντί γε θυμῷ, ad supplicia etiam justissima ac meritissima descendere. Talem nobis Deum depingit Jeremias vates, *Thren. c.* 3. *v.* 33. *Qi non affligit ex animo suo, mœstitiáqe afficit mortales. De suo optimum; de nostro justum: optimum ex natura proprietate; justum ex cavssa*
C *necessitate.* Tertullianus *de resurr. carn. c.* 14. Unde Salvianus *de provid. l.* 5. *c.* 8. *Nos vim Deo facimus iniqitatibus nostris. Nos nolentem ulcisci cogimus. Nos parcere volentem non permittimus.* & *l.* 8. *c.* 2. *Nos calamitatum nostrarum avtores sumus. Deus enim pius & misericors est, & qi neminem velit perire vel ladere. Nos verò nos Deo nolente cruciamus. A Deo qidem punimur, sed ipsi facimus ut puniamur. Cùm avtem punire nos ipsi facimus; cui dubium est, qin ipsi nos nostris criminibus punimus? qia qicunqe dat cavssam qa puniatur, ipse se punit.* Talem principem suum Naso *Pont. l.* 1. *eleg.* 3.

Est piger ad pœnas princeps, ad pramia velox;
Qiqe dolet, qoties cogitur esse ferox:
Multa metu pœna, pœnâ qi pavca coërcet;
Et jacit invitâ fulmina rara manu.

Et *l.* 2. *eleg.* 2.

Qi cum triste aliqid statuit, fit tristis & ipse:
Cuiqe ferè pœnam sumere, pœna sua est.
Victa tamen vitio est hujus clementia nostro;
Venit & ad vires ira coacta suas.

Et *Trist. l.* 4. *el.* 8.

Ergò illum demens in me sævire coëgi,
Mitius immensus qo nihil orbis habet.

Talem & Marcus ipse se profiteri videtur.

E §. 43. Ἐυφεραίνει ἄλλον ἄλλο] Hoc est qod Flaccus *Epist.* 1.

--- alios aliis rebus studiisqe teneri.

& *l.* 2. *Epist.* 2.

Denique non omnes eadem mirantur amantqe.

Pindarus *Pyth.* 10.

Καὶ γὰρ ἐτέροισιν ἑτέραν ἔρως ἔκιξε φρένας
Namqe aliis aliarum rerum cupido pungit pectora.

Et Petronius.

--- non omnibus unum est,
Qod placet.

Homerus *odyss.* ξ. *v.* 228.

F Ἄλλος γὰρ τ' ἄλλοισιν ἀνὴρ ἐπιτέρπεται ἔργοις.
Namqe homines aliis alii rebus capiuntur.

Et Archilochus apud Sextum Empiricum *adverss. ethic c.* 3.

Ἄλλος ἄλλῳ ἐπὶ ἔργῳ κραδίην ἰαίνεται.

qod συντομώτερον Clemens Alexandrinus, qi & ex Homero mutuatum vult, sic extulit, *Strom. l.* 6.

Ἀλλ' ἄλλος ἄλλῳ καρδίην ἰαίνεται.
Ast alia res alius cor juvat magis.

Evripides *Hippolyto.*

Ἄλλοισιν ἄλλα θεῶντε κ' ἀνθρώποισι μέλει.
Cordi alia hominibus aliis sunt studia, & Deis.

Idémqe *Oeneo* apud Clementem.

G Ἀλλ' ἄλλος ἄλλοις μᾶλλον ἤδεται τρόποις.
At alius aliis moribus capitur magis.

Indè illa Tragici incerti apud Sextum Empiricum *Pyrrhon. l.* 1. *c.* 14. §. 2.

Δεινόν γε ταὐτὸν τοῖς μὲν ἀνδάνειν βροτῶν,
Τοῖς δ' ἔχθος εἶναι. —
Miserum, qòd eadem sæpe res, hominum his placet,
Illis in odio est. —

Prout de se Lucilius; *Qod tibi magnopere cordi est, mihi vehementer displicet.* Cicero *Tuscul. l.* 5. §. 63. *Sic se res habet, te tua, me delectant mea.* Siqidem, qòd ex Evripidis *Phœnissis* Sextus *ibidem.*

Εἰ πᾶσι τ' αὐτὸν ἦφυ σοφὸν δ' ἅμα,

a L. 10. §. 35. ἐὰν [a] ὑγιὲς ἔχω τὸ ἡγεμονικὸν, [b] μὴ ἀποστρεφόμενον; μήτε ἄνθρωπόν τινα, [*] μήτε τῶν ἀνθρώπων συμβαινόντων. ἀλλὰ [c] πᾶν εὐμενίσιν ὀφθαλμοῖς * ὁρῶντα καὶ δεχόμενον, καὶ [d] χρώμενον ἑκάστῳ καθ' ἀξίαν.

b Sup. §. 34.

* μήτε [τι] Lug. An.

c Sup. §. 7, 8. l. 4. §. 25. l. 7. §. 3.

* ὁρᾷν f.

§. 44. [e] Τοῦτον * ἰδὲ τὸν χρόνον σαυτῷ χάρισαι. [f] οἱ τιμῶ ὑστεροφημίαν μᾶλλον διώκοντες, ἢ λογίζονται, ὅτι ἄλλοι τοιοῦτοι μέλλουσιν ἐκεῖνοι εἶναι, οἷοί εἰσιν ὅτοι ὡς βαρύνται. καὶ ἐκεῖνοι δὴ τοί. τί δ' ὅλως πρὸς σὲ, ἂν ἐκεῖνοι [g] φωναῖς τοιαύταις ἀπηχῶσιν, ἢ διάληψιν τοιαύτην περὶ σοῦ ἔχωσιν.

d Sup. §. 29.

e L. 4. §. 17. 26.

* ἤδη f.

f L. 2. §. 17. l. 4. §. 19.

g L. 4. §. 3. l. 5. §. 33.

§. 45. [h] Ἄρόν με καὶ βάλλε ὅπου θέλεις. ἐκεῖ γὰρ ἕξω [i] τὸν ἐμὸν δαίμονα ἵλεων, τοῦτ' ἔστιν, [k] ἀρκούμενον εἰ ἔχοι καὶ ἐνεργοίη κατὰ τὸ ἐξῆς [l] τῇ ἰδίᾳ κατασκευῇ. [m] ἆρα τοῦτο ἄξιον, ἵνα δι' αὐτὸ κακῶς με ἔχῃ ψυχὴ, καὶ χεῖρον ἑαυτῆς ᾖ, πεπηγυῖα, ἐρεγομένη, * συνδυομένη, πυρουμένη; καὶ τί εὑρήσεις τοῦτο ἄξιον;

h L. 10. §. 15. 23. 33.

i L. 2. §. 13. l. 3. §. 5. 7. 16.

k Sup. §. 7. l. 9. §. 26.

l L. 5. §. 16.

m L. 9. §. 37.

* συνδεομένη f. vel συνχυομένη.

mentem ſanam habuerim, qæ nec hominem qenqam, avt humanum qicqam averſetur; ſed qicqid obvenit, oculo benigno aſpiciat excipiátqe, & pro ſui exiſtimatione ſingulis utatur.

§. 44. Hoc ipſum, qod jam adeſt, tempus tibimet fac impertias. qi famam poſthumam affectant potiùs, non cogitant, alios qoſdam ejuſmodi fore poſteros illos, qales iſti ſunt, qos nunc gravatim ferunt. ſed & utriqe ſunt mortales. qid avtem tuâ intereſt, ſi vocibus iſtiuſmodi adſtrepuerint illi tibi, avt exiſtimationem hanc vel illam de te habuerint.

§. 45. Tolle me, & qocunqe libuerit projice. etenim illîc qoqe genium meum habiturus ſum propitium placidúmqe; hoc nempe contentum, ſi pro conditionis ſuæ officio habere ſe ageréqe poſſit. num hoc tanti eſt, ut hac de cavſſa anima mea malè ſe habeat, ac deterior fiat, dum deprimitur, extenditur, confunditur, conſternatur. ecqid reperiam, qod tanti ſit?

§. 46.

ANNOTATIONES.

Οὐκ ἦν ἂν ἀμφίλεκτος ἀνθρώποις ἔρις.
Si idem probarent omnes, ſi ſaperent idem,
Diſſidia generi nulla mortali forent.
Νῦν δ' οὐδ' ὅμοιον οὐδὲν, οὔτ' ἴσον βροτοῖς.
Diſſimillima nunc ſunt ingenia mortalibus.

Perſius *Sat.* 5. *v.* 52.

Mille hominum ſpecies, & rerum diſcolor uſus.
Velle ſuum cuique eſt, nec voto vivitur uno.

Scilicet qòd Terentius *Phorm.* 2.

— ità eſt:
Qot homines, tot ſententiæ; ſuus cuique mos.

Vide Flaccum *carm. l.* 1. *od.* 1. & Marcum *l.* 10. §. 10. ſed &, Athanaſii qi nomen præfert, avtorem in *definition.* inter hominum Θέλημα φυσικὸν, qod in omnibus idem ſit, & γνωμικὸν, qod in aliis aliud, diſtingventem, apud Caſavbonum *in Perſ. Sat.* 5.

'Ἐμὲ δὲ ἐὰν ὑγιὲς ἔχω τὸ ἡγεμονικὸν] Conſimilis huic locus apud Epictetum *Diſſert. l.* 3. *c.* 5. ubi ex perſona Socratis; Ὥσπερ ἄλλος τις χαίρει τὸν ἀγρὸν τὸν αὑτοῦ ποιῶν κρείσσονα, ἄλλος τὸν ἵππον. οὕτως ἐγὼ καθ' ἡμέραν χαίρω παρακολουθῶν ἐμαυτῷ βελτίονι γινομένῳ. *Quemadmodum alius delectatur, cùm agrum ſuum meliorem facit, alius cùm equm: ſic ego qotidie delector, cùm me fieri meliorem deprehendo.* vide *ſuprà* §. 26. & *l.* 10. §. 35.

Μήτε τῶν ἀνθρώποις συμβαινόντων] Annotator Lugdunenſis μήτέ τι τῶν ἀνθρώπ. σ. vide *infrà* §. 46.

Ἀλλὰ πᾶν εὐμενίσιν ὀφθαλμοῖς ὁρῶντα] Syntaxis poſcit ὁρᾷν. qia præceſſerat τὸ ἡγεμονικόν.

Χρώμενον ἑκάστῳ κατ' ἀξίαν] vide *l.* 3. §. 11. & *ſuprà* §. 29.

§. 44. Τοῦτον ἰδὲ τὸν χρόνον] ità Baſilienſis & Lugdunenſis. ego ἤδη malim. qòd, *l.* 4. §. 26. Κερδαντέον τὸ παρόν. *Qod inſtat tempus lucrandum eſt.*

Τὴν ὑστεροφημίαν] vide *l.* 2. §. 17. & *l.* 4. §. 19.

Οὓς βαρύνται] *qos agrè ferunt.* Scholiaſtes ad illud Thucydidis *l.* 2. ἐβαρύνοντο δὲ καὶ χαλεπῶς ἔφερον. ἐ δεῖ, inqit, λέγειν, ὅτι ἐβαρῦντο, ἢ βαρέμαι, ἀλλὰ βαρύνομαι, &c. *non oportet dicere,* ὅτι ἐβαρύντο, ἢ βαρέμαι, *ſed* βαρύνομαι, &c. hoc nimirum ſenſu, opinor, negat τὸ βαρεῖσθαι uſurpari. Alioqi Plato etiam in *Sympoſ. pag.* 1194. *C.* dixit, Ὁ δὲ Πόρος μεθυσθεὶς τῷ νέκταρι, εἰς τὸν τοῦ Διὸς κῆπον εἰσελθὼν, βεβαρημένος ἐυδεν. *Porus nectare ebrius, Jovis hortum ingreſſus* vino, an ſomno, *gravatus dormiebat.* Marcus *ſuprà* §. 36. Βαρεῖ σε ἀεὶ τὸ παρόν. *Id ſemper qod præſens eſt, moleſtiam ſibi faceſſere.* Cæterùm τὸ βαρεῖσθαι μεταφορικῶς, prout Marco iſtic, uſurpatum, havd temerè alibi deprehendes. Herodianus tamen *lib.* 8. *c.* 8. §. 2. Ἐβαρῦντό τε αὐτῶν τὴν εὐγένειαν. *Eorúmqe nobilitatem agrè, ſive gravatim, ferebant.*

Τί δὲ ὅλως πρὸς σὲ] ità *l.* 4. §. 19. Τί ἔν τοῦτο πρὸς σέ; *Qi hoc ad te tamen?*

Ἀπηχῶσιν] ità *l.* 4. §. 3. Τὸν κενὸν τῆς ἀπηχήσεως. *Qàm inanes planè applauſus iſti.*

§. 45. Ἄρόν με, καὶ βάλλε ὅπου θέλεις] vide Calani *ad Alexandrum Epiſt. ſuprà ad* §. 41. In Senecæ *excerpt. Exulabis. Non patria mihi interdicitur, ſed locus. in qamcunqe terram venio, in meam venio. Nulla terra exilium eſt. Altera patria eſt. Patria eſt, ubicunqe bene eſt. illud avtem per qod bene eſt, in homine, non in loco eſt. In ipſius poteſtate eſt, qa ſit illi fortuna. Si ſapiens eſt, peregrinatur; ſi ſtultus, exulat.* vide *l.* 5. §. 16.

Ἐκεῖ γὰρ ἕξω τὸν ἐμὸν δαίμονα ἵλεων] Locus non faciet, qin mentem in ſtatu recto & erecto cuſtodiam. Philemon exul, A interrogantibus, ὡς ἐνημέρηκε, *qàm proſperè ageret,* reſpondit, ὑμεῖς μὲν ἴσως οἴεσθε ἄτυχ πεπραμένον. ἐγὼ μὲν γὰρ ἀεὶ ἀγαθὸς ὢν διατελῶ. *Vos minùs opinamini, qi in hoc ſtatu me videtis. Ego enim ſemper bonus eſſe perſiſto.* pro ὢν, ὤ vel ὦν legendum, ut ſenſus conſtet. Refert ex Telete *de exilio* Stobæus *tom.* 2. *tit.* 40. Epictetus *lib.* 4. *c.* 7. Ἀλλ' ἐξορίζω σε. ὅπου ἂν ἀπέλθω, ἐκεῖ μοι καλῶς ἔσῃ. ἐγὼ γὰρ ἐνθάδε, ἃ διὰ τὸν τόπον ἦν μοι καλὰ, ἀλλὰ διὰ τὰ δόγματα, ἃ μέλλω μετ' ἐμαυτοῦ ἀποφέρειν. οὐδὲ γὰρ δύναταί τις ἀφελέσθαι αὐτά. ἀλλὰ ταῦτα μόνα ἐμά ἐστι καὶ ἀναφαίρετα, καὶ ἀρκεῖ μοι παρόντα, ὅπου ἂν ὦ, καὶ ὅ, τι ἂν ποιῶ. *At relegationem? Qocunqe venero, ibi mihi bene erit. Nam & hic, non propter locum bene mihi fuit, ſed propter decreta, qa mecum ablaturus ſum. Neqe enim ea qiſqam eripere poteſt: hæc ſola mea ſunt & propria, mihiqe dum adſunt ſufficunt, ubicunqe fuero, & qicqid fecero.* Seneca *ad Helv. c.* 5. *Adverſus ipſam mutationem locorum, ſatis hoc remedii putat Varro, qòd qocunqe venimus, eâdem rerum naturâ utendum eſt. M. Brutus, qòd licet in exilium euntibus virtutes ſuas ferre ſecum. utraqe in unum collata plurimùm poſſunt. qantulum enim eſt, qod perdidimus? duo, qa pulcerrima ſunt, qocunqe nos moverimus, ſequentur; Natura communis, & propria virtus.* vide *l.* 7. §. 53.

B

C Ἄρα τοῦτο ἄξιον] Symmachus *l.* 9. *Ep.* 105. *Nullius tam vehemens neqitia eſt, ut motu meo digna ſit. qid enim indignius, qàm ſapientis affectum ex alieno pendere neqitia?* Seneca *de ira l.* 2. *c.* 6. Epictetus *enchir. c.* 11. Ὅταν καλῇς τὸν παῖδα, ἐνθυμοῦ ὅτι δύναται μὴ μετακοῦσαι, καὶ μετακοῦσαι, μηδὲν ποιεῖσθαι ὡς θέλοις. ἀλλ' οὐχ οὕτως ἐστὶν αὐτῷ καλῶς, ἵνα ἐπ' ἐκείνῳ ᾖ τὸ μὴ παραχθῆναι. *Cum verò puerum vocas, fieri poſſe cogita, ut præſto non ſit: &, ut ſit, nihil agas ex animi tui ſententia. Neqe verò ei tam bene ſit, ut tuarum perturbationum habeat ille poteſtatem.* Vitium ſubeſſe Volphio ſuboluit. itaqe pro τὸ μὴ, τό σε ſubſtituit. & pro ἐστὶν, ἔσω vel εἴη mavult. at rectiùs Stobæus *tom.* 2. *tit.* 19. ἵνα ἐπ' ἐκείνῳ ᾖ τὸ ἐμὲ παραχθῆναι. qanqam perperam apud Stobæum ὅτῳ pro ὅτου legitur. Melius pro ἐνθυμοῦ προτρεπόμενον. Nam qare pro ἀλλ', καὶ, Volfius, pro αὐτῷ, αὐτὸς Geſnerus, nihil erat. *Hoc,* inqit, *tecum cogita, non tam feliciter agitur cum ſervulo meo, ut me perturbari in illo ſit ſitum.* Vide *ſuprà* §. 42.

D

Συνδυομένη] *anxia* Xylander. *confuſa* Caſavbonus, ut συγχυομένη, vel συγχυομένη legiſſe videatur. qid ſi συνδεομένη legatur? *unà cum corpore conſtricta,* & vinculis qodammodo obnoxia. Apoſtolus *ad Tim. Epiſt.* 2. *c.* 2. *v.* 9. Ἐν ᾧ κακοπαθῶ μέχρι δεσμῶν. ἀλλ' ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ οὐ δέδεται. *In qo ſuſtineo mala uſqe ad vincula, ſed ſermo Dei non eſt vinctus.* Epictetus *lib.* 1. *c.* 18. Ἀλλ' ὁ τύραννος δήσει. τί; τὸ σκέλος. ἀλλ' ἀφελεῖ. τί; τὸν τράχηλον. τί οὖν ἂ δήσει, οὐδ' ἀφελεῖ; τὴν προαίρεσιν. *At tyrannus vinciet. qidnam? pedem. At auferet. qidnam? collum. Qid ergo non vinciet, non auferet? voluntatem.* Vel *curis anxietateqe conſtricta, ac vincta.* ut Boëthius *conſol. lib.* . *c.* . *Nubila mens eſt, vinctaqe franis, hæc ubi regnant.* Verùm illud, opinor, potiùs fuerit, qod Caſavbonus ſecutus videtur. ità Epictetus *enchir. c.* 28. Εἰ μὲν τὸ σῶμά σε τις ἐπίτρεψε τῷ ἀπαντήσαντι, ἠγανάκεις ἄν. ἔστι δὲ σὺ τὴν γνώμην τὴν σαυτοῦ ἐπιτρέψας τῷ τυχόντι, ἵνα ἐάν λοιδορήσαντά σοι, ταραχθῇ ἐκείνη καὶ συγχυθῇ, οὐκ αἰσχύνῃ; *Qod ſi corpus qidem tuum aliqis obvio cuipiam permitteret, indigvareris: tu verò qi animum tuum cuilibet permittas, ut, ſi convicium tibi dixerit, perturbetur & mœreat;* non erubeſcis? Marcus ipſe *lib.* 5. §. 32. Διὰ τί συγχίσεις ἄτιχνος καὶ ἀμαθὴς ψυχὴ ἔντεχνον καὶ ἐπισήμονα; *Qorſum arte inſtructum ac peritum qenqam rudes anima imperitaqe conturbent?*

E

F

§. 46.

§. 46. Nihil homini cuiqam contingere poteſt, qod non humanus ſit caſus; nec bovi, qod non bovis ſit; nec viti, qod non vitis ſit, nec lapidi, qod non lapidis ipſius ſit. Si ergò contingit id cuiqe, qod & uſui & naturæ ejus eſt conſentaneum, qid eſt, ægrè qod feras? neqe enim qicqam tibi tuliſſet natura communis, qod ferri non poſſet.

§. 47. Si qa te angit res externa, non eſt ea ipſa, qæ moleſtiam faceſſit tibi, ſed tuum ipſius de re ea judicium. hoc avtem ſtatim delere in te ſitum eſt. ſi qid verò in interna animi diſpoſitione te angit, qis prohibere poteſt, qo minùs opinionem tuam corrigas? pari modo, ſi anxium te habet, qia hoc avt illud qod rectum tibi videtur, non facis, cur non facere potiùs qàm angi velis? ſed obſtat, inqis, valentius aliqid. nihil eſt ergò qod anxius ſis. neqe enim non agendi cavſſa in te eſt. ſed nec vivere tanti eſt, ni id fiat. exede ergò è vita

§. 46. [a] Ἀνθρώπῳ ἀδεινὶ συμβαίνειν τι δύναται, ὃ οὐκ ἔστιν ἀνθρωπικὸν σύμπτωμα. ἀδὲ βοΐ, ὃ οὐκ ἐστὶ βοϊκόν. ἀδὲ ἀμπέλῳ, ὃ οὐκ ἐστὶν ἀμπελικόν. ἀδὲ λίθῳ, ὃ οὐκ ἐστὶ λίθῳ ἴδιον. [b] εἰ οὖν ἑκάστῳ συμβαίνῃ, ὃ κ᾽ [c] εἰώθειν, καὶ πέφυκεν, τί ἂν δυσχεραίνοις; [d] ἃ γὰρ ἀφόρητόν σοι ἔφερεν ἡ κοινὴ φύσις.

§. 47. [e] Εἰ μέν τι τῶν ἐκτὸς λυπῇ, οὐκ ἐκεῖνό σοι ἐνοχλεῖ, ἀλλὰ τὸ σὸν περὶ αὐτοῦ κρίμα. [f] τοῦτο δὲ ἤδη ἐξαλεῖψαι ἐπὶ σοί ἐστιν. εἰ δὲ λυπεῖ σέ τι τῶν ἐντῇ σῇ διαθέσει, [h] τίς ὁ κωλύων διορθῶσαι τὸ δόγμα; ὅμως δὲ κ᾽ εἰ λυπῇ, ἔτι μὴ τὸ δὲ τοῦ ἐνεργεῖς ὑγιές σοι φαινόμενον, τί μᾶλλον ἐνεργεῖς, ἢ λυπῇ; ἀλλὰ ἰσχυρότερόν τι ἐνίσταται. [i] μὴ ἔν λυποῦ. ἃ γὰρ πρός σε ἡ αἰτία τοῦ μὴ ἐνεργεῖσθαι. ἀλλὰ οὐκ ἄξιον ζῆν, μὴ ἐνεργουμένου τούτου. [k] ἄπιθι οὖν ἐκ τοῦ ζῆν εὐμε-

a L. 5. §. 18. Sup. §. 36.
b L. 10. §. 3. l. 11. §. 13.
c L. 12. §. 26.
d L. 6. §. 19. l. 7. §. 66.
e L. 4. §. 7, 8. l. 5. §. 26.
f Sup. §. 29.
g L. 6. §. 52. l. 7. §. 2. 14.
h L. 9. §. 11. l. 12. §. 25.
* τάδε
i Sup. 32. 42. 45.
k L. 5. §. 29.

ANNOTATIONES.

§. 46. Ἀνθρώπῳ ἀδεινὶ συμβαίνειν τι δύναται ὃ οὐκ ἔστιν ἀνθρωπικὸν] Seneca *Ep.* 71. *Nihil eorum qa ferenda ſunt diſplicet. Nam qicqid cadere in hominem poteſt, in ſe incidiſſe non qeritur. vires ſuas novit; ſcit ſe eſſe oneri ferendo.* vide & *lib.* 5. §. 11. & *l.* 6. §. 19. & *lib.* 7. §. 2. Evripides *Oreſt.*

Οὐκ ἔστιν ἀδὲν δεινὸν, ἅδ᾽ εἰπεῖν ἔπος
Οὐδὲ πάθος, ἀδὲ ξυμφορὰ θνήτοις βροτοῖς,
Ἥτις οὐκ ἂν ἄραιτ᾽ ἄκρως ἀνθρώπου φύσις.
Nulla adeò fando terribilis oratio eſt,
Vel fors, vel iratâ cælitum invectum malum,
Natura qin humana patiundo id ferat.

Grotius. Epictetus *l.* 1. *c.* 2. Τῷ λογικῷ ζώῳ μόνῳ ἀφόρητόν ἐστι τὸ ἄλογον. *Animanti ratione predito id ſolum eſt intolerabile, qod ratione caret.* vide *ad* §. 15. Iſocaſii dictum.

Καὶ ἐώθειν, καὶ πέφυκεν] vide *ſuprà* §. 41. τὸ κοινόν. & *l.* 4. §. 33, 46. & *l.* 7. §. 58. Seneca *Epiſt.* 107. *Nihil horum inſolitum, nihil inexpectatum eſt. offendi rebus iſtis tam ridiculum eſt, qàm qeri, qòd ſpargaris in publico: avt inqineris in luto. eadem vita conditio eſt, qa balnei, turba, itineris: qadam immittentur, qadam incident. Non eſt delicata res vivere. Longam viam ingreſſus es. & labaris oportet, & arietes, & cadas, & laſſeris, & exclames, O mors, id eſt, mentiaris. Alio loco comitem relinqes, alio efferes, alio timebis: per ejuſmodi offenſas emetiendum eſt coufragoſum hoc iter.* Et mox: — *Qicqid dixeris; multis accidit.* — *Nihil miremur eorum, ad qa nati ſumus: qa ideo nulli qerenda, qia paria ſunt omnibus. ità dico, paria ſunt. Nam etiam qod effugit aliqis, pati potuit. aqum avtem jus eſt, non qo omnes uſi ſunt, ſed qod omnibus latum eſt. imperetur aqitas animo, & ſine qerela mortalitatis tributa pendamus.*

§. 47. Οὐκ ἐκεῖνό σε ἐνοχλεῖ, ἀλλὰ τὸ σὸν περὶ αὐτοῦ κρίμα] vide *ſuprà* §. 40. Epictetus *enchir. c.* 5. Ταράσσει τοὺς ἀνθρώπους, οὐ τὰ πράγματα, ἀλλὰ τὰ περὶ τῶν πραγμάτων δόγματα. *Homines perturbantur, non rebus, ſed iis, qas de rebus habent, opinionibus.* & *Diſſert. l.* 3. *c.* 19. Οὐδὲν ἄλλο ταραχῆς, ἢ ἀκαταστασίας αἴτιόν ἐστιν ἢ δόγμα. *Non aliam eſſe perturbationis & inconſtantiæ cavſſam niſi opinionem.* Οὐδὲν γὰρ ἐστιν αὐτῷ δεινὸν, ἀλλὰ ὑπὸ τῆς δόξης καὶ τῆς ἀσθενείας τῆς ἡμετέρας γίνεται τοιοῦτον. *Nihil enim omnium grave eſt: ſed ad opinionem noſtramqe imbecillitatem tale fit.* Dio Pruſæus *Orat.* 16. Seneca *de Sap. conſtant. c.* 4. *Ad tantas inceptias perventum eſt, ut non dolore tantùm, ſed doloris opinione vexemur, more puerorum qibus metus incutit umbra, & perſonarum deformitas, & depravata facies; lacrymas verò evocant nomina parùm grata avribus, & digitorum motus, & alia qa impetu qodam erroris improvidi refugiunt.*

Ἐξαλεῖψαι ἐπί σοί ἐστιν] Ità Clemens in *hortator. pag.* 63. *D.* Ἐξὸν ἀπομάξασθαι τὰ ἐμποδὼν τῇ σωτηρίᾳ. *Qum liceat ea amovere, qa ſaluti impedimentum adferunt.* vide *l.* 5. §. 2. & *ſuprà* §. 29.

Οὐ γὰρ παρά σε ἡ αἰτία τοῦ μὴ ἐνεργεῖσθαι] Nè contriſteris, inqit, ſi honeſta molienti objectum fuerit, qod effectum & ſucceſſum impediat; cùm tu qod in te eſt, qodqe tui eſt officii feceris; nec à te ſit qod effectu ſucceſſûqe caruerit. Hoc ipſo argumento pii homines, Dei miniſtri cumprimis, ſolari ſeſe ſolent, ubi conatus ſuos advertunt, fructu, optato etiam magis qàm ſperato forſan, deſtitui. Eſajas *c.* 49. *v.* 4. *Etiamſi fruſtrà laboraverim, & inaniter, atqe incaſſum vires meas conſumpſerim; officium tamen meum penes Jovam eſt, opus meum penes Deum meum.* Joannes Chryſoſtomus *in Joan. Evang. Orat.* 13. *pag.* 81. *D.* Οὐ γὰρ ἴσα τῶν γηπόνων, τοιαῦτα καὶ τὰ τῶν διδασκόντων ἐστίν. ὁ μὲν γὰρ γεωργὸς μετὰ τὰς ἐνιαυσίους πολλάκις μόχθους, καὶ τὴν ταλαιπωρίαν ἐκείνην, καὶ τὰς ἱδρῶτας, ἂν μηδὲν ἐξενέγκῃ τῶν ποθουμένων ἄξιον ἡ γῆ, παρ᾽ ὀδεὶς ἐτέρου δύναται τῶν πόνων τινὰ παραμυθίαν εὑρεῖν, ἀλλ᾽ ὑποστρέφει μετ᾽ αἰσχύνης καὶ κατηφείας ἀπὸ τῆς ἄλω πρὸς τὴν οἰκίαν, καὶ τὴν

A γυναῖκα καὶ τὰ παιδία, ὀδένα ἔχων ἀπαιτῆσαι τῆς φιλοπονίας τῆς μακρᾶς τὴν ἀντίδοσιν. ἐπὶ δὲ ἡμῶν ὀδὲν τοιοῦτόν ἐστι. ἀλλὰ κἂν γὰρ ἡ γεωργουμένη γῆ μηδένα ἐξενέγκῃ καρπὸν, ἡμῶν πάντα ἐπιδεξαμένων πόνον, ὁ κ᾽ ταύτης κρείττων ἡμῶν Κύριος ἐπιστρέψεται κενεὰς ἡμᾶς ἀπιέχομένους ἐλπίσιν, ἀλλὰ δώσει τὰς ἀμοιβάς. Ἕκαστος γὰρ, φησὶ, τὸν ἴδιον μισθὸν λήψεται κατὰ τὸν ἴδιον κόπον. (Apoſtoli ſunt *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 3. *v.* 8.) κατὰ τὸν κόπον, ἀ κατὰ τὸ τῶν πραγμάτων τέλος. *Non enim eadem conditione, qà agricola, ſunt verbi divini præceptores. Siqidem agricola poſt annuos ſudores, & miſeram illam laborioſámqe vitam, ſi terra aliqando pro operis in ſe impenſis non reſpondeat, nemo alius ejus dannum inſtaurare poteſt, ſed pudibundus triſtiſqe ab area domum ad uxorem & filios revertetur, & qem longi laboris mercedem petat, habet neminem: in nobis avtem nihil hujuſmodi uſu venit, ſed licet culta terra nullum afferat fructum, dummodo nos nullum ſubtraxerimus laborem, & ejus & noſter Dominus vanà nos ſpe dimiſſos non fruſtratur, ſed remunerat. Uuuſqiſqe enim, inqit, propriam mercedem accipiet ſecundum proprium laborem, non ſecundum rerum eventum.* Et Bernardus *ad Evgen. de conſider. l.* 4. *Unuſqiſqe propriam mercedem accipiet ſecundum laborem ſuum, non ſecundum proventum. Fac qod tuum eſt: Deus qod ſuum eſt, abſqe tua ſolicitudine atqe anxietate curabit. Planta, riga, fer curam,* B *& tuas explicuiſti partes: incrementum, ubi voluerit, dabit Deus, non tu. ubi fortè voluerit, tibi deperit nihil. Securus labor, qem nullus valet evacuare defectus.* Qod & *ibidem* aliâ imagine non minùs idoneâ illuſtrat. *En plagam. tibi incumbit curatio. rides me forſan, incurabilem perſvaſus. Noli diffidere: curam exigeris non curationem. Avdiſti, Curam illius habe.* (Luc. *c.* 10. *v.* 35.) *Et non cura, vel ſana illum.*

Non eſt in medico ſemper relevetur ut æger.

Cui adjici poterit, & illud Hieronymi in *Epiſt. ad Pammach. & Ocean. Qi æthiopem invitat ad balneas; etſi nigredinem non auferat illi, certè vel pecuniam accipit ſibi:* C *& licèt in illius candore non gaudeat, certè vel ſuo in lucro lætatur. Ità ſine dubio inobedientem qi divinis ſermonibus monet, qamvis refragantis peccata non tollat, mercedem tamen de miniſterio vera caritatis ſibi acqirit.* Itaqe iſtic non æthiops fruſtrà lavatur, nec operam ludit perditve, qi in eo etiam laborem impenderit. Siqidem ut Apoſtolus *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 2. *v.* 15. Εὐωδία ἐσμὲν τῷ Θεῷ ἐν τοῖς σωζομένοις, καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις. *Bona fragrantia ſumus Deo: in iis qi ſervantur,* D *& in iis qi pereunt.* Καὶ ὁ κόπος ὑμῶν οὐκ ἔστι κενὸς ἐν Κυρίῳ. *Et labor veſter non eſt inanis in Domino.* Idem *ad eoſdem Ep.* 1. *c.* 15. *v.* 58. Neqe tamen conſideratio hæc, è piorum animis omnem prorſus anxietatem, ac triſtitiam eximit. Sicut enim E χαρὰν καὶ στέφανον καυχήσεως, *gavdium & coronam de qa gloriantur*, ſuum ducunt ſuorum profectus. *ad Theſſ. Ep.* 1. *c.* 2. *v.* 19. ità contrà, etiamſi non inutile planè, triſte tamen & cordolium graviſſimum eſt ipſis, ubi conatus hac in parte ſuos fruſtratos adſpiciunt. *ad Hebr. c.* 13. *v.* 17. & Jerem. *c.* 13. *v.* 17. Ideo Bernardus *in Cant.* 42. *Animam meam liberavi. non capio conſolationem, dum mortem filii intueor. Qa enim mater, etiamſi omnem qam potuit curam & diligentiam agrotanti adhibuiſſe ſe ſciat, ſi demum fruſtratam ſe viderit, & omnes labores ſuos eſſe penitus inefficaces, illo nihilominus moriente,* F *propterea unqam à fletibus temperavit?* Verùm hæc rigidior juſtò Stoica diſciplina non admittit.

Οὐκ ἄξιον ζῆν μὴ ἐνεργουμένου τούτου] Hoc eſt qod Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 485. *A.* de Philoſophis qibuſdam: Αὐτίκα ἔυλογον ἐξαγωγὴν τῷ σπουδαίῳ συγχωροῦσιν, εἴ τις τὰ πράσσειν οὕτω τηρήσειν αὐτὸν, ὡς μηκέτι ἐπιλελεῖφθαι αὐτῷ μηδὲ ἐλπίδα τῆς πράξεως. *Jam etiam viro bono permittunt philoſophi, ut liceat animam juſta de cavſſa educere, ſi qis ab agendo adeo fuerit remotus, ut nulla ſpes ei amplius reliqa ſit actionis.*

Ἄπιθι οὖν ἐκ τοῦ ζῆν] Ità *l.* 5. §. 29. τοῦ ζῆν ἔξιθι. & de

μενὴς, * ἢ καὶ ὁ ἐνεργῶν ἀποθνήσκῃ, ἅμα [a] ἵλεως τοῖς ἐνισταμένοις.

§. 48. Μέμνησο, ὅτι [b] ἀκαταμάχητον γίνεται [c] τὸ ἡγεμονικὸν, ὅταν [c] εἰς ἑαυτὸ συσταφῇ [d] ἀρκεῖθῇ ἑαυτῷ, [e] μὴ ποιοῦντι ὃ μὴ θέλῃ, [f] κἂν ἀλόγως ᾠηδιτάξηται. τί οὖν [g] ὅταν κὴ μετὰ λόγου πιεσκεμμένως κρίνῃ ᾠεί τινος; Διὰ τοῦτο ἀκρόπολίς ἐστιν [h] ἡ ἐλευθέρα παθῶν διάνοια. οὐδὲν γὰρ ὀχυρώτερον ἔχῃ ἄνθρωπος, ἐφ' ὃ καταφυγὼν [i] ἀνάλωτος λοιπὸν ἂν εἴη. ὁ μὲν οὖν μὴ ἐωρακὼς τοῦτο, ἀμαθής. ὁ δὲ ἐωρακὼς καὶ μὴ καταφεύγων, ἀτυχής.

§. 49. [k] Μηδὲν πλέον σαυτῷ λέγε, ὧν

æqo animo, qo modo excederes si id agere daretur, simul etiam obstantibus ipsis propitius.

§. 48. Memineris, inexpugnabilem fieri mentem, qando in se contracta, ipsa se contenta manet, dummodo nil faciat qod ipsa nolit, tametsi non ratione, sed obstinatione merâ instructa sit. qid ergò futurum est, si ratione in consilium adhibitâ consideratè de re aliqâ sententiam tulerit? propterea arx est qædam mens perturbationibus immunis. neqe enim aliud ullum habet homo hoc validiùs communitum præsidium, ad qod ubi confugerit, in nullius potestatem possit deinceps venire. hoc qi non videt, imperitus; qi videt, nec eò recipit se, infelix est.

§. 49. Nihil ulteriùs tecum reputa, qàm qod

ANNOTATIONES.

Constantio Ammianus *l.* 22. *Abiit è vita.* & de Theodosio Ambrosius *Epitaph. Abiit, non obiit.* Cicero *Tuscul. l.* 5. *Mihi quidem in vita servanda videtur illa lex, qa in Gracorum convivis obtinetur, Aut bibat, inqit, aut abeat* (ἢ πίθι, ἢ ἄπιθι) *aut enim fruatur aliqis cum aliis voluptate potandi, aut nè sobrius in vinolentiam vinolentorum incidat, antè discedat. Sic injurias fortuna, qas ferre neqeas, diffugiendo relinqas.* Et subjungit: *hac eadem, qa Epicurus, totidem verbis dicit Hieronymus.* Non soli ergò Stoici istiusmodi dictabant. Seneca *Epist.* 91. *In eum mundum intravimus, in qo his legibus vivitur. Placet? pare. Non placet? qacunqe vis, exi.* & *Epist.* 70. *Hoc est unum, cur de vita non possimus qeri. bono loco res humana sunt, qòd nemo nisi vitio suo miser est. Placet? vive. Non placet? licet eò reverti, unde venisti.* Epictetus *l.* 1. *c.* 24. Τὸ δὲ κεφάλαιον, μίμησαι, ὅτι ἡ θύρα ἤνοικται. μὴ γίνου τῶν παιδίων δειλότερος. ἀλλ' ὡς ἐκεῖνα, ὅταν αὐτοῖς μὴ ἁρέσκῃ τὸ πρᾶγμα, λέγει, ὅτι οὐκ ἔτι παίζω. καὶ σὺ, ὅταν σοι φαίνηταί τινα εἶναι τοιαῦτα, εἰπὼν, οὐκ ἔτι παίζω, ἀπαλλάσσου. μίσει δὲ, μὴ θρήνει. *Qod autem caput est, memento apertam esse januam. ne sis pueris timidior: sed ut illis dicunt, cùm re aliqâ non amplius delectantur, se diutius non lusuros esse; sic* & *tu, cùm qadam ejusmodi esse videbuntur, ubi te diutius esse lusurum negâris, recedito: sin manseris, lamentari noli.* sed vide *ad l.* 3. §. 1.

A δεκῦσιν. Ἀνδράποδα ταῦτα οὐκ οἶδεν, οὐδὲ τίς εἰμι, οὐδὲ πῶς μετὸ ἀγαθὸν, καὶ τὸ κακόν. ὅτι ὁ πρόσθεν αὐτοῖς πρὸς τὰ ἐμά. οὕτω καὶ ὀχυρὰν πόλιν οἰκοῦντες καταγελῶσι τῶν πολιορκούντων. Νῦν ὗτοι τί πρᾶγμα ἔχουσιν ἐπὶ τῷ μηδενί; ἀσφαλὴς ἐστιν ἡμῶν τὸ τεῖχος. τροφὰς ἔχομεν ἐπὶ πάμπολυν χρόνον, τὴν ἄλλην ἅπασαν παρασκευήν. ταῦτά ἐστι τὰ πόλιν ὀχυρὰν καὶ ἀνάλωτον ποιοῦντα, ἀνθρώπῳ δὲ ψυχὴν οὐδὲν ἄλλο ἢ δόγματα. ποῖον γὰρ τεῖχος ὕτως ἰσχυρόν; ἢ ποῖον σῶμα ὕτως ἀδαμάντινον; ἢ ποίαν κλῆσιν ἀναφαίρετος; ἢ ποῖον ἀξίωμα ὕτως ἀνεπιβούλευτον; πάντα πασταχῇ θνητὰ, ἐυάλωτα, ὁἰσιοι τὸν ὀκτῶν προσέχοντα, πᾶσα ἀνάγκη ταράττεσθαι, κακοπαθεῖν, φοβεῖσθαι, πενθεῖν,

B ἀτελεῖς ἔχοντας τοὺς ὁρίζοντας, περιπλωτικὰς ἔχοντας τὰς ἐκκλίσεις. οὗτα ὁ θέλοντι τὴν μόνην ἀσφάλειαν διδομένην ἡμῖν ὀχυρὸν ποιεῖν; ὁδ' ἀποστάντες τῶν θνητῶν καὶ δούλων, τὰ ἀθάνατα καὶ φύσει ἐλεύθερα ἐκποιεῖν; *Potestne qisqam voluntatem tuam ladere? Neqaqam. Qid ergò adhuc turbaris? non autem progressus in medium proclamas, tibi pacem esse cum omnibus hominibus, qicqid illi agant,* & *eos in primis deridere qi se tibi nocere putant? Mancipia ista sunt: ignorant qis sim, ubi mea bona* & *mala posita sint nesciunt; non patere sibi aditum ad meas opes ignorant. Sic qi munitam incolunt urbem, hostium obsidionem rident. Nunc isti qid sibi frustra facessunt negotium? tuta sunt nostra mœnia, commeatum in longum tempus habemus, omnibus aliis rebus instructi sumus. Hac sunt qa civitatem munitam* &

C *inexpugnabilem faciunt. Hominis verò animum nihil aliud nisi decreta. Nam qis murus adeo firmus est? aut qod corpus adeò adamantinum? qave possessio tam certa* & *propria? aut qa dignitas ita insidiarum expers? Omnia ubiqe mortalia sunt, fluxa, caduca, expugnatu facilia; qibus qi ullo modo adjungit animum, hunc turbari omnino necesse est, malè sperare, lugere, irritas habere appetitiones, in ea qa nolit incidere. Et tamen solam eam arcem nobis datam munire nolumus? nec mortalibus* & *servilibus rebus repudiatis, immortales naturáqe liberas comparare?* divina planè hæc.

D Εἰς ἑαυτὸ συσταφῆναι] vide *l.* 7. §. 28.

Ἀρκεσθῆ ἑαυτῷ] Seneca *Ep.* 87. *Nunqam major est animus, qàm ubi alienis sepositis;* & *fecit sibi pacem nihil timendo; fecit sibi divitias nihil concupiscendo.* vide *suprà* §. 6. & *l.* 5. §. 14.

Κἂν ἀλόγως παρατάξηται] vide *l.* 5. §. 18. & *l.* 11. §. 3. Epictetus *l.* 4. *c.* 7. Εἶτα ὑπὸ μανίας μὲν δύναταί τις ὥστε διατεθῆναι πρὸς ταῦτα, ἢ ὑπὸ ἕθους οἱ Γαλιλαῖοι. ὑπὸ λόγου δὲ καὶ ἀποδείξεως οὐ δύναται; *Ergò furore qidem sic aliqis affici potest adversus illa* & *consvetudine, ut Galilæi: ratione verò* & *demonstratione non potest.* qod autem παρατάσσεσθαι Marcus hic, idem Epictetus *l.* 2. *c.* 1. ἀντιτάσσεσθαι dixit. Ἐν ᾗ καταχθεὶς, ἐπιδείξεις, τίνα δύναται λογικὴν ἡγεμονικὴν, πρὸς τὰς ἀπροαιρέτους δυνάμεις ἀντιταξάμενον. *In qo collocatus demonstres qid possit ratio* & *mens, qum se rebus, qa juris alieni sunt, opposuerit.*

E Ἀκρόπολίς ἐστιν] Mens, inqit, cujusqe ratione munita est *arx tutissima*, ad qam ubi se qis receperit, in securo jam consistit, verùm tutior nobis & inexpugnabilis revera, ad qam in omni discrimine confugere liceat, *arx* est, de qa Solomon *Proverb. c.* 18. *v.* 10. *Turris robustissima est nomen Jovæ; eò recipit se justus,* & *in tuto collocatur.* Et Marcus Eremita *de leg. spirit.* §. 2. Ἡ βεβαία πίστις, πυργός ἐστιν ἰσχυρός. *Fides*

F *firma turris est robusta.* Epictetus *l.* 3. *c.* 26. Πῶς οὖν ἀκρόπολις καταλύεται; ὐ σιδήρῳ, οὐδὲ πυρὶ, ἀλλὰ δόγμασιν. *Qomodo igitur arx destruitur; non ferro, non igne, sed dogmatibus.*

§. 49. Μηδὲν αὐτὸς ἐνδοθεν ἐπίλεγε] Vide *l.* 4. §. 7. & *l.* 5. §. 36. & *suprà* §. 40. & *l.* 11. §. 37. Epictetus *Dissert. l.* 3. *c.* 8. Ὁ υἱὸς ἀπέθανεν. ἄλλο οὐδέν; οὐδέν. τὸ πλοῖον ἀπώλετο. εἰς φυλακὴν ἀπήχθη. Τί γέγονε; [τὸ πλοῖον ἀπώλετο.] εἰς φυλακὴν ἀπήχθη. τὸ δὲ, ὅτι κακῶς πέπραχεν, ἐξ αὐτῆ ἑκάστῳ προστίθησιν. *Filius obiit. Aliud nihil? Nihil. Navigium periit. In carcerem ductus est. Qid accidit? In carcerem ductus est. Illud autem de suo qisqe addit, malè cum illo esse actum.* & *c.* 17. Ἀλλ' ἡ γυνή μοι κακῶς χρᾶται. καλῶς. ἂν τις πυθόμενος. τί ἐστι τοῦ-

τo

qod visa primariò renunciaverint. nunciatur tibi, hunc vel illum tibi conviciatum. hoc nunciatum est. non & illud læsum esse te. video, puerulum ægrotare. hoc video. at periclitari, non video. hoc igitur modo in primò visis consiste semper, nec ampliùs qicqam eis à te intus adjicias, & nihil tibi accidit, qod commoveat te. vel adjicias potiùs aliqid, ut qi rerum omnium, qæ in modo isto contingunt, naturam perspectam habeas.

§. 50. Amarus est cucumis: mitte. vepres in via: declina. sufficit. nè pergas dicere, *Qare autem in mundo ista sint?* ludibrio enim futurus es homini scientiæ naturalis perito, perinde ac fabro avt sutori, si huic vitio verteres, qod eorum qæ conficit ramenta ac segmenta in officina ejus cerneres. & illi tamen qò projiciant habent; cùm universi natura nihil extra se habeat; sed, qod in hac ejus arte maximè mireris, cùm se certis terminis circumscripserit, qicqid intra se corrumpi, senescere, ac inutile fieri videtur, in semet convertit, aliáqe ex his ipsis nova producit; adeò ut nec materiâ extraneâ opus habeat, nec qò putrefacta projiciat, desideret. ità contenta manet & loco suo, & materiâ suâ, & arte sibi propriâ.

§. 51. Nec in actionibus langvidus; nec in congressibus turbidus sis; nec in cogitationibus vagus; nec animâ præceps abreptus & temerè exiliens; nec in vita multis implicitus negotiis. occidunt, conci-

αἱ προηγούμεναι φαντασίαι ἀναγγέλλουσιν. ἤγγελται, ὅτι ὁ δεῖνα σε κακῶς λέγει. [a] ἤγγελται τοῦτο. τὸ δή, ὅτι βέβλαπται, οὐκ ἤγγελται. βλέπω, ὅτι νοσεῖ τὸ παιδίον; βλέπω. ὅτι δὴ κινδυνεύει, οὐ βλέπω. ἕτως οὖν μένε ἀεὶ ἐπὶ τῶν πρώτων φαντασιῶν, καὶ μηδὲν αὐτὸς ἔνδοθεν ἐπίλεγε, καὶ οὐδέν σοι γίνεται. μᾶλλον δὲ ἐπίλεγε, ὡς [b] γνωρίζων ἕκαστα τῶν ἐν τῷ κόσμῳ συμβαινόντων.

a L.4.§.7. 11.
b L.4.§.29. l 7.§.29.66.

§. 50. Σίκυος πικρός. ἄφες. [c] βάτοι ἐν τῇ ὁδῷ. ἔκκλινον. ἀρκεῖ. μὴ προσπείπῃς, τί δὴ καὶ ἐγίνετο ταῦτα ἐν τῷ κόσμῳ; ἐπεὶ καταγελασθήσῃ ὑπὸ ἀνθρώπου φυσιολόγου, ὡς ἂν καὶ ὑπὸ τέκτονος καὶ σκυτέως γελασθείης, καταγινώσκων, ἃ ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ [d] ξέσματα καὶ περικόμματα τῶν κατασκευαζομένων ὁρᾷς. καί τοι ἐκεῖνοί γε ἔχουσι πᾶ ἀυτὰ ῥίψωσιν. ἡ ὁ τῶν ὅλων φύσις, [e] ἔξω ὂν οὐδὲν ἔχει, ἀλλὰ τὸ θαυμαστὸν τῆς τέχνης ταύτης ἐστὶν, ὅτι περιορίσασα ἑαυτὴν, πᾶν τὸ ἔνδον διαφθειρεται καὶ γηράσκειν καὶ ἄχρηστον εἶναι δοκεῖν, [f] εἰς ἑαυτὴν μεταβάλλει, καὶ ὅτι [g] πάλιν ἄλλα νεαρὰ ἐκ τούτων αὐτῶν ποιεῖ. ἵνα μήτε ὕσιας, ἔξωθεν χρήζῃ, μήτε ὅπως ἐκβάλῃ τὰ σαπρότερα προσδέηται. ἀρκεῖ δὲ καὶ χώρα τῇ ἑαυτῆς, καὶ ὕλῃ τῇ ἑαυτῆς καὶ τέχνῃ τῇ ἰδίᾳ.

c L.6.§.36.
d L.3.§.2.
e L.4.§.23. Sup.§.18.
f L.7.§.25.
g L.7.§.23.

§. 51. [h] Μήτε ἐν ταῖς πράξεσιν ὑπισύρειν. μήτε ἐν ταῖς ὁμιλίαις φύρειν. [i] μήτε ἐν ταῖς φαντασίαις ἀλᾶσθαι. μήτε τῇ ψυχῇ καθάπαξ συνέλκεσθαι, ἢ ἐκθόρνυσθαι. μήτε ἐν τῷ βίῳ ἀσχολεῖσθαι. [k] κλείνυσι, κρεανο-

h L.3.§.16.
i L.7.§.66. Sup.§.13.
k L.7.§.68. Sup.§.28.

τος; λέγε, ἡ γυνή μοι κακῶς χρῆται. ἄλλο ἔν ἐδέν; οὐδέν. ὁ πατήρ μοι οὐδὲν δέδωκεν. [τί ἐστι τοῦτο, ὁ πατήρ μοι οὐδὲν δέδωκεν. ἄλλο οὐδέν; οὐδέν.] ὅτι δὲ κακόν ἐστι τοῦτο, [τί] ἔξωθεν αὐτῷ δεῖ προσθεῖναι καὶ προσταπεινόσασθαι; *At uxor malè me tractat.* Rectè. *Si qis scisciterur, qid est istud? Dic, Uxor malè me tractat. Nihil ergò aliud? Nihil. Pater nihil mihi largitur. Aliud nihil? Nihil. Id verò esse malum, extrinsecus adjiciendum est, & affingendum mendacium.* Ità enim restaurandus locus ille videtur. Atqe hoc est qod προσδοξάζειν Marcus dixit, *l.* 7. §. 64. προσεπιδοξάζειν Epictetus. Hoc enim ex Epicteti ejusdem διαλέξεων ab Arriano digestarum *l.* 5. qi jam intercidisse videtur, tanqam Stoicis familiare, & peculiare vocabulum, adducit Gellius *l.* 19. *c.* 1. ubi sapientem dicit objectis visis terrificis ὑ συγκατατίθεσθαι, οὐδὲ προσεπιδοξάζειν, *nec adsentiri, nec ulteriùs aliqid adjicere, & opinari,* qàm qod visum ipsum renunciat. Neqe enim duo ista, qod Gellius feciss videtur, confundenda prorsus & pro eodem habenda existimem. In hanc eandem sententiam Philemon Comicus apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 108.

Μείζω τὰ κακὰ ποιοῦσι πολλοὶ, δέσποτα,
Αὐτοὶ δι' αὑτοὺς, ἢ πέφυκε τῇ φύσει.
Ὅιον, τίθηκεν ὑὸς, ἢ μήτηρ τινὶ,
Ἢ, νὴ Δί', ἄλλων τῶν ἀναγκαίων γέ τις.
Εἰ μὲν λάθῃ τοῦτ', Ἀπίδων', ἀνθρωπος γὰρ ἦν,
Τοσοῦτον γέγονε τὸ κακὸν, ἡλίκον περ ἦν.
Ἐὰν δ' ἀβίωτος ὁ βίος, οὐκ ἔτ' ὄψομαι,
Ἀπόλλυσιν, ἐν ἑαυτῷ ἐὰν τοῦτο σκοπῇ,
Πρὸς τοῖς κακοῖς ἕτος ἕτερα συλλέγει κακά.
Ὁ δὲ τῷ λογισμῷ πάντα παρ' ἑαυτῷ σκοπῶν,
Τὸ κακὸν ἀφαιρεῖται, ἀγαθὸν δὲ λαμβάνει.
Here, persæpe homines graviora efficiunt mala
Ipsi sibi ipsis, qàm ea sunt naturâ suâ.
Excessit vitâ natus, avt mater puta,
Avt proxima aliqis ex necessitudine.
Id si qis sic accipiat; Nempe obiit diem
Homo natus; qantum fuerat, tantundem est malum.
Qòd si sic; Periit; non tuebor amplius;
Hev vita invita: qi ista secum deputat,
Is ad malum alia sibi consarcinat mala.
At qi rationis cuncta ad arbitrium vocat,
Is qod dolet deducit, retinet qod juvat.

Grotius. Seneca *Ep.* 78. *Levis dolor est, si nihil illi opinio adjecerit.*

Γνωρίζων] vide *l.* 4. §. 6. & *l.* 6. §. 3. & *l.* 7. §. 29.

§. 50. Τί δὴ καὶ ἐγίνετο ταῦτα;] Vide *l.* 6. §. 36. Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 6. Ἀλλὰ μύξας μοι ῥέουσι. τίνος ἕνεκα ἔν ἔτι χεῖρας ἔχεις, ἀνδράποδον, οὐκ ἵνα καὶ ἀπομύσσῃς σαυτόν; οὗτο δὲ ἔνλογον μύξας γίνεσθαι ἐν τῷ κόσμῳ; καὶ πόσῳ κρεῖττον ἀπομύξασθαί σε, ἢ ἐγκαλεῖν; *Sed mucores mihi destillant.*

A *Quî ergò gratiâ manus habes, mancipium? nónne ut ipse te emungas? Ergòne consentaneum est mucores in mundo exsistere? At qantò præstat te emungere qàm naturam accusare?* vide qæ sequntur. Chrysostomus *Orat. de stat.* 1. Μὴ λέγωμεν, τίνος ἕνεκεν συνεχώρησεν ὁ Θεὸς τὰ κωλύματα; διὰ τοῦτο γὰρ συνεχώρησεν, ἵνα σε τὴν προθυμίαν τοῖς πολλοῖς δείξῃ μᾶλλον. *Ne dicamus, cujus gratiâ Deus impedimenta hæc concessit? ideo enim concessit, ut animi tui alacritatem pluribus amplius ostenderes.*

Ἔξω οὐδὲν ἔχει] Hoc est qod Seneca *Ep.* 93. *Omnia qæ usqam erant, clusit; & seipsam sui finem fecit.* de natura principali. Et Empedocles pariter à Plutarcho laudatus, *de placit. Philosoph. l.* 1. *c.* 18. à Theodoreto *therapevt. l.* 4. & à Stobæo *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 2. de mundo sive universo,

B Οὐδέ τι τοῦ παντὸς κενεὸν πέλει, οὐδὲ περισσόν.
Nil est in toto vacuúmve supervacuúmve.

Grotius.

Εἰς ἑαυτὴν μεταβάλλει] vide *l.* 7. §. 23, 25.

§. 51. Μήτε ἐν ταῖς πράξεσιν ὑπισύρειν] *Fluctuari* Xylander. *tardum & remissum esse* Casavbonus havd malé. Ἐπισύρειν, langvidè agere: tractum ab eqis, qi apud Medicos veterinarios ἐπισύρειν dicuntur, cùm illa *trahentes langvidè incedunt,* τὰ ὀπίσθια ἑφέλκοντες ἐπὶ τὰ ἐμπρόσθια, καὶ ὑποφέροντες, ὅτε ἀλλήλοις συγκρούει. *Crura posteriora attrahentes ad priora,*

C *& ita summoventes, ut propemodum collidant.* utì Aristoteles *histor. animal. l.* 8. *c.* 24.

Κτείνυσι, κρεανομοῦσι] Τὸ κρεανομεῖσθαι propriè de *visceratione* usurpatur, in qa κρέα νέμονται, *carnes distribuuntur.* Homerus *Il.* 1. *v.* 216.

Πάτροκλος μὲν σῖτον ἐλὼν ἐπίνεμε τραπέζῃ
Καλοῖς ἐν κανέοισιν. ἀτὰρ κρέα πῖεν Ἀχιλλεύς.
Patroclus qidem panem accipiens mensa impertiit
Pulcris in canistris: sed carnem distribuit Achilles.

id est, ἐκρεανόμει, indè enim κρεανόμος, *qi distribuit carnes.* Evstathius *ibidem.* Verùm Marcus noster istic aliter accipit, de

D immanium atqe efferatorum hominum truculentia, qi congeneres sibi mactant, ossáqe eorum *diffringunt tanqam ad ollam, carnes in frusta secant, velut ad lebetem:* ut Micheas loqitur, *c.* 3. *v.* 3. qod Cleoni minatur ille in Aristophanis *eqit.*

Περιπόμματ' ἐκ σοῦ σκευάσω.

id est, κατὰ μέρος κατακόψω τὸ σῶμα, *in partes corpus discindam. Scholia.* Ità vocabulum usurpavit Constantinus Manasses in *breviario historico de Domitiano pag.* 82.

Διψῶν αἱμάτων καὶ σφαγῶν, μάγειρος τῶν ἀνθρώπων
Κρεανομῶν ἀσυμπαθῶς. —
Sanguinis & cædium avidus, hominum coqus,
Citra commiserationem carnibus humanis dilaniandis deditus.

Sed & Clemens Alexandrinus in *hortat. pag.* 74. *C.* ubi Penthei discerptionem δύσαγνον κρεανομίαν, *incestam viscerationem* appel-

κρεανομῶσι, καπάρεις ἐλαύνουσι. τί ἂν ταῦτα πρὸς τὸ τὴν διάνοιαν μένειν καθαρὰν, φρενήρη, σώ-
a Sup.§.1.l. φρονα, δικαίαν; ὅσον [a] ἔστις ἀφέξεται πηγῆ δι-
3.§.4.l.7.§. 15. αυγεῖ καὶ γλυκείᾳ, βλασφημοίη αὐτὴν, ἢ ὥσ ἀ-
b L.12.§.1. παύεται πίπτων ἀναβλύζουσα. [b] κἂν πηλὸν ἐμβάλῃ, κἂν κοπρίαν, πάχιστα διαχεόμενον αὐτὰ καὶ ἐκκλύ-
c L.6.§.30. σῃ, καὶ [c] ἀδαμῶς βαφήσεται. πῶς ἔν [d] πηγὴν ἀέν-
d L.7.§.59. ναον ἕξεις, καὶ μὴ φρέαρ; φύσ σεαυτὸν πάσης
e L.11.§.9. ὥρας εἰς ἐλευθερίαν, [e] μεθ' ὑμενῶς, καὶ ἀπλῶς,
13. καὶ ἀοιδημόνως.

f L.4.§.29. §. 52. [f] Ὁ μὴ εἰδὼς ὅπου ἔστι κόσμος, οὐκ οἶδεν ὅπου ἐστίν. ὁ ὃν μὴ εἰδὼς πρὸς ὅ, ἀ πέφυκεν, οὐκ οἶδεν ὅστις ἐστὶν, οὐδὲ τί ἐστὶ κόσμος. ὁ δὲ ἔν τι τούτων ἀπολιπὼν, οὐδὲ πρὸς ὅ, τι αὐτὸς πέφυκεν
g Sup.§.44. εἶναι. τίς οὖν φαίνεταί σοι ὁ τὸν τῆς προσηγόρου ἔπαινον φεύγων * ἢ δίων, [ἢ] ὁ οὐδ' ὅπου εἰσὶν, οἱ πα-
*ἰδίων Xyl. Lug. ἢ διάνων f. L. 11. §. 11. νες εἰσὶ γινώσκουσι;

h L.3.§.4.l. 4.§.3. §. 53. [h] Ἔπαινεῖσθαι θέλεις ὑπὸ ἀνθρώπου, τοῦ τῆς ὥρας ἑαυτῷ καταρωμένου; δεῖσαι θέλεις ἀν-
i L.5.§.10. θρώπῳ, [i] ὃς οὐκ δεῖσαι ἑαυτῷ; [k] ἀρέσκῃ ἑαυτῷ,
k L.6.§.16. Sup.§.10. ὁ μεμφομένων ἐφ' ἅπασι καθ' ὥρας ἑνὸς πεφυκώς;

l L.6.§.16. l.9.§.8. §. 54. Μηκέτι μόνον [l] συμπνεῖν τῷ περιέχοντι

dunt, diris te devovent. qid hæc obſtant, qo minùs mentem ſerves puram, prudentem, ſobriam, juſtam? qemadmodum ſi qis fonti aſtans limpido ac dulci, conviciis eum inceſſerit, at ille nihilominus laticem potui accommodum fundere non ceſſat. qin & ſi lutum qis fimúmqe injecerit, diſperget citò diluétqe eum, nec eodem inqinabitur. qomodo ergò fieri poteſt, ut fontem perennem in te, non puteum, habeas? ſi uſu aſſiduo libertatem cum æqanimitate, ſimplicitate, modeſtiâ qaſi nativam tibi reddideris.

§. 52. Qi neſcit eſſe mundum, ubi ſit neſcit. qi neſcit ad qid natus ſit, nec qis ipſe, nec qid mundus ſit, novit. qi avtem in horum alterutro deficit, nec ad qid ipſe natus ſit, dicere poteſt: qalis ergò tibi videtur is, qi vanos hominum eorum plavſus vel averſatur vel avcupatur, qi nec ubi ſint, nec qi ſint ipſi, nôrunt?

§. 53. Num in votis habes ab eo lavdari, qi intra horulæ ſpatium ter ſemet execratur? num ei ſtudes placere, qi nec ſibi ipſe placet? avt qomodo ſibi placet, qem omnium ferè, qæ facit ipſe, pœnitet?

§. 54. Curæ tibi deinceps ſit, non tam cum aëre am-

ANNOTATIONES.

pellat: Idémqe de Bacchicis orgiis *ibidem* & ex eodem Evſebius *prapar. l. 2. c. 3.* ex Clementis codicibus emendandus. *Διόνυσον μανιόλην ὀργιάζοντι Βάκχοι, ἀμοφαγίᾳ τὴν ἱερομανίαν ἄγοντες, καὶ τελίσκουσι τὰς κρεωμανίας τῶν φόνων. Bacchum Menolen ſollennibus orgiis celebrant, crudarum carnium helluatione ſacram inſaniam peragentes, caſarúmqe victimarum partes dividunt.* Eodem ſenſu τὸ κατακερματίζειν ab Herodoto uſurpatur, *l. 7. p. 505. D.* ubi de Pytheo Iſchenoi filio, ὃς ἐς τοῦτο ἀντέσχε μαχόμενος, ἐς ὃ κατακερματίζοιτο ἅπας. *qi eousqe pugnando reſtitit, donec velut in laniena, fruſtatim conciſus eſt*: κατακερματίσθη.

A Cotys, apud Antonium *Meliſſ. l. 2. c. 1.* Ἐώρακα χειμάρρους πολλαπλασίους μείζους τῶν ἀενάων, ἀλλ' ὀλίγου χρόνου. *Vidi fluvios torrentes perennibus, ſed parvo tempore majores.* Seneca *Ep. 95. Non promittet talem in perpetuum, qi caſu bonus eſt.* facit huc qod de gratia divina, qa ſuos is imbuit, Chriſtus Joannis *cap. 4. v. 14.* Γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἁλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον. *Fiet in eo fons aqa ſalientis in vitam æternam.*

Φύσ σεαυτὸν] *compone te* Xylander. *gigne te* Caſavbonus. phraſis duriuſcula, & ſyntaxis inſolens. itaque ſuſpecta mihi lectio. qam tamen ſi retinere libuerit, qia alia commoda non occurrit, malim vertere, *congenitam & qaſi nativam fac tibi uſu atque induſtriâ jugi libertatem.* In hoc te aſſiduò exerce, ut vir-
B tus qaſi in naturam tranſeat tibi. qod Clemens *Strom. l. 7.* Τῷ ἄρτι ἀναπόβλητον τὴν ἀρετὴν ἀσκήσει γνωστικῇ πεποιημένῳ, φυσιοῦται ἡ ἕξις. καὶ καθάπερ τῷ λίθῳ τὸ βάρος, ὕτως τῇ δὲ ἐπιστήμῃ ἀναπόβλητος. *Ei ergò, qi exercitatione profectâ ex cognitione paraverit virtutem, qa non poteſt amitti, efficitur naturalis habitus. Et ſicut lapidi gravitas, ita hujus ſcientia evadit hujuſmodi, ut amitti non poſſit.*

§. 52. Τίς ἂν φαίνεταί σοι ὁ τὸν τῶν προτέντων ἔπαινον φεύγων ἰδίων. ἢ ὃς οὐδ'] Ità Baſilienſis qod Xylander & Lugdunenſis in ἰδίων verterunt, Xylander ſic reddidit, *uter verò tibi elegantior videtur, is qi plavdentium fugit lavdem, an illi, qi neqe ubi,*
C *neqe qi ſint, cognoſcunt?* ergò juxta Xylandrum etiam tranſponenda fuerint verba; legendúmqe τί; ἂν ἰδίων φ. σοι. vel τίς ἂν φ. σ. ἰδίων, &c. Caſavbonus qid legerit, havd eſt conjectu proclive. cæterùm ἢ illud in clavſula noviſſima excludit. Sic enim vertit; *Qalem ergò cenſes illum eſſe, qi tanqam rem momenti alicujus proponit ſibi ſtrepitum plavſumqe hominum, qi nec ubi ſint, nec qi ſint, ipſi nórint.* Forſan, φεύγων ἢ διώκων fuerit, ut *l. 11. §. 11.* Οὔτε φεύγων ὅτε διώκων ὀφθήσῃ. *Eáſqe nec fugies amplius, neqe proſeqeris.* ità legendo vel ſic poteſt concipi; *Qalis ergò tibi is videtur, qi vanos hominum plavſus vel averſatur, vel avcupatur*; (ſiqidem is ad qid natus ſit non videtur attendere.) *vel ii etiam, qi nec ubi ſint, nec qi ipſi ſint,*
D *nórunt?* vel etiam Caſavbonum ſeqendo, qi v. h. p. v. av. v. avc. qi nec ubi ſint, &c. Liceat bona cum lectoris venia, aliam inſuper de loco iſto ſuſpicionem meam proponere. Fieri poteſt, ut Marcus ſcripſerit, ὁ τὸν τῶν προτέντων ἔπαινον ἢ ἐυφημίαν διώκων, ut ex ἢ ἐυφημίαν, illud φεύγων ἢ enatum ſit: vel etiam ὁ τὸν τῶν προτέντων ἢ [ψόγον] φεύγων, ἢ ἔπαινον διώκων, ut ψόγον interciderit, ἢ alterum in proximam clavſulam tranſierit, per excriptoris oſcitantiam. Siqidem ἔπαινον φεύγειν, ſive lavdem vanorum hominum fugere, res eſt lavdis potiùs qàm vituperii. vide *lib. 10. §. 13.* Cæterùm alii viderint. τίς avtem, ἀντὶ τοῦ ποῖός τις freqentius eſt, qàm ut multis moneri opus ſit.

§. 53. Ὃς οὐκ ἀρέσκει ἑαυτῷ] vide *ad l. 3. §. 4.* Seneca *de*
E *tranqill. c. 2. Innumerabiles proprietates ſunt, ſed unus effectus vitii, diſplicere ſibi.* Διαφέρονται γὰρ ἑαυτοῖς (οἱ φαῦλοι) καὶ ἕλκουσιν μὲν ἐπιθυμοῦσιν, ἄλλα δὲ βούλονται. *Diſſentiunt enim inter ſe, dum alia cupiunt, alia volunt.* Ariſtoteles *Eth. l. 9. c. 4.* Seneca idem *Ep. 102. Putas tu poſſe ſententiam unam omnibus esse? Non eſt unius una.* Flaccus *Ep. 1.*

Iidem eadem poſſunt horam durare probantes?

qaſi dicat, non poſſunt.

§. 54. Συμπνεῖν] Arnobius *l. 2. Auras accipiunt naribus & per*

Τοιον ἔστις παρασὰς πηγῆ διαυγεῖ, καὶ γλυκείᾳ, βλασφημοίη αὐτὴν] Seneca *de benefic. l. 7. c. 31. Non eſt mihi relata gratia. qid faciam? qod dii omnium rerum optimi avtores: qi beneficia ignorantibus dare incipiunt, ingratis perſeverant. Alius illis objicit negligentiam noſtri, alius iniqitatem, alius illos extra mundum ſuum projicit, & ignavos, hebetéſqe, ſine luce, ſine ullo opere, deſtituit: Alius ſolem, cui debemus, qòd inter laborem qietémqe tempus diviſimus, qòd non tenebris immerſi, confuſionem æterna noctis effugimus, qòd annum curſu ſuo temperat, & corpora alit, ſata evocat, percoqit fructus, ſaxum aliqod, avt fortuitorum ignium globum, & qidvis potiùs qàm deum, appellat. Nihilominus tamen more optimorum parentum, qi maledictis ſuorum infantium arrident, non ceſſant dii beneficia congerere de beneficiorum avtore dubitantibus: ſed æqali tenore bona ſua per gentes populóſqe diſtribuunt, unam potentiam ſortiti, prodeſſe. Spargunt opportunis imbribus terras, maria flatu movent, ſiderum curſu notant tempora, hyemes aſtatéſqe interventu lenioris ſpiritús molliunt; errorem labentium animorum placidi, atqe propitii ferunt. imitemur illos.* Meliúſqe multò Dominus Chriſtus. Matth. c. 5. v. 44, 45. Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς, καὶ διωκόντων ὑμᾶς. ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν, τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους. *Diligite inimicos veſtros, benedicite iis qi devovent vos, benefaciste iis qi oderunt vos, & precamini pro iis qi vobis ſunt infeſti, & perſequuntur vos, ut ſitis filii patris illius veſtri, qi eſt in cælo; facit enim ut ſol ſuus exoriatur ſuper malos & bonos, & pluit ſuper juſtos & injuſtos.* Sive ut Luc. c. 6. v. 35. Καὶ ἔσεσθε υἱοὶ τοῦ ὑψίστου. ὅτι αὐτὸς χρηστός ἐστι ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους καὶ πονηρούς. *Et eritis filii altiſſimi; nam ipſe benignus eſt in ingratos & malos.* vide *l. 7. §. 14, 69.* Minus eſt qod de lapide Epictetus *l. 1. c. 25.* qàm qod Marcus hìc de fonte; Παρασὰς λίθον λοιδόρει, καὶ τί ποιήσεις; ἂν ὖν τις ὡς λίθῳ ἀκύρῃ, τί ὄφελος τῷ λοιδορηθέντι; ἂν δ' ἔχει τὴν ἀσθένειαν τοῦ λοιδορουμένου ἐπιβάθραν, τότε ἄνθρ τι. *Adſta lapidi, eique conviciare: qid proficies? Si qis ergò ut lapis avdierit, qam è ſuis maledictis capiet utilitatem conviciator? Sin conviciator ejus, cui maledicit, imbecillitatem tanqam ſcalas prebenderit, tunc aliqid proficiet.* Ità legò conjunctim, qod codices ſed perperam diviſim ἐπὶ βάθρων exhibent. unde vetus lexicon βάθρων procudit, qod *ſcalam* ſignificet.

Πηγὴν ἀένναον] fontem perennem; qi non fallat, ut torrentes Temæ, Jobi c. 6. v. 14, 20. Naſo *remed. l. 2.*

Flumine perpetuo torrens ſolet altius ire:
Sed tamen hac brevis eſt, illa perennis aqa.

ambiente te conſpirare, qàm menti cuncta ambienti conſentire. neqe enim minùs vis illa intellectualis ubiqe diffuſa eſt & permeat cuivis expoſita qi attrahere eam poteſt, qàm aëria cuilibet qi reſpirationis eſt compos.

§. 55. Generatim malitia mundo non obeſt. particulatim nec alteri cuiqam. huic tantùm eſt noxia, cui conceſſum eſt ab ea immunem eſſe, qandocunqe id ipſe voluerit.

§. 56. Arbitrio meo ex æqo res indifferens eſt arbitrium vicini mei, atqe animula avt caruncula ejus. etiamſi enim qàm maximè alter alterius cavſſâ mutuò nati ſimus, mentium tamen noſtrarum cuilibet peculiaris ſua conſtat poteſtas. alioqi vicini mei malitia malum me faceret: id qod Deo non eſt viſum, nè alieni arbitrii eſſet miſerum me facere.

§. 57. Sol defundi videtur, & ubiqe qidem diffe-

ἀέρι, ἀλλὰ ἤδη καὶ [a] συμφρονεῖν τῷ περιέχοντι πάντα νοερῷ. ὃ γὰρ ἧττον ἡ νοερὰ δύναμις πάντη κέχυται καὶ διαπεφοίτηκε τῷ σπᾶσαι δυναμένῳ, ἧπερ ἡ ἀερώδης τῷ ἀναπνεῦσαι δυναμένῳ. a L.9.§. 1.l.10.§.21.

§. 55. Γενικῶς μὲν, [b] ἡ κακία οὐδὲν βλάπτει τὸν κόσμον. ἡ δὲ καθ' μέρος, [c] οὐδὲν βλάπτει τὸ ἕτερον. [d] μόνῳ δὲ βλαβερά ἐστι τούτῳ, [e] ᾧ ἐπιτρέψαι καὶ ἀπηλλάχθαι αὐτῆς, ὁπόταν πρῶτον ἔτως θελήσῃ. b L.5.§.35. c L.2.§.1.l.4.§.7. d L.9.§.4. e L.2.§.11. l.7.§.71.l.10.§.13.

§. 56. [f] Τῷ ἐμῷ προαιρετικῷ τὸ τοῦ πλησίον προαιρετικὸν ὁπόσης διαφορόν ἐστιν, ὡς καὶ τὸ σωματάριον αὐτοῦ, καὶ τὸ σαρκίδιον. καὶ γὰρ εἰ ὅτι μάλιστα [g] ἀλλήλων ἕνεκεν γεγόναμεν, ὅμως τὸ ἡγεμονικὸν ἡμῶν ἕκαστον [h] τὴν ἰδίαν κυρίαν ἔχει. ἐπεί τοι [i] ἕτερον μᾶλλον ἡ τοῦ πλησίον κακία ἐμοῦ κακὸν εἶναι. [k] ὅπερ οὐκ ἔδοξε τῷ θεῷ, ἵνα μὴ ἐπ' ἄλλῳ ἢ τὸ ἐμὲ ἀτυχεῖν. f L.5.§.27. l.6.§.32. g L.2.§.1. Inf.§.59. h L.5.§.3. l.12.§.3. i L.2.§.1.l.5.§.35. k L.2.§.11.

§. 57. [l] Ὁ ἥλιος καταπεχύσθαι δοκεῖ, καὶ πάντη l L.12.§.30.

ANNOTATIONES.

per anhelitum reciprocatas reddunt; & nos ſpiritum conſimiliter, & reſpiramus commeatibus crebris. vide *l.* 9. §. 8.

Συμφρονεῖν τῷ περιέχοντι πάντα νοερῷ] i. e. Deo ſive numini divino, conſentire; qod ὁμογνώμονα εἶναι dixit, *lib.* 9. §. 1. συνειρῶν *l.* 10. §. 21.

Πάντη κέχυται καὶ διαπεφοίτηκε] animam mundi, ſive mentem, vult in omnia diffuſam, & permeantem univerſa; de qa *ad l.* 4. §. 40. eam Deum eſſe agnoſcunt Stoici ipſi; qem & Jeremias *c.* 23. *v.* 24. ait, *cælum & terram implere: intra* nimirum *omnia, nec incluſum; extra omnia, nec excluſum*; ut Hildebertus *in ſymbol.* Unde dictum Empedocli, *Deum eſſe ſphæram intelligibilem, cujus centrum ubiqe, circumferentia nuſqam.* Trithemius *ad Cæſar. q.* 1. qanqam Joannes Gerſon *ſuper Magnificat. conc.* 3. ſupplendum monet; *niſi in ſeipſo.* Cæterùm Julius Scaliger *de ſubtil. exerc.* 363. *Triſmegiſtum, ſed peſſimè, dixiſſe, Deum eſſe, cujus medium in centro, circumferentia ubiqe.* Optimè Hieronymus *ad Marcell. q.* 5. *In omnibus infuſus, & circumfuſus, ut cuncta penetret interior, & contineat exterior.*

§. 55. Οὐδὲν βλάπτει τὸν κόσμον] ità *l.* 5. §. 35. τίς δὲ βλάβη τῇ κοινῇ; *communitatem autem qis læſerit?*

Οὐδὲν βλάπτει τὸν ἕτερον] vide *ad l.* 2. §. 1.

Μόνῳ δὲ βλαβερόν ἐστι] Malitia ſive vitium, habenti ſolummodo malum eſt, & domino ſuo duntaxat nocet. Hierax Pythagoricus in *lib. de juſtitia* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 10. Ὁ καλάρχων αὐλὸς πρὸ τῶν ἀδικεῖσθαι μαλλόντων ἑαυτὸν ἀγνοῶν ἀδικεῖ. ἓν μὲν γὰρ μόνον ἐστὶ τὸ ἀδικούμενον ἐκ παντὸς ἡ ψυχή. τὸ δὲ ἀδικεῖν, καὶ ἐπιβουλεῦον ἢ καῦσα, καὶ ἐν τῷ ἀδικεῖντι, καὶ καῦσα τῇ ἀδικουμένῃ. ἀλλὰ τὸν μὲν ἔλαττον, (βλάπτει,) τὸν δὲ πλεῖον. ἔλαττον μὲν τὸν ἀδικεῖσθαι μέλλοντα, πλεῖον δὲ τὸν ἀδικεῖν διανοούμενον. ἐπεὶ καὶ ἀπ' αὐτῆ τὴν κίνησιν λαμβάνει καὶ τὴν ἔπαρσιν. ἐγειρομένη τοίνυν, τὸν τεκόντα πρῶτον ἀνάπλει, καὶ πρὶν τεκεῖν ἐν ταῖς ὠδῖσι φλέγει, καὶ διῖσσα λυμαίνεται, καὶ τῷ ἐπ' αὐτῆς ἰῷ χρώζει δυσποιῷ τῇ βαφῇ. ἔτι γὰρ τῷ πυρὶ τὴν τεκοῦσαν ὕλην διελθεῖν δυνατὸν [πρὸς] τὴν τῶν ἄλλων λύμην, πρὶν παντελῶς αὐτὴν ἀναλῶσαι. ἕτω καὶ πᾶς ἄδικος, αὐτὸς τῆς κακίας πρῶτος γίνεται, πρὶν εἰς ἄλλους ἀφεῖναι. *Quandoqidem autor injuriæ ignorat ſeipſum ladi pro aliis qibus nocere ſtudet, intelligat qod duplex eſt injuſtitia. Una ſanè pars eſt noſtri, qa ſemper ab omnibus ſic affectis injuriam accipit, nempe ipſa anima. Id autem qod injuriam facit, inſidiiſqe molitur, eſt malitia, qa ab autore incipiens, in illum qi afficitur redundat. Sed ipſum autorem injuriæ illatæ, aut inferre cogitantem, plurimùm ladit, minùs eum qi injuriam accipit. Ab autore enim principium ſit motus & excitatio. Intùs verò concitata injuria parturientem primùm incendit, ac anteqam pepererit, inflammat prurigine, tranſiënſqe ladit, & veneno ſuo pertinaci tinctura imbuit. Qemadmodum enim ignis non poteſt præteritâ ſine damno materiâ, in qa primùm conceptus eſt, priuſqam prorſus ipſam conſumat, ad aliorum noxam converti. Ita qivis injuſtus malitiam ſuam primus experitur, anteqam in alios emittat.* Itaqe efferos hoſce animi affectus, ſive πάθη, Themiſtius *Orat. qinqen.* confert σκιροῖς νοσήμασιν, ὡς αὐτὴν πρώτην τιμωρούμενα καὶ δαπανῶντα τὴν ψυχὴν, ἢ ἐντέτηκε. *ſcirrhis morbis, ipſam primò afflictam animam, cui intabuerant, conſumentibus.* ità ſiqidem Pantinus locum corruptum dubio procul cenſet reſtituendum. cætera forſan feliciter ſatis: ultimum illud ἢ ἐντέτηκε, qod ille vertit, *cui intabuit*, minùs placet, malim ἢ ἐντέτοκε, *cui innaſcitur*; qemadmodum Ariſtophanes *Veſp.* Νόσον ἀρχαῖον ἐν τῷ ποδὶ ἐντετοκυῖαν. *morbum veterem pedi innatum.* Seneca *Ep.* 81. *Minimum ex neqitia leviſſimumqe ad alios redundat: qod peſſimum ex illa eſt, & (ut ità dicam) ſpiſſiſſimum, domi remanet, & premit habentem. qemadmodum Attalus noſter dicere ſolebat, Malitia ipſa maximam partem veneni ſui bibit. Illud venenum, qod ſerpentes in alienam perniciem proferunt, ſine ſua continent, non eſt huic ſimile: hoc habentibus peſſimum eſt.* Verùm ulteriùs iſtis Marcus noſter progreditur. Maleficus qiſqe ſe primùm, ſe præcipuè lædit, inqiunt illi: ſe ſolùm, iſte. Veneni ſui maximam partem exorbet ipſe, ajunt illi, totum prorſus, iſte. vide *infrà* §. 59.

Ὁπόταν πρῶτον ἔτως θελήσῃ] In ipſius, inqit, eſt arbitrio, qamprimum ipſe voluerit, malitiam ſuam deponere. vide *l.* 2. §. 11. & *l.* 7. §. 71. Seneca *Hippolyt.* 1. 2.

Pars ſanitatis, velle ſanari fuit.

Ità Jacſonus noſter *in ſymbol. part.* 2. *l.* 2. *c.* 6. §. 3. *pars eſt morbi nolle ſanari: pars ſanitatis; velle ſanari.* Secùs nimirum, qàm in corporis affectibus. εἰ γὰρ, εἰ βέλοιντο ὑγιαίνειν, ὑγιαίνουσιν. *non enim, ſi velint ſanari, ſanantur.* Ariſtoteles *Eth. Eudem. l.* 7. *c.* 2. Joannes Chryſoſtomus *in Gen. Orat.* 19. Οὐ γὰρ καθάπερ ἐπὶ τῶν σωματικῶν τραυμάτων ἐστὶν ἰδεῖν, ἕτω καὶ ἐπὶ τῆς προαιρέσεως. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν σωματικῶν, ἀκίνητά ἐστι πολλάκις τὰ τῆς φύσεως πάθη. ἐπὶ δὲ τῆς προαιρέσεως οὐδὲν τοιοῦτον. ἀλλ' ἔστι πολλάκις θελήσαντα καὶ τὸν φαῦλον μεταβαλέσθαι αὐτομολῆσαι καὶ γενέσθαι καλὸν, καὶ τὸν καλὸν ῥαθυμήσαντα πρὸς τὴν κακίαν ἐκλιθῆσαι. ἐπεὶ οὖν αὐτεξούσιον ἡμῶν τὴν φύσιν εἰργάσατο ὁ τῶν ὅλων θεὸς, — οὐκ ἀνάγκην ἐπιτίθησιν, ἀλλὰ τὰ φάρμακα καταλλήλα ἐπιθεὶς, ἀφίησιν ἐν γνώμῃ τῷ κάμνοντι κεῖσθαι τὸ πᾶν. *Non enim ſicut in corporalibus vulneribus videri ſolet, ita & in voluntate eſt. Nam in corporalibus naturæ affectiones ſæpe immobiles ſunt, in voluntate autem non ita ſe res habet. Sæpe enim ſi voluerit, etiam qi malus eſt, mutatur, & fit bonus: & qi bonus, per ignorantiam excidit, & fit malus. Qia ergò liberi arbitrii eſſe noſtram naturam fecit omnium Dominus, neceſſitatem non imponit, ſed congruis remediis appoſitis totum jacere in ægrotantis ſententia dimittit.* vide *ad l.* 10. §. 13.

§. 56. Ἀλλήλων ἕνεκεν γεγόναμεν] vide *lib.* 2. §. 1. & *infrà* §. 59.

Ἡ τοῦ πλησίον κακία ἐμοὶ κακόν] vide *ſuprà* §. 50. & *l.* 4. §. 43. Epictetus *l.* 3. *c.* 18. Τί σοι καὶ τῷ ἀλλοτρίῳ κακῷ; *Qid tibi cum alienis malis?* & *c.* 24. Τὴν δ' ὑσίαν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, ὥσπερ ἄξιον, τὸν κηδόμενον ἡμῶν καὶ πατρικῶς προϊσάμενον, ἐν τοῖς ἰδίοις. *Naturam verò bonorum & malorum, ut eo dignum meruit, qi nos curaret, & patriâ ſolicitudine tueretur, in propriis collocavit.* ubi reſtituenda vocula una qæ intercidit, θεὸς, ut τῷ δὲ, qod præceſſerat, reſpondeat, & ἐν τοῦ κοινοῦ ſupplendum ὁ θεός.

Οὐκ ἔδοξε τῷ θεῷ] vide *l.* 2. §. 11.

Ἵνα μὴ ἐπ' ἄλλῳ ἢ τὸ ἐμὲ ἀτυχεῖν] Epictetus *Enchir. c.* 25. Οὐ δύναται ἐν κακῷ εἶναι δι' ἄλλον, ὃ μᾶλλον ἢ ἐν αἰσχρῷ. *Nihilo magis per alium in malo eſſe potes, qam in vitio.* Seneca *Epiſt.* 70. *Bono loco res humanæ ſunt, qod nemo niſi vitio ſuo miſer eſt.* Joannes Chryſoſtomus *de ſtatuis Orat.* 18. Οὐδεὶς γὰρ ἡμᾶς ἀβλαβεῖς ποιῆσαι δυνήσεται, ἐὰν μὴ ἑαυτοὺς ποιήσωμεν. ὥσπερ οὖν οὐδὲ μακαρίους, ἐὰν μὴ ἑαυτοὺς ἐργασώμεθα μετὰ τὴν τοῦ θεοῦ χάριν. *Nemo enim nos poterit facere miſeros, niſi nos ipſos fecerimus. ſicut certè neqe beatos, niſi Dei gratiâ nos ipſos fecerimus.* vide *l.* 10. §. 13.

§. 57. Ὁ ἥλιος καταπεχύσθαι δοκεῖ] Simile qiddam de Deo & mente humana, Seneca *de beat. vit. c.* 8. *Mundus cuncta complectens, rectorqe univerſi Deus, in exteriora qidem tendit, ſed tamen in totum undiqe in ſe redit. idem noſtra mens faciat: cum ſecuta ſenſus ſuos, per illos ſe ad externa porrexerit, & illorum & ſui potens ſit, & in ſeſe revertatur.* Et *Epiſt.* 41. *Qemadmodum radii ſolis contingunt qidem terram, ſed ibi ſunt unde mittuntur: ſic animus magnus, & ſacer, & in hoc demiſſus ut propiùs divina noſſemus, converſatur qidem nobiſcum, ſed hæret origini ſuæ: illinc pendet, illuc ſpectat, ac nititur:*

τῃ γε κέχυ) , ὲ μεὺ ἐκκέχυ). ἡ γὰρ χύσις ἄυτη πάσις ἐσίν. ἀκτῖνες γᾶν αἱ αὐγαὶ αὐ, ὅπὸ ὲ ἐκλέγεσ λέγον). ὁποῖον δέ τι ἐσὶν ἀκτίς, ἰδοις ἂν εἰ διά τινο στενὲ εἰς ἐσκιασμένον οἶκον τὸ ἀφ' ἡλίε φῶς εἰσδυόμενον θεάσαιο, γίνε) γὰρ [a] καθ' αὑτὸ , καὶ ὥσπερ διαιρεῖται δὴ πρὸς τὸ στερέμνιον, ὅ, τι ἂν ἀπαντήσῃ, διείργον τὸν ἐπέκεινα ἀέρα. [b] ἐνταῦθα ἢ ἔσῃ, καὶ ὲ κατώλισθεν, ἀδὲ ἔπεσε. τοιαύτην δὲν τινὰ λύσιν καὶ διάχυσιν τῆς διανοίας εἶναι χρὴ, μηδαμῶς ἔκχυσιν, ἀλλὰ πάσιν, καὶ [c] πρὸς τὰ ἀπαντῶντα κωλύματα, μὴ βίαιον μηδὲ ῥαγδαίαν τινὰ ἐπέρεισιν ποιεῖσθαι. μηδὲ μὲν καταπίπτειν, ἀλλὰ ἵστασθαι, καὶ διαλάμπειν τὸ δεχόμενον. αὐτὸ γὰρ ἑαυτὸ στερήσει τ ἀυγῆς, τὸ μὴ προσπέμπειν αὐτήν.

a Inf. §. 60.

b L. 10. §. 33

c L. 6. §. 50. l. 8. §. 32. l. 10. §. 12.

§. 58. Ὁ τ θάνατον φοβέμενο, ἤτοι ἀναισθησίαν φοβεῖ), ἢ ἄισθησιν ἑτέραν. ἀλλ' [d] εἴπε ἐκεῖ ἄισθησιν, ὲδὲ κακῶ τινο αἰσθήσῃ. εἴπε ἀλλοιοτέραν ἄισθησιν λήψῃ, ἀλλοῖον ζῶον ἔσῃ , καὶ θ ζῆν ὲ παύσῃ.

d L. 7. §. 32. Sup. §. 25.

funditur, nec effunditur tamen. illa enim diffusio est extensio tantum. itaqe ab extendendo radii ejus nomen sortiti sunt. cujusmodi verò res sit radius, perspicere licet, si per angustum aliqod foramen lumen à sole profectum in domicilium tenebricosum subingredi videris. rectâ enim procedit, & refringitur qodammodo, ubi corpus aliqod solidum occurrerit, qod aërem ultrà non admittit. ibi avtem consistit, & nec delabitur, nec decidit. talem ergò mentis solutionem & diffusionem esse oportet, non effusionem utiqe, sed extensionem, qæqe adversùs obvia qælibet impedimenta non violentam & impetuosam collisionem adhibeat, nec etiam decidat, sed consistat, & illustret qicqid eam admiserit. privabit enim semet splendore illius, si qis eam non transmiserit.

§. 58. Qi mortem formidat, vel sensûs extinctionem, vel aliusmodi aliqem sensum formidat. atqi, si sensum nullum prorsùs habueris, nec mali qicqam sensurus es; sin sensum aliusmodi, animal aliusmodi futurus es, nec vivere desines.

§. 59.

ANNOTATIONES.

nostris tanqam melior interest. Minutius in *Octav.* *Deo cuncta plena sunt: ubiqe non tantùm nobis proximus, sed infusus est. in solem adeò rursus intende. Cælo affixus est; sed terris omnibus sparsus est, pariter præsens ubiqe interest, & miscetur omnibus.*

Οὐ μὴν ἐκκέχυται] De sole itidem Julianus *Orat.* 2. Τὸ φῶς δὲ ὐδεὶς ἀυτὸν ἀφαιρεῖται. ἀλλ' ὐδὲ ἀυτὸς ἀυτὸν ἀφαιρεῖται φωτὸς, τὴν σελήνην ἐξ ἐναντίας ἰσαμένην περιλάμπων, καὶ μεταδιδὺς ἀυτῇ τῆς ἀυτῦ φύσεως. ὐδὲ τὸν μέγαν καὶ θαυμασὸν τῦτον κόσμον ἐμπλήσας * ἀυ]ῆς [ἀυτὴν vulg. ἀυτῇ emendant perperam.] καὶ ἡμέρας. ἐκῶν ὐδὲ ἀνὴρ ἀγαθὸς ἀρετῆς μεταδιδὺς ἄλλῳ, τῷ μεταδεδίνα] μεῖον ἔχων ἐφάνη ποτέ. *Illius tamen lucem auferre nulla vis potest. Sed nec ipsemet suâ se luce spoliat, qum lunam objectam ex adverso collustrat, ac naturam qodammodo suam cum ea communicat. Neqe porrò cum ingenti illi & admirabili mundo lucem ac diem impertit. Ita & vir bonus, cùm alterum virtutis suæ participem facit, nihilo qam antea minùs possidet.* De face pariter Tatianus ad Græc. *pag.* 145. Ἀπὸ μιᾶς δαδὸς ἀνάπ]ετα μὲν πυρὰ πολλά, τῆς δὲ πρώτης δαδὸς διὰ τὴν ἔξαψιν τῶν πολλῶν δαδῶν οὐκ ἐλατ]ῦται τὸ φῶς. *Ab una face alia multa quidem accenduntur, nec tamen prima facis lux minuitur propter plures inde accensas.* Qod Ennius apud Ciceronem *Offic. l.* 1.

Homo, qi erranti comiter monstrat viam,
Qasi lumen de suo lumine accendat, facit:
Nihilo minùs ipsi lucet, cùm illi accenderit.

Ἀκτῖνες ἀπὸ τῦ ἐκτείνεσθαι λίγονται] In notationibus ludere, & conatu parùm felici, Chrysippo Stoicísqe solenne fuit. Marcus isthic ἀκτῖνας dici vult solis radios παρὰ τὸ ἐκτείνεσθαι ab *extendendo*; minùs probabiliter. Neqe enim solent præpositiones in deductis hac ratione immutari. Meliùs Grammatici παρὰ τὸ ἄγειν deducunt: ἄγω, ἄξω, ἦχα, ἦγμαι, ἤχθην, ἀκτίς. Neqe enim Etymologo accedo derivanti παρὰ τὸ ἄγω, τὸ φίγω, ὅτι πάνυ ἐκτεταμένη (qod & Marcus isthic) πάνυ φέρεται. Malim παρὰ τὸ ἄγειν ἤτοι αὐγούσαι, τὸ κλάειν. i. e. frangere: unde & ἀκτὴ litus, ad qod undæ allisæ franguntur, & ἀκτῖνες solis radii, qòd πρὸς τὸ στερέμνιον ut Marcus loqitur, i. e. *ad corpora solida refringantur.*

Πρὸς τὰ ἀπαντῶντα κωλύματα] Seneca *Epist.* 92. *Sed qadam soli qoqe obstant. At solis vis & lux integra est etiam inter opposita: & qamvis aliqid interjaceat, qod nos prohibeat ejus aspectu, in opere est, cursus suo sertur. qoties inter nubila luxit, non est sereno minor, nec tardior qidem; qoniam multùm interest, utrùm aliqid obstet tantùm, an impediat. Eodem modo virtuti opposita nihil detrahunt. non est minor, sed minùs fulget: nobis forsitan non aqè apparet ac nitet; sibi eadem est, & more solis obscuri, in occulto vim suam exercet. hoc itaqe adversùs virtutem possunt calamitates, & damna, & injuria, qod adversùs solem nebula.*

Ἐπιλάμπειν τὸ δεχόμενον] Iren. *adv. hæres. lib.* 4. *c.* 28. *qi in lumine sunt, non ipsi lumen illuminant, sed illuminantur & illustrantur ab eo.*

Αὐτὸ γὰρ ἑαυτὸ στερήσει] Corpus opacum solis radios non admittendo, lucis beneficio sese privat, soli nihil detrahit. ità qi officium suum præstanti se opponunt, bono, qo frui poterant, se privant, avtori sive actori nihil obsunt.

§. 58. Ἤτοι ἀναισθησίαν φοβεῖται, ἢ ἄισθησιν ἑτέραν] Frigidum sanè, frivolúmqe nimìs adversùs mortis metum solamen; *avt nullum es post mortem sensum habiturus, avt aliusmodi qàm nunc habes.* Hoc est, qòd Seneca *Epist.* 82. *adversùs mortem minuta jaculari; subulâ leonem excipere.* potest enim & sensus, qi nunc est, manere, manebitqe improbis, ut tamen aliusmodi cruciatus persentiscant, qàm dum hìc viverent, unqam experti fuerint.

Ἀλλοῖον ζῶον ἔσῃ] nihil hoc est necesse.

Τῷ ζῆν δ παύσῃ] Atqi hoc est ipsum miseriarum omnium cumulus & culmen; qòd improbis *ἅπαξ ἀποθανεῖν ἀπόκειται. ad Hebr. c.* 9. *v.* 27. *semel tantùm mortem obire liceat.* qod Sophocles apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 120.

Θανεῖν γὰρ οὐκ ἔξεσι τοῖς ἀυ]οῖσι δίς.
Namqe homini eidem bis datum non est mori.

Post mortem semel obitam, in morte secunda, qæ sic dicitur *Apoc. c.* 20. *v.* 14. qà ζῶντες ἐβλήθησαν εἰς λίμνην τὸ πυρὸς τὴν κεκαυμένην ἐν θείῳ, *vivi conjecti sunt in stagnum ignis ardentis sulphure, ibidem c.* 19. *v.* 20. iteratò mori non detur. Bernardus *ad Eugen. de consider. l.* 5. alludens ad illud Esajæ *cap.* 26. *v.* 24. & Marci *c.* 9. *v.* 44. *Ubi vermis nunqam moritur; nec ignis unqam extinguitur. Horreo vermem mordacem & ignem vivacem. Horreo incidere in manus mortis viventis, & vita morientis. Hac est secunda mors, qa semper occidit, nunqam peroccidit. qis det illis semel mori, ut non moriantur in æternum? qi dicunt montibus, Cadite super nos, & collibus, Operite nos.* (*Luc. c.* 23. *v.* 30. & *Apoc. c.* 6. *v.* 16.) *qid nisi mortem mortis beneficio, avt finire, avt evadere volunt?* deniqe, *invocabunt mortem,* ait, *& non veniet.* Apoc. *c.* 9. *v.* 6. *Qàm miserum est avtem,* ut Adrianus Imperator olim, *mortem optare, & mori non posse?* sive, ut chorus apud Senecam *Agamem.* 3. 2.

O qàm miserum est nescire mori!

Imò, *qid miserius, qàm,* qod Bernardus *ibidem, semper velle qod nunqam erit, & semper nolle qod nunqam non erit? Non est dubium multò fore deterius his qi sic erunt; qàm his qi omnino non erunt.* Idem *in Cant. Serm.* 35. siqidem *anima in eo statu posita, & beata esse perdit, & esse non perdit.* qa ex re cogitur *semper, ut & mortem sine morte, & defectum sine defectu, & finem sine fine patiatur: qatenus ei & mors immortalis est, & defectus indeficiens, & finis infinitus.* Gregorius Romanus *Dialog. l.* 4. *c.* 45. sive, ut idem, si utriusqe avtor idem, *in Job. l.* 9. *cap.* 48. *Fit ergò miseris mors sine morte, finis sine fine, defectus sine defectu; qia & mors semper vivit, & finis semper incipit, & defectus deficere nescit.* Ità, *erunt illic homines semper in morte, ac per hoc nunqam viventes; nunqam mortui, sed sine fine morientes: vitæ morituri, & morti sine fine victuri. Nunqam avtem erit homini pejus in morte, qàm ubi erit mors ipsa sine morte.* Augustinus *de civit. Dei l.* 13. *c.* 11. & *Homil.* 16. Atqe hoc Joannes Chrysostomus opinatus est voluisse Apostolum, *ad Cor. Epist.* 1. *c.* 3. *v.* 15. cùm diceret, Σωθήσεται, οὕτως δὲ ὡς διὰ πυρός. *Servabitur, ita tamen ut per ignem,* ac si σώζεσθαι ὡς διὰ πυρὸς, idem sit qod *ἐν πυρὶ σώζεσθαι.* Verùm aliud prorsùs illud est, de qo videatur Josephus Scaliger *notis ad N. T.* Cæterùm hinc qerelæ illæ apud Jobum *cap.* 3. *v.* 18. *Cur arumnoso lux amplius datur, & vita amaris animo protrahitur? qibus mortem postulantibus non adest illa, qamvis eam pra thesavris abditissimis reqirant: qi lætarentur ac pra gavdio exultarent, si sepulcrum adire avt repetere liceret.* Et Avsonius *Idyl,* 15.

— Juturna reclamat,
Qò vitam dedit æternam? cur mortis adempta est
Conditio? sic Cæcasea sub rupe Prometheus
Testatur Saturnigenam, nec nomine cessat
Incusare Jovem, data sit qòd vita perennis.

Ità, qòd Plinius *l.* 25. *c.* 3. *Ea vita conditio est, ut mori etiam optò-*

§. 59. Homines alter alterius cavſſâ nati ſumus. itaqe avt doce, avt ſuſtine.

§. 60. Aliter ſagitta, aliter mens fertur. mens enim tam cùm cavet, qàm cùm conſiderat, rectâ fertur, nec minùs ad ſcopum ſibi propoſitum tendit.

§. 61. In mentem alterius cujuſqe deſcende; ſed & in tuam ipſius deſcendere qemlibet patere.

§. 59. a Οἱ ἄνθρωποι γεγόνασιν ἀλλήλων ἕνεκεν. b διδασκε ἤν, ἢ φέρε.

§. 60. Ἄλλως βέλ[illegible], ἄλλως νῆς φέρε[illegible]. ὁ μὲν τοι νῆς, ϗ ὅταν ἐλαθῇ, ϗ ὅταν ωβὶ τὼ σκέψιν ϛρέφῃ[illegible], c φέρε[illegible] καὶ [illegible] ἰδὲν * ἧττον, ϗ ἐπὶ τὸ προκείμενον.

§. 61. d Εἰσιέναι εἰς τὸ ἡγεμονικὸν ἑκάϛυ. παρέχε * ᾧ ϗ ἑτέρῳ παντὶ εἰσιέναι εἰς τὸ ἑαυϛῆ ἡγεμονικόν.

a Sup. §. 56. l. 9. §. 1.
b L. 1. §. 28. l. 9. §. 11.
c L. 6. §. 16. Sup. §. 57.
* ἧττον e. τ. π. [καὶ] εἰσί. μὲν [πέφυκεν] f.
d L. 9. §. 17.
* -ἔχειν Boot.

ANNOTATIONES.

optimi portus ſit; ſiquidem ut Philemon apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 122.

Θανεῖν ἄριϛόν ἐϛιν, ἢ ζῆν ἀθλίως.
Satius eſt mori, qàm vivere infeliciter.

Et Sophocles:

Τὸ μὴ γὰρ εἶναι κρεῖϛϛον, ἢ τὸ ζῆν κακῶς.
Non eſſe præſtat quippe qàm malè vivere.

Et Æſchylus *Ixione*:

Ζωῆς πονηρᾶς θάνα[illegible] ἐυπορώ[illegible]ρ[illegible].
Τὸ μὴ γενέϛθαι δ' ἐϛὶν, ἢ πεφυκέναι
Κρεῖϛϛον, κακῶς πράϛϛοντα. —
Laborioſâ ætate mors felicior:
Natúmqe non fuiſſe, qàm eſſe exiſtimo
Melius viro illi, ſæva cui toleranda ſunt.

qantò magìs ea ſi æterna fuerint, & in æternum ſubeundà: qomodo idem in *Prometheo*:

--- κρεῖϛϛον εἰϛάπαξ θανεῖν,
Ἢ τὰς ἀπάτας ἡμέρας πάϛχειν κακῶς.
---- *ſatius eſt ſemel mori,*
Qàm trahere miſeros, vita qos numerat, dies.

Hoc eſt, qod Chriſtus Dominus, Matth. *c.* 26. *v.* 24. Καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπ[illegible] ἐκεῖν[illegible]. *Bonum erat homini illi, ſi natus non fuiſſet.* Cui ego credere malim, qàm viro eruditiſſimo, qi in contrarium contendit, deterioris conditionis eſſe, omnino non eſſe, qàm eſſe in miſeria pœnæ interminatæ. Rectiùs ſolidiúſqe Lyſias *adv. Phaniam* ab Athenæo *l.* 12. *p.* 551. *E.* lavdatus: ubi Cyneſiam acerbiſſimè perſtrinxerat. Ὡς ἀϛειόϛα[illegible]ον ἁπάντων καὶ παρανομώτα[illegible]ον ἀνθρώπων γεγονόϛα, καὶ τοιαῦτα περὶ θεὸς ἐξαμαρτόνϛα, ἃ τοῖς ἄλλοις ἀισχρὸν ἐϛὶ καὶ λέγειν. *Ut omnium hominum ſceleratiſſimum, & contra leges qàm maximè facientem, & in deos ea ſcelera patrantem, qa vel oratione turpe ſit aliis proſeqi.* Nec non congerrones illius. Ἀντὶ Νεμηνιαϛῶν Κακοδαιμονιϛὰς ϭφιϭιν αὐτοῖς τῦτομα θεμένης, ὡς τῶν θεῶν καταγελῶντας. *Pro Numeniaſtis Cacodæmoniſtarum nomen aſſumentes, & deos irridentes.* ſubjicit ſtatim, Ἐκείνων μὲν ἓν ἕκα[illegible] ἀπώλετο, ὥϛπερ εἰκὸς τὺς τοιύτυς· τῦτο δὲ ὑπὸ πλείϛων γινωϛκόμενον ὅϛι θεοὶ ὄντως διέθεσαν, ὥϛε τὺς ἐχθρὺς αὐτοὶ βέλϛϛθαι ζῆν μᾶλλον ἢ τιθνάναι, παράδειγμα τοῖς ἄλλοις. *Eorum qiſqe, ut ſceleſtos aqum fuit, periit. Hunc verò notum qàm plurimis dii ſic affecerunt, ut inimici vivere qàm mori potius illum exoptent, exemplo futurum aliis.* Τὸ μὲν γὰρ ἀποθανεῖν, ἢ καμεῖν νομίμως, κοινὸν ἅπαϛιν ἡμῖν ἐϛιν. τὸ δ' ὄντως ἔχονϛα τοϛῦτον χρόνον διατελεῖν, ϗ καθ' ἑκάϛην ἡμέραν ἀποθνήϭκοντα μὴ δύναϛθαι τελευτῆϭαι τὸν βίον, τύτοις μόνοις προϭήκει τοῖς τὰ τοιαῦτα, ἅπερ ὄτος, ἐξημαρτηκόϭιν. *Vitam qidem certè cum morte commutare, & res adverſas, qamvis juſti ſimus, perpeti, commune ac publicum eſt nobis omnibus: at qotidie morientem è vita non poſſe diſcedere, eorum tantum eſt, qi in deos, qod iſte, commiſerint.* Spectant horſum illa Senecæ *Medeâ* 5.

Jas. *Inſeſta memet perime.* Med. *Miſereri jube.*

Et *Agamemn.* 5. 3.

E. *Concede mortem.* C. *Si recuſares, darem:*
Rudis eſt tyrannus morte qi pœnam exigit.
E. *Mortem aliqid ultra eſt?* C. *Vita, ſi cupias mori.*

Sed & Svetonii illa de Tiberio *lib.* 3. *c.* 61. *Mori volentibus vis adhibita vivendi. Nam mortem adeò leve ſupplicium putabat, ut cùm avdiſſet unum ex reis, Carnubium nomine, anticipáſſe eam; exclamaverit, Carnubius me evaſit. Et in recognoſcendis cuſtodiis precanti cuidam pœna maturitatem, reſpondit; Nondum tecum in gratiam redii.* Deus certè cum morti æternæ addictis nunqam in gratiam eſt deinceps rediturus, utpote qibus interminetur (nec vanæ ſunt minæ Dominicæ) *& memoriam certiſſimam damnandorum, & oblivionem pleniſſimam damnatorum*; utì diſertè Ruffinus; videndus *Comment. in Oſeam l.* 1. *ad c.* 1. *v.* 6. Frigidum ergò ſolamen, vitam non deſituram, ubi morte ipſâ poteſt eſſe vita millies multò acerbior.

§. 59. Ἀλλήλων ἕνεκεν] vide *ad lib.* 2. §. 1. & *ſuprà* §. 56.

Δίδαϭκε ἢ φέρε] vide *l.* 5. §. 28. & *l.* 6. §. 25. Varro *Satyr. Menipp.* de mariti officio; referente Gellio *l.* 1. *c.* 17. *Vitium uxoris avt tollendum, avt ferendum eſt. qi tollit vitium, uxorem commodiorem præſtat: qi ſert, ſeſe meliorem facit.* Malè avtem Xylander διδαϭκε diſce: imò, *doce, corrige, evince, redargue.*

§. 60. Καὶ ὅταν ἐυλαβῆται, ϗ ὅταν περὶ τὴν ϭκέψιν ϛρέφηται] Xylander & Caſavbonus τὸ ἐυλαβεῖϭθαι ϗ περὶ τὴν ϭκέψιν ϛρέφεϭθαι, eódem referunt, cùm diverſas & diſparatas mentis operationes deſignari, ϗ ὅταν illud bis poſitum clarè ſatis oſtendat. Non eſt itaqe illic τὸ ἐυλαβεῖϭθαι *cavtum eſſe*, qod neqe ſimpliciter unqam, opinor, ſignificat; ſed *cavtè agere*, ſive *cautè in re aliqa verſari*: hoc avtem in loco potiùs, *declinare*, ſive *cautè defugere*. Sicut Latinis *metuere*, pro, *cavendo fugere & effugere*. Flaccus *Carm. l.* 2. *Od.* 2.

Illum aget pennâ metuente ſolvi
Fama ſuperſtes.

i.e. ſolvi cavente, & cavendo effugiente, nè ſolvatur. & *l.* 3. *Od.* 11.

Qa velut latis eqa trima campis,
Ludit exultim, metuitqe tangi.

i.e. tactum declinat. ità Græcis: τὸ ἐυλαβεῖϭθαι, *cautè declinare, averſari, fugere.* Iſocrates *ad Demon.* §. 9. ἐυλαβοῦ τὰς διαβολὰς, καὶ ψευδεῖς ὦϭιν. i.e. *averſare, declina criminationes, etiam falſas.* Plato *polit. l.* 2. Ἐυλαβέμενοι πενίαν ἢ πόλεμον. *Fugientes pavpertatem avt bellum. Mens*, inqit, *ſecut qàm ſagitta avt jaculum fertur.* Sagitta namqe non rectà fertur ubi à ſolidiore materia, in qam inciderit, reſilit; ſed nec cùm ſcopum petit remotiorem, qàm ut rectà permeando aſſeqi poſſit. Mens avtem *& cùm declinat aliqid, & cùm in rei alicujus conſideratione volutatur*, ad qam ea neceſſariò reqiritur, etiam tunc qoqe *ad ſcopum ſibi propoſitum rectà fertur* nihilo minùs qàm cùm avt proſequitur aliqid, avt cum conſideratione vel omiſſa, vel peractâ, jam rem ipſam aggreditur.

Φέρεται κατ' ἰυθὺ] vide *lib.* 6. §. 16. & *lib.* 10. §. 11. *rectà* ſcilicet *mens* utrobiqe *fertur*, tum qia *rationis recta ductum* utrobiqe *ſeqitur. l.* 7. §. 55. & *l.* 5. §. 14. tum qia *viâ breviſſimâ & expeditiſſimâ* etiam tunc qoqe *procedit. l.* 4. §. 51.

Οὐδὲν ἧττον, ϗ ἐπὶ τὸ προκείμενον εἰσιέναι εἰς τὸ ἡγεμονικὸν] ità Baſilienſis & Lugdunenſis, qod Xylander reddidit, *rectà tamen fertur ingreds in principem cujuſvis partem.* Verùm nec grammaticam ſyntaxin iſta ſatìs ſuſtinent, nec contextûs verbis, prout exhibentur, reſpondent. Ego Marci verba & luxata & mutilata ſuſpicor; legendúmqe exiſtimo: φέρεται καθ' ἰυθὺ ὁδὸν ἧττον ἐπὶ τὸ προκείμενον. ϗ εἰσιέναι [πέφυκεν] εἰς τὸ ἡγεμονικὸν ἑτέρᾳ, &c. Cæterùm D. Bootius & Mericus Caſavbonus poſtrema iſta à ſuperioribus ſejungunt, & ab εἰσιέναι novam ordiuntur periocham, qæ monitum contineat, inſpiciendi, ac conſiderandi mentes aliorum, qale & illud eſt. *l.* 7. §. 62. & l. 9. §. 17. hoc ſi admittere libuerit, legendum παρέχειν, non παρέχει, in clavſula ultima, qod & Bootio viſum eſt.

§. 61. Παρέχει δὲ ϗ ἑτέρῳ παντὶ εἰσιέναι] Hoc eſt qod *l.* 3. §. 8. dixerat; Οὐδὲ ἐμφωλεῦον. *Neqe qod latebras reqirat.* & *l.* 10. §. 9. Οὐχὶ κρυπτόμενον. *Nec abſconditum.* Iſtorum avtem, qorum proximè mentionem feceram, de loci iſtius conſtitutione, in ſententiam jam deſcendo prorſus: ductus nimirum Epicteti iſtis, qæ Marci mentem apprime explicant. *ex Diſſert. l.* 3. *c.* 9. Εἰ[illegible] ἱερεῖς. Συνέβαλον Ἐπικτήτῳ, ὡς λίθῳ, ὡς ἀνδριάντι. εἶδες γάρ με, ϗ πλέον οὐδέν. ἀνθρώπῳ δὲ ὡς ἀνθρώπῳ συμβάλλει, ὁ τὰ δόγματα αὐτῦ καταμαθάνων, ϗ ἐν τῷ μέϛῳ τὰ ἴδια δεικνύων. καθάμαθέ μου τὰ δόγματα, δεῖξόν μοι τὸ σόν. ϗ ὅτω λιγϛ συμβεβηκέναι μοι. ἐλέγξωμεν ἀλλήλους. εἴ τε ἔχω κακὸν δόγμα, ἄφελε αὐτό. εἴ τι ἔχεις, θὺς εἰς τὸ μέϭον. *Deinde dices, congreſſus ſum cum Epicteto tanqam cum lapide, tanqam cum ſtatua. Vidiſti enim me, præterea qe nihil. Hominem verò ut hominem convenit, qi decreta illius perveſtigat, viciſſimqe ſua demonſtrat. Cognoſce decreta mea, oſtende mihi tua: tum dicito te mecum eſſe congreſſum. Alter alterum arguamus. Si qod habeo pravum dogma, eripe illud: ſi qod habes, affer in medium.* Hoc eſt qod Marcus εἰσιέναι εἰς τὸ ἡγεμονικὸν ἑκάϛυ. παρέχειν δὲ ϗ ἑτέρῳ παντὶ εἰσιέναι εἰς τὸ ἑαυτῆ ἡγεμονικόν. *In mentem alterius cujuſqe deſcende: ſed & in tuam ipſius deſcendere qemlibet patere.* Aliud eſt qod Heſychius in aſceticis *c.* 1. §. 23. Ὥϭπερ ὁ κρατῶν ἐϭοπτρον ἐν χειρὶ, μέϭον δὲ, εἰ τύχοι, πολλῶν ἑϛάμενος, ἀ[illegible]ειζων τῷ ἐϭόπτρῳ, βλέπει μὲν τὸ ἴδιον πρόϭωπον ὁποῖον, βλέπει δὲ ϗ ἄλλων τῶν ἐγκυπτόντων ἐν τῷ ἐνὶ ἐϭόπτρῳ. ὕτως ὁ δὶ' ὅλυ ἐγκύπτων εἰς τὴν καρδίαν αὐτῆ, βλέπει μὲν τὴν ἑαυτῆ κατάϭϛϭιν ἐν αὐτῇ, βλέπει δὲ ϗ τὰ μίλαντα πρόϭωπα τῶν νοητῶν Αἰθιόπων. *Sicut qi ſpeculum manu tenet, ſtans fortè in medio multorum, oculos in ſpeculum defigens, ſuam qidem qalis ſit faciem videt: videt verò etiam faciem illorum, qi in idem ſpeculum proni incumbunt: ita qi per omnem vitam ſedulus ſuum ipſius cor inſpexerit,] videt qidem in illo ſui ipſius conſtitutionem, videt verò etiam æthiopum intelligibilium nigros vultus.* Aliud & qod Ambroſius *Offic. l.* 3. *c.* 16. de amicis: *oſtendamus illi nos pectus noſtrum, & ille nobis aperiat ſuum.*

LIBER IX.

a L.2.§.1.l. 8.§.59. 'Αδικῶν ἀσεβεῖ, a τῆς γὰρ τ ὅλων φύσεως κατισκυάσεως τὰ λογικὰ ζῶα ἕνεκεν ἀλλήλων, ὥστε ὠφελεῖν μὲν ἄλληλα κατ' ἀξίαν, βλάπτειν δ' μηδαμῶς,

b L.6.§.40. ὁ b τὸ βέλτιστα τούτης παραβαίνων, ἀσεβεῖ δηλονότι εἰς τιμὴ πρεσβυτάτην τ θεῶν. ἡ γὰρ τ ὅλων φύσις,

c L.7.§.9. ὅπερ ἐστὶ φύσις. c τὰ δέ γε ὄντα πρὸς τὰ ὑπάρχοντα πάντα οἰκείως ἔχει. ἔτι δ καὶ ἀληθεια αὐτὴ ὀνομάζεται καὶ τ ἀληθῶν αἰτίαντων πρώτη αὐτία ἐστίν. ὁ μὲν οὖν ἑκὼν ψευδόμενος ἀσεβεῖ, καθόσον ἐξαπατῶν ἀδικεῖ. ὁ δ ἄκων, καθόσον διαφωνεῖ τῇ τ ὅλων φύσει, καὶ καθόσον ἀταξεῖ, μαχόμενος τῇ κόσμου φύσει. μάχεται γὰρ ὁ ἐπὶ τ' ἀναντία τοῖς ἀληθέσι φερόμενος παρ' ἑαυτόν. ἀφορμὰς γὰρ προειλήφει πρὸς τῆς φύσεως, ὧν ἀμελήσας ἐκ

d L.8.§.26. τοιός τε ἐστι νῦν d διακρίνειν τὰ ψευδῆ ἀπὸ τ ἀληθῶν καὶ μὴ

e L.2.§.11. e ὁ τὰς ἡδονὰς ὡς ἀγαθὰς διώκων,

f L.6.§.16. 41. τὰς δ πόνους ὡς κακὰ φεύγων, ἀσεβεῖ. f ἀνάγκη γὰρ τὸν τοιοῦτον, μέμφεσθαι πολλάκις τῇ κοινῇ φύ-

QUI injustè agit, impiè agit. cùm enim universi natura animalia rationalia sui invicem gratiâ condiderit, ut sibi invicem pro cujusque dignitate prosint, nec ullâ ratione sibi invicem obsint, qi naturæ placitum hoc violat, impiè prorsus agit adversùs numinum omnium antiquissimum. etenim universi natura, rerum est omnium natura. omnia autem qæ existunt necessitudine qâdam mutuâ sunt sibi invicem conjuncta. sed & eadem, qæ natura, veritas qoqe nuncupatur; éstqe prima omnium qæ vera sunt, caussa. itaque qi sciens volens mentitur, impiè agit, in qantum fallendo injustè agit; qi nolens nesciúsqe, in qantum universi naturæ dissentit, & in qantum mundi ordinem pulcrè compositum infringit, dum mundi naturæ adversatur. adversatur enim, qi, qantum in se est, ad ea qæ veritati adversa sunt, fertur. à natura siquidem subsidia jam olim acceperat, qibus neglectis factum est, ut falsa à veris nunc dignoscere neqeat. Qin etiam, qi voluptates, tanqam qæ sint bonæ, sectatur, dolores, tanqam qæ mala sint, fugit, impiè hic qoqe agit. necesse est enim, ut is qi sic affectus fuerit, de rerum natura sæpe conqeratur, qasi

ANNOTATIONES.

§. 1. 'Αδικῶν ἀσεβεῖ] Nihil hoc axiomate est paginæ sacræ, pietatíqe Christianæ magìs consentaneum. Siqidem ut Joannes Apostolus *Epist. 1. c. 4. v. 21.* Ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔχομεν ἀπ' αὐτοῦ, (τοῦ Θεοῦ) ἵνα ὁ ἀγαπῶν τὸν Θεὸν, ἀγαπᾷ καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. *Hoc præceptum habemus ab eo, ut qi diligit Deum, diligat etiam & fratrem suum.* Et Christus Dominus apud eundem *Evang. c. 13. v. 34.* Ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς. *Præceptum novum do vobis, ut alii alios diligatis, sicut ego dilexi vos.* Unde Paulus *ad Thess. Ep. 1. c. 4. v. 9.* Θεοδίδακτοί ἐστε εἰς τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους. *Divinitus estis docti, ut diligatis alii alios.* Proinde caritatis justitiæque qisqis legem violat, pietatis etiam læsæ eodem nomine tenetur, qia voluntatem divinam transgressus deprehenditur. Optimè Dio Prusæus *Orat. 3. pag. 45.* absqe hoc, qòd Deos pro Deo dixerit. Εἰσὶ γὰρ ἐναγεῖς καὶ ἀλιτηρίους, οἱ μόνον τοὺς ἱερὰ συλῶντας, ἢ λέγοντάς τι βλάσφημον περὶ τῶν Θεῶν. ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον τοὺς τε δειλοὺς, καὶ ἀδίκους, καὶ ἀκρατεῖς, καὶ ἀνοήτους, καὶ καθόλου τοὺς ἐναντίον τι πράττοντας τῇ τε δυνάμει καὶ βουλήσει τῶν Θεῶν. *Esse enim impios & sceleſtos, non solum qi templa spoliant, aut conviciis Deos incessunt: sed multò magis qi timidi sunt, & iniqi, atqe intemperantes, fatuiqe, & breviter qicunqe contrarium qid faciunt & potentiæ & voluntati Deorum.* Potest his adjici, qod cumprimis huc facit, & Philonis illud *de Decalog. 1. ad leg. 7. pag. 763. A.* Ὁ κλέπτων τινὰ, ἴσως καὶ ἱεροσυλίας ἔνοχος ὤν, τὸ ἱερώτατον τῶν τῷ Θεῷ ἀναθημάτων σεσυληκώς. τί γὰρ σεμνότερον ἢ ἀνώτερον ἀνάθημα ἀνθρώπου; *Qi aligem occidit, sciat se committere sacrilegium, sublatâ è possessione Dei sacratissimâ. Qid enim tam religiosum, tam sacrum est qàm homo?* Et *de legib. special. Orat. 2. pag. 789. D.* Ὅτουμὲν ἀνδροφονία, καλὰ τῷ κλέπτοντος ἄνθρωπον ἐπιφημίζεται. τὸ δ' ἀληθὲς ἔργον ἐστὶν ἱεροσυλία, καὶ ἱεροσυλιῶν ἡ μεγίστη. διότι τῶν ἐν κόσμῳ κτημάτων καὶ κειμηλίων οὐδὲν ὕστε ἱερώτερον, ὕστε θεοειδέστερόν ἐστιν ἀνθρώπου, παγκάλης εἰκόνος πάγκαλον ἐκμαγεῖον, ἀρχετύπου λογικῆς ἰδέας παράδειγμα τυπωθέν. τὸν οὖν ἀνθρόπινον ἐνδυς ἀσεβῆ, καὶ ἀνοσιουργὸν ὑπολαμβάνειν. *Qi hominem occidit, appellatur homicida, sed re verâ est sacrilegus, & qidem insignis, qippe qi perpetravit sacrilegium maximum, sublatâ è mundo re pretiosissimâ sacratissimáqe: qando nihil est Deo tam simile, qàm hoc sigillum pulcerrimum expressum è matrice pulcerrima, ad exemplar ideæ rationalis effictum.* Ergò qilibet homicida confestim pro impio sceleratóqe habendus est. Qod & latiùs cum Marco protelat Solomon *Proverb. c. 14. v. 31. Qi opprimit egenum, probro afficit opificem ejus. & c. 17. v. 5. Qi subsannat pauperem, probro afficit opificem ejus.* & ulteriùs adhuc *c. 14. v. 21. Qi contemnit proximum suum, peccator futurus est.* hoc est, Qi hominem qemvis facto, dicto, cogitato, manu, lingvâ, mente læserit: is coram Deo, & adversus Deum ipsum admissi peccati reatu obstrictus tenebitur. Evmæus Ulyssi Odyss. ξ.

Ξεῖν' ἔ μοι θέμις ἐστὶ κακῶν εἴδωλον ἕλθοι,
Ξεῖνον ἀτιμήσαι· πρὸς γὰρ Διός εἰσιν ἅπαντες
Ξεῖνοί τε πτωχοί τε. ——

A *Hospes, non mihi fas est, neqe si pejor te veniat,*
Hospitem contemnere: ab enim Jove sunt omnes
Hospitésqe pauperésqe.

Sed & Clemens Romanus *recogn. l. 5.* ubi simulacrum cultores introduxerat impietati suæ velamentum istud prætexentes; *Nos ad honorem invisibilis Dei imagines visibiles adoramus.* Respondet: *Falsissimum. si enim verè velitis Dei imaginem colere, homini benefacientes, veram in eo Dei imaginem coleretis, in omni enim homine est imago Dei.* Mox ubi varia caritatis ac misericordiæ opera recensuerat; *Hac in tantum ad honorem Dei imaginis cedunt, ut qi ista non fecerit, contumeliam imagini divinæ intulisse credatur.* Clemens Alexandrinus ad *Hortatorii* exitum *pag. 76. A.* ipsissimis ferè Marci verbis; εἰ γὰρ ἀπὸ τεχνῶν φιλοσόφων παῖδες, πάντα ὅσα πράττουσιν οἱ ἀνόητοι, ἀνοσιουργεῖν καὶ ἀσεβεῖν νομίζουσι. *Non ab re enim philosophi, qacunqe stulti faciant, ea impiè gerere, & impios esse existimant.*

B Ἕνεκεν ἀλλήλων] vide *l. 2. §. 1.* & *l. 5. §. 30.*

Τὴν πρεσβυτάτην τῶν Θεῶν] τὴν τῶν ὅλων φύσιν. vide *ad l. 4. §. 23.* qam & τὴν ἀλήθειαν postea indigitat. καὶ τῶν ἄλλων ἀληθῶν ἀπάντων πρώτην αἰτίαν. prout autem *natura naturans*, (ut scholæ lingvâ loqamur) ità & *prima veritas* Deus est. אלהים אמת i. e. *Deus veritas*, dictus Jeremiæ *c. 10. v. 10.* non אל אמת duntaxat i. e. *Deus veritatis. Psalm. 31. v. 5.*

C cujus itidem *lex* & *sermo*, אמת *Psal. 119. v. 142.* non λόγος ἀληθείας tantùm, Jacob. *c. 1. v. 18.* sed ἀλήθεια qoqe, *veritas* ipsa. Joan. *Evang. c. 17. v. 17.*

Τὰ δὲ γε ὄντα πρὸς τὰ ὑπάρχοντα πάντα] *Hæc autem omnia inter se* Xylander. ut idem prorsus valeat utrumqe, τὰ ὄντα καὶ τὰ ὑπάρχοντα. at Casaubonus, *qicqid nunc est ad id qod priùs fuerat, initiúmqe illi dedit.* ut τὸ ὑπάρχον hìc idem sit qod τὸ ὑπάρξαν. Sicut & τὸ ὑπάρχειν in illis usurpatur, qæ *ad lib. 2. §. 10.* lavdavimus. Utrumvis constare potest. illud simplicius videtur.

D Ὁ ψευδόμενος ἀσεβεῖ] *Falsa*, inqit, *qisqis loqitur, impietatis est reus*; sive volens id, sive nolens fecerit. Si volens sciénsqe; qia fallere vult. Fallere autem est injustitiæ pars. si nolens, qia rerum naturæ veritatíqe adversatur. Videantur Augustini *de mendacio*, & *contra mendacium*, *ad Consentium*, scripti libelli.

Ἀφορμὰς] *occasiones* Xylander. *instinctus & opportunitates* Casaubonus. Malim, *subsidia & adminicula à natura accepit*; ità usurpavit Xenophon Oeconomico. Ὁρῶμεν ἐπιστήμας τινὰς ἔχοντας καὶ ἀφορμὰς, ἀφ' ὧν δύνανται αὔξειν τὰς οἴκους. *& adminicula qadam unde rem familiarem augere possint.* Demosthenes. Χρήματα οὐκ ἔχοντι παρ' ὑμῶν, οὐδ' ἀφορμὴν οὐδεμίαν τῷ πολέμῳ. *Nec subsidium ullum ad bellum.*

E Ὁ τὰς ἡδονὰς ὡς ἀγαθὰς διώκων, τὰς δὲ πόνους ὡς κακὰ φεύγων, ἀσεβεῖ.] Seneca *Epist. 74. Ab hoc discede judicio*, (ut ullum præter virtutem bonum putes.) *non pietas constabit, non fides. Multa utramqe præstare cupienti patienda sunt, ex his qa mala appellantur; Multa impendenda ex his qibus indulgemus, tanqam bonis.* & *Epist. 76. Si hanc opinionem receperis, aliqid bonum esse præter honestum, nulla non virtus laborabit, nulla enim obtineri poterit, si qidqam extra se respexerit.*

Μίμε-

qaſi ea bonis maliſque præter meritum utriuſque aliqid attribuat; cùm mali ſæpenumero voluptatibus diffluant, eiſque rebus, qibus eæ comparantur, abundent; boni contrà in dolore verſentur, atqe in caſus ejuſmodi, qi dolorem ſolent parere, incidant. adhæc, qi dolorem timet, eorum aliqid timebit, qæ in mundo neceſſariò futura ſunt. hoc eſt avtem impium. & qi voluptatem ſectatur, injuriam inferendo non abſtinebit. hoc avtem apertè impium. oportet avtem, ad qæ rerum natura ex æqo ſe habet, (nec feciſſet utiqe utraqe, niſi ad utraqe ſe ex æqo haberet) adversùs hæc eadem eum pariter eſſe ex æqo affectum, qi naturæ ductum ſeqi deſiderat, qo naturæ conſentire poſſit. qicunqe ergò adversùs dolorem & voluptatem, vel mortem & vitam, vel gloriam & ignominiam, ad qæ rerum natura ex æqo ſe habet, non ex æqo afficitur, impiè hunc agere liqidò conſtat. per hoc avtem qod dicitur univerſi naturam iſtis ex æqo uti, intelligo iſta ex æqo evenire ex ſerie qadam rerum prodeuntium ſibíqe invicem ſuccedentium juxta antiqiſſimum qendam providentiæ motum, qo à principio illa ad hanc rerum omnium ordinationem & adornationem ſe contulit, cùm rationes qaſdam rerum futurarum apud ſe concepiſſet, & facultates qaſdam exiſtentiarum, tranſmutationum, & ſucceſſionum iſtiuſmodi fœcundas diſcreviſſet.

§. 2. Gratius eqidem foret, ut priùs defungeretur qiſpiam, qàm mendacitatem, ſimulationem, luxum, faſtum delibâſſet. ſecundus avtem ab hoc gradus, horum ſatur ſaltem emori præoptet,

σγ, ὡς παρ' ἀξίαν τι δοπουμένοις τοῖς φαύλοις, καὶ τοῖς σπουδαίοις. Διὸ τὸ πολλάκις τὰς μὲν φαύλας ἐν ἡδοναῖς εἶναι, καὶ τὰ ποιητικὰ τούτων κτᾶσθαι· τὰς δὲ σπουδαίας, πόνῳ, καὶ τοῖς ποιητικοῖς τούτου ἐπιπίπτειν. ἔτι δὲ ὁ φοβούμενος τὰς πόνους, φοβηθήσεταί ποτε τῶν ἐσομένων τι ἐν τῷ κόσμῳ. τοῦτο δὲ ἤδη ἀσεβές. ὁ, τι διώκων τὰς ἡδονὰς, [a] οὐκ ἀφέξεται δὲ ἀδικεῖν. τοῦτο δὲ ἐναργῶς ἀσεβές. χρὴ δὲ πρὸς ἃ ἡ κοινὴ φύσις ἐπίσης ἔχει (οὐ γὰρ ἀμφότερα ἐπίσης, εἰ μὴ πρὸς ἀμφότερα ἐπίσης εἶχε) πρὸς ταῦτα καὶ [b] τοὺς τῇ φύσει βουλομένους ἔπεσθαι, [c] ὁμογνώμονας ὄντας, [d] ἐπίσης διακεῖσθαι. ὅστις δὲν πρὸς πόνους καὶ ἡδονὰς, ἢ θάνατον καὶ ζῶλω, ἢ δόξαν καὶ ἀδοξίαν, οἷς ἐπίσης ἡ τῶν ὅλων φύσις χρῆται, αὐτὸς οὐκ ἐπίσης ἔχει, δῆλον ὡς ἀσεβεῖ. λέγω δὲ τὸ χρῆσθαι τούτοις ἐπίσης τῷ κοινῷ φύσιν, ἀντὶ δὲ κατὰ τὸ [e] συμβαίνειν ἐπίσης κατὰ τὸ ἑξῆς γινομένοις, καὶ ἐπιγινομένοις ὁρμῇ τινι [f] ἀρχαίᾳ τῆς προνοίας, [g] καθ' ἣν ἀπό τινος ἀρχῆς ὥρμησεν ἐπὶ τόνδε τὸν διακόσμησιν, συλλαβοῦσά τινας λόγους τῶν ἐσομένων, καὶ δυνάμεις γονίμους ἀφορίσασα, ὑποστάσεών τε, καὶ μεταβολῶν, καὶ διαδοχῶν τοιούτων.

a L. 11. §. 18.
b L. 3. §. 12. l. 6. §. 55. l. 10. §. 15.
c L. 8. §. 54. l. 10. §. 21.
d L. 11. §. 16.
e L. 2. §. 11. l. 6. §. 34.
f L. 11. §. 20.
g L. 7. §. 75. Inf. §. 28.

§. 2. Χαριέστερον μὲν ἦν ἀνδρὸς [h] ἀγύμναστον ψευδολογίας, καὶ πάσης ὑποκρίσεως καὶ τρυφῆς καὶ τύφου γενόμενον ἐξ ἀνθρώπων ἀπελθεῖν. τὸ δ' ἐν [i] κορεσθέντα γε τούτων [k] ἀποπνεῦσαι, δεύτερον πλοῦς,

h L. 3. §. 8.
i Inf. §. 37.
k L. 5. §. 4.

*ij

ANNOTATIONES.

Μίμφισθαι πολλάκις τῇ κοινῇ φύσει] vide *l.* 6. §. 6. 40. vide & piorum etiam hac in parte qerelas. *Pſalm.* 73. & Jerem. *c.* 12. Sed & qerelis iſtiuſmodi occurrentes; Senecam *de provid. c.* 2. & Salvianum *de gubernat. Dei. l.* 1. *c.* 2. Πῶς δὲ καὶ ὅσιον ἀπεύχεσθαι τὸ βουλήσει Θεοῦ γενόμενον; *Quomodo verò ſanctum eſſe qeat qa voluntate Dei fiunt, ea deprecari?* Apollonius Tyanæus *Epiſt.* 66. Itaqe qod Epictetus *l.* 1. *c.* 27. Τὸ σύνολον, ἐκεῖνο μεμνῆσθαι, ὅτι ἐὰν μὴ ἐν τῷ αὐτῷ ᾖ τὸ εὐσεβὲς καὶ συμφέρον, οὐ δύναται σωθῆναι τὸ εὐσεβές. *Illud omnino meminiſſe oportet, niſi in eadem re & pietas & utilitas collocetur, non poſſe pietatem conſervari.* Idémqe *enchir. c.* 30. Ὅπου γὰρ τὸ συμφέρον, ἐκεῖ καὶ τὸ εὐσεβές. ὥστε ὅστις ἐπιμελεῖται τοῦ ὀρέγεσθαι ὡς δεῖ, καὶ ἐκκλίνειν, ἐν τῷ αὐτῷ καὶ εὐσεβείας ἐπιμελεῖται. *Ubi utilitas, ibi etiam eſt pietas. Qamobrem qi id dat operam, ut ſic appetat & averſetur, qemadmodum decet: is eádem operâ & pietati dat operam.* & ibidem. Τῆς περὶ τοὺς θεοὺς εὐσεβείας, ἴσθι ὅτι τὸ κυριώτατον ἐκεῖνό ἐστιν, ὀρθὰς ὑπολήψεις περὶ αὐτῶν ἔχειν, ὡς ὄντων καὶ διοικούντων τὰ ὅλα καλῶς καὶ δικαίως. καὶ σαυτὸν εἰς τοῦτο κατατεταχέναι, τὸ πείθεσθαι αὐτοῖς, καὶ ἕπεσθαι πᾶσι τοῖς γινομένοις, καὶ ἀκολουθεῖν ἑκόντα ὡς ὑπὸ τῆς ἀρίστης γνώμης ἐπιτελουμένοις. ὕτω γὰρ οὔτε μέμψῃ ποτὲ τοῖς θεοῖς, οὔτε ἐγκαλέσεις, ὡς ἀμελούμενόν σε. ἄλλως δὲ οὐχ οἷόν τε τοῦτο γίνεσθαι, ἐὰν μὴ ἀποστῇς τῶν ὑφ' ἡμῖν, καὶ ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν μόνοις θῇς τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν. ὡς ἂν γε τὶ ἐκείνων ὑπολάβῃς ἀγαθὸν ἢ κακὸν, πᾶσα ἀνάγκη ὅταν ἀποτυγχάνῃς ὧν θέλῃς, καὶ περιπίπτῃς οἷς μὴ θέλῃς, μέμψασθαί σε καὶ μισεῖν τοὺς αἰτίους. *Religionis erga Deos immortales præcipuum illud eſſe ſcito, rectas de eis habere opiniones: ut ſentias & eſſe eos, & bene juſteqe adminiſtrare univerſa: parendum eſſe eis, & omnibus iis, qa fiant; acqieſcendum: & ſeqenda ultro, ut qa à mente præſtantiſſima regantur. Sic enim nec incuſabis eos unqam, nec ab eis neglegi te conqereris. Aliter avtem id fieri neqit, qam ſi iis, qa in poteſtate noſtra non ſunt, relictis, tam bona qam mala, in iis qa in nobis ſita ſunt collocâris. Nam ſi qid illorum ſenſeris eſſe bonum avt malum, aliter certè fieri non poterit, qin cum iis fruſtratus fueris qa velles, & in ea qa nolles incideris, & culpes & oderis illarum rerum avctores.*

Ὁμογνώμονας ὄντας] Qod *l.* 8. §. 54. συμφρονεῖν & *l.* 10. §. 21. συνιέναι dixit.

Οἷς ἐπίσης] vide *l.* 2. §. 11.

Ὁρμῇ τινι ἀρχαίᾳ τῆς προνοίας] Vide *ad lib.* 7. §. 75.

§. 2. Ἄγευστον ψευδολογίας] ità Origenes *adv. Celſ. l.* 1. Τῆς κακίας ἄγευστον. *Immunis ab omni vitio.* Sed de Chriſto. At malitiæ & pravitatis expertem prorſus excedere qi detur, cùm eâ intincti etiam, & qidem δυσπλοϊῷ βαφῇ, καὶ ἀνεκπλύτῳ, non δυσεκπλύτῳ tantummodo, ex utero in lucem prodeamus. *Pſal.* 51. *v.* 5. & 58. *v.* 3. Job. *c.* 14. *v.* 4. Eſai. *c.* 48. *v.* 8.

Τὸ δ' ἐν κορεσθέντα γε τούτων] vide *infrà* §. 37. & *ad l.* 5. §. 29. ità Lucretius *l.* 3.

Cur non ut plenus vitæ conviva recedis?

Flaccus *Sat.* 1.

Rarus, qi exacto contentus tempore vitæ
Cedit, utì conviva ſatur.

Talem tamen profitetur ſe Seneca *Ep.* 61. *Vixi qantùm ſatis erat: mortem plenus expecto.* Et Cicero *de ſenect. Omnino rerum omnium ſatietas vita facit ſatietatem. Vita avtem ſatietas tempus maturum mortis affert. Habet enim natura, ut aliarum omnium rerum, ſic vivendi modum.* Verùm *vita ſatietatem* loquntur illi, *vitii & malitiæ ſaturitatem* Marcus hîc. Nec minùs iſtâ qàm illâ expleri patitur, anima pravitate penitiùs infecta. de qa Bernardi illud uſurpari poteſt, *de conſider. l.* 5. *Peccatum in anima, atramentum in charta bibula. facilíùs charta deteritur qàm litura eraditur.* qæqe ut Moſes *lib.* 5. *cap.* 29. *v.* 19. *ebrietati ſitim adjicere* ſolet: temulentorum in morem; de qibus Simocattus *Epiſt.* 52. Διψῶσιν οἱ μέθυσοι ὅταν κορεσθῶσι τοῦ ὕπνου, καὶ σοφίζονται τῇ μέθῃ μέθης ἐπίτασιν. διὰ γὰρ τὴν εἰς ἄκρον εὐτξίαν πρὸς τὴν ἐναντίαν διάθεσιν μεταπίπτουσι, περιγεμόντος τοῦ ὕπνου τὰς ὑπερφλυγας καὶ ἐκκαίοντος. *Sitiunt temulenti cùm ad ſatietatem uſqe vino ſunt implets, & ebrietatis vim ebrietate pellunt. Nam è ſumma optimáqe valetudine in contrariam incidunt, exhilarante vino temulentos & exurente.* Ità de Marco Antonio verba habens Plinius major *l.* 14. *c.* 22. *Ebrius jam ſanguine civium, & tantò magis eum ſitiens. Namqe & hac neceſſitas vitium comitatur: ut bibendi conſvetudo avgeat aviditatem: Scitúmqe eſt Scytharum legati, qantò plus biberint tantò magis ſitire Parthos.* Ab hac peccandi, qæ improborum animos occupat, aviditate inexplebili juſtè fit qod Gregorius *dialog. l.* 4. *c.* 44. *ut culpa qa cum fine perpetrata eſt ſine fine puniatur. Qoniam iniqi ideo cum fine deliqerunt, qia cum fine vixerunt, voluiſſent utiqe, ſi potuiſſent, ſine fine vivere, ut potuiſſent ſine fine peccare.*

Ἀποπνεῦσαι] Vide *ad lib.* 5. §. 4. Cypriani nomine *de dupl. martyr. part.* 1. Qamdiu pulmonis officio attrahitur viciſſim ac redditur halitus, certum vitæ indicium eſt: unde loqendi conſvetudine *ſpirare* dicuntur, qi vivunt; & *expirâſſe* qi vitam finierunt. id qod iſtîc ἀποπνεῦσαι, *lib.* 4. §. 33. ἐκπνεῦσαι dicitur. eodem ſenſu Lucianus in *votis pag.* 503. ἀποφυσήσας τὸ ψυχίδιον ἄπει. *Exhalatâ animulâ abiturus ſis.* Et Homerus *Il.* δ'. *v.* 524.

— Θυμὸν ἀποπνείων.
--- *Animam exſpirans.*

Δεύτερος πλοῦς] formula proverbialis; à navtis deſumpta: πρῶτος πλοῦς dicitur, ὁ ὕριος, ἤ τοι ἐξ ὑρίας. cùm *vento favente & adſpirante*, navigatio inſtituitur. δεύτερος πλοῦς, ὅταν ὑρίου ἀποτυχόντες, κώπαις πλέωσι. *qando vento deſtituti, ad remigium ſe conferunt*, ut docet ex Pavſania Evſtathius *ad* extremum *Odyſſ.* β'. utriuſque ſimul meminit Syneſius *Epiſt.* 147.

* προηρ. ἢ προσκ. Lug. * ἢ προηρῆσθαι προσκαθῆσθαι τῇ κακίᾳ. καὶ ἔπω σε ἐδὲ ἡ πεῖρα πείθει φεύγειν ἐκ τῆς λοιμοῦ; λοιμὸς γὰρ διαφθορὰ διανοίας, πολλῷ γε μᾶλλον ἢπερ ἡ τοῦ περιεχουμένου τούτου πνεύματος τοιάδε τις δυσκρασία καὶ τροπή, αὕτη μὲν γὰρ ζώων λοιμὸς, καθὸ ζῶά ἐστιν. ἐκείνη δ' ἀνθρώπων, καθὸ ἄνθρωποί εἰσιν.

qàm improbitati immorari. an nondum experientia tibi ipſa ſvadet, ut è peſte iſta profugias. peſtis eſt enim, mentis corruptio, & pernicioſa quidem magìs ea, qàm aëris hujus circumfuſi intemperies & alteratio ejuſmodi. hæc enim animalium, qâ ſunt animalia; illa hominum lues eſt, qâ ſunt homines.

§. 3.

ANNOTATIONES.

Εἵλκετο ναῦς, καὶ ἀνήγετο πρὸς ὄρος αὖτη, κώπαις ἐκείνη. *Navis trahebatur, aliàque velis in altum, altera remis deducebatur.* Uſurpavit Plato in *Phileb. pag.* 375. *D.* Καλὸν μὲν, τὸ ξύμπαντα γιγνώσκειν τῷ σώφρονι. δεύτερος δ' εἶναι πλοῦς δοκεῖ, μὴ λανθάνειν αὐτὸν αὑτόν. *Præclara quidem res prudenti viro omnia noſſe. Secunda verò navigatio, proximaque videtur ab eo, ſeipſum minimè latere.* Ariſtoteles *Ethic. lib.* 2. *c.* 9. Ἐπεὶ οὖν τῆ μέτρῳ τυχεῖν ἄκρως χαλεπὸν, κατὰ τὸν δεύτερον φασι πλοῦν, τὰ ἐλάχιστα ληπτέον τῶν κακῶν. *Quoniam igitur medium aſſequi ita exquiſitè difficile eſt: ſecunda, ut inquiunt, navigatione minima ex malis ſumenda ſunt.* Syneſius in *Dione pag.* 49. Οἱ δὲ πλείους οὐδ' ὁπόθεν ἐκινήθησαν, ἀλλ' οὐδὲ, τὸν δεύτερον λεγόμενον πλοῦν, ὑπὸ τῆς σχολῆς εἰς νοῦν διεγείρονται. *Sed maxima hominum pars neque interim concitata eſt, neque qa ſecunda dicitur navigatio, per otium & quietem ad mentem excitatur.* Uſum paroemiæ docet Nicephorus Gregoras *hiſt Rom. lib.* 8. *c.* 11. Ἐντεῦθεν εἰς παροιμίαν καὶ ὁ δεύτερος πλοῦς ἐξενήνεκται. καὶ τῶν πρώτων ἀποτυγχάνοντες τῶν δευτέρων ἀπτόμεθα, καὶ τρίτων ἴσως. ἰδοὺ γὰρ καὶ λαμπάτι καὶ πυρσοῖς κεχρήμεθα, ἵνα ἐν σελήνῃ τῆς τὰ πάντα βοσκούσης λαμπάδος ὑπαίχωμεν, οἷον εἴ τινα δεύτερον ἐκ μηχανῆς ἥλιον πραττόντες τῇ νυκτί. *Illinc proverbium ὁ δεύτερος πλοῦς tranſlatum eſt: & ſi hac minùs ſucceſſit, res aliâ viâ aggredienda. Ecce enim facibus & rogis utimur, cùm ſolis ſplendore deſtituimur, & noctu veluti alium quendam ſolem machinamur.* Et quæ ſequuntur. Eodem ſenſu Ignatio Martyri *Epiſt. ad Mariam Edit. Londin. a.* 1680. *pag.* 70. δεύτερος λιμὴν dicitur. Κρείττων μὲν γράμματος ὄψις. πλὴν δεύτερος, φασὶ, λιμὴν καὶ ὁ τῶν γραμμάτων τρόπος. *Melius quidem litera viſus. Verumtamen ſecundus, ajunt, & literarum modus.* Ubi notanda paroemia à paroemiographis, qòd memini, nuſquam obſervata.

Ἢ προηρῆσθαι προσκαθῆσθαι τῇ κακίᾳ] *ante migrare è vitâ qàm illa vitia probare* Xylander. *Imo mortem potius optare, qàm moram in malo.* itaqe Lugdunenſis rectè reſtituit, ſi diſtinctionem tantùm adjecillet, προηρῆσθαι ἢ προσκαθῆσθαι. Spectat horſum qeribunda illa Apoſtoli exclamatio *ad Rom. c.* 7. *v.* 24. Ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος, τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου. *Ærumnoſus ego homo: qis me eripiet ex iſto corpore mortis?* Poſſunt & huc trahi ſi de malis iſtiuſmodi morum mentíſqe accipiantur, qæ referente Stobæo, *tom.* 1. *tit.* 122. ſuprà adducta ſunt *ad l.* 8. §. 5. ex Philemone Comico & Æſchylo Tragico. cujus & illud *ibidem* eſt.

Βίου πονηροῦ θάνατος εὐκλεέστερος
Vitâ notatâ labe mors illuſtrior.

Et Evripides *Erecth.*

— ἐγὼ δὲ τοὺς καλῶς τεθνηκότας
Ζῆν φημι μᾶλλον τοῦ βλέποντος μὴ καλῶς.
— *Mihi illi morte qi pulcrâ jacent,*
Qàm vita qorum turpis eſt, vivunt magìs.

Grotius. Et Democrates (teſte Porphyrio *de abſtin. à carnib. l.* 4. §. 21.) dicere ſolebat, Τὸ κακῶς ζῆν καὶ μὴ φρονίμως καὶ σωφρόνως καὶ ὁσίως, ἢ κακῶς ζῆν ἅπαξ, ἀλλὰ πολὺν χρόνον ἀποθνήσκειν. *Malè vivere, & nec prudenter, aut modeſtè, aut ſanctè, non eſſe malè vivere, ſed per longum tempus mori.* Socrates itaqe apud Xenophontem in *Apolog. pag.* 702. *E.* Αἱρήσομαι τελευτᾶν μᾶλλον, ἢ ἀνελευθέρως τὸ ζῆν ἔτι πρασιᾶν, κερδαίνων τὸν πολὺ χείρω βίον ἀντὶ θανάτου. *Mortem potius eligam, qàm ut parum ingenuè vitam longiorem emendicando, pro morte vitam multò deteriorem lucrer.* Xenophon ipſe in *Lacedæm. polit. pag.* 683. *D.* Αἱρετώτερον εἶναι τὸν καλὸν θάνατον ἀντὶ τοῦ αἰσχροῦ βίου. *Ut vitæ turpi mors honeſta præferretur.* Sed & Plato *de leg. l.* 9. *pag.* 923. *A.* ad Marci mentem planiſſimè, ubi homini ſceleſto remedia qædam præſcripſerat: Ἐὰν μέν σοι δρῶντι ταῦτα λωφᾷ τι τὸ νόσημα. *Siquidem his adhibitis auxiliis morbus remiſerit*, bene habebit. (id enim ſupplendum, éſtque ellipſis Atticis familiaris, qalis Lucæ *c.* 13. *v.* 9. & alibi paſſim. vide Evſtath. ad *Il. a.*) εἰ δὲ μὴ, καλλίω θάνατον σκεψάμενος, ἀπαλλαττέσθω τοῦ βίου. *Aliter autem mors ſatiùs fore arbitratus deſinat vivere.* Et *ibidem pag.* 928. *C.* Τοῖς ἀνιάτως ἔχουσιν, οὐδὲ αὐτοῖς ἔτι ζῆν ἄμεινον. *Inſanabilibus jam ſatiùs eſt mori.* Et in *Timæo*, Ἐνιδόξει τοῦ πλείονος βίου, φαυλοτέρου δὲ, τὸν ἐλάττονα ἀμείνονα εἶναι * πάντῃ [* παντὶ, al.] πάντως προαιρετέον. *Viſum fuit vitam brevem meliorémque diuturna & deteriori eſſe omnino anteponendam.* Itaqe Juſtinus *dialogo cum Tryph. Edit. Coion. pag.* 223. *B.* Ἐρμαῖον ἦν ὡς ἀληθῶς τοῖς κακοῖς τὸ ἀποθνήσκειν. *Mors malis re verâ lucroſum eſſet.* In hanc eandem ſententiam & Themiſtius in *Orat. qinqenn.* Πίνδαρον ἐπαινῶ τὸν ποιητὴν, ὡς ἅμα τε πᾶσιν ἀνθρώποις ὁμοίως ἐν ἀγαθῇ μοίρᾳ, τὸ προελθεῖν εἰς χρόνον πλείω τὸν βίον, ἀλλὰ μόνοις τοῖς ζῆν μετὰ δικαιοσύνης προαιρεμένοις. *Pindarum poetam laudo, ubi ait, non eodem modo omnibus hominibus felici fato vitam in longius tempus excurrere. Sed iis duntaxat, qi cum juſtitia illam ſibi tranſigendam ſtatuunt. Qibuſcum etiam ſpes jucunda cohabitat, bonaqe ſenectutis nutrix illos cum gavdio in naturæ diverſorium deducit. At liberatio à vitioſitate qò citius evexerit, eo melius cum illis agitur, qos ipſa occupat: qippe qa non ſinat in plura incidere peccata.* At Chryſippum in hac parte notat Plutarchus *de Stoic. contradict. c.* 10. & *de commun. notit. c.* 12. ut varium: minúſqe ſibi conſtantem; dum in *libr.* περὶ τῦ προτρέπεσθαι, modò Antiſthenem lavdat, qi dixerit, δεῖν κλᾶσθαι νῦν ἢ ῥόχον, *parandum aut mentem, aut laqeum.* Et Theognidem taxat, qi dixerat,

Χρὴ πενίην φεύγοντα,
Ut paupertatem fugias,

cùm dicere debuiſſet,

Χρὴ καπίνην φεύγοντα, καὶ ἐς βαθυκήτεα πόντου
Ῥίπτειν, καὶ πετρῶν, Κύρνε, δι' ἠλιβάτων.
Ut vitium fugias, vel ſaltu te in maris undas
Cyrne, vel à ſcopulis dejice præcipitem.

Modò è diverſo Platonem ſugillat, qi dixerit, ὅτι τῷ μηδὲν μαθόντι, μηδ' ἐπισαμένῳ ζῆν, λυσιτελεῖ μὴ ζῆν. *Ei qi neqe didiciſſet, neqe ſciret vivere, utile eſſe non vivere.* ſtatuítqe ipſe, ὅτι καὶ τοῖς φαύλοις πρέπει μένειν ἐν τῷ ζῆν, *Malis qoqe convenire, ut in vita maneant.* & *de natura lib.* 3. ὅτι λυσιτελεῖ ζῆν ἄφρονα, ἢ μὴ βιῶν, κἂν μηδέποτε μέλλῃ φρονήσειν. *Expedire inſipienti ut vivat potius qàm moriatur, etiamſi nunqam ſit futurum ut ſapiat.* At contrà Marcus & iſtic, & alibi. vide *l.* 10. §. 8.

Οὕτως οὐδὲ ἡ πεῖρα πείθει φύγειν ἐκ τοῦ λοιμοῦ.] Diodorus Siculus *hiſt. lib.* 12. *pag.* 79. Ἡ κακία καὶ ἡ φαυλότης, καθάπερ λοιμικὴ νόσος, ἐπινέμεται τὸν βίον τῶν ἀνθρώπων, καὶ νοσοποιεῖ τὰς ψυχὰς τῶν ἀρίστων. *Malitia & improbitas non ſecus ac peſtis in hominum vita graſſantur, & vel integerrimorum ſæpe animos veluti morbi aliqâ contagione inficiunt & corrumpunt.* Joannes Chryſoſtomus *in Joan. Orat.* 57. *pag.* 359. *C.* Δεινὸν γὰρ, δεινὸν, ἡ τῶν πονηρῶν συνήθεια. οὐκ ἔστιν ταχέως λοιμὸς ἅπασαν, καὶ ὥρα διαφθείρει, ὡς ἡ τῶν πονηρῶν κακία ἀνδρῶν.

Φθείρουσι γὰρ ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί.
Gravis etenim, gravis eſt converſatio malorum. Non tàm citò peſtis attingit, & ſcabies corrumpit inqinatos & morbo correptos, ut pravorum hominum malitia.

Corrumpunt enim bonos mores colloqia prava.

qod & Apoſtolus *ad Cor. Epiſt.* 1. *c.* 15. *v.* 33. adducit ex Menandri *Thaidè*, * uti Scholiaſtes Græcus adnotavit. Itaqe qod Gregorius Nazianzenus in opulentis, qoad pavperes, vitio vertit, de omnibus in univerſum, qoad peſte correptos, reſpectu corporis, de pietatis, virtutiſqe ſtudioſis, qoad improbitatem, impuritatem, impietatem, palàm præferentes, animi reſpectu, non incommodè uſurpatur; & qoad illos qidem nullâ mutatione facta. Τῶν ἡμετέρων σωμάτων ἀσφάλειαν, τὴν τούτων φυγὴν νομίζομεν. ὅτι καὶ τὸν αὐτὸν ἀυτοῖς σκοποῦμεν ἀέρα, μικρᾷ δυσχεραίνοντες. *Ut corporum qoqe noſtrorum ſalutem in eorum fuga atqe averſione poſitam eſſe exiſtimemus, qòd eundem cum ipſis aërem trahamus indigne ferentes.* qoad iſtos, voculâ unâ immutatâ, & ψυχῶν vocabulo pro σωμάτων ſubſtituto. Atqe in eam mentem Seneca *de tranq. c.* 7. *Serpunt vitia & in proximum qemqe tranſiliunt. Itaqe ut in peſtilentia cavendum eſt, ne corruptis jam corporibus, & morbo flagrantibus aſſideamus, qia pericula trahemus, afflatuqe ipſo laborabimus: ità in amicorum legendis ingeniis, dabimus operam, ut qàm minimè inqinatos aſſumamus.* Adjicere lubet Marci ipſius verba ferè noviſſima ad amicos, moribundum deflentes; *Qid me fletis, & non magìs de peſtilentia & communi morte cogitatis?* qod *res humanas ridendo protuliſſe* eum dicit Capitolinus, cùm *deplorando* potiùs dicere debuerit: qod & Joſephus Scaliger obſervavit.

Λοιμὸς γὰρ] Philo *de provident*: apud Evſebium *præpar. lib.* 8. *c. ult.* Κατασάστεως δὲ λοιμικῆς μᾶλλον, ἢ οὐκ ἦτον, φθοροποιός ἐστιν ἡ κακία. *Atqi vel magis, vel nihilo certè minus, qàm peſtifera qadam lues, exitialis improbitas eſt.*

Διαφθορὰ διανοίας] Ità Pavlus *ad Tim. Epiſt.* 1. *c.* 6. *v.* 5. Διεφθαρμένον τὸν νοῦν. *Corruptum mente* & Petrus *Ep.* 2. *c.* 1. *v.* 4.

§. 3. Mortem noli contemnere, ſed animo lubenti excipe, tanqam ex eorum qæ natura vult, numero qod ſit. cujuſmodi enim res eſt, adoleſcere, ſeneſcere, creſcere, adultum eſſe, barbatum eſſe, dentire, caneſcere, ferere, prægnantem eſſe, parere, aliáqe id genus opera naturalia, qæ vitæ ſecum ferunt ætates, ejuſmodi planè res eſt & diſſolvi. hominis eſt igitur conſiderati, nec temerariè,

§. 3. Μὴ καταφρόνει θανάτου, ἀλλὰ [a] ἐυαρέστει αὐτῷ, ὡς καὶ τούτου ἑνὸς ὄντος, ὧν [b] ἡ φύσις ἐθέλει. ὅιον γάρ ἐστι τὸ νεάσαι, καὶ τὸ γηράσαι, καὶ τὸ αὐξῆσαι, καὶ τὸ ἀκμάσαι, καὶ ὀδόντας, καὶ γένειον, καὶ πολιὰς ἐνεγκεῖν, καὶ σπεῖραι, καὶ κυοφορῆσαι, καὶ ἀποκυῆσαι, καὶ τὰ ἄλλα τὰ φυσικὰ ἐνεργήματα, ὅσα αἱ ἔξ σοῦ βίῳ ὧραι φέρουσιν, [c] παῖσαι καὶ τὸ ἀβαλυθῆναι. τοῦτο μὲν οὖν κατὰ ἄνθρωπόν ἐστι λελογισμένον, [d] μὴ [e] ὁλοσχερῶς, μηδὲ ὠσικῶς,

a L. 2. §. 3.
b L. 2. §. 17.
c L. 3. §. 7. l. 6. §. 2.
d L. 3. §. 7. l. 10. §. 14.
e L. 5. §. 36.

ANNOTATIONES.

v. 4. Ἀποφυγόντες τῆς ἐν κόσμῳ ἐν ἐπιθυμίᾳ φθορᾶς. *Elapſi ex corruptione qa eſt in mundo per cupiditatem.* Sed & ψυχῆς διαφθοράν, ἀδικίαν. *Injuſtitiam animi eſſe corruptelam.* dixit Plato apud Plutarchum de *Stoic. contradict.* c. 12. Τῷ γὰρ δικαίῳ μὲν αὔξεται, καὶ σώζεται, τῷ δ' ἀδίκῳ μειοῦται καὶ ἀπόλλυται. *Nam illud, qod per juſtitiam creſcit & conſervatur, per injuriam imminuitur & perit.* Epictetus *l.* 4. *c.* 1.

§. 3. Μὴ καταφρόνει θανάτου] Mortem contemni vetat. Unde & Scaliger Capitolinum notat, qòd Marcum illa qæ ſuperiùs retulimus *mortem contemnentem* dixiſſe aſſerit. Verùm qid dicemus ergò creberrimis illis philoſophorum, cùm exterorum, tum & noſtrorum, diſſertationibus, qibus ad *mortis contemptum* mortales cohortantur, animántqe? Reſponſio proclivis ſatìs videtur; *cóntemnendam* eſſe *mortem*, qaſi bonis ſaltem qicqam obeſſe poſſit; *non contemnendam*, qatenus eſt naturæ munus, qod Marcus iſtic, vel qà divinæ diſpoſitionis, & diſpenſationis effectus.

Εὐαρέστει αὐτῷ] Vide *l.* 2. §. 3. & *infrà* §. 6.

Ἑνὸς ὄντος, ὧν ἡ φύσις ἐθέλει] Vide *lib.* 2. §. 17. & *l.* 3. §. 7. & *l.* 6. §. 2.

Λελογισμένον] Hominem *conſideratum.* qomodo Cicero *pro Cæcin. Illud conſideratis hominis eſſe putavit, qa de re jure decertare oportebat, armis non contendere.* Porphyrius *de abſtinent. l.* 1. §. 44. Ταύτῃ διηνεκίναι φαίνεται ὁ σπουδαῖος τῷ φαύλῳ. ὅτι ὁ μὲν πανταχοῦ τὸν λογισμὸν ἴσχει παρεισῶντα καὶ κρατοῦντα καὶ ἡνιοχοῦντα τὸ ἄλογον. ὁ δὲ πολλὰ πράττειν παρεὶς τῷ λογισμῷ, καὶ σὺν τούτῳ πράττειν ἃ πράττει. διὸ καὶ ὁ μὲν ἀλόγως λέγεται, ὁ δὲ λελογισμένως. *Et in hoc videtur differre bonus à malo: qòd ille rationem ſemper habet parti rationis experti aſſtantem, eamqe moderantem. Hic verò multa eorum qæ agit non omnino curat, ut cum ratione faciat. Unde & inconſideratus appellatur, alter autem conſideratus.* qi locus parùm integer videtur; ità forſan reſtituendus ὁ δὲ π. πράττει π. τὸν λογισμὸν καὶ σ. τ. πράττει ἃ π. *multa facit ratione neglectâ, & cum iſta* (parte ſcilicet irrationali) *facit qæ facit.*

Μὴ ὁλοσχερῶς, μηδὲ ὠσικῶς, μηδὲ ὑπερηφάνως πρὸς τὸν θάνατον ἔχειν] Vide *lib.* 3. §. 7. Seneca *Epiſt.* 30. *Vides qoſdam optantes mortem, & qidem magìs qàm rogari ſolet vita. Neſcio utros exiſtimem majorem nobis animum dare, qi depoſcunt mortem, an qi hilares eam, qietique opperiuntur: qoniam illud ex rabie interdum ac repentina indignatione fit; hac ex judicio certo tranqillitas eſt. Venit aliqis ad mortem iratus morti: venientem nemo hilaris excipit, niſi qi ſe ad illam diu compoſuerat. Multos ſpectavi abrumpentes vitam; ſed plus momenti apud me habent, qi ad mortem veniunt ſine odio vitæ, & admittunt illam, non attrahunt.* Idem *Epiſt.* 24. *Objurgat Epicurus non minùs eos qi mortem concupiſcunt, qàm eos qi timent; & ait; Ridiculum eſt, currere ad mortem tædio vitæ, cùm, genere vitæ, ut currendum eſſet ad mortem, effeceris. Item alio loco dixit: Qid tam ridiculum, qàm appetere mortem; cùm vitam tibi inqietam feceris, metu mortis? His adjicias & illud ejuſdem notæ licet; Tantam hominum imprudentiam eſſe imò dementiam, ut qidam timore mortis ad mortem cogantur.* Ità Arceſilaus apud Plutarchum *ad Apollon. pag.* 110. *A.* Πολλοὶ διὰ τῶν ἀθύμιαν, καὶ τὴν πρὸς τὸν θάνατον δυσκολίαν, ἀποθνήσκουσιν, ἵνα μὴ ἀποθάνωσι. *Multi ob vilitatem animi, & conceptam adversùs mortem calumniam moriuntur, nè moriantur.* Atqe ut Diogenes; Οἱ μὲν ἐν τῇ χειμαζόμενοι, ὑπερμείναντες καταδῦναι τὴν ναῦν, πρότερον ἑαυτοὺς ἐπισφαξαν. *Alii qidem in navi tempeſtate vexati, non exſpectantes uſqe dum navis ſubmergeretur, ſeipſos trucidárunt.* Lucret. *l.* 3.

Et ſæpe uſqe adeò mortis formidine, vita
Percipit humanos odium, luciſqe videndæ,
Ut ſibi conſciſcant mœrenti pectore letum.

Atqi, ut Martialis *l.* 2. *Epig.* 80.

Hoc, rogo, non furor eſt, nè moriare, mori?

vel etiam metu mortis mortem precari? ut Plinius *l.* 6. *Epiſt.* 20. Seneca *Epiſt.* 70. *Stultitia eſt, timore mortis, mori. venit qi occidat. expecta. qid occupas? qare ſuſcipis aliena crudelitatis procurationem? Utrùm invides carnifici tuo, an parcis? Scribonia Druſi Libonis amita, conſilium habenti, utrùm conſciſceret ſibi mortem, an expectaret, Qid te, inqit, delectat alienum negotium agere?* Sed pergit idem *Ep.* 24. *Confirmes animum vel ad mortis vel ad vitæ patientiam. In utrumqe monendi ac firmandi ſumus, & nè nimis amemus vitam, & nè nimis oderimus. Etiam cùm ratio ſuadet finire, non temerè nec cum pro-*

curſu capiendus eſt impetus. Vir fortis ac ſapiens non fugere debet è vita, ſed exire. (qanqam de Catone qid *ibidem* dicat, vide *ad l.* 2. §. 17.) *& ante omnia ille qoqe vitetur affectus, libido moriendi. Eſt enim ut ad alia, ſic etiam ad moriendum inconſulta animi inclinatio: qæ ſæpe generoſos atqe acerrima indolis viros corripit, ſæpe ignavos jacentéſqe: illi contemnunt vitam, hi gravantur.* Vide ampliùs *ad l.* 6. §. 46. Plinius minor *lib.* 1. *Ep.* 22. de T. Ariſtone agens. *Nam impetu qodam & inſtinctu procurrere ad mortem, commune cum multis: deliberare verò, & cauſſas ejus expendere, utqe ſvaſerit ratio, vita mortiſqe conſilium ſuſcipere vel ponere, ingentis eſt animi.* Elegantiſſimè avtor libri *de duplici martyrio* qod Cypriani nomen præfert, ſive Eraſmus is, ſive alius qis fuerit: *Plurimùm intereſt inter barbaricam immanitatem & martyrum modeſtiſſimam conſtantiam, in ſe imbecillem, in Chriſto fortem. Sunt qi certis artibus corpus ſtupefaciunt, nè ſentiant cruciatus: Sunt & affectus impotentes, qi ſenſum adimunt animo, ità ut vel mortem impavidi perferant. Sed placidum illud ac manſvetum; illud humiliter ſublime, & ſublimiter humile, non videmus niſi in Chriſti martyribus.*

Μὴ ὁλοσχερῶς] Xylander iſtic à Marci tum mente, tum & verbis, longiſſimè receſſit: Acceſſit propiùs Mericus. ſed ὁλοσχερῶς iſtud prorſus omiſit; de vocabuli ſenſu incertus forſitan. Mihi hoc loco ἀντὶ τοῦ προπετῶς, *temerè*, poſitum videtur. de qo vide *ad l.* 5. §. 36.

Μηδὲ ὠσικῶς] Svidas. ὠσικῶς, τὸ μετὰ βίας καὶ ὠθισμοῦ.
Μηδὲ ὠσικῶς καὶ μετὰ βίας πρὸς θάνατον ἔχειν.
Pellendo, trudendo, per vim & per propulſionem. Ut in illo ſenario:

Nec impetu, nec per vim eſt ruendum ad mortem.

Hunc Marci locum dubio procul adduxit, verùm id καὶ μετὰ βίας, à Lexicographo, opinor eſſe, non ab avtore. Svidam ex parte ſecutus Mericus *violenté* vertit. Ego, impetuoſè, malim: qando cum impetu qis ad aliqid impellitur. Ità nec temere vult hominem in mortem proſilire, priuſqam apud ſe ſeriò ac ſedulò perpenderit, juſta necne ſuppetat vitam exponendi avt excludendi occaſio, de qo vide *ad l.* 3. §. 1. nec etiam ubi juſta cavſſa id faciendi ſuberit, cum impetu qodam ad mortem obeundam ferri. Tractum ab eis, qi dum ad rem aliqam qam avidè expetunt, potiundam confertim ruunt, alii alios protrudere, & propellere ſolent: hoc eſt qod Svidas, μετὰ ὠθισμοῦ ferri, cùm, utì illi Adonia ſpectatum in avlam regiam confluentes.

Ὠθοῦνθ' ὅστις ὕες.
Trudunt ut ſues

Theocritus *idyl.* 15. 73. ſive ut Philoſophiæ nomen ementiti, avri accipiendi ſpe impulſi, εἰς ἀκρόπολιν ὠθίζοντας, *in arcem ruunt.* in Luciani *piſcatore.* vel etiam ut cives Athenienſes in Pnycem apud Ariſtophanem *Acharnan. Act.* 1. *Sc.* 1.

--- Καταῤῥίουσι ἀθρόοι,
Ἀλλήλοις ὠσιοῦντας περὶ πρώτης ξύλης.
--- *Confertim omnes ingruent,*
Invicem ſe trudent, dum primam qiſqe ſedem captabit ſibi.

atqe,

Εἰς τὴν προεδρίαν πᾶς ἀνὴρ ὠσίζεται.
Qiſqe ad primum truditur ſubſellium.

ὠσικῶς itaqe πρὸς τὸν θάνατον ἔχουσι, qi ſpiritum, non placidè emittunt, ſed *cum impetu ejiciunt*, ut de Catone ipſo Seneca, *Ep.* 25. vide *ad l.* 2. §. 17. Poteſt & à belluis ſeriſqe tractum videri, qæ in ferrum, qo impetuntur, ſponte ipſæ ac cum impetu obviam feruntur. Ὥσπερ οἱ κάπροι, οἱ πρὸς τὴν πληγὴν ὁμόσε ὠθούμενοι. *Sicut apri eodem adverſùs ictum irruentes.* Marci mentem expreſſit optimè Gregorius Nazianzenus *in Julian. Orat.* 2. Ἐπὶ Πέρσας στρατεύει, θράσους ἀλογίᾳ μᾶλλον ἢ ῥώμης ἀσφαλείᾳ, πιστεύσας. καὶ οὐδ' ἐκεῖνο συνιδὼν δυνηθεὶς ὁ σοφώτατος, ὅτι θάρσος καὶ θράσος, κἂν εἰ τοῖς ἐνόμασι πλησιάζοι, πλεῖστον ἀλλήλων τῇ δυνάμει κεχώρισται, ἀνδρείᾳ τε ὂν φαμεν καὶ ἀνανδρίᾳ. Τὸ μὲν γὰρ ἐν τοῖς τολμητίοις θαῤῥεῖν, ἀνδρείας ἐστὶν, ὥσπερ τὸ ὑφίστασθαι, δειλίας· τὸ δὲ πλείαν ὁ κίνδυνος, ὁμόσε χωρεῖν καὶ ὠθίζεσθαι, ἀλλὰ μὴ κατίχεσθαι, θράσους. ὥσπερ τὸ ὑποχωρεῖν, ἀσφαλείας. *Adverſùs Perſas expeditionem ſuſcipit, præcipiti temeritatè potius qàm virium firmitate fretus: ac ne illud qidem perſpiciens vir ſapientiſſimus, fiduciam & audaciam, licet nominis ratione inter ſe vicina ſint, potentia tamen & facultate plurimùm inter ſe diſtinctas eſſe. Etenim in iis rebus,*

qas

ὡσπως, μηδὲ ὑπερηφάνως πρὸς τὸν θάνατον ἔ-
a L. 2. §. 17. χειν. ἀλλὰ [a] περιμένειν ὡς [b] μίαν τῶν φυσικῶν
l. 5. §. 10. ἐνεργειῶν. ὡς νῦν περιμένεις, πότε ἔμβρυον ἐκ
b L. 2. §. 12. l. 4. §. 5. τῆς γαστρὸς τῆς γυναικός σε ἐξέλθῃ, ἅτως ἐκ-
δέχεσθαι τὴν ὥραν ἐν ᾗ τὸ ψυχάριόν σε καὶ ἐλύ-
c L. 4. §. 50. τρα ταῦτα ἐκπορεύσῃ. εἰ δὲ καὶ [c] ἰδιωτικὸν παρά-
πτημα ἀψικάρδιον θέλεις, μάλιστά σε εὔκολον
d L. 8. §. 22. πρὸς τὸν θάνατον ποιήσῃ, ἡ ἐπίσκεψις ἡ περὶ [d] τὰ
e L. 6. §. 27. 28. ὑποκείμενα, ὁ ὧν μέλλεις ἀφίσεσθαι, καὶ [f] μεθ'
f L. 4. §. 50. οἵων ἠθῶν ἐκεῖ ἔσῃ * ἡ ἐμπεφυρμένη. [g] πρόσ-
* ἡ [ψυχὴ] f. πλασον μὲν γὰρ αὐτοῖς ἥκιστα δεῖ, ἀλλὰ καὶ
g L. 2. §. 1. l. 6. §. 26, 27. h συνδεδέσθαι καὶ πράως φέρειν. μεμνῆσθαι μέντοι
h L. 3. §. 4. ὅτι i ἐκ ἀπ' ἀνθρώπων ὁμοδογματούντων σοι ἡ
i L. 10. §. 36. l. 11. §. 9. ἀπαλλαγὴ ἔσῃ. τοῦτο γὰρ μόνον, ἅπερ ἄρα, ἀν-
θεῖλκεν ἂν τὴ καθεῖρχεν ἐν τῷ ζῆν, εἰ συζῆν ἐφεῖτο

nec impetuosè, nec fastuosè adversùs mortem se gerere: sed tanqam opus naturale, eam præstolari, qo modo nunc præstolaris, doneo uxoris tuæ utero fœtus prodeat. ità expectanda est hora, qâ animula tua involucro isti excidet. si avtem vulgare vis pharmacum, qod cor tamen attingat, morti facilem cumprimis præstabit te, si consideraveris res subjectas à qibus morte divelleris, moréque hominum qales sint, qibus anima tua ulteriùs non immiscebitur. etiamsi enim offendi eis te nevtiqam oportet, sed curare eos, placidéqe ferre; meminisse tamen licuerit, qod ab hominibus havd idem tecum sentientibus discessurus es. hoc enim solum, si qid aliud, nos retraheret & in vita retineret, si cum eadem sentientibus vitam degere daretur. nunc avtem vides, qanta molestia

ex

ANNOTATIONES.

qas aggredi avdacter convenit, magnum & præsidentem animum gerere, magnanimitatis est: qemadmodum contra, langvere ac periculum detrectare, timiditatis & ignaviæ. At ubi plus periculi imminet, tum verò obviam procedere, seqe in discrimen obtrudere, non avtem reprimere ac retinere, temeritatis ducendum est: qemadmodum è contrario, cedere, cautioni & prudentiæ est. qod & ferinum potiùs qàm humanum idem censet, Καθάπερ συῶν τὰς θρασυτέρας πρὸς τὸ ξίφος ἀθίστασθαι. *Avdaciores, tanqam sues, adversùs telum impelli.* Vide *l.* 11. §. 3. Seneca *de ira l.* 3. *c.* 3. *Hic barbaris fortè ruentibus in bella exitus est. aguntur, qà dolor traxit, incompositi, interriti, incavti, pericula appetentes suâ: gavdent feriri, & instare ferro, & tela corpore urgere, & per suum vulnus exire.*

Μηδὲ ὑπερηφάνως] hoc est, qod Seneca *Ep.* 70. *Qid est stultius qàm fastidiosè mori?* Aliud est enim qod Tertullianus *ad nation. l.* 1. *c.* 19. *fastidium mortis, est spes resurrectionis.* Siqidem huic *fastidium mortis*, non navseatio ad mortem, sed mortis cum fastu qodam, sed pio illo, despectus. Vide *l.* 3. §. 7.

Περιμένειν] Vide *ad l.* 5. §. 10.

Πότε ἔμβρυον ἐκ τῆς γαστρὸς] Seneca *Ep.* 102. *Qemadmodum novem mensibus nos tenet maternus uterus & præparat non sibi, sed illi loco, in qem videmur emitti jam idonei spiritum trahere, & in aperto durare: Sic per hoc spatium, qod ab infantia patet in senectutem, in alium naturæ sumimur partum: alia origo nos expectat, alius rerum status.* vide ulteriùs *ad l.* 4. §. 21.

Τῶ ἐλύτρω τούτω ἐκπεσεῖται] ἕλυτρα dicuntur *folliculi* illi, qibus semina continentur & involvuntur nonnulla, nec omnia tamen: sunt enim & γυμνόσπερμα. Theophrastus *hist. l.* 1. *c.* 18. & Plinius *l.* 19. *c.* 7. qod Basilius hexaem. *Orat.* 5. *pag.* 64. *D.* Τινὰ μὲν γυμνὰ, τινὰ δὲ ἐν ἐλύτροις κεκαλυμμένα. *Partim qidem nudi, partim verò tecti folliculis.* Plinio *tunicula*, Varroni *l.* 1. *c.* 3. *vagina*, dicuntur. Hesychius ἕλυτρον, δέρμα, δήκη, λέπυρον, εἰείλημα, κάλυμμα, σκέπασμα. Ἕλυτρον, *pellis, theca, cortex, involucrum, velamen, tegumentum.* de seminibus usurpat etiam Dioscorides, *l.* 2. *c.* 111. & *l.* 4. *c.* 167. his avtem dehiscentibus semina jam matura prorsus, ipsa sponte suâ decidunt. Unde illud Plinii *l.* 28. *c.* 30. *Oraculum verò, biduo celeriùs messem potiùs facere, qàm biduo seriùs.* Et de leguminibus Theophrastus *l.* 8. *c.* 10. Θερίζουσι δ' ἐυχυλότερα τὰ χειροπὰ, πρὸς τὸ μᾶλλον καὶ ῥᾷον συλλέξαι. ταχὺ γὰρ καταῤῥεῖ. *Legunt succulentiora legumina qidem qò plus facilitúsqe colligere possunt. Celeriter enim defluunt.* Ἐλύτρῳ, sive *integumento*, & *involucro* istiusmodi corpus humanum confert Marcus noster, qòd eô anima qasi involvatur. tempúsqe nos præstolari monet, qo tanqam semen maturum jam, ea folliculo isti excidat. Eodémqe in eundem sensum vocabulo usus est Admetus poëta qidam ignobilis, in versiculo isto, qem cippo suo inscribendum destinaverat;

Γαῖα λάβ' Ἀδμήτου ἕλυτρον. Σῆ δ' εἰς θεὸν αὐτός.
Corpus humo tegitur, Admetus ad astra volavit.

Refert Lucianus in *vita Demonactis pag.* 868. Arnobius pariter corpus, nunc *folliculum*, nunc *pelliculam* nuncupat. *lib.* 2. extremo. *nec in caruncula hujus folliculo constitutis, opis aliqid sponsum est.* & mox: *Non vitam eripitis nobis, sed pelliculis revelatis & cutibus nos.* Itaqe qod vir spiritûs ingentis Basilius Valenti mortem minitanti referente Sozomeno *histor. eccles. l.* 6. *c.* 16. Μεγίστην δώσειν χάριν, ὡς (ὃς legendum) ἐν τάχει τῶν δεσμῶν τοῦ σώματος ἀπαλλάξειεν. *Se ingentia largiturum, ut qàm citissimè corporis vinculis liberaretur.* id Gildas noster in *Epist. suorum increpatoria* sic reddidit; *qi maturiùs Basilium de nodo follis hujus solveret.* Qin & Tertullianus in *apolog. c.* 50. *Anaxarchi follem* dixit, qod Græci, θύλακον alii, alii ἀσκόν. vide *ad l.* 3. §. 5, 7. & *l.* 8. §. 37. & *l.* 10. §. 36. Qanqam & corpus animæ ἕλυτρον dici potest, qatenus *theca* sive *vagina* generaliùs sumptæ significationem habet. vide Plutarchum *Sympos. l.* 4. *c.* 2. *infrà ad* §. 9. ἐυρίθη. siqidem in lingva Aramæa corpus etiam גרנה dicitur Danielis *c.* 7. *v.* 15. qæ vox *vaginam* significat; *annal. sacr. l.* 1. *c.* 21. *v.* 27. atqe ità Tertullianus *de resurr. c.* 9. corpus humanum, *afflatûs divini vaginam* nuncupât. Plinius *l.* 7. *c.* 52. de Hermotimo Clazomenio: *cremato corpore inimici remeanti animæ qasi vaginam ademerunt.* Verúmqe hîc qod Theodoretus *therapevt: l.* 9. *Tom.* 4. *pag.* 607. *D.* Ὡς τὰ πολλὰ τῶν ἄγαν τιμιωτάτων ἐλύτροις ἐυτελέσι καλύπτεται. *Pleraqe eorum, qa maximi sunt pretii, vilioribus involucris obtegi.* Nec aliter ferè Seneca *Epist.* 92. *Qis unqam vestimenta æstimavit arculâ? Nec bonum, nec malum vagina gladium facit. de corpore idem existimame dicere.* Prout avtem corpus ἕλυτρον Marcus ità κέλυφος Epictetus dixit: *l.* 1. *c.* 20. Τὸ κοχλίῳ ἀγαθὸν, εἰ εἰκὸς, εἶναι ἐν τῷ κελύφει, τὸ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, εἰκός; *Cochlea bonum in testa esse positum probabile non est, num hominis in ea esse bonum probabile erit?* & *c.* 23. de Epicuro, ἐν τῷ κελύφει θεὶς τὸ ἀγαθὸν ἡμῶν, *in testa collocarit bonum nostrum.* Ità ridet Anacharsis Æsopum in Plutarchi *Sympos pag.* 155. *B.* Ὡς κοχλίου ἠγνοάμενον τὸ κέλυφος, ἀλλὰ μὴ τὸ ζῶον. *Perinde acsi testam, non ipsum animal cochleas nomine affecisset.* qanqam potuit & Marcus respexisse ἕλυτρα, sive χοιρία, *involucra* illa, & *impedimenta*, utì Tertullianus appellat, *de carn. Christ. c.* 4. qibus infans, & dum in utero consistit, involvitur, & qibus exutus atqe evolutus excidit qodammodo, cùm in lucem hanc prodit. *Sapientiæ Salomonis* Avtor, de se matris utero edito. *c.* 7. *v.* 3. καὶ εἰς τὴν γῆν κατέπεσον. *In hanc terram decidi.*

Εἰ δὲ καὶ ἰδιωτικὸν παράπτωμα ἀψικάρδιον θέλεις] Citat ista bis Svidas, in παράπτωμα, & in ἀψικάρδιον, & avctiora qàm codices nostri exhibent, utrobiqe; illîc adjectis his, πρὸς τὸν θάνατον εἶπεν. *adversùs mortem, dicam.* istîc hisce, ἐρήσεται ἂν ταχίως τῆς καρδίας ἁπτόμενον. *hoc ipsum tibi rem totam mox dicet, cor tangens.* qæ tamen postrema forsan Svidæ ipsius fuerint, τὸ ἀψικάρδιον exponentis. Idem παράπτωμα interpretatur κανόνα canonem, *regulam*, addítqe esse & εἶδός τι ὀργάνου ἀστρονομικοῦ. *qoddam instrumenti astronomici genus.* qo modo usurpavit Vitruvius *l.* 9. *c.* 7. de qo videri poterit Turnebus *adverss. l.* 11. *c.* 3. hoc loco, *documentum* Xylander reddidit. *remedium* Casavbonus. atqe ità Marcus ipse *l.* 4. §. 44. βοήθημα. qanqam vim vocabuli si respicias, *machinamentum* potiùs, sive *adminiculum*, dixeris. nam qod priore Svidæ loco παράπλημμα legitur; & Portus *dementia facimus* vertit. παράπαμα est γραφικὸν ex posteriore corrigendum. ἰδιωτικὸν qod dicit vide *ad l.* 4. §. 44.

Οὐκέτι ἔσῃ ἡ ἐμπεφυρμένη] deest substantivum. ἡ ψυχὴ forsan. Nam qòd Annotator Lugdunensis articulum ἡ delet, ut ad ἐκπεσεῖται participium referatur, minùs placet.

Οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων ὁμοδογματούντων] Menander *Philadelph.* Stobæo referente *tom.* 2. *tit.* 122.

Ὡς ἡδὺ τὸ ζῆν εἰ μεθ' ὧν πρέπει τις ᾖ
Τοῦτ' ἔστι τὸ ζῆν, ἡδὺ δ' ἀποθνήσκειν, ὅτῳ
Ζῆν μὴ πάρεστ', ὡς βούλεται —
Qàm dulce vita est, si qibuscum discupis
Transigere ætatem detur: at dulce est mori,
Cui vivere non est ex animi sententia.

Et Apollodorus *Adelph.*

Ἀπραγμόνως ζῆν ἡδύ. μακάριος βίος
Καὶ σεμνὸς, ἂν ᾖ μεθ' ἑτέρων ἀπραγμόνων.
Ἐν ἠρίοις δὲ καὶ πιθήκοις ὄντα δεῖ
Εἶναι πιθήκον. ὦ ταλαιπώρου βίου.
Vita otiosa plena beatitudinis,
Si cùm otiosis aliis vitam transigas.
Cum simiis ferisqe agentem simiam
Fieri necesse est. ô vitam arumnabilem.

Grotius, vide *l.* 4. §. 50. & *l.* 5. §. 36. & *l.* 10. §. 36.

Τὰ

ex dissensu mutuo eorum qibuscum vivitur, oriatur, ut dicere liceat, *Properè accedas ô mors; neqando etiam ipse obliviscar mei.*

§. 4. Qi peccat, sibimet ipsi peccat. qi injustè agit, sibi nocet, dum malum se facit.

§. 5. Sæpenumero contingit ut injustè agat, tam qi non facit aliqid, qàm & qi facit.

§. 6. Sufficit præsens existimatio certa, & actio præsens communicativa, & affectio præsens casum omnem à prima rerum omnium cavssâ provenientem lubenter excipiens.

τοῖς τὰ * τοιαῦτα δόγματα πεπεποιημένοις. νῦν γὰρ ὁρᾷς, ὅσον ὁ κίνδυνος ἐν τῇ διαφωνίᾳ τῆς συμβιώσεως, ὥστε εἰπεῖν. θᾶττον ἐλθοῖς, ὦ θάνατε, μή ποτε καὶ αὐτὸς [a] ἐπιλάθωμαι ἐμαυτοῦ. * αὐτὰ f.

§. 4. [b] Ὁ ἁμαρτάνων ἑαυτῷ ἁμαρτάνει. [c] ὁ ἀδικῶν ἑαυτὸν κακοῖ. κακὸν ἑαυτὸν ποιῶν.

§. 5. Ἀδικεῖ πολλάκις ὁ μὴ ποιῶν τι, ὰ μόνον ὁ ποιῶν τι.

§. 6. [d] Ἀρχεῖ ἡ [e] παροῦσα [f] ὑπόληψις καταληπτικὴ, καὶ ἡ παροῦσα [g] πρᾶξις κοινωνικὴ, καὶ ἡ παροῦσα διάθεσις [h] εὐαρεστικὴ πρὸς πᾶν τὸ * ὡς ἐπὶ τὸ ἐκ τῆς αἰτίας συμβαῖνον.

a Inf. §.9.
b L.5.§.25. 35.
c L.8.§.55. l.11.§.18.
d L.8.§.7. 22.l.7.§.54.
e l.12.§.3.
f L.6.§.2. L.8.§.26.
g Inf. §.23.
h L.3.§.6.

§.7.

ANNOTATIONES.

Τὰ τοιαῦτα δόγματα] forsan τὰ αὐτὰ δ. *eadem dogmata colentes, eadem sentientes.* quod suprà ὁμοδογματοῦντας dixit. atqe ità interpres uterqe accepit.

Μή ποτε καὶ αὐτὸς ἐπιλάθωμαι ἐμαυτοῦ] Ne dum inter tot ingeniorum atqe institutorum dissidia versor, ipse proprii, meiqe etiam ipsius qodammodo oblitus ab eodem deficiam & desciscam tandem. Vide *ad l.* 6. §. 29. Est avtem proverbialis formula ista, de iis qi à nativa indole degenerant. qà & Seneca usus est *de clem. l.* 1. *c.* 1. *Nec enim periculum est, nè te subita tui capiat oblivio.* Cicero *ad famil.l.*9. *Ep.* 12. *Gratulor Bajis nostris: siqidem, ut scribis, salubres repentè facta sunt: Nisi fortè te amant, & tibi assentantur; & tam diu, dum tu ades, sunt oblita sui.* Menander *gubernatoribus*, à Prisciano *l.* 28. lavdatus.

Ἐπιλάθετ' αὐτὸν, ὑγιὴς εἴη.
Oblitus est se ipse qi siet.

De viro probo pióqe, sive Enocho, ut pluribus placet, Avtor *sapientiæ Solomonis c.* 4. *v.* 10. Ζῶν μεταξὺ ἁμαρτωλῶν μετετέθη. ἠρπάγη, μὴ κακία ἀλλάξῃ σύνεσιν αὐτοῦ, ἢ δόλος ἀπατήσῃ ψυχὴν αὐτοῦ. βασκανία γὰρ φαυλότητος ἀμαυροῖ τὰ καλά. καὶ ῥεμβασμὸς ἐπιθυμίας μεταλλεύει νοῦν ἄκακον. *Qi qum viveret inter peccatores, fuit translatus; ereptus est, nè malitia mutaret intellectum ipsius, avt dolus deciperet animum ipsius. Nam fascinatio improbitatis obscurat qa bona sunt, & circumagitatio concupiscentiæ transvertit mentem carentem malitiâ.* Alluserit fortean hîc Marcus ad historiam Messalæ Corvini oratoris, qem *nominis etiam sui oblitum* ferunt. Plinius *hist. nat. l.*7. *c.* 24.

§. 4. Ἑαυτῷ ἁμαρτάνει] Ità Avgustinus *post collat. cum Donat. cap.* 6. de verbis Apostoli *ad Cor. Epist.* 1. *cap.* 11. *v.* 29. agens. *Judicium manducat & bibit sibi ipsi, non alteri.* vide *l.*3.§. 25, 35.

Ἑαυτὸν κακοῖ] vide *l.*2.§.1.& *l.* 8. §. 55. Epictetus *l.*4.*c.* 5. Μεγάλη βλάβη τῷ ἀδικοῦντι, αὐτὴ ἡ ἀδικία. *Magno malo est injuria ipsa ei à qo infertur.* Dio Prusæus *Orat.* 74. *pag.* 636. Ὑπὸ κακίας ἕκαστος αὐτὸς αὐτῷ βλαβερός. *Ex qa qisqe sibi est damnosus.* & *Orat.*75.*p.*646. Τὸν νόμον οὐδὲ εἷς ὅλος τ' ἐστὶν ἀδικῶν. τῶν γὰρ παραβαινόντων τὸν νόμον ἕκαστος, οὐκ ἐκεῖνον, ἀλλ' ἑαυτὸν βλάπτει. *Legem nemo potest afficere injuriâ. Omnis enim qicunqe legem violat, non illi, sed sibi ipsi damnum infert.* Clemens Alexandrinus *pæd. l.* 2. *c.* 10. Πᾶς ὃς ἁμαρτάνει, καὶ ἀδικεῖ, οὐχ ὅτως τὸν πέλας βλάπτει, ὡς ἑαυτόν. ὅτι πάντως ἑαυτὸν χείρονα ἀποφαίνει. ὁ γὰρ ἁμαρτάνων, παρ' ὅσον ἁμαρτάνει, χείρων καὶ αὐτὸς αὑτοῦ. *Qicunqe avtem peccat, flatim qoqe facit injuriam, non tam proximo, si mœchetur, qàm sibi ipsi, qòd seipsum omnino reddit deteriorem. Qi enim peccat, qatenus peccat, ipse est seipso deterior.* vide de novissimo hoc Epicteti *dissertationem* insignem apud Arrianum, *l.* 2. *c.* 18. Festivè Simocattus *Epist.* 40. Ἀδικεῖσθαι μὲν οὐδεὶς. ἀδικοῦσι δὲ πάντες, αὐτομάτως ἕκαστος ἑαυτὸν ἀδικῶν. ἀρετῆς γὰρ καὶ κακίας ἰσμὲν αὐτοκράτορες. οὐκοῦν ἀδικοῦσιν, οὐκ ἀδικοῦνται οἱ ἄνθρωποι. καὶ τὸν Ὁμηρικὸν τεθαύμακα Κύκλωπα. οὐδένα γὰρ βλάπτειν, ἀδικούμενος ἐφασκε. καὶ ἦν τῷ ποιμένι ἀπόφασις, ἡ τῆς ἀληθείας καλλάφασις. *Injuriam qidem nemo patitur. At omnes injuriis afficiunt sponte qilibet semetipsum. Virtutis enim & malitiæ sumus imperatores. Annon igitur inferunt injuriam, non accipiunt homines. Et Homericum Cyclopem admiror. Neminem enim se ladere per injuriam ajebat:* & *erat pastori negationis loco veritatis affirmatio.* Chrysippus in *demonstrat. de justit.* Ἀδικεῖσθαί φησιν ὑφ' ἑαυτοῦ τὸν ἀδικοῦντα, καὶ αὐτὸν ἀδικεῖν, ὅταν ἄλλον ἀδικεῖ, γινόμενον ἑαυτῷ τῇ παρανομίᾳ αἴτιον, βλάπτοντα παρ' ἀξίαν ἑαυτόν. *A seipso injuria affici injustum ait; nam dum alii injuriam infert, ipsum sibi injurium esse, dum sibi avctor est contra leges agendi, seqe immerito ladit.* qi tamen idem in hoc repugnans sibi, in libris *adversus Platonem* scriptis, αὐτόπως φησὶ λέγεσθαι τὸ ἀδικεῖν ἑαυτόν. εἶναι γὰρ πρός ἕτερον, οὐ πρὸς ἑαυτὸν τὴν ἀδικίαν. *Absurdè ait hoc dici, aliqem seipsum injuriâ afficere; injustitiam enim non adversus injustum, sed adversus alium tendere.* Plutarchus *de Stoic. contradict. c.* 12. vide Aristotelem *Ethic. l.* 5. *c.* 11.

§. 5. Ἀδικεῖ πολλάκις ὁ μὴ ποιῶν τι] Robertus Capito Licolnienſis Episcopus, *Pontificum Romanorum malleus* nuncupatus, *Epist.*48. *Æqè iniqitas est non punire nocentes, ac punire innocentes.* Et Bernardus *ad Eugen. de consider. l.* 2. *Non eris innocens, si avt punias eum, cui parcendum esset, avt parcas ei, qi fuerat puniendus.* Georgius Godvinus *Epitaph. D. Jacob. Mavritii,*

Nec faciendo nocens, nec patiendo fui.

In mente forsan habuit illud Publii Syri;

Bonis nocet qisqis pepercerit malis.

Qem & Avsonius imitatus in *sap. lud.* sub Cleobuli persona dixit;

Parcit qisqe bonis, perdere vult malos.

Cato apud Salustium in *Catilin. Dum pavcis sceleratis parcunt, bonos omnes perditum eunt.* Et hisce omnibus prior longè Pythagoras, referente *tom.* 2. *tit.* 46. Stobæo: Οἱ μὴ κολάζοντες τοὺς κακοὺς, βούλονται ἀδικεῖσθαι τοὺς ἀγαθούς. *Qi de malis pœnas non sumunt, bonos affici volunt injuriis.* Agapetus παραινέσ. §. 28. Ἴσον, τῷ πλημμελεῖν, τὸ μὴ κωλύειν τοὺς πλημμελοῦντας λογίζου. κἂν γάρ τις πολίτευηται μὲν εὐθύμως, ἀνίσχηται δὲ τῶν βιούντων ἀθέμιτος, συνεργὸς τῶν κακῶν παρὰ θεῷ κρίνεται. *Æqale, peccare & non cohibere peccantes, æstima. Etiamsi enim rempublicam administret justè, sustineat autem vel toleret viventes iniqè, socius is malorum apud Deum judicatur.* Hoc est qod Cato Censorius referente Plutarcho in *Apoph. Rom.* 10. Τοὺς δυναμένους κωλύειν τοὺς κακοὺς ποιοῦντας, ἐὰν μὴ κωλύωσι, καλακελεύειν. *Eos, qi malè agentes prohibere possent, neqe id facerent, eorum flagitiis assentiri.* id est, ut Seneca *Troad.* 2.2.

Qi non vetat peccare, cùm possit, jubet.

Vel ut τὸ κωλύειν illud disertiùs exprimatur,

Peccare qi non prohibet, cùm possit, jubet.

Narrat Plutarchus in Lycurgo *p.* 42. *D.* Archelaum Spartanum cuidam regni sibi consortem Charilaum tanqam virum apprimè bonum probúmqe collavdanti, regessisse; Πῶς δ' [οὐκ] ἂν εἴη Χαρίλαος ἀνὴρ ἀγαθὸς, ὃς οὐδὲ πονηροῖς χαλεπός ἐστι. *Qi verò potest esse vir bonus Charilaus, qi nè malis qidem durus & asper est?* Expungendam enim esse negativam priorem, qòd Erasmus in *Apophth.* monet, avt οὐ loco saltem ὅν (qod non disconvenit) substituendum, clarè docet non uno loco Plutarchus ipse. qi in *Apophth. Lacon.* 18. ubi Archidamidæ dictum hoc tribuitur, & Charilaus alter dicitur, eo nomine prædicatus, ὡς πρὸς ἅπαντας ὁμοίως πρᾶος, *qod omnibus ex æqo mitis esset*, sic extulit; Καὶ πῶς τις δικαίως ἂν ἐπαινοῖτο, εἰ καὶ πρὸς τοὺς πονηροὺς πρᾶος εἴη; *Qi potest justè laudari, qi etiam malis se mitem præbet.* Idémqe in *lib. de amic.* & *adulat. pag.* 55. *E.* de Charillo Laconem dixisse; Πᾶς χρηστὸς, ὃς οὐδὲ τοῖς πονηροῖς πικρός; *Qi iste probus sit, qi nè malis qidem acerbus est.* Eodémqe prorsus modo in *frag. de invid.* & *odio, pag.* 536. *D.* nisi qòd pro Lacone τὸν συνάρχοντα, pro πικρὸς, ut suprà, χαλεπὸς posuit. Qod avtem περὶ τῦ ἀδικεῖν Marcus, idem περὶ τῦ ἀσεβεῖν, Andocides *de Myster.* Νομίσατε τοίνυν ἀσέβημα οὐδὲν ἔλαττον εἶναι, τοὺς μηδὲν ἠδικηκότας ἀσεβεῖν καταγνῶναι, ἢ τοὺς ἠσεβηκότας μὴ τιμωρεῖσθαι, *Putate itaqe non minorem impietatem esse, eos, qi nihil sceleris commiserunt, sceleris damnare, qàm sceleratos non punire.* Doctores Hebræi החמלת על-הרשעים הוא אכזריות. *Improbis parcere crudelitas est.*

§. 6. Ἀρκεῖ ἡ παροῦσα] vide *l.*6. §. 2, 32. & *l.* 8. §. 7, 26, 32, 36. Huc conclusio illa apud Lucianum *Dissertationis Menippi cum Chirone* de vitæ tædio. Τί οὖν ἂν πάθοι τις; Ὅπερ οἶμαι, καὶ φασι, συνιστὸν ὄντα, ἀρίστοις εἶναι καὶ ἀγαπᾶν τοῖς παροῦσι, καὶ μηδὲν αὐτῶν ἀφόρητον οἴεσθαι. *Illud nimirum, ut cùm sis sapiens, qemadmodum opinor, & vulgò prædicant, præsentibus rebus sis contentus, bonique consulas qod adest, nec qicqam in his esse putes, qod ferri non qeat.* Sed & Epicteti illud *l.*4.*c.*4. Τούτων μεμνημένος, χαῖρε τοῖς παροῦσι, καὶ ἀγάπα ταῦτα, ὧν καιρός ἐστι. *Horum memor, delectare iis qa adsunt, & in iis acqiesce qa tempus fert.* de se Æschines. *Ep.* 5. Ὑπεραγαπῶ τὰ παρόντα. *Præsentibus valdè delector.*

Εὐαρεστικὴ πρὸς πᾶν τὸ παρὰ τὸ ἐκ τῆς αἰτίας συμβαῖνον] legendum vel πρὸς πᾶν τὸ παρὸν, vel τὸ παρὰ τῆς, expunctis particulis illis τὸ ἐκ. illud prætulerim. Xylander & Casavbonus qid legi voluerint, incertum est. Verba ipsa certè nevter expressit, expres-

a L.7.§.29. §. 7. a Ἐξαλεῖψαι φαντασίαν. σῆσαι ὁρμὴν. σβέσαι ὄρεξιν. ἐφ' ἑαυτῷ ἔχειν τὸ ἡγεμονικόν.

§. 7. Imaginationes absterge; motus compesce; appetitionem extingve; mentem in potestate sui contine.

b L.4.§.40. l.12.§.30. c L.4.§.4.l. 7.§.9. d Inf.§.9. e L.8.§.57. l.12.§.30. §. 8. b Εἷς μὲν τὰ ἄλογα ζῶα, μία ψυχὴ διήρηται). c εἰς ἣν τὰ λογικὰ μία νοερὰ ψυχὴ μεμέρισται. ὥσπερ γὰρ d μία γῆ ἐστὶν ἁπάντων τῶν γεωδῶν, καὶ e ἑνὶ φωτὶ ὁρῶμεν, καὶ f ἕνα ἀέρα ἀναπνέομεν, ὅσα ὀρατικὰ καὶ ἔμψυχα πάντα.

§. 8. In animantia irrationalia, anima una distribuitur; in rationalia verò anima una intellectiva dispertitur. qemadmodum & terrestrium omnium una est terra; unâqe luce cernimus omnes, & aëre uno spiramus, qotqot visûs vitæqe participes sumus.

f L.8.§.54. g L.5.§.4.l. 7.§.50. h Sup.§.9. * ἐπὶ τὸν ῥῦν f.Lug. An. §. 9. g Ὅσα κοινῆς τινος μετέχει, πρὸς τὸ ὁμογενὲς σπεύδει. h τὰ γεώδη τῶν ῥέπει ἐπὶ γῆν, τὰ ὑγρὸν πᾶν * σύρρυσιν, τὸ ἀεριῶδες ὁμοίως, ὥστε χρήζειν τοῦ διεργόντος καὶ βίας. τὸ πῦρ ἀνωφερὲς μόνον, διὰ τὸ στοιχειῶδες πῦρ. πάντα δὲ πυρὶ ἐντεῦθεν πρὸς τὸ συνεξάπτεσθαι ἕτοιμον ἔστω, ὥστε καὶ πᾶν τὸ ὑλικὸν τὸ ὀλίγῳ ξηρότερον, εὐέξαπτον εἶναι, διὰ τὸ ἐλαττον ἐγκεκρᾶσθαι αὐτῷ τὸ κωλυτικὸν πρὸς ἔξαψιν. καὶ πάντα i πᾶν τὸ κοινῆς νοερᾶς φύσεως μέτοχον, πρὸς τὸ συγγενὲς ὁμοίως σπεύδει, ἢ καὶ

§. 9. Quæcunqe aliqid in commune participant, ad id qod est generis ejusdem secum promptè feruntur. ad terram mole suâ fertur terrestre qodvis, in idem confluit humidum omne; & aëreum itidem qodcunqe. ut necesse sit vi aliqâ intercludi ea, id nè faciant. sursum fertur ignis ob ignem elementarem. cum omni verò, qi istîc est, igni adeò simul accendi proclivis est, ut materia omnis siccior pavlò incendi prompta admodum sit, eò qòd minùs sibi admixtum habeat, qod incendium prohibeat. proinde & qicqid naturæ intellectualis est in commune particeps, ad sibi cognatum pariter, vel multò magis etiam, promptè fertur.

qò

i L.5.§.16. 30.l.12.§. 26.

ANNOTATIONES.

sit Lugdunensis vertendo; *ut boni consulat omnia qæ accidunt, prater id qod est à caussa profectum.* qæ verba qid sibi velint, ipse viderit: Ego nullus assequor. Οὐδὲν γὰρ ἀναιτίως πέφυκε γενέσθαι. *Si enim nihil absqe caussa fit.* ut Plutarchus *de Isid. & Osir pag.* 369. *D.* Καὶ τὸ ἀναίτιον ὅλως ἀνύπαρκτον. *Et qod caussâ careat, prorsus non esse.* Idem *de Stoic.contradict.c.*20.

§. 7. Ἐξαλεῖψαι φαντασίαν] vide *l.*7.§.29. Ista superioribus attexit Xylander, pro privo monito habet Mericus Casaubonus, & hoc, opinor, potius fuerit.

§. 8. Μία ψυχὴ] Vide *ad l.*4.§.4, 29, 46.

Ἑνὶ φωτὶ ὁρῶμεν] Vide *l.*12.§.30. Τὸν ἥλιον ὁρῶ πᾶσι τὸν αὐτόν. *Solem unum omnibus splendere video.* Tatianus *adv. Grac. p.*150.*B.*

Ἕνα ἀέρα ἀναπνέομεν] Vide *l.*8.§.54. Gregorius Nazianzenus *Orat.*16. de opulentis pavperes averssantibus; Ὅτι καὶ τὸν αὐτὸν σπάμεν ἀέρα, μικρᾷ δυσχεραίνοντες. *Qod eundem aërem trahamus indignè ferentes.* Apud Philemonem, Comicum fastuosum aliqem nescio qis sic compellat,

Σὺ γὰρ τίς ἐστίν; εἰπέ μοι παῤῥησίᾳ.
Σὺ λαλεῖς ἐν ἀνθρώποισιν, οὐκ ἄνθρωπος ὤν;
Τὸ δ' ὅλον περιπατεῖς; ἢ τὸν αὐτὸν ἀέρα
Ἑτέροις συνέλκεις, εἰπέ μοι, τοιοῦτος ὤν;

i. e. vertente, qi & affectis medelam adhibuit, Grotio.

Effare nobis liberè, qem te putas?
Loqerisne hominibus ipse non homo, sed tenens
Orbem sub pedibus? an communi vescris.
Aurâ nobiscum, qi te tam magni facis?

qæ cur Stobæus c.6. sub Ἀκολασίας *titulo* collocarit non video. De se Solomon rex in *Sapient. cap.*7. *v.*3. Καὶ ἐγὼ γενόμενος ἕσπασα τὸν κοινὸν ἀέρα. *Et ego qoqe factus traxi communem nobis aërem.* Menander apud Plutarchum *ad Apollon.*

— ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς νόμοις
Ἐφ' οἷσπερ ἡμεῖς, ἕσπασας τὸν ἀέρα
Τὸν κοινόν. —
— *lege tu*
Communem eádem nobiscum aërem trahis.

§. 9. Πρὸς τὸ ὁμογενὲς σπεύδει] Macrobius *Saturnal. l.*7. *c.*7. *Singula autem similitudinem sui rapere testis est Empedocles, qi ait;*

Ὡς γλυκὺ μὲν γλυκὺ μάρπτε. πικρὸν δ' ἐπὶ πικρὸν ἔρουσεν.
Ὀξὺ δ' ἐπ' ὀξὺ ἴαυε. θερμὸν δ' ἐποχείλατο θερμῷ.
Dulcia continuò se dulcibus applicuerunt,
Acribus acria se junxerunt, tristia amaris,
Et rectà calidas petierunt fervida partes.

Qæ sunt ex Plutarcho *Sympos. l.*4.*c.*1. mutuata, ubi corruptiora habentur. qòd autem ibi pro θερμὸν ἁλιερὸν legitur, Leopardus μαλιερὸν rescribi posse opinatur, *emend. l.*8. *c.*10. qòd est ignis epitheton apud Homerum *Il. Φ'. v.*316. & *v.*375. Et Hesiodum *aspid. v.*18. Cicero *de amic. Nihil est appetentius similium sui, nihil rapacius, qàm natura.* Insignem in hanc mentem Democriti περιοχὴν exhibet nobis Sextus *adv. Logic. l.*1. *c.*2. Παλαιά τις, inqit, παρὰ τοῖς φυσικοῖς κυλίεται δόξα περὶ τοῦ τὰ ὅμοια τῶν ὁμοίων εἶναι γνωριστικά. ὁ δὲ Δημόκριτος ἐπί τε τῶν ἐμψύχων καὶ ἀψύχων ἴστησι τὸν λόγον. Καὶ γὰρ ζῶα, φησὶν, ὁμογενέσι ζώοις συναγελάζεται, ὡς περιστεραῖς περιστεραῖς, καὶ γέρανοι γερανίοις, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὡλόγων. ὡσαύτως καὶ ἐπὶ τῶν ἀψύχων. καθάπερ ὁρᾶν πάρεστιν. ἐπί τε τῶν κοσκινευμένων σπερμάτων, καὶ ἐπὶ τῶν παρὰ τοῖς κυματωγαῖς ψηφίδων. ὅταν μὲν γὰρ κατὰ τὸν τῆ κοσκίνῳ δίνον διακριτικῆς φανῶσι μετὰ φακῶν τάσσονται, καὶ κριθαὶ μετὰ κριθῶν, καὶ πυροὶ μετὰ πυρῶν. ὅταν δὲ κατὰ τὴν τῆ κύματος κίνησιν αἱ μὲν ἐπιμήκεις ψηφίδες εἰς τὸν αὐτὸν τρόπον τοῖς ἐπιμήκεσιν ὠθοῦνται, αἱ δὲ περιφερεῖς τοῖς περιφερέσιν, ὡς ἂν συναγωγόν τι ἔχοντος τοῦ πραγματος τῆς ἐν τούτοις ὁμοιότητος. *Vetus qadam apud physicos versatur opinio, qod similia similibus cognoscantur. Democritus autem in animatis & inanimis ea qæ dicit constituit. Animantia enim, inqit, simul congregantur cum animantibus, ut columbæ cum columbis, & grues cum gruibus, & in aliis brutis. Similiter & in inanimis, ut licet videre in seminibus qæ cribrantur, & in lapillis qi educuntur à fluctibus, qum ex cribri qidem circumactione, qa fit ad discernendum, lens cum lente collocetur, hordeum cum hordeo, & frumentum cum frumento. Ex undarum autem motione oblongi qidem calculi pelluntur ad eundem locum, ad qem oblongi, teretes autem ad qem teretes, utpote qod rerum in his similitudo habeat aliqid qod conciliet.* Qibus adjicias licet Hippocratis illud ex *lib. de natura pueri pag.*18. Ἐπὶ ὀλίγῳ ἀνθρώπῳ προσδῆσαι τῇ κόπρῳ, καὶ διὰ τοῦ ἀνθρώπου ἐμβαλεῖν εἰς τὴν κύστιν γῆν τε καὶ ψάμμον καὶ μαλίστα λεπτὴν, καὶ ὕδωρ ἐπιχέαι, φυσῆν διὰ τοῦ αὐλίσκου, πρῶτον μὲν ἐκεῖνα ἀναμεμίχθαι τῷ ὕδατι. ἔπειτα δὲ, χρόνῳ φυσήσαντα ἱλύσαι, ἔπειτ μαλιβδοῦν ὡς τὸν μόλιβδον, καὶ τὸ ψάμμον ὡς τὸν ψάμμον, καὶ τὸ γῆ ὡς τὴν γῆν. καὶ ἢν τις αὐτὰ ἀναθῇ ἑώθεν καὶ περιῤῥήξας τὴν κύστιν σκέψηται, εὑρήσει αὐτῶν τὰ ὅμοια ἐς τὰ ὅμοια ἐλαλυθότα. ὅταν δὲ καὶ τὸ γονὴ καὶ τὸ σαρξ διαῤῥῶσι, καὶ ἔχειν ἔπειτα ἐν αὐτῇ τὸ ὅμοιον ὡς τὸ ὅμοιον. *Qemadmodum si vesica fistulam alligaris, per eámqe in vesicam terram, arenam, & tenuia plumbi ramenta injicias, deinde aqâ per fistulam affusâ flatum immittas: primùm qidem illa cum aqa permiscebuntur, deinde verò temporis progressu flatu agitata secedent, plumbumqe ad plumbum, arena ad arenam, & terra ad terram se conferet. Ac si qis ea aresci permittas, disruptáqe vesicâ contempletur, simile ad sui simile se contulisse comperiet. Ad eundem certè modum genitura & care discernuntur, in eáqe simile qodqe ad sui simile secedit.*

Τὸ γεῶδες πᾶν] Huic ex parte contradicere videtur Philosophus *de cælo l.*4.*c.*3. Τὸ δ' εἰς τὸν αὐτὸν τόπον φέρεσθαι ἕκαστον, τὸ εἰς τὸ αὐτὸ εἶδος ἴσι φέρεσθαι. καὶ ταύτῃ μᾶλλον ἄν τις ὑπολάβοι, ὃ ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι, ὅτι τὸ ὅμοιον φέρεται πρὸς τὸ ὅμοιον. τοῦτο γὰρ ἐμφαίνει πάντας. ἐπὶ γὰρ ἐπὶ τις μοναδῆ τὴν γῆν, ἐπὶ νῦν ἡ σελήνη, αἰσθήσεται τῶν μορίων ἕκαστον πρὸς αὐτὴν, ἀλλ' ὅπως περ καὶ νῦν. *In suum locum ferri unumqodqe, ad suam fortunam est ferri. Et sic magis utiqe qis existimabit id, qod dicebant, antiqi, qod simile fertur ad simile. Hoc enim non accidit omnino; non enim, si qis transponat terram ubi nunc luna est, feretur partium unaqeqe ad seipsam, sed ad eum locum, ubi & nunc existit.* Verùm concilians ipse verbis proximis. Ὅλον πέφυκεν ἐν τι φέρεσθαι μόριον καὶ τὸ πᾶν. *Eódem & terra universa integra, & particula ejusdem qelibet, fertur.*

Τὸ ὑγρὸν πᾶν σύρρυσιν] lego, ἐπὶ τῷ ῥῦν inqit Annotator Lugdunensis. sed nihil mutandum. nam & σύρρυσιν mox denuo habetur: qod & ipse agnovit.

Τὸ ὀλίγῳ ξηρότερον ἐνέξαπτον] Virgilius *Æn. l.*1.

Suscepitqe ignem foliis, atqe arida circum
Nutrimenta dedit, rapuitqe in fomite flammam.

Gregorius Nazianzenus in *Apolog.* Δύσληπτον μὲν τὸ ἀγαθὸν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει. ὥσπερ καὶ πῦρ ὕλῃ τῇ ὑγροτέρᾳ. ἄχαιμοι δὲ πρὸς τὴν τοῦ κακοῦ μετουσίαν οἱ πλεῖστοι καὶ ἐπικαυσεις. παλάμη τις πρὸς σπινθῆρα, οἶμαι, καὶ ἄτιμον ἐξαπολοῦνται, καὶ διαπαρμένη διὰ ξηρότητα. *Homines non facilè negotio virtutem possunt consequi: qemadmodum nec humida materia ignem facile excipere solet: contrà ad vitium contrahendum homines maximè ex parte promptos & idoneos esse, non secus, ut opinor, ac stipula qadam ad scintillam & ventum ob naturæ siccitatem facilè accendi-

qò eſt enim rebus aliis præſtantius, hoc eſt promptius. ei qod ſui generis eſt commiſceri & cum eo qodammodo coaleſcere. hinc apud irrationalia exiſtunt examina, armenta, pullorum educationes, & qaſi amores qidam. etenim iſtis animæ inſunt; itaqe in ſubjecto præſtantiori vis illa congregativa intenſior reperitur, qàm in ſtirpibus, lapidibus; avt lignis. hinc & in rationalibus, reſpublicæ, amicitiæ, familiæ, concilia; item belli tempore fœdera, & induciæ.

μᾶλλον. ὅσῳ γάρ ἐστι κρεῖττον αὐτοῦ τὰ ἄλλα, τοσούτῳ καὶ πρὸς τὸ συγκιρνᾶσθαι τῷ οἰκείῳ καὶ συγκεῖσθαι ἑτοιμότερον. αἴθυιαι γοῦν [a] ἐπὶ μὲν τῶν ἀλίγων εὑρέθη σμήνη, καὶ ἀγέλαι, καὶ νεοττοτροφίαι, καὶ οἷον ἔρωτες. ψυχαὶ γὰρ ἤδη ἦσαν ἐνταῦθα, καὶ τὸ συναγωγὸν ἐν τῷ κρείττονι ἐπιπολάζον εὑρίσκετο, οἷον ἔστι ἐπὶ φυτῶν ἰδεῖν, ἔστι ἐπὶ λίθων, ἢ ξύλων. ἐπὶ δὲ [b] τῶν λογικῶν ζώων, πολιτείαι, καὶ φιλίαι, καὶ οἶκοι, καὶ σύλλογοι, καὶ ἐν πολέμοις συνθῆκαι καὶ ἀνοχαί. ἐπὶ

a L. 6. §. 16. l. 11. §. 18.

b Inf. §. 13. l. 12. §. 30.

ANNOTATIONES.

cenditur atqe conſumitur. Et Syneſius *de provident.* 1. *p.* 100. Ὅπερ δὴ πάσχουσιν ἄνθρακες ὑπὸ δαδῶν. ῥᾷττον γὰρ ἐξάπτονται διὰ τὴν ἕδρᾳ πρὸς τὸ πῦρ ἐπιτηδειότητα. *Qemadmodum carbones facibus admotis citius incandeſcunt, qoniam ad concipiendum ignem jam pridem ſunt accommodati.* Contrà tamen de igne cœleſti Plutarchus *Sympoſ. l.* 4. *c.* 2. Ξύλων ἅψασα ἀψαυσὶ διεκθεῖ, τὰ δὲ χλωρὰ καίει. *Sine tactu diſcurrit ligna arida, viridia verò comburit.* rationem ab ipſo petas, licet.

Σμήνη καὶ ἀγέλαι] Ariſtoteles *Hiſt. Animal. l.* 1. *c.* 1. Τῶν ζώων τὰ μέν ἐστιν ἀγελαῖα. τὰ δὲ μοναδικά. τὰ δ' ἐπαμφοτερίζει. καὶ τὰ μὲν πολιτικά, τὰ δὲ σποραδικά ἐστιν. ἀγελαῖα μὲν, οἷον ἐν τοῖς πλησιοῖς τὸ τῶν περιστερῶν γένος, καὶ γέρανος, καὶ κύκνος. καὶ τῶν πλωτῶν, πολλὰ γένη τῶν ἰχθύων. ὁ δ' ἄνθρωπος ἐπαμφοτερίζει. πολιτικὰ δ' ἐστίν, ὧν ἕν τι καὶ κοινὸν γίνεται πάντων τὸ ἔργον. ὅπερ οὐ πάντα ποιεῖ τὰ ἀγελαῖα. ἔστι δὲ τοιοῦτον ἄνθρωπος, μέλιττα, σφὴξ, μύρμηξ, γέρανος. *Animalium alia ſunt gregalia, alia ſolitaria. alia vitam ancipitem degunt, alia ſunt civilia, alia incivilia. Gregales in volucrum genere ſunt columbi, grues, olores. Complura etiam inter nantes piſcium genera gregatim degunt. Hominis naturam ancipitem ſocietatis ac ſolitudinis eſſe apertum eſt. Civiles appello animantes, qa labori communicant idem, qarum opus communi efficitur operâ, munúſqe idem omni eſt, qod non omnibus gregalibus competit. Civilis generis eſt homo, apis, veſpa, formica, grus.* De apibus Plinius *l.* 17. *c.* 5. *Illæ ad uſus vitæ laborem tolerant, opera conficiunt, rempublicam habent, conſilia privatim, ac duces gregatim.* Vide Plutarchum in *Lycurg.* de republica Spartana *ad l.* 1. §. 16. κοινονημοσύνη.

Εὑρέθη] *Inventa, reperta ſunt*, id eſt, exiſtunt. & mox; εὑρίσκεται. *reperitur.* i. e. exiſtit. utì pavlò pòſt, ὑπῆρχε. formula Hebræis admodum familiaris, qibus in ſacra pagina מצא *inveniri*, pro *eſſe*; & in ſcriptis Doctorum נמצא τὸ ὄν, *ens. Hiſtor. Eſter. c.* 1. *v.* 5. *qi inventi ſunt.* id eſt, qi fuerunt, *Suſan. Annal. l.* 2. *c.* 19. *v.* 3. *bona in te inveniuntur.* id eſt, ſunt. Helleniſtæ pariter qi dicuntur, Lucas *Evang. c.* 17. *v.* 18. Οὐχ εὑρέθησαν ὑποστρέψαντες. *Non inventi ſunt*, i. e. non extitêre, *qi reverterentur.* & *Act. c.* 5. *v.* 39. μήποτε καὶ θεομάχοι εὑρεθῆτε. *nè Deo adverſemini.* Pavlus *ad Cor. Epiſt.* 1. *cap.* 4. *v.* 1. Ζητεῖται ἐν τοῖς οἰκονόμοις, ἵνα πιστός τις εὑρεθῇ. *Illud requiritur in diſpenſatoribus, ut fidelis ſit. ad Phil. c.* 2. *v.* 7. Ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχήματι εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος. *Similis hominibus factus, & habitu inventus ut homo.* Ubi γενόμενος & εὑρεθεὶς idem valent. *Ad Hebr. cap.* 11. *v.* 5. ex Græcis interpretibus, de Henocho dicitur, Οὐχ εὑρίσκετο. qod Moſes *l.* 1. *c.* 5. *v.* 24. dixerat ואיננו *non erat.* Petrus *Epiſt.* 1. *c.* 2. *v.* 22. Ὃς ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ. *Qi non peccavit, nec inventus fuit dolus in ore ipſius.* qod vates dixerat, Eſaiæ *c.* 53. *v.* 9. *& in ore ejus dolus non extitit.* Eâdem formulâ uſus eſt & Joannes *Apoc. cap.* 14. *v.* 5. qi & *c.* 16. *v.* 20. Καὶ ὄρη οὐχ εὑρέθησαν. *Montéſqe non extiterunt.* & *c.* 18. *v.* 21. de Babylone myſtica, καὶ οὐ μὴ εὑρεθῇ ἔτι. *Nec extabit amplius.* Ignatius *ad Roman.* exhibitus *ad l.* 4. §. 16. Ἵνα μὴ κοιμηθεὶς βαρὺς εὑρεθήσωμαι. *Nè cui poſt mortem moleſtus ſim.* & *ibidem ad l.* 10. §. 3. exhibendus, ἵνα καθαρὸς ἅρπος Θεοῦ εὑρεθῶ. *ut purus Dei panis fiam.* Plutarchus *Sympoſ. l.* 4. *c.* 2. Καὶ λυχνίαν ἀργυρᾶν ξυλίνοις ἐγκειμένοις (legendum ἐγκειμένην) ἰλύσεσι, τὸν μὲν ἄργυρον συνιζήσαι ταχέως, τὸ δὲ ξύλον ἄθικτον, καὶ ἀπαθὲς εὑρεθῆναι. *Et cum argentei caliculi in ligneis repoſiti eſſent operculis, argentum colliqaum eſſe, lignum verò intactum illeſumqe extitiſſe.* Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 294. *C.* Ἀρκεῖ δὲ τῷ γνωστικῷ, κἂν εἷς μόνος ἀκροατὴς εὑρεθῇ. *Sufficit autem ei, qi cognoſcendi eſt poteſtate præditus, ſi unum duntaxat auditorem habuerit.* Deniqe elogium illud, qod Ezechiæ regi tribuitur, *Regum Hiſtor. l.* 2. *c.* 18. *v.* 5. & Joſiæ *ibidem c.* 23. *v.* 25. *Non fuit ſimilis illi in regibus qi præceſſerant.* Obſervat Nicolaus Liranus in *Hymnis Eccleſiaſticis*, ubi de ſanctis qibuſdam enunciatur, hâc formulâ exprimi, *Non eſt inventus ſimilis illi.* Qin & τὸ ἐξευρεθῆναι eodem ſenſu uſurpavit Marcus *infrà* §. 35. pro *extiteſſe.*

Καὶ οἷον ἔρωτες] Ex Stoicorum ſententia, qi brutis animantibus affectus veros negabant, *qaſi affectus* neſcio qos concedebant. Seneca *de ira l.* 1. *c.* 3. *Muta animalia humanis affectibus carent; habent autem ſimiles illis qoſdam impulſus. Alioqi ſi amor illis eſſet, & odium eſſet; ſi amicitia, & ſimultas; ſi diſſenſio, & concordia; qorum aliqa in illis qoqe extant veſtigia. Cæterùm humanorum pectorum propria bona maliqe ſunt. Ibidem. Dicendum eſt, feras irâ carere, & omnia præter hominem. nuſqam ea naſcitur, niſi ubi rationi locus eſt. impetus habent feræ, rabiem, feritatem, incurſum; iram qidem non magis qàm luxuriam. iraſci non magis ſciunt, qàm ignoſcere.* Eandem Stoicorum ferè omnium ſententiam fuiſſe monet & Galenus *de dogm. Hip. & Plat. l.* 3. *c.* 3. qàm & operis ejuſdem *libro primo*, qi maxima ex parte jam intercidit, refutâſſe ſe dicit. Cæterùm, hoc non tam refellens, qàm ridens, Plutarchus in *collat. animal. p.* 961. *E. F.* & ex Plutarcho Porphyrius *de abſtinent. l.* 3. Ex qo Plutarchi codices reficiendi & ſupplendi. Οἱ δὲ περὶ τούτων ἀβελτέρως λέγοντες, μήτε ἥδεσθαι, μήτε θυμοῦσθαι, μήτε φοβεῖσθαι, μήτε παρασκευάζεσθαι, μήτε μιμνήσκειν, ἀλλ' ὥσανεὶ μιμνήσκειν τὴν μέλιτταν, καὶ ὥσανεὶ παρασκευάζεσθαι τὴν χελιδόνα, καὶ ὥσανεὶ θυμοῦσθαι τὸν λέοντα, καὶ ὥσανεὶ φοβεῖσθαι τὴν ἔλαφον. οὐκ οἶδα τί χρήσονται, τοῖς λέγουσι, μηδὲ βλέπειν, μηδὲ ἀκούειν, ἀλλ' ὥσανεὶ βλέπειν, καὶ ὥσανεὶ ἀκούειν. μηδὲ φωνεῖν, ἀλλ' ὥσανεὶ φωνεῖν. μηδὲ ὅλως ζῆν, ἀλλ' ὥσανεὶ ζῆν. ταῦτα γὰρ ἐκείνων μᾶλλόν ἐστι λεγόμενα καὶ παρὰ τὴν ἐνάργειαν. *Cæterùm qi etiam ſtolidius his de rebus loqentes, neqe delectari, neqe iraſci, neqe metuere, neqe ſe parare, neqe recordari animalia ajunt: ſed qaſi recordari apem, & qaſi ſe parare hirundinem, & qaſi iraſci leonem, & qaſi metuere cervum: neſcio qid reſponſuri ſint eis, qi animalia etiam non videre, non audire, non vocem emittere: denique omnino non vivere, ſed duntaxat qaſi vivere dicerent. nam hæc non magis evidentia qàm iſta repugnant.*

Ἐν τῷ κρείττονι] *Apud præſtantiorem partem* Xylander. qaſi diceretur, propenſionem ad ſocietatem apud animalia iſta in parte præſtantiore, h. e. anima, deprehendi. cùm hoc potiùs Marcus velit, in iſtis, utpote præſtantioribus, qia ſunt animata, propenſionem illam intenſiorem exiſtere. hoc eſt enim ἐπιτεινόμενον. qod ille omiſit.

Ἐπὶ δὲ τῶν λογικῶν ζώων πολιτεῖαι] Ariſtoteles *polit. l.* 1. *c.* 2. Φανερὸν, ὅτι φύσει ἡ πόλις ἐστὶ, καὶ ὅτι ἄνθρωπος φύσει πολιτικὸν ζῶον. καὶ ὁ ἄπολις διὰ φύσιν, καὶ οὐ διὰ τύχην, ἤτοι φαῦλός ἐστιν, ἢ κρείσσων ἢ ἄνθρωπος. διότι δὲ πολιτικὸν ὁ ἄνθρωπος ζῶον, πάσης μελίττης καὶ παντὸς ἀγελαίου ζώου μᾶλλον, δῆλον. Οὐδὲν γάρ, ὡς φαμὲν, μάτην ἡ φύσις ποιεῖ. λόγον δὲ μόνον ἄνθρωπος ἔχει τῶν ζώων. *Ex his igitur patet civitatem eſſe ex his, qi naturâ ſunt, & qod homo naturâ civile eſt animal. Et qi abſqe civitate eſt per naturam, non per fortunam, aut neqam eſt, aut potior qam homo. Ex qo patet ſociale animal eſſe hominem, magis qàm omnes apes, & qàm omne gregarium animal. Nihil enim, ut diximus, natura fruſtra facit. Sermonem verò homo ſolus habet omnium animalium.* qod ſupra Marcus. Πᾶν τὸ νοερᾶς ψυχῆς μέτοχον, ἢ καὶ μᾶλλον. Juvenalis inter alia huc ſpectantia, *Sat.* 15.

Senſum à cœleſti demiſſum traximus arce;
Cujus egent prona, & terram ſpectantia: mundi
Principio indulſit communis conditor illis
Tantùm animas, nobis animum qoqe; mutuus ut nos
Affectus petere auxilium, & præſtare juberet,
Diverſos trahere in populum. —— &c.

Cicero *de amicit. Qòd ſi hoc apparet in beſtiis, volucribus, natantibus, agreſtibus, cicuribus, feris, ut reqirant atqe appetant, ad qas ſe applicent, ejuſdem generis animantes, idqe faciunt cum deſiderio, & cum qadam ſimilitudine amoris humani; qantò id magis in homine fit naturâ? qocirca à natura, qa ſolitarium nihil amat, mihi videtur potiùs, qàm ab imbecillitate aut indigentia orta amicitia. qa enim poteſt eſſe ſine hac vitâ vitalis, ut ait Ennius?* Qod Evripides *Oreſt.*

—— τί χρὴ ζῆν ἑταιρίας ἄτερ;

ἐπὶ γὰρ τῶν ἀνθρώπων ὀλίγεται τὸ ζῆν ἀφθίσης τῆς κοινωνίας. *Idem qod hominibus, ut ſcilicet ſublatâ ſocietate vivendi ratio deficiat.* Porphyrius *de abſtin. animal. l.* 3. §. 12. ſiqidem, ut Seneca *Ep.* 6. *Nullius boni ſine ſocio jucunda poſſeſſio eſt.* & Cicero *ibidem. Societate ſublatâ, omnis eſt è vita ſublata jucunditas. avfert enim fructus voluptatum omnium ſolitudo. Nec ſine ſocietate ulli poteſt eſſe jucunditas.* Idem *pro Planc.* Proinde Ariſtoteles *Eudem. l.* 7. *c.* 1. Δεινότατον ἡ ἐρημία. *Solitudo eſt malum graviſſimum.* Ἄνευ γὰρ φίλων οὐδεὶς ἂν ἕλοιτο ζῆν, ἔχων τὰ λοιπὰ ἀγαθὰ ἅπαντα. *Abſqe amicis enim vivere, licet cætera bona omnia ſuppeterent, eligeret nemo.* Idem *Ethic. Nicom. l.* 8. *c.* 1. *Nec in cælo etiam jucundè ſatis ſine ſocio aliqo actarum ſe* dicere ſolebat, Archytas Tarentinus, re-

ἐπὶ ᾗ τ ἔπι κρειττόνων, καὶ σκολιεκηκότων τρόπον τινὰ
a L.6.§.43. ἕνωσις ὑπάρχει, οἷα a ἐπὶ τ ἄστρων. ἔστω ἡ ἐπὶ τὸ
l.11.§.27. κρεῖττον ἐπανάβασις συμπάθειαν, b καὶ ἐν διεστῶσιν
b L.7.§.13. ἐργάσασθαι ἐδύνατο. ὅρα δὲ τὸ νῦν γινόμενον. c μό-
c L.11.§.18. 20. να γὰρ τὰ νοερὰ νῦν d ἀπιλέησεν τῆς πρὸς ἄλληλα
d Sup. §. 3. στοργῆς καὶ συννεύσεως, καὶ τὸ σύρρουν ὧδε μόνον ἀ βλέ-
πετε. ἀλλ' ὅμως καί τοι φεύγοντες ὠθεκαταλαμβάνονται. κρατεῖ γὰρ ἡ φύσις. ὄψῃ δ' ὃ λέγω ὠδαφυ-
e L.12.§.30 λάστων. e ῥᾷστον γὰρ εὑρεῖν τις ἂν γεώδες τι μηδενὸς
f L.8.§.34. γεώδους ὠρεσαπτόμενον, ἢπερ ἄνθρωπον f ἀνθρώπῳ ἀπεσχισμένον.

g L.8.§.19. §. 10. ᾧ φέρῃ καρπὸν, καὶ ἄνθρωπος, καὶ
l.11.§.1. θεὸς, καὶ ὁ κόσμος. ἐν ταῖς οἰκείαις ὥραις ἕκαστα
* τέτριφεν Lug. φέρῃ. εἰ δὲ ᾗ ἡ συνήθεια κυρίως * τέτροφεν ἐπὶ ἀμ-
h L.4.§.24. πέλῳ καὶ τ ὁμοίων, οὐδὲν τοῦτο. h ὁ λόγος ᾗ, καὶ κοινὸν, καὶ ἴδιον καρπὸν ἔχει. καὶ γίνεται ἐξ αὐτῶν τοιαῦθ' ἕτερα, ὁποῖόν τι αὐτός ἐστιν ὁ λόγος.

i L.5.§.28. l.8.§.59. §. 11. i Εἰ μὲν δύνασαι, μεταδίδασκε. εἰ δὲ

qin & in præſtantioribus adhuc, licèt modo quodam à ſe invicem diſſitis, in aſtris nempe, unio tamen qædam exiſtit. ità ſortis præſtantioris eminentia etiam in diſtantibus affectionem ad ſe invicem mutuam producere valuit. vide interim qò res redierit. ſola enim rationalia mutui hujus in ſe invicem ſtudii ac conſenſûs nunc ſunt oblita: confluxúſque ille apud iſta ſola non cernitur. veruntamen, fugiant licèt hoc homines, undiqe occupantur. prævalet enim natura. obſervando avtem id, qod loqor, comperies. faciliùs enim qis terreni qippiam terrenæ rei nulli adjunctum repererit, qàm hominem ab homine omni prorſus ſejunctum.

§. 10. Fructum fert & homo, & Deus, & mundus. & in propria tempeſtate fert horum unumqodqe, etiamſi avtem uſus formulam hanc loqendi viti ac ſimilibus præcipuè attribuerit, nihil tamen hoc obſtat, qo minùs & de illis dicatur. ratio verò fructum habet & communem & proprium. oriuntúrqe ex ea alia ejuſmodi, cujuſmodi ipſa eſt ratio.

§. 11. Peccantem, ſi potes, meliora doceto. ſi mi-

ANNOTATIONES.

ferente Cicerone. Porrò, *qemadmodum ſolitudo in odio eſt, ſic in dulcedine appetitio ſocietatis.* Seneca *Ep.* 9. Avguſtinus *de bon. conjug. c.* 1. *Sociale qiddam eſt humana natura. Nihilqe eſt homini amicum ſine homine amico.* Idem *Ep.* 121. *c.* 2. Vide *l.* 5. §. 16.

Ἐπὶ τῶν ἄστρων] vide *l.* 6. §. 43. & *l.* 11. §. 27.

Καὶ ἐκδιεστηκότων τρόπον τινὰ] *etiam ex diverſis modis* Xylander. qaſi disjunctim legerit, ἐκ διεστηκότων, qod Lugdunenſis ἐκδιεστηκότων conjunctim legit. Et hoc malim. ut τὸ ἐκ vel redundet, ut in ἐκκενῶν, ἐκκεντεῖν. atqe ità Marcus mox, ἐν διεστῶσι. qomodo & *l.* 7. §. 13. vel intendat, ut in ἐκμαίνεσθαι, ἐκπαθαίνεσθαι, qod Clemens uſurpavit *Strom. l.* 2. atqe ità Caſavbonus cepit, qi, *naturâ longè à ſe invicem diſtantia*, vertit. Ego ſimpliciter, *loco diſſita*, ſive *diſtantia* dixerim. Heſychius. Διέστη, διεχωρίσθη. Διέστηκε, διακεχώρισται. Διεστήκασιν, διεχωρίσθησαν, ἐμάκρυναι πόρρω. Certè qæ noſter iſtic ἐκδιεστηκότα, eadem Sextus Empiricus *adv. Phyſic. l.* 1. *cap.* 2. nunc διεστῶτα vocat, nunc ἐκκεχωρισμένα. Unde τὸ ἐκχωρίζειν verbi exemplum ſumere poterat Lexicographorum princeps ille. Ex qo *ad l.* 7. §. 13. aliiſqe ibidem lavdatis, lux loco iſti lucuentiſſima dabitur. Aſtra avtem qæ hîc διεστῶτα, eadem *l.* 6. §. 43. διάφορα dicuntur. Verùm ibi forſitan affectionum effectuúmqe differentiam; hîc ſitûs locíqe diſtantiam deſignatam volebat. Hoc certè utrobiqe voluit. *exercitum* illum, (prout nuncupat ſacra pagina) ſive *inſtructuram* cœleſtem, licèt aſtris conſtet innumeris, eiſdémqe loco diſſitis, affectione diſparatis, ad munus tamen ſuum obeundum pulcrè ac concorditer conſpirare. ut in eis verè cenſeri poſſit, de qibus Seneca *Epiſt.* 102. *Qedam ex diſtantibus conſtant, qorum adhuc membra ſeparata ſunt, tanqam exercitus, populus, ſenatus. Illi enim, per qos iſta corpora efficiuntur, jure avt officio cohærent, naturâ diducti & ſinguli ſunt.*

Μόνα τὰ νοερὰ τῶν ἐπιλείψεως τῆς πρὸς ἄλληλα στοργῆς] Lacrymarum non imbre ſed fonte uberrimo & perennante, deplorari digniſſima qerimonia de naturæ humanæ pravitate inſigniſſima, ab inſtitutione primæva ſolitariè degenerantis. Homo, inqit, ſolus ex omnibus creaturis originis officiíqe oblitus eſt ſui. Joannes Chryſoſtomus *in Geneſ. Orat.* 12. ubi docuiſſet creaturas cæteras creatori ſuo debitum obſeqium jugiter præſtare. Ὁ δὲ ἄνθρωπος, inqit, τὸ ἥμερον ζῷον, τὸ λογικὸν, τὸ ἐπιεικὲς, τὰ ἐναντία τῇ οἰκείᾳ φύσει διαπράττεται, καὶ διὰ τὴν ῥᾳθυμίαν εἰς τὴν τῶν θηρίων * ὠμότητα [* ὁμοιότητα, f.] ἑαυτὸν ἐξάγει. *Homo avtem manſvetum animal, rationale & benignum contraria ſuæ naturæ facit, & negligentiâ mores ſuos in ferinos vertit.* Idem deplorat Baſilius Cæſar. *in Pſal.* 49. *v.* 12. & *in Eſai. c.* 2. *v.* 9. Verùm hoc ipſo in genere, de qo Marcus iſtic, hominem plus feris ipſis naturæ legem tranſgredi, monet Juvenalis *Sat.* 15.

Sed jam ſerpentum major concordia: parcit
Cognatis maculis ſimilis fera. Qando leoni
Fortior eripuit vitam leo? qo nemore unqam
Expiravit aper majoris dentibus apri?
Indica tigris agit rabida cum tigride pacem
Perpetuam: ſævis inter ſe convenit urſis.
Aſt homini ferrum letbale incude nefandâ
Produxiſſe parum eſt. &c. —

Objurgat Seneca *Ep.* 95. *Non pudet homines mitiſſimum genus, gaudere ſanguine alterno, bella gerere, gerendáqe liberis tradere, cùm inter ſe etiam mutis ac feris pax ſit?* & *Epiſt.* 103. *Nunqam illas ad nocendum niſi neceſſitas inigit: avt, fame, avt timore coguntur ad pugnam: Homini perdere hominem libet.*

Ἀλλ' ὅμως καί τοι φεύγοντες περικαταλαμβάνονται] Hoc eſt qod Cicero *de amicit. Qinetiam ſi qis eâ aſperitate eſt, & immanitate naturæ, ut congreſſus & ſocietatem hominum fugiat atqe oderit, qalem fuiſſe Athenis Timonem neſcio qem accepimus, tamen is pati non poſſit, ut non acqirat aliqem, apud qem evomat virus acerbitatis ſuæ.* Sed inſigniſſimè Epictetus *l.* 2. *c.* 20. adverſus Epicureos agens, qi dogmatibus ſuis ſocietatem tollebant, cùm ad proprium commodum cuncta referrent. Ὡς ἰσχυρόν τι καὶ ἀνίκητόν ἐστιν ἡ φύσις ἀνθρωπίνη; πῶς γὰρ δύναται ἄπτελος μὴ ἀμπελικῶς κινεῖσθαι, ἀλλ' ἐλαικῶς; ἢ ἐλαία πάλιν μὴ ἐλαικῶς, ἀλλ' ἀμπελικῶς; ἀμήχανον, ἀδιανόητον. ἐ τοίνυν ἐὰν ἄνθρωπον οἷόν τι παντελῶς ἀπολέσαι τὰς κινήσεις τὰς ἀνθρωπικάς, καὶ οἱ ἀποκοπτόμενοι, τάς γε προθυμίας τὰς τῶν ἀνδρῶν ἀποκόψασθαι ἐ δύναται. ἔστω γὰρ Ἐπίκουρος, τὰ μὲν ἀνδρὸς πάνυ' ἀπεκόψατο, καὶ τὰ οἰκοδεσπότου, καὶ πολίτου, καὶ φίλου. τὰς δὲ προθυμίας τὰς ἀνθρωπικὰς οὐκ ἀπεκόψατο. ἐ γὰρ ἐδύνατο, ἐ μᾶλλον ἢ οἱ Ἀκαδημαϊκοὶ τὰς αἰσθήσεις τὰς αὐτῶν ἀποβαλεῖν ἢ ἀπολυφλῶσαι δύναται, καί τοι τοῦτο μάλιστα πάντων ἐσπουδακότες. *Adeò fortis & invicta res eſt natura humana. Qi enim vitis non more vitis moveri poteſt, ſed more olea? avt olea non ut olea, ſed ut vitis? Nullâ ratione hoc fieri, nullâ cogitatione comprehendi poteſt. Ergò fieri non poteſt, ut homo prorſus motum humanum amittat; qum iis etiam, qibus virilia amputantur, virilis tamen alacritas amputari non poſſit. Sic Epicurus etiam omnia qæ ſunt viri, qæ patrisfamilias, qæ amici amputavit. ſed alacritatem humanam non amputavit. Neqe enim potuit; non magis qam Academici ſenſus ſuos abjicere avt excæcare poſſunt, qamvis id maximè ſtuduerint.* Cæterùm & Stoicis idem dici poterit, qi affectus humanos à natura inditos, exuere & extirpare incaſſum conati & connixi ſunt. Huc facit Varronis illud, *longè fugit, qi ſuos fugit.* de qo videndi Avſonius Popma & Turnebus *adverſ. l.* 15. *c.* 5.

§. 10. Φέρει καρπὸν] vide *l.* 8. §. 19. Nihil eſt in rerum natura otioſum, infructuoſum nihil. Vide *Eccleſ. c.* 11. *v.* 1, 2, 3. *ad Phil. c.* 2. *v.* 11. *Galat. c.* 5. *v.* 22. *Matth. c.* 7. *v.* 15, 20. & *c.* 12. *v.* 33, 35.

Ἐν ταῖς οἰκείαις ὥραις ἕκαστα] qod Pſaltes *Pſal.* 1. *v.* 3. בעתו *in tempeſtate ſuâ, ſtato anni tempore.* Epictetus *l.* 3. *c.* 24. Indè illud Marci *c.* 11. *v.* 13. Οὐδὲν ἔυρεν εἰ μὴ φύλλα. ἦν γὰρ καιρὸς σύκων. *Nihil invenit niſi folia, non enim erat tempus fructuum.* de qo loco, qò difficultate ſe qâdam expediat, D. Leifeldus noſtras, ὁ μακαρίτης ità argutatur, ut ἐλήλυθεν καιρὸν fuiſſe ajat, σύκων peculiariter ſic dictorum neget. Verùm nè ſic qidem exolvi nodus vjdetur, qem more ſolenni diſſimulant prorſus interpretes. V. Cl. Heinſius, ſpiritu duntaxat accentúqe (cæteroqi nè literulâ qidem immutatâ) adjectis, notuliſqe eorundem indicibus appictis, ſenſum commodum ſatis ac contextui reliqo congruentem elicuit, ut legeretur, ἦν γὰρ ὄν, καιρὸς σύκων. *Ubi enim erat, tempus erat ficuum.* vel *tempeſtivæ & maturæ erant ficus.* qod ipſe eruditis expendendum cenſendúmqe dimitto.

Εἰ δὲ ᾗ συνήθεια κυρίως τέτροφεν] Ità Baſilienſis. ſed Lugdunenſis meliùs τέτριφεν, *trivit.* Sic Cicero *de fin. l.* 3. *Rerum nomina novarum, qæ nunc conſvetudo diuturna trivit.* Xylandrum avtem iſta non cepiſſe nil mirum; cùm ſcripturam veram non animadverterit.

Ὁ λόγος καὶ κοινὸν καὶ ἴδιον καρπὸν φέρει] qia nimirum, τὸν καρπὸν, ὃν φέρει, αὐτὴ καρπώται, *fructum, qem profert, ipſa carpit. l.* 11. §. 1.

§. 11. Εἰ μὲν δύνασαι, μεταδίδασκε] Vide *l.* 5. §. 28. & *l.* 8. §. 59.

minùs, memineris, hoc fine clementiam tibi datam esse. & Dii avtem adversùs tales clementer se gerunt. in qibusdam etiam opem eis porrigunt suam, ad sanitatem nempe, divitias, gloriam conseqendam adeò benigni existunt. idem & tibi licet facere. avt dicas, qis te prohibeat.

§. 12. Laborem sustine, non ut miser, nec qo miserationi vel admirationi sis aliis. sed hoc unum velis, ità moveri motúmve sistere, prout ratio civilis exigit.

§. 13. Hodie molestiâ me omni exemi. vel potiùs molestiam à me omnem abjeci. neque enim extra, sed intra me, in opinione mea existebat.

§. 14. Eadem sunt omnia, usu familiaria, tempore diaria, materiâ sordida. præsentia omnia, qalia apud illos qos sepelivimus.

μὴ, μέμνησο, ὅτι [a] πρὸς ἕτο ἡ ἐυμένειά σοι δέδοται. καὶ [b] οἱ θεοὶ ἢ ἐυμενεῖς τοῖς τοιούτοις εἰσίν. εἰς ἔνια ἢ καὶ συνεργοῦσιν, εἰς ὑγίειαν, εἰς πλοῦτον, εἰς δόξαν. ἄτως εἰσὶ χρηστοί. [c] ἔξεστι ἢ καὶ σοί. εἰ * εἶπε, [d] τίς ὁ κωλύων.

§. 12. [e] Πόνει, μὴ [f] ὡς ἄθλιος, μηδὲ ὡς ἐλεεῖσθαι ἢ [g] θαυμάζεσθαι θέλων. ἀλλὰ μόνον ἐν θέλε, κινεῖσθαι καὶ ἴσχεσθαι, [h] ὡς ὁ πολιτικὸς λόγος ἀξιοῖ.

§. 13. Σήμερον ἐξῆλθον πάσης περιςάσεως. μᾶλλον ἢ ἐξέβαλον πᾶσαν [i] ὑπόληψιν. [k] ἔξω γὰρ οὐκ ἦν, ἀλλὰ [l] ἔνδον ἐν ταῖς ὑπολήψεσι.

§. 14. Πάντα * ταῦτα, [m] συνήθη μὲν τῇ πείρᾳ. [n] ἐφήμερα ἢ τῷ χρόνῳ. [o] ῥυπαρὰ ἢ τῇ ὕλῃ. [p] πάντα νῦν, οἷα ἐπ' ἐκείνων ἃς καταθάψαμεν.

§. 15.

a Inf. §. 42.
b L. 7. §. 70. Inf. §. 27.
c L. 5. §. 5. l. 8. §. 8.
* ἢ
d L. 3. §. 12. l. 8. §. 47.
e L. 1. §. 5. & l. 5. §. 5.
f L. 1. §. 15. 16.
g L. 1. §. 7.
h L. 4. §. 24. Sup. §. 8.
i L. 1. §. 15. Inf. §. 41.
k L. 4. §. 3.
l L. 10. §. 38.
* ταῦτα Inf. §. 28. l. 7. §. 1.
m L. 4. §. 44.
n L. 4. §. 48.
o Inf. §. 36.
p L. 2. §. 14.

ANNOTATIONES.

Πρὸς τοῦτο ἡ ἐυμένεια] Ità *infrà* §. 42. Ἀντιφάρμακον ἡ πρᾳότης. *Manswetudo antidotum.*

Καὶ οἱ θεοὶ δὲ ἐυμενεῖς τοῖς τοιούτοις] Vide *l.* 7. §. 70. Eodem utitur argumento apud principem Poetarum Phœnix Achillem alloqendo, *Iliad. l.* v. 492.

Ἀλλ', Ἀχιλεῦ, δάμασον θυμὸν μέγαν. οὐδέ τι σε χρὴ
Νηλειὲς ἦτορ ἔχειν, τρεπτοὶ δέ τε καὶ θεοὶ αὐτοὶ,
Τῶν περ καὶ μείζων ἀρετὴ, τιμή τε, βίη τε.
Enimvero, Achilles, mitiga animum magnum: neqe te oportet
Crudele cor habere: flexibiles sunt & Dii ipsi,
Qorum etiam major virtus est, honor, potentiáqe.

Οὕτως εἰσὶ χρηστοί] τὴν τοῦ Θεοῦ χρηστότητα istam prædicat Apostolus *ad Rom. c.* 2. *v.* 4. & *c.* 11. *v.* 22. & *ad Tit. cap.* 3. *v.* 4. sed cumprimis *ad Rom. c.* 5. *v.* 6, 10.

Ἔξεστι δὲ καί σοι] qia nimirum πρὸς τοῦτο ἡ ἐυμένειά σοι δέδοται. qod *suprà* dixerat. sic Matth. *c.* 5. *v. ult.*

Εἰ εἶπε, τίς ὁ κωλύων] lege ἢ εἶπε. qod & Casavbonus vidit.

§. 12. Πόνει] Lepida illa Cratetis *Epistola* ordine 4. Ἐπὶ παντὸς ὁ πόνος, πόνει. ἄτε φευκτὸν, πόνει, ἵνα μὴ πονῇς. διὰ γὰρ τοῦ μὴ πονεῖν ἢ φεύγεται πόνος, τῷ δὲ ἐναντίῳ καὶ διώκεται. *Sive expetendus est labor, labora: sive fugiendus est, labora, ut nè labores. Nam abstinendo à labore non vitatur labor. Contrario verò etiam fugatur.* forsan, τὸ δὲ ἐναντίον.

Μὴ ὡς ἄθλιος] siqidem πόνος τῶν ἀδιαφόρων ἐστὶ. *l.* 3. §. 4. neqe itaqe miserum facere potest. De Hercule Dio Prusæus *Orat.* 8. *pag.* 136. Πονοῦντα μὲν καὶ ἀγωνιζόμενον ἠλέουν, καὶ ἅμα ἐθαύμαζον αὐτὸν ἀνθρώπων ἀθλιώτατον. καὶ διὰ τοῦτο ἄθλιος ἐκάλουν τοὺς πόνους αὐτοῦ καὶ τὰ ἔργα, ὡς τὸν ἐπίπονον βίον ἄθλιον ὄντα. *Laborantem qidem & certantem miserabantur, dicebántqe eum omnium hominum esse arumnosissimum: qapropter illius labores & facta appellarunt ἄθλους, hoc est, arumnas, qasi laboriosa vita arumnosa sit.* Verùm istos objicienti Lyco apud Senecam in *Herc furen.* 2. 2. respondet Megara;

Qemcumqe sortem videris, miserum neges.

vide *l.* 1. §. 15. Οὐκ σχετλίως κατεργασικὸν τῶν προκειμένων. *Negotia objecta citra qiritationem conficere.*

Μηδὲ ὡς ἐλεεῖσθαι ἢ θαυμάζεσθαι θέλων] qod vitium in Diogene notavit Plato, qi cùm is frigidâ perfusus aliqando, aliqandiu consisteret, qò adstantium oculos ad se intuendum converteret, illi avtem hominis qasi frigore rigentis misereri præ se ferrent, εἰ βούλεσθε αὐτὸν ἐλεῆσαι, ἀπίετε, *si misereri hominis vultis, discedite*, inqiebat. ἐνδεικνύμενος φιλοδοξίαν αὐτοῦ, inqit Laërtius, *l.* 6. *vanitatem gloriolaqe cupidinem arguens in homine.* utpote qi nemine inspectante ipse sponte sua se vexare desineret. Vide *l.* 1. §. 7.

§. 13. Ἐξῆλθον πάσης περιςάσεως] Vide *ad l.* 1. §. 12. & 15. περιςάσεως avtem vocabulum, etiamsi laxiùs acceptum circumstantias qascunqe casúsve emergentes citra discrimen comprehendat, utì observant Sextus Empiricus *Pyrrh. hypothes. l.* 1. *c.* 14. Hermogenes *art. rhet. l.* 3. *c.* 3. & Fabius *institut. l.* 3. *c.* 5. & *l.* 5. *c.* 10. atqe ità Democritus apud Athenæum *l.* 10. usurpavit, ubi de Alcæo dixit; κατὰ πᾶσαν ὥραν, καὶ πᾶσαν περίςασιν, πίνων ὁ ποιητὴς ἥτος εὑρίσκεται. hoc est; vertente, qò Dalechampium corrigat, Casavbono; *Qacunqe anni tempestate, & qocunqe rerum suarum statu*, sive trilli, sive læto, *poeta hic potans reperitur.* & *ad Apollon. consol. pag.* 103. *B.* Plutarchus. Ὥσπερ γὰρ ἐν φυτοῖς, ποτὲ μὲν πολυκαρπίαν γίνεται, ποτὲ δὲ ἀκαρπίαν, καὶ ἐν ζώοις ποτὲ μὲν πολυγονίαν, ποτὲ δὲ καὶ ἀγονίαν, καὶ ἐν θαλάττῃ, εὐδίαν τε καὶ χειμῶνας. οὕτω καὶ ἐν βίῳ πολλὰς καὶ ποικίλας περιςάσεις γινόμενας, πρὸς τὰς ἐναντίας περιάγουσι τὰς ἀνθρώπους τύχας. *Sicut enim stirpes aliqando multos, aliqando nullos fructus ferunt, & animalia copiosos alias, alias nullos procreant fœtus, & in mari tranqillitatis ac tempestatum sunt vicissitudines: sic & in vita multæ ac variæ evenunt circumstantiæ, qæ homines in diversos fortunæ casus trahunt.* Eâ tamen, qà hic Marcus adhibuit, loqendi formulâ, in seqiorem partem sumitur; pro ejusmodi casibus qi molestiam nobis aliqam facessunt. qod & freqenter fieri Budæus monet. Ità Svidas. Ξυμφορὰν Θουκυδίδης τὴν ἀπὸ περιςάσεων δυσχίαν, καὶ ἐκ ἐξ οἰκείας ἀβελίας κακοπραγίαν. *Calamitatem Thucydides vocat infortunium, in qod ob aliqem repentinum casum aliqis incidit, non avtem à propria imprudentia manantem rerum malè gestarum rationem.* Et Phrynichus. Περίςασις ἡ συμφορά. *Casus calamitas est.* Stoicis familiare esse eo sensu adnotans. Maximus Tyrius in *titulo Dissert.* 35. Ὅτι ἔξεστι καὶ ἐκ τῶν περιςάσεων ὠφελεῖσθαι. *Ex adversa fortuna utilitatem percipi.* Huc generosa illa gnostici vox apud Clementem *Strom. lib.* 4. *pag.* 496. *B.* Ὦ κύριε, δὸς περίςασιν, καὶ λάβε ἐπίδειξιν. *O Domine, da casum & afflictionem, & accipe ostensionem.* qod latiùs pavlò extulit Epictetus apud Arrianum *Dissert. lib.* 1. *c.* 6. Φέρε νῦν, ὦ Ζεῦ, ἢν θέλεις, περίςασιν. ἔχω γὰρ παρασκευὴν ἐκ σοῦ μοι δεδομένην καὶ ὁρμὰς πρὸς τὸ κοσμῆσαι διὰ τῶν ἐπιβαινόντων ἐμαυτόν. *Invehe nunc, ô Jupiter, qemvis casum. Habeo enim instrumenta à te data, & occasiones, qibus id conseqar, ut qicqid acciderit ornamento mihi esse possit.* & *ibidem c.* 24. cujus & titulus, Πῶς πρὸς περιςάσεις ἀγωνιστέον. Αἱ περιςάσεις εἰσὶν, αἳ τοὺς ἄνδρας δεικνύουσι. *Qomodo adversùs pericula sit decertandum. Pericula, verúmqe difficultates sunt, qa viros monstrant.* qod Naso *trist. l.* 4. *eleg.* 3.

Qa latet, inqe bonis cessat non cognita rebus,
Apparet virtus arguitúrqe malis.

Et Seneca *Herc. fur.* 2. 2.

Imperia dura tolle, qid virtus erit?

sed pergit Epictetus. Λοιπὸν, ὅταν ἐμπέσῃ περίςασις, μέμνησο, ὅτι ὁ θεός σε, ὡς ἀλείπ]ης, τραχεῖ γυμνίσκῳ βέβληκεν. ἵνα τί; φησίν; ἵνα ὀλυμπιονίκης γένῃ. δίκα δ' ἰδεῖν ὃ γίνεται. *Qum igitur periculum inciderit, memento, Deum te lanistam instar cum aspero adolescente commisisse. Cur? inqit. Ut Olympia vinceres. Id verò citra sudorem non contingit. Ibidémqe l.* 2. *c.* 6. Ἡμῶν δ' οὐδὲς θέλει, οὐδὲ τῆς ἀνάγκης καλούσης ἐυλύτως ὑπακοῦσαι αὐτῇ. ἀλλὰ κλαίοντες καὶ στένοντες πάσχομεν, ἃ πάσχομεν, καὶ περιςάσεις αὐτὰ καλοῦντες. ποίας περιςάσεις, ἄνθρωπε, εἰ περιςάσεις λέγεις τὰ περιεχόμενα, πάντα περιςάσεις εἰσίν. εἰ δὲ ὡς δύσκολα καλεῖς, ποίαν δυσκολίαν ἔχει, τὸ γινόμενον φθαρῆναι; *Nostrum avtem nemo vult vel necessitati vocanti alacriter obtemperare; sed ploravtes & gementes affecti sumus ut sumus, & περιςάσεις ista vocamus. Qales περιςάσεις homo? Si περιςάσεις ea vocas, qæ te circumsistunt, omnia sunt περιςάσεις. Sin res asperas sic appellas, qid in eo est asperum, ut ortus qi sit idem intereat.* Clemens item *Strom. l.* 7. *pag.* 741. *A.* Ταύτῃ οὐδέποτε, περιςάσεως γενομένης, τῆς ἰδίας ἕξεως ὁ γνωστικὸς ἐξίσταται. ἔμπεδος γὰρ καὶ ἀμετάβλητος ἡ τοῦ ἀγαθοῦ ἐπιστημονικὴ κ]ῆσις. *Ea facit, ut, si qis casus evenerit, à proprio habitu nunqam excedat is, qi est praditus cognitione: est enim solida & immutabilis boni, qa scientiam constituit, possessio.* Plura adjici poterant: verùm ista sufficerint, & vocabuli rationem explicando, & usum apud Stoicos hoc sensu freqentem comprobando.

Ἐξέβαλον] Vide *l.* 5. §. 2. & *l.* 8. §. 40. & *l.* 12. §. 22, 25.

Ἔξω γὰρ οὐκ ἦν] Vide *l.* 7. §. 16. & *l.* 8. §. 47. & *l.* 10. §. 38.

§. 14. Πάντα ταῦτα] forsan potiùs πάντα τ' αὐτά. *omnia eadem sunt*, qæ priùs fverant. vide *l.* 4. §. 42, & *l.* 7. §. 1.

Συνήθη μὲν τῇ πείρᾳ] Vide *l.* 4. §. 44.

Ἐφήμερα δὲ τῷ χρόνῳ] ità *l.* 4. §. 35. Πᾶν ἐφήμερον. *Omnia diecula ferè unius sunt.* & §. 44. τὰ ἀνθρώπινα ὡς ἐφήμερα, id est, *diurna, non diuturna*; sive *brevis avi.* ὀλιγοχρόνια. ut *l.* 7. §. 1. ità enim τὸ ἐφήμερον usurpatur. Clemens *pædag. l.* 2. *c.* 8. Ἀντίκα δὴ μάλα καὶ διυλίγχεται τὸ ἐφήμερον αὐτῶν. ἅμφω γὰρ μαραίνεσθον, καὶ τὸ ἄνθος καὶ τὸ κάλλος. *Statim avtem probatur eorum vita brevitas: ambo enim flaccescunt, & flos & pulcritudo.* & Timæus *de anim.* Θνητά τε καὶ ἐφαμέρια ζῶα. *Animalia mortalia & non diuturna.*

Ῥυπαρὰ] Vide *l.* 5. §. 10. & *l.* 8. §. 24.

a L.4.§.3. §. 15. a Τὰ πράγματα ἔξω θυρῶν ἕστηκεν, αὐτὰ ἐφ' ἑαυτῶν, μηδὲν μήτε εἰδότα περὶ * αὐτῶν, μήτε ἀποφαινόμενα. b τί οὖν ἀποφαίνεται περὶ αὐτῶν; τὸ ἡγεμονικόν.

§. 15. Res ipsæ foris apud semet consistunt; nec de se qicqam avt nôrunt ipsæ, avt narrant nobis. qid ergò de eis pronunciat? mens.

c L.6.§.51. §. 16. c Οὐκ ἐν πάθει, ἀλλ' ἐνεργείᾳ τὸ d Sup.§.8, 9. d ζῷον λογικὸν πολιτικὸν ζῶόν κακὸν καὶ ἀγαθόν. ὥσπερ οὐδὲ ἡ ἀρετὴ καὶ κακία αὐτοῦ ἐν πάθει, ἀλλὰ ἐνεργείᾳ.

§. 16. Non in passione, sed actione situm est, rationalis ac civilis animantis bonum malúmqe: qo modo nec virtus vitiúmve illius in passione, sed in actione consistit.

e L.8.§.20. §. 17. e Τῷ ἀναρριφέντι λίθῳ οὐδὲν κακὸν τὸ κατενεχθῆναι, οὐδὲ ἀγαθὸν τὸ ἀνενεχθῆναι.

§. 17. Lapidi projecto nihil est mali, qòd deorsum feratur; qòd sursum, nihil boni.

f L.7.§.62. l.8.§.61. g L.5.§.32. h L.3.§.4 l.8.§.53. §. 18. f Δίελθε ἔσω εἰς τὰ ἡγεμονικὰ αὐτῶν, καὶ ὄψει g τίνας κρίτας φοβῇ, h οἵους καὶ περὶ * αὐτῶν οἴονται κρίτας.

§. 18. Mentes hominum penitiùs introspice. videbis, qos judices pertimescas; qales etiam de semet judices sint.

i L.5.§.23 l. 7.§.18. k Inf.§.21. §. 19. i Πάντα ἐν μεταβολῇ. καὶ k αὐτὸς σὺ ἐν διηνεκεῖ ἀλλοιώσει, καὶ κατά τι φθορᾷ. καὶ l ὁ κόσμος ὅλος.

§. 19. In transmutatione universa existunt. tu qoqe in jugi alteratione, & corruptione qadam versaris; & mundus tecum universus.

l L.4.§.3. m L.7.§.29. Inf §.38. §. 20. m Τὸ ἄλλου ἁμάρτημα, ἐκεῖ δεῖ καταλιπεῖν.

§. 20. Qod alteri delictum est, apud eum relinqendum est.

n L.12.§.23. *[καὶ] ὑπ. o L.2.§.17. l.11.§.34. p Sup.§.19. l.11.§.35. §. 21. n Ἐνεργείας ἀπόληξις, ὁρμῆς, * ὑπολήψεως παῦλα, καὶ ὅιον θάνατος, o οὐδὲν κακόν. μέμνησο νῦν ἐπὶ ἡλικίαν, οἷον τὴν παιδικὴν, τὴν μειρακίου, τὴν νεότητα, τὸ γῆρας. καὶ γὰρ p τούτων πᾶσα μεταβολὴ, θάνατος.

§. 21. Actionis terminatio, intentionis avt opinationis cessatio, mors eidem est qædam. veruntamen nihil in se mali habet. ad ætates transi, puerilem putà, adolescentiam, juvenilem, senilem. & harum mutatio omnis mors est qædam.

sed

ANNOTATIONES.

§. 15. Τὰ πράγματα ἔξω θυρῶν ἕστηκεν] Ità *lib.* 4. §. 3 Ἔξω ἕστηκεν ἀτρεμοῦντα. *Extrinsecùs immota manent.* & *lib.* 5. §. 19.

Τὸ ἡγεμονικὸν] Vide *l.* 4. §. 39.

§. 16. Οὐκ ἐν πάθει, ἀλλ' ἐνεργείᾳ] Vide *l.* 6. §. 51. & *l.* 8. §. 12.

§. 17. Τῷ ἀναρριφθέντι λίθῳ] Idem de pila. *l.* 8. §. 20.

§. 18. Δίελθε ἔσω εἰς τὰ ἡγεμονικὰ αὐτῶν] Vide *l.* 4. §. 38. & *l.* 7. §. 34

Τίνας κρίτας φοβῇ] Pythagoras apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 46. Ποίει ἃ κρίνεις εἶναι καλὰ, κἂν ποιῶν μέλλῃς ἀδοξεῖν. φαῦλος γὰρ κριτὴς παντὸς καλοῦ πράγματος, ὄχλος διόπερ ἂν ἃ τῶν ἐπαίνων καταφρονῇς, καὶ τῶν ψόγων καταφρόνει. *Fac ea qæ judicaveris esse honesta, etiamsi postquam feceris, inglorius futurus sis. Omnis enim honesta rei malus judex est vulgus. Qorum igitur laudes contemptui haberes, eorundem vituperia qoqe spernas.* Cleanthes apud Clementem *Stromat. l.* 5. *pag.* 554. *B.*

Μὴ πρὸς δόξαν ὅρα, ἰδέλαν σοφὸς αἶψα γενέσθαι.
Μηδὲ φοβοῦ πολλῶν ἄκριτον καὶ ἀναιδέα δόξαν.
Οὐ γὰρ πλῆθος ἔχει συνετὴν κρίσιν, ὅττι δικαίαν,
Οὐτε καλήν. ὀλίγοις δὲ παρ' ἀνδράσι τοῦτό κεν εὕροις.
Ne spectes famam, dum vis sophos esse repentè,
Terreat amentis nec te sententia vulgi.
Judicium sapiens & justum non habet ullum
Vulgus, & in paucis vix hoc reperire licebit.

qod is à Comico γνωμικώτερον ἐν βραχεῖ, *sententiosè & brevitèr*, conceptum asserit his verbis,

Αἰσχρὸν δὲ κρίνειν τὰ καλὰ τῶν πολλῶν ψόφῳ.
Non decet pulcra judicare in strepitu multorum.

ità enim qidam legi postulant, & cum Clementis scopo probè congruit. Cæterùm lectio recepta,

Αἰσχρὸν δὲ κρίνειν τὰ καλὰ τῷ πολλῷ ψόφῳ,

aliud sonare videtur, eôqe respicere, qod à Demosthene dictum est, Ὡς τοὺς μὲν ὑποκρίτας ἐκ τῆς φωνῆς, τοὺς δὲ ῥήτορας ἐκ τῆς γνώμης δεῖ κρίνειν. *Histriones qidem ex voce, rhetores autem ex sententia oportet judicare.* Seciùs planè qàm Philisco Marci nostri filius, referente Philostrato *de vit. soph.* 2. *p.* 618. τὸν μὲν ἄνδρα δείκνυσιν ἡ κόμη, τὸν δὲ ῥήτορα ἡ φωνή. *Virum coma; rhetorem vox ostendit.* Sed & qod Capheslas tibicen, cùm μεγαλοδόξας τις prædicaretur, & post Capheslam Zeno ac Demosthenes, οὐκ ἐν τῷ μεγάλῳ τὸ εὖ κεῖσθαι, ἀλλ' ἐν τῷ εὖ τὸ μέγα. *In ea soni magnitudine sitam non esse artis bonitatem, sed ut rectè sonus in magnitudinem attollatur.* Referunt hoc Laertius *lib.* 7. Athenæus *l.* 14. *pag.* 629. *B.* Eustathius *in odyss.* 1. prius illud Stobæus *tom.* 2. *tit.* 4. Svidas. Plutarchus in *vita* 10. *rhet.* Qanqam & πολὺς ψόφος ille ad acclamantium, καὶ εὐφημιῶν δοκούντων ψόφον, & *illorum, qi favere videntur, strepitum,* cui opponitur illud τὸ ἔυφημον ἀψοφεὶ, *favere promptus, sed sine strepitu, lib.* 1. §. 9. non incommodè referri potest. de ea vide sis Plinium minorem *l.* 2. *Ep.* 14. ubi inter cætera; *Si qando transibis per basilicam, & voles scire qomodo qisqe dicet, nihil est qòd tribunal ascendas, nihil qòd prabeas aurem, facilis divinatio; scito eum pessimè dicere, qi laudabitur maximè.* In Senecæ *excerptis*: *Malè de te loquuntur homines. Sed mali. Moverer si de me M. Cato, si Lælius, si alter Cato, si duo Scipiones ista loquerentur. Nunc malis displicere laudari est. Non potest ullam autoritatem habere sententia, ubi qi damnandus est, damnat. Malè de te loquuntur: moverer, si judicio hoc facerent; nunc morbo faciunt. benè nescium loqi. faciunt, non qòd mereor, sed qòd solent. qibusdam enim canibus sic innatum est, ut non pro feritate, sed pro consvetudine latrent.* vide *ad l.* 3. §. 4. & *l.* 4. §. 3. Τὸ ἄκριτον τῶν ἐυφημιῶν δοκούντων. *Judicii expers faventium vulgus.*

Οἵους καὶ περὶ αὐτῶν] *Lib.* 3. §. 4. & *lib.* 8. §. 53.

§. 19. Πάντα ἐν μεταβολῇ] Ità *lib.* 4. §. 3. & *l.* 7. §. 23. vide Aristotelem *de gen. & cor. l.* 1. *c.* 3. *ad l.* 7. §. 25.

Αὐτὸς σὺ] Vide *infrà* §. 21.

Ὁ κόσμος ὅλος] *Lib.* 4. §. 3. Ὁ κόσμος ἀλλοίωσις. *Mundus alteratione constat.*

§. 20. Ἐκεῖ δεῖ καταλιπεῖν] Idem *lib.* 7. §. 29. vide & *infrà* §. 38. cum seqentibus avtem ista Xylander absurdè connectit.

§. 21. Ὁρμῆς, ὑπολήψεως παῦλα καὶ ὅιον θάνατος οὐδὲν κακόν] forsan ὁρμῆς καὶ ὑπολήψεως παῦλα, ὅιον θάνατος. *Actionis finis & motûs, sive externi, sive interni, cessatio actionis* sive *motûs*, illius *qasi mors est. Nihil* tamen *mali subest.* ut mox, τούτων πᾶσα μεταβολὴ θάνατος. μήτι δεινόν; potest tamen sententiâ continuatâ legi, ὁρμῆς, ὑπολήψεως παῦλα, καὶ ὅιον θάνατος, οὐδὲν κακόν. *actionis, motûs, opinationis cessatio & qasi mors, nihil mali in se habet.* illud Casavbonus, hoc Xylander secutus est. vide *l.* 12. §. 23. Diversa pavlò ratione de aqa & aëre mortis vocabulum usurpavit Philo *de mundi incorrupt. pag.* 960. *D.* Εἰ μὴ πρὸς ἀνίμων ῥιπίζοιτο τὸ ὕδωρ, ἀκίνητον ἂν ἦν, ὑφ' ἡσυχίας νεκρῶσαν. μεταβάλλει γῆν, καὶ τὸ δυσωδέστατον γίνεται, ὅια ψυχὴν ἀφῃρημένον ζῷον. αἰὴρ γε μὴν ἀέρος φθορεὺς, παντὶ τῷ δῆλον. τοιοῦτον γὰρ καὶ φθίνειν καὶ τρέπειν τινὰ ἀποδημήσειν πέφυκεν. ἐπεὶ τί ἂν τις, μὴ σοχαζόμενος ἀνομάτων ὑπερβολάς, ἀλλὰ τῇ ἀληθείᾳ, εἴποι μοι λοιμὸν εἶναι, πλὴν ἀέρος θάνατον, τὸ ἀκίνητον πάθος ἀναχέοντος ἐπὶ φθορᾷ ἁπάντων, ὅσα ψυχῆς μεμοίραται. *Aqa qoqe torpescit otio, ni ventis jactetur, & fœtorem non aliter qam cadaver contrahit. Aëris porrò corruptionem ignorat nemo, qandoqidem & ipse tum morbum, tum mortem potest recipere. Qoniam si vera magis qam speciosa placent nomina, qid aliud pestem liceat dicere, qam mortem aëris, malum suum diffundentis in animantium perniciem?* Cæterùm ad Marci mentem planè Augustinus *in Joan. tract.* 38. *Res qalibet, si mutabilis est, non verè est: non enim est ibi verum esse, ubi est & non esse. qicqid autem mutari potest, mutatum, non est qod erat. Si non est qod erat, mors qadam ibi facta est: peremptum ibi aliqid, qod erat & non est. nigredo mortua est in capite albescentis senis; pulcritudo in corpore fessi & incurvi: mortua sunt vires in corpore languentis: mortua est statio in corpore ambulantis; mortua ambulatio in corpore stantis; mortua & ambulatio & statio in corpore jacentis, mortua locutio in lingua tacentis, qicqid mutatur, & est qod non erat, videi ibi vitam qandam in eo qod est; & mortem in eo qod fuit.* vide *l.* 10. §. 18.

Τούτων πᾶσα μεταβολὴ, θάνατος] Plutarchus *de EI Delph. pag.* 392. *C.* Οὐ μόνον, ὡς Ἡράκλειτος ἔλεγε, πυρὸς θάνατος ἀὴρ γίνεται, καὶ ἀέρος θάνατος ὕδατι γίνεται. ἀλλ' ἔτι σαφέστερον ἐπ' αὐτῶν ἴδοις ἄν. φθείρεται μὲν ἀνιμάζων γινόμενον γέροντος.

ſed nunqid grave? tranſi rurſus ad ætatem ſub avo, tum ſub matre, mox ſub patre tranſactam: cúmque alias havd pavcas differentias mutationéſque deprehenderis, interroga te, ecqid in his grave ſit. pari igitur modo nec grave qicqam in vitæ totius terminatione, ceſſatione, mutatione.

§. 22. Recurrito ad mentem tuam, ad univerſi, ad delinqentis cujuſvis. ad tuam, ut ipſam juſtam exhibeas: ad univerſi, ut recorderis, cujuſnam ſis pars: ad delinqentis cujuſvis, ut conſideres, inſcius an conſultò deliqerit; cogitéſque ſimul eſſe tibi cognatum.

§. 23. Sicut ipſe es ad cœtum civilem complendum conſtitutus: ità actio tua qævis ad vitam ejuſmodi conſummandam referatur. qæcunqe igitur actio tua ad finem hunc vel immediatè vel mediatè non tendit, ità vitam tuam divellit, nec unam eandémqe eſſe patitur, & eſt ſeditioſa, perinde ac in populo ille, qi factionis ſuæ homines à conſenſione iſtiuſmodi in partes trahit.

§. 24. Puerulorum rixæ, & ludicra; & animulæ cadavera geſtantes; ut vehementiùs afficiat qod in Mortualibus exhibetur.

μήτι δεινόν; μέτιθι νῦν ἐπὶ βίον τὸν ὑπὸ τῷ πάππῳ, εἶτα τὸν ὑπὸ τῇ μητρὶ, εἶτα τὸν ὑπὸ τῷ πατρί. καὶ ἄλλας ἢ πολλὰς διαφορὰς καὶ μεταβολὰς καὶ ἀπολήξεις εὑρήσκων, ἐπερώτα σεαυτὸν, μήτι δεινόν. ἔτως τοίνυν ἀδὲ [a] ἡ ὅλη σε βίου λῆξες, καὶ παῦλα, καὶ μεταβολή.

a L.7. §.23. l.8. §.20.

§. 22. [b] Τρέχε ἐπὶ τὸ σεαυτῆ ἡγεμονικὸν, καὶ τὸ τοῦ ὅλου, καὶ τὸ τέτου. τὸ μὲν σεαυτῆ, ἵνα [c] νῦν δικαιικὸν αὐτὸ ποιήσῃ. τὸ δὲ τοῦ ὅλου, ἵνα συμμνημονεύσῃς [d] τίνου μέρους εἶ. τὸ δὲ τέτου, ἵνα ἐπιστήσῃς [e] πότερον * ἄγνοια, ἢ γνώμη, καὶ ἅμα λογίσῃ ὅτι [f] συγγενές.

b L.5. §.3. l.8.§.7.22. c L.3. §.16. d L.2.§.3,4. e L. 11. §.18. * ἀγνοίᾳ f L.2.§.1.

§. 23. [g] Ὥσπερ αὐτὸς σὺ ἓ πολιτικῆ συστήματος συμπληρωτικὸς εἶ, ἔτως καὶ [h] πᾶσα πρᾶξίς σε συμπληρωτικὴ ἔστω ζωῆς πολιτικῆς. * ἥτις ἐὰν μὴ πρᾶξίς σε [i] μὴ ἔχῃ τὴν ἀναφορὰν, εἴτε παρακόπτει τὸν, εἴτε πάρρωθεν ἐπὶ τὸ κοινωνικὸν τέλος, ἀυτὴ [k] διαστᾷ τὸν βίον, καὶ ἐκ ἐᾷ ἕνα εἶναι, καὶ στασιώδης ἐστὶν, ὥσπερ ἐν δήμῳ ὁ τὸ καθ' αὐτὸν μέρος διιστάμενος. ἀπὸ τῆς τοιαύτης * συμφωνίας.

g Sup. §.9.l.4.§.4. h L.2.§.16. * ἤτις ἐὰν ἦν πρᾶξίς σε Lug. ἤτις & νῦν delet An. i L.11.§.19. k L.2.§.2.l.4.§.29. * ἀσυμφ. Sal.

§. 24. [l] Παιδίων ὀργαὶ, καὶ παίγνια, καὶ [m] νεκυδαίτια νεκρὰς βασάζοντα, ὥστε ἐνεργέστερον παρίστασθαι τὸ τῆς νεκύιας.

l L.5.§.33. l.7.§.3. m L.4.§.41.

§. 25.

ANNOTATIONES.

ροντος. ἐφθάρη δ' ὁ νέος εἰς τὸν ἀκμάζοντα, καὶ ὁ παῖς εἰς τὸν νέον, εἰς δὲ τὸν παῖδα τὸ νήπιον. ὅτε χθὶς εἰς τὸν σήμερον τέθνηκεν, ὁ δὲ σήμερον εἰς τὸν αὔριον ἀποθνήσκει. μένει δὲ οὐδείς, οὐδ' ἔστιν εἷς. *Non enim tantum, ut Heraclitus dicebat, ignis mors aëri eſt ortus, & aëris mors aqa ortus; ſed hoc multò evidentius in ipſis hominibus animadvertas. Interit vir facto ſene: as vir factus erat intereunte juvene, hic puero, hic infante. Et qi heri fuit, mortuus eſt orto hodierno, hodiernus in craſtinum deſinit: nullus autem manet, neqe eſt unus.* qæ tamen ipſe tanqam arguta magìs, qàm ſolida notat, in *de tranqill.* & *de tarda Num. vindict.* Seneca *ad Marc. c.* 20. *Ex illa qo primùm lucem vidit, iter mortis aggreſſus eſt: & illi ipſi qi adjiciebantur adoleſcentiæ annis, vitæ detrahebantur. in hoc omnes errore verſamur, ut non putemus ad mortem niſi ſenes inclinatóſque jam vergere: cùm illò infantia ſtatim, & juventa, omniſqe ætas ferat. agunt opus ſuum fata: nobis ſenſum noſtræ necis avferunt: qòqe facilius obrepat mors, ſub ipſa vitæ nomina latet. Infantiam in ſe puericia convertit, puericiam pubertas: juventutem ſenectus abſtulit. incrementa ipſa, ſi bene computes, damna ſunt.* vide *ad l.* 3. §. 1. Hæc avtem ſuculentiſſimè explicantem Naſonem, ab anni tempeſtatibus ad ætates hominis traductâ imagine, habes *metamorph. l.* 15, *à v.* 199, *ad* 234. de ſe, & de Chriſtianis ſui temporis, Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 505. *C.* Καθάπερ ἡλικίας μεταβολὴν, ἔτω δὲ βίου ἀναλλαγὴν ὑπομένοντες. *Et veluti ætatis, ita & vitæ ſuſtinentes mutationem.*

Οὐδὲ ἡ τῶ ὅλου σε βίου λῆξις] Plutarchus, ubi *ſuprà.* Ἀλλ' ἡμεῖς ἵνα φοβώμεθα γελοίως θάνατον, ἤδη τοιούτοις παθήμασι καὶ θήσκοντες. *Sed nos ridiculè ſimus, qi unam metuamus mortem, toties jam mortui, toties morientes.* Πότε γὰρ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ἐκ ἔστι ὁ θάνατος; *Qando enim in nobis mors non eſt?* Idem *ad Apollon. pag.* 106. *D.* Itaqe, *ſi timenda mors eſt, ſemper timenda eſt. qod enim tempus mortis exemptum eſt?* Seneca *Epiſt.* 30.

§. 22. Τρέχε ἐπὶ τὸ ἡγεμονικὸν] Videntur iſta eódem ſpectare, qò illud *periache* 19. & fortaſſe primò cohæſerant. Vult enim ut in offenſis injuriiſqe ab alio nobis illatis, reſpiciamus ad *mentem triplicem*; ad *mentem propriam*, qò eam in juſtitiæ tenore contineamus, nec *nocentis odio innocentiam perdere* velimus, prout *l.* 7. §. 15. & *l.* 8. §. 51. ad *mentem univerſi*; cujus cùm pars ſimus, æqo animo ferre debemus, qicqid illà diſpenſante nobis obtigerit, & in illius etiam uſum bonitatemqe ceſſerit. *l.* 2. §. 3. & *l.* 5. §. 8. & *l.* 6. §. 8, 44. & *l.* 8. §. 5. & *l.* 10. §. 6. Ad *mentem injuriam inferentis*, ut conſideremus, πότερον ἀγνοίᾳ ἢ γνώμῃ (ità enim legendum avtumo) *utrùm per ignorantiam ineram, an de induſtria*, pravo aliqo affectu, qi ex dogmate perverſo provenire ſolet, ſeductus, peccaverit: in utroqe ſiqidem caſu eſt leniter habendus *l.* 2. §. 1. & *l.* 3. §. 11. & *l.* 6. §. 27. & *l.* 7. §. 26. & *l.* 11. §. 18. ſubjicit item de *cognatione communi* monitum, qam & locis eídem ſedulò inculcat.

§. 23. Ἥτις ἐὰν ἦν πρᾶξίς σε] Editor Lugdunenſis, ἥτις ἐὰν νῦν π. σ. corrupté. itaqe *Annotator, lege, ἐὰν ἡ π. σ. dolos* ἥτις & νῦν. avdacter pariter ac infeliciter; ex formula loqendi non animadverſa, ἥτις ἐὰν pro ἥτις ἂν, *qacunqe.* ſicut *Levit. c.* 20. *v.* 21. Ἀνὴρ ὃς ἐὰν λάβῃ γυναῖκα. *Qiſqis acceperit uxo-*

rem. & Matth. *c.* 12. *v.* 36. Πᾶν ῥῆμα ἀργὸν, ὃ ἐὰν λαλήσωσιν, &c. *Qodcumqe verbum otioſum locuti fuerint homines*, &c.

Ἐπὶ τὸ κοινωνικὸν τέλος] vide *l.* 1. §. 16. κοινοπραγοσύνη. *Qod civiliter admodum ſe geſſit.* & *l.* 2. §. 2. ἀρμὴν ἀκοινώνητον. *Motum à communione humana alienum.* vide & *l.* 8. §. 7. & *infrà* §. 31. ἐπ' αὐτὸ τὸ κοινωνικῶς πρᾶξαι. *Ad ſocietatem humanam qod conducat facere.*

Στασιώδης] vide *l.* 2. §. 16. & *l.* 4. §. 29.

Ἀπὸ τῆς τοιαύτης συμφωνίας] Aſteriſco iſta, tanqam mutila, notavit in verſione Xylander. D. Salmaſius pro συμφωνίας ἀσυμφωνίας legi vult. & cum ſeqentibus, qæ ad argumentum ſuperius pertinere cenſet, ità committit, ut poſt ὁ διιστάμενος ſententiam clavdat antegreſſam. Sic enim ille. *Nihil magis ſibi diſcordans, qàm animus puerilis. Ludunt, iraſcuntur; & pavlo momento huc illuc impelluntur: tales, inqit, ſunt & homines, qi actiones ſuas non referunt πρὸς τὸ κοινωνικὸν τέλος, & revera ſunt.* Mihi tamen ſuperioribus potiùs annectenda videntur; ut ſit, ὁ διιστάμενος ἀπὸ τῆς τοιαύτης συμφωνίας: qæ ſequntur, aliò ſpectare exiſtimo: eódem nempe, qò illa, qæ recenſuerat itidem *l.* 5. §. 33. ad vanitatem vilitatémqe inſignem rerum omnium ferè humanarum deſignandam.

§. 24. Παιδίων ὀργαὶ] ἔργα mavult D. Bootius, qia παίγνια ſequitur. Ego nihil mutarim. præſertim cùm παιδία φιλόνεικα legam loco ſuperiùs indicato; ubi argumentum idem prorſus tangi videtur.

Πνευμάτια νεκρὰς βασάζοντα] *Spiritus qi cadavera geſtant* Xylander. *animula miſera cadavera ſuſtinentes* Mericus Caſavbonus. qomodo ex Epicteto Marcus, *l.* 4. §. 35. Ψυχάριον εἶ βασάζον νεκρόν. *Animula es, cadaver geſtans.* qò & D. Salmaſius inclinat. Sed ut huc irrepſiſſe iſta ex ſuperioribus ſuſpicetur. D. Bootius vult ὀχήματα *v. β.* qod ſi admittere placuerit, ὀχηματία malim.

Ὅσε ἐνεργέστερον προσπίπτειν τὸ τῆς νεκύιας] *Ut nè tam citò cadant: ſicut in nænia vulgari dicitur.* ſive, *ut mortuorum numeras tardiùs compleatur.* Caſavbonus. *ut eò efficacius accidat id qod in Necya.* Xylander. æqe hoc malim. ut ſenſus ſit: qò *ea qa in Necya*, ſive *eorum qa apud inferos haberi exiſtimantur*, (unde *Odyſſea lib.* 11. Νεκυία nomen adhæſit) *repræſentatione aguntur, efficaciùs peragantur*, ſpectantiumqe mentes vehementiùs afficiant. (ità Platoni *de legib. l.* προσέπεσε πρὸς τὰς ψυχάς) vel *qò Necya*, ſive *magica animarum evocationis opus efficacius procedat.* ut Νεκύιας nomine *mortuorum evocatio* ope magicâ procurata intelligatur. (qomodo Herodianus *l.* 4. *c.* 12. §. 8. uſurpavit, ubi de Antonino Severi filio, Materniano eum mandâſſe, νεκύια χρησάμενον, μαθεῖν περὶ τοῦ τέλους τοῦ βίου αὐτοῦ. *Evocatis manibus, de fine ipſius vitæ conſulat.*) & πνευμάτια qod præceſſerat, ad *ſpiritus* impuros ſive *dæmonas* referatur. Verùm illud malim. eò magìs, qia feſti ſive ſolennitatis cujuſdam à Græcis celebrari ſolitæ meminit Svidas, qæ Νεκύια dicta fuerit, in qa ſpectacula forſan iſtiuſmodi exhibebantur. Νεκύια, inqit, ἡ τῶν νεκρῶν ἑορτή. Νεκύια, *mortuorum feſtum.* cur enim Νεκύσια legat Caſtellanus de Græcorum feſtis ego neſcio. Sed nec qâ ratione Heſychius Γενέσια & Νεκύσια pro eiſdem habeat: fieri tamen poteſt, ut utroqe illo nomine, & Νεκύια & Νεκύσια celebrata eadem dicta fuerit. Res itaqe humanas & occupationes mortalium, partim puerulorum luſibus diſſidiiſqe,

§. 25. [a] Ἴθι δὴ τὴν ποιότητα τῆ αἰτίᾳ, καὶ ἀπὸ τῆ ὑλικῆ αὐτὸ ψιλογράψας θεᾶσαι. εἶτα καὶ [b] τὸν χρόνον ψιλόρροσον, ὅσον πλεῖσον ὑφίσασθαι πέφυκε τοῦτο [c] τὸ ἰδίως ποιόν.

§. 25. Formæ qalitatem animo adi; & à materia abſtractam contemplare: tum & tempus tecum definito ad qod plurimùm res ſic affecta perdurare poſſit.

§. 26. [d] Ἀνέτλης μυρία, ἀφὲ τὸ μὴ [e] ἀρκεῖσθαι τῷ σῷ ἡγεμονικῷ * ποιᾷ τι τούτοις ὅια κατασκεύασαι. * ἀλλὰ [f] ἄλις.

§. 26. Innumera perpeſſus es, qia non didiciſti mente tuâ contentus eſſe agente ea ad qæ condita eſt, ſed ad alia eadem abuteris.

§. 27. [g] Ὅταν ἄλλῳ ψέγῃ σε, ἢ μισῇ, ἢ τοιαῦτά τινα ἐκφωνῶσιν *, [h] ἔρχε δὴ τὰ ψυχάρια αὐτῶν, διελθὲ ἔσω, καὶ ἴδε ποῖοί τινες εἰσίν. ὄψει, ὅτι [i] οὐ δεῖ σε ταράττ, ἵνα τούτοις τί ποτε περὶ σοῦ δοκῇ. [k] εὐνοεῖν μέν τοι αὐτοῖς δεῖ. [l] φύσει γὰρ φίλοι. καὶ οἱ θεοὶ ἤδη παντοίως αὐτοῖς βοηθοῦσι, [m] δι' ὀνείρων, ἀφὲ μαντειῶν, περὶ ταῦτα μέν τοι, [n] πρὸς ἃ ἐκεῖνοι διαφέρονται.

§. 27. Ubi te alii vituperaverint, vel oderint, vel ejuſmodi aliqid oblocuti fuerint, adi animulas eorum, penitiùs introſpice cujuſmodi ſint. facilè videbis, nihil eſſe qod te angat, qicqid illi de te judicent. bene velle tamen illis oportet. ſunt enim naturâ amici. qin & Dii ipſi omnimodam illis opem ferunt, per inſomnia, per vaticinia, etiam in eis ad qæ feruntur illi.

§. 28.

ANNOTATIONES.

[a] L. 7. §. 29. l. 10. §. 26.
[b] L. 3, §. 11. l. 10. §. 9.
[c] L. 10. §. 7. l. 12. §. 30.
[d] L. 4. §. 32. l. 10. §. 33.
[e] L. 5. §. 14, 15, 16.
* ποιῷ τινος Arg. ποιῶνσι Lug.
* ἀλλ' ἀλλοῖα Boot. Ἀλλ' ὅταν ἄλλος Sal.
[f] Inf. §. 37.
* νόσῃ f.
[g] Sup. §. 18. Inf. §. 34.
[h] L. 4. §. 3.
[i] L. 7. §. 22.
[k] L. 11. §. 9.
[l] Sup. §. 11.
[m] L. 1. §. 17.
[n] Inf. §. 40. l. 11. §. 10.

diiſque, partim ſpectaculis vanis, qæ ſimpliciorum animos affivere conſveverunt, conſimiles, imò pares planè, pronunciat.

§. 25. Ἴθι ἐπὶ τὴν ποιότητα τῆ αἰτίᾳ] Vult in re qaqe conſiderari, formam & materiam: vel formam ſeorſim à materia abſtractam, & durabilitatem ejus. Vide l. 4. §. 21. & l. 7. §. 29. & l. 8. §. 31. & l. 12. §. 18.

Τοῦτο τὸ ἰδίως ποιόν] Vide l. 10. §. 7.

§. 26. Διὰ τὸ μὴ ἀρκεῖσθαι τῷ σῷ ἡγεμονικῷ] vide l. 6. §. 41. & l. 8. §. 48. Seneca *Epiſt.* 20. *Huc ergo cogitationes tua tendant, hoc opta, omnia alia vota Deo remiſſurus, ut contentus ſis temetipſo, & ex te naſcentibus bonis. Nullum enim bonum manſurum eſt, niſi qod ex ſe ſibi invenit.* Idem *Epiſt.* 27. Epictetus l. 4. c. 6. Πῶς ἔτι ὀρθὰ δόγματα ἔχω. μὴ ἀρκούμενος εἶναι ὃς εἰμὶ, ἀλλ' ἐπτοημένος ὑπὲρ τῆ δοκεῖν; *Qomodo rectas opiniones retineo, non contentus eo ſtatu in qo nunc ſum, attonitus qid aliis de me videatur.*

Ποιᾷ τι τοῦτα ὅια κατασκεύασαι] Argentinenſis editio, qâ uſus D. Salmaſius, ποιᾷ τινὶ τοῦτα ὅια κατασκεύασαι. qod ipſe reddit, *qalia hæc ex qali fiunt!* ut ſit exclamatio; ποῖον habes ἡγεμονικὸν, ex qo ὅια oriuntur? qalis illa vulgaris, ὅια ἐξ ὅιων; ſed & Marci iſta l. 10. §. 25. ἐξ ὅιε ὅιον. verùm malim qod & Lugdunenſem exhibere video, ποιᾶντι τοῦτα, vel etiam τοιαῦτα, ὅια κατασκεύασαι, ποιεῖν utiqe ex membro priori ſupplendum; vel τοῦτα εἰς ἃ κ. eódem utrumqe recidit, *non es contentus ἡγεμονικῷ tuo ea faciente ad qæ natum eſt.* Lectionem hanc firmat, qod l. 8. §. 45. habetur ἀρκούμενον εἰ ἔχοι, καὶ ἐνεργοίη κατὰ τὸ ἑξῆς τῇ ἰδίᾳ κατασκευῇ. *Contentum, ſi pro conditionis ſuæ officio habere ſe, agereqe poſſit.*

Ἄλλα ἄλις] Locus defectus; forſan & depravatus. Hoc D. Bootius ſuſpicatur, legítqe ἀλλ' ἀλλοῖα. indè multas tibi faceſſis moleſtias, qia non acqieſcis mentis tuæ operatione ea ad qæ nata eſt, *ſed aliena molientis.* meam addo conjecturam, fuiſſe ἀλλὰ ἄλις ἔσω. *Verùm ſufficiat*, qòd hactenus hac in parte tibi ipſi injurius fueris. qemadmodum *infrà* §. 37. ἄλις τῆ ἀθλίᾳ βίᾳ. *Jam ſatis eſt vita calamitoſa.* vel etiam ἀλλὰ ἄλις, *ſed hæc ſatis.* Putat tamen Salmaſius cum ſeqentibus jungenda iſta, & ſcribendum, ἀλλ' ὅταν ἄλλος ψίγῃ σε &c. & expungendum illud ἄλις.

§. 27. Ἡ τοιαῦτά τινα ἐκφωνῶσιν] legendum forſan ἐκφωνήσῃ, ut priùs ψίγῃ ἢ μισῇ dixerat. alioqi erit tranſitio dura ſatis à numero ad numerum. vel qid ſi τοιαῦτά τινες ἐκφανῶσιν, legerimus?

Δίελθε] ut *ſuprà* §. 18.

Οὐ δεῖ σε ταράττ, ἵνα τούτοις τί ποτε περὶ σοῦ δοκῇ] Vide *ad* l. 3. §. 4. & l. 8. §. 53. Evphrates apud Epictetum l. 4. c. 8. Τί κακὸν, ἐν οἷς μὲν ἐποίουν ἐπιγινώσκεσθαι τὸν φιλόσοφον, ἐν δὲ τοῖς συμβόλοις μὴ; βλέπε πῶς ἐσθίω, πῶς πίνω, πῶς καθεύδω, πῶς ἀνέχομαι, πῶς ἀπέχομαι, πῶς συνεργῶ, πῶς ὀρέξει χρῶμαι, πῶς ἐκκλίνω, πῶς τηρῶ τὰς σχέσεις τὰς φυσικὰς, ἢ ἐπιθέτως, ὡς ἀσυγχύτως, ὡς ἀπαραπτώτως, ἐκεῖθέν με χρῖνε, εἰ δύνασαι. εἰ δ' ὥσπερ κωφὸς εἶ καὶ τυφλὸς,] ἵνα μηδὲ τὸν Ἥφαιστον ὑπολαμβάνῃς καλὸν Χαλκέα, ἂν μὴ τὸ πίλιον ἴδῃς περὶ τὴν κεφαλὴν περικείμενον, τί κακὸν ὑφ' ὅτῳ ἠλιθίῳ κρίτῃ ἀγνοεῖσθαι; *Qid mali fuit in eo, ſi philoſophus è factis cognoſcebar, non autem ex inſignibus? Vide qomodo edam, qomodo bibam, qomodo dormiam, qomodo tolerem, qomodo abſtineam, qomodo res geram, qomodo appetitione utar, qomodo averſatione, qomodo affectiones naturales & adqiſitas tuear, ut abſqe perturbatione atqe impedimentis vivam. Inde me judica ſi potes. Si autem ita ſurdus & cacus es, ut ne Vulcanum qidem præclarum fabrum judices, niſi pileolum capiti ejus impoſitum videas; qid mali eſt a judice adeò ſtolido non cognoſci?* vide & *ad* l. 5. §. 32. Cicero *de finib.* l. 2. *Nihil eſt turpius qàm ſapientis vitam ab inſipientium ſermone pendere.* vide l. 6. §. 20.

Εὐνοεῖν μέν τοι αὐτοῖς δεῖ] vide *ad* l. 6. §. 47. & l. 7. §. 22.

A Φύσει γὰρ φίλοι] vide l. 11. §. 9. Epictetus l. 3. c. 24. Πάντα φίλων μεστὰ, πρῶτον μὲν θεῶν, εἶτα καὶ ἀνθρώπων, φύσει πρὸς ἀλλήλους ᾠκειωμένων. *Omnia eſſe amicorum plena, primùm deorum immortalium, deinde hominum, etiam qos natura inter ſeſe conciliavit.*

Καὶ οἱ θεοὶ δὴ] vide *ſuprà* §. 11

Δι' ὀνείρων, διὰ μαντειῶν] vide *ad* l. 1. §. 17. prope finem. Hermogenes apud Xenophontem in *ſympoſ. pag.* 887. E. Οὗτοι τοίνυν οἱ πάντα μὲν εἰδότες, πάντα δὲ δυνάμενοι θεοὶ, ὅτου μοι φίλοι εἰσὶν, ὅτι διὰ τὸ ἐπιμελεῖσθαί μου, ὅποτε λήθω αὐτοὺς ὅτι νυκτὸς, ὅτ' ἡμέρας; ὅτ' ὄπου ἂν ἐρῶμαι, ὅτ' ὅτι B ἂν μέλλω πράττειν. διὰ δὴ τὸ προνοεῖσθαί, καὶ ὅ, τι ἐξ ἐμέτου ἀποθήσεται, σημαίνουσί μοι, πέμποντες ἀγγέλους, φήμας καὶ ἐνύπνια, καὶ οἰωνούς, ὅτι δεῖ, καὶ ἃ χρὴ ποιεῖν. ὅις ἐγὼ, ὅταν μὲν πείθωμαι, εὐδαιμονεῖ μοι μεταμέλει. ἤδη δέ ποτε καὶ ἀπιστήσας ἐκολάσθην. *Hi ergo dii, qi omnia nôrunt, & omnia poſſunt, tam mihi ſunt amici: ut, qia ſum ipſis cura, nunqam meæ res eos fugiant, neqe noctu, neqe interdiu, neqe qò pergam, neqe qid ſuſtepturus ſim. qia proſpiciunt, qinam cujuſqe rei futurus ſit eventus: miſſis nuntiis, ominibus, ſomniis, auguriis, qid faciendum, qid omittendum ſit mihi ſignificant. Eis qum obtempero, non illius unqam me pœnitet: & qia morem aliqando non geſſi, pœnas dedi.* Ammianus l. 21. *Amat enim benignitas numinis, ſeu qòd merentur homines, ſeu qòd tangitur eorum affectione, his qoqe artibus prodere qa impendent.*

Πρὸς ταῦτα μέν τοι, πρὸς ἃ ἐκεῖνοι διαφέρονται] Cum ſeqentibus iſta conjungit Xylander, dum ſic vertit. *Hæc qidem, de qibus ii certant, circulus ſunt rerum mundanarum.* Videtur avtem πρὸ ἃ ὧν legiſſe, vel etiam ὑπὲρ ὧν. qomodo in argumento havd diſpari Dio Pruſæus *Orat.* 30. *pag.* 307. ubi vitam humanam ſympoſio contulerat, in hoc ait convivio, Ἕτέρους μὲν πιστεύειν, τοὺς δὲ ἀπιστεῖν ἀναγάλοις παίζειν. εἶναι δὲ τοὺς πιστοὺς τε καὶ ἀπιστοῦντας, οὐχ οἵους ἡμεῖς ὀνομάζομεν, ἀλλὰ τοὺς μὲν χρυσοῦς, τοὺς δὲ ἀργυροῦς, ἃ δὴ νόμισμα καλοῦμεν ἡμεῖς, ὑπὲρ D ὧ διαφέρεσθαι καὶ ζητεῖν ἕκαστον πλεονεκτεῖν. *Alios autem teſſeris, alios talis ludere. Eſſe autem teſſeras taliſque, non quales nos nominamus, ſed hos qidem avreos, illos verò argenteos, qam nos monetam appellamus, pro qa diſſident, conaturque qis plus habere.* Qanqam & περί τι διαφέρεσθαι dicitur. Clemens *Strom.* l. 4. *pag.* 481. *C.* Διαφέρονται γὰρ ἡμῖν περὶ τὰς ἀρχάς. *Diſſident enim à nobis in principiis.* Verùm ibi διαφέρεσθαι eſt *diſſentire*, & *diſſidere* potiùs, qàm *litigare* avt *contendere*: qod iſtîc locum non habet. neqe enim de rebus iſtis ſecum invicem tantopere contenderent, niſi de iiſdem gemina ſentirent: qin & par mendum habuimus l. 4. §. 43. ἃ συμπαράντων, pro ὧν. Porro poſſet & Xylandri verſio hactenus defendi, ſi τὸ πρὸς hic ἀντὶ τῆ διὰ ſumatur. qomodo Thucydides aliqoties uſurpâſſe deprehenditur. l. 1. πρὸς ταῦτα, *propterea.* &, μή τι πρὸς τὰ παρόντα νεωτερίσωσιν, *nè qid novi propter præſentem rerum ſtatum molirentur.* & l. 8. πρὸς γὰρ τὰς τῆ Πεδαρίτου ἐπιστολὰς ἐπέσπευον αὐτὸν, *ob Pedaritæ epiſtolas ſuſpectum illum habebant.* Cæterùm nè ſic qidem cum textu verſioni convenerit. qid enim fiet priori πρός? nam geminum exhibet lectio vulgata. Revera ab interpunctione laborantem ſecutus eſt codicem Xylander. indè factum, ut & conjungenda divulſerit, & dirimenda commiſerit. Ad antegreſſa ſiqidem pertinent iſta, & cum eis planè cohærent; ἀυτοῖς βοηθοῦσι — πρὸς ταῦτα μέντοι, πρὸς ἃ, &c. *opem illis dii ferunt — ad illa utiqe ad qæ*; &c. idem enim eſt iſtîc πρὸς ταῦτα βοηθεῖν. qod *infrà* §. 38. εἰς ταῦτα συλλαμβάνειν. & *ſuprà* §. 11. εἰς ἴσια συνεργεῖν, *in qibuſdam opem ſuam porrigere*, qalia ibi commemorat, de qibus & iſtîc. Seqentia novam ordiuntur periochen. qod & Merico viſum.

Πρὸς ἃ ἐκεῖνοι διαφέρονται] *qæ ab eis* (Deis nempe) *tanqam momenti alicujus ſint, expetunt.* Mericus Caſaubonus. verùm ſignificationis hujus, verbi τῷ διαφέρεσθαι exemplum reqiro: nec occurrit. Malim itaqe *ad qæ* (conſeqenda ſcilicet) *illis*,

avt

§. 28. Eadem planè ſunt mundana omnia, | §. 28. * Ταὐτά ἐϛι τὰ τοῦ κόσμου [a] ἐγκύκλια, ἄνω

* τὰ αὐτὰ Mer.Sup. §. 14.

a *L.4.§.32.*

ANNOTATIONES.

avt ſimpliciter *feruntur*; (qomodo *l.* 5. §. 1. de eiſdem dixit, *πρὸς ἃ φέρονται, ad qa tam enixè feruntur*,) avt, ſi præpoſitio iſtîc emphaſin aliqam habere cenſebitur; *tanqam in ſalo jactati temerè feruntur*; qomodo Lucas *Act. c.* 27. *v.* 27. Διαφερομένων ἡμῶν ἐν τῷ Ἀδρίᾳ, *cùm in Adria huc illuc jactaremur*) vel etiam, *cùm animi ſolicitudine anxiâ & diſtractione feruntur*, & qaſi *differuntur*: ſicut Plavtus, *amore differri*, dixit *Milit.* 4. 4. idémqe, *cupidine differri*, *Pœnul.* 1. 1. hâc enim mente uſurpatum Marco τὸ διαφέρεσθαι deprehendas; cùm in loco huic gemino *infrà* §. 40. tum & *l.* 11. §. 19. unde & διαφορὰ eidem, *l.* 6. §. 41.

§. 28. Ταῦτά ἐϛι] Lege Τ' αὐτὰ, vel Τὰ αὐτὰ, *Eadem ſunt.* ſicut *l.* 2. §. 14. & *l.* 6. §. 46. Par mendum notavimus & ſuſtulimus, *ſuprà* §. 14. & *l.* 4. §. 32. & *l.* 10. §. 7.

Τὰ τοῦ κόσμου ἐγκύκλια] *qa ſurſum deorſum rotantur, & in orbem qendam eunt redeúntqe, mundana iſta. Circulos mundanos* dixit Arnobius *l.* 2. Vide *ad l.* 2. §. 14. Ἀνακυκλήματα. Qanqam aliâ etiam ratione iſtîc, qàm qâ illîc, ἄνω κάτω κυκλεῖσθαι mundana iſta dici videntur: qia dominos nimirum permutare ſolent, & ab iſtis ad illos per vices qaſdam, ſed incertas eas, tranſire; unde fit, ut homines qoqe ipſi eiſdem nunc accedentibus, nunc & recedentibus denuo, qaſi rotæ cuidam verſatili alligati modò in ſublime attollantur, modò ad infima rurſus devolvantur. Adagii inſtar celebratur illud, Τροχὸς τὰ ἀνθρώπινα. ἤγουν ἐυμετάβολα. Apoſtolius *Proverb.* 1863. Phocylides.

Κοινὰ πάθη πάντων, ὁ βίος τροχὸς, ἄστατος ἕλκος.
Fors eadem omni; vita rota; inſtabilis ſtatus omnis.

Cyro Croeſus apud Herodotum *l.* 1. citante itidem Stobæo *tom.* 2. *tit.* 102. Ὡς κύκλος τῶν ἀνθρωπίνων ἐϛὶ πραγμάτων. περιφερόμενος δὲ οὐκ ἐᾷ ἀεὶ τοὺς αὐτοὺς εὐτυχεῖν. *Eſt veluti circulus qidam rerum humanarum, qi ſuâ ratione non permittit eoſdem ſemper agere fortunatè.* Et priſcus neſcio qis apud Plutarchum ad Apollonium *pag.* 103. *E.*

Τροχῷ περισέχονϛος ἄλλοθ' ἑτέρα.
Ἄψὶς ὕπερθε γίγνετ', ἄλλοθ' ἑτέρα.
Vertente rotâ pars altera orbita
Superior, inferior altera ſubinde fit.

Qò facit, qod Seſoſtri Ægyptio, è regibus ſubactis, qos jumentorum loco currum ſibi trahere qandoqe cogebat, qidam regeſſiſſe fertur, rotam cur tam crebrò reſpiceret, à tyranno reqiſitus, Ἐκπλήϛομαι ὁρῶν ἀσάτους φερομένους τοὺς τροχὸς, καὶ ἄλλοτε ἄλλους κυλίοντας. καὶ ποτὲ μὲν ταπεινοῦϛα τὰ ὑψηλὰ, ἄνω δὲ τὰ ταπεινὰ ὑψοῦϛα. *Cum ſtupore admirer rotam, qum eam inſtabili modo ferri, atqe alias aliter volvi, & nunc qidem ſublimia demittentem, rurſus avtem demiſſa ſublimantem conſpicio.* Hiſtoriam eam Chagani Abarum regi Priſcum Romanum recitâſſe tradit Nicephorus *Calliſti l.* 18. *c.* 29. eâqe relatione Chaganis ferociam mitigatam; prout & reſponſione ipſâ primitus Seſoſtrem inductum, nè reges deinceps jungeret. Imaginis ejuſdem conſideratione, Regis Franci, cujus in poteſtate tunc fuerat, delinivit animum Agarenorum Imperator. qum enim per biennium integrum ridere nunqam fuiſſet conſpectus, in riſum erupiſſe tandem aliqando accepto, accerſiri hominem rex juſſit. qi riſûs cavſſam ſciſcitanti, his verbis reſpondit; utì Zonaras ea retulit *Annal. tom.* 3. in *Baſilii* hiſtoria: Τροχὺς ἀμάξης ἑώρων, ὧν τὸ μὲν πρόσγειον ἦν, τὸ δ' ἦρτο μετέωρον. εἶτα τὸ μὲν μετέωρον κατῆκτο πρὸς γῆν, τὸ δὲ πρόσγειον μετέβαινε. ὕτω δ' εἰκάσας καὶ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα κινεῖσθαι καὶ μεταφέρεσθαι, ἐξεγέλασα. λογισάμενος, ὡς ἂν ἀδύνατον, ὕτω διατεθῆναι καὶ τὰ καθ' ἡμυτὸν, καὶ ὥσπερ ἐξ ὕψους κατηνέχθην εἰς ταπεινότητα, ὕτως ἄνθις ἴσως ἐκ χθαμαλότητος εἰς ὕψος ἐπαρθῆναι καὶ γενέσθαι μετάρσιος. *Rotas currus vidi, qarum qum altera terra incumberet, altera ſurſum tolleretur: mox ea qa ſublimis fuerat depreſſa: qa humilis, in altum elata eſt. Unde conjecturâ captâ, res humanas etiam eodem modo moveri & transferri, in riſum erupi: poſſe fieri cogitans, ut & mearum rerum idem ſtatus eſſet: ac me, qemadmodum è ſublimi ſum humi depreſſus, ſic ex humili loco in altam elatum, ſublimem fore.* Apud Sophoclem Menelaus, lavdante in *Demetrii vita* Plutarcho:

Ἀλλ' ὑμὸς ἀεὶ πότμος ἐν πυκνῷ θεῷ
Τροχῷ κυκλεῖται, καὶ μεταλλάσσει φύσιν.
Ὥσπερ σελήνης δ' ὄψις ἐυφρόναις δύο
Στῆναι δύναιτ' ἂν οὐ ποτ' ἐν μορφῇ μιᾷ,
Ἀλλ' ἐξ ἀδήλου πρῶτον ἔρχεται νέα,
Πρόσωπα καλλύνουσα καὶ πληρωμένη.
Χ' ὥταν πρὸς αὐτῆς ἐυγενεϛάτῃ φαιῇ,
Πάλιν δ' ἀφρῷ, κἀπὶ μηδὲν ἔρχεται.
At mea jugi fortuna volvitur Dei
Rotâ, biſronſqe ſuam retexit indolem,
Luna ſicut vultus, duas qa non poteſt
Noctes in una permanere imagine:
Oritur ſed hæc ex nubila primum novis
Inſcripta cornibus, genas comens ſimul
Fit avctior. Verùm orbe pleno qum nitet
Inter micantes ſtellulas formoſior,
Rurſus ſeneſcit, & latens exſtinguitur.

Lunæ confert, mutabilitatis nomine, ſublunaria iſta omnia, qomodo & Joannes in *Apocal. c.* 12. *v.* 1. Gregorius Nazianzenus *ad ſuos ob Præſidis offenſionem dejectos.* Κύκλος τις ἐϛὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων. περιχωρεῖ γὰρ τὰ πάντα ῥᾳδίως, καὶ μεϛαχωρεῖ, καὶ ἀντιπαθίσταται. ὡς ἄυραις εἶναι μᾶλλον πιϛεύειν, καὶ γραμμαῖς ταῖς καθ' ὕδατος, ἢ ἀνθρώπων ἐυημερίᾳ. *Res humanæ velut orbe qodam volvuntur. Omnia enim facilè in orbem feruntur, atqe in diverſum migrant, ſibiqe invicem adverſantur: ut ventis tutius, avt literis in aqa ſcriptis fides haberi poſſe videatur, qàm hominum felicitati.* Et *ad Sophron. Ep.* 18. Ὁρᾷς οἷα τὰ ἡμέτερα, καὶ ὅπως κύκλος τῶν ἀνθρωπίνων περιτρέχει πραγμάτων, νῦν μὲν τῶν, νῦν δὲ τῶν ἀνθρώντων, καὶ ἀπαθύνων, καὶ ἔτι τῷ ἐν πράϛειν ἐςῶτος ἡμῖν, ἔτι τῷ δυσχεῖν, ἀλλὰ τάχιϛα μεταπιπϛόντος. ὡς ἄυραις, &c. *Vides qales res noſtra ſint, & qomodo res humanæ velut in orbem volvantur, ac nunc floreant, nunc marceſcant, eámqe rationem habeant, ut nec felicitas, nec infelicitas fixa ſtabiliſqe permaneat; verùm celerrimè utraqe commutetur ac delabatur: adeo ut ventis, &c.* ut *ſuprà.* & in *Orat. pro pauper.* Οὐδὲν τῶν ἀνθρωπίνων βέβαιον, οὐδὲ ὁμαλὸν, οὐδὲ ἀυτάρκες, οὐδὲ ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἑϛάμενον. ἀλλὰ κύκλος τις τῶν ἡμετέρων περιτρέχει πραγμάτων, ἄλλοτε ἄλλως ἐπὶ μιᾶς ἡμέρας πολλάκις, ἔϛι δ' ὅτε καὶ ὥρας, φέρων μεταβολάς. *Nihil eſt in rebus humanis firmum, & aqabile, ac diuturnum, atqe eodem ſtatu conſtans: verùm rerum noſtrarum velut orbis qidam volvitur, alias alio tempore, ſæpe etiam uno eodémqe die, atqe etiam interdum eádem horâ mutationes ferens.* & qæ ſequntur. & mox: τὰ μὲν γὰρ ἐϛὶ πάντα ῥευϛὰ, καὶ πρόσκαιρα, καὶ ὥσπερ ἐν παιδιᾷ ψήφων, ἄλλοτε εἰς ἄλλως μεταῤῥιπτούμενα καὶ μετατιθέμενα. *Cætera enim omnia fluxa & fragilia ſunt, ac velut in calculorum ludo alias ad alios jactantur & transferuntur.* Agapetus *parænes.* §. 11. Κύκλος τις τῶν ἀνθρωπίνων περιτρέχει πραγμάτων, ἄλλοτε ἄλλως φέρων ἀυτὰ καὶ περιφέρων. *Circulus qidam humanarum rerum circumvolvitur, qi modo ſic, modo aliter fert ipſas & circumfert.* Diodorus Siculus *Hiſtor. l.* 18. Ὁ γὰρ καινὸς βίος, ὥσπερ ὑπό θεῶν τινος οἰακιζόμενος, ἐναλλὰξ ἀγαθοῖς τε καὶοῖς τε κυκλεῖται πάντα τὸν αἰῶνα. *Communiter vita, qaſi à deorum aliqo gubernata, bonis & malis ordine inverſo omne ævum agitur.* Trahit horſum Clemens *Strom. l.* 5. ex Dionyſii Thracis Grammatici in *libro* qo *trochiſcorum* ſive *rotularum myſticarum ſignificationem* explicat- τόν τε τροχὸν, τὸν τριφόμενον ἐν τοῖς τῶν θεῶν τεμένεϛι, καὶ τῶν θαλλῶν τῶν διδομένων τοῖς προσκυνοῦϛιν. *Rotam qa vertitur in deorum templis, & ramos, qi dantur iis, qi adorant*, allatis in eam mentem Orphei verſibus illis:

Θαλλῶν δ' ὅϛια βροτοῖϛιν ἐπὶ χθονὸς ἔργα μέμηλεν,
Οὐδὲν ἴχει μίαν ἄϊϛον ἐπὶ φρεϛὶν, ἀλλὰ κυκλεῖται
Πάντα πέριξ. εἵηαν δὲ καθ' ἓν μέρος οὐ θέμις ἐϛίν.
Ἀλλ' ἴχει, ὡς ἤρξαντο, θρόνου μέρος ἶσον ἅπαϛος.
Ramorum aſt qeis ſunt hominum terreſtria cura,
Non uno ſtant fata loco in mente, omnia circum
Volvuntur, nec fas unâ eſt conſiſtere parte,
Sed qam cæperunt curſus partem omnia ſervant.

Hinc & celebris ille *fortuna rotâ*, de qa Cicero (qanqam à Fabio, an Tacito, in *dialogo de cauſſ. corrupt. eloqent.* eo nomine notatus) *Orat. in Piſon.* *Nè tum qidem, cùm illum ſuum ſaltatorium verſaret orbem, fortuna rotam pertimeſcebat.* Sed & alii non pavci. Seneca *Hippolyt.* 4. 2.

Qanti caſus humana rotant?

Et Tibullus *l.* 1. *Eleg.* 5.

Verſatur celeri ſors levis orbe rota.

Plavtus item (ſi Dionyſio Lambino, & Jano Gvilelmo *veriſimil. l.* 2. *c.* 17. credimus) in *Trucul.* 2. 1.

Vertit ſeſe rota viciſſim; ſtultus eſt qi id admiretur.

Boëthius *conſol. l.* 2. *c.* 1, & 2. *Hunc continuum ludum ludimus; rotam volubili orbe verſamus; infima ſummis, ſumma infimis mutare gavdemus. Tu verò volventis rotæ impetum retinere conaris.* Ammianus *Hiſt. l.* 26. *Qivis beatus verſâ rotâ fortuna ante veſperam poteſt eſſe miſerrimus.* Vide *ad l.* 4. §. 42. ἐφήμερα. Qod avtem illi rotam, Seneca etiam, avdaciùs pavlò, *petavrum* nuncupavit. Sic enim ille *Epiſt.* 98. *Oblitus hujuſce petavri, qo humana jactantur; ſibi uni fortuitorum conſtantiam ſpondet* (unuſqiſqe.) & Plutarchus in *frag. de vitioſorum miſeria p.* 498. *C.* Περιεϛιχθεὶς καὶ σκοτοδινιάσας πρὸς τὸν τῆς τύχης πεῖσμα περισμόν. *Circumagitatus, & obortâ ad ludum fortunæ vertigine.* vide *l.* 8. §. 5. Mericus avtem noſter ἐγκύκλια iſtîc *ordinaria* vertit. havd incommodè prorſus, ſiqidem ἐγκύκλια dicuntur *vulgaria, communia, obvia qaqe.* Heſychius. Ἐγκύκλιοι, τὸ παγχοῦ κυκλῶν. Et, Ἐγκύκλια, καὶ ἐγκυκλήματα τῷ βίῳ καὶ συνήθη. Nec malè igitur Cœlius Secundus *Theſ. Ordinarius*, ἐγκύκλιος, *qi in orbem redit*; *vulgaris.* Ità Ariſtoteles *Polit. l.* 2. *cap.* 5. διακονίας ἐγκυκλίους dixit, *operas obvias & vulgares qaſvis.* Ἔτι δὲ τῶν θεραπόντων τούτοις μάλιϛα προσκρούομεν, οἷς πλεῖϛα προσχρώμεθα πρὸς τὰς διακονίας τὰς ἐγκυκλίους. *Nos qoqe miniſtris illis plurimum iraſcimur, qibus maximè utimur ad ordinarias & vulgares operas.* qæ & ἐγκύκλια διακονήματα, *ibidem l.* 1. *c.* 4. λαμβάνων τις μισθὸν, ἐδίδασκε τὰ ἐγκύκλια διακονήματα τοὺς παῖδας. *Qidam mercede pueros docebat vulgares operas.* & unicâ voce ἐγκυκλήματα, *Oeconom. l.* 2. *c.* 1. ſed & ἐγκύκλια ſimpliciter,

a L.2.§.14. b L.7.§.1. c Inf.§.35. d L.6.§.36. * ἢ * ἴν τι γίνεται τρ. τ. Boot. τί ἐν τινὶ Sal.V. N. * ἄτομα Sal. f. ἢ ἀτ[κὴ] ἀμ. f. Inf. §. 39. e L.2.§.11. f L.6.§.44. l.12.§.20. g L.6.§.59. h L.2.§.17. i L.7.§.34. k Inf.§.29. 32,33. l L.2.§.17. & l.7.§.19.

ἄνω κάτω, b ἐξ αἰῶνος εἰς αἰῶνα. καὶ c ἢ τι ἐφ' ἕκαστον ὁρμὴ ἡ τοῦ ὅλου Διόνοια. ὅπερ εἰ ἔστιν, ἀπόδεχε d τὸ ἐκείνης ὁρμητόν. ἡ * ἄπαξ ὥρμησε, τὰ * λοιπὰ καὶ ἐπακολούθησιν. καὶ * τί ἴν τινι. τρόπον γάρ τινα * ἄτομοι, ἢ ἀμερῆ. τὸ οὖν ὅλον, e εἴ τις θεὸς, εὖ ἔχει πάντα. εἴτε τὸ εἰκῇ, f μὴ καί σου εἰκῇ. g ἤδη πάντας ἡμᾶς γῆ καλύψει. ἔπειτα καὶ h αὐτὴ μεταβαλεῖ. καὶ ἐκεῖνα εἰς ἄπειρον μεταβαλεῖ. καὶ πάλιν ἐκεῖνα εἰς ἄπειρον. i πᾶς γὰρ ὀπικυμαίνεσθαι τῶν μεταβολῶν καὶ ἀλλοιώσεων ἐνδυμένος τις, καὶ k τὸ πάχος, παντὸς θνητοῦ καταφρονήσει.

§.29. l Χειμάρρους ἡ τῶν ὅλων οὐσία. πάντα φέρεται. ὡς

sursum deorsum, à seculo ad seculum, in orbem redeuntia. mens avtem universi vel ad singula qæqe se promovet. qod si fuerit, ad qod illa se promoverit, tu excipe. vel semel operi se admovit; relíqa verò per consequentiam necessariam à primis illis ità profluunt, ut serie qâdam continuâ unum qiddam constituant. vel atomi & corpora indivisibilia pro rerum principiis habenda erunt. deniqe; si qis Deus est, omnia bene se habent. sive temerè ferantur, tu nè temerè feraris, mox futurum est ut tellus nos omnes condat: deinde & ipsa in alia mutabitur: & ista in infinitum mutabuntur: & ista rursus in infinitum. siqidem qi mutationes & alterationes fluctuum instar sibi invicem supervenientes, & vicissitudinum harum celeritatem consideraverit, næ ille mortale qicqid est despectui habebit.

§. 29. Torrentis est instar rerum natura; omnia secum abripit. qàm vi-

ANNOTATIONES.

pliciter, *Polit. l. 2. c. 9.* ubi pronunciat, *τὴν θρανύτητα πρὸς οὐδὲν τῶν ἐγκυκλίων χρήσιμον εἶναι, ἀλλ' ἕπεσθαι πρὸς τὸν πόλεμον. Insolentiam ad nullam operarum vulgarium utilem esse, nisi forte ad bellum.* Unde & ἐγκύκλιοι dicuntur Isocrati *de pace*, *οἱ τυχόντες ἤτοι ἐπιτυχόντες ἄνθρωποι, plebeji qivis.* Πλὴν ἐνῆν τούτων τῶν ἐγκυκλίων ταφὰς ποιεῖσθαι καθ' ἕκαστον ἐνιαυτόν. *Nisi qod hac ita in orbem redibant, ut qotannis publica sepultura fierent.* &, Ἐκκυκλεῖν τὸ μυστήριον, *mysterium divulgare & in profanorum aures sive notitiam efferre.* Clemens *Strom. lib. 7.* *δεῖ γὰρ ἐκκυκλεῖν χρὴ τὸ μυστήριον.* qod ἐξοχέεσθαι frequentiùs dicitur. nec est verò vero absimile Marcum eò magìs hoc vocabulo usum, qò rerum istarum, qas tanti faciunt miseri mortales, non solùm *τὸ σύνηθες καὶ τὸ γνώριμον, consvetum & notum*, ut alibi loqitur, sed & *τὸ ἐντελὲς* subindicaret. vide *l. 4. §. 38, 42.*

Ἄνω κάτω] Ità Plato *Phileb. p. 390. F.* Ἀεὶ γὰρ ἄπαντα ἄνω τι καὶ κάτω ῥεῖ. *Cuncta qippe sursum deorsumve semper fluunt.* Gregorius Nazianzenus *Orat. pro pauperibus*; Παίζεσθαι ἡμᾶς ἐν τοῖς ὁρωμένοις, ἄλλοι' ἄλλως μεταβαλλομένοις καὶ μεταβάλλουσι, καὶ ἄνω καὶ κάτω φερομένοις τε, καὶ περιτρεπομένοις. *Ut nos in iis, qa in adspectum cadunt, atqe alias aliter mutantur & mutant, ac sursum deorsumqe feruntur & invertuntur, eludamur.* & Philo in *vit. Mosis lib. 1. p. 607. C.* Τύχης γὰρ ἀσταθμητότερον οὐδέν, ἄνω καὶ κάτω τὰ ἀνθρώπεια πεπλευσύσης. *Nihil enim fortunâ mutabilius, sursqe deqe versante rerum humanarum aleam.* Indè qæsitus Diogeni jocus, qi cùm *ἐπὶ πρόσωπον deversâ facie*, sepeliri se mandâsset, apud Laërtium *l. 6. c. 32.* cavsam qærentibus, respondit, ὅτι μετ' ὀλίγον μέλλει τὰ κάτω ἀνασείεσθαι, qia *paulò post futurum est, ut qa deorsum sita sunt, sursum vertantur.* qo loco malim ἄνω σείεσθαι legere. qomodo & Cambyses minatus est, Αἰγύπτῳ τὰ μὲν ἄνω, κάτω θήσειν. τὰ δὲ κάτω, ἄνω. *Ægypti summa reddam ima, & ima summa.* Herodotus *l. 3. p. 183.* Qanqam potuit & allusisse Marcus ad Heracliti illud apud Laërtium *l. 9. c. 8.* qò τὴν μεταβολὴν dixit esse ὁδὸν ἄνω κάτω. *Mutationem viam esse supra infraqe ducentem.* Habes *ad l. 4. §. 40.* indè Tertullianus *adv. Marc. l. 2. cap. 28.* *Qod enim ait Heraclitus ille tenebrosus, eadem via sursum & deorsum*: vide *l. 6. §. 44.*

Ἐξ αἰῶνος εἰς αἰῶνα] qod Hebræi dicere solent, מעולם עד־עולם *à seculo in seculum. Psal. 90. v. 2.* & *Psal. 103. v. 17.* & עד־דר *in seculum & seculum Psal. 90. v. 1.* & *Psal. 100. v. 5.* id est, *per secula qaqe.* Tertullianus *de spect. c. 25.* *Qale est, ex ore qo Amen in sanctum protuleris, gladiatori testimonium reddere, εἰς αἰῶνας ἀπ' αἰῶνος, alii omnino dicere nisi Deo & Christo?* doxologiæ formulas solennes respexit; simul allusum & ad illud Commodo pugilem agenti acclamatum, referente *l. 72. p. 827. B.* Dione. Νικᾷς, νικήσεις ἀπ' αἰῶνος. *Vincis, vinces per secula.* qod & Rigaltius observavit. Vult itaqe rerum istarum semper & esse & fuisse sortem & naturam eandem; ut mutationibus & vicissitudinibus essent obnoxiæ, & vertigine perpetuâ sursum deorsum ferrentur; talémqe esse earum conditionem, ut, qòd de *Forte* ille cecinit, *Trist. l. 5. El. 8.*

Sit tantùm constans in levitate sua.

Gregorius Nazianzenus *ad cives suos in angust. constitut.* Οὐδὲν ἀκίνητον, οὐδὲ ὁμαλὸν, οὐδ' εἰς τέλος ὅμοιον, οὔτε τὸ παρὸν, οὔτε τὸ μέλλον, οὔτε τὸ ἡμίτεριον, οὔτε τὸ ἀλλότριον, οὔτε μικρὸν, οὔτε μεῖζον, οὐχ ὅ, τι οὐκ οἴκοι τις. καὶ τοῦτο ἴσον ἡ ἀνισότης ἔχει, τὴν περὶ πάντα μεταβολήν. *Nihil motus est expers, nihil planum, nihil in finem usqe sibi simile, non præsens tempus, non futurum, non res nostra, non aliena, non parvum, non majus, nec denique qidqid dicere qispiam possit. Atqe hoc unum æqale inæqalitas habet, nempe in omnibus rebus mutationem.*

Καὶ ἤτοι ἐφ' ἕκαστον ὁρμὴ] vide *ad l. 6. §. 36.* & *l. 7. §. 75.* & *supra §. 1.* Hinc avtem Lugdunensis novam orditur, sed absurdissimè, ut aliàs sæpe, periocham.

Ἡ ἄπαξ ὥρμησε] ἢ legendum. est enim alterum distributionis membrum.

Καὶ τί ἐν τινι. τρόπον γάρ τινα ἄτομοι ἢ ἀμερῆ] *& qid unum alicus. qodam enim modo atomi* Xylander. qi & locum, ut mendosum, asteriscо apposito notavit. *cuncta indivisè qodammodo & inseparabiliter à se invicem pendent* Mericus Casavbonus. qi qid legerit ex versione ariolari non possum. D. Salmasius *καὶ τί ἐν τινι. si semel*, inqit, *omnia ab æterno direxit, τὰ λοιπὰ καὶ ἐπακολούθησιν, reliqa ab illo semel constituto ordine pendent, & indissolubili serie invicem connexa sunt, & semper aliqid in aliqo est. qia qod sequitur ab eo qod præcedit generatur, & caussa prior sequentem producit; qia sic Deus ab initio omnia ordinavit, sic qodammodo atomi sunt, non illi Democriti, & Epicuri, sed alii: qia nimirum insecabilis ille est atqe indivisibilis ordo rerum ac concatenatio caussarum, in qa semper sequens à priore dependet, ut divelli non possint nec separari.* Mavult itaqe ἄτομα, qàm ἄτομοι. Adjicere liceat & conjecturam nostram. *τρόπον γάρ τινα ἀεὶ τί ἐν τινὶ*, vel, *καὶ ἕν τι τρόπον τινὰ γίνεται, ἢ ἄτομοι καὶ ἀμερῆ. vel reliqa à primis illis pendent, atqe ex serie hac continua unum qid consit, aut atomi atqe insecabilia corpora pro rerum initiis substituenda erunt.* In hanc susqicionem eò magis propendeo, qia distributio ista Marco solens est. vide *infrà §. 37.* & *l. 4. §. 3.* ἤτοι πρόνοια ἢ ἄτομοι. & *l. 10. §. 6.* D. Bootius *καί τι ἐν γίνεται*, legit. *& unum qiddam fit, sicut catena scilicet una constat ex annulis qamplurimis sibi invicem annexis.* ità de genere humano generationis vi virtutéqe perennante, Plato *de leg. l. 3.* τ'αὐτὸν *καὶ ἓν ὂν ἀεὶ γενέσει.*

Τρόπον γάρ τινα] ità *l. 6. §. 38.* Τρόπον γάρ τινα πάντα ἀλλήλοις ἐπιπέπλεκται. *Qæmqe ad se invicem connexionem habeant.*

Εἰ τις θεὸς, εὖ ἔχει πάντα] vide *ad l. 2. §. 11.*

Εἰ δὲ εἰκῇ μὴ σὺ εἰκῇ] vide *l. 6. §. 44.* atqi contrà planè Jocasta in Sophoclis *Oedip. Reg.*

Τί δ' ἂν φρονεῖτ' ἄνθρωπος, ᾧ τὰ τῆς τύχης
Κρατεῖ, πρόνοια δ' ἐστὶν οὐδενὸς σαφής;
Εἰκῇ κράτιστον ζῆν, ὅπως δύναιτό τις.
Qid qisqe curet, qando fortuna omnia
Versas, nec ulla supera est providentia
Nota? optimum est ergò vivere ut casus tulit.

Ἤδη πάντας ἡμᾶς γῆ καλύψει] Ità *lib. 6. §. 59.* Ὁ αἰὼν πάντα καλύψει. *Ævum omnia condet.* Hesiodus aliqoties.

Αὐτὰρ ἐπεὶ κ' τοῦτο γένος καὶ γαῖα κάλυψε.
Verùm postqam hoc genus terra abscondit.

Hinc Nicoclis dictum, *ἐυτυχεῖς εἶναι τοὺς ἰατρούς, felices esse medicos, ὅτι τοὺς μὲν ἐπιτυχίας αὐτῶν ὁ ἥλιος ὁρᾷ, τοὺς δὲ ἀποτυχίας, ἡ γῆ καλύπτει. qia felices qidem illorum successus sol aspicit, infelices verò terra condit,* Antonius *collect. l. 2. c. 56.*

Τοὺς ἐπικυμαίνουσας] vide *ad l. 7. §. 34.* Flaccus *l. 2. Ep. 2.*

— perpetuus nulli datur usus, & hæres
Hæredem alterius, velut unda supervenit undam.

vide Nasonem *ad l. 6. §. 15.*

§. 29. Χειμάρρους ἡ τῶν ὅλων οὐσία, πάντα φέρει] vide *ad l. 2. §. 17.* & *l. 4. §. 43.* & *l. 5. §. 23.* & *l. 7. §. 19.* Pertinent avtem huc imagines illæ apud Homerum *Iliad. ε'. v. 87.*

— ποταμῷ πλήθοντι ἐοικὼς
Χειμάρρῳ, ὅς' ὦκα ῥέων, ἐπέδασσε γεφύρας.
Τὸν δ' ὔ' ἄρ τε γέφυραι ἐρυγμίνας ἰσχαάουσιν,
Οὐδ' ἄρα ἕρκεα ἴσχει ἀλωάων ἐριθηλέων,
Ἐλθόντ' ἐξαπίνης, ὅτ' ἐπιβρίσῃ Διὸς ὄμβρος.
Πολλὰ δ' ὑπ' αὐτοῦ ἔργα καλήρατε καλ' ἀιζηῶν.
— *fluvio inundanti similis*
Torrenti, qi velociter fluens dissipat pontes:
Qem neqe pontes muniti reprimunt,
Neqe septa retinent planitierum late virentium,
Venientem repente, qando ingruerit Jovis imber:
Multaqe culta præclara juvenum diruta sunt ab ipso.

Et *li-*

viles avtem sunt & mucci pleni, etiam politici isti, &, ut ipsis videtur, philosophicè se gerentes homunculi?

ª ἐυτελῆ ἢ κ τὰ πολιτικὰ πάντα, κ, ὡς ὅιεσ), φιλοσόφως * πρακτικὰ ἀνθρώπια, * μυξῶν μεστά;

ª L. 2. §. 12. l. 4. §. 48. * - φυς Lug. ὅι An. * - ώπια

ANNOTATIONES.

Et *Il.* λ'. *v.* 492.

Ὡς δ' ὁπόθ' πλήθων ποταμὸς πεδίονδε κάθησι
Χειμάῤῥους, καθ' ὅρεσφιν ὀπαζόμενος Διὸς ὄμβρῳ.
Πολλὰς δὲ δρῦς ἀζαλέας, πολλὰς δέ τε πίτυας
Ἐισφέρεται, πολλὸν δέ τ' ἀφύσγετον εἰς ἅλα βάλλει.
Perinde avtem ac inundans fluvius in campum descendit
Torrens de montibus, avctus Jovis imbre,
Multas verò quercus aridas, multásque piceas
In se rapit, magnámque copiam sordium in mare volvit.

Et Maro Æneid *l.* 2.

Non sic aggeribus ruptis cùm spumeus amnis
Exit, oppositásque evicit gurgite moles;
Fertur in arva furens cumulo; campósque per omnes
Cum stabulis armenta trahit. —

& *l.* 12.

Aut ubi decursu rapido de montibus altis
Dant sonitum spumosi amnes, & in aqora currunt
Quisque suum populatus iter. —

Τὰ πολιτικὰ ταῦτα, κὴ ὡς ὅιεται, φιλοσόφως πρακτικὰ] *Philosophicè agentes* Xylander. rectè. sicut *l.* 2. §. 10. φιλοτόφως ὁ Θεόφραστος. Certè tam ratione caret, qòd istic φιλοσόφως, qàm qòd illic φιλόσοφος, legi postulat Annotator Lugdunensis. nec Xylandrum tamen probo, qòd ista à se invicem divellit, qæ conjungenda potiùs fuerant, cùm de eisdem efferantur: probo, qòd ex commate prægresso τὸ ὡς ἐκ τῦ κοινῦ repetat, ut pleniùs expressum sic legatur, κὴ, ὡς ὅιεται, φιλοσόφως πρακτικὰ ἀνθρώπια, ὡς μυξῶν μεστά. *Sophistas* scilicet Marcus hìc perstringere videtur, de qibus Julianus Imperator *Ep.* 42. Βάλλονται γὰρ πρὸς τοῖς ἄλλοις, ὡ λίξεων μόνον, ἡθῶν δὲ εἶναι διδάσκαλοι. κὴ τὸ καλὰ σφᾶς εἶναι φασι τὴν πολιτικὴν φιλοσοφίαν. εἰ μὲν ὧν ἀληθὲς ἢ μὴ, τῦτο ἀφείσθω νῦν. *Non solum verborum, sed etiam morum magistros se esse volunt, & ad se philosophiam de administrandis rebuspublicis pertinere contendunt. Hoc verum sit, necne in præsentia omitto.* vel (qòd magis reor) *politicos* illos, qi sapientiæ nomine lavdari solent, qosque ideo à *Sophistis* distingvi vult Dio Prusæus *de regn. Orat.* 4. *pag.* 81. Ξυναγωγοὶ γὰρ κὴ σοφισταὶ κὴ δημαγωγοί. λέγω δὲ διακρίνων τρεῖς τινὰς τῦτους, τόν τε ῥήτορα κὴ σοφιστὴν, κὴ πολιτικὸν ἄνδρα, ἀπὸ τῶν εἰρημένων. *Hospitium enim seductores sunt & rhetores & sophistæ. Hoc autem dico distinguens duces exercituum, sapientesque & politicos viros à jam dictis.* locum eò magìs, qò expurgem, adduxi. qis enim non videt, (nec vidit interpres tamen) vocabulum σοφιστὰς istinc furcillandum? qomodo enim *Sophistas* à *Sophistis* discreverit? vel hos certè qos Prodicus, referente in *Eythydemo p.* 212. *C.* Platone, μεθόρια φιλοσόφε τι ἀνδρὸς κὴ πολιτικῦ, *viri philosophici ac politici conterminos.* dixerat. Οἰεσθαι δ' εἶναι, inqit ille, πάντων σοφώτατοι ἀνθρώπων. πρὸς δὲ τῷ εἶναι, κὴ δοκεῖν πάνυ παρὰ πολλοῖς. *Putant se omnium hominum sapientissimos esse, atque ità à plerisque etiam existimari.* ideo avtem & Philosophos & Sophistas etiam infensos habebant, qòd utrumque genus hoc, si in existimatione foret, luminibus suis obfecturum videretur. istis verò in ordinem redactis, ἀναμφισβήτως ἤδη παρὰ πᾶσι τὰ νικητήρια εἰς δόξαν ὄισεσθαι σοφίας πέρι. εἶναι μὲν γὰρ τῇ ἀληθείᾳ σφᾶς σοφωτάτους, &c. *Sine controversia sapientiæ gloriam se apud omnes summam reportaturos. Esse namque se revera sapientissimos,* &c. habes μύξων de qa Marcus. Et mox. Σοφοὶ δὲ ἡγεῖται εἶναι, πάνυ εἰκότως. μετρίως μὲν γὰρ φιλοσοφίας ἔχειν, μετρίως δὲ πολιτικῶν, πάνυ ἐξ εἰκότος λέγω. μετέχειν γὰρ ἀμφοτέρων ὅσον ἴδει, ἐκτὸς δὲ ὄντες κινδύνων καὶ ἀγώνων καρπῦσθαι τὴν σοφίαν. *Qod verò sapientes sint, ex eo consentaneum videri volunt, qod satis habeant philosophiæ, satis etiam civilis peritiæ, & qantum oportet sint utrusque participes, & extra turbulentos civilium negotiorum tumultus positi sapientiæ fructibus jucundè fruantur.* Itaqe illud ὡς ὅιεται, ut videtur, duplici ratione potest intelligi; vel, *ut ipsi de se opinantur*, alioqe volunt opinari, vel etiam, *ut aliis* havd pavcis, falsò tamen, videtur. Neqe enim revera *Philosophos vivunt*; sed *Philosophos agunt*: hoc est philosophos simulant, & simiarum more imitantur, cùm nihil sint minùs. Ideo Plato in *Sophist.* τὸν σοφιστὴν definivit: μιμητὴν τῦ σοφῦ. qasi *philosophi* sive *sapientis simiam* dixisset. qomodo Regulus ille *omnium bipedum* ipse *neqissimus*, Rusticum, hominem verè integerrimum, malitiose infectatus, *Stoicorum simiam* appellavit. Plinius minor *l.* 1. *Ep.* 5. sed & Lucianus istiusmodi homines vocat πιθήκους, ἀπ' ἄκρα χείλους φιλοσοφοῦντας; κ ἕτερον μὲν ἐπὶ φρενὶ κεύθοντας, ἄλλο δὲ λέγοντας. *simias, extremis labiis philosophantes, & aliud qidem mente occultantes, aliud verò dicentes,* qos eosdem & Gregorius Nyssenus *Orat. de profess. Christ. pag.* 701. *C.* πιθηκώδεις ψυχὰς, *simiarum similes animos*, appellat, οἳ διὰ μιμήσεως ἐσχηματισμένης τὸν Χριστιανισμὸν ὑποκρίνονται, *qi per fictam imitationem Christianismum simulant.* μόρφωσιν ἔχοντες εὐσεβείας. τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἀρνούμενοι. *Habentes formam pietatis, sed qi vim ejus abnegarunt.* utì Apostolus *ad Timoth. Ep.* 2. *c.* 3. *v.* 5. vide *ad l.* 10. §. 8. Tales D. Christus in Pharisæis ὑποκρίσεις etiam nuncupavit Matth. *c.* 6. *v.* 2. & *c.* 23. *v.* 23, 25. id est, *histriones, scenicos.* Basilius Cæsar. *Orat.* 1.

A *p.* 322. *B.* Ὑποκρίτης, ὁ ἐν θεάτρῳ, ἀλλότριον πρόσωπον ὑπελθών, δῶλος ὢν πολλάκις τὸ τῦ δεσπότου, κ ἰδιώτης τὸ τῦ βασιλέως. *Histrio, qi in theatro personam sustinet alienam, sæpe heri, qum sit servus: avt regis, qum sit privatus.* & Isidorus Pelusiota *l.* 1. *Ep.* 427. Εἴ τις τοῖς μὲν παίδοις ζῇ, τῷ δὲ ταῦτα νικρώσαντος τὰ ὅπλα φορεῖ, ἔοικε τοῖς ἐν σκηνῇ ἀλλόζια παίζουσι σχήματα, οἷς ἐπιγγελῶσιν οἱ θεαταὶ ὡς ἀρμοττοῖς τῶν σχημάτων τὰ πράγματα. *Qod si qis cum vitiosis affectibus vivat, ejus tamen, qi eos extinxit, arma gestat, iis similis est, qi in scena habitus alienos per ludum gerunt: qos spectatores rident, ut qi res eas, qæ specie ac gestu exprimuntur, minimè in*
B *se agnoscant.* Qod & Lucianus in *Apolog. Tom.* 1. *pag.* 487. Οἱ τραγικοὶ ὑποκρεταὶ, ἐπὶ μὲν τῆς σκηνῆς, Ἀγαμέμνων ἐκεῖνος ὢν αὐτῶν ἢ Κλέων, ἢ αὐτὸς Ἡρακλῆς εἰσιν. ἔξω Πῶλος, ἢ Ἀριστόδημος, ἀποθέμενοι τὰ προσωπεῖα, γίγνονται ὑπομίσθιον τραγῳδοῦντες, ἐκπίπτοντες, κὴ συριττόμενοι, ἐνίοτε δὲ μαστιγύμενοι, ὡς ὧν τῷ θεάτρῳ δοκῇ. *Tragœdiarum actores, qorum qisqe in scena qidem est, vel Agamemnon, vel Creon, vel ipse Hercules: extra vero Polus, avt Aristodemus, depositis personis fiunt mercenaris tragœdiæ actores, qi excidunt, & exsibilantur, & qorum aliqi nonnunqam flagris caduntur, ut spectatoribus visum fuerit.* & Joannes Chrysostomus *in Matth. Orat.* 21. *p.* 254. *B.* rationem reddens nuncupationis Dominicæ; Ὁ μὲν ὑποκριτὴς μέχρι τότε φαίνεται λαμπρὸς, ἕως ὰν τὸ θέατρον κάθηται. μᾶλλον δὲ οὐδὲ τότε παρὰ πᾶσιν. ἴσασι γὰρ οἱ πλείους τῶν φαινομένων,
C τίς ὢν τίνα ὑποκρίνεται. πλὴν ἀλλὰ τῇ θεάτρῳ λυθέντος, σαφέστερον ἅπασιν ἀνακαλύπτεται. *Tamdiu clarus apparet histrio, qamdiu assistit spectantium multitudo, imo nec tunc qidem coram omnibus clarus est. Norunt enim videntium plurimi, qis quam sit, qem esse se simulet. Verùm tamen theatro illo subitò dissoluto, qalis sit manifestissimè omnibus revelatur.* qod Seneca *Ep.* 76. *Hi, qibus sceptrum & chlamydem in scena fabulæ assignant, cùm præsente populo elati incesserunt, & cothurnati, simul exierunt, excalceantur, & ad staturam suam redeunt.*
D Dio Prusæus qi & Chrysostomus *Orat.* 38. *pag.* 480. Ἐν ταῖς θείαις τίς ὑμῖν ἀληθῶς εἶναι δοκεῖ βασιλεὺς, ἢ τύραννος ἢ θεός; καί τοι ταῦτα πάντα καλοῦνται, κ ὐκ ὀνόματα μόνον ἔχουσι θεῶν, ἀλλὰ κὴ πρόσωπα, κὴ στολάς. κὴ κελεύουσι πολλὰ, ὡς ἐκεῖνοι. τῷ δὲ ποιήματος συνεστεμμένῳ, ἀκίνητα τὰ μηδὲν ὄντες. *In spectaculis num qis illis vobis verè videtur esse rex, avt tyrannus, avt Deus? Atqi ita vocantur: & non nomina tantum deorum habent, sed etiam personas, & vestes, multáqe præcipiunt, ut illi: acta avtem fabula, abeunt nihilqe sunt.* Histriones igitur reges agunt, cùm nihil in se regium habeant; at Sophistæ etiam
E βασιλεύειν διδάσκειν, alios *artem regendi edocturos* se profitentur, (qemadmodum & Protagoras Platonicus *p.* 222. *F. politicam, ὅπως τὰ τῆς πόλεως δυνατώτατος ὰν εἴη τις καὶ πράττειν, καὶ λέγειν, qa civitatis negotia qis optimè transigit & agendo & dicendo.*) οὐκ ὅπως βασιλεύειν, ἀλλ' οὐδὲ ζῆν ἴσασιν, *cùm ipsi interim nec vivere, nedum regnare norint.* Qin & qod Petrus Apostolus *Ep.* 2. *c.* 2. 19. de pseudonymis doctoribus; ἐλευθερίαν ἄλλοις ἐπαγγελλόμενοι, αὐτοὶ δοῦλοι ὑπάρχοντες τῆς φθορᾶς. *Aliis libertatem polliceri, cùm sint ipsi vitiorum mancipia.* ità sapientiam pollicebantur sophistæ isti, cujus ipsi nè
F micam qidem penes se habebant; & eò minùs, qò plus habere se opinabantur. qod rex sapientissimus monuit, *Prov. c.* 26. *v.* 12. Ὅτοι γὰρ ὢν ἀμαθεῖς ὄντες, πείθωσι σοφοὶ εἶναι, ὅτος πολὺ εἰσιν ἀθλιώτεροι τῶν ἄλλων ἁπάντων. καί ἐστι τοιῦτο τὸ τῶν σοφιστῶν γένος. *Nam qi sunt indocti, persvadent tamen se doctos esse, hi multo sunt miseriores aliis omnibus hominibus; & tale est sophistarum genus.* Dio *Orat.* 10. tales erant, talésqe faciebant illos, qi in disciplinam eis sese dabant. vide *ad l.* 1. §. 16.

Ἀνθρώπεια] *homunciones* Xylander. rectè. legendum ergò ἀνθρώπια. nam ἀνθρώπεια, *humana.*

Μυξῶν μεστά] *Muci pleni* Xylander. *gravitatis affectatæ pleni* Mericus Casavbonus. ut alluserit Marcus ad proverbium illud, Βαβαὶ μύξος, περὶ τῶν κομπαζόντων καὶ μεγαλαυχόντων, *Papæ myxus, de gloriantibus & magna jactantibus*, usurpatum, Svidas. de qo Salmasius *ad Tertull. Pall. deducunt perperam* (Svidam notat) *à Myxo Cereris sacerdote.* at μύξος est μυξώδης. & μύξα, βλέννα, κόρυζα. κόρυζαν *pro tumore, superbiâ, jactantiâ dixere.* Sed & μύξαν *pro eodem. inde* μύξος, ἀλαζών. itaqe *arrogantiæ* ac *fastûs*, malim reddere, sicut Marcus alibi, καὶ μεθ' ὅλης τύφε *l.* 11. §. 18. qàm *gravitatis affectatæ*, pleni! qanqam στομφυφία, qod seqitur horsum spectare videatur. Cæterùm habere locum hic possit alter vocabuli istius usus etiam proverbialis, qo μυξώδεις καὶ βλεννώδεις, & μύξης sive κορύζης μεστοὶ, fatui stupidíqe dicuntur; & μύξα sive κόρυζα pro
G stuporis indicio habetur. Ità apud Platonem *Polit. l.* 1. *pag.* 582. *B.* Thrasymachus Socrati stuporem objiciens, percontatur illum, mutricem habeat necne, ὅτι τοι, inqit, σὲ κορυζῶντα περιορᾷ, κὴ ὐκ ἀπομύττει δέομενον. *Qoniam te gravedine laborantem despicit, & non emungit, cum tamen indigeas.* In Luciani item *votis* Timolaum subsannans Lucianus *pag.* 514. Καί τοι ἐνὸς τῦ ἀναγκαιοτάτου προσδεῖ, ὅς σε παύσει μαραίνον-

a L. 8. §. 26. ἄνθρωπε, a τί ποτε ποίησον, ὁ νῦν ἡ φύσις ἀ-
44.
b L. 8. §. 32. παιτεῖ. b ὅρμησον, ἐὰν διδῶται, καὶ c μὴ περι-
c L. 8. §. 1. βλέπε, εἴ τις ἔσεται. μηδὲ τὴν Πλάτωνος
d L. 5. §. 9. πολιτείαν ἔλπιζε. ἀλλὰ d ἀρκοῦ, εἰ τὸ βραχύτατον
φανήσεται. καὶ τοῦτο αὐτῷ τίνι ἔσεται, ὡς ἐ μικρόν τί

id agas, ô homo, qodnunc te poscit natura. aggredere, qatenus tibi datur. nec circumspice, nunqis adsit, qi advertat. nec Platonis rempublicam expecta. verùm sufficiat tibi, si vel parùm admodum res processerit; nec vel hoc ipsum parvum qiddam existima-

ANNOTATIONES.

τι, τὴν πολλὴν ταύτην κόρυζαν ἀποξύσας. *Atqi unus, isqe maximè necessarius deest, qi te à stultitia cohibeat, stupore hoc multo detersо.* Idémqe in *Pseudomant. pag.* 760. Τοῖς ἰδιώταις καὶ κορύζης μεσοῖς τὴν ῥῖνα τεμοῦσιν. *Idiotis, & qibus obsita muco essent nares, prodigiosum.* Et in *Philopseud. pag.* 332. Εἰ μὴ πάνυ τὴν ῥῖνα κορύζης μεστὸς εἴην. *Nisi naribus adeo sum mucosis.* Nec secùs ferè Epictetus, *lib.* 2. *c.* 21. dixit; Κορύζης μεστὸς οἷς τὴν σχολὴν εἰσέρχομαι, μόνην τὴν ἱστορίαν μαθησόμενος. *Muco nares oppletus scholam ingredior, historiam tantùm cogniturus.* Latinis pariter *mucidus* pro *stupido, fatuo.* Plavtus *Epid.* 3. 4.

— *homo es,*
Qi me emunxisti mucidum, minimi preti.

Frustrà enim est Pareus, cùm de *opulento* dici censet, *cui mucus* scilicet *as est.* imò, tanqam de homuncione, cui *mucoris plenus nasus*, qiqe *consilii omnis expers est*, ut rectè Lambinus, prægressa docent.

Senex, tibi os est sublitum planè & probè.

nec aliâ ratione ejusmodi hominem *blennum* dixere. Festus.

Blennos stultos esse Plavtus indicat.

(*Bacchid.* 3. 1.)

Stulti, stolidi, fatui, fungi, bardi, blenni, buccones.

Lucilius *sat.* 30. citante Nonio, apud qem *plenus*, pro *blennus* corruptè legitur;

Deblaterat blennus. —

nam Βλίττα, μύξα. Βλιτνὸς, τωθὸς, μωρός. Hesychius. Cùm igitur pituitæ crassæ, qâ nares obstrui solent, copia nimia mentis aciem obtundere sensibúsqe officere censeatur, indè natum; ut sicut *emuncta naris* hominem, qod de Lucilio Flaccus, *serm. lib.* 1. *sat.* 4. pro acris ingenii, exactíqe judicii dicebant: ità contrà *naris obesa*, qod idem *epod.* 12. usurpavit, pro stolido stupidóqe in usu esset. Verùm contextûs series illò potiùs inclinat, eodémqe ipse. Respexerit avtem forsan Marcus ad illud Epicteti, qi *dissert. l.* 3. *c.* 22. de Cynicam professionem ementito, cùm re verâ nihil minùs præstaret, Μύξα γίνεται, ἄλλο δ' οὐδέν. *Mucus erit, præterea qe nihil.*

Τί ποτε ποίησον, ὦ νῦν σε φύσις ἀπαιτεῖ] Post τί ποτε distingvit Interpres Anglicanus, & erotematicè legit, τί ποτε; *O homo, qid negotii facessis tibi?* Xylandrum forsan secutus, qi sic prior reddidit: *Qid faciendum? qod nunc natura poscit, eò contende*, &c. Verùm contextûs series ista vix admittit, & distinctiones à Xylandro ipso in contextu positæ respuunt omnino. Verto itaqe, *Facias tandem, ô homo, eorum aliqod, qa natura nunc à te exigit.* De mente vide *l.* 6. §. 2. & *l.* 7. §. 54, 55. & *suprà* §. 6. & *infrà* §. 41. & *l.* 10. §. 12, 33. nè eadem identidem appositа denuo navseam pariant.

Μὴ περιβλέπου εἴ τις ἔσεται] Vide *lib.* 1. §. 7, 9. & *l.* 7. §. 58, 67. & *l.* 8. §. 1. Epictetus *lib.* 3. *c.* 24. Μόνον μὴ πόμπευε αὐτήν. μηδ' ἀλαζονεύου ἐπ' αὐτῇ. ἀλλ' ἔργῳ δείκνυε. κἂν μηδεὶς αἰσθάνηται, ἀρκοῦ αὐτὸς ὑγιαίνων καὶ εὐδαιμονῶν. *Cave modò ne eum publicè ostentes, neve te insolenter propter eum geras. Sed re ipsâ ostende, etiam sentiente nemine, tibi satis esse qod valeas, qod beatus sis.* Seneca *Epist.* 79. *Hac nos oportet agere, & in hoc ire impetu toto, licèt pauci sciant, licèt nemo videat.* Et, *Epist.* 113. *Nihil ad rem pertinet, qàm multi aqitatem tuam noverint.* Optimè Plutarchus *de profect. indic. pag.* 80. *E.* Εἰ γὰρ ἀληθινὸς ἔρως παιδὸς, ἢ γυναικὸς, ἐ ζητεῖ μάρτυρας, ἀλλὰ καρπεῖται τὸ ἡδὺ, κἂν κρύφα κατεργάσηται τὸν πόθον. ἔτι μᾶλλον εἰκὸς ἐστι τὸν φιλόκαλον, καὶ φιλόσοφον συνόντα διὰ τῶν πράξεων τῇ ἀρετῇ καὶ χρώμενον, αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ σιωπῇ μέγα φρονεῖν, ἐπαινετῶν καὶ ἀκροατῶν μηδὲν δεόμενον. ὥσπερ ἂν ὁ καλῶν ἐκεῖνος ἔλεγε τὴν Θρασυκλείδα, καὶ βοᾶν, Θέασαι, Διονυσία, πέπαυμαι τετυφωμένος, ὅτως ὁ ποιήσας τὸ χαρίεν καὶ ἀστεῖον, εἶτα τοῦτο διηγούμενος, καὶ περιφέρων πανταχοῦ, δῆλός ἐστιν ἔξω βλέπων ἔτι, πρὸς δόξαν ἑλκόμενος, ὅπου δὲ τῆς ἀρετῆς γέγονὸς θεατὴς, οὐδ' ὕπαρ, ἀλλ' ὅταν αὐτῆς ἐν εἰδώλοις καὶ σκιαῖς ῥεμβόμενος, εἶδ' ὥσπερ ζωγράφημα προσιδὼν ἐπὶ θέαν τὸ πεπραγμένον. *Si enim verus adolescentis avt mulieris amor non requirit testes, sed fructum percipit svavem, etiamsi occultè rem desideratam conficiat: multò magis convenit honesti & sapientiæ studiosum, cùm agendo fruitur virtute, ipsum apud sese tacitum animo efferri, neqe laudatores avditoresve ullos requirere. Sicut ergò ille, qi domi ancillam vocans, clamabat: cerne Dionysia, deposui fastum; ita & is, qi pulcrum aliqod atqe scitum facimus suum passim narrat ac circumfert, satis apertè ostendit se adhuc foras respicere, & ad gloriam trahi, neqe etiamnum verum virtutis se fuisse spectatorem, neqe re ipsâ, sed per somnium umbras ejus & simulacra pervagatum, factum deinde suum veluti picturam spectandum proposuisse.* qemadmodum avtem Plutarchus ab amantibus icones traxit; ità Aristides *in Eteoneum Tom.* 1. *p.* 136. à sitientibus. ὥσπερ οἱ διψῶντες σιωπῇ πίνουσιν. *ut qi sitiunt, tacitè bibunt.* qod & Dio Prusæus *Orat.* 27. *pag.* 286. Οἱ διψῶντες τῶν εὐδοκίμων ἐπειδὰν ἔλθωσιν ἐπὶ κρήνην τινὰ, πίνουσιν ἐπικύψαντες. ἐμπλησθέντες δὲ, καὶ τὸ δίψος ἀποσβέσαντες, ἡσυχῇ ἀπαλλάττονται, ὔτε κραύγασαντες, ὔτε εἰπόντες τι. *Viatores sitientes, si qando venerint ad fontem aliqem, corpore inclinatè toto bibunt: impleti verò, sitiqe restincta, tacitè recedunt, neqe clamantes, neqe dicentes.* vide Epictetum *l.* 3. *c.* 12. *ad l.* 1. §. 7. qi & istos vanæ gloriæ inhiantes, & famæ popularis avcupes avidos, scenicis confert; qi nisi turbâ inspectante non agunt. *l.* 3. *c.* 14. Ὡς οἱ κακοὶ τραγῳδοὶ μόνοι ᾄσαι δύνανται, ἀλλὰ μετὰ πολλῶν. *Ut mali tragœdi soli canere non possunt, sed cum multis.* ubi, *mali tragœdi*, Volsius cur redderet, nihil video.

Μηδὲ τὴν Πλάτωνος πολιτείαν ἔλπιζε] De Catone Cicero, *ad Attic. l.* 2. *Ep.* 1. *Dicit tanqam in Platonis politia, non tanqam in Romuli face, sententiam.* Qod Plutarchus in *Phocione pag.* 742. *E.* sic reddit, ὥσπερ ἐν τῇ Πλάτωνος πολιτείᾳ καὶ οὐκ ἐν τῇ Ῥωμύλου πολιτευόμενον ὑποσάθμῃ. Plato certè qam finxit politiæ ideam, nusqam unqam reperta est, avt repertam usqam unqam iri spes est. Theodoretus *therapevt. l.* 9. *tom.* 4. *pag.* 619. *B.* Ἀλλ' ὁ μὲν Φιλόσοφος τοιούτους νόμους ξυνέγραψε. καὶ οὐδένα πέπεικε τῶν ἀνθρώπων ὁ πολίτην, ὁ ξένον, οὐκ ἀστὸν, ὁ χωρητικὸν, οὐχ Ἕλληνα, ὁ βάρβαρον, ὁ δοῦλον, οὐκ ἐλεύθερον, οὐκ ἄνδρα, ὁ γυναῖκα, ὁ νέον, ὁ πρεσβύτην, ὁ λόγοις ἐντεθραμμένον, ὁ λόγων ἀμύητον, κατὰ τούσδε βιῶναι τοὺς νόμους. *Verùm hujusmodi qidem leges philosophus tulit, at nulli hominum, ut his viverent legibus, persvasit, non civi, non extraneo, non urbano, non rustico, non Græco, non barbaro, non servo, non libero, non viro, non mulieri, non juveni, non seni, non literato, non rudi & indocto.* Hinc apud Athenæum ille *dipnosoph. l.* 11. *pag.* 508. *B.* Ἔοικεν οὖν ὁ Πλάτων μὴ τοῖς οὖσιν ἀνθρώποις γράψαι τοὺς νόμους, ἀλλὰ τοῖς ὑπ' αὐτοῦ διαπλατομένοις. ὥστε καὶ ζητεῖσθαι τοὺς χρησομένους. ἐχρῆν οὖν, εἰ πείσειν λέγων, ταῦτα καὶ γράφειν, καὶ μὴ ταὐτὰ ποιεῖν τοῖς εὐχομένοις, ἀλλὰ τοῖς τῶν εὐδοκιμούντων ἀπεχομένοις. *Videtur sanè Plato non hominibus qi ubivis sunt, leges præscribere, sed iis qos imaginatione finxit, ut qi legibus iis pareant, perqirendi sint. Debuit ergò qa persvadere posset scribere, nec id facere, qod qi obnixè votis aliqid sibi precantur, verùm potius id amplecti & retinere qod accidit & fit qotidie.* qæ postrema eruditus interpres minimè assecutus est. *debuit*, inqit, *Plato imitari non vota facientes, qi impossibilia sæpe optant sibi, sed eos, qi res perfici possibiles suscipiunt, ac moliuntur.* Qanqam iniqior forsan hoc nomine Platoni atqe aliis rerum publicarum ideas delineantibus Gregorius Nazianzenus (non solus tamen is) qi *in Julian. invect.* 1. Πῶς δὲ θαυμάζειν ἄξιον τούτους, οἳ λόγῳ πλάττουσι πόλεις τοῖς ἔργοις συσῆσαι μὴ δυναμένας; *An non avtem hos suspicere atqe admirari par est, qi civitates etiam, qæ re ipsâ construi ac coagmentari neqeunt, sermone fingunt.* Non possum avtem erudito interpreti Anglicano assentiri, qi ista cum seqentibus tanqam ex aliena persona à Marco prolata existimat. Sunt enim Marci ipsius, eum qem alloqitur invitantis ad id qod est naturæ ipsius consentaneum agendum & conandum, qantum in se est: monentísqe simul animum nè desponderet, etiamsi non possit hominum mores ità refingere, ut reipublicæ Platonicæ inducendæ spes detur, avt eam hominum in bono promovendo conspirationem experiri, qæ in ea, qam Plato sibi finxit, republica expectari poterat; sed successibus etiam leviusculis & processibus perexiguis contentus agat, pergátqe nihilominus in instituto. qod idem & de se, profectúqe suo, cuiqe svadere conatur, *l.* 5. §. 9.

Ὡς εἰ μικρόν τι ἐστί] Non est parum, inqit, si vel parum studio tuo proficere poteris, in tam ampla validáqe hominum morúmqe corrupтela; si vel supprimere saltem valeas, qod corrigere non datur. Siqidem dogmata tenaciùs animi medullis infixa, imis de pulmonibus revellere prorsus, plus qàm Herculeus labor fuerit; qod tamen nisi fiat, nihil liberè ac lubenter, sed servo fucatóqe affectu peragitur, qicqid à talibus præstatur. Malè ista cepit accepítqe Xylander, dum legit Δόγμα γὰρ αὐτῶν τις μεταβάλλει; vertítqe, *Mutat aliqis illorum suum placitum?* sed & Xylandri vestigiis insistens Anglus. cùm τὶς illud sit ἐρωτηματικόν. *Ecqis enim dogma*, sive *judicium, illorum mutaverit?* Seneca *de ira l.* 2. *c.* 10. *Numqid ille cujus navigium multam, undiqe laxatis compagibus, aqam trahit, navis ipsiqe navigio iratscitur? Occurrit potiùs, & aliam excludit undam, aliam egerit, manifesta foramina percludit, latentibus, & ex occulto sentinam ducentibus labore continuo resistit: nec ideo intermittit, qia qantum exhavstum est, subnascitur. Lento adjutorio opus est contra mala continua & fœcunda; non ut desinant, sed nè vincant.*

Au-

maveris. nam dogmata hominum qis mutaverit? & tamen absqe his mutatis, qid aliud supererit, nisi ingemiscentium, dum obsequium simulant, servitus. age nunc, & Alexandrum, Philippum, Demetrium Phalereum mihi refer. viderint illi, an qid natura communis poscat, nôrint, & ad hujus dictamen sese instituerint. sin tragicè semet ostentârint, qis ad illorum imitationem me addixit? simplex qiddam & modestum est philosophiæ opus. noli me ad fastum insolentem abducere.

§. 30. Intuere desuper armenta innumerabilia, & ritus innumerabiles, & navigationis omne genus, in procellis, in tranqillo mari, & rerum præteritarum, præsentium, decedentium differentias. considera & vitam qæ sub aliis olim est acta, qæ post te erit transigenda, qæqe apud gentes barbaras jam agitur. & qàm multi sint, qi nec nôrint nomen tuum; qàm multi, qi mox ejusdem obliviscentur; qàm multi, qi cùm te nunc lavdent, mox vituperaturi sint. qod deniqe, neqe memoria, neqe gloria, neqe ejusmodi qicqam æstimatione ullâ dignum est.

§. 31. Mentis tranqillitas tibi sit in eis, qæ ab externa cavssa proficiscuntur. justitiæ ratio in eis qæ ab interna efficiuntur. hoc est: intentio tua actióqe omnis hunc solum sibi finem propositum habeat, ut ad societatem humanam qod conducat fecerit, utpote qod naturæ tuæ consentaneum existat.

§. 32. Supervacanea multa, qæ molestiam tibi pariunt, præcidere, cùm in opinione tua tota sita sint, animúmqe angustiis exemptum plu-

ἐστι, Ἀλανεῦ. [a] δόγμα γὰρ αὐτῶν τὸς μεταβάλλει; χωρὶς ἢ δογμάτων μεταβολῆς, τί ἄλλο, ἢ [b] δυλεία τενόντων, καὶ πείθεσθαι παρασκευή- a L.8.§.4.
νων. ὕπαγε νῦν, καὶ [c] Ἀλέξανδρον, καὶ Φίλιππον, b Inf.§.40.
καὶ [d] Δημήτριον τὸν Φαληρέα μοι λέγε. ὄψονται, c L.8.§.3.
εἰ [e] εἶδον, τί ἡ κοινὴ φύσις ἤθελε, καὶ ἑαυτὸς ἐπαι- d L.8.§.25.
δαγώγησαν. εἰ δὲ [f] ἐτεραγώδησαν, ἐ ἐδεί με κα- e L.8.§.3.
ταχέρεμε μιμεῖσθαι. ἁπλῦν ἐστι καὶ [h] αἰδήμον τὸ f L.3.§.7.l.
φιλοσοφίας ἔργον. μή με ἄπαγε ἐπὶ [i] σεμνοτυφίαν. 5.§.28.
g L.5.§.36.l.
§. 30. [k] Ἄνωθεν ἐπιθεωρεῖν ἀγέλας μυρίας, 7.§.58.
καὶ τελετὰς μυρίας, καὶ * πλῦν παντοῖον ἐν χει- h L.1.§.2.
μῶσι καὶ γαλυίαις, καὶ διαφορὰς γινομένων, συν- i L.1.§.9.
γινομένων, διαγινομένων. [l] ἐπινόει δὲ καὶ ὑπὸ ἄλ- k L.7.§.48.
λων πάλαι βεβιωμένον βίον, τὸν μετά σε βιωθη- l.12.§.24.
σόμενον, καὶ τὸν νῦν ἐν τοῖς βαρβάροις ἔθνεσι βιώ- * πλεῦτον
μενον. καὶ [m] ὁσοι μὲν ὐδὲ ὄνομά σε γινώσκυσιν, [n] ὅσοι Xyl.
δὲ τάχιστα ἐπιλήσονται, [o] ὅσοι δὲ ἐπαινῦντες ἴσως l L.7.§.49.
νῦν σε τάχιστα ψέξυσι. καὶ ὡς [p] ἄτε ἡ μνήμη ἀξιό- m L.3.§.10.
λογόν γε, [q] ἄτε ἡ δόξα, ἄτε ἄλλο τι τὸ σύμπαν. l.8.§.21.
n L.4.§.19.
§. 31. [r] Ἀταραξία μὲν, ὦ τὰ ἀπὸ τῆς ἐκ- o L.3.§.4.l.
τὸς αἰτίας συμβαίνοντα. δικαιότης δὲ, ἐν τοῖς ὧδε 4.§.3.
τλῶ ἐν σῷ αἰτίαν ἐνεργυμένοις. τυτέστιν, ὁρμὴ καὶ p L.4.§.3.
πρᾶξις, [s] καταλήγυσα ἐπ' αὐτὸ τὸ κοινωνικῶς 19.
πρᾶξαι, ὡς τῦτό σοι κατὰ φύσιν ὄν. q L.6.§.16.
r L.7.§.54.
§. 32. Πολλὰ ὠφελιμα ὠφελεῖν τῶν ἐνοχλῦν- Sup.§.6.
των σοι δύναται, [t] ὅλα ἐπὶ τῇ ὑπολήψει σε s L.4.§.20.
κείμενα. καὶ πολλῷ εὐρυχωρίαν ὠφελησάσεις l.5.§.34.
Sup.§.23.
t L.2.§.15.
l.11.§.18.

ἤδη

ANNOTATIONES.

Δυλεία τενόντων καὶ πείθεσθαι παρασκευήν] Hoc est qod unico verbo Hebræi כזב id est, *mentiri*, pro, *fictè ac mendaciter in obsequium se dedere.* Ità vates rex, *Psal.* 18. *v.* 44, 46. *Populus priùs ignotus mihi, ignaróque mei, serviunt mihi: ad ipsum mei auditum obediunt mihi: alienigena mentiuntur* (id est, ut rectè Junius, *mendaciter dedunt se*) *mihi; dum decidente eis* (qasi in talos) *animo, è conclavibus suis coharrescunt.* & *Psal.* 66. *v.* 3. *Propter amplitudinem roboris tui, mendaciter se dedunt tibi inimici tui.* & *Psal.* 81. *v.* 16. *Osores Jova mendaciter se dedissent ei.* sed & vate rege prior Moses, regis instar & ipse, *Deut. c.* 33. *v.* 5. in solenni illa *benedictione* populi sui, *ibidem v.* 29. *Hostes tui mendaciter se dedent tibi.*

Καὶ Δημήτριον τὸν Φαληρέα] Vide *ad l.* 8. §. 25. Hunc autem, etsi Philosophiam professum, Alexandro ac Philippo adjungit, qia & ipse reipublicæ regimen gloriose satis Athenis tractaverat. ubi & statuæ æreæ 360. eidem público populi suffragio erectæ sunt; qæ tamen havd longo pòst intervallo omnes, unicâ duntaxat exceptâ, dejectæ, confractæ, conflatæ sunt. Vide Laërtium *l.* 5. & Diodorum Siculum *l.* 18. sed & Ciceronem *de offic. l.* 1.

Εἰ εἶδον, τί ἡ κοινὴ φύσις ἤθελε] Vide *l.* 8. §. 3.

Οὐδείς με καταισχῦναι μιμεῖσθαι] Vide *l.* 5. §. 36. & *l.* 7. §. 58.

Ἁπλῦν ἐστι καὶ αἰδήμον τὸ φιλοσοφίας ἔργον] *Simplex ac modestum.* Adversus illud peccant, post Philosophos qosdam, qi subtilitate nimiâ philosophiam totam deartuârunt & delumbârunt; Scholastici nostri, qi argutiis, tricis, & qæstiunculis spinosis Theologiam totam implexam & involutam nobis dederunt: adversus istud cùm Sophistæ ἀλαζόνες, tum & Cynici ἀναιδεῖς.

Σεμνοτυφίαν] Σεμνοτυφία, vocabulum vix alibi lectum, ἡ μετὰ τύφυ τινος σεμνότης. Philo *in Flaccum pag.* 965. *D.* Ἃ δὲ λαμπροτέρα καὶ βασιλικὴν ἐδήλα φύσιν, μετὰ πλείονος παῤῥησίας ἐπεδείκνυτο. ἦσαν, σεμνότερον ἤγεν αὐτόν, ἄρχοντι δὲ λυσιτελέστατον ὁ τύφος. *Sed qa magnificam regiamqe declarant indolem, elucebant manifestius. Gerebat se pro dignitate, fastu non indecoro nec inutili magistratui. Gravitatem fastuosam,* sive σεμνοτυφίαν in Constantio his verbis depingit Ammianus *l.* 16. *Insidebat aureo solus ipse carpento; Augustúsqe fastis vocibus appellatus, vocum lituorúmqe intonante fragore, talem se, trámqe immobilem, qalis in provinciis suis visebatur, ostendit. nam & corpus perbumile curvabat portas ingrediens celsas, & velut collo numito rectam aciem luminum tendens, nec dextrà vultum, nec lævâ flectebat, tanqam figmentum hominis: nec cùm rota concuteret nutans, nec spuens, aut os aut nasum tergens vel fricans, manúmve agitans est visus un-*

qam. Qæ eadem per totam vitam observâsse, avtor est idem *l.* 21.

§. 30. Ἄνωθεν ἐπιθεωρεῖν] Vide *l.* 7. Est avtem istud argumentum totius *dialogi* Lucianici illius, qem ἐπισκωπῦλας ea de cavssa inscripsit. Sed & *somnii Scipionis* Ciceroniani partis non contemnendæ.

Καὶ πλῦν παντοῖον] *Omnis generis divitias.* Xylander πλῦτον. sed seqentia refutant, ἐν χειμῶνι, ἐν γαλήναις.

Ἐπινόει δὲ καὶ τὸν ὑπ' ἄλλων πάλαι βεβιωμένον βίον] vide *l.* 7. §. 49. Hoc avtem historiæ beneficio cumprimis datur; de qa Nicetas Choniates operis historici initio *pag.* 2. Βίβλον ζώντων, ἡ ἱστορία. καὶ σάλπιγξ περίτρανον, τὰ γεγρόμενα, τὸς πάλαι τεθνεῶτας οἷον τῶν σημάτων ἐξανιεῦσα, καὶ ὑπ' ὄψιν τιθῦσα τοῖς βυλομένοις. *Liber viventium historia, rerúmqe gestarum descriptio tuba clangor, qo jam olim mortui, velut è sepulcris excitati, in medium producuntur.* Verùm Marcus hîc potiùs vult nos animo complecti, qàm immensum temporis spatium nos anteceserit, qod transactum sit illis, qi & nobis prorsus ignoti, rerúmqe nostrarum itidem ignari fuerint. vide *ad l.* 4. §. 3. τὸ χάος, sed & *l.* 6. §. 18.

Ὅσοι μὲν ὐδὲ ὄνομά σε] vide Boëthium *consol. l.* 2. *c.* 7. *ad l.* 4. §. 3. vide & *l.* 8. §. 21.

Τάχιστα ἐπιλήσονται] vide *ibidem* & *l.* 3. §. 10. & *l.* 4. §. 19.

Τάχιστα ψέξυσι] vide *l.* 4. §. 3. τὸ ἐυμετάβολον.

Οὔτε ἡ μνήμη ἀξιόλογον] vide *ibidem* τὸ κενόν.

§. 31. Ἀταραξία] Idem *l.* 7. §. 54. & *suprà* §. 6.

Καταλήγυσα ἐπ' αὐτὸ] ut nihil aliud reqirat, qàm rectè feciße. vide *l.* 3. §. 6. & *l.* 5. §. 34. & *l.* 6. §. 7, 50. & *l.* 7. §. 73. & *infrà* §. 42. καταληκτικῶς διδύαι.

§. 32. Ὅλα ἐπὶ τῇ ὑπολήψει κείμενα] vide *ad lib.* 8. §. 40, 47.

Καὶ πολλὴν ἐυρυχωρίαν περιποιήσεις ὧδε σεαυτῷ τὸν ὅλον κόσμον περιεληφύιαν τῇ γνώμῃ] Ista pessimè divellit & delumbat Lugdunensis, dum ab illis ὧδε σεαυτῷ novam orditur sententiam, cùm superioribus adnecti mens avtoris liqidò postulat. Meliùs Anglicus à seqentibus, τὸν ὅλον κόσμον. Nevtri tamen assentior. articulum, qi deperisse videtur, interserendo, dictionis seriem continuandam sic sentio. π. ἐυρ' περιποιήσεις ὧδε σεαυτῷ [τῷ] τὸν ὅλον κόσμον περιεληφύιαν, &c. vide Platonis *Polit. l.* 6. à Marco lavdatum *l.* 7. §. 37.

Πολλὴν ἐυρυχωρίαν] *qasi ex angustiis educere te poteris, & in patente te collocare.* Ita Psaltes *Ps.* 18. *v.* 20. *Eduxit me in locum patentem.* εἰς πλατυσμόν. Græci *in latum.* & *Psal.* 31. *v.* 9. *Non concluseisti me in manibus inimicorum meorum; sed in patente*, sive, *in lato, posuisti pedes meos.* ἐν ἐυρυχώρῳ, Græci, cui opponitur στενοχωρία, *angustia, ad Rom. cap.* 2. *v.* 9.

a L.7.§.35. ἤδη σεαυτῷ, a * τὸ ὅλον κόσμον περιληφέναι τῇ
* [τῷ] τὸν γνώμῃ, καὶ τὸ ἴδιον αἰῶνα περινοεῖν, καὶ πᾶν ᾧ πᾶ
b Sup.§.19. μέρῳ ἑκάστῳ πράγματι b ταχεῖαν μεταβολὴν
28. Inf.§.33 προνοεῖν, ὡς c βραχὺ μὲν τὸ ἀπὸ γενέσεως μέχρι
c L.5.§.24. d L.4.§.3. ἀλλοιώσεως, d ἀχανὲς δὲ τὸ πρὸ τῆς γενέσεως, ὡς καὶ
τὸ μετὰ τὴν ἀλλοίωσιν ὁμοίως ἄπειρον.

e Sup.§.28. §. 33. Πάντα, ὅσα ὁρᾷς, e τάχιστα φθαρήσε-
32. ται καὶ f οἱ φθορέμενα αὐτὰ ἐπιδόντες, τάχιστα καὶ
f L.8.§.25. g L.2.§.14. αὐτοὶ φθαρήσον. καὶ g ὁ ἐσχατόγηρως ἀποθανὼν εἰς
l.4.§.50. ἴσον κατενεχθήσε τῷ προώρῳ.

h Sup.18. §. 34. h Τίνα τὰ ἡγεμονικὰ τούτων, καὶ πρὸς
27. * Χολᾶσι Lug. οἷα ἐπιτηδάκασι, καὶ δι' οἷα * φιλοῦσι καὶ τιμῶσι.
γυμνὰ νόμιζε τὰ ψυχάρια αὐτῶν. ὅτε δοκοῦσι βλά-

rimùm dilatare poteris, ſi mundum totum & ſeculum in qo degis, mente complexus fueris, & rei cujuſqe ſigillatim tranſmutationem celerem conſideraveris, qámqe exiguum temporis ſpatium inter ortum ejuſdem & interitum intercedat; cùm & immenſum ſit qod ortum præceſſerit, & interminatum pariter, qod interitum ſit conſecuturum.

§. 33. Corrumpentur brevi, qæcunqe vides: corrumpentur brevi, & qi corrumpi hæc vident. & qi ſenectute extremâ confectus moritur, in eundem ſtatum redigetur cum eo, qi immaturus obiit.

§. 34. Animulas hominum nudas intuere, ut videas, qales mentes gerant, qibus rebus ſtudeant, & qarum caviſſâ alios diligant ac honorent. tum qando vèl vituperan-

ANNOTATIONES.

θλίψις καὶ στενοχωρία. Epictetus *l.* 1. *c.* 25. Ὁρᾷς, ὅτι σὺ σαυτῷ στενοχωρίαν παρέχεις, σὺ σαυτὸν θλίβεις; *Nonne vides teipſum tibi circumdare anguſtias? te à teipſo premi?* & mox, Καθόλου γὰρ ἐκεῖνο μίμησο, ὅτι ἑαυτὸν θλίβομεν, ἑαυτὸν στενοχωροῦμεν. τελέσει, τὰ δόγματα ἡμᾶς θλίβει καὶ στενοχωρεῖ. *Nam illud omnino meminiſſe oportet, nos à nobis ipſis urgeri, à nobis ipſis in anguſtias redigi: hoc eſt, opinionibus noſtris urgeri nos & coarctari.* Talem ſibi procuraverat στενοχωρίαν Pellæus ille, qi

Æſtuat infelix anguſto limite mundi,
Ut Gyari clauſus ſcopulis, parvâqe Seripho.

Juvenalis *Sat.* 10. atqe hoc eſt verè στενοχωρεῖν τὸν κόσμον, utì Epictetus idem, ſed ſenſu pavlò diverſo dixit *l.* 3. *c.* 26.

Τὸν ὅλον κόσμον περιειληφέναι τῇ γνώμῃ] qod *ævum animo percurrere*, Seneca *Ep.* 71. vide *l.* 7. §. 47. & *l.* 11. §. 1.

Ἀχανὲς δὲ τὸ πρὸ τῆς γενέσεως] vide *l.* 4. §. 3. 50. Gregorius Romanus *in Job. l.* 7. *c.* 20. *& immenſum eſt, qod ſine termino ſequitur; & parum eſt, qicqid finitur. Longum qippe nobis videri non debet, qod curſu ſui temporis tendit ut non ſit: qod dum per momenta ducitur, ipſo hoc momenta ſua qa differunt, impellunt. atqe unde teneri cernitur. indè agitur, ut non teneatur.*

§. 33. Πάντα ὅσα ὁρᾷς, τάχιστα φθαρήσονται] vide *ad l.* 2. §. 12. & *l.* 4. §. 48. & *l.* 7. §. 25. Seneca *Epiſt.* 71. *Omne humanum genus, qódqe eſt, qódqe erit, morte damnatum eſt. Omnes qa uſqam rerum potiuntur urbes, qaqe alienorum imperiorum magna ſunt decora, ubi fuerint, aliqando qaretur, & vario exitii genere tollentur. alias deſtruent bella, alias deſidia páxqe ad mertiam verſa conſumet, &, magnis opibus exitioſa res, luxus. Omnes hos fertiles campos repentina maris inundatio abſcondet, avt in ſubitam cavernam concidentis ſoli lapſus abducet. qid eſt ergò qare indigner, avt doleam, ſi exiguo momento publica fata precedo?*

Ὁ ἐσχατόγηρως ἀποθανὼν] Vide *ad l.* 2. §. 14. & *l.* 4. §. 50. Hieronymus *in Nepot. Si nongentos excederemus annos, & Methuſala tempora nobis donarentur, tamen nihil eſſet præterita longitudo, qa eſſe deſiſſet. etenim inter eum qi decem vixit annos, & eum qi mille, poſtqam idem vita finis advenerit, & irrecuſabilis mortis neceſſitas, tranſactum omne tantundem eſt.* Auguſtinus *de verb. Dom. Serm.* 42. & *Homil.* 1. & 28. & de 10. *chord. c.* 2. *Tota vita brevis eſt; à prima infantia uſqe ad decrepitam ſenectutem, ſpatium breve eſt. Qòd tam diu vixeras, qid Ada profuiſſet, ſi hodie mortuus eſſet? Si adhuc viveret, & hodie moreretur, qid illi vita longitudo profuiſſet? qid enim diu eſt, ubi finis eſt? qantum eſt in hac vita, qod erit aliqando finitum? qicqid fuit futurum, ubi præteritum factum eſt, jam tale habetur, ac ſi non fuerit.* Gregorius *in Job. l.* 15. *cap.* 2. *Si ab ipſo humani generis exortu uſqe ad hoc tempus, in qo ſumus, mentis oculos ducimus, omne qod finiri potuit, qàm breve fuerit videmus. Ponamus enim qemlibet hominem à primo die mundi conditum, uſqe ad hodiernum diem vitam ducere, hodie tamen eandem vitam, qam qaſi longam ducere videbatur, finire: ecce finis adeſt, præterita jam nulla ſunt, qia cuncta tranſierunt. futurum in hoc mundo nihil eſt, qia nullum ad vitam vel breviſſimum reſtat momentum. Ubi eſt ergò longum tempus, qod inter initium finemqe deprehenſum ità conſumitur, ac ſi nec breve unqam fuiſſet.* Seneca *Ep.* 49. *Modò amiſiſſe te video: qid enim non modò eſt, ſi recorderis? modò apud Sotionem philoſophum puer ſedi: modò cauſſas agere cepi; modò deſii velle agere, modò poſſe. Infinita eſt velocitas temporis, qa magis apparet reſpicientibus. Nam ad præſentia intentos fallit; adeò præcipitis fuga tranſitus levis eſt. Cauſſam hujus rei qaris? qicqid temporis tranſiit, eodem loco eſt: pariter adſpicitur; unà jacet: omnia indè in profundum cadunt. & aliòqi non poſſunt longa intervalla eſſe in ea re; qa tota brevis eſt.* Idémqe *Ep.* 99. *Omnes qantùm ad brevitatem ævi, ſi univerſo compares, & juvenes, & ſenes, in aqo ſumus. minùs enim ad nos ex omni ætate venit, qàm qod minimum eſſe qis dixerit. qoniam qidem minimum aliqa pars eſt; hoc qod vivimus, proximum nihilo eſt.*

§. 34. Δι' οἷα φιλοῦσι] *qa amant* Xylander. imò, *propter qa amant*, alios ſcilicet. atqe ità Caſavbonus. Lugdunenſis χολᾶσι. qaſi mens eſſet, *propter qa ſuccenſent aliis.* qod χολᾶνται potiùs diceretur.

Γυμνὰ νόμιζε τὰ ψυχάρια αὐτῶν] vide *l.* 2. §. 12. & *l.* 3. §. 11. & *l.* 7. §. 62. Seneca *Ep.* 47. (qam tranſcripſit, more ſuo, tacito avtoris nomine, Macrobius *Saturn. l.* 1. *c.* 11.) *Qemadmodum ſtultus eſt, qi empturus equm, non ipſum inſpicit, ſed ſtratum ejus & frenum: ſic eſt, qi hominem ex veſte, avt conditione, qa veſtis modo nobis circumdata eſt, æſtimandum putat.* Οὔτε γὰρ ἵππῳ ἐνγενὴς κρίνοι' ἄν, ὁ πολυτελῆ σκεύην ἔχων, ἀλλ' ὁ τῇ φύσει λαμπρός. οὔτε ἀνὴρ σπουδαῖος, ὁ πολύτιμον ἱσθῆτα κεκτημένος, ἀλλ' ὁ τὴν ψυχὴν γενναῖος. *Equs generoſus judicabitur, non qidem ſumptuoſe ornatus, ſed eximius naturâ: itidem nec vir honeſtus, qi opibus pradives, ſed qi animâ egregius erit.* Socrates apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 1. qod Plutarchi nomine exhibet, Antonius *meliſſ. l.* 1. *c.* 31. Seneca idem *Ep.* 41. *Qid eſt ſtultius, qàm in homine aliena laudare? non faciunt meliorem equm avrei frani.* Et *Ep.* 92. *Qod de veſte dixi, idem de corpore me exiſtima dicere. Nam hoc qoqe natura, ut qandam veſtem, animo circumdedit. Velamentum ejus eſt. qis autem unqam veſtimenta æſtimavit arculâ? nec bonum, nec malum vagina gladium facit.* Itaqe ut idem *Ep.* 80. *Omnium iſtorum perſonata felicitas eſt. contemnes illos, ſi deſpoliaverit. Equm empturus, ſolvi jubes ſtratum, detrahis veſtimenta venalibus, nè qa vitia corporis lateant. Hominem involutum æſtimas? Mangones qicqid eſt qod diſpliceat, aliqo lenocinio abſcondunt. itaqe ementibus ornamenta ipſa ſuſpecta ſunt. ſive crus alligatum, ſive brachium aſpiceres, nudum juberes & ipſum tibi corpus oſtendi. Vides illum Scythia, Sarmatiave regem, inſigni capitis decorum? Si vis illum æſtimare, totúmqe ſcire qalis ſit, faſciam ſolve. Si perpendere te volet, ſepone pecuniam, domum, dignitatem, intus teipſum conſidera. Qid ad rem pertinent mula ſaginata, unius omnes coloris? qid iſta vehicula cælata?*

— inſtrati oſtro alipedes, pictiſqe tapetis;
Avrea pectoribus demiſſa monilia pendent:
Tecti avro fulvum mandunt ſub dentibus avrum.

Iſta nec dominum meliorem facere poſſunt, nec mulam. Idem *Ep.* 87. qod Flaccus, *Serm. l.* 1. *Sat.* 2.

*Regibus hic mos eſt ubi equos mercantur, * apertos*
Inſpiciunt: nè ſi facies, ut ſæpe, decora
Molli fulta pede eſt, emptorem inducat hiantem,
Qòd pulcra clunes, breve qòd caput, ardua cervix.
Hoc illi rectè: nè corporis optima lynceis
Contemplere oculis; Hypſæâ cacior, illa
Qæ mala ſunt ſpectes. —

qæ verè mala, qæ mentis mala; hæc enim ſola verè mala Stoæ. Nec diſſentiunt noſtri. Joannes Chryſoſtomus *Edit. Savil. tom.* 7. *Orat.* 2. Τί ποτ' ἐστὶν ἵππου ἀρετή; ἆρα τὸ χρυσοῦν ἔχειν χαλινὸν, καὶ τελαμῶνας τοιούτους, καὶ στρωμάτων διπλῶν ἐπιτιθέναι ναμάδων συγκείμενον, καὶ τάπητας ποικίλους καὶ χρυσοπάστους καὶ φάλαρα λιθοκόλλητα, καὶ πλοκάμους χρυσοῖς σχοίνοις συμπεπλεγμένους. ἢ τὸ δρομικὸν εἶναι, καὶ εὐκινήτῳ, καὶ βαδίζειν ἔυρυθμα, καὶ ὀπλὰς ἔχειν ἵππου περιπάτους γεναίῳ, καὶ ἀνδρείαν πεπῆσθαι τὴν ἐν ἀποδημίαις μαχαίρας, τὴν ἐν πολέμοις ἁρμόζουσαν, καὶ δύνασθαι καὶ ἐν παρατάξει μετὰ πολλῆ φαίνεσθαι τῇ παρασκευῇ, καὶ τροπῆς γενομένης σώζειν τὸν ἀναβάτην, οὐκ ἔυδηλον ὅτι ταῦτα ἵππου ἀρετὴ, οὐκ ἐκεῖνα; τί δέ; ὅταν καὶ ἡμιόνου ποίαν φαίης ἀρετὴν εἶναι; ἢ τὸ δύνασθαι μετ' εὐκολίας ἀχθοφορεῖν, καὶ ῥᾳδίως τὰς ὁδὸς διιέναι, καὶ πόδας ἔχειν τερέτητι πέδαις μιμουμένους; μὴ τὸ ἔξωθεν αὐλοῖς περικείμενα συντελεῖν τι πρὸς τὴν οἰκείαν ἀρετὴν αὐτῶν φήσομεν; ὑδαμῶς. ἄμεινον δὲ ποίαν θαυμασόμεθα; τὴν τοῖς φύλλοις κομῶσαν, καὶ τοῖς κλήμασιν, ἢ τὴν τῷ καρπῷ βριθομένην; ποίαν δὲ ἀρετὴν ἐλαίας εἶναι φαμεν; ἆρα μεγάλας ἔχῃ τὰς κλάδας καὶ πολλὴν τὴν ἀπὸ τῶν φύλλων κόμην, ἢ ὅτε τὸν οἰκεῖον καρπὸν διαψιλῆ καὶ παγλαχῆ διεσπαρμένον ἰμφαίνῃ; ὅταν δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων ποιῶμεν. διακρινῶμεν τὴν ἀρετὴν τὴν τῦ ἀνθρώπε, καὶ βλάβην εἶναι ἐκείνῃ νομίσωμεν, τὴν αὐτῇ λυμαινομένην. τί ἂν ἐστιν ἀρετὴ ἀνθρώπε; ἢ χρήματα, ἵνα πενίαν διώξῃς. ὑδὲ ὑγίειαν

* Ità Lipſius. *Opertos*, vulgo perperam.

tuperando obesse, vel lavdando prodesse cuiqam videntur, qanto cum fastu id faciant.

§. 35. Nihil est aliud amissio qàm mutatio. hac avtem gavdet natura, qæ nihil non rectè faciț. ab æterno ista pariter facta sunt; & in æternum alia ejusmodi fient. ecqis ergò dixerit omnia & facta fuisse, & semper factum iri mala? nec penes deos, qi tot fuerint, potentiam extitisse corrigendi ista, qo minùs mundus ad mala ista addiceretur, qibus perpetim teneretur implicitus?

§. 36. Qàm putida est subjecta rei cuiqe materia? aqa, pulvis, osticula, sordes. avt rursus, calli terræ, marmora; sedimenta, avrum, ac argentum;

πλειν ψέγοντες, ἢ ὠφελεῖν ἐξυμνοῦντες, [a] ὅση ὄιησις. a L. 11. §. 18.

§. 35. Ἡ ἀποβολὴ οὐδέν ἀλλό, ἐστιν, ἢ [b] μεταβολή. [c] τούτῳ ᾧ χαίρει ἡ τοῦ ὅλων φύσις, [d] καθ' ὃν πάντα καλῶς γίνεται. [e] ἐξ αἰῶνος ὁμοειδῶς ἐγένετο, καὶ εἰς ἄπειρον. τοιαῦθ' ἕτερα ἔσται. [f] Τί ἂν λέγεις, ὅτι ἐγένετο μὲ πάντα, * ὃ καὶ πάντα ἀεὶ καλῶς ἔσται, καὶ [g] εὐδαιμία ἄρα δύναμις ἐν τοιούτοις θεοῖς ἐξευρέθη πρὸς διορθώσασθαι ταῦτα, ἀλλὰ κατακέκλεται ὁ κόσμος ἐν ἀλλοκότοις κακοῖς ἀνέχεσθαι;

b L.4.§.3. l.8.§.18. c L.7.§.18. d L.4.§.45. e Sup.§.28. f L.12.§.5. * καὶ ὅτι g L.10.§.7.

§. 36. [h] Τὸ σαπρὸν τῆς ἐκάστου συστάσεως ὕδωρ, κόνις, ὀστάρια, [i] γρώμη. ἢ πάλιν πῶροι γῆς τὰ μάρμαρα, καὶ συστάθμαι ὁ χρυσὸς, * ὁ ἄργυρος, καὶ * [καὶ] ὁ

h Sup.§.14. l.5.§.33.l. 11.§.2.17. i L. 8.§.37. k L.6.§.13.

ANNOTATIONES.

ὑγίεια σώματος, ἵνα φοβηθῇς νόσον. οὐδὲ ἡ τῶν πολλῶν ὑπόληψις, ἵνα ὑπίδῃς δόξαν πονηράν. οὐδὲ τὸ ζῆν ἁπλῶς καὶ εἰκῇ, ἵνα φοβερός σοι γένηται ὁ θάνατος. οὐδὲ ἐλευθερία, ἵνα δυλείαν φύγῃς. ἀλλὰ ἡ τῶν ἀληθῶν δογμάτων ἀκρίβεια, καὶ ἡ κατὰ τὸν βίον ὀρθότης. *Qibus nunc qidem præstat equs? an si avreum habueris frænum, & cingula talia, & stragulorum vincula ex sericeis filis contexta, & tapetes versicolores avróqe distinctos, & phaleras gemmis variegatas, & crinium nexorum nodos avreis funiculis consertos? qàm si ad curreudum fuerit aptus, & bona habueris crura, & concinnè incesserit, & ungulas habueris generoso eqo convenientes, & sibi fortistudiuem comparaverit longis peregrinationibus & bellis aptam, & in prælium etiam posuerit prodire multo animi cum robore, & conscensorem, si terga vertit exercitus, servare? nonne manifestum est his, non illis equm præstare? Qid vero? qibus asinos & mulos præstare dicas? nonne si potuerint onus prompte portare, & itinera facilè absolverint, & pedes habuerint petras solidítate imitantes? extrinsecus qa illis accedunt ad propriam illorum præstantiam num dicemus aliqid facere? minimè. Qam verò vineam in pretio habebimus? solis comatam, & pampinis, vel fructibus onustam? qibus dicimus præstare oleam? cùm magnos habuerit ramos, & multam foliorum comam, vel cùm fructum suum copiosum & ubiqe dispersum exhibuerit? ita profectò etiam de homine faciemus. discernemus hominis virtutem, illámqe vitium esse judicabimus illo corruptam. Qibus igitur homo præstat? non divitiis, ut metuas paupertatem: neqe corporis sanitate, ut timeas morbum: neqe multorum cognitione, ut mala perspicias dogmata: neqe vita improbá & temerariá, ut mors sit tibi formidabilis: neqe libertate, ut fugias servitutem; sed dogmatum verorum studio accurato & vitá sincerá.* vide *ad l.* 6. §. 40.

Ὅση ὄιησις] *qa est illa opinio?* Xylander. imò, qòd *l.* 11. §. 17. μεθ' ὅσης τύφου; *qanto cum fastu?* & *l.* 12. §. 27. μετ' οἰήσεως. grande scilicet ac grave qippiam, & qod magni faciendum sit, feciśse sese opinantur ac præ se ferunt, ubi aliqem vel perstrinxerint, vel collavdárint. atqe hoc est qod Marcus *l.* 10. §. 13. dicit, hos in aliorum lavdibus vituperiisqe φευάτεσθαι. Evripides *Glavco*, referente Stobæo *tom.* 2. *tit.* 22.

Βαρὺ τὸ φόρτο', ὅταν τις ἀνθρώπου κακοῦ.
Fastus malì hominis, res est intolerabilis.

§. 35. Ἡ ἀποβολὴ οὐδέν ἄλλο ἐστὶν, ἢ μεταβολή] Seneca *Ep.* 71. *Qicqid est, non erit; nec peribit, sed dissolvetur. Nobis solvi, perire est. proxima enim intuemur: ad ulteriora non perspicit mens hebes.* vide *l.* 7. §. 18. 23, 25. & *l.* 8. §. 18.

Κατ' ἣν πάντα καλῶς γίνεται] vide *ad l.* 3. §. 4. ἀγαθὰ εἶναι πίστευε.

Ὁ καὶ πάντα] ὁ illud Lugdunensis ejecit. ego retineo & expleo; sed & in locum suum, unde excidit, restituo, legendo, καὶ ὅλη π.

Ἐν τοσούτοις θεοῖς] *inter tot deos.* Atqi Stoicis μία νοερὰ ψυχὴ, *una anima universalis intellectu pradita. l.* 4. §. 40. & *l.* 6. §. 14. & *l.* 9. §. 8. i. e. *Deus unus.* Vide Epiphanium *ad lib.* 4. §. 18. Ità disertè Laërtius *l.* 7. *c.* 135. *Zenone.* si Lipsii distinctionem *de Stoic. Physiolog. l.* 1. *c.* 9. Ambrosii Camalduni versionem seqimur; ἓν τε εἶναι θεόν. καὶ νοῦν, καὶ εἱμαρμένην, καὶ Δία, πολλαῖς τε ἑτέραις ὀνομασίαις προσονομάζεσθαι. *Unum qoqe Deum esse. & mentem, & fatum, & Jovem, multisqe aliis appellari nominibus.* Verùm ego, cur interpunctio recepta solicitetur, nihil video. ἓν τε εἶναι θεόν, καὶ νοῦν, &c. sin moveatur, ἵνα potiùs legerim. Ad manum interim adest conciliatrix ratio. Deum summum unicum agnoscebant, qem & Δία sive *Jovem* nuncupabant, mundi istius conditorem, πάντων δημιουργὸν, καὶ ἄφθαρτον μόνον. alios interim deos inferiores statuebant φθαρτούς, corruptelæ obnoxios, sive (ut Plutarchus *de commun. notit.* eosdem deridens) τηλοὺς *fusiles*, ὥσπερ κηρίνους ἢ κατιτερίνους, *tanqam si cerei avt stannei existerent.* in his & astra ponebant. Ita Plutarchus *de Philosoph. placit. l.* 1. *c.* 7. Θεοὺς δὲ καὶ τὸν κόσμον, καὶ τοὺς ἀστέρας, καὶ τὸν γῆν, τὸν δ' ὑπὸ τοῦτον πάντων νοῦν ἐν αἰθέρι. *Adhac Deum esse mundum, stellas, terram: supremum avtem omnium deorum*

A *esse mentem, qa est in æthere.* Verùm Epiphanius *Hæres. lib.* 1. *Hæres.* 5. §. 1. Deum asserit Stoicos in hæc qasi membra qædam dispertitos. Μερίζουσι δὲ τὴν μίαν θεότητα εἰς πολλὰς μερικὰς οὐσίας, εἰς ἥλιον, καὶ σελήνην, καὶ ἄστρα, εἰς ψυχὴν, καὶ ἀέρα, καὶ τὰ ἄλλα. *Rursus divinitatem unam in plures ac particulares naturas distribuunt; solem videlicet, lunam, ac stellas, animam, aërem, réíqe cæteras.* vide *l.* 8. §. 19. & *l.* 12. §. 28. vide & Athenagoram *in legat. pro Christian.*

Ἐξευρέθη] *reperta est, extitit.* ut *suprà* §. 8.

§. 36. Τὸ σαπρὸν] Vide *suprà* §. 14. & *l.* 8. §. 24.

Γρώμη] Ità *l.* 8. §. 37. Γρώμη πᾶν τοῦτο. *Fætor hoc est omne.*

B Πῶροι γῆς τὰ μάρμαρα] *nuclei terræ* Casavbonus. *calli* Xylander. Aliâ ratione Philo *de provid.* γῆς εἰσιν ὄγκοι (*terræ tubera sunt*) περὶ ὧν συνεχὴς καὶ ἀδιάσπαστος πόλεμος. Theodorus Prodromus *in provident.*

Εὕρημα κυνὸς ἡ σεβασὴ πορφύρα.
Ὁ μάργαρος κύημα φαῦλον ὀστέου.
Λίθοι τὸ σύμπαν, οἱ χνοάζοντες λίθοι.
Ὁ λαμπρὸς οἶκος ἐκ τιτάνου καὶ ξύλων,
Ὀπτῶν τε πλίνθων, καὶ λίθων ἐξαιμένων.
Γῆς τίτανος, γῆς ξύλα, γῆς πάντες λίθοι.
Τὴν γῆν δὲ τιμᾷς, καὶ σέβῃ, ὦν ἀισχύνῃ;
Augusti hominis purpura, inventum est canis;
Libido, margarita, vilis ostrei:
Summa est lapillis, qòd glabella saxa sunt.
Ex calce, lignis, splendida ornatu domus,
Coctóqe latere, fossiliqe marmore est.
Calx nata terrá, ligna, lapides terra sunt.
An terram honorans, erubescere havd velis?

Svartius.

C Ὑποσάθμαι ὁ χρυσὸς, ὁ ἄργυρος] f. ὁ χρ. [καὶ] ὁ ἄργυρος. *faces* avtem sive *sedimentum terræ* ista vocat, qia inter liqandum subsidit, qod est purissimum metalli atqe pretiosissimum; qomodo in vino & urina solet τὸ ὑπόστημα, sive ἡ ὑποσάθμη, vocabulum Henrici Stephani thesavro adjiciendum, cùm ex Marco; tum ex Hesychio, apud qem reperias. Ὑποσάθμη, τρυγία, τρυξ. & Σκωρία, ἡ γαιώδης ἐν [τοῖς χυλοῖς] ὑποσάθμη. ità enim locum illum defectum integrandum sentio. Sed & ex Laërtio *l.* 7. *c.* 137. qi in *Zenone.* ait Stoicos eâdem ratione dixisse ὑποσάθμην πάντων τὴν γὴν, *extremam omnium subsidere terram.* qanqam nec hi soli. nam & Porphyrius *de abstinent. l.* 3. §. 14. nos ait mundi inferioris ὑποσάθμην οἰκεῖν, *qasi sedimentum incolere*, & Synesius *de provident. l.* 1. τὴν ὑποσάθμην τῶν ὅλων, mundi inferiora ista appellat. Levcippus item apud Hermiam *in Philos. irrís. p.* 178. Τὰ παχυμερῆ κάτω ὑποσάθμα ὕδωρ καὶ γῆν γενέσθαι. *Crassa infrà subsistere, in aqam & terram converti.* & Theodoretus qi *Tom.* IV. *Therap. l.* 1. *p.* 465. *B.* pravos improbósqe homines ait, ὑποσάθμη τινὶ παχείᾳ ἰσοκίνητα, τῶν τῦ διυλισῆρος ἀ διικνυμένη πόρων διὰ παχύτητα. *Pinguissima cuidam fæci esse similes, qa ob crassitudinem per colì foramina non transit.* de Cynico Julianus *de Cynism. Orat.* 2. Ἐκεῖνο τὸ χρυσίον οὐκ ἔστι χρυσίον, ἀλλ' ἡ ψάμμος ψάμμος, εἰ πρὸς ἀμοιβὴν τις αὐτὰ ἐξετάζοι, καὶ τῆς ἀξίας αὐτῶν ἐπιλήψεται αὐτῷ τιμητὴς γενέσθαι. γῆν γὰρ αὐτὰ οἶδεν ἀμφότερα. τὸ σπανιώτερον δὲ καὶ τὸ ῥᾴδιον, ἀνθρώπων εἶναι κενοδοξίας ταῦτα καὶ ἀμαθίας νενόμικεν ἔργα. *Ejusmodi viro neqe aurum, aurum est; nec arena est arena; si ad permutationem explorare ista velit aliqis, & hac illi suo pretio æstimare permiserit. Nam utrumqe nihil præter terram esse non ignorat. Qod avtem aliud rarius, aliud parabilius sit, id à vana gloriola & insciția proficisci judicat.* Qin & ideo potest metalla ista γῆς ὑποσάθμην dixisse, qia in infimas terræ partes, qasi demersæ jacent, qomodo ad ima fæces, ac sedimenta subsidunt. unde Seneca *Ep.* 1. *In imo pessimum.* & *Epist.* 108. *Gravissimum qódqe turbidúmqe subsidit.* Ità enim de his avtor idem *Ep.* 90. *Avrum & argentum, qasi malè nobis commisterentur, natura abscondit. nos in lucem, propter qa pugnaremus, extulimus. Nec*

E

F

eru-

a L.6.§.13. καὶ a τελχία, ἡ ἰωθὴς, καὶ αἷμα, ἡ περφύρα, καὶ τὰ ἄλλα
b L.2.§.2. πάντα ἐναύσπα. καὶ b τὸ πνευματικὸν ὦ, ἄλλο τοιοῦτον.
c Sup.§.28. l.10.§ 1. καὶ c ἐκ τούτων εἰς ταῦτα μεταβάλλον.

d Sup.§.2. 26. §. 37. d Ἄλις ᾧ ἀθλίᾳ βίᾳ, καὶ e γογγυσμῷ,
e L.2.§.3.l. 5.§.5. καὶ πτοηκισμῷ. f τί ταραξῃ; g τί τούτων καινόν; h τί
f L.5.§.23. Inf.§.39. σε ἐξίςησι; i τὸ ἄιλιον; ἴδε αὐτό. ἀλλ' ἡ ὕλη; ἴδε
g L.7.§.1. αὐτήν. ἔξω ὧν τούτων οὐδέν ἐςιν. ἀλλὰ καὶ ὡς τὰς
h L.12.§.19 θεὰς ἤδη ποτὲ ἁπλούστερος καὶ χρηςότερος * γένου.
i L.7.§.29. k ἴσον τὸ ἑκατὸν ἔτεσι, καὶ τὸ τεσσαρακοστὸν ἔτος ἱςορῆσαι.
* ἐγένου Xyl. γενοῦ Lug.

k L.3.§.7.l. §. 38. l Εἰ μὴ ἥμαρτεν, ἐκεῖ τὸ κακόν. m τάχα δ' οὐκ ἥμαρτεν.
6 §.23.
l Sup.§.4.l. 12.§.26.
m L.11.§. 18.§.12.§. 16.

§. 39. n Ἤτοι n ἀπὸ μιᾶς πηγῆς νοερᾶς πάντα,
n L.2.§.3.l. 6.§.36. o ὡς ἑνὶ σώματι, p ἀπισυμβαίνῃ. καὶ q εἰ δεῖ τὸ μέ-
o L.4.§.40. ρος τοῖς ὅλοις γινομένοις μέμφεσθαι ἢ r ἄτομοι, καὶ οὐδὲν ἄλλο, ἢ s κυκεὼν καὶ σκεδασμός.
p L.5.§.8. t τί ἂν ταράξειεν; v * τῷ ἡγεμονικῷ λέγεις, τέθνηκας, ἔφθαρσαι, * ὑποκρίνῃ,
q L.2.§.3. x συναγε * λάζῃ, * βόσκῃ.
r Sup.§.28.
s L.4.§.27.
t Sup.§.37.
v L.4.§.28. l.5.§.11. * τί λέγεις; τῷ ἡγ. Sal. * ἀποκρίνει. Mer. -νεις vel -νῃ f.
x L.6.§.16. * λάζῃ Lug. * [τεθνεῖσαι] β. Inf. §. 40.

pili, veſtis; ſanguis, purpura; & ejuſmodi alia qævis. etiam qod formæ rationem obtinet, & ipſum aliud qiddam iſtiuſmodi eſt; & ex aliis in alia tranſit.

§. 37. Jam ſatìs eſt vitæ calamitoſæ, & obmurmurationis, & nugarum. qid perturbaris? ecqid in his novi? qid te tandem percellit? num forma? hanc vide. num materia? & hanc. extra hæc avtem nihil eſt. qin erga deos itaqe tandem aliqando ſimplicior meliúſqe affectus ſis. perinde habet annis centum an tribus iſta nôris.

§. 38. Si qis deliqerit, penes ipſum eſt malum. fortaſſis avtem nec deliqit.

§. 39. Vel ab una mente, qaſi fonte communi, tanqam uni corpori ſuperveniunt univerſa: nec partem oportet de eis conqeri, qæ à toto fiunt. vel atomi obtinent, nec aliud eſt qicqam qàm cinnus & diſperſio temeraria. qid ergò perturbaris? num menti dices, mortua es, corrumperis, egeris, armentitia es, pecudis inſtar paſceris, in feram belluam tranſiiſti.

§.40.

ANNOTATIONES.

erubeſcimus ſumma apud nos haberi, qæ fuerant ima terrarum. A in ædibus habetur. Plutarchus in *adulat. p.* 64. E. Ὁρᾷς τὸν πίθηκον; οὐ δύναται τὴν οἰκίαν φυλάττειν, ὡς ὁ κύων, οὐδὲ βαστάζειν, ὡς ὁ ἵππος, οὐδὲ ἀρᾶν τὴν γῆν, ὡς οἱ βόες. ὅμοιον οὖν φέρει καὶ βωμολοχίαν, καὶ παιδιᾶς δεῖται, γέλωτος ἔργανον ἱκανὸν παρέχων. *Conſidera ſimiam: domum ut canis cuſtodire, ferre ut equs, arare ut bos neqit; ergò contumelias ſert, & ſcurrilitatem ac luſus, & riſus inſtrumentum ſe præbet.* facere tamen pro Xylandri verſione videri poſſit Epicteti illud *Enchir. cap.* 35. qod idem totidem ferè verbis habetur & *Diſſert. l.*3.*c.* 15. Ταῦτα πάντα ἐπισκεψάμενος, ἔρχου ἐπὶ τὸ ἀθλεῖν. εἰ δὲ μή, ὡς τὰ παιδία, ἀναχωρήσῃ, ἃ νῦν μὲν παλαιστὰς παίζει, νῦν δὲ αὐλητάς, νῦν δὲ μονομάχους, εἶτα σαλπίζει, εἶτα τραγῳδεῖ. ὕτω καὶ σὺ νῦν μὲν ἀθλητής, νῦν δὲ μονομάχος, εἶτα ῥήτωρ, εἶτα φιλόσοφος, ὅλῃ δὲ τῇ ψυχῇ οὐδείς, ἀλλ' ὡς πίθηκος, πᾶσαν θέαν, ἣν ἂν ἴδῃς, μιμεῖ, καὶ ἄλλο ἐξ ἄλλου σοι ἀρέσκει, τὸ σύνηθες δ' ἀπαρέσκει. *His omnibus conſideratis, pugilum certamen ſuſcipe. Sin, minùs, ut pueri reſilies, qi nunc pugiles ludunt, nunc tibicines, nunc gladiatores: jam tubâ canunt, jam tragœdias repræſentant. Tu qoqe ſic, nunc pugil, mox gladiator, poſtea orator, demum philoſophus: toto avtem animo nihil; ſed ut ſimius, qicqid ſpectaveris, imitabere, atqe aliud ex alio adamabis.* verùm qid eſt hoc vago & deſultorio vitæ inſtituto nugacius? vide *l.* 4. §. 16. Idem *l.* 2. *c.* 4. de philoſophiam profeſ- C ſo, ſed vitæ inqinatiſſimæ homuncione: Ἀρχίδημον τοίνυν νοῶν, μαιχὸς ἴσθι, καὶ ἄπιστος, καὶ ἀντὶ ἀνθρώπου λύκος ἢ πίθηκος. τί γὰρ διαφέρει; *Ergò tu Archedemi ſectator adulter eſto, & perfidus, & loco hominis lupus aut ſimius. Qid enim intereſt?* Diogenes *Epiſt.* 17. cujus initium, an inſcriptio, cùm interciderit, ità poteſt reſtitui. [Ὁ Κύων τοῖς Ἕλλησιν ὀνομαζομένοις οἰμώζειν. *Canis iis, qi Graci appellantur, gemitum dicis.*] Ὑπάρχει δὲ τῷ ὑμῖν, κἂν ἐγὼ μὴ λέγω. ὅτιες γὰρ ταῖς μὲν ὄψεσιν ἀνθρώποι, ταῖς δὲ ψυχαῖς πίθηκοι, προσποιεῖσθε πάντα, γινώσκετε δὲ οὐδέν. *Hoc qidem, etſi ego nihil dixero, vobis eſt. Nam facie qidem homines, animo ſimia eſtis. Omnia ſimulatis, nihil cognoſcitis.* reliqâ ferè totâ epiſtolâ πιθηκισμὸν illorum graphicè D deſcribit.

Τί τοῦτον καινόν] *ad l.*7.§. 1.

Τί σε ἐξίςησι] *qid terret te?* Xylander. *ad qid obſtupeſcis?* Caſavbonus. Malim, *qid te percellit?* ſive *de mentis ſtatu dimovet?*

Ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς θεὰς ἤδη ποτὲ ἁπλούστερος καὶ χρηςότερος γίνου] *Qin & jam erga deos ſimplicior & melior es factus* Xylander. qaſi ἐγένου legeretur. at Lugdunenſis γενοῦ. rectè. qem & Caſavbonus ſecutus eſt, *eſto jam tandem erga deos ſimpliciùs ac benigniùs affectus.*

Πίθηκισμῷ] *imitationis* Xylander. *diſſimulationis* Caſavbonus. at Svidæ πιθηκισμοὶ ſunt ἀπάται καὶ κολακεύματα, *fraudes & aſſentationes,* (apud qem pro μιτικὰς, με τικὰς lego) ex Ariſtophane in *Eqit. Act.* 2. *Sc.* 4. *n.* 52. ubi Cleon adverſario ſuo;

Οἱ μοι τάλας, ὅσοις πιθηκισμοῖς με περιελαύνεις;
Ah me miſerum, qibus circumagis me doloſis modis.

& mox *n.* 55.

Ἀλλ' οὐχ ὑπερβαλεῖς με ψωπείαις. —
At non ſuperabis me palpum obtrudendo.

Et apud eundem in *Veſp.*

Ταῦτ' ἰδὼν, ὑπό τι μικρὸν ἐπιθήκισα.
pavlulum adulatus ſum. Verùm Marco πιθηκίζειν videtur eſſe *ſimiarum more,* qæ geſticulationibus variis ludos faciunt, *nugari.* qod Apollodorus in Adelph. dixit

— ἐν πιθήκοις ὅλα δεῖν
Πίθηκον εἶναι. —

hoc eſt, *inter nugaces nugacem eſſe,* ſive pariter nugas meras agere. habes *ſuprà ad l.* 9.§. 3. ſiqidem ſimia riſûs luſûſqe ſolius gratiâ

Τριχία, ἡ ἰωθὴς] vide *ad l.*6.§. 12.

Τὸ πνευματικὸν] *etiam qa ſpiritu conſtant* Xylander. *etiam vita tua* Caſavbonus i. e. *anima,* qaſi πνευμάτιον legerit. τὸ πνευματικὸν, eſt *formale,* ſive *qod forma rationem obtinet*: Opponitur enim τῇ ὑποκειμένῃ ὕλῃ τὸ πνευματικὸν, ſicut τῷ ὑλικῷ τὸ αἰτιῶδες, *forma materia, l.* 4.§. 16. & *l.* 5.§. 13. ubi idem planè qod iſtic argumentum tractatur; & *l.* 7.§. 10. ὕλη καὶ αἴτιον dixit. & *ibidem* §. 18. αἴτιον καὶ ὑλικόν. πνεύματα verò *forma* ſunt. *l.* 12.§. 30. πνεύματα καὶ ὑποκείμενα.

Ἐκ τούτων εἰς ταῦτα μεταβάλλον] qia nimirum elementa, ex qibus & ſpiritus ipſe ſive anima juxta Stoicos conflatur, in ſe invicem tranſmutantur. vide *l.* 4.§. 21, 46.

§. 37. Ἄλις τῷ ἀθλίᾳ βίᾳ καὶ γογγυσμῷ] Socrates apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 4. Τοῖς παιδίοις μικρὰ πρόφασις εἰς τὸ κλαίειν ἱκανή. *Infantibus utcunqe levis occaſio ſatis eſt ad fletum.* Apoſtolus *ad Corinth. Ep.* 1. *c.* 10. *v.* 10. Μηδὲ γογγύζετε, καθάπερ καί τινες αὐτῶν ἐγόγγυσαν. *Neqe murmurate, ſicut qidam eorum murmurárunt.* de Iſraëlitis loqitur in eremo ſubinde ex occaſione qavis murmurantibus.

Ἴσον τὸ ἑκατὸν ἔτη] vide *ad l.*3.§. 7. & *l.*6.§.23. & *l.*12.§.35. E poteſt avtem hæc clavſula fuiſſe à prægreſſis ſejuncta; & hoc velle, opera naturæ luſtres breviore ſpatio an prolixiore, nihil intereſſe; cùm eadem viſurus ſis.

§. 38. Ἐκεῖ τὸ κακὸν] vide *ſuprà* §. 4. & 20.

§. 39. Ἀπὸ μιᾶς πηγῆς νοερᾶς πάντα] vide *l.* 6. §. 36.

Ὡς ἑνὶ σώματι] vide *ad l.*4.§.40.

Ἐπισυμβαίνει] vide *ad l.* 5.§. 8.

Τί ἂν ταράσσῃ; τῷ ἡγεμονικῷ λέγεις, τέθνηκας, ἔφθαρσαι, ὑποκρίνῃ, συναγελάζῃ, βόσκῃ] *Qid ergò perturbaris? menti tua dicis, mortuus es, periiſti, efferatus es, ſimulas, es in cœtu, aleris?* Xylander illud advertit vocabulum θνηίσκω, qod F in periocha ſeqenti infectum ſenſum facit exſenſum, iſtûc eſſe retrahendum. & eſt prorſus. ſed τεθνήκασι legendum &, me avtore, ultimo loco potiùs collocandum. At Caſavbonus (qi à præcedentibus, illa τῷ ἡγεμονικῷ λέγεις &c. divellit, tanqam aliò ſpectantia) *Dicis parti illi ratione pradita, mortua es, corruptio apprehendit te? num & hac excrementa egeris? num*

peta-

§. 40. Avt nihil poſſunt Dii, avt poſſunt. ſi nihil poſſunt, cur precaris? ſi poſſunt, cur non hoc potiùs ab eis prece poſcis, neqid horum cupias, neqid de horum ullo anxius ſis, qàm ut horum qicqam vel eveniat vel non eveniat? ſiqidem enim omnino hominibus opem ſuam conferre poſſunt, etiam ad hæc poſſunt. ſed dices fortaſſe, Deos iſta in poteſtate tua poſuiſſe. an non ergò potiùs fuerit eis qæ in poteſtate tua ſunt

§. 40. Ἦτοι οὐδὲν δύνανται οἱ θεοὶ, ἢ * [θεραπεύσαι] δύνανται. εἰ μὲν οὖν μὴ δύνανται, τί εὔχῃ; εἰ δὲ δύνανται, διατί τἀχὰ μᾶλλον εὔχῃ, διδόναι αὐτοὺς, [a] τὸ μήτε φοβεῖσθαι τι τούτων, μήτε ἐπιθυμεῖν τινὸς τούτων, μήτε λυπεῖσθαι ἐπί τινι τούτων, μᾶλλον * τῷ μὴ παρεῖναί τι τούτων, ἢ * τῷ παρεῖναι; πάντως γὰρ εἰ δύνανται συνεργεῖν ἀνθρώποις, καὶ εἰς ταῦτα δύνανται συνεργεῖν. ἀλλὰ ἴσως ἐρεῖς, ὅτι [b] ἐπ' ἐμοὶ αὐτὰ οἱ θεοὶ ἐποίησαν. εἶτα, ἀ κρεῖσσον χρῆσθαι τοῖς ἐπί σοι μετ' ἐλευ-

* τι δράσαι Lug. An.

a L. 4. §. 49.

* τῷ

* τῷ

b L. 2. §. 11.

ANNOTATIONES.

pecudum ritu depaſcitur? ut nimirum corporis inſtar morti obnoxia ſit. Ità τὸ φθείρεσθαι vult eâ eſſe *corruptelâ affectum*, qæ interitum rei corruptæ afferat: qum de mente aliâ ratione τὸ φθείρεσθαι dicatur Marco *ſuprà* §. 2. vult legi, ἀποκρίνει, βόσκει; (nam τῷ συναγελάζῃ rationem nullam habuiſſe videtur) & novum iſta conficere ἐφύπνια. vult denique τὸ ἀποκρίνειν illud *excernendi* ſignificatum habere. D. Bootius avtem aliter iſta interſtingvit. ſiqidem argumentum ſuperius ad τῷ ἡγεμονικῷ clavdit. tanqam ſi ſcriptum eſſet, *τί ἐν ταράσσῃ τῷ ἡγεμονικῷ; Qid mente tuâ conturbaris?* indè avtumat & ipſe novam ſeqi materiam, cujus verba ſic concipienda ſint. Λέγεις, τεθεώρηκα. ἔφθαρσαι, ὑποκρίνῃ, &c. *Dicis contemplatum*, ſive, *in contemplatione verſatum te. verùm corruptus es, ſimulas, pecudum ritu degis, efferatus es.* ὑποκρίνεσθαι certè iſtîc *hiſtrionem agere* mihi ſignificare videtur; eo ſenſu nimirum qo ex carmine Petronii Joannes Sarisberienſis dixit, *policrat. l.* 3. *c.* 8. *totum ferè mundum hiſtrioniam exercere.* qanqam nec ſpreverim ipſe prorſus, qod Caſavbonus ſubindicat, ut ἀποκρίνῃ in media forma ſignificatu activo legatur. eò magìs qia Marcus ipſe *l.* 6. §. 16. τίμιον, inqit, ὥστε τὸ συναγελάζεσθαι, ὥστε τὸ τρέφεσθαι. τοῦτο γὰρ ὅμοιον τῷ ἀποκρίνειν τὰ περιττώματα τῆς τροφῆς. *Non eſt æſtimatione multâ dignum gregatim convenire, avt nutriri: hoc enim perinde eſt atqe alimenti qod eſt ſuperfluum excernere.* qod avtem τεθηρίωται dicit, Epictetus forſan explicabit, qi de evidentias rerum oppugnantibus, ait, *Diſſert. l.* 1. *c.* 5. Ἐκτέτμηται τὸ αἰδῆμον αὐτοῦ, καὶ ἀτρεπτικόν. καὶ τὸ λογικὸν ὡς ἀποτέτμηται, ἀλλ' ἀποτεθηρίωται. *Reſectus eſt ejus pudor, & reformidatio, ac ratio non illa qidem reſecta, ſed efferata eſt.* Vel Crantor etiam apud Plutarchum *ad Apollon. pag.* 102. *D.* nam τεθηριῶσθαι τῷ ἡγεμονικῷ *eſt idem Marco, qod Crantori* τεθηριῶσθαι τὴν ψυχήν, in illis, τεθηριῶσθαι γὰρ εἰκὸς, ἐκεῖ μὲν σῶμα τοιοῦτον, ἐνταῦθά δὲ ψυχήν. *Qippe neceſſe eſt ut ibi corpus, ita hic animum planè efferatum eſſe.* Verùm locus inſigniter depravatus videtur. Nec certi qid ſtatuere avſim. D, Salmaſius de hoc loco per literas conſultus, de θηρίωται huc retrahendo conſentit: periodum totam ſic concinnandam cenſet. Τί ἐν ταράσσῃ; μήτι τῷ ἡγεμονικῷ λίγεις, τέθνηκας, ἔφθαρσαι, ὑποκρίνῃ, συναγελάζῃ, βόσκῃ, θηρίωται; *numqid ἡγεμονικῷ tuo dicis; qòd mortuum eſt, qòd corruptum, qòd aliud agit, aliud ſimulat, qòd congregetur, paſcat, & efferetur.* vel ſic etiam, Τί ἐν ταράσσῃ; τί λίγεις; τῷ ἡγεμονικῷ τέθνηκας, ἔφθαρσαι, &c. *an τῷ ἡγεμονικῷ mortuus es, corruptus es?* &c. hæc omnia non ſunt τῷ ἡγεμονικῷ, ac divinæ particulæ qæ nobis inſita eſt, ſed brutæ materiæ.

§. 40. Ἦτοι οὐδὲν δύνανται θεοὶ, ἢ θηρίωται δύνανται] *Avt nihil omnino pro nobis Dei poſſunt, avt animi diſtractiones & intemperies ſopire & lenire poſſunt.* Mericus Caſavbonus qi loco τῷ θηρίωται qid legerit ignoro. Ego Xylandrum ſeqor hîc furcillantem prorſus. Vide ad periochæ præcedentis clavſulam. *Vel nihil*, inqit, *poſſunt dii, vel poſſunt aliqid.* Seqentia liqidò comprobant. Annotator Lugdunenſis ἤ τι δράσαι δύνανται. qod idem valet.

Μᾶλλον τῷ μὴ παρεῖναί τι τούτων, ἢ τῷ παρεῖναι] *Cur non magis etiam petis, ut dent tibi nè qid horum metuas, avt expetas, neqe magis doleas, ſi abſit, qàm ſi adſit?* Xylander. Ego malim. τῷ μὴ π. τ. τ. ἢ τῷ π. *Cur non hoc potiùs poſcis, ne iſtorum aliqid metuas, avt nè iſtorum aliqid cupias, qàm nè iſtorum aliqid abſit, vel adſit tibi.* in verſionem ſuam Caſavbonus utrumqe admiſit. Hoc eſt qod Diogenes olim in parentibus notabat. Ἐπὶ τῷ ὑὸν γενίσθαι, τοῖς θεοῖς θύετε. περὶ δὲ τῆ ποταπὸς ἐκῆνη, οὐ θύετε. *Filium*, inqit, *ut habeatis, victimâ cæſâ deos poſcitis: verùm de hoc, qalis futurus ſit, parum penſi habetis; nec ut bonus, probúſqe evadat, Deis ſupplices eſtis.* Laërtius *l.* 5. ità Marcus, Deos, inqit, oratis ut hoc vobis obtingat, illud non obtingat; at cur non potiùs oratis, ut nihil vos iſtiuſmodi afficiat? cur non potiùs ut nè expetas, qàm ut re expetitâ potiaris? cur non potiùs ut nè metuas, qàm ut id qod metuis nè eveniat? illud enim, non iſtud verè felicem facit. Vide *l.* 4. §. 9. finitimum huic Marci monito Menandri illud:

Ἀνθρώπῳ ὢν μηδέποτε τὴν ἀλυπίαν
Αἰτοῦ παρὰ θεοῦ, ἀλλὰ μακροθυμίαν.
Nè poſce homo natus, à Deo indolentiam,
Sed potiùs animum æqanimen, & tolerantem mali.

Grotius. Nec abludit reprehenſio apud Petronium Evmolpiana illa; *Qis unqam venit in templum & votum fecit, ſi ad eloqentiam perveniſſet? qis, ſi Philoſophiæ ſantem inveniſſet? ac nè bonam qidem mentem, avt bonam valetudinem petunt; ſed ſtatim atqe limen Capitolii tangunt, alius donum promittit, ſi propinqum divitem extulerit, alius ſi theſavrum effoderit, alius ſi ad trecenties HS. pervenerit.*

Μὴ παρεῖναι] Dio Pruſæus *Orat.* 16. *pag.* 245. Τοιούτων ἐν δυσκόλων ὄντων ἀπὸ τῆ σώματος ἀρχομένοις τί δεῖ προσδοκᾶν; ἢ πῶς ἔνεστιν ἑκάστῳ τούτων αἰσθανόμενον καὶ ῥᾳδίως ἀνέχεσθαι, μὴ κακοδαιμονίσαντα ἀπάντων εἶναι προσευχόμενον τοῖς θεοῖς, ὅπως μὴ τοῦτο, μηδὲ τοῦτο συμβῇ; καθάπερ εἴ τις ἐν ὄμβρῳ πορευόμενος, σκίπασμα μὲν ἔχοι μηδὲν, ἕνεκα δὲ μόνου, ἵνα σῳ τῶν ταλαιπωριῶν διαφύγῃ. ἢ εἴ τις πλέων, ἀντὶ τοῦ τοῖς οἴακι προσέχειν, καὶ τὸ προσπίπτον δίκτεσθαι καλῶς, ἵνα χοιτο μηδὲν τῶν κυμάτων κατὰ τὴν ναῦν γενέσθαι. *Qum tot igitur dura ſint, qa & corpori noſtro poſſint accidere, qid tandem expectandum eſt? Avt qomodo fieri poteſt, ut is qi unumqodqe horum ſentiat, facilèqe ſuccumbat non omnium ſit infeliciſſimus, Deos ſemper orans, ut ne hoc, ut ne illud accidat. Qemadmodum ſi qis in pluvia vadat, & nullum habeat velamen, ſed ſolummodo optet, ut ſingulas guttas poſſit effugere. An non ſatuus ſuerit, qi navigans non attendat ad clavum, neqe fluctum irruentem fortiter excipiat, ſed precetur, ut nulla unda navem tundat.*

Καὶ εἰς ταῦτα συνεργεῖν] Stoicos hîc Plutarchus conſtrictos tenere ſe avtumat, *de Stoic. contradict. c.* 27. Ἔιπερ ὁ θεὸς, inqit, ἀρετὴν οὐ δίδωσιν ἀνθρώποις, ἀλλὰ τὸ καλὸν ἀυθαίρετόν ἐστι. πλεῖστον δὲ καὶ ὑγίειαν χωρὶς ἀρετῆς δίδωσιν, οὐκ ἐν χρησομένοις δίδωσιν, ἀλλὰ κακῶς, τυτίσι βλαβερῶς καὶ αἰσχρῶς καὶ ὀλεθρίως. καί τοι εἰ μὲν δύναται τὴν ἀρετὴν παρέχειν οἱ θεοὶ, οὐκ ἄσοι χρησοὶ μὴ παρέχοντες. εἰ δὲ μὴ δύνανται ποιεῖν ἀγαθὺς, οὐδὲ ὠφελεῖν δύνανται, μαθεῖν τῶν ἄλλων ὄντος ἀγαθοῦ, μηδὲ ὠφελίμου. *Ergò ſi Deus virtutem non det hominibus, ſed bonum ultro ab eo expeti poſſit: divitias avtem & bonam valetudinem ſine virtute det: non bene uſuris dabit utiqe, ſed malè, hoc eſt, damnoſè, turpiter, perniciosè. Sed enim, ſi dii poſſunt virtutem largiri, neqe hoc faciunt, boni avt benigni non ſunt, ſi id non faciunt. Si bonos facere non poſſunt, ne prodeſſe qidem qeunt: cum extra virtutem nihil bonum ſit, nihil utile.*

Ἐπ' ἐμοὶ αὐτὰ οἱ θεοὶ ἐποίησαν] Ità *l.* 2. §. 11. ἐπ' αὐτῷ τὸ πᾶν ἵδρυτο, *In ipſius arbitrio prorſus poſuere.*

Οὐ κρεῖσσον χρῆσθαι τοῖς ἐπί σοι] Epictetus *l.* 2. *c.* 16. Εἶτα λέγομεν, Κύριε ὁ θεὸς, πῶς, μὴ ἀγωνιῶ; μωρὲ, χέρας οὐκ ἔχεις, οὐκ ἐποίησέ σοι αὐτὰς ὁ θεὸς; ἔυχε νῦν καθημένος, ὅπως μή σε μύξαι μὴ ῥίψῃ. ἀπόμυξαι μᾶλλον, καὶ μὴ ἐγκάλει. τί ἔν; ἐνταῦθά σοι οὐδὲν δέδωκεν; ἃ δέδωκέ σοι καρτερίαν, μεγαλοψυχίαν, ἀνδρείαν; τηλικαύτας ἔχων χέρας, ἔτι ζητεῖς τὸν ἀπομύξοντα; *Dicimus, prob deum fidem! qid agam ne aſtuem? ſtulte, manus non habes? non tibi eas fecit Deus? Nunc ergò ſedens precare, ne pituita tibi defluat. Emunge potius, nec accuſa Deum. Qid ergo? hic nihil tibi dedit? non dedit tibi tolerantiam, animi magnitudinem, fortitudinem? tot manus cum habeas, adhuc reqiris eum qi te emungat.* Objurgat hoc nomine Græcos Demoſthenes *Philip.* 3. Ταῦθ' ὁρῶντες οἱ Ἕλληνες ἀνέχονται. καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὥσπερ οἱ τὴν χάλαζαν, ἑμοίγε δοκοῦσι θεωρεῖν, ἐυχόμενοι μὴ καθ' ἑαυτοὺς ἕκαστοι γενέσθαι. κωλύειν δὲ οὐδεὶς ἐπιχειρῶν. *Sed Græci tamen hæc tolerant: eodemqe modo, qo qi grandinem (ut mihi qidem videtur) ſpectant, optat qiſqe ne in ſuos agros deferatur, prohibere conatur nemo.* Xenophon *Ped. l.* 1. *pag.* 26. *B.* Ὡς οὐδὲ θέμις ἦν αἰτεῖσθαι παρὰ τῶν θεῶν, ὥστε ἱππεύειν μὴ μαθόντας, ἱππομαχοῦντας νικᾶν. ὥστε μὴ ἐπισταμένους τοξεύειν, τοξεύοντας κρατεῖν τῶν ἐπισταμένων τοξεύειν. ὥστε μὴ ἐπισταμένους κυβερνᾶν, σώζειν ἔυχεσθαι ταῖς κυβερνῶντας, οὐδὲ μὴ σπείρωντας γε σῖτον, ἔυχεσθαι καλὸν αὐτοῖς σῖτον φύεσθαι. οὐδὲ μὴ φυλαττομένους γε ἐν πολέμῳ, σωτηρίαν αἰτεῖσθαι. παρὰ γὰρ τὰς τῶν θεῶν θεσμὰς πάντα τὰ τοιαῦτα εἶναι. τὰς δὲ ἀθέμιτα ἐυχομένους εἰκὸς παρὰ θεῶν ἀτυχεῖν, ὥσπερ καὶ παρὰ ἀνθρώπων ἀπράκτων τὰς παράνομα δεομένους. *Ne fas qidem eſſe a Diis petere, ut eqeſtri prælio victoriam adipiſcantur, qi rem eqeſtrem non didicerint: nec ut ſagittandi rudes, ejuſdem artis peritos ſagittando ſuperent: nec ut gubernandi rudes optent, naves à ſe gubernando ſervari: nec qi ſemina ſpargere neglexerint, optent bonum ſibi frumentum naſci: nec ut ſalutem petant, qi ſibimet in bello non caveant. Hæc enim omnia contra leges divinas eſſe.*

a Sup. §. 27. ἐλαττέρους, ἢ [a] ἀφεφέρειας πρὸς τὰ μὴ ὄντι σοι
b L. 8. §. 3. μετ' [b] δουλείας καὶ ταπεινότητος; τίς δέ σοι εἶπεν,
c L. 1. §. 17. ὅτι ἀχὶ καὶ [c] εἰς τὰ ἐφ' ἡμῖν οἱ θεοὶ συλλαμβάνου-
l. 12. §. 14. σιν; [d] ἄρξαι γὰρ περὶ τούτων εὔχεσθαι, καὶ ὄψει.
d L. 6. §. 23. ἔστος εὔχεται, πῶς κοιμηθῶ μετ' ἐκείνης; οὐ, πῶς μὴ ἐπιθυμήσω δὲ κοιμηθῆναι μετ' ἐκείνης; ἄλλος, πῶς στρηθῶ ἐκείνης; οὐ, πῶς μὴ χρήζω δὲ στρηθῆναι; ἄλλος, e πῶς μὴ ἀποβάλω τὸ
e L. 10. §. 35. l. 11. §. 33, 34. τεκνίον; οὐ, πῶς μὴ φοβηθῶ ἀποβαλεῖν; ὅλως ὧδε ἐπίτρεψον τὰς εὐχὰς, καὶ θεώρει τί γίνε-

cum libertate uti, qàm ad ea qæ extra poteſtatem tuam ſunt, cùm ſervitute animíque abjectione anxiè ferri? qanqam qis dixerit, Deos nobis opem non conferre ad ea etiam qæ in nobis ſita ſunt? iſta ergò Deos prece poſcere incipias; videbis qid futurum ſit. orat hic, qomodo fiet, ut illius mulierculæ concubitum obtineam? tu ora, qomodo fiet, ut illius concubitum nè concupiſcam? alter, qomodo illius imperium abjiciam? tu, qomodo ut nè abjicere opus habeam? alius, qomodo filiolum nè amittam? tu, qomodo nè amittere metuam? huc, inqam, omnino vota verte tua, & vide qid futurum ſit.

§. 41. Ὁ Ἐπίκουρος λέγει, ὅτι ἐν τῷ νόσῳ οὐκ ἦσαν μοι αἱ ὁμιλίαι περὶ τῶν τοῦ σωματίου παθῶν, οὐδὲ πρὸς τοὺς εἰσιόντας τοιαῦτά τινα, φησὶν, ἐλάλουν. ἀλλὰ τὰ προηγούμενα φυσιολογῶν

§. 41. Ego, cum decumberem, inqit Epicurus, non de corporis affectionibus eum eis, qi inviſebant me, colloqia habebam, nec iſtiuſmodi ſermonibus illos alloqebar, verùm eis, qæ circa rerum naturam priùs meditatus fueram, diſſerebam.

ANNOTATIONES.

Qi autem optarent ea, qa non fas ſit: illos ajebas merito ſic apud deos nihil impetrare, ut qi petunt iniqa, repulſam apud homines ferunt. Et agendi peritia ergò feliciter agere cupienti nanciſcenda; & peritiæ actio inſuper adjicienda. neqe enim nandi peritiſſimus etiam in navfragio artis ope incolumis futurus eſt, ſi brachiis implexis, cruribus cancellatis, fluctibus ferendum ſeſe permiſerit. Ariſtides *de concord. ad Rhod. tom.* 11. *p.* 383. Ἄτοπον τοὺς θεοὺς ἐνοχλεῖν, αὐτοὺς δὲ μὴ βούλεσθαι πράττειν, ἃ γ' ἐφ' ἡμῖν εἶναι δοκεῖ τοῖς θεοῖς αὐτοῖς. *Cur ergò diis eſtis moleſti, cùm nolitis ea, qæ illi in vobis eſſe credunt, facere?* Tertullianus *exhort. caſtit. c.* 12. *Tantá ſolicitudine petere audebis, qod in te poſitum recuſabis?*

Ἢ διαφέρεσθαι πρὸς τὰ μὴ ἐπί σοι] *qàm de eis, qa non ſunt in tua manu poſita, ſolicitum eſſe* Xylander. *Ea, qæ in tua poteſtate non ſunt ſita, affectare* Caſaubonus. Malim, *ad ea cum animi qodam cruciatu & diſtractione ferri, & qaſi differri.* vide *ſuprà* §. 26.

Μετὰ δουλείας] *cum ſervitute*, id eſt, animo addicto & mancipato. Ità *l.* 8. §. 3. Καὶ δουλεία πόσων. *Et qàm multis rebus inſervire.* & *ſuprà* §. 29. Δουλεία γενόντων. *Servitus ingemiſcentium.* Sic nimirum ſervi & mancipia ſunt, ſúntqe revera earum rerum, qas tanta cum anxietate reqirunt, & qibus ἄτας προστιθῶσιν, ut Marcus noſter, *l.* 5. §. 1. Flaccus *l.* 1. *Epiſt.* 10.

Imperat aut ſervit collecta pecunia cuique,
Tortum digna ſeqi potiùs, qàm ducere funem.

Hoc eſt qod Seneca *Epiſt.* 8. ex perſona fortunæ múnera enixè anxiéqe avcupantium. *Hoc miſerrimi fallimur: habere nos putamus; habemur.* id eſt, putamus res eſſe in noſtra poteſtate; cùm nos potiùs in illarum poteſtate ſimus; dum illarum ſervi & qaſi mancipia ſumus.

Καὶ εἰς τὰ ἐφ' ἡμῖν οἱ θεοὶ συλλαμβάνουσι] Avguſtinus *de grat. Chriſt. l.* 1. *c.* 15. *Cur petitur, qod ad noſtram pertinet poteſtatem, ſi Deus non adjuvat voluntatem?* & *de pecc. merit. & remiſſ. l.* 2. *c.* 6. *Qis optat, qod in poteſtate ſic habet, ut ad faciendum nullo indigeat adjumento?* Τῷ γὰρ ὄντι, ὃ ἐξ αὐτῆς τις ἔχει, περιττός ἐστι καὶ μάταιος παρ' ἄλλης λαμβάνων. *Nam qi id qod à ſeſe habet ab alio ſumit, is omnino vanus eſt atqe ineptus.* Epictetus *l.* 1. §. 9.

Οἱ θεοὶ συλλαμβάνουσι] Indè *l.* 1. §. 17. συλλήψεις θείας γινόμενας, *adjutationes à diis profectæ.* Sed diſertiùs pavlò Marco Pavlus noſter *ad Rom. c.* 8. *v.* 26. τὸ πνεῦμα συναντιλαμβάνεται. *Spiritus viciſſim auxiliatur*; qaſi mutuas confert operas. Ità & nos Deo συνεργεῖν oportet: Apoſtolus *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 6. *v.* 1. & nobis operantibus συνεργεῖ Deus. Marcus *Evang. c.* 16. *v.* 20. unde & Apoſtolus de ſe *ad Cor. Epiſt.* 1. *c.* 15. *v.* 10. Περισσότερον αὐτῶν πάντων ἐκοπίασα. οὐκ ἐγὼ δέ. *Amplius qàm illi omnes laboravi: qanqam non tam ego*; vel, *non ſolus ego* (qomodo *ad Gal. c.* 2. *v.* 20. Ζῶ δὲ, οὐκέτι ἐγώ. *Vivo autem, non amplius ego.* qanqam de loci iſtius interpunctione ambigi meritò poteſt) ἀλλ' ἡ χάρις τοῦ θεοῦ, ἡ σὺν ἐμοί. nec gratia Dei ſola, nec ipſe ſolus; ſed ipſe cum gratia, gratia cum ipſo eſt cooperata. Bernardus *de grat. & lib. arb.* Ità *nec gratia divina qam agnoſcit, ingratus, nec ope fretus divinâ, extitit otioſus, verùm & opis gratiam numini tribuit, & huic etiam operam ſuam contribuit.* Huc Epicharmi illud;

Τῶν πόνων πωλοῦσιν ἡμῖν πάντα τἀγαθ' οἱ θεοί.
Dii ſuas labore dotes eſſe venales volunt.

Grotius.

Καί τ' ἐργαζόμενον πολὺ φίλτερον ἀθανάτοισι.
Τῷ δὲ θεοὶ νεμεσῶσι καὶ ἀνέρι, ὅς κεν ἀεργός.
Ipſi ſudantem & clementiùs aſpiciunt Dii:
Ignavum oderunt pariter ſuperique hominéſque.

Heſiodus *oper. l.* 1. Sed & Æſchylus *Perſ.*

Ἀλλ' ὅτου σπεύδῃ τις αὐτὸς, χ' ὧ θεὸς συνάπτεται,
Qò qis ultrò properat illuc adjuvat curſum Deus.

Idémqe.

Φιλεῖ δὲ τῷ πάροιθεν συνσπεύδειν θεός.

Habet laborans collaborantem Deum.

Et,

Τῷ δ' αὖ πονοῦντι καὶ θεὸς συλλαμβάνει.
Adeſſe gaudet, ſed laboranti, Deus.

qod Evripidi tribuit Stobæus *tom.* 2. *tit.* 29. Et Clemens *Strom. l.* 6. & poſt Clementem Theodoretus Clementis compilator, *therap. l.* 1. Verùm ille ex Evripidis *Hippolyto*, hic ex *Eſtimene* (ſive ut Grotius avtumat ex *Clymene*) eſſe vult: qi & illud Socratis in *Minoe* eódem refert:

Οὐκ ἔστι τοῖς μὴ δρῶσι σύμμαχος τύχη.
Fortuna non eſt ſocia nil conantibus.

Indè proverbium apud Laconas, Τὰν χεῖρα ποτιφέροντα δεῖ τὰν τύχαν ἐπικαλεῖν. *Poſtqam manum operi admoveris, fortunam invoca.* Plutarchus in *Inſtit. Lacon. pag.* 239. *A.* ſed & apud alios Græcos, referente Svidâ,

Τὰν χεῖρα προσφέροντα τὸν θεὸν καλεῖν.
Deum invocare oportet admotâ manu.

Et,

Αὐτός τι τῶν δρῶν, εἶτα τοὺς θεοὺς κάλει.
Molire primus ipſe, mox Deum invoca.
Ἀργοὺς γὰρ εὐδοῖς, θεοὺς ἔχων ἀνὰ στόμα
Βίον δύναιτ' ἂν ξυλλέγειν ἄπευ πόνου.

Evripides *Electr.*

Expers laboris atqe inops nemo poteſt
Rem facere, qamvis ſæpe compellet Deus.

Grotius. Syneſius denique *de provident. t. p.* 102. Καὶ τοῦτο προνοίας, δι' ἣν ἔξεστι μὴ ῥαθυμοῦντας, ἀλλὰ χρωμένους οἷς παρ' αὐτῆς ἔχομεν, πάντα πάντως ἐνδαίμονας εἶναι. ἐν γάρ ἐστιν ἡ πρόνοια κατὰ τὴν μητέρα τῇ νεογιλῇ βρέφους, ἣν δεῖ πράγματα ἔχειν, ἀκροσοβοῦσαν τὰ προσπεφορέμενα καὶ λυπήσοντα. ἐκείνη γὰρ ἀτελὲς ἔτι καὶ ἀτελοῦν ἀσφάλητον. ἀλλὰ κατ' ἐκείνην ἥτις αὐξήσασά γε αὐτὸ καὶ ἀπαλύσασα, χρῆσθαι κελεύει, καὶ τὰ κατὰ ἀπειρίαν. ταῦτα τῷ πάντος ἄξια ἀνθρώποις εἰδέναι ἡγοῦ, καὶ γὰρ πρόνοιαν νομιοῦσι, καὶ ἑαυτῶν φροντιοῦσι, ἐνσπεῖς τε καὶ ἐπιμελεῖς ἅμα γενόμενοι. καὶ ὡς ἀγήρατον θεοῦ τι ἐπιστροφὴν καὶ χρῆσιν ἀρετῆς σπουδάζειν πρὸς ἄλληλα. *Et providentia acceptum referri debet, cujus beneficio ſi qis ceſſim non agat, utaturque paratis ſibi ex ea ſubſidiis, poteſt omni parte eſſe feliciſſimus: non enim proinde eſt providentia, ac nuper editi infantis mater, qa in omnibus iis, qa aut advolant, aut qoqo modo moleſta ſunt, repellendis cum negotio occupatur, qoniam ille adhuc imperfectus eſt, & propriis auxiliis deſtitutus; ſed ei ſimilis eſt, qa avcto & armis inſtructo puero, uti jam illum jubet, atqe imminentia mala propulſare. Hac hominibus ſcitu digniſſima perſvaſum habeto, & providentiam eſſe aliqam exiſtimabunt, & ſibi ipſis proſpicient, religioſique ſimul & providi erunt, neqe Dei curam putabunt à virtutis uſu diſſidere.* Pulcerrimé.

Ὅλως οὖν ἐπίτρεψον τὰς εὐχὰς, καὶ θεάσῃ τί γίνεται] *Poſce deum*, inqit, *bonam mentem, & videbis qid futurum ſit*, qod Dominus Chriſtus Lucæ *c.* 11. *v.* 13. Πόσῳ μᾶλλον δώσει πνεῦμα ἅγιον τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν. *qanto magis gratiam ſpiritûs eam poſcentibus concedet?* ſcilicet qod Joannes *Ep.* 1. *c.* 5. *v.* 14. Ἐάν τι αἰτώμεθα κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ, ἀκούει ἡμῶν. καὶ ἐὰν οἴδαμεν ὅτι ἀκούει ἡμῶν, ὃ ἐάν αἰτώμεθα, οἴδαμεν ὅτι ἔχομεν τὰ αἰτήματα ἡμῶν. *Ipſum, ſi qid petierimus ſecundum voluntatem ejus, nos audire. Qod ſi ſcimus eum audire nos, qicqid petierimus, ſcimus nos habere petitiones noſtras.* Epictetus *lib.* 2. *c.* 18. Μέγιστον τάλας. μὴ συνεφαπτῆς, μίγας ὁ ἀγὼν ἐστι, θεῖον τὸ ἔργον, ὑπὲρ βασιλείας, ὑπὲρ ἐλευθερίας, ὑπὲρ εὐροίας, ὑπὲρ ἀταραξίας. τοῦ θεοῦ μίμησο. ἐκεῖνον ἐπικαλοῦ βοηθὸν καὶ παραστάτην, ὡς τοὺς Διοσκόρους ἐν χειμῶνι πλέοντες. *Expecta miſer, neli aſſentiri temerè: ingens eſt certamen, divinum facinus, regnum agitur, libertas agitur, felicitas agitur, vacuitas perturbationum agitur. Dei memento, illum adjutorem advocato & commilitonem, ut Caſtorem & Pollucem qi in tempeſtate navigant.* Videatur & Menandrianum illud ſuperiùs pavlò exhibitum.

§. 41. Τὰ προηγούμενα φυσιολογῶν] *Qæ de rerum natura priùs fueram meditatus.* Ità ſe explicat ipſe apud Lactium in *Epiſt.*

bam. atqe in hoc præcipuè incumbebam, qò mens, etiamsi motuum in corpuſculo iſtiuſmodi particeps unà, imperturbata conſiſteret nihilominus, bonúmqe ſuum retineret. ſed nec medicis ità præbebam me, ut efferrent ſeſe, qaſi magni qid agerent. ſed vita mihi etiam tunc qàm optimè agebatur. eadem tu, qæ ille, ſive in morbo, ſi contigerit, ſive in alio qovis caſu adverſo, feceris. etenim hoc eſt ſectæ cujuſvis commune, in caſibus qibuſcunqe à philoſophia non abſiſtere, nec cum plebejis hominibus naturæ rerum imperitis una nugari: ſed rei tantùm præſenti agendæ intendere, & inſtrumento per qod fiat.

§. 42. Qando alterius cujuſpiam impudentiâ offenderis, ſtatim ſic percontare te, Fieríne ergò poteſt, ut impudentes in mundo nè ſint? non poteſt. tu itaqe qod non poteſt, nè poſcas. eſt enim hic impudentium illorum unus, qos in mundo eſſe neceſſe eſt. idem in promptu tibi ſit, de fravdulento, infido, delinqente qolibet. ubi enim recordatus fueris, fieri non poſſe, qin exiſtat hoc genus hominum, mox erga ſingulos mitiùs te habiturus es. utile eſt admodum & ut apud te cogites ecqam homini virtutem natura dederit

διετέλουν, καὶ πρὸς αὐτῷ τούτῳ ὤν, πῶς [a] ἡ διάνοια συμμεταλαμβάνουσα τῶν ἐν τῷ σαρκιδίῳ πιεζόντων κινήσεων ἀβλαβὴς ἦν, τὸ ἴδιον ἀγαθὸν τηροῦσα. ἐδόκει τοῖς ἰατροῖς ἐμπαρεῖχον, φησὶ, καταφράττεσθαι * ὡς τι πιεζοῦσιν, ἀλλ' ὁ βίος * ἤρετο εὖ καὶ καλῶς. * ταῦτα δ' ἦν ἐκείνῳ, ἐν νόσῳ, ἐὰν νοσῇς, καὶ ἐν ἄλλῃ τινὶ [b] περιστάσει. τὸ γὰρ μὴ ἀφίστασθαι φιλοσοφίας ἐν οἷς δήποτε τοῖς προσπίπτουσι, μηδὲ τῷ ἰδιώτῃ * καὶ φυσιολόγῳ [c] συμφλυαρεῖν, πάσης αἱρέσεως κοινὸν, [d] πρὸς μόνῳ * τῷ νῦν πραττομένῳ εἶναι, καὶ τῷ ἐργάνῳ δι' οὗ πράσσῃ.

§. 42. Ὅταν τινος ἀναισχυντίας προσκόπτῃς, εὐθὺς παρασκεύαζε σεαυτὸν, [e] δύνασαι δ' ἂν ἐν τῷ κόσμῳ ἀναίσχυντοι μὴ εἶναι; ὁ δύνασαι. [f] μὴ δεῖ οὖν αἰτεῖ τὸ ἀδύνατον. εἰς γὰρ καὶ ὅδε ἐστὶν ἐκείνων τῶν ἀναισχύντων, οὓς ἀνάγκη ἐν τῷ κόσμῳ εἶναι. τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐπὶ ζ πανοῦργος, καὶ ἐπὶ ζ ἄπιστος, καὶ παντὸς ζ ὑπὲρ ἁμαρτάνοντος, ἔσω σοι προχείρου. ἅμα γὰρ τῷ ὑπομνησθῆναι, ὅτι τὸ γένος τῶν τοιούτων ἀδύνατόν ἐστι μὴ ὑπάρχειν, [g] ἐυμενέστερος ἔσῃ πρὸς τοὺς καθ' ἕνα. ἔυχρηστον ἦ καὶ ἐκεῖνο εὐθὺς ἐννοεῖν, [h] τίνα ἔδωκεν ἡ φύσις τῷ ἀνθρώπῳ ὄργανα πρὸς τοῦτο τὸ

[a] L. 5. §. 26.
[b] Sup. §. 13.
[c] L. 7. §. 43.
[d] Sup. §. 6.
[e] L. 6. §. 41. l. 8. §. 15.
[f] L. 5. §. 17. l. 7. § 71. l. 11. §. 18. 33.
[g] L. 1. §. 9. l. 4. §. 37. l. 7. §. 63.
[h] L. 3. §. 11. Sup. §. 11. l. 10. §. 33.

* -φυάττεσθαι Sal.
* ἤγετο Boot.
* τ' αὐτὰ
* μὴ φυσ. vel, καὶ [μὴ] φ. vel, ἀφυσ. f.

ANNOTATIONES.

Epiſt. de qo Marcus iſtîc, Epicurus; τῶν γεγονότων ἡμῖν διαλογισμῶν. vide *infrà*. at Caſavbonus προηγούμενα, *præſtantiora*; cùm *præterita*, *præcedentia*, prægreſſa, priora, Epicurus vellet.

Πῶς ἡ διάνοια] etiam Epicurus inter decumbendum animi priùs potiúſqe qam corporis, ſpiritûs qam carnis, rationem habet curámqe gerit? qid Chryſippum? qid Chriſtianum facere oportebit? Ità Pſaltes *Pſal.* 41. *verſ.* 4, 10. animæ ſanitatem primo loco, tum corporis Deum poſcit.

Καταφράττεσθαι] Xylander καταπλάττεσθαι legiſſe videtur. qaſi Pindaricum illud voluerit,

— γύιοις περιάπτων πάντοθεν
Φάρμακα.
— membris circum applicans undiqe
Pharmaca.

Pyth. od. 3. idémqe medicum adhibitum omnino negare Epicurum fruſtrà avtumat; cùm negat duntaxat eo animo adhibitum, ac ſi magni momenti haberet illud, qod à medico præſtaretur. Ego verò exiſtimabam τὸ καταφράττεσθαι iſtîc eſſe *munire corpus* adverſus vim morbi. Somnia nimirum mera comminiſcimur nobis, ubi genuina non occurrit ſcriptura. Verùm ſomnium iſtud excuſſit planè mihi Vir clariſſ. Salmaſius, dum legendum ſuggerit, καταφρυάττεσθαι. qo verbo uſus eſt & Marcus *l.* 7. §. 3. & *l.* 10. §. 13. unde & φρύαγμα pro *fiſtu.* μετὰ δεινῶν φρυάγματος, *l.* 4. §. 42. *non medicis*, inqit, *præbebam me, ut de me magnos ſpiritus ſumere poſſent, qaſi aliqid operæ pretium facturi, in ſanitate mihi reſtituta.* Nihil certius. Qod avtem Marcus hîc καταφρυάττεσθαι, id in eodem planè argumento ὀφρῦν ἐπᾶραι Epictetus dixit, *Diſſert.* *l.* 3. *c.* 10. Τί δὴ κολακεύεις τὸν ἰατρόν; τί λέγεις, ἐὰν θέλῃς, κύριε, καλῶς ἴξω; τί παρέχεις αὐτῷ ἀφορμὴν τοῦ ἐπᾶραι ὀφρῦν; *Qid ergò adularis medicos? Qid dicis, ſi voles domine, bene habebo? Qid ei erigendi ſupercilii occaſionem præbes?* hoc eſt, τῷ καταφρυάττεσθαι. de eiſdem ſenſû diverſo Marcus, τὰς ὀφρῦς ὑπὲρ τῶν ἀῤῥώστων συνπάτας, *ſuper decumbentes, tanqam conclamatos jam, ſupercilia contrahere*, dixit. *l.* 4. §. 48. Certè ὀφρῦν & καταφρύαγμα conjunxit & pro eodem uſurpavit Epictetus *l.* 3. *c.* 26. *ad l.* 10. §. 19. repræſentandus. καταφρυάττεσθαι optimè exprimit qod Hebræi dicunt תמה id eſt, inqit Jairus *ad Judic. cap.* 7. *verſ.* 2. תמה *vaunter*, to paunt.

Ἀλλ' ὁ βίος ἤρετο εὖ καὶ καλῶς] Mericus Caſavbonus ἠρέσκετο, legiſſe videtur. D. Bootius (cui accedo) ἤγετο mavult. Seneca *Ep.* 92. *Epicurus, cùm illum hinc urinæ difficultas torqueret, hinc inſanabilis exulceratæ dolor ventris, beatiſſimum, inqit, hunc & ultimum diem ago.* qod idem & *Ep.* 66. tangit. Epicuri verba ipſa habes ex *Epiſt. ad Idomeneum* apud Laërtium *l.* 10. *c.* 22. Τὴν μακαρίαν ἄγοντες καὶ ἅμα τελευτῶντες ἡμέραν τὸν βίον ἐγράφομεν ὑμῖν ταυτί. τραγουρία τε παρηκολουθήκει, καὶ δυσεντερικὰ πάθη, ὑπερβολὴν οὐκ ἀπολείποντα τῶν ἐν ἑαυτοῖς μεγίθους. ἀντιπαρηστάτησε δὲ τούτοις τὸ κατὰ ψυχὴν χαίρον, ἐπὶ τῇ τῶν γεγονότων ἡμῖν διαλογισμῶν μνήμῃ. Eam Cicero, qi *ad Hermachum* ſcriptam aſſerit, ſic vertit, *Tuſcul.* *l.* 3. *Cùm ageremus vita beatum, & eundem ſupremum diem, ſcribebamus hæc. tanti autem morbi aderant veſica & viſcerum, ut nihil ad eorum magnitudinem poſſet accedere. compenſabatur tamen cum his omnibus animi lætitia, qam capiebam memoriâ rationum inventorúmqe noſtrorum.* Meminit & Epictetus *Diſſert.* *l.* 2. *c.* 23.

Ταῦτα] Lego τ' αὐτά. τ' αὐτὰ ἐκείνῳ, *eadem qa ille.* qod non advertens Xylander ſententiam mutilavit.

Μὴ ἀφίστασθαι φιλοσοφίας ἐν οἷς δήποτε τοῖς προσπίπτουσι] Qod de Theoderico Gotho aleam tractante, Sidonius *l.* 1. *Ep.* 2. *In bonis jactibus tacet, in malis ridet, in neutris iraſcitur, in utriſqe philoſophatur.*

Μήτε τῷ ἰδιώτῃ καὶ φυσιολόγῳ συμφλυαρεῖν] at Epicurum ſuprà ajebat dixiſſe, ὅτι τὰ προηγούμενα φυσιολογεῖν διετέλει, *qod, qæ circa rerum naturam prius meditatus fuerat, diſſeruerit.* & *l.* 10. §. 31. monet Marcus ipſe, φυσιολόγως ἐρᾶν τὰ ἐν τῷ βίῳ. Xylander prorſus omiſit. Verùm potuit ibi ſpeculationes naturales deſignâſſe, qæ ad rem præſentem mentémqe firmandam faciebant, iſtîc vanas, futiles, curioſas, inutiles, notare, qæ ad mores formandos nihil conducerent. Suſpicio eamen havd prorſus ſpernenda forſan fuerit, ſcripſiſſe Marcum καὶ μὴ φυσιολόγῳ, vel καὶ ἀφυσιολόγῳ, & rerum naturæ imperito. vide *l.* 10. §. 9. μὴ συμφλυαρεῖν avtem dixit, qomodo συνεπιδρηνεῖν. *l.* 7. §. 43.

Πρὸς μόνῳ τῷ νῦν πραττομένῳ εἶναι] Vult nos, qod vulgò dicitur, *hoc agere.* Flaccus in *art.*

Ut jam nunc dicat, jam nunc debentia dici.

Ità Marcus, ut jam nunc facias, jam nunc fieri debentia. vide *ad l.* 6. §. 2. & *ſuprà* §. 6, 29. & *l.* 10. §. 1.

§. 42. Οὐ δύνασαι] itaqe ἐν τῷ κόσμῳ ἐξελθεῖν ὀφείλομεν, ut Apoſtolus *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 5. *v.* 10. *è mundo emigrare nos oportet*, ſi ejuſmodi vitare velimus homines, qales in mundo non poſſunt non eſſe freqentes. Verùm neceſſitatem illam, qam ſomniabant Stoici, qaſi citra malum bonum nè conſiſtere qidem poſſet, Chriſtiani nevtiqam agnoſcimus. vide *ad l.* 6. §. 41. & *l.* 8. §. 15.

Οὐκ ἀνάγκη ἐν τῷ κόσμῳ εἶναι] Tertullianus *adv. Prax. c.* 10. *Oportebit enim & milvos eſſe & hæreticos.* Alluſit ad illud Apoſtoli, *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 11. *v.* 19. Δεῖ γὰρ καὶ αἱρέσεις εἶναι. *Oportet enim etiam hæreſes eſſe.* ſed & D. Chriſtus, Matth. *cap.* 18. *v.* 7. Ἀνάγκη γὰρ ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα. *Neceſſe enim eſt ut eveniant offendicula.*

Τίνα ἔδωκεν ἡ φύσις ἀρετὴν πρὸς τοῦτο] Vide *ſuprà* §. 11. Epictetus *enchir. c.* 9. Ἐφ' ἑκάστῳ τῶν προσπιπτόντων, μέμνησο ἐπιστρέφειν ἐπὶ σεαυτὸν ζητεῖν, τίνα δύναμιν ἔχεις πρὸς τὴν χρῆσιν αὐτῶ. ἐὰν καλὸν ἴδῃς ἢ καλὴν, ἐυρήσεις δύναμιν πρὸς ταῦτα ἐγκράτειαν. ἐὰν πόνος προσφέρηται, ἐυρήσεις καρτερίαν. ἂν λοιδορία, ἐυρήσεις ἀνεξικακίαν, καὶ ἔτως ἐθιζόμενόν σε, εὐ συναρπάσουσιν οἱ φαντασίαι. *Qicqid inciderit, in eo memento, ad te converſus, inqirere, qâ facultate ſis ad uſum ejus inſtructus. Si qem formoſum formoſámqe videris: ad eam rem temperantia facultas in promptu erit. Si labor objectus fuerit, tolerantiam reperies. Si convicium, patientiam invenies. Qod ſi te ita conſvefeceris, viſis non obtemperabis.*

τὸ ἁμάρτημα. ἔδωκε γὰρ, ὡς ἀνιᾴφάρμακον, πρὸς μὲν τὸν ἀγνώμονα τὴν πραότητα, πρὸς ἄλλον, ἄλλῳ πινὰ δύναμιν. ὅλως δὲ [a] ἔξεστί σοι μεταδιδάσκειν τὸν πεπλανημένον. πᾶς δὲ ὁ ἁμαρτάνων, ἀφαμαρτάνει τοῦ προκειμένου, καὶ [b] πεπλάνηται. [c] τί δὲ καὶ βέβλαψαι; εὑρήσεις γὰρ μηδένα τούτων πρὸς ἃς παροξύνῃ, [d] πεποιηκότα τι τοιοῦτον, ἐξ οὗ ἡ διάνοιά σου χείρων ἔμελλε γενήσεσθαι. [e] τὸ δὲ καθ' ὃν σε κακὸν τὸ βλαβερὸν, ἐνταῦθα πεσὼν τὴν [f] κατάσχεσιν ἔχει. [f] τί δὲ κακὸν, ἢ ἐξ ἄλλου γέγονεν, εἰ ὁ ἀπαίδευτος [g] τὰ τοῦ ἀπαιδεύτου πράξει; ὅρα μὴ [h] σαυτῷ μᾶλλον ἐγκαλεῖν ὀφείλεις, ὅτι οὐ προσεδόκησας τοῦτον τὸ ἁμαρτήσεσθαι. σὺ μὲν γὰρ τὴν διαφορὰν ἐκ τοῦ λόγου εἶχες πρὸς τὸ ἐνθυμηθῆναι, ὅτι εἰκὸς ἐστι τοῦτον τὸ ἁμαρτήσεσθαι, καὶ ὅμως ἐκπλαγόμενος [i] θαυμάζεις εἰ ἡμάρτηκε. μᾶλλον δὲ ὅταν ὡς ἀπίστῳ, ἢ ἀχαρίστῳ μέμφῃ, εἰς ἑαυτὸν ἐπιστρέφου. πρόδηλος γὰρ εἶ τὸ ἁμάρτημα, εἴτε δὲ τοιαύτῳ τῷ διάθεσιν ἔχοντι ἐπίστωσας, ὅτι τῇ πίστιν φυλάξει, εἴτε τῷ χάριν δώσεις, [k] μὴ καταληπτικῶς ἔδωκας, μηδὲ

adversùs hoc vitium. dedit enim ea, tanqam antidotum, adversùs stolidum mansvetudinem, adversùs alium, aliam aliqam facultatem. omnino verò licet tibi deceptum melius edocere. qisqis enim delinqit, à proposito aberrat & deceptus est. tum tibi qid is obfuit? nihil enim horum, qibus succenses, qenqam feciss deprehendes, qod mentem tuam deteriorem reddat. tuum verò malum damnúmqe in hoc solo consistit. ecqid avtem mali avt insveti fit, si ineruditus, qæ ineruditi sunt, fecerit? tu vide, annon te potiùs incusare debeas, qòd non expectaveris fore, ut hoc ille delinqeret; qódqe cùm ratio occasiones tibi justas suppeditet cogitandi, probabile esse illum hoc esse admissurum, tum tamen hoc oblitus, admisisse illum admiraris. præcipuè verò qando, tanqam infidum avt ingratum aliqem incusas, in temet censuram converte. peccatum enim proculdubio est tuum, sive qod hominem sic affectum credidisti fidem tibi servaturum, sive beneficium cùm dares, qod non absolutè dedisti nec tanqam qi to-

a L.8.§.59. Sup.§.11.
b L.6.§.22.
c L.8.§.49. 55.
d L.2.§.1. l.5.§.35.l.7. §.22.
e L.4.§.39. l.8.§.56.
f L.11.§.13.
g L.12.§.16
h L.10.§.4.
i L.7.§.26.l. 8.§.14,15.
k L.5.§.6.l. 7.§.13.

tum

ANNOTATIONES.

Πρὸς μὲν τὸν ἀγνώμονα τὴν πραότητα] Ità Apostolus *ad Titum c.* 3. *v.* 2. πᾶσαν ἐνδεικνυμένους πραότητα πρὸς πάντας. *omnem exhibentes lenitatem erga qosvis homines.* & qin objici poterat, multos esse ἀγνώμονας καὶ ἀνοήτους, mox subjicit, *v.* 3. Ἦμέν ποτε καὶ ἡμεῖς ἀνόητοι, ἀπειθεῖς, πλανώμενοι, &c. *Nam eramus qondam & nos amentes, rebelles, errantes,* &c.

Μεταδιδάσκειν τὸν πεπλανημένον] qod Jacobus Apostolus *Ep. c.* 5. *v.* 19. τὸν ἀπὸ τῆς ἀληθείας πλανηθέντα ἐν πλάνης ὁδὸς αὐτοῦ ἐπιστρέψαι. *Si qis aberrârit à veritate inter vos, & converterit eum qispiam.* vide *suprà* §. 11. & *ad l.* 8. §. 59. Hoc est avtem qod ipsa naturæ lex luxqe postulat. Cicero *offic. l.* 1. *Omnium communia hominum videntur ea, qæ sunt generis ejusdem, qod ab Ennio est positum;*

Homo qi erranti comiter monstrat viam,
Qasi lumen de suo lumine accendat, facit;
Ut nihilominùs ipsi luceat, cùm illi accenderit.

Huc præceptio Mosaica *Devt. c.* 22. *v.* 1. de vicini pecude jumentóqe ubi erraverit, reducendo. De qa Tertullianus *adv. Marc. l.* 4. *c.* 35. *Pecora qoqe fratris tui, si errantia in via inveneris, prohibet despicias, qò minus ea reducas fratri tuo; nedum ipsum sibi.*

Ἀφαμαρτάνει τῇ προκειμένῃ] Bonum enim sibi qisqe suum etiam in eo qod peccat, proponit; qm tamen peccando malùm qiqe attrahant sibi suum. Hoc est qod Augustinus passim inculcat *Ep.* 121. *c.* 4. *Beatam vitam habere omnes homines volunt. etiam qi pessimè & perditè vivunt, nullo modo ità viverent, nisi eodem modo se esse vel posse fieri beatos putarent. Hoc est ergò qod cupiunt & boni & mali; sed ad qod perveniunt non nisi boni.* Et *ibidem c.* 5. *Dicunt nonnulli, beatum esse, qi secundum suam vivit voluntatem. absit verum credamus, qid si enim neqiter velit vivere? nonne tanto miserior esse convincitur, qanto facilius mala ejus voluntas impletur?* Mox, post adducta ex Ciceronis *Hortensio* ista, (qæ lavdat etiam *de Trinit. l.* 13. *c.* 5.) *Omnes ajunt, beatos esse qi vivunt ut ipsi velint, falsum id qidem. Velle enim qod non deceat idem ipsum miserrimum: nec tam miserum est non adipisci qod velis, qàm aliqid velle qod non oporteat. Testimonium,* inqit, *hoc verum est. ille igitur beatus est, qi qioqid vult habet, & nihil vult qod non debet.* & *in Psal.* 118. *Conc.* 1. *beatum esse tam magnum est bonum, ut hoc & boni velint & mali. nec mirum est, qòd boni propterea sunt boni; sed illud est mirum, qòd etiàm mali propterea sunt mali, ut sint beati. Nam qisqis libidinibus deditus, luxuriâ stupriisqe corrumpitur, in hoc malo beatitudinem qærit, & se miserum putat, cùm ad concupiscentia sua effectum non pervenit, & beatum jactat, cùm jam pervenit. Sic avarus ad hoc opes congregat, ut beatus sit: & sceleratus qisqe in sceleribus beatitudinem qærit. ità omnes beatitudinem concupiscunt: sed qomodo ad eam perveniatur, plurimi, dum nesciunt, per itinera ea currunt, qæ misera sunt, & ad majorem miseriam ducunt.* His gemina apud eundem, *de lib. arb. l.* 1. *c.* 14. *de trinit. l.* 13. *c.* 3, 8. *de natura & grat. c.* 49. *de Stoic. & Epicur. c.* 3. & alibi. Sed & apud Salvianum *de provid. divin. l.* 1. & *ad Eccles. Catbol. l.* 3.

Πεπλάνηται] Ità *l.* 6. §. 22. Πεπλανημένα καὶ τὴν ὁδὸν ἀγνοοῦντα. *Aberrantia, viaqe nescia.* De se David, *Psal.* 119. *v.* 176. Ἐπλανήθην ὡς πρόβατον ἀπολωλός. *Erravi ut pecus qa perit.* Esajas, *c.* 53. *v.* 6. Πάντες, ὡς πρόβατα, ἐπλανήθημεν. *Omnes nos ut ovis erravimus.* & Petrus *Ep.* 1. *c.* 2. *v.* 25. Ἦτε γὰρ ὡς πρόβατα πλανώμενα. *Nam eratis velut oves errantes.* alludunt ad ovium naturam, de qarum simplicitate & proclivitate ad deerrandum, videri poterit Aristoteles *Histor. Animal. l.* 9. *cap.* 3.

Ἐξ ὧν ἡ διάνοιά σου χείρων] Vide *l.* 7. §. 22.

Εἰ ὁ ἀπαίδευτος τὰ τοῦ ἀπαιδεύτου πράξει] Seneca *de ira l.* 2. *c.* 31. *Avt ignorantia nos rerum, avt insolentia iracundos facit. ignorantia. qid enim mirum est malos mala facinora edere? qid novi est, si inimicus nocet, amicus offendit, filius læditur, servus peccat?* Terentius *Andr.* 4. 5.

Mirum verò, impudenter mulier si facit meretrix?

Vide *ad l.* 4. §. 6. & *l.* 12. §. 16.

Σαυτῷ μᾶλλον ἐγκαλεῖν, ὅτι οὐ προσεδόκησας] & pavlò pòst, τοῦ τὸ ἁμάρτημα] Ità Martia marito insimulanti, qòd à se accepta Cæsaris arcana in exitium suum imperatrici prodiderat. Δικαίως. *justè*, inqit, *hac pateris;* Ὅτι μοι τοσοῦτον συνοικῶν χρόνον, οὐκ ἔγνως, οὐδ' ἐφυλάξω τὴν γλῶτταν. *Qòd cùm tam diu mecum vitam exegeris, incontinentiam linguæ, vel non adverteris, vel non caveris.* Verùm apud Plutarchum *Fulvium* perperam pro *Fabio* legi docent, Lipsius *ad Tacit. annal. l.* 1. & Muretus *var. lect. l.* 11. *c.* 2. Plutarchus *de ira cohib. p.* 463. *D.* Ἐκπληκτόν ἐστι τὸ ἄφνω τὸ ἀπροσδόκητον. δεῖ δὲ, ὡς πού Παναίτιός ἔφη, χρῆσθαι τῷ Ἀναξαγόρᾳ, καὶ παθόντες ἐκείνως ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ παιδὸς εἰπεῖν, ἤδειν ὅτι θνητὸν ἐγέννησα, ἢ τοῦτο τοῖς παροξύνουσιν ἧκον ἐπιφωνεῖν ἀμαρτήμασιν, ἤδειν ὅτι σοφὸν οὐκ ἐκρεμάμην δῶλον, ἤδειν ὅτι ἀπαυδῶ τὸν φίλον οὐκ ἐκτησάμην, ὅτι τὴν γυναῖκα γυναῖκα ἔσχον. *Subita & inprovisa facilè de statu rationis dejiciunt. Oportet avtem, ut Panætius alicubi docuit, Anaxagoram imitari. Usqe is narratâ filii morte respondit, sciebam me genuisse mortalem: ità irritantibus identidem nos deliciis hoc accinere, sciebam me cum emerem servum, non emisse sapientem: sciebam me paræsse amicum, cujus animus motibus esset obnoxius: sciebam mulierem mihi esse cum acciperem malierem.* Seneca loco proximè memorato. *Turpissimam ajebat Fabius imperatori excusationem esse, Non putavi. ego turpissimam homini puto. Omnia puta; expecta. etiam in bonis moribus aliqid existit asperius. Semper futurum aliqid qod te offendat, existima.*

Μὴ καταληπτικῶς ἔδωκας] phrasis notanda; qam & suprà restituimus, *l.* 7. §. 13. καταληπτικῶς δίδωμι qis dicitur, qando *actio dandi*, sive *doni collatio*, ἐπ' αὐτὸ τὸ δίδωκέναι, ἤτοι κοινωνικῶς τι πρᾶξαι, καταλήγει, *ad societatem humanam qod conducat facit*, ut *suprà* §. 31. καὶ ἐντεῦθα ἡ ὄρεξις ἀπολήγει. *nec ultra appetere qicqam necesse habet*, ut *l.* 5. §. 34. *Nihil aliud spectat, nec ullum finem ulteriorem habet præfixum ac propositum sibi, nisi ut datum ac largitum sit.* (qomodo Seneca, *de benef. l.* 1. *c.* 2. *dedi ut darem.* & *l.* 4. *c.* 13. *dat, nè non dederit*) ὡς πάντα τὸν καιρὸν ἀπειλῃφέναι, ità ut omnem profusi fructum donationis in eo ipso qòd dederit, & posuerit, qi dat, & accepisse se existimet. utì Marcus mox. de qo modo largiendi videsplura, *l.* 5. §. 6. & *l.* 7. §. 72, 73. Seneca *Ep.* 115. *Pecunia ex qo in honore esse cepit, verus rerum honor cecidit: mercatoresqe & venales invicem facti, qærimus non qale sit qid, sed qanti. ad mercedem pii sumus, ad mercedem impii: bonestæ qamdiu aliqa illis spes inest, seqimur; in contrarium transituri, si plus scelera promittant.* qod Juvenalis *Sat.* 10.

—— qis enim virtutem amplectitur ipsam
Præmia si tollas? ——

Sed

tum actionis tuæ fructum jam ſtatim percepiſſes. qid enim ampliùs velle debebas, ubi homini benefeceras? annon hoc ipſum tibi ſufficit? qod eſt naturæ tuæ congruum ubi qid feceris, tum facti iſtiuſmodi mercedem queris? hoc eſt perinde ac ſi oculus viſus mercedem poſcat, avt pedes inceſſus. qemadmodum enim membra iſta ad munus aliqod obeundum condita ſunt, qod ubi pro conditionis ſuæ ratione obierint, qicqid ſuum eſt adepta ſunt; ad eundem & homo cùm ad benefaciendum natus ſit, ubi beneficum qippiam avt qod in commune conducat, egerit, illud fecit ad qod conditus eſt, & qod ſuum eſt obtinuit.

ὥστε ἐξ αὐτῆς τῆς σῆς πράξεως δύῃς ἀπειληφέναι πάντα τὸν καρπόν. [a] τί γὰρ πλέον θέλεις, ἐν ποιήσας ἄνθρωπον; [b] ὠκ ἀρκεῖ * σοι; καὶ φύσιν τὴν σὴν τί ἔπραξας; τούτῳ μισθὸν ζητεῖς; ὡς εἰ [c] ὁ ὀφθαλμὸς ἀμοιβὴν ἀπῄτει, ὅτι βλέπει. ἢ οἱ πόδες, ὅτι βαδίζουσιν. ὥσπερ γὰρ ταῦτα πρὸς τόδε τι γέγονεν, * ἅπερ [d] καὶ τὴν ἰδίαν κατασκευὴν ἐνεργοῦντα * ἀπέχει τὸ ἴδιον. ἔστως καὶ ὁ ἄνθρωπος [e] ἐνεργητικὸς πεφυκὼς, ὁπόταν τι ἐνεργητικὸν, ἢ ἄλλως εἰς τὰ μέσα συνεργητικὸν πράξῃ, [f] πεποίηκε πρὸς ὃ κατασκεύασεν, [g] ἔχει τὸ ἑαυτοῦ.

a L.7.§.73.
b L.8.§.32.
* σοι, [ὅτι] κ. f.
c L.2.§.1.
* ὅπερ.
d L.6.§.40.
* ἔχουσι Lug.An.
e L.8.§.7. 12.
f L.5.§.16. l.6.§.16.
g L.4.§.49. l.7.§.55.

ANNOTATIONES.

Sed pergit Seneca. *Qid eſt avtem turpius, qàm aliqem computare qanti vir bonus ſit? cùm virtus nec lucro invitetur, nec abſterreatur damno; adeòqe neminem ſpe ac pollicitatione corrumpi, ut contra ſe impendere jubeat, ac ſæpius in ultro-tributis ſit. Qid conſeqor, inqit, ſi hoc fortiter, ſi hoc gratè fecero? qod feceris. nihil tibi extrà promittitur: ſi qid fortè obvenerit inter acceſſiones numerabis. rerum honeſtarum pretium in ipſis eſt.* Idem *de benef. l.4.c.1.* ad qæ Lipſius. *factum ipſum facti merces.* Idem *Ep.113. Sacra res eſt juſtitia, alienum bonum ſpectans; nihil ex ſe petens, niſi uſum ſui. me juſtum eſſe gratis oportet. parùm eſt. me in hanc pulcerrimam virtutem ultro etiam impendere juvet. non eſt qod ſpectes, qod ſit juſtæ rei præmium majus, qàm juſtum eſſe.* Sed &, *de Clem.l.1.c.1. Rectè factorum verus fructus, feciſſe. nec ullum virtutum pretium dignum illis extra ipſas eſt.* Et *de vit. beat.c.9. Interrogas, qid petam ex virtute? ipſam: nihil enim eſt melius; ipſa pretium ſui eſt.* Silius *bell. Pun. l.13.*

Ipſa qidem virtus ſibimet pulcerrima merces.

& breviùs adhuc Clavdianus *de Mallii coſſ.*

Ipſa qidem virtus pretium ſibi. —

& Tragicus neſcio qis latiùs, apud Clementem *Strom. l.4.*

Οὐ ῥᾴδιόν ἐστι τῶν ἐν ἀνθρώποις μόνη
Οὐκ ἐκ θυραίων ταπίχηρα λαμβάνειν.
Αὐτὴ δ' ἑαυτὴν ἆθλα τῶν πόνων ἔχει.
Hoc in tot una rebus humanis habet
Virtus, qòd extrà præmium non accipit;
Dignum laboris ipſa, ſed pretium ſui eſt.

Grotius. Epictetus *l.3.c.24.* Τί οὖν ὄφελος αὐτῷ τῷ πράξαι καλῶς; ἵπαθλον οὐκ ἐδέη; σὺ δὲ ζητεῖς ἵπαθλον ἀνδρὶ ἀγαθῷ μεῖζον τοῦ καλὰ καὶ δίκαια πράττειν; *Qem ergò fructum ex rectè factis capis? ..... Præmium ergo nullum? Tu viro bono majus præmium qaris honeſtis & juſtis actionibus.* vide *l.1.§.16.* Spectat huc planè illud Pavli Apoſtoli *ad Philip. c.1.v.21.* Ἐμοὶ γὰρ τὸ ζῆν Χριστὸς, καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος. *Vita mea Chriſtus eſt: & ſi moriar lucrum eſt mihi.* qo in loco (præfiſcipi dictum ſit) ſolus interpretum reverendus D. Airæus noſter Apoſtoli mentem aſſecutus videtur. *Parùm*, inqit, *penſi habeo, qid de me fiat, modo ſive vitâ ſive morte meâ Chriſto honos ullus accreſcat. mihi ſiqidem, cùm in vita, tum & in morte, qæſtus eſt Chriſtus.* hoc eſt, qæſtus omnis, ſive merces omnis, qem ego mihi vel vivendo vel moriendo propono expetóqe, Chriſtus eſt; ſive is eſt, ut Chriſto deſerviam. vide *l.8.§.2.* Malè avtem hîc Annotator Lugdunenſis, qi καλλωπιζεῖς διδάσκει exponit, *istà dare, ut in accipiente deſinas.* pejùs qòd καλλωπίζεσθαι, reſcribi poſtulat. peſſimè qòd hoc ità ſumi vult, ut ſignificet, *ſeipſum ſpectando*: qod eſt Marci menti ex diametro adverſum.

A

Τούτῳ μισθὸν ζητεῖς] Θαυμάζεται γὰρ ἐν τοῖς θεάτροις, (inqit Plutarchus *de amore prolis p.495. A.*) τὸ,

Μισθῷ γὰρ ἀνθρώπων τις ἄνθρωπον φιλεῖ.
In admiratione enim eſt is qi in theatris pronuntiavit;
Ergò hominem homo mercede qiſqam diligis?

Magna ſcilicet lavs eſt, ſi homo manſvetus homini eſt. Seneca *Ep.95.* Cicero *de legib.l.1. Id enim ipſum injuſtiſſimum eſt, juſtitiæ mercedem qærere.* & *ibidem. Qi non ipſo honeſto movemur, ut boni*

B

viri ſimus, ſed utilitate aliqâ atqe fructu, callidi ſumus, non boni. Et mox: *Qid liberalitas? gratuitáne eſt an mercenaria? ſi ſine præmio benigna eſt, gratuita; ſi cum mercede, conducta: nec eſt dubium, qin is qi liberalis benignúsqe dicitur, officium, non fructum ſeqatur. Ergò item juſtitia nihil experit præmii, nihil pretii. per ſe igitur expetitur. Eadémqe omnium virtutum cauſſa atqe ſententia eſt.* Idem *academ. l.4. Charitas, amicitia, juſtitia, reliqa virtus eſſe nulla poteſt, niſi erit gratuita: nam qa mercede aliqâ ad officium impellitur, ea non eſt virtus, ſed fallax imitatio ſimulatióqe virtutis.* Ἀμισθὶ γὰρ ἡ ἀρετὴ, ἵνα καὶ ἀρετὴ μείνῃ, πρὸς τὸ καλὸν μόνον βλέπουσα. *Virtutem enim mercedis expertem eſſe oportet, ut virtus maneat,*

C

nihil ſibi ipſi præter bonum ipſum proponens. Gregorius Nazianzenus *Orat.32.p.518.B.*

Ὡς εἰ οἱ ὀφθαλμοὶ] vide *ad l.2.§.1.* de corporis membris, Ambroſius *Hexam. l.6.c.9. Videas ſuo ſingula gratuito ſtipendio militare.*

Ἀπέχει τὸ ἴδιον] Inſignis Annotatorem Lugdunenſem non emendandi, ſed in deterius demutandi pruritus tenuit, qi proverbii planè immemor, καλὸν ἐν κείμενον κινεῖν. *Malum bene poſitum non eſſe movendum*, monentis, etiam καλὰ ἐν κείμενα paſſim ſolicitat, nec ſolicitat tantùm, ſed ſedibus ſuis pellit prorſus. Is hoc loco, *Lego*, inqit, ἔχουσι ἴδιον. qi idem tamen libro 11. ἀπέχειν pro ἔχειν poſitum vult. Locus is eſt, *l.11.§.1.* ἐγὼ ἀπέχω τὰ ἐμά. ſed & *l.4.§.49.* ἡ φύσις ἡ τοῦ ἀνθρώπου ἀπέχει τὰ ἴδια. ad qem locum qæ adnotavimus ſi conſulere libuerit, Marci ſenſui mutatione iſtâ nervos plurimùm acciſos facilè deprehendes. nam numerum mutari, ubi nevtra ſunt nomina, docere poterant eum & ſub Orbilii ferula adhuc agentes. Conſultiùs feciſſet ſi pro ἅπερ legiſſet ὅπερ. neqe enim relativum illud ad ταῦτα, h. e. membra operantium, ſed ad τόδε τι, ſive opus; ad qod condita ſunt, reſpicit.

D

LIBER X.

a L. 4. §. 37. Inf. §. 7. l. 11. §. 18. l. 12. §. 1.
b L. 6. §. 30.
c L. 11. §. 27
d L. 12. §. 2, 3.
* σεμνικῆς
e L. 3. §. 8. l. 5. §. 3.
f L. 2. §. 17. l. 3. §. 5. l. 11 §. 1.
g L. 11. §. 37
h L. 3. §. 7.
i L. 7. §. 54. l. 8. §. 2. l. 9. §. 6.

[a] Ἔσῃ ποτὲ ἀρ', ὦ ψυχὴ, ἀγαθὴ, καὶ [b] ἁπλῆ, καὶ μία, καὶ [c] γυμνὴ, [d] φανερωτέρα τοῦ περικειμένου σοι σώματος; γεύσῃ ποτὲ ἄρα τῆς φιλητικῆς καὶ * στερητικῆς ἀληθείσεως; ἔσῃ ποτὲ ἄρα [e] πλήρης, καὶ [f] ἀνενδεὴς, καὶ οὐδὲν ἐπιποθοῦσα, οὐδὲ ἐπιθυμοῦσα οὐδενὸς, ὅτου ἐμψύχου, ὅτου ἀψύχου πρὸς ἡδονῶν ἀπολαύσεις; [h] οὐδὲ χρόνου, ἐν ᾧ ἐπὶ μακρότερον ἀπολαύσῃς; οὐδὲ τόπου, ἢ χώρας, ἢ ἀέρων εὐκαιρίας; οὐδὲ ἀνθρώπων εὐαρμοσίας; ἀλλὰ [i] δεχεσθήσῃ τῇ παρούσῃ καταστάσει,

Ecqando futura es, ô anima, bona, simplex, una, nuda, corpore te ambiente dilucidior? ecqando disposítionem dilectioni & affectui genuino deditam degustabis? eeqando futura es plena, rei nullius indiga, nihil desiderans ulteriùs, nihil expetens vel animatum vel inanime, qo frui tibi volupe sit, neqe tempus, in qo diutiùs fruaris, neqe locum, avt regionem, avt cœli blandam temperiem, avt hominum amicam societatem; sed statu præsenti acquiesces,

ANNOTATIONES.

§. 1. [a] Ἔσῃ ποτὲ] *Eris, spero, aliqando*: Casaubonus. Ego malim ἐρωτηματικῶς legere. *Erisne tandem aliqando?* expostulare siquidem videtur cum anima sua, qòd ista nondum assecuta sit. prout & *l.* 4. §. 37. & *infrà* §. 9. ut receptam lectionem seqamur. sic Jerem. *c.* 13. *v.* 27. *non mundabis te? qando tandem futurum est?*

Ἁπλῆ καὶ μία] vide *ad l.* 6. §. 30. τὸ ὁμαλές.

Γυμνή] vide *l.* 11. §. 27. Flaccus *carm. l.* 1. *od.* 24.

Incorrupta fides, nudáqe veritas.

Et Naso *amor. l.* 1. *El.* 3.

Nudáqe simplicitas. ---

Φανερωτέρα τοῦ περικειμένου σώματος] vide *infrà* §. 37. & *l.* 12. §. 2, 3. At Epictetus *l.* 3. *c.* 22. τῷ ἡλίῳ καθαρώτερον ἡγεμονικὸν, *sole puriorem mentem*, ait. & Joannes Chrysostomus *in Ep.* 1. *ad Cor. Orat.* 40. *Edit. Commel. p.* 689. Τὴν τοῦ βαπτισθέντος ψυχὴν αὐτῶν τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων καθαρωτέραν. *Animam ejus qi baptizatus est ipsis solis radiis puriorem.*

Περικειμένου] Ità Dio Prusæus *Orat.* 37. *pag.* 467. de Anaxarcho: Ὅπερ ἦν περικείμενος. *Qo erat amictus.* vise *ad l.* 8. §. 34. corpus vesti, sive indumento, confert; qomodo & Apostolus *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 5. *v.* 4. Joannes Chrysostomus *de statuis Orat.* 5. Τί ποτ' ἐν ἐσι θάνατος; ὅπερ ἐσὶν ἱμάτιον ἀποδύσασθαι. καθάπερ γὰρ ἱμάτιον, τὸ σῶμα τῇ ψυχῇ περίκειται. καὶ τοῦτο πρὸς βραχὺ διὰ τῆς τελευτῆς ἀποθέμενοι, λαμπρότερον ἀπολυψόμεθα πάλιν. *Qid nunc igitur est mors? qod vestem exuere. Nam qemadmodum vestis corpus anima circumjacet. Et hoc per mortem ubi pavlisper deposuerimus, splendidius rursus recipiemus.* Lucretius *l.* 3. *v.* 611.

Si immortalis, inqit, *nostra foret mens,*
(qod esse nos novimus)
Vestem relinqere, ut anguis,
Gauderet.

At Tertullianus *de resurrect. c.* 7. *carnis tunicam*, cutem dicit. *carnem*, inqit, *pellicea tunica, i. e. cutes superducta vestierunt. usqe adeò si detraxeris cutem, nudaveris carnem.* Porphyrius *de abstinent. l.* 1. §. 31. Ἀπολυσίων ἄρα τὰς πολλὰς ἡμῖν χιτῶνας, τόν τε ὀρατὸν τοῦτον καὶ σάρκινον, καθ' ὃς ἔσμεν ἱμφιέσμεθα, προσεχεῖς ὄντας τοῖς δερματίνοις. *Exuenda igitur nobis sunt tunica multiplices: tum & aspectabilis hac & carnea, tum & qibus interius vestimur, cutaneis contigua.* & *l.* 2. §. 46. Ἐν δὲ τῷ ναῷ τοῦ πατρὸς, τῷ κόσμῳ τούτῳ, τὸν ἔσχατον καὶ ἐκτὸς ἡμῶν χιτῶνα τὸν δερμάτινον, οὐχ ἁγνὸν προσήκει διατηρεῖν; *Et interim non magis nos oporteat in patris templo, hoc est, mundo cutis nostra extimam & externam vestem puram servare.* Certè Origenes *tunicas pelliceas*, qibus protoplastas Deus induisse Mosi dicitur *Gen. c.* 3. *v.* 21. corpora vult esse, qibus animæ amiciuntur. Verùm delirium hoc refutat Methodius apud Epiphanium *Hær.* 64. §. 23. Ambrosius *Hexam. l.* 6. *c.* 6. *Caro hodie sumitur, cras deponitur. non igitur caro tu es. caro amictus est animæ, qa se induit qodam corporis vestimento. non igitur tu vestimentum es, sed qi vestimento uteris.* Gregorius Romanus *in Job. l.* 9. *c.* 29. *Vestimentum est corpus terrenum, qò induta anima tegitur, nè in subtilitate substantiæ sua nuda videatur.* Seneca *Ep.* 92. *Qod de veste dixi, idem de corpore me existima dicere. nam hoc qoqe natura, ut qandam vestem, animo circumdedit. velamentum ejus est.*

Τῆς φιλητικῆς καὶ στερητικῆς] στερητικῆς istud istic non concoqo. Xylander omisit, Casavbonus de affectibus & desideriis ab exterioribus istis penitus abstractis exposuit. Sed leviculâ mutatione, lectio recta restituatur, στερκτικῆς rescribendo. dilectionem talem commendat sibi, qalis est στοργὴ, sive *naturalis affectio*, qâ prolem suam parentes diligunt; hoc est, veram, simplicem, gratuitam, non mercenariam, non fucatam, non effictam. de qa videatur Plutarchus περὶ τῆς εἰς τὰ ἔκγονα φιλοστοργίας.

A Πλήρης καὶ ἀνενδεὴς] vide *ad l.* 2. §. 17. & *l.* 3. §. 5, 7, 8. Apostolus *ad Phil. c.* 4. *v.* 18. Ἀπέχω πάντα καὶ περισσεύω, πεπλήρωμαι. *Accepi omnia & abundo: expletus sum.* Clemens *Strom. l.* 7. *p.* 725. *A.* de Gnostico. Αὐτάρκης μὲν γενόμενος, ἀνενδεὴς δὲ τῶν ἄλλων. *Cum suis qidem sit contentus, aliis autem non egeat.* Epictetus *l.* 3. *c.* 24. Οὐδέποτε δ' ἐσὶν οἷόν τ' εἰς τὸ αὐτὸ ἐλθεῖν, εὐδαιμονίαν καὶ πόθον τῶν μὴ παρόντων. τὸ γὰρ εὐδαιμονοῦν ἀπέχειν δεῖ πάντα ἃ θέλει, πεπληρωμένον τινὶ ἑαυτοῦ. ὃ δ' ὅλως δεῖ προσεῖναι αὐτῷ, μὴ λιμόν. *Nunqam autem fieri potest, ut felicitas & rerum absentium desiderium eodem in loco conveniant. Qod enim beatum est, secum habere oportet qa*
B *vult, simile esse repleto: abesse oportet sitim, abesse famem.* vide *l.* 11. §. 1.

Οὐδὲν ἐπιποθοῦσα] Vide *l.* 11. §. 37.

Ἀρκουθήσῃ τῇ παρούσῃ] Vide *l.* 7. §. 54. & *l.* 8. §. 2. & *l.* 9. §. 6. Apostolus *ad Philip. cap.* 4. *v.* 11. Ἐμαθον ἐν οἷς εἰμι αὐτάρκης εἶναι. *Ego didici, in qibus sum, iis ipsis contentus esse.* Clemens *Strom. l.* 7. *p.* 725. *A.* Ὁ γνωστικὸς δὲ ἀρίγνηταί τινος τῶν ἀπόντων, ἀρκούμενος τοῖς παροῦσι. *Cognitione præditus neqe aliud ex iis, qa absunt, desiderat, contentus præsentibus.* eleganti imagine illustrat hoc Epictetus *Enchir. c.* 15. ubi convivio vitam confert his verbis. Μίμνησο, ὅτι, ὡς ἐν συμποσίῳ
C δεῖ σε ἀναστρέφεσθαι. περιφερόμενον γίγνοί τι κατά σε; ἐκτείνας τὴν χεῖρα, κοσμίως μετάλαβε. παρέρχεται; μὴ κάτεχε. ὅπως ἥκει; μὴ ἐπίβαλε πόῤῥω τὴν ὄρεξιν, ἀλλὰ περίμενε, μέχρις ἂν γένηται κατά σε. οὕτω πρὸς τέκνα, οὕτω πρὸς γυναῖκα, οὕτω πρὸς ἀρχάς, οὕτω πρὸς πλοῦτον. καὶ ἔση ποτὲ ἄξιος τῶν θεῶν συμπότης. ἂν δὲ καὶ παρατρέπεται σοι μὴ λάβῃς ἀλλ' ὑπερίδῃς, τότε καὶ μόνον συμπότης τῶν θεῶν ἔσῃ, ἀλλὰ καὶ συνάρχων. *Memento sic in vita esse versandum, tanqam in convivio. Si qid circumferendo ad te pervenerit, porrectâ manu partem modestè capito. Praterit? Ne detine. Nondum adest? Ne longè appetitum extendito: sed expecta, dum ad te perlatum fuerit. Sic erga liberos,*
D *sic erga conjugem, sic erga magistratus, sic erga divitias si affectus fueris: aliqando dignus eris convivio deorum. At verò si oblata etiam non acceperis, sed despexeris, non conviva Deorum modo, sed & imperii consors eris.* ità legendum ex Simplicii commentario; non παραβάντων, qod codices impressi proferunt. Hunc imitatus ex Charidemi persona Dio Prusæus *Orat.* 30. *p.* 305. Παραγίνεσθαι εἰς τὸν κόσμον τὰς ἀνθρώπους ἑορτάσοντας, ἐπ' ἐυαγγέλια πολλὰ καὶ θεῖνα λαμπρὰν κεκλημένους. *Adveuire homines in mundum tanqam ad diem festum invitatos, ad convivia & dapes splendidas.* tum de convivarum variis moribus differens, inter alia, *p.* 306. Τινὰς δὲ αὐτῶν, μὴ
E ἀρκεῖσθαι τοῖς παροῦσιν, ἀλλὰ ἐπὶ τὰ πορρωτέρω διατείνειν τὰς χεῖρας. οἷον μεσογείους ὄντας, ἰχθύων ὀρέγεσθαι, καὶ πράγματα ἔχειν. *Porro qosdam eorum non esse contentos præsentibus, sed ad longinqa manus extendere: veluti, qum sint mediterranei, pisces appetere, multáqe habere negotia.* Talis, monstrum id hominis, Heliogabalus, *qi ad mare piscem nunqam comedit; in longissimis à mari locis omnia marina semper exhibuit.* Lampridius. Synesius *de provident. l.* 1. *p.* 107. Ἀυθίς τε καὶ πολλάκις εἰρῆσθαι ἄξιον. ἀνθρώποις ἀπαιδευσίας κακὸν, μὴ περιμένειν βίον, ὥσπερ ἐν τραπέζῃ μερίδα, ἥτις περιαγομένη γίνοιτο καθ' ἡμᾶς, ἵνα ἀπολάμβανωμεν. ἀλλ' αὐτὸν εἶναι τὸν προσπαίζοντα καὶ ὑφαιρούμενον. τυχὸν γὰρ ὁ τοιοῦτος καταγέλαστος ἔσῃ. συμπότης ὢν ἄκοσμος,
F καὶ τῷ τοιούτῳ τὸ συμπόσιον ἀκηχοήσεται, τόγε ἐφ' ἑαυτῷ ταραττόμενον ἀπολυθερίᾳ τὴν τάξιν. μὴ τυχὸν δὲ, ταῦτά τι, καὶ προσίσι κλαύσεται παιδαρίῳ δίκην, τῆς περιεσχισμένης μερίδος, καὶ εἰς τὸν πλησίον ἐλθούσης, ἀυλὸς ἐξεχόμενος. *Sanè meritò id iterum ac sapius inculcandum est mortalibus insciis regulam esse, vita nostra conditionem non expectare, ut in convivii fercula, qa circumlata ad nos, ut ea capiamus deventura sunt, sed ipsum vi occupare, ac praripere. Ejusmodi namqe si illorum compos fuerit, ridiculum sese prabebit, ineptus ac inurbanus convivæ, & convivatoris offensionem incurret, sordidâ illiberalitate ordinem, qantum in se est, perturbans: sin minimè assequatur, prater hac omnia pueri insuper in modum ploraturus est, è circumacta parte, eáqe qa ad proximum pervenit anxiè suspensus.*

Ἠσθ-

sces, & præsentibus oblectabere qibúsque, & persvasum habitura es, cuncta tibi adesse, cuncta tibi bene se habere; sed & à Deis provenire, benéque habitura, qæcunque ipsis concedere visum est, & qæcunque concessúri sunt, utpote qæ ad salutem faciant animantis perfecti, probi, justi, honesti, qod cuncta ista, qæ ut alia similia indidem oriuntur, dissolvuntur, generet, contineat, ambiat, complectatur? ecqando ità affecta futura es, qò cum Deis hominibúsque ità versaris, ut nec eos qicqam infimules? neqe ab eis ipse condemneris?

§. 2. Observa, qid natura tua exigat, qatenus à natura mera regitur. atqe id facias & admittas, nisi natura tua, qâ es animal, inde deterior futura

καὶ [a] ἡσθήσῃ τοῖς παροῦσι πᾶσι, καὶ συμπείσεις σεαυτὴν ὅτι πάντα σοι πάρεστι, [b] πάντα σοι δὲ ἔχει, καὶ [c] ὡσαύτως θεῶν πάρεσι, καὶ [d] δὲ ἔξῃ ὅσα φίλον αὐτοῖς, καὶ [e] ὅσα μέλλουσι δώσειν [f] ἐπὶ σωτηρίᾳ γε πλείᾳ [g] ζώᾳ, γε ἀγαθῇ, καὶ δικαίᾳ, καὶ καλῇ, καὶ [h] γεννῶντι πάντα καὶ συνέχοντι, καὶ θείεχοντι, καὶ θελαμβάνοντι [i] θαλυόμενα εἰς γένεσιν ἑτέρων ὁμοίων; ἔσῃ ποτὲ ἀρα τοιαύτη, οἷα [k] θεοῖς τε καὶ ἀνθρώποις ἔτω [l] συμπολιτευέσθαι, ὡς [m] μήτε μέμφεσθαί τι αὐτοῖς, μήτε κατηγορεῖσθαι ὑπ' αὐτῶν;

§. 2. Παρατήρει [n] τί σε ἡ φύσις ἀπαιτεῖ, ὡς ὁ ἰδιώτης φύσεως μόνον διοικεμένης. εἶτα πρὸς αὐτὸ τοῦτο θεωρίσεως, εἰ μὴ χεῖρον μέλλει θαλύεσθαί σε ἡ [p] ὡς ζώᾳ

a L.3.§.4. l.4.§.23.
b L.4.§.39.
c L.3.§.11.
d L.6.§.41. l.7.§.41.l.9. §.28.l.12.§.5.
e L.3.§.4.
f L.2.§.3.l. 5.§.8.
g L.4.§.40.
h L.4.§.23.
Inf.§.14.
i L.7.§.23. 25.
k L.5.§.27.
l L.3.§.11. l.4.§.3.l.12. §.36.
m L.6.§.41. l.12.§.12. 24.
n L.3.§.6. l.5.§.9.
o Inf.§.33.
p L.3.§.6.

ANNOTATIONES.

Ἡσθήσῃ τοῖς παροῦσι πᾶσι] vide *l.* 3.§.4. & *l.* 4.§.23. Clemens Alexandrinus *Strom. l.* 7. Οὗτος ὁ πιστὸς, ὁ πεπεισμένος ἄριστα διοικεῖσθαι τὰ καθ' ὅλον κόσμον, ἀμέλει πᾶσιν ἐναρέστηται τοῖς συμβαίνουσι. *Hic fidelis, & cui perfvasum est qa sunt in mundo optimè administrari, aqo certè fert animo omnia qa eveniunt.*

Πάντα σοι πάρεσι] Apostolus *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 6. *v.* 10. Ὡς μηδὲν ἔχοντες, καὶ πάντα κατέχοντες. *Ut nihil habentes, sed omnia obtinentes.* qia ut Marcus *leg. spirit.*§.2. Ὁ Χριστὸς τὰ πάντα τοῖ πιστεύσασι γέγονεν. *Christus credenti omnia factus est.* qod Pyladi Orestes Evripideus,

---- πάντα γὰρ τάδ' εἶ σύ μοι.
Omnia enim illa tu es mihi.

Πάντα σοι ἔν ἔχει] Vide *l.* 4.§.39. Apostolus *ad Rom. c.* 8. *v.* 28. Πάντα συνεργεῖ εἰς ἀγαθόν. *Omnia simul adjumento sunt ad bonum. Julian. Orat.* 8. *Edit. Lipsiens. p.* 242. *B.*

Οὐθὲν μέλει μοι. τάμὰ καὶ καλῶς ἔχει.
Nihil mihi cura est: nam mea prædarè se habent.

ubi pro καὶ malim γὰρ. qæ in compendiosa scriptura facilè commutantur.

Παρὰ τῶν θεῶν πάρεσι] Vide *ad l.* 3.§.11.

Ἐπὶ σωτηρίᾳ τῇ τελείᾳ ζώᾳ] Mundi scilicet sive Dei. Vide *l.* 4.§.40. & *l.* 5.§.8. Laertius *Zenone l.* 7. *c.* 147. Θεὸν δὲ εἶναι ζῶον ἀθάνατον, λογικὸν, τέλειον, νοερὸν, ἐν εὐδαιμονίᾳ, καθὸ πάντως ἀνεπίδεκτον, προνοητικὸν κόσμου τε καὶ τῶν ἐν κόσμῳ. *Deum verò esse animal immortale, rationale, perfectum, sive intelligens, in beatitudine, nullumqe malum recipiens, providentiâ suâ mundum, & qa sunt in mundo administrans omnia.*

Γεννῶντι πάντα] Vide *l.* 4.§.23.

Καὶ συνέχοντι] Vide *l.* 12.§.30. De Christianis idem Justinus *Epist. ad Diognet. p.* 497. Ὅπερ ἐστὶν ἐν σώματι ψυχὴ, τοῦτ' εἰσὶν ἐν κόσμῳ Χριστιανοί. ἔσπαρται καθὰ πάντων τῶν τοῦ σώματος μελῶν ἡ ψυχὴ, καὶ Χριστιανοὶ καθὰ τὰς τοῦ κόσμου πόλεις. οἰκεῖ μὲν ἐν τῷ σώματι ψυχὴ, οὐκ ἔστι δὲ ἐκ τοῦ σώματος. καὶ Χριστιανοὶ ἐν κόσμῳ οἰκοῦσι, οὐκ εἰσὶ δὲ ἐκ τοῦ κόσμου. ἀόρατος ἡ ψυχὴ ἐν ὁρατῷ φρουρεῖται τῷ σώματι. καὶ Χριστιανοὶ γινώσκονται μένοντες (legendum divisim μὲν ὄντες) ἐν τῷ κόσμῳ, ἀόρατος δὲ αὐτῶν ἡ θεοσέβεια μένει. ἐγκέκλεισται μὲν ἡ ψυχὴ τῷ σώματι, συνέχει δὲ αὐτὴ τὸ σῶμα. καὶ Χριστιανοὶ καθέχονται μὲν ὡς ἐν φρουρᾷ τῷ κόσμῳ, αὐτοὶ δὲ συνέχουσι τὸν κόσμον. *Qod est in corpore anima, hoc sunt in mundo Christiani. Dispersa est per omnia corporis membra anima, & Christiani per mundi civitates dispersi sunt. Habitat qidem in corpore anima, sed non est è corpore: sic & Christiani in mundo habitant, sed è mundo non sunt. Invisibilis anima in visibili corpore, tanqam in præsidio, constituta est: sic & Christiani cognoscuntur, dum in mundo commorantur; sed invisibilis est eorum cultus divinus. Inclusa qidem est anima in corpore, sed ipsa corpus conservatur: sic & Christiani detinentur qidem in mundo tanqam in custodia, sed ipsi mundum conservant.* vide reliqa: sunt enim elegantia.

Διαλυόμενα εἰς γένεσιν ἑτέρων] Vide *lib.* 4.§. 21.& *lib.* 7.§. 23,25.

Θεοῖς τε καὶ ἀνθρώποις συμπολιτεύεσθαι] Ità mundus, ex Stoicorum sententia θεῶν καὶ ἀνθρώπων ἄστυ κοινὸν συνομωμοσμένων μετὰ δίκης καὶ ἀρετῆς ὁμολογουμένως καὶ μακαρίως. *Urbem diis hominibúsque communem, in qo unâ vitam exigerent justitiâ & virtute ducibus concorditer ac felicitèr.* à Deo conditus, dicitur. Plutarchus *de commun. notit. c.* 13. & Cicero *de nat. Deorum l.* 2. *Mundum esse censent qasi communem urbem & civitatem hominum & deorum.* & Seneca *ad Marc. c.* 18. *urbem diis hominibúsque communem.* Diodorus à Scaligero *ad Manil. l.* 5. adductus. Ὁ κόσμος ἐστὶ σύστημα ἐκ θεῶν καὶ ἀνθρώπων. ὡς δὲ τις λέγοι, πόλις ἐστὶν ἐξ ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων. *Mundus est collectio constans diis & hominibus. Ut si qis dicerat, civitas constat ex principibus & illis subjectis.* Verùm clarissimè Cicero *de leg. l.* 1. *Qid est, non dicam, in homine, sed in omni cælo, atqe terrâ, ratione divinius? qa cùm adolevit atqe perfecta est, nominatur ritè sapientia. Est igitur, qoniam nihil est ratione melius, eáqe & in homine & in Deo, prima hominí cum Deo rationis societas. inter qos autem ratio, inter eosdem recta ratio communis est. qa cùm sit lex, lege qoqe consociati homines cum diis putandi sumus. inter qos porrò est communio legis, inter eos communio juris est. qibus autem hæc sunt inter eos communia, & civitatis ejusdem habendi sunt. unde etiam universus hic mundus una civitas communis deorum atqe hominum existimanda est.* Vide Chrysippum *de finib. ad l.* 2. §. 16.

Θεοῖς συμπολιτεύεσθαι] De Christianis Paulus *ad Philip. c.* 3. *v.* 20. Ἡμῶν γὰρ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς. *Nos autem ut municipes cælorum nos gerimus.* Et Justinus *ad Diognet. pag.* 497. Ἐπὶ γῆς διατρίβουσιν. ἀλλ' ἐν οὐρανῷ πολιτεύονται. *In terra degunt: sed in cælo politiam suam habent.* & *ibidem p.* 501. Τότε θεάσῃ τυγχάνων ἐπὶ γῆς, ὅτι θεὸς ἐν οὐρανοῖς πολιτεύεται. *Tunc perspicies in terra degens, Deum in cælis mundum, velut aliqam rempublicam, gubernare.* qo loco Sylburgius mavult, ὅτι θεὸς ἐν ἀνθρώποις πολιτεύεται. at qid si legamus, ὅτι τυγχάνων ἐπὶ γῆς ἄνθρωπος, ἐν οὐρανοῖς πολιτεύεται; alii viderint. Clemens Alexandrinus in *protrept. p.* 72. *D.* Ὦ τῆς ἁγίας καὶ μακαρίας ταύτης δυνάμεως, (pietatem ac religionem veram vult) δι' ἧς ἀνθρώποις συμπολιτεύεται θεός. *o sanctam & beatam hanc potentiam, per hanc Deus versatur unà cum hominibus.* Qi & *padag. l.* 2. *c.* 10. Joannem Baptistam ait in eremo καλῶς γαλήνην τῷ θεῷ πεπολιτεῦσθαι, *tranqillè cum Deo versatum esse.* vide *l.* 5.§.27. συζῆν θεοῖς.

Ὡς μήτε μέμφεσθαί τι αὐτοῖς] qod Epictetus *l.* 2. *c.* 19. Ὁμογνωμονῆσαι τῷ θεῷ καὶ μηκέτι, μήτε θεὸν, μήτ' ἄνθρωπον μέμφεσθαι. *Idem cum Deo sentire, posthac nec Deum, nec hominem culpaturum.* vide *l.* 12.§.12,24.

Μήτε κατηγορεῖσθαι ὑπ' αὐτῶν] hoc est qod Apostolus *ad Rom. c.* 14. *v.* 18. Εὐάρεστος τῷ θεῷ, καὶ δόκιμος τοῖς ἀνθρώποις. *Placet Deo & probatus est hominibus.*

§. 2. Τί σε ἡ φύσις ἀπαιτεῖ, ὡς ὑπὸ φύσεως μόνον διοικεμένου] *Observa qid natura tua requirat, qippe qi tantùm à natura guberneris* Xylander. nec abscedit multùm Casaubonus. ego malim, *qatenus gubernatur à natura mera.* i.e. anima vegetativa, qam φύσιν meram appellat sæpius Marcus. hoc est qatenus nec sensu, ut bruta animantia, nec ratione, ut homo, ducitur. Sic *infrà* §. 33. Ὅτα ὑπὸ φύσεως ἡ ψυχὴς ἀλόγου διοικεῖται. *Qa à natura mera, vel anima regitur irrationali.* De Stoicis Galenus *lib. qo animam differe corporis crasin sequi. c.* 4. Πνεῦμά τι τὴν ψυχὴν εἶναι βούλονται, καθάπερ καὶ τὴν φύσιν. ἀλλ' ὑγρότερον μὲν καὶ ψυχρότερον τὸ τῆς φύσεως, ξηρότερον δὲ καὶ θερμότερον τὸ τῆς ψυχῆς. ὅθεν καὶ τῶδ' ὕλη μέν τις οἰκεία τῆς ψυχῆς ἐστὶ τὸ πνεῦμα. *Animam spiritum aliqem esse volunt, qemadmodum & naturam, verum humidiorem & frigidiorem natura spiritum: siccioremac calidiorem anima. Qamobrem hic spiritus peculiaris qadam anima materies est.* Hæc ergo Marci mens genuina. *permitte tibi*, inqit, *& admitte in te ea qæ natura tua poscere videtur, qâ est vegetativâ facultate prædita; nisi, si id tibi qà animal, id est, vitæ tuæ sensitivæ, adversari videbitur. tum qod natura tua, qà es animal, expetere visa fuerit, visi id tibi qà es homo, & virtuti rationali, minùs consentaneum extiterit.* Ità nihil vult admitti, qod natura hominis, aut qà vitam meram cum stirpibus, aut qà sensum cum animantibus communem habet, si rationi rectæ, cujus imprimis ratio habenda est, repugnaverit: vide *l.* 12.§.3. Marco Seneca lucem fœnerabit *Ep.* 92. *Qid ergò*, inqit, *si virtutem nihil impedisturæ sit bona valetudo, & qies, & dolorum vacatio, non petes illa, qidni petam? non qia bona sunt; sed qia secundum naturam sunt, & qia bono à me judicio sumuntur.* Et luculentiorem adhuc Aristoteles, *Ethic. ad Eudem. l.* 7. *c.* 15. Δεῖ πρὸς τὸ ἄρχον ζῆν, καὶ πρὸς τὴν ἕξιν καθ' ἣν ἐνέργειαν τὴν τοῦ ἄρχοντος. οἷον δῶλον πρὸς δεσπότην. ἐπεὶ δὲ καὶ ἄνθρωπος φύσει συνίστηκεν ἐξ ἄρχοντος καὶ ἀρχομένου, καὶ ἴσασιν δὴ δεῖ πρὸς τὴν ἑαυτῶν ἀρχὴν ζῆν. *Oportet juxta id qod imperat, juxtáqe habitudinem & actionem imperantis vitam instituere: velut servus juxta domini. Qandoqidem & homo ex imperante subditóqe*

ζώϗ φύσις. ἐξῆς ἢ ϖροσατηρήσεον, τί ἀπιζήϖω σϗ ἡ ὡς ζώϗ φύσις. καὶ παὶ ἔϛι ϖροσληπέον, εἰ μὴ χεῖρον μέλλϕ διατίθεσθαι, ἡ ὡς ζώϗ λογικῆ φύσις.

a L.9.§.9. 16.23. ἔϛι ἢ [a] τὸ λογικὸν ϭῶϕς καὶ πολιτικόν. τύτοις δὴ κανόσι χρώμϕϖ, μηδὲν ϖερεργάζϗ.

b L.7.§.33. 64. §. 3. [b] Πᾶν τὸ συμβαῖνον, ἤτοι ἔτως συμβαίνϕ, ὡς πέφυκας αὐτὸ φέρειν, ἢ ὡς ϗ πέφυκας αὐτὸ φέρειν. εἰ μὲν ἓν συμβαίνϕ σοι ὡς πέφυκας φέρειν, μὴ δυσχέραινε. ἀλλ' ὡς πέφυκας φέρε. εἰ ἢ ὡς μὴ πέφυκας φέρϕν, μὴ δυσχέραινε. φθαρήσϗ γὰρ σε ἐπαναλῶσαν. μέμνησο μέντοι ὅτι [c] πέφυκας φέρειν πᾶν, ϖερὶ ἕ ἐπὶ τῇ ὑπολήψϕ ἐϛὶ τῇ σῇ φορητὸν καὶ ἀνεκτὸν αὐτὸ ϖοιῆσαι, κ᾽ φαντασίαν ἕ συμφέρειν ἢ καθήκειν σεαυτῷ ἕϛω ϖοιεῖν.

c L.8.§.46.

d L.5.§.28. l.9.§.11. e L.11.§.18 f L.11.§.13. §. 4. [d] Εἰ μὲν σφάλλεϗ, διδάσκειν [e] ἀμϕωῶς, καὶ [f] τὸ ϖαροράμϕον δεικνύναι. εἰ ἢ ἀδυνατεῖς, [g] σεαυτὸν αἰτιᾶσθαι, ἢ μηδὲ σεαυτόν.

g L.9.§.42. h L.5.§.8. l.7.§.75. i L.3.§.4. 11.16. §. 5. [h] Ὅ, τι ἄν σοι συμβαίνη, ἕτό σοι ἐξ αἰῶνος ϖροκατεσκεύαζετο. καὶ ἡ ἁπλοκὴ τ᾽ αἰτίων [i] συνέκλωθε, τιμή τι σὺ ὑπόϛασιν ἐξ αἰδίϗ, καὶ τιμὴ τύτϕ σύμβασιν.

k L.9.§.28. 39. * φύσει Xyl. φύσις f.l.11.§.18. §. 6. [k] Εἰ τι ἄτομοι, εἴ τε * φύσεις, ϖρῶτον κείσθω, ὅτι [l] μέρος εἰμὶ ἕ ὅλϕ [m] ὑπὸ φύσεως διοικυμένϕ. ἔπειτα, ὅτι [n] ἔχω πως οἰκείως ϖρὸς τὰ ὁμογενῆ μέρη. τύτων γὰρ μεμνημένος, καθότι μὲν μέρος εἰμι, [o] οὐδὲν δυσαρεϛήϗω τ᾽ ὲκ ἕ ὅλϕ ὑπονεμομένων. [p] οὐδὲν γὰρ βλαβερὸν τῷ μέρει, ὅ

l L.2.§3,4. m Sup.§.2. n L.7.§.22. o Inf.§.11. l.5.§.27. p Inf.§.20. l.6.§.45.

sit. tum obſerva, quid natura, qâ es animal, expoſcat. & hoc qicqid eſt, concede tibi, niſi natura tua, qâ es animal rationale, deterius indè ſe habitura ſit. quod eſt avtem rationale, protinus eſt & civile. his regulis uſus, nihil ulteriùs ſategeris.

§. 3. Qicqid contingit, vel ità contingit, ut id ferre natus ſis, vel ut non ſis. ſi contingit ità, ut ferre natus ſis, nè gravatim te habeas, ſed prout natus es, feras. ſin ità contingat, ut ferre non natus ſis, nec ſic qidem graveris; ubi enim te abſumpſerit, & ipſum concidet. memineris tamen, naturâ eſſe comparatum te, ad qidlibet ferendum, qod in opinione tua ſitum eſt, ut tolerabile faciat, vel conducere tibi, vel officii eſſe, ut illud facias, cenſendo.

§. 4. Si qis fallitur, docendo comiter huic errorem ſuum indica. avt hoc ſi neqeas, te culpa, vel nec te etiam.

§. 5. Qicqid tibi contingit, ab æterno deſtinatum eſt tibi. cavſarúmqe ſeries ſibi invicem implexarum tui ipſius ſubſiſtentiam cum caſu illo ab æterno conglomeravit.

§. 6. Sive atomi obtinent, ſive natura regit univerſa; hoc primò ſtatuatur, partem eſſe me univerſi à natura adminiſtrati. deinde, neceſſitudine me qadam partibus generis ejuſdem eſſe conjunctum. ſiqidem iſta recordatus; qatenus pars ſum totius, nihil ægrè feram ab univerſo mihi attributum. neqe enim parti poteſt eſſe noxium, qod

ANNOTATIONES.

ditióqe conſtituitur, ac unumqódqe neceſſum habet ad principis ſui mores ſe accommodare. Et mox. Εἰ τις ἓν αἱρεσις καὶ κλῆσις τῶν φύσει ἀγαθῶν ποιήσει τὴν τῦ Θεῦ μάλιϛα θεωρίαν, ἢ σώματος, ἢ χρημάτων, ἢ φίλων, ἢ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν, ἄνλη ἀρίϛη, καὶ ἔτος ὁ ὅρος κάλλιϛος. ἴϛι τις, ἢ δι' ὑπόνοιαν, ἢ δι' ὑπερβολὴν καλύει τὸν Θεὸν θεραπένειν καὶ θεωρεῖν, ἄνλη δὲ φαύλη. *Qa igitur electio poſſeſſióqe natura bonorum vel corporis, vel amicorum, vel reliqorum, conſiderare maximè Deum facit, praſtantiſſima eſt, atqe hic terminus eſt pulcerrimus. Qa verò vel ob defectum, vel ob exceſſum conſiderare, coleréqe Deum permittit minimè, ea peſſima eſt.*

Μηδὲν περιεργάζϗ] *Nihil ages ſupervacaneum* Xylander. at verba monentis ſunt, non promittentis. itaqe Caſavbonus *rebus otioſis nè faceſſas negotium tibi.* Malim ſimpliciter, *nihil ſatage*, vel, *nihil ſategeris*; de re nulla ulteriùs ſolicitus ſis.

§. 3. Φθαρήσϗαι γάρ σε ἐπαναλῶσαν] vide *ad l.* 7. §. 33, 64. & *l.* 8. §. 46.

Ἐπὶ τῇ ὑπολήψει ἐϛὶ τῇ σῇ φορητὸν ποιῆσαι] Seneca *Ep.* 78. *Levem illum, dum putas, facies.*

Τῷ συμφέρειν] qid enim valetudinis & ſanitatis cavſſà non ſuſtineas? vide *ad l.* 5. §. 8.

Ἢ τῷ καθήκειν] *officii cauſſá* qid non debeas? vide Apoſtolum *ad Roman. c.* 8. *v.* 35, 36. *ad Hebr. c.* 11. *v.* 35, 36, 37. *ad Phil. c.* 1. *v.* 20, 21. & *c.* 2. *v.* 17. Lucam *Act. c.* 20. *v.* 23, 24. & *c.* 21. *v.* 13. vide & *l.* 3. §. 6.

§. 4. Σεαυτὸν αἰτιᾶσθαι, ἢ μηδὲ σεαυτόν.] *Te* (inqit) *accuſa*, qi ſuccenſeas alteri ob illud, qod corrigere in ipſo non vales: *vel etiam nec te accuſaveris*, qòd corrigere neqeas; ſed feras qod corrigere non potes. Poteſt tamen aliter intelligi. Tuam agnoſce imbecillitatem, qi non potueris erroris illum convincere. qanqam nec hoc qidem vitio tibi vertendum fuerit. *curam* enim *exegeris*, *non curationem*; ut ſcitè Bernardus *ad Eugen. de conſider. l.* 4. Cavtè itaqe Epictetus *l.* 3. *cap.* 24. Ἐγὼ τὸ μὲν ἐμὸν παύσω ἐξ ἄκωλος. ἐπ' ἐμοὶ γάρ ἐϛι. τὸ δ' ἀλλότριον πειράσομαι καλὰ δύναμιν. ἐξ ἄκωλος δ' ὢ πειράσομαι. *Ego ergò qod meum eſt qovis modo ſedabo, in mea enim poteſtate eſt; alienum verò pro virili ſedare conabor, ſed planè ſedare non inſtituam.* qi etiam in eandem cum Marco ſententiam. *lib.* 2. *cap.* 26. Δεῖξον μάχην, καὶ ἀποϛάϛει. ἂν δὲ μὴ δεικνύῃς, αὐλὸς ἀνλῷ μᾶλλον ἐγκάλει, ἢ τῷ μὴ ϖειθομένῳ. *Pugnam ſi oſtenderis, deſinet. Si verò non oſtenderis, terpſum potius accuſato qàm eum qi tibi non obtemperabit.* Et *lib. eod. c.* 12. Δεῖξον αὐλῷ τὴν ἀλήθειαν, κ᾽ ὄψει ὅτι ἀκολυθεῖ. μέχρι δ' ἂν ϗ μὴ δεικνύῃς, μὴ ἐκείνϕ καλαγέλα, ἀλλὰ μᾶλλον αἰσθάνϗ τῆς ἀδυναμίας τῆς σαυτῦ. *Si demonſtraveris veritatem, videbis eum ſeqi. Qod avtem non demonſtraveris, noli deridere illum, ſed imbecillitatem potius agnoſce tuam.* Eundem vide & *lib.* 4. *c.* 5. hoc idem diſſerentem. vide *ad l.* 8. §. 59. & *l.* 9. §. 11, 42.

§. 5. Ἐξ αἰῶνος] ità *lib.* 5. §. 8. Ἐκ ϖροσωπείων αἰτίων. *A cauſſis antiqiſſimis.* vide *lib.* 4. §. 26. & *lib.* 8. §. 20, 23.

Περοκαταϛευάζετο] vide *ad l.* 7. §. 31. Apoſtoli apud Lucam *Act. cap.* 4. *v.* 28. Ὅσα ἡ βυλὴ σϗ ϖροώρισε γενέσθαι. *Qacunqe conſilium tuum prius praedeſtinavit ut fierent.* Et Petrus *ibidem c.* 2. *v.* 23. Τῇ ὡρισμένῃ βυλῇ καὶ ϖρογνώσει τῦ Θεῦ. *Definito illo conſilio & præcognitione Dei.* Et Jacobus *ibidem c.* 15. *v.* 18. Κύριος ὁ ϖοιῶν τὰῦτα ϖάνλα, ἃ ἐϛι γνωϛὰ ἀπ' αἰῶνος αὐτῷ. Sive, ut alii codices exhibent; Γνωϛὰ ἀπ' αἰῶνός ἐϛι τῷ Θεῷ ϖάνλα ἔργα αὐτῦ. *Nota ſunt Deo ab omni avo omnia opera ſua.* Gregorius *in Job. l.* 12. *c.* 1. *Nulla, qa in hoc mundo hominibus fiunt, abſqe omnipotentis Dei conſilio occulto veniunt; nam cuncta Deus ſecutura præſciens, ante ſecula decrevit, qaliter per ſecula diſponantur.*

Ἡ ἁπλοκὴ τῶν αἰτίων] i.e. *Series implexa cauſſarum:* ut Seneca *de benef. l.* 4. *c.* 7. ſive *immutabilis cauſſarum coharentium ſeries*, ut *ad Helv. c.* 8. Idem *de provident. c.* 5. *Cauſſa pendet ex cauſſa; privata ac publica longus ordo rerum trahit.* ſed & Cicero *de divinat. l.* 1. Εἱμαρμένη. i.e. *fatum* definit *ordinem ſeriemqe cauſſarum, cùm cauſſa cauſſæ nexa rem ex ſe gignit.* Et latiùs adhuc *de Nat. Deor. l.* 1. *fatalem qandam neceſſitatem, qâ qicqid accidit, idex aterna veritate cauſſarúmqe continuatione fluxiſſe dicatur.* Idémqe eódem reſpiciens *de Fato: Niſi ex æternitate cauſſa cauſſam ferens hoc erit effectura.* ut ſit qaſi εἱρμός τις αἰτίων ſic dicta. Nec conſultè ſatis Henricus Stephanus, cùm in Lexico Ciceroniano aliam eſſe Græcæ, aliam Latinæ vocis notationem affirmat. *ſero* enim Latinum, unde *ſeries* & *ſertum* eſt, omnino εἱρω Græcum. vide *ad l.* 7. §. 9, 49, 75. Trahit avtem huc Iſaacus Caſavbonus Perſii illud, *Sat.* 3. *v.* 66.

Diſcite, ô miſeri, & cauſſas cognoſcite rerum:

i.e. *cauſſas eorum*, inqit, *qa homini eveniunt*; *qa Stoici referebant ad legem fatorum.* qibus & Marci iſta ſubjicit.

Συνέκλωθε] Vide *l.* 3 §. 11. & *l.* 4. §. 26.

§. 6. Εἰ ἄτομοι, ἔϊτε φύσεις] Malim φύσις. ut *l.* 11. §. 18. Εἰ μὴ ἄτομοι, φύσις ἢ τὰ ὅλα διοικῆσα. at Xylander φύσει legiſſe videtur. *Sive naturâ conſtat mundus.*

Μέρος εἰμὶ τῦ ὅλυ] vide *ad l.* 2. §. 3. & Caſavbonum *ad Perſ. Sat.* 3. *v.* 73.

Οὐδὲν βλαβερὸν τῷ μέρει] vide *l.* 5. §. 22. & *l.* 6. §. 45. Τὸ αὐτὸ συμφέρει τῷ μέρει καὶ τῷ ὅλῳ. *Idem prodeſt parti & toti.* Ariſtoteles *polit. l.* 1. *c.* 6. Siqidem in toto pars eſt. itaqe Perſarum regi Ageſilai amicitiam ambienti, reſpondit is, Ὅτε ἐ δυναϛὸν φίλον αὐτὸν Ἀγηϛιλάυ ἰδίᾳ εἶναι. εἰ δὲ ἔϛι Λακεδαιμονίοις κοινῇ φίλος, δῆλον ὅτι αὐτῦ ἔϛαι. ὑφ' ἁπαντι γὰρ κ᾽ ἐκεῖνον ἀριθμεῖσθαι. *Fieri non poſſe, ut ſuâ privatim amicitiâ frueretur. Sin Lacedæmoniis communiter omnibus amicus fieret, ſeqoqe in amicitia jus venturum, qandoqidem inter omnes etiam ipſe locum haberet.* Ælianus *l.* 10. *c.* 20. Qin & ut Plato *Charm. p.* 464. *D.* Τῷ ὅλῳ ἐ καλῶς ἔχοντος, ἀδύναϛόν ἐϛι τὸ μέρος εὖ ἔχειν. *Toto malè affecto impoſſibile eſt partem aliqam bene valere.*

qod universo conducit. neqe habet qicqam universum, qod non sibi conducat. cùm hoc naturæ omnes in commune sortiantur: mundi verò natura & hoc ampliùs obtineat, qòd à nulla cavssa externa cogi possit, ut sibi ipsi noxium qicqam producat. ubi ergò meminerim, partem esse me universi istiusmodi, futurum est, ut qicqid evenerit; gratum mihi acceptúmqe sit. in qantum verò necessitudine qadam ejusdem generis partibus conjunctus sum, nihil facturus sum, qod communionis jus violet: sed cognatorum potiùs rationem habebo, omnémqe conatum meum ad id dirigam, qod in commune conducat, & ab eo qod est huic contrarium, abstinebo. his ità peractis, vita prospera mihi fluat necesse erit. qemadmodum civi illi vitam prosperè fluere qivis existimet, qi in actionibus qæ civitatis secum ejusdem consortibus utiles sint, obeundis constanter perrexerit; & qicqid civitas ipsi attribuerit, gratanter acceperit.

§. 7. Universi partes, qotqot, inqam, mundi ambitu continentur, corrumpi necesse est. corruptionis nomine alterationem intelligo. hoc avtem, cùm sit necessarium, si & malum illis fuerit, cum universo sanè seqiùs ageretur, cùm partes ejus in alteratione freqenti agerent, & τῷ ὅλῳ συμφέρει. [a] ἡ γὰρ ἔχει ἵνα τὸ ὅλον, ὃ μὴ συμφέρει ἑαυτῷ. πασῶν μὲν φύσεων κοινὸν ἐχουσῶν τοῦτο. τῆς δὲ τοῦ κόσμου προσειληφυίας, τὸ μηδὲν [b] ὑπό τινος ἔξωθεν αἰτίας ἀναγκάζεσθαι βλαβερόν ἑαυτῇ γενναν. καὶ μὲν δὴ τὸ μεμνῆσθαι, ὅτι [c] μέρος εἰμὶ ὅλης δὲ τοιᾶσδε, [d] ἀναρεσήσω παντὶ τῷ ἀποβαίνοντι. καθόσον δ' [e] ἔχω πως οἰκείως πρὸς τὰ ὁμογενῆ μέρη, [f] ἀδέν πράξω ἀκοινώνητον. μᾶλλον δὲ [g] προχόψομαι τῶν ὁμογενῶν, καὶ [h] πρὸς τὸ κοινῇ συμφέρον πᾶσαν ὁρμὴν ἐμαυτοῦ ἄξω, καὶ [i] ἀπὸ τ' ἀναντία ἀπάξω. τούτων δ' ὕτω περαινομένων, ἀνάγκη τὸν βίον [k] εὐροεῖν. ὡς ἂν καὶ [l] πολίτου βίον εὐρουν εὐπνοήσειας προϊόντος πράξεων τοῖς πολίταις λυσιτελῶν, καὶ ὅπερ ἂν ἡ πόλις ἀπονέμῃ, τοῦτο ἀσπαζομένου.

a Inf. §. 33. l. 8. §. 55.
b Inf. §. 7.
c L. 2. §. 9. l. 4. §. 14. l. 8. §. 7.
d L. 7. §. 54. 57.
e L. 7. §. 13.
f L. 8. §. 23. l. 9. §. 8. 9. 23.
g L. 3. §. 4.
h L. 9. §. 31.
i L. 2. §. 2.
k L. 2. §. 5.
l L. 6. §. 45.

§. 7. Τοῖς μέρεσι δὲ ὅλου, ὅσα, * φημὶ, προσέχεται ὑπὸ τῆς κόσμου, [m] ἀνάγκη φθείρεσθαι. λεγέσθω δὲ τοῦτο σημαντικῶς [n] καὶ ἀλλοιοῦσθαι. εἰ δὲ (φημὶ) κακόν τε, καὶ ἀναγκαῖόν ἐστι τοῦτο αὐτοῖς, ἐκ δὴ τὸ ὅλον καλῶς διεξάγοιτο, τῶν μερῶν εἰς * ἀλλοτρίωσιν ὄντων, καὶ

* delet Lug. An.
m L. 2. §. 3. l. 9. §. 19.
n L. 4. §. 3. 4. 5.
o L. 9. §. 21. l. 12. §. 23.
* ἀλλοίωσιν Xyl.

ANNOTATIONES.

valere. Potest qod inutile reipublica sit id cuiqam utile esse? Cicero *Offic. l.* 3. Qi & *ibidem. Ergò unum debet esse omnibus propositum, ut eadem sit utilitas uniuscujusqe & universorum; qam si ad se qisqe rapiat, dissolvetur omnis humana consociatio.*

Τῆς δὲ τοῦ κόσμου προσειληφυίας] *Insuper acceperit*, i. e. insuper habeat, insitum atqe innatum habeat. *accepisse*, pro *habere*. Sic Joannes *Apoc. c.* 11. *v.* 17. de Deo; εἴληφας δύναμιν μεγάλην. *potentiam magnam accepisti*, i. e. *habes, exerces, exeris*. Sic *Psal.* 24. *v.* 4. Græci. ἐκ ἔλαβεν ἐπὶ ματαίῳ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. Vulgatus. *Non accepit in vanum animam suam.* i. e. *non vanè habet*. Hebræus. *Ad vanitatem non effert.* ut Junius i. e. *vanitati non addixit.*

Τὸ μηδὲν ὑπό τινος ἔξωθεν αἰτίας ἀναγκάζεσθαι] Probat hinc, nihil in mundo admitti, qod universo, sive primæ cavssæ damnosum sit. Hoc enim naturæ cujusqe esse commune, ut nihil in se habeat, qod non conducat sibi; qod damnosum sit, multò minús: primam avtem cavssam à nulla alia cogi posse; nec omnino igitur istiusmodi aliqid admissuram; qia nec à se habeat, nec aliundo admittat. vide *l.* 5. §. 35. & *l.* 8. §. 56.

Οὐδὲν πράξω ἀκοινώνητον] Vide *ad l.* 2. §. 2. & *l.* 9. §. 22.

Προχόψομαι τῶν ὁμογενῶν] Non animadverterunt interpretes usum vocabuli hujus apud Marcum nostrum. itaqe alter clavsulam hanc prorsus omisit, alter de *deliberationibus* interpretatus est. at προχόζεσθαι Marco est *rationem habere*. Vide *ad l.* 1. §. 9.

Εὐροεῖν] vide *l.* 2. §. 5. & *l.* 5. §. 34.

Πολίτου βίον] vide *l.* 5. §. 22. & *l.* 2. §. 16.

§. 7. Σημαντικῶς τοῦ ἀλλοιοῦσθαι] *alterationem* potiùs esse vult, qam *corruptionem* vulgariter dicimus. rationem petas licet ex *l.* 5. §. 13. & *l.* 8. §. 18. & *l.* 9. §. 34. Idem planè Hippocrates *de diæta l.* 1. *pag.* 8. Ἀπόλλυται μὲν οὐδὲν ἁπάντων χρημάτων, οὐδὲ γίνεται ὅ, τι μὴ πρόσθεν ἦν. ξυμμισγόμενα δὲ καὶ διαλυόμενα, ἀλλοιοῦται. νομίζεται δὲ παρὰ τῶν ἀνθρώπων τὸ μὲν ἐξ ἄδου εἰς φῶς αὐξηθὲν γενέσθαι. τὸ δὲ ἐκ τοῦ φάους εἰς ἅδην μειωθὲν ἀπολέσθαι. *Nihil qidem omnino perit, neqe oritur qod prius non erat, verum invicem commixta & discreta alterantur. At homines existimant, id qidem qod ex orco in lucem augetur, oriri: qod verò ex luce ad orcum imminuitur, perire.* sed & è priscis philosophis havd pavcis visum, τὴν γένεσιν καὶ τὴν φθορὰν, ἀλλοίωσιν εἶναι, *generationem & corruptionem, alterationem esse*, monet Aristoteles *de gener. & corrupt. l.* 1. *c.* 1. Ἀεὶ γὰρ μένειν τὸ ὑποκείμενον ταὐτὸ καὶ ἕν. τὸ δὲ τοιοῦτον ἀλλοιοῦσθαί φαμεν. *Semper enim subjectum manet unum & idem: tale avtem alterari dicimus.* Ἔστι γὰρ ἀλλοίωσις, ὅταν ὑπομένοντος τοῦ ὑποκειμένου, αἰσθητοῦ ὄντος, μεταβάλλῃ ἐν τοῖς αὐτοῦ πάθεσιν. *Alteratio enim est, qando manente subjecto, sensibili existente, transmutatur in ejus passionibus.* Ibidem *c.* 4. Itaqe Casavbonus *ad Baronii annal. appar. exerc.* 1. §. 10. *Fuit opinio vetustissimorum Græcorum, nihil è rebus creatis perire, sed mutari duntaxat. mortem inane esse nomen sine re: nam revera mutationem esse, qam vulgus dicit mortem: qippe nihil creatum interire, sed formam aliam assumere.* (vide *ad l.* 9. §. 35.) *hoc est*, ubi illi dicere solebant, ἀλλοιοῦσθαι. Hoc avtem Joannes Philoponus *ad Aristot. de gener. & corrupt. l.* 1. ab Homerico illo *Odyss. π. v.* 181. sumptum existimat.

Ἀλλοῖός μοι, ξεῖν', ἐφάνης νέον, ἠὲ πάροιθεν.

Alter mihi hospes appares ab illo qi ante.

Ἀλλοῖος, inqit, non ἄλλος. ad qem locum Evstathium ex Grammaticis qibusdam inter ἀλλοίωσιν, ἑτεροίωσιν, & μεταμόρφωσιν distingventem vise sis. nam qòd ad illa Aristotelis *physic. l.* 5. *c.* 2. Ἡ μὲν οὖν μετὰ ποιὸν κίνησις ἀλλοίωσις ἔσω. *Motus igitur secundum qalitatem alteratio sit.* Simplicius; Ἔοικε τὸ τῆς ἀλλοιώσεως ὄνομα αὐτὸς ἐπιθεῖναι τῇ καθ' ποιὸν κινήσει. *Ipse videtur alterationis nomen motui secundum qalitatem imponere.* non erat qòd Nogarola falsitatis argueret, adductis ex Ocello Lucano, Timæo Locro, & Platone, (nam planum illum Hermetis titulo indutum, cui larvam Casavbonus *ad Baron. appar. exerc.* 1. §. 10. detraxit, nihil moramur) locis qibusdam, qibus illi τὴν κατὰ ποιὸν κίνησιν, ἀλλοιώσεως nomine designant. Neqe enim hoc voluit Simplicius, neminem Aristotele priorem de ista motûs specie vocabulum illud usurpâsse: sed confusâ generalique magis notione τὸ ἀλλοιώσεως ῥῆμα priscos illos usurpâsse, dum non τὴν καθ' ὑσίαν tantùm, qam φθορὰν dicimus, sed & τὴν καθ' ποιὸν etiam, eodem hoc nomine comprehendebant; qod Aristoteles accuratiùs ista distingvens; ad τὴν καθ' ποιὸν κίνησιν duntaxat restrinxit. itaqe in locis ipsis à Nogarola adductis Plato duo motûs genera statuit, τὴν ἀλλοίωσιν, καὶ τὴν περιφοράν, & τὸ κινούμενον πᾶν ἢ φέρεσθαι, ἢ ἀλλοιοῦσθαι. αὖται γὰρ, inqit, μόναι κινήσεις. ità ἀλλοιώσεως nomine, cum Marco istic, φθίσιν τε καὶ φθορὰν etiam comprehendit. *Corruptionem* itaqe nihil vult Marcus aliud esse, qàm *alterationem* qandam. Accedit Apollonius Thyanæus *Ep.* 66. sed adhuc παραδοξότερος, tam nec γίνεσιν, qàm φθορὰν inficiatus. Θάνατος οὐδεὶς οὐδενός, ἢ μόνον ἐμφάσει, καθάπερ οὐδὲ γένεσις οὐδενός, ἢ μόνον ἐμφάσει. τὸ μὲν γὰρ ἐξ ὑσίας τραπὲν εἰς φύσιν ἔδοξε γένεσις. τὸ δὲ φύσεως εἰς ὑσίαν καὶ ταῦτα θάνατος, ὅτε γιγνομένου καθ' ἑαυτὸ τινος ὕστερον, τοῦ μὲν διὰ παχύτητα τῆς ὕλης, τοῦ δὲ διὰ λεπτότητα τῆς ὑσίας, ὕσης μὲν ἀεὶ τῆς αὐτῆς, κινήσει δὲ διαφερούσης καὶ στάσει. *Mors nulla est, cujuscunqe tandem sit, nisi specie & apparitione tantùm: qemadmodum neqe generatio cujusqam est nisi duntaxat apparitione. Nam ipsa conversio ex substantia in naturam generatio videtur esse. Rursum in iisdem conversio naturæ in substantiam mors, qum neqe genceretur qidqam revera, neqe intereat unqam, solúmqe sub oculorum sensum cadat, & postea rursus evanescat, qorum illud qidem sit ob materiæ densitatem: hoc avtem ob substantiæ tenuitatem, qæ qum perpetuò maneat eadem, motu solùm differt & positione.* At è diverso Tertullianus *adv. Prax. c.* 27. *Transfiguratio interemptio est priştini. omne enim qodcunqe transfiguratur in aliud, desinit esse qod fuerat, & incipit esse qod non erat.* & clariùs adhuc *de resurr. carnis c.* 55. *Interpretabimur itaqe plenius & vim & rationem demutationis, qa fermè subministrat alterius carnis resurrectura præsumptionem, qasi demutari, desinere sit in totum, & de priştino perire. Discernenda est demutatio ab omni argumento perditionis. Aliud enim demutatio, aliud perditio. porrò non aliud, si ità demutabitur caro, ut pereat. peribit avtem demutata, si non ipsa permanserit in demutatione.* Servius *ad Æneid. l.* 6. *Elementorum perire, mutari est.*

Εἰς ἀλλοτρίωσιν ὄντων] ἀλλοίωσιν Xylander, rectè. qia ἀλλοιοῦσθαι præcesserat.

κὴ πρὸς τὸ φθείρεσθαι ἀμφόρως κατεσκευασμέ-
a L.2.§.11. νων · a πότερον γὰρ ἐπεχείρησεν ἡ φύσις αὐτὴ τὰ
l.9.§.35. ἑαυτῆς μέρη κακῶν, κὴ σκεπτικὰ τῷ κακῷ,
κὴ ἐξ ἀνάγκης ἔμπλοτα εἰς τὸ κακὸν πιεῖν, ἢ
ἔλαθεν αὐτὴν τοιά δε ἅπερ γενόμενα; ἀμφότερα
γὰρ ἀπίθανα. εἰ δέ τις κὴ ἀφέμενος τῆς φύσεως,
κὴ τὸ πεφυκέναι ταῦτα ἐξηγοῖτο, κὴ ὡς γελοῖον,
b L.8.§.18. ἅμα μὲν φάναι b πεφυκέναι τὰ μέρη ἕκ ὅλων με-
l.9.§.19. ταβάλλειν, ἅμα δ' ὡς ἐπί τινι τῶν παρὰ φύσιν
c L.8.§.15. συμβαίνοντα c θαυμάζειν, ἢ d δυσχεραίνειν; ἄλ-
d L.2.§.17. λως τε, κὴ e τῆς ἀναλύσεως εἰς * ταῦτα γινομέ-
l.3.§.16.
e L.2.§.17. νης, ἐξ ὧν ἕκαστον συνίσταται. f ἢ τοι γὰρ σκεδα-
l.4.§.5. σμὸς στοιχείων ἐξ ὧν συνεκρίθη, ἢ τροπὴ, g ἕκ μὲν
* ταὐτὰ
f L.6.§.4. στερεμνίων εἰς τὸ γεῶδες, ἕκ δὲ πνευματικῶν, εἰς τὸ ἀερῶ-
24. δες. ὥστε κὴ ταῦτα h ἀναληφθήναι. εἰς τὸν ἕκ ὅλων λό-
g L.17.§. γον, εἴτε i κὴ παλαιὸν k σκπυρισμένων, εἴτε l ἀϊδίοις
50. h L.4.§.14. ἀμοιβαῖς ἀνανεωμένων. κὴ τὸ στερέμνιον δὴ, κὴ τὸ πνευ-
i L.5.§.13.l. ματικὸν μὴ φαντάζου τὸ ἀπὸ τῆς γενέσεως. πᾶν γὰρ
11.§.1. k L.3.§.3. τοῦτο ἐχθὲς κὴ τρίτην ἡμέραν, m ἐκ τῶν σιτίων κὴ
l L.7.§.25. n ἐληλυθέναι ἀέρος τινὶ ἐπιῤῥοὴν ἔλαβεν. τοῦτο οὖν ὃ
m L.5.§.4. ἔλαβε, μεταβάλλει, οὐχ ὃ ἡ μήτηρ ἔτεκεν. ὑπόθες δ',
n L.6.§.15. ὅτι ἐκεῖνό σε λίαν περισπάσῃ ὁ τῷ ἰδίως πεπο-
o L.9.§.25.

& ad corrumpendum multifariam eſſent comparatæ. nunqid avtem dicemus, avt naturam ipſam inſtituiſſe partes ſuas malo afficere, & ità condidiſſe, ut in malùm incidere non nata tantùm eſſent, ſed in malum etiam neceſſariò inciderent? avt clam ipſâ iſtiuſmodi factas eſſe? nevtrum eſt veriſimile. ſin, miſſo qis naturæ nomine, ità nata eſſe dicere voluerit, vide qàm ridiculum ſit, ut qi dicat univerſi partes mutare natas, idem hoc ipſum mutare illas, tanqam quod præter rerum ipſarum naturam contingat, miretur & ægrè ferat: præſertim, alia ut mittam, cùm in eadem ipſa reſolvatur unumqodqe, ex qibus conſtiterat. avt eſt enim elementorum, ex qibus concretum fuerat, diſſipatio, avt converſio, qicqid eſt ſolidi in terram, qicqid aërii eſt in aërem; ut & iſta in univerſi rationem redigantur, ſive illud certo temporis ſpatio revoluto deflagret, ſive viciſſitudinibus perpetuis jugiter renovetur. qin & ſolidum illud avt aëreum nè cogites, qod ab ortu primo extitit. hoc enim, quod nunc habes, omne heri ac nudiuſtertius ab alimentis aëréqe attracto influxit. hoc ergò mutat, qod pòſtj acceptum eſt, non qod mater primò peperit. qanqam ponatur, illud ipſum te valde addicere huic peculiariter ſic affecto, ni-

ANNOTATIONES.

Τὰ ἑαυτῆς μέρη κακῶν] Ratiocinatio gemina ſuperiori; niſi qòd ibi ab impotentia, iſtîc ab ignorantia, qarum nevtra univerſi naturæ competat, argumentatio inſtituitur. *Malum & damnoſum aliqid, illa nec neſciens admiſerit.* vide *ad l.* 6. §. 41. & *l.* 8. §. 15. & *l.* 9. §. 34.

Εἰ δέ τις κὴ ἀφίμενος] Havd rectè ſatis iſta interpretes cepiſſe videntur. Ex aliorum qaſi mente iſta ſupponit: *Si qis*, inqit, *miſſâ naturæ illius univerſalis ordinatione*, qam ipſe forſan non agnoſcit, ità res eſſe ex ſuapte natura conſtituras dicat, ut eâ ratione corruptioni & mutationi ſint obnoxiæ, is ſanè ex ſuis ipſius rationibus ſtultitiæ redarguetur, qòd miretur & indignetur mutari qippiam qod mutari natum ſit. Vis avtem conſeqentiæ minùs claret, niſi primum illud ex aliena ſententia præſumptum & ſubſtratum intelligatur. vide *ad l.* 4. §. 5.

Θαυμάζειν] Seneca *Ep.* 101. *Qid eſt ſtultius, qàm mirari id alto die factum, qod omni poteſt fieri?* vide *l.* 8. §. 13.

Τῆς διαλύσεως εἰς ταῦτα] forſan, εἰς ταὐτὰ, *in eadem.* vide *l.* 4. §. 5. Epictetus *l.* 3. *c.* 13. Εἰς ὕβριν δεινὸν, ἀλλ' ὕβριν ἐγίνετο. εἰς τὰ φίλα καὶ συγγενῆ, εἰς τὰ στοιχεῖα. ὅσον ἦν ἐν σοὶ πῦρ, εἰς πῦρ ἄπεισιν. ὅσον ἦν γηδίου, εἰς γῆδιον. ὅσον πνευματίου εἰς πνευμάτιον. ὅσον ὑδατίου, εἰς ὑδάτιον. *Non in malam rem; ſed eò, unde ortus es, ad amica & cognata, ad elementa. Qantùm ignis in te fuit, ad ignem redit; qantùm terræ, ad terram; qantùm venti, ad ventum; qantùm aqæ, ad aqam.* Ἅπαντα γὰρ φθείρεται εἰς ταὐτ' ἐξ ὧν ἐστιν. *Omnia enim in illa, ex qibus fiunt, corrampuntur.* Ariſtoteles *metaphyſ. l.* 2. *c.* 4. Ità Gregorius Nyſſenus *de homin. opific. c.* 26. Ὁμολογοῦμεν τὴν διάλυσιν τοῦ σώματος, εἰς τὰ ἐξ ὧν συνίσταται γίνεσθαι. καὶ οὐ μόνον τὴν γῆν ἀναλύεσθαι, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀέρα, καὶ τὸ ὑγρὸν προσχωρεῖν τῷ ὁμοφύλῳ. καὶ ἑκάστων τῶν ἐν ἡμῖν πρὸς τὸ συγγενὲς τὴν μεταχώρησιν γίνεσθαι. *Confitemur reſolvi corpus hominis illas in partes, qibus ex partibus conſtat: neqe terram modò ad terram reduci; ſed & aërem & humorem ad ea qa generis ejuſdem ſunt, ſe conferre: omnibus in nobis partibus ad res ſibi cognatas tendentibus.*

Ἥτοι γὰρ σκεδασμὸς] vide *l.* 7. §. 32. & 49.

Εἰς τὸν ὅλον λόγον] vide *ad l.* 4. §. 14, 21.

Κατὰ περίοδον ἐκπυρωμένων] vide *l.* 3. §. 3. & *l.* 5. §. 13, 32.

Ἐχθὲς καὶ τρίτην ἡμέραν] *Heri & nudiuſtertius.* id eſt, nuperrimé. proverbialis formula, de re havd ità pridem geſta. Sed uſitatiùs pro eadem χθὲς καὶ πρώην dicitur Ariſtophani *vanis act.* 2. *ſc.* 6. *v.* 120.

— κρώμεθα τούτοις τοῖς πονηροῖς καλλιστοις
Χθές τε καὶ πρώην κοπίσι τῷ καλίστῳ κόμμασι.
— *utimur improbis illis & ferreis,*
Qi nuper & heri ſunt procuſi, notâ qàm peſſimâ.

Plato *de legib. l.* 3. *pag.* 804. *C.* Τὰ δ' ἄλλα ἄλλοις πάμπολλα, ὡς ἔπος εἰπεῖν, χθὲς καὶ πρώην γεγονότα. *Aliáqe aliis multa, ut ita dicam, heri & nudiuſtertius adinventa.* Idémqe *Alcib.* 2. *pag.* 453. *F.* Ὅμως δέ σε ὐκ ἀνήκοον εἶναι, ὑπό γε χθιζά τε καὶ πρωΐζά γεγενημένα. *Puto etiam audiviſſe te nonnulla heri ac nudiuſtertius geſta.* qomodo Jobi *c.* 8. *v.* 9. χθιζοὶ ἐσμεν. *Heſterni ſumus.* vide *ad l.* 4. §. 42. Strabo *l.* 1. de ſydere Canopo: Καὶ τὸν Κάνωβον, ἐχθὲς καὶ πρώην καλουμενούμενον. *Et Canopum, cui nuper admodum factum eſt nomen.* Plutarchus *de igne & aqa pag.* 956. *A.* Ὕδωρ μὲν, ὡς ἔστιν εἰπεῖν, ὅτε οὐκ ἦν ἀνθρώποις. οὐδέ τις εὑρετὴς λέγεται θεῶν ἢ ἡρώων. ἡ δὲ πυρὸς χρῆσις ἐχθὲς φασι καὶ πρώην ὑπὸ Προμηθέως [εὑρεθῆναι. πρὸ δὲ τούτου] βίος [ἄνευ] πυρὸς, οὐκ ἄνευ ὕδατος ἦν. *At verò dici non poteſt quando aqa caruerint homines: neqe ejus inventor deorum aliqis avt heroum perhibetur. Ignis uſus nuper adeò à Prometheo eſt repertus. Ita ſine igni, non abſqe aqa vita fuit.* ità enim locum illum ſupplendum avtumo. De Conſtantino Calamano Nicetas Choniates in *Manuel. l.* 4. *c.* 5. Ὡς τὸ γένος ἀκτεσθισμένος, κὴ χθὲς κὴ πρώην, εἰ ἔστιν εἰπεῖν, ἐγνώρισας. *Qi obſcurâ familiâ ortus nuper admodum notus eſſe cœperit.* Pro eodem νῦν καὶ χθὲς dixit Sophocles in *Antigon.*

Οὐ γάρ τοι νῦν τε κἀχθὲς, ἀλλ' ἀεί ποτε
Ζῇ ταῦτα, κ' οὐδεὶς οἶδεν ἐξ ὅτου φάνη.
Hæc namqe jura non hodie ac heri vigent.
Sed avo ab omni: initia in occulto latent.

Grotius. Ex qo emendandi Plutarchi codices, qi in *ſympoſ. l.* 8. *c.* 9. & *de commun. not. c.* 27. eódem alluſit. & χθὲς κὴ τρίτην, Heliodorus. *l.* 7. *pag.* 359. Τὸ ξένον μειράκιον προτετίμηται ἡμῶν, χθὲς κὴ τριτην παροσδόκητος. *Peregrinus hic adoleſcentulus prælatus eſt nobis & heri & hodie, obrepens qadam elegantia ſpecie.* Expreſſit hoc Catulli in *Epithalamio.*

Sordebant tibi villica
Concubina hodie atqe heri.

νῦν κὴ πρωΐ, Ariſtoteles *polit. l.* 7. *c.* 10. Ἔοικε δ' ὁ νῦν, ὥσπερ καὶ πρωΐ, τῶν εἶναι γυμνάσιον τοῖς περὶ πολιτείας φιλοσοφοῦσιν. *Videtur avtem non nunc, neqe paulò ante hoc notum fuiſſe his, qi de republica philoſophantur.* Hebræi dicunt, תמול שלשום ſive אתמול שלשום qod Græci vertunt, cum Marco noſtro, χθὲς, ſive ἐχθὲς κὴ τρίτην, & τρίτην ἡμέραν. *Geneſ. c.* 31. *v.* 2, 5. *Devt. c.* 19. *v.* 6. *Reg. l.* 1. *c.* 4. *v.* 7. & *c.* 10. *v.* 11. & *c.* 21. *v.* 5. & *lib.* 2. *c.* 5. *v.* 2. *Annal. l.* 1. *c.* 11. *v.* 2. aliqando etiam ἐχθὲς κὴ τρίτης. *Reg. l.* 4. *c.* 13. *v.* 5. qanqam laxius iſti, non pro *nuper* tantùm, ſed pro *jam olim* etiam uſurpant. Moſes *Exod. c.* 4. *v.* 10. גם מתמל גם משלשם qod Græci πρὸ τῆς χθὲς, & πρὸ τῆς τρίτης ἡμέρας. Latinus *ab heri & nudiuſtertius.* ſenſus eſt, *unqam antehac.* Cæterùm à priore illa formula havd multùm abhudit Platonis illud in *Euthydem. pag.* 190. Πάνυ γε πρεσβύτου. Πάνυ δὲ νεοπρεσβύτου οὐδέπω ὄντος σοφοῦ. *Anno ſuperiori, avt certè abhinc tertio nondum callebant.* Poſteriore Xenophontis illud *Hellen. l.* 3. Νῦν τε κὴ πάλαι. ἰσμὲν οἱ αὐτοὶ νῦν τε κὴ πάλαι. & *nunc & olim iidem ſumus.*

Τοῦτο οὖν ὃ ἔλαβε, μεταβάλλει, οὐχ ὃ ἡ μήτηρ ἔτεκεν] *Aliud*, inqit, *eſt qod nunc geris corpus, ſed & anima* (cùm aëreum qiddam hoc ſtatuat) *ab eis, qa mater tua enixa eſt*: cùm à cibo, qo veſceris, aëre, qem attrahis, maximam ſui partem, ex qa ea nunc conſtant, acceperint. vide *ad l.* 9. §. 20.

Ὑπόθες δ' ὅτι ἐκεῖνό σε λίαν προσπλάκῃ τῷ ἰδίως ποιῷ, οὐδὲν ἄνῃ, ὅπως, πρὸς τὸ νῦν λεγόμενον.] Iſtis, ut vitii ſuſpectis, Xylander notam adfixit. Caſaubonus qid ſecutus fuerit, non poſſum ex verſione aſſeqi. mihi aqam hærere agnoſco. interim obſervo verbum προσπλάκειν qod Stephani Theſavrus ille lucalentiſſimus non exhibet, Marco hîc uſurpatum; & in forma paſſiva qam vocant, Galeno, *de ſect. opt. c.* 20. verbis illis;

ἵνα

nihil tamen obstabit, qo minùs verum sit qod jam dictum est.

§. 8. Nomina tibi ubi sumpseris ista, boni, modesti, veracis, prudentis, unanimis, magnanimi, cave neqando transnomineris, & amittas denuò nomina ista; celeritérqe (siqid tale contigerit) ad ea revertaris. memineris avtem, prudentis nomen tibi denotare singularum rerum considerationem, animadversionémqe sedulam. unaἐδὲν ὅτι ὄιμαι πρὸς τὸ νῦν λεγόμενον.

§. 8. Ὀνόματα θέμενος σαυτῷ ταῦτα, ἀγαθὸς, αἰδήμων, ἀληθὴς, ἔμφρων, σύμφρων, ὑπέρφρων, πρόσεχε μήποτε μετονομάζῃ, καὶ ἀπολλύεις ταῦτα τὰ ὀνόματα, καὶ ταχέως ἐπάνιε ἐπ' αὐτά. μέμνησο δ', ὅτι τὸ μὲν ἔμφρον, ἐθέλει τό σοι [b] σημαίνειν [c] τιμὰ ἐφ' ἑκάστοις διαλληπτικῇ ἐπίστασιν, καὶ [d] τὸ ἀπερισπάστον. b L. 8. §. 22. c L. 8. §. 7. 26. d L. 6. §. 53.

τὸ

ANNOTATIONES.

ἵνα μὴ δοκῶμεν τῇ λέξει προσπλέκεσθαι. *Nè videamur vocabulo ipsi addicti esse*; avt *ei pertinaciter adhærere*. Forsan ergò Marci mens fuerit. *Suppone verò, illud qod à matre traxisti, ipsi ipsi qod nunc geris, & peculiares suas affectiones habet, te valde addicere, eidémqe qasi implicitum tenere, cùm nihil hoc faciat ad id qod nunc dicitur, nec propterea obstet, qò minùs verum id sit.* Sed ἐπίχω. locum certè vel vitiatum vel mutilatum suspicor.

Τῷ ἰδίως ποιῷ] Vide *l.* 9. §. 24.

§. 8. Ὀνόματα θέμενος] Flaccus *l.* 1. *Ep.* 16.

Tu rectè vivis, si curas esse qod avdis.

Et mox.

Cùm pateris sapiens emendatúsque vocari,
Respondésne tuo, dic sodes, nomine? — &c.

Vide Epictetum *Dissert. l.* 2. *c.* 10. De clerico, Hieronymus *ad Nepot. Interpretetur primò vocabulum suum, & nitatur esse qod dicitur.* Plato *Epist.* 4. Φαυερὺς ὲν δεῖ ἡμᾶς γενεσθαι, ὅτι ἐσμὲν τοιοῦτοι οἱοίπερ φαμέν. *Itaqe constare omnibus debet tales nos esse qales videri volumus.* Synesius *de regn.* Χρῆσαι δικαίως τῇ σεμνῇ προσηγορίᾳ τὸ σεμνὸ πράγματος. *Meritò augustum hanc augusta rei appellationem tibi vindicato.* Οὐ γὰρ τὰ ὀνόματα πίστις τῶν πραγμάτων ἐστὶ, τὰ δὲ πράγματα καὶ τῶν ὀνομάτων. *Neqe enim nomina rebus fidem adferunt, sed res nominibus.* Dio Prusæus *Orat.* 38. Præclarè Gregorius Nyssenus *de profess. Christ. pag.* 700. *B.* Ὥσπερ γὰρ εἴ τις ἰατρὸς, ἢ ῥήτωρ, ἢ γεωμέτρης καλεῖσθαι ποθήσειεν, οὐκ ἂν δέξαιτο τῇ ἀπαιδευσίᾳ τὴν ἐπωνυμίαν ἐλέγχεσθαι, μὴ ἐυρισκόμενος ἐπὶ τῆς πείρας ὃ ὀνομάζεται. ἀλλ' ὁ καὶ' ἀληθειάν τι τούτων προσαγορεύεσθαι θέλων, ὡς ἂν μὴ ψευδώνυμος ἡ κλῆσις ἐλέγχοιτο, αὐτῷ ἐπιμηδεύμασι τὴν προσηγορίαν πιστώσηται. τὸν αὐτὸν καὶ ἡμεῖς τρόπον, οἳ περ τὸν ἀληθῆ σκοπὸν τῷ Χριστιανῷ ἐπαγγέλματος ἐξετάζοντες ἑυρομεν, οὐκ ἂν εἰ εἰμεθα μὴ εἶναι τοῦτο, ὅπερ τὸ ὄνομα ὑπὲρ ἡμῶν ἐπαγγέλλεται; ὡς ἂν μὴ τὸ περὶ τοῦ πιθήκου διήγημα καὶ ἡμῖν ἐφαρμόσωσι. σκυδάζοιμι δὲ ἀληθῶς, ὅπερ ὀνομαζόμεθα, τοῦτο καὶ εἶναι διὰ τῆς ὑψηλῆς πολιτείας. *Qemadmodum enim si qis medicus, vel orator, vel geometra vocari desiderâsset, non admitteret ut propter imperitiam cognomen reprehenderetur, si facto periculo is non inveniretur, cujus nomine appellaretur: sed qi verò harum alicujus professionum nomine appellari vellet, ne falsò sumpta appellatio convincatur, ipso studio atqe exercitio fidem faceret appellationi; eodem-nos qoqe modo, si verum hominis Christiani professionis scopum scrutando invenerimus, nolumus non esse id, qod illud nomen pro nobis pollicetur, ne in nos etiam qadret id qod de simia vulgo narratur. Studeamus verè esse id, qod nominamur, per sublimem qoqe vitæ rationem.* subjungit mox de simia Alexandrina, apologum, qem & Lucianus *in apologia* narrat: ac concludit deniqe *pag.* 703. *A.* Εἰ μὲν ὲν τὸ μὲν ὄνομά τις τοῦ Χριστοῦ ὑποδύοιτο, ἔσα δὲ τῷ ὀνόματι τούτῳ συνθεωρεῖται, μὴ δεικνύοι τῷ βίῳ, καλαψεύδεται τοῦ ὀνόματος ὁ τοιοῦτος, καλὸ τὸ προλεχθὲν ἡμῖν ὑπόδειγμα, πρόσωπεῖον ἄψυχον, ἀνθρωπίνῳ χαρακτῆρι μεμορφωμένον, περιθεὶς τῷ πιθήκῳ. *Si qis igitur nomen qidem Christi sumat, qæ verò unà cum hoc nomine considerantur, vitâ non exprimat, neqe repræsentet: is nomen ementitur, juxta propositam à nobis similitudinem personam inanimam humana figura conformatam & assimilatam apponens.* Idémqe *de perfect. Christ. pag.* 709. *C.* ubi etiam fusissimè hoc idem prosequitur: Οὐκοῦν, ἐπειδὴ τοῦ μεγίστου τε καὶ θειοτάτου καὶ πρώτου τῶν ὀνομάτων γέγονε παρὰ τοῦ ἀγαθοῦ διατόπου ἡμῖν κατοικία, ὥστε τοὺς τῇ ἐπωνυμίᾳ εἴη τοῦ Χριστοῦ τιμᾶθίλας Χριστιανοὺς ὀνομάζεσθαι. ἀναγκαῖον ἂν εἴη, πάντα τὰ ἑρμηνευτικὰ τῆς τοιαύτης φωνῆς ὀνόματα καὶ ἐν ἡμῖν καθορᾶσθαι. ὡς μὴ ψευδώνυμον ἐφ' ἡμῖν εἶναι τὴν κλῆσιν, ἀλλ' ἐκ τοῦ βίου τὴν μαρτυρίαν ἔχειν. ὁ γὰρ ἐκ τοῦ καλεῖσθαί τι τὸ εἶναι γίνεται. ἀλλ' ἡ ὑποκειμένη φύσις, ὅτα δ' ἂν ἔσται τύχῃ, διὰ τῆς προσφυοῦς τῷ ὀνόματος σημασίας γνωρίζεται. *Quamobrem qum omnium maximum, & divinum, & primum nomen Domini nostri bonitas impertiverit, ut Christi cognomine decorati appellemur Christiani, necesse est, ut omnia nomina, qæ vocem hanc interpretantur, in nobis item conspiciantur expressa, nè falso vocati Christiani videamur, sed ex vita testimonium habeamus. Neqe enim ex appellatione res fiunt, sed earum subjecta natura, qacunqe tandem illa sit, apti nominis significatione declaratur.* Ignatius *ad Magnes.* Πρέπον ἐστὶ μὴ μόνον καλεῖσθαι Χριστιανὸς, ἀλλὰ καὶ εἶναι. ὠφέλιμον γὰρ τὸ λέγεσθαι, ἀλλὰ τὸ εἶναι, μεμάριον ποιεῖ. *Decet non tantum vocari, sed & esse Christianum. non enim dici, sed esse, beatum facit.* Ambrosius *de dignit. Sacerd. c.* 3. *Qod sumus professione, actione potius qàm nomine demonstremus: ut nomen congruat actioni, & actio respondeat nomini; nè sit nomen inane, & crimen immane. Nomen inane*; qia ut Salvianus *adverss. avar. l.* 4. *Parùm sunt vocabula, res ipsas non habentia.* Idémqe *de provid. l.* 4. *c.* 1. *Nomen sine actu atqe officio suo, nihil est.* Ubi & mox subdit demuo, *Vocabula nihil esse sine rebus. Crimen immane*, qia ut idem *ibidem. c.* 7. *Atrocius sub sancti nominis professione peccatur.* &, *c.* 11. *magis damnabilis est malitia, qam titulus bonitatis accusat; & reatus impii est pium nomen.*

Μήποτε μετονομάζῃ καὶ ἀπολλύεις] *nè qando ista nomina amittas* Xylander, ut legendum sit ἀπολλύοις. alioqi vertendum, *num aliqando amittis*, &c. Xenophon *œconom. pag.* 852. *B.* Φυλάττῃ γὰρ ἰσχυρῶς, μὴ ἀποβάλῃς τὴν ἐπωνυμίαν, τὸ ἀνὴρ καλὸς κἀγαθὸς κεκλῆσθαι. *Vehementer enim caves, ne cognomentum illud, qo vir bonus & honestus appellaris, amittas.* Cassiodorus *l.* 8. *Ep.* 18. *Sumpsisti nomen ex meritis: custodi, ut semper lateris veritate vocabuli. nam cùm omnis appellatio ad declarandas res videtur imposita, nimis absurdum est portare nomen alienum, aliud dici, qàm possit in moribus inveniri.* vide *l.* 3. §. 6. & *l.* 4. §. 16. & *l.* 6. §. 38. & Epictetum *ad l.* 9. §. 37. μετονομάζεσθαι, *transnominari.* Svetonius *de claris Gram. c.* 18. *L. Crassitius cognomine Pasides, mox Pansam sè transnominavit.*

Ἐβούλετό σοι σημαίνειν] *significare volebat.* id est, significabat. Galenus pariter *de affect. dignosc. & cur. c.* 1. τί ποτὲ βούλεται σημαίνειν. Et Aristoteles *Soph. elench. l.* 1. *c.* 13. Οἶλει τὸ μεταξὺ σημαίνειν. *significare vult.* id est, significat, σημαίνει. τὸ βούλεσθαι sæpenumero παρέλκει. Sic Aristoteles *polit. l.* 2. *c.* 2. Καὶ βούλεταί γ' ἤδη πολὶ εἶναι, πόλις, ὅταν αὐτάρκη συμβαίνει τὴν κοινωνίαν εἶναι τῷ πλήθυς. *Et vult qidem tum esse civitas, cum habet sufficientiam multorum societas.* εἶναι βούλεται. id est, ἀληθῶς ἐστι, &c. *est revera solétque dici.* Sylburgius. & *l.* 5. *c.* 10. Βούλεται δ' ὁ βασιλεὺς εἶναι φύλαξ, ὅπως οἱ κεκτημένοι τὰς οὐσίας, μηδὲν ἄδικον πάσχωσιν, ὁ δὲ δῆμος μὴ ὑβρίζηται μηδὲν. *Vult autem rex esse custos, ut qi divitias habent, nihil injustum patiantur, nec etiam populus afficiatur contumeliis. vult esse.* id est, est. Libanius *Orat.* 3. *pag.* 112. *C.* Καὶ κρείττονας φαίνεσθαι τῆς παροιμίας, ἢ τοῖς ὀφθαλμοῖς ὁρίζειν τὴν αἰδὼ βούλεται. *Ac fore, ut meliores apparerent adagio, qod pudorem oculis definire vult. definire vult.* id est, definit. Jacobus *Epist. c.* 4. *v.* 4. Ὃς ἂν οὖν βουληθῇ φίλος εἶναι τοῦ κόσμου, ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ καθίσταται. *Qicunqe ergò amicus voluerit esse mundi, inimicus Dei constituitur. qicunqe esse voluerit.* id est, qicunqe fuerit. τὸ θέλειν pariter usurpatum reperias, ut *suprà.* sic Plato in *sympos.* ἐὰν ἐθέλῃ παύεσθαι ὁ λύγξ. *si cessare voluerit.* id est, cessaverit singultus. Evripides *Troad. n.* 26.

Ἐρημία γὰρ πόλιν ὅταν λάβῃ κακὴ,
Νοσεῖ τὰ τῶν θεῶν, οὐδὲ τιμᾶσθαι θέλει.
Qum enim infelix solitudo civitatem occupârit,
Laboras deorum cultus, neqe dii coli solent.

sic Homerus *Il. ά. v.* 91. ἴυχεται εἶναι. *est.* Epiphanius *hæres.* 66. §. 9. Πλοῖα γὰρ θέλει λίγειν ἥλιόν τε καὶ σελήνην. *Navigia dicit Solem & Lunam.* Joannes *Evang. c.* 7. *v.* 17. Ἐάν τις θέλῃ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιεῖν. *Si qis voluerit qod ille vult facere.* id est, si qis fecerit. ità pro eo qod Matth. *c.* 20. *v.* 26, 27. & Marc. *c.* 10. *v.* 43, 44. ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι. *si qis voluerit fieri magnus inter vos* &c. πρῶτος εἶναι. *primus fieri.* Luc. *c.* 22. *v.* 26. habet. ὁ μείζων ἐν ὑμῖν, & ὁ ἡγούμενος. Disertissimè *Act. c.* 2. *v.* 12. τί ἂν θέλοι τοῦτο εἶναι; *Qid hoc esse velit? Qid hoc sibi vult?* sive, *Istud, qid est?* nos diceremus What may this be. Seneca *de ira. l.* 2. *c.* 9. *qid si qis irascatur?* & mox, *qid si mirari velit.* id est, *qid si miretur?* utì mox ibidem. vide *ad l.* 4. §. 6. & *l.* 5. §. 22.

Διαλαπτικὴν ἐπίστασιν] *scientiam de singulis rebus percipiendi* Xylander. *percipiendis*, forsan scripserat. melius Casavbonus, *objecti cujusvis enixam & intelligentem considerationem.* ἐπίστασιν, non ἐπιστήμην malim tamen διαλαπτικὴν *disceptativam* reddere. qomodo διάληψιν pro *disceptatione* Marcus usurpavit, *l.* 1. §. 10. ἐν τρόπῳ συνδιαλήψεως.

Ἀπερισπάστου] *Sine distractione* Casavbonus. *qi cogitationibus alienis non occupatur* Xylander. imò, *animadversionem sedulam, à negligentia & inadvertentia immunem.* id est, ut nihil negligat, & minùs animadversum transmittat, ità *l.* 5. §. 5. μὴ παρενθυμούμενος. *non negligens, non neglectim habens.* &

a Sup. §. 6. Inf. §. 11. τὸ ἦ σύμφρον, a τῷ ἐμέσιον ἀπόδεξιν τῶν ἐπὶ τὸ
b L. 5. §. 25. τῆς κοινῆς φύσεως ἀπονεμομένων. τὸ ἦ b ὑπέρ-
c L. 5. §. 26. φρον, τῷ ὑπ' ἐξέσιν ἓξ φρονέντος μερίς c ὑπερ-
λείαν ἢ τραχεῖαν κίνησιν τῆς σαρκός. καὶ τὸ δοξά-
ζεσθαι, καὶ τὸν θάνατον, καὶ ὅσα τοιαῦτα. ἐὰν οὖν
d L. 6. §. 2. l. 8. §. 1. διατηρῇς σεαυτὸν ἐν τούτοις τοῖς ἐνόμασι, d μὴ γλι-
χόμενος ἓξ ὑπ' ἄλλων καὶ τοῦτο ἐνομάζεσθαι, ἔσῃ
e L. 7. §. 2. ἕτερος, καὶ e εἰς βίον εἰσελθοῦσῃ ἕτερον. τὸ χὰρ ἐπι
f L. 4. §. 32. τοῖσον εἶναι, οἷος μέχρι νῦν γέγονας, καὶ ἐν βίῳ
τοιούτῳ, παρεμποδιζομένῳ καὶ μολύνεσθαι, λίαν ἐστὶν ἀναι-
σθήτου καὶ φιλοψύχου, καὶ ὁμοίου τοῖς ἡμιθρώτοις θηριομά-

nimis nomen, exceptionem eorum omnium ſponta-
neam, qæ à natura communi fuerint aſſignata.
magnanimi verò, ſubvectionem mentis ſupra o-
mnem lenem aſperúmve carnis affectum, ſupra
gloriolam, ſupra mortem, & ejuſmodi univerſa.
Intra nomina igitur iſta ſi te continueris, nec ut
alii his te titulis cohoneſtent concupiveris, alius
jam futurus es, qàm pridem fueras, aliámqe ini-
turus vitæ rationem. etenim talis perſiſtere, qalis
hactenus fueris; & in vita iſtiuſmodi fœdè volu-
tari ac diſcerpi, hominis eſt ſenſûs expertis planè
vitæqe nimis avidi, nec beſtiariis illis abſimilis,

qi

ANNOTATIONES.

l. 6. §. 50. *γίνεσθαι ἀπαρεθυμήτως. ſedulò attendere, atqe animum adhibere.* Sunt avtem vocabula iſta porticûs peculiaria, qæqe vix alibi reperias. aliud pavlò videtur, qod *l.* 7. §. 54. *Μήτι ἀκατάλληλον παρεισρυῇ. Ne qid incompertum clam ſubrepat.*

Σύμφρον] *Prudens* Xylander. *Concors*, potiùs, ſive *conſentiens*, qod & explicatio adjuncta docet.

Τὸ δὲ ὑπέρφρον] in ſeqiorem partem vocabulum hoc ſæpius uſurpatur. ità *ὑπέρφρων, ὁ ἀλαζὼν, inſolens, arrogans.* Ὑπέρφρων δὲ ἦτος ὁ Πολέμων, ὡς πόλεσιν ἀπὸ τοῦ πρύχοντος, δυνάσαις δὲ ἀπὸ τοῦ μὴ ὑφειμένου, θεοῖς δὲ ἀπὸ τοῦ ἴσου διαλέγεσθαι. *Polemon enim tantâ contumaciâ utebatur, ut cum civibus tanqam præſtans: cum principibus, ut neqaqam inferior: cum Diis, ut æqalis colloqi videretur.* Philoſtratus *in vit. Sophiſt. pag.* 534. qo loco & qàm inſolenter erga Antoninum Pium ſe geſſerit, narrat. Et indè *ὑπερφρονεῖν, ὑπερορᾶν, καταφρονεῖν. contemnere, deſpectui habere.* Thucydides *l.* 3. *pag.* 198. *C.* in *Cleon. Orat.* Πέφυκε γὰρ καὶ ἄλλως ἄνθρωπος τὸ μὲν θεραπεῦον ὑπερφρονεῖν, τὸ δὲ μὴ ὑπεῖκον θαυμάζειν. *Nam & alioqi naturâ comparatum eſt, ut qiſqe eos, à qibus colitur, contemnat: illos qi ſe non ſummittunt ad ipſius obſervantiam, admiretur.* verùm hîc cùm de voluptatum, dolorum, mortis ipſius contemptu ac qaſi conculcatione, ſuperatione ſaltem agatur, qomodo & Plutarcho *in Lacon. inſtit.* ἡδονῶν ὑπερφρονεῖν, *voluptates deſpicere*; & τὸ ὑπέρφρον pro *animi ſublimitate* Thucydidi *l.* 2. dicitur: lavdis ac decoris potiùs ſignificatum obtinet. nec diverſo ſenſu τὸ καταφρόνημα καὶ ἡ καταφρόνησις apud eundem Thucydidem eódem *lib. pag.* 148. *B.* in *Pericl. Orat.* uſurpatur: ubi ſuos hortatur, ἵνα μὴ τοῖς ἐχθροῖς ὁμόσε, μὴ φρονήματι μόνον, ἀλλὰ καὶ καταφρονήματι. εὔτυχημα μὲν γὰρ καὶ ἀπὸ ἀμαθίας ἐντυχεῖν καὶ δειλῷ τινι ἐγγενέσθαι. καταφρόνησις δὲ, ὃς ἂν καὶ γνώμῃ πιστεύῃ τῶν ἐναντίων προέχειν. *Conveniteqe adverſus hoſtem ire nos, non modò confidentes, ſed etiam deſpicientes hoſtes. Siqidem confidentia ex improviſa qoqe proſperitate in ignavum etiam aliqem cadit: deſpicientia verò innaſcitur ei, qi ex providentia credit ſe hoſtibus ſuperiorum fore.*

Τὴν ὑπέρτασιν τοῦ φρονοῦντος μερίς ὑπερ λείαν ἢ τραχεῖαν κίνησιν] *Evectionem*, ſive *elevationem mentis ſuprà omnem voluptatem & dolorem.* uſitata enim eſt Marco periphraſis illa hoc ſenſu, λείας καὶ τραχείας κινήσεως. vide *l.* 4. §. 3. & *l.* 5. §. 26. ὑπέρτασις vocabulum ſatìs infreqens. Verùm verbum ipſum *ὑπερτείνειν* crebriùs uſurpatur, eodem ipſo ſenſu, qo nomen hîc ſumitur. Sic enim Ariſtoteles *ethic. l.* 3. *c.* 1. ἃ καὶ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ὑπερτείνει, καὶ μαθεῖν ἂν ὑπομείναι. *qa naturam humanam tranſcendunt, nec ſuſtinere qiſqam poſſit.* Et Thucydides *lib.* 2. Ἀπὸ κερκίδων δύο ὑπερτεινουσῶν ὑπὲρ τὸ τεῖχος. *Ex duabus antennis murum tranſcendentibus, ſive ſupra murum ſe attollentibus.* & indè *ὑπερτείνης, τὸ ὑπερέχον.* Svidas.

Μὴ γλιχόμενος τοῦ ὑπ' ἄλλων ταῦτα τοῦτο ἐνομάζεσθαι] Flaccus pariter *l.* 1. *Epiſt.* 16.

Vir bonus ac prudens dici delector, ego ac tu.
Qi dedit hoc hodie, cras, ſi volet, avferet; ut ſi
Detulerit faſces indigno, detrahit idem.
Pone, meum eſt, inqit: pono, triſtiſqe recedo.
Idem ſi clamet furem, neget eſſe pudicum,
Contendat laqeo collum preſſiſſe paternum,
Mordear opprobriis falſis? mutémve colores?
Falſus honor juvat, & mendax infamia terret,
Qem niſi mendoſum & mendacem? —

Seneca *Ep.* 59. *Illud præcipuè impedit, qòd citò nobis placemus: ſi invenimus, qi nos bonos viros dicat, qi prudentes, qi ſanctos, agnoſcimus. nec ſumus modicâ lavdatione contenti: qicqid in nos adulatio ſine pudore congeſſit, tanqam debitum prendimus. optimos nos eſſe, ſapientiſſimos, affirmantibus aſſentimur; cùm ſciamus illos ſæpe mentiri. adeóqe indulgemus nobis, ut lavdari velimus in id, cui contraria qàm maximè ſacimus.* Lipſius *cent.* 1. *Epiſt.* 77. *Mihi ſententia de me, niſi apud me, non ſertur; nec qis ſim, alios rogo.* hoc eſt qod Apoſtolus ad *Cor. Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 3. Ἐμοὶ δὲ ἐλάχιστόν ἐστιν, ἵνα ὑφ' ὑμῶν ἀνακρίνω, ἢ ὑπὸ ἀνθρωπίνης ἡμέρας. *Mihi verò pro minimo eſt, qod à vobis dijudicer, aut ab humano judicio.*

Φιλοψύχου καὶ ὁμοίου τοῖς ἡμιθρώτοις θηριομάχοις] Alluſit A eódem Seneca, qò Marcus iſtîc *Epiſt.* 94. videndus *ad l.* 4. §. 47. Verúm ille moræ tantùm brevitatem notans in mortis dilationem enixiùs expetentibus; Marcus miſeram fœdámqe vitæ ſortem ipſâ morte etiam minùs tolerabilem. de qa & Seneca *Epiſt.* 101. Indè illud *Mæcenatis turpiſſimum votum, qo & debilitatem non recuſat, & deformitatem, & uvviſſimè acutam crucem, dummodo inter hæc mala ſpiritus prorogetur.*

Debilem facito manu,
Debilem pede, coxâ:
Tuber aſtrue gibberum;
Lubricos qate dentes.
B *Vita dum ſupereſt, bene eſt.*
Hanc mihi; vel acutam
Subde ſuſtineo crucem.

(ità reſtituit, Lipſio feliciùs, puto, Acidalius, qæ corruptiſſima priùs proſtabant) *qod miſerrimum erat, ſi incidiſſet, optatur; & tanqam vita petitur, ſupplicii mora: contemptiſſimum putares, ſi vivere vellet uſqe ad crucem. Tu verò, inqit, me debilites licet, dum ſpiritus in corpore fracto & inutili maneat: deprayes licet, dum monſtroſo & diſtorto temporis aliqid accedat: ſuffigas licet, & acutam ſeſſuro crucem ſubdas. eſt tanti, vulnus ſuum premere, & patibulo pendere diſtrictum, dum* C *differat id qod eſt in malis optimum, ſupplicii finem. eſt tanti, habere animam, ut agam. qid huic optes, niſi deos facile? qid ſibi vult iſta carnifex effeminata turpitudo, qid timoris dementiſſimi pactio? qid tam fœda vita mendicatio? huic putas unqam recitáſſe Virgilium,*

Uſqe adeóne mori miſerum eſt? —

optat ultima malorum, & qa pati graviſſimum eſt, extendi & ſuſtineri cupit: qâ mercede? ſcilicet, vita longioris. qid avtem hujus vivere eſt? diu mori. invenitur aliqis qi malit inter ſupplicia tabeſcere, & perire membratim, & totiens per ſtillicidia amittere animam, qàm ſemel exhalare? invenitur qi velit ad-
D *actus ad illud infelix lignum, jam debilis, jam pravus, & in fœdum ſcapularum ad pectoris tuber eliſus, cui multa moriendi cauſſa etiam citra crucem fuerant, trahere animam tot tormenta tracturam? nega nunc magnum beneficium eſſe natura, qòd neceſſe eſt mori. Multi pejora paciſci adhuc parati ſunt: etiam amicum prodere, ut diutiùs vivant, & liberos ad ſtuprum manu ſuâ tradere, ut contingat lucem videre tot conſciam ſcelerum. Excutienda vita cupido eſt: diſcendumqe nihil intereſſe qando patiaris, qod qandoqe patiendum eſt. qam bene vivas referre, non qamdiu. ſæpe avtem in hoc eſſe bene, nè diu.* Vide *ad l.* 4. §. 40. & *lib.* 8. §. 58. & *l.* 9. §. 2. Avguſtinus *Ep.* 45.
E *Qantis laboribus agitur, ut longiore tempore laboretur, & mors cùm impendere ceperit, ideò cavetur, ut diutiùs timeatur? qibus excruciantur doloribus, qi curantur à medicis, & ſecantur? nunqid ut non moriantur? non, ſed ut aliqanto ſeriùs moriantur. multi cruciatus ſuſcipiuntur certi, ut pauci dies adjiciantur incerti. Et nonnunqam ipſis doloribus victi continuò moriuntur, qos mortis timore ſuſcipiunt. Et cùm omnino non eligant vitam finire nè doleant, ſed dolere nè finiant, accidit eis ut doleant & finiant: non ſolùm, qia & ſanati utiqe vitam finiunt poſt dolores, qa tantis comparata, nec ſempiterna eſſe poteſt, qia mortalis eſt; nec diuturna, qia tota brevis eſt; nec de ipſo brevi*
F *ſpatio ſui ſecura, qia ſemper incerta eſt: verùm etiam, qòd aliqando eam dolore finierunt, qam nè finirent, dolere voluerunt.* Sophocles *Ajace:*

Αἰσχρὸν γὰρ ἄνδρα τῷ μακρῷ χρόνῳ βίου,
Καινοῦσθαι ὅστις μηδὲν ἐξαλλάσσεται.
Τί γὰρ παρ' ἡμας ἡμέρα τέρπειν ἔχει
Προσθοῦσα, κἀναθοῦσα τῷ γε καὶθανεῖν;
Οὐκ ἂν πριαίμην ἥδιτος λόγῳ βροτὸν,
Ὅστις * κενοῦσθαι ἐλπίσιν θεραπεύεται.
Ἀλλ' ἢ καλῶς ζῆν, ἢ καλῶς τεθνηκέναι
Τὸν εὐγενῆ χρή· πανθ' ἁπλοῦς λόγος.
Optare vita ſpatia longæva viro
G *Deforme, nullum cui levamentum eſt mali.*
Nam qid diei rurſus & rurſus dies
Adjecta prodeſt, amplians ſemper mori?
Me judice nullius pretii eſt homo,
Cui ſpes inanis credulam mentem fovet.

Pul-

* καλοῦσθαι Henricus Stephanus.

qi ſemiadeſi, vulneribus ſaniéqe oppleti, in diem craſtinum tamen reſervari ſupplicant, iiſdem ungvibus morſibúſqe iidem ejuſmodi planè objiciendi. tu verò in nomina pavca hæc inde te. & ſiqidem in illis perſiſtere potes, perſiſtas, tanqam in fortunatorum inſulas qaſdam trajectus; ſin excidere, nèc ſtatum tueri poſſe te ſenſeris, in angulum aliqem, ubi poſſis aliqid, avdacter te conferas; vel etiam è vita omnino diſcedas, nec iratus tamen, ſed ſimpliciter, liberè, modeſtè, hoc unum duntaxat in vita memoratu dignum executus, qòd è vita ſic exieris. ad nominum avtem iſtorum recor-

χοις, ὅι τινες μεσοὶ τραυμάτων καὶ λύθρῳ, ὥσ-
καλῶσιν ὅμως a εἰς τὸν ἄυλιον φυλαχθῆναι, πα- a L.4.§.15. 47.50.
ραβληθησόμθροι τοῖσι τοῖς αὐτοῖς ὄνυξι καὶ δήγμα-
σιν. ἐμβιβασον ἓν σαυτὸν εἰς b τὰ ὀλίγα ταῦτα ὀνό- b L.2.§.5.
ματα. κἂν μὲν ἐπ' αὐτῷ μένῃ δύνῃ, c μένε, ὥσπερ c L.6.§.30.
εἰς μακάρων τινὰς νήσους μεταναστεύσων. ἐὰν δ' αἰσθῇ
ὅτι σκαπτόμενος, καὶ ἀ πολεμούμενος, ἄπιθι ταχέως εἰς
γωνίαν τινὰ, ὅπου κρατήσῃς. ἢ καὶ παντάπασιν d ἔξ- d Inf. §.32.
ιθι τοῦ βίου, μὴ ὀργιζόμενος, ἀλλὰ ἁπλῶς καὶ ε- l.8.§.47.
λευθέρως, καὶ αἰδημόνως, e ἕν γε τοῦτο μόνον προέξας e L.6.§.2.
ἐν τῷ βίῳ, τὸ ἅτως ἐξελθεῖν. πρὸς μὲν τοὶ τὸ f μεμνῆσθαι f L.3.§.11.

ANNOTATIONES.

Pulcram agere vitam, nobilem, aut pulcrè decet
Obire. habes quodcunqe dicendum fuit.

Grotius. Idémqe *Electrâ*:

Τί γὰρ βροτῶν ἂν τοῖς κακοῖς μεμιγμένον,
Θνήσκειν ὁ μέλλων τὸν χρόνον κἀξ- φέροι;
Morte appetente, qem cingunt hominem mala,
Dilatio brevicula qid lucri ferat?

Grotius.

Οὐκοῦν τὸ μὴ ζῆν κρεῖσσον ἢ ζῆν κακῶς.
Indecorâ vitâ satius est non vivere.

Evripides Pirithoo, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 122. contrà planè qàm apud eundem Iphigenia *in Avlide*,

—— *μαίνεσθαι δ' ὅστις ἵεται*
Θανεῖν. κακῶς ζῆν κρεῖσσον, ἢ θανεῖν καλῶς.
—— *desipit qi vult mori:*
Malisqe vivere malè, qàm mori bene.

Lipsius, sive, ut Grotius.

—— *qi mori properat, furit.*
Meleſta vita melior, qàm pulcrè mori.

ubi *modeſta* pro *meleſta* perperam proſtat. Seneca *Ep.* 77. *Cæſar, cùm illum transeuntem per Latinam viam, unus ex cuſtodiarum agmine, demiſſâ usqe in pectus vetere barbâ, rogaret mortem, Numqid enim, inqit, vivis?* Et de Herodico Plato *polit. l.* 3. Et ex Platone Plutarchus *de tard. numin. vind.* qi cùm in morbum inſanabilem incidiſſet, γυμναστικὴν ἰατρικῇ primus hominum adjunxit, eâqe ratione vitam diutiùs ſuſtinuit, ὅτι μᾶλλον ἐκόλασε τὸν θάνατον ἀνθ' ἑαυτῶν καὶ τοῖς ἀνοίαις ἐποίησεν. *non vitam illum ſed mortem ſibi, ſimiliterqe laborantibus diuturniorem reddidiſſe. Plurimum* avtem *refert, vitam aliqis extendas, an mortem.* Seneca *Ep.* 68. Hinc Oedipi qerela illa de filiæ pietate importuna in Senecæ, ſi Senecæ ſaltem, *Thebaid.*

—— *Qid me, nata, peſtifero tenes*
Amore vivum? funus extendis meum,
Longáſqe vivi ducis exequias patris.
Aliqando terrâ corpus insvisum tego.
Pectas honeſtâ mente, pietatem vocas
Patrem inſepultum trahere. qi cogit mori
Nolentem, in æqo eſt, qiqe properantem impedit.
Occidere eſt, vetare capientem mori.
Non tamen in æqo eſt: alterum gravius reor.
Malo imperari, qàm eripi mortem mihi.

Gregorius Nyſſenus *Orat. Catech. c.* 8. *p.* 491. *B.* Τὸ ζῆν δὲ τῶν ναυαβυμίων ἀπόλαυσιν ἀριστὸν ἴσι τοῖς τῷ βίῳ μετέχουσι. ὡς εἴγέ τις ἐν ὀδύναις διαβιάῃ, παρὰ πολὺ τῷ τοιούτῳ τὸ μὴ εἶναι τοῦ ἀλγεινῶς εἶναι προαιρετέον κρίνειν. *Vivere eſt eligendum iis qi vitæ ſunt participes propterea qod fruantur iis qæ ſunt grata ei & jucunda. Nam ſi qiſpiam in doloribus & angoribus vitam exigeret, ei longè præſtabilius judicatur non eſſe qam eſſe in dolore.*

Θηριομάχοις] qi cum beſtiis depugnaturi committebantur, vel eiſdem laniandi objiciebantur, *beſtiariis.* indè θηριομαχεῖν Pavlo Apoſtolo uſurpatum, *ad Corinth. Ep.* 1. *c.* 15. *v.* 32. ſed ſenſu, puto, diverſo. de qo alibi, cum Deo bono dicturi ſumus.

Τοῖς ἀυτοῖς ὄνυξι καὶ δήγμασι] Micyllus apud Lucianum in *Cataplo. p.* 432. Πρῶτον μὲν σύμπαντες οἱ αὐτοὶ ὀδόντες περιμένουσιν. *Sive primum, ſive poſtremum, iidem me dentes manent.* vide *ad l.* 4. §. 47.

Ἐμβιβασον δὲ σαυτὸν εἰς τὰ ὀλίγα ταῦτα ὀνόματα.] Mericus Caſavbonus metaphoram eſſe avtumat *à navem conſcendentibus* ductam. atqe ità τὸ ἐμβιβάζειν qandoqe uſurpatur. Libanius *de ſervit. Orat.* 31. *p.* 644. *A.* Ὑπὸ τῆς μοίρας εἰς ταῦτ' ἐμβιβασθεὶς, ἀντὶ τῆς ἀρούρας πέλαγος ἔσχισα. *A ſorte fatali in navem intruſus pro terra pelagus ſcindit.* Plato ἐμβιβάζω σε εἰς πλοῖον. Eò magis forſan, qia de *inſulis* ſubjunctum eſt. poteſt tamen & ab *aqis*, ſive *balneariis*, ſive *tinctoriis* tractum videri. de his enim τὸ ἐμβιβάζειν qoqe dicitur. Dioſcorides *lib.* 1. *cap.* 189. Ἐμβιβάσθω ἐν βαλανείῳ. *In balneum deſtendatur.* & Galenus *ad Glavcon. l.* 1. *c.* ἐμβιβάζω σε τῷ ὕδατι. ut ſit ſenſus, *inde, immitte, ingere, immerge te penitus in iſta; ut eis, qaſi totus tinctus ſis.* Sicut δικαιοσύνῃ βεβαμμένον, *juſtitiâ imbutum*, dixit *lib.* 3. §. 4. Ità Iſchomachus apud Xenophontem in *Oeconom. p.* 856. *C.* Πειρᾶμαι ἐμβιβάζειν εἰς τὴν δικαιοσύνην τοὺς οἰ-

A κέτας. *Conor efficere, ut in juſtitia mei famuli proficiant.* Syneſius *de regn. p.* 29. Ἀυτὸς ἑαυτὸν ἐμβιβάσας τῷ τοιούτῳ τῆς ζωῆς εἴδει. *Itaqe à ſeipſo in id vitæ genus introductus.* Eligat qivis qod arriſerit magis.

Εἰς μακάρων τινὰς νήσους μετωκισμένῳ] Ità Ariſtides *Or. ſ. Sacr.* 1. *p.* 494. Ἤδη μέν τις καὶ ἄλλος χρησῷ τινος ἀυτῷ συμβάντος, καὶ βυλόμενος ἐνδείξασθαι τὴν ἡδονὴν, εἶπεν, ὡς ἄρα εἴη πλὴν ἢ δὶς πλάσιος γεγονώς. ἄλλος δέ τις, ὡς ἐν μακάρων νήσοις εἴην δοκοίη. *Alii qidem olim, cùm qid ipſis feliciter accidiſſet, & natam ſibi ex ea re voluptatem vellet oſtendere, plus duplo ſe majores eſſe factos dixerunt: alii verò ſe in beatorum eſſe inſulis videri.* Senem forſan Ariſtophaneum in animo habuit, qi in *Veſpis.*

B

—— ἔγωγ'
Ἡυξαιόμην ἂν εὐθύς.
Κἂν μακάρων δικάζειν
Ἀυτὸς ἔδοξα νήσοις,
Ἡδόμενος λέγοντι.
—— *hæc mihi*
Grata qidem audienti,
Ut videar beatas
Incolere inſulas, &
Judiciis præeſſe.

C Libanius *Naniâ in Daphn. Apoll. incend.* τίς δ' ἂν ἐκόθησε τὰς τῶν μακάρων νήσους; *qis non beatorum inſulis locum illum præoptâſſet?* Alluſit uterqe ad *inſulas* illas, *μακάρων* Græcis dictas, *fortunatas*, & *fortunatorum*, Latinis: de qibus Strabo *Geograph. l.* 1. & 3. & ex eodem Evſtathius *ad Odyſſ. δ.* & Caſavbonus *ad eundem.* Diodorus Siculus *l.* 5. extremo. Philoſtratus *vit. Apollon. l.* 5. *c.* 1. Plutarchus in *Sertor.* Plinius *Hiſtor. Nat. l.* 6. *c.* 32. Mela *l.* 2. *c.* 7. Plavtus *Trinumm. Act.* 2. *Sc.* 4. Eas depingit nobis Flaccus *Epod.* 16. & Muretus *var. lect. l.* 5. *c.* 1. Eò poſt mortem migrare credebant, an fingebant, animas eorum, qi hic piè probéqe degerant. qa de re viſendi Heſiodus *l.* 1. D *v.* 169. Pindarus *Olymp.* 2. Plato in *Gorg.* & ex horum utroqe Plutarchus *ad Apollon.* & Clemens *Strom. l.* 4.

Ἄπιθι θαῤῥῶν εἰς γωνίαν τινὰ] Simile qiddam Epictetus *l.* 2. *c.* 13. Philoſophiæ nomen ambienti cuidam, qi qod profiteri volebat, præſtare non poterat: Σὺ δὲ ἐπὶ τὰς ἀυτῷ βάδιζε, καὶ ἐκεῖσε ἀποσῆς μηδέποτε. εἰς τὴν γωνίαν ἀπιθὼν κάθησο, καὶ πλάκα συλλογισμοῦ, καὶ ἄλλῳ πρότεινε. οὐκ ἔχει δ' ἐν σοὶ πόλεως ἡγεμὼν ἀνήρ. *Tu verò ad tua te confer to, neqe unqam ab illis recedito; in angulum aliqem te recipe, ſede, ſyllogiſmos necte, qos aliis proponas. Neqe enim in te eſt vir qi civitatem regat.*

E Ἔξιθι τοῦ βίου] vide *ad l.* 9. §. 2. Diogenes cuidam excuſanti ſe, tanqam πρὸς φιλοσοφίαν ἀνεπιτήδειον, *Philoſophiæ ſtudio inidoneum*; Τί οὖν ζῇς, εἰ τὸ καλῶς ζῆν σοὶ μέλει σοι; *Qid igitur*, inqit, *vivis, ſi bene vivere non curas?* Laërtius *l.* 6. *Diogenes* ex parte accedit Ariſtoteles *Ethic. l.* 3. *c.* 9. Ὅσῳ δὲ μᾶλλόν τις τὴν ἀρετὴν ἔχῃ πᾶσαν, καὶ εὐδαιμονέστερος ᾖ. τῷ τοιούτῳ μάλιστα ζῆν ἄξιον. *Qo magis omni virtute ornatus & felicior fuerit, ejuſmodi vir maximè dignus eſt qi vivat.* Cynicus idem humerum ſavcius, cur è vita non exederet ſciſcitanti, reſpondit. Τοὺς εὐδοκιμεῖν δὲ δεῖ πρότερον ἐν τῷ βίῳ, καὶ ἃ δεῖ λέγειν, τίνας γε ζῆν προσήκειν. τοῖς δὲ μὴ εὐδόσι τά τε λοιπὰ καὶ τὸ F πρωΐαν, ἀποθανεῖν ἐν καλῷ εἶναι. *Eos qi ſcirent, qæ in vita fieri dicique conveniret, in vita manere æqum eſſe: illis verò neqe qid diendum ſit noverint, opportunum moriendi tempus eſſe.* Ælianus *l.* 10. *c.* 11. id qod Flaccus *l.* 2. *Epiſt.* 2.

Vivere ſi rectè nescis, diſcede peritis.

Ἓν γε μόνον τοῦτο προέξας] *cùm id unum in vita egeris, ut eo modo diſcedas* Xylander. atqi nihil minùs in vita egit, qi ignavè prorſus inſipientérqe ſe geſſerit. melius itaqe Caſavbonus (qi Xylandri tamen illud etiam in contextum ſuum admiſit) *cùm hoc unicum in vita laude dignum geſſeris, qod hoc modo è vita exieris.* id qod Othoni Sylvio competere poſſit; de qo Dio Caſſius *l.* 64. *p.* 733. *C.* Κἀκεῖνό γε μὴ ἀνθρώπων ζήσας, κάλλιστα ἀπέθανε. καὶ παντελῶς τὴν ἀρχὴν ἁρπάσας, ἄριστα ἀυτῆς ἀπηλλάγη. *Quinqe peſſimè omnium vixiſſet, mortuus eſt honeſtiſſimè: & imperio, qod æqiſſimè rapuerat, optimè deceſſit.* Itaqe ut Plutarchus in *Othon. p.* 1075. *A.* Ἀπέθανε δὲ, ἀπολιπὼν μὴ χείρονας, μηδ' ἐλάττονας, τῶν τὸν βίον αὐτῷ ψιγόντων, τὸ-

τ' ὀνομάτων, μεγάλως συλλήψεσθαί σοι, τὸ μεμνῆσθαι θεῶν, καὶ ὅπως ὑπὸ πολλῶν βούλονται, ἀλλὰ ἐξομοιοῦσθαι ἑαυτοῖς τὰ λογικὰ πάντα. καὶ εἶναι, τὴν μὲν συκῆν τὰ συκῆς ποιοῦσαν, τὸν δὲ κύνα, τὰ κυνὸς, [a] τὴν δὲ μέλισσαν, τὰ μελίσσης, [b] τὸν δὲ ἄνθρωπον, τὰ ἀνθρώπου.

a L.5.§.1.
b L.8.§.26.

§.9. * Μίμου, * πόλεμου, φόβοι, νάρκαι, δουλεῖαι, καθ' ἡμέραν ἀπαλείψεταί σε τὰ ἱερὰ ἐκεῖνα δόγματα, * ὁπόσα [c] * ὁ φυσιολογητὸς φαντάζῃ καὶ ὑποπέμπεις. δεῖ δὲ πάντα ὑπὸ

* Λοιμὸς, Xyl.
* Πόλεμος, * Πόσα Mer.
c L.8.§.13.
* Ἀφυσιολογήτως f. L.9.§.41. Inf.§.31.

§.9. Mimus, bellum, terror, torpor, ſervitus, decreta illa ſacra tua ni caveas, expungent qotidie, qæcunqe è ſtudioſa rerum naturæ contemplatione concepta in mente recondis. oportet avtem unumqodqe

dationem, multùm conducét meminiſſe Deorum, qòdqe nolunt illi ratione præditos ipſis adulari, ſed ſimiles ipſis fieri. meminiſſe &, ficum eſſe qæ ea qæ ficûs ſunt facit; canem, qæ canis; apem, qæ apis; & hominem pariter, qi qæ hominis.

ANNOTATIONES.

ἐκπεπῶντας τὸν θάνατον. βιάσας γὰρ οὐδὲν ἐπιεικέστερον Νέρωνος, οὐδὲ ἀκίβδηλον εὐγνώμονέστερον. *Mortuus reliqit non inferiores, neqe pauciores, qi mortem ipſius laudibus ferrent, qàm qi inſectarentur vitam. Nam cùm nihilo Nerone modeſtiùs vixiſſet, mortuus eſt generoſius. Per qa factum putem* (inqit Svetonius *l.* 8. *c.* 12.) *ut mors ejus minimè congruens vitæ, majori miraculo ſuerit.*

Οὐ κολακίνεσθαι ὑπὸ θέλουσιν] Deus à mortalibus non adulationem, ſed imitationem & obſeqium poſcit. Hinc reprehenſiones illæ, *Pſal.* 50. *v.* 16, 17. & *Pſal.* 78. *v.* 36, 37. Eſaj. *c.* 1. *v.* 11,-16. &, *cap.* 66. *v.* 3. Jerem. *c.* 7. *v.* 9, 10, 21, 24. Ezech. *c.* 20. *v.* 39. Luc. *c.* 6. *v.* 46. Non poſſum continere me, qin ſubjiciam inſignes illos è ſcena, qi cothurnum certè, non ſoccum reſipiunt, verſus; qorum meminere Porphyrius *de non edend. animant. l.* 2. & Clemens *Strom. l.* 7. & Cyrillus *adverſ. Julian. l.* 9.

Τίς ὦδε μωρὸς καὶ λίαν ἀνεμένος
Εὐπίστος ἀνδρῶν, ὅστις ἐλπίζει θεὺς
Ὀσῶν ἀτάρκων. καὶ χολῆς πυρουμένης,
Ἃ καὶ κυσὶν πεινῶσιν ἀχὶ βρώσιμα,
Χαίρειν ἀπαρχῇ, καὶ γέρας λαχεῖν τό δι,
Τοῦτ' τι τοῖσι δεῶσιν ἐκτίνειν χάριν,
Κἂν λῃσαὶ, κἂν πειρατὰ, κἂν τύραννοι δὴ
Τύχωσιν ὄντες; ----

Qis gente in hominum tam ſupinè credulus,
Avt ſtultus adeò eſt, qi deos exiſtimet,
Sev bilis uſta, ſive nuderum oſſium,
Prójecta qa vix tangat eſuriens canis,
Gavdere donis, idqe honori ducere,
Facientibúſque gratiam reponere,
Sive ii latrones, ſive pirata ſient,
Sive & tyranni?

Εὐπίστος ex Porphyrio repoſui, qod apud alios ἄπιστος legitur. ἔυπιστος, qi Ebræis נבד *credulus, fatuus.* de qo Solomon, *Prov. c.* 14. *v.* 15. Ἄκακος πιστεύει παντὶ λόγῳ. *Fatuus credit omnibus rebus.* Extrema, qæ reliqi omiſerunt, ſed cumprimis ad rem præſentem faciunt, ex Clemente attexui.

Ἐξομοιοῦσθαι ἐαυτοῖς] Marcus à Juliano in *Cæſarib. pag.* 91. inducitur Sileno percontanti, τί κάλλιστον τῷ βίῳ τέλος; *qis pulcerrimus vitæ finis?* reſpondens, τὸ μιμεῖσθαι τοὺς θεούς. *Deos imitari.* verùm amplius aliqid ſonare videtur τὸ ἐξομοιοῦσθαι. hoc eſt enim qod Apoſtolus *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 3. *v.* 18. εἰς τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφοῦσθαι. *in eandem imagmem transformari.* ὥστε συμμόρφους γενέσθαι. *conformes fieri. ad Rom. c.* 8. *v.* 29. ἅγιος, καθὼς ἐκεῖνος ἅγιός ἐστιν. *ſanctos, ſicut & ille ſanctus eſt.* Levit. *c.* 19. *v.* 2. & Petrus *Ep.* 1. *c.* 1. *v.* 16. ἅγιοι, καθὼς ἐκεῖνος ἅγιός. *caſtos, ſicut & ille caſtus eſt.* Joannes *Ep.* 1. *c.* 3. *v.* 3. δίκαιος, καθὼς ἐκεῖνος δίκαιός. *juſtos, ſicut ille juſtus eſt. ibidem v.* 7. ἐλεήμονας, καθὼς ἐκεῖνος ἐλεήμων. *miſericordes, prout ille miſericors eſt.* Lucas *c.* 6. *v.* 36. τέλειος, deniqe, ὥσπερ ἐκεῖνος τέλειος. *perfectos, ſicut ille perfectus eſt.* Matthæus *c.* 5. *v.* 48. Gregorius Nyſſenus *de profeſſ. Chriſt.* Χριστιανισμός ἐστι τῆς θείας φύσεως μίμησις. *Chriſtianiſmus eſt imitatio divinæ naturæ.* Juſtinus *ad Diognet. pag.* 501. Καὶ μὴ θαυμάσῃς εἰ δύναται μιμητὴς ἄνθρωπος γενέσθαι θεοῦ. ὅσις γὰρ τὸ τοῦ πλησίον ἀναδέχεται βάρος. ὃς ἐν ᾧ κρείσσων ἐστὶν, ἕτερον τὸν ἐλαττώμενον ἐνεργετεῖν ἐθέλει, ὅσα παρὰ τοῦ θεοῦ λαβὼν ἔχει, θεὸς γίνεται τῶν λαμβανόντων. οὗτος μιμητής ἐστι θεοῦ. *Ac ne mireris, hominem poſſe eſſe imitatorem Dei. Qi enim proximi onus in ſe recipit, qi qa in re ſuperior eſt, alium qi eſt inferior, beneficio vult afficere; qi qacunqe habet à Deo accepta, ea indigis ſuppeditans, Deus ſit eorum qi accipiunt. is Dei eſt imitator.* Sed & Plato, cujus verba forſan reſpexit hìc Marcus, *leg. l.* 4. Τίς πρᾶξις φίλη καὶ ἀκόλουθος θεῷ; μίαν καὶ ἕνα λόγον ἔχουσα ἀρχαῖον, ὅτι τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον φίλον ἂν εἴη. *Qanam ergò eſt actio Deo amica & conſentiens? una & qa unâ ratione nititur antiqâ, nempe qod ſimile fuerit ſimili amicum.* unde colligit Clemens *Strom. l.* 5. Philoſophiæ finem à Platone ſtatui, ὁμοίωσιν θεῷ, *Deo ſimilem fieri.* Idémqe de eodem *l.* 2. *pag.* 418. *A.* beatitudinem collocâſſe, ἐν ἐπιστήμῃ τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ ἐν ἐξομοιώσει τῇ πρὸς τὸν θεόν. *in ſcientia boni, & in ea qa eſt cum Deo ſimilitudine.* Similitudinem avtem hanc in eo conſiſtere, ut qis juſtus, piúſqe cum prudentia exiſtat. qod & dogmati noſtro eſſe conſentaneum, qippe qibuſdam è noſtris, Moſis illud *Geneſ. c.* 1. *v.* 26, 27. ità ſumi, ac ſi dictum ſit, Τὸ μὲν κατ' εἰκόνα, εὐθέως κατὰ τὴν γένεσιν εἰληφέναι τὸν ἄνθρωπον. τὸ καθ' ὁμοίωσιν δὲ ὕστερον κατὰ τὴν τελείωσιν μέλλειν ἀπολαμβάνειν. *Ad imaginem qidem ſtatim in ortu accepiſſe hominem, ad ſimilitudinem avtem per perfectionem poſtea eſſe accepturum.* Verùm argutum nimìs hoc, nec qod poſſit admitti; cùm utrumqe homini primitus condito diſertè tribuatur.

Εἶναι τὴν συκῆν τὰ συκῆς ποιοῦσαν] Chriſtus Dominus Matth. *c.* 7. *v.* 16. Ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. μήτι συλλέγουσιν ἀπὸ τῶν ἀκανθῶν σταφυλὴν, ἢ ἀπὸ τριβόλων σῦκα; &c. *A fructibus eorum agnoſcetis eos. Num colligunt ex ſpinis uvam, avt ex tribulis ficus?* &c. vide *l.* 9. §.9.

Μέλισσαν τὰ μελίσσης] οὐδεὶς γὰρ πώποτε κηφῆνα εἶδεν ὑπὸ γήρως γενόμενον μέλιτταν. *Nemo enim vidit unqam apem ſenectute in fucum degenerasſe.* Plutarchus *de ſene politico p.* 783. *F.*

Τὸν δὲ κύνα, τὰ κυνὸς] Eliſæo qàm atrocia perpetraturus is eſſet, prædicanti, Hazael Syrus, *Num tu ſervum tuum canem eſſe avtumas, qi ejuſmodi in me admittam? hiſt. Regum l.* 4. *c.* 8. *v.* 13. Ità *canem* eſſe non diffitetur, havd hominem, qi ejuſmodi faciat. Vide *ad l.* 5. §. 11.

Τὸν δὲ ἄνθρωπον τὰ ἀνθρώπου] vide *l.* 5. §. 1. & *l.* 8. §. 23. & *infrà* §. 15. ἄνθρωπον ἀληθινόν, *verum hominem, qi facit ſcilicet qæ hominis ſunt.* Epictetus *l.* 1. *c.* 16. Εἰ ἀηδόνι ἦμεν, ἐποιοῦμεν τὰ τῆς ἀηδόνος. οἱ κύκνος, τὰ τῆ κύκνου. νῦν δὲ λογικὰς εἰμι. ὑμεῖν με δεῖ τὸν θεόν. ποιεῖ αὐτό. *Qod ſi luſcinia eſſem, luſcinia officio fungerer: ſi olor, oloris. Nunc, rationis cùm particeps ſim, Deus mihi celebrandus eſt, hoc exſeqvr.* vide *ad l.* 6. §. 7. Idem *l.* 2. *c.* 9. Οὐκ ἴσως τὸ τυχὸν ἀυτὸ μόνον, ἀνθρώπου ἐπαγγελίαν πληροῦσαι. τί γάρ ἐστιν ἄνθρωπος; ζῶον, φησὶ, λογικὸν θνητόν. ἐυθὺς ἐν τῷ λογικῷ τίνων χωριζόμεθα; τῶν θηρίων. καὶ τίνων ἄλλων; τῶν προβάτων, καὶ τῶν ὁμοίων. ὅρα τοίνυν, μή τι πως ὡς θηρία ποιοῦσης. εἰ δὲ μὴ, ἀπώλεσας τὸν ἄνθρωπον. οὐκ ἐπλήρωσας τὴν ἐπαγγελίαν. ὅρα μή τι ὡς πρόβατον. εἰ δὲ μὴ, καὶ ὕτως ἀπώλετο ὁ ἄνθρωπος. τίνα οὖν ποιοῦμεν ὡς πρόβατα; ὅταν τῆς γαστρὸς ὕπτια, ὅταν τῶν ἀφροδίσιων, ὅταν εἰκῇ, ὅταν ῥυπαρῶς, ὅταν ἀνεπισκέπτως. τῷ ἀπεκλίναμεν; ἐπὶ τὰ πρόβατα. τί ἀπωλέσαμεν; τὸ λογικόν. ὅταν μαχίμως, καὶ βλαβερῶς, καὶ θυμικῶς, καὶ ὠσικῶς, τῷ ἀπεκλίναμεν; ἐπὶ τὰ θηρία. λοιπὸν οἱ μὲν ἡμῶν μεγάλα θηρία εἰσὶν, οἱ δὲ θηρίδια κακοήθη καὶ μικρὰ, ἀφ' ὧν ἴσιν αἰτῶν, λέων μὲ καὶ φαγέτω. διὰ πάντων δὲ τούτων ἀπόλλυται ὁ τῷ ἀνθρώπῳ ἐπαγγελία. πότε γὰρ σώζεται συμπεπλεγμένον; ὅταν τὴν ἐπαγγελίαν πληρώσῃ, πότε διέζευγμένον; ὅταν τὴν ἐπαγγελίαν πληρώσῃ. πότε αὐλοί; πότε λύρα; πότε ἵππος; πότε κύων; (f. τότε αὐλοί. τότε, &c.) τί ὧν θαυμαστὸν, εἰ καὶ ἄνθρωπος ὢν αὑτοῦ μὲν σώζεται, ἀυτοῦ δὲ ἀπόλλυται. *Res non vulgaris eſt, vel hominis præſtare officium. Qid enim eſt homo? Animal, inqit, rationis particeps, mortale. Jam rationis uſu à qibus ſeparamur? A feris. A qibus praterea? Ab ovibus, & aliis ejus generis. Cave igitur ne qid fortè inſtar fera facias: alioqi hominem amiſiſti; non præſtitiſti officium. Cave ne qid inſtar ovis: alioqi & ſic homo interieris. Qa igitur agimus more ovis? Qum ventris cauſſa, qum propter inguinem, qum temerè, qum ſordidè, qum inconſideratè. Qò declinavimus? Ad oves. Qid amiſimus? Rationis uſum. Qum pugnaciter, noxiè, iracundè, impetuoſè, qò declinavimus? Ad feras. Jam alii magna beſtia ſumus, alii beſtiola malitioſa & parva de qibus dici poſſit. Leo me vel devoret. His avtem rebus omnibus perit hominis officium. Nam qando conſervatur complexum? Qum ſuum munus exſeqvitur. Qando disjunctum? Qum munere ſuo fungitur. Qando tibia, qando lyra, qando equs, qando canis. Qid ergò mirum, ſi homo etiam eodem modo & conſervatur & perit.* Ità de Chriſtiano homine Salvianus *de provident. l.* 4. *c.* 1. *Cùm hoc ſit hominis Chriſtiani fides, fideliter Chriſti mandata ſervare; ſit abſqe dubio, ut nec fidem habeat, qi infidelis eſt, nec Chriſtum credat qi Chriſti mandata conculcat. ac per hoc totum in id revolvitur, ut qi Chriſtiani nominis opus non agit, Chriſtianus non eſſe videatur.* Itaqe Ambroſius *Serm. de Abr.* apud Gratianum *c.* 22. *q.* 2. *c.* 20. *Mendacium eſt, ſe Chriſtianum dicere, & opera Chriſti non facere.*

§.9. Μίμου, πόλεμου, πλοία] Xylander Λοιμὸς cur pro Μίμου inferciat, nihil video. in πόλεμου τὸ τ ex ſeqenti vocabulo irrepſit: iſtud avtem cum ſeqentibus ad illud ἀπαλείψεται, Xylandrum ſecutus, referre malim, qàm pro abſolutè poſitis, avt ad δουλεία relatis cum Caſavbono habere; qi & ἀπαλείψεσθαι illud paſſivè ſumit; qod ego nolim.

Ὁπόσα ὁ φυσιολογητὸς φαντάζῃ καὶ παραπέμπεις] *Qàm multa*

qodqe ità & considerare & agere, ut & activa facultas consummetur, & contemplativa simul exerceatur, & fiducia ex certa rei cujusqe scientia orta servetur, latens qidem, nec abscondita tamen. tunc enim simplicitate, tunc gravitate frueris; tunc rei cujusqe notitiâ distinctâ, qid ex natura sua existat, qem locum in mundo habeat, qàm diu duratura sit, ex qibus conflata sit, qibus possit obvenire, qi dare eam & avferre possint.

§. 10. Aranea muscam ubi ceperit, se effert

πειν καὶ περιόντων, ὥστε καὶ τὸ βιῶσιμον ἅμα συντελεῖσθαι, καὶ ἅμα τὸ [illegible] ἐνεργεῖσθαι, καὶ τὸ ὀκ τῆς ὠδὶ ἑκάστου, ὅπως [illegible] ἄνθρωπος σώζεσθαι, λανθάνον, ἐχόμενον. ποτὲ γὰρ ἀπολύσεως ἀπολαύσεις, ποτὲ δὲ σεμνότητος, ποτὲ δὲ ἐφ' ἑκάστῳ πράγματος, τί τί ἐστιν καλὸν ἀσίαν, καὶ τίνα χώραν ἔχει ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ ἐπὶ πόσον χρόνον φύεσθαι, καὶ ὀκ τίνων συγκεκριμένον, καὶ τίσι δύναται ὑπάρχειν, καὶ τίνες δύνανται αὐτὸ διδόναι τε καὶ ἀφαιρεῖσθαι.

§. 10. Ἀράχνιον μυῖαν θηρίον μεγαφρονεῖ, ἄν-

a L.6.§.47.
b L.7.§.67.
c L.3.§.7,8.
d Sup.§.1.
* τότε f.
e L.7.§.29.
f L.3.§.11.
g L.9.§.25.
h L.8.§.43.

ANNOTATIONES.

multa sunt, qa cùm tanqam physicus merus, secundum naturam earum nudè speculatus fueris, citra usum ulteriorem transmittis? Casavbonus, qi pro ὑπέσα, πόσα legisse videtur: & per interrogationem extulisse. at Xylander, *hac qotidie delebunt sacra illa tua placita, qa è contemplatione natura rerum hausta circumfers.* cui accedo potiùs, nisi qòd τὸ παρακέρκνον, *circumferre*, vertit: cùm sit, prout Casavbonus rectè, *transmittere*. Cæterùm *transmissionem* intelligo, qalem Maximus Tyrius *Dissert.* 28. verbis illis delineat; Ἅτε δὴ ἐν προθύροις τῆς ψυχῆς αἱ αἰσθήσεις ἱδρυμέναι, ἐπειδάν τινος ἐφάψωνται ἀρχῆς, καὶ παραδῶσι τῷ νῷ, ἐπιλαβόμενος ταύτης, διορᾷ τὸ λοιπὸν καὶ διεξέρχεται ἐπὶ τὰ ἀκόλουθα. *Sensus igitur qi tanqam in vestibulo constituti sunt anima, simulac rei alicujus arripuerint initium, mentique tradiderint, meus vicissim hac arripit, reliqáque hujus intuetur beneficio.* qi in consequentibus τῷ παρακέρκνον etiam vocabulo, in hac eadem re illustranda atqe explicanda, utitur. ut sit, *decreta illa, qa ex rerum natura seriò sedulòqe considerata in mentem transmittis, atqe ibi recondis.* ità Hermogenes *de invent.* Σὺ δὲ παράκεισαι τῷ νῷ τὰς θεωρίας. Scopus tamen forsan is fuerit planè, qem Casavbonus voluit; *Speculationem naturæ, ni praxin conjunctam habeat, otiosam fore; facileqe abolitam iri, nisi cautio jugis adhibeatur, qicqid undidem hauseris.* Epictetus *l.* 3. *c.* 21. Ὅσα τὰ θεωρήματα ἀναλαβόντες ψιλὰ, ἐυθὺς αὐλὰ ἐξεμέσαι θέλουσιν οἷον κομιχοὶ τὴν τροφήν. πρῶτον αὐτὰ πέψον. εἶθ' ὅταν μὴ ἐξεμέσῃς. εἰ δὲ μὴ, ἡμεῖς τῷ ὄντι γένεται, πρᾶγμα ἀκάθαρτον καὶ ἄβρωτον. ἀλλ' ἀπ' αὐτῶν ἀναδοθέντων δεῖξόν τινα ἡμῖν μεταβολὴν τῆ ἡγεμονικῆ τῆ σεαυτῆ, ὡς οἱ ἀθληταὶ τὰς ὦμας ἀφ' ὧν ἐγυμνάσθησαν καὶ ἔφαγον, ὡς οἱ τὰς τέχνας ἀναλαβόντες ἀφ' ὧν ἔμαθον. ὦν ἔρχεταί τις καὶ λέγει, ἀκούσατέ μου διαλεγομένου περὶ τῶν ἀρχιτεκτονικῶν. ἀλλ' ἐκμεθυσάμενος οἴκαδε, ταύτην καταπεπόκασε δίκτυον ὅτι ἔχει τὴν τέχνην. τοιοῦτόν τι καὶ σὺ ποίησον. φάγε ὡς ἄνθρωπος, πίε ὡς ἄνθρωπος, νοσμίθητι, γάμησον, παιδοποίησον, πολίτευσαι, ἀνάσχου λοιδορίας, ὑπόγκαγε ἀδελφὸν ἀγρόμονα, ὑπόγκαγε πατέρα, ὑπόγκαγε ἡῶν, γείτονα, σύνοδον. Ταῦτα ἡμῖν δεῖξον, ἵν' ἴδωμεν ὅτι μεμάθηκας τῆς ἀληθείας τι τῶν φιλοσόφων. *Qi nuda qidem præcepta acceperunt, statim ea evomere volunt; ut, qi è stomacho laborant, cibum. Prius illa concoqito, deinde non ita evomes: alioqi ominno vomitus erit, res impura, & non esculenta. Qin potius, iis concoctis & digestis, mutationem aliqam ostendito in mente tua factam: qemadmodum pugiles humeris suis declarant ut exercitati fuerint, ut cibum ceperint; qemadmodum artifices qid didicerint. Faber non dicit, audite me dissertentem de re fabrili; sed conductâ domo, exstructisqe omnibus, se arte esse præditum ostendit. Tale qiddam & tu facito. Edito ut homo, bibito ut homo, ornator, matrimonium contrahito, liberos procreato, rempublicam gerito, convicium tolerato, ferto fratrem iniqum, ferto patrem, ferto filium, vicinum, comitem. Hæc nobis ostendito, ut cognoscamus te verè philosophicum aliqid didicisse.* Addam tamen, qæ se ingerit impræsentiarum, conjecturam. Qid si ἀφυσιολογήτως legerimus? qomodo & *l.* 9. §. 41. ἀφυσιολογήτῳ. ut sit mens Marci, *qa absqe natura ipsius contemplatione seria ac considerata, temerè imaginaris, & citra examen justum admittis.* hoc enim passim inculcat Marcus, ut rei cujusqe naturam sedulò investigemus, eámqe probè perspectam habeamus, priusqam de ea sententiam censurámve ullam feramus. Ità *l.* 2. §. 12. & *l.* 3. §. 11. & *l.* 6. §. 3, 13. & *l.* 7. §. 29, 66. *l.* 8. §. 13. (qo loco & de viso qovis primo loco φυσιολογεῖν præcipit.) & *l.* 10. §. 11, 17, 18. & *l.* 11. §. 2. 16. & *l.* 12. §. 8. Nec mirum videri debet, si dogmata ea, qæ in rei ipsius, de qa statuitur, natura penitius perspecta, fundamentum non habent, occasione qavis occurrente, aboleantur facilliméque. Trahit horsum, qòd περὶ τῦ γνωρίζειν, *de natura rei cujusvis excutienda & dignoscenda*, statim ibi subjungitur: in qam mentem & τὴν ἐπιθεώρησιν τῆς τῶν ὅλων φύσεως, *universi naturæ contemplationem* commendat, *l.* 8. §. 26. & *l.* 10. §. 31. λόγον ἱκανὸν ἀκριβῶς καὶ φυσιολόγως τὰ ἐν τῷ βίῳ. *mentem, qa ubi hæc in vita qa contingunt, naturam eorum rimata, accuratè perspexerit.* qin & bene vivendi fundamentum unicum statuit, ἐν θεωρήματι περὶ τῆς τῦ ὅλου φύσεως, καὶ τῆς ἰδίας τῦ ἀνθρώπου καλασκευῆς, *l.* 11. §. 5. *In speculationibus illis sive theorematibus inde deductis, qa vel universi naturam, vel suam cujusqe conditionem statúmqe nos edocent.* Vide Athenagoram *ad l.* 3. §. 6. lavdatum.

A

Καὶ τὸ παρακείμενον ἅμα συντελεῖσθαι] Apud Laërtium *l.* 7. *c.* 109. Zeno; Τὰ μὲν εἶναι καθήκοντα ἅπερ πιθανάσεως. τὰ δὲ παρακείμενα. καὶ ἅπερ μὲν πιθανάσεως τὰ δὲ ὑγιείας ἐκτελεῖσθαι καὶ αἰσθητήριον, καὶ τὰ ὅμοια. καὶὰ παράφασιν δὲ, τὸ πηρῶν ἑαυτὸν, καὶ τὸν κλῶνα διαβρίπτειν. *Alia qidem officia sunt absqe circumstante coactione, alia cum circumstante coactione. Absqe circumstante coactione qidem, ut curare valetudinem, sensuum instrumenta, & similia. Cum circumstante coactione, ut mutilare seipsum, & substantiam projicere.* ut τὰ παρακείμενα sint *officia ea, qa molestiam aliqam adjunctam habeant.* Verùm Marcus istic laxiùs usurpat pro qolibet negotio, qod muneris nostri existat. vide *ad l.* 9. §. 13. & *l.* 8. §. 25, 26.

B

Καὶ τὸ ἐν τῆς περὶ ἑκάστων ἐπιστήμης ἄνθρωπος νόμιζεσθαι] ἄνθρωπος, sive ὑπέρφρων, *supra* §. 8. in meliorem partem istic sumi videtur, (qod rariùs opinor deprehendas) vel pro *certa animi fiducia* ex rerum naturalium contemplatione orta, de qa *l.* 3. §. 11. & *infrà* §. 11. vel pro *animi affectu sibi placentis, ac-quiescentisqe*, in veritatis, qam adeptus est, cognitione. qod vocabuli notio, per se media, designat. siqidem ut Aristoteles *Ethic. Mag. l.* 1. *c.* 29. Ὁ ἀνθρωπος ἀυτοάνθρωπός τίς ἐστιν, ἀπὸ τῦ ἀυτὸς αὑτῷ ἀρέσκειν. Αὐτάνθρωπος *Græcè qasi* ἀυτοάνθρωπος, *hoc est, sibi ipsi placens.* ità Seneca *Ep.* 59. *Ipse te consule, si per dies noctesqe par & æqalis animi tenor, erecta & placentis sibi est: pervenisti ad humani boni summam.* Ortum vocabuli sensúmqe, non usum, secutus est Marcus. nec aliter forsan usurpatur, *l.* 6. §. 47. qin & Isocrates in Archidamo, ubi ἀνθρώπους καὶ σεμνότητας, *fiduciam & gravitatem*, *p.* 234. conjungit, in dexteriorem itidem partem sumpsisse videtur.

C

Δοκοῦν] qod Apostolus *ad Rom. c.* 14. *v.* 22. Πίστιν ἔχεις; κατὰ σαυτὸν ἔχε. *Tu fidem habes, apud temetipsum habe.* hoc est: ut Chrysostomus, μὴ δείκνυε, ἀλλ' ἀρκείτω σοι τὸ συνειδός. *Ne ostendas, sed sufficiat tibi conscientia.* vide *ad lib.* 7. §. 58.

D

Οὐχὶ κρυπτόμενον] qod *l.* 3. §. 8. dixit, ὑδὲν ἐμφωλεῦον. Seneca *Ep.* 43. *tegant, non absondant te parietes tui.* Cicero *Offic. l.* 3. *Honesta enim bonis viris, non occulta, quærantur.* Galenus *de affectib. curand. cap.* 5. Ἀνεῳχθήτω σε ἡ θύρα διακονὸς τῆς οἰκίας σου. ἐξέστω τοῖς συνήθεσιν εἰσιέναι πάντα καιρὸν, ἢν ὦσιν ἧς περιεσκευασμένος. *Pateat domus tua ostium familiaribus; qovis tempore liceat ingredi, si in hunc modum te comparaveris.* ità legendum pro eo qod vulgati codices ἀνεῳχθῆ & ἔξεσι. confirmat avtor ipse, qi sic pavlò pòst. Τῆς θύρας ἂν ἀνεῳγμένης σου διακονὸς, ὡς εἶπον, ἐξεσία, τοῖς συνήθεσιν ἔσω κατὰ πάντα καιρὸν εἰσιέναι. δεῖ δὲ θαρρεῖν, ὡς ὑπὸ τῶν εἰσιόντων ἀφελούσθαι μηδὲν τῶν μεγάλων ἁμαρτημάτων ἰσχυρῶς καταλελημμένον. (ità legendum pro eo, qod nullo sensu, sano saltem, κατειλημμένου leginr.) ὡς δ' ἄλλοι πάντες ἂν οἱ προσελθόντες εἰς τὸ δημόσιον, ἅπαντα περιῶνται πράττειν νόσμια, ὅταν δὲ κατὰ τὰ ἴδια οἰκίαν πράττωσι. ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν αἰδέμενοι τοὺς ἄλλους, ἁμαρτάνοντές τι φυλάττονται, μόνους ἑαυτοὺς ὀκ αἰδοῦνται. σὺ δὲ σαυτὸν αἰδοῦ μάλιστα, πεισθόμενος τῷ φάναι, πάντων δὲ μάλιστ' αἰσχύνου σαυτόν. *Foribus itaqe tuarum ædium apertis copiam semper familiaribus ad te accedendi exhibeto. Qare fidas oportet tanqam ab introeuntibus nullis vitio insigni obnoxius esse maximè comprehendaris. Sed qemadmodum alii omnes in publicum progressi, omnia conantur facere ut decet, tu domi tua ita facias. Illos autem alios deprehendi errantes nonnihil pudet, semetipsos deprehendi non pudet. Tu verò, præsertim qum admoneaveris peccasse, erubescas, imò omnium maximè pudeat.* vide *ad l.* 3. §. 4.

E

Πότε γὰρ ἀπολύσεως ἀπολαύσεις] potest esse expostulatio, qalem observavimus *supra* §. 1. ego tamen τότε legere malim, & hic, & in seqentibus clavsulis; qod semel immutatum deinceps immutari necesse habuit. *cùm eò*, inqit, *processeris, atqe ità mentem pariter vitámqe tuam instituens, tunc frueris simplicitatéqe gravitatéqe*, &c. vide *lib.* 12. §. 28. ἀπολαύσει τῦ ζῆν.

F

§. 10. Ἀράχνιον μῦαν θηρίον] Studia hominum, qibus se efferunt, acsi magni aut eximii aliqid confecissent, elevat, cum vilissimorum animalculorum artibus, qibus illis prædas sibi comparent captant, conferendo.

G

Ὑπο-

ἄλλος ἢ λαγίδιον, ἄλλος ἢ ὑποχὴν ἀφύλλῳ, ἄλλος ἢ συΐδιον, ἄλλος ἢ ἄρκτους, ἄλλος Σαρμάτας. ὅτι γὰρ ἐὰν λῃσαί, ἐὰν τὰ δόγματα ἐξετάζῃς;

tanqam magni qid egerit; alius ubi lepuſculum; alius, ubi reticulo apuam ceperit; alius, ubi apros; alius ubi urſos; alius ubi Sarmatas, nam & iſti, qi hos capiunt, qid latronibus diſtant, ſi mentes ac decreta utrobiqe ſpectaveris?

a Sup. §. 1. l. 9. §. 32, 33. b L. 4. §. 36. l. 8. §. 22. c L. 3. §. 11. d Inf. §. 15. l. 7. §. 70. e L. 4. §. 34. Sup. §. 8. * ἀνῆκε Lug. An. f L. 3. §. 16. * μὴ Lug. g L. 3. §. 5. l. 6. §. 1.

§. 11. a Πῶς εἰς ἄλληλα πάντα μεταβάλλει, θεωρητικῶ μεθοδον κτήσαι. καὶ b διηνεκῶς πρόσεχε, καὶ συγγυμνάσθητι πρὸς τοῦτο τὸ μέρος. c οὐδὲν γὰρ οὕτω μεγαλοφροσύνης ποιητικόν. ἐξεδύσατο τὸ σῶμα, καὶ ἐνενόησας, ὅτι d ὅσον οὐδέπω πάντα παύσει τε καταλιπεῖν ἀπόντα ἐξ ἀνθρώπων δεήσει, e * ἀνῆκεν ὅλον ἑαυτὸν, f δικαιοσύνη * μὲν εἰς τὰ ὑφ ἑαυτῷ ἐνεργήματα, ἐν ᾗ τοῖς ἄλλοις συμβαίνουσι, τῇ τοῦ ὅλων φύσει. g τί δ' ἐρεῖ τις, ἡ ὑπολήψεται πρὸς αὐτόν, ἢ πράξει καθ' αὐτόν, ἀδ' εἰς νοῦν βάλλει).

§. 11. Methodo contemplativâ inſtructus ſis, qâ perſpectum habeas, qomodo cuncta in ſe invicem mutent. huic jugiter attende, & in hac parte temet exerce. nihil enim ad animi celſitatem confert magis. corpus exuit, qi ſic affectus eſt, reputánſqe ſecum, mox eſſe ſibi, relictis his omnibus, ab hominibus diſcedendum, totum ſeſe permittit, juſtitiæ, in eis qæ ab ipſo fiunt; univerſi naturæ, in eis qæ obveniunt ipſi. qid avtem alius qiſpiam de ipſo ſive dicat, ſive exiſtimet, avt adverſùs ipſum faciat, nè cogitat qidem.

ANNOTATIONES.

Ὑποχὴν] Ὑποχὴ, *genus retii.* Vet. lex. H. Steph. Sed ſine exemplo. qod hinc licet petatur. Sed ex Oppiano ἁλιευτικῶν. *l.* 3. *v.* 81. qo loco retium genera nominâqe varia recenſens, inter cætera & horum meminit.

Τῶν τὰ μὲν ἀμφίβληστρα, τὰ δὲ γρῖφοι καλέονται,
Γάγγαμά τ', ἠδ' ὑποχαὶ περιηγέες, ἠδὲ σαγῆναι.
Qorum alia qidem retia jacula, alia verò griphi vocantur,
Gangamáqe, atqe hypocha rotunda, atqe ſagènæ.

unde figuræ rotundæ fuiſſe videntur ὑποχαί iſtæ: cujuſmodi ſunt, qas nos appellamus purſe-nets.

Ἄλλος Σαρμάτας] qibuſcum tunc Romanis cumprimis res fuit. Itaqe in Marci vita mentio fit Sarmatarum inter gentes cæteras à Marco debellatas. horum aliqos in excurſionibus qi trucidaverant, avt ceperant, egregium facinus executos ſe avtumabant. Nec tacendum hîc, qo & alluſerit fortean Marcus, qod de Avidio Caſſio refert Vulcatius: *Cùm exercitum duceret, & inſcio ipſo manus auxiliaria, centurionibus ſuis avctoribus, tria millia Sarmatarum negligentius agentium in Danubii ripis occidiſſent, & cum præda ingenti ad eum rediſſent, ſperantibus centurionibus præmium, qòd præparvâ manu tantum hoſtium, ſegnius agentibus tribunis & ignorantibus, occidiſſent, rapi eos juſſit & in crucem tolli, ſerviliqe ſupplicio affici; qòd exemplum non extabat: dicens, evenire potuiſſe, ut eſſent inſidiæ, ac periret Romani imperii reverentia.*

Οὗτοι γὰρ ἐὰν λῃσαί] qinam iſti qos *latrones* dicit? num *Sarmatas*? ſicut Pavli Feſtus; *Cimbri* linguâ Gallicâ *latrones dicuntur.* ad qem locum Scaliger. *Cimbri* λῃστικοὶ *ſanè* καὶ πλάνητες *fuerunt. Sed non magis Cimber latronem ſignificat, qàm Iſcævus piratam; Ambro, diſſolutum ac voracem; Opicus, obſcænum; ſed qia tales fuerunt ea nationes, de earum nomine vocamus, qi tales ſunt.* ità iſtîc Xylander. nec ſecius de barbaris patriam ſuam incurſantibus ſuóſqe diripientibus, qos *abigeos* & *latrones* avt *fures* magìs qàm *hoſtes* dici poſtulat, Syneſius *Epiſt.* 131. Τὰ καλὰ τὰς ἀπειλάδας τύτους ἅπαντα πολυπραγμονῶ. ὑδὲ γὰρ ἄξιον καλεῖν αὐτὰς πολεμίους, ἀλλὰ λῃστὰς, ἢ λωποδύτας, ἤ τι τοιοῦτον ὄνομα μικροπρεπέστατον, ὃι μηδένα ἐῤῥιμμένως ἐπιφερομένην ὑφίστανται, ἀλλὰ μόνας τὰς καλαπλᾶγας ἀποσφάττουσιν, ὥσπερ ἱερεῖα, καὶ περιδύουσι. *De abactoribus iis, qa poſſum, inqiro. Neqe enim hoſtes appellaverim, ſed latrones ac graſſatores, avt ſi qod aliud abjectius nomen eſt, qi neminem fortiùs invadentem ſuſtineant, ſed timidos atqe attonitos duntaxat jugulant tanqam pecudes ac deſpoliant.* Verùm videndum, an non illos potiùs hoc titulo indigitet, Marcus, qi Sarmatis captis, tanqam re pulcrè ſtrenuéqe geſtâ, ſemetipſos efferebant. ut tranſitus ſit factus à numero ad numerum. qaſi dicat, *qid à latronibus etiam iſti qi Sarmatas capiunt, magis qàm ipſi qos capiunt Sarmata, diſtant?* Qod Alexandro Scythæ apud Q. Curtium *l.* 7. *c.* 8. *Tu, qi te gloriaris ad latrones perſeqendos venire, omnium gentium, qas adiſti, latro es.* Avt qid à prædonibus vulgariter ſic habitis diſtant viri iſti, prout ipſi ſe haberi volunt, militares? Notum eſt illud piratæ, qi Alexandro eidem qærenti, qo ſcelere impúlſus, mare haberet infeſtum; *Eodem*, inqit, *qo tu orbem terra. Sed qia id ego exiguo navigio facio, latro vocor; qia tu magnâ claſſe, imperator.* Cicero *de repub. l.* 3. lavdante Nonio, & Avguſtinus *de civit. Dei l.* 4. *c.* 4. qi & ſubjicit. *Sanè remotâ juſtitiâ, qid ſunt regna, niſi magna latrocinia?* unde Pythia, Adraſtum Sicyoniorum βασιλέα, Cliſthenem verò λῃστῆρα dixit. Herodotus *l.* 5. & Dio Pruſæus *Orat.* 2. Sed & Lucanus *l.* 10. Alexandrum *felicem terrarum prædonem* appellat. Déqe eodem Seneca *de benefic. l.* 1. *c.* 13. *A pueritia latro, gentiumqe vaſtator.* & *qæſt. nat. l.* 3. *præfat. Qantò potius deorum opera celebrare, qàm Philippi avt Alexandri latrocinia?*

Ἐὰν τὰ δόγματα ἐξετάζῃς] malè divulſit iſta à ſuperioribus Xylander. & Lugdunenſis Editor. *Mentes*, inqit, *ſi militarium iſtorum ſpectes, prædonibus ſuppares facilè deprehendes.* prædæ ſiqidem duntaxat inhiant utriqe.

§. 11. Κτῆσαι] *acqiras*, non *acqirere*. eſt enim aoriſti imperativi medii non infinitivi activi, ută interpres Anglicanus opinatus, dictionis ſeriem duriorem reddidit.

Οὐδὲν γὰρ οὕτω μεγαλοφροσύνης ποιητικόν] vide *ad lib.* 3. §. 11.

Ἐξεδύσατο τὸ σῶμα] *corpus exuit*, ſive *è corpore ſubduxit ſe*; is nimirum, qi conſideratione iſtâ animum jugiter exercitatum probéqe ſubactum habuerit. neqe enim à prioribus iſtæ diſſociata oportuit. vide Platonis locum inſignem, qi huc ſpectat, ex *Theæteto*, *ad l.* 11. §. 1.

Ἀνῆκεν ὅλον ἑαυτὸν] Vide *ad l.* 4. §. 34. & *infrà*, §. 14. Euripides *Phœniſſis.*

Ἀλλ' εἰς Θεοὺς χρὴ ταῦτ' ἀναρτήσαντ' ἔχειν.
Rejecta oportet iſta ad numen omnia.

Seneca *de otio ſap. c.* 32. *Ego ſecundum naturam vivo, ſi totum me illi dedo.* Annotator Lugdunenſis ἀνῆκε mavult, imperandi formulâ, ſive monendi. fruſtrà. cùm enunciativè ponantur & antegreſſa proxima, & ſeqentia itidem.

Οὐδ' εἰς νοῦν βάλλεται] Africanus apud Ciceronem *l.* 6. *de repub.* in *Somnio*: *Neqe ſermonibus vulgi dederis te, nec in præmiis humanis ſpem poſueris rerum tuarum. Suis te illecebris oportet ipſa virtus trahat ad verum decus. qid de te alii loqantur, ipſi videant.* Bion Boryſthenita inter cætera profectus in virtute inſignioris indicia, hoc cumprimis ſtatuit, ubi qis eodem loco convicia hominum atqe vota habet: ſive ut ille loqebatur,

Ὅταν τῶν λοιδορήτων ὔτως ἀκούῃ τις, ὡς λεγόντων,
Ὦ ξεῖν', ἐπεὶ ὔτι κακῷ, ὔτ' ἄφρονι φωτὶ ἔοικας,
Οὐλέ τε καὶ μέγα χαῖρε. θεοί νύ τοι ὄλβια δοῖεν.
Cùm perinde avdirent maledicta, ac ſi qis ita alloqeretur:
Hoſpes, non mihi tu malus inſipiensqe videris,
Vive, vale latus, tibi dii dent proſpera multa.

Plutarchus *de profect. pag.* 82. *E.* Talis Cato, de qo Seneca *de ira l.* 2. *c.* 32. *M. Catonem in balneo in ore qidam percuſſit imprudens: qis enim illi ſciens faceret injuriam? poſtea ſatisfacienti, Cato, Non memini, inqit, percuſſum me. majore animo non agnovit, qàm ignoviſſet.* Idem, *de conſtant. ſap. c.* 14. Phocion pariter cùm qidam uxorem ipſius contumelioſè habuiſſet, pòſt apud ipſum pœnas commeritas metuens ſeſe purgitaret, ignarum ſe Phocionis conjugem fuiſſe, Ἀλλ' ἤγ' ἐμὴ γυνὴ ὑπό σου ὐδὲν πέπονθεν. *at verò mea*, inqit, *uxor nihil à te perpeſſa eſt. alia forſan fuerit, qam tu læſeris: nec mihi ſtatqe qòd ſatisfacias, avt excuſes te, opus eſt.* Narrat ex Muſonio *orat. qâ diſceptat Philoſophum an deceat injuriarum agere*, Stobæus *tom.* 2. *tit.* 19. qi idem, qomodo inter concionandum conviciis impetentem nihil qicqam attenderit, apud Plutarchum legas licet, in *præcept. polit.* & *infrà ad l.* 11. §. 14. Archelaus itidem ab obvio qodam aqâ conſperſus, cùm ab amicis ad pœnas de homine ſumendas inſtigaretur; Ἀλλ' ὐκ ἐμοῦ, ἀλλ' ἐκείνου κατανοήσατον, ὃν ἔδοξεν ἐμὲ εἶναι. *Atqi non me*, inqit, *conſperſit, ſed illum qem eſſe me eſt opinatus.* Plutarchus in *apophth.* Socrates etiam dicere ſolebat, Τοῖς κωμικοῖς δεῖν ἐπιτηδὲς ἑαυτὸν διδόναι, εἰ μὲν γάρ τι τῶν προσόντων λέξειεν, διορθώσασθαι. εἰ δ' ὐ, ὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. *Expedire, ut Comicis perſtringendos ſeſe homines præbeant: ſiqid enim veri de nobis dixerint, corrigendi anſam dabunt:* (qomodo Philippus demagogis Athenienſibus gratiam debere ſe dictitabat, ὅτι λοιδορῶντες βελτίονα ποιοῦσιν καὶ τῷ λόγῳ καὶ τῷ ἤθει. πειθόμενοι γάρ, inqiebat, αὐτοὺς ἅμα καὶ τοῖς λόγοις, καὶ τοῖς ἔργοις ψευδομένους ἐλέγχουσιν. *qod crebris conviciis meliorem ſe redderent; nam conari ſe cùm verbis tum factis ſuis eos mendacii convincere.* Plutarchus apophth. 25.) *ſin falſi qid dixerint, nihil ad nos pertinebit illud.* idémqe dicenti, ὅ σοὶ λοιδορῆται ὁ δεῖνα; *an mihi tibi iſte conviciatur?* reſpondit. ὐχί. ἐμοὶ γὰρ ὁ πρόσεστι ταῦτα οὐκ ἔστιν; *mihi enim iſta non competunt.* Laërtius *l.* 2. Diogenes dicenti, Πολλοί σε καταγελῶσι. *deridunt te multi, ô Diogenes.* Ἐγὼ δὲ ὐ καταγελῶμαι. *At ego*, inqit, *non derideor.* Alii etiam cuidam idem monenti; Κἀκείνων τυχὸν οἱ ὄνοι. ἀλλ' ὔτ' ἐκεῖνοι τῶν ὄνων ἐπισρέφονται, ὔτε ἐγὼ ἐκείνων. *Et illos forſan derident aſini; verùm nec aſinos advertunt ipſe,*

dem. utpote qi duobus hiſce etiam contentus ſit, qicqid impræſentiarum agit, juſtum præſtare, & qicqid impræſentiarum ſibi obvenit, diligere: negotiis verò ſtudiiſqe reliqis omnibus miſſis, nihil aliud velit, qàm rectâ juxta legem proficiſci, rectâqe proficiſcentem Deum ipſum ſeqi.

§. 12. Ecqis ſuſpicionis uſus eſt, cùm qid fieri oporteat conſiderare præſto ſit? & ſiqidem id perſpexeris, placidè ac conſtanter eâ progredi; ſin minùs, conſiſtere, & optimos qoſqe in conſilium adhibere; deniqe ſi aliud qippiam, qo minùs eâ procedas; obſtiterit, prout occaſiones præſentes ſe obtulerint, conſideratè progredi, ei qod juſtum tibi viſum fuerit, adhærendo? hoc enim aſſeqi, ut juſtè agas, optimum eſt: nec niſi ab hoc aberrando excideris. qietum qiddam, & agile tamen, alacre pariter & compoſitum eſt, qiſqis rationi per omnia obſeqitur.

§. 13. Somno excuſſo ſtatim percontare te, nunqid tuâ intererit, ſi juſta bonáqe ab alio

δύο τούτοις [a] δεχόμενος αὐτός; [b] δικαιοπραγεῖν τὸ νῦν πραττόμενον, καὶ [c] φιλεῖν τὸ νῦν ἀποτεμνόμενον ἑαυτῷ. [d] ἀσχολίας ἢ πάσας καὶ ἀτυδὰς ἀφῆκεν. καὶ ἰδὲν ἄλλο βάλεται, ἢ [e] εὐθεῖαν περαίνειν [f] ἀπὸ τὸ νόμε, καὶ εὐθείαν περαίνοντι [g] ἕπεσθαι τῷ θεῷ.

§. 12. [h] Τίς ὑποψίας χρεία, [i] παρὸν σκοπεῖν τι δεῖ πραχθῆναι; κἂν μὲν συνορᾷς, εὐμενῶς, [k] * ἀμεταστρεπτὶ ταύτῃ χωρεῖν. ἐὰν δὲ μὴ συνορᾷς, ἐπέχειν, καὶ [l] συμβούλοις τοῖς δρίστοις χρῆσθαι. [m] ἐὰν δέ τινα πρὸς ταῦτα ἀντιβαίνῃ, πρόσωπα καὶ πὰς παρούσας ἀφορμὰς λελογισμένως, [n] ἐχόμενον δὲ φαινομένε δικαίε. ἄρισον γὰρ καταντυγχάνειν τούτῳ. ἐπεί τοι ἤ γε ἀποπλωσις ἀπὸ τούτε * ἔσω, σχολαίόν τι καὶ ἄμα ὁ ἐυκίνητόν ἐστι, καὶ [p] φαιδρὸν ἅμα καὶ συνεσηκὸς, [q] ὁ τῷ λόγῳ καὶ πᾶν ἑπόμενον.

§. 13. Πυνθάνεσθ ἑαυτὸ, εὐθὺς ἐξ ὕπνε γενόμενος, [r] μήτι διοίσῃ σοι, ἐὰν ὑπὸ ἄλλε γένηται

a L.7.§.28.
b L.12.§.1, 2.
c L.5.§.27. l.9.§.6.
d L.4.§.18. l.12.§.2.
e L.5.§.3.
f L.2.§.16.l. 12.§.1.
g L.7.§.31.
h L.4.§.37.l. 7.§.53.
i Inf.§.33.
k L.8.§.5.
* [καὶ] ἀμ. Boot.
l L.7.§.5,7.
m L.6.§.50. l.8.§.32.
n L.4.§.12. l.8.§.4.
* τούτῳ ἰσί Boot.
o L.4.§.12. l.6.§.21.
p L.3.§.5.
q L.3.§.12.
r L.4.§.18. l.6.§.32.l. 8.§.56.

ANNOTATIONES.

nec ego illos. Laërtius *l.* 6. Hoc eſt, qod de Hercule Epicus qidam apud Plutarchum *de util. ex inimic.*

Οὐδ' ὅσσον μύας συγερᾶν ἐμπάζετο μύθων.
Nec muſcam qanti faciebat dicta maligna.

vel qod David potiùs, *Pſal.* 38. *v.* 13. *Ego verò inſtar ſurdi fueram, qi nullus audit; inſtar muti, qi nihil regerere poſſit.* vide *lib.* 6. §. 2.

Τὸ νῦν πραττόμενον] vide *lib.* 7. §. 54. & *l.* 9. §. 6.

Φιλεῖν τὸ νῦν ἀποτεμνόμενον] vide *l.* 3. §. 16. & *lib.* 6. §. 43. & *ſuprà* §. 6. & *infrà* §. 21. & *lib.* 12. §. 1.

Εὐθεῖαν περαίνειν] vide *l.* 8. §. 59.

Εὐθεῖαν περαίνοντι ἕπεσθαι τῷ θεῷ] Plato *de legibus l.* 4. *pag.* 831. *E.* à Plutarcho etiam lavdatus *adv. Colot. pag.* 1124. *F.* *Ὁ μὲν δὴ θεὸς ἀρχήν τε καὶ τελευτὴν καὶ μέσα τῶν ὄντων ἁπάντων ἔχων, εὐθεῖαν περαίνει, κατὰ φύσιν περιπορευόμενος. τῷ δ' ἀεὶ ξυνέπεται δίκη τῶν ἀπολειπομένων τὸ θείε νόμε τιμωρός. ᾗς ὁ μὲν εὐδαιμονήσειν μέλλων ἐχόμενος, ξυνέπεται, &c. *Deus principium, finem, & media omnium rerum continens, rectà peragit ſecundum naturam circuiens. Hunc ſemper judicium comitatur, eos, qi à divina lege deſciverint, puniens. Cui qidem judicio qicunqe felix futurus eſt adhærens ſubſeqitur, &c.* qem Platonis locum cùm Marcus ob oculos habuit, qum hæc ſcriberet; tum & avtor *libri de mundo*, qi Ariſtotelis nomen præfert, eodem opus illud ſuum clavſit; qiqe illum dictione Latinâ μεταφράζει καὶ παραφράζει, Apulejus.

§. 12. Τίς ὑποψίας χρεία, παρὸν σκοπεῖν τι δεῖ πραχθῆναι] Xylandri verſionem etſi minùs perſpicuam immeritò induxit Editor Lugdunenſis, cùm loco ejus depravatiſſimam dederit. Interpres Anglus fruſtrà in duo membra ſententiam, continuari poſtulantem, diſſecuit. *Qid*, inqit Marcus, *eſt ſuſpicione opus? ſive, cur tibi res aliqa ſuſpecta ſit*, avt ſcrupulum animo ac trepidationem injecerit, *cùm conſiderare liceat*, vel *præſto ſit intueri, qid facto opus ſit?* hoc eſt enim παρὸν σκοπεῖν, ut ἔξὸν ποιεῖν, & ſimilia. Seneca *Epiſt.* 74. *Non poteſt qiſqam beatus eſſe, qi huic ſe opinioni credidit.* (externis ſubeſſe mali aliqid.) *Non enim beatum eſt niſi qod intrepidum. inter ſuſpecta malè vivitur.*

Κἂν μὲν συνορᾷς, εὐμενῶς, ἀμεταστρεπτὶ ταύτῃ χωρεῖν] Forſan legi debeat κἂν μὲν συνορᾷς εὐκρινῶς, ſublatâ diſtinctione, *& ſi clarè perſpexeris.* εὐκρινῶς, *clarè, diſtinctè.* Plato: ἵνα εὐκρινέστερον ἴδωμεν, ὃ βουλόμεθα. *ut clariùs perſpiciamus, qa volumus.* indè διευκρινεῖν, σαφηνίζειν, διατρανοῦν. Heſychius. de dialectica Laërtius *lib.* 7. in *Zenon. c.* 47. Τότε ἀληθὲς καὶ τὸ ψεῦδος διαγιγνώσκεσθαι ὑπ' αὐτῆς, καὶ τὸ πιθανὸν τότε ἀμφιβόλως λεγόμενον διευκρινεῖσθαι. *Verum atqe falſum ex illa dignoſci, probabile avtem, & qod ambiguè dicatur dijudicari.* Cicero *ad Atticum lib.* 7. *Epiſt.* 10. *ſimul hoc διευκρινήσεις πρόβλημα.* & *Epiſt.* 3. *ſed id φιλοσοφώτερον διευκρινήσομεν.* verùm accedo potiùs D. Bootio nihil mutanti, ſed copulativâ tantùm interjectâ, legenti, κἂν μὲν συνορᾷς, εὐμενῶς καὶ ἀμεταστρεπτὶ τ. χ. ità opponitur τὸ εὐμενῶς, τῷ μετ' ὑποψίας.

Ἀμεταστρεπτὶ ταύτῃ χωρεῖν] vide *lib.* 8. §. 5.

Ἐχόμενον τῷ φαινομένῳ δικαίῳ] Epictetus *l.* 1. *c.* 2. Ταῦτα εἶδε Περσεὺς Ἑλλήνιδι, καὶ ἰδὼν ἐποίησε. προσκίμψαντος γὰρ αὐτῷ Ὀυισπασιανοῦ, ἵνα μὴ εἰσέλθῃ εἰς τὴν σύγκλητον, ἀπεκρίνατο, ἐπί σοί ἐστι μὴ ἐάσαι με εἶναι συγκλητικόν. μέχρι δ' ἂν ᾖ, δεῖ με εἰσέρχεσθαι. ἄγε, ἀλλ' εἰσελθών, φησὶ, σιώπησον. μὴ μ' ἐξέταζε, καὶ σιωπήσω. ἀλλὰ δεῖ με ἐξετάσαι. καίμοι εἰκεῖν τὸ φαινόμενον δίκαιον. ἀλλ' ἐὰν εἴπῃς, ἀποκτενῶ σε. πότε οὖν σοι εἶπον, ὅτι ἀθάνατός εἰμι; καὶ σὺ τὸ σὸν ποιήσεις, κἀγὼ τὸ ἐμόν. σόν ἐστιν ἀποκτεῖναι. ἐμὸν ἀποθανεῖν μὴ

A τρέμοντα. σὸν, φυγαδεῦσαι. ἐμὸν, ἐξελθεῖν μὴ λυπούμενον. *Hæc Priſcus Helvidius vidit: & cùm vidiſſet, fecit. Nam qum ad eum Veſpaſianus miſiſſet, ne in ſenatum veniret. Penes te, inqit, eſt, ne me ſenatorem eſſe patiaris. Qamdiu avtem me loco non moveris, eſt in curiam mihi veniendum. Age: at ingreſſus taceto, inqit. Ne me roga & tacebo. At eſt mihi rogandum. Et dicendum mihi, qod rectum eſſe putáro. Verum ſi dixeris, occidam te. Qando ergò tibi dixi, me immortalem eſſe? Tu tuum facies, ego meum. Tuum eſt, occidere: meum, mori non trementem. Tuum, relegare: meum, exire non triſtem.* vide *l.* 3. §. 6, 7. & *l.* 4. §. 12.

B Ἄριστον γὰρ καταντυγχάνειν τούτῳ] *optimum enim attingere ſcopum* Xylander. hoc eſt, ut id facias, qod juſtum & æqum eſt, qodcunqe tibi indè obvenerit.

Ἥ γε ἀπόπλωσις ἀπὸ τούτε ἔσω] Mutila hæc ſuſpicatur Xylander. Editor Lugdunenſis in verſione prorſus reſecuit. pro ἔσω D. Bootius legit *ἰσί. ab hoc*, inqit, juſto ſcilicet utiqe & æqo *aberrare, lapſûs gomen meretur*, non avtem ob juſtè factum odium incurrere, avt moleſtum aliqid perpeti, avt etiam, qò minùs qod conaris, effectum des, impediri. ego ſi qis id exhiberet codex, ἀπότευξιν qàm ἀπόπλωσιν malim; prout Marcus *l.* 4. §. 43. ἀπότευγμα dixit.

C Σχολαίόν τι καὶ ἅμα ἐυκίνητον] hoc eſt, qod *l.* 7. §. 69. Μήτε σφύζει, μήτε ταράττε. *Neqe feſtinat, neqe torpeſcit.* Mericus Caſavbonus iſta à ſuperioribus divellit, atqe erotematicè effert; acſi legeret, τί σχολαίόν τε καὶ ἐυκίνητον ἐστι; viderint alii. Ego nullus aſſentior.

Ἐυκίνητον] non, *mobile*; qod τὸ τῆς γνώμης ἐυκίνητον, *mobiles facilè animos habere*, in plebe, Romanâ cumprimis, Herodiano *lib.* 7. *c.* 7. §. 2. notatum, deſignet; unde & *mobile vulgus*, Statio *ſylv. lib.* 2. *poem.* 2. ſed *agile*, ad id qod eſt officium ſuum aggrediendum agendúmqe promptum ac proclive; qodqe in eiſdem perſeqendis modo juſto debitóqe moveatur. Stoici ſiqidem in dictionibus iſtiuſmodi ἐνέργειαν & D ἔμφασιν qandam, ultra uſum communem ac vulgarem, affectabant. vide *infrà ad* §. 21.

Φαιδρὸν ἅμα καὶ συνεσηκὸς] non qalis ſtultorum riſus, qem ejuſmodi eſſe ait Solomon *Eccleſ. c.* 7. *v.* 6. qalis eſt *ſpinarum ſub olla crepitus*;

— Magno veluti cùm flamma ſonore
Virgea ſuggeritur coſtis undantis aheni.

ut Maro Æn. *lib.* 7. ſive ut Apulejus in *apolog. flamma* inſtar *ſtipulâ accenſa, claro ſtrepitu, largo fulgore, cito incremento*; *ſed enim materiâ levi, caduco incendio, nullis reliqiis.* icon E aptiſſima vitulationis ſtolidorum, qâ illi, *non gavdent, ſed geſtiunt*, ut Avguſtinus de *ſerm. Dom. in mont. l.* 1. itaqe *riſum & lætitiam* iſtiuſmodi pro *inſania* mera, Solomon habet. *ibidem c.* 2. §. 3. tanqam ἐξεσηκὸς, non συνεσηκός τι. Seneca *Ep.* 23. *Animus debet eſſe alacer & fidens, & ſuper omnia erectus. Res ſevera eſt verum gavdium. cætera hilaritates non implent pectus, ſed frontem remittunt; leves ſunt: niſi fortè tu illum judicas gavdere, qi ridet.* vide *ad l.* 4. §. 26. τῦφε ἀνειμένον.

Ὁ τῷ λόγῳ κατὰ πᾶν ἑπόμενον.] *Dei, naturæ, rationis, dictamen ductúmqe ſeqi*, pro eodem Stoicis habetur. vide *ad* F *l.* 3. §. 16. & *lib.* 7. §. 31. & *ſuprà* §. 11. & *lib.* 4. §. 12. & *l.* 12. §. 31. Plato *Epiſt.* 2. Νῦν δὲ μέγας ἐγώ εἰμι, ἐμαυτὸν παρέχων τῷ ἐμῷ ἑπόμενον. *Nunc avtem hoc duntaxat magnus ſum, qod me ipſum præſto rationi meæ obedientem.*

§. 13. Ἐὰν ὑπὸ ἄλλε γένηται] *in aliorum ſint poteſtate.* Xylander. potiùs, *ab aliis fiant*, cùm ipſe neqeas, vel neceſſe non habeas. Epictetus *lib.* 1. *c.* 27. ἀπελθών, ᾧ αὐτὸς ἀρι-

τὰ δίκαια καὶ καλῶς ἔχοντα; ἀ διοίσ. μήτι ὀπιλέλησαι, ὅτι ἔστι οἱ ἐν τοῖς περὶ ἄλλων ἐπαίνοις καὶ ψόγοις φρυατ]όμενοι, [a] τοιοῦτοι μὲν ὀπὶ τῆς κλίνης εἰσὶ, τοιοῦτοι δ' ὀπὶ τῆς τραπέζης, ὅια δὴ τοιοῦτον, [b] ὅια δὴ φάγγυσιν, ὅια δὴ διώκυσιν, ὅια δὴ κλέπτυσιν, ὅια δὴ ἁρπάζουσιν, ἀ χερσὶ καὶ ποσὶν, ἀλλὰ τῷ τιμιωτάτῳ ἑαυτῶν μέρει, [c] ᾧ χρῆ), ὅταν θέλῃ, πίστις, αἰδὼς, ἀλήθεια, νόμος, [d] ἀγαθὸς δαίμων;

a L. 3. §. 4. l. 9. §. 18. Inf. §. 19. l. 11. §. 18.
b L. 4. §. 38.
c L. 8. §. 55.
d L. 7. §. 17.
e Sup. §. 1. l. 4. §. 23.
f L. 3. §. 6. l. 4. §. 31.
g L. 8. §. 33.
h L. 9. §. 3.
i L. 2. §. 2. 6. Sup. §. 11.
k Inf. §. 22, 23.
l L. 8. §. 45.

§. 14. Τῇ [e] πάντα διδούσῃ καὶ ἀπολαμβανούσῃ φύσει, ὁ πεπαιδαγωγημένος καὶ αἰδήμων λέγει. [f] δὸς ὃ θέλεις. [g] ἀπόλαβε ὃ θέλεις. λέγει ταῦτα [h] μὴ καταθρασυνόμενος, ἀλλὰ πειθαρχῶν μόνον καὶ εὐνοῶν αὐτῇ.

§. 14. Cuncta danti pariter ac recipienti naturæ, homo probè institutus ac modestus dicet, *Da quod vis; repete quod vis.* nec elatus hoc dicet, sed obsequens tantùm; & benevolo adversùs eam affectu.

§. 15. [i] Ὀλίγον ἐστὶ τὸ ὑπολειπόμενον τοῦτο. [k] ζῆσον ὡς ἐν ὄρει. [l] ἴδιον γὰρ διαφέρει ἐκεῖ ἢ ὧδε,

§. 15. Exiguum est quod supereſt vitæ tuæ. vive tanqam in monte. nihil enim interest hîc an aliqo fiant. nihil intererit. nunqid oblitus sis, qales isti, qi de aliis lavdandis vituperandisqe tantopere se efferunt, in lecto sint, qales ad mensam, qæ faciant, qæ fugiant, qæ sectentur, qæ suffurentur, qæ rapiant ad se, non manibus pedibúsqe, qod dici solet, sed parte sui pretiosissimâ, qâ, ubi libuerit, conseqi liceat fidem, modestiam, veritatem, legem, genium deniqe bonum.

il-

ANNOTATIONES.

στεύσαι θέλω, ἢ ἄλλῳ παρασχεῖν ἀφορμὴν τοῦ ἀρτιῶσαι. εἰ μὲν δύναμαι κατορθῶσαί τι αὐτὸς, ἀ φθονήσω ἄλλῳ τὸ ποιῆσαί τι γενναῖον. Abibo, & aut ipse rem bene geram, aut alteri bene gerenda rei occasionem prabebo. Si qid ipse rectè administrare non potero, non invidebo alteri præclari facinoris gloriam.

Οὐ διοίσει] qia alienæ vel mentes vel actiones mihi sunt res mediæ. *lib.* 6. §. 32. & *lib.* 8. §. 55.

Οἱ ἐν τοῖς περὶ ἄλλων ἐπαίνοις ἢ ψόγοις φρυατ]όμενοι] id est, ἐπαιρόμενοι. *translatio ab equis petita, cùm in altum pedibus sublatis anterioribus, & juba concussâ, φρυάττεται.* Salmasius. indè & καταφρυάττεσθαι *suprà l.* 9. §. 41. frustrà autem interpretes de eis intelligunt, qi alienis sermonibus & lavdibus se jactant; ut alter, qi ψόγοις illud insuper habuit: vel qi aliorum lavdibus ac vituperiis tantum tribuunt; ut alter, qi τῷ φρυάττεσθαι significatum non attendit. qomodo enim qis eô possit φρυάττεσθαι καὶ ἐπαίρεσθαι, qòd ab aliis vituperio afficiatur? non eos loqitur qi lavdantur, vel vituperantur, aliorúmqe vel lavdibus elati animos sibi sumunt, vel vituperiis perculsi abjiciunt: sed eos, qi alios lavdibus, avt vituperiis prosequntur, idqe faciendo attolluntur, & efferunt se, acsi magni qippiam egissent. hæc enim est istorum ὄησις illa, de qa Marcus *l.* 9. §. 32.

Τοιοῦτοι μὲν ἐπὶ τῆς κλίνης εἰσὶ] Hinc apud Lucianum in *Cataplo pag.* 442. Κλίνη, sive *lectus*, ad testimonium adversus Tyrannum dominum suum ferendum apud inferos accersitus, ἐγὼ μέν τοι ταῦτα εἰπεῖν αἰσχύνομαι. τοιαῦτα ἦν ἃ ἐπ' ἐμοῦ διεπράττετο. *Pudet me dicere, ejusmodi fuerunt qa supra me patravit.* vide *ad lib.* 3. §. 4. & *lib.* 11. §. 8. ἐπὶ τῷ κλιναρίῳ.

Οἷα δὲ ποιοῦσιν] vide *ad l.* 6. §. 59.

Ἀλλὰ τῷ τιμιωτάτῳ ἑαυτοῦ μέρει] non corpore tantùm, sed animo etiam coguntur, qi aliorum favorem, famámve aucupantur, usqe ad conscientiam lædam, eis obsequi, qibus placere ambiunt.

Ὅταν θέλῃ] Epictetus *lib.* 4. *c.* 9. Οὐδέν ἐστιν εὐαγωγότερον ἀνθρωπίνης ψυχῆς. θελήσαι δεῖ, καὶ γίγνεται, διόρθωται. ὡς πάλιν, ἀπουσάσαι, καὶ ἀπόλωλεν. *Nihil esse animo humano tractabilius. Velle oportet, factum est, correctum est: ut è contrario, si oscitârit, periit.* Synesius *de insomn. pag.* 141. Καθαρμῶν τὸ μέγιστον μέρος, ἡ βούλησις. *Purgationis maxima pars est voluntas.* Seneca *Ep.* 34. *Pars magna bonitatis est, velle fieri bonum.* & *Ep.* 80. *Qid tibi opus est, ut sis bonus? velle.* Fabius *instit l.* 12. *c.* 11. *Ut boni viri simus, voluntate maximè constat.* Gregorius Nazianzenus *de sacr. bapt.* Ὠνιον τοῦτο τῷ θελῆσαι μόνον, τὸ ἀγαθόν. *Hoc bonum solâ voluntate venale tibi proponitur.* qanqam idem *de theolog.* 1. exagitat illos, Οἷς ἀρκεῖ τὸ θελῆσαι μόνον πρὸς τὸ εἶναι σοφοῖς. *Qibus sufficit solum voluisse esse sapientes.* Joannes Chrysostonus *in Matth. hom.* 49. *pag.* 544. *E. edit. Paris.* Ἀρκεῖ θελῆσαι, καὶ τὸ πᾶν ἤνυσαι. *Sola voluntas sufficit, ut perficiatur.* Libanius *Orat.* 4. *pag.* 172. *B.* Βουληθῆναι μόνον, καὶ πάντα ἴψεται. *Velis modo & seqentur omnia.* vide *ad l.* 8. §. 35.

§. 14. Τῇ πάντα διδούσῃ καὶ ἀπολαμβανούσῃ φύσει] qod de natura, qi & Stoæ *Deus*, de Deo, Job. *c.* 1. *v.* 21. *Dominus dedit, Dominus abstulit.*

Ἀπολαμβανούσῃ] Epictetus *enchir. c.* 10. Μηδέποτε ἐπὶ μηδενὸς εἴπῃς, ὅτι ἀπώλεσα αὐτό, ἀλλ' ὅτι ἀπέδωκα. τὸ χωρίον ἀφῃρέθη; ἴσως καὶ τοῦτο ἀπεδόθη; ἀλλὰ κακὸς ὁ ἁρπάσας. τί δέ σοι μέλει διὰ τίνος σε ὁ δὸς ἀπῄτησε; *Nunqam te qicqam perdidisse dicito, sed reddidisse. Prædium est ereptum? annou & id qoqe est redditum? At improbus est qi eripuit. Qid id tuâ refert, per qem is qi dederit, abs te repetierit?* Idemqe *Dissert. l.* 3. *c.* 26. Εἶτα σύμπαλα εἰληφὼς παρ' ἄλλου (τοῦ Θεοῦ δηλονότι) καὶ αὐτὸν σαυτὸν, ἀγανακτεῖς, καὶ μέμφῃ δόντα, ἄν σε τι ἀφέληται; ἐπὶ τί οὖν ἔλαβες ταῦτα; χρησόμενος. μέχρι τίνος; μέχρις ἂν ὁ χρήσας θέλῃ. *Itáne qum omnia, tempsum θέλω, ἢ ἄλλῳ παρασχεῖν ἀφορμὴν τοῦ ἀρτιῶσαι. εἰ μὲν δύναμαι κατορθῶσαί τι αὐτὸς, ἀ φθονήσω ἄλλῳ τὸ ποιῆσαί τι γενναῖον. Abibo, & avt ipse rem bene geram, avt alteri bene gerenda rei occasionem prabebo. Si qid ipse rectè administrare non potero, non invidebo alteri præclari facinoris gloriam.*

Οὐ διοίσει] qia alienæ vel mentes vel actiones mihi sunt res mediæ. *lib.* 6. §. 32. & *lib.* 8. §. 55.

Οἱ ἐν τοῖς περὶ ἄλλων ἐπαίνοις ἢ ψόγοις φρυατ]όμενοι] id est, ἐπαιρόμενοι. *translatio ab eqis petita, cùm in altum pedibus sublatis anterioribus, & juba concussâ, φρυάττεσθαι.* Salmasius. indè & καταφρυάττεσθαι *suprà l.* 9. §. 41. frustrà avtem interpretes de eis intelligunt, qi alienis sermonibus & lavdibus se jactant; ut alter, qi ψόγοις illud insuper habuit: vel qi aliorum lavdibus ac vituperiis tantum tribuunt; ut alter, qi τῷ φρυάττεσθαι significatum non attendit. qomodo enim qis eô possit φρυάττεσθαι καὶ ἐπαίρεσθαι, qòd ab aliis vituperio afficiatur? non eos loqitur qi lavdantur, vel vituperantur, aliorúmqe vel lavdibus elati animos sibi sumunt, vel vituperiis perculsi abjiciunt: sed eos, qi alios lavdibus, avt vituperiis prosequntur, idqe faciendo attolluntur, & efferunt se, acsi magni qippiam egissent. hæc enim est istorum ὄησις illa, de qa Marcus *l.* 9. §. 32.

Τοιοῦτοι μὲν ἐπὶ τῆς κλίνης εἰσὶ] Hinc apud Lucianum in *Cataplo pag.* 442. Κλίνη, sive *lectus*, ad testimonium adversus Tyrannum dominum suum ferendum apud inferos accersitus, ἐγὼ μέν τοι ταῦτα εἰπεῖν αἰσχύνομαι. τοιαῦτα ἦν ἃ ἐπ' ἐμοῦ διεπράττετο. *Pudet me dicere, ejusmodi fuerunt qa supra me patravit.* vide *ad lib.* 3. §. 4. & *lib.* 11. §. 8. ἐπὶ τῷ κλιναρίῳ.

Οἷα δὲ ποιοῦσιν] vide *ad l.* 6. §. 59.

Ἀλλὰ τῷ τιμιωτάτῳ ἑαυτοῦ μέρει] non corpore tantùm, sed animo etiam coguntur, qi aliorum favorem, famámve aucupantur, usqe ad conscientiam lædam, eis obsequi, qibus placere ambiunt.

Ὅταν θέλῃ] Epictetus *lib.* 4. *c.* 9. Οὐδέν ἐστιν εὐαγωγότερον ἀνθρωπίνης ψυχῆς. θελήσαι δεῖ, καὶ γίγνεται, διόρθωται. ὡς πάλιν, ἀπουσάσαι, καὶ ἀπόλωλεν. *Nihil esse animo humano tractabilius. Velle oportet, factum est, correctum est: ut è contrario, si oscitârit, periit.* Synesius *de insomn. pag.* 141. Καθαρμῶν τὸ μέγιστον μέρος, ἡ βούλησις. *Purgationis maxima pars est voluntas.* Seneca *Ep.* 34. *Pars magna bonitatis est, velle fieri bonum.* & *Ep.* 80. *Qid tibi opus est, ut sis bonus? velle.* Fabius *instit l.* 12. *c.* 11. *Ut boni viri simus, voluntate maximè constat.* Gregorius Nazianzenus *de sacr. bapt.* Ὠνιον τοῦτο τῷ θελῆσαι μόνον, τὸ ἀγαθόν. *Hoc bonum solâ voluntate venale tibi proponitur.* qanqam idem *de theolog.* 1. exagitat illos, Οἷς ἀρκεῖ τὸ θελῆσαι μόνον πρὸς τὸ εἶναι σοφοῖς. *Qibus sufficit solum voluisse esse sapientes.* Joannes Chrysostonus *in Matth. hom.* 49. *pag.* 544. *E. edit. Paris.* Ἀρκεῖ θελῆσαι, καὶ τὸ πᾶν ἤνυσαι. *Sola voluntas sufficit, ut perficiatur.* Libanius *Orat.* 4. *pag.* 172. *B.* Βουληθῆναι μόνον, καὶ πάντα ἴψεται. *Velis modo & seqentur omnia.* vide *ad l.* 8. §. 35.

§. 14. Τῇ πάντα διδούσῃ καὶ ἀπολαμβανούσῃ φύσει] qod de natura, qi & Stoæ *Deus*, de Deo, Job. *c.* 1. *v.* 21. *Dominus dedit, Dominus abstulit.*

Ἀπολαμβανούσῃ] Epictetus *enchir. c.* 10. Μηδέποτε ἐπὶ μηδενὸς εἴπῃς, ὅτι ἀπώλεσα αὐτό, ἀλλ' ὅτι ἀπέδωκα. τὸ χωρίον ἀφῃρέθη; ἴσως καὶ τοῦτο ἀπεδόθη; ἀλλὰ κακὸς ὁ ἁρπάσας. τί δέ σοι μέλει διὰ τίνος σε ὁ δὸς ἀπῄτησε; *Nunqam te qicqam perdidisse dicito, sed reddidisse. Prædium est ereptum? annou & id qoqe est redditum? At improbus est qi eripuit. Qid id tuâ refert, per qem is qi dederit, abs te repetierit?* Idemqe *Dissert. l.* 3. *c.* 26. Εἶτα σύμπαλα εἰληφὼς παρ' ἄλλου (τοῦ Θεοῦ δηλονότι) καὶ αὐτὸν σαυτὸν, ἀγανακτεῖς, καὶ μέμφῃ δόντα, ἄν σε τι ἀφέληται; ἐπὶ τί οὖν ἔλαβες ταῦτα; χρησόμενος. μέχρι τίνος; μέχρις ἂν ὁ χρήσας θέλῃ. *Itáne qum omnia, tempsum*

illîc, si qis ubicunqe in orbe, tanqam in urbe, degat. viderint, nôrintqe homines, hominem verum, qi naturæ convenienter vivat. sin non sustinent, occidant. hoc enim satius est, qàm ità vivere, uti ipsi vivunt volúntve.

§. 16. Nè ulteriùs occupere totus, differendo qalis vir bonus sit, sed enitendo ut ipse sis.

§. 17. Ævi totius, & naturæ totius cogitatio tibi crebrò occurrat. qódqe particularia omnia, substantiam qod attinet, milii sunt instar; tempus qod attinet, terebri circumvolutio.

§. 18. Rerum præsentium unamqamqe advertendo, considera eam jam dissolutam, & in mutatione & qasi putrefactione qadam, avt dissipatione, constitutam, sive ut mori qodammodo nata sit.

ἐάν τις παντιχῇ, [a] ὡς ἐν πόλῃ, τῷ κόσμῳ. ἰδέτωσαν, ἰσορροπάτωσαν οἱ ἄνθρωποι [b] ἄνθρωπον ἀληθινὸν, [c] καὶ φύσιν ζῶντα. εἰ μὴ φέρουσιν, ἀποκλειναάτωσαν. [d] κρεῖττον γὰρ, ἢ οὕτω ζῆν. a L.4.§.3.4. b Sup.§.8. c Sup.§.2. d L.9.§.2.

§. 16. Μηκέθ' [*] ὅλως ὠφελῇ τι ὅιόν τινα εἶναι τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα διαλέγεσθαι, ἀλλὰ [e] εἶναι τοιοῦτον. *ὅλως. e L.4.§.17.

§. 17. [f] Τὸ ὅλον αἰῶνος, καὶ τὸ ὅλης οὐσίας συνεχῶς φαντασία, καὶ ὅτι πάντα τὰ [g] μέρους, ὡς μὲν [g] πρὸς οὐσίαν, κεγχραμίς. ὡς δὲ [h] πρὸς χρόνον, τρυπάνου περιστροφή. f L.7.§.35. l.11.§.1. g L.4.§.3. h L.5.§.24.

§. 18. Εἰς ἕκαστον τῶν ὑποκειμένων ἐφίσανται, [i] διανοεῖν αὐτὸ ἤδη διαλυόμενον, καὶ ἐν μεταβολῇ, καὶ ὅιον σήψει ἢ σκεδάσει γινόμενον, ἢ καθότι ἕκαστον πέφυκεν, [k] ὥστε θνήσκειν. i Sup.§.7. k L.4.§.48. l.9.§.21.

§. 19.

ANNOTATIONES.

Ὡς ἐν πόλει, τῷ κόσμῳ] vide *ad l.* 2. §. 16. & *l.* 4. §. 34.

Ἄνθρωπον ἀληθινὸν] qi enim secus qàm oportet, degit, qidvis potiùs qàm homo est. Vide *supra ad* §. 8. & *l.* 5. §. 11. Stilpo, cùm turba ad ipsum contemplandum confluereret, dicenti cuidam, Θαυμάζουσί σε ὡς θηρίον, *tanqam feram qandam, ô Stilpo, admirantur te.* Οὐ μενοῦν, ἀλλ' ὡς ἄνθρωπον ἀληθινόν. *Neqaqam verò*, inqit, *sed ut hominem verum.* Laërtius *l.* 2. *c.* 119. Flaccus *arte.* --- *Fiet homo.* --- Demonacti Proteus cum diceret, ὦ κυνάς, regessit ille, οὐκ ἀνθρωπίζοις, *non vivis hominem.*

Κρεῖττον γὰρ ἢ οὕτω ζῆν] vide *ad l.* 9. §. 2.

§. 16. Μηκέθ' ὅλως διαλέγεσθαι] forsan ὅλῳ. Seneca *Ep.* 16. *Philosophia non in verbis, sed in rebus est.* & *Ep.* 20. *Illud te rogo atqe hortor, ut philosophiam in præcordia ima demittas, & experimentum tui profectûs capias, non oratione, nec scripto, sed animi firmitate, & cupiditatum diminutione. verba rebus proba. facere docet Philosophia, non dicere:* & *hoc exigit ut ad legem suam qisqe vivat, ut verbis opera concordent, nè orationi vita dissentiat.* Et *Ep.* 108, *Sic ista tractemus, ut qa fuerunt verba, sint opera: ut voces mox in rem transferantur.* & *Ep.* 24. *Hæc in animo voluta, qæ sæpe audisti, sæpe dixisti: sed an verè audieris, an verè dixeris, effectu proba. hoc enim turpissimum est, qod nobis objici solet, verba nos philosophia, non opera tractare.* hoc est, *philosophos esse ἄνευ τῆ πράξεων, méxqi τῆ λέγειν, factis procul, verbis tenus.* ut Epictetus apud Gellium *l.* 17. *c.* 19. *homines* scilicet *ignavâ operâ*, & *philosophâ sententiâ.* qos odisse se profitebatur Pacuvius. cujus verba in eam sententiam Macedo qidam Philosophus præ templorum omnium foribus scribenda censebat. nihil enim fieri posse indignius, neqe intolerantius, qàm qòd *homines ignavi ac desides, ornati barbâ & pallio, mores & emolumenta philosophiæ in lingva verborúmqe artes converterent;* & *vitia facundissimè accusarent, intercutibus ipsi vitiis madentes.* Refert Gellius *l.* 13. *c.* 8. Ità (inter alia qæ indè profluxerunt in vitam mala) *qa philosophia fuit, facta philologia est.* Seneca *Ep.* 108. &, *de vita semper disputatur, nunqam vivitur.* Idem *Epist.* Vitium istud in Stoicis suis, ut familiare nimis, notat idem Epictetus *Dissert. l.* 3. *c.* 7. Ἄλλα λέγομεν, inqit, ἄλλα ποιοῦμεν. λέγομεν τὰ καλὰ. ποιοῦμεν τὰ αἰσχρά. *Alia dicimus, alia facimus. Nos honesta dicimus, turpia verò facimus.* Ἀσυμπαθεῖς πρὸς τὸν λόγον. μακρὰν ἀπὸ τῆ χρῆσθαι τούτοις ἃ λέγομεν, ἐφ' οἷς ὡς εἰδότες αὐτὰ ἐπαιρόμεθα. *Affectu cum oratione non congruente. Ac multum abest ut iis utamur, qa profitemur, qorumqe cognitione efferimur.* Idem *l.* 2. *c.* 9. & *c.* 10. Μέχρι τῶν λογαρίων προκόπτομεν. ἔξω δ' αὐτῶν, οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον. *In disputatiunculis subsistimus, ultra qas ne digitum qidem proficimus.* eundem vide sis ejusmodi homunculos fusissimè simul ac acerrimè exagitantem, *enchir c.* 51. & *Dissert. l.* 3. *c.* 26. imò passim eosdem insectantem. siqidem invectivam istam singulis ferè subjectis fecit intercalarem. Qin & elegantissimâ usus imagine idem *enchir. c.* 44. Μηδαμῶς σαυτὸν εἴπῃς φιλόσοφον. μηδὲ λάλει τὸ πολὺ ἐν ἰδιώταις περὶ τῶν θεωρημάτων. *Nusqam te philosophum profitearis, nec apud imperitos multum disputes de præceptis.* Idem *ibidem c.* 69. Μίγας γὰρ ὁ κίνδυνος, ἐυδὺς ἐξεμέσας, ὁ μὴ ἔπεψας. ἐπεὶ καὶ τὰ πρόβατα, ὅ χόρτον φέροντα τοῖς ποίμεσιν ἐπιδεικνύει, πόσον ἤφαγον. ἀλλὰ τὴν νομὴν ἔσω πέψαντα, ἔριον ἔξω φέρει καὶ γάλα. καὶ σὺ τοίνυν, μὴ ταχέως ῥήματα τοῖς ἰδιώταις ἐπιδείκνυσο, ἀλλ' ἀπ' αὐτῶν πεφθέντων τὰ ἔργα. *Magni enim periculi est, statim evomere qod non concoxeris. Nam & oves non fœnum afferunt opilionibus, ac demonstrant qantum comederint: sed pastu intra se concocto, extra ferunt lanam & lac. Et tu igitur ne verba celeriter ostendas imperitis, sed opera qa verborum concoctionem sequuntur.* Seneca *Epist.* 108. *Omnia qa dicunt, qæ turbâ audiente jactant, aliena sunt. qomodo probare possint sua esse, monstrabo. faciant qa dixerint.* qi & *Epist.* 117. clavdit vocibus illis profectùs indicium proferentibus clarissimum, *Si fecero omne qod disco.* sive utì Lipsius ex MSum vestigiis, *si vixero.* Præclarè Gregorius Nazianzenus *Orat.* 15.

A Οὐ γὰρ ὁ ἐν λόγῳ σοφὸς, οὗτος ἐμοὶ σοφός. ὃν δ' ὅστις γλῶτταν ἐυστροφον ἔχει, ψυχὴν δὲ ἀπαίδευτον. ἀλλ' ὅστις ὀλίγα μὲν περὶ ἀρετῆς φθέγγεται, πολλὰ δὲ ὧν ἐνεργεῖ παραδείκνυσι, καὶ τὸ ἀξιόπιστον τῷ λόγῳ διὰ τοῦ βίου προτίθησιν. *Nec enim qi in sermone sapiens est, hic mihi sapiens est, nec qi volubilem qidem linguam, imperitum autem animum habet: verùm is demum, qi pauca qidem de virtute verba facit, cæterùm per ea, qa agit, multa demonstrat, ac fidem & auctoritatem sermoni suo per vitam conciliat.* Verùm qod Aristoteles *Ethic. l.* 2. §. 3. Οἱ πολλοὶ τοῦτο μὲν οὐ πράττουσιν, ἐπὶ δὲ τὸν λόγον καταφεύγοντες, οἴονται φιλοσοφεῖν, καὶ οὕτω, ἔσεσθαι σπουδαῖοι. ὁμοιόν τι

B ποιοῦντες τοῖς κάμνουσιν, οἳ τῶν ἰατρῶν ἀκούσαι μὲν ἐπιμελῶς, ποιοῦσι δ' οὐδὲν τῶν προσταττομένων. ὥσπερ οὖν οὐδ' ἐκεῖνοι εὖ ἕξουσι τὸ σῶμα, οὕτω θεραπευόμενοι, οὐδ' οὗτοι τὴν ψυχὴν, οὕτω φιλοσοφοῦντες. *Plerique tamen, qum hæc non agant, ad disputationem confugiunt: putántqe ita se philosophari, ac probos futuros: qi sanè perinde faciunt atqe ægrotantes, qi, cùm medicos diligenter audiant, nihil tamen eorum, qæ ab ipsis mandantur, efficiunt: sicut igitur neqe illi corpore unqam bene valebunt, dum ita curantur, sic neqe isti animo, dum ita philosophantur, bene habebunt.* Itaqe verè Demosthenes: Ὡς ἅπας ὁ λόγος, ὧν ἅπτῃ τὰ πράγματα, μάταιόν τι καὶ κενὸν φαίνεται. *Omne*

C *verbum, si opera abfuerint, vanum & inane videtur.* Præclarè siqidem Basilius Cæsar. *Orat.* 34. *pag.* 776. *A.* & ex eodem Simeon Cancellarius *Orat.* 1. *pag.* 10. *B.* Ὁ μὲν γὰρ τὴν ἄχρι ῥημάτων παρὰ τοῖς ἄλλοις φιλοσοφίαν ἔργῳ βεβαιῶν,

Οἱ δὲ πίπτουσι, τοὶ δὲ σκιαὶ ἀΐσσουσιν.

D ἐπεὶ τό γε λαμπρῶς μὲν ἐπαινέσαι τὴν ἀρετὴν οἷς τὸ μέσον, καὶ μακρὰς ὑπὲρ αὐτῆς ἀποτείνειν λόγους. ἰδίᾳ δὲ τὸ ἡδὺ πρὸ τῆς σωφροσύνης, καὶ τὸ πλέον ἔχειν πρὸ τοῦ δικαίου τιμᾶν. ἐοικέναι φαίην ἂν ἔγωγε τοῖς ἐπὶ σκηνῆς ὑποκρινομένοις τὰ δράματα, ὃς ὡς βασιλεῖς πολλάκις καὶ δυνάσαι εἰσίρχονται, ὕστε βασιλεῖς ὄντες, οὐδὲ μενοῦν τυχὸν ἐλεύθεροι τὸ παράπαν. *Nam qi ab aliis traditam philosophiam, non verbis tenus, aut decretorum scientiâ, sed gravitate morum, vitaqe continentiâ usurpat,*

Hic solus sapit, aft errant alii velut umbra.

Qandoqidem splendidè & magnificè palam laudare virtutem, de eâqe longos protrahere sermones, privatim verò qod jucundum & suave est temperantiæ anteponere, avaritiam majori habere in pretio qàm id qod justum est, id libens comparaverim scenicis illis fabularum actoribus, qi ut reges & magnates sæpe numero prodeunt, qum neqe reges, neqe magnates, ac ne liberi qidem fortè prorsus existant.

E §. 17. Ὡς μὲν πρὸς οὐσίαν, κεγχραμίς] qod de terra *l.* 4. §. 3. σιγμή. de pelago *l.* 6. §. 36. σαγόν. sunt avtem κεγχραμίδες *ficuum granula.* pro qo κεχειμίδες apud Svidam vitiosè habetur.

Ὡς δὲ πρὸς χρόνον, τρυπάνου περιστροφή] *tanqam pistilli circumvolutio* Mericus Casavbonus. & sanè ὑπέρα περιστροφὴ, sive περιστρογή. id est, *pistilli circumvolutio*, proverbialiter usurpatur, à Platone philosopho in *Theæt.* Platone comico in *Adonid.* & Philemone in *Heroib.* ἐπὶ τῶν τὰ αὐτὰ ποιούντων, καὶ μηδὲν περαινόντων, *de iis qi semper eadem facisunt, & nihil proficiunt.* utì Hesychius, Svidas, Zenodotus, Apostolius. Verùm

F τρυπάνου περιστροφή. id est, *terebri vertigo*, sive *circumversio*, ut Xylander, Marco istic de spatio temporis breviſſimo: qemadmodum, ῥιπὴ ὀφθαλμοῦ *oculi jactus*, ut Beza, potiùs qàm *ictus.* ut vulgo Apostolo *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 15, *v.* 51. qò pertinet illud poëtæ nescio cujus apud Svidam,

Τρύπανα τ' ἰυδίνητα, καὶ ὠκύστατα τέρετρα.
Terebráqe qa facilè circumaguntur, & velocia terebella.

citiùs enim terebra circumvertitur, qàm animadverti ferè potest.

§. 18. Εἰς ἕκαστον τῶν ὑποκειμένων] *De singulis rebus indaga* Xylander. *Objecto cuiqe animum adverte* Casavbonus. non improbo. potest tamen, *rerum præsentium unamqamqe considera*, &c. τὰ ὑποκείμενα, *præsentia.* Vide *l.* 8. §. 22.

Ἔκαστον πέφυκεν ἅπτῃ θνήσκειν] vide *l.* 4. §. 48. & *l.* 9.

a Sup.§.13. §. 19. a Τοιοί εἰσιν ἐσθίοντες, καθεύδοντες, ὀχούντες, ἀποπατοῦντες, τὰ ἄλλα. εἶτα ὕβοι ἀνδρουομένοι, καὶ γαυριόμενοι, ἢ καλεπαίνοντες, καὶ b L.8.§.3. ἐξ ὑπεροχῆς ἐπιτιμήτοντες. πρὸ ὀλίγου ἦ b ἐδούλευον c L.6.§.59. πόσοις, καὶ c δι' ὅτα. καὶ d μετ' ὀλίγον, ἐν * τοιούτοις ἔσονται. d L.3.§.3. l.4.§.48.l.8. §.37. * ἑτοίοις f. e L.4.§.23.

§. 19. Cogita, qales sint homines vescentes, dormientes, coeuntes, excernentes, alia ejusmodi agentes. rursus qales, ubi inflantur, efferuntur, irascuntur, tanqam in sublimi siti aliqos increpant. pavlò avtem antè, qàm multis & qâ mercede, inservièbant; & pavlò pòst, qò in statu futuri sunt.

§. 20. Συμφέρῃ ἑκάστῳ, ὃ φέρῃ ἑκάστῳ ἡ τοῦ ὅλων §. 20. Confert cuiqe, qod fert cuiqe natura universi.

ANNOTATIONES.

§. 21. *Qa nata sunt, ea omnia denasci ajunt.* Cassius Hemina *annal. l.* 2. id est, ἀπογίνεσθαι, *defungi, mori*, non decrescere, ut Nonius explicat. Seneca *Ep.* 99. *Cui nasci contigit, restat mori.* Tertullianus *de Carn. Christ. c.* 6. *Mutuum debitum est inter se nativitati, cum mortalitate. forma moriendi, caussa nascendi est. non enim mori solet, nisi qod nascitur, id avtem moritur, qod & nascitur.* Idem *de resur. c.* 12. *Dies moritur in noctem, & tenebris usqeqaqe sepelitur: & tamen rursus cum suo cultu, cum dote, cum sole, eadem & integra, & tota, universo orbi revivisscit; interficiens mortem suam, noctem; rescindens sepulturam suam, tenebras; heres sibimet existens, donec & mox reviviscat, cum suo & illa suggestu.* Et latiùs progressus Petrus Ravennas *in symbol. serm.* 59. *Crede homo, de morte resurgere te posse, cùm tibi totum qod in rebus est, sic qotidie resurgit. Sol occidit & resurgit. Dies sepelitur & redit. Menses, anni, tempora, fructus, semina, cum transeunt, ipsa moriuntur; cùm redeunt, suâ ipsâ morte revivisscunt.* Ità qod Tertullianus *ibidem. Totus hic ordo revolubilis rerum, testatio est resurrectionis mortuorum.*

§. 19. Τοιοί εἰσιν ἐσθίοντες, καθεύδοντες, ὀχούντες, ἀποπατοῦντες] Hæc enim & summis cum imis qibúsqe communia sunt; & conditionis mortalis ac caducæ cumprimis nos admonent. Notum est, Menecratem medicum, qi Jovis sibi nomen adsciverat, Philippus Macedo qomodo exceperit, eduliorum loco appositis thure cum acerra. Narrat Ælianus *var. hist. lib.* 12. *c.* 57. Qin & Alexander ex duabus præcipuè rebus, τὸ θνητὸν καὶ φθαρτὸν, sive mortalitatem suam, agnoscere se professus est, ἐκ τῆ καθεύδειν καὶ τῆ συνουσιάζειν, *somno* nimirum *ac coitu.* Plutarchus in *Alex.* & de *adulat. & in sympos. l.* 8. *c.* 1. Antigonus itidem major, cùm Hermodotus qidam ipsum in carmine per adulationem *Solis* (non *Jovis*, ut Erasmus *apophth. l.* 4.) *filium, Deúmqe* indigitàsset, ἃ ταῦτά μοι σύνοιδεν ὁ λαμπροφόρος, *At verò*, inqit, *latent ista prorsus eum, qi matulam mihi porrigit.* Plutarchus *in Apophth. & de Isid. & Osirid.*

Εἶτα ὕβοι ἀνδρουομένοι, καὶ γαυριόμενοι] *Qanto se cum fastu efferant*, acsi nè homines qidem avt mortali semine creti sint, *ubi gloriantur, indignantur, interminantur, &c.* vide ad *l.* 6. §. 28. illud ἀνδρουομένων mihi suspectum habetur. ἀνδρουομεῖν certè alibi legisse non memini. Xylander *aliis imperare*, vertit. ut sit *hominibus leges ac jura præscribere.* Casavbonus *exultare.* ità qid is legerit, havd satìs liqet. nisi forsan ἀδρυνόμενοι, *turgescentes, grandescentes*, qod de stirpibus usurpatur. forsan ἀνδρουομεῖν idem qod ἀνδρολογεῖν fuerit, qod de *delectu militari* usurpatur: vel etiam qod κρεωνομεῖν, qod de *viscerationibus*, sive de *carnibus viritim distributis* adhibetur. in istis avtem non sine fastu gerere se solent, qi eas exhibent. vide *l.* 9. §. 34. ὅση ὕβρις.

Ἐδούλευον πόσοις] *qot illis inservire & obseqi necesse fuit*, ídqe πρὸ ὀλίγου, *havd ità dudum*; qò possent dignitatis honorísqe gradum illum, in qo tanto cum supercilio se gerunt, adseqi. vide *l.* 8. §. 3. Epictetus *l.* 3. *c.* 26. Ἐγὼ μὲν οὐδὲ ζῆν ἤθελον. εἰ δὲ διὰ Φηλικίωνα ἤθελ ζῆσαι, τῆς ἀφρόνου ἀυλῆ καὶ τῆ δηλικῆ καταφρονήματος ἀνασχόμενον. οἶδα γὰρ τί ἐστι δοῦλος ἐυτυχῶν ὡς δοκεῖ, καὶ τετυφλωμένος. *Eqidem ne vivere qidem vellem, si per Felicionem mihi vivendum esset, supercilium illius & servilem insolentiam toleranti. Novi enim qid sit servus, qi se fortunatum esse putat, qi excacatus est.* qo tamen loco ego τετυφωμένῳ malim. scilicet ut Clavdianus *in Eutrop. l.* 1.

Asperius nihil est humili, cùm surgit in altum.
— nec bellua tetrior ulla est,
Qàm servi rabies in libera colla frementis.

Ruffus Vibius apud M. Senecam *controvers.* 9.

Divite novitio nihil est insolentius.

Et,

Pedisseqa honoris est novi arrogantia.

Salvianus *Epist.* 2.

Ἅπας δὲ τραχὺς, ὅστις ἂν νέον κρατῇ.
Ferri neqit rebus secundis flagrio.

Æschylus *Prometh. v.* 35. præ cæteris verò

Ἀφόρητός ἐστιν ἐυτυχῶν μαστιγίας.
Rigidus verò omnis, qi modò cæpit imperare.

Comicus, apud Dionem Coccejanum *l.* 60. *p.* 684. *E.* Qod & Isidorus Pelusiota ubi adduxerat *l.* 2. *Ep.* 297. qi ἐυτραγῶν habet, pro eo qod ἐυτυχῶν Dio, subjungit; Καὶ τὸ ἐυτραγίσαν παρὰ τὴν ἀξίαν, ἀφορμὴ τῆ κακῶς φρονεῖν τοῖς ἀνήτοις γίνεται. *Et immeritam felicitatem vecordibus ac stolidis malè sentiendi occasionem prabere.* Avrelius Victor in *Dioclet. Qantum ingenium est, compertum habeo, humillimos qosqe maximè, ubi alta acceserint, superbiâ atqe ambitione immodicos esse.* Agur sapiens Ebræus *Prov. c.* 30. *v.* 20. *Trin sunt, sub qibus commovetur terra: imò qatuor sunt, qa ea ferre non potest. servus, cùm regnat; stultus, cùm satur est; exosa, cùm maritatur; ancilla, cùm hera sua hæres evaserit.* siqidem, ut Solon,

Τίκτει τοι κόρον ὕβρις, ὅτ' ἂν πολὺς ὄλβος ἕπηται.
E nimiis opibus petulantia nascitur ingens.

Sive ut Theognis; (qod Homero tamen tribuit Scholiastes *ad* illud *Pindari Olym.* 13. ὕβρις κόρυ μητέρα.)

Τίκτει τοι κόρον ὕβρις, ὅτ' ἂν κακῷ ὄλβος ἕπηται.
Nascitur ex nimiis opibus petulantia stultis.

Idémqe,

Πόλλακις τοι κόρος ἄνδρας ἀπώλεσεν ἀφραίνοντας.
Γνῶναι γὰρ χαλεπὸν μέτρον, ὅτ' ἐσθλὰ παρῇ.
Nec pavcos satias evertit mentis egenos.
Difficile est, adsunt cùm bona, nôsse modum.

Aristoteles apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 3. Τίκτει γὰρ, ὥσπερ φησὶν, ἡ παροιμία, κόρος μὲν ὕβριν, ἀπαιδευσία δὲ μετ' ἐξουσίας ἄνοιαν. *Parit enim, ut proverbio dicitur, saturitas ferocitatem: imperitia avtem potestati conjuncta insaniam.* Philistus apud Clementem *Strom. l.* 6. *p.* 620. *D.* Ἐεώθασι γὰρ μάλιστα οἱ παρὰ δόξαν ἀπροσδοκήτως ἐυ πράττοντες εἰς ὕβριν τρέπεσθαι. *Qibus enim prater spem & expectationem res secunda accidunt, solent evadere insolentes.* qod illum Clemens à Thucydide mutuatum asserit. qi dixerit, Εἰώθασι δὲ οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, οἷς ἂν μάλιστα καὶ δι' ἐλαχίστου ἀπροσδόκητος ἐυπραγία ἔλθῃ, εἰς ὕβριν τρέπεσθαι. *Solent avtem permulti hominum, qibus maxime res secunda aliqantisper evenerunt, fieri insolentes.* locus est in *Cleonis Orat. lib.* 2. ubi tamen legitur, εἴωθε δὲ τῶν πόλεων, ἅις ἄν, &c. Qò respexit tamen & Isidorus Pelusiota *l.* 2. *Ep.* 296. Ἐεώθασιν γὰρ ἄνθρωποι, οἷς ἀδόκητος μάλιστα ἐυημερία ἐπιπίπτει, εἰς ὕβριν χωρεῖν. *Solent enim homines, qibus prater omnem expectationem prosperitas qadam accidit, in insolentiam ac petulantiam labi.* de Largio Macedone qid Plinius minor *l.* 3. *Ep.* 14. vide *ad l.* 6. §. 38. vide & qæ de Gallo Cæsare Ammianus *l.* 14. initio.

Δι' οἷα] περιγινόμενα, scilicet, ut *l.* 6. §. 59. *ob qa adipiscenda*, sive, *qâ mercede.*

Καὶ μετ' ὀλίγον, ἐν τοιούτοις ἔσονται.] Legendum ἑτοίοις ἔσονται. vide *Psal.* 82. *v.* 6, 7. Esaj. *c.* 14. *v.* 9, 10. & Ezech. *c.* 32. *v.* 18, 30. Verùm qod Maro *Æn. l.* 10.

Nescia mens hominum fati sortisqe futura,
Nec servare modum rebus sublata secundis.

Sosiphanes apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 22.

Ἂν δ' ἐυτυχεῖτε, μηδὲν ὄντες, ἐυθέως
Ἴσ' ἀρωμῷ φρονεῖτε. τὸν δὲ κύριον
Ἅδην παρεσῶ' ὡς' ὀρᾶτε πλησίον.
Si faverit fortuna, cùm sitis nihil,
Cælo levatis capita; nec de proximo
Respicitis orcum, regna qi in reges habet.

Grotius. Plutarchus *de Isid. & Osir. p.* 360. *B.* Ἐι δέ τινες ἐξαιρετείλεις ὑπὸ μεγαλαυχίας, ὡς φησιν ὁ Πλάτων, ἅμα τε τόλμῃ καὶ ἀγνοίᾳ φλεγόμενοι τὴν ψυχὴν, μεθ' ὕβρεως ἐδίξαντο θεῶν ἐπωνυμίας, καὶ ναῶν ἱδρύσεις, βραχὺν ἤνθησαν ἡ δίκη χρόνον. εἶτα κενότητα καὶ ἀλαζονείαν μετὰ ἀσεβείας καὶ παρανομίας προσέφλοισες,

Ὠνόμασαι παντοῖα δίκην ἀρθίνες ἀπέπλων.

καὶ νῦν ὥσπερ ἀγάγιμοι δραπέται, τῶν ἱερῶν καὶ τῶν βωμῶν ἀποστατοῦντες, οὐδὲν ἀλλ' ἢ τὰ μυήματα καὶ τὰς τάφους ἔχουσιν. *At si qi fastu elati, ut ait Plato, simul juventute & insciti à animis inflammatis per lasciviam deorum cognomina acceperunt, ac templa sibi poni voluerunt: eorum gloria brevi floruit tempore. Deinde prater vanitatem & arrogantiam impietatis etiam ac injustitia culpam sustinentes,*

Evolitaverunt tenues ceu fumus in auras
Prapete surrepti fato,

& nunc tanqam fugitivi servi, in qos jus abducendi est dominis, avulsi à templis & aris nihil prater monumenta & sepulcra habent. vide *l.* 6. §. 24. & *infrà ad* §. 31.

§. 20. Συμφέρει ἑκάστῳ, ὃ φέρει ἑκάστῳ ἡ τῶν ὅλων φύσις] Præclara gnome. de qa vide amplius *ad l.* 2. § 3. & *l.* 3. §. 4. & *l.* 4. §. 23, 29. & *l.* 7. §. 27. Apollonius Tyanæus *Ep.* 66. Ἐι τάξις ἐστὶ τῶν ὅλων, ἧς δὲ, καὶ θεὸς ἐπίσταται ταύτης, ὁ δίκαιος ἡ βελήσεται τὰ ἀγαθά. πλεονεκτικὸν γὰρ καὶ παρὰ τάξιν τὸ τοιοῦτον. ἡγήσεται δὲ τὰ γινόμενα συμφέρειν. *Si certus in rebus ordo servatur: servatur avtem, & eum gubernat ac regit Deus: qi justus est, non volet bona? Id enim libidinis est, & ordini repugnat: ea tamen qæ fiunt putabit prodesse?* ubi tamen pro ἀγαθὰ malim ἀγαπητὰ, *qa ipsi sunt cordi.* Siqidem vir bonus

τὰ

universi. & tum confert, qando illa fert.

§. 21. Amat imbrem tellus. amat & almus æther. amat & mundus facere qicqid futurum est ut fiat. dico itaqe mundo ipse, *ecqid tu amas? idem ipse amo.* annon illud ità & fit & dicitur vulgò. *Amat*, hoc vel illud *fieri*.

§. 22. Vel istic vivis, & vitæ huic jam assveristi;

φύσις. καὶ [a] τότε συμφέρει, ὅτε ἐκείνη φέρει. a L. 11. §.

§. 21. [b] Ἐρᾷ μὲν ὄμβρου γαῖα. ἐρᾷ δ' ὁ στερεὸς [13.] b Evripid.
αἰθήρ. [c] ἐρᾷ δ' ὁ κόσμος ποιῆσαι τὸ ἂν μέλλῃ γί- c L. 7. §. 18.
νεσθαι. λέγω ἐν τῷ κόσμῳ, ὅτι [d] σοι συνερῶ. μήτι [25.] d L. 9. §. 1.
δ' ἄτω καὶ κεῖνο γένῃ καὶ λέγῃ, ὅτι [e] φιλεῖ τοῦτο e L. 9. §. 35.
γίνεσθαι;

§. 22. [f] Ἦτοι ἐντεῦθα ζῇς, καὶ ἤδη [g] ἔσθικας. f L. 12. §. 6.
ἢ

ANNOTATIONES.

τὰ ἑαυτῷ ἐκ τῶν ὅλων συγκλωθόμενα ἀγαθὰ εἶναι πέπεισται, *sibi ab universo destinata optima esse persvasum habet.* ut Marcus noster *l.* 3. §. 4. A

Καὶ τότε συμφέρει, ὅτε ἐκείνη φέρει] vide *ad l.* 4. §. 23. τὸ ἴσυκαιρον. Augustinus *in Psal.* 145. *v.* 15. *Prorsus, tanqam agrotum reficiens medicus, & qod opus est, hoc dat; & qando opus est, tunc dat.*

§. 21. Ἐρᾷ μὲν ὄμβρου γαῖα] Evripidis versus sunt ab Aristotele lavdati, *Ethic. Nicom. l.* 8. *c.* 1. *Evdem. l.* 7. *c.* 1. & *magn. l.* 2. *c.* 11. ab Athenæo *dipnosoph. l.* 13. à Strobæo *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 12. apud qos duos novissimos integri habentur.

Ἐρᾷ μὲν ὄμβρου γαῖα, ὁτὶ ἂν ξηρὰν πίδοι
Ἄκαρπον ἀυχμῷ, νοτίδος ἐνδεῶς ἔχει.
Ἐρᾷ δ' ὁ σεμνὸς οὐρανὸς πληρώμενος
Ὄμβρου πεσεῖν εἰς γαῖαν ἀφροδίτης ὕπο.
Ὅταν δὲ συμμιχθῇτον εἰς ταὐτὸν δόος
Τίκτουσιν ἡμῖν πάντα, κἀκτρέφουσ' ἅμα.
Ὅθεν βρότειον ζῇ τε καὶ θάλλει γένος.
Cerne, amat ut imbrem terra, cùm sterili solum
Squallore lugens poscit humectas opes.
Rursum amat & æther ipse, Venerisqe impetu
Fœtos madoris explet in terram sinus.
Qa fœderata mutuis amplexibus,
Qod ubiqe rerum est proferunt, ac nutriunt.
Hinc vita visqe seculis mortalibus.

Grotius. Eis avtem gemina adducit etiam Athenæus ex Æschyli *Danaïdibus* ilta:

Ἐρᾷ μὲν ἀγνὸς οὐρανὸς τρῆσαι χθόνα.
Ἔρως δὲ γαῖαν λαμβάνει γάμου τυχεῖν.
Ὀμβρὸς δ' ἀπ' εὐνοῦντος οὐρανοῦ πεσὼν
Ἔκυσε γαῖαν. ἡ δὲ τίκτεται βροτοῖς
Μήλων τε βόσκας τὸν βίον Δημήτριον.
Δένδρων δὲ θ' ὥρα ἐκ νοτίζουσος γάμου
Τέλειος ἵσι. τῶν δ' ἐγὼ παραίτιος.
Penetrare terram purus ille æther cupit:
Cupit vicissim terra conjugio frui.
Ab amante cælo defluens terram simul
Fœcundat imber: illa mortali parit
Cereale generi germen, & pastus gregum:
Maturitatem dat suam arboribus qoqe
Mador maritus. cavssa at his cunctis ego.

Grotius. Proindè cùm apud plures ista reperiantur, Plutarchus in *amatorio pag.* 770. *A.* non poetæ huic vel illi, sed *poetis* tribuit. Ἐρᾶν οἱ ποιηταὶ λέγουσι καὶ γῆς οὐρανόν. ἥλιον δὲ σελήνης ἐρᾶν οἱ φυσικοὶ, καὶ συγγενίσθαι καὶ κυεῖσθαι. καὶ γῆν δὲ ἀνθρώπων μητέρα καὶ ζώων καὶ φυτῶν, ὡς ἀναγκαῖον ἀπολαύεσθαι πανταχοῦ καὶ σβεσθήναι πανάπασιν, ὅταν ὁ θεὸς ἔρως ᾖ ἅπαντος τοῦ θεοῦ τὴν ὕλην ἀπολίπῃ, καὶ πανύστατον ποθοῦσα καὶ διώκουσα τὴν ἐκεῖθεν ἀρχὴν ἡ κίνησις. *Sic enim poeta ajunt cælum terra amore, physici solem luna amore teneri, ac coire, ac fœtu implere, & terram hominum matrem, & animalium, atqe stirpium, necesse est aliqando planè perire, ubi acris amor materiem deseret, qi pars est Dei, cessabitqe ipsa desiderare, & persequi motum principiumqe divinum.* ità enim per interrogationem si proferantur novissima illa, Xylandri asterisco nihil opus erit. Indè Maronis illa *Georg. l.* 2.

Vere tumescit terra, & genitalia semina poscunt:
Tum Pater omnipotens fœcundis imbribus æther
Conjugis in gremium læta descendit, & omnes
Magnus alit magno commistus corpore fœtus.

Et Statii *Sylv. l.* 1. in *Epithalam.*

— ipsum in connubia terra
Æthera, cùm pluviis rarescunt nubila, solvo.
Sic rerum series mundiqe revertitur ætas.

Adjicias licet & Lucretii illa *l.* 1.

Postremò pereunt imbres, ubi eos pater æther
In gremium matris terræ præcipitavit.
At nitidæ surgunt fruges, ramiqe virescunt
Arboribus; crescunt ipsa, fœtuqe gravantur.
Hinc alitur porrò nostrum genus atqe ferarum.

Qin & Scythæ τὴν γῆν νομίζουσι τοῦ Διὸς εἶναι γυναῖκα, *terram Jovis esse uxorem putant.* Herodotus *l.* 4. Qod avtem de amore illi, de potu festivè, suo more Anacreon, *ode* 19.

Ἡ γῆ μέλαινα πίνει.
Πίνει δὲ δένδρα· αὐτήν.
Πίνει θάλασσα δ' ὕρας.
Ὁ δ' ἥλιος θάλασσαν.
Τὸν δ' ἥλιον σελήνη.

Fœcunda terra potat:
Hanc arboresqe potant:
Et potat aqor avras:
Phœbúsqe potat aqor:
Ipsumqe Luna Phœbum.

Ὅτι σοι συνερῶ] Epictetus *l.* 2. *c.* 16. Τέλμησον, ἀναβλέψας πρὸς τὸν θεὸν, εἰπεῖν, ὅτι χρῶ μοι λοιπὸν εἰς ὃ ἂν θέλῃς. ὁμογνωμονῶ σοι. οὐδὲν παραιτοῦμαι τῶν σοι δοκούντων. *Avde tandem sublatis ad Deum oculis dicere, tracta me posthac arbitratu tuo, ejusdem tecum sum animi, nihil recuso qod tibi videbitur.* & *l.* 4. *c.* 7. Προσκείσομαι διάκονος, καὶ ἀκόλουθος ἐκείνῳ. συνερῶ, συνορέγομαι, ἁπλῶς συνθέλω. *Adhæreo illi ut minister & pedisequus; cum illo desidero, cum illo expeto; denique, qod ille vult, idem & ipse volo.* ità enim lego, qod vulgò ἐρέγομαι tantùm langvidè legitur, ut dictioni vis constet sua. Seneca *Ep.* 96. *Non pareo Deo, sed assentior. ex animo illum, non qia necesse est, sequor.* vide *ad l.* 4. §. 33. & *suprà* §. 1. B

Ὅτι φιλεῖ τοῦτο γίνεσθαι] à vulgari sermonis usu argumentatur, argutiùs pavlò Marcus, ut alibi, *l.* 5. §. 8. in verbis συμβαίνει & φέρειν, ità istic in verbo φιλεῖν. qod ἀντὶ τοῦ πεφυκέναι ἤτοι εἰωθέναι usurpatur; qomodo & Latinis *amat*, pro *solet*; qod à Græcis tractum monuisse videtur Fabius, *instit. l.* 9. *c.* 3. Qanqam diversum est pavlò Salustianum illud, qod ibi Fabius adduxit; *Vulgus amat fieri.* sicut & ejusdem illud, in *Jugurth. Qa ira fieri amat.* & *ibidem* rursùs; *ea qa secunda res amant.* In istis enim sensus est, *qa amant*, i. e. *qa cupiunt & quibus delectantur*, vel, *qa lubenter admittunt.* Saltem Syntaxis diversa est. neqe enim, *ira fieri solet*; vel, *vulgus fieri solet*; sed *per iram*; &, *vulgò*, vel *à vulgo*, dixeris. qod viris magnis non est animadversum. Cæterùm sic Flaccus *carm. l.* 3. *ode* 16. C

Avrum per medios ire satellites,
Et perrumpere amat saxa potentius
Ictu fulmineo. —

Ammianus *hist. l.* 16. *ut in rebus amat fieri dubiis.* & *l.* 17. *ut rebus fieri amat dubiis & turbatis.* qomodo Herodotus *lib.* 8. Ὁκοῖα φιλέει γίνεσθαι ἐν πολέμῳ. *Qalia in bello amant fieri.* & Plato *polit. l.* 5. Ὁκοῖα δὴ ἐν πολέμῳ φιλεῖ. *Qalia profectò in bello amant.* & Polybius *l.* 6. Ὃ δὴ φιλεῖ γενέσθαι. *Qod profectò fieri amat.* Qin & τὸ ἐρᾶν pari modo usurpatum invenias. Ità enim Herodianus *l.* 1. *c.* 3. §. 15. Ἐρᾷ γὰρ τὸ βάρβαρον καὶ ἐπὶ ταῖς τυχούσαις ἀφορμαῖς ῥᾴστα κινεῖσθαι. *Qippe barbari solent qamlibet levibus momentis aut cavssis impelli.* Tacitus *annal. l.* 4. *ut ferè amat posterior adulatio.* Apulejus *florid.* 3. *Qod genus in comœdia fieri amat.* D

§. 22. Ἦτοι ἐντεῦθα] Avt in eo vitæ genere manes, cui jam es assvetus; avt institutum mutas, qod nisi velis ipse non cogeris; avt è vita discedis, munere defunctus: in his avtem omnibus nihil est qòd ægrè te habeas. Geminâ ferè argumentatione utitur ad Lucilium suum Seneca *Epist.* 42. *Hoc periturum est. nempe adventitium est. tam facilè sine isto vives, qàm vixisti. Si diu illud habuisti, perdis postqam satiatus es. Si non diu, perdis anteqam assvescas.* E

Καὶ ἤδη ἔσθικας] Notum est Pythagoræ monitum illud: ἑλοῦ βίον τὸν ἄριστον. ἡδὺν δὲ αὐτὸν ἡ συνήθεια ποιήσει. *Delige vita rationem optimam, svavem eam consvetudo faciet.* Referunt Galenus *de affect. cur. c.* 6. Stobæus *tom.* 2. *tit.* 29. Antonius *Meliss. l.* 2. *c.* 80. Plutarchus in *præcept. salubr.* & *de exil. p.* 602. *B.* qi idcirco *lib. de profect. pag.* 77. *D.* hoc insigne facit δόγμα προσοχῆς, τὸ μηκέτι προσάντη, μηδ' ὄρθιον ἄγαν, ἀλλὰ ῥᾳδίαν καὶ λείαν καὶ δι' εὐτελείας εἶναι τὴν τῆς ἀρετῆς ὁδὸν, οἷον ἐκλεπιομένην τῇ ἀσκήσει. *Declarationem profectus, qum jam non amplius ardua, avt nimis acclivis est via, sed facilis, ac plana, ac expedita: qipp: exercitando levigata.* Qod Hieronymus an Pavlinus *ad Celant. Asperam nobis & infvavem virtutum viam nimia facit vitiorum consvetudo; qæ si in alteram partem transferatur, invenitur semita justitiæ levis.* Qanqam Plutarchus idem in tract. *de tranqill. pag.* 466. *F.* qasi Pythagoricum illud corrigens: Οὐχ ἡ συνήθεια ποιεῖ τὴς ἱλομένους τὸν ἄριστον βίον ἡδύν, ὡς τις εἶπεν. ἀλλὰ τὸ φρονεῖν ἅμα τὸν αὐτὸν βίον ποιεῖ καὶ ἄριστον καὶ ἥδιστον. *Consvetudo non facit, ut qidam dixit, vita optimum modum electum jucundum: sed prudentia simul & optimam & svavissimam parat vitæ rationem.* Nec diffitendum tamen, multùm conducere assvetudinem, ad vitæ, qæcunqe ea tandem fuerit, molestias allevandas. Plutarchus *de avdiend. pag.* 37. *E.* Τῶν ἐγγεφομένων εἰς τὰς πολιτείας, οἱ μὲν ἀλλοδαποὶ καὶ ξένοι κομιδῇ πολλὰ μέμφονται καὶ δυσκολαίνουσι τῶν γιγνομένων. οἱ δ' ἐκ μαλθακῆς σύντρο- F G

ἢ ἔξω ὑπάγεις, καὶ ἔστο ἤθελες. ἢ ἀποθνήσκεις, καὶ
a L.12.§.36 [a] ἀπελευτέργησας. ᾧδὰ ἢ παῦσαι ὀδύν. ἀκᾶν δὲ θύμῳ.

§. 23. Ἐναργὲς ἔσω ἀεὶ τὸ, ὅτι τοιοῦτο * ἐκεῖνο ὁ ἀγρός ἐστι. καὶ πῶς [b] πάντα ἐστὶ τ' αὐτὰ ἐνθάδε τοῖς ἐν ἄκρῳ τῷ ὄρει, ἢ ἐπὶ ᾧ αἰγιαλῷ, ἢ ὅπου θέλεις. ἄντικρυς γὰρ εὑρήσεις τὰ ᾧ Πλάτωνος. [c] σηκὸν ἐν ὄρει, φησὶ, * περιβαλλόμενος. [καὶ βάλλει βλήματα.]

* -τό [τι, οἷον] ex f.
b Sup.§.15.
c Plato Theatet.
*. [τὸ τεῖχος] περ.

§. 24. [d] Τί ἐστί μοι τὸ ἡγεμονικόν μου· καὶ τοῖόν τι ἐγὼ αὐτὸ ποιῶ νῦν. καὶ [e] πρὸς τί ποτε αὐτῷ νῦν χρῶμαι. μήτι κενὸν νοῦ ἐστι. μήτι ἀπόλυτον καὶ [f] ἀπεσπασμένον κοινωνίας. [g] μήλι πεφυσητικὸς καὶ ἀναμεμιγμένον τῷ σαρκιδίῳ, ὥστε [h] τούτῳ συνηρέπεσθαι.

d L.5.§.11.
e L.12.§.33
f L.5.§.8.
g L.7.§.66. 67.
h L.5.§.26.

vel foris vadis ; & hoc volebas ; vel moreris, & munere defunctus es. præter ista nihil restat. bono itaqe sis animo.

§.23. Illud tibi semper constet, ejusmodi qiddam agrum esse, cujusmodi est locus alius qilibet. eadémqe esse omnia istîc agentibus, qæ eis, qi in montium verticibus, vel in litorum crepidinibus, vel alibi ubicunqe volueris, versantur. palam enim invenies Platonis illa, *Urbis muro, ut cæsa septo circundatus.*

§.24. Qidnam est mihi nunc mens mea? vel qalem ego eam præsto? ad qidnam eâ jam utor? nunqid est intellectu vacua? nunqid à societate communi soluta & revulsa? nunqid carunculæ ità agglutinata & permixta, ut cum illa mutetur una?

§.25.

ANNOTATIONES.

Foi καὶ συνήθεις ὄντις τῶν νόμων, ἃ χαλεπῶς προσδέχονται τὰ ἐπιβάλλοντα καὶ τέρψιν. Qi in civium numerum adscribuntur alienigenæ & omnino peregrini, multa eorum qa fiunt reprehendunt, ac iniqè ferunt : qi verò inqilini educatione ac consvetudine sibi leges familiares reddiderunt, absqe molestia qa suarum sunt partium obeunt, iisqe sunt contenti. & *ibidem p.47. B.* Ἐν γράμμασι, καὶ περὶ λύραν, καὶ παλαίστραν, αἱ πρὸς μαθήσεις ἀρχαὶ πολὺν ἔχουσι θόρυβον, καὶ πόνον, καὶ ἀσάφειαν. εἶτα προϊόντι κατὰ μικρὸν, ὥσπερ πρὸς ἀνθρώπους, συνήθεια πολλὴ καὶ γνῶσις ἐγγινομένη, πάντα φίλα καὶ χειροήθη καὶ ῥάδια λέγειν τε καὶ πράττειν παρίσχειν. *In literis, lyra, palæstra ea qa initio discenda sunt, multum habent tumultus, laboris, ac obscuritatis : inde paulatim factis progressibus consvetudo tanqam cum hominibus & notitia plenior parta, omnia amica, mansveta, & feliciora dictu actúqe facit.* Aristoteles *Rhet. l.1.c.10.* Ἔστι δὲ καὶ τὸ σύνηθες, καὶ τὸ ἰθιστὸν, ἐν τοῖς ἡδέσι. πολλὰ γὰρ καὶ τῶν φύσει μὴ ἡδέων, ὅταν ἐθισθῶσιν, ἡδέως ποιοῦσιν. *Qod verò est ex assvefactione, & consvetudine, inter jucunda ponitur. Multa enim etiam eorum, qa natura non sunt jucunda, cum assveveris, jucundè faciunt.* Joannes Chrysostomus *in Epist. 2. ad Tim. Orat. 6. edit. Commel. p. 1663.* Μεγάλη γάρ, καὶ ἐν τοῖς ἀγαθοῖς, καὶ ἐν τοῖς κακοῖς, τῆς συνηθείας ἡ τυραννίς. ἐὰν διησόμεθα πόνε λοιπὸν, αὐτῆς ἐλκύσης ἡμᾶς. *Multum qippe & in bonis & in malis valet consvetudine vis. Non jam laborabimus, si illa nos ceperit.* vide & qæ sequuntur. Naso *Artis. l.3.*

Fac tibi consvescat. nihil assvetudine majus.

Et,

Qod malè fers, assvesce ; feres bene. multa vetustas
Lenit. —

Arnobius *lib. 2. Fiet familiaris, & more in naturam verso.* Cicero in Lælio. *Magna vis est vetustatis & consvetudinis. nemo est, si nulla res impediat, qi non eo, qo consvevit, eqo libentiùs utatur, qàm intractato & novo. nec modò in hoc qod est animal, sed in eis etiam qæ sunt inanimata consvetudo valet ; cùm locis etiam ipsis montosis delectemur & sylvestribus, in qibus diutiùs commorati sumus. Sic veteres inqilinos iudulgentia loci & consvetudo etiam inter injurias detinet.* Seneca *Epist.70.* Plinius minor *lib.6. Epist. 2. Mihi & gratiora sunt bona* (domestica,) *qòd perseverant ; & leviora incommoda, qòd assvevi.* Indè illud Campanorum apud Livium *l.23. Notissimum qodqe malum maximè esse tolerabile.* Et Philoctetes Evripideus, referente Dione Prusæo *Orat. 53.*

Καί τοι πολ' ἤδη τῷ χρόνῳ λώφησί μοι
Νόσος. καθ' ἁρχὰς δ' ἀδμὰς ἀνεκτὸς ἦν.
De vi doloris jam remisit tempore
Morbus, qi initio fuerat intolerabilis.

Plavtus *Trinumm. 1.2.*

Habeas, ut nactus : nota mala res, optima est.
Nam ego nunc si ignotum capiam, qid agam nesciam.

De Christi Domini jugo veterum nescio qis.

Grave dum tollis, svave cùm tuleris.

Ἔξω ὑπάγεις] Vitæ genus mutas : è privato in publicum prodis : negotiis te immisces. allusit forsan ad proverbium, qod à Zenodoto refertur. Ἀνδρὶ Λύδῳ πράγματα οὐκ ἦν, ἀλλ' αὐτὸς ἐξελθὼν ἐπρίατο. *Viro Lydio negotia non sunt, sed ipse foris vadens illis eximitur.*

Ἀπελευτέργησας] Vitam hanc λειτουργίαν τινὰ esse vult. qomodo Pavlus ὑπηρεσίαν in concione ad Antiochenses apud Lucam *Act. c.13. v.36.* Δαβὶδ μὲν γὰρ ἰδίᾳ γενεᾷ ὑπηρετήσας, τῇ τοῦ Θεοῦ βουλῇ ἐκοιμήθη. *Nam David qidem posteqam ætate sua inservivit Dei consilio, obdormivit.* Cicero *de senect. Dum sumus in his inclusi compagibus corporis, munere qodam necessitatis & gravi opere perfungimur.* Indè, *vita munera*, &, *defunctos mortuos*, dicimus, utpote qi vitæ officia jam compleverint. Servius *ad Æn. l.6.* Pulcrè autem & ad Marci mentem Apostolus apud Lucam *Act. c.20. v.24.* Ἀλλ' οὐδενὸς λόγου ποιοῦμαι, οὐδὲ ἔχω τὴν ψυχήν μου τιμίαν ἐμαυτῷ, ὡς τελειῶσαι τὸν δρόμον μου μετὰ χαρᾶς, καὶ τὴν διακονίαν ἣν ἔλαβον παρὰ τοῦ Κυρίου. *Sed nullius rei habeo rationem, neqe vitæ mea mihi ipsi cara est, ut consummem cursum meum cum gavdio, & ministerium qod accepi à Domino.* qasi dicat, *cur non lubens vitam ponam, ubi cursum absolverim, munúsqe ac ministerium à Christo Domino assignatum executus planè fuerim.* διακονίαν dixit, qod Marcus λειτουργίαν. ἀπολειτουργῆσαι (qod alibi havd temerè reperias) *munere defunctum esse :* ut ἀποθιῶσαι, *vitam obiisse :* & ab eodem jam liberum & immunem fieri : qod Joannes in *Apocal. c.14. v.13.* dixit, ἀπὸ τῶν κόπων ἀναπαύσασθαι, *requiescere à laboribus.*

§.23. Ὅτι τοιοῦτο ἐκεῖνο ὁ ἀγρός ἐστι] *hoc esse agrum.* Xylander. *hoc vel illud esse* Casavbonus. f. τοιοῦτο [οἷον] ἐκεῖνο, *tale qid, qale illud.* nihil à loco alio distare, animi tranqillitatem qod attinet. vide *l.4.§.3.*

Πάντα ἐστὶν ἐνθάδε τ' αὐτὰ τοῖς ἐν ἄκρῳ τῷ ὄρει] Vide *suprà §.15.* Sed & *ad l.4.§.3.* ἀναχωρήσεις αὐτοῖς ζητοῦσιν. & *l.8.§.45.* Epictetus *l.3.c.22.* Ὅπου γ' ἂν ἀπέλθω, ἐκεῖ ἥλιος, ἐκεῖ σελήνη, ἐκεῖ ἄστρα, ἐνύπνια, οἰωνοὶ, ἢ πρὸς θεοὺς ὁμιλία. *Qocunqe abiero, ibi erit sol, ibi luna, ibi stellæ, somnia, augvria, colloqia cum Deo.*

Τὰ τῶ Πλάτωνος] Ex *Theæteto* : laudata etiam à Theodoreto *Therapevt. l.1.* & *l.12.*

Σηκὸν ἐν ὄρει περιβαλλόμενος] ἀγροῖκον καὶ ἀπαίδευτον ὑπὸ ἀσχολίας, οὐδὲν ἧττον τῶν νομίων τὸν τοιοῦτον ἀναγκαῖον γενέσθαι σηκὸν ἐν ὄρει τὸ τεῖχος περιβληθέντα. Plato. de sapiente sermo est, Philosophiæ studiis prorsus dedito, qi non secus in urbe conversatur, qàm si in monte aliqo ab hominum commercio sejunctus ageret, murísqe civitatis, perinde ac cavlæ alicujus septo pastor rusticus, inclusus tenetur. Theodoretus cum Marco περιβαλλόμενον legit. Sed Platonis mentem seciùs cepit, cùm opinaretur Platonem hoc voluisse, verum Philosophum ἐν ὄρει σηκὸν δειμάμενον οἰκήσειν, *in tuguriolo aliqo, sive stabulorum in monte sibi extructo esse habitaturum* : qod Plato nullus hîc dicit.

Καὶ βάλλειν βλήματα] ista qò pertineant, ego planè sum nescius. Xylander & *balare.* qasi βληχᾶσθαι & βληχήματα legerit. qo fundo, qóve sensu, nullus video. Annotator Lugdunensis *propriè*, inqit, *est jacere jacula.* Sed jacula istîc qid faciant, nullus idem nos docet. Mericus Casavbonus seqentibus adfigit : & προβάλλειν προβλήματα legisse videtur ; & *problemata tibi proponere ista, qidnam est mihi nunc mens mea,* &c. verùm D. Salmasius expungenda censet ; utpote qæ nec sensum ullum efficiant, nec in melius reformari possint. Vetat avtem Medicorum princeps τοῖς ἀνιήτοις ἐγχειρίειν.

§.24. Τί ἐστί μοι τὸ ἡγεμονικόν μου] Epictetus *l.1.c.26.* Αὕτη ἐστὶν ἀρχὴ τοῦ φιλοσοφεῖν, αἴσθησις τοῦ ἰδίου ἡγεμονικοῦ, πῶς ἔχει. *Hoc igitur est philosophandi principium, animadvertere mens & ratio sua qo pacto sit affecta.* Vide *l.12.§.33.*

Μήτι ἀπόλυτον καὶ ἀπεσπασμένον κοινωνίας] Vide *ad l.4.§.29.* & *l.8.§.34.*

Μήτι πρησητικὸς] à metallis translatum, qæ ubi liqefacta jam, affusa fuerint rei alicui, in unum idémqe cum ea corpus coalescere videntur. Ità Epictetus *l.1.c.3.* Τί τούτοις προσέῤῥηκας ; *Qid ergo istis affixus es?* vide *ad l.12.§.19.*

Ὥστε τούτῳ συνηρέπεσθαι.] Plato *Phædon. pag.63. A.* Ἐκάστη ἡδονὴ καὶ λύπη, ὥσπερ ἧλον ἔχουσα, προσηλοῖ τὴν ψυχὴν πρὸς τὸ σῶμα, καὶ προσπερονᾷ, καὶ ποιεῖ σωματοειδῆ, δοξάζουσαν ταῦτα ἀληθῆ εἶναι, ἅπερ ἂν καὶ τὸ σῶμα φῇ. *Qoniam omnis voluptas atqe dolor qasi clavum tenens animam corpori affigit, atqe connectit, efficitqe corpoream adeo, ut jam opinetur ea esse verè qæ svadeat corpus.* qanqam negat passim Marcus corpus de istis qicqam pronúnciare. vide *l.7.§.14, 16, 33.* & *l.8.§.25, 37.*

Καὶ ἀναπεπλεγμένον τῷ σαρκιδίῳ] ità *l.7.§.57.* ἡ φύσις οὐχ ὕτω συνεκέρασε τῷ συγκρίματι. &c. & *l.5.§.26.* μὴ συγκρισίσθω.

§.25.

§.25. Qi dominum fugit, fugitivus eſt. dominus autem eſt lex. ergò qi legem tranſgreditur, fugitivus eſt. idem eſt & qi ideo angitur, vel irascitur, vel meruit, qod ſecus, qàm ipſe velit, avt factum ſit, avt fiat, avt futurum ſit eorum qicqam, qæ ab univerſi rectore ſunt conſtituta, qi eſt ipſe lex unicuiqe qod ſuum eſt tribuens. fugitivus eſt igitur, qi metuit, vel angitur, vel irascitur.

§.26. In uterum ſemen qi miſit, abſcedit.

§. 25. a Ὁ τὸν κύριον φεύγων, δραπέτης κύριος ἢ ὁ νόμος. ἢ ὁ παρανομῶν, δραπέτης, ἅμα καὶ b ὁ λυπούμενος, ἢ ὀργιζόμενος, ἢ φοβούμενος, * ὃ βούλεταί τι γεγονέναι, ἢ γένοιτ᾽ ἄν, ἢ γένοιτο c ἢ τὰ πάντα διοικοῦντος ὑπηρέτων, ὃς ἐστὶ νόμος, d νόμων, ὅσα ἐφ᾽ ἑκάστῳ e ἐπιβάλλει. ὁ ἄρα φοβούμενος, ἢ λυπούμενος, ἢ ὀργιζόμενος, δραπέτης.

a L.4.§. 29.
b L.11.§.8. 9.
* ὅτι β. ſ.
c L.6.§.1.5.
d L.4.§.10.
e L.7.§.7.

§. 26. f Σπέρμα εἰς μήτραν ἀφεὶς ἀπεχώρησε, καὶ

f L.5.§.4. l.12.§.26.

ANNOTATIONES.

§.25. Κύριος δὲ ὁ νόμος] Pavſanias Pliſtanactis filius, qærenti qare legum priſcarum nullam abrogare apud ſuos liceret, reſpondit apud Plutarchum *Lacon. Apophth.* 59. *l.* 1. *c.* 7. *Ὅτι τοὺς νόμους τῶν ἀνδρῶν, ἀλλὰ τοὺς ἄνδρας τῶν νόμων κυρίους εἶναι δεῖ. Qia legum in viros, non virorum in leges debet eſſe auctoritas.* Pittacus apud Laërtium *l.* 1. *c.* 77. item Croeſo percontanti, *τίς ἀρχὴ μεγίστη; qodnam eſſet maximum imperium?* reſpondit, *ἡ τῶν ποιλίκων ξύλων, ligni varii*, leges deſignans, qæ codicibus inſculpebantur. Indè Chilonis monitum; *Νόμοις πείθεσθαι. Obtemperandum legibus.* Laërtius *l.* 1. *c.* 70. qod Spartanis religioſiſſimum ſemper fuerat. Archidamus Zevxidami filius, ſciſcitanti apud Plutarchum *Lacon. Apophth.* 19. qinam Spartæ rerum potirentur, *οἱ νόμοι*, inqit; *καὶ τὰ ἀρχεῖα κατὰ τοὺς νόμους. Leges, & magiſtratus ex earum præſcripto.* Ageſilaus in *Epiſt.* apud Plutarchum *Lacon. Apophth.* 2. ad ſuos à bello ipſum revocantes, qod cùm bene ſuccedere viderentur ægrè qidem, reliqit tamen; *Ἄρχω γὰρ οὐκ ἐμαυτῷ ἀρχὴν, ἀλλὰ τῇ πόλει, καὶ τοῖς συμμάχοις. καὶ τότε ἄρχειν ἄριστός εἰμι καὶ δίκαιος, ὅταν καὶ ἄρχηται ὑπὸ τῶν νόμων καὶ ἐφόρων, ἢ ἄλλοι οἱ ἄλλοι ἐν πόλει ἄρχοντες ὦσιν. Imperium enim gero non mihi, ſed civitati ac ſociis: Ac tum imperator verè juſtèqe imperat, qando regitur à legibus & ephoris, avt ſi qi ſunt alii in civitate magiſtratus.* Demaratus, qærenti, qare patriâ exularet, cùm rex ibi fuiſſet, inqit apud Plutarchum *Lacon. Apophth.* 28. *Ὅτι κρείσσονες, οὗτος οἱ νόμοι εἰσίν. Qia majore vi ſunt leges ejus civitatis.* Plutarchus in *præcept. poliſt. pag.* 808. *A. Δεῖ γὰρ οὐκ ἄχρι τοῦ βωμοῦ φίλον εἶναι τῷ μὴ συνεπιορκεῖν, ὡς πολὺ Περικλῆς εἶπεν, ἀλλ᾽ ἄχρι παντὸς νόμου καὶ δικαίου. Oportet enim non modò uſqe ad aram amicum eſſe, neqe ſo perjurii ſocium facere, ut aliqando Pericles dixit: ſed & uſqe ad omnem legem & juſtitiam.* Verùm legem univerſi ſive naturæ Marcus hic vult, de qa *l.* 2. §. 16. & *l.* 4. §. 10. de qa & Dionyſius major apud Plutarchum *Apophth.* 20. dixit. *Τοὺς μὲν τῆς πόλεως νόμους δύνασθαι, τοὺς δὲ τῆς φύσεως μὴ δύνασθαι βιάσασθαι. Civitatis legibus vim facere poſſum, naturæ legibus neqeo.* & Ariſtotelis nomine, *de mund. c.* 6. *Νόμος γὰρ ἡμῖν ἰσοκλινὴς, ὁ Θεὸς, ἀδιαίρετον ὑποδεχόμενος διόρθωσιν, ἢ μεταβασιν. κρείττων δὲ, ἀίδιος, καὶ βεβαιότερος τῶν ἐν κύρβεσιν ἀναγεγραμμένων. Deus enim nobis lex eſt: in omnem illa qidem partem ad æqilibrium vergens, nullam correctionem admittens, nullam varietatem, qippe qa potior ſit illis legibus, & ſtabilior, qa in tabulis perſcripta ſunt.* & Philo *de bon. hom. libert. p.* 871. *A. Νόμος δὲ ἀψευδὴς, ὁ ὀρθὸς λόγος, οὐχ ὑπὸ τοῦ δεῖνος ἢ τοῦ δεῖνος θνητοῦ φθαρτὸς ἐν χαρτιδίοις ἢ σήλαις ἄψυχος ἀψύχοις, ἀλλ᾽ ὑπ᾽ ἀθανάτου φύσεως ἄφθαρτος ἐν ἀθανάτῳ διανοίᾳ τυπωθείς. Eſt autem vera lex, recta ratio, non hujus avt illius mortalis inſtitutum in tabellis chartuliſve ſcriptum inanimis, ſed immortalis ipſa ſtylo naturæ ſempiternæ in mente immortali exarata.* Clemens denique *Strom. lib.* 1. *pag.* 357. *A. Ἐν δὲ τῷ Πέτρου κηρύγματι εὑροις ἂν νόμον καὶ λόγον τὸν κύριον προσαγορευόμενον. In Petri autem prædicatione inveneris Dominum vocari legem & rationem.* vide & *l.* 11. §. 1.

A *Ὅσα ἑκάστῳ ἐπιβάλλει*] ſive, *τὸ ἐπιβάλλον*, ut *l.* 7. §. 7. *qa cuique conveniunt, & ad unumqemqe pertinent.* Ariſtoteles *polit. l.* 1. *c.* 9. *Δεῖ μὲν μετέχειν πάντας, ἀλλ᾽ οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀλλ᾽ ὅσον ἑκάστῳ πρὸς τὸ αὐτῶν ἔργον. διὸ τὸν μὲν ἄρχοντα τελείαν ἔχειν δεῖ ἠθικὴν ἀρετήν. τῶν δ᾽ ἄλλων ἕκαστον, ὅσον ἐπιβάλλει αὐτοῖς. Oportet omnes participes eſſe, ſed non eodem modo, ſed qantum cuique opus eſt. Ex qo fit, ut is qi imperas, perfectam virtutem habere debeat moralem: aliorum verò unuſqiſque, qantum ipſis convenit,* vel *ad ipſos pertinet.* & *l.* 2. *c.* 3. *Ἥκιστα γὰρ ἐπιμελείας τυγχάνει τὸ πλείστων κοινόν. τῶν γὰρ ἰδίων μάλιστα φροντίζουσι. τῶν δὲ κοινῶν ἥττων, ἢ ὅσον ἑκάστῳ ἐπιβάλλει. Qod enim multorum commune eſt, in eo minima adhibetur diligentia. Nam de propriis maximè curant homines, de communibus autem minus qam qantum ad unumqemqe attinet.* & *l.* 7. *c.* 1. *Ἑκάστῳ τῆς εὐδαιμονίας ἐπιβάλλει τοιοῦτον, οἱονπερ ἀρετῆς καὶ φρονήσεως, καὶ τῷ πράττειν κατὰ ταύτας. Tantum unicuique felicitatis contingit, qantum virtutis & prudentia, & qantum ſecundum has operatur.* Baſilius Cæſar. *Ep.* 167. *ad Diodor. Εἰπεῖν ὅλως ἐπιβάλλει ἡμῖν διαβάλλειν ἀνθρώπους, τῶν πραγμάτων ἀφεμένους. Siqidem omnino rebus ipſis miſſis perſonas perſtringere nobis convenit.* Avtor *l.* 2. *Maccab. c.* 9. *v.* 24. *τὰς ἐπιβαλλούσας πρὸς τὰς θυσίας προσάξεις. convenientes ad ſacrificia ſumptus* Junius. *pertinentes* Leo Judæ & Vatablus. Porphyrius *de abſtinent. l.* 4. *Καὶ εἰδέπω τοιοῦτον ἂν τις μανείη, ὡς μὴ πᾶσιν ἐπιβάλλειν ἡγεῖσθαι σπουδαίοις εἶναι προθυμίαν. Nemo ità inſaniverit, ut non exiſtimet ad unumqemqe pertinere, bonum eſſe lubenter velle.* Malim itaqe cum Xylandro *qod ſuum eſt.* qàm cum Caſavbono *qa unicuique eveniunt.*

B

C

§.26. Σπέρμα] *Semen* pro *genitura virili* dixit. qam à *ſemine* tamen diſtingvit Ariſtoteles *de gener. animal. l.* 1. *c.* 18. *Γονὴ μὲν τὸ ἀπὸ τοῦ γινομένου κληθὲν ἅπαν, ὅσα συνδυάζεσθαι πέφυκε, τὸ πρῶτον ἔχον ἀρχὴν γενέσεως. σπέρμα δὲ, τὸ ἐξ ἀμφοτέρων τὰς ἀρχὰς ἔχον τῶν συνδυασθέντων. Genitura igitur id vocatur, qod à generante proveniens cauſſa eſt, qa prima obtineat principium generationis: videlicet in iis, qa coire natura voluit. Semen autem eſt, qod ex ambobus coeuntibus illis originem trahit.* verùm diſtinctionem hanc nec uſus communis obſervat, nec ſacræ paginæ ſcriptores. vide *Gen. c.* 38. *v.* 9. & *Levit. c.* 15. *v.* 16. vide *l.* 12. §. 24.

D

E

'Εις μήτραν ἄφεις ἀπεχώρησε] Perinde de ſemine in terram miſſo Chriſtus Dominus. *Marc. c.* 4. *v.* 26. *Ὡς ἐὰν ἄνθρωπος βάλῃ τὸν σπόρον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ καθεύδῃ, καὶ ἐγείρηται νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ ὁ σπόρος βλαστᾷ, καὶ μηκύνηται, ὡς οὐκ οἶδεν αὐτός. αὐτομάτη γὰρ ἡ γῆ καρποφορεῖ, πρῶτον χόρτον, εἶτα στάχυν, εἶτα πλήρη σῖτον ἐν τῷ στάχυϊ. Ut ſi qiſpiam jaciat ſemen in terram, & dormiat, & exſurgat nocte ac die: & ſemen germinet, & aſſurgat qomodo ipſe neſcit. Sponte enim terra fructum fert, primùm herbam, deinde ſpicam, deinde plenum frumentum in ſpica.* ſive ut Apoſtolus, *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 15. *v.* 37. *Ὃ σπείρεις, οὐ τὸ σῶμα τὸ γενησόμενον σπείρεις, ἀλλὰ γυμνὸν κόκκον. ὁ δὲ Θεὸς αὐτῷ δίδωσι σῶμα, καθὼς ἠθέλησε, καὶ ἑκάστῳ τῶν σπερμάτων τὸ ἴδιον σῶμα. Et qod ſeris, non corpus oriturum ſeris, ſed nudum granum; ſed Deus ei dat corpus ut voluit, & ſingulis ſeminibus ſuum corpus.* De homine pariter dictum ſit. *Ego te*, inqit, *formavi in utero.* Jerem. *c.* 1. *v.* 5. *Manus qaſdam auteris tui in utero hominem formantis advertis.* Ambroſius *in Luc. l.* 1. *c.* 6. *Qi primum hominem fecit ex pulvere, omnes homines fabricatur ex ſemine.* Avguſtinus *adv. Jul. l.* 3. *c.* 17. & *de nupt.* & *concupiſc. lib.* 2. *c.* 13. *Idémqe de verbo, Ap. conc.* 11. *qi primò creavit hominem ſine homine, modò creat hominem ex homine.* Ità David *Pſal.* 119. *v.* 73. *Manus tuæ fecerunt & formárunt me.* & *Pſal.* 139. 13–16. *Tu obtegebas me in utero matris meæ: maſſam meam viderunt oculi tui: & in libro tuo deſcripta erant membra omnia mea, qa de die in diem artificioſè confecta fabricabantur, cùm nulla priùs exiſterent.* Job item *c.* 10. *v.* 8–12. *Manus tuæ figurárunt & ſocerunt me; ſicut argillam, efformáſti me; ſicut lac, fudiſti me: tanqam caſeum coagulaſti me: cute & carne induiſti me: oſſibus & nervis contexuiſti me.* Mater illa pia filiis ſuis *Maccab. hiſt. l.* 2. *c.* 7. *v.* 22. *Neſcio ipſa, qomodo in utero meo comparueritis: neqe enim ego ſpiritum vitamqe largita ſum vobis, neqe primariam cujuſqe informationem ego coaptavi; ſed conditor ille mundi, qi finxit hominum ortum, omniumqe naturam invenit.* Qod Prudentius *Stephan. od.* 10.

F

G

Qui-

Ὅσα ἑκάστῳ ἐπιβάλλει] ſive, *τὸ ἐπιβάλλον*, ut *l.* 7. §. 7. *qa cuique conveniunt, & ad unumqemqe pertinent.* Ariſtoteles *polit. l.* 1. *c.* 9. *Δεῖ μὲν μετέχειν πάντας, ἀλλ᾽ οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀλλ᾽ ὅσον ἑκάστῳ πρὸς τὸ αὐτῶν ἔργον. διὸ τὸν μὲν ἄρχοντα τελείαν ἔχειν δεῖ ἠθικὴν ἀρετήν. τῶν δ᾽ ἄλλων ἕκαστον, ὅσον ἐπιβάλλει αὐτοῖς. Oportet omnes participes eſſe, ſed non eodem modo, ſed qantum cuique opus eſt. Ex qo fit, ut is qi imperas, perfectam virtutem habere debeat moralem: aliorum verò unuſqiſque, qantum ipſis convenit,* vel *ad ipſos pertinet.* & *l.* 2. *c.* 3. *Ἥκιστα γὰρ ἐπιμελείας τυγχάνει τὸ πλείστων κοινόν. τῶν γὰρ ἰδίων μάλιστα φροντίζουσι. τῶν δὲ κοινῶν ἥττων, ἢ ὅσον ἑκάστῳ ἐπιβάλλει. Qod enim multorum commune eſt, in eo minima adhibetur diligentia. Nam de propriis maximè curant homines, de communibus autem minus qam qantum ad unumqemqe attinet.* & *l.* 7. *c.* 1. *Ἑκάστῳ τῆς εὐδαιμονίας ἐπιβάλλει τοιοῦτον, οἱονπερ ἀρετῆς καὶ φρονήσεως, καὶ τῷ πράττειν κατὰ ταύτας. Tantum unicuique felicitatis contingit, qantum virtutis & prudentia, & qantum ſecundum has operatur.* Baſilius Cæſar. *Ep.* 167. *ad Diodor. Εἰπεῖν ὅλως ἐπιβάλλει ἡμῖν διαβάλλειν ἀνθρώπους, τῶν πραγμάτων ἀφεμένους. Siqidem omnino rebus ipſis miſſis perſonas perſtringere nobis convenit.* Avtor *l.* 2. *Maccab. c.* 9. *v.* 24. *τὰς ἐπιβαλλούσας πρὸς τὰς θυσίας προσάξεις. convenientes ad ſacrificia ſumptus* Junius. *pertinentes* Leo Judæ & Vatablus. Porphyrius *de abſtinent. l.* 4. *Καὶ εἰδέπω τοιοῦτον ἂν τις μανείη, ὡς μὴ πᾶσιν ἐπιβάλλειν ἡγεῖσθαι σπουδαίοις εἶναι προθυμίαν. Nemo ità inſaniverit, ut non exiſtimet ad unumqemqe pertinere, bonum eſſe lubenter velle.* Malim itaqe cum Xylandro *qod ſuum eſt.* qàm cum Caſavbono *qa unicuique eveniunt.*

§.26. Σπέρμα] *Semen* pro *genitura virili* dixit. qam à *ſemine* tamen diſtingvit Ariſtoteles *de gener. animal. l.* 1. *c.* 18. *Γονὴ μὲν τὸ ἀπὸ τοῦ γινομένου κληθὲν ἅπαν, ὅσα συνδυάζεσθαι πέφυκε, τὸ πρῶτον ἔχον ἀρχὴν γενέσεως. σπέρμα δὲ, τὸ ἐξ ἀμφοτέρων τὰς ἀρχὰς ἔχον τῶν συνδυασθέντων. Genitura igitur id vocatur, qod à generante proveniens cauſſa eſt, qa prima obtineat principium generationis: videlicet in iis, qa coire natura voluit. Semen autem eſt, qod ex ambobus coeuntibus illis originem trahit.* verùm diſtinctionem hanc nec uſus communis obſervat, nec ſacræ paginæ ſcriptores. vide *Gen. c.* 38. *v.* 9. & *Levit. c.* 15. *v.* 16. vide *l.* 12. §. 24.

'Εις μήτραν ἄφεις ἀπεχώρησε] Perinde de ſemine in terram miſſo Chriſtus Dominus. *Marc. c.* 4. *v.* 26. *Ὡς ἐὰν ἄνθρωπος βάλῃ τὸν σπόρον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ καθεύδῃ, καὶ ἐγείρηται νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ ὁ σπόρος βλαστᾷ, καὶ μηκύνηται, ὡς οὐκ οἶδεν αὐτός. αὐτομάτη γὰρ ἡ γῆ καρποφορεῖ, πρῶτον χόρτον, εἶτα στάχυν, εἶτα πλήρη σῖτον ἐν τῷ στάχυϊ. Ut ſi qiſpiam jaciat ſemen in terram, & dormiat, & exſurgat nocte ac die: & ſemen germinet, & aſſurgat qomodo ipſe neſcit. Sponte enim terra fructum fert, primùm herbam, deinde ſpicam, deinde plenum frumentum in ſpica.* ſive ut Apoſtolus, *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 15. *v.* 37. *Ὃ σπείρεις, οὐ τὸ σῶμα τὸ γενησόμενον σπείρεις, ἀλλὰ γυμνὸν κόκκον. ὁ δὲ Θεὸς αὐτῷ δίδωσι σῶμα, καθὼς ἠθέλησε, καὶ ἑκάστῳ τῶν σπερμάτων τὸ ἴδιον σῶμα. Et qod ſeris, non corpus oriturum ſeris, ſed nudum granum; ſed Deus ei dat corpus ut voluit, & ſingulis ſeminibus ſuum corpus.* De homine pariter dictum ſit. *Ego te*, inqit, *formavi in utero.* Jerem. *c.* 1. *v.* 5. *Manus qaſdam auteris tui in utero hominem formantis advertis.* Ambroſius *in Luc. l.* 1. *c.* 6. *Qi primum hominem fecit ex pulvere, omnes homines fabricatur ex ſemine.* Avguſtinus *adv. Jul. l.* 3. *c.* 17. & *de nupt.* & *concupiſc. lib.* 2. *c.* 13. *Idémqe de verbo, Ap. conc.* 11. *qi primò creavit hominem ſine homine, modò creat hominem ex homine.* Ità David *Pſal.* 119. *v.* 73. *Manus tuæ fecerunt & formárunt me.* & *Pſal.* 139. 13–16. *Tu obtegebas me in utero matris meæ: maſſam meam viderunt oculi tui: & in libro tuo deſcripta erant membra omnia mea, qa de die in diem artificioſè confecta fabricabantur, cùm nulla priùs exiſterent.* Job item *c.* 10. *v.* 8–12. *Manus tuæ figurárunt & ſocerunt me; ſicut argillam, efformáſti me; ſicut lac, fudiſti me: tanqam caſeum coagulaſti me: cute & carne induiſti me: oſſibus & nervis contexuiſti me.* Mater illa pia filiis ſuis *Maccab. hiſt. l.* 2. *c.* 7. *v.* 22. *Neſcio ipſa, qomodo in utero meo comparueritis: neqe enim ego ſpiritum vitamqe largita ſum vobis, neqe primariam cujuſqe informationem ego coaptavi; ſed conditor ille mundi, qi finxit hominum ortum, omniumqe naturam invenit.* Qod Prudentius *Stephan. od.* 10.

Qui-

καὶ λοιπὸν ἄλλη αἰτία παραλαβοῦσα ἐργάζεται, καὶ
a L. 4. §. 48. δοποτλεῖ βρέφος. a ἐξ ὅτου, ὅτου; πάλιν τροφὴν
l. 6. §. 13. διὰ φάρυγγος ἀφῆκε, καὶ λοιπὸν b ἄλλη αἰτία
b Inf. §. 38. παραλαβοῦσα αἴσθησιν καὶ ὁρμὴν τὸ ὅλον ζῶον καὶ
c L. 4. §. 36. ῥώμην, καὶ ἄλλα [ὅσα καὶ ὅτα] ποιεῖ. c πῶς δὲ
l. 7. §. 29, 30. ἐν τοιαύτῃ ἐγκαλύψει γενόμενα θεωρεῖν, καὶ
l. 9. §. 25. τὸ ἐν τοιαύτῃ ἐγκαλύψει γενόμενα θεωρεῖν, καὶ
d L. 12. §. 30. τὸ δύναμιν ἔτως ὁρᾶν, ὡς καὶ d τὸ βρίθου-
e L. 3. §. 15. σαν, καὶ τὸ ἀνωφερῆ, ὁρῶμεν, e ἀλλὰ τοῖς ὀφθαλ-
l. 11. §. 12. μοῖς, ἀλλ' ἀχ ἧττον ἐναργῶς.

hoc alia deinceps excipiens natura, fœtum fabricat & absolvit; ex qali qalem? alimentum rursus mater per gulam demittit; qod alia insuper cavssa ubi exceperit, sensum, motúmqe, adeóqe vitam ac vires & alia (qot ea numero & qalia?) conficit. hæc, tantâ licèt involvantur caligine, contemplari oportet, facultatémqe ità intueri qæ ista facit, prout vim eam cernimus, qâ vel deorsum, vel sursum corpora feruntur, non oculis qidem externis, sed nec minùs clarè tamen.

§. 27.

ANNOTATIONES.

Qânam arte nobis vivere intus ceperis,
Nibilúmqe & illud unde corpus nescio;
Novit animator solus & factor tui.
Impendere ipsi, cujus ortus munere es:
Bene in datorem, qod dedit, refuderis.

Hermes *l.* 16. περὶ ἐνεργ. καὶ ἀισθ. *pag.* 45. Ὅταν ἡ γένεσις ἀποθησαυρίζει γόνον, συμβαίνει πως εἰσπνέειν ἐκ τοῦ σώματος ὅλης μᾶλλον ἰσίας τινὰ κατὰ θείαν ἐνέργειαν, ὡς τοῦ αὐτοῦ ἀνθρώπου γινομένου. *Quando generatio asservat semen, accidit qodammodo ut inspiretur è corpore toto membrorum essentia qadam per divinam actionem, qasi idem homo fiat.* Dei igitur opus istud, qo corporis fabrica conficitur: sed ad qod perficiendum B ille animæ ministerio utitur; qam hîc Marcus designavit. vide Julium Scaligerum *ad l.* 11. §. 1. Minùs enim placet, qod Tertullianus *de anima c.* 26. *Omnem hominis in utero serendi, struendi, fingendi paraturam aliqa utique potestas divina voluntatis ministra modulatur; qamcunqe illam rationem agitare sortita.* Angelorum scilicet ministerio peragi vult ista: subjungit enim; *Nos officia divina Angelos credimus*: qos & exterorum, *Alemona, Partula, Lucina* substituit. At Philo *natura* hoc tribuit, *de mundi immortal. pag.* 946. *A.* Ἐξ ἀνθρώπων βλαστάνουσιν ἄνθρωποι, σπείροντες μὲν εἰς μήτραν ἀνδρὸς, ὠσεὶ ἄρουραν, γυναικὸς δὲ ὑποδεχομένης τὰ σπέρματα σωτηρίως, τῆς C δὲ φύσεως ἀοράτως ἑκάστα καὶ τῶν τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς διαπλαττούσης μερῶν. *Ex hominibus nascuntur homines, viro in vulvam tanqam in arvum semen mittente, muliere verò id excipiente salubriter, & naturâ modo invisibili formante partes tum corporis, tum animæ. naturam* vult vel animam vegetatricem, vel vim ac facultatem semini à primordio divinitus inditam.

Ἄλλη αἰτία παραλαβοῦσα] vide Galenum *de natural. potent. sive facultat. l.* 1. *c.* 3. Philo *de creat. pag.* 14. *C.* Τὸ σπέρμα τῶν ζώων γενέσεως ἀρχὴν εἶναι συμβέβηκε. τοῦθ' ὡς ἔοικε φυλάττοντος, ἐοικὸς ἀφρῷ θηρείῳ. ἀλλ' ὅταν εἰς τὴν μήτραν καταβληθὲν ἐνεηρίσῃ, κίνησιν ἐυθὺς λαβὸν, εἰς φύσιν τρέπεται. D (qod Galenus uti *suprà, l.* 2. *c.* 3. ὃ γὰρ ἦν πρότερον σπέρμα, τοῦθ' ὅταν ἄρξηται φύειν τε καὶ διαπλάττειν τὸ ζῶον, φύσις τις γίνεται) φύσις δὲ βελτίων σπέρματος. ἐοικὸς καὶ κίνησις ἐρημίας ἐν γεννητοῖς. ἡ δ' ὕλη τεχνῖτις, ἢ κυριώτερον εἰπεῖν, ἀνεπίληπτος τέχνη, ζωοπλαστεῖ, τὴν μὲν ὑγρὰν ὑσίαν, εἰς τὰ τοῦ σώματος μέλη καὶ μέρη διανέμοντα, τὴν δὲ πνευματικὴν, εἰς τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις, τήν τε θρεπτικὴν καὶ τὴν αἰσθητικήν. τῶν γὰρ τοῦ λογισμοῦ ταῦτα ὑπερθετέον, διὰ τοὺς φάσκοντας θύραθεν αὐτὴν ἐπεισιέναι, θεῖον καὶ ἀΐδιον ὄντα. ὑκῶν ἤρξατο μὲν ἀπὸ σπέρματος ἐντελοῦς ἡ φύσις. ἔληξε δ' εἰς τὸ τιμιώτατον, τὴν τοῦ ζῴου καὶ ἀνθρώπου κατασκευήν. *Semen genitale est principium animalium. Hoc esse vilissimum videmus, spuma simile: caterum ubi in vulvam injectum hæserit, motus mox particeps, in vesicam qandam mutatur* (*qod namqe semen prius erat, id qum primum & gignit & format animal, natura qadam fit*) *Ea semine est melior, & qoniam motus placidus inest fœtibus tanqam artifex, vel, ut magis propriè dicam, irreprehensibilis ars, fingit animal ex humida essentia, in corporis membra partésqe eam distribuens: sicuti spiritualem essentiam in virtutes animæ, nutritivam & sensitivam. Nam de rationali supersedendum nunc est dicere, propter eos, qi ajunt eam externè advenire divinam sempiternámqe. Atqe ita generatio, qam natura cæpit à vili semine, in res præstantissimas desiit, animal & hominem.* Vide & Clementem Alexandrinum *pædag. l.* 2. *c.* 6. *ad lib.* 4. §. 16.

Ἐξ ὅτου ὅτου] herì μυξάριον. *l.* 4. §. 48. & *l.* 6. §. 13. mox μίγα θαῦμα, ut Hermes supposititius *Asclepio. Deûm Deûm, miraculum divinum*, ut Plato *de leg. l.* 1. *pag.* 782. *A.* unde Psaltæ illud *Psal.* 139. *v.* 14. *Mirum in modum.* & Augustinus *homil.* 31. *Videt homo insolita & miratur; miratur alia, cùm sit ipse mirator magnum miraculum. Omni enim miraculo qod fit per hominem majus miraculum est ipse homo.* Idem *de civit. Dei l.* 10. *c.* 12. Similis illa Iphicratis vox, qò & Marcus forsan alluserit, fortunas evectionémqe suam admirabundi, cùm obscurissimis natalibus ortus fuisset. Ἐξ ὅτων εἰς ὅτα; *Ex qibus in qa.* Aristoteles *rhet. l.* 1. *c.* 9. atqe ut *ibidem c.* 7. Ἐξ ὧν ὑπῆρχε ταῦτα; *Ex qibus exstiterunt hæc.* Sicut avtem eleganter hîc Marcus, ἐξ ὅτου ὅτου, ità Sophocles *Ajace*, sed de demutatione in seqiorem factâ, Οἵος ἐξ οἵου; *Qalis ex qali.* Longus *Pastoral. l.* 4. *pag.* 129. Μαθέτω ὁ μιαρὸς, οἷός ὢν οἵων ἐρᾷ. *Discat scelestus, qalis ipse, qalia affectet.* Porphyrius *de abstinent. l.* 1. Ἀφ' ὅτων εἰς ὅτα. *A qibus in qa.* Pseliúsqe

A περὶ δαιμόνων ἐνεργείας, ἀντ' ὅτου ὅτα; *pro qalibus qalia.* sic mox denuo, ὅσα καὶ ὅτα; scilicet, *ex minimis seminibus nascuntur ingentia.* Seneca *de provid. c.* 1. Polybius *hist. l.* 3. *c.* 7. Φύεται ἐκ τῶν τυχόντων πολλάκις τὰ μέγιστα τῶν πραγμάτων. *Sæpe enim res maximæ à parvis principiis oriuntur.* Plutarchus *de commun. notit. pag.* 1077. *A.* Τὴν γὰν φύσιν ἐφῶμεν πᾶσι ζῴοις καὶ φυτοῖς [ἡμέροις τε] καὶ ἀγρίοις ἀρχὰς τὰ μικρὰ καὶ γλίσχρα καὶ μόλις ὁρατὰ τῆς τῶν μεγίστων γενέσεως λαμβάνουσαν. ὃ γὰρ ἐκ πυρὸς σάχυν, ἢ δὶ ἄμπελον ἐκ γιγάρτου μόνον, ἀλλὰ ἐκ πυρῆνος ἢ βαλάνου τινὸς ὄρνιν διαφυγόσης, ὥσπερ ἐκ μικροῦ τινος σπινθῆρος, ἐξάψασα, καὶ ῥιπίσασα τὴν γένεσιν, ἔρνος ἢ βάτον, ἢ δρυὸς, ἢ φοίνικος, ἢ πεύκης περιμήκιστον ἀναδίδωσιν. *Naturam qidem videmus omnibus animalibus, plantis ac sylvestribus stirpibus exigua, parca, & vix conspectui obvia ortus magnorum initia tribuisse. An non enim è grano tritici spicam, ex acino solo vitem, è nucleo avt glande qa avem subterfugerit, tanqam ex scintilla exigua incendens procreationem, germen rubi, qercus, palmæ, avt piceæ procerissimum edere solet?* Plinius *hist. nat. l.* 17. *c.* 10. *Minimis id* (cupressi semen) *granis constat, ut vix perspici qadam possint; non omittendo naturæ miraculo, etiam parvo gigni arbores: his principiis respuentem securis materiem nasci, indomita ponderibus immensis prela, arbores velis, turribus murisqe impellendis arietes. hæc est natura vis, hæc potentia.* Et Seneca *qæst. natur. lib.* 2. *c.* 6. *Consideremus, qàm ingentem vim per occultum agant parvula admodum semina; & qorum exilitas in commissurâ lapidum vix locum inveniat, in tantum convalescunt, ut ingentia saxa detrahant, & in momenta dissolvant sepulcra rupésqe.* De frumento Paulus *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 15. *v.* 37. qod suprà retulimus. unde Tertullianus *de resurr. c.* 52. *Seritur solummodo granum, sine folliculi veste, sine fundamento spica, sine munimento aristæ, sine superbia culmi. Exurgit avtem copiâ fœneratum, compagine ædificatum, ordine structum, cultu munitum, & usqeqaqe vestitum.* Augustinus *Epist.* 3. *Ipsa vis seminum qos numeros habeat, & qàm vivaces, qàm efficaces, qàm latenter potentes, qàm in parvis magna molientes, qis adeat animo, qis promat eloqio?* De sinapi videatur & qod Dominus Christus Matth. *c.* 13. *v.* 32. Et Marc. *c.* 4. *v.* 31, 32. At de homine qantò majora dici possunt, & miranda magis?

Ἐν τοιαύτῃ ἐγκαλύψει γινόμενα] *in abdito facta.* David *Psal.* 139. *v.* 15. Et Solomon *Eccles. c.* 11. *v.* 5. *nescis esse in gravida utero qomodo fingantur.* Optimè Lactantius *de opific. c.* 19. *legem rationémqe nascendi tenet Deus solus; siqidem solus efficit.*

E Τὴν βρίθουσαν] τὸ βρῖθος. *l.* 12. §. 30. (cui τὴν ἀνωφερῆ opponit) hoc est, *vim deprimentem*, sive *devergentem*; formam sive principium internum, cujus vi deorsum qædam feruntur, sicut sursum alia: si qa tamen corpora vi suâ sursum ferantur: qod negat Lucretius cujus hæc sunt, *l.* 2.

— nullam rem posse suâ vi
Corpoream sursum ferri, sursúmve meare.

Nam qod *externam* nescio qam *depressionis & elevationis* cavssam *efficientem*, interpres Anglicanus opinatus est hîc intelligi, qæ oculis corporeis objecta sit, qomodo illa altera efformationis & nutritionis mentis consPectui, & ab avtoris mente, & à rei ipsius veritate alienum est. Ità usurpavit Philo *de mundi incorrupt. pag.* 962. *C.* Τὸ μὲν δὴ πῦρ συναίλογον γῆν, ὑπὸ τοῦ περὶ αὐτὴν νευστικοῦ, βρίθειν ἀναγκάζεται. *Siqidem ignis terram secum trahens degravatur ejus pondere.* & Aristoteles *problem. l.* 16. *q.* 11. Ὅταν δὲ βρίσῃ ἐπὶ θάτερον μέρος. *At ubi in partem alterutram vergere coepit.*

Οὐχὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς, ἀλλ' ἀχ ἧττον ἐναργῶς] Ambrosius *de sacram. l.* 1. *c.* 2. *Melius videntur, qæ non videntur, qàm qæ videntur.* Siqidem ut Joannes Chrysostomus *Genes. Orat.* 10. Οὐχ ὅτως οἱ σωματικοὶ ὄντοι ὀφθαλμοὶ τὰ ὁρώμενα βλέπειν δύνανται, ὡς οἱ τοῦ πνεύματος ὀφθαλμοὶ τὰ μὴ ὁρώμενα, μηδὲ ὑφιστῶτα. *Neqe tantum præstare possunt corporales illi oculi, qi visibilia cernunt, qantùm oculi spiritus, qi ea qæ non videntur, neqe subsistunt, videre possunt.* Qin & Plutarchus *de commun. notic. c.* 19. [Ἀγαθὰ καὶ κακὰ, αἱρετά τε καὶ φευκτὰ, δικαιώματά καὶ ἀλλότρια,] ταῦτα μᾶλλον ἔοικε θερμῶντι καὶ ψυχοῦν, λευκαίνειν καὶ μελαίνειν, σαφηνίζειν ἔχειν τὴν ἰνάργειαν. ἐκεῖνα μὲν γὰρ ἔξωθέν εἰσιν αἱ φαντασίαι ταῖς αἰσθήσεσιν ἐπεισόδιοι, ταῦτα δ' ἐκ τῶν ἀγαθῶν τῶν ἐν ἡμῖν σύμφυτον ἔχει τὴν γένεσιν. (*Bona & mala, expetenda, ac fugienda, accommodata ad natu-*

ram

§. 27. Cogita tecum jugiter, qalia nunc ſunt omnia, talia priùs actitata; cogita & talia futura eſſe. propone tibi ob oculos, fabulas totas ſcenáſqe uniformes, qæcunqe vel ex notitia tua, vel ex hiſtoria antiqa cognita habueris; avlam Hadriani totam, totam Antonini, illam item Philippi, Alexandri, Crœſi. ejuſdem planè modi fuerunt omnia illa, niſi qòd per alios agebantur.

§. 28. Hominem de re ulla dolentem, atqe ægrè ferentem qicqam, ſimilem habe porcello, qi dum mactatur, calcitrat & vociferatur: cujuſmodi eſt & qi decumbens tacitè ſolus ſecum ſortem deplorat ſuam. conſidera & fato nos illigatos teneri: & rationali animali ſoli datum eſſe, ut

§. 27. Συνεχῶς ἐπινοεῖν, πῶς [a] πάντα τοιαῦτα, ὁποῖα νῦν γίνεται, καὶ πρόσθεν ἐγίνετο. καὶ [b] ἐπινοεῖν γεγησόμενα, καὶ [c] ὅλα δράματα καὶ σκηναὶς ὁμοειδεῖς, ὅσα σὺ πείρας τῆς σῆς, ἢ τῆς πρεσβυτέρας ἱστορίας ἔγνως, πρὸ ὀμμάτων τίθεσθαι. οἷον [d] αὐλὴ ὅλη Ἀδριανή, ἡ αὐλὴ ὅλη Ἀντωνίνου, καὶ αὐλὴ ὅλη Φιλίππου, Κροίσου. πάντα γὰρ ἐκεῖνα τοιαῦτα ἦν, μόνον δι' ἑτέρων.

a L. 2. §. 14.
b L. 7. §. 49.
c L. 6. §. 44.
d L. 8. §. 25, 31.

§. 28. Φαντάζου πάντα τὸν ἐφ' ὑπνίῃ λυπούμενον, ἢ δυσαρεστοῦντα, [e] ὅμοιον τῷ θυμώνῳ χοιριδίῳ, ἀπολακτίζοντι καὶ κεκραγότι. * ὅμοιον καὶ ὁ οἰμώζων ἐπὶ ἡσυχίᾳ μόνος σιωπῇ τὴν ἔνδεσιν ἡμῶν, καὶ ὅλως μόνῳ τῷ λογικῷ ζώῳ δέδοται τὸ [f] ἑκουσίως ἕπεσθαι τοῖς

e L. 11. §. 18. l. 12. §. 27. * ὅμοιος.
f Sup. §. 8.

ANNOTATIONES.

rum & aliena) *qorum vim oportebat notiorem eſſe qàm calidorum & frigidorum, alborum & nigrorum: qòd horum imagines extrinſecus viſui objiciuntur, hæc ex bonis qæ nobis inſunt cognatam habent originem.* vide *l.* 3. §. 15. & *l.* 11. §. 12.

§. 27. Πάντα τοιαῦτα] vide *l.* 4. §. 32. & *l.* 7. §. 1, 49. & *l.* 9. §. 28.

* Ὅλα δράματα καὶ σκηναὶς ὁμοειδεῖς] Vide *l.* 6. §. 44, 46. & *l.* 11. §. 6. Pro fabulæ ſive dramatis, qæ in ſcena agitur, actibus vitæ hujuſce actus habet. Sic & Apulejus *metamorph. l.* 8. de Tlepolemi cæde, Thraſillâ avtore, per viſum nocturnum teſtatâ; *omnémqe ſcenam ſceleris illuminat.* De rebus Cæſaris ac Pompeii, Cælius *Ciceroni l.* 8. *Ep.* 11. *Scena rei totius hæc.* ubi qi *ſumma* legi poſtulant, dicti elegantiæ detrahunt. Vult enim Cælius nihil inter ambitioſos illos ſeriò, ſed ſimulatè, ac velut in ſcena peragi. Cicero ipſe *Bruto Epiſt.* 9. *Tibi nunc populo, & ſcenæ* (*ut dicitur*) *ſerviendum.* De Domitiano Dio Caſſius à Joanne Xiphilino in compendium redactus, hiſtor. Roman. *l.* 67. *pag.* 759. *D.* Καίτοι καὶ σκηνοποιίᾳ τινὶ ἐοικὼς ἐγίνετο. αὐτός τε γὰρ φιλεῖν τὸν ἀδελφὸν καὶ πενθεῖν προσεποιεῖτο, καὶ τὰς ἐπαίνους τὰς ἐπ' αὐτῷ μετὰ δακρύων ἔλεξε, πάντα τὰ ἐναντιώτατα, ἂν ἠθέλητο, σκηπτόμενος. *Qiddam verò ſcenicis actionibus ſimile fiebat. Nam ſimulabat ſe fratrem amare & lugere, laudabatqe non ſine lacrymis: qum tamen omnia contra, qàm vellet, pra ſe ferret.* vide eundem de Tiberio, *ad l.* 1. §. 11, 14. Elegantiſſimè avtem lingvâ noſtrate expreſſit iſtud Thomas Morus noſter ſub finem *hiſtoriola Edvardi V.* qo loco, ubi perſonatam Ducis Buckingamii & Richardi Proregis actionem deſcripſerat; illius qaſi procerum plebiſqe nomine, qi nihil minùs volebant, huic tanqam negotii totius ignaro, diadema regium deferentis, hujus tanqam qi id nollet, obſtinatè reſpuentis, nec niſi prece improbâ & importunâ, ut admitteret, adacti: *Multus*, inqit, *erat inter homines his de rebus ultrò citróqe ſermo habitus; mirari pleróſqe, istà utrinqe actitatum, acſi neutra pars ſua alteri communicaſſet conſilia, cùm nemo interim tam hebeti eſſet ingenio, qi ex compoſito rem geri non liqidò ſatis perviderit. verùm ex adverſo reſpondere alios; Negotia iſtiuſmodi à viris politicis, ſpectante populo, qaſi fabulam in ſcena, peragi. in dramate verò, etiamſi nórint ſatis ſpectatores, ſutorem eſſe qi tyranni partes agit, tamen ſi qis adeò boni moris expers fuerit, ut in majeſtatis ſede jam ſitum, pro ſodalitate priſca familiariter compellare velit hominem, futurum forſan, ut ſatellitis manu caput comminutum meritò referat, qia ſcena faciem conturbatum ierit.* Videatur & Petronius, & Joannes Sarisberienſis *policrat. l.* 3. *c.* 8. *ad l.* 11. §. 6. ἐπὶ τῆς μείζονος σκηνῆς, repræſentandus uterqe.

Αὐλὴν ὅλην Ἀδριανοῦ] vide *l.* 8. §. 23, 31.

Μόνοι δὲ ἑτέραν] *Eadem planè*, inqit, *& iſta & illa omnia, niſi qòd alios actores habuerunt.* q. d. fabula eadem utrobiqe fuit: hiſtriones tantùm ſubindè mutabantur. deeſſe videtur vocula aliqa πρωτόμενα vel tale qid. Chriſtophorus Colerus *Epiſt. de ſtud. politic. Eadem fabula nunc luditur, qa olim; tantùm perſona mutata ſunt.* Rectè avtem Mericus Caſavbonus iſta prioribus attexuit; qæ Xylander nullo ſenſu cum ſequentibus commiſerat.

§. 28. Ὁμοίως τῷ θυμώνῳ χοιριδίῳ λακτίζοντι καὶ κεκραγότι] Elegans imago. talis Tyrannus ille Lucianeus in *cataplo pag.* 424. qi fato trahente. Παρ' ὅλην τὴν ὁδὸν ἀντίτεινε, καὶ ἀντίσπα, καὶ τὸ πόδι ἀντερείδων πρὸς τὴν ἅδαφος, ὅ παντελῶς ἀνάγωγος ἦν. *Per totam viam obniti & retrahere non deſtitit: ſed pedibus ſolo firmiter innitens, neqaqam ductu fuit facilis.* Talis Flaccus, de qo Philo *pag.* 991. *D.* Πρὸς βίαν ἕλκον ἀφηνιάζοντα καὶ κεκραγότα, καὶ διαπαλαίοντα. ὃν χάριν καὶ συμπαν κατιτρώθη τὸ σῶμα, ὡς ἱερεῖα τρόπον τινὰ χειουργηθῆναι. *Vi contumacem & clamantem & reluctantem trahunt: qapropter toto conſavciatus eſt corpore, & crudeliùs confectus, ſicut victima ad viſcerationem.*

Τὴν ἔνδεσιν ἡμῶν] *Miſerias mortalis vitæ hujus* Caſavbonus. *alligationem noſtram* Xylander. malim; *illigationem* (niſi ſi vocabulum vitiatum ſit, qod qis forſan ſuſpicetur) ut indicetur neceſſitas illa, qæ fato nos illigatos & obſtrictos habeat. Siqidem *fatum* Stoici definiunt *neceſſitatem rerum omnium actionúmqe, qam nulla vis rumpat.* Seneca *qæſt. nat. l.* 2. *c.* 36. Idémqe *Epiſt.* 77. *Series invicta & nullà mutabilis ope illigat & trahit cuncta.* Habes diſertè ἔνδεσιν noſtri. Eódem reſpexiſſe videtur Homerus *Iliad.* β. *v.* 111. & *l. v.* 18.

Ζεύς με μέγα Κρονίδης ἄτῃ ἐνίδησε βαρείῃ.
Jupiter me valdè Saturnius detrimento irretivit gravi.

Sed & apud Dionem Pruſæum *Orat.* 30. *pag.* 302. *C.* ille neſcio qis, *μιᾷ πάντας ἁλύσει δεδέσθαι, unâ omnes catenâ vinciri.* contendit. qem viſe ſis id argumenti latiùs ibi proſecutum. Poſſet forſan & animæ in corpore, cui *illigata* qodammodo hæret, ut teſtæ piſciculus incola, *innexio*; qam, dum in malis agit, moræ longioris impatiens, lugeat qis, deſignari. ἔνδεσις enim iſta qoqe dici poteſt, & ſolet. De Pythagoreis Clemens *Strom. l.* 3. *pag.* 432. *A.* Ἐντωματοῦσθαι, καὶ μετενδεῖσθαι, καὶ μεταγγίζεσθαι τὰς ψυχὰς ἀξιοῦσιν. *Qi cenſent in corpora intrudi, & iis alligari, & qaſi ex vaſe in vas aliud transfundi animas.* qi & *l.* 7. *pag.* 717. *D.* τὴν μετένδεσιν *illigationem* dixit. Et in eandem mentem Plato *Timæo*: τὰς τῆς ἀθανάτου ψυχῆς περιόδους ἐνίδυεν εἰς ἐπίῤῥυτον σῶμα καὶ ἀπόῤῥυτον. qod Cicero *lib. de univerſo* ſic reddidit; *In eo* (corpore ſcilicet) *influente atqe effluente animo divino ambitus illigabant.* ut vel aliam ſcripturam ſecutus fuerit Tullius, vel (qod magis avtumo) apud hunc vitiata ſint verba, legendúmqe *animi divini ambitus.* nam *divinum* dixit qod ἀθάνατον Plato. Et mox: Ἂν δὲ, εἰς ποταμὸν ἐνδεθῶσιν πολὺν, ὅτ' ἐκράτουν, ὅτ' ἐκρατοῦντο, &c. qod Cicero ab imagine Platonica illa diſcedens; *Itaqe illi in flumen immerſi, neqe tenebant neqe tenebantur. immerſos* dixit, qod *illigatos* Plato, ad imaginem præſentem aptiùs atqe accommodatiùs, ſicut & in antegreſſis ubi corporis ex elementis primis ſtructura depingitur, qod Plato, Εἰς ταυτὸ ξυνεκύλλαιν, ἃ τοῖς ἀλύτοις εἰς αὐτοὶ ξυνέχοντο δεσμοῖς, ἀλλὰ διὰ σμικρότητα ἀοράτοις γόμφοις ξυντήκοντες. Cicero: *Eas inter ſe copulabant, havd iiſdem vinculis qibus ipſi erant colligati, ſed talibus qa cerni non poſſent propter parvitatem, crebris qaſi cuneolis injectis*, &c. ξυντήκοντες illud inſuper habuiſſe videtur, qod ad aliam imaginem ſpectaret, nec cum *vinculis* & *clavis* ſive *cuneolis colliqefactio* aptè ſatis convenire videretur. Cæterùm iſta accuratiùs penſitanti dictionis mutilatæ ſubit animum ſuſpicio. Siqidem illud τὴν ἔνδεσιν ἡμῶν, non ad ſuperiora pertinere videtur, ſed ſententiam novam inchoare; ad qam pleniùs concipiendam verbum aliqod deſideretur, puta ἐπινόησον, vel ejuſdem ſignificatûs aliud qidpiam. ἐπινόησον δὲ τὴν ἔνδεσιν ἡμῶν, καὶ ὅτι μόνῳ τῷ λογικῷ ζώῳ δέδοται τὸ ἑκουσίως ἕπεσθαι, &c. *Conſidera avtem qomodo neceſſitate fatali illigati ſumus, dum*

Ducunt volentem fata, nolentem trahunt:

& qòd ſponte ſeqi creatura ratione prædita ſoli conceditur. Certè niſi ſic concipiatur, dictionis ſeries hiabit; & copulativa planè ſuperflua & otioſa eſt futura. Illuſtrabit avtem locum hunc imprimis Perſæ dictum ab Herodoto *l.* 9. *pag.* 590. *C.* literis conſignatum; Ξεῖνε, ἴ, τι δεῖ γενέσθαι ἐν τῷ Θεῷ, ἀμήχανον ἀποτρίψαι ἀνθρώπῳ. Ταῦτα δὲ Περσέων συχνοὶ ἐπισάμενοι, ἐπόμεθα ἀναγκαίῃ ἐνδεδεμένοι. *Hoſpes, qicqid ex Deo fieri oportet, id homini inevitabile eſt. Atqe hæc permulti Perſarum qum ſciamus, tamen Mardonium*, inqit, *ſeqimur, fatali qâdam neceſſitate illigati.* Subjungit idem, tanqam ἔνδεσιν iſtam deplorans; ἰχθὺς δὲ ὀδύνῃ τῶν ἐν ἀνθρώποις ἄνευ, πολλὰ φρονέοντα, μηδενὸς κρατέειν. *hoc avtem in rebus humanis acerbiſſimum eſt, qòd nulla prudentia poteſtatem dat cuiqam extricandi ſe neceſſitate iſtâ, qâ conſtrictus tenetur.*

Ἑκουσίως ἕπεσθαι] vide *l.* 4. §. 4. ſponte ſeqi, ideo ſolius hominis proprium eſt. qia ſolus habet τὸ αὐτεξούσιον, & *liberam electionem* ſolus obtinuit: ad bona & honeſta, hominis ſolius probè inſtituti; qia huic ſoli & ad bene agendum propendet animus & volupe eſt rectà incedere. Galenus *de affect. curand. c.* 6. Οὕτω γὰρ καὶ αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων ἐθέλειν ἑκομένους τοῖς βελτίοσι τὰς χεῖρας, ἢ μὴ ἄκοντας βιαζομένους, ὥσπερ τὰ παιδία καὶ τοὺς εἰπόντας. ἢ πειθόντας ἑκόντας, ὥσπερ τοὺς

a L. 2. §. 3. l. 4. §. 42. τῆς γινομένοις. a τὸ ἧ ἕπεσθαι ψιλὸν, πᾶσιν ἀναγκαῖον.

eis qæ eveniunt, sponte obsequi possit; cum sequi omnibus sit ipsum necessarium.

§. 29. Καπὶ μέρους ἐφ' ἑκάστῳ ὧν ποιεῖς ἐφιστάνων, ἐρώτα σεαυτὸν, b εἰ ὁ θάνατος δεινὸν ἀφὲ τὸ τούτῳ στέργειν.

§ 29. Considerata seorsim, qam institutis, re omni, percontare te, num ideo mors gravis habenda sit, qia eâ te privet.

b L. 12. §. 31.

§. 30. Ὅταν παροσκόπῃς ἐπί τινος ἁμαρτίᾳ, εὐθὺς μεταβὰς, ἐπιλογίζου, c τί παρόμοιον ἁμαρτάνεις. ἕτιον, ἀργύριον ἀγαθὸν εἶναι κρίνων, τὸν ἡδονὴν, ἢ τὸ δοξάριον, καὶ κατ' εἰδος. τούτῳ γὰρ ἐπιβάλλων, ταχέως ἐπιλήσῃ τῆς ὀργῆς. συμπίπτουσι δ, ὅτε d βιάζεται. e τί γὰρ ποιήσῃ; ἢ f δύναται, ἄφελε αὐτῆς τὸ βιαζόμενον.

§. 30. Ubi peccato alicujus offenderis, translatione factâ perpende tecum, annon ipse ejusmodi aliqid pecces. puta, argentum in bonis habendo, vel voluptatem, vel gloriolam, vel aliud istiusmodi. hoc enim si adverteris, ira statim tibi excidet. præsertim, si succurrerit unà, cogi hominem. qid enim faceret? avt, si poteris, tu illum vi illâ expedias.

c L. 7. §. 26. l. 11. §. 18. d L. 5. §. 28. l. 8. §. 14. e L. 12. §. 16. f L. 9. §. 11.

§. 31. Σατύρωνα * ἰδὼν Σωκρατικὸν, φαντάζου ἢ Εὐτυχῆ, ἢ Ὑμένα. καὶ Εὐφράτην ἰδὼν, Εὐτυχίωνα, ἢ Σιλβανὸν φαντάζου. καὶ Ἀλκίφρονα, τρο-

§. 31. Satyrionem ubi videris Socraticum, Evtychem cogita vel Hymenem. & Evphratem ubi videris, Evtychionem cogita vel Silvanum. & Alciphrone viso, Tro-

* -ionα f.

ANNOTATIONES.

τὰς ἀγαθὰς φύσεις. *Eodem qoqe modo videmus inter ipsos homines, inferiores avt invito per vim sequi præstantiores, uti pueros, avt famulos, avt suâ sponte, avt naturâ bonos.*

A

Ἕπεσθαι ψιλὸν, πᾶσιν ἀναγκαῖον] vide *ad l.* 3. §. 4. & *ad l.* 6. §. 42. Cleanthes; (qem vide *ad l.* 3. §. 4.)

Ὡς ἕψομαί γ' ἄκοντος. ἢν δὲ μὴ θέλω,
Κακὸς γενόμενος, οὐδὲν ἧττον ἕψομαι.
Sequar impiger: fac nolle; factus improbus,
Cogente restitantem vi, sequar tamen.

scilicet qod Seneca *Epist.* 107. post Cleanthis illa;

Ducunt volentem fata, nolentem trahunt.

Et *Epist.* 77. *Puta te nolle sequi, duceris.* (eo scilicet sensu, qo ad supplicium rapti *duci* dicuntur) *fac tui juris, qod alieni est.* Allusit eódem & *qæst. natur. l.* 2. *c.* 59. *In omnes constitutum est capitale supplicium; & qidem constitutione justissimâ. nam, qod maximum solet esse solatium extrema passuris, omnium caussa eadem est. sequeremur traditi à judice avt magistratu, & carnifici nostro præstaremus obsequium. qid interest utrùm ad mortem jussi eamus, an ultronei? Qisqis avtem qeritur, & plorat, & gemit, imperata facere vi cogitur, & invitus rapitur ad jussa nihilominus. qa avtem dementia est potiùs trahi qàm sequi?* Epictetus *l.* 2. *c.* 16. Ταῦτα (λύπην, φόβον, φθόνον, ἐπιθυμίαν, μαλακίαν, ἀκρασίαν) οὐκ ἔστιν ἄλλως ἐκβαλεῖν, εἰ μὴ πρὸς μόνον τὸν θεὸν ἀποβλέποντα, ἐκείνῳ μόνῳ προσπεπηδότα, τοῖς ἐκείνου προστάγμασι καθωσιωμένον. ἐὰν δ' ἄλλο τι θέλῃς, ἀμιάζων καὶ τὴν σὴν ἀπολαυθήσεις τῷ ἰσχυροτέρῳ, ἕλκου ζητῶν ἀεὶ τὴν εὕρεσιν, ᾗ μηδέποτε εὑρεῖν δυνάμενος. ἐκεῖ γὰρ ζητεῖς, ὅ μὴ ἔστιν, ἀφεὶς ἐκεῖ ζητεῖν ὅπου ἐστί. *Hac (dolorem, timorem, cupiditatem, invidiam, mollitiem, intemperantiam) aliter verò ejici non possunt, nisi ad solum respicias Deum, eique soli sis addictus, & illius mandatis initiatus. Sin qid aliud voles, gemens & plorans sequeris robustiorem, foris subinde qaritans prosperum successum, cum successum nunqam invenire qeas; ut qi illic eum qæras ubi non est, omisso eo loco in qo est.* Pia sanè, & cœlitùs illapsa sententia. In eandem mentem Greenhamus noster *Oper. tom.* 2. *c.* 31. §. 15. *O si Deum homines sponte sequerentur. omnino siqidem sequndum est; avt sicut ovis pastorem ad caulam ducentem, avt sicut porcus lanium ad macellum trahentem: qod si ad macellum malimus qàm ad caulam, bestiæ sumus, avt bestiis ipsis etiam pejores,*

B

C

D

§. 29. Διὰ τὸ τούτῳ στέργεσθαι] vide *l.* 12. §. 31.

§. 30. Τί παρόμοιον ἁμαρτάνεις] Ità Dion Syracusanus, qi cùm à Dionysio tyranno patriâ pulsus Megaram petiisset & ad Theodorum urbis illius principem, qem convenire cupiebat, non sine difficultate admitteretur, indignantibus, qi aderant illi, familiaribus, τί τοῦτο, inqit, μεμφόμεθα; καὶ γὰρ αὐτοὶ πάντες ἐν Συρακούσαις ὅμοια τούτοις ἐποιοῦμεν. *Patienter hoc ferendum est: forsitan enim & nos, cùm Syracusis ageremus, in gradu dignitatis alicujus constituti, aliqid tale fecimus.* Narrant Plutarchus *in* Dion. & *Valerius Maximus lib.* 4. *c.* 1. *nisi qod* Πτολίδωρον *vocat, qem iste Theodorum.* Plutarchus *de utilit. ex inimic. pag.* 88. *D.* Ὁ Πλάτων οὐάντις ἀσχημονοῦντι ἀνθρώποις παραγένοιτο, πρὸς αὐτὸν ἀπιὼν οἰόθει λέγειν, Μήποτ' ἄρ' ἐγὼ τοιοῦτος; *Plato qoties interfuisset hominibus contra decorum agentibus, digressus sepsum solebat ita alloqi, numqámne ipse qoqe fortasse tali vitio laboro? & de audiend. pag.* 40. *D.* Τὸ τῷ Πλάτωνος οὐκ ἀκριτέον ἀεὶ πρὸς αὐτὸν ἐπὶ τῶν ἁμαρτανόντων ἀποφθέγγεσθαι, ἢ που ἄρ' ἐγὼ τοιοῦτος; *Aliorum peccata consideranti in promptu sit tibi Platonicum illud occinere: nùmnam & ego fortasse talis sum?* Meminit & ejusdem idem, in *monit. salubr.* &, *de irac. cohibend.* qod Flaccus sic, *satyr.* 4.

— Hoc qidam non bellè: numqid ego illi
Imprudens olim faciam simile? hæc ego mecum
Compressis agito labris. —

Idémqe *sat.* 3.

— qid tu?
Nullàne habes vitia? imò alia, havd fortassè minora.

E

F

Et mox;

— denique teipsum
Concute, numqa tibi vitiorum inseverit olim
Natura, avt etiam consvetudo mala.

Epictetus *lib.* 4. *c.* 4. Προτίχω τοῖς ἀνθρώποις τίνα φαντάζονται, πῶς κινδύνους, ὑπὸ κακοήθους, ὑδ' ἵνα ἔχω ψέγειν ἢ καταγελᾶν. ἀλλ' ἐπ' αὐτὸν ἐπιστρέφω, εἰ τ' αὐτὰ κἀγὼ ἁμαρτάνω. πῶς δ' οὐ παύσομαι; τότε καὶ ἐγὼ ἡμάρτανον. τῶν δ' ἐκείνοις, χάρις τῷ θεῷ. *Observo homines qid dicant, qomodo moveantur: idqe non malevolè, neqe vituperandi avt deridendi caussâ: sed ad me ipsum refero, an & ipse sic delinqam. Qomodo igitur desinam? Tunc & ego peccabam: nunc verò non stem, gratia sit Deo.* Vix Christianum magìs dici poterat. Gemina certè sunt novissima ista Apostoli illis, de Romanis, *ad ipsos Epist. c.* 6. *v.* 17. forsan avtem legendum, ἁμαρτάνω; ὅπως δὲ παύσομαι. *qo modo*, sive *ut, id ulteriùs facere desistam.* vide & *ad lib.* 7. §. 26. & *lib.* 11. §. 18.

Ὅτι βιάζεται] & *lib.* 8. §. 14. ἀναγκάζεται. Ità Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 291. *A.* Στέρονται τῆς ἀληθείας, ἢ κλαπέντες, ἢ γοητευθέντες, ἢ βιασθέντες. *Privantur veritate, vel circumventi, vel prastigiis decepti, vel coacti.* Et mox: βιάζεται πολλάκις ὀδύνη τις καὶ ἀλγηδὼν, φιλονικία τε αὖ καὶ θυμός. *Cogit sæpe dolor, & angor, & rursus contentio, & ira.* & rursus *pag.* 293. *C.* Αἱ λίξεις αὐταὶ τῶν σοφιστῶν, οὐ μόνον γοητεύουσι, κλέπτουσι τὰς πολλὰς, βιαζόμεναι δὲ ἔστ' ὅτε. *Ipsa sophistarum dictiones non solum multorum oculos prastringunt, & eos seducunt, sed nonnunqam etiam vim adferentes.* Apud Galenum, *de affect. dignosc. & corrigend. c.* 4. ὑπὸ τῆ καταράτη θυμῆ βιασθεὶς ἔπραξε. *qa execratâ iracundiâ coactus perpetrasset.* vide *l.* 7. §. 62. & 63.

§. 31. Σατύρωνα ἰδὼν Σωκρατικὸν, φαντάζου ἢ Εὐτυχῆ, ἢ Ὑμένα] Confusè nimìs ista. Xylander reddidit. distinctiùs Casavbonus. falsus tamen, opinor, uterqe, qòd *Socraticum* pro nomine proprio habeat, cùm sit sectæ denominativum, & ad *Satyronem* an *Satyrionem* potiùs, qod magìs suspicor, referatur.

Καὶ Εὐφράτην ἰδὼν] *Euphrates* philosophus Ægyptius, qem lavdat Plinius minor *lib.* 1. *Ep.* 10. Commemorat, nec sine lavde, & Epictetus *Enchir. c.* 35. & *Dissert. lib.* 2. *c.* 15. & *l.* 4. *c.* 8. & Evnapius in *vitar. proæm.* vide *ad lib.* 7. §. 57. perstringere tamen videtur Philostratus in *vit. Apollon. lib.* 5. *c.* 11. & 14. & *lib.* 6. *c.* 7. De morte hujus ità Dio *lib.* 69. Ἐν τῷ ἔτει ἐκείνῳ καὶ Εὐφράτης ὁ φιλόσοφος ἀπέθανεν ἐθελόντως, ἐπιτρίψαντος αὐτῷ καὶ τῷ Ἀδριανῷ κάνιον, καὶ διὰ τὸ γῆρας, καὶ διὰ τὴν νόσον, πιεῖν. *Illo anno Euphrates philosophus obiit mortem voluntariam, qum ei Hadrianus propter senectutem & morbum cicutam bibere concessisset.* ubi frustrà Leunclavius posit legi Εὐφράδης. cùm *Euphratis* nomen agnoscant præter suprà memoratos, etiam Eusebius in *Chron.* qi Stoicum fuisse tradit; & Sidonius *lib.* 4. *Epist.* 3. qi astronomiæ etiam peritiam tribuit.

Εὐτυχίωνα] *Eutychio Proculo Siccensi, Grammatico* usum Marcum, monet Capitolinus. Verùm Evtychio iste, qem hìc Marcus, an is existat, ambigo; cùm inflexione levi discrepent nomina, *Eutychius* & *Eutychio*; eò magìs, qia Grammaticum cum Philosopho componi, havd satìs congruum videatur.

Σιλβανὸν] *Silvanum.* is fortè fuerit qem & Σιλβανὸν Svidas. Σιλβανὸς, φιλόσοφος, ὃς ἐπιεικὴς μὲν ἦν τὰ ἄλλα καὶ ἱερὸς, ἁπλούστερος δὲ τὰ ἤθη καὶ ἐπιπόλαιος. *Silvanus, philosophus, qi cæteris in rebus modestus qidem, & sanctus erat: sed moribus simplicioribus traditus, & superficiarius.*

Καὶ Ἀλκίφρονα] deest ἰδὼν (qod Xylander in fravdem induxit) vel librarii culpâ deperditum; vel ἐκ τῆ κοινῆ supplendum *Alciphronis philosophi Magnesii* meminit Svidas. sub ejus nomine epistolæ qædam, qæ sophistam magìs qàm philosophum sapiunt, ab Aldo aliisqe sunt editæ.

Τρο-

Tropæophorum cogita; & Xenophonte, Critonem vel Severum. & temet ubi reſpexeris, Cæſarum aliqem. & in qolibet cogitando, geminum ei qempiam. tum mentem tibi ſubeat; Ubi nunc ſunt illilli? nuſqam ſanè: avt ubi tandem? ità enim perſpectum jugiter habebis, humana omnia fumum ac nihil eſſe, præſertim, ſi ſimul fueris recordatus, qicqid ſemel mutârit, per ſpatium temporis infinitum non eſſe ampliùs futurum. tu verò ſpatii illius qantulum occupas? cur ergò tibi non ſufficit ſpatium hoc tam breve, prout te decet, tranſigere? qàm pulcram bene agendi materiam occaſionémqe ſubterfugis? qid enim ſunt aliud hæc omnia, qàm mentis, qæ, hac in vita qæ contingunt, naturam eorum rimata, accuratè perſpexerit, exercitationes. perſiſte ergò, dum & iſta tibi familiaria effeceris, qo modo ſtomachus robuſtus cuncta ſibi accommodat,

Τροπαιοφόρον φαντάζε. καὶ Ξενοφῶντα ἰδών, Κρίτωνα ἢ Σεβῆρον φαντάζε. καὶ εἰς ἑαυτὸν ἀπιδών, τῶν Καισάρων τινὰ φαντάζε, καὶ ἐφ' ἑκάστε τὸ ἀνάλογον. εἶτα συμπροαιτιάσεταί σοι. [a] πᾶ ἂν ἐκεῖνοι; ἀδαμοῦ. ἢ * ὀπωδή. ἄτως γὰρ συνεχῶς θεάσῃ τὰ ἀνθρώπινα, [b] καπνὸν, καὶ τὸ μηδέν. μάλιστα ἐὰν συμμνημονεύσῃς, ὅτι [c] τὸ ἅπαξ μεταβαλὸν ἀκέτι ἔσαι ἐν τῷ ἀπείρῳ χρόνῳ. σὺ δὲ ἐν τίνι; τί δ' ἐκ [d] δρκεῖ σοι [e] τὸ βραχὺ τοῦτο κοσμίως διαπερᾶσαι; [f] ὅλαν ὕλην καὶ ὑποθήσειν φεύγεις; τί γὰρ ἐστι πάντα ταῦτα ἄλλο, πλὴν [g] γυμνάσματα λέγε [h] ἐωρακότος ἀκριβῶς καὶ [i] φυσιολόγως τὰ ἐν τῷ βίῳ; μένε δὲν, μέχρι ἐξοικειώσῃς σαυτῷ καὶ ταῦτα. [k] ὡς ὁ ἐρρωμένος στόμαχος πάντα ἐξοικειοῖ,

a L. 7. §. 58. l. 8. §. 25. 31. l. 12. §. 27. * ὅπου δί; b L. 2. §. 17. l. 12. §. 33. c L. 4. §. 3. d L. 6. §. 2. l. 9. §. 6. e L. 4. §. 26. f L. 7. §. 58, 68. g L. 6. §. 20. h L. 8. §. 26. i L. 10. §. 9. k Inf. §. 35.

a ὡς

ANNOTATIONES.

A **Τροπαιοφόρον**] *Tropæophorus* iſte qis extiterit, ariolari non poſſum. ſed nec nomen ipſum alibi legiſſe memini.

Καὶ Ξενοφῶντα ἰδὼν] apparet hinc τὸ *ἰδὼν*, *conſiderandi*, non *conſpiciendi*, ſignificatum iſtic obtinere; cùm *Xenophon*, qi ſeculis aliqot Marcum anteceſſerat, inter cæteros contemplandus proponatur.

Κρίτωνα] *Crito* Socratis familiaris amicus; ut patet ex Platonis *dialogo*. Sed & Xenophontis; qod liqet ex *epiſtola ad eundem* Xenophontis; unde excerpta qædam habemus apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 83.

Σεβῆρον] ſortè **Σεβῆρον** potiùs, ut *lib.* 1. §. 14. *Severus* Philoſophus Marco cumprimis charus. de qo ad locum illum diximus.

Πᾶ ἂν ἐκεῖνοι; ἀδαμοῦ, ἢ ὀπωδή] *nuſqam avt ubicunqe* Xylander. *nuſqam avt ubilibet* Caſavbonus. verùm legendum diſtinctim, *ὅπου δή; nuſqam, avt ubi tandem*? ſic *lib.* 7. §. 58. **Νῦν δὲν ἐκεῖνοι πᾶ; ἀδαμοῦ.** *At ubi tandem jam illi*? *nuſqam planè.*

Καπνὸν] Ità *l.* 12. §. 27, 33. qod *lib.* 2. §. 17. **τύφον**. Empedocles apud Plutarchum *de Iſid. & Oſir. pag.* 360. *C.* & Sextum Empiricum *adv. logic. lib.* 1. *c.* 2.

> **Παῦρον δὲ ζωῇσι βίου μέρος ἀθρήσαντες,**
> **Ὠκύμοροι, καπνοῖο δίκην ἀρθέντες, ἀπέπταν.**
> *Et quam ſit vivis vita pars parva coacta,*
> *Morte citâ ablatis fumi inſtar vita recedit*
> *Undiqe raptatis.* —

verſus prior] havd ſatìs integer videtur. H. Stephanus, **Παῦρον δὲ ζώης ἀδίου**, legendum avtumat. Hervetus **Π. δὲ ζωοῖσι**. ego **Π. δ' ἐν ζωοῖσι**, utriqe prætulerim. Hoc idem in ſacra pagina, *Pſal.* 37. *v.* 20. **Οἱ δὲ ἐχθροὶ τῦ Κυρίε, ἅμα τῷ δοξασθῆναι αὐτὸς καὶ ὑψωθῆναι, ἐκλείποντες ὡσεὶ καπνὸς ἐξέλιπον.** Interpres Græcus ſic extulit. qo tamen in loco veritas Hebraica ſic potiùs habet: *Improbi peribunt*; & *inimici Dei, tanqam agnorum*, ſive *arietum, adeps, conſumentur*, & *in fumum abibunt*. alluſione factâ ad victimarum immolatarum rationem. de qibus *Il. ά. v.* 317.

> **Κνίσῃ δ' ἀερτὸν ἶκεν ἑλισσομένη περὶ καπνῷ.**
> *Nidor avtem ad cælum ibat circumfuſus fumo.*

Ibidem Pſ. 102. *v.* 4. **Ἐξέλιπον, ὡσεὶ καπνὸς, αἱ ἡμέραι με.** *Conſumpti ſunt, ut fumus, dies mei.* Jacobus *Epiſt. c.* 4. *v.* 14. **Ποία γὰρ ἡ ζωὴ ὑμῶν; ἀτμὶς γάρ ἐστιν, ἡ πρὸς ὀλίγον φαινομένη, ἔπειτα δὲ καὶ ἀφανιζομένη.** *Qa enim eſt vita veſtra*? *vapor enim eſt ad exiguum tempus apparens, & deinde diſſparens.*

> **— Ψυχὴ δὲ, ἠΰτε καπνὸς,**
> **Ὤχετο τετριγυῖα —**
> *— anima tanqam fumus,*
> *Abiit ſtridens.*

Iliad. **ψ.** *v.* 100. Seneca Troad. *chor.* 2.

> *Hæc omnes petimus fata: nec amplius,*
> *Juratos ſuperis qi tetigit lacus,*
> *Uſqam eſt. ut calidis fumus ab ignibus*
> *Vanescit ſpatium per breve ſordidus;*
> *Ut nubes, gravidas qas modò vidimus,*
> *Arctoi borea disjicit impetus:*
> *Sic hic qo regimur, ſpiritus effluet.*
> *Poſt mortem nihil eſt: ipſiqe mors nihil.*

Καὶ τὸ μηδὲν] Evripides (*Meleagro*, opinor) apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 122.

> **Τὸς ζῶντας ἐν δρᾷν. καθθανὸν δὲ πᾶς ἀνὴρ**
> **Γῆ καὶ σκιὰ. τὸ μηδὲν εἰς ἀδὲν βέπει.**
> *Viventibus te impende: nam qi eſt mortuus,*
> *Humus eſt & umbra: nil qod erat in nil abit.*

Grotius. inde refingenda ſuſpicor qæ apud eundem ex eodem, ſed vitiata, puto, *tit.* 98. ſic exhibentur:

> **Τὸς ζῶντας ἐν δρᾷ. καθθανὸν ἀδεὶς ἀνήρ.**
> **Γῆ καὶ σκιὰ, τὸ μηδὲν εἰς ἀδὲν βλέπει.**

Ἰδὲ nôrim ab interpretibus hæc aliò trahi. Sophocles *Ajac.*

> **Ὁρᾷ γὰρ ἡμᾶς ἀδὲν ὄντας ἄλλο πλὴν**
> **Εἴδωλ', ὅσοιπερ ζῶμεν, ἢ κούφην σκιάν.**
> *Nam video nil nos eſſe mortales, niſi*
> *Imagineſa ſomnia, avt umbram levem.*

Grotius. Evripides *Medeâ.*

> **Τὰ θνητὰ δ' ἡ νῦν πρῶτον ἠγῶμαι σκιάν.**
> *Humana nil niſi umbram ego nòram priùs.*

E noſtris qidam:

> *Bulla eſt omnis homo, flos, vapor, umbra, nihil.*

hoc eſt qod Ebræi. הבל & כזב *vanitas* & *falſitas*, ſive *mendacium*. *Pſal.* 39. *v.* 6. & *Pſ.* 62. *v.* 9.

B **Σὺ δὲ ἐν τίνι**] *tu avtem in qo tempore es*? Xylander. ut χρόνῳ ſubintelligatur. *qàm brevis es ævi*? vide *ad l.* 4. §. 33.

Ὅλαν ὕλην καὶ ὑπόθησιν φεύγεις;] Plutarchus *de tranqill. pag.* 474. *A.* **Ἀλλ' ὥσπερ ἐν μυτικῇ βαρεῖς φθόγγοι καὶ ὀξεῖς, ἐν δὲ γραμματικῇ φωνήεντα καὶ ἄφωνα γράμματα. μυτικὸς δὲ καὶ γραμματικὸς, οὐχ ὁ θάτερα δυσχεραίνων καὶ ὑποφεύγων, ἀλλ' ὁ πᾶσι χρῆσθαι καὶ μιγνῦναι πρὸς τὸ οἰκεῖον ἐπισάμενος. ὕτω καὶ τῶν πραγμάτων ἀντίτοιχίας ἐχόντων, ὁ δὲ τοῖς ἑτέροις ἐξαθυμεῖν, ὁδ' ἀπαγορεύειν, ἀλλ' ὥσπερ ἁρμονικὸς, ἀμβλύνοντας ἀεὶ τοῖς κρείττοσι τὰ χείροσι, καὶ τὰ φαῦλα τοῖς χρηστοῖς ἐπαιρειλαμβάνοντας, ἐμμελὲς τὸ τῦ βίυ μίγμα ποιεῖν καὶ οἰκεῖον αὐτοῖς.** *Sed qemadmodum in muſica ſoni ſunt graves & acuti, & in*
C *grammatica litera cum vocales tum muta: muſicus avtem & grammaticus eſt non qi alterum genus moleſtè fert atqe fugit, ſed qi omnia uſurpare & permiſcere arte ſuâ poteſt. Ita in rebus qoqe humanis cum ſint oppoſiti invicem ordines, non debemus in altero animum ob dolorem deſpondere: verùm harmonicos imitari, & melioribus deteriora obſcurando, ac mala bonis occupando, concinnum vitæ nobiſqe conveniens temperamentum conficere.* Hoc eſt qod Marcus hìc **ὕλην καὶ ὑπόθησιν**, *materiam ſubjectam* hæc facere, in qa ſe exerceat, & artis ſuæ ſpecimen edat exerátqe.

Γυμνάσματα] vide *ad lib.* 6. §. 20. & *infrà* §. 33. Crevſa
D apud Evripidem *Jone*;

> **Πρὸς τίν' ἀγῶνα τιθίμεσθ' ἀρετῆς;**
> **Ὃν πόσις ἡμῶν προδότης γίγνει;**
> **Στέρομαι δ' ὅσων, στέρομαι παίδων.**
> **Φρῦδαι δ' ἐλπίδες, ἃς διαθίσθαι**
> **Χρὴ ζυγὰ καλῶς, οὐκ ἐδυνάσθην.**
> *Vitutis ſtadium qale patet mibi?*
> *Vir nomne ipſe mihi proditor extitit?*
> *Expulſa adibus (bev) orbáqe liberis?*
> *Vana ſpes etiam, qas bene ponere*
> *Cùm valdè cupiam, non datur exeqi.*

E Joannes Chryſoſtomus *in Act. Orat.* 15. *pag.* 146. *D.* **Ἔστω σοι πάλαισρα καὶ γυμνάσιον ἡ γυνή. πῶς γὰρ οὐκ ἄτοπον, γυμνάσια μὲν ἀναδέχεσθαι ἐδὲν κέρδος ἔχοντα, ἵνα θλίβωμεν τὸ σῶμα, γυμνάσια δὲ μὴ ποιεῖν ἐπιόντα καὶ πρὸ τῶν ἀγώνων τίφανον ἡμῖν παρέχοντα;** *Sit tibi palæſtra ac gymnaſium mulier. Qemodo enim non abſurdum, gymnaſia ferre nihil lucri afferentia, ubi affligimus corpus: gymnaſia avtem non facere domi, qa nobis coronas etiam ante agones ſuppeditant*? Epictetus *l.* 3. *c.* 24. **Ἐπὶ τύτοις ὁ θεός με νῦν μὲν ἐντεῦθεν ἄγει, τῦν δὲ ἐκεῖ πέμπει, πίνητα δεικνυσι τοῖς ἀνθρώποις, δίκην ἀρχῆς, τοιῦτον, οἷς Γύαρα πέμπει, οἷς δυσματήριον εἰσάγει. ὑ μισῶν. μὴ γένοιτο. τίς** F **δὲ μισεῖ τὸν ἄριστον τῶν ὑπηρετῶν ἑαυτῷ; ὐδ' ἀμελῶν. ὃς γε ὐδὲ τῶν μικροτάτων τινὸς ἀμελεῖ. ἀλλὰ γυμνάζων, καὶ μάστιγι πρὸς τὰς ἄλλας χράμενος.** *His de cauſſis Deus me nunc huc ducit, nunc alìò mittit, pauperem oſtendit hominibus, ſine imperio, agrotantem, in Gyara mittit, in carcerem conjicit. Non ex odio; abſit: qis enim miniſtrum ſuum optimum oderit? neqe ex negligentia; qippe qi ne minutiſſima qidem negligat: ſed exercendi mei cauſſâ, & per me teſtificandi cæteris.* vide *ad lib.* 6. §. 42.

Μέχρι ἐξοικειώσῃς σεαυτῷ] Seneca *de ira. lib.* 2. *c.* 13. *Nihil eſt tam difficile, & arduum, qod non humana mens vincat, & in familiaritatem perducat.*

Ὡς ἐρρωμένος στόμαχος πάντα ἐξοικειοῖ] Eadem imago, *infrà* §. 35. **τὸ στομάχυ ῥωμαλέον τῦτο**, in animantibus qibuſdam ad

a L.4.§.1. a ὡς τὸ λαμπρὸν πῦρ, ὅ, τι ἂν βάλῃς, φλόγα ἐξ ἀυτῦ καὶ αὐγὴν ποιεῖ.

b L.11.§.13 §. 32. b Μηδενὶ ἐξέσω εἰπεῖν ἀληθεύοντι περί σου, c L.12.§.1. ὅτι μὴ c ἁπλοῦς, ἢ ὅτι μὴ ἀγαθός. ἀλλὰ ψεύδεσθω, d L.5.§.5. ὅστις τούτων τι περί σε ὑπολήψεται. d πᾶν e L.8.§.32. ἦ ἔστι ἐπί σοι. e τίς γὰρ ὁ κωλύων ἀγαθὸν εἶναι καὶ Inf.§.33. ἁπλοῦν; σὺ μόνον κρῖνον f μηκέτι ζῆν, εἰ μὴ τοιοῦ- f Sup.§.8. τος ἔσῃ. ὐδὲ γὰρ αἱρεῖ λόγος μὴ τοιοῦτον ὄντα.

g Sup.§.12. 31. §. 33. g Τί ἐστι τὸ ἐπὶ ταύτης τῆς ὕλης δυνάμενον καὶ τὸ ὑγιέστατον προσχθῆναι; ἢ ῥηθῆναι; ὅ, τι h Sup.§.32. γὰρ ἂν ἔστι ᾖ, h ἔξεστιν αὐτὸ πρᾶξαι ἢ εἰπεῖν. καὶ l.11.§.9. μὴ προφασίζου, ὡς κωλυόμενος. ὐ προτερον παύ- i L.9.§.26. σῃ i στένων, πρὶν ἢ ἔστι πάθῃς, ὅπι k ὅιόν ἐστι τοῖς k L.6.§.51. ἡδυπαθοῦσιν ἡ τρυφὴ, τοῦτό σοι τὸ ἐπὶ τῆς προβαλ- l L.5.§.16. l.6.§.16.40. λομένης καὶ προπιπτούσης ὕλης l ποιεῖν τὰ ἀκόλουθα τῇ m L.6.§.7. ἔ ἀνθρώπῳ κατασκευῇ. m ὐπόλαυσιν γὰρ δεῖ προ- l.8.§.26.43. λαμβάνειν, πᾶν ὅ ἔξεστι καὶ πρὸς ἰδίαν φύσιν ἐνερ- l.11.§.16. ignísque validus, qicqid ingesseris, flammam indè ac fulgorem edit.

§. 32. Nulli liceat verè de te dicere, non esse te simplicem, avt non esse te bonum. sed mentiatur, qisqis horum qicqam de te opinatus fuerit. hoc avtem totum in te situm est. qis enim te bonum simplicémve esse prohibuerit? tu tantùm statuas, nec ulteriùs vivere, qàm talis futurus sis. neqe enim ratio id poscit, nì talis sis.

§. 33. Ecqid est, qod de materia ista rectissimè vel fieri vel dici possit? qicqid enim hoc fuerit, vel facere idipsum, vel dicere licet, nec obtendas, impediri te. antè ingemiscere non desinas, qàm eò te adegeris, ut qod voluptuariis hominibus est luxu diffluere, hoc tibi fuerit de subjecta qaqe oblata tibi materia ea facere, qæ humanæ constitutioni conveniant. etenim pro oblectamento esse tibi debet, qicqid secundum naturam tuam agere tibi datur.

ANNOTATIONES.

miraculum usqe stupendum observârunt avtores celeberrimi. utpote in sturnis, coturnicibus, cervis, capreis. Aristoteles *de plantis lib. 1. c. 5.* Ὁ ὑοσκύαμος, καὶ ὁ ἐλλέβορος ἀνθρώποις μὲν θηλητήριον, τροφὴ δὲ τοῖς ὄρτυξι. *Hyoscyamus & helleborus, qa hominibus sunt venena, coturnicibus verò alimentum.* Sextus Empiricus *Pyrrhon. hypoth. lib. 1. c. 14. §. 1.* Τὸ γῦν κώνειον πιαίνει τὰς ὄρτυγας. καὶ ὁ ὑοσκύαμος τὰς ὗς. αἱ δὲ χαίρουσι καὶ σαλαμάνδρας ἐσθίουσαι. ὡσπερεῖν ἔλαφος τὰ ἰοβόλα ζῶα, καὶ αἱ χελιδόνες κανθαρίδας. *Exemplo potest esse cicuta, qa coturnices pinguefacit, sicut hyoscyamus sues: qa salamandras etiam libenter edunt, qemadmodum & cervi venenata animalia, & birundines cantharidas.* Alexander Aphrodisiensis *problem. præfat.* Ὄρτυγες τε σιτοῦνται τὸν ἐλλέβορον, τοῖς ἀνθρώποις δηλητήριον ὄντα. ψάροι δὲ τὸ κώνειον. *Coturnices vescuntur helleboro, qi hominibus est venenum; sturni verò cicutam.* Basilius *in Hexam. Orat. 5. pag. 58. D.* Τὸ μὲν κώνειον οἱ ψᾶρες βόσκονται, διὰ τὴν καταστασιν τοῦ σώματος τὴν ἐκ τῆς δηλητηρίου βλάβης ἀποδιδράσκοντες, ἐλλέβορος δὲ ὀρτύγων ἐστὶ τροφὴ, ἰδιότητι κράσεως τὴν βλάβην ἀποφευγόντων. *Cicuta qidem sturni vescuntur, & tamen propter corporis constitutionem à veneno non occupantur: helleborus avtem coturnicibus est cibus, nec ab eo peculiari qadam temperatione detrimenti qippiam percipiunt.* qæ eadem apud Evstathium Antiochensem *in Hexam.* leguntur. uter ab utro acceperit, alii viderint. Ambrosius *Hexam. l. 3. c. 9.* sic reddidit. *Sturni vescuntur conio: nec fraudi est eis qoniam qalitate sui corporis venenum succi letalis evadunt. Helleborum avtem plerique loquuntur escam esse & alimoniam coturnicum, eò qod naturali qodam temperamento sui corporis vim pabuli nocentis evitant.* deniqe, *cervis cibus venenum est.* Plinius *hist. nat. lib. 10. cap. 23. Coturnicibus veratri semen gratissimus cibus. & cap. 72. Capreæ & coturnices venenis pinguescunt, placidissima animalia.* Lucretius *de rer. nat. l. 4.*

Tantáqe in his rebus distantia differitásqe est,
Ut qod alis cibus est, aliis fuat acre venenum;
Sic etenim nobis veratrum est acre venenum;
At capreis adipes & coturnicibus avget.

Et *l. 5.*

Qippe videre licet, pinguescere sæpe cicutâ
Barbigeras pecudes, homini qa est acre venenum.

Tum struthio ferrum, ossa, saxa, qidlibet ferè, comedit, concoqit, conficit. Plinius *l. 10. c. 1. concoqendi sine delectu devorata mira natura.* Alexander Aphrodisiensis *probl. præfat.* Στρουθοκάμηλος ἰδιότητί τινι σίδηρον πέπτει. *Struthocamelus naturâ sibi propriâ ferrum concoqit.* Ælianus *de animal. l. 14. c. 7.* Λίθους καταπίνουσα ὁ στρουθὸς, ἐν τῷ ἐγκύῳ φυλάττων, καὶ πέπτει τῷ χρόνῳ. *Struthio præpinguis in omaso lapides diu asservatos concoqit.* Qin & de hominibus ac gentibus etiam nonnullis, prioribus illis gemina prodidere. Sextus Empiricus *Pyrrhon. Hyp. l. 1. c. 14. §. 2.* Ἀλλὰ καὶ Αἰθίοπων οἱ ἀντικέρως τῆς Μερόης παρὰ τὸν Ὑδάσπην ποταμὸν οἰκοῦντες, σκορπίους καὶ ὄφεις, καὶ τὰ παραπλήσια ἀκινδύνως ἐσθίουσιν. *Sed & Æthiopes illi, qi ex adverso Meroes, habitant, Hydaspis fluvii accolæ scorpios & serpentes, & hujus generis alia citra periculum comedunt.* Refert & idem *ibidem* de Rufino qodam Chalcidensi, ὅτι ἐλλέβορον ὡς τι τῶν συνηθῶν προσφέρετο καὶ ἔπινεν, *qod helleborum ut consvetum aliqem potum sumebat & concoqebat.* de anu qâdam Attica qæ κανεῖα τετράγλα ὀλκὰς ἀκινδύνως, *qa cicuta triginta bolcas sine damno,* de Lysíde, qi μηκωνίου τέτρασι ἀλύποις ἐλάμβανεν, *succi papaveris qatuor nulla cum molestia hauriebat.*

Ὡς τὸ λαμπρὸν πῦρ] Vide *ad l. 4. §. 1.*

§. 32. Μηδενὶ ἐξέσω εἰπεῖν ἀληθεύοντι περί σου] Festive Aristippus oratori, qi in judicio cavssam ipsius egerat, postqam jam obtinuerat, interroganti qid Socrates illi profuisset, respondit, τοῦτο, τὰς λόγους, ὃς εἶπας ὑπὲρ ἐμοῦ, ἀληθῆς εἶναι. *Hoc, ut oratio, qam pro me habuisti, vera sit.* Laërtius *l. 2. c. 71.* sed & Pindarus cuidam, qi qò gratiam sibi ab eo deberi innueret, se ajebat ubiqe locorum apud cunctos illum collavdare, regessit, eidem sese prædicationis gratiam referre; faciendo nempe ut vera loqatur. Κἀγώ σοι χάριν ἀποδίδωμι. ποιῶ γάρ σε ἀληθεύειν. *Et ego tibi gratiam refero: facio enim ut verax sis.* Plutarchus *de vitios. pud. p. 536. C.*

Ἀλλὰ ψευδέσθω] D. Christus suis, Matth. *c. 5. v. 11.* Μακάριοί ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς, καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν, ψευδόμενοι, &c. *Beati eritis, qum vos convicitis affecerint, & mentientes dixerint qidvis mali adversus vos,* &c. neqe enim, si ἀληθεύοντες. Cato *Orat. de Cass. suo,* apud Charisium *l. 2. Ei rei do operam, ut mihi falsò malè dicatur.* vide Philippum Macedonem qid de se, *suprà ad §. 11.*

Ὅστις τούτων τι περί σου ὑπολήψεται] Ergò & in mente, non in lingva tantùm, mendacium est.

Πᾶν δὲ τοῦτο ἐπί σοι] Plavtus *Trinum. 1, 2.*

M. *Omnes bonos bonásqe accuratè addecet,*
Suspicionem & culpam, ut ab se segregent.
C. *Non potest utrumqe fieri.* M. *Qapropter?* C. *Rogas?*
Nè admittam culpam, ego meo jam promus pectori:
Suspicio est in pectore alieno sita.

Lipsius *Cent. 1. Ep. 77. Qalis sim, in me situm est. qalis audiam, in vano est vulgo.* Erasmus *Epist. Innocentiam præstare possum: qid homines de me loqantur, non possum.* vide *l. 11. §. 14.*

Τίς ὁ κωλύων] Vide *l. 2. §. 9. & l. 3. §. 12. & l. 8. §. 32.*

Κεῖνον μυκτῆρι ζῆν] Vide *suprà ad §. 8.* Τί ἂν ἔτι ζῆν θέλοις, τοιοῦτος ὤν; *Talis avtem cum sis, qid adhuc in vita esse cupis?* Epictetus *l. 3. c. 26.*

Οὐδὲ γὰρ αἱρεῖ λόγος] *Neqe enim patitur ratio te nisi talem* Xylander. *neqe enim rationi consentaneum est, ut vivat, qi talis non sit* Casavbonus. ad verbum, *neqe enim poscit, postulat, exigit ratio,* (ut vivas, scilicet) *ni hujusmodi sis.* Sic Plato *Phileb. pag. 386. B.* Δίψῃν ἄρα τὸ σῶμα ἡμῶν ἢ πεινῆν, ἤ τι τοιοῦτον πάσχειν, οὐδαμῇ ὁ λόγος αἱρεῖ. *Sitire igitur vel esurire corpus nostrum, avt aliqid ejusmodi pati ratio non poscit,* vel *non patitur* etiam. Epictetus *l. 1. c. 29.* Μέχρι τίνος; μέχρις ἂν ὁ λόγος αἱρῇ συνεπαίρῃ με τῷ σωμαλίῳ. ὅταν δὲ μὴ αἱρῇ, λάβετε αὐτό. *Qousqe ista perpetieris? qamdiu me corpusculo hunc conversari ratio exegerit. Ubi avtem hoc ratio non exegerit amplius, tollite illud sultis à me.* vide *ad l. 4. §. 24.*

§. 33. Τί ἐστι τὸ ἐπὶ ταύτης τῆς ὕλης] vide *ad l. 9. §. 27. & suprà §. 11, 12, 31. & l. 12. §. 1.*

Οὐ πρότερον παύσῃ στένων] Ità *l. 9. §. 29.* Δουλεία τετύφωται. *Servitus ingemiscentium.*

Ἀπόλαυσιν γὰρ δεῖ ὑπολαμβάνειν] Ità *l. 8. §. 26.* ἐυφροσύνην. & *l. 11. §. 16.* χαράν. & *l. 3. §. 6.* ἀπόλαυσιν. *Psal. 112. v. 1. Beatus vir qi Deum timet, delectatur in præceptis ejus.* exeqendis, scilicet. D. Christus; *Mihi cibus & potus est, voluntatem paternam exeqi.* Joannes *c. 4. v. 34.* & Jobus *c. 23. v. 12. Non recessi à mandatis ejus: verba oris illius demenso meo pratuli.* Scitum, tritúmqe est Laconis illud, qi interrogatus, τί παρέχει παιδαγωγῶν, *qidnam institutione puerorum sua præstaret;* respondit, τὰ καλὰ τοῖς παισὶν ἡδέα ποιῶ. *Facio ut honesta illis jucunda fiant.* Plutarchus *virt. docer. pag. 439. F.* sive, ut idem, *de virt. mor.* Ὅτι ποιοῦσι τὸν παῖδα τοῖς καλοῖς ἥδεσθαι, καὶ ἄχθεσθαι τοῖς αἰσχροῖς. *factarum se, ut honestis delectentur, turpia verò exosa habeant.* δ μεῖζον οὐδὲν, οὐδὲ κάλλιον, *qo nihil majus melius ve,* sive *præstantius*: inqit ille.

datur. datur avtem hoc ubiqe. siqidem cylindro qidem non conceditur, ut motu proprio ubiqe feratur; sed nec aqæ, nec igni, nec alii rei cuiqam, qæ à natura mera, vel anima regitur irrationali. qæ enim coërceant & obsistant, multa sunt. verùm mens & ratio per obstantia qælibet, prout nata est, & prout vult ipsa, procedit. tu ergo ob oculos istud habens, rationem per omnia facilitate ferri eâdem planè, qâ ignis sursum, lapis deorsum, per declive cylindrus, nihil qæras ulteriùs. reliqa enim obstacula, vel sunt corporis, qod cadaveris instar habet, vel opinione, & rationis inclinatione semotâ, non infringunt, avt mali qicqam efficiunt. alioqi ea qi patitur, malus fieret. atqi id aliis qidem operibus omnibus ità se habet, ut qicqid alicui horum mali contigerit, deterius illud faciat, qòd eo afficitur. istîc verò, si ità dicere licuerit, præstantior fit homo ac lavde dignior, dum eis qæ objiciuntur, rectè utitur. in summa memineris, civem indigenam nihil lædere, nî civitatem lædat: civitatem nihil lædere, nî legem lædat. horum avtem, qæ infortunia dicimus, nihil legem lædit. qod avtem legem non lædit, nec civitatem, nec civem læserit.

§. 34. Qi decretis veris imbutus est, hunc dictum brevissimum & è trivio arreptum qodlibet commonere sufficerit de mœrore metúve pellendo. qale illud est,

γεῖν. [a] παντοχῆ δὲ ἔξεστι. τῷ μὲν ἓν κυλίνδρῳ, ἃ παντοχῆ δίδοται φέρεσθαι τὴν ἰδίαν κίνησιν, ἃ δὲ τῷ ὕδατι, ἃ δὲ πυρὶ, ἃ δὲ τοῖς ἄλλοις, ὅσα [b] ὑπὸ φύσεως ἢ ψυχῆς ἀλόγου διοικεῖται. τὰ γὰρ διείργοντα καὶ ἐνιστάμενα πολλά. [c] νῦν δὲ καὶ λόγος ἅπαντας ἐπιπίπτων ἅτινα προσίεται δύναται, ὡς πέφυκε, καὶ ὡς θέλει. παύτην τὴν ῥαστώνην πρὸ ὀμμάτων τιθέμενος καθ' ἣν ἐνεχθήσεται ὁ λόγος ἅπαντας, ὡς πῦρ ἄνω, ὡς λίθος κάτω, ὡς κύλινδρος κατὰ πρανές, [d] μηκέτι μηδὲν ἐπιζήτει. τὰ γὰρ λοιπὰ ἐγκόμματα ἤτοι σωματικὰ ἐστὶ [e] τοῦ νεκροῦ, ἢ [f] χωλύσεως ὑπολήψεως, καὶ τὸ αὐτὸ τοῦ λόγου ἐνδόσεως, ἃ δὲ θραύει, [h] ἃ δὲ ποιεῖ κακὸν ἀδοπεῖν ἐπεὶ καὶ [i] ὁ πάσχων αὐτὸ, κακὸς ἂν δι' ἣν ἐγένετο. ἐπὶ γῆν τε ἄλλων κατασκευασμάτων πίπτων, ὅ, τι ἂν κακόν τινι αὐτῶν συμβῇ, τοῦτο ἔστι χεῖρον γίνεται αὐτὸ τὸ πάσχον. ἐνταῦθα δ', εἰ δεῖ εἰπεῖν, καὶ [k] κρεῖττων γίνεται ὁ ἄνθρωπος, καὶ [l] ἐπαινετώτερος, [m] ὀρθῶς χρώμενος τοῖς προσπίπτουσιν. ὅλως δὲ μέμνησο, ὅτι [n] τὴ φύσει πολίτῃ ἀδὲν βλάπτει, ὃ πόλιν ἀ βλάπτει. ἀδὲ γε πόλιν βλάπτει, ὃ νόμον ἀ βλάπτει. τούτων δὲ τὰ καλουμένων ἀκληρημάτων ἀδὲν βλάπτει νόμον. ὃ τοίνυν νόμον οὐ βλάπτει, οὔτε πόλιν, οὔτε πολίτην.

§. 34. Τῷ *δεδειγμένῳ ὑπὸ τῶν ἀληθῶν δογμάτων, ἀρκεῖ καὶ τὸ βραχύτατον, καὶ ἐν μέσῳ κείμενον εἰς ὑπόμνησιν ἀλυπίας καὶ ἀφοβίας. οἷον,

Φύλλα

a L.7.§.54. l.8.§.45.l. 11.§.7.
b Sup.§.2.
c L.5.§.10. 20.l.8.§.7. 32.41.
d L.7.§.73. l.8.§.2.
e L.4.§.41.
f L.12.§.33.
g L.4.§.7. 11.
h L.8.§.56, 57.
i L.8.§.28.
k L.8.§.55.
l L.4.§.1.
m L.5.§.15. L.7.§.68. l.8.§.29.
n L.5.§.22.
* δεδηγμ. Xyl.& Lug. δεδευμ. L.3. §.4.

ANNOTATIONES.

le. Libanius *Orat.* 11. *pag.* 361. *B.* de Antiochenis suis, ἡδονὴν, ἃ μόχθοι, τὸ τῆς οἰκείας προκάμνειν τίθεσθαι. τὴν μὲν ἀπαλλαγὴν τῶν πόνων οὐ δεξάμενοι, τὸ δ' ἐπ' αὐτῶν μένειν ἠγαπήσαντες. *Voluptatem, non laborem constituerant pro solo suo elaborare: liberationem certè à laboribus non admittebant, sed contenti erant si apud se manerent.*

Παντοχῆ δὲ ἔξεστι] Vide *ad l.* 5. §. 16. & *l.* 12. §. 1. Seneca *Ep.* 28. *Qid tam turbidum fieri potest qàm forum? ibi qoqe licet qietè vivere si necesse sit.*

Τῷ μὲν ἓν κυλίνδρῳ] Vide *l.* 8. §. 57, 60.

Ὅσα ὑπὸ φύσεως ἢ ψυχῆς ἀλόγου διοικεῖται] vide *suprà* §. 2. & *l.* 6. §. 14.

Νῦν δὲ καὶ λόγος] vide *l.* 8. §. 32, 41.

Τοῦ σωματικοῦ τοῦ νεκροῦ] vide *l.* 4. §. 45.

Οὐδὲ ποιεῖ κακὸν] vide *l.* 4. §. 7. & *l.* 9. §, 41.

Κρείττων γίνεται ὁ ἄνθρωπος] Malis externis melior fit homo. qia sunt ἀρετῆς καὶ λόγου γυμνάσματα, *virtutis & mentis exercitationes*, *suprà* §. 31. Gregorius Nazianzenus *adv. Julian. Orat.* 1. Φιλεῖ γὰρ τὰ γενναῖα φρονήματα πρὸς τὸ βίᾳ κρατῶν ἀνθαδίζεσθαι. καθάπερ φλὸξ ὑπὸ ἀνέμου ῥιπιζομένη, τοσούτῳ μᾶλλον ἀνάπτεται, ὅσῳ ἂν σφοδρότερον πνέωσι. *Solent enim fortes & generosi animi ei, qi vim adferre parat, contumaciter obsistere, non secus ac flamma, qæ à vento excitatur, qò amplius perflatur, eò vehementius accenditur.* Qod Naso *Amor. l.* 1. *Eleg.* 1.

Vidi ego jactatas motâ face, crescere flammas:
Et vidi nullo concutiente mori.

Et mox: Οἱ διωγμοὶ τιμιώτερον τὸν χρυσίου πεποιήκασι θᾶττον ἢ ἀσθενέστερον, ῥώσαντες τὰς ψυχὰς εἰς εὐσέβειαν, καὶ ἄσκιον σίδηρον θερμὸν ὕδασι, τοῖς κινδύνοις τεμόντες. *Persecutiones religionem Christianam potius illustrârunt, qàm debilitârunt, animas nimirum ad pietatem roborantes, ac periculis, ut aqa calens ferrum, obdurantes.* Idémqe *Orat.* 28. Ἔστι τι μύθῳ φυτὸν, ὃ θάλλει τιμώμενον, καὶ πρὸς τὸν σίδηρον ἀγωνίζεται, καὶ οἱ δὴ παραδόξως εἰπεῖν περὶ παραδόξου πράγματος, θανάτῳ ζῇ, καὶ τομῇ φύεται, καὶ ἄυξεται, δακνώμενον. τοιοῦτόν τι ὁ φιλόσοφος. *Est qadam in fabulis arbor, qæ cum caditur viret, & adversus ferrum certat, ac si de re nova novo more loqendum est, morte vivit, & sectione pullulat, atqe, qum absumitur, crescit. Hujusmodi qidpiam est vir philosophus.* Qod Flaccus *carm. l.* 4. *ode* 4.

Duris ut ilex tonsa bipennibus,
Per damna, per cades, ab ipso
Ducit opes animúmqe ferro.

Et Epictetus *Enchir.* c. 24. Ὅ, τι γὰρ ἂν τούτων ἀποβαίνῃ, ἐπ' ἐμοί ἐστιν ὠφεληθῆναι ὑπὸ αὐτοῦ. *Qicqid enim istorum acciderit, ex eo penes me est, fructum ut capiam.* & *l.* 3. c. 20. Καὶ ἀπὸ νόσου ἐστὶν ὠφεληθῆναι. (ità Antigonus, qi à morbo revalescens, ὕδιν χάριν. inqit: ὑπέμνησε γὰρ ἡμᾶς ἡ νόσος ὑ μὲ- A γα φρονεῖν, ὡς ὄντας θνητούς. *Hunc sibi morbum neqaqam accidisse incommodè: eo enim se monitum, ne mortalis cùm sit, animo efferatur.* Plutarchus *Apoph. pag.* 182. *B.*) ἔστιν ἀπὸ πηρώσεως. ἔστι ἀπὸ θανάτου. *Licet ergo vel è morbo capere fructum? Annon è mutilatione? Annon & è morte?* Hinc professiones illæ de se Davidicæ, *Psal.* 119. *v.* 97, 71. Hinc *casino*, in qo avrum argentúmqe expurgari solet, piorum perpessiones atqe ærumnæ conferuntur. *Psal.* 66. *v.* 10. Esajæ *c.* 1. *v.* 25, &c. *c.* 48. *v.* 10. Job. *c.* 23. *v.* 10. Dan. *c.* 11. *v.* 35. Malac. *c.* 3. *v.* 23. *ad Rom. c.* 5. *v.* 2, 3, 4. Jacob. *c.* 1. *v.* 2, 3. Petr. *Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 12. Avtor *Sap. Solom. c.* 3. *v.* 6. Jasoni Siracid. *c.* 2. *v.* 4. Sed & avtor B *ad Ebr. cap.* 12. *v.* 11. Καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι' αὐτῆς γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσι δικαιοσύνης. *Fructum tranqillum justitia reddit iis, qi per eam fuerint exercitati.* vide *l.* 7. §. 58.

Ἐπαινετώτερος] vide *l.* 5. §. 15.

Τὸν φύσει πολίτην οὐδὲν βλάπτει] vide *ad l.* 5. §. 22. & *suprà* §. 6.

Τῶν καλουμένων ἀκληρημάτων] Ἀκληρήματα, συμφοραὶ, δυσχύιαι. Ἀκληρήματα, *calamitates, res adversæ.* Svidas: apud qem ἀκληρήμασι perperam legitur pro ἀκληρήμασι, cùm in vocabulo ipso, qod literarum series docet; tum & in scriptoris nescio cujus verbis his *ibidem adductis*, διὰ τοῦτο δοκεῖ μοι μάλιστα περιπεσεῖν τοῖς ἀκληρήμασι, διὰ τὸ πάντων βούλεσθαι στοχάζεσθαι καὶ μερίζεσθαι εἰς διάφορα. *Hac potissimum de caussa in calamitates incidisse mihi videtur, qod omnia conjecturis assequi, & in varia rerum genera dividere voluerit.* à verbo ἀκληροῦν. unde mox apud eundem, συμπάσχουσας τῇ τῶν ἀκληρούντων ὑπερηφανίᾳ. *Qod illis accidere solet, qi propter gravissimas calamitates gravissimo dolore puniuntur.* & Diodorus *l.* 16. *pag.* 477. de Philippo bello superatis insultante; ὑβρίζων διὰ λόγων τὰς τῶν ἀκληρούντων δυσχυίας, *verbis contumeliosis adversa fortuna casum miseris exprobrans*, & de Thebis à Macedonibus direptis *lib.* 17. *pag.* 497. Οὐκ ἦν, ὅστις ἰδὼν, οὐκ ἂν, ἠλέησε τὰς τύχας τῶν ἀκληρούντων. *Nemo tamen erat, qi tàm calamitosam afflictorum* C *sortem intuens, misericordiâ illos prosequtus fuisset.* & mox: Τὴν ἰδίαν ἔχθραν ἐν τοῖς τῶν ἠτυχηκότων ἀκληρήμασιν ἐπεδείκνυτο. *Odium suum inter extremas afflictorum clades exserebant.*

§. 34. Τῷ δεδειγμένῳ ὑπὸ τῶν ἀληθῶν δογμάτων] Ità Basilienses. at Lugdunenses δεδηγμένῳ. Xylander *qi morsus est à veris dogmatibus. tanqam vi à cane rabioso*, &c. inqit Mericus Casavbonus. Verùm ego ista concoqere non possum. Lego igitur, τῷ δεδευμένῳ, ei qi veris dogmatibus imbutus est. Sicut βεβαμμένον dixerat, *l.* 3. §. 4. atqe eodem sensu Plato dixit, *de leg. l.* 4. ἵνα διυφασμένοις αὐτῶν ἡ δόξα γίγνοιτο περὶ θείων τε καὶ περὶ ἄλλων. D E

Ἀρκεῖ καὶ τὸ βραχύτατον] Hoc est qod vulgò dicitur; *verbum*, sive, ut Terentius extulit, *Phorm.* 3. 3.

Dictum sapienti sat est.

a *Homer. Iliad. ξ. v. 147.*

a φύλλα τὰ μὲν τ' ἄνεμος χαμάδις χέει, ἄλλα δὲ θ' ὕλη
Τηλεθόωσα φύει, ἔαρος δ' ἐπιγίγνετ' ὥρη.
Ὡς ἀνδρῶν γενεὴ, ἡ μὲν φύει, ἡ δ' ἀπολήγει,

b *L. 11. §. 34* c *L. 5. §. 36. l. 8. §. 21.*

b φυλλάριον δὲ ἢ τὰ τυτία σου. c φυλλάρια ὦ

Sternit humi frondes alias vis aspera venti:
Ast alias natura parat, qæ vere virescunt.
Sic hominum genus est: hic nascitur, occidit ille.

foliola sunt & filioli tui; foliola sunt

&

ANNOTATIONES.

Maximus Tyrius *Dissert.* 28. Ὥσπερ γὰρ ἐπὶ μακρᾶν καὶ λεπτῶν δοράτων, ὁ τὸν σύραικα κινήσας, παρίπεμψε τὴν κίνησιν κατὰ παντὸς τοῦ δόρατος μέχρι τῆς ἀκμῆς. καὶ ὥσπερ τῶν μακρῶν καὶ διατεταμένων κάλων, ὁ διωθήσας τὴν ἀρχὴν, παραδίδωσι τὴν κίνησιν τῷ ὅλῳ, βαδίζουσαν ἐπὶ τὸ πέρας. ὕτω καὶ τῷ νῷ βραχείας ἀρχῆς δεῖ πρὸς ἔννοιαν τῶν πραγμάτων ὅλων. ὁ μὲν δὴ ἐν πίθυκὸς ἀνὴρ, καὶ πρὸς ἀρετὴν εὐδρομώτατος, αὐτός τε παρ' αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν λαβὼν, πορεύεται, καὶ ἐφοδεύει, καὶ ξυλλαμβάνει, καὶ ἀναπεμπάζεται τῇ μνήμῃ τοῦ οἰκείου θεάματος. *Sicut enim in longa aliqa tenuique hasta fieri videmus, ut extremam qi partem movet, motum illum ad alterum usqe finem per totam diffundat: aut in longo portentosoqe fune primam qi partem qatit, totum necessario, eunte ad finem usqe motu illo, movet: ita exiguo tantum ad recordationem rei totius menti opus est initio. Jam præclara indolis homo, & ad virtutem natus, illud à se sumit initium: mox viam ingreditur, mentisqe contemplationem tanqam itinere instituto petit, qas & assequitur, & recordatione volvit ac memoria.* Joannes Lenccius in *præfat. ad observat. polit. Ut semen, qamvis sit exiguum, cùm occupavit idoneum locum, vires suas explicat: & ex minimo in maximos actus diffunditur: sic tametsi pauca sunt & angusta qæ dicuntur. tamen si illa animus bene cultus exceperit, radices agunt, exurgúntqe altiùs & undeqaqe se expandunt.*

Φύλλα τὰ μὲν] Ista non integra, sed concisa; nec tam versus ipsos, qàm versuum ἀποσπασμάτια duo, repræsentat hìc editio Lugdunensis; & in versione sua reddidit Xylander; cùm in Marci contextu tamen integros exhibuisset: nempe,

Φύλλα τὰ μέν τ' ἄνεμος χαμάδις χέει. —

Et,

Ὡς ἀνδρῶν γενεή. —

Nec est ab vero simile, Marcum ista duntaxat, posuisse, qia τὸ βραχύτατον priùs dixerat; alium aliqem, Xylandrum forsan ipsum, reliqa suppleviſſe. Sunt avtem Homeri ex *Il. ζ. v.* 147. unde & primum imaginis, pulcerrimæ sanè, libet adjicere versiculum,

Οἵη περ φύλλων γενεὴ, τοιήδε καὶ ἀνδρῶν.
Qalis foliorum generatio, talis & hominum.

Lavdarum à Zenone apud Laërtium *l. 7.* à Pyrrhone *ibidem l. 9.* à Strabone *l. 14.* à Scholiaste Apollonii *ad l. 1.* à Plutarcho *ad Apollon. pag. 104. E.* & *de tard. num. vindict.* qi & subjungit, Φύλλοις εἰκάζει τὸν βίον, ἀπομαρανομένοις ταχέως, καὶ φθίνουσιν ἐν ὀλίγῳ. *Foliis comparat vitam, omnibus marcescentibus, & parvo tempore deficientibus.* à Luciano in *speculantib.* à Simonide (referente Stobæo *tom. 2. tit. 98.*) qi & ἐν τόδε κάλλιστον dixisse Chium Poetam asserit, sed qod pavci admodum seriò cogitant. à Clemente *Strom. l. 6. p. 619.* qi Homerum contendit & ista, & illa, *Il. φ. v. 464.*

— Βροτῶν ἕνεκα πτολεμίζω
Δειλῶν, οἳ φύλλοισιν ἐοικότες, ἄλλοτε μέν τε
Ζαφλεγέες τελέθουσιν ἀρούρης καρπὸν ἔδοντες,
Ἄλλοτε δ' αὖ φθινύθουσιν ἀκήριοι. —
— *hominum gratiâ dimicem*
Miserorum, qi foliis similes interdum qidem
Florentes sunt, terra fructum comedentes:
Aliqando avtem pereunt excordes.

à Musæo accepisse; qi eadem prior sic extulerat.

Ὡς δ' αὕτως καὶ φύλλα φύει ζείδωρος ἄρουρα.
Ἄλλα μὲν ἐν μελέῃσιν ἀποφθίνει, ἄλλα δὲ φύει.
Ὡς δὲ καὶ ἀνθρώπων γενεὴ ἣν φῦλον ἐλίσσει.
In lucem atqe vides almam folia edere terram,
Atqe perire alia in ramis, ac rursus oriri
Altera, sic hominum seclum generatio volvit.

ubi observanda παρονομασία in φύλλον & φῦλον. eisdem gemina ferè habet & Mimnermus apud Stobæum itidem.

Ἡμεῖς δ' ἴσάτε φύλλα φύει πολυάνθεμος ὥρη
Ἠέρος, ὅτ' αἶψ' αὐγὴ ἄυξεται ἠελίου.
Τοῖς ἴκελοι, πήχυιον ἐπὶ χρόνον ἄνθεσιν ἥβης
Τερπόμεθα, πρὸς θεῶν, εἰδότες ἔτε κακὸν
Οὔτ' ἀγαθόν. κῆρες δὲ παρεστήκασι μελαιναι,
Ἡ μὲν ἔχουσα τέλος γήραος ἀργαλέου,
Ἡ δ' ἑτέρη θανάτοιο. &c.
Qalis ubi reducis creverunt lumina solis
Vere novo frondes trudit amœna dies,
Haud aliter minimum lætamur flore juventæ,
Ignari læva, an prospera fata trahant.
At furvo circum gemina stant limine Parcæ,
Hinc senii languens finis inerte situ:
Crudele hinc fatum.

ubi versu 2. pro ἄιψ' Andreas Schottus *observ. l. 2. c. 52.* ἀψ legi vult, ut de Solis recursu qi ab hyeme vere fit, intelligatur. ego qarto pro πρὸς θεῶν, qod nec locum hìc habet, & metrum corrumpit, πρόσθεν legerim, ut infantiæ pueritiæqe tempora respiciantur, qibus boni maliqe discrimen vix innotescit. unde his hominem, ὡς βοτόν τι, μὴ φρενῶν ait Æschylus *Inscriis*; *sensu carere*, Plinius *l. 7. c. 52. teneros, rudes, inutiles annos*, appellat Seneca *Epist.* 99. & Aristophanes apud Clementem *Strom. l. 4. p. 492. B.*

Ἄνδρες ἀμαυρόβιοι, φύλλων γενεῇ προσόμοιοι.
Agite obscura vita homines, generationi foliorum similes.

Plutarchus adv. Epicurum. *p. 1090. B.* Τὸ δὴ ἐφήμερα καλεῖν καὶ ἀβέβαια καὶ ἀσύθμητα, φύλλοις τι γινομένοις ἴλυς ἅρα καὶ φθίνουσιν εἰκάζειν τὸν βίον, τί παρίσχηται ἄλλο τοῖς ποιηταῖς, ἢ τὸ τῆς σαρκὸς ἐπίκαιρον καὶ πολυθλιβὲς καὶ νοσῶδες; *Quid enim aliud poëtas movit, ut homines animalia dicerent in diem viventia, instabilia, incerta, foliorum similia, qa anni statis temporibus nascuntur ac pereunt: qàm natura corporis tot calamitatibus, damnis, morbis obnoxia.* Qin & Jason Siracides *sap. c. 14. v. 19.* Ὡς φύλλον θάλλον ἐπὶ δένδρῳ δασεῖ, τὸ μὲν καταβάλλει, ἄλλα δὲ φύει. ὕτως γενεὰ σαρκὸς καὶ αἵματος, ἡ μὲν τελευτᾷ, ἑτέρα δὲ γεννᾶται. *Qemadmodum folium virens in densa arbore, illud abjiciente, & hoc producente: ita etiam se habet generatio carnis & sanguinis; illa moritur, hac verò gignitur.* Nec est huic absimile, qod Doctores Talmudici in עירובין sive *Mixtorum tractatu*, דומים לשבי השדה הללו נוצצין בני האדם והללו נובלין *Filii hominum similes sunt herbis agri; qarum alia florent, alia marcescunt.* Augustinus in *Psal.* 101. *conc.* 2. ubi adduxerat Solomonis illud ex *Eccles. c. 1. v. 4. Generatio vadit una, venit altera. Videtis generationes hominum sic esse in terra, tanqam in arbore folia; sed in arbore olivæ, vel lauri, vel cujuscunqe alterius, qa toto tempore fronde vestita est. Sic tanqam folia, genus humanum terra portat. plena est hominibus, sed cùm aliis morientibus, alii nascendo succedunt. Semper enim arbor illâ veste viridi ornata est. Sed subter attende qàm multa calces arida folia.* Vide Flaccum *ad l. 4. §. 33.* Ab hominibus ad montes etiam transtulit Philo *de mundi incorrupt. p. 961. E.* Ὅτι δένδρων ὧδίν αἱ φύσεις τῶν ὀρῶν διαφέρουσιν. ἀλλὰ καθάπερ ἐκεῖνα, καιροῖς μέν τισι φυλλορροεῖ, καιροῖς δὲ πάλιν ἀνηβᾷ. διὸ καὶ τὸ ποιητικὸν εἴρηται, Φύλλα, τὰ μὲν τ'. &c. *Prominentias istas montium nihil differre ab arboribus: & qomodo illa certis temporibus, nunc frondent, nunc amittunt folia, rursúmqe repubescunt: unde illud poëticum, folia, qa qidem,* &c. *p. 962. A.* Τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τῶν ὀρῶν, τὰ μὲν ἀποθραύεται μέρη, τὰ δὲ προσφύεται. *Sic de montibus qasdam partes defringi, & rursum denasci alias.* Cæterùm dicto Homerico illo Stratonicus pro more suo jocularitèr est abusus. cùm enim Cavnum (Cariæ id opidum est) appulsus, incolas à loci infalubritate vultu pallido admodum lividóve incedere plerosqe conspiceret, poëticum illud protulisse fertur,

Οἵη περ φύλλων γενεὴ, τοίη δὲ καὶ ἀνδρῶν.
Nascuntur foliorum instar mortalia qippe
Corpora.

reprehensus verò, qasi locum insalubritatis notâsset, scommate etiam acerbiore adjecto perstringens, Μή πού', inqit, θαρρῆσαι μ' ἂν λέγειν νοτεραὶ, ὅτι καὶ οἱ νεκροὶ περιπατοῦσι; *An ego justimeam, inqit, civitatem morbidam, aut insalubrem dicere, in qa mortui qoqe ambulent?* Refert Strabo. *l. 14. p. 448.*

Φυλλάρια δὲ ἢ τυτία σου] Hinc Epictetus *Dissert. l. 3. c. 24.* δύσφημον existimanti de puerulo dicere, Ἄυριον ἀποθανῇ, *cras forsitan morietur*; Λίαν δύσφημον εἶναι καὶ τὸ φυλλορροεῖν. *Ominosum dic foliorum qoqe defluxum.* vide *ad l. 11. §. 33, 34.* & apud nos in patria lingua, *infantes flosculos* esse, vulgari diverbio dicitur. Cæterùm qo modo φυλλάρια Marcus istic, ità βολβάρια ἢ κοχλίδια, *bulbos aut cochleolas uxorem liberósqe* dixit Epictetus *Enchirid. c. 12.* Lucianus in Speculant. *p. 355.* Ἐκεῖνος μὲν ὁ χαίρων, ὅτι ἄρρενα παῖδα ἔτεκεν αὐτῷ ἡ γυνὴ, καὶ φίλους διὰ τοῦτο ἐστιᾶν, καὶ τέκνωσιν τῷ παιδὶ ἐκείνου ὁρᾷ, τὸν τῷ ἀθλητῇ πατέρα, τῷ Ὀλύμπια νενικηκότος. τὸν γείτονα δὲ, τὸν ἐκκομίζοντα τὸ παιδίον οὐχ ὁρᾷ, οὐδὲ οἶδεν, ἀφ' ὅτου αὐτῷ κρόκης ἐκρέματο. *Ille verò qi latatur, qòd sibi masculam prolem uxor pepererit, ideóqe amicos convivio excipit, & patris nomen imponit, si scires puerum septimo ætatis anno perituram, nunqid tibi videretur gaudere qod is sit natus? Verùm in cavssa est, qòd in eum intuetur, cui res in filio prosperè cedunt, & qi pater est athletæ qi vicerit Olympia: vicinum avtem qi natum cremandum effert non intuetur, neqe novit à qo subtegmine ipsi pendeat.* Seneca *ad Marc. c. 9. Tot præter domum nostram ducuntur exequia; de morte non cogitamus: tot acerba funera; nos togam nostrorum infantium, nos militiam, & paterna hæreditatis successionem animo agitamus. tot divitum subita pavpertas in oculos incidit: & nobis nunqam in mentem venit, nostras qoqe opes aqè in lubrica*

& homunciones iſti, qi tanto cum ſtrepitu, tanqam fide digni, alios celebrant, vel è contrario diris devovent, vel clam vituperant & ſubſannant. foliola itidem, qi famam tui poſthumam excepturi ſunt. iſta enim omnia verno tempore prodeunt; dein ventus ubi ſtraverit, ſylva horum vice nova alia profert. commune avtem omnium eſt, breve exiſtendi ſpatium. at tu omnia, tanqam æterna futura, fugis appetiſve. mora parvula, & lumina tibi condentur: eúmqe qi te extulerit, alius aliqis lugebit.

§.35. Sani eſt oculi, cernere viſibilia qævis, nec dicere, *Viridia velim.* hoc etenim lippientis eſt. ſed & avditûs ac olfactûs eſt ſani, ad ſonos odoréſve qoſvis percipiendos promptum eſſe. & ſtomachi valentis, adverſùs edulia qævis pariter ſe habere;

καὶ παῦσαι τὸ ἀπιθοῦντα ἀξιοπίστως, καὶ ἀπιφημοῦντα, ἢ ὀκνοῦντα ἐναντίων καταρᾶσθαι, ἢ ἡσυχῇ ψέγοντα, καὶ χλοάζοντα. φυλάξαι ἢ ὁμοίως, καὶ a τὰ ἀποδεξόμενα τὴν ὑστεροφημίαν. πάντα γὰρ ταῦτα ἔαρος ἀπιγόνατε ὥρᾳ. εἶτα ἄνεμος καταβέβληκεν. ἔπειθ' b ἡ ὕλη ἑτέρα ἀντὶ τούτων φύει. c τὸ ἧττον χρόνιον κοινὸν πᾶσιν. ἀλλὰ σὺ πάντα, ὡς αἰώνια ἐσόμενα, φεύγεις, καὶ διώκεις. d μικρὸν καταμύσῃς. e τὸν ἐξεγηγέρτα σε ἤδη, ἄλλος θρηνήσει.

a L.4.§.19. b L.7.§.23. c L.5.§.10. d L.7.§.70. e L.8.§.2.5. L.4.§.50.

§.35. Τὸν ὑγιαίνοντα ὀφθαλμὸν πάντα ὁρᾶν δεῖ τὰ ὁρατὰ, καὶ μὴ λέγειν, τὰ χλωρὰ θέλω. ἔτι γὰρ ὀφθαλμιῶντός ἐστι. καὶ τὸν ὑγιαίνουσαν ἀκοὴν, καὶ ὀσφρησιν ὡς πάντα δεῖ τὰ ἀκουστὰ καὶ ὀσφραντὰ ἑτοίμως εἶναι. καὶ f τὸν ὑγιαίνοντα στόμαχον πρὸς πάντα τρόφιμα ὁμοίως ἔχειν.

f Sup.§.31.

ANNOTATIONES.

brico poſitas. Acerba cùm dixit, *poma* alludebat, qibus poëta A ignobilis in fictitio *Hadriani & Epicteti colloqio*, prout *ſolus* Homerus & ex Homero Marcus iſtûc, nos contulit *diſtichon illo*;

Poma ut in arboribus pendent; ſic corpora noſtra,
Aut matura cadunt, aut citò acerba ruunt.

Καὶ ταῦτα τὰ ἐπιθοῦντα] ἀνθρώπια ſcilicet ut *l.* 9. §. 29. ἀνθρώπια μυξῶν μεστά. *homunculi mucci pleni.*

Σὺ πάντα ὡς ἀώνια ἐτόλμησα] Seneca *Epiſt.* 120. *At nos corpus tam putre ſortiti, nihilominus æterna proponimus, & quantum poteſt ætas humana protendi, tantum ſpe occupamus, nullâ contenti pecuniâ, nullâ potentiâ. nihil ſatis eſt morituris, imò morientibus. qotidie enim propiùs ab ultimo ſtamus, & illò undè nobis cadendum eſt omnis hora impellit.*

Μικρὸν καὶ καταμύσεις] Pavlò poſt morieris. καταμύειν, connivere, *oculos claudere*, pro, *mori.* qia moribundis viſus deficit, mortuis oculi clavduntur. indè formulæ illæ *Il. ε. v.* 82. & alibi freqenter;

— τὸν δὲ κατ' ὄσσε
Ἑλλαβε πορφύρεος θάνατος —
— *at hunc oculis*
Occupavit ſanguivolenta mors.

& *ibidem v.* 47.

— συγερὸς δ' ἄρα μιν σκότος εἷλε. —
— *ac horrenda ipſum caligo prohendit.*

Item *Il. π. v.* 350.

— θανάτῳ δὲ μέλαν νέφος ἀμφεκάλυψεν.
— *mortis autem nigra nebula obtexit.*

Sed & apud Maronem *Æn. l.* 10.

— *letho canentia lumina ſolvit.*

Et,

Olli dura qies oculos, & ferreus urget
Somnus; in æternam clavdantur lumina noctem.

Contrà, βλέπειν, ſive, *videre*, pro *vivere*; & βλέποντες *videntes*, pro, *viventibus.* Evripides *Troad. v.* 628.

Οὐ ταὐτὸν, ὦ παῖ, τῷ βλέπειν τὸ καθυφεῖν.
Τῷ μὲν γὰρ ἡδὺ, τῷ δ' ἔνεισιν ἐλπίδες.
Non idem eſt filio vivere, quod mori.
Mortuus enim nihil eſt, ſpes verò inſunt vitæ.

qod Theocritus *Idyll. 4. v.* 42.

Ἐλπίδες ἐν ζωοῖσιν. ἀοίλητοι δὲ θανόντες.
Spes ſunt inter vivos, expertes avtem ſpei ſunt mortui.

Idem *Iphigen. Taurin. v.* 718.

Θανόντα μᾶλλον ἢ βλέποντ' ἔξω φίλον.
Mortuum magis, quàm vivum, habebo amicum.

Qod idem alibi:

Οὐκ ἂν προδοίην πώποτ' ἄψυχον φίλον.
Nunqam deſeram amicum qamvis mortuum.

&, ἥλιον ὁρᾶν, φῶς ὁρᾶν, pro eodem. Evripides *Troad. v.* 269.

— ἆρά μοι αἴλινον λίνσσει;
— *an mihi ſolem adſpicit?* vivitne?

& *Ione v.* 1121.

Ἥδιον ἂν θανοίμην, ἢ θ' ὁρᾶν φάος.
An verò videre lumen, libentius moriemur.

Syntaxis inſolens, ſed qalis illa (ut obiter adnotem) *Herc. fur. v.* 1313.

Παραινέσαι μ' ἂν μᾶλλον, ἢ πάσχειν κακῶς.
Facilius te monere poſſum, qàm ipſe mala pati.

Idem *Iph. Taur. v.* 608.

Ὃν οὐδὲν ἧσσον ἢ μὲ φῶς ὁρᾶν θέλω.
Qem non minus volo vivere qàm me.

Et, *v.* 674.

Αἰσχρὸν θανόντος σου βλέπειν ἡμᾶς φάος.
Turpe eſt te mortuo nos intueri lucem.

Itémqe, *Alceſt. v.* 691.

Χαίρει ὁρῶν φῶς; παλίρροι δ' οἱ χαίρειν δοκεῖς;
Gavdes videns lumen? & putas patrem non delectari?

Cui ſubjungit Epictetus *l.* 2. *c.* 22.

Θέλεις βλέπειν φῶς; παλίρροι δ' οἱ θέλειν δοκεῖς;
Videre lucem vis? parentem verò non velle putas?

Ità Naſo, *Triſt. l.* 5. *Eleg.* 4.

Sive diem videat, ſive tegatur humo.

§.35. Τὰ χλωρὰ θίλω] viridia enim oculis grata ſunt, viſúmqe reficiunt. Plutarchus *de tranqill. pag.* 469. *A.* Τὰς ὄψεις ὑπὸ τῶν ἄγαν λαμπρῶν τιλωτικομένας, τοῖς ἀνθηραῖς καὶ ποώδεσι χροιᾶς παιηγορῶμεν. *Sed nos, qi oculos nimio ſplendore offenſos ad florida & viridia avertentes reficimus.* Et Baſilius Cæſar. *Ep.* 5. Τοῖς ὀφθαλμοῖς, ἐπειδάν πολὺ συνηθόνως τὰ λαμπρὰ παραβάλλωσι, φέρει τινὰ ῥαστώνην πρὸς τὰ πυκνὰ καὶ χλοάζοντα τῶν χρωμάτων ἐπαναπαύειν. *Oculi, ubi conſtanter ſplendida inſpexerint, facilitatem qandam per hoc qod caruleos viridéſqe colores contuendos recipiunt, nanciſcuntur.* Plutarchus idem *de amor. frat. p.* 490. *C.* Ὀφθαλμιῶντες ἰάσεσθε δῆν ἀποστρέφειν, ἐπὶ τὰ μὴ ποιοῦντα πληγὴν μηδὲ ἀνιῶντα, χρώματα καὶ σώματα τὴν ὄψιν. *Oculis vitio aliqo laborantibus arbitramur viſum avertendum eſſe à coloribus & corporibus radium recellentibus.*

B

Καὶ τὴν ὑγιαίνουσαν ἀκοὴν] Ad *avrem* retulit, ſed animi, non C corporis, ἤθικῶς & φυσικῶς conſideratam, qod hîc Marcus, de *ſtomacho*, Joannes ὁ Χρυσορρήμων *in Act. Apoſtol. Orat.* 55. qo loco laudans Apoſtoli illa *ad Cor. Epiſt.* 1. *cap.* 3. *verſ.* 2. Γάλα ὑμᾶς ἐπότισα, καὶ οὐ βρῶμα. ὅπω γὰρ ἠδύνασθε. *Lacte potu vos alui, & non eſcâ: nondum enim poteratis id ferre.* & ad *Hebr. cap.* 5. *verſ.* 11. 12. Γάλακτος ἐν χρείᾳ καθίστησθε, καὶ οὐ στερεᾶς τροφῆς. ἐστὲ νηπιοὶ γεγόνατε ταῖς ἀκοαῖς. *Facti eſtis in quibus lacte ſit opus, & non ſolido cibo, qandoqidem ſegnes eſtis facti avribus.* Sed & avditorum Chriſti illud, Joannis *cap.* 6. *verſ.* 60. Σκληρός ἐστιν ὁ λόγος οὗτος. τις δύναται αὐτοῦ ἀκούειν; *Durus eſt hic ſermo, qis eum poteſt avdire?* qibus adjici poterant, cùm Chriſti ipſius ad ſuos D illa Joannis *cap.* 16. *v.* 12. Πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν. ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι. *Adhuc multa habeo qæ vobis dicam, ſed nunc non poteſtis portare.* tum & Apoſtoli *ad Tim. Ep.* 2. *c.* 4. *v.* 3. iſta, τῆς ὑγιαινούσης διδασκαλίας οὐκ ἀνέξονται, κνηθόμενοι τὴν ἀκοήν. *Sanam doctrinam non ſufferent, avribus pruxientes.* qanqam in illis infirmior, in iſtis inqinatior notari videtur. Ἔστι γὰρ, inqit, *pag.* 481. *B.* ἔστιν ἀσθένεια καὶ ἀκοῆς. καθάπερ γὰρ στόμαχος, οὐκ ἂν δέξαιτο ὑγιεινὰ σιτία καὶ δυσπαράγωγα, ἀσθενὴς ὤν. ὅτω καὶ ψυχὴ ἀγυμνάστως, καὶ φλεγματώδους, ἄτονος γιγομένη καὶ ἐκλυτος, οὐκ ἂν δυνηθείη δέξασθαι τὸν πνευματικὸν λόγον. ἂν δὲ ἰσχυρὰ καὶ ὑγιεινὴ, πάντα ῥᾳδία, πάντα ἔνσαλα. *Eſt enim & avrium infirmitas. Nam ſicuti infirmus ſtomachus ſanos & difficilis concoctionis cibos non ſuſcipit: ita etiam anima torpida, inflata, aſtuans, ſterilíſqe enervis ſpiritualem ſermonem accipere non poterit: ſi avtem fortis eſſet ac ſana, omnia facilia, omnia integra.* Eódem retulit & Lactantius *inſtit. l.* 5. *c.* 4. *Sicut infans ſolidis ac fortis cibi capere vim non poteſt, ob ſtomachi teneritudinem, ſed liqore lactis ac mollitudine alitur, donec firmatis viribus veſci fortioribus poſſit: ità & hunc, oportebat, qia nondum poterat capere divina, prius humana teſtimonia offerri.*

E

Τὸν ὑγιαίνοντα στόμαχον πρὸς πάντα τρόφιμα ὁμοίως ἔχειν] F vide *ſuprà* §. 31. Epictetus *Diſſert. l.* 4. *c.* 4. Μὴ γίνου δυσάρεστος, μηδὲ κακοστόμαχος πρὸς τὰ γινόμενα. *Ne ſis morioſus, neqe faſtidioſus erga ea qæ fiunt.* Plutarchus *de tranqill. p.* 466. *C.* ex Evripidis *Oreſt.*

Δυσάρεστον οἱ νοσοῦντες ἀπορίας ὕπο.
καὶ γὰρ ἡ γυνὴ λυπεῖ, καὶ τὸν ἰατρὸν αἰτιῶνται καὶ δυσχεραίνουσι τὸ κλινίδιον,
Φίλον δ' ὅ, τ' ἐλθὸν * λυπηρός, ὅ, τ' ἀπιὸν βαρύς.

Ωη

* λυπρὸς

χειν, ὡς μύλλῳ πρὸς πάντα ὅσα ἀλέσασα κατα-
a L. 8. §. 43. σκεύασεν. καὶ τοίνυν a τῷ ὑγιαίνουσαν Διόνοιαν
πρὸς πάντα δεῖ τὰ συμβαίνοντα ἐπίμωλον εἶναι. ἢ ὃ
b L. 9. §. 40. λέγουσι, b τὰ τικτία σωζέσθω, καὶ πάντες ὅ, τι ἂν
πράξω ἐπαινείτωσαν, ὀφθαλμός ἐστι τὸ χλωρὸν ζη-
τοῦν, ἢ ὀδόντες τὸ ἀπαλόν.

c L. 5. §. 10. l. 9. §. 3. §. 36. c Οὐδείς ἐστιν ἄτως εὐπόμπῳ, ᾧ ὁπο-
θνήσκοντι ἐ παρεσήξονταί τινες ἀσπαζόμενοι τὸ
συμβαῖνον κακόν. ἀτυχαῖον καὶ σοφὸς ὢν. μὴ τὸ
πανύστατον ἔχει τὶς ὁ καθ' αὐτὸν λέγων; ἀνα-
* σοφίν. πνεύσω * μόλ ποτι d ἀπὸ τούτου τῆ παιδαγωγῆ.
d L. 5. §. 9. l. 11. §. 18. Χαλεπὸς μὲν ἐδενὶ ἡμῶν ἦν. ἀλλὰ ἡδυπαθούμεν,
ὅτι ἡσυχῇ καταγινώσκει ἡμῶν. ταῦτα μὲν ἂν ἄλλῃ
ἢ ἀτυχαίᾳ. ἐφ' ἡμῶν ὢ πόσα ἄλλα ἐστί, δι' ἃ πα-
e L. 4. §. 50. λοὺς ὁ ἀπαλλακτῶν ἡμῶν. ὁ τοῦτο ἂν ἐννοήσας
ἀποθνήσκων, καὶ εὐκολώτερον ἐξελεύσῃ, λογιζό-
μενος, ὅτι τοιούτου βίου ἀπέρχομαι, ἐν ᾧ αὐτοὶ οἱ
κοινωνοὶ, ὑπὲρ ὧν τὰ τοσαῦτα πεπονήκαμεν, πυξά-
μενοι, ἐφρόντισαν, αὐτοὶ ἐκεῖνοι ἐθέλουσι με ὑπάγειν,
ἄλλου τινὰ τυχὸν ὅτι τούτου ῥᾳδίως ἐλπίζοντες.
τί ἂν ἦν τις ἀντέχοιτο τῆς ἐνταῦθα μακροτέρας
f L. 5. §. 10. διατριβῆς; f μὴ μέν σοι διὰ τοῦτο ἧττον εὐ-
g L. 7. §. 15. μενὴς αὐτοῖς ἄπῃ, ἀλλὰ g τὸ ἴδιον ἔθος διαμε-
h L. 7. §. 22. σώζων, h φίλος, καὶ ἤπιος, καὶ i ἵλεως, καὶ
i L. 2. §. 3. μὴ πάλιν ὡς ἀποπεπόμενος, ἀλλ' ὥσπερ

ficut molum ad omnia, ad qæ molenda condita eſt. pari igitur ratione & mentis eſt ſanæ, ad obvenientia qæqe idoneam eſſe. qæ verò dixerit, *Liberos mihi ſalvos velim*; &, *Omnes qicqid fecero laudent, velim*; oculi eſt inſtar viridia poſcentis, vel dentium tenella poſtulantium.

§. 36. Nemo qiſpiam adeò felix eſt, cui morienti non adſtabunt aliqi, qi præſenti lætentur malo. bonus ſapiénſqe fuerit, annon ad extremum futurus eſt qi de illo dicat, *Reſpirabimus jam tandem à pedagogo iſto. non erat reverà aſper noſtri cuiqam: ſenſi tamen tacitè illum damnâſſe nos.* hæc igitur de viro bono. at nos qod attinet, qàm multa ſunt alia, ob qæ à nobis liberari deſiderent havd pavci? hoc ſi inter moriendum cogitaveris, libentiùs diſcedes; cùm ità tecum rem putaveris, Ex ea vita diſcedo, in qa ipſi ejuſdem mecum participes, pro qibus tam multa exantlavi, ſupplicavi, procuravi, illi, inqam, ipſi elatum me optant, tanqam qi levamen forſan hinc aliqod ſperent. cur ergò diutiùs iſtîc moram trahere qis cupiat? nec propterea tamen minùs illis propitius diſcedas, ſed moris tui tenax, amicus, benevolus, mitis. qin rurſus, nec tanqam vitæ avulſus, ſed, prout eis, qibus mortis felicitas qædam obtigit, animula à corpore leniter exol-

tur,

ANNOTATIONES.

ὡς ὁ Ἴων φησίν. εἶτα τῆς νόσου διαλυθείσης, καὶ πράσεως ἐτέ-
ρας γενομένης, ἦλθεν ἡ ὑγεία φίλα πάντα ποιοῦσα καὶ προσηνῆ.
ὁ γὰρ χθὲς ὠὰ καὶ ἀμύλια καὶ * σητάνειον [σίτινον Henricus Stephanus] ἄρτον διακλύων, τήμερον αὐλόπυρον ἐπ' ἐλαίοις ἢ
καρδαμίδι σιτεῖται προθύμως καὶ προφίλως.

Ob inopiam moroſi ſunt qibus eſt malè.

agrotis & uxor moleſta eſt, & medicum incuſant, & lectulus diſplicet, & de amicis

Gravis eſt qi venit, abiens parit moleſtiam,

ut Jon ait: morbo autem fugato, aliiqe facta temperie, ſanitas redit omnia grata redigens atqe jucunda. Qi enim heri ova, amylum, panem è cribrata farina reſpuebat, hodie cibarium panem cum oliva ac naſturtio comedit alacriter & ſuaviter. Nec multò pòſt *pag.* 468. *F.* Ἐν τῷ πυρίσκειν τινὰ πάντα καὶ
ἀηδῆ φαίνεται γενόμενοις. ἀλλ' ὅταν ἴδωμεν ἑτέρους τὰ αὐτὰ
προσφερομένους καὶ μὴ δυσχεραίνοντας, ὑπίτι τὸ σιτίον, ὕτε τὸ
ποτὸν, ἀλλ' αὐτοὺς αἰτιώμεθα καὶ τὴν νόσον. ὕτω καὶ τοῖς
πράγμασι πασόμεθα μεμφόμενοι καὶ δυσχεραίνοντες, ἂν ἑτέ-
ρους τὰ αὐτὰ προσδιχομένους ἀλύπως καὶ ἱλαρῶς ὁρῶμεν. *Febricitantibus qicqid guſtant amarum & inſuave videtur: ſed tamen ubi alios videmus eadem citra moleſtiam guſtare, non jam cibum potúmve, ſed morbum & agrotantes in cauſſa eſſe dicimus. Eodem modo culpare res, & iniqè ferre deſinemus, ſi videamus iiſdem alios abſqe dolore & cum hilaritate uti.* Idem *de utilit. ex inimic. pag.* 87. *A.* Ὥσπερ γὰρ τὰ ῥωμαλέα
τοῖς τομάχοις καὶ ὑγιεινότατα τῶν ζώων ὄφεις ἰσθίοντα κατα-
πίπτει καὶ σκορπίους. ἔστι δὲ ἃ καὶ λίθοις καὶ ὀστράκοις τρέφεται,
μεταβάλλουσι δὲ δι' ἐντονίαν καὶ θερμότητα πνεύματος. οἱ δὲ σικ-
χοὶ καὶ νοσώδεις ἄρτου καὶ ὄινου προσφερόμενοι ναυτιῶσιν. ὕτως
οἱ μὲν ἀνόητοι καὶ τὰς φιλίας διαφθείρουσιν, οἱ δὲ φρόνιμοι καὶ
ταῖς ἔχθραις ἐμμελῶς χρῆσθαι δύνανται. *Sicut enim animalium ea qa validiſſimo ſunt ventriculo, & ſanitate firmiſſimâ, ſerpentes ac ſcorpios vorant atqe concoquunt, qadam etiam lapidibus & teſtis aluntur vigore & calore ſpiritus alteratis, cum contra languidi & morboſi vino & pane ſumpto nauſeent: ita ſtulti amicitias etiam corrumpunt, prudentes etiam inimicitiis uti commodè norunt.* Accedit huc, qod de Tantalo Pindarus, *Olymp. od.* 1.

— Ἀλλὰ γὰρ ὑπερ-
πίψαι μέγαν ὄλβον οὐκ ἐδυ-
νάσθη: κόρᾳ δ' ἴλαν
ἄτων ὑπερόπλον.

— *Sed enim con-*
cogere magnam felicitatem non po-
tuit: ſaturitatéqe i. e. protervia *accepit noxam ingentem.*

Ὀφθαλμός ἐστι] *oculus eſt.* i. e. inſtar oculi, vel ſicut oculus. Sic Flaccus *l.* 1. *Epiſt.* 2.

— *qi rectè vivendi prorogat horam,*
Ruſticus expectans, dum deſluat amnis. —

i. e. inſtar ruſtici expectantis. & in *arte:*

Nec verbum verbo curabit reddere, fidus Interpres. —

i. e. inſtar fidi interpretis.

§. 36. Ἀναπνεύσω μέν ποτε ἀπὸ τούτου τοῦ παιδαγωγοῦ] forſan ἀναπνεύσομέν ποτε. *reſpirabimus aliqando.* vel, ut ſcripturæ receptæ nec literulam mutemus, ἀναπνεύσωμεν, *reſpiremus.* qia ſequitur ἡμῶν. nè τὸ μὲν illud ſit ſuperfluum. Feſtivè Annibal, referente Plutarcho *in Marcello. pag.* 303. *A.* Τὸν μὲν
Φάβιον, ὡς παιδαγωγὸν, φοβεῖσθαι τὸν δὲ Μάρκελλον, ὡς κα-
ταγωνιστὴν. ὑφ' ὧν μὲν γὰρ κωλύεσθαι καιρόν τι ποιεῖν. ὑφ' ὧν δὲ
καὶ πάσχειν. *Timere ſe ut padagogum Fabium, ut adverſarium Marcellum: ab illo, ne qid mali inferret, prohiberi ſe, ab hoc etiam accipere.* Vide noſtrum *ſuprà l.* 5. §. 9. De Henrico 5. Imperatore Lambertus Schafnaburg. *Is* (Herimannus Archiepiſcopus Colonienſis) *ubi ſe in ſua recepit; Rex tanqam ſeveriſſimo padagogo liberatus, ſtatim in omnia flagitiorum genera precipitem ſe dedit.* De Avreliano Vopiſcus: *Senatus mortem ejus graviter tulit: graviùs tamen Populus Romanus, qi vulgò dicebat, Avrelianum padagogum eſſe Senatorum.*

Ἡσυχῇ καταγινώσκει ἡμῶν] Avtor *ſap. Solom. c.* 2. *v.* 14, 15. Ἐγένετο ἡμῖν εἰς ἔλεγχον ἐνοιῶν. καὶ ἐναντιοῦται τοῖς ἔργοις
ἡμῶν. βαρύς ἐστιν ἡμῖν καὶ βλεπόμενος, ὅτι ἀνόμοιος τοῖς ἄλλοις
ὁ βίος αὐτοῦ. *Factus eſt nobis ad redarguendum cogitationes noſtras: gravis eſt nobis etiam ad aſpectum, qia diſſimilis eſt aliorum vita illius.* Iſidorus Peluſiota *l.* 2. *Ep.* 50. Ἔλεγχον τῆς
ἐκείνου βίου τὸν ἐκείνου πολιτείαν ἡγοῦνται. *Illorum vita rationem vita ſua reprehenſionem eſſe exiſtimant.* & *l.* 4. *Ep.* 220. Ἔλεγ-
χον ἡγοῦνται τῶν σφῶν καλίας τὰς τῶν πέλας ἀρετάς. *Sua improbitatis reprehenſionem eſſe aliorum circa ſe hominum virtutes arbitrantur.* Itaqe qod idem *l.* 3. *Ep.* 211. Παντὶ τρόπῳ ἐκ
ἀρίστου παρὰ τῶν φαύλων μισοῦνται. *Omni modo præſtantiſſimi qiqe viri improbis inviſi ſunt.* Dion Pruſæus *Orat.* 72. *pag.* 630. Οὐ δύνανται ἡδέως ὁρᾶν τὸν φιλοσόφου σχῆμα ἔχοντας, ὅτι μὴ τοῦ-
τοῦσιν καὶ ἐξελέγχειν παρεσκευασμένους λογίζονται, ἀλλὰ προσ-
νρύσει καὶ διαμάχονται. ὥσπερ ἡδέως ὁρῶσι οἱ παῖδες ἡδέως ὁρᾶν δύνα-
ται, ὡς ἂν * ἴδωσι [* ἴδωσι f.] παιδαγωγοῦ σχῆμα ἔχοντας,
καὶ παρεσκευασμένους ὕτως ὡς ἐπιπλήξοντας αὐτοῖς, καὶ ἐκ ἐπι-
τρέψοντας ἁμαρτάνειν, ἐδὲ ῥᾳθυμεῖν. *Non poſſunt libenter videre philoſophi habitum habentes, qia cogitant præparatos admonere & redarguere: ſed adverſantur & impugnant. Qemadmodum neqe pueri libenter videre poſſunt, qos ſciunt padagogi cultum habere, præparatóſqe ita tanqam objurgaturos ſe, neqe permiſſuros ut peccent, aut ſegnes ſint.* Cyprianus *Epiſt. ad Donat. Malos qiſqis non imitatur, offendit.* &, *Caſtigare videtur, qicunqe diſſentit.* Lactantius *inſtit. l.* 5. *c.* 9. Petronius *ſatyr. Non dubiè ità eſt. Si qis vitiorum omnium inimicus rectum iter vita inſiſtere cæpit, primùm propter morum differentiam odium habet. qis enim poteſt probare diverſa? deinde qi ſelas extruere divitias curant, nihil volunt inter homines melius credi, qàm qod ipſi tenent.*

Ἐκ τοιούτου βίου ἀπέρχομαι] vide *ad l.* 9. §. 3.

Μὴ ἀποσπώμενος] *Non avulſum vita.* Seneca *Epiſt.* 30.

Ὥσπερ

vitur, talis & tua ab iſtis etiam eſto diſceſſio. eis enim te natura annexuit & conjunxit. at nunc diſjungit. disjungor itaqe tanqam à neceſſariis, non abſtractus tamen, ſed ſponte diſcedens. nam & hoc ex eis eſt, qæ ſunt ſecundùm naturam.

§. 37. Solenne tibi ſit, in cujuſqe (qoad ejus fieri poteſt) actione omni, apud te qærere, *Iſtud iſte qo fine facit?* à temet avtem avſpicare, téqe primo loco ſcrutare.

§. 38. Memento illud qod te velut fidiculis citat, eſſe intra te reconditum qiddam. illud eſt ſvadela, illud vita, illud (ſi fas dicere) homo eſt. nè cùm illo junctim contempleris unqam

ἀπὶ ἓ εὐθανατῦντ@, [a] εὐκόλως τὸ ψυχάριον ἀπὸ ἓ σώματ@ ἐξειλεῖται, τοιαύτ@ κὴ τὸ ἀπὸ τέτων ἀποχώρησιν δεῖ γενέσθ. κὴ γὰρ [b] τέτοις ἡ φύσις συνῆψε, κὴ συνέκρινεν. ἀλλὰ νῦν ἀφαλύσ; ἀφαλύομαι, ὡς ἀπὸ οἰκείων μὲν, ἃ μέλω [c] ἀνῃρημέν@, ἀλλ' ἀβιάσως. [d] ἓν γὰρ κὴ τῦτο τῶν κατὰ φύσιν.

a L.3.§.5.
b L.6.§.39.
c L.3.§.5.
d L.2.§.12. 17.

§. 37. [e] Ἔθισον ἐπὶ παντὸς, ὡς οἷόν τε, ἓ περιστομένε ἐκάστ@, ἐπιζητεῖν κἓ σαυτὸν, [f] ἔστ@ τῦτο ἐπί τινα φέρῃ; ἄρχε ἓ ἀπὸ σαυτῦ, κὴ [g] σαυτὸν πρῶτον ἐξέταζε.

e L.2.§.16. l.7.§.4.
f L.3.§.5.l.5.§.11.
g L.2.§.2.

§. 38. [h] Μέμνησο, ὅτι [i] τὸ νοερόν σε ἐστὶν ἐκεῖνο, [k] τὸ ἔνδον ἐγκεκρυμμένον. ἐκεῖνο ῥητορείαν, ἐκεῖνο ζωὴν, ἐκεῖνο, εἰ δεῖ εἰπεῖν, ἄνθρωπος. μηδέποτε συμφυρ-

h L.7.§.59.
i L.8.§.28. L.12.§.33.
k L.12.§.3.

τάζε

ANNOTATIONES.

Ὥσπερ ἐπὶ τῦ εὐθανατῦντ@] De Aygvſto *Svetonius l.* 2. c. 99. *Sortitus eſt exitum facilem, & qalem ſemper optaverat. nam ferè qoties avdiſſet citò ac nullo cruciatu defunctum qempiam, ſibi & ſuis* εὐθανασίαν ſimilem (*hoc enim & verbo uti ſolebat*) *precabatur. Sortitus exitum facilem.* hoc eſt, εὐθανατήσας. cui contrarium eſt τὸ δυσθανατεῖν, qod eſt apud Hippocratem, ut declarat Galenus, τὸ βραδίως κὴ σὺν ὀδύνῃ θνήσκειν. *tardè, & cum cruciatu mori.* & τὸ ψυχομαχεῖν apud avtorem *qæſtionum* ſub nomine Athanaſii *ad Antiochum.* Caſavbonus *ad Svetonium.*

Εὐκόλως τὸ ψυχάριον ἀπὸ τῦ σώματος ἐξειλεῖται] Ità *l.* 9. §. 3. Τὸ ψυχάριον τῦ ἑλύτρε τύτε ἐκπεσεῖται. *Animula tua involucro iſto excidet.*

Συνῆψε κὴ συνέκρινεν] Ità Epicharmus *ad l.*7. §. 50. Συνεκρίθη. Tertullianus *de reſurrect. c.* 14. *Totum porrò hominem ex utriuſqe ſubſtantiæ concretione parere.* vide *l.*7. §. 67.

Ἀλλὰ νῦν ἀφαλύει] vide *l.* 8. §. 18. Carneades moribundus; Ἡ συςήσασα φύσις κὴ διαλύει. *Qa conſtituit natura & compegit, ea diſſolvet.* Lærtius *l.*4. *c.*64.

Οὐ μὲν ἀνῃρημένος] qod priùs ἀποσπώμενος. vide *l.* 3. §. 5.

§. 37. Οὗτος τῦτο ἐπὶ τίνα φέρει] vide *ad l.* 2. §. 16. & *l.* 11. §. 21. Caſavbonus *ad Perſ. ſat.* 3. *Scopus eſt qi petitur; ſagitta & tela ſunt actiones vitæ.* Philo Judæus *de confuſ. lingv. pag.* 327. *A.* Πλεῖστον ᾗ δόξαν ἕκαστος αὐτῶν σκοπὸν προτεθειμένος, ἐπὶ τῦτον ὥσπερ βέλη, τὰς τῦ βίε πράξεις ἁπάσας ἀφίησι. *Qam divitias avt gloriam ſinguli finem propoſitum habeant, ad hunc tanqam tela vitæ actiones omnes dirigunt.*

Σεαυτὸν πρῶτον ἐξέταζε] de Socrate Epictetus *l.* 2. *c.* 1. Ἑαυτὸν ἤλεγχε κὴ ἐξέταζε. *Semetipſum arguebat & examinabat.* Ità Sophonias *c.* 2. *v.* 1. *Excutite vos, excutite vos, inqam.* ſive ut R. Camius explicat, *Inqirite in veſmetipſos, tum in alios.* Jeremias *Thren. c.* 3. *v.* 40. *Scrutemur & excutiamus vias noſtras.* Pavlus *ad Cor. Epiſt.* 2. *c.* 13. *v.* 5. Ἑαυτὸς πειράζετε. ἑαυτὸς δοκιμάζετε. *Vos ipſos tentate, vos ipſos explorate.* & *Ep.* 1. *c.* 11. *v.* 28. Δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτόν. *Exploret avtem qiſqe ſeipſum.* & *ad Gal. c.* 6. *v.* 4. Τὸ δὲ ἔργον ἑαυτῦ δοκιμαζέτω ἕκαστος. *Opus avtem ſuum probet unuſqiſqe.* Gregorius Nazianzenus in *Jamb.*

Σαυτὸν δ' ἱρεύνα πλεῖον, ἢ τὰ τῶν πέλας.
Τὸ μὲν γὰρ αὐτὸς κερδανεῖς, τὸ δ' ὀι πέλας.
Scrutare avtem teipſum magis, qàm qæ ſunt tibi proximi.
Hoc enim ipſe lucraberis, hoc verò tibi proximus.

Gregorius Romanus *in Job. l.* 14. *c.* 15. *Ordo erectionis in bono, ut primùm contra nos, tum contra alios erigamur.* Seneca *Ep.* 66. *Me priùs ſcrutor; deinde hunc mundum.* Spectat huc Heracliti illud, qi interrogatus, qid ageret, reſpondit, ἐδιζησάμην ἐμαυτόν. *meipſum exqirebam* i. e. excutiebam. Refert Plutarchus *adv. Colot.* & Julianus *de cynicm. Orat.* 1. Laërtius etiam *l.* 9. ſed qem Philoſophi mentem non aſſecutum, docet Caſavbonus *in not.* Cæterùm hoc ille cum pavcis. Perſius *ſat.*4.

Ut nemo in ſeſe tentat deſcendere, nemo?
Sed præcedenti ſpectatur mantica tergo.

§. 38. Τὸ νευροσπαστῶν ἐστιν ἐκεῖνο] de vocabulo iſto vide ſis *ad l.* 2. §. 2. & *l.* 7. §. 3. Iſaacus Caſavbonus *ad* illud *Perſ. Sat.* 5. *v.* 129.

— *ſed ſi intus & in jecore agro*
Naſcuntur domini. — &c.

Si exteriorem dominum non habes, interiorem verò circumſers, non unum ſed plures, qâ fronte liberum te dices? bi ſunt domini, qi domi naſcuntur, & nervos intus agitant. ait Marcus ſanè qàm ἐμφατικώτατα, *illud occultum qod intus nos movet, id eſſe* ῥητορείαν, ζωὴν, ἄνθρωπον, *hoc eſt, qod faciat nos hoc avt illud ſtudioſè proſeqi; exempli cavſſâ, eloqentiam, id eſſe per qod vivimus; qia ità vivimus, ut illud eſt, qod nos impellit: libidinoſè, ſi libido urget; meticuloſè, ſi metus; iracundè ſi ira. denique hic velut alius qidam homo eſt, dominus illius intra qem habitat. hac mens optimi imperatoris; qi ſic alium hominem intra hominem collocat, ut Perſius ait hic, intus naſci dominos. idem eſt enim.* Hæc ille. Ego tamen Merico filio potiùs accedo, qi τὸ νευροσπαστῦν iſtic interpretatur *opiniones*, ſive *dogmata in pectore ſive mente deliteſcentia*, unde non actiones tantùm, ſed & affectiones illæ ortum ſuum habent. hoc enim paſſim inculcat Marcus. τὸ ἡγεμονικὸν ſive mentem illud ipſum eſſe, qod qocunqe velit hominem impellit, qodqe omnem prorſus cuiqe moleſtiam faceſſit. vide *ad l.* 7. §. 15. Qanqam conciliari poſſunt iſta, ſi illud adverterimus, Stoicis affectus nihil aliud videri qàm δόξας ψευδεῖς κὴ κρίσεις πονηρὰς, ſive *opiniones falſas ac depravatas*, utì ex Chryſippo docet Galenus paſſim in *libr. de dogmat. Hippocr. ac Plat.* Plutarchus *de virt. moral.* & Cicero *Tuſcul. l.* 4. Verùm Marci mentem expreſſit optimè, eâdem planè abuſus imagine, Tertullianus *de anima c.* 6. his verbis. *Anima movet corpus; & conatus ejus extrinſecùs foris parent. ab illa eſt enim impingi, & pedes in inceſſum, & manus in contactum, & oculos in conſpectum, & lingvam in effatum, velut ſigillario motu, ſuperficiem intus agitante.* vide *l.* 2. §. 3. Nec abſceſſit longè Varro, qi in *ſatyra*, cui titulus, *Mutuum muli*, *animam grallatori, corporis artus grallis contulit.* dictionem peſſimè habitam, poſt aliorum conatus havd infelices prorſus, nos ſic reconcinnare tentavimus. *Grallatores qeis gradiuntur, pertica lignea, ab hominis vi, qi inſtat, agitantur. ſic illi animi noſtri ſunt gralla, crura ac pedes noſtri; ex ſe ἀκίνητοι, ſed ab animo moventur.*

Ἐκεῖνο ἄνθρωπ@] vide *lib.* 12. §. 30, 31. R. Judas in *Cozrao l.* 1. *c.* 49. *Anima revera ipſa eſt homo. illud enim ex Moſe qod nobiſcum loqitur, & intelligit, & dirigit, non eſt lingva, vel cor, vel cerebrum ejus. Verùm iſta ſunt Moſis organa tantùm; anima avtem ipſe Moſes eſt.* Philo *de agricult. pag.* 188. *E.* Ἄνθρωπ@ δὲ ὁ ἐν ἑκάστῳ ἡμῶν τίς ἂν εἴη πλὴν ὁ νῦς; ὃς τὰς ἀπὸ τῶν σπαρέντων κὴ φυτευθέντων ὠφελείας εἴωθε καρπῦσθαι. *Homo avtem in unoqoqe noſtrum qis alius eſſe poteſt, qàm intellectus, qi ſolet ſatorum plantarúmqe fructus colligere.* Et *de hæred. divin. pag.* 512. *E.* Ὥστε ὁ δὴ καθ' ἕκαστον ἡμῶν νῦς κυρίως κὴ πρὸς ἀλήθειαν ἄνθρωπός ἐστι. *Itaqe uniuſcujuſqe noſtrum mens propriè verèqe homo eſt.* & Plato *in Alcib.* 1. *pag.*447. *A.* Οὔτε τὸ σῶμα, ὅτε συναμφότερόν ἐστιν, ἄνθρωπος. *Nec corpus, nec ſimul utrumqe eſt homo.* & mox; Λείπεται μηδὲν ἄλλο τὸν ἄνθρωπον εἶναι ἢ ψυχήν. *Reſtat nihil omnino eſſe hominem qàm animam.* qod ibi fuſiùs diſſeritur. Τὸ νοῦν ἕκαστος εἶναι δοκεῖ. *Id qod intelligit, unuſqiſqe eſſe videtur.* Ariſtoteles *Ethic. l.*9. *c.* 4. Cicero *ſomn. Scip. Mens cujuſqe, is eſt qiſqe, non ea figura, qa digito demonſtrari poteſt.* Idem *Academ. l.* 4. *Ariſtippus, qaſi animum nullum habeamus, corpus ſolùm tuetur: Zeno, qaſi corporis ſimus expertes, animum ſolùm complectitur.* Macrobius *l.* 1. *c.* 13. Ergò, *qi videtur, non ipſe verus homo eſt; ſed verus ille eſt, à qo regitur qod videtur.* atqi Tertullianus *de reſurr. c.* 33. *Tam corpus homo, qàm & anima.* Et fidentiùs pavlò ex Moſis verbis *Geneſ. c.* 2. *v.* 7. *adv. Marcion. l.* 1. *c.*24. *Qid eſt homo aliud qàm caro? Siqidem nomen hominis, materia corporalis, non animalis à creatore ſortita eſt. Et fecit hominem Deus, inqit, limum de terra; non animam, anima enim ab afflatu.*

Μηδέποτε] Annecti poſſunt ſuperioribus iſta: qanqam à Marco, tanqam ſeorſim habita, ponuntur.

Συμπεριφαντάζω] compoſitum Stoici commatis vocabulum ſatìs inſolens. *Nè ſolicitus ſis de his.* Caſavbonus. *Nè animo tibi proponas.* Xylander. *nè junctim cum principali illo contemplare & intuere iſta.* φαντάζεσθαι contemplari. Gregorius Nazianzenus *Orat. de bapt. de Deo*; Φῶς, ὅσον ἂν καθαιρώμεθα, φαντάζόμενοι. κὴ ὅσον ἂν φαντασθῶμεν, ἀγαπώμενοι. *Lumen, qò accuratiùs animos purgaverimus, eò rurſus magis amandum, qò magis contemplati fuerimus.*

a L.12.§.2, 3. πάζγ a τὸ περικείμενον b ἀγγειῶδες, καὶ τὰ ὀργάνια παῦτα τὰ περιπλασμένα. ὅμοια γάρ ἐστι σκεπάρνῳ. μόνον δὲ διαφέροντα, καθότι προσφυῆ ἐστιν. ἐπεί τι καὶ μᾶλλον τ τούτων ὄφελός ἐστι τῶν
b L.3.§.3.
c L.5.§.21. l.7.§.55. Sup.§.26. μορίων, χωρὶς c τῆς κινέσεως καὶ ἰσχύος αὐτῶν αἰτίας, ἢ τῆς περικοσμητικῆς ὑφαντρίας, καὶ δὲ καλάμου τῷ γραφοντι, καὶ δὲ μαστιγίου τῷ ἡνιόχῳ.

circumjectum, vasis instar, conceptaculum hoc, & instrumenta hæc undiqe ex eodem efficta. sunt enim asciæ similia ista. hoc tantùm interest, qòd agnata sint. siqidem membrorum istorum, absqe forma qæ ea cieat sistátqe, non magis usus est, qàm radii textrici, avt scriptori calami, avt avrigæ flagelli.

ANNOTATIONES.

Τὸ περικείμενον ἀγγειῶδες] Corpus nimirum, qod & ἀγγεῖον dixit, *l.* 3. *c.* 3. & τὸ περικείμενον, *suprà* §. 1. & *l.* 12. §. 2, 3.

Τὰ ὀργάνια ταῦτα] *instrumenta mentis* corporis membra: ea enim est, qæ eis omnibus utitur. qâ ratione & ὅπλα eadem dicuntur Apostolo *ad Rom. c.* 6. *v.* 13. vide *ad l.* 5. §. 21. & *l.* 7. §. 35. Ità Alexander Aphrodisiensis *debeatis*. Τὸ σῶμα ἡμῖν ὄργανον ὑπὸ τῆς φύσεως δέδοται πρὸς τὰς κατὰ φύσιν πράξεις. *Corpus à natura nobis datum est ut sit instrumentum ad actiones naturales.* Nemesianus *de natur. hom. c.* 6. Ἡ δύναμις ψυχῆς, τὸ δὲ ὄργανον σώματος. *Nam vis quidem ipsa anima est: instrumentum corporis.* & Gregorius Nyssenus *de homin. opific. c.* 12. Καθάπερ τι μουσικὸν ὄργανον ἅπαν τὸ σῶμα διεσκευάσθαι. *Est omnino totum corpus humanum instar musici instrumenti fabricatum.* Plutarchi nomine avtor *Platonic. qæst. q.* 7. vult Platoni dicta in *Timæo* ψυχῆς ὄργανα, τὰ τῶν ζώων σώματα. *anima instrumenta animalium corpora.* atqe indè animam σώματος φυσικοῦ ὀργανικῷ ἐντελέχειαν, *actum corporis naturalis instrumentis præditi* finitam Aristoteli, *de anim. lib.* 2. *c.* 1. Plutarchus ipse in *sympos. pag.* 163. *E.* Ψυχῆς γὰρ ὄργανον τὸ σῶμα, θεοῦ δὲ ἡ ψυχή. *Corpus enim anima, anima instrumentum est Dei.* & *de Pyth. Orac. pag.* 404. *B.* Σῶμα μὲν ὀργάνοις χρῆται πολλοῖς, αὐτῷ δὲ σώματι ψυχὴ καὶ μέρεσι τοῦ σώματος. ψυχὴ δὲ ὄργανον θεοῦ γέγονεν. *Corpus instrumentis multis utitur, corpore & ejus membris animas, qi est instrumentum Dei.* Plinius *Hist. nat. lib.* 11. *c.* 37. *Animo videmus, animo cernimus; oculi, cev vasa qadam, visibilem ejus partem accipiunt, atqe transmittunt.* *Ad Pers. Sat.* 3. Casaubonus. *Stoicorum est illud scitum,* τὸν ἄνθρωπον ὑστιῶσθαι κατὰ τὴν λογικὴν ζωὴν, σώματι δὲ χρῆσθαι ὡς ὀργάνῳ. *Naturam humanam positam esse in ratione & mente, qa corpore ita ut artifex instrumento qopiam utatur.* qod multis locis illustrat Simplicius in enchiridium sapientissimi senis.

Μόνον δὲ διαφέροντα, καθότι προσφυῆ] Hoc tantùm, inqit, interest inter membra corporis & instrumenta externa; qòd *adgnata* sint illa, ista non item. contrà, qàm de servis Aristoteles *polit. l.* 1. *c.* 6. Ὁ δὲ δοῦλος ὄργανον ἔμψυχον, καὶ μέρος τι τοῦ δεσπότου, ὂν ἔμψυχόν τι τοῦ σώματος, κεχωρισμένον δὲ μέρος. *Servus autem instrumentum est animatum, & pars qadam domini, qasi anima qadam corporis, sed separata pars.* Atqi Simplicius in *præfat. comment. in Epict. enchir.* τὸν ἀληθῶς ἄνθρωπον, asserit, τῷ σώματι, οὐχ ὡς μορίῳ συμφυεῖ, ἀλλ' ὡς ὀργάνῳ χρῆσθαι. *Verè hominem corpore non ut parte ingenitâ, sed ut instrumento uti.* ad qem locum vide sis qæ in *annot.* Hieronymus Volfius adversus Simplicium disserit. Hoc avtem argumento etiam, Tertulliano referente, *de resurr. carn. c.* 16. corpus excusatum qidam ibant, nè avt reatûs in crimine, avt in judicio supplicii cum anima particeps censeri deberet. *Carnem nihil sapientem, nihil sentientem per semetipsam, non velle, non nolle de suo habentem, vice potiùs vasculi apparere animæ, ut instrumentum, non ut ministerium. itaqe anima solius judicium præsidere, qaliter usa sit vasculo carnis: vasculum verò ipsum non esse sententiæ obnoxium.* verùm ista ille fusissimè in seqentibus refutat; qæ transcribere integra molestum nimis foret. inter alia, qod suffecerit, hoc præscribitur: *Ab exemplo vacare diversitatem rerum. Omne enim vas,* inqit, *vel instrumentum aliunde in usus venit, extranea omnino materia à substantia hominis: caro avtem ab exordio uteri consata, conformata, congenita anima, etiam in omni operatione miscetur illi. nam etsi vas apud Apostolum vocatur* (*ad Thess. Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 4.) *eadem tamen ab eodem homo exterior appellatur: ille scilicet limus, qi prior titulo hominis inciscus est.* (*Gen. c.* 2. *v.* 7.) *non calicis, avt gladii, avt vasculi ullius. Vas enim capacitatis nomine dicta est, qà animam capit & continet. homo verò de communione naturæ, qa eam non instrumentum in operationibus præstat, sed ministerium. ità & ministerium tenebitur judicio, etsi de suo nihil sapiat; qia portio est ejus qæ sapit, non supellex.* Qanqam idem, *de anim. cap.* 40. *Res est caro alterius planè substantia, & alterius conditionis: addicta tamen animæ, ut supellex, ut instrumentum, in officia vitæ. Neqe enim de proprio sapit qid, avt sentit, ad suadendam vel imperandam peccatelam. qidni, qa ministerium est? & ministerium, non qale servus, vel minor amicus, animalia nomina; sed qale calix, vel qid aliud ejusmodi corpus, non anima.*

LIBER XI.

a Inf.§.12. b L.6.§.8. c L.9.§.10. Τὰ ἴδια τῆς λογικῆς ψυχῆς. a ἑαυτὴν ὁρᾷ, b ἑαυτὴν διαρθροῖ, ἑαυτὴν ὁποίαν ἂν βούληται ποιεῖ, c τὸν καρπὸν ὃν φέρει αὐτὴ καρπῶται (τὰς

Æ sunt animæ ratione præditæ proprietates. se cernit, fingit, artátqe, ut lubet, qalémqe vult ipsa, facit: fructum, qem profert, ipsa carpit. cùm

ANNOTATIONES.

§. 1. Ἑαυτὴν ὁρᾷ] Theodoricus de S. Victore *ad fratr. Mont. Dei. Egregium instrumentum corporis est oculus, si sicut cætera, sic videre posset semetipsum. qod cùm interiori oculo concessum sit: si ad exterioris exemplum seipsum negligens, vacat circa aliena, etiam cùm vult, ad seipsum redire non valet.* Avgustinus *de Trinit. l.* 9. *c.* 3. *Mens ipsa se novit. neqe enim ut oculus corporis videt alios oculos & se non videt; ità mens novit alias mentes, & ignorat semetipsam. per oculos enim corporis corpora videmus, qia radios qi per eos emicant, & qicqid cernimus tangunt, refringere & retorqere in ipsos non possumus, nisi cùm specula intuemur. mens verò ipsa sicut corporearum rerum notitias per sensus corporis colligit; sic incorporearum rerum per semetipsam: ergò & semetipsam per semetipsam novit.* Nec adversatur, qod Basilius Cæsar. *Orat.* 3. Τῷ ὄντι χαλεπώτατόν ἐστιν ἑαυτὸν ἐπιγνῶναι. ὁ γὰρ μόνον ὁ ὀφθαλμὸς τὰ ἔξω βλέπων, ἐφ' ἑαυτὸν δ' οὐκέτι τῷ ὁρᾶν. ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἡμῶν ὁ νοῦς ὀξέως τὸ ἀλλότριον ἁμάρτημα βλέπων, βραδύς ἐστι πρὸς τὴν τῶν οἰκείων ἁμαρτημάτων ἐπίγνωσιν. *Revera valdè molestum est seipsum noscere: oculus enim non solum ea qæ extra se sunt videns, in seipsum visiva non utitur; sed mens nostra ipsa in aliorum peccatum acutius cernens, tarda est ad suorum peccatorum cognitionem.* Sed nec qod ex Cicerone *Tusc. l.* 1. Joannes Sarisberiensis *Metalog. l.* 4. *c.* 20. *Non valet tantum animus ut plenè seipsum videat; sed ut oculus, sic animus se non videns, alia cernit.* Ille enim de tarditate mentis humanæ ad errata sua advertenda; iste de plena ac perfecta, qæ revera istic non datur, sui cognitione loqitur.

Ἑαυτὴν διαρθροῖ] *sese artat*, inqit, & fingit mens. qod de fortuna Plavtus *Capt.* 2. 2.

Fortuna humana fingit artátqe ut lubet.

Non ità se corpus. istud format & articulatim effingit anima, non ipsum se. Siqidem ut ex Themistio *de anim. l.* 1. Julius Scaliger *de subtil. exerc.* 6. §. 9. *Anima sui est domicilii architecta.* vide *l.* 10. §. 26. Verùm de parte animæ principante Marcus istic.

Ἑαυτὴν ὁποίαν ἂν βούληται ποιεῖ] vide *l.* 6. §. 8. & *l.* 8. §. 55. & *l.* 10. §. 13.

Τὸν καρπὸν, ὃν φέρει, αὐτὴ καρπῶται] vide *l.* 9. §. 9. Ità Joannes *c.* 4. *v.* 36. Συνάγει καρπὸν εἰς ζωὴν αἰώνιον. *Congregat fructum in vitam æternam.* & *ad Rom. c.* 6. *v.* 22. Ἔχετε τὸν καρπὸν ὑμῶν εἰς ἁγιασμὸν, καὶ τὸ τέλος ζωὴν αἰώνιον. *Habetis fructum vestrum in sanctimoniam: finem avtem vitam æternam.* Epictetus *l.* 1. *c.* 29. Τοῦτον νόμον ὁ θεὸς τέθεικε, εἴ τι ἀγαθὸν θέλεις, παρὰ σαυτοῦ λάβε. *Hanc legem Deus tulit, si qid boni experis, à te ipso pete.* & *c.* 19. Τὸ ζῶον αὐτοῦ ἕνεκα πάντα ποιεῖ, καὶ τὸ λυσιτελοῦν, αὐτὸς ὁ Ζεύς. *Animal sibi*

cùm arborum fructus, qódqe istis in animalibus respondet, alii carpant. finem semper suum assеqitur, ubicunqe constiterit vitæ terminus. neqe enim sic se habet, qo modo in saltando avt in fabulam agendo aliisqe ejusmodi, in qibus si qid inciderit, actio tota fit mutila; sed in qacunqe parte, & ubicunqe deprehensa fuerit, qod præcessit plenum prorsus & perfectum sibi facit: ut dicere liceat, *Ego qæ mea sunt, omnia habeo.* adhæc mundum totum pervagatur, &, qod ambit hunc, va-

γὰρ τ̃ φυτ̃ καρπὺς, καὶ τὶ ἀνάλογον ἐπὶ τ̃ ζώων, ἄλλοι καρπῦνται) [a] τ̃ ἰδίυ τέλυς τυγχάνει, ὅπυ ἂν τὸ τ̃ βίυ πέρας ἐπιςῆ. [b] ὐχ ὥσπερ ἐπὶ ὀρχήσεως καὶ ὑποκρίσεως καὶ τ̃ τοιύτων ἀτελὴς γίνεται ἡ ὅλη πρᾶξις, ἐάν τι ἐγκόψη. ἀλλ' ἐπὶ παντὸς μέρυς, καὶ ὅπυ ἂν καταληφθῆ, [c] πλῆρες καὶ ἀπροσδεὲς ἑαυτῆ τὸ προτεθὲν ποιεῖ. ὥςε εἰπεῖν, [d] ἐγὼ ἀπέχω τὰ ἐμά. ἔτι δὲ [e] περιέρχεται τὸν ὅλον κόσμον, καὶ τὸ περὶ αὐτὸν κενὸν, καὶ τὸ σχῆμα

a L.3.§.8.
b L.12.§.36
c L.2.§.17. l.3.§.5.
d L.4.§.29. 49.
e L.7.§.35. l.9.§.30.

ANNOTATIONES.

suâ cavssâ facit omnia, & qod molestum est ipse Jupiter. vide *infrà* §. 4.

Τὸ ἀνάλογον ἐπὶ τῶν ζώων] qasi καρπὸς de animalibus dici insolens sit. Verùm Hebræis nihil usitatius, qàm פרי i.e. καρπὸν שגל *fœtum* animantium atqe adeò hominis etiam nominare. ità Moses *l.* 5. *c.* 28. *v.* 4. *fructus uteri tui, & fructus jumentorum tuorum.* & Psaltes, *Psal* 132. *v.* 11. *ex fructu ventris tui.* Lucæ item *Evang. c.* 1. *v.* 42. Elisabetha Mariæ Θεοφόρῳ, εὐλογητὸς καὶ ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου. *& benedictus fructus uteri tui.*

Ὀυχ ὥσπερ ἐπὶ ὀρχήσεως] Vide *ad l.* 3. §. 8. & *l.* 8. §. 32. & *l.* 12. §. 36.

Ἐάν τι ἐγκόψη] *Si qid offendatur* Xylander. *si qid interruperit* Casavbonus melius. malim tamen, *inciderit.* ut Flaccus *lib.* 1. *Ep.* 14. dixit, *incidere ludum.* & Seneca *Ep.* 101. *qam premimus horam, casus incidit.*

Ἀλλ' ἐπὶ παντὸς μέρυς πλῆρες] Seneca *Ep.* 61. *Id ago, ut instar totius vitæ sit dies.*

Ἐγὼ ἀπέχω τὰ ἐμά] Vide *l.* 4. §. 29, 49. & *l.* 9. §. 42. *in fine.* & *l.* 10. §. 1. hinc Biantis sapientis illud, cujus Cicero meminit, in *paradox.* 1. *Omnia mea mecum porto.* Et Stilponis itidem apud Senecam *Ep.* 9. & *de constant. sap. c.* 5. (licèt aliter pavlò referant alii. vide *infrà ad* §. 36.) *Omnia mea mecum sunt.* qò allusit Senarii illius avtor,

* Ὁ σοφὸς ἐν αὐτῷ περιφέρει τὴν ὐσίαν.
Sapiens opes secum ipse circumfert suas.

Et qod de Jobo Avgustinus *de divers.* 12. *Omnia perdiderat, & plenus erat.* vide Epictetum ex *l.* 3. *c.* 24. *ad l.* 10. §. 1.

Περιέρχεται τὸν ὅλον κόσμον] Vide *l.* 7. §. 47. 48. vide & Platonem *ibidem* §. 35. ex *polit. l.* 6. Idem in *Theæt. p.* 127. *D.* de philosopho genuino: Τῷ ὄντι τὸ σῶμα μόνον ἐν τῇ πόλει κεῖται αὐτῦ καὶ ἐπιδημεῖ. ἡ δὲ διάνοια πανταχῆ φέρεται, κατὰ Πίνδαρον, τάτε γᾶς ὑπένερθε, καὶ τὰ ἐπίπεδα γεωμετρῦσα, ὐρανῦ τε ὕπερ ἀστρονομῦσα, καὶ πᾶσαν πάντη φύσιν ἐρευνωμένη τῶν ὄντων ἑκάςυ ὅλυ, εἰς τι τῶν ἐγγὺς ὐδὲν αὐτὴν συγκαθιεῖσα. *Corpus duntaxat illius in urbe habitat, atqe versatur; mens avtem passim volat, ut ait Pindarus, & qæ sub terra sunt, & qæ supra dimetiens, & arte cælum transcendens, omnem perscrutata naturam rerum omnium qæ ad universum pertinent, his avtem qæ prope sunt solis nullo modo applicans se.* qem Platonis locum lavdat & Porphyrius *de abstinent. anim. l.* 1. sed & Clemens Alexandrinus *Strom. l.* 5. & ex Clemente Evsebius *præpar. l.* 13. & Theodoretus *Therap. l.* 12. nisi qòd Clemens & Evsebivs pro ἡ δὲ διάνοια πανταχῆ φέρεται, legunt αὐτὸς δὲ πέτεται. at Theodoretus. Ἡ δὲ διάνοια πανταχῆ πέτεται. Allusit eodem, sed in alio argumento Marcus noster *l.* 2. §. 13. in eodem planè & Galenus *Hortator. c.* 1. Philo Judæus *de monarch. p.* 816. *A.* Τύτων γὰρ (philosophos loqitur) ὁ λογισμὸς ἀπὸ τῆς γῆς ἄνω μετέωρος ἀρθεὶς αἰθεροβατεῖ, καὶ συμπεριπολεῖ ἡλίῳ καὶ σελήνῃ καὶ τῷ σύμπαντι ὐρανῷ, τὰ κεῖ πάντα γλιχόμενος ἰδεῖν. *Horum enim ratio sublimis à terris rapta incedit per æthera, totum cælum cum sole ac luna perlustrans, studio visendi omnia.* Idémqe *de malor. insid. p.* 171. *B.* Πῶς ἂν θνητὴ φύσις μένειν ἅμα καὶ ἀποδημεῖν ἠδύνατο; ἢ καὶ τὰ ἐνταῦθα καὶ τὰ ἑτέρωθι καθορᾶν; ἢ θάλατταν μὲν περιπλεῖν, ἅπασαν γῆν δὲ ἄχρι περάτων ἐπέρχεσθαι; ἢ δίχα τῶν ἐπιγείων καὶ τὰ μετάρσια καταλαμβάνειν, ἀέρα, καὶ τροπὰς αὐτῦ, καὶ καιρῶν ἰδιότητας, καὶ ὅσα ταῖς ἐτησίοις ὥραις, καινυργύμενά τε καὶ ἔθυς, ἀποτελῦται; ἢ πάλιν δι' ἀέρος εἰς ὐρανὸν ἀπὸ γῆς ἀνίπτασθαι, καὶ τὰς ἐν ὐρανῷ φύσεις ἐξετάζειν, ὡς ἔχυσιν, ὡς κινῦνται, τίνες ὅροι τῆς κινήσεως ἀρχῆς καὶ τέλυς αὐταῖς, πῶς ἀλλήλαις τε καὶ τῷ παντὶ κατά τι συγγενείας δίκαιον ἁρμόζονται; μόνος γὰρ αὐτὰ τῶν παρ' ἡμῖν ὁ νῦς, ἅτε πάντων ὠκυδρομώτατος καὶ τὸν χρόνον ἐν ᾧ γίγνεσθαι δοκεῖ, φθάνει καὶ παραμείβεται, κατὰ τὰς ἀοράτυς δυνάμεις, ἀχρόνως τῦ τε παντὸς καὶ μερῶν, καὶ τῶν τοιύτων αἰτίων ἐπιψαύων. ἤδη δὲ ὐ μόνον ἄχρι τῶν τῆς γῆς καὶ θαλάττης, ἀλλὰ καὶ ἀέρος καὶ ὐρανῦ περάτων ἐλθὼν, ὐδ' ἐνταῦθα ἔςη, βραχὺν ὅρον τῦ συνεχῦς καὶ ἀπαύςυ δρόμυ νομίσας τὸν κόσμον εἶναι. προσωτέρω δὲ ἐχώρησε, γλιχόμενος καὶ τὴν ἀκατάληπτον Θεῦ φύσιν, ὅτι μὴ πρὸς τὸ εἶναι μόνον καταλαβεῖν, ἂν δύνηται. *Qi enim poterat mortalis natura manere simul & peregrinari, avt huc illùcve inspicere, avt mare qidem totum navibus, terram verò usqe extremos fines perlustrare itineribus, avt præter ista terrena sublimia qoqe comprehendere, aërem cum suis mutationibus, proprietates temporum; & qæ qotannis statæ novationes accidunt? avt qomodo à terra in cælum subvolare per aërem, atqe ibi scrutari cælestes naturas, qomodo se habeant, qomodo moveantur, qis motus eorum finis, qódve initium, qâ cognatione sibi invicem avt universo conjuncta sunt? Sola enim ex his, qæ nobis insunt, mens, ut omnium ocyssima, etiam tempus ipsum, qo ista fieri videntur, præcurrit & præoccupat, invisibilibus viribus sine tempore & universum hoc, & partes ejus, harúmqe cavssas contrectando. Jam verò non solùm terræ marisqe, verùm & aëris cæliqe terminos attingens, ne hic qidem constitit, mundum ratæ indesinentis sui cursus modicum esse terminum. Ulterius etiam provolans, incomprehensibilem Dei naturam appetit, cupiens hanc qoqe, si qeat, comprehendere.* Sic avtem hoc argumento animi immortalitatem præstruit Philo; ità gemino ejusdem ortum cœlestem & divinitatem etiam qandam adstruit Manilius *Astronom. l.* 2.

Qis dubitet posthac hominem conjungere cælo,
Cvi eximiam natura dedit lingvámqe, capáxqe
Ingenium, volucrémqe animum? qem deniqe in unum
Descendit Deus atqe habitat, ipsúmqe reqirit?
*Qis cælum possit, nisi * cæli munere, nósse;*
Et reperire Deum, nisi qi pars ipsa Deorum est?
Atqe hanc convexi molem sine fine perennis,
Signorúmqe choros, ac mundi flammea tecta,
Æternum & stellis adversus sidera bellum,
Atqe fretum & terras cælo, subjectáqe utrisqe,
Cernere, & angusto sub pectore clavdere possit;
Ni tantos animis oculos natura dedisset,
*Cognatámqe sibi mentem vertisset ad * ipsam.*
Et tantum dictâsset opus; cæloqe veniret,
Qod vocat in cælum, sacra ad commercia rerum,
*Et * primas qas dant leges nascentibus astra?*

Cicero *de nat. Deor. lib.* 2. §. 153. *Qid verò? homo non in cælum usqe penetravit? soli enim ex animantibus nos astrorum ortus, obitus cursúsqe cognovimus. ab hominum genere finitus est dies, mensis, annus: defectiones Solis & Lunæ cognitæ, prædictæqe in omne posterum tempus, qæ, qantæ futuræ sint. qæ contuens animus accipit ab his cognitionem Deorum.* Seneca *Ep.* 102. *Magna & generosa res est humanus animus: in immensum se extendit: nec ullos sibi poni nisi communes & cum Deo terminos patitur.* Hermes etiam Trismegistus ab animi vi ista ad divinam transcendens *Pœmandr. c.* 11. §. 18. Νόησον τὸν περιέχοντα τὰ πάντα. καὶ νόησον, ὅτι τῦ ἀσωμάτυ ὐδέν ἐςι περιοριστικὸν, ὐδὲ ταχύτερον, ὐδὲ δυνατώτερον, αὐτὸ δὲ πάντων ἀπεριόριστον, καὶ ταχύτατον, καὶ δυνατώτατον. Καὶ ὕτω νόησον ἀπὸ σεαυτῦ. κέλευσόν συ τῇ ψυχῇ εἰς * ἦν [* γῆν ἦν, δεῖ, vel γῆν ἐσχάτην π. f.] δὲ καὶ πορευθῆναι. καὶ ταχύτερόν συ τῆς κελεύσεως ἐκεῖ ἔςαι. μετελθεῖν δὲ αὐτῇ κέλευσον ἐπὶ τὸν ὠκεανόν. ὕτως ἐκεῖ πάλιν ταχέως ἔςαι. ὐχ ὡς μεταβᾶσα ἀπὸ τόπυ εἰς τόπον, ἀλλ' ὡς ἐκεῖ ὖσα. κέλευσον δὲ αὐτῇ καὶ εἰς τὸν ὐρανὸν ἀναπτῆναι. καὶ ὐδὲ πτερῶν δεηθήσεται. ἀλλ' ὐδὲ αὐτῇ ὐδὲν ἐμπόδιον, ὐ τὸ τῦ ἡλίυ πῦρ. ὐχ ὁ αἰθὴρ, ὐχ ἡ δίνη, ὐχὶ τὰ τῶν ἄλλων ἀστέρων σώματα. πάντα δὲ διατεμῦσα ἀναβήσεται μέχρι τῦ ἐσχάτυ σώματος. εἰ δὲ βυληθείης καὶ αὐτὸ ὅλον διαῤῥήξασθαι, καὶ τὰ ἐκτὸς, εἴγε τι ἐκτὸς τῦ κόσμυ θεάσασθαι, ἔξεςί σοι. Ἴδε ὅσην δύναμιν, ὅσον τάχος ἔχεις. εἶτα σὺ μὲν δύνασαι ταῦτα, ὁ Θεὸς δὲ ὔ; *Considera omnia complectentem: ac intellige, nihil rem incorpoream circumscribere, nihil celerius, nihil potentius: qin imo ipsam inter omnia circumscribi non posse, eámqe celerrimam & potentissimam. Et ita apud teipsum speculare: & tua anima impera illo abire, & ocyùs imperato ibidem erit. Præcipe item eî oceanum tranare: sic ea rursum ibi celeriùs erit, non tanqam à loco in locum delata, sed velut ibi existens. Jube in cælum evolet. Non alis egebit. Sed neqe ipsi qicqam obest: non solis ardor, non æther, non volubilitas, non cæterorum astrorum corpora, universa qidem penetrans ad novissimum usqe corpus pervolat. Qod si hoc universum perrumpere volueris, & qæ foris (siqidem qid foris sit) speculari tibi licet. Conspice qantam virtutem, qantam velocitatem habes. Tandem tu hæc potes, Deus avtem neqaqam.*

Καὶ τὸ περὶ αὐτὸν κενὸν] *Et vanitatem ejus* Casavbonus. melius Xylander. *eiqe inane circundatum.* hoc est qod Hermes, καὶ τὰ ἐκτὸς, εἴγε τι ἐκτός. Ex Chrysippo Plutarchus *de Stoic. contradict. c.* 42. Ὅτι τῦ κόσμυ κενὸν ἐκτὸς ἄπειρόν ἐςι. *Extra mun-*

* Σοφὸς παρ' αὐτ. Grotius.

* ità lego qod vulgò, *cæli munera nôsset*, * *ipsum* Junius. * *privas* Scaliger.

a L. 10. §. 31. σχῆμα αὐτοῦ, καὶ [a] εἰς τὸν ἀπειρίαν ⸀ ἀιῶνος ⸀ ἐκτείνεται, [b] τὸν περιοδικὸν παλιγγενεσίαν τῶν ὅλων ἐμπεριλαμβάνῃ, καὶ θεωρεῖ, ὁ-

b L. 9. §. 28. l. 10. §. 7.

c L. 6. §. 37. l. 7. §. 1. πι [c] ᾠδὲν νεώτερον ὄψονται οἱ μεθ' ἡμᾶς, ᾠδὲ πλ-

d L. 2. §. 14. l. 12. §. 35. ελττότερον εἶδον οἱ πρὸ ἡμῶν. ἀλλὰ [d] τρόπον τινὰ ὁ πεντηκοντούτης, ἐὰν νοῦν ὁπουνοῦν ἔχῃ, πάν-

e L. 7. §. 49. τα τὰ γεγονότα, καὶ τὰ ἐσόμενα ἐώρακε [e] κατὰ τὸ ὁμοειδ-

f L. 6. §. 16. l. 8. §. 16. ὲς. ἴδιον ⸀ λογικῆς ψυχῆς, καὶ [f] τὸ φιλεῖν τὰς πλη-

g L. 3. §. 9. l. 5. §. 21. σίον, καὶ ἀλήθεια, καὶ αἰδὼς, καὶ τὸ [g] μηδὲν ἑαυ-τῆς προτιμᾶν ὅπερ ἴδιον καὶ νόμε. ἕτως ἄρ' ᾠδὲν

h L. 10. §. 1. l. 12. §. 1. διήνεγκε λόγος ⸀ ὀρθὸς, [h] λόγος ⸀ δικαιοσύνης.

§. 2. Ὠδῆς μὲν παιπερπᾶς, καὶ ὀρχήσεως, καὶ παγκρατίε καταφρονήσεις, ἐὰν τὸν μὲν ἐμμελῆ φωνὴν [i] καταμερίσῃς εἰς ἕκαστον τῶν φθόγγων, καὶ

i L. 10. §. 18.

k L. 8. §. 36. καθ' ἕνα πύθῃ σεαυτὸν, εἰ τάτε ἤττων εἶ. [k] Δεῖ γὰρ ἐπὶ ⸀ ὀρχήσεως τὸ ἀνάλογον ποιήσας καθ' ἑκάστην κίνησιν ἢ σχέσιν. τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐπὶ ⸀ παγκρατίε. ὅλως ἂν χωρὶς δρετῆς, καὶ τῶν ἀπ' δρετ-

l L. 3. §. 11. τῆς, μέμνησο [l] ἐπὶ τὰ κατὰ μέρος τρέχειν, καὶ τῇ ἀναιρέσει αὐτῶν εἰς καταφρόνησιν ἰέναι. τὸ δ' αὐτὸ καὶ

m L. 6. §. 13. l. 10. §. 26. [m] ἐπὶ ὃν βίον ὅλον μετάφερε.

cuum, figurámque ejusdem contemplatur, & in ævi immensitatem se porrigit, & universi per intervalla certa renovationem comprehendit & considerat; vidétque simul, quòd nihil novi visuri sint posteri nostri, sicut nec ampliùs qicqam viderunt antecessores nostri, sed ità fit qodammodo ut qadraginta annos qi egerit, mentem modò aliqam habuerit, & res gestas animadverterit, ex uniformitatis ratione, & præterita omnia & futura viderit. propria sunt animæ rationalis & ista; proximos diligere, veracem, verecundam esse, nihil sibi præferre, qod & legis est proprium. ità inter rectam rationem & justitiæ rationem nihil interest.

§. 2. Cantilenam jucundam, saltationem, pancratium contemnes, si voce concinnâ in sonos singulos divisâ, de his sigillatim te percontatus fueris, *Num istud me victum habet?* erubescès enim id fateri. de saltationis motibus gestibúsque singulis, de pancratio itidem, si gemina feceris, futurum est ut pari modo adversùs hæc afficiaris. itaqe virtute solâ exceptâ & virtutis actionibus, in reliqis omnibus ad particulas seorsim consideratas recurrere memento, ut ab harum disjunctione res ipsas contemptum eas. hoc avtem ipsum & ad viam totam transferas.

§. 3.

ANNOTATIONES.

mundum esse qoddam inane infinitum. contrà qàm Aristoteles qi *de cælo. l. 1. c. 9.* Δῆλον ὅτι οὐδὲ τόπος, οὐδὲ κενὸν, οὐδὲ χρόνος ἐστὶν ἔξω τοῦ οὐρανοῦ. *Manifestum est, qod neqe locus, neqe vacuum, neqe tempus est extra cælum.* Dionysius Longinus *de Oratione sublimi, an grandi, cap. 31.* Τῇ θεωρίᾳ καὶ διανοίᾳ τῆς ἀνθρωπίνης ἐπιβολῆς, οὐδ' ὁ σύμπας κόσμος ἀρκεῖ. ἀλλὰ καὶ τὰς τοῦ περιέχοντος πολλάκις ὅρους ἐκβαίνουσιν αἱ περίνοιαι. καὶ εἴ τις περιβλέψαιτο ἐν κύκλῳ τὸν βίον, ὃς πλέον ἔχει τὸ περιττὸν ἐν πᾶσι καὶ μέγα, ταχέως εἴσεται πρὸς ἃ γεγόναμεν. *Ut humanæ mentis contemplationi conjectuique ne totus qidem orbis sufficiat: sed ipsos sæpenumero ambientis omnia cæli terminos immensâ animi agitatione transcendat. Qare si qis undiqaqe vitam hanc omnem consideraverit, & qantum, qod grande est, & excellens, in cunctis rebus pulcro nitidóqe prævaleat, animum adverterit, intelliget è vestigio, cui nos rei nati simus.*

Καὶ τὸ σχῆμα αὐτοῦ] *Et speciem meram externam substantiâ soliditatéqe inanem* Casavbonus. ut sit σχῆμα idem hîc Marco, qod Apostolo ferè *ad Cor. Ep. 1. c. 7. v. 31.* Verùm rectiùs Xylander *figuram illius.* qomodo Plutarchus *de placit. philos. l. 2. c. 2.* περὶ σχήματος.

Εἰς τὴν ἀπειρίαν τοῦ αἰῶνος ἐκτείνεται.] Seneca *Ep. 102. Arctam sibi ætatem dari non sinit. omnes, inqit, anni mei sunt. nullum seculum magnis ingeniis clausum est: nullum non cogitationi proprium tempus.*

Τὴν περιοδικὴν παλιγγενεσίαν] Vide *l. 5. §. 13, 32.* & *l. 10. §. 7.* Aristoteles *de philosoph. l. 7.* apud Evsebium *prapar. l. 15. c. 11.* ex Stoicorum sententia; κατά τινας εἱμαρμένας καὶ ἀριθμένας χρόνους ἐκπυρῶσθαι τὸν σύμπαντα κόσμον. *per certa præstituta definitáqe temporis intervalla mundum universum conflagrare.* Et *ibidem c. 16.* Numenius *de bono l. 1.* ex eorundem mente, post ἀνάστασιν sive *eversionem rerum* omnium ejusmodi ἀποκατάστασιν πάλιν γίνεσθαι, *fieri denuo restitutionem*, sive *restaurationem*; qam & τῶν ὅλων παλιγγενεσίαν, *universi regenerationem* Evsebius *ibidem* nuncupat. eodem vocabulo de re eadem, ut Stoicis familiari, usus est & Philo Judæus *de mund. immort. pag. 940. B.* Δύναται δὲ, inqit, καθὰ Στωϊκοὺς, ὁ μέν τις κόσμος ἀΐδιος, ὁ δὲ τις φθαρτὸς λέγεσθαι. φθαρτὸς μὲν, ὁ καθὰ διακόσμησιν. ἀΐδιος δὲ, ὁ μετὰ τὴν ἐκπύρωσιν παλιγγενεσίαις καὶ περιόδοις ἀθανατιζόμενος ἀδιάκοπε ληγούσαις. *Juxta Stoicorum opinionem potest dici alter mundus sempiternus, alter corruptibilis: corruptibilis, ut nunc est ornatus, & dispositus; sempiternus, post exustionem reparabilis, ut nunqam desinat.* & rursus *pag. 951. A.* Καὶ μὴν ὅτι τε τὰς ἐκπυρώσεις καὶ τὰς παλιγγενεσίας εἰσαγόμενοι τῷ κόσμῳ, νομίζουσι καὶ ὁμολογοῦσι τὰς ἀρίστας θεὰς εἶναι, ὃς τῷ λόγῳ διαφθείρειν οὐκ ἐρυθριῶσιν. *Certè qi mundi exustiones instaurationésqe inducunt, deos esse putant & fatentur sidera, qa tamen imprudenter suis verbis enecant,* & ex eorundem sententia *p. 940. B.* Τὴν ἐν τοῖς ἄστροις πυρὸς δύναμιν, χρόνων μακραῖς περιόδοις ἀναλύειν τὰ πάντα εἰς ἑαυτήν. ἐξ ἧς πάλιν ἂν ἀναγίνησιν κόσμον ἴσασθαι προμηθείᾳ τοῦ τεχνίτου. *Vim ignis rebus insitam post longas temporum ambages absumpturam & in semet mutaturam omnia: ex qa denuo mundum instauraturam opificis providentiam.* Basilius Cæsar. *in Hexam. Orat. 3. p. 41. B.* de eisdem: Οἱ τὸ πᾶν ἐκπυρῶσθαι λέγοντες, καὶ ἀναζώσεσθαι πάλιν ἐκ τῶν σπερματικῶν λόγων τῶν ἐναποκειμένων τοῖς ἐκπυρωθεῖσιν. ὅθεν καὶ ἀπείρους φθορὰς κόσμου καὶ παλιγγενεσίας εἰσάγουσιν. *Qi mundum universum comburi, & revivíscere rursum è seminalibus iis rationibus, qa remanent in ipsis rebus combustis dicunt. Unde & infinitos occasus mundi & regenerationes identidem introducunt.* Nec abhorrent ab utraqe voce etiam nostri. Siqidem *renovationem mundi* illam, qam post resurrectionis universalis & judicii novissimi diem expectamus, Petrus apud Lucam *Act. 3. v. 10.* τὴν τῶν πάντων ἀποκατάστασιν. & Dominus Christus apud Matth. *c. 19. v. 28.* τὴν παλιγγενεσίαν, adstipulantibus veteribus plerisqe, eandem appellat. Avgustinus certè *ad Pelag. Epist. l. 3. c. 3. Regenerationem hoc loco, ambigente nullo, novissimam resurrectionem vocat.* Nec desunt tamen qi ambigunt. Verùm hæc alterius sunt loci. Interim ità Basilius ipse usurpavit *de creat. Orat. 1. pag. 6. C.* ubi alludens, opinor, ad illud qod narrat Lucas *Act. c. 17. v. 18.* de Pavli prædicatione Athenis sannis exceptâ; Οἱ δὲ πλείω γέλωτα καταχέουσιν ἡμῶν περὶ συντελείας τοῦ κόσμου τούτου καὶ παλιγγενεσίας αἰῶνος ἀπαγγελλόντων. *Ut qoties cum illis conferimus de mundi consummatione, déqe regeneratione seculi, in effusissimum risum se resolvant & laxent.* Dionysius item personatus ille *de Hierarch. Eccles. c. 7. part. 1. §. 1.* Αἱ μὲν γὰρ ἱεραὶ ψυχαὶ πρὸς τὴν ἐπὶ τὰ χείρω καλὰ τῆδε βίου. δυνάμεναι καλαπίπτειν τροπὴν, ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ τὴν ἐπὶ τὸ ἄτρεπτον ἕξιν διοικίσουσι μετάταξιν. *Nam sancta qidem anima cùm in hac vita degentes adhuc perverti possint, in regeneratione illa ad statum immutabilem Deóqe maximè conformem transferentur.* Epiphanius *l. 1. tom. 3. hær. 37. §. 1.* Ἵνα ἄνθρις ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ ἀνακινήσῃ τὸ ἄγγος ἐν τῇ ἀναστάσει εἰς τὴν ἀρχαίαν φαιδρότητα. *Ut in instauranda illa generatione, hoc est, mortuorum excitatione vas illud priorem ad pulcritudinem nitorémque revocaret.*

Οὐδὲν νεώτερον ὄψονται] Vide *ad l. 6. §. 37.* & *l. 7. §. 1.*

Ὁ τεσσαρακοντούτης] Vide *ad l. 2. §. 14.* & *l. 7. §. 50.* & *l. 12. §. 35.*

Τὸ μηδὲν ἑαυτῆς προτιμᾶν] Ità Epictetus *l. 1. c. 14.* αὐτὸς ἀπάντων προτιμᾶν. nihil in rebus creatis animâ carius habere, Christiana etiam disciplina docet. Τί τῆς ψυχῆς ἀντάλλαγμα; *Qa compensatio animæ?* Matth. *c. 16. v. 26.* & Marc. *c. 8. v. 36.*

Ψυχῆς γὰρ ἐστιν οὐδὲν τιμιώτερον.
Nam nihil est animâ pretiosius.

Evripides *Alcest. v. 301.* & Gregorius Nazianzenus *in Julian. Orat. 1.* Τῆς ψυχῆς οὐδὲν οὕτω τιμιώτερον. *Nihil cuiqam pretiosius est animâ.* vide *l. 3. §. 9.* & *l. 5. §. 21.*

Ὅπερ ἴδιον καὶ νόμε] siqidem lex exigit, ut ad ipsius normam exigantur omnia. Vide *ad l. 10. §. 25.*

§. 2. Ἐπὶ τὰ καθ' μέρος τρέχειν] Monet, omnia qæ nos abducunt, tanqam res momenti alicujus, membratim qasi divulsa considerare; & de singulis partibus qærere, qid sit qod in eis æstimatione dignum offendatur. Siqidem qod Tiberius dicere solebat, *Omnia eadem habere, qa totum.* Svetonius *l. 3. c. 34.* nec qicqam in toto esse, qod in partibus, qibus totum illud constat, non exisit. Vide *l. 3. §. 11.* & *l. 9. §. 36.* & *l. 10. §. 18.* pari avtem ratione Alcibiadem in concionem prodire trepidantem ad multitudinis contemptum animavit Socrates, seorsim singulorum consideratione propositâ. *An tu*, inqit, *sutorem illum, Micyllum puta, vereris? an scrutarium istum? an pellionem illum? an coriarium istum?* neganti, ἔκαν, inqit, ὁ δῆμος ὁ Ἀθηναίων ἐκ τούτων ἥθροισται; εἰ δὲ τῶν καθ' ἕνα καταφρονεῖς, καταφρονητέον ἄρα καὶ τῶν ἠθροισμένων. *Annon istis constat populus Athensensis,*

§. 3. Qalis eſt anima ea, qæ parata eſt jam ſtatim, ſi oportuerit, è corpore emigrare, & vel extingvi, vel diſpergi, vel permanere? ità paratam dico, ut â judicio peculiari promptitudo hæc profluat, non ab obſtinatione mera, pro Chriſtianorum more: ut mortem obeas conſideratè, compoſitè, citra tumultum, qò & aliis idem ſvadere poſſis.

§. 3. Ὁποία ἐστὶν ἡ ψυχὴ [a] ἡ ἕτοιμος, ἐὰν ἤδη * ἀπολυθῆναι δέῃ ἀπὸ σώματος, καὶ [b] ἤτοι σβεσθῆναι, ἢ σκεδασθῆναι, ἢ συμμεῖναι; τὸ δὲ ἕτοιμον τοῦτο, ἵνα ἀπὸ ἰδικῆς κρίσεως ἔρχηται, μὴ [c] κατὰ ψιλὴν παράταξιν, ὡς οἱ Χριστιανοί, ἀλλὰ [d] λελογισμένως, καὶ σεμνῶς, καὶ ὥστε καὶ ἄλλον πεῖσαι [e] ἀτραγῴδως.

a Sup. §. 1. l. 2. §. 11.
* [δέῃ] ἀπ' f.
b L. 5. §. 33. l. 8. §. 25.
c L. 8. §. 48. l. 9. §. 3.
d L. 3. §. 1.
e L. 1. §. 16.

§. 4.

ANNOTATIONES.

ſis? ſingulos autem ſi parvi pendis, cur non & confertos nihili facias? Narrat Ælianus *l.* 2. *c.* 1. Eódem ſpectat & illud ejuſdem, in eos qi vulgi ſcita & ſententias admitterent, probarentque; Ὁμοίως εἶναί τι τις τετράδραχμον ἐν ἀποδοκιμάζων, τὸν ἐκ τῶν τοιούτων σωρὸν, ὡς δόκιμον, ἀποδέχοιτο. *Perinde eos facere, acſi qis cùm nummum unum tanqam adulterinum rejecerit, eorundem planè acervum integrum tanqam probum ac legitimum admitteret.* Laërtius *l.* 2.

§. 3. Ἕτοιμος, ἐὰν ἤδη ἀπολυθῆναι δέῃ τοῦ σώματος] malim, ἕτοιμος, ἐὰν ἤδη δέῃ, ἀπολυθῆναι. vel ἕτοιμος, ἐὰν δέῃ, ἤδη ἀπολυθῆναι. ut ἕτοιμος ad ἀπολυθῆναι ſaltem, vel etiam ad ἤδη ἀπολυθῆναι, referatur. *qa prompta,* ſive *parata eſt, ſi oporteat, jam ſtatim diſcedere, & è corpore emigrare.* Ἀπολυθῆναι *diſcedere.* Polybius *l.* 6. *c.* 56. Καὶ λαβὼν τὸ παραλειφθὲν, αὖθις ἀπελύετο. *Deinde eo aſſumpto qod omiſerat, diſceſſit rurſus.* Lucas *Act. c.* 28. *v.* 25. Ἀσύμφωνοι δὲ ὄντες πρὸς ἀλλήλους ἀπελύοντο. *Qum autem inter ſe diſcordes eſſent, diſceſſerunt.* indè ἀπόλυσις, *diſceſſus.* unde ποιήσασθαι τὴν ἀπόλυσιν, *diſceſſionem facere,* Polybio eidem non ſemel, *l.* 4. qod & de *morte* uſurpatur, perinde ac ἀπολυθῆναι hìc Marco. apud Laërtium *l.* 1. Lyco in teſtamento, μετὰ τὴν ἐμὴν ἀπόλυσιν, *poſt deceſſum meum.* Heraclitius *ad Amphid. Epiſt.* 1. Τάχα καὶ ψυχὴ μαντεύεται ἀπόλυσιν ἑαυτῆς ἤδη ποτὲ ἐκ τοῦ δεσμωτηρίου τούτου. καὶ σειομένη τοῦ σώματος ἐκκύ]ψασα, ἀναμιμνήσκεται τοῦ πάτρια χωρία, ἔνθεν κατελθοῦσα περιεβάλλετο ῥέον σῶμα τοιοῦτος τοῦτο. *Forſitan etiam qod animus præſagit, ſe ex hoc carcere ſolutum iri, & è qaſſato corpore ſe porrigens ac proſpiciens, patriam habitationem in memoriam revocat. Inde progreſſus complectebatur fluxum hoc & mortuum corpus.* facit huc & Simeonis ſenis verendi illud, Lucæ *Evang. c.* 2. *v.* 29. Κύριε, νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου. *Domine, dimitte nunc ſervum tuum,* ſive *diſcedendi da copiam ſervo tuo.* Præclarè Clemens, *Strom. l.* 4. *pag.* 505. *C.* Τί γὰρ καὶ ἀδικούμεθα ὡς πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς, θνάτῳ ἀπολυόμενοι πρὸς τὸν Κύριον; εἰδ' ἦν φρονεῖμεν, χάριν εἰσομεθα τοῖς τὴν ἀφορμὴν τῆς ταχείας ἀποδημίας παρεσχημένοις. *Qid enim, qod ad nos qidem attinet, nobis fit injuria, cùm morte diſſolvamur iturі ad Dominum? Si autem ſapiamus, iis gratias habebimus, qi nobis prabuerint occaſionem celeris migrationis.* ἀποδημίαν dicit, id eſt, *profectionem,* ſive *migrationem*; qod ἀπόλυσιν priùs dixerat. nec alio ſenſu τὸ ἀναλῦσαι, & ἀναλύεσθαι, ἡ ἀνάλυσις etiam, de obitu uſurpantur. Epictetus *l.* 1. *c.* 9. Ὅταν ὁ θεὸς ἀπολύσῃ ὑμᾶς τῆς ὑπηρεσίας ταύτης, τότε ἀναλύσεσθε πρὸς αὐτόν. *Qum Deus vobis muneris iſtius vacationem dederit, tunc ad illum migrate.* Pavlus *de Philipp. c.* 1. *v.* 23. Τὴν ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τὸ ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι. *Deſiderio tendens ad dimiſſionem, & me cum Chriſto ſim.* qod *ad Cor. Ep.* 2 *c.* 5. *v.* 8. dixerat, εὐδοκοῦμεν μᾶλλον, ἐκδημῆσαι ἐκ τοῦ σώματος, καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν Κύριον. *Gratum eſt nobis potiùs abeſſe à corpore, & adeſſe apud Dominum.* Idem *ad Tim. Ep.* 2. *c.* 4. *v.* 6. Ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως ἐφέστηκε. *Inſtat tempus migrationis meæ.* Photius de Pamphilo *in biblioth. cod.* 118. *pag.* 295. Ἀνέλυσε πρὸς ὃν ἐπόθει Θεόν. *Migravit ad Deum qem deſideraverat.* & de Meletio Gregorius Nyſſenus. Ἡ πρὸς Χριστὸν ἀνάλυσις, *migratio ad Chriſtum.* vide *ad l.* 2. §. 11. & *l.* 3. §. 5. & *l.* 5. §. 29. & *l.* 7. §. 56, 69. & *l.* 8. §. 47.

Ἤτοι σβεσθῆναι] vide *ad l.* 7. §. 33.

Κατὰ ψιλὴν παράταξιν] Ita *l.* 8. §. 48. Κἂν ἀλόγως παρατάξηται. *Tametſi non ratione, ſed obſtinatione merâ inſtructa ſit.* Παράταξις, πόλεμος ἐμπαράσκευος. *Acies inſtructa, ad pugnam committendam parata.* Svidas. Eſtqe iſte vocabuli uſus freqentiſſimus. Verùm iſtìc pro *obſtinatione*, prout & Xylander optimè vertit, ſingulariter à Marco uſurpatur.

Ὡς οἱ Χριστιανοί] *obſtinationem* meram judicio inanem in perpeſſionibus ſuis, *Chriſtianis* Marcus affingit; qemadmodum eiſdem, ſed *Galilæorum* nomine deſignatis, *amentiam* (qod & Plinius mox dandus) *animiqe obſtirmationem uſu ſolo acqiſitam*, Epictetus *l.* 4. *c.* 7. videndus *ad l.* 8. §. 45. cùm tamen nulli hominum validioribus rationum momentis ducti, avt firmioribus dogmatum fundamentis niſi, ad mortem ſtrenuè ac intrepidè excipiendam ſe accingant. Verùm Marci in fidei noſtræ rationibus ac fundamentis inſcitiæ iſta fuerint condonanda. qi nec ſolus etiam hunc errorem erravit, ſed cum ſuis pleriſqe communem, ac ſolennem habuit. Plinius minor *l.* 10. ad Trajan. *Ep.* 97. etiamſi Chriſtianos crimine omni (qantum qæſtione etiam per tormenta habitâ indagare poterat) immunes prorſus pronunciet; tamen, *non dubitandum*, inqit, *qalecunqe eſſet qod faterentur, pervicaciam certe & inflexibilem obſtinationem debere puniri. fuerunt alii ſimilis amentiæ*, &c. A Qod lavdans Tertullianus *apolog. c.* 2. *Plinius*, inqit, *Secundus, cùm provinciam regeret, de Chriſtianis qid ageret Trajanum Imperatorem conſuluit, allegans, prater obſtinationem non ſacrificandi, nihil aliud de ſacramentis illorum comperiſſe*, &c. Ità cùm nihil aliud, Chriſtianis qod objicere poterant, haberent, *obſtinationem* & *amentiam* objiciebant. Hinc illa apud Tertullianum *de ſpectac. c.* 1. *Sunt qi exiſtiment Chriſtianum, expeditum mortis genus, ad hanc obſtinationem abdicatione voluptatum erudiri.* Idémqe *apologet. c.* 27. *Sed qidam dementiam exiſtimant, qòd cùm poſſimus & ſacrificare in præſenti & illaſi abire, manente apud animum propoſito, obſtinationem ſaluti præferamus.* Et mox: *Cùm erumpunt adverſus nos, ingratis reſiſtimus, ut aqales; & repugnamus, perſeverantes in eo qod oppugnant, & illos nunqam magis detriumphamus, qàm cùm pro fidei obſtinatione damnamur.* & *ibidem c. ult. Illa ipſa obſtinatio, qam exprobratis, magiſtra eſt.* item *ad nation. l.* 1. *c.* 17. *De obſtinationibus verò & præſumptionibus, ſi qa proponitis*, &c. &, *c.* 18. *Reliqum obſtinationis in illo capitulo collocatis. qòd neqe gladios, neqe cruces, neqe beſtias veſtras, non ignem, non tormenta, ob duritatem & contemptum mortis animo recuſemus.* & *c.* 19. *Hucuſqe, opinor, horrenda obſtinationum Chriſtianarum. qanqam de perſvaſionibus omnis obſtinatio noſtra præſtruitur.* Non eſt itaqe, qod Marcus hic, ψιλὴ παράταξις. Videndus idem, *de patient. c.* 2. *ad l.* 10. §. 14. De Judæis paria pronunciat Tacitus *hiſtor. l.* 5. *Apud ipſos fides obſtinata.* qi obſtinationem tamen in meliorem partem uſurpâſſe videtur, in oratione Thraſeana, *ann. l.* 15. *Qæ imò virtutes odio ſunt, ſeveritas obſtinata, invictus apud gratiam animus.* Verbo avtem παρατάξασθαι, unde παράταξις vocabulum Marco iſtic uſurpatum, ſed compoſito, de ſancto Confeſſore & Martyre abuſi ſunt Viennenſes & Lugdunenſes in *Ep. ad Aſiatic.* apud Evſebium *hiſt. Eccleſ. l.* 5. *c.* 1. Τοσαύτῃ ὑποστάσει ἀντιπαρετάξατο αὐτοῖς, ὥστε μήτε τὸ ἴδιον κατειπεῖν ὄνομα. *Tantâ firmitate eis reſtitit, ut ſuum nomen non ſit proloqutus.* Non eſt avtem vero abſimile, qod Mericus Caſaubonus avtumat, reſpexiſſe Marcum ad ſervorem ſui temporis Chriſtianorum, qi tantâ animi aviditate ſeſe ad qæſtiones & ſupplicia offerebant potiùs, ut Arrius Antoninus turbam, an turmam, eorum intuitus, qi manu factâ ante tribunalia coierant: exclamaverit, Ὦ δειλοὶ, εἰ θέλετε ἀποθνήσκειν, κρημνοὺς ἢ βρόχους ἔχετε. *O miſeri, ſiqidem mortem vultis, præcipitiorum, ac laqeorum abundè habetis.* Refert Tertullianus *ad Scapul.* Verùm Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 481. *B.* negat id fuiſſe è diſciplina Chriſtiana, & hæreticis imputat; qorum alii pro nomine Chriſtiano mortem obire omnino detrectent; alii cædibus ultrò ſe dedant. Τινὲς, inqit, τῶν αἱρετικῶν, ἀσεβῶς ἅμα καὶ δηλῶς φιλοξωΐσι. μαρτυρίαν λέγοντες ἀληθῆ εἶναι τὴν τοῦ ὄντως ὄντος γνῶσιν Θεοῦ. φονέα δὲ εἶναι αὐτὸν ἑαυτῷ καὶ αὐθέντην τὴν διὰ θνάτου ὁμολογήσασαν. λέγομεν δὲ [legendum ψέγομεν δὲ] καὶ ἡμεῖς τοὺς ἐπιθυμήσαντας τῷ θνάτῳ. εἰσὶ γάρ τινες, οὐχ ἡμέτεροι, μόνῳ τῷ ὀνόματι κοινωνοῦντες, οἱ δὴ ἑαυτοὺς παραδόντες. —— τούτους ἐξάγειν αὐτοὺς ἀμαρτύρως λέγομεν, καὶ δημοσίᾳ κολάζονται. θνάτῳ δὲ ἑαυτοὺς ἐπιδιδόασι κενῷ, καθάπερ καὶ οἱ τῶν Ἰνδῶν γυμνοσοφισταὶ ματαίῳ πυρί. *Qidam autem ex hæreticis, cùm malè Dominum intellexerint, impiè ſimul & timidè vita tenentur cupiditate, dicentes verum eſſe teſtimonium, ejus, qi verè eſt Deus, cognitionem. Eum avtem eſſe ſui occiſorem, & ſibi mortem conſciſcere, qi per mortem fuerit confeſſus. Dicimus autem nos qoqe eos qi de induſtria mortem qarunt. Sunt enim qidam non noſtri, ſed tantum nominis participes, qi qidem ſeipſos contendunt tradere. Eos, inqam, dicimus ſeipſos è vita exigere abſqe ullo martyrio & teſtificatione, etſi publicè puniantur. Vana avtem morti ſeipſos tradunt, ſicut ſe temere in ignem conjiciunt Indorum Gymnoſophiſtæ.* Vide *ad l.* 3. §. 1. & *l.* 9. §. 3.

Λελογισμένως, σεμνῶς] Apud Senecam *Epiſt.* 77. Stoicus qidam. *Non eſt res magna vivere. Omnes ſervi vivunt, omnia animalia. Magna eſt res honeſtè mori, prudenter, fortiter.* Vide *l.* 9. §. 3.

Ὥστε καὶ ἄλλον πεῖσαι ἀτραγῴδως] In eandem ſententiam, & ab eadem mente, Epictetus *l.* 4. *c.* 11. Δεῖ γὰρ μηδὲ κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ σώματος ἔμφασιν ἀπὸ τῆς φιλοσοφίας ἀποσοβεῖν τοὺς πολλούς. ἀλλ' ὥσπερ τὸ ἄλλο, ἔνθυμον καὶ ἀτάραχον ἐπιδεικνύναι αὐτὸν, ὕτω καὶ ἀπὸ τοῦ σώματος. ἴδετε, ὦ ἄνθρωποι, ὅτι ἀδίκως δέδεμαι. ἴδετε, πῶς ἄοικος ὢν, ἄπολις καὶ φυγὰς, ἂν ὕτω τύχῃ, καὶ ἀνέστιος, πάντων τῶν ἐνταλριδῶν καὶ πλουτίνων ἀταραχώτερον διάγω καὶ ἐυρυσίτερον. ἀλλὰ καὶ τὸ ἱμάτιον ἐρᾶτε, ὅτι ὁ κακοῦλαι ὑπὸ τῆς ἀνυπαρξίας δ[illegible]αὐτης. ἂν δέ μοι ταῦτα λέγῃ τις ἀνθρώπως σχῆμα καλδικὸν ἔχων καὶ πρόσωπον, τίς με πείσει

a *L.*7.§.13. 74. b *L.*5.§.6.

§. 4. Πεπόιηκά τι κοινωνικῶς; [a] ἀπ' ἐμοῦ ὠφέλημα. ἔστω ἵνα ἀεὶ πρόχειρον ἀπαντᾷ. καὶ [b] μηδαμοῦ παύου.

§. 4. Nunqid feci, qod in commune conducat? beneficium hoc ipſo accepi. hoc tibi ſemper ſuccurrat: nec deſinas unqam.

c *L.*4.§.31. *l.*6.§.35. d Sup.§. 1.*l.* 8.§.26.Inf. §.12. e *L.*5.§.16. Inf.§.20.

§. 5. Τίς σοι [c] ἡ τέχνη; ἀγαθὸν εἶναι. ἔστω· ἢ πῶς καλῶς γίνεται), ἢ ὅτι ἀγνοημάτων, [d] τὰ μὲν περὶ τῆς τοῦ ὅλου φύσεως, [e] τὰ δὲ περὶ τῆς ἰδίας τοῦ ἀνθρώπου κατασκευῆς;

§. 5. Qam artem profiteris? bene vivendi. hoc qo modo meliùs fit, qàm documentorum ope, qorum alia ſint de univerſi natura, alia de hominis conditione propria.

f *L.*4.§.29. *l.*7.§.58.

§. 6. Πρῶτον αἱ τραγῳδίαι παρήχθησαν ὑπομνηστικαὶ τῶν συμβαινόντων, καὶ ὅτι [f] πάν-

§. 6. Primò tragœdiæ invectæ ſunt, qæ caſuum & eventuum homines commonefacerent, qô

&

ANNOTATIONES.

Θεῶν περιελθεῖν φιλοσοφίαν, * ὥστε [ἤλις ſ.] τοιούτους ποιεῖ; *Decet enim ne corporis quidem ſpecie vulgus à philoſophia abſterrere, ſed ut in cæteris hilarem & tranquillum ſe præbere, ita etiam habitu corporis. Videte homines, me nihil habere, nullâ re egere; videte mihi nec domicilium eſſe, nec civitatem, &, ſi caſus ita tulerit, exſul & extorris omnibus patriciis & divitibus tranquillius vivo & felicius. Qin etiam corpus videtis auſterâ diætâ non corrumpi. Si qis autem iſta mihi dicat hominis condemnati habitu & vultu, qis deorum mihi perſvadebit, ut me ad philoſophiam conferam, qa tales efficiat?*

§. 4. Οὐκοῦν ὠφέλημαι] vide *l.*7.§.13,74. Solomon, *Prov.* c. 11. *v.* 17. *Benefacit ſibimpſi vir beneficus.* Vide *ſuprà* §. 1. Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 19. Ὁ Ζεὺς καθόλου τοιαύτην φύσιν τοῦ λογικοῦ ζώου παρεσκεύασεν, ἵνα μηδενὸς τῶν ἰδίων ἀγαθῶν δύνηται τυγχάνειν, ὁ μή τι εἰς τὸ κοινὸν ὠφέλιμον προσφέρηται. ὥστε οὐκέτι ἀκατάπτωτον γίνεται τὸ πᾶσι αὐτοῦ ἴνεκα ποιεῖν. *Jupiter animal ratione præditum ſic omnino inſtruxit, ut nullo ſuo bono potiri poſſet, niſi aliqid utilitatis in commune afferat. Sic privata utilitatis ſtudium à communitate non excluditur.* Seneca *Ep.* 48. *Non poteſt beatè degere, qi ſe tantùm intuetur, qi omnia ad utilitates ſuas convertit: alteri vivas oportet, ſi vis tibi vivere.*

Τοῦτο ἵνα ἀεὶ πρόχειρον ἀπαντᾷ] τοῦτο [ὄφελος] ἵνα, &c. aliqid enim tale ſupplendum videtur.

§. 5. Τίς σοι ἡ τέχνη; ἀγαθὸν εἶναι.] Seneca *Ep.* 9. *Ars eſt, bonum fieri. ad hoc, ſed non cum hoc naſcimur.* Avguſtinus *de civit. Dei. l.*4. *c.* 21. *Virtus ars eſt bene vivendi. Neqe enim dat natura virtutem, neqe contingit ea animo niſi inſtituto, & edocto, & ad ſummum aſſiduâ exercitatione perducto.* Seneca *ibidem.* & Clemens *Strom. l.* 1. Οὐ γὰρ φύσει, μαθήσει δὲ, οἱ καλοὶ κἀγαθοὶ γίνονται, καθάπερ ἰατροὶ καὶ κυβερνῆται. *Non enim naturâ, ſed inſtitutione beneſti & boni fiunt, uti medici & gubernatores.*

Ἐκ θεωρημάτων] Plutarchus *ſympoſ. l.* 1. *c.* 1. Βίου τέχνη, φιλοσοφία. *Ars vitæ, philoſophia.* ſive, ut Epictetus *l.* 3. *c.* 26. ἐπιστήμη τοῦ βιοῦν. id eſt, *ars vitæ.* Cicero *Tuſc. l.* 2. *ars bene vivendi.* Seneca *Epiſt.* 90. vel, *vita rectè agendæ.* idem, *Ep.* 94. Τί οὖν; ἐλπίζεις ὅτι τὴν μεγίστην τέχνην ἀπὸ ὀλίγων ἀναλαβεῖν; *Qid ergo? artem maximam exiguo labore comparari poſſe ſperas?* Epictetus *l.* 1. *c.* 20.

§. 6. Πρῶτον αἱ τραγῳδίαι] Tragœdiam ex dramaticis primam dicit extitiſſe. Nec ſecus Avtor *libell. de Tragœd.* & *Comœd.* qi Donato tribuitur. Indè itaqe orditur & Horatius *art. poet.*

Ignotum tragica genus inveniſſe Camœna,
Dicitur, & plauſtris vexiſſe poemata, Theſpis,
Qæ canerent agerentqe peruncti fœcibus ora.

Et mox:

Carmine qi tragico vilem certavit ob hircum,
Mox etiam agreſtes Satyros nudavit. ---

qo loco ad duplicem τῆς τραγῳδίας notationem reſpectum habuit; vel ἀπὸ τῆς τρυγὸς, vel ἀπὸ τοῦ τράγου. de qo videri poſſunt, Athenæus *dipnoſoph. l.*2. Evſtathius *ad odyſſ.* ξ' Servius *ad Virgil. eclog.* 3. Avtor *lib. de comœd.* & *trag.* &c. Qanqam de *tragœdia* primatu ac principatu ambigere licet: ſi *tragœdia* vocabulum ſtrictiùs ſumatur, qatenus ea *comœdia* opponitur. Etenim ab origine commune utriuſqe nomen id fuerat. Iſaacus Caſaubonus *de ſatyr. poeſ. l.* 1. *c.* 1. *Conſtat ſanè primis temporibus ignoratum fuiſſe diſcrimen inter tragœdiam & comœdiam; cùm qidem communi nomine omnes ejus generis δραματικὰς μιμήσεις vocarentur τραγῳδίαι ſive τραγῳδήματα. Athenæus l.* 2. *pag.* 40. *A.* Ἀπὸ μίθης καὶ ἡ τῆς κωμῳδίας καὶ ἡ τῆς τραγῳδίας ὕρμησις ἐν Ἰκαρίῳ τῆς Ἀττικῆς ἐνεδήμει, καὶ κατὰ αὐτὸν τὸν τῆς τρύγης καιρὸν ἀφ' ἧς δὴ καὶ τραγῳδία τὸ πρῶτον ἐκλήθη καὶ κωμῳδία. lego, ἐκλήθη καὶ ἡ τραγῳδία, καὶ ἡ κωμῳδία. *Comœdia qidem prima origo fuit ex compotatione ac temulentia in Icario Attica pago, τῆς τρυγῆς,* id eſt, *vindemiæ tempore, unde & tryqodiam principio, & comœdiam appellarunt.* Idem: τραγῳδία τὸ παλαιὸν ἦν ὄνομα κοινὸν καὶ πρὸς τὴν κωμῳδίαν. ὕστερον δὲ τὸ μὲν κοινὸν ὄνομα ἔσχεν ἡ τραγῳδία, ἡ δὲ κωμῳδία ἴδιον. *Tragœdia nomen antiquum commune etiam erat comœdiæ. poſtea nomen hoc qidem commune tragœdia habuit, comœdia verò proprium.* Hæc ille. Sanè à ſalibus illis agreſtibus & Feſcenninis inconditis, à qibus dramaticæ actiones illæ initium ſumpſerunt, ad levitatem comicam, qàm ad tragicam gravitatem proclivior multò deflexio fuit. vide Ariſtotelem *poetic. lib.* 1. *c.* 4. Ideo & apud Plutarchum ille *ſympoſ. l.*7. *c.* 8. à menſis epulíſqe tragœdiam amandat, ὡς ἧττον πάνυ τι συμποτικὸν, ἀλλὰ σεμνότερον θοίνης. *ut non admodum convivio aptam, & gravius qid ſonantem.* Neqè verò Straboni magìs crediderim *geogr. l.* 1. *pag.* 12. aſſerenti, Τὴν κωμῳδίαν λαβεῖν τὴν σύστασιν ἀπὸ τῆς τραγῳδίας, τῷ καθ' αὐτὴν ὕψους καταβιβασθεῖσαν εἰς τὸ λογοειδὲς νυνὶ καλύμενον. *Comœdiam eſſe à tragœdia procreatam, hujus ſublimitate depreſſa uſqe ad eam formam, qa nunc proſa vocatur orationi ſimilis.* qàm eidem, orationem metro vinctam ſolutâ antiqiorem ſtatuenti; atqe indè λόγον πεζὸν, ſive hunc ſermonem pedeſtrem dictum, ὡς τὸν ἀπὸ ὕψους τινὸς καταβάντα καὶ ὀχήματι εἰς τὸ δαφνῶδες, *orationem à faſtigio qodam & vehiculo ad humum eſſe deductam.* ſiqidem, ut rectè Ariſtides *Orat. Sarap. Tom.* 1. *p.* 87. Κατὰ φύσιν γε μᾶλλόν ἐστι ἀνθρώπῳ πεζῷ λόγῳ χρῆσθαι. ὥσπερ γε καὶ βαδίζειν, ἴσμεν, μᾶλλον, ἢ ὀχούμενον φέρεσθαι. *Natura convenientius eſt ſolutâ loqi oratione, ſicut & ire pedibus qam vehi.* qem & ulteriùs vide ſis, delirium iſtud ibidem refutantem. Julius Scaliger *poetic. l.* 1. *c.* 5. *Tragœdiam eſſe rem antiqam, conſtat ex hiſtoria. non tamen, qod tradunt, tragœdiam comœdiâ vetuſtiorem. nam & res lætæ in cantionibus qæſitæ priùs; & priùs nuptiæ qàm interitus; & potationes, qàm ſobrietates; & communis ſermo, qàm ampullatus; & paſtoralis vita qàm regia.*

Ὑπομνηστικαὶ τῶν συμβαινόντων] Inſiguiter locum hunc illuſtrant Timoclis illa ex *Bacchanalia agentibus*, ab Athenæo *dipnoſoph. l.* 6. adducta, à Stobæo *collect. tom.* 2. *tit.* 125. repetita:

Ὦ τὰν ἄκμονον, ἢν τι σοι δοκῶ λέγειν.
Ἀνθρωπός ἐστι ζῶον ἐπίπονον φύσει,
Καὶ πολλὰ λυπηρὸ βίῳ ἐν ἑαυτῷ φέρει.
Παραψυχὰς δ' ἐν φρενῖδιον ἀνεύρατο
Ταύτας. ὁ γὰρ νοῦς τῶν ἰδίων λυθὴν λαβὼν,
Πρὸς ἀλλοτρίοις τε ψυχαγωγηθεὶς πάθοις,
Μεθ' ἡδονῆς ἀπῆλθε, παιδευθεὶς ἅμα.
Τὰς γὰρ τραγῳδὰς πρῶτον εἰ βούλει σκόπει,
Ὡς ὠφελοῦσι πάντας. ὃν μὲν γὰρ πάνυ
Πλουτοῦντα καὶ μεθύοντα τὸν Τήλεφον
Γενόμενον, ὅταν τὸν πτωχὸν ῥᾴον φέρει.
Ὁ νοσῶν τε μανικοῖς Ἀλκμαίων' ἐσπέψατο.
Ὀφθαλμιᾷ τις; εἰσὶ Φινεΐδαι τυφλαί.
Τίθηκε τῷ παῖς; ἡ Νιόβη κεκώφωκε.
Χαλεός τίς ἐστι; τὸν Φιλοκτήτην ὁρᾷ.
Γέρων τις ἀλυχεῖ; καλίμαθον τὸν Οἰνέα.
Ἄπορα γὰρ τὰ μείζον' ἢ πενιχρόν τις
Ἀλυχήμασ' ἄλλοις γεγονὼς ἐπωδύνοις,
Τὰς αὐλὸς αὐτῷ συμφορὰς ἥδιον εἶναι.
Adverte ſodes, num qid ex uſu loqar:
Miſerum ſuâpte naturâ animal eſt homo,
Et vita qanta eſt ſcatet incommodis:
Lenimenta ideo curis & ſolatia
Sibi ipſa reperit. namqe meus propriis malis
Oblita, alienis dum ſe mulcet miſeriis,
Doctrinam pariter cum voluptate imbibit.
Primùm Tragœdos, ſi placet, conſidera,
Qàm pulcra dent documenta. nam qi pauper eſt,
Ubi pauperiorem ſe cognovit Telephum,
Ibi pauperiatem fert ſuam patientiùs.
Lymfatur aliqis? Alcmæonem conſpicit.
Oculis laborans cacos Phinidas videt.
Natum efferat alius? Niobe lugentem levat.
Dolet hic ſe claudum? ſed Philoctetem videt.
Miſer in ſenecta eſt? intuetur Oeneum.
Ità qiſqe, dum evenisſe majores ſuis
Olim aliis calamitates ſecum cogitat,
Animo æqiore fert fortuna injurias.

Grotius. *Libanius* item *Orat.* 19. *p.* 509. *D.* Ὁ ἄνθρωπος, πτίζεται μάλιστα παίδων θυμάλοις. τὸ γὰρ πῶς οὐκ ἂν ἐνίγκοι, πονηρὰ παῖδας ὁρῶμεν (legendum ὁρῶν ἐν) ὀφθαλμοῖς παλίμφθορα, καὶ θνητὰ σφαττόμενα ἀνθ' ἱερείων πρὸς πάθος. καὶ πάλιν ἐλέους ὑπὸ τῶν χειρῶν τῆς μητρὸς, πᾶν μὲν μανίους, πᾶν δ' ἐπισαμένης; *Mortalis homo liberorum morte maximè opprimitur: hoc autem qi non ſufferet? ſiqidem qinqaginta filios cernit ante ora parentum jacentes, & filiam jugulatam pro victimis ſuper ſepulcro; ac rurſus alios matris manibus interemptos, partim inſanientis, partim prudentis, ſcientis?*

& iſta ſic fieri nata monerentur; nec qibus in ſcena oblectarentur, ea in ſcena majori, gravatim ſuſtinerent: cùm viderint non poſſe hæc aliter

πε ἔτω πέφυκε γίνεσθαι, κ) ὅτι ὅις ἐπὶ τῆς σκηνῆς ψυχαγωγεῖσθε, τέτοις μὴ ἀχθεσθε a ἐπὶ τ μείζονϑ σκηνῆς. ὁρᾶτε γὰρ, ὅτι ἔτω δεῖ πέντε περαίνεσθαι; a L. 12. §. 36.

ANNOTATIONES.

tis? qò loco, & τὸ τῶν τραγῳδοποιῶν ἔθος, κοινὸς ἅπασιν διδασκάλος, *Tragœdorum gentem, communes populorum magiſtros* nuncupat. Eodem nomine hiſtoriam commendari ſolitam, monet Polybius in operis ingreſſu *c.* 1. Εὐφυεστάτην κὴ μόνην διδάσκαλον φάσκουσι, τῦ δύνασθαι τὰς τῆς τύχης μεταβολὰς γενναίως ὑποφέρειν, τὴν τῶν ἀλλοτρίων περιπετειῶν ὑπόμνησιν. *Magiſtrum unicum, eámque præſentiſſimam dicunt, ut poſſit animis fortunæ mutationes generoſè ſufferre, alienorum caſuum recordationem.* Hinc Choricius rhetor Gazenſis in *Orat. Epitaph. Procop. Gaz.* à Caſaubono *ad Polyb. p.* 89. laudatus. Ἰδιώτη μὲν φάρμακον ἔσω λύπης ὁ χρόνϑ. ὁ δὲ διὰ μέσης ἰὼν, κὴ θείαν γενόμενϑ ἀκτομέλιτον, μή μοι τοιαύτην θεραπείαν ἐπιτρέπετε. δεῖ γὰρ τῆς ἰατρείας τῦ χρόνε τὸ τῦ λογισμῦ φάρμακα προσγήσασθαι. ἢ τί πλέον ἡμῖν οἱ λόγοι δωρήσονται; τῦδε χάριν ποιῦμεν τὰς τῶν παλαιῶν ἐκμαθήσεις τύχας. ἵ γὰρ ἴσμεν τὸν χρόνον ἀνόητα διακωῶμεν, ἀλλ' ὅπως ἕιμαι τάχιστα ἄλλην ἐκεῖθεν ἀφίλοπον δεξιψώμεθα, κὴ τοιῦτα συμβάντϑ καιρῦ, πρὸς ἄνδρας ἴσα πεπονθότας ἡμῖν, ἢ πικρόλεπα πάθη, τῶν ἀναφέρονλες, ἧττος ἔσωμεν ῥᾴον. *Hominis ſtudiis rudi triſtitiæ remedium ſit tempus. Qi verò in ſtudia miſſus redierit, & divina præcepta guſtaverit, talem medelam ne expectet. Remedia enim qa ratiocinatio ſuppeditat, oportet eſſe priora curationibus qa ſunt temporis. An qid amplius nobis ratio dubitat? propter hoc ſtudemus cognoſcere priſcorum fortunas. non ut tempus inutiliter impendamus, ſed, ut pato, aliud inde emolumentum colligamus, & ſi talia inciderint tempora, animum ad hominum, qi nobiſcum ſimiles vel acerbiores calamitates ſuſtinuerunt, tollentes ad hunc modum facilius feramus.* Siqidem, ut Cicero *ad familiar. l.* 5. *Ep.* 16. *Eſt conſolatio pervulgata illa qidem maximè, qam ſemper in ore atqe in animo habere debemus; homines nos ut eſſe meminerimus, eâ lege natos, ut omnibus telis fortuna propoſita ſit vita noſtra: neqe eſſe recuſandum, qò minùs eâ, qâ nati ſumus, conditione vivamus: néve tam graviter eos caſus feramus, qos nullo conſilio vitare poſſumus: eventiſqe aliorum memoriâ repetendis, nihil accidiſſe nobis novi cogitemus. Levat enim dolorem communis qaſi lege & humana conditionis recordatio.* Ibidem *l.* 6. *Ep.* 6. In qam mentem Libanius *Orat.* 19. *p.* 510. *D.* Βέλει μαθεῖν ὅπως ἰσχύει ψυχὴν λύπη βεβαπτισμένην ἀνυγρωῖν κὴ φέρε παλαισάσαι; λαβὲν ἄνθρωπον ἐστερημένον ἢ φιλτάτων, ἢ χρημάτων, ἢ περυβριζόμενον, ἢ πεπληγμένον, ἄγε πρὸς τὸ διαλεξον. δεῖξον ἀντῦ δὲ ὀρχησῦ παλαιὰς βασιλείας καθηρημένας, κὴ πυρϕοῦς. *Viſum diſcere, qo pacto hac exercitatio triſtitia animum immerſum erigere poſſit, recreare, atqe ut meliuſcule ſe habeat efficere, qamvis hominem nacta fuerit deſtitutum vel amiciſſimis, vel pecuniis, aut immani contumelia affectum, vel percuſſum, ac ſtupefactum. Ageſis apud theatrum, eo loci oſtende ut per ſaltatorem priſca regna ſint everſa, & ſublevabis te.* Hoc argumento Hippoclem ſuum in liberorum obitu ſolatur Crantor, & ex Crantore Apollonium ſuum Plutarchus *p.* 104. *C.* Ὅτι καινὸν ἀτυχεῖν οὐδὲν ἀνθρώπῳ, ἀλλὰ πάλαι τ' αὐτὸ πεπόνθαμεν. *Novum non eſſe, ſi homini infortunium accidat, ſed nos omnes eidem caſui eſſe obnoxios.* Hoc Nicophontem ille apud Philemonem in *Cornuthia.*

Εἰ τὰ παρὰ τοῖς ἄλλοισιν εἰδότες κακὰ
Ἄσμενϑ ἔχοις ἄν, Νικόφων, ἃ νῦν ἔχεις.
Si mala noſſes, qa aliis implicitos tenent,
Libens haberes, Nicophon, qa nunc habes.

Grotius. Egeriam Virbius apud Naſonem *metam. l.* 15.

— *Similes aliorum reſpice caſus,*
Mitiùs iſta feres. —

vide *ad l.* 7. §. 5. 58.

Ἐπὶ τῆς μείζονϑ σκηνῆς] A Neoptolemo Tragico ſumptum, qi interrogantibus, qid ab Æſchylo, Sophocle, Evripide prolatum admiraretur, reſpondit iſtorum nihil, ſed qod ipſe ἐπὶ μείζονϑ σκηνῆς, *in ſcena majori* vidiſſet; Philippum, cùm pridie, dum Cleopatræ filiæ ſuæ nuptias magnificè celebrat, Deus tertius decimus dictus eſſet, in theatro poſtridie jugulatum ac projectum. Refert Stobæus *tom.* 2. *tit.* 95. Hoc autem eò magis in mente atqe admiratione habere Tragicus is poterat, qòd Philippi fatum hoc, tanqam vaticinandi ſpiritu correptus, dum Perſas, adverſus qos Rex expeditionem tunc moliebatur, perſtringit, futuri tamen ignarus ipſe, carmine iſto, qoſt iſtic inſeratur ſanè dignilſimo, qodammodo prædicere viſus eſt. Φρονεῖτε τῶν ἀιθέρος ὑψηλότερον, κὴ μεγάλων πεδίων ἀρέρας. φρονεῖτε ὑπερβαλόμενοι δόμων δόμος. ἀφροσύνη πρόσω βιοτὰν τικτομένοις. ὁ δ' ἀμφιδάλλει ταχύπτερον πίλευθον ἔργῳ σκοτίαν, ἄφνω δ' ἄφαντος πρόσθα, μαχεὰς ἀφαιρέμενος ἐλπίδας θνατῶ, πολύμοχθος αἰδώς.

Vos celſiores animos atbere habentes,
Capitis ſpatia ampla terræ,
Ædes ſupra ades ſtruitis tumore mani:
Stolidéqe turriculum vita extrahitis.
Sed ecce graſſans celeri pede heu tenebras
Operi objicit, brevi ſpes
Tacitúſqe morte longas
Reſecat, labore ſatis camulatus Orcus.

hiſtoriam narrat Diodorus Siculus *l.* 16. extremo *p.* 480. *A.* ubi Θετάλων malè pro Σωτάλων legitur. Uterqe, & Neoptolemus, & Marcus noſter, mundum hunc *ſcenam majorem* dixit; *mimo* ſev *fabula* vitam hanc aſſimilavit. Ità Græcis παροιμιωδῶς, Μίμος ὁ βίος dicitur. Plato *Phileb. p.* 395. *D.* Μηδὲ δὴ τῦτ' ὁ λόγος ἡμῖν ἐν θρήνοις τε κὴ ἐν τραγῳδίαις, μὴ τοῖς θρέμμασι μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ τῦ βίε ξυμπάσῃ τραγῳδίᾳ κὴ κωμῳδίᾳ, λύπας ἡδονῆς ἅμα κεράννυθαι. *Ratio igitur nobis hac dictat, non modò in lamentationibus & in tragœdiis, neqe in fabulis tantùm, ſed in totius vitæ tragœdia atqe comœdia dolores voluptatibus immiſcere.* Palladas in *Antholog. l.* 1. *c.* 13.

Σκηνὴ πᾶς ὁ βίος, κὴ παίγνιον. ἢ μάθε παίζειν,
Τὴν σπυδὴν μεταθείς, ἢ φέρε τὰς ὠδύνας.
Scena eſt hæc vita & mimus: vel ludere diſcas,
Poſthabitis curis, vel crucière miſer.

Seneca *de tranqill. c.* 15. emendante Pinciano. *Nihil magnum, nihil ſeverum, nè ſerium qidem ex tanto apparatu. Singula, propter qæ lati ac triſtes ſumus, ſibi qiſqe proponat, & ſciat verum eſſe qod Bion dixit, omnia hominum negotia ſimilia mimicis eſſe.* Petronius in *Satyr.*

Grex agit in ſcena mimum. pater ille vocatur,
Filius hic, nomen divitis ille tenet.
Mox ubi ridendas incluſit pagina partes,
Vera redit facies, diſſimulata perit.

Qæ ex Petronio ubi laudaverat Joannes Sarisberienſis, *policrat. l.* 3. *c.* 7. ſubjungit ipſe *c.* 8. & *qidem eleganti utitur ſimilitudine; qia forè qicqid in turba profana multitudinis agitur, comœdio qàm rei geſtæ ſimile eſt. Militia, inqit, eſt vita hominis ſuper terram.* (Job. *c.* 7. *v.* 1.) *at ſi noſtra tempora prophéticus ſpiritus concepiſſet, dicetur egregiè, qia comœdia eſt vita hominis ſuper terram. ubi qiſqe ſui oblitus, perſonam expriſit alienam.* Et mox: *Ferè totus mundus ex Arbitri noſtri ſententia mimum videtur implere, ad comœdiam ſuam qodammodo reſpiciens; & qod deterius eſt, eò uſqe comœdia ſua inſiſtunt, ut in ſe, cùm opus fuerit, redire non poſſint. In eo tamen vita hominum tragœdia qàm comœdio videtur eſſe ſimilior, qòd omnium ferè triſtis eſt exitus, dum extrema gaudii luctus occupat. aut ſi nomen comœdia gratioſius eſt, non duco contentionis fumum, dùm conſtet inter nos, qòd ferè totus mundus, juxta Petronium, exercet hiſtrionicam. Hujus itaqe tam immenſæ, tam mirabilis & inenarrabilis tragœdiæ vel comœdiæ theatrum, qo perogi poſſit, ei mirabiliter coaqatur. tanta eſt area ejus qantus & orbis. difficillimum eſt, ut qiſqam vel admittatur excluſus, vel emittatur incluſus, dum carnis gerit luteum indamentum.* Ubi tamen, qod obiter adnotem, fruſtrà ſunt, qi qaſi teſſellas Petronianas inter Arbitri fragmenta extrudunt, & obtrudunt nobis iſta, *Totus ferè mundus numerum* (ità illi leguat) *implet:* &c, *Ferè totus mundus exercet hiſtrionem.* neqe enim Petronii iſta ſunt, ſed Sarisberienſis ex Petronii carmine ſenſus iſtos elicientis. Lipſius item ipſe, *de conſtant. lib.* 1. *c.* 8. *Mundus univerſus exercet hiſtrionicam, ait Arbiter. certè hîc.* Cavtiùs Bavdius, *de induc. Belg. lib.* 2. *Totum orbis terrarum exercet hiſtrionicum, nis facetus qidam ſcriptor. certè nuſqam magis ſcena & populo ſervitur qàm in actionibus Magnatum, ubi qò plus pompæ & oſtentationis apparet, eò minùs ſolida veritatis ſubeſt.* Potuit *faceti ſcriptoris* nomine Joannem noſtrum intelligere, qi *policraticon* ſuum, *de nugis curialium,* inſcripſit. Rem ipſam Polybius planè ſuggerit *hiſtor. lib.* 3. Πρὸς μὲν γὰρ τὸ παρὸν ἀεί πως ἁρμοζόμενοι κὴ συνυποκρινόμενοι, τοιαῦτα κ) λέγυσι κὴ πράτλυσι πάντες. ὅτε δυσεύρετόν τινα τὴν ἐκάστε προσίρεσιν, κὴ λίαν ἐν πολλοῖς ἐπισκοτεῖσθαι τὴν ἀλήθειαν. *Ferè enim mortales rebus præſentibus ſeſe accommodantes, mimámque unà cum aliis agentes, ea dicunt factúmque, ut ex factis dictiſve ſingulorum mentem animúmque cognoſcere apprimè ſit difficile, veritáſque plerúmque tenebris obtecta deliteſcat,* perſonâ nimirum, qam gerit unuſqiſqe, obvelatâ. qò & illud P. Syri,

Hæredis fletus ſub perſona riſus eſt.

Lucianus in *Necyomant. pag.* 335. Δοκεῖ μοι ὁ τῶν ἀνθρώπων βίϑ πομπῇ τινι μακρᾷ προεοικέναι. χορηγεῖν δὲ κ) διαλάττειν ἅπασα ἡ τύχη, διάφορα κ) ποικίλα τοῖς πομπίυσι σχήματα περσάπτυσα. τὸν μὲν γὰρ λαβῦσα ἡ τύχη, βασιλικῶς διεσκίνασε, τιάραν τε ἐπιθεῖσα κὴ δορυφόρυς παραδῦσα, κ) τὴν κεφαλὴν σίψασα τῷ διαδήματι. τῷ δὲ, οἰκέτυ σχῆμα περιέθηκε. τὸν δέ τινα καλὸν ὄντα ἐκόσμησε, τὸν δὲ ἄμορφον κ) γελοῖον παρεσκίνασε. πανοδαπὴ γὰρ, ὅιμαι, δεῖν γενέσθαι τὴν θέαν. πολλάκις δὲ διὰ μέσης τῆς πομπῆς μεμέβηκε τὰ ἐνίων σχήματα, ἐκ ἐῶσα ἐς τέλϑ διαπομπεῦσαι, ὡς ἐτύχθησαν. ἀλλὰ μεταμφιέσασα, τὸν μὲν Κροῖσον ἠνάγκασε τὸν τῦ οἰκέτυ κὴ ἀκχμαλώτυ σκευὴν ἀναλαβεῖν, τὸν δὲ Μαιάνδριον, τίνος ἐν τοῖς οἰκέταις πομπίυσα, τὴν Πολυκράτυς τυραννίδα μετενέγκυσα. κ) μέχρι μέν τινϑ εἴασε χρῆσθαι τῷ σχήματι. ἐπειδὴ δ' ὁ τῆς πομπῆς καιρὸς παρῆλθε, τηνικαῦτα ἕκαστος ἀποδὺς τὴν σκευὴν, κ) ἀποδυσάμενος τὸ σχῆμα μετὰ τῦ σώμα-

[a] *Tragic. N. Q. apud Arrian. Epict. l. 1. c. 24.*

γεσθ, καὶ ὅτι φέρουσιν αὐτὸ καὶ οἱ κεκραγότες, [a] Ἰὼ Κιθαιρών. καὶ λέγεται δὲ ἴνα ὑπὸ τῶ τὰ δράματα ποιούντων χρησίμως. οἷόν ἐστιν ἐκεῖνο μάλιστα.

[b] *L. 7. §. 41.*

[b] Εἰ δ' ἐμελήθην ὑπ θεῶν καὶ παιδί ἐμῷ,
Ἔχει λόγον καὶ τοῦτο.

Καὶ πάλιν,

[c] *Ibid. §. 38.*

[c] Τοῖς πράγμασιν γὰρ οὐχὶ θυμοῦσθαι.

Καὶ,

[d] *Evrip. Hypsip. Ibid.*

[d] * Βίᾳ θηρεύειν, ὥστε καρπίμου τυχεῖν.

§. 40.

καὶ ὅσα τοιαῦτα. μὴ ἢ τὴν τραγῳδίαν ἡ ἀρχαία κωμῳδία παρήχθη, [c] παιδαγωγικὴν παῤῥησίαν ἔχουσα, καὶ τῆς αὐτοφίας οὐκ ἀχρήστως δι' αὐτῆς τῆς εὐθυῤῥημοσύνης ὑπομιμνήσκουσα. ποῖός οἷόν τι καὶ Διογένης παυτὶ παρελάμβανε. μετὰ ταῦτα τίς ἡ μέση κωμῳδία, καὶ λοιπὸν ἡ νέα πρὸς τί ποτε παρείληπται, * ἢ καὶ ὀλίγον ἐπὶ τὴν ὑπ μιμήσεως φιλοτεχνίαν ὑπερρύη, ἐπίσκεψαι.

* Bion.

[e] Inf. §. 18.

transfigi, & qod perferant ea etiam illi qi exclamant, *Eheu, Citheron.* & revera dicuntur à dramaticis poëtis utiliter nonnulla. qale illud est imprimis;

Si me meósque liberos Dii negligunt,
Hujus etiam constat ratio.

Et rursus,

Nam nevtiqam hominem rebus iraſci decet.

Et,

Spicas velut frugiferas, sic vitam meti.

& cætera qæ sunt ejusmodi. Tragœdiæ succesſit vetus comœdia, qæ libertate magistrali instructa, nec obliqâ sed disertâ oratione usa, fastum dejicere non ineptè satagebat: qo fine & Diogenes ex his qædam adhibuit. considera & qæ deinceps fuerit media comœdia, & qorsum tandem introducta sit nova, qæ in inimicum artificium pavlatim

defluxit.

ANNOTATIONES.

μαλος, ὥσπερ ἦν πρὸ τοῦ γίγνεσθαι, οὐδὲν τοῦ πλησίον διαφέρων. ἔνιοι δ' ὑπ' ἀγνωμοσύνης, ἐπειδὰν ἀπαιτῇ τὸν κόσμον ἐπισπάσα ἡ τύχη, ἄχθονταί γε καὶ ἀγανακτοῦσιν, ὥσπερ οἰκείαν τινὰν στερισκόμενοι, καὶ οὐχ ὡς ἂ πρὸς ὀλίγον ἐχρήσαντο ἀποδιδόντες. *Hominum vita longe cuipiam pompæ persimilis videtur, cui fortuna præsit, & singula disponat, iisque, qi pompam agunt, diversos variosque habitus accommodet. Alium siquidem fortuna deligens regiis ornat insignibus, imposita tiara, additis satellitibus, & capite diademate revincto. Alium verò servi habitu amicit. Hunc autem forma ornat, illum contra deformem & ridiculum fingit: nam omnigenum, ut opinor, oportet esse spectaculum. Qin habitus qorundam plerumqe in media etiam pompa demutat non sinens qo prodierant ordine, eodem ad extremum progredi. Sed ornatu commutato Cræsum qidem coegit servi captiviqe vestes assumere. Maandrium autem, olim inter servos incedentem, Polycratis datâ tyrannide vicissim vestivit, eóqe cultu aliqantisper uti svit. Verùm ubi pompa tempus præterit, tum qisqe apparatus reddens, & amictum cum corpore exuens, qalis erat ante, efficitur, nihil à vicino differens. At nonnulli præ insciitia, qum instans fortuna ornatum repetit, agrè ferunt atqe indignantur, tanqam propriis qibusdam privati, at non ea reddentes, qibus ad exiguum tempus utebantur.* vide *l.* 6. §. 22. Seneca *Epist.* 80. *Horum qi felices vocantur, hilaritas ficta est, aut gravis & suppurata tristitia: & qidem gravior, qia interdum non licet palam esse miseros, sed inter arumnas cor ipsum exedentes, necesse est agere felicem. Sapiùs hoc exemplo mihi utendum est. Nec enim ullo efficaciùs exprimitur hic humana vita mimus, qi nobis partes has, qas malè agimus, assignat.* Apud Vopiscum Probus de munere Imperatorio, *Agenda est persona, qam mihi miles imposuit.* qod idem & Avgustus unà cum vita jam depositurus, amicos admissos percontatus est, *Ecqid iis videretur mimum vita commodè transegisse*; adjecitqe clavsulam,

Δότε κρότον, καὶ πάντες ὑμεῖς μετὰ χαρᾶς ἀνυπόπτως.

Svetonius *l.* 2. *c.* 99. qod Dio hist. *l.* 56. *p.* 590. *A.* Κρότον δή τινα παρ' αὐτῶν ὁμοίως τοῖς γελωτοποιοῖς, ὡς καὶ ἐπὶ μίμῳ τινὸς τελευτῆς, αἰτήσας, καὶ πάμπαν πάντα τὸν τῶν ἀνθρώπων βίον διέσκωψεν. *Applavsum qoqe ab iis, veluti mimo aliqo finito ludiones, solebant, poposcit. omnem humana vita partem eo subsannans.* vide ampliùs *ad l.* 12. §. 2, 36. sed & *l.* 10. §. 27. & *l.* 7. §. 3.

Φέρουσιν αὐτὰ καὶ κεκραγότες, Ἰὼ Κιθαιρών] Epictetus *lib.* 1. *c.* 24. Μέμνησο, ὅτι ἐν τοῖς πλουσίοις καὶ βασιλεῦσι καὶ τυράννοις αἱ τραγῳδίαι τόπον ἔχουσιν. ἰδιώτης δὲ πένης τραγῳδίαν συμπληροῖ, εἰ μὴ ὡς χορευτής. οἱ δὲ βασιλεῖς, ἄρχονται μὲν ἀπ' ἀγαθῶν, εἴψατε δώματα. εἶτα περὶ τρίτον ἢ τέταρτον μέρος, Ἰὼ Κιθαιρών, τί μ' ἐδέξω; *Memento, in divitibus, in regibus, in tyrannis tragœdias habere locum; nullum pavperem complere tragœdiam, nisi pro histrione. Reges avspicantur qidem à bonis; coronis ades exornate: postea sub tertium aut qartum actum; hei Citharon! cur me insantem svspicis?* Oedipodis verba sunt ex Sophoclis *Oedipo Rege.* Hoc vult ergò Marcus, vel istiusmodi perpeti reges & tyrannos, non plebejos duntaxat; imò illos ipsos multò magís. in qam mentem Libanii verba videre licet ex *Orat.* 19. superiùs pavlò adducta. Vel (qod potiùs opinor) eos qoqe, qi cum indignatione animi ejulationéqe ea ferunt, perferre tamen nihilominùs, necessitate cogente, ad qæ tantopere indignantur. vide *l.* 7. §. 57. *Citharon* Bœotiæ mons Oedipo expositio, Pentheo discerpto, aliisqe id genus facinoribus illustris, an infamis. Solinus *Polyhist. c.* 13. *Apud Thebas Helicon lucus erat, Citharon saltus, amnis Ismenus, fontes Aganippe & Hippocrene.* Et Mela *de sit. orb. l.* 2. *Citharon fabulis carminibúsqe celeberrimus.* Sed & Clemens Alexandrinus in *hortat. p.* 74. *B.* de monte Sinæ, an Sione, an ecclesiâ potiùs isto designatâ *ad Hebr. c.* 12. *v.* 23. Ὄρος ἐστὶ τοῦτο Θεῷ πιφι-

A λημένον, ἢ τραγῳδίαις, ὡς Κιθαιρὼν, ὑποκείμενον, ἀλλὰ τῆς ἀληθείας ἀνακείμενον δράμασιν. *Hic est mons Deo dilectus, qi non tragœdiis, qemadmodum Citharon, argumentum dedit: sed est dedicatus veritatis actibus.*

Λέγεται δέ τινα ὑπὸ τῶν τὰ δράματα ποιούντων χρησίμως] Dio Prusæus *Orat.* 18. *p.* 255. Πολὺ δ' ἂν ἔργον εἴη τὸ λέγειν, ὅσα ἀπὸ τούτων χρήσιμα. *At multum sanè negotii esset dicere, qanta ex his hauriri qeant utilia.* De Epicharmo Theocritus *Epigr.* 17.

Πολλὰ γὰρ ποτ' ἐὼν ζωὸν τοῖς παισὶν ὄπτε χρήσιμα.
Μεγάλα χάρις αὐτῷ. ---
Multa enim ad vitam pueros docuit utilia:
Magna gratia illi habetur. ---

B Flaccus *l.* 2. *Ep.* 1.

Os tenerum pueri balbúmqe poëta figurat:
Torqet ab obscœnis jam nunc sermonibus aurem:
Mox etiam pectus præceptis formet amicis,
Asperitatis, & invidiæ corrector, & iræ.
Rectè facta refert: orientia tempora notis
Instruit exemplis: inopem solatur, & ægrum.

Idem in Arte:

Sic etiam fidibus voces crevere severis,
Et tulit eloqium insolitum facundia præceps:
Utiliúmqe sagax rerum, & divina futuri
Sortilegis non discrepuit sententia Delphis.

C Et rursus:

Omne tulit punctum qi miscuit utile dulci,
Lectorem delectando paritérqe monendo.

Deniqe;

Aut prodesse volunt, aut delectare poëta,
Aut simul & jucunda & idonea dicere vita.

Vide Plutarchum *de leg. Poet.* & Hugonis Grotii *prolegom. ad dicta Poet. Stobæana.*

Εἰ δ' ἐμελήθην] Vide *ad l.* 7. §. 41.

Τοῖς πράγμασιν] *Ibidem* §. 38.

D Βίᾳ θηρεύειν] *Ibidem* §. 40.

Μετὰ τὴν τραγῳδίαν ἡ ἀρχαία κωμῳδία παρήχθη] Flaccus *art. poët.*

Succesſit vetus his comœdia, non sine multa
Lavde. ---

Παιδαγωγικὴν παῤῥησίαν ἔχουσα] Fabius, *lib.* 10. *c.* 1. *Antiqa illa comœdia, fœcundissima libertatis, insectandis vitiis præcipua.* & *l.* 12. *cap.* 2. *Liberrimum genus hominum Comici veteres.*

--- Sed in vitium libertas excidit & vim
Dignam lege regi. ---

E Flaccus *arte.* qem & vide *Epist.* 1. *l.* 2. Vis illius ideam? habeas à Julio Scaligero *poëtic. l.* 3. *cap.* 97. *Veteris comœdiæ argumenta omnia falsa, festiva, mordacia, maledica: ut qocunqe verbo pronunciato, illico capiatur occasio ad aliqid subsannandum.*

Δι' αὐτῆς τῆς εὐθυῤῥημοσύνης] dum non obliqè, sed disertâ, directâ, exertâ oratione usa, homines palàm perstringebat.

Μετὰ ταῦτα τίς ἡ μέση κωμῳδία, καὶ λοιπὸν ἡ νέα] De *media comœdia*, qæ choro duntaxat amoto, qi libertati, an licentiæ potiùs, mordaci ac maledicæ præcipuè attributus fuerat, à veteri, qam proximè est secuta, distabat maximè: unde Flaccus,

F *--- lex est accepta, chorúsqe*
Turpiter obticuit, sublato jure nocendi.

déqe nova, qæ huic succesſit eâdémqe multò castigatior extitit, videri poterit Julius Scaliger *poëtic. l.* 1. *c.* 7.

Ἢ κατ' ὀλίγον ἐπὶ τὴν ὑπ μιμήσεως φιλοτεχνίαν ὑπερρύη] Vitiosa scriptura non animadversa, interpretationum portenta qædam hoc loco procudit. præcedentia illa, τίς ἡ μέση, (qam lectionem editio utraqe agnoscit, sed interpres nevter expressit)

&

defluxit. (nam & ab istis utilia dici nonnulla, nemo est qi nesciat.) sed & qo spectet totum hoc poesios hujusmodi & fabularum agendi institutum.

§ 7. Qàm liqidò compertum habes, nullum aliud vitæ institutum ad philosophandum magìs esse idoneum, qàm hoc in qo jam versaris?

§ 8. Ramus à ramo cui proximè adhæsit abscisus, non potest non à stirpe totâ abscindi. ad eundem modum ergò & homo ab homine qovis rescisus, communitate totâ excidit. porro ramum alius abscindit; homo verò se ipse à proximo suo separat, dum eum odit & aversatur: nec advertit interim, qòd unà semet à societatis hujusce conditore Jove indultum sibi habet, qòd ei liceat denuo coalescere, cui priùs adhæserat, & ad universi complementum locum recuperare suum. qanqam hoc freqentiùs si fiat, dissociatio istiusmodi & difficiliùs resarcitur, & restitutio ægrè procedere con-

ὅλη μὲν γὰρ λέγῃ καὶ ὑπὸ τούτων πολὰ χρήσιμα, οὐκ ἀγνοεῖται. ἀλλὰ ἡ ὅλη ὑπόθεσις τῆ τοιαύτης ποιήσεως καὶ δραματουργίας πρὸς τίνα ποτὲ σκόπον ἀπέβλεψε.

§. 7. Πῶς ἐναργὲς ποσοπίπτῃ, τὸ μὴ εἶναι ἄλλῳ βίῳ ὑπόθεσιν εἰς τὸ φιλοσοφεῖν ἄντως ὑπιτήδειον, ὡς παύτῃ ἐν ᾗ νῦν ὢν τυγχάνεις;

§. 8. [a] Κλάδος ἓ ποσοχῆς κλάδος ἀποκοπείς, ἀ δύναται μὴ καὶ ἓ ὅλος φυτὸς ἀποκεκόφθαι. ἅτω δὴ καὶ [b] ἄνθρωπος, ἐνὸς ἀνθρώπου ἀποσχισθεῖς ὅλης τῆς κοινωνίας ἀποπέπωκε. κλάδον μὲν ἄν ἄλλος ἀποκόπῃ. [c] ἄνθρωπος ὃ αὐτὸς ἑαυτὸν ἓ πολισίον χωρίζῃ, μισήσας καὶ * ἀποστραφείς. ἀγνοεῖ ὃ ὅτι καὶ ἓ ὅλου πολιτεύματος ἅμα ἀποτίμησιν ἑαυτόν. πολὺ ἐκεῖνό γε δῶρον ἓ συσησαμένου τὸ κοινωνίαν Διός. [d] ἔξεστι γὰρ πάλιν ἡμῖν συμφυναι τῷ προσοχεῖ, καὶ πάλιν ἓ ὅλου συμπληρωτικοῖς * γίνεσθαι. πλεονάκις μέντοι γινόμενον τὸ καὶ τὸ τοιούτου διαίρεσιν, δυσένωτον καὶ δυσαποκαθίστατον προσχωρῆν

a L.2.§.16. l.8.§.34.
b L.5.§.8.
c L.4.§.29. Inf.§.9.20. * ἀποστρ.
d L.8.§.34. * -ῥαπίσθαι Jun.

ANNOTATIONES.

καὶ πρὸς τί πολὺ, satis monere poterant, continuandam esse sententiæ seriem ac tenorem ad illud usqe ἐπίσημον, qo ea clavditur. Verùm obturbabat ἢ istud, qod spiritu tantùm mutato, vel adscito, si ἡ extuleris, tam proclivia deinceps futura sunt omnia, qàm est imber ipse cùm pluit. *Post ista*, inqit, *qanam media fuerit comœdia, & nova qo fine introducta sit; qa paulatim ad mimicum artificium deflexit, consideres. nam & istic utilia etiam deprehendi posse nemo nescit.* Julius Scaliger *poët. l. 1. c. 10. Sublato choro, introducti qi modos facerent, qòd omnia gesticulatione imitarentur, Mimi nominati. tantùm potuit aptior atqe expressior actio, ut generis nomen, qod erat poëseōs universa, ipsi soli sibi vendicarent. hoc in lusu cùm postea qadam impensiùs populo placuissent, atvsi sunt seorsim suis* A *avspiciis qam commoverant expectationem sustinere, atqe in eo laudem qærere, & artificis propterea nomen vendicare.* Hos *Latini Mimos vocant ex Publio & Laberio, qi in eo genere excelluere: & planipedes ob eam causam, qòd cothurno tragici, socco autem comœdi pedes induebant; ipsi autem nudis pedibus agebant. Hujus definitio proportionem habet cum comœdia, qa ipsius parens exstitit, cui inter actus apponi cùm esset solita, ex ea extractà atqe assertà servitute, justum sibi poëma fecere. Est igitur Mimus, poëma qodvis genus actionis imitans, ità ut ridiculum faciat. Cicero tamen Ethologos cùm vocat à moribus qos exprimerent, ridiculi rationem non admiscuit. Sunto igitur duo genera, qa etiam vicatim & oppidatim per universam Galliam mirificis artificibus circumferuntur, Morale & Ridiculum. Horatius negat esse pulcra poëmata, nam & veri Mimi proprium est, qadam sordida ut affectet.* hæc ille. Salmasius *ad Solin.* ubi *Mimos* peculiariter sic dictos à *fabulis comœdiâ* scilicet *& tragœdiâ* disterminat (qo modo & *Mimos* à *comicis fabulis & tragicis historiis* distingvit Lactantius *l. 6. c. 20.*) ad hunc locum respiciens; *Mimos*, inqit, *in locum comœdia successisse scribit Marcus. & sanè qa hodie agunt, & vocant Itali comœdias, Mimi sunt & Planipedes veriùs qàm comœdia. personas tantùm habent ex comœdia.* Apulejus *florid. 1. Cumprimis hoc spectandum, qid in theatro deprehendas. nam si Mimus est, riseris; si funirepus, timueris; si comœdia, faveris; si Philosophus, didiceris. Mimi* ergò *ridiculi.* habent affatìm qod rideas. sed & qod discas, exhibent: qod Marcus mox monuit. Neqe verò ego cum illustrissimo viro *ethologum* & *ridiculum Mimi genera duo* constituerim, sed pro affectionibus *Mimi* duabus habuerim: cùm *ridiculum* in *Mimis* perpetuum fuerit. qod & Horatius ipso illo, qem is attigit, loco subindicat, *serm. l. 1. sat. 10.* qi ubi dixerat,

— nam sic
Et Laberi mimos, ut pulcra poëmata mirer.

Subjunxit.

Ergò non satis est risu diducere rictum
Avditoris. ----

qod est *Mimorum* scilicet. unde & Arbiter *partes ridendas Mimis* tribuit. Qin nec id Cicero ipse siluit: cujus hæc sunt, *de oratore l. 2.* verba, *Atqe ità est totum hoc ipso genere ridiculum, ut acutissimè tractandum sit. Mimorum est enim ethologorum, si nimia est imitatio, sicut obscœnitas.* Hinc est qod Naso, *trist. l. 2.* dixit,

— imitantes turpia Mimos.

Et,

Mimos obscœna jocantes.

Cæterùm aliud est ab eo qod Marcus hîc, illud Maximi Tyrii *Orat. 21.* Ἡ μὲν παλαιὰ μῦσα, κοροὶ παίδων ὄντα καὶ ἀνδρῶν, γῆς ἐργάται κατὰ δήμους συνιζάνοντες, ἄρτι ἀμητοῦ καὶ ἀροτοῦ κεκοπιάνοτες, ἄσματα ᾄδοντες ἀυτοσχέδια. μετεπεισῆλθε δὲ ἡ ψυχὴ ἐπὶ τέχνην ἀκριβεστέραν καὶ θεάτροις, ἀρχὴ τῆς περὶ πολιτείαν ἀνοήτοις πλημμελείας ἐγένετο. *Antiqa Musa nihil aliud qàm chori puerorum virginúmqe erant, & agricolæ in populos divisi, qi adhuc à sementi sua & messe sordidi, incomposita qadam & extemporanea canebant carmina. Ab his qum animus ad scenicam paulatim, & theatralem artem, qa res voluptatem prorsus habet insatiabilem, deflecteret, hoc corrumpenda fuit respublica principium.* Malo tamen ascribitur, qod uterqe dixit. Illud tantùm adjicere liceat posse apud nostrum conjunctim legi, τὴν ἐκμιμήσεως φιλοτεχνίαν. nam & ἐκμιμεῖσθαι dici solet, qod *actione mimicâ* repræsentatur.

Λέγεται καὶ ὑπὸ τούτων τινὰ χρήσιμα] Ità Seneca *Epist. 8. Qàm multa poëta dicunt, qa à Philosophis aut dicta sunt, aut dicenda? non attingam tragicos, aut togatas nostras; habent enim ha qoqe aliqid severitatis, & sunt inter comœdias & tragœdias media: qantum disertissimorum versuum inter Mimos jacet? qàm multa Publii non excalceatis, sed cothurnatis dicenda sunt?* & *de tranqill. c. 11. Publius tragicis comicisqe vehementior ingeniis, qotses mimicas ineptias, & verba ad summam caveam spectantia reliqit, multa habet cothurno, non tantùm sipariis, fortiora.* B

Πρὸς τίνα πολὺ] *qemnam finem respicit?* Xylander. *Ad qem alium scopum, qàm qem diximus?* Casavbonus. ut πρὸς τίνα [ἄλλον] legisse videatur. mihi non erotematicè, sed enunciativè efferri videtur, & sententia prior continuari; considera qem finem totum hoc scenicum institutum aspiciat. C

§. 7. Τὸ μὴ εἶναι ἄλλῳ βίῳ ὑπόθεσιν] De qonam vitæ genere loqatur hoc loco Marcus, havd satìs liqet. forsan & nullum certum vitæ institutum designatum volebat, sed hoc monitum duntaxat, statum præsentem, qicunqe tandem is exìstat, esse cuiqe ad Philosophiæ vel studium vel exercitium eidem maximè idoneum.

§. 8. Οὐ δύναται μὴ τοῦ ὅλου φυτοῦ ἀποκεκόφθαι] Ramus à ramo cui adnascitur avulsus, à toto plantæ corpore divellitur. ità qi à Christi corpore divellitur, *nec caput ipsum tenet*, ut Apostolus loqitur *ad Col. c. 2. v. 19. Non potest concordiam habere cum Christo, qi discordare voluerit cum Christiano.* Avgustinus *de verb. Dom. conc. 57.* D

Ἄνθρωπος δὲ ἑαυτὸν χωρίζει] Ità *l. 4. §. 29.* Ὁ τὴν ἰδίαν ψυχὴν ἀποσχίζων. *Qi animam propriam abscindit.* & *l. 8. §. 34.* Ὁ ἀποσχίζων ἑαυτόν. *Revulsum qodammodo abjecisti te.* & Judas Apostolus *Ep. v. 19.* Οἱ ἀποδιορίζοντες ἑαυτούς. *Hi sunt qi seipsos segregant.* de qibus Avtor *ad Hebr. c. 10. v. 39.* Ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐσμὲν ὑποστολῆς εἰς ἀπώλειαν. *At nos non ii sumus qi nos subducamus ad exitium.* alioqi τίς χωρίσει; *Qis nos seoparabit?* Apostolus *ad Rom. c. 8. v. 35.* Οὐ τις κτίσις ἑτέρα. *Neqe ulla res alia condita, ibidem v. 39.* E

Ἔξεστι γὰρ πάλιν ἡμῖν συμφῦναι] Vide *ad l. 8. §. 34.*

Καὶ πάλιν τῷ ὅλῳ συμπληρωτικοῖς γίνεσθαι] D. Junius συμπληρώματος mavult. utrumvis constare poterit. Epicurus *Epist. ad Menec.* Τὸ συνηθίζειν ἐν ταῖς ἁπλαΐς καὶ οὐ πολυτελέσι διαίτοις, ὑγιείας ἐστὶ συμπληρωτικόν. *Simplicibus & non magnificè paratis cibis assvescere salubritatis efficiens est.* Marcus ipse *l. 9. §. 23.* Ὥσπερ αὐτὸς σὺ πολιτικῷ συστήματος συμπληρωτικὸς εἶ. ὕτω καὶ πᾶσα πρᾶξίς σου συμπληρωτικὴ ἔστω ζωῆς πολιτικῆς. *Sicut ipse es ad cœtum civilem complendum constitutus: ita actio tua qavis ad vitam ejusmodi consummandam referatur.* F

Δυσένωτον καὶ δυσαποκαθίστατον] vocabulum hoc posterius more Stoico coagmentatum, parùm freqens & durioris analogiæ. Illustrat avtem locum hunc Plutarchi illud *de frat. dilect. pag. 481. C.* Μεγάλαι μὲν γὰρ αἰτίαι μεγάλων διαλύσεων ἴσως καὶ

χωρᾶν ποιεῖ. ὅλως τε ἐχ ὅμοιον ὁ κλάδος ὁ ἀπ' ἀρχῆς συμβλασήσας, καὶ σύμπνους συμμείνας, τῷ μὴ τὰ ἀποκοπέντι αὖθις ἐγκεντρισθῆναι. ὅ, τί ποτε λέγουσι οἱ φυτουργοὶ, * ὁμοθαμνεῖν μὲν, μὴ ὁμοδογματεῖν δέ.

* ὁμοαυξεῖν, vel ὁμοιοπαθεῖν Boot. ὁμοσωματεῖν Salm. ὁμοσχηματεῖν f. L.9.§.3.

§. 9. Οἱ ἐνισάμενοι παρίοντά σοι πρὸς τὸν ἐρθὸν λόγον, ὥσπερ [a] ἀπὸ τῆς ὑγιοῦς πράξεως ἀποστρέψαι σε ἀδυνήσονται, οὕτως [b] μηδὲ τῆς πρὸς αὐτοὺς εὐμενείας ἐκκρουέτωσαν. ἀλλὰ φύλαττε ἑαυτὸν ἐπ' ἀμφοτέρων ὁμοίως, μὴ μόνον ἐπὶ [c] τῆς ὀρθῆς καθέδρας καὶ πράξεως, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ [d] τῆς πρὸς τοὺς κωλύειν ἐπιχειροῦντας, ἢ ἄλλως δυσχερᾶναι πειρωμένους. καὶ γὰρ [e] ἔστι ἀσθενὲς, τὸ χαλεπαίνειν αὐτοῖς, ὥσπερ [f] τὸ ἀποστῆναι τῆς πράξεως, καὶ ἐνδῦναι καταπλαγέντα. ἀμφότεροι γὰρ ἐπίσης [g] λιποτάκται, ὁ μὲν ὑποστείλας, ὁ δὲ [h] ἀλλοτριωθεὶς πρὸς τὴν φύσιν [i] συγγενῆ, καὶ [k] φίλον.

a L.3.§.16. l.8.§.32. b L.3.§.11. l.6.§.47.50. c L.5.§.18. d L.7.§.26. 56.65 l.9.§. 11.42. e Inf. §.18. f L.10.§.12. g L.10.§.25. h Sup. §. 8. Inf.§.20. i L.2.§.1. k L.9.§.27.

§. 10. Οὐκ ἔστι χείρων ἀδεμία φύσις τέχνης. καὶ γὰρ αἱ τέχναι τὰς φύσεις μιμοῦνται. εἰ δὲ ἔστι, ἡ πασῶν τῶν ἄλλων τελειοτάτη καὶ περιληπτικωτάτη φύσις, ἐκ ἂν ἀπολείποιτο τῆς τεχνικῆς δυνάμεως. [l] πᾶσαι δέ γε τέχναι τὰ κρείττονων ἐνεργοῦσι τοῖς χείροσι ποιοῦσιν. οὕτω καὶ [m] ἡ κοινὴ φύσις. καὶ δὴ ἔνθεν μὲν γένεσις δικαιοσύνης, ἀπὸ ἧς ταύτης αἱ λοιπαὶ ἀρεταὶ ὑφίστανται. ἀ γὰρ τηρητέα

l L.7.§.55. m L.5.§.16.

§. 9. Qi ad rationis rectæ normam progredienti obſiſtunt tibi, ſicut à rectè agendo avertere te neqeunt, ità nec benevolum erga illos affectum excutiant tibi. ſed ad utrumqe horum teneas te, ut & in judicio actionéqe conſtanti perſiſtas, & in manſvetudine erga illos, qi vel impedire te conantur, vel alio modo qopiam moleſti tibi ſunt. etenim tam hoc imbecillis eſt animi, ſuccenſere iſtis, qàm ab actione deſiſtere, & conſternatum ſuccumbere. uterqe enim ex æqo ſtationis deſertæ reus eſt, & qi metu perculſus, & qi naturâ cognatum ſibi atqe amicum fuerit averſatus.

§. 10. Nulla natura arte inferior eſt. naturam enim imitantur artes. hoc ſi datur, ſeqetur, naturam eam qæ eſt conſummatiſſima, cæteráſqe omnes in ſe complectitur, artificis ſolertiæ nevtiqam concedere. atqi in artibus omnibus deteriora qæqe præſtantiorum gratiâ fiunt? à communi ergò natura hoc idem fit. atqe hinc ſanè juſtitia oritur: ab hac verò reliqæ naſcuntur virtues. neqe enim

qod

ANNOTATIONES.

καὶ φιλίαι. ὅθεν οὐδὲ ῥαδίως αὖθις ἐνδέχονται διαλύσεις. ὥσπερ γὰρ τὰ συμπαγέντα, κἂν χαλάσῃ τὸ ἐχέκολλον, ἐνδέχεται πάλιν δεθῆναι καὶ συνελθεῖν. συμφυῆς δὲ σάρκωσις ῥαγεῖσα ἢ σχισθεῖσα, ἔργον ἐστὶ πάλλησιν εὑρεῖν καὶ σύμφυσιν. ὅτως αἱ μὲν ὑπὸ χρείας συμμείναι φιλίαι, κἂν διασῶσιν ὀ χαλεπῶς αὖθις ἀναλαμβάνουσιν. ἀδελφοὶ δὲ τῇ κατὰ φύσιν ἐκπεσόντες ἧττον ῥαδίως συνέρχονται. κἂν συνέλθωσι, ῥυπαρὰν καὶ ὑποπλον ἕλκην αἱ διαλύσεις ἐφέλκονται. *Quippe magnas oportet eſſe cauſſas, qa magnam benevolentiam amicitiamqe diſſipent: unde fit, ut non facilè ſit locus reconciliationi. Nam ſicut qa compacta ſunt, etiam glutine ſoluto rurſus colligari ac coire poſſunt: corpus autem qod natura univit, ſi rumpatur aut ſcindatur, difficulter glutinari, aut rurſum poteſt coaleſcere: ita qas uſus contraxit amicitias, ea diſcidio accidente nullo negotio redintegrantur. Fratres, ubi naturali amore exciderunt, neqe in gratiam facilè redeunt, & reconciliatio ſemper cicatricem ſordidam, ac latente malo infectam retinet.* qod Medius Sycophanta dicere ſolebat, κἂν θεραπίνῃ τὸ ἕλκος, ἢ ἀλὴ μίνει. *etiamſi vulnus coierit, manet tamen cicatrix*, qaſi veſtigium qoddam vulneris etiam coaliti. οὐχ ὅμοιος ὁ κλάδος, *non omnino pariter ſurculus ſeſe habet*, inqit Marcus iſtîc. Qod avtem de fratribus ac cognatis Plutarchus, idem de omnibus in univerſum hominibus Marcus; qia συγγενὲς πᾶν τὸ λογικόν, *cognatum eſt rationale omne. l.* 3.§.4. & *infrà* §.9.

A

B

Ὁμοθαμνεῖν μὲν μὴ ὁμοδογματεῖν δέ.] Non poſſum Xylandro iſtic aſſentiri, qi verbis illis, ἅτι λέγουσιν οἱ φυτουργοὶ, omiſſis, reddidit; *Oportet igitur in eadem arbore eſſe, etſi non idem cum omnibus ſentias.* ſed nec Caſavbono, qi contrà qàm editor etiam Lugdunenſis clavſulam hanc ab antegreſſis divulſam, periochæ inſeqenti præfixit. Ruſticorum dictum vulgare, ſed depravatum, opinor. qid enim ὁμοδογματεῖν fuerit ad plantas tranſlatum? nam de hominibus, prout Marcus ipſe *l.* 9.§. 3. uſurpatum, qid velit, qis neſcit? D. Bootius ſuſpicatur poſſe ὁμοαυξεῖν, vel ὁμοιοπαθεῖν legi, ut ſit, *ſimul fruticari, ſed non ſimul creſcere*; vel *ſimiliter affici.* D. Salmaſius ὁμοσωματεῖν mavult. *Ramus*, inqit, *qi corpore ſua arboris avulſus avt reciſus, ut inſeratur in aliam, nunqam unum corpus facit cum illa arbore cui inſeritur, qamvis partem faciat fruticis, & ſimul cum eo frutices.* In re ferè deſperata tentemus & nos aliqid; etiamſi Hippocrates in arte vetet, περὶ τῶν ἀπηκίστων ὐκ ἔστι προσχυτίσαι. Ego nihil ſcripturam vulgatam propius comminiſci poſſum, qàm ὁμοσχηματεῖν. ut ſit, *pariter fruticari, ſed non configurari*; non figuram ſpeciémqe eandem cum ramis reliqis obtinere. ſiqidem inſitorum cum ſtirpe reliqa coalitio non ſine cicatrice fieri ſolet. τὸ ὁμοσχηματεῖν eâdem analogiâ, qâ τὸ ὁμοδογματεῖν dictum; eâdem ſententiâ, qâ ὁμοσχημονεῖν, Ariſtoteli *problem. l.* 2. *q.* 5. Si qis probabilius aliqid afferre poterit; ei ego lubens conceſſerim.

C

D

§. 9. Εὐσταθὴς πρίσεως καὶ πράξεως] vide *ad l.* 5.§. 18. & *l.* 6.§. 10.

Πρακτικὸν] vide *ad l.* 9.§. 11.42.

Καὶ γὰρ τοῦτο ἀσθενὲς τὸ χαλεπαίνειν] ità *infrà* §. 18. Οὐχὶ τὸ θυμῶσαι ἀνδρικόν. *Iraſci haud virile eſt.*

Λιποτάκται] & δραπέται. *l.* 2.§. 25.

§. 10. Οὐκ ἔστι χείρων ἀδεμία φύσις τέχνης] Arte ſiqidem nullâ natura vincitur. Ariſtoteles *Ethic. l.* 2. *c.* 1. Οὐδὲν τῶν φύσει ὄντων ἄλλως ἐθίζεται. οἷον ὁ λίθος φύσει κάτω φερόμενος, οὐκ ἐθισθείη ἄνω φέρεσθαι, οὐδ' ἂν μυριάκις αὐτὸν ἐθίζῃ τις, ἄνω ῥίπτων. οὐδὲ τὸ πῦρ κάτω. οὐδ' ἄλλο οὐδὲν τῶν ἄλλως πεφυκότων, ἄλλως ἂν ἐθισθείη. *Nihil eorum, qa naturâ fiunt, aſſveſcere aliter poteſt, ut lapis, cum naturâ deorſum feratur, nunqam ſurſum ferri aſſveſcet, neqe ſi miliies qiſpiam eum ſurſum projiciendo velit aſſvefacere: neqe ignis deorſum ferri: neqe aliud qippiam aliter qam naturâ comparatum ſit, unqam aſſveſcet.* Seneca *Epiſt.* 11. *Rerum naturam ſapientia ſub imperio non habet. qacunqe attribuit conditio naſcendi, & corporis temperatura, cùm multùm diúqe ſe animus compoſuerit, hærebunt.* ſcilicet,

---- culturâ natura potentior omni.
Qam licèt expellas furcâ tamen uſqe recurret.

utì Flaccus *l.* 1. *Ep.* 10. utpote qæ ſit *fixa, & mutari neſcia.* Juvenalis *Sat.* 13. Proinde, *Repugnante naturâ, qalibet cedit induſtria.* Caſſiodorus *l.* 4. *Ep.* 38. Nec fortior ergò ars naturâ, nec præſtantior etiam; cùm illa ſit Creatoris opus, iſta creaturæ.

Αἱ τέχναι τὰς φύσεις μιμοῦνται] Theophraſtus *de cauſſ. plant. l.* 2. *c.* 25. Ἡ τέχνη μιμεῖται τὴν φύσιν. *Omnis ars imitatur naturam.* & Aphrodiſienſis *problem. l.* 1. *q.* 90. Seneca *Ep.* 65. *Omnis ars imitatio eſt natura.* ſed & ἰατρὸν medicum, τῆς φύσεως ὑπηρέτην καὶ μιμητὴν, *naturæ miniſtrum ac imitatorem* dixit Hippocrates, teſte Galeno *de dogm. Hip. & Plat. lib.* 9. *cap.* 8.

Τῶν κρειττόνων ἕνεκεν τὰ χείρω] vide *l.* 5. §. 16. & *l.* 7. §. 55.

Ἔνθεν μὲν γένεσις δικαιοσύνης] Hoc enim jus fáſqe exigere videtur, ut præſtantioribus deteriora inſerviant. Καὶ δίκαιον, καὶ δεῖ τὸ μὲν ἄρχεσθαι, τὸ δὲ ἄρχειν, ἧ πεφύκασιν ἀρχήν. *Convenit alium imperare, alium parere eo imperio, qod innatum eſt.* Ariſtoteles *polit. l.* 1. *c.* 6. qem viſe prolixiùs iſtud ibidem diſceptantem. ſed & *ad l.* 7. §. 55.

Ἀπὸ δὲ τῆς ταύτης αἱ λοιπαὶ ἀρεταὶ ὑφίστανται] Polus Pythagoricus *de juſtit.* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 9. Δοκεῖ μοι τὴν δικαιοσύνην μητέρα τε καὶ τιθηνὸν τῶν ἄλλων ἀρετῶν προσηκεῖν. ἄτερ γὰ ταύτας ὔτε σώφρονα, ὔτε ἀνδρεῖον, ὔτε φρόνιμον εἶόντι εἶναι. *Juſtitia videtur mihi mater & nutrix caterarum appellanda. Nam ſine illa neqe temperantem, neqe fortem, neqe prudentem eſſe qenqam fieri poteſt.* Julianus Imperator *orat. in Conſtant.* 2. etiam *pietatis matrem* vult eſſe *juſtitiam.* Ἔστι γὰρ ὁσιότης τὶς δικαιοσύνης ἔκγονος. Jamblychus *Ep. ad Anatol.* Τὴν δικαιοσύνην, αὐτὸ τὸ τῶν ὅλων ἀρετῶν τέλος, καὶ τὴν συναγωγὴν αὐτῶν συμπασῶν, ἐν ᾗ δὴ πᾶσαι ἕνεισι συλλήβδην κατὰ τὸν παλαιὸν λόγον. *Juſtitiam, omnium virtutum finem, & illarum omnium cumulum, qa omnes virtutes complectitur, juxta vetus proverbium.* παλαιὸν λόγον illum exhibet nobis Ariſtoteles de juſtitia *Ethic. Nicom. l.* 5. *c.* 1. Ἡ δικαιοσύνη ἀρετή μέν ἐστι τελεία, ἀλλ' οὐκ ἁπλῶς, ἀλλὰ πρὸς ἕτερον. καὶ διὰ τοῦτο πολλάκις δοκεῖ κρατίστη τῶν ἀρετῶν εἶναι ἡ δικαιοσύνη, καὶ

E

qod eſt juſtum æqúmqe ſervabitur, ſi vel ad res medias anxiè feramur, vel deceptu faciles & temerarii & inconſtantes fuerimus.

§. 11. Si, qarum perſecutio & fuga perturbat te, res eæ ad te non accedunt, ſed ad illas ipſe qodammodo accedis, cùm ipſæ interim immotæ maneant; judicium proinde tuum de eis qieſcat, eáſqe nec proſeqeris ampliùs, nec fugies.

§. 12. Uniformis prorſus eſt animæ ſphæra, cùm nec ad exterius qicqam ſe extendit, nec cum eodem ullo intùs concurrit, nec conſidit & comprimitur; ſed lumine illo illuſtratur, qo veritatem, tum rerum omnium cæterarum, tum & in ipſa ſitam, cernit.

§. 13. Contemnit me qiſqam? ipſe viderit. ego mihi cavebo, ne qid contemptu dignum vel egiſſe vel dixiſſe deprehendar. odit me qiſqam? ipſe viderit. at ego mitis eſſe ac benevolus cuiqe pergam; & huic etiam ipſi, errorem oſtendere promptus; neqe id contumelioſè, neqe

σεῖ | τὸ δίκαιον, ἐὰν ἤτι [a] ἀφαιρώμεθα πρὸς τὰ μέσα, ἢ [b] συνεξαπάτηται καὶ προπλωτικοὶ καὶ [c] μεταπλωτικοὶ ὦμεν.

a Inf. §. 16. l. 9. §. 27.
b L. 3. §. 9.
c L. 5. §. 10.

§. 11. Εἰ [d] ἐκ ἔρχεῖ ἐπί σε τὰ πράγματα, ὧν αἱ διώξεις καὶ φυγαὶ θορυβοῦσί σε, ἀλλὰ τρόπον τινὰ αὐτὸς ἐπ' ἐκεῖνα ἔρχῃ. [e] τὸ γὰρ κρίμα τὸ περὶ αὐτῶν, ἡσυχαζέτω, [f] καὶ κεῖνα μένε ἀτρεμοῦντα, καὶ [g] ἄτε διώκων ἄτε φεύγων ὀφθήσῃ.

d L. 4. §. 3.
e L. 4. §. 39.
f L. 9. §. 15.
g L. 9. §. 1.

§. 12. [h] Σφαῖρα ψυχῆς αὐτοειδὴς, ὅταν μήτε ἐκτείνῃ ἐπί τι, μήτε ἔσω συντρέχῃ, μήτε συνιζάνῃ, ἀλλὰ φωτὶ λάμπῃ, [i] ᾧ τὸ ἀλήθειαν ὁρᾷ [k] τὸ πάντων, καὶ [l] τὸ ἐν * αὐτῇ.

h L. 8. §. 41, 48.
i L. 3. §. 15.
k L. 8. §. 26.
l Sup. §. 1.
* αὐτῇ

§. 13. [m] Καταφρονήσῃ με τίς; ὄψεται. ἐγὼ δὲ ὄψομαι [n] ἵνα μή τι καταφρονήσεως ἄξιον πράσσων ἢ λέγων ἐυρίσκωμαι. μισήσῃ; ὄψεται. ἀλλὰ ἐγὼ ὁ [o] ἥμερος καὶ ἴυνυς παντὶ, καὶ τούτῳ αὐτῷ. ἔτι μὲν [p] τὸ παρορώμενον δείξαι, ἐκ [q] ἐνειδιστικῶς, ἀδελφικῶς.

m L. 5. §. 25, 32.
n L. 10. §. 1, 32
o L. 4. §. 37 l. 7. §. 26. Sup. §. 9.
p L. 5. §. 22. l. 10. §. 4.
q Inf. §. 18. l. 6. §. 30.

ANNOTATIONES.

ὥσ' ἵσπερ, ὥσ' ἐῶ ὕτω θαυμαστός. καὶ παροιμιαζόμενοί φαμεν.

Ἐν δὲ δικαιοσύνῃ συλλήβδην πᾶσ' ἀρετὴ 'στι.

Καὶ τελεία μάλιστα ἀρετή, ὅτι ὁ ἔχων αὐτὴν καὶ πρὸς ἕτερον δύναται τῇ ἀρετῇ χρῆσθαι, ἀλλ' οὐ μόνον καθ' αὑτόν. *Juſtitia virtus quidem eſt perfecta, non abſolutè tamen, ſed ad alterum, ut propter ea ſæpe juſtitia virtutum præſtantiſſima eſſe videatur: & neqe beſperus, neqe lucifer ſit adeo admirabilis. Adde, qod in proverbio dicimus:*

Juſtitia in ſe virtutes complectitur omnes.

Ac perfecta qidem maximè eſt, qia perfecta virtutis eſt uſus: perfecta autem qia qi eam habet, non ſolum ſetum, ſed cum altero virtute uti poteſt. Qod ipſum & aliâ ratione adfirmat *Ethic. magn. l. 1. c. 34.* & *Eudem. l. 4. c. 1.* Δοκεῖ ἡ δικαιοσύνη τελεία τις ἀρετὴ εἶναι. εἰ γὰρ δίκαια μέν ἐστι ἃ ὁ νόμος κελεύει ποιεῖν, ὁ δὲ νόμος τὰ καλὰ πάσας ἀρετὰς πράττειν, ὁ ἄρα τοῖς καλοῖς νόμοις δικαίοις ἐμμένων, τελείως σπουδαῖος ἂν. ὥστε ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ δικαιοσύνη τελεία τις ἀρετή ἐστιν. *Juſtitia videtur perfecta qadam eſſe virtus. Nam ſi juſta ſunt, qæ lex facere præſcribit, lex autem qæ ex omnibus virtutibus ſunt mandat: qi igitur ex lege juſtitia obtemperat, perfectam nanciſcitur probitatem. Proinde jus & juſtitia virtus qadam perfecta eſt.* qi locus in mendo non uno cubare videtur. Legendúmqe opinor. Ὁ δὲ νόμος τὰ κατὰ π. ἀ. κελεύει. vel πράττειν κελεύει. neqe enim lex ipſa facit, ſed facere jubet. tum noviſſima illa ſic reſtituenda videntur. Ὥστε τελείως σπουδαῖος ὁ δίκαιος. καὶ ἡ δικαιοσύνη τελεία τις ἀρετή ἐστιν. Vide *infrà ad §. 20.*

Ἐὰν ἄρα διαφερώμεθα πρὸς τὰ μέσα] *Si vel res ita minimùm tribuamus* Xylander. *Si vel mentes & affectus in iſtis figamus* Caſavbonus. nevter vocabuli vim ſatìs expreſſit. Verto, *Si ad iſta temerè anxiéqe feramur.* vide *ad l. 9. §. 27.*

Ἐυξαπάτητοι καὶ προπλωτικοὶ καὶ μεταπλωτικοὶ] vide *l. 3. §. 9.* & *l. 5. §. 10.*

§. 11. Οὐκ ἔρχεταί σοι ἐπί σε τὰ πράγματα] vide *ad l. 4. §. 3, 39.* & *l. 9. §. 15.*

Κἀκεῖνα ἀτρεμοῦντα μένει] ista poſt ἔρχῃ interſerenda avtumo: qò dictionis ſeries feliciùs ac faciliùs fluat. Vide *infrà §. 16.*

Οὔτε διώκων, ἄτε φεύγων ὀφθήσῃ] *nec proſeqens, nec fugiens videberis.* i. e. nec proſeqeris ampliùs, nec fugies.

§. 12. Σφαῖρα ψυχῆς αὐτοειδὴς] vide *ad l. 8. §. 48.* & *ad l. 12. §. 3.*

Μήτε ἐκτείνῃται ἐπί τι, μήτε ἔσω συντρέχῃ] Membrum alterum omiſit Xylander. *neqe ad aliqid ſe extendit, neqe ſe contrahit* Caſavbonus. verùm τὸ συντρέχειν nuſqam, opinor, in eo ſignificatu reperitur, & hîc aliud planè ſonat. *nec ad exteriora prominet, nec cum eis intus concurrit,* ſive *conſentit.* qomodo Philo dixit, *de vita Moſ. l. 2.* Συντρέχοντα τοῖς πράγμασιν ὀνόματα ἐξεῦρον. *Nomina rebus concurrentia & conſentanea.* & Plutarchus in *Fabio.* Συνδραμεῖν ἔνια τῶν λογίων πρὸς τὰς τύχας καὶ τὰς πράξεις. *Oracula cum rebus concurriſſe.* Et Cicero *Tuſcul. l. 1. Concurrant omnes plebeji philoſophi.* ut ſit iſtîc τὸ συντρέχειν, idem qod τὸ συνηίειν. *l. 5. §. 26.* cum exterioribus ſive ſenſibus, ſive rerum ſpecie & pompa concurrere & conſentire. vide *l. 2. §. 12.* & *l. 6. §. 13.* & *lib. 7. §. 56. extremâ.*

Μήτε συνιζάνῃ] *neqe ſubſidit* Caſavbonus. qod eſt ὀφιζάνειν potiús. qanqam & συνιζάνειν eo ſenſu qandoqe ſumitur. Ità enim Lucianus *ver. hiſtor. l. 1.* μαλακῶς ἐνδιδόντος τῷ πνεύματος καὶ συνιζάνοντος, *langvente ac ſubſidente vento.* qemadmodum Propertius dixit *Eleg. 8.* ſubſidere ventos. malim tamen cum Xylandro *contrahit ſe,* vel, ſi hoc mavis, *conſidit ac comprimitur.* qomodo συνίζειν καὶ συνθλίβεσθαι conjunxit Philo *de mund. immort. ad l. 4. §. 46.* adductus. & Galenus, Budæo referente, τὸ συνιζῆκὸς τῶν πόρων ἀναπεταννύειν, i. e. *poros compreſſos aperire,* dixit. & Aphrodiſienſis *probl. l. 2. q. 22.* Ἡ λύπη συνίζησιν ποιεῖ γενέσθαι τῶν σωμάτων, διὰ τὴν τῆς ψυχῆς εἴσω ῥοπήν. *Dolor corporis contractionem ſive compreſſionem producit, dum anima ad interiora ſe ſubtrahit.* qod *l. 1. q. 31.* dixerat. Ἡ λύπη πύκνωσιν ἐργάζεται τῶν πόρων. *Triſtitia pororum denſitatem operatur.* Clemens *pædag. l. 2. c. 2.* συνιζηκυίας τῆς κεφαλῆς εἰς τὸ στῆθος. *compreſſo in pectus capite.* Plutarchus *Publicola pag. 103. E.* de figulino opere: Οὐκ ἴσασιν, ἃ προσῆκε πάσχειν πηλὸν ἐν πυρὶ, πυκνοῦσθαι καὶ συνιζάνειν. *Qod lutum in igne ſolet, non eſt ſpiſſatum & conſtrictum.* nec obſtat, qòd τῷ αἴρειν, τὸ συνίζειν opponitur ab Ariſtotele *de reſpir. cap. 9.* ubi de inſectis agens, ἐν αὐτῷ, inqit, τῷ ὑποζώματι, τῷ ἐμφύτῳ πνεύματι αἴροντι καὶ συνίζοντι, συμβαίνει πρὸς τὸν ὑμένα γίνεσθαι τρίψιν. *Cùm enim in ipſo ſepto tranſverſo innatus ſpiritus attollitur & conſidet, accidit ad membranam fieri attritionem.* ſiqidem *compreſſionem* qandam & ibi deſignari, manifeſtum eſt. Zeno avtem referente Galeno, *de dogm. Hip. & Plat. l. 5. c. 1.* τὰ πάθη, *affectus* dixit eſſe ἐπιγιγνομένας ταῖς κρίσεσι συστολὰς καὶ λύσεις, ἐπάρσεις τε, καὶ πλήσεις τῆς ψυχῆς. *ſupervenientes judiciis contractiones, ſolutionéſqe, elationes & caſus animi,* qod noſtri mentem clariſſimè explicat.

Φωτὶ λάμπῃ] lumine illo, de qo Joannes *Evang. c. 1. v. 9.* Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον. *Erat lux illa vera, qæ illuminat omnem hominem venientem in mundum.* ſed alios magìs, alios minús. illuminabat illud & Marcum, etiamſi ſui neſcium; ſicut & Cyrum, etiamſi ſui ignarum robore idem accingebat. Eſajæ *c. 44. v. 5.*

Ὧ, τὴν ἀληθειαν ὁρᾷ] vide *l. 3. §. 14.* & *l. 10. §. 26.*

§. 13. Ὄψεται] *viderit ipſe.* qaſi dicat, qid ad me? nihil ad me. illius, non meâ id intereſt. ità Seneca *de benefic. lib. 2. c. 14. Scio hoc illi non profuturum. ſed qid faciam? rogat, reſiſtere precibus ejus non poſſum. viderit. de ſe, non de me, qeretur.* vide *lib. 5. §. 25.* & *lib. 9. §. 27.* Seneca idem *Epiſt. 71. Si vis beatus eſſe, ſi fide bonâ vir bonus, ſine contemnat te aliqis.* & *Ep. 76. Ad honeſta vadenti contemnendus eſt contemptus iſte.*

Ἐγὼ δὲ ὄψομαι, ἵνα μή τι καταφρονήσεως ἄξιον] Ità capiendum, qod Apoſtolus *Tito c. 2. v. 15.* Μηδείς σου περιφρονείτω. *Nemo te deſpiciat.* & Timotheo *Ep. 1. c. 4. v. 12.* Μηδείς σου τῆς νεότητος καταφρονείτω. *Nemo juventutem tuam contemnat.* qo loco ſic accipiendum ſeqentia docent; qibus monet ut conditionis ſuæ lociqe avtoritatem, vitæ ac converſationis puritate gravitatéqe tueatur. vide *l. 10. §. 32.*

Μισήσει; ὄψεται.] Epictetus *l. 3. c. 18.* Ψέγει σε ὁ δεῖνα; ὄψεται, πῶς ποιεῖ ἴδιον ἔργον. *Vituperat te. Ipſe viderit qemadmodum munus ſuum adminiſtret.* & *c. 10.* Οὐκ ἔδει οὕτω μοι προσενεχθῆναι τὸν ἀδελφόν. ἀ. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐκεῖνος ὄψεται. ἐγὼ δ' ὡς ἂν προσενεχθῇ αὐτὸς, ὡς δεῖ χρήσομαι τοῖς πρὸς ἐκεῖνον. τοῦτο γὰρ ἐμόν ἐστιν. ἐκεῖνο δ' ἀλλότριον. τοῦτο οὐδεὶς κωλύσαι δύναται. ἐκεῖνο κωλύεται. *Non ita me tractare debuit frater. Non: verùm hoc illi cura erit. Ego verò, utcunqe ille me tractavit, officii mei meminero. Hoc enim meum eſt, illud alienum: hoc prohibere nemo poteſt, illud prohibetur.*

Οὐκ ὀνειδιστικῶς] vide *infrà §. 18.* Ambroſius *de Offic. l. 3. cap. 16. Neqe monitio aſpera ſit, neqe objurgatio contumelioſa.* Epictetus *l. 2. c. 12.* Ὁ ὁδηγὸς ὅταν λάβῃ τινὰ πλανώμενον, ἤγαγεν ἐπὶ οἰκίαν τὴν δέουσαν. οὐχὶ καταγελάσας, ἢ λοιδορησάμενος ἀπῆλθε. καὶ σὺ δεῖξον αὐτῷ τὴν ἀλήθειαν, καὶ ὄψει ὅτι ἀκολουθεῖ. μίχρι δ' οὗ ὁ δεικνύης, μὴ ἐκείνῳ καταγέλα, ἀλλὰ

ὐδὲ ὡς καταπιδεικνύμενος ὅτι ἀνέχομαι, ἀλλὰ γνησίως καὶ χρήσως, οἷος ὁ Φωκίων ἐκεῖνος, εἴ γε
a L.12.§.2. μὴ παροπτιεῖτο. τὸ [a] ἔσω γὰρ δεῖ τοιοῦτον εἶναι,
b Inf.§.18. l.6.§.26. καὶ ὑπὸ τῶν θεῶν βλέπεσθαι ἄνθρωπον [b] πρὸς μηδὲν
c L.6.§.27. l.9.§.42. ἀγεννακτικῶς διακειμένον, μηδὲ δεινοπαθοῦντα. [c] τί
* ποιεῖς Mer. γάρ σοι κακὸν, εἰ αὐτὸς νῦν * ποιεῖ τὰ [ἐπὶ] τῇ
d L.4.§.23. Φύσει σοι οἰκεῖον; [d] ἢ δέχῃ τὰ νῦν τῇ τῶν ὅλων Φύσει
e Inf.§.20. l.5.§.8. ξυναίρον, [e] ἄνθρωπος τεταγμένος πρὸς τὸ γένεσθαι δι' ὅτου δὴ τὸ κοινῇ συμφέρον;

f L.4.§.32. §. 14. [f] Ἀλλήλων καταφρονοῦντες, ἀλλήλοις
g L.5.§.5. [g] ἀρεσκεύεσθαι, καὶ ἀλλήλων ὑπερέχειν θέλοντες, ἀλλήλοις ὑποκαπτιλίνουσι.

qe ut qi patientiam oſtentare cupiam, ſed ingenuè, benignè, qo modo Phocion ille, niſi ſi ſimulatè agebat. interiùs enim ità affectum eſſe oportet, ut ipſi Dii videant, hominem eſſe te, qi nihil qicqam indignè ægréve ferat. qid enim tibi mali contigerit, modò qod naturæ tuæ conveniat, id ipſe facias? annon amplecteris, qod univerſi naturæ nunc eſt tempeſtivum, cùm homo ſis ad hoc compoſitus poſitúſque, ut id fieri, qocunqe tandem modo, velis, qod in commune conducat?

§. 14. Qin ſe invicem contemnunt, iidem & ſibi invicem aſſentantur: qíqe ſe invicem tranſcendere cupiunt, ſibi invicem ſe ſubmittunt.

§.15.

ANNOTATIONES.

μᾶλλον ἀισθάνῃ τῆς ἀδυναμίας τῆς σαυτοῦ. *Via dux ſi qem repererit errantem, eum in viam reducit; non deriſo illo, & conviciis onerato, recedit. Tu qoqe ſi demonſtraveris veritatem, videbis eum ſeqi. Qod autem non demonſtraveris, noli deridere illum, ſed imbecillitatem potius agnoſce tuam.*

Οὐδὲ ὡς καταπιδεικνύμενος ὅτι ἀνέχομαι] nè leviſſimum qidem præ me ferens offenſionis ſenſum avt ſignificationem. vel etiam, qaſi patientiam oſtentans meam. vide *infrà ad* §. 18. ὡς ἐν σχολῇ.

Οἷος ὁ Φωκίων] De *Phocione* tria potiſſimùm, qæ huc faciunt, memorabilia reperiuntur. qòd rabulam qendam, qi pro concione dicentem interpellaverat, oratione prolixâ in ſe debacchantem placidiſſimè ſuſtinuit, ad dictionis ſeriem qam priùs inchoaverat ità reverſus, acſi nihil qicqam vel ab illo dictum, vel à ſe avditum, animadverſúmve fuiſſet. refert Plutarchus in *præcept. polit.* qòd cùm ad mortem duceretur, obviúſqe qidam, poſt convicia multa fruſtrà effuſa, cùm ipſe nullus attenderet, etiam in faciem ei tandem expuiſſet, ad magiſtratus converſus, illud tantummodo dixerit, ὦ παύσει τις τοῦτον ἀτιμωροῦντα; *Non compeſcet iſtum aliqis indecorè ſe gerentem?* Plutarchus in *Apophth* & in *Phoc.* qòd filio morti jam proximus, illud unicum in mandatis dedit, μηδὲν Ἀθηναίοις μνησικακῆσαι. *nè qid eorum meminiſſet, qa adverſus ipſum Athenienſes iniqè egerant.* Plutarchus *ibidem.* id qod Ælianus havd pavlò ἐμφατικώτερον extuliſſe perhibet *l.* 12. §. 49. per amicos, qi morienti aderant, filio mandâſſe, μηδὲν Ἀθηναίοις μνησικακήσειν ὑπὲρ τῆς παρ' αὐτῶν φιλοτιμίας, ἧς νῦν πίνει. *Ne cum injuria memoria rependat Athenienſibus hanc propinationem, qam ego nunc bibo.* qaſi poculum illud cicutâ temperatum, non alio loco haberet, qàm poculum qod in amicitiæ ſocietatiſqe mutuæ argumentum propinari atqe exhiberi ſolet. Unde Theodoreto lucem fœnerari havd piguerit: qi *Therapevt. l.* 3. *Tom.* IV. *pag.* 519. *C.* Platonem ait in rebus religionem ſpectantibus ad ritus receptos ſe attemperâſſe, τὴν Ἀθηναίων φιλοτησίαν ὀρθοδόξατα, καὶ τὸ τῷ Σωκράτει προσενεχθὲν ὀφειλόμενον κώνειον. *Propinationem, ut apparet, metuentem, & porrectam Socrati cicutam reformidantem.* in qo loco vertendo Acciaolus interpres dictionis venuſtatem corrupit planè, dum ſic reddit; *timens nè Athenienſium gratiâ benevolentiâqe excideret*; dum φιλοτησίας ſignificatum non animadvertit. id avtem optimè explicabit nobis Gregorius Nazianzenus qi *ad Philagr. Ep.* 58. Socratem ait temperaturæ ejuſdem poculum hilariter admodum excepiſſe, ὥσπερ ὐκ ἐπὶ θανάτῳ δεχόμενον, ἀλλὰ φιλοτησίας προπινόμενον. *Perinde ac non letale poculum acciperet, ſed propinando amicos ad potandum invitaret.* Qin & Socratem eâ ipſâ voce uſum, morti jam propinqum, refert Ælianus *l.* 1. *c.* 16. cùm enim ab Apollodoro miſſas, in qibus honorificentiùs efferretur, veſtes pretioſas recuſâſſet: Falli multùm ajebat Apollodorum, ἴσχυε αὐτὸς πιπίσκειν, ὅτι μετὰ τὴν ἐξ Ἀθηναίων φιλοτησίαν, κατὰ τὸ τοῦ Φαρμάκου πόμα, ἴτι ὄντως ὄψεται Σωκράτη. *Si ſperavit, poſt propinationem ab Athenienſibus factam, & veneni abſorptionem ſe adhuc viſurum eſſe Socratem.* Adjici poteſt his illud, non Socratis apud Platonem, utì memoriâ lapſus Cœlius Secundus in *theſavro* prodidit, ſed Theramenis apud Ciceronem *Tuſcul. l.* 1. qi *cùm conjectus in carcerem triginta juſſu tyrannorum, venenum ut ſitiens obbibiſſet, reliqum ſic è poculo ejecit, ut id reſonaret; qo ſonitu reddito, ridens, Propino, inqit, hoc pulcro Critiæ; qi in eum fuit teterrimus. Graci enim in conviviis ſolent nominare, cui poculum tradituri ſint.* (habes, Cicerone clariſſimè exponente, qid ſit ἡ φιλοτησία.) *luſit vir egregius extremo ſpiritu, verèqe ei, qi venenum præbuerat, mortem eſt auguratus, qa brevi conſecuta eſt.* Secius pavlò Xenophon retulit *Hellenic. l.* 2. *p.* 470. *C.* Τὸ λειπόμενον (τῷ πανίῳ) ἀποκαθαίρασα εἰπεῖν Κριτίᾳ τῷδ' ἔφη τῷ καλῷ. *Qod reliqum erat in poculo ſic ipſum ejeciſſe, ut reſonaret, ſimulqe dixiſſe: hoc pulcro illi Critiæ propinatum eſto.* falſus interim Eraſmus *Apobth. l.* 6. *var. miſt. dict.* 238. qi Æliani relationem *hiſt. var. l.* 9. *c.* 21. dum negligentiùs percurrit, Theramenem è triginta tyrannis fuiſſe ratus eſt. Sed ut ad Phocionem redeamus. noviſſimum hujus illud, opinor, reſpexit Marcus; eò magis qia ſubjicit, εἴ γε μὴ προσεποιεῖτο, *niſi ſi ſimulatè agebat*, ſicut & *infrà* §. 18. Ἐὰν γνήσιον ᾖ καὶ μὴ σεσυρός. *Si genuina fuerit, non perſonata & fucata*, ambigua eſt enim illa Phocionis dictio: potéſtqe etiam παρασμὸν ſatìs aculeatum & mordacem continere, Athenienſem populum ejuſmodi poculis amicos ſuos excipientem, & indiciis ejuſmodi ſuam erga illos benevolentiam obſignantem notantis. qomodo Theopompus *hiſt. l.* 38. de Clearcho Heracleotarum tyranno, ὃς τοῖς πλείστοις ἐδίδου κώνειον πιεῖν, *qi cicutâ propinatâ qamplurimos ſuſtulerat*, Ἐπειδὴ δὲ πᾶσιν ἔγνωσαν τὴν τοῦ φαρμάκου ταύτην φιλοτησίαν, ὑπεροράσαν τῶν οἰκείων, πρὶν φαγεῖν πήγανον. *Qum verò innotuiſſet omnibus propinandi hujus veneni amoris ſpecie ſevus tyranni mos, priuſqam ex ædibus progrederentur, eſu ruta ſibi caviſſe.* Athenæus *Dipnoſoph. l.* 3. *pag.* 85. *B.* Luſit pariter Libanius emaculandus obiter, *Declamat.* 11. ubi paraſitus, fratre ad vitam philoſophicam deſciſcente, vitæ pertæſus, Δότε μοι, inqit, προσενεγκεῖν φιλοτησίαν ἡ τύχη. lego, Δόξε μοι, προπίνειν φιλοτησίαν τῇ τύχῃ. *Concedite mihi, ut liceat fortuna benevolentia poculum propinare.* hoc eſt, ut cicutam bibere licitum ſit? qo me vitâ eximam. vide *ad l.* 10. §. 11. De Phocione verò præclarum ac diſertum habetur Valerii Maximi elogium, qo ſuſpicionem iſtam, qam Marci verba ſuſcitare poſſint, ab eodem amolitur. *l.* 3. *c.* 8. *Placidi & miſericordes, & liberales, omniqe ſuavitate temperati mores Phocionis, qos optimè profectò conſenſus omnium bonitatis cognomine decorandos cenſuit. itaqe conſtantia, qa naturâ rigidior videbatur, lenis è manſueto pectore fluxit.*

Ἔσω γὰρ δεῖ τοιοῦτον εἶναι] qod Pſalmes *Pſal.* 51. *v.* 6. *in præcordiis.* Apoſtolus *ad Rom. cap.* 2. *v.* 28. οὐκ ἐν τῷ φανερῷ, ἀλλ' ἐν τῷ κρυπτῷ. *non in propatulo, ſed in occulto*, contrà qàm hypocritis ſolenne eſt, qi μόρφωσιν, *formam*, pietatis & patientiæ externam gerunt, cùm δύναμιν, *vim*, utriuſqe internam nullam habeant. Idem *ad Timoth. Ep.* 2. *c.* 3. *v.* 5.

Καὶ ὑπὸ θεῶν βλέπεσθαι] Intus oportet iſtiuſmodi eſſe, ubi Deus ipſe, qalis ſis, videt; qi non ſpeciem externam, ſed cordis habitum intuetur. *Hiſt. Reg. l.* 1. *c.* 16. *v.* 7. Ὁ θεὸς οὐκ ἀγνοεῖ δὲ πῶς τὸν ἑκάστου διάθεσιν καὶ φύσιν, ὥτε δὴ ψυχῆς μᾶλλον ἢ σώματος διεσθάνεσθαι πεφυκώς. *Deus non ignorat cujuſqe ingenium & naturam, ut qi animam ſuapte naturâ magis qàm corpus ſentiat.* Plutarchus *de tard. num. vindict. p.* 562. *D.* Hoc eſt, qod in pagina ſacra toties occurrit, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, *in Dei conſpectu.* Ad qod Lucæ *Evang. c.* 1. *v.* 6. de Zacharia ſacerdote ac conjuge illius uſurpatum, Ambroſius. *Multi hominibus juſti videntur; pauci Deo. aliter enim hominibus, & aliter Deo: hominibus ſecundum faciem & ſpeciem externam; Deo ſecundum veritatem & virtutem internam.* Epictetus *l.* 2. *c.* 18. Θέλησον ἀρέσαι αὐτὸς ποτε σεαυτῷ. Θέλησον καλὸς φανῆναι τῷ θεῷ. ἐπιθύμησον καθαρὸς μετὰ καθαρᾶ συνεῖναι γενέσθαι, καὶ μετὰ τοῦ θεοῦ. *Velis tandem ipſe placere tibi, velis pulcer videri Deo? deſiderato purus cum teipſo puro eſſe, & cum Deo.*

Τί γάρ σοι κακὸν, εἰ αὐτὸς τῶν ποιεῖ τὸ ἐπὶ τῇ φύσει σου οἰκεῖον] τὸ ἐπὶ illud forſan inducendum fuerit. aſſentior avtem Merico Caſavbono ποιεῖς legenti. *qid tibi indè mali accedit, ſi qod natura tua eſt conſentaneum ipſe facis?*

Τῇ τῶν ὅλων φύσει ξυναίρον] vide *l.* 4. §. 23.

Τεταγμένον πρὸς τὸ γίνεσθαι δι' ὅτου δὴ τὸ κοινῇ συμφέρον] duriuſcula ſyntaxis, qam interpretes vix aſſecuti videntur. *eo deſtinatus, ut communi utilitati inſervias* Xylander. *deſignatus eſſe qod & qomodo poſtulabit commune bonum* Caſavbonus. ut orationem defectam opinatus videatur. Verùm non hoc eſt qod Marcus voluit. *homo*, inqit, *ad hoc compoſitus & aptus, ut id fiat, qocunqe tandem modo, qod in commune expedit.* ità τὸ τάττεσθαι & τετάχθαι uſurpant creberrimè & Marcus & Epictetus. aliter tamen pavlò Caſavbonus *ad Perſ. Sat.* 3. *v.* 72. qi τεταγμένος hîc vult eſſe qod Perſio *locatus.* Idem γενέσθαι legit pro γίνεσθαι. Verùm id ſenſum nihil mutat.

§. 14. Ἀλλήλων καταφρονοῦντες] notat diverſa & inconſtantia hominum ingenia, qi ſe invicem modò deſpiciunt, modò ſuſpiciunt, modò ſibi invicem arrogantiſſimè imperant, modò rurſus abjectiſſimè inſerviunt. vide *ad l.* 4. §. 32.

Ἀρεσκεύονται] ἀρεσκεύειν qid ſit vide *ad l.* 5. §. 5.

Ὑποκαπτιλίνουσιν] hoc eſt Svidâ interprete, ὑποκάτω κάθηται,

§. 15. Qàm putidus & insincerus est, qi dicit, *Ego simpliciter tecum agere statui.* qid facis, mi homo? qid prædicere opus est? res ipsa appareat, fronti inscriptam statim oportuit vocem hanc, in oculis ipsis relucere statim, qomodo animus se habeat: sicut in amantis oculo cuncta statim dignoscit amasius. talem planè verum simplicem bonúmqe oportet esse, qalis is qi hircum olet; ut qi astiterit, simulac accesserit, velit, nolit ipse, protinus persentiscat. simplicitatis verò affectatio tortuosa est.

§. 15. [illegible] ὁ λέγων, ἐγὼ πρᾴως ἀνεπιτηδεύτως πρᾶγμα φέρειν; τί ποιεῖς ἄνθρωπε; ἔστι δὲ δεῖ πρόλογον. * αὐτὸ φανήσεται. a ἐπὶ ξ * ἀυτὸ f. μετώπῳ γεγράφθαι ὀφείλει εὐθὺς ἡ φωνή. * τοιοῦτον ἔχει, εὐθὺς ἐν τοῖς ὄμμασιν ἰσχύει. ὡς τῶν ἐρασῶν ἐν τῷ βλέμματι πάντα ἐλθὼν γνωρίζει ὁ ἐράμενος. τοιοῦτον ὅλως δεῖ τὸ ἁπλοῦν καὶ ἀγαθὸν εἶναι, b ὅπερ γεράσωνα, ἵνα c ὁ ἐντυγχάνων, ἅμα τῷ προσελθεῖν, θαλάττης, ἄνθη). ἐπιτήδευσις δὲ ἁπλότητος * σκαλμή ἐστιν. a *L.*7.§.60. * ὁποῖον f. vel, τ. ἔχει; b *L.*5.§.28. c *L.*5.§.6. * σκαλανή Xyl. σκαιά Boot. σκαμβή Sal.

ANNOTATIONES.

θηλαι, *inferiis confidunt, accumbunt.* metaphora ab eis qi ad mensam aliis priorem ac superiorem locum concedunt. Subjungit Svidas ex avtore incerto: Κληθεὶς εἰς ἑστίασιν ὑποκατακλίσεται πάντων καταφρονηθείς, ὡς παῖς ἔτι τὴν ἡλικίαν. *Vocatus ad convivium, cedet ac se submittet omnibus, ab omnibus contemptus, ut adhuc astute pueri praditus.* at Plato *Polit. lib.* 1. ὑποκαθκλίνεσθαι ἀλλήλοις, uti Marcus istîc, significatu laxiore dixit, ἀντὶ τοῦ ὑπείκειν ἀλλήλοις, pro *sibi invicem concedere*, uti ipse *ibidem* se explicat, vel *submittere se* potiùs, si Marci mentem attendamus.

§. 15. Ἀυτῇ φανήσεται] *res ipsa indicabit.* Xylander. ad verbum, *ibi apparebit.* ubi scilicet ad rem ipsam ventum fuerit. qod Architecton Athenienfis, ὡς ἔτος εἴρηκεν, ἐγὼ ποιήσω, *uti hic dixit, ego faciam.* & Evripides.

Φεῦ φεῦ τὸ μὴ τὰ πράγματ' ἀνθρώποις ἔχειν
Φωνήν. ---
Hev, qod res ipsa vocem neutiqam obtinent.

Plutarchus in *præcept. polit.* vel qid si ἀυτῇ istîc pro ἀυτόθι, hoc est, *illico, confestim* sumatur? affectus istiusmodi statim se prodet. Verùm subit animum suspicio, fuisse, ἀυτὸ φανήσεται. *illud ipsum apparebit*; citra sermonem ullum se prodet. qod & seqentia confirmare videntur. Allusum videtur ad proverbium, qod συντόμως καὶ ἀλληγορικῶς (in adagiis nimirum usu communi tritis solenne hoc) efferri solet, Ἀυτὸ δείξει. atque ità Plato in *Theæteto* deprehenditur extulisse: Et ex Platone Aristænetus (si avtoris nomen id, qod Josias Mercerus ambigit) *l.* 1. *Ep.* 4. cæterùm Aristophanes in Lysistrata integrum exhibuit,

Τ' ἔργον τάχ' ἀυτὸ δείξει.

Atqe hoc est qod Svidas voluit, ubi dixit, Ἀυτὸ δείξει. παροιμία. ἐλλείπει τὸ ἔργον. *Ipsa res demonstrabit, indicabit. Proverbium deest*, supplenda scilicet *vox* ἔργον. nam qod Mavssacus in *Dissert. Critic.* ἔργον censet apud Svidam eò loci idem esse, qod est Hesychio in *præfat.* ὑπόθεσις. qo loco Diogenianum ait τὰς πλείους τῶν παροιμιῶν ψιλῶς. καὶ ἄνευ τῶν ὑποθέσεων τεθεικέναι. à Svidæ mente dubio procul qàm longissimè aberravit. Idem forsan & cum Svida voluit Hesychius, ubi ἀυτὸ δείξει dixit esse παροιμίαν ἴξω τοῦ ἐπιλόγου εἰρημένην. *paræmiam qa sine epilogo*, sive *extrema parte sui enunciatur.* qanqam nefcius non sum, posse *epilogi* nomine subjunctam sive adjectam orationem aliqam intelligi, qæ paroemiæ rationem explicationémqe contineat. Verùm τὸ ἔργον apud Svidam pro *hypothesi* sumi, nemo qisqam, opinor, καὶ πῶς ὁλοχερῶς μόνον πεῖσαι, (ut cum Marco nostro loqar) Mavssaco concesserit.

Ἐπὶ τῷ μετώπῳ γεγράφθαι] ὡς ἐυθὺς συναμφοτέρους τὴν τῆς ψυχῆς ἀρετὴν δι' ἀυτοῦ. *Ut in illa animi virtus statim comparet.* ut Galeanus loqitur *hortator. c.* 3. *Frons hominis tristitiæ, hilaritatis, clementiæ, severitatis index.* Plinius *lib.* 11. *c.* 37. Cicero *Antonio* inter eas *ad Atticum l.* 14. *Ep.* 15. *Qid mecum per literas agis? unam ob cavssam mallem coram egisses. non enim solum ex oratione, sed etiam ex vultu, & oculis, & fronte (ut ajunt) meum erga te amorem perspicere potuisses.* Achilles an Neoptolemus Ennianus à Gellio *l.* 19. *c.* 8. laudatus, *Eo ingenio natus sum; amicitiam atqe inimicitiam in fronte* (sive, *in frontem*, ut Nonius) *promptam gero.* vide *l.* 1.§.14. & *l.*7.§.60.

Τοιοῦτον ἔχει ἐυθὺς ἐν τοῖς ὄμμασιν ἰξίχνει] Ità continuatim exhibet Luigdunensis. nam Basilienfis post ἔχει comma interserit. interpretes qi legerint, avt qid secuti fuerint, havd est facilè conjectu, forsan ἑαυτὸν ἔχει, ἐυθὺς ἐν τ. ὀ. ἐ. *qomodo se habeat, statim in oculis extat.* vel, τοιοῦτον ἔχει; ἐυθὺς, &c. *ità se habet, in oculis extat statim.* forsan avtem, τοιοῦτον ἔχον, sive εἶναι, ἐυθὺς, &c. *talem esse*, sive, *sic affectum esse, in oculis se statim prodit.*

--- *in vultu pignora mentis habet.*

ut Naso *art. l.* 2. & apud Æschylum Clytemnestræ Agamemnon, sed specie fallâ deceptus,

Ἐυ γὰρ φρονοῦσης ὄμμα σου καθηγεῖται,
Nam prodit oculus esse te affectum probè.

oculi enim *sunt animi indices.* Cicero *de Orat. perfect. Ut imago est animi vultus, sic indices oculi.* Idémqe *de log. l.* 1. *Natura speciem ità formavit oris, ut in ea penitus reconditos mores effingeret. nam & oculi nimis arguti, qemadmodum animis affecti simus, loquuntur. & is, qi appellatur vultus, qi nullo in animante esse prater hominem potest, indicat mores.* Ambrosius *Hexam. l.* 6. *c.* 9. *Imago qadam animi loqitur in vultu.* Evnapius in *Maximo pag.* 67. Τὰς δὲ ὁρμὰς τῆς ψυχῆς διεδήλωσε τὰ ὄμματα. *Ingenii velocis vigor atqe agilitas ex oculis elucebat.* unde & qidam *oculos animi portas* qasdam dixere. Admantius *physiognom. lib.* 1. *cap.* 1. ὥσπερ διὰ πυλῶν τούτων ἡ ψυχὴ διαφαίνεται. Alii *fenestras* per qas mens non prospicit tantùm, sed se prodit qoqe; & per qas motus atqe affectus animi transluicent qodammodo. Lactantius *de opific. Dei c.* 8. *Mens est qa per oculos ea, qa sunt opposita transpicit, qasi per fenestras lucente vitro aut speculari lapide obductas. Et idcircò mens & voluntas ex oculis sape dignoscitur.* & *c.* 9. *Mens oculis tanqam fenestris utitur.* & Salvianus *de providen. l.* 3. *c.* 7. *Sciens fenestras qodammodo esse nostrarum mentium lumen oculorum.* Seneca *de benefic. l.* 2. *c.* 2. *Qi tam paratè fecit, non est dubium qin libenter faciat. itaqe latus facit, & induit sibi animi sui vultum.* atqe hoc est φαιδρύνειν ἑαυτὸν ἀπλόης. ut Marcus *l.*7.§.31.

Ὡς τῶν ἐρασῶν βλέμμασι] Tibullus *l.* 1. *Eleg.* 9.

Non ego celari possim, qid nutus amantis,
Qidve ferant miti lenia verba sono.

Qò spectant & illa Æschyli in *Toxotid.* apud Plutarchum *de profect. indic.* & in *amator.* & apud Antigonum *de mirab. narras.* 127. restituente Salmasio *in Solin.*

Ἄδην μὲν ἀγνῶς παρθένοις γαμηλίοις
Λίκμησεν ἀγρίκτῃ βλεμμάτων βίᾳ βολή.
Νέας γυναικὸς δ' ὥς με μὴ λάθῃ φλέγων
Ὀφθαλμὸς, ὅστις ἀνδρὸς ἢ γεγευμένης.
Ἔχω δὲ τούτων θυμὸν ἱππογνώμονα.
Ritu puellis nuptiali expertibus
Immotus oculus in terram defigitur.
Nec me puella lumina exardentia
Fallant, experta si qa jam fuerit virum.
Animus mihi ista discernendi gnarus est.

Nec fefellerunt, qi *amorem* dixere non magis qàm vinum avt ignem posse celari. Antiphanes apud Athenæum *l.* 2.

--- κρύψαι, Φειδία.
Ἅπαντα τἄλλα τις δύναιτ' ἂν πλὴν δυοῖν,
Οἴνου τε πίνων, εἰς ἐρωτά τ' ἐμπεσών.
Ἀμφότερα μηνύει γὰρ ἀπὸ τῶν βλεμμάτων,
Καὶ τῶν λόγων τ' ἂν ὥσε τὰς ἀρνουμένας
Μάλιστα ταῦτα καταφανεῖς πολλοῖς ποιεῖν.

[ubi nihil opus cum Casavbono in senario penultimo pro τ' ἂν, ταῦθ' rescribere.]

--- *celare, Phidia,*
Prater duo aliqis reliqa possit omnia,
Amore captus si sit, avt sit ebrius.
Oculis ab ipsis etenim utrumqe proditur,
Itémqe verbis; ut negare qi volunt,
Ista evidenter arguant mendacii.

Henricus Stephanus. Cui affine est, qod Petrus Victorius *var. lect. l.* 18. *c.* 23. pervulgatam esse apud suos vocem, *Amorem tussimqe celari non posse.* de igne idem Naso *Ep.* 12. ubi Medea Jasoni amorem suum exprobans;

Perfide, sensisti. qis enim bene celet amorem?
Eminet indicio prodita flamma suo.

Et Helenæ Paris *Epist.* 15.

Sed mulè dissimulo. qis enim celaverit ignem,
Lumine qi semper proditur ipse suo?

Et ibidem.

Qà licet & possum luctor celare furorem:
Sed tamen apparet dissimulatus amor.

Statius *Achill. lib.* 1.

Nec latet haustus amor; sed fax vibrata medullis,
In vultus atqe ora redit, lucémqe genarum
Tingit. —

Γράφουσα] Vide *ad lib.* 5. §. 28.

Ἐπιτήδευσις δὲ ἁπλότητος] *Affectatio simplicitatis*, qâ qis simplex aliis videri studet, sive pro simplici se venditat. Dionysius Halicarnasseus *in arte.* Ὁ γὰρ ὄγκος καὶ τὸ ἐξ ἐπιτηδεύσεως ἅπαν, ἀνηθοποίητον. *Fastus, & omne affectatum incompositum.* Gregorius Nazianzenus *Epist.* 16. ad Evsebium. Οὐ φίλον μοι τὸ τεχνικόν. *Artificium mihi non placet.* Οὐ γὰρ φιλεῖ συγγίνεσθαι φαντασία τε καὶ ἀλήθεια. *Qod imane, ac specie tenus est cum rei veritate esse non potest.* Synesius *de regno pag.* 14. *C.* Itaqe Tatianus *adv. Græc. pag.* 165. ait scriptis propheticis fidem habuisse, Διά τε τῶν λέξεων τὸ ἄτεχνον, καὶ τῶν εἰκότων τὸ ἀνεπιτήδευτον, καὶ τῆς τῶν ποιήσεως τὸ ἀνεπιτήδευτον. *Qod stylus non esset phaleratus, nec ulla scriptorum affectatio, & sermo nusqam obscurus, &c.*

Σκαλμή ἐστιν] obturbat istud σκαλμή. Σκαλμὴ Pollucі *lib.*

ἡδέν ἐστιν αἴσχιον λυκοφιλίας. πάντων μάλιστα τοῦτο φεῦγε. ὁ ἀγαθὸς, καὶ [a] ἁπλοῦς, καὶ εὐμενὴς, ἐν τοῖς ὄμμασιν ἔχειν ταῦτα, καὶ ἀ λανθάνει.

a L. 7. §. 31.

§. 16. Κάλλιστα [*] ζῆν, [b] δύναμις αὕτη ἐν τῇ ψυχῇ, ἐὰν [c] πρὸς τὰ ἀδιάφορα ἀδιαφορῇ. ἀδιαφορήσει δέ, ἐὰν [d] ἕκαστον αὐτῶν θεωρῇ διηρημένως καὶ ἐλικῶς. καὶ μεμνημένος, ὅτι [e] οὐδὲν αὐτῶν ἐπιβλήψιν πρὸς αὐτὸ ἡμῖν ἐμποιεῖ, [f] οὐδὲ ἔρχεται ἐφ' ἡμᾶς. ἀλλὰ [g] τὰ μὲν ἀτρεμεῖ. [h] ἡμεῖς δέ ἐσμεν, οἱ περὶ πρὸς τὰ κρίσεις γεννῶντες, καὶ οἷον γράφοντες ἑαυτοῖς [i] ἐξὸν μὲν μὴ γράφειν, k ἐξὸν δὲ κἂν πὸ λάθῃ, εὐθὺς ἐξαλεῖψαι. ὅτι [l] ὀλίγα χρόνα ἔσαι ἡ τοιαύτη πρόνοια, καὶ λοιπὸν πᾶσα [m] ὁ βίος. τί μέντοι δύσκολον καλῶς ἔχειν πρᾶγμα; [m] εἰ μὲν γὰρ κατὰ φύσιν ἐστὶ, χαῖρε αὐτοῖς, καὶ ῥάδια [*] ἔσται σοι. εἰ δὲ παρὰ φύσιν, [n] ζήτει τί ἐστὶ σοι κατὰ τὴν σὴν φύσιν, καὶ [o] δίωκε τοῦτο ἀπευθύς, κἂν ἄδοξον

§. 16. Optimè vivendi facultas hæc eſt in anima ſita, ſi adverſùs res indifferentes indifferenter ſe habeat. indifferenter avtem ſe habebit, ſi diviſim & integrè earum unamqamqe conſideraverit, ſimúlqe recordatus fuerit, qòd nihil horum cogere nos poteſt, ut hoc vel illud de ipſo opinemur; nec accedit ad nos, ſed qieſcit; nos avtem ſumus, qi judicia de his proferimus atqe nobis ipſis inſcribimus, cùm nec inſcribere in nobis ſitum ſit, & ſi clanculum irrepſerint, ſtatim obliterare: qódqe ad breve admodum tempus opus futurum eſt cavtelâ hac; tum vita terminabitur. ecqid eſt avtem in his difficile? ſiqidem enim naturæ congrua ſunt, eis oblecta te, & facilia futura ſunt. ſin præter naturam, inveſtiga, qid ſit naturæ tuæ congruum, & ad hoc te accinge, etiamſi minus glorioſum

amicitiâ lupinâ nihil eſt fœdius. hoc omnium maximè fugias. vir bonus, ſimplex, benevolus ità in oculis gerit hæc, ut nevtiqam lateat.

b L. 7. §. 31. l. 8. §. 8. Sup. §. 9. c L. 2. §. 11, l. 6. §. 32 l. 9. §. 1. d Sup. §. 2. e L. 9. §. 15. f Sup. §. 11. g L. 4. §. 3. h L. 5. §. 19. i L. 6. §. 52. k L. 5. §. 2. l L. 10. §. 11. 15. m L. 8. §. 26. l. 10. §. 33. n L. 10. §. 2. o L. 4. §. 12. l. 5. §. 3.

ANNOTATIONES.

10. c. 38. ex Sophocle, *enſis* nomen barbarum; *Thracum* A ſcilicet *peculiaris:* qod ex Heſychio diſcimus. Verùm id iſtic qid velit, nullus aſſeqor. Xylander σκαληνὴ, qomodo Plutarchus ὁδὸν σκαληνὴν vocat, vertitqe, *inſidia tecta.* Sed & alicubi Epiphanius, μηδὲν ὀρθὸν, ἀλλὰ πάντα σκαληνά. *rectum nihil, ſed obliqa cuncta.* D. Bootius vult σκαιὰ, *ſcæva, ſiniſtra.* Mericus Caſavbonus *nullo modo laudabilis.* ità qid legerit, incertum eſt. Verùm clariſſimus Salmaſius *Omnino,* inqit, *reſcribendum* σκαμβή ἐσι. Proverbium eſt Græcum, Σκαμβὸν ξύλον εὐθὺν ὀρθόν. *Lignum tortum, nunqam rectum.* (Habes apud Svidam, & Apoſtolium proverb. 1801.) Latini hoc nomen etiam ſuum uſu fecerunt. unde apud Svetonium *Othon. c.* 12. *Scambus, & malè pedatus.* Rem nimirùm ipſam acu tetigit. nec qæſitu ulteriùs opus. Σκαμβή, διεστραμμένη. Σκαμβή; *diſtorta, prava, obliqè ingrediens, torta.* Svidas. qid ſi locum hunc Marci ob oculos habuit.

Οὐδὲν ἐστιν αἴσχιον λυκοφιλίας] λυκοφιλία qid ſit, neſcium ſe fatetur Xylander. Explicabit ex Ælio Dionyſio Eyſtathius *ad Il.* κ' ex Menandro Dionyſius. Λυκοφιλίαν, ἀντὶ τοῦ ὑπόπτως, ὑπούλως. *ſuſpectè, ſubdolè.* Menander,

Λυκοφίλιοι μέν εἰσιν αἱ διαλλαγαί.
Suſpecta pax hæc, tanqam amicitia eſt lupi.

Grotius. Explicabit Plato, in *Epiſt.* 2. *ad Dionyſium datâ:* Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, inqit, ταύτῃ γενόμενα τὴν ἐμὴν καὶ τὴν λυκοφιλίαν καὶ ἀκοινωνησίαν διὰ σὲ ἀπειργάσατο. *Hæc avtem ſic geſta, tuam mecum amicitiam lupinam diremit, nóſqe tuâ culpâ diſſociabiles reddidit.* Et Platonem imitatus, Cornelius Epiſcopus Romanus, *Epiſt. ad Fabium Antioch.* apud Evſebium *l.* 6 *c.* 43. de Novato. Οὗτοι οἱ ἄνδρες κατανοήσαντες αὐτὸν, καὶ καταφωράσαντες τὴν ἐν αὐτῷ πανουργίαν τε καὶ παλιμβολίαν, τάς τε ἐπιορκίας καὶ ψευδολογίας, καὶ τὴν ἀκοινωνησίαν αὐτοῦ καὶ λυκοφιλίαν. *Viri iſti illum obſervantes, & deprehenſâ hominis aſtutiâ & verſutiâ, perjuriiſqe & mendaciis, affectu diſſociabili, & lupinâ,* ſive *veteratoriâ, amicitiâ.* Λυκοφιλίαν καὶ ἀκοινωνησίαν conjunxit; qemadmodum & Plato, cujus codices hinc corrigendi: & pro ἀκοινωνησίαν, qod eſt πάμπαν φαύλη, legendum ἀκοινωνησίαν. qa voce uſus eſt & Ariſtoteles *polit. l.* 2. *c.* 3. Alluditur hoc vocabuli ad apologum de induciis ſive fœderibus, qæ cum ovibus lupi aliqando inire volebant, canibus gregis cuſtodibus obſidum loco ſibi traditis, qorum loco ſcilicet catulos ſuos ipſi darent, qò liberiùs deinceps graſſarentur in greges. Eum Samiis narrâſſe primò Æſopum, cùm is à Crœſo poſceretur, avtor eſt Maximus Planudes in *vit. Æſop.* recitâſſe denuo Athenienſibus Demoſthenem, cùm ab Alexandro (non ut Svidas, ab Antipatro) ipſe cum oratoribus aliis B depoſceretur, refert Plutarchus in *Demoſth.* eundem παρρησιαστικῶς extulit exhibuitqe Libanius in *progymnaſm. fab.* 1. pro eo avtem qod λυκοφιλίαν Marcus, ἀλωπεκὴν φιλίαν dixit Leo Imperator ſapientiſſimus dictus in *oraculis* ſuis.

Ἀλωπεκὴν ὑποκριθεὶς τὴν φιλίαν,
Καὶ μακροθύμως χαλινόσας τὴν φρένα,
Ὡς πρέσβυς ἄγαν καὶ πολιός τις ἐχέφρων.
Vulpinâ amicum mente ſimulans ſubdolè,
Patienter ingenium cohibens, ut fræno inſitum,
Sicut ſenex valde & canus ſapientiâ.

vide Joannem Rutgerſium *var. lect. l.* 5. *c.* 8.

§. 16. Κάλλιστα δὲ ζῆν] f. διαζῆν. eſt enim novi argumenti exordium.

Ἐὰν ἕκαστον αὐτῶν θεωρῇ διηρημένως] vide *ſuprà* §. 2. & *l.* 3. §. 11.

Οὐδὲν αὐτῶν ὑπόληψιν περὶ αὐτὸ ἡμῖν ἐμποιεῖ] Vide *ſuprà* §. 11. & *lib.* 9. §. 15.

Εὐθὺς ἐξαλεῖψαι] Vide *l.* 8. §. 47.

Ὀλίγα χρόνα ἔσαι] Vide *l.* 10. §. 11, 15.

Χαῖρε αὐτοῖς καὶ ῥάδια ἔσαι σοι] ἔσαι forſan. Ità Joannes *Epiſt.* 1. *c.* 5. *v.* 3. Αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ βαρεῖαι οὐκ εἰσίν. *Præcepta ejus non ſunt gravia.* Vide *l.* 8. §. 26. & *l.* 10. §. 33.

Ἐπὶ τοῦτο σπεῦδε, κἂν ἄδοξον ᾖ] Hoc eſt qod Pythagoras, Κἂν ποιῶν μέλλῃς ἀδοξεῖν. *Etiamſi hoc faciens minus glorioſus ſis futurus.* Vide *ad l.* 9. §. 18. Baſilius Cæſar. *Orat.* 24. *pag.* 583. *C.* & ex eodem Simeon Magiſter *Orat.* 1. Οὐκ ἔστι δὲ μᾶλλον φευκτέον εἴη τῷ σωφρονοῦντι, τοῦ πρὸς δόξαν ζῆν, καὶ τὰ τοῖς πολλοῖς δοκοῦντα περισκοπεῖν, καὶ μὴ τὸν ὀρθὸν λόγον ἡγεμόνα ποιεῖσθαι τοῦ βίου, ὅστις καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἀντιλέγειν, κἂν ἀδοξεῖν, καὶ κινδυνεύειν ὑπὲρ τοῦ καλοῦ δέῃ, μηδὲν αἱρεῖσθαι τῶν ὀρθῶς ἐγνωσμένων παραιτεῖσθαι. *Non eſt aliud qicqam aqè fugiendum ſapienti atqe gloriæ ſtudere, & ea qærere qa multitudini placeant, & rationem vitæ ducem non rectam habere. Ex qo omnibus pariter hominibus honeſti gratia reſiſtere: præterea ignominiam, labores, periculáqe ſubire: neqe ab iis, qa recta eſſe cognoſcimus, ullo modo diſcedere fas erit.* Epictetus item *enchir. c.* 34. Ὅταν τι διαγνοὺς ὅτι ποιητέον ἐστί, ποιῇς, μηδέποτε φύγῃς ὀφθῆναι πράσσων αὐτὸ, κἂν ἀλλοῖόν τι οἱ πολλοὶ μέλλωσι περὶ αὐτοῦ ὑπολαμβάνειν. εἰ μὲν γὰρ ὀρθῶς ποιεῖς, αὐτὸ ἔργον φεῦγε. εἰ δὲ ἐρθῶς, τί φοβῇ τὸς ἐπιπλήξοντας ὑπ' ὀρθῶς; *Quum facis aliqid, qod faciendum eſſe ſtatuiſti, nunqam recuſes inter id agendum conſpici: tametſi futurum eſt, ut vulgus de eo ſecus judicet. Nam ſi perperam facis, rem ipſam fuge. Sin rectè, qid eos vereris qi non rectè reprehendunt.* Ità Apoſtolus ad cœleſtia contendit, διὰ δόξης καὶ ἀτιμίας, *per gloriam & dedecus. ad Cor. Ep.* 2. *c.* 6. *v.* 8. Plutarchus *de audiend.* Οὐ γὰρ μόνον, ὡς φησιν Φωκυλίδης,

Πολλ' ἀπατᾶσθαι διζήμενον ἔμμεναι ἄφλον.

D ἀλλὰ καὶ γελᾶσθαι δεῖ πολλὰ καὶ ἀδοξεῖσθαι. *Non enim duxtaxat, qod apud Phocylidem eſt,*

Qi vult eſſe probus, falli hunc perſæpe neceſſe eſt:

ſed & derideri oportet ſæpe, & ignominiam ferre. Ubi obiter adnotâſſe havd pigebit, verſum illum, qem Plutarchus Phocylidæ vindicat, pavlò aliter à Clemente *Strom. l.* 5. *pag.* 615. *B.* concipi,

— πολλὰ πλαᾶσθαι — &c.

eâ nempe notione qâ Ulyſſes πολυπλανὴς, & πολύπλαγκτος, *errabundus* dicitur, *odyſſ. ρ. v.* 511. Epictetus *enchir. c.* 12. Ἐι προκόψαι θέλεις, ὑπόμεινον, ἔσεσθε τῶν ἐκτὸς δόξαι καὶ ἠλίθιος. *Si qid proficere vis, ne recuſa, qo minus ob res externas, amens & fatuus habearis.* qod Anaxagoræ obtigiſſe refert Laërtius *l.* 2. Οἷον γάρ ἐστι τὸ αὐτόπτου ὄντως ἀπολειφθῆναι, διὰ τὸ μὴ νομισθῆναι τοῖς ἀνοήτοις ἀνόητον; *Qæ enim ratio eſt in amentia perſiſtere, nè amentibus amens videare?* Simplicius *comment. in Epictet. ibidem.* Socrates apud Senecam *Ep.* 71. *Ut ſis beatus, & te alicui ſtultum videri ſine.* Lactantius *inſtit. l.* 5. *c.* 14. *Non poteſt qiſqam juſtus eſſe, qod eſt cum vera ſapientia conjunctum, niſi idem ſtultus eſſe videatur.* Dionyſius *de divin. nomin. c.* 7. §. 4. Ἔν οἶδεν ὁ πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἐνωθεὶς, ὅτι ἓν ἔχει, κἂν οἱ πολλοὶ νομίσειεν αὐτὸν ὡς ἐξεστηκότα. *Probè novit qiſqis unitus eſt veritati, qamvis eum multi ut amentem arguant.* Ità de Domino Chriſto ipſi propinqi ejus dicebant, ὅτι ἐξέστη, *apud ſe non eſſe.* Marc. *c.* 3. *v.* 21. Æſchylus *Prometh.*

Κέρδιστον ἓν φρονοῦντα μὴ δοκεῖν φρονεῖν.
— *Utiliſſimum eſt,*
Minimè videri ſapere, cùm ſapias tamen.

Si-

[r]iosum sit. venia enim cuique habenda est, qi bonum suum sectatur.

§. 17. Cogita tecum, unde prodierit unumqodque, & ex qibus consistat, & in qid mutet, & ubi mutaverit, qale futurum sit, & qod mutando mali nil patitur.

§. 18. De eis qi adversùs te delinqunt cogita: Primò, qam relationem ad illos habeas. qódque alteri alterius cavssâ nati sumus: tu avtem speciali qadam ratione etiam illis præfectus, ut gregi aries, armento tavrus. qin & altiùs rem repete: vel atomos obtinere, vel naturam universa disponere. hoc si est, deteriora constat præstantiorum cavssâ esse condita, præstantiora sui invicem.

Secundò cogita, qales sint ad mensam, in lectulo alibi. præsertim verò, qas à decretis intùs sitis necessitates perpetiantur: qantâqe cum prudentiæ opinione hæc ipsa, in qibus delinqunt, agant.

Tertiò, qòd, si hæc rectè faciunt, ægrè ferre non oportet: sin minùs, nolentes utiqe & ἡ. [a] παντὶ γὰρ συγγνώμη τὸ ἴδιον ἀγαθὸν ζητοῦντι. a L.6. §. 27.

§. 17. [b] Πόθεν ἐλήλυθεν ἕκαστον, καὶ [c] ἐκ τίνων ἕκαστον ὑπόκειται, καὶ [d] εἰς τί μεταβάλλει, καὶ [e] οἷον ἔσται μεταβάλλον, καὶ ὡς [f] οὐδὲν κακὸν πείσεται. b L.3. §.11. c L.9.§.36. d L.8.§.18. e L.8. §. 21. f L.12. §.24.

§. 18. [Καὶ] πρῶτον, ἐὰν τίς ἡ πρὸς αὐτόν μοι χύσις. καὶ ὅτι [h] ἀλλήλων ἕνεκεν γεγόναμεν. καὶ καθ' ἕτερον λόγον, προεσημόμενος αὐτῶν γέγονα, ὡς κριὸς ποίμνης, ἢ ταῦρος ἀγέλης. ἄνωθεν ἤ ἐπιθι, ὅπου [g], [i] εἰ μὴ ἄτομοι, [k] φύσις ἡ τὰ ὅλα διοικοῦσα. εἰ τοῦτο, [l] τὰ χείρονα τῶν κρειττόνων ἕνεκεν. [m] ταῦτα ἦ ἀλλήλων. l Sup. §. 10. m L. 5.§.16.

Δεύτερον ἦ, [n] ὁποῖοί τινές εἰσιν ἐπὶ τῆς τραπέζης, ἐν τῷ κλιναρίῳ, τἆλλα. μάλιστα ἦ, [o] οἵας ἀνάγκας δογμάτων κειμένας ἔχουσιν. καὶ αὐτὰ ἦ [p] ταῦτα μεθ' ὅτου τύχῃ ποιοῦσι. n L. 3. §. 4. o L. 8. §. 14. p L.9. §.34.

Τέλος, ὅτι εἰ μὲν ὀρθῶς ταῦτα ποιοῦσιν, ἀ δεῖ [*] δῆλον ὅτι δυσχεραίνειν. εἰ δ' οὐκ ὀρθῶς, [*] δηλονότι [q] ἄκοντες καὶ

ANNOTATIONES.

Siqidem ut Apostolus *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 2. *v.* 14. Τὰ τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ, μωρία τῷ ψυχικῷ ἐστι. *Qæ sunt spiritus Dei. Sunt enim animali stultitia.* & *c.* 1. *v.* 18. Ὁ τοῦ σταυροῦ λόγος τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις μωρία. τοῖς δὲ σωζομένοις δύναμις θεοῦ. *Sermo ille de cruce, iis qidem qi pereunt, stultitia est: iis avtem qi servantur potentia Dei est.* & qod Plato *Epist.* 2. Σχεδὸν γὰρ οὐκ ἔστι τούτων πρὸς τοὺς πολλοὺς καταγελαστότερα ἀκούσματα. οὐδ' αὖ πρὸς τοὺς ἰυφυεῖς (ἐυστόμους, potiùs) θαυμαστότερά τε καὶ ἐνθυσιαστικώτερα. *Nulla sunt enim, qæ dicta ad populum magis ridicula videantur: neqe qa apud ingeniosos prolata, magis mirabilia & divina.* Vide Epictetum *Enchir. c.* 23. *ad l.* 4. §.12. Vide & *l.* 5. §. 3. & *l.* 6. §. 2.

Παρὶ γὰρ συγγνώμη τὸ ἴδιον ἀγαθὸν ζητοῦντι] Vide *ad l.* 6. §. 27. Cato Uticensis, referente Plutarcho *pag.* 783. *D.* Τί γὰρ θαυμαστὸν, εἰ ὅ τις νομίζει τῶν ἀγαθῶν μέγιστον, ἐτέρῳ μὴ παρίησι; *Qid enim miri, si qod qis summum arbitratur bonum, non concedat alteri.*

§. 17. Πόθεν ἐλήλυθεν] vide *l.* 8. §. 3. & *l.* 3. §. 11. & *l.* 6. §. 36.

Οἷον ἔσαι μεταβάλλον] vide *l.* 8. §. 21.

Οὐδὲν κακὸν πείσεται] Vide *l.* 4. §. 42. & *l.* 7. §. 23.

§. 18. Καὶ πρῶτον μὲν] Καὶ illud παρέλκον videtur. qomodo Hebræis in scriptorum exordiis creberrimé. Proponit varias considerationes, qibus animi impetus ad offensationem & iracundiam in injuriis illatis proclivis, reprimatur, & in affectione placida & tranqilla contineatur. eas alibi sæpe priùs inculcatas, prout ex locorum collatione videre est, hoc loco simul uno qasi fasciculo comprehensas, veluti per synopsin qandam, ob oculos constituere visum est.

Τίς ἡ πρὸς αὐτόν μοι σχέσις] Vide *l.* 8. §. 27. & *l.* 9. §. 22.

Ἀλλήλων ἕνεκεν γεγόναμεν] Hoccine Marcus, ut imperator, an ut philosophiæ studiosus? utrovis enim modo accipere licet. Plato *Dionysio Ep.* 4. Νῦν δὲ δῆλον μὲν ἔστι ὃ λέγω, ἀναμιμνήσκειν δὲ ὅμως δεῖ ἡμᾶς αὐτοὺς, ὅτι προσήκει, πλέον ἢ παῖδων, τῶν ἄλλων ἀνθρώπων διαφέρειν. *Manifestum sane est qod dico: meminisse avtem debemus, oportere nos, ut te non latet, plus aliis qam pueris antecellere.* sed illâ potiùs ratione, opinor; ὡς ἄρχων *l.* 3. §. 5. qanqam potest & utroqe.

Ὡς κριὸς ποίμνης] Ὁ μὲν τῶν αἰγῶν ἡγεμὼν, τράγος. ὁ δὲ ὄϊων, κριὸς καὶ κῖλος. τῶν δὲ βοῶν, ταῦρος. *Capraram qidem dux hircus, ovisumqe aries. boum avtem tavrus.* Pollux *l.* 5. *c.* 12. §. 19. de Ulysse Priamus *Iliad. γ'. v.* 196.

Αὐτὸς δὲ, κῖλος ὡς, ἐπιπωλεῖται ἴχνια ἀνδρῶν,
Ὅς τ' ὄϊων μέγα πῶυ διέρχεται ἀργινόεντα.
Ipse verò ceu gregis dux obit ordines virorum:
Qi ovium gregem magnum oberrat candidarum.

qod in Cleanthem detorsit Timon. utì Laërtius *l.* 7. & de Æneа poeta *Il.* ν. *v.* 492.

Λαοὶ ἕποντ', ὡσεί τε μετὰ κῖλον ἕσπετο μῆλα.
Copiæ sequebantur, ut post arietem sequuntur pecudes.

Ἡ ταῦρος ἀγέλης] Achilles Tatius *Leucip. l.* 2. *pag.* 101. *Edit. Salmas.* Βαδίζει ταῦρος ὑψαυχενῶν, καὶ ὥσπερ ἐπιδεικνύμενος, ὅτι τῶν ἄλλων βοῶν ἐστι βασιλεύς. *Incedit tavrus is cervice sublatâ sic, ut aliorum se regem esse ostendat.* De Agamemnone *Il.* β. *v.* 480.

Ἠΰτε βοῦς ἀγέλῃφι μεγ' ἔξοχος ἵπλετο ταύτων
Ταῦρος. ὁ γάρ τε βόεσσι μεταπρέπει ἀγρομένῃσι.
Velut bos in armento longè eximus inter omnes
Tavrus, hic enim boves excellit congregatas.

Et Flaccus *Sat.* 3. *Viribus editior,* — *ut in grege tavrus.* Polybius *Hist. l.* 6. *c.* 3. Καθάπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων ζώων, καὶ ἐπὶ τούτων (πλήθους ἀνθρώπων) συναθροιζομένων, ὥσπερ εἰκὸς κατὰ τοῦτο τὸ ὁμόφυλον συναγελάζεσθαι, διὰ τὴν τῆς φύσεως ἀσθένειαν. ἀνάγκη τὸν τῇ σωματικῇ ῥώμῃ καὶ τῇ ψυχικῇ τόλμῃ διαφέροντα, τούτων ἡγεῖσθαι καὶ κρατεῖν καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων γενῶν τῶν ἀδοξοποιήτων ζώων θεωροῦμεν. τοῦτο χρὴ φύσεως ἔργον ἀληθινώτατον νομίζειν. παρ' οἷς ὁμολογουμένως τὰς ἰσχυροτάτας ὁρῶμεν ἡγεμονίας. λέγω δὲ ταύρους, κάπρους, ἀλεκτρυόνας, τὰ τοιαῦτα παραπλήσια. *Sicut in aliis animalibus, etiam in hominibus usu venit qando coadunantur.* (*nam & hoc rationi consentaneum est, ut ejusdem generis animalia eodem congregentur propter natura infirmitatem,*) *tum inqam necesse est, ut qi robore corporis & præsentiâ animi atqe audaciâ præstat cæteris, ducatum atqe imperium in cæteros obtineat: qod ipsum in aliis qoqe animalibus, qa non opinionibus adventitiis, sed unius natura instincta ducuntur, qum cernimus usu venire, natura id opus esse certissimum debemus credere. Nam & in illis ducum officio sine controversia robustissimos qosqe fungi videmus: puta tavros, apros, gallos gallinaceos & id genus alia animalia.* Videtur avtem Marcus hìc ob mentem habuisse Epicteti illa, *Dissert. l.* 3. *c.* 1. Σὺ ἂν τίς εἶ ἐνταῦθα; μέγα ἐστὶν εἰπεῖν, ὅτι ὑγιός εἰμι, ᾧ δεῖ μέλειν ἀνθρώπων. οὐδὲ γὰρ λέοντι τὸ τυχὸν βοίδιον τολμᾷ ἀντιστῆναι αὐτῷ. ἂν δ' ὁ ταῦρος προσελθὼν ἀνθίστηται; λέγε αὐτῷ, ἂν σοι δόξῃ, σὺ δὲ τίς εἶ; ἄνθρωπε, ἐν παντὶ γένει φύσεώς τι ἐξαίρετον, ἐν βυσσῷ, ἐν κυσίν, ἐν μελίσσαις, ἐν ἵπποις. μὴ δὴ λέγε τῷ ἐξαιρέτῳ, Σὺ ὢν τίς εἶ; εἰ δὲ μή, ἐρεῖ σοι φωνὴν λαβών, ἐγώ εἰμι τοιοῦτον, ὅτιον ἐν ἰματίῳ πορφύρα. μή μ' ἀξίου ὅμοιον εἶναι τοῖς ἄλλοις. ἡ τῇ φύσει μου μέμφει, ὅτι με διαφέροντα παρὰ τοὺς ἄλλους ἐποίησε. *Tu ergo qis hoc loco es? magnum est profiteri, eum esse me cui homines cura esse debeant. Neqe enim qalibet bucula leoni resistere audet. Si verò tavrus illi ire obviam atqe resistere ausus fuerit, dic, si videbitur, illi, tu verò qis es? Homo, in qolibet genere aliqid eximium nascitur; in bobus, in canibus, in apibus, in equis. Noli ergò dicere eximio, tu ergò qis es? Alioqi si fortasse vocem aliunde acceperit, tibi dicet: talis sum qalis in vestimentis est purpura. Nolì postulare, ut sim aliorum similis, nec naturam meam increpa, qod me ab aliis diversum fecerit.* Idem *l.* 1. *c.* 2. Σὺ ἑαυτὸν ἡγῇ μίαν τινὰ εἶναι κρόκην τῶν ἐν τῷ χιτῶνι; τί οὖν σὲ ἔδει φροντίζειν, πῶς ἂν ὅμοιος ᾖς τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις; ὥσπερ οὐδὲ ἡ κρόκη πρὸς τοὺς ἄλλους κρόκας θέλει τι ἔχειν ἐξαίρετον. ἐγὼ δὲ πορφύρα εἶναι βούλομαι, τὸ ὀλίγον ἐκεῖνο, καὶ στίλπνον, καὶ τοῖς ἄλλοις αἴτιον τῷ ἐνηρεπῆ φαίνεσθαι καὶ καλά. τί οὖν μοι λέγεις, ὅτι ἐξομοιώσῃ τοῖς πολλοῖς; καὶ πῶς ἔτι πορφύρα ἔσομαι. *Tu te unum qoddam tunica filum esse existimas. Qid ergo tibi curanduna erat? Qemadmodum aliis hominibus esses similis, sicut nec filum aliqid pra cæteris filis eximium postulat. Ego verò purpura esse volo, exiguum illud & minimum: qod in cavssa est, ut cætera decora & pulcra esse videantur. Qid ergo me jubes vulgo fieri similem? qi enim adhuc ero purpura?* qem locum eò lubentior adduxi, qò ab interpunctione laborantem, qod interpreti imposuit, restituerem. Et pavlò pòst ibidem. Ὁ ταῦρος, λέοντος ἐπελθόντος, μόνος αἰσθάνεται τῆς αὐτοῦ παρασκευῆς, καὶ προβέβληκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ τῆς ἀγέλης. *Tavrus ingruente leone solus institutionis sua meminit, seqe pro armento oppenit.*

Εἰ μὴ ἄτομοι, φύσις ἡ τὰ ὅλα διοικοῦσα] vide *l.* 9. §. 39. & *l.* 10. §. 6.

Τὰ χείρονα τῶν κρειττόνων ἕνεκεν] vide *supra* §. 10. & *l.* 5. §. 30.

Ὁποῖοί τινές εἰσιν] vide *l.* 3. §. 4. & *l.* 10. §. 13.

Οἵας ἀνάγκας δογμάτων] vide *l.* 8. §. 14.

Μεθ' ὅτου τύχῃ] qod *l.* 9. §. 34. ὅση ὕησις. qanqam hìc malim *prudentia opinionem*, qàm *fastum* vertere: qanqam & ista fastu sufflat. Vide *ad lib.* 2. §. 15.

Ἄκοντες] vide *l.* 7. §. 62. Πάντως ἄκουσίως ἁμαρτάνει, do-

gma

a L.2.§.1. καὶ ᵃ ἀγνοοῦντες. ᵇ πᾶσα γὰρ ψυχὴ ἄκουσα στέρε-
b L.7.§.63. ται, ὥσπερ ἔ ἀληθείας, ἔτως καὶ ἔ ᶜ καθ' ἀξίαν ἐκά-
c L.8.§.29. στῳ τοσοφέρειν. ἄχθονται γοῦν ἀκόντες ἄδικοι, καὶ ἀγνώμονες, καὶ πλεονέκται, καὶ καθάπαξ ἁμαρτητικοὶ πρὸς τοὺς πλησίον.

Qartò, qòd & ipſe multa peccas, & aliàs ejuſmodi es planè, qales illi ſunt. atque etiamſi peccatis qibuſdam abſtineas, habes tamen intra te habitum talia perpetrare proclivem, licèt vel ignaviæ, vel famæ, vel aliûs alicujus ratione à peccatis paribus te cohibeas.

d L.7.§.26. Τέταρτον, ὅτι καὶ ᵈ αὐτὸς πολλὰ ἁμαρτάνεις,
e L.7.§.70. καὶ ᵉ ἄλλῳ * τινὶ τῷ εἰ. καὶ εἴ τινων ἧ ἁμαρ-
*-λως f. τημάτων ἀπέχῃ, ἀλλὰ ᶠτοῦ γε ἔχειν τοιητικὸν
f L.1.§.17. * ἔχεις, εἰ καὶ διὰ δειλίαν, ἢ δοξοκοπίαν, ἢ τινὰ τοιοῦτό τι κακὸν ἀπέχῃ τῶν ὁμοίων ἁμαρτημάτων.

Qintò, qòd nec an peccáverit etiam, noſti ſatìs. multa enim per diſpenſationem geruntur.

g L.9.§.38. Πέμπτον, ὅτι ᵍ οὐδὲ εἰ ἁμαρτάνουσι κατείλη-
h L.4.§.51. φας. πολλὰ γὰρ καθ' ᵇ οἰκονομίαν γίνεται.

neſcientes agunt. omnis etenim anima, prout veritate privatur invita, ſic etiam erga qemqe pro dignitate cujuſqe gerendi ſe peritiâ. itaqe injuſtos, ingratos, avaros, vicinis injurios dici ſe non ſuſtinent.

at-

ANNOTATIONES.

gma Stoicum. Epictetus *l.* 1. *c.* 18. nec horum duntaxat, ſed ſapientum omnium ſi Platoni credimus; ſic enim is in *Protagor. pag.* 240. *B.* Ἐγὼ γὰρ σχεδόντι οἶμαι τοῦτο, ὅτι οὐδεὶς τῶν σοφῶν ἀνδρῶν ἡγεῖται, οὐδένα ἀνθρώπων ἑκόντα ἐξαμαρτάνειν, οὐδὲ αἰσχρά τε καὶ κακὰ ἑκόντα ἐργάζεσθαι. ἀλλ' ἴσασιν, ὅτι πάντες οἱ τὰ αἰσχρὰ καὶ τὰ κακὰ ποιοῦντες, ἄκοντες ποιοῦσι. *Arbitror eqidem ſapientem nullum putare, qenqam hominum eſſe qi ultro aberret, malàqe & turpia ſponte committat. Sciunt etenim, qod qi mala turpiáqe committunt, præter voluntatem peccant.* qi & idem in *Hipp. maj. pag.* 1255, *D.* Καὶ δὴ γε πολὺ πλείω ποιοῦσιν ἢ ἀγαθὰ πάντες ἄνθρωποι, ἀρξάμενοι ἐκ παίδων. καὶ ἐξαμαρτάνοντας ἄκοντας. *Mala verò multò plura qàm bona omnes homines ſtatim ab ineunte ætate omnem vitam agunt, neqe ſponte delinqunt.*

Ἄκοντες καὶ ἀγνοοῦντες] Itaqe hoc utroqe nomine (ſi verum iſtud) veniâ ac miſericordiâ digniores; ut *l.* 2. §. 13. Οἷς πολλὴ δοκεῖ συγγνώμη εἶναι, ἐὰν μὴ εἰδώς τις ἀδικήσῃ, ἢ ψεύσηται, ἢ ἄλλό τι κακὸν ποιήσῃ. καὶ οἶμαι δή πως πολὺ χαλεπώτεροί εἰσι τοῖς ἑκοῦσι κακὰ ἐργαζομένοις, καὶ ψευδομένοις, ἢ τοῖς ἄκουσιν. *Quandoquidem multum ignoſcitur illis, qi per ignorantiam injuriam infert, mendacium loqitur, vel aliud qicqam committit mali: legéſqe in eos ſeverius animadvertunt, qi volentes mala faciunt, mentiuntúrqe, qam qi nolentes.* Plato *Hipp. min. pag.* 257. *E.* & Demoſthenes *adv. Midiam pag.* 610. *A.* Οἱ περὶ τῆς βλάβης νόμοι πάντες, ἂν μὲν ἑκὼν βλάψῃ, διπλοῦν. ἂν δ' ἄκων, ἁπλοῦν τὸ βλάβος κελεύουσιν ἐκτίνειν. ὁ μὲν γὰρ παθὼν, παντοίως βοηθείας δίκαιός ἐστι τυγχάνειν. τῷ δράσαντι δ' οὐκ ἴσην τὴν ὀργήν, ἂν δ' ἑκὼν, ἂν δ' ἄκων, ἔταξεν ὁ νόμος. ἔπειθ' οἱ φυσικοὶ, τοὺς μὲν ἐκ προνοίας ἀποκτείνοντας, θανάτῳ καὶ ἀειφυγίᾳ καὶ δημεύσει τῶν ὑπαρχόντων, ζημιοῦσι. τοὺς δ' ἀκουσίους, αἰσίους καὶ φιλανθρωπίᾳ πολλῇ ἠξίωσαν. *De dato damno leges omnes, ſi qis volens damnum dederit, duplum: ſi invitus, ſimplum pro dato damno ſolvere jubent. Æqum enim eſt, ut ut factum eſt, adjuvetur; ſonti autem non eandem pœnam ſtatuit, ſive volens, ſive invitus fecerit. Deinde leges capitalium facinorum, cædes conſilio factas, morte perpetuóqe exilio & publicatione bonorum puniunt. qi autem fortuitò eadem fecerunt: cum his multò remiſſius & humanius eſſe agendum ſanxerunt.*

Ἄκουσα στέργειν τῇ ἀληθείᾳ] Ex Platone. Vide *l.* 7. §. 63.

Αὐτὸς πολλὰ ἁμαρτάνεις] Hoc eſt qod primo loco cogitandum propoſuit Antonius Epicureus in ſcripto ſuo περὶ τῆς τοῖς ἰδίοις πάθεσιν ἐφεδρείας, cujus meminit Galenus *de affectib. dignoſcend. & curand. c.* 1. Ὅτι καὶ αὐτοὶ πολλὰ παραπλησίως τοῖς ἄλλοις ἁμαρτάνομεν. *Qod & ipſi plerumqe perinde ac alii erramus.* Seneca *de ira l.* 1. *c.* 14. *Cogitet, qàm multa contra bonum morem faciat; qàm multa ex his qa egit, veniam deſiderent. jam iraſcetur etiam ſibi. nunqam enim aqus judex aliam de ſua, aliam de aliena cauſſa ſententiam fert. nemo invenitur, qi ſe poſſit abſolvere: & innocentem qiſqe ſe dicit reſpiciens teſtem, non conſcientiam.* Æſchylus apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 3.

Ἁμαρτάνει τι καὶ σοφὸς σοφώτερος.
Peccat aliqando, ſapiente & qi plus ſapit.

Et ad Marcum propiùs accedens Jacobus *Ep. c.* 3. *v.* 1. Πολλὰ γὰρ πταίομεν ἅπαντες. *In multis offendimus omnes.* Ad qem locum Beda noſter; *Non dixit offenditis, ſed offendimus, inqit: & in multis, præmiſit; omnes, ſubjunxit.* Et Avguſtinus *Epiſt.* 29. *Non in uno, ſed in multis; nec qoſdam, ſed omnes dicit.* Vide *ad l.* 7. §. 26.

Καὶ ἄλλος τοιοῦτος εἶ] qod *l.* 7. §. 79. εἷς ἂν τῶν φαύλων. *alius ejuſmodi.* qomodo in parœmia dicitur, ἄλλος ἔτος Ἡρακλῆς. *alius*, ſive, *alter, iſte Hercules eſt.* id eſt alter ejuſmodi qalis Hercules. de Titorno uſurpatum. Ælianus *l.* 12. *c.* 22. qò facit Platonis illud adductum *ſuprà ad l.* 10. §. 30. fortean tamen, ἄλλως legendum. *aliás*, ſive *aliis in rebus, ipſe paria peccas.* ἄλλο τι ὁμοιοδές. *aliud qidpiam ejuſmodi. l.* 7. §. 26. παρόμοιόν τι. *ejuſmodi aliqid. l.* 10. §. 30.

Vitia habes alia, etiam haud fortaſſe minora.

Flaccus *Sat.* 3.

Ἀλλὰ τίνος ἴξιν ποιητικὴν ἴξεις] Malim, ἴχεις. atque ità reddidit interpres uterqe. *habes dogmata gemina* ut *l.* 7. §. 26. vel *affectus pariter vitioſos.* & paria itaqe nî aliud obſtaret, puta ſupplicii vel opprobrii formido, admitteres, vel admittere aliqando poteris. qod Apoſtolus innuit, *ad Gal. c.* 6. *v.* 1. verbis illis, Σκοπῶν σεαυτὸν, μὴ καὶ σὺ πειρασθῇς. *Conſiderans temetipſum, ne & tu tenteris.* Ariſtoteles *de rhetor. ad Alex. c.* 37. Ἐπιεικές τε καὶ δίκαιον καὶ συμφέρον ἐστὶν συγγνώμην ἔχειν. τὸ γὰρ ἁμαρτάνειν κοινὸν πάντων ἀνθρώπων. καὶ οὐδεὶς οἶδεν, εἴ τι τοιοῦτον αὐτῷ συνοίσει. *Æqum, & juſtum, & conducibile eſt ignoſcere. Nam omnium hominum per imprudentiam delinqere commune eſt. Et nemo novit, ſi qid aliqando ſibi hujuſmodi eventurum ſit.* Optimè Plinius minor *l.* 6. *Ep.* 22. *Optimum & emendatiſſimum exiſtimo, qi cæteris ità ignoſcit, tanqam ipſe qotidie peccet; ità peccatis abſtinet, tanqam nemini ignoſcat.*

Διὰ δειλίαν] ſcilicet qod Naſo *amor. l.* 1. *eleg.* 4.

Si qa metu dempto caſta eſt, ea deniqe caſta eſt:
Qæ qia non potuit — (metu nimirum coercita)
— non facit, illa facit.

Itaqe Plavtus *Stich.* 1, 2.

Ubi facillimè ſpectatur mulier qàm ingenio eſt bono?
**Cui malefaciendi eſt poteſtas, qa, nè faciat id, temperat.*

Vacat enim abſtinentia teſtimonium, cùm licentia eripitur. Tertullianus *adverſ. Marc. l.* 1. *c.* 29. & ut Flaccus *l.* 1. *Ep.* 17.

Oderunt peccare (etiam) mali formidine pœnæ.

ὥσπερ ὑπὸ πληγῆς κύων ἢ *γαλῆ, [*γαλεὸς perperam vulgo] ψόφῳ τῶν ἡδονῶν ἀποτρεπόμενοι, καὶ πρὸς τὸ δεινὸν ἀποβλέποντες. *Qemadmodum morſu canis aut ſtrepitu felis voluptatibus deterriti, & ad periculum reſpicientes.* Plutarchus *de virt. moral. pag.* 446.

— *tolle periclum,*
Jam vaga proſiliet frænis natura remotis.

Flaccus *l.* 2. *Sat.* 7.

Ἡ δεξοκοπίαν] vide *l.* 12. *c.* 4. apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 9. Philiſcus, an Philemon. tribuit illi Grotii editio: huic Geſneri: huic item Antonius *Meliſſ. l.* 1. *c.* 13. & Maximus *c.* 5.

Ἀνὴρ δίκαιός ἐστιν, ὃς οὐ μὴ ἀδικῶν,
Ἀλλ' ὢν ἀδικεῖν δυνάμενος μὴ βούλεται.
Οὐδ' ὃς τὰ μικρὰ λαμβάνων ἀπέχεται,
Ἀλλ' ὃς τὰ μεγάλα καρτερεῖ μὴ λαμβάνειν,
Ἔχειν δυνάμενος καὶ κρατεῖν αἱζημίως.
Οὐδ' ὃς γε ταῦτα πάντα διατηρεῖ μόνον,
Ἀλλ' ὅστις ἄδολον γνησίαν τ' ἔχων φύσιν
Εἶναι δίκαιος, κ' ὢ δοκεῖν εἶναι θέλει.
Non juſtus, omnis abſtinens injuria eſt,
Sed qi nocere cùm poteſt, tunc abſtinet:
Nec qi recuſat parva, ſed qi maximis
Tentatus, animi robur invictum gerit.
Nec qiſqis iſta qolibet præſtat modo;
Sed qi dolóſi neſcius fuci, integrâ
Probitate, juſtus eſſe, non credi, ſtudet.

Grotius. Alluſit ad Æſchyli illud in *Theb.*

Οὐ γὰρ δοκεῖν δίκαιος, ἀλλ' εἶναι θέλει.
Eſſe, haud videri, enim elaborat optimus.

vide *l.* 8. §. 1.

Πολλὰ γὰρ καθ' οἰκονομίαν γίνεται] *Multa*, inqit, *per diſpenſationem qandam fiunt.* Non *divinam* qidem eam, de qa Xylander intellexiſſe videtur; cùm vertit, *Qadam enim fato fiunt.* ſiqidem non *qadam*, ſed *omnia* in univerſum, *fato fieri*, ſtatuebant Stoici. ſed *humanam*, provt & Anglus rectè cepit in qem eundem ſenſum Epictetus pariter *l.* 3. *c.* 14. Τῶν πραττομένων, τὰ μὲν προηγουμένως πράττονται, τὰ δὲ κατὰ περίστασιν, τὰ δὲ καθ' οἰκονομίαν, τὰ δὲ κατὰ συμπερισφοράν, τὰ δὲ καθ' ἕνωσιν. *Qorum qa aguntur partim præcipuè ſpectantur, partim fiunt ratione temporis, partim de induſtria certóqe conſilio, partim obſeqii cauſſâ, partim ex inſtituto vita.* qo de loco videri poterit Hieronymus Volfius in *Annot.* Membrum illud qod attinet, qod hîc Marcus attingit: καθ' οἰκονομίαν fieri aliqid dicitur, cùm aliud qidpiam ſpecie tenus geritur, qàm qod vel intenditur, vel revera ſubeſt. Indè fit, ut qædam mali ſpeciem præ ſe ferant, qæ tamen, cùm alio fine, aliâqe ratione peragantur, qàm primo aſpectu videri poſſit.

* Cùm, *Acidalius.*

atqe omnino multa priùs edocearis oportet, qàm de facto alieno certi qicqam ſtatuere poſſis.

Sextò, qando qàm maximè indignaris, vel ægrè fers, memineris momentaneam eſſe vitam humanam, omnéſque nos brevi componendos fore.

καὶ ὅλως πολλὰ δεῖ πρότερον μαθεῖν, ἵνα τὶς περὶ ἀλλοτρίας πράξεως καταληπτικῶς τι ἀποφήνηται.

Ἕκτον, ὅτι [a] ὅταν λίαν ἀγαναντῆς, ἢ καὶ δυσπαθῆς, [b] ἀκαιρίαιος ὁ ἀνθρώπειος βίος, καὶ [c] μεῖ' ὀλίγον πάντες [d] ἐξεπάθημεν.

a L. 7 §. 58. b L. 4. §. 48 c L. 12. §. 21 d L. 4. §. 3.

ἘΠΙ-

ANNOTATIONES.

poſſit, culpâ omni prorſus carere cenſentur. *Oeconomia* iſtiuſmodi fuit, qòd copiæ Iſraëliticæ, qaſi formidine perculſæ ad Ajenſium incurſum in fugam ſeſe dabant, qò ab urbe ſua iſtos longiùs electarent. Joſuæ *Hiſt. c.* 8. *v.* 15. vide Origenem *adv. Celſ. l.* 1. *ad l.* 3. §. 4. qòd Jehu rex Iſraëlis, Baälis colendi cupidum ſimulabat ſeſe, cùm ejuſdem cultores comprehendendi & peſſundandi conſilia apud ſe coqeret. *Reg. Hiſt. l.* 4. *c.* 10. *v.* 19. qòd Solomon de infante diſſecando ſententiam tulit. *Reg. l.* 3. *c.* 3. *v.* 25. cui non abſimile Claudii imperatoris illud, qi fœminæ filium ſuum non agnoſcenti, matrimonium juvenis indixit. Svetonius *l.* 5. *c.* 15. qòd Carolus magnus patrem & filium maleficii reos habitos, cùm ſontem alterum, alterum inſontem eſſe compertum haberet, utroſqe duci juſſit, qò alter ſe prodendo alterum liberaret. And. Iſern. *de fevd.* qòd Archimandrita qidam Ægyptius, qi qò monachum juvenem à libidinis flammis, qibus uſtulari ſe conqeſtus eſt, liberaret, ſubornavit qi conviciis hominem inſectaretur, & poſt injuriam illatam, innocentem inſuper apud ſeſe deferret. Hieronymus *ad Ruſtic.* qòd Davus Terentianus Myſin cum puerulo in viam provoluturum ſe minatur *Andr.* 4. 5. Nec deſunt ex antiqis, qi patriarcharum piorúmqe aliorum lapſus in ſacris literis proditos, hoc *œconomia* prætextu eant excuſatum. Origenes *Stromat. l.* 6. qò Jacobi mendacium excuſet Eſavum ſeſe profitentis *Geneſ. c.* 27. *v.* 19. poſt adducta Platonis illa ex *polit. l.* 3. *pag.* 611. *C.* Τῷ ὄντι θεοῖς μὲν ἄχρηστον ψεῦδος, ἀνθρώποις δὲ χρήσιμον, ὡς ἐν φαρμάκου εἴδει. *Conſiderandum eſt*, inqit, *qomodo Philoſophus cavtè dixerit, Deo indecens & inutile eſſe mendacium, hominibus non interdum inutile*; *& qòd ne per diſpenſationem qidem* (hoc eſt, καθ' οἰκονομίαν, & ità prorſus Origenes ſcripſerat) *putandus ſit Deus aliqando mentiri.* qod *homini* tamen *per diſpenſationem* qandam *licere* concedit, allatis exemplis Judithæ *c.* 11. *v.* 2. Holofernæ mentitæ, Eſteræ *c.* 5. *v.* 8. Hamanem convivam poſcentis; ubi nulla tamen mendacii veſtigia comparent. Qod avtem Plato, ἐν φαρμάκου εἴδει, Clemens Alexandrinus ἐν θεραπείας μέρει dixit. ſic enim iſte, *Strom. lib.* 7. *pag.* 730. *B.* de Gnoſtico agens, ἀληθῆ τε φρονεῖ ἅμα καὶ ἀληθύει. πλὴν εἰ μήποτε ἐν θεραπείας μέρει, καθάπερ ἰατρὸς πρὸς νοσοῦντας ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν κομιόντων, ψεύσεται, ἢ ψεῦδος ἐρεῖ κατὰ τὰς σοφισάς. *Vera ſimul ſentit & dicit, niſi qando loco medicina, ut medicus ad agrotantes, ad eorum, qi laborant, ſalutem, nec tam, mentietur, qàm mendacium dicet, utì ſubtilitatum periti diſtingvere ſolent.* Eódem trahit Origenes *operis dicti l.* 10. ejuſdémqe *œconomiæ*, ſive *diſpenſationis*, ſpeciem vult eſſe diſceptationem, vel increpationem potiùs, illam qâ adverſus Petrum Pavlus Antiochiæ uſum ſe profitetur, *ad Galat. c.* 2. *v.* 11. eundémqe ſecutus, cùm Joannes Chryſoſtomus in *Gal. expoſ. Edit. Commel. pag.* 991. Οὐ μάχης ἦν τὰ ῥήματα, ἀλλὰ οἰκονομίας. εἰ γὰρ ἔντος ἐμάχοντο, οὐκ ἂν ἐπὶ τῶν μαθητῶν ἀλλήλοις ἐπετίμησαν. σφόδρα γὰρ ἂν αὐτοὺς ἐσκανδάλισαν. νυνὶ δὲ λυσιτελοῦσα ἦν ἡ ἐν τῷ φανερῷ μάχη. *Ea qa loquuntur, non eſſe diſſidii, ſed diſpenſationis. Etenim ſi verè fuiſſet inter ipſos contentio, neqaqam præſentibus diſcipulis ſe invicem increpaſſent. Gravi enim illi fuiſſent offendiculo. Nunc avtem utilis erat palam in ſpeciem adhibita diſſenſio.* tum & Hieronymus *in comment. Novâ bellator*, inqit, *uſus eſt arte pugnandi, ut diſpenſationem Petri, qâ Judaos ſalvari cupiebat, novâ ipſe conditionis diſpenſatione corrigeret*; *& reſiſteret ei in faciem, non arguens propoſitum, ſed qaſi in publico contradicens.* qi & *rabulis forenſibus* Apoſtolos comparat, qi pari ratione, *omiſſis ſæpe negotiis in proprias contumelias vertuntur, & joculari ſe invicem dente mordent, ut populum circumſtantem fallant, & apud reos prævaricationis ſuſpicionem effugiant.* Idémqe *ad Auguſt. Ep.* 1. *Bene uterqe finxit. nec tamen defendimus officioſum mendacium; ſed oſtendimus honeſtam diſpenſationem.* Verùm Apoſtolum à nota hac uberrimè vindicat Avguſtinus *Epiſt. ad Hieron.* ea de re ſcriptâ. & in *lib. de mendac.* qi tamen & ipſe ibidem Jacobi dictum, qo Eſavum eſſe ſe affirmabat, vult mendacium videri, non eſſe; & diſpenſationis ratione non abſimili excuſat. οἰκονομίας revera rationem habuit, eodémqe refert, *Stromat.* 7. *pag.* 730. *C.* qi & συμπεριφορὰν appellat, Clemens dictus, Timothei circumciſionem à Pavlo procuratam, *Act. cap.* 16. *v.* 3. cùm tamen περιτομὴν χειροποίητον οὐδὲν ὠφελεῖν, *circumciſionem factam manu nihil prodeſſe*, prædicaret, *Rom. c.* 2. *v.* 28. *Galat. c.* 5. *v.* 6. & *c.* 6. *v.* 15. συμπεριφερόμενος Ἰουδαίοις, *Judais ſe accommodans*, ſed & qod de ſe Apoſtolus idem *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 9. *v.* 19. 22. Ἐλεύθερος γὰρ ὢν ἐκ πάντων, πᾶσιν ἐμαυτὸν ἐδούλωσα, ἵνα τοὺς πλείονας κερδήσω. καὶ ἐγενόμην τοῖς Ἰουδαίοις, ὡς Ἰουδαῖος, ἵνα Ἰουδαίους κερδήσω. τοῖς ὑπὸ νόμον, ὡς ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον κερδήσω. τοῖς ἀνόμοις, ὡς ἄνομος, μὴ ὢν ἄνομος Θεῷ, ἀλλ' ἔννομος Χριστῷ, ἵνα κερδήσω ἀνόμους. ἐγενόμην τοῖς ἀσθενέσιν ὡς ἀσθενής, ἵνα τοὺς ἀσθενεῖς κερδήσω. τοῖς πᾶσι γέγονα τὰ πάντα, ἵνα πάντως τινὰς σώσω. *Nam qamvis liber ſim ab omnibus, omnibus meipſum ſervum feci, ut plures lucrifacerem. Et factus ſum Judæis ut Judæus, ut Judæos lucrifacerem: iis qi ſunt ſub lege, ut ſi eſſem ſub lege, ut eos, qi ſub lege ſunt, lucrifacerem. Exlegibus ut exlex*, (*non tamen exlex Deo, ſed ſublex Chriſto*) *ut lucrifacerem exleges. Factus ſum infirmis ut infirmus, ut infirmos lucrifacerem. Omnibus factus ſum omnia, ut omnino aliqos ſervarem.* Nec illud minùs, qod Chryſippus habet in *lib. de Rhetoric.* referente Plutarcho *de contradict. Stoic. c.* 1. Οὕτω ῥητορεύσειν καὶ πολιτίσεσθαι τὸν σοφὸν, ὡς καὶ τῦ πλούτου ὄντος ἀγαθοῦ καὶ τῆς δόξης καὶ τῆς ὑγείας. *Ita oraturum atqe rempublicam geſturum ſapientem, ut qi divitias, gloriam, ac ſanitatem bona arbitretur.* cùm tamen ipſe ſecus omnino cenſeat. Qod Epictetus *Enchir. cap.* 16. de homine in mœſtitia luctúqe agenti ob infortunium aliqod, qod eidem obtigerit, μέχρι μέντοι λόγου μὴ ὄντος συμπεριφέρεσθαι αὐτῷ, κἂν ἔτω τύχῃ, συνεπισπάξαι. πρόσεχε μέντοι, μὴ καὶ ἔσωθεν συνεπισπάξῃς. *Ac oratione qidem tuâ ejus perturbationi ſubſervire ne dubita: atqe adeo, ſi res ita tulerit, congemiſcere. Cavebis avtem, ne intrinſecus etiam congemiſcas.* qem vide & *ad l.* 8. §. 27. Idem & Seneca *Ep.* 5. *Intus omnia diſſimilia ſint: frons noſtra populo conveniat.* & *Ep.* 103. *Non abhorreat à publicis moribus; nec hoc agat, ut qicqid non facit, damnare videatur.* qi & idem, Lactantio *inſtit. l.* 3. *c.* 15. referente, unde diſpenſationis hujuſce uſum Stoicis freqentem ſatìs familiarémqe fuiſſe liqet. *Faciet*, inqit, *ſapiens, & qa non probabit, ut etiam ad majora tranſitum inveniat: nec relinqet bonos mores, ſed tempori ſe aptabit: ut qibus alii utuntur in gloriam avt voluptatem, utatur agenda rei cavſſâ.* &, ut qàm latè pateat, avtoribus illis, diſpenſatio iſta videatur; *Omnia*, inqit, *qa luxurioſi faciunt, qaqe imperiti, faciet & ſapiens, ſed non eodem modo, eodémqe propoſito.* Horum itaqe exemplo dogmatéqe Fabius *inſtit. l.* 12. *c.* 1. cavſſarum minùs honeſtarum defenſionem in oratoribus excuſat. *Nè hoc qidem*, inqit, *eſt nudum intuendum, qalem cavſſam vir bonus, ſed etiam qare, & qâ mente defendat. ac primùm concedant mihi omnes oportet, qod Stoicorum qoqe aſperrimi confitentur, facturum aliqando virum bonum, ut mendacium dicat. & qidem nonnunqam levioribus cavſſis; ut in pueris ægrotantibus utilitatis eorum gratiâ multa fingimus; multa non facturi promittimus; nedum ſi ab homine occidendo graſſator avertendus ſit, avt hoſtis pro ſalute patria fallendus, ut hoc, qod aliàs in ſervis qoqe reprehendendum eſt, ſit aliàs in ipſo ſapiente lavdandum.* qi & concludit, *licere qandoqe uti arte dicendi, bonâ qidem, ſed qa malis artibus ſimillima ſit.* Certè qòd *mendacium* qandoqe dicturum virum bonum ſapientémqe ex Stoicorum ſententia, affirmavit, id diſertè Stobæus *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. §. 8. Λέγουσι δὲ, μὴ ψεύδεσθαι τὸν σοφὸν. — τῷ μέντοι ψεύδεσθαι ποτὲ συγχρήσασθαι νομίζουσιν αὐτὸν κατὰ πολλοὺς τρόπους, κατὰ στρατηγίαν τῶν ἀντιπάλων, καὶ κατὰ τὴν τῦ συμφέροντος προόρασιν, καὶ κατ' ἄλλας οἰκονομίας τῦ βίου πολλάς. *Mentiri qoqe ſapientem negant. — Mendacio tamen uti variis modis poſſe credunt, ut in militia contra hoſtes, avt aliâ neceſſitate.* Vide *ad l.* 4. §. 49. Plura iſtiuſmodi adjici poterant: ſed iſta ſuffecerint ad Marci mentem explicandam. vide & *l.* 4. §. 19.

Πολλὰ δεῖ πρότερον μαθεῖν] De alienis factis non eſt temerè pronunciandum. Gregorius Nazianzenus περὶ ἐυταξίας. Πολλὰ δεῖ σφαφῆναι καὶ παθεῖν πρὶν ἄλλου καλαγιᾶναι δυσσέβειαν. *Multum diuqe ante verſandus atqe contorqendus eſt animus, multa ferenda, qàm ut alium impietatis damnemus.*

Ἀκαιρίαιος ὁ ἀνθρώπειος βίος] *puncto* minùs. Seneca *Ep.* 49. vide *l.* 5. §. 24.

Μεῖ' ὀλίγον πάντες ἐξεπάθημεν] qod *l.* 7. §. 22. Μεῖ' ὀλίγον ἀμφότεροι τεθνήξετε. *Pavlò poſt utroſqe veſtrum morti conceſſuros.* vide *l.* 4. §. 3. & 48. ἐκτίταγαι. In eandem ferè cum Marco ſententiam Evripides *Supplic.*

— ὦ ταλαίπωροι βροτοὶ,
Τί κτᾶσθε λόγχας, καὶ καθ' ἁλλήλων φόνους
Τίθεσθε; παύσασθ'. ἄλλα λήξαντες πόνων,
Ἄση φυλάσσετ', ἤσυχοι μεθ' ἡσύχων.
Σμικρὸν τὸ χρῆμα τοῦ βίου. τοῦτον δὲ χρὴ
Ὡς ῥᾷστα, καὶ μὴ σὺν πόνοις διεκπερᾶν.
— *Miſera gens mortalium,*
Qid arma, qid vos mutua cades juvant?
Qin abſtinete. liberas urbes metu,
Vacuas malorum, placida tutetur qies.
Humana vita res brevis. cura optima eſt,
Ut abſqe cura mollis ac facilis fluat.

Grotius.

a Sup.§.11. Ἕβδομον, ὅτι a οὐχ αἱ πράξεις ἀνθρώπων ἐνοχλοῦσιν ἡμῖν.
b L.5.§.25. b ἐκεῖναι γὰρ εἰσιν ἐν τοῖς ἐκείνων ἡγεμονικοῖς. ἀλλὰ
c L.7.§.16. c αἱ ἡμέτεραι ὑπολήψεις.
d L.4.§.7. d ἆρον γνῶν, καὶ θέλησον ἀφεῖναι τὴν ὡς περὶ δεινοῦ κρίσιν,
e L.5.§.22. καὶ e ἀπῆλθεν ἡ ὀργή. πῶς ἂν δέ; λογισάμενος,
f L.2.§.1. ὅτι f οὐκ αἰσχρόν. ἐὰν γὰρ μὴ g μόνον ᾖ τὸ αἰσχρὸν
g L.2.§.11. καλόν, h ἀνάγκη καί σε πολλὰ ἁμαρτάνειν, καὶ
h L.2.§.1. λῄζεσθαι καὶ παντοῖον γενέσθαι.
i L.7.§.24. Ὄγδοον, i ὅσῳ χαλεπώτερα ἐπιφέρουσιν αἱ ὀργαὶ καὶ λύπαι αἱ ἐπὶ τοῖς τοιούτοις, ἤπερ αὐτά ἐστιν
ἐφ' οἷς ὀργιζόμεθα καὶ λυπούμεθα.
k Sup.§.13. Ἔνατον, ὅτι k τὸ εὐμενὲς ἀνίκητον, ἐὰν γνήσιον
l L.1.§.15. ᾖ καὶ μὴ l στοργὴς, μηδὲ ὑπόκρισις. τί γάρ σοι ποιήσει
m L.3.§.11. σὺ ὁ ὑβριστικώτατος, ἐὰν m εὐμενὴς
αὐτῷ, καὶ, εἰ ἔτυχε, πράως ἐπιδείξηις καὶ

Septimò, non esse actiones aliorum, quæ nos conturbant, sunt enim hæ in mentibus ipsorum sitæ, sed opiniones tantùm nostræ. istas igitur tollè, missóque de re ipsa, tanqam grave qiddam sit, judicio, ira protinus evanescet. sed qomodo tollam? reputando nihil tibi inhonestum contigisse. nisi enim malum id sit duntaxat qod inhonestum est, necesse futurum est, ut & tu multa pecces, & latro, vel qidlibet etiam, fias.

Octavò, cogita qantò graviora patiamur ex iracundia ac mœstitia, qàm de istis concipimus, qàm ex eis ipsis, qorum cavillâ succensemus & angimur.

Nonò, mansvetudinem insuperabilem esse, si genuina fuerit, non personata & fucata. qid enim fecerit tibi, qi vel maximè contumeliosus est, si mansvetè adversus illum te gerere perrexeris. & si occasio tulerit, placidè illum admonueris, &

ANNOTATIONES.

Οὐχ αἱ πράξεις.] vide *l.* 7.§. 16. & *l.* 8. §. 40. & *l.* 9. §. 13. & *suprà* §. 11. 16.

Οὐκ αἰσχρόν] Vide *l.* 2. §. 1. Musonius in *Orat.* qâ disserit, *an Philosophus debeat injuriarum agere*; apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 19. Ὁ μὲν ἁμαρτάνων ἐυθὺς καὶ ἐν αἰσχύνῃ ἐστίν, ὁ δὲ πάσχων, ὥσπερ οὐχ ἁμαρτάνει, καθόσον πάσχει, ὕτως οὐδὲ ἐν αἰσχρῷ οὐδενὶ γίνεται. *Qi peccat, is turpitudini obnoxius est: qi verò patitur, qatenus ipse peccatum non admittit, eatenus neqe turpis alicujus indignitatis particeps dicendus est.*

Χαλεπώτερα ἐπιφέρουσιν αἱ ὀργαί] Graviora ab affectu suo patiuntur, qàm ab eis ipsis qibus irascuntur. Τὰ γὰρ ἔνδοθεν μᾶλλον βαρύνει, ὡς ῥίγηλος ἢ ἡπιάλους καὶ πυρετοῖς διακαιόμενοι τῶν ταῦτα πασχόντων ἔξωθεν ὑπὸ καύματος ἢ κρύους. *Interiora enim potius aggravat: qemadmodum qi rigent, aut epialis febribúsve æstuant, graviorem sentiunt molestiam, ac deteriùs afficiuntur, qàm qibus eadem extrinsecus ab æstu aut gelu accidunt.* Plutarchus *de tranqill.* vide Senecam *de ira l.* 2. *c.* 35, 36. & Joannem Chrysostomum *infrà.* Theognis.

Οὐδὲν, Κύρν', ὀργῆς ἀδικώτερον, ἢ τὸν ἔχοντα
Πημαίνει, θυμῷ δηλα χαριζόμενον.
Irâ, Cyrne, nihil crudelius; ipsum ea habentem
Ladit, & excruciat cor miserabiliter.

Τὸ ἐυμενὲς ἀνίκητον] Apostolus *ad Rom. c.* 12. *v.* 21. Μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ. *Ne vincitor à malo.* vide *l.* 6. §. 6, 26. & *lib.* 7. §. 22.

Καὶ μὴ στοργὴς] *adscititia.* Xylander *affectata.* Casavbonus *personata.* qemadmodum ille dixit, *Harcdis fletus sub persona risus est.* ab eis tractum qi vultu renident, dum animus tamen interim angitur & exæstuat: ut ille qi *Æn. l.* 1.

Spem vultu simulat, premit altum corde dolorem.

ut illi de qibus Apostolus *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 5. *v.* 12. Οἱ ἐν προσώπῳ καυχώμενοι, καὶ οὐ καρδίᾳ. *Qi in facie gloriam captant, & non in corde.* vide *l.* 1. §. 15. & *suprà* §. 13. Expressit vim vocabuli Ammianus, cùm de Juliano dixit, *l.* 21. *amarum subridens.*

Τί γάρ σοι ποιήσει ὁ ὑβριστικώτατος] Τίς ὁ κακώσων ὑμᾶς; *Et qis est qi malè accipiat vos?* &c. Petrus *Ep.* 1. *c.* 3. *v.* 13.

Ἐὰν διατελῇς ἐυμενὴς αὐτῷ] Dio Siracusanus, referente Plutarcho *pag.* 979. *A.* Ἀνθρώπου δὲ πονηροῦ, εἰ καὶ χαλεπόν ἐστιν, οὐχ ὕτως ἄγριον εἶναι παντάπασι καὶ δύσκολον, ὥστε μὴ μεταβάλλειν χάριτι νικηθέντα ὑπὸ τῶν πολλάκις εὖ ποιούντων. *Hominis improbitatem, qamvis aspera sit, non usqe adeo feram tamen esse omnino & morosam, qin freqentibus beneficiis sese invictas superatam. Vincit malos pertinax bonitas.* Seneca *de benef. l.* 7. *c.* 31. Idémqe *de ira l.* 2. *c.* 34. *Irascitur aliqis? tu contrà beneficiis provoca. Cadit statim simultas ab altera parte deserta. nisi par non pugnat. si utrinqe certabitur, ille est melior, qi prior pedem retulit; victus est qi vicit. vince in tῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν. vince bono malum. ad Rom. c.* 12. *v.* 21. *Qàm pulcra ars, vincere in bono malum?* Gvigo *medit. c.* 15. Et Valerius Maximus *l.* 4. *c.* 2. *Speciosiùs aliqanto injuria beneficiis vincuntur, qàm mutuis odiis pertinaciâ pensantur.* Et, *Bono vinci satius est, qàm malo more injuriam vincere.* Salustius *Jugurth.* Præclarè Joannes Chrysostomus *in Matth. Orat.* 18. *pag.* 229. *E.* Ἐι καὶ μεγάλα ἠδίκησαι, καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα ἐυεργέτησον, ἵνα καὶ σαυτῷ λαμπρότερον ποιήσῃς τὸν στέφανον, καὶ τὸν ἀδελφὸν τῆς ἰσχάτης ἀπαλλάξῃς ἀῤῥωστίας. ἐπεὶ καὶ οἱ ἰατροὶ, ὅταν καυτηριάζωσι καὶ ὑβρίζωσι παρὰ τῶν μαινομένων, τότε μάλιστα αὐτοὺς ἐλεοῦσι καὶ παρατεινύζουσι πρὸς τὴν ἐκείνων διόρθωσιν, εἰδότες ὅτι τῆς ὑπερβολῆς τοῦ νοσήματος ἡ ὕβρις ἐστί, καὶ σὺ τοίνυν ταύτην περὶ τῶν ἐπιβουλευόντων ἴσχε τὴν γνώμην, καὶ ὅτω κέχρησο τοῖς ἀδικοῦσιν. ἐκεῖνοι γὰρ εἰσι μάλιστα οἱ νοσοῦντες, καὶ τὴν βλάβ ὑπομένοντες. ἀπάλλαξον τοίνυν αὐτὸς τῆς χαλεπῆς ταύτης ἐπηρείας, καὶ δὸς ἀφεῖναι τὴν ὀργὴν, καὶ δαίμονα ἐλευθέρωσον χαλεπὸν, τῷ θυμῷ. καὶ γὰρ δαιμονῶντας ἐὰν ἴδωμεν, δακρύομεν. οὐχὶ καὶ αὐτοὶ δὲ σπεύδωμεν δαιμονᾶν. τοῦτο καὶ νῦν ποιῶμεν ἐπὶ τῶν ὀργιζομένων. καὶ γὰρ ἐκείνοις ἐοίκασιν οἱ θυμούμενοι, μᾶλλον δὲ καὶ ἐκείνων εἰσὶν ἀθλιώτεροι, μετὰ αἰσθήσεως μανόμενοι. διὸ καὶ ἀσύγγνωστος αὐτῶν ἡ παραπληξία. μὴ τοίνυν ἐπίβαινε κειμένῳ, ἀλλὰ καὶ ἐλέει. καὶ γὰρ ἂν ὑπὸ χολῆς τινα ἐνοχλούμενον καὶ σκοτοδινιῶντα καὶ ἐμέσαι ἐπειγόμενον τὸν πονηρὸν τοῦτον χυμὸν ἴδωμεν, χεῖρα ὀρέγομεν καὶ διαβαστάζομεν σπαραττόμενον, κἂν τὸ ἱμάτιον μολύνωμεν, οὐκ ἀποστρεφόμεθα. ἀλλ' ἴν μόνον ζηλῶμεν, ὅπως ἐκεῖνοι ἀπαλλάξωμεν τῆς χαλεπῆς ταύτης συνοχωρίας. τοῦτο τοίνυν ἐπὶ τέλος ποιῶμεν, καὶ διαβαστάζωμεν ἐμέσαι καὶ σπαραττομένους. μὴ δὴ περίεργον ἀφῶμεν, ἵως ἂν ἅπασαν ἀποθῆται τὴν πικρίαν. καὶ τοῦτο σοι χάριν ἴσεται μεγίστην, ἐπειδὰν παύσηται, τότε γνώσεται σαφῶς ὅσης αὐτὸν ἀπήλλαξας ταραχῆς. καὶ τί λέγω τὴν παρ' ἐκείνου χάριν; ὁ γὰρ Θεός σε εὐθέως στεφανώσει, καὶ μυρίοις ἀμείψεται καλοῖς, ὅτι σὺ τὸν ἀδελφὸν τοσούτου ἐλευθέρωσας χαλεποῦ. καὶ ἐκεῖνος δὲ ὡς δισπότην τιμήσει, διὰ παντὸς αἰδούμενός σε τὴν ἐπιείκειαν. οὐχ ὁρᾷς τὰς τυπτούσας γυναῖκας, πῶς δάκνουσι τὰς περιστώσας, καὶ οὐκ ἀλγοῦσιν ἐκείνας; μᾶλλον δὲ ἀλγοῦσι μὲν, φέρουσι δὲ γενναίως, καὶ συναλγοῦσι ταῖς ὀδυνωμέναις καὶ διακοπτομέναις ὑπὸ τῆς ὀδόντος. ταῦτα καὶ σὺ ζήλωσον, καὶ μὴ γίνου μαλακώτερος γυναικῶν. ἐπειδὰν γὰρ τύπτωσιν αἱ γυναῖκες ἄνδρα (γυναικῶν γάρ εἰσι μικροψυχότεροι) τότε σε τὸν ἄνδρα ἴστε. *Si omnino nimis lasus es, idcirco nihilominus beneficium refer nocenti, ut & tibi facias majorem coronam, & fratrem periculo gravissimi langvoris absolvas. Nam & medici qando injuriis & calcibus cadunturfurentum, tunc illorum magis magisqe misererntur, tum maximè ad reddendum illis sanitatem parantur, scientes qod excellentiam morbi significet ea injuria. Et tu igitur de inimicis eandem teneto sententiam, sicqe tractes injurios. Illi namqe sunt maximè agroti, omnémqe violentiam sustinentes. Libera eum à gravi isto dolore, & da operam ut iram remittat. Libera eum à savissimo dæmone, propria scilicet mentis furore. Nam & cum aliqos à dæmone actos videmus, sæpe lacrymamur: non autem agimus, ut ipsi qoqe eadem illa patiamur. Hoc igitur etiam in ira percitis servemus: illorum enim sunt similes iracundi, imo illis longè miseriores, qi utiqe sensibus adhuc integris insaniunt. Propter qod veniam non meretur illorum dementia. Noli igitur insultare jacenti, qin imo miserere. Etenim si videamus aliqem horribiliter à bile vexatum, & vertiginis sua tenebris obtectum, qiqe etiam malignum illum humorem urgeatur evomere, porrigimus manum, & supportamus huc illúcqe jactatum. Etsi vestimenta ille noster poluat, non aversamur, neqe abjicimus agrotum: sed illud tantummodo unum reqirimus, qemadmodum à tam grandi hac eum angustia liberemus. Hoc igitur etiam erga istos faciamus, ut & supportemus vomentes, & confoveamus agros: nec eos usqiam relinqamus, priusqam totam prorsus amaritudinem penant: & tunc tibi gratiam, qi talis fuerit, exsolvet maximam. Qando enim ejusmodi ager à passione reqieverit, tunc liqidò cognoscet: à qanta illum conturbatione sanaveris. Et qid dico ab illo tibi gratiam referendam? Deus te illico coronabit, & innumeris remunerabit bonis, qia fratrem tuum gravissimâ ægritudine liberasti: sed etiam ille te honorabit ut dominum, modestiam tuam per cuncta miratus. Nonne vides parientes fœminas, qemadmodum assistentes sibi sæpe commordeant, & tamen illa minimè dolent: imo dolent qidem, sed ipsum dolorem fortiter ferunt, ac dolentibus, & partus vexatione consciscis maximè condolent. Has ergò etiam tu amuleris, & noli esse fœminis mollior. Qum enim pepererint mulieres illa, nam revera mulieribus magis sunt pusillanimes, tunc te virum esse cognoscent.* Adeò sanè præclara & eximia verba ista sunt ista, ut nec ipse describere gravatus sim, nec lectori pio tædium sperem legendo, prolixiora licèt, oboriturum.

Πράως παραινῇς] Ità Plato *politic. l.* 9. Πείθωμεν τοίνυν αὐτὸν πράως. εἰ γὰρ ἐκὼν ἁμαρτάνει. ἐρωτῶντες, &c. *Proinde doceamus illum placidè. non enim volens peccat, interrogantes,* &c. Pari modo qo Marcus istic, Isidorus Pelusiota *l.* 3. *Ep.* 397. Χρὴ τῇ παῤῥησίᾳ μιγνύναι τὴν προσήνειαν. *Sermonis libertati svavitatem admiscere oportet.* & rursus: Πῶς παῤῥησιασόμεθα; ὐκ ἀκράτῳ

τῇ

& eodem ipſo, qo te lædere molitur, tempore qietus ipſe hominem meliora docueris; *Noli ſic agere mi fili; ad aliud nati ſumus. mihi qidem noceri neqit. ſed ipſe laderis, mi fili.* monſtraveris etiam ſcitè, & generatim oſtenderis, nec apes ità ſe gerere, nec eorum ullum, qæ gregatim agere nata ſunt, animantium. qin neqe irriſoriè faciendum hoc, neqe contumelioſè, ſed cum genuino amoris affectu; neqe animo qaſi attacto & exulcerato,

[a] μεταδιδάσκης εὐσχολῶν παρ' αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, ὅτι κακὰ ποιεῖν σε ἐπιχειρεῖ; μὴ τέκνον. [b] πρὸς ἄλλο πεφύκαμεν. [c] ἐγὼ μὲν ἃ μὴ βλαβῶ, [d] σὺ ᾗ βλάπτῃ, τέκνον. καὶ [e] δεικνύναι εὐαφῶς καὶ ὁλικῶς, ὅτι ἔστι ἄτως ἔχειν, ὅλα [f] ἃδὲ μέλιοσαι αὐτὸ ποιῆσιν, ἀλλ' ὅσα συναγελαστικὰ πέφυκε. δεῖ ᾗ [g] μήτε εἰρωνικῶς αὐτὸ ποιεῖν, [h] μήτε ὀνειδιστικῶς, ἀλλὰ φιλοπόργως καὶ ἀδήκτως * τῇ ψυχῇ. καὶ

[a] *L.* 5. §. 28.
[b] *L.* 2. §. 1.
[c] *L.* 10. §. 33
[d] *L.* 9. §. 4.
[e] *L.* 10. §. 4.
[f] *L.* 9. §. 9.
[g] Sup. §. 13.
[h] *L.* 1. §. 10.
* — τῷ f.

ANNOTATIONES.

τῇ παῤῥησίᾳ χρησάμενοι, ἀλλὰ καράσσηται ἀυτὴν προσηκόντως. *Quam pacto liberè loqemur? non ut meram libertatem adhibeamus: ſed ut ipſam ſuavitatem temperemus.* Evripides *Bellerph.* apud Svidam:

Οἴ μοι, τὸ μὲν νοσοῦντι θυμοῦσθαι κακόν.
Hev, fateor, huic qi agrotat iraſci, malum eſt.

Seneca *de conſtant. ſap. c.* 13. *Qis phrenetico medicus iraſcitur? qis febricitantis, & frigidâ probibiti maledicta in malam partem accipit? hunc affectum adverſus omnes habet ſapiens, qem adverſus agros ſuos medicus: qorum nec obſcæna, ſi remedio egent, contrectare, nec reliqias & effuſa intueri dedignatur, nec per furorem ſavientium excipere convicia. ſcit ſapiens, omnes hos, qi togati purpuratiqe incedunt, valentes coloratóſqe, malè ſanos eſſe: qos non aliter videt, qàm agros intemperantes. Itaqe nè ſuccenſet qidem, ſi qid in morbo petulantius avſi ſunt adverſus medentem.* vide *Auguſtinum ad l.* 7. §. 22.

Μεταδιδάσκης] vide *l.* 5. §. 28. & *l.* 9. §. 11. Δεῖξον τὴν πλάνην καὶ ὄψει πῶς ἀφίσταται τῶν ἁμαρτημάτων. *Oſtendito errorem, & videbis ut à delictis recedant.* Epictetus *l.* 1. *c.* 18.

Εὐσχολῶν] *Vacans huic rei* Xylander. imò, *placidè, imperturbatè te habens.* Epictetus *l.* 3. *c.* 2. Εὐσχολῶ, ἡσυχίαν ἄγω. *Otium ago, tranqillus ſum.* & *c.* 9. Εὐσχολῶ. ἀ περισπᾶται μου ἡ διάνοια. *Otium eſt, animus meus non diſtrahitur.* Marcus ipſe *l.* 4. §. 24. Εὐσχολώτερος καὶ ἀπαραχολώτερος ἔσῃ. *A negotiis multò vacabit magis, minúſqe perturbata eſt nobis futura vita noſtra.* vide & *l.* 12. §. 2.

Πρὸς ἄλλο πεφύκαμεν] πρὸς συνεργίαν. *Ad mutuas operas. l.* 2. §. 1.

Οὐ μὴ βλαβῶ] vide *l.* 2. §. 1. & *l.* 10. §. 33.

Σὺ δὲ βλάπτῃ] vide *l.* 9. §. 4.

Ἐναφῶς] *efficaciter* Caſavbonus. *aperté* Xylander. *aptè, ſcitè, dextrè, affabrè*, malim. Lucianus ὑποβάλλειν τὰς δακτύλους ἐναφῶς. *ſcitè digitos ſubjicere.* tractum à praxi Chirurgica; in qa multùm refert, qa manu vulnera colligenda, vel oſſa reſtituenda tractentur. Pindarus *Pyth.* 4.

Χρὴ μαλακὰν χεῖρα προσ-
βάλλοντα τρώματι ἵλικος ἀμφιπολεῖν.
Oportet mollem manum adhibentem os ulceris curare.

Ab eadem arte tractum eſt, & Apoſtoli illud *ad Galat. c.* 6. *v.* 1. ubi de fratre in peccatum prolapſo, καταρτίζετε τὸν τοιοῦτον ἐν πνεύματι πραΰτητος. *Reconcinnate ejuſmodi hominem cum ſpiritu lenitatis.* eſt enim τὸ καταρτίζειν (qod & Beza & Strigelius adnotârunt) *membrum luxatum reconcinnare*, ſive, *loco ſuo reponere, & adaptando rurſus componere.* & καταρτισμὸς, μεταγωγὴ τῶν ὀστῶν ἐπὶ τὸ παρὰ φύσιν τόπον εἰς τὸν κατὰ φύσιν. Καταρτισμὸς *eſt oſſium tranſlatio ex loco qi eſt contra naturam in eum qi eſt ſecundum naturam.* Galenus. reſpexit eódem & Plutarchus in *Catone minore p.* 791. *E.* ubi Catoni Statylium juvenem nimìs fervidum & præcipitem, Apollinidi Stoico ac Demetrio Peripatetico curandum tradenti hæc verba tribuit: Ἡμέτερον ἔργον ὀιδοῦναι τοῦτον μαλάξαι, καὶ καταρτίσαι πρὸς τὸ συμφέρον. *Veſtri muneris eſt tumentem mollire, atqe adducere ad id qod ex uſu ejus eſt.* Siqidem, ut Gregorius in *paſtore l.* 2. *c.* 6. *Sæpenumero deterius frangitur, cùm fractura incavtè colligitur, ità gravius qis ſciſſuram ſentiat, ſi hanc immoderatius ligamenta conſtringent.* & qod Rad. Ardens, *Orat. Dom. poſt Trin.* 6. *Manſveta correctio peccatores emendat, intemperans etiam emendandos perturbat.* Certè, qod Seneca *de clement. l.* 1. *c.* 17. *Nullum animal eſt moroſius, nullum majori arte tractandum, qàm homo.*

Οὐδὲ μίλιστα αὐτὸ ποιῆσιν, ἀδὲ ὅσα συναγελαστικὰ] Porphyrius *de abſtinent. ab animal. l.* 3. §. 11. Τὰ δὲ συναγελαστικὰ ὅπως τηρεῖ τὸ δίκαιον τὸ πρὸς ἄλληλα, τίς ἀγνοεῖ; τοῦτο μὲν μυρμήκων ἴσασιν, τοῦτο δὲ καὶ μελιττῶν, καὶ τῶν ὁμοίων. *Qis autem neſcit qantum inter ſe invicem juſtitiam colant animantes gregales? Hanc ſcilicet cuſtodiunt formica omnes, & apes univerſæ, & ejuſmodi animalia.*

Μήτε ὀνειδιστικῶς] vide *l.* 1. §. 10. De Evphrate Philoſopho, Plinius minor *l.* 1. *Ep.* 10. *Inſectatur vitia, non homines. nec caſtigat errantes, ſed emendat.* Seneca *de clement. l.* 1. *c.* 17. *Agat princeps curam, non tantùm ſalutis, ſed & honeſtæ cicatricis.* Et Auguſtinus *Epiſt.* 159. *Sic ſuccenſe iniqitati, ut conſulere memineris humanitati.* vide & *lib.* 5. §. 22. & *ſuprà* §. 13.

Ἀδήκτως τῇ ψυχῇ] *atqe ità nè cor mordeatur* Xylander. *citra ſermonis aſperitatem* Caſaybonus. δάκνειν τὴν ψυχὴν, τὴν παρδίαν, *dicunt* Græci, qod *mordere & pungere cor alicui*, id eſt, *angere, divexare, cruciare*, Latini. & δάκνεσθαι τὸν θυμὸν, ἢ τὴν καρδίαν, *corde morderi.* i. e. *angi, cruciari.* Syneſius *de regno pag.* 2. Οἱ δὲ ἄτως ἄρα ἀσιωφῶς ἔχουσιν, — ὥστε, εἰδέ φασιν αὐτοῖς ἀποχρήσειν, εἴ τις ξυγχωρήσει μὴ πάντα ἐκ πάντων ἐπαινεῖν τὰ βατιλέως καὶ βατιλέα. ἀλλ' εἶπερ παρέσκει, καὶ λυπήσειν ἀναλείνοντας, καὶ ἀπειλᾶσι δήξασθαι τὴν καρδίαν, οὐκ ἐν χρῷ μόνον, ἀλλὰ καὶ μέσην, εἴ ἄρα τις ἀνιαθεὶς ὠφελήσοιτο. *Hi autem adeò ſanè rigidi ſunt, ut ne ſatis qidem ſibi fore dicant, ſi qis non omnia omnino laudare, qæ ad regem pertinent, regémqe ipſum permittat; ſed & moleſtiam inſuper intentent, ſeſeqe cor ipſum non ſtrictim duntaxat puncturos; ſed ad imum uſqe penetraturos comminentur, ſi ex ea ſorte triſtitia qiſqam adjuvari qeat.* Idémqe *de calvitie pag.* 63. Μέσην αὐτὴν δίδυμαι τὴν καρδίαν. *Penitùs animo diſcruciari cæpi.* Libanius *Orat. de pacto.* Οὐ δέδηγμένος ἀκρίχελαί τις τὴν καρδίαν, εἰ ὁ χθὲς μαθητὴς, σήμερον ἱέρεα γένηται; *Nónne cum animi morſu abit is, qi heri diſcipulus erat, hodie alterius factus eſt.* Ariſtophanes *Acharn. Act.* 1. *ſc.* 1. *n.* 1.

Ὅσα δὴ δέδηγμαι τὴν ἐμαυτοῦ καρδίαν.
Qàm multa ſunt, qa aſſiduè cor mordent meum?

Et in *Nubib. Act.* 5. *ſc.* 2. *n.* 25.

— ὅμως δὲ τὸν θυμὸν δακών.
— *& tamen animum remordens.*

Indè θυμοδακὲς, *qod cor mordeat.* Julianus *Orat.* 2. *pag.* 178. Παλαιὸν δὲ χρῆμα λοιδορία; ὡς θυμοδακὲς ἀληθῶς, καὶ ἀμύτητον ψυχὴν μᾶλλον, ἢ σίδηρος χρῶτα; *At cujuſmodi demum convicium eſt! qàm re verâ mordax! qámqe eò magis animus, qàm corpus ferro, penetratur.* Sed & δάκνειν & δάκνεσθαι, & *mordere*, ac *morderi*, iidem ſimpliciter dicunt. Evripides *Theſ.*

Μή μοι νεαρὸν προσπίτνων μᾶλλον δάκοι.

Plutarchus *de Stoic contradict. c.* 9. Καί τοι πικρῶς ἐν τῷ γένει τούτῳ καὶ Πλάτωνα καὶ τοὺς ἄλλους τῶν Χρυσίππου δάκνουσι. *Quamquam ille qidem hoc in genere Platonem, alioſqe qi ſunt Chryſippi acriter mordet.* Cicero *ad Attic. l.* 13. *Ep.* 12. *Valdè me momorderunt epiſtola tua: eadem tamen ſanaverunt.* Flaccus *l.* 1. *Ep.* 16.

— *Mordear opprobriis falſis?*

Terentius *Eunuch.* 3. 1.

— *Par pari referto, qod eam mordeat.*

Sidonius *l.* 5. *Ep.* 8. *vel pupugiſſe verſu gemello, vel mordiſſe diſticho.* qi & *ibidem, piperatam facundiam*, pro *mordaci* dixit. & *l.* 8. *Ep.* 11. *Epigrammata piperata.* i. e. *mordacia*, ut exponit ipſe; qæ *melleis* opponit: Hieronymum imitatus, qi in *Epiſt. ad* Evſtochium *ut te aliqid & piperis mordeat.* ſed & *acetum mordax*, eâdem mente Perſius *Sat.* 1. Indè δῆξις λόγου, *mordax oratio.* Plutarchus *de amic. & adul. pag.* 55. *B.* Λόγῳ δήξῃ τὴν παῤῥησίαν κηδεμονικῇ καθαπτόμενον. *Mordacem ſermonem, libertatemqe curatore dignam uſurpat.* Item δῆγμα, δηγμὸς, δῆξις. Idem *Sympoſ. l.* 2. *c.* 1. Δῆγμά τι πρόσεστι αὐτῷ τῷ σκώμματι. *Morſus ſalibus adeſt.* & mox: Τὰ σκώμματα μᾶλλον δάκνει, καθάπερ τὰ πτερηγισφομένα βέλη, πλείονα χρόνον ἐμμένοντα, καὶ λυπεῖ τὰς σκωφθείσας. *Magis autem ſales & dicteria mordent, qod inſtar hamatorum telorum diutius inhærent, moleſtiqe eſt morſis.* ità enim reſcribendum pro eo qod μίλη ſenſu nullo codices exhibent. Idem *de amic. & adul. pag.* 56. *A.* Ἐλέγχῳ καὶ λόγῳ δηγμὸν ἐμποιῶν καὶ μετάνοιαν. *Qicunqe reprehenſione ac vituperatione mordere, & ad pœnitentiam trahere cupit.* & *in Lycurg. p.* 48. *A.* Αἱ δὲ παιδιῶν καὶ σκωμμάτων δῆξεις, ὠδὶν ἀμβλύτεραι τῶν μετὰ σκυθρωπότητος νυθετημάτων. *Facetiarum aculei & diſcriminum nihilò erant ſeriis caſtigationibus obtuſiores.* Alia, nec pavca, ſuppeditabit Hadrianus Junius *cent.* 2. *adag.* 58. Indè ἄδηκτος, *morſu immunis*, qi oratione, ſive ſermone ejuſmodi mordaci peritrictus non eſt. Evnapius *in Liban.* Οὐδεὶς τῶν συλλεγέντων Λιβανίῳ, καὶ συνουσίας ἀξιωθέντων ἀπῆλθεν ἄδηκτος. *Nemo omnium qi Libaniâ allecti & in familiaritatem accepti fuerunt, abiit à morſu immunis.* ità legunt vertúntqe, cùm Hadrianus Junius, tum & Federicus Morellius. ſed vera lectio, ἀδήλητος, non ἄδηκτος. ſeqentia firmant ἀλλὰ τότε γοῦν ἐνῆν; οἷός τις ἦν ἔγνωσε, &c. *ſed ſtatim, qà eſſet indole, dignoſcebatur.* Verùm indè ἀδηλησία apud Plutarchum in *Pomp.* ubi Flora narrâſſe dicitur, ὡς οὐκ ἦν ἐκείνῳ συναπαναστραμένῃ ἀδηλησία ἀπελθεῖν. *nunqam qiviſſe ſe à Pompeji conſvetudine ſine morſu aliqo diſcedere.* h. e. ut non aculeum qaſi aliqem in animo reſiduum perſentiſceret. qomodo Periclis dictio ità avdientium animos affeciſſe perhibetur ὡς τὸ κέντρον ἐγκαταλιπεῖν, ut Evpolis *Tribubus.* Cæterùm hoc lo-

a L. 10. §. 36. * ἀεὶ τοι Mer. ἀεὶ ὡς τινες προεσηκωσι. Xyl.

ἢ a μὴ ὡς ἐν σχολῇ, μηδὲ ἵνα ἄλλῳ προσῇς θαυμάσῃ. ἀλλ' * ἦτοι μόνος, ἢ ἐὰν ἄλλοι

neqe tanqam in ſchola, neqe ut aſtanti alicui ſis admirationi, ſed ità ſemper, ut cum ſolo agas, etiamſi alii forſan circumſtiterint nonnulli.

Τούτων τὴν ἐννοιαν κεφαλαίων μίμνησο, ὡς προῖκά σοι δοθέντα ἐκ θεῶν δῶρα εἰληφώς, ἢ b ἄρξαί ποτε ἄνθρωπος εἶναι, ἕως ζῇς c φυλακτέον ἢ ἐπίοντα τῷ ὁρμίζεσθαι αὐτοῖς, τὸ κολακεύειν αὐτάς. ἀμφότερα γὰρ ἀκοινώνητα, καὶ πρὸς βλάβην φέρει. πρόχειρον ἢ ἐν ταῖς ὀργαῖς, ὅπι d ἀχὶ τὸ θυμοῦσθαι ἀνδρικὸν, ἀλλὰ τὸ πρᾶον καὶ ἥμερον, ὥσπερ ἀνθρωπικώτερον, ἄτως καὶ ἀρρενικώτερον, καὶ ἰσχύος καὶ νεύρων ἢ ἀνδρείας τούτῳ μέτεσιν, ἀχὶ τῷ ἀγανακτητικῷ καὶ δυσαρεστητικῷ. ὅσῳ γὰρ ἀπαθείᾳ ἔτι εἰκειότερον, τοσούτῳ καὶ δυνάμει. ὥσπέρ τε ἡ λύπη

b L. 10. §. 1. l. 12. §. 1. c L. 4. §. 31. d Sup. §. 9.

neqe tanqam in ſchola, neqe ut aſtanti alicui ſis admirationi, ſed ità ſemper, ut cum ſolo agas, etiamſi alii forſan circumſtiterint nonnulli.

Capita novem iſta in mente repoſita habeas, tanqam dona qædam à Muſis accepta; atqe incipias tandem homo eſſe, dum vivis. Veruntamen ex æqo cavendum, ſicut nè iraſcaris eis, ità etiam nè aduleris. utrumqe enim ſocietatis jus violat, & ad damnum tendit. adverſùs iram verò præſtò ſit illud; iraſci havd virile eſſe; ſed manſvetum placidúmqe animi affectum, ut humanius qiddam, ità & maſculum magis. atqe is certè, qi ità affectus eſt, robur animi nervóſqe & fortitudinem penes ſe habet, non avtem is qi indignatur & offenditur. qò enim propiùs hoc ad immunitatem ab affectibus omnem prorſus, eò etiam ad potentiam propiùs accedit. qemadmodum avtem triſtitia,

ANNOTATIONES.

co ego, qid ἀδήκτως τῇ ψυχῇ velit, non ſatis aſſeqor. malim ἀδήκτῳ τῇ ψυχῇ. nec de reprehenſi, ſed de reprehendentis animo acceperim. nè ità vel redarguat, vel admoneat, ut animi injuriæ illatæ apprehenſione attacti & exulcerati indicium præ ſe ferat. hoc eſt enim qod poſtea de *ſuccenſente* dixit, τέτρωται, *vulneratus eſt*, *vulnus accepit*. Qanqam poteſt & ἀδήκτῳ τῇ ψυχῇ exponi, *animo non mordaci*. qomodo Dioſcoridi *l.* 1. *c.* 28. ἔλαιον ἄδηκτον dicitur, i. e. *qod non mordeat*, ut Plinius *l.* 23. *c.* 4. & Plutarchus *de adulat. pag.* 55. *D.* Τὴν δὲ συνεχῆ ταῖς ἡδοναῖς, καὶ τῷ πρὸς χάριν, ἄκρατον ἀεὶ καὶ ἄδηκτον ὁμιλίαν ὑποπτεύειν. *Eam verò conſvetudinem, qa continentibus blanditiis uſa omni morſu caret, vitii ſuſpectam habeamus.* ἄδηκτον ὁμιλίαν dicit, qæ nihil mordax habeat. verùm prius illud arridet magis.

Μηδὲ ὡς ἐν σχόλῃ] *neve otio abuti videarie* Xylander. forſan, qia priùs ἐνσχολῶν dixerat. Ego ſimpliciter malim, tanqam in ſchola, hoc eſt, vel ὡς παιδαγωγός τις, *padagogi cujuſdam inſtar*, qi imperioſè cùm agat, moleſtus eſſe ſolet, & gravis habetur. *l.* 5. §. 9. & *l.* 10. §. 35. unde παῤῥησία παιδαγωγικὴ, *libertas magiſtralis*, ſuprà §. 6. vel etiam *tanqam in ſchola*, ubi ingenii exercendi oſtentandíqe cavſſâ fieri aſſolent orationculæ. hoc eſt enim qod ſeqitur, μηδὲ ἵνα ἄλλος προσῇς θαυμάσῃ. *Neqe ut adſtanti alicui ſis admirationi.* & ſuprà §. 13. Ὡς ἐπιδεικνύμενος. *Ut qi ſis oſtentaturus.* vide *ad l.* 1. §. 16. σχολαστικὸς. *qaſi exercitationis cavſſâ.* Caſavbonus. Ambroſius *Offic. l.* 3. *c.* 16. *objurget, non jactantia ſtudio, ſed affectu charitatis.* qod Marcus hìc φιλοσόργως. Talia avtem, qalia Marcus hìc notat, Senecæ ſcripta Cajus Cæſar eſſe volebat. cùm *commiſſiones meras* eſſe diceret, referente Svetonio, *l.* 4. *c.* 53. i. e. λόγους πρὸς τὰς ἐπιδείξεις καὶ ἀγῶνας γεγραμμένους, ut ex Iſocrate *in eum locum* clariſſimus Caſavbonus. vel etiam ἀντιλέξει, ἀγωνίσματα. utì idem ex Thucydide *l.* 1. & Ariſtotele *Poët. c.* 9. ſed & Polybio; cujus avreum dictum digniſſimúmqe qod ubiqe, non ibi tantùm, legatur (ejuſdem habes τῷ μακαρίτῃ elogium) illud *l.* 3. *c.* 31. è codicibus Polybianis à vitio typothetarum incuriâ contracto ſic repurgatum. Ἱστορίας γὰρ ἐὰν ἀφίλῃ τις τὸ διὰ τί, καὶ πῶς, καὶ τίνος χάριν ἐπράχθη, καὶ τὸ πραχθὲν πότερα ἔνλογον ἔσχε τὸ τέλος, τὸ παλαιούμενον αὐτῆς, ἀγώνισμα μὲν, μάθημα δὲ οὐ γίνεται. *Quippe ſi tollas ex hiſtoria, qare, qomodo, qo fine, qidqe fuerit actum, & qàm convenientem exitum res geſta habuerit: qod ſupereſt illius commiſſio mera eſt, non avtem opus ad erudiendum lectorem comparatum.* Qod Plinius *l.* 7. *Epiſt.* 17. *Hiſtoria non oſtentationi, ſed fidei veritatíqe componitur.* Nec multò ſecius Fabius, *l.* 10. *c.* 1. in viri clariſſimi commentariis fœdè depravatus: *Totum opus hiſtoria, non ad inſtruendam rei pugnámqe præſentem, ſed ad memoriam poſteritatis & ingenii famam componitur.*

Ἀλλ' ἦτοι πρὸς μόνον] qod Chriſtus Matth. *c.* 18. *v.* 15. Ὕπαγε, καὶ ἔλεγξον αὐτὸν μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου. *Ito, & argue illum inter te & ipſum ſolum.* Socrates in menſâ cùm familiarem qendam vehementiùs pavlo increpuiſſet, Plato, εἶτα ἄμεινον ἦν ἰδίᾳ ταῦτα λελέχθαι; *Annon*, inqit, *hæc privatim dicta, præſtiterat?* cui ille viciſſim, Σὺ δὲ οὐκ ἄμεινον ἂν ἐποίησας, ἰδίᾳ πρὸς ἐμὲ ταῦτα εἰπών; *Annon & à te mihi privatim hoc dictum præſtiterat?* deeſſe avtem videtur disjunctionis membrum alterum, ſi recepta lectio admittatur, *vel ſolùm convenias, vel ut ſolus advertat*, (avt ejuſmodi qippiam) etiamſi plures adſtiterint. *ſed ut cum ſolo ità logi debes* Xylander. acſi eſſet, ἀλλ' ὡς πρὸς μόνον, ſive, ἀλλ' ἅτως ὡς πρὸς μόνον. diſjunctivæ certè rationem nullam habuit: ſed nec Caſavbonus qi vertit, *ſed ità ſemper ut ſolus conſciat.* ἀλλ' ἀεί τοι. qod mihi valde comprobatur. Optimè Plutarchus *de inim. & adul. p.* 70. *F.* Δεῖ γὰρ, ὡς νοσήματος ἐν ἐυπρεπεῖ, τὴν ἁμαρτίαν τὸν νεανίσκον καὶ ἀποκάλυψιν ἀπόῤῥητον οὖσαν, καὶ μὴ πανηγυρικὴν, μηδ' ἐπιδεικτικὴν, μηδὲ μάρτυρας καὶ θεατὰς ποιεῖσθαι. οὐ γὰρ φιλικὸν, ἀλλὰ σοφιστικὸν, ἀλλοτρίοις ἐνδυομένου

A σφάλμασι, καλλωπιζόμενον πρὸς τοὺς παρόντας, ὥσπερ οἱ χειρουργοῦντες ἐν τοῖς θεάτροις ἰατροὶ πρὸς ἐργολαβίαν. *Oportet tanqam morbi turpis, ita peccati etiam detectionem & ſanationem occultam eſſe, nihil pompa, nihil oſtentationis habentem, neqe teſtes ſpectatoréſqe adducentem. Non enim amici intereſt, ſed rabula in alienis gloriam qærere peccatis, venditantem ſe oſtentatione ſuâ præſentibus. Sicut in theatris medici manibus geſticulantur, ut ſua opera conductores ſibi parent.*

Ὡς παρὰ τῶν Μουσῶν] qia pro numero Muſarum, monita *novem*. vide Plutarchum *Sympoſ. lib.* 9. *cap.* 14. de numero Muſarum.

B Ἄρξαί ποτε ἄνθρωπος εἶναι] *humanitatem colamus, dum inter homines ſumus.* Seneca *de ira l.* 3. *c.* 43. vide *l.* 7. §. 22. & *l.* 10. §. 8.

Τὸ κολακεύειν] qod *l.* 4. §. 31. Μήτε τύραννος, μήτε δοῦλος. *Neqe tyrannus, neqe ſervus.* De Antonio Nicephorus Calliſtus *l.* 8. *c.* 40. Πᾶσι δ' ἦν ἡδὺς καὶ εὐχαριτώτατος ἑαυτὸν παρέχων, ὑπομένειν μήτ' ἀγενῆ καὶ κόλακα εἶναι δοκῶν, μήτε πρὸς τύφον ἐξάγεσθαι τῷ δοκεῖν πάντων τιμᾶσθαι, καὶ ὅτε ἂν κελεύοι πείθεσθαι. *Et qum jucundum ſe omnibus præbuit, tum ne ſummiſſus nimium & adulator eſſe videretur: præterea ne ex eo, qod ab omnibus honore afficeretur, qódqe ei qos juſſiſſet, morem gererent, faſtu & arrogantiâ efferretur curavit.* Iſidorus Peluſiota *l.* 3. *Ep.* 121.

C Ὥσπερ οὖν μὴ ῥᾴδιον κομιδῇ φθόγγεσθαι ῥᾴδιον, τῷ δὲ μέσῳ τυχεῖν, μουσικῆς ἐστιν ἔξεως. οὕτω καὶ περὶ τὸ παῤῥησιάσασθαι, καὶ μὴ, λογισέον. οἱ μὲν γὰρ ὑ τῷ ὠφελῆσαι, ἀλλὰ τῷ ὑβρίσαι γίνονται μόνον. οἱ δὲ τῷ κολακεύειν, καὶ τὰ μὴ πρέποντα ἐγκώμια ὀφαίνειν. οἱ δὲ μέσῳ ἀρίστῳ χρήσονται, ὅτε ὑβρίζουσιν, ὅτε θωπεύουσιν, ἀλλὰ χειράπτωτος τῇ παῤῥησίᾳ τὸν αἰδῶ καὶ τὴν ἐπιεικείαν τὸν πρασσόντων, ὅτως ἐκεῖ τὸ ἐκβρίνον τοὺς ἀκουόντας ἔχοντας. *Quemadmodum autem qidem aut perquam graviter loqi facile eſt, mediocritatem avtem tenere muſicæ habitus eſt: eodem modo de loqendi libertate & timiditate ſentiendum eſt. Sunt enim qi non id agunt, ut proſint, ſed ut contumeliam dumtaxat inferant. Sunt rurſum, qi hoc tantum*

D *ſibi propoſitum habent, ut adulentur, ac falſas laudes contexant. At qi aprimè mediocritate utuntur, ſi nec contumeliam inferunt, nec adulantur, ſed verborum libertatem ac licentiam pudore, atqe objurgationem ſuavitate condientes, ita demum ad eos, qi ſuis ignoratione laborant, curandos veniunt.*

Τὸ πρᾶον καὶ ἥμερον, ὥσπερ ἀνθρωπικώτερον, οὕτω καὶ ἀῤῥενικώτερον] Naſo, *art. l.* 3.

Candida pax homines, trux decet ira feras.

& triſt. *l.* 3. *Eleg.* 5.

Quæqe eſt major, magis eſt placabilis ira;
Et facilis mentis mentе generoſa capit.

E Ὥσπέρ τε ἡ λύπη ἀσθενοῦς, οὕτω καὶ ἡ ὀργὴ] *Iram dolorémque* copulat. Ἡ γὰρ ὀργὴ μετὼ λύπης, καὶ ὁ ὀργιζόμενος οἴεται λυπεῖσθαι. *Ira cum moleſtia, & qi iraſcitur, moleſtiâ afficitur.* Ariſtoteles *Rhet. l.* 2. *c.* 4. Utrumqe facit imbecillitatis indicium. Ità & Seneca *de ira l.* 1. *c.* 16. *Tantùm abeſt à magnitudine animi ira, quantùm à fortitudine audacia, à fiducia inſolentia, ab auſteritate triſtitia, à ſeveritate crudelitas. multi tædium veternoſi & infelicis animi imbecillitatis ſibi conſcii, ſæpe indoleſcere, ac vulnerata & ægra corpora ad actus leviſſimos gemunt; ità imbellem maximè & puerile vitium eſt, ac mendis & in viros. nam viros qoqe puerilia ac muliebria augenios ſunt.*

F & *de vit. beat. c.* 3. *Omnis ex infirmitate feritas eſt.* Menander apud Stobæum *rom.* 2. *tit.* 20.

Τὸ δ' ὀξύθυμον τοῦτο καὶ λίαν πικρὸν,
Δεῖγμ' ἐστὶν ἐνὸς πᾶσι μικροψυχίας.
Iraſci prompta amaritudoque indoles
Indicium infirmi pectoris cunctis facit.

Muſonius apud Stobæum *Tom.* 2. *tit.* 19. Μικρόψυχον γὰρ τὸ ἀγανακτεῖν καὶ ἐπιτίνεσθαι περὶ τῶν τοιούτων. *Puſillanimitas enim eſt, bas ob res indignari, & commoveri intenſius.* Juvenalis *Sat.* 13.

minuti

triſtitia, ſic & ira; imbecillis eſt animi. utraque enim vulnus accepit, & ſuccubuit.

Quod ſi volueris, etiam decimum à Muſarum præſide donum accipe. velle, improbi nè peccent, inſaniæ eſt. id enim quod fieri non poteſt, appetit. tum concedere, ut adverſus alios tales ſint, ſed nè in te peccent poſtulare, & ſtolidum eſt & tyrannicum etiam.

§. 19. Mentis affectiones qatuor potiſſimùm ſunt jugiter cavendæ, & ubi deprehenſæ fuerint, confeſtim inducendæ, de ſingulis earum ſic cenſendo: cogitatio iſta non eſt neceſſaria; iſta ſocietatis inimica; iſtud non à te dicturus es. aliqid enim non à teipſo dicere, in rerum abſurdiſſimarum numero

ἀσθενῆς. ἔτως καὶ ἡ ὀργὴ. ἀμφότεροι γὰρ πέπονθαν, καὶ [a] ἐνδεδώκασιν. a L. 7. §. 64.

Εἰ δ' βούλῃ, καὶ δέκατον τοῦτο παρὰ τοῦ μουσηγέτου δῶρον λάβε. ὅτι [b] τὸ * μὴ ἀξιοῦν ἁμαρτάνειν τοὺς φαύλους μανικόν. [c] ἀδυνάτου γὰρ ἐφίεσθαι. τὸ δὲ συγχωρεῖν ἄλλοις μὲν εἶναι τοιούτους, ἀξιοῦν δὲ μὴ εἰς σὲ ἁμαρτάνειν, [d] ἄγνωμον καὶ τυραννικόν. b L. 5. §. 17. * ἀξιοῦν μὴ c L. 7. §. 71. d L. 6. §. 27.

§. 19. Τέτταρας μάλιστα τροπὰς τοῦ ἡγεμονικοῦ παραφυλακτέον διηνεκῶς, καὶ ἐπειδὰν φωραθῇς, [e] ἀπαλειπτέον, ἐπιλέγοντα ἐφ' ἑκάστῳ ἔτως. ἔστι τὸ φάντασμα [f] ἐμὸν ἀναγκαῖον. ἔστι, ἃ λυποῦν κοινωνίας. ἔστι [h] ἐκ δὲ ἃ σαυτῷ μέλλεις λέγειν. τὸ γὰρ μὴ ἀφ' ἑαυτῷ λέγειν ἐν τοῖς ἀπροπτώτοις νό- e Sup. §. 16. f L. 4. §. 24. g L. 9. §. 23. h L. 2. §. 16.

ANNOTATIONES.

— *minuti*
Semper & infirmi eſt animi exiguique voluptas,
Ultio. continuò ſic collige, quòd vindictâ
Nemo magis gaudet quàm fœmina. —

Ammianus *Hiſt. l.* 27. *c.* 6. *Iram definiunt eſſe ulcus animi, naſci ex mentis mollitie conſvetum; id aſſerente argumento probabili, quòd iracundiores ſunt incolumibus languidi, & fœmina maribus, & juvenibus ſenes, & felicibus ærumnoſi.* Ariſtoteles *rhetor. l.* 2. *c.* 2. Κάμνοντες, πενόμενοι, ἐρῶντες, διψῶντες, ὅλως ἐπιθυμοῦντες, καὶ μὴ κατορθοῦντες, ὀργίλοι εἰσὶ καὶ ὑπαρόρμητοι. *Ægrotantes, paupertate laborantes, amantes, ſitientes, omnino cupientes, & non rectè agentes iracundi ſunt, & qi concitentur idonei.* Plutarchus *de irac. cohib. pag.* 457. *A.* Ὡς γὰρ ἴδημα μεγάλης ἐστὶν ἐν σαρκὶ πληγῆς παθὼν, ἔτως ἐν ταῖς μαλακωτάταις ψυχαῖς ἡ πρὸς τὸ * λυπῆσαι *[λυπῆσαν] ἔνδοσις ἐκφέρει μείζονα θυμὸν ἀπὸ μείζονος ἀσθενείας. διὸ καὶ γυναῖκες ἀνδρῶν ὀργιλώτεραι, καὶ νοσοῦντες ὑγιαινόντων, καὶ γέροντες ἀκμαζόντων, καὶ κακῶς πράττοντες εὐτυχούντων. ἔτως ἐκ τῆ λυπεμένη μάλιστα τῆς ψυχῆς καὶ πάσχοντος αἴσθησις μάλιστα δὲ ἀσθένειαν ὁ θυμὸς, οὐχὶ νεύροις, ὥς τις εἶπε, τῆς ψυχῆς ἐοικὼς, ἀλλὰ ἐπιτάσει καὶ σπάσμασιν ἐν ταῖς ἀμυντικαῖς ὁρμαῖς σφοδρότερον ἐξαισιμένης. *Sicut enim œdema naſcitur in carne à magno ictu: ſic in molliſſimis animis ad ladendum facta inclinatio majorem excandeſcentiam à majore profert imbecillitate. Itaque & mulieres magis iracundæ ſunt quam viri, & ægroti quàm ſani, & ſenes juvenibus, & rebus utentes adverſis proſperam habentibus fortunam. Itaque maximè paſſo aliqid & dolore affecto animo, ob ejus imbecillitatem exſurgit ira, non (quod quidam dixit) nervis animi ſimilis, ſed intentionibus & convulſionibus in ulciſcendi cupiditatibus vehementiùs ſe efferentis.* quod avtem dicit ὡς τις εἶπε, Platonem tangit, qi ſicut Plutarchus idem, *de virt. mor. pag.* 449. *F.* refert, Νεῦρα τῆς ψυχῆς τὸν θυμὸν προσεῖπεν. *Iram nervos animi cognominavit.*

Ἀσθενῆς] τὸ γὰρ ἀσθενὲς ὑπαθίστερον. Theophraſtus *de cauſſ. plant. l.* 4. *c.* 6. non ἀπαθίστερον, ut codices vulgati, etiam Heinſii editio, exhibent. ſic enim ipſe lib. eodem *c.* 12. Τὸ γὰρ ἀσθενίστερα δῆλον [ὡς] ὑπαθίστερα. *Infirmiora enim facilius affici certum eſt.* & rurſus *c.* 14. Ἀσθενὴς παθητικώτερον. *Debile facilius affici neceſſe eſt.*

Ἀμφότεροι γὰρ πέπονθαν καὶ ἐνδεδώκασιν] *Uterque vulnus accepit & herbam porrexit* Xylander optimè. ſive, *manus dedit, & victus eſt uterque*, & qi iraſcitur, & qi dolet. Dio Pruſaeus *Orat.* 16. *pag.* 245. Ἀλλὰ διανοίας ἰσχυρᾶς ἐστι χρεία, μάλιστα μὲν ἀτρώτου καὶ πρὸς μηδὲν εἰκούσης. εἰ δὲ, μήγε ῥᾳδίως, μηδὲ ὑπὸ τῆ τυχόντος τιτρωσκομένης. *Sed opus eſt animo firmo, & maximè impenetrabili, nullique cedente; aut certè haud facilè, qiqe non qalibet à re vulneretur.* ubi in membro poſteriori, defectus ſubeſſe videtur; ſupplendus hoc modo; εἰ δὲ [μὴ,] μήγε ῥ. &c. negativa iterata librarium vel oſcitantem, vel feſtinantem fefellit. Libanius *in vita ſua pag.* 53. *D.* Ἐκείνῳ δὲ ἐδόκει αὐτοὺς διώδευ περὶ τῶν στρωμάτων. ἔτως ἐκ ἐστρέφομεν. *Id tamen operam dabam, ut nihil ipſis ejuſmodi commenti opus eſſet: ideo ſauciatus non fui.*

Παρὰ τῆ μουσηγέτου] *à duce ſive præſide Muſarum.* qia *decimum* addiderat. at qis iſte Marco *Muſarum ductor?* Mericus Caſavbonus *Herculem* vult. Herculem certè Evmenius in *oratione de ſcholis inſtavrandis, Muſagetem, hoc eſt, comitem ducémque Muſarum eſſe*, accepiſſe ait *Fulvium illum Nobiliorem; qi eidem Herculis Muſarum in circo Flaminio ex pecunia Cenſoria fecit, cùm in Græcia eſſet imperator.* Qin & Svetonius *l.* 2. *c.* 29. *Ædis Herculis Muſarum à Marcio Philippo* ſub *Auguſto extructa* meminit. Nam qod *Herculis & Muſarum*, logebatur, Iſaacus Caſavbonus, codicum veterum fidem ſecutus, copulativam ſuſtulit. qanqam Plutarchus in *qæſt. Rom.* comminiſcitur nemen fuiſſe aram qandam *Herculis ac Muſarum* apud Romanos, eſt aveor; inſtitutæ cavſſam, ex Jubæ traditione, fuiſſe, qòd Evandrum literas Hercules docuiſſet. Cæterùm Evmenius idem, *Herculem Muſarum auctorem potiùs & defenſorem*, qàm *ductorem*, A *rem & præcentorem* habitum innuit, cùm ſubjicit, *Camœnarum ſigna novem ſub tutela numinis fortiſſimi ab eodem Fulvio conſecrata, qò mutuis operis præmiſiſque juvari ornarique ſignificaret, Muſarum qietem deſenſione Herculis, & virtutem Herculis voce Muſarum.* De hoc *Herculis Muſarum*, an *Herculis Muſarúmque* templo, Naſo *artis l.* 3.

Nec rubor eſt emiſſe palám: venire videmus
Herculis ante oculos virgineúmque chorum.

& *Faſtor. l.* 6. *extremo.*

Dicite Pierides, qis vos addixerit iſti,
Cui dedit invitas victa noverca manus.
B *Sic ego, ſic Clio: clari monumenta Philippi*
Aſpicis, unde trahit Martia caſta genus. &c.
Sic cecinit Clio. docta aſſenſere ſorores,
Annuit Alcides, increpuitque lyrâ.

Verùm apud Græcos Apollinis potiùs, *Muſageta* titulus iſte; hoc munus eſt, *Muſarum chorum ducere eiſdémque præcinere.* qod & ex Lutatii *Hiſtor. commun. l.* 1. Probus Grammaticus aſſerit. Syneſius *Dione pag.* 43. de philoſopho. Προσεῖναι δὲ δεῖ τὸ καὶ ἔχειν αὐτὸν ἴδιον ἔργον ὑπερκείμενον τῆ χορῆ, ὥσπερ τὸν Ἀπόλλω λόγος ἔχει, νῦν μὲν ταῖς Μούσαις συνάδειν αὐτὸν ἐξάρχοντα, καὶ ἐνδιδόντα ῥυθμὸν τῷ συνήμασι, νῦν δὲ αὐτὸν καλῶς μόνως ᾄδειν. *Muneris acceſſione opus eſt, qod & ſibi peculiare habeat, & ſit caterarum choro ſublimius: qemadmodum Apollinem fama & nunc Muſarum cœtui præeuntem, rhythmique præcentum auſpicantem concinere: nunc ipſum per ſeſe ſingulatim canere.* Cornutus an Phurnutus, *de deis*, *c.* 32. Ἀπ' αὐτῆς δὲ τῆς ἀρχῆς καὶ μουσηγέτης ἐκλήθη, καὶ παίζειν μετὰ τῶν Μουσῶν ἐνομίσθη.

C Ἐν γὰρ Μουσῶν καὶ ἐκηβόλω Ἀπόλλωνος.
Ἄνδρες ἀοιδοὶ ἔασιν, ἐπιχθόνιοι βασιλῆες.

φησὶν ὁ Ἡσίοδος. διὸ τοῦτο καὶ ἱερὸς αὐτῷ ὁ κύκνος, τῷ μουσικώτατον καὶ λευκότατον ὄντα εἶναι τῶν ὀρνίθων. Ab hoc cavſſa Muſarum antiſtes dictus eſt, & jocos cum Muſis celebrare creditus eſt.

Eximii cantu Muſis & Apolline nati
Sunt, decorátque ipſos in terris regia virtus:

inqit Heſiodus. Hinc cycnus Apollini ſacer eſt, qod ſit vocaliſſimus, & omnium avium candidiſſimus. Pavſanias *Eliac. l.* 1. in Junonis templo, qod eſt Elide, Πεποίηνται Μοῦσαι μὲν ᾄδουσαι, καὶ Ἀπόλλων ἐξάρχων τῆς ᾠδῆς. *Sunt & Muſæ canentes, modos præeunte Apolline.* Idémqe in *Attic.* diſertè, Ἀπόλλωνα μουσηγέτην καλοῦσι. *Muſarum ducem ſive præſidem vocant Apollinem.* cujus appellationis Apollini tributæ meminit E & Plato, *de leg. l.* 2. Plutarchus *ſympoſ. l.* 9. *c.* 14. & cur *Pyth. metro oracula edere deſierit.* & Ariſtides *Orat. Platonic.* 1. ſed & Orpheus *hymno in Apollinem.* Julianus item *Orat. in ſolem.* Apollinem cùm μουσηγέτην, tum & μουσῶν ἡγεμόνα non ſemel nuncupat. Maximus Tyrius *Orat.* 21. Τὴν ἀληθῆ ἁρμονίαν, ᾇδει μὲν ὁ Μουσῶν χορὸς, ἐξάρχει δὲ αὐτῆς ὁ Ἀπόλλων ὁ μουσηγέτης. *Veram harmoniam Muſarum comit chorus, dux earum inchoat Apollo.* Libanius denique *Orat.* 2. Μὴ πρὸς τῷ μουσηγέτῃ τῷ πάνυ ἐφορᾶντες, &c. *Non ſinamus iſtud fieri per Muſarum ducem, qi omnia conſpicit*, &c. Cæterùm Herculem, an Apollinem voluerit Marcus, parùm refert. Clemens verò noſter *Strom. l.* 6. etiam Domino Deo noſtro appellationem hanc tribuit. Sed & Philoſtratus Antonino illi, cui *vitas ſophiſtarum* inſcripſit; & Galliarum Regi Franciſco Magno Cl. Caſavbonus in *notis ad Marci noſtri vitam.*

Τὸ μὴ ἀξιοῦν ἁμαρτάνειν τοὺς φαύλους, μανικὸν] tranſponendæ ſunt voces primores. Τὸ ἀξιοῦν μὴ ἁμαρτ. ſenſus exigit. idem prorſus habet *l.* 5. §. 17.

Τυραννικόν] ità *l.* 6. §. 27. ἀμὸν πως. Verùm iſtic tyrannicum potiùs, qia velle ſe ſolum lege communi exemptum, *tyrannidem* ſapit.

§. 19. Ἀπαλειπτέον] vide *ſuprà* §. 16.

Τὸ μὲν ἀφ' ἑαυτῷ λέγειν ἐν τοῖς αἰσχυνταίοις] Ex Marci mente, non à ſe loqitur, qi non ab animo, non à mente ſua. Ὅλων ὑποκρίνηται, καὶ ἐπιπλέοντος καὶ ἀναλήθους τι ποιῇ ἢ λέ-

νόμιζε. τίπαρτον δέ ἐςι, καθ' ὃ σεαυτῷ * ὀνειδίσεις ἐὰν, ὅτι τοῦτο [a] ἡτ]ωμένε ἐςὶ καὶ ὑποκαθκλινομένε. [b] θειοτέρε μέρος τῆ ἀπιμωτέρᾳ καὶ [c] ἐνητῇ μοίρᾳ τῇ τ σώματ@ καὶ ταῖς τότε παχείαις ἡδοναῖς.

habeto. qartum esto, qicqid conscientia tibi dictaverit, fore per illud, ut pars tui divinior devicta succumbat viliori, corpori nempe mortali ejusqe crassis voluptatibus.

§. 20. Τὸ μὲν πνευμάτιόν σε, καὶ τὸ πυρῶδες πᾶν ὅσον ἐγκέκραται, καί τι φύσει ἀναφερῆ ἔντα, ὅμως πεθόμενα τῇ τῶν ὅλων διατάξει, ἐνκεκρατεῖται ἐνταῦθα ἄνω τ σωματ@. καὶ τὸ γεῶδες ἢ τὸ ἐν σοὶ πᾶν, καὶ τὸ ὑγρὸν, καί τι καλωφερῆ ὄντα, ὅμως ἐγήγερται καὶ ἕςηκε τλὺ ἐχ ἑαυτῶν φυσικλὺ ςάσιν. ἕτως ἄρα καὶ τὰ ςοιχεῖα ὑπακόει τοῖς ὅλοις, [d] ἐπειδάν τε καταπαχθῇ σὺν βίᾳ, μένοντα, μέχρις ἂν ἀνεῖθεν πάλιν τὸ ἐνδόσιμον τῆς ἁλύσεως

§. 20. Qicqid aëreum & igneum immixtum est tibi, etiamsi naturâ sursum feratur, utrumqe ut tamen universi dispositioni obsequatur, in massa composita istîc detinetur. qicqid itidem in te terreum & aqeum existit, etiamsi naturâ deorsum vergat, attollitur nihilominus, & stationem occupat non suam. usqeadeo etiam elementa universo obtemperant, dum ibi, ubi per vim disposita sunt, manent, donec dissolutionis signum

de-

* συνειδήσεις f.
a L. 3. §. 3.
b L. 12. §. 19.
c L. 4. §. 41.
d L. 3. §. 5.

ANNOTATIONES.

γη τις. *Quam simulat, ac fictè vel falsò agit qicqam, loquitur.* vc. l. 2. §. 16. qæ huic loco commentarii vicem præbent. nam aliud est ἀφ' ἑαυτῇ λέγειν. *Joan. c. 18. v. 34.*

Καθὸ σεαυτῷ ὀνειδιεῖς] *tibi ipsi exprobra* Xylander. *tibi ipsi exprobrabis* Casavbonus. τῷ καθὸ nevter rationem ullam habuit. ego malim συνειδήσεις, *secundum qod*, vel *in qo*, *conscius tibi futurus es.*

Ὑποκαθκλινομένε τῇ θειοτέρᾳ] Vide *l. 7. §. 55.*

§. 20. Πεισθόμενα τῇ τῶν ὅλων διατάξει] Plutarchus *sympos. l. 1. c. 2.* Καὶ τὸν Θεὸν ὁρᾷς, ὃν ἀμφοτέροις ἡμῖν ὁ Πίνδαρος προσῆκεν, ἐ παντα χῇ τὸ πῦρ ἄνω τάττοντα, καὶ κάτω τὴν γῆν, ἀλλ' ὡς ἂν αἱ χρείαι τῶν σωμάτων ἀπαιτῶσι,

Τῦτο μὲν ἐν κόγχαισι θαλασσονόμοις βεβυσμένοις,
Καὶ μὲν κηρύκων τε λιθορρίνων χελύσσε,

φησὶν Ἐμπεδοκλῆς.

Ἔνθ' ὄψει χθόνα χρωτὸς ὑπέρτατα ναιετάουσαν,

ἐχ ἣν ἡ φύσις δίδωσι χώραν, ἀλλ' ἣν ἡ πρὸς τὸ κοινὸν ἔργον προθεῖ σύνταξις. *Ipsum adeò Deum vides, qem Pindarus nostèr optimum artificem cognominavit, non ubiqe supra ignem, infra terram posuisse, sed in eo usum ac necessitatem corporum sequtum. Empedoclem audi:*

Inspice tergigraves conchas qandoqe marinas:
Buccinus, exemploqe obducta chelys tibi saxo
Esse potest, summo ut videas in corpore terram.

hanc enim habent hæc constitutionem, qam non naturalis locorum distributio, sed novi operis confectio exigebat. Idémqe pavlò secius, *de facie Lunæ. pag. 927. E.* Οὐδὲν ἔοικεν ὅλε μέρος αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τάξιν ἢ θέσιν ἢ κίνησιν ἰδίαν ἔχειν, ἣν ἅπτις ἁπλῶς κατὰ φύσιν προσαγορεύσειεν. ἀλλ' ὅταν ἕκαςον εἰς χάριν γίγνε, καὶ πρὸς ὃ πέφυκεν, ἢ πεποίηται, τύτῳ παρέχῃ χρησίμως καὶ οἰκείως κινέμενον ἑαυτὸ, καὶ πάσχον, ἢ ποιῶν, ἢ διακείμενον, ὡς ἐκείνῳ πρὸς σωτηρίαν ἢ κάλλος ἢ δύναμιν ἐπιτήδειόν ἐςιν, τότε δοκεῖ τὴν κατὰ φύσιν χάριν ἔχειν καὶ κίνησιν καὶ διάθεσιν. ὁ γῦν ἄνθρωπος, ὡς εἴ τι τῶν ἄλλων ἕτερον, κατὰ φύσιν γεγονὼς, ἄνω μὲν ἔχει τὰ ἐμβριθῆ καὶ γεώδη μάλιςα περὶ τὴν κεφαλήν. ἐν δὲ τοῖς μίσοις τὰ θερμὰ καὶ πυρώδη. εἰδὲ τῷ πυρὸς τὸ μὲν ἄνω περὶ τὰ ὄμματα ἀποςίλβον κατὰ φύσιν ἐςὶ, τὸ δ' ἐν κοιλίᾳ καὶ καρδίᾳ παρὰ φύσιν. ἀλλ' ἕκαςον οἰκείως καὶ χρησίμως τέτακται.

Καὶ μὴν κηρύκων τε λιθορρίνων χελύσσε,
καὶ πάντως ὀςρέϊα φύσιν, ὥς φησιν, ὁ Ἐμπεδοκλῆς καταμεθέων,

Ἔνθ' ὄψει χθόνα χρωτὸς ὑπέρτατα ναιετάουσαν.

καὶ ἑ πιέζει τὸ λιθῶδες τὴν ἴξιν (τὴν τοτίδα, f. *humidum* Xylander) ἐκκεκείμενον, εἰδέγε πάλιν τὸ θερμὸν ὑπὸ κυφότητος εἰς τὴν ἄνω χώραν ἀποπλάμενον ὀιχεται. μίμικται δέ πως πρὸς ἄλληλα, καὶ συντέτακται κατὰ τὴν ἑκάςε φύσιν. ἕτως ὃν εἰκὸς ἔχειν καὶ τὸν κόσμον, εἴγε δὴ ζῶόν ἐςι πολλαχῆ γῆν ἔχον τα, πολλαχῆ δὲ πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ πνεῦμα, ἐκ ἐξ ἀνάγκης κατατεθλιμμένον, ἀλλὰ λόγῳ διακεκοσμημένον. *Apparet nullam universi partem ipsam à se ordinem, situm, motúmve habere propria, qa absqe ulla conditione naturalia possint dici. Sed qando unumqodqe, si cujus rei gratiâ ortum factúmve est, ei se utiliter movendum accommodet, & vel ad agendum, vel ad patiendum, & afficiendum ita se præbeat, ut ejus saluti, pulcritudini, & facultati congruat: tunc videbitur natura convenienter collocari, moveri, affici. Etenim homo, qo non ulla res magis juxta naturam est facta, in sublimi habet maximè gravia & terrestria, circa caput: in mediis calida & ignita. Neqe ignis, qi supra ex oculis emicat, secundum naturam est, contra naturam is, qi in corde & ventriculo: sed qodvis horum congruè est utilitérqe ordinatum. Qin omnium ostreorum considera naturam, atqe (ut utar verbis Empedoclis)*

Inspice tergigraves conchas qandoqe marinas:
Buccinus, exemploqe obducta chelys tibi saxo
Esse potest, summo ut videas in corpore terram.

neqe lapidea opprimunt humorem, cui incumbunt, neqe contra calor levitate suâ sursum evolans perit: sed omnia sunt commixta, inter seqe composita, pro rei cujusvis natura. Qamobrem

A *probabile est, mundum etiam, siqidem animal est, multis in partibus terram habere, in multis aqam, ignem, aërem: non necessitate aliqâ elisa hæc eo, sed ratione ita disponente.* & *ibidem pag. 926. B.* Ὅρα καὶ σκόπει, ὦ δαιμόνιε, μὴ μεθίσας καὶ ἀπάγων ἕκαςον ὅπε πέφυκεν εἶναι, διάλυσίν τινα κόσμε ἐπάγῃς. *Proinde vide tu homo belle, ne transferens & abducens unumqodqe eo, ubi natura illi locum videtur adsignasse, qandam dissolutionem mundi admittas.* Mox *pag. 928. A.* post ea qæ superiùs posita sunt, de partibus corporis, oculo præsertim & corde. Οὐδὲ γὰρ ὀφθαλμὸς ἐνταῦθα τῦ σώματός ἐςιν ὑπὸ κυφότητος ἐκπεσθείς, οὐδὲ ἡ καρδία τῶν βάρει ὀλισθῦσα πίπλωκεν εἰς τὸ ςῆθος, ἀλλ' ὅτι βέλτιον ἦν ἕτως ἑκάτερον τετάχθαι. μὴ τοίνυν νομίζωμεν, μήτε γῆν ἐνταῦθα κεῖσθαι συμπεσῦσαν διὰ βάρος, μήτε τὸν ἥλιον εἰς τὴν ἄνω χώραν, ἀσπὶ δίκην, ὑπὸ κυφότητος ἐκτεθλίφθαι, μήτε τὰς ἄλλας ἀςέρας, ὥσπερ ἐν ζυγοςαθμῷ διαφορᾷ ῥίψαντας, ἐν οἷς εἰσι γεγονέναι τόποις, ἀλλὰ τῷ κατὰ λόγον κρατῦντος. *Nam neqe oculus isthac in parte corporis est levitate eo compulsus suâ: neqe cor suâ gravitate in pectus delapsum est: sed utrumqe ita collocatum, qia hoc modo erat conducibilius. Non ergò putemus terram hunc pondere suo prolapsam, solem utris in modum sursum levitate suâ elisum, aut reliqas stellas velut in bilance momento facto ea in qibus sunt loca occupavisse, sed ratione prævalente.*

B

C Vise sis qæ sequntur. Deniqe de anima ipsa idem *ibidem pag. 926. C.* Αὐτὴ δὲ ἡ ψυχὴ ὑ παρὰ φύσιν τῷ σώματι συνέρυται, βραδεῖ ταχεῖα, καὶ ψυχρῷ πυρώδης, καὶ ἀόρατος αἰσθητῷ; *Ipsa animæ annon contra suam naturam inclusa tenetur corpori tardo & frigido, ignea ipsa & cateris, & sensu nullo videnda?*

Παραχρατεῖται ἐνταῦθα ἐπὶ τῇ συγκρίματος] Ὅλη γὰρ ἴσως ἡ σύσασις τῶν ζώων ἐκ τοιύτων συνέσηκεν, ἃ διαφέρει τοῖς οἰκείοις τόποις. ἐδὲν γὰρ τῶν μερῶν ἔχει τὴν αὐτῦ χώραν. *Tota enim sortasse animalium constitutio ex talibus constat, qa differunt propriis locis, nulla enim partium suam habet regionem.*

D Aristoteles *de cælo l. 2. c. 6.*

Τὸ ἐνδόσιμον τῆς διαλύσεως σημήνη] Ἐνδόσιμον, vel à re *musica*, vel à re *nautica*, vel à re *militari* etiam forsan translatum videri qeat: In re musica usurpatur pro *modulationis exordio*, qo præcentor sive chori præfectus cantandi reliqis auspicium facit. Hesychius. Ἐνδόσιμον, τὸ πρὸ τῆς ᾠδῆς κιθαρισμὸς. Ἐνδόσιμον, *cithara pulsata sonus ante cantum.* & apud Svidam nescio qis; Ὁ δὲ ψαλμὸς, ὅτιος ἐνδόσιμος εἴνεκα τῆς ᾠδῆς. *Ille cantus erat novæ cantionis præludium.* Eò alluserit Aristoteles *polit. l. 8. c. 5.* Περὶ δὲ μυσικῆς ἴνια, — ἵνα ὥσπερ ἐνδόσιμον γένηται τοῖς λόγοις, ὧς ἂν τις εἴποιεν ἀποφαινόμενος περὶ αὐτῆς. *De musica verò qadam — ut tanqam consentanea sint rationibus, qas qis de ea dicens ostendat.* Ejusdem nomine, *de mundo c. 6.* Μία μὲν ἐκ πάντων ἁρμονία συναδόντων καὶ χορευόντων καλῶ τὸν ὑρανὸν, ἐξ ἑνός τε γίνεσθαι καὶ εἰς ἓν ἀπολήγειν. καθάπερ δὲ ἐν χορῷ κορυφαίε καλάρξαντος, συνέπηχεῖ πᾶς ὁ χορὸς ἀνδρῶν, ἐσθ' ὅτε καὶ γυναικῶν, ἐ διαφόροις φωναῖς, ὀξυτέραις καὶ βαρυτέραις, μίαν ἁρμονίαν ἐμμελῆ περαινύντων. ἕτως ἔχει καὶ ἐπὶ τῦ τὸ σύμπαν διοικοντος θεῦ. καλῶ γὰρ τὸ ἄνωθεν ἐνδόσιμον ὑπὸ τῦ φερωνύμως ἂν κορυφαίε προσαγορευθέντος, κιτεῖται μὲν τὰ ἄςρα ἀεὶ, καὶ ὁ σύμπας ὑρανὸς, &c. *Qi verò ex omnibus concentus existit consonantibus in cælo, chorumqe conficientibus, ut ex uno ille qidem oritur, ità in unum desinit. Qemadmodum porrò fit in choro, ut auspicanti præsuli aut præcentori accinat omnis chorus è viris interdum femineisqe compositus, qi diversis ipsi vocibus gravibus scilicet & acutis concentum attemperant: eandem ipsi rationem statuimus & in Deo, qi universum mundum moderatur & regit. Et sidera enim semper, & universum ipsum cælum eos ad numeros moventur, qos Deus sursum qasi auspicando præcinendoque modellatur, qem à similitudine sanè congrua coryphæum mundi rectè appellaveris, qasi præsultorem ipsum, hujusqe chori magistrum.* &c. hoc est, ut Plato *Euthyd. pag. 193. A.* Ὥσπερ ὑπὸ διδασκάλε χορὸς ἀκροσμήσατος. *Qemadmodum chorus inquiente magistro.* Julianus item Imperator *ad Jamblych Ep.*

42.

detur. an non iniquum eſt ergò, mentem tantùm tuam immorigeram eſſe, nec ſtatione ſuâ acquieſcere? & huic tamen nihil violentum injungitur, ſed ea ſola qæ ei ſecundùm naturam ſunt. nec ſuſtinet tamen, ſed in contrarium fertur. motus enim omnis ad injurias, luxus, dolores, formidines, nihil eſt aliud, qàm à natura defectio. qin & mens, qoties eventum aliqem ægrè fert, ſtationem tunc ſuam deſerit: ad æqanimitatem enim & pietatem eſt condita, non minùs qàm ad juſtitiam. ſiqidem & iſta ad communionem tuendam faciunt; imò actionibus juſtis antiqiora ſunt.

§. 21. Cui non unus idémqe ſemper vitæ ſcopus eſt,

σημήνη. [a] εἰ δεινὸν ἓν μόνον τὸ νοερόν σε μέρος ἀπειθὲς εἶναι καὶ ἀγανακτεῖν τῇ ἑαυτοῦ χώρᾳ; καί τοι [b] οὐδέν γε βίαιον τούτῳ ἐπιτάσσεται. ἀλλὰ μόνα, [*] κατὰ φύσιν ἐστὶν αὐτῷ. εἰ μήν τι ἀνέχεται, ἀλλὰ τὴν ἐναντίαν φέρει. ἡ γὰρ ἐπὶ τὰ ἀδικήματα καὶ τὰ ἀπολαυσήματα, καὶ τὰς λύπας, καὶ τοὺς φόβους κίνησις, οὐδὲν ἄλλό ἐστιν, ἢ [c] ἀφίσταμένου τῆς φύσεως. [d] ὅταν δέ τινι τῶν συμβαινόντων δυσχεραίνῃ τὸ ἡγεμονικὸν, καταλείπει [d] τότε τὴν ἑαυτοῦ χώραν. πρὸς [e] ἰσότητα γὰρ [f] θεοσέβειαν κατεσκεύασται, οὐχ ἧττον ἢ πρὸς [g] δικαιοσύνην. [g] καὶ γὰρ [h] ταῦτα ἐν εἴδει εἰσὶ τῆς εὐκοινωνησίας, μᾶλλον δὲ [i] πρεσβύτερα τῶν δικαιοπραγημάτων.

§. 21. Ὦ, μὴ [k] εἷς δὲ ὁ αὐτὸς ἐστὶν ἀεὶ καὶ βίος σκοπὸς ἔτι;

[a] L. 9. §. 9.
[b] L. 5. §. 9.
[*] [ä] κ.
[c] Sup. §. 8.
[d] Sup. §. 9.
[e] Sup. §. 4, 6.
[f] L. 7. §. 66.
[g] L. 9. §. 1.
[h] Sup. §. 13.
[i] L. 9. §. 1.
[k] L. 2. §. 7. 16.

ANNOTATIONES.

42. Ἐπεὶ δ' αὖ ὑμῖν τῶν μέλους τὸ εὐθύσιμον μηνύεις, καὶ οἷον Ἑρμοῦ ῥάβδῳ κινεῖς καὶ διεγείρεις καθεύδοντας, φέρε σοι, καθάπερ οἱ τῷ Διονύσῳ τὸν θύσσον κρούσαντι πρὸς τὴν χορείαν ἄντοι φέροντες, ὅταν καὶ ἡμεῖς ὑπὸ τῷ σῷ πλήκτρῳ τὸ εἰκὸς ἀντηχήσομεν, ὥσπερ οἱ τῷ χοροδιδάσκῳ τὸ ἀνάκλημα τῶν ῥυθμῶν συνομολογοῦντες. *Verùm qando tu nobis ad canendum prais, & tanqam Mercurii virgâ nos moves atqe excitas dormientes, ecce ipsi qoqe, sicut qi Baccho thyasum pulsanti cum chereis & tripudiatione occurrunt, sic ad plectrum tuum respondemus: perinde ut qi præsaltorem ad numeri provocationem sequuntur.* Et Libanius *Orat.* 3. *in Constantium & Constantem pag.* 150. D. Ὅτι οὖν τὰ σωφρονοῦντα τῆς οἰκουμένης γένη, καθάπερ ἐν χορῷ, μίαν ἁρμονίαν ἐκλεκτάμενα, συνᾴδει, δυοῖν κορυφαίοιν ἐνδιδόντοιν τὸ μέλος. *Qia nunc temperantes ac modesta totius orbis nationes, tanqam in choro, concentum unum intendentes concinunt, duobus præcentoribus antistitibus melos ordientibus. In re navtica,* pro *celeusmate,* sive *carmine,* incondito plerumqe satis illo, qo *celeusta,* id est, *hortator,* sive *portiscului,* remigibus præit, eosdémqe ad opus suum exeqendum instigat. Philostratus minor *imag. l.* 1. in *Argo. pag.* 855. Ὁ δὲ τὸ ἐνδόσιμον τοῖς ἐρέταις ᾄδει. *Hic verò signum, sive exordium remigibus canit.* Avtor innominatus à Svida laudatus: Οἱ δὲ κελευσταὶ τοῖς ἐρέταις τὸ ἐνδόσιμον ἐνίδοσαν. οἱ δὲ ἐπὶ τῇ ἐνδόσει ἀθρόοι τῷ ῥοθίῳ ἐπηλάλαξαν. *Hortatores remigibus adhortationis signum dederunt. Illi verò ob hanc adhortationem simul omnes remorum sonitu acclamárunt.* In re *militari,* etiam si nondum occurrat exemplum usurpationis istius, potest idem tamen eodem sensu usurpari, qo ἀνακλητικὸν Svidæ exponitur, τὸ εἰς ὄφοδον scilicet. ut Pollux, *l.* 1. *c.* 10. §. 19. *classicum* illud, qo prælii ineundi signum datur. (siqidem & τὸ ἀνάκλημα τῷ ῥυθμῷ Julianus illud περιφράζει) qâ etiam statim post superiorem illam usus est imagine, avtor ille *de mundo.* Ὅταν ἓν ὁ πάντων ἡγεμών τε καὶ γενέτης, καὶ ἀόρατος ὢν ἄλλως πλὴν λογισμῷ, σημήνῃ πάσῃ φύσει μεταξὺ οὐρανοῦ τε καὶ γῆς φερομένῃ, κινεῖται πᾶσα ἐνδελεχῶς ἐν κύκλοις καὶ πέρασιν ἰδίοις. ἔοικε δὲ κομιδῇ τὸ δρώμενον, τοῖς ἐν πολέμῳ καιροῖς μάλιστα γινομένοις, ὑπειδὰν ἡ σάλπιγξ σημήνῃ τῷ στρατοπέδῳ. τότε γὰρ τῆς φωνῆς ἵκας ἀκούσας, ὁ μὲν ἀσπίδα ἀναιρεῖται, ὁ δὲ θώρακα ἐνδύεται, ὁ δὲ κνημίδας, ἢ κράνος, ἢ ζωστῆρα περιτίθεται. καὶ ὁ μὲν ἵππον χαλινοῖ, ὁ δὲ συνωρίδα ἀναβαίνει. πάντα δὲ ὑφ' ἓνα σημάντορα κινεῖται κατὰ πρόσταξιν τοῦ τὸ κράτος ἔχοντος ἡγεμόνος. ὅταν χρὴ καὶ περὶ τοῦ σύμπαντος φρονεῖν. ὑπὸ γὰρ μιᾶς ῥοπῆς ὀτρυνομένων ἁπάντων, γίνεται τὰ οἰκεῖα. *Itaqe ille omnium princeps, parènsqe, animi tantum sensu spectabilis, simul ac signum naturis dedit inter cælum terramqe vebentibus: earum unaqaqe in orbibus suis jugi motu cietur. Qod verò in hisce rebus agitur, magnopere simile est iis qa belli tempore inter homines factitantur. Namqe statim ut classicum exavdiri in exercitu cæptum est: alios ipse videas scuta sibi aptantes, loricam alios induentes, alios ocreas vel galeam sumere, vel balteo se cingere festinantes. Rursus videas qi franatos eqos admittant, alios qi currus conscendant. Cùm interim sub uno ductore omnia moveantur, qi imperia & ipse significanda accepit ab eo, apud qem summa est imperii. Eodem modo nos & ipsos censere convenit de universo. Qum enim ab una vi impulsrice cieantur omnia: fit utiqe qod cuiqe commodum est & conveniens.* ad qod vocabuli significatum alluisse forsitan Lucianus in *Lapithis,* cùm ait Cleodemo, qi Stoicos incessere avebat, εὐδόσιμον præbuisse Hetæmoclis epistolam, qæ pugnis turbisqe mox consecutis classicum qoddam præcinebat. Potest & Marco videri (qia διαλύσεως, id est, *dissolutionis* signum dicitur) esse τὸ εὐδόσιμον hoc loco, qod τὸ ἀνακλητικὸν (prout & constanter id usurpatur) eidem *l.* 3. §. 5. idem enim planè utrobiqe argumentum agitur; atqe ità cùm Xylander, tum & Casavbonus acceperunt. Marci avtem mentem eximiè illustrant, qæ ex avtore illo *de mundo* adduximus: ex qo & ista, cùm eódem faciant cumprimis, subjunxisse non pigebit; Καθάλλα δὲ, ὅπερ ἐν νηὶ κυβερνήτης, ἐν ἅρματι δὲ ἡνίοχος, ἐν χορῷ δὲ κορυφαῖος, ἐν πόλει δὲ νόμος, ἐν στρατοπέδῳ δὲ ἡγεμών. τοῦτο θεὸς ἐν κόσμῳ. πλὴν καθ' ὅσον τοῖς μὲν καματηρὸν τὸ ἄρχειν, πολυπλοκώτατόν τε καὶ πολυμέριμνον. τῷ δὲ ἄλυπον, ἀπονόν τε, πάντης κεχωρισμένον σωματικῆς ἀσθενείας. ἐν ἀκινήτῳ γὰρ ἱδρυμένῳ, πάντα κινεῖ, καὶ περιάγει ὅπῃ βούλεται καὶ ὅπως. — ἡγεμόνα δὲ ἀκινήτως αὐτοῦ, καὶ ἀμελῶς ὁ σύμπας διοικονομεῖται διάκοσμος ὑφ' αὑτοῦ καὶ γῆς. *Ut verò summatim jam loqamur: qod in navi gubernator est, qod in curru agitator, qod in choro præcentor, qod denique lex in civitate, & dux in exercitu: hoc Deus est in mundo. Nisi si hactenus interest, qòd labor & motus multiplex illos exercet, & cura angunt varia: cùm huic illaborata succedant omnia, omnis molestiæ expertia, citráqe corporis infirmitatem: qippe cui in loco stabili immotóqe collocato, omnia movere & circumagere pro arbitratu liceat, qo libitum est cunqe, & qo modo libitum est. — Ejus enim auspiciis peremniter & compositè præeuntis, universus hic cæli ordo regitur atqe administratur.*

Οὐ δεινὸν τὸ νοερὸν ἀπειθὲς εἶναι] de qerimonia ista, vide *ad l.* 9. §. 9.

Οὐδέν γε βίαιον τούτῳ ἐπιτάσσεται] Nihil à Deo creaturæ rationali violentum injungitur, nihil qod naturæ ipsius adversum, nihil qod non eidem consentaneum planè sit. annon hoc est qod dominus Christus, Matth. *c.* 11. *v.* 30. Ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστός, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστι; *Jugum enim meum facile est, & onus meum leve est.*

Ἀλλὰ μόνα, κατὰ φύσιν ἐστὶν αὐτῷ] legendum vel ἀλλ' ἃ μόνα κ. φ. vel, ἀλλὰ μόνα ἅ. κ. φ. vide Fabium ex *instit. l.* 12. *c.* 11. *ad l.* 12. §. 32.

Οὐ μήν τοι ἀνέχεται, ἀλλὰ τὴν ἐναντίαν φέρεται] *tamen ea non sustinet, sed in contrarium fertur* Xylander. rectè. Et hoc est, qod Apostolus *ad Tim. Ep.* 2. *c.* 2. *v.* 25. ἀντιδιατίθεται, sive ἐναντιοῦται. qem vide & *ad Rom. c.* 8. *v.* 7. nam qòd interpres Anglus τὸ ἀνέχεσθαι hic *sursum ferri* reddidit, cùm ab usu vocabuli, tùm & ab avtoris mente aberràvit, & difficultatibus se supervacaneis implicuit.

Ἀφισαμένου τῆς φύσεως] ista enim omnia sunt humanitati, adeóqe humanæ ipsi naturæ repugnantia.

Καταλείπει καὶ τότε τὴν ἑαυτοῦ χώραν] itaqe λιποτάκτης γίνεται, *stationis deserta reus est.* ut *suprà* §. 9. certè enim *stationem suam* deserit, cum spiritibus illis desertoribus, Judæ, *v.* 6 qi non per omnia divinæ sponte se subjicit voluntati. vide *lib.* 10. §. 25.

Πρὸς ἰσότητα γὰρ καὶ θεοσέβειαν κατεσκεύασται] non ad *justitiam* magis, inqit, qàm ad *pietatem* conditus est homo; imò ad istam etiam multò magis. vide Pavlum apud Lucam in *Act. c.* 17. *v.* 26, 27.

Τῆς εὐκοινωνησίας] εὐκοινωνησία (sicut *lib.* 1. §. 16. κοινοπαθεστάτη) vocabulum, qod havd temerè alibi reperias, affectionem illam designans propriè, qâ qis est εὐκοινώνητος, ut Aristoteles *Ethic. lib.* 4. *c.* 1. sive ἐυμετάδοτος καὶ κοινωνικὸς, ut Pavlus *ad Tim. Ep.* 1. *c.* 6. *v.* 58. *Communicare ac largiri sua proclivis.* Verùm Marco istîc passivitatis significatum magis obtinet, affectúmqe eum denotat, qo *promptus qis est ad communem fatorum legem subeundam,* eáqe omnia æqo animo perpetienda, qæ ad universi rationes conducere videbuntur. vide *suprà* §. 13.

Πρεσβύτερα τῶν δικαιοπραγημάτων] *antiqior,* inqit, *justitiâ* ipsâ est *pietas* & θεοσέβεια. vide *l.* 6. §. 30. qomodo ergò antiqissima omnium justitia, ex qa reliqæ virtutes universæ procedunt? *suprà* §. 19. Verùm ibi justitiam latiori sensu accepit, prout eam virtutem designat, qâ suum cuiqe, sive Deo, sive homini, tribuitur; istîc strictiore, qâ homini qod est suum elargitur, & pietati, qæ erga Deum est, ἀντιδαιρεῖται. utriusqe vocabuli hujus usûs & significatûs creberrima in sacris etiam codicibus occurrunt exempla. Vide *ad lib.* 12. §. 1.

§. 21. Ὦ, μὴ εἷς, καὶ ὁ αὐτός ἐστιν ἀεὶ καὶ βίος σκοπός] Casavbonus *ad Pers. Sat.* 3. *v.* 60.

Est aliqid qò tendis?

ἔχεις τινὰ προθεῖς σοι τῷ βίῳ σκοπόν; *finis ille ultimus est scopus,*

a L.1.§.8. ἕτερος. a εἷς καὶ ὁ αὐτὸς δι' ὅλης ζ βίᾳ εἶναι ἀ δύναται. οὐκ ἀρκεῖ τὸ εἰρημένον, ἐὰν μὴ προσκέηται προσθῆς, ὁποῖον εἶναι δεῖ ζ τὸν σκοπόν. ὥσπερ γὰρ ἐκ πάντων τ ὁπωσοῦν τελείων δοκούντων ἀγαθῶν ὑπόληψις ὁμοία ἐστὶν, ἀλλ' ἡ τῶν τοιῶν δὲ πίνων,
b L.5.§.16. τυτέστι τῶν κοινῶν, οὕτω καὶ τὸν σκοπὸν δεῖ b τὸν
c L.9.§.23. κοινωνικὸν καὶ c πολιτικὸν ὑποτίθεσθαι. ὁ γὰρ εἰς ζ τὸν πάσας τὰς ἰδίας ὁρμὰς ἀποδύνων, πάσας
d Inf.§.27. τὰς πράξεις ὁμοίας ἀποδώσει, καὶ κ ζ τε d ἀεὶ ὁ αὐτὸς ἔσται.

§. 22. Τὸν μὲν τὸν ὀρεινὸν, καὶ τὸν καπνικίδιον,
e L.7.§.3. καὶ e τὴν πλοίαν τύτε καὶ διασόβησιν.

§. 23. Σωκράτης καὶ τὰ τ πολλῶν δόγματα, λα-
f L.2.§.12. μίας σκάλε, f παιδίων δείματα.
l.4.§.44.l.7. §.68.

§. 24. Λακεδαιμόνιοι τοῖς μὲν ξένοις ἐν ταῖς θεωρίαις ὑπὸ τῇ σκιᾷ τὰ βάθρα ἐτίθεσαν. αὐτοὶ δ' ὅπου ἔτυχεν ἐκαθέζοντο.

g L.7.§.66. §. 25. Τῷ Περδίκκᾳ g ὁ Σωκράτης ὤφελ' ζ μὴ ἔρ-

hic unus idémque per vitam totam esse non potest. non est satis quod dixi, nisi illud etiam adjeceris, qalis scopus hic esse debeat. qemadmodum enim opinio eadem non est de omnibus qæ vulgò hominum qoqo modo bona videntur, sed de certis qibusdam, communibus nempe: ad eundem modum & scopum illum qi est civilis & communioni congruus proponi oportet. qi enim ad istum conatus suos omnes direxerit, is actiones suas omnes sibi similes præstabit, & hoc modo semper idem futurus est.

§. 22. Murem agrestem & domesticum cogita. hujúsqe pavorem ac trepidationem.

§. 23. Socrates plurimorum decreta *lamias* appellabat, puerulorum terriculamenta.

§. 24. Lacedæmonii in spectaculis suis, peregrinis in umbra sedilia collocabant, ipsi ubicunqe obtigerat, considebant.

§. 25. Perdiccæ accersenti excusabat se Socrates; qod

ANNOTATIONES.

pus, ad qem totâ vitâ collineandum: singulæ verò actiones instar A *sagittarum sunt, qas eódem jacimus. Philo de sacrific. Cain. & Abel. pag.* 144. C. Σκοπῷ μὲν τὸ κεφάλαιον, βέλεσι δὲ ἔοικεν ἡ κατασκευή. *Scopo enim summarium illud capitulum, telis ejus apparatus assimilatur. ità intellige sequentia Persii verba;*

— & in qod dirigis arcum.

Aptiùs tamen & singula facta & dicta sagittis assimilaveris qàm arcui. Virgilius *in Culice.*

— huc mittit, & omnes
Dirigit huc sensus, —

Vide *ad lib.* 2. §. 16. & *l.* 10. §. 37. *Collineandi* autem verbum, qo est usus ille, rei de qa agitur, eximiè competere videtur. oportet enim omnes vitæ totius actiones in fine illo unico ultimóqe concurrere, qemadmodum lineæ undiqaqe à circuli peripheria profectæ in centro desinunt ac conveniunt universæ. Marcus alter, Eremita, non Imperator, Ἐν τῇ συμβουλίᾳ, ἵνα σκοπὸν ὀφείλομεν ἔχειν ἐν παντὶ καιρῷ, καὶ πράγματι. *In consiliis unum oportet nos habere scopum omni tempore, & loco, & negotio.* Mirum interim qòd Chrysippum Plutarchus asserit, *plures fines sive scopos statuisse.* qanqam, prout codices exhibent, Plutarchi hoc ipsius, non Chrysippi videatur. locum, qò restituam, altiùs reperam. sic itaqe legitur, *de commun. notion. c.* 20, & 21. Καὶ γὰρ ἄλλων ἕνεκα τὴν ἐκεῖ τῦ ἀνδρὸς ἐυρισιολογίαν ἄξιον ἐσοχῆσαι, πάντων ἁπλῶς πραγμάτων καὶ δογμάτων οἰκείων ὁμῶ καὶ ἀλλοτρίων ἀπιδόσεων παρὰ τὴν ἔννοιαν. ἔστι δύο τέλη καὶ σκοπὸς προκεῖσθαι τῦ βίυ, καὶ μὴ πάντων ὅσα πράτ]ομεν ἐφ' ἓν τι γίνεσθαι τὴν ἀναφοράν. *Nam cum alia, tum maximè hominis commenta cognitu digna sunt, de omnibus rebus ac sententiis tum suis, tum* C *alienis contra notitias communes loqentis. Ut qum dicit duos fines ac scopos vitæ propositos esse: neqe omnia qæ agimus ad unum aliqid referri.* ubi pro ἀπιδόσεων legendum, vel ἀφειδόσεων, *nulli avt rei avt dogmati suo an alieno parcentem*; vel cum Turnebo ἀπαθύσεων, *à rebus omnibus dogmatibúsqe, cùm suis, tum alienis, dissonantem, sive dissidentem.* tum periodi consummatæ notula ibidem figenda, ut illa παρὰ τὴν ἔννοιάν ἐστι, nòvam periochen ordiantur. alioqi qod tanqam absurdum & à notione communi alienum notat, & Chrysippo appingit Plutarchus, Plutarchus ipse dixerit.

Οὗτος εἷς καὶ ὁ αὐτὸς δι' ὅλης τῦ βίυ εἶναι ἀ δύναται] Seneca *Epist.* 20. *Vitium est hæc vita diversitas, & signum vacillantis animi, ac nondum habentis tenorem suum. Etiamnum dicam unde sit ista inconstantia, & dissimilitudo rerum consiliorúmqe. nemo proponit sibi qid velit; nec si proposuit, perseverat in eo, sed transilit: nec tantùm mutat, sed redit, & in ea qæ deseruit, & damnavit revolvitur.*

Τὸν σκοπὸν δεῖ τὸν κοινωνικὸν] vide *lib.* 5. §. 8, 16. & *l.* 9. §. 23.

Ἀεὶ ὁ αὐτὸς] vide *ad lib.* 1. §. 8, 16. Τὸ ἀεὶ ὅμοιον. & *infrà* §. 27. Elizabethæ nostræ, piæ ac beatæ beandæqe æternùm memoriæ, notum est nobile ac tantâ dignissimum heroinâ elogium, *Semper eadem.*

§. 22. Τὸν μῦν, τὸν ὀρεινὸν καὶ τὸν καπνικίδιον] Fabulam Æsopicam de *mure urbano* ad *agrestem* aliqando excurrente, & illo vicissim in urbem divertente, habes ab Horatio festivissimè descriptam, *Serm. l.* 2. *Sat.* 6.

Καὶ τὴν πλοίαν] Alluserit eódem & *lib.* 7. §. 3. Μυῶν ἐκπλαγέντων διαδρομαί. *Musculorum perterritorum discursus.*

§. 23. Τὰ τῶν πολλῶν δόγματα λαμίας ἐκάλει, παιδίων δείματα] Socrates certè apud Platonem in *Critone* multis ostendit, τὰς τῶν πολλῶν δόξας, esse nihili faciendas Idémqe in *Phædone*, plerósqe τὸν θάνατον φοβεῖσθαι, ὥσπερ οἱ παῖδες τὰ μορμολύκεια, *timere mortem, ut pueri larvas & spectra.* & Epictetus eódem, opinor, respiciens, *Dissert. lib.* 2. *cap.* 1. Οὐ γὰρ θάνατος, ἢ πόνος φοβερὸν, ἀλλὰ τὸ φοβεῖσθαι πόνον ἢ θάνατον. — ἴδε μὲν οὖν [δὲ] πρὸς μὲν τὸν θάνατον, τὴν φυγήν. πρὸς δὲ τὸ περὶ αὐτῦ δόγμα, τὴν ἀντιπερισπασίαν, καὶ τὸ ἀφειδὲς, καὶ ἀδιαφόρητον. Ταῦτα δὲ ὁ Σωκράτης καλῶς ποιῶν μορμολύκεια ἐκάλει. ὡς γὰρ τοῖς παιδίοις τὰ προσωπεῖα φαίνεται δεινὰ, καὶ φοβερὰ δι' ἀπειρίαν, τοιῦτόν τι καὶ ἡμεῖς πάσχομεν πρὸς τὰ πράγματα, δι' ἀδίν ἄλλο, ἢ ὅτι καὶ τὰ παιδία πρὸς τὰς μορμολυκείας. τί γάρ ἐστι παιδίον; ἄγνοια, ἀπαιδία. θάνατος τί ἐστι; μορμολύκειον. *Non enim mors avt labor est terribilis, sed timor laboris avt mortis. Opponenda igitur* B *[non] morti erat fuga; sed opinioni de illa concepta neglectio, alacritas, & constantia. Has res Socrates rectè larvas nominabat. Ut enim pueris larvæ horribiles & metuendæ propter imperitiam videntur; ita & nobis in rebus accidit, ob nihil aliud, nisi qod ut pueri, ita & nos larvis qibusdam movemur. Qid enim est puer? insitia, ignorantia. Mors qid est? larva.* Socrates itaqe non *plebis dogmata lamiis* larvisqe conferebat, sed *idiotas* eorúmqe *dogmata puerulis, externa* ista, qæ illos terrere solent, *larvis.* Epictetus ipse pariter *lib.* 3. *c.* 21. Ὅταν οὖν τις διὰ τύτων αὐτὸν ἐκφοβῇ, λέγει αὐτῷ, Ὕπαγε, ζήτει τὰ παιδία. ἐκείνοις τὰ πρωτοκόλλια φοβερά ἐστιν. ἐγὼ δ' οἶδα, ὅτι ὀρφανικά ἐστιν, ἔσωθεν δ' οὐδὲν ἔχει. *Si itaque per illa terruerit illum, dic illi: abi, qære pueros; illis larva terribiles sunt:* C *ego autem scio, testaceas esse, & intrinsecus nihil habere.* vide *ad l.* 2. §. 12.

§. 24. Λακεδαιμόνιοι τοῖς μὲν ξένοις ἐν ταῖς θεωρίαις ὑπὸ τῇ σκιᾷ τὰ βάθρα] Scilicet peregrinis advenisqe indulgebant ea Spartani, qæ concessa nolebant suis. Ideo, cùm Chii qidam Spartæ aliqando agentes, dum à cœna redeunt ebriati, in Ephorio vomuissent, & in Ephororum sellis etiam ventris onus deposuissent, comperto non cives suos, sed Chios contumeliæ illius avtores extitisse, præconis ministerio publico denunciabant, τοῖς Χίοις ἐφιέναι ἀσελγαίνειν. *Chiis sese, ut lasciviant, permittere.* D Plutarchus in *Apoph. Lacon.* Cæterùm Ælianus *l.* 2. *c.* 15. pro *Chiis Clazomenios* habet, & *sellas suligine tinctas* refert, edictúmqe ab Ephoris in hæc verbà; ἐξεῖναι Κλαζομενίοις ἀσχημονεῖν. *Clazomeniis licitum esto indecorè se gerere.* Advenis itidem, qi ad ludos solennes spectandi gratiâ Spartam convenerant, in umbra sedes collocabant; qod suis, qos ad duritiem omnem sustinendam exercitatos volebant, nevtiqam permittebant. Verùm istud ævi inferioris fuisse videtur. siqidem primis reipublicæ illius temporibus advenas minimè admisisse videntur. Plutarchus in *instit. Lacon. pag.* 238. *D.* Ξενηλασίας δὲ εἰσηγήσατο, (de Lycurgo sermo habetur) ὅπως οἱ E παρεισρέοντες μὴ διδάσκαλοι κακῦ τινος τοῖς πολίταις ὑπάρχωσι. *Qin & arcuit Spartâ peregrinos, ne in urbem illi se insinuantes malum aliqod cives docerent.* de Lacedæmoniis interim Tertullianus *Apologet. c.* 6. *primos* eos *penulam ludis excogitâsse, nè vel hyeme voluptas impudica* (qæ in theatris scilicet exercetur) *frigeret.* qod tamen ridendo dixisse Tertullianum contendit Rigaltius.

§. 25. Τῷ Περδίκκᾳ ὁ Σωκράτης] De Socrate Laërtius *l.* 2. *c.* 25. Ὑπερφρόνησε δὲ καὶ Ἀρχελάυ τῦ Μακεδόνος, καὶ Σκώπα τῦ Κραννωνίυ, καὶ Ἐυρυλόχυ τῦ Λαρισσαίυ, μήτε χρήματα προσιέμενος αὐτῶν, μήτε παρ' αὐτὸν ἀπελθών. *Archelaum* F *præterea Macedonem, & Scopam Crannonium, Eurylochúmqe Larissæum aspernatus est magno animo, qum neqe ab eis missas pecunias accepit, neqe ad eos proficisci voluit.* De Perdicca nihil. Imò, qod de Perdicca Marcus, de Archelao Seneca, *de benef. l.* 5. *c.* 6. *Archelaus rex Socratem rogavit, ut ad se veniret: dixisse Socrates traditur, Nolle se ad eum venire, à qo acciperet beneficia, cùm reddere illi paria non posset.* Verùm

sub-

nè pessimo, inqit, *exitio peream, cùm gratiam collatam referre neqeam.*

§. 26. In scriptis Epicureis præcipitur, ut in mente ac memoria semper habeamus antiqorum aliqem eorum, qi virtutem coluerint.

§. 27. Pythagorei manè cœlum suspicere præcipiebant, qò eorum commoneamur, qæ eundem perpetuò cursum servant, eodémqe modo peragunt opus suum; útqe ordinem eorundem observemus, & puritatem, & nuditatem. astri siqidem velamentum nullum est.

§. 28. Cogita Socrates qi fuerit pelle succinctus,

χεσθαι παρ' αὐτὸν, ἵνα, ἔφη, μὴ τῷ κακίστῳ ὀλέθρῳ ἀπόλωμαι, τυτέστι, μὴ ἐν παθῶν ἀ δυνηθῶ ἀνήδυπαθῆσαι.

§. 26. Ἐν τοῖς τῶν * Ἐφεσίων γράμμασι, παράγγελμα ἔκειτο, συνεχῶς ἀναμιμνήσκεσθαι τῶν παλαιῶν τινος τῶν ἀρετῇ χρησαμένων. * Ἐπικουρείων f.

§. 27. Οἱ Πυθαγόρειοι, ἔωθεν [a] εἰς τὸν οὐρανὸν ἀφορᾶν, ἵν' [b] ἀναμιμνησκώμεθα τῶν ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως τὸ ἑαυτῶν ἔργον διοικούντων, καὶ τῆς τάξεως, καὶ [c] τῆς καθαρότητος, καὶ τῆς γυμνότητος. οὐδὲν γὰρ περικάλυμμα ἄστρον. a L.7.§.47. b Sup.§.21. 9.§.9. c L.10.§.1. l.12.§.2.

§. 28. [d] Οἱος ὁ Σωκράτης τὸ κώδιον ἀναζωσμένος,

ANNOTATIONES.

subjicit Seneca: *Primùm in ipsius potestate erat non accipere, deinde ipse dare beneficium prior incipiebat. Veniebat enim rogatus, & id dabat qod utiqe ille non erat Socrati redditurus. Etiamnum Archelaus daturus erat avrum & argentum; recepturus contemptum avri & argenti. non poterat ergò Archelao referre Socrates gratiam? & qid tandem erat accepturus, qantum dabat?* &c.

§. 26. Ἐν τοῖς τῶν Ἐφεσίων γράμμασι] Qænam ista *Ephesia scripta?* avt *litera* etiam *Ephesia?* nam Magicos nescio qos characteres, & vocabula barbara sub hoc titulo etiam proverbio celeorata, discimus ex Diogeniano in *paræmiarum collectaneis*; Hesychio; Svidâ; Evstathio *ad Iliad.* π. Clemente Alexandrino, qi & *Strom. l.* 6. recenset & explicat: & *l.* 1. ad *Dactylos Idaos* avtores & inventores refert. Verùm nihil illis videtur cum præceptis istiusmodi, qæ ad mores componendos spectant, commune fuisse. forsan Marcus scripserat *ἐν τοῖς τῶν Ἐπικουρείων*, sive *τῷ Ἐπικούρου γράμματι*. Indè enim istiusmodi aliqid Seneca, utì mox videbitur, adducit. Et *Epicurum* suprà lavdaverat Marcus ipse *l.* 9. §. 41.

Συνεχῶς ἀναμιμνήσκεσθαι τῶν παλαιῶν τινος τῶν ἀρετῇ χρησαμένων] Seneca *Epist.* 11. *Aliqis vir bonus nobis eligendus est, ac semper ante oculos habendus, ut sic tanqam illo spectante vivamus, & omnia tanqam illo vidente faciamus. Hoc Epicurus præcepit: custodem nobis & pædagogum dedit: nec immeritò. magna pars peccatorum tollitur si peccaturis testis assistat. aliqem habeat animus, qem vereatur, cujus avtoritate etiam secretum suum sanctius faciat. O felicem illum, qi non aspectus tantùm, sed etiam cogitatus emendat! O felicem, qi sic aliqem vereri potest, ut ad memoriam qoqe ejus se componat atqe ordinet! qi sic aliqem vereri potest, citò erit verendus. Elige igitur Catonem. si hic videtur tibi nimis rigidus, elige remissioris animi virum, Lælium. elige eum, cujus tibi placuit & vita & oratio: & ipsius animum ante te ferens, & vultum; illum semper tibi ostende vel custodem, vel exemplum. opus est, inqam, aliqo ad qem mores nostri se ipsi exigant. nisi ad regulam, prava non corriges.* Idem *Ep.* 25. *Sic fac, inqit Epicurus, omnia, tanqam spectet Epicurus. Prodest sine dubio custodem sibi imposuisse, & habere qem respicias, qem intersse cogitationibus tuis judices. hoc qidem longè magnificentius est, sic vivere, tanqam sub alicujus boni viri, ac semper præsentis, oculis. sed ego etiam hoc contentus sum, ut sic facias qacunqe facis tanqam spectet aliqis. omnia nobis mala solstudo persvadet. cùm jam profeceris tantùm, ut sit tibi etiam tui reverentia, licebit dimittas pædagogum. Interim te aliqorum avtoritate custodi. avt Cato ille sit avt Lælius, avt cujus interventu perditi qoqe homines vitia supprimerent, dum te efficis eum, coram qo peccare non avdeas. cùm hæc effeceris, & aliqa cæperit apud te tui esse dignatio, incipiam tibi te permittere.* Idem *Epist.* 102. *Scias magnorum virorum, non minùs præsentiâ esse utilem memoriam.* Gemina habet his Theodoricus à S. Victore in *Epist.* qæ *Bernardi* nomen præfert, *ad Carthus. fratr. de Mont. Dei. Elige tibi tu ipse hominem consilio meo, cujus vita exemplar sic cordi tuo imbaserit, reverentia insederit, ut qotiens recordatus fueris, ad reverentiam cogitatâ assurgas, vitam ordines, mores componas. hic præsens tibi sit qandocunqe volueris: occurrat sæpe & cùm nolueris. Omnia facta, cogitata tua ab eo videri cogitabis; ac si videat, ac si arguat, emendare cogeris.* Epictetus *Dissert. l.* 2. *c.* 18. Θέλησον ἀρίστη αὐτός ποτε σιωπῶ. Θέλησον καλὸς φανῆναι τῷ Θεῷ. ἐπιθύμησον καθαρὸς μετὰ καθαροῦ σαυτῦ γενίσθαι, καὶ μετὰ τῦ Θεῦ. εἶθ' ὅταν προσπίπτῃ σοι τὶς φαντασία τοιαύτη, Πλάτων μὲν, ὅτι * ἴθι ἐπὶ τὰς ἀποδιοπομπήσεις, ἴθι ἐπὶ Διῶν ἀποτροπαίων ἱερὰ ἰκέτης. ἀρκεῖν χρὴν ἐπὶ τὰς τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν συνουσίας ἀποχωρήσας πρὸς τοῦτο γίνῃ ἀντεξετάζων, ἄν τε τῶν ζώντων τινὰ ἔχῃς ἄν τε τῶν ἀποθανόντων. *Velis tandem ipse placere tibi? velis pulcer videri Deo? desiderato purus cum teipso puro esse, & cum Deo. Deinde si qod tibi visum est ejusmodi inciderit, Plato ire jubet ad prodigiorum expiationem, & ad Deorum, qi mala averruncent, fana supplicem proficisci. Satis etiam fuerit præstantium virorum alicujus consvetudinem te consectari; apud illum esto, teqe cum eo comparato, seu viventium qempiam*

* Plato *de legibus lib.* 9.

habeas, seu defunctorum. Vide & Isidorum Peluslotam *lib.* 3. *Ep.* 91. Cæterùm, qod Clemens præclarissimè *Strom. lib.* 7. *pag.* 719. *D.* Εἰ δὲ ἡ παρουσία τινὸς αἰδοῦς ἀγαθῦ, διὰ τὴν ἐντροπὴν καὶ τὴν αἰδῶ, πρὸς τὸ κρεῖττον αἰεὶ σχηματίζει τὸν ἐντυγχάνοντα, πῶς οὐ μᾶλλον ὁ συμπαὼν αἰεὶ ἀδιαλείπτως τῷ Θεῷ, οὐκ εὐλόγως ἂν ἑαυτῦ παρ' ἕκαστα κρεῖττον εἴη εἰς πάντα, καὶ τὰ ἔργα καὶ τὺς λόγους, καὶ τὴν διάθεσιν; τοιοῦτος δὲ ὁ πάντη παρεῖναι τὸν Θεὸν πεπεισμένος. πάντη τοίνυν παρεῖναι τὸν Θεὸν πεπεισμένοι, πάντα τὸν βίον ἑορτὴν ἄγοντες, γεωργῦμεν ἀπῦντες, πλέομεν ὑμνῦντες, κατὰ τὴν ἄλλην πολιτείαν ἐντέχνως ἀναστρεφόμεθα. *Si autem alicujus viri boni præsentia, propter observantiam & reverentiam ejus, qod est præstantius, eum, qicum versatur, semper format & effingit: qomodo is, qi cum Deo semper est præsens, non jure se melior semper evadat in omnibus, & factis, & verbis, & affectionibus? Talis est is, cui est persvasum, Deum ubiqe adesse. Ubiqe ergo Deum adesse persvasi, per totam vitam diem festum agentes, agros lavdantes colimus, lavdantes navigamus, & ex omni alio vita instituto, ut decet, ex arte versamur.* vide *ad l.* 6. §. 28.

§. 27. Ἔωθεν εἰς τὸν οὐρανὸν ἀφορᾶν] Monitum istud Pythagoricum cœlum singulis matutinis suspiciendi, non abhorret à Platonico illo forsan, *l.* 7. §. 47.

Ἀεὶ καὶ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως] vide *suprà* §. 21. & *l.* 6. §. 30. Τὸ ὁμαλὲς πανταχῦ. *In cunctis æqabilitatem.* Plinius minor *l.* 3, *Ep.* 1. *Me ut certus siderum cursus; ità vita hominum disposita delectat.* Aristotelis nom. *de mundo c.* 6. Τῶν αἰσθητῶν τὰ τιμιώτατα, τὸν αὐτὸν ἐπέχει τόπον, ἄστρα τε, καὶ ἥλιος καὶ σελήνη, πάντα τε οὐράνια διὰ τῦτο ἀεὶ τὴν αὐτὴν σώζοντα τάξιν διακεκόσμηται, καὶ ἔποτε ἀλλοιωθέντα μετακινήθη. *Qa maximè eximia sunt inter res sensu perceptas, eundem illa locum obtinent, ut sidera, ut sol & luna. Unde fit, ut cælestia, concinno ordine digesta, suas ipsa vices conservent perennes & constitutas, nulliqe obnoxias mutationi.* De motûs avtem solaris cœlestisqe constantia, nullâ ratione avt creaturæ vi interrumpenda, Deus ipse per Jerem. *c.* 31. *v.* 35, 36. & *c.* 33. *v.* 20, 23. cui constantiam in recto justóqe havd imparem à Pyrrho tributam Fabritio Romano, avtor est apud Svidam avtor innominatus; Οὐ δυσχερώτερον ἂν τις ἀποτρέψαι, τῆς δικαίας ἀρετῆς, ἢ τῆς συνήθους πορείας τὸν ἥλιον. *Qem à sua virtute difficilius averteris, qam à consveta via solem.* in vero, à Fr. Bonaventura Ingolstad. Pontificî Romano, avtor est Petrus Marnixius, *de P. R. c.* 8. *Papa solis instar in eodem veritatis cursu permanet; neqe ab ea magis dimoveri potest, qàm terra à centro suo.* Cæterùm de hoc ipse viderit. ἡμεῖς δέ τοι ἀ ταχυπειθεῖς. *nos verò non citò persvademur.* Talem certè sapientem suum Stoici prædicabant. Ad hoc, qantum humana ferebat conditio, eniti suos Pythagoras volebat. Sed & Seneca *Ep.* 77. *Virtutem non flamma, non ruina inferius abducet; hæc una majestas deprimi nescit: nec proferri ultrà, nec referri potest. sic hujus, ut cælestium, fixa magnitudo est. ad hanc nos conemur educere.* Optimè Clemens *Strom. l.* 4. *p.* 530. *C.* Αὕτη γὰρ ἡ κατὰ δύναμιν ἐξομοίωσις πρὸς Θεὸν, τὸ φυλάττειν τὸν νῦν ἐν τῇ κατὰ τὰ αὐτὰ σχέσει. αὕτη δὲ νῦ σχέσις, ὡς νῦ. ἡ δὲ ποικίλη διάθεσις, γίνεται τῇ πρὸς τὰ ὑλικὰ προσπαθείᾳ. *Hæc est enim qa fit, qoad ejus fieri potest, Dei assimilatio, mentem conservare in ea habitudine & relatione, qa sit in iis, qa sunt eadem: hæc est avtem mentis habitudo tanqam mentis. Varia avtem affectio fit per eam, qa est erga res materiales, affectionem.* Idémqe *l.* 2. *pag.* 383. *B.* Ἡ πίστις ἐν καὶ ἡ γνῶσις τῆς ἀληθείας, ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχειν κατασκευάζουσι τὴν ἐλομένην αὐτὰς ψυχήν. *Fides ergo & cognitio veritatis efficiunt, ut qa eas acceperit anima, eodem modo & semper similiter se habeat.*

Καὶ τῆς γυμνότητος] vide *l.* 10. §. 1. Aliâ ratione, de Deo, Seneca *Epist.* 31. *Deus nihil habet; nudus est.*

Οὐδὲν γὰρ περικάλυμμα ἄστρον] *Astris enim nullum est velamentum* Xylander. *Nullum astrum velamentum aliqod habet* Casavbonus. havd incommodè uterqe. ἄστρων tamen ille legisse videtur.

§. 28. Οἷος ὁ Σωκράτης τὸ κώδιον ἀναζωσμένος] Idem patraverat, utì videtur, Xanthippe, qod à mulieribus Athenien-

γῆ, ὅτι ἡ Ξανθίππη λαβοῦσα τὸ ἱμάτιον ἔξω προῆλθε. καὶ ἅ εἶπεν ὁ Σωκράτης τοῖς ἑταίροις αἰδεσθεῖσι καὶ ἀναχωρήσασιν, ὅτι αὐτὸν εἶδον ἔτως ἐστελμένον.

§. 29. Ἐν τῷ γράφειν καὶ ἀναγιγνώσκειν, ἀ παίρων ἄρξεις, πρὶν δέχθης. Ἐν

quando Xanthippe veste ipsius sumptâ foras se proripuerat. qæqe amicis suis dixerit, pudore suffusis pedémqe retrahentibus, cùm sic indutum illum conspicarentur.

§. 29. Nec in scribendo, nec in legendo aliis præcipias, nisi priùs præceptum fuerit tibi. in

ANNOTATIONES.

sibus factum fingit Aristophanes in Ἐκκλησιαζούσαις, sive *concionem habentibus fœminis*. Historiam nusqam legisse memini. At contrà Ælianus *hist. var. l. 7. c. 9*, 10. Phocionis uxorem narrat mariti veste solà indutam, nullo alio vel amictu, vel ornatu adjecto, in publicum sæpe prodiisse. qod & ille σωφροσύνης μεγάλης, *continentiæ magnæ*, indicium facit. Xanthippen verò Socratis, ad pompam spectandam viri veste amictam prodire recusâsse; illúmqe dixisse, Ὁρᾷς, ὡς δ' θεωρήσασα, θεωρησομένη δὲ μᾶλλον βαδίζεις. *Vides te non tam spectaturam, qàm spectandam, proficisci.* Ea interim videtur sors fuisse Socratis, qæ & Epaminondæ fuerat; qem *l. 5. c. 5.* narrat Ælianus, ἵνα τρίβωνα, *unum* tantummodo *pallium* habuisse: qod cùm ad fullonem opus esset mundandum mittere, domi interim coactum sese continere. refert & Joannes Chrysostomus *adv. vituperat. vit. monach. l. 2.* Eadem scilicet Imperatoris illius magni sors, qæ subulcorum Ithacensium, *Odyss. ξ. n.* 513.

Οἷς δ' πολλαὶ χλαῖναι, ἐπημοιβοῖσι χιτῶνες.
— μία δ' ἔπι φωτὶ ἑκάστῳ.
Qibus non multa chlæna mutatoriaqe tunica.
— *una autem sola viro singulo.*

qanqam instructior pavlò Epaminondæ pavpertas, qàm sophistarum paris illius, Procœresii & Hephæstionis, de qibus Evnapius, ἓν γὰρ ἀνδοῖν ὑπῆν ἱμάτιον καὶ τρίβωνιον, καὶ πλέον οὐδέν. *unicam tantùm utriqe penulam communem fuisse*: itaqe alter cùm eâ indutus foras prodiret, alterum necessariò stragulis involutum in ædibus delituisse. qod avtem in Epaminonda pavpertatis fuit, id parcitati fordidæ in qibusdam adscribit Theophrastus, cùm inter alios τῇ ἀνελευθέρῳ *characteras* hunc ponat, ἔνδον μένειν, ὅταν ἐκδῶ θοιμάτιον ἐκπλύναι. *Vestem qando à fordibus purgandam locavit, domi tantisper se continere.* Penuriæ extremæ, incertum, an parcitati, tribuentem, de Telavge nescio qo retulisse Æschinem, avtor est apud Athenæum *l. 5.* Masurius *in dialogo*, cui id nominis indidit, ἱματίῳ φορέσεως καθ' ἡμέραν ἡμιοβόλιον κνάφει τελέσαι μισθὸν, καθίσαι ἰζομένου. *Qod ob vestem fordibus purgandam, qam gestabat, qotidie fulloni dimidium obolum pro mercede solveret: villosâ pelle cingeretur.* qomodo de Socrate Marcus istic.

Καὶ ἃ εἶπεν ὁ Σωκράτης τοῖς ἑταίροις αἰδεσθεῖσι] Socrati nimirum solenne fuit, festivo aliqo commento eludere, qas alii ægrè ferebant, uxoris suæ in se admissas procacitates & protervias. Ejusmodi enim fuerat, qod qærenti qomodo Xanthippæ rixas & convitia sustinere posset, Καὶ σὺ μὲν χηνῶν βοήθων ἀνέχῃ. *qomodo tu*, inqit, *anserum tuorum strepitus*: illóqe subjiciente, *at illi mihi ova pullósqe pariunt*, regessit Socrates, *& illa mihi liberos*. Laërtius *l. 2.* ubi cur *gallinas* Erasmus pro *anseribus* substituerit, nescio. Nec absimile, qod Evthydemo, qem ad cœnam domum secum duxerat, indignanti, qòd illa per bilis æstum, post contumelioscè dicta non pavca, mensam tandem evertisset, Παρὰ σοὶ δὲ μίαν ὄρνις τις εἰσελθοῦσα ταυτὶ τὸ τῦτο ἐποίησεν; ἡμεῖς δὲ οὐκ ἠγανακτήσαμεν. *Annon*, inqit, *nuper, cùm apud te essemus, gallina qadam involans idem ipsum fecerat? nec nos id molestè ferebamus.* Habet Plutarchus *de irac. cohib.* qi & geminum ferè qiddam de Pittaco refert, *lib. de tranqill.* ejusdem avtem κόμματος qippiam videtur fuisse, & qod istâ occasione protulerat. Socratem certè à Xanthippe pessimè ac procacissimè habitum, moderatè ac æqanimiter omnia tulisse, docent nos avtores havd pavci. Synesius in *Dione*, ut cæteros taceam, *p. 58.* Αὐτὴ μὲν γὰρ ἡ Ξανθίππη, φεῦ τῆς ὀλιγωρίας, ὡς ἐχρῆτο Σωκράτει; ἀλλ' οὐδὲν ἐκόλυσε Σωκράτην ἐυθυμεῖσθαι καὶ καλαφρονεῖσθαι. *Nam qod ad Xanthippam attinet, prob contemptum! ut Socrate utebatur! Nihil tamen eorum impediebat, qo minus ille in eo contemptu latissimè degeret.*

§. 29. Ἐν τῷ γράφειν καὶ ἀναγιγνώσκειν] Hieronymus *ad Pavlin. de stud. sacr. liter. Taceo de grammaticis, rhetoricis, philosophis, geometris, dialecticis, musicis, astronomis, astrologis, medicis; ad mimores artes veniam, & qa non tam linguâ, qàm manu administrantur: agricola, cæmentarii, fabri, metallorum lignorúmve cæsores, lanarii qoqe & fullones, & cæteri qi variam supellectilem & vilia opera fabricantur, absqe doctore non possunt esse qod cupiunt.* Gregorius Nazianzenus *Orat. 32. pag. 522. A.* Τάξις γὰρ οὐκ ἀρίστη, διδάσκειν πρότερον εἶτα μανθάνειν, μὴ ὅτι τὰ θεῖα καὶ τηλικαῦτα τὸ μίγιστον, ἀλλ' οὐδὲ ἄλλο τι τῶν μικρῶν καὶ τῦ μηδενὸς ἀξίων. *Neqe enim optimus ordo est prius docere ac postea discere, non dicam divina, & usqe adeò magna & sublimia, sed ne aliud qidem qicqam parvum & contemnendum.* Idem *in Apologet. 1.* Ἀλλ' οὐδὲ ξένον τι καὶ ἀπὸ τρόπου τοῖς πολλοῖς τὰ θεῖα φιλοσοφοῦσιν, ἐπὶ τὸ ἄρχειν ἀναβαίνειν ἀπὸ τῦ ἄρχεσθαι, οὐδὲ ἔξω τῶν νενομισμένων τῆς φιλοσοφίας ὅρων, καὶ φέρον εἰς ὄνειδος, ὥσπερ οὐδὲ ναύτην

A τῶν ἐυδοκίμων τὸ πρωρατεῦσαι, καὶ πρωρεῖ καλῶς τὰς ἀνέμους τηρήσαντι τὸ πιστευθῆναι τὰς ὅλκας. εἰ δὲ βέλτιον, σφαλερώτερον γε τὸ ταξιαρχῆσαι, καὶ ταξιάρχῃ καλῶς. *Nec verò alienum ac prapostervm est, multos ex iis, qi divinarum rerum studio dediti sunt, è subditorum classe atqe ordine ad imperium evehi, nec ab ustatis philosophi legibus remotum, ac cum probro ac dedecore conjunctum: qemadmodam nec probro navta proretam esse, nec proreta, qi ventos rectè & cum lavde observârit, clavum regendum suscipere: avt, si lubet, forti ac strenuo militi coborti præsse, & ei, qi coborti rectè præfuerit, exercitum du-*
B *cere, totiúsqe belli principatum sustipere.* Qod avtem de navtis hìc dixit plenìùs expositit *Orat. in Basil.* Ἐπαινῶ δὲ τὸν νεανίαν νόμον, ὃς τὸν κάπηλον πρότερον ἐγχειρήσας τῷ τῶν κυβερνητῶν, καὶ κελεῦσαι ἐπὶ τὴν πρῷραν ἀναγαγὼν, καὶ πείσας τὰ ἔμπροσθεν, ἔτω ἐπὶ τῶν οἰάκων καθίζει, μιᾷ τὴν πολλὴν τυφθεῖσαν θάλασσαν, καὶ τὴν τῶν ἀνέμων διάκρισιν. *Verùm lavdo navticam legem, qa gubernatori futuro primum remos tradit, deinde ad proram eum collocat: sicqe prioribus muneribus ipsi commissis, tandem eum post diuturnam remigationem, ac ventorum*
C *observationem ad gubernacula constituit.* qam imaginem ab Aristophaneis in *Equitib. Act. 1. sc. 3. n.* 305. illis mutuatam censet Muretus *var. lect. l. 18. c. 16.* (qæ tanqam Comici incerti in *excerptis* suis ex parte Grotius exhibet)

Ἐρέτην χρὴναι πρῶτα γενέσθαι, πρὶν πηδαλίοις ἐπιχειρεῖν.
Κἄτ' ἐντεῦθεν πρωρατεῦσαι, καὶ τὰς ἀνέμους διαβρῆσαι
Κἄπα κυβερνᾶν αὐτον αὐτῷ.
Remigem oportere ante esse aliqem, qàm clavum in pupe tenere:
Ac postea demum proretam agere, atqe observare aqilones,
Ac deinde gubernare ipsum seipsum.

D qod de militibus, havd multùm abludit ab eo qod Evpolis in *Amicis*;

Οὐκ ἰσωφρόνησας, ὦ πρεσβύτα, τὴν κατάσκεψιν
Τήνδε λαμβάνων ἄφνω, πρὶν καὶ μαθεῖν τὴν ἱππικήν.
Non prudenter, ô senex, egisti, hunc statum
Subito qi suscepisti, antequam artem didicerris equestrem.

Huc pertinet & Antisthenis illud, qi Athenienses consuluit, τοὺς ὄνους ἵππους ψηφίσασθαι. qod nec Ambrosius Laërtii interpres, nec Erasmus in *apophthegmatum collectaneis* ritè cepit. cùm ille vertit, *asinos ut equos deligerent*; iste reddidit, *asinos aqè ac equos ad agriculturam deligerent*: cùm potiùs dicendum esset, *ut asinos equos fieri decernerent.* i. e. psephismate, sive decreto sanE cirent, ut asini fiant eqi. qod cùm illi ἄλογον, absurdum, & rationi contrarium esse dicerent; regessit, Ἀλλὰ μὴν καὶ στρατηγοὶ γίνονται παρ' ἡμῶν, μηδὲν μαθόντες, μόνον δὲ χειροτονθέντες. *Atqi imperatores vestro solo suffragio fiunt, qi artis imperatoriæ nihil qicqam didicerunt.* q. d. tam decreto vestro possunt ex asinis eqi, qàm ex imperitis hominibus imperatores fieri. verùm non magis illi suffragiis suis id si sciscerent, efficere qibant ut imperatoris nomen eis decernerent, qàm perficere poterant, avt ut *asinus equus*, avt *ut simia leo fieret.* qod Gregorius Romanus *1. in regest. l. 1. Ep. 5. ecce sereniss. Dominus imperator fieri simiam leonem jussit. & qidem provisione illius vocari potest, fieri avtem leo non potest.* Itaqe scitè GreF gorius Nazianzenus *Orat. à reditu*, qem & Gregorius ille alter forsan legerat, τὸ γὰρ τίταρτον τῆς εὐγενείας γένος τόλμα ἀξιώσαι λόγῳ τὸ ἐν γεάμμασι καὶ προσάγμασι, ὅταν καὶ κάλλος ἀποδείξωμαι τὸ ἐν χράμασι, καὶ πίθηκον αἰδεσθῶ λέοντα εἶναι κεκελευσμένον. *Nam qartum illud nobilitatis genus, qod in principum diplomatibus & edictis consistit, tum ullo loco ac pretio habebo, qum pictam qoqe pulcritudinem lavdandam duxero, simiámqe ob id venerari cæpero, qod leo esse jussa sit.* Poterat & pro *simia cauem* dixisse; cùm, ut Epiphanius etiam *hær. 57. §. 6.* καλῷ νῦν ὀνόματι λέοντι, *pessimo cani leonis nomen*, havd infreqenter inditur.

G Οὐ πρότερον ἄρξεις πρὶν ἀρχθῇς] Nihil hoc axiomate apud omnes omne genus avtores tritius. Solon apud Laërtium *l. 1. c. 60.* & Stobæum *tom. 2. tit. 46.* Ἄρχε, πρῶτον μαθὼν ἄρχεσθαι. ἄρχεσθαι γὰρ μαθὼν, ἄρχειν ἐπιστήσῃ. *Impera, ubi prius didiceris parere. Regi enim cùm didiceris, scies regere.* Et Clitarchus apud Antonium *melissf. l. 2. c. 1.* Ἄρχεσθαι μὴ μαθὼν, ἄρχειν μὴ ἐπιχείρει. *Si parere non didicisti, imperare ne aggredistor.* Isocrates in *Nicocl.* Ἐὰν ἄρχεσθαι μεθῶσι πολλῷ μᾶλλον ἄρχειν δυνήσονται. *Ubi didicerint obedire, multò commodiùs poterunt imperare.* De se Tullius rex apud Dionysium Halicarnasseum *l. 4. p. 239.* Παράσομαι ποιῆσαι φανερὸν ὅτι καὶ ἄρχειν ἐπίσταμαι καλῶς, καὶ ἄρχεσθαι σωφρόνως δύναμαι. *Conabor declara-*

re

in vita multò magîs sic se habet.

πολλῷ μᾶλλον ἐν τῷ βίῳ.

§.30. *Cùm liber havd sis, jus loqendi non habes.*

§. 30. [a] Δοῦλε πίφυκας, ἃ μέτεσί σοι λόγε. [a] *Tragic. N. Q. Philo de boni libert.*

§.31.

ANNOTATIONES.

re scire me & bene regere, & modestè ferre imperium. Plato *de legib. l. 6. pag. 862. E.* Δεῖ δὴ πάνῃ ἄνδρα διαφοῖσθαι περὶ ἀπάντων ἀνθρώπων, ὡς ὁ μὴ δυλεύσας ὑδ' ἂν δεσπότης γένοιτο ἄξιος ἐπαίνε. καὶ καλλωπίζεσθαι χρὴ τῷ καλῶς δυλεῦσαι μᾶλλον ἢ τῷ καλῶς ἄρξαι. *Existimare de omnibus hominibus id qisque debet, qod qi nunqam servivit, is laude dignus esse dominus nunqam poterit. Ideoqe gloriari qemqe oportet magis qod bene servierit, qam qod bene fuerit dominatus.* Aristoteles *polit. l. 3. c. 4.* Διὸ καὶ λέγεται τῦλο καλῶς, ὡς οὐκ ἔστιν ἓν ἄρξαι μὴ ἀρχθέντα. *Qamobrem rectè dicitur, neminem bene imperare posse, qi non prius sub imperio fuerit.* & ex eodem Joannes Climachus *ad Pastor.* Οὐκ ἔστιν ἓν ἄρξει, ἐὰν μὴ ἀρχθέντα. *Non bene est imperaturus, si sub imperio non fuerit.* Idem *ibidem l. 7. c. 14.* Τόν τε γὰρ μέλλοντα καλῶς ἄρχειν, ἀρχθῆναί φασι δεῖν πρῶτον. *Qi enim imperare velit rectè, oportere ajunt prius sub imperio fuisse.* Seneca *de ira l. 2. c. 15. Nemo regere potest, qi non & regi.* Itaqe de Agesilao Plutarchus hoc illi profuisse ad rem in imperio bene gerendam, Τὸ ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ ἄρχειν, μὴ ἀπαίδευτον τῦ ἄρχεσθαι. *Venisse ad imperium, non indoctum sub imperio esse.* Josephus *antiq.* Πάντες οἱ ἄρχεσθαι καλῶς μεμαθηκότες, καὶ ἄρχειν εὐσοντας, παρελθόντες εἰς ἐξουσίαν. *Omnes qi didicerunt bene parere, & imperare scient, ad imperium qum pervenerint.* Philo Judæus. Ὁ μαθὼν ἄρχεσθαι, καὶ ἄρχειν ἐυθὺς μαθήσει. ὑδὲ γὰρ εἰ πάσης γῆς καὶ θαλάσσης τὸ κράτος ἀναψαιτό τις, ἄρχων ὢν εἴη πρὸς ἀλήθειαν, εἰ μὴ μάθη καὶ προπαιδευθείη τὸ ἄρχεσθαι. *Qi didicerit parere, & imperare statim discet. Nam qi subjici non antea didicerit, & obedire institutus fuerit, is neqaqam verus est princeps, licet totius terra & maris imperium habeat.* Utrumqe exhibet Maximus *collect. c. 46.* Cicero *de legib. l. 3. Qi bene imperat, paruerit aliqando necesse est: & qi modestè paret, videtur, qi aliqando imperet, dignus esse.* Isidorus Peluſiota *l. 5. Ep. 455.* Οὐδὲν ἄτοπον ποιεῖ νομίμως ἄρχειν, ὡς τὸ νομίμως ἦρχθαι. Ὁ γὰρ ἀγαθὸς ἐν ὑπηκόοις, ἀγαθὸς ἔσαι καὶ ἐν ἡγεμόσι. οἱ δ' ἐν τῷ ἰδιωτεύειν, καὶ πρωτοσατεῖν πρόχειροι, κ̓ πρὸς τὸ ἄρχεσθαι ἀνεπιτήδειοι, ὅλοι καὶ εἰς ἀρχὴν ἀνεπιτηδειόταλοι. *Ad rectè aliis imperandum, nihil aqe valet, ut alteri legitimè paruisse. Qi cum rectè obedit, is imperando excellet. Faciles & vere proclives sunt ad factiones, qi sua reipublica principes esse cupiunt.* qam sententiam claram satis sanè, & concinnè conceptam, interpres fœdissimè ut multas alias ejusdem avtoris, depravavit. Vide eundem & *Ep. 225.* & 275. Ab alia mente, nec vera tamen certâve minùs, Plutarchus *ad princip. inerud. pag. 780. D.* Δεῖ δὲ, ὥσπερ ὁ κανὼν, ἀυλος ἀσραβὴς γενόμενος καὶ ἀδιάσροφος, ὕτως ἀπευθύνει τὰ λοιπὰ τῇ πρὸς ἀυλον ἁρμογῇ καὶ παραβίσει συνεφομοιῶν, παραπλησίως τὸν ἄρχοντα πρῶτον αὐτὸν ἀρχὴν κλησάμενον ἐν ἑαυτῷ, καὶ καλευθύνοντα τὴν ψυχὴν, κ̓ καταστησάμενον τὸ ἦθος, ὕτω συναρμόττειν τὸ ὑπήκοον. ἄλε γὰρ πίσλοτλός ἐσὶν ὀρθῶν, ὕλε διδάσκειν ἀγνοῦντας, ὕτε κοσμεῖν ἀκοσμῦντος, ἢ τάττειν ἀτακτῦντος, ἢ ἄρχειν μὴ ἀρχομένε. *Enimverò sicut necesse est primò omnium ipsam regulam rectam & firmam esse, atqe sta deinde ea qibus applicatur, ipsa qoqe sui similia facere atqe ad rectitudinem perducere: ita oportet principem prius in seipso imperium moresqe recte constituere atqe dirigere? postea ei subditos accommodare. Nam neqe cadentis est erigere, neqe componere incompositi, neqe ordinare inordinati, neqe imperare nulli imperio subditi.* ubi non possum probare qod Henricus Stephanus pro ὀρθῶν vult τρέχειν substitui: qem tamen M. Bernardus sequitur *var. lect. l. 3. c. 17.* hoc avtem fit, ut Plato *polit. l. 9.* Ὅταν ἑαυτῷ τις ὢν ἀκράτωρ, ἄλλον ἐπιχειρήσῃ ἄρχειν. *Neqe enim exercitum continere potest imperator,* (avt populum princeps) *qi se ipse non continet.* Cicero *ad Qint. frat. Tunc incipiet aliis imperare, cùm ipse improbissimis dominis, dedecori & turpitudini servire desierit.* Idem *parad. 5.* vide *l. 1. §. 15, 16.* & *l. 2. §. 2.*

Πολλῷ μᾶλλον ἐν τῷ βίῳ] siqidem, *Ars est artium regimen vitæ.* Joannes Gerson *de recidiv.* vide *supra ad §. 5.*

§. 30. Δοῦλος πίφυκας] Jambus est τρίμελρος, à Philone adductus in *lib. de libert. viri boni pag. 871. C.* Ὅθεν, inqit, καὶ τὰ τρία μέτρα φιλοσόφως ἐκεῖνά φασιν εἰρῆσθαι.

Οὐ γὰρ μετεῖναι τῶν νόμων δῦλοις ἴφη.

Καὶ πάλιν.

Δοῦλος πίφυκας, ἃ μέτεσί σοι λόγε.

Qamobrem laudantur illi senarii, ut consoni philosopherum sententiæ:

Cum lege servus nullum habet commercium.

Rursus alius.

Cùm liber havd sis, jus loqendi non habes.

tria dixerat, sed ubinam tertium? nusqam comparet. legas, me avtore, τὰ τρίμελρα, non τρία μέλρα. Qòd avtem præfixâ cavssâli superioribus annectit ista Casavbonus, qasi ab ortûs nativi ratione argumentum duxerit Marcus; ideo scilicet disciplinâ cuiqe ad virtutem opus esse, qia servus siqe natus sit, hoc est, sensibus brutisqe affectibus addictus, cognitione avtem solidâ, rationeqe rectâ destitutus; probare non possum. Primò siqidem Stoicis istud havd placet, vitia à natura, sive ingenita, esse; non magìs qàm virtutes. Tum non omnes in universum mortales, sed servos solos spectare qod à poëta hîc dicitur, ex Philone liqet: & servos qidem ἀργυρωνήτες τε καὶ αἰχμαλώτες, *argento emptos & captivos*, æqè ac vernas οἰκογενεῖς, *domi natos.* Itaqe τὸ πίφυκέναι, hoc loco, non *natum esse* significare videtur, sed eodem sumi sensu, qo in eodem ferè argumento, ab Evripide in *Hecuba*, ubi dixit;

Αἰ αἰ, τὸ δοῦλον ὡς κακὸν πίφυκ' αἰεί;

Ah, ah, qàm mala semper est servilis conditio.

& à Theognide in illis;

Οὐποτε δυλείη πίφυλη ἐυθεῖα πέφυκεν,
Ἀλλ' αἰεὶ σκολιὴ, κ' αὐχένα λοξὸν ἔχει.
Nunqam servile corpus rectum est,
Sed semper obliqum, & cervicem obliqam habet.

δοῦλος πέφυκας, i. e. δοῦλος εἶ, *servus es.* Ubi nec spernendam planè duxerim Caroli filii conjecturam, qi inter ista describendum animadvertit ipse, in priore versiculo vocabulum idem, hoc forsan reponendum, ut legatur,

Οὐ γὰρ μετεῖναι τῶν νόμων δῦλοις ἴφυ.
Οὐκ ἴφυ μετεῖναι, ἀυτὶ τῦ, ὃ μέτεσιν, ἢ μετεῖναι οὐκ ἔσιν.

qomodo Evenus apud Aristotelem *Ethic. Eudem. l. 2. c. 7.*

Πᾶν γὰρ ἀναγκαῖον πρᾶγμ' ἀνιηρὸν ἴφυ.
Ingratum est qicqid necessarium est.

Et apud Herodotum *l. 7.* Thessali; ὐδαμᾶ γὰρ ἀδυνασίης ἀνάγκη κρέσσων ἴφυ. *Nunqam impotentiâ potior est necessitas.* Evripides *Orest. n. 1610.*

M. Ἄπαιρε ξυγλρὸς φάσγανον. O. Ψευδὴς ἴφυς.
M. Ἀλλὰ κλαυσεῖς μᾶ Σύγαλρε; O. Οὐ ψευδὴς ἔ' εἶς.
M. *Amove ensem à filia.* O. *Mendax es.*
M. *Interficies meam filiam?* O. *Jam non es mendax.*

Idem valet ἴφυς & εἶς. Denique λόγος illic *rationem* non significat; qasi de *servis* dicatur, qod Homerus *Odyss. ρ. v. 322.* & ex Homero Plato *de leg. l. 6.* & Athenæus *dipnos. l. 6.*

Ἥμισυ γάρ τ' ἀρελῆς ἀποαίνυλαι ἐυρύοπα Ζεὺς
Ἀνέρος, ἐυ' ἂν μιν καλὰ δῦλιον ἦμαρ ἕλῃσιν.
Dimidium enim virtutis avfert latè sonans Jupiter
Viri, qando ipsum servilis dies occupat.

sed *sermonem*, sive *orationem* designat, utì & Philo ipse nos docet, qi verbis versibúsqe illis ait νόμων μετεῖναι, qod priora spectant, καὶ ἰσηγορίαν, qod posteriora respiciunt, id est, *lege agendi facultatem*, & *liberam suffragii cum reliqis ferendi potestatem*, vel etiam, latiùs sumendo, *sermonis libertatem*, esse servis denegatam. qomodo παῤῥησίαν eisdem interdictam, Julianus *de cynism. Orat. 2.* Τῷ δῦλῳ γὰρ ὁ νόμος ὐ μεταδίδωσι παῤῥησίας. qanqam ἰσονομίαν qam cum ἰσηγορίᾳ is confundere videtur, à παῤῥησίᾳ, sed secius sumptâ, dispescit Isocrates, in *Areopag. p. 247.* ubi ait, Ὡσ̓ ἡγεῖσθαι τὴν μὲν ἀκολασίαν, δημοκρατίαν. τὴν δὲ παρρησίαν, ἰσονομίαν. *Ut in petulantia democratiam, in legum neglectu libertatem, in confidentia æqalitatem esse positam existimarent.* Vult nimirum senarius ille, verum esse de *servis*, qod de *egenis* Theognis,

Πᾶς γὰρ ἀνὴρ πενίῃ δεδμημένος, ὐδέτι εἰπεῖν
Οὐδ' ἔρδειν δύναται. γλῶσσα δέ οἱ δέδεται.
Nam cui pavpertas est addita, nil facere audet,
Nil fari. linguam vincula sæva premunt.

Hinc apud Longinum περὶ ὕψες nescio qis, δυλείαν ἅπασαν, ψυχῆς γλωτλόκομον καὶ δεσμωτήριον, διὰ τὸν περικείμενον τοῖς σώμασι δεσμὸν, *servitutem omnem, cùm ori fiscellam obducat, esse animæ capsulam ac carcerem qendam.* itaqe δοῦλον μηδένα γενέσθαι ῥήτορα, *servum nemînem unqam rhetorem extitisse*; cùm aliæ tamen artes atqe instituta humaniora etiam in servos cadant. Verùm Svidas ubi Sibynnium qendam Theodectæ servum, ἀικετῶν πρῶτον ῥητορεῦσαι, *è servis primum omnium rhetoricam professum* ait, plures deinceps idem factitâsse subindicat. Meminit & Lucii Otacilii in *rhetoribus clarisf.* Svetonius, qem *cùm servivisset, etiam ostiarius in catena, à patrono, cui orationem scripserat, manumissum, Cn. Pompejum docuisse, testatur.* Certè philosophis esse servis licuit; qod multis exemplis docet Gellius, *l. 2. c. 18.* cur non rhetoribus licuerit? De parresia interim istis negata occurrunt Tragicorum illa, Sophoclis *Acrisio* apud Stobæum *tom. 2. tit. 40.*

Δοῦλον γὰρ ἐν δεσμοῖσι δρακέτης ἀνὴρ
Κοῦλον ποδισθεὶς, πᾶν πρὸς ἡδονὴν λέγει.
Fugitivus arctis vinculis coercitus
Serviles artus, sola fatur qæ placent.

Evripidis in *Busiride* apud Stobæum itidem.

Δοῦλῳ γὰρ οὐχ ὅσιόντε τἀληθῆ λέγειν
Ἐς δεσπόταισι μὴ πρέποντα τυγχάνοι.
Servo profari qàmlibet verum nefas,
Usus heriles ferre si verum negant.

In *Phœnissis*, ubi Polynices de exilii malis à matre reqisitus, ait;

Ἓν μὲν μέγιστον, ὗν ἔχει παῤῥησίαν.
Primùm, loqendi nulla libertas adest.

Illa; Δοῦλα τόδ' εἶπας, μὴ λέγειν ἃ τις φρονεῖ.

a *Homer. Odyſſ.* 1. *v.* 413.
b *Heſiod. Oper. lib.* 1. *v.* 186.
* ἄρα τὰς *Heſ.*
c *L.* 5. §. 17. Sup. §. 18.
d *L.* 9. §. 40.

§. 31. — a Ἐμὸν δ' ἐμάλασσε φίλον κῆρ.

§. 32. b Μέμψονται δ' * ἀρετὴν χαλεποῖς βάζοντες ἔπεσσιν.

§. 33. Σῦκον χειμῶνος ζητεῖν, c μαινομένου. τοιοῦτος d ὁ παιδίον ζητῶν, ὅτι ἐκ ἔτι δίδοται.

§. 31. — *at cor earum mihi riſit.*

§. 32. *Dura ſuos fundendo inceſſent verba parentes.*

§. 33. Inſani eſt, ficum hyeme qærere. aſſidet huic, qi puerulum reqirit, cùm non ampliùs conceditur.

§. 34.

ANNOTATIONES.

Servile certè hoc, non loqi qid ſentias.

Idémque *Ione*;

Καθαρὰν γὰρ ἄν τις εἰς πόλιν πίσῃ ξένος,
Κἂν τοῖς λόγοισιν ἀσὸς ᾖ, τόγε σῶμα
Δοῦλον πέπαυται, κοὐκ ἔχει παῤῥησίαν.
Hanc puram in urbem qiſqis externus venit
Qamvis vocetur civis, os ſervum tamen
Gerit, & loqendi non habet fiduciam.

qæ refutatum tamen eunt, Plutarchus *de exilio*, & Muſonius apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 40. ſed & Xenophon in *Athenienſium repub.* Ἰσηγορίαν, inqit, καὶ τοῖς δούλοις πρὸς τοὺς ἐλευθέρους ἐποιήσαμεν, καὶ τοῖς μετοίκοις πρὸς τοὺς ἀστούς. *Æqalitatem qandam ſervis & liberis conceſſimus, itémqe advenis & civibus.* Cæterùm in eandem cum illis ſententiam conveniunt & Plavtina illa; *Epidic.* 1. 1.

— plus ſcire ſatius eſt qàm loqi
Servum hominem, ea ſapientia eſt. —

Et *Milite* 2. 5.

— plus opertet ſcire ſervum qàm loqi.

& *ibidem ſc.* 6.

— namqe hominem ſervum ſuos
Domitos habere oportet oculos & manus
Orationémqe —

Qin & Apoſtolus ipſe *ad Titum Epiſt. c.* 2. *v.* 9. ſervis interdicit, nè ſint τοῖς δεσπόταις ἀντιλέγοντες. *ne heris obloqantur*, Qod Socrates itidem apud Platonem *in Criton.* ὃ δίκαιον πρὸς δεσπότην ἢ πατέρα κακῶς ἀκούοντα ἀντιλέγειν. negat *juſtum eſſe adverſus herum patrémve, eum qi utrovis malè audierit, obloqi.* At Ariſtoteles *l.* 1. *c.* 9. illos redarguit, qi ſive rationis exercitium, ſive orationis etiam libertatem ſervis abjudicant, & juſſa herilia duntaxat excipere arqe exeqi, citra diſceptationem ullam omnino volunt. Λέγεται, inqit, ὃ καλῶς οἱ λέγοντες τοὺς δούλους ἀποστεροῦντες, καὶ φάσκοντες ἐπιτάξει χρῆσθαι μόνον. *Non bene dicunt, qi ſervos ſpoliant ratione, dicentes præcepto uti duntaxat.* Et videri poſſet trimetron illud, qod hîc Marcus poſuit, reſpexiſſe, niſi aliò potiùs ſpectare ex Philone diſceremus. cujus ex his qæ dicta ſunt mens, opinor, genuina liqidò ſatìs comparebit. Marcum avtem exiſtimo hæc ſeparatim poſuiſſe, & confuſanè poetica qædam fragmenta congeſſiſſe, qæ animadverſione aliqâ digna cenſebat; qemadmodum idem *ſuprà* fecerat *l.* 7. §. 38, 43. & §. 50.

§. 31. — ἐμὸν δ' ἐγέλασσε φίλον κῆρ] Ex *Odyſſ.* I. *v.* 413. Ulyſſis ſunt verba narrantis, ut corditùs riſerit, ſecum animo reputans.

Ὡς ὄνομ' ἐξαπάτησεν ἐμὸν, καὶ μῆτις ἀμύμων.
Qod nomen decepiſſet meum, & inculpatum conſilium.

qam felici aſtu, nomine confiſto, Cyclopem illum immanem fefelliſſet. Iſta avtem ſegmenta in uſum ſuum chartis ſuis illeviſſe videtur Marcus, qòd utilius, ac ſublimius aliqid meditandi avt commentandi anſam atqe occaſionem dare poſſe viderentur. qa de re etiam ſuperiùs monitum dederat, *l.* 10. §. 33.

§. 32. Μέμψονται δ' ἀρετὴν] Heſiodi videtur, ex *op. l.* 1. *v.* 186. verùm ibi legitur,

Μέμψονται δ' ἄρα τοὺς —

τοκῆας ſcilicet de qibus & verſu præcedente,

Αἶψα δὲ γηράσκοντας ἀτιμήσουσι τοκῆας.
Celeriter verò ſeneſcentes contumeliâ afficient patres.

de hominibus ſeculi qinti loqitur impiis & nefariis. Avt exſcriptor itaqe Marci ſcripturam depravavit, cùm ſenſum idoneum è verbis elicere neqiret, avt Marcus ipſe παρῳδήσας, cum inflexione aliqa extulit; qod non exiſtimo. Interim ex Marco Heſiodi noviſſima illa emaculari poſſe avtumo, qæ in codicibus vulgatis ſic leguntur, — χαλεποῖς βάζουτ' ἐπέεσσιν. cùm emendatius meliúſqe videatur, qod Marcus hîc exhibet, — βάζοντες ἔπεσσιν. iſtius enim formæ & qæ anteceſſerunt, & qæ ſequntur, ſunt omnia.

§. 33. Σῦκον χειμῶνος ζητεῖν] Ex Epicteto decerptum videtur, cujus hæc ſunt *Diſſert. lib.* 3. *c.* 24. Ὅταν τινὶ προσπάσχῃς, ὡς ὑδενὶ τῶν ἀναφαιρέτων, ἀλλὰ τοιούτῳ γίνει, οἷόν ἐστι κύτρα, οἷον ὑάλινον ποτήριον. ἐν' ὅταν καταγῇ, μεμνημένος μὴ, μὴ ταραχθῇς. ὅτω καὶ ἐνθάδε, ἐὰν παιδίον σαυτῷ καταφιλῇς, ἐὰν ἀδελφὸν, ἐὰν φίλον, μηδέποτε ἐπιδῷς τὴν φαντασίαν εἰς ἅπαν, μηδὲ τὴν διάχυσιν ἐάσῃς προελθεῖν ἐφόσον αὐτὸ θέλει, ἀλλ' ἀντίσπασον, κώλυσον, οἷον τοῖς θριαμβεύουσιν ἐφεστῶτες ὄπισθεν καὶ ὑπομιμνήσκοντες, ὅτι ἄνθρωποί εἰσι. τοιοῦτον τι καὶ σὺ ὑπομίμνησκε σεαυτὸν, ὅτι θνητὸν φιλεῖς, ὑδὲν τῶν σαυτοῦ φιλεῖς. ἐπὶ τοῦ παρόντος σοι δίδοται, ὐκ ἀναφαίρετον, οὐδ' εἰσάπαν, ἀλλ' ὡς σῦκον, ὡς σφαῦλη, τῇ τεταγμένῃ ὥρᾳ τοῦ ἔτους. ἂν δὲ χειμῶνος ἐπιποθῇς, μωρὸς εἶ. ὅτω καὶ τὸν γόον ἢ

A τὸν φίλον πότε ποθῇς, ὅτε οὐ δίδοταί σοι, ἴσθι ὅτι χειμῶνος σῦκον ἐπιποθεῖς. ἄδιον γάρ ἐστι χειμὼν πρὸς σῦκον, τοιοῦτόν ἐστι καὶ ἀπὸ τῶν ὅλων περίστασις πρὸς τὰ κατ' αὐτὴν ἀκαιρήματα. *Cum aliqâ re afficeris, eâ ſic afficiaris, ut eripi illam poſſe ſtatuas, & ex eo eſſe genere, cujuſmodi eſt fictilis olla, avt vitreum poculum; ut eo confracto memineris perturbatione vacandum eſſe. Ità & hîc ſe res habet: ſi filiolum tuum deoſcularis, ſi fratrem, ſi amicum, neqaqam omnem cogitationem in eo defigito, neqe affectum illum eò progredi ſinito qò ipſe volet, ſed retrahito, prohibeto, velut ii qi triumphantibus à tergo aſſiſtunt, eóſqe mortalitatis ipſorum commonefaciunt. Tale aliqid & ipſe tibi*
B *ſubjicito: te diligere mortalem, nihil eorum diligere qæ tua ſunt: data tibi eſſe in præſentia, eripi poſſe, non perpetuò conceſſa eſſe, ſed ut ficum, ut uvam, ſtato anni tempore, qas ſi ſub brumam deſideres, ſtultus fueris. Eodem modo, filium avt amicum eo tempore deſideráris, qo tibi datus non eſt, ſcito te in bruma deſiderare ficum. Qalis enim eſt hyemis & ficus ratio, talis etiam eſt rerum unıverſitatis ſtatus erga ea qæ in illo tolluntur.* qibus gemina monet & *enchirid. c.* 3. Qod avtem de *ficu* Epictetus, idem de *roſa* ferè Seneca *Epiſt.* 122. *Non vivunt contra naturam, qi expectant ut pueritia ſplendeat tempore alieno? non vivunt contra naturam, qi hyeme concupiſcunt*
C *roſam? fomentóqe aqarum calentium, & calorum aptâ mixtatione, brumá lilium florem vernum exprimunt?* Gregorius item Nazianzenus *adv. Evnom. Orat.* 1. *bonum intempeſtivum* eſſe ait, ὥσπερ ἄνθος ἐν χειμῶνι, πωτελῶς ἄωρον. Sed & Nicetas Choniates de Alexandro Com. *lib.* 1. *c.* 8. qi miſerrimis tempeſtatibus ſplendidiſſimè ornatus procedebat, ait illum, χειμῶνος μέσου χάριτας ἐαρινὰς ἐρίπτεσθαι, *mediâ brumâ veris ſuavitatem carpſiſſe.* Boëthius *conſolat. l.* 1. *c.* 6.

Numqam purpureum nemus,
Lecturus violas, petas,
Cùm ſævis aqilonibus
Stridens campus inhorruit.

D Παιδίον ζητεῖν, ὅτι ἐκέτι δίδοται] *pueritiam qærere præteritam* Xylander. minùs ſanè. παιδίον *puerulus*, non *pueritia*. Sed nec minùs interpres Anglus, qi reddidit, *Pueros deſiderare, priuſqam dentur.* imò, *poſtqam ſublati ampliùs jam non exiſtunt.* Hoc eſt avtem qod proverbialiter dici ſolitum obſervat Scholiaſtes *ad Ariſtophan. Plut.* ab Hercule amiſſum Hylam deſiderante & inclamante tractum;

Ποθεῖν τὸν ἐ παρόντα, καὶ μάτην καλεῖν.
Deſideras abſentem & hunc fruſtrà invocas.

Plavtus *Perſ. act.* 4. *Sc.* 4.

E *— qid illum qæras, qi fuit?*

Vetatur idem & proverbio illo altero,

Ῥόδον παρελθὸν, μηκέτι ζήτει πάλιν.
Nè qæras iterum prateritam ſemel roſam.

Meminere Zenobius in *collect. adag.* 702. Svidas *adag.* 58. Apoſtolius *adag.* 1621. Scaliger *ſtromat. adag.* 827. Verùm apud Svidam & Apoſtolium vitioſè legitur, Ῥόδον παρελθόν. qod ſecuti Schottus in verſione *ſtromatei* Scaligeriani,

Nè qære, qando præteriſti, iterum roſam.

Pantinus apud Apoſtolium,

Qam præteriſti, nè ampliùs qæras roſam.

F Et Portas apud Svidam,

Roſam, qam præterieris, nè ampliùs qære denuo.

qæ à proverbii mente abeunt procul. In ejuſdem expoſitione Svidæ codices mutilati videntur. ἐπὶ τῶν κυδαινόντων τινὰ, inqit. deeſt, ἤδη ἀπειλθόντα, ἢ ἀπολιπόντα, ἢ ἀποθανόντα. *de eis qi celebrant aliqem, qi utiqe jam abiit, vel obiit, ave aliud* ejuſmodi. Zenobius, Ἐπὶ τῶν μεταμελομένων περί τι, καὶ μὴ δυναμένων τι ἀνύσαι. qod Pantinus, apud Apoſtolium; qi utrumqe & Svidam & Zenobium tranſcripſit, ſic reddidit; *de negligentibus circa aliqid, qiqe nihil efficere poſſunt.* ἀμελαμένων legiſſe exiſtimarem, niſi τὸ μεταμέλεσθαι alibi pariter vertiſſe deprehendiſſem. vertendum potiùs, *de eis qi circa rem*
G *aliqam pœnitentiâ fruſtrà tanguntur, cùm nihil proficiant.* De *roſa* diſtichon apud eundem in notis.

Τὸ ῥόδον ἀκμάζει βραχὺν χρόνον. ἢν δὲ παρέλθῃ,
Ζητῶν ἐυρήσεις, ὃ ῥόδον, ἀλλὰ βάτον.
Verna brevi roſa flore nitet: ſimul ille receſſit,
Non roſa qærenti, ſed rubus aſper erit.

Proinde, qi rerum iſtiuſmodi deſiderio intempeſtivo ſe torqet, miſeriam ſibi meram creat.

Ὃς γὰρ ἀπολαύειν βάλετ', ὧν ἀπολείπεται
Διὰ τὸν χρόνον, πῶς ὄτος ὐκ ἴσ' ἄθλιος;
Nam qi ea petiri concupiſcit, à qibus
Arcetur horis, qomodo non ſit miſer?

Menander *Ἀραριά*, referente Stobæo *tom.* 2. *tit.* 117.

§. 34.

§. 34. Filiolum deosculanti præcipiebat Epictetus, intus apud se diceret, *Cras forsan morituros est.* at malè ominata sunt ista. mali ominis nihil est, qod munus naturale ullum designat. alioqi spicas etiam demeti, infavstum fuerit.

§. 35. Uva acerba, matura, passa; mutationes sunt omnia ista, non in id qod non est, sed in id qod nondum est.

§. 36. *Voluntatis latro nullus est*, inqit Epictetus.

§. 37. Artem assensum præbendi inveniendam idem monebat. & conatus ità cohibendos esse, ut cum exceptione fiant, ut societatis jus spectent, ut pro rei cujusqe dignitate adhibeantur. & ap-

§. 34. Καταφιλοῦντα τὸ παιδίον, ἔλεγεν ὁ Ἐπίκτητος, ἔνδον ὑπορρήγνυσι, [a] ἄυριον ἴσως ἀποθανῇ, δύσφημα ταῦτα; [b] εἰδὲν δύσφημον, ἔφη, φυσικόν τινος ἔργου σημαντικόν. ἢ καὶ τὸ σάχυας [c] θερισθῆναι, δύσφημον. a L.10.§.34. b L.2.§.17. c L.7.§.40.

§. 35. [d] Ὀμφαξ, σταφυλὴ, σταφὶς, [e] πάντα μεταβολαί, [f] ἀπ' εἰς τὸ μὴ ὄν, ἀλλ' εἰς τὸ νῦν μὴ ὄν. d L.9.§.21. e L.5.§.23. f L.4.§.4.

§. 36. [g] Λῃστὴς προαιρέσεως οὐ γίνεται, τὸ δ' Ἐπικτήτου. g L.8.§.41.

§. 37. Τέχνην δ' ἔφη [h] περὶ τὸ συγκατατίθεσθαι εὑρεῖν. καὶ ἐν τῷ [i] περὶ τὰς ὁρμὰς τόπῳ τὸ προσεκτικὸν φυλάσσειν, ἵνα [k] μετ' ἐπεξαιρέσεως, ἵνα [l] κοινωνικὴ, ἵνα [m] κατ' ἀξίαν. καὶ [n] ὀρέξεως h L.7.§.54. i L.8.§.7. k L.4.§.1. l L.7.§.72. m L.8.§.29. n L.10.§.1.

ANNOTATIONES.

§. 34. Καταφιλοῦντα τὸ παιδίον] Ex eodem Epicteti loco & ista desumpta sunt. Τί κακόν ἐστι μείζῳ, καταφιλοῦντα τὸ παιδίον, ἐπιψελλίζοντα λέγειν, Ἄυριον ἀποθανῇ; τῷ φίλῳ σαυτοῦ, Ἄυριον ἀποδημήσεις, ἢ σὺ, ἢ ἐγὼ, καὶ οὐκέτι ὀψόμεθα ἀλλήλους; ἀλλὰ δύσφημά ἐστι ταῦτα. καὶ γὰρ τῶν ἀποκοιδῶν ἴνια. ἄλλ' ὅτι ὠφελοῦσιν, οὐκ ἐπιστρέφομαι. μόνον ὠφελείτω. σὺ δὲ δύσφημα καλεῖς ἄλλα, ἢ τὰ κακοῦ τινος σημαντικά; δύσφημον δέ μοι λέγεις ὄνομα φυσικοῦ τινος πράγματος σημαντικόν; λέγε δύσφημον εἶναι καὶ τὸ θερισθῆναι τὰς σάχυας. ἀπώλειαν γὰρ σημαίνει τῶν σαχύων, ἀλλ' οὐ τοῦ κόσμου. *Quid mali in eo est, si inter deosculandum puerum balbâ voce dicas, cras morieris; amico itidem, cras peregrè abibis vel tu vel ego, neqe alter alterum posthac visurus est? At mali ominis ista sunt. Etiam incantamenta qadam ejusmodi sunt: sed qia juvant, non curo, modo juvent. Tu verò ominosa nunqid alia vocas nisi ea qa aliqid mali significant. Tu verò ominosam mihi vocem dicis, qa rem aliqam naturalem declarat? Dic ominosum esse etiam demeti spicas: interitum enim spicarum significat, non mundi.* Ista avtem dissertatio enata est forsan ex occasione illius qod ab eodem dictum refertur, *enchirid. c.* 3. Ἂν παιδίον σαυτοῦ καταφιλῇς ἢ γυναῖκα, μίμησο ἐπιλέγειν, ὅτι ἄνθρωπον καταφιλεῖς. ἀποθανόντος γὰρ αὐτοῦ οὐ ταραχθήσῃ. *Si filiolum, avt uxorem diligis, memento considerare, hominem à te diligi: nam eo mortuo non perturbaberis.* qod astanti forsan alicui minùs gratum avditu, maliqe ominis esse visum est. vide *l.* 9. §. 3. & *l.* 10. §. 34.

Τὰς σάχυας θερισθῆναι] vide *ad l.* 7. §. 40. at Anglicanus interpres, σαφυλὰς legisse videtur; (contrà qàm ipse Epictetus habet) qas θερίζεσθαι, i. e. *mets* vix dixeris. fefellit illum forsan qod de *uvis* seqitur.

Δύσφημα ταῦτα] ità Seneca *ad Marc. c.* 9. *qis non tanqam dirum omen respuit?*

§. 35. Ὄμφαξ, σαφυλὴ] Et ista indidem, sed magìs accisa. Pergit Epictetus. Λέγε δύσφημον καὶ τὸ φυλλοροεῖν, καὶ τὸ ἰσχνάδα γίνεσθαι ἀντὶ σύκου, καὶ ἐσταφίδας ἐκ τῆς σαφυλῆς. (qod Theocritus, an qis alius, *Idyl.* 27. Ἀ σαφυλὶς σαφὶς ἐστι,) πάντα γὰρ ταῦτα τῶν προλίπων εἰσὶν εἰς ἕτερα μεταβολαί, οὐκ ἀπώλεια, ἀλλὰ τεταγμένη τις οἰκονομία καὶ διοίκησις. τοῦτό ἐστιν ἀποδημία, καὶ μεταβολὴ μικρά. τοῦτο θάνατος, μεταβολὴ μείζων, οὐκ ἐκ τοῦ νῦν ὄντος εἰς τὸ μὴ ὄν, ἀλλ' εἰς τὸ νῦν μὴ ὄν. *Omnosum dic foliorum qoqe defluxum, & caricam è ficu, & aridas uvas è botro fieri: nam hæc omnia ex iis, qa antea fuerunt, in alia mutantur. Non internecio ista est, sed certa qadam ratio atqe administratio. Hujusmodi res est peregrinatio; absentia, & parva qadam mutatio. Hujusmodi mors; mutatio major, non ex eo qod nunc est in id qod non est, sed in id qod nunc non est.* Apollonius Tyanæus *Ep.* 66. Τὸ γὰρ ὂν οὐκ ἀπόλλυται. διὰ τοῦτο ὄν, ὅτι ἴσαι διαπαλαῖς. ἢ καὶ τὸ μὴ ὂν γίνεται. πῶς δ' ἂν γίνοιτο, μὴ ἀπολλυμένου τοῦ ὄντος; *Qod enim existit, non perit, cùm idcirco existat, qod semper futurum sit: avt certè qod non est, illud fit. Qomodo verò non alio qopiam qod sit pereunte fiat.* vide *ad l.* 4. §. 4. & *l.* 5. §. 13.

§. 36. Λῃστὴς προαιρέσεως οὐ γίνεται] Epictetus ἀντολιξεὶ, *l.* 3. *c.* 22. Λῃστὴς π. οὐ. γ. τύραννος οὐ. γ. Idem, *l.* 1. *c.* 18. Ἀλλ' ὁ τύραννος δήσει. τί; τὸ σκέλος. ἀλλ' ἀφελεῖ. τί; τὸν τράχηλον. τί οὖν, οὐ δήσει, οὐδ' ἀφελεῖ; τὴν προαίρεσιν. *At tyrannus vinciet. Qidnam? Pedem. At avferet. Qidnam? Collum. Qid ergò non vinciet, non avferet? Voluntatem.* Et Clemens *Strom. l.* 4. *p.* 523. *D.* Τὴν ἀρετὴν οὐκ ἐπ' ἄλλοις τισὶν εἶναί φαμεν, ἢ πάνυ μάλιστα ἐφ' ἡμῖν. τὰ μὲν γὰρ ἄλλα ἔργων δυσκολίαι τις προσπολεμοῦν. τὸ δ' ἐφ' ἡμῖν οὐδαμοῦ οὐδ' ἂν μάλιστα ἐνίσταιτο. Στέβλον γὰρ τὸ θῶρον, καὶ οὐκ ὑποκίνδυνον ἄλλῳ τινί. *Virtutem non in aliis, sed vel ex nobis maximè sitam esse dicimus. Itaqe alia qidem potest qis arcere bellum gerens, qod avtem situm est in nostra potestate, neqaqam, nec si maximè qidem institerit. Est enim donum datum divinitus, & qod non aliis cuipiam subjicitur.* vide Apostolum *ad Rom. c.* 8. *v.* 35, 39. Stilpo cùm Megarâ captâ à Demetrio rogaretur, numqis rerum ipsius qicqam abstuliset, qò restitutio posset fieri, respondisse fertur, οὐδείς. οὐδένα γὰρ εἶδον ἐπισάμενον ἀποφέρεσθαι. *Nemo qisqam: neqe enim qenqam vidi, qi scientiam asportaret.* Plutarchus in *Demetr.* vel ut idem *de puer. instit.* numqid amisisset qærenti, ὁ δῆλα. πόλεμος γὰρ ὁ λαφυραγωγεῖ ἀρετήν. *Nihil*, inqit, *qicqam: neqe enim bellum virtutem unqam depradatur.* Laërtius item *l.* 2. ait jussum à rege catalogum sive indicem eorum qæ amiserat exhibere, dixisse, μηδὲν τῶν οἰκείων ἀπολωλέναι. παιδείαν γὰρ μηδένα ἐξηυγικέναι. τόν τε λόγον ἔχειν καὶ τὴν ἐπιστήμην. *Nihil rerum suarum amisisse se: neqe enim eruditionem qendam extulisse: rationémqe ac scientiam supereresse sibi.* denique ut Plutarchus *de tranqil. pag.* 475. *C.* μηδένα ἰδεῖν τὰμὰ φέροντα. *neminem*, inqit, *vidi, qi meum aliqid ferret.* qibus Stilponis verbis optimè subjungit idem *ibidem.* Καὶ τοίνυν τῆς τύχης πάντα τἄλλα λεηλατούσης καὶ περιειρημένης, ἔχομέν τι τοιοῦτον ἐν ἑαυτοῖς, *Iliad. ι. v.* 484.

Ὅιον κ' ἔτι φέροιεν Ἀχαιοὶ, ἄτ' ἂν ἄγοισιν.

Proinde fortuna, ubi reliqa depradatur omnia, atqe adimit, habemus aliqid in nobismet tale,

Qod ferre avt agere immitis non possit Achivus.

qi & mox, δόξας χρησὰς, καὶ μαθήματα, καὶ λόγους εἰς ἀρετὴν τελευτῶντας, ἀναφαίρετον ὑσίαν καὶ ἀδιάφθορον, *bonas opiniones, disciplinas, rationes in virtutem desinentes, bona qa aboleri & corrumpi non possunt*, appellat. In casu consimili Stilponiani illius, post rei familiaris direptionem Æneas Gaza ad suos *Epist.* 5. Νῦν βεβαιότερον γνώσεσθε, ὅτι χρυσὸς καὶ ἄργυρος καὶ περιφανεῖς ἐσθῆτες τοῖς μὲν πολλοῖς περιμάχητον, ἀβέβαιον δέ τι χρῆμα, καὶ οὐκ ἐσηκὸς, οὐδὲ τῷ ἔχοντος ὡς ἀληθῶς εἶναι τῷ βουλομένῳ διαρπάζειν ἔξεστι. τὰ δὲ μαθήματα, καὶ ἡ σοφία, τοῖς μὲν ἀνοήτοις καταγέλαστον, βέβαιον δέ τι κλῆμα, καὶ πεπηγὸς, καὶ ἀνάλωτον, καὶ τὸ ὅλον κρεῖττον ληστείας. *Nunc liqidius cognoscetis, avrum & argentum ac splendidas vestes, qa summâ contentione vulgò expetuntur, infirmam esse rem & minimè constantem, neqe reverà in possidentis potestate, siqidem qi vult diripere ac distrahere potest: doctrinas verò & sapientiam, qa ab imperitis deridetur ac contemnitur, stabile esse bonum atqe fixum atqe inconsumptum, ac in universum superbius ac præstantius, qàm ut à latronibus eripi possit.* qi idcirco optimè subinfert; τοῦτο μᾶλλον αὐτέχεται. καὶ ἐπίτει πρὸς φυλακὴν δεήσεσθε, ἢ τείχους, ἢ ὅπλων, ἢ φυλακίτου φάλαγγος. *In hoc magis incumbite, neqe amplius ad custodiam vobis opus erit avt mœnis, avt armis, avt custodum acie.*

§. 37. Τέχνην δὲ ἔφη περὶ τὸ συγκαταθίεσθαι εὑρεῖν] Epictetus *Enchir. c.* 7. Ἄρον τὴν ἔκκλισιν ἀπὸ πάντων τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν, καὶ μετάθες ἐπὶ τὰ παρὰ φύσιν τῶν ἐφ' ἡμῖν. τὴν ὄρεξιν δὲ παντελῶς ἐπὶ τῷ παρόντος ἄνελε. μόνῳ δὲ τῷ ὁρμᾶν καὶ ἀφορμᾶν χρῶ, κούφως μέντοι, καὶ μεθ' ὑποξαιρέσεως, καὶ ἀνειμένως. *Aversationem igitur ab iis rebus amovebis omnibus, qa in nobis sita non sunt: atqe in eas transferes, qa natura eorum, qa nostri arbitrii sunt repugnant. Sed eò tantùm utitor motu animi, qò vel accedas ad eas res, vel ab isdem recedas: verùm leviter, & cum imminutione, & remissè.* Habes pleraqe hìc à Marco posita; habes & apud Marcum sparsim *artis* hujus regulas in locis ad marginem adnotatis. & cumprimis *lib.* 8. §. 7. verùm περὶ τῷ συγκαταθίεσθαι peculiariter *artem* qam dicit voluisse videtur qod proposuit idem *Dissert. l.* 3. *c.* 8. Ὡς πρὸς τὰ ἐρωτήματα τὰ σοφιστικὰ γυμναζόμεθα. ἕτω καὶ πρὸς τὰς φαντασίας καθ' ἡμέραν ἔδει γυμνάζεσθαι. προτείνεται γὰρ ἡμῖν καὶ ἄνομα ἐρωτήματα. ὁ γὸς ἀπέθανε τῷ δεῖνος. ἀπόκριναι, ἀπροαίρετον, ὁ κακόν. ὁ πατὴρ τὸν δεῖνα ἀπεκλήρονόμησε καθίλιπε. τί σοι δοκεῖ; ἀπροαίρετον, ὁ κακόν. ἐλυπήθη ἐπὶ τούτῳ. προαιρετικὸν, κακόν. γενναίως ὑπέμεινε. προαιρετικὸν, ἀγαθόν. κἂν ὅλως ἐθιζώμεθα, προκόψομεν. οὐδέποτε γὰρ ἄλλῳ συγκαθησόμεθα, ἢ ὃ ἢ φαντασία καταληπτικὴ γίνεται. *Qemadmodum adversùs captiones sophisticas exercemur, ita etiam contra visa qotidie nos exercere debeamus: nam & ipsa qæstiones proponunt. Illius filius obiit. Respondе. Cum nostri arbitrii non sit, malum non est. Pater illum exhæredavit. Qid tibi videtur? Non nostri arbitrii est, ergò non malum. Rem illam ægrè tulit. Nostri arbitrii est, & malum. Fortiter tulit. Nostri arbitrii est,*

a *L.* 10. §. 25. ξεως μὲν παντάπασιν ἀπέχεσθαι. [a] ἐκκλίσαι δὲ πρὸς μηδὲν ἧκε ἐφ' ἡμῖν χρῆσθαι.

petitu quidem abstinendum prorsus; aversationem verò in re nulla adhibendam, quæ nostri juris non sit.

§. 38. Οὐ τοίνυν ἔστι τυχόντος ἀγῶνος, ἔφη, ἐστὶν ὁ ἀγών, ἀλλὰ τοῦ εὖ [b] μαίνεσθαι, * εἰ μή.

§. 38. Non est itaque, inquit, de re vulgari certamen, sed de eo, utrum insaniamus, nécne.

b *L.* 5. §. 17. * ἢ μή.

§. 39. Ὁ Σωκράτης ἔλεγε. τί θέλετε; λογικῶν ψυχὰς ἔχειν, ἢ ἀλόγων; λογικῶν. τίνων λογικῶν; [c] ὑγιῶν ἢ φαύλων; ὑγιῶν. τί * [d] ἂν ζητεῖτε; ὅτι ἔχομεν. τί ἂν μάχεσθε καὶ διαφέρεσθε;

§. 39. Socratis dictum. Qid vultis? rationalium, an irrationalium animas habere? rationalium. qorumnam rationalium? sanorum an pravorum? sanorum. qare ergò non qæritis? qia jam habemus. cur ergò pugnatis & contenditis invicem?

c *L.* 10. §. 35 * ἂν [ὦ] Xyl. Lug.

d *L.* 4. §. 13. *l.* 5. §. 28.

ANNOTATIONES.

& bonum. His si assveverimus, proficiemus: neqe enim unqam alteri assentiemur. nihil enim aliud statues qàm qod phantasia ipsa renunciat. ità enim restituendus est locus ille illustris, qi vitiosè vulgò legitur ἢ ἂν φ. κ. γ. clavsulâ novissimâ etiam à reliqo corpore divulsâ. Hæc est *assensûs cohibendi ars*, de qa Marcus istic. vide ampliùs *ad l.* 8. §. 49.

Ὁρέξεως μὲν παντάπασιν ἀπέχεσθαι] Epictetus *l.* 3. *c.* 12. è Marco istic emendandus. Τίς γάρ ἐστιν ἀσκητής; ὁ μελετῶν ὀρέξει μὲν χρῆσθαι, ἐκκλίσει δὲ πρὸς μόνα τὰ προαιρετικὰ χρῆσθαι. *Qis enim sese exercet? Is qi in eo elaborat, ut ea sola appetat & aversetur qa nostri arbitrii sunt.* lege meo periculo, ὀρέξει μὲν μὴ χρῆσθαι. sic enim ipse suprà, παντελῶς ἄφελε. & *Enchir. c.* 2. §. 2. παντελῶς ἄνελε.

§. 38. Περὶ τοῦ μαίνεσθαι εἰ μή] Vitiosa scriptura, qæ & Xylandro imposuit, rescribendum (qod & Casavbonus vidit.) ἢ μή. *de hoc*, inqit, *agitur utrùm insaniamus necne.* Hoc est, scilicet Stoicorum placitum, Ὅτι πάντες οἱ μωροὶ μαίνονται. Cicero *Paradox.* 4. & Laërtius *l.* 7. *Zenon.* Πάντας τοὺς ἄφρονας μαίνεσθαι. hoc est, ut Cicero *Tusc. l.* 4. *Omnes stultos insanire.* Siqidem, ut idem *lib.* 3. *omnes perturbationes animi morbos esse. stultumqe neminem his morbis vacare. unde sic concludunt: qi in morbo sunt, sani non sunt. omnes insipientes igitur insaniunt.* Epictetus *l.* 1. *c.* 28. Τίνες λέγονται οἱ παντὶ τῷ φαινομένῳ ἀκολουθοῦντες; μαινόμενοι. ἡμεῖς οὖν τι ἄλλο ποιοῦμεν. *Qi esse dicuntur qi qamvis sequuntur opinionem? Insani. Numqid ergo nos aliud agimus.* qem locum interpres doctissimus perperam reddidit, dum avtoris mentem non attendit. Flaccus (qem & vise sis fusiùs ista prosecutum *Serm. l.* 2. *Sat.* 3.

Qem mala stultitia, & qemcunqe insciti veri
Cæcum agit, insanum hunc Chrysippi porticus & grex
Avtumat. —

vide & Epictetum *l.* 1. *c.* 22.

§. 39. Ὁ Σωκράτης ἔλεγε] ubi ista Socratis reperiantur ignoro. nec possùm certò statuere, an scriptum fuerit [ὡς] ὁ Σωκράτης ἔλεγε; & priora illa istud respiciat. Socrates certè in Platonis *Alcib.* 2. *p.* 452. *C.* Πάντας ἂν ὦν φαίης ἄφρονας μαίνεσθαι, ὀρθῶς ἂν φαίημεν. *Si ergò omnes imprudentes insanire dixerimus, rectè dicemus.*

Τί ὦν ζητεῖτε] lego τί ἂν δ' ζητεῖτε; ità & uterqe interpres.

Ὅτι ἔχομεν] Nemo scilicet id qærere & acquirere satagit, cujus compotem jam sese credit. In hanc mentem Dio Prusæus *Orat.* 68. *p.* 620. Ὁ μὲν ἀργυρίου δεόμενος, ἢ ἱματίων, ἢ οἰκίας, ἢ ἄλλου τοῦ, καὶ ἐπίσταται τε καὶ ζητεῖ παρὰ τῶν ἐχόντων λαβεῖν. ὁ δὲ νῦν οὐκ ἔχων, οὐδὲ αὐτὸ τοῦτο ἐπίσταται, ὅτι οὐκ ἔχει νῦν. *Qi argento qidem indiget, avt vestimentis, avt domo, avt alio qocunqe, & se indigere ipse sciat, qódqe qarit ab habentibus possit accipere, mente caret.* Dionysodorus apud Platonem in *Eutbydem. p.* 193. *E.* Τῶν λαμβανόντων εἰσὶν οἱ μανθάνοντες, ἀλλ' ἐκ τῶν ἐχόντων. *Discentes ex illorum numero sunt, qi capiunt, non ex eorum qi habent.* In eandem mentem & ex Platonis *Alcibiad.* 1. qædam laydat Theodoretus *Therapevt. l.* 1. *Tom.* IV. *pag.* 478. *A.* cujus hæc sunt verba. Οὕτω τὸν Ἀλκιβιάδην πείθει ὁ Σωκράτης μαθεῖν, τὴν τῆς γνώσεως οἴησιν πρόσθεν ἐξορίσας. πρόσθεν μὲν γὰρ αὐτὸν ἐξήλεγξεν οὐκ εἰδότα. εἶτ' ἐκεῖνα εἰρηκότος, Ἀλλ' οὐκ ἂν ἐυρεῖν με ἠγῇ; ἐπήγαγε, καὶ μάλα γε, εἰ ζητήσειας. ἐκεῖνα δ' ἂν φάντος, εἶτα ζητῆσαί με οὐκ ἂν οἴει; ὑπολαβὼν ἔφη, ἔγωγε, εἰ οἰηθείης γε μὴ εἰδέναι. ἀρχὴ ἄρα γνώσεως, τῆς ἀγνοίας ἡ γνῶσις. *Ita & Alcibiadem ad discendum hortatur Socrates, scientia opinione prius summotâ. Ante omnia enim ostendit illum nihil scire: deinde cùm dixisset ille, at non invenisse qidqam me putas? prorsus plane subjunxit, si qæsisses. Rursúsqe cùm diceret, annon qæsisse me putas? respondens ait, puto eqidem, si existimaveris te non scire. Principium itaqe scientiæ est ignorantiæ cognitio.* Plato certè in *Sophist. pag.* 162. *B.* Μαθεῖν οὐδέποτ' ἂν ἐθέλειν τὸν οἰόμενον σοφὸν εἶναι. *Nullum discere illa qæ scire se credit, affecturum.* Idémqe apud Antonium *melissf. l.* 2. *c.* 74. Δεῖ τῶν νέων ἐκπνευματοῦν [μᾶλλον] τὸ ὄγκημα καὶ τὸν τύφον, ἢ τῶν ἀσκῶν τὸν ἀέρα, τὰς ἐγχέιας τι βελομένους χρήσιμον. (ità enim legendum, supplendum ex Plutarcho *de audiendo pag.* 39. *D.* non avtem τῷ ἢ loco cum Gesnero ὡς substituendum.) εἰ δὲ μὴ, γίνονται ὄγκοι καὶ φυσήματος, ἃ προσδέχονται. *Non minùs studioscè fastum ac spiritus elatos adolescentum ex animis, qàm aërem ex utribus excutiendum esse, si qid velis infundere: alioqi arrogantia pleni inflatiqe non admittunt.* Siqidem ut Socrates *ibidem* τοὺς μὲν ἀσκοὺς, τὸ πνεῦμα διίησι. τοὺς δὲ ἀνοήτους ἀνθρώπους τὸ οἴημα. *Ventus utres dirimit, & homines stultos scientiæ opinio.* nec tam φυσιοῖ ἡ γνῶσις, *cognitio inflat*, ut Apostolus *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 8. *v.* 1. qàm ἡ τῆς γνώσεως δόησις, καὶ ἡ ψευδώνυμος γνῶσις, *scientiæ opinio, & scientia falsò nominata*, utì idem loqitur *ad Tim Ep.* 1. *c.* 6. *v.* 20. Facit huc & illud Domini Matth. *c.* 9. *v.* 12. Οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. *Iis qi valent non opus est medico, sed iis qi malè se habent.* opinione suâ, non revera, sanos alloqitur. Clemens *pad. l.* 1. *c.* 1. Τοῖς νοσοῦσι τὸ σῶμα ἰατροῦ χρῄζει. καὶ τοῖς ἀσθενοῦσι τὴν ψυχὴν παιδαγωγοῦ δεῖ. ὅσαι δ' οὐκ ἴσαι ὑγίεια καὶ νόσος. ἀλλ' ἡ μὲν μαθήσει, ἡ δὲ ἰάσει περιγίνεται. *Qorum corpus agrotat, iis medico opus est; ita qorum ager est animus, iis padagogo opus habent. Inter sanitatem & cognitionem permultum interest: nam hac qidem disciplinâ, illa verò curatione comparatur.* Naso *Ponti l.* 3. *El.* 4.

Firma valent per se, nullúmqe Machaona qarunt.
Ad medicam dubius confugit ager opem.

Optatus, *de Schism. l.* 1. *Sanitas non flagitat medicinam. ægroti est remedia qærere.* Cæsarius Arelatensis *Serm.* 37. *Non reqirit medicum, qi se non sensit agrotum.* itaqe Gregorius Romanus *in Psal. pœnitent.* 4. *Nemo est insanabilior illo, qi sibi sanus videtur.* Siqidem, ut Joannes Chrysostomus *Edit. Savil. tom.* 6. *Orat.* 67. Ὁ τὴν νόσον ἀγνοῶν, οὐδεμίαν ποιήσεται τῆς ἀῤῥωστίας ἐπιμέλειαν. *Qi ignorat se agrotare, nullam morbi curam habebit.* Et Isidorus Pelusiota *l.* 2. *Ep.* 238. Τὸ ἐν νόσῳ καλεπαίνειν τυγχάνοντα νομίζειν ὑγιαίνειν, μανίας λαμπρὰς καὶ ἀνήκεστος. πῶς γὰρ ὁ τοιοῦτος ἰατρὸν ζητήσει, μηδ' αὐτὸ τοῦτο ὅτι νοσεῖ ἐπισάμενος; *Qum qi in gravissimo morbo versatur, integrâ valetudine se esse existimat, perspicua hæc atqe incurabilis insania est. Qonam enim pacto hujusmodi homo medicum conqiret, qi ne hoc qidem cognitum habet, qod agrotat?* vide Pharisæorum arrogantiam, Lucæ *c.* 18. *v.* 9. & Joannis *c.* 9. *v.* 40. sed & typum consimilium, typhum ecclesiæ Laodicenæ fastuosum illum apud Joannem *Apocal. c.* 3. *v.* 17. scitè Bio, ut Laërtius *l.* 4. Τὴν οἴησιν, προκοπῆς ἐγκοπήν. *Opinionem* dicebat esse *profectûs impedimentum.* & de philosophis Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 313. *C.* Ἡ πρόληψις τῆς οἰήσεως ἀπιστεῖν ἀναπείθει. *Opinionis sua anticipatio persvadet ut non credant.* sed & Gregorius Nazianzenus *Apolog.* Τὸ οἴεσθαι τοῦ εἶναι τὸ πλεῖστον ἀφαιρεῖται. καὶ μέγα τοῖς ἀνθρώποις ἡ κενοδοξία πρὸς ἀρετὴν ἐμπόδιον. *Opinionem plurimum de re ipsa avferre, inanisqe gloria studium hominibus magno ad virtutem impedimento esse.* Seneca *Epist.* 69. *Illud præcipuè salutem impedit, qòd citò nobis placemus. ideo mutare nolumus, qia nos optimos esse credimus.* & *Epist.* 50. De Harpaste fatua. *Incredibilem tibi narro rem, sed veram. subitò videre desiit, & nescit se esse cæcam. hoc qod in illa ridemus, omnibus nobis accidere liqeat tibi. nemo se esse avarum intelligit, nemo cupidum. cæci tamen ducem qarunt: nos sine duce erramus; & ideo difficulter ad sanitatem pervenimus, qia nos agrotare nescimus. nec qarimus qidem medicum; erubescimus discere bonam mentem.* Optimè ergò Epictetus *l.* 2. *c.* 11. Ἀρχὴ φιλοσοφίας, παρά γε τοῖς ὡς δεῖ, καὶ κατὰ τὴν θύραν εἰσερχομένοις αὐτῆς, συναίσθησις τῆς αὐτοῦ ἀσθενείας καὶ ἀδυναμίας περὶ τὰ ἀναγκαῖα. *Philosophiæ principium est apud eos qidem qi per januam ad eam ingrediuntur, animadversio imbecillitatis, atqe infirmitatis sua necessariis in rebus.* & mox: Τὴν οἴησιν προσεκλήφαμεν. δι' ἃ γὰρ, φησὶν, ἐγὼ τὸ καλὸν καὶ τὸ αἰσχρὸν; οὐκ ἔχω ἔννοιαν αὐτοῦ; *Arrogantiam qoqe adjunximus. Nam cur, inqit, ego ignoro pulcrum & turpe? non habeo notionem ejus;* &c. & *ibidem c.* 17. Τὸ πρῶτόν ἐστιν ἔργον τοῦ φιλοσοφοῦντος, ἀποβαλεῖν ὄγκον. ἀμήχανον γάρ, ἃ τις οἴεται, ταῦτα ἄρξασθαι μανθάνειν. *Qod est primum philosophantis officium? Abjicere arrogantiam. Nulla enim ratio est, cur ea, qa scire te putes, discere incipias.* & in *fine dissertationis*: Ταύτην οὖν τὴν οἴησιν τὴν τοῦ δοκεῖν εἰδέναι τι τῶν χρησίμων ἀποβάλλοντας ἔρχεσθαι δεῖ πρὸς τὸν λόγον. εἰ δὲ μὴ, ὑδ' ἐγγὺς ἐσόμεθα τοῦ προκόψαι, καὶ πάσας τὰς συναγωγὰς καὶ τὰς συντάξεις διέλθωμεν. *Hac igitur arrogantiâ, qâ qid utile sit scire nobis videmur abjectâ ad institutionem veniendum est. Alioqi multum aberit ut proficiamus, tametsi omnia collectanea, omnes commentarios perleganus.* Qod Apostolus *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 3. *v.* 18. Εἴ τις δοκεῖ σοφὸς εἶναι, μωρὸς γενέσθω, ἵνα γένηται σοφός. *Si qis sibi videtur esse sapiens, stultus fiat, ut fiat sapiens.* siqidem, ut Seneca, *de tranqill. c.* 1. *Multi ad sapientiam potuerant pervenire, nisi se putássent jam perveniss.* vide *l.* 1. §. 7.

Τί ὦν μάχεσθε καὶ διαφέρεσθε] Sunt enim ista animi parùm sani indicia. vide *Jacobum c.* 4. *v.* 1.

LIBER

LIBER XII.

ISta omnia, quæ per ambages assequi contendis, jam consequi potes, nî tibi ipse invideas. hoc autem fiet, si præteritum omne missum feceris, futurum omne providentiæ divinæ permiseris, & quod præsens est tantùm ad pietatis ac justitiæ normam direxeris: ad pietatis normam, dum quicquid destinatur tibi diligis; cùm & tibi hoc natura tulerit, & huic te: ad justitiæ, dum liberè & sine ambage ulla quæ vera sunt proloqueris, & quæ legi consentanea ac pro rei cujusque dignitate sunt, facis: nec impediverit te, quo minùs sic te geras, aut aliena sive vitiositas, sive opinio, sive sermo, aut sensus etiam cingentis te massæ istius carneæ.

Πάντα ἐνεῦνα ἐφ' ἃ [a] περὶ σεαυτὸν ἔρχῃ, [b] ἤδη ἔχειν δύνασαι, ἐὰν μὴ σαυτῷ φθονῇς. τοῦτο δέ ἐστιν, ἐὰν [c] πᾶν τὸ παρελθὸν καταλίπῃς, καὶ [d] τὸ μέλλον ἐπιτρέψῃς τῇ σῇ προνοίᾳ, καὶ [e] τὸ παρὸν ἀπευθύνῃς [f] πρὸς ὁσιότητα καὶ δικαιοσύνην. ὁσιότητα μέν, ἵνα [g] φιλῇς τὸ ἀπονεμόμενον. [h] σοὶ γὰρ αὐτὸ ἡ φύσις ἔφερε, καί σε τούτῳ. δικαιοσύνην δέ, ἵνα [i] ἐλευθέρως καὶ χωρὶς περιπλοκῆς [k] λέγῃς τἀληθῆ, καὶ πράσσῃς τὰ [l] κατὰ νόμον, καὶ [m] καθ' ἀξίαν. [n] μὴ ἐμποδίζῃ δέ σε, μήτε [o] κακία ἀλλοτρία, μήτε [p] ὑπόληψις, μήτε φωνή, μηδὲ [q] μέρη ἀἴσθησις ἕλκεσθεραμμένα σοι σαρκιδίου.

a ὄψεσθαι. b L. 8. §. 1. c L. 3. §. 14. l. 8. §. 55. c Inf. §. 2. l. 6. §. 32. d L. 7. §. 8. e L. 3. §. 12. f L. 11. §. 20. g L. 3. §. 16. h L. 5. §. 8. i L. 7. §. 31. k L. 3. §. 16. l L. 10. §. 11. m L. 11. §. 37. n L. 5. §. 34. o L. 5. §. 35. p L. 5. §. 3. q L. 7. §. 15.

ANNOTATIONES.

§. 1. Ἐφ' ἃ διὰ περιόδου ἔυχῃ ἐλθεῖν] διὰ περιόδου, *postbac* Casaubonus. *per circuitus temporum* Xylander. Malim, *per ambages*, περιελθόν. Flaccus *lib. 1. Epist. 11.*

Strenua nos exercet inertia: navibus atque
Quadrigis petimur bene vivere. quod petis, hîc est,
Est Ulubris; animus si te non deficit æquus.

Seneca *Ep. 28. Non peregrinaris, sed erras, & ageris, ac locum ex loco mutas; cùm illud quod quæris, bene vivere, omni loco positum sit.* Idémque *Ep. 31. Quamdiu, inquis, isto perveniatur? non per Penninum Grajumve montem, nec per deserta Candaviæ: nec Syrtes tibi, nec Scylla, nec Charybdis, adeunda sunt; quæ tamen omnia transisti procuratiuncula pretio. tutum iter est, jucundum est, ad quod natura te instruxit. Licet ad Philosophiam etiam sine viatico pervenire.* Idem *Ep. 17.* vide Mosem, *Deut. c. 30. v. 11. — 14.* & ex Mose Paulum, *ad Rom. c. 10. v. 6, 8.* Non est itaque necesse, quod ille apud Clementem *Strom. l. 5. pag. 615. B.*

Πολλὰ πλανηθῆναι δίζήμενον ἄμεινον ἰσθλόν.
Qui quæris bonus esse, multum devius erret.

vel ἐυδαίμονα etiam. vide *ad l. 11, & 16. & l. 5. §. 16. & l. 10. §. 33.*

Τὸ μέλλον ἐπιτρέψῃς τῇ προνοίᾳ] Idem suos monet Dominus Christus Matth. *c. 6. v. 34.* Μὴ μεριμνήσητε εἰς τὴν αὔριον. *Ne igitur estote solliciti de crastino.* vide *l. 4. §. 33, 34. & l. 7. §. 8. & l. 10. §. 11.*

Τὸ παρὸν μόνον ἀπευθύνῃς] vide *l. 3. §. 12. & l. 6. §. 2. & l. 8. §. 44.* Pindarus *Pyth. od. 3.*

— τὸν δ' ἀμφίπονον ἀεὶ φρεσὶ
Δαίμονα σπεύδοντ' ἐμὰν
Θεραπεύειν μαχαιᾶν.
— *Procurantem verò mihi eas semper animo*
Deum continuis exercitiis colam, pro meis
Honorans viribus.

& *ibidem* 8.

Πρὸ ποδὸς γὰρ ἄριστον αἰεὶ χρῆμα πᾶν.
Quod ante pedes est, semper est optimum.
Φρονεῖν δὲ τὸ παραιείμενον.
Cogitare id quod ante pedes est.

idem Nem. 3. Μὴ τοίνυν πολυπραγμόνει τὸ μέλλον. ἀλλὰ τὰ παρόντα πρὸς τὸ χρήσιμον διατίθεσο. τί γὰρ ὄφελος ἐκ τοῦ προλαβεῖν τὴν γνῶσιν; εἰ μὲν ἀγαθὸν ἔσαι τὸ ἐσόμενον, ἥξει κἂν μὴ προγνῷς. εἰ δὲ λυπηρὸν, τί σοι τὸ κέρδος προδυπαθῆσαι τῇ λύπῃ. *Ne igitur curiosius futura indagato, sed præsentia ad utilitatem componito. Quid enim tibi proderit, longè ante prænosse? Si certè bonum erit, quod futurum est, eveniet, licet non præsoveris: sin molestum, quid inde tibi lucri accedit, dum longè antequam acciderit, mœrore te conficis?* Basilius Cæsar. *in Esai.* & apud Simeonem Logothetam *Orat. 21.* vide *l. 7 §. 7.*

Πρὸς ὁσιότητα καὶ δικαιοσύνην] Ità Zacharias Luc. *c. 1. v. 75.* Ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ *Cum sanctitate & justitia*, & Paulus *ad Ephes. c. 4. v. 24.* Ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι. *Ad justitiam & sanctimoniam.* quarum altera Deum spectat, altera hominem. cùm tamen δικαιοσύνη laxiùs sumpta quandoque utramque comprehendat. ut Matth. *c. 5. v. 20. & c. 6. v. 33, & Luc. c. 1. v. 6.* vide *ad l. 11. §. 10, & 20.*

Ἵνα φιλῇς τὸ ἀπονεμόμενον] vide *l. 3. §. 15. & l. 10. §. 11, 20.*

Σοὶ γὰρ αὐτὸ ἡ φύσις ἔφερε] Vide *ad l. 3. §. 4.* συνειμφέρεται τε καὶ συνειμφέρει. & *l. 5. §. 8.*

Χωρὶς περιπλοκῆς] Siquidem, ut Æschylus *armor. judic.* à Stobæo *tom. 2. tit. 11.* laudatus;

Ἁπλᾶ γάρ ἐστι τῆς ἀληθείας ἔπη.
Simplicia verba veritas simplex amat.

A Grotius. Et Evripides *Phœniss.*

Ἁπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ,
Κ' οὐ ποικίλων δεῖται δι' ἐμπειρημάτων.
Ἔχει γὰρ αὐτὰ καιρόν. ὁ δ' ἄδικος λόγος
Νοσῶν ἐν αὐτῷ, φαρμάκων δεῖται σοφῶν.
Simplex & infucata veri oratio est;
Nil indiget res aqua sermonum ambitu,
Manifesta per se: causa sed juris sui
Vitio laborans, quærit à verbis opem.

Grotius. Julianus Imperator *Orat. 7.* Λέγεται γὰρ ὑπ' Εὐριπίδου καλῶς,

Ἁπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ.

Σκιαγραφίας γάρ φησι τὸν ψευδῆ καὶ ἄδικον δεῖσθαι. *Hoc enim rectè ab Evripide dictum est:*

Simplex sermo veritatis est.

Nimirum, inquit, adumbratione mendax, & injustus opus habet. & Theodoretus *therap. l. 1. tom. 4. pag. 478. C.*

Ἀληθὴς ἄρα ὁ τραγικὸς λόγος ἐκεῖνος.
— ὁ δ' ἄδικος λόγος
Νοσῶν ἐν αὐτῷ, φαρμάκων δεῖται σοφῶν.
Vera illa igitur tragica sententia.
— *iniqua verò oratio*
In se ægra: pharmacis eget sapientibus.

Basilius Cæsar. *Orat. 12.* & Simeon Cancellar. *Orat. 1.* Ὁ μὲν γὰρ ἀληθὴς λόγος, καὶ ἀπὸ ὑγιοῦς διανοίας προϊὼν, ἁπλοῦς ἐστι καὶ μονότροπος. ὁ δὲ ποικίλος καὶ ἔντεχνος, πολὺ τὸ ἐπίπλοκον καὶ ἐγκαλλώπιστον ἔχων, μυρία κατασχηματίζεται, καὶ σείρεται σοφὰς ἀμυθήτους. ὅταν γὰρ ἄλλως μὲν φύσεως ἔχῃ τὰ πράγματα, ἄλλως δ' οἱ λόγοι περὶ αὐτῶν ἀκατεύθυνοι, σοφή τίς ἐστι, μᾶλλον δὲ διαστροφὴ, ὑπὸ τοῦ λόγου περὶ τὴν ἀλήθειαν γινομένη. καὶ ὁ μὲν ἄλλος μὲν φαινόμενος, ἄλλος δὲ ὢν καὶ ἀλήθειαν σοφαῖς κίχρηται λόγοις, ἀπατῶν τοὺς συνόντας, ὥσπερ τοὺς κύνας λαγωοὶ καὶ ἀλώπεκες, ἑτέραν δεικνύοντες, καὶ ἑτέρᾳ τρεπόμενοι. *Nam sermo quidem verus, & ex mente procedens, sobrius ac simplex est, uniformis item. Varius verò & artificiosus, multum & circumvolubilitatis & apparatus habens, mille figurat atque innectit involucra. Quando enim aliter res naturâ se habeat, alitérque de his verba suadere videntur, conversio quædam, magis autem perversio verborum à veritate contexitur, ut quod verè non existit, verborum vertigine quadam ad decipiendos adstantes ostendatur. Quemadmodum lepores vulpésque canibus aliam cursus monstrantes viam, aliam conversi tenent.*

Περιτεθραμμένῃ σοι σαρκιδίῳ] *altilis massæ*, vel *molis carneæ* Casaubonus. ità περὶ vacabit. nisi fortè intentionis vim habere censeatur. *circumdatæ tibi carnis* Xylander. ut περιτεθραμμένῃ legisse videatur. Illa scriptura si retineatur, malim vertere *concretæ & coagmentatæ circum te carnis.* siquidem τὸ τρέφειν grammatici volunt aliquando significare τὸ πηγνύναι. & indè Hesychius Περιτρίφεται, περιπήγνυται. habetur illud *Odyss. ξ. v. 477.* ubi de nive, quæ scutis adhærebat, congeriatâ,

— αὖτας ἔπειτα χιὼν γίνετ' ἤυτε πάχνη,
Ψυχρὴ, καὶ σακέεσσι περιτρέφετο κρύσταλλος.
— *At postea nix facta est veluti pruina*
Frigida, & scutis circumvertebatur crystallus.

Sed & *Iliad. ι. v. 905.* de lacte in caseum coaguli vi concrescente,

Ὡς δ' ὅτ' ὀπὸς γάλα λευκὸν ἐπηγόμενος συνέπηξεν,
Ὑγρὸν ἐὸν, μάλα δ' ὦκα περιτρέφεται κνιόωντι.
Et perinde atque agitatum coagulum lac album condensavit,
Liquidum cum esset, valdèque velociter coagulatur miscenti.

Eam enim scripturam Herodianus restituit, & Eustathius approbat.

a L. 7. §. 68.
b L. 7. §. 16.
c L. 6. §. 2.
d L. 2. §. 12.
* μὴ τὸ π. L. 3. §. 3.
e L. 10. §. 1.
f Inf. §. 5. 14.
g Inf. §. 26.
h L. 4. §. 29.
i L. 6. §. 44.
k L. 8. §. 15.
l L. 4. §. 46.
m L. 9. §. 26.
n L. 11. §. 13.
o L. 10. §. 38.
p Inf. §. 8.

2 ὄψεται γὰρ τὸ πάσχον. ἐὰν ἴδῃ b ὅτι δήποτε ταχὺς ἐξόδου γένῃ, πάντα τὰ ἄλλα καταλιπών, μόνον τὸ ἡγεμονικόν σου, καὶ c τὸ ἔν σοι θεῖον τιμήσῃς, καὶ d * τὸ μὴ παύσεταί ποτε ζῆν φοβηθῇς, ἀλλὰ τόνε e μηδέποτε ἄρξασθαι καὶ φύσιν ζῆν. ἔσῃ ἄνθρωπος f ἄξιος τοῦ γεννήσαντος κόσμου, καὶ παύσῃ h ξένος ὢν τῆς πατρίδος, καὶ k θαυμάζων ὡς ἀπροσδόκητα l τὰ καθ' ἡμέραν γινόμενα, καὶ m κρεμάμενος ἐκ τῶνδε καὶ τῶνδε

§. 2. n Ὁ θεὸς πάντα τὰ ἡγεμονικὰ, γυμνὰ τῶν ὑλικῶν o ἀγγείων καὶ p φλοιῶν

viderit enim id quod patitur. ſi igitur, cùm in exitu ferè jam ſis, miſſis cæteris omnibus, id duntaxat, quod in te principatum gerit & divinum eſt, in pretio ac honore habueris; nec hoc metueris, nè vivere deſinas aliqando, ſed nè ſecundùm naturam vivere tandem occipias; mundo, qi te protulit, dignum te præſtabis, deſinéſque in patria tua peregrinus eſſe; eáque qæ qotidie eveniunt tanqam inopinata admirari, & ex hac vel illa re ſuſpenſus teneri.

§. 2. Mentes omnes, vaſis hiſce corporeis, & corticibus, & ſordibus Deus denudatas in-

ANNOTATIONES.

probat; & tum ad rem ipſam, unde imaginem eam mutuatus eſt poeta, tum & ad qam tranſtulit & accommodavit, vulneris ſcilicet celerrimam coalitionem & curationem magìs qadrat, qàm περιτρέφετο illud, qod priùs legebatur. accedit, qòd & τροφαλὶς indè deducta ἐπὶ τυρεῦ, de *caſeo*, & pro *caſeo* uſurpatur, qod docent & Herodianus ab Eyſtathio adductus, & ex Antiphane atqe Ariſtophane aliiſqe Athenæus *lib.* 10. & *l.* 14. Firmant inſuper apud Marcum explicationem iſtam, cùm qòd Jobus etiam *c.* 10. *v.* 10. de humani corporis in utero compoſitione agens, à *lactis in caſeum coagulatione* ſimilitudinem adhibuit, ad id negotii illuſtrandum: vide *ad l.* 10. §. 26. tum qod Marcus ipſe *l.* 7. §. 68. qo loco hoc eodem vocabulo utitur; ſed φύραμα appellat qod iſtîc σαρκίδιον. Cæterùm, ſi qis, qia περιτρέφομαι iſtud merè poeticum videtur, ad ſcripturam alteram illam potiùs inclinare voluerit, redditum malim, *qa circum te mutationibus obnoxia eſt, carnis.* ut ſit τὸ τετραμμένον, τὸ ἐν ταῖς τροπαῖς συνεχῶς ὄν. qod *corpori* cumprimis competit. vide *l.* 7. §. 15.

Ὄψεται γὰρ τὸ πάσχον] *viderit ad qod patitur.* vide *ad l.* 11. §. 13. ſic *l.* 7. §. 14. μίμψεται, *conqeratur*, & §. 16. μεριμνάτω, *cura habeat.* λεγέτω, *conqeratur.* & *l.* 8. §. 28. ἀποφαινέσθω, *id cenſeat.* & §. 40. ὑπολαβέτω, *opinetur.*

Τὸ πάσχον] *id qod patitur.* corpuſculum vult, τὸ σαρκίδιον. verùm Cleanthes, referente Gregorio Nyſſeno *de anima pag.* 925. *D.* etiam animam unà cum corpore pati contendit. Συμπάσχει, inqit, ἡ ψυχὴ τῷ σώματι νοσοῦντι καὶ τεμνομένῳ, καὶ τὸ σῶμα τῇ ψυχῇ. *Anima ſimul patitur cum corpore agrotante, & cum ſecatur: & corpus cum animo cruciatur.* ſed ψυχῆς nomine τὸ πνευμάτιον intelligit, qod ἀπὸ τοῦ νοῦ diſtingvit Marcus *infrà* §. 3.

Τὸ ἔν σοι θεῖον τιμήσῃς] vide *lib.* 5. §. 21. & *infrà* §. 18. 26. Cicero *offic. l.* 3. *Mente nihil homini dedit Deus ipſe divinius.* Ariſtoteles *de gener. animal. l.* 2. *c.* 3. Λείπεται δὴ τὸν νοῦν μόνον θύραθεν ἐπεισιέναι, καὶ θεῖον εἶναι μόνον. *Reſtat igitur ut mens ſola extrinſecus accedat, eáqe ſola divina ſit.* Generaliùs Heraclitus *ad Amphid. Ep.* 1. Θεῖόν τι ἡ ψυχὴ. *Anima eſt divinum qid.*

Καὶ τὸ μὴ παύσεσθαί ποτε ζῆν φοβηθῇς] tranſpoſitis voculis lego καὶ μὴ τὸ παύσεσθαι. eſt avtem monitum præclarum. *Nè timeas, nè qando vivere deſinas*; ſed illud metuas, nè dum de die in diem differs, fiat ut rectè vivere nunqam incipias. hoc eſt, malè vivere magìs, qàm mori formides, Ἀλλ' ἡμεῖς παιδικόν τινα φοβούμεθα φόβον, θάνατον μὲν δεδοικότες, ἁμαρτίαν δὲ μὴ δεδοικότες. καὶ γὰρ τὰ παιδία τὰ μικρὰ, προσωπεῖα μὲν δέδοικε, πῦρ δὲ οὐ δέδοικεν. ἀλλ' ἐὰν βασταζόμενα τύχῃ παρὰ λυχνίαν λύχνον ἔχουσα, ἀπερισκέπτως τὴν χεῖρα ἐπαφίησι τῇ λυχνίᾳ καὶ τῇ φλογί. καὶ τὸ μὲν ἐναταφρόνητον φρίττει προσωπεῖον. τὸ δ' ἀληθῶς φοβερὸν οὐ δέδοικε, τὸ πῦρ. οὕτω δὴ καὶ ἡμεῖς, θάνατον μὲν δεδοίκαμεν, ὅπερ ἐστὶ προσωπεῖον ἐναταφρόνητον. ἁμαρτίαν δὲ οὐ δεδοίκαμεν, ὅπερ ἐστὶν ἀληθῶς φοβερὸν, καὶ πυρὸς δίκην κατεσθίειν τὸ συνειδός. *Puerilem verò timemus timorem mortem timentes, peccatum verò non timentes. Pueri enim parvi larvas qidem timent, ignem verò non timent: ſed ſi ad lucernam lumen habentem portari contingat, inconſideratè manum immittunt lucernæ & flammæ: & contemnendam qidem perſonam horreſcunt, at verè timendum ignem non timent: ſic qidem & nos timemus mortem, qa eſt larva contemptu digna: peccatum verò non timemus, qod eſt verè timendum, & ignis more conſcientiam comedit.* Joannes Chryſoſtomus *edit. Savil. tom.* 6. *Orat.* 43. qibus gemina habet & Iſidorus Peluſiota *l.* 2. *Ep.* 257.

Ἄξιος τοῦ γεννήσαντος κόσμου] *dignus mundo qi te genuit*, id eſt, Deo. vide *l.* 4. §. 23.

Τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν.
Nam hujus progenies etiam ſumus.

Aratus in *Phænom.* à Pavlo lavdatus *Act. c.* 17. *verſ.* 28.

Avde, hoſpes, contemnere opes, & te qoqe dignum
Finge Deo. —

Nemo alius eſt Deo dignus qàm qi opes contempſit. Seneca *Epiſt.* 18. qàm qi mortem qoqe. Marcus hîc. Idémqe *Epiſt.* 31. *ſubſilire ad cælum ex angulo licet: exurge modò & te qoqe dignum finge Deo.* Huc phraſes illæ in ſacro codice freqentes: de eis qi Chriſto qicqam anteponunt, propinqos, parentes, victum, vitam; οὐκ ἔστι μου ἄξιος. *Non eſt me dignus.* Matth. *c.* 10. *v.* 37, 38. de iis, qi ſe à ſeculi ſui inqinamentis intaminatos cuſtodierint, Περιπατήσουσι μετ' ἐμοῦ ἐν λευκοῖς, ὅτι ἄξιοί εἰσιν. *Ambulabant mecum albati: digni enim ſunt. Apoc. c.* 3. *v.* 4. & de vita inſtituenda monita Apoſtolica; Ἀξίως τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῦ Κυρίου, καὶ τῆς κλήσεως, περιπατῆσαι. *Ut ambuletis ſicut convenit Deo vos vocanti. ad Theſſ. Epiſt.* 1. *c.* 2. *v.* 12. *Col. c.* 1. *v.* 10. *Eph. c.* 4. *v.* 1. & Ἀξίως τοῦ εὐαγγελίου Χριστοῦ πολιτεύεσθαι. *Ut convenit Euangelio Chriſti vos gerite. ad Philip. c.* 1. *v.* 27. Agapetus *paranes.* §. 3. Ὁ ἑαυτὸν γνοὺς, γνώσεται θεόν. Ὁ δὲ θεὸν γνοὺς, ὁμοιωθήσεται θεῷ. ὁμοιωθήσεται δὲ θεῷ, ὁ ἄξιος γενόμενος θεοῦ. ἄξιος δὲ γίνεται θεοῦ, ὁ μηδὲν ἀνάξιον πράττων θεοῦ, ἀλλὰ φρονῶν μὲν τὰ αὐτοῦ. λαλῶν δὲ ἃ φρονεῖ. ποιῶν δὲ λαλεῖ. *Qi ſeipſum novit, cogneſcet Deum: Deum qi cognoſcit, aſſimilabitur Deo, aſſimilabitur avtem Deo, qi dignus factus eſt Deo: dignus denique fit Deo, qi nihil Deo indignum patrat, ſed qi cogitat, qæ ipſius ſunt, loqitur qa cogitat, & facit qa loqitur.* ubi in colo tertio vitium ſubeſſe videtur ſcribendúmqe, qò membra ſibi invicem nexu gemino cohæreant; ὁμοιωθεὶς δὲ θεῷ, ἄξιος θεοῦ γενήσεται.

Παύσῃ ξένος ὢν τῆς πατρίδος] vide *ad l.* 4. §. 29. & *l.* 8. §. 14, 15.

Τῆς πατρίδος] id eſt, *mundi.* vide *ad l.* 4. §. 44. πόλις καὶ πατρίς.

Καὶ κρεμάμενος ἐκ τῶνδε καὶ τῶνδε] qod Plato in *Epitaph.* dixit; καὶ μὴ ἐν ἄλλοις αἰωρεῖται. *nec ſuſpenſa aliorum avt bono caſu avt contrario, pendere ex aliorum eventis cogitur.* Cicero *Tuſc. l.* 5. Galenus in *hortator. c.* 4. ἐξ ἐλπίδων ἐχέσθαι, *ſpe evehi*, eodem ferè ſenſu dixit.

§. 2. Ὁ θεὸς πάντα τὰ ἡγεμονικὰ] indè καρδιογνώστης, *cordium cognitor* dictus Petro *Act. c.* 15. *v.* 8. & πάντων καρδιογνώστης, *qi corda omnium novit, ibidem c.* 1. *v.* 24. Ὅτι μονώτατος οἶδε τὴν καρδίαν πάντων ἀνθρώπων. *Qia ſolus noſti corda omnium filiorum hominis.* ut Solomon rex *Hiſtor. Reg. l.* 3. *c.* 8. *v.* 39. Idémqe in *Proverb. c.* 15. *v.* 11. Ἅδης καὶ ἀπώλεια φανερὰ παρὰ Κυρίῳ. πῶς οὐχὶ καὶ αἱ καρδίαι τῶν ἀνθρώπων; *Infernus & perditio coram Jehova ſunt, qanto magis animi hominum? Solus itaqe perfectè novit qid ſit in homine, videns in eo & qod in ſe ipſe non videt.* Bernardus *in Pſal.* 90. *conc.* 15. Sed ἐμφατικώτατα Apoſtolus *ad Hebr. c.* 4. *v.* 12, 13. Ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐνεργὴς, καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον, καὶ διϊκνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς τε καὶ πνεύματος, ἁρμῶν τε καὶ μυελῶν, καὶ κριτικὸς ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας. καὶ οὐκ ἔστι κτίσις ἀφανὴς ἐνώπιον αὐτοῦ. πάντα δὲ γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ, πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ λόγος. *Vivus enim eſt ſermo Dei, & efficax, & penetrantior qovis gladio anicipiti: & pertingit uſqe ad diviſionem animæ ſimul ac ſpiritus, compagúmqe & medullarum: & dijudicat cogitationes & conceptus cordis. Neo eſt ulla res creata non manifeſta in conſpectu ipſius: imo omnia ſunt nuda & intimè patentia oculis ejus qicum nobis eſt negotium.* Ad qem locum Scholiaſtes. Πάντα γυμνὰ παρ' αὐτῷ. καὶ ὠδύνῃ προκαλύμματι ἢ προσωπείῳ τις ἑαυτὸν ὑποκλέψαι δύναται τῶν ὀφθαλμῶν ἐκείνων. τετραχηλισμένα δὲ, ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν προβάτων τῶν ἐκ τοῦ τραχήλου ἠρτημένων καὶ γεγυμνασμένων τῆς δορᾶς. *Omnia apud ipſum ſunt nuda, & nemo ullo velamine vel larvâ ſeipſum oculis illis poteſt ſubducere.* Τετραχηλισμένα *avtem dicuntur per metaphoram ab ovibus ſuſpenſis & corio nudatis petitam.* qibus gemina ferè Joannes Chryſoſtomus habet. Tractum, inqiunt *ab ovibus, qarum, pelle detracta, corpora nudantur.* qò facit lepidiſſimus ille de lepore inſigniter macilento jocus, apud Ælianum ruſticum *Epiſt.* 11. Ἐπεὶ γὰρ ἐδάρη, καὶ τὸ δέρμα ἀπεδύσατο, φανερὸς τηνικαῦτα ἐγένετο. μᾶλλον δὲ (εἰ γὰρ ἐρῶ λέγω) ἀφανὴς ἐστὶ νῦν ἢ τότε πλέον. *Poſtqam enim excoriatus eſt, & pellem exuit, tùm maximè apparuit, imo (non enim rectè dico) magis nunc diſparuit.* verùm ampliùs aliqod inſinuare videntur verba illa Apoſtoli. Eſt enim proculdubio in tota illa dictione allegoria diſertiſſima *à lanionum ſive victimariorum ritu* dicta, à qibus *animalia immolanda* τραχηλίζεσθαι, dicuntur, *cùm non ſolùm à collo ſuſpenſa excoriantur, ſed per dorſi ſpinam etiam reſupinata finduntur, ut tota foris & intus oculis pateant*; utì optimè Beza. qò pertinet, qod Varin. Favorin. habet, τραχηλίζειν, τὸ δίχοτομεῖν, ἢ γε τὸ διὰ τῆς ῥάχεως σχίζειν. τραχηλίζειν, *in duas partes ſecare, vel à ſpina dorſi diffindere.* vide ampliùs *ad l.* 1. §. 3. & *l.* 11. §. 13.

Καὶ φλοιῶν] *corticum* nomine non extrema tantùm, puta ve-

intuetur. ſolâ enim mente ſuâ, illas à ſeſe demanantes & derivatas, attingit. hoc idem tu ſi feceris, multâ temet moleſtiâ liberabis. qi enim circumjectam ſibi carnem non reſpexerit, nec de veſtitu, domicilio, fama, avt apparatu inſtructúque reliqo cogitando, negotium ullum faceſſet ſibi.

καὶ καθαρμάτων ὁρᾷ. μόνῳ γὰρ τῷ ἑαυτῆ νοερῷ μόνων [a] ἅπτεται τῶν ἐξ ἑαυτῆ εἰς ταῦτα [b] ἐῤῥυηκότων καὶ ἀπωχετευμένων. ἐὰν οὖ καὶ σὺ τοῦτο ἐθίσῃς ποιεῖν, [c] τὸν πολὺν περισπασμὸν σαυτῆ περιαιρήσεις. ὁ γὰρ μὴ [d] τὰ περικείμενα κρεάδια ὁρῶν, ἤπου γε ἐσθῆτα, καὶ οἰκίαν, καὶ δόξαν, καὶ τὴν τοιαύτην περιβολὴν καὶ σκηνὴν θεώμενος, ἀσχολήσεται] Locus vitiatus: qemqe Lugdunenſis editor corrupit ampliùs ἀσχολήσεσθαι, exhibendo. prout in Baſilienſi concipitur, contrarium planè avtoris menti ſenſum nobis repræſentat: *eum* ſcilicet *qi circumjectum ſibi corpus non intuetur, veſtitum, domicilium, cæteráqe ad corporis uſum ſpectantia reſpiciendo, moleſtiam negotiúmqe ſibi comparaturum.* At Marci mens aliorſum abit. eum nimirum qi corporis curam non habet iſta multò minùs moraturum. Caſavbonus ἤπουγε legiſſe videtur, atqe ἤ illud disjunctivæ loco habuiſſe. vertit enim; *ſiqidem qi nec corpus ſuum, nec veſtitum ſuum, nec ejuſmodi adminicula ulla reſpicit, multum quietis otiqe eum procurare ſibi neceſſe eſt.* Οἰκίαν καὶ δόξαν, prorſus omiſit. iſtam avtem interpretationem ſi admiſerimus, pro ἀσχολήσεται, legendum erit, ἐυσχολήσεται. qòd *l.* 4. §. 19. ἐυσχολώτερόν ἐσται dixit. tum ἐν τῷ κοινῷ in poſteriore membro μὴ ſubintelligendum, qaſi μὴ θεώμενος diceretur. Ità *Pſal.* 9. *v.* 18. *Non enim oblivioni in æternum tradetur egenus; expectatio pauperum in perpetuum peritura eſt.* pro, *neqe expectatio pauperum in perpetuum peritura eſt.* & Pindarus *Pyth.* 10.

Ναυσὶ δ', ὅτε πεζὸς ἰών.

id eſt,

Nec navi, nec pedes iter faciens.

At Xylander erotematicè legit, ἤπουγε — ἀσχολήσεται, *Qi enim non aſpicit carnem circumjectam, iſne occupetur, in veſte, domo gloriáqe reliqiſqe exterioribus, ac qaſi tabernaculo contemplando?* forſan μήπουγε qod vel negandi vel interrogandi vim habeat. *nevtiqam occupabitur*: vel, *nuncubi occupabitur*: id eſt, *negotium faceſſet ſibi.* Vide Epictetum *l.* 3. *c.* 2. & 9. *ad l.* 11. §. 18. Qi idem & qod Marcus iſtic vult, ſcitâ ſatìs imagine nobis depinxit, *l.* 3. *c.* 26. dum *corpus aſello*, reliqa *vita inſtrumenta aſelli* hujus *inſtructui* confert. Ὅλον, inqit, τὸ σῶμα ὅπως ἔχειν σε δεῖ, ὡς ὀνάριον ἐπισεσαγμένον, ἐφ' ὅσον ἂν ᾖ οἷόντε ᾖ, ἐφ' ὅσον ἂν δίδωται. ἂν δ' ἀγγαρεῖα ᾖ, καὶ στρατιώτης ἐπιλάβηται, ἄφες, μὴ ἀντίτεινε, μηδὲ γόγγυζε. ὅταν δὲ πρὸς τὸ σῶμα ὅτως ἔχειν σε δέῃ, ὅρα τί ἀπολείπεται περὶ τὰ ἄλλα, ὅσα τῷ σώματι ἑνεκα παρασκευάζεται. ὅταν ἐκεῖνο ὀνάριον ᾖ, τἆλλα γίνεται χαλινάρια τῷ ὀναρίῳ, σαγμάτια, ὑποδηματία, κριθαί, χόρτος. ἄφες καὶτα. ἀπόλυε θᾶττον καὶ ἐυκολώτερον ἢ τὸ ὀνάριον. *Totum corpus ità te habere oportet ut aſellum clitellis onuſtum qatenus licuerit & datum fuerit. Sed ſi vis allata fuerit, & miles arripuerit, omitte, ne renitere, ne murmura. Qod ſi erga corpus te ſic affectum eſſe decet, vide qid de cæteris ſtatuendum ſit, qa corporis gratiâ comparantur. Cùm aſellus ſit corpus, cætera freni fiunt aſelli, clitellæ, ferreæ calces, hordeum, fœnum. Omitte illa etiam, abſolve citiùs & expeditiùs qàm aſellus.*

Τὰ περικείμενα κρεάδια] vide *l.* 10. §. 1. 38. & *infrà* §. 3. ſed & Julianum *ſuprà*. Ambroſius *Hexam. l.* 6. *c.* 6. *Non igitur caro tu es. caro enim amictus eſt anima.* & Varro *Andabatis*, citante Priſciano, *l.* 6. *ſed qidvis potiùs, ô homo, qàm caruncula.*

Τὴν τοιαύτην περιβολὴν] περιβολῆς nomine comprehendit, *qicqid exteriùs nos circundat*, ſive munimenti, ſive ornamenti nomine; metaphorâ ab *amictu* ductâ. Ità Herodianus *l.* 1. *c.* 2. §. 3. Οὔτε τὰς γένεις μακραῖς διαδοχαῖς ἐυπατρίδας, ὔτε τὰς πλούτῳ περιβολαῖς λαμπρύς. *Neqe qi longam generis ſeriem præferrent, avt qi opes nimias oſtentarent.* Xenophon *œconom. pag.* 822. *D.* Τὰ μὲν ἐμὰ ἱκανὰ ἐγὼ ἐμοὶ παρέχειν τὰ ἐμοὶ ἀρκοῦντα. εἰς δὲ τὸ σὸν σχῆμα ὁ σὺ περιβέβλησαι, καὶ τὴν σὴν δόξαν, εἰδ' εἰ τρὶς ὅσα νῦν κέκτησαι προσγίνοιτό μοι, εἰδ' ὡς ἂν ἱκανά μοι δοκεῖ εἶναι. *Nimirum mea abundè mihi ſuppeditare poſſunt ea, qa mihi ſufficiant: ad eam verò ſpeciem, qâ tu indutus es, & tuam ad exiſtimationem, ne ſi plura qidem tibi accederent iis, qa modo poſſides, ſatìs tibi fore puto.* Procop. *Gothic. l.* 4. Τὰς γὰρ δύναμιν περιβεβλημένους μεγάλην, καὶ βραχίονα τισὶν ὐχ οἷόν τε κλῆσιν ἀφαιρεῖσθαι πολλάκις τὰ παρόντα αὐτοῖς ἴσχυσεν. *Magnâ enim inſtructos poteſtate, & paucerum qorundam ſancta poſſeſſio ſæpius præſentia illis avferre non valuit.*

Καὶ σκηνὴν] *tabernaculum* Xylander. *ſcenam*, malim. Baſilius *in hexam. Orat.* 5. *pag.* 56. *C.* Ὁ δεῖνα περίβλεπτος ἐπὶ χρημάτων περιουσίᾳ. καὶ πλῆθος περὶ αὐτὸν κολάκων. δορυφορία φίλων προπομπῶν τὴν ἐπ' αὐτῷ χάριν θηρευόντων. πλῆθος συγγενείας καὶ ταύτης καλλισχηματισμένης. ἱσμὸς τῶν ἐφεπομένων μυρίων, τῶν τε ἐπὶ σιτίοις καὶ τῶν καθ' ἕλας χρείας αὐτῷ προσεδρευόντων, ὧς καὶ πρόϊων, καὶ πάλιν ἐπανιὼν ἐπισυρόμενος ἐπίφθονός ἐστι τοῖς ἐντυγχάνουσι. πρόσθες τῷ πλούτῳ καὶ τὴν πολιτικήν τινα δυναστείαν, ἢ καὶ τὰς ἐκ βασιλέων τιμάς. ἐθνῶν ἐπιμέλειαν. τὸν κήρυκα μέγα βοῶντα πρὸ αὐτοῦ. τὰς ῥαβδούχους ἔνθεν καὶ ἔνθεν βαστάσαι κατάπληξιν τοῖς ἀρχομένοις ἐμβάλλοντας. τὰς πλαγὰς, τὰς δημεύσεις, τὰς ἀπαγωγὰς, τὰ δεσμωτήρια, ἐξ ὧν ἀφόρητος ὁ παρὰ τῶν ὑποχαρίαν ἀθροίζεται φόβος. καὶ τί μετὰ ταῦτα; μία νὺξ, ἢ πυρετὸς αἰφνίδιος, ἢ πλευρίτις, ἢ περιπνευμονία, ἀνάρπασον ἐξ ἀνθρώπου ἀπάγουσα τὸν ἄνθρωπον ἄφελε, πᾶσαν τὴν καθ' αὐτὸν σκηνὴν ἐξαπίνης ἀπογυμνώσασα. *Eſt qiſpiam ob amplitudinem patrimonii illuſtris & ſuſpiciendus, & adulatorum hominum copia, & ſatellitium circa ipſum verſatur, ſeptúſque eſt fictis amicis qi gratiam ipſius venantur: magnâ qoqe caterva ſanguine propinqorum, & ipſâ ſimulatâ, ſtipatus: innumera denique ſequitur eorum hominum multitudo, qi partim alimonia emerenda gratiâ comitantur, avt propter alios uſus ei adſunt: qos abiens domo, ſeſeqe recipiens domum ſecum trahens, invidioſus eſt occurrentibus. Adde divitias, ſi volueris, & civilem aliqam poteſtatem, vel etiam honores ex regibus, curam & adminiſtrationem gentium, imperatorium munus exercitus ducendi, præconem præstantem & anteambulonem, ipſius qi exertâ voce reboet, lictores qi faſces præferant, & vel ipſo pragreſſu terrorem acerrimum incutiant, ſubditis imperio plagas ingerant, & irrogent facultatum publicationes, abreptiones, carceres: è qibus intolerabilis ſubditorum motus emergit atqe accumulatur. Qid poſt hæc qaſo? Nox una, una febris, avt certè pleuritis, ſive peripneumonia abreptum hunc à medio hominium cœtu abit ſecum abducens hominem, omni prorſus, qa eundem circumſtabat, ſcenâ ſpolians in veſtigio ac nudans.* Habes liberaliter delineatam *ſcenam* illam, de qa Marcus iſtic. Sed & Seneca *ad Marc. c.* 10. *Qicqid eſt hoc, qod circa nos ex adventitio fulget, liberi, honores, opes, ampla atria, & excluſorum clientium turbâ referta veſtibula, clara, nobilis, avt formoſa conjux, cæteráqe ex incerta & mobili ſorte pendentia; alieni commodatiqe apparatus*

ANNOTATIONES.

veſtem, pompam, reliqum vitæ apparatum, ſed & corpus ipſum, καὶ τὰ κρεάδια, (utì mox loqitur,) & hæc præcipuè comprehendit. Varro pariter in *Tithono*; *ſic invitata matura anima corporeum corticem facilè relinqit.* Qin & *corticem* Nicander tam de *hominis cute*, qàm & de *angvis exuvio*, uſurpavit. ſic enim in Alexiphar. *v.* 302. de Marſya,

— ἦχί τι Φοῖβος ἀπὸ φλοιὸν δύσα[ι]το γύῃσι.
— ubi à Phœbo nudatus pelle pependit.

& in Theriac. *v.* 355.

Ἐξότε γηραλέον μὲν ἀπὸ φλοιὸν ἑρπετὰ βάλλει.
Inde feri ſenium ſerpentes pubere tergo Commutant.

& *v.* 392.

Ἐυτ' ἂν ἀπ' ἠελίοιο περὶ φλοιὸν ἄψεα βάλῃ.
Exuviis puber poſitis renitenſqe juventa.

vide *infrà* §. 8.

Τῶν ἐξ ἑαυτῆ εἰς ταῦτα ἐῤῥυηκότων καὶ ἀπωχετευμένων] *Animam* ſcilicet, *mentem* ſaltem, θεῖόν ἀπόῤῥοιάν τινα opinabantur Stoici. Vide *ad lib.* 2. §. 1. Cicero *Tuſc. lib.* 4. *Humanus animus decerptus ex mente divina.* Et hanc igitur magìs attendit & intuetur potiùs qàm corpus, qod eſt iſtius integumentum tantùm & involucrum. Plutarchus *de tardit. vindict. divin. pag.* 562. *D.* Ἀλλ' ὁ θεὸς ὅτε ἀγνοεῖ δή πω τὴν ἑκάστου διάθεσιν, ἅτε δὴ ψυχῆς μᾶλλον ἢ σώματος αἰσθάνεσθαι πεφυκώς &c. *Sed Deus non ignorat cujuſqe ingenium & naturam, ut qi animam ſuapte natura magìs qàm corpus ſentiat, &c.* & Samueli Deus ipſe, *Regum Hiſtor. l.* 1. *c.* 16. *v.* 8. *Non ſpectat, qod ſpectare ſolet homo. homo enim ſpectat qod eſt ob oculos: ſed Deus ſpectat qod eſt in animo.* γυμνὴν ἑαυτὸν τὴν ψυχὴν βλέπων, *animam nudam intus inſpiciens.* ut Clemens *Strom. l.* 6. ſive αὐτὴ τῇ ψυχῇ, αὐτὴν τὴν ψυχὴν γυμνὴν, γυμνὸς αὐτὸς θεωρῶν, *animo ipſo nudum nudus ipſe inſpiciat.* utì Plato in *Gorgia pag.* 356. *F.*

Τὸν πολὺν περισπασμὸν σαυτῆ περιαιρήσεις] qò ſcilicet μεριμνᾷς, καὶ ταρβάζῃ περὶ πολλά, *ſolicita es & conturbaris circa multa.* ut Marthæ Jeſus Luc. 6. 10. *v.* 41. Vide *l.* 2. §. 7. & *l.* 6. §. 22. & *l.* 9. §. 31. Interpres nevter commodè ſatìs reddidiſſe videtur. De Diogene, Julianus *de cyniſm. Orat.* 1. Τοὺς δὲ ἐκ τῷ σώματος ἐμπίπλοντας τῇ ψυχῇ θορύβους, ὅσα πολλάκις ἡμᾶς ἀναγκάζει τυτὶ τὸ περικείμενον αὐτῷ χάριν πολυπραγμονεῖν, οὐδὲ ἐν μέρει προσίετο. *Eorum verò ſolicitudinum, ac tumultuum, qi in animam redundant è corpore; cujuſmodi videlicet curis circumfuſa iſta pars ſuapte nos cauſſâ ſæpe numero vel invitos implicat, nullam partem admittebat.*

Ὁ γὰρ μὴ τὰ περικείμενα κρεάδια ὁρῶν, ἤπου γε ἐσθῆτα, καὶ οἰκίαν, καὶ δόξαν, καὶ τὴν τοιαύτην περιβολὴν καὶ σκηνὴν θεώμενος, ἀσχολήσεται] Locus vitiatus: qemqe Lugdunenſis editor corrupit ampliùs ἀσχολήσεσθαι, exhibendo. prout in Baſilienſi concipitur, contrarium planè avtoris menti ſenſum nobis repræſentat: *eum* ſcilicet *qi circumjectum ſibi corpus non intuetur, veſtitum, domicilium, cæteráqe ad corporis uſum ſpectantia reſpiciendo, moleſtiam negotiúmqe ſibi comparaturum.* At Marci mens aliorſum abit. eum nimirum qi corporis curam non habet iſta multò minùs moraturum. Caſavbonus ἤπουγε legiſſe videtur, atqe ἤ illud disjunctivæ loco habuiſſe. vertit enim; *ſiqidem qi nec corpus ſuum, nec veſtitum ſuum, nec ejuſmodi adminicula ulla reſpicit, multum quietis otiqe eum procurare ſibi neceſſe eſt.* Οἰκίαν καὶ δόξαν, prorſus omiſit. iſtam avtem interpretationem ſi admiſerimus, pro ἀσχολήσεται, legendum erit, ἐυσχολήσεται. qòd *l.* 4. §. 19. ἐυσχολώτερόν ἐσται dixit. tum ἐν τῷ κοινῷ in poſteriore membro μὴ ſubintelligendum, qaſi μὴ θεώμενος diceretur. Ità *Pſal.* 9. *v.* 18. *Non enim oblivioni in æternum tradetur egenus; expectatio pauperum in perpetuum peritura eſt.* pro, *neqe expectatio pauperum in perpetuum peritura eſt.* & Pindarus *Pyth.* 10.

Ναυσὶ δ', ὅτε πεζὸς ἰών.

id eſt,

Nec navi, nec pedes iter faciens.

At Xylander erotematicè legit, ἤπουγε — ἀσχολήσεται, *Qi enim non aſpicit carnem circumjectam, iſne occupetur, in veſte, domo gloriáqe reliqiſqe exterioribus, ac qaſi tabernaculo contemplando?* forſan μήπουγε qod vel negandi vel interrogandi vim habeat. *nevtiqam occupabitur*: vel, *nuncubi occupabitur*: id eſt, *negotium faceſſet ſibi.* Vide Epictetum *l.* 3. *c.* 2. & 9. *ad l.* 11. §. 18. Qi idem & qod Marcus iſtic vult, ſcitâ ſatìs imagine nobis depinxit, *l.* 3. *c.* 26. dum *corpus aſello*, reliqa *vita inſtrumenta aſelli* hujus *inſtructui* confert. Ὅλον, inqit, τὸ σῶμα ὅπως ἔχειν σε δεῖ, ὡς ὀνάριον ἐπισεσαγμένον, ἐφ' ὅσον ἂν ᾖ οἷόντε ᾖ, ἐφ' ὅσον ἂν δίδωται. ἂν δ' ἀγγαρεῖα ᾖ, καὶ στρατιώτης ἐπιλάβηται, ἄφες, μὴ ἀντίτεινε, μηδὲ γόγγυζε. ὅταν δὲ πρὸς τὸ σῶμα ὅτως ἔχειν σε δέῃ, ὅρα τί ἀπολείπεται περὶ τὰ ἄλλα, ὅσα τῷ σώματι ἑνεκα παρασκευάζεται. ὅταν ἐκεῖνο ὀνάριον ᾖ, τἆλλα γίνεται χαλινάρια τῷ ὀναρίῳ, σαγμάτια, ὑποδηματία, κριθαί, χόρτος. ἄφες καὶτα. ἀπόλυε θᾶττον καὶ ἐυκολώτερον ἢ τὸ ὀνάριον. *Totum corpus ità te habere oportet ut aſellum clitellis onuſtum qatenus licuerit & datum fuerit. Sed ſi vis allata fuerit, & miles arripuerit, omitte, ne renitere, ne murmura. Qod ſi erga corpus te ſic affectum eſſe decet, vide qid de cæteris ſtatuendum ſit, qa corporis gratiâ comparantur. Cùm aſellus ſit corpus, cætera freni fiunt aſelli, clitellæ, ferreæ calces, hordeum, fœnum. Omitte illa etiam, abſolve citiùs & expeditiùs qàm aſellus.*

Τὰ περικείμενα κρεάδια] vide *l.* 10. §. 1. 38. & *infrà* §. 3. ſed & Julianum *ſuprà*. Ambroſius *Hexam. l.* 6. *c.* 6. *Non igitur caro tu es. caro enim amictus eſt anima.* & Varro *Andabatis*, citante Priſciano, *l.* 6. *ſed qidvis potiùs, ô homo, qàm caruncula.*

Τὴν τοιαύτην περιβολὴν] περιβολῆς nomine comprehendit, *qicqid exteriùs nos circundat*, ſive munimenti, ſive ornamenti nomine; metaphorâ ab *amictu* ductâ. Ità Herodianus *l.* 1. *c.* 2. §. 3. Οὔτε τὰς γένεις μακραῖς διαδοχαῖς ἐυπατρίδας, ὔτε τὰς πλούτῳ περιβολαῖς λαμπρύς. *Neqe qi longam generis ſeriem præferrent, avt qi opes nimias oſtentarent.* Xenophon *œconom. pag.* 822. *D.* Τὰ μὲν ἐμὰ ἱκανὰ ἐγὼ ἐμοὶ παρέχειν τὰ ἐμοὶ ἀρκοῦντα. εἰς δὲ τὸ σὸν σχῆμα ὁ σὺ περιβέβλησαι, καὶ τὴν σὴν δόξαν, εἰδ' εἰ τρὶς ὅσα νῦν κέκτησαι προσγίνοιτό μοι, εἰδ' ὡς ἂν ἱκανά μοι δοκεῖ εἶναι. *Nimirum mea abundè mihi ſuppeditare poſſunt ea, qa mihi ſufficiant: ad eam verò ſpeciem, qâ tu indutus es, & tuam ad exiſtimationem, ne ſi plura qidem tibi accederent iis, qa modo poſſides, ſatìs tibi fore puto.* Procop. *Gothic. l.* 4. Τὰς γὰρ δύναμιν περιβεβλημένους μεγάλην, καὶ βραχίονα τισὶν ὐχ οἷόν τε κλῆσιν ἀφαιρεῖσθαι πολλάκις τὰ παρόντα αὐτοῖς ἴσχυσεν. *Magnâ enim inſtructos poteſtate, & paucerum qorundam ſancta poſſeſſio ſæpius præſentia illis avferre non valuit.*

Καὶ σκηνὴν] *tabernaculum* Xylander. *ſcenam*, malim. Baſilius *in hexam. Orat.* 5. *pag.* 56. *C.* Ὁ δεῖνα περίβλεπτος ἐπὶ χρημάτων περιουσίᾳ. καὶ πλῆθος περὶ αὐτὸν κολάκων. δορυφορία φίλων προπομπῶν τὴν ἐπ' αὐτῷ χάριν θηρευόντων. πλῆθος συγγενείας καὶ ταύτης καλλισχηματισμένης. ἱσμὸς τῶν ἐφεπομένων μυρίων, τῶν τε ἐπὶ σιτίοις καὶ τῶν καθ' ἕλας χρείας αὐτῷ προσεδρευόντων, ὧς καὶ πρόϊων, καὶ πάλιν ἐπανιὼν ἐπισυρόμενος ἐπίφθονός ἐστι τοῖς ἐντυγχάνουσι. πρόσθες τῷ πλούτῳ καὶ τὴν πολιτικήν τινα δυναστείαν, ἢ καὶ τὰς ἐκ βασιλέων τιμάς. ἐθνῶν ἐπιμέλειαν. τὸν κήρυκα μέγα βοῶντα πρὸ αὐτοῦ. τὰς ῥαβδούχους ἔνθεν καὶ ἔνθεν βαστάσαι κατάπληξιν τοῖς ἀρχομένοις ἐμβάλλοντας. τὰς πλαγὰς, τὰς δημεύσεις, τὰς ἀπαγωγὰς, τὰ δεσμωτήρια, ἐξ ὧν ἀφόρητος ὁ παρὰ τῶν ὑποχαρίαν ἀθροίζεται φόβος. καὶ τί μετὰ ταῦτα; μία νὺξ, ἢ πυρετὸς αἰφνίδιος, ἢ πλευρίτις, ἢ περιπνευμονία, ἀνάρπασον ἐξ ἀνθρώπου ἀπάγουσα τὸν ἄνθρωπον ἄφελε, πᾶσαν τὴν καθ' αὐτὸν σκηνὴν ἐξαπίνης ἀπογυμνώσασα. *Eſt qiſpiam ob amplitudinem patrimonii illuſtris & ſuſpiciendus, & adulatorum hominum copia, & ſatellitium circa ipſum verſatur, ſeptúſque eſt fictis amicis qi gratiam ipſius venantur: magnâ qoqe caterva ſanguine propinqorum, & ipſâ ſimulatâ, ſtipatus: innumera denique ſequitur eorum hominum multitudo, qi partim alimonia emerenda gratiâ comitantur, avt propter alios uſus ei adſunt: qos abiens domo, ſeſeqe recipiens domum ſecum trahens, invidioſus eſt occurrentibus. Adde divitias, ſi volueris, & civilem aliqam poteſtatem, vel etiam honores ex regibus, curam & adminiſtrationem gentium, imperatorium munus exercitus ducendi, præconem præstantem & anteambulonem, ipſius qi exertâ voce reboet, lictores qi faſces præferant, & vel ipſo pragreſſu terrorem acerrimum incutiant, ſubditis imperio plagas ingerant, & irrogent facultatum publicationes, abreptiones, carceres: è qibus intolerabilis ſubditorum motus emergit atqe accumulatur. Qid poſt hæc qaſo? Nox una, una febris, avt certè pleuritis, ſive peripneumonia abreptum hunc à medio hominium cœtu abit ſecum abducens hominem, omni prorſus, qa eundem circumſtabat, ſcenâ ſpolians in veſtigio ac nudans.* Habes liberaliter delineatam *ſcenam* illam, de qa Marcus iſtic. Sed & Seneca *ad Marc. c.* 10. *Qicqid eſt hoc, qod circa nos ex adventitio fulget, liberi, honores, opes, ampla atria, & excluſorum clientium turbâ referta veſtibula, clara, nobilis, avt formoſa conjux, cæteráqe ex incerta & mobili ſorte pendentia; alieni commodatiqe apparatus*

§. 3. Τρία ἐστὶν ἐξ ὧν συνέστηκας, σωμάτιον, πνευμάτιον, νοῦς. τούτων τὰ μέχρι τοῦ ἐπιμελεῖσθαι δεῖν, σά ἐστι. τὸ δὲ τρίτον μόνον κυρίως σόν. * ὃ ἐὰν χωρίσῃς ἀπὸ σαυτοῦ, τοῦτ' ἐστιν, ἀπὸ τῆς σῆς διανοίας, ὅσα * ἄλλα πάσχουσιν ἢ λέγουσιν, * ἢ ὅσα αὐτὸς ἐποίησας ἢ εἶπας, καὶ ὅσα ὡς μέλλοντα παρέσεσθαι *, καὶ ὅσα τοῦ περικειμένου σοι σωματίου, ἢ τοῦ συμφύτου πνευματίου, ἀποσείεται πρόσεστιν, καὶ ὅσα ἡ ἔξωθεν περιρρέουσα δίνη ἐλίσσῃ, ὥστε τῶν συνειλαρμένων ἐξηρμένῳ καθαρὸν τὸν νοερὸν δύναμιν * ἀπόλυτον, ἐφ' ἑαυτῆς ζῆν, ποιοῦσαν τὰ δίκαια, καὶ θέλουσαν τὰ συμβαίνοντα, καὶ λέγουσαν τ' ἀληθῆ, ἐὰν χωρίσῃς, φημὶ, τοῦ ἡγεμονικοῦ τοῦτο τὰ περιστήματα ἐκ περιαθείας,

§. 3. Tria ſunt, ex qibus conſtas, corpuſculum, animula, mens. horum priora duo hactenus ſunt tua, utpote qorum cura commiſſa eſt tibi. tertium tantummodo propriè tuum eſt. proinde ſi à te, hoc eſt, à mente tua ſejunxeris, qæcunqe alii dicunt faciúntqe; & qæcunqe ipſe aliqando dixeris feceríſqe; & qæcunqe te tanqam futura conturbant, & qæcunqe vel circundati tibi corpuſculi, vel huic coalitæ animulæ, arbitrii tui non ſunt; deniqe qæcunqe externa rerum vertigo jugis volvit, ità ut mens tua rebus fato obvenientibus exempta, pura ac libera apud ſe vivat, juſta faciens, deſtinata volens, ac vera proloqens. ſi à mente, inqam, aut hæc ſejunxeris, qæ ex affectu vehementiore ei adhærere ſolent,

a L. 2. §. 2.
b L. 5. §. 33. l. 10. §. 2.
c L. 10. §. 38.
* διὸ
d L. 4. §. 18.
* ἄλλοι
* καὶ
e L. 6. §. 32.
f L. 7. §. 7.
* -σσει σε
g Sup. §. 2.
h L. 2. §. 2.
i L. 4. §. 26.
* [καὶ] απ.
k L. 10. §. 12.
l L. 2. §. 17.
m L. 5. §. 1.

&

ANNOTATIONES.

ratus ſunt. nihil horum dono datur: collatitiis, & ad dominos redituris inſtrumentis ſcena adornatur. Idémqe *de beneficiis, l. 6. c. 31. Ingentia ſuper ſe & ſuos regna fregerunt, nec intellexerunt in illa ſcena, & vanis & citò diffluentibus bonis refulgente, ex eo tempore ipſos nihil adverſi expectare debuiſſe, ex qo nihil veri audire potuerunt.* Vide *l. 11. §. 6. ſcena* pro *apparatu.* Syneſius *de regno. pag. 14.* Τὴν περὶ τὸ βασιλικὸν σῶμα σκηνὴν καὶ θεραπείαν. *Qantam in Imperatore prope ſcenicus ornatus cultúſqe corporis.* De *corpore* Simocattus *Epiſt. 25.* Οὕτως ἐλύπει τὸν φιλόσοφον τὸ θνητὸν τοῦτο περισκήνιον. *Adeò moleſtè philoſophum habebat hoc mortale integumentum.* qod & σκηνῷ ἐπίγειον, *tabernaculum terreſtre.* Pavlus Apoſtolus *ad Cor. Ep. 2. c. 5. v. 1.* & σκήνωμα, *tabernaculum,* Petrus *Ep. 2. c. 1. v. 13.*

§. 3. Τρία ἐστὶν ἐξ ὧν συνέστηκας] Vide *l. 2.* & *l. 3. §. 16.*

Τὰ μέχρι τοῦ ἐπιμελεῖσθαι δεῖν, σά ἐστι] μέχρι τοῦ ἐπιμελεῖσθαι. hoc eſt qod eleganter Syneſius *Ep. 11.* Τοσοῦτον ὁμιλήσας φροντίσι, ὅσον ἀφοσιώσασθαι τῷ μετὰ σώματος βίῳ. *Tantum vitæ curis & moleſtiis tribui, qantum ad eam, qa in hoc corpore degitur, vitam ſatis eſſet.* neqe enim corporis, ayt animæ etiam, qà rationis eſt expers, cura omnis abjicienda eſt. Vide *l. 10. §. 2.* Crates Cynicus *Epiſt. 3.* Μελέτω ὑμῖν τῆς ψυχῆς. τὸ δὲ σώματος, ὅσον ἀνάγκη. τῶν δ' ἔξω, μηδ' ὅτου. *Cura ſit vobis animus. Corpus tantum, qantum neceſſitas poſtulat. Externa etiam non tantum.* Ex Platone *polit. l. 3.* Clemens *Strom. l. 4. pag. 481. D.* Ἐπιμελεῖσθαι σώματος δεῖν, ψυχῆς ἕνεκα ἁρμονίας, δι' ἣ βιωτέ ἐστι, καὶ ὀρθῶν βιῶν. *Oportere curam gerere corporis propter harmoniam animæ, per qod licet & vivere & rectè vivere.* & mox *pag. 483. A.* de externis illis: Τούτων δὲ ἀνθεκτέον, ὡ δὴ αὐτά. ἀλλὰ διὰ τὸ σῶμα. ἡ δὲ τοῦ σώματος ἐπιμέλεια διὰ τὴν ψυχὴν γίνεται, ἐφ' ἣν ἡ ἀναφορά. *Hæc ſunt ergò retinenda, non propter ſe, ſed propter corpus: habetur autem cura corporis propter animam, ad qam fit relatio.* Gregorius itidem Nyſſenus *de anim. pag. 930. A.* Χρεία καὶ τῇ ψυχῇ τῆς ἐπιμελείας τοῦ σώματος, ἵνα κατασκήνωμα αὐτὸ ἔργανον ἐπιτήδειον ἑαυτῇ. *Opus eſt animo cura corporis, ut comparet ſuum inſtrumentum ſibi aptum.* Et Tertullianus *de anim. c. 38. Certè domus animæ caro eſt, & inquilinus carnis anima: deſiderabit itaqe inquilinus ex cavſſa & neceſſitate hujus nominis profutura domui, toto inquilinatûs ſui tempore: non ut ipſe ſubſtruendus, nec ut ipſe loricandus, nec ut ipſe tibicinandus, ſed tantummodo continendus: qia non aliter contineri poſſit qàm domo fultâ.* Seneca *Ep. 92.* de viro bono: *Corporis qoqe, velut oneris neceſſaris, non amator, ſed procurator eſt: nec ſe illi, cui impoſitus eſt, ſubjicit.*

Τὸ δὲ τρίτον μόνον κυρίως σόν] vide *l. 8. §. 56.* & *l. 10. §. 38.* Ambroſius *hexam. l. 6. c. 7. Aliud enim ſumus nos; alia ſunt noſtra; alia qa circa nos ſunt. nos ſumus, hoc eſt anima & mens. noſtra ſunt corporis membra & ſenſus ejus. circa nos pecunia eſt, ſervi ſunt, & vita iſtius apparatus.*

Ὃ ἐὰν χωρίσῃς ἀπὸ σαυτοῦ] lege διό. & mox, pro ὅτα ἄλλα, ὅσα ἄλλοι. pro παράσσεις, παράσσει σε. nihil mutavit editor Lugdunenſis, cùm ex Xylandri verſione tamen ſatis advertere potuiſſet.

Τῷ περικειμένῳ σοι σωματίῳ] ut *ſuprà §. 2.* & *l. 10. §. 1.*

Τῷ συμφύτῳ πνευματίῳ] vide *l. 2. §. 2.* & *l. 5. §. 4.* & *l. 6. §. 15.*

Ἡ ἔξωθεν περιρρέουσα δίνη] vide *l. 4. §. 43.* & *l. 2. §. 14.* ἀνακυκλήματα. ad *vertiginem* interim illam reſpexiſſe videtur, qâ raptari videntur corpora cœleſtia, à qibus pendent inferiora iſta.

Καθαρὰν τὴν νοερὰν δύναμιν ἀπόλυτον] deſiderari videtur copula [καὶ] ἀπόλυτον. Ità de Domino Chriſto, qem Chriſtianis imitandum proponit Clemens Alexandrinus *padag. l. 1. c. 2.* Ἀπόλυτον εἰς τὸ παντελὲς ἀνθρωπίνων παθῶν. *Ab omnibus animi perturbationibus eſt liber.*

Ἐφ' ἑαυτῆς ζῆν] id eſt, ἑαυτῇ ἀρκουμένην, *ſeipſâ contentum*; qod felicitatem ſuam attinet. Πάντα ἔχουσαν παρ' ἑαυτῆς τὰ εἰς τὸν βίον χρήσιμα. *Apud ſe habentem qicqid ad vitam conducit. l. 4. §. 29.* non ut ſibi ſoli vivat. *neceſſe eſt enim ut vivat & alteri qi vult ſibi.* Seneca *Epiſt. 48.* & τὸ ἀκοινώνητον nuſqam non damnat Marcus. Vide *l. 8. §. 48.* & *l. 9. §. 6.* & *l. 10. §. 1.* & *l. 11. §. 1.*

Τὰ περισπηκότα ἐκ προσπαθείας] *qa ei* (menti ſcilicet) *conſenſu qodam natura adharent* Xylander. *qicqid per ſympathiam ei poſſit adhærere* Caſavbonus. ut περισπάθεια idem hîc ſit, qod συμπάθεια, de qa *l. 5. §. 26.* Verùm nec συμπάθεια illa excuti prorſus qeat, ut ibi oſtenſum eſt; & aliud qiddam ſonat ἡ προσπάθεια, *affectionem* nimirum eam, *qâ res alicui addicti ſumus, eámqe qodammodo deperimus.* hoc eſt enim τὸ προσπάσχειν. Ità qod Baſilius Cæſarienſis an Evſtathius Sebaſtienſis in *aſcetic.* Λυθῆναι δεῖ τῶν δεσμῶν τῆς προσπαθείας τοῦ βίου, τόν γε ἀληθινῶς ἀκολουθεῖν μέλοντα τῷ Θεῷ. *Hominem, qi Deo à pedibus verè eſt futurus, oportet ſolvi vinculis, qibus vita addictus eſt.* Id Dionyſius Areopagita citante Budæo; Ὅσοι γὰρ ἐκ ὀφείλουσι τοῖς γηίνοις προσπάσχειν. *Sancti terrenis non debent immodicè affici.* Idémqe *Epiſt. 10.* Ἐπειδὴ ἀληθείας ὄντες ἐραστὰ, τῆς προσπαθείας ἀναχωροῦσι τῶν ὑλικῶν ἀγγελοπρεπῶς ἐν μέσῳ ἀνθρώπων πολιτευόμενοι σὺν ἀπαθείᾳ πάσῃ. *Qod amando veritatem ab omnium rerum materialium affectu procul recedant, inter homines angelico more converſantes, cum omni tranqillitate animi.* Syneſius *Dione pag. 50.* Καὶ δῆλα τῶν ἀρετῶν ὅταξία ἂν τις, τὸ ἀπηλλάχθαι τῆς ὑλικῆς προσπαθείας. *Et qidem id ex virtutibus utilitatis ſibi aliqid conſerverit, qod ab omni materia affectione liberetur.* Obiter aſteriſcum tollo minùs neceſſarium ex Socratis *hiſtoria editionis Stephaniana, l. 1. c. 10.* Πολλὰ παραλείπουσιν, ἢ πρὸς *πάσχοντάς τισιν, ἢ προσώποις χαριζόμενοι. *Multa prætermittunt, vel propterea qod malè affecti ſunt erga qoſdam, vel ut certis hominibus gratificentur.* lege meo periculo, defectûs notâ furcillatâ, προσπάσχοντάς τισιν. Cicero *ad Attic. l. 2. Ep. 19.* ſe nimium τῷ καλῷ προσπεπονθέναι, *bono addictum fuiſſe*, profitetur. Iſidorus Peluſiota *l. 1. Ep. 310.* Προσπάθεια μὲν οὐκ ἐξυδρικεῖ. ἀντιπάθεια δὲ ὅλως οὐχ ὁρᾷ. *Affectus addictus cacutit; adverſus planè cacus eſt.* Evſtathius *ad Il. β'.* Ἐπάθαμεν ἄνθρωποι ἐν ὑποις ἐκεῖνα ὡς ἐπικαλὺ φαντάζεσθαι, * ὡς [ὃς f.] προσπαθῶς πως ἔχομεν. *Solemus homines in ſomniis ea mente plerumqe concipere, qibus certo qodam modo addicti ſumus.* Epictetus etiam *l. 3. c. 24. ad l. 11. §. 33.* adductus: Ὅλως τινὶ προσπάσχῃς, ὡς ὑδενὶ τῶν ἀναφαιρέτων. *Cùm aliqâ re afficeris, eâ ſic afficiaris, ut eripi illam poſſe ſtatuas.* Idémqe *l. 2. c. 16. ad l. 10. §. 27.* repræſentatus; πρὸς μόνον τὸν θεὸν ἀποβλέποντα, ἐκείνῳ μόνῳ προσπεπονθότα. *Niſi ad ſolum reſpicias Deum, eique ſoli ſis addictus.* Reſtituenda Athenagoræ eadem vox *de reſur. mort. in fine.* Κἂν οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐμπαθέστερον καὶ σφοδρότερον τοῖς τῇδε προσπεπονθότες, (perperam vulgati, προσπεπ.) ἄσχοοι τούτου διατελῶσιν. *Tametſi vulgus hominum acriùs & vehementiùs rebus, qa iſtic ſunt, jam antea affecti nihil curant, & reſpiciunt iſtiuſmodi finem.* Clementi Alexandrino *Strom. l. 1. p. 273. D.* Μὴ προσπαθείᾳ νικᾶσθαι, μὴ φόβῳ δουλοῦσθαι, μὴ ἡδονῇ ἐπαίρεσθαι. *Nec ab affectione vinci, nec qaſtui ſervire, nec voluptate efferri.* Idémqe *l. 7. pag. 747. A.* explicans illa D. Chriſti, Lucæ *Evang. c. 14. v. 26.* Ἐὰν μὴ μισήσῃ τὸν πατέρα, καὶ τὴν μητέρα, προσέτι δὲ καὶ τὴν ἰδίαν ψυχήν. *Niſi odio habueritis patrem & matrem, & præterea propriam qoqe animam.* Τάς τε γάρ, inqit, προσπαθείας τὰς σαρκικὰς, πολὺ τῆς ἡδονῆς τὸ φίλτρον ἐχούσας, μεμίσηκεν, &c. *Carnales affectiones, qa voluptatis maximas habent illecebras, odit,* &c. qi & *l. 2. pag. 407. A.* de affectibus iſtiuſmodi, Προσπαιτάλοι τῷ σώματι τὴν ψυχὴν, τοῦτ' ἐστι μὴ ἀφορίζοντος καὶ ἀποσαυρίοντος ἑαυτὸν τῶν παθῶν. *Corpori affigit animam ejus, qi ſe non ſeparat ab animi perturbationibus, eáſqe cruci affigit.* qod *l. 4. pag. 481. A.* vocat ἀπροσπαθῶς βιῶν. *Vivere citra ullam ad ea affectionem.* Et rurſus ἀπροσπαθῶς ἀπολιπεῖν. *Relinqere citra ullam ad ea affectionem.* Vide *ad l. 2. §. 3.* Itaqe Syneſius *de inſomn. pag. 156.* ἰσχυρὰς συγκαταθέσεις, καὶ προσπαθείας conjungit. Οὐδὲ γὰρ ὑδὲ ἀπαθῶς διακείμεθα περὶ τὰ θεάματα. ἀλλὰ ἰσχυραὶ μὲν αἱ συγκαταθέσεις τε καὶ προσπάθειαι. ἀποσυγῶ-

& temporis qicqid vel præteritum vel futurum eſt; feceríſqe te talem, qalis mundus hic Empedocli dicitur,

Orbis habens inſtar jugi vertigine gaudens.

illúdqe tantummodo, qod vivis, hoc eſt, qod impræſentiarum adeſt, vivere ſategeris; poteris tandem, qod ſupereſt vitæ tuæ, ad mortem uſqe, tranqillè, generoſè, genióqe tuo propitius tranſigere.

§. 4. Sæpenumero ſum miratus, qî fiat, ut cùm ſeſe præ cæteris omnibus diligat unuſqiſqe,

καὶ a ἓξ χρόνῳ τὰ ἐπίκεινα, ἢ τὰ παρωχημένα, a Sup. §. 1.
ποιήσῃς τι σεαυτὸν, οἷος ὁ Ἐμπεδόκλεις,

b Σφαῖρος * κυκλοτερὴς * νοερῇ περιήθει γαίων. b L. 8. §. 41. * Σφαῖρ' ὡς Salm.

μόνον τε ζῆν ἐπιμελετήσῃς c ὃ ζῇς, τυτθίσι, d τὸ παρὸν, δυνήσῃ τόγε μέχρι καὶ ἀποθανεῖν e ἐμπολιτόμενον, ἀπαρεγκλήτως καὶ ἀγαν ὡς, καὶ f ἵλεως τῷ σαυτοῦ δαίμονι διαβιῶναι. * δίνῃ περιηγεῖ Idem. c L. 2. §. 14. l. 3. §. 10. d L. 8. §. 44. e L. 7. §. 46. 56. f L. 3. §. 16.

§. 4. Πολλάκις ἐθαύμασα, πῶς ἑαυτὸν μὲν ἕκαστος μᾶλλον πάντων φιλεῖ, τιμᾷ

ANNOTATIONES.

συγκῶμεν δὲ οὐχ ἥκιστα. *Neque enim erga ea, qa videmus, affectu caremus, ſed partim vehementer aſſentimur & adhareſcimus, partim non minus averſamur.* ubi vides etiam opponi ſibi invicem τὸ προσπάσχειν καὶ τὸ ἀποσυγκῶν. qemadmodum Evagrius, τὴν προσπάθειαν καὶ τὴν ἀνθιπάθειαν, *hiſt. Eccleſ. l.* 1. *c.* 15. Ὡς καὶ παρὰ Χριστιανῶν θαυμασθήσῃ, τῶν μὴ προσπαθίαις, ἢ ἀντιπαθίαις κρινόντων τὰ ὁρώμενα. i. e. vertente Joanne Chriſtophorſono, *ut admirationi etiam eſſes Chriſtianis, his ſcilicet qi nec amore, nec odio ducti, de rebus judicare ſolent.* De Syneſio loqitur, qi & idem *Epiſt.* 57. Εἰ δυνατὸν ἦν ἀγγέλῳ συνεναθρῴπῆσαι μηδὲν ἀπολαῦσαι τῶν τῆς ὕλης κακῶν εἰς προσπάθειαν. *Ac ſi angelus poſſet cum hominibus ita conſvescere, nullâ ut ex infima fece rerum contage affectus inficeretur.* qod mox explicans. Ἀλλ' ἔστι περιουσία δυνάμεως, ὁμιλοῦντα τοῖς χείροσι μηδένα τρόπον παθαίνεσθαι. *Sed eſt virium abundantia, inter deteriora verſari, & nullo modo infici.* Et rurſus: Τὸ προσεληλύθαι δὲ ἔστι τὸ δεινόν. *Affici autem & adhareſcere penitus hoc demum malum eſt.* ità τὸ προσπεποιῆσθαι eſt παθαίνεσθαι καὶ προσεληλύθαι. prout & Marcus *l.* 5. §. 1. Ὅταν προσπαθῶσιν, συγκαλήκουσαι τοῖς καθ' αὐτὰς ἔργοις. *Ubi rebus addicti fuerint, iiſdem etiam intabeſcunt.* Nec illud prætereundum qod Plutarchus prout in *Pompejo pag.* 643. *D.* Τοῖς μειρακίοις προσαρῶσθαι. *Applicare ſe ad adoleſcentulos.* ità in *amator.* idem τοῖς ἐρασταῖς προσπεποιῆσθαι, pro *addictum eſſe & affectu adhareſcere* dixit. Sunt itaqe τὰ προσηρτημένα ἐκ προσπαθείας, *ea, qibus ex affectûs propenſione nimia animus adhareſcit.* Epictetus *l.* 3. *c.* 28. Μή τι προσήρτηταί σοι τῶν σῶν, μήτι προσπέφυκε, μήτι ἐδυνήσει σ' ἀποσπώμενον. *Ne qid adhaſerit tibi non tuum, ne qid agnatum ſit, ne qid cum dolore tuo ſit avellendum.* Qin & affectus ipſos, τὰ πάθη, προσαρτήματα nuncupare, Baſilidæ ejuſqe aſſeclis ſolenne fuiſſe, docet Clemens *Strom. l.* 2. adducto ex Iſidori περὶ προσφυοῦς ψυχῆς inſigni teſtimonio; qod ad Marci mentem illuſtrandam etiam non parùm conduxerit. Qin & (ut Henrici Stephani Theſavro avctarium leviuſculum ſaltem contribuamus) τὸ προσάρτημα gemino ferè ſenſu uſurpavit Galenus *de Hipp. & Plat. placit. l.* 4. *c.* 10. Cæterùm neqe τὸ ἁπλῶς προσηρτῆσθαι ταῦτα: de qibus Marcus hîc, in vitio habetur; iſtud enim à natura eſt, verùm τὸ προσηρτημένοις προσπεποιῆσθαι. Itaqe de Diogene Epictetus *l.* 3. *c.* 26. Πάντα ἴυλυτα εἶχε, πάντα μόνον προσηρτημένα. *Omnia habuit ſolutiſſima, omnia à ſeipſo pendentia.* non & προσπεφυκότα. qod *ſuprà* dixerat. vide *l.* 3. §. 5. & *l.* 4. §. 44. & *lib.* 8. §. 30. Adjici poſſunt Porphyrii illa, *de abſtinent. l.* 1. §. 30. Ἃ μὲν ἐκ τῆς θνητῆς προσειλήφαμεν φύσεως, ἀποθέσθαι πάντα μετὰ τῆς πρὸς αὐτὰ προσπαθείας. *Quicunqe ex mortali natura nobis adſcivimus, una cum omni ad ea inclinatione deponere.* Et mox §. 31. Μετὰ τῶν ἔργων ἀποστάλεον καὶ τῆς πρὸς αὐτὰ προσπαθείας, καὶ πάθους. τί γὰρ ὄφελος τῶν ἔργων ἀφισάμενον ταῖς αἰτίαις, ἀφ' ὧν καὶ τὰ ἔργα, προσηλῶσθαι. *Ut non ſolum factis, ſed & cupiditate iis abſtinendum ſit. Qid enim prodeſt factis abſtinere, cavſſis interim, à qibus actiones prodeunt, qaſi clavis affixi adhareſcere.* ubi vides τὴν προσπάθειαν etiam ἀπὸ τῦ πάθους diſtingvi. Ponantur ergò diſtinctionis cavſſâ, tanqam gradus qidam, qibus ἀπὸ τῆς ἀπαθείας in partem ſeqiorem fiat declinatio, προπάθεια, πάθος, προσπάθεια. Eſt itaqe ἀπάθεια *integra & abſoluta ab omni affectione vitioſa immunitas*; qod pro *ſummo bono* habebant Stoici. προπάθεια *leviſſima ab hac declinatio.* & *affectûs* vitioſi qaſi *præludium* qoddam. πάθος *affectus vitioſus*; ſive *morbus ipſe.* Hieronymus *in Matth. c.* 5. *v.* 28. *Inter* πάθος & προπάθειαν. i. e. *inter paſſionem & propaſſionem, hoc intereſt; qòd paſſio reputatur in vitium, propaſſio licèt vitii culpam habeat, non tenetur in crimine. Ergò qi viderit mulierem, & anima ejus fuerit titillata, hîc propaſſione percuſſus eſt. Si verò conſenſerit, & de cogitatione affectum fecerit, de propaſſione tranſivit ad paſſionem.* προσπάθεια deniqe *ubi morbus invaluerit, & affectus radices adeò altas egerit, ut nec ex animo evelli facilè qeat, nec avelli à re deſiderata, cui* προσηλῶσθαι qodammodo videtur.

Καὶ χρόνῳ τὰ ἐπίκεινα] *qa ultrà ſunt.* qod ſuprà dixerat, ὅσα ὡς μάλιστα παράστησι σε. Flaccus, *carm. l.* 1. *Ode* 16.

Lætus in præſens animus, qod ultrà eſt
Oderit curare.

vide *l.* 6, §. 32. & *l.* 7. §. 7.

Τὰ ἐπίκεινα ἢ τὰ παρωχημένα] Seneca *Ep.* 78. *circumciden-*

da ergò duo ſunt, & futuri timor & veteris incommodi memoria. hoc ad me jam non pertinet; illud nondum.

Οἷος ὁ Ἐμπεδόκλειος, σφαῖρος κυκλοτερὴς νοερῇ περιήθει γαίων] Ad verſum qendam, qem Empedoclis eſſe vult, alluſit. ut & antè non ſemel *l.* 8. §. 44. & *l.* 11. §. 12. Eum Parmenidæ videtur tribuere Stobæus *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 18. Stobæanorum excerptor Grotius ſaltem. Sub cujus nomine iſta apud hunc repræſentantur:

Ἀλλ' ὅγε πάντοθεν ἶσος ἐὼν, καὶ πάμπαν ἀπείρων,
Σφαῖρος κυκλοτερὴς, μιμίης περιτίθη γαίων.
Undiqe hic æqalis atqe infinitus ubiqe
Eſt globus atqe orbis, vaſto ſub pectore gaudens.

poſteriorem verſum & ibi, & apud Marcum, iſtic fœdiſſimè depravatum nemo viderit, medelam Grotius conatus eſt, reſcribendo,

Σφαίρης κυκλοτερῆς μιμήμαθ' ὑπέρβαλα χαίρων.

Verùm hæc à ſcripturæ veteris veſtigiis longiuſculè abſcedunt. Salmaſius feliciùs refinxiſſe videtur in *exercit. Plinian.* ad Marci codices propiùs ſic accedens:

Σφαῖρος κυκλοτερὴς δίνῃ περιηγεῖ γαίων.

Τὸ σφαῖρος avtem vocabulum cùm non alibi, niſi in Marci iſtis bis, legatur, qanqam poſſit, inqit Salmaſius, dici σφαῖρα & σφαῖρος, ut σκύρα & σκύρος. poſſit & σφαιρὸς pro σφαιρόεις, *rotundus ut ſphæra.* hæc tamen ſi minùs placuerint, forſitan non diſplicebit, qod aliqando mihi venit in mentem ſcribendum, Σφαῖρ' ὡς κυκλοτερὴς, &c. ſic Λίων ὡς, apud poëtam & alia multa. ex illo, Σφαῖρ' ὡς, inepti librarii fecerunt Σφαῖρος. idem igitur valet ac κυκλοτερὴς ὡς σφαῖρα. Mihi verò iſtud perplacet. Sic de *Echino* qem alluſiſſe Marcum diximus *lib.* 7. §. 28. Evſtathius Antioch. (ſi is ſaltem) *in Hexaemer. pag.* 41. Ὡς σφαῖρά ἐστι τῷ σώματι, καὶ ὁ πῶτός ἐστιν αὐτῇ ὁλόκυντος. *qaſi pila corpore tegitur per omnes partes ſpinis hirſuto.* ὡς σφαῖρα dixit, qod σφαιρηδὸν Clemens *Strom l.* 5. ὥσπερ οἱ ἐχῖνοι σφαιρηδὸν εἰλύμενοι. hanc avtem ſcripturam ſi admiſerimus, in illis οἷος ὁ Ἐμπεδόκλειος ſubintelligendum erit κόσμος. qalem orbem ſive mundum deſcribit Empedocles; & Parmenides itidem utì eſt ſuprà indicatum. De *viro bono* pariter Avſonius *Idyll.* 16.

Securus, mundi inſtar habens, teres atqe rotundus,
Externa nè qid labis per lævia ſidat.

Horatium imitatus; qi de *ſapiente* dixit; *Serm. l.* 2. *Sat.* 7.

In ſeipſo totus teres atqe rotundus.

Vide *l.* 8. §. 48. Cæterùm Viri Cl. primum illud ipſe omnino admittendum exiſtimaverim, qia apud Evſtathium Homeri εἰς νηγητὴν *ad Odyſſ.* ζ. σφαῖρον Ἐμπεδόκλειον reperio in uſu communi olim freqentem extiriſſe. Παρὰ τὴν σφαῖραν, inqit, ἢ παρώνυμον ὁ Ἐμπεδόκλειος σφαῖρος, &c. qod & Arati Scholiaſtes confirmat, qi iſtud tamen Heſiodo tribuit, dum σφαῖρον huic τὴν σφαῖραν dictam ait, ſicut Homero ἔσπερον τὴν ἑσπέραν. idem pro eo qod κοινῇ Marci codex, & δίνῃ Salmaſius, μοιρῇ exhibet, & μυιῇ. Verùm iſta qia alibi latiùs excuſſimus, actum hîc agere ulteriùs nolumus.

Μόνον τε ζῆν ὃ ζῇς] vide *lib.* 2. §. 14. & *infrà* §. 26. Seneca *Epiſt.* 101. *ſi vita noſtra non prominebit, ſi in ſe colligetur.*

§. 4. Πολλάκις ἐθαύμασα] Eis maximè placere & approbare nos ſtudemus, qos imprimìs diligimus ac ſuſpicimus. mirum igitur Marco, nec immeritò, videtur, homines, cùm ſemetipſos maximè diligant, aliis potiùs qàm ſibimetipſis approbatos ſe velle.

Ἑαυτὸν μὲν ἕκαστος μᾶλλον πάντων φιλεῖ] Evripides *Creſphonte* à Scholiaſte *ad* ejuſdem *Medeam* lavdatus:

Ἐκεῖνο γὰρ πίφυκε' ὅπερ πάντες βροτοί.
Φιλῶν μάλις' ἐμαυτὸν, οὐκ αἰσχύνομαι.
Mihi hoc, qod cunctis inſitum eſt mortalibus,
Amare meipſum maximè, non me pudet.

Siqidem, qi φίλων legunt, qod codices vulgò exhibent, ſenſum corrumpunt prorſus; qod nec Grotius advertit, cùm vertit,

Minimùm, inter omnes, qos amo, noceo mihi.
--- τίς γὰρ ἐσθλὸς οὐχ αὑτῷ φίλος;
--- *namqe qis bonus neqam ſibi?*

Sophocles *Oedip. Colon.*

Οὐδ' ἔστιν οὐδείς, ὅστις οὐχ αὑτὸν φιλεῖ.
Nemo eſt, amicus ipſe qi non ſit ſibi.

a L.2.§.6. a τῷ ἢ ἑαυτῷ περὶ αὐτῷ ὑπόληψιν ἐν ἐλάττοσι λόγῳ τίθεται, ἢ τῷ τ' ἄλλων. ἐὰν γάρ τινα θεὸς ἐπίσῃς, ἢ διδάσκαλον ἔμφρονα, κελεύσῃ, μηδὲν καθ' ἑαυτὸν ἐνθυμεῖσθαι ἀλλ' ἀλογεῖσθαι, b ὃ μὴ ἅμα γε γινώσκων ἐξοίσῃ, οὐδὲ πρὸς μίαν ἡμέραν ἔτι ὑπομενεῖ. ὥστε τοὺς πέλας μᾶλλον αἰδούμεθα τί ποτε περὶ ἡμῶν φρονήσουσιν, ἢ ἑαυτούς.

b L.3.§.4.

§. 5. Πῶς ποτε πάντα καλῶς καὶ φιλανθρώπως διατάξαντες οἱ θεοὶ, ἔτι μόνον παρεῖδον, τὸ ἑνίους τ' ἀνθρώπων καὶ πάνυ χρησίμους, καὶ τελείως πρὸς τὸ θεῖον ὥσπερ συμβόλαια βεβιωκότας, καὶ ὅλως c τελείους δι' ἔργων ὁσίων καὶ ἱερουργιῶν c συνήθεις τῷ θείῳ γενομένους, ἐπειδὰν ἅπαξ ἀποθάνωσι, μηκέτι πανταχοῦ εἶναι, ἀλλ' εἰς τὸ παντελὲς d ἀπεσβηκέναι; ἔστω δὴ εἴπερ καὶ ὕστως ἔχει, ἔνι ἴσθι, ὅτι e εἰ [ὡς] ἐτέρως ἔχειν ἔδει, ἐπίησαν ἄν. εἰ γὰρ δίκαιον ἦν, ἦν ἂν καὶ δυνατόν. καὶ εἰ κατὰ φύσιν, ἥνεσυam tamen de se existimationem minoris faciat, quàm alienam. itaque si vel Deus vel præceptor prudens qis astans præceperit cuiqam, nè qid apud se cogitet mentéve agitet qod non simul ac conceperit proferat, nè ad dieculam qidem id sustineret. ità proximos magìs, qid de nobis sentiant, veremur, quàm nosipsos.

c L.5.§.27. l.10.§.1. Inf.§.23. d L.4.§.21. e L.9.§.35.

§. 5. Qî fit, ut Dii, qi pulcrè ac cum singulari erga genus humanum amore disposuerunt universa, hoc unum neglexerint, curare nempe, nè homines, boni cumprimis, qíqe frequentissima cum ipsis qasi commercia habuerint, atqe per opera pia sacráqe ministeria qàm maximè familiares ipsis extiterint, ubi semel defuncti sunt, non existerent ampliùs, sed omnino extingverentur? hoc verò si siqidem sic se habet, pro certo scias, aliter facturos eos fuisse, si aliter fieri oporteret. Si enim justum erat, & fieri poterat, & si juxta naturam, id

ANNOTATIONES.

Et Evripides *Med.*

Τίς δ' οἶχ' ὅπῃ θνητῶν ἄρτι γινώσκει τόδε.
Ὡς πᾶς τις αὑτὸν τῶν πέλας μᾶλλον φιλεῖ;
Quis istud nempe non novit mortalium,
Diligere sese cæteris plùs gemlibet?
Φιλεῖ δ' ἑαυτὸ πλέον οὐδεὶς οὐδένα.
Nec qisqam charior alteri qàm ipse est sibi.

Τὴν δὲ ἑαυτοῦ περὶ αὐτοῦ ὑπόληψιν ἐν ἐλάττοσι λόγῳ τίθεται] *Nam qoto cuiqe eadem honestatis cura secretò, qa palám? multi famam, conscientiam pauci verentur.* Plinius minor *l.3. Ep.* 20. Hinc & illa Pelagii *ad Demetriam* querela. *Non cogitamus qid ipsi simus, sed qid alteris esse videmur. unde eò perducta res est, ut neglectâ veritate meriti, de sola opinione curemus, qi testimonium vitæ nostræ, non à conscientia nostra, sed à fama petimus.* Nec dissimilis Bernardi qerimonia, *de gradibus humil. & superb. part.2. gr.6. Qi de omni alia re plùs sibi credit, qàm aliis; de se solo plùs aliis credit, qàm sibi.* Adversus morem morbúmqe malum hunc, salutare monitum ab Apostolo habemus, *ad Galat. c.6. v.4.* Τὸ δὲ ἔργον ἑαυτοῦ δοκιμαζέτω ἕκαστος. καὶ τότε εἰς ἑαυτὸν μόνον τὸ καύχημα ἕξει, καὶ οὐκ εἰς τὸν ἕτερον. *Opus autem suum probatum reddat unusqisqe: & tunc in semetipso solo gloriationem habebit, & non in alio.* De se Cicero, verè, necne, ipse viderit, *ad Attic. l.12. Ep.27. Mea mihi conscientia pluris est, qàm omnium sermo.*

Ὃ μὴ ἅμα γε γινώσκων ἐξοίσει] Vide *ad* l. 3.§. 4.

Τοὺς πέλας μᾶλλον αἰδούμεθα] contrà nimirum monitum illud Pythagoricum in *aur. carm.*

—— Πάντων δὲ μάλις' αἰσχύνεο σαυτόν.
Tu plùs qàm cunctos alios te disce vereri.

cui consonat Democriticum illud monitum, qod *suprà* cum aliis ejusdem notæ attulimus *ad l.2.§.6.* vide & *ad l.11.§.26.* & *l.10.§.9.*

§. 5. Ἐπειδὰν ἅπαξ ἀποθάνωσι, μηκέτι ἄνθι γενίσθαι] Ità de animæ statu post mortem incertus fluctuat passim Marcus. de corporis resurrectione multò magìs assensionem cohibiturus. qod, nihil est itaqe mirum, si δόγμα ξένον nec παράδοξον, tantum, sed, παράλογον etiam, Stoicis Athenienses sibus est visum, prædicante Pavlo, *Actor. c.17. v.18, 19.* Nos meliùs edocti, eâ bonitate præditum novimus esse Deum nostrum, universi conditorem, ut nolit servorum suorum, qi fidele ipsi obsequium in hac vita præstiterint, vel animas, vel corpora in morte prorsus intercidere, sed præmiis futuris utrumqe reservari.

Εἰ γὰρ δίκαιον ἦν] καὶ δίκαιον εἶναι, sacra attestatur Scriptura. Εἴπερ δίκαιον παρὰ Θεῷ. *Siqidem justum est apud Deum.* Apostolus *ad Thess. Epist. 2. c.1. v.6.* &, δικαιοσύνης φίφανον ἀποδώσει ὁ δίκαιος κριτής. *Justitia coronam reddet mihi justus ille Deus. ad Tim. Ep.2. c.4. v.8.* &, οὐ γὰρ ἄδικος ὁ Θεὸς ἐπιλαθέσθαι τοῦ ἔργου ὑμῶν, καὶ τοῦ κόπου τῆς ἀγάπης. *Non enim injustus est Deus, ut obliviscatur operis vestri, & laboriosæ charitatis. ad Hebr.c.6. v.10.* Nec tamen hinc sequitur, qod Pontificii statuunt, hominum opera bona dignitatis suæ ratione vitam æternam, gloriámqe cœlestem ità promereri, ut Deus injustus futurus sit nisi eam illis rependat. prout Rhemenses nostri *annot. in Luc.c.21. v.35. ad Thess. Ep.2. c.1. v.5. & Hebr. c.6. v.10.* Ut omittam enim τὸ ἀξιοῦσθαι, qod illi tantopere urgent, aliud planè sonare, prout nôrunt qi linguam Græcam vel primoribus tantùm labiis degustârunt. Rectè Durandus *in sent. l.2. dist.27. q.2. Meritum de condigno strictè & propriè sumptum, videlicet pro actione voluntaria, propter qam operanti debetur merces ex justitia sic, qòd si non redatur, ille ad qem pertinet reddere, injustè facit, & est simpliciter & propriè injustus, non est hominis ad Deum.* qod ille

A cùm multis argumentis confirmâssset, concludit tandem, *sentire & dicere oppositum esse temerarium sev blasphemum. Qòd si qid*, inqit, *pro bonis operibus nostris datur vel redditur, potius & principalius est ex liberalitate Dei dantis, qàm ex merito nostri operis. Etsi dicatur, qòd qamvis Deus non constituatur nobis debitor ex aliqo nostro opere, constituitur tamen debitor ex suæ promissione: sciendum est, qia qod redditur ex promissione præcedente, non redditur ex merito operis de condigno, sed solùm vel principaliter ex promisso.* Unde patet responsio ad id qod justum esse dicitur. Siqidem ut piè pariter ac præclarè Bernardus *de grat. & lib. arb. Justum apud Deum est ut reddat qod*
B *debet; debet autem qod pollicitus est. promissum qidem ex misericordia, sed ex justitia jam præstandum. justè enim & ex debito requiritur, qodcunqe vel gratis promittitur.* Et Bellarminus ipse *de pœnit. l.3. c.4.* explicans Joannis verba illa ex *Ep.1. c.1. v.9.* πιστός ἐστι καὶ δίκαιος. *Verba illa*, inqit, *fidelis est & justus, referuntur ad promissionem divinam. ideo enim Deus justus & fidelis dicitur, qia stat promissis, nec fidem fallit.* qod & *de justific. l.5. c.15.* confirmat ex illis Nehemiæ *c.9. v.8.* verbis. *Implèsti verba tua, qoniam justus es.* Siqidem *veritas* sive *veracitas* pars est *justitiæ.* ut ex Cicerone *de invent.* Thomas Aqinas *sum. part.2a 2æ q 109. art.3.* Denique potest aliqid justo atqe æqo consentaneum esse, qia justitiæ nullâ ratione re-
C pugnat, qod tamen nihil injusti, si non fiat, inducat. justum fuit qòd Solomon rex à Shimejo mandati violati de Hierosolymis continendo se, pœnas exegit: *Regum hist. l.3. c.2. v.46.* qibus tamen remissis, nihil injusti admisisset. justum & æqum, qòd Abiatharo læsæ majestatis reo, patris cavsâ vitam condonavit. *ibidem v.26.* qem tamen si sustulisset, adversus justitiam nihil peccâsset.

Ἢ οὐκ ἂν καὶ δυνατόν] Τί ἄπιστον κρίνεται, εἰ ὁ Θεὸς νεκροὺς ἐγείρει; *Incredibile judicatur apud vos qod Deus mortuos suscitet?* Pavlus, *Act.c.26. v.8.* Athenagoras *de resurrect. pag.42–50.*
D Ἢ ὅτι ἀδύνατον, ἢ ὅτι ἀβούλητον. ἀλλ' ὅτι ἀδύνατον, ὅτε ἀβούλητον, εἰ ἀδύνατον, ἢ ἐκ τοῦ μὴ γινώσκειν τὸ γενησόμενον, ἢ ἐκ τοῦ δύνασθαι ἀρνῆσαι μὴ ἔχειν πρὸς τὸ ποιῆσαι τὸ ἐγνωσμένον. ἀλλ' ὅτ' ἀγνοεῖν τι τὸν Θεὸν δυνατόν. καὶ τὴν δύναμιν, ὡς ἔστιν ἀρνῆσα πρὸς τὴν τῶν σωμάτων ἀνάστασιν, δείκνυσιν ἡ τούτων αὐτῶν γένεσις. ἐκ ἀδύνατον ἄρα. ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἀβούλητον. εἰ γὰρ ἀβούλητον, ἢ ὡς ἄδικον, ἢ ὡς ἀνάξιον. ἀλλ' ἐκ ἄδικον. δίκαιον γὰρ συναμφότερον, τὸν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος ἄνθρωπον πάντων γίνεσθαι τῶν πεπραγμένων ὑπόδικον, τήν τε ἐπὶ τούτοις δέχεσθαι τιμὴν, ἢ τιμωρίαν. ὥστε ἀνάξιον. εἰ γὰρ τὸ χεῖρον ἐκ ἀνάξιον, τυτίσι, τὸ φθαρτοὶ ποιῆσαι σῶμα, καὶ παθητόν. πολὺ μᾶλλον τὸ κρεῖττον ἐκ ἀνάξιον, ὅπερ ἐστὶν, ἄφθαρτον καὶ ἀπαθές. ἔυδηλον ἐν ὅτι καὶ δυνατὸν, καὶ βουλητὸν, καὶ δίκαιον, καὶ ἄξιον, ἢ τῶν διαλυθέντων σωμάτων ἀνάστασις. *Vel qod non possit, vel qod non velit. Sed neqe illi est impossibile, neqe voluntas deest. Si impossibile, impotentia alicujus inde deprehenditur, si aut ignoret qid faciendum sit, aut si nôrit, imbecillior sit viribus qàm ut probè efficiat. Atqi non est possibile ut Deus ignoret. Et vires Dei sufficere ad corporum restitutionem indicat vel ipsorum procreatio. Non itaqe est impossibile. Sed neqe illi voluntas deest. Si enim illi voluntas deesset, foret vel injustum, vel*
E *indignum Deo. Non est autem injustum. Justum enim est utrumqe, dum homo ex anima & corpore constat, esse obnoxium & participem omnium ab illo factorum in ob illa averendis præmiis, vel sustinendis pœnis. Neqe est indignum Deo. Si enim qod deterius est, mortale scilicet & patibile corpus condere non indignum Deo visum est, multò minus indignum erat qod præstantius est & immortalitate & impatibilitate donatum in rerum naturam producere. Satis ergò manifestum est, restitutionem corporum extinctorum talem esse qæ digna sit Deo, & qàm velit & possit efficere.* verùm de mente sola satagit Marcus; de

cor-

id natura protuliſſet. vel hinc ergò, qòd aliter ſe habet, ſi aliter ſaltem ſe habet, compertum habeas, fieri non oportuiſſe. vides enim, qòd in hujus rei indagatione de jure cum Deo diſceptas. non avtem de jure cum Diis diſceptaremus, niſi optimi illi ac juſtiſſimi forent. qi ſunt avtem iſtiuſmodi, nihil in mundi diſpoſitione injuſtè atqe irrationabiliter neglectum inſuper habuiſſent.

§. 6. Illis etiam aſſveſce, qæ fieri poſſe deſperas.

γκειν ἂν αὐτὸ ἡ φύσις. ἐκ δὴ ἓ μὴ ὕτως ἔχειν, ἅπερ ἐχ ὕτως ἔχῃ, πεισθῶ σοι τὸ μὴ δεῆσαι ὕτω γίνεσθ. ὁρᾷς γὰρ κἀμ αὐτὸς, ὅτι τῦτο ὠθλα-ζητῶν δικαιολογῇ πρὸς τὸν θεόν. ἐκ ἂν δ' ὕτω διελεγόμεθα τοῖς θεοῖς, εἰ μὴ ἄρισοι κ δικαίστα-τοί εἰσιν. [a] εἰ ὃ τῦτο, ἐκ ἂν τι πρειδον ἀδίκως κ ἀλόγως ἠμελημένον τῶν ἐν τῇ Διακοσμήσῃ. a L. 7. §. 41.

§. 6. [b] Ἔθισε καὶ ὅσα ἀπογινώσκεις. b L. 6. §. 19. & l. 10. §. καὶ 22.

ANNOTATIONES.

corpore nihil ſolicitus, qod nec ſe, nec ſuum, nec ſui qicqam à qoqam cenſeri volebant Stoici.

Ἐκ δὴ τῦ μὴ ὕτως ἔχειν] Æqior certè erga numen divinum Marcus, licèt Ethnicus, qi nihil injuſti avt iniqi Deo vult imputari, etiamſi viros bonos in morte prorſus intercidere patereturr, qàm Papicolæ, qi Deum injuſtitiæ diſertè καὶ γυμνῇ κεφαλῇ, qòd ajunt, incuſatum eunt, niſi ipſis ob labores miſellos in hac vita decurtatiſſima exantlatos, tanqam probiſſimè pleniſſiméqe commeritis, præmia æterna retribuat.

Πισθῶ σοι τὸ μὴ δεῆσαι] Idem hoc, cum illo à Marco cumprimis lavdato, *l.* 11. §. 6. Ἔχει λόγων καὶ τῦτο. *Hujus etiam conſtat ratio.*

Δικαιολογῇ πρὸς τὸν θεὸν] Hoc eſt qod Apoſtolus *ad Rom. c.* 9. *v.* 20. Μενῦνγε, ὦ ἄνθρωπε, σὺ τίς εἶ, ὁ ἀνταποκρινόμενος τῷ Θεῷ; *Imo verò ô homo, tu qis es, qi ex adverſo reſponſas Deo?* vult [περὶ ἁπάντων τῷ Θεῷ (id eſt, ὑπὲρ τῦ Θεῦ) ἀπολογεῖσθαι, cum Epicteto *l.* 2. *c.* 16. Περὶ μηδενὸς δικαιολογεῖσθαι πρὸς τὸν Θεόν. *De nulla re diſceptare cum Deo.* Ità pii priſci, etiamſi conturbabantur nonnunqam, cùm bonis hîc malè eſſe, malis bene, animadverterent; illud tamen pro certo ac immoto ſtatuunt fundamento; *Attamen Deus corde rectis bonus eſt. Pſal.* 73. *v.* 1. &, *Tu certè, Domine, juſtus es.* Jeremias *c.* 12. *v.* 1. Apoſt. *ad Rom. c.* 9. *v.* 14. Τί ἐν ἐροῦμεν; μὴ ἀδικία παρὰ τῷ Θεῷ; μὴ γένοιτο. *Qid igitur dicemus? Num injuſtitia eſt apud Deum? Abſit.* & *ibidem c.* 3. *v.* 4. 5. Μὴ ἄδικος ὁ Θεός; μὴ γένοιτο. γινέσθω δὲ ὁ Θεὸς ἀληθὴς, πᾶς δὲ ἄνθρωπος ψεύσης, καθὼς γέγραπται, ὅπως ἂν δικαιωθῇς ἐν τοῖς λόγοις σε, κ νικήσῃς ἐν τῷ κρίνεσθαί σε. *Num Deus eſt injuſtus? Abſit: imo eſto Deus verax, omnis avtem homo mendax: ſicut ſcriptum eſt, ut juſtificeris in ſermonibus tuis, & vincas qando tu judicas.* ex *Pſal.* 51. *v.* 4. vide *infrà* §. 12.

Οὐκ ἂν δ' ὕτω διελεγόμεθα τοῖς θεοῖς] *non avderes ità cum eis diſſerere* Caſavbonus. malim, *non ità diſſereres*, & de æqo juſtóqe cum eis ageres, niſi optimos juſtiſſimósqe eſſe præſumeres.

§. 6. Ἔθιζε καὶ ὅσα ἀπογινώσκεις] qid eſt enim qod uſus & induſtria non poſſit? Horſum ſpectant tot poetarum illuſtrium monita. Menandri, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 29.

— πάντα γὰρ
Ταῖς ἐντελιχείαις κατασκευῆται πράγματα.
— *rerum omnium*
Nihil eſt qod non conficiat aſſiduus labor.

Alexandridis,

Τὸ συνεχὲς ἔργον, παντὸς ἐυρίσκει τέλος.
Ubiqe finem aſſequitur continuus labor.

Philemonis,

Ἐκ τῦ φιλοπονεῖν γίγνετ', ὧν θέλεις, κρατεῖν,
Datur laboris cupido qidvis aſſeqi.

Antiphanis,

Τῆς ἐπιμελείας ἅλλα πάντα γίγνεται.
Labori aſſiduo, nihil eſt qod non ceſſerit.

Sophoclis *Oedip. rege.* à Plutarcho lavdatum *de fortun.* & à Clemente *Strom. lib.* 5.

— πᾶν δὲ τὸ ζητύμενον
Ἁλωτόν. ἐκφεύγει δὲ τ' ἀμελούμενον.
— *qicqid qæritur,*
Spes deprehendi eſt. omne neglectum perit.

& huic vicinum incerti alicujus:

Ἁλωτὰ γίγνετ' ἐπιμελείᾳ καὶ πόνῳ
Ἅπαντα. —
Laboriosa diligentia aſſeqi
Nihil eſt negatum. —

& ad Marci verba proximè, Menandri, in *moroſo*,

— ἀδενὸς χρὴ πράγματος,
Τὸν ἓν ποιῦντ' ὅλως ἀπογνῶναί ποτε.
— *qem laborum non piget,*
Nihil arbitrari is debet inſperabile.

Socrates Alcibiadi miranti, qî poſſet Xanthippen tam rixoſam ſuſtinere, & intolerandam eſſe dictitanti, Ἀλλ' ἔγωγε συνειθισμαι. καθαπερεὶ τροχιλίας ἀκύων συνεχῶς. *At ego*, inqit, *aſſvetus ei ſum: nec me magis offendit, qàm rota ſtridor aqam educentis eos qi aſſiduè avdiunt.* Nec ſileri dignum hîc Æſchyli illud, à Plutarcho *de legend. poet.* & *de profect. indic.* à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 29. & *tit.* 117. à Cælio Rhodigino *antiq. lect. l.* 8. *c.* 7. Lilio Gyraldo *de poet. l.* 6. Eraſmo *apophth. l.* 6.

relatum: qi dum in Iſthmiis pugilum certamen ſpectabat, cùm altero eorum frontem percuſſo, corona tota exclamaret; Ioni Chio, qi proximè aſſidebat, latus fodiens, Ὁρᾷς, ἔιον ἡ ἄσκησις ἐστιν; ὁ πεπληγὼς σιωπᾷ. οἱ δὲ διῳμενοι βοῶσιν. *Vide*, inqit, *qanta ſit vis exercitationis? ictus ipſe ſilet: ſpectatores verò vociferantur.* ubi νύξας malui, *latus fodiens*, Flaccum imitatus, 1. *Epiſt.* 6. 51. vertere; qàm, *avrem vellicans*, cum Pavlo Leopardo; qi *emend. l.* 2. *c.* 21. & 22. Stobæum hîc emaculat, Cælium, Lilium, Eraſmum caſtigat. De Cyro Xenophon *lib.* 1. *pag.* 14. *B.* Οὐκ ἀπεδίδρασκεν ἐκ τῦ ἠτ̣ῆσθαι, εἰς τὸ μὴ ποιεῖν ἃ ἠτ̣ῆτο. ἀλλ' ἐκυλινδεῖτο, ἐν τῷ περᾶσθαι αὖθις βέλτιον ποιεῖν. *Qod ſuperaretur, havd qaqam defugeret illa denuo facere, qibus inferior fuerat; ſed verſaretur iterum atqe iterum in experiundo, rurſus ut idem rectiùs faceret.* Verum Marco gemina prorſus Plutarchus *de tranqill. pag.* 476. *C. D.* Δεῖ μηδὲν ἀπογινώσκειν, μηδὲ ἀπιστεῖν, ἀλλὰ θαυμάζοντα καὶ ζηλοῦντα καὶ συνεθιζιῶντα, πεῖραν ἅμα λαμβάνειν ἑαυτῦ καὶ κατανόησιν, ἐν τοῖς ἐλάττοσι πρὸς τὰ μείζονα, μὴ φεύγοντα, μηδὲ ἀπαθοῦντα τῆς ψυχῆς τὴν ἐπιμέλειαν αὐτῶν, μηδὲ διαδράσκοντα. τάχα δὲ ὐδὲν ἔσῃ δυσχερίστερον. αἰσίας γὰρ ἐμποιεῖ καὶ μαλακίας ἀγύμναστον ἡ περὶ τὸ ῥᾴδιον ἀεὶ διατρίβουσα, καὶ πρὸς τὸ ἥδιστον ἐκ τῶν ἀβελήτων ἀναχωροῦσα γλυκυθυμία τῆς ψυχῆς. ἡ δὲ κ νόσε, καὶ πόνε, καὶ φυγῆς μελετῶσα φαντασίαν ὑφίσασθαι, καὶ προτβιαζομένη τῷ λογισμῷ πρὸς ἅπασιν, εὐρήσει πολὺ τὸ κατεψευσμένον καὶ διάκενον καὶ σαθρὸν ἐν τοῖς δεινοῖς χαλεποῖς καὶ φοβεροῖς. *Neqe de ullo deſperandum avt diffidendum eſt: ſed admiratione horum atqe amulatione, & qaſi divini cujuſdam inſtinctus ſocietate impulſi periculum de nobis facere in minoribus rebus demum, qomodo ſimus ad majora affecti: non fugere avt averſari hanc animi accurationem. Mihi qidem videtur hoc ſtudium non uſqe adeò difficile. Etenim animi oblectatio ſubducens ſe à rerum adverſarum cogitatione, & circa facillima & ſuaviſſima identidem verſans, ſatuitatem qandam & imperitam molliciem ingenerat. Qi verò morbi etiam, doloris, exilii ſpeciem meditatur, ac rationis imperio ſe ad iſta ſuſtinenda componit animus, multa is inveniet falſa, inania & putrida eſſe in his, qæ gravia vulgò ac terribilia videntur.* Diogenes deniqe referente Laërtio, *l.* 6. §. 70. 71. Διτὴν ἔλεγεν εἶναι τὴν ἄσκησιν. τὴν μὲν ψυχικὴν, τὴν δὲ σωματικὴν. ταύτην καθ' ἣν ἐν γυμνασίοις συνεχεῖς γινόμεναι φαντασίαι, ἐυλυσίαν πρὸς τὰ τῆς ἀρετῆς ἔργα παρίσχονται. παρεπίθετο δὲ τεκμήρια τὸ ῥᾴδιως ἀπὸ τῆς γυμνασίας ἐν τῇ ἀρετῇ καταγίνεσθαι. ὁρᾶν τε γὰρ ὄντε ταῖς τέχναις, ταῖς βαναύσοις καὶ ταῖς ἄλλαις, ὃ τὴν τυχοῦσαν ὀξυχειρίαν τοὺς τεχνίτας ἀπὸ τῆς μελέτης πεποιημένους. τούς τε αὐλητὰς καὶ τοὺς ἀθλητὰς, ὅσον ὑπερφέρουσιν ἑκάτεροι τῇ ἰδίᾳ ποιήσει τῇ συνεχεῖ. καὶ ὡς ὕτοι, εἰ μετηνέγκαν τὴν ἄσκησιν καὶ ἐπὶ τὴν ψυχὴν, ἐκ ἂν ἀναφελῶς καὶ ἀτελῶς ἐμόχθυν. ὐδέν γε μὴν ἔλεγε τὸ παράκαν ἐν τῷ βίῳ χωρὶς ἀσκήσεως κατορθοῦσθαι, δυνατὴν δὲ ταύτην πᾶν ἐκνικῆσαι. *Duplicem dicebat eſſe exercitationem; alteram animi, corporis alteram. Hanc, ſecundum qam in exercitio crebræ fiunt imaginationes, qæ præſtant ad virtutis opera qadam adminicula. Adjiciebátqe argumenta, qod ad virtutem facilè exercitio proficiatur. Cernere enim ſe in artibus mechanicis, & aliis, opifices ex conſvetudine operis non minimam operandi celeritatem ſuiſſe conſequutos. Tibicines item & athletas inter ſeſe eminere tanto intervallo, qanto majore ſtudio & labore verſati fuerint. Atqe ſi qidem iſti exercitationem ad animum tranſtuliſſent, neqaqam inutiliter avt imperfectè laboraſſent. Nihil dicebat in vita omnino abſqe exercitatione perfici, eam verò omnia exſuperare poſſe.* Vide *ad l.* 3. §. 6. Seneca *Ep.* 50. *Nihil eſt, qod non expugnet pertinax opera, & intenta ac diligens cura: robora in rectum qamvis flexa, revocabis; curvatas trabes calor explicat; & aliter nata in id fingentur, qod uſus noſter exigit. qantò facilius animus accipit formam, flexibilis & omni humore obſeqentior?* & *Ep.* 80. de athletis agens. *Illud maximè revolvo mecum, ſi corpus perduci exercitatione ad hanc patientiam poteſt, qâ & pugnos pariter & calces non unius hominis ferat, qâ ſolem ardentiſſimum in ferventiſſimo pulvere ſuſtinens aliqis, & ſanguine ſuo madens, diem ducat: qàntò facilius animus corroborari poſſit, ut fortuna ictus invictus excipiat, ut projectus & conculcatus exurgat?* Idem *de ira l.* 2. *c.* 12. *Nihil eſt tam difficile & arduum, qod non humana mens vincat, & in familiaritatem perducat aſſidua meditatio: nulliqe ſunt tam feri & ſui juris affectus, ut non diſciplinâ perdomentur.* Mox, ubi varia hujus rei exempla

καὶ χὰρ ἡ χεὶρ ἡ ἀριστερὰ πρὸς τὰ ἄλλα ἀφ' τὸ ἀνέθιστον ἀργὸς ἅσα, ἓ χαλινῷ ἐρρωμενέστερον ἢ ἡ δεξιὰ κρατεῖ. τοῦτο χὰρ [a] εἴθισαι.

a L. 10. §. 22.

b L. 2. §. 11. l. 3. §. 5. l. 11. §. 3.

§. 7. [b] Ὁποῖον δεῖ καταληφθῆναι ὑπὸ ἓ θανάτε καὶ σώματι καὶ ψυχῇ, [c] τὸ βραχύτητα ἓ βίε, [d] τὸ ἀχάνειαν ἓ ὀπίσω καὶ πρόσω αἰῶνος, [e] τὸ ἀθένειαν πάσης ὕλης.

c L. 5. §. 24.

d L. 4. §. 3. 48.

e L. 9. §. 33. 36.

§. 8. [f] Γυμνὰ τῶν φλοιῶν θεάσασθαι τὰ αἰτιώδη. [g] τὰς ἀναφορὰς τῶν πράξεων. [h] τί πόνος. [i] τί ἡδονή. [k] τί θάνατος. [l] τί δόξα. [m] τίς ὁ ἑαυτῷ ἀχολίας αἴτιος. πῶς [n] ἡδεῖς ὑπ' ἄλλε ἐμποδίζεται. ὅτι ο πάντα ὑπόληψις.

f Sup. §. 2.

g L. 10. §. 37.

h L. 7. §. 33.

i L. 5. §. 26.

k L. 7. §. 33.

l L. 6. §. 16.

§. 9. Ὅμοιον δ' εἶναι δεῖ ἐν τῇ τῶν δογμάτων χρήσει, [p] παγκρατιαστῇ, ἀλλ' οὐ μονομάχῳ. ὁ μὲν χὰρ τὸ ξίφος, ᾧ χρῆται, ἀποτίθεται, καὶ ἀναιρεῖται. ὁ δ' τὴν χεῖρα [q] ἀεὶ ἔχει, ἓ ἀδὲν ἄλλο ἢ συσρέψαι αὐτὴν δεῖ.

m L. 9. §. 26.

n L. 5. §. 34.

o L. 2. §. 15.

p L. 7. §. 61.

q L. 7. §. 8.

§. 10. * Τοιαῦτα [r] τὰ πράγματα ὁρᾶν, [s] ἀμιγῆντα εἰς ὕλην, αἴτιον, ἀναφοράν.

* Ποῖα αὐτὰ

r L. 2. §. 12.

s L. 7. §. 29.

§. 11. Ἡλίκων ἐξεσίαν ἔχει ἄνθρωπος, [t] μὴ ποιεῖν ἄλλο, ἢ ὅπερ μέλλει [v] ὁ θεὸς ἐπαινεῖν, καὶ [x] δέχεσθαι πᾶν, ὃ ἂν νέμῃ αὐτῷ ὁ θεός.

t L. 8. §. 29.

v L. 10. §. 1.

x Sup. §. 1. 3.

nam & siniſtra manus, cùm ad alia opera per deſvetudinem inepta ſit, frænum qàm dextra validiùs tenet; qia huic operi aſſvevit.

§. 7. Cogita qalem te, tum corpore, tum animâ, à morte deprehendi oporteat: vitæ etiam hujus brevitatem; ævi retrorſum prorſúmqe vaſtitatem immenſam: materiæ deniqe cujuſqe imbecillitatem.

§. 8. Formas corticibus nudatas contemplare: actionum item intentiones: qid dolor; qid voluptas; qid mors; qid gloria: qis cuiqe moleſtiarum avtor: qomodo nemo ab alio qopiam impediatur: qòd deniqe opinione conſtant omnia.

§. 9. In decretorum uſu, pugili, non gladiatori ſimilem eſſe te oportet. iſte enim enſe, qo utitur, poſito, ſtatim interficitur. ille avtem manum ſemper præſtò habet, qâ vibratâ duntaxat opus eſt.

§. 10. Res ipſas qales ſint intuere, in materiam, formam, finem dividendo.

§. 11. Qanta eſt hominis potentia, in cujus ſitum eſt arbitrio, ut nihil faciat, niſi qod Deus ipſe comprobaturus eſt, & qicqid Deus illi aſſignaverit, libens excipiat?

§. 12.

ANNOTATIONES.

protulerat; *Mille ſunt alia, in qibus pertinacia impedimentum omne tranſcendit, oſtenditqe nihil eſſe difficile, cujus ſibi ipſa mens patientiam indiceret.*

Ἡ χεὶρ ἡ ἀριστερὰ] Τὴν δεξιὰν τῆς ἀριστερᾶς φύσει κρείττονα εἶναι, *Dextrum ſiniſtro naturâ melius eſſe*, multis locis inculcat, multíſqe rationibus contendit Ariſtoteles *de partib. animal. l. 3. c. 4. & l. 4. c. 8. de animal. inceſſ. c. 4. ethic. Nicom. l. 5. c. 7. & Eudem. l. 4. c. 5. & in problem. l. 21. q. 12, & 13. & 19. & 31.* At Plato, (qem & hoc nomine is notat, *polit. l. 2. c. 10.*) *de legib. l. 7. pag. 884. A.* hoc tanqam delirium exagitat, Ὡς ἄρα τὰ δεξιὰ καὶ τὰ ἀριστερὰ διαφέροντά ἐσθ' ἡμῶν φύσει πρὸς τὰς χρείας εἰς ἑκάστας τῶν πράξεων, τὰ κατὰ χεῖρας. *Qod videlicet dextra à ſiniſtris, qod ad manus pertinet, differre jam videantur in ſingulis operationibus natura.* qod & refutare conatur primò membrorum reliqorum exemplo, ἐπεὶ τάγε περὶ πόδας τε καὶ τὰ κάτω τῶν μελῶν οὐδὲν διαφέροντα εἰς τὰς πόνους φαίνεται. *Pedes enim inferioréſqe partes ad opera nihilo differre videntur.* qod idem de oculis avribúſqe dici poterat; & nutricum matrúmqe maximè inſcitiæ uſuíqe pravo adſcribit. Τὰ δὲ κατὰ χῶρας * ἀνοίας [ἀγνοίας alii] τροφῶν καὶ μητέρων ὅσον χαλοὶ γεγόναμεν ἕκαστοι. τῆς φύσεως γὰρ ἑκάτερον τῶν μελῶν σχεδὸν ἰσορροπούσης, αὐτοὶ διὰ τὰ * ἤθη [*ἴθη forſan] διάφορα αὐτὰ πεποιήκαμεν, οὐκ ὀρθῶς χράμενοι. *Manibus autem matrum nutricúmqe ſimul ignorantiâ qaſi clavdi facti ſumus. Nam qm natura fere ad utramqe partem eqè ſe habeat, ipſi per conſvetudinem non rectè utentes differentiam fecimus.* Dein rejicit etiam operum qorundam inſtantiis: Ἐν ὅσοις μὲν γὰρ τῶν ἔργων μὴ μέγα διαφέρει, λύρᾳ μὲν ἐν ἀριστερᾷ χρώμενον, πλῆκτρῳ δὲ ἐν δεξιᾷ, πρᾶγμα ἀδύν, καὶ ὅσα τοιαῦτα. τούτοις δὲ παραδείγμασι χρώμενοι, καὶ εἰς ἄλλα, μὴ, δίον, ὕτω χρῆσθαι σχεδὸν ἄτοπα. *Siqidem in qot qibúſqe operibus utrâ utamur nihil refert, ſicut inter lyram tangendam, lyram ſiniſtrâ, plectrum dextrâ, an è converſo teneamus, nullius momenti res eſt. aliáqe ejuſdem rationis, qicunqe animadverterit, is his exemplis edoctus, ni ad alia etiam negotia, ubi oportebit utráqe pariter citra diſcrimen uſus fuerit. inſano certè parùm diſtabit.* qæ verba ideò lubentior verto, cùm qia Serranus ità reddidit, ut ſenſum avtoris havd clarè ſatìs expreſſerit; tum ut locum ab interpunctione priùs laborantem reſtituam explicémqe. demum ratiocinatur à ritu gentium qarundam. Ἔδειξε δὲ ταῦτα ὁ τῶν Σκυθῶν νόμος, ὃς ἐν ἀριστερᾷ μὲν τόξον ἀπάγων, ἐν δεξιᾷ δὲ ὀϊστὸν προσαγόμενος μόνον. ἀλλ' ὁμοίως ἑκατέραις ἐπ' ἀμφότεραι χράμενος. *Hæc ita eſſe lex Scytharum oſtendit. Non enim ſiniſtrâ ſolum arcum, dexterâ ſagittam tenent; ſed utriſqe ſimiliter ad utrumqe utuntur.* qibus accenſeri poſſunt & Benjamitæ illi funditores ἀμφιδέξιοι, inſigni in eo genere artificio præditi. *Judic. c. 20. v. 16.*

Διὰ τὸ ἀνέθιστον] ità Plato ſuprà, διὰ τὰ ἤθη, vel ἴθη, potiùs.

Τῷ χαλινῷ ἐρρωμενέστερον ἢ ἡ δεξιὰ κρατεῖ] Neqe hoc Plato penitus tacuit. Πάμπολλα δ' ἕτερα τοιαῦτα παραδείγματα ἐν ἡνιοχείαις τέ ἐσι καὶ ἐν ἑτέροις. ἐν ὅσοι μαθεῖν δυνατὸν, ὅτι παρὰ φύσιν κατασκευάζουσιν οἱ ἀριστερὰ δεξιῶν ἀσθενέσερα κατασκευάζοντες. *Multa exempla hujuſmodi in avrigarum aliorúmqe operibus reperiuntur. Ex qibus intelligere licet, eos qi dextris ſiniſtra imbecilliora reddunt, prater naturam id facere.*

Τοῦτο γὰρ εἴθισαι] Itaqe Plato, διαφέρει δὲ πάμπολυ μαθὼν μὴ μαθόντος, καὶ ὁ γυμνασάμενος μὴ γεγυμνασμένου. *Multum intereſt inter eum, qi utrâqe manu uti didicerit, aſſveveritqe, & eum qi alterutri tantum.* qod & à re *athletica*, & à *militari*, mox comprobat. Ideo avtem uſus obtinuit, ut *ad franum ſiniſtra* adhibeatur, qò dextra vel virgæ, qâ equs regitur, vel armis qæ geſtanda ac utenda fuerint, putà enſi haſtæve exerendis, exercendíſqe immunis relinqatur. Xenophon *de re eqeſtri.* Ὁ ἱππεὺς τῇ μὲν ἀριστερᾷ ἄγει τὸν ἵππον, τῇ δὲ δεξιᾷ τὸ δόρυ ἔχει. *Eqes ſiniſtrâ qidem agit equm, dextrâ verò haſtam tenet.* qanqam poſſet & alia aſſignari ratio, cur frænum fortiùs ſiniſtrâ teneatur; ſi verum foret, qod Solinus habet, *polyhiſt. c. 1. Parti dextræ habilior aſcribitur motus, læva firmitas major.* Verùm in hoc Solinum rejicit meritò Cl. Salmaſius. qem viſe ſis in *exercitationum* theſavro illo πολυμαθεστάτῳ.

§. 7. Ὁποῖον δεῖ καταληφθῆναι ὑπὸ τῦ θανάτου] qalem ipſe ſe velit à morte deprehendi. Vide *l. 6. §. 30. ad finem.* éſtqe hæc lectio ſatìs commoda. non celabo tamen ſuſpicionem meam; legi poſſe non minùs commodè καταλειφθῆναι, *qalem te à morte relinqi oporteat*; ſive *neceſſe ſit, & qod animum, & qod corpus attinet.* ſiqidem qales nos, qoad corporis ſtatum, mors deprehenſura ſit, τῶν ἐφ' ἡμῖν ὐκ ἔσιν, ut cum Stoicis loqamur.

Τὴν βραχύτητα τῦ βίου] vide *ad l. 2. §. 17. & l. 4. §. 26. & l. 5. §. 24.*

Τὴν ἀχάνειαν] vide *ad l. 4. §. 3. 50.*

§. 8. Γυμνὰ τῶν φλοιῶν] vide *lib. 3. §. 11. & ſuprà §. 2.* Matthæus Caſimirus Lyric. *l. 3. od. 12.*

Si primum vacuis demere corticem
Rebus, Fuſce, velis, cætera diffluunt,
Verna more nivis, qa modò nubium
Leni tabuit halitu.

Τίς ὁ ἑαυτῷ ἀσχολίας αἴτιος] Forſan [πῶς πᾶς] τις, vel [ὅτι πᾶς] τις. qia ſeqitur, πῶς ἡδεὶς ὑπ' ἄλλε ἐμποδίζεται. (de qo vide *l. 5. §. 34.*) hoc eſt, qod ille apud Plutarchum *de tranqill. pag. 477. A.*

Οὐτις ἐμοὶ τῶν ἄλλων ἐπαίτιος, ἀλλ' ἐγὼ αὐτός.
Horum non alius, mihi ſum cauſſa ipſe, malorum.

ità enim legendum, non ἄλλων. vide *lib. 7. §. 16.*

§. 9. Παγκρατιαστῇ, ἀλλ' οὐ μονομάχῳ] *pugili*, ſive *pancratiaſtæ, non gladiatori.* qia alter armis nativis καὶ προσφύσι, *lib. 10. §. 38.* alter depugnat adſcititiis. itaqe alter gladium ſi depoſuerit, ſtatim occiditur; alter manum præſtò ſemper habet; nec qicqam ampliùs, niſi ut dextrè utatur, eſt opus.

Ἀεὶ ἔχει] De virtute pariter Antiſthenes, Ὅπλον ἀναφαίρετον, ἀρετήν. *Virtutem arma eſſe qæ tolli non poſſunt.* Laërtius *l. 6. c. 12.* at qod de *baculo* Ariſtoteles *de motu animal. c. 8.* idem de enſe, vel alio qovis telo, dici poteſt. Γίνεται ὥσπερ ἀφαίρετον μέρος, ἡ βακτηρία. *Fit ut ſeparabilis pars ipſe baculus.* vide *lib. 11. §. 36.* ſed & Cleanthis placitum *ibidem lib. 7. c. 128. in Zenone.* Διαπαντὸς χρῆσθαι τῇ ἀρετῇ ἀνακόβλητος γάρ ἐσι. καὶ πάντοτε τῇ ψυχῇ χρῆται ὅση τελείᾳ ὁ σπουδαῖος. *Virtute ſemper utendum eſſe. Amitti enim non poteſt, ſempérqe animo, qi perfectus eſt, utitur ſapiens.*

§. 10. Τοιαῦτα τὰ πράγματα] lego ποῖα αὐτὰ τὰ πράγματα. *qalia ſint ipſa per ſe nuda.* ut *ſuprà §. 8. & l. 8. §. 11.*

Διαιρῦντα] de *diſtributione* iſta, vide *lib. 2. §. 12. & l. 4. §. 21.*

§. 11. Ἡλίκων ἐξεσίαν] Vide *lib. 7. §. 53, 54.*

§. 12.

§. 12. Qicqid naturæ conſentaneum contingit, de eo nec Dii ſunt incuſandi; nihil enim vel ſponte vel inviti peccant: nec homines: nihil enim & ipſi ſponte. nulli ergò ſunt incuſandi.

§. 13. Qàm ridiculus & peregrinus eſt, qi qicqam eorum qæ in vita hac fiunt, miratur?

§. 14. Avt eſt neceſſitas fatalis, & ordo inviolabilis, avt providentia placabilis, avt confuſio temeraria, & rectoris orba. ſi neceſſitas inviolabilis, qorſum reniteris? ſin providentia, qæ placari poſſit, avxilio divino dignum te præſta. ſi deniqe confuſio rectoris orba, ſat habe, qòd in æſtu iſtiuſmodi rectricem qandam intra te mentem habes. qòd ſi te æſtus corripuerit; carunculam, animulam, cætera alia abripiat: mentem duntaxat nè abripiat.

§. 15. An cùm lucernæ lumen, uſqedum extingvatur, luceat, nec ſplendorem amittat ſuum; tu admiſſurus es, ut in te veritas, juſtitia, temperantia ante extinctum temet extingvatur?

§. 16. Ubi obrepſerit tibi cogitatio, pec-

§. 12. Τὸ ἐξῆς τῇ φύσει, [a] μήτε θεοῖς μεμπτέον. [b] οὐδὲν γὰρ ἑκόντες ἢ ἄκοντες ἁμαρτάνουσι. μήτε ἀνθρώποις. [c] οὐδὲν γὰρ ἀχὶ ἄκοντες. ὥστε [d] οὐδενὶ μεμπτέον.

a L.3.§.4.
b L.2.§.11.
c L.7.§.62.
d L.8.§.17.

§. 13. Πῶς [e] γέλοιος καὶ [f] ξένος, ὁ θαυμάζων εἴ τινα τῶν ἐν τῷ βίῳ γινομένων;

e L.8.§.15.
f Sup.§.1.

§. 14. [h] Ἤτοι ἀνάγκη εἱμαρμένη, ἀπαράβατος τάξις, ἢ πρόνοια ἱλάσιμος, ἢ φυρμὸς * εἰκαιότητος ἀπροσαπτήλος. εἰ μὲν ἀπαράβατος ἀνάγκη, τί ἀντιβαίνῃς; εἰ δὲ πρόνοια ἐπιδεχομένη τὸ ἱλάσκεσθαι, [i] ἄξιον αὐτὸν ποίησον [k] τῆς ἐκ θεῶν βοηθείας. [l] εἰ δὲ φυρμὸς ἀνηγμένος, ἀσμένιζε, ὅτι ἐν τοιούτῳ τῷ κλύδωνι αὐτὸς ἔχεις ἐν σαυτῷ πνεῦμα νοῦν ἡγεμονικόν. κἂν φέρῃ σε ὁ κλύδων, παραφερέτω τὸ σαρκίδιον, τὸ πνεύμάτιον, τἄλλα. [m] τὸν γὰρ νοῦν οὐ περιοίσει.

g L.1.§.15.
h L.4.§.27.
Inf. §.24.
* ἀκιόλαστος Lig.-ώλαστος Ann.
i Sup.§.1.
k L.9.§.40.
l L.9.§.28.
m Sup.§.3. l.3.§.16.

§. 15. [n] Ἢ τὸ μὲν θεῖον φῶς μέχρι σβεσθῇ, φαίνῃ, καὶ τὼν αὐγῶν οὐκ ἀποκάλῃ; [o] ἡ δὲ ἐν σοὶ ἀλήθεια καὶ δικαιοσύνη, καὶ σωφροσύνη πρὸ πάντων σβήσεται;

n L.6.§.29. l.7 §.70.
o L. 3.§.1.

§. 16. Ἐπὶ δὲ φαντασίαν παραχθήσῃ, ὅτι ἥμαρ-

τε

ANNOTATIONES.

§. 12. Τὸ ἐξῆς τῇ φύσει μήτε θεοῖς μεμπτέον] τὸ illud D. A magis, qia fata illi nulla agnoſcebant. Bootius vult eſſe caſus primi. ut ſit τὸ ἐξῆς τῇ φύσει, clavſula, ſuperioribus periocham iſtam annectens, ſenſumqe hunc exhibeat; *Qod ex rei natura ad ea qa ſuprà poſita ſunt conſequitur.* At interpres uterqe in caſu qarto accepit. *Qod ad naturam conſequitur* Xylander. *Qicqid in ſerie ac ſeqela eventuum naturalium ordinaria contingit* Caſavbonus. Ego malim, *qicqid contingit naturæ conſentaneum, de eo nec Dii culpandi nec homines.* hoc eſt, nulla de re. πάντα γὰρ κατὰ τὴν τοῦ ὅλου φύσιν. *omnia ſunt enim ſecundum naturam totius.* τὸ ἐξῆς τῇ φύσει. ſicut *lib.* 7. §. 54. τὸ ἐξῆς κατασκευῇ. *qod eſt conditioni ipſius conſentaneum.* Idem qod *lib.* 2. §. 9. τὸ ἀνάλυτον τῇ φύσει. *qod eſt naturæ illi conſentaneum.* Syntaxis avtem eſt, qalis apud Gregorium Nazianzenum *in Baſil.* Τί τοῦτο οὐκ ἐπαινετόν μᾶλλον, ἢ μεμπτόν; *Cui hoc non eſt potius laudandum qàm vituperandum?* vide *ſuprà* §. 5.

Ἄκοντες] Vide *lib.* 11. §. 18. *conſid.* 3. Δεῖ δ' ὃς ἂν κακουργῇ ἄκων, συγγνώμην ἔχειν. *Non ſponte peccanti ignoſcendum eſſe.* Hippias apud Platonem *pag.* 258.*D.*

Οὐδενὶ μεμπτέον] Epictetus *l.* 3. *c.* 26. Οὐ δεῖ μέμφεσθαι οὐδενί, ἐγκαλεῖν οὐδενί, προσβάσθαι δὲ τῇ διοικήσει τῶν ὅλων. *Ut nemo accuſandus ſit, ſed aſſentiendum gubernationi univerſitatis rerum.* ità enim legendum, non προσβάσθαι. Et *ibidem c.* 10. Μὴ θεὸν μέμψασθαι, μὴ ἄνθρωπον. *Non Deum culpare, non hominem.* Idémqe *Enchir. c.* 5. Ἀπαίδευτος ἔργον τὸ ἄλλοις ἐγκαλεῖν, ἐφ' οἷς αὐτὸς πράττει κακῶς. πρῶτον παιδευτέον, τὸ ἑαυτῷ. πεπαιδευμένος, τὸ μήτ' ἄλλῳ, μηθ' ἑαυτῷ. *Alios accuſare in calamitate ſua hominis eſt ineruditi: ſeipſum ejus, qi erudiri cæpit: nec ſe, nec alium eruditi.*

§. 13. Πῶς γελοῖος] Plavtus Trucul. 2. 1.

Vertit ſeſe rota viciſſim: Stultus eſt, qi id admiretur.

Ξένος] Vide *l.* 4. §. 29. & *l.* 8. §. 15. Antiſthenes apud Laërtium *l.* 6. τῷ σωφῷ ξένον οὐδέν, οὐδ' ἄπορ. locus mendi manifeſtus, in qo tollendo fruſtrà operam poſuerunt viri magni. Ambroſius Camaldunus *novum*, qaſi καινὸν legerit. qidam, οὐδ' ἀπροσξείρατον. qod Henricus Stephanus non probat. ἄπορ tolerari poſſe putat; ſed ſuſpectum tamen habet. Iſaacus Caſavbonus, qid ſi ἀπὸν legatur? ut ſapienti *nihil deeſſe velit.* verùm hoc, ut aliqid videatur, non ſatisfacere tamen ipſe profitetur. havd infelicior iſtis ſaltem forſan futura eſt conjectura noſtra, ſi οὐδ' ἀπροσδόκητον reſcribamus. conjunxit hæc certè Marcus noſter *ſuprà* §. 1. Ξένος ἂν τῆς πατρίδος καὶ θαυμάζων, ὡς ἀπροσδόκητα, τὰ καθ' ἡμέραν γινόμενα. *In patria peregrinus, eáqe qa qotidie eveniunt tanqam inopinata admirans.*

§. 14. Ἤτοι ἀνάγκη εἱμαρμένη ἀπαράβατος τάξις, ἢ πρόνοια ἱλάσιμος] Caſavbonus *avt fatum*, (*idqe vel neceſſitas abſoluta, & decretum inevitabile, vel placabilis flexibiliſqe providentia.*) *avt confuſio fortuita:* &c. ut videatur legiſſe, ἤ τοι εἱμαρμένη, [ἢ ἤ] ἀνάγκη [καὶ] ἀπ. τ. &c. At Xylander *avt neceſſitas fatalis, atqe ordo inevitabilis,* ut [ἢ] alterum tantùm inſertum voluerit, cui accedo potiùs, qanqam malim ἀπαράβατον *inviolabilem*, qàm *inevitabilem* reddere. Certè fato τὸ ἱλάσιμον nullo modo convenit. Maro *Æn. l.* 6.

Deſine fata Deûm flecti ſperare precando.

ad qem locum Servius: *locutus eſt ſecundum Epicureos qi dicunt;*

Nec bene promeritis capitur, nec tangitur irâ.

Eſt Lucretii *l.* 1. qanqam & Stoicos adjicere potuerat, & hos magis, qia fata illi nulla agnoſcebant.

Φυρμὸς εἱκαιότητος] *confuſio inanis* Xylander. *confuſio merè fortuita* Caſavbonus. ſive *temeraria. φυρμὸς εἱκαιότητος, confuſio temeritatis*; qo vocabulo uſus eſt Marcus & *l.* 2. §. 13. ἀντὶ τοῦ εἰκαῖος, *temeraria, fortuita.* Lugdunenſis editor φυρμὸς ἀκιόλαστος. pro qo Annotator ἀκιόλαστος ſubſtituit; vertítqe *confuſio duriſſima.* Heſychius certè, Ἀκιόλαστοι, ἄτηκτοι. κὶς γὰρ θηρίον γένος. *Duriſſimi, qi putrefieri neqeunt.* Κὶς *enim eſt fera genus.* ex Heſiodi *Oper. l.* 1. *v.* 433.

Δαφνῆς δ' ἢ πτελέης ἀκιόλαστοι ἰσοδοκῆες.
E lavro avtem vel ulmo firmiſſimæ ſtivæ ſunt.

B Verùm τὸ ἄκιον iſtic non magis locum habet, qàm οἱ κὶς, avt etiam θρίπες καὶ ἴπες, vermiculi illi ſcilicet à qibus vocabulum id deſumptum eſt. *confuſio* nimirum *dura* planè, *qam corrodere coſſi neqeunt.* Ego ſi qid mutandum (qod nihil eſt neceſſe) videretur, εἱκαιότατος mallem. qod optimè convenit cum eo qod ſequitur, ἀπροσάπτους. ſiqidem, qæ rectore carent, temerè feruntur.

Ἀπροσάπτους] id eſt, χωρὶς τοῦ προσάπτειν, ſive ἀνεπιμόνητος. utì ipſe ſe mox explicat. Heſychius ἀπροσάπτους, ὁ μὴ ἔχων προσωσίαν τινός. *cui nemo præſt*; vel etiam, *qi nulli.* utrovis enim modo ſumi poſſunt Heſychii verba. verùm iſtic ἀπροσάπτους paſſivè ſumitur; qomodo eidem ἀνεπισάπτους eſt C ἀφύλακτον, ἀνεπίσκοπον, *cui curator & inſpector nullus eſt.*

Εἰ μὲν ἀπαράβατος ἀνάγκη] Seneca *Ep.* 16. *Qid mihi prodeſt philoſophia, ſi fatum eſt? qid prodeſt, ſi Deus rector eſt? qid prodeſt, ſi caſus imperat? nam & mutari certa non poſſunt & nihil præparari poteſt adverſus incerta, ſi avt conſilium meum Deus occupavit, decrevitqe qid facerem, avt conſilio meo nil fortuna permittit. Qicqid eſt ex his, vel ſi omnia hæc ſunt, philoſophandum eſt. ſive nos inexorabili lege fata conſtringunt, ſive arbiter Deus univerſi cuncta diſponit, ſive caſus res humanas ſine ordine impellit & jactat, philoſophia nos tueri debet. hæc adhortabitur, ut Deo libenter pareamus, ut fortuna contumaciter reſiſtamus: hæc docebit, ut Deum ſeqaris, feras caſum.*

Ἄξιον αὐτὸν ποίησον τῆς ἐκ τοῦ θεοῦ βοηθείας] vide *ſuprà ad* §. 1. & *l.* 9. §. 28.

Ἀσμένιζε] *gratum habe, gratulare tibi.* Caſavbonus *contentus eſto.* Xylander *ſat habeas.* vide *l.* 5. §. 9. ἀσμενίζειν εἰς τὰ πλείω. *Pluribus contentum eſſe.*

Κἂν περιφέρῃ σε ὁ κλύδων] Melius ſaniúſqe conſilium, qàm Marcus hìc, ſuggerit nobis Avguſtinus *de diverſ. ſerm.* 19. *Tranſeunt omnia cum diebus; noli tu tranſire cum illis. eſt qò te teneas, ut non tranſeas. res humana tanqam fluvius decurrit, tene te ad lignum nè traharis. qo me teneo? verbo Dei, qod manet in æternum.* Petrus *Ep.* 1. *c.* 1. *v.* 23, 25. & *ibidem ſerm.* 24. F *Vis comprehendere verbum manens? noli ſeqi flumen carnis. qis comprehendat verbum manens, niſi qi in ipſo manet?* Idémqe *de verb. Apoſt.* 4. *In Deo ſpem pone. ſi poſueris ſpem in ipſo ſpiritu, qo homo es,* (qod Marcus hìc monet) *iterum ſpiritus tuus in carnem relabitur, qia non dediſti eum illi à qo ſuſpendatur. ut contineas te, noli remanere in te, tranſcende te; in illo te pone, qi fecit te.*

§. 15. Τὸ μὲν τοῦ λύχνου φῶς] collatio gemina Chriſti illi, Matth. *c.* 6. *v.* 22, 23.

§. 16. Ὅτι ἥμαρτέ τις] forſan, ὅτι ἥμαρτί τις. ut τις excriptori minùs cavto exciderit, dum in τί, qod proximè ſeqebatur, oculum intendit.

Τί

* –τί[τις] π* τί δαὶ οἶδα, [a] εἰ ἔστι ἁμάρτημα; εἰ ἦ κ ἥμαρ-
a L.9.§.38. ηεν, ὅτι [b] κατέκρινεν αὐτὸς ἑαυτόν. κ ἕτως ὅμοιον
b L.8.§.10. ἔστι τῷ [c] καταδρύπ]εσθαι τὸν ἑαυτ ὄψιν. ὅτι [d] ὁ μὴ
c L.6.§.20. θέλων τ φαῦλον ἁμαρτάνειν, ὅμοιο τῶ μὴ θέλοντι τ συκῆν ὀπὸν ἐν τοῖς σύκοις φέρειν, κὴ τὰ βρέφη
d L.4.§.6. κλαυθμυρίζεσθαι, κὴ τ ἵππον χρεμετίζειν, κὴ ὅσα
e L.8.§.14. ἄλλα ἀναγκαῖα. [e] τί γὰρ πάθῃ τ ἔξιν ἔχων τοιαύ-
f L.10.§.30. την; εἰ ἦν γοργὸς εἶ, [f] ταύτην θεράπευσον.
g L.5.§.3. §. 17. [g] Εἰ μὴ καθήκει, μὴ ποίε. [h] εἰ μὴ
h L.3.§.16. ἀληθές ἐστι, μὴ εἴπῃς. ὃ γὰρ ὁρμή σε ἔσω *.
* Vid.Not.

câſſe aliqem, hæc tu tibi, Unde novi, an peccatum hoc ſit; avt ſi peccavit, an peccati ipſe ſe reum peregerit? hoc enim perinde eſt, acſi faciem ſibi dilacerâſſet: tum illud memineris, eum qi improbos delinqere non vult, parem eſſe illi, qi ficum in ficubus ſuccum acrem gerere; & infantes vagire, & equm hinnire, aliáqe ejuſmodi, qæ neceſſaria ſunt, nolit. qid enim fecerit, qi ſic affectus fuerit? hunc tu, ſi tantùm poſſe te putas, ſana.

§. 17. Nî decorum ſit, nè feceris; nî verum ſit, nè dixeris. ad iſta enim duo ſemper intentio tua tendat.

§. 18.

ANNOTATIONES.

Τί δαὶ οἶδα, εἰ τοῦτο ἁμάρ]ημα] Vide *l.* 11.§.18. *conſiderat.* 5. A

Εἰ δὲ καὶ ἥμαρ]εν] etiamſi peccârit qis, pœnitentiam ſatisfactionis juſtæ loco haberi poſtulat. vide *l.* 1.§.7. Arrianus *de geſt. Alex. l.* 7. *p.* 504. Μόνη γὰρ ἐμοί γε δοκεῖ ἴασις ἁμαρτίας ὁμολογεῖν τι ἁμαρτάνοντα, καὶ δῆλον εἶναι ἐπ' αὐ]ῷ μεταγιγνώσκον]α. ὡς τοῖς παθοῦσίν τι ἄχαρι, ὃ πάν]η χαλεπὰ τὰ παθήμα]α φαινόμενα, εἰ ὁ δράσας αὐτὰ ξυγχωρήσῃ, ὅτι ὃ καλὰ ἔδρασεν. *Unicam enim peccati medicinam eſſe cenſeo peccati agnitionem & confeſſionem, manifeſtúmque pœnitentiæ documentum edere. Nam qi injuriam accepit, non ita graviter læſum ſe judicat, ſi is qi læſit perperàm ſeſe feciſſe fateatur.* Petronius *Satyr. Sævi qoqe implacabiléſqe domini crudelitatem ſuam* B *impediunt, qando pœnitentia fugitivos reduxit; & deditítiis hoſtibus parcimus.*

Καλίκρινεν αὐτὸς ἑαυτὸν] qod Galenus *de affect. corrig. c.* 4. κατεγνὼς ἑαυτῦ, *ſeſe deteſtatus.* vide *lib.* 8. §. 10. Juvenalis *Sat.* 13.

Exemplo qodcunqe malo committitur, ipſi
Diſplicet autori. prima eſt hæc ultio, qòd ſe
Judice, nemo nocens abſolvitur. —

Ὅμοιον τοῦτο τῷ καλαδρύπ]εσθαι τὴν ἑαυ]ῦ ὄψιν] Plutarchus *de ſanit. conſerv. pag.* 114. *F.* Ὁ γὰρ ἐκ τῶν τοιού]ων ἀναλογισμῶν δῆγμὸς ἀμβλύ]ει τὴν μνήμην. *Morſus enim hujuſmodi ratiocinationum memoriam ſauciat.* Et *de tranqill. pag.* 476. *E. F.* C

Ἡ σύνεσις, ὥ]ι σύνοιδα δεῖ' εἰργασμένος,

(ex Evripidis *Oreſt.* i. e. τὸ συνειδὸς, ut Stobæus explicat *tom.* 2. *tit.* 24.) ἕλκος ἐν σαρκὶ, τῇ ψυχῇ τὴν καλαμίλεσαν, ἀμάσ]ησον ἀεὶ κ νύσσον]α ἐναπολείπει. *Malè factorum conſcientia, veluti ulcus in carne, in animo pœnitentiam relinqit, pungentem ſubinde atqe ſaviciantem.* Seneca *de ira l.* 3. *c.* 26. *Maxima eſt facta injuria pœna, feciſſe: nec qiſqam graviùs afficitur, qàm qi ad ſupplicium pœnitentia traditur. Nulla major pœna neqitia eſt, qàm qòd ſibi diſplicet.* Idem *Ep.* 42. Eſt D autem δρύπ]ειν καὶ καλαδρύπ]ειν de arboribus propriè dictum, ἐπὶ τῶν ἐπιλαπιζομένων δένδρων, ut Grammatici volunt, qibus *cortex dilacerando detrahitur.* nam qod Etymologus addit, de hominibus victûs gratiâ, cùm glandibus primò veſcerentur, ad mutuam uſqe ſui dilacerationem ſecum invicem depugnantibus, qod verbo originem dederit; merum eſt nugamentum. Indè ad homines traductum & ἐπὶ θρήνου plurimùm uſurpatum. Ὅ]αν τις ἑαυ]ὸν κατατίλλῃ ἐπὶ θρήνῳ. *Qando qis in luctu ſeipſum convellit.* Heſychius. De athletis uſurpavit Marcus *l.* 6. §. 19. & Apollonius ibi relatus. de haſtâ vulnerato, Homerus. *Iliad.* π'. *v.* 324.

— πρυμνὸν δὲ βραχίονα δουρὸς ἀκωκὴ
Δρύψ' ἀπὸ μυώνων. —
— *extremum autem brachium haſtæ cuſpis*
Amputavit à muſculis.

de navfrago ad ſcopulum alliſo, *Odyſſ.* ε'. *v.* 426.

Ἔνθ' ἀπὸ ῥινός τε δρύφθη.
Ibi ſanè cutem laceraſſet.

de aqilis, ſeſe invicem, an eos, qorum ora involaverant incertum, lacerantibus; *Odyſſ.* β'. *v.* 153.

Δρυψαμένω δ' ὀνύχεσσι παρηὶς ἀμφί τε δειράς.
Lacerantes verò ungvibus maxillas, circum avtem collum.

de mulieribus luctu & mœrore correptis, Heſiodus in *ſcut. Herc. v.* 243. F

— καλὰ δ' ἐδρύπ]ονθ' παρηίδας.
— *lacerabanturqe genas.*

de Hecuba Evripides;

— δρύπ]εταί τε παρηὶς,
Δίαιμον ὄνυχα τιθεμένη σπαραγμοῖς.
— *dilaniátqe genas,*
Ungvem cruentum laceratione adhibens.

Et in *Epigram. Anthol.*

— καλαδρύψασα παρηίδας.
— *cum genas laceraſſet.*

Indè,

Ἀμφιδρυφὴς ἄλοχος, ſive γυνή.
Ambabus genis lacerata uxor.

Il. β'. *v.* 700. cui

— ἀμφίδρυφοί εἰσι παρηίδες.
Utraſqe lacerata, ſive *laniata, genas.*

Il. λ'. *v.* 393. ut Maro *Æn. l.* 12. *v.* 606.

Et roſeas laniata genas.

Καλαδρύπ]ειν itaqe τὴν ὄψιν eſt, qod Silius *bell. Pun. l.* 8.

Ora manu lacerans. —

Et Naſo *Metam. l.* 11.

Ora, comam, veſtem lacerans. —

qæ omnia in luctu fieri aſſolent. ſed nec in pœnitentiæ remorſu, ubi acriùs is urget, minús. Sic enim de Alexandro poſt Clitum interfectum, Curtius *l.* 8. *c.* 2. *laniare deinde os ungvibus.* havd ineptè ergò Marcus pariter ait habere ſe, ſi pœnituerit, ac ſi id feciſſet, qod per doloris vim à pœnitentia obortam, fieri etiam non rarò ſolet.

Τῷ μὴ θέλον]ι τὸν συκῆν ὀπὸν ἐν τοῖς σύκοις φέρειν] Ità *l.* 4.§.6. θέλει τὸν συκῆν ὀπὸν μὴ ἔχειν. Ad Marci mentem Seneca *de ira l.* 2. *c.* 10. *Non iraſcetur ſapiens peccantibus. qare? qia ſcit neminem ſapientem naſci, ſed fieri. ſcit pauciſſimos omni ævo ſapientes evadere. qia conditionem humanæ naturæ perſpectam habet: nemo avtem naturæ ſanus iraſcitur. qid enim ſi mirari velit, non in ſylveſtribus dumis poma pendere? qid ſi miretur, ſpineta ſenteſqe non utili aliqâ fruge compleri? nemo iraſcitur, ubi vitium naturæ defendit.* Illud verò ἐν σύκοις ſuſpectum forſan alicui eſſe poſſit, tanqam ab interpolatoris cujuſpiam manu, non à Marco ipſo extiterit. cùm non tam in fructu ficûs ὀπὸς iſte, qàm in frondibus & ſtirpe ipſâ deprehendatur. Syneſius *de provident. l.* 2. *p.* 126. Καὶ τῆς συκῆς ἐρᾶμεν γλυκύ]α]ον μὲν τὸν καρπόν. φύλλα δὲ καὶ φλοιὸν καὶ ῥίζαν κ τρέμομεν. ἄκρα]α ὀκωδέσ]α. *Ficus ſuaviſſimum quidem fructum, foliorum verò, corticis, radicis, caudiciſqe ſuccum amariſſimum experimur.* Plutarchus item *Sympoſ. l.* 5. *c.* 9. Γλυκὺς ἔτως καρπὸς ἀπὸ δένδρου φύ]ευ πικροτάτου. τῆς γὰρ συκῆς τὸ ξύλον ὀπῶδές ἐσ]ιν. ὥσ]ε καιόμενον μὲν ἐκδιδόναι δριμύ]α]ον καπνὸν, καλαικυθέσαν δὲ τὴν ἐκ τῆς τέφρας κονίαν ῥυπ]ικω]άλην παρέχειν ὑπὸ δριμύ]η]ος. *Ita dulcis fructus ex amariſſima naſcitur arbore. Nam & ficus lignum ſucci plenum eſt, edit crematum fumum acerrimum, & cinis ob acrimoniam ſummâ eſt ad tergendum vi præditus.* verùm nec fructus qoqe lacteo iſto humore, anteqam maturitatem conſeqatur, immunis eſt; qem ideo *pomi infantiam* vocat Plinius *l.* 15. *c.* 19. Idémqe *ibidem c.* 28. *ſuccus lacteus in capite ficis, in corpore non item.* & *l.* 23 *c.* 7. *Exprimitur ante maturitatem pomi.* Plutarchus ipſe *ibidem l.* 6. *c.* 10. Τὸ φυ]ὸν ἁπάν]ων ὀκωδέσ]α]ον. ὥσ]ε κ τὸ σῦκον αὐτὸ, κ τὸ ξύλον, κ τὸ ἔργον ἀναπιπλᾶσ]αι. legendum κὴ τὸ φλοιὸν, vel κ τὸ θρίον ἀναπιπλᾶσ]αι. *Eſt arbor hæc omnium plantarum ſucci pleniſſima, qo & ficus ipſa, & lignum, & cortex plenus eſt.*

Ἡ τὸ βρέφη κλαυθμυρίζεσθαι] Seneca *de ira l.* 2. *c.* 9. *Si* E *iraſceris juvenibus ſenibúſqe qod peccant; iraſcere infantibus, qòd peccaturi ſunt. Nam qis iraſcitur pueris, qorum ætas nondum novit rerum diſcrimina? major eſt excuſatio, & juſtior hominem eſſe qàm puerum.* qod avtem *de infantium vagitu* Marcus, idem de *gruum clangore* Libanius *Orat.* 12. *pag.* 400. *C.* Ὥσπερ ἂν ἂν ἐκόλασε γεράνους διὰ τὴν κλαγγήν. ὥ]ως οὐδὲ ἐκείνους [διὰ τὴν φύσιν καὶ τὴν ὕβριν.] *Sicuti non punivi]ſet grues propter clangorem: ita nec illos propter factionem & inſolentiam.*

Τί γαρ πάθῃ] qod *l.* 10. §. 30. τί γὰρ ποιήσει; *qid enim faciat?* Lucianus *ad eum qi dixerat, Prometheus es.* τί γὰρ πάθοιμι; ἐμμενετέον γὰρ οἷς ἅπαξ προειλόμην. *qid enim faciam? permanendum enim eſt in iis, qa ſemel propoſui.* Idémqe in *ſpeculantib.* τί γὰρ ἂν πάθοι τις, ὅπο]ε φίλος ἀνὴρ βιάζοι]ο; *qid enim faciat qis, ubi vir amicus urſerit?* Laco apud Ælianum *l.* 9. *c.* 27. qòd lacrymas mitteret, reprehendenti, τί πάθῃ; ὁ γὰρ ἐγὼ αἴ]ιος τούτου. ἡ φύσις δέ μου ῥεῖ. *Qid faceremi? Non enim ego in cauſſa ſum, ſed natura mea qa fluit.* Joannes Chryſoſtomus *in* 2. *Ep. Cor. Orat.* 1. Καὶ τί πάθω. ὅτι μαρ]υρίαι καιρὸς ἤδη πάρε]ι τῶν; *Qid faciam, cùm martyriis jam tempus non ſit?* Galenus *Method. l.* 10. Τί ἂν ἔτι τις πάθοι πρὸς ἀνθρώπους μή]ε ἔργῳ μή]ε λόγῳ πει]θῆναι δυναμένους; *Qid igitur faciat qis hominibus, qi neqe opere neqe ſermone perſvade-* G *ri poſſunt?* Terentius *Heautontim.* 4. 1.

Qid cum illis agas, qi neqe jus, neqe bonum atqe æqum
ſciunt?

Εἰ ἦν γοργὸς εἶ] *ſi igitur trux es* Xylander. imò, *ſi acer ipſe validúſqe es.*

§. 17. Εἰ μὴ καθήκει] vide *ad l.* 3. §. 6, 7. ſed & Epictetum *Diſſert. l.* 1. *c.* 2.

Ἡ γὰρ ὁρμή σε ἔσω ἐ]ὶ τὸ πᾶν ἀεὶ ὁρᾷν] Sententia defecta.

Ca-

§. 18. Consídera semper, qid illud sit, qod cogitationem tuam afficit; curæqe sit tibi hoc ipsum in formam, materiam, finem, & tempus, intra qod desiturum sit, distingvendo explicare.

§. 19. Sentias tandem aliqando, aliqid esse in te præstantius ac divinius eis qæ affectus in te excitant, & qasi fidiculis qibusdam distrahunt te. qæ mihi nunc dicas tibi mens est? num metus? num suspicio? num libido? num aliud aliqid istiusmodi?

§. 20. Primò vide, neqid temere, avt absqe certo aliqo fine. secundò, nè ad ullum alium finem, qàm qi societati conducat, referatur.

§. 21. Cogita tecum, brevi fore, ut nec ipse ullus usqam futurus sis, nec qicqam eorum qæ vides, nec horum qisqam qi nunc vivunt. omnia enim mutare ac verti & interire nata sunt, ut nova alia serie perpetuâ producantur.

§. 22. Omnia in opinione sita sunt: & hæc ipsa in te. qandocunqe ergò volueris, opinionem tolle, & sicut promontorium prætervecto tranqillitas, sic stabilia tibi futura sunt omnia, & sinus æstu immunis.

§. 18. Εἰς τὸ πᾶν ἀεὶ ὁρᾶν, [a] τί ἐστιν αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ τὴν φαντασίαν σοι ποιῆσαν, καὶ [b] ἀναπύσειν δέχεται, εἰς τὸ εἶδος, εἰς τὸ ὑλικόν, εἰς τὴν ἀναφοράν, εἰς τὸν χρόνον, ἐντὸς ὃν πεπαύσθαι αὐτὸ δεήσει.

a L. 3. §. 11.
b Sup. §. 8. 10.

§. 19. Ἄιδες ποτὲ, ὅτι [c] κρεῖττόν τι καὶ δαιμονιώτερον ἔχεις ἐν σαυτῷ, τῶν τὰ πάθη ποιούντων, καὶ καθάπαξ [d] τῶν ὑδροσπασιάντων σε. [e] τί μοι νῦν ἐστιν ἡ δέησις; μὴ φόβος; μὴ ὑποψία; μὴ ἐπιθυμία; μὴ ἄλλό τι τοιοῦτον;

c L. 5. §. 21.
d L. 2. §. 2.
e L. 5. §. 11.

§. 20. Πρῶτον, τὸ [f] μὴ εἰκῇ, μηδὲ ἄνευ ἀναφορᾶς. δεύτερον, τὸ [g] μὴ ἐπ' ἄλλό τι, ἢ ἐπὶ τὸ κοινωνικὸν τέλος τῷ ἀναγωγῷ ποιεῖσθαι.

f L. 2. §. 16.
g L. 5. §. 16.

§. 21. Ὅτι [h] μετ' ὀλίγον πολὺ, οὐδεὶς οὐδαμοῦ ἔσῃ, οὐδὲ τούτων τι ἃ νῦν βλέπεις, οὐδὲ τούτων τὸς τὸν νῦν βιόντων. [i] πάντα γὰρ μεταβάλλειν καὶ τρέπεσθαι καὶ φθείρεσθαι πέφυκεν, [k] ἵνα ἕτερα ἐφεξῆς γένηται.

h L. 9. §. 28.
i L. 7. §. 23.
k L. 7. §. 25.

§. 22. Ὅτι [l] πάντα ἡ ὑπόληψις. καὶ [m] αὐτὴ ἐστί σοι. ἆρον δέ, ὅτι θέλεις, τῷ ὑπολήψιν, καὶ ὥσπερ κάμψαντι τὸν ἄκρον [n] γαλήνη, σταθερὰ πάντα, καὶ κόλπος ἀκύμων.

l Sup. §. 8.
m L. 6. §. 52.
n L. 8. §. 40.
o L. 5. §. 2.

§. 23.

ANNOTATIONES.

Casavbonus, *Teneas semper propositum tuum ab omni necessitate ac coactione liberum.* acsi scriberetur. ἡ ὁρμή σου ἀβίαστος ἔστω. At Xylander hæc seqentibus conglutinat. *Tui animi motus ità sint compositi, ut omnia circumspicias.* mihi nec illud placet, nec, qod censeam sentiámve, probabile aliqid impræsentiarum occurrit. forsan ἡ γὰρ ὁρμή σου ἔστω εἰς [τάδε] πάντη. *etenim conatus tuus ad ista,* τὸ καθῆκον scilicet, καὶ τὸ ἀληθὲς, *omnino tendat.* ut τὸ ἀεὶ ὁρᾶν ad seqentia pertineat. vel etiam si ἀβίαστος illud admittere libuerit; ἡ ὁρμή σου ἀβίαστος εἰς τὸ πᾶν. *impetus enim,* sive *conatus tuus non est coactioni aut vi ulla ex parte obnoxius,* qò minùs ab eis abstinere te possis; vel qæ officio tuo adversantur, agendis, vel qæ veritati repugnant, dicendis. vide *l.* 10. §. 33.

§. 18. Τὸ τὴν φαντασίαν σοι ποιῆσαν] *qod se obicit tibi* Casavbonus. *qod cogitationem tuam commovet* Xylander. imò, *qod phantasiam tibi afficit.* ut *l.* 3. §. 11.

Ἀναπύσσειν διαιρεῖσθαι] vide *suprà* §. 8. 10.

§. 19 Κρεῖττόν τι καὶ δαιμονιώτερον] Τὸ ἔν σοι θεῖον, *qod in te divinum est. suprà* §. 1. & *l.* 11. §. 19. Τὸ ἔν σοι θεῖον μέρος. *Pars tui divinor.* vide Julianum *infrà ad* §. 26. Epictetus *l.* 1. *c.* 3. Τί γάρ εἰμι; ταλαίπωρον ἀνθρωπάριον καὶ τὰ δύσηνά μου σαρκίδια. ἀλλ' ἔχεις τι καὶ κρεῖσσον τῶν σαρκιδίων. τί οὖν ἀφεὶς ἐκεῖνο, τούτοις προσέθηκας; *Qid enim sum? Misellus homuncio, & calamitosum corpusculum. Verè qidem calamitosum. Sed & prastantius qiddam corpusculo habes. Qid ergò illo omisso, isti affixus es?* lego προσέθηκας. de qa voce vide Synesium *Ep.* 57. *suprà ad* § 3. & Marcum *l.* 10. §. 24.

Τῶν πνευσπασιάντων σε] vide *ad l.* 2. §. 2. & *l.* 10. §. 38. Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 505. *B.* Δεῖ γὰρ κύριον εἶναι τὸν κριτὴν τῆς ἑαυτοῦ γνώμης. μὴ πνευσπασιάμενον, ἀψύχων δίκην ὀργάνων, ἀφορμὰς ἴσως μόνον παρὰ τῆς ἔξωθεν αἰτίας λαμβάνοντα. *Oportet enim judicem in sua potestate habere sui animi sententiam, non qi instar eorum, qi destituuntur animâ, qodammodo trahatur nervis, ut qi ab externa fortasse solùm causa capiat occasiones.*

Τί μοι νῦν ἐστιν ἡ διάνοια] vide *l.* 5. §. 11. & *l.* 10. §. 24.

§. 20. Τὸ μὴ εἰκῇ] vide *l.* 2. §. 16. & *infrà* §. 24.

Ἐπὶ τὸ κοινωνικὸν] vide *l.* 5. §. 16. & *l.* 7. §. 55. & *l.* 8. §. 34. & *l.* 11. §. 21.

§. 21. Μετ' ὀλίγον πολὺ] vide *l.* 9. §. 28. 32. & *l.* 11. §. 18. *consider.* 6.

Ἵνα ἕτερα ἐφεξῆς γίνηται] vide *l.* 7. §. 23. 25. & *infrà* §. 23. Augustinus *confess. lib.* 4. *cap.* 11. *Ecce illa discedunt, ut alia succedani, & omnibus suis partibus constet infima universitas.*

§. 22. Πάντα ἡ ὑπόληψις] vide *ad l.* 2. §. 15. & *l.* 3. §. 9.

Καὶ αὐτὴ ἐστί σοι] ἐφ' ἡμῖν ὑπόληψις. *In nostra potestate est opinio.* Epictetus *Enchir. c.* 1.

Ὥσπερ κάμψαντι τὸν ἄκρον] ἄκρας κάμπτειν, qod Plutarchus in *collat. terr. & aqat.* ἀκρωτήριον κάμπτειν. *promontorium praterveht.* nos dicimus, **to double the cape.** solent avtem prominentia loca istiusmodi plùs aliis esse undis infesta, ventis exposita, procellis obnoxia, eóqe nomine magis periculosa: indè proverbium de *Maleo*, sive *Maleis* Laconico promontorio.

Μαλέας δὲ κάμψας, ἐπιλάθου τῶν οἴκαδε.
Maleas legens, qa sunt domi oblivisscere.

Eustathius *ad Odyss.* γ'. Ulysses *Odyss. i. v.* 80.

Ἄλλα με κῦμα ῥοῖζόν τε περιγενάμπτουσα Μάλειαν
Καὶ βορέης ἀπέωσε. ---
Sed me unda fortassis, astúsqe circumflectentem Maleam
Et boreas abjecit.

Et Nestor de eodem *ibidem* γ'. *v.* 289. juxta Maleam navigantes habuisse se συγχεὴν ὁδὸν, *invisum iter.*

--- λιγυὸν τ' ἀνέμων ἄυτμενα ---
Κύμαλά τε τροφόεντα, πελώρια, ἴσχε ὄρεστιν.
---- *stridulorúmqe ventorum flatum effudit,*
Fluctúsqe intumescentes, ingentes, aqales montibus.

Libanius *Orat.* 31. *pag.* 652. *C.* inter cætera navtis molesta, καὶ πέτραν προβεβλημένην, περὶ ἣν δεῖ κάμψαντας ὁρμεῖν τυχεῖν, *rupem objectam, qà flexu evitatà portum appellere fas est.* & *Orat.* 3. *pag.* 138. *C.* Καὶ ταυτὸ συνίσταται, ὅπερ ἐπὶ τῶν προβόλων, ἐπειδὰν ἡ θάλαττα ποικίλοις ἑλαυνομένη πνεύμασιν εἰς συνέχειαν ἐγείρηται κυμάτων. ἐκεῖ γὰρ περὶ καθαρὸν τὸ πρῶτον κῦμα περὶ τὰς προβόλους ῥαγῆναι, τὸ δεύτερον ἐγκαλακυβάσει, καὶ τὸ τρίτον ἄυθις. καὶ τοῦτο διατελεῖ γιγνόμενον, ἕως ἂν λήξῃ τὰ πνεύματα. *Idémqe his usu venit qod in obicibus, qando mare variis impulsum ventis continuatos fluctus decumanos excitat. Ibi priusqam prior fluctus ad oppositos obices fractus sit, secundus occupat, & tertius deinceps: isqe motus non intermittit, donec venti cessent.*

Γαλήνη] Ità *l.* 5. §. 2. Ἐν πάτῃ γαλήνῃ. *In summa tranqillitate.* & *l.* 8. §. 28. Αἰθρίαν καὶ γαλήνην. *Serenitatem & tranqillitatem.* qalem animi statum delineat. Plutarchus *de virt. mor. p.* 446. *D.* verbis illis Homericis ex *Odyss. ε. v.* 391.

Δὴ τότ' ἔπειτ' ἄνεμος μὲν ἐπαύσατο, ἡ δὲ γαλήνη
Ἔπλετο νηνεμίη. κοίμησε δὲ κύματα δαίμων.
Tum venti posuere, qies tranqilla per alta
Incubuit latè, sopivit cærula numen.

Eodémqe alludens Sextus *adv. Ethic. c.* 5. Εὐδαίμων ἐστὶν ὁ ἀταράχως διεξάγων, καὶ, ὡς ἔλεγεν ὁ Τίμων, ἐν ἡσυχίᾳ καὶ γαληνότητι καθεσθείς.

--- πάντῃ γὰρ ἐπεύχεται γαλήνη.

Καὶ
Τὸν δ' ὡς οὖν ἐνόησ' ἐν νηνεμίῃσι γαλήνης.
Felix qidem est ac beatus, qi vitam traducit absqe perturbatione, & ut dicebat Timon, qi est in qiete & tranqillitate.

--- *omni enim ex parte eum tenuit tranqillitas.*

Et,

Postqam eum vidit in tranqillitate à ventis placida.

vide *ad l.* 2. §. 4.

Σταθερὰ πάντα] vide *ad l.* 6. §. 10. Lucianus in *Scytha extremo.* Ἦν γὰρ τῦθ' ὑπάρξῃ, εὐδία πάντα, καὶ πλοῦς ἄριος, καὶ λευκύμων ἡ θάλαττα, καὶ ὁ λιμὴν πλησίον. *Qa si potiamur, placida sunt omnia, navigatio secunda, tranqillum mare, & in propinqo portus.*

Καὶ κόλπος ἀκύμων] qod Dio Prusæus *Orat.* 74. ἄκλυστον λιμένα, *tranqillum littus*, qalis Maronianus ille, dixit, *Æn. lib.* 1.

--- *ubi omnis ab alto*
Frangitur, inqe sinus scindit sese unda reductos.

ex poëta avtem aliqo traducta hæc, Mericus Casavbonus nec frustrà, opinor, avtumat. etiam βίον ἀκύμονα, *vitam tranqillam* dixit Plutarchus in *Galba.* &, ἴλεων καὶ ἀκύμαντον τῆς ψυχῆς διάθεσιν, *clementem & sedatam animæ dispositionem* Synesius alicubi, Idémqe *de regn.* αἰδῆ ἀκύμονα διάθεσιν, *sedatam verecundiæ dispositionem.*

§. 23. Μία καὶ ἡτισοῦν ἐνέργεια καῖ καιρὸν παυσαμένη, [a] ὠδὲν κακὸν πάσχῃ, καθὸ πέπαυ-
a L. 9. §. 21. ται. ὠδὲ ὁ πράξας τὴν πρᾶξιν αὐτὴν, κατ' αὐτὸ τοῦτο, καθ' ὃ πέπαυται, κακόν τι πέπονθεν. ὁμοίως
ἓν τὸ ἐκ πασῶν τῶν πράξεων σύστημα, ὅπερ ἐστὶν
b L. 5. §. 29. ὁ βίος, ἐὰν ἐν καιρῷ παύσῃ, [b] ὠδὲν κακὸν πάσχῃ κατ' αὐτὸ τοῦτο, καθ' ὃ πέπαυται. ὠδὲ ὁ κατα-
c Inf. §. 35. παύσας [c] ἐν καιρῷ τὸν εἱρμὸν τοῦτον, κακῶς διε-
d Inf. §. 36. l. 6. §. 20. τέθη. [d] τὸν δὲ καιρὸν, καὶ τὸν ὅρον δίδωσιν ἡ φύσις,
ποτὲ μὲν καὶ ἡ ἰδία, ὅταν ἐν γήρᾳ, πάντως δὲ ἡ τῶν
e Sup. §. 21. ὅλων. [e] ἧς τῶν μερῶν μεταβαλλόντων, [f] νεαρὸς
f L. 7. §. 25. ἀεὶ καὶ ἀκμαῖος ὁ σύμπας κόσμος ἵσταται.
g L. 4. §. 23. l. 5. §. 8. [g] καλὸν δὲ ἀεὶ πᾶσι καὶ ὡραῖον τὸ συμφέρον τῷ
h L. 2. §. 11. ὅλῳ. ἡ δὲ καταπαυσις τὸ βίου, ἑκάστῳ [h] ὃ κακὸν
l. 8. §. 1. μὲν, ὅτι ὠδὲ αἰσχρόν. ἅπερ καὶ ἀπεραίρετον, καὶ
i L. 7. §. 72. [i] ἀκατανόητον. ἀγαθὸν δὲ, ὅπερ [k] τῷ ὅλῳ καίριον, καὶ
k L. 10. §. 20, 21. l συμφέρον, καὶ συμφερόμενον. ἔτω γὰρ καὶ θεοφόρητος,

§. 23. Operatio unaqæqe, qæ tempore ſuo deſinit, nihil indè mali patitur, qia deſiit: nec avtori ejus, ceſſationis hujus ratione, mali qicqam contingit. pari ergò modo actionum omnium complexio, qæ vita dicitur; ſi tempore ſuo deſierit, nihil indè qicqam mali patitur, qia deſiit. nec qi tempore opportuno ſeriem hanc terminavit, malè ideo afficitur. tempus avtem & terminum aſſignat natura: eáqe qandoqe peculiaris, ut in ſenectute fit; ſemper verò communis, cujus partibus aſſiduè mutantibus novus perpetuò vegetúſqe mundus permanet univerſus. bonum avtem ſemper ac tempeſtivum eſt, qod univerſo conducit. proinde vitæ ceſſatio non eſt malum cuiqam, qia nec inhoneſtum: ſiqidem nec optionis ſit noſtræ, nec communitatis legibus adverſetur. imò bonum eſt; ſiqidem univerſo tempeſtivum, cidémqe conducens & congruum. ità numine divino fer-

tur,

ANNOTATIONES.

§. 23. Μία καὶ ἡτισοῦν ἐνέργεια] idem planè argumentum habetur. *l.* 9. §. 21.

Τὸν δὲ καιρὸν καὶ τὸν ὅρον δίδωσιν ἡ φύσις] ſic *l.* 6. §. 49. ἀφώρισεν. hoc eſt, qod Solomon *Eccleſ. c.* 3. *v.* 1. לכל זמן ועת *τοῖς πᾶσιν ὁ χρόνος, καὶ καιρὸς παντὶ πράγματι.* ubi rectè זמן *tempus determinatum*, ſive, *præſtitutum*, ex Eſth. *c.* 9. *v.* 26, 31. Ezræ *c.* 10. *v.* 14. & Nehem. *c.* 10. *v.* 34. reddit Piſcator; & exponit, prout & Junius prior, *determinatum à Deo.* etſi locus ille à pleriſqe aliter, ſed perperam, accipitur. hoc eſt etiam, qod Job *c.* 7. *v.* 1. צבא לאנוש *tempus præfinitum eſt homini ſuper terram.* ità enim malim cum Pagnino & Mercero, qàm, cum vulgatæ avctore, *militiam*, vertere. atque ità etiam *ibidem c.* 14. *v.* 14. Junius & Tremellius verterunt, ubi de vita humana uſurpatur. nec de verſione ambigere patitur Job ipſe. qi *c.* 14. *v.* 5. *Præciſi ſunt dies ejus, terminos ſive limites illius ſtatuiſti, qos tranſgredi non datur.* Jaſon Siracides *c.* 18. *v.* 8. *præfinitum cuique eſt obdormiendi tempus.* Indè & Æſchyli illud apud Plutarchum de Homero.

Ἀλλ' ὅτε πολλὰ τραύμαθ' ὑπ' ἐίφεσι λαῶν,
Θνήσκει τις, εἰ μὴ τέρμα συντείχῃ βίου.
Οὐτ' ἐν σίγῃ τις ἥμενος παρ' ἑστίᾳ,
Φεύγει τι μᾶλλον τὸν πεπρωμένον μόρον.

Non tela ſi qis pectus intra acceperit,
Morietur, avi fata niſi dent terminum:
Nec ſi larem qis ſervet, aſſiduus foco,
Effugiet horam, Parca qam decreverit.

Grotius. Et Phalaris *Ep.* 147. Ἴσθι γὰρ, ὡς μηδεὶς τύραννος τὸν Φάλαριν ἔξω τῆς ἰδίας μοίρας, ἣν ἀπὸ νεότητος ἔχομεν καθ' ἑαυτῶν. *Sic enim tibi perſvaſum habe, neminem Phalaridi vitam erepturum eſſe contra proprium fatum, qod à primis annis nobis eſt definitum & conſtitutum.* forſan καθωρισμένην. atqe ità interpres, *definitum & conſtitutum.* Solon item apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 9.

— τὰ δὲ μόρσιμα πάντως
Οὔτις ἀνὴρ φύξεται, οὐθ' ἱερὰ,
Οὐθ' οἱ Παιῆονος πολυφαρμάκου ἔργον ἔχοντες
Ἰατροὶ, καὶ τοῖς οὐδὲν ἔπεστι τέλος.
Πολλάκι δ' ἐξ ὀλίγης ὀδύνης μέγα γίγνεται ἄλγος.
Κοὐκ ἄν τις λύσαιθ' ἅπερ Φάρμακα δῖς.
Τὸν δὲ κακαῖς νόσοισι κυκώμενον ἀργαλέαις τε,
Ἀψάμενος χειροῖν, ἄψυχα τίθησ' ὑγιῆ.
Μοῖρα δέ τοι θνητοῖσι κακὸν φέρει, οὐδὲ καὶ ἰσθλόν,
Δῶρα δ' ἄφυκτα θεῶν γίγνεται ἀθανάτων.

— *fato qacunqe manet ſors,*
Non hanc avertet victima; ſed nec aves;
Nec qi Paonias agris mortalibus herbas
Sape erraturam ferre laborat opem.
Sape dolor tenuis morbos produxit acerbos,
Tollere qos nullis ſit medicaminibus:
Sape diu ſævo jactatum corporis æſtu,
Contactu ſanum reddidit una manus.
Sic fato ſors lata venit, contraria fato:
Nec vitare datur, qæ placuêre Deis.

Grotius. Indè Propertio *l.* 3. *eleg.* 3. *mortis dies parca*, hoc eſt, πικρομένη, ut rectè Scaliger. vide ad *l.* 2. §. 4. & *ad l.* 4. §. 23. & *ad l.* 8. §. 20. & *infrà* §. 36.

Ποτὲ μὲν καὶ ἡ ἰδία] Datur hinc conciliatio dictorum illorum, qæ adverſari ſuperioribus videri poterant: *homines violentia deditos, non dimidiaturos dies ſuos*, hoc eſt, nè dimidium qidem dierum ſuorum exacturos eſſe, Pſal. 55. *v.* 23. qoſdam etiam *defungi* בלא יומו Job. *c.* 15. *v.* 32. hoc eſt, *in ſuo die* Septuaginta. *in die non ſua* Vatablus & Pagninus: & בלא עת Jobus *c.* 22. *v.* 16. id eſt, ἀώρως Septuaginta. *ante tempus ſuum* Vulgatus. ſiqidem ſi naturæ propriæ rationem habemus,

Qota pars moritur tempore fati?

Seneca *Herc. Oet.* 2. 2. qia, *pavci ad ſenectutem perveniunt.* Cicero *de ſen.* pavci eum vitæ terminum aſſequntur, qem conſtitutionis nativæ virtute poterant, ſi ſiniſtri nihil interveniſſet. verùm, ſi *natura communis*, utì Marcus loqitur, hoc eſt, numinis divini diſpoſitionem ac diſpenſationem ſpectamus; *nemo niſi ſuo die moritur* Seneca *Ep.* 69. etiam qi immaturus maximè obiiſſe videtur,

tulit ſuum, — metáſqe dati pervenit ad avi.

Idem *ad Marc. c.* 20. ex *Æn. l.* 10. Itaqe non fuit neceſſe, ut Servius qò Virgiliana duo illa conciliaret, *Æn. l.* 10.

— *Stat ſua cuique dies.* —

& de Didone *l.* 4

— *nec fato, meritâ nec morte peribat,*
Sed miſera ante diem; —

ad illud confugeret, *poetas ſecundum Sectas varias loqi; illud ex Stoicorum, hoc ex Epicureorum ſententia protuliſſe.* Videmus enim, Marco avctore, utrumqe etiam Stoicorum placitis eſſe ſatìs conſentaneum. alia Servii conciliatio videri poterit *ad l.* 4. qam qia prolixior eſt, nec ad noſtri mentem, omitto.

Νεαρὸς ἀεὶ] vide *ſuprà* §. 21. & *l.* 7. §. 25.

Καλὸν δὲ ἀεὶ πᾶσι καὶ ὡραῖον] vide *l.* 4. §. 23. & *l.* 10. §. 20.

Οὐδὲ αἰσχρὸν] vide *l.* 2. §. 11. & *l.* 4. §. 3. & *l.* 8. §. 1.

Συμφέρον καὶ συμφερόμενον] vide *l.* 2. §. 11. & *l.* 3. §. 4. συνεμφέρεται καὶ συνεμφέρει. verto avtem iſtîc; *conducens, & congruum.* συμφέρεσθαι convenire, *congruum eſſe.* Libanius *Orat.* 11. Θαῦμα τοίνυν ἕτερον ἐπὶ τῆς αὐτῆς βασιλείας παραπλήσιόν τε καὶ οὐ παραπλήσιον τῷ προτέρῳ. τῷ μὲν γὰρ οἴκοι περὶ θεοὺς συμφέρεται. τῇ δὲ τῶν ξένων δεῦρο μεταστάσει διίστησι. *Aliud ſub eodem regno miraculum contigit, priori geminum, nec geminum tamen. in hoc enim convenit, qòd circa Deos fiebat: in hoc diſcrepat, qòd in Deis peregrinis iſtuc tranſlatis:* cùm prius nimirum in patriis reſtitutis exhibeatur. at Federicus Morellius hîc, ut alibi ſæpenumero, non dormitavit, ſed altum dormivit; cùm vertit, *Regi enim circa Deos, ad cultum confert hoſpitum: huic avtem eſt, qod peregrinarum migratione diſtet.*

Θεοφόρητος ὁ φερόμενος κατὰ ταὐτὰ θεῷ] iſta cum ſequentibus Xylander vertere neglexit; vitiata ſuſpicatus, an de ſenſu ambiguus, incertum. Θεοφόρητος, qemadmodum & θεόληπτος in ſeqiorem partem ſumitur havd rarò, pro *arreptitio*, ſive *lymphatico.* itaqe apud Plutarchum adulator, qò eum cui ſe accommodat, δεισιδαίμονα ὄντα, *ſuperſtitionibus conſtrictum*, hac etiam in parte ſuperare videatur, θεοφόρητον, ſive *arreptitium* ſe ſimulat. ut τὸ θεοφόρητον, ſit etiam τῷ δεισιδαίμονος exceſſus, avt affectus ſaltem illo vehementior. Verùm à Marco accipitur in meliorem partem, pro eo, *qi numini ferendum agendum ſe totum permiſerit.* nec aliter ferè à Philone Judæo, & Dionyſio illo, qi Areopagitæ titulum præfert, uſurpatur. eſt avtem tralatio ab eis deſumpta, qi inſtinctu qodam divino agitantur; cujuſmodi vates ſunt, καὶ οἱ ἐνθεοι. ità de Æſchine Philoſtratus *vit. ſophiſt. pag.* 510. Τὸ θεῖος λίγειν, ὅπω μὲν ἐπιχειρίσαι σοφιστῶν σπουδαῖς, ἀπ' Αἰσχίνου δ' ἤρξατο, θεοφορήτῳ ὁρμῇ αὐτοσχεδιάζοντος, ὥσπερ οἱ τὰς χρησμὰς ἀναπίνοντες. *Divina enim oratio in ſophiſtarum gymnaſio nondum uſitata fuerat. Ab Æſchine igitur divinis numinis afflatu pronuntiante, perinde atqe ab his qi cæleſti ſpiritu oracula reddunt, talis oratio ſumpſit initium.* Indè θεοφορία. de Scopa Calliſtratus in *imagin.* 2. Οὐ ποιητῶν δὲ καὶ λογοποιῶν μόνον πνέοντας τέχνας ἐπὶ γλώττας ἐκ θεῶν θεασμῷ πιστοῦτος. ἀλλὰ καὶ τῶν δημιουργῶν αἱ χεῖρες θεωτήρων πνευμάτων ἐράνοις λαφθεῖ-

tur, qi eâdem, qâ Deus, viâ fertur, mentéqe ſuâ ad eadem fertur.

§. 24. Tria hæc in promptu habenda ſunt. in eis qæ agis, neqid fruſtra, avt ſecùs fiat, qàm jus ipſum feciſſet. in eis verò qæ extrinſecùs eveniunt, vel fortè fortunâ qodqe vel providentiâ obvenire. atqi nec de fortuna conqerendum eſt, nec providentiam incuſandum. ſecundum, qalenam unumqodqe ſit à ſatione uſqe ad animationem, ab animatione uſqe ad animam emiſſam. item ex qibus conflatur, & in qænam reſolvitur. tertium, ſi in ſublime ſubvectus res humanas deſpiceres, ubi varietatem earum qanta eſſet perſpexiſſes, ſimúlqe uno conſpectu comprehenderes, qantum undiqaqe aëriorum & ætheriorum ſedes ſuas habeat,

[a] ὁ φερόμενος καὶ τ' αὐτὰ θεῷ, καὶ δηὶ τ' αὐτὰ τῇ γνώμῃ φερόμενος. a Sup. §. 5. l. 7. §. 53.

§. 24. Τρία ταῦτα δεῖ προχείρα ἔχειν. δηὶ μηδὲν ὧν ποιεῖς, εἰ [b] μήτε εἰκῇ, μηδὲ ἄλλως ἢ ὡς ἄν [c] ἡ δίκη αὐτὴ ἐνήργησεν. ἐπὶ ἢ τῶν ἔξωθεν συμβαινόντων, ὅτι [d] ἤτοι κατ' ἐπιτυχίαν, ἢ καὶ προνοίαν. [e] ἔστε ἢ τῇ ἐπιτυχίᾳ μεμπτέον, [f] ἔστε τῇ προνοίᾳ ἐγκλητέον. δεύτερον, τὸ [g] ὁποῖον ἕκαστον ἀπὸ * σπέρματος, μέχρι ψυχώσεως, καὶ ἀπὸ ψυχώσεως, μέχρι δ' τοῦ ψυχὴν ἀποδοῦναι, καὶ [h] ἐξ ὁποίων ἡ σύγκρισις, καὶ [i] εἰς ὁποῖα ἡ λύσις. τρίτον, [k] εἰ ἄνω μετίωρος ἐξαρθεὶς κατασκέψαιο τὰ ἀνθρώπεια, καὶ τοῦ πολυτροπίαν ὅση κατανοήσαις. συνιδὼν ἅμα, καὶ ὅσον τὸ περιοικοῦν, εὐαερίων καὶ εὐαιθερίων. [καὶ] a Sup. §. 5. l. 7. §. 53. b Sup. §. 20. c Sup. §. 1. d Sup. §. 14. e L. 8. §. 17. f Sup. §. 12. g Sup. §. 10. 18. * σπερματος, vel σπορήματος, h L. 3. §. 11. i L. 11. §. 17. k L. 7. §. 48. 49.

ANNOTATIONES.

λαθεῖσαι, κάτοχα καὶ μετὰ μανίας προφητεύσι τὰ ποιήματα. ὁ γὰρ δὴ Σκόπας ὥσπερ ἔκ τινος ἐπιπνοίας κινηθεὶς, εἰς τὴν τοῦ ἀγάλματος δημιουργίαν τὴν θεοφορίαν ἐφῆκε. *Non ſolùm poetarum & oratorum artes inſpirantur divino afflatu in linguas cadente, ſed etiam artificum manus divinorum flatuum beneficio affecta, à numine inſtincta & divina enarrant poemata. Scopas ſanè, uti inſpiratione qadam commotus ad ſtatuam faciendam numinis adflatum admiſit.* Θεοφόρητος perinde Marco, qi non lingvam tantùm, ſed & manum mentémqe ſuam ad nutum numinis divini per omnia prorſus ità contradidit regendam dirigendámqe, ut nihil aliud agat, dicat, cupiat, cogitet, qàm qod Deo ipſi viſum fuerit. Indè Clementi *Strom. l. 7. pag. 748. C.* Θεῖος ἄρα ὁ γνωστικὸς καὶ ἤδη ἅγιος θεοφορῶν καὶ θεοφορούμενος. *Divinus ergò eſt is, qi eſt praditus cognitione, & jam ſanctus, qi Deo afflat, & afflatur.*

Ὁ φερόμενος κατὰ τ' αὐτὰ τῷ θεῷ] *qi viâ eâdem qâ Deus fertur.* i. qi Deo conſentit, convenit. Epiphanius *l. 1. tom. 3. hæreſ. 38.* τὰ μὲν κατὰ τὰ αὐτὰ φερομένην, τὰ δὲ διαλλαγμένην. *partim cum illis convenientem, partim ab eis diſcrepantem.*

Ἐπὶ τ' αὐτὰ τῇ γνώμῃ φερόμενος] qod Epictetus *l. 2. c. 16.* Deum ipſum alloqendo, ὁμογνωμονῶ σοι. *Ejuſdem tecum ſim animi.* vide *l. 10. §. 21.*

§. 24. Ὡς ἂν ἡ δίκη αὐτὴ ἐνήργησεν] *neqid aliter qàm juſtitia aqitáſqe exigit.* Caſavbonus. minùs plenè. meliùs Xylander. *neqid ſecius qàm juſtitia ipſa egiſſet.* formula diſerta, & ἀκριβοδικαίου τι inſinuans.

Οὔτε δὲ τῇ ἐπιτυχίᾳ μεμπτέον] vide *l. 8. §. 17.*

Ὁποῖον ἕκαστον ἀπὸ σπέρματος] *Qale unumqodlibet à privatione fuerit* Xylander. ut idem ſit τὸ σέρμα, qod ἡ σέρησις. cujus exemplum fruſtrà qæro. Caſavbonus, *cujuſmodi corpora noſtra ſint adhuc rudia & imperfecta.* unde qid legerit havd ſatis liqet. ego σπέρματος omnino legendum cenſeo. vel, ſi cui id minùs arridet, σπερήματος. qod propiùs accedit ad ſcripturam priorem, & apud Nicandrum reperitur (ſi pro *ſemine* ibi ſumi, qod qidam cenſent, compertum haberetur) vel σπορύμαλος etiam, ſive σπερματώσεως (ut τῇ ψυχώσει reſpondeat ἡ σπερμάτωσις) qæ *actum ipſum ſeminandi* deſignant. ſenſus patet; idémqe eſt, qodcunqe ex iſtis legere libuerit, qod Tertullianus *ex ſeminis ſparſione* dixit, *apologet. c. 9.* Nec ſilentio prætereundum videtur, qod Plutarchus nos docet *de commun. notit. c. 31.* Stoicis avtoribus, qi in notationibus plùs ſatis ineptire ſolebant, τὸ μὲν σπέρμα τὴν ἐπὶ μικρὸν ὄγκον ἐκ πολλῆς σπείρασιν ἀνομάσθαι. τὴν δὲ φύσιν ἐμφύσησιν οὖσαν, καὶ διάχυσιν τῶν ὑπ' αὐτῆς ἀνοιγομένων καὶ λυομένων λόγων καὶ ἀριθμῶν. *Semen etiam è magna mole pavlatim in parvum diſperſum qia ſit nominari: naturam, qod qaſi inflatio ſit qedam diffuſioqe ab ea apertarum & diſſolutarum rationum ac numerorum.* qo loco miror ego, qid Lipſium impulerit, ut pro ἐμφύσησιν ἐν φύσεσιν legi voluerit, &, *in ſpiritibus & inflationibus*, verterit. *Stoic. phyſiolog. l. 3. c. 6.* cùm locus ſincerus ſit, ſenſúſqe proclivis ſatìs. *Semen ideo dictum, qòd in eo qaſi conſpiratione & colligatione qadam in exiguam molem vis virtutiſqe multum compingatur; naturam verò, qòd ejus ope operáqe, qaſi inſufflatione qadam, vis virtúſqe illius excitetur, diffundatur, & ex potentia in actum producatur & prodeat.* verùm hoc ἐν παρέργῳ. *A ſemine*, inqit Marcus, *ſive ſeminatione, uſqe ad animationem.* σπέρμα itaqe ſive σπερμάτωσις (id ſi ſcripſerat) idem eſt hic Marco, qod σπέρματος καταβολὴ Apoſtolo, *ad Hebr. c. 11. v. 11.* Vide *ad l. 4. §. 36.* & *l. 10. §. 26.*

Μέχρι ψυχώσεως] qod in ipſo partu fieri avtumabant Stoici. qi & fætum ad partum uſqe animal eſſe negabant, ſed utero muliebri, tanqam plantam telluri, adfixum, vel potiùs tanqam arbori fructum, agnatum, veluti partem ejuſdem, ab eo cúmqe eo nutriri cenſebant. Plutarchus *de placit. philoſ. l. 5. c. 15.* Οἱ Στωικοὶ μέρος εἶναι αὐτὸ τῆς γαστρὸς, ἄ ζῷον. (contra planè qàm Plato, *ibidem*) ὥσπερ γὰρ τὰς καρπὸς, μέρη τῶν φυτῶν ὄντας, πεπαινομένας ἀποῤῥεῖν, οὕτω καὶ τὸ [A] ἔμβρυον. *Stoici partem ventris, non animal: utqe fructus, qi ſtirpium partes ſunt, ubi maturuere, defluunt: ita rem qoqe habere de fœtu.* Idémqe *de Stoic. contradict. c. 38.* de Chryſippo locutus; Τὸ βρέφος ἐν τῇ γαστρὶ φύσει τρέφεσθαι νομίζει, καθάπερ φυτόν. ὅταν δὲ τιχθῇ ψυχόμενον ὑπὸ τοῦ ἀέρος καὶ τομώμενον, τὸ πνεῦμα * με]αβάλλειν [* με]αλαβεῖν Salmaſius *ad Epict. & Simpl.*] καὶ γίγνεσθαι ζῶον. ὅθεν ἐκ ἀπὸ τρόπου τὴν ψυχὴν ἀνομάσθαι παρὰ τὴν ψύξιν. *Fœtum hominis in utero putat à natura ali tanqam plantam. Partu autem editum ab aëre refrigerari & durari, & mutato ſpiritu fieri animal. Itaqe animam non abs re ψυχὴν à refrigeratione dici.* [B] Et Philo eódem reſpiciens, *lib. de inſomn. pag. 570. A.* Γενόμενον ἰνδὺς, ἢ ἔξωθεν εἰσκρίνεται, ἢ ὑπὸ τοῦ περιέχοντος ἀέρος ἡ ἔνθερμος ἐν ἡμῖν φύσις, ὅια σίδηρος, ἐκ χαλκίου πεπυρωμένου ὕδατι ψυχρῷ, πρὸς τὸ κρατιστέρου τομῆται; διότι καὶ παρὰ τὴν ψύξιν ἀνομάσθαι δοκεῖ ψυχή. *Innaſcíturne an infunditur? an à circumfuſo aëre ipſa ſuapte natura calida, tanqam ferrum in officina ignitum, & in frigidam merſum temperatur, ſolidatúrqe: unde Gracum nomen ψυχὴ παρὰ τὴν ψύξιν.* Vide *ad l. 6. §. 16.* Tertullianus *de anim. c. 25. Sunt qi præſumunt, non in utero concipi animam, nec cum carnis figulatione compingi atqe produci; ſed & effuſo jam partu, nondum vivo infanti extrinſecùs imprimi. Cæterùm ſemen ex con-* [C] *cubitu, muliebribus locis ſeqeſtratum, compingveſcere in ſolam ſubſtantiam carnis; eam editam, & de uteri fornace fumantem, & calore ſolutam, ut ferrum ignitum, & ibidem frigidæ immerſum, ità aëris rigore percuſſam, & vim animalem rapere, & vocalem ſonum reddere. hæc Stoici cum Æneſidemo.* Addit idem ex medicis idem ſenſiſſe *Hiceſium, & naturæ & artis ſuæ prævaricatorem.* Sed & *Platonem* alicubi dixiſſe. *Perinde animam extraneam aliàs, & extorrem uteri, primâ adſpiratione naſcentis infantis adduci, ſicut expiratione noviſſimâ educi. incertum tamen, an ex ſententia fixerit,* (ità legit Rigaltius) *an ex alterius perſona id protulerit.* Abſurda ſanè [D] ſententia, qæqe pluribus refutetur, indigna. Itaqe Septimius, dogmatis iſtius patronos, παιδάδοξόν τι, & à ſenſu communi *diſſitum, in eo affectáſſe*, contendit; ſed qod à mulierculis qibuſvis poſſit refelli. *Puduit*, inqit, *opinor, illos hoc ſtatuere qod fœmina agnoſcerent. at qanto roboratior exitus à fœminis revinci, qàm probari?* Lactantius *de opific. c. 17. Anima non eſt* (qod Varro dixerat) *aër ore conceptus; qia multò priùs gignitur anima, qàm concipi aër poſſit. non enim poſt partum inſinuatur in corpus, ut qibuſdam philoſophis* (Stoicis ſcilicet) *videtur, ſed poſt conceptum protinus, cum fatum in utero neceſſitas divina formavit.* Verùm varias noſtrorum hac de [E] re ſententias videas licèt apud Hironymum *adv. Ruffin. apolog. 2.* Ruffinum *in apolog. Pamphili nom. pro Origen.* vide & *l. 2. §. 2.*

Ἄνω μετίωρος ἐξαρθεὶς] vide *l. 7. §. 49.* & *l. 9. §. 28.* nam de *ſurſum elato animo* Xylander fruſtrà hæc accepit.

Τὴν πολυτροπίαν, ὅση] qod *l. 7. §. 48.* τὸ συμμιγές.

Ὅσον τὸ περιοικοῦν εὐαερίων καὶ εὐαιθερίων] ſcilicet univerſas mundi totius regiones ætheriam, aëriam, aqatilem, terreſtrem, incolis ſuis refertas cenſebant, cùm Stoici, tum & Platonici. Alcinous *de doctrin. Platon.* Εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλοι δαίμονες, οὓς καλοῖεν ἄν τις γενητοὺς θεοὺς, καθ' ἕκαστον τῶν στοιχείων, οἱ μὲν ὁρατοὶ, οἱ δὲ ἀόρατοι, ἐν τε αἰθέρι, καὶ πυρὶ, ἀέρι τε, καὶ ὕδατι. ὡς μηδὲν κίνημα μέρος ψυχῆς ἄμοιρον εἶναι, μηδὲ ζωῆς κρείττονος θνητῇ φύσει. *Sunt verò & alii dæmones, qos qis nominaret deos genitos, in ſingulis elementis, hi qidem viſibiles, illi qidem inviſibiles, in æthere, & igne, & aëre, & aqâ, ita ut nulla mundi pars ſit animâ expers, neqe vitâ meliore mortali natura.* Apulejus *de deo Socratis. Qid igitur? tanta vis aëris, qa ab humillimis Lunæ anfractibus uſqe ad ſummum Olympi verticem interjacet, vacabitne animalibus ſuis atqe erit iſta natura pars mortua ac debilis?* & *nè volucres cogites, qi aërem pervolant, ipſa enim, inqit, aves, ſi ſedulò advertas, terreſtre animal, non aëreum, rectius perhibeantur. eſt enim*

a L.9.§.28. [καὶ] ὅτι ὁσάκις ἂν ἐξαρθῇς, a τ' αὐτὰ ὄψῃ, b τὰ
b 6.§.37. ὁμοειδῆ, c τὸ ὀλιγοχρόνιον, ἐπὶ τέτοις, d ὁ τύ-
c L.7.§.1. φος.
d L.6.§.13.

e Sup.§.22. §. 25. e Βάλε ἔξω τὴν ὑπόληψιν, σέσωσαι. τίς ἂν ὁ κωλύων ἐκβάλλειν;

§. 26. Ὅταν δυσφορῇς ἐπί τινι, ἐπελάθου σ', f ὅτι f πάντα κατὰ τὸν τῶν ὅλων φύσιν γίνεται. καὶ σ',
f L.5.§.8. g L.4.§.26. ὅτι g τὸ ἁμαρτανόμενον ἀλλότριον. κ' ἐπὶ τέτοις
h L.7.§.1. σ', ὅτι h πᾶν τὸ γινόμενον ἴσως ἀεὶ ἐγίνετο, i καὶ
i L.8.§.4. γενήσεται, καὶ νῦν παντα χῆ γίνεται. σ', k ὅση ἡ
k L.3.§.4. συγγένεια ἀνθρώπου πρὸς πᾶν τὸ ἀνθρώπειον γέ-
l L.2.§.1. νος. l ὁ γὰρ αἱματίου ἢ σπερματίου, ἀλλὰ νῷ καὶ
m L.5.§.10. φρονίας. ἐπελάθου ὃ κ' σ', ὅτι m ὁ ἑκάστου νοῦς θεὸς,
n Sup.§.1,2. κ' n ἐκεῖθεν ἐρρύηκε. σ', ὅτι o ὐδὲν ἴδιον ἀδελφοῦ.

qòd qotieſcunqe ſubvectus eſſes, eadem ſemper occurrerent. ejuſdem enim generis ſunt omnia, & ævi brevis. & de his tamen inſoleſcimus.

§. 25. Opinionem ejice; ſalvus es. ejicere avtem ecqis impediat?

§. 26. Quando moleſtè fers qicqam; oblitus es, omnia ſecundum univerſi naturam fieri. item peccatum alterius nihil ad te. ad hæc qicqid fit, ità ſemper factum, ſempérqe futurum, & nunc etiam ubiqe fieri. porrò, qæ homini cuivis cum toto genere humano intercedat cognatio. neqe enim tam ſangvinis avt ſeminis, qàm mentis exiſtit communio. oblitus es, & mentem cujuſqe Deum eſſe, & divinitùs defluxiſſe. &, nihil eſſe cujuſqam proprium;

ANNOTATIONES.

ſemper illis omnis victus in terra. ibidem pabulum, ibidem cubile. tantùm quod aëra proximum terræ volitando tranſverberant. Cæterùm cùm illis ſeſſa ſunt remigiq pennarum, terra cev portus eſt. Itaqe aëri damonas attribuit, tertia qadam, ut loqitur, animalia, neqe tam brata, qàm terrea, neqe tam levia qàm atheria. Porphyrius item *de abſtinent. l.* 3. §. 14. ζῶα λογικὰ, *animalia qa rationem participant*, diſtribuit in qatuor claſſes, ἐνυδρία, ἐναέρια, ὕνυδρα, ἐπίγεια, *in illa, qa atherem, qa aërem, qa aqam & qa terram incolunt.*

Καὶ ὅτι ὁσάκις] καὶ iſtud παρέλκει, & inducendum videtur. nam ὅτι, ad τρίτον refertur. qam dictionis ſeriem non advertentes interpretes, alter Marci mentem pervertit, alter ad rem minùs pertinentia infercit.

Ταῦτα ὄψει] *eáqe te viſurum* Xylander. *eadem te viſurum.* ταὐτὰ, non ταῦτα.

Ἐπὶ τέτοις ὁ τύφος] Lugdunenſis erotematicè legit. ἐπὶ τέτοις ὁ τύφος; *hiſne ſuperbimus?* Caſavbonus enunciativè. rectiùs, opinor. *hæc ſunt, de qibus tantoperè ſuperbimus.* forſan tamen deeſt aliqid. Ὅιος ὁ τύφος. ut ὅσον τὸ περιοικεῖν. ut vel de rebus ipſis intelligatur, ſitqe idem hìc ὁ τύφος qod *l.* 6. §. 13. Ἡ ἱστορία ἐφ' ᾗ σιμύεται. *Pompa narrationis, qà evehi ſolent.* qam & τύφον *ibidem* nuncupat. ità Xylander *tum qis in eis faſtus.* vel de hominibus, qi iſtorum ratione inſoleſcunt. qod *lib.* 11. §. 18. Μετ' ὄιων τύφου. *Qantà cum prudentia opinione.* & *l.* 9. §. 34. Ὅσῃ ὄιησις. *Qanto cum faſtu id faciunt.* Sed illud mavelim. Apud Stobæum *tom.* 2. *tit.*4. Socrates: Τῷ τῶν ἀπαιδεύτων βίῳ καθάπερ ὑποκριτῇ, πολλὰ τύφου μετενδύματα περίκειται. *Indoctorum vita, tanqam hiſtrio, multa faſtus & arrogantia gerit indumenta.* lego ἐπενδύματα, vel etiam μετενδύμαλα. Sic enim Lucianus *necyomant. pag.* 335. Τὴν τυραννίδα μετενίδυσε. *Datâ tyrannide viciſſim veſtivit.* qo loco tamen in vulgatis μετενίδυσε perperam editur. éſtqe qod Syneſius *de provident.* μεταμφιέσασθαι dixit. vide *ad l.*4. §. 1.

§. 25. Βάλε ἔξω τὴν ὑπόληψιν] Vide *ſuprà* §. 22. & *l.* 4. §. 7. & *l.* 8. §. 40.

§. 26. Ἐπιλάθου] Ità Avtor *ad Hebr. c.* 12. *v.* 5. ἐκλέλησθε τῆς παρακλήσεως. *obliti eſtis adhortationis.* Scilicet, qod Bernardus *de conſider. lib.* 2. *Sic ſe habent corda mortalium. qod ſcimus cùm neceſſe non eſt, in neceſſitate neſcimus.*

Πάντα κατὰ τὴν τῶν ὅλων φύσιν] Vide *l.* 5. §. 8, 10. & *l.* 8. §. 4.

Τὸ ἁμαρτανόμενον ἀλλότριον] vide *l.* 9. §. 38.

Πᾶν τὸ γινόμενον ἴσως ἀεὶ ἐγίνετο] vide *lib.* 7. §. 1. & *l.* 8. §. 46.

Ὅση ἡ συγγένεια] Ἄνθρωπος γὰρ ἀνθρώπῳ καὶ ἐκὼν καὶ ἄκων πῶς ἐστι συγγενής. *Omnis homo homini nolens volens cognatus eſt.* Julianus Imperator in *Epiſt.* ἀκεφάλῳ. vide *ad l.* 2. §. 1. & *l.* 3. §. 4.

Ὁ ἑκάστου νοῦς θεὸς] Hermes *Pæmand. c.* 12. Ὁ νοῦς ἐν ἀνθρώποις, θεός ἐστιν. *Mens in hominibus Deus eſt.* Atqe indè Syneſius in *calvit. encom. pag.* 70. *C.* de capite. Ἐκεῖ νόμιζε κατεσκηνηκέναι τὸν νοῦν ἑκείνην τὴν κεφαλὴν ἡγοῦ γὰρ νεὼν τοῦ Θεοῦ. *Sic habeto, illud & prudentia domicilium, & divinitatis eſſe templum. Dei templum caput*, qia mentis ſedes. Cicero *offic. l.* 3. §. 44. à Lactantio lavdatus *inſtit. l.* 7. *c.*24. *Cùm verò jurato dicenda ſententia ſit, meminerit Deum adhibere teſtem; id eſt, ut ego arbitror, mentem ſuam.* Evripides apud Theon. Soph. in *progymn.*

Ὁ νοῦς γὰρ ἡμῖν ἐστιν ἐν ἑκάστῳ θεός.
Mortalium cuiqe ſua mens eſt Deus.

qod Panegyriſta Conſtantinianus vertit,

Sua cuiqe prudentia Deus eſt.

Menander apud Plutarchum in *Platon. qaſt.* 1.

Ὁ νοῦς γὰρ ἡμῶν ὁ θεός. —
Mens qippe noſtra Deus eſt.

Idémqe in *Adelph.* citante Juſtino *de Monarch. pag.* 109. *A.*

— Θεός ἐστι τοῖς χρηστοῖς ἀεὶ
Ὁ νοῦς ἀρ', ὡς ἔοικε τοῖς σοφωτάτοις.

— Numen eſt verè bonis ſemper
Mens ipſa, ſic cenſentibus doctiſſimis.

Hinc Nemeſius *de natur. homin. c.* 44. Εὐριπίδης δὲ καὶ Μένανδρος ἐν ἐνίοις τὸν νοῦν τὸν ἐν ἑκάστῳ φασὶ προνοεῖν ἑκάστου, Θεὸν δὲ μηδένα. *Evripides & Menander qibuſdam locis mentem, qa in qoqe ſit, cuiqe providere aſſerunt, Deum verò neminem.* Verùm plus forſan Nemeſius affingit & affigit illis qàm volebant ipſi: qi nihil aliud, opinor, innuebant, qàm qod Senarius ille,

Βροτοῖς ἅπασιν ἡ συνειδήσις θεός.
Dei inſtar habere mentem & conſcientiam

in homine debere, ejuſdémqe dictamen bonum qemqe tanqam oraculum qoddam ſeqi. At Epictetus *l.*2. *c.*8. Οὐκ οἶδας ὅτι θεὸν τρέφεις; θεὸν γυμνάζεις; θεὸν περιφέρεις, τάλας, καὶ ἀγνοεῖς; δοκεῖς μοι λίγον ἀργυροῦν τινὰ ἢ χρυσοῦν ἔξωθεν. ἐν σαυτῷ φέρεις αὐτὸν, καὶ μολύνιον οὐκ αἰσθάνῃ, ἀκαθάρτοις μὲν διανοήμασι, ῥυπαραῖς δὲ πράξεσι. καὶ ἀγάλματος ὢν τοῦ θεοῦ παρόντος, οὐκ ἂν τολμήσαις τι τέτων ποιεῖν, ὧν ποιεῖς. αὐτὸς δὲ θεοῦ παρόντος ἔσωθεν, καὶ ἐφορῶντος πάντα, καὶ ἐπακούοντος, οὐκ αἰσχύνῃ ταῦτα ἐνθυμούμενος καὶ ποιῶν, ἀναίσθητος τῆς σαυτοῦ φύσεως, καὶ θεοχόλητι. *An neſcis te Deum alere? Deum circumferre miſer ignoras? Num me argenteum extrinſecùs aut auratum aliqem dicere putas? In te ipſo fers, teqe eum inqinare non animadvertis, cum impuris cogitationibus, tum ſordidis actionibus. Nam Dei qidem ſimulacro præſente, non audares qicqam eorum facere qa facis: ipſo autem Deo intrinſecùs præſente, & omnia tum intuente, tum audiente, non verecundaris eadem cogitare & facere, ignare natura tua, & Diis inviſe?* vide *lib.* 2. §. 2. & *l.* 3. §. 5. & Apulejum *ad l.* 7. §. 17.

Ἐκεῖθεν ἐρρύηκε] vide *ſuprà* §. 2. & *lib.* 2. §. 4. Cur avtem ἐκ τούτου potiùs qàm ἐκεῖθεν legi velit Annotator Lugdunenſis, nec ego qicqam video, nec ipſe (puto) facilè dixerit. Naſo, *art. l.* 3.

Eſt Deus in nobis; ſunt & commercia cœli:
Sedibus æthereis ſpiritus ille venit.

Et Faſtor. *l.* 6.

Eſt Deus in nobis, agitante calescimus ipſo:
Impetus hic ſacra ſemina mentis habet.

hoc eſt qod Syneſius *Epiſt.* 101. Τῷ θεῷ σπέρμα ὁ νοῦς εἰς ἀνθρώπους ἦκεν. *Dei ſemen qoddam hominibus inſita mens eſt.* Julianus *de Cynicſm. Orat.* 1. Ὅτι τῷ λόγῳ καὶ τῷ ἐν ἡμῖν θεῷ, τοῦτ' ἐστι, τῷ νοΐ, ταῦτα ἐστιν ἀπόῤῥητα. *Qod illa rationi, & ei, qi ineſt in nobis, interdicta ſint Deo, videlicet menti.* mox tamen qaſi corrigens qod priùs dixerat; Τοῦτο δαμάσωμεν τὸ θηρίον (affectum vult) καὶ πείσωμεν ὑπακοῦσαι τῷ παρ' ἡμῖν θεῷ, μᾶλλον δὲ θεΐῳ. *Iſtam ipſam edomitam habeamus belluam, eiqe perſvaſerimus, ut domeſtico noſtro Deo, ſive divina anima noſtra parti obtemperare velit.* vide *ſuprà* §. 19. Cæterùm de Stoicis Laërtius *lib.* 7. *c.* 119. in *Zen.* Θείους τε εἶναι τοὺς σοφούς. ἔχειν γὰρ ἐν ἑαυτοῖς οἱονεὶ θεόν. τὸν δὲ φαῦλον, ἄθεον. *Divinos qoqe eſſe ſapientes, qod in ſeipſis qaſi habeant Deum. Malum verò impium & ſine Deo eſſe.* qod de Epheſiis in ſtatu naturali conſtitutis Apoſtolus, *ad eoſdem c.* 2. *v.* 12.

Οὐδὲν ἴδιον ἀδελφοῦ] Lucilius *l.* 27. *cùm ſciam nihil eſſe in vita proprium mortali datum.* Piè Tertullianus *de patient. c.* 7. *& qod noſtrum videtur, alienum eſt. nihil enim noſtrum; qia Dei omnia, cujus ipſi qoqe nos.* Expreſſit nimirum pavcis, qod pluribus Rex David, *Paralip. lib.* 1. *c.* 29. *v.* 11, - 16. vide *l.* 5. §. 33. & *l.* 10. §. 14. Præclarè etiam Evripides *Phœniſſ.*

Οὗτοι τὰ χρήματ' ἴδια κέκτηνται βροτοί.
Τὰ τῶν θεῶν δ' ἔχοντες ἐπιμελούμεθα.
Ὅταν δὲ χρῄζωσ' αὖτ', ἀφαιρεῖνται πάλιν.
Non poſſidemus propria mortales bona.
Sed jus Deorum, noſtra diſpenſatio eſt;
Et commodata, cùm volunt, repetunt Dei.

Grotius. Pulcrè in eandem ſententiam & Seneca *ad Marc. c.* 10. *Qicqid eſt hoc qod circa nos ex adventitio fulget, liberi, ho-*

prium; ſed & filiolum, & corpuſculum, & animulam ipſam indè prodiiſſe. ſed &, opinione conſtare cuncta. & qod tempus deniqe præſens tantùm cuiqe & vivitur, & amittitur.

§. 27. Eos apud te crebrò recolas qi de re aliqa vehementer indignati fuerint, qi vel in ſumma gloria, vel in inſigni miſeria, inimicitia, fortunâ qalibet extitere. tum ſciſcitare, *ubi iſta nunc ſunt omnia?* fumus utiqe ſunt, & cinis, & fabula, vel nè fabula qidem. ſuccurrat tibi ſimul & qicqid eſt ejuſmodi, qale eſt Fabius Catulinus in agro, Lucius Lupus & Stertinius Bajis, Tiberius Capreis, & Velius Rufus; omníſqe omnino cum exiſtimatione in re ulla eminentia. qámqe vile ſit omne in qod ſtudium tantopere impenditur. qantóqe ſit philoſophiæ magìs conſentaneum in oblata ſibi materia juſtum, temperantem, Deis obſeqentem ſe ſimpliciter præſtare. faſtus dein de faſtûs contemptu inflatus omnium eſt maximè intolerabilis.

ἀλλὰ καὶ τὸ τεκνίον, καὶ τὸ σωμάτιον, καὶ αὐτὸ τὸ ψυχάριον [a] ἐκεῖθεν ἐλήλυθεν. §, ὅτι [b] πάντα ὑπόληψις. §, ὅτι [c] τὸ παρὸν μόνον ἑκάστου ζῇ, καὶ τοῦτο ὀλιγάκις.

a L. 4. §. 23.
b Sup. §. 22.
c L. 2. §. 14.

§. 27. Συνεχῶς ἀναπολεῖν, [d] τοὺς ἐπί τινι λίαν ἀγανακτήσαντας, [e] τοὺς ἐν μεγίσταις δόξαις, ἢ συμφοραῖς, ἢ ἔχθραις, ἢ ὁποιαισοῦν τύχαις ἀκμάσαντας. εἶτα ἐφιστάνειν, [f] ποῦ νῦν πάντα ἐκεῖνα; [g] καπνὸς, καὶ [h] ματαιότης, καὶ μῦθος, ἢ ἔτι μᾶλλον μῦθος. συμπεριπλέκειν ἢ καὶ τὸ τοιοῦτο πᾶν, οἷον, Φάβιος Κατυλλῖνος ἐπ' ἀγροῦ, καὶ [*] Λούσιος Λοῦπος, καὶ Στερτίνιος ἐν Βαίαις, καὶ Τιβέριος ἐν Καπρέαις [*], καὶ Οὐήλιος Ῥοῦφος, καὶ ὅλως ἡ περὶ ὁποῦν [k] μετ' ὀλίγου διαφορά. καὶ [l] ὡς ἐντελὲς [m] πᾶν τὸ καταντεινόμενον. καὶ ὅσῳ φιλοσοφώτερον, [n] τὸ ἐπὶ τῇ δοθείσῃ ὕλῃ ἑαυτὸν δίκαιον, σώφρονα, θεοῖς ἐπόμενον ἀφελῶς παρέχειν. ὁ γὰρ [*] ὑπὸ ἀτυφίᾳ [*] τύφος τυφόμενος, πάντων χαλεπώτατος.

d L. 7. §. 58.
e L. 3. §. 3.
f L. 10. §. 31.
g L. 2. §. 17.
h L. 4. §. 48.
i L. 8. §. 25.
* Λύκιος Xyl. Mer.
* -πρείαις
k L. 9. §. 34.
l L. 2. §. 12.
m L. 7. §. 58. 67.
n L. 10. §. 11.
* ἐπὶ, vel * -φίας

§. 28.

ANNOTATIONES.

honores, opes, ampla atria, & excluſorum clientum turbâ referta veſtibula, clara, nobilis, aut formoſa conjux, cateráqe ex incerta mobilique ſorte pendentia, alieni commodatique apparatus ſunt. nihil horum dono datur collatitiis, & ad dominos redituris ſcena adornatur. Alia ex his primo die, alia ſecundo referentur: pauca uſqe ad finem perſeverabunt. uſusfructus noſter eſt; cujus tempus ille arbiter muneris ſui temperat. nos oportet in promptu habere, qa in incertum diem data ſunt, & appellatos, ſine qerela reddere. peſſimi eſt debitoris, creditori facere convitium. omnes ergo noſtros, & qos ſuperſtites lege naſcendi optamus, & qos præcedere juſtiſſimum ipſorum votum eſt, ſic amare debemus, tanqam nihil nobis de perpetuitate, imò nihil de diuturnitate eorum promiſſum ſit. Sape admonendus eſt animus, amet ut receſſura, imò tanqam extemplò abiturum poſſideat. Verùm illa à diſpenſatoris officio ducta collatio cùm in ſcripturis ſacris tum in exoticis etiam eſt freqentiſſima. Siqidem eò ſpectat parabola illa, *περὶ τοῦ οἰκονόμου τῆς ἀδικίας, de diſpenſatore injuſto*, Lucæ; *c.* 16. *v.* 1, 9. Petri monitum illud, *Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 10. Ἕκαστος καθὼς ἔλαβε χάρισμα, εἰς ἑαυτοὺς αὐτὸ διακονοῦντες, ὡς καλοὶ οἰκονόμοι ποικίλης χάριτος θεοῦ. *Ut qiſqe accepit donum, ita alius in alium illud ſubminiſtrantes ut boni diſpenſatores varia Dei gratia.* Indè Marcus Eremita *de leg. ſpirit.* §. 158. Πᾶν ἀγαθὸν παρὰ Κυρίου οἰκονομικῶς ἐπίσχεται. καὶ οἱ φέροντες αὐτὸ, εἰσὶν ἀγαθοὶ διάκονοι. *Omne bonum mere diſpenſatorum rei familiaris à Domino venit: qi hoc auferunt, ſunt miniſtri boni.* Indè Hieroni Pindarus *Pyth.* 1. Πολλῶν ἔστι ταμίας. *Eſt diſpenſator multorum.* Et Alexander Severus Imperator *diſpenſatorem publicum* ſe profitebatur. Lampridius.

Ἐκεῖθεν ἐλήλυθεν] Ità *lib.* 6. §. 36. Πάντα ἐκεῖθεν ἤρχεται. *Omnia illinc veniunt.* vide *l.* 4. §. 23. & *l.* 10. §. 14. Πάντα ἐκ τοῦ θεοῦ. *Omnia ſunt ex Deo. ad Cor. Ep.* 2. *c.* 5. *v.* 18. *A te omnia.* David *Paral. l.* 1. *c.* 29. *v.* 14.

Πᾶν δ' ὑπόληψις] *ſuprà* §. 8. 22.

Τὸ παρὸν μόνον] Vide *lib.* 2. §. 14. & *ſuprà* §. 3.

§. 27. Πῦ νῦν τὰ πάντα ἐκεῖνα] Vide *l.* 3. §. 3. & *l.* 4. §. 3. & *l.* 6. §. 47. & 59. & *l.* 10. §. 31.

Καπνὸς καὶ σποδὸς] Alluſum ad ritum corpora defunctorum cremandi. vide *ad l.* 4. §. 48.

Μῦθος] *fermo* Xylander. *fabula*, malim. Perſ. *Sat.* 5. *v.* 132.

— *cinis, & manes, & fabula fies.*

qod mutuatum illum vult, Cl. Caſavbonus ab Horat. *carm. l.* 1. *ode.* 6.

Jam te premet nox, fabulaqe manes.

Verùm ibi, *fabula manes*, ſunt *manes fabuloſi*, ſive *manes*, qi *fabula mera* ſunt. qomodo Juvenalis *Sat.* 2. *v.* 149.

Eſſe aliqos manes, —
Nec pueri credunt. —

Joannes Chryſoſtomus *in Matth. Orat.* 17. de mortuis. Οὐδὲν ἀρῶ πλὴν ὀστέα, καὶ σηπεδὼ, καὶ ἀράχνης. πάντα ἐκεῖνα γῆ. πάντα ἐκεῖνα μῦθος. πάντα ὕπαρ καὶ σκιὰ, καὶ διήγημα ψιλὸν, καὶ γραφή. *Nihil video præter oſſa, & tineas, & aranearum telas, cuncta iſta terra ſunt, cuncta iſta fabula, cuncta ſomnium & umbra, & narratio nuda, & pictura.* Itáqe Gregorius Nazianzenus *adv. Arian.* Ἐγώ σε ἀφίημι τοῖς τάφοις μεγαλοφρονεῖν, ἢ τοῖς μύθοις. *Ego te qidem ob ſepulcra vel fabulas magnificè de te exiſtimare ſino.* ad eos qi de majoribus ſuis gloriabantur.

Ἡ ὀδὶ μῦθος] Vide *lib.* 4. §. 33. & *lib.* 8. §. 25.

Φάβιος Κατυλλῖνος ἐπ' ἀγροῦ] *Q. Fabius Catullinus* ſub Adriano Conſul reperitur in *Faſtis* ad annum U. C. 885. qam in Græcis à Scaligero editis, non Κατυλλῖνος ſed Κατυλλῖνος. *Catulinus* non *Catullinus* is dicitur. A

Λούσιος Λοῦπος] *Lucius Lupus* Xylander & Caſavbonus, ut ſit legendum, Λύκιος. Xylander *Lucius Lupus in hortis obiit.* ἐν κήποις. at Caſavbonus *Lucius Lupus & Stertinius Bajis.* nec neceſſarium eſt iſtic illud, *obiit.* Cæterùm lectionem receptam adſerit Iſaacus Caſavbonus *ad Spartiani Hadrian.* (ubi mentio *Luſii* cujuſdam Senatûs juſſu, vel Hadriani etiam, ut Dio vult, in itinere occiſi) ſed ità, ut de *Luſio Lupo* iſto parùm ſibi liqere profiteatur.

Στερτίνιος ἐν Βαίαις] *Stertinii*, qi per Tiberii tempora ſub Germanico copias duxit, meminit Tacitus *annal. lib.* 2. verùm is ſit qem Marcus velit, avt qid is Bajis, mihi planè incompertum. *Stertinius* item Philoſophus Stoicus Horatii temporibus ſub Avguſto floruit. meminit hujus Flaccus *l.* 2. *Ep.* 12. B

— *an Stertinii deliret acumen.*

& *ſerm, lib.* 2. *Sat.* 3. *ſapientum octavum*, ludibundus appellat. verùm nec iſtum iſtîc deſignatum crediderim.

Τιβέριος ἐν Καπρέαις] Καπρέαις potiùs, *Capreis. Capreæ inſula, trium millium freto ab extremis Surrentini promontorii diſjuncta.* Tacitus *Annal. lib.* 4. *Tiberii principis arce nobilis*; Plinius *Hiſt. nat. lib.* 3. *c.* 6. qi eò ſeceſſerat, qò libidinibus ſuis indulgeret liberiùs. unde & palàm ac vulgò ab inſulæ illius nomine *Caprejus* dicebatur. Sveton. *l.* 3. *c.* 42, 43. ità enim malim, qàm *Caprium*, vel *Caprinum*; qorum alterum ſaltem pro *Caprineo* repoſitum vult Caſavbonus. C

Οὐήλιος Ῥοῦφος] *Rufi Helvii*, qi miles gregarius cùm eſſet, coronam civicam ſub Tiberio meruit, meminit Tacitus *Annal. lib.* 3. *Vettii* etiam *Rufi*, qi ſub Marco ad annum U. C. 931. conſulatum geſſit, *Faſti* meminere. Verùm *Velius Rufus* iſte qis exiſtat, mihi nondum occurrit. Sed nec locus ſatis integer videtur, cùm nec ubi *Stertinius* avt *Rufus* iſte egerint, qod in reliqis diſertè expreſſum eſt, qicqam dicitur. D

Ἡ πρὸς ἀτιᾶν διαφορὰ] διαφορὰ, *eminentia, excellentia, diſcrepantia* ab aliis *inſignior*, ſive *ſtudium in re aliqa diligentiùs poſitum*, qàm ab aliis poni ſolet. Ità Plato *Epiſt.* 7. de Athenis; Εἰσὶ γὰρ καὶ ἐκεῖ πάντων ἀνδρῶν διαφέροντες πρὸς ἀρετήν. *Sunt enim & ibi viri virtute ab omnibus diſcrepantes, omnium hominum præſtantiſſimi.* Terentius *Andr.* 1. 1.

Horum nihil ille egregiè præter cætera
Studebat, & tamen omnia hæc mediocriter.

hoc eſt ὀλίγου μετὰ διαφορᾶς.

Μετ' ὀλίγου] qod *l.* 11. §. 18. μετὰ τύφου. vide *ſuprà* §. 24. E malè enim, *opinionis cauſſâ*, Xylander. Apud Theodoretum *therap. l.* 2. *pag.* 489. Timon in *ſillis*;

Ἄνθρωποι κενῆς δόξης ἔμπλεοι ἀσκοί.
Homines, utres vanâ exiſtimatione pleni.

Πᾶν τὸ καταντεινόμενον] vide *lib.* 4. §. 2. μὴ καταντείνου.

Τὸ ἐπὶ τῇ δοθείσῃ ὕλῃ] vide *l.* 4. §. 1. & *l.* 7. §. 58, 67.

Θεοῖς ἑπόμενον] vide *l.* 7. §. 31. & *l.* 10. §. 28. & *infrà* §. 31.

Ὁ ὑπὸ ἀτυφίᾳ τύφος τυφόμενος] legendum, vel ὑπὸ ἀτυφίας, vel potiùs ἐπὶ ἀτυφίᾳ. par mendum ſuſtulimus *l.* 6. §. 12. ubi ὑφ' ἧς σεμύνεται ſcriptum fuerat: cùm σεμύνεσθαι ὑπό τινι Græcum non ſit. Eſt avtem gnome iſta notatu digniſſima, peſſimum eſſe faſtûs genus illud omniúmqe minimè tolerandum, qando *è faſtu ſpreto faſtus* enaſcitur. & de hoc ipſe ſuperbit ſeſéqe effert animus, qòd ſuperbiam conculcâſſe videatur. Avguſtinus *confeſſ. l.* 10. *c.* 38. *Sape homo de ipſo vana gloria contemptu vanius gloriatur; ideóqe non jam de ipſo* F

§. 28. Πρὸς τὰς ἐπιζητούσας, ποῦ χαρὶν ἰδὼν τοὺς θεούς, ἢ πόθεν καταληφθεὶς ὅτι [a] εἰσὶν, οὕτω σέβεις; πρῶτον μὲν καὶ ὄψει ὁρατοί εἰσιν. ἔπειτα μέγ-

§. 28. Interrogantibus, ubi Deos conſpicatus, avt unde eſſe compertum habens, hos ità veneraris, reſponſum ſit. Primò etiam viſu percipi poſſunt.

a L. 2. §. 11.

ANNOTATIONES.

gloria contemptu gloriatur. non enim eam contemnit, cùm gloriatur intùs. Idémque *Epiſt.* 59. *qaſt.* 7. *Fit enim miris modis in anima hominis, ut de falſa humilitate magis infletur, quàm ſi apertiùs ſuperbiret.* Notavit vitium hoc Socrates in Antiſthene: qem tamen ἐν τῇ ἀτυφίᾳ *ſummum bonum* ſtatuiſſe vult Theodoretus *therap. l.* 11. qiqe Platonem ὡς τετυφωμένον ἔσκωπτεν. unde & ægrotum inviſens, cùm pelvim conſpicaretur, in qem Plato vomuerat, χολὴν μὲν ὁρῶ ἐνταῦθα, τύφον δὲ οὐχ ὁρῶ. *Bilem qidem*, inqit, iſtîc *video*, *faſtum verò non video.* qaſi bile ſe liberâſſet, faſtu non item. Cæterùm ipſe cùm laceram pallii partem ad obviorum conſpectum obverteret, Ὁρῶ σε διὰ τρίβωνος κενοδοξίαν. *Per pallii ſciſſuras*, ajebat Socrates ſeſe *Antiſthenis vanitatem intueri.* Laërtius *l.* 2. & *l.* 6. ſive ut Ælianus refert *lib.* 9. *c.* 35. ὦ παύσῃ ἐγκαλλωπιζόμενος ἡμῖν. *Annon deſines*, inqit, *oſtentare te nobis?* latet argutia, qam latinè vix commodè expreſſeris, in voce κυλλωπίζει, qæ *ornatûs* ſignificationem habet; qamqe in eodem argumento uſurpavit Epictetus *enchir. c.* 45. Ὅταν ἐντελῶς ἁρμοσμένος ᾖς καὶ τὸ σῶμα, μὴ καλλωπίζου ἐπὶ τούτῳ. *Si corpus frugaliter curare didiciſti, ne ob id tibi placeas.* Notavit & Plato in Diogene, qi cùm Platonis ædes ingreſſus, ſtragula pretioſiora conculcaret, adjecto, Παλῶ τῷ Πλάτωνος κενοσπουδίαν. *Calco Platonis vanitatem* ſive *ſtudium inane*; regeſſit Plato, Ὅσον, ὦ Διόγενες, τῷ τύφῳ διαφαίνεις, δοκῶν μὴ τετυφῶσθαι; *qantum faſtûs, ô Diogenes, oſtendis ipſe, dum minimè faſtuoſus ambis videri?* Sive, ut alii referunt; Πατῶ τὸν Πλάτωνος τύφον. *Calco Platonis faſtum*; ille: Ἑτέρῳ γε τύφῳ. *Calcas, ſed alio faſtu*; iſte. Laërtius *l.* 6. Non erat itaqe qòd Julianus orationem *de Cyniſmo* ſuam tam atrociter ordiretur. Ἄνω ποταμῶν, τῦτο δὴ τῆς παροιμίας. Ἀνὴρ Κυνικὸς Διογένη φησὶ κενόδοξον, *In fontes retro flumina, vetus ut proverbium uſurpem. Homo ecce Cynicus Diogenem vanitatis accuſat.* Neqe enim *Diogenes vanitatis arceſſitus*, novum adeò avt inavditum. qi & qærenti πῶς ἄν τις ἔνδοξος γένοιτο, reſpondit (ut Lucianus *pro imag.* refert) εἰ δόξης καταφρονήσειε. *per gloriæ contemptum ad glorìam muniendam viam* aliis monſtravit, eandémqe ipſe ingreſſus eſt. Qin & Flaccus Ariſtippum inducit ſic Diogenem alloqentem, *l.* 1. *Epiſt.* 17.

Scurror ego ipſe mihi, populo tu. —

havd fruſtrà ſanè. ſcurram enim agebat ille, improbum admodum ſæpenumero & impurum, nec ab obſcœnitate havd ſermonis duntaxat, ſed actûs etiam ipſius, alienum. vitium idem hoc in Lacedæmoniis qoqe Cynicus idem notavit; ſiqidem in Olympia cùm Rhodios qoſdam ſplendidè veſtitos videret, τύφος τῦτό ἐστι. *Hoc faſtus eſt*, dixit. mox, ubi in Laconas tunicis vilibus ſordidiſqe amictos inciderat. Ἄλλος ἔντος τύφος. *Alius*, inqit, *iſte factus eſt.* Ælianus *l.* 9. *c.* 34. Suum ipſius utiqe in illis morbum animi deprehendit, atróqe carbone notavit imprudens. Qem itaqe non immeritò taxans Petrus Bleſenſis in *invectiv. Melior*, inqit, *eſt purpurata humilitas qàm pannoſa ſuperbia.* Optimè Plutarchus *de profectûs indicatura. pag.* 82. *B.* Ἄχρι δὲ ὅτου τις ἐπιδεικνύμενος ῥύπον ἢ κηλίδα χιτῶνος, ἢ διερρωγὸς ὑπόδημα, καλλωπίζεται πρὸς τοὺς ἐντὸς, ἀτυφίας κενῆ διασκώπτων αὐτὸς ἑαυτὸν ὡς μικρὸν, ἢ ὡς κυρτὸν, ὄντως ἀνατείνεσθαι, τὰ δ' ἐντὸς ἄσηχα τῆς ψυχῆς, καὶ τὰ περὶ τὸν βίον ἐγκλήματα, καὶ φθόνους, καὶ κακοηθείας, καὶ μικρολογίας, καὶ φιληδονίας; ἄσπερ ἕλκη, περισίλλων καὶ ἀποκρύπτων, ὑδέποτε θέγει, ὑδὲ προσιδεῖν ἐᾷ, δεδιὼς τὸν ἔλεγχον, ὀλίγου αὐτῷ προσοπῆς μίτρᾳ, μᾶλλον δὲ ὑθόνῃ. *Ubi verò ſordes aliqis maculámve oſtentans veſtis, avt ruptum calceum, venditat ſe aliis, exiſtimátqe ſe præclari aliqid præſtare, ſi vanâ faſtus vacuitate ſuam ſtaturæ humilitatem avt curvitatem ipſe dicteriis notet: interim verò anima turpitudinem, & ulcera, puta vitæ offenſas, invidiam, malignitatem, avaritiam, libidinem velat atqe occultat, metúqe reprehenſionis neminem videre avt contrectare patitur, certè hunc parum avt nihil potiùs profeciſſe cenſendum eſt.* qo loco (ut id obiter adnotem) etiamſi Stephanus ἐγκλήματα legat, qod exponit, cùm in aliqem excreamus; ſuſpicor tamen ἐγχλήματα potiùs fuiſſe, qod *offenſiones* & *incurſationes* deſignat: ſiqidem χριμφθῆναι, ἐνοχλῆσαι, & ἐγκρίπτεσθαι eſt ἐμπίπτειν. Heſychius. qod avtem ait Plutarchus διασκώπτων ἑαυτὸν, ὡς κυρτὸν, ad Cratetem reſpexit, cujus & vitam conſcripſit, teſte Juliano. illi etenim iſtud ſolenne fuit. Laërtius *l.* 6. & Julianus *de Cyniſm.* cui tamen Tatianus adverſus Græcos *pag.* 144. etiam ἔντυφον γλωσσομανίαν, *ſuperbam & inſanam loqacitatem*, non veretur objicere. Adjicere non abs re fuerit, qod de Pyrrhone Sceptico Ariſtocles *de philoſoph. l.* 8. ab Evſebio *præpar. l.* 14. *c.* 17. lavdatus: Αὐτὸς δὲ τῦτον τὸν τύφον περιβαλόμενος, ἄτυφον ἑαυτὸν ἐκάλει. *Faſtûs immunem jactitabat ſe cùm totus faſtu amictus eſſet.* Ἐμοὶ γὰρ inqit, μόνοι τετυφῶσθαι, μᾶλλον δὲ μεμηνέναι μανίαν ἐρρωμένην δοκοῦσιν, οἱ τοιαῦτα ληρῦντες. *Rationem hanc unam, qa tam abſurda loqatur, delirare avt potiùs vehementer furere ſtatuo.* Scitè Jo. Climac. *ſcala grad.* 21. de typho iſto; ab Antonio adductus. Χαλεπὸν διαφυγεῖν τὸν τῆς κενοδοξίας δαίμονα. ὁ γὰρ ποιήσει τις καθαιρήσαι αὐτὴν, τῦτο ἀρχὴ κενοδοξίας ἑτέρας γενήσεται. ταπείνωσον, κενοδοξῶ. κατάλυε, ἵνα μὴ γνωσθῶ. ὡς φρένιμος, πάλιν κενοδοξῶ. λαμπρὰ περιβεβλημένος, ἠτιμάσας ταύτην. καὶ ἐντελῆ ἐξαλλάσσων, πάλιν κενοδοξῶ. ὡς ἂν ῥίψῃς τὴν τρίβολον ταύτην, ὀρθὸν τὸ κέντρον ἵσταται. *Difficile eſt inanis gloria dæmonem effugere: qod enim feceris detrahendæ illius cauſſâ, id erit inſtium alterius inanis gloriæ. Jejunans gloriæ inanis cupidus ſum, abdo me ut ignotus ſim, tanqam prudens rurſus gloriam appeto. Splendidè veſtitus ab illa vincor: vili habitu tectus rurſus gloriam cupio. Utcunqe projeceris iſtum tribulum, aculeus ſtat rectus.* Nec immeritò itaqe Plato, referentibus Evagrio *Hiſt. eccleſ. l.* 1. *c.* 21. & Nicephoro Calliſtrato *l.* 14. *c.* 50. Τὴν κενοδοξίαν, ὡς τελευταῖον χιτῶνα, ἡ ψυχὴ πίφυκεν ἀποτίθεσθαι. *Inanem gloriam, tanqam tunicam poſtremam animus ſolet exuere.* Unde Athenæus *dipnoſoph. l.* 11. *pag.* 507. *D.* Ἦν ὁ Πλάτων καὶ φιλόδοξος, ὅτις ἔφησεν ὅσχατον τὸν τῆς δόξης χιτῶνα ἐν τῷ θανάτῳ ἀποδύσασθαι. *Plato cupidior gloriæ erat, & dixit poſtremum exuturum ſe gloriæ tunicam ſub exitum vitæ.* Philo etiam ab Antonio itidem lavdatus. φασί τινες, ὅτι ὕστατον ἀποδύεται τὸν τῆς κενοδοξίας χιτῶνα ὁ σοφός. id eſt, vertente Tacito, *biſtor. l.* 4. *etiam ſapientibus gloriæ cupido noviſſima exuitur.* Crates certè in ſectæ ſuæ inſtitutum ludens ipſe de *pera Cynica* ſic παίζων, referente Laërtio *l.* 6. *c.* 85.

Πήρη τις πόλις ἐστὶ μέσῳ ἐνὶ ὄπασι τύφῳ.
Eſt qadam medio conſtructa urbs Mantica faſtu.

vel ut Demetrii Phalarei nomen qi præfert, exhibet.

Πήρη τις γαῖ' ἐστὶ μέσῳ ἐνὶ ὄπασι τύφῳ.

Atqe ità Homerus, qem is imitatus eſt, *Odyſſ. τ. v.* 172.

Κρήτη τις γαῖ' ἐστὶ μέσῳ ἐνὶ οἴνοπι πόντῳ.
Creta qadam terra eſt medio in nigro ponto.

qanqam is *peram Cynicam*, vel *urbem*, vel *inſulam* eſſe voluit, qæ ipſa ἄτυφον, *faſtu pompâqe omni deſtituta* exiſteret; cùm illis tamen tanqam aqis marinis omni ex parte cingeretur.

§. 28. Καὶ ὄψει ὁρατοί] Dii nimirum Stoicorum ſunt viſui etiam corporeo obvii. ſiqidem *Mundum* ipſum pro *Deo* habebant. vide *ad l.* 4. §. 23. *corpora cæleſtia* etiam in *Deorum* numero ponebant. *v. l.* 8. §. 19. & *ad l.* 9. §. 33. qò ſpectat & Menandri illud apud Clementem Alexandrinum in *hortat.*

Ἥλιε, σὲ γὰρ δεῖ προσκυνεῖν πρῶτον θεῶν,
Δι' ὃν θεωρεῖν ἐστὶ τοὺς ἄλλους θεούς.
Sol, namqe Deorum colere te primùm decet,
Cujus beneficio alios ſpectamus Deos.

Grotius. Qin & Apulejus *de Deo Socratis*, Deos in ordines duos diſpertitur, *viſibiles & inviſibiles. Deos cœlites partim viſu uſurpamus; alios intellectu veſtigamus. ac viſu qidem cernimus clariſſima mundi lumina, Solem, Lunam, Stellas, Sydera. Eſt aliud genus Deorum, qod natura viſibus noſtris denegavit; nec non tamen intellectu eos rimabundi contemplamur, acie mentis acriùs contemplantes.* & rurſus: *Pars eorum obtutu hebeti viſuntur, ut ſydera. Cæteri ſolo intellectu, neqe prompto, noſcuntur.* Verùm Deus noſter, Deus verus, vivus, ὁ φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον, *lucem habitans inacceſſam*, id eſt, ὃν ὑδεὶς εἶδεν ἀνθρώπων, ὑδὲ ἰδεῖν δύναται, *qem nemo unqam vidit; neqe videre potuit*, Pavlus *ad Timoth. Ep. c.* 6. *v.* 16. & Joannes *Evang. c.* 1. *v.* 18. & *Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 12. Θεὸν ὑδεὶς πώποτε τεθέαται. unde & ἀόρατον Pavlo dicitur *Ep. eàdem c.* 2. *v.* 17. Rectè itaqe hac ratione Avgvſtinus *de diverſ. Serm.* 12. dicentibus Ethnicis, *Oſtendite nobis Deum veſtrum*, reſpondet; *ſi oſtendi poſſet, Deus non eſſet.* Tertullianus *Apolog. cap.* 17. *Inviſibilis eſt, etſi videatur; incomprehenſibilis, etſi per gratiam repræſentetur; inæſtimabilis, etſi humanis ſenſibus æſtimetur: ideo verus & tantus eſt. cæterùm qod videri communiter, qod comprehendi, qod æſtimari poteſt, minus eſt, & oculis qibus uſurpatur, & manibus qibus contaminatur, & ſenſibus qibus invenitur.* Et Minutius Felix: *Hic nec videri poteſt, viſu clarior eſt; nec comprehendi, tactu purior eſt; nec æſtimari, ſenſibus major eſt: infinitus, immenſus, & ſoli ſibi tantus, qantus eſt notus. nobis verò ad intellectum pectus anguſtum eſt, & ideo ſic eum dignè æſtimamus, dum inæſtimabilem dicimus. Magnitudinem Dei qi ſe putat noſſe, minuit: qi non vult minuere, non novit.* & poſtea: *At enim qem colimus Deum, nec oſtendimus, nec videmus. Imò ex hoc Deum credimus, qòd eum ſentire poſſumus, videre non poſſumus. in operibus enim ejus, & in mundi omnibus motibus, virtutem ejus ſemper præſentem adſpicimus; cùm tonat, fulgurat, fulminat, cùm ſerenat.* Theophilus item *ad Autolyc. l.* 1. Ἐρεῖς δή μοι, Σὺ ὁ βλέπων, δήγησαί μοι τὸ εἶδος τῦ Θεῦ. ἄκυε, ὦ ἄνθρωπε. τὸ μὲν εἶδος τῦ Θεῦ ἄρρητον καὶ ἀνέκφραστον, καὶ μὴ δυνάμενον ὀφθαλμοῖς σαρκίνοις ὁρασθῆναι. δόξῃ γὰρ ἴσην ἀχώρητος, μεγέθει ἀκαλάληπτος, ὕψει ἀπερινόητος, ἰσχύι ἀσύγκριτος, σοφίᾳ ἀσυμβίβαστος, ἀγαθωσύνῃ ἀμίμητος, καλοποιίᾳ ἀνεκδιήγητος. *Dicas igitur, tu qi videns es, obſecro, Dei formam mihi enarrato. Avdi ô homo: Dei qidem forma nobis occulta explicari havd qit, nec corporeis oculis videtur. Nam eâ animi*

sunt. deinde, animam meam, cùm nullus unqam viderim, in honore tamen habeo. pari igitur ratione & Deos, cùm eorum potentiam jugiter experiar, propterea & esse compertum habeo & veneror.

§. 29. In hoc vitæ salus sita est, ut unumqodqe qid sit in universum discernas; qídqe materiæ, qid formæ habeat. atqe ex animo toto justa facias, & vera dicas. qid enim supereſt, nisi vitâ frui, bonum bono ità adnectendo, ut nè minimum qidem intervallum bono vacuum relinqatur.

§. 30. Unum solis est lumen, licèt parietibus, montibus, aliis innumerabilibus dispescatur: una materia communis, etiamsi corporibus peculiaribus affectionibus distinctis innumerabilibus dispescatur: una anima, etiamsi naturis innumerabilibus, & circumscriptionibus peculiaribus dispescatur. una anima rationalis, etiamsi dirimi videatur. aliæ ergò rerum dictarum particulæ, formæ nempe & materiæ sensûs expertes, necessitudinis vinculo uno connectuntur sibi invicem. & ista tamen mens universi continet, & facultas illa cujus vi eodem loci

τοι ἀδὲ τῷ ψυχῷ τῷ ἐμαυτῷ ἐώρακα, καὶ ὅμως [a] τιμῶ. ἔτως ἔν καὶ τὰς θεὰς, ἐξ ὧν τῆς δυνάμεως αὐτῶν ἑκάστοτε πειρῶμαι, ὅτι τάτων ἔλι τί εἰσι καταλαμβάνω, καὶ αἰδοῦμαι. a L.3.§.9.

§. 29. [b] Σωτηρία βίυ, [c] ἕκαστον δὲ ὅλυ αὐ τὸ τί ἐστιν ὁρᾶν, τί μὴν αὐτῷ τὸ ὑλικὸν, τί δαὶ τὸ αἰτιῶδες. [d] ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς [e] τὰ δίκαια ποιεῖν, καὶ ταληθῆ λέγειν. τί λοιπὸν, ἢ [f] ἀπολαύειν τῷ ζῆν, [g] συνάπλοντα ἄλλο ἐπ' ἄλλῳ ἀγαθὸν, ὥστε [h] μηδὲ τὸ βραχύτατον διάστημα ἀπολείπειν; b L.7.§.2. c Sup. §.18. d L.3.§.4. e Sup. §.1.3. f L.3.§.6. g L.5.§.6. h L.3.§.13.

§. 30. [i] Ἓν φῶς ἡλίυ, κἂν [k] διείργῃ τείχοις, ὄρεσιν, ἄλλοις μυρίοις. [l] μία ἡσία κοινὴ, κἂν διείργῃ [m] ἰδίως ποιοῖς σώμασι μυρίοις. [n] μία ψυχὴ, κἂν φύσεσι διείργηται μυρίαις, καὶ ἰδίαις περιγραφαῖς. [o] μία νοερὰ ψυχὴ, κἂν διαιρεῖσθαι δοκῇ. τὰ μὲν ἄν ἄλλα μέρη τῶν εἰρημένων, οἷον πνεύματα καὶ ὑποκείμενα, ἀναίσθητα καὶ ἀνοικείωτα ἀλλήλοις. καί τοι κἀκεῖνα [*] τὰ νῦν συνέχει, καὶ [p] τὰ [*] ἑπόμενα αὐτοῖς βέλτιον. i L.9.§.8. k L.8.§.33. l L.4.§.40. m L.9.§.25. n Inf.§.32. o Sup.§.26. * τὸ νοῦν f. p L.10.§.26 * ἐπὶ τὰ f.

Διό-

ANNOTATIONES.

animi parte, qâ opinamur, percipi non potest, nec magnitudo ejus comprehendi, avt altitudo mente valet capi, fortitudine nemini est conferendus, ejúsqe sapientia planè censetur incomprehensibilis, bonitate nemo est qi eum possit imitari, sumúsqe imbecillisores, qàm ut ejus beneficentiam nostris linguis explanare possimus. Qin & à nostra qoqe religione extranei, *Dei invisibilitatem* agnovere nobiscum. Hinc illud Evripidis, ut Clemens in *hortat.* an Philemonis, ut Justinus *de Monarch.*

Θεὸν δὲ ποῖον, εἶπε μοι, * νομίζον;
Τὸν πάνθ' ὁρῶντα, κ' αὐτὸν οὐκ ὁρώμενον.
Dic, qæso, qalem fas putas credi Deum?
Qi cuncta spectat, ipse non spectabilis.

Orpheus item à Justino *ibidem* lavdatus:

— ἐδέ τις αὐτὸν
Εἰσοράᾳ θνητῶν, αὐτὸς δέ γε πάντας ὁρᾷται.
— *conspicit ipse*
Cunctos mortales, nec qisqam conspicit ipsum

Aristotelis nomine Avtor *de mund. c. 6.* ἀόρατος ὢν ἄλλως, πλὴν λογισμῷ. hoc est, qod Seneca *qæst. nat. l. 7. c. 30. Effugit oculos: cogitatione visendus est.* Non est ergò prorsus inconspicabilis tamen; siqidem ut Apostolus *ad Rom. c. 2. v. 20.* Τὰ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμυ τοῖς ποιήμασι νοούμενα, καθορᾶται, ἥτε ἀΐδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότης. *Ipsius invisibilia jam indè à condito mundo ex iis, qa fecit, mente perpensa pervidentur, aterna videlicet ejus tum potentia, tum divinitas.* unde non inscitè Calvinus *institut. l. 1. c. 5. §. 1. Deum mundum condendo, invisibilis cùm esset, visibili qodam ornatu insignem in conspectum prodiisse.* Et Seneca *de benefic. l. 4. c. 8. Qocunqe te flexeris, ibi illum videbis occurrentem tibi; nihil ab illo vacat, opus suum ipse implet.* Sed & nobis in Christo suo cumprimis conspiciendum se præbet: ὃς ἐστιν εἰκὼν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτυ, qi est imago Dei invisibilis. *ad Coloss. c. 1. v. 15.* qiqe ideo Philippo; Ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν πατέρα. *Qi vidit me, vidit patrem.* Joannes *c. 14. v. 9.* Verùm fidei oculo, non corporis; sed nec mentis avt intelligentiæ nativæ mero, salubriter videtur alteruter.

Οὐδὲ τὴν ψυχὴν τὴν ἐμαυτοῦ ἑώρακα] Si anima invisibilis, animæ conditor multò magis. Minutius in Octav. *Deum oculis carnalibus vis videre, cùm ipsam animam tuam, qâ vivificaris, & loqeris, nec aspicere possis, nec tueri?* vide & Avgustinum *de Trinit. l. 5. c. 1.* vide *l. 10. §. 26.*

Ἐξ ὧν τῆς δυνάμεως αὐτῶν ἑκάστοτε πειρῶμαι] Theophilus *ad Autolyc. l. 1. pag. 72.* Καθάπερ γὰρ ψυχὴ ἐν ἀνθρώπῳ ἀβλέπτως, ἀόρατος ὢσα ἀνθρώποις; διὰ δὲ τῆς κινήσεως τοῦ σώματος νοεῖται ἡ ψυχή. ἔτως ἔχοι ἄν, καὶ τὸν Θεὸν μὴ δύνασθαι ὁραθῆναι ὑπὸ ὀφθαλμῶν ἀνθρωπίνων, διὰ δὲ τῆς προνοίας καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ βλέπεσθαι καὶ νοεῖσθαι. *Ut anima in humano corpore non videtur invisibilis existens, verùm ex corporis motu cognoscitur: sic nec Deus humanis & corporeis oculis videri potest, cæterùm ex providentia, qâ singula ordinat, suisqe operibus aspicitur & apprehenditur.* Avtor *de mundo c. 6.* Ἡ ψυχὴ δι' ἧς ζῶμέν τε, καὶ πόλεις καὶ οἰκους ἔσχομεν, ἀόρατος ὢσα, τοῖς ἔργοις αὐτοῖς ὁρᾶται. πᾶς γὰρ ὁ τῦ βίυ διάκοσμος ὑπὸ ταύτης ἔυρηται, καὶ διατέτακται, καὶ συνέχεται. ταῦτὰ χρὴ καὶ περὶ Θεοῦ διανοεῖσθαι, δυνάμει μὲν ὄντος ἰσχυροτάτυ; κάλλει δὲ ὑπερπεπεσάτυ, ζωῇ δὲ ἀθανάτυ, ἀρετῇ δὲ κρατίστυ. διότι πάσῃ θνητῇ φύσει γενόμενος ἀθεώρητος, ἀπ' αὐτῶν τῶν ἔργων θεωρεῖται. *Nam & anima ipsa qâ vivimus, qà urbes, qà domos habitamus, cum havdqaqam sub aspectum nostrum sita sit, operibus tamen ipsis videtur: omnisqe vita cultus nitorqe, ut ab ea inventus est & descriptus, ita ex eo tenorem juum servat. Proinde hac etiam de Deo sentienda nobis sunt: illo qidem, si vim*

* νομισίον Just.

A *spectes, valentissimo: si decorem, formosissimo: si vitam, immortali: denique, si virtutem, præstantissimo. Qapropter cùm sit inconspicabilis omnis natura interitura, ipsis nihilo secius ipse cernitur ab operibus.* Sive, ut Apulejus paraphrasticè reddidit. (nam merus paraphrastes iste illius est) *De inferiore licet imagine capiamus exempla. Anima in homine non videtur: & tamen fateamur omnes necesse est, hujus operâ omnia, qæ per hominem præclara fiunt, provenire: neqe animæ ipsius qalitatem ac figuram oculis occurrere, sed momentis ab ea gestarum rerum intelligi qalis & qanta sit. omne qippe humanæ vitæ præsidium ingenio ejus est paratum. Nisi fortè tam injustus rerum æstimator*
B *potest esse qi hæc eadem de Deo neget, qem videat esse viribus exuperantissimis, avgustissimâ specie, immortalis avi, genitorem virtutum ipsámqe virtutem. Unde nihil mirum est si mortales oculi ejus non capiunt aspectum, qando divinorum operum vestigiis sit perspicuus atqe manifestus.* Minutius. *Nec mireris, si Deum non videas, vento & flatibus omnia impelluntur, vibrantur, agitantur; & sub oculis tamen non venit ventus & flatus.* Apulejus *Florid. 2. Deûm forma invisitata, vis cognita: qorum potestates licet sentire, non datur cernere.* Epictetus *l. 1. c. 6.* Ἀφ' ἑκάστυ τῶν ἐν κόσμῳ γινομένων ῥᾴδιόν ἐστιν ἐγκωμιάσαι τὴν πρόνοιαν, ἂν δύο τις ἔχῃ ταῦτα ἐν ἑαυτῷ, δύναμίν τε συνοπτικὴν τῶν γεγενότων ἑκάστυ, καὶ τὸ εὐχάριστον. *Ex singulis, qæ in mundo fiunt, rebus providentia lavdari facilè potest, si cui duo hæc insunt: unum, facultas naturam cujusqe rei perspiciendi: alterum gratus animus.* & qæ sequntur. vide & eundem *l. 1. c. 16.*

§. 29. Σωτηρία βίυ] qod *l. 4. §. 21. Extrem.* Ἱστορία τῆς ἀληθείας. *Notitia veritatis.* Plato *Protag. pag. 247. C.* Τίς ἂν ἡμῖν σωτηρία ἐφάνη τῦ βίυ. *Qænam nobis potissima vita salus esset.* Et mox: Ἡ ἐπιστήμη ἀναλώσασα τὸ ἀληθὲς, ἔσωσεν ἂν τὸν βίον. *Scientia aperiens veritatem servaret vitam.*

Ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς] Vide *ad l. 3. §. 4.*

Ἀπολαύειν τῦ ζῆν] *Vitâ frui.* Ità Martialis *l. 10. Ep. 61.*

Vivere bis, vitâ est posse priore frui.

D Seneca *Epist. 61. Paratus exire sum; & ideo fruor vitâ, qia qamdiu futurum hoc sit, non nimis pendeo.* ubi Lipsius *fruor vitâ, securus, & latus.* vide *ad lib. 3. §. 6. & l. 9. §. 26. & l. 10. §. 33.*

Συνάπλοντα ἄλλο ἐπ' ἄλλῳ] Vide *ad l. 5. §. 6. & l. 6. §. 6. & l. 3. §. 13.* Varro περὶ εὐτυχίας. *Legendo & scribendo vitam procudito.* i. e. *producito.* Nonius.

§. 30. Ἓν φῶς ἡλίυ] Vide *l. 8. §. 57. & l. 9. §. 8.*

Μία ἡσία] vide *l. 4. §. 40. & l. 7. §. 9.*

Μία ψυχὴ] vide *l. 4. §. 40. & l. 9. §. 8.*

E Πνεύματα καὶ ὑποκείμενα, ἀναίσθητα καὶ ἀνοικείωτα] πνεύματα καὶ ὑποκείμενα, sunt *forma & materia formis qasi substrata & subjecta.* interpres Anglus ἀισθητὰ legisse videtur: cui accedere non possum. verùm ab interpunctione locum laborare opinor; & post ἀναίσθητα collocandam distinctionem, ut series dictionis sic procedat; *reliqa dictarum rerum partes, forma* scilicet *& materia sensûs expertes, sunt etiam à necessitudine mutua aliena. Spiritus* pro *forma*, ut Marco, ità Pomponio *ad l. 9. §. 1.* exhibito. qi *corpus continuum* definit, *qod continetur uno spiritu.* (i. e. unâ formâ) *ut homo, tignum, lapis.* ex subjectis speciebus *tigni lapidisqe*, non *animal*, sed *formam, spiritûs* nomine denotâsse, liqidò patet. vide *ad lib. 6.*
F *§. 13. & ad l. 10. §. 2.* sic *l. 9. §. 36.* ἡ ὑποκειμένη ὕλη & τὸ πνευματικὸν Marco ἀντιδιαιρῦντες. Hoc idem videtur, qod πνεῦμα ὑλικὸν Tatianus *adv. Grac.* nuncupat; nec *stellis* tantùm, avt *animantibus flirpibúsqe*, sed *aqis* etiam inesse vult.

Κἀκεῖνα τὰ νῦν συνέχει, καὶ τὰ ἑπόμενα αὐτοῖς βέλτιον] lege κἀ-

a L. 3. §. 11. Διάνοια ἢ ἰδίως [a] ἐπὶ τὸ ὁμόφυλον γίνεται, καὶ
b L. 9. §. 9. συνίσταται, καὶ [b] ὁ διέργει τὸ κοινωνικὸν πάθος.

§. 31. Τί ἐπιζητεῖς; τὸ διαγίνεσθαι; ἀλλὰ τὸ αἰσθάνεσθαι; τὸ ὁρμᾶν; τὸ αὔξεσθαι; τὸ λήγειν αὐθις; τὸ φωνῆ χρῆσθαι; τὸ διανοεῖσθαι; [c] τί τούτων πάθος σοι ἄξιον δοκεῖ; εἰ ἢ ἕκαστα [d] εὐκαταφρόνητα, πρόσιθι ἐπὶ τελευταῖον, τὸ [e] ἕπεσθαι τῷ
f Sup. §. 27. λόγῳ [f] καὶ τῷ θεῷ. ἀλλὰ [g] μάχεται τῷ τιμᾶν ταῦτα, τὸ ἄχθεσθαι, * ἢ [h] διὰ τὰς τεθνηκέναι στερήσεταί τις αὐτῶν.

§. 32. [i] Πόσον μέρος ἡ ἀπείρου καὶ ἀχανοῦς αἰῶνος ἀποτετμημένος ἑκάστῳ; [k] πάχιστα γὰρ ἀναναφανίζεται τῷ αἰδίῳ. [l] πόσον ἢ τῆς ὅλης οὐσίας; πόσον ἢ [m] τ' ὅλης ψυχῆς; [n] ἐν πόσῳ ἢ [o] βωλαρίῳ τ' ὅλης γῆς ἕρπεις; πάντα ταῦτα ἐνθυμούμενος, μηδὲν μέγα φαντάζου, [p] ἢ τὸ [q] ὡς μία ἡ σὴ φύσις ἄγῃ, ποιεῖν, [r] πάσχειν ἢ, ὡς ἡ κοινὴ φύσις φέρει.

§. 33. [s] Πῶς ἑαυτῷ χρῆται τὸ ἡγεμονικόν. [t] ἐν γὰρ τούτῳ τὸ πᾶν ἐστί. τὰ ἢ λοιπὰ, εἰ περαίρεται ἐστιν, ἢ ἀπεραίρετα, [v] νεκρὰ καὶ [x] καπνός.

§. 34. Πρὸς θανάτου καταφρόνησιν ἐγερτικώτατον, ὅτι καὶ [y] οἷς τιμὴ ἡδονὴ ἀγαθὸν

feruntur. intellectus verò adversùs contribulem suum peculiariter afficitur; eidémque consociatur, nec potest communionis appetitus prorsus revelli.

§. 31. Qid expetis? num existere? num sentire, movere, crescere, denasci? an rursùs voce uti, cogitare? ecqid horum tibi desideratu dignum videtur? si ergò contemptu digna satìs ista videntur omnia, ad illud perge, qod ultimum restat, Deo nempe ac rationi obsequi. atqi instituto huic repugnat, si qis ægrè ferat, qòd istis morte privandus sit.

§. 32. Qantula pars infiniti ac immensi ævi unicuiqe assignatur? ab interminato enim qàm celerrimè absorbetur. qantula item totius materiæ? qantulum & animæ universæ? in qantula etiam telluris totius glebulâ repis? hæc omnia cùm cogitaveris, nihil magnum reputa, hoc solo excepto, ut ea facias ad qæ natura tua te ducit, ea sustineas qæ natura communis infert.

§. 33. Vide, qo modo se mens utatur tua. in hoc enim sunt omnia. reliqa, sive arbitrii tui sint, sive non sint, cadavera sunt & fumus.

§. 34. Nihil magìs ad mortem contemnendam incitaverit, qàm si consideres, etiam eos qi voluptatem

ANNOTATIONES.

καὶ κεῖνα τὸ νοῦν συνέχει, καὶ τὸ ἐπὶ τὰ αὐτὰ βρῖθον. & tamen ista etiam (licèt sensûs ac rationis expertia) *mens* (universi scilicet) *continet*, & *facultas interior*, sive *forma illa, cujus vi eodem loci feruntur*. Vide *l.* 10. §. 26. Τὴν βρίθουσαν. *Vim, qâ corpora deorsum feruntur*. & *l.* 4. §. 16. Τὸ αἰτιῶδες. *Formam*. Τὸ νοῦν ἀντὶ τοῦ ὁ νοῦς. sicut & Aristoteli *Ethic. l.* 9. *c.* 4. Δόξειε δ' ἂν τὸ νοῦν ἕκαστος εἶναι, ἢ μάλιστα. *Unusqisqe verò id qod intelligit esse videretur*. vide *l.* 10. §. 38. Verùm τὸ νοῦν istis est, ἢ νοερὰ ψυχὴ, de qa *suprà*. i. e. *Deus* ipse. de qo & *l.* 10. §. 1. συνέχει πάντα. sive, *spiritus Dei*, τὸ συνέχον τὰ πάντα. Sap. Solom. *c.* 1. *v.* 7. Laërtius *Zenon. l.* 7. *c.* 135. Ἕν τε εἶναι θεὸν καὶ νόον καὶ εἱμαρμένην καὶ Δία. *Unum qoqe Deum esse & mentem, & fatum, & Jovem*. Apostolus *ad Colossens. c.* 1. *v.* 16, 17. Περὶ λόγου. τὰ πάντα δι' αὐτοῦ ἔκτισται. καὶ τὰ πάντα δι' αὐτοῦ συνέστηκε. *Omnia per eum condita sunt, & omnia per eum consistunt*. Clemens *Stromat. l.* 5. Σφίγξ οὐχ ἡ τῶν ὅλων σύνδεσις, ἡ τῷ κόσμῳ καλὰ τὸν ποιητὴν Ἄρατος περιφοιτᾷ, ἄλλα τάχα μὲν ὁ διήκων πνευματικὸς τόνος, καὶ συνέχων τὸν κόσμον. *Sphinx non est intelligentia universorum, & ex Poëta Arati sententia mundi conversio: sed fortè fuerit qidam spiritualis tenor, qi pervadit mundum*. Cicero *de natura deorum. l.* 2. *Natura est, qa continet mundum omnem, atqe ea qidem, non sine sensu & ratione*. & rursus: *Mundum & ejus partes naturâ sentiente teneri, in qa ratio perfecta insit. qam vim animum esse dicunt mundi, eandémqe esse mentem sapientiámqe divinam*. Habes hìc apertè Marci τὸ νοῦν. Idem *de divinat. l.* 2. *Hæc ità fieri omnibus inter se convenientibus mundi partibus profectò non possent, nisi ea uno divino ac continuato spiritu continerentur. Totam mundi hujus molem*, inqit, *mens divina continet, ut anima corpus*.

Διάνοια δὲ ἰδίως ἐπὶ τὸ ὁμόφυλον] Homo magìs ad sibi congenerem fertur, tum qia liberam habet electionem, tum qia τὸ νοῦν illud peculiarem in homine operationem exercet, exeritqe. Laërtius *Zenon. l.* 7. *c.* 138. Εἰς ἅπαν τοῦ κόσμου μέρος διήκει ὁ νοῦς, καθάπερ ἐφ' ἡμῶν ἡ ψυχή. ἀλλ' ᾗδη δι' ὧν μὲν μᾶλλον, δι' ὧν δὲ ἧττον. δι' ὧν μὲν γάρ, ὡς ἕξις κεχώρηκεν, ὡς διὰ τῶν ὀστῶν, καὶ τῶν νεύρων. δι' ὧν δὲ ὡς τοῦ, ὡς διὰ τοῦ ἡγεμονικοῦ. *Mens per omnes mundi partes pertingit, sicut & in nostra anima contigit, sed per has magis, per illas minus. Per qasdam enim veluti habitus recessit, ut per ossa ac nervos: per alias, veluti mens, ut per principale*.

§. 31. Ἕπεσθαι τῷ λόγῳ καὶ τῷ θεῷ] Plutarchus *de audiend. pag.* 37. *D*. Ταυτόν ἐστι τὸ ἕπεσθαι θεῷ καὶ τὸ πείθεσθαι λόγῳ. *Idem est Deum seqi & parere rationi*. Et Apulejus *de philosoph. Sapientem pedisequum & imitatorem Dei dicimus, & seqi arbitramur Deum, id est*, λόγον. At de Juliano Gregorius Nazianzenus *Stelitevt.* 1. Ὁδηγῷ λόγῳ, καὶ μὴ θεῷ χρώμενος. *Qi humanam rationem ducem, non Deum seqitur*. qasi ista sejuncta à se invicem existant. Et Socrates apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 3. Μόνῳ τῷ λόγῳ, καθάπερ ἐπιτρόπῳ σώφρονι, παρακαλυπτέον τὸν βίον. *Soli rationi, tanqam consultissimo tutori, vitam omnem credere convenit*. ità solam rationem vult ducem adhiberi ad vitam instituendam. verùm proclivis satis est solutio. rationis rectæ, qalis est initio condita, ductus, à religionis Deíqe regulis nusquam deviat. Cæterùm qà jam corrupta & vitiata est, à legis divinæ tramite in

A qamplurimis abscedit, suíqe seqaces ut plurimùm abducit. vide amplius *ad l.* 7. §. 31. & *l.* 10. §. 11, 12.

Τὸ ἄχθεσθαι, ἢ διὰ τοῦ τεθνηκέναι] lege εἰ διὰ τοῦ τ. sensus exigit. vide *l.* 9. §. 1.

§. 32. Πόσον μέρος ἀπείρου καὶ ἀχανοῦς αἰῶνος] vide *l.* 4. §. 50. & *l.* 5. §. 24.

Πόσον δὲ ὅλης οὐσίας] Epictetus *l.* 1. *c.* 12. Οὐκ οἶσθα, ἡλίκον μέρος εἶ πρὸς τὸ ὅλον; *Non nosti, qanta pars sis universi*. Lucretius *l.* 6.

Et qota pars homo sit terrai totius unus.

Τῆς ὅλης ψυχῆς] vide *suprà* §. 30.

B Ἐν πόσῳ δὲ βωλαρίῳ τῆς ὅλης γῆς ἕρπεις] ità *l.* 6. §. 36. Ἄθως βωλάριον. *Athos glebula*. at *l.* 3. §. 10. & *l.* 4. §. 3. in eodem argumento γωνίδιον, *angulum exiguum*, dixit. Plato *Phadon. pag.* 81. *A*. Ἔτι δὲ καὶ πάμμεγά τι εἶναι αὐτὸ (τὸ ὅλον) καὶ ἡμᾶς οἰκεῖν καὶ μέχρις Ἡρακλείων στηλῶν ἀπὸ Φάσιδος ἐν σμικρῷ τινι μορίῳ, ὥσπερ περὶ τέλμα μύρμηκας, ἢ βατράχους, περὶ τὴν θάλασσαν οἰκοῦντας. *Præterea ingentem esse terrarum orbem, nósqe à Phaside ad Columnas Herculeas habitare, in parva qadam ejus particula, ceu formicas atque ranas circa paludes atqe mare*.

Ὡς ἡ σὴ φύσις ἄγει] Fabius *instit. l.* 12. *c.* 11. *Natura nos ad mentem optimam genuit: adeoqe discere meliora volentibus* C *promptum est, ut verè intuenti mirum sit illud, magis malos esse tam multos. nam ut aqa piscibus, ut sicca terrenis, circumfusus nobis spiritus volucribus convenit: ità certè facilius esse oportebat secundum naturam, qàm contra eam vivere*. Nihil scilicet istis de nativo vitio suboluerat.

Ὡς ἡ κοινὴ φύσις φέρει] vide *l.* 3. §. 4. & *l.* 5. §. 8.

§. 33. Πῶς ἑαυτῷ χρῆται τὸ ἡγεμονικὸν] vide *l.* 5. §. 11. & *l.* 10. §. 23. & *suprà* §. 19.

Ἐν γὰρ τούτῳ τὸ πᾶν] vide *l.* 3. §. 9. & *l.* 7. §. 38. Ex Rufo *de amicit.* Stobæus *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 7. Τῶν ὄντων τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν ἥθετο ὁ θεὸς, τὰ δ' οὐκ. ἐφ' ἡμῖν μὲν, τὸ κάλλιστον, καὶ σπουδαιότατον, ᾧ δὴ καὶ αὐτὸς εὐδαίμων ἐστὶ, τὴν χρῆσιν τῶν φαντασιῶν. τοῦτο γὰρ ὀρθῶς γιγνόμενον, ἐλευθερία ἐστὶ, εὔροια, εὐθυμία, εὐσάθεια. τοῦτο δὲ καὶ δίκη ἐστὶ, καὶ νόμος, καὶ σωφροσύνη, καὶ σύμπασα ἀρετή. *Qadam in nostra potestate Deus posuit, qadam non posuit. In nostra qidem potestate posuit id, qod optimum est, qòqe beatus ipse censetur, usum imaginationum. Siqidem is rectè usurpatus libertas est, & animi tranquillitas, nec non lex, temperantia & qævis virtus*.

Τὰ δὲ λοιπὰ εἰ προαιρετά ἐστιν, ἢ ἀπροαίρετα] lege εἴτε, *sive*.

Νεκρὰ] vide *l.* 2. §. 12.

Καὶ καπνός] Ità *l.* 10. §. 31. καπνὸς καὶ τὸ μηδέν.

§. 34. Οἷς τὴν ἡδονὴν ἀγαθὸν] Epicureos notat, qi summum bonum etiamsi in voluptate, summum malum in dolore constituerant, mortis tamen contemptum profitebantur, & prædicabant. Vide Epicurum ipsum, *suprà l.* 9. §. 41. cujus & illa dogmata sunt apud Laërtium *l.* 10. *c.* 125. ex *Epist. ad Menaceum*. Μηδὲν πρὸς ἡμᾶς εἶναι τὸν θάνατον. ἐπεὶ πᾶν ἀγαθὸν καὶ κακὸν ἐν αἰσθήσει. στέρησις δὲ ἐστιν αἰσθήσεως ὁ θάνατος. ὅθεν γνῶσις ὀρθὴ τοῦ μηδὲν εἶναι πρὸς ἡμᾶς τὸν θάνατον, ἀπολαυστὸν ποιεῖ τὸ τῆς ζωῆς ἀθνητόν. οὐθὲν γάρ ἐστιν ἐν τῷ ζῆν δεινὸν, τῷ καταληφότι γνησίως, τὸ μηδὲν ὑπάρχειν ἐν τῷ μὴ ζῆν δεινόν. τὸ φρι-

κω.

tem in bonis, dolorem in malis habent, eam tamen contemptiſſe.

§. 35. Cui illud tantummodò qod tempeſtivum eſt, bonum habetur; nec intereſſe putat, plures an pavciores rationi rectæ conſentaneas actiones ediderit, mundúmqe longiori an breviori temporis ſpatio contemplatus ſit; huic nec mors formidabilis eſſe poterit.

§. 36. In hac magna civitate verſatus es, homo. qid tuâ refert, ſi qinqe duntaxat annos, etenim qod ſecundùm leges fit, id omnibus æqale eſt. ecqid igitur grave pateris, ſi te non tyrannus, nec judex iniqus, ſed natura, qæ induxit, emittat: perinde ac ſi hiſtrionem prætor qi conduxerat,

κἢ τὸν πόνον καιρὸν κρίνοντες, ὅμως τύτῳ καλὲφρόνησαν.

§. 35. Ὦ, [a] τὸ ἔυκαιρον μόνον ἀγαθὸν, κἢ [b] ᾧ τὸ πλείυς κἢ λόγον ὀρθὸν πράξεις ἀποδῦναι τῷ ὀλιγοτέρας, ἐν ἴσῳ ἐςὶ, κἢ [c] ᾧ τὸν κόσμον θεωρῆσαι πλείονι ἢ ἐλάσσονι χρόνῳ ἀ διαφέρει, τύτῳ ἀδὲ ὁ θάνατος φοβερόν.

a Sup. §. 23.
b L. 8. §. 2.
c L. 9. §. 37. Inf. §. 36.

§. 36. Ἄνθρωπε, [d] ἐπολιτεύσω [e] ἐν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ πόλει; [f] τί σοι διαφέρει εἰ πέντε ἔτεσι; τὸ γὰρ κἢ τὰς νόμυς, ἴσον ἑκάστῳ. τί ἂν δεινὸν, τῆς πόλεως ἀποπέμψει σε ὁ τύραννος, ἀδὲ δικαστὴς ἄδικος, ἀλλ' [g] ἡ φύσις, εἰσαγαγῶσα; ὅιον εἰ κωμῳδὸν ἀπολύει [h] τῆς σκηνῆς

d L. 10. §. 1.
e L. 3. §. 11.
f Sup. §. 35.
g L. 8. §. 20.
h L. 11. §. 6.

ANNOTATIONES.

κωδίκατον ἂν τῶν κακῶν ὁ θάνατος, μδὲν πρὸς ἡμᾶς. ἐπειδὴ περ ὅταν μὲν ἡμεῖς ὦμεν, ὁ θάνατος οὐ πάρεςιν. ὅλως δὲ ὁ θάνατος παρῇ, τόθ' ἡμεῖς οὐκ ἐσμέν. ὥτε οὐδὲν πρὸς τὺς ζῶντάς ἐςιν, ὥτε πρὸς τὺς τετελευτηκότας. ἐπειδὴ περ περὶ ἃς μὲν οὐκ ἔτ' ἐίσιν. *Nihil ad nos pertinere mortem. Bonum enim omne ac malum in ſenſu eſt: ſenſus autem privatio mors eſt. Unde recta cognitio eſt, qod nihil ad nos ſit mors, id efficit ut mortali qod in vita eſt fruatur. Nihil enim in vita mali eſt ei, qi verè comprehendit nihil eſſe in vita privatione mali. Itaqe, qod malorum horrendum maximè, mors nihil ad nos: qoniam cum nos ſumus, mors non adeſt; cùm verò mors adeſt, nos jam non ſumus. Neqe igitur ad viventes, neqe ad mortuos pertinet. Nam apud* A *iſtos illa non eſt; hi verò non ſunt amplius.* Lucretius *l.* 3.

Nil igitur mors eſt, ad nos neqe pertinet hilum.

Et mox:

Multò igitur mortem minus ad nos eſſe putandum,
Si minus eſſe poteſt, qàm qod nihil eſſe videmus.

Qo etiam telo pugnat & Cicero *Tuſcul. l.* 1. *Natura verò ſic ſe habet, ut qomodo initium nobis rerum omnium ortus noſter aſferat, ſic exitum mors: qæ ut nihil pertinuit ad nos ante ortum, ſic nihil poſt mortem pertinebit. in qo qid poteſt eſſe mali, cùm mors nec ad vivos pertineat, nec ad mortuos? alteri nullis ſunt, alteros non attingit.* Seneca *Ep.*70. *Plus à ſe qiſqe exiget, ſi* B *viderit hanc rem etiam à contemptiſſimis poſſe contemni.* & *Ep.*4. *Difficile eſt, inqis, animum perducere ad contemptum animæ. non vides, qàm ex frivolis cauſſis contemnatur? alius ſe præcipitavit à tecto, nè dominum ſtomachantem diutiùs audiret; alius nè reduceretur è fuga, ferrum adegit in viſcera. non putas virtutem hoc effecturam, qod efficit nimia formido?*

§. 35. Τὸ ἔυκαιρον μόνον ἀγαθὸν] Pindarus *Pyth.* 9.

— ὁ καιρὸς
Παντὸς ἴσχει κορυφάν.
— *opportunitas*
Cujuſvis rei habet caput.

Gregorius Nazianzenus *ad Evnom. Orat.* 1. Καιρὸς τῷ πάντι πράγματι, ὡς Σολομῶντι κάμοὶ δοκεῖ. καὶ τὸ καλὸν, μὴ καλὸν, ὅλως μὴ καλῶς γίνηται, ὥσπερ ἄνθος ἐν χειμῶνι παντελῶς ἄωρον, καὶ γυναιξὶ κόσμος ἀνδρείας, ἢ γυναικεῖος ἀνδράσι, καὶ πένθει γεωμετρία, καὶ πότῳ δάκρυον. *Suum cuiqe negotio deſtinatum eſt tempus, ut ego cum Solomone cenſeo, cumqe ea, qæ per ſe bona ſunt, niſi bene tractentur, boni gratiam perdant, non aliter atqe hyeme intempeſtivi ſunt flores, nec mulieribus virilis, nec viris muliebris ornatus convenit, nec luctui geometria, nec convivio lacryma.* Verùm Marcus iſtic τὸ ἔυκαιρον accipit eo ſenſu, qo & Solomonem locutum monuimus, *ſuprà ad* §. 23. vide *l.* 4. §. 23. Plutarchus ad Apollonium *p.* 111. *B.* Τὴν γὰρ ἐυκαιρίαν μᾶλλον ἢ τὴν ἐυγηρίαν πανταχῦ καθορῶμεν πρωτίυσαν. *Videmus enim qavis in re priores partes tribus non ætati longæ, ſed maturitati.*

Τὸ πλείυς καλὰ λόγον ὀρθὸν πράξεις] vide *ad l.* 3. §. 7, 8. & *l.* 8. §. 32. & *l.* 11. §. 1.

Τὸν κόσμον θεωρῆσαι πλείονι ἢ ἐλάσσονι χρόνῳ] vide Menandrum *in ſuppoſititio ad l.* 2. §. 14.

§. 36. Ἐπολιτεύσω ἐν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ πόλει] vide *ad l.* 3. §. 11. & *l.* 6. §. 42.

Τὸ γὰρ καλὰ τὺς νόμυς ἴσον ἑκάστῳ] vide *l.* 7. §. 31. & *l.* 8. §. 5, 6. & *l.* 10. §. 6.

Ἀποπέμπει σε, ὦ τύραννος, ἀδὲ δικαστὴς ἄδικος] *Emittit te,* inqit, *ex hac vita, non tyrannus, aut judex iniqus aliqis,* etſi occidat te ille, addicat iſte, *ſed* per illum iſtúmve, *natura,* ſive *Deus* ipſe, *qi & in vitam te prior miſerat.* Hoc eſt qod Jobus *c.* 1. *v.* 21. *Dominus dedit, Dominus abſtulit.* cùm junctis operis Chaldæi Sabæique ſervos trucidâſſent, armenta & jumenta abegiſſent, diabolus etiam liberos ædium ruinâ oppreſſiſſet. *Non dixit, Dominus dedit, diabolus abſtulit. ſed Dominus dedit, Dominus abſtulit. qia nihil abſtuliſſet diabolus niſi permiſiſſet Dominus. noluit etiam gloriam diabolo dare, ut aliqid potuiſſet tollere, qod Dominus non permiſſiſſet auferre.* Avguſtinus *in Pſalm.* 31. & 90. & *in ſerm. ſolemn.* 241. *non tentatori tribuit, ſed auctori.* Gregorius Romanus in *Job. l.* 18. *c.* 1. *non abſtulerat diabolus, qi nocendi habuit voluntatem; ſed Dominus,* C *qi dederat poteſtatem.* Hugo Victorinus, an qis alius, ſub Avguſtini nomine *de patient. c.* 13. vide *l.* 8. §. 20. 23.

Ὅιον εἰ κωμῳδὸν ἀπολύει τῆς σκηνῆς] *Vitam dramati* confert, & iſtic, & alibi. *l.* 10. §. 27. & *l.* 11. §. 6. Epictetus *Enchir. c.* 17. Μίμησο, ὅτι ὑποκριτής εἶ δράματος, ὁίυ ἂν θέλῃ ὁ διδάσκαλος. ἂν βραχύ, βραχέος. ἂν μακρὸν, μακροῦ. ἂν πλωχὸν ὑποκρίνεσθαί σε θέλῃ, ἵνα κἢ τῦτον ἐυφυῶς ὑποκρίνῃ. ἂν χωλὸν, ἂν ἄρχοντα, ἂν ἰδιώτην. σὸν γάρ τῦτ' ἐςι, τὸ δοθὲν ὑποκρίνεσθαι πρόσωπον καλῶς. ἐκλέξασθαι δ' ἄυτὸ, ἄλλυ. *Actorem eſſe fabulæ talis, qalis magiſtro probata fuerit, te memento: ſi brevis, brevis: ſi longa, longa. Si mendicum agere te voluerit:* D *fac qoqe eam perſonam ingenioſè repræſentes. Ita ſi claudum, ſi principem, ſi plebejum. Hoc enim tuum eſt, datam perſonam bene effingere: eam autem eligere alterius.* qibus paria habet & *Diſſert. l.* 4. *c.* 7. Sed & Ariſto Chius apud Laërtium *l.* 7. in *Zenon c.* 160. Εἶναι ὅμοιον τῷ ἀγαθῷ ὑποκριτὴν τὸν σοφὸν, ὃς ἄντε Θερσίτυ, ἄντε Ἀγαμέμνονος πρόσωπον ἀναλάβῃ, ἑκάτερον ὑποκρίνεται προσηκόντως. *Eſſe ſapientem bono hiſtrioni ſimilem, qi ſive Therſitæ, ſive Agamemnonis perſonam ſumat, utramqe decentiſſimo geſtu imitatur.* Contrà planè qàm Philippus Macedo, qem poſt inſignem de Athenienſibus partam victoriam, victorum captivis cùm per ebrietatem contumelioſiùs illuderet, liberâ voce Demades verbis iſtis increpuit; Βασιλεῦ, τῆς τύχης σοι περιθείσης πρόσωπον Ἀγαμέμνονος, αὐτὸς οὐκ αἰσχύνῃ πράττων ἔργα Θερσίτυ; *Qando perſonam Agamemnonis fortuna tibi Rex induit, Therſitæ facta repræſentare nónne te pudet?* Diodorus Siculus *l.* 16. *c.* 88. Teles item Pythagoricus lib. περὶ αὐταρκείας, (pro qo perperam apud Lælium Biſciolam *horar. ſubſeciv. l.* 1. *c.* 1. ἀναρχίας habetur.) à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 5. lavdatus. Δεῖ ὥσπερ τὸν ἀγαθὸν ὑποκριτὴν, ὅ, τι ἂν ὁ ποιητὴς περιθῇ πρόσωπον, τῦτο ἀγωνίζεσθαι καλῶς. ὕτω καὶ τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα, ὅ, τι ἂν περιθῇ ἡ τύχη. καὶ γὰρ αὕτη, φησὶν ὁ Βίων, ὥσπερ ποιήτρια, ὁτὲ μὲν πρωτολόγυ, ὁτὲ δὲ ὑςερολόγυ περιτίθησι πρόσωπον. καὶ ὁτὲ μὲν βασιλέως, ὁτὲ δὲ ἀλήτυ. μὴ ὢν βέλτιον διυτερολόγος ὢν, τὸ πρωτολόγυ πρόσωπον. εἰ δὲ μή, ἀνάρμοςόν τι ποιήσεις. *Ut bonum hiſtrionem, qamcunqe ei poëta dederit perſonam, ejus decorum ſervare decet: ita bonum virum, qamcunqe fortuna dederit. Nam & ipſa, ut Bion inqit, velut poetria, nunc primi, nunc ultimi actoris locum nobis tribuit, alias Regis, alias mendici perſonam. Ne igitur, ſi partes tibi contigerint actionis ultimæ, primas occupare velis. Aliter indecorum te dabis.* Idémqe in *lib.* περὶ περιςάσεων apud eundem *ibidem tit.* 105. Ἡ τύχη, ὥσπερ ποιήτριά τις ὖσα, παντοδαπὰ ποιεῖ πρόσωπα, ναυαγῦ, πλωχῦ, φυγάδος, ἐνδόξυ, ἀδόξυ. δεῖ ὧν τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα E πᾶν ὅ, τι ἂν αὐτὴ περιθῇ, καλῶς ἀγωνίζεσθαι. *Fortuna, ceu poetria qædam, multas inducit perſonas, navfragi, mendici, exulis, glorioſi, obſcuri. Itaqe decet virum bonum rectè agere, qamcunqe ei ſors dederit perſonam. Ibidem. tit.* 1. Muſonius, opinor: Ὥσπερ ἀγαθὸς ὑποκριτὴς, ἐν καὶ τὸν πρόλογον, ἐν καὶ τὰ μέσα, ἐν κἢ τὴν καταςροφήν. ὕτω κἢ ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ ἐν κἢ τὰ πρῶτα τῦ βίυ, ἐν κἢ τὰ μέσα, ἐν κ τὴν τελευτήν. *Sicut bonus hiſtrio, bene prologum, bene medium fabulæ, nec non bene etiam cataſtrophen agit: ita bonus vir qoqe primordia vitæ rectè, & media probè, finemqe congruentem his adminiſtrat.* & *tit.* 92. ex Arriani *protreptico,* F Socrates Archelao: Εἰ γὰρ μὴ ἱκανὰ τὰ ὄντα ἐμοὶ, ἀλλ' ἐγὼ τύτοις ἱκανὸς, κἢ ὕτω κἀκεῖνα ἐμοί. ἢ οὐχ ὁρᾷς, ὅτι οὐκ ἐυφοπίτερον οἴδιν, δι' ὧν ὁ Πῶλος τὸν τύραννον Ὀιδίποδα ὑπεκρίνατο, ἢ τὸν ἐπὶ Κολωνῷ ἀλήτην κἢ πλωχόν; εἶτα χείρων Πῶλος ὁ γενναῖος ἀνὴρ φανεῖται, ὡς μὴ πᾶν τὸ περιτιθὲν ἐκ τῦ δαιμονίυ πρόσωπον ὑποκρίνασθαι καλῶς; οὐδὲ τὸν Ὀδυσσέα μιμήσεται, ὃς καὶ ἐν τοῖς ῥάκεσιν οὐδὲν μεῖον διέκρινεν, ἢ ἐν τῇ οἰκίᾳ χλανίᾳ τῇ πορφυρᾷ; *Nam ſi res meæ mihi non ſufficiunt, at ego ipſe ſufficio, & ſic etiam ipſa mihi. Annon vides, qod Polus hiſtrio perſonam Oedipi tyranni non concinnius expreſſerit, qàm eundem Oedipum in Colono exulem & mendicum. Vir autem ingenuus eritne Polo deterior, ita ut non qamvis à numine ſibi diſtinatam perſonam decorè poſſit agere? Neqe imitari poterit Ulyſſem, qi etiam laceris pannis indutus, non minus decora gravitatis præ ſe ferebat, qàm ubi criſpam & purpuream lænam*

ὁ Θρᾳλαβὼν ϛρατηγός. ἀλλ' ἴσι εἶπον τὰ πάντα μέρη, ἀλλὰ τὰ τρία. καλῶς εἶπας. [a] ἐν μέν τοι τῷ βίῳ τὰ τρία ὅλον τὸ δρᾶμά ἐϛι. τὸ γὰρ πέρας ἐκεῖνο ὁρίζει, [b] ὁ τότε μὲν τῆς συγκρίσεως, νῦν δὲ τῆς ἀπολύσεως αἴτιος. σὺ δὲ ἀναίτιος ἀμφοτέρων. [c] ἄπιθι ἴσι ἵλεως. καὶ γὰρ ὁ ἀπολύων ἵλεως.

a L. 9. §. 37.
b L. 11. §. 20.
c L. 2. §. 3.

è ſcena dimitteret. ſed actus fabulæ qinqe. nondum abſolvi. rectè dicis. cæterùm in vita etiam tres actus fabulam integram faciunt. terminat enim hanc, qi ejuſdem olim componendæ cùm fuerit, nunc & diſſolvendæ avtor eſt. nevtrum avtem horum à te eſt. diſcede ergò propitius. nam & qi te dimittit, propitius eſt.

ANNOTATIONES.

geſtabat? Syneſius *de provident. l. 1. pag.* 106. Ἅπας γὰρ βίος ἀρετῆς ὕλη. καθάπερ δὲ ἐπὶ σκηνῆς ὁρῶμεν τὰς τῆς τραγῳδίας ὑποκριτὰς, ὅσις καλῶς ἐξήσκησε τὴν φωνὴν, ὁμοίως ὑποκρινεῖται, τόττε Κρέοντα καὶ τὸν Τήλεφον. καὶ οὐδὲν ταλαιπωρῇ τῶν ῥαχίαν διοίσει, πρὸς τὸ μέγα καὶ καλὸν ἐμβοῆσαι, καὶ καταλαβεῖν ἠχοῖ τῶ μέλους τὸ θεάτρον. ἀλλὰ καὶ τὴν θεράπαιναν, καὶ τὴν δέσποιναν μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιδείξεται μουσικῆς. καὶ ὅ, τι ἂν περιθῆται προσωπεῖον, τὸ καλῶς αὐτὸν ὁ χορηγὸς τῶ δράματος ἀπαιτεῖ. ὕτως ἡμῖν θεὸς ἢ τύχη περιτίθησιν, ἄτπερ προσωπεῖα, τοὺς βίους ἐν τῷ μεγάλῳ τῶ κόσμω δράματι. καὶ ὑδέν τι μᾶλλον ἕτερος ἑτέρου βίος βελτίων ἢ χείρων. χρῆται δὲ, ὡς ἔκαϛος δύναται. δύναται δὲ ὁ σπουδαῖος ἀπαλαχῦ καλῶς διαγίνεϛαι, καὶ τὸν πλοῦτον, καὶ τὸν μόναρχον ὑποκρίνεται. διοίσεται δὲ ὑδὲν περὶ τῶ προσωπείου. ἐπεὶ καὶ ὁ τραγῳδὸς γελοῖος ἂν γένοιτο, τὸ μὲν φεύγων, τὸ δὲ αἱρούμενος. ἢ γὰρ ἐν τῷ τῆς γραὸς ἐυδοκιμῶν, ϛεφανῶται τι ἢ κηρύτ[illegible]ται, ἢ ἐν τῷ τὸ βασιλέως ἀτχημοσύνη, κλάζεται, καὶ συρίϛεται. *Univerſa enim hominum vita virtutis materia eſt: qemadmodum in ſcena fabularum actores cernimus, qorum qi voci diligentiſſimè ſervierit, is Creontem avt Telephum nullo diſcrimine agere poteſt: neqe ad praclaram vehementémqe vocis intenſionem, avt ad theatrum ſvaviſſimâ carminis emodulatione detinendum plurimum interesit purpureáſne an pannoſas veſtes gerat; ſed ſive ancillam, ſive heram eadem gratiâ & concinnitate referet, vel ſi qam aliam perſonam induerit, rectè eam uti gerat, ab eo choragus poſtulat: ita nobis in maximo illo mundi totius actu vitas, qaſi perſonas, Deus & fortuna circumpoſuit, neqe aliud altero vita genus potius eſt, nec deterius, ſed unuſqiſqe perinde us poteſt eo utitur. Ac qi bonus eſt, ubicunqe honeſtè degere poteſt, non mendicum, ſeu monarcham aſſimulet, nec de perſona plurimum contendet; qandoqidem & tragœdiarum actor is ridiculus fuerit, qi hanc renuat, aliam verò potiùs eligat: præſertim qm qi anum præclarè, ac cum lavde egerit, corona & præconis voce celebretur, qi verò regis perſonam indecorè ſuſtinuerit, omnium ſibilo & procaci oris ſonitu excipiatur.* Dio deniqe Pruſæus *Orat.* 38. *pag.* 479. *ad Nicomedienſes.* Ἤδη ποτὲ θέας μετελάβετε, μᾶλλον δὲ μονονυχὶ καθ' ἑκάϛην ἡμέραν θεᾶσθε. ἆρα ἂν ἐκεῖ τις ὑμῖν ἀληθῶς εἶναι δοκεῖ βασιλεὺς, ἢ τύραννος, ἢ θεός; καί τοι πάντα ταῦτα καλοῦντας. καὶ ἐκ ὀνόματα μόνα ἔχουσι θεῶν, ἀλλὰ καὶ πρόσωπα, καὶ τολὰς, καὶ κτενύσι πολλὰ ὡς ἐκεῖνοι. τῶ δὲ ποιήματος συντελεσθέντος, ἀπίασι τὸ μηδὲν ὄντες. *Jam nuper ſpectacula recepiſtis, imo non tantum ſingulis diebus ſpectatis -- Num igitur qis illic vobis verè videtur eſſe rex, avt tyrannus, avt Deus? Atqe ita vocantur: & non nomina tantum Deorum habent, ſed etiam perſonas & veſtes, multáqe præcipiunt, ut illi: actâ avtem fabulâ, abeunt, nihilqe ſunt.* Vide ampliùs *ad l. 4. §. 1.* Petronium item aliósqe *ad l. 11. §. 6.* videatur & Ariſtides *in Eteon. ad l. 6. §. 46.* Verùm illi de agendi modo maximè, Marcus de termino præcipuè hìc agit.

A

Οὐκ εἶπον τὰ πέντε] Alluſit ad actuum in dramatibus numerum, de qo, Flaccus in *arte.*

Neve minor, nev ſi ſit qinto productior actu,
Fabula, qa poſci vult, & ſpectata reponi.

Nam qod Donatus, *perſonam eandem* negat *plùs qinqies prodire in proſcenium*: refutat id Julius Scaliger *poet. l. 1. c. 9.*

Ἐν μέν τοι τῷ βίῳ τὰ τρία ὅλον τὸ δρᾶμα] vide *l. 3. §. 8.* & *l. 11. §. 1.* Seneca *Epiſt. 77. Eam viam ingreſſi ſumus, qam peragere non eſt neceſſe. iter imperfectum erit, ſi in media parte, avt cistra petitum locum ſteteris. vita non eſt imperfecta, ſi honeſta eſt. Ubicunqe deſines, ſi bene deſinis, tota eſt.* & *ibidem. Non finitur officiorum certus numerus, qem debeas implere.*

B

Τὸ γὰρ τέλειον ἐκεῖνος ὁρίζει] qod *ſuprà §. 23.* Καιρὸν καὶ ὅρον δίδωσι. *Tempus & terminum aſſignat.* Ità Jobus *c. 14. v. 4.* χρόνον ἴδῃ, ὃ οὐ μὴ ὑπερβῇ. ὅρος meliùs reddidiſſent. nam Hebraicum חקו idem hoc loco valet qod גבול de mari uſurpatum, *Pſal. 104. v. 9. terminos, limites deſcriptos, qos non transgrediatur.* Scilicet qod Seneca *ad Marc. c. 10. Tempus ille arbiter muneris ſui temperat.*

C

Ὁ τότε μὲν τῆς συγκρίσεως] Hoc eſt, qod Solomon *Eccleſ. c. 3. v. 2.* tam *naſcendi*, qàm *denaſcendi tempus, cuiqe* eſſe *à Deo præſtitutum.* vide *ſuprà §. 23.*

Σὺ δὲ ἀναίτιος ἀμφοτέρων] Non es, inqit, mortis tuæ arbiter magìs, qàm ortûs tui fueras. David, *Pſalm. 31. v. 16.* בידיך עתותי *In manu tua ſunt tempora mea.* & *Pſal. 68. v. 20. Domini Dei* למות תוצאות *mortis ſunt exitus*, nec poteſt qiſqam avt ſibi ipſi, avt alteri, citra ipſius permiſſionem ac voluntatem, vitam eripere. Poteſt interim tamen mortis, vel ſibi, vel alteri conſcitæ homo ipſe havd ἀναίτιος. id eſt, *inſons* eſſe. qod nec Marcus ipſe diffitebitur.

D

Ὁ ἀπολύων ἵλεως] vide *l. 2. §. 3.*

Ἄπιθι ἴσι ἵλεως] imò non ſemper ἵλεως, hoc eſt, *propitius, placatus. placidus* ſanè ſemper in ſe Deus, qia immotus, & immutabilis; non qoad illos tamen ſemper, qos hinc abripit, *propitius.* neceſſe eſt ergò, dum hìc vivunt, ſibi concilient ipſum mortales, ſi in morte propitium experiri voluerint. neqe enim ἵλεως ipſe, id eſt, *placidus latuſqe* defungi poterit, niſi qi Deum ſibi ἵλεων, id eſt, *propitium*, qia in Chriſto ſuo reconciliatum, habuit. τῦτο δὲ ἐνευνοεδήτω μοι (ut Marci noſtri verbis utar, ex *l. 6. §. 30.*) ἐπιϛῇ ἡ τελευταία ὥρα. *mihi itaqe ſic affecto, idqe mihi probè conſcio, ſupervenias hora noviſſima. hora*, inqam, *illa decretoria*, (utì Seneca vocat *Epiſt. 102.*) qam ſenio jam confectus ferè, cum Jobo, *cap. 14. verſ. 14. qotidie expecto.* Et tu, Domine Jeſu, ὁ Ἀμὴν, voto ſervuli tui, inutilis licèt, *Amen* tuum ſubjicere nè dedigneris.

E

FINIS.

MER-

JOANNI SELDENO,

Juriſconſulto, Philologo,

VIRO MAXIMO,

MERICUS CASAUBONUS,

ISAACI FILIUS

S. D.

IMperatoribus olim hodieque ſolenne, vir inſigniſſime, ſine δορυφόροις hinc inde ſtipantibus, & aliquo de primariis aulæ comitatu, in publicum non omninò aut rarò prodire. quæ partim ad pompam, partim ad terrorem, partim verò ad tutelam corporis ab ipſis inſtituta ſunt. MARCUS ANTONINUS Imperator priora duo quanti vivus fecerit, & qo loco habuerit, ſi quis ipſi de ſe ſcribenti minùs credit, at veterum teſtimonio fidem non abrogabit, qi talem eum deſcribunt, qualem ab omni memoriâ omnibus omnium gentium monumentis replicatis & excuſſis alium vix reperiamus: qui vel eorum quæ ſplendidiſſima habentur inter homines, & quorum gratiâ cœlum terræ miſcere non verentur, tantus & tam conſtans contemptor fuerit; vel qui bonitatem, clementiam, manſuetudinem (divinas virtutes) erga ſubjectos, ſimpliciore animo & flagrantiore ſtudio exercuerit. Sed nec haſtatorum qi latus cingerent & vitæ caverent, opus illi, cui cùm, triſtiſſimis & afflictiſſimis temporibus, orbis Romani, id eſt univerſi ferè, tutela à ſupremo Mundi Rectore commiſſa eſſet, ſic eam adminiſtravit, ut in ejus vitâ & incolumitate ſuas fortunas, ſuam ſalutem omnes, minimi maximi, verti crederent. Nos igitur, cùm noſter hic redivivus ANTONINUS in lucem proditurus eſſet, parum de tali comitatu, qualem diximus, illi comparando ſolliciti, de tali comite, ſeu *amico* (quo titulo inſigniores quoſdam temporum ſuorum Juriſconſultos maximos olim Imperatores dignatos eſſe non ignoras) aſciſcendo cogitavimus, qui tum imperitam multitudinem non vi aut imperio, ſed ſolâ ſui nominis authoritate ſubmoveret; tum verò doctos undique viros & intimâ admiſſione dignos, ipſe longè latéque celebris, alliceret. Quem verò potiùs quàm te, SELDENE præclariſſime, qui præſtantiſſimis ingenii tui monumentis patriam tuam magis ornaveris, an majus apud exteros decus tibi privatim paraveris, haud facilè dixerim. Ea certè tum domi apud cives & populares tuos; tum foris apud exteros, ubicunqe literis ſuus conſtat honos, nominis tui fama & ce-

lebritas, ut eruditum, quicquid illud ſit, & laude dignum, quod SELDENI nomen præfixum habet, non docti tantùm qui tua legunt & intelligunt, quod paucorum eſt; ſed & de plebe literariâ homines protinus affirmaturi ſint. Hæc igitur tui nominis hic inſcribendi cauſſa publica. Sed nec privata defuit, tua erga me jam olim perſpecta mihi benevolentia, & de me ſtudiiſque meis benè merendi ſtudium: quo nomine tantò me plus tibi debere judico, qantò pauciores in hoc regno, qui hæc ſtudia tractent, aut tractantes aliquo loco numerent. Vale, vir præſtantiſſime, & me amare, ſtudiiſque meis favere perge.

BIBLIOTECA ROMA VITTORIO EMANUELE

BIBLIOTECA ROMA VITTORIO EMANUELE

IN

MERICI CASAUBONI,

ISAACI FILII

IN

MARCI ANTONINI

De ſeipſo & ad ſeipſum libros

NOTÆ.

BIBLIOTECA ROMA VITTORIO EMANUELE

IN

MARCI ANTONINI ΤΩΝ ΕΙΣ ΕΑΥΤΟΝ LIBROS XII.

BIBLIOTECA NAZIONALE ROMA VITTORIO EMANUELE

Et hanc editionem,

PROLEGOMENA.

QUæ Marcus Antoninus, Imperii & rerum geſtarum magnitudine glorioſiſſimis Imperatoribus annumerandus; vitæ verò ſanctitate & ſolidâ eruditione veterum Philoſophorum vel laudatiſſimorum nulli inferior, *De ſeipſo* ſibi ſcripſit, ea poſtquam ſemel typis excuſa prodierunt in lucem dudum eſt cùm certatim à doctiſſimis quibuſque viris, qui reipublicæ literariæ promovendæ ſuam navarunt operam, laudantur & meritiſſimis elogiis celebrantur: at qui ſcriptum ut excellentiſſimum, ita & obſcuriſſimum, ſeu Notis ſeu Animàdverſionibus, ſeu Commentariis uberioribus illuſtrandum ſuſciperet, quò tam reconditæ ſapientiæ ad plures utilitas perveniret, ex omni doctorum numero nemo unus hactenus, quod ſciam, repertus eſt. Interim verò qui mortalibus imperitis & incautis falſo Antonini nomine illuderet, & viliſſimos in comparatione fætidiſſimoſque pannos, pro pretioſiſſimâ purpurâ ſacrilegâ fraude circumferret, pridem repertus eſt *Antonius Guevara* Hiſpanus, homo non contemnendi prorſus ingenii, niſi alios ipſe, tantæ impoſturæ fiduciâ, adeò contempſiſſet; eruditionis autem quæ aulicum potius, quam Epiſcopum; & circumforaneum aretalogum, quàm genuinum Philoſophum deceret. Sed nec ego talem ab omnibus pridem doctis exploſum contemptumque tanti facerem, ut hîc ejus meminiſſe dignarer, niſi tanti putarem quàm ſint homines, quæ ſtulta, ficta, falſa, putida, præ iis quæ ſolida ſinceraque ſunt amplecti proniores, & quæ χολοβάφινα iis quæ verè ſunt aurea præponere, tam luculento & illuſtri exemplo demonſtrare. Solis enim ſacris Bibliis exceptis alium vix ullum librum extare puto, qui tot in linguas, Gallicam, Italicam, Anglicam, Germanicam, alias, opinor, omnes Europæ linguas ſemel iterumque tranſlatus: qui repetitis editionibus toties excuſus ſit. Cùm verò per multos annos intra vulgares has linguas tantæ ſe continuiſſet impoſturæ fæditas, & jam quodammodo ſuppreſſa videretur: ecce tibi triginta plus minùs ab hînc annis *Joannes Wanckelius* quidam nomine, natione Germanus exortus eſt, qui magnum operæ pretium, à principibus etiam viris invitatus, facturum ſe credidit, ſi egregium hoc *Horologium* (is enim libro titulus) Latinè verſum, & Notis adornatum, ab oblivione vindicaret. Hujus ego Latinæ verſionis IV. editionem *in folio*, ad paginas propè ſeptingen-

ptingentas, prçter longiſſimas præfationes plures, & copioſum Indicem, diffuſam; ſed & poſteriorem aliam *in quarto* ad rei monſtroſæ (mihi certè) fidem ſervo. O iniquam ſortem mortalium! quid enim profectò fiet in profundâ barbari, quale jam non unum, ſæculi caligine, melioribus literis proſcriptis & extinctis omnibus; cùm tam eruditâ ætate tam multi reperiantur, qui *σύρματα ἀιρῦντας μᾶλλον ἢ χρύσιον*, & frugibus inventis glande veſci gratum habent? Et memini cùm ante quinquennium in prodigioſum quendam librum, in Angliam tum primùm advectum, *Etruſcarum Antiquitatum* titulo, multiſque æneis tabulis ſpectabilem fortè incidiſſem, primo ſtatim conſpectu fraude deprehenſâ, ad quam deprehendendam nulla non pagina libri, ne dicam linea, ſufficiat; indignationem publicè teſtatum eſſe, & originem fraudis in quodam qui tum fortè ſub prælo erat de *Uſu & conſuetudine* commentariolo detexiſſe. Comperi tamen poſtea fuiſſe qui longè aliter ſentirent, & tam bellas & ſpecioſas *Antiquitates* tam duriter acceptas dolerent: imò non defuiſſe, qui contempto noſtro aliorumque de illis veriſſimo judicio, ad loca ipſa fideli tanti depoſiti cuſtodiâ venerabilia, per mare, per terras magno ſtudio, quò res tam ſacras oculis uſurpaſſe ſuis, & manibus contigiſſe poſſent aliquando gloriari, contenderent. Sed ut ad *Antoninum* redeamus; Annus à parto Salutis Authore 1558. agebatur, cùm primùm *Guilielmus Xylander* Auguſtanus, divinum hunc Antonini fœtum, à Conrado Geſnero ex Bibliothecæ Palatinæ latebris erutum, protulit in lucem; & ut erat induſtrius, & in vertendis Græcis aſſiduus, Latinè vertit, brevibuſque Notis illuſtravit. De ejus verſione plura mox dicemus: ſed hoc in anteceſſum, ne viro docto pro ingenti beneficio gratias indignas rependamus; parum candidè & ingenuè facturum, qui poſt tot in hoc genere labores *Xylandri*, tot elucubratas majorum vigiliarum, & voluminoſiorum ſcriptorum verſiones, ex hac unà ſcripti tam puſilli, aliàs quidem fateor inæſtimabilis & non ex mole pendendi, ſed puſilli tamen unius verſione de meritis ejus & eruditione pronuntiare velit. Fateor illum in aliis quoque operibus non rarò impingere, nec in exprimendis quos interpretandos ſuſcepit, ſemper litare Mercurio: ſed id potius tamen viri laborioſiſſimi, & ad alia ſemper properantis feſtinationi, quàm linguæ Græcæ, cujus ut & Latinæ fuit ille peritiſſimus, ignorantiæ tribuendum cenſeo. In Antonino alia fortaſſe ratio: ad cujus intelligentiam non tam Græcæ linguæ peritia, quàm veteris & inprimis Platonicæ Philoſophiæ cognitio neceſſaria. Certè quàm non fæliciter optimo viro verſionis hujus ſuſceptus ab eo labor aggredienti ceſſerit, ut non ignoravit ipſe, ita nec diſſimulavit, ut tum Præfationes ejus (quæ prima præcipuè,) tum Notæ teſtes. in quorum altero ſagacitatem ejus, (*ἀμφότερα ἦν καλὰ, καὶ τὸ ὅπι οὐκ ἴσμεν εἰδέναι. καὶ τὸ γνῶναι ἃ οὐκ ἴσμεν.* dicebat olim Hierocles:) etiam ubi minus ſagax; in altero ingenuitatem meritò laudemus. Sed quod in Græci ſui codicis defectum culpam ſæpè rejicit, id ut ipſum verè credidiſſe concedamus, ita credendi cauſſas nullas idoneas habuiſſe certò perſuaſum habemus, & facilè, ſpero, lectori, cùm de eo agemus, non moroſo perſuadebimus. Cæterùm cùm princeps hæc editio, Latina præcipuè Xylandri verſio, Typographorum incuriâ tot ſcateret mendis, ut vel eo nomine Xylandrum vehementer ejus pœniteret & puderet; ſecundâ meliori, novem plus minus annis interjectis, prioris illius maculas & dedecus eluere conatus eſt. Ea Baſileæ anno Domini 1568. adornata eſt. Sed viro doctiſſimo & occupatiſſimo ne hîc quidem pro voto aut induſtriæ merito reſpondit eventus. In verſione ſiquidem mendas typographicas haud paucas ſuſtulit: at quæ propria erant ipſius *παροράματα*, typographicis longè moleſtiora, pleraque reliquit. In Græco verò contextu qui nullâ re magis quàm perturbatiſſimâ interpunctione laborabat, quo is melior eſſet, parum aut nihil præſtitit. Multis poſt annis, anno quippe Domini 1626. Lugduni (Galliæ Celticæ urbe)

nova

nova prodiit Antonini editio: commodâ ſanè formâ, & typis non inelegantibus: cæterà verò, Xylandrinâ utraque longè depravatior. Non enim ex ſecunda meliori (quam videntur ignoraſſe qui hanc procuravêre) Baſilienſi, ſed priore Tigurinâ expreſſa eſt: & cùm pleraque menda typographica primæ ac præcipitatæ illius editionis (qualia, *certum* pro *cœtum*: *neque*, pro *uſque*: *ſubeſſe*, pro *ſubſtantiæ*: *ſomnus*, pro *ſenſus*: *fatum*, pro *fœtum*: *aut*, pro *autem*: *mon*, pro *modò*: & id genus alia non pauca) retineat; propriis & ipſa cumulata eſt, in Græcis præcipuè, maculis: ut tota ὕλκιον βρύον meritò dici poſſit. ut omittam Notas additas; ſi Notæ ſunt dicendæ, hominis (ne quid dicam gravius) audaciſſimi (ut cum τὸ ἀμφίνεφα λόγον, quaſi inauditum & barbarum quid, emendari vult τὸ κρείττονα λόγον: cùm pro τροπῇ, Platoni & Stoicis tam familiari verbo, τρόπῳ ſubſtituit, & ejuſdem farinæ alia) mera deliria. Iſtæ ſunt omnes, quæ quidem ad meam pervenêre notitiam, Antonini editiones. Quis verò in tantâ virorum doctiſſimorum, quantam noſtra hæc & ſuperior ætas tulit, annonâ: tantâ Commentatorum, qui alii ſuper alios veteres quoſque ſcriptores certatim arripuêre turbâ, unius ferè Antonini id peculiare fatum fuiſſe non miretur, ut incultus, impolitus, ἀνεξήγητος per tot ad hunc uſque diem jaceret annos? Dicerem fortaſſe difficultatem operis, toties à Xylandro commemoratam, pleroſque ab incepto deterruiſſe, niſi arroganter id à me dictum videri poſſet, quod à me ſuſceptum ſit, (nam præſtitum non dicam) id ab aliis ne ſuſciperetur, perficiendi difficultatem potiſſimùm obſtitiſſe. Ego certè cùm ante annos jam decem totos Auguſti hujus operis non anteà mihi viſi, ſed expetiti dudum, compos eſſem factus, & in lectione progreſſus eſſem quantum ad guſtum libri ſufficeret, ſic eorum quæ legeram & intelligebam admiratione, pari delectatione junctâ, protinus obſtupui, ut nullum non laborem libenter ſuſcepturus fuerim, nulli non oneri ſubiturus, quò ad cæterorum, ad quæ mentis acies nondum penetraverat, intelligentiam pervenirem. Magna tum memini ſpes animum pertentabat, ſi fortè exemplar Antonini, quo b. m. parens uſus fuerat, adipiſcerer, haud pauca in eo reperturum me ad oras (quæ in pleriſque veteribus legendis ejus ſedulitas & diligentia) notata, quæ magno futura eſſent auxilio. ſed eum cum humaniſſimi juxta ac eruditiſſimi viri *Patricii Junii*, Bibliothecæ Regiæ præfecti digniſſimi operâ conſequutus eſſem, quàm ſpe meâ fruſtratus ſim, ipſum illum teſtor, optimæ fidei, nec minoris in his judicii teſtem, omni exceptione majorem. loco enim emendationum aut conjecturarum quas expectabam plurimas, plurimi ſe ſingulis ferè paginis ἴδιλοι ac χιάσμοι, quibus quæ pro mutilis aut corruptis haberet notare ſolebat, obtulerunt. Ait Ariſtoteles, & verè ait, ut mea fert ſententia, quod & hodierni Itali vulgari jactant proverbio) μᾶλλον ἕκαστα κρίνουσι καὶ ἐξακριβοῦσι, οἱ μεθ' ἡδονῆς ἐνεργοῦντες. cùm igitur lecto ſemel iterumque libro, novâ ſemper cum voluptate ad novam lectionem redirem, factum tandem eſt ſæpè legendo, ut quæ prius ἄβατα καὶ ἀνέφικτα tenebriſque plus quàm Cimmeriis obvoluta videbantur, ea pleraque, pauciſſimis exceptis, adeò plana & expedita ſe præberent, vix alius ut ſit ex veterum omnium librorum numero liber, quem mihi magis notum perſpectumque, crederem. Qua ex re cùm gaudium pro priori meo ſtudio deſiderioque quantum par erat perciperem, re tamen ipſâ, quod à viris ſapientibus obſervatum memini, tunc expertus ſum, nullum tantum bonum eſſe, cujus privata & ſolitaria poſſeſſio ſi non ingrata, certè pro rei merito jucunda ſit. Quare cùm fictitium illum, ſtramineum, volgivagum Guevaræ *Marcum Aurelium* etiam Anglicè verſum eſſe comperiſſem; cùm mihi privatim pro munere ſuſcepto nihil deinceps ex uſu magis quàm linguæ Anglicæ promptus uſus, cujus non inutiliter excolendæ hæc opportunitas ſeſe offerebat; cum denique Latinorum & Græcorum librorum editiones

(præcipuè qui Cantuariæ, à typographis & bibliopolis omnibus longè ſubmotus, ſedem fixam haberem) non ſine multâ difficultate hic in terris procurari viderem; de vertendo in linguam Anglicam eximium hoc opus, magnâ ſpe conceptâ fore ut multis prodeſſet, ſi ſic verteretur ut à multis intelligi poſſet, paucos poſt menſes quàm ipſe videram & legeram, apud me conſtitui: nec ante deſtiti, quàm quod animo propoſueram, Deo ceptis aſpirante, confeciſſem. De iſtâ verſione non aliud dicam, niſi viris in hoc regno (quod non unus coram teſtatus eſt) à dignitate, ſed & ab eruditione ſummis haud paucis rem feciſſe me gratiſſimam. Cùm autem non pauci verſione delectati de Græcis edendis ſæpiùs interpellarent, dudum profectò eorum voluntati morem geſſiſſem, niſi quòd dum vacationis ab aliis negotiis & Londinenſis ad tempus commorationis opportunitatem expecto, interim non unius indicio ad me pervenit *Thomam Gatakerum*, virum eruditionis apud Anglos opinione celebrem, Græcè, ut perhibebant ipſi, peritiſſimum, eam in ſe provinciam à longo jam tempore ſuſcepiſſe, ac propè jam defunctum eſſe. Ego cùm quod amicis inſtantibus opponerem jam haberem, & otii quantum ſatis eſſet ægrè mihi pollicerer, moleſtiæ autem plus ſatis in mundo præſentiſcerem, facilè in animum induxi ut ab incepto deſiſterem. Verùm poſt plurium annorum irritam expectationem cùm jam dubitare, qui ſpem excitaverant, animadverterem; cúmque ea incidiſſent tempora Reipublicæ ut animum tum munire optimis præceptis, tum à triſtiſſimis cogitationibus avertere quacunque ratione laborarem, memor quantâ cum animi voluptate in verſione Anglicâ verſatus eſſem, ad Græco-Latinam Antonini editionem cum Notis, quæ non multæ quidem, pro ſucciſivi temporis ratione, eſſent; ſed quæ nihil tamen, dignus ubi vindice nodus, intactum relinquerent, mentem cæpi convertere. Sed priuſquam manum operi admoveo, virum illum doctiſſimum, de ſolâ dum famâ mihi notum, conveniendum mihi credidi. Superioris anni Majus tum menſis agebatur. Quid multa? Poſt multos ultro citroque de Antonino ſermones, tandem oſtendit mihi vir humaniſſimus ſcriptos manu tomos in quarto, (ut loquimur vulgò) binos, bene ſpiſſos, quorum alter ipſum Antonini contextum cum Latinâ verſione continebat: prolixos alter in Antoninum Commentarios: utroque eâ curâ deſcripto, ut editioni paratos res ipſa loqueretur. paratos autem plures jam annos ita fuiſſe idem qui oſtendit aſſeverabat: at quando prodituri eſſent in lucem, cùm quæ hactenus obſtiterant, eadem nunc quoque eſſent impedimento, nihil aſſeverare ſe, aut in ſe recipere poſſe profitebatur. Cùm ego viciſſim conſilium ei meum de Xylandri verſione interpolandâ, & brevibus Notis addendis aperuiſſem, adeò non improbavit, ut laudaret etiam, & ultrò cohortaretur. Ab eo tempore quicquid ab aliis ſtudiis & negotiis liberi temporis obtigiſſet, id huic uni curæ curandæ, donec confecta res eſſet, à me deſtinatum. Quid autem nobis hac editione propoſuerimus, id demum ſupereſt ut paucis hic exponamus. Ab ipſo, quod præcipuum eſt, Antonini *contextu* incipiemus. qui quidem, ſi Xylandro credimus, vix Antonini contextus dici mereatur. Eſt enim ubi non Antonini hoc ipſius opus, ſed ἐκλογὰς duntaxat ex Antonino; ut in poſterioris editionis præfatione: eſt ubi *mutilos miſereque decurtatos*, hos libros; ubi *librum mutilum & pleriſque locis interruptum interpolatumque*, ut in prioris: ubi denique *pleraque lacera*, ut in Notis ἀποπήρους pronuntiat. Hujus autem aſſertionis & judicii ſi quis à Xylandro cauſſam requirat, hæc nimirum eſt, ſententiarum obſcuritas & incohærentia. De poſteriore ut primùm dicam: Eorum quæ ἀφορισμοῖς à veteribus per ſectiones & capitula tradita ſunt eam eſſe rationem, ut ſectiones, ſeu capitula, nullâ, niſi caſu, vel argumenti, vel orationis ſerie copulâque cohæreant inter ſe, quis ignorat? Eam autem ἀμέθοδον μέθοδον veteribus ſapientiæ magiſtris probatam & uſurpatam maximè ut ex Solomonis, Theognidis, Phocylidis, alio-

aliorumque Gnomologicis monumentis facilè discimus; ità recentioris ævi viros acutissimos non defuisse video, qui ordini vel exactissimo certas ob caussas (quas non est hîc examinandi locus) anteponerent. Cùm igitur tam certum sit quàm quod certissimum, hæc ἀβρόως & ἀφοβιστικῶς (qualia & *Epicteti* quod vocatur *Enchiridii* pleraque, nisi si quis ingenii subtilitate fretus ἀσύγκλωστε κλώθῃ aggrediatur) ab Antonino congesta esse, nec aliam quærendam seu verborum seu sensuum ἀλληλυχίαν, quam quæ in singulis sectionibus; magna pars obscuritatis sublata fuerit, si sectiones (quæ nostri laboris pars non minima) rectè secreveris, & diremeris. Sectionibus rectè ritéque discretis ac diremptis, si quæ alia supereſt obscuritas, inde potissimum est, quod Antoninus in veterum lectione tritissimus, eorum verba suis crebrò, tacitis ipsis, sic intertexat; ad intertexta (aut quæ interdum in animo tantùm habebat) suis sæpè verbis tacitè sic alludat & intendat; ut hæc animadvertere & dijudicare singula vix cujusquam fortasse sit etiam diligentissimi: qui verò in veterum, Philosophorum præcipuè, lectione bene versatus non sit, is nihil mirum si in tam crebro τῆ ἀρχαιότητι in sensibus & verbis πίνῳ crebriùs offendat & hæreat. Præterea, quis ab eo qui secum loquatur & sibi scribat uni, eam sermonis expectet perspicuitatem, quam ab eo qui aliis, ut legatur, & prosit, jure meritoque requiramus? Sed quicquid hujus sit, ne quis ultra sit huic exceptioni locus, asserere non verebimur, pauciſſima (quis autem liber antiquus tam planus & perspicuus ut Oedipo aliquo nullibi egeat? ut nodos etiam doctissimis inenodabiles nullos habeat?) in his libris esse, quæ non integra modo, sed & ad explicandum facilia præstare non possimus. Refutatâ obscuritatis & ἀναλωθίας calumniâ, cur imperfecti sint hi libri, nullum, quod sciam, aliud argumentum. cur autem perfecti judicandi sint, & optimæ notæ codicem eum fuisse quo Xylander usus est, & expressit typis, credibile sit, cùm alia possunt afferri, tùm illud inprimis, quod quæcunque extant apud Suidam (quæ mihi quidem hactenus reperta) Antonini *Fragmenta*, quæ paulò post inter Testimonia reperientur: quæcunque in *Excerptis* (de quibus in Notis, initio) nomen *Epicteti* II. præferentibus Hæschelianis, ea cum editione Xylandri, variantibus aliquot lectionibus exceptis, per omnia congruunt. Qui igitur codici Xylandrino, ut optimæ notæ codici, multum deferremus, & Xylandrinam editionem ex illo (nisi quod ex Notis ejus quædam in textum, nescio an ipso authore, temerè recepta) fideliter expressam esse non levibus argumentis adducti judicaremus, & ipsam fideliter ut hîc, quoad ejus potuit, solis mendis typographicis, & minutioribus exceptis, exhiberemus, præcipuè curavimus. Sed cùm secundæ ac melioris Xylandrinæ editionis nullum exemplar quod excudendum typographo traderemus suppeteret, Lugdunensis editionis exemplar quod suppetebat, priùs tamen à me collatum, & ad meliorem illam editionem quàm potui diligentissimè correctum, tradere coacti sumus. Non mirum tamen si quædam nostram, præcipuè cùm mens toties aliis longè curis & sollicitudinibus interpellaretur, fugerunt diligentiam: quæ pleraque aut in Notis aut in Erratis indicata sunt. Depulsâ imperfectionis invidiâ, non abs re fortasse fuerit & illis hîc paucis occurrere, si qui futuri sunt, qui de *redundantia* questuri sunt. Negari certè non potest, eadem sæpius his libris (iisdem quidem planè verbis non multa, at non multùm diversis haud pauca) ingeri & inculcari. Hoc igitur objecturis quod universè respondeamus hoc præstò nobis est, Δὶς καὶ τρὶς τὰ καλά: aut quod alicubi rectè Seneca, *Nunquam nimis dicitur, quod nunquam satis discitur.* Sed Antoninum præterea & hoc peculiariter excusat, quòd, ut de obscuritate modò dicebamus, hoc quicquid est operis, non id aliis, ut in vulgus emanaret & publicè prodesset, adornavit: sed sibi privatim, (quanquam & aliis, dum sibi,

tanto Domino, & Exemplo) ut in virtute proficeret, commentatus eſt. ut hinc quidem quid ille ſibi ipſi, conſcientiæ ſuæ ſedulus ac ſeverus ſcrutator, apprimè utile ac neceſſarium judicaverit, addiſcere poſſimus: judicio ejus aut memoriæ iraſci, quòd ab iiſdem repetendis & inculcandis, quæ ad profectum virtutis prima & ſumma haberet & quotidie experiretur, haud abſtinuerit, ſine ſummâ iniquitate nequeamus. Ad *verſionem* quod attinet, eum Xylandro libenter honorem habuimus, ut ejus verſionem, niſi ubi res ipſa aliter poſtulabat, & ſententiæ ipſius intererat, ubique retineremus. Ingenuè, certè, & candidè ab illo factum eſt, quòd *in quibuſdam* (nec falſum dixiſſet, ſi in multis dixiſſet) *coactum ſe divinare, & audacter à codice Græco diſcedere*, agnoſcit ipſe. ſed & in aliâ præfatione, quam poſteriori editioni primam præfixit, non minùs ingenuè & verè, *quædam in Antonino eſſe, quæ prorſus non attingere præſtitiſſet, quam conjiciendo aliena pro Antoninianis fortaſſis ingerere.* Hoc ſane verè dicere poſſumus, plurimas eſſe ſectiones, nec illas è breviſſimis, in quibus Antoninianæ mentis & ſententiæ in Xylandrinâ verſione neque vola, neque veſtigium: ut illas omittam, in quibus quod erat ita contrarium, ut nihil magis eſſe poſſit, expreſſit, aut potius, ut ipſe in Notis alicubi loqitur, ariolatus eſt. quæ à nobis eò dicuntur, non ut viro docto νεανικῶς inſultemus; cujus memoriæ, ut cætera ejus merita omittamus, vel hoc nomine quod Antoninum illi debeamus, ita favemus, ut ejus par eſt memoriæ, qui maximo nos obſtrinxerit beneficio: ſed ut ſi qui noſtri in hac interpolandâ & recenſendâ verſione laboris & inſtituti parum candidi futuri ſunt interpretes, eis aliquid opponeremus. Mutatæ verò verſionis, ubi dubitandi cauſſa erat, in Notis rationem reddidimus. ubi non erat, ut labori parceremus putido, & ne obtrectandi materiam quæſiviſſe videremur, libenter abſtinuimus. Quod ſi non in promptu cauſſa ſemper, quæ me movit (etſi fieri poteſt ut in qibuſdam me quoque ratio fugerit) ut mutarem, Lectorem minùs intelligentem oratum velim, ne quorum ipſe rationem ſtatim non aſſequitur, ea ſtatim nullâ ratione niti pronuntiet, aut planè judicet. Sic exempli cauſſâ, ipſo ſtatim initio, quod Xylander verterat, *Exiſtimatione parentis mei*; maluimus nos, *Exiſtimatione genitoris mei.* Erunt fortaſſe qui ad τὸ γεννήσαντος, quaſi id meliùs *genitor* quàm *parens*, aut elegantiùs, (quo quid puerilius?) verteretur, reſpexiſſe ſuſpicabantur. Ego verò τὸν γεννήσαντα, *parentem* Latinè vulgò optimè reddi non magis dubito, quàm τὸν γεννήσαντα & τὸν πατέρα idem vulgò ſonare. ſed ut hoc loco τὸν γεννήσαντα conſultò dixit Antoninus, ut naturalem patrem, qui genuerat, ab eo quem πατέρα lib. 1. cap. 16. παρὰ τῶν πατέρων, &c. nuncupat, qui ſcilicet adoptaverat, diſtingueret: ita, *qui genuit*, hîc, vel *genitorem*, quàm *parentem*, cùm *parentis* latior interdum ſoleat eſſe (quo ſenſu Capitolinus in vita Marci, *Omnibus parentibus ſuis tantam reverentiam*, &c. capiendus) ſignificatio, ad Antonini mentem propiùs accedere credidi. De *Sectionibus* ſeu *Capitulis* jam diximus aliquid. ſed eſt porrò quod dicamus, quia in eorum diviſione & partitione multum ſitum eſt. Nobis in hac quam hîc exhibemus partitione non id propoſitum fuit, ut ſingulos κανόνας, ſeu ſingula quæ vocat Antoninus κεφάλαια, & interdum ἀναγνώσματα, ſeorſim repræſentaremus, ſed ut ea (plura an pauciora eſſent) eiſdem ſectionibus includeremus, quæ conjuncta perſpicuitatem, obſcuritatem divulſa peperiſſent. In plurimis autem, ubi ſententiæ nihil intereſt, ſive conjuncta legantur, ſive ſeparata, arbitrio meo uſus ſum, nulli legem impoſiturus, quin aliter per me liceat ipſi diſponere. Hoc tamen præmonitum velim lectorem, temerè facturum qui non ſemel iterumque lecto toto libro, & attente lecto, de novo cogitabit ordine. quid enim in ſingulis ſectionibus ubi aliqua difficultatis aut obſcuritatis ſuſpicio, ſpectaverimus illi demum intelligent, qui frequenti lectione totum illum adeò ſibi familiarem reddiderint, ut de ſingulis partibus ex toto, quod toti maximè conveniat, judicium facere poſſint.

Exempli

Exempli cauſſâ, lib. IV. c. 6. ubi nos novæ ſectionis initium facimus, Ταῦτα ἅτινα ὑπὸ τῶν πολλῶν, &c. erunt fortaſſe qui connecti cum ſuperioribus iſta debuiſſe, nihil ultrà providentes, ſolâ quæ ſunt ante oculos cogitantes, cenſebunt. qui eadem fortaſſe cum ſequentibus iſtis, ὅλως δ' ἐκεῖνο μέμνησο, &c. &, Ἄρον τὴν ὑπόληψιν, &c. conjuncta eſſe non minùs improbabunt, quod ratio cohærentiæ non appareat. At iidem ſi cogitaverint Antonino ſolenne eſſe quoties ad alienam improbitatem patienter ferendam ſe hortatur, & neceſſariis præſidiis (quod facit ille ſæpiſſimè, neque aliud puto fuiſſe, quod magis ipſum exercuerit) ante munit, duplicem neceſſitatem ponere; aliam generalem, reſpectu mundi, cujus ordini maximè conſentaneum eſſe (ita quidem ille, nec ille ſolus, ſed alii plures tum philoſophi, tum Theologi veteres Chriſtiani pluribus adſtruunt) ut improbi permittantur, aſſerit: aliam particularem, quod iſtis opinionibus poſitis, tales mores, tales actiones conſequi (unde & illud ſequitur, invitos quodammodo peccare, qui opinionibus abrepti peccant) neceſſe ſit: ut autem neceſſitatem, ita & ævi brevitatem, ut præſentiſſimum ad compeſcendam iram remedium paſſim inculcare: eundem denique omnes iraſcendi cauſſas, ad falſas & imaginarias (quibus indulgere ſtultum ſit, quaſque admittere vel excludere noſtri ſit arbitrii) opiniones referre ſolere: qui hæc inquam cogitaverit, illa omnia quæ ſectionis iſtius ambitu comprehendimus, eodem pertinere, nec ſeparari debuiſſe confeſſurus eſt. Quid nobis propoſuerimus, & quibus adducti rationibus, hactenus præfati ſumus. Sed propoſitum tamen adhuc reſtat primarium καὶ τὸ ἐρχιπκτονικὸν πλῶ, indictum nobis, quod uno verbo expediam, *prodeſſe*, & iis potiſſimùm gratificari, quibus virtus & vera pietas cordi eſt, & vitæ finis. Ego illum, quicunque tandem ſit, optimè Antoninum intelligere exiſtimabo, quiſquis ita leget, ut per eum in vitâ proficiat. Hoc tibi, Lector quiſqis es, opto voveoque ex animo: ſi & tu mihi, non aliud à te meæ qualiſcunque induſtriæ præmium poſtulo. Vale.

DE

MARCO AURELIO ANTONINO,

Principe multis nominibus incomparabili; tum ſingulari ejus eruditione, ſcriptiſque variis, veterum quorundam ſcriptorum, ſed & recentiorum nonnulla

VITTORIO EMANUELE

TESTIMONIA.

Athenagoras, philoſophus Athenienſis, in legatione pro Chriſtianis, Μάρκῳ Αὐρηλίῳ Ἀντωνίνῳ καὶ Λυκίῳ Αὐρηλίῳ Κομμόδῳ, Ἀρμενιακοῖς, Σαρματικοῖς, τὸ δὲ μέγιστον, φιλοσόφοις, *Marco Aurelio Antonino, & Lucio Aurelio Commodo, Armeniacis, Sarmaticis, & quod maximum eſt philoſophis,* inſcripta:

Αἰ μὲν οὐκ ὡς ἐπιδεικνύων τὰ δόγματα τῶν φιλοσόφων ἐπ' ἀκριβεῖς, ἅττως ἃ εἰρήκασι περὶ θεοῦ, διέξειμι. οἶδα γὰρ ὅτι ὅσον συνέσει καὶ ἰσχύι τὴν βασιλείας πάντων ὑπερέχετε, τοσοῦτον καὶ τῷ πᾶσαν παιδείαν ἀκριβεῖν, πάντων κρατεῖτε ἅττα καθ' ἕκαστον παιδείας μέρος καταρρυθμίσεις, ὡς ἀεὶ οἱ ἐν αὐτῆς μέρεσιν ἀποτετιμώμενοι. *Neque verò ut accuratam philoſophicorum dogmatum cognitionem oſtentaturus, varias illorum de Deo opiniones commemorare apud vos nunc aggredior. Novi enim vos quantum prudentiâ ſimul & imperio præſtatis omnibus, tantum etiam exquiſitâ ſcientiarum cognitione excellere: Ita in ſingulis pariter ſapientiæ partibus eximiè verſatos, ut qui unam duntaxat aliquam ſibi excolendam delegerunt, etiam illos in hac ipſâ parte ſuperetis.*

Herodianus initio hiſtoriæ:

Τὰς θυγατέρας ἐν ὥρᾳ γενομένας ἐξέδοτο ἀνδράσι τῶν συγκλήτου βουλῆς τοῖς ἀρίστοις, οὐ τοὺς γένους μακρᾶς διαδοχαῖς ὑπαίθους, οὐδὲ τοὺς πλούτου περιβολαῖς λαμπροὺς, κοσμίους ἢ τὸ τρόπον, καὶ σώφρονας τὸ βίου, μάλιστα αὐτῷ γνώριμοι ἦσαν. ταῦτα γὰρ μόνα ψυχῆς ἴδια καὶ ἀναφαίρετα ἡγεῖτο κτήματα. ἀρετῆς δὲ πάσης ἐμέλλεν αὐτῷ. λόγων τε ἀρχαιότητος ἐρασὴς, ὡς μηδενὸς μήτε Ῥωμαίων μήτε Ἑλλήνων ἀπολείπεσθαι, δηλοῖ ἥ ὅσα καὶ εἰς ἡμᾶς ἦλθεν, ἢ λεχθέντα πρὸς αὐτὸν, ἢ γεγραφέντα. παρεῖχε δὲ καὶ τοῖς ἐντυγχάνουσιν ἑαυτὸν ἄφοβον καὶ μέτριον βασιλέα, τάς τε προσόδους δεξιούμενον, κωλύων τε τοὺς περὶ αὐτὸν δορυφόρους ἀποσοβεῖν τοὺς ἐντυγχάνοντας. μόνον τε βασιλέων φιλοσοφίαν ἀλλὰ λόγοις, οὐδὲ δογμάτων γνώσεσι, σεμνῷ δ' ἤθει καὶ βίῳ σώφρονι ἄσκησαν. *Filias porro, cum adoleviſſent, optimis ex ordine Senatorio viris collocavit. Neque enim qui longam generis ſeriem præferrent, aut qui opes nimias oſtentarent, ſed qui morum probitate, atque modeſtiâ, vitæque innocentiâ præcellerent, eos ſibi generos deligendos putabat. Hæc enim ſola animi bona certa eſſe ſtabiliáque ducebat. Virtutem nullam non magnopere exercuit: adeò literarum antiquitatis ſtudioſus, ut nemini ſit in eo genere Romanorum Græcorúmque ſecundus. Argumento ſunt permulta quæ ab illo dicta atque conſcripta ad nos uſque pervenerunt. Adeò verò civilem ſeſe, & commodum omnibus principem præſtabat, ut adeuntium cuivis dextram placidè daret, neminémque à ſuis cuſtodibus prohiberi aditu pateretur: ſolúſque imperatorum ſapientiæ ſtudium non verbis aut decretorum ſcientiâ, ſed gravitate morum vitæque continentiâ uſurpavit.*

Suidas, *in voce* Μάρκος.

Tria diverſorum ſcriptorum profert teſtimonia, unico Dione in ultimo nominato: unde eſt, quod

quod priora duo Anonymis à quibusdam adscribantur, cùm tamen alioqui notissimi sint scriptores è quibus & illa promuntur. De singulis igitur, quia testimonia ipsa integra hìc transcribere, quòd tum ipsi fontes, tum tradux exscriptorque Suidas omnibus sint pervii pateantque, minimè necessarium judicavimus, paucis hìc agemus. Primum igitur quod incipit, Μάρκος ὁ καὶ Αὐτωνῖνος βασιλεὺς Ῥωμαίων, *ex Philostrato, in vitâ Herodis, nobilis illius sophistæ, sumptum est; paucis initio & fine verbis, quæ verisimile est ipsius esse Suidæ, duntaxat exceptis. Sed in paucis illis observanda de duodenario librorum horum numero verba;* Οὗτος ἐγεγράψει ἐξ ἰδίας βίβλου διαγωγὴν ἐν βιβλίοις ιϛ. *Secundum quod incipit,* Μάρκος βασιλεὺς Ῥωμαίων ὃν ἐκπαλήτευσεν, *&c. est pura puta Eutropii μετάφρασις, aut παράφρασις potius. Quæcunque enim Latinus ille Breviator Historiæ stylo contractiore, & inde sæpius, sed & ob acumen sophisticum nonnunquam, obscuriore; hìc Græcè sic redduntur, ut non pauca passim verba suppleantur, quæ sententiam clariorem ac pleniorem reddant. In uno tamen & altero loco mentem Eutropii non satis assequutus est hìc (quicunque) paraphrastes. Cæterùm è duobus, quorum notitia ad nos pervenit, Eutropii Græcis interpretibus, Capitone, cujus non solus Suidas meminit; & Pæanio, cujus translatio pridem in lucem prodiit; utri horum tribuenda sint hæc, si quis quærat: etsi Pæanium videre mihi non hactenus contigerit, ex iis tamen quæ de ejus versione viri doctissimi, Josephus Scaliger, b. m. parens Isaacus Casaubonus, Valesius, aliique qui legerunt, passim pronuntiant, non Pæanio, sed Capitoni, ut & antiquiori & longè præstantiori adjudicanda esse facilis est conjectura. Sunt enim hæc quoque talia, quæ auctoris sui non vulgare ingenium, & in veterum lectione diligentiam testentur. Tertium quod incipit,* Μάρκος βασιλεὺς Ῥωμαίων, ὁ Εὐσεβὴς ἐπικληθείς, *&c. è Dione, (quem à Suidâ nominari jam diximus) hodieque in Xiphilini Epitomâ salvum & superstes in Marci vitâ, totum sumptum est. Sed hic illud videndum, unde illa initio verba (non à Dione certè)* ὁ Εὐσεβὴς ἐπικληθείς. *proprium enim illud Antonini qui Adriano successit, & hunc nostrum adoptavit, cognomen esse, quis nescit? Suidas quidem certè non potuit ignorare; sed nec per errorem memoriæ quod ad* Marcum *pertinebat, ad* Pium *transferre, qui testimonium hoc è Dione (ubi palam non in Pii, sed Marci vitâ) describere se profitetur. Crediderim igitur imperitum aliquem Suidæ lectorem, cum priora illa testimonia ad Marcum pertinere perspexisset, neque Pium à Suidâ præteritum probabile putaret, hoc tertium & ultimum, addito proprio cognomine, vindicare illi voluisse. Quod si est, suam ignorantiam non uno nomine prodidit. Ut enim Dionem taceam, quem si consuluisset homo temerarius, vanitatem suæ ariolationis statim deprehendisset; jam antea Suidas in* Αὐτωνῖνος *(quæ tamen in postremâ Suidæ editione adeò confusè, Antoninis & Antoniis pluribus ac diversis, sub uno* Antonini *nomine dispositis, sunt edita, ut incautus lector vix animadversurus sit) Pii elogium ex eodem Eutropio, ab eodem (sive is Capito, seu alius) paraphraste, ut ex stylo liquet, in Græcam linguam translatum, in suam Saturam, sive farraginem, contulerat. A quibus autem & quâ ratione* Pii *titulus Antonino nostro delatus reperiatur, alibi fusè disputaturi sumus.*

Nicephorus Eccles. Hist. lib. III. cap. 31. fine,

Πλὴν γε εἰδέναι χρεών, ὡς ὁ Μάρκος Αὐτωνῖνος ἔτος καὶ βιβλίον παιδείας τῷ παιδὶ Μάρκῳ συνετάξατο, πάσης κοσμικῆς ἐμπειρίας καὶ παιδείας μεστόν. *Illud scire convenit, Marcum Antoninum filio suo Institutionis Imperialis librum à se compositum reliquisse, omnis generis profanorum exemplorum, & disciplinæ,* (prudentiæ sæcularis & eruditionis omnigenæ) *plenum.*

Antoninus ipse de seipso, lib. III. c. 14.

Μηκέτι πλανῶ. ἔτι γὰρ τὰ ὑπομνήματά σου μέλλεις ἀναγινώσκειν, ἔτι τὰς τῶν ἀρχαίων Ῥωμαίων καὶ Ἑλλήνων πράξεις, καὶ τὰς ἐκ τῶν συγγραμμάτων ἐκλογὰς, ἃς εἰς τὸ γῆρας σαυτῷ ἀπέθου. αὐτοσὲ γὰρ εἰς τέλος, καὶ τὰς κενὰς ἐλπίδας ἀφεὶς, σαυτῷ βοήθει εἴπερ σοι μέλει σαυτοῦ, ὡς ἔξεστιν. *Ne amplius erres. Neque enim futurum est, ut commentarios tuos perlegas, aut Romanorum at Græcorum priscorum res gestas, aut ex autoribus variis excerpta, quæ, quo in senectute usui tibi essent, reposuisti. Ad finem itaque festina, & spes vanas mittens, si rationem tui ullam habes, tibi consule, quod licet.*

Aurelius Victor (*quem* juniorem *seu* posteriorem; vulgatum *alii, aut* Victorium *vulgò nominant, ut ab altero illo Victore, quem V. Cl. Andreas Schottus diu ignotum, primus in lucem protulit, distinguant*) in Epitomâ:

De hoc Victore, quod vulgò sit doctorum hominum judicium, non ignoro. Mihi tamen perplacet hæc vita; adeò quidem, ut non solum integram hìc apponere, sed & notis aliquot illustrare non pigeat.

Marcus *autem Antoninus imperavit annos decem & octo. Iste virtutum omnium, cœlestisque ingenii exstitit, ærumnisque publicis quasi defensor objectus est. Etenim nisi ad illa tempora natus esset,*

Marcus autem Antoninus:] scribe, *Marcus Aurelius Antoninus.* Vide notata in Anton. lib. 1. cap. 15. pag. 18. lin. 7. Παράλληλος Μαξίμῳ, &c.

Etenim nisi ad illa tempora natus esset, profectò] Vidé si dubitas, tum alios qui vitam scripserunt, tum Aristidem in oratione Panegyricâ, qui providentiæ numinum pulcherrimis verbis acceptum fert, quod talis tali & tam necessario reipublicæ tempore summæ rerum præfectus sit. Zonaras etiam in eandem sententiam: Εὐλογοῦσι δὲ μᾶλλον θαυμάσειεν ἄνδρες ἀνῆρ, ὅτι καὶ ἀλλοκότοις καὶ ἐξαισίοις χρεσάμενος πράγμασιν, αὐτός τε περιεγένετο, καὶ τὴν ἀρχὴν διεσώσατο. *Hinc verò potius aliquis illum miraretur, quia, ubi negotiis peregrinis & insuetis obiisset, & ipse superfuerit, & imperium servaverit.*

Hinc

esset, profectò quasi uno lapsu ruissent omnia status Romani. Quippe ab armis nusquam quies erat, perque omnem Orientem, Illyricum, Italiam, Galliamque bella fervebant; terræ motus non sine interitu civitatum, inundationes fluminum, lues crebræ, locustarum species agris infestæ, prorsus ut prope nihil, quo summis angoribus atteri mortales solent, dici seu cogitari queat, quod non illo imperante sævierit. Credo divinitus attributum ut dum mundi Lex, seu natura aliudve quid hominibus incognitum ea mala gignit, rectorum consiliis tamquam medicinæ remediis leniatur. Is propinquum suum Lucium Annium Verum, ad imperii partem novo benevolentiæ genere ascivit. Qui Verus inter Altinum atque Concordiam iter faciens ictu sanguinis, quem morbum Græci ἀποπληξιν vocant, undecimo imperii anno extinctus est. Carminum maximè [Tragicorum] studiosus, ingenii asperi atque lascivi. Post cujus obitum Marcus Antoninus Rempublicam solus tenuit. A principio vitæ tranquillissimus, adeò ut ab infantiâ [vultum] nec ex gaudio nec ex mœrore mutaverit. Philosophiæ studens, literarumque Græcarum peritissimus. Hic permisit viris clarioribus, ut convivia eodem cultu, quo ipse, & ministris similibus exhiberent. Hic cum ærario exhausto, largitiones quas militibus impenderet, non haberet, neque indicere provincialibus, aut senatui aliquid vellet: instrumentum regii cultus, factâ in foro Trajani sectione, distraxit, vasa aurea, pocula crystallina & murrhina, uxoriam ac suam sericam & auream vestem, multa ornamenta gemmarum: ac per duos continuos menses venditio habita est, multumque auri redactum. Post victoriam tamen emptoribus pretia restituit, qui reddere comparata voluerunt: molestus nulli fuit, qui maluit semel empta retinere. Hujus tempore Cassius tyrannidem arripiens, extinctus est. Ipse anno vitæ quinquagesimo nono apud Vendobonam morbo consumptus est. De ejus morte nuntio Romam perveeto, confusâ luctu publico urbe, senatus in curiâ veste tetrâ amictus, lachrymans convenit. Et quod de Romulo ægrè creditum est, omnes pari sensu præsumpserunt, Marcum cœlo receptum esse. Ob cujus honorem templa, columnæ, multaque alia decreta sunt.

Hinc illud Ammiani Marcellini de funestissimis & turbulentissimis Imperii Romani temporibus: *Eo tempore* (inquit) *quo etiam si imperium Marcus regeret Antoninus ægrè sine Collegis similibus, & magnâ sobrietate consiliorum lenire luctuosos Reipublicæ poterat casus.*

Lex mundi] Eleganter & ex intimâ philosophiâ; pro, fatum. Græci pariter νόμον, eodem sensu: ut apud hunc nostrum non semel. Hoc ipsum Seneca, & iisdem ferè verbis; (quæ fortasse tum Victori huic, aut undecunque Victor, in mente) Nat. Quæst. III. c. 29. *Origo mundi* (explicabimus in Anton. lib. IX. p. 263. ad lin. 16.) *non minùs Solem & Lunam, & vices siderum, & animalium ortus, quàm quibus mutarentur terrena*, (i. e. non minùs quibus mutarentur terrena, quàm Solem & Lunam & vices siderum: ut peculiari idiotismo, ne dicam κακοζηλίᾳ, Senecam loqui amare pluribus exemplis, quibus hoc meritò addatur, contra temerarios correctores pridem docuere viri doctissimi) *continuit. In his fuit inundatio, quæ non secus quàm hyems, quam æstas lege mundi venit.*

Aliudve quid hominibus incognitum] Lucretius l. V. v. 1232.

Usque adeò res humanas vis abdita quadam
Obterit, & pulchros fascis, &c.

Quod autem Lucretius *vim abditam*; alii liberiùs, *invidiam numinis*, τὸν φθόνον τῶν θεῶν: quæ malesana opinio mentibus antiquorum, cujusque generis, cujuscunque professionis, ità penitùs inoleverat, ut etiam viris piis, quibus vera lux affulserat, voces exciderint interdum parum piæ, & ἀκυρολογίαι, testes veteris superstitionis.

Ictu sanguinis quem morbum Græci ἀποπληξιν vocant.] Non parum negotii facessivit hic locus viris doctis, Eliæ Vineto, & Andreæ Schotto Jesuitæ: qui frustra adhibitis in consilium medicis, & omnibus tentatis, cùm aliàs expedire se non posset, ad ultimum illud, *ure, seca*, confugere coactus, voces illas *ictu sanguinis* expungi voluit. Sed rectè asseruit & explicavit vir summus Claudius Salmasius, harum literarum magnum decus, Commentariis in Historiæ Augustæ scriptores præclarissimis. Ego miror quid in his verbis (in quorum scripturâ cum Victore, Eutropius & Miscellæ Historiæ collector consentiunt) viris doctis adeò vel insolens, vel improprium, aut obscurum denique visum sit. Nam *ictus*, si verbi ipsius vis attendatur, non alia certè vox ἀποπληξιν meliùs exprimat. Quod tamen si non esset, at ob symptomatum, repentinam ἀφωνίαν, aliaque, fulguritos inter (qui vulgò *fulmine icti* dicuntur) & apoplectico morbo correptos, affinitatem, non insulsa tamen esset aut absurda metaphora. Inde enim, quod unum idemque *attonitorum* utrisque, tam iis qui morbo corripiuntur, quàm qui fulmine feriuntur, apud Latinos (ut optimus Latinitatis auctor Cornelius Celsus nos docet) commune nomen. Cur *sanguinis* autem quamvis non omnis apoplexia ab impetu sanguinis, *ictus* dicatur, sufficit, quod inter generales morbi illius causas à medicis præstantissimis vis subita sanguinis recensetur. Ut taceam quod πληθῶν ἰχῶρ huic ipsi Lucio fatale fuisse, vetus apud Suidam scriptor; & ejus patrem Lucium Commodum ἰγκαλλωφθῆναι (pro quo vitiosè in Xiphilino meo ἰγκαλλωσθῆναι) ὑπὸ τῆ ἄλλῃ πολλῇ τε καὶ ἀθρόᾳ ἐκπεσόντων, Dio in Adriani vita testis est; quod quid aliud est, quam *ictu* seu *impetu sanguinis*;

Vultum nec ex gaudio] Ex Capitolino & hoc Victor: nisi verius utrumque, ut alia pleraque, ex aliquo vetustiore. Meminit & Gregorius Nazianzenus in Julianum Σλλ. διατ. his verbis: Ὅτι τοσοῦτον ἀόργητος ἦν, ᾗ τῶν παθῶν ὑψηλότερος κατὰ τὸν τῶν πώποτε βασιλέων ἀτρέπτους καὶ ἀκινήτους, καὶ μηδ' ἂν εἴτι γένοιτο τῷ προσώπῳ τι παραστρέψαντας, ᾗ πάθους ἴχνος ἐπιστημάνασθαι, &c. *Quod adeo ab ira alienus erat, ac turbulentis animi permotionibus sublimior, instar nimirum eorum regum, qui tranquillitatis & constantiæ laude quondam florebant: nec, etsamsi quid molestiæ ipsis accidisset, vultum tamen ullo modo immutabant, aut perturbationis vestigium ostendebant,* &c.

Ut convivia eodem cultu] Hæc est illa κοσμιοπραγμοσύνη (fructus certè ejus è pluribus unus) quam à patre suo Pio didicerat Antoninus. Ad eandem & illa Eutropii referenda, *hic cum omnibus Roma æquo jure egit, ad nullam insolentiam elatus est imperii fastigio,* &c. quæ doctissimus, & elegantissimus Eutropii paraphrastes apud Suidam non benè ad Antoninum adhuc privatum refert. Ita enim ille pluribus exequitur. Τότε γὰρ ἰδιώτην βίον ἐν ἰσηγορίᾳ τοῖς πολλοῖς Ῥωμαίοις ἴσον, οὐδὲν τῇ οἰκοπληθείᾳ τῆ γένους ἀλλοιωθείς, καὶ ἐπεὶ παρῆλθεν εἰς τὴν ἡγεμονίαν, &c. *Vitam autem privatam sic egit, ut se nihil efferret supra cæteros de plebe Romana cives: sed pari dicendi libertate frueretur, nihil ob illam generis adoptionem mutatus. Et postquam ad principatum est progressus,* &c. Atqui Antoninus ipse lib. I. cap. 13. ideam imperii καλὰ ἰσότητα καὶ ἰσηγορίαν gubernati inter ea ad quæ fratris exemplum ipsi profuerat, commemorat. Hæc generalis verborum expositio, quam ad Victoris mentem potissimum hic facere ex ordine narrationis persuasum habeo: ad Capitolini verò mentem, ex quo Victor hausit, non item. Peculiaris enim ratio, quæ Antoninum movit, ut id permitteret: quam ad Capitolinum fusè explicat venerandæ mihi memoriæ pater Isaacus Casaubonus.

Ipse vita anno quinquagesimo nono apud Vendobonam] De annis vitæ Marci & loco mortis, aliter Tertullianus, Dio, Capitolinus, alii, qui nec ipsi in omnibus inter se consentiunt. Eorum rationes hic expendere, longum esset; & minimè necessarium, cùm jam ab aliis satis accuratè præstitum sit.

Marcum cœlo receptum esse] i. e. cœlitibus adscriptum & Divum, imò Deum factum. Vide Antoninum lib. IV. c. 14. & quæ nos ibi.

Julius Capitolinus in vita Marci.

Erat enim ipse tantæ tranquillitatis ut vultum nunquam mutaverit mœrore, vel gaudio philosophiæ deditus Stoicæ, quam & per optimos quosdam Magistros acceperat, undique ipse collegerat.

Vulcatius Gallicanus in vitâ Avidii Cassii.

Nec defuere qui illum Catilinam vocarent: quum & ipse se ita gauderet appellari, addens futu-

futurum ſe Sergium, ſi dialogiſtam occidiſſet, Antoninum ſignificans: qui tantum enituit in philoſophiâ, ut iturus ad bellum Marcomannicum, timentibus cunctis, ne quid fatale proveniret, rogatus ſit non adulatione, ſed ſerio, ut præcepta philoſophiæ ederet: nec ille timuit, ſed per ordinem paræneſeos, hoc eſt, præceptionum, per triduum diſputavit.

Iſaacus Caſaubonus ad iſta Capitolini, *Vix autem matre agente*, &c.

Fauſtina autem filio Marco, non luxuriæ magiſtra, ſed vitæ tenuiter ac ſobriè inſtituendæ. Nam ait filius doctum ſe à matre, τὸ λιτὸν κ᾽ εὐτελὲς διαιτᾶν, κ᾽ πόρρω ἐστὶ πλουσιακῆς ἀγωγῆς. victu ſimplici, & qui opulentorum more ac inſtituto cedat quàm longiſſimè contentum eſſe. *Propterea vir ille divinus neque ſatis unquam vel cognitus vel laudatus, alio loco diis gratias agit, quod cum lege fatorum matri ipſius cita mors immineret, poſtremos ſaltem annos, unà cum ipſa egerit, vel potius illa ſecum; ſic enim ait,* ὥσθ᾽ ἅτε θεῶν τὸ μέλλουσαν νέαν πλουτῆσαν, ὁμῶς οἰκῆσαι μετ᾽ ἐμοῦ τὰ πλούσια ἔτη. Diis acceptum fero, quòd mater mea, quamvis juvenis eſſet ceſſura, mecum tamen noviſſimos ætatis annos tranſegerit.

Idem ibidem ad iſta, *ridens res humanas*, &c.

Non ridere, ſed rite ac ſuo pretio æſtimare res humanas ſolitus vir hic ſapientiſſimus. Hoc ille nos docet divinis illis ſuis libris: velut cum ait in ſecundo: non enim tempero mihi, quin mellitiſſima graviſſimi doctoris verba adſcribam.

Canterus Nov. Lection. lib. VII. c. 1.

Marcus Aurelius Antoninus, imperator optimus, atque idem philoſophus tantus, ut hoc meruerit proprium cognomen, duodecim conſcripſit de officio ſuo libros maximæ pietatis, humanitatis, temperantiæ, eruditionis, aliarum rerum præclararum teſtes pleniſſimos; & cum quibus multorum philoſophorum operoſa præcepta collata meritò ſordere poſſint. Quocirca nemo, ſpero male collocatum tempus putabit, &c.

Cum plures abhinc annos collectionem locorum Antonini qui apud Suidam (non omnium ſanè, ſed qui Lexicum ejus ſeu Collectanea pro re natâ verſanti ſe obtulerunt) fecerim, quæ ſecundæ Antonini Anglicæ editioni præfixa eſt: eandem hic quoque multò magis exhibendam credidi: ſed & locos integros ut apud Suidam hodie extant (quod tum factum non eſt) apponendos, ut ex collatione de fide & bonitate Codicis MS. quem Xylander expreſſit, & Antoniniani (ſaltem à Suidæ uſque ævo) textus integritate, contra eorum opinionem qui XII. *hos libros amplioris & perfectioris operis Excerpta duntaxat Eclogaſque cenſuerunt, Lectori conſtare poſſit. Hinc quoque haud pauca in Suidâ corrupta corrigere quivis poterit.*

Ἀκενόσπουδον, ὥσθ᾽ Διογνήτῳ ἔμαθον τὸ ἀκενόσπουδον καὶ τὸ ἐπιστητικόν, φησι Μάρκος ὁ φιλόσοφος βασιλεύς. *Apud Diognetum didici contemptionem rerum inanium, & ſcientiarum parandarum rationem, ait Marcus imperator Philoſophus.* Antonin. lib. 1. cap. 6.

Ἀκέραιον. ἐκ τοῦ Μάρκου Ἀντωνίνου συγγεγραφῆς, κἂν τρισχίλια ἔτη βιώσεσθαι μέλλῃς καὶ τοσαυτάκις μύρια, ὅμως μέμνησο ὅτι οὐδεὶς ἄλλον ἀποβάλλει βίον, ἢ ὃν ζῇ. ἢ ἄλλον ζῇ. ἢ ἐν ἂν ἀποβάλλῃ. εἰς ταὐτὸν ἓν καθίσταται τὸ μήκιστον τῷ βραχυτάτῳ. τὸ γὰρ παρὸν, πᾶσιν ἴσον. καὶ τὸ ἀπολλύμενον ἐκ ἴσου, καὶ τὸ ἀπολλύμενον ἔτως ἀκαιρότατον ἀναφαίνεται. ἔτι γὰρ τὸ παρωχηκὸς, ἔτε τὸ μέλλον ἀποβάλλοι ἄν τις ὁ γὰρ οὐκ ἔχει, πῶς ἂν ἔτό τις αὐτοῦ ἀφέλοιτο; Ἀκέραιον. *Ex Marci Antonini ſcripto. Etiamſi ter mille annos victurus eſſes, & totidem inſuper myriadas, illud tamen meminiſſe debes, nec ullam aliam vitam ab ea, quam degit, amittere quemquam; vel aliam ab ea, quam amittit, degere. Eodem ergò redit longiſſimum ætatis ſpatium cum eo quod eſt breviſſimum. Præſens ſiquidem tempus eſt omnibus æquale: & quod amittitur non eſt æquale omnibus. eadémque ratione id quod amittitur, momentaneum tantum eſſe conſtat. neque enim aut præteritum, aut futurum amittere quis poteſt. nam quis cuiquam id, quod non habet, abſtulerit?* Antonin. lib. 11. cap. 14.

Ἀποβανεῖν. ἐὰν τὶς αὐτὸ μένον εἰδῇ, καὶ τῷ μεγέθει τῆς οὐσίας διαλύσῃ τὰ ἐμφανιζόμενα αὐτῷ, οὐκέτι ἄλλο τι ὑπολήψεται αὐτὸ εἶναι ἢ φύσεως ἔργον. φύσεως δ᾽ ἔργον εἴτις φοβεῖται, παιδίον ἐστι. ἔστι μέν τοι καὶ μόνον φύσεως ἔργον ἐστὶν, ἀλλὰ καὶ συμφέρον αὐτῇ. πῶς ἅπτεται θεῶν ἄνθρωπος καὶ κατὰ τι ἑαυτοῦ μέρος. *Si quis rem ipſam per ſe intueatur, cogitationéque ab illa ſummoverit ea omnia, quibus tanquam larvis horrendis inſtructa imaginationi noſtræ ſe objicit, nihil eſſe aliud comperiet quam opus naturæ. Opus autem naturæ ullum quiſquis expaveſcit, puer eſt. Verùm enim verò non eſt opus tantum naturæ, ſed quod eidem & conducat. Ejuſdem denique facultatis fuerit, conſiderare, homo Deum quomodo, & quâ ſui parte contingat.* Antonin. lib. 11. cap. 12.

Ἄσχολος. ὁ μὴ εὐκαίρων. σχολὴ γὰρ ἡ ἐν τῇ λεγομένῃ συνηθείᾳ εὐκαιρία. μηδὲ χωρὶς ἀνάγκης λέγειν πρός τινα, ἢ ἐν ἐπιστολῇ γράφειν, ὅτι ἄσχολος εἰμι. μηδὲ διὰ τοιούτου συνεχῶς διαπιτεῖσθαι τὰ κατὰ τὰς πρὸς τοὺς συμβιοῦντας σχέσεις καθήκοντα, προβαλλόμενον τὰ πρακτέα πράγματα. Ἄσχολος. *Negotioſus, qui non habet opportunam, commodámque negotiorum conficiendorum occaſionem.* Σχολὴ *enim i. e. otium eſt ea, quæ in conſuetudine i. e. communiter & vulgo vocatur* εὐκαιρία *i. e. commodum rei gerendæ*

tempus. Néve si necessitate adactus, aut dicto aut scripto significem alicui, non vacare me: néve hoc modo sub negotiorum distinentium prætextu officia ea, quæ vitæ hujus necessitudo à nobis exigit solens deseram. Antonin. lib. I. cap. 12.

Ἀψικάρδιον. εἰ δὲ ἰδιωτικὸν φάρμακμα ἀψικάρδιον ἐθέλεις, ἐρήσεταί σε ταχέως σου καρδία ἀπτόμενον. Ἀψικάρδιον. *Si autem vulgare vis pharmacum, quod cor tamen attingat, mox tibi dicet cor tangens.* Antonin. lib. X. cap. 3.

Ἄψικορον. Διμετάβλητον ἢ ὁ ταχέως καὶ ἅμα τῷ ἅψασθαι κορεννύμενον. εἰδὼς τὰ νομάδων, &c. καὶ ἄυθις. συντηρητικὸν δεῖ εἶναι πρὸς τὰς φίλας, καὶ μηδαμοῦ ἀψίκορον. Ἄψικορον. *Qui facilè mutatur, vel qui statim satiatur, simul ac cibum tetigit, qui statim rerum aliquarum fastidio afficitur. Cùm novisset Numidarum, &c. Et rursus. Oportet erga amicos constantem esse, nec ullo modo fastidiosum.* Antonin. lib. I. cap. 13. Vir doctus qui hæc Polybio adscribit, haud dubiè fallitur.

Γραός. γράσον. ἡ δυσοσμία τῶν τράγων, καὶ γράσων ἄνθρωπον ὁ δύσοσμον. τῷ γράσωνι μὴ ὀργίζου. Γραός. γράσον. *Hircorum malus odor. Et γράσων ἄνθρωπον, homo male olens, fœtidus. Hircum olenti ne iraseris.* Antonin. l. V. cap. 28.

Δαίμων. ἡ ἑκάστου τύχη. Ἀριστοφάνης, &c. καὶ Σοφοκλῆς,

Γενναῖον ὡς ἰδόντι σοὶ δαίμονον.

τυτέστι τὴν τύχης. Οὐδὲν ἀθλιώτερον τοῦ πάντα κύκλῳ περιερχομένου καὶ τὰ νέρθεν γῆς ἐρευνῶντος, καὶ τὰ ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν πλησίον λογισμοῦ ζητοῦντος, μὴ αἰσθανομένου ὅτι ἀρκεῖ πρὸς μόνῳ τῷ ἔνδον ἑαυτοῦ δαίμονι εἶναι, καὶ τοῦτον γνησίως θεραπεύειν. Θεραπεία δὲ αὐτοῦ καθαρὸν πάθος διατηρεῖν καὶ κακότητος, καὶ δυσαρεστήσεως τοῦ πρὸς τὰ ἐκ θεῶν καὶ ἀνθρώπων γινόμενα. τὰ μὲν γὰρ ἐκ θεῶν καὶ ἀνθρώπων φίλα διὰ συγγένειαν. ἔστι δ' ὅτε καὶ τρόπον τινὰ δι' ἄγνοιαν ἀγαθῶν καὶ κακῶν, ἐλάττων ἡ πώρωσις αὕτη τοῦ στερεοῦσθαι τὰ λευκὰ καὶ μέλανα. Δαίμων. *Cujusque fortuna. Aristophanes, &c. & Sophocles,*

Generosus es, ut intuenti conjicere licet, exceptâ fortunâ tuâ.

Τὸ δαίμονον, τῆς τύχης i. *fortuna. Nihil homine illo miserius est, qui omnia undique pervagatur, & cùm ea quæ subter terram sunt scrutatur, tum quæ in animis alienis, conjecturâ nititur indagare; nec intelligit interim sufficere sibi, ut cum eo, quem intra se gerit, genio versetur, eúmque legitimè colat. Colet autem, si affectibus & vitio immunem custodierit, nec offensum re aliquâ, quam vel dii vel homines egerint. Divina enim & humana facta, cognationis ratione sunt amica. Interdum autem hæc cæcitas quodam modo propter bonorum & malorum ignorationem est major illa, quæ alba & nigra internoscere prohibet.* Antonin. lib. II. cap. 13.

Ἐπιλαμβάνεσθαι. γενικῆ. μεμφέσθαι. μὴ ὀνειδιστικῶς ἐπιλαμβάνεσθαι τῶν βαρβάρων, ἢ σόλοικον, ἢ ἄπηχές τι φθεγξαμένων. Ἐπιλαμβάνεσθαι. *Genitivo. corripere. Non probrosè excipere, si quis barbarum quid, vel solœcum, vel absonum protulerit.* Antonin. lib. I. cap. 10.

Εὐανακλήτως. συμπαθῶς. καὶ πρὸς τὰς χαλεπηνάντας καὶ μνησικακήσαντας εὐανακλήτως ἔχων. εὐαδιδάκτως, ἐπειδὰν αὐτοὶ ἐπανελθεῖν θέλωσι. Εὐανακλήτως. *Exorabiliter, placabiliter, cum commiseratione. Ut placabilis & reconciliatu facilis essem, adversus eos, qui offensionis causam dederint, aut deliquerint aliquid, simulátque illi in gratiam redire vellent.* Antonin. lib. I. cap. 7.

Εὔλυτος. Μάρκος Ἀντωνῖνος φησὶν ἔτι ἀναμένων τὸ ἀνακλητικὸν ἐκ βίου εὔλυτος, μήτε ὅρκου δεόμενος, μήτε ἀνθρώπου τινὸς μάρτυρος. Εὔλυτος. *Facilis solutu. Expeditus. Ut Marcus Antoninus dicit, expecta expeditus, donec è vita receptui canatur; nec jurejurando, nec ullo homine teste indigens.* Antonin. lib. III. cap. 5.

Εὐμάρεια. ἡ εὐκολία. λέγεται δὲ καὶ ἡ εὐκοσμία οὕτω δὲ Μάρκῳ Ἀντωνίνῳ καὶ ἐν ἐπιγράμματι, &c. Εὐμάρεια. *Facilitas. Sic vocatur & modestia apud Marcum Antoninum & in epigrammate.* Antonin. lib. IV. cap. 3.

Ὀρθὸς. λέγεται καὶ ὄρθιον. Μάρκος. ὄρθον δεῖ εἶναι, καὶ μὴ ὀρθούμενον. Ὀρθὸς *dicitur & ὄρθιον. Rectus, Erectus. Marcus. Rectum, non surrectum esse.* Antonin. lib. III. cap. 5.

Ὀρτυγοκόπος. παιδεία τις. ἐν ᾗ ὄρτυγας ἱστᾶσιν ἐν γύρῳ ὡς τύπτεσθαι εἰς τὰ κεφάλια. καὶ ὁ μὲν ἐν τῷ γύρῳ, &c. μήδε ὀρτυγοκοπεῖν. μὴ δεῖ τὰ τοιαῦτα ἐπιθαυμάζειν. Ὀρτυγοκόπος. *Ludus quidam est, in quo coturnices in orbem collocant, quorum capita feriunt. Qui autem in gyro, &c. Neque coturnices feriendæ, neque hujusmodi rerum admiratione obstupescendum.* Antonin. lib. I. cap. 6.

Ὠσικῶς, τὸ μετὰ βίας καὶ ὠθισμοῦ. μηδὲ ὠσικῶς καὶ μετὰ βίας πρὸς θάνατον ἐλθεῖν. Ὠσικῶς. *Pellendo, trudendo. Per vim & propulsionem. Nec impetu, nec per vim ruendum est in mortem.* Antonin. lib. IX. cap. 3.

Παράπηγμα. κανών. καὶ εἰδός τι ὀργάνου ἀστρονομικοῦ, εἰ δὲ ἰδιωτικὸν φάρμακον ἀψικάρδιον ἐθέλεις πρὸς τὸν θάνατον εἶπω. Παράπηγμα. *Regula. Et quoddam instrumenti astronomici genus. Ut. Si verò vis plebejam regulam, quæ cor tangat, adversus mortem dicam.* Antonin. lib. IX. cap. 3.

Περιλαλοῦσιν. αἰτιατικῇ. ἀντὶ τοῦ περιττολογοῦσι, φλυαροῦσι. τοῖς περιλαλοῦσι μὴ ταχέως συγκαλίθεσθαι. Περιλαλοῦσιν. *Accusativo. Pro περιττολογοῦσι, supra modum loquuntur, garriunt. Ut, ne celeriter assentiaris quibusvis garrulis.* Antonin. lib. I. cap. 7.

Πρασιανός. ὅτι πρασιανὸς λέγεται καὶ βενεπανὸς, καὶ παλμυλάριος, καὶ σκυτάριος οὕτω δὲ Μάρκῳ Ἀντωνίνῳ. Πρασιανός. *Prasianus & Palmularius & Scutarius dicitur apud Marcum Antoninum.* Antonin. lib. I. cap. 5.

Προσε-

ANTONINO TESTIMONIA.

Προσοχή. ἀκριβὴς ἐπιμέλεια ἀρέσης. Τ ἰδίου σώματος ἐπιμελητικῶς δεῖ ἔχειν ἐμμέτρως. ἵνα μὴς ἄν τις φιλόζωος, ἤτε πρὸς καλλωπισμὸν, ἤτε μὴν ὀλιγώρως, ἀλλ' ὥστε ἀρκεῖ τ ἰδίαν προσοχὴν εἰς ὀλίγα πάνυ ἰατρικῆς χρήζειν, φαρμάκων, καὶ ἐπιθεμάτων ἐντὸς καὶ ἐκτός. Προσοχή. *Accurata victus ratio. Corporis curam probè attemperatam oportet gerere, ut nec vitæ avidus videaris, aut elegantiæ ſtudioſus: nec neglectui tamen id habeas; ſed per tuam ipſius diligentiam efficias, ut perpaucâ indigeas medicinâ, & pharmacis, & epithematibus internis & externis.* Antonin. l. 1. cap. 16.

Συμβαίνοντα, συμφωνοῦντα. τὸ συμβαίνειν λέγομεν ὡς τὰς τετραγώνους λίθους ἐν τοῖς τείχεσι, καὶ ἐν ταῖς πυραμίσι συμβαίνειν οἱ τεχνῖται λέγουσι, συναρμόζειν ἀλλήλοις τῇ πιᾷ θέσει. Συμβαίνοντα. *Conſentientia, coagmentata.* Συμβαίνειν *dicimus, ut lapides quadratos in mœnibus aut pyramidibus convenire dicunt artifices, cùm ſibi invicem ſcitè compoſiti coaptantur.* Antonin. lib. v. cap. 8.

Τερατεία. ψευδολογία, παραδοξολογία. ταῖς ὑπὸ τ τερατευομένων, καὶ γοήτων, καὶ ἐπῳδῶν, καὶ δαιμονίων ἀποπομπῆς. Τερατεία. *Falſiloquium. Oratio portentoſa, remota à communi mortalium opinione, qualis ſolet eſſe eorum, qui res prodigioſas dicunt, & præſtigiatorum de incantatione, & dæmoniorum averruncatione.* Antonin. lib. 1. cap. 6.

Haud paucæ præterea voces & phraſes, ut ἀναπεπταμένως, ἔκτρεψον, ἐκτέον, εὐσυνείδητος. καὶ νῦν, τὸ παρὸν εὖ τίθεσθαι, *&c. in quarum explicatione Suidam ad certa Antonini loca reſpexiſſe veriſimile puto: quia tamen affirmare non poſſum, cum neque nominet Antoninum, neque plura proferat, ex quibus certò liquere poſſit, labore colligendi libens ſupersedeo.*

Poſtremo *loco libet hic ſubjicere quod extat apud Suidam veteris cujuſdam ſcriptoris de Theoſebio philoſopho teſtimonium, quod ad Antoninum noſtrum, aut hos ſaltem ejus libros pertinere dudum eſt cùm peculiari commentatione Viro Clariſſimo harum literarum ſtudioſo & intelligenti inſcriptâ haud levibus argumentis adductus conjeci potiùs quàm aſſerui. Nunc autem ut aſſerere penè audeam, facit authoritas Fragmentorum quorundam Antonini manu Davidis Hæſchelii, viri doctiſſimi, ex Auguſtanæ Bibliothecæ veteri codice tranſcriptorum, nuper mihi viſorum, quæ Epictetum præferunt auctorem. Unde τῷ μακαρίτῃ Hæſchelio, priuſquam Antoninum vidiſſet. (nam viſo illo poſtea ſententiam mutavit) de Theoſebio auctore primò ſuſpicio, præfixis Fragmentis iſtis, ad prælum paratis, hoc titulo,* Epicteti Enchiridion 11. ſive, Theoſebii Epicteteæ doctrinæ Syngramma: ex Auguſtanâ Bibliothecâ Græcè nunc primùm à Davide Hæſchelio Auguſtano editum. *Hanc commentatiunculam cum primum vacabit relegere & abſolvere, publici juris faciam. Rem interim me doctioribus in medium propono, de quâ cogitent; non hic tantum, ſed quacunque aliâ in re certiora docentibus herbam promptus alacriſque porrecturus. Hoc modò minus cautos & peritos in anteceſſum monebo; ne ex Latinâ Franciſci Porti tranſlatione ferant ſententiam, quam longè à Græcis (quæ tamen ipſa ſemel iterumque mendoſa) non uno loco hic abire σὺν θεῷ docturi ſumus.*

Ἐπίκτητος ἱεραπόλεως τ Φρυγίας φιλόσοφος, δοῦλος ἦ Ἐπαφροδίτου τ σωματοφυλάκων Τ βασιλέως Νέρωνος. πηρωθεὶς ἦ τὸ σκέλος ὑπὸ ῥεύματος ἐν Νικοπόλει τ νέας ἠπείρου ᾤκησε, καὶ διατείνας μέχρι Μάρκου Ἀντωνίνου ἔγραψε πολλά. ὅτι θεοσέβιος ὁ φιλόσοφος ἔλεγε πολλὰ ἀπὸ τ Ἐπικτήτου σχολῶν, τὰ ἦ καὶ αὐτὸς ἐπιχειρᾶ τ ἠθοποιὸν διανοήματα μίσους, ἱκανὰ πείθειν καὶ δυσωπεῖν τ ψυχῶν τὰς μὴ παντάπασιν ἀτέγκτους καὶ ἀπερέμονας. ἀπατάζεσθαι ἦ τὰ ἀμείνω καὶ μεταδιώκειν, καθόσον οἷόν τε ἦν. ἀποτρέφεσθαι ἦ καὶ ἀποδιδράσκειν τὰ χείρω τ ζωῆς εἴδη καὶ δύναμιν. πιθανῶν καὶ ἐν συγγράμμασι καταλέλοιπε τοιούτοις ποιὰ τὰς ἐαυτ νεθετήσεις οἷς ὁ Ἐπίκτητος ᾠήθη. καί μοι δοκεῖ ἀνὴρ γεγονέναι ἀνίκητος (ὡς ἕνα πρὸς ἕνα ἀντιβαλεῖν) ὁ Τ καθ' ἡμᾶς χρόνον Ἐπίκτητος. ἄνδ μέντοι τ Στωϊκῶν δοξασμάτων. ὁ γὰρ Θεοσέβιος ἠδένις ποσῶτον, ὅσον τ Πλάτωνος ἀληθῆ ἠπατάζετο, καὶ ἐθαύμαζε. καὶ δήπου καὶ συνεγράψατο μικρὸν βιβλίδιον, περὶ τ ἐν πολιτείᾳ τῇ μεγάλῃ κεκοσμημένων, ἃ τ ἀπὸ τ θεῶν ἤκουσαν θεοσοφίαν ἐξαίρων λίαν. ταύτην γὰρ διαφερόντως ἐτίμα, καὶ ἔσεβεν. ἀεὶ γὰρ ἐν τοῖς ἠθικωτέροις φιλοσοφήμασι διαλέγων ἐφαίνετο. καὶ γὰρ δ' ἐπιφυκὲ πρὸς δίζωΐαν μᾶλλον, ἢ ἐπιστήμῃ, ἀδὲ ταύτῃ ἡσυχάζουσαν, ἀδὲ ἐν μέναις τ φαντασίαις γυμναζομένῃ, ἀλλὰ ζῶσαν ἱκανῶς ἐπ' αὐτ τ πραγμάτων. εἰ μὴ γὰρ καὶ τ δημόσιον ἐπολιτεύσατο τρόπον, ἀλλὰ τ ἴδιον, ὃν καὶ Σωκράτης ἐκεῖνος, καὶ ὁ Ἐπίκτητος, καὶ πᾶς δίφρονῶν μεταχειρίζεται, τ ἑαυτ καὶ ἐν ἑαυτῷ πολιτείαν διακοσμῶν. ἔστι μὲν πρῶτον, ἔπειτα καὶ πρὸς ἀλλήλους ἐν μέρει καθήκασαν ἰδίᾳ συνισταμένῳ πρὸς τὸ βέλτιστον. *Epictetus, ex Hierapoli Phrygiæ urbe, philoſophus. Servus autem Epaphroditi, unius de ſatellitibus Imperatoris Neronis. Ob defluxionem autem altero crure mutilatus, in novæ Epiri urbe Nicopoli habitavit. Et vitâ productâ uſque ad Marcum Antoninum multa ſcripſit. Theoſebius autem philoſophus multa ex Epicteti ſcholis deſumpta dixit. Alia verò & ipſe excogitavit ſententiarum enuntiandarum genera, quæ ſunt Muſæ mores formantis documenta, ad perſuadendum apta, & ad animos non prorſus inexorabiles & indomitos flectendum & exorandum idonea. Amplecti verò meliora & ſectari ſolebat, quantùm fieri poterat. Averſari verò, & fugere deteriora vitæ genera pro viribus conſueverat. Quamobrem etiam ſuas admonitiones in libro oratione ſolutâ ſcripto reliquit quibuſdam hujuſmodi viris, qui tales erant, qualis fuerat ille prior & antiquus Epictetus. Et (ut unum cum uno conferamus) hic noſtri temporis Epictetus mihi videtur fuiſſe manifeſtè talis, qualis fuit antiquus ille Epictetus, ſine tamen Stoicis opinionibus. Theoſebius enim nullius ſcriptoris opiniones tam amplectebatur, & admirabatur, quàm Platonis veritatem. Quinetiam quendam libellum conſcripſit de rebus in magna politia eleganter dictis, divinam ſapientiam à diis venientem, verbis*

extollens. Hanc enim vehementer honorabat & colebat. Semper enim in moralibus philoſophiæ ſtudiis apertè verſabatur. Nam bene natus erat ad bonam vitam colendam potius, quam ad ſcientiam ſectandam, eámque non otioſam, nec in ſolis imaginibus exercentem: ſed in ipſis rebus, & perpetua bonarum rerum actione ſatis viventem. Quamvis enim publicum illud vivendi genus, quod in rerum civilium adminiſtratione verſatur, non fuerit ſectatus: ſed privatim vitæ genus coluerit, quod & ille Socrates, & Epictetus, & quilibet ſanâ mente præditus tractat, ſuam & in ſeipſo ſitam politiam exornans, tamen hoc quidem privatum præclaræ vitæ genus exercebat primum, deinde verò & illud, quod in mutua conſuetudine, & officiis erga ſingulos exercendis, & ad optimum vitæ finem homines deducentibus verſatur.

MERICI CASAUBONI
ISAACI FILII
IN
MARCI ANTONINI
De ſeipſo & ad ſeipſum Libros,
NOTÆ.

NOTÆ IN LIBRUM I.

Μ'ρκυ Αντωνίνυ τῶν εἰς ἑαυτόν] *Philoſophi* titulum, quem Marco noſtro plerique veteres, Chriſtiani Gentileſque, non ut proprium cognomen, ſed ut meritum virtutis elogium tribuunt, quod hic omiſerimus, cùm Xylander, utcunque addendum crediderit, non in Manuſcripto tamen inveniſſe ſe codice ingenuè profiteatur, non eſt quòd factum pluribus excuſemus. Si quis tamen hoc non contentus, alias omittendi cauſſas requirat, adeat b. m. parentis in Julium Capitolinum Notas, & Emendationes, initio vitæ Marci: quibus nos quod addamus non habemus. Quæ autem vis ſit & ſententia horum verborum, *τῶν εἰς ἑαυτὸν*, quòd rectè intellecta, cætera luſtraturis, ex alto ſuſpenſæ lampadis, aut prælatæ facis inſtar eſſe poſſint, utcunque breviores in cæteris, diligenter expendemus. Certè quàm parum diligenter incomparabile hoc ſcriptum hactenus à pleriſque verſatum ſit, vel inde conſtare poſſit, quòd plerique, etiam doctiſſimi, in ipſo titulo, tanquam limine, malo omine, ſoleant impingere. Quotus enim quiſque eſt, qui cùm aliquid ex his libris promunt, Antoninum *De Vitâ ſuâ* non laudant? Certè, Marcum Antoninum, maximorum virorum, ex ipſis etiam Imperatoribus non unius exemplo, *De Vitâ ſuâ* commentarios reliquiſſe, ſunt qui aſſerant, & Ælium Spartianum, aut Lampridium teſtes appellent. Ego ingenuè profiteor, neque in Spartiano, neque in Lampridio, (quos tamen non oſcitanter legi) tale quid, ſed nec in alio quoquam veteri ſcriptore, de Marco noſtro meminiſſe. Sed demus ſcripſiſſe; quid tum? An ideò, *τὰ εἰς ἑαυτὸν*, *De Vitâ ſuâ*? An hic quicquam Marcus Antoninus (pauca excipio, quæ obiter & aliud agens libro primo) vel de vitâ ſuâ, dum privatus adhuc; vel de rebus à ſe geſtis, poſtquam Imperator? An quiſquam unquam fuit, qi præcepta philoſophiæ, & ſecum colloquia (poſteri ſoliloquia dixere) ad mentis animíque cultum ſpectantia, *De Vitâ ſuâ*, (præſertim qui maximus Imperator eſſet) inſcriberet? Scripſerat Cæſar Auguſtus De vitâ ſuâ libros XIII. Hodie non extant hi libri: ſed tamen hodiéque ſuperſunt fragmenta quædam, quæ cujus argumenti fuerint, ſi titulus non docet, indicare queant. Nempe res à ſe publicè privatímque geſtas iis libris ſummus Imperator complexus erat. Unde & illa tituli, *De Vitâ ſuâ*, apud Suidam Græca metaphraſis, *περὶ τῆ ἰδίᾳ βίᾳ καὶ τῶν πράξεων*. Septimii quoque Severi *De Vitâ ſuâ* Commentarii olim extabant; de quibus Ælius Spartianus in ejus Vitâ meminit his verbis: *Vitam ſuam privatam publicámque ipſe compoſuit ad fidem*: Aurelius autem Victor Spartianum ita expreſſit; *Abs ſe texta* (malunt ibi viri docti, *geſta*, legi) *ornatu ac fide paribus compoſuit*. Meliùs igitur illi multò, qui *τὰ εἰς ἑαυτὸν, τῆ ἰδίᾳ βίᾳ διαγωγὴν*, ut vetus apud Suidam ſcriptor, aut ipſe potius Suidas; vel *De officio ſuo*, ut doctiſſimus Canterus exponunt. Ad inſtitutum vitæ, fateor, & doctrinam de Officiis referri poſſunt pleraqe quæ hic tractantur, & ſcopus hic in iſtis libris quin Antonino noſtro præcipuus fuerit non abnuo. Sed nec iſta tamen, ut quæ vim vocis *ἐμφατικωτάτης* & præcipui momenti non ſatis exprimant, mihi ſatisfaciunt. Ut enim qui *τὸ ὄν*, *ἁπλῶς* & *καθ' ἑξοχήν*; vel *τὸν ὄντα*, (ut Plato non uno loco) dicit, *Deum* quidem intelligit; nec tamen interpres admittendus, qui *Deum* Latinè reddat; cùm quod iſta *Dei* periphraſi ſapientiſſimè innuitur, eum vitæ fontem eſſe, *in quo ſint, vigeant & moveantur* (*Act.* 17. 28.) omnia; imò verò, quod altioris adhuc eſt ſapientiæ, ſolum illum verè eſſe & exiſtere; cætera præter illum, quæcunque fluxæ ſunt naturæ & mutationibus obnoxiæ, verè ea (quod tum alii pulchrè probant Philoſophi, tum Plutarchus inter alios eximiè, peculiari de Delphico *εἶ* tractatu) non eſſe, aut vivere; id totum ſimplici & vulgari Dei nuncupatione deperdatur: Ita hic, qui, *τὰ εἰς ἑαυτὸν*, *De officio vitæ*, aut *inſtituto* vertat, rem quidem dicat ipſam, ſi ſola libri materia quæritur; à tituli tamen ipſius proprietate, & præſtantiâ longè abeſt, quo, præter argumenti indicium, omnium vitæ quàm latè patent officiorum; omnis civilis & moralis philoſophiæ fons & origo, nempe Sui ipſius cognitio, excellenter aperitur. Hinc Delphicum illud tantæ celebritatis oraculum, *Γνῶθι σεαυτὸν*. *Noſce teipſum*; de quo tam multa apud veteres Gentiles, alioſque: quò pertinet & illorum philoſophorum ſubtiliſſima diſputatio, qui virtutes omnes; juſtitiam puta, fortitudinem, alias; ad unam propriæ mentis animique curam revocabant: quorum ſententiam Gregorius Thaumaturgus, ut Theologus, ita & Philoſophus eximius, Oratione in laudem Origenis, ipſo dignâ, pluribus explicat. Sed ex innumeris illis quæ apud veteres Græcos Latinoſque ſcriptores paſſim occurrunt Delphici iſtius præcepti interpretationibus, binas hic, Ciceronis ambas, utcunque prolixiores, alteram certè, quòd tum titulum, de quo nunc quærimus, apprimè illuſtrent, tum librorum omnium ſcopum materiamque nervoſè pariter & luculenter exponant, apponere viſum eſt. Ita igitur Cicero, Tuſcul. Quæſt. lib. 1. *Eſt illud quidem vel maximum, animo ipſo animum videre; & nimirum hanc habet vim præceptum Apollinis, quo monet ut ſe quiſque noſcat. Non enim, credo, id præcipit, ut membra noſtra aut ſtaturam, figuramve noſcamus: neque nos corpora ſumus: neque ego tibi dicens hoc, corpori tuo dico. Cùm igitur, noſce te, dicit, hoc dicit, noſce animum tuum; nam corpus quidem quaſi vas eſt, aut aliquod animi receptaculum: ab animo tuo quicquid agitur, id agitur à te. Hunc igitur noſſe, niſi divinum eſſet, non eſſet hoc acriſoris cujuſdam animi præceptum, ſic ut tributum Deo ſit: hoc eſt, ſeipſum poſſe cognoſcere.* Idem de Legibus lib. 1. *Hac enim* (philoſophia, ſcilicet) *una nos cum ceteras*

teras res omnes, tum quod eſt difficillimum docuit, ut noſmetipſos noſceremus; cujus præcepti tanta vis, tanta ſententia eſt, ut ea non homini cuipiam, ſed Delphico Deo tribueretur. Nam qui ſe ipſe norit, primùm aliquid ſentiet ſe habere divinum, ingeniumque (*genium*, fortaſſe: ſed fortaſſe tantùm, dico: adi, ſi placet, Anton. lib. III. c. 4. p. 70. & quæ nos ibi) *in ſe ſuum ſicut ſimulacbrum aliquod dedicatum putabit; tantoque munere deorum ſemper dignum aliquid & faciet & ſentiet: & cùm ſe ipſe perſpexerit, totumque tentarit, intelliget quemadmodum à naturâ ſubornatus in vitam venerit, quamque inſtrumenta habeat ad obtinendam adipiſcendamque ſapientiam: quoniam principiò rerum omnium quaſi adumbratas intelligentias animo ac mente conceperit, quibus illuſtratis ſapientia duce bonum virum* (ſcribo, *verum*. Vide Antonin. lib. V. cap. 12. Ὁποῖά τινά ἐϛιν τὰ τοῖς π. &c. Item Platonem, tum alibi, tum VI. de Repub. toto;) *& ob eam ipſam cauſſam cernat ſe beatum fore. Nam cùm animus cognitis perceptiſque virtutibus à corporis obſequio indulgentiaque diſceſſerit, voluptatemque ſicut labem aliquam decoris oppreſſerit, omnemque mortis doloriſque timorem effugerit; ſocietatemque charitatis coierit cum ſuis, omneſque natura conjunctos ſuos duxerit, cultumque deorum & puram religionem ſuſceperit, & exacuerit illam, ut oculorum ſic ingenii aciem ad bona deligenda & rejicienda contraria, qua virtus ex providendo eſt appellata prudentia; quid eo dici aut cogitari poterit beatius? Idemque cùm cælum, terras, maria, omniumque rerum naturam perſpexerit; eaque unde generata, quò recurrant,* (alii, *reditura*;) *quando, quo modo obitura; quid in iis mortale & caducum, quid divinum æternumque ſit viderit, ipſumque ea moderantem & regentem penè prehenderit, ſeſeque non unis circumdatum mœnibus populatem alicujus definiti loci, ſed civem totius mundi, quaſi unius urbis agnoverit: in hâc ille magnificentia rerum, atque in hoc conſpectu & cognitione naturæ, dii immortales, quàm ipſe ſe noſcet, quod Apollo præcepit Pythius! quàm contemnet! quàm deſpiciet! quàm pro nihilo putabit ea, quæ vulgò dicuntur ampliſſima!* Hactenus Cicero, cujus verbis nihil opportunius ad Antonini mentem ſcopumque fieri poſſe, qui cum curâ legent, & lecta contendere non gravabuntur, agnoſcent. Quod igitur Xylander ipſe olim (rationem non aſſequutus, unde eſt quòd poſtea rejecit) rectè: quod ὁ μακαρίτης parens meus, (cujus judicii magna apud me filium, jure meritoque ut filium; ſed non minor, hic quidem certè, ſi non filium, eſſet authoritas) non uno loco præfert, *De ſeipſo*: id ego omni alii interpretationi ſimpliciter anteponendum duxi. Sed ne ſic quidem plenè ſatis reddi crediderim, quod Græca verba continent, aut continere certè poſſunt. Refert Diogenes Laërtius lib. 6. §. 3. Antiſthenem olim interrogatum, τί ἀυτῷ πτριγέγονεν ἐκ φιλοσοφίας, *quem potiſſimum ex Philoſophiæ ſtudio fructum percepiſſet*, reſpondiſſe, τὸ δύνασθαι ἑαυτῷ ὁμιλεῖν, *mecum colloqui poſſe*. Hinc vox ἀυτολαλήτης, quæ apud eundem in Pyrrhone; ſoliloquum Latinè dicas. Hinc illud Ciceronis Tuſcul. V. Demoſthenis Oratoris factum neſcio quod improbantis; *Apud alios loqui didicerat, non multum ipſe ſecum*; quibus verbis hominem notat, qui plus operæ poliendo ſermoni, quàm moribus excolendis poſuerit? Solonis ſcriptum, εἰς ἑαυτὸν ὑποθήκας, inſcriptum, memorat Diogenes Laërtius in ejus vitâ: Hermetis autem, vetuſtiſſimi illius & genuini, qui Τρισμέγιϛος ob admirationem ſapientiæ dictus eſt; πρὸς τὸν ἴδιον υἱὸν, beatus Cyrillus libro 2. contra Julianum. Quare cùm τὰ εἰς ἑαυτὸν, tam, *ad ſe ipſum*, quàm, *de ſe ipſo*, verti poſſet, & in utroque multum ponderis ineſſet, utrumque non malè conjungi poſſe, imò verò debere exiſtimavi. Hæc igitur ratio noſtræ, *De ſeipſo & ad ſeipſum*, verſionis. Porrò per ἑαυτὸν, philoſophos, Platonicos, Stoicoſque, animum ſeu mentem cujuſque intellexiſſe, nemo opinor, (ut allatum modò Ciceronis ex Tuſcul. Quæſt. locum omittam) ignorat, qui non in ipſorum libris hoſpes planè: præſertim cùm Ariſtoteles etiam ſubſcribat, & rationem in Ethicis non uno loco reddat. Hinc illa graviſſima quæſtio, an Homo ſit quiddam ex corpore & anima compoſitum; nobiliore illâ quidem compoſiti parte, ſed parte tamen: an verò eſſentia ejus tota, καὶ τὸ τί ἦν εἶναι, ſit in animâ ſolâ, quæ corpore utatur ut organo ſibi circundato. Platonicæ & Stoicæ Philoſophiæ hoc immotum fundamentum, cui cætera pleraque ſuperſtructa ſunt hominem καλὰ τὴν ψυχὴν ὑπειλῆφθαι. Simplicius in Epictetum. Παιδεύει δὲ τὸν ἄνθρωπον ὡς καλὰ ψυχὴν λογικὴν ὑποτιμένον, τῷ σώματι χρώμενον ὡς ὀργάνῳ. *Doctrina ejus*, inquit, *hoc præſupponit, hominis eſſentiam in ſolâ ejus animâ conſiſtere, quæ corpore utatur ut organo.* Miras tenebras offundit Latinus interpres, vir alioqui doctiſſimus, dum vertit, *Omnis autem doctrina hæc naturæ humanæ fundamento innititur, quæ poſita ſit in ratione & mente, quæque corpore ita ut artifex inſtrumento quopiam utatur.* Vide Antoninum lib. VIII. cap. 40. & decimi libri, ſectione ultima: Plutarchum etiam contra Colotem, præſtantiſſimæ editionis in octavo, pag. 2051. Plenior hujus tituli explicatio ex diverſis Antonini locis peti poteſt: iis præcipuè (quæ non pauca) quibus vox ἑαυτοῦ, non ſine peculiari ἐνεργείᾳ, aut δυνάτῃ ſi uſurpatur. Memini V. Cl. Thomam Gatakerum in nupero illo meo (de quo in præfatione ad Lectorem diximus) cum ipſo colloquio, quod ego vel non legeram, vel certè legere non memineram, monuiſſe me, virum doctiſſimum Lylium Gyraldum alicubi in hiſtoriâ Poëtarum alio titulo hos Antonini libros citare; τῶν καθ' ἑαυτὸν ſcilicet: qui quoque titulus ex ipſo Antonino commodè poteſt exponi. Sed cùm priorem illum fide Manuſcripti Xylandrini freti pro vero & genuino tueamur, cur de iſto laboremus non eſt. At aliud tamen eſt, quod in Gyraldi verbis obſervandum nobis eſt. Ait enim vir doctus, *Ejus certe librum Græcè ſcriptum legi, cujus titulus, Μάρκου Ἀντωνίνου ἐκ τῶν καθ' ἑαυτὸν; ex quo variam & multiplicem illius ſapientiam facilè colligere poſſumus.* Quid illud *in* ſibi velle dicemus? Hos libros prolixioris operis, (ſive alterius cujuſpiam poſterioris, ſive Antonini ipſius, aliis ſuis negotiis hâc ratione conſulentis operâ) Excerpta, vel Epitomen eſſe? An potiùs, non hos ipſos quos hic exhibemus libros; (unde fortaſſe, quod illorum numerus qui in hâc noſtra ἐπιγραφῇ, cujus etiam Suidas meminit, ab ipſo ſiletur) ſed quædam ex eis Excerpta à Gyraldo lecta eſſe? Id eò veriſimilius mihi fit, quod ante menſem unum aut alterum quàm hæc ſcriberem, indicio V. Cl. de literis & literarum amantibus omnibus indefeſſâ induſtriâ meritiſſimi, Patricii Junii; beneficio verò Johannis Pricæi, Anglo-Britanni, (cujus extant in Apuleji Apologiam Obſervationes eruditiſſimæ) apographum ex Manuſcripto Bibliothecæ Auguſtanæ Codice, celeberrimi illius Davidis Hæſchelii manu tranſcriptum, Excerpta ex Antonino noſtro ſub nomine *Epicteti, Enchiridii Secundi*, ad capita XLIII. continens, nactus ſum. Vix unum de plurimis Antonini libris (ſecundo & ultimo ſolis exceptis) æquant omnia illa capita. Ipſiſſimus eſt ubique textus Antonini, quem hic exhibemus; non interpolatus, non illibi (locum unum aut alterum excipio, ubi culpâ fortaſſe tranſcribentis, ſive Hæſchelii, ſive alterius cujuſcunque deficiunt aliquot lineæ) decurtatus; niſi quod magna lectionum, ſed quæ plerumque nullius aut minimi momenti, varietas; cujus, cùm tanti erit, in Notis Lectorem pro re natâ monebimus. Cæterùm quid Excerptor hic quicunque fuerit ſibi propoſuerit, non in promptu conjicere. Non enim vel quæ præcipua ſimpliciter, & maximè admiranda in his Antonini libris; vel quæ maximè fundamentalia videri poterant dogmata, præceptáve: non denique quæ unius eſſent argumenti, congeſta hic collectáque dicere quis poſſit. Nulla capitum iſtorum inter ſe non magis quam ſectionum Antonini cohærentia. Nihil mihi probabilius occurrit, quàm quibus maximè capiebatur, (quæ palatorum diverſitas eſt) in unum collegiſſe hunc Excerptorem. Quid ſi tamen, ut furtum faceret, & vel ſibi vindicaret, aut alii cuipiam (ut multi ſunt ad fraudes & impoſturas, vel minimâ de cauſſâ, proclives) adſcriberet? Sed alius erit de his ampliùs quærendi locus, in Commentatione de Theoſebio, cujus initio libri ad allatum ex Suidâ teſtimonium mentionem fecimus.

Pag. 2. lin. 4. Πόῤῥω τῆς πλουσιακῆς διαγωγῆς.] Viri doctiſſimi corrigunt ἀγωγῆς, correctione valdè probabili fateor, an omninò neceſſariâ dubito. ἀγωγὴ, propriè, de educatione; διαγωγὴ, de vita communi & conſuetudine. De educatione Antoninum loqui ideò probabilius, quia matris meminit; de conſuetudine tamen & inſtituto vitæ adultioris ſi exponamus, eadem erit ſententia.

Ibid. lin. 5. 6. τό με εἰς δημοσίας διαλεξεῖς] Xylandri utraque editio, τὸ μὴ εἰς δημ. quod ideo moneo, quia Xylandri editionem II. per omnia ſolis erratis minutioribus & typographicis exceptis, exhibituros promiſimus, ut ſi contrà quid in uno aut altero loco contigerit, de eo in Notis monituri ſimus. Illud autem μὴ, cùm qui de Marco ſcribunt uno omnes ore (inter illos etiam Anonymus apud Suidam, cujus & Xylander verba ſuæ editioni præfixerat) planè contrarium teſtentur. erratis typographicis haud illibenter annumeraſſem, niſi verſio Xylandri, vel ab ipſo, quod non puto, Xylandro, vel à Manuſcripto quo uſus eſt ipſe codice, manaſſe fidem feciſſet.

Pag. 3. lin. 1. 2. μήτε πραιτωνὸς μήτε:] Pro σκυτάρις, legendum σκυτάρις, ut magnus Turnebus (decus Galliæ dum vivebat) pridem correxit in Adverſariis: Lipſio etiam in libro de Gladiatoribus aſtipulante. Cæterùm de coloribus & factionibus, ſive Circi ſive Amphitheatri, quæ ſunt aliis obſervata pridem; aut ejus generis alia ſi quæ deinceps ſe nobis offerent, non omnibus fortaſſe nota, notata tamen aliis haud paucis, & quærentibus obvia, ne quis à nobis in noſtris hiſce Notis expectet. Non enim alios tranſcribere mihi animus. Et quis tandem obſervandi, ſeu commentandi finis, ſi quæ ſcriptoribus antiquis pleriſque communia, ea ad ſingulos ingerenda & congerenda ſunt?

Pag. 4. lin. 3. τὸ ἀπιστικὸν τοῖς ὑπὸ τῶν τεραϛευομένων] De epodis, in genere, quæ nullo non tempore apud pleraſque gentes in uſu, trita jam ſunt omnia, neque hic à nobis, ut modò monebamus, expectanda. At de dæmonum ἀποπομπῇ quorſum, & quos hic intelligat Antoninus, operæ pretium quærere. Ἀποπομπὰς, ſeu ut vulgò loquebantur, ἐξορκίσεις τῶν δ. à Judæis potiſſimùm ad Romanos manaſſe crediderim. Mira narrat in hoc genere Joſephus Antiq. Judaic. lib. VIII. quæ Eleazarus quidam Judæus exorciſta, coram Veſpaſiano Imperatore & plurimis aliis, ipſo quoque ſe præſente & ſpectante, patraverit. Poſt Judæos Ægyptii hâc arte (ſeu maleficio potiùs, cùm de illis loquimur, dicendum eſt) tum maximè celebres: qui tamen exorciſantes, formulis ut plurimùm Judaicis utebantur, ut ex Origene contra Celſum lib. I. pag. 17. diſcimus. In cujus verbis, iſta, πολλαχοῦ τοῖς Αἰγυπτίοις ἐπαγγελλομένοις ἐνεργειάν τινα ἐνίσχαρλαϛ μαθήμασι: à Latino (qualia ſexcenta in illa verſione animadvertimus) interprete, *frequenter ſunt interſperſa Ægyptiorum diſciplinis efficacioribus*, ineptiſſimè & imperitiſſimè vertuntur. Verte, *in libris Ægyptiorum qui de miraculoſarum operationum & exorciſmorum arte tractant & diſciplinâ, interſperſa reperiuntur.* Confer cum gemino ejuſdem Origenis loco qui lib. 4. pag. 189. σαφῶς δ' ὅτι καὶ γενεαλογοῦνται, &c. Ex his duobus Origenis locis conjunctis Juſtinus Martyr interpretandus, cujus non verba tantùm mendoſè ſunt edita, ſed in longè aliam, quàm quæ fuit auctoris, ſententiam vulgò trahuntur. Is poſtquam negavit ullos exorciſmos à Judæis adhibitos efficaces (ſi tamen ulli ſunt; dubitanter enim loquitur) eſſe, qui non in nomine Dei Abraham, Dei Iſaac, & Dei Jacob, concipiuntur; ita pergit: Ἤδη μέντοι οἱ ἐξ ὑμῶν ἐπορκίσαι τῇ τέχνῃ, ὥσπερ καὶ τὰ ἔθνη, χρώμενοι ἐξορκίζουσι, καὶ ὀνόμασι καὶ καταδέσμοις χρῶνται εἰπών. Hæc Juſtini verba ita vulgò accipiunt, Serrarius in Tobiam, aliique, quaſi Juſtinus id ſui temporis Judæis

dæis Exorciſtis objiceret, eos jam à majorum ritu in exorciſmis faciendis deſciviſſe, & novam exorciſandi artem per *ſuffitus* & *vincula*, à gentilibus didiciſſe. Quod quàm falſum ſit, vel ex uno, quem laudavimus, abundè conſtat Origene. Præterea, quis qui vel Tobiam legerit, credat θυμιάματα Judæos, in exorciſmis, & ſuffiendi ritum à gentilibus accepiſſe? Ad *vincula* quod attinet, miror viris doctiſſimis non intellectam vocem ſignificationis non adeò reconditæ: ſunt enim καταδέσμοι, ſolennes adjurationum formulæ, (*carmina*, Latinè dicas) in Exorciſmis adhibitæ. Sed in Juſtini verbis mendum certiſſimum: legendum enim, καταδέσμοις χρ. ἐπῶν, non, εἶπον; cui verbo nullus ibi locus. Verto igitur, *Jam ſiquidem*, (vel *pridem enim*) *exorciſta veſtri hâc arte*, (in nomine Dei Abrahami, Iſaaci, & Jacobi exorciſandi ſcilicet) *ut & gentiles* (Ægyptii nimirum) *utuntur*; *ſuffitus adhibentes & ſolennes adjurandi formulas*. Apud Chriſtianos denique inter ordines Eccleſiaſticos Exorciſtarum peculiarem claſſem fuiſſe nemo ignorat: Sed præter hos legitimos, quin errones alii, (quales illi περιερχόμενοι Ἰουδαῖοι, Actorum XIX. 13.) præſtigiis ad ſuum quæſtum utentes, dubium mihi non eſt. Ad quos ni fallor, ut & Judæos Ulpiani verba potiſſimùm pertinent: *Medicos fortaſſis quis accipiet etiam eos, qui alicujus partis corporis vel certi doloris ſanitatem pollicentur; ut puta ſi auricularius, ſi fiſtulæ, vel dentium: non tamen ſi incantarit, ſi imprecatus eſt, ſi* (*ut vulgari verbo impoſtorum utar*) *exorciſavit. Non ſunt iſta medicinæ genera, tametſi ſunt qui hos ſibi profuiſſe cum prædicatione affirment.* D. lib. 50. tit 13. lib. 1. pag. 3. Sed & philoſophos illorum temporum hoc artificio celebres (an infames?) fuiſſe, certum eſt. Apollonium dæmonas abegiſſe, narrat in ejus vita Philoſtratus. Porphyrium, Jamblichum alioſque taceo, quia ævi poſterioris, cum jam Magia in ſummo honore & pretio. Atqui jam Auguſti tempore philoſophos magiæ deditos paſſim, aut ſaltem magos tum fuiſſe, qui falſo philoſophorum nomine ſe venditarent, liquet ex Mecænatis verbis apud Dionem Caſſium Rom. Hiſt. lib. 52. Ut non immerito b. m. parens, Modeſtini verba, *Si quis aliquid fecerit, quo leves hominum animi ſuperſtitione numinis terrerentur, divus Marcus hujuſmodi homines in inſulam relegari reſcribit*, ad illos, quos *ſub philoſophorum ſpecie Rempublicam vexaſſe*, narrat Capitolinus in Marci vitâ, referri poſſe cenſuerit. Id enim ipſum totidem ferè verbis & Mecænas prædicto apud Dionem Caſſium loco. Ex omnibus his, quibus τῶν περαιτουμένων καὶ γοήτων titulus & appellatio pari jure competit, quos peculiariter Antoninus hic notet, an indifferenter omnes, arduum definire. Cæterùm verba illa, τὸ ἀπιστικὸν, ita capio, non ut omnes omninò ἐνεργείας & miraculoſas operationes pro incredibilibus habuerit; ſed ut quæ vulgò narrabantur in hoc genere, ſuſpecta pleraque habuerit, nec temerè (quæ verbi Græci ἀπιστεῖν ſæpe vis eſt: ut & Cicero alicubi vertit) crediderit: ut denique & animo & judicio alienior ab iis fuerit. Hic locus erat Acta illa apud Metaphraſtem, (de quibus conditor Annalium Baronius ad annum Chriſti 163.) miraculoſam Lucillæ, Marci filiæ, à dæmone obſeſſæ, per Abercium Hierapolitanum Epiſcopum, ſanationem narrantia, expendendi; & cum his Antonini verbis conciliandi: Sed & illa περιόδους de legione κεραυνοβόλῳ: ut & quod narrat Lucianus in Alexandro Pſeudomante de Antonino, impoſtori nequiſſimo credente, turpiter ab eo decepto. Sed iſta cum accuratè tractari poſtulent, his anguſtiis includi non poſſunt.

Pag. 4. lin. 4. ἀπιστητικὸν] In loco Joſephi (qui Antiq. Jud. l. VIII. Græco-latinæ edit. p. 257.) τὸ ἐνδέμενοι vertunt, *cedentes*, quaſi eſſet ἐνδιδόντες ab ἐνδίδωμι, cùm ſit ab ἐνδέομαι, & vertendum ſit *ligati*, vel, *vincti*. Suidam vide in Ἀναδέμενοι, & alibi. Sed nec in voce ἐνέργεια ſoli impingunt Origenis interpretes. Simplicius in Epict. p. 219. μεταλαμβάνειν καὶ αὐτὰ τῆς θείας ἀγαθότητος, ὡς καὶ θείας ἐνεργείας ἐπιδείκνυσθαι. vertunt, *illuſtrationis divinæ fiunt & ipſa participes, ita ut divina conſpiciatur efficacitas*. Verte, *divinæ benitatis fiunt & ipſæ participes, ut miraculoſi interdum* (*Deo operante*) *conſequantur effectus*. Quod Simplicio hic θεία ἐνέργεια, id aliis ἐνέργεια vel ἐνέργειαι, ἁπλῶς, pro miraculoſâ præter ordinem naturæ operatione. Athenagoras in Apol. pag. 25. A. Τὸ μὲν δὴ κατὰ τόπους καὶ πόλεις καὶ ἔθνη γίγνεσθαί τινας ἐπ' ὀνόματι εἰδώλων ἐνεργείας ἀφ' ἡμεῖς ἀντιλέγομεν. *Fieri quidem in diverſis locis, & civitatibus, & populis aliquos ab idolis eorumque nomine miraculoſos præter ordinem naturæ effectus, nos etiam non negamus.*

Pag. 6. lin. 2. τὸν ἀσκητικὸν ἢ τὸν ἐνεργητικὸν] Rectè Xylander hic in Notis ἐνεργητικὸν, pro ἐνεργετικὸν reſtituit. Horum autem verborum clariſſima explicatio ex Epicteti capite LXX. ὅταν ἐντελῶς ἡρμοσμένος ᾖς κατὰ τὸ σῶμα, &c. petenda eſt: ſed non, hic quidem, Epicteti à Simplicio, qui in verborum iſtorum, μὴ τὰς ἀνδριάντας περιλάμβανε, *ne ſtatuas amplectere*, expoſitione inſigniter hallucinatur. Certè non uno exemplo didici de rebus antiquis non ſemper antiquis credendum. Atqui ſunt hodiéque, (quod in tam clarâ luce mirum) qui Simplicium ſequantur: cujus teſtes mihi Notæ neſcio cujus, non uno loco corrigendæ, quæ in Epictetum Lugd. Bat. ex Officina Joh. Maire. A. D. 1634. prodierunt. Περιλαμβάνειν τὰς ἀνδριάντας, quid ſit, docebunt, præter Arrianum, Diogenes Laërtius in vita Diogenis; & Plutarchus in Apophthegmatis Laconicis. Περὶ ἀσκήσεως, in genere, conſulendus Arrianus in Epict. lib. 3. cap. 12. & 14.

Pag. 7. lin. 1. τὸ μὴ ἐν σολῇ] Lege, qui hæres, b. m. parentem in iſta Capitolini, *Viſus ſanè eſt ab amicis & cum privatis veſtibus.*

Pag. 8. lin. 1. ἐυδιαλείπλως] Lege, ἐυδιαλλάκλως: quod & Xylander in Notis monuit.

Pag. 10. lin. 8. ἀναισθήτως παραπέμποντα] Metaphora ſumpta à pertuſo dolio; quod & in proverbium abiit. Id Lucretio, *Laticem pertuſum congerere in vas.* Lucianus in Anthologia Gr. εἰς ἀχάῤῥ. eleganter,

Φαῦλον ἀνὴρ πίθον ἐσὶ τετρημένον. εἰς ὃν ἁπάσας
Ἀγλαΐας τὰς χάριτας, οἷς κενὸν ἐξέχεας.
Malus vir dolium eſt pertuſum, in quem omnia
Hauriens beneficia, fruſtrà effudiſti.

Seneca Epiſt. 99. *Acquieſcamus his quæ jam hauſimus, ſi modò non perforato animo hauriebamus, & tranſmittente quicquid acceperat.*

Pag. 12. lin. 2. πρὸ τὸ ἀθεώρητον τῶν ὁμοίων] Xylander in Notis ingenuè, ideò non interpretatum eſſe ſe, quia non intelligebat, fatetur. Sed eandem ubique legem ſi ſibi dixiſſet, quàm multa paſſim, quæ omittere illum oportuit? Vertimus nos in textu, *nec intempeſtivum*, &c. Quod ſic etiam fortaſſe non malè, *Nec intempeſtivè illos, qui ex opinione vitam inſtituunt, theorematibus exagitare*, vel, *obtundere*. Magnum & perpetuum fere hoc vitium erat ſectatorum philoſophiæ Stoicæ, ſemper crepare theoremata; nullo loco, nullo tempore ab iis oggerendis ſibi temperare. Inde illud Epicteti, μὴ λαλεῖν τὸ πολὺ ἐν ἰδιώταις περὶ τῶν θεωρημάτων. Sed omninò conſulendus A. Gellius, & apud illum Arrianus, Noct. Att. l. 1. c. 2. quibus nihil dici poſſit accommodatius ad hunc locum. Τὸ ἀθεώρητον, hîc accipio ut apud Diogenem Laërtium in Zenone l. 7. §. 90. ubi virtutes aliæ dicuntur θεωρηματικαὶ αἱ ἔχουσαι τὴν σύστασιν ἐκ θεωρημάτων; *ſpeculativæ, quæ ex ſpeculationibus conſtant*; aliæ, ὅσαι μὴ ἔχουσιν, &c. *ſpeculatione vacantes, quæ non habent*, &c. Ὄησις apud Græcos haud rarò, ἁπλῶς, pro vana falſaque quavis (ut Antoninus lib. 4. cap. 12. ἀπό τινος ὀήσεως, & lib. 9. cap. 34. ὅση ὄησις!) opinione: ſed ut plurimùm, pro falſâ opinione ſcientiæ, quam δοκησισοφίαν, aliter vocant. Hinc illud Bionis apud Laërtium lib. 4. §. 50. ἡ ὄησις, πρόκοπῆς ἐγκοπή, *falſa ſcientiæ opinio profectûs impedimentum*, quod & Plutarchus, Περὶ τοῦ ἀκούειν, ut alios omittam, egregiè docet. Eadem erat & Zenonis ſententia apud Laërtium lib. 7. §. 23. μηδὲν εἶναι τῆς ὀήσεως ἀλλοτριώτερον πρὸς καταλήψιν τῶν ἐπιστημῶν. *ad percipiendas ſcientias nihil inconvenientius eſſe jam acquiſitæ eruditionis opinione.* In omnibus Laërtii editionibus, quas ego quidem vidi, imperitiſſimè (quod & interpretes Latini, aliique, muſis averſiſſimis inficetiſſimè ſequuntur) editum eſt, ποιήσεως, pro ὀήσεως. Opponit ibi Zeno τὴν ὄησιν, τῇ κοσμιότητι, *falſam ſcientiæ opinionem modeſtiæ*, (quam Chriſtiani θεοσεβοφροσύνην vulgò dicimus) de qua in ſuperioribus lineis dictum fuerat. Etſi Poëta non ego ſum, nec ut eſſem, valde unquam laboravi, hanc tamen de poëſi benè merendi opportunitatem libenter amplexus ſum. Porrò ut nomen ὄησις, ita & verbum, ὄιεσθαι, ἁπλῶς, non rarò pro ſtultè, & arroganter putare. Ita accipio lib. 9. cap. 29. ὡς ὄιεσθαι φιλοσόφως πρακτικά: nec multò aliter apud Ariſtotelem Ethicorum EV. οἰόμενον θαυμάζεσθαι, οἰόμενοι ποιεῖν, οἰόμενοι ὑπερέχειν, uno eodemque capite.

Pag. 14. lin. 2. τὸ ἀνεπίπληκτον] Concinnior erit ſententia ſi τὸ ἀνεπίπληκτον, paſſivè, pro ἀνεπίληπτον, ut tum Heſychius, tum Suidas interpretantur, accipimus; ut id dicat, Alexandrum cùm ſermonis eſſet adeò caſtigati ipſe, nemo ut illum jure poſſet reprehendere, non tamen alios illum, qui minùs accurati ſermonis erant, unquam reprehendere ſolitum: quæ, in homine Grammatico, rara laus.

Ibid. lin. 10. διὰ τὴ τυραννικὴ βασκανίαν] Dubium, *invidiam* paſſivè, an activè, (quam Cicero propriè *invidentiam*, diſtinguendi cauſſâ, ſolet appellare) intelligat; utrique enim pariter obnoxii tyranni: ſed ſequentia verba, ποικιλίαν & ὑπόκρισις, de invidentia ſumi debere ſuadent; nec fortaſſe aliter Horatius, quanquam aliter vulgò exponatur, in iſtis,

Invidiâ Siculi non invenere Tyranni
Tormentum majus,

uſurpavit. Quod mox de *Patriciis* Antoninus, non aliud ille, quam quod omnes omnium ætatum ſcriptores queſti ſunt, & quotidiana firmat experientia, *veras* (ut Ciceronis utar verbis; veros affectus dicit hic Antoninus) *amicitias difficillimè reperiri in iis, qui in honoribus, réque publicâ verſantur.* Fortaſſe alludit Antoninus ad etymologiam verbi ἐυπαλρίδαι: Ea quippe maxima apud Poëtas immanitatis exaggeratio, quæ à feris parentibus, tygridibus lœniſque ducitur: Qui igitur ἐυπαλρίδαι vocati, (i. e. *bonis ortis parentibus*) illi ſi verè quod vocantur, eſſent, diſſimillimos eos eſſe, id eſt, mitiſſimos eos & manſuetiſſimos, verum erat.

Pag. 16. lin. 3. παρὰ τῷ ἀδελφῷ μου Σευήρῳ] Viris maximis aſſentior, Scaligero. Baronio, Salmaſio, tum hic, tum apud Galenum, *Verum* pro *Severo* reſtituentibus. At quod idem Baronius a. d. 177. 7. in Ulpiano, ubi editiones omnes aut pleræque, *Divi Severus & Antoninus*, ipſe, ne monito quidem lectore varietatis lectionis, *Divi Verus & Antoninus*, exhibet, non laudo. Etſi enim ſunt viri docti, qui ita malint; ſunt tamen & alii non minùs docti, qui non levibus moti rationibus, vulgatam lectionem retinendam putant.

Pag. 17. lin. 2. τὸ ἀμελὲς καὶ τὸ ὀμόλογον] Non id puto voluit Antoninus, curis eum (neque enim potuit) omnino vacuum fuiſſe, ſed in maximis curis & occupationibus, ſtudia philoſophiæ, ut Ciceronis utar verbis, non intermiſiſſe. Vide infra lib. 9. cap. 36. Τὸ μὴ ἀφίσασθαι φιλοσοφίας, &c. Vocem non adeò alioquin obſcuram, conſultò tamen hic expoſui, ne quis τὸ ἔυλογον καὶ τὸ ὀμαλὲς, lib. 6. cap. 23. cùm leget, ſuſpectam haberet, & temerè ſollicitaret.

Pag. 18. lin. 7. Παράκλησις Μαξίμῳ] Turbat hic contextum orationis vox παράκλησις non unâ ratione. Expende ſequentia & intelliges. Præterea, conſtanter Antoninus hoc toto libro, quoties ad diverſas perſonas tranſit, à præpoſitione παρὰ, ſermonem ſuum auſpicatur. Mihi non dubium, quin ſcripſerit Antoninus, (fortaſſe

taſſe & ita reperit in Manuſcripto Codice Xylander, & imprudens mutavit) Παρὰ κλ. Μαξίμῳ, compendioſè, pro, Παρὰ Κλαυδίῳ Μαξίμῳ. Capitolinus in Marci vitâ: *Audivit & Sextum Cheronenſem Plutarchi nepotem, Junium Ruſticum, Claudium Maximum, & Cinnam Catulum, Stoicos.* Haud multò aliter in Epitomâ Aurelii Victoris: *Marcus autem Antoninus*; pro, *Marcus Aurel. Antoninus*, editum vulgò; ut vir doctiſſimus in Notis pridem monuit. Errare autem illos puto, qui hunc Cl. Maximum Stoicum, cum Maximo Tyrio Platonico, confundunt. Nam quod Euſebius Maximum Tyrium inter Marci præceptores numerare creditur, id à vitioſâ Græci contextus (ex meliori Latinæ Hieronymi verſionis interpunctione corrigendâ) diſpoſitione profectum eſt, non ab ipſo, auſim dicere, Euſebio. Quæ proximè ſequuntur, τὸ κρατεῖν ἑαυτοῦ, &c. de rigore animi laudabili, qui vitioſæ συμπεριφορᾷ & obſequio opponitur, accipitur. Sed & ἀυτοκράτορες illi, ſive ἑαυτῶν κρατοῦντες, (cujus apud Platonem, οἱ ἑαυτῶν ἀκράτορες, contrarium) ἢ καλὰ μηδὲν περίφοροι dici poſſunt, qui τὰ πάθη καὶ τὰς ἐπιθυμίας proprias habent in poteſtate, nec ullis vel temporum neceſſitatibus, vel opportunitatum illecebris adduci poſſunt, ut à recto virtutis tramite vel tantillùm deflectant, & ſibi indulgeant. Vide & infrà, lib. 3. cap. 6. ἀνθικαθῆσθαι γὰρ τῷ λογικῷ

Pag. 22. lin. 7. καὶ ἡ κοινονημοσύνη] Xylandri verſionem quia non plane abſurda, non correxi; ſed lectorem moneo, elegans hoc verbum à b. m. parente in iſta Capitolini in vitâ Marci, *Summovendo amicos à ſocietate & conviviis*, &c, ſed & à præſtantiſſimo Salmaſio, in eadem verba, pleniùs & certiùs exponi. Videri poſſit Antonini proprium verbum, quia alibi nunc non reperias. Eſt tamen hoc levius argumentum. Quot enim voces penitùs intercidiſſe putamus cum tot veterum quæ pridem periere monumentis? Quot alias, nunc raras & paucis notas, quæ communes & vulgares fuiſſent, ſi tot ſcriptores veteres longa ætas nobis non invidiſſet? Ut à pluribus olim uſurpatam vocem, & vulgò ſatis notam fuiſſe credam, movet me Juvenalis, qui ad verbum interpretatus eſt, *ſenſum communem.* Ejus ſunt Satyra VIII.

Hæc ſatis ad juvenem, quem nobis fama ſuperbum
Tradit, & inflatum, plenumque Neronе propinquo.
Rarus enim fermè ſenſus communis *in illa*
Fortunâ —

Græcam vocem habebat in animo Juvenalis, quem non mirum qui illam ignorabant, Juvenalis interpretes, non intellexiſſe.

Pag. 24. lin. 1. καὶ ἐπίμονον, ἀλλ' ὃ τὸ προαπίση] Non conſtat ſyntaxis verborum. B. m. parens in Capitolinum pag. 176. ita ſcribit, καὶ τὸ ἐπίμονον. ἀλλ' ὃ τὸ, Προαπίση τῆς ἰρινης, &c. Ego jam olim Notis Anglicis ita quoque non malè ſcribi poſſe putabam: καὶ ἐπίμονον ἄλλως. Οὐ προαπίση, &c. An ut rectè dicitur, ἄχρι τοῦ ἴρχεσθαι, & ἄχρι ἴρχεται vel ἦλθε: ita dici poſſit &, πρὸ ἀπίση? Certè ſi hoc admitteretur, quin hæc vera lectio eſſet, καὶ ἐπίμονον ἄλλως πρὸ ἀπίση, &c. nemo dubitaret.

Ibid. lin. 9. 10. ταμιευτικὸν τῆς χορηγίας καὶ ὑπομνηστικὸν] Xylander verterat, *ſumptus procurabat, neque verebatur de iis rebus cauſſam dicere*: quæ nobis meritò diſplicuerunt; ſed nec ita nunc minùs, *impenſarum rationes colligebat*, quæ nobis aliud agentibus exciderunt. Nempe, de *Rationario imperii* (quod ſi placeret, mallem tamen, *in tabulas publicas referebat*) cogitabam; quale illud Auguſti; quod, ut Dionis utar verbis, τότε τῶν στρατιωτῶν, καὶ τὰ τῶν προσόδων, τῶνδε ἀναλωμάτων τῶν δημοσίων, τό τε πλῆθος τῶν ἐν θησαυροῖς χρημάτων, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα ἐς τὴν ἡγεμονίαν φέροντα, *ſummam militum, redituum, impendiorum publicorum, pecunia in theſauris, aliaque id genus ad principatum pertinentia*, complectebatur: aut de *Edicto*, quale illud Trajani, Plinio in Panegyrico laudatum his verbis, *Itaque non tam pro tua gloria, quam pro utilitate communi, edicto ſubjeciſti, quid in utrumque veſtrum eſſet impenſum. Adſueſcat Imperator cum Imperio calculum ponere; ſic exeat, ſic redeat, quaſi rationem redditurus. Edicat quid abſumpſerit: ita fiet ut non abſumat, quod pudeat edicere.* Sed alia verbi ταμιεύεσθαι vis eſt, ab his calculi rationibus aliena. Verto igitur, *ſumptus parcè diſpenſabat*; vel, ſi quis id malit, *pecuniam, quæ ex vectigalibus & publicis Imperii reditibus obveniebat parcè erogabat.* Τὸ ταμιεύεσθαι, ſive proprie capias, pro θησαυρίζειν; ſive metaphoricè, ut cùm Græci dicunt eleganter, ταμιεύεσθαι τὰς τύχας, vel τὰς ὁρμὰς, vel τὸν πόνον, & id genus alia; ſententiæ parum aut nihil intererit: quæ, puto, clarior erit ſi cum ſequentibus teſtimoniis conferatur. Lampridius in Alex. *Aurum & argentum rarò cuiquam niſi militi dedit: nefas eſſe dicens, ut diſpenſator publicus, in delectationes ſuas ſuorumque verteret, id quod provinciales dediſſent.* Vopiſcus in Aureliano: *Vellemus quidem devotiſſimis R. P. viris, multo majora deferre compendia, ſed facit rigor* (an non *rigor* hic, quod Antonino τόνος?) *publicus, ut accipere de provinciarum oblationibus ultra ordinis ſui gradum, nemo plus poſſit.* Sed & in voce χορηγία, ambiguitas: quam ſi propriè accipias, tum vertendum erit, *ſumptus in ſcenicos* (vel *in ſpectacula*) *parcè faciebat.* Lampridius in Alex. Sev. *Scenicis nunquam aurum, nunquam argentum, vix pecuniam donavit; pretioſas veſtes*, &c. Et ibidem poſt paginam unam aut alteram; *Spectacula frequentavit cum ſummâ donandi parſimoniâ, dicens & venatores, & ſcenicos & aurigas*, &c. De hoc ipſo Antonino, Capitolinus in ejus vitâ, *Salaria multis ſubtraxit, quos otioſos videbat accipere*, &c. Quomodocunque vertas, hoc certum, minùs popularem Pii ſive parſimoniam ſive frugalitatem hic tangi, quam notat etiam Dio, lib. 70. pag. 799. D. his verbis; Λίγεται οἱ ὁ Ἀντωνῖνος ζητητικὸς γενέσθαι, καὶ μηδὲ περὶ τὰ μικρὰ καὶ τὰ τυχόντα τῆς ἀκριβολογίας ἀφίεσθαι. ὅθεν αὐτὸν οἱ σκώπτοντες καὶ κυμινοπρίστην ἐκάλουν. *Fertur Antoninus in quærendo fuiſſe diligens, ac ne quidem in rebus minutis & vulgaribus ab exacta rimatione deſtitiſſe. Unde qui eum irridebant, cuminiſectorem appellabant.* quod nec Julianus prætermiſit in Cæſaribus; ut non mirum, Antoninum obtrectationum meminiſſe, quas Pius pater eo nomine, tanquam rigidus aut avarus, incurrebat. Vocem τόνου, de immoto animi rigore, & invicta pertinacia, non obviam, luculenter explicat Arrianus in Epictetum lib. 2. c. 15. Πρὸς τὰς σληρᾶς τινῶν, (Wolfius conjiciebat pro τινῶν, τισι, corrigendum; ſed obſtat, τὸ, ὦν, quod ſequitur: ego potiùs pro, ἐμμένοντας, ſcripſerim ἔχοντας: nam mox quoque, ἔχοντ& ἀυτῷ τῆς ἀποχῆς, novè, pro ἐχομένῳ) ὧν ἤρξαντο ἐμμένοντας. *Ad eos, qui pertinaciter in iis quæ decreverant perſeverant.* Illud poſtremò addam, in iſtis, τῆς ἐπὶ τῶν τοιούτων τόνου καταιτιάσεως, ſuſpicari me veram lectionem eſſe, τῆς ἐπὶ τῶν τοιούτων τόνου τινῶν καταιτιάσεως: excidiſſe verò τὸ τινῶν, ob ſcripturæ ſimilitudinem cum præcedente τόνου.

Pag. 25. lin. 9. 10. μήτε ὅτι σοφιστὴς, μήτε ὅτι οἰκογενὴς ἱερομνήμ& μήτε ὅτι σχολαστικὸς] De *Sophiſta* & *Scholaſtico*, nullus erit opinor doctis ſcrupulus, qui quàm honorifici per illam ætatem tituli fuerint, & à φιλοδόξοις appetiti, non poſſunt ignorare. De *vernaculo*, & οἰκογενεῖ, videamus. *Verna* propriè, qui domi; ſed latiori ſignificatione etiam quicunque in urbe nati. Hinc apud Senecam *urbani*, & *verna* conjuncti, ac montanis & ruſticis, qui *ex confragoſo* (ut ipſe loquitur) *veniunt*, oppoſiti. Gloſſæ quoque veteres, *vernilem*, πολιτικὸν exponunt. *Vernaculus*, Martiali Senecæque idem quod *verna*, ſeu *vernula*: & quod Senecæ, *vernilitas*, id aliis *vernacula urbanitas.* Ut igitur Senecæ, *vernilitas*, obſequium, ſeu ἀρέσκεια: ita hic *vernaculus*, planè eſt ἄρεσκ&: aut ut Arrianus interpretatur, (non enim meliorem verbi Antoniniani interpretem vel optare poſſimus) ἡδὺς τοῖς συνοῦσιν; vel ſimpliciter, ἡδὺς ἄνθρωπ&: lib. IV. capite περὶ συμπεριφορᾶς. Εἰ γὰρ κρεῖσσον (inquit) τὸ αἰδήμονα εἶναι καὶ κόσμιον, τοῦ εἰπεῖν τινὰ, Ἡδὺς ἄνθρωπ&! &c. *Nam ſi præſtat verecundum eſſe ac modeſtum, quam ab aliquo dici, ô lepidum caput!* &c. Quod de *vernilitate* Arrianus, id Seneca non diſſimilibus verbis de eruditionis (quam tum Sophiſtæ ſibi vendicabant) commendatione: *Magno impendio temporum, magna alienarum aurium moleſtiâ laudatio hæc conſtat: O hominem literatum! Simus hoc titulo ruſticiore contenti! O virum bonum!* Verbum οἰκογενὴς haud immeritò ſuſpicetur aliquis è margine irrepſiſſe; quid enim *vernaculus*, (non hoc quidem loco; ſed ſi verbi proprietas attendatur) quàm οἰκογενής? Si cui tamen ſeverior hæc expungendi medicina non placet, in promptu quod dicamus. Inter primas Æliani Sophiſtæ (ubi obiter & illa mihi nota, ἠδὲ ἐπήρθη ὑπὸ τῷ ὀνόματ& ὥτω μεγάλω ὄντ&, *neque ſuperbiam ex tanti nominis honore conceperit*) laudes iſtam Philoſtratus de vit. Sophiſt. pag. 618. D. ponit, quòd Romæ natus Græcè adeò purè loqueretur, ὥσπερ οἱ ἐν τῇ μεσογείᾳ Ἀθηναῖοι, *quàm vel mediterranei Athenienſes.* An aliud οἰκογενὴς? Sed audiamus Platonem in Menone, pag. 415. F. Ἕλλην μέν ἐστι καὶ ἑλληνίζει; *Græcúſne eſt, & Græcè loquitur?* neſcio quis interrogat, reſpondetur; πάνυ γὰρ σφόδρα οἰκογενής. *in domo mea genitus eſt atque educatus.* Hactenus de ipſis verbis & titulis; ſed & illud non omittendum, non conſtare è verbis Antonini, id velit, patrem ſuum nunquam ab aliis his elogiis ornatum; an alios ipſum nunquam iis ornaſſe. Non enim laus hæc minor, fortaſſe & major; in Imperatore certè. Magnum enim viri ſapientis & generoſi indicium, nunquam quenquam ab his vulgaribus & externis, fortunâ puta, vel ingenio; ſed à ſolâ bonitate & ſapientiâ commendare. Arrianus in Epictetum 4. cap. 4. Μηδέποτε ἀπὸ τῶν κοινῶν μή' ἐπαινεῖτε, μήτε ψέγετε, ἀλλὰ ἀπὸ δογμάτων. ταῦτα γὰρ ἐστὶ ἴδια τὰ ἐκάστου. τὰ δὲ τὰς πράξεις αἰσχρὰς ἢ καλὰς ποιοῦντα: *Nunquam è communibus iſtis vel vituperationes vel laudationes petenda ſunt, ſed è decretis. Hæc enim ſunt cujuſque propria, quæ actiones quoque vel turpes vel honeſtas efficiunt.* quod alibi quoque iiſdem penè verbis repetit; ſed & fuſius proſequitur ejus libri cap. 8. Verum huic interpretationi maximè obſtat, quod de Antonino libro VI. cap. 30. reperitur, ὁ ψοφοδὴς, ὁ χ ὑπόπτης, ὁ σοφιστής. *non meticuloſus, non ſuſpicioſus, non ſophiſta.*

Pag. 27. lin. 5. εἰς ὀλίγιστα ἰατρικῶν χρήζειν] Suidam vide, in voce Προσοχή. Scripſerat Antoninus fortaſſe, εἰς ὀλιγίστα ἰατρικῶν χρήζειν, ἤτε φαρμάκων ἐντὸς, ἢ ἐπιθ. ἐκτός.

Pag. 28. lin. 14. καὶ τοῖς τοιούτοις ἀνθρώποις] Senſum quidem expreſſiſſe me in verſione; ſed vocem tamen unam aut alteram deeſſe puto; fortaſſe & aliæ tranſpoſitæ. Scriberem, ἀνθρώποις πραχθῆναι ταῦτα, πρὸς αὐτὸ δὲ τὸ δίκαι δεδορκότος αὐτοῦ ὃ πρὸς, &c. Aut ſi hoc nimis eſt, minori mutatione, ſed eadem manente ſententia, δεδορκότος αὐτοῦ. ὃ πρὸς, &c. Erunt fortaſſe qui minori negotio omiſſâ particulâ δὲ, pro ἀνθρώποις, legant ἀνθρώπῳ; aut pro δεδορκότος, ſcribant δεδεγμένος; quæ mihi quoque veniebant in mentem, ſed (etſi fateor hunc verbi δεδορκότ& uſum minimè uſitatum eſſe) probata non ſunt. Argumentum hoc non fucatæ bonitatis & beneficentiæ præcipuum, id in benefaciendo ſpectare, hominem te ei qui homo ſit id præſtare, non uno loco monet in ſequentibus Antoninus. Vide lib. IX. cap. 42. pag. 287. lin. 2. τί γὰρ πλέον θέλεις, &c. Seneca: *Hominibus prodeſſe natura jubet. Servi liberine ſint; ingenui aut libertini: juſta libertatis an inter amicos data; quid refert? ubicunque homo eſt, ibi beneficio locus.*

Pag. 29. lin. 1. ἢ ἀπὸ Λυρίας τολῆ ἀνάγνωσα] Hunc locum, quem plus quàm probabile eſt eſſe corruptum, viri docti, qui Auguſtæ Hiſtoriæ Scriptores notis & obſervationibus immortalitate dignis illuſtrarunt, non uno modo reſtituere & interpretari conati ſunt. Ego quamvis effeciſſe eos quod conati ſunt, affirmare non poſſum; non tamen tantum mihi tribuo, ut poſt illos, vires meas experiri ſuſti-

ſuſtineam. Sed & eò libentiùs abſtineo, quia nihil hîc philoſophicum aut dogmaticum; ſed totum quicquid eſt, ad ſingularem aliquam Antonini Pii, nec eam publicam, ſed privatam, ſive actionem, ſive conſuetudinem, ſive denique reſponſionem pertinet; cujus ignoratio non eſt cur nos admodum torqueat. Illud tamen dicam, in poſtremis verbis, τὸ, φιλόνη ſubſtitui, ideò minùs probare me, quòd publicanos, de publicis malè redemptis queri, remiſſionemque petere ſolitos, ex Cicerone aliiſque notum eſt. Xylandri verſionem etſi palam vitioſam retinuimus, quia quid rectum non eſſet, videre facilius; quàm quod rectum eſſet invenire nobis erat.

Pag. 32. lin. 7. καὶ νὴ διὰ τοῦτο τακεινότερον.] Scribo, καὶ, νὴ Δία, μὴ διὰ τοῦτο. vel omiſſo νὴ Δία, (quod tamen nolim) καὶ μὴ διὰ τοῦτο. Cæterùm, an κόμπον hîc Imperatorum proprium, (qui inter *inſignia Imperii* ab aliis recenſetur) Antoninus intelligat: an verò lautorum & beatorum temporis iſtius, (cùm nihil in his ab Antonino memoratis, quod communi ab aliis deſcripto luxui non poſſit æquè convenire) communem; haud immerito quis dubitet. Ego in hanc olim partem potiùs propendebam: quod ex Anglicis Notis apparet. Multa tamen afferre nunc poſſim, cur magis probabile de *inſignibus Imperii* hæc accipienda. Sed breves hîc eſſe cogimur. Pro, σημειωδῶν quod hic, ex meliori Xylandri editione, σημειωτῶν corrigendum.

Pag. 33. lin. 6. καὶ συλλήψεσι καὶ ἐπινοίαις.] B. m. pater, ſæpe jam nominatus, ſæpe deinceps (ut ex cujus unius elaboratiſſimis lucubrationibus plus auxilii ad hoc penſum pertexendum, quàm ex omnibus aliorum quorumcunque muſicis operibus; abſit invidia verbo; comparaverim) nominandus; in Dionem Chryſoſtomum, Oratione primâ De regno, non in hoc Antonini quidem, cujus ibi non meminit; ſed in Dionis, & Longini locis ſimillimis, ἐπίπνοιαν, non ἐπίνοιαν, ſcribi debere contendit. Idem tamen in alio Dionis ejuſdem loco, ἐπίνοιαν, ut genuinum aſſerit. Sanè non cujuſvis eſt iſta rectè ſemper diſtinguere, præcipuè cùm θεῖ ἐπίνοιαν etiam apud Ariſtophanem inveniamus. Cæterùm, quàm φιλοσοφικῶς hæc ab Antonino dicantur, egregiè docebit inſignis & ipſe Plutarchi in Coriolano pag. 229. D. E. locus, qui quia prolixior eſt, parte ejus contenti hic erimus. Diſputat ibi Plutarchus quâ Deus humanas voluntates flectere ratione dici, concipíve poſſit; ac tandem concludit, ἢ γὰρ ἀπαλλακτέον ὅλως τὰ θεῖα πάσης αἰτίας καὶ ἀρχῆς τῶν καθ' ἡμᾶς, ἢ τὰς ἐν ἄλλῳ ἐπὶ τρόπῳ ᾧ βοηθοῦσιν ἀνθρώποις καὶ συνεργοῦσιν; ἢ τὸ σῶμα δήπου πλάττοντες ἡμῶν, ὑδὶ τοὺς χεῖρας ὡς δεῖ μαλαττόμενοις αὐτοὶ καὶ τοὺς πόδας, ἀλλὰ τῆς ψυχῆς τὸ πρακτικὸν καὶ προαιρετικὸν ἀρχαῖς τισι καὶ φαντασίαις καὶ ἐπινοίαις ἐγείρουσιν, ἢ τινασσόντων ἀποσείφοντες καὶ ἱστάντες. *Aut enim adimenda ſemel diis erit omnis cauſſa & primordium noſtrarum rerum: aut quænam ſuperſit ratio alia qua juvent mortales, & eorum adſint conatibus? Neque enim corpus illi noſtrum componant, neque manus & pedes, ut res requirit, verſent: at agendi vim, quæ eſt in animis noſtris, & voluntatem principiis quibuſdam & viſionibus atque imaginationibus excitent, aut contra avertant comprimántque.* Etiam hic in Plutarcho (ſi quidem in Antonino) ἐπιπνοίαις, non ἐπινοίαις legendum eſſe nemo credo dubitaverit. Etiam illud monendum, ἀπολείπεσθαι δὲ, non ἢ ἀπολείπεσθαι, in ſequentibus Antonini verbis eſſe ſcribendum. Malè diviſa particula ἤδη, pro quâ in priore Xylandri editione excuſum eſt, ἢ δὴ, alterius hujus ἢ inſerendi (Xylandro an alii neſcio) cauſſa fuit. In ſecunda editione τὸ, ἤδη rectè, unâ voce: at poſterius illud, ἤ, nihilominus à Xylandro retentum; non in textu tantùm, ſed & in verſione.

Pag. 34. lin. 1. τὸ δι' ὑπερόπτων] Vide quæ ad lib. v. pag. 146. lin. 7. notamus.

Ibid. lin. 3. καὶ τούτῳ ἐν Καιήτῃ ὥσπερ χρήσῃ] Scribo cum Xylandro in verſione, (ſed Notis ejus adverſantibus) καὶ τοῦτο ἐν Καιήτῃ, ὥσπερ Χρύσῃ. Cajeta, urbs maritima; & littora Cajetana, notiſſima. Solitum autem Antoninum littora (quà procul à tumultu ſcilicet, & turbâ) frequentare, ipſe alibi libro IV. cap. 3. & lib. X. cap. 23. innuit. Ibi votum aliquod (virum θεοσεβέσταλον, de quo aliàs pluribus σὺν Θεῷ) magno ardore concepiſſe, cujus ſe reum factum eſſe poſtea credidit, mihi veriſimile eſt. Hinc igitur illa Chryſæ, Apollinis ſacerdotis, mentio, qui ab Homero,

Παρὰ θῖνα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης,
In littore multiſtrepentis maris,

orans, & mox exauditus, primo Iliados verſ. 34. inducitur. Talia Antonino, tali ac tanto viro, præter ordinem naturæ communem θεόθεν obtigiſſe minùs mirabitur, quiſquis ſimilia & aliis haud paucis, Antonino minimè comparandis, quorum teſtes Hiſtoriæ ſacræque profanæque, & omnis omnium ætatum experientia, non ignorat accidiſſe. Unum præter alios Ariſtidem libenter nominarem; venuſtiſſimi & cultiſſimi ſermonis Sophiſtam: ſed adeo, (quod ex ſcriptis liquet) tum ſuperſtitioſum, tum φιλόδοξον, ut fidem illi, ὕπεθεν quod ajunt μάρτυρι, talia multa de ſe narranti, arbitrari religio mihi ſit.

Pag. 37. lin. 8. 9. λύθρος καὶ ὀσάρια καὶ κροκύφαντος:] Sanguinem, oſſa, pellem, ut ex quibus præcipuè conſtet humanum corpus, enumerat: res utique per ſe partim viles, partim tales, ut aſpectus eas horreat humanus, (unde eſt quod λύθρον maluit dicere, quàm αἷμα) potiùs quàm aveat, innuens. Conferenda ſunt hæc cum iis quæ lib. IX. cap. 36. τὸ σαπρὸν τῆς ἐκάστου ὑποκειμένης ὕλης. ὕδωρ, κόνις, ὀσάρια, γράσος. *Quam putida eſt ſubjecta rei cuique materia? aqua, pulvis, oſſicula, ſordes.* Aqua, inquit, & pulvis: ex horum autem mixturâ, lutum. ex luto, pro variâ ejus temperatura; vel oſſa, vel γράσος, id eſt, caro, fœtida res, & putreſcere facilis. Quò pertinet quod homo, πηλὸς αἱμάτι πεφυραμένος à quibuſdam, ab aliis, πηλῷ φύραμα, per contemptum dictus.

Item cum iis conferenda quæ lib. VIII. cap. 37. γράσος πᾶν τοῦτο καὶ λύθρον ἐν θυλάκῳ. *Fœtor hoc eſt omne, & ſanies in ſacco.* θύλακον intellige, eâ notione quâ rarum illud patientiæ exemplum, Anaxarchus, in voce fortiſſimâ, & generoſiſſimâ, Πίσσε, πίσσε τὸν Ἀναξάρχου θύλακον. Ἀνάξαρχον ὦ πίστεις. *Tunde, tunde Anaxarchi ſacculum. Anaxarchum non tundis.* Seneca, Conſol. ad Marciam cap. 24. *Hæc quæ vides oſſa circumvoluta nervis, & obductam cutem vultumque & miniſtras manus & cætera quibus involuti ſumus, vincula animorum tenebræque ſunt.* Mox Antoninus, ὧδε ἀπογενήθηθι; ubi τὸ, ἀπογενησόμενον, contrariâ planè notione à vulgari. Sed cùm non pauca iſtius generis compoſita, ut ἀπολαμβάνειν, ἀποκλείειν, ἀποκληροῦν, &c. contraria vulgò ſignificent, non auſim mutare; ſi quis tamen malit ἐπιγενήθηθι, probem magis.

Pag. 39. lin. 1. καθ' ὁρμὴν ἀκοινώνητον νευροσπασηθῆναι] Tum de verbo νευροσπασεῖν, tum de re ipſa, multa b. m. parens in Perſium, ubi Antonini locum non unum laudat & exponit. In quibuſdam tamen Antonini locis nimia feſtinatio fraudi ipſi fuit: ut cùm ἀκοινώνητον ὁρμὴν interpretatur, *vim non communem*; cùm *impetum diſſociabilem*, ſeu, *ſocietati contrarium*, (nec unquam Antoninus alia notione voces has κοινωνικὸς & ἀκοινώνητος, quæ toties apud illum occurrunt, uſurpat) debuiſſet dicere. Iterum cùm iſta lib. X. cap. ultimo, ἐκεῖνο ῥητορεία, ἐκεῖνο ζωὴ, ἐκεῖνο, εἰ δεῖ εἰπεῖν, ἄνθρωπος: de profeſſione eloquentiæ alii prælata profeſſioni, &c. accipit: cùm id velit Antoninus, τὴν προαιρετικὴν δύναμιν, ſeu quod eôdem redit, dogmata & opiniones cujuſque, à quibus pendet ἡ προαίρεσις, ῥητορείαν rectè poſſe nuncupari, ut quæ plus poſſint ad impellendos in hanc vel illam partem animos, quàm ῥητορεία quævis: cujus alioqui virtuti quantum paſſim tribuant ſcriptores antiqui, ex multis eorum querelis notum eſt. Rem fuſè docet Arrianus in Epictetum lib. 2. cap. 23. Περὶ τῆς τοῦ λέγειν δυνάμεως. *Quantum tribuendum ſit eloquentiæ.* Vide & ejuſdem libri cap. 2. Περὶ ἀταραξίας: ubi notanda verba, quæ fortaſſe cogitabat (perpetuus Arriani imitator) Antoninus, cùm hæc ſcriberet, Τοῦτό σοι προοίμιον. (inquit) τοῦτο διήγησις. τοῦτο πίστις. τοῦτο νίκη. τοῦτο ἐπίλογος. τοῦτο ἐυδοκίμησις. *Hoc tibi exordium eſt, hæc narratio, hæc confirmatio, hæc victoria, hæc peroratio, hæc gloriatio.* Huc facit & Senecæ de verâ fortitudine locus, quem laudamus in notatis ad pag. 298. lin. 3. Οὗτοι γὰρ ἂν λήσαι, &c.

Ibid. lin. 6. Πάντα ἐκεῖθεν ῥεῖ.] Videri poſſit Scholiaſtes ille cujus verba laudat V. Cl. Fredericus Morellius in Dionem Chryſoſtomum, legiſſe hic, πάντα ἄνωθεν ῥεῖ: non ἐκεῖθεν. Σύμφωνον τοῦτο, inquit ille, τὸ τοῦ αὐτοκράτορος Μάρκου, *Huic convenit dictum Marci Imperatoris.* Πάντα ἄνωθεν ῥεῖ, σοφῶς εἰρηκότος. Hæc certè verba, Πάντα ἐκεῖθεν, ſæpius ab Antonino (lib. 6. cap. 36. Πάντα ἐκεῖθεν ἔρχεται: lib. 12. cap. 26. ἐκεῖθεν ἐρρύηκε; &, ἐκεῖθεν ἐλήλυθε) repetuntur: ſententia verò verborum ſæpiſſime: ut nihil in ore familiarius illi fuiſſe, crediderim. At vocem ἄνωθεν ipſum ullibi in hanc ſententiam uſurpare non memini. Sed præterquam quod Antonini mens ex ipſius contextu manifeſta eſt, ipſius etiam verbi ἐκεῖθεν ſeorſim ſumpti ea vis eſt, ut idem planè quod ἄνωθεν, ſeu ὑπερόθεν, ſignificare poſſit. Ita & τὸ ἐκεῖ, ſimpliciter & abſolutè, de alterâ vitâ ſtatuive mortuorum qualicunque poſt mortem, eleganter haud rarò ponitur. Sed & ταῦτα, & ἐκεῖνα, non vulgari ſæpe ſenſu; quæ non intellecta, magnas verſionum obſcuritates, ne dicam abſurditates, pepererunt.

NOTÆ IN LIBRUM II.

Pag. 41. lin. 2. Προθεσμίαν λαβών] Ita utraque Xylandri editio, quod credidi, crederémque porro, ſi per Xylandri notas liceret, eſſe ſphalma typographicum; aut certè non tale, quod notari mereatur. Simplicius in Epictetum pag. 323. Ἐὰν τοίνυν ῥαθυμῇς, ἢ διὰ τῆς ἀμελείας προθεσμίας ἐκ προθεσμιῶν ποιῇς, καὶ ἡμέρας ἄλλας ἐπ' ἄλλαις ὁρίζῃς, &c. *Quod ſi ceſſas, aut per incuriam aliud atque aliud tempus, aliam atque aliam diem tibi præfinis,* &c.

Pag. 43. lin. 14. ἓν γὰρ ὁ βίος ἑκάστῳ] Puto unam vocem aut alteram deſiderari. Scripſerat Antoninus fortaſſe, ἓν γὰρ ὁ βίος ἑκάστῳ πρὸς' ἑαυτῷ: vel ἀιδιμένῳ ἑαυτόν.

Pag. 45. lin. 4. οἱ κεκμηκότες τῷ βίῳ] Antonino ſolenne ad verborum ἐτυμολογίαν, vel diverſam ſignificationem tacitè reſpicere. Βίος Græcis, *vita*, vel *arcus*, ſolâ accentus varietate diſcernuntur. Fallor, aut alludit hic Antoninus. Fortaſſe & Ariſtophanes cùm ἐκβιοξεῦσθαι βίον in Pluto dixit. Sed verbis omiſſis, in rebus ipſis ea ſimilitudo, ut in omni linguâ à jaculantibus & ſagittantibus ad vitam communem traductæ metaphoræ ſint uſitatæ. Porrò, in nullo fœcundior, aut facundior argumento Seneca, quàm in hoc mentis ſeu ῥόμβῳ, (*turbinem, volutationem, jactationem, fluctuationem*, & interdum *fluctum* ipſe vocat) ſeu languore deſcribendo, & arguendo. Ad hæc autem, quæ hîc Antoninus, proximè accedunt iſta, in Epiſt. 3. *Utroſque reprehendas, & eos qui ſemper inquieti ſunt, & eos qui ſemper quieſcunt. Nam illa tumultu gaudens, non eſt induſtria, ſed exagitata mentis concurſatio: & hæc non eſt quies, quæ motum omnem, moleſtiam judicat, ſed diſſolutio & languor.*

Pag. 48. lin. 6. 7. μὴ δυναμένη δὲ] Quorſum ſpectent hæc, & quàm piè ſapienterque ab Antonino ita ſtatuantur, intelligunt illi, qui frequentes philoſophorum veterum & recentiorum cujuſcunque diſciplinæ; ſed & hiſtoricorum aliorumque ſcriptorum, de materiæ, quam Deus emendare non potuerit, (ita enim paſſim loquuntur) imbecillitate & pravitate querelas obſervarunt. Ex antiquiori-

tiquioribus, (nam ab illis opinor cæteri plerique) Platonem in Timæo, & Locrum ipsum περὶ φύσεως nominasse sufficiat. Senecam vix excuso, qui toties id ingerit, cujus pudere sanæ mentis philosophum debuit.

Pag. 50. lin. 5. πῶς ἄπληστον θεῦ ἀνθρωπ⊙] Xylander vertit quasi scriptum esset, πῶς ἄπληστον θεὸς ἀνθρώπου. Certè de Dei συναφείᾳ tam passivâ (de qua & Antoninus lib. 12. cap. 2. quod fortasse Xylandrum movit, ut ita verteret) occultâ Dei ipsius in humanas mentes operatione; quàm activâ, per homines ipsos, virtuti & philosophiæ operatos; multa eximiè, philosophi Platonici; Porphyrius, aliique. Si editam lectionem retinemus, ita vertendum: *Quomodo Deum homo contingat, & quâ sui parte & qualiter affecta.* Græca ita scribo; πῇ ὅλῳ πῶς ἔχῃ, ἢ διανέμεται τὸ τοῦ ἀνθρώπου τοῦτο μέριον. Ὅλῳ πῶς ἔχει, ut apud Aristotelem Magnorum Moralium lib. 2. cap. 10. Ἀλλ' ἴσως εἴπῃ τις ἂν ὅλῳ πῶς; ἔχουσι τὰ πάθη ἢ κωλύουσι, ἢ πότε ἔτως ἔχουσιν; ἢ γὰρ οἶδα. *Verùm fortassis dixerit quispiam, quomodo affectus habuerint, cùm non impediant? ac quandonam ita habebant? nescio enim.* Τὰ πῶς ἔχοντα, à ποιοῖς quomodo differant, subtiliter traditur à philosophis, tum etiam Platonicis, Plotino, Simplicio, aliisque, qui consulendi. Latina lingua has subtilitates non capit. Τὰ μόρια quæ partes animæ propriè, & quot sint, docebit Aristoteles Ethic. Nicom. lib. 6. cap. 1. & 2.

Pag. 51. lin. 2. καὶ τὰ πέρθεν γῆς φησὶν] Utraque Xylandri. πῇ τὰ πέρθεν γῆς; ut & Plato in Theæteto; qui & auctorem verborum Pindarum nominat: istorum dico, τὰ πέρθεν γῆς: quæ Platoni, τάλε γᾶς ὑπένερθε. Nam quæ sequuntur apud nostrum, sint Antonini, sive alterius cujuspiam, Pindari non esse liquet ex Platone. Haud dissimilis & Euripidis locus, Clementi Alexandrino Stromat. 5. circa finem laudatus: certè, si verba spectes ipsa; nam scopus Euripidi diversus, & magis ad Antonini mentem, quàm qui Pindari videtur apud Platonem fuisse.

Pag. 53. lin. 4. εἰς τοῦτο] A Lugdun. edit. hoc, & nostrâ, dum recensemus, ἀκροσοφία. Corrige ex meliori Xylandrinâ, sed & ex Suidâ, in ἀκέραιον, εἰς ταὐτὸ ἄν, &c.

Pag. 54. lin. 7. πρὸς τὸν κυνικὸν Μόνιμον λεγόμενον] Scriptum aliquod Monimi innuit, opinor, Antoninus, in quo personæ plures interloquentes & disputantes introductæ. Nisi malis corrigere, πρὸς τῷ κυνικῷ Μονίμῳ λεγόμενα, id est, quæ sunt à Cynico Monimo disputata, seu scripta. Ita enim loqui Græcos vel ex Herodiani de Marco nostro testimonio, quod initio libri præfixum est, intelligas. De hujus autem Monimi Scriptis idem etiam Diogenis Laërtii, apud Laërtium lib. 6. §. 83. quod hîc Antonini, judicium: ἄλλος μὲν (inquit) ἐμβριθέσταλος ἐγένετο, ὥστε δόξης μὲν καταφρονεῖν, πρὸς δὲ ἀλήθειαν παρορμᾶν. γέγραφε δὲ παίγνια σπουδῇ λεληθότα μεμιγμένα, &c. *Adeò quidem gravis ac constans fuit, ut contemptâ gloriâ solam virtutem appeteret. Scripsit autem ludicra sententiis seriis permista,* &c. Interpunctio textus Antonini corrigenda, τῷ λεγομένῳ, ἐάν τις αὐλῷ, &c.

Pag. 57. lin. 2. Ἡ δὲ ψυχὴ ῥόμβ⊙] Ita prior editio Xylandri; nec aliam fuisse scripti manu codicis lectionem agnoscit ipse in notis; qui tamen aliam lectionem ῥόμβον ad oram notatam præfert. Ego à Xylandro dissentio, & τὸ ῥόμβον retinendum censeo, quod *turbinem*, seu *turbonem*, i. e. βίμβικα, interpretor. Elegantissimè animi νευροσπαστία (de qua toties in his libris) hac similitudine exprimitur. Quemadmodum enim *tortus sub verbere turbo*, ita animus assiduis phantasiis & appetitibus agitatus huc illuc raptatur & per eadem volvitur. At Senecæ de Vit. Beat. c. 28. hâc ipsa in re (nec id minus appositum) *turbo*, non βίμβιξ, sed λαίλαψ, aut τύφων. Vir doctus in Historiæ Augustæ scriptores hæc Antonini eleganter ita vertit: *Vita humana tempus, punctum est: natura, fluit: sensus, obscurus: corporis universi concretio, facilis putrescere: animus, vagus:* (verto, *animus, turbo:*) *fortuna, res imperveſtigabilis: fama, res incerta: & ut verbo dicam, omnia corporis quidem, fluvius: animi verò, somnium & fumus: vita, bellum, & hospitis in peregrina urbe mora: fama post obitum, oblivio.*

Pag. 58. lin. 3. τὸ παρακίμασον δυνάμενον] Παρακίμασον, vox elegantissima, quàm plenè, ut hic usurpat Antonius, vix ulla Latina exprimat. Non enim solùm honoris caussâ deducere, sed & necessario commeatu, & viatico instruere significat: eadem etiam de officio, quod mortuis impenditur, usurpatur. Hæc omnia ni fallor voluit hic Antoninus philosophiæ, veræ & germanæ, tribuere. Conatus est exprimere Seneca, *At illud ex se ortum* (gaudium) *fidele firmumque est, & crescit, & ad extremum usque prosequitur.* Eleganter & plenè Julianus Imperator in Cæsaribus, postremis verbis: Σοὶ δὲ, πρὸς ἐμὶ λέγων ὁ Ἑρμῆς, δέδωκα τὸν πατέρα Μίθραν ἐπιγνῶναι. σὺ δὲ αὐτῷ τῶν ἐντολῶν ἕπου, πεῖσμα καὶ ὅρμον ἀσφαλῆ, ζῶν τε σαυτὸν παρασκευάζων, καὶ νίκας ἂν ἐντεῦθεν ἀπίναι δίκῃ, μετὰ τῆς ἀγαθῆς ἐλπίδος, ἡγεμόνα θεὸν ἐμμενῆ καθίσας σεαυτῷ. Quæ Latina vir præstantissimus, Petrus Cunæus, ita fecit: *Tibi verò, inquit, hoc dedi, uti Solem agnoscerес patrem: cujus tu præcepta sequere, atque ita te para, uti is perfugium tibi, tutusque portus in omni vitâ sit; post autem, ubi emigrandum illinc erit, plenus bona spei hunc tibi deum fac propitium vitæ ducem.*

Pag. 59. lin. 14. τὰ ἐν Καρνύντῳ] Καρνύντῳ, non Καρνούντῳ, ut perperam editum est. Cæterùm ex his verbis, ut & illis, quæ lib. 1. τὰ ἐν Κυίδοις πρὸς τῷ Γραικίᾳ, discimus hos libros, priores hos saltem duos, tempore Marcomanicæ expeditionis in Pannoniâ scriptos esse. Prioris, an posterioris expeditionis tempore, cui fortissimus Imperator immortuus est, non hinc constat. Sed cùm Faustinæ uxoris suæ tum lib. 1. ut viventis; tum verò lib. 9. cap. 3. ut prægnantis, (nisi γενικῶς, & ὑποθετικῶς illa dici quis malit, quod ego non probo) meminerit: ad priorem referenda esse necessariò sequitur.

NOTÆ IN LIBRUM III.

Pag. 62. lin. 1. τὰ προφαινόμενα διαῤῥῆξαι] τὰ προφ. δ. non quod expressit Xylander, (cujus versionem tum hic, tum alibi vitiosam, non correximus, quòd in Notis verba pluribus explicare propositum haberemus) sed, τὰς προλήψεις καὶ τὰς ἐννοίας ἐξετάζειν καὶ ἐφαρμόζειν τοῖς ἐπὶ μέρους: *præconceptas notiones, & phantasias, seu visa oblata, ex rei veritate, & habitâ ratione circumstantiarum, personæ, loci, temporis, aliarum, examinare & expendere.* Fusè & doctè rem & verbum explicat Arrianus in Epictetum lib. 2. cap. 17. Seneca de Benef. lib. 2. c. 26. *Nihil per se quenquam decet: refert quid, cui, quando, quare, ubi & cætera, sine quibus facti ratio non constabit.*

Pag. 65. lin. 5. 6. πάθος καὶ ἔννοιαν] Etsi hanc lectionem secutus sum in versione, puto tamen Antoninum non ἔννοιαν, sed ἐννοίαν scripsisse. Ita quoque vulgò, τίργον τὰ πραχθέντα, vel, τὰ γινόμενα dicimus, quæ πάθη, & φυσικῆς ἐννοίας vox est.

Ibid. lin. 12. τὸ ἐν παισὶν ἐπαφρόδιτον] Malim, καὶ τὸ ἐν παῖσιν ἐπαφρόδιτον. *quod in unaquaque re pro ætatis & naturæ ratione pari modo venustum.* Vel certè τὸ, καὶ, ita accipiendum, ut idem valeat ac, οὐχ ἧσσον ἢ: quod præferendum puto. Nam alioqui formosi pueri mentio prorsus ἀπροσδιόνυσος, & huic loco non apta; cùm id agat Antoninus, ut in iis etiam quæ vulgò deformia, aut aspectu terribilia, naturalem inesse pulchritudinem doceat. An scripsit Antoninus fortasse, τοῖς ἑαυτοῖς, pro τοῖς αὐλοῖς: *iisdem oculis, quibus,* &c.

Pag. 68. lin. 1. τὸ χείρονι τῷ ἀγγείῳ ἢ περίεσι] τὸ, περίεσι, ad animæ immortalitatem, quod Xylandri in versione, mininè pertinere puto. Aliud enim suadent tum præcedentia, si quis attentè consideret, tum sequentia verba. Optima sententia, si levi correctione faciamus, ὅσῳ περίεσι: *quanto quod servit est excellentius. Est enim hoc mens & genius: illud autem,* &c. Cùm autem, τὸ περίεσι, diversa significet, nec sine ratione factum putem, quod Antoninus loco τῷ, ὅσῳ κρεῖττον, quod magis obviam erat, τῷ, ὅσῳ περίεσι, maluerit, subtilius aliquid aliud præter id quod expressimus in animo eum habuisse facilè crediderim. Sed nos quod simplicissimum videbatur indicasse contenti, si quid aliud præterea latet occultum, id aliis explorandum cogitandumque libenter relinquimus.

Ibid. lin. 7. ἤτοι γὰρ ἄλλως ἔργῳ τέρπῃ] Scribe, ἤτοι καὶ ἄλλως ἔργῳ τέρπῃ. Non omnem in hoc genere, de aliorum seu factis seu dictis, curiositatem sibi interdicit Antoninus, sed hac primùm exceptione, cùm publici commodi nihil interest: præterea, cùm ab alio quod magis expedit & πρωγιαίτερον, *melius*, est, mentem avocat. Quare beatus Chrysostomus, acerrimus alioquin τῆς πολυπραγμοσύνης & ἀλλοτριοπραγίας, *solicitudinis de multis negotiis & quidem ad nos nihil pertinentibus, & curæ alienarum rerum*, censor, est tamen ubi commendare videatur, & illos increpare, qui sua se solum curare velle profitebantur. Μὴ γάρ μοι ἐκεῖνο τὸ ῥῆμα λέγε, τὸ πολλῆς γέμον ἀπιλογησίας. τί δέ μοι μέλει; τὰ ἐμαυτῷ μεριμνῷ. τότε γὰρ μάλιστα μεριμνήσεις τὰ σά, ὅταν τὰ σὰ ζητῇς ἐν τῷ τῶ πλησίον συμφέροντι. *Non enim hoc mihi verbum dicit, plenum multa stupiditatis. quid verò mihi cura est? quæ mea sunt curo. tunc enim curabis potius quæ tua sunt, cùm quæ tua sunt in iis quæ tibi proximo sunt utilia quæsiveris.* Eos autem alloquitur qui ruentibus in peccatum quodcunque, obicem, quacunque poterant, non ponebant. Non igitur Antonino vitio vertendum quasi parum instituti sui memori, quod in vita ejus, *fama suæ eum curiosissimum* fuisse, scriptores antiqui memoriæ prodiderunt. Non enim tam quid fecerit, quàm quorsum fecerit; si verè judicare volumus, spectare debemus. Quorsum autem ille? ipsos audiamus: *Erat fama suæ curiosissimus, & requirens ad verum, quid quisque de se diceret, emendans quæ benè reprehensa viderentur.* Julius Capitolinus in vitâ Marci.

Pag. 69. lin. 8. ἀπολαυστικῶν φαντασμάτων] Hæc & quæ in eandem sententiam alibi apud Antoninum non uno loco, accuratè expendimus & explicamus in Diatriba de Theosebio; quam, σὺν Θεῷ, primo quoque tempore publicabimus.

Pag. 70. lin. 1. χρόμενον καὶ τῷ ἔνδον ἱδρυμένῳ αὐτῷ] Jam suprà, lib. 2. cap. 13. πρὸς μόνῳ τῷ ἔνδον ἑαυτῷ δαίμονι εἶναι, &c. *ut cum eo, quem intra se gerit, genio versetur,* &c. & infrà, hoc lib. cap. 6. τῷ ἐνιδρυμένῳ ἔν σοι δαίμον⊙, *genio in te collocato.* Sed quia sæpius hæc vox in his libris occurrit, de re semel dicam. Δαίμον⊙ notio (quæ quidem huc pertineat) apud veteres duplex. Ponitur aliquando pro animo, sive ut Aristoteles 11. de Gener. Anim. cap. 3. loquitur, τῷ θύραθεν νῷ, *mente, quæ extrinsecus accedit*; quem χωριστὸν, ἀμιγῆ, καὶ ἀπαθῆ, rectè sancit alibi. Antoninus ipse expressè, lib. 5. cap. 27. Ὁ δαίμων, ὃν ἑκάστῳ προστάτην καὶ ἡγεμόνα ὁ Ζεὺς ἔδωκεν ἀπόσπασμα ἑαυτοῦ. αὕτ⊙ δὲ ἐστιν ὁ ἑκάστου νοῦς καὶ λόγος. *Genius, quem sui particulam à se avulsam Jupiter cuique attribuit, præsidem ducemque eidem futurum. hic autem cujusque mens est & ratio.* Apulejus, De Deo Socratis. *Quodam significatu & animus humanus etiam nunc in corpore situs, dæmon nuncupatur:* & ibidem mox, *Eum nostrâ linguâ, ut ego interpretor, haud sciam an bono, certè quidem meo periculo* (atqui non primus Apulejus animum humanum sic indigitavit) *poteris Genium vocare: quod is Deus, qui est animus sui cuique, quamquam sit immortalis, tamen quodam modo cum homine gignitur.* Senecæ quoque, *mens, animus, ratio, Divini pars spiritus*; & interdum, *Deus:*

Deus: ut & Antonino, lib. 12. cap. 21. Et hæc quidem de animi humani naturâ generatim dicuntur. At videtur interdum Seneca cùm de animo, ut *Deo*, vel *Divino* loquitur, ad *bonos* animos hominesque restringere: ut Epist. 41. initiò: & Epistolis 31. & 73. extremis. Hactenus de primâ verbi notione. Secundâ notione, δαίμων accipitur pro Angelo (cur enim abstineam voce, quam si non veteres, hoc sensu, pro bono dæmone scilicet; at posteriores, Aristides, Porphyrius, Simplicius, aliique non pauci scriptores usurparunt Philosophi?) cuique homini assignato, ut custode & vitæ præside. Sed audiamus iterum Apulejum: *Ex hac sublimiori Damonum copiâ Plato autumat singulis hominibus in vita agenda testes & custodes singulos additos, qui nemini conspicus semper adsint arbitri omnium non modo actorum, verùm etiam cogitatorum.* An de illis separatim Seneca sit intelligendus, tum alibi, tum Epist. 41. *Sacer intra nos spiritus sedet*, (ἵδρυται, Antonino) *malorum, bonorumque nostrorum observator & custos: hic prout à nobis tractatus est, ita nos ipse tractat*: an verò illos, ut & Antoninus interdum, cum animo confundat; non certò dixerim. At Epist. 110. distertè meminit *genii*, qui diversus ab animo; sic tamen ut planè non affirmet. Sed ipsum præstat audire: *Sepone in præsentia quæ quibusdam placent: Unicuique nostrorum pædagogum dari Deum, non quidem ordinarium, sed hunc inferioris notæ, ex eorum numero, quos Ovidius ait, de plebe Deos. Ita tamen hoc seponas volo, ut memineris majores nostros qui crediderunt hoc, Stoicos fuisse. Singulis enim genium & Junonem dederunt.*

Pag. 71. lin. 8. 9. ἡ γὰρ ἑκάστῳ νεμομένη μοῖρα συνειμαρμένη] Id, opinor, vult Antoninus, cujusque μοῖραν, non ex iis tantum constare, quæ sunt ἀπροαιρέτως νεμόμενα, (ut alibi loquitur) i. e. quæ mera fati necessitate, nulla nostra culpâ meritóve contingunt; sed partim ab arbitrii libertate pendere, & ex eo partim quasi conflari. Plutarchum lege de Plac. Philosophorum, lib. 1. cap. 27. Περὶ εἱμαρμ. Sed & Antoninum, lib. 5. cap. ultimo. Certè, fatum omnes asserebant Stoici: at in fati explicatione, longè alia erat eorum doctrina, quàm quæ vulgò illis adscribitur. Quis nescit Epictetum, Stoicæ Philosophiæ magnum decus & præsidium, hoc doctrinæ suæ fundamentum primum, ac propè unicum ponere, opiniones, appetitiones, actiones, τῶν ἐφ' ἡμῖν esse, in quæ nulli externæ vi aut imperio potestas sit? Sed quid Epictetum nomino, cùm non aliud, quod studiosiùs aut frequentiùs inculcent quicunque Stoicæ philosophiæ præcepta tradiderunt. Quis insolentissimas, insanissimas super hâc voluntatis potestate & independentia jactationes in Stoicorum scriptis sæpius occurrentes non observavit? *Est aliquid*, inquit Seneca, *quo sapiens antecedat Deum. Ille naturæ beneficio, non suo, sapiens est. Ecce res magna, habere imbecillitatem hominis, securitatem Dei. Incredibilis vis est philosophiæ*, &c. Nec semel dixisse contentus, iterat alibi non uno loco. Quò pertinet quod preces, rem stultam & inanem idem sancit. *Facis rem optimam & tibi salutarem, si ut scribis perseveras ire ad bonam mentem: quam stultum est optare, cùm possis à te impetrare. Non sunt ad cælum elevandæ manus*, &c. Epist. 41. Sed & Catoni, laudatissimo illi Stoico, Diis gratias agi, rebus benè gestis, non placebat, ne quid virtuti de debitâ laude decederet: quâ de re, videat, qui volet, epistolam ejus, ad Ciceronem perscriptam, quæ Epist. Cicer. ad Famil. lib. 15. extat. Epictetus denique apud Arrianum, lib. 1. cap. 17. pronuntiare non veretur, si libera jurisque sui non esset hominis voluntas, Οὐκέτι ἂν ἦν θεὸς, εἰ ἐπιμελεῖτο ἡμῶν ὃν δεῖ τρόπον. *Desineret esse Deus, neque nos eo, quo deceret, modo curaret.* Scio jam olim hoc illis objectum, tollere eos τὸ ἀνθρώπινον, & eadem operâ virtutis, & vitii discrimen omne tollere & confundere: sed eos suis scriptis & rebus ipsis hanc calumniam fusè refutasse, scio quoque. Quasi verò non & Aristoteli, quo nemo τὸ ἐφ' ἡμῖν nervosiùs aut constantiùs asseruit, id objectum, eum fato & necessitati omnia tribuere? Quæ autem ab Aristotele Ethic. lib. 3. ut τὸ ἐφ' ἡμῖν asserat, fusè disputantur; ea contra Stoicos ab illo disputari, non tam probatu facile, quàm facile à quibusdam nullâ, quod sciam ego, ratione nixis asseritur. Quare vulgi erroribus (quo tamen in errore doctos etiam non paucos versari miror) hanc de fato Stoico, quod homines in truncos stipitesque convertat, opinionem accensendam judico. Quod si in explicanda τῆς ἀντιξυσίας καὶ τῆς εἱμαρμένης concordia se non expediverunt Stoici, Chrysippus aliive, & doctrinam suam dum hinc fato, ne quid providentiæ decedat, omnia submittunt; inde libertatem arbitrii, ne quid virtuti, pari studio tuentur, inextricabilibus contradictionibus involverunt, non est in re tam abstrusa quod id miremur, nec id solis accidit Stoicis. Notanda de Chrysippo verba Ciceronis. *Ac mihi videtur cùm duæ sententiæ fuissent veterum philosophorum, una eorum qui censerent, omnia ita fato fieri, ut id fatum vim necessitatis afferret; in qua sententia Democritus, Heraclitus, Empedocles, Aristoteles fuit: altera eorum, quibus viderentur sine ullo fato esse animorum motus voluntarii: Chrysippus tanquam honorarius arbiter medium ferire* (alii libri, *medium se ferre*; meliùs) *voluisse: sed applicat se ad eos potiùs, qui necessitate motus animos* (scribo, *animi*) *liberatos volunt. Dum autem verbis utitur suis, delabitur in eas difficultates, ut necessitatem fati confirmet invitus.* Antoninus autem, Stoicus, & constans alioqui liberæ voluntatis assertor; (vide vel l. VIII. cap. 48. & lib. X cap. 32. 33.) ab isto tamen eorum furore, & impia superbiloquentiâ quantum abfuerit, ex lib. 1. cap. 17. & lib. IX. cap. 40. quo de precibus agit, & Divino ad adipiscendas virtutes auxilio, abundè colligas. Ad hanc de fato disputationem pertinet quod vetus nescio quis Poëta Latinus pridem dixerat, *Fabrum esse suæ quemque fortunæ*; cujus dicti cum alii veteres meminere, tum præter alios insigni loco Salustius, aut quisquis verus auctor orationis, De republica ordinanda, ad Cæsarem. Quò magis dolendum, tam insignem locum ineptissimâ & insulsissimâ glossâ deformatum ita vulgò legi, ut à paucis intelligi putem. At ille; *Antea obtinebat regna atque imperia fortunam dono dare, item alia quæ per mortales avidè cupiuntur: quia & apud indignos sæpe erant, quasi per libidinem data; neque cuiquam incorrupta permanserant. Sed res docuit id verum esse quod in carminibus Appius ait; Fabrum esse suæ quemque fortunæ.* Imperiti homines, qui non intelligebant, *obtinebat*, positum esse pro, opinio obtinebat, sive, vulgò credebatur; cùm aliquid deesse persuasum haberent, ex ingenio quod maximè probabile visum, suppleverunt, duobus his verbis, *Pop. Romanus*, initio præpositis: quæ duo verba clarissimam alioquin & illustrissimam sententiam tenebris plusquam Cimmeriis involverunt. Hinc & illa quarundam editionum falsissima & insulsissima interpunctio, *Populus Romanus antea obtinebat regna atque imperia*: (fallor aut Tacitum cogitabant, qui primi ita distinxere, cujus hoc initium; *Urbem Romam à principio reges habuere*) *fortunam dono dare*, &c. Quare non mirum, si *mendis scatere* hoc exordium questi sunt nonnulli. Comparetur hoc initium cum Belli Jugurthini præclarissima illâ & lectu dignissimâ præfatione, & eandem utrobique materiam (fusiùs illic, breviùs hic, tractatam) eundem, ni fallor ego, genium scriptoris utroque deprehendet, quisquis attentus leget.

Pag. 82. lin. 8. 9. τῷ κεκολασμένῃ καὶ ἐκκεκαθαρμένῃ] Cùm ἀκόλαστος & ἀκάθαρτος voces in vulgus infames fuerint, postremæ vilitatis hominibus objici solitæ; quas nemo, non prostituti pudoris & ἀποτετημένος, libenter admittat: hinc, ni fallor, ansam arripit Antoninus de re ipsâ disputandi, ut si rem potiùs ipsam, (quod sapientis est) quam verba moramur, quid enitendum sit, ne nobis hæc probra competant, intelligamus. De voce ἀκόλαστος, A. Gellius in Noctibus Atticis: quæ vera autem κάθαρσις, in Phædone Plato consulendus.

Pag. 83. lin. 9. 10. αὕτη δὲ ἀπροπληξία] Viri doctissimi maluere, ἀπροσπτωσία, à προσπίπτω; quàm ἀπροπληξία, à προπίπτω. Ita vir summus vulgata Lexica sequutus, in inæstimabili Thesauro, ubi Diogenes Laertius laudatur in Zenone. At in Diogenis editionibus quibus usus ego sum, etiam Stephanicâ, Anni 1570. non in Zenone tantùm, sed & in Pyrrhone, ubi vox iterum occurrit, non ἀπροσπληξίαν, sed ἀπροπληξίαν, excusum reperio. Sed & ita debere scribi liquet ex Stobæi Ethicis, ubi τὸ, προπίπτειν, πρὸ καταλήψεως, (pessimè hæc in Genevensi quâ utor editione, sunt confusa, & ab interprete Latino prætermissa) συγκαλίπτεσθαι exponit: & ne quis & ibi προσπίπτειν, proclivi in verbis tam affinibus errore, reponendum censeat, opportunè τὸ, προπίπτειν, mox additur, ut ab eadem origine; cujus verbi tam constans scriptura est, quàm certa derivatio. Semel hic monendum putavi, quia vox non semel in his libris occurrit. De hac autem ἀπροπληξίᾳ & ἀμεταπλήκτῳ ἐπιστήμῃ væsanas Stoicorum quorundam μεγαληγορείας, multis jam olim exagitatas, apud Plutarchum reperire est non uno loco.

Pag. 86. lin. 6. τῷ κατ' ἀξίαν συνεχάζομαι] Verte, *Simul autem in rebus mediis & indifferentibus, in quamque pro cujusque dignitate plus minusve studii confero*: vel, *in rebus mediis quanti quæque sit, verâ, quoad ejus possum, æstimatione perpendo.* Spectant hæc ad doctrinam τῶν ἀδιαφόρων, & celebrem illam, τῶν προηγμένων, & ἀποπροηγμένων distinctionem. Sed in genere, prima, secundùm Aristonem Chium, moralis philosophiæ pars hæc est, *inspectio suum cuique distribuens & æstimans quanto quidque dignum sit*: teste Senecâ, Epist. 89. Idem ibidem: *impetus ex dignitate rei cujusque concipitur, perinde remissus acriorve, prout illa digna est peti.* In superiori linea ἴνας, non, ἰνεῶν, in utraque Xylandri (quod & à veteribus agnoscitur) editione.

Ibid. lin. 9. καὶ μηδὲν παρεμπορεύμενα] Fortè, παρεμπορεύσῃ, vel παρεμπορεύσασθαι: aut certè aliquod verbum (ut passim solet) à παρατίθημι puta, παρεμβάλλω, παρεφέρω, aut tali aliquo, quod incipiebat a præpositione παρὰ, flexum, excidit. Vir Cl. Patricius Junius nihil deesse, sed τὸ, ἐπεργῆς, ἀπὸ κοινοῦ supplendum censebat.

Ibid. lin. 11. ἐὰν τοῦτο συνάπτῃς] Scribe, ἐὰν τούτῳ συνάπτῃς: *si illi adhæreas*: vel, *si aptus* (Græcâ notione, ut apud Ciceronem sæpe) *ex illo pendeas.* Proxima linea παρύσῃ, lege.

Pag. 88. lin. 8. Σῶμα, ψυχὴ, νοῦς:] *Corpus, anima, mens*: quorum verborum versio nescio quo casu etiam à Xylandro præterita.

Pag. 90. lin. 1. καὶ τῶν ποιούντων] Asteriscum retinuimus quem Xylander hic apposuit, quasi loco imperfecto. Ego ellipsim hic esse malo; ut cætera Antoninus, modestiæ caussâ, reticuerit; & dum reticet, turpissima quæque nobis cogitanda reliquerit. Quibus hæc non satisfaciunt, cogitent an pro ποιούντων, τὸ πορνεύσαν, vel πορνευόντων scribendum sit. Certè πόρνῳ latè, ut *impurus* apud Latinos, pro sceleste quovis. Vide lib. V. c. 10. & 28.

NOTÆ IN LIBRUM IV.

Pag. 91. lin. 1. 2. πρὸς τὰ ἡγεμονικὰ κεῖθ' ὑπεξαιρέσεως] In rebus mediis externisque (quas alioquin indifferentes, id est, neque bonas verè neque malas asserebant) hoc discrimen admittebant Stoici, ut alias præ aliis optare sapienti cuivis, & eligere liceret: sed tamen hac (quòd quicquid optaretur, incertus esset eventus) conditione, ut omnis in hoc genere optio, omnis ὁρμὴ & ἀφορμὴ, cum prævia *exceptione* susciperetur: nempe, ut si aliter lex fati requireret, quod illi magis gratum, id & nobis, κατὰ δεύτερον λόγον, esset acceptius eo, quod initiò, re adhuc integra, proposueramus. Quare cum libertatem optandi relinquerent etiam

ſapienti, nihil tamen invito illi, hac *exceptione* munito, accidere poſſe tuebantur. Epictetus Enchiridii cap. VII. *μόνῳ τῷ ὁρμᾶν καὶ ἀφορμᾶν χρῷ, κἄφως μέντοι καὶ μεθ' ὑπεξαιρέσεως, καὶ ἀνειμένως. Sed eo tantùm utitor motu animi, quo vel accedas ad eas res, vel ab iiſdem recedas: verùm leviter, & cum imminutione, & remiſſè.* Mirum in hujus vocis *ὑπεξαιρέσεως* explicatione Simplicio, doctiſſimo Philoſopho, oculos adeò caligaſſe. Nam auctorem Notarum in Epictetum, quæ Lugduni Batavorum haud ita pridem ſunt excuſæ, cæcum ducem *ἀξιοπαθείας* tanquam omnia ex tripode loquentem ſequi, minùs miror. Ut tamen & imperitis conſulamus, Senecam Simplicio, philoſophum philoſopho, Latinum Græco, in Græcæ vocis expoſitione, non pigebit opponere. *Non mutat* (inquit ille) *ſapiens conſilium*, &c. *ad omnia cum Exceptione veniet. Si nihil inciderit quod impediat: ideò omnia illi ſuccedere dicimus, & nihil contra opinionem accidere, quia præſumit animo, poſſe aliquid intervenire, quod deſtinata prohibeat:* De Benef. lib. IV. cap. 34. Antoninus rem vocemque pluribus inculcat locis, ut vel eo nomine ſemel accuratiùs explicare debuerimus.

Pag. 93. lin. 2. *πᾶσαν αὐτὴν ἀποκλύσαι.*] B. m. parens in Perſium ex occaſione hunc Antonini locum citans, ex antedictis ſive ſupplet, ſive corrigit, (ad rem enim parum intereſt) *πᾶσαν ψυχὴν ἀποκλύσαι.* Eſt ſanè ante aliquot lineas vox *ψυχὴ*: quam tamen remotiorem eſſe, quàm ut commodè ſubaudiri hîc poſſit, verborum ſerie ſyntaxique benè conſideratâ, judico. Ego perſuaſum habeo Antoninum ſcripſiſſe, *πᾶσαν αὐτὴν ἀποκλεῖσαι.* Qui norunt ejus vocis (*αὐτὴν* intelligo) apud Poëtas celeberrimos uſum frequentiſſimum, ne cogitari quidem vocem aliam Antonini ſcopo magis aptam, (*θόρυβον* alii dicunt in eandem ſententiam, tritiore vulgò verbo) fatebuntur. *Γαλήνην* ei opponit alibi. Vide notata in pag. 219. lin. 1. ubi & de verbo *ἀποκλεῖσαι.* Apud Plutarchum *περὶ εὐθυμ.* pag. 476. C. fortunæ ſapiens his verbis (nec alia magis noſtram correctionem confirment) oppedit: *Προκαλείλημμαί σε, ὦ τύχη, καὶ πᾶσαν τὴν σὴν ἀφῆρημαι παρείσδυσιν, οὐ μοχλοῖς, οὐδὲ κλειτὶν, οὐδὲ τείχεσιν ἐθάρρυνεν ἑαυτὸν, ἀλλὰ δόγμασι καὶ λόγοις. Anteverti te ô fortuna, omneſque tibi ad me aditus obſtruxi: non is vectibus, clavibus aut muris fidens hoc dixit, ſed doctrina & rationibus.*

Pag. 95. lin. 1. *τῶν ἐφ' ἡμῖν δοκούντων*] Fortaſſe, *τῶν ἡμῖν δοκούντων*: quod videtur Xylander in verſione ſequutus. Vel, *τῶν εὐδοκιμούντων*: *qui opinione virtutis & hominum prædicatione celebres.* Confer cum cap. 33. lib. 5. ubi *τὸ ἀμεταβλητον*, & *εὐδοκιμεῖν.* Sed præſtat fortaſſè nihil mutare: & *τὰ ἐφ' ἡμῖν* hîc, ut apud Epictetum cap. 1. *quæ ſunt in noſtra poteſtate*; appetitiones nimirum, & opiniones, & id genus alia, quæ quanquam noſtri juris eſſe ſentiant philoſophi Stoici, iidem tamen, niſi magna cautio & aſſidua cura adhibeatur, facilè corrumpi, & extra veri metas abripi pronuntiant.

Pag. 99. lin. 1. *σύγκρισις ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων*] Scribo *σύγκρισις καὶ διακρισις, ἐκ τῶν αὐτῶν*, &c. Similis terminatio vocum (quod oſcitantium ſcribarum perpetuum flagitium) alteri earum fuit extrudendæ. De re, vide Plutarchum de plac. philoſ. lin. 1. c. ult. *Περὶ φύσεως.*

Pag. 101. lin. 8. *τῆς βασιλικῆς καὶ νομοθετικῆς λόγου*] Non abſurda per ſe Xylandri verſio, qui ad *τὸ ἡγεμονικὸν*, toties in his libris, ſed nunquam tamen ſyntaxi *θηλυτικῇ* repetitum: (quod & Senecæ, *Regium principale*: & Saluſtio, *Dux & Imperator vitæ*;) mentem ſcilicet, refert. Non abſurda, dico, per ſe; ſed falſa tamen, & à verbis Græcis aliena: quæ ita potiùs vertenda; *ut id tantum agat, quod regia & legiſlatrix artis ratio ſuggerat ad utilitatem hominum*, neceſſariò enim ſubaudienda vox, *τέχνη*. *Λόγου τῆς τέχνης*, locutio alibi quoque Antoniniana; ut lib. 6. c. 26. *Βασιλικὴ* autem *τέχνη* ſenſu Socratico, quid ſit, diſcas ex Xenophonte, Memor. lib. 4. pag. 794. A ubi iſta legas: *Οὐ δῆπου, ὦ Εὐθύδημε, ταύτης τῆς ἀρετῆς ἐφίεσαι, δι' ἣν ἄνθρωποι πολιτικοὶ γίγνονται, καὶ οἰκονομικοὶ, καὶ ἄρχειν ἱκανοὶ, καὶ ὠφέλιμοι τοῖς τε ἄλλοις ἀνθρώποις, καὶ ἑαυτοῖς; Num fortaſſis illam expetis virtutem, mi Euthydeme, per quam homines rerum civilium & adminiſtrationis domeſticæ periti fiunt, & ad imperandum idonei, & utiles cum cæteris hominibus, tum ſibimet ipſis?* & mox; *Νὴ Δία, τῆς καλλίστης ἀρετῆς καὶ μεγίστης ἐφίεσαι τέχνης. εἰ γὰρ τῶν βασιλέων αὐτὴ, καὶ καλεῖται βασιλική. Ergo tu virtutem profectò pulcherrimam, artemque maximam expetis. Nam regum hæc propria eſt, ac regia vocatur.* Socrati igitur, *τέχνη βασιλικὴ*, eſt prudentia civilis; quæ bene facere, & prodeſſe quamplurimis, ut præcipuum ſcopum fructumque ſapientiæ ſibi proponat. Ratio appellationis, quam Xenophon indicat, ſed non explicat, ex Ariſtotele reddi poteſt hæc; *ὅτι βασιλεῖ πρὸς τοὺς βασιλευομένους φιλία ἐν ὑπεροχῇ ἐυεργεσίας. ἓυ γὰρ ποιεῖ τοὺς βασιλευομένους*, &c. *Regi amicitia erga illi ſubjectos in beneficii ſupereminentia. bene facit enim iis qui ſub regno ſuo ſunt*, &c. Ethic. lib. VIII. cap. 13. Item ex Cicerone, *At mihi quidem videntur hæc omnia eſſe referenda ab iis qui præſunt aliis, ut ei qui eorum in imperio erunt ſint quam beatiſſimi*, &c. & ibidem mox, *Eſt autem non modò ejus qui ſociis & civibus, ſed etiam ejus qui ſervis, qui mutis pecudibus præſit, eorum quibus præſit commodis utilitatique ſervire:* Epiſt. ad Q. F. lib. 1. Epiſt. 1. Ut non ſine cauſſâ maximâ Reges, *Εὐεργέται* ſint à pluribus olim nominati, ut ex Regum Rege, Chriſto, Luc. 22. v. 25. diſcimus. Quò ſpectat & illud Terentii Poëtæ, in Phormione, 2. 2. 24.

Imò etiam nemo ſati' pro merito gratiam Regi refert.

Sed & illud Antiſthenis, ab Antonino noſtro libro ſeptimo laudatum, *Βασιλικὸν μὲν πράττειν, κακῶς δὲ ἀκούειν.* Nec aliò crediderim Sanctum quoque Jacobum (utcunque aliter exponi vulgò non ignorem) ſpectaſſe, cùm præceptum *τῆς ἀγάπης, βασιλικὸν νόμον* indigitat. *Νομοθετικὴν* porrò vocat Antoninus hanc *τέχνην*, vel metaphoricè, quod ut *ἡ νομοθετικὴ*, civilis omnis prudentiæ (*ἀρχιτεκτονικὴν φρόνησιν* ideò vocat Ariſtoteles) apex eſt ſupremus; ita & beneficentia, virtutum omnium moralium: vel propriè, & ad etymologiam verbi alludens, quia bonitas & beneficentia ſuprema quædam lex eſt, quæ tanquam vitæ modimperatrix, leges aliis virtutibus imponit omnibus, à nullâ autem accipit. Hinc illa *τῆς ἀγάπης* in Sacris Scripturis notiſſima & præſtantiſſima elogia; Rom. 13. & primæ ad Corinth. cap. 13. alibique. Sed nec illud Lectorem celavero, *τέχνην βασιλικὴν*, de qua non pauca diximus in ſuperioribus, alio quoque ſenſu (de quo non hic quærendi locus) in Xenoph. Memor. lib. 2. videri poſitum; pro tolerantiæ temperantiæque diſciplinâ ſcilicet: aut certè, pro morali, generatim, philoſophiâ.

Pag. 103. lin. 1. *τὸν λόγον αὐτοῦ τὸν σπερματικὸν:*] *Λόγοι σπερματικοὶ* (quorum tam obſcurus intellectus, quàm frequens apud eos mentio) ſub duplici apud veteres notione capiuntur. Nam vel Deo, vel rebus creatis tribuuntur. Cum Deo, parum differunt à decantatiſſimis illis Ideis Platonicis. Sunt enim certæ quædam in Divinâ mente mundum & quicquid in mundo futurum, ſecum, id eſt, cum Ratione: quondam, ſimul & ſemel, irrevocabili lege concipiente, deſcriptæ futurarum rerum formæ, notiones & potentiæ, immutabiles, æternæ, ortuum omnium temporalium, & eventuum cauſſæ & origines. Antoninus ipſe diſertiſſimè, nec alibi tam plenè definitos invenias, lib. 9. c. primo, poſtremis verbis. *Λόγοι σπερματικοὶ* quo ſenſu rebus creatis tribuantur, dilucidiſſimè exponit Origenes, apud Hieronymum Epiſt. ad Pammachium, his verbis; *Eſt ſingulis ſeminibus ratio quædam à Deo artifice inſita, quæ futuras materias in medulla principiis tenet. Et quomodo tanta arboris magnitudo, truncus, rami, poma, folia non videntur in ſemine; ſunt tamen in ratione ſeminis, quam Græci σπινθηρισμὸν vocant, & in grano frumenti*, &c. *ſic & in ratione humanorum corporum*, &c. Seneca Nat. Quæſt. lib. 3. cap. 29. *Ut in ſemine omnis futuri hominis ratio comprehenſa eſt, & legem barba & canorum, nondum natus infans habet, totius enim corporis & ſequentis ætatis in parvo occultoque lineamenta ſunt; ſic origo mundi*; & cætera, quæ jam ſuprà, ad Aurelii Victoris de Antonino teſtimonium operi præfixum. Interdum *λόγος* abſolutè, pro *λόγος σπερματικός*. Hinc Plotinus 2. Ennead. 12. *Ὁ ἄνθρωπος, ἐκ τοῦ λόγου τοῦ ἀνθρώπου γίνεται. Homo ex hominis ſemine naſcitur.* Interdum, *σπέρμα καὶ λόγος*, pro, *σπερματικὸς λόγος*. Timæus Locrus, in antiquiſſimo, tantique ab antiquis æſtimato, de Anima mundi ſcripto pag. 1093. D. *Τοῦ δὲ σώματος ἀρχὰν μὲν καὶ ῥίζαν μυέλω εἶμεν ἐγκέφαλον, ἐν ᾧ ἁ ἡγεμονία. ἀπὸ δὲ τούτου ἀπόχυμα ῥεῖ διὰ τῶν νωτίων σποιδύλων τὸ λοιπὸν ἐξ ᾧ εἰς σπέρμα καὶ λόγον μερίζεσθαι. Jam verò cerebrum eſt principium & radix medullæ, in eoque etiam eſt animæ principatus. Ab hoc autem diffuſio quædam manat per dorſi vertebras, quaſi prono alveo, ut inde ad mentem genitricem diſtribuatur.* Ita antiquiſſimæ Platonis editiones: & qui conferat, (ut quæ jam à nobis allata taceamus) cum iis quæ Diogenes Laërtius in Zenone, *τοῦ σπέρματος πέρι*, (quæ viro doctiſſimo & de his literis optimè merito, Juſto Lipſio, Phyſiol. Stoicæ lib. 3. cap. 6. fruſtra ſuſpecta, quia non intellecta, fuerunt) ita rectè habere intelliget. At qui recentiores Platonis editiones accurarunt, cùm non intelligerent, (qualia multa in optimis auctoribus, utinam non & ſacris, ex ignorantia paſſim committuntur) *τὸ, λόγος*, mutarunt in *γόνος*; *ἐξ ᾧ εἰς σπέρμα καὶ γόνον μερίζεσθαι.* Sed & Stoici in octimembri illa animæ humanæ diſtributione, de quâ D. Laërtius in vita Zenonis, propriam quandam ſeu partem, ſeu facultatem animæ, *σπερματικὸν λόγον* indigitabant. Antoninus autem tum hic, tum poſthac aliquoties, *σπερματικοὺς λόγους* cùm dicit, priori notione accipit; in quos omnia ſcilicet, ipſa etiam elementa, per *ἐκπύρωσιν*, ex Stoicorum doctrinâ, ſunt aliquando reſolvenda. Cæterùm, qui quæ in ſacris ſcripturis de rerum omnium tum per *λόγον*, tam *προφορικὸν*, Gen. 1. quàm *ἐνιαύθη* & *ὑποστατικὸν*, Joh 1. creatione: tum in eundem *λόγον* (Epheſ. 1. 10. alibique.) *ἀνακεφαλαιώσει*, cogitabit, non eſt quin manifeſtas veræ lucis ſtricturas & veſtigia non obſcura in *σπερματικοῖς* his antiquorum *λόγοις* deprehendat. Expende & Sancti Petri verba 11. Epiſt. 3. v. 5. 6. 7. ſed ut ſcripta ſunt ab illo Græcè, moneo, & à Græcis ſcriptoribus expoſita; non ut à multis verſa & expoſita. Expende, inquam, & confer cum Dio. Laërtii verbis in Zenone, de *λόγῳ θεῷ, δημιουργῷ τῶν πάντων*; & de *σπερματικοῖς λόγοις*, in aquis reſidentibus, & ex aquis omnia generantibus. Sed & alia ratione Dei *λόγος προφορικὸς, σπέρματι*, unde & *σπερματικὸς* hac quoque ratione non malè dici poſſit, ab Iſaia propheta, cap. 55. v. 10. 11. comparatur.

Ibid. lin. 6. *Ἐντὸς δέκα ἡμερῶν θεὸς αὐτοῖς δέξεις*] Notum illud Ariſtotelis 1. Politic. *ἢ θεὸς, ἢ θηρίον*; cujus interpretatio ab ipſo petenda. Eò Antoninum reſpicere, certum eſt. An verò Dei appellatio ad Imperatorum ſolennem poſt mortem *ἀποθέωσιν*, an ad divinos, etiam viventibus, honores haud rarò tribui ſolitos, referri debeat, incertum mihi eſt. Ad apotheoſin ſi referas, haud abſimile prorſus illud Tertulliani, *Taceo quod ita rudes adhuc homines agebant, ut cujuſlibet novi viri aſpectu quaſi divino commoverentur, cùm hodiè jam poſiti, quos ante paucos dies luctu publico mortuos ſint conſeſſi, in Deos conſecrent*: Apologet. cap. 10. Sed præſtat fortaſſè *θεὸν* hic, hyperbolicè capere, ut apud Terent.

Facio te apud illum Deum: virtutes narro:

ut non aliud hic velit Antoninus, quàm quod iſtis alibi, *ὅσοι δὲ ἐκπαιδεύοντες ἴσως νῦν σε, τάχιστα ψέξουσι.* lib. 9. cap. 25. Quicquid hujus ſit, Antoninum his verbis vulgo judiciorum temeritatem & inconſtantiam exprobrare voluiſſe, & ſe contra detractores, & pu-

publicæ, ſi quando, famæ iniquitatem munire, minimè dubitandum eſt. Certè, quàm parum æqua quorundam de Antonino noſtro judicia fuerint, ut Caſſii convitia omittam, teſtis in ejus Vitâ Capitolinus; in his; *Sane quia durus ex philoſophia inſtitutione Marcus ad militia labores, atque ad omnem vitam, graviter carpebatur: ſed male loquentium doctis vel literis, vel ſermone reſpondebat.* Antonini verba etiam ex his Arriani clariora; Ὁρᾷς ὅτι, ὅτι σχολαστικόν σε δεῖ γενέσθαι. τοῦτο τὸ ζῶον, ὃ πάντες καταγελῶσιν, εἰπὲρ ἄρα θέλεις ἐπίσκοπεῖν τῶν σαυτοῦ δογμάτων ποιεῖσθαι. *Vides ergò ſcholaſticum oportere te fieri, id ſcilicet animal quod deridetur ab omnibus, ſi modò decreta tua examinare volueris.* in Epictetum lib. 1. cap. 11. In his Arriani verbis obiter obſervabis, *Scholaſtici* titulum, qui aliàs, ut plurimum, cultioris ſermonis & multiplicis eruditionis, (ut anteà dicebamus) elogium continebat; interdum iis quoque tribui ſolitum, qui ſolâ vitæ auſterioris, & à vulgari conſuetudine remotiſſimæ diſciplinâ differebant à cæteris: quales qui non uno loco deſcribuntur à Platone genuini Philoſophi. De iis quale vulgi judicium fuerit, ex Epicteto diſcas amplè, Enchir. cap. 29.

Pag. 105. lin. 1. τὴν φυσικὴν δόσιν] Virtutem, & quicquid laudabile, Dei, ſeu naturæ munus eſſe, etſi fuere qui negarent, laudatiſſimi tamen agnovere philoſophi: Homero, philoſophorum Apolline, non uno loco ſuccinente; aut potiùs præcinente. Multa paſſim in his libris, quæ Antoninum noſtrum in eandem ſententiam (Stoicis alioquin dogmatibus contrariam) propendiſſe fidem faciant. Ita *φυσικὴν δόσιν* exponere hic poſſumus. Fateor tamen pridem ſuſpicatum eſſe me, pro, *φυσικὴν δόσιν, φυσικὴν δεῖξιν* legendum eſſe; ut id dicat Antoninus; *τὸν ἔπαινον*, ſi quis ex rei naturâ pronuntiet, aut ex naturâ petitis argumentationibus uti velit, aliud nihil eſſe (quod iterat ſæpiùs) quàm *κροτὸν γλωσσῶν*. Οἰκονομία in præcedentibus verbis quid valeat ſi dubitas, intelliges ſi conſulas quæ in pag. 311. lin. 13. 14. ſed & 169. lin. 3. notamus.

Pag. 106. lin. 3. ἐπιδιαμονὴν μεταβολὴ] Placeret, ſi & aliis, ſcribi, ἡ τῶν μετὰ πόσην τινὰ ἐπιδιαμονὴν μεταβολή. Ut ſepulta corpora, ſeu cadavera, poſtquam aliquandiu integra permanſere, mox in terram cæteraque elementa reſoluta cadaveribus aliis loco cedunt; ita animæ, &c. ταῖς πρωτογονικιζομέναις, id eſt, animis, quæ corporis hactenus contubernales, nunc morte ſeparatæ per ſe ſubſiſtunt. De ἐπιδιαμονῇ animarum quid Stoici cenſuerint, Diogenes Laërtius aliique conſulendi; ſed Plato ante omnes, in Phædone.

Pag. 111. lin. 5. πόλι φίλι διός;] Operarum properantium παράφραμα corrigendum ex Xylandri editione, ὦ πόλι φίλη Διός.

Ibid. lin. 7. Μή ποτε ἄμεινον τ' ἀναγκαῖα] Lectio Manuſcripti Xylandrini, (ut ex ejus notis diſcimus) pro quo Xylander nimis confidenter, μηδὲν ἄμεινον τοῦ. Antoninus autem, ni valde fallor, ipſe ſcripſerat, Μή ποτε μηδὲν ἄμεινον τοῦ. aut, quod magis probo, Μή ποτε ἄμεινον τ' ἀναγκαῖα, ut in Manuſcripto codice. Elegans hic uſus iſtius particulæ, cujus vel unus Ariſtoteles exempla μύρια ὅσα quod ſuppeditat. Ethic. Nicom. l. x. c. 1. Μή ποτε δ' οὐ καλῶς τοῦτο λέγεται. *Videndum autem ne non rectè hoc dicatur.* cap. 3. Μή ποτ' οὐ λέγουσι τὸ αἴτιον. *Videant ne non dicant cauſſam hujuſce rei.* c. 9. Ὁ δὲ λόγος καὶ ἡ διδαχὴ μή ποτε οὐκ ἂν ἅπασιν ἰσχύῃ. *Oratio verò & doctrina videndum eſt nunquid non in omnibus vim habeat.* Theognis ita intelligendus.

Μάναρχος δὲ πόλει μή ποτε τῇδε ἄδοι.
Rex verò civitati nunquam illis placeat.

Omnibus his locis aliquid ſubaudiendum eſt, ut oratio ſit perfecta. Ita & Matth. xxv. 9. Ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι λέγουσαι, μή ποτε οὐκ ἀρκέσῃ ἡμῖν καὶ ὑμῖν. *Reſponderunt autem prudentes illæ, Nequaquam, ne non ſufficiat nobis & vobis.*

Pag. 112. lin. 18. συμβέβηκέ σοι τί καλῶς;] Vitioſa interpunctio; quæ Xylandrum decepit. Corrige (ſenſum in verſione reddimus) συμβέβηκέ σοι τί; καλῶς. Συμβαίνειν, ut plurimùm, ἐπὶ τῷ κακῷ, de iis quæ contra votum. Id Senecæ, *accidere*, propriè: cui τὸ, *contingere*, opponit: Epiſt. 110. *Adhibe diligentiam tuam, & intuere quid ſint res noſtræ, non quid vocentur, & ſcies plura mala contingere nobis, quàm accidere.* Acutiſſimè. hoc dicit Seneca; Si res ipſas ex eventu, non ex opinione noſtrâ judicamus, ex iis quæ invitis nobis, quod in malis haberemus, *acciderunt*, plura, *contigiſſe*, id eſt, fœliciter nobis eveniſſe; quàm verè *accidiſſe*, id eſt, in malum noſtrum ceſſiſſe fatebimur. Ita ſe explicat ipſe in ſequentibus: nec tamen aſſecuti videntur explanatores Senecæ. Sed & alia, hâc ipſâ paginâ, mendoſa, ex meliori Xylandri editione corrigenda. In his ipſis, ἐκ τῶν ὅλων, ἀπ' ἀρχῆς, legendum: ſectionis verò 27. ultimis verbis, πάντων διακεκριμένων καὶ διακεχυμένων, quorum alterum in Lugdunenſi editione typothetarum incuriâ prætermiſſum fuerat.

Pag. 117. lin. 7. ὁ μὲν χαρὶς χιλίωνος φίλ.] Scitum illud Ariſtotelis, & univerſim verum, Ethic. lib. 1. cap. 9. Ἀδύνατον, ἢ οὐ ῥᾴδιον, τὰ καλὰ πράττειν ἀχορήγητον ὄντα. *Fieri enim non poteſt, vel non facilè fit, ut cui neceſſaria non ſuppetunt, is bona atque honeſta agat.* Nec ſcitum minùs & verum illud Comici. Hecyr. 3. 3. 20.

Omnibus nobis ut res dant ſeſe, ita magni & humiles ſumus.

Homerus primus, ante iſtos certè, ſapientiſſimè, in notiſſimis verſibus: ſed qui vulgò, etiam à doctiſſimis, longè aliter exponi ſolent: quæ cauſſa cur hic prætereamus. De iis aliàs fortaſſè pluribus. Hæc & ſi vera generaliter; Antoninus tamen de Cleanthe peculiariter quin hæc dixerit, (ita omnia conveniunt) minimè dubito. Diogenes Laërtius in ejus vitâ lib. 7. §. 168. de ejus infimâ paupertate; Διεβοήθη δ' ἐπὶ φιλοπονίᾳ, &c. *Memoria proditum eſt ipſum laborioſiſſimum fuiſſe*, &c. & mox §. 169. de *nuditate*, & *tunicâ*; ὑπὸ ἀνέμου παραγυμνωθῆναι, καὶ ἀφθῆναι ἀχίτωνα, &c. *Venti flatu denudatum eſſe, ac ſine tunica apparuiſſe*, &c. & poſt aliquot paginas §. 174. de libris, Τοῦτον φασὶν εἰς ὄψιν καὶ βοῶν ὁμοκλάσαι γραῦν ἄπιν ἥκειν παρὰ τοῦ Ζήνωνος, ἀπορίᾳ κερμάτων ὅτε ἀνήσασθαι χαρτία. *Ajunt illum quæ à Zenone audiverat teſta boumque oſſibus inſcribere ſolitum, cùm nummulis careret quibus chartas emeret.*

Pag. 123. lin. 1. Θεώρει διηνεκῶς πάντα] Scribe, Θεώρει διηνεκῶς πῶς πάντα, &c.

Ibid. lin. 3. ὅτως φιλεῖ ἡ τῶν ὅλων φύσις] Libro 8. cap. 5. Ἡ τῶν ὅλων φύσις τοῦτο ἔργον ἔχει, &c. Neque aliud eſt, quod ſæpiùs inculcat Antoninus; quod non memoriæ vitio, ſed certo conſilio ob inſignem θεωρίας iſtius fructum ita ab illo factum eſſe diſcas ex lib. 10. cap. 12. πῶς εἰς ἄλλα, &c. Seneca, Epiſt. 71. *Nobis ſolvi, perire eſt: proxima enim intuemur: ad ulteriora non proſpicit mens hebes & quæ ſe corpori addixerit. alioquin fortius finem ſui ſuorumque pateretur, ſi ſperaret omnia illa ſic in vitam mortemque per vices ire, & compoſita diſſolvi, diſſoluta componi: in hoc opere æternam artem cuncta temperantis Dei verti.*

Ibid. lin. 6. μόνα σπέρματα φαντάζει] Scribo, φαντάζῃ, vel, φαντάζεις. De re, Plinius in Panegyrico, pulcherrimo, pulcherrimè, *Habet has vices conditio mortalium, ut adverſa ex ſecundis, ex adverſis ſecunda naſcantur. Occultat utrorumque ſemina Deus, & plerunque bonorum malorumque cauſſa ſub diverſâ ſpecie latent.* Adi & lib. 7. cap. 9. & quæ nos ibi.

Pag. 124. lin. 8. 9. ὁ γὰρ κατὰ τῷ κατὰ φύσιν βιῶντι] Scribo, ὁ γὰρ καὶ τῷ κατὰ φύσιν, καὶ τῷ παρὰ φύσιν βιῶντι. Seneca, Epiſt. 87. *Quod contemptiſſimo cuique contingere, ac turpiſſimo poteſt, bonum non eſt. Opes autem & leoni & laniſtæ contingunt, ergo non ſunt bona.* Idem, Epiſt. 92. *E contrario vilia ſunt, quæ ſæpe contingunt pleniora viliſſimis, crus ſolidum, & lacertus, & dentes, & horum ſanitas firmitaſque.* Sed & in, Quare bonis multa mala, cap. 5. multa in eandem ſententiam præclarè.

Pag. 127. lin. 16. μεμνῆσθαι δὲ χρὴ τῶν ἐπιλανθανομένων] Notum aliquem Poëtæ Comici locum his verbis Antoninum reſpicere ſuſpicor, & de ſententia ἐπίχω, donec fontes ipſos inſpicere contingat. Quæ mox ſequuntur, καὶ ὅτι ὦ μάλιστα διηνεκῶς ὁμιλοῦσι λόγῳ, &c. ob ambiguitatem verbi λόγος diverſimodè poſſunt exponi. Si pro, *ſermone*, accipias, (nec obſtat quod in his obiter inſertis, τὸ τὰ ὅλα διοικοῦντι: λόγος, pro *ratione*, ſubintelligi neceſſario debeat: non enim novum, ut idem verbum in eadem ſententia ſub differenti notione diverſis ejus partibus inſerviat:) ſenſus erit, *Sermonem qui maximè conciliat homines inter ſe, eundem contentionis & diſcordiæ inſtrumentum eſſe præcipuum.* Si pro, *ratione*, tum ſenſus erit, *Homines quibus aſſiduum cum ratione* (motu mentis & agitatione ſcilicet, quæ nunquam acquieſcit) *commercium; eoſdem tamen à ratione* (rectâ & ſanâ; τοῦ αἱρέντος λόγου: vel ratione, id eſt fato; providentiâ; τοῦ τὰ ὅλα διοικοῦντος λόγου, ut ipſe videtur explicare, dum ſcilicet τὰ γινόμενα καὶ τὰ συμβαίνοντα, μεμψίμοιροι minùs æquo ferunt animo) *maximè diſſidere.* Haud pauca etiam apud ſanctos Patres ex ambiguâ τοῦ λόγου ſignificatione dicta acutè occurrunt, quæ in argumento tam ſancto magis ingenioſa fortè, quàm ſolida.

Pag. 128. lin. 5. καὶ ὅτι οὐ δεῖ παῖδας τοκέων] Hæc quidem verba quò ſpectent, non eſt ambiguum: verba tamen ipſa rectè habere, fidem meam non obſtrinxerim. Meo judicio clariora ſi vocula deleatur, ὧν. ὡς παῖδας τοκέων. τοῦτ' ἔστι, κατὰ ψιλ. &c. Aut fortaſſè τὸ, καλὰ, loco migravit, & ita reſtituendus locus, καὶ ὅτι οὐ δεῖ κατὰ π. τοκέων, ὧν, &c. Alius fortaſſè aliter corriget; aut rectè quod editum eſt retineri poſſe judicabit. Per me liceat; modò de re conſtet ipſâ, in hanc ſententiam; Neque in credendis, neque faciendis, tales eſſe debere nos, ut παῖδες τοκέων, ſive, τῶν πατέρων τὰ παιδία meritò audiamus: quales vulgò, quicquid eſt πατροπαράδοτον, ἀβασανίστως, κατὰ ψιλόν, Καθότι παρειλήφαμεν, amplectuntur, & imitantur. De factis, ſi quæris, & moribus paternis, vide (ut alios omittam) teſtivam Ariſtotelis narrationem, Ethic. 7. cap. 6. De opinionibus à majoribus acceptis, crebræ apud omnis generis ſcriptores querelæ: ſacros præcipuè. Vir diſertiſſimus, Lactantius Firmianus. *A quibus ſi perſuaſionis ejus rationem requiras, nullam poſſint reddere, ſed ad majorum judicia confugiunt, quod illi ſapientes fuerint, illi probaverint, illi ſcierint quod eſſet optimum, ſeque ipſos ſenſibus ſpoliant, ratione abdicant, dum alienis erroribus credunt.* Symmachus in Relatione: *Sequendi ſunt nobis parentes, qui ſecuti ſunt fœliciter ſuos.*

Pag. 132. lin. 4. τὸ γὰρ ὅλα κατιδεῖν] Scribe, τὸ γὰρ ὅλον: ut alibi non ſemel in his libris. Mox; καὶ ἐχθὶς μὲν μυξάριον, ἄυριον δὲ τάριχος, ἢ τέφρα: his verbis *duos modos ſepeliendi mortuos* (cremationem ſcilicet & humationem, quod Platoni, κάλιστον ἢ κατορύττεσθαι) Antoninum *alludere*, ad oram ſui Codicis ὁ μακ. Pater annotavit. Multa nos olim in hunc locum occaſione urnarum Romanarum quæ plurimæ circa illud tempus, quædam etiam cum inſcriptionibus, ex agro quodam, qui Cantuariâ Londinum proficiſcentibus, quinto aut ſexto ſupra decimum à Cantuariâ lapide, ad dextram ſitus eſt; (*Newington* pagum ipſum vulgò vocant) erutæ ſunt.

Pag. 135. lin. 10. τ' ἄλλα, ἃ συμπαρόντων] Ita utraque Xylandri editio, ſed errore tamen, ut puto, typographico; pro, τ' ἄλλα, ὧν συμπαρόντων, ut & in Manuſcripto Hæſcheliano: niſi quod ibi, ὧν συνόντων: & in margine, ex alio Manuſcripto, παρόντων.

Pag. 138. lin. 8. στρατείας καὶ οἰκονομίας καὶ κομψείας] De verbo κομψεία, conſulatur Suidas in κομψός. Οἰκονομίαν alibi in XI. ad pag. 333. lin. 12. explicamus. στρατείαν aut στρατεύεσθαι, hoc ſenſu, non memini alibi legere, apud profanum aliquem ſcriptorem: apud Sanctum Jacobum haud abſimili, memini. Πόθεν, inquit ille,

ille, *πόλεμοι καὶ μάχαι ἐν ὑμῖν; οὐκ ἐντεῦθεν, ἐκ τῶν ἡδονῶν ὑμῶν, τῶν στρατευομένων ἐν τοῖς μέλεσιν ὑμῶν*; *Unde bella & pugnæ inter vos? nonne hinc, nimirum ex voluptatibus veſtris, quæ militant in membris veſtris?* In Platone quoque in Phædone, pag. 50. D. eadem planè ſententia, ſed non idem tamen, de quo quærimus hic, verbum, *Καὶ γὰρ πολέμους, καὶ στάσεις καὶ μάχας, ἀδὲν ἄλλο παρέχει ἢ τὸ σῶμα καὶ αἱ τούτου ἐπιθυμίαι. Nam ad bella, ad ſeditiones, ad pugnas nihil aliud quàm corpus, ejuſque cupiditates impellunt.* Ad Antonini mentem proximè accedunt iſta Senecæ; *Eſt & illa ſollicitudinum non mediocris materia, ſi te anxiè componas, nec ulli ſimpliciter oſtendas: qualis multorum vita eſt, ficta & oſtentationi parata. Torquet enim aſſidua obſervatio ſui, & deprehendi aliter quàm ſolet metuit.* Et poſt pauca, *Satius eſt ſimplicitate contemni, quàm perpetuâ ſimulatione torqueri.* Hactenus Seneca. Si cui minùs placet vox *στρατεία*, quia ſine exemplo, cogitet an, *ἀσκησία*, vel *τερθρεία*, vel tale quid præferendum ſit.

NOTÆ IN LIBRUM V.

PAg. 139, lin. 1. *Ὄρθρου ὅταν δυσκόλως ἐξεγείρῃ*] *Ὄρθρου*, hoc loco non tam *manè* quam tempus quod *manè* præcedit, ſignificat. Certè, *dormire in lucem*, ut Horatius loquitur: (quod eidem alibi, *primam ſomnus in horam*: id eſt, ſeptimam, ſi noſtro more loquamur) *& ſomnum extendere in partem diei*; ut Seneca; non hominis olim, *ὅ τι καὶ σμικρὸν ὄφελος*, aut quem aliqua ſuæ exiſtimationis cura tangeret; nedum ut in Antoninum tale probrum caderet. At hodie, proh pudor, quàm aliter vivitur! Cautè tamen vox *ὄρθρου* hic accipienda, cùm longè alia ſit *ὄρθρου* hyberni, & æſtivi ratio. Præterea, quod Antoninus hic de *lecto dormitorio*, cave cum *lectis lucubratoriis*, quorum tam crebra & honeſta apud antiquos mentio, quàm planè diverſus uſus, & diverſa ſtructura confundas.

Ibid. lin. 11. *τὸν καθ' αὐτὰς συγκοσμοῦσας κόσμον*] Nemo qui Græca intelligit, qui non ſimul intelligat, hæc ſervatâ verborum proprietate & elegantia, in aliam quamlibet linguam transferri non poſſe. Xylandri verſio, *ſingula hæc ſuo intenta officio*, quàm jejuna, quàm frigida, ſi Græca attendantur? Ego *συγκοσμεῖν κόσμον*, *mundi curſum & officium conſummare*, ex Seneca non malè reddi poſſe credidi: *τὸν καθ' αὐτὰς κόσμον*, *propris mundi curſum*; vel, *pro ſuâ quaſque ratâ portione.*

Pag. 142. lin 8. *μέχρι πεσὼν ἀναπαύσομαι*] Explicanda homonymia vocum ut res intelligatur. *Πίπτειν*, & *cadere* & *mori*, (unde *πτῶμα* Græcis, ut & *cadaver* à cadendo Latinis) ſignificat: *ἀναπαύομαι* pariter, & *mori* & *ceſſare*, ſeu *requieſcere*. Id igitur dicit Antoninus, inoffenſo pede in officio perrecturum ſe, & in propoſito ſibi conſtiturum, donec fati neceſſitate *cadat*; non priùs ceſſaturus, quàm moriturus. Scopus Antonino, ut ex ipſâ vi & proprietate verborum (in quibus perſequendis multi ſolebant eſſe Stoici) id probet & inferat, adverſis ſuccumbere, vel benè agendo defatigari, non eſſe viri, qui quid verè vivere ſit, non ex vulgi opinione, ſed ex naturæ ipſius veritate intelligat.

Ibid. lin. 13. *εἰς τοσαῦτα ἀποχράμενον ἑαυτῷ.*] Moneo minùs cautos, *τὸ, ἀποχρῆσθαι*, (ut nec Latinum *abuti*) ſemper in malam partem non ſumi; ſed ut hic Antonino, pro, liberè & pro libitu, ad quoſcunque uſus uti.

Ibid. lin. 14. *Δριμύτητά σου*] *Δριμύτης* hic, non *auſteritas*, ſed naturalis ingenii bonitas & præſtantia, quæ habiles ad percipiendas diſciplinas reddit. Plato Polit. VII. pag. 705. E. *Δριμύτης, ὦ μακάριε, ἔφην δεῖν αὐτοῖς πρὸς τὰ μαθήματα ὑπάρχειν, καὶ μὴ χαλεπῶς μανθάνειν. πολὺ γάρ τοι μᾶλλον ἀποδειλιῶσι ψυχαὶ ἐν ἰσχυροῖς μαθήμασι, ἢ ἐν γυμνασίοις. Acumen, inquam, facilitatemque ingenii oportere ad doctrinarum perceptionem adeſſe. Magis enim abſterret animum diſciplinarum, quàm exercitationum corporis, difficultas.*

Pag. 144. lin. 1. *εἰ ἄρα ὡς βραδύτερος*] Scribo, *μόνον δὲ εἰ ἄρης ὡς βρ. ſi ſuſtineas*, &c. & mox, *ἐμφιληδοῦντι*, malè excuſum, pro *ἐμφιληδονοῦντι*.

Pag. 145. lin. 14. *τὸ δὲ νῦν λεγόμενον παρεκδίκῃ*] Quæ præcedunt in hac ſectione omnia, clara, & præclara, ut nihil magis. Hæc quæ deinceps ſequuntur, (niſi à præpoſitione *παρὰ* in *παρεκδίκεισθαι*, *παράγεσθαι*, *παρὰ τοῦτο*, & *παραλιπεῖν*, acutius aliquid, vix Antonino dignum, captatum,) fateor ego me non ſatis capere. Pro, *τὸ δὲ νῦν*, olim, *τὸν δὲ νῦν τῶν λεγομένων* placebat; ſed nihil id ſententiam adjuvat; neque utcunque neceſſarium. *Τὸ, συνεῖναι*, (quod fortaſſe *τῷ παρεκδίκεισθαι*, oppoſitum) tum intelligere, tum conſcium ſibi eſſe, (quod ideò moneo, non ut ignotum; ſed ut utriuſvis ſignificationis optionem lectori relinquens) ſignificat.

Pag. 146. lin. 3. *Εὐχὴ Ἀθηναίων.*] Quod Antoninus hic velit, non ambiguum; ſed Athenienſes laudet, ut qui non privatim ſibi, ſuiſque; ſed univerſæ ſimul, cujus pars ipſi, Reipublicæ bona optarent: an vituperet, quod ſuæ tantùm Reipublicæ non univerſæ hominum communitati, & humano ſimplicitèr generi; ambiguum puto. Xylander in Notis, Athenienſes ab Antonino vituperari cenſet, cùm tamen Herodoti locus, ab ipſo prolatus, quo Perſarum mos, per quem nefas ulli privato niſi pro communi Perſarum omnium, ſolo Rege nominato, ſalute ſacra facere, laudatur, contrarium ſuadere videatur. Quod enim Perſis ſingulis univerſa Perſia, quæ ſub unius erat Imperio; id Athenienſi cuilibet non univerſa Græcia, cujus plures erant Reſpublicæ, tum legibus & moribus adeò diverſæ, tum ſtudiis & affectibus infeſtæ ſibi mutuò, ut quod bonum unius eſſet, alterius eſſe non poſſet; ſed Athenienſis Reſpublica, cujus ad ditionem quicquid pertinebat, *τῇ ἀρούρᾳ τῆς Ἀθηναίων καὶ τῶν πεδίων* hic comprehenditur. Præterea, fieri non poteſt, ut eadem pluvia locis omnibus, quorum pro diverſo ſitu cœloque diverſa ratio, tempeſtiva ſit: quò pertinet illud veteris poëtæ;

— οὐδὲ γὰρ ὁ Ζεὺς
Οὐθ' ὕων πάντας ἀνδάνει, οὐδ' αὐχέων.
— nec enim Jupiter
Neque pluens omnibus placet, neque ſuſtinens.

Sed utcunque ſe res hæc habeat, reſpicere Antoninum crediderim ad hiſtoriam aut fabulam potiùs veterem, cujus apud Suidam non uno loco mentio. Dirâ enim per totum orbem peſtilentiâ ſæviente, tradunt à Græcis ſimul & barbaris Apollinem conſultum, omnibus ubique reſpondiſſe, non priùs deſituram, quàm Athenienſes, ſive *δῆμον Ἀθηναίων, ὑπὲρ πάντων*, pro omnibus univerſim ſupplicia peregiſſet. Quo facto, peſtem ubique ceſſaſſe, & legatos undique Athenas gratulatum miſſos.

Pag. 146. lin. 7. *ὅτι συνέταξεν*] *Συντάττειν* hoc ſenſu, ſi vim vocis ſpectemus, propriè & eleganter Latinè vertas, *imperare*: ut plurimis exemplis in promptu probare. Nos tamen *conſtituere* reddidimus, ut diſcrimen quod *τάττειν* inter & *συντάττειν* ab Antonino ſtatuitur, *ἀντιρρόφῳ* verbo poſſemus exprimere. Nam ita & Cicero, aliâ quamvis in re, videtur inter *ſtatuere* & *conſtituere*, in Fragmento quodam Orationis apud Priſcianum, diſtinguere. *Hoc judicium*, ait ille, *ſic expectatur ut non uni ſtatui, ſed omnibus conſtitui putetur.* Cæterùm, *τὸν Ἀσκλήπιον* hîc *κοινῶς* pro quovis medico nihil vetat accipere, cùm ita & Maximus Tyrius in eodem planè argumento, Diſſert. 30. uſurpet. Ibi enim *Ἀσκλήπιος* & *ἰατρὸς*, pro eodem, ut ſynonyma, eadem paginâ non ſemel. Ut tamen propriè potiùs pro Æſculapio, famigerato illo Medicinæ inventore, Apollinis filio, accipiam, facit inſignis Ariſtidis Sophiſtæ, Antonino æqualis, locus, cujus verba ut hic non adſcribam, nihil ſuave meritum eſt. Ita igitur ille Oratione (*λαλιὰν* ipſe nuncupat) ad Æſculapium, quæ tomi primi ſexta eſt; *Καὶ μὴν τόγε παράδοξον*, inquit, *πλεῖσον ἐν τοῖς ὁράμασι τῷ Θεῷ. οἷον, τὸν μὲν γόῳ πίνειν. τὸν δὲ, κωκύειν. τὸν δὲ, γυμνοῦσθαι, καὶ λύειν ψυχρῷ, θέρμης ἀδ' ὅλως, ὡς ἄν τις δόξαι, δεόμενον.* Quæ doctiſſimus Interpres Canterus, ita vertit; *Maximè verò admiranda ſunt quæ miſit ſomnia, quibus jubet alios gypſum bibere, quoſdam cicutam, nonnullos etiam nudos* (rectè Canterus, ſi *γυμνοῦσθαι* propriè de toto corpore accipias; ſed nec malè fortaſſe, ſi per Synecdochen, pro *γυμνοσωδεῖν*, ſeu *ἀνυποδετεῖν*; ut idem planè dicat, quod Antoninus iſtis, *ἀνυποδησία* & *ψυχρολουσία*: ut in iſtis Juvenalis Sat. IV.

Nuda ac tremebunda cruentis
Ereptas genibus;

nudam, doctiſſimi viri exponunt, *nudis pedibus*: ſed utcunque accipias, idem certè in utriuſque verbis refrigerandi corporis conſilium, & ſi non eadem planè refrigerandi media) *frigidâ lavari, nec omnino calore, quemadmodum quis putaret, indigere.* Cæterùm, de more veterum ſomnia captandi in Templis, (quod *incubare* propriè dicebant, ut docet nos Servius in iſta Virgilii,

Pellibus incubuit ſtratis, ſomnoſque petivit)

ſive ad morborum remedium, ſive ad futurorum (quam *τὴν δι' ἐγκοιμήσεως μαντικὴν* appellabant) cognitionem, quia multi paſſim, (inter alios & Hieronymus in Iſai. cap. 65. v. 4.) libens ego prætereo. Sed & vulgarium (quæ non captata, vulgaribus in locis accidebant, intelligo) ſomniorum magnam, qui olim *δεισιδαιμονίστεροι* rationem (quod vel unus, qui de illis ſcripſit, abundè nos docet Artemidorus) habebant. Quare de ſacris & captatis; an de vulgaribus & *αὐτομάτοις* ſomniis Ariſtidis Antoninique verba capienda ſint, ut magni non intereſt, nec certò definire poſſim. Vide & lib. 1. cap. 17. pag. 34. lin. 1. & lib. 9. cap. 27.

Pag. 147. lin. 4. *ἔταξε τοῦτο πρὸς τοῦτο*] Corrige ex Manuſcripto Hæſchelii, *ἔταξε τούτῳ τοῦτο ὡς καλλίλλοι*, & mox, *τίταττεν πῶς αὐτῷ καλλίλλοι* deleto *τῷ*, *πρὸς*: cui inſerendo ſuit lectionis, *πρὸς τὴν ὑγίειαν* & *πρὸς τὴν εἱμαρμένην*, (quæ hodieque Manuſcripti iſtius ſcriptura eſt, non *εἰς τὴν ὑγίειαν*, & *εἰς τὴν εἱμαρμένην*, ut hîc) in margine notata varietas; quæ in textum poſtea recepta.

Pag. 150. lin. 7. *πρὸς τὸ σπογγάριον*] Theodoretus Therapeut. lib. 4. pag 527. C. *Τῇ σπογγιᾷ τὸν λόγον καθαιρούμεν* (hîc quoque in Antonino proximè, *καθαιρήσεις*) *τῆς ἀπιστίας τὸ πάθος*: *Incredulitatis veſtræ morbum orationis noſtræ ſpongiâ perfundimus.* ad hanc alludens conſuetudinem.

Pag. 152. lin. 3. *ἐδεῖ τοῖς τυχοῦσιν ἔδοξε ἢ πανταπάσιν*] Unde ſit iſtud *ἢ*, aut quò ſpectet, cùm eo ablato, perfecta ſit oratio: ſervato, manca; non video. An inde fortaſſe, quod cum in textu prius aliquis reperiſſet, *πάντα πᾶσιν*, diverſitatem lectionis in margine notavit, *ἢ, πανταπάσιν*? Res ipſa *τῆς ἀκαταληψίας* rerum, aut contrà; fuſe tractatur à Cicerone in Lucullo: ſed fuſiùs à Sexto Empirico, magno & eruditiſſimo illius patrono; Pyrrhonicarum Hypotypoſeon libris 3. & Adverſus Mathematicos unico, ſed prolixiſſimo: bonæ frugis pleniſſimis libris, & ad intelligentiam veteris philoſophiæ utiliſſimis.

Pag. 155. lin. 1. 2. *τὰ τοῖς πολλοῖς δοκοῦντα ἀγ.*] Etiam Sancti Patres interdum in rebus graviſſimis ad populi voces ex naturali *προλήψει* ortas ſolent provocare. Veteribus Dramaticis poëtis, is ſcopus erat propoſitus, *διδάσκειν*, (quod verbum propriè de illis uſurpatum fuiſſe nemo neſcit) & populo *τῷ καλῷ*, ſeu virtutis amorem inſtillare. Porrò, quàm teneræ vulgi ſpectatoris aures eſſent interdum, ſi quid contra bonos mores & vulgares *ἐνοίας τοῦ καλοῦ* diceretur, vel ex una Senecæ narratione diſcamus, de fremitu & tumultu populi ob laudes pecuniæ ab hiſtrione recitatas; Epiſt. 115.

Ibid.

Ibid. lin. 16. τὸ τὸν κεκτημένον ἀνλὰ] Scripsit ad oram sui codicis ὁ μακαρίτης parens, *locus Aristophanis.* Mihi in Aristophane non inventus; sed nec quæsitus adeò diligenter, ut inveniri posse negare audeam. Certe non unus fuit Aristophanes, qui Socratem aliosque temporum illorum philosophos jocis id genus & dictis impurissimis populo deridendos objicerent. Ex omnibus autem philosophiæ seu Platonicæ seu Stoicæ placitis, nullum minùs ad vulgi palatum, nullum magis vilissimi cujusque bipodis fannis & ludibriis expositum, quàm πολυθρύλλητον illud, ὅτι Αὐτάρκης ἡ ἀρετὴ πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν, *quod seipsa contenta virtus ad beatè vivendum*; & illud affine, consequensque, ἓν μόνον ὁ σοφὸς πλούσιον. *Quod solus sapiens est dives.* Ad ista quod attinet, ὑπὸ τῆς ἀπορίας, &c. haud absimile illud veteris Comici Straboni memoratum, ἀγρὸς ἐσχ' ὀλάτλω γὴν ἐπιστολῆς Λακωνικῆς: *Ager habuit terram mimorum epistolæ Laconicæ.* & illud Gorgiæ Sophistæ apud Platonem, pag. 332. B.

Ἐξ ὧν κενοῖσιν ἐγκαλοικήσεις δόμοις.
Unde vacua habitanda domus sunt.

Pag. 157. lin 12. ἢ καὶ ἀφαιρεμένό τι τούτων] Scribo, ἢ καὶ ἀφαιρεμένό τινα τούτων. vel, ἀφαιρεμένός τι τούτων. quod eodem redit.

Pag. 161. lin. 6. 7. ἐν ὀργισίῳ τῷ βλάπλοντι τὴν πόλιν] Scribo, ἐν ὀργισίῳ τῷ μὴ βλάπλοντι τὴν πόλιν: & verto: *Sin civitas damno nullo affecta est, nè ei succensè, qui civitati nullâ re nocuit.* Consule hujusce libri cap. 35. Εἰ μήτε κακία, &c. & lib. 10. cap. 33. postremis verbis, ὅλως δὲ μέμνητο, &c. Civitatem autem, mundum hic, ut alibi sæpiùs, intellige: cujus ea ratio (in quo Summi opificis infinita sapientia multis antiquis prædicata) ut quicquid parti obesse videtur, toti prosit: quod author libri de mundo, Aristoteli inscripti, docet elegantissimè. Cæterùm παραδοξότερα hæc, nec in vulgus sine debitis cautionibus efferenda. Nam alioquin, ne puniendos quidem improbos, hinc temerè aliquis inferat. At facilis ex ipsis Stoicis responsio, si liceret immorari. Quæ sequuntur, Τί τὸ παρερόμενον; etsi scopus hoc toto capite unus idemque Antonino, malo tamen ad sequentia, quàm priora verba referre. Ita enim passim solet Antoninus, iræ & indignationis vel alioqui justissimæ eruptionem objectâ mortalis ævi fragilitate compescere. Vide lib. 4. cap. 6. & quæ in Præfatione ad illud caput, ubi de capitum divisione in genere.

Ibid. lin. 13. καὶ τὸ παριγγὺς τόδε ἄπειρον] Malè in utraque Xylandri editione, καὶ τὸ παρίγγυς. τὸ δὲ ἄπειρον, &c. Credidi παρόρμιον vel calami, vel præli properantis: ut aliter nunc credam, facit versio Xylandri priùs mihi non animadversa, qui ista, καὶ τὸ παριγγὺς, connectens cum superioribus, *aut sui simile*, verterat. Ego, καὶ τὸ παριγγὺς τόδε ἄπειρον, verto, *quod instas infinitum avum*: & ad ævi mortalis brevitatem refero. Quò pertinent ista alibi, Μικρὸν, καὶ τέθνηκα, καὶ πάντ' ἐκ μέσου: *Propè adest tempus, quo moriturus sum, omniaque mihi transitura.* lib. 8. cap. 2. & lib. 7. cap. 21. ἐγγὺς μὲν ἡ σὲ περὶ πάντων λήθη. ἐγγὺς δὲ ἡ πάντων περὶ σοῦ λήθη. *Instat tempus, quo tu omnium oblivisci eris; instat, & quo omnes tui.* Cæterùm, etsi parum aut nihil sit discriminis inter ἄπειρον, & ἀχανὲς, ut vel ex pluribus Antonini locis, quibus vocibus illis utitur, collatis apparere potest: videtur tamen aliquando τὸ, ἄπειρον, propriè vitæ humanæ, & memoriæ quæ post mortem contingit vel longissimæ brevitati opponere: ut lib. 10. cap. 31. cùm dicit, μάλιστα ἐὰν συμμνημονεύσῃς, ὅτι τὸ ἄπαξ μαθεῖν ἀκίνε ἔσαι ἐν τῷ ἀπείρῳ χρόνῳ. σὺ δὲ ἐν τίνι; τί δ' ἐν ἀρκεῖ τὸ βραχὺ τοῦτο, &c. *Si simul fueris recordatus, quicquid semel mutârit," per spatium temporis infinitum non esse amplius futurum. Tu verò spatii illius quantulum occupas? cur ergò tibi non sufficit spatium hoc tam breve,* &c. Quare non aliud fortasse voluit his verbis, τὸ παριγγὺς τόδε ἄπειρον, Antoninus, quàm quod alibi, τὸ τάχος τῆς πάντων λήθης: nam & ibi sequitur, καὶ τὸ χάος τοῦ ἐφ' ἑκατέρα ἀπείρου αἰῶνος. Nisi quis malit ut τὸ ἀχανὲς hoc loco substantivè sumatur, (quasi & hic τὸ χάος dixisset) cui τὸ ἄπειρον adjiciendum sit. Utrumvis horum malo, quàm quicquam temerè sollicitare. Quod alioqui, si cui non satisfaciant hæc, facto facillimum: nempe si pro ἀχανὲς, vel χάος scribas, vel αἰῶνος.

Pag. 164. lin. 8. 9. Οὔτε τραγῳδὸς, ὅτι πόρνη] Magnam Antonino cum seipso conflictationem super aulicâ vitâ fuisse, & de abdicando imperio, sæpeque aliquo privato sæpe eum cogitasse, ex pluribus locis, quibus se ad stationem fortiter tuendam hortatur, certum est. Vide hoc ipso libro, cap. 16. & lib. 10. cap. 23. Ἐναργὴς ἴσω, &c. Prima sectionis hujus verba ex aliquo veteri scriptore, aut è medio fortasse petita, vim adagii videntur habere, & ad commendationem secessus adducuntur. Crates Thebanus apud Laërtium l. 6. §. 85. & Clementem Alexandrinum Pædag. 11. 10. in festivâ peræ Cynicæ, quam urbem, joci causâ, fingit esse, descriptione,

Ἔις ἦν ὅτί τις εἰσπλεῖ ἀνὴρ μὴρ παρόσιλ,
Οὔτε λίχνος πόρνης, ἐπαγαλλόμενος πυγῆσιν.
Quam nullus parasitus adit, flotidúsve penetrat,
Deditus aut quisquam damnosis ganeo scortis.

Affine & illud apud Ciceronem, proverbii quoque vim habens, *Ubi nec Pelopidarum nomen, nec facta audiam*: Epist. ad Fam. lib. 7. 30. Vulgari huic verbo, seu adagio, secessum suadenti & solitudinem, opponuntur ab Antonino quæ sequuntur in hac sectione; quæ quanquam brevitas orationis obscuriora fecit, sic tamen à nobis versa sunt, ut à quovis intelligi possint.

Pag. 166. lin. 4. Διὰ τί συγχίσεις ἄτεχνοι] Divinus hic locus, ad unicam Dei Opt. Max. cognitionem sapientiam omnem referens & eruditionem, incredibiliter adeò me delectat, ut operam melius collocare non posse me putem, quàm si planè geminum huic sapientis illius Heracliti effatum pessimè vulgò acceptum, & à paucis intellectum, pietatis ergò ab infrunitis, insulsis interpretationibus vindicavero, & illustravero. Diogenis Laërtii de eo verba initio vitæ sunt, Μεγαλόφρων δὲ γέγονε παρ' ὑπερβολὴν καὶ ὑπεροπτικώτατος ὡς καὶ ἐκ τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ δῆλον, ἐν ᾧ φησι, Πολυμαθίη νόον ἔχειν οὐ διδάσκει. Ἡσίοδον γὰρ ἂν ἐδίδαξε, καὶ Πυθαγόρην, αὖθίς τε Ξενοφάνεά τε καὶ Ἑκαταῖον. εἶναι γάρ ἓν τὸ σοφὸν, ἐπίστασθαι γνώμην ἥτις οἰ ἐκυβέρνησε πάντα διὰ πάντων. *Fuit autem ultra cæteros alto animo & contemnente omnes, ut ex ipso ejus opere ostenditur, ubi ait. Multa peritia mentem non docet. Hesiodum siquidem docuisset, & Pythagoram, rursusque Xenophanem atque Hecataeum. Unam quippe sapientiam esse scire animum, quando & quomodo gubernentur omnia in omnibus.* Unius Dei mundi gubernatoris assertor Heraclitus, Homero (de quo proximis verbis, τότε Ὅμηρον ἔφασκεν, &c.) Hesiodóque τῆς πολυθείας præcipuis authoribus, sed & aliis nonnullis à πολυμαθίᾳ celebribus nescio quas ob causas offensior, multiplicem quâ cluebant isti eruditionem ad veram sapientiam parum prodesse affirmabat, Εἶναι γὰρ ἓν τὸ σοφὸν, ἐπίστασθαι, &c. Omnem enim sapientiam in eo consistere uno, ut Deum agnoscamus unum, qui omnia, minima maxima nutu suo temperat, & (quod aliis verbis dicebat Anaxagoras, τὸν νῶν διακοσμεῖν, καὶ πάντων εἶναι αἴτιον, *mentem omnia constituere & omnium esse causam.* vide & Antoninum lib. 8. cap. 35. Ὥσπερ καὶ τὰς ἄλλας, &c.) providentiæ suæ rationibus accommodat. In his verbis auro contrà, & si quid auro pretiosius, haud caris, id potissimum decepit interpretes, quòd γνώμην, *Deum* significare non intellexerunt. Quod quò minus miremur, apud eundem Diogenem in Platonis vitâ, his verbis, ἐπεὶ δ' αἰτίαι εἰσὶ δύο, τὰ μὲν διαμενὰ, (scribe, διὰ γνώμην,) τὰ δ' ἐξ ἀναγκαίας αἰτίας (φησὶ) λεκτέον: id est, *Quandoquidem duæ sunt caussæ, quædam à divinâ proficisci providentiâ dicendum est; quædam verò à necessitate*: etiam doctissimis undequaque viris, Græcæ verò linguæ εἰς ἄκρον peritissimis, (nam Diogenis interpretes, proletariæ sortis homines, ad incitas hîc redactos nihil mirum) aquam hæsisse video. At nobis nihil factu facilius, quàm tum correctionem, tum versionem nostram ex ipso Platone, sed & aliis multis scriptoribus certissimis argumentis (si liberet excurrere) confirmare. Vide Notas in istâ lib. 11. cap. 11. μὴ δυναμένη δὲ, &c. Sed ut ad Heraclitum & Antonini verba redeamus; de Heraclito Plutarchus etiam, de Philos. placitis, lib. 1. cap. 28. testatur, eum τὴν εἱμαρμένην, λόγον τὸν διὰ τῆς οὐσίας τοῦ παντὸς διήκοντα, *fati substantiam, rationem quæ per universi naturam transeat*, definiisse: quæ si quis cum Diogenis Laërtii verbis conjungat, & conjuncta cum his Antonini componat, facilè, credo, nobis ut verisimile concedet, si non hæc ipsissima sunt Heracliti verba quæ laudat hic Antoninus, eum saltem ad Heraclitii verba sententiamque his verbis allusisse. Cur planè non asseram, Plato facit, apud quem simillima plura, non uno loco. Vide vel infrà, quæ ex illo ad pag. 193. lin. 20. proferimus. Conferat etiam Lector pietatis studiosus hæc Antonini & Heracliti, cum sancti prophetæ Jerem. cap. 9. 23, 24. verbis.

Pag. 169. lin. 3. τὸν τοῦ θείτου ῥόμβον ἀκήτει μεμνημένος.] Marcus Antonius, (& institutione philosophiæ, & ipso naturæ genio, si quis unquam, factus ad gravitatem & mundi contemptum) justitiæ rigidus ubique custos; in aliis quæ magis ἀδιάφορα, (τὰ μέσα vocat hîc) nisi moribus aliorum se quadam tenus accommodasset, & proprii genii severitatem mirâ συγκαταβάσει temperasset, haud dubium quin γῆν πρὸ γῆς, quod ajunt; aut quidvis aliud agere potiùs saltem, quàm regnare, pridem coactus esset. Sane malè sibi interdum ab ejus philosophia metuisse fæcem Romuli testantur Historici. *Fuit enim hic sermo* (ait Capitolinus) *quum suscepisset ad bellum gladiatores, quod populum sublatis voluptatibus vellet exercere ad philosophiam.* Atqui notant iidem Historici Marcum nostrum ea fuisse vita indulgentia (ἀναμαξία τῶν τρόπων, ut illic rectè notatum) *ut cogeretur nonnunquam vel in venationes pergere, vel in theatrum descendere, vel spectaculis interesse.* Porrò συγκαταβάσεως hujus pars non minima, gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus; hactenùs saltem, ut utrisque quæcunque civilis requirit consuetudo, præstes officia. At cavendum tamen esse sapienti monet hic Antoninus, ne dum vulgi moribus civili hac indulgentiâ ἐν τοῖς μέσοις se accommodat; & quod alii faciunt ipse facit: etiam quod sentiunt, quasi verè lugenda essent aut contrà quæcunque lugent aut gaudent idiotæ, verè & ex animo sentiat. Huc aptat locum poëtæ cujusdam seu Comici seu Tragici. Vir gravis & senex ab alumno suo discessurus, *rhombum* ejus (inter crepundia puerilia etiam *rhombus*, ut in Orphei versibus apud Clementem Alexandrinum Protrept. ad Gentes, videre est) in ejus memoriam, ut rem pretiosissimam servaturus, magnâ verborum pompâ postulans inducitur. Ista, μεμνημένος ὅτι ῥόμβος, *quid rhombus tamen sit, & quanti per se faciendus, haud ignarus*; Poëtæ, an Antonini verba sint, non magni refert. Quæ sequuntur, Ἐπεὶ τί (ita enim legendum censeo, non, ἐπεὶ τοι) γίνῃ καλῶν ἐπὶ τῶν ἐμβόλων; ita verto: *Nam quid tibi vis his pro rostris clamoribus & querelis?* & ad usitatam mortuorum *pro rostris* laudationem refero. Hoc officium decessori suo Pio, optimo principi; sed & uxori non optimæ, Antoninum præstitisse memorant historici: fortasse & aliis, quorum non meminere: aut si non aliis ipse, quin tamen aliis præstantibus adfuerit sæpius, & multa quæ affectus, non ratio (pro more lugentium aut laudantium) dictabat, invitus audire coactus fuerit, ne incivilis esset, haud dubium. Καλῶν, pro, ἐπικαλῶν, simplex pro composito; qualia multa passim. Sed & τὸ καλεῖν, pro *invocare*, Hesychio notatum & Suidæ. Γίνεσθαι, verò, ἐπὶ τῶν ἐμβόλων, *præsentem pro rostris se sistere*: cujus syntaxeos obvia passim exempla prætereo.

Ibid. lin. 8. Ὅπου δή ποτε καλακεφθεὶς] Scribe, καλακληφθεὶς: ὑπὸ θανάτου, scilicet ut lib. XII. cap. 7. Vide & XI. cap. 1.

τοῦ

τῷ ἰδίῳ τέλει, &c. & mox, ὅπως ἂν καλαληφθῇ, &c. Adi, ſis, & in lib. III. pag. 71. lin. 8, 9. de fato; notata.

NOTÆ IN LIBRUM VI.

PAg. 171. lin. 8. ἢ μὴ ἢ τοι ἐκθυμιαθήσεται] Ita ſcribendum, non ἐκθυμιασθήσεται; ut perperam editum eſt. Εἴτερ ἥνωται ἡ ὑσία, ita verti, ut qui de generali rerum omnium per ἐκπύρωσιν in Deum ipſum reſolutione, (de quâ tum Stoici paſſim, tum Origenes contra Celſum, cujus verba Latino Interpreti non intellecta, ut alia paſſim apud eruditiſſimum illum ſcriptorem, alibi fortaſſe aliquando ſumus explicaturi) verba Antonini intelligerem. vide lib. x. cap. 7. ὥστε καὶ ταῦτα ἀναληφθῆναι, &c. Quia tamen Antoninus, non ἐκπύρωσιν, ſed ἐκθυμίασιν hîc ponit, verius fortaſſe fuerit ad quotidianam mutatarum rerum ἀναθυμίασιν (quam τὴν ἐπὶ τὸ ἄνω ὁδὸν vocabat Heraclitus) verba ejus referre. Certè, etiam ante ἐκπύρωσιν, unam mundi totius eſſe ſubſtantiam, ſciſcit Antoninus lib. XII. cap. 30. & lib. VII. cap. 10. Ubi cum dicit πᾶν τὸ ὕλιλον ἀναφαίζεται τάχιστα τῇ τῶν ὅλων οὐσίᾳ, *materiale omne in univerſi ſubſtantiam quam celerrimè evaneſcit*, non aliud videtur dicere, quàm quod hîc. Vertamus igitur, *& aut per halitum* (*ſiquidem una eſt rerum omnium ſubſtantia*) *reſolvuntur*; *aut diſſipantur*.

Pag. 172. lin. 11. ἢ ἔξω ἀπηρτημένην.] Xylander, *foris ſuſpenſam*. Ego malim (nam utrumque τὸ, ἀπηρτημένην, ſignificare, monendus opinor non eſt lector) *foris ſolutam*, *& vagam*; aut, *independentem*: ut lib. IV. cap. 45. καλαρίθμησίς τις ἐστὶν ἀπηρτημένως: *numerum independentem*, reddidimus.

Pag. 174. lin. 4. ἐξίσασθαι τῷ ῥυθμῷ] ἐξίσασθαι τῷ ῥυθμῷ hîc, quod lib. VII. ἐκβῆναι τῷ ῥυθμῷ: cui contrarium, βαίνειν ἐν ῥυθμῷ apud Longinum περὶ ὕψους, alioſque. Plato de legib. II. τάξεως αἴσθησιν uni homini conceſſam docet: duplicem autem τάξιν ille conſtituit: aliam τῆς κινήσεως τάξιν, quam ῥυθμὸν propriè indigitat: aliam τῆς φωνῆς, quam vocat ἁρμονίαν. Ἐκβῆναι τῷ ῥυθμῷ Ciceroni, *extra numeros moveri*. Ab hac eadem ſaltandi metaphora vox elegans ἐξορχεῖσθαι, pro, *prodere myſteria*, quæ à viris doctis explicata dudum: nos actum non agemus.

Pag. 175. lin. 1. καὶ ἡ περιπόρφυρος, τριχία προβαλλὶς] Confer cum lib. IX. cap. 36. Cæterùm, inter ea quæ vulgariæ plebis ſeu mentes inſolitâ majeſtate percellere, ſeu oculos ſplendore maximo præſtringere olim ſolita, primus apud ſacros profanoſque paſſim ſcriptores purpureæ veſti, (quæ Caſſiodoro *ſacra veſtis imperatoria*) locus defertur. Meo animo, nihil in terris ſpecioſius illo lumine, aut quod ad cœleſtium ſiderum pulchritudinem propius accederet. Sed de veterum purpurâ, quæ dudum penitùs ignota eſt, multa multi. Tanta certè ejus olim reverentia, ut Gregorio Nazianzeno alicubi ἡ ἀλυργὶς (de colore ipſo, pannóque ibi ſermo, non imperio, metaphoricè, ne quis erret) μέγα καὶ μέγιστον τῶν ὄντων, *purpura res magna*, *imo omnium maxima*, (in Julian. Orat. I. pag. 100. B.) non ex propria quidem, ſed illorum, qui ſe nihil minùs quàm vulgus putarent opinione, dicatur. Nec multo aliter Chryſoſtomus aliique paſſim. Non igitur temerè & nullâ ratione Antoninus, hoc potiſſimum exemplo rerum apud homines pretioſiſſimarum vilitatem perſtringit. Quod autem ſoli lanæ tinctura hujus honorem tribuit hîc Antoninus, (ut & Optatus Afer contra Parmen. lib. V. *ſic alba lana regalem tranſit in purpuram*, &c.) non id præciſè & ſine exceptione ſumendum eſt. Nam & *ſerica* purpurâ tingi ſolita, exertè docemur Cod. IV. tit. 40. lib. I. *Fucanda atque diſtrahenda purpura vel in ſerico, vel in lanâ, quæ oxyblatta, atque hyacintha dicitur*, &c. Boëthius de Conſol. phil. lib. II. Metr. 5. n. 8.

Nec lucida vellera Serum
Tyrio miſcere veneno.

Sed & Caſſiodorus in eleganti veſtis hujus Imperatoriæ deſcriptione, ut lanam, ita & ſericum commemorat. lib. I. Epiſt. 11.

Pag. 176. lin. 2. Ὅρα γοῦν ὁ Κράτης.] Quis hic Crates, (plures enim fuerunt hujus nominis) aut quæ fuerint ejus verba, dicerem ſi ſcirem. At eum fuiſſe Xenocratem, in quem τύφου, ſive, ut alibi Antoninus, σεμνοτυφίας ſuſpicio máxime caderet, ex Diogene Laërtio, qui σεμνὸν eum & σκύθρωπον fuiſſe, imò verò (quod hic Antonini verbum eſt) & ἀξιόπιστον σοφὸν, in ejus vita commemorat, facilè quivis intelliget. Hinc & vetus proverbium, Σεμνοπροσωπεῖσθαι ὑπὲρ τὰς Ξενοκράτους εἰκόνας. *Modeſtiâ vultus compoſiti Xenocratis effigiem ſuperant*.

Ibid. lin. 5. 6. τὰ ὑπὸ ἕξεως ἢ φύσεως συνεχόμενα.] In hâc rerum diviſione vox ἕξις non obvia vulgarique notione; ſed antiquâ tamen illa, & in hâc re legitimâ. Rem pluribus explicat Philo Judæus, aut quiſquis auctor libri, de Mundo, inter ejus opera extantis: pag. 1154. E. τῶν σωμάτων, inquit, τὰ μὲν ἐνεδύσαντο ἕξιν. τὰ δὲ, ψυχήν. τὰ δὲ, λογικὴν ψυχήν. Λίθων μὲν οὖν καὶ ξύλων, ἃ δὴ τῆς συμφυΐας ἀπίστασαν, δεσμὸν κρατιστότατον, ἕξιν εἰργάσατο. ἡ δέ ἐστι πνεῦμα ἀναστρέφον ἐφ' ἑαυτό. ἄρχεται μὲν γὰρ ἀπὸ τῶν μέσων, &c. *Corpora quædam habitum, quædam naturam, quædam animam, quædam denique animam rationalem induiſſe. Lapidum igitur & lignorum, quæ abſtracta ſunt à coalitu, vinculum validiſſimum Deus fecit habitum, qui ſpiritus eſt converſa reflectens in ſeipſum. Incipiens enim à mediis*, &c. In his, iſta, ἃ δὴ τῆς συμφυΐας ἀπίστασαν, malè vertit qui raro quicquam malè, ὁ πάνυ Budæus, *quæ abſtracta ſunt à coalitu*: niſi τὸ, *coaleſcere*, ad ea quæ propriè aluntur, ut ſtirpes & animalia, ex vi τῆς ἐντροφίας, contra uſum loquendi, per quem & lapides *coaleſcere* dici poſſint, reſtringas. Ego verterem, *quæ nullâ naturâ continentur*: vel, *quæ natura* (non latè ſumptæ; ſed pro naturâ vitali, aut animali, propriè) *ſunt expertia*. Συμφυΐα enim hoc loco (etſi vulgò latius vox uſurpetur) propriè τῇ ἕξει, vel ψιλῇ ἕξει, ut apud Sextum Empiricum, opponitur: ut & Plutarchus in eodem argumento loquitur, τὰ πνεύματα, καὶ συμφυῆ, (inquit) καθάπερ ἐσι τῶν ζώων ἕκαστον. *Spiritum* lapidibus, ne quis miretur, etiam Pomponius lib. 30. ad Sabinum, Dig. lib. XLI. tit. I. *rerum* tribuit: & Galeno definitur ἕξις, πνεῦμα συνέχον καὶ συγκρατοῦν τὰ μέρη; *ſpiritus, qui partes compingit & continet*. à Conone autem, cujus verba ad pag 270. lin. 1. proferemus, πνεῦμα σώματος συνεκτικόν. Sed ἕξις quid ſit, cum de hâc rerum ſeu corporum diviſione agitur, optime diſcas ex Simplicio, ubi docet quæ Stoicorum περὶ τῶν ἐκτὸς doctrina fuerit; his verbis: Οἱ Στωϊκοὶ τὰς ποιότητας ἐκτὰ λέγοντες ἐπὶ τῶν ἡνωμένων. μόνοι ἐκτὰ ἀπολείπουσιν. ἐπὶ δὲ τῶν κατὰ συναφὴν, οἷον νεὼς, καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ διάστασιν, οἷον στρατὸς, μηδὲν εἶναι ἐκτὸν, μήτε ἐνορᾶσθαι πνευματικόν τι ἐν ἐπὶ αὐτῶν, μηδὲ ἕνα λόγον ἔχοι, ὥστε ἐπί τινα ὑπόστασιν ἐλθεῖν μιᾶς ἕξεως. Quæ vir doctiſſimus ſic vertit: *Stoici qui qualitates ἐκτὰ dicunt, in his ſolum ea collocant, quæ ſunt unita; Quæ autem ſunt copulata per contiguitatem, ut navis; & per diſtantiam, velut exercitus, in his nullum reperiri poſſe ἐκτὸν, nec unum aliquid ſpirituale ſupra omnia, quodve unam rationem habeat, ut in unam ſubſiſtentiam venisse unius habitus*. Conferantur hæc cum Pomponii verbis, quibus hinc, in obſcuro loco, lux opportunè non parva. Multus in hujus vocis & diviſionis explicatione vir ſummus, in Comment. Simplicii in Epictetum: ſed in non paucis auſim ad ſecundas ejus cogitationes appellare. Vide & in pag. 270. lin. 1. notata, & ibi Achillis Statii locum præclariſſimum.

Pag. 178. lin. 1. Ὡς τὰ φυτὰ τίμιον ὥστε τὸ διαπτοῆσθαι] Contendantur hæc cum iis quæ à philoſophorum principe Ethic. I. cap. 7. vel ut alii, 6. ἀλλ' ἴσως τὴν μὲν εὐδαιμονίαν τὸ ἄριστον λέγειν, &c. *Sed fortaſſe ſi dicamus, fælicitatem optimum eſſe*, &c. diſputantur. In re graviſſimâ planè iiſdem fundamentis innititur vir acutiſſimus, ut in quo ſita ſit hominis vera fœlicitas, oſtendat. Non tamen opinor Ariſtotelem ſecutus hîc Antoninus; ſed uterque potiùs Socratem, à quo primùm, (ut ex Platone & Xenophonte liquere poſſit) ea manavit argumentatio. vide & lib. V. cap. 16. & lib. VI. cap. 39. Seneca, Epiſt. 76. *Omnia ſuo bono conſtant: vitem fertilitas commendat*, &c. mox. *Id in quoque optimum eſt, cui naſcitur, quo cenſetur. In homine optimum quid eſt? Ratio*, *&c.*

Pag. 180. lin. 9. Ἄνω, κάτω, κύκλῳ φορᾷ] Confer, ſuadeo, cum Jobi cap. 28. cujus divini capitis ſummam paucis verbis hîc expreſſam habes: ſi tamen auream concluſionem quæ caput illud claudit, ex aliis Antonini locis hic ſuppleas, ex libri V. puta, cap. 33. τί ἀρκεῖ; τί δὲ ἄλλο, ἢ θεοὺς μὲν σέβειν καὶ εὐφημεῖν. ἀνθρώπους δ' εὐποιεῖν; *Quid dum vivis ad beatitudinem tibi ſufficit? Quid aliud, quàm Deos venerari, & celebrare: hominibus autem beneſacere?* vel ex hujus ipſius VI. libri, (juvat enim tam ſancto argumento immorari) cap. 30. βραχὺς ὁ βίος. εἷς καιρὸς τῆς ἐπιγείου ζωῆς, διάθεσις ὁσία, καὶ πράξεις κοινωνικαί. *Vita brevis eſt: mortalis ævi fructus hic unicus, animus ſanctus, & actiones bono publico conſulentes*. Vide & ſuprà in lib. V. pag. 166. lin. 4. Διὰ τί συγχίζουσιν, &c.

Pag. 181. lin. 5. τῇ κεφαλῇ ἐῤῥαγεὶς πληγὴν ἐποίησεν] lego, τὴν κεφαλὴν ἐῤῥάγης. πληγὴν ἐποίησε, ἀλλ' ὅτε, &c. *Aliquis in palæſtrâ, aut unguibus te laceravit, aut fregit caput*. [Quid tum?] *Plagam inflixit: non ideò tamen tumultuaris, &c.* Fortaſſe, τῇ κεφαλῇ ἀῤῥάξας πληγὴν ἐποίησε, ab ἀράττω ſcilicet quod non minùs placet. Cæterùm, gladiatorum, ſeu athletarum exemplum hâc in re commendat & Seneca, de Ira. lib. I. cap. 11. & lib. II. cap. 14. ſed paulo aliter, quàm facit hic Antoninus. non enim eorum æquanimitati, ſed arti & tempeſtivæ prudentiæ adſcribit, quod pugnantes iram cohibeant: quod iram differre, aut diſpenſare verius dixeris, quàm non iraſci, aut patientem eſſe.

Pag. 184. lin. 1. 2. ἀρκοῦσι γὰρ καὶ τρεῖς ὧραι τοιαῦται] Vide lib. XII. cap. 31. 34. Negat Ariſtoteles. Μία χελιδὼν, inquit ille, ἔαρ οὐ ποιεῖ, οὐδὲ μία ἡμέρα. ὅτω δὲ οὐδὲ μακάριον καὶ εὐδαίμονα μία ἡμέρα, οὐδὲ ὀλίγος χρόνος. *Ver una hirundo, neque unus dies facit: ita quoque beatum & fælicem hominem neque unus dies, neque breve aliquod tempus efficiet*. Ethic. lib. I. cap. 7. Si tamen vel longiſſima vita cum æternitate comparata, quod alibi docet Antoninus, momenti vix rationem habeat; aut nulla omnino (quod verius eſt) mortalis ævi vera fœlicitas eſt, aut in diſcrimine temporis, quod tam breve eſt etiam cùm longiſſimum, parum aut nihil erit ad veram fœlicitatem momenti.

Pag. 185. lin. 10. μήτι κατεντευόμ. προοίσῃ] Lego, μήτι κατ. ὃ προοίσῃ. Arrianus etiam (quem unum maximè imitatus eſt Antoninus) in Epictetum lib. II. cap. 3. ſed & lib. I. cap. 12. ex arte ſcribendi, proprii & ipſe nominis uſus exemplo, morales elicit concluſiones. Sed ante illum & Socrates apud Xenophontem Memorabilium lib. IV.

Ibid. lin. 18. Πῶς ὠμόν ἐστι] Neſcio an admirationi locus hic ſit: & non potius per interrogationem legendum ſit. Πῶς οὐκ ὠμόν, &c.

Pag. 186. lin. 6. Θάνατος, ἀνάπαυλα αἰσθητικῆς ἀντιτυπίας] Locus elegantiſſimus, quem ſi non pari elegantiâ, at non paulo tamen fideliùs quàm Xylander, ita poſſis vertere: *Mors, ceſſatio eſt impreſſionis ſenſuum; raptationis appetituum; agitationis intellectus; & ſervitii, quod corpori exhibetur*. Ἀντιτυπίαν hîc accipio, ut cùm ἀντίτυπος (quod ſæpe fit) pro ſimplici τύπος accipitur; nullâ præpoſitionis (cui alioquin contrarietatis aut diſſidentiæ vis plerunque ineſt) habitâ ratione. Id ita judico, quia jam ſuprà Antoninus (hoc ipſo l. cap. 16. & lib. III. cap. 16.) cùm idem vellet, opinor, quod hîc, ſimplici τυπῶσθαι uſus eſt. Quia tamen

tamen vulgaris is quoque & elegantior vocis ἀντίτυπος (nec ſubſtantivum ἀντιτυπίαν aliter uſurpatum temerè reperire eſt) uſus eſt, quo præpoſitio ſuam vim obtinet; non repugno ſi quis malit ita vertere, ut fecit exquiſiti vir ingenii & judicii Commentar. in Perſ. pag. 437. *Mors quies eſt pugnantium inter ſe ſenſuum, & in contraria agitationis ad res ſuſcipiendas, & diſcrepantium mentis diſcurſuum.*

Pag. 192. lin. 1. ᾧ οἷος μὲν ἐν τῷ μάχῃ] Scribo, ᾧ οἷος ἦν ἐν τῷ μ. &c. Et mox, παρὰ τὸν σ. ὦ. χρήζειν. nempe ut ita ſuppleas quaſi dixiſſet, καὶ ὅτι τοιοῦτος ἦν οἷος, &c. Niſi quis malit ut illud οἷος admirantis ſit; ᾧ οἷος ἦν, & qualis, quàm admiratione dignus in eo, quod, &c.

Pag. 192. lin. 10. ᾧ ἐξυπνισθεὶς πάλιν] videtur, τὸ πάλιν, hic redundare; quod tamen agnoſcit & Hæſchelianus codex.

Pag. 193. lin. 20. ᾧ δεινὸν εἰ ὁ ἀρχιτέκτων, ᾧ ὁ ἰατρὸς] Iniquius hoc Antonini, æquiſſimi Imperatoris, de medicis (ut Architectonicos taceam) judicium videri poſſit, qui *ſordidis* eos artificibus, ut Xylander verterat: aut *vulgaribus*, ut nos emollivimus, accenſeat: me certè judice, qui ab ineunte adoleſcentia infirmiſſima uſus valetudine non uni Medico vitam ſecundùm Deum acceptam fero. Occurrit hic diſtinctio, Medici Dogmatici, & Empirici. Occurrit & illud Hippocratis, ἰητρὸς, (verus & genuinus) φιλόσοφος, ἰσόθεος; quo quid magnificentius? aut cui potius hoc elogium competat, quàm ipſi Hippocrati, cujus ſcripta reconditiſſimæ ſapientiæ præceptis, tanquam totidem oraculis, non ſine ſacro horrore legendis, paſſim ſunt interſperſa? Sed iniquum ſit, Antonino noſtro vitio vertere, quod Platonicus partim, partim Stoicus, cum Platone Stoiciſque locutus ſit, quibus quicquid ad moralem philoſophiam, aut θεολογίαν ſive Dei cognitionem non pertinet, vulgare ſordidumque. De priore, Seneca Epiſt. 88. *Pueriles ſunt & aliquid habentes liberalibus ſimile hæ artes, quas ἐλευθέρας Græci, noſtri liberales vocant. Sola autem liberales ſunt, imò (ut verius dicam) libera, quibus curæ virtus eſt.* De poſteriore, divinus Plato; in Sympoſio, pag. 1194. B. Καὶ ὁ μὲν περὶ τὰ τοιαῦτα (de Deo & Dæmonibus illic ſermo) σοφὸς, δαιμόνιος ἀνὴρ. ὁ δὲ ἄλλό τι σοφὸς ὤν, ἢ περὶ τὰς τέχνας, ἢ χειρουργίας τινας, βάναυσος. *Quicunque harum rerum peritus eſt, δαιμόνιος, id eſt, felix vir & ſapiens nuncupatur: qui verò alias artes & facultates, quæ manibus explentur, callent, βάναυσοι, id eſt, mercenarii nominantur.* Vide & quæ ſupra, ad pag. 166. lin. 4. Celeberrimum Medicinæ artis elogium, doctiſſimi Imperatoris verbis conceptum, & in codicem Theodoſianum relatum, in gratiam Medicorum, de me, ut dixi, benè meritorum libet hic coronidis loco apponere: Τὴν ἰατρικὴν ἐπιστήμην σωτηριώδη τοῖς ἀνθρώποις τυγχάνειν, τὸ ἐναργὲς τῆς χρείας μαρτυρεῖ. διὸ καὶ ταύτην ἐξ ὑραινῦ δικαίως πεφοιτηκέναι δικαίως φιλοσόφων παῖδες κηρύττουσι. Τὸ γὰρ ἀσθενὲς τῆς ἡμετέρας φύσεως, ᾧ τὰ τῶν ἐπισυμβαινόντων ἀρρωστημάτων ἐπωφορθῶται διὰ ταύτης. *Scientiam medicam hominibus eſſe ſalutarem evidentia neceſſitatis teſtatur. Ideoque illam ex cælo veniſſe meritò prædicant philoſophorum filii. Naturæ enim noſtræ imbecillitas, & morbi inſuper accedentes per illam corriguntur.*

Pag. 192. lin. 4. τῷ κοινῷ ἡγεμονικῷ ὁρμήσαντα] Scribe, ὁρμήσαντος. i. βουλεύσαντος: ut paulo poſt. cap. 44. Vide & lib. VII. cap. ultimum, Ἡ τῷ ἄλλῳ φύσις ἐπὶ τὴν κοσμ. ἅρμησεν, &c.

Ibid. lin. 17. διὰ τὴν τοπικὴν κίνησιν] Κόνησιν, non κίνησιν, utraque Xylandri editio: qui tamen poſtremum iſtud in verſione ſecutus eſt. Ego verò κίνησιν, an κόλλησιν legi malim, nondum apud me ſtatui. Vocis κολλήσεως latus apud Græcos uſus; de quâ nonnulla non protrita, ὁ μακ. parens in Athenæum lib. X. cap. 19. Τὰ ἐξῆς, propriè & philoſophicè quæ dicantur, Metaphyſ. lib. XI. vel ut alii lib. XIII. cap. ultimo, tradit Ariſtoteles. Sed magis ad rem Diogenis Laërtii, in vita Zenonis, lib. 7. §. 140. verba: ἐν δὲ τῷ κόσμῳ μηδὲν εἶναι κενὸν, ἀλλ' ἠνῶσθαι ἀυτὸν. τοῦτο γὰρ ἀναγκάζειν τὴν τῶν ὑραίων πρὸς τὰ ἐπίγεια σύμπνοιαν καὶ συνῳδίαν. *Porrò nihil in mundo eſſe vacuum, ſed inter ſe mirabili eſſe unitate devinctum. Id enim cogere cæleſtium ad terrenæ concordiam & congruentiam.* Antoninum ita verto: *Hoc quicquid eſt, alteri conſequens eſt, per motum* (vel, ſi κόλλησις magis arrideat, *adhæſionem*) *localem, conſpir. &c.* Confer cum lib. VII. cap. 7. Πάντα ἀλλήλοις, &c. & notatis in hujus libri pag. 171. lin. 7.

Pag. 195. lin. 7. ἔχει σοι πάντα κατὰ νῦν.] Syntaxis verborum, ἔχειν, non ἔχει, poſtulat, quæ & MSti. Hæſcheliani lectio eſt. Venuſtè autem ludit in verborum καλὰ νῦν ambiguâ ſignificatione; quæ vel, *ſecundum Mentem*, ſeu *Deum*: *ut Deo gratum eſt*: vel, *ut tibi ipſi cordi*; ſeu, *gratum*: *ad animum tuum*, verti poſſunt. Suidas in καλὰ νῦν conſulendus. Quæ ſequuntur, Ἔχει δ' ἔτι καὶ τῷ παντὶ κατὰ νῦν τὰ ἑαυτῷ, cùm τῷ παντὸς ambigua ſit acceptio, poſſis etiam ita vertere: *Ita & cuilibet alii rei in iis quæ propria ſunt ipſius, fælicitas ſua conſtat.* Tale quid & Ariſtoteles Ethic. IX. cap. 8. πᾶς γὰρ νῦς αἱρεῖται τὸ βέλτιστον ἑαυτῷ. *Mens enim omnis, quod ſibi optimum eſt, eligit.* Vide & quæ ſuprà in pag. 178. lin. 4. Ὡς τὰ φυλὰ, &c. notata, & ibi Senecam.

Pag. 195. lin. 18. σῆναι φάσιν πολεμίᾳ] Scribe πολέμῳ.

Pag. 196. lin. 11. οἷος ὁ ἐυτελὴς καὶ γελοῖος τίχος] Chryſippi verba, Plutarcho περὶ τῶν κοινῶν ἐνοιῶν referente, hæc ſunt: Ὥσπερ οἱ κωμῳδίαι ἐπιγράμματα (quod Antoninus hic τίχον) γελοῖα φέρουσιν, ἃ καθ' ἑαυτὰ μέν ἐστι φαῦλα, τῷ δὲ ὅλῳ ποιήματι χάριν τινὰ προσίθησιν. ὥστε ψέξειας ἂν αὐτὴν ἐφ' ἑαυτῆς τὴν κακίαν. τοῖς δ' ἄλλοις οὐκ ἄχρηστός ἐστι. *Sicut enim comœdiæ inſcriptiones ferunt ridiculas, quæ pro ſe nullius pretii, toti poëmati tamen aliquid venuſtatis addunt: ita ipſum quidem pro ſe vitium vituperaveris, ad alias res inutile non eſt.* Hæc utcunque Plutarchus acerrimè ut fatua & ſtolida exagitet; Chryſippo tamen in promptu patroni, viri maximi, Chriſtiani gentileſque, ſi hoc nunc ageremus.

Pag. 199. lin. 5. ὅσα ἀνθρώπῳ ἢ ἰδίοις ἀνθρώποις] Confer cum cap. 10. lib. IV. Ὅλῃ πᾶν τὸ συμβαῖνον, &c. Idem hîc velle Antoninum, quod ibi, vel τὸ, παραφυλάξας fidem faciat. Sed manca ſunt hîc ejus verba, integrâ, ni conjecturæ fallor, lineâ. Fortaſſe haud malè ita reſtituas: παραφυλάξας. ὅσα ἐκάστῳ συμβαίνει, ταῦτα τῷ ἀυτῷ συμφέρει ὡς ἀνθρώπῳ, ἢ ἰδίοις ἀνθρώποις.

Pag. 203. lin. 10. Ἐι κυβερνῶνται οἱ ναῦται] Doctiſſimo Cantero non aſſentior, κυβερνῶνται, &c. corrigenti. Sententia ſine hac mutatione plana; & optima; Qui ſapiunt, eos ad vitæ finem omnia referre: de eo uno eos eſſe ſolicitos, cujus unius (ut æterni Salvatoris utar verbo) χρεία ἐστι: cætera quæcunque pro indifferentibus eos habere. Ἄυλος, *ipſe*, in proximis verbis eleganter pro *gubernatore*, & *medico*; καὶ' ἐξοχὴν; de quo Suidas, Euſtathius, aliique Grammatici.

Pag. 206. lin. 11. Διαδοραλισμοὶ] Per διαδοραλισμὸς hîc figuratè fervidiora circa honores & imperia contendentium & contra nitentium ſtudia innui puto. q. d. *digladiationes*, ut & lib. IV. pag. 93. lin. 10. διαδοραλισθέντες ἐκλέιπουσι, *digladiationibus elati.* Ubi Xylander, *confoſſi perierunt*, verterat. Ego cum cætera ad animum pertineant, hoc quoque ad animum, non ad corpus, referendum credidi. Utrovis accipias modo, dignus Platonis, etiam Longino laudatus, eſt locus Polit. IX. pag. 738. A. Βοσκημάτων δίκην (inquit) κάτω ἀεὶ βλέποντες καὶ κεκυφότες εἰς γῆν, καὶ εἰς τραπέζας, βόσκουσαι χορταζόμενοι καὶ ὀχεύοντες καὶ ἐπικτώμενοι τῶν τοιούτων πλεονεξίας λακτίζοντες καὶ κυρίττοντες ἀλλήλους σιδηροῖς κέρασίν τε καὶ ὁπλαῖς ἀποκτείνυσι δι' ἀπληστίαν. *Veluti pecora humum proni ſpectant, ventrique obedientes paſcendo coëundoque ætatem conterunt, próque his rebus uberius potiundis calcibus inter ſe, & cornibus ferreis, unguibuſque decertant, ſeſe invicem ob inexplebilem libidinem trucidantes.*

NOTÆ IN LIBRUM VII.

Pag. 209. lin. 10. καὶ ἡ σύνδεσις ἱερὰ] De re vide lib. VI. c. 37. In verbis his alluſio ad vetus illud. Ἡράκλειον ἄμμα, *Nodus Herculeus*; qui olim ſacer. Conſulantur Adagiographi. Plotinus Ennead. III. lib. 1. Περὶ εἱμαρμένης, de hac τῶν αἰτίων ἐπιπλοκῇ, καὶ τῷ ἄνωθεν, ut ipſe vocat, εἱρμῷ, multa ſubtiliter. Vide & ſuprà in pag. 123. lin. 7.

Pag. 211. lin. 8. ὅπως σε καλαληπτικῶς] Confer cum lib. V. cap. 6. ἴδιον γάρ φησι, &c. Et hujus VII. cap. 24. τὸ ἐπίκοινον, &c. Quæ à nobis illic exponuntur. Cautum te volui, ne cum lib. IX. p. 286. hâc ipſâ in re καταληπτικῶς invenies, hic quoque cenſeres eſſe neceſſarium.

Pag. 212. lin. 13. ᾧ φοβεῖ ἑαυτὸ εἰς ἐπιθυμίαν] Scribo, ᾧ φοβεῖ ἑαυτὸ, ἐκ ἄγει ἑαυτὸ εἰς ἀθυμίαν. niſi fortaſſè ἐπιθυμία latiori notione, pro πάθει qualicunque; ut cùm ψυχὴ ἐπιθυμητικὴ, in genere opponitur τῇ λογικῇ. Ita in loco Platonis de quo ſupra in IV. ἀὶ τῦ σώματος ἐπιθυμίαι.

Pag. 213. lin. 6. τὸ περὶ τούτων ὅλως ὑπολαμβάνον] Hîc recolendum, quod ſæpius Antoninus inculcat, mentis unius eſſe prout his aut illis dogmatibus imbuta eſt, τὰς κρίσεις, & ὑπολήψεις formare; à judiciis & opinionibus pravis & falſis oriri τὰ πάθη, metum, luctum, alia, ἐν τῇ ψυχῇ, vel ut hic loquitur, ἐν τῷ ψυχαρίῳ; id eſt, in parte animæ ſenſitivâ & irrationali. His ita conſtitutis, de verbis cenſeo; τὸ περὶ τούτων ὅλως ὑπολαμβάνον ᾖδιν, ᾖδιν ἂν πάθῃ. (vel, ᾖδὲ μὴ πάθῃ) ᾖδὲ γὰρ ἄξεις εἰς κρίσιν τοιαύτην, &c. legendum eſſe. Ἄγειν εἰς κρίσιν, ut libro primo, ἄγειν εἰς ἔννοιαν, & alia id genus. Verto, *Animula autem, quæ timere, quæ dolere ſola poteſt; quæ verò de timendi vel dolendi cauſſis nihil omninò poteſt opinari, nec illa quicquam patietur. non enim illam in tale judicium* (vel, *opinionem*; ut dolendi ſcilicet aut timendi cauſſas habeat) *induces.* Hinc Stoicis, τὰ πάθη, κρίσεις, id eſt, opiniones. Servius in Virgilium Æn. VI. *Varro & omnes philoſophi dicunt quatuor eſſe paſſiones, duas à bonis, duas à malis opinatis rebus. Nam dolere & timere duæ opiniones malæ ſunt; una præſentis, alia futuri. Item gaudere & cupere, opiniones bonæ ſunt; una præſentis, altera futuri.*

Ibid lin. 12. Ἐυδαιμονία ἐστὶ, δαίμων ἀγαθὸς, ἢ ἀγαθὸν] Puto ſcribendum, ἢ ἀγαθῶν, bonum faciens: ut κακῶν, malum faciens; lib. IX. cap. 4. Suidas (aut alius quiſquis eſt apud illum) in Ἐυδαιμονία, pluribus proſequitur, & vim argumenti ab ἐτυμολογίᾳ petiti notat. Ex Platone Alcinous, de Doct. Platon. cap. 27. & Apulejus, de Deo Socratis derivatum confirmant. Cicero apud Ammianum Marcellinum δαίμονα, *fortunam* videtur interpretari. *Fælicitas* (inquit) *eſt fortuna adjutrix conſiliorum bonorum; quibus qui non utitur; fælix nullo pacto eſſe poteſt.* Haud multò aliter & Theognis,

Οὐδεὶς ἀνθρώπων ὄτ' ὄλβιος, ὄτε πενιχρὸς,
Οὔτε κακὸς, νόσφιν δαίμονος, ὄτ' ἀγαθός.
Nemo hominum neque dives, neque pauper,
Neque malus ſine fortuna, neque bonus eſt.

At Seneca credo magis ad Antonini mentem, *Beatus cui nullum bonum malumque ſit, niſi bonus maluſque animus.* Vide & lib. X. cap. 13. poſtremis verbis. De vocis δαίμονος variâ notione, vide ſupra in lib. III. pag. 70. lin. 2.

Pag. 215. lin. 3. Τὸ ἐπίκοινον, &c.] In hac ſectione quædam in textu præter inſtitutum correcta, quæ operis typographicis adſcribi vetat Xylandri verſio. Moneo igitur te lector, ἢ τὸ τελευταῖον: & mox, ἢ συναίσθησις τῦ ἁμαρτάνειν, utramque Xylandri editionem exhibuiſſe. Confirmandæ verò correctioni verſionique noſtræ en tibi locum unum aut alterum ex Senecâ. Epiſt. 90. poſtremâ: *Multum autem intereſt, utrum peccare aliquis nolit, an neſciat*, &c.

& mox, *Virtus non contingit animo niſi inſtituto & edocto, & ad ſummum aſſiduâ exercitatione perducto. Ad hoc quidem, ſed ſine hoc naſcimur; & in optimis quoque antequam erudias, virtutis materia eſt, non virtus.* De Clem. II. 2. *Quid ergo eſt propter quod benè factis dictiſque quàm familiariſſimum eſſe te cupio? ut quod nunc natura & impetus eſt, fiat judiciam.* De vita beat. c. 5. *Poteſt beatus dici, qui nec cupit nec timet, beneficio rationis. Quoniam & ſaxa timore & triſtitia carent, nec minus pecudes; non ideo tamen quiſquam fœlicia dixerit, quibus non eſt fœlicitatis intellectus.*

Pag. 218. lin. 13. *ὅτι πάντα νομιστὶ*] Quò ſpectent hæc Antonini, ex his Diogenis Laërtii lib. 9. §. 44. in Democriti vita verbis, intelligimus. *Δοκεῖ δ' αὐτῷ τὰ δὶ. ἀρχὰς εἶναι τῶν ὅλων ἄτομος, καὶ κενὸν. τὰ δ' ἄλλα πάντα νενομίσθαι δοξάζεσθαι. Sunt autem quæ ille opinatus eſt iſta. Principia omnium eſſe atomos atque inane: cætera omnia opinandi incertitudine niti.* Et ibidem rurſus pagina ſequenti; *Ποιητὰ δὲ, νόμιμα εἶναι. Φύσει δὲ, ἄτομα καὶ κενόν. Quæ verò fiant eſſe legitima; naturâ verò atomos atque inane.* Hoc opinor vult Laërtius, Democritum credidiſſe, fortuitum atomorum concurſum (ô inſanum! ſi verè credidit) primam rebus originem dediſſe. exinde, quæcunque facta ſunt, & accidunt, ordine & ratione (providentiam intelligo) diſpenſari. Fortaſſe ſcripſerat Antoninus, *ὅτι π. νομιστὶ ἔχει. εἰ δ' ἄτομα τὰ στοιχεῖα.* vel, *εἰ δὲ μόνα τὰ στοιχεῖα*; quæ caſu ſcilicet & concurſu atomorum; *at ſufficiat id tibi meminiſſe,* (cupidus aſſertor providentiæ, undique libenter arripit quod ſuæ ſententiæ faveat) *ὅτι τὰ π. νομιστὶ ἔχει, ἢ δὴ λίαν ὀλίγα, aut pauca ſaltem quæ ſecus*; ut Xylander in Notis & verſione.

Pag. 219. lin. 1. *ἢ σκεδασμὸς, ἢ ἄτομοι*] Scribo, *ἢ σκεδασμὸς, εἰ ἄτομοι. εἰδ' ἕνωσις, ἤτοι σῴσις, ἢ μετάστασις.* Solet Antoninus *τὰς ἀλόμους*, & *τὴν ἕνωσιν*, ut contraria principia opponere. Vide lib. VI. cap. 4. & 10. *Ἤτοι κυκεὼν*, &c. Ibi vides, (ut & alibi ſæpe) poſitis atomis *σκεδασμὸν* inferri. Nam ſi vita, contextus, ſeu concurſus (*συγκριμάτιον* alicubi nuncupat) atomorum; ſequitur ut mors mera ſit atomorum earundem diſperſio & diſſipatio. Si verò *ἕνωσις* ſtatuitur; & mundus, unum corpus, quod à Deo certis legibus adminiſtratur; tum mors vel *σῴσις*, (ſi vera illorum opinio, qui quamvis agnoſcebant providentiam, animam tamen ſtatuebant eſſe mortalem) & ſpiritus extinctio; vel *μετάστασις*, ſeu tranſlatio, ſi ſecundùm alios ſit anima corpori ſuperſtes. Vide lib. V. cap. 33. *τί ὃν περιμένεις*, &c. & lib. VIII. c. 25. *τούτων ὧν μεμνῆσθαι*, &c. Mox, *ἀπόληψιν* vocat obfirmatam animi conſtantiam, quâ doloribus corporis fortiter obnititur, & aditus ad ſe quaſi præcludit omnes. Plenior vocis explicatio, à Medicis petenda, quibus hac occluſionis notione in uſu crebro. Nec aliter illa lib. IV. pag. 94. lin. 7. *ἐπειδὰν ἅπαξ ἑαυτὴν ἀπολάβῃ*: *poſtquam ſemel ſe occluſerit*; vel ut ſignificantiùs, quàm Latiniùs loquar, *cùm ſemel, omni interdicto ſibi cum corpore commercio, ſe ſequeſtraverit.* Hinc etiam, ut obiter moneam, confirmatur noſtra (de quâ ad pag. 93. lin. 2.) conjectura, pro *αὐτὴν ἀποκλύσας, αὐτὴν ἀποκλείσας* legentium, cùm *ἀπόληψις*, & *ἀπολαμβάνειν*, à medicis & aliis, per *ἀπόκλεισιν*, & *ἀποκλείσας* exponantur: & *τὴν ἑαυτῆς γαλήνην κατὰ ἀπόληψιν διατηρεῖν*, quod hìc; non aliud, quàm quod ibi *πᾶσαν αὐτὴν ἀποκλείσας*.

Pag. 222 lin. 7. *καὶ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἢ κακοῦ*] Ita Lugdunenſis editio, ex priore Xylandrinâ, ut alibi diximus, expreſſa. Quæ de illâ in præfatione monuimus non hic repetemus. Corrige igitur ex II. & meliori Xylandrinâ, (nam ita in Platone) *καὶ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἔργα ἢ κακοῦ*: *& officiumne faciat viri boni, an ſecus*: ut Xylander verterat.

Pag. 224. lin. 3. *ὥσπερ πόθεν ἄνωθεν κάτω*] Omiſſa neſcio quo caſu in textu verborum iſtorum interpretatio: *Tanquam ex ſuperiori aliquo loco intuendum eſt, &c.* Xylandri utraque editio *ἄνωθεν κατὰ ἀγέλας*, &c. quod ſi quis malit, quàm *τὸ, κάτω* quod hìc editum, judicio ſuo fruatur. Senſum certè nos expreſſiſſe, ex aliis ſimilibus locis præſtare poſſumus; ut lib. IX. cap. 30. *Ἄνωθεν ἐπιθεωρεῖν ἀγέλας μυρίας*, &c. *Intuere deſuper armenta innumerabilia*, &c. & lib. XII. cap. 24. *Τρίτον, εἰ ἄνω μετέωρον ἐξαρθὶς κατατρέψαιτο τὰ ἀνθρώπεια*, &c. *Tertium, ut velut in altum procul à terra ſubvectus humanas res deſpicias*, &c.

Ibid. lin. 7. *καὶ τὸ ἐκ τῶν ἐναντίων συγκεκραμένον*] Mundum ex contrariis conſtare, pulchra Oratorum & Poëtarum obſervatio eſt. Et vulgò quidem de elementis exponunt: ut Ovidius, Metam. I. fab. VIII.

Quippe ubi temperiem ſumpſere humorque calorque,
Concipiunt; & ab his oriuntur cuncta duobus.
Cumque ſit ignis aquæ pugnax, vapor humidus omnes
Res creat, & diſcors concordia fœtibus apta eſt.

Credidi aliquando pro, *vapor humidus, calor humidus*, in Ovidio ſcribendum eſſe: ſed poſtea non Lucretium tantùm qui ſæpiſſimè; ſed & alios quoque melioris notæ ſcriptores animadverti, *vaporem* pro *calore* non raro ponere: unde & *vaporare*, Lucretio, pro, ardere; & Horatio pro, calefacere. Ut Ovidius hìc, ita plerique alii in elementis diſcordem hanc concordiam oſtendunt. Quàm verò latè pateat hæc obſervatio, doceat vel unus in aureo (digniſſimo certè ob exquiſitam ſapientiam, niſi vetaret argumenti ſublimitas, quod vulgò notius eſſet) Metaphyſicorum Fragmento Theophraſtus. Ibi cum *τὴν ἅπασαν ὑσίαν ἐξ ἀντικειμένων*, his aut ſimilibus aliis verbis, conſtare non ſemel pronuntiet, eò &. Euripidis de virtutis & vitii, proſperorum & adverſorum in vitâ humanâ vinculo & viciſſitudine notiſſima verba, cap. 7. referri poſſe cenſet. Sed verba Euripidis, quæ manca apud illum leguntur, ex Plutarcho, qui non uno loco laudat, ita reſtituenda ſunt.

Οὐκ ἂν γένοιτο χωρὶς ἰσθλὰ καὶ κακά,
Ἀλλ' ἐστὶ τις σύγκρασις, ὥσ' ἔχειν καλῶς.

Sejungier non poſſunt à bonis mala.
Sed eſt eorum, ut res habeant ſatis benè,
Commixtio quædam.

Atque hìc (quod ut bonâ Lectoris cum veniâ mihi liceat oro) libet aliquantiſper non tam præter argumentum, quàm præter inſtitutæ brevitatis rationem excurrere. Non Antonino ſanè, non malo ſapientiæ magiſtro, navabitur hæc opera; ſed ipſiſſimo tum ſapientiæ omnis, tum ſalutis auctori fontique CHRISTO: à quo atrox convitium, quod Chriſtiani hominis & Jeſuitæ, non malitia, (abſit) aut impietas, ſed importuna ſuſpicio ſacratiſſimo ejus Nomini impegit, Ethnicorum ope & auctoritate inſtructi depellemus. Themiſtius, Orator Ethnicus, Orat. XII. Jovianum, Chriſtianum Imperatorem ob ſancitam lege, Religionis libertatem laudans, hæc inter alia habet, ut Pariſienſis a. d. 1618. editio ea exhibet: *Ἀγαστὰ μὲν οὖν καὶ τὰς ἄλλας τῷ νόμῳ προσήκει τὸν θειότατον αὐτοκράτορα. μάλιστα δὲ, οἷς ὐκ ἐφῆκε μόνον τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλὰ καὶ τὰς θεσμὰς ἐξηγεῖται καὶ φανλότερον Ἐμπεδοκλέους, ὃ μὰ Δία ἐκεῖνος τῷ παλαιῷ. οἶδε γὰρ ἀκριβῶς, ὅτι τῶν ἀνθρωπίνων ἀγαθῶν ἑκάστῳ ἁπάτη καὶ φενακισμὸς παραπέπηγε, καὶ ὑποδύεται μεγαλοπρέπειαν μαγγανείαν, καὶ ἐυσέβειαν ἀγυρτείαν. καὶ διὰ τοῦτο, τὰς μὲν προάγει, τὰς δὲ κωλύει*, &c. *Atque cùm cæteros omnes divinum Imperatorem noſtrum amare de ea lege plurimùm oporteat, tum eos potiſſimùm, quibus non modo libertatem tribuit, ſed & jura ipſorum explicat, nihilo ſanè Empedocle deterius, (non veterem illum Empedoclem intelligo.) Rectè enim illud novit, unicuique humanorum bonorum fraudem ac fallaciam in propinquo eſſe poſitam, ita ut & magnificentiæ perſonam præſtigiæ & impoſturæ pietatis aſſumant. Propterea cùm alias promoveat, alias tamen prohibet*, &c. Hìc Petavius Jeſuita, Themiſtii editor & interpres, queſtus in Notis de loci obſcuritate conjecturam hanc proponit, Chriſtum à Themiſtio per Empedoclem deſignari, *quaſi ſe ille perinde ut Empedocles Deum haberi voluerit, eoque ipſo ſuo conatu mortem ſibi arceſſiverit, ὅτι μὴ θεὸς ὢν τοῦτο ὅπερ ἔλεγεν εἶναι* (quæ Tatiani de Empedocle verba) *κατεψεύδετο*. Hâc ſuâ conjecturâ propoſitâ, *Atque utinam* (concludit Petavius) *aliam hac qua dicit ſententiam pati poſſint. Magno quippe redemptum velim, ut ne tam conſceleratum dictum elegantiſſimis biſce ſcriptis illigatum fuerit.* Gaudeo hanc mihi occaſionem oblatam de viro non optimè de Caſauboniano nomine merito benè merendi. Nullum in rebus humanis ſincerum bonum eſſe, cui malum vel apertum & manifeſtum, vel ſpecie boni fallens annexum non ſit, ex adverſo (*τὴν τῶν πραγμάτων ἀντιστοιχίαν, rerum humanarum oppoſitum invicem ordinem*, eleganter vocat Plutarchus, ad illam de quâ diximus elementorum contrarietatem fortaſſè alludens) oppoſitum; eamque vetuſtiſſimam fati ſeu providentiæ legem eſſe, tot ex antiquis ſunt qui obſervant, ut quis non dixerit, quàm quis dixerit, invenire difficilius ſit. Ut igitur Platonem, Theophraſtum, Dionyſium Halicarnaſſeum, Diodorum Siculum, Dionem Chryſoſtomum, Longinum, & Ethnicos alios Græcos; ut Procopium, Chriſtianum, aut ſemi-Chriſtianum potiùs; ut Græcos Patres; ut Latinos Patres, alioſve cujuſcunque generis omnes omittam: Themiſtius ipſe jam ſuprà Orat. III. aliis verbis eandem ſententiam complexus erat; ubi ait: (Latinis autem Petavii Interpretis brevitatis cauſſâ contenti hìc erimus) *Sanè unumquodque eorum quæ in hominum vitâ ſunt bonorum, periculo ſemper aliquo tectum & obvolutum videtur, nullumque eſt contrarii penitus expers ac ſincerum: Nec abſurdè quidam ſcenicus poëta dixit, Nullum in vita bonum eſſe, quod Radice ab unâ, qualis arbor, prodeat; Sed ſemper illi quod malum eſt, adnaſcitur.* Laudat igitur Themiſtius Imperatoris Edictum, non eo ſolùm nomine, quod religionis optionem liberam reliquerit, ſed quod eâdem lege quâ id permittebat, grande iſtud arcanum (*θεσμὰς* ipſe vocat appoſitiſſimo vocabulo) ab Empedocle, veteri philoſopho, primùm animadverſum & literis proditum, de boni malique confinio, & indiſſolubili nexu diſertis verbis executus ſit; aut ſi non diſertis ille verbis, at ipſo tamen effectu propoſitoque legis (ſaltem ut Themiſtius propoſito ſuo ſerviens interpretatur) inſinuaverit. De Empedocle, Plutarchus, *Περὶ ἐυθυμίας*, pag. 473. F. teſtis; *Παλίντροπον*, inquit, *ἁρμονίη κόσμε, ὥσπερ λύρης καὶ τόξου. καὶ τῶν ἀνθρωπίνων καθαρὸν οὐδὲν, οὐδὲ ἀμιγές. Ut enim lyra aut arcus nervi, ita mundi quoque concentus viciſſitudine quadam intenditur ac remittitur: & in rebus humanis nihil ſinceri, nihil puri eſt.* Et mox poſt laudatum Euripidis eundem quem laudat & Theophraſtus in eam rem locum, pergit, pag. 474. B. *Οὐ γὰρ* (*ὡς ὁ Μένανδρός φησιν*)

Ἅπαντι δαίμων ἀνδρὶ συμπαραστατεῖ
Εὐθὺς γενομένῳ μυσαγωγὸς τοῦ βίου ἀγαθός.

ἀλλὰ μᾶλλον (*ὡς Ἐμπεδοκλῆς*) *δίτταί τινες ἕκαστον ἡμῶν γενόμενον. παραλαμβάνουσι καὶ παλαίοντα μοῖραι καὶ δαίμονες. Non enim verum eſt, quod dixit Menander:*

Unicuique, in lucem cùm primò editur,
Genius bonus vitæ magiſter totius
Adſiſtit.

Sed Empedoclis probanda potiùs eſt ſententia, qui unumquemque noſtrùm, poſtquam eſt natus, arripi gubernarique à duplicibus fatis genisque docet. Et poſt prolatos Empedoclis verſus (verbis, ut pleraque ſunt Empedoclis, non uſitatis quidem, ſed id tamen ipſum quod Themiſtius hìc, non obſcurè, ſi quis attendat, innuentibus) ita pergit: *Ὡσε τούτων ἑκάστῳ σπέρματα τῶν παθῶν ἀνακεκραμένα διδυμένης ἡμῶν τῆς γενέσεως, καὶ διὰ τοῦτο πολλὴν ἀνωμαλίαν ἐχούσης: Quarum omnium ſemina cùm ortus noſter ſecum tulerit, ideóque vita magna ſit inæqualitas*: cætera apud ipſum legantur. Themiſtii ſententiâ ſic expoſitâ, & extra controverſiam poſitâ, de verbis videamus; quæ etſi longè aliter accipienda quàm voluit interpres, minimâ tamen & ferè nullâ mutatione ſic ſcribenda cenſeo,

seo; Ἄγασθαι μὲν οὖν χρὴ τῶν ἄλλων (ita malo quàm τὰς ἄλλας; quod tamen ferri potest, nec sententiæ quam volumus incommodat) τῷ νόμῳ προσήκει τὸν θειότατον αὐτοκράτορα μάλιστα δὲ οἷς (id est, τούτων, vel ἐκείνων, οἷς) ἂν ἐφίοιτο, &c. *Dignus*, inquit, *Imperator, quem venerantes admiremur, tum ob alia quæ lege illa continentur, tum præcipuè quòd non solùm religionis libertatem indulgeat, sed & æternas illas leges à Deo latas non minùs peritè, non ille* (Imperator scilicet) *per Jovem*, (elegans hæc ἀναδίπλωσις, seu ἐπίζευξις est dicenda, non intellecta præcipuè decepit interpretem) *quàm vetus ille Empedocles explicet.* Sed ad Antonini verba ut redeam, vim τῷ συγκοσμήσαντι hoc loco pleniùs intelliget, qui conferet cum iis quæ multa scribit in hanc sententiam author libelli quantivis pretii, (Aristoteli vulgò adscripti) De Mundo, quibus nihil dici potest venustius & elegantius. Vide ibi tum alibi non uno loco, tum præcipuè cap. 5. Διὰ τὶ ὁ κόσμος ἐκ τῶν ἐναντίων ἀρχῶν συνέστηκεν, ἵ διαφθείρηται. *Propterea mundus ex principiis contrariis constitutus non corrumpitur.*

Pag. 225. lin. 6. Βρωτοῖσι καὶ ποτοῖσι] Xylandri utraque editio. Καὶ σίτοισι καὶ πότοισι, (11. ed. πόλοις) καὶ μαγγανεύμασι. Nos quod editum est (quod tamen in textum receptum nollemus) ex Plutarcho in Παραμ. πρὸς Ἀπολ. prompsimus. Euripidem laudat authorem Plutarchus: sed in Euripide mihi non hactenus reperta.

Ibid. lib. 11. καββαλικώτερος] Plutarchus in Apophth. Laconicis, ultimo: Λάκωνί τινι ἡττημένῳ ἐν Ὀλυμπίᾳ εἶπέ τις, Ὁ ἀντιγωνίσης, ὦ Λάκων, ἐγίνετό σου κρείσσων. Ὀυμενοῦν, ἔφη, ἀλλὰ καββαλικώτερος. *Laco quidam ad Olympiam victus, dicenti, colluctator tuus te fuit melior, nequaquam, inquit, sed dejiciendi peritior.* Affinia apophthegmata, unum aut alterum, in eadem Plutarchi collectione reperias.

Pag. 228. lin. 8. 9. ὅτι χρὴ διάφορον ἐφ' ᾧ ἡ πρᾶξις] Dubito an sensum sim assecutus; certè vocem διάφορον longe aliter exponi posse non ignoro: sed ut hîc magis quadret, quî possit exponi non video. Alius cogitet.

Pag. 229. lin. 2. συνετὸν] Erit aliquis fortassè qui malit συνεσὸς: quod mihi non displicet. Nihil tamen temerè mutandum censeo.

Pag. 230. lin. 4. εἰ βλίπων] Scribe, ἐμβλίπων: ut & in Manuscripto Hæscheliano cap. 17.

Pag. 231. lin. 6. ἔστι γὰρ καθὸ ὑλικὴ ἐστιν] Scribendum puto, (quod & verti) λογικὴ, non ὑλικὴ. Passim ista, τὸ λογικὸν, (sive, νοερὸν) & τὸ κοινωνικὸν, (seu, quod perinde est, πολιτικὸν) conjungit Antoninus. Ita paulo post, cap. 68. ἀεὶ γάρ μοι τὸ παρὸν ὕλη ἀρετῆς λογικῆς καὶ πολιτικῆς. *Etenim semper mihi præsens res omnis materiam præbet virtutis rationalis & socialis.* Et lib. VIII. cap. 2. τί πλέον ἐπιζητῶ, εἰ τὸ παρὸν ἔργον ζῶν νοερῷ καὶ κοινωνικῷ, καὶ ἰσονόμῳ (quatenus & Deus λόγος, & λόγῳ mundum gubernans) Θεῷ; *Quid ergò expeto ulterius, quàm ut illud quod impræsentiarum ago, opus sit animantis rationalis, socialis, eademque cum Deo ipso lege agentis.* Vide & hoc ipso lib. cap. 72. Ὁ ὢν ἡ λογικὴ, &c.

Ibid. lin. 16. πρὸς τὰς ἀνανθρώπους] Dubito vulgari sensu ἀνανθρώπων hîc velit Antoninus; an ut Plato in Phædone explicat. Si vulgari, non dubium quin legendum sit, οἷον οἱ ἀνάνθρωποι πρὸς τὰς ἀνθ. Cave (inquit) ne dum malis (quod vulgò laudi datur: unde illud Plauti,

Nam bona bonis ferre reor æquum maximè; Ut mala malis:

quò pertinet & lex talionis veteribus philosophis probata) malus es, & inhumanis inhumanum te præbes, odio illorum unus ex illis ipse evadas.

Pag. 236. lin. 6. ἢ ἀλόγιστα καὶ τὰ κυριώτατα ἔστιν] Scribe, ἢ ἃ λογικὰ (vel, ἢ τὰ λογιστικὰ) τὰ κ. quomodo & vertimus. Possis etiam ita, ἢ ἃ λογιστικὰ καὶ τὰ κυρ. *vel quæ ratione prædita, & (inter Dei creaturas) præcipua, ea sunt utique circa quæ*, &c. Sed meo judicio non ita benè.

NOTÆ IN LIBRUM VIII.

IBid. lin. 12. φιλόσοφον] De multiplici vocum φιλοσόφου & φιλοσοφίας apud Græcos scriptores acceptione quædam in Notis Anglicis pridem monuimus; sed multò plura parata habemus, ex quibus non parva lux haud paucis authorum locis vel obscuris vel à Latinis interpretibus malè acceptis inferri possit. Partem occupavit nuper vir Clar. (quem honoris & observantiæ caussâ nomino) Desiderius Heraldus, in doctissimis *Rerum Judicatarum* libris: non pauca tamen aut levia supersunt, quibus alibi fortassè locus erit.

Pag. 237. lin. 3. ὅσα δήποτε ὡς ἡ φύσις] Editum priùs, ὅσον δήποτε ἡ σὴ φ. βιώσεως: pendente & imperfectâ sententiâ. Sensum rectè Xylander (nisi quod ὅσον δήποτε, *quantumcunque id erit*, plus minúsve scilicet, omisit) expressit. Ita & lib. VII. cap. 56. τὸ λοιπὸν ἐκ τῆς π. ζῆσαι κατὰ τὴν φύσιν.

Pag. 238. lin. 18. ὅσον πρόνοια, καὶ δυλεία τόσον.] Lego, ὅσον παράνοια, καὶ δυλεία τόσον. vel, ὅσονπερ ἀνοίας (vel, ἀγνοίας) καὶ δυλείας τόσον: in eam sententiam quam in textu expressimus. Lib. VII. cap. 66. de Socrate, μηδὲ μὴν δυλεύων τινὸς ἀγνοίᾳ, &c. Similes apud Ciceronem & Senecam quorundam qui vel fortunæ sublimitate, vel rerum bello gestarum magnitudine per illustres, cum philosophis comparationes elegantissimæ non sine fructu comparandæ, quibus animus & otium.

Pag. 240. lin. 25. συλλ. τὰ πάντα τῷ δὶ] Xylandri utraque editio, τὰ πάντα. τῷ δὲ πρὸς ἀθ. male; sed longè pejus, quod in versione secutus est. Corrige, τὰ πάντα τῷδε πρὸς, &c. Sed & superiori lineâ, μὴ εἰ τὸ ἓν πρὸς τὸ ἓν, non ut ex Xylandro editum, μὴ εἰ τὸ πρὸς ἕν, legendum.

Pag. 242. lin. 12. Διηνεκῶς χρὴ ἐπὶ πάσης] Totum hoc caput quod Xylander adeò pro deplorato habuit, ut asteriscо notaret ut imperfectum, solâ pravæ interpunctionis emendatione (ut plurima alia passim) sanavimus: his tantùm exceptis, quod pro θαυμαστὸν ἢ ξένον. ut in utraque Xylandri editione, θαυμαστὸν ἢ ξένον, &c. edimus: & pro μέμνησο ὅτι ὥσπερ, &c. (quod tamen etiam in Hæscheliano codice repertum nobis) μεμνήσομαι ὅτι, &c. correximus: ut & Xylandrum in manuscripto libro quo usus est reperisse, tum ex versione ejus (*cogitabo*, &c.) tum ex verborum istorum, μεμνήσομαι ὅτι ἀναγκάζεται ἅπας ποιεῖν, importunâ illâ quidem nec ferendâ, sed quæ tamen fortassè à verâ lectione manavit, in Tigurinâ editione repetitione, non improbabilis suspicio.

Pag. 243. lin. 10. εἰ μὲν γὰρ δύνασαι] Defectus in his, qui supplendus ex Hæscheliano (cujus alibi meminimus) exemplari, cujus hæc scriptura: εἰ μὲν γὰρ δύνασαι, διόρθωσον. εἰ δὲ τοῦτο μὴ δύνασαι, τόγε πράγμα αὐτὸ. εἰ δὲ μηδὲ τοῦτο, πρὸς τί ἔτι συμφέρει τὸ μ. &c. Nec puto, hic quidem, aliter Xylandrum in suo codice reperisse; sed ab operis typographicis quibus locata prima editio, primò hoc detrimentum commissum; ab iis, ad secundam editionem, quæ fœdissimè & ipsa contaminata est, ex incuriâ & inadvertentiâ transmissum. Fundus mihi hujus suspicionis tum ipsa Xylandri versio, cui in his verbis planè cum Hæscheliani codicis scripturâ convenit; tum verò quod alibi quoque idem accidisse comperi; de quo plura dicemus ad libri IX. initium. Vide & ad ejusdem libri cap. 40.

Pag. 248. lin. 5. εἶτα ἔπιθι τὰς ἄλλας, μὴ] Scribo, εἶτα ἔπιθι τὰ ἄλλα μὴ, &c. *Percurre alia ejusmodi, in quibus non unius hominis mors spectanda proponitur: exempli caussâ Pompejos.* Neque multò aliter Xylander in primæ editionis versione; quam secundis ejus cogitationibus præferendam censui. in posteriori siquidem quod antea verterat, *Defecit tota Pompejorum gens*: mutavit, *ut urbs Pompeji perierunt.* Sanè de Pompejis, urbe, jam antea lib. IV. cap. 48. Antoninum egisse, πόσαι δὲ πόλεις ὅλαι, &c. non me latet: at huic loco tamen aptius, me judice, ut ad Pompejorum familiam verba referamus, quæ in Cnæo & Sexto Pompejis, Magni filiis, extincta fuit. Familiam dico, non nomen, aut gentem; ex quâ viri magni & illustres, etiam post illos extinctos.

Pag. 250. lin. 14. τῆ μέρις τάξιν ἀπολαβεῖν ἐποίησεν] Legendum (quod qui superiora considerate leget, agnoscet) ἀπολαβεῖν ἐπέτρεψεν: cujus lectionis vestigium exhibet Epictetus Hæscheliani, in quo non ἀποβήναι, sed (quod & hic restituendum) ἀποβήναι: ut quod cum ἐπέτρεψεν scilicet, non cum ἐποίησεν (quod vetat syntaxis) copulandum sit.

Ibid. lin. 21. ἑκάστῳ τῶν λογικῶν σχεδὸν ὅσον] Locum hunc potius imperfectum quàm corruptum suspicetur aliquis, & sine ope melioris codicis incurabilem. Ego verò minimâ mutatione plenum & perfectum ita reddo: δυνάμεις εἰς ἕκαστον τῶν λ. ἐσκίδασεν ἡ τῶν λ. φ. Verbo σχεδάζειν, alludit Antoninus ad fatalia illa dolia quæ poëtarum ingeniosissimus & sapientissimus alicubi describit; sed magis ad celebrem illam Pandoræ pyxidem, in cujus narratione tum Hesiodus, author fabulæ; tum alii verbo σκεδάσαι solent uti. Caussa voculæ, εἰς, omittendæ, præcedens dictio in εις desinens: omissâ illâ, quia non constabat sententia, tentata cætera & corrupta. Sed & ita non malè fortassè, Ὥσπερ τὰς ἄλλας δυν. διένειμε ἑκάστῳ τῶν λ. σχεδὸν ὅσον, &c. Τῆ διένειμε omittendi eadem hîc quoque caussa fuerit, scripturæ cum præcedente δυνάμεις affinitas.

Pag. 251. lin. 8. Μήτι νῦν παμπάθητος] De Pantheâ, mariti loculo, seu (ut Petronius) *arca* assidente, fusè Xenophon. De cæteris quos nominat hîc Antoninus, nihil habeo quod dicam.

Pag. 252. lin 1. βλέπε κρίνων φυσὶ, σοφωτάτοις] Fortassè, σοφός τις, vel σοφώτατα. Confer cum lib. III. cap. 15.

Ibid. lin. 19. εἰ δὲ τὸ κοινὸν λαμβάνεις] Vox ὁρμὴ propriè de motu animæ sensitivæ. Sic lib. III. cap. 16. Σῶμα, ψυχὴ, νοῦς. σώματος αἰσθήσεις, ψυχῆς ὁρμαὶ, νοῦ δόγματα. *Corpus, anima, mens, corporis sensus sunt, animæ affectus, mentis decreta.* & hoc ipso cap. primis verbis, Ἐμποδισμὸς ὁρμῆς ὁμοίως κακὸν ζωϊκῆς φύσεως. *Porrò & vegetativæ animæ quicquid impedimento est.* ζωτικὴν autem, à φυσικῆ & νοερᾷ diversam constituit. At interdum tamen ὁρμὴ & ὁρμῆσαι de rationalis mentis agitatione, etiam divinæ: ut libri præcedentis ultimo capite: Ἡ τοῦ ὅλου φύσις ἐπὶ τὴν κοσμοποιΐαν ὥρμησεν: *de mundi creatione secum deliberavit.* Vide & supra ad pag. 192. lin. 3. Dicit igitur Antoninus; Ὥρμησάν σε tibi aliquid accidit quod ὁρμῇ tuæ obstaret? Sanè si ὡς λογικὸς, vel ἐκ ἀπροαιρέτως, (tale enim aliquid subintelligendum est) ἀνυπεξαιρέτως (i. e. sine legitimâ ὑπεξαιρέσει & exceptione: vide quæ supra ad lib. IV. cap. 1.) ὥρμας, jam verè quatenus es rationalis aliquid mali passus es. Εἰ δὲ τὸ κοινὸν λαμβάνεις; si verò τὴν ὁρμὴν, & ὁρμῆσαι, ut vulgò, accipis, nihil mali, &c. Possis etiam ad τὸ ἔντεμα referre. Si verò τὸ ἔντεμα populari notione intelligis, &c.

Pag. 253. lin. 2. 3. ὅταν γένηται σφαῖρος] Cum mens aut animus σφαῖρος sive σφαιροειδὴς semel est, idem semper est, nec ullâ vel internâ, (τῶν παθῶν) vel externâ fortunæ vi de statu suo dejicitur. Vide lib. XI. cap. 12. & lib. XII. cap. 3. & quæ ibi dicentur.

Pag. 254. lin. 18. ταπεινωμένη, ὀρεγομένη, συνδυομένη, πλυνομένη] Ad morem demississimè supplicantium alludit opinor Antoninus prioribus duobus verbis. Non enim solùm in terram abjicere se, sed & corpus totum porrigere (ut alibi fusè peculiari de Adoratio-

ne tractatu, docemus) ſoliti, qui demiſſiſſimè, ritu tamen non tam Romano, vel Græco, quàm barbaro, ſupplicabant. Τὸ συνδυομένη, quod Xylander ita reddit, quaſi συνδεικζομένη reperiſſet, *contractus*, vel *ſuppreſſus* verti poteſt. Seneca. *In amiſſione cariſſimorum neceſſarius morſus eſt, & firmiſſimorum quoque animorum contractio.* Idem alibi, *Qui ſe lætis rebus non inflavit, non adverſis contrahit.* Sed hoc potiùs συσίλλεται, quam συνδύεται. At idem alibi cum *ſupprimere ſe ac deſcendere* dicit, τὸ συνδύεσθαι videtur in animo habuiſſe. In ſapientem, &c. cap. 10. *Non dubiè enim contemptum ſe judicat, & hic morſus non ſine humilitate quadam animi* (ταπεινώσει τῆς ψυχῆς: nam ταπεινοφροσύνη Chriſtianis aliud) *evenit, ſupprimentis ſe ac deſcendentis.* Hæc autem quatuor verba ad unum idemque τῶν δυσχερωινόντων καὶ σχετλιαζόντων τὸ πάθος exprimendum, ut ex contextu colligas, ab Antonino hic adducuntur. At idem alibi τὸ ἐκτείνεσθαι (quæ propria τῷ ὀρίγεσθαι ſignificatio) τῷ ἴσως συνλείχειν καὶ συνιζάνειν (l. XI. cap. 12. Σφαῖρα ψυχὴ, &c. opponit. Confer & cum lib. VIII. cap. 51. Μήτε ἐν ταῖς πράξεσι ἐκσύρου, &c.

Pag. 258. lin. 8. φύε σεαυτὸν] Malim, φύς σεαυτὸν, non enim τὸ φύομαι, quod ſciam, ſolet activè ſumi.

Ibid. lin. 12. ὁ δὲ μὴ εἰδὼς ὅ, τι πέφυκεν] Τὸ πρὸς, quod operarum negligentiâ præteritum, ex utravis Xylandri editione revocandum, ὁ δὲ μὴ εἰδὼς πρὸς ὅ, τι πέφυκεν. *Qui cur mundus factus ſit non intelligit*, &c. Proximâ lineâ, ὁ δ' ἔν τι: vel ὁ δ' ἔν τινι τύπῳ: vel, ᾧ δ' ἔν, τι τύπῳ ἀκολείπει, corrigendum.

Ibid. lin. 15. τῶν προλήπτων ἔπαινον φεύγων ἡδέων] Scribo, τῶν προτύπων ἔπαινον φεύγων ἢ διώκων, ὃι &c. Φεύγειν καὶ διώκειν tum apud hunc noſtrum alibi non ſemel, tum apud alios plurimos ut τεχνικὰ in hoc argumento vocabula conjungi ferè ſolita. Dixit autem eleganti βραχυλογίᾳ, τὸν ἔπαινον φεύγων καὶ διώκων, pro ψόγον φεύγων ἢ ἔπαινον διώκων: ut 1. ad Cor. 4. 5. καὶ τότε ὁ ἔπαινος γενήσεται ἑκάστῳ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ: & *tunc laus erit unicuique à Deo.* ἐπαίνου ſolius meminit Apoſtolus, cùm ἔπαινος ἢ ψόγος ſententia poſtulet. Si quis ἔπαινον hic τῶν μέσων, quæ tam in malam quàm bonam partem capi poſſunt, eſſe malit, (Heſychius certè, ἐπαινὴν, ἐπαινετὴν, vel δεινὴν & φοβερὰν interpretatur) exemplum requiro: nam quod ἐπαινεῖν aliquando pro recuſare aut averſari ponitur, id aliunde eſt.

NOTÆ IN LIBRUM IX.

PAg. 262. lin. 6. πρωσυλάξῃ τῶν θεῶν. ἡ γὰρ τῶν ὅλων] Deficit hic integra linea & ſententia in utraque Xylandri editione, quam nos ex Hæſcheliano exemplari poſtliminiò revocabimus. Scribe igitur, πρωσυλάξῃ τῶν θεῶν. Καὶ ὁ ψευδόμενος δὲ ἀσεβεῖ παρὰ τὴν ἀνθρωπίνην θεόν. ἡ γὰρ τῶν ὅλων, &c. Hunc autem defectum, non à manuſcripto Xylandri codice, ſed ab operis primæ editionis (quem in ſecundâ editione non animadverſum & ſuppletum, malum factum) conſtructoribus aut extruſoribus potius, manaſſe, ex ipſâ Xylandri verſione, quæ cum Græcis plenis & perfectis καλὰ πόδα conſentit, conſtare contendenti queat. Vide & ſuprà in lib. VIII. pag. 243. lin. 10.

Ibid. lin. 14. φερόμενος παρ' ἑαυτὸν] Τὸ παρὰ hic αἰτιατικὸν eſt, ut infrà cap. 6. παρὰ τὴν ἑκάς (ut in Notis ibi conveximus) αἰτίαν. & c. 30. παρὰ τὴν ἐκ σῦ αἰτίαν. Ita & Plutarchus τὸ παρ' ἡμᾶς. De plac. philoſ. cap. 27. Περὶ Εἱμαρμ. Quod igitur in his ἐκὶ τάναντία (ita enim debuit excudi) φ. π. ἱ. valet τὸ φερόμ. παρ' ἑαυτὸν, id alibi reperias, τῇ γνώμῃ φερομ. i. e. proprio conſilio, ſeu, proprii arbitrii vi & impulſu, nullâ fati neceſſitate: lib. XII. c. 23. poſtremis verbis.

Pag. 263. lin. 16. λέγω δὲ τὸ χρῆσθαι τούτοις] Talem creationis ἀρχὴν conſtituebant Stoici, cui tanquam ſemini rerum omnium naturalium ortus & occaſus, mutationes & viciſſitudines qualeſcunque, vis omnis denique & ratio irrevocabili naturæ neceſſitate incluſa fuerit. Hanc ἀρχὴν, *mundi originem*, Seneca nuncupat loco quem ad Victoris de Antonino teſtimonium inter Teſtimonia operi præfixa adduximus. Vide & quæ ſupra lib. IV. in pag. 105. lin. 3. de λόγοις σπερματικοῖς. Antoninus igitur hic verbo χρῆσθαι præſenti ſic uſus quaſi Deus hodiéque ſuper his occuparetur, vulgatam loquendi conſuetudinem ad ſcita philoſophica revocans & exigens, hæc addit de ἀρχῇ Stoicâ, quæ cum aliorum de illâ familiâ placitis & definitione adamuſſim congruunt. Sed hæc utcunque Antoninus hoc loco ἀπολόμως & ſine cunctatione ex Stoicorum mente; non tamen eum planè ſic credidiſſe, ſed animo vacillaſſe, & ad particularem quotidianamque, ut ita loquar, Dei providentiam magis propendiſſe, ex lib. VII. c. ultimo: Ἡ τῦ ὅλε φύσις. &c. & lib. VI. cap. 44. Εἰ μὲν οὖν ἐβεβουλεύσαλο, &c. & ſimilibus aliis locis certò colligimus. Simplicius in Epictetum in eximiâ de divina providentia diſputatione. Καὶ ὡς' ἅπαξ πολὶ ταῦτα μαχωμένου (Deus nimirum) ἐν ἀρχῇ τινι χρόνε ἀπέφη τῷ προνοεῖν, ὥσπερ ἄν τις ἄνθρωπος ἀρκεσθείη τῇ νομοθεσίᾳ. ἔδε γὰρ, &c. *Neque cum hac inistio ſemel commentatus eſſet, tempore quodam à providentia receſſit: ſicut homo leges tuliſſe contentus eſt. Neque enim*, &c. nuperæ editionis pag. 242. Sed obiter lectorem moneo corrigendam ibi vitioſam Græci textus interpunctionem, & vitioſiorem Græcorum verſionem.

Pag. 262. lin. 24. Χαριεσίρα μὲν] Xylander vertit quaſi ſcriptum eſſet, Χαριέσερον μὲν ἦν ἄν, ἄγνωτον, &c. quæ fortaſſe vera lectio.

Pag. 265. lin. 9. μὴ ὀλοσχερῶς μηδὲ ὠσεικῶς] Vox ὠσεικῶς Suidæ explicata μετὰ βίας: rectè. Τὸ ὀλοσχερῶς, ambiguum; cui interdum τὸ καλὰ λεπτὸν, interdum τὸ ἀκριβὲς opponitur. Poſſis igitur & hic ſi velis, vertere, *negligenter: incuriosè: temerè.*

Pag. 266. lin. 6. ἰδιωτικὸν παράπηγμα ἀψικάρδιον.] Hæc minùs uſitata verba ex Axiocho Platonis, aut quicunque (antiquiſſimus ille certe, quicunque, & facundiſſimus) verus auctor eſt, explicanda ſunt. Ibi igitur poſt quædam de morte, quaſi quæ verè nihil, & ideò timenda non ſit, ſubtiliter illata, ita argutias illas explodit Axiochus Edit. Serran. Tom. 3. pag. 369. D. E. Σὺ μὲν ἐκ τῆς ἐπισολαζύσης ταυτῦ λεσχηνείας τὰ σοφὰ ταῦτα ἔιρηκας (ἐπεὶ θεν γάρ ἐσιν ἥδε ἡ φλυαρολογία πρὸς τὰ μειράκια διακεκομμένη) ἐμὲ δὲ ἡ σίρησις τῶν ἀγαθῶν τῦ ζῆν λυπεῖ. κἂν πιθανωλέρως τύτων λόγως ἅρλι προλήσης, ᾧ Σώκραλες. ὐκ ἐπαίει γὰρ ὁ τῦς ἀποκλασμένους εἰς ἐυπειθείας λόγων, ὑδὲ ἅπλεσθαι ταῦτα τῆς ὁμοχροίας, ἀλλ' εἰς μὲν πομπὴν καὶ ῥημάτων ἀγλαϊσμὸν ἀνύτλει, τῆς δὲ ἀληθείας ἀποδεῖ. τὰ δὲ παθήματα, τῶν σοφισμάτων ὐκ ἀνέχεται, μόνοις δὲ ἀρκεῖται τοῖς δυναμένοις καθικέσθαι τῆς ψυχῆς. *Hæc tu quidem erudita atque exquiſita depromis ex garrula illa arte quæ ſubtilibus concluſiunculis nunc ſpecioſa eſt* (*illinc enim petuntur nuga ineptiaque verborum ad adoleſcentium animos eludendos comparata*) *at me illud angit atque excruciat, quod vita commodis deſtituar: atque utut probabiliorem hac orationem crepueris, Socrates, hic me ſemper ſcrupulus urit. Mens enim gravioribus cogitationibus diſtracta, ornatæ orationis ſplendore minimè capitur: neque hac ipſa quidem eodem quaſi colore apta ſunt inter ſe, ſibique conſtant: ſed quantò magis ad oſtentationem ornatúmque orationis ſunt compoſita, tantò longiùs abſunt à veritate. Morbi verò illarum concluſiuncularum decipulas ferre nequeunt, ſed in iis demum acquieſcunt, quæ ad animum poſſunt penetrare.* Ab iſtis igitur ἅπλεσθαι τῆς ὁμοχροίας, & καθικέσθαι τῆς ψυχῆς, fluxit Antonini ἀψικάρδιον. Sed quid ἅπλεσθαι τῆς ὁμοχροίας; Nam quod interpretes, *eodem quaſi colore apta ſunt inter ſe*, id huic loco ineptiſſimum judico. Scio quid viri Græcè doctiſſimi de ſignificatione hujus vocis. At non ab illis, ſed ab Hippocrate petenda, quæ huic loco conveniat interpretatio. Illi ὁμόχροια eſt externa corporis ſuperficies, cutis, & quidvis aliud, quod interiora continet, & illis opponitur. Sunt qui συνάφειαν vel συνίχειαν, exponant. Hinc & Herodoto lux, cujus verba ab editoribus & Lexicographis qui non intelligebant depravata. Ait Herodotus de Lydorum & Medorum in firmandis fœderibus ritu, lib. 1. pag. 33. E. ἐπεὰν τὰς βραχίονας ἐπιλάμωνται εἰς τὴν ὁμοχροίην, τὸ αἷμα ἀναλείχωσι ἀλλήλων. *Poſtquam brachiorum ſummam cutem ſecuerunt, mutuum ſanguinem delingunt.* quod eadem de re loquens, lib. IV. pag. 279. C. τύψαντες ὑπίατι ἢ ἐπιταμόντες μαχαίρῃ σμικρὸν τῦ σώματος. *Percutientes cultello, aut incidentes gladio aliquantulum corporis.* Eſt igitur εἰς τὴν ὁμοχροίην, non profundè & cum periculo internarum partium facto vulnere, ſic tamen ut ſanguis eliciatur; quod Angli vulgò dicunt, *to the quick.* Apage igitur imperitam correctionem, εἰς αἱμορροίην. Sed & de voce ὑπίατι, de qua parum ſibi conſtare fatentur interpretes, quæ mea ſententia ſit exponerem, niſi aliò feſtinarem. Ἀψικάρδιον, Senecæ, *quod in partem interiorem animi; quod in præcordia ima*; vel ut alibi, *quod in pectus uſque deſcendit*: cui opponit, *qua ſummam tantùm cutem ſtringunt*, vel, *rumpunt.* Etiam vox Antoniniana παράπηγμα, ex hoc eodem, aut valdè fallor, Dialogo prompta. Inter alia enim quæ ibi Socrates, ſunt & iſta, κἂν τὰ τῦ κόσμε παθήματα παραπήξασθαι εἰς τὸν ἀεῶνα. Serrarius verò quàm pueriliter in iſtorum verborum verſione labitur! Sed nos non id nunc agimus.

Ibid. lin. 10. ἡ ἐμπεφυρμένη] Ἐμπεφυρμένη ſubſtantivè, ut εἱμαρμένη: niſi fortaſſe ſubſtantivum ψυχὴ, quod exciderit, reſtituendum ſit. Plato in Phædone, pag. 50. C. ὅτι ἕως ἂν τὸ σῶμα ἔχωμεν καὶ ξυμπεφυρμένη ᾖ ἡμῖν ἡ ψυχὴ μετὰ τοῦ τοιύτου κακῦ. *Quamdiu corpus habemus, animúſque noſter tanto malo eris admixtus.*

Pag. 267. lin. 11. 12. πρὸς πᾶν τὸ π. τὸ ἐκ τῆς αἰτίας σ.] Scribo, πρὸς πᾶν τὸ παρὰ τὴν ἐκτὸς αἰτίαν συμβαῖνον. Infrà, cap. 31. ἀταραξία μὲν περὶ τὰ ἀπὸ τῆς ἐκτὸς αἰτίας συμβαίνοντα, &c. *Mentis tranquillitas tibi ſit in eis, quæ ab externa cauſſa proficiſcuntur*, &c. Vide & ſuprà in pag. 262. lin. 14. φερόμενος, &c.

Pag. 268. lin. 8. 9. ὅσα ὀρ. καὶ ἔμψ. πάντα. Ὅσα] Malim, ὅσα ὀρ. καὶ ἔμψυχα. Πάντα ὅσα, &c.

Pag. 268. lin. 17. πᾶν τὸ κοινῆς νοερᾶς φύσεως] Expende ſequentia, & ſenſum poſtulare, ni fallor ego, judicabis ut ſcribatur, πᾶν τὸ κοινῆς ἀλόγυ ἢ ν. φ. vel, τὸ κοινῆς ψυχῆς ἢ ν. φ. Confer cum lib. VI. cap. 14. εἰς τὰ ὑπὸ ψυχῆς, &c. & lib. XII. cap. 30. μία νοερὰ ψ. &c. Verte igitur, *Itaque omne quod communis alicujus ſive anima ſive mentis eſt particeps*, &c.

Pag. 270. lin. 1. καὶ ἐκ διεσπάσθαι τρόπον τινὰ ἕνωσις] Non ἁπλᾶς, ἕνωσις, ſed τρόπον τινὰ ἕνωσις, ait Antoninus: cautè & doctè, ut omnia. Nam propriè & præciſè loquendo τὰ ἐκ διεσπάσθαι σώματα ex veteris philoſophiæ placitis illis opponuntur, quæ ἡνωμένα proprio titulo nuncupata. Plutarchus in Γαμικοῖς παραγγ. Τῶν σωμάτων οἱ φιλόσοφοι τὰ μὲν ἐκ διεσπάσθαι λέγεσιν εἶναι, καθάπερ σόλον καὶ σρατόπεδον. τὰ δὲ ἐκ συναπτομένων, ὡς οἰκίαν καὶ ναῦν. τὰ δὲ ἡνωμένα καὶ συμφυῆ, καθάπερ ἐσι τῶν ζώων ἕκασον. Quorum Latina interpretatio ex Pomponio ad Sabinum, Dig. lib. 41. t. 3. l. *rerum*, peti poteſt: cujus hæc verba; *Tria autem genera ſunt corporum. Unum quod continetur uno ſpiritu*, (vide quæ jam ſuprà, in pag. 176. lin. 5. 6.) & *Græcè* ἡνωμένον, *i. unitum vocatur; ut homo, lignum, lapis, & ſimilia. Alterum quod ex contingentibus*, h. e. *pluribus inter ſe coharentibus conſtat, quod* συνημμένον, i. e. *connexum vocatur, ut ædificium, navis, armarium. Tertium quod ex diſtantibus conſtat, ut corpora plura non ſoluta, ſed uni nomini ſubjecta, velut populus, legio, grex.* Hinc Aſtronomis ἅπτε & ἄπεσον diſtincta, quorum illud σῶμα ἡνωμένον; hoc autem ἐκ διεσπάσθαι; ut apud Achillem Statium in Aratum tradit

Geron

Conon ὁ μαθηματικὸς, i. e. Aſtronomus: (quæ apud veteres, interdum, Græcos Latinoſque verbi *Mathematici* notio) ſeu aſtrologus. Sed quia magni in veterum ſcriptorum lectione uſus eſt vetus hæc rerum corporumve diviſio, & adeò non obvia, ut etiam doctiſſimis interdum viris parum perſpecta videri poſſit, ipſa Statii, ſive Cononis potiùs, verba præſtat hic apponere. Πραγμάτων δὲ Κόνων ὁ μαθηματικὸς σώματα λέγεσθαι ὅσα ὑπὸ μιᾶς ἕξεως ἡνωμένα κρατεῖται, οἷον λίθος, ξύλον. ἐστὶ δὲ ἕξις πνεῦμα σώματος συνεκτικόν. συνημμένα δὲ, ὅσα μὴ ὑπὸ μιᾶς ἕξεως δέδεται, οἷον πλοῖον, καὶ οἰκία. τὸ μὲν γὰρ ἐκ πόλλων σανίδων. ἡ δὲ ἐκ πόλλων λίθων σύγκειται. διεστῶτα δὲ, ὡς χορός. τῶν δὲ τοιούτων δίττα αἱ διαφοραί. τὰ μὲν γὰρ ἐξ ὡρισμένων σωμάτων καὶ ἀριθμῷ λεπτῶν, ὡς χορός. τὰ δὲ ἐξ ἀορίστων, ὡς ὄχλος. ἓν μὲν οὖν ὁ μὲν ἀστὴρ, σῶμα ἡνωμένον. τὸ δὲ ἄστρον, ἐκ διεστώτων καὶ ὡρισμένων. ἀριθμὸς γὰρ ἀστέρων ἐφ' ἑκάστῳ δείκνυται. *Conon mathematicus obſervavit corpora dici, qua uno habitu unita continentur, quale lapis, lignum. habitus verò eſt ſpiritus corpus conſtringens. compacta autem quacumque uno habitu non vinciuntur, quale navis & domus. illud enim ex pluribus aſſeribus, hæc verò ex pluribus lignis compingitur. diſtantia verò ut chorus. talium autem duæ ſunt differentiæ. nam illa quidem ex corporibus definitis & numero parvis, ut chorus. illa autem ex indefinitis, ut populus. ſtella igitur eſſet corpus unitum. ſidus autem ex diſtantibus & definitis. numerus enim ſtellarum per ſingulas ſit manifeſtus.*

Pag. 273. lin. 22. νεκρὸς βαστάζοντα, ὥστε] Suprà IV. cap. 41. ψυχάριον εἰ βαστάζον νεκρὸν, ὡς Ἐπίκτητος ἔλεγεν. *Animula es, cadaver geſtans, ut dicebat Epictetus.* Cætera quò ſpectent, compertum non habeo. An ita fortaſſe meliùs, ὥστε ἐνεργέστερον προσιστεῖν. Τὸ, &c. *Ut tantò cadant* (unde & πτώματα, *cadavera*) *operoſiùs.* Hoc ſi placet, Τὸ τῆς νεκύας aliquid alludit, quod vel in Homericâ νεκύᾳ, vel in notâ aliqua ſolennique næmia.

Pag. 277. lin. 1. Ὡς ἐντελῆ καὶ τὰ πολιτικὰ ταῦτα] Erunt fortaſſe quibus obſcuriora videbuntur, quæ hoc toto capitulo, ac proinde ſuſpecta. Ego quod hic mihi præcipuè propoſitum, textum integerrimum in me recipio: ſenſum autem ſi non obvium, certum tamen eſſe, & qui clariſſimus, ſi in illum vacaret hic inquirere, reddi poſſit.

Pag. 279. lin. 12. 13. γινομένων, συγγινομένων, ἀπογινομένων] Πραγμάτων, an ἀνθρώπων? hoc malo. Vide lib. x. cap. 13. & 17. Quod ſi ad homines referas, tum τὸ συγγίνεσθαι ad mores & converſationem pertinet. Vide & lib. XII. cap. 24. καὶ τὴν πολυπρᾶγμοσύνην, &c.

Pag. 280. lin. 2. καὶ τὸν ἀΐδιον αἰῶνα] Ità rectè puto habere; & ut ita putem, ſimilia Antonini loca collata faciunt. Neſcium tamen te nolo, lector, in utraque Xylandri editione καὶ τὸν ἴδιον αἰῶνα, excuſum eſſe.

Pag. 282. lin. 7. ἀλλὰ πρὸς τοὺς θεούς] Cenſeo Antoninum ſcripſiſſe πρὸς τῶν θεῶν, *per deos*; uſitatâ (etiam Arriano ſæpe) adjurationis formula. Nam alioquin cùm nihil de hominibus præceſſerit, de ſimplicitate erga Deos ut hic agat non opportunum ſatis videtur. De ἁπλότητι verò & χρηστότητι erga homines, vide IV. cap. 37. & x. cap. 32. Μηδενὶ, &c. Opportunè autem per deos adjurat, quia perfecta χρηστότης illis præcipuè competit. Lib. VIII. cap. 34. Ἀλλὰ σκέψαι τὴν χρηστότητα, &c. & lib. IX. c. 11. ὕτως εἰσὶ χρηστοί.

Ibid. lin. 17. ὑποκρίνῃ, συναγελάζει, βόσκει] Scribo, ὑποκρίνει, συναγελάζεται, βόσκεται; aut συναγελάζει, βόσκει; abſolutè & intranſitivè, ut vulgò loquuntur, qualia innumera apud Græcos Latinoſque. Etiam lib. VI. cap. 16. συναγελάζεσθαι, & τρέφεσθαι, & ἀποκρίνειν τὰ περιττώματα, ut naturâ affinia ſimul poſita.

Pag. 283. lin. 1. 2. ἢ θηριώσας δ.] Næ θηριον & merum prodigium vox θηριώσας hoc loco, ſive ſententiam, ſive ſyntaxin & verborum contextum reſpicias. Si conjecturis locus eſſet, multa in mentem (ut αἰσθησάσας, ἐλευθεροῦσας, &c.) veniunt, quæ non incommoda videri poſſint. Sed conjectura plus quàm probabilis, vocem totam ut ſpuriam & irreptitiam, εἰς κόρακας ablegandam. Primò, contextus non requirit; imò quicquid ſubſtituas, tale erit, ut melius abeſſe poſſit, ſi ſequentia expendas. Secundò, Xylander in ſuo codice non videtur inveniſſe, ut ex verſione conjicio. Tertiò, in Manuſcripto Codice Hæſchelii non omninò comparet, cujus hæc ſcriptura eſt, Ἢτοι μὴν δύναται οἱ θεοὶ, ἢ δύνανται. Valeat illa ſanè, dices fortaſſe; ſed quid tamen hùc illam primùm intruſerit, libenter ſcirem. Dicerem, ſi divinus eſſem; dicam tamen quod in mentem, non ut omninò verum, ſed ut à vero non alienum mihi venit. Scripſerat fortaſſe aliquis ad oram tam inſigni loco vulgare illud Græcorum Grammaticorum Σημείωσαι. cætera quivis facilè conjiciet.

Pag. 285. lin. 4. 6. καταφράττεσθαι] Metaphoricè dictum puto de eo, qui oculos ſibi oblini, & obnubi patitur, totumque ſe facit alieni juris. Heſychius καταφράξεις ψυχὰς, τὰς ἐπισκοτισμένας, καὶ μὴ τὸ μέλλον εἰδήσας, *animas obtenebratas, & quod futurum eſt neſcientes*, (quod ab hoc quod diximus non valdè remotum eſt) interpretatur. Ad ægrotos autem meritò transferatur, qui Medicis per omnia (unde & *in medicorum poteſtate* tales *eſſe* dicuntur à Latinis) morigeri ſunt & obſequentes. Poſſis etiam fortaſſe ad vincula & ligaturas, & id genus alia ſeu medicorum ſeu chirurgorum propiori ſignificatione referre. Porrò ejuſdem argumenti apud Diogenem Laërtium extat Epiſtola, quam moriens Epicurus ad Idomeneum quendam ſcripſiſſe perhibetur: de quâ quod Ciceronis jam olim judicium fuerit, digna res eſt, quæ à prudenti lectore, ne ſibi ab infami impoſtore verba dari patiatur, diligenter animadvertatur. Extat illud Tuſcul. Quæſt. lib. V. *An Epicuro qui tantum induit perſonam philoſophi*, &c.

NOTÆ IN LIBRUM X.

Pag. 288. lin. 4. 5. τῆς φιλητικῆς καὶ στρατικῆς διαθέσεως] Pro στρατικῆς haud dubito fore qui στρατιωτικῆς præferant, quod nec mihi improbatur, ſi affectum illum animi, quo φιλεῖν & στέργειν τὰ παρόντα καὶ τὰ συμβαίνοντα (de quo toties Antoninus) dicimur, intelligamus. Poteſt tamen & vulgata lectio retineri, ſenſu non minus probo, qui ex collatione cum lib. V. cap. 15. Οὐδ' ἂν ὁ ἐλαττωτικὸς ταῦτα, &c. & lib. III. c. 5. Ἐν δὲ τῷ Φαιδρῶνι, &c. apparebit.

Pag. 290. lin. 22. Εἴτε ἄτομοι, εἴτε φύσεως] Ita utraque Xylandri editio; ita citant & viri maximi; ſed omninò ſcribendum, Ἢτοι ἄλογοι, ἢ φύσις. Ita conſtanter Antoninus iſta opponit. lib. IV. cap. 3. ἀναπαμνημόνευε τὸ διεζευγμένον, ἢτοι πρόνοια, ἢ ἄτομοι, &c. *reduc tibi in memoriam diſjunctivum illud, aut numinis providentiâ, aut atomorum concurſu*, &c. Lib. XI. cap. 18. ἀναπολόγητον δὲ ἔτι μὴ ἄτομοι, Φύσις ἢ τὰ ὅλα διοικοῦσα. *quin & altiùs rem repete, vel atomos obtinere, vel naturam univerſa diſponere.* Vide & lib. IX. cap. 34.

Pag. 292. lin. 22. τῷ ἰδίως ποιῷ ὑδεῖ ὕλῃ] Senſum in verſione expreſſi, quem è verbis commodiſſimum elicere potui. Qui Origenis objectiones contra vulgatam de corporum *in individuo*, ut loquuntur, reſurrectione opinionem apud Methodium, & Epiphanium legerunt, non locupletiorem alium deſiderabunt horum verborum enarratorem. Quod enim Antoninus hìc paucis, id Origenes apud illos pluribus proſequitur & confirmat verbis. Verba ſic *non* malè ſcribi poſſe conjicio: προσπλέκει τῷ ἰδίως ποιῷ ὑδεῖ ὕλῃ (vel ὕλῃ, id eſt, ὕλως, reverà) πρὸς τὸ νῦν λεγόμενον. Quid ni enim, ut φθίνον & φθινόμενον, δύνον καὶ δυνόμενον & id genus alia non pauca nullo diſcrimine, ita & λεγόμενον (etſi non occurrat exemplum) pro eo quod magis uſitatum λῆγον? Si cui tamen hoc nimis audax & temerarium videatur, poteſt & τὸ λεγόμενον, (*de quo nunc agitur*) in eandem ſententiam non malè retineri.

Pag. 293. lin. 4. 5. καὶ ἀπολλύεις ταῦτα τὰ ὀνόματα.] Scribo, καὶ ἀπολλύεις ταῦτα τὰ ὀνόματα ταχέως, &c.

Pag. 298. lin. 3. ἤτοι γὰρ ἃ λῃσαὶ, ἐὰν τὰ δόγματα ἐξετάζῃς] Sarmatici belli, ab Antonino fœliciter confecti, gloria quanta fuerit, (unde & illi Sarmatici titulus) docent Hiſtorici. Porrò re benè geſtà quàm ſoleant victores milites *ad ſuperbiam ferociamque & immodicum*, ut apud A. Gellium Cato, *modum* inſoleſcere neminem latet. Vanam igitur illorum ſuperbiam & inſolentiam ridet hic fortiſſimus idemque prudentiſſimus Imperator: non quòd quicquam veris militibus, qui juvandæ patriæ aut juſtitiæ inter homines tuendæ cauſſa ſtipendia merentur, (quid enim vel ad præſens tempus, vel ad omnem poſteritatis memoriam glorioſius?) & propriam ſalutem publico poſtponunt bono, detractum velit; ſed quòd eis plerique qui caſtra ſequuntur ſint moribus, ut prædam potiùs venari, quàm quid æquum aut iniquum, quid publicè proſit aut obſit, ſpectare videantur. Quod ait Antoninus, *ſi dogmata eorum ſpectes*, indè eſt, quia non è factis, ſed ex opinionibus quæ ad faciendum impellunt, pendet vera laus, aut vituperatio: ut tot locis inculcat Arrianus. Nemo igitur verè fortis, niſi qui veris dogmatibus imbutus ad pericula ſubeunda non impetu temerario aut naturali temperamento, ſed certâ ratione promptus & paratus eſt. Hinc & Seneca de fortitudine, Epiſt. 85. *Non eſt enim fortitudo inconſulta temeritas, nec periculorum amor, nec formidabilium appetitio. Scientia eſt diſtinguendi, quid ſit malum, & quid non ſit; diligentiſſima in tutela ſui fortitudo eſt, & eadem patientiſſima eorum, quibus falſa ſpecies malorum eſt.* Cæterùm ut olim *latro*, qui nunc miles apud Latinos; ita in ſacro Codice, Gen. x. 9. גבר-ציד, *robuſtus venator*, (quod Græcis Bibliorum Interpretibus γίγας; κυνηγός) pro ſtrenuo bellatore. Quæ fortaſſe ipſa fuere verba veteris Phœniciæ Inſcriptionis, quæ verbis Græcis apud Procopium Vandalic. II. ita redditur: Ἡμεῖς ἐσμὲν οἱ φυγόντες ἀπὸ προσώπου τοῦ λῃστοῦ, υἱοῦ Ναυῆ. *Nos fugimus à conſpectu robuſti bellatoris, filii Nave.* Certè λῃστὴς ſive captura hominum, venationis ſive θήρας ſpecies & ab Ariſtotele Politic. l. I. cap. 50. conſtituitur. Vide & Habac. cap. I. verſ. 15, 16. ubi *hamus, ſagena*, & *rete*, de numeroſo qui omnia longè latéque vaſtet & perdat exercitu. Venatio autem ferarum, ad efferandos, an mitigandos animos hominum & à mutuis cædibus avertendos plus conferat, diſpurat, ſi bene memini, Plutarchus tractatu, Terreſtria an aquatilia animalia ſint φρονιμώτερα, ipſo initio.

Pag. 299. lin. 8. 9. ἐυμενῶς] Ἐυμενῶς, an, ἐν μένῳ, vel, τὸ ἐν μένῳ ſcripſit Antoninus? vide lib. VII. cap. 7. Vide tamen & XI. cap. 9. ubi in eadem re vox ἐυμένεια.

Ibid. lin. 14. ἄριστον γὰρ καταπυγχάνειν τοῦτο] Puto Antoninum vel ad proprietatem verbi ἁμαρτάνειν intendere, quod aberrare à ſcopo propriè ſignificat; vel ad uſum forenſem formularum iſtarum καταπυγχάνειν, & ἐκπίπτειν, ſeu ἀποπίπτειν τῷ δικαίῳ, pro cauſſa ſuâ cadere, &c.

Pag. 302. lin. 2. οἷοι ἀνδρουμένοις καὶ γαυριῶσιν] Ἀνδρουμεῖσθαι verbum non alibi mihi repertum: qualia quamvis in Antonino noſtro plura, eò tamen inclino, ut ἀγοραιουμεῖσθαι non ἀνδρουμεῖσθαι, tam facili ex altero in alterum librariis oſcitantibus lapſu, ſcripſiſſe putem. Major enim ſoni (neque tamen illa magna) quam ſcripturæ, ſi quis attendat, ſimilitudo. Dionyſius Halicarnaſſeus de Ædilibus Rom. Antiq. Rom. lib. VI. pag. 411. Ἐπιτέτραπται δὲ αὐτοῖς πολλὰ καὶ μεγάλα, καὶ σχεδὸν ἰσόμοιρά πως κατὰ τὰ πλεῖστα τοῖς παρ' Ἕλλησιν ἀγορανόμοις. *Commiſſa verò*

eis ſunt multa ac magna res; ſuntque maxima ex parte Graecorum ἀγοραῖόμοις, id eſt, fori & rerum venalium arbitris, ſimiles. Praeterea Ædilitatem non ſplendidiſſimum tantùm & latiſſimi per ſe imperii magiſtratum fuiſſe, ſed & ad ſummos honores viam ſtraviſſe, notum eſt. *Ædilitatem gerere* proverbialiter à Plauto dictum alicubi pro, imperioſum eſſe. Idem in Captivis, Act. IV. Scen. 2. n. 43.

Euge edictiones (alii, *dictiones*) *adilitias hic habet quidem: Mirumque adeò eſt, ni hunc fecere ſibi Ætoli agoranomum.*

pro quo paulò antea dixerat, n. 31.

Baſilicas edictiones, atque imperioſas habet.

Pag. 303. lin. 4. 5. *μήτι δ' ἔτω*] Scribe, *Μήτι δ' οὐχ' ἕτω.*

Pag. 304. lin. 7. 8. *τὰ τῦ Πλάτωνος, Σηκὸν ἐν ὄρει*] Plato in Theæteto. Citat & Theodoretus, Epiſc. Therapeut. lib. I. & ultimo. Σηκὸς, eſt purum putum Hebraicum סך vel סכה: quod ideo moneo, quia radix Hebraica סכך optimè convenit cum Græci verbi quod hic eſt, *περιβάλλεσθαι*, ſignificatione. In ſequentibus verbis elegans alluſio ad ambiguam verbi *βάλλειν* ſignificationem, quod ut propriè (nec id aliunde quàm ex monte aut loco edito commodius) jacere, & jaculari ſignificat; ita metaphoricè tum ad cogitationes animi, ut hoc ipſo libro, cap. 11. *ἔδ' οἷς νῦν βάλλεις*; tum ad ſermonis uſum transfertur: unde *πρόβλημα*; pro quo ſimplex hic *βλῆμα* poſuit Antoninus. De ſcopo Antonini in his verbis, vide quæ notamus ſuprà, in lib. 5. pag. 164. lin. 8. *Οὔτε τραγῳδὸς, &c.*

Pag. 307. lin. 11. *ὅμοιον καὶ ὁ οἰμώζων, &c. τὴν ἔνδεσιν*] Manuſcriptum Hæſchelii meliùs *ὅμοι*. Non aliam autem hic *ἔνδεσιν* intelligit Antoninus quàm quæ Sancto Paulo vocem magni affectus expreſſit, *Ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος, τίς με ῥύσεται ἐκ τῦ σώματος τῦ θανάτυ τύτυ; Ærumnoſus ego homo: quis me eripiet ex iſto corpore mortis?* Rom. 7. v. 24. De hâc animæ alligatione multa paſſim philoſophi; ſed ut rivuli tamen omnes ab uno fonte, divino Platone, derivati. Totus ferè Phædon hujus eſt argumenti; pauca ex multis, quæ ſufficiant huic loco, proferemus. *Παραλαβῶσα τὴν ψυχὴν ἡ φιλοσοφία ἀτεχνῶς διαδεδεμένην ἐν τῷ σώματι καὶ προσκεκολλημένην, ἀναγκαζομένην δὲ ὥσπερ δι' εἰργμῦ* (quod Sanctus Paulus, *δι' ἐσόπτρυ ἐν αἰνίγματι*, 1 Cor. 13. 12.) *διὰ τύτυ σκοπεῖσθαι τὰ ὄντα, ἀλλὰ μὴ αὐτὴν δι' αὑτῆς, καὶ ἐν παση ἀμαθίᾳ κυλινδυμένην, καὶ τῦ εἰργμῦ τὴν δυνότητα καλλιδῦσα, ὅτι δι' ἐπιθυμίας ἐστὶν, ὡς ἂν μάλιστα αὐτὸς ὁ δεδεμένος ξυλλήπτωρ εἴη τῷ δεδέσθαι. ἠρέμα παραμυθεῖται καὶ λύειν ἐπιχειρεῖ, ἐνδεικνυμένη, &c.* quorum verborum hæc ſumma eſt: *Animam corpori alligatam, & agglutinatam, in eo quaſi in ergaſtulo vinctam & captivam degere; in ejuſmodi ergaſtulo ignorantiæ tenebris, quæ ex innatis corporis cupiditatibus & libidinibus oriantur, obſeſſam, non tam res ipſas quàm rerum umbras & falſas ſpecies, oculis, non ſuis, ſed corporeis & fallacibus aſpicere. Animæ ſic laborantis & oppreſſæ, quæ conſoletur, & pro virili ſuccurrat, occurrere philoſophiam.* Idem ibidem verbo *ἐνδεῖσθαι* (unde Aoninianum hic *ἔνδεσις*) non ſemel utitur. *Alligationem* autem, verſionem Xylandri retinui, quod *alligandi* verbum Senecæ de vinctis & captivis uſitatum. At idem alibi, *alligatos* inter, *adſtrictos*, & *aſtrictos* hâc ipſâ in re ſubtiliter diſtinguit: ſed nobis has verborum minutias excutere non hic animus. Ad rem quod attinet ipſam, non eò trahendus Antoninus, quaſi rideret illos, quibus grave hoc fragilitatis humanæ jugum, ut ſuſpiria illis & querelas exprimat; cui enim magis quàm ipſi Antonino, ut ex his ejus libris agnoſcimus? ſed ut illos, qui queri contenti, & iniquitatem fati miſerabiliter accuſare, animo deſpondent ignavi, & auxilia à ratione & philoſophiâ verâ, quibus in libertatem ſe aſſerant, petenda, nulla ſibi provident: qui de ordine mundi malè exiſtimant, & *emendare* (quod alicubi Seneca) *malunt Deos, quàm ſe.* Κλινίδιον autem eſt *lecticula lucubratoria*, ut Suetonius in Auguſto loquitur; de quâ conſulantur ibi, ſi quis plura de eâ noſcere velit, eruditiſſimi commentatores.

Pag. 311. lin. 14. *καὶ ὁ πάσχων αὐτὸ*] Scribo, *καὶ ὁ πάσχων αὐτὸς*; non *αὐτὸ*.

Ibid. lin. 25. *Τῷ δεδεγμένῳ ὑπὸ τῶν ἀληθῶν δογμάτων*] Ita ſcribo cum priori Xylandri editione, non ut in ſecunda (repugnante tamen & illic ipſa Xylandri verſione) *δεδεγμένῳ*. Longa mihi per literas cum viro amico & docto, ſed *ἰχυρογνωμοσίφῳ*, ſuper hoc loco velitatio fuit, cum ille multa comminiſceretur, & quidvis potius, ſi *δεδεγμένον* non placeret, quàm *δεδεγμένον* reſcribi debere acriter contenderet: ego contra non minore confidentia, non modo hanc veram eſſe lectionem, ſed nihil in toto Antonino hoc verbo, & hâc alluſione vel acutius vel elegantius occurrere. Cùm enim rabidi morſus ea vis ſit, & ex tantilla cauſſâ tam prodigioſi ſæpe conſequantur effectus, ut inter arcana naturæ nihil prope ſit, quod magis admiratione dignum ſit; non potuit Antoninus ſanæ rationis & philoſophiæ ſummam ad immutandos & quaſi transformandos animos vim & efficaciam aptiori alia ſimilitudine declarare. Sed & antea jam lib. VI. cap. 57. error & ignorantia quantum poſſint in vita communi docturus, hoc ſimili uſus eſt. Addebam præterea non Antoninum ſolum ſic loqui, adducto Luciani (aut quiſquis autor eſt illius Dialogi) ex Philopatride, ſeu *Διδασκομένῳ* loco, *Ἐδήχθην γὰρ τοῖς παρὰ σοῦ λόγοις, ὡς ὑπὸ κυνὸς λυτιῶντος. Morſus enim ſum verbis à te modò dictis, perinde ut à cane rabioſa.* Sed hæc & id genus alia hominem adeò non movebant, ut nova multa comminiſci non ceſſaret, quibus ſententiæ meæ, ut rebatur ipſe, abſurditatem argueret. Quare cum neuter alteri perſuaderet, aliud tandem agere coacti ſumus. At ecce tibi poſt aliquot annorum inter nos hâc de re ſilentium, bonum factum, veniunt inexpectatò literæ, quibus errorem ſuum agnoſcit, & herbam, quod ajunt, ultrò porrigit, nuper enim incidiſſe ſe in ipſiſſimum (qui mihi in mentem non venerat) Platonis locum, quem Antoninum his verbis reſpexiſſe minimè dubitet. Platonis quem indicavit locus hic eſt, in Convivio extremo, pag. 1203. F. *Ἔτι δὲ τὸ τῦ δηχθέντος ὑπὸ τῦ ἔχεως πάθος καμὲ ἔχει;* quo expoſito, pergit; *ἐγὼ ἂν δεδηγμένος τι ὑπὸ ἀλγεινοτέρου, καὶ τὸ ἀλγεινότατον* (Serranum enim interpretem non audio, qui *ἀλγυνοτάτυ* in margine corrigit; multò minùs quod in verſione ſecutus eſt, amplectendum cenſeo) *ὧν ἀκήκοα δηχθείη. τὴν καρδίαν γὰρ ἢ ψυχὴν, ἢ ὅ, τι δεῖ αὐτὸ ὀνομάσαι πλησίος τε καὶ δηχθεὶς ὑπὸ τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ λόγων, οἷς ἔχομαι ἐχιδνης ἀγριώτερον, νέος ψυχῆς καὶ μὴ ἀφυῶς ὅτου λάβωνται, καὶ ποιῆσαι δρᾶν τε καὶ λέγειν ὁτιῦν. καὶ ὁρᾶν ἂν Φαίδρους, &c. Præterea, ut qui à vipera morſi ſunt, haud aliter & ego affectus ſum, &c. Ego igitur & ab eo quod acerbius afficit, morſus; & ea parte morſus quæ una acerbiſſimis eſt obnoxia maximè doloribus, ſive cor, ſive animum, ſive quomodocunque id appellandum ſit, ſaucius cupiditate in philoſophia ſermonum, quæ acrius quàm vipera mordent, & occupant, ſi quando aſtigerint juvenilem animum, quæ non penitus ignarus ſit: compelluntque ad quicquid tandem ſit faciendum atque dicendum, ac intuens Phædros,* &c. Similitudinem quam Plato duxit à morſu viperæ, Antoninus à canis rabioſi (eſt enim *λύσσα* & *ὑδροφοβία* de morſis à cane rabioſo, propriè; ut ex Galeno conſtat & Dioſcoride) morſu petere maluit, ſed eadem utrobique ratio ſimilitudinis, eadem verbi *δηχθῆναι* metaphora. Ita factum eſt, ut qui prius ſententiæ meæ acerrimus oppugnator, idem nunc opportuno hoc Platonici loci indicio confirmator eſſet *αὐτοπροσώπτατος*. Cæterùm ratio ſimilitudinis clarior erit, ſi verba Antonini ita ſuppleantur; Ut qui à cane rabioſo morſus eſt, niſi tempeſtivè curetur, his inter alia argumentis affectum ſuum prodit, quòd ſolito triſtior & pavidior (*vigilia & ſomnus perturbatus, timor ſine cauſſa*, ait Sennertus inter ſigna diagnoſtica. *Demorſus ſolito triſtior & cogitabundus eſt, hominum conſuetudinem conſpectumque fugit*, &c. Palmar. de morbis contagioſis. *πονηρὸν βλέπει καὶ συγκότερον τῦ συνήθους; torvum ac ſolito triſtius intuetur*, & mox quibuſdam de *ὑδροφοβίᾳ* interjectis, *καὶ τοὺς μὲν φεύγυσι τὴν αὐγὴν, τοὺς δὲ τρύχοντας συνεχῶς. ex hoc mali genere correptis ſunt qui ſplendorem lucis refugiant, alii aſſiduo dolorum cruciatu conficiuntur.* Dioſcor. Θηρ. c. I.) evadat, tandemque morbo confirmato in *ὑδροφοβίαν* incidit, ut aquam, liquida & pellucida omnia, ad furorem & inſaniam horreat & fugiat, ita, &c. Porro ad *ἀφοβίαν* & *ἀλυπίαν* quantum momenti ſit in humanæ fragilitatis conſideratione, docent & illa ſancti prophetæ: *Quis tu ut timeas ab homine mortali, & à filio hominis, qui quaſi fœnum ita areſcit?* Eſ 51. 11, 12. & alibi: *Quieſcite ab homine* (ne vos odio gratiáve ſuâ vehementiùs afficiat) *cujus ſpiritus in naribus eſt: nam quanti* (qui talis) *æſtimandus eſt?*

Pag. 313. lin. 1. 2. *ἐπιφημῖντα*] Manuſcriptus Hæſchelii *ἐπευφημῖντα*.

Pag. 314. lin. 7. *Οὐδὲς ἐστιν ὕτως ἄνοητος.*] Quàm verus hic vates & ad extremum vitæ ſpiritum adeóque in extremo ipſo agone ſpirituque, propoſiti tenax Antoninus fuerit, teſtis (ſi ſtamus ejus teſtimonio) locuples Dio, qui narrat Antoninum non ex morbo quo laborabat ipſo, periiſſe, ſed medicorum, qui Commodo ſucceſſuro gratificari ſtudebant, immani ſcelere & perfidia: Antoninum autem morientem, cùm quid ageretur non ignoraret, non tantùm diſſimulaſſe, ſed ne filii parricidio ſublatus videretur, militibus & tribuno poſtremis verbis ipſum commendaſſe. Dionis verba ſunt hæc lib. 71. pag. 814. E. *Τῇ ἑπταιδεκάτῃ τῦ Μαρτίυ μετήλλαξεν, οὐχ' ὑπὸ τῆς νόσυ ἣν καὶ τότε ἐνόσησεν, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἰατρῶν. ὡς ἐγὼ σαφῶς ἤκυσα, τῷ Κομμόδῳ χαριζομένων. μέλλων ἐν ἀποθνήσκειν, τῶνόν τε τοῖς στρατιώταις παρακατέθετο, (ἠ γὰρ ἤθελε δοκεῖν ὑπ' αὐτῦ θνήσκειν) καὶ τῷ χιλιάρχῳ τὸ σύνθημα αὐτῶνι ἔφη, Ἀπίλθε πρὸς τὸν ἀνατέλλοντα. ἐγὼ γὰρ ἤδη δύομαι. Deceſſit è vita decimo ſeptimo Martii die, non morbo quo laborabat, ſed (ut ego certè accepi) peremptus à medicis, qui Commodo gratificabantur. Quumque eſſet morti proximus, Commodum militibus commendavit, (nolebat enim videri, ut mors ſibi ab illo afferretur:) tribunoque militum teſſeram poſtulanti reſpondit; abi ad orientem. Ego enim jam ad occaſum commeo.*

Pag. 315. lin. 13. *ἐκεῖνο ῥητορικὸν*] Vide quæ ſupra ad pag. 38. lin. 3. *Μηκέτι καθ' ὁρμὴν*, &c. notavimus.

NOTÆ IN LIBRUM XI.

Pag. 318. lin. 12. *Ὡδῆς ἐπιτερπῦς καὶ ὀρχ. καὶ π.*] Capitolinus in vita Marci; *Amavit pugilatum, luctamina & curſum, & aucupatus, & pilâ luſit apprimè, & venatus eſt*; non exercitii tantùm cauſſâ; ut cenſent ibi viri docti, ſed oblectationis, & voluptatis, ut ex his ejus verbis in promptu colligere eſt. Non enim eo nomine ſibi ipſe ſuccenſuiſſet, aut de remediis (quod facit hic) cogitaſſet, ſi tuendæ modò valetudinis cauſſâ illa adhibuiſſet. Antonini mentem melius intelliget, qui cum Senecæ non diſſimili, alia quamvis in re, conſilio conferet. Ita ille de ira lib. II. cap. 28. *Maximum remedium eſt ira, mora. Nec ab illa pete initio ut ignoſcat, ſed ut judicet: deſinet, ſi expectat. Non univerſam illam tentaveris tollere: graves habet impetus primos: tota vincetur, dum partibus carpitur.* Alibi de paupertate loquens, vocat hoc, *artificium diducendi, cùm ſingula ſuſtineri poſſunt, quæ collata non poſſunt.* Vide & decimo libro, cap. 29. *Κατὰ μέρος*, &c.

Pag. 319. lin. 5. *μὴ κατὰ ψιλὴν παράταξιν, ὡς οἱ Χριστιανοὶ*:] *Obſtinationem* Chriſtianis Martyribus à gentilibus objici vulgò ſolitam, notum vel ex Tertulliano. *Illa ipſa obſtinatio quam exprobratis*, ait ille Apologetico extremo. Idem ad Nationes lib. I. cap. 18.

Re-

Reliquum obſtinationis in illo capitulo collocatis, quod neque gladios, neque cruces, neque beſtias veſtras, non ignem, non tormenta ob duritatem ac contemptum mortis animo recuſemus. Idem de Spect. cap. 1. *Sunt qui exiſtiment Chriſtianum expeditum morti genus, ad hanc obſtinationem abdicatione voluptatum eruditi*, &c. Primus, quod ſciam, Plinius objecit in Epiſtola (quæ lib. x. 97.) ad Trajanum notiſſimâ. Arrianus autem & ipſe Chriſtianorum (quos Galilæos ille vocat) exemplum in eundem planè quem Antoninus hîc adducit finem: ſed quod Antoninus obſtinationi, ille conſuetudini tribuit. lib. IV. cap. 7. περὶ ἀφοβίας. Παράλαξις etiam apud Euſebium de Chriſt. Martyribus, ſed in bonam partem, legere memini: pro quo ibidem ἴνσασις ſæpius occurrit.

Pag. 322. lin. 10. Μετὰ δὲ τὴν τραγῳδίαν ἡ ἀρχαία κωμῳδία:] Plane quod Horatius, poſt Theſpidem & Æſchylum, veteres poëtas Tragicos, commemoratos,

Succeſſit vetus his Comœdia, non ſine multa
Laude; ſed in vitium libertas excidit & vim
Dignam lege regi.

Vir ſummus & illuſtris inter doctos jam pridem famæ, qui iſta omnia in Horatio confuſa & tranſpoſita tanto contendit opere, quid Antonino reſponſurus ſit, ipſe ſi vacat & libet, videbit: ego non video.

Pag. 324. lin. 4. ς Ὁμοθαμνεῖν μὲν, μὴ ὁμοδογματεῖν δὲ] Poterant hæc cum ſuperioribus conjungi, & in unum caput concludi, quæ nobis hic bina: eſt enim quædam argumenti inter iſta cohærentia, aut ſaltem non abruptus tranſitus. Maluimus tamen, ut in aliis non paucis, diſtinguere; quòd diverſa res hic agatur, nec ita verbis cohæreant, ut ſine detrimento ſenſus ſeparari nequeant. Compoſita vox ὁμοθαμνεῖν, non obſcura illa quidem, non tamen hactenus alibi mihi reperta. Malui autem, *ex eodem ſenticeto*, quàm aut arbuſto, aut arbore dicere, quòd alluſio Plautina, *τὸ ſentire ex ſenticeto*,

Non enim es in ſenticeto, eò non ſentis:

Capt. Act. IV. ſc. 2. n. 80. derivans, ut ut feſtivior quàm verior, ad rei tamen ipſius explicationem non intempeſtiva videretur. Magna enim in re ſimilitudo, cogitationibus hinc inde variis ac conſertis haud ſecùs in animo, quàm ramis in arbore, aut ſurculis, in arbuſto pullulantibus. Hinc apud Hebræos (quorum lingua proprietates rerum maximè conſectatur) eadem radix שׂטן & ramum ſignificat & cogitationem.

Pag. 326. lin. 2. οἷον ὁ Φωκίων ἐκεῖνος] An ad Phocionis peculiare aliquod dictum factúmve; qualia ſingulari bonitate condita Phocionis Plutarchus haud pauca commemorat; an ad totam ejus vitam & mores univerſos, cùm adeò bonitate ſpectabilis fuerit, ut boni, id eſt, χρηστοῦ cognomen inde meruerit; reſpiciat Antoninus, haud facile dixerim. Ego de totâ vitâ potius intelligo.

Ibid. lin. 8. ἄνθρωπος τεταμένος] Ita prior Xylandri editio: at in poſteriori mutatum in τεταγμένος. Ego illud, ut ἐμφαλικώτερον, ita & verius credidi. Eodem verbo jam prius, hâc ipſâ in re, l. VII. cap. 5. uſus eſt; ὅ, τι γὰρ ἂν δι' ἐμαυτοῦ, ἢ σὺν ἄλλῳ ποιῷ, ὧδε μόνον χρὴ συντείνειν, εἰς τὸ κοινῇ χρήσιμον καὶ ἁρμόττον. *Quicquid cuim, vel per me, vel cum alio fecero, ad id duntaxat tendere jus eſt, quod eſt ſocietati utile & congruum.* Si cui τὸ τεταγμένος (quod & apud Epictetum cap. 29.) magis arrideat, de ſe ut Imperatore loqui, cujus hoc præcipuum munus, bonum publicum promovere agnoſcat, intelligendus Antoninus. Paulò ſuprà τὸ ἐπὶ τῇ φύσει, ſcribo, τὸ ἐφ' ᾗ φύσει. ut τὸ, pro ὅ, (de quo Grammatici) poſitum ſit.

Pag. 326. lin. 4. γεγράφθαι ὀφείλει ἰυθὺς ἡ φωνή] Scribo, γεγράφθαι ὀφείλει. ἰυθὺς ἡ φρήν (ex quo notior vox φωνὴ, quæ nihili vox hîc eſt, manavit) τοιοῦτον ἔχει, ἰυθύς, &c. Seneca ſimiliter de Benef. II. cap. 25. *Verba ceſſent licet, ſi quemadmodum debemus, affecti ſumus, conſcientia eminebit in vultu. Conſcientia*, Senecæ; quod Antonino φρήν.

Ibid. lin. 9. ἐπιτήδευσις δὲ ἁπλότητος σκάλμη ἐστὶν] Quæ Xylander in hunc locum notavit, conſultò prætereo. Σκάλμη ex Heſychio vel Julio Polluce, gladiolum ſeu pugionem interpretor. Antoninus ſimulationem ſimplicitatis, pugionem vocat, morem illorum reſpiciens, qui inſidias aliis molientes, pugionem (nam alioquin σιδηροφορεῖν erat prohibitum) è cervicibus dependentem circumferebant. Λυκοφιλία verò quid ſit, optimè docebunt Æſopicæ fabulæ ab Iſaaco Nicolao Neveleto primùm (nec ſcio an quis alius poſtea) editæ; dignæ certè quæ correctiores legerentur. Nos γύμαιος χάριν, unicum ἐπιμύθιον (quia Neveletus in Notis fruſtrà tentavit) correctum hic apponemus. erit id fabulæ 234. quæ editionis noſtræ pag. 276. Οὕτω καὶ τῶν ἀνθρώπων οἱ κακοῦργοι ὅταν περὶ (γρ. παρὰ) τοῖς εἰδόσι ποιηρίνωσιν, ἀνόητοι τῶν τεταγμάτων (γρ. ἀνόητοι τῶν τεχνασμάτων) καθίστανται. *Sic hominum doloſi, cum apud ſcientes malignè agunt, machinamentis ſuis inutiles fiunt.*

Pag. 330. lin. 12. πολλὰ γὰρ κατ' οἰκονομίαν γίνεται] Etſi nihil hoc uſu verbi apud Græcos ſcriptores ſive ſacros, ſive gentiles, qui res tractant philoſophicas paſſivius; quia tamen ſunt qui in re tam clarâ offendant, audiant Arrianum in Epict. lib. III. cap. 14. ſic diſtinguentem: Τῶν πραττομένων τὰ μὲν προηγυμένως πράττεται. τὰ δὲ κατὰ περίστασιν. τὰ δὲ κατ' οἰκονομίαν. τὰ δὲ κατὰ συμπεριφοράν. τὰ δὲ κατ' ἴνσασιν. quæ Hieronymus Wolfius ita vertit: *Eorum quæ aguntur partim præcipuè ſpectantur*, (malim, *ipſa propter ſe aguntur*) *partim fiunt ratione temporis, partim de induſtria, certoque conſilio partim obſequii cauſſâ, partim ex inſtituto vitæ*: malim, *ex obſtinata, animi*, vel, *propoſiti tuendi firmitate*, ut idem ſit Arriano κατ' ἴνσασιν, quod Antonino ſupra, κατὰ παράταξιν. Vide quæ nos ibi. Anaſtaſius Sinaita ἐν Ὁδηγῷ, ſeu, *Duce vita*, Cap. 11. §. ultimo, περὶ οἰκονομικῶν: Λέγομεν πάλιν οἰκονομικῶς καὶ ὅτι γίνεταί πράγμα ὑ πάντως ὀφεῖλον γενέσθαι, γίνεται δὲ διὰ συγκατάβασιν, καὶ σκοπὸν σωτηρίας τινῶν. *Secundò, per diſpen-*

ſationem aliquid fieri dicimus; quando fit quidpiam, quod non oportebat omnino fieri. fit autem, quia quis intuitu ſalutis ad aliorum imbecillitatem ſeſe demittit & accommodat. Hinc illa Stoicorum, non verè aut vitioſè mentiri qui κατὰ στρατηγίαν τῶν ἀντιπάλων, ᾗ κατὰ τὴν τῦ συμφέροντος προόρασιν, ᾗ καθ' ἕλλας οἰκονομίας τῦ βίυ πολλὰς, *in militia contra hoſtes, aut aliâ aliquâ neceſſitate*, quod falſum eſſe ſciunt, compoſitò aſſeverant ut verum: ut Stobæus tradit in Ethicis.

Pag. 335. lin. 8. Τίσσαρας μάλιστα τροπὰς] Τροπὴ eſt verbum Platonicum, μίσον, quod tam in bonam (ut hîc ex. cap. lib. III. cap. 8. extremis verbis; alibique) quàm malam partem ſumitur. *Inclinationem* aut *converſionem*, (quod apud Ciceronem de mutatione in pejus) Latinè reddi poſſe puto. Nam *affectus*, *ſtatus*, *temperamentum*, & id genus alia, διάθεσιν potiùs exprimant. Xylander *motus* verterat, non malè fortaſſe, ſi *motus* pro ſimplice motione capiatur: ſed quia ut plurimùm, cùm animo tribuitur, motum vehementiorem ſeu perturbationem ſignificat, ideò ob ambiguitatem vitavi. Quod mox (ex vitioſâ Lugdunenſi editione) ἀπαλληπτίον, aut ἀπαλειπτίον, (ut in utraque Xylandri) corrigendum; aut, quod ego germanum puto, ἀπολητπτέον ſcribendum. Vide quæ jam ſupra in pag. 219. lin. 1. & pag. 93. lin. 2. notata ſunt. At lib. x. pag. 296. lin. 8. ubi 1. Xylandri editio (quod & in hanc noſtram incautis nobis ex illa tranſlatum) ἀπολείψεται, ex 11. corrigendum eſt, ἀπαλείψεται. Eſt quidem ſæpe & ἀπολείπεσθαι verbum probum, & Antoninianum; ſed non hujus loci.

Pag. 337. lin. 3. ἀλλὰ μόνα καλὰ φύσιν] Scribe, ἀλλὰ μόνα ἃ κατὰ φύσιν.

Ibid. lin. 10. ἰσότητα καὶ θεοσέβειαν] Scribe, ὁσιότητα καὶ θεοσέβειαν. Ὁσιότης καὶ θεοσέβεια hic ἰσοδυναμοῦσι: quibus ἡ δικαιοσύνη non ut adverſa, ſed diverſa opponitur; ut & lib. XII. cap. 1. πρὸς ὁσιότητα καὶ δικαιοσύνην. Quid autem per utrumque intelligat, ibidem explicat ipſe; ut & lib. VIII. cap. 66. Ὁσιότητα autem καὶ δικαιοσύνην, verti, *ſanctitatem & religionem*; quod *pietatis* vulgò latior eſſet ſignificatio. ſæpe enim pro clementiâ; aut charitatis affectu naturali ponitur. Ciceroni tamen eſt ubi θεοσέβεια proprie *pietas*, ut de Nat. Deor. lib. I. *Eſt enim pietas juſtitia adverſus Deos.* Eidem ibidem *ſanctitas* definitur *ſcientia colendorum Deorum.* Quod mox Antoninus τὴν ὁσιότητα καὶ θεοσέβειαν, πρεσβύτερα τῶν δικαιοπραγημάτων eſſe contendit, non aliud iſtis eum verbis voluiſſe credo, quàm pietatem erga Deos, juſtitiæ inter homines quaſi baſin & fundamentum eſſe. Nec multò aliter & Cicero de Nat. D. lib. II. *Quæ contuens animus, accipit ab his cognitionem Deorum, ex quâ oritur pietas, cui coniuncta eſt juſtitia, cæteraque virtutes.* Per δικαιοπραγήματα crediderim Antoninum *cæteras* & ipſum *virtutes* intellexiſſe. Juſtitiâ enim cæteræ omnes virtutes συλλήδδην comprehenduntur, ut notat Ariſtoteles ex veteri parœmiâ, (ita vocat ipſe) Ethic. Nic. V. cap. 1. Poſſumus tamen illa, πρεσβύτερα τῶν δικαιοπραγημάτων ſubtiliùs exponere, lib. XI. cap. 1. quod lectori expendendum relinquo.

Pag. 338. lin. 3. 4. Ὥσπερ γὰρ ἐχ' ἡ πάντων] Verborum Syntaxis obſcurior, ſed confer cum lib. IX. cap. 22. Τρίχι, &c. & l. X. cap. 6. Εἰ δὲ ἄλλοι, &c.

Ibid. lin. 18. Τῷ Περδίκκᾳ ὁ Σωκράτης] Archelaum fortaſſe voluit dicere. Vide Senecam de Benef. lib. V. cap. 6.

NOTÆ IN LIBRUM XII.

Pag. 349. lin. 3. σφαῖρ& κυκλοτερὴς κοπῇ περ.] Jam pridem vir maximus Adrianus Turnebus, in Adverſariis corrigebat, δίνῃ περιήγει γ. optimè ſine dubio ad mentem ſcopumque verborum. Horatius Satyr. lib. II. 7.

Quem neque pauperies, neque mors, &c.
Fortis & in ſeipſo totus teres atque rotundus,
Externi ne quid valeat per læve moriari.

Præſtantiam τῆς σφαίρας Plato in Timæo, & de anima mundi, prolixè exequitur. Vide & ſupra lib. VIII. cap. 41. poſtremo, & lib. XI. cap. 12. De verbo tamen κοπῇ, (aut metri cauſſâ κόπῃ) pro quo Turnebus τὸ δίνῃ ſubſtituit, aſſenſum cohibeo; quia Heſychius, aliâ quamvis ille notione, agnoſcit; & quia jam ſupra in Antonino lib. VI. cap. 38. κόπησις; quod fortaſſe & ibi quamvis non intellectum præſtet retinere, quàm mutare notiori. Achilles Statius (aut Tatius potius) in Aratum cap. 6. Περισχήματ& κόσμε, laudat & ipſe Empedoclem verſus iſtius authorem, & ita ſcribit: Σφαῖρος κυκλοτερὴς μόνῃ περιήγει χαίρων.

Pag. 350. lin. 11. πρὸς τὸ θεῖον ὕπτερ σ. θεμ.] Haud aliter multò Sanctus Pſaltes pſalmo 50. (vel ut Græci 49.) v. 5. Συναγάγετε αὐτῷ τοὺς ὁσίους αὐτοῦ, τοὺς διαθεμένους τὴν διαθήκην αὐτοῦ ἐπὶ θυσίαις, *qui ſcerunt fœdus meum per ſacrificium*, vel ut alii, *qui pepigerunt pactum meum cum ſacrificio.*

Pag. 351. lin. 5. εἰ μὴ ἄριστοι καὶ δικαιότατοι] Δικαιότατοι, i. e. clementiſſimi, χρηστότατοι: quâ notione δίκαι& Matth. I. v. 19. Sed ſcriptoribus ſacris V. T. nihil uſitatius. Sanctus Hieremias, hâc ipſiſſimâ qua Antoninus occaſione, XII. 1. Δίκαι& εἶ Κύριε, &c. Vide Olympiodorum in Jobi cap. 28. nuperæ Londinenſis (quam Bibliothecæ Bodlejanæ inſtructiſſimæ & eruditæ V. Cl. de me dudum optimè meriti Patricii Junii φιλοτιμίᾳ debemus) editionis, pag. 566. & ibidem Origenem pag. 568.

Pag. 352. lin. 18. Τοιαῦτα τὰ πραγ.] Fortaſſe Δεῖ αὐτὰ τὰ πρ.

Pag. 353. lin. 7. Ἤτοι ἀνάγκη εἱμαρμ.] Confer, ſuadeo, cum Senecâ, qui totidem fere verbis idem, Epiſt. 16. *Sive nos inexorabili lege facta conſtr.* &c. Vide & ſupra, pag. 290. lin. 22.

Pag. 354. lin. 12. εἰ δὲ καὶ ἥμαρται, ὅτε καλίκρινει] Scribo, (ut in

in verſione reddidi) ἵνα μὴ καθίκριτον ἑαυτὸν: & ad internos malæ conſcientiæ aculeos & lancinationes, ſive ut Tacitus, *laniatus & ictus*, quibus nihil vel optarì poſſit infœlicius; refero. Seneca de Ira l. III. c. 25. *Si iratus, demus illi ſpatium, quo diſpicere quid fecerit poſſit. Se ipſe caſtigabit. Denique dabit pœnas. Non eſt quod cum illo paria faciamus.* & ibid. cap. 26. *Maxima eſt enim facta injuriæ pœna, feciſſe: nec quiſquam gravius afficitur, quàm qui ad ſupplicium pœnitentia traditur.* Plura in eandem ſententiam Plutarchus, Περὶ ἐυθυμίας. Sed & Ariſtoteles de malæ conſcientiæ tormentis in genere præclariſſimè Ethic. Nicom. lib. IX. cap. 4.

Pag. 354. lin. 10. ἡ γὰρ ὁρμή σου ἴσω] Superioribus, contra quam eſt in utraque Xylandri editione, annecto, & ſententiam in his finio. Vide lib. VIII. cap. 41. & 48. Quod ſequitur, Εἰς τὸ πᾶν ἀεὶ ὁρᾷν, ita capio, ut cum dicit in Theæteto Plato, εἰς τὸ πᾶν ἀεὶ βλέπειν. i. e. *univerſum mundum animi cogitatione complecti.* & ibidem εἰς ἅπασαν τὴν γῆν βλέπειν. Si cui tamen vulgata lectio, ἡ γὰρ ὁρμή σου ἴσω εἰς τὸ πᾶν ἀεὶ ὁρᾷν, &c. in hunc ſenſum, *Is ſit animi tui impetus*, (i. e. hoc tibi propone, ut præcipuum in vitâ) *cujuſque rei naturam rectè perſpicere; Quid illud*, &c. magis arrideat, non valde repugnabimus, cùm non unus Antonini locus huic interpretationi faveat. Vide cap. 24. hujus libri; & lib. IV. c. 14.

Pag. 356. lin. 17. ᾧ συμφέροι καὶ συμφερόμενον] Sunt hæc ſic ſatis obſcura, in Græcis; ſed non tam obſcura tamen ad intelligendum, quàm ad vertendum in aliam linguam difficilia. Ait Antonino nihil non eſſe bonum ea ratione, quatenus univerſo (quo nobis, ſi verè πολίτικοὶ ſumus, nihil antiquius) eſt καίριον & συμφέρον; tempeſtivum ſcilicet & utile. Hoc idem alibi dixerat non ſemel. Hæc obvia & uſitata verbi ſignificatio. at alia erit τῷ συμφέρον, ſi verbi veriloquium potiùs quam uſus communis attendatur, ſignificatio: ad quod tacitè reſpiciens Antoninus, ait, quicquid accidit, id non ſolùm συμφέρον eſſe, ſed & συμφερόμενον. συμφέρον, quaſi dicas, *conducens*, & à nobis ultrò oblatum, dum ſic animo comparati ſumus, ut nihil malimus accidiſſe, quàm quod accidit; συμφερόμενον autem, reſpectu Dei, ſeu fati, quod id ita accidere, longâ cauſſarum ſerie ab initio conſtituit. Vide lib. III. p. 71. lin. 9. ἡ γὰρ ἐκάστῳ νεμομένη μοῖρα συνεμφέρεταί τι καὶ συνεμφέρει: & quæ nos ibi. Pergit porrò Antoninus in alluſione. Θεοφόρητο vulgò (qui aliàs φοιβόληπτοι) dicti, qui ſeu mali ſeu boni dæmonis inſtinctu correpti divinant, aut quidvis aliud mentis ſuæ non compotes agunt: καταχρηστικῶς, etiam de Poëtis & Oratoribus uſurpatur. At Antonino hic, illi demum verè θεοφόρητοι, qui voluntatis æquitate, cum fati neceſſitate concurrunt; quicquid ab illo eſt libenter amplectentes. Sed hic quoque in verbi γνώμη ambiguitate ludit. Græcis enim γνώμη, ſententia, conſilium, frequentiſſimè: at interdum, mens, ὁ νοῦς: Deus. Epictetus c. 38. initio, primas partes veræ pietatis eſſe docet, τὸ εἴκειν τοῖς γινομένοις, καὶ ἀκολουθεῖν ἑκόντα ὡς ὑπὸ τῆς ἀρίστης γνώμης ἐπιτελουμένοις. *Et omnibus iis quæ fiant acquieſcendum: & ſequenda ultro, ut quæ à mente præſtantiſſima regantur.* Vide quæ jam ſuprà in pag. 166. lin. 4. Διὰ τί συγχέωσιν, &c. Simile acumen in iſtis, pag. 195. lin. 7. ἔχει σοι πάντα καλὰ νοῦν: ut ibi notamus.

Pag. 361. lin. 18. 19. &c. καί τοι καὶκεῖνα τὸν νοῦν συνέχει, &c.] Eſt locus hic ex obſcuriſſimis & depravatiſſimis qui ſunt in toto Antonino. Nam & ipſa per ſe verborum ſententia non vulgaris & obvia: tum verba partim apertè mendoſa; partim, ut ſuſpicor ego, manca. Nos nihil hic tanquam ex tripode promittimus, ſed nec deſperamus tamen ita tractari rem poſſe, ut æquo lectori fiat ſatis. Sed priuſquam rem aggredimur, rogandus eſt nobis lector ut ad Antoninum ipſum, lib. VI. cap. 13. ab iſtis, Τὰ πλεῖστα, &c. & lib. IX. cap. 8. Εἰς μὲν τὰ, &c. ad finem uſque capitis, recurrere, & utriuſque capitis doctrinam diligenter advertere, tum quæ in utrumque ſcripſimus, haud gravetur. Res igitur quæcunque ſunt in rerum natura, vel inanimes ſunt, & vel ἕξιν continentur, vel φύσιν; vel animâ præditæ, eáque vel rationali, vel irrationali. Ita docet Antoninus lib. VI. c. 13. ubi nos in Notis ex Philone, & aliis obſervamus, quibus ἕξιν propriè tribuit Antoninus, ea ab aliis πνεύματι ſeu ſpiritu contineri traditum eſſe. Etiam à Galeno & Achille Statio, cujus meminimus antea in lib. IX. cap. 6.) definitur ἕξις, πνεῦμα σώματος συνεκτικὸν, vel ut Galenus loquitur, πνεῦμα συνέχον, vel συγκρατοῦν τὰ μέρη. Porrò ſancit Antoninus lib. IX. c. 8. omnia naturalia inanima, ſive ſimplicia ſive compoſita, etſi propriè ſociabilia non ſint, vi tamen quadam naturæ conjungi cupere, καὶ πρὸς τὸ ὁμογενὲς tendere, vel, quod idem, συρρεῖν: quæ vero ſunt ἔμψυχα & anima ſive rationali, ſive irrationali prædita, ea palam κοινωνικὰ eſſe, & συναγελαστικὰ, ſeu ſocietatis appetentia: ut pluribus ibi proſequitur. Jam ut ad hoc caput veniamus & quam hic inſtituit diviſionem; ſub generali κοινῆς οὐσίας notione, inanimâ omnia quæ vel ἕξει ſola, vel φύσει continentur, comprehendit: ψυχῆς autem, quæ ſunt animâ prædita, ſed brutâ & irrationali: νοερᾶς denique ψυχῆς, quæ rationem participant. Hæc per modum προλήψεως. Jam in ἀποδόσει, ſive redditione, τὰ πνεύματα καὶ τὰ ὑποκείμενα, ea intelligat neceſſe eſt, quæ partim ἕξει, partim φύσει continentur, & animatis opponuntur. Nam ſi, quod quis ſuſpicari poſſit, per πνεύματα, τὰ ἄλογα ψυχικὰ voluiſſet, non ἀναίσθητα & ἀνοικείωτα ea pronuntiaſſet, ut ex lib. IX. cap. 8. liquere cuivis poſſit. Quæ ſequuntur hic de iiſdem, καίτοι καὶκεῖνα τὸν νοῦν συνέχει, καὶ τὸ ἐπειτα αὐτὰ βρῖθον; ſcribo, καίτοι κ. τὸ συνεῖν ἔχει (vel συνέχει) καὶ τὸ ἐπὶ τὰ αὐτὰ βρῖθον. Τὸ συνεῖν hic planè quod lib. IX. cap. 8. τὸ συρρεῖν (vel τὸ σύρρουν, ſi nomen eſſe mavis,) bis ibi repetitum. Utrunque autem pluribus exponit ipſe, cum addit hic, ᾧ τὸ ἐπὶ τὰ αὐτὰ βρῖθον: quod in verſione Latinè reddidimus. Hæc ſi nobis concedantur, (nec video quid opponi poſſit) tum lacunam inter hæc & quæ proximè ſequuntur eſſe, & verba aliquot, quibus de ψυχικῶν ἀλόγων κοινωνίᾳ & ſocialitate (quæ tamen à perfectiore τῶν λογικῶν κοινωνίᾳ multùm abeſſet) egerat, deſiderari certum puto. Si quis pro συνεῖν à συνέω, malit συνεῖδον à συνείδω, vel ἰνᾶν ab ἰνάω, quia jam lib. IX. cap. 8. σύνευσις & ἕνωσις, de eo non magnoperè laboraverim.

Pag. 362. lin. 4. 5. τὸ λέγειν ἄνθις, τὸ φωνῇ χρῆσθαι] Τὸ λέγειν ἄνθις, quid hic ſibi velit, aſſequi non poſſum, nec alius puto quiſquam, cui verborum ſcopus rectè perſpectus erit. Quid enim τὸ λέγειν ἄνθις ad vitam & vitæ munera, quæ ſummatim hic percurrit Antoninus? Xylander verterat, *deſinere*. De ἀναβιώσει certè (de quâ Antoninus alibi) & novâ vitâ ſi verba hic eſſent, dicerem τὸ λέγειν ἄνθις, iterum mori, (cui tamen inter vitæ partes, τὸ ἄυξεσθαι καὶ τὸ φωνῇ χρῆσθαι minimè locus eſſet) ſignificare. Planè perſuaſum habeo ſcripſiſſe Antoninum, τὸ λεσχηνεύεσθαι, quod *ſermocinari, confabulari*, &c. ſignificat. Apud Hippocratem vox ſæpiùs occurrit: ſed & aliis veteribus, opinor, non minùs familiaris fuit. Τοὺς τοῖς ἀγάλμασιν ἐυχομένους, ſimiles eſſe iis qui τοῖς δόμοις λεσχηνεύονται, celebre dictum Heraclìti ab Herodoto commemoratum; ab Origene, Clemente Alexandrino, aliiſque, gentilibus Idololatris olim objectum. Λεσχήνεια vox, in Axiochi Dialogo, ex quo quædam prompſiſſe Antoninum ſuprà docuimus. Jam voce λεσχηνεύεσθαι ab imperito ſcribâ (cui, utpote rarior, ignota erat) in λίσχην ἴνεσθαι (quorum utrumque per ſe Græcum eſt, etſi non hujus loci) ſemel diviſâ, quàm facilè poſtea in λέγειν ἄνθις tranſierit, judicent qui in librorum manuſcriptorum lectione verſati ſunt. Quod ſequitur, τὸ φωνῇ χρῆσθαι, ut merum gloſſema τῷ λεσχηνεύεσθαι expungendum judico. Certè ad oras MS. Hæſcheliani, ſæpius jam nobis dicti, talia ſive σχόλια, ſive γλωσσήματα non pauca deprehendi. Quod ſi pro τὸ φωνῇ χρῆσθαι, τῇ γλώσσῃ dixiſſet, originem verbi Hebraicam (quam nemo linguæ iſtius peritus ſtatim non agnoſcet) indicare eum, quicunque ſcholii illius author fuit, voluiſſe credidiſſem.

Ibid. lin. 19. τὰ δὲ λοιπὰ, εἰ προαίρετά ἐστιν ἢ ἀπροαίρετα] Scribo, τὰ δὲ λοιπὰ, ἀπροαίρετά ἐστιν. εἰ ἀπροαίρετα, &c. Senſum expreſſimus in verſione: ſed ibi tamen quod excuſum, *Cætera omnia intra*, corrige & lege, *Cætera o. extra*. In hanc autem ſententiam plurima paſſim Antoninus, ut non opus ſit hic immorari nobis, velis remiſque dudum feſtinantibus ad metam.

FINIS.

ANNO-

ANNOTATIONES

GUILIELMI XYLANDRI

IN LIBROS

MARCI ANTONINI

De ſeipſo & ad ſeipſum.

ANNOTATIONES
GUILIELMI XYLANDRI
IN LIBROS
MARCI ANTONINI
De ſeipſo & ad ſeipſum.

ANNOTATIONES IN LIBRUM I. & II.

PAg. 1. lin. 1. *ab avo meo Vero didici.*] Παρὰ τοῦ πάππου Οὐήρου. Verbum ἤμαθον, aut aliquid tale, ſubintelligitur: idemque in omnibus ſequentibus particulis. Ego addendum de meo ſingulis periodis aliquod verbum cenſui. Nam (niſi fallor) voluit hoc libro oſtendere, quâ potiſſimum in re ſingulos ſuorum cùm neceſſariorum, tum familiarium admiratus, imitatuſque eſſet.

Pag. 3. lin. 1. *ne auriga praſinus.*] Quatuor genera fuerunt aurigarum apud Romanos diſtincta coloribus, albo, rufo, praſino (qui eſt porraceus, nimirum viridis) & veneto. Patet hoc ex Dionis Nerone.

Pag. 4. lin. 2. *à Diogneto.*] *Operam praterea pingendo ſub magiſtro Diogeneto* (fortè Diogneto) *dedit.* Julius Capitolinus.

Pag. 5. lin. 1. *neque animi cauſſâ coturnices.*] ὀρτυγοληφοῦν. Hæc ipſa verba ſunt apud Suidam in voce ὀρτυγοκόπος: non tamen explicata. Ludi quidem genus ibi deſcribit; in quo coturnices in gyrum collocatæ percuterentur, &c. Citatque locos è Platone illius ludicri mentionem continentes. Exiſtimo igitur τὴν ὀρτυγοληφοφίαν, aut ὀρτυγοκοπίαν verbo proverbialiter omnia ludicra, & inania exercitia autores intellexiſſe. Vide Plutarchum de audiendis poëtis, & ibi à nobis indicata.

Ibid. lin. 12. *de contemplationibus.*] περὶ θεωρημάτων. Qualia ſunt in Phyſicis ac præſertim Mathematicis, ubi nullus uſus & effectio, ſed cognitio tantùm requiritur.

Pag. 6. lin. 2. *exercitiis deditis, ac laborioſis.*] τὸν ἀσκητικὸν, ἢ τὸν ἐνεργητικὸν, fortè ἐνεργητικόν. Senſui tamen videor conſuluiſſe.

Ibid. lin. 3. *& Aſtrologia.*] In Græco quidem eſt ἀστρολογίας: quod eſt, *facetiis, & urbanitate in dicendo.* Ego tamen ἀρρολογίας legi ac verti; nam videtur loqui de diſciplinis iſtis, quæ eo nomine malè audiebant, quod plus oſtentationis & inanis ſtudii ac laboris, quàm fructus & veræ utilitatis haberent; in quibus numeratam fuiſſe ἀρρολογίαν, & adhuc à doctis multis numerari, ſatis notum eſt. Nunc ſanè ἀστρολογίαν retinerem, & nimis exquiſitæ in dicendo venuſtatis affectatum ſtudium, (**wozt gebzeng**) intelligerem, quod neque decet magnos viros, & ſæpe de elegantibus ridiculos facit.

Pag. 8. lin. 1. *alloquio facilitatem.*] Legitur enim ἐνδιαλείξως. Atqui ego nunc lego ἐνδιαλλάκτως; verſio ne ſic quidem malè congruit. Poſt, περιλαλεῖν, *alios deferre, de aliis malè loqui*, intelligo. fortè ſcripſerat, περὶ ἄλλων, aut περὶ ἀντῶν λαλεῖν ut ii intelligantur qui ſeipſos prædicant.

Pag. 9. lin. 1. *certamque conſtantiam.*] ἀναμφιβόλως ἀκύβευτον. Cubus alioquin conſtantiæ ſignum eſt apud philoſophos: ideoque in Timæo Platonis cubo terra confertur, ut elementorum ſtabiliſſimum. Sed quia teſſeris luditur, ac multiplices ſunt, variique earum caſus; ea ratione inconſtantiæ τὸ κυβεύειν tribuitur: ut ſit ἀκύβευτον, quod conſtanter perſiſtit, neque facilè movetur aut circumvolvitur. Itaque etiam D. Paulus monet, ut κυβείας τῶν ἀνθρώπων caveamus; hoc eſt, ne omni vento doctrinæ circumagi nos, & in errores abripi patiamur.

Pag. 19. lin. 10. *in Sexto.*] Σέξτου pro Σίξτου. Sextus philoſophus, quo uſus eſt plurimum Antoninus, fuit patriâ Chæronenſis, nepos Plutarchi.

Pag. 12. lin. 2. *erga privatos.*] Quod in Græco ſequitur, καὶ τὸ ἀθεράπευτον τῶν οἰομένων, convertiſſem, ſi intellexiſſem. Malui itaque aſteriſco notare, quam arroganter aliquid facere. Suſpicor velle eum loqui de vacuitate faſtus & arrogantiæ.

Pag. 16. lin. 5. *per eundem cognovi Thraſeam.*] Egregia virtutum ac conſtantiæ exempla. De Thraſea eſt apud Tacitum, Dionem, Suetoniumque, ut & de Helvidio. Reliquorum vitæ ſunt apud Plutarchum.

Pag. 24. lin. 8. *adulationem compeſcebat.*] ἐπ' ἀυλῶ ταλῆναι. Credo ſcriptum fuiſſe, συναλῆναι.

Pag. 28. lin. 14. *quippe vir, quid ex uſu.*] καὶ τοῖς τοιούτοις ἀνθρώποις, vitioſè: lego, καὶ τοῖς τοιούτοις, ᾧ ἀνθρώπῳ.

Ibid. lin. 16. *non utebatur alieno tempore.*] Divinavi hoc loco, in Græco (ὡς ἐν ἀκμῇ λύσης, quod eſt fortè à λύω) ſicut & in ſequenti periodo: ubi quidem pro τόπῳ, τρόπῳ legi. & ubi eſt, *Ad ſudorem uſque*, ſuſpectum habeo: ſunt enim ſalebroſa hæc.

Pag. 34. lin. 3. *ſicut Chreſa.*] ὥσπερ χρήσῃ. ſoleo aſteriſco notare, quæ manca ſuſpicor. Fortè eſt, *quomodo uteris*, χρήσῃ. mutilus eſt locus.

Ibid. lin. 9. *hæc in Quadis.*] Puto ſolitum annotare, quibus in locis ſingula eſſet commentatus. Sic ad finem libri ſecundi eſt, *Carnuntı ea eſſe ſcripta.* Sequentia cum prioribus non cohærent.

ANNOTATIONES IN LIBRUM II.

PAg 41. lin. 2. 3. & hîc initium videtur deeſſe, & ubi eſt ᾗ χρῶ ἀυταῖς: nihil adeſt, ad quod illud ἀυταῖς referri poſſit. Cæterùm verbo ἀπαυθριάζειν uſus eſt metaphoricè. Suidas enim & alii docent, id eſſe, *pulſis nubibus ſerenitatem facere.*

Pag. 55. lin. 2. *ſi quis eatenus ejus ſuavitatem.*] τὸ νόστιμον eſt in Græco, quod vocabulum *dulcedinem* ſignificat. νόστος enim eſt reditus in patriam, quâ nihil eſſe dulcius, Homerici Ulyſſis teſtimonio receptum eſt. Et cum Homerus νόστον vocet μελιηδέα, inde factum eſt, ut dulcia vocentur νόστιμα, ut Euſtathius docet; & νόστος ὀμώνυμος, ἡδονῆς. Utitur eodem modo Lucianus περὶ πένθους: τὰ μὲν γὰρ ἐπὶ τῶν καθαγιασμῶν καὶ ἀυτοὶ ὁρᾶτε, οἶμαι, ὡς τὸ μὲν νοσιμώτατον τῶν παρασκευασμάτων ὁ κανὼν παραλαβὼν, ἄνω οἴχεται τὸν ὑμῶν οἶκτον. *Nam de parentalibus ipſi quoque, ni fallor, videtis quod ex apparatu potiſſimum ad nos redire debuerat, id ſumo correptum, ſurſum in cœlum abire.*

Pag. 57. lin. 2. *anima vaga eſt.*] ἡ δὲ ψυχὴ ῥόμβος. Eſt autem

altera lectio annotata, ῥίμβος, quam probavi & secutus sum: neque enim videtur philosophicum esse, animam *Rhombo* (quæ est figura quatuor æqualium laterum, non tamen rectangula) comparari. At ῥίμβος *vagus est*, & ῥίμβεσθαι, *vagari*, & *incuriè rebus uti*. Quo vocabulo ipse suprà usus est sub initium libri hujus: κἠγὼ παῦσαι ῥιμβόμενος, *ac vagari desine*. Plutarchus Pompejo, ῥιμβόμενον ἐν τοῖς πράγμασι τὸν Περπένναν καταμαθὼν, *animadvertens Perpennam vagari & incuriè rem gerere*. Idem in Fabio, ῥεμβόμενον ἀπὸ τῶν στρατοπέδων, *qui sæpe à castris aberat vagans aliò*, ad scortum nimirum suum commeans identidem. Idem in lib. *de Communibus notitiis* pag. 1063. E. planè sic est usus, ut hic noster. Νήφων γὰρ οὐδὲ εἷς ἐστι πρὸς ἀρετὴν, ἀλλὰ ῥεμβόμεθα πάντες ἀσχημονοῦντες καὶ κακοδαιμονοῦντες. *Nemo enim ad virtutem sobriè se confert: sed vagamur omnes, turpiter agentes & miserè viventes.* Porro autem adjectiva masculini generis, substantivis fœmininis addi Græco more, non est inusitatum; suntque multa à Budæo annotata ejus rei exempla.

Pag. 58. lin. 1. *insomnii & fumi.*] ὄνειρος καὶ τύφος. Scio τύφον esse saltum superbiamque inanem: sed ea significatio huc non quadrat. Verti ergo *fumum*: id enim videtur τύφος propriè significare, seu *caliginem ab igne provenientem*: cui vana elatio animi atque fastus quum sit simillimus, commodissima translatione τύφος Græcis dicitur, ac definitur ἄναψις καρδίας ἢ ἐγείρει καφότης. Ignis non fit sine fumo. Frequenter autem res leves ac fluxæ fumo comparantur; atque in psalmo etiam Davidis est, *sicut fumus dies mei.* Cæterùm, etsi non recordor τύφον me pro *fumo* legisse: tamen id quod dixi, verbo τύφειν satis testatum relinquitur, cujus est apud poëtas Græcos usus. Adducam unum exemplum quod in præsentia succurrit, ex Apollonio Ἀργοναυτικῶν β.

---- Ἐπιπρὸ δὲ λιγνύοντι
Καπνῷ τυφόμεναι πετρῆς ἐκὰς αἴσσυτι.
---- *Sed instantius flammeolo*
Suffitæ fumo evolant à rupe.

De apibus loquitur. Ibi Scholiastes; καπνῷ τυφόμεναι, ἀντὶ τοῦ καπνιζόμεναι. (& sic paulo suprà expositerat τὸ τυφόμεναι) σημαίνει δὲ καὶ τὸ καιόμεναι. Si cui tamen hoc non probatur, is pro *fumo*, *inanem ostentationem* aut *fastum* reponat.

Pag. 59. lin. 14. *Carnunti.*] Urbs Pannoniæ fuit, olim celeberrima; hodie (ut existimatur) Passaw.

ANNOTATIONES IN LIBRUM III.

PAg. 62. lin. 2. *tempus sit vitam relinquendi.*] ἐξαγλίον αὐτὸν. Est autem ἐξάγειν ἑαυτὸν, *sibi ipsi mortem consciscere*, apud Græcos scriptores. Quæ significatio, quia huc parum quadrare videbatur, mollioribus usus sum verbis.

Pag. 64. lin. 6. *olivis maturissimis.*] In Græco legitur ὀρυπέπισι, scribendum ὀρυπεπέσι. Sed & ὀρυπεπέσι legi potest, (quæ lectio erat in margine annotata) ut sint olivæ præ maturitate jam de arbore decidentes, quarum similitudine usus est infrà libro quarto.

Pag. 65. lin. 1. *leonis supercilium.*] ἐπισκύνιον. Scholiastes Homeri exponit τὸ συνοφρύωμα τῶ μετώπω, quod est, *superciliorum in fronte commissuram*: aitque hinc verbum σκύζεσθαι, quod est *irasci*, deductum. Nam Homerus leonem iratum describens, Iliad. ρ. ita habet.

Πᾶν δὲ τ' ἐπισκύνιον κάλω ἔλκεται ὄσσε κάλυπτων.
Totúmque supercilium deorsum trahit, oculos tegens.

Vide Eustathium.

Ibid. lin. 13. *castis oculis.*] Secus quam Sophocles, qui apud Ciceronem à Pericle reprehenditur ob formam pueri laudatam, quod oculos abstinentes non haberet. 1. Officior.

Pag. 67. lin. 1. *Democritum pediculi.*] Non memini me hunc exitum Democriti legere apud ullum idoneum autorem: de Pherecyde quidem Syro Philosopho legitur. Forte est lapsus memoriâ. Et quod est Σωκράτην ἄλλοι φθεῖρες, falsum est. Ego historiam secutus sum.

Pag. 69. lin. 1. *declinanda est vanitas.*] περίεσθαι. atque haud scio, an in hac significatione usi sint Græci autores antiqui. Pro *fugere & declinare* etiam D. Paulus usurpavit, ad Timotheum poster. cap. 2. Τὰς δὲ βεβήλους κενοφωνίας περίεστο. *Prophanos autem ipsos de rebus inanibus clamores fuge.*

Pag. 83. lin. 10. *à temeritate alieni.*] ἀπροπλωσίαν, *vacuitatem temeritatis.* προπλωσίαν enim προπέλειαν dicit: sic infrà lib. IV. ἀπρόπτωλος est, *circumspectus, non temerarius.*

Pag. 88. lin. 1. *itaque ad finem.*] εἰς θίλος. lego, εἰς τέλος.

Pag. 89. lin. 23. *androgynis.*] Hoc est, *iis qui ambiguo* (ut Livius loquitur) *inter marem & fœminam sexu sunt nati.* Græcum retinui, quia est & appositum, & Latinis autoribus, ipsique Ciceroni etiam usurpatum; alias *Hermaphroditos* vocat.

Ibid. lin. 5. *nihil non turpe.*] Desunt hæc in Græco.

ANNOTATIONES IN LIBRUM IV.

PAg. 91. lin. 1. 2. *cum exceptione quadam.*] Nimirum ut agat, quantum homini fatum & res permittet proposita μετ' ὑπεξαιρέσεως. Porrò ὑπεξαίρεσιν rectè verti *exceptionem*, ut ex loco Plutarchi patet in vita Numæ, ubi scribit, quorundam sententia pontifices à potentia seu potestate denominatos, quod vocabulum haberet vim exceptionis (ὑπεξαίρεσιν ibi leges) indicandæ: quod scilicet pontifex rem sacram, quantum ejus omninò fieri posset, perageret; nec ei fraudi esset, si grave aliquod impedimentum incidisset, quò minùs sacra perpetraret.

Pag. 103. lin. 1. *ad mentem eam quæ est reliquarum origo.*] λόγον σπερματικόν. Paulo infra clarius dicet de hoc.

Pag. 104. lin. 11. *ac qui secundum bonum.*] κατὰ τὸν ἀγαθόν. Fortè Ἀγάθωνα, quod maximè videtur confirmare articulus τὸν masculinus; & verba quæ sequuntur omninò videntur ex aliquo poëta desumpta. Agathonem verò fuisse poëtam, satis constat ex multis scriptoribus idoneis, citanturque ejus versus ab ipso Aristotele, lib. ἠθικῶν Νικομ. 6. Porrò quid sit μέλαν ἦθος, nigri mores, infrà ipse describit.

Pag. 104. lin. 13. *nisi ratione cujusdam dispensationis.*] Locus est depravatus, atque ideò obscurus.

Pag. 111. lin. 7. *nihil eo plus confert.*] Μήποτε ἄμεινον τ' ἀναγκαῖα. Nisi fallor, sensus ipse ostendit esse legendum, μηδὲν ἄμεινον τῶ.

Pag. 127. lin. 16. *ejus quoque exemplum recolendum.*] Hæc comparatio est interpolata; nec cohærent inter se quæ sequuntur.

Pag. 128. lin. 4. *non tanquam si dormitemus.*] Sensus est; Perficiendum strenuè, quod recto consilio agendum suscepimus: neque in medio actu desistendum, aut titubandum. Nam in somnis sæpe imaginamur nobis aliquid agere, nihil tamen efficimus, sed (ut pulcherrimè expressit Maro)

---- *In mediis conatibus ægri*
Succidimus, non lingua valet, non corpore notæ
Sufficiunt vires, nec vox aut verba sequuntur.

Pag. 130 lin. 2. *quot urbes mortuæ.*] Ita Servius Sulpitius in consolatoria ad M. Tullium Epistola, de Corintho, Athenis, & Megaris loquitur: *Quum uno loco tot urbium cadavera projecta jaceant.*

Pag. 131. lin. 1. *Helice.*] Urbs fuit Achajæ in sinu Corinthiaco sita. Hanc à mari absorptam testatur Polybius lib. 2. Plinius Nat. Hist. lib. 2. cap. 92. & Ovidius 15. Metamorph.

Si quæras Helicem & Burin Achaidas urbes,
Invenies sub aquis, &c.

Pompeji & Herculanum oppida fuerunt Campaniæ, haud procul à Vesuvio monte: ut Plinius ostendit lib. 3. cap. 5. quorum de interitu nihil habeo compertum, nisi forte conflagratione Vesuvii montis (quæ accidit Titi Vespasiani ætate, & in ejus vita à Dione describitur) perierint. Fit quidem etiam infrà lib. 8. Pompejorum interitus mentio.

Pag. 132. lin. 6. *quod heri fuit piscis.*] In Græco est μυξάριον. piscem aliquem innui, ex eo quod τάριχος sequitur, conjicio: certi nihil habeo.

Pag. 133. lin. 6. *similis esse debes promontorii.*] Hâc similitudine Cicero eleganter usus est, ad Papirium Pætum scribens de fortuna: *Quam exilissimo levem & imbecillem, ab animo firmo & gravi, tanquam fluctum à saxo frangi oportere.*

ANNOTATIONES IN LIBRUM V.

PAg. 143. lin. 2. *indignari, cunctari.*] γλισχρεύεσθαι. γλισχρὸν est *lentum, tenax*; itaque suprà ad finem libri prioris, γλίσχρως ἐνδιαιρίσειν τῶ ζῆν, dixit *diu vivere.* Quare hic γλισχρεύεσθαι vertendum putavi, *cunctari*, hoc est, ægrè ac nulla cum alacritate suum officium facere: quod vitium suprà etiam damnavit.

Ibid. lin. 3. 4. *levem esse.*] περιπερεύεσθαι. Suidas exponit περπιτεῖν: & περπέρειαν, βλακείαν καὶ προπέτειαν, hoc est, *stultam & inanem temeritatem*, seu *levitatem*, ubi non ut ex usu est, sed ostentationis vanæ gratiâ quicquam agitur. D. Paulus 1. Corint. 13. ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται, *Charitas non est levis*, aut *nugax.*

Pag. 146. lin. 3. *Athenienſium erat hoc votum.*] Etsi locus non est plenus, tamen satis apparet eum voluisse improbare commune illud & damnosissimum vitium quo plerique tantum ea curant, expetunt, & optant, quæ sibiipsis privatim prosint: nihil soliciti de communi bono. Id verò vitium, omnium ferè quæ sunt in rebus publicis malorum caussa est & origo. At plerique hodiè tales esse laborant, qui suram quàm genu longius abesse dicant (ut est apud Theocritum) & quorum hoc sit votum, Αὐτῷ μοί τι γένοιτο, *mihi ipsi aliquid boni contingat*: Secùs, quàm ab animali ad societatem civilem nato fieri debeat. Præclara fuit apud Persas lex ea de re lata, quam Herodotus his verbis refert: ἑαυτῷ μὲν δὴ τῷ θύοντι ἰδίῃ μούνῳ, ἢ οἱ ἐγγίνεται ἀρᾶσθαι ἀγαθά. Ὁ δὲ πᾶσι τοῖσι Πέρσῃσι κατεύχεται ἐν γίνεσθαι, καὶ τῷ βασιλέϊ. ἐν γὰρ τοῖσι ἄλλοισι Πέρσῃσι καὶ αὐτὸς γίνεται. Hoc est; *Persa, cùm rem sacram facit, sibiipsi privatim aliquid boni precari religio est. Cæterum omnibus Persis, ac regi, prosperitatem optat: quippe inter universos Persas, ipse quoque unus est.* Et divina est apud Euripidem Menœcei se pro patria devoturi sententia, quam adscribam, ut hic Antonini locus rectè intelligatur:

Εἰ γὰρ λαβὼν ἕκαστος, ὅ, τι δύναιτό τις
Χρηστὸν, διέλθοι τοῦτο, κ' εἰς κοινὸν φέροι
Πάλιν δὶς, καλῶς ἂν αἱ πόλεις ἐλασσόνων
Πειρώμεναι, τὸ λοιπὸν εὐτυχοῖεν ἄν.

Id est,

Si quilibet, quantum queat boni, labens
Patriæ offerat, donetque publica rei,
Haud totidem evenient civitatibus mala;
Sed accident in posterum res prospera.

Itaque

Itaque Athenienſes injuſtè & illiberaliter ſuis tantum agris pluviam & fertilitatem poſcebant: qui ſi omnibus hominibus fœlicitatem ac ſucceſſa omnia optaſſent, & humanæ rationem ſocietatis habuiſſent, neque communi proſperitate excluſi fuiſſent.

Pag. 149. lin. 14. *totum enim mutilatur*] πηρῦῆλαι γὰρ τὸ ὁλόκληρον; non, πυρῦῆλαι.

Pag. 150. lin. 6. *neque tibi eſt ad philoſophiam.*] Senſus hujus loci habet nonnihil obſcuritatis: videtur autem hæc eſſe ſententia; Si quid inſtitueris agere ſecundùm rectam rationem, & eventus conſilio tuo non reſponderit, non debes idcirco tuum propoſitum damnare; ſed potius cogitare, quàm multa in rebus humanis ſint, & accidere queant, quæ obſtent, quo minus id quod quæris, conſequaris. Itaque conſcientia boni propoſiti, & rationum rectè ſubductarum animus eſt confirmandus; ferendumque quod ſors fert humana, & rerum caducarum conditio. Hæc tibi in promptu ſunt habenda, jam multo ante ex philoſophiâ petita, atque ad uſum præparata: ne tum demum conſilium, & præceptum velis petere à philoſophia; cùm eo ſit utendum. Eſt enim hoc parum prudentis. Ita qui lippitudine laborant, aut alio morbo, remedia habent præparata & inſtructa, quibus ingruente malo utantur; non tum demum ea quærunt, aut circumſpiciunt, cùm eorum uſus eſt. Et in prælio aut dimicatione non emitur neque acuitur gladius, ſed uſurpatur. Videturque omninò id velle Antoninus dicere, quod eſt apud Plutarchum (Problematum Rom. 85.) his verbis; δεῖ γὰρ παρασκευασαμένυς πράττειν, ἀλλὰ μὴ παρασκευάζεσθαι πράττοντας. ὡς Μύσων πρὸς Χίλωνα τὸν σοφὸν εἶπεν, ἐν χειμῶνι θρίναξ τιτλαινόμενον. Hoc eſt, *Præparatis quæ ex uſu ſunt, agendum eſt, non inter agendum præparanda ea quibus opus eſt: idque Myſo Chiloni, ei qui ſapiens eſt uſurpatus, dixit, hyeme ventilabrum fabricans.*

Pag. 151. lin. 10. *quod non ſub hac referatur.*] Verba in Græco non cohærent. Loqui videtur de vulgi depravato judicio, ea quæ videntur, neque ſunt tamen bona, veris bonis præferenti. Id fit ex imperitia. Idemque accidit his, quod Plato alicubi ex Steſichoro citat; Trojanos, cum veram Helenam non cognoſcerent, de idolo ejus ſive inani figura decertaſſe. Quod idem fabula Ixionis, cum nube, quam Junonem putabat, concumbentis, Poëtæ delineant.

Pag. 156. lin. 1. *ex forma & materia.*] Formam dixi, quod autor τὸ εἰληφὸς, id eſt, *id quod cauſſa vim & naturam habet.* Cæterùm materiam, quaſi patiendi, formam (quæ τὸ τί ἦν εἶναι, εἶδος, ἐνέργεια, ἐντελέχεια, philoſophis dicitur) agendi & efficiendi vim habere, notum eſt ex Phyſicis. Porrò autem de rerum caducarum perpetuitate, quam habent continenti formarum naturalium in materia ſucceſſione perpetuiſque rerum mutationibus, copioſè eſt ab Ariſtotele, cum alibi, tum in libris *de Ortu & Interitu* diſputatum.

Pag. 156. lin. 11. *ratio & rationalis.*] Oſtendit, in rebus humanis non eſſe eam, quæ eſt in ſcientiis & artibus, certitudinem atque conſtantiam & perfectionem. Hoc ipſum eſt quod Ariſtoteles initio ſuorum ad Nicomachum Ethicorum, tam accuratè docet atque monet; Non eſſe eandem quæ eſt in aliis, in philoſophia morali demonſtrationum & præceptorum certitudinem requirendam, ſed ratione materiæ ſubjectæ omnia examinanda. Adſcribam verba Platonis, eandem rem optimè explanantia, idque Latinè; *Diſſimilitudines*, inquit, *cum hominum, tum actionum, rerumque humanarum tanta, ut nihil fere in his ne uno quidem momento quieſcat ac perſtet, inconſtantia efficiunt, ne qua de iis omnibus ars, & qua omnibus temporibus congruat, tradi poſſit.* His infert Antoninus: Conſequens ergo eſſe, ut finis hominis non in rebus extra ipſum poſitis, ac non verè bonis ac mutabilibus collocetur. Quod autem κατορθώσεις *rectas effectiones* converti, Ciceronem ſequutus ſum autorem, qui ita extulit libro *de finibus bonorum & malorum* tertio.

Pag. 159. lin. 11. *eumque ferre.*] ἀναπτίον. Legi, ἀνεπτίον.

Pag. 163. lin. 9. *& qui hircum olet.*] γράωνι eſt ſcribendum, non θράωνι. γράος eſt fætor ille, qui *birſutis* (ut eſt apud Horatium) *cubat gravis hircus in alis.* αὐτὸν ἡμῶν τὸ γράον οὐχ ὑπομενοῦσι, *ne axillarum quidem ipſarum fatorem ſufferent*, milites Alexandri de Perſis, pugnam inituri. Plutarchus Apophthegmat. §. 26.

Pag. 166. lin. 3. *æquum te præbuiſti.*] οἷς ὅσους δὲ ἀγνώμονας ἀγνώμων ἐγένου. Ego ἐυγνώμων lego: quid enim erat laudis, malis ſe malum præbuiſſe? præſertim quum ſæpius jam monuerit, vitia hominum nobis eſſe ferenda.

Pag. 167. lin. 1. *climatibus terræ.*] Alludit ad verſus Heſiodi, α. ἔργων, quos adſcripſiſſem, niſi ſatis notos eſſe putarem.

Pag. 168. lin. 3. *cum hominis, omniſque rationis, præditi animalis.*] Loquitur ex ſententia philoſophorum, qui λογικὸν ζῶον, animal ratione inſtructum, non ſoli homini, ſed Deo etiam, dæmonibus & heroibus genus conſtituerunt: de quo multa legi poſſunt hinc inde apud Plutarchum, præſertim verò in lib. περὶ τῶν ἐκλελοιπότων χρηστηρίων.

ANNOTATIONES IN LIBRUM VI.

PAg. 173. lin. 1. *quam ut in terram utcunque redigar.*] Non enim tantum ſacræ literæ docent, hominem eſſe ex limo creatum, foréque ut in eundem redigatur: ſed & antiquiſſimi philoſophi originem noſtram eôdem retulerunt. Hinc Prometheus dicitur è limo formaſſe hominem, de quo nullus non mentionem facit poëta. Et apud Homerum Menelaus Græcis duellum contra Hectorem detrectantibus iratus, mortem eis ignobilem imprecatur his verbis,

Ἀλλ' ὑμῆς μὲν πάντας ὕδωρ καὶ γαῖα γένοιτο,
Vos in aquam & terram cunctos convertier opto.

Itaque ἄια hîc tuli, neque volui, quod poteram, ad alium ſenſum cogitando divertere.

Pag. 180. lin. 13. *vide quid agant homines.*] Queritur de iniquo hominum judicio, qui cum aliis præſentibus laudem meritam teſtimoniumque virtutis invideant, ipſi ab iis quos non viderunt, laudari volunt: cùm nihil inde fructus poſſint ferre, jam ante mortui. Facit hoc egregiè ad famam contemnendam.

Pag. 182. lin. 1. *non indignamur.*] ὅτι ἐπισημαινόμεθα. In malam partem uſum vocabulo hoc, & ipſe puto, & ſententia teſtatur. Non recordor me apud vetuſtiores autores hoc vocabulum ita ſumptum legiſſe. Appianus quidem Alexandrinus, haud inerudituſ ſcriptor, eodem modo uſurpavit l. 5. Ἐμφυλίων de milite loquens, qui ludis in ſubſellia equitum aſcenderat. ὁ δῆμος ἐπισημήνατο, καὶ ὁ Καῖσαρ τὸν στρατιώτην ἀνέσπασεν. *Populus murmure indignitatem rei teſtatus eſt, & Cæſar militem inde abduxit.*

Pag. 185. lin. 18. *inhumanum eſſe videtur.*] Hic locus idem, ſed paulò obſcurius, videtur docere, quod Cicero ad Lentulum de Platonis ſententia his verbis monet. *Id enim jubet ille Plato, quem ego autorem vehementer ſequor: Tantum contendere in Republicâ, quantum probare civibus tuis poſſis; vim neque parenti, neque patriæ afferre oportere.*

Pag. 186. lin. 12. *vide ne à præſenti ſtatu dejectus.*] In Græco eſt, Ὅρα μὴ ἀποκαισαρωθῇς, μὴ βαφῇς. poſterius eſt; *Ne mergaris.* Quid autem ſit, ἀποκαισαρωθῆναι (ſi, quod non judico, Græcum eſt, aut omnino non depravatum vocabulum) neſcio. Neque vereor nè ſignificet, *imperio aut ſumma rerum deponi*, ἀπὸ τῦ Καίσαρος. Neque enim vel etymologia hæc auditu digna, vel ſenſus loci eſſet ullus: itaque liberè mea verba ſuppoſui.

Pag. 191. lin. 2. *Antonini diſcipulum.*] Pii ſcilicet, qui anteceſſerat eum in imperio.

Ibid. lin. 4. *qua vultus ſerenitas.*] τὸ ἐυόδιον τῦ προσώπου. Legi, ἔυδιον.

ANNOTATIONES IN LIBRUM VII.

PAg. 206. lin. 11. *velitationes.*] In Græco eſt διαδοράτισμοὶ; quod tamen vocabulum fateor me non ſatis intelligere. δόρυ quidem *haſtam* eſſe, vel pueri ſciunt; item δόραξ eſſe ejus patrium caſum; ut διαδοράτισμὸς videatur eſſe *haſtiludium*, (quod barbari vocant) id eſt, concertatio haſtis quædam inita. Sed haud ſcio quam huc id quadret. Videtur autem, his omnibus humanæ vitæ varietatem voluiſſe demonſtrare.

Pag. 208. lin. 18. *quam multi quondam fuere.*] Aliunde huic loco videntur hæc à librario eſſe intercalata; incommodè profectò, cum alioquin ſequentia optimè cum prioribus cohæreant, in quibus oſtendit; nonnunquam ubi propriæ nos vires deſtituunt, auxilium aliorum non aſpernandum eſſe, dummodo noſtrum officium faciamus. Etenim & Homericus ille Diomedes, ſocio adjuncto ſperabat ſe propoſitum negotium rectiùs confecturum, unde eſt illud, Σὺν τε δύ' ἐρχομένω, uſitatum bonis autoribus, explicatumque ab Ariſtotele lib. 8. Ethicorum de amicitia diſputaturo.

Pag. 211. lin. 5. *membrum.*] In Græco eſt μέλος, & pro *parte* μέρος. Porrò non fallit eruditos, membrum reſpectu totius & reliquorum membrorum majore devinciri neceſſitate, quàm totius partes qualeſcunque. Eſt enim omne membrum pars, non contrà. Multò ergo rectiùs ſocietatem humanam & univerſi conjunctionem intelligit, qui membrum ſe, quàm qui partem generis humani dicit. Diſcrimen hoc diviſionis, εἰς μέλη & μέρη, etiam Strabo ſuæ rei accommodavit, lib. 2.

Pag. 218. lin. 14. *divina.*] δαίμονα, legendum δαίμονες, aut ſaltem δαιμόνια.

Ibid. lin. 15. *pauca ſecus.*] ἢ δηλίων. lego, ἢ δὴ λίαν. Sunt autem paſſim permulta, in quibus ariolo magis quam interprete opus ſit.

Pag. 220. lin. 22. *nam rebus.*] Promiſcuè & mutilatè huc poëtica quædam ſunt congeſta: partim infrà lib. x1. repetita.

Pag. 222. lin. 2. *Platonica. Ego.*] Ex apologia Socratis hæc ſunt.

Pag. 223. lin. 3. *credens iis qui dicunt.*] τοῖς γυναιξὶν, in Græco. Sanè Hector Homericus Iliad. ζ. ſuam uxorem hâc ipſa ratione conſolatur, verſu 487. & eſt minimè muliebris hæc ſententia apud Poëtas paſſim inculcata.

Pag. 225. lin. 10. *eſt aliquis te peritior.*] Adnotatum eſt hoc loco à librario non eſſe hic novæ initium tractationis: ſed cohærere cum his quæ ante ea quæ ex Platone ſunt huc tranſlata, præcedebant. Sed quia illa ipſa erant mutila, id quidem non video quale ſit. καθάλιον *luctatorem* dici puto, παρὰ τὸ καταβάλλειν, *dejicere.*

Pag. 230. lin. 6. *omnis animus, inquit ille.*] Nimirum Plato in Protagora.

Pag. 232. lin. 2. *Salaminium.*] Leonem nomine, quem ad cædem ab eo duci Critias tyrannus volebat. Vide Apologiam Socratis apud Platonem, & Diogenem Laërtium in vita Socratis.

ANNOTATIONES IN LIBRUM X.

PAg. 296. lin. 7. *peſtis, bellum.*] Pro *peſtis* in Græco eſt μιμὸς, *mimus*; quod non quadrare puto. Sunt autem pleraque lacera.

Pag. 303. lin. 2. *expetit quidem.*] Alludit ad verſus Euripideos, quorum mentio eſt etiam apud Ariſtotelem initio octavi Moralium ad Nicomachum: ſunt autem, ſi quis dextrè accipiat, quod hic fit, præclari. Refert integros Athenæus libro δειπνοσοφ. XIII.

A

B

ANNOTATIONES IN LIBRUM XI.

PAg. 319. lin. 5. *ſimplici obſtinatione.*] Ψιλὴν παράταξιν ita verti, neque tamen intelligo, cur hoc vel ſic Chriſtianis voluiſſet impingere crimen Antoninus, jam provectâ ætate; qui quid aliàs de iis ſcripſerit, non eſt ignotum. Sed iſta aliò pertinent.

Pag. 324. lin. 4. *oportet igitur.*] Divinare ſum conatus. Quod ſi ſententia hæc fuit Antonini, certè eſt aurea, iis in rebus adhibita in quibus pietas ſinit. *Oportet*, inquit, *in eadem arbore eſſe, etſi non idem cum omnibus ſentias.*

Pag. 327. lin. 9. *inſidiæ tectæ.*] Σκάλμη. Mihi ſubit ſuſpicari, σκαλὴν legendum, ſchlimm. Nam & Plutarchus obliquam & diſtortam viam, σκαλὴν ὁδὸν alicubi vocat. λυκοφιλίαν quid ſint, explicare adhuc non ſatis poſſum.

FINIS.

IN-

INDEX

Locorum Sacræ Scripturæ, qæ in Commentariis his lavdantur, explicantur, vel illustrantur.

Gen. cap. 1. v. 2. תהו ובהו p. 114. b. G.
v. 11. *Herbascat terra herbas.... edentes fructum in species suas* p. 243. a. A.
v. 26. 27. *Faciamus hominem ad imaginem nostram, secundùm similitudinem nostram* p. 89. a. G.
v. 27. *Marem & feminam creavit eos Deus* p. 89. a. G. b. A.
cap. 2. v. 7. *Finxit Deus hominem è limo terræ* p. 233. b. A.
v. 24. רבק p. 140. b. G.
cap. 3. v. 19. *In terram reverteris* p. 173. a. A.
v. 21. *Fecit Jehova Deus Adamo & uxori ejus tunicas pelliceas* p. 288. a. E.
v. 22. *Nunc igitur ne extendens manum suam accipiat...* p. 111. b. G.
cap. 4. v. 9. *Numqid ego custos sum fratris mei?* p. 72. a. G.
cap. 5. v. 24. התהלך את האלהים p. 163. a. F.
cap. 9. v. 4. *Sanguis est anima ipsius* p. 177. b. D.
cap. 10. v. 9. גבר ציד p. 415. F.
cap. 11. v. 4. *Ne dispergamur in superficiem totius terræ* p. 111. b. G.
cap. 15. v. 2. *Qid dares mihi, cum ego incedam liberis carens?* p. 248. b. D.
cap. 17. v. 13. *Omnino circumcidetur natus domi tuæ* p. 25. b. G.
cap. 20. v. 6. *Ego te cohibui, ne peccares* p. 31. a. C.
cap. 27. v. 19. *Dixit Jacobus patri suo, Ego sum Esavus primogenitus tuus* p. 431. a. C.
cap. 31. v. 2. 5. בתמול שלשום p. 292. b. C.
cap. 38. v. 9. *Sciebat Onan non sore suum semen illud* p. 305. b. D.
cap. 42. v. 4. *Qia dicebat, ne obveniat ei exitium* p. 111. b. G.
cap. 47. v. 9. *Dies annorum peregrinationis meæ* p. 58. a. G.
cap. 49. v. 11. *Lavat in sanguine uvarum operimentum suum* p. 174. b. E.
cap. 50. v. 2. *Ut condirent aromatibus patrem suum* p. 133. a. E.
Exod. cap. 1. v. 5. *Fuerunt omnes animæ, qæ è Jacobi femore prodierunt, septuaginta* p. 166. a. E.
cap. 20. v. 10. לאתעשה כל מלאכה p. 78. a. D.
cap. 34. v. 10. בכל הגוים p. 78. a. E.
Levit. cap. 15. v. 16. *Qum ex eo exibit concubitus semen* p. 305. b. D.
cap. 17. v. 11. *Anima cujusqe carnis in sanguine est* p. 177. b. D.
cap. 19. v. 2. Ἅγιοι ἔσεσθε, ὅτι ἅγιος ἐγὼ Κύριος p. 296. a. D.
Num. cap. 16. v. 3. Ἔχεσθω ὑμῖν p. 135. b. F.
cap. 23. v. 10. *Moriatur anima mea morte justorum, sitqe finis meus, qalis illius est* p. 192. b. B.
Deuter. cap. 2. v. 27. *Non recedam dextrorsum aut sinistrorsum* p. 104. a. D.
cap. 5. v. 8. *Non facies tibi similitudinem omnium qa in cælo sunt* p. 78. a. E.
v. 32. *Ne recedatis dextrorsum aut sinistrorsum* p. 104. a. D.
cap. 6. v. 5. בכל לבבך ובכל נפשך p. 118. b. G.
v. 13. *Dominum Deum tuum adorabis, eidemqe servies* p. 35. a. E.
cap. 10. v. 4. *Inscripsit tabulis illis eadem decem verba* p. 93. a. C.
cap. 12. v. 8. *Non ingressi estis ad possessionem illam, qam Jehova Deus dat tibi* p. 202. b. C.
cap. 17. v. 11. *Secundùm illud judicium qod dixerint tibi facito* p. 73. b. C.
v. 11. *Ne recedito ab ea sententia dextrorsum aut sinistrorsum* } p. 104
v. 20. *Ne recedas ab hoc præcepto dextrorsum aut sinistrorsum* } a. D.
cap. 19. v. 6. אתמול שלשום p. 292. b. C.
cap. 22. v. 1. *Fratris bovem aut pecudem devios ad fratrem reduces* p. 286. a. B.
cap. 28. v. 4. פרי בטנך p. 317. a. A.
v. 14. *Non recedes ab his verbis dextrorsum aut sinistrorsum* p. 104. a. D.
cap. 29. v. 19. *Qò addat ebrietati sitim* p. 263. b. B.
cap. 30. v. 11–14. *Præceptum hoc non est occultum à te... sed propinquum est tibi valdè* p. 345. a. B.
cap. 32. v. 14. *Sanguinem uvarum bibisti merum* p. 174. b. E.
cap. 33. v. 5. 29. *Hostes tui mendaciter se dedent tibi* p. 279. a. B.
Josh. cap. 1. v. 7. *Ne recede ab eo dextrorsum aut sinistrorsum* p. 104. a. D.
cap. 8. v. 15. *Tunc finxerunt se plaga affici Josbua & totus Israël ante eos* p. 331. a. A.
cap. 23. v. 6. *Ne recedatis ab eo dextrorsum aut sinistrorsum* p. 104. a. D.
cap. 24. v. 15. *Si malum in oculis vestris colere Jehovam.... ego & familia mea colemus Jehovam* p. 202. b. A. 212. b. D.
Judic. cap. 11. v. 37. *Ah, ah filia mea, omnino depressisti me* p. 248. b. D.
1 Reg. cap. 2. v. 29. *Honorasti filios tuos supra me, ut saginaretis vos...* p. 253. b. A.
cap. 3. v. 13. *Qia maledictionem sibi inferentibus filiis, non repressit eos* p. 253. b. A.
v. 17. *Ipse Jehova est: faciat, prout ipsi bonum videbitur* p. 122. a. C.
cap. 4. v. 7. אתמול שלשום p. 292. b. C.
cap. 6. v. 12. *Neqe declinabant ad dextram vel ad sinistram* p. 104. a. D.
cap. 10. v. 11. אתמול שלשום p. 292. b. C.
cap. 16. v. 7. *Homo spectat qod est ob oculos, sed Jehova spectat qod est in animo* p. 326. b. C.
cap. 25. v. 31. *Ut tibi hoc non sit titubationi, aut offensioni animi* p. 33. b. C.
2 Reg. cap. 2. v. 19. & 21. *Nec declinabat eundo ad dextram aut ad sinistram* p. 104. E.
cap. 3. v. 36. *Populo rectum videbatur, qicqid rex fecerat* p. 19. b. F.
cap. 10. v. 12. Κύριος ποιήσει τὸ ἀγαθὸν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ p. 122. a. C.
cap. 13. v. 15. *Odit eum Amnon odio magno valdè* p. 241. a. F.
cap. 15. v. 26. *Faciat ne Dominus, qod illi visum fuerit* p. 118. b. E.
cap. 16. v. 12. *Iste maledixit, qia Dominus edixit* p. 85. b. A. 162. b. C. 182. b. D.
3 Reg. cap. 1. v. 6. *Qem pater ejus nunqam dolore afficiebat* p. 253. b. A.
cap. 3. v. 25. *Scindite natum istum qi vivit in duas partes* p. 331. a. A.
cap. 4. v. 5. *Nabuli Nathanides regis amicus* p. 16. a. F.
cap. 8. v. 39. *Tu nosti solus animum omnium filiorum hominis* p. 346. b. C.
cap. 12. v. 7. ותדבר עבר לעם הזה p. 239. a. F.
v. 24. *A Domino exstitit illud* p. 85. a. G.
cap. 19. v. 4. *Ubi expetebat apud se mori* p. 154. a. D.
4 Reg. cap. 5. v. 13. *Allocuti sunt eum servi ejus dicentes pater mi* p. 117. a. E.
cap. 8. v. 13. *Num tu servum tuum canem esse autumas?* p. 295. b. B.
cap. 10. v. 19. *Sacrificium magnum est mihi sacrificandum Bahali* p. 331. a, A.
cap. 13. v. 5. כתמול שלשום p. 292. b. D.
cap. 22. v. 2. *Neqe recedens dextrorsum aut sinistrorsum* p. 104. E.
1 Annal. cap. 11. v. 2. כתמול שלשום p. 292. b. C.
cap. 29. v. 12. *Divitiæ & gloria à facie tua sunt* p. 358. b. F.
v. 14. *A te omnia* p. 358. b. F.
2 Annal. cap. 1. v. 11. *Non petisti animam eorum taurum* p. 119. b. A.
cap. 19. v. 3. *Bona in te inveniuntur* p. 268. a. C.
cap. 34. v. 2. *Neqe recedens dextrorsum aut sinistrorsum* p. 104. a. E.
Esdr. cap. 7. v. 27. *Indidit eam rem animo regis Deus* p. 33. a. C.
Nehem. cap. 2. v. 12. *Qid Deus meus inderet animo meo* } p. 33. a.
cap. 7. v. 5. *Indente Deo meo in animum meum* } C.
Esth. cap. 1. v. 5. *Rex fecit convivium qi inventi sunt Susis* p. 269. a. C.
cap. 5. v. 8. *Veniat Rex & Haman ad convivium qod paravero eis* p. 331. a. C.
Job. cap. 1. v. 31. *Dominus dedit, Dominus abstulit* p. 85. b. A. 246. b. B.
cap. 2. v. 10. *Bonum à Domino acceperimus, & non malum etiam laturi simus* p. 85. b. A.
cap. 3. v. 18. *Qibus mortem postulantibus non adest illa* p. 260. b. E.
cap. 6. v. 14. *Fratres mei fefellerunt, sicut torrens* p. 258. a. E.
cap. 7. v. 1. *Annon est tempus præstitutum homini?* p. 42. a. A. 58. a. D.
cap. 10. v. 9. *Manus tuæ figurarunt me sicut argillam* p. 233. b. A.
cap. 14. v. 5. *Præcisi sunt dies hominis, & penes Deum numerus mensium ejus* p. 42. a. B.
v. 14. *Utinam disponeres mihi determinationem* p. 42. a. A.
cap. 15. v. 21. *Sonus paveris auribus ejus jugiter insonat* p. 191. b. F.
v. 32. *Defungi die non sua* p. 356. a. F.
v. 33. *Violenter Deus illos auferet uva acerba instar* p. 137. a. B.
cap. 22. v. 16. בלא עת p. 356. a. F.
cap. 23. v. 12. *Non recessi à mandatis ejus: verba oris ejus prætuli decenso meo* p. 247. a. C.
cap. 24. v. 13. *Tenebras oderant & avcupantur...* p. 80. b. D.
cap. 28. v. 28. *Reverentia Domini est sapientia* p. 190. a. F.
cap. 30. v. 23. *Domus destinata cuiqe vivanti* p. 200. b. B.
cap. 38. v. 28. *Estne pluvia pater?* p. 146. a. D.
Psalm. 1. v. 3. בעתו כי p. 270. b. D.

I N D E X

Pſalm. 8. v. 4. *Cùm reſpicio cælos tuos, opus digitorum tuorum...* p. 244. b. C.
Pſalm. 12. v. 1. *Deſiit beneficus: defecerunt veraces ex filiis hominum* p. 243. a. C.
Pſalm. 14. v 4. *Omnes defecerunt: omnes ſimul putidi facti ſunt* p. 243. a. C.
Pſalm. 18. v. 20. Ἐξήγαγέ με εἰς πλατυσμόν p. 279. b. D.
v. 32. כי מי אלוה מבלעדי יהוה
v. 35. מלמד ידי למלחמה ונחתה קשת } p. 202. b. C.
v. 40. *Accingis me robore ad bellum* p. 246. b. B.
v. 45. *Alienigenæ mentiuntur mihi*
v. 46. *Dum decidente eis animo, è conclavibus coborreſcunt* } p. 279. a. A.
Pſalm. 19. v. 1. *Cæli enarrant gloriam Dei fortis* p. 244. b. C.
Pſalm. 22. v. 15. *In pulverem mortis reduces me* p. 173. a. A.
Pſalm. 31. v. 6. יהוה אל אמת p. 262. b. B.
v. 9. *In patente poſuiſti pedes meos* p. 279. b. D.
v. 16. בידך עתותי p. 364. b. B.
Pſalm. 34. v. 2. *Benedicam Jehova omni tempore: jugiter laus erit in ore meo* p. 172. b. D.
Pſalm. 36. v. 3. *Noluit intelligere* p. 144. b. C.
Pſalm. 37. v. 5. גול על יהוה דרכך p. 118. b. E.
v. 10. *Adhuc pavlulum, & improbus non erit* p. 239. b. E.
v. 20. כלו בעשן p. 171. b. B.
Pſalm. 38. v. 13. *Qos ego tanqam ſurdus non audio* p. 182. b. D. 299. a. A.
Pſalm. 39. v. 6. כל הבל כל אדם p. 120. b. E. 309. b. A.
v. 9. *Obmutueram, ſilentiúmqe mihi indixeram, qia tu Domine illud feceras* p. 85. b. A.
Pſalm. 44. v. 1. *Majores noſtri narraverunt nobis, qod opus ſis operatus temporibus illorum* p. 246. b. B.
Pſalm. 49. v. 11. *Animus illis, domos ſuas in ſeculum: habitacula in qamqe generationem ſtatui* p. 249. a. E.
v. 12. *Homo ſimilis eſt jumentis* p. 155. a. B. b. C. D.
v. 18. *Cùm tibi beneſeceris, collaudabunt te homines* p. 228. a. E.
Pſalm. 50. v. 16. *Improbo dicit Deus: qid tuâ ut enarres decreta mea* p 296. a. A.
Pſalm. 51. v. 6. *En in iniqitate formatus ſum...* p. 263. a. E.
v. 11. *Animum mundum crea mihi Deus* p. 170. a. C.
Pſalm. 55. v. 6. *Adeo ut dicam: ô ſi qis mihi daret alam columbæ?* p. 137. b. C.
v. 22. השלך על יי יהבך p. 118. b. E.
v. 23. *Homines ſanguinarii & doloſi non perducent ad dimidium dies ſuos* p. 356. a. F.
Pſalm. 55. v. 4. *Ego inter immanes leones ſum...* p. 137. b. C.
Pſalm. 58. v. 3. *Abalienant ſe improbi inde à vulva...* p. 263. a. E.
Pſalm. 62. v. 10. *Opulentia ſi abundet, ne apponatis animum* p. 177. a. E. 309. b. A.
Pſalm. 65. v. 11. *Porcas ejus irrigando, deprimendo liras ejus, imbribus diſſolvis eam* p. 146. a. D.
Pſalm. 66. v. 3. *Mendaciter ſe dedunt inimici tui* p. 279. a. A.
v. 10. *Conflaſti nos ut conflatur argentum* p. 311. b. A.
Pſalm. 68. v. 20. וליהוה אדני למות תוצאות p. 364. b. C.
Pſalm. 73. v. 1. *Attamen Deus corde rectis bonus eſt* p. 351. a. B.
v. 3. *Qum inviderem inſanientibus...* p. 263. a. A.
Pſalm. 74. v. 19. *Tu ſcidiſti fontem & torrentem* p. 244. b. C.
Pſalm. 77. v. 1. 2. *Vox mea ad Deum fertur, qum exclamo...* p. 202. b. C.
Pſalm. 78. v. 36. *Qamvis conarentur eum decipere ore ſuo, & lingvâ ſuâ mentirentur ei* p. 296. a. A.
Pſalm. 81. v. 16. *Oſores Jehova mendaciter ſe dediſſent ei* p. 279. a. A.
Pſalm. 82. v. 6. *Dii eſtis: attamen tanqam è plebe qilibet pariter eſtis occubituri* p. 184. b. B.
Pſalm. 87. v. 3. *Honorificentiſſima ſunt qacunqe pradicantur de te, ô civitas Dei* p. 111. a. F.
Pſalm. 90. v. 2. משולם עד עולם
Pſalm. 100. v. 5. *In ſeculum & ſeculum*
Pſalm. 103. v. 17. *A ſeculo in ſeculum* } p. 276. a. D.
Pſalm. 104. v. 9. *Terminum opposuiſti, qem non tranſeant* p. 364. b. D.
v. 19. *Statuit lunam in ſtata tempora, ſolem agnoſcentem occaſum ſuum* p. 244. b. C.
Pſalm. 109. v. 18. Ἐνεδύσατο κατάραν ὡς ἱμάτιον p. 36. a. C.
Pſalm. 112. v. 1. *Beatus qi in mandatis Jova delectatur valdè* p. 247. a. C.
Pſalm. 116. v. 1. אוהבתי p. 202. a. E.
Pſalm. 118. v. 23. *A Domino factum eſt illud* p. 85. a. G.
Pſalm. 119. v. 18. *Aperias oculos meos* p. 88. a. E.
v. 67. *Qum nondum affligerer, errabam...*
v. 71. *Bono fuit me affligi, ut diſcerem ſtatuta tua* } p. 311. b. A.
v. 75. *Novi, Domine, recta eſſe judicia tua, juſtéqe te afflixiſſe me* p. 100. b. D.
v. 139. *Juſtus es, Domine, juſtáqe ſunt judicia tua* p. 100. b. D.
v. 142. תורתך אמת p. 262. b. D.
v. 176. Ἐπλανήθην ὡς πρόβατον ἀπολωλός p. 286. a. E.
Pſalm. 120. v. 5. *Hei mihi! qia peregrinor tamdiu, habito tanqam ſcenis Kedareni* p. 137. b. C.
Pſalm. 127. v. 5. *Beatus vir ille, qi pharetram ſuam iſtis impleverit: non confundentur...* p. 41. b. E.
Pſalm. 132. v. 11. *Ex fructu ventris tui* p. 317. a. A.
Pſalm. 139. v. 5. *Retrò & ante obſides me* p. 89. a. G.
v. 13. *Tu obtegebas me in utero matris mea: maſſam meam viderunt oculi tui* p. 305. b. F.
v. 14. *Mirum in modum* p. 306. a. F.
v. 15. *Ex qo factus ſum in abdito* p. 306. b. D.
Pſalm. 140. v. 3. Ἠκόνησαν γλώσσαν αὐτῶν ὡσεὶ ὄφεως, ἰὸς ἀσπίδων... p. 155. a. D.
v. 9. *Ne concedas improbo deſiderium ipſius... alioqi efferent illi ſeſe* p. 41. b. F.
Pſalm. 144. v. 3. אדם להבל דמה p. 120. b. E.
Pſalm. 145. v. 15. *Suſtentat Jehova omnes cadentes, & erigit omnes incurvatos* p. 303. a. A.
v. 17. *Juſtus eſt Dominus in omnibus viis ſuis, ſanctuſqe in operationibus ſuis* p. 100. b. D.
Pſalm. 146. v. 4. *Qo die ſpiritus eorum receſſerit, ad terram ſuam revertuntur* p. 172. a. A.
Pſalm. 147. v. 4. *Annumerans poſteris ſtellas, ac ſidera ad nomen expungens* p. 201. a. A.
v. 20. *Non ſic fecit* לכל גוי p. 78. a. E.
Parœm. cap. 1. v. 7. *Sapientiæ* ראשית *eſt reverentia Jehova* p. 190. a. F.
v. 22. *Qouſqe ô fatui amabitis fatuitatem?* p. 144. b. C.
cap. 4. v. 23. *Pra omni cuſtodia cuſtodi cor tuum: inde enim prodit vita* p. 228. b. E.
v. 27. *Ne declinato dextrorſum aut ſiniſtrorſum* p. 104. a. D.
cap. 6. v. 6. *Abi ad formicam, ô piger; aſpice vias ejus, & ſape* p. 193. a. D. E. F.
cap. 9. v. 10. *Sapientia* תחלת *eſt reverentia Jehova* p. 190. a. F.
cap. 11. v. 17. *Benefacit ſibi ipſi vir beneficus* p. 320. a. B.
cap. 13. v. 1. *Filius ſapiens auſcultat eruditioni patris* p. 117. a. D.
cap. 14. v. 15. *Fatuus credit omni verbo* p. 129. a. A. 296. a. C.
v. 31. *Qi opprimit egenum, probro afficit opificem ejus* p. 262. a. D.
cap. 15. v. 11. Ἅδης καὶ ἀπώλεια φανερὰ παρὰ τῷ Κυρίῳ. πῶς οὐχὶ αἱ καρδίαι τῶν ἀνθρώπων p. 346. b. C.
v. 20. *Filius ſapiens exhilarat patrem* p. 221. a. C.
cap. 16. v. 3. גול אל יי מעשיך p. 118. b. F.
v. 32. *Potior eſt qi in animum ſuum imperium obtinet, expugnante civitatem* p. 19. a. C.
cap. 17. v. 5. *Qi ſubſannat pauperem, probro afficit opificem ejus* p. 262. a. D.
v. 21. *Qi ſtolidum gignit, gignit merum mærorem ſibi* p. 221. a. D.
cap. 18. v. 10. *Turris robuſtiſſima eſt nomen Jova* p. 256. b. E.
cap. 19. v. 11. *Decus eſt homini injuriam illatam præterire* p. 182. b. D.
cap. 23. v. 5. *An oculos conjicies in ea qa ne ſunt qidem? nam omnino comparant alas divitiæ...* p. 177. a. E.
v. 15. *Fili mi, ſi ſapit animus tuus, lætabitur animus meus* p. 221. a. C.
cap. 24. v. 24. *Dicentem improbo, juſtus es, execrabitur populus: corripientibus vero illos...* p. 41. b. F.
cap. 25. v. 22. *Nam velut prunas coacervabis ſuper caput ejus* p. 172. a. B.
cap. 30. v. 16. *Ignis non dicit, obe* p. 91. b. D.
v. 20. *Terra qatuor ferre non poteſt, ſervum cum regnat...* p. 302. b. A.
v. 27. *Aranea manibus prehendit* p. 139. b. A.
Eccleſ. cap. 1. v. 2. הבל הבלים הכל הבל p. 120. b. E.
v. 4. *Generatio vadit una, venit altera* p. 312. b. C.
v. 9. *Eſtne aliqid, de qo dici poſſit, Ecce hoc novum eſt? imò jam fuit per ſecula...* p. 205. a. C.
v. 11. *Nulla eſt præteritorum memoria: nec etiam poſteriorum... ulla futura eſt memoria* p. 58. b. B. 120. b. F.
v. 13. ענין p. 44. b. H.
cap. 2. v. 3. *De riſu dico, inſanus eſt; &. de lætitia, ecqid iſta facit* p. 45. b. A. 299. b. E.
v. 12. Ἰδεῖν σοφίαν, καὶ περιφορὰν, καὶ ἀφροσύνην p. 45. b. A.
cap. 3. v. 1. לכל זמן ועת p. 356. a. A.
v. 2. *Tempus eſt pariendi, & tempus moriendi* p. 364. b. C.
cap. 5. v. 9. מלך לשדה נעבד p. 239. a. E.
cap. 7. v. 6. *Ut crepitus ſpinarum ſub olla, ita eſt riſus ſtolidi* p. 299. b. D.
v. 21. *Ad omnia, qæ de te dicuntur, μὴ θῇς καρδίαν σου* p. 182. b. D.
v. 26. Γνῶναι ἀσεβῆ ἀφροσύνην καὶ περιφοράν p. 45. b. A.
cap. 9. v. 2. *Eadem omnibus eveniunt, juſtis, injuſtis; mundis, immundis* p. 240. a. D.
v. 11. שת ופגע p. 34. b. B.
cap. 10. v. 14. *Ecqis novit qid futurum ſit* p. 84. a. C.
cap. 11. v. 1. *Projice panem tuum ſecundum aqas; nam multiplicantibus diebus...* p. 270. b. C.
v. 2. *Qum neſcias qid ſit futurum mali ſuper terram* p. 84. a. C.
v. 5. *Neſcis oſſa in gravida utero qomodo fingantur* p. 306. b. D.
cap. 12. v. 7. *Spiritu redeunte ad Deum* p. 38. a. A. 103. a. A. 173. a. A.
v. 13. *Deum reverere; & præcepta ejus obſerva: hoc enim eſt totum hominis* p. 238. a. C.
Eſaj. cap. 1. v. 11--16. *Qorſum mihi multitudo ſacrificiorum veſtrorum? dicit Jehova....* p. 296. a. A.
v. 25. *Referam manum meam contra te, ut deſecans ſcorias tuas...* p. 311. b. A.
cap. 2. v. 22. *Cujus vita, ut flatus in naribus eſt* p. 177. b. D.
cap. 6. v. 9. 10. *Oculi populi iſtius fac conniveant, ne videat oculis ſuis...* p. 52. b. G. 111. b. F.
cap. 10. v. 5. *Va Aſſyrio virga ira mea: qamvis in manu baculus eſt indignationis mea* p. 196. a. A. 250. a. D.
v. 6. *In gentem hypocritam immittam ipſum, & contra populum, in qem excandui, dabo mandata ipſi* p. 169. a. C.
cap. 14. v. 19. *Sepulcrum infernè commotum eſt tuâ cauſſâ ..* p. 302. b. D.
cap. 30. v. 21. *Incedite per eam, qum dexteram aut qum ſiniſtram petetis* p. 104. a. E.
cap. 33. v. 12. *Unus eſt Rex idem & Legiſlator, Jova* p. 101. a. C.

cap.

cap. 35. v. 6. Καὶ τραυὴ ἴσαι γλώσσα μογιλάλων p. 248. a. D.
cap. 39. v. 8. *Bonum eſt, qod loqutus es, verbum Domini* p. 71. b. E.
cap. 42. v. 18. 19. *O cæci, intuemini ad videndum? Qis eſt cæcus, niſi ſervus meus?* p. 52. b. G.
cap. 44. v. 6. *Ego ſum primus, & ego ultimus* p. 197. a. F.
cap. 45. v. 1. *Sic ait Jehova uncto ſuo Cyro, cujus confirmaturus ſum dexteram* p. 325. b. C.
v. 7. *Ego ſum qi & lucem produco, & tenebras obduco... Ego Jova iſta omnia facio* p. 85. a. F. 170. a. C.
cap. 46. v. 8. התאוששו p. 97. a. F.
cap. 48. v. 8. *Novi te defectorem ex utero vocari* p. 263. a. E.
cap. 49. v. 4. *Etiamſi fruſtrà laboraverim, & inaniter atqe in caſſum vires meas conſumpſerim* p. 255. a. F.
cap. 53. v. 6. Πάντες, ὡς πρόβατα, ἐπλανήθημεν p. 286. a. E.
cap. 55. v. 10. Δῶ σπέρμα τῷ σπείροντι p. 397. G.
cap. 56. v. 10. *Qotqot ſunt, canes ſunt muti, non poſſunt latrare* p. 155. a. D.
cap. 58. v. 13. *Si averteris à ſabbato pedem tuum, nè facias id qo delectaris...* p. 247. C.
cap. 64. v. 8. Κύριε πατὴρ ἡμῶν. ἡμεῖς δὲ πηλός... p. 233. b. E.
cap. 66. v. 24. *Ubi vermis nunqam moritur; nec ignis unqam extinguitur* p. 260. b. B.

Jerem. cap. 1. v. 5. *Ego te formavi in utero* p. 305. b. E.
cap. 2. v. 5. ילך בית p. 25. b. G.
cap. 4. v. 14. *Qouſqe pernoctabunt in animo tuo cogitationes vana tua?* p. 112. b. A.
cap. 5. v. 8. *Ut eqi paſti ſunt qum manè ſurgunt* p. 155. a. D.
cap. 7. v. 9. 10. *An furando, occidendo... etiam venietis & ſtabitis coram me in domo hac* p. 296. a. A.
v. 21. *Holocauſta veſtra adjicite ad ſacrificia veſtra, & comedite carnem...* p. 296. a. A.
cap. 9. v. 2. 3. *O ſi qis poneret me in deſerto, in diverſorio viatorum...* p. 137. b. C. 243. a. C.
cap. 10. v. 10. אלהים אמת p. 262. b. B.
cap. 12. v. 1. *Tu Domine, certè juſtus es* p. 100. b. D. 351. a. B. 419. H.
Cur via improborum ſuccedit? cur tranquilli ſunt, qicunqe agunt perfidè? p. 263. a. A.
cap. 13. v. 23. *An mutare poteſt æthiops cutem ſuam? an pardus maculas ſuas?* p. 242. b. C.
cap. 23. v. 24. *Annon cælum & terram impleo ipſe?* p. 125. b. B. 259. a. A.
cap. 31. v. 36. *Si amovebuntur ſtatuta iſta à conſpectu meo* p. 339. b. D.
cap. 33. v. 21. *Si irritum facere poteſtis fœdus meum de die, & fœdus meum de nocte...* p. 339. b. D.
cap. 44. v. 17. *Omnino facturi ſumus, qodcunqe verbum prodierit ex ore noſtro...* p. 128. b. E.

Thren. cap. 3. v. 33. *Qi non affligit ex animo ſuo, maſtitiaqe afficit mortales* p. 253. b. B.
v. 37. *Ecqo dicente exiſtit qicqam, niſi Dominus id præceperit?...* p. 85. b. G.
cap. 3. v. 40. *Scrutemur & excutiamus vias noſtras* p. 315. a. C.

Ezech. cap. 18. v. 11. לא עשה / והוא את כל אלה } p. 78.
v. 13. כל התועבות האלה עשה / את } a. D.
cap. 20. v. 39. *In monte ſanctitatis mea... colet me tota domus Iſraëlis...* p. 296. a. A.

Dan. cap. 7. v. 15. נרגה p. 266. b. A.
cap. 11. v. 35. *Ex ipſis erudientibus corruent, ad conflandum eos, & ad purificandum...* p. 311. b. A.

Amoſ. cap. 3. v. 6. *An erit malum in civitate, qod Jova non effecerit?* p. 85. a. G.

Mich. cap. 3. v. 3. *Oſſa eorum diffringunt, tanqam ad ollam...* p. 257. b. D.
cap. 4. v. 11. *Qamvis jam conveniant contra te gentes multæ, qa dicunt, contaminetur...* p. 250. a. D.
cap. 7. v. 2. *Periit benignus è terra, & rectus in hominibus nullus eſt...* p. 243. a. B.

Abacuc. cap. 2. v. 6. עבטים } p. 282. a.
Zephan. cap. 1. v. 12. שמריהם } B.
cap. 2. v. 1. *Excuſite vos, excutite vos, inqam* p. 315. a. C.

Zacar. cap. 10. v. 1. *Petite à Jehova pluviam tempore ſerotina, Jehova efficiente nimbos* p. 146. a. D.

Malac. cap. 3. v. 23. *Dies adveniet, ardens tanqam fornax; qo erunt omnes... ſtipula* p. 311. b. A.

Matth. cap. 1. v. 19. Ἰωσὴφ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, δίκαιος ὤν p. 419. H.
cap. 3. v. 7. *Progenies viperarum* p. 155. a. D.
cap. 4. v. 10. Κύριον τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις... p. 35. a. E.
cap. 5. v. 11. Μακάριοί ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς, ... ψευδόμενοι p. 310. b. B.
v. 20. Ὅταν ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν πλεῖον τῶν γραμματέων.... p. 345. a. E.
v. 28. *Qicunqe aſpicit mulierem, ut eam concupiſcat, jam adulteravit eam in corde ſuo* p. 65. b. F.
v. 44. Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς... p. 214. a. C. 258. a. C.
v. 45. Τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς... p. 235. b. B.
v. 48. Ἔσεσθε ὑμεῖς τέλειοι, ὥσπερ ὁ πατὴρ ὑμῶν.... τέλειός ἐστι p. 296. a. E.
cap. 6. v. 2. Ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν p. 135. b. E.
Ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ ποιοῦσιν p. 277. a. H.
Ὅλως ποιῆς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσῃς p. 145. a. D.
cap. 6. v. 3. Ποιείτω ἐλεημοσύνην μὴ γνώτω ἡ ἀριστερά, τὶ ποιεῖ ἡ δεξιά p. 145. a. A.
v. 10. *Fiat voluntas tua* p. 122. a. D.
v. 16. Ὑποκριταί, σκυθρωποί, ἀφανίζουσι τὰ πρόσωπα αὐτῶν p. 215. b. A.
v. 23. *Lucerna corporis eſt oculus: ſtaqe ſi oculus tuus ſimplex fuerit...* p. 353. b. F.
v. 27. Τίς γὰρ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν... p. 202. a. B.
cap. 7. v. 12. *Qacunqe volueritis ut faciant vobis homines, ita & vos facite eis* p. 180. b. A.
v. 15. *A fructibus illorum agnoſcetis eos* p. 270. b. D.
v. 16. *Num colligunt ex ſpinis uvam, aut ex tribulis ficus?* p. 242. b. E. 243. a. A. 296. b. A.
v. 20. *Quapropter ex fructibus illorum agnoſcetis eos* p. 270. b. D.
v. 27. Ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι, καὶ προσέκοψαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ p. 182. b. A.
cap. 10. v. 29. *Nonne duo paſſerculi aſſario veneunt?... Veſtri capilli capitis numerati ſunt* p. 170. b. D. 204. b. C. 219. a. E. 244. b. F.
cap. 11. v. 30. Ὁ ζυγός μου χρηστὸς, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστι p. 337. b. B.
cap. 12. v. 33. *Facite arborem bonam, & fructum ejus bonum* p. 270. b. C.
v. 34. *Ex cordis abundantia os loqitur* p. 112. b. A.
v. 35. *Bonus homo è bono theſauro cordis profert bona* p. 270. b. C.
v. 36. *Qodcunqe verbum otioſum locuti fuerint homines, de eo reddent rationem...* p. 112. b. A.
v. 43. Τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα... διέρχεται, ζητοῦν ἀνάπαυσιν, καὶ οὐκ εὑρίσκει p. 45. a. A.
cap. 13. v. 13. *Qia videntes non vident, nec intelligunt* p. 52. b. G.
v. 15. Μή ποτε ἴδωσι καὶ συνῶσι καὶ ἐπιστρέψωσι p. 52. b. G. 111. b. F.
cap. 15. v. 14. *Duces ſunt cæci cæcorum* p. 52. b. G. 116. b. E.
v. 19. *Ex corde egrediuntur cogitationes mala* p. 112. b. A.
cap. 16. v. 4. Γενεὰ πονηρὰ σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ p. 45. a. A.
v. 17. *Caro & ſanguis hæc non retexit tibi, ſed Pater meus qi eſt in cælis* p. 108. b. G.
v. 26. Τί τῆς ψυχῆς ἀνταλλαγμα p. 318. b. D.
cap. 18. v. 7. Ἀνάγκη γάρ ἐστιν ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα p. 285. b. D.
v. 15. Ὕπαγε, καὶ ἔλεγξον αὐτὸν μεταξὺ σου καὶ αὐτοῦ μόνου p. 334. a. E.
Ἐὰν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου p. 164. b. A.
cap. 19. v. 5. Προσκολλᾶσθαι p. 140. b. G.
v. 17. Οὐδεὶς ἀγαθὸς, εἰ μὴ εἷς ὁ Θεός p. 47. a. D.
v. 22. Ἀπῆλθε λυπούμενος p. 253. b. A.
v. 28. Ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ p. 318. b. A.
cap. 20. v. 26. Ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι p. 293. b. F.
cap. 21. v. 25. *Baptiſma Johannis unde fuit? è cælo?* p. 122. a. C.
cap. 22. v. 37. Ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ p. 118. b. G.
v. 45. Εἰ οὖν Δαβὶδ καλεῖ αὐτὸν Κύριον p. 233. a. E.
cap. 23. v. 23. 25. Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί p. 277. a. G.
cap. 25. v. 9. Μή ποτε οὐκ ἀρκέσῃ ἡμῖν καὶ ὑμῖν, πορεύεσθε... p. 111. b. G.
cap. 26. v. 24. Καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος p. 261. a. B.
v. 39. Πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ p. 122. a. D.
cap. 27. v. 50. Ἀφῆκε τὸ πνεῦμα p. 142. a. E. 178. a. B.

Marc. cap. 3. v. 21. Ὅτι ἐξέστη p. 328. b. F.
cap. 4. v. 26. Ὡς ἐὰν ἄνθρωπος βάλῃ τὸν σπόρον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ καθεύδῃ... p. 305. b. D.
v. 31. *Regnum Dei velut granum eſt ſinapi...* p. 306. b. D.
cap. 7. v. 33. Καὶ ἀπολαβόμενος αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὄχλου κατ' ἰδίαν p. 94. b. B.
cap. 8. v. 36. Τί τῆς ψυχῆς ἀνταλλαγμα p. 318. b. D.
cap. 9. v. 21. Παιδιόθεν p. 5. a. F.
v. 44. *Ubi vermis nunqam moritur; nec ignis unqam extinguitur* p. 260. b. B.
cap. 10. v. 43. Ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι p. 293. b. F.
cap. 11. v. 13. Οὐδὲν εὗρεν εἰ μὴ φύλλα· οὐ γὰρ ἦν καιρὸς σύκων p. 270. b. D.
cap. 12. v. 30. Ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου p. 118. b. G.
cap. 14. v. 36. Ἀλλ' οὐ τί ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ τί σύ p. 122. a. D.
v. 41. Ἀπέχει p. 135. b. E.
cap. 15. v. 37. Ὁ Ἰησοῦς ἀφεὶς φωνὴν μεγάλην, ἐξέπνευσε } p. 142. 2. E. 178.
v. 39. Ὅτι οὕτως κράξας ἐξέπνευσεν } a. B.
cap. 16. v. 19. Ὁ Κύριος ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανόν p. 102. b. G.

Luc. cap. 1. v. 3. Ἔδοξε κἀμοὶ παρηκολουθηκότι ἄνωθεν πᾶσιν ἀκριβῶς p. 144. a. D.
v. 6. Πορευόμενοι ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς καὶ δικαιώμασι τοῦ Κυρίου ἄμεμπτοι p. 345. a. F.
v. 42. Εὐλογητὸς καὶ ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου p. 317. a. A.
v. 75. Ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ p. 345. a. E.
cap. 2. v. 9. Κύριε, νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου p. 319. a. C.
cap. 4. v. 2. Καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, καὶ συντελεσθεισῶν αὐτῶν... p. 45. a. A.
cap. 6. v. 24. Ἀπέχετε τὴν παράκλησιν ὑμῶν p. 135. b. E.
v. 34. Ἐὰν δανείζητε παρ' ὧν ἐλπίζετε ἀπολαβεῖν... } p. 144.
v. 35. Δανείζετε, μηδὲν ἀπελπίζοντες } b. G.
v. 35. Χρηστός ἐστιν ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους καὶ πονηρούς p. 235. b. B. 258. a. D.
v. 36. Γίνεσθε ἐλεήμονες καθὼς ἐκεῖνος ἐλεήμων p. 296. a. E.
v. 44. Ἔκαστον δένδρον ἐκ τοῦ ἰδίου καρποῦ γινώσκεται p. 243. a. A.
v. 46. Τί με καλεῖτε, Κύριε, Κύριε, καὶ

ὰ ποιῶτε ἀ λέγω p. 296. a. A.
cap. 7. v. 25. Οἱ ἐν ἱματισμῷ ἐνδόξῳ ὑπάρχοντες p. 32. a. A.
cap. 9. v. 31. Ἔλεγον τὴν ἔξοδον αὐτοῦ p. 47. a. B.
v. 51. Ἀνάληψις p. 103. a. A.
cap. 10. v. 27. Ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου p. 118. b. G.
v. 29. *Et quis est mihi proximus?* p. 72. b. B.
v. 41. Μεριμνᾶς, καὶ τυρβάζῃ περὶ πολλά p. 347. a. D.
cap. 11. v. 2. Γενηθήτω τὸ θέλημά σου p. 122. a. D.
cap. 12. v. 17. *Quid faciam? nec enim habeo ubi congregem fructus meos?* p. 156. a. B.
cap. 15. v. 21. *Pater, peccavi in cœlum, & in tuo conspectu* p. 122. a. D.
cap. 16. v. 16. Πᾶς εἰς αὐτὴν βιάζεται p. 1. b. B.
cap. 17. v. 3. Ἐὰν ἁμάρτῃ εἰς σε ἀδελφός σου, ἐπιτίμησον αὐτῷ p. 8. a. A.
Προσίχετε ἑαυτοῖς p. 228. b. C.
v. 18. Οὐχ ἐυρέθησαν ὑποστρέψαντες p. 269. a. D.
cap. 20. v. 19. Ἐζήτησαν ἐπιβαλεῖν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας, καὶ ἐφοβήθησαν τὸν λαόν p. 45. a. A.
cap. 21. v. 18. Καὶ θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν ὰ μὴ ἀπόληται p. 36. a. A.
cap. 21. v. 34. Προσίχετε ἑαυτοῖς p. 228. b. C.
v. 36. Ἵνα καταξιωθῆτε ἐκφυγεῖν p. 350. a. E.
cap. 22. v. 20. Τοῦτο τὸ ποτήριον, ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον p. 68. b. D.
v. 25. Ἐυεργέται *Reges* p. 396. H.
v. 26. Ὁ μείζων ἐν ὑμῖν, γενέσθω ὡς ὁ νεώτερος p. 293. b. F.
cap. 23. v. 30. *Qi dicunt montibus, cadite super nos: & collibus, operite nos* p. 260. b. B.
v. 40. Ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι ὄν p. 235. b. D.
v. 46. Ταῦτα εἰπὼν ἐξέπνευσεν p. 142. a. E. 178. a. B.
cap. 24. v. 18. Σὺ μόνος παροικεῖς Ἰερουσαλὴμ p. 116. b. C.

Johann. cap. 1. v. 9. Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν, ὁ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον p. 325. b. C.
v. 14. Ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρὸς, πλήρης p. 68. b. E.
v. 18. Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε p. 360. b. F.
Filius, qi est in sinu Patris, ille nobis exposuit p. 108. b. G.
cap. 3. v. 20. Πᾶς ὁ φαῦλα πράσσων, μισεῖ τὸ φῶς p. 80. b. B.
cap. 4. v. 14. Γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἁλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον p. 258. b. A.
v. 34. *Mihi cibus & potus est, voluntatem paternam exequi* p. 310. b. E.
v. 36. Συνάγει τὸν καρπὸν εἰς ζωὴν αἰώνιον p. 316. b B.
cap. 6. v. 60. Σκληρός ἐστιν οὗτος ὁ λόγος, τίς δύναται αὐτοῦ ἀκούειν p. 180. b. D. 313. b. C.
cap. 7. v. 17. Ἐάν τις θέλῃ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιεῖν p. 293. b. F.
cap. 9. v. 39. *Ut qi non vident, videant, & qi vident, cæci fiant*
v. 40. *Num & nos cæci sumus?* } p. 52. b. G.
cap. 12. v. 40. *Excæcavit oculos eorum ne videant oculis, & sint intelligentes corde*
cap. 13. v. 1. Ἵνα μεταβῇ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου πρὸς τὸν πατέρα p. 47. a. A.
v. 34. Ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους p. 262. a. A.
cap. 14. v. 9. Ὁ ἑωρακώς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν πατέρα p. 361. a. C.
cap. 15. v. 18. Διὰ τοῦτο μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος p. 116. b. C.
cap. 16. v. 12. Πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν. ἀλλ' ὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι p. 313. b. D.
v. 33. Ἐν τῷ κόσμῳ θλῖψιν ἕξετε p. 116. b. C.
cap. 17. v. 17. Ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλήθειά ἐστι p. 162. b. C.
cap. 19. v. 10. Οὐκ οἶδας ὅτι ἐξουσίαν ἔχω σταυρῶσαί σε p. 129. b. F.
v. 30. Παρέδωκε τὸ πνεῦμα p. 142. a. E. 178. a. B.
v. 39. Φέρων μίγμα σμύρνης καὶ ἀλόης ὡσεὶ λίτρας ἑκατόν p. 133. a. E.
cap. 21. v. 19. *Significans, qâ morte esset Deum glorificaturus* p. 149. b. D.

Actor. cap. 1. v. 2. Ἀνελήφθη p. 102. b. G.
v. 3. 4. Παρήγγειλεν αὐτοῖς... ἣν ἠκούσατέ μου p. 202. b. C.
v. 11. Ἀναληφθεὶς ἀφ' ὑμῶν p. 102. b. G.
cap. 2. v. 12. Τί ἂν θέλοι τοῦτο εἶναι p. 293. b. F.
v. 23. *Hunc definito consilio & præcognitione Dei deditum...* p. 219. a. E. 250. a. D.
v. 25. Δαυὶδ λέγει εἰς αὐτόν p. 1. a. B.
cap. 3. v. 21. Ἄχρι χρόνων ἀποκαταστάσεως πάντων p 318. b. A.
cap. 4. v. 13. Ἀγράμματοι καὶ ἰδιῶται p. 12. a. F.
v. 28. *Ad faciendum quicquid manus tua & voluntas prius definivit ut fierent* p. 219. a. E. 250. a. D.
cap. 5. v. 35. Προσίχετε ἑαυτοῖς p. 228. b. C.
v. 39. Εἰ ἐκ Θεοῦ ἐστιν, ὐ δυνασθε καταλῦσαι αὐτὸ, μήποτε καὶ θεομάχοι εὑρεθῆτε p. 111. b. G. 269. a. D.
v. 41. Ὅτι κατηξιώθησαν ἀτιμασθῆναι p 229. b. C.
cap. 7. v. 14. Ἐν ἑβδομηκονταπέντε ψυχαῖς p. 166. a. E.
v. 39. Μήποτε καὶ θεομάχοι εὑρεθῆτε p. 269. a. D.
v. 42. 43. Μὴ σφάγια καὶ θυσίας προσηνέγκατέ μοι... καὶ ἀνελάβετε... p. 45. a. B.
v. 54. Διεπρίοντο ταῖς καρδίαις αὐτῶν p. 239. b. F.
cap. 13. v. 36. Δαυὶδ ἰδίᾳ γενεᾷ ὑπηρετήσας τῇ τοῦ Θεοῦ βουλῇ p. 304. a. F.
v. 50. Αἱ σεβόμεναι γυναῖκας p. 2. a. B.
cap. 14. v. 11. 19. Λίγοντες, οἱ θεοὶ ὁμοιωθέντες ἀνθρώποις... λιθάσαντες τὸν Παῦλον p. 103. a. F.
v. 15. Ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς ἐσμὲν ὑμῖν ἄνθρωποι p. 181. a. F.
v. 16. Εἴασε πάντα τὰ ἔθνη πορεύεσθαι... καίτοι γε ἀγαθοποιῶν, οὐρανόθεν ὑετοὺς... p. 235. b. B.
v. 17. *Dans nobis cœlitùs pluvias* p. 244. b. C
cap. 15. v. 8. Ὁ καρδιογνώστης Θεὸς ἐμαρτύρησεν αὐτοῖς p. 346. b. C.
cap. 16. v. 1. Υἱὸς γυναικός τινος Ἰουδαίας πιστῆς p. 2. a. B.
v. 3. Τοῦτον ἠθέλησεν σὺν αὐτῷ p. 331. a. G.
v. 11. Εὐθυδρομήσαμεν εἰς Σαμοθράκην p. 104. a. D.
cap. 17. v. 2. 3. Κατὰ τὸ εἰωθὸς τῷ Παύλῳ εἰσῆλθε... ὃν ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν p. 202. b. C.
v. 18. Ὅτι τὴν ἀνάστασιν αὐτοῖς εὐηγγελίζετο p. 318. b. B. 350. a. D.
v. 26. Ἐποίησέ τε ἐξ ἑνὸς αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων p. 35. a. D.
v. 28. Ἐν αὐτῷ ζῶμεν, καὶ κινούμεθα, καὶ ἐσμεν p. 163. a. G.
Τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν p. 160. a. 346. F. a. F.
cap. 20. v. 24. Οὐδενὸς λόγου ποιοῦμαι.... p. 290. a. C.
Ὡς τελειῶσαι τὴν διακονίαν ἣν ἔλαβον p. 304. b. A.
v. 28. Προσίχετε ἑαυτοῖς p. 228. b. C.
v. 35. Μακάριόν ἐστι διδόναι, ἢ λαμβάνειν p. 33. b. D.
cap. 21. v. 1. Εὐθυδρομήσαντες ἤλθομεν εἰς τὴν Κῶν p. 104. a. D.
v. 13. *Ego non solùm vinciri, sed & mori paratus sum* p. 290. a. C.
v. 14. Τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου γενέσθω p. 122. a. C.
cap. 25. v. 23. Μετὰ πολλῆς φαντασίας p. 6. a. B.
cap. 26. v. 8. *Incredibile judicatur apud vos, qod Deus mortuos suscitet?* p. 350. b. C.
v. 18. Ἀνοῖξαι ὀφθαλμοὺς αὐτῶν p. 88. a. F.
cap. 27. v. 27. Διαφερομένων ἡμῶν ἐν τῷ Ἀδρίᾳ p. 275. a. A.
v. 37. Ἦμεν ἐν τῷ πλοίῳ αἱ πᾶσαι ψυχαὶ διακόσιαι ἑβδομηκοντάξ p. 166. a. E.
cap. 28. v. 6. Μεταβαλλόμενοι ἔλεγον θεὸν αὐτὸν εἶναι p. 103. b. A.
v. 25. Ἀσύμφωνοι ὄντες πρὸς ἀλλήλους ἀπελύοντο p. 319. a. B.
v. 27. Βλέποντες βλέψετε, καὶ ὐ μὴ ἴδητε
v. 27. Τὰς ὀφθαλμὰς αὐτῶν ἐκάμμυσαν, μήποτε ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς } p. 52. b. G.

Roman. cap. 1. v. 20. Τὰ ἀόρατα τοῦ Θεοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου καθορᾶται p. 223. a. G. 360. a. B.
cap. 2. v. 9. Θλῖψις καὶ στενοχωρία p. 279. b. D.
v. 17. Ἐπαναπαύῃ τῷ νόμῳ p. 118. b. D.
v. 19. Τυφλῶν ὁδηγός p. 116. b. F.
v. 28. Οὐκ ἐν τῷ φανερῷ, ἀλλ' ἐν τῷ κρύπτῳ p. 326. b. C.
cap. 4. v. 9. Ὁ μακαρισμὸς ἐπὶ τὴν περιτομὴν, ἢ καὶ ἐπὶ τὴν ἀκροβυστίαν p. 35. a. E.
cap. 5. v. 4. *Gloriamur de afflictionibus, scientes qod afflictio tolerantiam efficiat* p. 311. b. A.
v. 5. *Spes non pudefacit...* p. 108. b. H.
cap. 6. v. 5. Σύμφυτοι γενέσθαι p. 350. a. C.
v. 13. Τὰ ὅπλα τῆς ἀδικίας p. 316. a. A.
v. 17. Χάρις τῷ Θεῷ p. 308. b. B.
v. 22. Ἔχετε τὸν καρπὸν ὑμῶν εἰς ἁγιασμόν p. 316. b. B.
cap. 7. v. 24. Ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος p. 264. a. D.
cap. 8. v. 1. Οὐδὲν νῦν κατάκριμα τοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ περιπατοῦσιν.... p. 202. b. C.
v. 7. Τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται p. 337. b. C.
v. 15. Ἐλάβετε πνεῦμα υἱοθεσίας, ἐν ᾧ κράζομεν, Ἀββᾶ ὁ πατήρ p. 202. b. C.
v. 28. Οἴδαμεν ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν, πάντα συνεργεῖ εἰς τὸ ἀγαθόν p. 71. b. E. 195. b. C. 289. a. B.
v. 29. Προώρισε συμμόρφους τῆς εἰκόνος τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ p. 296. a. D.
v. 35. Τίς χωρίσει p. 323. b. D.
cap. 9. v. 14. *Qid igitur dicemus? Num injustitia est apud Deum? absit* p. 351. a. C.
v. 17. *Ad hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te potentiam meam* p. 250. a. D.
v. 20. Ὦ ἄνθρωπε, σὺ τίς εἶ, ὁ ἀντιποκρινόμενος τῷ Θεῷ p. 351. a. B.
v. 22. *Deus volens ostendere iram... pertulit multa cum ira cohibitione vasa iræ* p. 250. a. D.
cap. 10. v. 6. *Ne dixeris in corde tuo. Qis adscendet in cœlum....* p. 345. a. B.
cap. 11. v. 23. Ἐκεῖνοι, ἐὰν μὴ ἐπιμείνωσι τῇ ἀπιστίᾳ, ἐγκεντρισθήσονται p. 250. a. A.
v. 36. Ἐξ αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα p. 39. b. C. 111. a. C.
cap. 12. v. 5. Οἱ πολλοὶ ἓν σῶμά ἐσμεν ἐν Χριστῷ, ὁ δὲ καθ' εἷς ἀλλήλων μέλη p. 211. a. E.
v. 16. Μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονοῦντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενοι p. 23. a. G.
v. 19. Δότε τόπον τῇ ὀργῇ p. 77. b. E.
v. 20. *Si esurit inimicus tuus, ciba eum* p. 172. a. B.
v. 21. Μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ p. 185. b. C. 332. a. C.
cap. 13. v. 1. Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω p. 166. a. E.
v. 14. Τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθε εἰς ἐπιθυμίας p. 239. a. D.
cap. 14. v. 18. Ἐυάρεστος τῷ Θεῷ, καὶ δόκιμος τοῖς ἀνθρώποις p. 289. b. C.
v. 21. Ἐν ᾧ ὁ ἀδελφός σου προσκόπτει ἢ σκανδαλίζεται p. 182. b. A.
v. 22. Πίστιν ἔχεις; κατὰ σαυτὸν ἔχε p. 228. a. F. 297. b. C.

1 Corinth. cap 1. v. 18. Ὁ τοῦ σταυροῦ λόγος τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις μωρία p. 329. a. A.
cap. 2. v. 10. Τὸ πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ, καὶ

AUCTORUM.

καὶ τῷ βάθει τοῦ Θεοῦ p. 108. a. H.
v. 14. *Μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστι, καὶ οὐ δύναται γνῶναι* p. 329. a. A.
cap. 3. v. 8. Ἕκαστος τὸν ἴδιον μισθὸν λήψεται κατὰ τὸν τόπον p. 255. b. A.
v. 15. Σωθήσεται, οὕτως δὲ ὡς διὰ πυρός p. 260. b. E.
v. 16. *An nescitis, vos esse templum Dei* p. 90. b. C.
cap. 4. v. 1. Ὁ δὲ λοιπὸν ζητεῖται ἐν τοῖς οἰκονόμοις, ἵνα πιστός τις εὑρεθῇ p. 117. a. B. 269. a. D.
cap. 7. v. 7–10. *Expurgate vetus fermentum...* p. 235. b. E.
v. 10. Ἐκ τοῦ κόσμου ἐξελθεῖν ὀφείλομεν p. 285. b. C.
cap. 6. v. 19. *An ignoratis, corpus vestrum esse templum Spiritus Sancti* p. 90. b. C.
cap. 7. v. 1. Καλὸν ἀνθρώπῳ γυναικὸς μὴ ἅπτεσθαι p. 33. b. A.
v. 23. Μὴ γίνεσθε δοῦλοι ἀνθρώπων p. 119. a. A.
v. 31. Παράγει τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου p. 177. a. D.
v. 35. Πρὸς εὐπάρεδρον τῷ Κυρίῳ ἀπερισπάστως p. 77. b. F.
cap. 9. v. 10. Μὴ τῶν βοῶν μέλει τῷ Θεῷ, ἢ δι' ἡμᾶς πάντως λέγει p. 236. b. B.
v. 19–22. Ἐλεύθερος ὢν ἐκ πάντων, πᾶσιν ἐμαυτὸν ἐδούλωσα... p. 12. b. C. 331. a. G.
cap. 10. v. 6. *Hæc typi nostri fuerunt, ut ne concupiscamus res malas...* p. 202. b. C.
v. 9. *Neque tentemus Christum, sicut quidam eorum tentârunt...* p. 202. b. C.
v. 17. Ἓν σῶμα οἱ πολλοί ἐσμεν p. 211. a. F.
v. 31. Εἴτε ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, εἴτε τί ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε... p. 87. b. B.
cap. 11. v. 19. Δεῖ καὶ αἱρέσεις εἶναι p. 285. b. D.
v. 28. Δοκιμαζέτω ἄνθρωπος ἑαυτόν p. 315. a. D.
cap. 12. v. 12. Καθάπερ τὸ σῶμα ἓν ἐστι, καὶ μέλη ἔχει πολλὰ... p. 211. a. F.
v. 25. Ἵνα μὴ ᾖ σχίσμα ἐν τῷ σώματι p. 250. a. A.
v. 27. Ὑμεῖς ἐστε σῶμα Χριστοῦ, καὶ μέλη ἐκ μέρους p. 211. a. G.
cap. 13. v. 4. Ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται p. 143. b. D.
v. 5. Ἡ ἀγάπη οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς p. 22. b. F.
cap. 14. v. 4. Ὁ γλώσσῃ λαλῶν p. 120. a. D.
cap. 15. v. 10. Περισσότερον αὐτῶν πάντων ἐκοπίασα, οὐκ ἐγὼ δὲ p. 284. a. E.
v. 36. Ὃ σπείρεις, οὐ τὸ σῶμα τὸ γενησόμενον σπείρεις p. 305. b. E.
v. 58. *Quem sciatis laborem vestrum non esse inanem in Domino* p. 255. b. D.
cap. 16. v. 13. Ἀνδρίζεσθε p. 97. a. F.

Em. cap. 4. 5. Καὶ τότε ὁ ἔπαινος γενήσεται ἑκάστῳ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ p. 412. C.

2 Corinth. cap. 2. v. 15. Εὐωδία ἐσμὲν τῷ Θεῷ ἐν τοῖς σῳζομένοις, καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις p. 255. b. D.
cap. 4. v. 4. Τὰ νοήματα p. 116. b. E.
v. 7. Σκεύη ὀστράκινα p. 233. b. E.
cap. 5. v. 1. Σκῆνος ἐπίγειον p. 348. a. B.
v. 4. Ἐφ' ᾧ οὐ θέλομεν ἐκδύσασθαι, ἀλλ' ἐπενδύσασθαι p. 282. a. C.
v. 6. Ἐνδημοῦντες ἐν τῷ σώματι, ἐκδημοῦμεν ἀπὸ τοῦ Κυρίου p. 58. b. A.
v. 8. Εὐδοκοῦμεν μᾶλλον, ἐκδημῆσαι ἐκ τοῦ σώματος, καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν Κύριον p. 58. b. A. 319. a. E.
v. 10. Ὡς μηδὲν ἔχοντες, καὶ πάντα κατέχοντες p. 289. a. A.
cap. 9. v. 10. Ὁ δὲ ἐπιχορηγῶν τὸ σπέρμα τῷ σπείροντι... p. 123. a. C.
cap. 12. v. 13. Ἥδιστα δαπανήσω, καὶ ἐκδαπανηθήσομαι p. 300. b. F.
cap. 13. v. 5. Ἑαυτοὺς πειράζετε, ἑαυτοὺς δοκιμάζετε p. 315. a. D.

Galat. cap. 2. v. 11. *Quum venisset Petrus Antiochiam, in os ei obstiti* p. 331. a. E.
v. 14. Ὀρθοποδεῖν p. 104. a. D.
v. 12. Ζῶ δὲ, οὐκέτι ἐγώ p. 284. a. E.
cap. 3. v. 16. Χριστός p. 211. a. F.
cap. 4. v. 26. Ἡ ἄνω Ἱερουσαλὴμ ἐστι μήτηρ πάντων ὑμῶν p. 85. a. B.
cap. 5. v. 6. Πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη p. 191. a. B.
v. 22. *Fructus Spiritus est charitas, gaudium, pax, ira cohibitio...* p. 270. b. C.
cap. 6. v. 1. Ὑμεῖς οἱ πνευματικοὶ, καταρτίζεσθε τὸν τοιοῦτον, σκοπῶν σεαυτόν p. 117. a. B.
v. 4. Τὸ ἔργον ἑαυτοῦ δοκιμαζέτω ἕκαστος p. 315. a. D.
v. 9. Τὸ καλὸν ποιοῦντες μὴ ἐκκακῶμεν p. 236. a. C.
v. 10. Ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας p. 72. b. B.

Ephes. cap. 1. v. 18. Πεφωτισμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας ὑμῶν p. 88. a. F. 116. b. E.
cap. 2. v. 10. Κτισθέντες ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ p. 170. a. C.
cap. 4. v. 1. Παρακαλῶ ὑμᾶς ἀξίως περιπατῆσαι τῆς κλήσεως p. 346. b. A.
v. 5. Ἓν σῶμα, καὶ πνεῦμα p. 211. a. E.
v. 14. Ἐν κυβείᾳ τῶν ἀνθρώπων, ἐν πανουργίᾳ πρὸς τὴν μεθοδίαν τῆς πλάνης p. 9. a. D. G.
v. 18. *Tenebris obscuratam mentem habentes* p. 52. b. G.
v. 24. Ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι p. 345. a. E.
v. 26. Ὀργίζεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε p. 33. b. C.
v. 27. Μήτε δίδοτε τόπον τῷ διαβόλῳ p. 77. b. E.
cap. 5. v. 11. Τὰ ἔργα τοῦ σκότους p. 80. b. D.
v. 12. Τὰ κρυφῇ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν, αἰσχρόν ἐστι καὶ λέγειν p. 80. b. B. 90. a. B.
v. 14. Ἔγειραι καὶ καθεύδων, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν p. 206. a. E.
v. 16. Ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρόν p. 113. b. C.
v. 31. Προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα p. 140. b. G.
v. 32. Εἰς Χριστὸν καὶ εἰς ἐκκλησίαν p. 1. a. B.
cap. 6. v. 12. *Non est nobis lucta adversus sanguinem & carnem, sed adversus imperia...* p. 58. a. E. 229. b. D.
v. 13. Ἵνα δυνηθῆτε ἀντιστῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ p. 229. b. D.

Philipp. cap. 1. v. 12. Τὰ καθ' ἡμὲ μᾶλλον εἰς προκοπὴν τοῦ Εὐαγγελίου ἐληλυθεν p. 160. a. A. 250. a. D.
v. 20. *Ut semper, ita nunc quoque magnificabitur Christus in corpore meo...* p. 149. b. D. 290. a. B.
v. 21. Καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος p. 191. a. C. 287. a. C.
v. 23. Ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τὸ ἀναλῦσαι p. 133. b. D. 154. a. C. 319. a. D.
v. 27. Ἀξίως τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ πολιτεύεσθε p. 346. b. A.
cap. 2. v. 7. Καὶ σχήματι εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος p. 269. a. D.
v. 11. *Omnis lingua profiteatur Jesum Christum esse Dominum, ad gloriam Patris* p. 270. b. C.
v. 17. *Si pro libamento offerar super sacrificio & ministerio fidei vestræ* p. 290. a. B.
Χαίρων καὶ συγχαίρων σπένδομαι p. 300. b. E.
v. 21. Πάντες τὰ ἑαυτῶν ζητοῦσιν p. 22. b. F.
cap. 3. v. 20. Ἡμῶν πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς p. 84. b. F. 223. b. G. 289. b. A.
cap. 4. v. 11. Ἔμαθον, ἐν οἷς εἰμὶ, αὐτάρκης εἶναι p. 241. b. A.
v. 12. Οἶδα ταπεινοῦσθαι, οἶδα καὶ περισσεύειν p. 30. b. B.
v. 18. Ἀπέχω πάντα, καὶ περισσεύω, πεπλήρωμαι p. 136. a. C.
v. 22. *Salutant vos omnes sancti, maximè qui sunt ex Cæsaris domo* p. 158. a. A.

Coloss. cap. 1. v. 10. *Ut ambuletis sicut Domino convenit* p. 346. b. A.
v. 15. Ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου p. 361. a. C.
cap. 2. v. 19. *Nec caput ipsum tenet* p. 323. b. C.
cap. 3. v. 1. *Itaque si resurrexistis cum Christo, superna quæ sunt...* p. 223. b. G.
v. 16. Ὁ λόγος Χριστοῦ ἐνοικείτω ἐν ὑμῖν, διδάσκοντες καὶ νουθετοῦντες ἑαυτούς p. 68. b. E.

1 Thessal. cap. 2. v. 12. *Ut ambuletis sicut convenit Deo vos vocanti* p. 346. b. A.
v. 19. Τίς ἡμῶν ἐλπὶς, ἢ χαρὰ, ἢ στέφανος καυχήσεως; ἢ οὐχὶ καὶ ὑμεῖς p. 255. b. E.
cap. 4. v. 4. Τὸ ἑαυτοῦ σκεῦος κτᾶσθαι ἐν ἁγιασμῷ καὶ τιμῇ p. 68. a. D. 316. b. C.
v. 6. Τὸ μὴ ὑπερβαίνειν ἢ πλεονεκτεῖν ἐν τῷ πράγματι τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ p. 118. b. G.
v. 9. Θεοδίδακτοί ἐστε εἰς τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους p. 262. a. A.
cap. 5. v. 5. Οὐκ ἐσμὲν νυκτὸς, οὐδὲ σκότους p. 80. b. D.
v. 6. Γρηγορῶμεν καὶ νήφωμεν p. 25. a. D.
v. 21. Πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε p. 79. b. F.

2 Thessal. cap. 1. v. 6. Ἔντιμον δίκαιον παρὰ Θεῷ p. 350. a. D.
cap. 2. v. 4. Ὁ ἀντικείμενος p. 78. a. C.
cap. 3. v. 13. Μὴ ἐκκακήσητε καλοποιοῦντες p. 236. a. C.

1 Tim. cap. 1. v. 17. Τῷ βασιλεῖ ἀοράτῳ p. 360. a. F.
cap. 2. v. 1. Ποιεῖσθαι δεήσεις, προσευχὰς.... ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων p. 146. b. D.
v. 15. Σωθήσεται διὰ τεκνογονίας, ἐὰν μείνωσιν ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ p. 41. b. F.
cap. 4. v. 6. Ἐντρεφόμενος τοῖς λόγοις τῆς πίστεως p. 2. a. B.
Διδασκαλίας ᾗ παρηκολούθηκας p. 144. a. E.
v. 7. Τὰς βεβήλους καὶ γραώδεις μύθους παραιτοῦ p. 69. a. C.
v. 10. Εἰς τοῦτο κοπιῶμεν p. 1. b. B.
v. 12. Μηδείς σου τῆς νεότητος καταφρονείτω p. 325. b. D.
cap. 6. v. 5. Διεφθαρμένων τὸν νοῦν p. 264. b. G.
v. 12. Ἀγωνίζου τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως p. 70. a. G. 190. a. D.
v. 16. Φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον p. 360. a. F.
v. 17. Τοῖς πλουσίοις παράγγελλε μὴ ὑψηλοφρονεῖν p. 189. b. H. 249. b. A.
v. 18. Εὐμετάδοτον εἶναι p. 2. a. C. 336. b. E.

2 Timoth. cap. 1. v. 5. Ἥτις ἐνῴκησε πρῶτον ἐν τῇ μάμμῃ σου Λωΐδι p. 2. a. B.
v. 6. Ἀναζωπυρεῖν τὸ χάρισμα τοῦ Θεοῦ p. 206. a. B.
cap. 2. v. 16. Τὰς δὲ βεβήλους κενοφωνίας περίϊσασο p. 69. a. A.
v. 23. Τὰς μωρὰς καὶ ἀπαιδεύτους ζητήσεις παραιτοῦ p. 69. a. C.
v. 25. Ἐν πραότητι παιδεύοντα, μή ποτε δῷ αὐτοῖς ὁ Θεὸς μετάνοιαν p. 111. b. E.
Τὰς ἀντιδιατιθεμένους p. 337. b. C.
v. 26. Καὶ ἀνανήψωσιν p. 192. b. F.
cap. 3. v. 5. Μόρφωσιν ἔχοντες εὐσεβείας, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἀρνούμενοι p. 277. a. H. 326. b. C.
v. 10. Σὺ παρηκολούθηκάς μοῦ τῇ διδασκαλίᾳ v. 144. a. E.
v. 15. Ὅτι ἀπὸ βρέφους τὰ ἱερὰ γράμματα οἶδας p. 2. a. B.
cap. 4. v. 3. Τῆς ὑγιαινούσης διδασκαλίας οὐκ ἀνέξονται p. 313. b. D.
v. 5. Σὺ νῆφε ἐν πᾶσι p. 25. a. D.
v. 6. Ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως ἐφέστηκε p. 319. a. E.
v. 7. Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι p. 70. a. G. 190. a. D.
v. 8. Τῆς δικαιοσύνης στέφανον ἀποδώσει ὁ Κύριος, ὁ δίκαιος κριτής p. 350. a. E.

Tit. cap. 2. v. 15. Μηδείς σου περιφρονείτω p. 325. b. D.
cap. 3. v. 2. Πᾶσαν ἐνδεικνύμενοι πραότητα πρὸς πάντας p. 286. b. A.
v. 9. Μαχὰς νομικὰς περίϊσταο p. 69. a. A.

Hebr. cap. 4. v. 13. Πάντα γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ.... p. 313. b. D...G.
cap. 5. v. 12. Γάλακτος ἐν χρείᾳ γεγόνατε, καὶ οὐ στερεᾶς τροφῆς... p. 313. b. C.
cap. 6. v. 10. Οὐ γὰρ ἄδικος ὁ Θεός p. 350. a. E.
cap. 9. v. 27. Ἅπαξ ἀποθανεῖν ἀνθρώποις ἀπόκειται p. 260. b. A.
cap. 10. v. 34. Τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσδέξασθε p. 157. b. C.

v. 39. Ἡμεῖς δὲ ἐκ ἐσμὲν ὑποστολῆς εἰς ἀπώλειαν p. 323. b. D.
cap. 11. v. 5. Οὐχ ἑυρίσκετο p. 269. a. D.
v. 11. Σπέρμα δύναμιν εἰς καταβολὴν σπέρματος ἔλαβε p. 123. a. E. 357. a. F.
v. 13. Ὅτι ξένοι καὶ παρεπίδημοί εἰσιν ἐπὶ τῆς γῆς p. 116. b. D.
cap. 12. v. 4. Οὔπω μέχρις αἵματος ἀντικατέστητε, πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀνταγωνιζόμενοι p. 70. a. B.
v. 5. Ἐκλέλησθε τῆς παρακλήσεως p. 358. a. D.
v. 9. Ἵνα ζήσωμεν p. 149. a. B.
v. 10. Καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι' αὐτῆς γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσι δικαιοσύνης p. 149. a. B. 311. b. A.
v. 22. Προσεληλύθατε πόλει Θεοῦ ζῶντος p. 85. a. A.
v. 28. Δι' ἧς λατρεύωμεν εὐαρέστως τῷ Θεῷ μετὰ αἰδοῦς καὶ εὐλαβείας p. 190. a. F.
cap. 13. v. 17. Ἵνα μετὰ χαρᾶς τοῦτο ποιῶσι, καὶ μὴ στενάζοντες p. 255. b. E.
Jacob. cap. 1. v. 2. Πᾶσαν χαρὰν ἡγήσασθε, ὅταν πειρασμοῖς περιπίπητε ποικίλοις p. 311. b. A.
v. 11. Ἡ ἐνυπρίπεια τοῦ προσώπου p. 215. a. F.
v. 13. Ὁ Θεὸς ἀπείρασός ἐστι κακῶν.... p. 47. a. H. 170. a. B.
v. 14. Ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας ἐξελκόμενος p. 73. b. D.
v. 25. Ὁ δὲ παρακύψας εἰς νόμον p. 92. b. C.
v. 27. Ἄσπιλον ἑαυτὸν τηρεῖν p. 190. a. C.
cap. 2. v. 8. Εἰ μέν τοι τελεῖτε νόμον βασιλικὸν p. 101. a. C. 396. a. H.
cap. 3. v. 1. Πολλὰ γὰρ πταίομεν ἅπαντες p. 330. a. E.
v. 12. Μὴ δύναται συκῆ ἐλαίας ποιῆσαι, ἢ ἄμπελος σῦκα p. 242. b. E.
cap. 4. v. 1. Πόθεν πόλεμοι καὶ μάχαι ἐν ὑμῖν p. 58. a. E.
v. 17. Ἦν ἄνθρωπος ὁμοιοπαθὴς ὑμῖν p. 181. a. F.
v. 19. Ἐάν τις ἐν ὑμῖν πλανηθῇ... καὶ ἐπιστρέψῃ τις αὐτόν p. 286. a. A.
1 Petr. cap. 1. v. 16. Ἅγιοι γένεσθε, ὅτι ἐγὼ ἅγιός εἰμι p. 296. a. D.
v. 18. Ἐλυτρώθητε ἐκ τῆς ματαίας ὑμῶν ἀναστροφῆς πατροπαραδότου p. 128. b. E.
v. 23. Διὰ λόγου ζῶντος Θεοῦ καὶ μένοντος εἰς τὸν αἰῶνα } p. 353. b. D.
v. 25. Τὸ ῥῆμα Κυρίου μένει εἰς αἰῶνα }
cap. 2. v. 5. Ἱεράτευμα ἅγιον p. 69. b. G.
v. 8. Οἱ προσκόπτουσι τῷ λόγῳ p. 182. b. A.
v. 9. Ἱεράτευμα βασίλειον p. 69. b. G.
v. 11. Αἱτινες στρατεύονται κατὰ τῆς ψυχῆς p. 58. a. E.
v. 23. Ὃς λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει p. 185. b. C.
v. 25. Ἦτε γὰρ ὡς πρόβατα πλανώμενα p. 286. a. E.
cap. 3. v. 13. Τίς ὁ κακώσων ὑμᾶς p. 332. a. D.
cap. 4. v. 10. Ἕκαστος καθὼς ἔλαβε χάρισμα... διακονοῦντες, ὡς καλοὶ οἰκονόμοι χάριτος Θεοῦ p. 359. a. B.
v. 12. Μὴ ξενίζεσθε τῇ ἐν ὑμῖν πυρώσει πρὸς πειρασμὸν ὑμῖν γινομένῃ p. 116. b. C. 242. b. D. 311. b. A.
v. 14. Εἰ ὀνειδίζεσθε ἐν ὀνόματι Χριστοῦ, μακάριοι p. 149. b. D.
v. 15. Μὴ γάρ τις πασχέτω ὡς ἀλλοτριεπίσκοπος p. 45. b. B.
cap. 5. v. 7. Πᾶσαν τὴν μέριμναν ὑμῶν ἐπιρρίψαντες ἐπ' αὐτόν p. 118. F.
2 Petr. cap. 1. v. 4. Ἀποφυγόντες τῆς ἐν κόσμῳ ἐν ἐπιθυμίᾳ φθορᾶς p. 265. a. A.
v. 9. Τυφλός ἐστι, μυωπάζων p. 52. b. G. 116. b. E.
v. 15. Μετὰ τὴν ἐμὴν ἔξοδον p. 47. a. B.
cap. 2. v. 13. Ἡδονὴν ἡγούμενοι τὴν ἐν ἡμέρᾳ τρυφήν p. 191. a. B.
v. 14. Ὀφθαλμοὺς μεστοὺς μοιχαλίδος p. 65. b. F.
cap. 3. v. 1. Δευτέραν ὑμῖν γράφω ἐπιστολήν, ἐν αἷς διεγείρω ὑμῶν διάνοιαν... p. 41. b. G.
1 Johan. cap. 1. v. 9. Πιστός ἐστι καὶ δίκαιος p. 350. b. B.
cap. 2. v. 17. Ὁ κόσμος παράγεται, καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ p. 177. a. E.
cap. 3. v. 3. Πᾶς... ἁγνίζει ἑαυτὸν, καθὼς ἐκεῖνος ἁγνός ἐστι p. 296. a. D.
v. 7. Δίκαιός ἐστι, καθὼς ἐκεῖνος δίκαιός ἐστι p. 296. a. E.
cap. 4. v. 12. Θεὸν οὐδεὶς πώποτε τεθέαται p. 360. b. F.
v. 21. *Hoc mandatum à Deo habemus, ut qi Deum dilexerit...* p. 87. b. D. 262. a. A.
cap. 5. v. 3. Αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ βαρεῖαι οὐκ εἰσίν p. 247. a. C.
v. 18. Τηρεῖ ἑαυτόν p. 190. a. C.
3 Johan. v. 2. Εὐχομαί σε ἐυοδοῦσθαι p. 240. b. A.
v. 8. Βλέπετε ἑαυτοὺς, ἵνα μὴ ἀπολέσωμεν ἃ εἰργασάμεθα... p. 202. b. D.
Jud. v. 16. Θαυμάζοντες πρόσωπα ὠφελείας χάριν p. 119. a. B.
Apocal. cap. 1. v. 5. Ἀπὸ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ μάρτυς ὁ πιστὸς, τῷ ἀγαπήσαντι... p. 68. b. C.
v. 6. Βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς τῷ Θεῷ p. 69. b. G.
v. 17. Ἐγώ εἰμι ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος } p. 197. a. F.
cap. 2. v. 8. Τάδε λέγει ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος }
cap. 3. v. 4. Ὅτι ἄξιοί εἰσιν p. 346. b. A.
v. 12. Γράψω ἐπ' αὐτὸν τὸ ὄνομα τῆς πόλεως τοῦ Θεοῦ p. 111. a. F.
v. 17. Οὐκ οἶδας ὅτι σὺ εἶ ταλαίπωρος p. 52. b. G. 116. b. F.
cap. 5. v. 10. Ἐποίησας ἡμᾶς τῷ Θεῷ ἡμῶν βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς p. 69. b. G.
cap. 6. v. 16. *Qi dicunt montibus, cadite super nos, & collibus, operite nos* p. 260. b. B.
cap. 9. v. 6. *Invocabunt mortem & non invenient* p. 260. b. B.
cap. 12. v. 1. Γυνὴ περιβεβλημένη τὸν ἥλιον, καὶ ἡ σελήνη ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτῆς p. 275. b. A.
v. 11. Οὐκ ἠγάπησαν τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἄχρι θανάτου p. 223. a. A.
cap. 14. v. 5. Ἐν τῷ στόματι αὐτῶν οὐχ ἑυρέθη δόλος
cap. 16. v. 20. Καὶ ἔρη οὐχ ἑυρέθησαν } p. 269. a. E.
cap. 18. v. 21. Καὶ οὐ μὴ ἑυρεθῇ ἔτι
cap. 19. v. 20. *Vivi conjecti sunt in stagnum ignis ardens sulphure* p. 260. b. B.
cap. 20. v. 6. Μακάριος ὁ ἔχων μέρος ἐν τῇ ἀναστάσει τῇ πρώτῃ p. 206. a. E.
Ἔσονται ἱερεῖς τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Χριστοῦ p. 69. b. G.
v. 13. Ἀπὸ τῶν κόπων ἀναπαύσωνται p. 304. b. A.
v. 14. *Vivi conjecti sunt in stagnum ignis ardens sulphure* p. 260. b. B.
cap. 22. v. 13. Ἐγώ εἰμι ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος p. 197. a. F.

I N D E X

Auctorum, qi extra Sacros Scriptores in his commentariis notantur, explicantur, ſupplentur, emendantur, vindicantur. In qo *N.* notatorum, *Ex.* explicatorum, *Supp.* ſuppletorum, *Em.* emendatorum, *Vind.* vindicatorum nota eſt.

Elianus Em. lib. 3. cap. 2. Ἥδεται θηρεύειν γεννηκότα, p. 99. a. G.

Æneas Gazæus de anim. immort. Em. Καί τοι καὶ Πλάτων τῷ σώματι τὸν Ἀμφίονιον ἐκ ἄδην πρὸς τοὺς ζῶντας ἀπάγει p. 131. a. C.

Æſopus Em. Fab. 234. Ὅταν περὶ τοῖς εἰδόσι πονηρέυονται, ἀνόητοι τῶν τενασμάτων καθίστανται p. 418. G.

Alexander Aphrodiſſenſis Probl. l. 1. q. 79. Ex. Τὰ δύο στοιχεῖα φεύγοντα.... τὰ δὲ δύο παραμένοντα εἶναι τοῖς νεκροῖς σώμασι p. 173. a. C.

Alexis Heſione apud Athenæum l. 11. Ex. Ἀεί ποτ' ἂν μὲν ἄτακτος, ἂν δὲ θύλακος Ἄνθρωπός ἐστιν p. 252. a. B.

Anacreon Ex. carm. 31. v. 1. Ἄφες με, τοὺς θεοὺς σοι p. 213. b. B.

Anaxagoras apud Ariſtotelem Eudem. l. 1. c. 4. Em. Οὐθεὶς, ὃν σὺ νομίζεις. ἀλλ' ἄτοπος ὢν τις σοὶ φαίνῃ p. 95. a. B.

Antonius Abbas Meliſſæ l. 1. c. 54. Em. Ὡς ἡδὺ τὴν θάλασσαν ἀπὸ γῆς ὁρᾶν, ὅτως ἡδὺ τῷ σωθέντι μεμνῆσθαι τῶν πόνων p. 251. a. B.

L. 2. c. 74. Em. & Supp. Δεῖ τῶν νέων ἐκπετευμάτων τὸ αἷμα καὶ τὸν τύφον, ὡς τῶν ἀτκῶν τὸν ἀέρα... p. 344. a. F.

Apollodorus in Adelphis Ex. Ἐν πιθήκοις ὅτα δεῖν πίθηκον εἶναι p. 282. a. F.

Apollonius Rhodius Argonaut. l. 1. v. 1040. Ex. Πολεῖς δ' ἐπαρυγόντες ἄλλοι ἔκταθεν p. 93. b. E.

L. 2. v. 133. Ex. Ἐπίκρο δὲ λιγυνοέντι κακτῷ τυφόμενον πέτρης ἐκὰς αἴσσουσιν p. 58. a. C. 428. C. D.

Apollonius Tyanæus Epiſt. 66. Ὁ δίκαιος ἀ βελήσεται τὰ ἀγαθά p. 302. b. G.

Apoſtolius Em. adag. 1621. Ῥόδον παρελθὼν μηκέτι ζήτει πάλιν p. 342. b. E.

Appianus Alexandrinus Ex. Ἐμφυλ. lib. 5. ὁ δῆμος ἐπεσημήνατο p. 431. B.

Apulejus Mileſ. l. 1. Em. & Ex. *Hymettos Attica, & Iſthmos Ephyræa, & Tænaros Spartiaca, gleba fertiles* p. 192. a. B.

Ariſtides Ex. ad Rhod. de concordia. Οὐ δόσει χάριν τοῖς παροξυνομένοις p. 77. b. D.

Orat. ad Æſculapium. Τὸν δὲ γυμνοῦσθαι, καὶ λέειν ψυχρῷ p. 401. D.

Ariſtophanes Ex. Ἐχρίψοι ὡς τάχιστα τὸν σαυτοῦ τρόκυν p. 245. b. A.

Eqitib. Περικόμματ' ἐκ σου σκευάσω p. 257. b. D.

Ran. act. 2. ſc. 6. n. 120. Χθές τε καὶ πρώην κοπτῖσι τῷ κακίστῳ κόμματι p. 292. a. D.

Veſp. Κἂν μακάριον δικάζειν αὐτὸς ἔδοξα νησοις p. 295. b. B.

Ariſtoteles Ex. Ethic. l. 3. c. 7. Οὐδεὶς ἑκὼν πονηρὸς, οὐδ' ἄκων μάκαρ p. 230. b. F.

Polit. l. 7. c. 10. Ἔοικε δ' ὁ νῦν, οὐδὲ νεωστὶ τοῦτ' εἶναι γνώριμον.... p. 292. b. C.

Sophiſt. Elench. l. 1. c. 13. Θέλει τὸ μεταξὺ σημαίνειν p. 293. b. C.

Supp. Ethic. Nicom. l. 6. c. 8. Evdem. l. 5. c. 8. Τὰς γὰρ περιστὰς καί τι πράσσοντα

ἧς πλέον p. 97. a. F.

Ethic. Nicom. l. 10. c. 1. Μή ποτε δ' ὀ καλῶς τοῦτο λέγεται } p. 398. c. 3. Μή ποτ' ὀ λέγουσι τὸ αἴτιον E. F.

c. 9. Ὁ δὲ λόγος καὶ ἡ διδαχὴ μή ποτε ἐν ἅπασιν ἰσχύη p. 398. E. F.

Hist. Anim. l. 9. c. 38. Ἀεὶ μίαν ἁρπακὸν πάντες βαδίζουσι, καὶ τὴν ἀπόθεσιν τῆς τροφῆς καὶ ταμισίαν p. 139. a. F.

Em. Ethic. Evdem. l. 7. c. 6. Καὶ τούτῳ χρώμενοι κατοίκισιν τὴν πρὸς τὰς ἄλλας φιλίαν p. 195. b. A.

Problem. l. 21. q. 14. Πληροῖ τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ καθάπερ ἄϊτιον } p. 199. a. G.
Ἔοικε γάρ τι καὶ ἡ ἐπιθυμία

Ethic. Magn. l. 1. c. 34. & Evdem. l. 4. c. 1. Ὁ νόμος δὲ τὰ καλὰ πάσας ἀρετὰς πράττει p. 325. a. B. C.

Em. & Ex. Probl. l. 1. q. 53. l. 5. q. 34. Ὥσπερ γὰρ ἡ πόλις ὑγιεινὴ καὶ τόπος ἔυπνος p. 61. a. F.

Athenæus Ex. l. 8. Τῷ κενῷ χώρῳ δίδω p. 77. b. D.
Οὐ προσέχειν αὐτῷ ἔφη, ὅτι αὐστηρὸν τῷ σφυρῷ λέγει p. 118. a. F.

L. 13. Ἀιγυπτίᾳ συνοικήσασα τῷ Παυδίονος } p. 164. a. D.
Λάβε, εἶπε, καὶ κατάτραγε E.

L. 14. Μάνιος Κέριος, ὁ Ῥωμαίων στρατηγὸς ἐπὶ γογγυλίσι δισβίῳ p. 4. a. B.

Vind. L. 14. Σαξίνιον αὐτῷ πολὺ χρυσίον προσπεμπόμενον ἔφη p. 4. a. B.

Athenagoras Ex. Legat. pro Christian. p. 7. Πάντας τοὺς σπερματικοὺς λόγους p. 185. a. C.

Em. Legat. pro Christian. p. 7. Θεὸς ὁδῷ βαδίζει ἐπὶ γενέσει κόσμῳ ἐμπεριεχόμενος p. 185. a. C.

Em. de resurr. mort. in fine. Οἱ πολλοὶ... τοῖς τῇδε προπεπονθόσι p. 348. b. E.

Avgustinus Em. Serm. ad fratr. in erem. *Ut contempler cælum & cælorum numina* p. 223. b. A.

Avrelius Victor Ex. Cæs. 15. §. 3. *Eo demum fortunatas urbes fore, si regna sint sapientiæ* p. 17. a. E.

Em. Epit. c. 16. §. 1. *Marcus autem Antoninus* p. 388. a. A.

Avtor Ex. Senarii. Ὁ σοφὸς ἐν αὐλῷ περιφέρει τὴν οὐσίαν p. 317. a. C.

Bio Boristhenites Em. apud Laërtium l. 4. Κατεγίνωσκε τῶν ἀνθρώπους κατακαίντων p. 94. a. B.

Boethius Ex. de consol. l. 1. c. 7. *Nubila mens, Hæc ubi regnant* p. 42. a. E.

Capitolinus Em. in Marco. *Operam præterea pingendo sub magistro Diogeneto dedit* p. 426. B.

Cassiodorus Em. Epist. l. 1. 4. *Ficta severitatis personam induere* p. 43. a. A.

Catullus Ex. *Tecum una tota est nostra sepulta domus* p. 131. a. A.
Sordebant tibi villica concubina hodie atque heri p. 292. b. C.

Cicero Orat. in Pison. N. *Ne tum quidem, cùm illum suum saltatorium versaret orbem, fortuna rotam pertimescebat* p. 275. b. E.

Ex. Milon. *Si tempus est ullum hominis necandi, qa multa sunt* p. 41. b. E.

Attic. Ep. I. 1. 13. *Mirandas ἐπισημασίας sine ulla pastoritia fistula avserebamus* p. 182. a. G.

Acad. l. 4. *Viderit hoc Epicurus* p. 162. b. B.

Em. Divinat. 1. & 2. *Hoc vide circum, supráque, qod complexu continet terram...* p. 111. a. D.

Tuscul. l. 1. c. 108. *Condiunt Ægyptii mortuos* p. 133. a. B.

Parad. 5. *Qid deniqe non servi inertis?* p. 205. a. A.

de universo. *In eo influente atqe effluente animo divino ambitus illigabant* p. 307. b. B.

de Legibus l. 1. *Ingeniumqe in se suum sicut simulacrum aliqod dedicatum putabit* } p. 388. a. A.
Qibus illustratis sapientia duce bonum virum

de Fato c. 17. *Chrysippus tanqam honorarius arbiter medium ferire voluisse* p. 394. A.

Qi necessitate motus animos liberates volunt p. 394. A.

Clemens Alexandrinus Ex. Strom. l. 3. p. 432. A. Ἐνσωματοῦσθαι καὶ μεταπεδᾶσθαι p. 307. b. B.

l. 4. pag. 481. C. Τύτους ἐξάγειν ἑαυτὸς ἀμαρτύρως λέγομεν p. 62. a. G.

l. 6. pag. 666. B. Καθάπερ γὰρ τοῖς ἰρίοις ἡ σύψις τῆς βαφῆς ἐμμένουσα... p. 71. A. B.

l. 7. pag. 719. B. Ἔυκτος ἀνδρῶν, ὅστις ἐλπίζει θεὸς ἐσῶν ἀσάρκων p. 296. a. B. C.

Supp. Hortat. pag. 9. C. Μανικὰ ἀνθρώπων ἀπίστων σοφιστήρια... p. 9. a. H.

Em. Pædag. l. 2. c. 12. Οὐδὲ κατά τι ὀγκᾶται p. 2. a. G. b. A.

Strom. l. 2. pag. 362. A. Οὐ γὰρ φρονέουσι τοιαῦτα πολλοὶ, ἀκόσοι ἰγκυρσίυσουσι p. 128. a. C.

l. 3. pag. 458. A. Αὐτίκα ἔυλογον ἐξαγωγῆν τῷ σπυδαίῳ συγχωρῶσι καὶ οἱ φιλόσοφοι p. 62. a. H.

l. 5. Ἀλλ' ὅδε οἱ παρὰ Πλάτωνι ἐν πολιτείᾳ πρὸς τῷ Ἀρμενίῳ p. 131. a. C.

pag. 554. B. Αἰσχρὸν δὲ κρίνειν τὰ καλὰ τῷ πολλῷ ψόφῳ p. 272. a. C. D.

l. 7. pag. 717. B. Πότερον διαπνεῦσαι ὡς τὸ τῶν θηρίων γένος p. 179. a D.

Cydonius de morte contemn. Supp. Καὶ ἐνεργησίας αὐτοί τε καὶ οἷς ἡμετέρων μέλει... p. 148. b. E.

Cyrillus adversus Julianum Ex. l. 9. p. 306. E. Edit. Lipsi. Ἔυκτος ἀνδρῶν, ὅστις ἐλπίζει θεὸς ἐσῶν ἀσάρκων p. 296. a. B.

Curtius Ex. l. 7. c. 8. *Tu, qi te gloriaris ad latrones persequendos venire, omnium gentium, qas adisti, latro es* p. 298. a. E.

Dinarchus Ex. Orat. contra Pytheam apud Svidam. Ὥσπερ οἱ τὰς καλλίας τρέφοντες p. 204. b. B.

Dio Cassius Ex. l. 66. pag. 756. C. Πόλεως δύο ὅλας, τότε Ἡρακλείων καὶ τὰς Πομπηίους καλέσασα p. 132. a. D.

Dio Prusæus Ex. Orat. 17. p. 248. Τὴν φλεγμονὴν ἀγαπητὸν εἴ τις δύναιτο παῦσαι p. 151. a. E.

Supp. Orat. 16. p. 245. Εἰ δὲ, μή γε ῥᾳδίως p. 335. a. E.

Em. Orat. 4. p. 81. Λέγω δὲ διακρίνων στρατηγός τε καὶ σοφιστὰς ἀπὸ τῶν εἰρημένων p. 277. a. D.

Orat. 37. p. 467. Ἀλλὰ τὸν αὐτῷ ὅπερ ἔτυχε περικείμενος } p. 251. b. F.
Πέρσαι μὲν ἦν ἐπὶ τοσοῦτο δυσφορῶσιν

Orat. 72. pag. 630. Ὅυς ἂν ἴδωσι παιδαγωγῶν σχῆμα ἔχοντας p. 314. b. D.

Diodorus Siculus Ex. l. 16. c. 95. Τὸν βασιλέα νεκρὸν ἐξέτεινεν p. 94. a. A.

Em. l. 2. pag. 102. Περιχέυσαντες αὐτοῖς πολλὴν ὕλην p. 133. a. G.

l. 16. pag. 480. Μακρὰς ἀφαιρύμενος ἐλπίδας θανάτου πολύμοχθον αἰδας p. 321. b. A.

Diogenes Cynicus Em. Epist. 17. Ὁ Κύων τοῖς Ἕλλησιν ὀνομαζομένοις οἰμώζειν p. 282. b. C.

Donatus N. qi *personam eandem* negat *plus qinqies prodire in proscenium* p. 364. b. A.

Empedocles Em. apud Plutarchum de Isid. & Osir. pag. 360. C. Παῦρον δὲ ζωῆσι βίου μέρος ἀθρήσαντες p. 309. a. C.
Σφαῖρον κυκλοτερῆς, μιμῆς περιτιθῆ χείρων p. 349. b. A. B. C.

Ennius Ex. & Em. apud Servium Æn. 1. 8. *Neqe me decet hanc carmantibus edere* } p. 21. a. F.
Contra carmantes verba atqe obscæna profatus.

apud Gellium l. 19. c. 10. *Otio qi nescit uti, plus habet negotii...* p. 45. a. F. 111. b. C. 113. b. D.

Epicharmus Em. apud Plutarchum ad Apollonium. Συνειρίθη καὶ διεκρίθη. ᾗ ἀπήνθεν ὄθεν... p. 59. a. C. 225. a. C.

apud Plutarchum in Pelopida. Ὃν φιλάνθρωπος σόγ' ἐσσ' ἔχεις τόσον... p. 226. a. B.

Epictetus Ex. apud Stobæum tom. 2. tit. 119. Νάττω τυτονὶ τὸν θύλακον p. 68. a. C.

Enchiridii cap. 1. Τῶν ὄντων τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν } p. 396. B.
cap. 2. Τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν ἐστι φύσει ἐλεύθερα

cap. 7. Κύφως μέν τοι, καὶ μεθ' ὑπιξαιρέσεως p. 91. a. C 396. A.

Dissertat. l. 3. c. 7. Τὸν θεόν σοι p. 213. b. C. D.

cap. 14. Τὰ δὲ κατ' ἔνστασιν p. 418. H.

cap. 23. Παῦσαθι, τὺς θεὺς ὑμῖν καλὰ... } p. 213. b. C. D.
Θαυμαστὸς, κύριε, τὴν ἐμήν σοι σωτηρίαν

cap. 26. Παῦσαι, τὺς θεύς σοι, ἐμπαίζων...

Ex. & Em. Enchiridii cap. 35. Δοκεῖς ὅτι δύνασαι ἑαυτὺς ἐσθίειν, ἑαυτὺς πίνειν... p. 237. b. C. D.

Dissertat. l. 3. c. 12. Ἔξω νενευκώς ἐσι p. 6. a. H.

Ἐφέλκυσαι βρόγχον ψυχρῦ p. 6. b. A.

cap. 22. Τὸν θεόν σε p. 213. b. C.

Supp. Enchiridii cap. 16. Ὅτι τῦτον θλίβει, ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ περὶ τύτων p. 168. a. F. b. A.

Supp. & Ex. Dissertat. l. 3. c. 24. Τὸν κινδύνευον ἡμῶν κῷ παλαικῶς προϊσάμενοι, ἐν τοῖς ἰδίοις p. 259. b. D.

Em. Enchiridii cap. 7. Ἵνα μὴ δεδεμένῳ ἐκβληθῇς ὡς τὰ πρόβατα p. 74. b. C.

cap. 11. Ἵνα ἐπ' ἐκείνῳ ᾖ τὸ μὴ ταραχθῆναι p. 254. b. C. D.

cap. 16. Ἀλλ' ἐυθὺς διαίρει παρὰ σεαυτῷ p. 168. a. F. b. B.

cap. 20. Ὑπὸ τῆς φαντασίας συνεπαρθείς p. 168. a. C.

cap. 24. Ἴσθι ὅτι ἀπώλεσας τὴν ἕξιν p. 237. b. E.

cap. 33. Ἐὰν ἡδονῆς τινῳ φαντασίαν λάβῃς, φύλασσε σεαυτόν... p. 168. b. C.

cap. 41. Ὥσε, οἱ κακῶς αὐτῷ φαίνεται, ἐκεῖνος βλάπτεται... p. 186. a. C.

cap. 50. Ἐν μηδενὶ παραβαίνειν τὸν διαιρεῖλα λόγον p. 69. b. F.

Dissertat. l. 1. c. 1. Τί λέγει ὁ Ζεὺς Ἐπίκτητε p. 167. b. D.

cap. 2. Σὺ ἑαυτὸν ἠγῇ μίαν τίνα εἶναι κρόκηνων ἐκ τῶν χιτώνος... p. 329. b. D. E.

cap. 3. Τί ἦν ἀφεὶς ἐκεῖνο, τύτοις προσέθηκας p. 355. a. C.

cap. 9. Ταύτην ἐγκαλαλιπεῖν δεῖ ἡμᾶς p. 222. b. E.

cap. 12. Τῶν ἐπὶ γῆς καὶ τῶν ὑρανίων p. 47. b. D.

l. 2. c. 1. Ἔδει μὲν ἦν πρὸς μὲν τὸν θάνατον τὴν φυγήν p. 338. b. A.

cap. 15. Πρὸς τὺς σκληρῶς τινῶν ὧν ἔκρινεν ἐμμένοντας p. 389. A.

cap. 16. Ὡς παιδιᾷ παραμένει p. 164. b. F. 165. a. A.

cap. 18. Ὀυχὶ τὺς σάπρυς τύτυς παίκλας p. 70. a. D.

cap. 19. Λέγε μοι, τὺς θεύς, οἷα πρώην ἔλεγες p. 213. b. D.

l. 3. cap. 17. Ἀλλ' ἡ γυνή μοι κακῶς χρῆται. Ἄλλο ἦν ὑδήν p. 257. a. A.

cap. 20. Καὶ ὕτως ἐμοῦ προγυμνασὴς γίνεται p. 182. b. F.

cap. 22. Ἀπερίσπαστον εἶναι δεῖ ὅλον τῇ διανοίᾳ τοῦ Θεοῦ p. 77. b. F.

cap. 23. Φιλόσοφος δ' ἐπ' ἀκρόασιν παρακαλεῖ; οὐχί p. 150. b. F.

cap. 26. Οἶδα τί ἐστι δῦλος, ἐυτυχὼν ὡς δόκει, ᾗ τετυφλωμένος p. 302. a. E.

Προθίσθαι δὲ τῇ διοικήσει τῶν ὅλων p. 353. a. B.

l. 4. cap. 1. Ἀπαιτῦντι τῷ θεῷ, ἃ δέδωκεν, οὐκ αἰσθήσῃ p. 300. b. A.

cap. 3. Ἀλλὰ μικρὸν πρὸς τὸν ἄτεμον ἂν ἐπιστρίψῃ p. 78. b. A.

cap. 4. Εἰ τ' αὐτὸ κἀγὼ ἁμαρτάνω, πῶς ὖν παύσομαι p. 308. b. A. B.

cap. 7. Προσκείσομαι διάκονος, ᾗ ἀπόλυθον ἐκείνῳ συνορμῶ, ὁρίγομαι p. 303. b. B.

cap. 14. Ἀεὶ δ' εἰς ἄλλοι ᾗ ἄλλοι χρόνοι εἰώθει p. 246. a. E.

Epicurus Em. apud Laërtium l. 10. Διά τι οὐδὲ ὅτε μέν τις σρεβλῦται p. 23. b. F. G.

Epistola ad Menœcum. Ὥσε φιλοσοφητέον ᾗ νέῳ } p. 38. b. C.
Διὰ τὴν χάριν τῶν γεγονότων

Epigrammatarius Ex. Ἐι τις ἀχμαλκῆ μηκέτι πεινάῳ, θεὶς τὸ χιτωνάριον p. 117. b. D.

Epiphanius Ex. Hæreſ. 66. §. 9. Πλοῖα γὰρ θίλει λίγειν ἥλιόν τε καὶ σελήνην p. 293. b. F.

Em. adverſus Hæreſ. Tom. 3. lib. 3. Epilog. §. 9. Τὸ τέλος πάντων τὸ ἡδυπαθὶς εἶναι p. 102. b. E.

Etymologus Em. in αἷμα. Ἅιμα γὰρ ἀνθρώπους περικάρδιον... p. 96. a. A.

Evnapius Em. in Liban. Οὐδεὶς τῶν..... συνηγίας ἀξιωθέντων ἀπῆλθεν ἄδηκ[τος] p. 333. b. F.

Evripides Ex. Andromach. Ἑλικτὰ πώλα, κ' ὄδὲν ὑγιές p. 248. a. F.

Hippol. Coronat. Ὀρθώσα[ι]' ἱκτείνοντες ἄθλιον νεκύν
Ἤδη γὰρ, ὡς νεκρὸν, νιν ἐκλείψουσι δή } p. 93. b. F.

Iphigen. Tavric. Θανόντα μᾶλλον, ἢ βλέποντ' ἔξω φίλων p. 313. a. D.

n. 608. Ὃν ὐδὲν ἧσσον ἢ μὲ φῶς ὁρᾷν θίλῳ
n. 674. Ἀισχρὸν θανόντ[α] σε βλέπειν ἡμᾶς φάος } p. 313. a. F.

Troad. n. 26. Νεκροῖς τὰ τῶν θεῶν, ὐδὲ τιμᾶσθαι θίλει p. 293. b. E.

n. 269. Ἀρά μοι ἀείλιον λύσσαν p. 313. a. E.

n. 628. Οὐ ταυτὸν τῷ βλέπειν κα[θ]θανεῖν p. 313. a. D.

Jon. n. 1121. Ἥδιον ἂν θανοίμην, ἢ θ' ὁρᾶν φάος p. 313. a. E.

apud Plutarchum ad Apollon. p. 104. A. Ὁ δ' ὄλβος ὐ βέβαιος, ἀλλ' ἐφήμερος p. 132. b. A.

Hecuba n. 285. Τὸν πάντα δ' ὄλβον ἦμαρ ἓν μ' ἀφείλετο p. 132. b. B.

Hypſipyle. Ὅσις ὐ ποσὶ βροτῶν
Θάπλει τε κίκυα
Κτᾶται νέα
Αὐτός τε θνήσκει
Κἄτα δ' ἄχθονται βροτοί ·
Γῆν ἀναγκαίως δ' ἔχει βίον θερίζειν
Δεινὸν γὰρ ὐδὲν τὸν τῶν ἀναγκαίων βροτοῖς
Γῆ κἀγ σκιὰ, τὸ μηδὲν εἰς ὐδὲν βλέπει p. 309. a. F. } p. 221. a. F.

Supp. apud Clementem Strom. l. 6. p. 627. D. Θνήσκει δ' ὐδὲν τῶν γιγνομένων p. 225. a. A.

Em. apud Clementem Strom. l. 6. p. 627. D. Ἄλλο πρὸς ἄλλο μορφὴν ἑτέραν ἐπίδειξε p. 225. a. B.

apud Theophraſtum Fragm. Metaphyſ. Οὐκ ἂν γένοιτο χωρὶς ἰσθλὰ κἀγ κακά p. 408. H.

Creſphonte. Φιλῶν μάλιστ' ἐμαυτὸν, ὐκ αἰσχύνομαι p. 349. b. F.

Ino. Τοῖς δὲ κίνδυνος μόλις
Κύκλος γὰρ ἀνίας καρπίμοις τε γῆς φυτοῖς
Θνητῶν τε γενεᾷ } p. 221. b. C.

Em. & Ex. Νωτοῖσι κἀγ στρωναῖσι κἀγ μαντεύμασι p. 225. b. B.

Euſebius N. in canone Chronico, qi Maximum Tyrium inter Marci præceptores collocat p. 18. b. G. 388. a. A.

Euſtathius Em. ad Iliad. B. Ὅς προσπαθῶς πῶς ἴχομεν p. 348. b. B.

N. ad Homer. Odyſſ. T. v. 23. p. 77. a. B.

Evtropii Paraphraſtes N. apud Svidam, qi refert ad Antoninum adhuc privatum, qæ ejus ſunt ad imperii faſtigium producti. Mer. Caſavb. Teſtim. de Antonin. A. a. a. 4. verſ. b.

Favorinus Ex. apud Stobæum tom. 2. tit. 105. Ὥσπερ ἀμέλει ὁ ποιητὴς διεξέρχεται p. 131. b. B.

Frontinus de Aqæductibus Em. *Irriguos agros, tabernacula, corruptelas* p. 206. b. E.

Galenus Ex. de affect. dignoſc. & cur. cap. 1. Τί ποτε βούλεται σημαίνειν p. 293. b. C.

Em. Diſſert. qâ probat animam ſeqi temperaturam corporis c. 6. Ὡς ἐχόντων λέγεται τῶν κακῶν p. 231. a. C.

de affect. cur. cap. 5. Ἀνεώχθη σε ἡ θύρα διαπαντὸς τῆς οἰκήσεως
Ἕξεσι τοῖς συνήθεσιν εἰσιέναι } p. 297. b. D.

Ὑπὸ τῶν εἰσιόντων ἐυρίσκεσθαι μηδενὶ τῶν μεγάλων ἁμαρτημάτων κατηλειμμένον p. 297. b. E.

Gellius Ex. N. A. 1. 2. *Ac ne oris qidem avt vultûs ſerenitatem.... obnubilari* p. 42. a. E.

Gnomologus vetus Em. Ὡς ᾐδὺ τοῖς σοφοῖσι p. 251. a. B.

Heracleo Em. Ἐν πείσῃ, ἀντὶ τοῦ κατὰ χάριν p. 77. a. B.

Heraclitus Ex. Ἐπίσασθαι γνώμην ἥτις ὁι κυβερνήσει πάντα διὰ πάντων p. 403. A. C.

Heſiodus Em. Oper. 1. v. 294. Ὃς αὐτὸς πάντα νοήσει p. 101. a. D.

Em. & Ex. Oper. 1. v. 297. Ὃς δέ κε μήτ' αὐτὸς νοέῃ p. 101. a. E. b. C.

Heſychius Em. in Ἐπίκοτα. Σοφοκλῆς, Ναυπλίῳ κ' πλέοντι p. 215. a. E.

Hierocles Em. Ἐν τῷ περὶ φιλαδελφίας apud Stobæum tom. 2. tit. 81. Οὕτω δὲ καὶ ἡμᾶς ἀνθρώπους γε ὄντας, καὶ τὴν ψυχήν p. 36. b. D.

Hippocrates Ex. in lib. Περὶ παρθενίων p. 125. Αἱ δὲ παρθένοι, ἐκόσησιν ὥραι γάμου παρανδρεύουσαι p. 31. b. C–F.

Homerus Ex. Iliad. A. v. 91. Ἔυχεται εἶναι p. 293. b. F.

v. 159. Πρὸς Τρῶας p. 54. b. C.

B. v. 350. Φημὶ γὰρ ὧν κατασεῦσαι ὑπερμενέα Κρονίωνα, Ἀστράπτων ἐπιδεξί p. 68. b. C.

E. v. 47. Σίγυνος δ' ἄρα μιν σκόλος εἷλε p. 313. a. C.

v. 82. Τὸν δὲ καὶ' ὅσσε ἔλαμβε πορφύρεος θάνατος p. 313. a. B.

v. 903. Μάλα δ' ὦκα περιῤῥέφετον κυνέοντι p. 345. b. F.

Π. v. 350. Θανάτῳ δὲ μέλαν νέφος ἀμφεκάλυψεν p. 313. a. C.

v. 485. Κεῖτο τανυσθείς } p. 93. b.
Φ. v. 119. Κεῖτο τανυθείς } D.

Odyſſ. Φ. v. 85. Ἐφημέρια φρονέοντες p. 122. b. F.

Em. & Ex. Od. Ξ. v. 477. Καὶ σκυλέουσι περιτρέφεται κύνες ἄλλοι p. 345. b. E. 346. a. A.

Υ. v. 23. Τῷ δὲ μάλ' ἐν Πίσῃ κραδίη μένε τετληυῖα p. 77. a. B.

Horatius Ex. Od. 1. 6. *Jam te premet nox, fabulaqe manes* p. 359. a. D.

l. 2. 2. *Illum aget penna metuente ſolvi fama ſuperſtes* p. 261. b. A.

Epod. 11. *Contra lucrum nihil valere candidum pauperis ingenium* p. 115. b. H.

12. *Nec naris obeſa* p. 278. a. C.

Sat. l. 1. 4. *Commiſſa tacere qi negit, hic niger eſt
Hic tibi comis, & urbanus, libérqe videtur, infeſto nigris* } p. 116. a. B.

Hic nigra ſuccus loliginis p. 116. a. C.

5. *Anima, qales neqe candidiores terra tulit* p. 116. a. A.

7. *Regis Rupili pus atqe venenum* p. 82. b. C.

l. 2. 6. *Vernáſqe procaces Paſco libatis dapibus* p. 26. a. B.

7. *Nervis alienis mobile lignum* p. 207. b. D.

Epiſt. 1. 2. *Ruſticus expectans, dum defluat amnis* p. 108. a. A. 314. a. E.

4. *Albi noſtrorum ſermonum candide judex* p. 115. b. F.

17. *Si te primam ſomnus in horam delectat* p. 400. C.

Scurror ego ipſe mihi, populo tu p. 360. a. D.

Art. *Nec verbum verbo curabit reddere fidus interpres* p. 198. a. A. 314. b. A.

Qod perfectum decies non caſtigavit ad unguem p. 82. b. B.

Em. Sat. l. 1. 2. *Regibus hic mos eſt ubi eqos mercantur, opertos inſpiciunt* p. 280. b. D.

Ex. & Em. Epiſt. 1. *Eſt qodam prodire tenus, ſi non datur ultra* p. 144. b. B.

Vind. Art. Poët. *Succeſſit vetus his comœdia...* p. 418. B.

Jo Ex. apud Plutarchum in collat. ter. & aqat. Στρόβιλον ἀμφ' ἄκανθαν εἱλίξας δίνας p. 217. b. D–G.

Iſidorus Peluſiota Em. Epiſt. 1. 470. Τὸν μύλωνα ἡυτύργει p. 3. b. H.

Julianus Em. Orat. 8. pag. 242. B. Οὐθὲν μέλει μοι. τἀμὰ καὶ καλῶς ἔχει p. 289. a. B.

Juſtinus Em. Epiſt. ad Diognet. pag. 497. Καὶ Χριστιανοὶ γινώσκονται μένοντες ἐν τῷ κόσμῳ p. 289. a. D.

Juvenalis Ex. Sat. 4. *Nuda ac tremebunda cruentis Ereptat genibus* p. 401. *E.*

6. *Et propter vitam vivendi perdere cauſſas* p. 191. a. A.

7. *Res nulla minoris conſtabit patri qàm filius* p. 2. b. F.

8. *Rarus enim fermè ſenſus communis in illa fortuna* p. 23. a. *E.* 388. D.

10. *Permittes ipſis expendere numinibus, qi conveniat nobis...* p. 146. b. C.

13. *Et Stoica dogmata tantum à Cynicis tunica diſtantia* p. 117. a. D.

14. *Nunqam aliud natura, aliud ſapientia dicit* p. 151. b. D.

Em. Sat. 13. *Et miranti jam ſub aratro piſcibus inventis...* p. 243. a. D.

Ex. & Em. Sat. 14. *Nil prater nubes & cæli numen adorant* p. 110. b. *E.*

Lactantius Em. *Sed non, ait Cicero, & Jovis regno...* p. 166. b. *E.*

Laërtius Ex. l. 7. Zenone. Τήν τε ἀπροκλίσιαν ἐπιζήμιον... p. 83. a. F. b. D.

Ex. & Em. l. 4. de Lacyde. Τοῦτον φασὶ καὶ περὶ τὴν οἰκονομίαν γλυκύταλα ἐσχηκέναι p. 143. a. *E.* 152. b. H.

l. 7. Zenone. Θεωρητικόν τε εἶναι, καὶ πολιτικὸν τῶν πρακτέων p. 247. a. D.

Ἕν τε εἶναι θεὸν καὶ νοῦν, καὶ εἱμαρμένην, καὶ Δία p. 281. a. *E.* F.

l. 10. Συνουσίας δὲ ὕπνος μὲν ὐδίποτε. ἀγαπητὸν δὲ, εἰ μὴ καὶ ἔβλαψεν p. 151. a. F.

Οὔτε κολάσεων εἰκότας. ἐλεήσας μέν τοι...] p. 151. b. A.

Libanius Exp. vita ſua. Οἱ τῇ δόξῃ τῶν ἐν ταῖς ἀρχαῖς ῥηγνύμενοι p. 239. b. F.

Orat. 3. pag. 112. C. Ἢ τοῖς ὀφθαλμοῖς ὁρίζειν τὴν αἰδὼ βούλεται p. 293. b. D.

Em. Orat. 19. pag. 509. D. Πεντήκοντα παῖδας ὁρῶμεν ὀφθαλμοῖς πατέρων κειμένους p. 320. b. G.

Declamat. 11. Δότε μοι προτείνει φιλοσοφίαν ἢ τύχῃ p. 326. b. B.

Livius Ex. l. 5. *Annona nihil mutavit* p. 156. b. A.

Lucianus Em. & Ex. de luctu pag. 306. Ὁ δὲ Ἰνδὸς ὑάλῳ περιχίνει p. 133. a. *E.* F.

Em. Necyomantia. Τὴν τυμπανίδα μετενέδυσε p. 358. a. C.

Lucretius Ex. l. 2. *Prob ſancta deûm tranquilla pectora pace, Qæ placidum degunt ævum, vitámqe ſerenam* p. 42. a. D.

Ludunt, in numerúmqe exultant ſanguine læti p. 62. a. B.

l. 3. *Brevis hic eſt fructus homullis* p. 191. a. B.

l. 5. *Uſqe adeo res humanas vis abdita qadam obterit* Mer. Caſavb. de Antonin. Teſtim. A. a. a. verſ. a.

Manilius Em. Aſtronom. l. 2. *Qis cælum poſſit, niſi cœli munera nóſſet* p. 163. b. D. 317. b. B.

*Cognatámqe ſibi mentem vertiſſet ad ipſam
Et primas qi dant leges naſcentibus aſtra?* } p. 317. b. C.

Martialis Ex. l. 1. Epigr. 42. *Non es, crede mihi. qid ergo? verna es*
lib. 5. Epigr. 38. *Deflere non te vernula pudet mortem?* } p. 26. a. B.

lib. 3. 16. *Sed te, memento, Nunc in pellicula, cerdo, tenere tua* p. 118. a. F.

l. 10. 47. *Summum nec metuit diem, nec optat* p. 81. a. E.

lib. 14. Epigr. 54. *Si qis plorator collo vernula pendet* p. 26. a. A.

Maximus Tyrius Ex. Diſſert. 50. Οὐκ ἀπεκρίθη ὁ Ἀσκληπιὸς αὐτοῖς p. 401. C. D.

Em. Diſſert. 25. Καὶ ἄνθις αὖ ζῶντας μὲν τὸν ἐκείνων βίον p. 127. a. *E.*

Supp. Τῶν ἐλαύνων τῷ λόγῳ θαυμα-

χόν

χόν τινα p. 232. a. A.

Menander Ex. in certamine cum Philiſtione. Ἀυτῶν τε δόξῃ καὶ κάλλει τῶν σωμάτων p. 66. b. B. C.

Em. & Ex. in Eqiſone. Τὸ γὰρ ὑπολειφθὲν τῦφον εἶναι πᾶν ἴφη p. 54. b. G. 55. a. A. B.

Mimnermus Em. apud Stobæum. Ὅτ' ἐπὶ σὺν αὐγὴ ἄνυξιτας ἠελίῳ p. 312. a. G. H.

Τιρπόμεθα, πρὸς θεῶν, εἰδότες ὕστε κακόν p. 312. a. H. b. A.

Nazianzenus Em. Orat. pro Pavp. Τῶν ἡμετέρων σωμάτων ἀσφάλειαν τὴν τούτων φυγὴν νομίζομεν p. 264. b. F.

Ex. Carm. de natura humana 13. n. 119. Γλῶσσαν ἰφημερίαν ἴκφυγες ἀφραδίαν p. 122. b. D.

Nicetas Ex. in Manuel. l. 4. c. 5. Καὶ χθὲς κὴ πρώην, εἰ ἔστιν ἄλως, ἐγιώρισεν p. 292. b. A.

Nigidius Ex. apud Gellium l. 4. c. 9. *Religentem eſſe oportet; religioſum nefas* p. 192. a. F.

Numenius Ex. apud Evſebium Præpar. l. 14. c. 7. Ἡν Λακύδης ὑπογλισχρότερος, καὶ τινα τρόπον ὁ λεγόμενος οἰκονομικός p 143. a. E. F.

Oppianus Ex. Ἁλιευτικ. l. 3. n. 81. Ἡδ' ὑποχαὶ περιηγίες, ἥδε σαγῆναι p. 298. a. A.

Origenes N. *qi tunicas pelliceas, qibus protoplaſtas Deus induit* Gen. c. 3. v. 21. *vult eſſe corpora, qibus anima amicıuntur* p. 288. a. E.

Ovidius Ex. Amor. 1. Eleg. 4. *Qæ qia non potuit, non facit, illa facit* p. 330. b. A.

Eleg. 5. *Qàm caſtigato planus ſub pectore venter* p. 82. b. A.

Eleg. 8. *Et celer admiſſis labitur annus eqis* p. 44. a. B.

Art. l. 1. *Viderit Atrides* } p. 162. b.
l. 3. *Viderit utilitas* } B.

Rem. Amor. l. 1. *Qi non eſt hodiè, cras minùs aptus erit* p. 246. a. C.

3. Triſt. 6. *Qiqe eſt in charis animi tibi candor amicis* } p. 115.
4. Pont. 14. *Tam felix utinam, qàm pectore candidus eſſem* } b. G.

Em. Rem. Amor. l. 2. *Et multùm ſaliens incitat unda ſitim* p. 64. a. D.

Vind. & Ex. Metam. 1. Fab. 8. *Vapor humidus omnes Res creat* p. 408. G.

Pacuvius Ex. in Atalanta. *Qid iſtuc? vultum qa caligat triſtitas?* p. 42. a. E.

Palæphatus Em. de incredib. Ἐξὸν ἃ ἐγίνετο, καὶ νῦν ἔστι p. 205. b. B.

Pavſanias Ex. in Atticis. Τὰ μὲν ἐς Τολμίδην
Corinthiacis. Τὰ δὲ ἄλλα ἐς αὐτὴν ἐστιν εἰρημένα } p. 1. a. D. b. A.
Eliacis 1. Οἱ ἀπεσεμνύοντες τὰ ἐς αὐτὸν

Perſius Ex. Sat. 2. n. 6. *Non tu prece poſcis emaci* p. 146. a. G.

ν. 31. *Ecce avia, aut metuens divum* p. 2. a. B.

n. 74. *Et incoctum generoſo pectus honeſto* p. 70. b. F.

3. n. 7. *Turgeſcit vitrea bilis: Findor* p. 239. b. G.

n. 66. *Diſcite ô miſeri, & cauſſas cognoſcite rerum* p. 290. b. C.

n. 93. *Veteres avias de pulmone revello* p. 2. a. B.

n. 103. *In portum calces rigidos extendit* p. 93. b. F.

5. n. 122. *Nec cum ſis cateræ foſſor, Tres tantùm ad numeros ſatyrum moveare Bathylli* p. 62. a. B. C.

n. 144. *Calido ſub pectore maſcula bilis Intumuit* p. 74. a. D.

Petronius Em. *Qid ille alter, qi toga virilis die ſtolam ſumpſit?* p. 7. a. G.

Phœdrus Ex. fab. 89. *Tempus elapſum ſemel, Non ipſe poſſit Jupiter reprehendere* p. 42. b. C.

Philo Em. de Mundo pag. 9. D. Τότε ὃν ἐξαπολέσθαι ἀνήνυστον κὴ ἄπαυστον p. 98. a. F. b. A.

de Libertate viri boni p. 871. C. Ὅθεν κὴ τὰ τρία μέτρα φιλοσόφως ἐκεῖνά φασιν εἰρῆσθαι p. 341. a. F. G.

Supp. de libertate viri boni pag. 879. D. Ψυχὰς δ' ἃ δύνασαι ποιεῖν ἃ μὴ βλάπτειν p. 253. a. D.

Pindarus Ex. Olymp. 1. Κόρῳ δ' ἕλεν ἅταν ὑπέροπλον p. 314. a. E.

apud Scholiaſten Ariſtophanis in Nubibus. Τί με καλεῖς ὦ 'φήμερε p. 122. b. E.

Em. apud Plutarchum Nat. Qæſt. 17. Πᾶσιν πολέσσιν ὁμιλεῖ p. 12. b. G.

Plato Ex. de legibus l. 3. p. 804. C. Χθὲς κὴ πρώην γεγονότα p. 292. a. E.

in Sympoſio. Ἐὰν ἐθέλῃ παύεσθαι ἡ λύγξ p. 293. b. E.

Em. de legibus l. 6. p. 869. Τῷ παῖδας παίδων καταλείποντι ἀεὶ τῷ θεῷ ὑπηρέτας παραδιδόναι p. 249. a. B.

l. 7. p. 884. A. Τὰ δὲ κατὰ χεῖρας αὐτοῖς τροφῶν κὴ μητέρων... } p. 352. a. B.
Αὐτοὶ διὰ τὰ ἤθη διάφορα αὐτὰ πεποίηκαμεν

Timæo. Συνέδοξε τῷ πλείονι βίῳ... τὸν ἐλάττονα ἀμείνονα ὄντα πάντῃ πάντως προαιρετέον p. 264. a. G.

pag. 1085. A. Ὡς κακόν τι λέγεται τῶν κακῶν p. 231. a. B. C.

pag. 1093. D. Ἐξ ὧν εἰς σπέρμα κὴ γόνον μερίζεσθαι p. 397. E. F.

Epiſt. 2. Τὴν ἐμὴν κὴ σὴν λυκοφιλίαν κὴ ἀκοινωνίαν διὰ σὲ ἀπεργάσατο p. 328. a. C.

apud Antonium Meliſſ. l. 2. cap. 74. Ὡς τῶν ἀσκῶν τὸν ἀέρα... p. 344. a. G.

Vind. & Ex. Axiocho Tom. 3. p. 369. Οὐδὲ ἄπλετα ταῦτα τῆς ὁμοχροίας p. 413. B... E.

Convivio extremo. Καὶ τὸ ἀλγεινότατον ὧν ἄντις δηχθείη p. 417. A.

Plavtus Ex. Avlul. act. 3. ſcen. 5. *Nimis lepidè verba fecit ad parſimoniam* p. 1. a. C.

Capt. act. 4. ſcen 2. *Non enim es in ſenticeto, eò non ſentis* p. 418. C.

Act. 2. ſcen. 2. *Sine populi ſuffragio adilitatem hic qidem gerit* } p. 416. A.
Em. & Ex. Capt. act. 4. ſcen. 2. *Euge edictiones adilitias hic habet*

Curcul. act. 3. ſcen. 1. *Noli verberare lapidem, nè perdas manum* p. 134. b. G.

act. 4. ſcen. 2. *Uti muſca, culicéſque, pedéſque, pulicéſque* p. 67. a. D.

Bacch. act. 3. ſcen. 1. *Stulti, blenni* p. 278. a. B. C.

Epid. act. 3. ſcen. 4. *Qi me emunxiſti mucidum* p. 278. a. B.

Mercat. act. 5. ſcen. 3. *Voluptas eſt malorum eſca* p. 151. a. F.

Pſevdol. act. 3. ſcen. 2. *Si qò gradietur, pariter progrediminor* p. 117. a. C.

Trin. act. 4. ſcen. 2. *Tu te itidem ut Charmidatus es, rurſum recharmida* p. 186. b. F.

act. 5. ſcen. 4. *Nos homunculi, ſalillum animæ, qam cùm extemplo amiſimus* p. 57. a. E.

Em. Stich. act. 1. ſcen. 2. *Cui male faciendi eſt poteſtas* p. 330. a. B.

Plinius Ex. l. 2. cap. 6. *Hic cœli triſtitiam diſcutit, atqe etiam humani nubila animi ſerenat* p. 42. a. D.

l. 10. cap. 35. *Uniones exaluminati* p. 189. a. E.

Supp. l. 2. cap. 93. *Et qicqid eſt, ubi ſaltem buſta urbium* p. 131. a. B.

Em. l. 17. cap. 22. *porrigere* p. 82. a. G.

Plutarchus Ex. Pompejo. Ὡς οὐκ ἦν ἐκείνῳ συναπαυσαμένην ἀδήκτως ἀπελθεῖν p. 333. b. G.

Galba. Βίον ἀκύμονα p. 355. b. E.

de adulat. pag. 55. D. Ἄκρατον ἀεὶ κὴ ἄδηκτον ὁμιλίαν ὑποτοεῖν p. 334. a. B.

de profect. indic. pag. 82. E. Θεοί νύ τοι ὄλβια δοῖεν p. 182. b. E.

de ſer. num. vind. pag. 566. D. Ἄδειν αὐτὴν περὶ τῶν μελλόντων ἐν τῷ προσώπῳ τῆς σελήνης περιφερομένην p. 225. a. F.

Em. Lycurgo pag. 42. D. Πῶς δ' οὐκ ἂν εἴη Καρίλαος ἀνὴρ ἀγαθος... p. 267. b. C. D.

Coriolano pag. 229. D. E. Τῆς ψυχῆς τὸ πρακτικὸν κὴ προαιρετικὸν ἀρχαῖς τισι κὴ φαντασίαις κὴ ἐπινοίαις ἐγείροντες p. 390. D. E.

de profect. indic. pag. 82. B. Καὶ τὰ περὶ τὸν βίον ἐγκεκλήματα p. 360. a. F. G.

Sympoſ. pag. 152. A. Εἰ μόνος ἐν φρενίμοις p. 22. a. F.

de virt. moral. p. 446. E. Ὥσπερ ὑπὸ πληγῆς κυνὸς ἢ γαλεὸς ψόφῳ τῶν ἡδοιῶν.... p. 330. b. C.

de ira cohib. pag. 457. A. Οὕτως ἐν ταῖς μαλακωτάταις ψυχαῖς ἢ πρὸς τὸ λυπῆσαι... p. 335. a. B.

de Orac. deſit. pag. 413. A. Θαυμαστόν ἐστιν, εἰ τοσαύτης εἰς κακίας ὑποκεχυμένης p. 167. a. C.

de tranqillit. pag. 469. D. Καὶ τί φήσας τις ἂν ὕκ ἔχαμεν p. 217. a. A.

pag. 477. A. Οὐτις ἐμοὶ τῶν ἄλλων ἐπαίτιος p. 352. b. D.

Περὶ ἀδολεσχίας. *Fulvius* perperam legitur pro *Fabio* p. 286. b. B.

Sympoſiac. l. 2. cap. 1. Καθάπερ τὰ παρηκριβωμένα μέλη p. 333. b. E.

l. 8. cap. 5. Καὶ τὸ βάψαι δίκην κέκληκεν ὁ ποιητής p. 189. a. G. H.

cap. 9. Οὐ μέν τοι νῦν γε καχθὲς p. 292. a. B.

de facie lun. pag. 927. E. Καὶ ὡ πιέζει τὸ λιθῶδες ἐπικείμενον p. 336. a. D.

de eſu carn. l. 1. pag. 993. A. Ὄψα κὴ τροφὴν πρόσεστι εἰπεῖν τὰ μικρὸν.... p. 174. b. C.

de Stoic. contradict. cap. 38. Τὸ πνεῦμα μᾶλλον κὴ γίγνεσθαι ζῶον p. 357. b. A.

de commun. notit. cap. 20. Πάντων πραγμάτων... ἀπιδοῦσαι παρὰ τὴν ἔννοιαν p. 338. a. C. D.

cap. 39. Τῆς ἐνεργείας πρόδηλοι p. 153. a. B.

adverſus Epicureos pag. 1105. A. Τὸ γὰρ ἀναισθητεῖν τὸ λυθῆναι... p. 173. a. A.

Em. & Ex. de virt. mor. pag. 446. B. Ὅσις ἐκ μὲν γῆς ἀπήρτηται βρόχοις... ἡμῖν δ' ἐνκρατεῖ τὰ πεισμάτα p. 1. B. C.

Supp. de igne & aqa p. 956. A. Ἡ δὲ πυρὸς χρῆσις ἐχθὲς φασι κὴ πρωὴν ὑπὸ Προμηθέως p. 292. b. A.

Pollux Em. l. 4. cap. 7. §. 1. Ἐπιμύζι ὠδή p. 3. b. G.

Polybius Ex. l. 5. cap. 26. Οὕτως γὰρ εἰσὶν οὗτοι παραπλήσιοι ταῖς ἐπὶ τῶν ἀθλητῶν ψήφοις p. 185. a. A.

Em. apud Svidam in v. καθικόμενοι. Πάντας μὲν γὰρ οἱ βασιλεῖς κὴ φίλους προσαγορεύουσι... p. 189. b. C.

Pomponius Ex. *Corpus continuum, qod continetur uno ſpiritu* p. 361. b. E.

Porphyrius Em. apud Stobæum Tom. 1. l. 1. tit. 40. Συνδεῖν ὀσημέραι τὸ σῶμα τὸν δεσμόν p. 46. b. D.

de abſtinentia l. 1. §. 44. Ὁ δὲ πολλὰ πράττειν παρεῖς τῷ λογισμῷ, κὴ σὺν τούτῳ πράττειν p. 256. a. D.

Em. & Ex. de abſtinentia l. 4. §. 20. Καὶ τὸ ἐκτικῶς διαμένειν p. 176. b. D.

Procopius Ex. ἐν τοῖς ἀνεκδότοις. Ἐς αὐτὴν πω τὴν θείαν δεξαμένην ἐξαπιναίως ἐκάθισεν p. 207. a. B. C.

Em. ἐν τοῖς ἀνεκδότοις. Παρὰ τὴν ἱερὰν τράπεζαν εἰκίτης καθῆστο p. 207. a. A.

Propertius Ex. l. 3. eleg. 3. *Optima mors, parcà qa venit ipſa die* p. 111. a. A. 356. a. E.

Prudentius Em. in Romani martyrio. *Qinos ſupinat, obvias offert genas* p. 65. a. C.

Qintilianus Em. Inſtitut. l. 12. cap. 11. *Brevis eſt inſtitutio vitæ honeſtæ beateqe, ſi credas* p. 43. b. A.

Saluſtius Ex. Jugurt. *Qæ irâ fieri amat* } p. 303. b.
Vulgus amat fieri } C.
Ea qæ ſecunda res amant

Em. & Ex. de republica ordinanda. *Populus Romanus antea obtinebat regna atqe imperia* p. 395. A. B.

Scholiaſtes Juvenalis N. ad Sat. 13. n. 121. qi *Cynicos pallio uſos* negat. p. 117. b. E.

Seneca Philoſophus Ex. de ira l. 2. c. 9. *Qid ſi mirari velit* p. 293. b. G.

de vita beata cap. 28. *Turbo qidam animos veſtros rotat* p. 392. F.

INDEX

de Conſtantia ſapientis cap. 10. *Hic morſus non ſine humilitate quadam animi evenit, ſupprimentis ſe ac deſcendentis* p. 412. A.

Epiſt. 8. *Hoc miſerrimi fallimur: habere nos putamus; habemur* p. 284. a. C.

27. *Non quidem ceſſatur adhuc, ſed non feſtinatur. Multum reſtat operis* p. 88. a. A.

48. *Per iſtud philoſophia ſunt nigra.... etiam ad album ſedentibus, exceptiones* p. 115. b. F.

68. *In pectore collectio & vomica eſt* p. 82. b. C.

77. *Nihil intereſt centum per veſicam tuam, an mille amphora tranſeant. Saccus es* p. 252. a. B. C.

Puta te nolle ſeqi, duceris p. 308. a. B.

80. *Horum, qi felices vocantur.... gravis aut ſuppurata triſtitia eſt* p. 82. b. C.

95. *Vita ſine propoſito vaga eſt* p. 45. a. E.

104. *Terribiles viſu forma, letumqe, labóſqe* p. 234. a. A.

110. *Et ſcies plura mala contingere nobis qam accidere* p. 398. F. G.

114. *Tyrannus* p. 115. b. F.

Nat. Qæſt. l. 3. c. 29. *Origo mundi, non minus ſolem & lunam..... qam qibus mutarentur terrena, continuit* Mer. Caſavb. de Antonin. Teſtim. A. a. a. 4. verſ. &. p. 412. G.

l. 6. cap. 1. *Pompejos, celebrem Campaniæ urbem deſedisſe terra motu audivimus* p. 132. a. B. C.

cap. 26. *Falſa hæc eſſe, Pompeji ſenſere* D.

Em. de ira l. 3. cap. 42. *Iſtud tempus, qod aliena deſtinas morti, citra tuam eſt* p. 100. a. B.

de Tranqillit. cap. 2. *Et ſubit illud rabidarum deliciarum, qouſqe eadem?* p. 200. a. C.

cap. 11. *Securis & beata tantùm ſpectantibus graves eveniunt* p. 121. a. B.

cap. 12. *Circumcidenda eſt concurſatio, qalis eſt magna partis hominum* p. 45. a. D.

de vita beata cap. 20. *Populo teſte fieri credam, qicqid me neſcio faciam* p. 69. b. B.

de otio ſapientis cap. 1. *Non deſinemus opem ferre etiam inimicis, eruts manu* p. 186. b. C.

de benefic. l. 5. cap. 21. *Moneri velle ac poſſe ſecunda virtus eſt* p. 101. b. H.

Epiſt. 54. *Mors eſt, non eſſe, id qod antè fuit, ſed qale ſit jam ſcio...* p. 108. a. C.

73. *Qorum beneficio illis ſe vitiis exuit* p. 15. b. F.

91. *Qoties Aſia, qoties Achaja urbes uno tremore ceciderunt?* p. 130. a. H.

Seneca Tragicus Ex. Thyeſt. *Ut nemo doceat fraudis & ſceleris vias, regnum docebit* p. 14. a. G.

Ubicunqe tantùm honeſta dominanti licent, Precario regnatur p. 14. b. A.

Reges, qá volunt, eant

Em. Hercule Oetæo n. 1467. *Ictus ſagittis qi tuis vitam expulit* p. 38. a. F.

Sidonius Ex. Epiſt. l. 8. 6. *Avdivi eum adoleſcens, atqe adhuc nuper ex puero* p. 5. b. A.

11. *Epigrammata piperata* p. 333. b. D.

Carm. 23. n. 87. *Multùm ringitur otioſa virtus* p. 20. a. F.

Simplicius N. in Epictet. Enchir. cap. 7. in explicatione vocis ὑπεξαιρέσεως p. 396. A.

Simplicius Em. in Epictetum p. 342. Καὶ οὐχ ἅπαξ ποτὲ ταῦτα μηχανησάμενος.... p. 412. H.

Socrates Em. Hiſtor. l. 1. cap. 10. Πολλὰ παραλείπωσιν, ἢ πρὸς πάσχοντές τισιν p. 348. b. C.

Sophocles Ex. Σοφὸν κυβευτὴν, ἀλλὰ μὴ εἰκῆ τύχην p. 198. a. A.

Ajac. Lorar. n. 659. Περισκελεῖς φρένες p. 116. a. E.

Antigon. Οὐ γάρ τοι νῦν τε κἀχθὲς p. 292. b. B.

Sozomenus Em. Hiſtor. l. 6. cap. 16. Ὡς ἐν τάχει τῶν δεσμῶν τῷ σώματος ἀπαλλά-ξειεν p. 266. a. F.

Statius Ex. Sylvar. l. 2. carm. 1. *Et caſtigata collecta modeſtia frontis* p. 82. b. A.

Thebaid. l. 1. n. 700. *Tu matris honori Terrigenam Tityon Stygiis extendis arenis* p. 93. b. F. 94. a. A.

l. 9. *Nodis & caſtigata jubarum libertas* p. 82. b. A.

Stobæus N. qi carmen ſub ἀκολασίας titulo non collocandum collocavit p. 268. a. C.

Em. Tom. 2. tit. 24. Ὡς γὰρ οἱ ῥιγῶντες ἢ ἡπιάλοις ἢ πυρετοῖς διακαιόμενοι p. 241. b. B.

tit. 40. Ὑμεῖς μὲν ἂν οἴεσθε ὕπνῳ τεθαμμένοι p. 254. b. A.

tit. 48. Diotogenes Pythagoricus, qi Diogenes eſt, perperam lavdatur p. 160. a. C.

Strabo Ex. 1. Καὶ τὸν Κάνωβον, ἰχθὺς καὶ πρώην καλαμοματμένων p. 292. a. E.

Svetonius Ex. Jul. cap. 52. *Curio pater Cæſarem omnium mulierum virum, & omnium virorum mulierem appellat* p. 89. b. F.

Avguſt. c. 66. *Amicitias neqe facilè admiſit, & conſtantiſſimè retinuit* p. 24. a. E.

cap. 99. *Ecqid iis videretur minimum vita commodè tranſegiſſe* p. 322. a. C.

Sortitus eſt exitum facilem... p. 315. a. A.

Tiber. cap. 34. *Omnia eadem habere, qa totum* p. 318. b. E.

cap. 57. *Appellans eum πηλὸν ἄιμαλι πεφυραμένον* p. 233. b. B. 390. H.

cap. 61. *Mors volentibus vis adhibita* p. 281. a. E.

cap. 68. *Vitam à trigeſimo ætatis anno arbitratu ſuo rexit, ſine adjumento medicorum* p. 27. a. F.

Calig. cap. 15. *Negavit ſe delatoribus aures habere* p. 4. a. C.

Clavd. c. 5. *Qadraginta aureos in Saturnalia & Sigillaria miſiſſe ei* p. 207. b. B.

cap. 12. *In ſemet avgendo parcus atqe civilis* p. 23. b. A.

cap. 35. *Non ſine nota jactator civilitatis*

Oth. cap. 12. *Ut mors ejus minimè congruens vitæ majori miraculo fuerit* p. 296. a. A.

Vitell. c. 8. *Ita ut erat in veſte domeſtica* p. 7. b. A.

cap. 14. *Nullis tamen infenſior qàm vernaculis* p. 26. a. C. D.

Domit. cap. 12. *Impiè locutus eſt parmularius* p. 3. b. A.

Em. Tiber. cap. 43. *Abutentes vulgato nomine inſulæ, Caprineum dictitabant* p. 359. b. C.

Svidas Ex. in Ῥαίτως p. 93. a. B.

Em. in Ἀκενόσπουδον. Ἔμαθον τὸ ἀκενόσπουδον καὶ τὸ ἐπισηλικόν p. 4. b. D.

in Ἀτυφία. Ἴσως γὰρ ἔχει πρός τε τὸν ἔνδοξον καὶ ἄδοξον p. 49. a. B.

in Δαίμων. Ἔστι δ' ὅτε καὶ τρέπον τινὰ δι' ἄγνοιαν ἀγαθῶν καὶ κακῶν p. 52. a. F.

in Εὐνακλήτως. Ἐυνακλιδάκτως, ἐπειδὰν... p. 7. b. H.

in Καλαγλωτίσματα. Ἡ περιλαλείμματα, ἢ εἴδωλα φιλήματα... p. 8. b. C.

in Κεγχρεμίδες p. 301. b. E.

in Ὀρθός. Ὀρθὸν δὲ εἶναι p. 76. a. A.

in Ῥόδον. Ῥόδον παρελθὼν μηκέτι ζητεῖ πάλιν p. 342. b. E.

N. in Δεξαμένη, qia δεξαμένην intelligit menſam, qa res divinas ſacráſqe recipiebat p. 207. a. B.

Symmachus Ex. l. 4. 56. *Poſtqam vos ad virtutem verba feciſtis* p. 1. a. C.

Syneſius Em. de provident. l. 2. p. 128. Ἀλλ' ἁδὲ θεάματα φησιν εἶναι... p. 223. a. D.

Tacitus Ex. Ann. 111. c. 55. *Rebus cunctis ineſt qidam velut orbis* p. 53. b. F.

Ann. 1v. c. 37. *Qi omnia dicta factaqe ejus vice legis obſervem* p. 191. a. D.

Ann. v1. *Neqe mala vel bona qa vulgus putet* p. 136. a *E.*

Fatóne res mortalium & neceſſitate immutabili an ſorte volvantur p. 147. b. D.

Ann. l. 15. cap. 21. *Severitas obſtinata* p. 319. a. C.

Hiſt. l. 1. cap. 30. *Falluntur, qibus luxuria ſpecie libertatis imponit* p. 226. a. A.

cap. 90. *Privata cuiqe ſtimulatio, vile decus publicum* p. 22. b. G.

Hiſt. l. 3. cap. 35. *Aſſidere ſepulta urbis ruinis* p. 131. a. A. 251. b. B.

Hiſt. l. 4. cap. 6. *Etiam ſapientibus gloriæ cupido noviſſima exuitur* p. 360. b. D.

Hiſt. l. 5. *Apud ipſos fides obſtinata* p. 319. b. C.

Agric. cap. 3. §. 1. *Miſcuit principatum & libertatem* p. 17. a. D.

cap. 9. §. 4. *Nec illi aut facilitas auctoritatem, aut ſeveritas amorem deminuit* p. 13. a. F.

cap. 19. §. 4. *Omnia ſcire, non omnia exeqi...* p. 20. b. G.

cap. 46. §. 1. *Si non cum corpore exſtinguuntur animæ magnæ* p. 106. a. E.

German. c. 42. §. 2. *Nec Nariſci Qadive degenerant* p. 34. b. D.

de corr. cavſ. eloq. cap. 35. §. 1. *Adoleſcentuli deducuntur in ſcholas Scholaſticorum* p. 26. a. G.

Em. Hiſt. l. 5. *Condere corpora, qàm cremare* p. 133. a. D.

Tatianus Ex. adverſus Græcos cap. 41. Θατέρας τῶν ἄμων ἐξαμελῶσι p. 118. a. B.

Em. p. 156. Πῶς ὕλη καλὸν προσυπάρξειν τὴν εἰς τὰς μιμήσεις βοήθειαν p. 107. b. B.

Terentius Ex. Andr. 1. 1. *Et tamen omnia hæc mediocriter* p. 359. b. D.

Eynuch. prolog. *Si qiſqam eſt... In his poëta hic nomen profitetur ſuum* p. 41. b. E.

act. 1. ſcen. 2. *Evnuchum dixti velle te, qia ſola utuntur his regina*

act. 2. ſcen. 1. *Adeóne homines immutarier ex amore, ut non cogneſcas eundem eſſe Cujus maximè mos eſt conſimilis veſtrúm, bi ſe ad vos applicant* p. 117. a. C.

act. 5. *Cur in his ego te conſpicor regionibus? Vobis fretus Nos omnes, qibus.... omne qod eſt interea tempus..lucro eſt* p. 68. b. D.

Adelph. act. 3. ſcen. 3. *Iſtud eſt ſapere, non qod ante pedes modò eſt videre* p. 42. b. G.

act. 4. ſcen. 1. *Facio te apud illum Deum. Virtutes narro* p. 397. H.

Hecyr. act. 3. ſcen. 3. *Omnibus nobis ut res dant ſeſe, ita magni & humiles ſumus* p. 398. H.

Phorm. act. 2. ſcen. 2. *Ille ringitur, tu rideas* p. 20. a. F.

Nemo ſati' pro merito gratiam Regi refert p. 396. H.

Tertullianus Ex. de pall. c. 2. *Mutavit & totus orbis aliqando*

Mutavit rurſus orbis alius

Læta mutant

Lavdans orbem mutantem p. 156. b. A.

cap. 3. *Chamaleon mutare totus, nec alius valet*

adverſus Hermog. c. 39. *Et hic lineis tuis excidiſti*

l. 4. c. 17. *Puto me non temere huc uſqe adhuc linea inſiſtere* p. 104. a. C.

de pudicit. cap. 6. *Nova emergit non ex ſeminis limo* p. 132. b. *E.*

Em. Apologet. cap. 40. *Legimus Hieranapen, & Delon, & Rhoden.... peſſum abiiſſe* p. 130. a. *E.*

Pompejos de ſuo monte perfudit ignis p. 132. a. E. F.

de anima cap. 25. *Videbimus an ſententiam finxerit* p. 357. b. C.

Scorpiac. cap. 5. *Periculoſa qaqe medicamina vitare...* p. 148. a. C.

de pudicit. cap. 6. *Lacta ſortes non habentes idoneæ* p. 132. b. *E.*

adverſus Nationes l. 1. cap. 9. *Pompejos de ſuo monte perfudit ignis* p. 132. a. *E.* F.

N. de anima cap. 26. *Omnem hominis in utero ſerendi,... paraturam aliqa utiqe poteſtas divina voluntatis miniſtra modulatur* p. 306. a. B.

Themiſtius Em. Orat. qinqenn. Ὅτι χρηστὸν ἀυτῷ

AUCTORUM.

ἀυτῷ συμβυλὴν προσφέροντ@ παραινήσους } p. 192. a. C.
Ἐι κατὰ σαυτὸν προλαβὼν τὸ δίον ἐξεῦρες } p. 259. a. E.
Σκιροῖς νοσήμασιν, ὡς ἀυτὴν πρώτην τιμωρεῖμενα
Δαπανῶντα τὴν ψυχὴν, ἢ ἐντίτηκε
Em. & Ex. Orat. 12. Ἀλλὰ κ τὰς θεσμὰς ἐξηγεῖται ὁ φαυλότερον Ἐμπεδοκλέους, ὁ μὰ δία ἐκείνῳ τῷ παλαιῷ p. 409. B—H. 410. A.
Theodoretus Ex. Therap. Tom IV. l. 3. pag. 519. C. Τὴν Ἀθηναίων φιλοτιμίαν ὀρμωδήσαντα... p. 326. a. C. D.
p. 527. C. Τῇ σπαγγιᾷ τῦ λόγυ καταιονῶμεν τῆς ἀπιστίας τὸ πάθ@ p. 401. G.
Theognis N. qi dixit. Χρὴ πτοίην φίυγοντα p. 264. b. B.
Ex. Μάναρχ@ δὲ πόλει μὴ ποτε τῇδε ἄδοι p. 398. E. F.
Theophrastus Ex. de cavs. plantar. l. 4. cap. 6. Ἀπαθέστερον p. 335. a. D.
l. 6. cap. 11. Ὑδροπετεῖς p. 64. a. F.
cap. 27. Δῆλον δὲ ἡ τυροφυλλία p. 54. b. B.
Em. de cavs. plantar. l. 1. cap. 17. Ἐυδήλα γὰρ ἔυπνοια p. 61. a. G.
Titinnius Ex. Geminâ. *Claves illicò abstrudi jubeo, tecti nè sit copia* p. 7. b. B. C.
Varro Em. apud Nonium in ταφῇ Μενίππυ. *Nec pistorem ullum nóssent, nisi eum qi in pistrino pinseret farinam* p. 64. a. A.
de Ling. Lat. l. 4. pag. 5. *Priorem illam partem, ubi cur & unde sint verba, scrutantur Graci: vocant* ἐτυμολογίαν p. 208. a. C.
p. 17. *Inde venit divinitùs pulli insinuans se ipsa anima* p. 107. a. E.
Valerius Maximus Em. l. 8. cap. 3. *Motúsque omnes ad nervos defensionis* p. 62. a. E.
Virgilius Ex. Georg. l. 4. n. 221. *Deum namque ire per omnes Terrasque...* p. 125. a. D.
Æneid. l. 2. n. 265. *Invadunt urbem somno vinoque sepultam* p. 130. b. H.
l. 7. n. 88. *Pellibus incubuit stratis, somnosque petivit* p. 401. E.
l. 8. n. 427. *Fulmen erat, toto genitor qæ plurima cælo Dejicit in terras* p. 41. b. D.
l. 9. n. 589. *Multá porrectum extendit arená* p. 94. a. A.

INDEX

Vocum Græcarum (Hebræis Latinísque pavcis interspersis) qæ in his operibus explicantur.

Ἀγαπᾶν אהב p. 202. a. C. D. E.
Ἀγαπητὸν p. 151. a. E. F.
Ἀγωγὴ p. 384. b. D.
Ἀδαμαντὶς *Ops* p. 142. b. B.
Ἄδηκ@ p. 333. b. F.
Ἀδήκως p. 333. b. G. 334. a. A.
Ἀδιάπλωτον p. 83. b. D.
Ἀδιάστροφ@ p. 21. a. A.
Ἀδιατρεψία p. 21. a. B. b. E.
Ἀδιάφορα p. 193. a. B.
Ἀδιάψευστον p. 135. a. A.
Ἄθαύμαστον p. 19. b. G.
Ἀθεωρήτως p. 12. a. G. b. C.
Αἶα, γαῖα p. 173. a. *A.*
Αἰθρία p. 42. a. F. 247. b. C.
Αἰρεῖ p. 112. a. B.
Αἰρῶν λόγος p. 43. a. E.
Αἰτεῖν p. 136. b. F.
Αἰτιῶδες p. 110. a. *A.*
Ἀκαρεὶς p. 84. a. E.
Ἀκαριαῖον p. 53. a. G.
Ἀκαταληψία p. 153. a. *A.*
Ἀκατόδοξον p. 22. a. B.
Ἀκατόσπαστον p. 4. a. H.
Ἄκιον p. 353. b. B.
Ἀκλήρημα, Ἀκληρεῖν } p. 311. b. B. C.
Ἀκοινώνητ@ p. 39. a. *A.* B. C.
Ἄκριτον p. 57. b. *A.* 94. b. D.
Ἀκτῖνες p. 260. a. C.
Ἀκύβευτ@ p. 9. a. B.
Ἀλλοιῦσθαι p. 291. a. C. E.
Ἀλλοίωσις p. 291. a. D.
Ἀλυργὶς p. 404. E.
Ἀμαρτάνειν p. 415. H.
Ἀμελὶς p. 17. a. D.
Ἀμεταπτωτ@ p. 153. b. B.
Ἀμηχανεῖν p. 20. a. D.
Ἀναβιῶναι p. 206. a. E.
Ἀναζωπυρεῖν p. 206. a. B.
Ἀνακαλεῖσθαι p. 74. a. E—H. 192. b. F.
Ἀνακλητικὸν p. 7. b. G. 74. a. E. 437. a. C.
Ἀναληφθῆναι p. 102. b. G.
Ἀνάληψις p. 103. a. *A.*
Ἀναλῦσαι p. 133. b. E. 319. a. D.
Ἀνάλυσις p. 319. a. D. E.
Ἀνανεῦν, *recentare* p. 92. b. F. 93. a. *A.*
Ἀναπήδησις p. 192. b. F.
Ἀναπτοή p. 61. a. E.
Ἀνατάσσεσθαι p. 74. a. D.
Ἀνδρίζεσθαι שׁוּאוֹת p. 97. a. F.
Ἀνδρόγυν@ p. 89. a. F. G.
Ἀνδρογονεῖν p. 302. a. D. 415. H.
Ἀνδρεῖσθαι p. 31. b. F.
Ἀνδρωθεῖσα p. 31. b. C.
Ἀνδρωθῆναι p. 31. b. B.
Ἄνεμ@, *anima* p. 37. b. G.
Ἀνεξέλαστος p. 73. a. G. 76. b. C.
Ἀνεπίκρυπτον p. 18. a. F.
Ἀνεπίπληκτον p. 14. a. B.
Ἀνεπισάλως, Ἀνεπισήλως } p. 195. b. C.
Ἀνεπιφάντως p. 13. b. G.
Ἀνέχεσθαι p. 337. b. C.
Ἀνθέλκεσθαι p. 73. b. D.
Ἀνόδυρτος p. 225. b. E. F.
Ἀνθικαθῆσθαι p. 78. a. B.
Ἀνθιτυπία, Ἀνθίτυπος } p. 405. H.
Ἀνθλεῖν & ἐξανθλεῖν *exanclare, exantlare* p. 137. b. D—G.
Ἄνω κάτω p. 276. a. B.
Ἀξία, *æstimatio* p. 86. a. C. D. E.
Ἀξιῶσθαι p. 350. a. F.
Ἀπαιθριάζειν p. 42. a. C. D. 247. b. C.
Ἀπαιδρεῦσθαι p. 189. a. E.
Ἀπαιθρωκῦσθαι p. 189. a. *A.*
Ἀπαραπολήθητος p. 56. a. *A.* 145. a. E.
Ἀπαρενθύμητον p. 144. a. G. 293. b. H.
Ἀπαρενθυμήτως p. 144. a. G. 203. a. E. 294. a. *A.*
Ἄπεφον p. 402. E.
Ἀπίθητος p. 227. b. G.
Ἀπεριλάλητος p. 8. b. D.
Ἀπεριστάτως p. 77. b. F.
Ἀπεσηλικός p. 4. b. D.
Ἀπίχει p. 135. b. E.
Ἀπίχειν p. 135. b. E. F.
Ἀποβιῶσαι p. 304. b. *A.*
Ἀπογιῶσθαι p. 189. a. *A.*
Ἀποδυνδριῶσθαι p. 186. b. G.
Ἀποδημία p. 319. a. D.
Ἀποβιῶσθαι p. 189. a. B.
Ἀποθηριῶσθαι p. 186. b. F.
Ἀποκαθῆσθαι p. 34. a. E.
Ἀποκαισαρῶσθαι p. 186. b. D. F. 189. a. C.
Ἀποκιστῶσθαι p. 189. a. *A.*
Ἀποκλύσαι p. 93. a. B.
Ἀποκολοκύνθωσις p. 189. a. B.
Ἀποκολπῶσθαι p. 189. a. *A.*
Ἀπολαβεῖν p. 94. b. *A.*
Ἀπολαύειν p. 76. a. G.
Ἀπολαυστικὸς p. 15. b. D.
Ἀπολειτουργήσας p. 189. a. D. 304. a. F. b. *A.*
Ἀπόληψις p. 408. D.
Ἀπολιθῶσθαι p. 189. a. *A.*
Ἀπολυθῆναι, Ἀπόλυσις } p. 319. a. B. C.
Ἀπολυσμένα p. 240. a. C.
Ἀπονεῶσθαι p. 38. b. B.
Ἀποπαρθενιῦσθαι p. 189. a. C.
Ἀποπνεύσας p. 263. b. D.
Ἀποπομπή p. 4. b. G. 384. b. G.
Ἀποπυρῶσθαι p. 189. a. *A.*
Ἀποῤῥίμβωσθαι p. 45. a. B. 57. a. G. 110. a. D.
Ἀποσαρκῶσθαι p. 186. b. F.
Ἀποτέτυγμα p. 135. a. D. E. F.
Ἀποχρῆσθαι p. 400. F.
Ἀπροπλωσία p. 83. a. F. 428. G.
Ἀπρόπλωτον p. 83. a. F. b. C. D. 428. G.
Ἀπροσάπτητος p. 353. b. *B.*
Ἄπτεσθαι p. 33. b. *B.*
Ἀρίσκειν p. 143. b. *B.*
Ἀρίσκεσθαι, Ἀρεσκεύεσθαι } p. 143. a. G.
Ἀριθμοὶ p. 61. b. G. 62. a. A—E. 185. b. *B.*
Ἀσκολογία p. 7. a. B. C. D.
Ἄσηρ, Ἄσφοι } *distinguuntur* p. 412. H.
Ἄσφοργος p. 15. a. *B.*
Ἄτεχνος p. 15. a. E.
Ἄτυφος p. 80. a. *A.* B.
Ἀτύχημα p. 136. a. D.
Αὐθάδεις p. 201. a. D.
Αὐθαῖς p. 297. b. B. C.
Αὐθαδίζεσθαι p. 119. a. E.
Αὐτάρκεια p. 85. a. E.
Αὐταρκὲς p. 24. b. *B.*
Αὐτὸ δείξει p. 327. a. C.
Αὐτολαλητὴς p. 384. a. E.
Αὐτομολεῖν p. 3. b. C.
Ἀφ' ἑαυτῦ λέγειν p. 336. a. *A.*
Ἀψικάρδιον p. 266. b. C. 413.
Ἄψικορον p. 24. b. B.
Ἀψοφητί p. 13. b. D.
Βάλλειν p. 416. *B.*
Βάπτεσθαι p. 189. a. *E. F. G. tingi* p. 70. a. G. 189. a. H.
Βαρεῖν p. 251. a. D. E.
Βαρῆσθαι, Βαρῦσθαι } p. 254. a. D.
Βασιλικὴ τέχνη p. 396. F. G. 397. b. *A.*
Βαφὴ p. 70. b. G.
Βενετικὸς *Veneta* factio p. 3. a. D.
Βλιτὼς p. 278. a. C.
Βλέπειν p. 313. a. C.
Βλῆμα p. 417. B.
Βίος p. 391. C. D.
Βρενθύειν p. 232. a. F. b. *A.*
Βώλεσθαι, παρίλκειν p. 293. b. C—G.
Βρίγθος, Βρόγχος } p. 7. b. B.
Γαλὴν p. 42. a. F. 233. b. F. 247. b. C.
Γάλλοι p. 79. b. B.
Γεφυρίζειν p. 21. a. G.
Γλισχεύεσθαι p. 143. a. D. E. 429. E. F.
Γλισχρῶς p. 136. a. G. b. *A.*
Γλῶσσαι, Γλωσσήματα } p. 120. a. *A.*
Γογγυλίδες p. 4. a. B.
Γραμμὴ p. 104. a. C.
Γράσος, Γράσον } p. 163. b. F. G. 430. F. G.
Γριμφθῆναι p. 360. a. G.
Γύμνασμα p. 309. b. C.
Γυψώσαι p. 133. a. F.
Δαίμων p. 393. H. I. 394. *A.* B. 407. G. H.
Δαῖρα, *terra* דאר p. 143. b. *B.* C.
Δάκνειν, Δάκνεσθαι } p. 333. b. *A.*
Δεξαμεναὶ p. 206. b. E. F. 207. a. *A. B.* C.
Δεὺς p. 146. a. *A. B.*
Δευσοποιὸς p. 70. b. G. 71. a. *B.*
Δεύτερος πλοῦς p. 263. b. D. 264. a. *A. B.*
Δῆγμα, Δηγμὸς, Δήκτης } p. 333. b. *E.*
Δημαγωγία p. 25. a. D.

Δημοκοπία p. 25. a. D.
Δημοκοπικὸν p. 25. a. *A.*
Δήξις p. 333. b. E.
Διαγωγὴ p. 384. b. D.
Διαδρατίζειν p. 93. a. *B.*
Διαδρατισμοὶ p. 206. b. *B.* 431. *B.* D. E.
Διαπνεῖσθαι *perflari* p. 61. a. *A.* b. *A. B.* 178. a. C. E. b. D. 179. a. *B.* D. E.
Διαπνοὴ p. 61. a. *E.* G. b. *A. E.* 178. a. D. F.
Διαπρίεσθαι p. 239. b. F.
Διαρραγῆναι p. 239. b. D. *E.*
Διατυπίσασθαι p. 65. a. F.
Διδασκαλίαι p. 33. a. C. D.
Διδάσκειν p. 401. H.
Διαφίριστθαι p. 195. b. *B.*
Διαφορὰ p 359. b. D.
Διερρίμμιν p. 104. a. D.
Διευκρινεῖν p. 299. a. D. E.
Διῆρες p. 181. a. D. E.
Δικαιοσύνη p. 345. a. *E.*
Διορθῶν p. 62. a. F.
Δριμὺς p. 142. b. C.
Δριμύτης p. 142. b. C. 420. F.
Δρυπτεῖς, Δρυπετεῖς } *drupa* p. 64. a. *E.* F.
Δρύπτειν p. 354. a. D. *E.* F.
Δυσαρεστῶν p. 143. a. G.
Δυσθανατεῖν p. 315. a. *A.*
Δυσκαλάνητα p. 133. a. C.
Δυσοδεῖν p. 180. a. F.
Δυσοδία p. 180. b. *A.*
Δυσπαρακολούθητον p. 144. a. B.
Δυσροεῖν p. 168. a. *A.*
Ἐγκαθεδρεῖν p. 30. b. B.
Ἐγκαταληφθῆναι Meric. Casaub. Testim. Anton.
Ἐγκύκλια p. 275. b. G. H. 276. a. *A.*
Ἐγκυεῖσαι p. 9. a. D.
Ἐγκύπτειν p. 9. b. C.
Ἐγχειρίδιον *manuale* p. 78. a. D.
Ἐγχρίματα, Ἐγχρίπτεσθαι } p. 360. a. G.
Εἱμαρμένη p. 290. b. B.
Εἶρα, *fero* p. 290. b. C.
Εἰς & ἐς & *ad* pro *de* p. 1. a. B. C. pro *propter* p. 1. b. *A.* B.
Ἐκβῆναι τῷ ῥυθμῷ p. 404. D.
Ἐκδιαιτητικὸς p. 270. a. *A.*
Ἐκθυμιᾶσθαι p. 171. b. B.
Ἐκπυρῶσθαι p. 189. a. D.
Ἐκρρίψαι p. 245. b. B.
Ἐκταθῆναι p. 93. b. B–F. 132. a. G.
Ἐκτεῖῶς p. 2. b. D.
Ἔκλιχος p. 176. a. B. D. E.
Ἐλατῆσθαι p. 169. a. *A.* B.
Ἔλυτρα p. 266. a. C.
Ἐμβιβᾶζειν p. 295. a. F. G.
Ἔμβολα, Ἔμβολοι } p 169. a. G.
Ἔμβολοι p. 169. b. *A.*
Ἐμφανταζόμενα p. 49. b. D.
Ἔμφασις p. 13, b. B.
Ἐμφιλησδοιῶν p. 144. b. B.
Ἐμφιλοτιχνεῖν p. 226. b. F.
Ἔνδεσις p. 307. a. F. b. *A.*–F.
Ἐνδόσιμον p. 336. b. D. *E.* F. 337. a.
Ἐνεργητικὸς p. 6. b. *E.*
Ἐν παιδὶ p. 5. a. D. *E.*
Ἐντυγχάνειν p. a. b. D. *E.*
Ἐν χειρὶ p. 42. b. G.
Ἐξάγειν σεαυτὸν p. 428. *E.*
Ἐξαγειράζεσθαι τὸν καιρὸν p. 113. b. C.
Ἐξαιμάτωσις p. 109. b. *E.* F.
Ἐξανδραποδίζεσθαι p. 189. a. *E.*
Ἐξανδρᾶσθαι p. 189. a. D.
Ἐξανιεμῶσθαι p. 178. b. B.
Ἐξανλεῖν, *exanclare*, *exantlare* p. 137. b. D.–G.
Ἐξάπτεσθαι p 106. b. D.
Ἐξαρεῖσθαι p. 178. b. B. 189. a. D.
Ἐξατμίζεσθαι p. 178. b. *E.* F.
Ἐξελαιῶσθαι p. 189. a. D.
Ἐξιλθεῖν p. 164. b. D.
Ἔξεσι p. 241. a. E.
Ἕξις p. 176. a. B–F. b. A.–*E.* 404. G. H. 405. B.
Ἐξομοιῶσθαι p. 296. a. D.
Ἐξορχεῖσθαι p. 404. D.
Ἐξυδατῶσθαι p. 189. a. D.
Ἔξμιξις, Ἔξμις } p. 118. a. B.
Ἐπαγγέλλεσθαι p. 83. a. F.
Ἐπαινεῖν, Ἔπαινος } p. 412. D.
Ἐπακολουθήματα p. 194. a. *E.*
Ἔπαυλις p. 29. a. F. G.
Ἐπιβάλλειν p. 156. b. F. 157. a. *A.*
Ἐπίβαλλον p. 209. a. F. G.
Ἐπιγιγνήματα p. 63. b. D. 194. a. F.
Ἐπιγινόμενα p. 63. b. D.
Ἐπιγραφαὶ p. 119. b. *A.*
Ἐιθήματα p. 27. b. D.
Ἐπίκοτον p. 215. a. *E.*
Ἐπικυματώσεις p. 220. a. B.
Ἐπιλαβεῖν p. 31. b. G.
Ἐπινόητον p. 28. b. C.
Ἐπίνοια p. 33. a. *A.*
Ἐπίπαγα p. 151. a. B.
Ἐπιπεριτρέπειν p. 250. a. D.
Ἐπίπνοια p. 33. a. *A.*
Ἐπισημαίνεσθαι p. 182. a. D. *E.* F. 431. B.
Ἐπισημασία p. 182. a. G.
Ἐπισκύνιον, *supercilium* p. 64. b. *E.* F. 65. a. *A.*–D. 428. *E.* F.
Ἐπισῆσαι p. 14. a. F.
Ἐπισροφὴ p. 119. b. B.
Ἐπισύρειν p. 257. b. B.
Ἐρᾶν p. 303. a. *A.*
Ἑτοιμότητες p. 101. a. C.
Ἐυαναχλήτως p. 7. b. F.
Ἐυάρμοστον p. 12. b. C.–F.
Ἐυαφῶς p. 333. a. C.
Ἐυδαιμονία p. 213. a. C. D. *E.*
Ἐυδιαλλάκτως p. 7. b. H.
Ἔυδιον p. 191. b. *A.*
Ἐυεργετικὸς p. 6. b. *E.*
Ἐυθανατῶν p. 30. b. B.
Ἐυλαβεῖσθαι, *cavèe agere*, *cavere* p. 261. b. B.
Ἐυζωῶν p. 87. a. C.
Ἐυθυδρομεῖν p. 104. a. D.
Ἔυκαιρον p. 363. a. D.
Ἐυκοινωνησία p. 337. b. *E.*
Ἔυκρατον p. 19. b. B. C.
Ἔυλυτον p. 74. b. *E.* 82. a. B.
Ἐυμάρεια p. 92. b. F.
Ἔυμοιρον p. 169. b. *E.* 170. a. *A.*
Ἐυοικῶς, Ἐυτῶς } p. 86. a B.
Ἐυκριτῶς p. 299. a. D.
Ἐυοδεῖν p. 180. a. D. *E.* F 240. b. *A.*
Ἐυοδία, Ἐυοδᾶσθαι } p. 240. b. *A.*
Ἐυόμιλος p. 27. a. B.
Ἐυπατρίδαι p. 15. a. B.
Ἐυπειθὴς p. 170. a. *A.*
Ἔυπτερος p. 296. a. C.
Ἐυρίθη p. 269. a. C. D.
Ἐυρεῖν p. 168. a. A.
Ἔυρους p. 43. b. *B.*
Ἐυρυχωρία p. 279. b. D.
Ἐυσεβεῖν p. 159. b. A.
Ἐυχολεῖν p. 333. a. *B.*
Ἐυσχολία p. 103. b. F.
Ἐυσχόλως p. 112. a. *E.*
Ἔυταχτον p. 225. b. C.
Ἐυτρεπὴς p. 170. a. A.
Ἔυχεσθαι ἁπλῶς p. 146. b. A. ἐλευθερίως p. 146. a. G. b. *B.*
Ἐφήμερα, *animalculum* p. 122. a. G. H. *homo* p. 122. b. C. D. *E. qi in diem vivit* p. 122. b. *E.* F. *planta* p. 132. b. A. *venenata* p. 132. b. C.
Ἐφήμερον p. 122. a. G. 271. b. F.
Ἐχέτω p. 135. b. F.
Ἐχθὶς *heri* p. 132. b. C.
Ζητητικὸν p. 24. a. A.
Ἤ, *nisi* p. 151. b. C.
Ἡμερόβιοι p. 122. b. F.
Ἡμίγυμνον p. 117. b. G.
Ἥμερος p. 21. b. C.
Ἡράκλειον ἄμμα p. 407. D.
Θίλειν, παρίλκειν p. 293. b. *E.*
Θιόλητος p. 356. b. D.
Θεοσίβεια p. 419. *B.*
Θευδὴς p. 43. b. D. *E.*
Θεοφόρητος p. 356. b. D. 357. a. A. 420. D.
Θεοφορία p. 356. b. F.
Θηριομαχεῖν, Θηριομάχοι } p. 295. a. *E.*
Θιγγάνειν, Θίγειν } p. 33. b. *B.*
Θύλακον p. 251. b. D. *E.*
Θύτης p. 248. b. C.
Ἰδιῶται p. 12. a. F. G. 193. b. *A.*
Ἰδιωτικὸν p. 92. b. *A.*
Ἰσονομία p. 16. b. *E.* F. 341. b. D.
Ἰσόνομος πολίτευμα p. 16. b. *E.* 17. *A.*
Ἰσηγορία p. 341. b. D.
Καββαλικὸς p. 225. b. G. 226. a. A.–*E.*
Καθαριότης p. 11. b. H.
Καὶ, pro ἀλλὰ p. 45. a. A.
Καλεῖν p. 403. H.
Καλλίας p. 204. b. *B.*
Καλλωπίζειν p. 360. a. *B.*
Καρπὸς p. 111. a. A. 190. b. G. 191. a. *B.* 316. b. *B.* 317. a. A.
Καταδρύπτειν p. 354. a. D. G. b. A.
Καταιόνησις p. 151. a. A.–*E.*
Κατακρυεργεῖν p. 258. a. A.
Καταμύειν p. 313. a. B.
Καταληπτικῶς δίδοναι p. 286. b. D.
Κατάλληλον p. 147. a. D.
Καταλύσαι p. 133. b. D.
Κατάπλασμα p. 151. a. B.
Καταρτίζειν, Καταρτισμὸς } p. 331. a. D. *E.*
Καταφρονεῖν p. 294. a. B. C.
Καταφρόνημα, Καταφρόνησις } p. 294. a. C.
Καταφρυάττεσθαι, ΤΤΠΑΝ p. 285. a. B. C. D.
Κατειντείνεσθαι p. 97. a. C. D. 119. b. A. 185. b. A.
Κατεργάζεσθαι p. 19. b. D.
Κατεργαστικὸν p. 19. b. C.
Κατορθώματα, Κατορθώσεις } p. 156. b. F.
Κεκολασμένος p. 82. a. *E.* F.
Κενοσπουδία p. 206. a. *E.*
Κεγχραμίδες p. 300. b. *E.*
Κηδεμονικῶς p. 12. a. *E.*
Κηρῶσαι p. 133. a. B.
Κλινίδιον p. 416. F.
Κοινοεημοσύνη p. 22. b. *E. sensus communis* p. 23. a. *E.* 388. a. C. D.
Κολάζεσθαι p. 82. a, F. G.
Κόλλησις p. 406. F.
Κόμπος p. 390. B.
Κομψεία p. 73. b. D. *E.* 138. b. *E.*
Κομψὸν p. 73. b. D. G.
Κομψύνειν p. 138. b. F.
Κόσμος p. 139. b. D.–*E.*
Κρατεῖν ἑαυτῦ p. 19. a. *A.* τῆς χαρᾶς p. 19. a. B. ὀργῆς p. 19. a. B. C.
Κρεατομεῖν p. 257. b. C. D. *E.*
Κρεῖμα p. 93. a. E. 97. a. F.
Κροκύφαντον *reticulum* p. 37. b. *E.*
Κυβεία p. 9. a. D. *E.* G.
Κυβεύειν p. 9. a. B. C.
Κυβεῖσαι p. 9. a. D.
Κυκεὼν p. 114. b. A.
Κυμινοπρίσης p. 24. b. F.
Λελογισμένος, *consideratus* p. 265. a. B. C.
Λεσχηνεύεσθαι p. 421. D. *E.*
Ληστὴς p. 315. G.
Λοιπὸν p. 105. a. F. b. A.
Λύθροι, Λύθρος } p. 37. b. C. D.
Λύσσα p. 417. B.
Λυσσόδηκτοι p. 204. a. F.
Μαγγάνευμα p. 225. b. B. C.
Μαχαίραν νῆσοι p. 295. b. B.
Μέλος p. 211. b. C. D.
Μιμῆσται p. 212. a. E.
Μέρος p. 211. b. C. D.
Μεταβαλεῖν p. 200. b. B. C. D.
Μετατίθεσθαι p. 243, a. *E.* F.
Μετονομάζεσθαι, *transnominari* p. 293. b. B. C.
Μετριώτεροι p. 176. b. *E.*
Μῆνας p. 189. a. H.
Μυγμὸς p. 23. b. H.
Μύζειν p. 23. b. G.
Μύξα p 277. b. F. G.
Μυξάριον p. 132. b. D. 175. b. C.
Μύξος, Μυξώδης } p. 277. b. F.
Νάπτειν p. 168. a. B. C.
Νεκρεῖν p. 206. a. A.
Νεκῦα p. 273. b. D. E.
Νευρόσπαστα p. 39. a. D. 207. b. A. C.
Νευροσπάστας p. 207. b. A.
Νευροσπαστεῖσθαι p. 39. b. C.–F. 89. a. *E.* 179. b. A
Νευροσπαστούμενα p. 207. b. C. F.
Νευροσπαστεῖν p. 315. a. *E.*
Νήπτης, Νήφειν } p. 25. a. D.
Νομοθετικὴ τέχνη p. 396. I.
Νοσῶν λόγος p. 248. a. G.
Νόσιμον p. 55. b. C. D. *E.* 427.

Νόσος p. 427. D.
κατὰ Νῶν p. 406. G.
Νῦν καὶ χθές p. 292. b. B.
Νῦν καὶ νεωστί p. 292. b. C.
Ὀλῷ ὑπολαμβάνειν p. 13. a. F. περαίνειν, ἐλέγχειν p. 13. a. G. ἐμαυτῶν, ἀποκρίνεσθαι p. 13. b. A.
Ὀιεσθαι p. 12. a. H.
Οἰκογενὴς יליד בית p. 25. b. G.
Οἰκονομία p. 104. b. F. 105. a. E. 138. b. E. 330. b. G.
Οἰκονομικὸς p. 143. a. E. F.
Οἰόμενοι p. 12. a. H. b. A. B.
Ὀλιγόχρονα p. 153. b. D.
Ὁλοσχερῶς p. 8. a. C–G. b. A. 168. b. D. 265. b. B. C. 412. H.
Ὁμοθαμνεῖν p. 418. C.
Ὁμότονον p. 17. a. E.
Οἰκειδικῶς p. 14. a. B. 325. b. E.
Ὀργια p. 81. a. A.
Ὀρεχθῆναι p. 93. b. D. E.
Ὀρθὸς p. 75. b. G. 206. a. C.
Ὀρτυγοκοπᾶν, Ὀρτυγοτροφεῖν } p. 5. a. A.
Ὀρχεῖσθαι p. 62. a. B.
Ὀυδαμῶ p. 238. a. A.
Ὀυερνάκλας p. 25. b. G.
Ὀφρὺς, *frons* p. 64. a. G. 65. a. B.
Ὄψεται, *videris* p. 162. b. B. 252. b. D. 325. b. C. D.
Πάγος p. 232. a. B.
Παιδιόθεν p. 5. a. G.
Παὶς p. 5. a. E. F.
Παλιγγενεσία p. 318. a. C. D. E.
Παλμυλάριος p. 3. a. F.
Παμμιγὶς p. 224. a. A.
Πᾶν, τὸ *ultimum, quicquam* p. 78. a. D. E.
Παρ ποδὸς p. 42. b. G.
Παρακελευτικὸν p. 74. a. F.
Παρακαθίζω p. 251. b. A.
Παρακολυθεῖν p. 56. a. A. 144. a. C. D. E.
Παρακύπτειν p. 92. b. C.
Παραδρῦσθαι d. 31. B. F.
Παραπέμπειν p. 58. b. B. 297. a. A.
Παράπηγμα p. 266. b. C. 413. E.
Παράστασις p. 84. b. C.
Παράστημα p. 84. b. B.
Παράταξις p. 319. a. F. 418. A. 433. A.
Παράφορος p. 19. a. G.
Παρεικὸν p. 141. b. G.
Παρεμπορεύεσθαι p. 86. b. D.
Παρεμπόρευμα p. 86. a. F. G. b. A. B.
Παρενθυμεῖσθαι p. 144. a. G. 182. b. D.
Παρυπόμνησις p. 14. a. B.
Πασὰ p. 151. a. B.
Πάχνη p. 232. a. A.
Πείση p. 77. a. C.
Πεῖσις p. 76. b. E. F. G. 77. a. A–D. 202. b. F.
Πείσματα p. 77. a. C.
Περιβάλλειν p. 416. B.
Περιβολὴ p. 347. b. B.
Περιγίνεσθαι p. 204. b. D.
Περιεῖναι p. 68. a. G.
Περιεργάζεσθαι p. 290. a. A.
Περιίστασθαι p. 68. a. G.
Περιεσώθη p. 15. b. A.
Περιέχον p. 123. b. C. 124. a. C.
Περίεσσα p. 69. a. A. B. C. 428. G.
Περικείμενον p. 247. b. B.
Περιλαλεῖν p. 8. b. A–D.
Περισκελὴς p. 116. a. E. F. G. b. *A.*
Περισπᾶν p. 44. b. F. G. 214. a. B.
Περισπασμὸς p. 44. b. H.
Περισσόσεις p. 15. b. A. B. D. 19. b. A. 174. a. C. 271. a. E. F. b. A–E.
Περισσολικὰ p. 15. b. B. C. 174. a. C.
Περίτριτος p. 248. a. A–F.
Περιφέρεσθαι, Περίφορον } p. 19. b. A.
Περχέρεια p. 143. b. D. 429. F.
Περπερεύεσθαι p. 143. b. D. G. 144. a. A. 429. F.
Πέρπερος p. 143. b. E. 144. a. A.
Πεφυκέναι p. 341. a. G. H. b. A. B.
Πηλοπλάστου p. 15. a. D.
Πιθανολογία p. 66. a. C.
Πιθανὸν p. 66. a. A. B.
Πιθηκίζειν p. 282. a. F.
Πίπλειν p. 400. E.
Πιτὰ p. 151. a. B.
Πλωσιακὸς p. 2. b. A. B.
Πνεῦμα ἀποπνεῖν, ἀφίεναι, ἐκπνεῦσαι, παρα- F. διδόναι p. 142. a. E.
Πόρος p. 395. G.
Πρᾶγμα p. 137. b. G. 165. b. A.
Πράγματα p. 15. b. E.
Πρασιανὸς, *Prasina* factio p. 3. a. D.
Πρὸ ἔργου, Πρὸ ὁδοῦ } p. 160. a. B.
Πρὸ ποδὸς p. 42. b. G.
Προηγμένα, *producta, promota* p. 86. a. C. D. E. 91. a. C. D.
Πρόνοια p. 239. a. D.
Προπετὴς, Προπετὼς } p. 31. a. E.
Προπίπτω p. 31. a. E. 83. b. C.
Πρὸς pro παρὰ p. 54. b. D.
Πρὸς pro διὰ p. 274. b. D.
Πρὸς τῶν θεῶν *adjurationis formula* p. 414. E.
Προσάρτημα p. 349. a. C.
Προσδοξάζειν p. 231. a. D.
Προσεπιδοξάζειν p. 257. a. A. B.
Προσίσασθαι p. 199. a, D. E. F.
Προσκόπτειν p. 182. a. G. b. A.
Προσπάθεια p. 348. b. A. B. E. F. 349. a. A. E. F. *distinguitur* ἀπὸ τῦ πάθους p. 349. a. E.
Προσπαθῶς p. 348. b. D.
Προσπάττειν p. 141. b. D. 348. b. C. D. E. 349. a. A. B. C.
Προσπλέκειν p. 292. b. E.
Προσστηρὼς p. 120. a. E.
Προσσυνοικίζεσθαι p. 107. b. B.
Προσετηκέναι p. 140. b. E.
Πρόσχημα p. 215. a. F.
Πρωϊσεύειν p. 227. a. A.
Πυῶδες p. 82. b. B.
Ῥαικεντάτον, *recensatum* } p. 93. a.
Ῥαίκτας, *rector* } B.
Ῥέμβος p. 45. a. E. 57. a. G. 428. A.
Ῥέμβεσθαι p. 45. a. C. D. 57. a. G. 328. A.
Ῥόμβος p. 169. a. E. 392. E.
Ῥήγνυσθαι, *rumpi* p. 239. b. F. G.
Ῥοπὴ, *momentum* p. 56. b. E.
Σεκυτόριος, *secutorianus, secutor* p. 3. a. H.
Σεμνοτυφία p. 279. A. C. D.
Σεσηρέναι, *rimas, renidere* p. 10. a. E. G.
Σηκὸς p. 416. B.
Σεσηρὸς p. 332. a. C.
Σημεῖον p. 95. b. C.
Σημειωτοὶ, Σημειώδεις } *insignes* p. 32. a. A.
Σιγιλλάρια p. 207. b. A. B.
Σκαλαμὴ p. 327. b. G. 328. b. *A.* 418. F. G. 433. B.
Σκαμβὴ p. 328. a. *A.* B.
Σκεδάζειν p. 411. E.
Σκελετὸς p. 166. b. *A.*
Σκίμπους p. 5. b. *A.*
Σκυτάριος p. 3. a. H. b. B.
Σκύβαλα p. 206. b. C. D.
Σκύζεσθαι p. 428. D.
Σκυτίον, *cinum, cilium* p. 65. a. C. D.
Σοφισαὶ p. 25. a. G. b. *A*–F. 277. a. C.
Σπᾶσθαι p. 37. a. F.
Σπέρμα p. 123. a. B. C. D. 176. b. C. 385. b. C. D.
Σπερματικὸς λόγος p. 103. a. *A.* 397. C–G.
Σπένδειν p. 191. a. *A.* B. C.
Σποδὸς p. 166. b. *A.*
Σταγὼν p. 193. b. D.
Στέλλεσθαι p. 24. b. D.
Στενοχωρία p. 279. b. D. 280. a. A.
Στέγειν p. 149. b. E. 197. b. E. F. 202. a. C.
Στιγμὴ p. 56. b. C. 95. b. A. C.
Στοιχεῖον, Στοιχειῶδες } p. 93. a. C.
Στολὴ, *stola*, Στολίον } p. 7. b. D.
Στοργὴ p. 16. a. D.
Στοχάζεσθαι p. 12. a. B. C. D. 244. b. E. F. 291. a. B.
Στοχαστικὸν, Στοχασμὸς } p. 12. a. A. B.
Συγγνωμονικὸν p. 20. a. G.
Συγκατατήκεσθαι p. 140. b. E.
Συγκλῶσαι p. 122. a. F.
Συγκολλᾶσθαι דבק p. 140. b. G.
Συγκρίνειν p. 325. a. E.
Συζῆν θεῷ p. 163. a. F. G.
Συμβαίνειν p. 147. a. D. E.
Συμμηρύσαι p. 122. a. F.
Συμμονὴ p. 149. b. E.
Συμπολιτεύεσθαι θεοῖς p. 289. b. A. B.
Συμφέρεσθαι p. 356. b. C.
Συμφερόμενον, Συμφορὸν } p. 420. C.
Συμφυία p. 405. A.
Συναίσθησις p. 215. b. F. G.
Συνεῖναι p. 145. b. E.
Συνεμφέρειν, Συνεμφέρεσθαι } p. 71. b. F. G. 72. a. A–F.
Συνιζάνειν p. 325. a. F.
Συνίσασθαι p. 65. a. F.
Συνθλίβεσθαι, Συνίζειν } p. 325. b. A.
Συνεφὲς p. 42. a. C.
Συννῆται p. 121. a. G.
Συντάττειν p. 146. b. G. 147. a. A.
Συντετηκέναι p. 140. b. F. דבק p. 140. b. G.
Συντρέχειν p. 325. a. E.
Σύρμα, *Syrma* p. 7. a. G. H.
Συσχάζεσθαι p. 16. a. E.
Σφυγμὸς p. 222. b. A.
Σφύζειν p. 222. a. F. b. A. B. 234. b. C.
Σχίσεις p. 15. a. F. 247. b. A.
Σχῆμα p. 318. a. B.
Σχολαστικὸς p. 26. a. E. F. G. b. E.
Σώματα p. 28. b. D. E. F. 166. a. E.
Ταμιεύεσθαι p. 388. a. E. F. G.
Τάττεσθαι p. 326. b. E. F.
Τεθνήκω, Τεθνήξομαι } p. 54. a. D. E.
Τέφρα p. 132. b. F. 133. a. A.
Τεφρῶσθαι, *cinefieri* p. 94. a. B.
Τόνος p. 389. A.
Τοπον διδόναι p. 77. b. D. E.
Τὰς θεὰς σοι p. 213. b. B.
Τραγομάσχαλος p. 163. b. F.
Τραγῳδεῖν p. 81. a. A. 164. b. C.
Τραγῳδία p. 320. a. D–G. b. *A.* B.
Τρανὴς p. 248. a. A. B. C.
Τραχηλίζεσθαι p. 346. b. D–G.
Τρίφειν p. 345. b. E.
Τριγερήνιος p. 138. a. F.
Τροπὴ p. 82. a. E. 419. b. B.
Τροφαλὶς p. 346. a. A.
Τυπῶσθαι p. 88. b. A. B. 179. a. E.
Τύφος p. 54. b. F. G. 58. a. B. C. D. 175. b. E. F. 428. B. C.
Τύχη גד p. 34. b. *A.* B.
Τῷ, *cum verbo infinito idem valet ac* διὰ τὸ p. 63. b. A.
Ὑγιὴς λόγος p. 248. a. *F.*
Ὑδροφοβία p. 417. B. D.
Ὑπάρχον p. 262. b. C.
Ὕτιος, Ὗης } *Jupiter* p. 146. a. A. B.
Ὑπεξαίρεσις, *exceptio* p. 91. a. A. B. C. 428. H.
Ὑπέρτασις, Ὑπερτείνειν } p. 294. a. D.
Ὑπερτὶς p. 294. a. E.
Ὑπερφρονεῖν, Ὑπέρφρων } p. 294. a. D.
Ὑπιδέσθαι p. 59. b. D.
Ὑποδὴς p. 39. b. A.
Ὑποδύεσθαι p. 39. a. G.
Ὑποκαταλλύειν p. 326. a. G. b. A.
Ὑποκείμενον p. 245. b. *F.*
Ὑποκρίνεσθαι p. 283. a. B.
Ὑποκριτὴς p. 277. a. H. b. *A*–E.
Ὑπομήσεις p. 33. a. C.
Ὑποσάθμη p. 281. b. D. E.
Ὑποχὴ p. 298. a. *F.* 282. a. B.
Ὑπυλος p. 82. b. C.
Ὗων *Jupiter* p. 146. a. *A.* B.
Φαιδρὸν p. 24. b. C.
Φαντάζεσθαι p. 6. a. D. 315. b. *F.*
Φαντασία p. 6. a. B. C. D. 88. b. C. D. 206. a. *A.*
Φαντασιαστικὸς p. 86. a. D.
Φαντασιοπλήκτως p. 6. a. B.
Φαντασικῶς p. 88. b. *A.*
Φάρμακα p. 27. b. D.
Φελόνη, *penula* p. 29. b. C. D. E.
Φθείρεσθαι p. 283. a. *A.*
Φιλεῖν p. 303. b. B. C. D.
Φιλάληθες p. 16. b. *A.*
Φιλοδίκαιον p. 16. b. C.
Φιλοίκειον p. 16. a. G.
Φιλοσοφεῖσθαι p. 4. a. G.
Φιλόσοργος p. 13, b. B. C.
Φιλοτησία p. 326. a. C. D.
Φιλόψοφος p. 13. b. D.
Φιλοψυχεῖν p. 222. b. F. 223. a. *A.*
Φοιβόλαμπτοι p. 420. a. D.
Φρύαγμα p. 285. a. C.
Φρυάττεσθαι p. 300. a. *A.* B.
Φύματα p. 55. a. E. *F. vomica, tubera* p. 55. b. *A.*
Φύραμα p. 233. a. *F.*

Φύρεσθαι p. 72. b. G. 79. a, *A.*
Φύσις p. 176. b. B–E.
Χαριεντίζεσθαι p. 21. a. D–G.
Χαριεντισμὸς p. 21. a. C.
Χθὲς καὶ τῦν p. 292. b. *A.*
Χθὲς καὶ πρώην p. 292. a. D. E. b. *A.*
Χθὲς καὶ τήμερον p. 292. b. *A.*
Χθιζοὶ p. 132. b. C.
Χορηγία p. 388. a. H.
Χρεὼν p. 103. b. E.
Χρεὼν p. 151. a. B.
Χάριν διδόναι p. 77. b. E.
Χωρεῖν p. 112. b. C.
Ψοφοδεὴς p. 191. b. E.
Ψόφος p. 272. a. E.
Ψυχαὶ p. 166. a. E. F. 176. b. B. C.
Ψυχομαχεῖν p. 315. a. *A.*
Ψυχορροφεῖν p. 38. a. H.
Ὥρα p. 31. a. F. b. A. 38. a. D.
Ὡσιὰς p. 265. b. C. 412. H.

I N D E X

Rerum præcipuarum, qæ his commentariis continentur.

Abſceſſus inſtar habet, qi fatum, qi fratrem averſatur p. 55. a. E. F. b. *A.* 117. a. *A.*
Abſentia, amiſſa, prætérita requirere fatuum p. 342. a. G. b. *A*–G.
Accommodatio commoda non vituperanda p. 12. b. C. D. *qantum expediat* p. 12. b. E. *qando & qomodo devergat* p. 12. b. F.
Adjectiva maſculini generis Græco more ſubſtantivis fœmininis adduntur p. 428. B.
Adulatio nec adhibenda, nec admittenda p. 34. b. D. E.
Adulator qalis p. 12. b. F. G. H. 13. *A*–D. *vermiculis compar* p. 67. a. D. E.
Adverſa invicem qd univerſi bonum conſpirant p. 39. a. E. F. G. 40. a. *A.* B. 288. a. B.
Æqualitas æqitatis pars prima p. 16. b. E. F. *hac qandoqe nihil iniqius* p. 16. b. G.
Aer ambiens fata, animantia qàm variè afficiat p. 123. b. C–F.
Æſtimationis juſtæ ratio in rerum uſu habenda p. 15. a. F. G. 22. b. D. 86. a. C. D. E. 119. b. D. E. 240. b. B. C.
Ætatis flos, res lubrica p. 31. a. F. G.
Ævum rapidè decurrens, ſecum omnia abripit, in ſe abſorbet p. 126. a. C–G. b. *A.* B. 461. a. F. b. B–E. 214. a. *A.* 276. b. E. F. 277. a. *A.* B. 280. a. C–F.
Affectionibus naturalibus fruſtra obnitimur p. 162. a. F. 163. a. *A.* B. C.
Affectus animum miſerè diſtrahunt p. 39. a. E. 77. a. D. E. b. F. G. 78. a. *A.* 315. a. B. *vim faciunt* p. 242. b. *A.* B. C. *rationem extrudunt* p. 174. a. D. E. F. *bis abripi non oportet* p. 69. a. D.
Affectus tenerrimi, prudenter, ſed difficulter, haberi poſſunt p. 13. b. C.
Alienis intendens animus ſe negligit p. 45. b. B. 51. a. D. *negotium fruſtrà faceſſit ſibi* p. 103. b. F.
Alteratio eſt, qam corruptionem dicimus p. 291. a. C. D. E. b. *A*–E. 343. a. D. E.
Amat maximè ſe qiſqe p. 349. b. F. G. 350. a. *A.*
Amicitia nec temerè contrahenda, nec facilè diſſolvenda p. 24. a. E. F.
Amicorum abſentium etiam ratio habenda p. 23. b. E. F.
Amor amorem conciliat p. 18. a. E.
Ἀναπόλυθα & σολοικοφανῆ, *in avtoribus probatiſſimis deprehenſa* p. 68. b. C–G.
Anima flatus p. 37. b. G. 38. a. *A*–D. 177. b. D. E. 178. a. B. 263. b. D. *exhalatio à ſanguine* p. 37. b. G. 167. a. E. *ſanguis qá ratione dictus* p. 38. a. G. *de eadem varia veterum ſententia* p. 106. b. C. D. 107. a. *A*–F.
Animus contumelioſè qibus modis ſe habeat p. 43. b. F. 55. a. E. 70. a. *A. de animi immortalitate qam ambiguè ſenſerint philoſophi pleriqe* p. 50. b. E. 51. a. *A.* 67. b. B. 104. b. D. 106. a. B–F. 107. b. C–H. 108. a. & b. 167. a. G. 350. a. D.
Antoninus Pius Imp. qalis p. 22. b. C. 29. a. E.
Apum induſtria p. 139. b. B. C.
Aqam pavent λυτσόδηκ]οι p. 204. a. F. G.
Aranea indoles p. 193. a. E. F.
Ars naturam imitatur p. 324. b. C.
Ars hominis bonum eſt p. 320. a. C. *in qibus conſiſtat* p. 343. b. D.
Artem ut nórit qis, diſcat oportet p. 340. a. F. G. b. *A*–D. *qam nórit, exerceat, & intra fines ejus ſe contineat* p. 118. a. E. F. G. b. *A*–D. 198. a. B. 208. a. D. E.
Artes alia ſunt puériles, alia liberales p. 406. a. C.
Artifex qiſqe artem ſuam diligit, & enixè affectatur p. 140. b. B. C. G. 141. a. & b. *A.* B. C. *adverſus qoſvis tuetur* p. 193. b. *A.* B. *imperitorum judicia non moratur* p. 166. a. *A.*
Artificia ſtudiáqe inania reprehenſa p. 4. b. *A.*
Aſtrorum contemplatio, qatenus uſus p. 223. a. D. *qatenus inutilis* p. 7. a. B. C–G. b. *A.* B. 339. b. B.
Avlica vita, mores qales p. 158. a. *A.* 186. b. D. *inficere ſolent* p. 158. b. *A. in avla tamen rectè vivere eſt* p. 158. a. *A.* B. 241. a. F.
Αὐτουργία *probata & collavdata* p. 3. b. C–H. 4. a. *A.* B.
Auxilia non ſpernenda p. 208. b. C.
Beatitudinem mens bona ſola facit p. 213. a. C. D. E. *citra externa avt aliena ulla* p. 48. a. E. F. 59. a. F. b. *A.* 76. a. D. E. 202. b. *F.* 274. a. *A.* 350. a. B. *at Deum qi excludunt, impiè faciunt* p. 40. b. *A. qo ſine nec vir bonus, nec mens bona* p. 48. a. C. D. 284. a. D. E. *F.* B. *A*–E.
Benefacére juvat p. 211. b. E. *F.* G. *benefacienti ipſi prodeſt* p. 212. a. *A.* B. C. 236. a. C. D. 320. a. D. *jugiter benefaciendo vitâ fruimur* p. 361. b. C. D. *benefacientem malè avdire regium* p. 222. a. D.
Beneficii dandi ratio genuina p. 144. b. *F.* G. 145. a. *A.* B. C. *dextrè tam accipiendi, qàm largiendi, ars eſt* p. 10. b. E. 249. b. *A.* B.
Beneficium nullum niſi gratuitum, qod in ſe deſinat p. 286. b. D. E.
Benignitas, re exhibenda, non ſpecie avt voce ſolâ p. 326. a. D. E. *benignitas & beneficentia divina nobis in exemplum data* p. 235. a. B. C. D. 258. a. B–C. 271. a. *A.* B. 274. b. *A.*
Bona non ſunt, qa bonos non faciunt p. 49. b. *A.* 238. a. D. *qa nimia eſſe poſſunt* p. 157. b. *A.* B. *qa contemnere, qorum damna lubenter ſuſtinere, laudem habet* p. 157. a. E. *F.*
Bono malum vincere præclarum p. 332. a. D. E. F. b. *A*–F.
Bonum nihil, niſi honeſtum p. 35. a. C. 36. a. D. *niſi tempeſtivum* p. 363. a. D.
Bonus verè eſt, qi conditioni ſuæ reſpondet p. 195. a. *A.* B. *qi intus talis* p. 326. b. C. *ſacerdos is & ſervus Dei* p. 69. b. F. G. *athleta* p. 70. a. C–H. *pancratiaſta* p. 352. b. D. *aſpera multa exercitii cauſſa, citra offenſionem, ſubiturus* p. 181. a. F. G. H. 182. a. *A.* B. C. b. D–G. *virtute altè intinctus* p. 70. b. F. G. *nec mutatu facilis* p. 71. a. G. b. *A.* B. C. *rupis inſtar, immotus* p. 133. a. F. G. 134. a. & b. *mente bonâ oblectatur* p. 274. a. B. *rectè factis contentus, lætus, agit* p. 76. a. F. G. 102. b. B. 232. b. B. 235. b. F. 237. b. B–F. 247. a. B. C. 317. a. *A.* B. *ſponte obſequitur* p. 303. b. *A.* B. *huic regendum, agendum totum ſe dat; ſuique diſpenſanda permittit univerſa* p. 77. a. F. G. 118. b. E. F. 122. a. G. 225. b. F. 232. b. B. C. 356. b. E. F. 357. a. *A.* B. *præſentibus, conceſſis, deſtinatis acquieſcit* p. 34. b. B. C. 39. a. G. 59. b. *A.* 71. b. D. 90. b. B. 171. b. *A.* 197. b. F. 216. b. C–F. 267. b. E. F. 288. b. B–F. 289. a. B. 349. a. G. *ut neceſſariis* p. 39. b. E. 121. a. *A. juſtis* 100. D. E. *bonis* p. 71. E. 197. b. B. *congruis* p. 110. a. D. 147. a. B. D. 194. b. E. *commodis* p. 111. a. *A.* B. *tempeſtivis* p. 111. a. *A. divinitùs diſpenſatis* p. 121. a. C. 226. b. E. *rationi conſentaneis* p. 221. b. E. *in eiſque rectè excipiendis virtutem exercet ſuam* p. 86. a. *F.* G. 162. b. C. 171. a. B–G. 220. a. E. b. *A*–D. 285. b. D. E. 345. a. C. D. E. *nec lege indiget* p. 75. a. H. b. *A.* B. C. *nec teſte* p. 75. b. E. *F.* 278. a. E–H. b. *A.* B. *nec juramento* p. 175. a. B–H. *nihil numen poſcit, qod alios latere velit* p. 80. b. E. *F.* G. *nihil clàm agit, qod palàm innoteſcere nolit* p. 297. b. D–G. *& ſolus, & cum aliis pariter ſe gerit* p. 81. b. B. C. *vitam, ut Deo conſors, divinam agit* p. 43. b. D. E. 163. a. *F.* G. 289. a. E. *F.* b. *A.* B. C. 346. a. *F.* G. *aliorum de ſe judicia, dicta, nihil moratur* p. 298. b. B–*F. ſereno, placido, compoſito ſemper eſt animo* p. 42. a. C–*F.* 75. b. G. 355. b. C. D. E. *nec numen incuſat, nec homines* p. 353. a. B. C. *de vita vel productiore vel contractiore nihil ſatagit* p. 82. a. B. b. E. *F.* G. 83. a. *A.* 136. a. G. *mortem nec metuit, nec optat* p. 81. a. D. E. *malis eſt pædagogi inſtar* p. 314. b. *A.* B. *qia vita illis cenſura eſt* p. 314. b. C. D. E.
Calamitas virtutis exercenda, exercenda, occaſio p. 92. a. *A.* B. 228. a. D. E. 231. b. D. 257. b. *A.* 271. b. B–E. *rectè ferre, virtutis & felicitatis eſt* p. 134. b. G. 135. a. *A.* B. 136. a. E. *F.*
Calumniatores averſandi p. 4. a. C. D. E. *pediculis, vermiculis, viperis pares* p. 67. a. D. E.
Carnuntum, urbs Pannoniæ p. 428. D.
Cenſura examen ſedulum ſequatur p. 24. a. *A*–D.
Circulus eſt rerum omnium p. 53. b. D–G. *cujus particula orbis inſtar rotantur* p. 274. b. C. D. 275. a. B–H. b. *A*–H. 276. a. *A*–D.
Civilitas in magnatibus laude digna p. 23. a. E. b. C. 32. a. *F.* b. *A.*
Coactum nihil gratum p. 73. a. E. *F.* 179. a. *A.*
Cælum civitas, patria noſtra p. 98. a. D.
Cogitatorum ratio habenda p. 2. a. C. *Deo reddenda, qem non latent* p. 2. a. D–G. *reos faciunt* p. 2. a. C. *animum tingunt* p. 78. b. *A. facti crimen habent* p. 2. a. D. *affectuum, ſermonum, actuum fontes, radices* p. 112. b. *A.* B. *vitanda vana* p. 69. a. *A.* B. C. *recidenda non neceſſaria* p. 112. a. *F.* b. *A. cogitandum nihil, qod proloqi pudeat* p. 69. a. D–G. b. *A*–D.
Comitas ſeveritati juncta qantum valeat p. 13. a. E. *F.*
Comœdia vetus, media, novâ; qatenus utilis p. 322. b. D. E.
Conatus etiam effectu deſtitutus, inanis non eſt p. 255. a. E. *F.* b. *A- F.*
Conſcientia ſua cuiqe maximè verenda p. 46. a. E. *fama (cum pavcis) præferenda* p. 28. a. *F. huic qò conſulas ſuſtinenda infamia* p. 142. a. *A.* B. 171. a. *A.* 328. a. B–*F. hac contentum agere oportet* p. 102. b. *F.*
Conſtantia in bono tenenda p. 116. b. C. 212. b. D. 240. a. *A. aliud ea à pervicacia* p. 21. a. *A.* B. b. E. *F.* G. 22. a. *A. B. hac nihil fædius, nocentius* p. 101. b. G.
Continentia ſui, virtus eximia p. 19. a. *B*–G. 30. a. *B.*
Corpus, è luto efficium p. 233. b. *A. ex ſe cadaver*

daver merum p. 125. b. G. 126. a. *A.* B. *terra & ſanies* p. 37. b. C. D. 68. b. *A.* 251. b. C. *ſacculus, utris, folliculus* p. 251. b. D. E. F. 252. a. *A. B.* C. *anima amictus* p. 247. b. B. *qualis* p. 37. b. D. *vagina* p. 266. a. C--F. b. *A.* B. C. *vaſculum & quale* p. 316. b. B. C. *huic ergo inſervire natum* p. 67. b. G. H. 68. a. *A.* B. C. *hanc qatenus afficiat* p. 124. a. C. D. E.

Corporis habitus & geſtus gravis & fixus p. 228. b. F. G. *nec affectatus tamen* p. 229. a. B. C. D. *ut ſpeculum mentis ſit* p. 229. a. D--G. b. *A. reſtitutio non impoſſibilis Deo* p. 350. b. C--F.

Creatsonis ἀρχὴν qualem conſtituerint Stoici p. 412. F.

Cunctatio, & dilatio, in vita rite inſtituenda damnoſa p. 41. a. B--F. b. *A.* 69. b. E. F. 88. a. *A.* 103. b. D. E. 246. a. C--F. b. *A.* 288. a. *A.*

Curioſitas qatenus licita p. 393. E. F.

Deus ſumme bonus p. 47. a. D. *à qo nihil mali qi dicatur, qum tamen corrigendo & puniendo aſpera inſtigat* p. 47. a. B. D--H. *mala ordinat, non facit* p. 170. a. C. D. b. *A*--D. *natura prima* p. 111. b. C. *mens incorporea* p. 125. a. D. *corpus priſcis qá notione dictus* p. 125. b. *A. viſibilis, inviſibilis qatenus* p. 360. b. D--H. 361. a. *A. B.* C. *unde innoteſcat* p. 361. a. D. E. F. b. *A.* B. C. *mundi qaſi anima* p. 110. a. D--G. b. E. F. G. 125. a. D. *omnia permeat* p. 160. a. C. D. 259. a. *A.* B. b. E. F. *temperat* p. 160. a. C. *ubiqe adeſt, omnia intuens* p. 90. a. B. C. b. *A. nudas etiam mentes ipſas* p. 346. b. C--G. *res humanas curat* p. 47. b. B--H. *ſingulorum etiam* p. 48. a. C. D. 197. b. C. *ab ipſo, per ipſum, in ipſo, ad ipſum omnia* p. 141. a. C. D. *ipſius providentiá, ab initio deſignata* p. 112. b. E. F. 113. a. *A.* B. C. *diſpenſantur* p. 85. a. F. G. 170. b. D. 218. b. B. C. D. 219. a. *A*--F. 245. a. C. D. 359. a. C. *eidemqe inſerviunt univerſa* p. 195. b. B. *pra omnibus verendus* p. 190. a. E. F. G. b. *A*--G. *per omnia tam minoris, qàm majoris momenti negotia, cogitandus* p. 172. b. *A*--E. *& reſpiciendus* p. 87. b. C. *qocunqe ducit, ſeqendus* p. 83. b. F. 218. a. F. b. *A. ſtatio, qam ille aſſignaverit, tuenda, tenenda* p. 222. b. D. E. *ad omnia advocandus* p. 183. b. E. F. 184. a. *A*--E. *in omnibus agnoſcendus* p. 31. a. C. D. 34. b. *A.* B. 246. b. B. *de omnibus celebrandus* p. 172. b. *A*--E. 195. a. D. E. *huic qò ſalviſimus, ut medico, gubernatori, auſcultandum jugiter* p. 203. a. F. b. *A*--F. *patiens eſt, ad pœnas tardus* p. 253. a. G. b. *A*--D. *malis & ingratis benignus* p. 234. b. G. 235. a. *A.* B. C. 258. a. B. C. D. 271. a. B. *non adulationem, ſed imitationem exigit* p. 296. a. D--G. b. *A. injuſtè nihil agit* p. 351. a. B. C.

Dextrum ſiniſtro naturâ melius eſt p. 353. a. *A*--E.

Diſpenſatio qalis licita p. 135. b. *A.* B. C. 330. b. F. G. 331. a. *A*--H. b. *A*--E.

Documenta pauca ſufficient p. 43. a. F. G. *brevia & ſummaria* p. 92. a. B. C. *in promptu modò ſint* p. 87. a. D. E. 92. b. C. 101. a. C.

Dolor, longus, levis; gravis, brevis p. 219. b. C--H. 220. a. *A.*

Ellipſis freqens p. 111. b. E. F. G.

Emendatione opus habere ſe, non emendatur, qi non credit p. 5. b. D. *nemo qerit, qod jam nactum ſe putat* p. 344. a. D--G. b. *A*--G.

Epiſtola qales eſſe debeant p. 7. b. E. F.

Error multiplex p. 210. a. E. F. G. b. *A*--E. *erroris admonitus, corrigere ſit promptus* p. 183. a. *A.* D. E. F. b. *A.* 243. a. G. b. *A*--E. *errantem reducere conandum* p. 286. a. *A. B. ſed placidè* p. 333. a. D. 334. b. B.

Examen ſui, primitus, ſedulum, juge prodeſt p. 314. b. C. D.

Examinanda ſunt ſingula, tum qa admittenda, tum qa non admittenda p. 73. a. G. b. *A.* B. C.

Exempla qantum proſint p. 181. a. *A.* B. *viva valeant* p. 9. b. H. 10. a. *A.*

Exorciſta Judæi, Ægyptii, Romani p. 384. b. G. H.

Externa qaqe bonis, malis pariter obveniunt p. 49. a. C. D. 153. b. E. F. *media ergò* p. 49. a. E. F. *vilia* p. 153. b. E. F. 246. b. B. C. 252. a. *A.* B. C. *caduca* p. 49. b. B. 138. a. B. 153. b. D. *diurna, non diutina* p. 122. a. G. H. b. *A*--G. 132. b. *A.* B. C. 271. b. F. *ad ævum vetrò, porrò, auguſtiſſima* p. 138. a. B. *ut perituris utendum* p. 343. a. *A.* B. *tragica larva, ſcenica inſtructura eis demenda* p. 49. b. D--F. 175. b. D. E. 234. a. *A.* 245. b. *A.* B. C. 347. b. D--G. 348. a. *A. modeſtè habenda, placidè linqenda* p. 249 b. *A.* B. C. *in pretio habere, invidentia, injuſtitia, impietatis eſt radix* p. 180. a. *A.* B. 195. a. C--F. b. *A.*

Fama, extra nos p. 202. b. F. *alienum, non noſtrum* p. 236. a. *A.* B. *inane qiddam* p. 94. b. C. 120. b. D. E. F. 121. b. *A.* 179. b. B. C. *judicii expers* p. 57. b. B. 94. b. C. *inconſtans* p. 94. b. C. *ſectari ſtolidum* p. 13. b. D--G. 102. b. F. 235. b. F. 236. a. *A.* B. *ſuperſtes, res nihili* p. 84. b. *A.* B. *qàm anguſta* p. 95. a. E--H. *evanida* p. 58. b. B. 94. b. C. 100. a. C. 120. b. C. D. *de ea ſolicitum agere, qatenus futile* p. 104. a. F. b. C. D. *avcupantium iniqitas, vanitas* p. 180. b. B.

Fatum qid p. 147. b. D. E. 194. b. F. 290. b. B. C. *an philoſophia ſtudium inane faciat* p. 353. b. C.

Feſtivitas qatenus adhiberi qeat p. 7. a. *A*--F. 73. b. D--G.

Fides habita fidelem facit p. 18. a. E. *fidem fallere nihil adigit* p. 80. a. D--G. b. *A.*

Filius ſapiens, parenti res lata p. 221. a C. D.

Fluxu iſtic univerſa; conſiſtens nihil p. 56. b. E. F. G. 57. a. *A.* B. b. B--E. 461. b. B--E. 177. a. D. *his ergò affici ſapientis non eſt* p. 161. b. *F.* 162. a. *A*--D. 177. a. E. *F.* b. *A. ſed qarere, hac inter fluctuantia, qòſe contineat* p. 353 b. D. E.

Fors incerta p. 57. a. G. H. b. *A. fortuita divinitus diriguntur* p. 39. b. *A.* B. *fortunam fingit quiſque ſibi* p. 170. a. *A.* B. b. *A.*

Fratres diſſidia non decent p. 37. a. E.

Frons animi index eſſe debet p. 18. a. *F.* 327. a. D. E.

Fructum nihil non fert, & ſuum quodqe p. 270. b. *F. his onuſta ſpecioſiſſima* p. 64. a. G. b. *A*--E. *fugientia gratiſſima* p. 64. a. G.

Futuri ut nihil certum p. 84. a. C. D. E. *præſagiri tamen multa poſſunt* p. 224. b. B--*F. fruſtra torqent* p. 209. b. D. E. *F.* 251. a. C. D. E. *aut ſolicitos habent* p. 345. a. C. D. E.

Gloriam de ſpreta gloria avcupari vaniſſimum p. 359. b. E. *F.* 360. *A*--H. b. *A.* B. C.

Gravitate affectatá, faſtuoſá, nihil gravius p. 11. b. G. H. 12. a. *A.* 43. a. *A.* B. C. 279. a. C. D.

Homo corpore, animâ, mente conſtat p. 37. a. F. 88. b. *A.* 348. a. B. *homines omnes cognati* p. 35. a. D. E. 51. b. D. 214. b. D. 274. b. *A.* 358. a. E. *ſemine cœleſti pariter oriundi* p. 35. a. E. b. *A.* B. 98. a. C. 117. a. *F. rationis ejuſdem particeps* p. 72. a. *F. luce communi fruentes, aère ſpirantes* p. 268. a. B. *corporis ejuſdem membra* p. 211. b. B. C. D. *ad opem mutuam nati* p. 36. b. B--*F.* 93. a. *F.* b. *A.* B. 139. a. *A.* 320. a. B. *qa ſit omnibus præſtanda* p. 72. a. *F.* G. b. *A.* B. 77. a. G. *ut in commune boni ſint* p. 39. a. B. C. 73. a. G. *homo neminem odiſſe debet* p. 36. b. *A.* B. *nec peccantes* p. 214. a. C. E. *F.* b. *A. ſed mitis eſſe etiam immitibus* p. 231. b. C. D. *non ad otium natus eſt* p. 138. b. C. *nec ad voluptatem* p. 139. a. B. C. D. *ſed ad opus* p. 139. b. F. *prout & alia univerſa* p. 244. b. A. 296. b. B--F. *hominis munus, Numen venerari, celebrare, homines juvare, ſervare* p. 196. b. C--F. *opus, cœleſtia contemplari* p. 223. a. D--G. b. A. B. 247. a. D. b. A. *humanitatem colere* p. 334. b. B. *ars, bonum fieri* p. 320. a. C. *hac qi non præſtat, nec hominis nomine dignus eſt* p. 296. b. B. *hominem enim internum, exteris exutum, conſiderare oportet* p. 280. a. C. *nec ab homine aliud, qàm qod eſt hominis, exigitur* p. 157. a. A. B. C. *nihilqe homini deſpondendum poſſe, qod homo potuit* p. 144. b. A. B. 180. b. C--F. 181. a. A. B. 351. a. D--G. b. A--G. *aut perferre, qod homo pertulit* p. 158. b. E. *nec impotentia ignavia prætexenda* p. 142. b. E. 143. a. A--D. 144. a. B. G. 180. b. C--F. 181. a. A--D. *nec affectui huic indulgendum, ſed uſu & induſtriâ contrà pro viribus obnitendum* p. 144. a. F. G. *homo animal ephemeron.* p. 122. a. G. b. D. E. *anima cadaver geſtans* p. 125. b. F. G. *ipſe, & humana omnia, vanitas mera* p. 58. a. D. 237. a. G 238. a. A. B. *bullarum inſtar* p. 245. a. D E. F. *mortales natos* p. 99. a. F. G. b. A. *pacem invicem colere, non diſſidia fovere, nedum iras & inimicitias immortales gerere decet* p. 100. a. A--F. 332. a. B. *divulſus à corpore, cui coaluerat, reſtitui poteſt* p. 350. b. C--F.

Ictus fulmine M. C. Teſt.

Ictus ſanguinis M. C. Teſt.

Ictericis mel amarum p. 204. a. B--E.

Ignis natura p. 91. b. C. D. *principibus pralatus* p. 32. a. B. C. D.

Imaginativa vis qalis p. 88. b. B--G. 89. a. D. 179. a. E. F. b. A.

Imitatio dextra rerum ingratarum, grata p. 65. a. F. G. b. A.

Impatientia malorum omnium mater p. 167. b. A. B. 231. b. A.

Imperceptibilia qibus omnia habeantur p. 152. a. A--H. b. A--H. 153. A. B. *perceptu difficilia pleraqe qibus* p. 153. a. C--G. b. A. b. D.

Imperiti peritis ferendi p. 12. a. F. G.

Impius omnis injuſtus, mendax, laſcivus, mollis p. 262. a. A--E. b. A. B.

Impoſſibilia ſectari, velle, inſanum p. 158. a. A--D.

Ingenii tecti amicitia anxia p. 18. a. G. b. A--D.

Inimicorum laudes perniciosa p. 15. a. A. B.

Injuria fructus in laſi ſenſu p. 101. a. B.

Injuſtitia, jus non exequi p. 267. a. F. b. A--E.

Inſani, ſtulti qiqe p. 344. a. B. C.

Invidia æmulationis proles p. 27. a. D--G. *fumo comparatur* p. 91. b. D. E.

Ira ira non reponenda p. 185. b. C. D. *injuriâ plus ladit* p. 332. a. A. B. *vincere iram, res virilis* p. 334. b. E. F. 335. a. A. B. C. *ejus remedium, mora* p. 417. H. *cogitatio mortalitatis* p. 100. a. A--F. b. A.

Iraſci an liceat p. 213. b. D. E.

Jupiter omnibus placere non poteſt p. 401. A.

Juſtitia, virtutum omnium genetrix p. 324. b. D. E. *ad ſuperos hinc abiit* p. 166. b. C--F. 167. a. A--D. *rediſſe qando habita* p. 167. a. B. C.

Juſtum eſt, bonis rependi bona p. 350. a. D. E. F. b. A. B. C.

Labori aſſveſcendum p. 271. a. B. C.

Ladere qenqam, niſi ipſeſe, nemo poteſt p. 35. b. F. 36. a. A. B.

Latro, miles p. 415. F.

Laus à bonis, non à qibuſvis p. 72. b. D. 73. a. B. C. *aliena qid ad nos?* p. 104. b. E. F.

Lectio accurata prodeſt p. 8. a. C. *varia diſtrahit* p. 40. a. F--E.

Lege certâ obveniunt omnia p. 356. a. A--E.

Legi parendum p. 305. a. A--E.

Lex mundi M. C. Teſt.

Liberalitas profuſione diſtat p. 226. a. B.

Libido & voluptas non minus qam labor & dolor moleſta p. 67. a. D. E. F.

Literatura profeſſoribus ſalaria liberaliter aſſignanda p. 2. b. E. F. G. 3. a. A--D.

Loco nullo non bene vivere licet p. 32. a. A. 157. b. F. 158. a. A. B. C. 254. a. E. F. 304. b. 345. a. A. B.

Lotio intempeſtiva, noxia p. 28. b. A. B.

Magnates ἀσφυγέτους p. 15. a. B. C. 16. a. G.

Mali ſemper fuerunt, ſemper erunt p. 205. a. A. B. C. *miſeratione magis qàm indignatione digni* p. 51. b. D--G. 52. a. A--H. b. A. B. b. A. B. 461. B--E. *juvandi & ſuſtinendi* p. 159. b. E. F.

Malum nihil niſi inhoneſtum p. 36. a. C--G. *habenti ſoli noxium* p. 259. a. C--F. b. A. *nihil ergò ladit, qod verè bono non deſtituit* p. 36. a. C. 100. b. C. 123. b. A. *malo abſtinere, ubi nil obſtat, virtutis eſt; ex metu mero, non eſt* p. 330. b. A.

Malus an volens qis p. 230. b. F. G. 231. a. A. B. C. *ſe non diligit* p. 140. a. G. b. A. *malum qenqam nemo, nec Deus fecerit* p. 36. a. C. 47. a. C.

Mare guttula p. 193. b. D. E. 194. a. A.

Materia univerſi qalis p. 170. a. A. B. *varias ſubinde formas induit* p. 214. b. C. D. E. 215. a. A. B.

Mediocritas in cunctis obſervanda p. 22. b. D.

24. a. F. G. b. A. B. 25. a. D. 27. a. B. 29. b. F. G. 32. b. D. E. F. 191. b. A--D. 234. b. C--F.

Mendacio ſapiens qatenus immunis p. 135. b. A--D.

Mens divinitus derivata p. 35. b. *B*--E. 107. a. D--H. 163. b. A--E. *hanc prater noſtrum nihil* p. 162. b. D. *eſt ipſe qiſqe* p. 212. a. E. 315. b. C. D. E. 348. a. E. *ſola eſt in homine æſtimatione digna* p. 83. a. D. 160. a. D. E. 180. a. *B. principatum obtinens* p. 90. a. A. 160. a. C. *ſervire corpori avt cupidini non debet* p. 38. a. D--H. b. A. *hac Deum attingimus* p. 50. b. A--F 90. b. *B. numinis ſeu damonis inſtar habet* p. 51. a. G. b. A. 59. a. E. F. 94. a. C. 154. a. E. 160. a. E. 213. a. C. D. E. b. A. *fons vitæ* p. 228. b. D. E. *affectuum, dogmatum* p. 247. b. C. *hac inprimis curanda, colenda* p. 51. b. *B.* C. 86. b. E. 90. b. *B.* 160. a. D. E. 180. a. *B. pura ſervanda* p. 190. a. C. D. *huic ſananda æſperum nihil non ſuſtinendum* p. 147. b. G. 148. a. A--H. b. A--H. 149. a. A. *huic nihil præferendum* p. 318. b. D. *hanc contra nihil admittendum* p. 78. a. *B.* C. *huic nihil impervium* p. 317. a. C--G. b. A--F. *omnia permeat & perluſtrat* p. 223. b. C. D. E. *vaganè ſit* p. 45. a. *B*--F. 87. b. D. *alia ſcrutando ſæpe ſe negligit* p. 51. b. C. *viſis temerè nè concedat* p. 163. a. D. E. F. *rectè ſemper fertur* p. 180. a. C--F. *nec impeditur* p. 45. b. E. F. 159. b. *F.* 255. a. C. D. *quia cum exceptione aggreditur* p. 91. a. A. *B.* C. *& obſtantia qaqe in rem ſuam vertit* p. 90. a. *B.* 160. a. A. 257. a. E. b. A. *motu levi avt æſpero non afficitur* p. 94. b. A. 162. b. D. E. *invicta ſit, ubi aliis ſubducta, ſuâ ſe virtute involverit* p. 217. b. A. B. C. *F.* G. 253. a. D. 325. a. D. 348. a. *E.* 349. b. *E. ſe intuetur, ſe pro libitu artat, ſe fruitur* p. 316. a. A. *B.* b. A. *B. moleſtiam ſola ſibi faceſſit* p. 352. b. C. D. *bujus morbi graviſſimi* p. 52. b. *F. cacitas* p. 52. a. *E. F.* G. b. A. *B.* 116. b. *E. F. penuria* p. 118. a. G. b. A--D. *de mentis ſede ſenſa varia* p. 95. b. D--H. 96. a. A--H. b. A--H. 97. a. A. *B.* C.

Methodus recta plurimi in cunctis habenda p. 13. a. G. b. A.

Migratio freqens minùs commoda p. 28. a. C.

Mimica qa, nec inutilis p. 322. b. G. 323. A--*F.* b. A.

Minima non negligenda p. 24. b. C. D. 56. a. C. D. 78. a. *F.* G. 92. a. C.

Mirari, philoſophia initium p. 19. b. G. 20. a. A--D.

Mirum ſapienti nihil p. 20. D. 292. a. *B. qi miratur ſtultus eſt* p. 353. a. C.

Miſer eſt nemo niſi ſuo vitio p. 259. b. D. *E.*

Miſericordiam ſapienti qatenus negent Stoici p. 51. b. G. 52. a. A--H. b. A. *B.*

Mores, candidi p. 115. b. G. Hk *nigri* p. 115. b. G. 116. a. A. *B.* C. *præfracti* p. 115. b. G. 116. a. *E. F. moroſi* p. 116. a. G. *ferini, pecuini* p. 116. b. *B.* 145. b. C. 155. b. D. *pueriles* p. 116. b. *B.* 145. b. C. *muliebres* p. 116. b. *B.* 145. b. *C.*

Moroſitas, & in docente, & in diſcente, officis p. 10. a. D

Mors non eſt malum p. 49. a. D. 99. a. *F.* 272. b. *C. ſed malè mori* p. 136. a. D. *E. vitâ turpi melior* p. 264. a. D--G. b. A. *B. C. natura opus* 50. a. *E.* 59. b. D. *E.* 74. b. C. 99. a. *C. debitum* p. 103. b. *E. non timenda* p. 50. a. *E. F.* G. 413. A. *nec erubeſcenda* p. 99. a. *E. F. nec contemnenda; id qatenus* p. 265. a. A. *B.* 362. b. *E.* 363. a. A. *B. C. nec faſtuoſè* p. 266. a. *B. nec faſtidioſè* p. 266. a. *B. nec negligenter* p. 265. b. *B. nec præcipitanter* p. 265. b. *C*--G. b. A. *nec rabidè* p. 265. a. D. *E. F. nec jactanter* p. 300. b. *E. F. nec diſcupienter* p. 264. a. D--G. *nec relactanter* p. 307. a. *E. F. ſed conſideratè* p. 265. a. *B*--G. *compoſitè* p. 82. a. *C.* D. *facilè* p. 74. b. *C.* D. 82. a. B. 314. b. E. *placidè* p. 40. b. D. 59. b. B. *lubenter* p. 207. b. G. H. *qod pavci faciunt* p. 136. a. D. E. 137. a. A. B. *C. decenter* p. 82. a. F. *gratulatoriè obeunda* p. 133. b. E. *expectanda* p. 167. a. F. *excipienda* p. 40. b. D. E. 133. b. E. *admittenda* p. 207. b. G. H. *conſciſcenda* p. 165. a. B. *C. qod qibus de cauſis permittebant Stoici* p. 62. b. A--E. 165. b. A B. *C.* 255. b. F. 256. a. A. B. *ſed jure rejicitur & refellitur dogma iſtud* p. 62. b. F. G. H. 63. A. *B. ritè mori, res magna* p. 319. b. G. *mori non poſſe, volenti miſerum* p. 260. b. *C*--F. 261. a. A--F. *mors migratio* p. 46, b. E. F. 47. a. A. 256. a. A. 319. a. A. B. D. E. *tranſitus* p. 47. a. A. *exitus* p. 47. a. B. 256. a. A. *exceſſus de corpore* p. 47. a. B. *diſceſſus* p. 319. a. B. *dimiſſio* p. 319. a. *C. præmiſſio* p. 47. a. B. *C. reditus rei ad principium ſuum* p. 103. a. A. *compagis diſſolutio* p. 59. b. B. C. 315. a. B. *reſolutio in elementa prima* p. 99. a. C. D. E. 225. a. *A*--F. 233. b. C. D. *in eodem ſtatu ponere, qo retro fueramus, nonnullis (ſed falſò) viſum* p. 108. a. C--H. 245. a. F. b. *A. portus* p. 67. E--H. a. 165. a. F. *requiem dat* p. 67. b. B. C. D. E. F. 142. a. D. E. *meſſis* p. 221. a. E. F. G. b. *A*--D. 343. a. C. *imperatores, magnates, medicos, mathematicos, philoſophos, poetas, artifices pariter tollit* p. 66. a. F. G. b. *A.* B. C. 120. b. D. 129. b. C--F. 200. B. C. D. 201. a. E. F. 246. b. D. E. 247. a. *A.* B. 248. b. *A.* B. C. *omnes æqat* p. 204. a. B. *hanc nemo ratione ullâ effugerit* p. 173. a. *A*--H. b. *A*--H. 174. a. *A.* 223 a. *A.* B. C. *mortis dilatio, res ferè nihili* p. 129. a. D. E. F. b. *A.* B. 138. a. *A.* 294. b. *A*--G. 295. a. *A*--D. *mors verè nulla nonnullis* p. 99. a. *A.* B. *rerum omnium aliis* p. 272. b. B--E. *urbium etiam* p. 131. a. F. G. H. b. A--H. *ortus unius, mors alterius* p. 127. a. *B*--F. b. *A*--E.

Mucidus, fatuus p. 278. a. *A. B.*

Multis immiſcere ſe haud expedit p. 74. a. *A. B.* C. 111. a. F. G. *ſupervacuis præſertim, minuſqe neceſſariis* p. 111. b. G.

Mundus civitas Dei p. 111. a. E. F 115. b. G. 116. a. E. F. *qaſi animal*, p. 124. b. *A*--G. *eſt omnium hominum patria* p. 198. b. *B*--G. 199. a. *A. B. corpore uno, animâ unâ prædito, conſtans* p. 125. a. *A. B. licèt, cinni inſtar*, p. 224. a. *A. B.* C. *ex natura ſua diſcordibus*, p. 115. a. C--H. b. *A. B.* C. 224. a. C--F. b. *A. B. ſcitè admodum compacto & concinnato* p. 119. a. F. G. H. b. *A*--*F. cujus membra ad congenera ſibi ſponte ſerun*- p. 367. a. *A*--E. *cedunt ſibi invicem in totius uſum* p. 336. a. *B*--F. b. *A. B.* C. E. F. 337. a. *A*--F. *homo ſolus ex omnibus hic officio ſuo deeſt* p. 337. b. D. *mundus civitas quadam* p. 56. a. E. F. G. b. *A. B.* C. 84. b. D. E. F. 94. a. F. 98. a. C. D. 111. a. E. F. 198. a. *B*--G. *ſcena inſtar* p. 321. *a. F.* G. H. b. *A*--H. 322. a. *A*--D. *malis moribus fœtus* p. 243. a. B--G. *mutationibus obnoxius* p. 97. b. G. 98. a. A. B. C. 216. a. C. D. 240. a. B. *eiſdémque conſiſtens* p. 40. a. C. D. E. 50. b. A. 59. b. D. 177. a. E. 213. b. E. 216 a. B--E. *mundana omnia qàm nihili* p. 301. b. E. *pereuntia & peritura* p. 49. b. C. *mundi conflagrationes* p. 66. b. D. 156. b. B. C. D. 318. a. C. D. E. b. *A.* B. C.

Nihil ex nihilo, in nihilum p. 98. a. E. F. b. *A*--F. 156. a. C. 244. a. *A*--G. b. *A.*

Nominibus qa gerimus, re reſpondendum p. 293. a. B--H. b. B.

Novum inſolenſve nihil p. 53. b. C--G. 116. b. C. D. 205. a. *A.* B. C. 255. b. C. *ſapienti fortive* p. 121. a. B. *ſtultis ſecùs* p. 128. a. C. D. E. 234. b. *A.* B.

Obſtinatio mera Chriſtianis immeritò objecta p. 318. a. F. G. b. *A*--F. 417. H.

Occupationes fingere, ineptum p. 6. b. E. F. 15. a. E. F.

Oculorum continentia p. 65. b. D--G.

Officia pro relationibus & perſonis præſtanda p. 15. a. F. G. *officii divini humaniqe ratio pariter in qibuſqe habenda* p. 87. a. B. C. D.

Opinio qantum valeat p. 54. b. *A.* F. G. 55. a. *A.* B. 83. a. D. 98. C. 212. a. F. G. b. *A.* B. C. 290. a. B. *ea nos, non res ipſa, turbat* p. 97. b. F. 231. a. E. 254. b. C. D. 256. b. F. 257. a. *A*--D.

Orbi qibus miniſteriis demereantur p. 204. b. D--G. 205 a. *A.* b. C. b. *A.* B. C.

Oſtentatio vitanda, bujuſqe vanitas p. 6. a. E. F. 22. a. B. 28. a. *B.* E. 228. a. F.

Otium, uti neſciis, negotio moleſtius p. 111. b. *B.* C. 231. b. *A. B.* C.

Parentum virtus ad eandem proli calcar p. 2. a. *A.* 191. a. C. D. *horum veſtigiis, citra examen, non inſiſtendum* p. 128. b. D.

Parere prius qàm imperare p. 340. b. G. 341. a. *A*--F.

Parma p. 3. a. G.

Παῤῥησία ferenda p. 5. a. *B.*

Parſimonia juſta, etiam in principe, probanda p. 28. b. C. *Vide* Publica.

Pater familias qare dicatur; qalis eſſe debeat p. 11. a. *A*--H. b. *A. B.* C.

Patria ſapienti nulla non terra p. 198. b. *B*--G. a. 199. a. *A. B.*

Pax ſubdola qalis p. 328. a. *B*--E.

Peccandi malis ſatietas nulla p. 263. a. *A. B.* C.

Peccantes citra iracundiam avt æſperitatem corrigere conandum p. 164. a. *A.* b. C. 185. b. C. D. 186. a. F. 332. b. F. 333. a. A. *juvandi & ſuſtinendi* p. 167. a. G. b. A. B. *vel corrigendi, vel ferendi* p. 261. a. G. *peccant neſcii, inviti, qatenus* p. 329. b. *F.* 330. a. A--D. *peccare nemo coegerit* p. 154. a. G. b. A. B.

Peccat omnis homo p. 153. b. B. *ei qi invitus peccat, venia parata eſt* p. 230. a. A--G.

Peccata Stoicis paria p. 46. a. C. *graviora, qa à libidine, qam qa ab ira* p. 46. a. D. *aliena placidè ſuſtinenda* p. 35. a. B. *nobis non obſunt* p. 112. b. E. 162. a. *F.* b. A. 218. a. E. 259. b. D.

Peccati abſtinentia à procuratione divinâ p. 31. a. C. D.

Peritia verè bonum avt ſapientem non facit, nec plurimi ex ſe habenda p. 10. a. *F.* G, b. A--D.

Perſa pro communi omnium, ſolo Rege nominato, ſalute ſacra faciebant p. 400. b. H,

Perſeverantia jugis in vita rectè inſtituenda p. 190. a. D. E.

Pertinacia faſtûs, inſcitiæ, ſtultitiæ proprium p. 21. b. E. *F.* G.

Philoſophia ſtudio ætas nulla non incumbere debet p. 38. b. B. C. D. *huic aliis miſſis vacandum* p. 83. b. *F. nec aliud qicqam pro principali hoc intendendum* p. 86. a. *F.* G. *ſenecta occupato præcipuè* p. 38. b. C. D. *non in ſermone conſiſtit* p. 301. a. *B*--*F.* b. *A*--D. *hanc profeſſi plerique titulo, non re tales* p. 26. b. G 236. b. *A. B.* a. *A*--G. 277. a. *B*--H. b. *A*--*F.* 301. a. *B*--*F.* b. *A*--D. *hujus partes qa* p. 242. a. D.

Philoſophari licet, ſine tunica p. 117. a. G, b. *A*--E. *ſine libro* p. 117. b. E. *F. ſeminudo* p. 117. b. G. 118. a. *B. ſine commeatu* p. 118. a. *F.*

Phocionis indoles qalis p. 326. a. *B.* G. b. *A. B.*

Pietas juſtitia juncta p. 345. a. E. *hac antiqior etiam* p. 337. b. F.

Platonis politia p. 278. b. B--F.

Plavſus nec avcupandus, nec importunè exhibendus p. 13. b. D. E. F.

Præceptoribus qantum debeamus p. 15. b. E. F. G. 16. a. A. B. C.

Præſentem imaginari, qem vereare, prodeſt p. 339. a. B--F. b. A. B.

Præſantioribus viliora concedere & inſervire nata ſunt & debent p. 158. a. D. E. 160. a. E.

Præſantiſſima qaqe eligenda, proſequenda, tenenda p. 77. b. F. G. 79. b. C. D. E.

Præviſa minùs afficiunt p. 229. b. E. F. G.

Prece nil à Deo petendum, qod homines latere velis p. 69. a. F. G. b. A. *verè bona inprimis petenda* p. 283. b. E. F. G. 284. a. A. *precibus praxis pro viribus jungenda* p. 284. a. D. E. F. b. A--D.

Principia duo, cauſſa & materia p. 110. a. A. B. C.

Progreſſus in bono perpetes p. 78. a. F. G. *qos faciamus, obſervandum* p. 78. a. G. *modici non ſpernendi, ſed fovendi* p. 278. b. F. G.

Proprium qicqam qatenus nemo habeat p. 358. b. F. 359. a. A. B. C.

Publica privatis, cum pavcis, præferenda p. 22. a. E. F. G. b. A--D. *publici ſumtus moderandi* p. 24. b. E. F.

Punctum temporis p. 56. b. C. D.

Rectâ ſemper accuratè, niſi ad lineam ductam, progrediendum p. 104. a. C. D. 110. a. D. 141. a. C.

Redeundum properè, ubi deviâſſe ſenſeris p. 150. a. E. F. *reditus is firmabit magis* p. 174. b. A. B.

Refectiones neceſſaria, ſed modicè & ſobriè habenda p. 113. b. F. G. H. 114. a. D--E. 140. a. A. B.

R E R U M.

Regibus philoſophantibus beantur regna p. 17. a. E--H. b. A--H. 18. a. A--E. *ejuſmodi ſubditis patrum inſtar* p. 11. a. A--H. b. A. B. C. *libera ſatis ſub iiſdem ſervitus* p. 16. b. F. G. a. A--D.

Regnum ipſum ſervitus p. 239. a. E. F. G. b. A. B.

Religio citra ſuperſtitionem p. 192. a. E. F. G.

Res ipſæ, formis & apparatu ſepoſitis, perpendendæ p. 97. a. D.

Rhombus inter puerilia crepundia p. 403. a. G.

Romana, gravitas, ſtrenuitas p. 42. b. E. F.

pro Roſtris mortui laudabantur p. 403. a. H.

Sapere ſe ſolum qi putat, deſipit p. 22. a. F. G. b. A. B. C.

Sapientiæ gradus qis, lapſum moneri velle p. 101. a. C--H. b. A--H. 102. a. A--G. b. A.

Scelera lucem averſantur p. 80. b. B--G.

Seceſſus per ſe parum prodeſt p. 92. a. D. E. F. *in ſe ſecedere proſit* p. 92. b. A. B. D. E. *ſeceſſus amœnus conſcientia proba* p. 92. b. D. *horridus mala* p. 92. b. E.

Scholaſticus qis p. 398. b. B.

Scimpodium p. 5. b B.

Semina accepta vis occulta effingit p. 305. b. C--G.

Seni ab actu non deſiſtendum p. 186. b. A--D.

Sententia temerè non ferenda p. 191. b. A--D. *alienæ meliori cedendum* p. 21. b. E. F. G. 192. a. B--E. 283. a. A--F. b. A.

Servi ſors qualis p. 341. a. E. F. G. b. A--H. 342. A--D. *ſervitia ſpecioſa* p. 28. b. E. F.

Sigilla
Sigillaria } *parva ſunt ſigna* p. 207. b. A. B.
Sigilliola

Socrates undè magnus p. 232. a. A. C. D.

Somno, avt ſomnio ſimilis plurium vita p. 128. a. F. G. b. A. B. *ſomniorum ſpectra mera ſunt, qa nos perturbant* p. 57. b. F. G. H. 58. A. 192. b. F. G. 193. A.

Somnus, cum pecude nobis communis, actionem intercipit p. 242. a. A. B. C.

Sophiſta qales p. 5. b. E. F. G. b. A--F.

Sors communis non recuſanda p. 227. b. C--F. 228. a. A. B. C.

Spes Chriſtiana qalis p. 108. b. G. H.

Temerè nihil admittendum, agendum p. 73. a. G. b. A. B. C. 76. b. C. D. 79. b. F. G. 128. a. D. 208. a. B.

Temperamentum probum animi, morum, motuum, laude dignum p. 13. a. E. F. b. B. C. 20. a. D. 22. b. D.

Tempus præſens, qo ſolo utimur, fruimur, ſedulò advertendum, ritè diſponendum p. 42. b. G. 86. a. F. 111. a. F. G. b. A--D.

Terra tota ad univerſum puncti inſtar p. 95. b. A. B. C.

Tragœdia unde dicatur p. 320. a. E. *unde ſit orta* p. 320. a. F. G. *an comœdiâ antiqior* p. 320. a. D--G. b. A. B.

Tranquillitas benè agendo, non nihil agendo, acquiritur p. 112. a. C.

Tranſitio à numero ad numerum p. 41. b. 117. a. A. B C. 202. b. C. D. *à perſona ad perſonam* p. 117. a. D. E. 202. b. C. D. 242. b. D.

Tyranni iidem aliis, aliis ſervi p. 119. b. C. D. *faſtuoſiſſimi, qi è ſervitio emerſerint* p. 302. a. E. F. G. b. A. C. D. *tyrannorum hypocriſis* p. 14. b. E. F. G. 15. a. A. *invidentia* p. 14. b. C. D. *tyrannum regémqe qantum interſit* p. 14. a. F. G. b. A. B. C.

Unionis genera varia p. 211. a. B--E.

Urbes integræ qaſi morte ſublatæ & ſepultæ p. 130. a. B--H. b. A. B. C.

Uſus qantum valeat p. 351. a. D--G. b. A--G. *gravia primitus levia, ingrata grata facit.* p. 303. b. E. F. G. 304. a. A--E.

Utile nihil, niſi honeſtum p. 86. a. G. b. A--D. 241. b. D. E. F.

Varietas juvat p. 199. a. F. G. b. A--G.

Velle ſanari ſufficit p. 259. A. B. C. 300. a. D. E.

Veniam qatenus admittant Stoici p. 20. b. B--F. *peccantibus hæd difficulter habenda* p. 8. a. A. B. 20. b. D--G. 216. b. A. *ab eis præſertim, qi ipſi eâ opus habent* p. 216. b. B. C. 330. a. D. E. F. *invitè delinqentibus debetur* p. 73. a. E. F. 230. a. A--G. 353. a. B. *ignaris qatenus* p. 52. a. C--F.

Venter qàm verax p. 109. a. A--H. b. A.

Verboſitas vitanda p. 74. a. A.

Veritas una p. 210. a. B--G. b. A--E. *res divina* p. 262. b. B. *hujus ſermo ſimplex* p. p. 345. a. F. b. A--D. *eâ nemo volens deſtituitur* p. 230. b. F. G. 231. a. A. B. C.

Verna p. 389. a. B.

Vernaculus p. 26. a. A. C. D.

Vernilitas } p. 26. a. B.
Vernula

Vernularum dicacitate delectantur domini p. 26. a. A. B. C.

Veſtis familiaris à forenſi alia p. 7. a. H. b. A. B. C. *citra ſplendidam in avla agere licet* p. 32. a. F. b. A.

Victus ratio valetudini conducit; tenuis potior p. 2. a. G. b. A. 4. a. A. B.

Vindicta modus optimus p. 171. b. B--G. 172. a. A.

Vir verè qis p. 97. a. E. F. G. b. A--E.

Viribus majora non molienda p. 208. a. C--E. b. A.

Virtus ſola in pretio habenda, & ſtudioſè aſſectanda p. 77. a. F. 121. a. A. 179. b. D. E. F. 201. b. A. B. C. *ſola permanet immota* p. 77. b. B. *ſola ad poſteros, ad ſuperos tranſmittit* p. 58. b. B--H. 59. a. A--D. *rectà ſemper fertur* p. 180. a. D. *viâ per ſe, vitii viâ minùs arduâ, minùs moleſtâ* p. 151. a. E. *maſcula* p. 42. b. E. F. 74. a. D. *niſi gratuita, nulla* p. 102. b. C. *ipſa ſibi ſufficit* p. 218. a. A. *ipſa pretium & præmium eſt ſibi* p. 28. a. F. 286. b. D. E. 287. a. A--D. *virtutes in aliis agnoſcere & ſuſpicere, candoris eſt* p. 115. b. F. G.

Vita brevis p. 43. b. G. 44. a. A--H. b. A. B. 103. a. B. 113. a. D--H. b. A. 138. a. D. E. F. *incerta*, p. 238. b. B. *puncti inſtar ad ævum* p. 113. b. B. C. 162. a. E. F. 280. a. B. D--F. *præſens tantum vivitur, & hoc punctum inſecabile* p. 53. a. C. D. G. b. A. 59. b. C. 84. a. A. B. C. 113. a. E. *fugit* p. 42. a. F. G. b. A--D. 44. a. A--D. 113. b. B. *redit denuò* p. 42. b. B--D. 44. a. E--H. b. A. *indies diminuitur* p. 60. a. A--D. b. A. B. 63. b. C. D. *peregrinatio* p. 58. a. G. H. b. A. *navigatio* p. 63. b. D. 67. a. E--H. *militia* p. 58. a. E. F. *luctæ* p. 229. b. D. E. *moleſtiis referta* p. 137. a. F. G. b. A. B--G. *cum diſſentientibus tranſigenda* p. 266 b. E. F. *fabula* p. 321. a. F. G. H. b. A--H. 322. a. A. B. C. 363. a. A--F. 364. a. A--D. *in qa perſonam & terminum aſſignat choragus deus* p. 363. a. F. 364. b. C. *non qàm longa, ſed qàm benè acta intereſt* p. 83. a. B. *ſibi per omnia debet eſſe conſentanea* p. 9. b. B--H. 13. a. B. C. 17. a. A. 23. b. D. 30. a. A--F. 191. a. D. E. F. *ſibi, naturæ, rationi, legi, nummi conſentanea, eadem* p. 11. b. D. E. F. 72. b. C. 83. a. E. 86. a. F. 142. a. C. 210. b. F. 362. a. D. E. *vitæ ſcopus certus aliquis proponendus, nè vaga ſit* p. 55. b. A--F. 315. a. C. 337. b. F. 338. a. A. B. C. E. *fructus qis verus* p. 190. b. G. 191. a. A. B. *malè acta morte pejor* p. 346. a. D. E. *vitæ ſpatium à deo præſtitutum* p. p. 42. a A. B. 356. a. A--E. *eo contentus agere qiſque debet* p. 200. a. B--F. *dies ultimus jugiter cogitandus* p. 43. a. C. D. 46. b. C. D. 86. b. F. G. 218. a. B. C. D. *tanqam ultimus qiſque habendus* p. 164. b. C. 218. a. C. D. 227. a. E. F. b. A. B. 234. b. B. C. 317. a. B. *qalem in eo deprehendi oporteat* p. 192. b. C. D. E. *vitæ ſatietas* p. 263. a. E. b. A. B. C.

Vitii contages p. 264. b. D--G. *inconſtantia* p. 73. a. D. 258. b. E.

Vocabula olim uſitata, poſt obſoleta p. 120. a. A--F.

Voluptas bonum qare non ſit p. 193. a. C. D. E. 241. b. F. 252. a. E. b. A. *aqè ac dolor differt, diſtrahit* p. 67. b. D. E. F. *eâ peſſimi etiam fruuntur* p. 193. a. C. D. E.

Vulgus inconſtans, mutabile p. 94. b. C. 103. a. E. F. *hujus cenſura nihili habenda* p. 272. a. B--E. b. A. 274. a. E. F.

Vultus ſpecies affectata, genuinam exterminat p. 215. a. F. G. a. A--E.

BIBLIOTECA N.LE ROMA VITTORIO EMANUELE

THOMÆ GATAKERI

OPUSCULA PHILOLOGICA,

SIVE

DISSERTATIONES TRES,

In qarum I. differit de

DIPHTHONGIS,

SIVE

BIVOCALIBUS.

BIBLIOTHECA REGIA MONACENSIS

II. DE

NOMINE TETRAGRAMMATO JEHOVAH.

III. DE

BAPTISMO INFANTIUM.

HENRICUS STEPHANUS

In EPISTOLA ad

JACOBUM GILLOTUM,

APOLOGIÆ pro

AULO GELLIO

PRÆFIXA.

Tyrannus potentiſſimus eſt Error communis ille *qi* jus facere *diei ſolet. Hinc fit, ut eorum qæ ab illo recepta ſunt, intacta manere plurima videamus. qum enim* ἀβασανίστως ea *receperit, poſtea* βασανίζεσθαι *non permittit.*

THOMÆ GATAKERI

DE

DIPHTHONGIS,

SIVE

ROMA
BIBL. EMANUELE

BIVOCALIBUS;

Deqe Literarum qarundam ſono germano, naturâ genuinâ, figurâ novâ, idoneâ, ſcripturâ veteri, veráqe;

DISSERTATIO PHILOLOGICA.

LECTORI CANDIDO.

HAbes hîc alterum otii, per morbum nuper non indulti, ſed indicti, fœtum. *Tricas apinaſqe ſemper?* forſan dixeris. Ignoſcas, qæſo. Inter medicorum παιγνίλματα ὑγιεινὰ habetur, *Infirmis, qæ animum remittant, leviora condonanda; qæ intendant, gravioribus abſtinendos.* Qod avtem de ſuis olim ille,

[a] *Hæc mihi charta nuces, hæc eſt mihi charta fritillus,*

& in morbo, & extra morbum, ſola ferè. Sed nec uſui nulli apinæ iſtæ. neqe enim inutile prorſus qicqam, qod veritati eruendæ, reive literariæ promovendæ qoqo modo conducat. Et gravioribus ſubſeciva duntaxat fuiſſe, fieri poteſt, ut deinceps ratione aliqâ patefiat. Illud unum à te avferre ambio, (nec iniqum avtumo petere) ne qæ hîc dantur, qia [b] παράδοξα videbuntur, idcircò παράλογα etiam habeantur. Ad rationis verò rectæ amuſſim obruſſamqe ubi exiguntur, nî probare ſe potuerint; non recuſo, qui minùs, cum Avguſti *Ajace*, [c] *in*

 ſpongiam

[a] *Martial. lib. 13. Ep. 1.*

[b] Παραδόξα μὲν ἴσως, ἃ μὴν παράλογα. *Cleanthes apud Arrian. l. 1, c. 1.* Ποῖα δὲ τἀληθῆ παράδοξα φαίνεται. *Ibid. l. 1. c. 27. Paradoxa qæ appellantur iſta, mihi videntur eſſe veriſſima. Cic. parad.*

[c] *Sueton. l. 2. c. 85.*

ſpongiam incumbant; & ſi [a] *litura multa* emendare neqiverit, *una expungat.* Me certè mea etiam ipſius, lingvâ qoqe manúve propria, velut

[b] *Lugdunenſem rhetor ad aram,*

delere, nemo qiſqam proclivior promptiórqe fuerit; ſicubi â veritate (qæ mihi, nuſqam non, nunqam non, [c] *avrichalco* dicam? imò [d] *avro Vphaz contra; non cara*) deſciviſſe fuerint deprehenſa. Iſta interim ſi faventer habuiſſe te intellexero, otii hujuſce fructus (modò ne per preli magiſtros, qos penes eſt, vel imprimendi, vel ſupprimendi, arbitrium, obſtiterit) uberiores, utiliores qoqe (utpote qæ ſacræ paginæ illuſtrandæ uſui eſſe poſſint) poſthac aliqando (in me certè nihil eſt futurum, qo minus etiam propediem) cum Deo bono, expectaveris. *Vale.*

[a] *Non poſſunt noſtros multa Favſtine litura*
Emendare jocos; una litura poteſt.
Mart. lib. 4. Epigr. 10.

[b] *Juvenal. Sat. 1. verſ. 44. de qo loco videndus Joſ. Scalig. emend. temp. lib. 5.*

[c] *Plaut. Curcul. 3. 1.*

[d] *Dan. 10. 5.*

THO-

THOMÆ GATAKERI
DE
DIPHTHONGIS,
SIVE
BIVOCALIBUS
DISSERTATIO.

Diphthongos neſcio qas, ſive (uti appellant, qi accuratiùs loqi amant) *Bivocales*, jam olim nobis procuderunt, ſuiſqe obtruſérunt, rei Grammaticæ Magiſtri. Mitto qi *triphthongorum*, ſive *trivocalium* qoqe portenta confinxerunt, qia rari ſunt admodum reperti, qibus commentum hoc ſuum iſti, avt probare, avt perſvadere etiam, potuerunt. Cæterùm in illorum, dicta hæc, tanqam dicta qædam Pythagorea, citra diſqiſitionem (uti videtur) exqiſitiorem ullam, non ſciolorum tantummodo turba imperita, ſed eruditorum qoqe literata cohors, ulnis obviis amplexa, tota ferè, ſententiam pedibus ivere. Ita longè latéqe diffuſa & graſſata traditio iſta, cum neminem offenderet, qi vel impetere, vel obſiſtere, vel ad examen etiam evocare ſuſtineret, in *ſcholas* paſſim omnes penetravit, & in lingvæ cujuſqe *Inſtitutionibus Grammaticis*, locum, haud ultimum eum, avt ignobilem, occupavit: nec *epidemius*, ſed *œcumenicus*, jam *error* evaſit.

Adverſus dogma minus ſolidum iſtud, uſu tam longo latéqe patenti propalatum, probatum, propagatúmqe, primus, (qod norim) ſolus etiam, (qem viderim) ſeculo tandem hoc noſtro (qo in priorum ſcita ceptum eſt acriùs altiúſqe inqiri) opponere ſe avſus eſt, Danus qidam eruditus, Jacobus Matthiæ. Is in *Tractatus*, qem *de Literarum Doctrina* edidit, libro ſecundo, in qo *de diverſa incommodis* diſſerit, inter alios, qos redarguit, hunc *de Diphthongis* errorem detexit, breviterqe pro inſtituti operis ratione perſtrinxit. Huic ego *σύμφωνον ἢ σύμψηφον* cum me profitear, qod ille ſtrictim pavcis eſt executus, fuſius paulò proſeqi, *Diſſertatione* iſta inſtitui.

Hoc eſt igitur, qod contendimus uterqe, *Diphthongos* iſtiuſmodi, ſive *bivocales*, *nullas dari: nec poſſe plures in eandem ſyllabam convenire ac coaleſcere vocales.* Hoc utiqe præ *conſonis* habent *vocales*. qod ſonum integrum, ſive vocem integram, (*ſyllabam* * cum nonnullis nullus A dixerim. qî enim ſyllaba, ubi nulla *σύναψις*?) poſſit vocalis ſola conficere; qod conſona nec una, nec plures valent. at præ *vocalibus* iſtud *conſona*, qod poſſunt hæ plures in ſyllabam unam compingi, qum illæ plures ad unam eandemqe conſtituendam neqeant concurrere.

Iſtud, qo clarius eluceſcat, duo cumprimis præſtandî videtur incumbere neceſſitas. alterum, ut *opinionis diverſæ ortus* ſive *occaſio* aperiatur; alterum, ut *literarum* qarundam, ex qibus *bivocales* ſuas illi conficiunt, *vis* atqe *poteſtas vera* ac *genuina* eruatur.

B Prius illud qod attinet, *Erroris origo*, *occaſio* ſaltem, ab Hebræorum uſu emanaſſe videtur: apud qos literæ ' *jod* & ו *vav*, prout figurâ non multum abſimiles; altera enim productior pavlò facta alteram producit) & naturâ etiam affines ſunt: unde natum, ut ſecum invicem crebrò permutentur: qod patet in היה & הוה *eſſe*, חיה & חוה *ivere*, ילד & ולד *puer*, aliiſqe non pavcis: ita in hoc qoqe conveniunt, qod nunc *vocalis*, nunc *conſonæ* munus utraqe ſuſtineat. Hos avtem cùm Græci, qi ab illis literas ſuas (id qod elementorum nomina ipſa indicant) ſunt mutuati, tum & Græcos, à C qibus totam ferè linguam ſuam (qod alibi oſtendimus) Latini, imitati; utriqe, I ſuum & Y illi, *I* ſuum & U iſti, cùm characterum varietas nulla ſuppeteret, nunc pro *vocalibus* eaſdem, nunc pro *conſonis* uſurparunt. Inde factum, ut I & Y Græcorum, I & U Latinorum in literarum combinationibus illis *αι*, *ει*, *οι*, Græcis, & qæ rariora tamen occurrunt, *ai*, *ei*, *oi*, Latinis; & rurſus in illorum *αυ*, *ευ*, *ου*, *υ*, iſtorum *au*, *eu*, *ou*, *ui*, pro *vocalibus*, cum tamen reverâ *conſonæ* eſſent, à pleriſqe haberentur. Vidit hoc, nec advertit tamen ſatis, (qod in ſeqentibus indicabitur) vir Cl. Joannes Voſſius D cum artis Grammaticæ l. 1. c. 15. ſic ſcripſit, *Omnis erroris fons caputqe eſt, qod* I *&* V *vocalis & conſonantis, idem ſit nomen, figuráqe eadem: adeo ut eodem modo ſcribi ſoleant, volui à volo & volui à volvo.* Cui adjici poteſt, qod itidem *objicio* & *ſubjicio*, (prout & * Gellio eſt obſervatum) *per duo ii ſcribunt*; qaſi eadem figura, cum natura ſonuſqe diverſus ſit, prioremqe conſonantem eſſe ex *præverbio producto* pateat. *verum nevtiqam*, inqit ille,

* *Videatur Chariſius inſtit. Gram. l. 1. c. 1.*

* *Noct. Attic. l. 4. c. 17.*

le, *diſpiciendum*, *qid factum ſit*, *verum qid fieri oportuerit.*

Atqe hoc ad alterum illud, qaſi manu nos ducit, qod ſecundo loco præſtandum propoſuimus. *Conſonas* itaqe, non *vocales* in iſtis has eſſe, res ipſa liqidò demonſtrabit, ſi *ſonum* earundem, in eis vocibus, eiſqe locis, in qibus *conſonæ* & ſunt & eſſe conſtat, non qidem vulgo uſurpatum, ſed genuinum & primigenium, penſiculatius adverterimus. Etenim ſi *ſonum* eundem *vimqe* & *poteſtatem* eandem, in iſtis exerere patebit, qam in illis obtinent, ecqid cauſſæ fuerit, cur non tam *conſona* in iſtis qam in illis cenſeantur? avt cur non tam in illis qam in iſtis contra, non pro *vocalibus* reputentur, ſi parilis planè utrobiqe *ſonus* percipiatur; par utrobiqe deprehendatur *vis* atqe *poteſtas*?

Ut à priore ordiamur. In linguis tribus illis, Hebraicâ, Græcâ, Latinâ, ubi ex communi literatorum conſenſu *conſona* vim habere agnoſcitur, ecqem ea ſonum obtinet? Eam planè, qam *y* ſive ƿ noſtrum; cujus qidem nomen germanum, non *phya*, avt *hya*, qod nonnullis viſum refert Voſſius art. gram. l. 1. c. 32. nec *wii*, ſive *wei*, uti noſtri ferè nuncupant, ſed ƿe. Ita Hebræorum *jod* à peritioribus accuratioribuſqe (Judæis ipſis qoqe aſtipulantibus) nunc dierum profertur. Nec ſeciùs Latinorum *I*, conſonantis ubi induit naturam. de cujus tamen pronunciatione, mirum meritò videatur, tam altum apud avtores illos, qi de iſtis tam accuratè egerunt (inter qos Juſtus Lipſius & Joannes Voſſius) deprehendi ſilentium. Verum eruditorum uſus, exterorum præſertim (nam apud noſtros prolatio corruptior adhuc obtinet) id qod diximus comprobat atqe confirmat. Sic enim illi Hebraica יותם יתר יה יוד enunciant, acſi noſtris literis *jod*, *jah*, *jether*, *jotham* ſcriberentur, & Latina pariter illa, *jacio*, *jeci*, *jocus*, *juro*, &c. acſi noſtris characteribus *yacio*, *yeci*, *yocus*, *yuro*, exararentur. ita illis planè conſona ȝ in iſtis id ſonat, qod ƿ noſtris, in ƿarow *milleſolium*, ƿate *janua*, ƿe, *vos*, ƿeȝ, *imo*, ƿello *flavum*, ƿore, *olim*.

Idipſum verò nec aliud qicqam ſonat cum *iota* Græcum in Græcis illis αι, ει, οι, tam & Latinorum *I*, in Latinis illis, *ai*, *ei*, *oi*, qam ƿ eadem nobis, in ƿay, *via*, ƿay, *fænum*, ƿay, *ſolvere*, ƿray, *precari*, ƿrey, *præda*, ƿoƿ, *puer*, ƿoy, *latitia*, & ſimilibus. In prioribus avtem, ubi ſyllabam inchoat *y*, qin ſit *conſona*, ambigi non poteſt. ecqare ergò non & in iſtis, qibus voculam claudit, tamqe ubi vocalem ſubſeqitur qam ubi eandem præcedit, eadem eſſe agnoſcitur; qum idem prorſus utrobiqe *ſonus* audiatur? etiamſi enim nos charactere *diverſo* in qibuſdam uti conſvevimus, ut cum ſcribimus, ƿay, *dies*, & cum ƿainey, *opiparum*, cum ƿay, menſis *Majus*, & cum ƿaiden, *virguncula*, cum ƿay, *ſolvere*, & cum ƿain, *pœna*, cum ſtay, *morari*, & cum ſtain, *inficere*; avrem tamen ſi conſulueris, *ſonum* qod attinet, nihil qicqam intereſſe deprehendes. Noſtri avtem qod *j* conſonum in Latinis (præter Belgarum aliorumqe qorundam morem) vulgo enunciant, qaſi *dg* illud noſtrum foret, qo in edg, *acies*, dzedg, *miſcela*, dzudg, *mediaſtinus*, judg, *judex*, ſcribendo proferendoqe abutimur: id nobis ideò eſt familiare magis uſu factum, qia & eandem eodem modo, qo & *G* literam in qibuſdam (v. g. in German, *Germanus*, Geneȝall, *Imperator*, Gibeȝ, *Vincula*, Ginger, *Zinziber*) paſſim pronunciamus; uti videre eſt, in Jacob, Jameȝ, *Jacobus*, jeſt, *jocus*, jolip, *jucundus*, juſt, *juſtus*, & innumeris aliis. horum avtem utrumqe à gentium barbararum, ſeptentrionalium maximè, ritu eſt tractum; Latinitas antiqa & genuina certè nevtrum unqam agnovit. Qum igitur *j* conſonans *y* noſtro reſpondeat, eundemqe planè cum iſto in eis, qæ pro *Bivocalibus*, venditantur, *ſonum* præ ſe ferat, cur iſtic potius qam alibi *vocalis* cenſeatur, ratio hactenus nulla comparet. Nec intelligo ſatis (qod ſit hic obiter adnotatum) qa ratione * vir Cl. reiqe Grammaticæ peritiſſimus, *tres* eſſe *mutas* ſtatuerit, *qibus Græcos ſuperant Latini*, F. *jod*, *vau*. ſiqidem *y* noſtri ſonus viſqe idem planè ſe prodit, in Αἴας, qi in *Ajax*, in Τροία, qi in *Troja*, in ἄϊω, qi *ajo* diſyllabo percipitur. ut Græcos hac in parte à Romanis ſuperari, cur viro Cl. dicatur, nihil video; præſertim cum idem ipſe agnoſcat, * *eandem* eſſe *utrobiqe eadem in voce pronunciationem*. qin nec de *vav*, ad qam jam tranſeundum nobis, id verè dici, mox docebitur.

Et *Vav* itaqe Hebræorum, & *Υ* Græcorum, & *U* Latinum, tam *conſonantis*, qam & *vocalis* officio fungi, vix eſt ut qiſqam ambigere poſſit. De Hebraico & Latino liqido patet. De Græco Salmaſius ὁ πάνυ (contra qam ſupra Voſſius) agnoſcit & adfirmat in Notis ad *Inſcript. Attic.* ubi de *Digamma Æolico* agit. Υ *Græcis*, inqit, *interdum vocalis, interdum conſonantis ſedem occupat, ut* ἄϝιον *eſt* ἄριστον, αἰϝών, ἀνών. cæterum non tam de literæ hujuſce in tribus illis lingvis officio gemino, qam de *conſonantis* ſono diſſenſus eſt. Ego plane, ſicut J *conſonanti* *Y* noſtri, ita *U* conſonanti *W* noſtri ſonum ac poteſtatem in eis omnibus tribuerim. Ac de *Vau* qidem Hebraico patrocinantem habeo virum illuſtriſſimum *Joſephum Scaligerum*, qi in Annotatis ad *Euſebii* Chronica, literam eam *Wau* indigetat, qo etiam in loco *V digammon* & *W Tevtonicum* pro eiſdem habet. qin & tam in *Canonibus Iſagogicis*, qam & in *Annotationibus*, *Animadverſionibus*, & *Temporibus emendatis*, qoties & Hebraica, avt huic affinium lingvarum vocabula, characteribus Latinis exprimere viſum eſt, qalia מרואן מעויה ואחק וליר אחשרוש ושתי & ſimilia, loco ו Hebræorum *w* noſtræ & Germanorum (eſt enim ea litera genti utriqe cum aliis qibuſdam communis) figuram conſtanter uſurpat ſcribendo, *Waſhti*, *Ahaſweros*, *Walid*, *Wathak*, *Mamjah*, *Marwan*, &c. id qod & virum doctiſſimum Sixtinum Amamam in *Antibarbaris* ſuis pariter obſervantem deprehendi. De *V* Latinorum ſuffragantes habeo complures. Et poteram qidem hîc ad antiqitatem provocare, & Dionyſium Halicarnaſſenſem in partes arceſſere, qi Antiq. Rom. l. 1. p. 16. *Priſcos Græcos* ait *ſolitos à vocali incipientibus* τὸν ὑ συλλαβὴν, ἐνὶ ϛοιχείῳ γεγραμμένην, *ſyllabam ov elemento*, ſive charactere, *uno* (id *digamma* eſt *Æolicum*; cui F figuram tribuit) *deſignatum præfigere*. qos Latini imitati, prout illi Φαλέρνη & Φάναξ, ita iſti *veliam* qod ὑέλλαν ille ſcribit, dixerint. Cui aſtipulatur conſtans ferè Græcorum uſus; qi pro *Valerio*, *Virginio*, *Veientibus*, *Volſcos*, ὑαλήριον, ὑεργίνιον, ὑεϊεντανὸς, ὑολούσκους, nobis paſſim repræſentant. ita ex Dionyſio, reliqiſqe Græcis ſcriptoribus habemus F Æolicum & *V* Latinum idem ſonuiſſe, (unde & Gellius noct. Attic. l. 14. c. 5. *ad hunc ſonum* in divus, rivus, clivus *declarandum*, *repertam* ait *novam literam*, *qa digamma appellabatur*) tum & utrumqe ſonum τοῦ, υ, Græci ferè exhibuiſſe; ad qem proximè is, qi à nobis datur, accedit; qum is, vulgò qi tribuitur, ab eadem longiſſimè recedat. Perperam avtem inde colligit Dionyſius Petavius in Annot. ad Julian. *V id ſi ſonat*, *conſonantem eſſe non poſſe*; *qod Grammatici tamen omnes eſſe conſentiunt*. qum potius iſtinc concludere debuiſſet, in υ illo, ſive *digammo*, conſonantis vim eſſe, ſed qæ citra vocalem adhibitam exprimi neqibat.

Verum antiqitate miſſâ, ad propiora nobis deſcendamus. Primus igitur (qod ego norim) ex noſtri ſeculi ſcriptoribus, literæ hujus pronunciationem eam, qæ per ſecula aliqot obtinuerat, & adhuc paſſim obtinet, ſpuriam ac vitioſam eſſe animadvertit, verámqe ac genuinam (ſed pavidus, nec ita palam profiteri, cum adverſus uſus tam longi torrentem connitendum eſſet, avſus) in lucem protulit, vir πολυμοχθώτατος pariter ac πολυμαθέστατος, Deſiderius Eraſmus. Is in Dialogo *de recta Latini Græciqe ſermonis pronunciatione*; *Qid* de hac re *cenſeret*, percontanti reſpondet; *Cenſor eſſe non avſim: at divino*, *veteribus U conſonans ſonuiſſe*, *qod apud Æoles digamma*; *id propemodum qod apud nos hodiè ſonat u u geminum*. id colligit ex vocabulis, qæ à Romanis accepta popu-

* *Voſſ. art. gram. l. 1. c. 15.*

* *Ibid. l. 2. c. 2.*

populares ſui adhuc retineant, Wpch *Vicus*, Wein *Vinum*, Gheweld, *violentia*, Wint, Windich, *ventus, ventoſus*, Waken *vigilare*, &c. Cunctari qidem videtur Deſiderius noſter. *divinare* tantum ait ſe; & *propemodum*, dicit. At, qi huic ſuccenturiabitur, criticus celeberrimus, Jodocus an Juſtus Lipſius, in Dialogo *de recta pronunc. ling. lat.* c. 12. qod cunctanter ille deprompſit & propoſuit, fidentius adfirmat, variiſqe argumentis confirmatiſſimum dedit. *Literam*, inqit, *v cum pro conſonante eſt, priſci qaſi w proferebant. qod dico, tale eſt.* Vinum, vallum, ſervum *ita pronunciabant, ut V illud conſonans, ſive digamma, ſonum talem haberet, qalis eſt in* Quare, Quis, Quando, Suavis, Anguis, Aqua. *qo modo à Latinis integra ſumpta enunciant Germani & Belgæ*, Vinum, Vallum, Vicum, Vannum, Ve, Wein, Wall, Witch, Wan, Wel, *& infinita alia.* Eiſdem calculum dat ſuum, rei Grammaticæ Avtor accuratiſſimus, cenſorqe acerrimus, Joannes Voſſius, *Artis Grammat.* l. 1. c. 26. *V*, inqit, *qi ejuſdem credunt poteſtatis eſſe ac F, falluntur. Fallit eos vulgaris corruptuſqe ejus litera ſonus; cum pronunciari debeat, ut apud nos W. qod multis comprobarem, niſi ſufficere putarem, qa de hac re ſcripſere Joſephus Scaliger, & Juſtus Lipſius. Qippe ex noſtra ſententia V conſonum, ſive Vau, idem ſonuit, ac in Germanico* Win, Wint: *nec aliter extulere Latini* Vinum, Ventus, *qam* Winum, Wentus. Et ejuſdem lib. c. 24. *Olim V efferebant, ut Germani W. nempe pronunciabant Winum, Wallum, Widua, Wacillare*, &c. *unde noſtrum* Wein, Walle, weenen, waggelen, &c. Deniqe ibidem c. 28. *Ac Vau* (qod *v* Latino nomen hæſiſſe ex Grammaticis priſcis havd unis monent critici noſtri) *ut ſemel iterumqe diximus, ſonuit ut W. neqe hac parte tantum erratur in pronunciandis Latinis & Æolicis, ſed etiam Hebræis, apud qos ſextum elementum tanqam* Wau, *debet pronunciari.*

Hæc illi, qos, mirum mihi fit, non vidiſſe, qod exertâ nobis manu expanſaqe planè porrigunt. Cur enim Hebræum ו *Wau* potius qam *Waw* ſcribunt? cum *litera ſonus* utrobidem, tam in calce nominis, qam in capite, par prorſus exiſtat; qin nec figura diſcrepet. Sed qo diſceptationi huic lux clarior affulgeat, ad paradigmata deſcendamus. In נוה themate, ſive radice, *Vav* litera mediæ *conſonans* eſſe agnoſcitur. pronunciandum ergo ex magnorum illorum ſenſu ac ſententiâ *Tſawah*. In futuro avtem primo, ſive imperandi formula gravi יו *Vav* eadem radicalis qum ſit, *conſona* pariter eſt futura. itaqe enunciabitur *Tſaw*. jam qæro, ecquid, ſonum qod attinet, inter *Vav* alteram in יוה & iſtam in יו interſit: nam figuram literæ eandem eſſe oculus ipſe indicabit) niſi qod vocalis ſubſcripta in illa productior, in iſtâ contractior, exiſtat; qod ad conſonæ ſonum nihil facit. avt ſi qantitas prætexitur, à קוה *delineare*, nomen qod lineam ſignificat, nunc קָו per *kamets*, ſive longam vocalem, nunc קַו per *patach*, ſive curtam, ſcribitur & effertur. jam qæro, cum in קוה *matrice*, *Vav* per *W*, *kawah*, dicendo, enuncient, cur in nomine inde deſcendente, ſive productam, ſive correptam habeat ſubſcriptam vocalem, non proinde, *kaw*, ſed *kau* (qaſi alius hic ab illo ſonus, aut figura etiam foret diverſa) ſcribant, vel cum Judæis hac in parte βαρβαρίζειν *kaf* proferant. Deniqe literarum Hebraicarum, qoſdam (in qibus eſt Petrus Martinus) magiſtros lubens percontarer, qare *Kamets* cum *Vav* magis qam *Patach* cum *Vav*, *diphthongum* ſive *bivocalem* conſtituant: avt qare *Vav* aliter in עשו *Eſav*, שוא *vanitas*, qam in עולה *pravitas*, מותה qod & à מות *mors* eſt traductum, ſit proferenda. qanqam fruſtra qoqe hic eſt Guilielmus, Coddæus, qi Martinium redarguendo, *vocalem* in iſtis *Vav* eſſe affirmat. Qum itaqe nulla diſcrepantiæ iſtiuſmodi, vel à ſcripturâ, vel à prolatione, ratio juſta qeat aſſignari, tam in iſtis qibuſqe qam in illis, tamqe in elementi nomen clavdente, qam in inchoante, *Vav conſonam* eſſe, poteſtatemqe eandem obtinere, omninò cenſendum videtur.

De *Vav* τῷ *Tſeri* ſubjuncto eadem prorſus eſt ratio; idemqe proinde ſtatuendum, in בסלו (menſis id nomen) & שלו *tranqillus*. qod in שלו qoqe confirmat forma pluralis שלוים *ſhlavim* (qo modo à שלו *ſhlav*, *coturnix*, שלוים *ſhlavim*, *coturnices*) & שלוי *ſhalve* contractius, *tranqilli*: in qibus *Vav* cum ſyllabam ſeqentem ordiatur, *vocalis* vim obtinere non valet. Nec diſpar ratio יו *Vav* in ציו *Tſiu* (menſis & id nomen) & in פיו *os ejus*. nam Judæos hîc qod moremur, qi tanqam F Latinum, vel Φ Græcum enunciant, nihil eſt; cum ab eruditis qibuſqe id ſit jam dudum exploſum. Hæc ubi chartis jam illeveram, animadverti paria in his mecum ſentire, inſignes duos literarum Hebraicarum profeſſores, Nicolaum Clenardum, & Johannem Druſium. Etenim iſte in tractatu *de recta lect. ling. ſanct.* cap. 29. cujus titulus, *Non eſſe diphthongum proprie in eis, qæ Jod avt Vav terminantur*: in diſſertatione eâ de re ſuâ, Clenardum lavdat probatqe, qi ſcripſerit, *Jod in fine poſt kamets, patach, holem, ſhurec, cum ſit conſonans, in præcedentem ſyllabam coaleſcere, in* פני *facies mea*, *diſyllabo*, אלי *ad me, diſyllabo*, גוי *gens, monoſyllabo*, גלוי *patefactus, diſyllabo.* addit ipſe, *Vav ſimiliter poſt kamets, tſeri, ebi ic magnum, & patach, in* פניו *facies ejus, diſyllabo*, גו *tergum, monoſyllabo*, זיו *menſis nomine, monoſyllabo*, קו *linea, monoſyllabo. non dicimus*, inqit, *diphthongos hic eſſe, ſed jod & vav coaleſcere videri in præcedentem ſyllabam, tanqam vocalis in diphthongo.* hoc avtem *nihil verius* eſſe concludit. rationes, qibus id confirmat, ab ipſo, qi volet, petat licet. Adjicere his virum Cl. Joannem Buxtorfium liceret, qi *Theſavri Grammatici lib. 1. cap. 3. Diphthongum duas pluresve vocales in lingua Hebræa conſtituere* negat. Et cap. 4. concludit, *Diphthongos veras Hebræos non habere.* Verum vir ille præſtantiſſimus (ut qod verum eſt fatear, & bonâ cum veniâ dictum velim) mihi in negotio hoc αὐτοπρόσωπος eſſe videtur, fundamentis certè qibuſdam innititur, qæ ipſe minus probare poſſim. Altero Judæorum praxi vitioſâ, qâ *Vav* tanqam F proferunt, ſuo altero ſcicò, qo *conſonam* eſſe eam cenſet, etiam ubi *qieſcit* omnino; ut in דברו *verbum ejus*. qo modo enim *conſona* eſt, qæ non conſonat? avt qomodo conſonat, qæ qieſcens omninò ſilenſqe nihil ſonat?

Anſam interim dabit iſtud viri Cl. placitum, objectioni obiter occurrendi, qæ à *Diphthongis* ſive *Bivocalibus*, qas appellant, *impropriis* deſumpta, adverſus nos torqeri poſſit. In *ae* & *oe* ſcilicet, qæ hoc in cenſu ponuntur, utramqe illam, qæ neutra tamen ſit *conſona*, eandem in ſyllabam coaleſcere, in *Muſa proelium*, & ſimilibus. Qibus verbulo uno reſponderi poterit. Iſta ſi priſco modo, ſed politioribus ætatibus obſoleto enuncientur, ut *ai* Græcum in altero, *oi* in altero exprimatur, vel conjunctim id fiet, ut *Muſaj* διουνδάεως, *projlium* τεσουνδάεως, (qod in Plavti Menæch. Muretus obſervat var. lect. l. 6. c. 4.) proferatur; & tunc altera, *j* utiqe, *conſonans* fuerit, ut eſt ſupra demonſtratum: vel diviſim, ut *Muſai* triſyllabum Ennio, & *proilio* qadriſyllabum, juxta qoſdam, Plavto: ita *vocalis* planè utraqe fuerit, nec *bivocali* tamen ullus locus; ſin eò modo enuncientur, qo *Europa totius populi* qiqe hodiè proferre perhibentur, qemqe *veterem* qoqe (ævo ſaltem politiore) *rectumqe* eſſe tuetur * Janus Rutgerſius. hoc eſt, *ut e ſimplex*; (medium avtem inter horum utrumqe qi dederit, per me Phyllida ſibi habeat) *bivocalis* nulla prorſus eſt ratio futura. qum in alterâ *a*, *o* in alterâ, muta planè, nihil ſonet; ſicut & *Vav* Hebræorum, ubi penitus qieſcit. qomodo enim *bivocalis* fuerit, ubi altera nec vocalis eſt? avt φωνήεντα qomodo, qæ φωνὴν nulla emittit? neqe enim magis exavditur *a* in *Æneas*, *o* in *Oeneus*; licet ita deſcribantur, qo *utriuſqe* origo à Græcis Αἰνείας & Οἰνεύς indicetur; qam in goate noſtro *a*, in people *o*, etiamſi pari forſan de cavſſa ſcriptura recepta utramqe repræſentet: *bivocalis* utrobiqe prorſus nulla.

Iſtis porrò de Hebræorum *Vav* ſalebris emerſi, ad Græcorum Υ tranſiliemus. Hanc illi reſpondere & ἀνάλογον eſſe, vix qenqam opinor negaturum. Qum igitur *Vav* Hebræorum *conſonam* eſſe, in eis, qæ *diphthongi* ſive

* *Var. lect. l.* 3. *c.* 4.

ſive *bivocales* hactenus vulgo ſunt habitæ, idemqe valere, qod nobis *w* noſtrum, liqido ſatis ſit demonſtratum, ecqid obſtat qo minus & υ Græcum in *αυ*, *ευ*, *ϒ*, qæ *bivocales* eſſe pariter exiſtimantur, eandem naturam vimqe obtinere cenſeamus? Et noſtris qidem, qibus *w* litera familiaris eſt in ſonis illis exprimendis, facilius eſt iſtud dare confirmatum. Proinde *αυ*, in *αὐδῶ*, *αὔξω*, *καύσω*, *κλαύσω*, &c. qid aliud ſonat, qam *av* Latinorum, in *avdeo*, *avdio*, *avgeo*, *clavdo*, *plavdo*, & ſimilibus. id qod Gellio impoſuit, dum ob ſoni parilitatem, *av* in *avfero*, & *avfugio*, contra [a] Ciceronis ſententiam, [b] *αὐ* Græcorum eſſe exiſtimavit. Ecqid avtem τῦ *v* ſonus in Latinis iſtis à ſono diſtat ejuſdem in *ſvadeo*, *ſvaſus*, *ſvavis*; imò (prolatione priſcâ qam diximus, admiſſâ) in *vaco*, *vaſtus*, *valeo*, *validus*, *&c.* niſi qod *v* in iſtis vocali *a* præit, cui illic ſubjungitur? Apud nos ecqem alium ſonum agnoſcis, cum dicimus, **aw** *pavorem*, **awfull** *pavidum*, **maw** *ingluviem*, **daw** *corniculam*, **paw**, *leonis urſive pedem*, **claw** *unguem*, **raw** *crudum*, **pawn** *pingus*, **dawn** *illuceſcere*; qam cum **auger** *terebram*, **mawnd** *corbem*, **naught** *neqam*, **fraught** *refertum*; avt cum Latina pene illa, **audience**, **audacity**, **autority**, &c. Charactere qidem, uti videre eſt, in his diverſo uti conſvevimus; ſed qem vocis ipſius ſoniqe vi geminâ (an genuinâ dicam) germanâ evicti, in non pavcis, nunc **awl**, nunc **aul**, pro *ſubula*, nunc **hawk**, nunc **hauk**, pro *accipitre*, nunc **hawty**, nunc **haughty**, pro *elato*, ſive *faſtuoſo*, ſcribentes, promiſcuè uſurpamus. qo modo & in qibuſdam, qæ à Latinis traximus, qod illi *per v*, nos *per w*, ſcribimus, uti in **ſwade** à *ſvadeo*, unde **perſwade**, in **ſweet** à *ſvavis*; videre eſt; qum tamen ſonus utrobiqe idem exiſtat. Qin nec diſparem ſonum, in **ew** *oricula*, **ew-tree** *taxus*, **ewer** *gutturnium*, **dew** *ros*, **few** *pavci*, ab eo qi in **Eucharist**, **Euſebius**, (qæ ſunt noſtris etiam *nomina* recepta) **feverfeu** *febrifugium*, **lieu** *loco*, ſive *vice*, **adieu** *vale*, (qod à Gallis utrumqe traximus) avditur, qiſqam unqam deprehenderit. Proinde havd conſultè ſatis [c] vir doctiſſimus *Hebræorum Vav* (conſonum) à *Græcis in U vocale*, *mutari*, in Eva *ſive* Chava Εὔα, Ninive, Νινευΐ, Levi Λευΐ, David Δαυΐδ. Siqidem idem plane eſt in iſtis utrobiqe *ſonus*, ſi rite, imò ſi eodem, qo vel ipſe poſcit, ritu, h. e. tanqam *W* noſtrum, horum qorumlibet utrumqe enuncietur. de primo liqidò patebit, ſi nomen Hebraicum qomodo efferre debeat adverterimus. Hebraicum eſt וַוה qod ratione literam geminantis puncti eſſet, non *Chava*, ſed *Chavva* ſcribendum, & juxta viri ipſius doctiſſimi ſcitum, tanqam ſi *Chauvva* eſſet, proferendum. ecqis avtem alius ſonus τῦ *Vav* in *Chav* ſic enunciati, qam τῦ υ in *αὐ*, ubi idem ſonat, qod **ew** noſtris in **ew** *oricula*?, in noviſſimo avtem, Δαυΐδ nempe, *αυ* idem prorſus ſonat, qod in δάυιον, cujus ſupra meminimus; ubi conſonum eſſe ex V. Cl. Salmaſio ibidem oſtendimus. de reliqis hîc adductis eſt ratio parilis: tamqe in Græcis, qam in Hebræis ac Latinis etiam illis *v* unam eandemqe *conſonantis* vim atqe naturam obtinet, cum ſonum in eis omnibus eundem omnino habeat. Unicum tantummodò argumentum ſubjiciam, qo eundem plane ſonum τῦ υ in *αυ* Græco, & *v* conſonæ apud Romanos fuiſſe, utrumqe *w* noſtrum expreſſiſſe, clariſſime demonſtrabitur. Καῦνος opidum eſt Cariæ; cujus meminit Strabo Geogr. l. 14. hinc advectæ caricæ *Cavnea* dicebantur: has qi venales habebat, cum *Cavneas* clamitaret, ad bellum proficiſcenti Craſſo omen minus favſtum objeciſſe habebatur, qaſi *Cave ne eas*, contractius dixiſſet. refert Cicero de divinat. l. 2. Atqi non poterat is id dixiſſe videri, niſi *v* in *caveo* idem qod in *Cavno* ſonaret. in *caveo* avtem qin ſit *conſona*, negari non poteſt. in *Cavno* igitur pariter exiſtat, neceſſe eſt, qum idem ſonet in utroqe. Tum in *Cavno*, tam Græcis, qam & Latinis idem prorſus qod *w* noſtrum valet. & in *caveo* itaqe, ubi *conſonam* eſſe pro comperto confeſſoqe habetur, tantundem planè, nec aliud qicqam, & ſonabit, & valebit.

Proinde nec conſideratè ſatis [a] Vir doctiſſimus *V conſonam in vocalem tranſire* ſtatuit, *cum à* lavo, *vel* lavatum *fit* lavtus, *à* caveo *vel* cavitum, cavtus. qum ſonus idem utrobiqe tam in verbo, qam in nomine, nec in *cavto* alius qam in *Cavno* exiſtat. ſed nec poſſum intelligere, qâ ratione [b] vir ſummus avt *Germanos* notarit, tanqam *havd ſatis Romane loqentes*, qia *ſangvis*, *lingva*, *tingvo pene per digamma Æolicum proferant*. qum tamen in *ſvadeo V* agnoſcat ipſe *ad conſonantis lineamenta propius accedere*. avt de *Græcis* ambigat *αυ & ευ bene pronuncient*; *à qibus intelligas priorem vocalem*, *alteram avtem ſono ſimiliorem conſonantis Æolicæ*. ad hanc enim, cum ſit *Hebræorum Vav*, & *Teutonici W* vim habeat (qod τῦ πατρὸς τὸ παιδίον, vir illuſtriſſimus ſupra monuerat) qo accedunt propius utriqe, eo literæ ſonum genuinum ſervant & obſervant magis.

Ου avtem eorundem qod attinet, qo & Latinum *v* conſonantem exprimere conantur in ὑάρῳ, ὑαλήϊῳ, ὑελία, ὀκταύϊῳ, &c. nec ea Hebræis unqam nota fuit, & Latinis eſſe in uſu jam olim deſiit. Nunqam enim in Hebraicis *holem* & *ſhurck*, avt *kibbuts* in eandem ſyllabam coaleſcunt. Latini verò etiamſi ſeculo rudiori ac ruſticiori admiſerant; unde in ævi vetuſtioris ruderibus *lovmen*, *novncius*, *jovs*, *jovſtitia*, *Ovſens*, *Ovſentina*, &c. at ætas poſterior, politior ea elegantiorqe, hiatum, qem ea faciunt, vaſtiorem averſata, rejecit prorſus atqe repudiavit. qod idem & noſtros in multis admodum, antiqitus pari modo enunciatis, feciſſe deprehendimus. Denique ϒ Græcorum illud ad *w* noſtri ſonum, qem & manifeſtiſſimè includit accedere propius ſupra monuimus. certe nihil aliud ſonat υ Græcum in ϒ qam *ow* noſtrum; ϒ ipſum, qam *ow* noſtrum. nec alium qiſqam in Græcorum οὖρον *urina*, κῦρος *juvenis*, οὖλος *cicatrix*, &c. ſonum deprehenderit, qam in noſtris **cow** *vacca*, **sow** *ſus*, **vow** *votum*, **plow** *aratrum*, aliiſqe ejuſmodi percipiatur.

Reſtat *η* Græcorum, qam *biſonis* an *bivocalibus* accenſent pariter. Unde & [c] Voſſius inter *bivocales Latinas*, τῦ *ui*, tam in Græcis, qæ civitate Romanâ ſunt donata, qalia *Harpuia*, *Ilithuia*, *Orithuia*, qam & in ſuis, *cui* & *huic*, qando ſunt monoſyllaba, adverſus tum Chariſium, qem ex profeſſo impugnat, tum & Servium, qocum tamen ſentire profitetur, locum eſſe concedendum contendit. Egò verò etiamſi Chariſio non accedam, [d] qi *i* in è Græco ſermone mutuatis illis *conſonantis vice* poni exiſtimat, (neqe enim, qod Voſſio viſum, *vocalem utramqe* agnoſcit) & *ad ſyllabam ſeqentem pertinere* opinatur; nec viro tamen Cl. aſſentiri poſſum, avt υ Græcum in ὑὸς & εἰλείθυια, avt *u* etiam in Latinis illis, *huic* & *cui μονοσυλλάβως* prolatis, *vocalis non conſona* vim obtinere. Adverſum planè evincunt monoſyllaba illa. ecqid enim aliud ſonat *cui*, vel *cvi* potius, uno flatu ſimul prolatum, qam *Qi*? qod ex Fabio rectè monet [e] Angelus Baſſus. in *Qi* verò qid incluſum *v*, qam *w* noſtrum? qod eſt multis ſupra demonſtratum. Nam qod de *huic* objicit vir doctiſſimus ideò *vocalem* ibi *u* eſſe, qia *v conſonum aſpirari non poſſit*. primò qærere juxta licet, cur *v* Latinum aſpirationem non æqè ac ρ Græcum ferat. tum qare non tam fallere qeat regula iſta, *de conſona non aſpiranda*; qam recepta pariter altera illa, *v fieri conſonantem*, *qoties in eapſe ſyllaba altera ſeqitur vocalis*. certè pari jure illam iſtic reſpuere licuerit, qo iſtam vir Cl. hic ipſe revellit. Nihilo me magis movent, nedum de ſtatu dimovent, qæ capite proximo adverſus Groſippum an Schoppium objectat, qi in Inſtitut. Grammat. ratione pari, *ai*, *ei*, *ii*, *oi*, *ui*, & *ua*, *ue*, *ui*, *uo*, *uu*, in diphthongorum claſſem recipienda cenſuerat, in *Janus*, *jento*, *abjicio*, *jocus*, *juſtus*, & in *vaſtus*, *veſtis*, *viſus*, *votum*, *vultus*; (qo in errore hæſit & Schoppio prior; à qo forſan is havſit, [f] Thomas Smithus noſter, dum in *noſtris yate porta*, **yet**, **yit** & **yit** *tamen*, **yoke** *jugum*, **yung** *juvenis*,

a *In Orat.* b *Noct. Attic. l. 15. c. 3.* c *Voſſ. art. gram. lib. 1. cap. 15.*

a *Voſſ. de analog. l. 2. c. 5.* b *Jul. Scalig. de cauſſ. ling. Lat. l. 1. c. 8.* c *Att. l. 2. c. 2.* d *Inſtit. gram. l. 1.* e *Miſcel. c. 89.* f *In rect. & emend. ling. Angl. ſcript. c. 9.*

juvenis, & in waſt *vaſtus*, wel *puteus*, will *velle*, wo *ve*, wul *lana*, qæ per u is pingit, diphthongos ſomniat) figunt imò me, firmantqe magis. qod enim *j* & *v* in iſtis *conſonantes* eſſe contendit, (prout ſunt reverâ etiam p & w in noſtris) id utraqe manu lubens arripio, ulniſqe ambabus amplector; viroqe diligentiſſimo pariter atqe accuratiſſimo ſuggerendum ſubinde exiſtimo, qem *v* Romano vim ſonumqe genuinum totiesaſſeruerit. id enim ſi attendiſſet, nec tam latum utique diſcrimen inter *v* in illis, ſed & in *qatio*, *qeror*, *qibus*, *qoniam*, *qum*, *equs*, & in iſtis, *Harpvia* nempe, & *hvic* monoſyllabo ſtatuiſſet; cum utrobiqe ſonus τῦ *w* noſtri clarè ſatis ſe prodat. nec verò ſic argumentaretur, ut diceret, ideò *V vocalem in iſtis eſſe*, qia *eundem habet ſonum*, *ac in Græco ὑὸς*. certè enim in Græco ὑὸς ſonus *w* noſtri, (qod & à Smitho noſtro jam olim animadverſum) planiſſimè deprehenditur. Idem utique prorſus, qem in noſtris whte *qare*, which *qis*, whin *ſpina* genus, whine *qeritari*, white *candidum*, whip *flagellum*, whiſtle, *fiſtula*, &c. nos protinus agnoſcimus. intereſt duntaxat, qod aſpirationem, qam illi ν ſuo præfigunt, nos *w* noſtro (qod præfigi tamen [b] Smithus æqè poſſe cenſet) ſubjiciendo adfigimus. qo modo & Latini in literâ illâ alterâ conſveverunt: qum qod Græci Ῥόδον, *Rhodum* illi dicunt. utri rectius, alii viderint. Certè tam in Ὀφείλω & εἰλοίμην, qam in ὑὸς, in qibus idem prorſus valere agnoſcitur, τὸ υ ſpiritum aſperum habet in eadem ſyllabâ præeuntem: nec ſecus qicqam ſonat, qam *w* nobis in noſtris illis, thawk *pulſare*, thwart *adverſari*, thwight *acuere*, Thwaights, nomen gentilitium. idem avtem eſſe conſtat *w* in thwight ac in wight ζῶον, in Thwaights atqe in weights *ponderа*: ubi *conſona* qia ſit ambigi neqit. Accedit qod vir doctiſſimus Groſſippum eo nomine reprehendit, qod in *pitvita*, qando fit triſyllabum, ut Flacco; *fviſſe*, qando diſyllabum, ut Lucilio; *V vocalem* putat, ſubjectâ verbis hiſce reprehenſionis ratione; *Nam in his locis V in* fuiſſe *pronunciatur*, *ut in* vis; *in* pitvita, *ut in* vita. Et in Addendis; *Par*, inqit, *ratio*, *qando V ponitur poſt* T, *ut in* mutvatur *triſyllabo*, *Auſonio*; *ubi effertur*, *ut in* vates; *vel* D, *ut in penteſyllabo* dvodeviginti, *eidem*, (verba ipſa alio loco dabuntur) *ubi* V *pronunciatur*, *ſicut in* votum. in qibus *w* noſtrum valere ſuperius non ſemel monuerat. Et reverâ pariter omninò ſonat, in *pitvita*, ſicut in noſtris twins *gemelli*, twain *duo*, twine *plectere*, twiſt *torqere*; in *dvodeviginti*, ut in swoln *tumefactum*, aſwel, *tumere*; in *mutvatur*, ut in thwattel *garrire*. Qin & *triphthongos*, ſive *trivocales*, poſt Cornutum, introducentem eundem, *vai*, *vei*, *voi*, in antiqis illis, *qvai* pro *qa*, *aqvai* pro *aqa*, *qvei* pro *qi*, & *qvoi* Catulliano pro *cui*; (qod idem delirium & Smithus noſter deliravit, in noſtris wap *via*, watt expectare, wound *vulnus*, &c.) eodem hoc telo vir Cl. oppugnat, qia *V* in iſtis *conſonum ſit*. Adjicere poterat; *j*, in *qaj*, *qej*, *qoj*, perinde ac *v* in illis alteris conſonum eſſe. Nec ego qidem capio, qid voluerit [c] vir ſummus, ubi Eraſmum taxans, qod *falſo putarit V eodem modo ſubjici ipſi* C, *ſicut & ipſi* G, *in exemplo pronominis cui*: *Eſt enim*, inqit, *ibi V vera vocalis*, *I avtem conſonans*, *ut ſuo loco dictum eſt*. Ut enim de veteri ſcripturâ nihil dicam, qâ *cv* loco Q creberrimè uſurpabant; qod ex Nonio confirmat [d] Voſſius. qem ex ſerie literarum patet, *Cverela* & *Cvis*, pro *Qerela* & *Qis* ſcripſiſſe. nec inſtem in *cvi*, ubi μονοσυλλάβως effertur, *v* conſonam eſſe planè, qo modo & in *Qi* literæ Q incluſam, qocum *idem olim ſonuiſſe* [e] ipſe ὁ ποιητὴς concedit; atqe ita legendum accipiendúmqe contendit, in Maroniano illo, Eclog. 4.

---- *qi non riſere parentes.*

Etiamſi in *cui* diſyllabo *u* vocalis vera exiſtat, & in hoc exemplo proinde lapſus fuerit Eraſmus: at *i* in *cui*, ſive ſyllabam unam abſolvat, ſive in duas diſcedat, conſonantem eſſe, qî qeat defendi, non video. Inculcat qidem idem hoc ὁ ποιητὴς denuò cap. 12. verum qod evincat, adducit nihil. *I* inqit, *non ſolum*, *cum incipit ab eo ſyllaba*, *ut dixere*, *conſonans erit*, *ſed etiam*, *qod omiſere*, *qum terminabit*, *conſonans eſſe poſſit*: *ut in* Maijus, Pompeijus, *cum juxta antiqam ſcripturam per geminum ij ſcribuntur*; *qorum prius priorem clavdebat ſyllabam*; *alterum avtem ſeqentem inchoabat*. Nihil verius, nihil diſertius dici poterat, ad *bivocalium* rationem tollendam planè in μοῦσαι, ὑμεῖς, Αἴας, *Ajax*: qod in noſtris hap *fenum*, gap *nitidum*, plap *ludere*, prap *precari*, Anglûs qivis confeſtim deprehenderit. Si enim *i* utraqe in iſtis conſonans fuerit, ſonum certè in utraqe ſyllaba eundem ſortiatur oportet. idem ſonabit *i* in *Mai*, qod nos pariter Map dicimus, & in *jus*, qod noſtri pus ſcriberent: idem in *pei*, qod nos pep ſcriberemus; (ſic enim Pompejum, terminatione Latinâ inſuper habitâ Pompep; qo modo & vocativum [a] Flaccus extulit,

Pompej, *meorum prime ſodalium*,

appellamus) & in *jus*; qo repetito nihil eſt opus. ecqid avtem aliud ſonat. vel in σαι, ubi τὸ μοῦσαι clavdit, qam in ſap, *dicere*, vel in μαι, ubi τὸ ὑμεῖς, qam in *Maj* Latino, vel in Map noſtro, ſive menſem id *Majum*, ſive *licentiam* denotet? Luculentam ergò habemus à viro ſummo de *j* literæ in iſtis vi & poteſtate confeſſionem, qæ è vocalium cœtu eam penitus excludat. Sed pergit in ſua ipſius ſcita impingere vir ſummus. *Sic etiam*, inqit, *ut ſupra dictum eſt*, *clavdit tertium caſum relativi cui*. Si loco *Cui Qoi* Catullianum poſuiſſet, (qo ſe puero uſos refert [b] Fabius ut à *Qi* diſtingveretur) ego pedibus ambobus in viri incomparabilis ſententiam conceſſiſſem. jam cur nec alterum promovere poſſim, ſupra eſt indicatum. Avdiamus tamen, qid hîc afferat, qo placitum iſtud tueatur. *Qin etiam*, inqit, *ſeqente conſonante*, *ut in pronomine* Huic. *neqe enim* u *hic eſt conſonans*. *aſpiratur enim*. *neqe eſt diphthongus*. *atqe eſt monoſyllabum*. *& idem* i *eſt*, *qod fuit in ſecundo caſu hujus*; *ſicut in* cui *eſt*, *qod erat in* cujus. Hæc ibi. *I* qidem conſonantem eſſe poſſe, etiam ſeqente conſonante, non negabitur. eſt enim in μοῦσις, in ὑμεῖς, in *ejs* monoſyllabo, in *avrejs* diſyllabo. ſed nec eſſe diphthongum ullam, vel in *huic*, vel in *cui* etiam promptiſſimè concedetur. Sed qare negat ipſe eſſe *diphthongum* ὁ ποιητὴς? Certè qi in ὑὸς *bivocalem* eſſe ὑ cenſet, cur non de *ui* in *huic* idem ſtatuat, ego cavſſam nullam video. ecqid enim inter duo hæc intereſt, niſi qod illud ſit Græcum, Latinum iſtud? ac recte proinde Smithus noſter, *hvic* in Virgiliano illo Bucol. Eclog. 6.

Huic aliud dabitur,

[c] *nihil aliud ſonare* affirmat *qem* whie, *more noſtro* prolatum; [d] ὑ in ὑὸς Græco qam noſtrum whi. Nam qod monoſyllabum eſſe ait. & de ὑ in ὑὸς conſtat idem; & eſſe perpetuò, avt in *huic*, avt in *cui*, id verò nondum liqet. ubi avtem fuerit alterutrum, ecqid eſt neceſſe, vel ut *u* vocalis, vel ut *i* conſonans ſit? *V conſonans non eſt*: *aſpiratur enim*, de hoc ſcito ſupra vidimus. nec cramben eam hîc denuò reponere eſt opus. Verum *idem eſt* i *in* huic, *qod in* hujus, *in* cui *qod in* cujus *fuerat*. *at illic conſonans fuerat*. *& iſtic eſt ergo*. Imbellis ratio. Cur enim non ex adverſo pariter argumentari licuerit? *Idem eſt* v *in* cui, *ubi fuerit monoſyllabum*, *qod in recto* Qi (q *literæ* vi) *includebatur*. *at* v *illud fuit conſonans*; ut eſt ante demonſtratum. *Et iſtic eſt ergo*. *& rurſus*; *Idem eſt* i *in* cui, *qod in* qi *recto*. *at vocalis ibi fuerat*, *& iſtic eſt ergo*. Cæterum res ipſa verè ſic habet. Nec *u* nec *i* in *ſynæreſi* vim rationémve eam habent, qam in *diæreſi* ſortiuntur. Atqe hoc eſt, qod [e] vir doctiſſimus agnoſcit, *V conſonum interdum abire in U vocale*: *idemqe ipſi qoqe J conſono evenire*. cujus exemplum dat *in adverbio* Jam, *qod Comicis nunc incipit ab I vocali*, *nunc conſono*. Tam in *huic* ergo, qam in *cui*, ſi ſeorſim enuncientur) ſicut in [f] Martialis illo,

a *De ling. Græc. pronunc. l.* 2. & *de ling. Ang. Script. c.* 9. b *Ibid.* c *Jul. Scalig. de cauſ. ling. Lat. l.* 1. *c.* 8. d *Art. Gram. l.* 1. *c.* 28. e *Scal. lib.* 24.

a *Carm. l.* 2. *ode* 7. b *Inſtit. l.* 1. *c.* 7. c *De rect. & emend. ling. Angl. Script. c.* 9. d *Idem de ling. Græc. pronunc. l.* 2. e *Voſſ. art. gram. l.* 1. *c.* 15. f *Lib.* 1. *Ep.* 105.

Sed norunt, cui ſerviant leones.

(qæ & primigenia videtur fuiſſe vocum earum prolatio) utraqe tum *u*, tum & *i vocalis* erit. qod nemo inficiari poterit. ſin in ſyllabam unam conveniunt & coaleſcunt, altera *conſonans* futura eſt, *vocalis* altera; & *v* qidem *conſonans*, *i vocalis*, ut ad eandem redeat illa naturam, qam in *Qi*, ad eandem iſta, qam in *Hic* habuit. eodem enim prorſus modo enunciabitur, altera qo in *dvo* monoſyllabo, *dvellum* diſyllabo; utraqe qo in *Dvillius*, ubi τετραπλάσιος effertur; imò qo in *bvi*, ubi uno flatu; qod apud Comicos haud ſemel fit. in qibus omnibus, qin *v* conſonans ſit, idemqe ſonet prorſus, qod *w* noſtrum in dwarf *pumilio*, dwel *habito*, dwindel *flacceſco*, ambigi non poteſt.

Porro tam *j* conſonæ, qam & *v* ſonum verum ac genuinum arguunt clarè ſatis συγκρίσεις καὶ διακρίσεις dictæ illæ, qibus nunc è conſonis literæ iſtæ à ſyllabarum ſuarum compage reliqâ reſolutæ in vocalibus aliis commiſſæ in conſonarum naturam è vocalibus deformantur. Harum utriuſqe exempla paſſim ſunt obvia. qod *i* atqe *j* attinet, *ſynareſeos*, in illis Maronis, Æneid. l. 1.

---- pendent lychni laqearibus avreis.

ejuſdem in Eclog. 3.

--- rejce capellas.

(fruſtra enim ſunt, inter qos & Servius, qi pedem proceleuſmaticum hîc ſomniant; prout & in illo Æn. l. 2.

---- intexunt abjete coſtas.

& l. 11.

---- tranſverberat abjete pectus.)

Lucretii, l. 5.

---- ambjens multa peruſſit.

Diareſeos, in illis, Maronis Æn. l. 9.

---- dives pictai veſtis, & auri.

Senecæ in Hypolyt. 2. 4.

Siqa ferventi ſubjecta cancro.

Martialis, lib. 9. Ep. 94.

Pervigil in pluma Cajus ecce jacet.

Tò U, atqe V qod attinet;

Diareſeos; in illis Flacci, Epod. 13.

Nunc mare, nunc ſylvæ.

Plauti, Ciſtell. Act. 2. Sc. 1.

Qod dedi, datum non vellem; qod relicuum, non dabo.

Lucretii, lib. 1.

---- confringere ut arcta
---- portarum clavſtra cuiret.

Naſonis, Epiſt. 12.

Debuerant fuſos evoluiſſe ſuos.

Tibulli, lib 1. Eleg. 7.

Stamina non ulli diſſoluenda Deo.

Synareſeos: in illis, Maronis, Æn. l. 5.

Genva labant. ----

Plauti, Captiv. Prolog.

Domi dvelliqe dvellatores optimi.

Lucretii, l 2.

---- eqorum dvellica proles.

Auſonii, Parent. 24.

Duodeviginti functus Olympiadas.

Ejuſdem Epiſt. 23.

Mutvatur ad Græcam fidem.

Lucilii, l. 4. apud Nonium;

Compernem avt varam fviſſe Amphitruonis ἄκολον.

Flacci, lib. 1. Epiſt. 1.

---- niſi cum pitvita moleſta eſt.

Ennii deniqe apud Ciceronem de divinat. l. 1.

Cedunt de cælo ter qatvor corpora ſancta
Avjum. ---

de qo loco videndus Voſſius artis Gram. l. 1. c. 43. qi & idem rectè monet l. 2. c. 14. in *ſva* apud Maronem Eclog. 7. ubi legitur,

Strata jacent paſſim ſva qæqe ſub arbore poma

V ſonare, ut primam in *Svavis* diſyllabo. ſed qare, vir optime, non *ut & alteram*? cum utriuſqe, te qoqe cenſente, ſonus ſit idem, nempe *w* noſtri. jubeas Anglum ſcribat, qomodo ipſe proferri vis, *w* utrobiqe exhibebit.

Verum fruſtra eſſe videtur eodem loci Vir doctiſſimus, qum *diphthongum* ſomniat in *Oilei* diſyllabo magis, qam in *ajo* & *rejce* pro *rejice* pariter diſyllabis, (de qibus idem videri poterit, ibid. c. 19.) avt in *abjete* triſyllabo; qum ratio eadem utriuſqe exiſtat, ſonus idem utrobiqe ſe prodat. Verum his miſſis; ecqis avrem ubi leviter etiam conſuluit, non ſtatim intelligit, in literarum commiſſionibus & diſſolutionibus eis qas diximus; dato *j* conſonanti ſono *y* noſtri, *v* verò noſtri *w*; lubricam admodum ac proclivem à *vocali* ad *conſonam*, & vice verſâ ab hac ad illam, lapſum fore; qum aſperior multò duriórqe ac difficilior tranſitus hinc illinc futurus ſit, ſi ſonos, qi vulgò obtinent, barbaros eiſdem attribuerimus, qorum alter eſt literæ F genuinus, uti nos alibi demonſtravimus. Ex his ergò qæ dicta ſunt, liqidò patet, (criticis etiam celeberrimis ac peritiſſimis vel exemplo, vel calculo ſuo id diſertim comprobantibus) literarum *I* & U, ubi conſonantis munus obeunt, ſonum genuinum in tribus illis lingvis eundem eſſe, illius nempe qi Y, iſtius qi W noſtri: nec alium in eis, qæ pro *bivocalibus* habentur, ſonum exhibere, cùm rationibus variis, tum & avrium ipſarum teſtimonio, qo nullum in negotio hoc certius argumentum, eſt luculentiſſimè demonſtratum. ut nihil amplius ad *bivocalium* iſtarum exterminium juſtum opus adjecto videatur.

Cæterum ex occaſione iſtâ, qæſitis duobus, qæ à nonnullis ſunt propoſita, qid reponendum exiſtimem, pavcis exponam.

Alterum eſt de vocum earum lectione ac prolatione, in qibus, tam exteris, qam & noſtris, literæ iſtæ occurrunt. Siqidem cum ſcripto peculiari de *Nomine Tetragrammato* nuper emiſſo, vocis *Jehovah* uſum receptum approbârim, & confirmare etiam anniſus ſim; qæſitum eſt à qibuſdam, qî id nominis, inter legendum enarrandumqe, pronunciandum cenſeam, ſentiam ſaltem. neqe enim hac in parte per totam diſſertationem illam qicqam videri definitum. hoc avtem forſan eò magis à me expectatum iri jam ſuſpicor, qia literarum conſonantium, qæ in nomine illo præcipuæ ſunt, (de punctis enim vocalibus duntaxat eſt in ſcripto priore diſceptatum) aliam à vulgatâ receptáqe pronunciationem, tanqam rectam & genuinam, hîc aſſertum eam.

Qæſito iſti qò plenius ſatisfiat, tum generalia nonnulla præmittenda, tum & diſtinctiones qædam neceſſariò adhibendæ videntur. neqe enim in omnibus una eadémqe, ſive lex, ſive regula, figi poteſt.

Ac primò lingvarum, de qibus qæritur, ratio diverſa eſt. aliæ namqe ſunt, qæ in uſu vulgari eſſe deſierunt; aliæ, qæ adhuc perſtant. Ad claſſem priorem pertinent, Hebraica, Græca, Latina. In iſtis avtem, cùm terminos jam olim defixos ac definitos habeamus; nec niſi apud eruditos ac literatos ferè in uſu ſint; ad priſcam & primigeniam, qantum poteſt, prolationem, qæ qoad lingvæ illæ in puritate ſuâ viguerunt, obtinebat, ut qàm proximè accedatur, annitendum videtur: ſonúſqe ad ſcripturam, qæ certiſſima in iſtis eſt norma, qantum avt uſus præſens patitur, avt obtinere etiam potior valet, eſt omninò exigendus. ſcripturam avtem cùm pro norma illiuſmodi propono; eam velim intelligi, non qæ à pictoribus, ſculptoribus, artificibus imperitis qibuſqe profecta, in veterum monumentorum ruderibus relicta deprehenditur, (qanqam & ab his etiam ad rem iſtam qæ in manibus eſt, lux aliqa, ſed judicio adhibito, nec contemnenda ea, accedere qeat) ſed qæ ab eruditis rerúmqe harum peritis, qorum ad nos opera judiciáqe ſcripto conſignata pervenerunt, prodita ac comprobata reperitur. qæqe in eis habetur, qæ diſtinctis diverſiſqe characteribus depinguntur. neqe enim fit veroſimile, ſonum unum eundemqe, literarum avt avtores primos, avt ſcriptores priſcos, figuris pluribus, deſignatum voluiſſe. qanqam ubi elementum, qod unum idemqe ferè ſonare videbatur, in vocum flexionibus, ſyllabarúmqe commiſſuris, nunc conſonæ munus, nunc vocalis obiret; factum eſt, per varietatis juſtæ defectum, ut ſonus duplex, ſed alter alteri affinis, qiqe alter in alterum invicem

cre-

creberrimè transiret, [a] uno eodemqe characterе qandoqe designaretur. qod in illis duntaxat, qas diximus, literis duabus, usu veniſſe compertum est. In istis avtem, avt pro soni usúsqe varietate, characteres distincti, nec multum discrepantes tamen, adhibendi sunt; avt regulæ saltem statuendæ, qibus sonus earum víſqe genuina, pro locis eis, in qibus inter legendum se obtulerint, à legentibus dignosci qeat.

Atqe in Hebraicis qidem characterе proprio exarandis, scripturam qod attinet, cùm sacrosancta duntaxat oracula idiomate illo, puro saltem, conscripta habeantur, tum immutari in eis qicqam religio vix patitur; tum nec hoc facto opus esse videtur, qum ad lingvam intra fines tam angustos concluſam, adversus errorem, qi hinc emergere posset, omnem muniendam, regulæ paucæ admodum suffecerint. Sed nec in eisdem characterе Latino describendis, necesse est, ut literæ *Vav* loco novus character, *w* nempe noster, usurpetur, (qod viris magnis factitatum monuimus) ab eis præsertim, qi genuinum *V* Latini sonum agnoscunt; nisi forsan, qo eorum vel inscitiæ occurratur, vel inadvertentiæ consulatur, qi vitiosæ ejusdem prolationi soli assveti, eam figurâ illâ indicari opinarentur.

Cæterum non possum illorum hac in parte (qod tamen viros summos, qiqe in lingvæ sanctæ studiis promovendis, insignem præ aliis plerisqe, qibusqe forsan verè dixerim, nec felicem minus operam navârunt, admisisse video) praxin probare, qâ Judæorum hodiernorum prolationem corruptam secuti, (qam & exemplo suo ratione istâ comprobare videantur, nisi si à calamo lingva discrepet) in Hebraicis characterе Latiali depingendis, pro *Tav S*; pro *Beth*, in dictionibus syllabisve extremis F, in mediis *V* substituunt. unde nobis barbara planè illa, pro בית *beth*, *bes*, pro בראשות *breshith*, *bresis*; pro מדות *middoth*, *middos*; pro ארחת *orchath*, *orchas*; pro אגרת *iggereth*, *iggeres*; pro הלכות *hilcoth*, *hilcos*; pro הליכות *halicoth*, *halicos* & rursus; pro רב *rab*, *raf*; pro טוב *tob*, *tof*; pro זהב *zahab*, *sahaf*; pro נחיב *nathib*, *nathif*. deniqe pro אבות *aboth*, *avos*; pro בבא *baba*, *bava*; pro בבלי *Babeli*, *Baveli*; aliaqe ejusdem κόμματος, ὅσα ψαμαθὶς πόλις τε. Neqe verò Judæorum morem ritúmqe hîc obtendere valebit; non magis qam Italorum, ubi de sermone Latino agitur. Memini me qondam, eqite affini, qi filiolum habebat, qem literis humanioribus imbutum averet, officii id à me flagitante, Italum qendam unâ cum illo conveniſſe, qi nobilium liberos aliqot lingvam Latinam edocendos susceperat. Is evocatos hos in re Grammatica aliqid percontarer rogabat, qò profectus apud se sui specimen aliqod exhiberent. Ego cum inter minutiora qædam, ab eorum uno postulaſſem, præteritum daret verbi *Cano*, ille *Chechini* retulit. idqe magistro, qi ita institueraт, probante. qi qâ ratione inductus, ita proferret, sciscitanti, regessit, *Italos sic pronunciare: ab Italis avtem dictionis Latinæ proferendi normam esse desumendam.* Et sanè, tam ab illis, opinor, Romanæ, qam à Judæis hodiernis Hebraicæ; qum non minus à priscâ & genuinâ lingvæ olim suæ prolatione istos, qam illos, constet desciviſſe.

Idem hoc & de Græculis hodiernis admonitu opus esset; nisi qod absurdæ barbaræqe prolationes illæ (qas tamen apud Cantabrigienses nostros, edicto publico, avthoritate suâ interpositâ, adversus Thomam Smithum & Johannem Checum, qi post Erasmum, monstra illa oppugnatum ac profligatum in aciem prodierant, sub pœnis etiam graviſſimis, retinendas usurpandasqe, tam in re literariâ qam in religiosâ, tyrannum agens, Præsul ille Vintonienſis sancivit;) qibus [b] *αι ab ε, οι & ει ab ι sonis non distingvuntur*; *η ι υ sono uno eodemqe proferuntur*: Βῆτα, non *Beta*, (qo modo [c] priscis) sed *vita*: *υ* in diphthongis (qas nuncupant) tanqam *f* avt *v* nostrum: *π post μ*, tanqam si *b nostrum* foret; *τ post ν tanqam d* enunciantur; aliæqe ejuscemodi, qarum Græci hodierni plurimum tenaces existunt; apud eruditiores qosqe, tam exteros, qam nostros, jamdudum explosæ, & jam ferè prorsus abolitæ sunt.

In hoc tantum apud nostros plerosqe peccatur; qod *I* vocalem tanqam si Ει, *Υ* tanqam si Ευ esset, enunciamus. alioqi *I* & *Y* consonæ utriusqe sonum geminum germanum plerique retinemus. Nec figurâ diversa adhibitâ multum hîc opus est, (etiamsi I consona pingi possit productior pavlò, prout in αι plerunqe pingitur) qum regulâ unicâ res hîc absolvi possit, Iscilicet cum *α ε ο* prægressis, *Υ* ubi cum *α ε ο ω* præfixis, avt *ι* insecutâ, in syllabam unam coalescunt. alibi passim *vocalem* esse utranqe.

De Latinis consideratio curaqe ulterior ac uberior necessaria videtur, tam qoad prolationem, qàm & qoad scripturam. Qoad prolationem; qia lingva hæc, prout in communi, priore utraqe illâ amplius, est usu, ita corruptelis pluribus obnoxia est facta. A nostris avtem plerisqe in Latinis proferendis, præ exteris compluribus, plurimum peccatur. Siqidem nec *I* nec *U*, avt vocali, avt consonæ; nec F in ullis; nec G, avt C, in nonnullis; nec T in aliis; sonum damus genuinum. *I* vocalem, qasi *ej* esset; *U* qasi Ευ vel *Ju* foret, efferimus. *J* consonæ sonum damus eundem, qem & G, (perperam utriqe) ubi E vel I seqitur. pari nempe modo proferimus *J*, in *Jacio*, *Jecur*, *Injicio*, *Jocus*, *Justus*, qo G, in *Gens*, *Genus*. *Georgius*, *Gigno*, *Corrigitur*. Igitur *V* consonam pronunciamus, qo modo F oportuit: F, tanqam *PH* avt Φ Græcum foret; qod in Græculo risisse Ciceronem Fabius [a] refert. C, ante E & I, *in Cera*, *Cerno*, *Nescire*, *Poscere*, *Cicer*, *Cicur*, *Circus*; & T, ante *I* purum, uti appellant, h. e. ubi vocalis ulla syllabam eam seqitur, qam id claudit, uti in *Titio*, *Petitio*, *Primitia*, *Propitius*; tanqam *S*, utrumqe enunciamus; acsi nihil interesset, inter *Cedo* & *Sedo*, *Cepi* & *Sepi*, *Cellam* & *Sellam*, *Cilicem* & *Silicem*.

Horum avtem in plerisqe cum vicini nobis Belgæ, exteríqe alii complures, accuratiùs emendatiúsqe plerique nostri loqantur, cúmqe lingvæ istius in conventibus conventionibúsqe publicis præcipuus ac freqentissimus sit usus: voti itaqe ac desiderii justi res merito fuerit, ut prisca illa ac primigenia Latina pronunciandi ratio apud nostros posset postliminio revocari; utqe in Academiis nostris, cum operam sedulam, tum & authoritatem, qâ pollent, ei qorum id interest, ad id procurandum adhiberent. Cur enim non ad errores qoscunqe tollendos, rectámqe rei cujusvis rationem figendam firmandámqe, usui necessario justoqe ea nunc possit esse & debeat, qæ ad illos qidem fovendos fulciendósqe, istam verò opprimendam supprimendámqe olim iniqissimè est adhibita? Qa in re & eò magis elaborandum videtur, qia prolationis vitiosæ ritus iste retentus, facit ut apud exteros qi eundem repudiârunt, ab eis nostri qandoqe deridiculo habeantur, qos eruditione tamen solidâ, bonisqe literis atqe artibus, parasangis ipsi non pavcis anteeunt. Cæterum donec istud obtineri possit, seqendum necessariò Sapientis scitum illud, *Loqendum cum multis, sapiendum cum pavcis.* & qod summus ille de se in Oratore orator, qi *avrium convicio veritatem sibi extortam* conqestus, *usum* ait *populo concessisse, scientiam sibi retinuisse.*

Ac de Latinis, prolationem qidem qod attinet, ista suffecerint. De scribendi ratione aliqid adjecto opus videtur. Qum itaqe *I* & *U* Latinorum sonum geminum, vímqe sint duplicem adeptæ; unde fiat, ut nunc in *consonantium*, nunc in *per se sonantium* classem concedant, támqe multiplex & varius consonantium harum sit usus, ut sub regulas certas reducere, eásve inter legendum ob oculos jugiter habere, havd cuivis ita promptum ac proclive fuerit; idcirco veteres Vossius [b] non immeritò castigat, qod *ista cum soni natura discrepent, non & figuris*

(qod

a *Litera una pluribus sonis propter inopiam inservire potest: sonus unus in Variis literis non potest contineri. Tho. Smithus de ling. Græc. pronunc. l. 2.* b *Edicti Vintonienſis verba.* c *Martial. l. 5. Epigr. 17. Isidor. Origin. l. 17. c. 10.*

a *Instit. l. 1. c. 4.* b *Art. Gram. l. 1. c. 15.*

b 2

(qod facilè poterant) *diverſis ſignarint.* Horum itaqe cum ut indiligentia compenſaretur, tum & legentium commoditati conſuleretur, ab accuratiùs iſta tractantibus procuratum eſt, uſúqe ferè jam receptum, ut diſtinctionis juſtæ cavſſâ, literæ iſtæ, ſicut ſonis diſpeſcuntur, ita characteribus diverſis qoqe repræſentarentur. Unde natum, ut *conſona* *J j*, *V v*; *vocales*, *I i*, *U u*, pingantur.

Cæterum non immeritò reqiſiverit qiſpiam, qare non conſtanter, ubicunqe ſonus idem deprehenditur, figura ab his eadem uſurpetur. hoc enim ſi accuratè obſervaretur, *bivocalium* vanitate falſitatéqe liqidò patefactâ, commentum illud confeſtim concideret, & ipſum per ſe evaneſceret. qare in qibuſdam eum, qem vocali deſignandæ deputarunt, characterem admittant retineántve, in qibus aliud qam *conſonans* eſſe hon poteſt. v: gr. cur *ſuadeo*, *ſuavis*, *ſuetus*, *quis*, *quare*, *quum*, *quorſum* ſcribant, cum nec *u* vocali ulli ita præfixâ, ut in eandem cum eâ ſyllabam coaleſcat, poſſit eſſe *vocalis* ipſa: (neqe enim, apud Latinos ſaltem, agnitæ ſunt unqam *bivocales* iſtiuſmodi; qod adverſus Schoppium eruditè diſputat Voſſius) nec eundem cum *u vocali* in vocabulis iſtis (qorum in nonnullis utraqe etiam reperitur) ſonum edere ſit compertiſſimum. qare in *æquum*, *equum*, *antiquum*, *reliquum*, *tinguum*, *ſtinguunt*, charactere *vocalis* peculiari; contra, in *ervum*, *cervum*, *nervum*, *ſervum* figurâ *conſonantis* indice, ad literam priorem exprimendam abutantur; cum tam in illis, qam in iſtis mera *conſonans* exiſtat. avt ſi, ubi *conſona* eſt, ſonum non unum ſortiatur, qare non, pro ſoni varietate, characterem qoqe diverſum habeat aſſignatum. qare deniqe in *aut*, *haud*, *autem*, *audeo*, *audio*, *auris*, & ſimilibus, non eodem, qo in *vaco*, *vado*, *vago*, *valeo*, utantur charactere, cum eundem utrobiqe, ꝟ utiqe noſtri, ſonum agnoſcant. verum hoc typothetæ operiſqe typographicis præfecti viderint. eruditi verò, in ſuis edendis, prout ipſis viſum, procurarint. Nos ad reliqa, qæ diſceptanda propoſuimus, pergemus.

Hactenus itaqe de lingvis eis diſpeximus & diſpunximus, qæ in vulgari eſſe deſierunt. reſtat ut de eis aliqid adjiciamus, qæ in uſu vulgari adhuc perſtant, qas & *vernaculas* appellamus. In iſtis omninò, prolationem qod attinet, ſeqendum tenendumqe, qod uſus probat. Valet ſiqidem iſtic, qod Fabius tradit, inſtit. l. 1. c. 10. *Conſvetudo certiſſima loqendi magiſtra. utendúmqe planè ſermone, ut nummo, cujus publica forma eſt.* Proinde ſi vox *Jehovah* qomodo enuncianda ſit, qæritur, conſiderationem qæſita res geminam cum admittat, reſponſione conſeqenter geminâ eſt opus. Si enim de voce hac, qâ Hebraica eſt, qæritur, pronuncianda erit, ac ſi charactere noſtro Jehowah ſcriberetur. eam enim Hebraica efferendi rationem rectam ac genuinam eſſe, in antegreſſis eſt demonſtratum. at ſi pro Anglicanâ, qæ Hebraicæ illi reſpondeat, habeatur, non Jehowah, ſed Jehovah planè proferetur, eo utiqe prorſus ſono qo *J* & *V* literæ *conſonantes* apud noſtros ſonant. ſiqidem qibus illorum *Jod* & *Vav* ſonos exprimamus, alios habemus diſtinctos ac peculiares characteres, qibus iſtic non abutimur. neqe eſt neceſſe, ut vocabula Anglicana, qæ Hebraicis interpretandis ſive lingvâ noſtrâ exprimendis adhibentur, ad illorum proloqendi ritum modulúmqe exigantur. hæc eſt enim lingvæ cujuſqe prærogativa, ut aliunde mutuata ad morem proprium uſúmqe defingat. Exemplis aliqot, qid velimus, dilucidiùs patefiet. Si qis Hebraicè peritus, contextus ſacroſancti periochen aliqam recitaret, nomina illa אחשורוש דויד יעקב ישראל (rectam proloqendi normam ſecutus) proferret utiqe ac ſi Jiſrael, * Jaacob, Dawid, Aſhweros, literis noſtris pingerentur. at idem, ſi ſcripturas eaſdem lingvâ noſtrâ enarraret, nomina eadem idqe citra juſtam reprehenſionem) Iſrael, * Jacob, Dabid, Aſſuerus, prout vulgo efferuntur, enunciaret. Aliud adjiciemus. Chriſti domini noſtri nomen Hebraicum idem omninò fuit, qod & ducis illius Judaici, qi in terræ eidem olim promiſſæ poſſeſſionem Dei populum immiſit, יהושוע utiqe, ſive *Jehoſhua*. inde יש׳ *Jeſhua* enatum, Syrum magis qam Hebræum (qanqam & Syriaca qandoqe [a] Hebraica dicitur; qia hujus tradux; ſed inter derivandum fonte, unde profluxit, corruptior effecta) nec niſi à populo è Babylone reduce, ubi linguæ Syriacæ ([b] ea enim eſt revera, qam Chaldaicam nos dicimus) aſſveverant, uſurpatum. hinc in Græcam lingvam tranſeundo, nomen geminum evaſit. ſiqidem Græcis priſcis Ἰαησοῦν, poſterioribus Ἰησοῦν etiam Ἰησοῦς dicebatur. Nos Hebraica impræſentiarum miſſâ, de reliqis, in qibus diſcrepantiæ vix qicqam comparere videtur, videamus. Ἰησοῦς ergò, ſive *Jeſus*, qomodo enunciandum ſit, ſi qis qæſierit, hoc à me reſponſum feret. Græca qidem vox Ἰησοῦς ita erit proferenda, ac ſi eſſet noſtro depicta charactere Jeſows: qia I Græcis hîc *vocalis*, Y *conſonans* eſt. *Jeſus* verò Latina, acſi Jeſus ſcriberetur. qia *J conſonans*, (qæ illis ꝑ noſtrum ſonabat) *u vocalis* eſt. Anglicana vero Jeſus; prout nos J *conſonam* noſtram proferre conſvevimus. Nec de alterâ illâ, hac antiqiore multò, ſecius ſtatuendum. Vox Græca Ἰάσων τερσυλλάβως prolata noſtris figuris eſſet Jaſon; qia I in ea *vocalis* eſt: Latina *Jaſon*, δισύλλαβος (poëticas enim diæreſes hîc mittimus) noſtro charactere, Jaſon: qia ꝑ nobis ſonat qod *J* conſona Latinis: Anglicana vero Jaſon; eodem plane modo prolatâ primâ, qo J noſtrum ubi conſonans eſt, aſſolet. qod & in [c] codicis ſacri contextu recitando à qibuſqe paſſim obſervatur. Nec eſt igitur neceſſe, ut à nominis Jehovah pronunciatione vulgari, (prout nec à Jacob vel Dabid, vel Jeſus, vel Jaſon) in ſermone vernaculo diſcedatur.

Illud potius iſtic optandum venit, ut prolationem, qæ obtinet, ſcriptura ſeqatur. Rectiſſimè Smithus noſter, [d] *Æquum eſt, ſcripturam ſonos ſeqi, ut picturam corpus: teſtentúrqe ſcripturæ ſonum ætatis, ut avlæa formas veſtium.* Qorſum namqe elementorum figuræ, avt ſunt primitus excogitatæ, avt etiamnum adhibentur, niſi ut qem in ſermone communi literæ qæqe ſonum edunt, eis commodè deſignetur? Certè & ætatis tenerioris noſtris, & lingvæ noſtræ ediſcendi ſitientibus peregrinis, compendium hinc non contemnendum accreſceret; ſi & figuras ſono cuiqe diſtinctim exprimendo deſtinatas, eaſdemqe ad ſonum proprium accommodatas & reſtrictas haberemus. Hoc eſt enim, qod ſortis utriuſqe qoſvis, in noſtris ediſcendis, conturbat havd parum, de qo & exteros avdivi non ſemel conqerentes; qod Gallis utiqe, inter alia, qæ nolo dicere, exprobrari conſveverat; *aliter legere nos qam ſcribamus, aliter pingere qam proloqamur.* Nec reverâ noſmetipſos (niſi ſi φιλαυτίας καὶ αὐθαδείας ἰσχάτης reatum adſciſcere velimus) culpâ omni hac in parte immunes prorſus poterimus diffiteri: qum literas toties ſupervacaneas vel infercimus, vel affigimus; alio, qam qo proferri debeant, ordine diſponimus; elementis à ſono ſuo nomina diſſonantia planè tribuimus; uno eodemqe charactere ſonos à ſe plurimum diſcrepantes pingimus; & ex conſeqenti, ſonum eidem nec certum, nec ſuum damus. Ex. gr. Cur in people ſcribendo, o interſerimus, qod envnciatum tamen nolumus; e conſonæ l poſtponimus, qod loco priore, licet raptim, proferimus? Cur thiu *tenue*, & thine *tuum* literâ initiali eadem depingimus, cum ð potius qam t ſonus in altero ſe prodat? qod proinde ð apice ad ſpinæ inſtar trajecto Saxones priſci exprimebant. Cur Gervaſe per G ſcribimus cum Jervas, avt Jarnis enunciatum velimus? Cur G ipſum Jee ſive Ji nuncupamus, cum in gate, gil, gibe, good aliter prorſus proferamus? Cur C literam ſee ſive ſi nominamus, cum tanqam ſi it eſſet (prout

* *Literâ mediâ forſan illâ miſſâ, cujus ſonus vel ignotus vel incertus cum ſit, nunc inſuper habetur, ut in* עמוס Amos, *nunc per* G *exprimitur ut in* עמרה *Gomorra; ab aliis nunc ut* ng *in* בע malum, *nunc ut* gu *in* ען lignum, *effertur.*

a *Act.* 22. 2. b *Ezr.* 4. 7. *Dan.* 2. 4. c *Act.* 17. 5. 6. *Rom.* 16. 21. d *De rectâ & emend. ling. Angl. ſcript. c.* 9.

(prout eſt reverâ; & alterum itaqe ſuperfluum) efferamus, in **care, core, cur, cure**? Cur non eiſdem elementis **proceed** & **ſeed** ſcribimus, cum idem in utroqe ſonus percipiatur? Cur **action, potion, poxtion, petition** exaramus, cum **acſion, poſion, poxſion, petiſion** legamus? Latinam ſi qis originem obtenderit; in promptu eſt reſponſio. In Latinis qidem *actio, potio, portio, petitio*, cum ſcriptio recta as legitima exiſtat, nihil eſſe immutandum; ſed ad ſcripturam, qæ proba ac probata ſit, prolationem eſſe accommodandam. at in noſtris, cum voces vernaculæ, ſonis conſtent ab illâ planè diverſis; ſonúmqe *t* in *s* demutando facta fuerit derivatio; ad vocabuli ſonum conformandam eſſe ſcripturam; neqe enim id eſt in deductitiis avt mutuatitiis neceſſarium, avt congruum etiam, ut elementum cum ſono mutetur. neqe verò nos id ipſi conſtanter obſervamus. v. gr. à voce Latina *declinatio* derivata gemina habemus; artis vocabulum utrunqe; mathematicæ alterum, **declination**, Grammaticæ peculiare alterum, **declenſion**. ecqid avtem obſtiterit, qò minus, qamvis Latia, mater utriuſqe vox per *ſ* ſcribatur, & rite qoqe proferatur, non per ſ tamen tam illa qam iſta deſcribatur; cùm hujus in utraqe ſonus avdiatur, t literæ in neutrâ? Ecqis enim Gallis vitio verterit, qod *Oraiſon* & exarent & enuncient, cum ab *oratio* tamen Latino ea vox deſcendat; avt illis qod *faſhon*, noſtris qod **faſhion**, (non **faction**, qod aliud utriſqe deſignat) cùm Latinorum tamen vocabulo *factio* natales ſuos debeat utrumqe? Ecqis Latinos vituperet, qia *reſinam*, non *retinam* ſcribant, cum Græcis ea ῥητίνη ſit; qod *ſciſſum*, non *ſchiſtum*, qum Græcis ſit σχιστὸν; qod *cutis*, non cuſtis, quum Græcum ſit κύστις; *perna*, non *pterna*, cum Græcis πτέρνα; *purum putum*, non *puſtum*, qod Græcis eſt πυστὸν; *oſſa*, non *oſta*, qod ὀστᾶ Græci; & alia ultra cenſum iſtiuſmodi? Certè, qam nulla non lingva in vocabulis aliunde **derivandis tranſferendiſqe** libertatem ſibi ſumit, **noſtræ nullo jure, nulla ratione**, à qoqam poterit denegari.

Iſtis avtem cum qæſito priori ſatiſfeciſſe nos avtumemus, ad alterum tranſibimus. De Q literâ itaqe, ejuſdemqe poteſtate ac uſu â praxi meâ occaſione ſumptâ, coorta eſt qæſtio. Cum enim in meis Latinè ſcriptis, ac in publicum emiſſis, *v conſonam*, an *vocalem* eam, huic ſubjungere deſtiterim, ſæpenumero ſum hac de re à viris doctis compellatus, qærentibus utiqe, qâ ratione inductus id uſurpem, qâve avtoritate ſubnixus, ſcripturam novitiam introductum eam.

Et ratio qidem, qæ nondum lecto avtore eâ de re ullo, in ſcriptis privatis compendia captantem, ad id primitùs impulerat, prompta pronáqe ſatis fuerit, qod ſuperflua planè adjecta vulgò altera illa videretur: qum utriuſqe ſonum, qæ duplex foret, litera ea per ſe ipſa includeret. Siqidem tam Q. qam X Latinum, Ψ Græcum, non ſimplex litera, ſed compoſita eſt. Conſtat enim ex C & V. qod Capella monuit de nupt. philolog. l. 3. c. 7. ex C, inqam, & V, non *vocali* eâ, qod Scaliger cenſuit de cauſ. ling. Lat. l. 1. c. 7. (ne fruſtra ſis) ſed *conſona* illâ (qod ex Velii ſententia tuetur Voſſius lib. 1. cap. 22.) cujus vis in *Angvis, Sangvis, Svavis, Svaſus*, ſe prodit. itaqe nec *Cu*, ſive *Qu*, i. e. juxta ſcripturam vulgarem *Quu* qod Voſſio tamen l. 1. c. 32. placuiſſe video, eſt genuinum literæ hujus nomen, ſed CVE, ſive QE, (qod eodem recidit) ſicut ECS τὸ X; non incluſâ, qæ utrobiqe nulla eſt, ſed qo proferri poſſit utraqe, neceſſariò, in altero præfixâ, in altero ſubjectâ, vocali illâ, qæ conſonis qibuſqe exprimendis conſvevit adhiberi. Ergo qo modo X ex C & S, Ψ ex Π & Σ; ita Q ex C & V eſt coalita & conflata. Rectèqe idcirco, cum Julius pater, de cauſ. ling. Lat. l. 1. c. 10. *ineptire* eos pronunciat, *qi Q cum C eandem eſſe* contendunt; tum & Joſephus filius, in diatriba de var. liter. pronunciatione, *delirare Varronem*, qi *nullam* ajat eſſe *inter* Q & C *differentiam. eam enim eſſe proportionem in voce hac* Qvos *ad* Cos, *qa eſt in* Lingvas & Lingvis *ad* Lingas & Lingis. uterqe τὸ *U litera poteſtatem in Q ipſo contineri* adfirmat.

Unde & notat Voſſius l. 1. c. 32. eos, *qi ſemper poſt Q adſcriptum eunt V.* etenim *hoc appoſito nihil ſupereſſe præter C ſimplex.* qod de Q ſentire Scaliger alter *ineptum, delirum* alter cenſuit. Proinde ſicut fruſtra τῷ X τὸ S ſubjungeretur, ut *exſeo, exſedo, exſpio, exſplodo, exſploro*, pro *exeo, exedo, expio, explodo, exploro*, ſcriberemus: alia enim eſt ratio, cum à *ſpecto exſpecto* potius qam *expecto*, qaſi à *pecto* eſſet compoſitum, Grammatici (qod Fabius l. 1. c. 7. docet) ſcribendum cenſuerint, qia ſ ibi non eſt præpoſitionis, ſed verbi ſequentis; ſicut & in *exſcribo, & exſurgo*; & nominis verò ſ in *exſors* & *exſul*, ut recte [a] Voſſius. ita fruſtra τῷ q τὸ v ſubjeceris, cum ipſius v vis integra duplicis illius ſono jam inclusa habeatur. Etenim, qod ὁ πάνυ de litera K; ſi qis cum Scavro, *nomina, in qibus à ſecunda eſſet ſtatim ſede, per K eſſe ſcribenda putârit, qod Ka nomen includit vocalem illam, nullam ſanè vocalem addendam in contextu dictionis.* & eâ qidem de cavſſâ priſcos obſervat Voſſius l. 1. c. 17. *a* poſt K omittere ſolitos, cum ſcriberent *Klenda, Klumnia, Krus, Kartago*, pro *Calenda, Calumnia, Carus, Cartago*, qia K utiqe C & *a* in ſe contineret. pari certè ratione tam V poſt Q qam & S poſt X, eſt prorſus ſupervacanea, cum compoſitis ſuis iſtis utraqe illa, & qidem integra, jam ſit comprehenſa.

Ratio igitur clara ſatis ſuppetit, cur τῷ Q ſubjunctâ ſive U, ſive V, nihil ſit opus. Nec deſunt qi patrocinium hac in cavſſâ ſuum ſponte deſerant, viri cum literati, tum & inter literatos ſortis ſediſqe havd infimæ. In his eſt, qem & ſuperius pavlò adduximus; Vir Cl. Scaliger filius. Is loco ibi deſignato: *V poſt Q nullum habet ſonum. ſed qi ſonus avditur, in ipſius vi eſt, qæ ſine V potuit probari.* Accedit huic, ſed qi tempore, puto, anteceſſit Avtor havd ignobilis, licet de nomine ignotus, cujus *de Lingva Gethica* commentariolum edidit Bonaventura Vulcanius; in qo iſta habentur. *Q eadem eſt cum C, niſi qod U includit. qare ubi hac ſubjicitur, ſuperflua eſt. Malè igitur ſcribunt Latini.* Quotidiè, Quis, Quia, Quoniam, *rectè Gethæ, qui u includunt, ſcribentes* Qotidie, Qis, Qia, Qoniam. *Cum enim Q comprehenderet u, putabant ſuperfluum, ſi præterea annotaretur. qod monendum erat, ne qem in novo idiomate novitas offenderet. Tum u exprimendum ſit. ſi dictio per x ſcriberetur, qomodo Græci faciunt, qi loco q x uſurpant,* Κυίντ& *ſcribentes pro Qintus. Errant verò, qi u geminum ſubjiciunt; qum ſimplum ſatis ſit; avt unicum, ſi alia vocalis ſequatur.* Hæc ille diſertiſſima. Cæterum ne Getas Gothóſve, gentes barbaras, Latinæ vel ſcripturæ vel loqelæ magiſtros facere videamur. Virum clariſſimum, antiqitatis omnis indagatorem ſagaciſſimum, rerúmqe iſtarum peritiſſimum, Joannem Voſſium avdiamus. Is (neqe enim in partes hic vocatus comparere recuſabit) Artis Grammaticæ l. 1. c. 22. Cujus inter alia ſummarium; *Veteres ſcripſiſſe*, Aqa, Equs, Qis, *& ſimilia, abſqe V. Non tantum*, iſiqit *eſſentiæ & poteſtatis ratione Q compoſita dici poteſt*; (qod Capellæ ac Diomedis avtoritate firmat, qi ex C & V conſtare affirmant) *ſed etiam figuræ: qia, qod & Velius Longus obſervavit, ipſa notæ, qâ ſcribitur, oſtendit* C & V *pariter literas in ſe confuſas. Atqe inde eſt, qod in Veteribus Codicibus alterum V, tanqam in* Q *contentum, prætereatur. Ita in eis legere eſt* Equs *pro* Equus. *ac in antiqis etiam inſcriptionibus interdum hic occurrit ſcribendi modus.* Velii verba qæ vir Cl. adſcripſit, hæc ſunt. *Multi Q literam excluſerunt, qoniam nihil aliud eſt qam* C & V; *& non minus poſſit ſcribi* Quis *per* C & V & I & S. *ideóqe nonnulli* Quis, & Quæ, & Qid, *per* Q & I & S *ſcripſerunt, & per* Qæ, & Qid; *qoniam ſcilicet in* Q *eſſet* C & V. Hæc ubi ex Velio Voſſius, *Nec obſtat*, inqit, *qod Probus adverſus eos diſputat, qi* Seqi *in præterito ſcribebant ex* Seco, *avt* Aqi *ab* Acuo. *nam in his ratio diſpar. qia* C *ad aliam qam i ſyllabam pertinet: contra qam ſit in* Seqi *a* Seqor, *avt nomine* Aqa, *& ſimilibus.* Qibus adjici poteſt,

a *Art. Gram. l. 1. c. 43.* b. *Jul. Scalig. de cauſſ. ling. Lat. l. 1. c. 10.*

poteſt, qod & ipſe pavlò poſt, ex eodem avtore ſuggerit, *V conſonam* in his eſſe, *cujus vis ac poteſtas Q litera includitur, non* prout in alteris illis, *vocalem* qod & Voſſius ipſe contra Diomedem, Priſcianum, adeoqe Fabium ipſum tueri ſuſtinuit. Idem deniqe libri ejuſdem c. 29. *Oecumenico errore à recentioribus, imo & penè omnibus antiqis, poſt Q ſcribitur V, cum Q nihil aliud ſit qam C pingvius ob ſeqens V. Sane ſi poſt Q geminam vocalem ſcribere viſum, nihil fortaſſe Q fingere opus erat. ſin Q ad ſoni pingvedinem indicandam adhibere placuit, V omnino in Q intelligetur; qia Q erit nota duplicis litera C & V. Rectius igitur aliqi, Qa, Qi, Qo ſcripſere; qam alii* qua, qui, quo; *cum in his V poſt Q redundet, ac ſapiens naturam inſeqi ſoleat, qa nihil facit fruſtra.* Hæc heroes illi. ex qibus liqido patet parétqe, ſcripturam hanc, qâ *V* poſt *Q* expungitur, nec novitiam nuperrimé ve inductam, ſed Latinis priſcis uſurpatam, nec verò avt ratione juſtâ eſſe, avt avtoritate etiam deſtitutam.

Et ad qæſitum geminum illud iſta ſuffecerint. Dictionis reliqæ ſummam pavcis ſic habeas. *Diphthongi*, ſive *bivocales*, ſunt, in qibus *vocales dua in ſyllabam unam coa-*
A *leſcunt.* Hæ vel ſunt *impropriè*, vel *propriè* ſic dictæ. *Impropria* ſunt, in qibus, etſi *dua pingantur*, *altera* tantum *profertur.* hujuſmodi ſunt apud Græco, α, η ω, qibus *iota* eſt ſubſcriptum; in Latinis *ae* & *oe* in *Æneas*, *Oeneus*, &c. de iſtis non laboramus, qia ἀκύρως καὶ καταχρηστικῶς *bivocales* dicuntur. h. e. dicuntur, & non ſunt. *Propriæ* ſunt, in qibus *vocalis utraqe profertur.* hujuſmodi habentur, in qibus *i* & *u* (qæ *bivocalium* matrices exiſtimantur) vel *aliis vocalibus adjuncta*, vel *ſecum* invicem *commiſſa.* aliis *adjecta*; *i*, in *ai, ei, oi*; *u*, in *au, eu, ou.* in iſtis verò *i* & *u conſonas* eſſe, non *vocales*, oſtendimus.
B habere enim ſonum eundem planè, qi *j* & *v* conſonarum genuinus eſſe, vel agnoſcitur, vel evincitur; *i* nempe τὸ *y*, *u* avtem τὸ *w* noſtri utriuſqe. *nullam* itaqe in iſtis *bivocalem* eſſe; cum *vocalis* altera nulla ſit. reſtant, in qibus, *ſecum* invicem *commiſſa*, *y* Græcorum, in υἱὸς & ὕαινα, *ui* Latinorum, qæ ſit illi analoga, in *huic* & *cui* monoſyllabis. in his viri magni *i conſonam*, *u vocalem* eſſe contendunt. ego contra *u conſonam*, *i vocalem. bivocalis* intercidit, utralibet detur.

Nulla ergò *Bivocales.*

THO-

THOMÆ GATAKERI

DE

NOMINE TETRAGRAMMATO DISSERTATIO,

QUA VOCIS

JEHOVAH,

APUD

Noſtros receptæ uſus defenditur, & à qorundam cavillationibus iniqis pariter atqe inanibus vindicatur.

LECTORI CANDIDO.

NOtum eſt [a] Cenſoris graviſſimi dictum, Tam otii qam negotii rationem eſſe reddendam. Hoc ipſe qo ex parte aliqâ [b] præſtem, paucis hiſce te conventum velim. Cum morbo, qi me nuper habuit, (habuit enim magis me ille, qam illum ipſe) necdum penitus reliqit, domi concluſus, lecto etiam partem maximam affixus, diſtinerer, dum otii tædio (qod mihi nunqam non grave) ex libris levamen aliqod reqiro, in Viri cujuſdam clariſſimi de Nomine Tetragrammato Orationem apud ſuos habitam incidi, ad cujus oram in codice meo (pro more mihi non inſolenti) nonnulla olim adnotaram. Ea jam repetita & relecta, animum impulere, ut de argumento hoc molirer aliqid; qo vocis Jehovah uſum apud nos ([c] nec ſolos tamen) receptum, qem acrius pavlò avtor ille impugnat, & inſectatur acerbius, qâ poſſem, tutarer, & ab illius cum cavillis, tum & calumniis vindicarem; idqe eo magis, qia ab altero qoqe notæ etiam primariæ viro, Anglos noſtros, hoc eodem nomine, qaſi crimini graviori affines, nominatim perſtrictos offenderem. Hoc intra pavcos dies ubi abſolveram, juris publici facere viſum eſt. Qæ ſi cui forſan otioſa ac ſupervacanea videbuntur; ut aliud nihil dicam; illud primò habeat, eſſe hunc otii, nec ultrò accerſiti, ſed neceſſitatis lege qadam imperati, fœtum. tum veteris dicti meminerit, qo pronunciatur, ſatius eſſe, otioſum eſſe, qam nihil agere. Cogitet deniqe iſta, qaliacunqe fuerint, viros etiam ſummos exercitos habuiſſe. Tu ſicubi lapſum deprehenderis (qod cum à morbo, tum & ab ætate, [d] qi morbus alter eſt, laboranti proclive fuerit) manum ſi porrexeris, amice feceris, gratiamqe apud me eo nomine ampliorem iniveris, qam paria te mecum ſentire profeſſus: ſiqidem hac ratione forſan confirmatiorem, illâ (qod eſt optandum magis) emendatiorem reddideris. *Vale.*

[a] Catonis majoris, ex Origen. l. 1. meminit Cicero Orat. pro Planc. (imitatus & ad Attic. l. 5. Ep. 20.) & Columel. l. 2. c. 22.

[b] Libet non minus otii, qam negotii præſtare rationem, Symmach. l. 1. Epiſt. 1.

[c] Videatur Druſii ipſius confeſſio ad oram ſcripti hujus prope finem adſcriptam.

[d] Τὸ γῆρας ἐστν αὐτὸ νόσημα. Apollodorus. Itaqe Philemon. Μηδὲ πατ' ἐρώτα τὸν γέροντα πῶς ἔχει, ἢ γραῦν λιν'. ἔσθ' ἅμ' αὐτοῖς, ὅλα κακῶς ἔχει. Senectus ipſa morbus eſt. Terent. Phorm. 4. 1. Senec. Ep. 108.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

THOMÆ GATAKERI

DE

NOMINE TETRAGRAMMATO DISSERTATIO.

DE nomine Tetragrammato, ejuſdemqe ſive vivâ voce, ſive per ſcripta exprimendi ratione germanâ atqe genuinâ, grandis graviſqe inter eruditos orta eſt hiſce temporibus controverſia. Eam non ſine ardore utrinqe aliqo, & vehementiâ (uti mihi qidem videtur) minus neceſſariâ, proſecuti ſunt viri magni, Joannes Druſius in Tetragrammato, de rect. lect. ling. ſanct. c. 32, & 33. & in Annot ad Pentateuch. l. 2. c. 5. Nicolaus Fullerus noſter Miſcellan. l. 2. c. 6. & in Append. Apologet. Ludovicus Cappellus in Oratione de nomine Tetragrammato & ejus pronunciatione, & Sixtinus Amama in diſſertatione de eodem. nam Gilbertum Genebrardum hominem maledicum τῆς μανιώδη inter heroas iſtos ne nominare qidem ſuſtinuerim. Ego, non qo inter tantos viros, tanqam arbiter conſideam, ſed qo ad rem ipſam de qâ diſceptatur conſtituendam ſymbolam ſaltem conferam, meam de lite hac totâ, & qid parti utriqe concedendum exiſtimem, citra cujuſqam offenſionem, ſententiam liberè proponam; idqe qam commodè potero pauciſſimis abſolvam.

Primò itaqe יה & יהוה duo eſſe Dei veri, eaqe à ſe invicem diſtincta, ſed qæ rationem eandem habeant, nomina peculiaria, pro conceſſo confeſſoqe ſumetur. De illo, conſtat ex Hymno 68. v. 5. *Celebrate illum in nomine ſuo* יה. de iſto ex Hymno 83. v. 19. *Ut norint te cujus nomen eſt* יהוה. Diſtincta eſſe à ſe invicem, nec alterum alterius formam contractiorem (qod nonnulli tamen ſunt arbitrati) inde patet; qod utrumqe ſimul poſitum reperiatur ביה יהוה Eſaiæ c. 26. v. 4. Sed & qod diverſos, uti mox videbitur, habeant natales. Eandem plane cum notionem, tum & notationem habere liqet, etiamſi à radice non eadem prorſus oriantur; qia à verbis admodum affinibus, & ejuſdem planè ſignificationis, deſcendunt. Sicut enim חיה & חוה unde primæ parenti nomen, Gen. c. 3. v. 20. ita היה & הוה idem utrumqe ſignificat, & illud qidem *vivere*, hoc *eſſe* utrumqe. ab היה avtem יה (priore ה ſicut in לך ab הילך abjectâ) ab יהוה חוה deductum, extra omnem eſt controverſiam, ita יה pariter & יהוה utrumqe τὸ ὄν, ſive τὸν ὄντα, deſignat. Rationem nominis utriuſqe Moſi Deus ipſe, cujus nomen utrumqe eſt, dedit, Exod. c. 3. v. 14. ubi dixit, אהיה אשר אהיה Qo loco & tertium habemus Dei nomen, ab utroqe illo diſtinctum, ſed cum utroqe mentis & ortus qoqe plane ejuſdem; idqe juxta interpretes nonnullos iteratò ibidem exhibitum. Siqidem, pro eo qod alii cum Hieronymo, *Sum qi ſum*; vel *Sum qod ſum*; qod noſtri conſtanter uſurpant; alii cum Pagnino, *Ero qi ero*, ſive *Ero qod ero*, qod αὐτολεξεὶ verba ſonant; atqe omninò retinendum Oleaſtrius contendit; Piſcator, (ſolus opinor) *Ero qi eram*: Junius à reliqis aliorſum abiens, reddidit, *Ehjeh*, *qia ſum*, ut אהיה prius ſacroſanctum ſit, & pro nomine (prout & in clauſulâ proximâ) habeatur; alterum (ut Hebræi loquntur) ſit profanum, & verbi (cujus & formam gerit) naturam retineat; אשר avtem non pronominis relativi, ſed conjunctionis cauſſalis (qod nec rarò fit) uſum ac ſignificatum hîc obtineat; à qo ſenſu nec longè Vatablus abſceſſit, qum vertit, *Ero*, *qia ero*: & mox ἐξηγητικῶς, *Ero*; *ero enim*. ut eis verbis Dominus Deus & Moſi de nomine ſuo percontanti reſponderit; & nominis editi ſimul etiam rationem reddiderit. nam de tempore connotato parum intereſt; cum ea apud Hebræos creberrimè, promiſcua habeantur; qod variis exemplis * alibi oſtendimus. De loci mente videri poterit Vir Cl. Joannes Druſius Obſerv. l. 16. c. 10. ſed & ex exteris Plutarchus de El Delphico; qod is eſſe vult hominis Deum compellantis, naturamqe divinam agnoſcentis vocem (qaſi Ei, Es, diceret) qi propterea propriè veréqe ὄντως eſſe ſolus dicatur, qia ſolus mutationis omnis ſit expers. nos ad alia properamus.

Secundò, nominis alterius illius יהוה pronunciationem genuinam, tum primis temporibus, tum & per inſecuta deinde ſecula plurima, vulgò cognitam fuiſſe, clariſſimè liqet. Et primis qidem parentibus innotuiſſe patet ex Evæ, qo partum primum ſuum excepit, elogio, *Acqiſivi virum* את יהוה *à Deo*. Deinceps avtem in ore ac ſermone, communi etiam, itidem fuiſſe, patet inter alia, ex nominibus locis perſoniſqe de ſpeciali aliqâ ratione avt occaſione impoſitis, qibus nomen id integrum continebatur. Sic enim monti, in qo Iſaak immolandus ſiſtebatur, יהוה יראה nomen indidit Abraham. Geneſ. c. 22. v. 14. unde & orta refertur dictio παροιμιώδης, qæ in celebri uſu fuerit בהר יהוה יראה *In monte Deus videbitur*. coactius enim pavlò Junius, *In monte Jehova providebitur*. Moſes qoqe ad tropæi inſtar erectam de Amaleko fuſo aram, יהוה נסי nuncupavit. Exod. c. 17. v. 15. uti & Gedeon alteram in proſperi ſucceſſus futuri omen, יהוה שלום Jud. c. 6. v. 24. Qin & Jerem. c. 23. v. 6. Chriſtus Dominus יהוה צדקנו nominatur. Eademqe appellatio eidem ipſi an urbi, eccleſiæ utiqe ipſius, incertum, attribuitur, ejuſdem prophetiæ, c. 23. v. 16. utriqe certè (certum ſatis id) competere poteſt, & illi, qo qid ſuis ſit, & iſti, qo unde id ei qod is ſuis eſt, adſit, eo nomine denotetur. Verum citra con-

* *In explicatione verborum arioli. Num.* 23. 21.

controverſiam urbi reſtitutæ nomen datur יהוה שמה in Ezekielis Vaticinio extremo. Qorſum avtem perſonis lociſve nomina, niſi qo eis in ſermone ſcriptoqe, prout occaſio, deſignentur? In ſermone verò communi qî id poteſt ab eis, qi proferre ea avt neſciunt, avt neqeunt? Accedit ſolennis illa juramentorum concipiendi formula חי יהוה qod qadragies minimùm in ſacrâ paginâ reperitur: qum in eiſdem citra nomen iſtud bis אלהים ſemel אל tantùm, occurrat. Qin nec exteris etiam ethniciſqe ignotum prorſus fuiſſe Dei nomen hoc, ex codicibus ſacris clariſſimè patet. Idipſum enim hoc proferunt, cum Laban & Bathuel Eleazari Abrahæ famulo, Gen. c. 24. v. 50. tum & Pharao Rex Moſi, Exod. c. 5. v. 2. & regis ſui nomine non ſemel Rabſhake Ezechiæ, Eſai. c. 36. v. 7. 10. Nec certè in uſu vulgari eſſe videtur deſiiſſe, qamdiu apud Dei populum prophetiæ ſeries continua perſtiterat, avt Spiritus ſancti amanuenſes ulli extiterant, qi oracula θεόπνευστα, in populi illius uſum communem, ſcripto conſignarent. qorſum enim illi qicqam in uſum communem, avt vivâ voce ederent, avt ſcripto proderent, qod ab eis, qorum in gratiam propalabant, ne avribus qidem percipi, avt proferri, avt legi etiam, nedum ut intelligi, vellent? avt qis cuiqam dicti ſcriptive uſus, qem nec avditu percipere poſſit, nec proferre ipſe noverit? Proinde nullo pacto eſſe poteſt rationi conſentaneum, ut exiſtimemus, Vates ſacros in vaticiniis ſuis id nominis toties inculcaſſe, qod prolatum tamen lectumqe ab eis nollent, qibus ea tradidere. Imò qamdiu ordo ſacerdotalis eos habuit, qi erant legis divinæ obſervandæ religioſi, non poterat nominis illius prolatio inſuper haberi, nedum ut penitus intercidere, avt in oblivionem etiam devenire. Cum enim formulâ à Deo in lege per Moſem perſcriptâ Num. c. 6. v. 24--27. populo publicitus benedicere tenerentur, fieri non poterat, qum eam qotidie uſurparent, qin & nomen hoc proferrent ipſi, & in populum ſimul qoqe propalarent. Porrò ſi in benedictione ſolenni illâ & ſacerdoti proloqi, & populo avribus percipere liberum licitumqe fuerat, ecqid obſtiterit, cur non & alias qoqe, vel in ſacris ſcripturis legendis, vel in ſuppliciis publicis concipiendis idem faciendi parilis, ſive libertas, ſive licentia, exiſteret?

Nam qòd Judæuli inepti, horumqe veſtigiis inſiſtentes, [a] ex verbis illis noviſſimis, Num. c. 6. v. 27. *Et ponetis nomen meum ſuper filios Iſraël*, [b] eliciunt, *tum demum licuiſſe nomen illud effari, qum benedictionem illam pronunciarent.* ſed & ex [illegible] Exod. c. 3. v. 15. qæ ſcripturæ ſacroſanctæ [illegible] legunt, הוא שמי לעלם *hoc eſt nomen meum ad occultandum*, cum textus ipſe לעלם *in æternum*, habeat; nomen iſtud ſupprimendum, nec in vulgus propalandum colligunt. Ac proinde [c] *ſacerdotem in benedictione illâ conferendâ*, ita *raptim & ſubmiſſâ voce* (per muſſitationem qandam [d] magicæ non abſimilem, qali in miſſæ ſuæ ſecretis abutuntur hodiè Pontificii) ejuſdem *verba illa protuliſſe, ut ne* prolatio hujus nominis *à qoqam exavdiri poſſet.* Deniqe [e] *Moſis etiam tempore* prolationem illius *interdictam* fuiſſe verbis illis, Lev. c. 24. v. 15, 16. *Qicunqe maledixerit Deo ſuo, ille feret iniqitatem ſuam,* [f] *at qi pronunciaverit nomen* יהוה *morte morietur. qibus verbis Deus mortem interminari videatur, non illi modo, qi Deo maledixerit, ſed & illi* (*è vulgo nimirum*) *qi nomen illud effatus fuerit.* Hæc remoram nobis hîc cur objiciant, nihil qicqam eſt cavſſæ; qum ſint reverâ farfari foliis leviora; liguſtri etiam floſculis viliora nugamenta. itaqe mirum mihi valdè fit virum inſigniſſimum tam putidis commentis [g] *veri ſpeciem* ſaltem *aliqam* tributum ire voluiſſe. Cum primum norit nihil fundi à ſacro textu habere. neqe enim ſeqitur, ut, qia in ſolenni benedictione illâ imperatum, ideò alias fuerit interdictum. qum in aliis alibi hymnorum, votorum, profeſſionum, juramentorum formulis creberrimè uſurpatum occurrat; imò in nonnullis, nec pavcis qidem illis, præceptum etiam ac præſcriptum reperiatur. videantur Deut. c. 21. v. 8. & c. 26. v. 7. 10. Jer. 4. 2. Secundum eſſe textus codicis ſacroſancti depravationem manifeſtiſſimam, negari non poſſit. Tertium cum Judæis doctoribus etiam primariis agnoſcat ipſe, [a] *mandato divino adverſari*: & ex Majmonidis avtoritate definiat, *præceptum eſſe, ut altâ voce conciperetur ſacerdotalis illa benedictio.* In qarto, aſſumentum merum eſſe neſcire neqiverit illud, *è vulgo nimirum.* qod ſi ſuſtuleris, admiſſâ interpretatione iſtâ, nec ſacerdoti nomen illud effari licebit; ſin admiſeris, cum legis ejuſdem datæ latæqe membra ſint gemina, qorum alterum alterius ἐξηγητικὸν tantum, ſupplicii ſpeciem ac rationem explicatius deſignans, pleriſqe cenſetur; priori etiam inciſo ὁμοῦ τῷ κοινῷ idem fuerit aſſuendum. ita aliis qam è plebe & populi fæce licitum fuerit, qo modo nomen illud venerandum proloqi, ita & numini maledicere. Nec interpretum, opinor, ſaniorum ac ſolidorum qiſqam, niſi in execrationis ſignificatione verbum נקב in interdicto illo unqam ſumendum pronunciavit. Verum iſta ut mittamus, qum qod morentur nihil ſit: ſatis clarum videtur, & ante Moſem, & ſub Moſe, & à Moſis temporibus per ſecula qam plurima, nominis hujus prolationem in uſu communi extitiſſe: imò ex Dei ipſius mandato (è Judæorum Magiſtris primariis qoqe ipſis id agnoſcentibus) ſolennem ejuſdem prolationem, populi turbâ totâ aſtante, & qantum per locorum intervalla poterat, avribus percipiente, clarâ voce fieri ſolitam. ex qâ ſolâ occaſione, etiamſi nihil aliud acceſſiſſet, per tot ſecula illa fieri non poterat, ut non eſſet ea in vulgus etiam hominum notiſſima.

Tertiò, ex ſuperſtitione qadam, ſeculis inſecutis, & ſeqioribus illis, cum Spiritus ſancti amanuenſes illi è populo illo jam defecerant, nec ordo ſacerdotalis cultus ſinceri rituſqe priſci tenax extiterat, (qamdiu enim iſta obtinuere, uſus priſtinus ceſſare, avt aboleri non poterat) à nomine iſto proloqendo abſtineri ceptum eſt: eoqe tandem deventum, ut pro piaculo immani haberetur, nomen illud effari; cum à Magiſtris ſcilicet denunciatum jam eſſet, [b] *partem non habiturum in futuro ſeculo, qiſqis nomen illud pronunciare præſumeret*: qod tamen per ætates retro ab orbe condito antegreſſas proferre, non licitum tantummodo, ſed & pium ac lavde dignum habebatur.

Ex ſuperſtitione, inqam, uſurpatum hoc; & merâ qidem: ecqid enim aliud ſubeſſe poterat? Obtenditur *religio*, & nominis ſacroſancti venerandus reſpectus; cui ut honos illibatus conſervaretur, nec avt uſu profano leviculoqe evileſceret, avt exteris etiam, qi abutendo polluerent, innoteſceret, vel eſt [d] *vulgi* ipſius ἰυλαβείᾳ *qadam ſuſceptum*, vel *magni Synedrii ſanctione publicâ interdictum*, ut nomine illo proloqendo deinceps abſtineretur.

Specioſi ſiqidem prætextus iſti; ſed ſuperſtitionem eluere impotes planè. Siqidem, 1. cur de iſto potius nomine, qam de altero illo, qod ejuſdem eſſe valoris oſtendimus, ut de cæteris nihil dicam, tam ſoliciti ac curioſi extiterant? an qia uberior iſtius qam illius ſanctitas? amplior atqe avguſtior hujus qam alterius illius majeſtas? at literis ſyllabiſqe ipſis ſanctitatem ac majeſtatem tribuere, eſt inſignita planè ſuperſtitio; eiqe gemina, qam nos Pontificiis de nomine *Jeſu*, circa qod illi perinde ferè ſe habent, non immeritò objicimus. an qia nomen יה aliáve Dei nomina, etiamſi vel à ſuis, vel ab exteris, profanè, leviuſculè, impiè haberentur, tanti id neutiqam futurum foret? Atqi nihil abſurdius, qam hoc animum inducere, Dei majeſtatem non perinde à mortalibus, qicunqe ii fuerint, qantum in ipſis eſt, lædi, violari, pollui, ſub qocunqe tandem nomine divino deſignatum id fuerit. qaſi Deus, ubi *nomen ſuum* lege latâ *temerandum* prohibuit, Exod. c. 20. v. 7. avt ubi

a Ludovicus Cappellus *Orat. de Tetragram. pag.* 322. b *Idem ibid. p.* 320. c *Ibid. p.* 322. d *Eſai.* 8. 19. e *Idem ibid.* 203. f Hebræi & Junius *itaqe.* g *Ibidem* 320.

a *Ibid.* 322. b Ex lib. Juchaſin Druſius *annot. in tetragr. c.* 9. & Galatinus *de arcan. cathol. verit. lib.* 2. *cap.* 10. c Ludovicus Cappellus *de tetragr. p.* 319.

ſanctione horrenda, *tremendum* inſuper ac *venerandum* interdixit, Deut. c. 28. v. 58–61. de hoc ſolo, vel uno aliqo nomine reliqis poſthabitis, religioſè habendo, cavtum voluerit. Tum an non iſtud, non ſuperſtitionis jam dico meræ, ſed præſumptionis fuerit, arrogantiæqe extremæ, Moſe, Prophetis, piis priſcis qibuſqe, imò Deo qoqe ipſo, ejuſqe ſpiritu, cujus ex afflatu motuqe immediato oracula ſacra, cum ore edita, tum & ſcripto ſunt prodita, prudentiores pioſqe magis cenſere ſe? ut qod illi palam omnibus innoteſcere, nec exteros etiam celatum voluerint, illum ipſum iſti, acſi religioſius hoc eſſet, qodqe ad honorem divinum conduceret magis, ſilentio tegendum ac ſupprimendum prorſus ſancirent.

Cavillum vero eſt frigidum, ac calumnia mera, ideo nos [a] *ſuperſtitionis Judaicæ accuſare Patres antiqos, & ex Evangelicis doctiſſimos qoſqe* qi nominis hujus loco ſolent aliud aliqod ſubſtituere, qia à merâ ſuperſtitione ritum illum apud Judæos primitus ortum affirmamus. cum hoc ab iſtis aliâ ratione uſurpari potuerit nimirum, cum nominis illius prolationem forſitan, avt neſcirent ipſi omninò avt non certam haberent, avt à pleriſqe non adverti admittive, obſervarent, ritum jam receptum, uſuqe diuturno comprobatum retinere commodiſſimum videbatur. novimus multa ex ſuperſtitione merâ primitùs orta, (cujuſmodi diebus hebdomadatim recurrentibus, à planetis, menſibus qibuſdam à numinibus ritibuſve ethnicis inditæ appellationes,) citra ſuperſtitionis ullius reatum aliis de cavſſis à pleriſqe uſurpari.

Qartò, deſvetudine iſtâ factum eſt tandem, ut nominis iſtius genuina & primigenia prolatio in oblivionem & ignorantiam planè devenerit. Nec in hoc firmando multis futurum eſt opus. qum & Judæi ipſi ſuam hic inſcitiam agnoſcant: nec qi certi qicqam præſtare polliceatur, hactenus qiſqam ferè comparuerit.

Qintò, puncta (uti appellant) vocalia, qæ hujus nominis conſonis in textus ſacroſancti codicibus Hebraïcis appinguntur, eſſe reverâ vocis vel *Adonaj*, vel *Elohim* propria, qæ Maſorethæ nimirum, Judæorum ſui temporis ritum ſecuti, qo loco nominis Tetragrammati, cujus prolatio jam vel deſita, vel ignota etiam extiterat, iſtorum alterutrum ſubſtituere ſolebant, literis illis adjecere, mihi qidem nullo modo negandum videtur.

Conſtans certè punctorum vocis אדני adſcriptio, niſi ubi hanc ipſam comitem τὸ יהוה haberet, vocis אלהים ubi id fiebat, ne אדני utiqe iteratò legeretur, iſtud mihi validè ſatis evincit.

Sextò, vocabulum *Jehovah*, qod ex punctis illis vocalibus, qæ ſunt vocis *Adonaj* genuina, cum nominis iſtius conſonantibus commiſſis eſt conflatum, etiamſi non poſſit pro certo præſtari, prolationem nominis יהוה priſcam ac primigeniam exactè exhibere; nec tamen hanc non repræſentare, pro comperto qiſqam facilè probatum dederit; avt etiam qin ad eam accedat prope, negari probabiliter poſſe videtur.

Non ſeqitur, inqam, dato eſſe hæc vocis אדני puncta vocalia, idcirco יהוה qoqe non eſſe. qum vocabulorum à ſe invicem conſonis totis diſcrepantium, eædem tamen poſſint eſſe, ſintqe creberrimè vocales. ut conceſſo etiam priore illo, qod à viris doctis molimine tanto incaſſum contenditur, poſterius tamen iſtud inde non neceſſariò conſeqatur; nec obtinetur itaqe qod contentione tantâ evincere moliuntur, non eſſe iſta nominis tetragrammati puncta genuina.

Cæterùm ad verum germanumqe nominis hujuſce ſonum propius accedere, non ſvadent tantum, ſed adigunt, coguntqe etiam, uti mihi qidem videtur, in nominibus propriis, (horum avtem in ſacris literis numerus havd contemnendus occurrit) qæ ex hoc ipſo nomine cum aliis vocibus commiſſo conflata ſunt, reliqa adhuc clara ſatis ejuſdem veſtigia. Hujus generis ſunt

A יהוערן יהושפט יהצדק יהונדב יהושיה יהורם יהונתן ניהויריב aliaqe ejuſdem modi. qæ & contractio-re pavlo formâ qandoqe leguntur יורם יויריב יתנן יונדב יוצדק יושפט & de cæteris pariter. qomodo filius Nun Moſis ſucceſſor, nunc יהושוע, nunc יושוע, nunc הושע, & Jacobi filius minimo proximus, nunc יהוסף nunc יוסף qâ eadem ratione & qod *Jehovah* aliis, aliis eſt *Jova*, (prout Juda nobis, qod Hebræis Jehuda) ad qod proximè accedit Romanorum *Jovis*.

B Hoc avtem etiamſi viri docti qidam, qi ex adverſâ nobis hic parte conſiſtunt, eludere conantur, negando nomina iſta à nomine tetragrammato ſumere qicqam; at qi & ex eiſdem pariter exiſtunt; cum vir pectoris candidiſſimi, [a] Sixtinus Amama, veritatis clarè ſatis emicantis luce viqe adactus evictuſqe, ingenuè agnoſcit; tum & qi in iſtis præfractior pavlo, ipſe Joannes Druſius, in cogitationibus ſecundis, qæ ut ſedatiores, ita ſapientiores eſſe ſolent, [b] *ex nomine contracto Jova hujuſmodi nomina videri compoſita, ultimâ ſyllabâ, ut ſit, eliſâ & extritâ*, concedit.

C Nec deſunt qi hac in parte eis nobiſcum ſuffragentur, ex ipſis qoqe [c] Magiſtris Judæis. Et certè qi in יהונתן יהוצדק יהויכין יהויקים יהוידע יהוחנן יהואחז ex nomine tetragrammato ſive יהושפט יהושבע יטוצדק ſive יהו ſive י illud eſſe negaverit; idem in חבניה אחזיה מתתוה מתיה נתניה נדביה יבוניה יקמוה ידעיה אלדע אלנתן אלחנן illud יה; in שפטיה צדקיה illud, ex nominibus Dei eſſe (qum idem planè cum illis nomina iſta polleant) pari jure inficias iverit. Imò qi, ſemoto affectu omni ac præjudicio, ſeriò ſecum perpenderit, qam freqens ac familiare priſcis illis fuerit, tanqam pietatis

D teſſeras avt pignora qædam, è divinis nominibus aliqid ſaltem, ſuorum appellationibus intexere, (qod in אל & יה tam crebrum, tam clarum eſt, ut ambigi neqeat. ut de שרי [d] in צורי שדי & עמישרי nihil adjiciam, qæ cum עמיאל & עזריאל idem pollent) qamqe ſtudioſè id egiſſe, (ut ne dicam, etiam ambitioſius pavlo affectaſſe) videantur; næ is havd facilè animum inducet ut credat, tertium iſtud, qod utroqe illo temporibus illis non minus in uſu communi ac qotidiano conſtat extitiſſe, in negotio iſto poſthabitum & præteritum prorſus fuiſſe.

E His momenti nonnihil, imò plurimum etiam, accedere videtur à Latinorum, qem diximus, *Jove*: qod & ad Hebræorum יהוה deſumptum, τῶν πάνυ non pavcorum qi & rei criticæ peritiſſimi, & antiqitatis cum indagandæ ſtudioſiſſimi, tum & dignoſcendæ ſagaciſſimi fuerint, in qibus [e] par primarium, Hugo Sandfordus & Joannes Seldenus, noſter uterqe, conſtans eſt opinio.

Nihili enim ſunt planè, qæ ex adverſo opponuntur. utpote [f] qod *Jupiter à juvando* juxta Varronem, *qaſi juvans pater*, ſit dictus. ideò *per duplex p ſcribi, ne prima corripiatur: qod non opus eſſet, ſi à* יהוה *in* יה *contracto deſcenderet.* qin id ſi foret *in recto caſu Jova, non Jovis, in obliqis Jovæ & Jovam dixiſſent.*

F Siqidem, primò notæ ſatis ſunt eruditis Varronis in notationibus halucinationes. Tum neqe eſt neceſſe, ut *Jupiter* qaſi יה *pater* nobis nuncupatus dicatur, etiamſi *Jovis* nomen à יהוה profluxiſſe ſtatuamus. eſt enim reverâ nihil aliud *Jupiter*, [g] qam *Joviſpiter*, ut *Marſpiter*, *Dieſpiter*, *Diſpiter*; tum contractius, prout priſcis efferebatur, *Joupiter*; demum *Jupiter*. ſiqidem thema ipſum antiqis *Jovis* fuiſſe, (unde Dijovis & Vejovis) ex Varrone diſcere Vir doctiſſimus poterat. tam avtem in *Jovis o*, qam *u* in *Juvo*, corripitur. Porrò

G neqe

a Ludovicus Cappellus *p.* 315.

a De *Tetragram. p.* 544. b *Annotat. ad Tetragram. ſni c.* 12. c Videatur Joannes Buxtorfius *de nominibus Dei* ſect. 24. d Vide Joannem Buxtorfium *de Nomin. Dei* Hebr. Theſ. 50. e Videatur alter *de deſcenſu ad inferos l.* 1. alter *not. ad Purchaſ. peregrin.* f Ludovicus Cappellus *p.* 329. g Vide Gellium *Noct. Attic. l.* 5. *c.* 12.

neqe conſeqitur ideò non à יהוה deſcendiſſe, qia prima correpta ſit; unde poetæ, qo metro conſulatur, ut *repperit*, ſic *Juppiter* dicant. Neqe enim avt primam in Jupiter correptam eſſe doctiſſimus facilè probabit, & in contrarium faciunt avtoritates; qas facilè foret plenâ manu exhibere: Nec in deductitiis, ſuis etiam, qantitatem ſemper obſervant Latini: qum à *duco ducem* corripiant, & à *rego* contra *regem* producant: & in peregrinis multo minus. habent namqe à κρηπὶς, κρηπῖδος, κρηπῖδα, *crepido*, vocali primâ correptâ; *crepida*, & alterâ; à μήδομαι, *medeor*; à μορέα, μόρον, *morus*, *morum*, o producto; à λάγυνον, *lagena*; ab ἑρύω, *ruo*; ab ἑνὸς, ἕν, *unus*, *unum*; ab ἔθω, ἔθος, *utor*, *uſus*, ὁ πλαγιὸς, *obliqus*, τὸ μίθυ, *temetum*, utrâqe productâ; ποιητὴς, *poeta*; φήμη, *fama*, brevi ultimâ; & ejuſmodi innumera. rurſuſqe ex חניבעל *Hannibal*, ex שופט *ſufes*, ex חנה *Anna*, ultimâ brevi utraqe; ex טמא *tama*, *tamino*, unde *uva taminia*, è qâ vinum, qod à tinctura *taint* dicimus; aliaqe havd pavça. Deniqe cur *Jovis* potius, qam *Jova* dixerint, ratio in promptu eſt. tam Latinis ſcilicet qam & Græcis, in uſu fuerat, nominibus advenis eas terminationes dare, qæ apud ſuos maximè familiares exiſterent; hac ratione Græcis חניבעל Ἀννίβας, חסרובעל Ἀσδρούβας, יוסף Ἰωσῆς, ישוע Ἰάσων, קרן κέρας, שק σάκκος, Latinis זכי qi Græcis Ζαχαῖος, Sichæus, שופט ſufes; & ſicut אדני Adonis, ita יהוה Jovis.

De qo ex ipſo etiam Varrone luculentum habemus, Avguſtino exhibente, teſtimonium. *Varro*, [a] inquit, *Deum Judæorum Jovem putavit.* Et mox: *Nam qia nihil ſuperius ſolent colere Romani qam Jovem, eumqe Deorum omnium regem arbitrantur, cum animadverteret Judæos ſummum Deum colere, nihil aliud potuit ſuſpicari qam Jovem.* Ex qibus conſtat, *Jovem* à Judæis pariter atqe à Romanis coli, Varronem cenſuiſſe: & verò ex nominis affinitate, an identitate, (ut cum ſcholâ loqamur) potius, qam ex eâ, qam Avguſtinus putat, ratione, id illum veriſimile eſt avtumaſſe.

Verum urget maximè, qod Vir Cl. [b] *non facilè ſibi perſvaſum iri profitetur, Deum voluiſſe eouſqe laxare Satanæ habenas, ut ſacroſanctum illud nomen, qod unicum in Scripturâ ſacrâ eſt Deo proprium Apoſtata ille ſibi uſurpaverit.* Qod tamen nullius prorſus momenti eſſe deprehendetur, ſi accuratiùs perpendatur. Siqidem primò, Dei proprium nomen *unicum* eſſe hoc, non probatur. ſed nec poteſt probari. tam enim יה qam יהוה eſt ex propriis numinis divini nominibus. Tum utrum, qæſo, eſt ſceleſtius & execrabilius, Dei nomen an unum, titulum an honorem & cultum, appellationem unam aliqam, an poteſtatem majeſtatemqe totam atqe integram, ſibimet qemqam arrogare? atqi eouſqe *Satanæ habenas Deum laxare*, iſta omnia ſibi ut uſurpet & arroget, præter ſacras ſcripturas, gentium omnium monumenta, & ætatis cujuſqe experientia tam clarè teſtatur, ut nemo id vel negare, vel ambigere etiam poſſit, niſi qi ſole, mero meridie, cœlo ſudo ac ſereno, radios undiqe diffundente, noctem altam tenebraſqe Cimmerias univerſa occupare affirmare ſuſtinuerit. De hoc avtem, qod eſt altero illo tanto deteſtabilius, qi havd difficulter ſibi perſvaderi paſſus fuerit, cur ad illud hæſitet, ratio nulla comparet. Deniqe Vir Cl. ipſe eadem in diſſertatione affirmat, *nominis* hujus ipſius ſacroſancti [c] notitiam *à Judæis ad vicinos Tyrios & Sidonios*, ab iſtis ad Græcos (& qidni ab his etiam ad Romanos?) *tranſiiſſe*, ſub nomine Ἰαὼ, qod ex [d] *Diodoro Siculo* confirmat. De hoc avtem [e] oraculum ex Macrobio citat, qo conſultus Apollo reſponderit, Deum ſummum (qem reverâ ipſum ſe Apollinem ſive Solem eſſe volebat) unum reverâ eundemqe eſſe, etiamſi pro variis anni tempeſtatibus, qem is pro arbitrio ſuo regat & moderetur, varias ſortiatur appellationes; dum vere Ζεὺς, avt Dorico ritu Δεὺς, Διὸς; æſtate Ἥλιος. i. *Sol*; avtumno Ἰαὼ unde & [a] Ἴαχχον dictum volunt; hyeme Ἅιδης, ſive Ἀιδωνεὺς, ut alibi; (qod ab Adonaj efformatum nemo non videt) qi & idem Latinis Δὶς appellatur. nam qod [b] ad *Bacchum*, tanqam à *Jove* avt *Apolline* ipſo alium, nomen id tranſtuliſſe Dæmonium, exiſtimaſſe videtur ὁ πάνυ; in eo certè oraculi mentem, avt non cepit, avt non rite dedit. qod & à Macrobio ipſo diſcere potuerat, qi [c] eodem loci in Orphei ſacris (qos is appellat) verſibus *Solem* inter cætera ait Ἰαὼ vocari. ad qod probandum etiam oraculi verba iſta producit; ex qibus Labeonem qoqe colligere, *Liberum patrem & Solem*, utpote qi iidem ſint, ea voce ſignificari; & Orphei etiam verſum alium illum, qi eodem faciat, εἷς Ζεὺς, εἷς Ἅιδης, εἷς Ἥλιος, εἷς Διόνυσος, qo paululum immutato, & *Apollini* eidem attributo, εἷς Ζεὺς, εἷς Ἅιδης, εἷς Ἥλιός ἐστι Σάραπις, μίαν Ἡλίου καὶ Διὸς δυναμίαν, *unam eſſe planè Solis Joviſqe poteſtatem*, hoc eſt, unum eundemqe utrumqe Deum eſſe, Julianus confirmatum it, oratione in *Regem Solem*. Verum de hoc non laboramus: nec qod multis agamus, eſt opus. Ex eis ipſis qæ hîc protulit Vir Cl. ipſe, claram ſatis apertamqe habemus illius rei ipſius, qam ægrè adeò perſvaſum iri ſibi profeſſus eſt, non confeſſionem vi extortam, avt fidiculis elicitam, ſed profeſſionem ultroneam, *Deum* nempe *Satanæ eouſqe* aliqando *habenas laxare voluiſſe* (qod enim feciſſe aliqando, & voluiſſe non negabitur) *ut ſibi*, an ex conſortibus ſuis alicui, (utrivis enim fuerit, res eodem redibit) *nomen illud ſacroſanctum attribueret.* Nihil ergo eſt à viro doctiſſimo hactenus objectum, qo minus nomen hoc, qod per Phœnices ad Græcos pertingens in Ἰαὼ ſe prodidit, per Græcos etiam ad Romanos tranſiens, in horum *Jove* ſe exeruerit. Tamqe nobis pro *Jehovah* noſtro à Romanorum *Jove*, qam & viro doctiſſimo [d] pro *Jahvoh* ſuo à Græcorum Ἰαὼ (hoc eſt enim, qod primarium habet, commenti ſui præſidium) argumentum petere licebit. Sed nominibus eis, qæ ſacra pagina ſuggerit, nos hac in cavſſâ præcipuè nitimur, licet acceſſoria iſta nec reſpuimus prorſus nec ſpernimus etiam: ex eis avtem nominis hujus partem aliqam (etiam qi vocabulum hoc oppugnant nonnullis, & primariis qidem illis, non diffitentibus) elicitam habemus; יהו *Jeho* ſcilicet in nominibus illis diſerte repræſentatum.

Iſtic avtem ſi ſiſteremus gradum, nec de clavſulâ extremâ qicqam ſubjiceremus, liqidò tamen ſatis comprobatum dediſſe videmur, (niſi ſiqis in adverſam partem niti animum ultro obfirmarit) non longè à nominis יהוה germanâ lectione, hoc de qo nunc agitur, vocabulum diſcedere. At verò de ſyllaba extremâ, ſive terminatione, qam appellant, minùs forſan laborabitur. Siqidem nomen יהוה ab verbo הוה deſcendere, habetur extra controverſiam. à verbis avtem in ה exeuntibus deducta, qotqot pariter finiuntur nomina, avt per *ſegol*, ut à עלה *aſcendere* עלה *frons*, à קנה *poſſidere*, מקנה *poſſeſſio*; avt per *Kamets*, qo modo à עלה *aſcendere* עליה *aſcenſus* & עולה *hoſtia*, à היה *vivere* היה *animal*, à חוה חוה *Eva*, proferuntur univerſa. ut è duabus his altera ſaltem genuina ſit & יהוה terminatio. cumqe iſta illâ longe freqentior occurrat; probabile eo fit, hanc qam damus potius eſſe germanam, ut in a ſcilicet non in e nomen hoc exeat. Nam qod vir doctiſſimus [e] יהוה *Jahavoh* avt יהוה *Jahvoh*, (ad formam utiqe & יעקב ſive יעקב) qam יהוה *Jehovah* mavult; eſt ab analogiâ omni Grammaticâ prorſus alienum. etiamſi enim in nominibus, qæ à verbis analogis atqe integris deducuntur, ea forma non ſit inſolens; at in eis, qæ ab anomalis ac deficientibus,

a Avguſtinus *de conſenſ. Evang. l.* 1. *c.*22. b Ludovicus Cappellus *p.* 325. qod & Sixtinus Amama ſed omiſſâ vocula *unicum* urget, *p.* 339. c Ludovicus Cappellus *ibidem p.* 339. d *Ibidem p.* 329. e *Ibidem.*

a Videatur H. Sandf. *de deſcenſ. ad infer*, *l.* 1. *Sect.* 17. b Ludovicus Cappellus *pag.* 330. c *Saturnal. l.* 1. *cap.* 18. d Ludovico Cappello *p.* 329. e Ludovicus Cappellus *p.* 329.

in ה desinentibus, descendunt, qorum in censu τὸ τετραγράμματον esse consentiunt (qod sciam) universi, qæ eo modo finiantur, nulla penitus comparent. ita nulla planè ratio apparet, qare suum illud vir doctissimus nostro isti prætulerit; nisi qod

Cvivis placere maximè suum solet.

Qod avtem adversus hoc ex Abrahâ Esdraide objicitur, & apud Virum clarissimum, Hebraicarum literarum in Academiâ Basileensi professorem celeberrimum, *Joannem Buxtorfium*, τῦ πατρὸς τὸ παιδίον, reperio, in eruditissimâ illâ *de Nominibus Dei Hebraicis* diatribe, qæ ad manus meas non prius pervenerat, qam ista ad umbilicum jam ferè produxissem [a] *Havd esse* scilicet *conveniens majestati divinæ, ut nomen ipsius in terminationem exeat fœmininam*; qam leviculum & nugatorium sit plane, facile foret ostendere, ex tot nominum masculeorum tam amplâ ex sacro codice convectâ congerie, ut paginas totas implere posset havd pavcas. mirumqe non advertisse, cum hoc scriberet, virum doctissimum, nominis יה qod huic adeò est affine, ut parum admodum intersit, nec defuerint, qi alterius alterum abbreviaturam esse meram censuerint, hunc ipsum eundem esse, qem in hoc rejicit, affectum; atqe eo sanè etiam magis probabile sit, hanc esse γνήσιον planè nominis יהוה terminationem, qia affinis sui esse constat; ut qemadmodum *he* consonâ, sic *Kamets* vocali, utraqe fuerit concluſa. Ita hoc saltem obtinuisse videmur, à nominis יהוה prolatione germanâ nostrum istud havd multum abesse: ut ne adjiciam, (qod forsan jure possim tamen) genuinam eamqe ipsam fuisse, à verisimilitudine aliqâ non prorsus abhorrere. Et mihi qidem qo rem ipsam serio seduloqe magis mecum perpendo, subit animum, havd improbabile videri, potuisse (hominum studia atqe instituta divinâ qadam sic moderante providentiâ) contingere, ut per superstitionem, usumqe an legem inde manantem, in eadem ipsa, cum aliud vellent, puncta vocalia inciderent, qi hæc moliebantur, qæ omnium minimè intendebant; eamqe nobis ut punctationem, ita prolationem repræsentarent, qam ipsi modis omnibus suppressum ac sublatum ibant.

Septimò, necessarium planè videtur, ut vocabulum peculiare aliqod nomini huic designando habeatur. alioqi qo modo avt rite legi, avt commodè reddi poterunt loca illa, in qibus nomen hoc ipsum, qasi in tabulas publicas relatum, solenni modo disertim ac nominatim indigetatur, atqe adeò tanqam peculiare qoddam à reliqis qibusqe modo qodam secernitur? in his enim, nisi ratione istiusmodi aliqâ, avt si qâ aliâ Dei appellatione exprimatur, nec id avdietur, qod lectio sacra suggerit; & sensus ipse avt nullus, avt falsus est futurus. V. gr. Hymno 83. v. 19. Sive cum Judæis *Adonaj* substitutum legeris; sive cum Græcis, Γνώτωσαν ὅτι ὄνομά σοι Κύριος; avt cum Vulgato, *Ut cognoscant, qia nomen tibi Dominus.* etiamsi id qod verum est, dixeris; non tamen id qod Vates, sed aliud qid, dicis. At verò Exod. c. 6. v. 3. in Dei ipsius Mosem alloqentis verbis illis, ושמי יהוה לא נודעתי להם si pro יהוה Judæorum more אדני substitueris; avt si cum Græco reddideris, καὶ τὸ ὄνομά μου Κύριος οὐκ ἐδήλωσα αὐτοῖς: vel cum Latino Vetere, *Et nomen meum Adonaj non indicavi illis*: non illud tantum dixeris, qod Deus non dixit; sed illud etiam, qod vero non est omninò consentaneum. Proinde aliqo omninò opus esse videtur, qod huic peculiariter respondeat, vocabulo; nisi si velimus istas sacri codicis periochas, nec recitatas unqam, nec lingvis aliis qam Hebraicâ redditas, silentio perpetuo prorsus addici. etenim subticere ac supprimere potius certè fuerit, qam sensum, avt alienum, avt falsum etiam affingere.

Deniqe cum necessariò vocabulum ejusmodi aliqod usus exigat, qo nomen istud exprimatur, illud mihi qidem commodissimè admissum iri videtur, qod nec

A à nominis ipsius genuinâ ratione multum abscedat, & apud populum Christianum usu etiam ipso jam diu receptum sit. Nomen avtem *Jehovah*, qin ejusmodi, & solum qidem id, sit, cui utrumqe hoc competat, qî avt negari, avt ambigi etiam possit, non video.

Verum ex adverso hic insurgit, magnoqe se cum impetu opponit Vir præstantissimus. [a] *Qi*, inqit, *puncta illa esse vocis Adonaj propria nescit, qi putat, qi credit ea esse Tetragrammati vera puncta, ille certè excusandus; nec mirum cuiqam videri debet, avt qenqam offendere, si ille legat Jehova. at qi agnoscit, qi non diffitetur, puncta illa esse vocis Adonaj, non Tetragrammati propria, & pergit nihilominus legere Jehova, na ille ultrò & sciens prudens crassè & fœdè* βαρβαρίζει. *Et rursus,* [b] *Si certò teneremus veras Tetragrammati vocales, omninò per consonas illis junctas esset efferendum, nec cavssa fortè esset, cur qis Judæorum religione, vel superstitione vinctus ab ejus pronunciatione abstineret. Sed qando jam vocales nominis illius proprias ignoramus, omninò præstat ejus loco aliud divinum nomen, qale est Adonaj, usurpare, qam incongruè alienarum vocalium admixtione, atqe inde exurgente fœde barbarismo, tam sacrosanctum nomen qasi commaculare & dehonestare.*

Dicta sanè atrocia. sed rigida forsan præcepsqe nimis, ab animi æstu vehementiori excussa, sententia. Siqidem primò, qod & suprà monitum; non est necesse, ut qui puncta, qæ in codicibus nostris à Massorethis habemus, esse vocis *Adonaj* agnoscit, & hujus etiam, qâ à Massorethis, qi hoc legi volebant, ita propria, ut non illius haberentur; idem neget idcircò ea vocis יהוה esse omninò; qum & utrumqe simul constare, ut & vocis אדני genuina sint, & vocis יהוה pariter primigenia fuerint; & utrumqe hoc idem D possit opinari & credere. perperam itaqe Vir Cl. qod non est necessarium, tanqam sit ejusmodi, præsumit; & qæ sunt disjungenda conjungit.

Secundò, dato non esse has easdem illas prorsus, qibus nomen illud primitus efferebatur, nec de eis etiam constare satis: at qam atrox, qæso crimen? qamve *crassus ac fœdus barbarismus*, si in voculâ aliqâ vocali fortè unâ, avt alterâ etiam, aberratur? An qia literarum qarundam vis nativa, sonusqe genuinus havd certò satis dignoscitur, ergò satius fuerit, Hebraica nec omninò legere, qam fœdâ barbaraqe prolatione dicta sacrosancta dehonestare? Ut in Dei ipsius appellatione aliqâ, & qidem in consonantis prolatione diversâ instemus; nominis יה litera prima qam longè à se invicem diffitis sonis profertur, dum alii ut j nostrum, alii ut y efferunt? cum alter duntaxat genuinus sit, & esse qeat. num igitur avt nomine illo proloqendo abstinebitur prorsus & interdicetur? avt si ritu illo, qi genuinus ut non sit, passim tamen obtinet, & in sacris, apud nostros saltem, ubiqe ferè usurpatur, prolatum fuerit, num ideò *fœdo barbarismo commaculatum & dehonestatum* dicetur *sacrosanctum Dei nomen*? F nam qî sacrosanctum magis illud qam istud dicendum sit, ego certè nullus video. Vocales avtem qod attinet; qam illæ in nominibus ex Hebraico sermone in lingvas exteras transferendis mutare consveverunt, qi vel mediocri lingvarum earum cognitione fuerit imbutus, neminem planè latere potest. Hinc חוה Εὔα, Eva, חנוך Ἐνώχ, נוה Νῶε, מלכי-צדק Μελχισεδὲχ, בלעם Βαλαὰμ, מרים Μαρία & Μαριὰμ, אחזיה Ὀχοζίας, עבריה *Abdias*, צפניה Σοφονίας, עזיה Ὀζίας, & alia ἀναρίθμητα. Ecqis tamen, qæso, censor tam rigidus, qi *crassi fœdiqe barbarismi* reos peragat eos omnes qi ista secus, qam Hebræis sonant, enunciat? G qis vitio cuiqam verterit, qod Domini matrem (Evangelistam secutus) *Mariam*, non cum Mosis sorore *Mirjam* appellat? qum idem tamen utriqe nomen fuerit? qis Evangelistæ, avt Apostolo, qod Mosis in populi regimine successorem, *Jesum*, non *Joshuam*, avt *Jehoshuam*: cum istud potius nomen illius sonet Hebræis? De Domini

a Joannes Buxtorfius *de Nom. Dei sect.* 20. *rat.* 1. *n.* 4.

b Ludovicus Cappellus *p.* 327. b *Ibidem.*

mini Christi appellatione peculiari duntaxat adjicientus: עמנואל nuncupandum prænunciat Esaias c. 7. v. 14. hoc Evangelista commemorans, Matth. c. 1. v. 23. consonâ initiali insuper habitâ, vocali primâ i mutatâ, Ἐμμανουήλ reddidit; nec ideò tamen *nomen* hoc (si quod aliud) *sacrosanctum barbarismo Evangelistam dehonestasse, nedum crasso fudore, qisquam contaminasse pius dixerit.* Esto; non easdem esse planè vocales has qibus primitus enunciabatur. qod qi evincere tamen qis possit, non intelligo. at, ipso Viro clarissimo censente, havd ab eis longè discedetur. Siqidem inter *Jahvoh*, [a] qod ipse rectum esse constet, & *Jehovah*, sive *Jovah* nostrum, havd ita multum interest. *patach seheva holem* esse vult ille; seheva holem kametz nostri. qantillum intercedit? literulæ metathesis ferè conciliabit. Illud fidenter dixerim, fieri vix posse ut inter יהוה priscum, qæcunqe ei vocales fuerint adscriptæ, & *Jehovah* nostrum discrepantiæ amplius intercedat, qam inter, אחשורוש & Χέρξης, ארתחשסתא & Ἀρταξέρξης, avt Assuerus, נבוכדנצר & Ναβυχοδονόσορ, דריוש & Darius, אלעזר & Λάζαρος, יחזקיהו & Ἑζεκίας, חרן & India, ירושלם & Ἱερουσάλυμα. denique inter nostrum *Jehovah*, & *Jahavoh* tuum, qam inter Ἱερουσάλυμα & Ἱερουσαλήμ, nec idcirco tamen avt tam gravis eis labes impingitur, qi vocabula illa usurparunt; avt Evangelistis, qi istis promiscuè sunt usi, barbarismi nota inuritur, licet neutrum voci Hebraicæ per omnia exactè respondeat.

At [b] *cum de vocalibus genuinis non constat, omninò præstat nomen Adonaj potius substituere.*

Perpetimne substituere? num etiam Exodi c. 6. v. 3. ubi Mosi Deus, לא נודעתי להם ושמי יהוה imò & hîc, (etsi non disertè) inqit. hoc enim havd obscurè insinuat, qando adversus nominis hujusce usum disserendo, [c] cum vulgatum hîc lavdat interpretem, qi eo loci reddiderit, *Nomen meum Adonaj non indicavi eis*: tum & Græcos, qi, Ὄνομά μου Κύριος οὐκ ἐδήλωσα αὐτοῖς.

Ego verò, vir præstantissime, (qod bonâ cum tuâ veniâ dictum velim) in contrariâ prorsus esse me sententiâ, liberè profiteor. malimqe, optio si detur, avt Samaritarum Ἰαβέ, sive *Jave*, (qo modo דויד Δαβίδ) ex Epiphanio adv. Archont. hæres. 40. & Theodoreto in Exod. qæst. 15. qod [d] *germanum esse* Drusius *conjicit*; & [e] *reliqis* omnibus *præfert*: avt Græcorum Ἰαώ; qod ex Diodoro Siculo lib. 1. part. 2. Macrobio, Saturn. l. 1. c. 18. & Origen. Adv. Cels. l. 6. [f] ex יהוה *per contractionem* יהו ultimâ abjectâ; (יהו Ἰαώ, ut ביה Βαιᾶ) enatum vult Drusius: & ipse *omninò Hebræorum* יהוה *esse*, cum Theodoreto, tam fidenter statuis; ut [g] *nihil manifestius, nihil expressius dici posse* concludas: avt Clementis Alexandrini Ἰαώ, ex Stromat. l. 5. avt Irenæi *Jaoth*, ex adv. hæres. l. 2. c. *ult.* qod est idem cum *Jaoh*, prout Goliah Γολιάθ. avt Hierombali (sive ירובעל is est, ut ירושלאם Ἱεροσόλυμα, חבקוק Ἀμβακούμ, אבוא ambubaja) Ἰευοῦ: qod ex Sanchumiathone Philo Bybliensis; ex Philone Porphyrius contr. Christian. l. 4. ex Porphyrio Eusebius præpar. Evang. l. 1. c. 9. & Theodoret. therapeut. lib. 2. avt Thomæ Lydiati nostri *Jeve*; qod ille citra punctorum adjectorum opem (qæ ille cum Joanne Cheradamo [h] supervacanea censebat) ex literis ipsis ajebat emergere, cum *he* vocalem esse avtumaret. avt *Jehovah* nostrum; qod Petro Galatino probatur, de arcan. cathol. verit. l. 2. c. 10. qem & [i] *primum* hujus *parentem* esse volunt: sive *Jova*; qo Castellio usus est: qodqe Drusius, [a] *si electio detur, prælaturum se illi* profitetur; qo loco & Galatinum notat, qod *immeritò eam contractionem flagellat*: (& reverâ eodem utrumqe recidit, qum *Jehovah* & *Jova* idem sint prorsus; nec magis à se invicem agebant, qam *Jehuda* & *Juda*, *Jehoseph*, & *Joseph*) avt tuum deniqe ipsius etiam *Jahvoh*, sive *Jahaveh*; qod tu verò proximum esse putas. Horum, inqam, omnium qodlibet malim, qam Adonaj. qia illud qodcunqe legendo, finitimum saltem aliqid proferrem (& qod in voce peregrinâ reddendâ, præsertim ubi vestigia minus clara suppetunt, ferri possit) hoc, falsum. illud, nostrum saltem, legendo literas ipsas, consonas eas an vocales, exprimerem; istud, nec vocales, te judice, nec consonas. Eum certè qi *Adonaj* legerit, Scripturam sacrosanctam depravare ac corrumpere est certissimum; qum nihil ejusmodi avt sonet, avt significet, qod in contextu habetur. neqe enim יהוה eô loci est *Deus* ipse qi id loqitur, sed *nomen id Dei.* At ex illis aliqod qi legerit, etiamsi vocabuli sonum avt scitè parum, avt minus peritè dederit, non ideò tamen scripturam ipsam depravare verè dixeris; qum de sensu demutet nihil. neqe enim voculæ alicujus avt minus dextra, avt vitiosa etiam, avt ab eo qod πρωτότυπον ipsum habet, qoqo modo diversa prolatio, textum sacrum necessariò depravat; præsertim, ubi qoqo modo legatur, de sensu reqe ipsa, qæ eâ voce designetur, nihilominus constiterit. alioqi & Apostolus ipse paginam sacram depravasset, qum à serpente Εὐαν *Evam* (non Ἄναν, avt Χάναν, qod poterat tamen, qo חוה Hebraicum exprimeret) seductam dixit, ad Cor. Ep. 2. c. 11. v. 3. & tota itidem populi Christiani turba, dum pro sermonis patrii ritu usuqe vario, *Jacobi* utriusqe in Evangeliis nomen Galli *Jaques*, Hispani *Jago*, nos *James*, aliud alia gens, legunt. Frustra ergò barbaries hîc objicitur, & ei qô caveatur, falsi, imò mendacii manifestarii crimen admittitur. qi enim *Deum nomine*, vel Κύριος, vel *Adonaj*, eo qo ipse eo loci sensu loqitur, *priscis illis cognitum* negaverit, næ ille, non adversus hominem, sed adversus Dominum ipsum, testimonium falsum perhibuerit. Malim ergò ego, id qod Deus voluit, (qo qid voluerit aliqo modo denotetur,) cum aliter neqeam, barbarè repræsentare; qam qo barbarismi notam effugiam, falsi crimen, in sacris præsertim, incurrere; & dum id illi ultrò sciens prudens, an imprudens dicam, affingo, qod ne voluisse qidem certus sciam, splendidè mentiri.

Sed [b] *qi Adonaj loco Tetragrammati dixerit, is Patrum omnium, & qotqot extiterunt, antiqorum sacrorum Bibliorum Interpretum (in qibus Lxx illi, Græciqe reliqi, cum Chaldæo Paraphraste utroqe) adeoqe Apostolorum seqetur vestigia.*

De *Judais* superstitiosis satis superius est dictum, nec adjecto qicqam opus est. *Patres* qod attinet; Hebraicarum literarum cum plurimum essent ignari, versionem Græcam sunt secuti, nec adverterunt forsan, qid locis hisce veritas Hebraica exigeret; vel si cum adverterent, secus tamen legebant, culpâ penitus absolvi qî possint, non intelligo. *Apostoli* Græcè cum scriberent, sed & qæ Græcis cum Judæis communia esse volebant, usum in Græcam versionem admissum secuti sunt. eô magis, qia Græco sermone havd ita promptum esset id nominis exprimere; sed & qod exprimeret, ejusmodi futurum erat, ut Judæis etiam forsan peregrinum existeret. At apud Christianos nunc dierum secus planè se res habet, cum per lingvarum peritiam, & Hebraicæ cumprimis, longè qam seculis antegressis, ampliorem ac freqentiorem Hebraica jam familiaria magis sint facta; & vocabulum sit in usum communem apud plebem etiam receptum, qo id commodè satis exprimatur.

Deniqe qæritur hîc, non qid ob cavssas jam dictas ab aliis factum fuerit, avt etiam qid aliis in locis, vel vertendis,

a Ludovicus Cappellus *p.* 329. b Ludovicus Cappellus *p.* 327. c *Ibidem p.* 309. d Drusius *ad Exod. cap.* 5. e *Annot. ad Tetragr. c.* 1. f *Annotat. ad c.* 12. g Ludovicus Cappellus *p.* 322. h Is *in Alphabeto ling. sanct.* voculationes Rabbinorum commentum merum censet, qo prolationem priscam corruperint, instar in דריוש Δαρεῖος, Darius & יון Ἰων, Jon. in qo tamen ex Josepho refellitur, qi *Antiq. lib.* 1. *cap.* 7. Ἰαυὰν exhibet. i Drusius *Tetragr. c.* 19.

a *Annotat. ad Tetragr. c.* 12. b Ludovicus Cappellus *p.* 328.

vertendis, vel legendis, (abſit modò ſuperſtitio) vel licuerit, vel etiamnum liceat: ſed qid in locis eis, qæ ſunt ſupra allata, ſit neceſſariò legendum, qo veritatis aſſerendæ ratio habeatur, Dei mens, qam voluerit ipſe, ſincerè exprimatur, ſcripturæ ſacræ ſenſus illibatus aſſervetur, nec gloſſemate ſuppoſititio obfuſcetur, falſo etiam corrumpatur. qod ne fiat, neceſſariò rejiciendam hîc eſſe illam τῦ *Adonaj* ὑποβολιμαίᾳ ſubſtitutionem, tantum non clamât res ipſa. Aliqid dixiſſet, egiſſet etiam, vir doctiſſimus, ſi Apoſtolos probaſſet, locum iſtum, avt ipſos eo modo citaſſe, avt ſic conceptum calculo ſuo comprobaſſe. qod nec feciſſe unqam liqet, nec facturos etiam fuiſſe, qiſqis ea qæ diximus ſeriò perpenderit, qiſqam animum, opinor, facilè inducet ut credat.

Nam qod vir celeberrimus, cujus ſupra meminimus, [a] *Chriſtum ipſum hanc eandem conſvetudinem retinuiſſe & imitatum* adfirmat. qod nullâ tamen aliâ ratione confirmatum it, niſi qod *Evangeliſtæ ſic Domini verba Moſen Pſaltenqe citantis exhibuerint.*

Nec ſi daretur, cavſſam qam nos hic tuemur, attingeret magis, qam Apoſtolorum, de qâ diximus, praxis. & imbecillis eſt admodum, qâ fulcitur, deſtina. qum ex eis qæ Græcè reddiderint Evangeliſtæ, non magis pateat, qid Chriſtus Syriacè avt Hebraicè locutus fuerit, qam qid Moſes avt Pſaltes Hebraicè ſcripſerit uterqe.

Verùm ut lectori tandem ulterius eſſe moleſtus deſinam: ſumma eorum, qæ hactenus dicta ſunt, huc redit: Qum vocabulo aliqo opus eſſe videatur, qo nomen πτραγεγράμματον יהוה exprimatur, utpote abſqe qo ſacræ paginæ loca qædam, nec commodè, vec verè, avt verti, avt proferri poſſint; nomen avtem *Jehova*, ſive *Jova* etiam, (utrumvis enim dixeris, ciccum havd intererit) etiamſi ejuſdem prolationi priſcæ exactè reſpondere non conſtat, ad eam tamen prope admodum accedere, ſit perſpicuum; idqe, à qocunqe primò prodierit, jam ſit cum [a] à viris doctis in verſiones, commentationes, diſſertationes, exercitationes ſuas admiſſum, tum & à piis pleriſqe, qâ paſtoribus, qâ & pebejis uſu longo [b] lateqe patente receptum; nihil cavſſæ videri, qî non poſſit retineri; & multo etiam minus, cur tanqam craſſi fœdiqe barbariſmi nomine, explodi furcillariqe debeat.

a Joannes Buxtorfius *de nomin. Dei Sect.* 20. *rat.* 2.

a Primus in hunc errorem induxit Galatinus. qem ſecutus eſt Fagius; & deinde alii multi ſine numero: Cajetanus, Lipomanus, Hieronymus ab Oleaſtro, Marianus Victorius, Marcus Marinus, omneſqe ad unum ferè Theologi religionis reformatæ; in qeis Tremellius & Beza. Druſius *in Tetragram. c.* 12. *& annot.* b Res eo adducta eſt, ut veritas non amplius terram conſpiciat: cœlum undiqe & undiqe pontus. Druſius *ibidem.*

THO

THOMÆ GATAKERI DISSERTATIONIS DE NOMINE TETRAGRAMMATO SUÆ, A D. LUDOVICI CAPPELLI,

In Diatribæ de eodem ſuæ Defenſione nuperâ, adverſus eandem objectis, Vindicatio.

ANte qinqennium, dum per morbum difficilem ac diuturnum, (à qo penitus nondum convalui, nec verò per ætatem devergentem integrè convaliturum unqam, ſexennium ultra à ſeptuageno emenſus, ſpem alere poſſum) lecto adhuc affixus agebam, *de Nomine Tetragrammato diſſertatiunculam* conſcripſi, qæ havd ita multo poſt in publicum prodiit. In eâ, qo receptum paſſim; à viris tam eruditis, qam & plebejis, vocabuli *Jehovah* uſum, (iſte ſiqidem primarius fuerat ſcriptionis hujuſce ſcopus) pro viribus tutarer, nonnulla examini ſubjeceram, qæ de ſubjecto hoc Vir Clariſſimus *Ludovicus Cappellus* in *Oratione* qadam ſuæ *de Punctorum Vocalium & Accentuum apud Hebræos verâ & germanâ Antiqitate Diatribæ* adjectâ, diſſeruerat. Pro eis avtem adverſus eandem, *Defenſionem* à ſe adornatam, *Criticæ Sacræ* ſuæ nuper editæ Vir Doctiſſimus ſubjunxit: cui qod reponere viſum fuerit, cum Deo bono, iſtic dabitur.

In *Defenſione* ſuâ Vir Doctiſſimus ita methodum inſtituit, ut primo loco, in qibus utrinqe *conſenſum* haberi agnoſcat, indicaret: tum *diſſenſum* in qibus ſubeſſe deprehenderit, ſubjungeret. qæ qidem agendi ratio mihi cum Oratore, *de Finibus lib.* 2. qam maximè probatur; qo *qid concedat, qid abnuat qiſqe*, commodiùs clariúſqe intelligatur, nec de eis intercedat rixa non neceſſaria, de qibus utrinqe convenit.

A Cæterum hoc in negotio non tam ingenuè avt integrè Vir Clariſſimus egiſſe videtur, cum in eis qandoqe *conſenſum* præſumat, in qibus is diſertiſſimè abnuitur; in eis contrà nonnullis *diſſenſum* comminiſcatur ubi nullus planè intervenerat.

Siqidem primò qod [a] *de Nominis hujus pronunciatione à Moſis tempore ſaltem, (etſi forte non à primo mundi exordio ad Moſem uſqe) tum & per inſecuta deinde ſecula plurima vulgo (Judæorum) cognitâ*; inter utrinqe conceſſa recenſet; eſt hoc ex eis, παρείσθετα illa qod attinet, in
B qo à Viro Doctiſſimo diſſentiam, diſſenſionemqe meam, unâ cum rationibus ejuſdem adjectis, eis ipſis in paginis, ad qas digitum is intendit, diſertè profiteor. Id ipſum enim eo loci ago, ut oſtendam, *vocabuli iſtius prolationem genuinam à mundi ipſius exordio, longè ante Moſis tempora, cognitam fuiſſe, cum in uſu communi foret; & deinceps etiam, non Judæis ſolis, ſed exteris etiam uſurpatam.* qod utrunqe teſtimoniis (uti mihi ſaltem videtur) luculentis, è paginâ ſacrâ petitis adfirmo. ad qæ Vir Doctiſſimus iſtic nihil qicqam regeſſit.

Tum in conſenſionis Articulo tertio, de pronunciationis iſtius ſupprimendæ origine, qòd, *ex ſuperſtitione*,
C qidem *aliqâ (etſi forte eâ non vituperandâ, vel ex nimiâ Magiſtrorum Judaicorum* εὐλαβείᾳ, *ſev profanationis metu & cavtione) ſeculis inſecutis, à nomine iſto abſtinere ceptum eſſe; eoqe tandem deventum, ut pro immani piaculo haberetur nomen illud effari*; in iſtis inqam, qòd ſibi me, mihi ſe σύμφωνον καὶ σύμψηφον profitetur; id verò, qatenus *ſuperſtitionem* eam, non extenuare

D

[a] *p.* 713.

nuare tantùm, ſed excuſare connititur, eſt à meâ mente, qam & in *Diſſertatione* illa liberè ac apertè profeſſus ſum, qam longiſſimè diſſitum.

Accedit huc, qod in *Oratione*, qâ de agitur, qo ſuperſtitioni iſti patrocinium ferat, ex putidis Talmudicorum lacunis Scripturæ dictionem pervertentium, & in ſenſus alienos abſurdoſqe, ad commenta ſua ſtabilienda, pro libitu depravantium ac detorqentium, Scriptiſqe Sacris ſic perperam habitis, probatum it, [a] *ab ipſo Moſis tempore interdictam fuiſſe vulgo nominis illius pronunciationem, non alienum à vero videri poſſe.* Qin & in *Defenſione* iſtâ, [b] ita *ſuperſtitionis* nomen hîc admittit, ut *in bonam partem* ſumatur; *& pro εὐλαβείᾳ qadam ex reverentiâ & veneratione qadam non uſqeqaqe damnanda* accipiatur. atqe *hinc primò ortum habuiſſe ultroneam in vulgari ſermone à nomine iſto proloqendo abſtinentiam, non uſqe adeo damnandam; qa in ſuperſtitionem minimè probandam verſa ſit, ubi ceptum eſt exiſtimari piaculum & grande nefas nomen illud qomodocunqe proloqi.*

Ubi mitto qærere, qam αὐσῆρετα exiſtant iſta, qando ritus iſtius ortus, nunc ſpontaneæ uſurpationi, nunc ex lege latâ inhibitioni tribuitur. Tum an non *piaculum & grande nefas* meritò habendum ſit, qod admiſſum, ex ſanctione divinâ, niſi admittentis morte expiari neqeat. Sic enim Viro Clariſſimo [c] viſum eſt vertere illa Moſis verba Levit. cap. 24. v. 16. *At qi vel pronunciaverit nomen* יהוה *morte morietur; qia pronunciavit nomen, morietur.* interpretatio reverâ Judæuli alicujus ſuperſtitioſi, non Chriſtiani ſani cerebro digna. Ego verò (ut cum Viro Clariſſimo liberiùs pavlò agam) cujuſvis conſcientiam hîc appello, utrum *claris rationibus* (qas à me [d] exigit) Vir Clariſſimus in his agat; imò an non mangonium exercere, & *offuciam facere* meritò dicatur, cum falſis atqe ſuperſtitioſis Talmudiſtarum interpretamentis, arceſſitis etiam eo fine, tanqam fuco avt tectorio qodam, Græcorum verſionibus, *veri ſpeciem* ſaltem *aliqam* induere [e] molitur; & an illo digna ſint, qi parti adverſæ *offucias* [f] exprobrat, & *offuciis* (qæ qid velint, gnarum minùs ego me fateor) rem geri vetat. Verum iſtic cum de conſenſione mutuâ duntaxat noſtrâ agatur, mitto (Lector an ne repetitis onerem) ea denuò apponere, qæ de locis his perperam habitis in *Diſſertatione* priore diſſerui; qæqe Vir Doctiſſimus ſilentio hîc tranſmittit univerſa. Illud tantùm moneo, tam longè me à Viro Clariſſimo in iſtis diſſenſionem profeſſum meam, ut *non ſuperſtitionis meræ, ſed præſumptionis arrogantiaqe extremæ* arceſſam, qi qod Moſes, Prophetæ, Deus ipſe, omnibus palam innoteſcere, nec exteros etiam celatum voluerit, (qod [g] Virum Doctiſſimum ipſum alibi agnoſcentem deinceps dabimus) illud ipſum ei ſilentio tegendum ac ſupprimendum ſancirent. Ac meliore ſanè ratione à Viro Doctiſſimo qæſierim, an non *Deo* ipſo *Deiqe Spiritu ſapientiores* ſe faciant, qi religionis prætextu iſtud moliti ſint; qum ille (poſt Druſium [h]) ab eis, qos in lite præſenti habet ſibi adverſantes, an [i] *Moſe ſapientiores eſſe velint*, qaſi *à Moſe* utiqe *edocti ſtatuiſſent iſta Magiſtri*, qia Galatinus ſcilicet (qem illi tanti non faciunt, qum pro plagiario inſigni habeant) ejuſmodi aliqid agnoſcat. Atqe hæc ideo, ne in ea cum Viro Doctiſſimo conſenſiſſe reputemur, in qibus multis paraſangis ab invicem diſtare nos profeſſi ſumus, nec à ſententiâ priſtinâ diſcedere poſſe liberrimè profitemur.

Ad ea jam progredimur, in qibus diſſenſum Vir Doctiſſimus ipſe præ ſe fert. Diſſenſionis itaqe caput primum [k] ita proponit & explicat, ut per lacinioſam planè, minúſqe neceſſariam diſſertationem, utpote qæ nihil qicqam, inter nos ſaltem, controverſi habeat, qâ paginam in folio integram utrinqe implevit, ubi diſſenſionis rationem figat, conjicere havd proclive ſit. Affirmaverat utiqe Vir Clariſſimus verbis conceptis, [a] *luce meridianâ clariùs liqere, puncta, qibus Tetragrammaton eſt in ſacro textu affectum, eſſe vocis Adonaj propria puncta.* Hoc ego illi *nullo modo negandum* dixeram. Jam qo litis mihi ſecum materiam aliqam hîc procudat, *alio ſenſu* confingit ſua iſta *cepiſſe* me, qum de ſenſu ne verbulum qidem adjecerim.

Cæterùm, qo diſſenſus hac in parte ſpeciem ſaltem aliqam extundat, trahit [b] huc qod longè pòſt, paginis 17. avt 18. interſitis, dixeram; *havd improbabile prorſus videri, divinâ qadam ſic moderante providentiâ, contingere potuiſſe*, ut Maſſoretæ, aliud cum agerent, *in puncta Tetragrammati genuina incidérent, eamqe nobis uti punctationem, ita prolationem repræſentarent, qam vel per ſuperſtitionem, vel per ritum inde primitùs ortum, modis omnibus ſuppreſſum ac ſublatum ibant.* Et ſuſpicionem qidem meam hanc confirmant mihi, qæ (nullâ licet à me datâ occaſione) Vir Doctiſſimus iſtic differit, [c] *Shevah* utiqe *ſimplex, qod τῷ Jod in Tetragrammato ſubjecerunt, & cum Patach compoſitum, qod τῷ Aleph in Adonaj ſupponitur, ſono manifeſto à ſe invicem diſtingvi*; qum hinc fiat manifeſtum, illud ſcripſiſſe eos, qod legi vetabant, illud pronunciatum noluiſſe, qod ipſi ſcripſiſſent. *Shevah* ſiqidem *ſimplex* adſcripſerant, *qod cum Patach compoſitum* efferri volebant. id qod cum Viro Doctiſſimo non invitus, imò, qum cavſſam meam juvet potiùs, liberrimè ac libentiſſimè agnoſco. Sed nec infirmat qicqam, [d] qod Vir Doctiſſimus qærit, *cur providentia eadem illos deſtituerit, ubi puncta* ֱ *Elohim τῷ* יהוה *ſubſcribebant.* Pari enim ratione de Caiphâ qæri poterit, cur Spiritus propheticus, qo adactus mortem Chriſti pro gente ſuâ oppetendam prædixerat, Joan. c. 11. v. 51. eundem deſtituerit, ubi Chriſtum illum ipſum blaſphemiæ reum pronunciabat. Mat. c. 26. v. 65. Qin ulteriùs etiam ſuſpicioni meæ fomitem ſubminiſtrat, qod qi *Segol ſhevatum* locis illis ſubſcripſerint, non & *Patach ſhevatum* iſtic appinxerint, cum æqe proclive hoc illis atqe illud exiſteret; nec cur omiſerint, cum ſic legi vellent, juſta avt probabilis ratio ulla comparere videatur. Etenim qod Vir Doctiſſimus obtendit, [e] *compendio ſtudentes* hoc feciſſe; cujus in voce *Elohim* rationem eandem non habuerint, qia *τῷ Adonaj* junctum Tetragrammaton rarius occurrat; id verò nullius planè hîc momenti videtur, qum & compendii parilis exemplum deſideretur, & nomen *Elohim* aliâs pariter ac Tetragrammaton creberrimè occurrat. Cæterùm, uti illis non aſſentior, qi *Jehovi* ideò legerint, qia ֱ *Elohim* puncta eis in locis τῷ יהוה ſubjecta reperiebant, cum qi illa ſubjecerant, *Elohim* legi velle, ex ſubjectis illis indicarent: ita mirum mihi ſit, profiteri Virum Clariſſimum *neſcire ſe an cuiqam probari poſſit, ut Jehovah legat, ubi* יְהוִה ſcribitur, qum neſcius eſſe neqeat, tot inſignes eruditione pariter ac pietate viros, *Jehovah*, ſive *Jova* (qod idem eſt) paſſim citra diſcrimen legere, ubicunqe locorum *περιγεγράμματον* occurrit.

Tandem poſt velitationem an vitiligationem benè longam, (qo diſſenſum, ubi nullus habebatur, ne diſceptatio tam prolixa gratis inſtituta videretur, confingat,) concludit, [f] *Certum eſſe, propriè loqendo, puncta iſta, puncta vocis Adonaj vocalia non eſſe reverâ.* id qod nec ego affirmaveram, nec aliter admiſeram, qam qo modo ipſe dixerat, à qo in pluribus, qam ex uſu eſſet, diſcedere non eſt viſum. Diſſenſus ergò iſtic eſt merè imaginarius; & diſceptatio tota hæc ἀπεγνωσμένου prorſus. Nam qod adjecit, in [g] *Oratione, non eſſe*, [h] in *Defenſione, non poſſe eſſe, Tetragrammati puncta genuina*; in qo Viri Clariſſimi Druſii ſui veſtigia premit, qi eo etiam fidentiæ iſtic proceſſit, ut profeſſus ſit, [i] *tam liqere ſibi, eos, qi Jehova*

a *p.* 320. b *p.* 730. c *p.* 320. d *p.* 737. e *Orat. pag.* 320. 321. f *pag.* 324. *Defenſ. pag.* 737. g *Epiſt. ad D. Volph.* h *Tetragr. cap.* 19. i *Orat. pag.* 316. k *pag.* 715. 716.

a *Orat. p.* 324. b *p.* 716. c *pag.* 714. 715. d *p.* 716. e *Orat. p.* 325. f *p.* 716. g *p.* 324. h *p.* 716. i *Tetragr. c.* 12.

Jehova legunt, malè legere, qam bis duo esse qatuor; id verò nevter eorum hactenus probavit; nec etiamsi in adversum enixè contendendo ingenii nervos ruperit, probatum unqam (opinor) est daturus Vir Doctissimus.

Secundum proinde dissensus caput, partim à nondum evicto, partim ab eo, qod ad rem, qâ de agitur, nihil faciat, orditur. *Probatum est*, inqit, [a] *puncta illa non esse utriusqe nominis genuina; neqe verò ea esse vera Tetragrammati puncta.*

Probavit reverâ, qod nemo est inficiatus, *Shevah simplex non esse, propriè loqendo, vocis Adonaj punctum genuinum.* Sed puncta ea, qæ nomini Tetragrammato suppositа habentur, *Shevah* nempe *simplex*, *Cholem*, *Kametz*, non esse Tetragrammati puncta genuina, non probavit; nec qo id firmetur ratio probabilis, nedum ut demonstratio, est ab ipso ulla adducta. Siqidem qicqid vel ab [b] ipso, vel à Drusio, cujus argumenta in *Orationem* suam transtulit, & in [c] *Defensione* suâ istâ denuò reponit, est ab eis vel particularum præfixarum, vel vocabulorum insequentium affectionibus ductum, qas eorum, qi Adonaj loco יהוה vel legebant, vel legi volebant, ritus postqam est introductus, cum ab initio non fuisset, juxta receptas leges regulasqe Grammaticales, exigere videbatur; qod tanto cum molimine, vel fastu etiam ab utroqe proponitur & venditatur, ut imperitiæ, avt stupiditatis, avt ἀυθαδείας notam eis omnibus inurant qi suis in hac parte rationibus adducti, in ipsorum de nomine *Jehovah* non ulteriùs usurpando sententiam protinùs non concedant; hoc totum, inqam, ad id, qod est in manibus, nihil qicqam omninò facit. Evincit qidem, qod non qæritur, nec qisqam, qod ipse norim, est unqam inficiatus, per secula aliqa jam proximè antegressa, nomen *Adonaj* loco *Jehovah* lectitatum fuisse; at non evincit vocalia ista non esse Tetragrammati genuina, avt non fuisse istam primitùs nominis divini hujusce prolationem, qæ ante ritum istum, superstitionis pariter ac præsumtionis sobolem, cujus natales ævo primitivo illo seculis multis posteriores esse agnoscunt ipsi, conceptum ac in lucem editum obtinuerit. Istic itaqe qod Stoicus ille olim dixerat, περιπίζει tantum, strepitúmqe ingentem incassum cient.

Sed ad rationes accedit Vir Clarissimus qibus adductus existimem, *punctationem hanc, ad verum germanúmqe nominis hujus sonum propiùs saltem accedere.* Prior fuit *à nominibus propriis, qorum compositionem nomen hoc ingrediatur.* altera, qam huic *accessoriam* dixeram, *à Jovis* Latinorum appellatione.

His Viro Doctissimo visum est Ὁμηρικῶς ὕστερον πρότερον respondere. [d] Posteriori ergò huic *respondisse* ait *in Diatribâ suâ; in quâ dicta qia vellicaverim, ea istic adversus redargutiones meas propugnanda* denuò proponit.

Ego verò (ne logis longioribus Lectorem detineam, minutiisqe illis minus necessariis denuò repetitis onerem) qæ de *Jovis* Latini etymo atqe origine, vel sunt illic utrinqe disputata, vel istic etiam adjecta, citra disceptationem ampliorem avt ulteriorem ullam, rei Criticæ peritis, qi de istis censuram ferre sunt maximè idonei, simpliciter dijudicanda deferam. arbitri ei, per me licet, in lite hac inter nos sedeant, & probabiliora uter attulerit decernant. Eis certè non minùs deridiculo erit *Jupiter* qasi *juvans Pater*, qam Varroniana itidem illa, *canis* à *canendo*, & *calix* à *caldâ*. Sed nec *hybrida vox* est *Jovispiter*, magis qam *Vejovis*, avt *Marspiter*, avt *Dispiter*. neqe enim minùs (qod hic objicitur) est vox Latina *Jovis*, qam avt *Mars*, avt *Dis*, avt *canis*, avt *calix*, licet è lingvis peregrinis tam illud qam ista deducta sint. Qod avtem Vir Doctissimus poscit avdire, qibus rationibus adducti Duumviri literatissimi, qos advocaveram, illi, *Jovem* Latinorum à Judæorum יהוה profluxisse statuerint, consulat licet alterum eorum Virum πολυμαθέστατον D. Joannem Seldenum, in scripto illo *de Diis Syris* accuratissimo, eruditionisqe reconditioris cum primis fœto, *Syntagm. 2. cap. 1.* à *pag.* 109. ad *pag.* 121. fusissimè simul & clarissimè differentem. qanqam demonstrationes Mathematicas in istis non expectat (spero) Vir Doctissimus qi nec probationes Dialecticas exhibet ipse.

Cæterum qod Vir Doctissimus urget, [a] *non facilè sibi persvasum iri, voluisse Deum eousqe laxare Satana habenas, ut Sacrosanctum illud nomen, qod unicum in Scripturâ sacrâ est Deo proprium, Apostata ille sibi usurparet.* adversus ista, duo exceperam.

Primò, *non esse unicum hoc Dei proprium nomen.* Ad qod regerit hic Vir Doctissimus 1. [b] *cum varia sint in Scripturâ Dei nomina, decem Judæi numerent*; (de qo commento cum alibi fusiùs disserverimus, nihil istic adjecto futurum est opus) *unum hoc esse proprium, cætera esse appellativa.* id qod hinc ostendatur, qia *Jod heemanticum præponi non solet nisi ad nomina propria.*

Atqi 1. *solet* illo interjecto opus erat. Subjicit enim statim Vir ipse Doctissimus appellativa qædam, qæ characterisiticon hoc ipsum in fronte præfixum gerant. nec *proprium* ergò esse necessariò hinc probatur. Tum si *proprium* esse detur, (qod nemo opinor, negaverit, nec ratione tamen istâ evincitur) ecqid hoc ad id qod agitur, qodqe Vir Doctissimus tam fidenter asseverat, nempe *hoc unicum esse Dei nomen proprium, reliqa* (qotqot fuerint; neqe enim de numero constat) *appellativa* esse universa? Qalis enim est argumentatio ista; יהוה *est nomen proprium Dei: cætera ergò omnia sunt appellativa.* An sic rationem instituentem sustinuerit ipse? *Esav est nomen proprium filii Isaaki majoris: ergò Edom nomen proprium ejusdem non est.* avt, *Jakob minoris nomen proprium est: ergò Israël non est.* avt, *Domini Christi servatoris nostri Jesus est nomen propriam: ergo Emmanuel non est.*

Adhæc qam inepta planè & viro tanto indigna est ratio ista? שדי אלהים אל [c] *non habent Jod formativum præfixum: ergò non sunt propria nomina.* Ergò nec *Adam*, nec *Evah*, nec *Noach*, nec *Moses*, nec *Simeon*, nec *Benjamin*, nec alia qæ passim occurrunt innumera, nomina propria fuerint. [d] Hac tamen ratione Vir Doctissimus denuo in *Jah* abutitur. *Jod in* יה non *est heemanticum: ergò non habet formam nominis proprii*; (qasi nominis proprii cujusqe ea propria sit affectio, ut *Jod* servile in fronte præferat) *nec est reverâ proprium ut* יהוה: Et rursus, qasi sæpius inculcando id confirmaretur, *est qidem*, inqit, *Dei nomen* יה *Psal. 68. 5. non tamen proprium nomen, qo modo nomen proprium ab appellativo distingui solet.*

At verò, ô Vir πολυμαθέστατε, ex Grammaticorum scitis indoctiores atqe imperitiores nos edoceas, qæso, ecqid illud in יה sit, qod prohibeat, qo minùs pro nomine proprio propriè sic dicto habeatur. Qin & אהיה nomen esse Dei ex Exod. c. 3. v. 14. cum constet, (asserente id qoqe Abrahâ Esdraide, astipulante verò etiam adversus Burgensem Drusio) proprium & hoc qin existat qid obstet? Sed *non est*, inqit, *proprium* ut יהוה. At qid intersit, proprii nominis notionem qod attinet, inter duo ista nomina, nullus dicis. qod dictum tamen & indicatum, si obtinere placita tua ista volueras, omninò oportebat. Esdræ certè filius in Mosis locum dictum, qatuor statuit πεμπάδας, (à Drusio tuo *Tetragr.* c. 1. ex Esdraide & à Buxtorfio non tuo, de *Nomin. Dei §. 12.* ex Ephodæo, recensita etiam & agnita) qibus inter שם העצם sive nomen *proprium*, qod *substantiale* appellat, & השם אך שם id est, *appellativum*, qod *formale* indigitat, in Hebraicis distingvatur. primum est, qod ab illo verbum formari neqeat, ab isto qeat. alterum, qod illud possit pluraliter efferri, istud non possit. cujus loco tamen Buxtorfius substituit, qod pronomina affixa non recipiat. tertium, qod illi articu-

a *p.* 717. b *Tetragr. cap.* 14. *p.* 316. 317. c *p.* 715. 716. d *p.* 717.

a *Orat. pag.* 325. b *Defens. pag.* 719. c *p.* 719. d *p.* 719.

lum præfigi insolens sit, isti solens. qartum, qod regimen respuat illud, istud admittat. hæc avtem, qibus nomen proprium dignosci vult, omnia יה cum primis conveniunt, qod & ideò nomen proprium esse (Drusio tuo hîc itidem calculum adversus te dante suum) omninò concludit. Et sanè litigiosus si qis in istis esse ambiret, meliore forsan jure contenderet, יה & שדי esse potiùs pro nominibus propriis qam יהוה habenda. Siqidem יהוה æqè ac אלה appellativè usurpatum qandoqe deprehendi. nempe Deut. cap. 6. v. 4. verbis illis, יהוה אלהינו יהוה אחד Qemadmodum enim vocabulum ארם constat nunc esse שם עצם *nomen substantiæ*, sive *proprium*, nunc verò שם הרבר *nomen rei*, sive *appellativum*: ita יהוה eo loci, priore vice *nominis proprii*, alterâ *appellativi* rationem notionemqe obtinere videtur: qo modo & in Zacariæ verbis illis cap. 14. v. 9. יהוה *rex futurus est super terram universam*: *in die illo* יהוה *unus erit.* ut sensus sit, de qo & alibi disseruimus, יהוה *Deus noster, est* יהוה *unus.* h. e. unicus solúsqe à se & in se verè existens Deus. qin & in Syntaxi eâ, qæ tam freqenter occurrit, יהוה צבאות de qo deinceps dicendi etiam locus denuò dabitur, vocem יהוה cum regimen obtineat, appellativè usurpari, Criticus celeberrimus ille Magister Judæus agnoscit. At nec יה saltem, nec שדי forsan, usqam (opinor) sic usurpata deprehenderis, (tametsi nomen שדי semper esse שם תואר nomen יהוה nunc שם עצם nunc שם תאר esse Magister ille ad hunc ipsum de qo agimus locum decernit) ut istud alterum saltem, si non alterutrum, potiùs qam יהוה pro Dei nomine proprio habendum videri possit, si argutiolis istiusmodi agere liberet. qæ tamen solidiores forent, viréque meritò majores obtinerent, qam commentitia illa, qæ Vir Doctissimus istic proximè subjungit.

Qum enim argumenta *clara*, qalia à parte adversa exigit, Virum Clarissimum destituant, ad *Allegorias* se confert, & mysteriola, qæ è singulis nominis hujus literulis elicit. Qibus ego qidem tantum tribuo, qantum insulsis ac insubidis Manassis Israëlidæ de hoc ipso nomine nugamentis, qæ in *Conciliatore* suo ὅλῳ τῷ ϑυλάκῳ, qod ajunt, ad navseam usqe congessit: utqe liberè loqar, tantilli facio, ut nec recitatione, nedum refutatione, digna existimem. qum eodem planè loco habeam, cum Judæuli impuri impiiqe frivolis putidisqe commentis eis, qæ ex commentario in Mosem, inepto, inficeto, insipido illo, cui *Zohar* titulum dedit, interpretanda atqe explicanda Vir Doctissimus scripto peculiari suscepit. Ea avtem, cum figmenta mera sint & pigmenta fucata, paginæ verò sacræ detorsiones & depravationes tam manifestariæ, ut lectori pio cuivis stomachum possint meritò movere; mirum mihi, nec soli, sed aliis istic havd pavcis sit, potuisse Virum Doctissimum animum unqam inducere, ut deliriis istiusmodi, qibus Scripturæ Sacræ veritas, non illustratur, sed offuscatur, simplicitas corrumpitur, Orbi Christiano exponendis, incrustandis etiam, operæ tantum impenderet. Utinam in sacris, non seriis duntaxat, ludere desinerent aliqando, homines fidem pietatemqe Christianam professi, nec Judæulos impuros atqe inficetos Oracula sacra irreverenter atqe irreligiosè divexantes, dum in sensus alienos absurdosqe varios distrahunt, hac in parte imitandos sibi proponerent, nedum ut aliis insuper commendandos censerent.

Sed, *Deus ipse*, inqit, [a] *sibi fecit nomen istud* יהוה *proprium ac singulare, qum Mosi dixit*, Nomen meum יהוה non manifestavi illis. *&*, Hoc erit nomen meum לעלם in æternum. &, *in benedictione Sacerdotali*, Ponetis, *inqit*, nomen meum super populum meum Israël. *qod de hoc nomine intelligitur, qod ter ibi ponitur. deniqe in laminâ Sacerdotali inscriptum erat hoc nomen. qo satis apertè significabatur, nomen hoc proprium esse Dei nomen; non enim aliud ei inscriptum erat.* [b] Concludit tandem,

a *p.* 719. b *p.* 720.

ex his videre est nomen hoc præ reliqis esse singulariter Dei proprium.

At ista omnia nunqid evincunt, *hoc unicum esse Dei proprium nomen, reliqa omnia esse appellativa*? hoc est enim, qod Vir Doctissimus asseveraverat, probandumqe sibi susceperat. Verum aristas istas confricemus pavlisper, ut qid grani inde excuti qeat, videamus. Primò illud Exod. c. 6. v. 3. ושמי יהוה לא נודעתי להם qod attinet; appello Viri Doctissimi conscientiam, an non sit vitiosa verborum istorum, qam lectori obtrudit, versio, *Nomen meum* יהוה *non manifestavi illis.* Loci verba αὐτολεξεὶ sic habent; *Apparui Abrahæ, & Isako, & Jacobo in El Shaddai* (h. e. nomine, sive notione, *El Shaddai, Dei Omnipotentis*, vel *Omnisufficientis*, si ita loqi liceat) *&*, sive, *sed, nomine meo* יהוה *non sum notus factus eis.* Ubi נודעתי esse formæ notionisqe passivæ, nec posse pro versionis suæ ratione in שמי transire, norat satis Vir Doctissimus, nec qo fine vertere sic visum fuerit, potest cuiqam obscurum esse, qi ad superiùs à Viro Doctissimo posita, animum adjecerit. Ea verò verba qomodo intelligant exponantqe interpretes orthodoxi pleriqe apud Avtores ipsos, in Commentariis, qi passim prostant, cuivis advertere promptum est. Vix reperiuntur, opinor, qi inde eruunt, qod Vir Doctissimus supra, qasi ambigendo suggessit, *nomen Dei istud ante Mosis tempora Dei populo non innotuisse.* Adjicere possem non neminem extare, [a] qi verba Mosis novissima illa, non enunciativè, sed interrogativè proferenda existimat, rationibus etiam variis, qibus id firmet, adductis. in qo, sensum qod attinet, è Judæis qoqe nominis celeberrimi [b] Magistris habet sibi consentientes, qi qamvis enunciativè legant, tamen vocem לברו *tantummodo* supplendum censent. qo modo Gen. c. 32. v. 28. *Non amplius vocaberis Jacob* [tantummodo, utiqe] *sed nomen tuum erit* etiam *Israël.* Verum de hoc aliisqe notæ parilis locis alibi differendi occasio dabitur. nunc id, qod in manibus est, agamus. Secundò itaqe, ex hoc ipso loco patet, tam אל שדי qam יהוה nomen esse Dei. qin avtem proprium dicatur, ecqid, qæso, obstabit? Deniqe, si nomen יהוה sit *unicum Dei proprium nomen*, nec ante Mosem innotuerit, sequetur hinc, Deum ab Orbe condito ad Mosem usqe nullo nomine proprio cuiqam innotuisse.

Seqitur locus secundus ex Exod. c. 3. v. 15. Eum tam à Græcis, qam & à Latino Interprete Vulgatæ editionis avtore, qos in priore illo, licet vitio non immunes, secutus est, sed & ab aliis omnibus; qos ego hactenus oculis usurpavi, discedens, Vir Doctissimus sic vertit, *Hoc erit mihi nomen in æternum.* qasi ante non fuisse insinuaretur. Verba sic habent; יהוה *Deus patrum vestrorum, Deus Abrahæ, Deus Isaaki, & Deus Jaakobi, misit me ad vos: hoc* [*est*] (ita supplent Interpretes dicti) *nomen meum in æternum*; *& hoc memoriale meum per generationes qasqe.* Mitto, qod in *Oratione* [c] ex impuris Rabbinorum cloacis monet, scribi לעלם defectè sine *Vav*, qasi legendum esset לעלם *ad occultandum, ut eo innuatur, nomen hoc esse occultandum, ne legatur, scilicet prout scribitur.* qæ est insignis Scripturæ depravatio textúsqe corruptela turpissima. Ecqid hîc dicitur, prout & ipse reddidit, qod de יה & שדי dici neqeat? nisi si cum Judæorum Magistellis ineptientibus, locumqe Zacar. c. 14. v. 9. illum ubi dicitur, יהוה *unum fore, unumqe nomen ejus*, huc trahentibus, dixerimus, ista cum reliqis Dei nominibus absqe יהוה universis, seculis insecutis, uti sub Messiâ illi, esse supprimenda, & vel celanda vel cessatura. Tum, an non hoc potiùs eo loci verbisqe eis innueretur, fore nimirum, ut Deum verum patrum ipsorum, Abrahæ; Isaaki, Jaacobi Deum extitisse, per secula omnia innotesceret, idqe professum se prædicaretur? Deniqe, si hoc nomen suum esse Deus ipse profitetur, qo per secula

a Jo. Georgius Dorscheus, *dissert. de Nom. Jehovah.* §. 7. b Saad. haggaon, Abr. Esdraid. & Isak. Abarb. c *p.* 320.

ſecula qæqe commemorandum ſe diſertè conſtituit, videant, qam perverſè, qam impiè egerint agantqe, qi contra mentem divinam hac in parte liqidò patefactam, [a] *qi eo nomine voluit deinceps* ſaltem *à ſuo populo vocari*, (verba Viri Doctiſſimi ipſius habes) nominis id, qantum in ſe eſt, ſuppreſſum, mentionemqe ac memoriam illius omnem ſublatum, avt iverint, avt etiamnum eant.

Qod de populo Dei à Viro Doctiſſimo agnitum dixi, idem de exteris qoqe, non conceſſum duntaxat, ſed fuſiùs diſſertatum, ſeriò aſſertum, ſedulò firmatum, ſtrenuè etiam propugnatum ab eodem ipſo exhibebimus. In *Epiſtolâ ad D. Volphium Tigurinum*, qam *Defenſioni* ſuæ iſti attexuit, hæc habet: [b] *Non poſſum tecum ſentire, nominis illius pronunciationem ad Gentes nunqam dimanaſſe. Nec puto veteres Hebræos ante tempora captivitatis eadem, qâ poſteriores Judæos, religione, vel, ſi mavis ſuperſtitione, circa nominis illius pronunciationem fuiſſe illigatos, ut fas ſibi eſſe non crediderint nomen illud effari, imò forte vulgaris & promiſcua fuit inter eos ejus pronunciatio. Nempe hoc nomen Deus ſibi proprium eſſe voluit, qo, uti homines alii ab aliis proprio ſibi nomine diſtingvi ſolent, ſic ipſe avguſto hoc nomine ab omnibus falſis Diis & commentitiis Numinibus diſcerneretur, proprioqe nomine à populo ſuo in votis & precibus compellaretur. Ac qomodo Gentem illam Judaicam, qam ſibi in peculium ex omnibus terræ populis delegerat, voluit eſſe ſupra reliqas Orbis terrarum Gentes celebrem atqe illuſtrem; ita & Numen, qod ab eâ colebatur, ſupra omnia falſa Numina voluit eſſe celebratiſſimum, famamqe ejus qaqa verſum ſpargi, ut ſic homines tanti Numinis celebritate excitati, ad ejus cultum & notitiam pellicerentur, avt certè ſic magis ἀναπολόγητοι redderentur, ſi ejuſmodi famâ excitati, de Numine ipſo penitiùs inqirere negligerent. Sic voluit Templi à Salomone extructi famam per omnes terrarum partes divagari; propterеâqe procuravit, ut magnificentiſſimum & ſplendidiſſimum extrueretur, & qidem ita, ut ſplendore & magnificentiâ ſtructura omnia Idolorum Gentilium delubra longè ſuperaret. Cur, niſi ut Numinis iſtic culti fama ad omnes perveniret? Eſtne itaqe vero ſimile noluiſſe Deum nomen ſuum illis innoteſcere, qos ſui famâ & celebritate voluit eſſe perfuſos? Qod ſi libera & ſoluta fuit populo Judaïco nominis illius divini pronunciatio, potuitne eſſe ignota Gentibus vicinis, qibuſcum freqens fuit & qotidianum penè Judæorum commercium, indeqe ad remotiſſimas qaſqe dimanare?* Hæc diſertiſſimè verbis totidem Vir Doctiſſimus, qæ prolixiora licet, tranſcribere viſum eſt, qo liqidò pareret, tum qo jure merito *præſumtionis impiæ* illos arceſſiverim, qi Dei populum id celatum contenderint, qod exteris qoqe Deus ipſe (Viro Doctiſſimo atteſtante) innoteſcere ambierit; tum & Virum ipſum Doctiſſimum tam in *Oratione*, qam & in *Defenſione* iſtâ, qæ diſſerit, non ex animi ſententiâ, ſed τῇ ὑπθέσει δυλεύοντα, profari; cum *non aliena à vero videri*, veriqe *ſpeciem ſaltem aliqam* habere alibi pronunciat, qæ ut *nec vero ſimilia*, iſtic multis redarguit.

Verum (ut ne diutiùs in iſtis hærendo, Lectori ſim tædio) nec iſta, de qibus vidimus, nec qæ iſtis ſunt à Viro Doctiſſimo ſubjuncta, de *Nominis hujuſce uſurpatione in benedictione ſolenni*, *inſcriptione in lamina ſacerdotali*, avt ſingula avt juncta etiam, earum ſunt virium, ut ex nominum proprиorum albo appellationes Dei reliqas omnes expungant; qod Viro Doctiſſimo demonſtrandum incumbebat.

Atqe hæc de eis qæ regeſſit Vir Doctiſſimus adverſus id, qod negaveram יהוה eſſe, non qidem *nomen*, avt *proprium* etiam (ecqis enim hoc alterutrum unqam dixerit?) ſed *unicum Dei nomen proprium eſſe*; qod Vir Doctiſſimus ſolus, qod ſciam, affirmat. in eo avtem firmando qid præſtiterit, aliorum qorumlibet judicium eſto.

Ad illud progredimur, qo [c] *havd facilè perſvaſum ſibi* profitetur, *Deum eouſqe voluiſſe frena Satanæ laxare, ut nomen Dei proprium iſtud ſibi uſurparet.*

Ad iſtud excipiendo viſum eſt qærere; [a] *utrum ſceleſtius & execrabilius exiſtat, Dei nomen an numen, titulum an honorem & cultum, appellationem nudam aliqam, an poteſtatem majeſtatemqe totam atqe integram ſibi qenqam arrogare. atqi eouſqe Satanæ habenas Deum laxare, ut iſta omnia ſibi uſurpet & arroget. de hoc, qod eſt altero illo tanto deteſtabilius, qi havd difficulter ſibi perſvaderi paſſus fuerit, ad illud cur hæſitet, rationem nullam comparere.* His qo occurrat Vir Doctiſſimus à me qærit viciſſim, [b] *an neſcius ſim, inter homines olim fuiſſe, & etiamnum eſſe, qi Regum & Principum gratiâ & favore abutentes, vel malis artibus ad Regnum graſſantes, totam regiam potentiam & dignitatem ſibi uſurpant, atqe ita ſe gerunt, ac ſi reverâ Reges eſſent, omnia enim pro libitu adminiſtrare, & pro arbitrio regere atqe imperare, (connivente ad hæc atqe diſſimulante Rege vel populo, ſive ex metu, ſive ex ignaviâ atqe imbecillitate) qi tamen à Regis nomine, titulo, throno, diademate abſtinent. -- Unde planum fiat ex gratiâ & indulgentiâ, vel ex metu & imbecillitate, non rarò fieri, ut aliqis totam ad ſe trahat & uſurpet regiam poteſtatem & avtoritatem, abſtineat tamen à nomine & titulo ac diademate, & cum reverâ regia dignitas illi conceditur, nomen tamen & titulus non conceditur.* Tum qaſi qæſtioni à me propoſitæ hac ex adverſo oppoſitâ ſatis dediſſet, & conſcientiæ propriæ nexibus, ita conſtrictum, ut effugium nullâ daretur, teneret; rogat, *Cur ergò mirum mihi videatur, qod Deus, non qidem ex amore, gratiâ, favore, benevolentiâ, neqe etiam ex metu, ignaviâ, vel imbecillitate, ſed certo & arcano conſilio ſuæ ſapientiæ, paſſus ſit & patiatur Satanam inter homines, qi non ſectantur dilectionem veritatis, ſed mendacium perſequntur & amant, ita ſe gerere in hoc mundo, acſi Deus eſſet, & ab illis velit coli Dei ipſius inſtar, neqe tamen patiatur, ut ille ἀντιθεος titulum, appellationem, & nomen illud Dei veri proprium, ſingulare & avguſtiſſimum ſibi aſſumat.*

Qæ omnia qam nullius planè momenti exiſtant, aliis malim ego dijudicanda relinqere, qam argumentationis cum re propoſitâ tam parum convenientis infirmitatem multis oſtendere: qum clariſſimum ſit, tam *titulos* Satanam, qam *honores cultuſqe* divinos (contra planè qam magnates illi) in idolis vicariis ſuis palam ac diſertè ſibi arrogaviſſe; nec ea poſſe in numen divinum competere agnoſcat ipſe, illa qibus adducti, vel adacti etiam, Reges terreni iſta ſuſtinuerint, cum iſta, forſan qia nec petebantur, nec expetebantur etiam, non conceſſerint; nec cordato cuiqam mirum videri poſſit, ſi Deus, qi affectibus recenſitis illis omnibus immunis eſt prorſus, qod minus eſt ſceleſtum & deteſtabile permiſerit, cum illud qod eſt longè deteſtabilius & permiſerit & permittat. Ecqa enim ratio dari poterit, cur non tam illud qam iſtud permiſerit, (præſertim cum ad illos adverſus veritatis clarè emicantis lucem ſponte connivентes occæcandos & in errore ultrò ſuſcepto firmandos efficax æqè utrunqe ſit) niſi ſi cui ſuperſtitioſulo prodigioſa illa admittere libuerit, qæ de nomine iſto confingunt & fabulantur Talmudiſtæ & Cabaliſtæ Judæi; qorum commentis fœtо nimis eſt Viri Doctiſſimi *Oratio*, eiſqe tanqam deſtinis, ſed putidis putridiſqe illis, in pleriſqe fulcitur; qum tamen [c] *non eſſe ſe hac in parte* profiteatur, *vel ſuperſtitioſum Judæum, vel Cabbaliſtam, avt, ut veriùs dicat, Magum, qi rebus iſtiuſmodi externis ſanctitatem & divinitatem aliqam tribuat, qæ aliqo hominum lapſu & errore inficiatur & dehoneſtetur.* Cæterum ex eis qæ ſunt dicta, clarè ſatis exiſtimo poſſe cuivis patere, nec qæſito meo Virum Doctiſſimum qicqam omninò reſpondiſſe; nec interrogatione ex adverſo propoſitâ, qod Lectori cordato ſatisfacere poſſit, regeſſiſſe.

Sed qorſum ego ratiocinatione ullâ, nedum diſceptatione prolixiore, id evincere connitor, qod Vir Doctiſſimus licet (renitente interim conſcientiâ) repellere

a p. 716. b p. 738. c *Orat.* p. 325.

a *Diſſert.* p. 56. 57. b p. 720. c p. 724.

ac refellere totis viribus hîc conetur, pòſt pavlò tamen, ubi ad rem ſuam facere avtumat, ultroneus admittit & agnoſcit ipſe? Siqidem primò, tum in [a] *Oratione* tum & in [b] *Epiſtolâ ad D. Volphium* ſuperiùs lavdatâ, affirmat, *nominis hujus Tetragrammati notitiam à Judæis ad vicinos Tyrios, ab iſtis ad Græcos tranſiſſe*: id qod & Diodori teſtimonio confirmat, qi *Judæorum Deum* Ἰαὼ dictum ajat. Tum ex Macrobio adducit Apollinis Clarii Oraculum, qo Ἰαὼ iſte qis ſit, qærenti reſponderit, non *Bacchum avt Liberum eſſe Patrem, qi Avtumno præſideat*, prout præter mentem Oraculi, avt non rite perceptam, avt ſponte (qod nolim opinari) detortam, Vir Doctiſſimus expoſuit; ſed *Deum ſummum* (hoc eſt, reverâ ipſummet ſe) *eſſe*; utpote qi pro variis anni tempeſtatibus, ſive *Horis*, prout Græcos imitatus Naſo nuncupat, qibus præſideat, qaſqe unus idemqe ipſe regat & temperet, varias ſortiatur appellationes, qum *Hyemis* reſpectu Ἀδὼς, *Veris* Ζεὺς, *Æſtatis* Ἥλιος, *Avtumni* Ἰαὼ dicatur. Ita Apollo, qi non eſt alius qam Satanas (dum ſub Solis, qem pro Deo ſummo Gentes Orientales habebant pleræqe, notione deliteſcens, divinos ſibi cultus appetebat & arrogabat) ipſum hoc nomen, qod eſſe Judæorum Tetragrammaton genuinum Vir Doctiſſimus contendit, aſſumit ipſe ſibi; vel (ut Viro Doctiſſimo qod avt minùs intellexerat, avt intelligere noluerat, concedamus) ſodali ſuo (qi tam *Jupiter*, ſive *Joviſpiter*, qam *Liber Pater* eſſe potuerit) havd minùs impuro ac deteſtando aſſeruit. Utrum enim ex iſtis eligere libuerit, ciccum havd intererit; cum ex utroqe, Viro Doctiſſimo ipſo etiam agnoſcente, prorſus comperiatur, qod iſtic tam difficulter ſibi perſvaſum iri profitetur, & diſceptatione benè longâ evertere atqe amoliri conatur, *Deum Satanæ frena eouſqe laxaſſe, ut venerandum & avguſtum ac ſingulare maximeqe proprium ſibi arroget atqe aſſumat nomen.* Ita Vir Clariſſimus partium ſtudio affectuqe abductus abreptuſqe, ubi adverſus ſententiam ſuam opponitur, ſtrenuè oppugnat, qod tamen, ubi cavſſæ ſuæ putat poſſe favere, havd minùs ſedulò firmare ac propugnare connititur.

Qod avtem Vir Doctiſſimus iſtic proximè ſubjungit, [c] *in Diatribâ ſuâ reſpondiſſe; etiamſi Jovis nomen ab Hebraico nomine illo deductum eſſet, non ſeqi tamen inde ut Jehovah magis vera pronunciatio, qam Jahvo, vel Jahveh fuerit; cum in nominum derivationibus nulla penè vocalium, ſed conſonantium ferè tantùm ratio habeatur: ad hanc avtem reſponſionem ſilentium meum videri cavſſam eſſe, cur huic rationi meæ à Jovis nomine & etymo ductæ firmiter non innitar, utpote qam infirmam tacitus apud me agnoſcam.*

Ut nihil dicam, qam parum commodè Viri Clariſſimi dictio hîc cohæreat. Ego verò cum aliis, qos hac in parte vel duces, vel comites habeo, viris eruditiſſimis, *vires* habere argumentum iſtud *non ſpernendas* exiſtimo; etiamſi in eo illius, qam tuemur, cavſſæ nec fundamentum, nec firmamentum præcipuum collocemus. Qod avtem ad periochen iſtam nihil regeſſerim, in cavſſâ fuit, qia in diſceptatione antegreſſâ, de *Jovis etymo* ſatis à me dictum avtumabam. Nunc verbulo reſpondeo, ideò probabilius qod nos opinamur videri, qia (qod in notationibus multum valet) ad ſonum vocabuli receptioris hujus *Jovis* nomen accedat propiùs, qam ad peregrina uſuqe minùs recepta iſta, qæ Vir Magnus (pavcis, puto, aſtipulantibus) iſtic proponit: præſertim, qum primam ſyllabam qod attinet, cum nominibus illis tam exacte conveniat, à qibus, utpote Tetragrammati nomen, ex conſenſione univerſali, in ſe concluſum gerentibus, argumentum primarium in hac cavſſâ noſtrum, cui *acceſſorium* duntaxat hoc profitemur, deducitur. Nec reverâ tam eruditorum illorum, qos objicientes hîc ſibi introduxerat, argumentationis ſuſpecta agnitave infirmitas, qam reſponſionis hujus à Viro Doctiſſimo redditæ meritò, uti mihi videbatur atqe etiamnum videtur, reputata imbecillitas atqe

a *p.* 330. b *p.* 739. c *p.* 721.

A improbabilitas, ut ſilentio tranſirem tacituſqe tranſmitterem, ne legentium judicio in re tantillâ diffidere viderer, invitabat. At Vir ipſe Clariſſimus qæ nunc ego illi denuò regerere cogor, cur in *Defenſione* ſuâ tacitus planè præterierit, cum tamen id qod prius affirmaverat, contra animi ſui ſenſum, uti ex jam allatis clariſſimè patet, non recocta tantùm iteratò apponat, ſed anxiè propugnet, qid in cavſſâ exiſtat, legentem qemlibet apud ſe ſtatuere, qam ipſum me malim conjectari.

[a] De *Nominibus in Sacrâ paginâ* occurrentibus, *qorum compoſitionem nomen Tetragrammati ex* parte *ſaltem* B ingredi habeatur, qæ præmiſeram, qod à [b] *Fullero meo mutuatum me* ait. poteram ego illi pariter, & jure forſan potiori regerere, [c] commentum ſe futile illud de *Deus* & *Doius*; in qo tantopere ſibi placuit, ut toties repetitum daret, [d] à Druſio ſuo mutuatum eſſe. cæterum non eſt reverâ Fullerus noſter, à qo me peritiores longè aliqid mutuari diſpudeat: de qo Amamam ſuum, qid pronunciet ac prædicet etiam, avdiat, in ipſo *Diſceptationis* cum eodem initæ primordio. *Nicolaus*, inqit, *Fullerus, vir extra controverſiam eruditiſſimus, Miſcell. lib.* 2. *&* 4. *multa egregiè de Nomine Tetragrammato ex* C *priſcorum monumentis eruta, ediſſerit. Idem ad calcem Miſcell. poſter. in Cl. Druſium Apologiam edidit, in qâ ſententiam ejus de nomine Tetragrammato obiter perſtringit.-- Si Cl. Druſius Reſponſum ejus legiſſet, avt fallor valdè, avt eum ſui caloris pœnituiſſet.* qod idem de Viro Doctiſſimo optarim ipſe, qi caloris nimium in hoc argumento ſpirat paſſim. Qin nec poteſt eſſe neſcius vir lectionis tam multiplicis, Fulleri ſolius hoc non eſſe, ut ab illo mutuum ſumſiſſe neceſſe fuerit, qod ante viſum lectumve Fulleri qicqam jam diu adverteram animoqe agitaveram; qum tam paſſivum (ſi cum Septimio loqi licuerit) exiſtat, ut D è totâ literatorum cohorte vix qiſqam, ſi qis omninò ſaltem, poſſit deprehendi, qi appellationes has pleraſqe, de qibus agitur, nomen divinum incluſum gerere, non animadverterit, exiſtimaverit, admonuerit, agnoverit. Ita nec ego Fullerum magìs hîc ſeqor, qam Druſium avt Amamam ipſe, qi adverſus Fullerum ab ipſius partibus conſiſtunt; qos tamen, qia hac in re patrocinium ſibi ſuum accommodare recuſant, unâ cum Magiſtris Judæis, levi brachio, qaſi nihili faciendos, amandat. Ego verò hîc, prout Romanus ille nobilis, meritò poſſim regerere; *Nomen Dei Tetragrammaton nomina hac ingredi affirmant, ut Magiſtros Judæos præteream,* E *Doctores Chriſtiani, antiqiores, recentiores ætatis cujuſqe, etiam qi de Jehovah* D. *Cappello conſentiunt, ubi ſedatiùs avt conſideratiùs agunt, Druſius & Amama; ſolus, ferè, Ludovicus Cappellus, (nullo vis alicujus adducto, qo ſententiam ſingularem ſuam firmet, argumento) reclamat & reſtituitur; Iſti an illis creditis?* Neqe enim alicujus exiſtunt momenti, qæ ex *Diatribæ* ſuæ *editione alterâ*, qam non vidiſſe me verè monet, Vir Doctiſſimus iſtic ſuggerit, [e] *Nomina Jaakob, Judah, Joſeph, Joram, Jehoſhua,* non incluſum habere nomen Tetragrammaton, *ſed à* F *verbis Hiphil avt Hophal deduci; ac perinde itaqe nomina iſta Jehoachaz, Jehochanan, Jehojada, Jehojakim, Jehojacin, Jehonadab, Jehonathan, Jehotſadak, Jehoſhaba, Jehoſhaphat, &c. ſimplicia pariter eſſe.* Ita enim concludit Vir Magnus. qæ ratio nullius planè eſt conſecutionis neceſſariæ, imo nec probabilis etiam; qum verba, à qibus horum nonnulla deducta eſſe non negetur, in formâ illâ, à qâ deduci vult Vir Clariſſimus uſurpata nuſqam deprehendantur, nec characterem eum in formulis illis, eas ſi haberent, admittant, qi in appellationibus illis conſpicitur.

Tum, qod comminiſcitur ὁ πάνυ, *fieri poſſe*, ut יהו illud *in initio nominum iſtiuſmodi non ſit ex Tetragrammato, ſed ex* יה *derivatum, vav avtem adjectum*, qo יה illud cum reliqâ *dictione coaleſcere qeat; qo modo in fine dictionis adſciſcit ſibi literam eandem cum puncto ſhurek:* qæritqe, tanqam ſi inſolubile aliqid objeciſſet, *ecqid hîc dicet*

a *p.* 41-47. b *p.* 721. c *Orat. p.* 326. *Defenſ. p.* 723. & 724. d *Tetragr. c.* 16. e *p.* 722.

dicet V. D? Nihil ego certè ampliùs dico, qam adeo mihi istud futile videri, ut nec compositionis tam inconcinnæ exemplum posse reperiri, nec erudito cuiqam (avtore excepto) commentum hoc probatum iri existimem. Proinde & istud silentio libens istic transmisissem, ne legentium judicio diffidere, nî futurum suspicarer, ut Vir Doctissimus pro more suo, uti ille apud Theodoretum loqitur, τὴν σιωπὴν μὲ συγχώρησιν interpretaretur.

Concludit tandem, [a] *ex dictis satis pro comperto probasse sibi videri contra me, vocem Jehovah veram Tetragrammati pronunciationem non repræsentare, nec ad eam propiùs accedere qam Jahvah suam.*

Atqi illud nec avt probavit, avt probare unqam poterit, qum *incertam & incognitam* eam esse professus non semel fuerit: nec istud qod secundo loco contra me probasse dicit, in superioribus ego uspiam attigeram. Affirmaveram duntaxat, [b] *ad sonum nominis illius genuinum propiùs* (pro qo *proximè* Vir Clarissimus alibi suppositit) *accedere.* h. e. ab eo havd ita longè abscedere (prout *comparativa pro absolutis vulgò usurpari*, monet Fabius. [c]) nam de Viri Doctissimi commento novitio isto nihil hactenus dixeram, nedum ut collationem alterius cum altero ullam instituerim. id qod Viro Doctissimo qi [d] *vocalium nullam ferè rationem haberi* in his postulat, [e] cum *consonæ omnes omninò citra mutationem avt metathesin ullam retineantur ac repræsententur*, nullâ ratione diffitendum videtur. *propiùs* verò, qam ipsius *Jahvah*, qod ego tamen nullus dixeram, accedat necne, hocqe an ipsum ipse in præmissis probatum dederit, aliis ego qibusvis dijudicandum ac decernendum dimittam. Certè contra id qod Dialectici dicere solent, *Conclusionem partem sequiorem sequi*, Viri Clarissimi conclusiones præmissis, ut fidentiores, ita valentiores multò existunt plerunqe, aesi præmissis vires addere potiùs, qam ab eis acqirere, natæ essent.

Atqe hæc de secundo dissensus capite disceptatio fuerat. ad tertium transit Vir Doctissimus. [f] *Dixi*, inqit, *post Cl. Drusium, vocem Jehovah esse barbaram & solœcismum redolentem; non secùs qam si qis Latinè diceret Doius pro Deus, commiscendo vocales vocis Dominus cum literis sev consonis vocis Deus. Non potest V. D. id concoqere, avt aqo animo ferre; rigidam vocat præcipitémqe nimis hanc sententiam.*

Imò, O Vir Magne, [g] *qo minùs punctis illis vocalibus cum Tetragrammati literis combinatis legamus Jehovah, obstare affirmas vitiosam, peregrinam, incongruam, & inconcinnam vocalium cum alienis literis commixtionem, sive combinationem, qa inter loqendum parit barbarismum crassum, fœdum, intolerandum, utpote qo sacrosanctum nomen Dei qasi commaculatur & dehonestatur.* Ecqis avtem moderati ingenii homo æqo animo istud accipere possit? cum *barbarismo crasso, fœdo, intolerando commaculati ac dehonestati nominis divini* culpâ an crimine obstrictos teneri, ejusdemqe ex Viri Doctissimi [h] censurâ sententiâqe decretoriâ reos peragi legerit, qantum est ferè per Ecclesias Christi reformatas eruditorum hominum verbiqe divini administrorum ipsorum, universos. idqe (qod confidentiam ad miraculum usqe sapiat) nullo prorsùs allato argumento, qo vel *incongruentiæ*, vel *inconcinnitatis*, vel *solœcismi*, vel *barbarismi*, etiam levissimi, nedum *crassi, fœdi* atqe *intolerandi* vocabulum istud arguatur.

Nam de *Doius* legendo pro *Deus*, qia vox *Dominus* eas vocales obtinet, tam est futile & ineptum, ut Virum Doctissimum in eo sibi vel placere vel satisfacere potuisse, stupendum sit planè. *Doius* enim cur citra barbarismum non legatur, ratio patet; non qia sunt eæ vocales vocis *Dominus* propriæ, sed qia *Doius* est vox nihili, notumqe satis existit vocales eas vocis *Deus* non esse, at *cominus* absqe barbarismo & scribimus & legimus, etiamsi eædem sint vocabuli *Dominus* vocales. Hoc est avtem qod contendimus, (nec id nescius esse potest Vir Doctissimus) qodqe Viri Doctissimi fabricam maximâ ex parte diruit totam, non seqi, *qia puncta illa, Shevah, Cholem, Kamets, sunt vocis Adonaj puncta*, (qod tamen propriè loqendo esse jam negat) *ergò non esse Tetragrammati puncta.* Ecqis enim mentis compos sic argumentationem instituerit, *Shevah simplex, Cholem, Kamets sunt vocis* דבורה *qa apem denotat, puncta genuina: ergò non sunt vocis* לבונה *qa thus significat, puncta genuina?* Neqe idcircò *perperam dixi* (qod Vir Clarissimus [a] sed ratione nullâ redditâ concludit) *Dissertationis meæ* pag. non 31. sed 81. *Virum Doctissimum perperam, qod non est necessarium, tanqam sit ejusmodi, præsumere, & qa sunt disjungenda conjungere*: qando utiqe præsumit, *ideò non posse ista esse* ש יהוה *puncta, qia* ש *Adonaj existant*; eaqe secum invicem componit, qæ à se invicem qàm longissimè distant.

[b] Tum, *Sic*, inqit, *prima ejus responsio* concidit.

At qænam est tandem ea, O Vir Eximie, *responsio mea*, qam *sic concidisse* affirmas? Ecqid enim *responsionis meæ*, avt attuleras, avt attigeras; nisi qod *censuram rigidiorem, sententiam præcipitem*, sive Drusianam, sive tuam, non sine cavsâ justâ, conqestus sum? Sed qâ ratione, ut conciderit, factum est? *Qia*, inqis, *id ponit, qod nondum probavit.* At ego, Vir Clarissime existimaveram hactenùs, respondenti non incumbere onus probandi. nec potest esse nescius Vir πολυμαθέστατος dicti Rabbinici, עליו הראיה המוציא מחברו Suâ itaqe confirmandi negotium ad Virum Doctissimum pertinere avtumabam.

[c] *Sed qod pono, verum non esse demonstravit.* Qid illud? *Puncta* utiqe *ista non esse Tetragrammati propria, neqe adeò esse posse.* hoc enim *adversus me ostendisse* supra dixerat. Ego verò nec tam *Tetragrammati propria* sive peculiaria, avt dico, avt dixi unqam, ut non sint vel esse possint, vocabulorum aliorum qoqe communia: verum genuina esse posse vocabulorum plurium communia: qemadmodum vocales *o i u* ש *Dominus* & ש *Cominus*, dictionis utriusqe genuinæ sunt vocales; & puncta hæc eadem, de qibus agimus, sunt tam דבורה qam & לבונה uti superius est dictum, genuina puncta vocalia. *non posse* avtem esse *dictionis utriusqe* & יהוה & אדני qod qæritur, *communia & germana puncta vocalia*, nec ostendit hactenus Vir Doctissimus nedum avt demonstravit, avt est unqam demonstraturus.

Tum qod qæro, [d] *qam atrox crimen, qamve crassus ac fœdus barbarismus existat, dato vocales istas non esse easdem, qibus nomen id primitùs efferebatur, nec de eis constare satis, si in voculâ aliqâ vocali unâ avt alterâ etiam aberratur.* Respondet Vir Clarissimus [e] *non crimen id esse, barbarismum duntaxat esse dixisse à lingva Hebraicæ genio & ingenio alienum.* tum inter *crimina* & *barbarismos* qid interfit, pluribus ostendere conatur. & de *Deus* & *Doius* qod dixerat, denuò inculcat, qo *barbarismus* evincatur.

Atqi primò *criminis* nomine, pro vocis origine à Græcorum κρίμα latiusculè sumpti, *dicam*, sive *accusationem* qamlibet comprehendi, notum est satis. Tum *Nomen Dei tam sacrosanctum, tam singulare barbarismo crasso, fœdo, intolerando dehonestatum & commaculatum ire velle*; [f] qam ille dicam eis omnibus intentat, *qi puncta illa vocalia vocis Adonaj propria esse non diffitentur, & Jehovah tamen legunt*, an non *crimini*, & *atroci* etiam, *intolerando* namqe, affines ab ipso habeantur, alii viderint. De *Deus* & *Doius* verò futile illud qòd attinet, in qo tamen tantopere sibi placuit, ut tertiâ vice jam, in [g] *Orat.* semel, in *Defens.* [h] bis, appositerit; meminisse debuerat, aliud esse lingvæ alicujus vocabulum, de cujus literulis constat, lingvam illam usurpantem proferre, aliud idem lingvâ alienâ exprimere, in qo genere citra notam istiusmodi mutationes insignes fieri [i] Vir Doctissimus agnoscit; avt ubi genuina prolatio incerta

a *p.* 722. b *p.* 717. c *Institut. l.* 9. *c.* 3. d *Orat. p.* 326. e *Defens. p.* 721. f *p.* 723. g *Orat. p.* 326, 327, 328. h Videatur Drusius in *not. ad Tetragram. c.* 12.

a *p.* 723. b *ibid.* c *ibid.* d *p.* 82. e *p.* 723. f *Orat. p.* 327. g *p.* 327. h *p.* 723. i *p.* 726.

certa eſt; ad eam, qam conjecturâ proximè accedi poſſit, etiam ſi non exactè attingatur, experiri.

Sed, *barbariſmum in eo non eſſe*, inqit, *qî probat Vir Doctus*? Imò, *eſſe* inqam ego, *qî probat Vir Doctiſſimus*? *Actori* ſiqidem, ſive accuſatori ac delatori, qod priùs dictum, *probandi onus incumbit.* Hoc avtem Vir Clariſſimus niſi ſimpliciter affirmando, & freqenter inculcando, nec probare hactenùs anniſus eſt, nedum ut probaverit.

Mitto, qæ *de Vocabulis qibuſdam Deiqe nominibus aliter longè vel ſcriptis vel prolatis* adjeceram, *qam Hebraica lingva recepta jam locutio, vel ratio Grammatica etiam admittat, dum ad lingva ſua normam, ſermoniſqe vernaculi leges rituſqe, vocabula peregrina, vel Graci, vel Latini, vel alii qiqe deſingunt; qibus tamen utantur etiam ſcriptores ſacri, non ſint ideo barbariſmi hujuſmodi arceſſendi, nec eis abſtinere uſurpandis urgendum qenqam, ne avt nomen divinum, avt ſcripta ſacra barbariſmis fœdis polluat.* Nec eſt animus in campum illum cum Viro Doctiſſimo deſcendere, (in qo latè ſpatiatur, an

Ludit exultim, metuitqe tangi,

ut [a] ille loqitur, aliorum cenſuras partim jam expertus, partim expectans ulteriùs) [b] *de variis antiqitùs vocabulorum avt punctationibus*, avt per punctorum abſentiam prolationibus; qâ ille præſcriptione à *barbariſmi* notâ abſolvere horum nonnulla conatur. Illud duntaxat attingo, qod huic diſceptationi, tanqam ἐπεισόδιον intercalare, ſubinde infercit, *craſſum & fœdum barbariſmum in vocis hujus mala conformatione, adverſus omnes lingva & Grammatica leges admitti*: qòd hoc, inqam, qum nuſqam hactenùs, in qo compareat oſtenderit, magnâ tamen, miraqe mihi qidem admodum, cum confidentiâ, ſic tandem concludit; [c] *Jam non puto incertum & dubium eſſe, an benè & convenienter & congruè lingva Hebraica genio & proprietati dicatur Jehovah, niſi illi, qi ultro & ſponte vult id neſcire.* Nunqid fungos ac ſtipites, avt adverſarios hac in lite habere credebat, avt lectores etiam habiturum ſperabat, qi ex ipſius aſſeveratione merâ, crebriùs duntaxat ac vehementiùs repetitâ, nullâ ratiocinatione valentiore expectatâ, cujus vi virtuteqe ad animi ſui ſenſa priſtina deponenda adigerentur, in ſententiam ſuam, à mente propriâ antè forſan alienam, proni confeſtim ultroneiqe deſcenderent?

Verum ſubjunctis ex *Oratione* ſuâ nonnullis, liberaliùs (uti videri vult) in hæc verba conceptis; [d] *Nulli tamen præſcribo; tantùm de vitio pronunciationis illius moneo. legat qiſqe, prout illi libuerit, non repugno. qid,* [e] inqit, *mollius dici potuit*?

Imò, inqam ego, præmiſſis illis in lite iſtiuſmodi, qam *non eſſe rem uſqeadeo in ſe magni momenti* pronunciat [f] ipſe, *ut propterea acriùs à qoqam decertari oporteat*, qid aſperius? neqe vero in his ipſis tam molliter, niſi mollitiem qæ minùs ſpirabant, (cavtè an callidè dicam?) reſecuiſſet. Siqidem ſtatim ab illis, *Qi agnoſcit, qi non diffitetur, puncta illa eſſe vocis Adonaj, non Tetragrammati puncta, & pergit nihilominùs legere Jehovah, na ille ultro & ſciens prudens craſſè & fœdè βαρβαρίζει. Nulli tamen*, inqit, *præſcribo; tantùm de vitio pronunciationis moneo. Si qem pudet dediſcere qa malè didicit, & inolitam conſuetudinem, avt non poteſt deponere, per me licet fruatur judicio*, (*ſuo*, deeſt opinor) *legat qiſqe, prout illi libuerit, &c.* An non aculeata, & ſupercilioſa etiam, ſatis ſunt iſta? Si Viri Clariſſimi *mollia*, imò (ut ipſi videtur) *molliſſima*, iſtiuſmodi ſint, duriùs atqe aſperiùs agere ubi viſum fuerit, qalia ab illo expectabimus? Cæterùm miſſis hiſce, illud tantummodo adjecerim, qod tot viri inſignes, nec D. Ludovico Cappello forſitan lingvæ Hebreæ peritiâ inferiores, vocabulum iſtud in ſcriptis ſuis paſſim uſurparint, non facturi, credo, ſi tam *craſſum fœdumqe* in eo *barbariſmum* advertiſſent. ut Viro Doctiſſimo tam mirum videri nevtiqam debeat, ſi mihi meiqe ſimilibus in eâ lingvâ ſciolis, nondum iſtud tam clarum fuerit. Nam qod in ſeqentibus havd ſemel monet, [a] de nominibus aliter in textu Hebraico, aliter in lingvis exteris, ac Scripturæ ſacræ per conſeqens Verſionibus legendis; nihil ampliùs dicit, qam qod in *Diſſertatione de Bivocalibus*, qæ unâ ferè cum illâ *de Tetragrammato* prodiit, eſt à me priùs obſervatum.

Qod dixeram, *inter illius Jahvoh & Jehovah* (non *meum* qidem, uti ille loqitur, licet cum aliis havd pavcis probem) *havd ita multum intereſſe, & literula metatheſin poſſe nos conciliare: Cogitet*, inqit, *V.D. an non illa vocalium metatheſis plurimùm immutet genuinam nominis illius pronunciationem.* Tum, *Putas ne*, inqit, [b] *parùm intereſſe, an qis Latinè dicat Jupiter, an verò Jepitur, vel Jipetur, an verò Jeputir, vel Jiputer? qis ferat in Latio nomen ſic efferentem? qis avres non occluderet ad tam præpoſteram ejus prolationem?*

Et qis, inqam, virum gravem ſic argumentantem, fluctuſqe tantos in ſimpulo cientem, ferat? Niſi enim *Jahvoh* ſuum (*ſuum*, jure merito appello, an alterius cujuſqam ſit neſcius) genuinam exhibere (qod præſtare nullus avſit) nominis Tetragrammati pronunciationem probaverit; qomodò de *Jupiter* Latino conſtat, (niſi qod *Juppiter* in *Oratione* ſcribi volebat, qod in [c] *Defenſione* nunc ſimplici *p* pingit) inane planè ſunt hæ verborum ampullæ, (eis geminæ qæ de *Deus* & *Doius* ſuprà ſæpiùs appoſuerat) & qæ in aërem abeundo evaneſcant ſtatim. Hoc avtem ubi probatum dederit, nemo (opinor) pius prudenſqe hac ſaltem in parte ei refragabitur. Jam, cum mox agnoſcat ipſe *de Vocalibus genuinis non conſtare*, qam parum ad rem, de qâ agitur, attineant iſta, ecqis non ſtatim animadverterit? Interim ut Gallum cum Gallo componam, inter Viri Clariſſimi D. Cappelli *Javo*, & Viri Illuſtriſſimi D. Picherelli *Jova*, qam minimum interſit, qivis facilè viderit: adeò certè ſunt affinia, ut ſi illud tam *craſſum fœdumqe* habeat *barbariſmum*, vero ſimile ſit ſaltem, à fœdo craſſoqe barbariſmo iſtud havd longè recedere, nec hoc minus qàm illud *tolerandum* exiſtere.

Sed ad qartum tandem *diſſenſus* titulum devenitur; in qo reverâ de re momenti inſignioris agitur, ad qam *Diſſertatiuncula* mea tota collineabat. *Cum de vocalibus*, [d] inqit Vir Clariſſimus, *non conſtet, præſtat omninò Adonaj ſubſtituere*? Hîc ego qæro, *Perpetim ne ſubſtituere*? num etiam Ex. *c.* 6. *v.* 3. *ubi Moſi Deus*, להם ושמי יהוה לא נודעתי qod ego cum non verterim, Vir Doctiſſimus iſtic, prout priùs etiam, reddidit, *Nomen meum* יהוה *non notificavi illis.*

Conſtrictum hîc teneri ſenſerat ſe ὁ πάνυ. Reſpondet itaqe, [e] *Aliam eſſe poſſe loci hujus ſingularis rationem, aliam reliqorum, in qibus nomen iſtud occurrit. Nam qia eo loco nomen hoc ſingulare & novum, (qod Deus priùs non revelaverat, & qo voluit deinceps à ſuo populo vocari) ſignanter exprimitur, ſanè docendi gratiâ, ut aliqatenùs (qantum à nobis fieri poteſt) nomen illud qale ſit indicetur, non abnuerim*, inqit, *ut iſtic per conſonas ſuas efferatur, adjectis vocalibus, ſi non veris (qia incerta ac ignota ſunt) at qibuſcunqe ſaltem, ut Lectori conſtet, qibus literis ſive conſonis ſcribatur illud nomen, nimirum qatuor illis* ה ו ה י. *Neqe velim hîc qenqam Judæorum religione vel ſuperſtitione uſqeadeò ſcrupuloſe teneri, ut nefas omninò ducat nomen illud per conſonantes ſuas adhibitis qibuſdam vocalibus efferre.*

Atqi, ut miſſa faciam, qæ de verſione vitioſâ ſupra monueram; nec adhuc intelligere, ſciolus in iſtis cùm ſim, qa ratione נודעתי *manifeſtavi*, vel *notificavi* ſignificet; nec neſcire verò interim, reprehenſum ab Eſdride, qi נודעתי pro הודעתי hîc poſitum voluerat: ea etiam præteream, qæ adverſus id qod de nomine hoc non

a Flaccus *carm. lib.* 3. *od.* 11. mente eadem, qa idem alibi, *metuente ſolvi*, *lib.* 2. *od.* 2. dixerat. b *p.* 725. c *p.* 724. d *p.* 327. e *p.* 725. f *p.* 735.

a *p.* 725. b *p.* 725, 726. c *p.* 325. d *Orat. p.* 327. e *Defenſ. p.* 726.

non ante revelato hîc denuò inculcatur, in [a] *Diatribe* meâ fusiùs disserui; qæ Vir Doctissimus in *Defensione* silentio alto transmittit planè; ne iteratis sæpiùs eisdem Lectorem onerem. Ecqid hoc est aliud, qæso, qam qod ipse dixeram? [b] *Malle me*, utiqe, *optio si detur, avt Samaritanum* Ιαϐὲ, *sive Jave, avt Græcum* Ἰαώ, *avt Clementis* Ἰαυὲ, *sive Jaoth, avt Hierombali* Ἰάω, *avt Lydiati Jeve, avt Jehovah nostrum, sive Castellionis Jova, avt Viri Doctissimi Javoh, sive Jahavoh, qam Adonaj; qum istud ibi qi legerit, Scripturam sacram depravare & corrumpere sit certissimum; à qo crimine immunis sit, qi illorum qodlibet legerit, etiamsi vocabuli sonum, avt scitè parum, avt minùs peritè dederit, qum de sensu demutet nihil.* Avt qantulum ex parte præcipuâ ab his abit, qod Vir Doctissimus ipse ad mea ista subjicit? *Neqe verò ego*, inqit, [c] *invitus admodum abnuerim*, (ubi tamen fortè, *adnuerim*, scripserat; sed de mente constat) *in loco Exod. 6. 3. propter rationem modò redditam, ubi tamen mallem Jahvoh vel Jehovah, qam reliqa à V. D. adducta: & Jahvoh qidem, qia illud videtur vel ipsum Tetragrammaton rectè exprimere, vel propiùs videtur ad illud accedere: Jehovah verò, propter vocales illas ei à multis seculis per Massorethas additas, & ob receptum usum & inolitam apud multos sic pronunciandi consvetudinem.* Atqi aliud sensisse, censuisse ac pronunciasse saltem Vir Clarissimus videtur, [d] ubi Hieronymum Græcosqe probat, qorum ille *Adonaj*, isti Κύριος apud Mosem hîc reddiderunt.

Sed hoc loco excepto, de aliis havd itidem statuit.

At primò, in locis aliis havd pavcis nominis alicujus istiusmodi usurpandi par paret necessitas. [e] Certè qi Exod. cap. 15. v. 3. *Adonaj nomen ejus*, legerit, avt Hymn. 83. v. 18. *ut norint te, cujus nomen est Adonaj.* avt Esaiæ c. 43. v. 8. *Ego sum Adonaj, hoc est nomen meum.* avt alibi locorum, ubi de hoc ipso Dei nomine agitur, is loci sensum disertè pervertit, nec sensum eum qem Deus voluerat reddit. Adverterat hoc Vir Doctissimus ipse. Proinde etiamsi hoc in loco, ne in sententiam nostram avt protinùs concessisse, avt penitùs consensisse videretur, loci istius *peculiarem* ab aliis *rationem* hac in parte habendam censuerit: at post pavlò liberaliùs aliqanto nobiscum agit. Concedit enim, disertéqe agnoscit, *Totum illud* (qod *pag. 96.* dixeram) *verum esse locumqe habere, ubi animus & consilium scribentis est nomen ipsum exprimere, & qale sit docere & indicare.* id qod locis allatis, cum aliis havd pavcis, competit plane.

Deniqè, si necessitate justâ ad id adigente, vocabulum istiusmodi in locis istis admittere fas fuerit, ecqid, rogo, obstiterit, qo minùs idem alibi passim, ubicunqe occurrerit, cum familiare jam sit factum, admittere atqe usurpare licuerit, qo nomina Dei sacrosancta à plebe etiam imperitiore distingvi clariùs à se invicem possint? Istud interim cum Vir Doctissimus nobis concesserit, etiamsi in loco illo Mosaico *Jahvoh* suum qam *Jehovah* malit, nolim ego cum illo contentionis serram hac in parte reciprocando, vel ipsi vel lectori etiam, ulteriùs molestus esse; nec suum hoc qidem, ubi obtinuerit, si id unqam contigerit, qod ipse etiam, opinor, vix sperare potest, respuendum ego censuerim.

Proinde qæ in hoc qarto *Dissensus* capite Vir Clarissimus fusiùs prosequitur, cum id qod primariò volebam obtinuerim, & vel nolenti extorserim, vel ultrò concessum habeam, rem ipsam exigere, ut vocabulum aliqod istiusmodi, qod & *Jehovah* esse possit, eis in locis usurpetur, ubi Spiritus sancti animus est nomen illud ipsum Tetragrammaton exprimere, possent maxima ex parte penitùs transiliri; eoqe ipse libentissimè concederem, nisi qod ex silentio ἀνυπαταίτητον pronunciaturus Vir Doctissimus videretur, siqa tacitus præterissem.

a *p.* 11, 12. b *Dissert. p.* 91, 92. c *p.* 727. d *Orat. p.* 329. e *p.* 727. *prop. fin.*

Ea siqidem toties recocta, & itentidem istic repetita, de *prapostera, corrupta, depravata, barbara, inconcinna, absona pronunciatione, fœdo & crasso contra lingva Hebraica leges, naturam, genium, ingenium, proprietatem, barbarismo: peccato* deniqe *adversus τὸ πρέπον, qod in homine literato reqiritur. qod πρέπον si qis nihil faciat & securè contemnat, sit ille* (inqit stomachabundior pavlò V. D.) *inficetus, horridus, hispidus, incultus, qantum libuerit, non intercedo.* Hæc, inqam, qæ Viro Doctissimo bilis splendida suggessisse videtur, qæqe ipse pro molliusculis habet, avres nobis eousqe jamdudum pulsarunt, ut ad ea jam occalluerint, strepitumqe duntaxat merum cieant, qum citra rationem ullam, nedum justam aliqam, oggerantur.

[a] Nec certè majoris est momenti, qod ex hypothesi factâ subtexit; ubi hoc utiqe dato, *Romanos Romuli Conditoris sui nomine suppresso, Qirinum ejus loco dici jussisse, nomen verò ipsum pavcis, Pontificibus puta, &c. cognitum, in Tabulis publicis historiisqe solis consonarum figuris R M L S scribendum* sanxivissent; hoc, inqam, supposito, à me qærit, *utrum satius ac convenientius putem, apud Livium aliosqe legere nomen illud ignotum per qalescunqe vocales, dicendumqe vel Rimilis, vel Rimales, vel Rumalas, vel Rimolos, &c. qam Qirini nomine notissimo, ubicunqe R M L S scriptum occurreret, appellare.*

Qod qidem commentum geminum planè est illis, de *Doius*, & *Jipetur*, &c. supra havd semel allatis. Cui ego (etiamsi sua ipsius superius [b] adducta Viro Doctissimo objicere possim) tunc respondendum censuerim, ubi eos produxerit, qi parem eam de sacris Oraculis leges sanciendi, qam illi de Conditoris sui nomine vel eloqendo, vel subticendo, avtoritatem jure obtineant. Interim à Viro Doctissimo ego vicissim qæsierim, cum ex ipsius placitis incertum sit, utrum *Nebuchadnetsar*, prout Codices Hebræi nunc habent, an *Nabuchodonosor*, qod Græci exhibent, sit vera & genuina appellationis illius punctatio, num ideò satius ac convenientius existimet, alio aliqo titulo sive epitheto, qam nomine illo alterutro Regem illum Babylonium, ubicunqe nomen illius literis illis נבוחדנצר exaratum occurrit, designare. Istic interim, qod Vir Doctissimus ipse postulat, [c] *judicium sit penes æqum, non morosum, scrupulosum, avt superstitiosum lectorem.*

Sed, qod [d] *Scriptura corruptæ, falsiqe adversus Numen divinum testimonii* eos arcessam, *qi in loco illo Mosaico vel cum Judæis ac Latinis Adonaj, vel cum Græcis* Κύριος *legendo Deum nomine* Κύριος *vel Adonaj, eoqo ipse eo loci sensu loqitur, priscis illis cognitum fuisse, avt ipsi negaverint, avt Deum ipsum negantem fecerint.*

Hîc [e] *me potiùs* pronunciat V. Cl. *nimii rigoris, & præcipitis atqe præfracta fine justâ cavssâ sententiæ accusari & insimulari posse.* At ecqare? qæso. nunqid qia σκαφὴν ἢ σκαφὴν λέγω? Ecqid enim falsum dicetur, istud nî fuerit? negare utiqe, Deumqe ipsum in Oraculis etiam sacrosanctis suis negantem introducere, nomine suo *Adonaj* priscis illis innotuisse. Verum ecqod ulceri tam manifestario à Viro Peritissimo non tam medela adhibetur, qam velamentum obducitur?

Neqe S. Hieronymus, inqit, [f] *neqe LXX hoc voluerunt dicere, qod fingit V. D. Deum non fuisse cognitum Patribus per nomen* Κύριος *sive Adonaj, avt verò* Κύριον *vel Adonaj esse nomen illud Dei singulare, qod proprium Deus sibi tum fecit, qodqe ante hominibus non revelaverat: neqe eorum verba id sonent, nisi vexata, & contra mentem eorum accepta.*

Mitto, qæ frustrà toties inculcata, de nomine יהוה priscis illis prorsùs incognito, adversus testimonia è scripto sacro clarissima in *Dissertatione* à me in contrarium allata, ad qæ nihil respondit, hîc denuò infercit. An non sponte suâ citra vexationem ullam, sonant hoc, qod ipsissimis syllabis literisqe loquntur, *Nomen meum Adonaj non indicavi eis*, Deum priscis illis, de qibus loqi-

a *p.* 728. b *Ex p.* 726. c *p.* 728. d *p.* 99, 100. e *p.* 729. f *p. Ibid.*

loqitur, per nomen *Adonaj* cognitum non fuiſſe? Avt qibus tandem præſtigiis nos effaſcinaturum, effectumqe daturum ſperat ſe Vir Peritiſſimus ut oculi nobis id qod vident ne videant, avres id qod avdiunt ne avdiant, mentes ea qæ percipiunt ne percipiant etiam?

Sed, [a] *non ſunt*, inqit Vir Doctiſſimus *illa ipſiſſima Dei verba Hebraica, è rubo ad Moſem prolata, ſed ſunt eorum interpretamentum ab illis hominibus ad uſum & loqendi morem Judæorum ſui temporis accommodatum. acſi qis Cæſaris Commentarios in vernaculam noſtram Gallicam converteret, & Gallos, Galliam, Allobrogas, Æduos, Seqanos, Armoricos, &c. non veteribus illis, ſed hodiernis recentibus nominibus appellaret; an jure qis illi falſi & mendacii crimen imputaret, ideò qod loci & populi illi non illis nominibus tempore Cæſaris appellarentur? qis illum hominem non rideret? Videat V. D. ne pariter ſe ridendum præbeat, cum falſi & mendacii crimen impingit S. Hieronymo & LXX interpretibus, eorumqe verſionem falſi arguit, ideo qod nomen Adonaj & Κύριος non ſit ipſum nomen Tetragrammaton, qo Deus ſe appellavit, qum Moſem de rubo alloqeretur. Qis enim pavlò aqior & rerum peritus, non ſatis percipiat, qid ſibi velint, qidqe ſonent eorum verba, nempe, verba illa Adonaj & Κύριον poſita eſſe illic loco & vice nominis illius Dei, qod Judæis ſub illis appellationibus notiſſimum erat avt fuerat?*

At, inqam ego, videat Vir Eruditiſſimus an non ridendum ſe præbeat, qi errori tam craſſo, ut in oculos ſtatim ſe ingerat, qo obvelet, fucum adeò tenuem illitum it, ut laternæ Punicæ inſtar pelluceat. *Non ſunt*, inqit, *ipſiſſima Dei verba Hebraica è rubo ad Moſem prolata.* Et ecqis iſtud, non dixit, dico, ſed vel ſomniavit unqam? Nec ſunt *Hebraica*; *Adonaj* ſi exceperis. qis neſcit? Sed nec *è rubo ad Moſem* à Deo *prolata.* Sunt illa Exod. cap. 3. v. 16. at non ſunt iſta, de qibus agitur, Exod. cap. 6. v. 3.? qem is locum, qia urget torqetqe nimis ipſum, attingere forſitan ſubveretur. Verum σφάλμα μνημονικὸν hoc fuerit potiùs. Sed qid ſunt tandem, ſi *ipſiſſima Dei verba*, qandocunqe, ubicunqe, undecunqe prolata, non ſint? *Sunt eorum interpretamentum*, inqit; hoc eſt, ſi ego Viri Magni verba ritè capio, in lingvam exoticam ex Hebraicâ verſio. Verſio avtem an non debet Textui Originali, ut archetypo apographon, examuſſim reſpondere? Certè verbum verbo etiamſi qi non jugiter reddiderit, interpretis tamen fidi elogium eſt ubi jure commereatur: at qi ſenſum avtoris verbis adverſum planè dederit, infidi notam ut defugiat non eſt. ne interpretis qidem nomen, qi ſic agit, meretur; fidi verò multo minùs. *Maledicta*, ajunt, *gloſſa, qæ corrumpit textum.* qid interpretatio, ſive verſio, qæ geminum prorſus admittit?

Sed, *qi Cæſaris Commentarios in vernaculam lingvam Gallicam verterit, non eſt falſi avt mendacii accuſandus, ſi nominibus recentioribus aliiſqe populos appellaverit, qam qibus per Cæſaris ætatem appellabantur.*

Et qænam iſtic parilis ratio? Cæterùm, O Vir Eximie, ſive Cæſarem qis vertendo, ſive ipſe commentando, ubi de *Britonibus*, qi nunc vocantur, agens, dixerit; *Britones*, qi nunc dicuntur, & per ſecula aliqot ita ſunt nuncupati; at priſcis Gallis *Armoricorum* nomine nunqam innotuerunt: avt de *Burgundionibus*, qi hodiè appellantur; *Burgundionum* qidem per ætates aliqot retroactas nomen geſſerunt; *Heduorum* verò nomine nec priſcis innotuerant. (Ignoſcat Vir Doctiſſimus ſi in ſuorum appellationibus lapſus ſuerim) avt de popularibus meis verba faciens, dixerit; *Anglorum* qidem nomine priſcis innotuiſſe, *Britannorum* havd itidem. avt ad paginæ ſacræ Hiſtoriam nos conſtringendo, ſi qis de *Bethaven* apud Hoſheam diſſerens, dixerit; *Bethelem* qidem olim dictam, ſed *Luz* nomine antiqitùs non innotuiſſe: an non falſi & mendacii manifeſtarii reus meritiſſimè peragereretur? Ecqid avtem ab iſtis diverſum exhibent, qi Deum verbis diſertis negant, ipſumve negantem confingunt, nomine ſui *Adonaj* priſcis patribus illis unqam innotuiſſe? *Verba qis ſonent intelligere*, non eſt reverâ,

[a] *p.* 729, 730.

A avt *peritiâ* multâ, avt *eruditione* etiam mediocri opus. opus eſt certè artificio havd mediocri, qo falſi crimen à nominibus ſplendidis illis abſtergatur, qi ritui ſuperſtitioſo, mentiqe divinæ (V. D. ipſo, [a] ſi hîc arbiter ſedere velit, ita cenſente) ex diametro repugnanti obſecuti, non illud duntaxat reddere neglexerunt, qod Deus ipſe dixerat, ſed adverſam planè dictioni divinæ ſententiam in paginam ſacroſanctam interſeruerunt. Avdias, qæſo, Vir Eximie, Druſium tuum in *Additamento* ad *Tetragrammaton* ſuum, de LXX interpretatione loci hujus Moſaici illâ, Τὸ ὄνομά μου Κύριος οὐκ ἐδήλωσα αὐτοῖς, his ipſis verbis cenſuram ſuam ferentem, *Qa interpretatio apertè falſa eſt; niſi per Κύριος intelligas nomen κύριον.* qo modo Philonem monet reddidiſſe, Ὄνομά μου τὸ κύριον οὐκ ἐδήλωσα αὐτοῖς. h. e. ut ille vertit, *Nomen meum proprium non indicavi eis.* qanqam ne ſic qidem falſi notâ liberabitur; qod variis è ſacrâ paginâ eſt à me teſtimoniis indicatum, ad qæ nec μὺ nec γρῦ, qod ajunt, Vir Doctiſſimus regeſſit. Cæterùm Æqivocationibus Pontificiis, Scriptorumqe ſacrorum verſionibus vitioſiſſimis, vel introducendis januam latam ſpatioſamqe ſatis aperiunt, vel admiſſæ ubi jam fuerint, excuſandis ferendiſqe ſpecioſos exhibent prætextus, qi tricis techniſqe iſtiuſmodi ad nævos non tollendos, ſed oblinendos & obducendos abutuntur.

Merus proinde eſt verborum ſtrepitus ampullis tumidis inturgeſcens Concluſio illa, [b] *Nullum hîc ergò falſi crimen, nullum ſplendidum mendacium, nulla Sacræ Scripturæ corruptio avt depravatio; ſed mera V. D. hallucinatio, & in pravum atqe alienum ſenſum contorſio, qæ homines ingenuos & candidos non decet, ſed rixoſos, contentioſos, litigioſos, κυμινοπρίστας, qibuſcum contendendi nullus eſt finis.*

An non, Lector candide, qiſqis es, qaſi è plavſtro, qod dicitur, convitia funditantem avdire videris? Stomachum utiqe, uti conjicere licet, moverat illi Moſis locus ille, adverſus id qod definierat ipſe, intortus; qem levare aliter non poterat, niſi ut bilem vitream in partis adverſæ faciem egereret, atqe hoc ipſum ipſe faceret, qi [c] *contumeliis ne geratur*, intercedit, interdicit ipſe.

In eo qod ſeqitur, verba mea, avt non ſatis advertit, avt advertere ſciens prudenſqe noluit. *Qod ego*, inqit, [d] *dixi, de Judæorum, Paraphr. Chald. Apoſtolorum, & S. Hieronymi more, (qi pro* יהוה *Adonaj uſurparunt, vel κύριον) V. D. redarguit, & conatur oſtendere, non eo excuſari eos, qi hodiè illum ſequntur.*

Acſi ego neminem excuſatum velim, qi *Adonaj* avt *Dominum* hodiè legerit uſqam ubi יהוה reperitur. qum ego de locis eis duntaxat loqar, in qibus ex Viri Doctiſſimi ipſius ſententiâ antè repræſentatâ, vocabulum aliud aliqod reqiritur, qod יהוה reſpondeat. de qibus etiam duntaxat eò loci diſſerebam. Itaqe *Patres* qod attinet, excuſari poſſe non abnuebam, *ſi cum literarum Hebraicarum plurimùm eſſent ignari, verſionem Græcam ſecuti dum non advertunt, qid locis hiſce* (de qibus agebatur) *Veritas Hebraica exigeret.* Subjungo tantùm, *ſi cum adverterent, ſecùs legebant, culpâ penitùs abſolvi qî poſſint, non intelligere.* De *Apoſtolis* pariter rationes do varias, qibus adducti morem eum in verſiones Græcas admiſſum retinuerint. adjecto duntaxat, *hodiè ſecus rem habere, qam illorum ſeculo fuerit. Deniqe*, inqam, *qæritur hîc, non qid alias ob cavſſas jam dictas ab aliis factum fuerit, avt etiam qid aliis in locis, vel vertendis, vel legendis, abſit modò ſuperſtitio*, (nam de *Judæis ſuperſtitioſis* ad ea qæ antè dixeram retuleram me, uti Vir Doctiſſimus & novit & agnoſcit hîc ipſe, ſicut mox videbitur) *vel licuerit, vel etiammum liceat; ſed qid in eis locis, qæ ſunt ſuprà allata, ſit neceſſariò legendum, qo veritatis aſſerendæ ratio habeatur, Dei mens, qam voluerat ipſe, ſincerè exprimatur, Scripturæ ſacræ ſenſus illibatus aſſervetur, nec avt gloſſemate ſuppoſititio obſcuretur, avt falſo etiam corrumpatur.* Atqe hæc neſcire qm neqiverit Vir Doctiſſimus an calumniæ notam

[a] *Vide verba ipſius ex Epiſt. ad Volph. ſup. p.* 64. [b] *p.* 730. [c] *p.* 737. [d] *p.* 730.

notam hîc defugere poſſit, ipſe viderit. Miror interim, cum dictionem hoc loco ita inſtituerit ſuam, ut ubi *Apoſtolorum* etiam mentionem fecerat, qibus *Hieronymum* (qem Sancti tamen titulo eo, qem Apoſtolis nullus tribuit, exornat) ſubjecerat, me ajat *conatum oſtendere, non eo excuſari, qi hodiè illum*, (non & *Apoſtolos*, cum hoc potiùs debuerit) *ſequntur*. Siqidem Hieronymum *ſeqi*, niſi ubi errore immunis præſtari poſſit, culpâ ſanè non caret. de *Apoſtolis*, qum non ἀξιόπιστοι tantùm, ſed ἀναμάρτητοι ſint, errore iſtiuſmodi immunes eſſe præſumitur. Verum conſcientiæ propriæ monitu ſufflaminatus forſitan dictionem ſuam ſic concinnaſſe Vir Doctiſſimus videatur, cum hoc conſcius eſſet ſibi, noſſe ſe, illud in diſceptatione iſtâ ſubjeciſſe me; *Aliqid dixiſſet, egiſſet etiam, ſi Apoſtolos probaſſet locum iſtum* (Ex. 6. 3.) *avt ipſos eo modo citaſſe, avt ſic conceptum calculo ſuo comprobaſſe*. Ea itaqe Vir Doctiſſimus hîc attribuit & affingit mihi, qæ nec volueram ipſe, ſed nec voluiſſe me ignarus eſſe non poterat.

Verum iſta tranſiliens, id arrodendum arripuit, qod in periochæ iſtius veſtibulo dixeram, *De ſuperſtitioſis Judæis ſatis ſuperiùs eſt dictum. Qid avtem illud eſt?* inqit? Tum recitat qidem è meis qædam, ſed ſegmenta duntaxat, malignè decurtata. *Nempe*, inqit, (*p.* 27.) *dixit, ex ſuperſtitione qadam ſeculis inſecutis & ſeqioribus, illis à nomine iſto proloqendo abſtineri ceptum eſt*. Et, (*pag.* 29.) *Ex ſuperſtitione, inqam, uſurpatum hoc, & merâ qidem, ecqid enim aliud ſubeſſe potuit?* Et hæc ego dixi qidem, ſed nec ſola, nec ſolitaria. neqe enim *ſuperſtitionis ſolius*, ſed *præſumptionis* etiam *arrogantiæqe extremæ* Judæos arceſſo Magiſtros: nec id nudè affirmo, ſed rationibus allatis confirmo, (qas ſicco pede Vir Clariſſimus cum illic, tum & iſtic tranſilit) [a] *qod nomen utiqe illud ſupprimere conati ſint, qo Deus apud ſuos innoteſcere, qoqe apud eos inſigniri, appellari, compellari volebat*. addo jam, ex Viri Clariſſimi ipſius ſententiâ, *qod Gentibus* etiam *innoteſcere voluit, qas ſui famâ & celebritate perfuſas eſſe volebat*.

Sed qid ad iſta parte retracta & repoſita jam Vir Clariſſimus? *ut Religionis*, [b] inqit, *ſic & Superſtitionis, & ἀιρέσεως etiam vocabulum, modò in bonam, modò in malam partem uſurpatur. eſt enim Superſtitio interdùm ἐυλάβεια qedam ex reverentiâ & veneratione qadam non uſqeqaqe damnanda. Atqe hinc ortum ſuum habuiſſe primò videtur abſtinentia ultronea & ſpontanea à proloqendo nomine iſto in vulgari uſu & ſermone; qa qamdiu intra certos fines ſe continuit, non videtur fuiſſe uſqeadeò damnanda. ubi ceptum eſt exiſtimari piaculum & grande nefas eſſe, nomen illud qomodocunqe proloqi, verſa eſt illa ἐυλάβεια in ſuperſtitionem minimè probandam. neqe verò etiam ea mihi probatur, neqe velim qenqam ejuſmodi religione teneri; ſi certò teneremus & indubitatò, qenam ſit vera Tetragrammati pronunciatio, liberum omninò* [c] *exiſtimarem cuilibet pio & fideli, illud efferre, maximè ſub* N. T. *ſub qo major eſt per Chriſtum ad Patrem recedendi & eum compellandi libertas & fiducia, qam ſub V. Ad cujus jugi partem aliqam forte pertinere potuit ſpontanea illa à vulgari & communi nominis illius prolatione abſtinentia ex ἐυλαβείᾳ ſive reverentiâ, honore & veneratione initio profecta*.

Hæc adverſus me, pro Judæis, qorum cavſſam agit hîc, V. C. ego verò, qod iſtic Vir Doctiſſimus ἀιρέσεως vocabulum in partem meliorem ſæpiſſimè ſumi, unde Galeno Libri περὶ τελῶν ἀιρέσεων, & περὶ τῆς ἀρίστης ἀιρέσεως inſcripti, de qo & alibi eſt à me diſſertatum, non ignoro. Sed & *Religionis* nomen in partem ſeqiorem rapi obſervo, tam in Lucretiano illo.

Tantum relligio potuit ſvadere malorum; qam & in illo apud Gellium,

Religentem eſſe oportet, religioſum nefas. Superſtitio ubi in partem probam uſurpetur, nondum comperi. Cicero certè Latinitatis avtor optimus, *de Naturâ Deor. lib.* 1. *Horum ſententia, non modo ſuperſtitionem tollunt, in qâ ineſt timor inanis Deorum, ſed etiam religionem, qa Deorum cultu pio continetur*. Idemqe *l.* 2. *Non philoſophi tantùm, verum etiam majores noſtri Superſtitionem à Religione ſeparaverunt*. (qæ verba ex eodem citat Avguſtinus *de Civit. Dei l.* 4. *c.* 30.) Et mox; *Ita factum eſt in ſuperſtitioſo & religioſo; alterum vitii nomen, alterum lavdis*. Idemqe *de Divinat. l.* 2. *Non tollitur religio ſuperſtitione tollendâ*. Verum miſſis tricis criticis hiſce, obſervet licet hîc, qiſqis eſt, Lector cordatus, qam Judaicarum ſuperſtitionum ac præſumptionum favtorem ac fotorem ſedulum, patronum ac propugnatorem ſtrenuum Vir Doctiſſimus ſe exhibeat. Qod in [a] *Oratione*, *ἐυλαβείᾳ avt ſuperſtitione*, *in Epiſt. ad D. Volph.* [b] *religione*, *vel ſi mavis ſuperſtitione*, dixerat; id qaſi vel imprudenti excidiſſet, vel invitus conceſſiſſet, ſolicitè iſtic, qaſi ſcholio adjecto, cavet, ne vox ea, cum notæ notioniſqe minùs probæ habeatur, in partem ſeqiorem accipiatur. ἐυλάβειαν vult intelligi *non uſqe adeò damnandam*, utpote qæ *ad jugi illius partem aliqam fortè pertineat*, ſub qo priſci illi continebantur. qaſi verò è rituum per Moſem populo illi divinitùs indictorum, (qos jugi appellatione deſignant Apoſtoli, Act. c. 15. v. 10. Galat. c. 5. v. 1.) numero & iſtud fuerit; & interdictio ejuſdem etiam à Deo ipſo lege latâ aliqâ ſit ſancita: qod & *non alienum à vero videri poſſe*, [c] in *Oratione* dixerat. Qin &, ut mittam qærere, utrum ſit vero ſimilius, plebem primitùs iſtud ſponte uſurpaſſe, an magiſtros ſuos eorumqe placita & decreta hac in parte ſecutam. Eſto à plebe primitùs ceptum, *ex venerat one qadam* ab hoc nomine proferendo abſtinere: Lubens ego à Viro Clariſſimo qæſierim, an non ſuperſtitioſum fuerit venerationem ſingularem iſtiuſmodi nomini ipſi huic potiùs qam nominibus אדני שרי אל יה aliiſqe Dei ejuſdem appellationibus exhibere: & an non geminum ſit hoc ritui illi vano nulloqe nixo fundamine, qem de nomine *Jeſu* uſurpant Pontificii, qibus eo nomine ſuperſtitionis notam jure merito nos inurimus. Certè, qod de Cicerone Avguſtinus loco ſuperiùs indicato, *Qis non intelligat eum conari religionem lavdare majorum, eamqe à ſuperſtitione velle ſejungere?* idem liceat de Viro Doctiſſimo dicere. Qis non animadvertat eum, hanc qam hîc prædicat, Judæulorum neſcio qorum ἐυλάβειαν (uti ipſe indigetat) probare, eamqe à ſuperſtitionis notâ velle ſejungere? Avdiat deniqe Vir Clariſſimus popularem ſuum piæ memoriæ D. Joannem Calvinum de Judæorum ritu illo ſententiam ſuam ferentem, in *Comment. ad Exod.* 6. Certè, inqit, *qod Judæi nec proferre, nec ſcribere avdent, ſed ſubſtituunt nomen Adonaj, putida eſt ſuperſtitio*.

Sed ad ulteriora pergamus. Tandem ergò, poſt dictionem diu ultra ſcammata productam, qaſi incertus planè ubi pedem figat, *Malo*, [d] inqit, *& ſatius duco; cum Judæis, non hodiernis ſuperſtitioſis, ſed cum veteribus illis* ἐυλαβέσι, *qi ultrò à nominis illius pronunciatione abſtinebant*; (*etſi non ex eadem cum illis* ἐυλαβείᾳ) *cum veteribus Interpretibus Bibliorum*; (*etſi non eadem cum illis de cavſſâ*) *cum Apoſtolis denique ipſis; ab ejus prolatione abſtinere, & ejus loco Adonaj legere, potiùs qàm pravè & perperam & barbarè illud efferre*.

Ita *cum Judæis antiqis* ἐυλαβέσιν illis neſcio qibus, qi qinam fuerint, nec ipſe (puto) novit; & *cum veteribus Bibliorum interpretibus*, convenire, nec convenire ſe, Vir Doctiſſimus profitetur. qod idem & de Apoſtolis ſubjungere potuerat; cur non adjecerit, ipſe viderit. Certè avtem, qi eiſdem cum aliis inſiſtunt veſtigiis, nec eiſdem tamen cum illis de cavſſis ſemitam eandem terunt, nec culpâ abſolvi qandoqe poſſunt, qâ immunes tamen illi fuerint; nec eandem contrahere ſemper neceſſe eſt, etiamſi illi aliqâ non vacaverint. De notis noviſſimis & notiſſimis jam illis, qibus tanqam teſſellis ſpecioſis, *Endo pavimento atqe emblemate vermiculato*, ſubinde interſitis, ſuam jugiter exornat dictionem, cum paſſim occurrant, Lectoris ſtomacho qo conſulam, iteratò adjicere qicqam ſuperſedebo.

a *Ep. ad Volph. p.* 738. b *p.* 7. c *p.* 731.

a *p.* 319. b *p.* 738. c *p.* 310. d *p.* 731.

Cæterum fruſtrà demum concludit (illud admordens, qod de Judæulis illis, qos εὐλαβεῖς hîc appellitat, eorumqe prætenſionibus dixeram, [a] *Specioſi qidem prætextus iſti, ſed ſuperſtitionem eluere impotes plane*) verbis hiſce; [b] *Non ſpecioſi modò prætextus, ſed & legitima cauſſa hac omni aqo & cordato Lectori videbitur eluendæ omnis de ſuperſtitione ſuſpicionis, contra qam V. D. (p. 33.) videtur. Itaqe qæ V. D. inde ad p. 35. habet adverſus ſuperſtitioſam nominis illius abſtinentiam omitto, tanqam otioſa, nihilqe ad nos, ſed ad ſuperſtitioſos Judæos attinentia.*

Atqi, primò ego qidem, Vir eximie, nuſqam dixi, *ſpecioſos illorum prætextus, qi cum Apoſtolis malunt à nominis* יהוה *prolatione abſtinere, qam pravè, perperam & barbarè illud efferre, eſſe ſuperſtitionem eluere impotes.* Hoc dixi duntaxat· (qod & ipſe ſatis noſti) de *ſpecioſis* εὐλαβῶν illorum, qos nullo adducto hiſtorici alicujus teſtimonio è cerebro tuo ipſe confingere videris, *prætextibus*, qi praxi eorum ſuperſtitioſæ à teipſo obtenduntur; idqe allatis rationibus, qibus reſpondere, officii tui, qi patrocinium eorum ſuſceperas, ego qidem fuiſſe exiſtimaſſem.

2. Conſideratè minùs ratione non unâ agere videris, cum ea qæ à me afferuntur, qo prætextuum ſpecioſorum illorum hac in parte *impotentiam* per paginas aliqot evincere connitor, *otioſa* eſſe pronuncias, *nihilqe ad vos, ſed ad ſuperſtitioſos Judæos attinentia.*

Siqidem 1. hoc dicto calumniæ notam à me tibi objectam agnoſcis, tuoqe te indicio, ſoricis inſtar illius, qi in diverbio habetur, prodis.

2. *Superſtitioſos Judæos* hîc nuncupando, *ſuperſtitionem* eis exprobras, qos εὐλαβεῖς modò nuncupari & haberi volebas, qoſqe notâ illâ liberare ſupra ſatagebas.

3. Fruſtrà, *tanqam otioſa, nec ad te attinentia*, omittere te dicis, qum ea qæ illorum *ſuperſtitionem* retundunt, non ad ipſos ſolos *attineant*, ſed ad illos etiam, qi eorundem ſuperſtitioni ſuppetias ferunt, patrocinium commodant, qorum è numero ſi te, qi excuſas, probas, lavdas, (qod ex ſupradictis liqet ſatis) exemtum ire volueris, meritò exiſtimaberis, qod diverbio antiqo dicitur, *Artem pudere proloqi qam factites.*

3. Qod tam fidenter præſumis, tibiqe nimium forſan vel adblandiendo, vel indulgendo polliceris, *non prætextum tantum ſpecioſum, ſed & cauſſam legitimam hanc eluendæ omnis de ſuperſtitione ſuſpicionis aqo cuiqe & cordato Lectori viſum iri.* Ecqid, rogo hoc eſt, qod tam efficax videri debeat, & neceſſe ſit eſſe? *num, ſi malis cum Judæis illis εὐλαβέσιν, interpretibus, Apoſtolis, à nominis hujus pronunciatione abſtinere potiùs, qam pravè, perperam, & barbarè illud efferre?*

At 1. meminiſſe debueras, qibus de locis hoc loco agatur. de eis nempe, *in qibus conſilium & animus ſcribentis eſt nomen hoc exprimere*, qod & pag. 727. agnoveras ipſe.

2. Probandum adhuc ſupereſt Apoſtolos te duces prævios his in locis habere.

3. *Barbaram pravamqe*, qo nomine vocem *Jehovah* paſſim σημαΐζεις καὶ σηλιτεύεις, prolationem, ejuſmodi eſſe, qalem ipſe qaſi è cathedrâ eſſe pronuncias, demonſtrari ſibi æqus qiſqe & cordatus Lector poſtulabit, priuſqam ad ſententiam pro te ferendam accedat.

Deniqe, Lectores ſperes & præſumas neceſſe eſt, vel præjudicio obſtrictos, vel minùs ſaltem conſideratos, qos pro te hac in parte pronunciaturos tam fidenter pronuncias; qm tamen ab eis aliis de cauſſis aliiſqe rationibus, qas interim qænam ſint ſubtices, qàm illi habebant, qorum ſub nominibus ſplendidis, tanqam ſub Ajacis clypeo deliteſcens, tutelam tibi cauſſæqe tuæ patrocinium juſtum expectas, ut in praxi cum illis conſpires, adductum te profiteris. qomodò enim à ſuperſtitionis notâ te in hac praxi abſolvent, qi facti rationem nevtiqam intelligunt? avt ſuperſtitionis ſuſpicionem qo pacto à ſe amolietur, qi facti ſui fundum diſertè proloqi non ſuſtinet; eas duntaxat à ſe cauſſas ſemotum it, qibus illi inducti idem fecerant, qos ſibi in hac cauſſâ imitandos proponit, qorvmqe exemplis atqe avtoritate praxin ſuam à *ſuperſtitione*, ejuſdemqe *ſuſpicione* omni *immunem* pronunciari poſtulat?

4. Diſpiciat ſecum pavliſper ſeriò Vir Doctiſſimus affectu ſepoſito, an ipſi ſecum iſtic conveniat ſatis.

1. *Malle* hîc profitetur *cum veteribus Interpretibus, à nominis illius prolatione abſtinere, ejuſqe loco Adonaj legere potiùs, qam pravè & perperam atqe barbarè illud proferre.* Atqi Vir idem Clariſſimus p. 726. *non abnuere* profitetur, *ut Exod. 6. 3. nomen iſtud per conſonas ſuas efferatur, adjectis vocalibus qibuſcunqe ſaltem, ut Lectori conſtet, qibus literis, ſive conſonis ſcribatur.* imò, qod *Diſſertationis* meæ p. 40. dixeram, *Malle me ejuſmodi qodlibet, qam Adonaj in loco illo Moſaico*; ratione qare id velim adjectâ, *Totum illud verum eſſe locumqe habere* agnoſcit, *ubi animus & conſilium ſcribentis eſt, nomen ipſum exprimere, & qale ſit dicere & indicare.* qod ſecùs factum interpretibus illis, qibuſcum tamen in hoc ſibi convenire iſtic profitetur.

Ad hæc, qod tanqam *pravum barbarumqe* cum iſtic tum & alibi paſſim explodit, tamen eſt ubi poſt *Javoh* ſuum reliqis omnibus præfert; *malleqe* profitetur [a] *ſe locis illis Jahvoh vel Jehovah, qam reliqa à me adducta:* in qibus fuerat & *Jave* Samaritarum, qod Druſius *germanum eſſe conjicit*, & *reliqis* omnibus *præfert.* Ecqis ergò *æqus & cordatus Lector* pro Viro Clariſſimo hac cauſſâ ſolâ ſubnixo, hîc pronunciabit, cujus infirmitatem agnoſcentem ipſummet adverterit?

Sed pergit Vir Doctiſſimus ad ſuperiora reverſus, qod p. 34. dixeram, ſub incudem reducere atqe exagitare. Dixeram, *cavillum eſſe frigidum, & calumniam meram, ideò nos ſuperſtitionis Judaicæ accuſare Patres antiqos, & ex Evangelicis doctiſſimos qoſqe, qi nominis hujus loco ſolent aliud aliqod ſubſtituere, qia à merâ ſuperſtitione ritum illum apud Judæos primitùs ortum affirmamus, cum hoc ab illis aliâ ratione uſurpari potuerit.*

Ad hæc qid Vir Clariſſimus? *Reſp.* inqit, [b] *Neqe à nobis etiam id ex ſuperſtitione Judaicâ fieri, ſed propter rationes ſupra explicatas. non poteſt itaqe nos ſuperſtitionis Judaicæ inſimulare, qin & illos & Apoſtolos etiam eâ ſimul involvat.*

Propter rationes, inqit, *ſupra explicatas.* At illæ qænam? qæ non ſint, utiqe ſupra dixerat; qæ ſint verò, nec verbulo meminit, nedum ut explicatas dederit. niſi de *prolatione barbarâ* qod dixerat, velit: qæ qam ſit cauſſa minùs idonea, ex ipſius conceſſis liqidò ſatis oſtendimus.

Verum urget hîc acriùs, vehementiúſqe inſurgit, & qaſi habenis vel effuſis vel excuſſis, liberiùs inſectatur atqe invehitur. *Malignitatis* utiqe me vel *ſtuporis* arceſſit. & hoc qidem ego qam illud mavelim. Videndum tamen an utroqe immunem præſtare me poſſim.

Avt malignè, avt ſtupidè, inqit, [c] *non animadvertit V. D. me hîc non argumentari, ſed retorqere argumentum, qo ipſius ſimiles ſolent gravare ſententiam, qam poſt Druſium & alios ego tueor. Factum noſtrum ſolent illi inſimulare Judaicæ ſuperſtitionis, qaſi aliunde eſſe non poſſit, qod qis à pronunciatione vocis Jehovah abſtineat. Si illud verum eſt, ut ipſi præſupponunt adverſus nos, ergò, inqam, accuſandi etiam ſuperſtitionis Judaicæ Apoſtoli, Patres antiqi, hodieqe multi doctiſſimi viri, qi ab illâ pronunciatione abſtinent.*

Atqi, O Vir diſertiſſime, ſtupori, qæſo, ignoſcas meo, ſi *mei ſimiles* qos hîc dicis, ſive ei, *qi vulgatam & vitioſam* (uti tibi nuncupare viſum) *illam nominis Tetragrammati pronunciationem tuentur*, (prout in [d] *Oratione* locutus es) qid velint avt cenſeant, non ſim ſatis aſſecutus. Ritum hunc à voce יהוה proferendo abſtinendi, & τὸ *Adonaj* ejus loco ſubſtituendi, *non niſi à ſuperſtitione primitùs profluxiſſe* contendunt. At verò ubi *ſuperſtitionis Judaicæ eos omnes inſimulant, qi nomen iſtud ejus loco uſurpant, avt qi vocabulum Jehovah non admittunt;*

a *p.* 33. b *p.* 731.

a *p.* 727. b *p.* 731. c *ibid.* d *p.* 315.

tunt; nuſqam ego apud horum ullum hactenùs comperi. Tu qi illis hoc affingis, niſi obſignatis tabulis egeris, verbaqe vel mea, vel *mei ſimilium* diſerta hunc in ſenſum produxeris, nondum me tam craſſus *ſtupor* obſedit, qin reverâ non tam *argumentari* qam *calumniari* iſtic intelligam. Hoc enim certè niſi potueris, calumnia manifeſtaria fuerit. Cæterum aliqid Viro Doctiſſimo comminiſcendum fuit, de *ſcandalo* à neſcio qibus *poſito*, uti in [a] *Orationis* veſtibulo profitetur, *qi nomen Tetragrammaton aliter qam Jehovah efferentem non ſuſtineant*; cujus occaſione, ſub prætextu ſpecioſo, tanqam Legi divinæ *de ſcandalo coram cæco* (pro qibus me meiqe ſimiles habet) *vel non ponendo, vel poſitum non ſubtrahendo*, obſecutus, in nomen iſtud uſurpantes licentiùs graſſaretur, & *craſſo, fœdo, intolerando barbariſmo nominis divini dehoneſtati & commaculati reos ageret.* Calumniam avtem hanc (ita meritò dixerim, donec notam eam meliùs, qam eſt hactenus aggreſſus etiam, abſterſerit) qod attinet, tantùm abeſt ut eâ liberarit ſeſe *Defenſione* iſtâ, ut ampliùs etiam dilatarit. Siqidem *Defenſionis* hujus pag. 726. *Hæc eſt*, inqit, *plerorumqe, ne dicam omnium ferme eorum, qi Tetragrammaton efferunt per Jehovah ſententia, ut definiant hanc eſſe veram & legitimam ejus pronunciationem, præter qam nefas ſit aliam uſurpare, nec alios ferre poſſunt aliter illud efferentes, avt Adonaj illius loco proferentes, nec patienter, & ſine indignatione avdire eos poſſunt ſic loqentes.* At tu, Vir præſtantiſſime, aliqot ſaltem, qæſo, ex his omnibus, qos tam acriter oppugnas, tam graviter inſimulas, nominatim nobis exhibeas, qi vel *ſuperſtitionis Judaicæ eos univerſos arceſſant*, vel *minimè ferendos eſſe cenſuerint*, qicunqe ullis in locis ullâve de cavſſâ *nomen Adonaj loco* יהוה *uſurparint*, *vel nomen Jehovah non admiſerint.* Ex eis, qi de voce iſtâ è parte alterâ conſiſtunt, ut Pontificios ſileam, qibus tu hac in lite velificaris, te poſſim ſic affectum nominare, qi *intolerandum* eſſe vocabuli *Jehovah* uſum pronuncias, contumeliiſqe tam crebris, tam variis, tam gravibus qacunqe occaſione inceſſis, hoc ut ſtudio cumprimis habuiſſe videaris, ut nemini ferendum, qantum in te eſt, faceres. Cui adjungere liceat [b] Druſium tuum, qi (ex Viri Clariſſimi D. Dorſhei fide loqor) eo eſt lapſus, ut exiſtimaret, *ſalvâ conſcientiâ neminem pium Deiqe metuentem eo uti poſſe.*

Cæterum qorſum ego de aliis, qos hoc nomine inſimulas, litem tibi intendam, & calumniæ notam aſpergere contendam, qm de me ipſa poſſim nominatim tibi dicam indicere, qem *ſeveritatis* (uti appellas) *ac moroſitatis* hujuſce arceſſis, pag. 735. *Qi eos*, inqis, de me verba habens, *ſuperſtitionis Judaicæ, & qidem meræ damnat, qotqot Jehovah renuunt pro Tetragrammato genuino recipere.* Hæc tu de me ipſe; & qo lectori fucum faceres, qaſi αὐτολεξεὶ ipſiſſima verba mea recitaſſes, accuſationis an criminis materiam qæ continebant, diverſo à tuis charactere depingi procuraveras. Mea avtem iſta ſicubi deprehenſa in lucem aliqandò protuleris, induci potero, ut credam idem ab aliis, qorum impræſentiarum neminem qenqam novi, admiſſum. Me interim hîc calumniatum certus ſum, idqe fidenter aſſeverare poſſim: de aliis ipſe videris.

Calumniam itaqe non injuriâ, & *calidam* qidem ſatis, hanc dixerim. *Cavillum* avtem havd *frigidum* minùs, qod ex hac noſtrâ de ritus iſtius origine ſententiâ, vis omnes eos à nobis *ſuperſtitionis* reos peragi, qi eum unqam uſurparint. Stupidum ſatis ut non diffitear me, utpote cui unâ cum corpuſculi vireculis exhavſtis ferè, animi qoqe facultates mentiſqe vigor plurimùm emarcuerint: at nondum ego meiqe ſimiles, per Dei gratiam, adhuc adeò obſtupuimus, qin ut ab illo ad iſtud, à ritus utiqe alicujus ortu ſuperſtitioſo, ad morem eundem aliis de cavſſis uſurpatum, ratiocinari, ſive in argumento primitùs intorto, ſive in retorto id fiat, ineptum & invalidum planè ſentiamus exiſtere. qod & variis rationibus atqe inſtantiis oſtendo, eo ipſo qem Vir Doctiſſimus indicat ſimul & impetit, loco. idemqe ipſe in ſeqentibus agnoſcit, & ulteriùs etiam, operâ minùs hîc neceſſariâ, (qorſum enim?) confirmat. Itaqe qamvis fruſtra, extra oleas (qod ajunt) divagatus ſit, qum extra limites ſubjecti in loco præſenti controverſi conſiſtere neſcius eſſe neqeat, qæ de *Patribus & Apoſtolis* ſtylo fuſiùs expatiante & excurrente diſſerit, in qibus *ſeveritatis* ſupradictæ & *moroſitatis rigidæ* notam *mihi meiqe ſimilibus & ſeqacibus*, ob dicam ſibi ſuiſqe ſine cavſſâ juſtâ dictam, inurere conatur; eis tamen Lectorem ubi diutiùs detinuit, tandem ad id qod agitur, cujus hactenus oblitus planè videri poterat, qaſi memoriâ refricatâ, denuò regreſſus, concludit, [a] *nullam in loci Moſaici Exod. 6. 3. verſione Hieronymianâ Græcanicâve, avt corruptionem, avt depravationem, avt mendacium* haberi, *uti à ſe demonſtratum eſt.* de qo ad ea qæ ſunt ab illo hoc fine propoſita, & à me contrà repoſita, Lectorem ego lubentiſſimè remitto.

Concluſio mea ſic habuerat: *Qum vocabulo aliqo opus eſſe videatur, qo nomen* יהוה *exprimatur, utpote abſqe qo ſacræ paginæ loca qædam nec commodè, nec verè, avt verti, avt proferri poſſint; nomen avtem Jehova, ſive Jova etiam, etiamſi ejuſdem prolationi priſcæ exactè reſpondere non conſtet, ad eam tamen prope admodum accedere ſit perſpicuum; idqe, à qocunqe primò prodierit, jam ſit cum à Viris doctis in verſiones, commentationes, diſſertationes, exercitationes ſuas admiſſum, tum & à piis pleriſqe, qâ paſtoribus, qâ plebejis uſu longo latéqe patente receptum; nihil cavſſæ videri, qî non poſſit retineri, & multo etiam minùs, cur tanqam craſſi fœdiqe barbariſmi nomine explodi furcillariqe debeat.*

Ad hanc Vir Doctiſſimus hæc reponit. [b] *Primò, ſi de verâ Tetragrammati nominis pronunciatione conſtaret, non interceſſurum, qo minùs ubicunqe occurrerit, in verſionibus vernaculis illic compareat. Cum avtem (Deo ſic providente pro ſuo arbitrio) nos lateat, non magnopere utile, multò minùs neceſſarium eſſe putare, ut aliqod nomen ejus literis, ſed alienis vocalibus, conſtans, in ejus locum recipiatur, cum abſqe eo Scripturæ loca commodè ſatis & verè etiam verti & pronunciari poſſint.*

Atqi, Vir Clariſſime, num *omnia commodè veréqe ſic verti & pronunciari poſſunt?* hoc eſt enim, de qo qæritur, meiſqe ſi contraire & contradicere volebas, *Negativæ Particulari*, ex legibus Dialecticis, *Affirmativa Univerſalis* opponi debuerat. In hac avtem parte, ad ea qæ ſunt ſuperiùs utrinqe dicta & diſceptata me refero; ubi inclinatiorem in hac lite Virum Doctiſſimum habuimus.

[c] Sed *Anglicanam verſionem noviſſimam* hîc appellat; in qâ *vocabulum LORD loco Tetragrammati ubiqe, excepto Ex. 6. 3. comparet, literis majuſculis deſcriptum, qo indicetur iſtic in Hebræo textu eſſe nomen Tetragrammaton.*

At verò, 1. havd diligenter ſatis Biblia noſtratia Vir Clariſſimus evolvit. in aliis enim comperiſſet, extra illum qem citat, locis, nomen *Jehovah* Interpretes noviſſimos noſtros repræſentaſſe, nempe Geneſ. c. 22. v. 17. Exod. c. 17. v. 15. Hymn. 83. v. 18. In loco avtem Moſaico illo, unanimi qaſi conſenſu conſpirantes, editiones, verſioneſqe, qæ proſtant, univerſæ, Tindaliana antiqiſſima, Epiſcopalis, qæ dicitur & Genevenſis, intermediæ, Jacobina noviſſima, uno ore teſtimonium adverſus Virum Doctiſſimum exhibent: ut qos patronos ſive favtores advocabat, ſententiam facto ferentes contra ſe habeat. cum præſumi meritò poſſit, verſionum harum Avtores, à recepto priùs more non fuiſſe receſſuros, ſi verè commodéve ſic verti potuiſſe loco illo, lociſve illis, qibus aliter vertere, exiſtimaſſent.

Tum videat Vir Clariſſimus Druſium, qem in his ſeqi profitetur, qàm ex adverſo hîc argumentantem habeat. Is *in Exod. Commentar. c.* 13. ubi non ſine ſtomacho (cui nimius nonnunqam indulget) pronunciaverat, *Circa hoc nomen graviter peccari ab eis qi Jehova legunt; qæ lectio*, inqit, *nihili eſt.* mox aceto acri noſtros

p. 314. b *De Nomine Jehova* §. 12.

a *p.* 41. b *p.* 734. c *p.* 734 *p.* 135.

ſtros perfundens; *Qocirca miror*, inqit, *Anglos, qi eo uſi ſunt interdum.* qaſi verò Angli ſoli admiſſi hujus tam gravis ſint rei. cum neſcius ipſe non eſſet, imò diſertè agnoſcat ad *Tetragrammati cap.* 12. *Fagium, Cajetanum, Lipomanum, Oleaſtrium, alios ſine numero; uſqe ad unum ferè Theologos religionis reformatæ; in qeis Tremellium & Bezam*, (nam *Junium* per affectum ſeqiorem nec nominare ſuſtinuit; Calvinum verò cur omiſerit, cum Bezam poſuerit, ariolari neqeo) vocem iſtam Tetragrammati loco uſurpaſſe. Sed magiſterialiter ſatis, *Nollem factum*, inqit. Nec erat qod Interpretes noſtri vellet necne Vir Clariſſimus multùm laborarent, cum ad illius tribunal nec citari jure potuerint, nec ſe ſiſtere neceſſe haberent. Cæterum contra qam iſtic Vir Doctiſſimus rationem ineuntem D. Druſium avdiamus. *Avt genuina eſt lectio*, inqit, *avt corrupta. Si genuina, cur non ſemper utuntur? ſi corrupta, cur aliqando? nam qod corruptionem habet, exulare penitùs debet à literis myſticis. Forte nolebant nomen prophanum, qod ſacrum eſſe putabant, nimium prophanare. Ego ſic ſentio, cum non habeat proprias vocales, non poſſe legi ſuis conſonantibus.*

Atqi, O Vir eximie, qi noſtros tam acriter perſtringis, & dilemmate tuo tam arctè conſtrictos tenere te avtumas; ego à te primo loco qæſierim, genuina an corrupta ſit pronunciatio, legere, pro עזיה *Ozias*, pro ישעיהו *Eſajas*, pro עמרה *Gomorrha*, pro אלישבע *Elizabeth*, pro עזה *Gaza*, pro אשדוד *Azotus.* qod ſi genuina eſſe negaveris, & corruptionis qadantenus ſaltem arceſſiveris; *qod avtem corruptionem habet, à literis myſticis exulare penitùs debet*; certè è ſcriptis Evangelicis eradenda fuerint iſta, qæ à genuinâ vocum Hebraicarum, qibus exprimendis uſurpantur, abſcedunt longiùs pleraqe, qam à יהוה poteſt *Jehovah.* Imò cur non è ſacris voluminibus expungi poſtulas, nomina illa, *Beliar, Boſor, Sichar, Boanerges* aliaqe havd pavca, qæ in *Commentar*: *ad voces N. T.* corruptionem aliqam habere agnoſcis ipſe? Iſta avtem, qamvis à pronunciatione genuinâ, de qâ in pleriſqe conſtat ſatis, diſcedant, ſi licitè tamen uſurpari qeant; ecqid obſtat, qo minùs iſtud, etiamſi puncta genuina non exactè repræſentaret, (qod tamen nec probas, nec probari etiam poterit) ubi de genuinâ ipſâ prolatione non conſtat, non parem vel licentiam vel libertatem obtineat.

Tum eundem Virum Clariſſimum libens percontarer, ſi in ſuperis foret, utra *gravior* ſit habenda *corruptio*, vocabuli an ſenſus. at eſt ſenſus corruptio (uti eſt ſupra demonſtratum) eo loci, qem commentatur is, id legere, cum Vulgatâ, qod ipſe poſcit; voculæ tantùm, qod noſtri repræſentant. nam de Græca τ LXX qid ipſe cenſuerit, ſupra vidimus.

Illud interim obſervatum velim, qam nomine non uno viri Magni iſti à ſe invicem abeant. Admiſerat D. Cappellus locis qibuſdam *vocem aliqam ex nominis* יהוה *conſonis cum vocalibus licet alienis conflatam.* At D. Druſius, *qia corruptionem habeat*, vocem iſtiuſmodi à contextu ſacro *penitùs exulare* debere contendit. Tum D. Cappellus Anglos probat, qod illo duntaxat loco (in qo lapſum tamen oſtendimus) exhibuerint, aliud alibi paſſim ſubſtituerint. at D. Druſius vitio vertit culpatqe, qod genuinum cum avtumarent, non ubiqe exhibuerint. qin & ſuperſtitionis ratione hac reos facit, qaſi crebrâ nominis hujus repetitione profanatum iri nomen illud vererentur, cum ſacrum eſſe opinarentur. eſſetqe id reverâ metus inanis, ſuperſtitione non immunis. eâdem ſiqidem ratione nomen illud ipſum prophanaſſent Vates ſacri, cum in Vaticiniis concionibuſqe ſuis idipſum identidem tam freqenter inculcarent. Sed Druſio dimiſſo, ad Defenſorem revertamur.

Qod de *Gallis* ſuis ſubjicit Vir Doctiſſimus, qi *Æterni* nomine, cum apud Moſem, tum & alibi paſſim nomen iſtud exprimunt.

Ut alia mittam; illud duntaxat reſpondeo; minùs qidem accuratè hac in parte qam noſtros, populares ſuos

a *p.* 735.

A egiſſe, cum attributum nominis proprii loco ſubſtituunt: in hoc tamen ſaltem cum noſtris conſentire, qod fœdam craſſamqe loci Moſaici illius perverſionem devitarint, qam in Græcis & Latino Vetere Vir Doctiſſimus probat.

Sed [a] *ſi vocabulo ejuſmodi aliqo opus eſſet, ad exprimendum Tetragrammaton, ad id*, inqit Vir Doctiſſimus *non magis conduceret Jehovah, qam qodlibet aliud Javeh, Jevoh, Jaoh, Jahvoh*, vel Ἰάω.

An *magis conducat* propiúſve accedat, ex priùs dictis colligat licet Lector cordatus. Imò ſi *non conducat magis*, ecqid, qæſo, in cauſſâ fuerit, qare, ubi ego *horum qodlibet malle qam Adonaj* in loco Moſaico illo dixeram, Vir ipſe Doctiſſimus [b] *Jehovah malle ſe* pronunciavit, *qam reliqa à me adducta?* Cur enim hoc qam reliqa illa malebat, ſi malle ſui rationem nullam juſtam habebat? Verum perpendat Lector conſideratus, qam ἀπροσόκλητος paſſim Vir Clariſſimus exiſtat, qam parum penſi habeat, ὑπὸ τῶν παθῶν ἀνῃρημένος, qid malle, vel nec malle profiteatur, modò parti adverſæ adverſum aliqid proferat. Rationes ab ipſo redditas ibi videat Lector, ob qas id tunc maluerit, qod citra rationem aliqam aſſignatam nunc iſtic retractat.

[c] *Extra Scripturam* tamen, *qo minùs in virorum Doctorum Commentariis, Diſſertationibus, Exercitationibus uſurpetur Jehovah, (qia multo uſu receptum eſt) non ad exprimendam veram & genuinam* יהוה *pronunciationem, ſed duntaxat docendi cavſſâ, ad indicandum qalitercunqe nomen illud, qum occaſio poſtulat, non intercedere ſe*, ait: *nec qin ſit liberum cuiqe, prout voluerit, hoc vel alio aliqo vocabulo uti. neqe enim rem eſſe uſqeadeò magni momenti, ut propterea acrius decertari à qoqam oporteat.*

Qod eſt idem prorſus ac ſi qis diceret de nomine *Eſajas*; *Extra Scripturam, ſi non uſurpetur ad exprimendam veram & genuinam* ישעיהו *pronunciationem, ſed duntaxat docendi cavſſâ, ad indicandum qalitercunqe nomen illud, qum occaſio poſtulat non intercedere qò minùs in Virorum doctorum commentariis locum habeat.* Hoc avtem qi diceret, an non is innuere meritò cenſeretur, non probare ſe, ſi nomen *Eſajas* in Verſionibus vel Græcis, vel Latinis, vel aliis qibuſvis uſurpetur? Ecqis avtem, excepto Viro Doctiſſimo de nomine iſto iſtud diceret? At, qo alio fine nomine hoc Evangeliſtæ ac Apoſtoli utuntur, qàm qo *Jehovah* noſtri, ſive in verſionibus, ſive in aliis ſcriptis? qum tamen longiùs multo à genuinâ ישעיהו pronunciatione abſcedat *Eſajas*, qam à יהוה *Jehovah* vel abſcedit, vel abſcedere etiam poteſt.

Qod ſubjungit denique [d] *de uſu magno vocis Jehovah, à pleriſqe qâ paſtoribus, qâ plebejis recepta, non facere, qo minùs illa pronunciatio ſit juxta lingvæ Hebræa naturam genium & proprietatem, fœdus & craſſus barbariſmus.*

Cur non & [e] *intolerandum*, qod alibi dixerat, adjecit? Ecqid avtem obſtiterit, qo minus de nomine *Eſajas* idem pronunciaret? eademqe adverſus nomen iſtud uſurpantes intorqeret, qæ *de peccato adverſus* τὸ πρέπον contra nomen *Jehovah* adhibentes, ſupra [f] declamitando intonabat? *qod* πρέπον *ſi qis nihili faciat, & ſecurè contemnat*, (dum *Jehovah* utiqe legere pergit) *ſit ille inficetus, horridus, hiſpidus, incultus qantum libuerit, non intercedo.* Certe niſi adverſus τὸ πρέπον in illo magis qam in iſto peccari oſtenderit, qo minùs gemina de utrumqe uſurpantibus pronunciet prædicetqe, ego qid obſtet nihil video. Verum toties repetitam habuimus cuculinam cantionem hanc, paſſim inculcatam, nuſqam demonſtratam, ut ad eam planè nunc obſurdeſcamus.

Cæterum poſt *Concluſionem* ſic utrinqe definitam, non eſt viſum Viro Doctiſſimo V. D^m ſic dimittere. Ad ſuperiora itaqe διεκάδα διαυλοδρόμου inſtar paſſibus repetitis regreſſus, *Ad ultimum*, inqit, [g] *veniamus diſſenſum, qi inter me & V. D. intercedit.* Dixerat utiqe in *Diatribâ, ex Diodori & Pythii Apollinis* (qem contra ſe minùs

a *Ibid.* b *p.* 727. c *p.* 735. d *Ibid.* e *Orat. p.* 326. f *p.* 728. g *p.* 735.

nùs cavtè advocaſſe ſupra oſtendimus) *Ἰαὼ, & Irenæi Jaoth, videri, primam, antiqam & genuinam* ℥ יהוה *tum punctationem, tum pronunciationem* eſſe, יְהוֹהִ֫ה *Jahvoh*, ad formam nominis proprii יַעֲקֹב.

Hoc, regeſſi ego mihi ideò minùs probabile videri, *qia ſit ab omni analogiâ Grammaticâ penitùs alienum. etiamſi enim in nominibus (omnibus*, de ſuo Vir Doctiſſimus neſcio qo fine, avt cui bono infercit) *qæ à verbis analogis atqe integris deducuntur, ea forma non ſit inſolens; at in eis qæ ab anomalis & deficientibus, in* ה *deſinentibus, deſcendunt, qæ eo modo finiantur, nulla penitùs compareant.*

Vult ergo, inqit, [a] *& putat V. D. nomina qæ fiunt & deducuntur à verbis qieſcentibus in* 3. ה *terminari qidem in Segol vel Camets, ut in exemplis ab eo in p. 66. adductis; at nulla inveniri qæ in Holem finiantur, qæle volo eſſe* יהוה *ſed proculdubio fallitur V. D. Poſſum enim objicere* עֵרו pro עֵרה *propheta nomen à* ערה &c. Longum enim contexit catalogum nominum propriorum, cum locorum, tum hominum in *Holem* terminantium: qorum tamen cum pleraqe (qod in propriis uſu ſæpiùs venit) originis ſint incertæ; qædam, nec pavca hæc, aliundè potiùs deducta videantur, in qibus ſunt שילו & גילו (qo utroqe inſiſtit, cum iſtic, tum & in *ad D. Volphium Epiſtolâ*) & ערו etiam iſtud, qod in acie primâ hîc collocat, qum à ערד ortum habuiſſe potiùs, veroſimile ſit; demptis hiſce, pavcula qæ reſtabunt illa, pro anomalis non immeritò haberi poterunt. præſertim cum terminationes à me poſitæ, tam in appellativis, in qibus analogia qam maximè comparet, qam in propriis, in qibus ſæpenumerò negligitur, tam freqentes paſſim occurrant? ecqid eſt enim *anomalia*, qam à formulâ plerunqe uſitatâ defectio? Nec verò, avt è Grammaticæ Magiſtris deprehendi poſſe exiſtimo, qi analogos alios in verbalibus iſtiuſmodi fines poſuerit, qàm qos à me deſignatos Vir Clariſſimus agnoſcit, avt appellativi ejuſmodi alicujus, cujus de origine conſtat, ſic uti ipſe vult exeuntis, exemplum poſſe produci. Si qod extaret, nec virum diligentiſſimum atqe in iſtis verſatiſſimum (opinor) fugiſſet; nec qod ſedulò anxiéqe ruſpando uſpiam deprehendiſſet, taciturum fuiſſe, qiſqam (puto) crediderit. Verùm hac de re (cum tanti non ſit) nolo ego cum Viro Doctiſſimo contentionis funem ulteriùs protrahere. Adverſus *Jahvoh* ipſius exceptio iſta (ſi eruditis minùs probabitur) invalida per me licet prorſùs habeatur. Imò de *Jahvoh* ſuo illi conceſſerim, ubi viris eruditis (de nullo ſiqidem hactenus id compertum habeo) comprobatum intellexerim. tum enim agnoſcam, qod *invidioſe* à me dictum eſſe [b] cavſſatur, non ideò tantùm *Jahvoh* ſuum ſibi arridere, qia

Cuivis placere maximè ſuum ſolet: ſed *rationem* (uti ipſe affirmat) *manifeſtam* (qæ mihi ab oculis laboranti forſan nondum tam liqidò paret) *apparere*? utpote qæ alios etiam comprobantes habeat, *cur Jahvoh ſuum Jehovah noſtro prætulerit.*

Adverſus terminationem vocis *Jehovah* qod objecerat Vir Clariſſimus Joannes Buxtorfius, qòd *Majeſtati divinæ minus conveniat, ut nomen hoc ipſius in formam exeat fœmininam*; *hoc*, inqam ego, *qàm leviculum & nugatorium ſit planè, facile fuerit oſtendere, ex tot nominum maſculeorum tam amplâ ex codice ſacro convectâ congerie, ut paginas totas implere poſſet havd pavcas.*

Hoc avtem adverſus exceptionem illam repoſuiſſe cum ſufficere adverteret, nec poſſet id neſcius eſſe Vir Doctiſſimus, ſilentio tamen ſupprimens, illud duntaxat arrodendum ſelegit, qod ὀν ℥ περιόντος adjeceram; *Mirumqe non advertiſſe, cum hoc ſcriberet, Virum Doctiſſimum, nominis Jah, qod huic adeò eſt affine, hunc ipſum eundem eſſe, qem in hoc rejicit affectum.*

Atqe hîc Vir Doctiſſimus [c] *Hoc* inqit, (qod D. B. utiqe exceperat) *ſi leve & nugatorium videtur, non minùs leve & futile eſt id, qod illi objicit & reponit.* At ecqid illud? num qod de nominibus maſculeis in formam eam exeuntibus regeſſeram? imò, illud cum refelli negarive non poſſe probè ſciret, eo tacito, cui cenſuram meam illam inniti maximè videret, id admordendum arripit, qod de nomine *Jah* ſubjunxeram. *An neſcit V. D.* inqit, *nominum fœmininorum in* ה *terminantium* ה *eſſe qieſcens, non verò mobile? in* יה *avtem eſt mobile, utpote mappicatum, non verò qieſcens; ac propterea formam habet nomen illud maſculinam, ut* אב *pater, ab* אבה *ita ut jure illi reponi poſſint ſua ipſius verba, Mirum hoc non advertiſſe, cum hoc ſcriberet, Virum Doctiſſimum.* Tum repetito, *juſtiùs multo leviculum & nugatorium dici poſſe hoc meum*; *An non*, inqit, *meliori jure concludere poſſem, qia* יה *terminatur* ה *mappicato, ſic &* יהוה *debere terminari? qod an admiſſurus ſit V. D. vix puto, certè qi dixerit (qod ſciam) nemo eſt.*

Ego verò, ut de ה *mobili* & *muto* nihil dicam; qod etiamſi *mappicatum* validiùs ſpirare agnoſcam, an reverâ tamen uſpiam qieſcat merè, mutumqe ſit planè, adhuc ambigo. Mirum mihi, Virum Doctiſſimum avt non meminiſſe, avt non advertere, etiam ה *mappicatum* in formæ fœmineæ pronomine, ſed & in appellatione muliebri חפציבה Reg. lib. 4. cap. 21. verſ. 1. & Eſajæ cap. 61. verſ. 4. perinde ac in nomine יה reperiri. cum nullum interim produxerit, avt producere etiam (opinor) potuerit (hoc excepto de qo agitur) nomen maſculum, qod in ה mappicatum *Kamets* præeunte exeat. mirumqe mihi ampliùs, qid in mentem Viro Doctiſſimo venerit ut in אב ab אבה inſtaret iſtic, qaſi avt ה avt *mappic* etiam אב nomen haberet.

Qod avtem *vix admiſſurum putat* me, (ita enim Viri Clariſſimi verba, licet aliâ neſcio qâ formulâ concepta, capio) *ut in* ה *mappicatum terminetur Tetragrammaton*, mentis fieri poteſt ut ignarus fuerit, certus (ſat ſcio) eſſe non potuit, meæ. certè ſi qis hac de re litem movere voluerit, non deeſſent forſan rationes, qibus hoc havd ita minùs probabile, atqe Vir Clariſſimus cenſet, argueretur. nam in adverſum qid poſſet adduci, vix aſſeqor. E reliqis verò qibus conjici poſſet illud, hoc unum fuerit, qia in formulâ illâ יהוה צבאות in qâ *notionem appellativam* (qod ſupra memineram) induere (Judæis Magiſtris etiam idem cenſentibus) habetur; qum in regimine exiſtat, uti interpretibus pleriſqe agnoſcitur; formam tamen non mutat, prout illa ſolent, ubi regimen obtinent, qæ in *Kamets He* non mappicato terminantur, qibus *Kamets* in *Patach*, *He* in *Vav* tranſit. ut non ſit neceſſe vel cum Judæis Magiſtris nonnullis ℥ מלך vel cum noſtris qibuſdam ℥ אלהי *ellipſin* facere, ubicunqe ea formula occurrit. Qod ſi objicere qis velit, הוה verbum, unde Tetragrammaton deduci convenit, ה mappicatum non habere; prout eruditis illis qi vocem אלה vel ab אלה Hebr. *jurare, adjurare*, vel ab אלה Arab. *colere, adjurare* deducunt, opponit Vir Clariſſimus qi [a] *de Nominibus propriis* in paginâ ſacrâ repertis ſcriptum peculiare evulgavit, nevtrum horum verbum ה mappicatum habere, cum אלה habeat. in promptu fuerit reponere, יה cum ה mappicato ſcribatur, à הוה verbo deduci, in qo tamen mappic nullum agnoſcitur. Verum non eſt mihi animus eis inſiſtere, in qibus ſolitarium forſan contigerit incedere, avt qæ animo penitiùs nondum inſederint. Præſertim cum ad exceptionem, qam Vir Clariſſimus adduxerat, Rabbinicam enervandam, retundendam, elidendam, opprimendam, prorſùs abunde ſuffecerit ſeges tam copioſa nominum propriorum, qæ in *Kamets He* abſqe puncto illo terminantur. Iſta itaqe, qod ſupra dixeram ὀν ℥ περιόντος adjecta ſint, qibus præſtandis ego obſtrictum me nolim.

De *punctatione Maſoreticâ, in eâqe dirigendâ diſpoſitione*

a *p.* 735. b *p.* 736. c *p.* 736.

a *Greg. Franc.*

tione divinâ, ſuſpicionem meam qod attinet, [a] qam Vir Doctiſſimus hîc denuò vellicat, ad ea me refero, qæ ſuperiùs repoſui, ubi (qamvis & illic extra locum ſuum) Vir Clariſſimus attigerat.

[b] Concludit deniqe Vir Doctiſſimus *hæc eſſe præcipua, qæ ad Diſſertationem meam animadvertenda eſſe exiſtimaverit & ad Diatribæ ſuæ defenſionem reponenda; ne bonam cavſſam dereliqiſſe, & qaſi injuſtam prodidiſſe videatur: qæ ſi minùs probabuntur, poſſe me, ſi libet, contra agere, modò id fiat claris & apertis rationibus, non offutiis, non vitilitigationibus, non contumeliis.*

Atqe hæc ſunt itidem, qæ mihi ad Viri Clariſſimi *Defenſionem* in *Diſſertationis* meæ *Vindicationem* regerere viſum eſt. In qibus *cavſſam* (uti mihi qidem videtur) *bonam*, nec *privatam* eam, ſed *publicam*, nec *populariorum meorum peculiarem*, ſed *Theologorum religionis reformatæ ad unum ferè* (ex adverſâ parte qi conſiſtunt, id agnoſcentibus) *communem*, ſicut primitùs ſuſcepiſſe, ita nunc ulteriùs propugnatum iſſe, affectu ſeqiore nullo adductum, conſcientia mihi ſuggerit & atteſtatur mea: eidemqe proinde, Deo Opt. Max. vitam protrahente, vireſqe ſuppeditante, ſi occaſio dabitur, & expedire videbitur, nec in poſterum defuturum ſpero. Cæterum, qum in eo, qod primariò mihi propoſitum dixeram, qodqe momenti alicujus eſſe ducam, Virum Doctiſſimum ipſum, prout in *Diſſenſus* penultimi diſcuſſione indicatum jam habeam; de reliqis momenti minoris particulis, cum eodem ampliùs contendere minùs allubeſcit. Qanqam ſiqid ad iſta viſum fuerit iteratò reponere; ad mea ſingula, qatenùs veritati conſentanea videbuntur, ſarta tecta tutanda, in arenam denuò deſcendere nullus refugiam: ita tamen ut veritati indicatæ agnitæqe concedere nevtiqam unqam ſuppuduerit. Qod avtem Viro Clariſſimo *offutiis*, (qas neſcio qas, non mihi, ſed parti adverſæ in genere priùs [c] objecerat) *vitilitigationibus, contumeliis* agi non placet; nec huic culpæ in illis, qæ hac notâ aſpergere Vir Doctiſſimus hîc videtur, affinem fuiſſe me ſpero, nec futurum verò ſpondeo. ipſe viderit, an non in utroqe ſcripto ſuo, & *offutiis* & *contumeliis* rem crebriùs egerit. Ego verò Lectori cuivis, non præjudicio mero, partiumve affectu præoccupato, cenſendum libens detulerim, utrum adverſus Virum Clariſſimum, qem eruditionis variæ nomine ſuſpicio, cujuſqe in meis alibi mentionem honoratam facio, avt contumelioſiùs, avt etiam immodeſtiùs me geſſerim. In *Vindicatione* iſtâ ſi qid avt liberiùs, avt aſperius pavlò excidiſſe viſum fuerit, meminerit, ſive Lector, ſive Vir Clariſſimus ipſe, dicti veteris, à cothurno, an à ſocco primitùs profecti, (qidam enim Ariſtarcho, Chæremoni alii tribuunt, ad Menandrum alii referunt.)

Τὰδ' ἐκ ὑπαρχόνθ', ἁλλὰ λημαρούμενον, vel ἀμυνόμενον potius; qod ſcena Latialis ſic reddidit,

Reſponſum, non dictum, eſſe ej qi læſit prior, ut primò ceptum, ita nunc receptum, opus an onus hoc, non ut me, (ecqis enim ſim, obſcurus homuncio, in gurguſtiolo deliteſcens, nec de nomine forſan, nedum ſcripto priùs Viro Clariſſimo notus, utpote qi Latinis avribus ante *Diſſertationem* illam nihil dederim) ſed ut Viros ſummos illos, qos & in *Oratione* illâ, & in *Defenſione* iſtâ exagitat, & inclementer immeritos habet, à *calumniis* & *contumeliis*, qibus paſſim eos onerat & inſectatur, vindicem.

Duo ſuperſunt duntaxat, de qibus, priuſqam manum de tabulâ, cum Viro Clariſſimo pavcis velim diſpicere.

Alterum eſt, qod in Orationis veſtibulo, qo adverſus partem adverſam apud Lectores minus conſideratos præjudicium creet, *Apud multos*, inqit, [d] *fruſtrà reclamantibus & obnitentibus doctioribus, obtinuit, atqe dum obtinet, adeóqe obtinebit porrò, ut* יהוה *ſic efferatur Jehova.*

Ubi *multorum* nomine qales voluerit, partim ex

a *p.* 737. b *p.* 737. c *Orat. p.* 324. d *p.* 314.

[a] *Dictionis Euſebianæ* interpretatione, ad qam οἱ πολλοὶ Græcis *vulgus* eſſe adnotat, partim ex adjunctâ *doctiorum* antitheſi, colligere licet, avt *vulgus* nempe hominum *plebemqe* imperitam, avt literatorum ſaltem turbam indoctiorem minúſqe peritam, qibus *doctiores reclamaſſe & reniſos affirmat.* Ita imperitiæ notam vocis *Jehova* uſurpandæ patronis avt favtoribus havd obſcurè allinit inuritqe. At qi illi? qot qantiqe? *Ad unum fere religionis reformatæ Theologi.* Druſii ſui, non mea, verba Vir Clariſſimus agnoſcet, loco ſupra indicato. Videat ergò, ut Pontificiis iſtic gratificetur (qo ſymmyſtis ſuis in hoc negotio à ſe diſſentientibus odium faciat) qi Theologis noſtris (licet contra veritatis lucem in contrarium clariſſimè emicantem, qod & eorundem modeſtiores pavlò agnoſcere coguntur) imperitiam objicere aſſolent. In qo Druſium etiam prævium habuit, qi nomen *Jehovah* uſurpantes, nunc [b] *impietatis*, nunc *imperitiæ*, arguit, *doctiſqe ſe deridendos propinare* inſinuat. Verum havd ita multo poſt, qo qod dixerat firmet magis, advocat Vir Clariſſimus [c] *ut Pontificios omittat, doctiſſimos qoſqe ex Evangelicis, qi ſupetiore ſeculo Lingvæ Hebraicæ inſtavratores vel excultores celeberrimi fuere.* nominatim verò citat *Mercerum, Tremellium, Scaligerum, Martinium, Caſavbonum, Cevallerium, Schindlerum*, &c. *qorum teſtimoniis, ſi in hanc rem proferre liberet, multas paginas implere poſſe ſe* ait. Verùm ambiguè nimis loqitur iſtic Vir Clariſſimus [c] cum, *in hanc rem*, inqit. In qam rem enim, avt qorſum velit, non immeritò qæritur. an qod ex eorum numero eſſe velit, qi adverſus vocabuli *Jehovah* uſum *reclamaverint*, & enixè contenderint, qod paginâ prægreſſâ dixerat. an qod de *Patribus antiqis* verbis proximis præmiſerat, *qorum in ſcriptis nomen hoc nullibi compareat.* an (qo forſan ſuffugio hîc elabi cogitaverit) *qi agnoſcant puncta vocalia Tetragrammato appoſita, non eſſe nominis illius, ſed vocis Adonaj.* (id qod ipſe modo ait, modo negat, ſi qis propriè loqi velit) ita enim poſt iſtorum nomina recenſita, cum *Buxtorfium* adjeciſſet, *eandem*, inqit, *cum illis ſententiam amplectitur, agnoſcitqe puncta vocalia nomini Dei Tetragrammato appoſita, non eſſe nominis illius, ſed vocis* אדני *propria.* Cæterum ſi Vir Clariſſimus horum, qorum nominibus ſplendidis Lectorum oculos præſtringere ſatagebat, vel dicta recitaſſet, vel loca ſaltem indicaſſet, in qibus id, qod inſinuatum volebat ipſe, egiſſent, patere poterat, qid hac in cavſſâ protuliſſent ſinguli; & qatenus uſum vocis *Jehova* vel improbaſſent, vel adverſus eum reclamaſſent & obniterentur. Nam (ut Pontificios cum Viro Clariſſimo præteream, qorum tamen inſigniorum, qi in adverſâ illi parte iſtic conſiſtunt, catalogum D. Druſius pertexuit) Buxtorfius qidem loco ab ipſo indicato, oſtendit, (qod nemo opinor, inficiatur, niſi forſan Vir Doctiſſimus ipſe, ubi litem ſupervacaneam mecum inire geſtiebat) *puncta illa eſſe vocis Adonaj puncta, ideò ſubjecta ut Adonaj legeretur.* refert etiam, *apud priſcos Hebræos in majori reverentiâ, longèqe-ſanctius habitum nomen hoc fuiſſe, qam reliqa Dei nomina*, (qod eſſe meræ ſuperſtitionis in *Diſſertatione* oſtendimus) *& pio qodam ſtudio ab eo pronunciando abſtinuiſſe.* (in qo cum Viro Doctiſſimo reverâ convenit, qi εὐλαβείας nomine hoc excuſat, qod *præſumptionis* tamen nomine improbandum meritò, demonſtravimus) ingentem deniqe congeriem nugamentorum futilium & figmentorum impiorum è ſcriptis Rabbinicis coacervat, qæ partim *ſuperſtitionis*, partim *falſitatis, mendacitatis, in Chriſtum blaſphemiæ*, nomine damnat ipſe. de nomine *Jehovah* hoc duntaxat obiter habet, *ante Galatinum* non fuiſſe in uſu. Reliqos verò ut præteream, qos impræſentiarum ad manum non habeo: Mercerus & Cevallerius, (qicqid alibi habeant) *in Additamentis Paguini Theſavro* interjectis, tantum ab eo abſunt, qod vocabuli hujus uſum damnant avt improbant, ut poſt mentem ſuam in hæc verba indicatam.

a *p.* 319. b *Præfat. ad Lectorem Tetragram, c.* 15. & 19. c *p.* 315.

tam, *Si litera* יהוה *legerentur* יהיה *efferendum erat, ſicut ſe Deus ad Moſem appellat* אהיה ſubjungunt ſtatim, *Verum hac in re ſuum cuique liberum judicium relinqendum eſt.* tum, ubi de *myſteriis, qæ quamplurima in hoc nomine poſuiſſe Judæos*, monuerant, concludunt demum *à ſuperſtitione cavendum.* His ſi aſſenſus fuiſſet Vir Clariſſimus, nulla nobis cum ipſo in iſtis lis interceſſiſſet. Tremellius denique, & Schindlerus qem noviſſimo loco lavdat, nomen *Jehovah* uſurpant ipſi; ille *in verſione*, Druſio ipſo [a] atteſtante; iſte in *Lexico Pentaglotto, radic.* הוה *p.* 429. in interpretatione verborum Dei Exod. 3. 15. ita qam parum iſti de nomine *Jehovah* improbato, Viro Clariſſimo ſuffragentur, qorum nominibus iſtic abutitur, nonnulli ſaltem, liqidò ſatis comparet.

Alterum, qod cum Viro Clariſſimo aliis etiam perpendendum propoſuerim, hoc eſt. In Orationis ejuſdem, ſive *Diatribæ* exordio, τὸ κειμένον, ſive ſtatum qæſtionis controverſiæ conſtituendo, *Incumbit*, inqit, [b] *mihi probandum, Nomen Dei Tetragrammaton perperam efferri Jehova; melius eſſe, ſi per Adonaj proferatur. id qod duplici argumentorum genere à ſe iri* ait *demonſtratum.* 1. *totius Antiqitatis perpetuâ praxi ac conſvetudine. tum rationibus, primò ex Grammaticâ & lingvæ hujus proprietate, deinde ex hiſtoriâ petitis.*

Atqi primò, τὸ προκείμενον iſtud nevtrâ ex parte *Antiqitatis* veræ ac antiqiſſimæ *avtoritate* comprobavit, niſi ſi qis verſiones & interpretationes Judaicas, qas nec ipſe præſtare avſit, nec poſſit etiam, admiſerit. adverſus qas, qemadmodum adverſus Pontificios *Antiqitatem*, præ primaria, novellam nuperamqe crepantes, Septimianum in *Præſcript. adverſ. Hæret.* illud regerimus. *Qod priùs traditum, Dominicum & verum; qod poſteriùs immiſſum extraneum & falſum.* imò, qod Druſius in hac cavſſâ ipſe, [c] *Vetuſtiſſimum qod eſt, veriſſimum.* Sed & qod Buxtorfius minor, nobis itidem in hac cavſſâ adverſus, [d] *Eam ſalam eſſe veram antiqitatem, qæ prima: cætera omnia, etiam vetuſtiſſima, eſſe nova, ſi non ſint prima.* Ad *Antiqitatem* veram provocamus, ad eam, qam proxime poſſumus, accedere connitimur. *Antiqitatem* verò contra ſe facere, in eo qod hîc *melius eſſe* contendit, & *antiqitatis totius, teſtimonio atqe avtoritate, praxi ac conſvetudine, demonſtraturum* ſe pollicetur, ipſummet ſe agnoſcentem habemus. Ecqid enim aliud ſonant Viri Clariſſimi iſta in [d] *Epiſtolâ ad D. Volphium* de negotio hoc datâ & ab ipſo editâ? *Non puto veteres Hebræos ante tempora Captivitatis Babylonica, eâdem, qâ*

a *Tetragram. c.* 17. & *ad c.* 12. b *p.* 314. 315. c *Præfat. ad Lect.* d *Exercit. de Cœn. Dom.* §. 4. e *p.* 738.

A *poſteriores Judæi, religione, vel, ſi mavis, ſuperſtitione, circa nominis illius pronunciationem fuiſſe illigatos, ut fas ſibi eſſe non crediderint nomen illud effari; imò forte vulgaris & promiſcua fuit inter eos ejus pronunciatio.* Iſtud avtem temporis, qod ritum, qem tuetur iſtic, non antevertiſſe ipſe exiſtimat, qàm ab antiqitate primævâ ſit longè diſſitum ecqis non intelligat? *Antiqitatis* ergò præſcriptio hîc nulla; *demonſtrationis*, nec poſſibile, nedum probabile, firmamentum.

Tum de *Hiſtoriâ*, qam loqitur, ut nihil dicam, qæ aliuſmodi, qam qalis *Antiqitas* illa, eſſe non poteſt;
B E *Grammaticæ lingvæqe proprietate*, qî, qæſo, uſqam per totam, avt *Diatribam* illam, avt *Defenſionem* iſtam, vel probavit, (niſi ſi affirmare duntaxat, & identidem inculcare demonſtrationis loco habeatur) vel probare etiam conatus eſt, יהוה *Jehova perperam efferri*, ſive *per Adonaj melius efferri*? qod & *ex Grammaticæ regulis* poſſe *demonſtrari*, miror ego ſi qi unqam potuerit perſvaderi.

Avdiat interim Vir Clariſſimus Sixtinum Amamam, non noſtrarum qidem partium in hac controverſiâ hominem, ſed qi in eâ modeſtiùs & moderatiùs longè,
C qam avt Druſius avt ipſe, licet iniqiùs etiam pavlò qandoqe, dum Druſio Præceptori ſuo addictior, ſe gerit. *Is diſputationis* de hoc ſubjecto *Theſin* 66. his verbis clavdit. *Aliud eſt dicere* poteſt legi; *aliud*, debet legi. *Certè ſi ipſam vocem* יהוה *nudè poſitam conſideras, nec vocalium, nec conſonarum numerus, nec ulla Grammaticorum regula iſti lectioni* Jehovah *adverſatur; nec enim novum eſt, Jod Heemanthicum per ſcheva efferri; nec inſolens eſt, nomen proprium maſculini generis in* ה *deſinere; ecce enim exemplum in* יהודה Jehudah.

D Cæterum utrum geminâ illâ Argumentorum aciè, qâ inſtructum ſe prædicat, utrunqe hoc, qod *demonſtrandum* ſuſceperat, præſtandumqe ſibi *incumbere* agnoverat, vel in ſcripto priore, vel in præſente, vel in utroqe etiam junctim præſtiterit, (qod & nî fecerit idqe *claris atqe apertis rationibus*, qales in hoc negotio exigit [a] ipſe, cavſſâ, qam tuetur ipſo etiam arbitrante, conciderit neceſſe eſt) ſed & an *ſolidæ Demonſtrationis*, qo *Diſſertationem* ſuam in *Oratione* illâ habitam titulo [b] inſignivit, nomen ea mereatur, ipſe Lectori cordato, nec partibus addicto, cuivis, ex eis,
E qæ utrinqe iſtic & illic dicta & diſceptata ſunt, ſtatuendum relinqo.

a *p.* 737. b *p.* 313.

FINIS.

DE

BAPTISMATIS INFANTILIS

VI ET EFFICACIA

DISCEPTATIO,

Privatim habita,

Inter Virum Celeberrimum

Dnum SAMUELEM WARDUM,

Theologiæ Sacræ DOCTOREM, ejuſdémque in Academiâ *Cantabrigienſi* PROFESSOREM,

ET

THOMAM GATAKERUM,

Th. S. B. Eccleſiæque *Londinum* propter *Rotherhithienſis* PASTOREM.

Ea qibus partibus conſtet, pagina averſa ſigillatim indicabit.

Exhibentur iſtic, uno qaſi faſciculo comprehenſa & colligata,

I.

D^ni D^ris SAMUELIS WARDI
Theſis,

II.

THOMÆ GATAKERI
ad eandem Exceptiones,

III.

D^ni SAMUELIS WARDI
ad eas Reſponſio,

IV.

THOMÆ GATAKERI
ad hanc Replicatio.

LECTORI PIO,

ΚΑΙ

ΦΙΛΑΛΗΘΕΙ

Salutem in CHRISTO.

NOli, qæſo, gravatim ferre, qod ad limen, ſive in veſtibulo, præter moris boni uſum, te pavliſper detineo; dum ſcripti hujuſce, qod apud me ultra annos jam viginti delituit, in publicum tandem extrudendi rationem tibi redditum eo. Interceſſerat antiqitus inter me Virumqe celeberrimum *D. Samuelem Wardum* neceſſitudo ac familiaritas mutua; coætanei ferè cum eſſemus, & per ſtudii Theologici tyrocinia prima, in Academiâ eadem Cantabrigienſi, licèt Collegiis diſcreti, conveniendi invicem occaſiones freqentes ſatis habere-mus. Avctior ea arctiorqe facta eſt, poſtqam ad Collegii illius præfecturam eſt evectus, in qo Socius ipſe pridem extiteram. Illud, dum filii occaſione, qi ſtudiis ibidem operam navabat, inviſo, qum Virum amiciſſimum conveniſſem, de *Theſi* ſuâ, qam jam typis excuſam & emiſſam video, verba mecum habuit, eamqe aſſidenti integram perlegit ipſe. Senſum avtem de eâ meum ſciſcitanti, cum mihi nondum liqere, liberè profiterer; rogabat, ut per otium cogitationem de eâ ſeriam ulteriùs inſtituerem, & qod viſum foret, ſcripto ſibi ſignificarem. Eo inſuper fine *Theſeos* ſuæ exemplar, per filium, cui deſcribendum tradiderat, ad me tranſmittendum procurabat. Qin & per filii Tutorem *D. Richardum Dugardum*, cujus adhuc penes me literas habeo, ne officii id detrectarem, cum cunctantiorem animadverteret; perurgebat. *Theſin* itaqe cum impulſione iſtiuſmodi acceptam, ubi diligentiùs pavlò excuſſeram, *Exceptiones*, ſive *Animadverſiones* qaſdam ſubitaneas qidem illas ac tumultariè congeſtas, cum ultra privatos parietes nunqam prodituras ſperabam, qas ſub *Cenſuræ* titulo nunc proſtare comperio, ad Virum Clariſſimum unà cum literis retuleram; in qibus veniam præfatus ſum, qod onus iſtiuſmodi, ipſo licet perpellente, alioqi vix avſurus, in me ſuſcepiſſem. Eas is gratanter accipere ſe per literas Februarii 23. 1629. ad me datas his verbis reſpondit: *Animadverſiones tuas* ſolutas (**looſe** ipſe nuncupaveram) *ego non reputo. Verum opportunitatem, qam reverâ ex qo acceperim nondum habeo, habiturum ſpero conſideratiùs perluſtrandi; idqe animo veritati cedere parato.* Anno interim elapſo, ad *Exceptiones* meas *Reſponſionem*, qam & in publicum nunc prodiiſſe video, ad me tranſmiſit, cum *Cenſuræ* titulo meis præfixo; de qo apud ipſum per literas conqeſtus ſum, offenſionem utiqe aliqam apud eum, qem tanti ſemper habueram, utpote qi in eo cenſuram agere virgulamqe cenſoriam arripuiſſe exiſtimarer, ex opere iſtoc ſuſcepto contraxiſſe ſubveritus. Ad qas ille ingenii Vir candidiſſimi, qo offenſionis ſuſpicionem omnem amoliretur, in ſuis Martii 2. 1630.

iſta regeſſit; *Nihil cavſſæ eſt cur hac de re anxius exiſtas. id qod egiſti, & me poſcente, nec abſqe lubentiâ meâ geſtum eſt. anſamqe præbuit in dogma iſtud accuratiùs pavlò qam feceram inqirendi. Qamvis avtem* Cenſuræ *vocabulum uſurpem, velim tamen illud in acceptione molliſſimâ ſumi; neqe enim aliter ipſe ſumpſeram. Animadverſiones vero tuæ (pro certo habeas) tam mihi gratæ futuræ ſunt, qam & approbatio foret; cum ad veritatem eruendam inſtitui, ſemper perſvaſum habeam.* De nonnullis ſimul monuit, qæ in *Theſi* ſuâ, vel interſerenda vel expungenda etiam ex ſecundis cogitationibus poſtulabat; de qibus ſuis in locis dicetur. His ego receptis, Viriqe Præſtantiſſimi candore ac moderatione perſpectis, aliqantulum denuò recreatus, ulteriuſqe animatus, ad *Replicationem* concinnandam me protinus accingebam. Cumqe Virum Clariſſimum *Scriptorum* tum antiqorum, tum & recentiorum *teſtimonia* in *Reſponſionis* ſuæ firmamentum adſciviſſe animadverterem; eadem & mihi in hoc negotio methodo inſiſtendi neceſſitatem juſtam incumbere avtumabam: eoqe id magis, ne ſolitarius incedere, & in congreſſu tam impari cum notæ tam meritò inſignis Viro, ingenii proprii priviqe vireculis nudis fretus, in certamen temerè nimis deſcendiſſe cenſerer. Hanc ubi confectam ad Virum Clariſſimum dederam, is per literas accepiſſe agnito; *otium* adjecit *impræſentiarum non ſuppetere ſcriptum illud alterum priore multo jam prolixius factum evolvendi: facturum (Deo favente) qamprimùm facultas data foret: interim ſpem alere ſe, futurum, ut ex Reverendi Epiſcopi ad ſe datâ* (qam per filium exſcriptam ante communicaverat) *Epiſtolâ ſerio perlectâ ſeduloqe perpenſâ, de eis ſatisfieret, in qibus adhuc hæſitarem.* Qum avtem ad *Replicationem* meam nihil amplius deinceps repoſitum daret, diſceptatio noſtra non eſt ulteriùs protracta. Mihi intereà cum *Reverendi Epiſcopi Epiſtola*, & ſæpius relecta & accuratiùs penſitata, nihil minùs, qam qod Vir Clariſſimus ſperabat, effectum dediſſet; viſum eſt à capite ad calcem artuatim an articulatim diſſectam, diſqiſitioni atqe examini juſto ſubjicere; in qod etiam tempus operamqe, otium nactus, impendi. Scriptum verò utrunqe, & hoc & illud, cum negotium hoc privatim inter nos agitatum fuiſſet, apud me, ne foras emanarent, continui. Qin poſtqam Viro Doctiſſimo *D^no Ruddo* qi in *D. Wardi* viciniâ gregem dominicum paſcebat, ea qæ inter nos agitata fuerant, ex familiarium qorundam relatione à Viro Clariſſimo communicata reſciveram; vix uni & alteri idem à me flagitantibus hactenùs duntaxat annueram, ut utrinqe diſceptatorum capita qædam indicarem, nec ulteriùs eo ſuperſtite unqam proceſſeram. Ab illius obitu, è *Theologis illis* qi in *Conventu* publico à Regni Proceribus evoçati conſederant, uni, uniqe ſoli, cujus judicium plurimi faciebam, evolvendum cenſendumqe tradidi. Is ut ederem, inſtigabat, ſed in formam contractiorem redactum, cum Teſtimoniorum numeroſitas prolixitatem peperiſſet qæ Lectori tædium procreatura videbatur. urgebant idem & qibus ratione aliqâ res inter nos agitata innotuerat. Mihi aliter viſum; cum controverſiam eam jam ſopitam *ἀναζωπυρεῖν*, ætate præſertim iſtâ, qâ *Baptiſmus Infantilis* à Sectariis novellis molimine tanto oppugnatur, ex uſu nevtiqam fore exiſtimarem. Proinde in ſcriniis privatis concluſum diſtinere, qam in publicum emittere, ſatius & conſultius ducebam. In hoc propoſito perſiſtenti, rumor en avres perculit, prodiiſſe typis excuſa de ſubjecto hoc *D. Wardi* ac *D. Davenantii* nonnulla. Id itaqe negotii genero meo erudito *D. Fr. Taylero*, qi apud me tunc temporis agebat, dedi, ut codicem in qo ea haberentur, mihi qamprimum compararet. Is per officinas fruſtra ſcrutatus, nihil inventum renunciabat. Ab illius verò diſceſſu contigit, ut familiaris meus qidam Vir doctus in *D. Baxteri de Baptiſmo Infantili* ſcriptum qoddam incidiſſe ſe moneret, in qo is ab alterâ ſe parte Anabaptiſtis, qi eum penitùs tollunt, opponit; ab alterâ verò *Bedfordo* cuidam, qi efficaciam eidem nimiam,

miam, uti ipſi videbatur, attribuit. Ego protinus, cum *D. Baxterum* illum, licet de facie ignotum, ex eis tamen ipſius qæ jam videram ſcriptis, & eruditionis & pietatis nomine inſignem admodum haberem, cum amico agebam, ut ipſius operâ ſcriptum utrunqe obtinerem: qod & ab illo havd ità multò poſt eſt præſtitum. Ita libri Bedfordiani compos factus, deprehendi ſtatim *Exceptiones*, an *Animadverſiones* illas in *D. Wardi Theſin* ad ipſum à me datas, ſub *Cenſuræ* titulo, qem Vir Præclariſſimus ipſe reverâ præfixerat, me inſcio prorſus, evulgatas. Eas itaqe unâ cum Viri Præſtantiſſimi ad eaſdem *Reſponſione* qum in publicum jam erupiſſe conſpicarer, officii mei eſſe ratus ſum, ne veritatis patrocinio deeſſe meritò cenſerer, *Replicationem* hanc, qæ tamdiu apud me in tenebris hactenùs delituerat, in lucem clariorem emittere. Qo avtem controverſiæ totius ſtatus dilucidiùs ſe proderet, & diſceptationis utrinqe habitæ ſeries clariùs compareret, nec Lector ſtudioſus qicqam deſideraret, qod alibi qærendo, moleſtiam minùs neceſſariam, fruſtraneam etiam forſan, ubi codex alter non habebatur, ſubire cogeretur; viſum eſt *Theſi* ipſâ in particulas diſcerptâ, & cum particulis illis *Exceptionibus*, *Reſponſione* & *Replicatione* in unum qaſi σῶμα ſucceſſivè coagmentatis ſibiqe invicem interſitis, diſſertationem integram per membra ſingula filo perpetuo ſimul contextam exhibere. Numeros qos Vir Clariſſimus adſcripſerat, ideò retinui, qia ad eoſdem ipſe ſe ſæpe rejecerat. Sectiones tamen, qas ex uſu magis fore opinabar, adjeci, qia numeri illi havd commodè ſatis diſtincti videbantur. *Teſtimonia* nonnulla, amicorum conſulta ſecutus, vel decurtavi vel reſecui, ubi luxuriari forſitan exiſtimarentur. nec deerunt fortean, qi reciſionis falcem non ulteriùs adhibitam conqerantur. Sed noſtrorum conſenſum unanimem indicari eo neceſſarium magis ducebatur, qia eorum toties avtoritate hac in cavſſâ urgemur & premimur. Iſta verò, qaliacunqe fuerint, ſi ad *veritatem* in hoc *Dogmate*, vel explicandam, vel illuſtrandam, vel firmandam contuliſſe qicqam intellexerim, fieri poterit, ut qas ad Viri Illuſtriſſimi *D. D^ni Davenantii Propoſitiones novellas* (ita nuncupo, qia novâ methodo, notionibuſqe ante, credo, inavditis, rem gerit) penes me habeo, *Exceptiones* juris publici facere (venerabilibus Symmyſtis meis, qorum fidem judiciumqe compertum habeo, id conſilii probantibus) his qæ nunc edo ſuccenturiaturas, non ſim gravaturus. Deus Opt. Max. nos ſuoſqe omnes in *fide veritateqe Evangelicâ* intra terminos in *Verbo* ſuo *Scripto* defixos contineat, in eademqe indies ampliùs confirmet. Votum hoc juge aſſiduumqe

Tui in Domino communi conſervi
immeriti emeritiqe

THOMÆ GATAKERI.

D. SA-

D. SAMUELIS WARDI THESIS.

Omnes baptizati Infantes ſine dubio juſtificantur.

BIBLIOTECA CENTRALE

SECTIO I.

QAeritur in præſenti de effectu qodam Baptiſmi in parvulis; ſcilicet an hunc effectum ſine dubio habeat in parvulis, ut valeat ad peccati originalis reatus ſolutionem.

Num. 1. *&* 2.

Ubi primò aſſerimus, Certum eſſe, Chriſtum Sacramentum Baptiſmi inſtituiſſe in remedium originalis peccati, & ad reatus ejuſdem veram ſolutionem.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 1.

Qod pro certo aſſeritur, *Chriſtum Sacramentum Baptiſmi inſtituiſſe in remedium originalis peccati, & ad reatus ejuſdem ſolutionem*;

1. De ſenſu qæro, qo id vel dicatur, vel dici qeat. Siqidem primo *remedium* propriè loqendo id dicitur, qod adverſus morbum, & ad eundem vel coercendum, vel tollendum adhibetur. Morbus avtem originalis peccati, non juſtificatione, ſed ſanctificatione duntaxat tollitur. At ſanctitatem in Baptiſmo dari *Theſis* ipſa non affirmat.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Etſi remedium *ſtrictè ſumptum ſit remedium alicujus morbi, tamen* remedium *etiam illud dici poteſt, qod malum qodvis tollit; ſive illud fuerit culpæ, ſive pœnæ, ſive etiam obligationis ad pœnam, qæ reatus dicitur. Sic Theologi dicunt, Chriſtum veniſſe* in remedium peccati, *tam reatum per ſatisfactionem in cruce, qam culpam per gratiam ſanantem tollendo. Sic Avguſtinus* de peccat. merit. & remiſſ. lib. 2. cap. 3. Tales itaqe nos Dominus futuros [*peccatores*] prævidens, qædam ſalubria remedia contra reatum & maculam peccatorum, etiam poſt Baptiſmum dare ac valere dignatus eſt, opera ſcilicet miſericordiæ. *Baptiſmus ergò juxta Avguſtinum, inter ſalubria remedia contra reatum & vincula peccatorum recenſendus eſt. Et* lib. 3. cap. 4. *ait*, Parvulos--per medicinam Sacramentorum poſſe à peccati peſte ſanari. *Idem eſt Sacramentum Baptiſmatis dici* medicinam *&* remedium. *Sic* Hypognoſt. 5. *Sed & videndus Tertullianus* lib. de Bapt. c. 5. *ſub finem. Fulgentius* de Verit. Prædeſtin. lib. 1. Deus parvulo vitale noluit largiri remedium. *Avtor* de Spir. & animâ, (falſò enim Avguſtino aſſcribitur) *ſæpius Baptiſmum* remedium, *&* remedium ſalutare *appellat*; *etiam*, qod vinculum reatus ſolvit, & expiat peccatum originale. cap. 41. 42. *Beda*, Homil. de Circumciſ. Dom. *ſic habet*; Maſculus, cujus præputii caro circumciſa non fuerit, --- qia pactum vitæ in Paradiſo hominibus mandatum Adam prævaricante tranſgreſſus eſt, in qo omnes peccaverunt, peribit de cœtu Sanctorum, ſi non ei fuerit remedio ſalutari ſubventum. Utraqe ergò purificatio, & Circumciſionis in Lege, & in Evangelio Baptiſmatis, tollendæ prævaricationis primæ gratiâ poſita eſt. *Hîc Beda vult Circumciſionem in Vet. Teſtamento fuiſſe remedium ſalutare inſtitutum ad tollendum reatum prævaricationis primæ; ſimiliter & Baptiſmum in N. Teſtamento. Hoc ſenſu vox* remedii *ſumitur apud Bernardum*, Epiſt. 77. *Hugonem de S. Vict. Lombardum, & paſſim apud Scholaſticos. Atqe hoc ſenſu rectè dixi Sacramentum inſtitutum fuiſſe in remedium originalis peccati, qatenus ejus reatum tollit.*

Sed nec inficias eo Baptiſmum in remedium ipſius morbi ordinatum eſſe. Sed non neceſſe habui, ut de remedio eo ſenſu qicqam dicerem, cum Theſis *ad alterum ſenſum avocaret.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

In remedium, &, *ad ſolutionem*, exiſtimaveram duo à ſe invicem diſtincta deſignare potuiſſe: præſertim, cum tanqam duo diſtinctionis ejuſdem membra à ſe invicem diſcreta proponi viderentur. Itaqe qo ſenſum animi tui explicatiùs expoſitum haberem, præſcriptionem eam adhibui. Qanqam nec efficax ſatis adverſus malum illud innatum *remedium* videatur, qod non *vitium* ipſum unâ cum reatu amoveat. Verùm rectè Whitakerus *de Bapt. qæſt.* 4. *c.* 3. *ad* 5um, *Remedium eſt Chriſtus, non Baptiſmus.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 2.

Solutio reatus vera, niſi ex pretio juſto repræſentato non videtur haberi; qæ in Baptiſmo ipſo non intervenit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

In Baptiſmo eſt pretii juſti, ſangvinis Chriſti repræſentatio, oblatio, exhibitio & applicatio ex parte Dei, cum abluitur baptizatus: ac in parvulis (qibus originalis reatus nondum eſt remiſſus) cum nullum impedimentum ex parte ſuſcipientis interveniat, Spiritu adjuvante, applicatio ejuſdem

dem meriti fit ex ordinatione divinâ ad veram reatus originalis solutionem.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Nusqam reperio in sacrâ paginâ, Sacramenta esse eo fine instituta, ut meritum illud nondum apprehensum applicarent, sed ut applicatum vel applicandum obsignarent.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

At contra: 1. *Omnis parvulus in peccato conceptus & natus est* [*ordinariè*] *qod de sese fatetur David*; *Psal.* 51. 7. *ex immundo semine*; *Job.* 4. 4. *filius iræ*; *Eph.* 2. 3. (*i. e.*) *reatu originali implicatus.*

*At parvulo hujusmodi, ubi Sacramento Baptismatis initiatus fuerit, promissio fit remissionis peccatorum. Act.*2.38.39. Baptizetur unusqisqe vestrum in remissionem peccatorum — vobis enim & liberis vestris facta est promissio. (*remissionis scilicet peccatorum*) *Ubi semini Israëlitarum baptizato promissio fit remissionis peccatorum*; *& semini piorum circumciso protectionis singularis, sub qâ continetur promissio remissionis peccatorum, Gen.* 17. 7. Ero Deus tuus & seminis tui. *& v.* 10. Hoc est fœdus meum inter me & te & semen tuum; Circumcidetur in vobis omnis masculus.

Ergò Sacramentum initiationis offert, porrigit, exhibet, & applicat ex parte Dei rem ipsam promissam, scilicet remissionem originalis reatus, juxta promissionem divinam, anteà non applicatam. Suscipiens autem parvulus nihil opponit, qin susceptivus est, & suscipit rem ipsam exhibitam & applicatam.

Ergò Sacramentum ipsum meritum Christi nondum apprehensum, absqe qo nulla facta est aliqando remissio peccatorum, ita exhibet & applicat, ut reipsâ ejusmodi parvulis ordinariè applicetur.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Adversus meum istud varia proponuntur Argumenta; qæ sigillatim ordine suo discutientur.

Argumentum primum à Sacramentis initiatoriis deductum, sic videtur formari:

Ubi ex parte Dei exhibetur atqe applicatur Christi sangvis, ad veram peccatorum reatus solutionem, nec ullum ex parte suscipientis intervenit impedimentum, ibi vera reatus solutio existit.

At in Sacramentis initiatoriis, Baptismo utiqe & Circumcisione sangvis Christi, tanqam justum pretium, ad veram peccatorum reatus solutionem, ex parte Dei, qi eam dare promisit, Act. 2. 38. 39. *&* Gen. 17. 7. 10.. *exhibetur & applicatur; nec ullum ex infantis baptizati avt circumcisi parte intervenit impedimentum.*

Ergò in talium baptismo ac circumcisione vera solutio reatus existit.

Propositionem qod attinet, ego certè in se simpliciter consideratam, verissimam & certissimam esse, libens concesserim, etiamsi exceptio illa, de *impedimento non interveniente* abesset. Nusqam enim ex Dei parte reipsâ exhiberi atqe applicari cuiqam Christi sangvinem existimo; qin reverâ reatus solutio necessariò conseqatur. cum sangvis ille divinitùs applicatus, tollat necessariò qicqid impedimenti possit intercedere, qo minùs efficax evadat. Thomas Bradwardinus, *de cavss. Dei, l.* 2. *c.*32. *in coroll. Dices, qod Deus offert cuilibet gratiam, & qidam non ponunt obicem gratiæ, sed potius eum tollunt, & ideò accipiunt gratiam eis oblatam, alii ponunt eum positivè, non tollunt, qare ipsi neqaqam eam accipiunt. Sed qicqid obex dicatur, nullus potest hunc obicem tollere nisi Deus; & si ipse eum voluerit tollere, irresistibiliter tollitur.*

2. Exceptionem illam qod attinet, dogma illud Scholasticum respicere videtur, qo *Sacramenta* asseruntur *ex opere operato vim suam exerere & exercere, ubi obex non ponitur.* De qo etiam rigidè forsan satis Reverendus Episcopus Robertus Sarisburiensis, *adverss. Thomson. diatrib. c.* 7. *Nescio qâ fronte, tanqam Catholicæ fidei dogma, proponitur, Papisticum illud Scholasticorum pronunciatum, qod operis operati fundamentum est, Sacramenta semper conferre suum effectum non ponenti obicem.* Et Calvinus, *Institut. l.*4. *c.*14. *§.*14. *Scholastica Schola tradiderunt, Sacramenta Novæ Legis justificare & conferre gratiam, modò non ponamus obicem peccati mortalis. Qa sententia dici non potest, qam sit exitialis & pestilens, planè certè diabolica est. nam dum justitiam citra fidem pollicetur, animas in exitium præcipites agit.* Nec multò mitiùs Whitakerus noster; qanqam & ipse, *de Sacram.q.*4.*c.*1. *monstrum dogmatis* appellat; *nuperum Scholasticorum inventum, priscæ olim Ecclesiæ inavditum, qod non tam verborum, qam sententiæ ipsius solœcismum contineat intolerabilem.* Ego tamen de axiomate ipso nolim contendere, si *Sacramentorum effectus* is tantum intelligatur, ad qem à Deo instituta sint, *obexqe* sensu latiusculo accipiatur, pro eo omni, qicqid tandem fuerit, qod effectum illum suum qo minùs fortiatur Sacramentum, impedimento esse possit.

2. Assumptionis membra, & firmamenta, qod attinet.

1. Nego constare, *in Baptismi ritu percipiendo Christi sangvinem exhiberi atqe applicari semper ex parte Dei ad veram peccatorum reatus solutionem.* Danæus *adverss. Bellarm. de Bapt. c.*4. *rat.* 4. *Fallitur qi putat applicationem ipsam Christi & ejus beneficiorum fieri per signum aqæ qod illius tantùm applicationis est obsignatio.* Nec aliter sumendum, qod Bucanus, *in Institut. Theolog. loc.* 23. *qæst.* 24. *Qomodò nobis applicatur Passio Christi? Verbo, Fide, & Sacramentis. Verbo enim qasi manu Dei, offertur: Fide, veluti manu hominis, accipitur: Sacramentis obsignatur.*

Negationis ratio, partim ex eis, qæ ad propositionem primo loco responsa sunt, partim hinc constare poterit; qod eis, qorum priùs sunt remissa peccata, qam ad Sacramentum hoc accesserint, non possit proprie loqendo dici in Baptismo applicari sangvis ille ad solutionem, qæ nondum sit, conseqendam; sed intinctionem tantùm fieri ad solutionem, qæ jam collata sit, obsignandam.

Adjicere libet illud Calvini, ex *Institut. l.*4. *c.*14. *§.*14. *Rursum admonendi sumus, ut isti vim Sacramentorum enervant, usumqe prorsus evertunt; ita ab adversâ parte stare alios qi arcanas nescio qas virtutes Sacramentis affingunt, qæ nusqam illis à Deo insitæ leguntur.* Tum, ubi de axiomate illo disseruerat, *Ex qo*, inqit, *conficitur, non pendere ex Sacramenti perceptione salutis fiduciam, acsi justificatio illic sita foret, qam in uno Christo repositam, nihilo minùs Evangelii prædicatione, qàm Sacramenti obsignatione nobis communicari scimus, ac sine hac posse in solidum constare.* Et *ibidem §.* 17. *Qamobrem fixum maneat, non esse alias Sacramentorum, qàm Verbi Dei partes; qæ sunt offerre nobis & proponere Christum, & in eo cœlestis gratiæ thesavros: nihil avtem conferunt avt prosunt, nisi fide accepta. — Cavendum præterea ne in errorem hujus affinem nos abducant, qæ ad amplificandam Sacramentorum dignitatem pavlò magnificentiùs à Veteribus scripta sunt; ut scilicet arbitremur, latentem aliqam virtutem Sacramentis adnexam affixamqe esse, qæ ipsa per se Spiritus Sancti gratias nobis conferat, qemadmodum vinum in cratere propinatur: qum hoc tantùm illis divinitùs injunctum sit munus, testificari nobis ac sancire Dei in nos benevolentiam; nec ulteriùs proficiant, nisi accesserit Spiritus Sanctus, qi mentes & corda nostra aperiat, nosqe hujus testimonii capaces reddat. Sacramenta enim id sunt nobis à Deo, qod ab hominibus rerum latarum nuncii, vel arrha in pactis sanciendis; utpote qa non à se qidem largiantur aliqid gratiæ, sed renuncient & ostendant, qa divina largitate nobis data sunt.* Qibus paria ferè Petrus Martyr, qi *ad Rom.*4. *pag.*124. ubi de *Obice* disseruerat, *Hoc fixum & constitutum maneat oportet, nihil Sacramentis plus concedendum esse, qod ad salutem faciat, qàm Verbo Dei.* Idemqe *ad Rom.* 11. *Prorsus negamus, ulla Sacramenta conferre gratiam. offerunt qidem eam illa; sed in significatione. nam in Sacramentis, & verbis, & visibilibus*

ſignis proponitur nobis promiſſio Dei per Chriſtum facta: qam ſi fide apprehendimus, & gratiam conſeqimur majorem, qam ea fuit, qam ante habuimus, & donum, qod fide complexi fuimus, ſigillo Sacramentorum obſignamus. Whitakerus etiam, *de Sacram. q. 4. c. 2.* adverſ. Bellarm. contendit, *eodem modo operari Verbum & Sacramenta.* Atqi nec Verbum ipſum eſt eo fine inſtitutum, ut merâ prolatione, Abſolutionis Papiſticæ ritu, peccata remittat, eiſdemve remittendis Chriſti ſangvinem applicet; ſed ut corda nobis Spiritu cooperante renovet, fidemqe in nobis producat, qæ Chriſti ſangvinem ad remiſſionem peccatorum apprehendat, eamqe nobis eâ ratione, vel apprehenſam, vel apprehendendam ſaltem confirmet. ut nec illud ipſum Sacramentum ullum efficiat, nec obſignet etiam, niſi tum demum ratum futurum, cum Spiritus Sancti operâ corda nobis fuerint immutata, cujus operatio ejuſmodi in parvulis ad Baptiſmi momentum non videtur reſtringenda. Qin & Danæus, *adv. Bell. tom. 2. l. 2. c. 4.* prope fin. *Chriſtus fide à nobis apprehenſus juſtificat; non avtem fides ipſa noſtra. nam illa Chriſtum duntaxat (noſtram juſtitiam, noſtrumqe juſtificatorem, Rom. 4. 25. 1 Cor. 1. 30.) nobis applicat. non avtem cavſſat & efficit in nobis juſtitiam. tanto minùs igitur eam, avt gratias Dei ſpirituales, in nobis efficiunt Sacramenta, qæ non ſunt immediata, ſed mediata, non proxima, ſed remota Chriſti nobis applicandi & applicati ſigna. Verùm fides eſt & immediatum & proximum Chriſtum percipiendi Chriſtoqe fruendi medium, organum & inſtrumentum.* Qi idem videndus & *ibidem ad c. 3. arg. 2.* qod infra exhibebitur. Idem inſuper *ibidem c. 4. p* 324. *Baptiſmatis aqa, neqe ut cavſſa efficiens, neqe ut inſtrumentalis reqiritur, ſed duntaxat ut obſignatorium ſigillum.* Zvinglius deniqe diſertiſſimè, *declar. de pecc. orig. pag.* 121. *Vitium originale ſolo Chriſti ſangvine tollitur: & lavacro Baptiſmi tolli neqit.* Et mox; *Baptiſmi lavacro nullum peccatum tollitur.* propriè ſcilicet loqendo.

2. Qod *nullum ex Infantis parte impedimentum intervenire* dicitur; certè qo minùs effectum, qoad parvulos à Deo deſtinatum, ſortiatur Sacramentum, nullum planè intervenit.

Verùm *reatus ſolutionem* qod attinet;

1. Qo minùs *reatus ſolutio* obtineatur, ſi Chriſti ſangvinem baptizato cuiqam, ſive non baptizato, parvulo an adulto applicare Deus dignatus fuerit, impedimentum nullum poterit intervenire.

2. Qo minùs externi Baptiſmi vi obtineatur *reatus ſolutio*, gratiaqe illa, qam illi conferri opinantur, ubi obex non intervenit; mitto dicere cum Calvino, *in Antidot. Conc. Trident. ſeſſ. 7. can. de Sacr. Qaſi verò non ipſa per ſe ſatis magnum obſtaculum ſit infidelitas.* Videtur nonnihil eſſe, qod Walæus, *de Bapt. theſ. 26. Externa hæc ſigna gratiam conferre volunt ex opere operato, i. e. ex ipſâ vi actionis externæ, modò non ponatur obex mortalis peccati. qæ reſtrictio, vel ex ipſorum hypotheſi, ineptè ponitur; qia & infantes ante qam ſunt regeniti, peccato mortali omnes ſunt obnoxii, & adulti nondum regeniti, neceſſariò adhuc ſub peccati regno ſunt; niſi dicant, avt peccatum originale, avt peccati regnum in homine, mortale non eſſe, contra principia ſua.* Reverendus Epiſcopus Gregorius Derenſis *de perſev. c. 12. §. 5. Docent & ipſi Pontificii Sacramenta gratiam non conferre, in reatu mortalis peccati ad Sacramentum percipiendum accedenti, vel ut ipſi loquuntur, ponenti obicem mortalis peccati. Sed omnes qi ad Baptiſmum accedunt percipiendum rei tenentur, niſi priùs fuerint juſtificati, mortalis peccati; nec adulti tantummodò qi originali peccato tranſgreſſiones perſonales ſuas adjecerunt; ſed infantes etiam qi præterqam qod originalis vitii reſpectu ſunt naturâ in peccato mortali, etiam tranſgreſſionis illius Adami graviſſima rei tenentur; qod peccatum proculdubio erat mortale.*

3. De *Sacramentis initiatoriis*, deqe *promiſſione divina* eis annexâ, qod aſſeritur, probatum itur,

1. De *Baptiſmo*, tum de *Circumciſione.*

De Baptiſmo, *remiſſionem reatus originalis parvulo baptizato promitti*, probatio ducitur, ex Act. 2. 38. 39.

A Verùm 1. de Infantibus baptizandis nihil qicqam eo loci reperitur.

2. Qod jubentur, *reſipiſcere & baptizari in remiſſionem peccatorum*, geminum eſt prorſus illi Domini Chriſti enunciato, *Qi crediderit & baptizatus fuerit, ſalutem conſecuturus eſt.* Marc. 16. 16. Et credenti ſiqidem & reſipiſcenti remiſſa ſunt, priuſqam ad lavacrum acceſſerit, peccata; ut λυτρὸν illud ſalutare reatus remiſſionem priùs exhibitam obſignet, non ſangvinem Chriſti eo fine applicet, qo ſolutio, jam habita, conferatur. Sclaterus noſter, in Rom. 2. 25. *Locorum Act. 2. 38. & 22. 26. ſenſus*
B *hic eſt recipiendum Baptiſmum, tanqam ſigillum, in venia certitudinem ampliorem. An non enim Judæi crediderant, & Pavlus reſipuerat, priuſqam baptizarentur? Qis avtem neſcit ad credentes veréqe reſipiſcentes remiſſionem ex promiſſione divina pertinere? Qarè ergò ſunt baptizandi? ad confirmationem ampliorem, dum Sacramentum accipiunt, tanqam teſtimonium reconciliationis ſuæ cum Deo.* Calvinus, in Act. 2. *Tametſi in contextu verborum Baptiſmus remiſſionem peccatorum hîc præcedit, ordine tamen ſeqitur; qia nihil aliud eſt qam bonorum qæ per Chriſtum conſeqimur, obſignatio, ut in Conſcientiis noſtris rata ſint. Qia avtem*
C *Baptiſmus ſigillum eſt, qo Deus hoc nobis confirmat; adeoqe arrha & pignus adoptionis noſtræ, meritò dari in remiſſionem peccatorum dicitur.* Qæ Calvini verba ubi recitaverat Chamierus; *Panſtrat. tom. 4. lib. 2. c. 3. §. 17. Sic*, inqit, *Calvinus. & cur non ex vera perpetuaqe natura Baptiſmi, hæc interpretaretur Apoſtoli verba, qæ Papiſtæ ſua freti avdacia torqent alio?* Piſcator, *in Act. 2.* Εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. *i. e. in teſtimonium remiſſionis peccatorum ut habeatur ſcilicet teſtimonium divinum, qod Deus vobis remiſerit peccata propter Chriſtum, in qem crediſis. Metonymia ſubjecti. non avtem ad conſeqendam remiſſionem peccatorum per hoc*
D *medium ſive inſtrumentum.* Et mox: *Non eodem modo exponenda ſunt hæc verba*, in remiſſionem peccatorum, *in verbis Apoſtoli*, Baptizetur unuſqiſqe veſtrum in remiſſionem peccatorum, *qo in verbis Domini*, Hic eſt ſangvis meus, qi pro multis effunditur in remiſſionem peccatorum. *nam ſatis eſt utrobiqe notari finem præpoſitione eis. at interim certum eſt, alium eſſe finem effuſionis ſangvinis Chriſti; alium verò Baptiſmi cæterorumqe Sacramentorum. nam ſangvis qidem Chriſti effuſus eſt ad remiſſionem peccatorum promerendam; at Sacramenta inſtituta ſunt, ad meritum illud nobis teſtificandum, atqe ita fidem noſtram confirman-*
E *dam.* Malcolmus, *in Act. 2.* Baptizetur unuſqiſqe veſtrum in remiſſionem peccatorum, *i. e. accipite Baptiſmum, ſignum remiſſionis peccatorum, ſigillum etiam electis in ſangvine Chriſti.* Petrus deniqe Martyr, *in ad Rom. 11. de Juſtificat. pag.* 608. *De Sacramentis non ſemel docuimus, qomodo illis attribuenda eſt Juſtificatio. Ea enim ita ſe ad illam habent, ut prædicatio Evangelii & promiſſio de Chriſto, qæ nobis offertur ad ſalutem. Sapiſſimè verò in Sacramentis, id qod eſt rei, adſcribitur Sacra-*
F *mento. Et qoniam Baptiſmus remiſſionem peccatorum promittit per Chriſtum, eamqe ſignificat, & in illis qi tinguntur, obſignat, idcircò Hieronymus ex omnibus aliis Sacramentis illi ſoli hoc attribuit.*

3. *Donum Spiritus Sancti*, de qo Apoſtolus ibi, non tam *remiſſio peccatorum*, qàm *donorum ſpiritualium collatio*, ex baptiſmo obtinenda, nonnullis videtur. prout & freqenter tunc temporis contigiſſe legimus. Ita Calvinus, *Qoniam admiratione tacti fuerant, qum viderent Apoſtolos alienis Lingvis repente loqi cepiſſe; Petrus ejuſdem doni ipſos fore compotes dicit, ſi ad Chriſtum tranſierint. — Neqe enim de Sanctificationis gratiâ, qæ generaliter piis omnibus confertur, debet hic locus intelligi. Do-*
G *num ergò Spiritus illis promittit, cujus ſpecimen in Lingvarum diverſitate cernebant. ideò hoc proprie ad nos non ſpectat.*

4. *Promiſſio* itidem, tam liberis ipſorum, qam & ipſis præſtanda, ſunt qibus exiſtimatur, non eſſe de *peccatis remittendis*, ſed de *donis* illis *ſpiritualibus conferendis*, de qâ ex Joel. 2. 29. ſuperiùs v. 17. 18. locutus fuerat. Ita Piſcator; ἡ ἐπαγγελία, hæc promiſſio. *nempe parlò ante à me allata ex Joele ſupra v. 17.*

5. Etiamſi

5. Etiamſi latiùs extendatur *promiſſio* illa, ut & *remiſſionem peccatorum* comprehendat, & ad univerſam inſuper fidelium progeniem pertingat; non tamen beneficium hoc eis aliter ulteriuſve promittitur, qàm prout in fœdere gratiæ illud conſtitutis qibuſcunqe promitti perhibetur. qo fœdere contineri etiam, qi Baptiſmi immunes iſtinc demigrarint, fidelium infantes, noſtrum ſaltem nemo negaverit. ut ad Baptiſmi perceptionem reſtringenda minimè videatur. Nec reverâ *ſemini baptizato*, qod hîc dicitur, ſed *ſemini fidelium reſipiſcentium*, ſive baptizati illi fuerint, ſive etiam ſine baptiſmo deceſſerint, nullâ hîc factâ diſtinctione, *promiſſio*, qæcunqe ea tandem fuerit, facta dicitur.

6. Ad *promiſſionis* adeptionem, tam *reſipiſcentia*, qam *baptiſmi perceptio*, hoc ſaltem loco exigitur; ut non poſſit hinc *promiſſio* infantibus, ubi baptiſmo initiati ſint, *remiſſionis peccatorum* facta probari, niſi ſimul etiam reſipuerint.

2. De *Circumciſione* qod obtenditur, ex Gen. 17. 7. 10. *ſemini circumciſo promiſſionem* pariter fieri *remiſſionis peccatorum*; (ut controverſiam omnem ſemoveam, de ſenſu verborum illorum, *Ero Deus tuus, & Deus ſeminis tui*) conceſſum hoc id qod controvertitur, non evincit.

Siqidem, 1. poteſt ſemini circumciſo promitti, qod tamen circumciſionis ratione, qaſi medium ſit qoddam, qo Chriſti meritum ad id conſeqendum applicetur, non promittitur. Verbi gratiâ. *Pavperibus regnum cœlorum* promittitur; Luc. 6. 20. nec tamen hoc eis *pavpertatis ratione* promittitur, qaſi medium ſit qoddam, qo Chriſti meritum ad id adipiſcendum applicetur. Poteſt *circumciſo remiſſio peccatorum* promitti, ut tamen circumciſioni non promittatur.

2. *Semini circumciſo*, qâ circumciſo, ea promiſſio non datur; ſed cum ſemine univerſo fœdus initur. Fœderis ſumma eſt, *fore ſe illis Deum.* eſto, *protectione ſingulari*; eſto, *peccatorum remiſſione.* Fœderi ſub hac pollicitatione concepto adjungitur ſigillum, non qo, avt protectio ſingularis, avt peccatorum remiſſio, eo qaſi medio ſive inſtrumento conferatur; ſed qo veritas promiſſionis divinæ de beneficiis iſtis conferendis obſignetur. ideò *ſignum* & *ſigillum fœderis* nuncupatur, Gen. 17. 11. Rom. 4. 11.

Non avtem *circumciſo ſemini*, qâ circumciſo promitti, patet.

1. Qia pactum ipſum principale, non cum gente una tantùm Judæa, cui ſoli circumciſio eſt imperata, ſed cum eis omnibus, qibus ~~Abraham promittebatur~~ Pater fururus, pangebatur. Gen. 17. 4. 5. 7. h. e. cum *ſemine univerſo*, qod tam ex Hebræis, qàm & ex Ethnicis Evangelium amplexis conſiſtit. Rom. 3. 29. 30. & 4. 12—16. 17. Gal. 3. 7. 14. 16. qo modo & ipſe illud accipis, Act. 2. 29. Pavlus Ejtzenius, *in Gen.* 17. *Pavlus clare monſtrat hanc primam partem fœderis pertinere, non ad unam tantum gentem Judaicam, ſed ad totam univerſalem Eccleſiam ex omnibus gentibus, & eſſe univerſalem illam promiſſionem ſev pactum, de gratuitâ juſtificatione ſev benedictione per ſemen promiſſum J. C.* Et mox: *Hanc promiſſionem Evangelicam vocat hîc Dominus fœdus ſev pactum ſuum cum Abraha & omnibus fidelibus. — & in promiſſione Abrahæ nomen mutat, ut ipſum nomen promiſſionis univerſalitatem confirmet.* Deniqe, *diligenter notandum eſt, nomen Abrahæ mutatum eſſe ante inſtitutionem Circumciſionis, ut liqidò conſtaret, pactum promiſſionis, non tantùm ad unam gentem circumciſam, ſd ad multas gentes pertinere, — ad totam nimirum Eccleſiam.*

2. Qod ad Hebræos ſive Iſraëlitas attinet, qibus ritus ille tunc imperabatur;

1. Qia cum *toto ſemine* fœdus initur; qo ſemine fœmellæ etiam continebantur, ad qas tamen Sacramentum illud non pertingebat. Muſculus, *in Gen.* 17. *part.* 2. *qaſt.* 1. *Sic etiam ſentiendum eſt de fœmellis, qæ licet circumciſæ non ſint, nihilo tamen minùs ſunt in fœdere & populo Dei. Participem enim divini fœderis reddit, non ſignum, ſed gratia eligentis Dei, qi dixit,* Ego ſum Deus tuus, & ſeminis poſt te. *&*, Pono fœdus meum inter me & te & ſemen tuum poſt te. *Hæc ſunt generalia, & tam fœmellas qàm maſculos, de ſemine Abrahæ deſcendentes, fœderis & populi Dei participes reddunt. circumciſio verò præputii non eſt generalis, ſed ſpecialis; utpotè maſculis tantùm & non fœmellis impoſita.* Hinc & Juſtinus infert, *diſput. cum Tryph. p.* 47. ὅτι εἰς σημεῖον ἡ περιτομὴ δέδοται, οὐχ εἰς ἕρχον δικαιοσύνης.

2. Nec *maſculis ante diem octavum*, qi Circumciſioni deſtinabatur, *obeuntibus*, promiſſio illa minùs avt facta, avt etiam præſtita creditur, qam *die octavo circumciſis*: niſi ſeqiore conditione uſum ſexum præſtantiorem, qem & Meſſias ipſe ſuſcepit geſſitqe, (qod rationi minimè conſentaneum fuerit) ſtatuere velimus: ut maſculus, qia ſtatim ab ortu, vel abortu etiam expiraverit, à promiſſionis beneficio excluſus ſit, cum fœmella interim eo gaviſa fuerit, licet ab utero ad urnam confeſtim tranſierit. Calvinus, *in Gen.* 17. 7. *Nihil certius eſt, qam Deum fœdus ſuum paciſci cum filiis Abrahæ, qi naturaliter gignendi erant. communis enim erat omnibus promiſſio.* Et, *ad verſ.* 14. *Colligimus nihil infantibus nocuiſſe ſuum præputium. ſatis enim ad eorum ſalutem efficax erat nuda Dei promiſſio. neqe ſic eam obſignavit externis ſigillis, ut ipſis virtutem ſuam adſtringeret. ſciamus ergò ſalutem generis Abrahæ in illo verbo fuiſſe incluſam,* Ero Deus ſeminis tui. — *Qamvis avtem Circumciſio vice confirmationis acceſſerit, non tamen feciſſet, qin vis & effectus verbo conſtaret.* Urſinus, *Tract. Theolog. de Sacr. c.* 1. *p.* 490. *Infantes item olim e vitâ prius evocati, qam circumcidi, avt nunc antequam ablui baptiſmo potuerint, non minùs qàm circumciſi & baptizati, promiſſione illâ comprehenſi ſunt,* Ero Deus tuus, & ſeminis tui; *ac circumciſi & baptizati ſunt Chriſti Spiritu & ſangvine.* Whitakerus, *de Bapt. q.* 2. *c.* 3. *arg.* 1. *Sicut omnes Abrahæ liberi erant in fœdere; ſic noſtri omnes: & ſicut Deus omnibus ejus liberis erat Deus, etiam ante octavum diem, imò ut primum nati ſunt, qia dixit,* Ero Deus tuus, & ſeminis tui; *ſic & noſtris liberis ante Baptiſmum. Et cum illa promiſſio, conſitente Bellarmino, ſit remiſſionis peccatorum & vitæ æternæ, ergò promiſſio hæc ad omnes Chriſtianorum liberos, qoſcunqe Deus elegerit, vi fœderis pertinet.* Ameſius, *adv. Bellar. tom.* 3. *diſput.* 12. *de Bapt. qaſt.* 1. *theſ.* 5. *Filii eorum, qi participes ſunt benedictionis Abrahæ, ſunt filii Dei, etiam qum primò naſcuntur.* Et mox; *Baptizantur proprie homines, qia pro filiis Dei habentur non ut incipiant eſſe filii. alioqin ratio nulla eſſet, qare filii infidelium non æqè baptizarentur, ac filii fidelium.*

3. Nec eos omnes, qi per tot annos *in eremo* oberrabant, *circumciſionis exortes*, vel à fœdere alienos, vel beneficiorum illorum exortes, de qibus fœdus inibatur, avt ratio, avt religio opinari ſuſpicarive patitur: non magis qam qod & Paſchæ celebrationem per totum ferè id tempus omiſerant; de qo utroqe rectè monet Willetus noſter, *ad Gen.* 17. 14. Videatur & Chryſoſtomus, *in ad Rom. Orat.* 6.

4. Nec *circumciſi omnes reatus remiſſionem* eo Sacramento *conſecuti* ſunt. Qâ de re Reverendi Epiſcopi Roberti Sariſburienſis verba potiùs avdias velim qam mea. Is *adv. Thomſon diatr. c.* 2. hæc habet; *At verò Circumciſionis diligenter animadverſa ratio ſententiam ejus luculenter refellit. Jacob & Eſav gemelli ab Iſaako oriundi; uterqe circumciſus. ſed alterum dilexit Deus, alterum odit: & qem odit, non juſtificavit, non ſanctificavit, non renovavit; ut manifeſtum ſit, juſtificationem cum circumciſione non ſemper fuiſſe conjunctam.* Et Chamierus, *Panſtrat. tom.* 3. *lib.* 13. *cap.* 21. §. 34. *Negamus unqam reapſe remitti peccata eis, qi non pertinent ad æternam electionem, qomodo Eſav nunqam remiſſa fuerunt, etſi is circumciſus fuerit; nempe qia exoſus erat Deo, jam antequam naſceretur.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

2. *Deus juſſit parvulos fidelium baptizari. juſſioni annexuit*

nexuit promissionem remittendi reatum originalem; quod est primum beneficium & primarium, cujus infans capax est, id quod ipsum symbolum ablutionis designat.

At non jubet Deus baptizari nisi eos qi capaces sunt simul & indigi beneficiorum Baptismi. Parvulis insuper sufficienter sunt dispositi ad capessendam rem signatam per baptismalem ablutionem. Rite autem dispositis Sacramenta sunt signa gratiæ, quam designant veracia, & verè exhibitoria & applicatoria ex parte Dei.

Ergò Infanti, cum baptizatur, ex ordinatione divinâ, res signata ordinariè conferetur. Est autem illa, non sola certioratio & obsignatio remissionis originalis reatus applicandæ parvulo, cum adoleverit, & per fidem ac pœnitentiam conversus fuerit; sed & ipsa applicatio prima remissionis originalis reatus antea non remissi, dum ipsa Sacramentalis ablutio perficitur.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Qia interspersuntur hic varia, præter Argumenti ipsius summam substantiamque, quæ discussione aliquâ non indigna censeantur, malui membratim, prout proponitur, describere, descriptumque discerpere, quam in formam strictiorem arctioremque compingere: idque eo magis, qia interspersa illa accuratius paulò discussa, ad promptiorem expeditioremque responsionem, quæ sequentibus reponatur, viam munitura videantur.

1. *Jussionem de fidelium infantibus baptizandis* quam velis, vellem specialem designasses. Etiamsi enim ex Circumcisionis analogiâ; & Sacramenti hujusce ipsius naturâ, quâ initiationi destinatur; infantium fœdere gratioso comprehensione, &c. Pædobaptismum Ecclesiam cum priscam usurpasse, tum hodiernam usurpare jure, meritò credam; *jussionem* tamen hac de re specialem nullam hactenus comperi.

2. *Baptismo infantium promissionem annexam de reatu originali remittendo*, nusquam lego. Valet autem hic mecum illud. *Quod non lego, non credo.*

3. Hoc esse *primum & primarium beneficium, cujus infans est capax*, (ne disceptationes, quæ ad rem ipsam parum faciunt, admittantur) havd abnuerim. *Primum* esto & *primarium*. *solum* tamen, aut *solitarium* non est. Tam est capax *renovationis* & *regenerationis* infans, quàm est *justificationis* & remissionis peccatorum. Nec minùs illam quam istam infanti conferre, aut Deus ipse potest, aut Spiritus Dei, aut Christi sangvis exhibitus & spiritualiter adspersus.

4. *Ablutionis symbolum hoc designare*, quod dicitur; sive *reatus remissionem*, sive *remissionis* in baptizato *capacitatem* designare dicatur; ut designare havd negaverim; ita designare ex æquo saltem, si non *primò* & *primariò*, *renovationem* internam, *regenerationem*, *mortificationem*, *vivificationem*, quæ in Symbolo isto clarissimè non adumbrantur tantum, sed & depingantur, tum res ipsa clamat, tum pagina passim sacra disertissimè attestatur. Rom. 6. 3–6. Col. 3. 11, 12. Tit. 3. 5. Eph. 5. 25. Magister ipse, *lib. 4. dist. 3. L. Causa institutionis Baptismi est innovatio mentis; ut homo qi per peccatum vetus fuerat, per gratiam baptismi renovetur; quod fit depositione vitiorum, & collatione virtutum. Sic enim fit qisque novus homo, cum abolitis peccatis, ornatur virtutibus. abolitio vitiorum pellit fœditatem; appositio virtutum affert decorem. & hæc est res hujus Sacramenti, scilicet interior munditia.*

5. *Non jubere Deum baptizari nisi beneficiorum baptismi capaces & indigos*, quod dicitur, accuratius perpendendum videtur.

1. *Capacitatem* quod attinet;

1. Habent infantes *capacitatem beneficiorum omnium percipiendi in baptismo obsignatorum*, ex speciali Spiritus Sancti gratiâ, eadem illâ, qam infantibus electis omnibus, intra ætatem illam infantilem hinc demigrantibus impertitur; etiamsi non habeant capacitatem eam, quæ in adultis rationis usu jam præditis, vel vi & virtute naturali reperitur, vel lege ordinariâ requiritur. Reverendus Episcopus Joannes Sarisburiensis *in ad Col. 2. 12. Si loquamur de fide actuali, de actuali studio & professione mortificationis & vivificationis, illa Scripturæ loca qa hæc requirunt in baptizatis, ad adultos esse restringenda dicimus. qò infantes autem quod attinet, qia peccatores sunt, non proprio actu, sed habitudinario habitu, sufficit, quod peccati mortificationem & fidem habeant, non proprio actu sese exerentem, sed in habituali principio gratiæ inclusam. Spiritum autem Christi principium hoc habituale gratiæ in illis efficere posse & solere, nemo sanus negaverit.*

2. Habent *capacitatem* in se ex lege ordinariâ, etsi non beneficiorum omnium, quæ in Baptismo adumbrantur & obsignantur, tamen beneficii illius, ad quod Sacramentum illud quoad ipsos institutum est; fœderis nimirum illius obsignandi, qo ante Baptismum acceptum comprehendebantur, in futurum ipsorum bonum, si ubi adoleverint, pactis ipsi steterint, in parentum solatium fideique de ipsis firmamentum, si minorennes diem extremum obierint. Idem qi supra Reverendus Episcopus, ubi supra; *Non est necesse, ut Sacramenta eo ipso momento, qo administrantur, efficiant ea omnia, quæ figurant. imò concedentibus ipsis Scholasticis, Pactio dilatoria locum habet, cum in ipsâ susceptione obex ponitur. Jam verò in infantibus ipse defectus rationis quod actum, est impedimentum, qo minùs habere possint actualem fidem vel actuale studium mortificationis. Præterea etsi fides & pœnitentia actualis requiratur ab adulto, antequam signum fœderis accipiat; tamen à fidelium infantibus non requiritur in actu, qia esse fœderatum sufficit ad accipiendum signum fœderis: infantes autem eodem fœdere continentur cum parentibus.* Whitakerus, *de Sacr. q. 1. c. 4. ad 5um. Etsi in præsenti tempore non percipiant promissiones; tamen si detur illis vita longior, possunt percipere; atque ita in futurum tempus baptizantur Dei jussu, ut cum adoleverint, fructum baptismi percipiant.* Calvinus, *Instit. l. 4. c. 16. §. 9. Neque enim sancta hæc Dei institutio, qâ fidem nostram eximiâ consolatione juvari sentimus, supervacanea meretur dici. Siquidem Dei signum puero communicatum velut impresso sigillo promissionem pio parenti datam confirmat, ac ratam esse declarat, quod Dominus non illi modò, sed semini ejus in Deum sit futurus.* Danæus, *adv. Bell. tom. 2. contr. 2. cap. 13. arg. 4. Baptismus non datur fidelium infantibus, ut eorum infantium fides confirmetur, impræsentiarum scilicet, sed ut fides parentum fidelium, qi hos infantes genuerunt, corroboretur*, qibus Deus promittit, Gen. 17. 7. *se, ut ipsorum patrum qia credunt, Deus est, sic se fore seminis eorum i. e. infantium, qi ex his nascuntur*, Deum, *teste & interprete Paulo*, 1 Cor. 7. 14.

3. Nec fideles ipsi, qi ad Baptismum accedunt *adulti*, sunt impræsentiarum *capaces*, ex lege ordinariâ, *omnium* in universum *beneficiorum*, quæ in Baptismo repræsentantur. Reverendus Episcopus idem ubi supra. *Mortificatio illa & sepultura peccati, qæ Sacramentaliter uno momento peragitur in actione baptismi, realiter per Spiritum gratiæ in baptismo acceptum, per totam vitam Christiani protenditur.* Et mox; *habet suos progressus, quoad ipsum opus in homine perficiendum, quamvis quoad sacramentalem repræsentationem & obsignationem ejusdem nihil desit.*

4. Nec *remissionis peccatorum capaces* sunt ulli ex lege ordinariâ ordinationeqe divinâ, absqe regeneratione & sanctificatione, si non præviâ, sociâ saltem. Jer. 31. 33. 34. Ezek. 36. 25. 26. 1 Cor. 1. 30. & 6. 11. Col. 2. 12. 13. *Duo enim hæc beneficia sunt semper nexa & juncta inter se.* Reverendus Episcopus Sarisburiensis *ad Col. 2. 12.* Et *ibidem ad vers. 13. Sed & istud addendum, cum hac condonatione peccatorum, qæ animam vivificat, intelligi simul oportere semper connexam esse infusionem gratiæ sanctificantis, qæ etiam alio sensu vivificat. Cum enim peccatum remittitur, non reatus solus tollitur, sed voluntas deordinata per peccata & occisa, per gratiam vivificatur & reordinatur. infusio itaqe gratiæ semper conjuncta est cum condonatione culpæ.*

2. In-

2. *Indignum* quod attinet;

1. Nulli cuiquam revera justè Deus Sacramentum illud tribui, qi non opus eodem habeat. hoc est, qi non opus habeat signo aliqo spectabili, quodqe in consum incurrat, coram communione, qæ symbolo illo adumbranatur, vel saltem, qi non sigillo solemni opus habeat, qo fœdus inter Deum ipsumqe jam initum firmetur & obsignetur. Ad Bellarmini dilemma illud, *de Sacram. l. 2. c. 7. ad arg. 2. resp. vel arg. 2. Hinc colligimus Sacrificia non valuisse ad expiationem peccati. nam vel qi offerre jubebatur, justus erat, vel injustus. si justus, non egebat remissione; si injustus, nihil valebat ejus sacrificium.* respondens Whitakerus, *de Sacr. q. 5. c. 3. p. 130. Si justus, non egebat remissione peccatorum; ergò non sacramento remissionis. non sequitur. Etsi enim non novâ remissione, tamen signaculo hujus remissionis opus habet. eget enim perpetua confirmatione & majori persuasione remissionis sua, ut hoc illi lucidentius constet. — Quod ait, si injustus erat, nihil ejus valuisse sacrificium, falsum est. nam si injustus suam injustitiam ex animo confitebatur, & peccata sua agnoscebat, eorumqe illum pœnitebat, sacrificium ejus acceptum fuit, & illi remissionem peccatorum designabat. Verum Bellarminiano huic dilemmati nos simile referemus. Si justus fuerit, qi nostra Sacramenta recipit, non eget remissione peccatorum, & sic non eget Sacramentis. quæ ergò hominis justi ad Eucharistiam accedunt, aut ad illum Sacramentum? hoc est contradictione Christo, qi vult credentem, i. e. justum, baptizari. Marc. 16. 16. & sic Apostolus Petrus voluit Cornelium jam justum baptizari. Act. 10. 2. 35. 48. & Apostolos Christus jussit eorum frequentare, qi erant justi. Luc. 22. 19. Hoc est quod Augustinus vult, super Lev. q. 84.* Cornelius & qi cum eo erant, cum jam invisibiliter sanctificati essent, tamen baptizati sunt; nec superiùs judicata est visibilis sanctificatio, quam invisibilis jam præcesserat. *Et idem alibi**, In Cornelio præcessit sanctificatio spiritualis in dono Spiritus Sancti, & accessit Sacramentum regenerationis in lavacro Baptismi. *Jam de altero membro dilemmatis dicamus. Si injustus quis fuerit, qi ad Sacramenta nostra accedit, ei Sacramenta non proderunt ad justificationem & remissionem peccatorum. num indignum est Theologo dicere, Sacramenta afferre justitiam ei qi est ipse injustissimus.*

2. Verùm *Baptismum* Deus nullis *dari jussit, qi non indigent* penitus *beneficiis* quibusdam, eisqe *primariis* etiam, in Sacramento illo designatis. Adultus enim fidelis qivis ad fontem sacrum accedit, peccatorum retrò admissorum omnium remissionem plenariam & regenerationem internam jam consecutus; ideoqe nec illius, quod peccata præterita, nec istius etiam, cujus compos jam factus est, indigus. Nec obstat, quod nondum plenè & perfectè renovatus exiitit, qo minus id assecutus dicatur, quod est è *primariis Baptismi beneficiis*, ut *regenerationis* adhuc indignus censeatur. Sicut enim *remissio* reipsâ *unica* est; unde *remissa peccata redire* negantur: ita *regeneratio*, propriè loqendo, cum sit vitæ spiritualis, prout generatio vitæ naturalis, principium primum, meritò & ista *unica* censetur, ut sicut nec renatus denasci, ita nec iteratò renasci qeat.

Non itaqe fidelis ad Baptismum eo fine admittitur, ut qasi *remissionis* avt *regenerationis* adhuc *indigus*, eo qasi medio, utriusqe istius compos evadat; verùm ut remissionem & regenerationem jam perceptam, signo qasi publico propalatam, & sigillo solemni obsignatam habeat. Chamierus, *Panstrat. tom. 4. l. 5. c. 4. §. 8. Justificatio simul & semel datur, partibus omnibus suis perfecta.* Et, *l. 2. c. 6. §. 2. Sacramentum non efficit justificationem in eo, qi jam antè justificatus est.* Tragedinus, *loc. com. de Sacram. tab. 2. Sacramenta non conferre gratiam: qia sancti prius justificati recipiqe in gratiam, quam initiati sint sacramentis.* Petrus Martyr, *ad 1 Reg. 8. fol. 74. Justificatio ex baptismo non pendet, sed antecedit.* Et post; *Caterùm forsè dixeris, Quidnam ergò baptismus eis tradituri, si ante rem baptismi habuerunt? Primùm, qia Deo parerent, qi baptismi opus nobis præcepit. Deinde promissionem & donum, quod accepimus, obsignamus. Præterea ibi à Spiritu Sancto per verbum & externa symbola fides confirmatur. Et cum de his cogitamus, Spiritus Dei excitat in cordibus nostris fidem, qâ etiam atqe etiam amplectimur divina promissa, atqe ita justificatio amplificatur, dum fides in credentibus augetur. Deus utiqe signis à se constitutis assistit. non enim sunt profana sed vacua signa. ideò baptismi fructus non est momentaneus, sed per totam vitam extenditur. qâ de causâ qi tinguntur, neqe ludum operam, nec actum agunt.* Whitakerus, *de Sacr. q. 2. c. 2. arg. 3. ad obj. 3. Non omnes in reatu nascimur. nam qidam in utero sancti sunt, ut Joannes Baptista & Jeremias.* Et, *ad obj. 4. Gratiæ munere possunt aliqi nasci filii Dei, ut Jacob, Joannes Baptista, Jeremias, & alii hujusmodi.* Et, *cap. 3. arg. 2. Si rectè Augustinus scripserit, dicamus necesse est, qosdam nasci sanctos.* Idem, *ibidem q. 4. c. 1. arg. 5. Qi fidem & justitiam & primam gratiam habet is habet jam gratiam. qomodò ergò conferunt ei Sacramenta gratiam, cum conferre sit ei dare, qi non habet?* Et mox: *Qi fidem habet, is gratiam & justitiam habet; qomodò ergò hæc ei per Sacramenta conferuntur?* Et, *ibidem c. 3. p. 83. Si antequam circumcisus fuit Abraham justificatus est, non potuit ex Sacramento justificari.*

6. *Parvulos sufficienter dispositos esse ad capessendam rem signatam per baptismalem ablutionem*, qod asseritur;

1. Ex se sunt certè, non ἀδιάφορα planè modò, sed & εὐλόγως; tantum abest ut *sufficienter dispositi* mihi videantur ad rem illam capessendam, qæ baptismali ablutione designatur. Ad Sacramentum capessendum sunt *sufficienter dispositi*, qod fœdere divino comprehendantur, sintqe *fidei candidati*; ut eleganter Tertullianus, *de monogam.* & ex Tertulliano Hieronymus, *ad Oceanum. de Episc. digam.*

2. *Baptismali ablutione* illâ, non reatus tantùm abstersio, sed & labis internæ expurgatio, eaqe non inchoata, sed consummata designatur, ut ex Reverendo Episcopo supra monuimus.

7. *Rite dispositis Sacramenta esse signa gratiæ, quam designant, veracia, & verè exhibitoria & applicatoria ex parte Dei*, qod dicitur;

1. Possunt esse *signa veracia*, etiamsi non sint rei designatæ eodem ipso, qo adhibentur, momento *exhibitoria*. Christi τύπους repræsentabant ritus paschales, & εἰ περὶ ἁμαρτίας, verùm exhibenda suo tempore nondùm exhibita: qodidem & de gratiâ dici potest. Chamierus, *Panstrat.* tom. 4. l. 2. c. 1. §. 27. *Moralis signi usus est promiscuus, ad effecta, tum præterita, tum futura. Sigilla in rebus politicis confirmant, cum pacta jam statuta, tum promissa in futurum.*

2. Etiam *rite dispositis Sacramenta non exhibent* reipsâ *qicqid designant*; nec ut exhibeant, avt opus, avt usus est.

1. Eucharistiæ participatio adumbrare videtur coepulationem nostram cum Christo in Regno Cœlorum, de qâ Luc. 14. 15. & 22. 30. Math. 26. 29. Unde forsan & Tertullianus in *apologet.* dixit, *summum esse futuri judicii præjudicium*, à sacris hisce arceri.

2. Designatur in Baptismo, *non mors tantùm peccati, sed & sepultura, qâ vis corporis peccati ita enervatur, comprimitur, obruitur, ut qasi cadaver terrâ obrutum, non possit amplius movere.* Verba sunt Reverendi Episcopi Sarisburiensis *in Col. 2. 12.* Qis tamen adultus, etiamsi qam fieri potest præparatissimè & religiosissimè dispositus ad sacramentum hoc percipiendum accesserit, gratiam istam ex perceptâ tinctione consequitur, avt consecutum se speret? Attamen, si ex parte Dei exhibeatur, ecqid impediverit, præsertim ubi consequendi, in baptizato voluntas promptissima, desiderium ardentissimum fuerit, qo minùs sic affectus eam gratiæ amplitudinem consequatur? Bucerus, *in Rom. 6. de Bapt. myst. p. 524. Novi Testamenti Sacramenta salutem dant per Christum in carne jam perfectam; & hanc perfectionem Sacramenta Veteris Testamenti nondum dabant, sed promittebant*

* *Contr. Donat. l. 4. c. 24.*

bant. ſicut Sacramentis N. Teſt. ſalus in regeneratione perficienda promittitur tantùm, non exhibetur. Sacramenta Symbola promiſſionum ſunt. unde nulla plenè exhibent éa qæ promittunt Zvinglius, *ad Luther. confeſſ. reſp. fol.* 477. *Nullum Sacramentum unqam fuiſſe invenitur, qod illud ipſum nobis præſens facere poſſit, qod per illud ſignificabatur: ſed hoc uniuſcujuſqe Sacramenti opus & munus eſt, ut illud qod denotet, præſens eſſe ſignificet duntaxat & teſtetur. Sic circumciſio neqaqam filios Dei fecit illos, qi in V. Teſt. circumcidebantur; ſed qi jam ante juxta promiſſionem filii Dei erant, circumciſionem, tanqam ſignum fœderis, in qo erant, recipere ſolebant. ---- Sic Baptiſmus filios Dei non facit; ſed qi jam ante filii Dei ſunt, filiorum Dei teſtimonium, ſignum, vel teſſeram recipiunt.*

3. *Exhiberi res ſignata* duobus modis dici poteſt;

1. Qoad actualem collationem: & ita Sacramenta qæ ſignificant non eodem ſemper momento exhibent.

2. Qoad vel collationem jam factam, vel de collatione futurâ promiſſionis, ſive abſolutæ, ſive conditionatæ, confirmationem; & hoc modo *exhibitoria* dicere ſolent noſtri rei ſignificatæ Sacramenta univerſa. Chamierus, *Panſtrat. tom. 4. l. 2. c. 9. §. 18. Conſentiunt Sacramenta eſſe ſigna exhibentia id qod ſignificent. Qid eſt avtem exhibere promiſſiones præcedentes, niſi eaſdem re confirmare qæ priùs erant ſolis verbis concepta? Eſt enim ea ſigillorum natura, ut qæ diplomata in membranâ ſunt, fiant efficacia, ſortianturqe effectum plenum.* Gregorius de Valentiâ, *t. 4. diſp. 3. qæſt. 3. punct. 1. Dupliciter intelligi poteſt, Sacramenta illa vetera contuliſſe ſive exhibuiſſe gratiam; uno modo impropriè, qatenus fuerunt viz. velut pignora avt etiam ſigilla qædam, qibus eſt obſignata & firmata apud homines divina promiſſio, cujus vi atqe efficaciâ conferebatur etiam tunc gratia propter paſſionem Chriſti futuram. ut ſi dicamus v. g. ſigillum principis contuliſſe ſive exhibuiſſe alicui præfecturam urbis, avt aliud officium, qoniam literas & ſententiam principis obſignavit, virtute cujus officium eſt collatum.* Idem prorſus, ſubſtantiam rei qod attinet, de utriuſqe Teſtamenti Sacramentis dictum ſit.

8. *Rem ſignatam in baptiſmo infantium non eſſe ſolam certiorationem & obſignationem remiſſionis originalis reatus applicandæ parvulo, cum adoleverit, & per fidem ac pœnitentiam converſus fuerit,* qod aſſeritur;

1. *Res ſignata in Baptiſmo* qolibet, ſive infantis, ſive adulti, eſt cum *remiſſio reatus* omnis, tum & interna *renovatio*, eaqe numeris omnibus abſoluta; non harum altera tantummodò, avt alterutra inchoata tantùm. Calvinus, *Inſtit. lib. 4. cap. 16. §. 31. Obtendit Servetus, Chriſti ſymbola, ut ſunt perfecta, exigere etiam perfectos, vel perfectionis capaces. Atqi ſolutio eſt expedita, Baptiſmi perfectionem, qæ ad mortem uſqe extenditur, perperam reſtringi ad unum temporis articulum.* Whitakerus, *de Bapt. q. 4. cap. 1. Nos in Baptiſmo duplicem gratiam conſeqimur; 1. eſt remiſſio peccatorum. 2. eſt regeneratio inchoata, propter peccati reliqias.* Et poſt; *Baptiſmus Sacramentum eſt qidem mortificationis: ſed hæc mortificatio non ſtatim perficitur, ut baptizamur, ſed aliqandò perficietur.*

2. *Obſignatur remiſſio*, vel jam collata baptizato, vel conferenda deinceps, ſive cum adultus actualiter converſus crediderit, ſive priuſqam hinc diſceſſerit, ſi parvulus adhuc obierit. Neqe enim neceſſarium eſt, ut eouſqe dilatam aſſeramus, qia in ipſo baptiſmi momento datam aſſerere non avdemus. Reverendus Robertus Epiſcopus Sariſburienſis *adv. Thomſon. cap. 7. Sacramenta, prout ſigilla ſunt gratiæ & promiſſionis divinæ, ita in illis tantùm vim ſuam ſpiritualiter exerunt, qi ſunt filii promiſſionis & hæredes gratiæ. ---- Qanqam neqe illis Sacramenta ſunt uno modo efficacia, ſed appoſita medicina citiùs in aliis effectum ſuum, in aliis operatur ſeriùs; & habetur nonnunqam Baptiſmus, ut diſtingvit Avguſtinus, multo anteqam utiliter & ſalubriter habeatur; prout ei viſum fuerit, qem penes unum effectus eſt. --- Neqe enim credimus, otioſam Pavlo fuiſſe Circumciſionem: & tamen credimus, non profuiſſe, priuſqam vocaret eum Deus per gratiam ſuam, & revelaret in eo Filium ſuum, in qo vetam illam, non litera, ſed Spiritus, non carnis, ſed cordis & animæ Circumciſionem conſecutus eſt. Qanqam qi Jeremiam ab utero ſanctificavit, & inter Jacob & Eſav in ipſo utero inimicitias fecit, & Joannem Baptiſtam nondum natum tanto gavdio perfudit, idem qoqe infantulos pro arbitrio ſuo Spiritu Sancto imbuit & gratiâ, cujus ab ipſis ferè incunabulis mira interdum effecta cernuntur; ut de illorum regeneratione dubitandum non ſit, qibus longiorem vitæ uſuram negat.*

9. Denique, *applicationem primam remiſſionis reatus anteà non remiſſi, in ipſâ ablutione ſacramentali peragi,* qod affirmatur;

1. At ſi *fœderis vi* id fiat, anteceſſit fœdus ablutionem non ſacramentalem; nec ab iſtâ pendet illius efficacia; non magis qàm à ſigillo adhibito donationis veritas.

2. Sin à *fide* & *converſione actuali* pendet efficacia hæc; ea, cum nondum ſit, non poterit illud adhuc actu peragi, ad qod ut actu exiſtat, id qod nondum exiſtit, exigitur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

3. *Ipſe ritus circumcidendi præputium parvulorum in V. T. à Deo præſcriptus Gen. 17. 10. non obſcurè innuit, imò plane docet ante actum circumciſionis, ubi haberi poteſt & adhibetur, ipſum reatum originalem manere & parvulis imputari; & poſt circumciſionem avferri & non imputari. id qod pariter pronunciandam de Baptiſmali ablutione; qæ itidem denotat, ante ablutionem, reatum originalem manere, & imputari parvulo; poſt ablutionem avferri, nec amplius imputari.*

Ergò ipſum Sacramentum ad remiſſionem reatus originalis meritum Chriſti primitùs applicat anteà non applicatum. Cum omne Sacramentum rite percipientibus ſimul efficit qod figurat, ut rectè Calvinus in Eph. 5. 26.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Reſpondeo. 1. *Ritus circumcidendi præputium* docere potius videtur, manere reatum, tam *ubi haberi poteſt & adhibetur*, qam & ubi haberi non poteſt & non adhibetur, donec internâ circumciſione circumciſum cor fuerit. Bucerus, *ad Rom. 3. de uſu cerem. pag.* 150. *Illa qæ in carne adhibebatur circumciſio, in membro generationis miniſtro, ſignificabat, naturam totam hominis ſic à primo ortu infectam & impuram, ut fœderis divini & vitæ Dei particeps evadere non poſſit, niſi per Deum de integro renovata, reciſo atqe rejecto, qicqid eſt à primâ generatione.*

2. *Calvini* ſententiam qod attinet, qâ firmatur poſterius antecedentis membrum, in qo vis Argumenti præcipua conſiſtit, etſi ſuperiùs de eâ ſatis dictum videatur, dictis tamen iſta adjiciantur, qæ Calvini ſententiam pleniùs exponant.

1. Qod *efficere Sacramenta qæ figurant* dicit; laxè nimis parumqe perſpicuè loquntur ſæpenumerò, tum priſci patres, tum noſtri recentiores, de Sacramentis ubi agunt, ut interpretatione commodâ opus habeant; qam & ipſi ſibi qandoqe adhibent, nobis exhibent, qo qid velint ſentiantqe dilucidius pateſcat. Chamierus, (qanqam nec ipſe forſan explicatè ſatis, mihi ſaltem, qæ mea eſt mentis hebetudo) *tom. 4 l. 5. c. 4. §. 9. Sententia noſtra eſt, utrique huic parti* (tum juſtificationi, tum ſanctificationi) *adhibitum eſſe Sacramentum* (baptiſmum ſcilicet) *ſignificandæ atqe efficiendæ; qo modo aliàs diſputata eſt efficacitas Sacramentorum. Calvinus diſertè in Catechiſmo. Qæ eſt Baptiſmi ſignificatio? Ea duas partes habet. Nam ibi remiſſio peccatorum; deinde ſpiritualis regeneratio figuratur. Pavlo poſt: Sic figuratæ eſſe ſentio, ut ſimul annexa ſit veritas. Neqe enim ſua nobis dona pollicendo, nos fruſtratur Deus. Proinde & peccatorum veniam & vitæ novitatem offerri nobis in Baptiſmo, & recipi à nobis certum eſt. Inſtitut. lib. 5. cap. 13. §. 1.*

Tria

Tria adfert fidei noſtræ Baptiſmus. 1. *qod nobis à Deo proponitur, ut Symbolum ſit noſtræ purgationis & documentum, vel (ut melius explicem qod volo) inſtar ſignati cujuſdam diplomatis, qo nobis confirmet peccata noſtra omnia deleta eſſe, &c.* §. 5. 2. *qia noſtram in Chriſto mortificationem nobis oſtendit & noſtram in eo vitam.* Rom. 6. 4. *nempe qod per Baptiſmum Chriſtus nos mortis ſuæ participes fecerit, ut in eum inſeramur; & qemadmodum ſurculus ſubſtantiam alimentumqe deducit à radice cui inſitus eſt, ita qi Baptiſmum eâ qâ debent, fide accipiunt, verè efficaciam mortis Chriſti ſentiant in mortificatione carnis ſuæ, ſimul etiam reſurrectionis in vivificatione Spiritus.* §. 6. 3. *qod certò nobis teſtificatur non modò in mortem & vitam Chriſti nos inſitos eſſe, ſed ſic Chriſto ipſi unitos, ut omnium ejus bonorum participes ſimus.* Chamierus idem *ibidem* §. 10. *Juſtificationem in Baptiſmo ſignificari, i. e. effici, nevtri negant. Conſtat & hoc ſaltem utrinqe poni, ſanctificationem i. e. novitatem vitæ conferri.* Et, *ibidem* c. 6. §. 4. *Deniqe ſumma hæc eſt, per gratiam Dei peccata remitti pœnitentibus. ejus gratiæ Sacramentum eſſe Baptiſmum. Itaqe hujus vim exeri non tantum in præcedentia, ſed etiam in omnia ſubſeqentia.* Et, §. 8. *Si nulla efficacia eſſet Baptiſmi in futurum, ergò ſanctificatio qa ſignificatur in Baptiſmo non eſſet in futurum. at hoc falſum eſt. ergò & illud. Major clara eſt: qia ſignificatio eſt efficacia baptiſmi: ac proinde ſanctificatio, pars ſignificationis, eſt pars efficaciæ.* Sed &, *de Sacram. in gen. l. 2. c. 7. §. 24. & 25. Sacramenta manifeſtum eſt non ſemper in præſenti operari ſanctificationem. ---- non in infantibus qibus nullus eſt uſus rationis ---- qare in bis ſanctificationis efficacitatem oportet differri in id tempus, cum acqirent uſum liberi arbitrii. Ibidem c. 6 §. 16. Sacramenta juſtificant ſuo modo, i. e. Sacramentaliter, qod qid ſit docet Pavlus in Circumciſione, nimirum eſſe σφραγίδα τῆς δικαιοσύνης τῆς πίστεως.* Ita Calvino etiam in partes advocato Chamierus, qi & ulterius videri poterit *ad Argum. 11. reſp. 1.* Uterqe licet alicubi ambiguis locutionibus utantur, alibi tamen qid velint, liqidò ſatis oſtendunt, eum Sacramentis *efficacitatem* tantùm *Sacramentalem*, h. e. ex Apoſtoli mente, *ſignificantem atqe obſignantem* attribuunt. Calvino & Chamiero concinunt Profeſſores Lugdunenſes. Rivetus *diſp. 43. de Sacrament. theſ. 29. Calumniam patimur, qaſi ſigna nuda, vacua & prorſus inefficacia ſtatuamus; cum præter ſignificationem, ex inſtituto Dei, ſuam etiam exhibitionem, ſed modo Sacramentis apto, & obſignationem promiſſionum divinarum, ipſis attribuimus.* Et, *theſ. 30. Finis Sacramentorum eſt, ut obſignent fidelibus promiſſionem Evangelii, & fidem confirment; qoniam, ut verbum, ita Sacramenta ſunt organa, per qæ Deus operatur & movet corda credentium.* Et Walæus, *diſp. 44. de bapt. theſ. 24. Unio Sacramentalis ſigni cum re ſignatâ eſt σχετικὴ tantùm, ſev relativa, conſiſtens in mutuo illo reſpectu, qo ſignum rem ſignatam credenti ob oculos ponit & obſignat; & res ſignata à cavſſâ principali ſub conditione fidei & reſipiſcentiæ præbetur & offertur.* Et *theſ. 27. Rejicimus etiam ſententiam qorundam Ubiqitariorum, qi vim regeneratricem Spiritus Sancti ita aqæ externæ in baptiſmo alligant, ut vel ea ipſi aqæ inſit, vel ſaltem non niſi in ipſo baptiſmi actu regenerationem inchoet. pugnat enim hoc cum omnibus Scripturæ locis, in qibus fides & reſipiſcentia, ac proinde regenerationis initium ac ſemen in baptizandis præexigitur: cavſſa avtem efficiens effectu ſuo poſterior eſſe non poteſt.* Et *theſ. 29. Efficaciam ergo baptiſmi non alligamus ad momentum illud, qo aqa externa corpus tingitur: ſed in omnibus baptizandis fidem & reſipiſcentiam cum Scriptura præreqirimus, ſaltem ſecundum charitatis judicium.* Et *theſ. 31. Qando propriam baptiſmi externi vim in obſignando dicimus conſiſtere, duo ſignificamus;* 1. *certiorationem gratiæ promiſſæ, & à cavſſa principali collatæ avt conferendæ.* 2. *ejuſdem confirmationem & avgmentum.* Et *theſ. 32. Hoc vero reſpectu concedimus eſſe rei promiſſæ exhibitivum.* Bucerus, *in Rom. 6. de Bapt. myſt. p. 322. Semper qidem Sacramento Baptiſmatis remiſſio exhibita eſt peccatorum. ---- Et in baptiſmatis, qibus primum fœdus Domini conferebatur, vera ſemper regeneratio collata eſt.* Loqitur de baptiſmatis illis, de qibus 1 Cor. 10. 2. Heb. 9. 10. Exod. 19. 10. Num. 19. 19. 20. Poſt, *pag. 324. Et Sacramenta Novi Teſt. ſalutem non niſi ſignificando & promittendo exhibent; ut qæ ad confirmationem verbi fidei uſurpentur; unde & Symbola fidei dicuntur.* Calvinus deniqe, in eo ipſo, qi adducitur, loco; *Interna & arcana ſanctificationi, addit etiam externum Symbolum; qia in hoc conſpicua eſt illius confirmatio; ac ſi diceret, illius ſanctificationis pignus baptiſmo exhibitum fuiſſe. Pignus ſanctificationis, ſymbolum externum, confirmatio,* aliud ſunt ab ipſâ *ſanctificatione*, ejuſdemve etiam *effectione*. *Efficaciam verò, ſignificationem & obſignationem* exponunt; idqe vel datæ, vel dandæ etiam gratiæ. eandemqe *efficaciam* Sacramento huic attribuunt, qæ *pignoris*, qæ *ſignorum*, qæ *ſigillorum* eſt, qæ *diplomatibus* annecti ſolent. Alioqi ſtrictè ſi ſumatur, *Sacramenta effectum dare, eo ipſo qo dantur momento, id qod ſignificant, faciendo ut exiſtat qod nondum exiſtebat*, id ſupra rejectum & refutatum eſt, *ad Arg. 2. enunc. 5. memb. 1. reſp. §. 2. & ad memb. 2. reſ. 2. & ad enunc. 7. reſ. §. 2.* Et avtores ipſi iſti conſtanter id pernegant.

2. Calvinus, loco adducto, non *in rite percipientibus*, ſed *in electis tantùm*, *Sacramenta* dicit *id qod figurant efficere.* Sic enim *ibidem. Neqe enim affixa eſt Dei ſignis gratia, qin citra adminiculum ſigni libere eam diſtribuat ſi velit. Deinde multi ſignum recipiant, qi tamen gratiæ non ſunt participes. qia ſignum omnibus eſt commune, hoc eſt, bonis indifferenter & malis: ſpiritus avtem non niſi electis confertur. atqi ſignum, ut diximus, abſqe Spiritu eſt inefficax.* Tum, ſi dixiſſet, *vite percipientibus*, de adultis fide præditis intelligendus fuerat, prout ipſe ſe loco à Chamiero allato explicat; de qibus etiam Apoſtolus in eâ periochâ qam explicandam ſuſceperat, agit, ſi Calvini ſaltem interpretationem admittimus, qi per *verbum* eo loci intelligit *myſterii ad populum explicationem*, qæ ad infantem ipſum baptizatum nec intelligentem nihil facit, non magis qam ad plebem lingvæ peregrinæ ignaram demurmuratio Pontificia. Adjici poterant, qæ Calvinus idem habet in *Commentariis ad Rom. 6. 4. & Col. 2. 12.* Sed ad mentem illius clarè ſatis explicandam iſta qæ dedimus, abunde ſuffecerint.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

4. *Meritum Chriſti non eſt applicatum Davidi parvulo octo dierum ante Circumciſionem, ſiqidem ipſe fatetur ſe in peccato & conceptum & natum fuiſſe.*

At in Circumciſione Davidis applicatum eſt ei meritum Chriſti. ſiqidem Circumciſio erat Sacramentum proprii nominis; ac proinde ex inſtitutione divinâ medium erat divinitus ordinatum, in qo Deus Davidi rite ſuſcipienti offerebat & exhibebat & applicabat Chriſti meritum ad remiſſionem originalis reatus, qæ eſt res promiſſa.

Habemus ergò meritum Chriſti nondum apprehenſum Davidi parvulo in Circumciſione reipſâ applicatum ad reatus originalis ſolutionem.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At 1. *non fuiſſe prius applicatum*, affirmatur tantummodò, non probatur.

Nam 1. ex gratiâ ſpeciali, potuit ante octiduum, putâ, ipſâ nativitatis die, vel horâ etiam, Chriſti meritum tum ad juſtificationem, tum ad ſanctificationem applicari. qo etiam non deſunt qi trahant illa Davidis de ſe pronunciata, *Pſal. 22. 10. & 71. 6.* (vide Avguſtinum *Epiſt. 120. c. 12.* Bernardum *Ep. 174.* Chamierum *de Bapt. l. 5. c. 10. §. 9.*) etiamſi in peccato prognatus fuerit. 2. Ex tuâ ipſius ſententiâ non ſeqitur, ideò nondum fuiſſe juſtificatum qod *in peccato natus*, i. e. ut Calvinus rectè, *in Pſal. 51. ab utero matris totus corruptus, & qaſi vitiis delibutus fuerit.* qum *Reſponſ. num. 28.* ſtatuas, *Certum eſſe*

ex

ex ſententia antiqorum, ſanctificationem non eſſe neceſſariam ad acceptationem perſonæ parvuli.

2. Ex lege ordinariâ non fuit neceſſe, ut *in Circumciſione applicaretur.* Neqe enim reapſe applicatum avt fuiſſe, avt non fuiſſe, videtur qicqam occurrere, qod cogat credere. nec ſi fuiſſe concedatur, evicerit id, *circumciſionem eo fine inſtitutam*, ut ex lege ordinariâ id operaretur in circumciſo qolibet. Reverendus Robertus Epiſcopus Sariſburienſis *adv. Thomſon. c. 7. At verò Circumciſionis diligenter animadverſa ratio ſententiam ejus (in Circumciſione remiſſionis peccatorum & juſtificantis gratiæ influxum eſſe) luculentiſſimè refellit. Poſtqam enim Circumciſionem acceperat Abraham, ſigillum juſtitiæ fidei, circumciſus eſt Iſmaël, circumciſus & Iſaac; ſolus avtem Iſaac natus ſecundum ſpiritum, Iſmaël tantummodò ſecundum carnem. Iſmaël ergo qanqam circumciſus, non eſt tamen juſtificatus, ſervus tantùm ex ancilla, nunqam aſſcitus in promiſſionem, nunqam in libertatem filiorum Dei. Qod ſi excipias, Iſmaëlem in circumciſione non fuiſſe infantem; (qanqam exceptio havd ſatis valida ſit) oppono gemellos ab Iſaaco oriundos, Jacob & Eſav, qorum uterqe circumciſus; ſed alterum dilexit Deus, alterum odit, Mal. 1. 2. 3. Rom. 9. 13. Et qem odit non juſtificavit, non ſanctificavit, non renovavit. ut manifeſtum ſit juſtificationem cum circumciſione non ſemper fuiſſe conjunctam. Alioqi verum non eſſet, qod exprobravit Deus totam domum Iſraël fuiſſe corde incircumciſam, Jer. 9. 16. qia corde circumciſos neceſſario fuiſſe oportuit, h. e. juſtificatos, renovatos, qotqot carne ſunt circumciſi. Qin & Apoſtolus Pavlus, ſegregatus qidem ab utero per beneplacitum Dei; ſed non juſtificatus; qi eo fine credidit in Chriſtum, non ut juſtificationem repararet in circumciſione perceptam, ſed ut juſtificaretur per fidem Chriſti; Gal. 2. 16. ante qam naturali adhuc conditione ſe filium iræ fuiſſe fatetur.* Itaqe ex lege ordinariâ, nec Pavlo magis qam Iſmaëli circumciſionis ipſius tempore applicabatur meritum Chriſti ad præſentem efficaciam; nec Davidi magis qam Pavlo applicatum tunc fuiſſe, occurrit, qod cogat credere.

3. *Sacramenta eſſe media divinitus ordinata ad applicandum Chriſti meritum*, qoad res promiſſas, eas obſignando ſcilicet, fidemqe faciendo, vel de datis jam, vel de dandis etiam, conceditur. Verum an *ad applicandum Chriſti meritum nondum* ullâ ex parte vel *applicatum*, vel *apprehenſum inſtituta* fuerint, hoc eſt ipſum τὸ πρακτόμενον, qod probandum proponitur, nec dum probatur.

4. *Circumciſione* figurabatur, tam interna *cordis circumciſio*, qa corpus peccati mortificatur & qaſi reſecatur, qam *ſolutio à peccati reatu*, Devt. 10. 16. & 30. 6. Jer. 4. 4. & 9. 25. 26. Ezech. 44. 7. 9. Rom. 2. 28. 29. Col. 2. 11. 12. deqe labe hac internâ, præcipuè locutus videtur David Pſal. 51. 5. ut patet ex antitheſi verſ. 6. nec iſta minus, qam illa reatus ſolutio, promiſſione divina continetur. Proinde niſi de iſtâ etiam conſtare poſſit, ad eam efficiendam & peragendam, inſtitutum fuiſſe Circumciſionis Sacramentum, nec de illâ etiam idem conſtare hinc poterit. Bucerus, *ad Rom. 3. de uſu cerem. p.* 151. *Si jam Pavlo dicuntur circumciſi, qi Chriſto per baptiſma inſiti ſunt, qia baptiſmate conſecuti ſunt expoliationem corporis peccatorum, h. e. infectæ naturæ innovationem, abunde patet, hanc expol. corp. pecc. innatæ ſcilicet perverſitatis, Apoſtolo non modo circumciſionis propriam haberi, ſed etiam ſic in eâ præcipuam, ut ſicut eos qi hanc nacti ſunt, etiamſi externè præputium eorum reciſum non ſit, verè tamen circumciſos cenſet; ita illos reputet incircumciſos, qi hac immutatione & innovatione ingenii noſtri donati non ſunt.* Et poſt multa in eundem ſenſum adjecta; *Devt. 30. 6. Nemo non apertè cernit, cordis renovationem id eſſe, qod Dominus circumciſione ſuis exhibere voluit.*

5. *Promiſſiones* hæ, qæritur, qibuſnam & qo modo factæ fuerint; (neqe enim Sacramentum meritum Chriſti obſignare avt applicare cuiqam poterit ad promiſſa conſeqenda, niſi cui, & huic etiam qatenus promiſſiones illæ factæ ſunt.) Si ſemini univerſo abſolutè factæ dicantur, qia fœdere univerſi continebantur, etiam ad non circumciſam ſobolem, fœminas putâ, ad nondum circumciſam, tertiâ putâ qartâve tantùm adhuc luce fruentes mares, pertingebant; harumqe beneficio fruebatur ſtatim ab ortu tota ſoboles, ſive nondum circumciſa, ſive nunqam circumcidenda, ſive ea ſexus incapacis conditione, ſive mortis intervenientis neceſſitate excluſa. itaqe nihil promiſſum conferebat circumciſo circumciſionis Sacramentum, qo non priùs fruebatur; obſignabat tantùm, & qaſi ratum faciebat, qod originis reſpectu, non circumciſionis, promiſſum fuerat. ſin ſemini tantùm ſecto, interius circumcidendo, Spirituſqe divini gratia in Chriſtum inſerendo, promiſſiones ſunt factæ, certè iſtis tantummodò, & vel ſic jam affectis, vel ſuo deinceps tempore afficiendis, (de renovatione dico actuali & inſitione in Chriſtum) promiſſiones abſolutè obſignabat & obſignando exhibebat circumciſio. Reverendus Epiſcopus Sariſburienſis ubi ſupra: *Neqe verò gratia limitem promiſſionis excedit, qæ facta eſt Abrahæ & ſemini ejus; & utriqe Sacramento circumciſionis obſignata. Qod ſi de ſemine Abrahæ qæramus, reſpondet Apoſtolus, non eſſe omnes Iſraël, qi ſunt ex Iſraël; neqe qia ſemen ſunt Abrahæ; ideò eſſe filios; ſed, in Iſaac, inqit, vocabitur tibi ſemen; hoc eſt, inqit, non qi filii carnis, ii ſunt filii Dei, ſed filii promiſſionis cenſentur in ſemine. Ergo jam non omnes ſecundum carnem nati facti ſunt filii; & tamen circumciſi omnes promiſcuè. Non ergo circumciſi omnes ſunt juſtificati, non omnes facti filii Dei; imò qamplurimi tantum ad numerum gentis aſſcripti, non ad peculium hæreditatis; nec propter bonum ſuum, ſed propter bonum electi ſeminis in populum Dei carnali titulo cooptati. Perinde ergo ſentiendum eſt, non mox juſtificatos & ſanctificatos, qicunqe ſecundum carnem baptiſmo aqa conſignati ſunt; ſed in communitate Sacramenti, tantùm ad filios promiſſionis pertinere Baptiſmi vim & gratiam, & intus Deo tinctos non niſi illos, qos per omnes gentes Deus ſe Abrahæ daturum teſtatus eſt.*

6. *Rite percipientes* qod attinet, ſi de adultis agatur, nemo ritè ſuſcipit, niſi qi fide pœnitentiaqe præviâ præditus acceſſerit. ſic avtem affecto cuiqe res promiſſa de peccatorum remiſſione jam præſtita eſt, in baptiſmo obſignanda tantùm. Petrus Martyr, ad 1 *Reg.* 8. *fol.* 73. *rat.* 10. *Certè, qi adulti ſunt, priuſqam tingantur, credant oportet; qi ſi credunt, jam ſunt juſtificati.* Idemqe *ad 2 Reg. 13. fol. 238. Juſtificatio non tum primum confertur, cum aqâ fideles tinguntur; ſed anteà illis conceditur, qam baptiſmate abluantur. ſiqidem Baptiſmus eſt obſignatio qadam promiſſionis acqiſitæ, ac ſigillum jam impetratæ regenerationis.*

Sin de parvulis rationis uſu deſtitutis, in ſuſceptione merè paſſivi ſunt, imò reniuntur etiam nonnunqam & reluctantur, qod Avguſtinus etiam obſervavit. nec diverſa ratio deprehenditur, ſed eadem planè eſt partis utriuſqe, tam eorum ad qos promiſſiones pertinent ſua tempeſtate efficaces futuræ, qam & eorum qi a promiſſionibus illis alieni prorſus fuerint.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

5. *Media ordinaria applicandi meritum Chriſti, non ſunt alia qam verbum & Sacramenta ex parte Dei.*

At parvulo, qi baptizandus ſiſtitur, verbum non applicat Chriſti meritum primitus, (ſiqidem verbum non applicat, niſi intellectum) nec aliud Sacramentum qam Baptiſmus.

Ergo vel nullum datur medium ordinarium, qo meritum Chriſti parvulis ex parte Dei applicetur ad ſalutem, avt Sacramentum baptiſmatis erit illud medium. non enim aliud ordinarium medium ex parte Dei in Scripturis reperitur.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Duo hîc pro conceſſis ſumuntur;

1. Par-

1. *Parvulo cuique, qi ad fontem ſacrum ſiſtitur, applicare Deum meritum Chriſti.* qod probandum eſt.

2. *Aſſignandum eſſe neceſſariò medium aliqod externum qo meritum Chriſti parvulis ad ſalutem applicetur.* qod non eſt neceſſarium. Nam & ante Circumciſionem non conſtat medium ullum fuiſſe, cujuſmodi circumciſio fuiſſe præſumitur; nec durante Circumciſionis ritu medium aliqod extabat, qo ſeqioris ſexus parvulis Chriſti meritum applicabatur. Rivetus, *Iſagog. ad ſcript. Sacr. c.* 27. §. 5. ad illud Becani; *Judæi fide credebant fœmellas concipi in peccato originali — Ergò fide credebant, illas ſalvari non poſſe, niſi per aliqod remedium à Deo inſtitutum. Reſpondeo, conſeqens eſſe falſum, ſi intelligatur de remedio aliqo ſenſibili, avt ſacramento ſpeciali: nec id unqam probabit Becanus.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

6. *Illud actu applicatur parvulo in Baptiſmo, qod in Sacramento illo offertur, porrigitur, & exhibetur ex parte Dei.*

At meritum Chriſti in actu baptizandi parvulo verè offertur, porrigitur, & exhibetur ex parte Dei ad reatus originalis ablutionem.

Ergò meritum Chriſti actu applicatur parvulo in Baptiſmo ad reatus originalis ablutionem.

Major probatur; qia qod offertur, porrigitur & exhibetur ex parte Dei, illud etiam actu applicatur, ubi nullum impedimentum opponitur ex parte ſuſcipientis.

Minor probatur; Vel meritum Chriſti offertur, porrigitur & exhibetur in Baptiſmo ad reatus originalis remiſſionem, vel duntaxat ad reatus originalis remiſſi avt remittendi obſignationem.

At non duntaxat ad reatus originalis remiſſi avt remittendi obſignationem.

Ergò meritum Chriſti offertur, porrigitur & exhibetur ad ipſam reatus originalis remiſſionem.

Major patet; qia tertius finis (principalis ſaltem) non datur.

Minor probatur; qia Sacramentum Baptiſmatis non obſignat propriè loqendo remiſſionem peccati ſive originalis ſive actualis, niſi adulto credenti, qi conditionem fœderis præſtitit, & ſe præſtitiſſe certò novit. neqe enim obſignatio propriè fit niſi intelligenti ſe conditionem fœderis præſtitiſſe.

At nullus infans qamdiu infans eſt, actu credit; multo minus actu reflexo ſe credere novit, cum ætas infantilis non ſit capax actualis obſignationis.

Ergò Baptiſmus nulli infanti, durante infantili ætate, proprie obſignat, avt peccatum anteà remiſſum eſſe, avt poſteà remittendum fore.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Poſſent alii fines aſſignari; & aſſignantur etiam ab eis, qi regeneratricem in Baptiſmo gratiam dari contendunt. Verum illi reverâ utramqe ſimul datam defendunt. Mitto ſiqidem noſtrum qendam, qi ad *Spiritum Sanctum conferendum* inſtitutum vult Baptiſmum, *qi collatus* tamen, *nec ſanctificet actu, nec juſtificet* etiam.

2. *Obſignatio reatus*, vel jam remiſſi, vel remittendi, *fieri poteſt* etiam *non intelligenti*, qid, avt qâ ratione ſibi illud obſignetur. Certè *ſigillum fœderis*, fuiſſe *Circumciſionem*, Gen. 17. 7--11. Rom. 4. 11. eſſe *Baptiſmum*, inter cætera, de reatu condonando, parvulis fidelium, inter omnes in confeſſo eſt. Sigilli avtem munus qodnam tandem fuerit, niſi pactum aliqod obſignare? Id qod de beneficio futuro ac ſub conditione certâ promiſſo, parvulo cuivis, (etiam propriè loqendo) fieri poteſt; etiamſi obſignatio parvulo ipſi uſui eſſe non poſſit, donec adoleverit, conditioneſqe ex parte ſuâ pactas præſtiterit. imò poteſt illi in beneficium cedere, anteqam idipſum notum habere potuerit.

3. Nec obſtat, etiamſi de *adultis* ita ſe haberet, ut *credenti ſoli & credere ſe intelligenti obſignaret*, qin in parvulis rationis uſu deſtitutis ſecus ſe habere poſſit; qum hi pactum obſignare niſi alienâ operâqe vicariâ non poſſint, nec pacti, qod ipſorum nomine initur, conſcii exiſtant. Bonaventura, *ad 4. diſt. 1. q. 2. §. 23. Signum duplicem habet comparationem, & ad illud qod ſignificat, & ad id cui ſignificatur. prima eſt eſſentialis, & habet ipſum ſemper in actu: ſecundam avtem habet in habitu, & à primâ dicitur ſignum, non à ſecundâ. Sicut etiam parvulo ſufficit fides aliena, ita ſufficit, qod ſignificet ipſi parvulo in alio. unde qamvis non ſignificet ipſi in ſeſe, ſignificat tamen in alio:* Calvinus *Inſtit. l. 4. c. 16. §. 20. Etſi infantes, qo circumcidebantur momento, qid ſibi vellet ſignum illud, non comprehendebant; verè tamen circumcidebantur in naturæ ſuæ corruptæ ac contaminatæ mortificationem, qam adulti poſteà meditarentur.* Et Ameſius, *adv. Bell. tom. 3. diſp. 2. q. 4. theſ. 16. reſp 2. Non fruſtra lavabatur Petrus, cum Dominus ipſe dicebat,* Qod ego facio, tu neſcis nunc, cognoſces avtem poſteà, *Joan.* 13. 7.

4. Etiam *adultis nondum credentibus*, multo magis *credentibus*, verum fidem ſuam forſan *nondum apprehendentibus*, *ſigilla fœderis divini* ſunt Sacramenta: atqe illis qidem promiſſiones obſignant, tum demum ubi crediderint, efficaces futuras, iſtis verò effectum ſuum jam ex parte ſortitas, etiamſi ipſis vel fides infirmior id nondum firmaverit, vel aſtus maligni contrarium ſuggeſſerit, & vehementius etiamnum ſuggerat. Neqe enim Sacramentorum naturam immutat humana avt perfidia, avt imbecillitas; licet illa ad beneficium omne [a] roſus, iſta ad ſolamen, ſaltem pro tempore reddat inefficacia. Hinc eſt qod Avguſtinus, *de bapt. contr. Donat. l. 1. c. 12.* qod & habetur apud Gratianum, *de conſecr. diſt. 4. c. Tunc valere.* & apud Magiſtrum, *ſent. l. 4. diſt. 4. c. Qi verò. Ut non denuò baptizetur, qi ad baptiſmum fictus acceſſerat, ſed ut qod ante datum eſt, tum valere incipiat ad ſalutem, cum illa fictio veraci confeſſione receſſerit.* Et Martyr, *ad Rom. 4. Imo vero Sacramenta affirmamus eſſe Sacramenta, qantumvis avt infirma, avt etiam nulla ſit fides tua. Et Avguſtinus optimè ſenſit de eo, qi Sacramenta carnaliter uſurpet. qid? inqit, non propterea deſinit eſſe ſpirituale, ſed tibi non eſt ſpirituale. Sacramentum baptiſmatis etiam in eis verum eſt, qi non ſunt in veritate manſuri.* inqit Proſper, *ad object. Gall. ſent. 2.* Imò, inqam, in eis verum eſt, qi veritatem ex animo nunqam ſunt amplexi, nec ſunt unqam amplexaturi. Rectè Ameſius, *ubi ſupr. theſ. 11. Non ſunt teſtimonia completa & abſoluta niſi credentibus.* & Whitakerus, *de Sacr. q. 4. c. 2. ad claſſ. 6. rat. 5. p. 78. Fides noſtra non facit ut ſint Sacramenta. nam ut ſint Sacramenta, à Deo habent, non à nobis. — Sacramenta ſemper ſunt, propter Chriſti inſtitutionem: ſed nunqam proſunt ſine fide. ita qoad ſubſtantiam Sacramenta non pendent à fide; qoad fructum & beneficium, pendent.*

Inferere iſtic non abs re fuerit, qæ Vir Clariſſimus in ſuis ad me, poſt tranſmiſſas ad *Exceptiones* meas Reſponſiones has ſuas, literis, in hæc verba adjecit; *Eſt qod in noviſſimis ad te meis ſignificatum, avt potius in Reſponſionis meæ loco aliqo interſitum, oportebat; hoc nempe, qod qamvis dicam qandoqe, Baptiſmum, infantibus in infantiâ non propriè obſignare remiſſionem peccatorum; propterea qòd obſignatio ejuſmodi propriè loqendo eis fiat, qi diſcretionis annos attigerint, & pacta conventa jam præſtent, idqe facere ſe norint; non ambigo tamen, qin, qemadmodum latifundia & hæredia infantibus donatione ſimplici [a] conferri & confirmari poſſunt; ita in cœleſti inter Deum & infantem tranſactione, fœderis gratioſi beneficia, infantibus in infantia, per ablutionem baptiſmalem [b] conferri & aſſecurari & confirmari poſſint.* Qod conceſſum & *Reſponſionem* meam ad *Argumentum* hoc firmat, & *Argumentationis* iſtius ſaltem vim penitus elidit; ſed nec ſeqentis etiam non imminutam relinqit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

7. *Parvuli nunc rite baptizantur, ſicut olim circumcidebantur ex præcepto Dei.*

a *Conveyed.* b *Conveyed & aſſured.*

At parvulo baptizato in infantia morienti baptiſmus non obſignat meritum Chriſti ante applicatum, utpote qi incapax ſit actualis obſignationis.

Ergò ſi aliqo modo efficax fuerit ejuſmodi parvulo, ſolummodò ei applicat meritum Chriſti ante non applicatum. Quod ſi nihil avt applicet, avt obſignet, reſpectu talis parvuli, non erit niſi nudum illi & inane ſignum, utpote cui nihil præſtat.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Non eſt *incapax infans obſignationis actualis*; etiamſi avt ipſe actu non obſignet, avt à Deo obſignari ſibi ſalutem ac remiſſionem reatus non intelligat. Ubi qis ſibi filioqe ſuo adhuc infantulo, fundi alicujus uſumfructum comparaverit, eumqe utriqe pro vitæ terminis ſub certis conditionibus fundi Dominus vendiderit, pactum ſcripto commiſſum ſigillo appenſo obſignaverit, infantuloqe illi in ampliorem facti confirmationem coram teſtibus eo fine adhibitis in manum ſigillum id tradere placuerit, an non actualis fuerit infantulo facta iſta obſignatio, etiamſi de eâ nihil infans intelligat, reſcifcat nihil?

2. Concluſionis diſjunctio havd ſufficiens videtur. poteſt enim alio modo *efficax* eſſe qam iſtic ponitur; meritum Chriſti ſcilicet prius applicatum obſignando; qem in Baptiſtâ locum habuiſſe circumciſionem ego certè nullus ambigo. Verùm hoc ut non ſit ordinarium; at morienti in caſu qi ponitur, ſi ſalutem adeptus fuerit, obſignabit Chriſti meritum tunc applicandum, cum ad internam renovationem idem ipſum applicatur. Neqe enim avdeo à ſe invicem ſejungere, qæ connexa & indiviſa eſſe, ex paginæ ſacræ luce clarâ, noſtri paſſim profitentur. Neqe hoc tamen ita accipi velim, qaſi inficias eam, qod etiam in ipſo actu baptizandi Chriſti meritum ad utrumqe beneficium poſſit applicari, avt qod unqam applicetur; verùm unde conſtet eo fine inſtitutum eſſe ſacramentum iſtud, ut munus hoc applicandi ordinariè obtineat, hoc eſt qod mihi nondum comparere profiteor.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

8. *Sacramenta adultis, ex omnium conſenſu in recto uſu applicant meritum Chriſti ad gratiæ prius donatæ avgmentum & incrementum, avt etiam obſignationem.*

Ergò Sacramentum initiationis parvulis nondum initiatis initialem gratiam promiſſam, ſcilicet remiſſionem originalis reatus applicat, qod eſt primum beneficium cujus infans capax eſt.

Conſeqentia probatur. ſiqidem Sacramentum initiationis promiſſionem aqe habet conferendi & applicandi gratiam initialem remiſſionis originalis reatus parvulis, qibus nondum remittitur; atqe utrumqe Sacramentum habet promiſſionem conferendi & applicandi meritum Chriſti ad gratiæ prius donatæ avgmentum & incrementum, avt etiam obſignationem.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *Sacramenta in adultis*, niſi jam renatis & renovatis, *non applicant Chriſti meritum, avt ad gratiæ incrementum, avt ad reatus remiſſi obſignationem.*

2. Non valet conſeqentia; nec probatio, qæ adducitur, ſatis firma videtur. Efficacia ſiqidem Sacramentorum, qâ valent adultis ad gratiæ incrementum, & obſignationem, qoad ipſos actu certiores reddendos de reatu remiſſo, non pendet à promiſſione ſpeciali, qæ utriſqe tum parvulis, tum adultis communis ſit; ſed partim à naturâ ipſius inſtituti, qâ aptum eſt fidem exuſcitare & fovere; uti Chamierus, *tom. 4. l. 2. c. 5. §. 43.* & alibi ſæpe; partim à rationis uſu, fideiqe ipſius, cujus beneficio ad hunc finem adhibendi inſtitutum illud facultas tribuitur. de qo videri poterit Petrus Martyr, *ad Rom. 4. 11.* adductus ſupra in *Replic. ad Reſp. Arg. 1. Aſſump. membr. 1.* Ejuſdem avtem defectus in infantibus impedimento eſt, qo minùs Sacramentis ad finem parem ſimilemve utantur. de qo videndus Reverendus Sariſburienſis *ad Coloſſ. 2. 12.* adductus ſupra *ad Arg. 2. enunc. 5. memb. 1. art. 2.*

3. Si valeret conſeqentia à gratiæ incremento ad inchoationem ejuſdem; *gratiam initialem* eam potius concluderet, qæ in adultis ex Sacramenti uſu avgetur. Ea verò peccatorum remiſſio non eſt. in iſta ſiqidem non ſunt gradus.

4. Concludi potiùs ſic forſan poterat;

Sacramenta, ex communi noſtrorum conſenſu, gratiam non inchoare, ſed confirmare nata ſunt.

Ergò initialis nulla in Baptiſmo confertur.

Vel; Sacramenta, ex communi noſtrorum conſenſu, ex opere operato gratiam non inchoant.

Ergò in parvulis nullam inchoant.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

9. *Evchariſtia meritum Chriſti ad communionem cum Chriſto arctiorem, avctiorem & firmiorem anteà non habitam, & ad novam alimoniam animæ & corporis offert, porrigit, præbet, applicat.*

Ergò, qidni Baptiſmus pariter meritum Chriſti applicet ad reatus originalis in parvulis nondum ablutis ablutionem; abſqe qâ nulla unio avt communio cum Chriſto haberi poteſt?

Conſeqentia patet. Ut enim ſe habet Evchariſtia ad collationem communionis arctioris & avctioris & firmioris, & novæ alimoniæ; ita ſe habet Baptiſmus parvulorum ad gratiam remiſſionis, qæ removet reatum prohibentem & impedientem primam noſtram in Chriſtum inſitionem & unionem cum illo pro ſtatu parvuli.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *Evchariſtia* non *applicat* cuiqam *meritum Chriſti ante non applicatum*; ſed nec *communionem* ante non habitam exhibet; ſed prius habitam amplius provehit.

2. Qo minùs id efficere poſſit in parvulis baptiſmus, nihil prohibet, ſi eo fine illud Sacramentum Deus inſtituiſſet. Verùm de hoc qæritur, nec adhuc conſtare videtur.

3. Sine ablutione interna à vitio ipſo, *nulla* itidem *cum Chriſto unio avt communio* habetur. Neqe enim niſi Spiritu intercedente habetur; nec Spiritus Sanctus niſi ut mundet & renovet, intercedere poſſe videtur.

4. Non pariter ſe habet *Baptiſmus* qoad *infantes*, atqe *Evchariſtia* qoad *adultos* fideles, qi fidei ope id præſtare poſſunt, qod infantes neqeunt. Whitakerus, *de Sacr. q. 1. c. 3. voc. 1. Sacramenta non modo movent, ut cogitemus de Chriſto, ſed fidem noſtram ad Chriſtum apprehendendum, eoqe fruendum excitant, ut in Chriſtum inſeramur arctius, ab eoqe vitam havriamus.* Qo & illud Bonaventuræ, *ad 4. d. 1. q. 2. §. 21. Medicina corporalis non prodeſt, niſi præparetur percipiens: Sic neceſſe eſt fieri ſpiritualiter. fides diſponit hominem, ut ei ſint ſalutaria ſacramenta, & motus fidei excitatur per exhibitionem ſigni, ut reqirat ſignatum: ac per hoc homo diſponitur ad curationem.* Proinde qoad ſignificationem & obſignationem, licet pariter ſe habeat Baptiſmus ad gratiam initialem, atqe ſe habet Evchariſtia ad avctiorem eandem; tamen nec Baptiſmus ipſe idem in parvulis, qod in adultis operatur; nec in iſtis etiam gratiam illam initialem producit, ſed productam jam firmat, corroborat, & provehit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

10. *Idem probatur ex Analogiâ ſacramentali. Sacramentum enim omne inſtitutum eſt tam ad exhibitionem qam ad obſignationem rei ſignatæ. Ut enim aqa & ejus aſperſio vel immerſio abluit ſordes corporis; ita ſangvis Chriſti & ejus aſperſio in baptiſmo abluit reatum originalem. Hæc juſta analogia, & qidem potior certè prior, qam hæc, Ut aqa vel aqæ aſperſio obſignat ablutionem ſordium; ita ſangvis Chriſti & ejus aſperſio in baptiſmo certò obſignat ablutionem*

tionem reatus originalis. Neqe enim res ſignata in baptiſmo tam eſt remiſſio reatus obſignata, præſertim in parvulis, qam eſt ablutio & remiſſio actualis.

Vel aliter ſic. Idem probatur ex Analogiâ Sacramentali, ſev ſcheſi elementi externi ad rem cœleſtem, qa rem cœleſtem dictat exhiberi rite ſuſcipientibus externum elementum, ſuppoſita inſtitutione divina. Ut enim aqa vel ejus aſperſio vel immerſio abluit ſordes iis qi ſordibus volutantur: ſic ſangvinis Chriſti aſperſio abluit reatum originalem rite ſuſcipientium hoc Sacramentum; qales ſunt parvuli ſuſcipientes Baptiſmum.

Ergò vi Sacramenti ex inſtitutione divina meritum Chriſti nondum apprehenſum parvulis applicatur.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Sacramenta non ſunt eo fine inſtituta, ut rem ſignatam ſemper actu exhibeant. Vide *ad Arg. 2. enunc. 7.*

2. *Res ſignata in Baptiſmo* eſt potius interna *animæ purificatio* per Spiritum Chriſti. Joan. 3. 5. Eph. 5. 26. Tit. 3. 5. *res obſignata* eſt *reatus remiſſio* per ſangvinem Chriſti. Marc. 1. 4. Act. 2. 38. Licet à cruce Chriſti reverâ virtus utraqe dimanet, & utraqe ſimul juncta ſit. 1 Cor. 6. 11. Poteſt enim Sacramentum eſſe rei alterius *ſignum*, *ſigillum* alterius. qemadmodum maſſa cerea diplomati regio annexa, regiâqe imagine inſignita, eſt ſymbolum ſive typus perſonæ ipſius regiæ, eſt ſigillum regiæ donationis; illam repræſentat, iſtam oblignat. Pari modo in Evchariſtiæ Sacramento, panis & poculum, cum ſacris ritibus circa utrumqe adhibitis, Chriſti mortem repræſentant, remiſſionem peccatorum Chriſti morte procuratam, noſtramqe cum eodem communionem obſignant. De *Baptiſmo* forſan idem dici poterit; repræſentari in eo ſordium elutionem, obſignari reatus ſolutionem. De *Circumciſione* Paræus, *ad Rom. 4. 11. obſerv. 12. Circumciſio erat ſignum. ergò ſignificabat. qid? amputationem præputii cordis per Spiritum Chriſti. Erat & ſigillum; idcóqe præter ſignificationem obſignabat. qid? juſtitiam fidei*, &c. De *Circumciſione* & *Bap iſmo* pariter Calvinus, *Inſtit. l. 4. c. 16. §. 4. Promiſſio in utroqe una eſt, nempe paterni Dei favoris, remiſſionis peccatorum, vitæ æternæ. deinde res figurata etiam una & eadem, nempe regeneratio.* Zanchius denique, de *Bapt. & Evchar. de Oper. redempt. l. 1. c. 16. q. 3. theſ. 1. tit. de cœn. Dom. Sicut Baptiſmus eſt, & ſignum inviſibilis gratiæ, & ſigillum, qo fœdus obſignatur: ſic etiam Cœna. externa panis & vini adminiſtratio & diſtributio ſignum eſt internæ & inviſibilis communicationis, & ſimul etiam ſigillum eſt, qo fœdus renovatur & obſignatur, juſtitiæ fidei.*

3. Non videtur *juſta analogia* iſta; *Ut aqa abluit ſordes, ita ſangvis Chriſti in baptiſmo abluit reatus.*

Nam, 1. confundere videtur Sacramentum cum re Sacramenti, reſtringitqe ad ſignum efficaciam ſangvinis Chriſti, nullo, ut mihi videtur, fundo. cum ſignificatio (prout & ipſa efficacia, qæ extra Sacramentorum uſum ſe exerit) generalior latiorqe ſit multo, hæc ſcilicet. *Sicut aqa abluit corporis ſordes; ita Chriſti ſangvis aſperſus* (ubicunqe avt qibuſcunqe nimirum mediis applicetur) *animæ ſordes eluit.*

2. Non eſt generaliter vera. neqe enim *ſangvis Chriſti, in baptiſmo abluit reatus* eorum, (niſi repræſentativè & ſacramentaliter tantùm) qi jam juſtificati ad fontem ſacrum accedunt.

4. Nemo, opinor, analogiam baptiſmi iſtiuſmodi conſtituit, *Ut aqa aſperſio obſignat ablutionem ſordium; ita ſangvis Chriſti obſignat ablutionem reatus.* Neqe enim cum *baptiſmum* dicimus *obſignare remiſſionem reatus*, hoc volumus, avt ſangvini ipſi hanc obſignationem tribuimus. Verùm, aqa corpori aſperſa ex inſtituto divino, obſignari dicimus fœdus Dei de reatus remiſſione. De analogia cum agitur, repræſentationem attendimus, qa *Sacramenta* obſervat Avguſtinus *habere ſimilitudinem qandam earum rerum, qarum ſunt Sacramenta.* alioqi in ſacra Cœna, etiamſi reatus ſolutio obſignetur, fruſtra tamen, qod id repræſentet, reqirimus. Rivetus, *de Sacr. theſ. 22. Forma Sacramenti interna & propria eſt pulcerrima illa ἀναλογία & σχέσις ſigni ad rem ſignatam & mutua unius ad alterum relatio: illa in comparatione & ſimilitudine effectuum; hæc in ordinatione ſigni ad rem ſignatam conſiſtit. Itaqe* Whitakerus, *de bapt. q. 1. c. 2. Hæc aqa Chriſti ſangvinem ſignificat; & congruit analogia. nam ut ſordes infuſâ aqâ abluuntur, ſic peccata Chriſti ſangvine aſperſa.* In Baptiſmi itaqe analogiâ ſtatuendâ, ex alterâ parte aqa & corporis ablutio occurrit, ex alterâ Chriſti ſive ſangvis, ſive ſpiritus, ſive uterqe ſimul junctus, & ablutio animæ interna. non aqæ aſperſio obſignans corporis ablutionem. hoc enim eſſet ſignum ipſum ſecum committere. neqe Chriſti ſangvis aſperſus obſignans reatus ſolutionem. hoc enim eſſet rei ſignificatæ, qod eſt ſigni tribuere. ſed aqa aſperſa, qæ corpus abluit, repræſentans Chriſti ſangvinem aſperſum, qi animæ ſordes interiùs expurgat, rituqe eo, dum exteriùs peragitur, obſignans fœdus divinum, de peccatorum omnium reatu per Chriſti ſangvinem remiſſo, cum eis omnibus, qibus meritum Chriſti applicatum fuerit, tum Sacramentum illud percipienti, ubi hoc in ipſo peractum fuerit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

11. *Sacramentales locutiones docent Sacramenta aliqa meritum nondum apprehenſum applicare.*

Ergò Sacramenta aliqa eo fine inſtituta ſunt, ut meritum Chriſti nondum apprehenſum applicarent.

Antecedens probatur. ſiqidem iſtæ locutiones, Circumciſio eſt fœdus; Baptiſmus eſt lavacrum regenerationis; Baptiſmus abluit peccata; *docent rem ſignatam in uſu legitimo cum ſigno coexhiberi vi inſtitutionis divinæ. Signum enim dans Deus dare ſe rem ſignatam ſignificat, idqe ſignificantius exprimit & vehementius affirmat, qando ſignum, qod dat, rei ſignatæ nomine appellat; ut rectè Urſinus.*

Ergò ſi res ſignata fuerit beneficium à merito Chriſti prius non apprehenſo manans, etiam illud beneficium in uſu legitimo coexhibetur cum ſigno vi inſtitutionis divinæ.

At tale beneficium eſt ablutio originalis reatus in parvulo, qi ſiſtitur baptizandus & baptizatur, cui iſte reatus ante baptiſmum non remittitur.

Ergò Baptiſmus parvulo adminiſtratus eſt Sacramentum eo fine inſtitutum, ut meritum Chriſti nondum apprehenſum applicaret; ὅπερ ἔδει δεῖξαι.

Vel aliter ſic, Sacramentales locutiones fundantur potiſſimùm in conjuncta exhibitione & collatione rei ſignatæ cum ſigno in uſu legitimo ex inſtitutione Chriſti.

Ergò Sacramenta aliqa eo fine inſtituta ſunt, ut meritum Chriſti nondum apprehenſum applicarent.

Conſeqentia patet; qia aliqa locutiones occurrunt, qæ denotant exhibitionem rei ſignatæ cum ſigno nondum apprehendenti rem ſignatam, ut ei applicetur: qalis eſt, Circumciſio eſt fœdus; Baptiſmus eſt lavacrum regenerationis; Baptiſmus abluit peccata. *Hæ enim formulæ denotant Circumciſionem eſſe fœdus etiam non circumciſo, cum circumciditur, (i. e.) beneficium fœderis conferre præputiato, cum circumciditur; Et baptiſmum eſſe lavacrum regenerationis, etiam illi qi ante baptiſmum nondum eſt regenitus; & baptiſmum abluere peccata etiam ejus qi antea lotus non eſt; qales ſunt parvuli, qi olim circumciſi ſunt, & nunc baptizantur.*

Antecedens patet; qia tales locutiones non fundantur in ſola & nuda ſignificatione, analogiâ & repræſentatione; nec etiam in nuda obſignatione rei ſignatæ ut nec illa, Panis eſt corpus; Panis eſt communio corporis Chriſti; *ſed potiſſimùm in collatione rei ſignatæ in ſigni uſu legitimo juxta inſtitutionem Chriſti.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *Signa, rem ſignatam* eatenus *coexhibent*, qatenus *ſigilli* munus eſt, rem eo obſignatam exhibere. Verùm

actu exhibere impræsentiarum, sive eo ipso temporis momento, rem obsignatam, sive obsignatione designatam & firmatam, qo obsignatio ipsa sigillo affixo traditoqe peragitur, non est avt necessarium, avt perpetuum sigilli officium. Pacto sive fœderi sigillum adjungitur, pactiqe formam respicit; nec amplius avt ulterius qicqam valet, nisi qatenus illud exhibendum qicqam pacisci tur. Chamierus, *tom.* 4. *l.* 2. *c.* 9. §. 18. *Consentiunt, Sacramenta esse signa exhibentia id qod significent. Qid avtem est exhibere promissiones precedentes, nisi easdem re confirmare, qæ prius erant solis verbis concepta? Est enim ea sigillorum natura, ut qæ diplomata in membranis sunt, fiant efficacia, sortianturqe effectum plenum.* Idem, *ibidem c.* 5. §. 42. *Sigillorum est certos reddere tantùm significando, non etiam efficiendo. patet de iride, Gen.* 9. *de Solis regressu, Esaj.* 38. *& omnino generalis doctrina est omnium signorum additorum promissionibus. Ibidem cap.* 9. §. 5. *Omne sigillum est signum. Omne Sacramentum est sigillum. Ergo omne Sacramentum est signum. Minor habetur ex Rom.* 4. 11. *ubi phrasis ponderanda. qia illud* signaculum *finem exprimit instituendæ circumcisionis, ideóqe etiam institutæ efficaciam.* Et §. 6. *Annotat Thomas, Pavlum ostendere, Circumcisionem non fuisse cavssam, sed signum justitiæ.* Et mox: *Nullum signaculum efficit id, qod signat. At Sacramenta sunt signacula gratiæ. Ergo nulla Sacramenta efficiunt ipsam gratiam. Ibidem c.* 5. §. 17. de *circumcisione*; *Conferebatur circumcisio etiam legitimè, non intelligentibus: & tamen significabat tantùm. i. e. non operabatur in anima sanctitatem immediatè, sed tantùm significando.* Et de *Baptismo, ibidem c.* 7. §. 25. *Baptismus sanctificationem non efficit eodem momento in infantibus, qibus nullus est usus rationis. — sed in his sanctificationis efficacitas differtur in id tempus, cum acqirent usum liberi arbitrii. Avgustinus de bapt. cont. Donat. lib.* 4. *cap.* 24. *In baptizatis infantibus precedit regenerationis sacramentum, & si Christianam pietatem tenuerint, sequitur etiam in corde conversio, cujus mysterium præcessit in corpore.* Bucerus, *ad Rom.* 6. *de Bapt. p.* 322. *Sic est ingenium nostrum, ut cum res insensibiles vel pollicemur, vel exhibemus seriò, faciamus id sensibilibus signis. — Istuc apud omnes gentes videmus observari in qibuslibet magni momenti contractibus. ad hunc modum junguntur fœdera, inavgurantur principes, contrahuntur matrimonia, perficiuntur venditiones. Igitur qantum ad hunc usum Symbolorum attinet, agit nobiscum nostro more Deus. cumqe totum fœdus, qod nobiscum icit, & omnis salus nostra ab eo initium capit eoqe nititur, qod persvasum habemus, ipsum nobis peccata nostra condonare, voluit meritò fidem hujus condonationis cumprimis suo symbolo confirmare & excitare.* In eandem sententiam multa etiam habet *ad Rom.* 3. *p.* 149. Whitakerus, *de Sacr. q.* 4. *c.* 2. *ad clas.* 6. *Dicit Bellarminus signa esse duplicia, qædam tantùm significantia & theorica, qædam efficientia & practica, qæ præterqam qod significant aliqid, efficaciam etiam aliqam habent, ut sigillum. nos dicere Sacramenta esse prioris tantùm generis signa. Sed ab insigni mendacio avspicatur. Nos enim semper, sacramenta non tantùm significare, sed & efficere qod significant dicimus; & esse signa talia, qalia sigilla sunt, sicut Apostolus Circumcisionem vocat sigillum justitiæ fidei. Efficere* utiqe obsignando confirmandoqe verbum illud promissionis, cui adjunguntur, uti supra Chamierus.

2. *Locutiones Sacramentales*, in qibus insistitur qod attinet;

1. *Circumcisionem esse fœdus*, qâ ratione dictum sit, docet ipse tum fœderis avtor, tum & ritus ipsius institutor, qia *signum* sit *fœderis*, Gen. 17. 11. sed & *sigillum*, uti clarius pleniusqe Apostolus, Rom. 4. 11. Consentiunt nostri. Calvinus, in Gen. 17. *Sicut olim fœdera non modò in publicas tabulas referebantur, sed in æs incidi, vel in lapidibus insculpi solebant, qo magis testata & celebris esset eorum memoria: ita nunc Deus in carne Abrahæ fœdus suum insculpsit. fuit enim circumcisio qasi solenne monumentum ejus adoptionis, qa genus Abrahæ electum fuerat in peculiarem Dei populum.* Et mox; *Dominus fœdus novum, novo Symboli genere obsignat.* Et rursus; *Cum fœdus Dei à Mose vocatur circumcisio, inde colligimus inclusam in eo fuisse promissionem gratiæ. — qod fœdus ratum aliter non est, qam dum illi respondet fides. atqe id commune est omnibus sacramentis, ut verbum Dei annexum habeant. ---- imò nihil aliud est sacramentum, qam verbum visibile, vel sculptura & effigies gratiæ Dei, qæ verbum melius illustret.* Whitakerus, *de Evchar. q.* 2. *c.* 4. *ad* 1um *resp.* 1. Circumcisio vocatur fœdus, *qa non nisi signum fœderis divini fuit.* Et mox; *Sic baptismus vocari potest παλιγγενεσία. i. e. renascentia, sev regeneratio.* Zvinglius, *declar. de pecc. orig. fol.* 120. *Primò videmus hîc* pactum, *sive* testamentum *appellari symbolum testamenti, circumcisionem.* 2. *videmus idem signum vocari signum* fœderis, *qod jamjam* pactum *appellatum erat.* 3. *est signum ejus fœderis, qod erat inter Deum & Abrahamum. ergò infantes qoqe erant in fœdere. dabatur enim signum, ut esset indicio, eos perinde esse in fœdere atqe Abrahamum.* Deniqe rectè Alstedius, *de Eccles. c.* 7. §. 6. *Circumcisio non facit fœdus cum Deo, sed factum obsignat.* Videatur & Musculus in Gen. 17. part. 2. observ. 3. §. 4. & Procopius Gaz. in *Gen.* 17. *infra ad fin.* §. 13. *replic.* 3. Optimè Petrus Martyr, *in Rom.* 4. *Vix puto ullum extare locum, qo tam breviter, & tam explicatè natura Sacramentorum proponatur, qam his Pavli verbis qibus circumcisio appellatur signaculum.* Et mox; *Hæc omnia in Sacramentis inesse nos minimè negamus. sed caput & summam eorum significationis in hoc ponimus qod obsignent nobis Dei dona & promissiones, qas ille offert fide apprehendendas.* Paræus *ad Rom.* 4. 11. *Omnia Sacramenta significant & obsignant justitiam fidei per sangvinem & Spiritum Christi.* Et mox; *Obscurum igitur non est, significare & obsignare gratiam, esse de Sacramentorum formâ συσταλικῇ. unde principalis eorum effectus existit, atqe hoc est, qod dicitur, Sacramenta principali suo usu fidem confirmare.*

2. Nec abnuerim tamen etiam aliâ ratione *pactum*, sive *fœdus circumcisionem* dici posse, qia nimirum de ipsâ qoqe circumcisione observandâ facta est inter Deum Abrahamqe cum semine ipsius stipulatio. Duplex enim pactum innui videtur: generalius unum de adsciscendo Abraham cum posteris ejus in populum Deo peculiarem; alterum de ritu isto deinceps ab eis observando, qo pactum prius illud obsignaretur. id qod *pactum circumcisionis* Stephanus dixit, Act. 7. 8. i. e. *pactum de circumcisione observandâ.* ita enim malim locum illum exponere, cum Ursino, qi *Tract. theol. pag.* 578. *refut. thes.* 6. *Facilè*, inqit, *dare possumus v.* 14. *pacti nomine intelligi præceptum, qod irritum faciunt, i. e. non servant, qi circumcisionem contemnunt.* qàm cum Piscatore, *fœdus gratiæ, qod ei circumcisione obsignarit.* Verùm de hoc vide sis Paulum Ejtzenium *in Gen.* 17. *supr. ad Arg.* 1. *Assumpt. loc.* 2.

2. *Baptismum* dici *lavacrum regenerationis*; ab Apostolo, opinor, vis ad Tit. 3. 5.

At 1. dubitari potest non immeritò, baptismíne Sacramentum, an interna ablutio, hoc nomine eo loci designetur. Atqe ego certè, etiamsi ad baptismi ritum externum respectum aliqem haberi nullus negaverim, de internâ tamen ablutione disertè dictam existimem, qæ externâ illâ corporis lotione designatur; ut ex clavsulâ mox seqente verba illa exponantur. Ita Piscator: *διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας, καὶ ἀνακαινώσεως πνεύματος ἁγίου, i. e. per regenerationem & renovationem Sp. S. tanqam per lavacrum. Similis syntaxis est in illo,* Rom. 4. 11. Et accepit signum circumcisionis. *i. e. accepit circumcisionem tanqam signum.* Idemqe, *Thes. Theolog. vol.* 1. *loc.* 25. §. 20. *Per lavacrum regenerationis non videtur Apostolus significare baptismum, sed ipsam regenerationem, qam lavacro comparat.* Qin & Sclaterus noster, *in Rom.* 2. 15. *Dubium est, utrùm Tit.* 3. 5. *nullus sermo fiat de Sacramentis, an verò de Spiritu duntaxat.* Whitakerus, *de bapt. q.* 2. *cap.* 2. *Regeneramur*

per

per fidem. & ſacramentum regenerationis eſt baptiſmus. Qis enim externum baptiſmum regenerationem eſſe dixerit? externus baptiſmus non niſi ablutio eſt in aqa. at regeneratio eſt interna qadam gratia, eaqe inviſibilis.

2. Etſi concedatur, de *baptiſmo* ipſo exteriori expreſſè ac diſertè agi.

1. Non hinc tamen evinceretur, inter baptiſmi ſacramentum percipiendum aliter rem ſignatam obſignatamve exhiberi, qam ſigilli ratio poſtulet. Whitakerus, *de Sacram. q. 4. c. 2. ad 3. reſp. 1. Aqa in baptiſmo eſt ſacramentum regenerationis & renovationis noſtræ; & ſic aqâ renaſcimur, ſed ſacramentaliter tantùm, qia aqa ſignificat & obſignat novam noſtram nativitatem, qamvis nobis ſpiritus operatur.* Vide & eundem *ſup. §. 1.* ſed *& infr. memb. 2. rat. 2.* Martyr, *in Gen. 17. p. 70. Non hîc ſunt univerſales propoſitiones admittendæ, cum de circumciſione, tum de baptiſmo, ut dicamus, Omnis qi iſta ſymbola recipit, regeneratur.* Et pavlò ante; *Refricare iterum non me tadet, illam, etſi magnificienda, non valuiſſe ex vi actionis, ſive ex opere operato, regenerationem afferre.* Malcolmus *ad Act. 7. 8. Vocatur Circumciſio* fœdus Gen. 17. *qod ſit ſignum fœderis, & ſigillum ejus juſtitiæ, qæ eſt fidei,* Rom. 4. *Phraſis Scripturæ notanda de Sacramentis: ſæpe tribuitur rei ſignificatæ appellatio ſigni; ut* Tit. 3. *baptiſmus dicitur regeneratio, cum ſit ſignum regenerationis noſtræ.* Danæus, *adv. Bellar. tom. 2. contr. 2 l. 2. c. 14 ad arg. 2. Qod Bellarminus palmarium atqe Achilleum ſev efficaciſſimum vocat. Sacra Scriptura teſtatur verba ſacramentorum eſſe inſtrumenta & activa noſtræ juſtificationis, non avtem obſignationes Dei promiſſionum. Ergò Sacramenta efficiunt in nobis juſtificationem. ait enim Scriptura nos per baptiſmum naſci,* Joan. 3. 5. *Eccleſiam per eum purgari,* Eph. 5. 26. *Baptiſmum eſſe lavacrum regenerationis,* Tit. 3. 5. *qi manducat carnem Chriſti, vivet in æternum,* Joan. 6. 58. *Reſpondeò; Inſtrumenta & ſigna, etiam merè obſignantia & teſtantia, dicuntur per tropum & metonymiam id facere qod obſignant. nam & annulus ſponſalium, qi ſolùm eſt ſignum eorum, dicitur conjungere & obligare ſponſos; contractus inſtrumentum, qod ſolùm conſenſus ſignum, obſtringere contrahentes, doctoratus ſigillum & literæ, creaſſe & effeciſſe N. Doctorem. Qæ enim nos juvant, efficere ea ipſa dicuntur, propter finem in qem ſpectant, in qibus ab eis juvamur. Verum vitanda eſt verborum hujuſmodi, qa ut cavſſis, vel ſignis, vel inſtrumentis actionem tribuunt, homonymia; ne propterea cenſeamus ea ſigna, vel inſtrumenta eſſe cavſſas iſtius actionis, vel effecti, vel fructus efficientes. Efficiunt enim, avt efficere dicuntur, illa effecta, ſuo tantùm modo, nempe per modum duntaxat ſigni, qatenus obſignant & certificant eam actionem vel effectionem, avt per modum inſtrumenti, qoniam ad effectionem adhibentur. Multum enim ſigna & vera inſtrumenta inter ſe propriè differunt. Signa verò nihil planè ad effectionem conferunt, qalia ſunt Sacramenta; ſed effectionem Sp. S. & opus illius in nobis, duntaxat veriſſime & certiſſimè teſtantur & conſignant.* Zvinglius deniqe, *reſp. ad Luther. confeſſ. Qod à Theologis hîc graviter erratum eſt, & erratur etiamnum hodiè, nihil obeſt. Pavli enim pronunciata, qæ ille Tit. 3. Eph. 5. de mundatione aqæ per verbum, & lavacro regenerationis, producit, non intelligunt ἐναλλαγὰς eſſe, i. e. munerum immutationes, vel commutationes, qibus fieri ſolet, ut ſignis tribuantur, qæ illa ſignificant ſolummodo.*

2. *Actu* certè, eo ipſo temporis momento, qo baptiſmus adminiſtratur, *exhiberi rem ſignatam*, ex hac phraſi non conſtare, certiſſimum videtur.

Nam 1. in eis qos alloqitur Apoſtolus, ſive verè fideles, ſive fictitii ad fontem ſacrum acceſſerant, nevtiqam inter baptizandum ea gratia collata eſt. Siqidem enim fictitii fuerant, nihil qoad ipſos efficiebat ille ritus: ſin fideles, non poterat eis regeneratricem baptiſmus conferre gratiam. ante ſiqidem regenerati regigni denuò qi poterant? Reverendus Epiſcopus Sariſburienſis *Epiſt. part. poſter. propoſ. 2. memb. 2. Non recipit idem ſubjectum plura accidentia ejuſdem ſpeciei.* Thomas, *ſumm. part. 3. qæſt. 66. art. 9. Unius non eſt niſi una generatio; & ideò non poteſt baptiſmus iterari; ſicut nec carnalis generatio. Et Avguſtinus dicit ſuper illud Joan. 3.* Nunqid poteſt in ventrem matris ſuæ iteratò introire & renaſci? *Sic tu, inqit, intellige nativitatem Spiritus, qomodo intellexit Nicodemus nativitatem carnis.* Eadem habet & Tilenus, *ſyntag. part. poſt. diſp. 60. theſ. 43.* Qin & Avguſtinus, loco citato, *in Joan. tract. 11.* & in Proſperi *ſent. 331. Ipſæ dua nativitates ſingula ſunt; nec illa poteſt repeti, nec illa. qomodò uterus non poteſt repeti, ſic nec baptiſmus. ut Adamus non poteſt bis generare, ſic nec Chriſtus.* Et Walæus, *de bapt. theſ. 51. Sicut ſemel tantum naſcimur; ita ſemel renaſcimur.* Vide infra *ſect. 2. ad Num. 3. memb. 1. repl. 3. reſp. 1.*

Si *baptiſmus* itaqe *lavacrum regenerationis* verè fuiſſe dici poſſit in eis, qibus ille tamen regenerationem non conferebat, ſed jam collatam obſignabat, vel conferendam etiam ubi verâ fide imbuendi & innovandi erant; tum non poteſt ex hoc enunciato concludi, *gratiam* ipſam *ſignatam in baptiſmo*, etiam *eum rite percipientibus neceſſariò tribui.* Whitakerus, *de Sacr q. 4. cap. 2. ad Bellar. rat. 1. Sacramenta verè juſtificant immediatè efficiendo ſanctitatem. Si hoc ſit verè juſtificare, (qod non eſt) efficere ſanctitatem, tum qi ſuſcipiunt ſacramenta, anteà juſti. i. e. ſancti non ſunt. at juſti & ſancti* [& per conſeqens, regeniti] *ſunt, anteqam ad ſacramenta admittantur. nam in adultis ſanctitas anteà reqiritur; qia fides reqiritur, & fidem ſemper ſanctitas ſequitur: ipſa enim fides ſancta eſt, & ſanctos efficit, qi eâ præditi ſunt. Qod Philippus Evnucho, hoc ſemper addendum eſt in baptiſmo adultorum,* Si credis, potes baptizari.

2. Negant noſtrum plerique, qi ſaniores ſaltem habentur, in baptiſmo infantium regenerationem illam ipſam, de qâ hoc loco Apoſtolus (neqid ambigui dicatur) parvulis baptizatis communicari. Reverendus Epiſcopus Sariſburienſis *propoſ. 2. memb. 2.* ingenuè fatetur, *regenerationem* illam, qam in baptiſmo horum effici opinatur, *non eſſe cum nova creatione & ſpirituali renaſcentiâ ejuſdem ſpeciei.* Calvinus, *Inſtitut. l. 4. cap. 16. §. 20. Verè circumcidebantur infantes, in naturæ ſuæ corruptæ mortificationem, qam adulti poſteà meditarentur. — baptizantur in futuram fidem & pœnitentiam.* Et *§. 21. Qos electione ſuâ dignatus eſt Dominus, ſi accepto regenerationis ſigno, præſenti vita ante demigrant, qam adoleverint, eos virtute Spiritus ſui nobis incomprehenſa, renovat, qomodò ipſe ſolus provident expedire.* Beza, *ad Act. collat. Mompelg. pag. 122. Nec enim baptiſmi efficaciam ad id momentum referimus, qo præſtatur, ſed ipſa Chriſti beneficia in eo oblata interdum ipſum præcedere, interdum ſubſeqi affirmamus, in iis viz. qi fidem non habent, ſed ſuo tempore habebunt, qam profitentur cum baptizantur. — Infantes, putamus, abſurdum eſſe dicere, renovari, ut vel eo ipſo tempore qo baptizantur, vel etiam ante non modò adultæ ætatis, vel cogniti & per fidem apprehenſi Chriſti tempus, vetere extincto homine, novi fiant homines. Ibidem pag. 106. Ad infantes qidem qod attinet in Eccleſia natos & divinitus electos, (cujuſmodi non temere dixi cunctos præſumi) & anteqam uſum intelligendi nacti ſint, morituros, facile exiſtimarim Dei promiſſione fretus, naſcendo inſeri Chriſto. — — de cæteris verò qid aliter ſtatuere, niſi apertiſſima temeritate poſſumus, qam eos tum demum regenerari, cum vera fide ex avditu donantur? niſi in nonnullis Dominus extraordinariam iſtam vim afflatus ſui exercuerit. hoc verò tempus qis hominum definiet? Ibidem p. 191. Eorum qi adoleſcunt, dixi & adhuc dico, renovationem non eſſe ad baptiſmi, ſive in infantia, ſive in adoleſcentia, collati momentum reſtringendam; ſed ab eo demum tempore, qo actuali fide ex avditu Chriſtum apprehendunt.* Et *pag. 100. Qem mihi dederint infantem, adoleſcente ætate futurum Chriſtianum, niſi avditu verbi, qa ante ignorabat, & qa nec caro nec ſangvis docet, edoctum?* Whitakerus, *de bapt. q. 4. c. 6. Avguſtinus ait, in infantibus præcedere ſacramentum regenera-*

tionis, & ſeqi cordis converſionem, ſi Chriſtianam fidem tenuerint. non ergò exiſtimavit infundi eam gratiam in baptiſmo, qa infantes juſtificantur. præcedere enim ait Sacramentum regenerationis. qid hoc eſt, præcedit, *niſi illos, cum baptizantur, non niſi Sacramentum regenerationis accipere? non ergò juſtitiam accipiunt. Ibidem p. 293. Infundi talem gratiam in baptiſmo, falſum eſſe, experientia adultorum docet, qi etiam benè diſpoſiti, eam qam fingunt Pontificii, poſt Sacramenti perceptionem non ſentiunt novam gratiam infuſam.* Idem, *de Sacr. q. 1. c. 2. voc. 4. Parvuli --- in futuram fidem & pœnitentiam & conſcientiam bonam baptizantur.* Et qæ ſequntur ex Calvino. Et, *de bapt. q. 4. c. 5. Si puer baptizatus transferretur ad Turcas avt paganos, ubi de Chriſto nihil avdiret, non crederet actu, etiam remoto ætatis impedimento. qod indicat eum nullum talem fidei habitum habuiſſe. nam ſi habuiſſet, ætate jam provectus, ſciret aliqid eorum, qæ fidei ſunt, & poſſet aliqem fidei actum ex illo habitu elicere.* Ameſius, *adv. Bell. tom 3. diſp. 14. q. 3. theſ. 1.* Bellarminus. *Infantes non juſtificantur ſine ullâ fide.* Proteſtantes. *Verum qidem hoc eſt, ſi intelligatur de gratiâ illâ, qæ eſt principium fidei, & eandem relationem ad Deum in Chriſto conſtituit cum fide actuali.* Mox, *theſ. 2. §. 2. Omnibus baptizatis iſtos habitus non infundi, experientia ipſa probat; qia Chriſtianorum liberi multi à Turcis abrepti & educati, aliam nullam inclinationem avt diſpoſitionem oſtendunt ad fidei actus, qam liberi Turcarum.* Et, *§. 3. Deum tamen qibuſdam, dum baptizantur, habitum vel principium gratiæ infundere non negamus. §. 4. Verum poteſt Deus, vel ante, vel poſt baptiſmum gratiam eandem communicare.* His avtem ego calculum liberè libenterqe concedo meum.

3. *Baptiſmum abluere peccata*, ex Act. 22. 16. qod obtenditur;

1. Poſſim cum Chamiero, *tom. 4. l. 2. c. 3. §. 15.* regerere. *Non eſſe neceſſarium, tribui baptiſmo hoc in loco remiſſionem peccatorum. Tria ſunt,* inqit, Exurge, & baptizare, & ablue peccata tua. *nec magis baptiſmo, remiſſio avt vis remittendi, qam τῇ ἀναφάσει baptiſmus ſive vis baptizandi, tribuitur neceſſarió. Certè ſimilium ſimilia ſunt conſeqentia: & hîc phraſes non diverſæ. qod ſi abſurdum τῇ ἀναφάσει eam vim tribuere, certè non neceſſarium baptiſmo.*

2. Sed reſpondeat Whitakerus, de Sacr. q. 4. c. 2. ad 4um. *Tribuitur baptiſmo ablutio & remiſſio peccatorum; at non vi ipſius baptiſmi; ſed qia baptiſmus eſt pignus remiſſionis peccatorum, & qia baptiſmo obſignatur nobis remiſſio peccatorum, ideò in baptiſmo meritò dicuntur peccata remitti.* Et mox; *Familiari loqendi modus eſt, ut fieri dicatur, qod factum obſignatur.* Calvinus pariter, *ad Act. 22. Qatenus fidem noſtram adjuvat baptiſmus ut remiſſionem peccatorum percipiat, ex ſolo Chriſti ſangvine, lavacrum animæ vocatur. Ita ablutio, cujus meminit Lucas, non cavſſam deſignat, ſed ad ſenſum Pavli refertur, qi ſymbolo accepto, peccata ſua expiata eſſe, melius cognovit. --- Jam enim remiſſa erant Pavlo peccata. non igitur baptiſmo demum ablutus eſt, ſed novam gratiæ, qam adeptus erat, confirmationem accepit.* Malcolmus, *in locum eundem. Ut hoc ſacramento exhibito ipſi ſignificetur, merito ſangvinis Chriſti peccatorum omnium remiſſio.* Piſcator, *theſ. Theolog. vol. 1. loc. 25 §. 15. Non qod futurum eſſet, ut baptiſmo abluerentur ipſius peccata, qæ non niſi ſangvine Chriſti ablui poſſunt; ſed qod baptiſmus ei futurum eſſet divinum & infallibile teſtimonium, qod peccata ipſi remiſſa eſſent, propter Chriſtum, in qem crederet, qemqe ex fide invocaſſet.* Petrus deniqe Martyr, *ad 1 Reg. 8. Si qando Scripturæ divinæ remiſſionem peccatorum & ſalutem ſymbolis externis tribuere videantur, id per metonymiam eſt intelligendum, qa ſignis ea dantur qæ ſunt rerum ſignificatarum, & ſignificata nomine ſymbolorum efferuntur. Sic Petrus Ep. 1. c. 3. Ætate Noë octo animas fuiſſe per aqam ſervatas, ad baptiſmum alludens. Verum per aqam non externum elementum intelligit, ſed eam ablutionem, qæ ſangvine Chriſti fiat. atqe in ſymbolo externo rem ſignificatam comprehendit. qod ipſe poſteà manifeſtè declarat, cum ait,* Non qo deponuntur ſordes carnis, &c. Videri poſſunt qoqe Fulco & Cartwritus, noſter uterqe, *adv. Rhemenſ. in locum.*

3. Qod *phraſes iſtæ fundari* dicuntur, *non in nuda vel ſignificatione, vel obſignatione, ſed in collatione potiſſimùm rei ſignatæ; ſicut & illa,* Panis eſt corpus, Panis eſt communio corporis Chriſti;

1. Sufficit ad phraſes iſtiuſmodi verificandas, qod res ſignatæ ſymbolis deſignentur & obſignentur, qod & ſuperius ſatis demonſtratum videtur. Petrus Martyr, *ad Rom. 4. 11. pag. 114. Hic locus apertiſſimè declarat, qod & Avguſtinus tradiderit ad Bonifacium,* Sacramenta habere nomina earum rerum qas ſignificant. *idqe ille multis probavit ſimilibus; inter qæ Evchariſtiam qoqe commemoravit, qod eam appellamus* corpus Chriſti, *cum ſit illius Sacramentum. & nos docemus, panem in ſacris myſteriis ideò eſſe corpus Chriſti, qia ſit illius ſignum. Hæc nonnulli ferre non poſſunt. ſed eos meminiſſe oportet in Libro Geneſeos, Circumciſionem fœdus Domini appellari; qod nihil eſt aliud, qàm promiſſio juſtitiæ & condonationis peccatorum per Chriſtum. Atqe hoc fœdus Dominus juſſit ut Judæi geſtarent in carne ſua. id nunc Pavlus exponit, eam fuiſſe ſignum ejus; juſtitiæ, inqam, & fœderis. Qarè apparet interpretationes hujus generis qibus nos utimur, ab Apoſtolo fuiſſe introductas; & eas conſectari, nihil aliud eſſe, qam veſtigiis Apoſtolicis inhærere.* Videatur & Calvinus, *Inſtitut. l. 4. c. 17. §. 21.*

2. Non negatur etiam *collationis*, ſive *exhibitionis* rationem inſuper haberi; ſed ejuſmodi, qæ ſigillis competat, qæ promiſſionibus reſpondeat, qæqe ad tempus ritus ipſius etiam legitimè adminiſtrati non neceſſariò ſemper reſtringatur. Danæus, *adv. Bell. tom. 2. l. 2. contr. 4. c. 3. arg. 4. Act. 2. 38. & 22. 16. Remiſſio peccatorum ſacramentaliter, non effectivè, tribuitur baptiſmo. Eſt enim baptiſmus remiſſionis peccatorum, & animi ſeriæ pœnitentiæ, ſigillum, ſignum, & Sacramentum, fide ſuſceptus. Luditur in ambigua ſignificatione harum vocum.* Accipere remiſſionem peccatorum. *Accipimus enim eam à Deo, tanqam à ſolo avtore; accipimus à Paſtore, ut à miniſtro; accipimus à Baptiſmo, tanqam à ſolo ſigno illius & ſigillo. Sic diploma gratiæ regium, aliqis accipit à Rege, ut à vero iſtius gratiæ avtore; accipit ob amico Avlico, velut interceſſore; accipit à Cancellaria regia, velut ab Avla obſignante Principis beneficia.* Idem, *ibidem ad c. 4. Inepties 8. eadem tribui Sacramentorum ſignis, qæ fidei. nam utraqe illa dicuntur nos ſalvos facere, Luc. 7. 1 Petri 3. juſtificare & ſanctificare, Act. 15. Eph. 5. Tit. 3. Rom. 5. Ergò fides ut ſigillum tantùm nos juſtificat, ſanctificat, ſervat; (qod falſiſſimum) ſi Sacramenta nos juſtificant & ſanctificant ſolùm, velut ſigilla. Reſponſ. Iſta juſtificare, ſanctificare, ſalvare, & Deo tribui, uti ſoli cavſſæ efficienti; & Chriſto, velut materiæ; & fidei, velut inſtrumento; & baptiſmo, velut ſigillo. Sic Rex, ut avtor. dat beneficium immunitatis; amicus Avlicus, ut interceſſor; acceptatio mea, ut cavſſa antecedens & acceptans illud donum; & Cancellaria regia, qæ diploma regii doni obſignat, velut teſtis publica iſtius beneficii.*

4. Qod ad *formulas* illas, *Panis eſt corpus*, &, *communio corporis Chriſti:*

Reſpondeo. de priore. 1. Qod *panis corpus* dicitur, in hoc fundatur, qod corporis ſit typus. typus avtem de archetypo, locutione licet impropriâ, prædicari ſolenne ſit.

2. *Panis* nobis in Evchariſtiâ traditus, non aliâ ratione *corpus Chriſti* nobis *confert & exhibet*, niſi qatenus obſignat nobis fideiqe noſtræ jus noſtrum ad Chriſtum ejuſqe merita. Hæc eſt *collatio* Sacramentorum propria. nec id cuiqam confert exhibetqe, niſi qi prius ejus compos fuerit.

De poſteriore. 1. Qod *panis communio* dicitur *corporis Chriſti*, 1 Cor. 10. 16. avdi Mortonum noſtrum *in locum*; Panis nonne communio corporis Chriſti eſt? *i. e. An non vel veſtrâ confeſſione communis illa panis comeſtio,*

meſtio, eſt communis participatio mortis Chriſti? i. e. externum & ſenſibile ſignum internæ & ſpiritualis noſtræ participationis Chriſti, qo in noſtris conſcientiis obſignamur, & aliis profitemur, nos verè fide Chriſti participes fieri? Et de *poculo* adhuc clarius; *Quid igitur? an potatio vim credenti confert Chriſtum? neqaqam. licet confirmet & excuſcitet internam fidem, qâ Chriſtum hactenus participatum magis arctè complectimur. Ergò potatio non eſt participatio Chriſti, ſed externum ſignum internæ participationis; vel externa actio, qâ profitemur, nos cum omnibus aliis credentibus Chriſti participes jam priùs factos eſſe.* Petrus Martyr, *in* 1 *Reg.* 8. *In ſumma id amplectendum eſt, ſigna externa minimè conjungere nos Chriſto, ſed jam ei conjunctis dari. qemadmodum teſſera non conſcribit militem, ſed jam conſcripto dari conſvevit. & nemo notam ſuam ovibus, eqis, bobus inurit, niſi prius ea bruta poſſederit. Et ſanè cum Abrahamo ſic actum eſt. prius credidit, & imputatum eſt illi ad juſtitiam. deinde Circumciſionem accepit tanqam σφεγιδα juſtitiæ fidei, qa donatus fuerat in præputio: nec cepit Deus circumciſione agere; ſed ea ſecuta eſt juſtificationem. — Qod avtem ad Galatas legitur,* Qotqot baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis; *ita exponendum cenſeo. ut ſi accipias,* induere Chriſtum, *pro eo qod eſt, illius membrum fieri, baptiſmum id antecedit. ſin verò moribus & vita Filium Dei exprimere, id poſt baptiſmum acceptum conſequitur. — Et ſi qis objecerit, in* 1 Cor. 12. *haberi,* nos eſſe baptizatos in unum corpus; *id non ſic exponendum eſt, qaſi per externum baptiſmum in corpus Chriſti primùm tranſeamus. cum prius de corpore Chriſti fuerimus; deinde ut id teſtificatum & conſignatum evadat, exteriùs baptizamur. & idcircò ante illa verba ſcriptum eſt,* per Spiritum nos in unum corpus baptizari. *prius ergò efficitur Spiritus Sancti opera, ut abeamus in membra Chriſti, deinde baptiſmus adjicitur.* Danæus ubi ſupra, *ad Arg.* 6. *Reſp. Participationem unius panis ſacramentalis, non eſſe cavſſam, ſed ſignum duntaxat unionis illius fidelium inter ſe. — Sacra Cœna non nos primùm unit; ſed Spiritus Sanctus in Chriſto id facit.* 1 Cor. 12. 13. 1 *Joan.* 1. 3. *Sacra verò Domini Cœna & panis illius obſignat illam noſtram (qi fideles ſumus) inter nos unionem, eamqe ratificat & confirmat, non avtem effisit & cavſſat, ut vult bardus homo.*

2. Qod *arctiorem* hoc pacto *cum Chriſto communionem acqirimus,* id non ſimpliciter ex Sacramenti merè collati efficaciâ provenit, ſed ex fidei opere & exercitio, qod in parvulis non habetur.

5. Qod dicitur, *formalem illam,* Circumciſio eſt fœdus, *denotare, Circumciſionem eſſe fœdus etiam non circumciſo, cum circumciditur. i. e. beneficia fœderis conferre præputiato, cum circumciditur:*

1. Imò fœdere continebatur nondum circumciſus; alioqi nec circumcidendus, qi circumcidebatur, priuſqam circumcideretur. Ideò avtem circumcidebatur, non ut jus ad fœdus haberetur, ſed ut jus ad fœdus jam habitum ritu ſolenni obſignaretur. Ita, *de baptiſmo* Whitakerus, *q.* 4. *c.* 5. *Non baptizamur infantes, ut fiant ſancti: ſed, qia ſancti ſunt, ideò baptizantur. i. ſigillum accipiunt.* De utroqe ritu, tum *Baptiſmi,* tum *Circumciſionis,* Martyr, *ad Gen.* 17. *Ex hoc loco concludimus, pueros qoqe Chriſtianorum, in fœdere Domini naſci, & idcirco baptizandos, ut illi erant circumcidendi.* Et cum de ſtatu infantium citra ritum alterum perceptum demigrantium verba faceret; *Jam cum naſcuntur ex fidelibus, ad Deum pertinent, qi pollicitus eſt ſe futurum Deum ipſorum & ſeminis ipſorum. à qo non excludi infantes eſt manifeſtum, cum voluerit illos circumcidi. ſed nota non adhibetur alienis à Deo. qo fit ut jam ad illum pertineant.* Id qod ex Chryſoſtomo in prægreſſis luculentiſſimè illuſtraverat, collatione à more humano deſumptâ, *qo ſervos avt jumenta, ubi comparaverint, notam eis aliqam inurere ſolent, qâ ipſorum eſſe dignoſcantur.* Paræus, *ad Rom.* 4. *dub.* 3. *Fidelium infantes comprehenſi ſunt fœdere Dei in parentibus, juxta promiſſionem.* Ero Deus tuus, & ſeminis tui. *Sunt ergò confœderati Deo. ad confœderatos avtem pertinet Sacramentum initiatorium fœderis; qod nunc eſt baptiſmus; olim erat circumciſio, cui baptiſmus divinâ ordinatione ſucceſſit.* Vide Zvinglium ſupra adductum. De *Circumciſione* deniqe clariſſimè Calvinus, *Inſtit. l.* 4. *c.* 16. §. 24. *Nec Dominus, cum Abrahamum ſibi cooptat, à circumciſione ſumit exordium, verùm cum ferire cum eo fœdus inſtituat, primùm denunciat. tum deinde poſt fidem promiſſioni habitam, Sacramenti facit participem. Cur in Abrahamo fidem ſacramentum ſequitur, in Iſaaco filio intelligentiam omnem præcedit? qoniam eum, qi adulta demum ætate in fœderis ſocietatem recipitur, qia fuerat hactenus alienus, ejus conditiones antea perdiſcere æqum eſt. infantem verò ex eo progenitum non item, qi hereditario jure à matris utero in fœdere continetur.* & qæ ſequntur. Idemqe de *Baptiſmo,* Epiſt. 229. *Si qis baptiſmum illis* (fidelium infantibus) *neget, in promptu eſt reſponſio, jam eſſe ex grege Chriſti & ex Dei familia, qoniam fœdus ſalutis, qod Deus cum fidelibus paciſcitur, filiis etiam commune eſt, ſicut & verba ſonant,* Ero Deus tuus, & ſeminis tui. *niſi præcederet hac promiſſio, qa Deus liberos fidelium nondum natos adoptat, perperam illis baptiſmum conferri, certum eſt.*

6. *Baptiſmum* pariter *eſſe regenerationis lavacrum, & peccata abluere infanti nondum regenito, & adhuc illoto,* qod dicitur:

Atqi ſupra oſtendiſſe videmur;

1. Nec hæc in *Baptiſmi* ipſius *momento* actu, cum non eſſent, *collata;* ſed, cum prius exiſterent, *obſignata* tantùm in illis, de qibus formulæ iſtæ uſurpantur.

2. Nec iſta, ex noſtrorum ſententiâ, in Baptiſmi actu ipſo infantibus conferri ex lege ordinariâ. Concludam iſta Bezæ verbis, qibus de *formulis* hujuſmodi uſus eſt, *ad Act. Colloq. Mompelg. dogm.* 1. *&* 2. *de Bapt. p.* 115. Ubi, *ſignificativè mundari Eccleſiam aqa, realiter baptiſmo Spiritus,* dixerat; *Contrarium annon,* inqit, *dogma ex fœtidis Scholaſticorum lacunis havſtum eſt, qi ut ſuum Satanicum characterem inveherent, cavſſativam, ut loquuntur, vim conferendæ gratiæ, principalem qidem Deo, inſtrumentalem avtem Sacramentis tribuerunt? — Nec diſſiteor, in hunc qantumlibet palpabilem, errorem inductos eſſe nonnullos, malè intellectis Patrum ſententiis; qi non certè ut ſignis ullo modo tribuerent, qod eſt unius Spiritus Sancti opus; ſed ut Sacramentorum uſum & efficaciam commendarent, ſæpe ſic de ſignis ſunt locuti, ut qod unius eſt divinæ virtutis, videantur illis, qaſi ſubordinatis, ut iſti volunt, inſtrumentis, attribuere. Sic panem, qem frangimus, vocat Pavlus, corporis Chriſti, & calicem, qem bibimus, ſangvinis Chriſti,* κοινωνίαν. *ſic baptiſmum aqæ vocat lavacrum regenerationis. — Et qidni ſic loqerentur ipſi, & Patres etiam eos ſecuti, cum Chriſtus ipſe, ut ſacramentalem ſignificationem minimè vanam eſſe oſtenderet, illi ipſi pani, & illi vino, ipſius ſui corporis & ſangvinis appellationes tribuerit?*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

12. *Deniqe certiſſimum eſt, efficaciam ſpiritualem Sacramentis à Deo inſtitutis in recto uſu nunqam deeſſe. Avt igitur abuſus oſtendendus in baptiſmo infantium, avt fatendum efficere in infantibus qod figurat. Confert ergò baptiſmus remiſſionem peccati infantibus applicando meritum Chriſti.*

Abuſus cogitari non poteſt ex parte ſuſcipientis parvuli. ſed nec ex parte adminiſtrantis, qi ſecundum Dei voluntatem baptizare parvulos agnoſcitur ab omnibus, qi errorem Anabaptiſtarum non approbant. Hinc Calvinus paſſim docet, Sacramenta non eſſe nuda & inania ſigna gratiæ; ſed Deum rite utentibus præſtare illud, qod in Sacramentis promittit & figurat. qod non minùs ad parvulos fidelium, qam ad ipſos fideles pertinet.

Dicendum igitur, avt non inſtitutum fuiſſe baptiſmum in utilitatem parvulorum, avt concedendum ex virtute divina efficere in infantibus qod repræſentat & ſignificat.

Ergò Baptiſmus in illis abluit reatum originalem.

THO-

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *Efficacia qidem Sacramentis à Deo tributa in usu legitimo nunqam deeſt.* Verum hanc eſſe baptiſmi ſacramento à Deo tributam efficaciam, ut parvulo adhibitum, Chriſti meritum nondum applicatum applicet ad remiſſionem reatus originalis, imò ad ea omnia qæ figurat, in parvulo efficienda, id verò probandum adhuc ſupereſſe videtur, nec (ut ipſe reor) unqam probabitur.

2. Calvinum qod attinet, *inculcat* reverâ *paſſim, non eſſe nuda & inania ſigna gratia ſacramenta.* nec certè pius qiſqam, vel id ipſe unqam dixerit, vel ſine horrore ab alio prolatum ad avres ſuas admiſerit. Sed neqe, qi fœderis divini verè obſignatoria aſſeruerit, & ex animo faſſus fuerit, hoc unqam ſe piaculo obſtrinxerit; nec ideò *nuda & inania ſigna* haberi debent, ſi non id perpetuò & præſentaneò, qod obſignant, actu exhibeant præſtentqe; niſi forte Baptiſmum in jam renatis & juſtificatis eſſe ejuſmodi qis dixerit, vel in eis etiam fuiſſe, qi poſtqam tincti fuerint, deinceps ſuo tempore regeniti fuerint. Cavtè ſatis Calvinus, *ad Act. 3. 38. Qanqam Baptiſmus non eſt inanis figura, ſed verum & efficax teſtimonium.* cum tamen antè dixiſſet, *Nihil eſt aliud, qàm bonorum, qa per Chriſtum conſeqimur, obſignatio.* Idem, *ad Act. 7. 8.* etiamſi concludat, *Sacramenta, non eſſe inanes figuras: qia Deus, qi verax eſt, nihil illis figurat, qod non præſtet.* tamen ibidem, *Judæos interea perperam facere*, oſtendit, *ſi in externo ſymbolo ſalutis ſuæ initium ſtatuant, cum prius Abraham vocatus ſit, & promiſſa ejus ſemini redemptio ac terra, qam circumcideretur, & tametſi tradita fuerit Circumciſio, ut gratiæ ſymbolum,* [*non cavſſa*, nam & hoc *ibidem*] *eſſet, eam tamen ordine & tempore adoptio præceſſerit.* Idem, *Inſtitut. l. 4. c. 14. §. 18. Deus cum Adæ & Evæ arborem vitæ in arrhabonem immortalitatis dedit, ut eam ſecurè ſibi promitterent, qamdiu ederent ex illius fructu; & cum cœleſtem arcum Noë & ejus poſteris in monumentum ſtatuit, poſthac ſe diluvio non diſſipaturum terram: hac Adam & Noë pro Sacramentis habuerunt; non qod arbor præſtaret illis immortalitatem, qam ſibi ipſa dare non poterat; avt arcus coërcendis aqis foret efficax, qi ſolaris duntaxat radii repercuſſio eſt in oppoſitas nubes; ſed qia notam à verbo Dei inſculptam habebant, ut documenta eſſent teſtamentorum ejus & ſigilla.*

Verum Calvinus de Sacramenti hujus in parvulis efficaciâ qid ſenſerit, ex eis qæ hîc adjicientur, abunde (opinor) patebit. Primo *Sacramenti totam integramqe naturam*, ubi *definitione accuratiore & pleniori complecti* ſe velle ſignificat, his eam verbis concipit; *Inſtitut. l. 4. c. 14. §. 1. Sacramentum eſt ſymbolum, qo benevolentiæ erga nos ſuæ promiſſiones conſcientiis noſtris Dominus obſignat, ad ſuſtinendam fidei noſtræ imbecillitatem; & nos viciſſim pietatem erga eum noſtram, tam coram eo & angelis, qam apud homines teſtamur.* qæ *Sacramenti definitio* videtur Whitakero, *de Sacr. q. 1. c. 3. longè optima, & aliis omnibus præferenda.* Addit mox majoris compendii cavſſa alteram; *Divinæ in nos gratiæ teſtimonium externum, ſigno confirmatum, cum mutuâ noſtra erga ipſum pietatis teſtificatione.* Tum de *Baptiſmo* ſpeciatim in eandem mentem, *ibidem c. 16. §. 2.* In hoc enim *ſolidam Baptiſmi veritatem, totamqe ſubſtantiam, vimqe ac naturam* conſtituit, qod *Scriptura oſtendit peccatorum purgationem, qam à Chriſti ſangvine obtinemus, hîc primò demonſtrari. Deinde carnis mortificationem, qæ mortis ejus participatione conſtat, per qam in vitæ novitatem regenerantur fideles; itaqe etiam adeò Chriſti ſocietatem. Ad hanc ſummam referri poſſe, qicqid in Scripturis de Baptiſmo traditum eſt: niſi qod etiam præterea teſtandæ apud homines religionis eſt ſymbolum.* Demùm de *Pædobaptiſmo* agens, *ibidem §. 5. Myſterii ſpiritualis ſi qa ratio habeatur, conſtabit, infantibus etiam adminiſtrari Baptiſmum, ut qi illis debeatur. Non enim Dominus olim Circumciſione dignatus eſt, qin eorum omnium participes faceret, qæ per circumciſionem ſignata tunc fuerunt. alioqi meris præſtigiis ludificatus eſſet populum ſuum, ſi fallacibus ſignis eos lactaſſet: qod ſolo avditu horrendum eſt. diſerte namqe pronunciat, Circumciſionem infantuli loco ſigilli futuram ad obſignandam fœderis promiſſionem. Qod ſi fœdus firmum & fixum manet, Chriſtianorum liberis non minus hodie competit, qam ſub veteri Teſtamento ad Judæorum infantes ſpectabat.* Qod & idem rurſus *ibidem §. 9.* qam periocham tranſcribere totam iſtic licuerit. Deniqe clariſſimè pleniſſimèqe *ibidem §. 21. Qarè nihil plus in Pædobaptiſmo præſentis efficaciæ requirendum eſt, qam ut fœdus cum illis à Domino percuſſum obſignet & ſanciat. reliqa ejus Sacramento ſignificatio, qo tempore Deus ipſe providerit, poſtea conſeqetur.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio Num. 3.

Ad hos fines, vel alterutrum horum, conſeqendos, Baptiſma mihi minimè inſtitutum videtur; qum in inſtitutione ipſâ eis primariò adminiſtrandum ordinetur, qi ex prædicatione Evangelii fide in Chriſtum imbuti, & diſciplinam Chriſtianam jam amplexi fuerant, Marc. 16. 15. 16. Mat. 28. 18. At hi & ſanati ex parte, & reatu omni exoluti, ad Baptiſmum ſuſcipiendum accedebant, avt ejuſmodi ſaltem eſſe præſumebantur anteqam ad Baptiſmum admitterentur.

Qin & Joannis Baptiſmum ejuſdem fuiſſe efficaciæ cum illo qi ab Apoſtolis ex Chriſti inſtituto adminiſtrabatur, adverſus Pontificios noſtri omnes tuentur. At in Joannis Baptiſmo prævia exigebatur pœnitentia, qam peccatorum venia neceſſariò & inſeparabiliter conſeqitur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ad reatum tollendum, ubi remiſſio anteà non fuit, inſtitutum fuiſſe Baptiſmum, ſatis (uti ſpero) oſtenſum eſt, ad Cenſur. præced. Num. 2. *In remedium etiam morbi ordinatum eſſe Baptiſmum, qatenus exhibet gratiam ſanantem verè credentibus, ejuſqe exhibitionem obſignat, vix dubitari qeat. Sacramentum ſiqidem Baptiſmatis adulto credenti & illud ſuſcipienti exhibet qod ſignat: alioqi minimè verax, qin fallax eſſet ſignum. figurat avtem ablutionem pleniorem ſordium peccati inhabitantis, & ſanationem ulteriorem morbi illius, qam illa erat, qa in primâ converſione accepta eſt, eamqe pariter obſignat.*

Ad rationem, qam ſubjungis, reſpondeo; ratio cur in primâ inſtitutione Baptiſmus iis, primariò adminiſtrandus *erat*, qi ex prædicatione Evangelii ad fidem Chriſti converſi ſunt; *ratio, inqam, erat, qia adulti primò ad fidem Chriſti convertendi erant, anteqam parvuli eorum baptizandi erant. non enim niſi baptizatorum parvuli baptizandi erant ordinariè. Lege avtem de baptizandis parvulis exemplo Circumciſionis ex Chriſti inſtituto ſemel ſtabilitâ, poſteà ordinariè ſoli infantes ſolebant baptizari; qo modo poſt primò latam legem Circumciſionis Abrahæ adulto jam tunc credenti, non amplius niſi infantes octo dierum circumcidendi erant.*

Non ergò de fine adæqato, avt etiam maximè principali Baptiſmi, judicandum eſt duntaxat ex fine, qem habuit in Eccleſia primitus conſtituenda in prima inſtitutione; ſed potius ex ordinaria praxi ſubſeqente, & ex finibus, qos habiturus erat & habuit in parvulorum Baptiſmo in Eccleſia conſtituta. In finibus avtem hiſce is erat, ut eſſet organum avt medium exhibitivum remiſſionis originalis reatus parvulis, & ejuſdem remiſſionis & aliorum actualium obſignatorium iiſdem credentibus, qam ad adultam ætatem perventuri eſſent.

De Joannis baptiſmo *præparatorio idipſum pariter dictum eſto: ante cujus ſuſceptionem* pœnitentia prævia exigebatur *ob eandem cavſſam, ob qam dicebamus in initio Miniſterii Apoſtolici fidem à baptizandis exigi ſolere: adultis ſiqidem duntaxat pœnitentia prædicata eſt.*

THO-

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Atqi, primum illud qod attinet;

1. *Ad remiſſionem peccatorum* jam remiſſorum, niſi obſignandam, adhiberi non potuit, & hanc tamen figuraſſe præſumitur. Lombardus, *ſent. l. 4. d. 4. G. Si qæritur, cujus rei Baptiſmus ille ſit Sacramentum, qi datur jam juſto; dicimus Sacramentum eſſe rei qæ præceſſit, i. e. remiſſionis ante per fidem data.*

2. Nec ad *morbum* directè *ſanandum* adhibebatur, niſi qatenus obſignationis ratione fidem fovendo excitandoqe vires eidem addebat ad concupiſcentias debellandas. Hoc avtem efficit, non eo tempore tantùm, qo adminiſtratur & ſuſcipitur, licet plenius forſan tunc temporis & validius, verum & deinceps, qoties ejuſdem memoria ſeria apud nos in animis noſtris renovatur. Videatur Whitakerus, *de bapt. q. 4. c. 6. p. 293.* & *de Sacram. q. 1. c. 3. voc. 4.* allatus ſupra, *Num. 2. ad Arg. 11. Memb. 2. locut. 2. reſp. 2. §. 2.*

3. *Regenerationis* ipſius Sacramentum Baptiſmus dicitur. at ea jam præterierat, nec repeti potis eſt. Contraremonſtrantes, in *Colloq. Hag. de theſ. 5. Arg. 10. edit. Brand. p. 348. Semel tantùm regeneramur, ſicut ſemel tantùm naſcimur. qare & ſemel tantùm baptizamur in regenerationis noſtræ obſignationem.* Videatur & Ameſius, in *Coronid. ad art. 5. c. 11. p. 356. 357.* & qæ ſupra adducta ſunt, *Num. 2. ad Arg. 11. Memb. 2. locut. 2.*

4. Non *plenior* tantùm, ſed pleniſſima etiam, *ſordium ablutio*, in Baptiſmo figuratur, qæ niſi ad vitæ terminum non exhibetur. Lutherus, *concion. de bapt. tom. 1. edit. Jenenſ. fol. 337. Porrò illa peccatorum demerſio & mortificatio, (qæ in Baptiſmo figuratur) non perfectè in hac vita abſolvitur, donec hoc mortale corpus pereat, & totum in pulverem abeat. Sacramentum vel ſignum Baptiſmi, id qod videmus, brevi perficitur; verum ſignificatio ejus ſpiritualis per totam hanc vitam durat, & non niſi in morte perficitur. tum enim verè demergitur homo in Baptiſmum, & verè hoc fit, qod Baptiſmus ſignificat.* Et mox; *Qantum igitur ad figuram & ſignum attinet, mortua etiam nunc una cum homine ſunt peccata, & reſurrexit homo. Verum qantum ad opus attinet, ſacramenti effectus nondum perfectè eſt abſolutus. h. e. mors & reſurrectio in noviſſimo die, nondum ſunt facta, ſed fient.* qæ & ibidem latius perſeqitur.

5. *Signum* non eſt neceſſariò *fallax*, etiamſi non actu exhibeat id, qod figurat. ſatis eſt, qo ſignum iſtiuſmodi *verax* cenſeatur, ſi vel jam exhibitum, vel exhibendum obſignet; imò ſi nec exhibendum etiam, ubi ſub certâ conditione res obſignata promittitur. niſi enim conditio illa præſtita fuerit, nec in eis ſignum eſt fallax, qi culpâ ſuâ re obſignatâ caruerint. Urſinus, *tractat. Theolog. p.* 579. *Univerſaliter in omni ſtipulatione, cum ab una parte violatur conditio, etiam promiſſio alterius partis fit irrita; qia ad eam præſtandam non amplius obligatur. promiſſio qippe conditionalis rata eſſet debet poſitis conditionibus.* Vide & Petrum Martyrem *ad Rom. 4.* ſupra, *ad Arg. 6. replic. 4.* & Calvinum, *Inſtit. l. 4. c. 15. §. 17. ad Arg. 11. de locut. 2.* & *ad Rom. 4. 11.* infra, *ad Num. 30. de Calvin.* Rectè Heerbrandus, *Compend. Theolog. p.* 619. *Sacramenti veritatem incredulitas hominum non evacuat.*

6. *Baptiſmum*, nec in infantibus, nec in adultis, *ea omnia qæ figurat reapſe ſtatim exhibere*, pro confeſſo, opinor, apud omnes, ne Pontificiis qidem ipſis exceptis, habetur. ut ſi *ſignum fallax* cenſeatur, qod non actu exhibet id qod figurat, Baptiſmi ſacramentum ex parte ſaltem fallax, tam in adultis, qam in parvulis univerſis reputandum ſit.

Secundum qod attinet; *rationem* agnoſco, *cur adulti prius qam parvuli fuerint baptizandi.*

Verum 1. *principali effecto*, imò principalibus effectis, caruiſſe Baptiſmum in eis omnibus, qibus *in prima inſtitutione primariò* deſtinabatur, id mihi certè minus veroſimile, & probatione altiore indigere videtur. *Principales effectus, regenerationem* dico & *remiſſionem peccatorum*; q Baptiſmi præſumuntur effectus eſſe.

2. Si qem in parvulis alium ſtatuere libuerit *effectum*, qam in adultis obtineat, id mirum valde S. S. nuſqam inſinuaſſe. nec de eo certi qicqam conſtare poterit, qo fides noſtra innitatur, donec verbulo ſaltem divino aliqo illud nobis innoteſcat.

SECTIO II.

SAMUELIS WARDI *Theſis Num. 4. & 5.*

ID *Scriptura docet, Act.* 2. 38. Baptizetur unuſqiſqe veſtrum in remiſſionem peccatorum. *Act.* 26. 26. Baptizare & ablue peccata tua. *Epheſ.* 5, 26. Mundans eam lavacro aqæ per verbum. *Tit.* 3. 5. Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis. 1 *Cor.* 6. 11. Sed abluti eſtis; ſed ſanctificati eſtis; ſed juſtificati eſtis. *Coloſſ.* 2. 12. Conſepulti cum eo per Baptiſmum. *Ex qibus locis ſatis conſtat, inſtitutum fuiſſe Baptiſmum, in remiſſionem, in ablutionem, in mundationem à peccatis; qæ verba denotant ſolutionem reatus omnium peccatorum, etiam originalis, qibus antea remiſſum non eſt.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Qod ad *Teſtimonia* & firmamenta attinet è Scripturis petita; Qædam dicta ad eos duntaxat diriguntur, à qibus reſipiſcentia prius exigitur, ut *Act.* 2. 38. vel in qibus ea præſumitur, ut Act. 22. 16. cum 9. 11. qo rite & ſalubriter baptizarentur. eis ergò cum ſtatim atqe reſipiſcerent, remiſſa fuerint peccata, non potuit Baptiſmus reatus illius ſolutionem efficere, qi jam antea ſolutus fuerat.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ut teſtimoniis & firmamentis meis è Scriptura petitis accommodatius reſpondeas, ea digeris in qatuor claſſes.

1. Qædam, *inqis*, dicta ad eos duntaxat diriguntur, à qibus reſipiſcentia priùs exigitur, ut *Act.* 2. 38. vel in qibus ea præſumitur, ut *Act.* 22. 16. cum 9 11.

Ubi ſupponis adultos ante Baptiſmum ſemper fuiſſe, avt ſaltem præſumptos fuiſſe, vera pœnitentia præditos, ac proinde ab omni reatu peccatorum ſuorum abſolutos. unde infers, Baptiſmum ad ſolutionem reatus in talibus non eſſe inſtitutum.

Hæc mihi non videntur adeò firma & explorata, ut ſine omni exceptione admitti debeant. Concedo neminem adultorum ad Baptiſmum admitti debere abſqe profeſſione fidei & pœnitentiæ. Concedo itidem ſolidam pœnitentiam conjunctam cum vera & viva fide in Mediatorem, obtinere præſentaneam peccatorum remiſſionem apud Deum.

Sed nego pœnitentiam avt fidem initialem, qæ judicio Apoſtolorum ſufficiebat ad dandum Baptiſma deſiderantibus, ſemper eorum judicio avt præſumptione ſuffeciſſe ad tales ponendos in ſtatu adeptæ reconciliationis, remiſſionis peccatorum, regenerationis avt ſalutis. Act. 2. 37. *Qi præſumuntur verè compuncti corde ob peccata ſua, qi præſumuntur deſiderare ex animis liberationem à peccatis, qi inſtituuntur, ut qærant liberationem hanc in merito Chriſti, idonei jam judicantur ad accipiendum Baptiſmum, & in Baptiſmo remiſſionem peccatorum, ibidem, verſ.* 38. *ſed non præſumuntur ante Baptiſmum obtinuiſſe hanc remiſſionem.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At, 1. Ego qænam ſit *fides* illa ac *pœnitentia initialis*, non intelligo qâ præditum avſit qis ad Baptiſmum admittere, qem tamen *vera vivaqe in Mediatorem fide*

imbutum nondum credat. Philippus certè Æthiopi Baptiſmum poſcenti, *Si credis*, inqit, *ex toto corde, licet.* Act. 8. 38. qaſi non baptizaturus, niſi id ille profiteretur, ipſeqe, charitatis ſaltem judicio, ita credere credat. *Non vult eum baptizare, niſi credat.* inqit Lutherus, *in Gen.* 48. nec *fidem* tantùm *initialem* illam volebat, qi *ex toto corde* poſcit ut *credat.* Et de Ananiâ Calvinus, *ad Act.* 22. 16. *vera fidei expertem non baptizaſſet.* eâ nempe imbutum præſumpſiſſe vult: & ex Chriſto ipſo id didiciſſe videtur, Act. 9. 11. Bucerus *ad Rom.* 6. *de bapt. myſt. p.* 327. reſpondens Anabaptiſtarum objectioni ab Apoſtolorum & Philippi praxi ſumptæ, concedit, *ab adultis & confiteri potentibus anteqam baptizentur, confeſſionem fidei reqiri.* Qin &, *idem Baptiſmum appetentibus, ab adultis omnibus, qod ab Evnucho Philippus, exigi debere* contendit. Videatur Whitakerus, *de Sacra. q.* 1. *c.* 3. *voc.* 3. *p.* 10. & *q.* 4. *c.* 2. *ad rat.* 1. *p.* 75. allatus ſupra *ad arg.* 11. *de locut.* 2. *reſp.* 2. *rat.* 1. qi & multis adverſus Bellarminum confirmat, *Baptiſmum non primò & propriè facere nos Eccleſiæ Catholicæ Chriſtiqe membra, ſed metonymicè tantùm, qia nos eſſe tales confirmat, & nobis jus illud obſignat.* Et, *de Eccleſ. q.* 1. *c.* 4. *ad arg.* 2. *eos qi credunt, ſtatim fieri membra Eccleſiæ Catholicæ.* Et, *ibidem ad* 3um. *Catechumenos, ſive non baptizatos, vera fide præditos, de Eccleſia Catholica eſſe, & ad eam pertinere: in ſtatu ſalutis eſſe, idqe non voto tantùm, ſed re & actu. alioqi non poſſe ſervari magis, qam qi voto in arca Noë fuerant, cum re & actu non eſſent.* qæ omnia ille latius proſeqitur; *ibidem* c. 5. Videatur & Petrus Martyr adductus ſupra, *ad arg.* 4. *reſp. ult.*

2. Si *fides* illa nondum *vera vivaqe* foret, nec *pœnitentia* ejuſmodi, ut remiſſionem peccatorum ex vi promiſſionis neceſſariò indipiſceretur, qam Baptiſmo tamen inſeqente conſeqeretur baptizatus; videtur eam eſſe Baptiſmi collati virtutem, ut vel ſine *vera vivaqe fide pœnitentiaqe ſalutari* baptizatum juſtificet; vel ſaltem, ut ex *fide* illa, *pœnitentiaqe* nondum *vera, viva, ſalutari*, accedente *ablutionis* ritu, *vivam, veram, ſalutarem* efficiat: qo modo ſcilicet Pontificii docent, ex *attritione*, qæ non juſtificet, accedente Sacramento *abſolutionis, contritionem*, qæ juſtificet, fieri. Bellarminus *de pœnit. l.* 2. *c.* 18. *in fine.* Et tale qid ſomniaſſe videtur Durandus, *ad* 4. *d.* 4. *q.* 2 *ad* 2um. Qod utrumqe cum novum & Eccleſiæ priſcæ prorſus inavditum ſit, teſtimonio divino aliqo ſtabiliri neceſſe fuit. Philippus Mornæus, *de Sacr. Evchar. l.* 4. *c.* 1. *reg.* 5. *Sacramenta non indunt fidem: ſuſcipit illa indita fides, qam porrò corroborant.* Et mox; *Sacramenta fidelibus data, non ut credant, ſed qia credunt; non ut in fœdere Dei comprehendantur, ſed ut eo ſigno comprehenſi ſignificentur.* Whitakerus, *de Sacr. q.* 1. *c.* 2. *Nos ſacramenta inſtituta eſſe dicimus, non ut fidem infundant; ſed ut fidem ante infuſam confirment.* Baſilius, *contr. Evnom.* Πιστεῦσαι δεῖ πρῶτον ἵνα εἶτα ἐπισφραγίσωσθαι. Tertullianus, *de bapt. c.* 13. *Pavlus ubi credidit, tinctus erat.* Bellarminus ipſe, *de effect. Sacr. l.* 2. *c.* 3. *claſ.* 1. *teſt.* 2. *Fides non eſt effectus Baptiſmi, cum eum præcedat; ſed potius diſpoſitio ad illum.* Whitakerus deniqe, *de Sacr. q.* 1. *c.* 3. *partic.* 2. *Nos verè dicimus, Sacramenta non juſtificare, nec primò, nec ſecundò, per ſe & propriè. nam qando fides noſtra in prædicatione Evangelii Chriſtum amplectitur, tum juſti ſumus. Verbum ergò juſtificat; Sacramenta hanc juſtificationem obſignant: ut niſi qis juſtificatus & pius ad Sacramenta accedat, Sacramenta non eum juſtificare poſſint. Juſtitia ergò & prima & ſecunda ex verbi prædicatione confertur; per Sacramenta verò alitur & avgetur. Non poſſunt Sacramenta homini, qi caret juſtitiâ, juſtitiam conferre, ſed in eo tantùm, qi habet, avgere & corroborare.*

3. Locus ille, *Act.* 2. 38. non tam præſumit hoc in baptizatis, qam à baptizandis exigit. Hortatur Petrus ut reſipiſcant avdientes, prout & cap. 3. 19. μετανοήσατε καὶ ἐπιστρέψατε. qo loco etiam Baptiſmi nulla fit mentio, cum peccatorum tamen promittatur abſterſio. μετάνοιαν autem iſtam, ſive *reſipiſcentiam*, ſive *pœnitentiam* reddere libuerit, qam ab eis Petrus exigit, non fuiſſe *ſalutarem*, eandemve illam de qâ Pavlus 2 Cor. 7. 10. vix erit, credo, ut qiſqam dixerit. *Compunctio* ſiqidem *cordis*, de qâ verſ. 37. ſalutaris ea necne fuerit, ad rem ipſam, de qâ agitur, parum refert. neqe compunctionis illius ratione, Petrus iſtos, non magis qam timoris intuitu τὴν δεσμοφύλακα Pavlus, ad Baptiſmum admiſerit; ſed *reſipiſcentiâ, ſalutari* prorſus, dubio procul (ut *fide* verâ vivâqe commentarienſem ille) præmiſſâ, ad Baptiſmum invitat. Qin & Martyr, *ad Rom. c.* 3. *p.* 39. *Unam eſſe vera pœnitentiæ rationem, qæ à baptizandis adultis exigatur*, multis probat.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Idem eſto de Pavlo judicium, cui dictum eſt per Ananiam, Surge, baptizare, & ablue peccata tua. *Act.* 22. 16. *Nam remiſſio peccatorum nititur fide: fides divini verbi promiſſionibus. Verbum promiſſionis ſic ſe habet qoad adultos initiandos*, Qi crediderit & baptizatus fuerit, ſalvabitur. *Marc.* 16. 16. *Sic Petrus hîc*; Baptizetur unuſqiſqe veſtrum in nomine Jeſu Chriſti, in remiſſionem peccatorum. *ſcilicet obtinendam, non obtentam. Sic Pavlo ab Ananiâ dictum eſt*; Surge, baptizare & ablue peccata tua. *ſcilicet non remiſſa, ſed hoc myſterio remittenda, ut probabile eſt. Nam in Baptiſmo fides baptizatorum ferebatur in Deum, ut remittentem & abluentem peccata virtute ſangvinis Chriſti tum illis applicati, qorum onere premebantur illorum conſcientiæ ante & uſqe ad hoc remedium applicatum. Qid igitur ante Baptiſmum Deus fecerat arcana ſua voluntate pro talibus baptizandis, Apoſtoli, nec judicare nec præſumere potuerunt; ſed in ipſo Baptiſmo dari remiſſionem, ac fieri ablutionem peccatorum virtute ſangvinis Chriſti omnibus in Chriſtum credentibus, & præſumpſiſſe & docuiſſe videntur Apoſtoli. Atqe hac ſpe nixi ad Baptiſmum accedebant Chriſtiani; atqe in hunc ſenſum Veteres hæc loca intellexerant.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. De *Loco* illo *Act.* 22. 16. nolo denuò reponere qæ ſunt prius exhibita, *Sect.* 1. *Num.* 2. *ad Arg.* 11. *locut.* 3. ibi poterunt videri.

2. Chriſtus ipſe, cum dixit, *Qi crediderit & baptizatus fuerit, ſalvabitur.* an non *fidem veram, vivam, ſalutarem*, à baptizandis verbis illis exigebat? eandem utiqe ipſam, de qâ alibi toties, Baptiſmi avt ſuſcepti, avt ſuſcipiendi conditione nevtiqam adjectâ, *Qi crediderit, non peribit, habet vitam æternam, à morte ad vitam tranſiit, in judicium non veniet.* Joan. 3. 15. 16. 18. & 5. 24. & 6. 40. 47. *Qibus in locis, ſi qis* (inqit Whitakerus *de Sacram. q.* 4. *c.* 3. *p.* 97.) juſtificari & vitam æternam habere, *ſic interpretetur ut Bellarminus*, id eſt, diſponi ad juſtitiam & vitam æternam, *nonne hoc eſſet inſigniter abuti Scripturis, & hac omnia teſtimonia egregiè pervertere?* Avt in ſtatu ſalutis nondum conſtitutos credere fas eſt donec Baptiſmum nacti fuerint, qi fide tamen ſalutari fuerant imbuti, atqe hoc Chriſtum verbis illis voluiſſe? ut perire neceſſe habeant, niſi lotio externa acceſſerit? qi *fide* tamen *cor* interiùs *mundatum* habuerint. Act. 15. 9. Horrendum certè Bellarmini illud, *de pœnit. l.* 3. *c.* 2. *probat.* 7. *rat.* 1. qod ex Avguſtino tamen ſtatuminare conatur; *Aliqos in Chriſtum credentes in æternum perire, qod ante moriantur, qàm à ſacerdote abſolvi potuerint.* De Baptiſmo paria ſi dicantur, qod ex verbis Domini ſic intellectis fluere forſitan videatur, ecqis non animo exhorruerit? Whitakerus, *de Sacr. q.* 4. *c.* 3. *arg.* 1. *p.* 81. *Scriptura docet fidem aſferre juſtitiam. ergò, qi crediderit, eſt juſtus. credere avtem poſſumus ſine ſacramentis. ergò Sacramenta illam juſtitiam confirmant, non afferunt per ſe, avt ſecundam, avt primam juſtitiam. Et nulla juſtitia eſt niſi fidei, non una fidei, altera ſacramentorum.* Idem *ibidem* p. 83. Cum Bellarminus, *de effect. Sacr. l.* 2. *c.* 3. *claſſ.* 1. *teſt.* 2.

ex

cata credimus, hanc fidem & promiſſionem Baptiſmus obſignat. non ergò Baptiſmus efficit fidem & vitam æternam, ſed confirmat. qare ante promiſſa eſſe debet vita æterna. &, *ibidem q. 4 c. 3. p. 84. col. 2. Chriſtus non ait, hoc ipſum, non baptizari damnationem afferre, ſed non credere. Qare cum Chriſtus nullam aliam cavſſam condemnationis hîc ponat, niſi non credere; apertum eſt, non baptizari non eſſe cavſſam damnationis; & ſic juſtitiam non eſſe in Sacramentis, ſed in fide. Etſi ergò Chriſtus cum fide Baptiſmum in priore membro conjunxit, non tamen ut ſimpliciter neceſſarium conjunxit; ſed ut ſymbolum & ſigillum, qod non ſimpliciter neceſſarium eſt; imò cum fide dignus eſt qi promittit, non omnino neceſſarium ex parte ejus qi promittit, ſed tantum ex ejus parte cui promittitur: tamen in negatione, hoc eſt, in poſteriore membro, nulla mentio ſymboli fit, qia non carere ſymbolo cavſſa damnationis eſt, ſed fide, qâ Chriſtus apprehendi debet.* Idem, *ibidem p. 89. Bellarminus ait.* Qi habet ſacramentum, & non vult credere, damnatur. *Veriſſimum hoc eſt. unde conſtat Sacramenta non propriè & vi ſua nos juſtificare, avt ſervare, imò ſine fide nihil valere.* Porrò *ait*, ſi qis habet fidem, & non vult Sacramentum percipere damnatur. *Reſp. Qi habet veram fidem, non poteſt non habere voluntatem utendi ſacramentis. Fingit Bellarminus hominem habere fidem, & tamen nolle uti ſacramentis. cum reſpuere Sacramenta ſit infidelitatis argumentum certiſſimum. eo enim ipſo ſe prodit qis non credere, ſi ſacramenta recuſet. contemptus ſacramenti indicat fidem non habere. Ibidem q 5. c. 8. ad rat. 4. Noſtra ſacramenta dicuntur hæc omnia præſtare* (ſalvare, regenerare, juſtificare) *non qod ipſa propriè & per ſe hæc præſtent; ſed qia noſtram ſalutem & juſtificationem à Chriſto jam peractam credentibus obſignant. & hoc vetera etiam ſacramenta fecerunt.* Idem deniqe *ibidem qæſt. 4. c. 2. ad teſt 3. reſp. 5. pag. 66. Poſtremò, fidei ſoli ſine mentione aqæ ſalus tribuitur. Joan. 3. 15. 16. 18. ergò credere per ſe ad ſalutem ſufficit.*

3. Qod *fides promiſſionis verbo niti* dicitur, id avtem qoad adultos ſic ſe habeat, *Qi crediderit & baptizatus fuerit, ſalvabitur:*

Reſpondeo. ſicut fides patrum, qi ante Chriſtum incarnatum vixerant, eadem planè cum noſtrâ, qi jam degimus, fuit. Act. 15. 10. 11. 2 Cor. 4. 13. Heb. 11. 13. ſic promiſſio per fidem in Meſſiam ſalutis, qoad ſubſtantiam apud utroſqe eadem prorſus. nec promiſſionis verbum, fideive, qo ea nitebatur, fundamentum, mutabat Sacramentorum ſive ſigillorum eidem obſignando adjectorum pro iſtis illiſve temporibus ſeculiſqe varietas avt diverſitas. promiſſione merâ ſcilicet eâqe per ſecula omnia una eademqe fides nitebatur, ſive lotione, ſive reciſione, ſive nevtrâ etiam adhuc ea obſignaretur. Avguſtinus, *ad Ep. Pelag. l. 1. c. 21. Antiqos juſtos non fecit ſalvos niſi fides mediatoris.* & *l. 3. c. 4. Antiqi omnes juſti, & Moſes ipſe teſtamenti miniſter veteris, hæres novi, ex fide, qa nos vivimus, una eademqe vixerunt.* & *de pecc. mer. & rem. lib. 2. cap. 29. Una ergo fides eſt, qa omnes ſalvos facit, qi ex carnali generatione in ſpiritualem renaſcendo ſalvantur. — ſed hujus pro ſignificationis opportunitate per varia tempora Sacramenta variata ſunt.* Idem, *confeſſ. l. 10. c. 44. Salvi per fidem paſſionis futuræ, ſicut nos per fidem præteritæ.* &, *Epiſt. 11. cap. 7. Chriſti fide ſaluberrima etiam illi juſti facti ſunt, qi priuſqam veniret in carne, crediderunt in carne venturum. eadem namqe fides eſt, & noſtra & illorum, qoniam hoc illi crediderunt futurum, qod nos credimus factum.* &, *in Joan. tract. 45. Tempora variata ſunt, non fides. --- Venit, & venturus eſt, duo ſunt tempora; ſed eadem eſt fides. --- In ſigillis diverſis eadem eſt fides. Sic in ſignis diverſis, qomodo in verbis diverſis; qia nihil aliud ſunt verba qam ſigna. --- fide manente ſigna variata videtis.* Idem deniqe, *Epiſt. 57. Qod ſi circumciſio antiqis ſanctis pro Baptiſmo fuiſſe creditur; qid reſpondebitur de his, qi anteqam hoc præceptum eſſet, Deo placuerunt, non tamen ſine fide?* Whitakerus, *de ſacr. q. 4. c. 3. rat. 4. ad 3m. Juſtitia una eademqe fuit in Patriarchis, in Prophetis, in Apoſtolis, in omnibus deniqe piis, qi ab origine mundi fuerunt.* qi & videndus infra, *ad reſp. 4. replic. 3. de formul.*

4. *Fidem baptizatorum in Deum ferri, ut remittentem peccata virtute ſangvinis Chriſti tum illis applicati, qorum onere conſcientiæ ante & uſqe ad remedium illud premebantur*; qod aſſeritur:

Reſpondeo, *fidem baptizatorum in Deum ferri*, ſi fides ea ſaltem verbo divino nitatur, ut remiſſionis promiſſionem, qam fidei & reſipiſcentiæ abſolutè dedit, Act. 10. 43. qamqe ſolidam pœnitentiam, cum fide verâ vivâqe conjunctam, *præſentaneam* obtinere ipſe concedis baptizato obſignantem. qâ obſignatione ſolenni nil mirum, ſi leventur & ſtabiliantur conſcientiæ antè & eouſqe etiam forſan conturbatæ & oppreſſæ, ex fidei novellæ adhuc infirmitate, ſtatuſqe ſui conditione beatâ minùs perſpicuè apprehenſâ. Ideò enim in Sacramentis bonorum, qæ per Chriſtum conſeqimur, obſignatio fit, *ut in conſcientiis noſtris rata ſint*, uti Calvinus, *in Act. 2. 38.* verum iſti, de qibus hîc agitur, vel verâ vivâqe fide imbuti jam fuerant; & tutu ex conceſſis remiſſa habebant peccata, etiam priuſqam ad Baptiſmum accederent; vel ſi verâ vivâqe fide deſtituti Sacramentum fidei illius ſuſceperant, pacem, non veram, opinor, ſed falſam, ac proinde fallacem, à fide non verâ enatam, conſcientiis ſuis à ritu illo externo ſunt conſecuti.

5. Idem de *ſpe* illâ dictum ſit, *qâ ſubnixi Chriſtiani ad Baptiſmum acceſſiſſe* perhibentur. Spes enim vera, in fide recta fundatur. Heb. 11. 1. fides promiſſione divinâ innititur. qæ niſi fidei veræ vivaciqe, nec in Baptiſmo, nec extra Baptiſmum peccatorum veniam pollicetur; huic avtem etiam citra Baptiſmum præſentaneam eandem præſtat.

6. *Apoſtolos ignaros, qid arcana voluntate ante Baptiſmum Deus fecerit, in ipſo Baptiſmo dari remiſſionem & ablutionem peccatorum virtute ſangvinis Chriſti & præſumpſiſſe & docuiſſe*, dicitur.

Atqi miſſâ *Dei arcana voluntate*, ex patefacta *præſumebant & docebant*, dari credentibus omnibus præſentaneam remiſſionem peccatorum; (qod & ipſe ſupra faſſus, ab eis, ſcio, non aliunde didiciſti) non verè credentibus nec Baptiſmum eam poſſe conferre ſciebant. Proinde arcana Deo remittentes, à baptizandis fidem exigunt & reſipiſcentiam, individuam fidei comitem, veram dubio procul vivamqe utramqe, Act. 2. 38. & 3. 19. & 8. 12. 13. 36. 37. & 16. 14. 15 fidei juſtificationem & peccatorum remiſſionem paſſim attribuunt & pollicentur, ut qæ ſangvinem Chriſti in eum finem efficaciter ſemper applicet. Act. 16 30. 31. Rom. 3. 22. 23. 26. 28. 30. & 4 3. 10. 11. 23. 24. & 5. 1. 9. Gal. 2. 16. & 3. 14. efficaciam ipſius hac in parte, à ritu aliqo pendere, nuſqam docent, nec ipſe id aſſeruiſſe videris, modo vera vivaqe fuerit.

7. De phraſibus illis, *baptizari in remiſſionem peccatorum, & in ablutionem eorundem*, ſatis, opinor, eſt ſupra dictum, *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 1. aſſumpt. §. 2.* &, *ad Arg. 11. enunc. 2. locut. 3.* Addam duntaxat, qæ de hac formula, Ameſius noſter, & Piſcator. Hic, *ad Marc. 1. 4. verba illa*, in remiſſionem peccatorum, *non valere, ad conſeqendam remiſſionem per hoc opus, judicari poteſt ex eo, qod Scriptura paſſim tradit, hominem adultum, de qalibus in illis dictis ſermo eſt, non conſeqi remiſſionem peccatorum aliter qam per fidem in Chriſtum, ac proinde ſtatuunt eum jam per fidem habere remiſſionem peccatorum, non igitur per opus Baptiſmi. item ex eo, qod adultum baptizare non eſt fas, niſi is profiteatur fidem in Chriſtum, ac proinde ſtatuatur, eum jam per fidem habere remiſſionem peccatorum. Non igitur ſtatui poteſt, qod illam demum adipiſcatur per opus Baptiſmi. Neceſſe eſt igitur illa verba exponi. non poteſt avtem afferri melior expoſitio, qàm qa petitur à natura Sacramentorum, qæ conſtat eſſe ſigilla juſtitiæ fidei*, Rom. 4. 11. Idemqe, *Theſ. Theol. vol. 1.*

*loc.*25.§.13. Prædicabat Baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum. *i.e.prædicabat reſipiſcendum eſſe, & credendum in Chriſtum, Act.*19.4. *teſtificabaturque reſipiſcentibus atque credentibus in Chriſtum, peccata eis ſua remiſſa eſſe propter Chriſtum.* Ameſius, *adv. Bell. tom.* 3. *diſp.* 5. *q.* 1. *theſ.* 1. Bellarminus. *In his locis tribuitur Baptiſmo remiſſio peccatorum.* Proteſtantes. *Remiſſio peccatorum in ſententia Dei offenſi conſiſtit; neqe poteſt tribui externa alicui ceremoniæ, niſi ſub ratione ſigni avt ſigilli ſententiam illam teſtatam reddentis.* Bellarminus. *Qis non miretur novum iſtum tropum, qo* abluere peccata *ſignificet, accipere ſigillum juſtificationis acceptæ?* Proteſtantes. *Juſtificationem ante fuiſſe ab illis acceptam non poteſt negare, cujus hac eſt confeſſio, c.* 13. Adulti per fidem & contritionem veram juſtificantur anteqam ad ſacramentum accedant. 2. *Tropum, qem nos in iſtiuſmodi phraſi dicimus, eſt,* ablue peccata tua. *i. e. accipe ablutionem ut ſigillum remiſſionis peccatorum, ſive acceptæ, ſive accipiendæ, per conſcientiæ certiorationem. hic avtem tropus non eſt adeò novus avt mirus, ut Magiſtri illi magni, qos citat & approbat Bonavent. in* 4. *d.* 1. *q.* 2. *eundem jam dudum approbarint.*

8. *In eum ſenſum Veteres loca illa intellexiſſe,* qod dicitur:

1. Forſan minus cavtè ambiguéqe illi ſæpe locuti fuerint, prout & neoterici freqenter, etiam illi qi à ſenſu tamen illo, ubi ſermonem accuratius inſtituunt, qam longiſſimè recedunt. Certè Danæus veteres nobiſcum ſenſiſſe affirmat, *adv. Bell. de Bapt. c.* 13. *In Sacra Scriptura, qidpiam ab alio tolli, vel remitti dicitur, vel tanqam à cavſſâ; ſic Deus remittit peccata, ſic Chriſtus ea tollit. Mat.* 9. 6. *Luc.* 5. 21. *Joan.* 1. 29. *vel tanqam ab ejus remiſſionis & deletionis ſigno & ſacramento; ſic Baptiſmus peccata tollit & lavat. Marc.* 1. 4. *Eph.* 5. 26. *Scriptura & Patres hoc poſteriori ſignificato concedunt Baptiſmo peccata tollere.* Deniqe conferantur phraſes illæ, *baptizari in reſipiſcentiam, εἰς μετάνοιαν,* Mat. 3. 11. &, *baptizari in remiſſionem,* ſive, *ablutionem peccatorum*; & altera ex altera intelligatur. non eſt illud, *baptizari ad reſipiſcentiam conſeqendam, ſed ad teſtandam & obſignandam; in reſipiſcentiam,* i. e. *in teſtimonium reſipiſcentiæ.* & pari modo, *in remiſſionem,* & *in ablutionem peccatorum.* i. e. *in teſtimonium & obſignationem, vel remiſſorum ſive ablutorum, vel remittendorum & abluendorum.*

Verum, 2. Reſpondeo.

1. Qod Joannes Sariſburienſis in *Metalog. prolog. Non dedignatus ſum,* inqit, *modernorum proferre ſententias, qos antiqis in pleriſqe præferre non dubito. Doctoreſqe, qo juniores, eo perſpicaciores* fuiſſe in Scripturis exponendis, fatentur etiam è Pontificiis nonnulli, Cajetanus, *præfat. in pentateuch.* Dom. Bannes, *in ſecundam ſecundæ.* Salmeron, *in Rom.* l. 2. diſp. 51. ut verè poſſit hîc obtinere Philoſophi illud, *Polit. l.* 3. *c.* 8. τὰ πλεῖστα τῶν ἀρχαίων ἤθῶν διήρθρωται τῶν νεωτέρων.

2. Baptiſmo nimium tribuiſſe è veteribus nonnullos, non eſt heri avt perendie à noſtris obſervatum. Centuriatores Magdeburgenſes id crebrius inculcarunt. Ambroſius reverâ, *de initiat. c.* 4. *Credit etiam catechumenus in crucem Domini Jeſu, qâ & ſignatur; ſed niſi baptizatus fuerit in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti, remiſſionem non poteſt accipere peccatorum, nec ſpiritalis gratiæ munus havrire.* Et, Avguſtinus, *de nupt. & concup. l.* 1. *c.* 33. *Qid prodeſſet, vel ante Baptiſmum pœnitentia, niſi Baptiſmus ſeqeretur, vel poſteà, niſi præcederet?* qaſi à Baptiſmo penderet fidei pœnitentiæqe efficacia, qum ab illius utriuſqe veritate pendeat potius iſtius fructus & effectus. Verum in hoc mihi vel Ambroſio, vel Avguſtino calculum dare religio eſt. Ne adjiciam, de Infantibus citra Baptiſmum decedentibus, hunc etiam Pontificiis immaniorem protuliſſe ſententiam.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Sed eſto, illo loco Act. 2. 38. *reſipiſcentia prius exigatur à baptizandis: atqe adeò eſto locus propriè intelligatur de adultis reſipiſcentibus, qos jam Petrus compellavit: tamen verba illa,* Baptizetur unuſqiſqe veſtrum in remiſſionem peccatorum; *ſimul etiam deſignant finem, in qem Baptiſmus adhibetur. qi licet adultis verè reſipiſcentibus non adhibeatur niſi ad teſtandam & obſignandam remiſſionem peccatorum jam partam, parvulis tamen, qibus nihil in præſenti obſignat, nec obſignare poteſt, pro illo ſtatu, ſignum eſt viſibile gratiæ illius inviſibilis, qam Deus mediante Baptiſmo porrigit & præbet parvulis inter baptizandum. Eſt avtem illa remiſſio peccati originalis, qo ſolo implicantur parvuli. non enim alio modo prodeſt parvulo ad remiſſionem peccatorum. Hortatur enim Petrus Judæos ad pœnitentiam & Baptiſmi ſuſceptionem, hac ratione, qod promiſſio facta ſit illis & eorum liberis, illis ſcilicet verè jam credentibus & reſipiſcentibus,* obſignationis *remiſſionis peccatorum per Baptiſmum, hiſce verò, qibus nondum remiſſum erat peccatum originale,* exhibitionis *illius remiſſionis, qam Baptiſmalis ablutio repræſentat & ſignificat, cum obſignationis remiſſionis nondum facta capaces non eſſent. Nam, ut habet Calvinus in locum,* Baptiſmo ſemper connexa eſt ſpiritus gratia, niſi à nobis impedimentum occurrat. *à parvulis avtem impedimentum occurrere non poteſt. Ergò in horum Baptiſmo Sacramentum præbet & confert qod ſignificat.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Ut omittam loco huic abunde ſatisfactum ante videri, *Sect.* 1. *Num.* 2. *ad Arg.* 1. *Aſſumpt.* §. 2. qo remittere itaqe neceſſarium fuerit, ne eadem ſæpius repetita navſeam moveant. pavcula tantùm hîc adjicio.

1. Etiamſi *Baptiſmi finis* iſte *qoad parvulos* verus eſſet, non poſſe tamen ex hoc loco elici, qo de Baptiſmo eo ſolo agitur, qem reſipiſcentia præceſſerit.

2. Havd verum videri qod præſumitur, *per Baptiſmum infanti obſignari nihil poſſe*; qum fœdus obſignet cum ſemine etiam initum; nec cum ſemine baptizato tantùm, avt qâ baptizato, ſed cum ſemine ſimpliciter, etiam non baptizato, etiam non baptizando, qod citra Baptiſmum defungeretur. Qin &, *parvulo obſignari poſſe,* ex cogitationibus ſecundis agnoſcit ipſe Vir Clariſſimus, uti ſupra monitum, *Sect.* 1. *Num.*2. ſub calcem *Reſp. ad Arg.* 6.

3. *Deum gratiam in Baptiſmo parvulis porrigere,* non poſſe niſi valdè *ἀκύρως* dici. Porrigitur aliqid, ut accipiatur. i.e. ut is cui porrigitur, ſi velit, ſumat, ſi nolit, reſpuat. Ita Satyricus;

Porrigis irato puero cum poma, recuſat.

Neqe avt terræ ſitienti aqam aqator, avt proſciſſæ ſemen *porrigere* dicitur. Parvulis ergò electionis liberæ uſu deſtitutis, etiamſi *præberi* aliqid, *porrigi* tamen propriè non poteſt. *tradere,* vel, *indere,* qis poteſt in manum infantuli, inſtrumentum aliqod ſigillo communitum, vel virgulam, qæ hæredi jus obſignet. at *porrigere,* avt *offerre* eidem eâ ratione jus illius beneficii, vel qod traditionis illius ritu deſignatur, vix qiſqam, opinor, dixerit; niſi forte ab infantili illius admiſſione avt rejectione (ſicut à pullorum actu conſimili in avguriis de rerum futurarum eventu conjectabantur) jus illud abſolutè penderet. Verùm infans tantùm abeſt, ut *gratiam in Baptiſmo porrectam* an *oblatam* dixeris, ut nec ſacramentum ipſum ex libero electionis uſu vel admittat vel reſpuat. Unde nec reniſus parvulorum iſtiuſmodi, cum ad ſacrum fontem ablutionis gratiâ ſiſtuntur, eis qicqam obeſſe creditur. Qod & Avguſtinus non ſemel monet, *Epiſt.* 57. *de bapt. l.* 4. *c.*23. *de pecc. mer. & remiſ. l.* 1. *c.* 25.

4. Calvinus *cum dixiſſet, Non proponi in Baptiſmo nudam figuram, ſed rei qoqe exhibitionem ſimul annexam eſſe.* dicti rationem ſtatim iſtam ſubjungit; *qia nihil fallaciter* Deus promittit, ſed verè complet, *qod ſub figuris ſignificat.* cujus contrarium, ut nemo pius aſſeruerit; ita nec dicere qenqam neceſſe eſt, qi cum Reverendo Epiſcopo Joanne Sariſburienſe negaverit, *gratiam eam renovantem,*

ex *Marc.*16.16. Qi crediderit & baptizatus fuerit, ſalvabitur. *Hîc tribuitur Baptiſmo vis ſalvandi. at non ſalvat niſi juſtificando*, &c. Ipſe contra ex eodem loco ſic argumentatur. *Requirit fidem ante Baptiſmum in adultis, Marc.* 16. *unde conſtat, fidem eſſe, qæ ſervat, non Baptiſmum.* Bellarminus (*de effect. Sacr. l.*2.*c.*9. *ad primum*) *ait, non hinc colligi Baptiſmum non ſervare.* Reſpondeo. Ergò *ſaltem hoc ſequitur, Baptiſmum non ſolum* [forſan, *ſolum non*] *ſervare. Si ergò Baptiſmus ſervat fide, qomodò tandem intelligitur hoc*, cum fide? *num Baptiſmus & fides conjunctim ſervant? an Baptiſmus tantum, ſed non ſolus, i. e. non ſine fide, qia fides debet diſponere hominem? Id ex eo colligo, qia antea* (*l.*2.*c.*1.*not.*3. *fin.*) dicit fidem eſſe *tantum diſpoſitionem ad juſtificationem & ſalutem; ut ſiccitas eſt in ligno ad combuſtionem. Si ſic, tum revera omnem ſervandi vim Baptiſmo tribuit; ut ignis eſt qi comburit, non ſiccitas ligni, etſi non comburat, niſi ſiccum fuerit lignum. Sed pugnat hoc cum tota ſerie, atqe adeò cum conſtante doctrina Scripturarum, qæ faciunt fidem non eſſe diſpoſitionem tantùm ad juſtitiam, ſed fidei juſtificationem tribuunt. Rom.* 3. 28. *&* 5. 1. *& Abrahamum eſſe ex fide juſtificatum, ajunt, Rom.* 4. 3. *Num ea Abrahæ fides, qæ ſic commendatur in Scripturis, nihil aliud ſit, qam diſpoſitio qædam ad juſtitiam? Cum ergò Scripturæ tam aperte fidei juſtificationem & ſalutem tribuant, non poteſt de nuda diſpoſitione intelligi. Ergò fides verè juſtificat. Si ergò & fides juſtificat & Baptiſmus conjunctim, tum juſtitia partim fidei, partim Baptiſmo tribuenda eſt. Si ſic, tum partienda inter fidem & Baptiſmum juſtitia eſt. Dicant ergò, qantum fidei, qantum Baptiſmo ſit tribuendum. Qod qum planè ridiculum ſit, ut juſtitiæ partem unam fidei, alteram Baptiſmo tribuant, ſequitur eſſe ſolam fidem, qæ ſervat, cum Bellarminus concedat non Baptiſmum ſolum ſervare. Et ideò Chriſtus in poſteriore membro ait*, Qi non crediderit, condemnabitur. *non*, Qi baptizatus non fuerit. Idem, *ibidem p.* 813. *Sic Chriſtus Joan.* 5.24. Qi ſermonem meum avdit; *ibi eſt avditus*; & crediderit ei qi miſit me; *ibi eſt fides ex avditu*; habet vitam æternam; *ibi eſt juſtitia ex fide. Hîc nulla de Sacramento mentio.* Et *hanc eſſe veram & perfectam juſtitiam, ex eis patet qæ ſequntur. addit enim Chriſtus*; In condemnationem non veniet, ſed tranſiit à morte in vitam. *Et ſic multis Chriſtus remiſit peccata, & juſtificavit multos, ſalvoſqe pronunciavit, ex fide ipſorum, ut mulierem eam Cananæam, Math.* 15.28. *& Archiſynagogam, Marc.* 5.36. *qi non erant baptizati. qod ſatis indicat, non pendere ex Baptiſmo juſtificationem.* Et *ibidem* rurſus *p.* 95. *Si hoc verum ſit, verbum non niſi offerre ſalutem, Sacramentum vero operari; tum non ſufficit, ut voto tantum ſimus participes Sacramentorum, ſed ut participemus neceſſe eſt, ſi ſalvi eſſe velimus.* Et, *p.* 96. col. 1. *Sed ille ait*, Verbum prædicatum etſi intelligatur & credatur, nil tamen prodeſſe ſine Sacramento; qia verbum offert tantum ſalutem, non avtem reipſâ operatur vel applicat; hoc enim per Sacramentum tantùm fieri. *Hæc abſurdiſſima & profaniſſima doctrina eſt.* Et, *col.* 2. Fidem *ait Bellarminus* juſtificare, qia removet obſtacula, & diſponit animam. *Lugenda horum hominum improbitas eſt. adeo nihil pudet eos pervertere vias Domini. Num fides removet obſtacula, & diſponit animam? at Scripturæ docent, ſi credamus, & qando credimus, & propterea qod credimus, ſalvos nos eſſe. hoccine eſt tantùm diſponi ad ſalutem credendo?* & qæ ſequntur, nam diſerta ſunt. Deniqe, *de Sacr.* q. 2. *c.* 1. *Concil. Trident. ſtatuit*; Sacramenta novæ legis eſſe ad ſalutem neceſſaria, & homines per ſolam fidem ſine Sacramentis, avt eorum voto, non adipiſci gratiam juſtificationis. *Et Bellarminus ait*, fidem qamvis maximam, non tamen juſtificare, niſi adſit etiam Sacramentum in re, vel in voto: imò magis reqiri Sacramentum qàm fidem; qia ſine Sacramento in re, vel in voto, nemo juſtificatur, neqe parvulus, neqe adultus: at ſine fide parvuli, qi fidem propriam nullam habent, qâ recipiant juſtificationem, tamen per ſacramentum fidei juſtificantur. *De infantibus, qod inqit, iniqiſſimum eſt, & Scripturis contrarium. Æqumne enim eſt, infantes, ſi mortui ante fuerint, qam baptizentur, in æternum perire, qia votum Baptiſmi non habuerunt? at ne adulti qidem pereunt, ſi ſine aliqa negligentia ſua avt contemptu, Baptiſmo caruerint. multo minus infantes, qi nec negligere, nec contemnere poſſunt. Infantes ergò ſervari poſſe dicimus, etſi nec re, nec voto baptizentur: imò adultos qoqe, etſi non re baptizentur, modò nullus contemptus interceſſerit. Fatemur ergò Sacramenta eſſe neceſſaria,* 1. *propter Dei mandatum & ordinationem: qia his mediis uti nos voluit, ad applicanda & obſignanda nobis beneficia Chriſti; & qia ſigna ſunt fœderis inter Deum & Eccleſiam. Qi verò ſigna fœderis aſpernatur, is ſe divini ordinis contemptorem declarat, & eſt apertè ſacrilegus & fœdifragus.* 2. *propter noſtram infirmitatem qæ his adminiculis opus habet ad fidei confirmationem*, &c. *Interim tamen, non eſſe Sacramenta avt magis avt tam neceſſaria, qam avt eſt fides avt Dei verbum ſine qibus nemo* (*de adultis loqor*) *ſervari poteſt, ut ſi qis millies in voto haberet credere, niſi tamen actu crederet non ſervaretur: itaqe ſi qis in voto haberet baptizari, fide tamen careat, nihil ei votum ejus proderit.* Hæc Vir ille piæ memoriæ, qæ ideò latius tranſcripſi, qia ad negotium qod in manibus eſt, plurimum faciunt.

Sed, qo clarius dicti Dominici mens genuina eluceſcat; Apoſtolorum enunciata gemina, cum hoc Chriſti contendamus. Pavlus, ubi dicit, Rom. 10. 9. *Si ore confeſſus fueris Dominum Jeſum, cordeqe crediderit, &c. ſalvus futurus es.* & ſubjungit etiam, verſ. 10. *Corde ſiqidem ad juſtitiam creditur, ore vero ad ſalutem confeſſio editur.* non ideò vult (opinor) hominem etiamſi jam credat, in ſalutis ſtatu tamen nondum exiſtere, donec confeſſionis edendæ opportunitas obtigerit. Sed & Jacobus, qanqam *fidei abſqe operibus profeſſionem nihil valere* contendit. cap. 2. verſ. 14. *Abraham ex operibus juſtificatum; fidem ejus una cum operibus cooperatam, & ex operibus ipſis conſummatam*, aſſerit. verſ. 21. 22. *hominem* deniqe *ex operibus juſtificari, concludit, & non ex fide tantùm.* non hoc tamen (puto) voluit, hominem verè fidelem nondum in juſtificationis ſtatu conſiſtere, donec opera ſubſeqentia fidei præeunti adjecerit. Hoc tantum, qantum ego aſſeqor, uterqe voluit, confeſſionem Chriſti, vitamqe ſanctam, profeſſioni Chriſtianæ conſentaneam, ab eis omnibus exigi, qi fide Chriſtum ad juſtificationem & ſalutem amplexos ſeſe profitentur; nec fidem ſuam, tanqam veram vivamqe poſſe comprobatam dare, ſi iſta, ubi opportunitas data fuerit, prorſus neglexerint. Optimè Cajetanus *in Jac.* 2. *Adverte hîc prudens lector, qod Jacobus non ſentit, fidem abſqe operibus mortuam eſſe, &c.* (*ut patet in infantibus baptizatis, & in adulto baptizato, ſi ſtatim moreretur*;) *ſed ſentit, fidem ſine operibus, hoc eſt renuentem operari, eſſe mortuam, eſſe vanam, & non juſtificare.* De Chriſti dicto paria dicamus licet. non excludit à ſalute non baptizatum, ſed baptizari renuentem, (qomodò Phariſæi & Juridici *Baptiſmum Joannis aſpernati*, perhibentur, Luc. 7. 30.) utpote præcepto Dominico morem gerere reſpuentem, *κατὰ οὐκ ὑπακούοντα*, contra qam exigitur, Heb. 5. 9. *ἀλλὰ τῷ εὐαγγελίῳ ἐπειθήσαντι.* 2 Theſſ. 1. 8. ac proinde infidelitatis convictum qicqid profeſſus fuerit; qomodo & illi, de qibus Pavlus, 1 Tim. 5. 8. Tit. 1. 16. Algerus, *de Sacr. Evchar. l.* 5. *c.* 6. ex Avguſtino *de Bapt. l.* 4. *Baptiſmus qidem poteſt ineſſe, ubi cordis converſio defuerit: converſio avtem cordis poteſt qidem ineſſe, non percepto Baptiſmo, ſed contempto non poteſt. neqe enim ullo modo dicenda eſt converſio cordis ad Deum, cum Dei ſacramentum contemnitur.* Qin & membrum oppoſitum interpretationem hanc confirmat, qo fidei, non Baptiſmi abſentiæ exitium æternum denunciatur. Ita Petrus Comeſtor, *hiſt. Evang. c.* 197. Qi crediderit, &c. *Non ait*, non baptizatus fuerit, *ſine Baptiſmo enim ſalvatur homo, cum eum excludit articulus neceſſitatis, non contemptus religionis. unde qod dictum eſt*, niſi qis renatus fuerit ex aqâ & Spiritu, &c. *ſic intelligitur, qi contempſerit renaſci.* Ita noſtri paſſim. Calvinus, *harmon. Evang. Tenendum eſt, non ita neceſſariò reqiri ad ſalutem baptiſmum, ut perire neceſſe ſit, qicunqe*

tunqe eum adepti non fuerint: Neqe enim hic fidei adjungitur, tanqam dimidia ſalutis cauſſa, ſed ut teſtimonium. Et mox; *Hominibus neceſſitatem imponi, ut ſignum gratiæ Dei negligant, qæ huic tamen conſtricta non eſt: nec ſimpliciter neceſſarium eſſe, ſed tantum obedientiæ noſtræ reſpectu.* Paræus, *in Marc.* 16. Qi crediderit & baptizatus fuerit, *ſcilicet ſi copiam baptiſmi habuerit. ſecus enim, non ita præciſe baptiſmum eſſe neceſſarium, patet ex ſententia ſeqenti huic oppoſita, ubi baptiſmus omittitur. ſi avtem baptiſmus aqè ac fides ad ſalutem reqireretur, dicendum fuiſſet in antitheſi,* Qi non crediderit, vel non baptizatus fuerit, condemnabitur. *Hinc illud axioma in Eccleſia receptum,* Non privatio baptiſmi, ſed contemptus damnat. Petrus Martyr, *ad Rom.* 6. *p.* 220. *Negari non poteſt, adultos credentes juſtificationem habere, etiam anteqam baptizarentur. neqe tamen hujuſmodi fruſtra baptizantur. parendum enim eſt præcepto Dei: qod ſi qis contemneret, qantumvis jactaret fidem ſuam, ſatis tamen declarat, ſe non credere, non juſtificatum eſſe, nec remiſſionem peccatorum accepiſſe.* Et mox: *Obſignatur etiam nobis per baptiſmum jus ad vitam æternam. donatur qidem illud nobis ſtatim ubi juſtificamur, pertinetqe ad nos jure, non meriti, ſed liberalis donationis Dei; per baptiſmum verò obſignatur. Ut regiæ largitiones qam primum conceſſæ ſunt, ſine controverſia ad nos pertinent: poſteà verò adduntur obſignationes, ut Regis voluntas, ſi ſit opus, aliis teſtata eſſe poſſit. Neqe verò pars iſta ita accipienda eſt, qaſi excludendi ſint è regno cœlorum, qi non fuerint baptizati. Si enim crediderint, & per eos non ſteterit qo minus baptizarentur, non eſt ambigendum de eorum ſalute.* Chriſtus *enim ait,* Qi credit in me, habet vitam æternam. *& alio loco, qamvis dicat,* Eum qi crediderit & baptizatus fuerit, ſalvum fore; *tamen ſtatim adjicit,* Qi non crediderit, condemnabitur. *qibus verbis innuit, baptiſmum non ita eſſe neceſſarium, qin fideles abſqe eo ſalvari poſſint; modò ne intercedat contemptus & inobedientia.* Danæus, *adv. Bell. tom.* 2. *l.* 2. *q.* 1. *c.* 3. *arg.* 2. Bellarminus. Marc. 16. 16. vis ſervandi tribuitur Baptiſmo. *Reſp. Imò tribuitur fidei, ut docet Pavlus, Eph.* 2. 8. *Rom.* 1. 17. *nam Baptiſmus eſt ſolum teſtimonium iſtius Dei promiſſionis, nos, ſi credimus, i. e. per fidem ſervari. Hab.* 2. 4. *Itaqe Bellarminus putat abſurdè, hîc Baptiſmum oportuiſſe fidem præcedere, non avtem fidem Baptiſmum. promiſſio enim præcedit ſigillum. fides avtem qoniam ex additione verbi eſt in adultis (de qibus hîc agit Chriſtus) pendetqe, idcircò eos oportet prius avdire verbum Dei qam baptizentur. Rom.* 10. 17. Et mox; *Non eſt eadem ratio fidei & Baptiſmi. ergò non ſic immediatè applicat nobis Baptiſmus Chriſtum Chriſtiqe beneficia; ſicut ea nobis applicat immediatè fides. ratio diverſitatis eſt, qod fides immediatè apprehendit Chriſtum; ergò & immediatè eum nobis ejuſqe merita applicat. At Baptiſmus neqe eſt Chriſti apprehendendi inſtrumentum, ſed apprehenſi ſigillum; neqe etiam immediatum, ſed mediatum. nam accedit ſignum ad verbum in Sacramento; & ex verbo & per verbum ſcimus ſignum eſſe nobis Chriſti applicati ſigillum. Ergò eſt mediatum, ſubſeqens & fidem & verbum Sacramenti, & utroqe poſterius.* Ameſius, *adv. Bell. tom.* 3. *diſp.* 4. *de effect. Sacr. q.* 1. *theſ.* 3. *Marc. ult. non magis tribuitur ſalus externæ actioni Baptiſmi per ſe hoc in loco, qam externæ profeſſioni, Rom.* 10. 10. *tribuitur propriè fidei. ſicut ex verbis ſeqentibus apparet,* Qi verò non crediderit, (*non dicit*, qi non baptizatus fuerit) condemnatur. Videatur idem *ibidem diſp.* 6. *theſ.* 23. Zvinglius *ad Baltaſ. libel. reſp. fol.* 105. *Notabis ergò Baptiſmum externum eſſe fœderis cum Deo initi ſymbolum, cujus omnes eos, qi fœdere continentur, participes eſſe oportet, nemine illorum excepto, niſi qem Deus caſu qodam immiſſo exceperit. qem verò caſus aliqis divino judicio immiſſus excludit & impedit qo minus externum ſignum participet; neqaqam inter damnatos referri oportet, niſi Deum nobis iniqiorem rigidumqe magis, qam Moſis ſeculo fuerit, imaginari velimus.* Optimè denique & latiſſimè, (Martyre etiam accerſito) qem magna ex parte tranſcribere non pigebit, Whitakerus. Is *adv. Bell. de Sacr. q.* 2. *c.* 3. *arg.* 3. *p.* 36. *Scripturæ docent Chriſtum cum omnibus ejus beneficiis applicari nobis in Evangelii prædicatione extra & ante Sacramenta, & ſic ſine ſacramentis per ſolam fidem, qando ſcilicet promiſſiones Chriſti fide amplectimur.* & qæ ſequntur. Idem, *de bapt. q* 2. *cap.* 1. *His verbis Marc.* 16. 16. *Chriſtus credentibus & Baptizatis ſalutem promittit. Hinc qari poteſt, num Baptiſmus tam ſit ad ſalutem neceſſarius qam fides; qia Chriſtus cum fide Baptiſmum conjungit, ſine fide verò ſalvi eſſe non poſſunt, qi modo ad avdiendum Evangelium & credendum idonei ſunt. — Igitur prima qæſtio eſt, — num adultis credentibus, & tamen anteqam baptizentur morientibus, modo nullâ ſuâ culpâ Baptiſmo caruerint, non ſufficiat fides ad ſalutem. — Nos, etſi contempſiſſe Baptiſmum ſit morte dignum peccatum, qia qi Chriſti inſtitutum contemnit, Chriſtum contemnit, & non ſumpſiſſe cum poſſis, avt diſtuliſſe longius qam oportet ſine neceſſaria cauſſa, defendi non poſſit; tamen, ſi homo ex animo credat, & remiſſa eſſe ei peccata, & eum nihil à cœlo arcere poſſe, non Baptiſmi, avt rei ullius externæ privationem dicimus. — Mortiferum eſt contemnere. at non mortiferum, ſi careat aliqis non ſua culpa ſine contemptu. Nos ergò ſic eſſe neceſſarium Baptiſmum affirmamus, ut non debeat contemni: non avtem eſſe ſimpliciter neceſſarium contendimus.* Et, *ibidem c.* 2. *ad* 1um. *ex Joan.* 3. 5. *Qemadmodum perfectè ſanati ſunt, qi ſerpentem ſpectabant; ſic eos qi in Chriſtum credunt, à regno cœlorum nihil impedire poteſt.* Et, *ibidem reſp.* 3. *Petrus Martyr in* 1 Cor. 7. *ait, non eſſe vim faciendam in copula* [*&*] *qaſi perinde aqa neceſſaria ſit ac Spiritus. nam etſi copula* [*&*] *conjungit qadam, non tamen facit eſſe ejuſdem conditionis & neceſſitatis. Pavlus enim ait Rom.* 10. 10. Corde creditur ad juſtitiam, & ore fit confeſſio ad ſalutem. *at qis dixerit, parem eſſe neceſſitatem confeſſionis & fidei? nam ſine confeſſione poteſt qis ſervari; at non ſine fide. poteſt enim aliqis ex metu Chriſtum negare, & poſtea pœnitere. Bellarminus ait, hoc eſſe miſerum effugium,* qia fides cordis neceſſaria eſt ad juſtitiam acqirendam, confeſſio oris ad ſalutem non amittendam. *At certè hæc miſera reſponſio eſt, nam Pavlus vult utrumqe eſſe ad ſalutem neceſſarium, & tamen utrumqe non eſt aqè neceſſarium.* Si dicamus cum Bellarmino, confeſſionem eſſe neceſſariam, ne amittamus ſalutem, & ſic aqam, ne amittamus regnum cœlorum; qemadmodum ergò qi volunt ſalutis participes eſſe, debent Chriſtum confiteri, ſi hoc reqiratur, nec ſalutem aſſeqi poſſunt, qi confeſſionem, ſi eâ opus erit, ſubterfugiunt; ita qi volunt intrare in regnum cœlorum, non debent recuſare Baptiſmum, ſi haberi poteſt. Idem; *de Sacr. q.* 4. *c.* 2. *ad teſt.* 2 *Marc.* 16. *Baptiſmus dicitur ſervare, qia noſtram per Chriſtum ſalutem obſignat. — Non qia vis ſervandi in ipſo Baptiſmo eſt. qaro enim, num per ſe Baptiſmus ſine fide ſervet. hic locus illud refellit. Nam Chriſtus hîc fidem cum Baptiſmo conjungit. Si verò fides cum Baptiſmo conjungi debet, num infantes credunt anteqam baptizantur? Ergo manifeſtum eſt hîc Chriſtum loqi de adultis, qi credendo ſervantur, ut ex multis Scripturæ locis conſtat. hi fide ſervantur: in his fides præcedit, & additur Baptiſmus, ut ſit ſigillum fidei. Verum ait Bellarminus.* Sicut fides apud adverſarios immediatè juſtificat applicando merita Chriſti; cur non eodem modo fateantur Baptiſmum immediatè juſtificare applicando merita Chriſti, cum Chriſtus hîc eodem modo loqatur de fide & de Baptiſmo? *Reſp. Non negamus, Baptiſmum dici poſſe applicare nobis meritum Chriſti, & ſic nos juſtificare, qia obſignat nobis juſtitiam fidei; ut omnis vis Sacramentorum ex fide pendeat, non fides ex Sacramentis.* Idem, *ibidem q.* 1. *c.* 3. *voc.* 37. *Chriſtus ponit fidem ante Baptiſmum. Et ſic omnes fidem reqirunt in adultis ante Baptiſmum. Philippus Evnucho, ſi credis* ex toto corde, potes baptizari. *qaſi diceret, ſi per fidem apprehendis Chriſtum & in illo remiſſionem peccatorum, ego ſigillum qaſi diplomati apponam. & hoc in omnibus adultis perpetuò reqiritur. Cum ergò fide remiſſa pec-*

cata

vantem, qâ Christo renascuntur fideles, infundi parvulis in ipso actu Baptismi. qam in Baptismo tamen figurari, ecqis inficias egerit?

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Objectio. *Dices, verba illa,* Baptizetur unusqisqe vestrum in remissionem peccatorum; *non posse gemino sensu eodem in loco accipi & usurpari, ut tum designet* obsignationem *remissionis peccatorum adultis resipiscentibus, tum ipsam* remissionem *peccati originalis parvulis, qibus ante peccatum originis non est remissum.*

Responsio. 1. *Certum est, cum dicit Petrus,* Resipiscite unusqisqe vestrum in remissionem peccatorum, *ibi ipsam remissionem intelligi nondum impetratam, sed actu resipiscendi impetrandam, non remissionis obsignationem.*

2. *Certum itidem est, Petrum hortari Judæos ad pœnitentiam & Baptismi susceptionem hac ratione, qod promissio facta sit illis & eorum liberis remissionis peccatorum parvulis avtem Judæorum promissio remissionis non aliter facta est qam fieri potuit, scilicet porrigendo, præbendo & exhibendo inter baptizandum remissionem originalis reatus nondum remissi. Nemo enim dixerit, promissionem factam esse universaliter conferendi ipsam remissionem originalis reatus omnibus eorum parvulis anteqam sistantur baptizandi, vel si qis dixerit, omni fundamento caret talis assertio.*

3. *Calvinus annotavit in locum, ubi explicat hæc verba,* Baptizetur unusqisqe vestrum in remissionem peccatorum. Tametsi, *inqit,* in contextu verborum Baptismus remissionem peccatorum hic præcedit, ordine tamen (*ait*) seqi; qia nihil aliud est (*inqit*) qàm bonorum qæ per Christum consequimur obsignatio, ut in conscientiis nostris rata sint. *per remissionem ergò peccatorum intelligit vult ipsam remissionem, sed eam non plenariè fieri, nisi ubi in conscientiâ rata fiat, sev in foro conscientiæ.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Ego sanè *de sensu gemino* nihil ejusmodi objecerim, nec ut objiciatur opus est; qum clarum sit, qos alloqatur eo loco Apostolus. ut frustra fuerit controversiam instituere, qo sensu de parvulis eo loci loqatur, qo non parvulos ullos, sed adultos qosdam alloqitur.

2. *Remissionem nondum impetratam, sed actu resipiscentiæ impetrandam, non obsignationem remissionis promitti,* facilè concedo. nec qisqam unqam, credo, avt negavit, avt negaverit. Verùm hoc qæritur, remissio ipsa qatenus à resipiscentia, qatenus à baptismo pendeat; & an positâ resipiscentiâ illâ, qam eo loci Apostolus exigit, nondum tamen remissio verè habeatur, donec ablutio externa accesserit.

3. Hac ratione ipsos peculiariter, *hortatur ad resipiscentiam & Baptismum suscipiendum, qod ipsis promissio facta sit.* Ad ampliorem avtem bonitatis divinæ commendationem adjungit, (qod & Oecumenius observavit) promissionem eam, de qâ agit, qæcunqe tandem ea fuerit, (neqe enim de hoc apud omnes consensus est) latius etiam patere; qippe qæ *ad filios* ipsorum, nulla facta parvulorum avt adultorum mentione; & ad *exteros* etiam, qoscunqe Deo visum fuerit adducere, pertingere dicatur. promissio avtem illa, esto ea qam Calvinus loqitur, (qanqam aliò qi trahant, nec ignobiles illi, non desunt interpretes) *Ero Deus tuus, & seminis tui.* certe ea, qicqid in se continuerit, & qatenus semini remissionem peccatorum promittebat, tam ad Judæorum qàm ad Christianorum sobolem universam pertinere qi dixerit, fundamento solidissimo, nempe verbo divino in ævum omne permansuro innitetur. Verba fœderis aperta sunt, *Ero Deus tuus, & seminis tui.* masculi ei an fœminæ fuerint. Fœderis avtem istius symbolum ac sigillum ad pleniorem ejusdem obsignationem adjicio, circumcisionem die octavo proli masculæ imprimendam. Hoc Deus; nihil amplius. Gen. 17. Qi ulterius aliqid adjecerit, aliunde expiscetur necesse est. Nec colligere hinc cuiqam licet, avt prolem Judæorum masculam statim ab ortu, avt fœmineam, donec ritus alterius cujusqam compos exilteret, vel de semine Abrahæ nondum censeri, vel fœdere ibi inito non comprehendi. Regula juris est, *Ubi lex non distingvit, nec nos distingvere debemus.* Certè qos divina non excludit dictio, nec nos excludendi potestatem habemus. Nec sanè Judæi proles mascula, nec Christianorum ulla, ad fœderis sigillum admitti debuerat, nisi fœderata prius censeretur. Reverendus Episcopus Sarisburiensis *ad Col.* 2. 12. *Esse fœderatum sufficit ad accipiendum signum fœderis. infantes avtem eodem fœdere continentur cum parentibus,* Ero Deus tuus, & seminis tui. Et post; *Abraham filium suum Isaacum, utpote jam fœderatum, prius circumcidit, qàm per ætatem posset credere.* Mornæus pariter, *de Sacr. Evchar. l. 4. c. 1. reg. 5. Dantur Sacramenta, non ut in fœdere Dei comprehendantur, sed ut eo signo comprehensi significentur.*

4. *Parvulis,* qod dicitur. *aliter fieri non potuisse promissionem illam de remissione peccatorum, qam inter baptizandum reatus remissionem exhibendo;* asseritur nudè, non probatur, nec probabile etiam videtur. Qid enim impedit, qo minùs eadem ratione promissio facta sit liberis, qâ & ipsis eorundem parentibus tunc fiebat, sub conditione scilicet resipiscentiæ & Baptismi suscipiendi, illius qidem ad consecutionem, istius verò ad obsignationem? nec alio sanè modo promissio ea, hoc saltem loco, (qid si nec alibi etiam uspiam dixerim?) vel qoad illos, vel qoad istos proponitur, vel qoad eos omnes, qos adducturum deinceps Dominum Apostolus prædixit. Illud duntaxat interest, qod in adultis Baptismi perceptionem resipiscentia, & remissio ipsa resipiscentiæ comes prorsus individua præcedit, in parvulis ea utraqe ordinariè subsequitur; sed eo tamen ritu infanti etiam intincto, utraqe obsignata, & ubi altera successerit, altera etiam præstanda.

5. *Promissionem de remissione reatus originalis, absolutè,* & citra ullam omninò conditionem *omnibus in universum fidelium parvulis factam,* qæ vel ante Baptismum, vel inter baptizandum præstetur, nec nos dicimus, nec qæ hactenus concessimus, dicere nos cogunt.

6. Nec Calvinus, nec alius qisqam, (qod supra dicebam) remissionem ipsam hoc loco designari negaverit. verùm Calvinus remissionem istam Baptismum ipsum præcedere, eam Baptismum obsignare tantummodò contendit, *qo in conscientiis nostris rata sit.* qibus tamen ille verbis nihil minus voluisse videtur, qàm *remissionem plenariè non fieri, donec conscientiæ ipsi rata fiat;* sed tum demum mentes conscientiasqe nostras de eâ jam exhibitâ plenius certiúsqe confirmari, ubi sigillum etiam divinum accesserit. Apud nostros siqidem passim occurrit, *remissionem ac justificationem uno statim momento peragi, nec remissionem veram esse, qæ plenaria non fuerit;* qanqam eam à nobis non ita plenariè statim apprehendi; qia fides ea, qâ plenè jam peractam apprehendimus, infirma plerunqe ac imbecillis sit, ideoqe adminiculis opus habeat, qò de eadem adhuc certior fiat. Rectè Strigelius, ad Eph. 4. 23. *Differunt peccatorum remissio & renovatio: nam remissio sit in momento, renovatio successivè & gradatim.* Et Whitakerus, *de bapt. q. 4. c. 1. Remissio est perfecta, regeneratio inchoata.* prout & de justificatione, ad qam remissio consequitur, Chamierus, *panstrat. tom. 4. l. 5. c. 4. §. 8. Justificationem simul & semel dari, partibus omnibus suis perfectam: sanctificationem verò per gradus, ut promovendo pavlatim feratur ad summum.*

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Sed esto, dicamus obsignationem remissionis peccatorum promissam duntaxat esse adultis per Baptismum, utpote qi inter-

interveniente fide & reſipiſcentiâ ipſam remiſſionem prius impetraſſent qam baptizati eſſent; tamen parvulis eorum, qibus ante Baptiſmum peccatum non eſt remiſſum, promiſſio ſit exhibitionis ipſius remiſſionis & ſolutionis originalis reatus per Baptiſmum, qomodo jubentur reſipiſcere in remiſſionem peccatorum. i. e. ad impetrandam remiſſionem. atqe hoc inſtituto noſtro ſatis erat.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

De *parvulis*, verſ. 38. ne γϱὼ qidem reperitur. *promiſſio* avtem, qæ verſ. 39. *non ipſis ſolum, ſed & liberis ipſorum facta* dicitur; cujus promiſſionis, ſi ea generalis illa de *confœderatione* intelligatur) ſicut circumciſio, ita & Baptiſmus ſignum tantùm eſt & ſigillum, neqe enim longius, opinor, uſqam Scriptura progreditur) ea, qatenus ad parvulos pertinere videatur, jamdudum abunde dictum eſt.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Hæc noſtra interpretatio inde confirmatur, qod apud Veteres parvuli olim dicebantur baptizari in remiſſionem peccatorum. *i. ad reatus originalis ſolutionem. Origenes*, Homil. 8. in Levit. *qærit*, Qid cavſſæ ſit, cum Baptiſma Eccleſiæ in remiſſionem peccatorum detur, cur ſecundum Eccleſiæ obſervantiam etiam parvulis Baptiſmus detur. *reſpondet.* utiqe ſi nihil eſſet in parvulis qod ad remiſſionem deberet & indulgentiam pertinere, gratia Baptiſmi ſuperflua videretur. *Et*, Homil. 14. in Luc. Parvuli baptizantur in remiſſionem peccatorum. qorum peccatorum? vel qo tempore peccaverunt? avt qomodò poteſt ulla lavacri in parvulis ratio ſubſiſtere? niſi juxta illum ſenſum de qo pavlò antè diximus, *Nullus mundus à ſorde, nec ſi unius diei qidem fuerit vita ejus ſuper terram.* & qia per Baptiſmi ſacramentum nativitatis ſordes deponuntur, propterea baptizantur parvuli. *Niſi enim qis renatus fuerit ex aqâ & ſpiritu, non poterit intrare in regnum cœlorum. Vide eundem*, lib. 5. in cap. 6. ad Rom. *Cyprianus*, Epiſt. 59. ad Fidum. Parvulus ad accipiendam remiſſionem peccatorum hoc ipſo facilius accedit, qod illi remittuntur, non propria, ſed aliena peccata. *Concil. Milevitan.* c. 2. Item placuit, ut qicunqe parvulos recentes ab utero matrum baptizandos negat, avt dicit, in remiſſionem qidem peccatorum eos baptizari, ſed nihil ex Adam trahere originalis peccati, qod regenerationis lavacro expietur, ut ſit conſeqens, ut in formâ baptiſmatis, *in remiſſionem peccatorum*, non vere, ſed falſò intelligatur, Anathema ſit. Propter hanc enim regulam fidei, etiam parvuli, qi nihil peccatorum in ſeipſis adhuc committere potuerunt, ideo in remiſſionem peccatorum veraciter baptizantur, ut in iis regeneratione mundetur, qod generatione traxerunt.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Patres antiqos hîc allatos qod attinet:

1. Eos oppugnant, qi parvulos peccati omnis expertes prorſus naſci contendebant. id enim ſi verum ſit, *in remiſſionem peccatorum baptizari parvulos* verè non poſſe. At hoc nihil impedit, qo minùs in futuram peccatorum remiſſionem baptizentur: nec eos qicqam tangit, qi in ipſo actu baptizandi remiſſionem hanc dari non avdent ſtatuere.

2. Non eſt inſolens, vel apud priſcos Patres, yel apud ſacræ etiam paginæ ſcriptores, ea Sacramentis per *locutiones figuratas* tribui, qæ ad rem Sacramento deſignatam pertinent. Atqe hoc noſtri ad Teſtimonia ex antiqis à Pontificiis depromta, ad dogmata ſua conſtabilienda, paſſim inculcant. Qin & Avguſtinus ipſe clariſſimè, *Epiſt.* 23. *Nempe ſæpe ita loqimur, ut Paſchâ propinqante dicamus*, craſtinam vel perendinam Domini paſſionem, *cum ille ante tam multos annos paſſus ſit, nec omninò niſi ſemel ista paſſio facta ſit. Nempe ipſo die Dominico dicimus*, Hodie Dominus reſurrexit; *cum ex qo reſurrexit tot anni tranſierunt. Cur nemo tam ineptus eſt, ut nos ita loqentes arguat eſſe mentitos? niſi qod iſtos dies, ſecundum eorum, qibus hæc geſta ſunt, ſimilitudinem nuncupemus; ut dicatur ipſe dies, qi non eſt ipſe, ſed revolutione temporis ſimilis ejus; & dicatur illo die fieri, propter ſacramenti celebrationem, qod non illo die, ſed jam olim factum eſt. Nonne ſemel immolatus eſt Chriſtus in ſeipſo? & tamen in Sacramento non ſolum per omnes Paſcha ſolennitates; ſed omni die populis immolatur; nec utiqe mentitur, qi interrogatus eum reſponderit immolari. Si enim Sacramenta qandam ſimilitudinem earum rerum, qarum ſacramenta ſunt, non haberent, omninò ſacramenta non eſſent. Sicut ergò ſecundum qendam modum, Sacramentum corporis Chriſti, corpus Chriſti eſt; ſacramentum ſangvinis Chriſti, ſangvis Chriſti eſt: ita ſacramentum fidei, fides eſt. — Sicut de ipſo Baptiſmo Apoſtolus*, Conſepulti, *inqit*, ſumus per Baptiſmum in mortem, *non ait*, ſepulturam ſignificamus; *ſed prorſus ait*, conſepulti ſumus. *Sacramentum ergò tanta rei non niſi ejuſdem rei vocabulo nuncupavit.* Qæ & Mornæus adducit, *de Sacr. Evchar. l.* 4. *c.* 1. *reg.* 4. Calvinus, *Inſt. l.* 4. *c.* 17. *§.* 21. Petrus Martyr, *ad Rom.* 4. *&* 6. & alii.

3. Patres illi, qo tempore *remiſſionem dari*, eodem etiam *nativitatis ſordes deponi*, cenſent. qæ ſententia ſuffragium à me facilè feret. At hoc ſi in Baptiſmi actu fieri voluerint, utut è Pontificiis forſan pleroſqe, è noſtris, puto, ſuffragatores pavcos habituri ſunt.

4. Qod Cypriano, *parvuli non propria, ſed aliena, ad Baptiſmum afferre peccata*, dicuntur; ego qid ſit, non ſatis aſſeqor, niſi ſi de *actu commiſſis* intelligatur; qo modo Concilii *Milevitani*, an *Carthaginenſis* potius, Patres loqi videntur. Certè enim vitium originale, etiamſi ſit à parentibus traductum & contractum, ipſorum eſt tamen, inqe ipſis inhærens.

5. Origenes, *in Rom. 6. l.* 5. qid habeat, qod hoc dogma ſtabiliat, non reperio. qod oppugnare potius videatur, more ſuo ludens, inter alia, qæ & Sedulius in *collectanea* ſua tranſtulit, hæc habet; *Docet per hoc, qod ſi qis prius mortuus peccatis eſt, is neceſſariò in Baptiſmo conſepultus eſt Chriſto. ſi verò non ante qis moritur peccato, non poteſt ſepeliri cum Chriſto. nemo enim vivus aliqandò ſepelitur. Qare ſi non ſepelitur cum Chriſto, non legitimè baptizatur.* Et poſteà; *Hoc eſt qod colligitur ex his Apoſtoli dictis, per altiorem intelligentiam, qod ſicut nemo vivus poteſt ſepeliri cum mortuo; ita nemo qi adhuc vivit in peccato, poteſt in Baptiſmo conſepeliri Chriſto, qi mortuus eſt peccato. & ideò, qi feſtinant ad Baptiſmum, hoc prius curare debent, ut moriantur ante peccato, & ſic poſſint conſepeliri Chriſto per Baptiſmum.* Cæterum qid ſani ſolidive ab eis expectes, qi de paginâ ſacrâ ludos ſic faciunt?

6. Non tam de dogmate, qam de loci interpretatione impræſentiarum qæritur, cujus iſtorum in Teſtimoniis adductis nemo vel meminit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ex his & aliis antiqorum Teſtimoniis ſatis conſtat, ab Apoſtolorum temporibus hanc formulam baptizandi parvulos ſemper uſu receptam fuiſſe in Eccleſiâ, ut baptizentur in remiſſionem peccatorum; qod ita intellexit Eccleſia, ut veraciter per Sacramentum Baptiſmatis ablatus fuerit originalis reatus in parvulis.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Formulam qod attinet, *baptizandi parvulos in remiſſionem peccatorum uſu ſemper receptam:*

1. Conſtat reverâ, antiqitus receptum, ut *baptizari* dicerentur qibus ritus ille competebat, *in remiſſionem peccatorum*; qod & de pædobaptiſmo diſſerentes uſurparint. Formulam eam tamen in Baptiſmatis ritu adminiſtrando, per Eccleſiam priſcam œcumenicam, avt unqam uſqam-

ve

ve etiam, nedum ab Apoſtolorum temporibus in uſu fuiſſe, ut Baptiſmum adminiſtrans, inter tingendum diceret. *Ego te baptizo in remiſſionem peccatorum*, nuſquam reperio, nec in *Rituali* antiqo ullo extare exiſtimo.

2. *In remiſſionem peccatorum Baptiſmum dari*, nemo (credo) non admiſerit, ſi ſanè accipiatur; imò ſi eodem modo, qo in Apoſtoli verbis illis accipitur. i. e. ut eam obſignet, (is enim ſenſus generalis eſt) ſive datam, ſive dandam; vel (ſi ita exprimere libuerit) ubi reſipiſcentia acceſſerit exhibendam: ea enim ibi, nec fides minus, apertiſſimè præexigitur. Petrus Martyr, *ad Rom. 6. p. 219. In hanc promiſſionem (remiſſionis peccatorum) fides in Baptiſmo obſignatur.* Et mox; *Nobis in præſenti ſatis eſt, qod ex elemento & verbo Dei luculenter habemus, teſtimonium regenerationis & ſalutis.* deniqe; *Remiſſionem peccatorum per ſangvinem Chriſti propoſitam habemus in verbo promiſſionis, & aqa corpori extrinſecus admota. his porrò teſtibus & excitatur & roboratur fides noſtra.* Whitakerus, *de Sacr. q. 4. c. 9. teſt. claſ. 4. §. 5. Tribuunt Patres multum Baptiſmo. & meritò qidem, remiſſionem peccatorum, gratiam, vivificationem, regenerationem, &c. — Qod ergò Sacramentis hæc tribuunt, hoc modo ſunt intelligendi.* qo modo? qo ſcilicet ex Baſilio docuerat, *Baptiſmum ſignificare ſymbolicè depoſitionem operum carnis. qod qid aliud eſt*, inqit, *qam eſſe ſymbolum & Sacramentum hujus rei?* &, *eſſe qaſi purgationem animæ*, (*i. e. qaſi vim habere purgandi animam.*) *à prudentia carnis. qod vocabulum* [qaſi] *indicat Baptiſmum externum non purgare, ſed eſſe ſignum vel ſymbolum purgationis.* De *juſtificatione* pariter, *c. 3. Sacramenta ex ſe non juſtificant, — ſed juſtitiam tantum conſignant. — Chriſtus per ſe juſtificat, nec communicat hanc vim ulli rei. tantùm reqirit, ut ejus apprehendantur merita. qod per fidem fieri poteſt ſine ſacramentis & extra Sacramenta.* Et rurſus; *Qi credit Evangelio nondum baptizatus, ſalvus erit. & credere qis poteſt ſine Sacramentis; ut de Evnucho conſtat, qi credidit Evangelio nondum baptizatus; & ſine dubio Evangelium, cum credidit, fuiſſet ei potentia Dei ad ſalutem, etſi non baptizatus omnino fuiſſet. ſed Baptiſmus hanc ei ſalutem obſignavit.* Concludit deniqe, *Si anteqam circumciſus erat Abraham juſtificatus eſt, non potuit ex ſacramentis juſtificari.* De *peccatorum remiſſione* pariter ſit dictum: Cui credenti & reſipiſcenti ante Baptiſma perceptum remiſſa ſunt peccata, non poſſunt ei (propriè loqendo) dici in Baptiſmo remiſſa.

3. *In peccatorum remiſſionem* recens natis Baptiſmum tribui, ſi *peccatorum* nomine actu jam admiſſa intelligantur, minus propriè dicitur, qm remittenda hæc adhuc nulla habeant: qod & Origenes obſervavit. de futuris avtem, ubi ætatem intelligendi rationeqe utendi compotem attigerint, ſi ſumatur, ſub conditione pari planè illis, qa & adultis eam obſignat.

4. *De remiſſione inter baptizandum conferenda intellexiſſe antiqos* illos omnes, apud qos ſolennis ea fuerit formula, credere vix poſſum. ut intellexerint nonnulli, fieri poteſt; nec id ipſe abnuerim. adjicio tantum, & internam renovationem ſimul peragi cenſuiſſe; qa tamen in parte ab illis diſſentiunt, qi dogma hoc tuentur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Hanc avtem formam baptizandi parvulos ex hoc ipſo loco, Act. 2. 38. 39. potiſſimùm eos petiiſſe plus qam probabile eſt.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Formulam hanc ab hoc loco deſumtam, non eſt adeò certum, potuit enim & aliunde deſumi: puta ex Marc. 1. 4. ubi *Baptiſmum pœnitentiæ prædicaſſe* dicitur Joannes *in remiſſionem peccatorum.* Verùm de hac re contendere, non eſt operæ pretium; cum ad rem præſentem parum interſit.

2. Non eſt neceſſe, ut ſi *formulam illam ex hoc loco deſumſerint*, ideò *locum ipſum de parvulis baptizandis ad reatus originalis ſolutionem intelligendum eſſe ſenſerint.* poteſt *formula loqendi* ex loco aliqo deſumi, qi de eis tamen, ad qos, ſive ad qæ, formula illa accommodatur & applicatur, nihil habeat. V. G. de Apoſtolorum præconio Pavlus loqitur Rom. 10. 18. ex Pſalm. 19. 4. mutuatum nemo non videt. qo tamen loco de Apoſtolis nihil à Pſalte Rege dicitur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Negamus ergò hæc verba, Baptizetur unuſqiſqe veſtrum in remiſſionem peccatorum. *de iis duntaxat intelligi, à qibus reſipiſcentia prius exigitur, qin de eis etiam intelligi & intelligi debere, qibus reatus originalis nondum ſolutus eſt.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Atqi, 1. qod negatur, *de iis duntaxat intelligi, à qibus reſipiſcentia prius exigitur:* mirum mihi valdè, qî id poſſit negari, niſi ſi qem illorum, qos tunc temporis alloqebatur Apoſtolus, abſqe ea, qam exigebat, reſipiſcentia, ad Baptiſmum admiſſum ſe eo loci ſimul innuiſſet. Certè ſi reſipiſcentiam ab eis omnibus, qos hoc loco alloqitur exigit; de aliis, qam à qibus reſipiſcentia exigitur, locus nullâ ratione intelligi poteſt.

2. Sed nec ex præmiſſis neceſſariò infertur, *de eis etiam intelligi, ac intelligi debere, qibus reatus originalis nondum ſolutus eſt.*

Nam 1. etiamſi Patres antiqi nonnulli ita expoſuiſſent, (qod nec liqere videtur) non tamen inde ſeqeretur, *ſic intelligi debere:* nec ſi id centies aſſererent, aſſenſum forſan extorqerent, qm nihil in textu, qod ſvadeat, nedum cogere poſſit, occurrat. qin è contrario luce meridianâ clarius exiſtit, Apoſtolum adultos ſolos avdientes allocutum.

2. Adhæc in Baptiſmate adminiſtrando antiqi illi à parvulis etiam, qi ad fontem ſacrum tingendi ſiſtebantur, fidem (qidni avtem & reſipiſcentiam?) præexigebant, qaſi promiſſio in Baptiſmo obſignata in bonum eorum tum demum eſſet conceſſura, ubi fidei ac reſipiſcentiæ compotes fierent. Bonifacius apud Avguſtinum, *Epiſt. 23. Interrogamus eos, à qibus offeruntur, & dicimus*, Credit in Deum? *de illa ætate, qæ utrum ſit Deus, ignoret, reſpondent*, Credit. Et Avguſtinus ipſe *ibidem. Cum reſpondetur, parvulum credere, qi fidei nondum habet affectum, reſpondetur, fidem habere, propter fidei Sacramentum, qia & ipſa reſipiſcentia pertinet ad celebrationem Sacramenti.* Durius hoc, fateor. cum reſponſio illa ſacramenti perceptionem præcedat. Meliùs Mornæus, *de Sacr. Evchar. l. 4. c. 1. reg. 5. Qod Dominus nobis in Sacramentis offert, verbo ſuo ſanctificatis, nobis eſt infrugiferum & inutile ſine fide.* Poſt, ubi citaſſet illud Domini Marc. 16. 16. & Apoſtoli illud Act. 2. 38. *Et infantes*, inqit, *avt pro eis parentes reſpondere ſolent.* Credo. In *Liturgia* noſtra eadem reperitur *ſponſio & reſponſio.* nec de promiſſione divina fides datur, niſi qatenus & pacta à baptizato præſtantur. In *Catechiſmo* verò. *Q. Qid à baptizandis reqiritur? R. Pœnitentia & fides. Q. Cur ergò baptizantur infantes, cum per ætatem teneram iſta præſtare non poſſint? R. Imò præſtant per ſponſores qi ipſorum nomine utrumqe ſpondent, qod & ipſi, cum adoleverint, præſtare tenentur.* Itaqe Calvinus, Inſtit. l. 4. c. 16. §. 20. *Baptizari parvulos* aſſerit, *in futuram pœnitentiam & fidem: qo modo & olim circumciſi, cum circumciſionem pœnitentiæ fideiqe Sacramentum infantibus Deus communicabat.* Videatur & Reverendus Epiſcopus Sariſburienſis infra, *ad Num. 6.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ad locum Act. 22. 16. Baptizare, & ablue peccata tua. *ais*, pœnitentiam hîc in Pavlo præſumi.

Solutio. *Eſto Pavlum egiſſe pœnitentiam anteqam ab*

Anania avdiverat, Surge, & baptizare, & ablue peccata tua. *illud tamen contendo, hac formula loqendi indicari integrum finem, ſev potius effectum Baptiſmi. Siqidem illa prædicatio.* Baptiſmus abluit peccata, *locutio eſt ſacramentalis, ubi proprietas rei ſignata tribuitur ſigno propter coexhibitionem ſigni & ſignati in certo uſu, ejuſqe coexhibitionis certitudinem juxta promiſſionem divinam. Hac formula enim loqendi voluit Spiritus Sanctus ſignificare, Baptiſmum inſtitutum eſſe, tum ad abluendos ſuſcipientes omni reatu, tu n ad hujus ablutionis certiorationem & obſignationem. Qod ſi contingat, ut qis ſit à reatu ablutus mediante vera cordis contritione & fide, (qod Pavlo contigit) ejuſmodi Baptiſmus non primitùs abluit peccata, ſed eorum ablutionem obſignat. Sin baptizandus ſiſtatur, qi pœnitentiæ, avt fidei, avt actualis obſignationis capax non fuerit, ſed tamen ablutionis reatus capax ſit, qales ſunt omnes parvuli in Eccleſia nati; dicimus hac formula loqendi verè indicari, Baptiſmum abluere peccata eorum priùs non remiſſa: præſertim cum res ſignata in hoc Sacramento ſit tam ipſa realis ablutio & ablatio reatus, qam ablutionis obſignatio; imò magis reſpicere videatur (certe prius) hoc Sacramentum ipſam realem ablutionem, qam ſolam ablutionis obſignationem.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At 1. poſito, qod hic aſſeritur, ex hoc ipſo loco dogmatis propoſiti contrarium evinci poſſe videtur.

Nam 1. ſi *finem integrum, ſev potius effectum Baptiſmi eo loco* deſignari conceditur; nihil avtem amplius hoc in loco Baptiſmo tribuitur, avt ab ejus ſuſceptione expectandum proponitur, niſi ablutionis obſignatio; ſeqi videtur, finem integrum, ſive effectum Baptiſmi hunc eſſe, ut peccatorum ablutionem duntaxat obſignet.

2. Nihil amplius ex hoc loco elici avt concludi poteſt, qàm qod in Pavlo eo tempore geſtum præſumitur. Verum in Pavlo jam contrito, & ex conceſſione tuâ peccatorum veniam jam conſecuto, Baptiſmus (agnoſcente te) condonationem obſignare tantum potuit. nihil itaqe amplius ex eo loco poteſt neceſſariò concludi.

2. *Sacramentales locutiones*, & *coexhibitionem* qod attinet; de utroqe ſatis, opinor, eſt actum ſuperiùs, *Sect. 1. Num. 2. ad Arg.* 11. *reſp.* 1. *&* 2.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

In Baptiſmo (*inqit Calvinus*) ſignum eſt aqa, res avtem ablutio animæ per ſangvinem Chriſti, & carnis mortificatio. *In* Comment. in 1 Pet. 3. *Et in* Catechiſm. *in* Opuſc. p. 44. 6. Peccatorum remiſſio ſpecies eſt lavacri, qo animæ ſuæ maculæ abſterguntur non ſecus atqe aqa abluuntur corporis ſordes. *qod non ſit nudè obſignativè. Et in* Formula Baptiſmi adminiſtrandi *in* Opuſc. p. 56. In hoc Sacramento aqæ ſignum notamqe inſtituit, ſignificans adeòqe apertè oſtendens, qemadmodum eo elemento maculæ corporis eluuntur, eo modo velle ſe animos noſtros purgare atqe expiare, ne ullæ amplius labes avt maculæ appareant.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Calvini loca adducta nihil exhibent, qod probet rei ſignificatæ, (qam & *carnis mortificationem* eſſe verè aſſerit) in ipſo ritus externi actu exhibitionem præſentaneam.

Hæc tantummodò dicit docetqe, de qibus utrinqe convenit:

1. *Aqam in Baptiſmo ſignificare ablutionem animæ per ſanguinem Chriſti, & mortificationem carnis.*

2. *Remiſſionem peccatorum ſpeciem eſſe lavacri, qo anima abſterguntur eo modo qo aqa corporis ſordes abluuntur.*

3. *Deum hoc ritu oſtendere, velle ſe animos noſtros purgare & expiare, ut nulla amplius labes avt macula appareat.* Id, opinor, reſpiciens, qod Epheſ. 5. 26. 27. dicitur, qodqe in hac vita impleri, nedum in ipſo tinctionis articulo, cum Avguſtino, (*ad* 2. *Ep. Pelag. l.* 4. *c.* 2. *& c.* 7. *retract. l.* 2. *c.* 18. *de Doctr. Chriſt. l.* 1. *c.* 16. *Epiſt.* 57. *de nupt. & concup. l.* 1. *c.* 34.) negamus univerſi.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 6.

Pleraqe de eis, ſi non ſolis, at cumprimis loquuntur, qibus pari modo peccata ante Baptiſmum ſuſceptum remiſſa fuiſſe præſumuntur, ut Tit. 3. 5. 1 Cor. 6. 11. Col. 2. 12. Avt enim prius crediderant & reſipuerant iſti qam Baptiſmum ſuſcipiebant: atqe tum peccata jam condonata habebant; nec efficere Baptiſmus vel opus habuit, vel etiam potuit, qod jamdudum confectum fuerat. Avt fidei ſalutaris & reſipiſcentiæ expertes prorſus ad Sacramentum ſuſcipiendum acceſſerant. qod ſi detur, neceſſe eſt, inter baptizandum dona illa adeptos fuiſſe, qo ad reatus ſolutionem Baptiſmus efficax redderetur. Atqi vel fidem in Baptiſmo dari, vel Baptiſmum eo fine inſtitutum, ut per eum dona illa exhiberentur, nec liqet, nec in *Theſi* aſſeritur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Eſto, hac tria loca cumprimis loqantur de iis, qibus peccata ante Baptiſmum remiſſa fuiſſe præſumuntur *per fidem & pœnitentiam præviam. tamen iſtis in locis de hiſce ſolis non agitur; ſed etiam de parvulis, qibus ante Baptiſmum originale peccatum, nec remiſſum erat, nec remiſſum fuiſſe præſumebatur, qod ſatis erat ad noſtram concluſionem ſtabiliendam.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At 1. *de iis ſolis agi*, in duobus, 1 Cor. 6. 11. & Col. 2. 12. manifeſtum ſatis videtur, nec de tertio forſan minus liqet.

2. Sufficit ad inſtitutum, ſi *de eis* ſaltem, etiamſi non ſolis. ſi enim in iſtis ſaltem verè poteſt enunciari, qicqid de Baptiſmo illic dicitur, etiamſi gratiam divinam, vel jam collatam, vel deinceps conferendam obſignet tantum, non eo ipſo tempore conferat; etiam in parvulis idem, qicqid eſt, qod illic aſſeritur, verè itidem enunciari poterit, etiamſi reatus remiſſio in ipſo baptizandi actu realiter non conferatur. Vel ſic habeas; ſi de eis ſaltem, nihil amplius inde concluditur, niſi qod illis eſt collatum. Optimè Walæus, *de bapt. theſ.* 28. *Nec valet qicqam qorundam exceptio, qâ Baptiſmum adultorum ita diſtinguunt à Baptiſmo infantium, ut Baptiſmum adultorum ſignum & ſignaculum regenerationis acceptæ concedant; ſed Baptiſmum infantium inſtrumentum regenerationis inchoandæ eſſe velint. nam præterqam qod illius differentia in tota Scriptura nullum extat fundamentum, qa Baptiſmum non niſi unius generis agnoſcit; etiam illi ipſi loci, Rom.* 6. *Gal.* 3. *Eph.* 5. *Tit.* 3. *&c. qos pro hac ſua ſententia proferunt, de iis proprie & immediatè agunt, qi jam adulti erant, & qi in adulta demum ætate fuerant baptizati; qemadmodum ex ipſis locis manifeſtum eſt.* Qin & Reverendus Epiſcopus Sariſburienſis *in* Col. 2. 12. ad illa verba, *per fidem. Non fruſtra eſt, qod fides exigitur ab Apoſtolo, ut beneficium ſpiritualis reſurrectionis obtineamus. Nam ut in Baptiſmo adultorum reqiritur fides prævia,* Marc. 16. 16. *ſic ab illis qi baptizantur, cum jam infantes ſunt, reqiritur fides ſubſeqens; qam ſi non præſtiterint poſtea, retinent externam tantummodò ſanctificationem, interna ſanctificationis effecta non habent.* Unde Avguſtinus, *qæſt. Nov. Teſt. q.* 59. *Qi Baptiſmum putat carnali ratione conſiſtere, hic non eſt ſpiritualis, nec donum cœleſte poterit conſeqi, qi ſe per aqam, non per fidem commutari credit.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Sed ſingula loca inſpiciamus.

Locum

Locum Tit. 3. 5. non neceſſe eſt, ut ad ſolos adultos reſtringamus. Nam, 1. non ſolum adultos fideles, ſed & horum parvulos ſecundum miſericordiam ſalvos facit Deus per lavacrum regenerationis. 2. Lavacrum regenerationis non effunditur copioſè ſolum in adultos ſed & in parvulos. 3. Non ſolum adulti, ſed & horum parvuli juſtificationis ſunt capaces & hæredes efficiuntur vitæ æternæ. Cum autem hæc omnia ſint communia parvulis cum adultis, non eſt qòd exiſtimemus hoc in loco Apoſtolum ſolos adultos, excluſis parvulis reſpexiſſe. Quod autem hoc in loco Apoſtolus de Baptiſmo agit, admittit Calvinus in locum: ſed & Calvinus differens adverſus Anabaptiſtas, parvulos ab Apoſtolo hîc non excludi, ſed potius includi, non obſcurè innuit, ubi retorqet argumentum Anabaptiſtarum contra Pædobaptiſmum ex hoc loco petitum, ubi ajunt infantes non eſſe capaces regenerationis & renovationis, ac proinde non baptizandos eſſe. Sed enim (*inqit Calvinus*) nobis ex adverſo excipere licet; neqe circumciſionem aliis qam regeneratis fuiſſe conferendam, qæ regenerationem deſignat; atqe ita Dei inſtitutum à nobis condemnabitur. *Hæc ille*, Inſtit. l. 4. c. 16. §. 20. *ubi argumentum eorum ex hoc loco petitum, contra Pædobaptiſmum, aqe poſſe intorqeri oſtendit contra Circumciſionem parvulorum, qam tamen Deus expreſſe inſtituit. Bucerus, in* Epitom. Doctrin. ad Eccleſ. Argent. Confitemur & docemus ſacrum Baptiſmum, qum is ſecundum præceptum Domini datur & accipitur, in adultis pariter & infantibus, verè eſſe lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus Sancti, per qem baptizati omnibus abluuntur peccatis, &c. *In* Operib. Anglic. p. 178. *Urſinus*, in Explicat. Catechet. Edit. Cantabr. p. 608. Atqe hæ (*inqit*) ſunt rationes, qibus probatur, Infantes eſſe baptizandos. 1. Baptiſmus eſt ſymbolum ingreſſus in Eccleſiam, qæ tota debet baptizari, juxta illud, *Baptiſmus eſt lavacrum regenerationis.* Tit. 3. 5.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *De adultis ſolis agi*, non eſt exceptio mea; ſed *de eis cumprimis, ſi non ſolis*, ad rem meam ſufficit, ſi *de eis* ſaltem. qod non negatur.

2. Rationes adductæ, qibus itur probatum, *non de ſolis agi*, havd neceſſario id evincunt. neqe enim ſeqitur, Ea qæ hoc loco habet Apoſtolus, parvulis etiam competunt. Ergò de parvulis Apoſtolus hoc loco agit. non magis qàm ſi ſic ratiocinemur; Apoſtolus 1 Theſſ. 2. 13. Theſſalonicenſes dicit ſermonem à ſe prædicatum, non ut ſermonem humanum, ſed ut divinum excepiſſe. at hoc idem Corinthii, Galatæ, Epheſii & Philippenſes factitarunt. Ergò de iſtis omnibus Apoſtolus eo loco locutus eſt.

3. Non tam *lavacrum regenerationis*, qàm ſpiritus ipſe renovans & regenerans, ſuper eos, de qibus loqitur, *copioſè effuſus* prædicatur. Qod, ſi Reverendi Epiſcopi Joannis Sariſburienſis *Propoſitiones* admittimus, de parvulis enunciari non poſſe evicerit. Ut ne adjiciam, verba illa præcedentia, verſ. 3. *Eramus & nos*, &c. (illis gemina, 1 Cor. 6. 11. *Tales eratis*) &, non ex operibus, qæ feceramus, verſ. 4. qæ opera aliqa præceſſiſſe præſumunt, *de adultis ſolis* diſſertationem Apoſtolicam inſtitui innuere ſaltem videntur. Et ſanè contextus integer diligenter perpenſus, de his ſolis agi apertè ſatis indicaverit. Verum nolo in reſolvendo & retexendo tempus in caſſum conterere, qum *de ſolis agi* non ſit neceſſe, ad exceptionem meam ſtatuminandam, qæ *de ſolis* concepta non ſit.

4. *De Baptiſmo* hîc agi, qod ex Avtoribus illis confirmatur;

1. *Calvinus* ſaltem vacillat, & in adverſam potius partem propendet. *Non dubito*, inqit, *qin ſaltem ad Baptiſmum alludat, imò facile patior de Baptiſmo locum exponi — qia partam à Chriſto ſalutem Baptiſmus nobis obſignat.* Et poſt, etiamſi *tam lavacrum qam Spiritum intelligi poſſe* moneat, (cum illud tamen αἰνίγματος ſatis dici videatur) at, *qum lavacrum*, inqit, *effuſum docet, non tam de ſigno, qam de re ſignatâ loqitur.* Nam qod Anabaptiſtis hunc locum urgentibus reſpondet, ſatis habuit illorum argumentum futile alia ratione refellere; omiſſâ de loci interpretatione altercatione minus neceſſariâ.

2. *Bucerus, hoc ſacramentum eſſe tam in parvulis qam in adultis*, qod hîc dicitur. at Apoſtolum de utriſqe hîc agere, non aſſerit. Nec aliud ferè *Urſinus*; qi inde probat eſſe *ſymbolum ingreſſus in Eccleſiam.* qod nemo negaverit. ſed nec alteruter aliâ ratione infantibus qam adultis *lavacrum* dici *regenerationis* affirmat, avt qam qâ Calvinus ſupra.

3. De internâ renovatione, alluſione duntaxat ad Baptiſmi ritum habitâ, videtur reverâ intelligendus Apoſtolus. atqe ita alii non contemnendi avtores. clariſſimè Piſcator, *in Tit. 3. Videtur alludere ad cavſſam qandam inſtrumentalem, qâ Spiritus Sanctus utitur ad regenerationem nobis teſtificandam, obſignandam atqe avgendam. viz. ad Baptiſmum, cum ait,* Deum ſervaſſe nos per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus Sancti. *i. e. per regenerationem & renovationem Spiritus Sancti tanqam per lavacrum qoddam, qo ſcilicet abluimur à ſordibus peccati, cujus ſigillum ſit Baptiſmus.* Idemqe, *Theſ. Theolog. vol. 1. loc. 25. §. 20. Apparet Apoſtolum hac metaphora ad Baptiſmum alludere atqe reſpicere.*

4. Ut *de Baptiſmo agi* concedatur: nihil tamen hinc elicitur, qod remiſſionem præſentaneam in ipſo actu tingendi dari, confirmet. Calvinus, *Inſtit. l. 4. c. 15. §. 5. Alterum fructum Baptiſmus affert, qia noſtram in Chriſto mortificationem nobis oſtendit, & novam in Deo vitam. — Et hoc ſenſu eo qem ante citavimus loco, vocavit lavacrum regenerationis & renovationis.* de qo & idem, *ibidem c. 14. ſect. 2.* ſupra adductus. Petrus Martyr, *in Rom. 6. p. 218. Qid Baptiſmus obſignet, ſatis exprimitur, cum ſignum regenerationis appellatur. Nam Chriſtus apertè docet, Joan. 3. eos qi ſervandi ſint, oportere renaſci. Hujus avtem regenerationis Baptiſmum eſſe ſignum Paulus docet. Tit. 3. Ibidem p. 219. Per verbum Dei & ſymbolum externum ſignificatur nobis reconciliatio nobis cum Deo per Chriſtum facta, qam ſi fide apprehendimus, & juſtificamur & ſanctificamur. — In infantibus avtem, qi adhuc per ætatem credere non poſſunt, Spiritus Sanctus in eorum cordibus fidei vices agit. effuſio qoqe Spiritus Sancti promittitur in Baptiſmo, ut Tit. 3. 5. diſertè ſcribitur. Neqe iſta duo ſic nobis offeruntur in Baptiſmo, qaſi ea ante Baptiſmum nullo modo habeamus. Negari enim non poteſt adultos credentes juſtificationem habere, etiam anteqam baptizentur. — Neqe parvulos baptizaremus niſi jam eos ad Eccleſiam & Chriſtum arbitraremur pertinere.* Whitakerus, *de ſacr. q. 4. c. 3. ad Teſt. 3. Joan. 3. 5. Aqa in Baptiſmo eſt ſacramentum regenerationis & renovationis noſtræ; & ſic ex aqa renaſcimur, ſed ſacramentaliter tantùm, qia aqa ſignificat & obſignat novam noſtram nativitatem.* Piſcator, *Theſ. Theolog.* ubi ſupra, *§. 20. Sed poſito atqe conceſſo, ipſum Baptiſmum hoc loco* lavacrum regenerationis *appellari. dicendum erit, id hoc ſenſu fieri, qod regeneratio per Baptiſmum ſimpliciter efficiatur; ſed qod Baptiſmus ſit divinum atqe efficax teſtimonium, qo Deus electis baptizatis efficaciter teſtatur, ſe illos per Spiritum Sanctum regenerare ac renovare cepiſſe, & deinceps amplius regenerare velle indies, donec in die illo* παλιγγενεσίας *plenè ac perfectè regeneret atqe renovet.* Ameſius deniqe, ad illud Bellarmini *de Sacram. l. 1. c. 14. de part. 8. arg. 2. Qis ferret eum, qi ita diceret*, Baptiſmus regenerat. i. e. dat teſtimonium divinæ voluntatis? reſpondet? *Omnes illi, qi Sacramenta intelligunt & ferunt, & ferrent eum, qi ita diceret*; Baptiſmus regenerat. i. e. dat teſtimonium regenerationis à Deo promiſſæ.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Locus Coloſſ. 2. 12. etſi cumprimis (*uti tu loqeris*) *de iis agat, qi conſepulti erant cum Chriſto in Baptiſmo, qatenus obſignabat Coloſſenſibus credentibus ablutionem reatus pec-*

catorum & veteris hominis mortificationem: tamen parvulos hîc non excludi, vel inde constare potest, quod illi suo modo cum Christo consepulti sunt, quatenus & ipsi cum baptizantur, immerguntur sacro lavacro atque à peccato originali, qo solo laborâbant, abluuntur, & eo modo circumcisi sunt Circumcisione non manufactâ suo modo, in expoliatione corporis carnis per Circumcisionem Christi. Hunc etiam locum Calvinus eripit Anabaptistis, qi ex hoc loco Pædobaptismum impugnant, ut videre est, Instit. lib. 4. c. 16. sect. 21. *Ursinus in* Catechismo edit. Cantabrigiensis p. 610. Mandat & hoc ipsum [*baptizari infantes*] Pavlus, cum docet nos esse circumcisos in Christo, & cum eo consepultos per Baptismum. substitutus ergò est Baptismus Circumcisioni, qæ substitutio Baptismi est loco mandati. *Si hoc loco Pædobaptismus mandetur juxta Ursinum, tum locus iste non de solis iis agit, qibus ante Baptismum susceptum peccata fuisse præsumuntur remissa, ex ejus mente; nisi simul dicamus Ursinum voluisse omnibus parvulis ante Baptismum susceptum remissum fuisse originalem reatum præsumere ex mente Apostoli. Idem in* Tractat. Theolog. p. 598. num. 5. *ait Apostolum ostendere*, Col. 2. 11. 12. 1. Qod Baptismus eundem usum habeat, qem habet Circumcisio. 2. Ita opponere Circumcisioni Baptismum, ut nobis Circumcisione non opus esse probet. *Qod si igitur Baptismum non aqè ac Circumcisionem infantibus communem esse vellet, Argumentum Apostoli tantùm de adultis valeret, qod absurdum est, & à mente Pavli alienum. Idem etiam*, p. 612. Sic argumentatur Apostolus ab absurdo; Si Baptismus tantùm adultis competat, seqeretur ex mente Pavli non valituram ejus usurpationem ad removendam Circumcisionem ab infantibus, atqe ita tantùm ex dimidiâ parte refutari instantiam Judaicam ab Apostolo, qod est falsissimum. *Hac ille adversus Anabaptistam qendam. Si Apostoli locus intelligendus sit, tam de parvulis qàm adultis ex mente Ursini, tum non de solis iis agit, qibus ante Baptismum susceptum peccata remissa fuisse præsumitur.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At 1. de *parvulorum exclusione* etsi nihil sit cur litigetur, qia ad vim argumenti inde deducti elidendam, præscriptione illâ nihil opus est; tamen apertissimum videtur, nihil de illis istic agi: cum de eis duntaxat Apostolus qos alloqitur, loqatur. nec si in parvulis istud suo modo fiat, qod de Colossensibus adultis Apostolus hic perhibet, ideò seqitur de parvulis hic sermonem institui; avt de parvulis aliud qid concludi poterit, qam qod de adultis hîc dicatur.

2. Testimonia allata qod attinet:

1. *Calvinus*, loco citato hæc tantùm habet, *Pavlus cum docet nos per Baptismum Christo consepeliri, non eo intelligit, consepultum cum Christo eum prius oportere, qi Baptismo est initiandus: sed qæ Baptismo subest doctrina, simpliciter declarat; idqe jam baptizatis, ut ne insani qidem Baptismo praire ex hoc loco pugnaturi sint.* Qibus verbis Apostolum de parvulis sermonem instituere nullus dicit. Imò clarè prædicat, illis verbis Apostoli declarari duntaxat, *qid symbolo illo monitos velit baptizatos, ut mortificationi scilicet sedulò incumbant.* Libet adjicere Martyris verba in locum huic geminum. Is *in Rom. 6. p. 220.* hæc habet: *Inseri nos visibili Sacramento in Christum & Ecclesiam, declaratur ex hoc loco. — addidimus* Sacramento visibili, *qoniam animo & spiritu, statim ut sumus justificati, reipsâ inserimur Christo & Ecclesiæ.* Idemqe, *in 1 Reg. 8. Non diffiteor, qadam significasse Baptismum, qæ non antecedunt, sed sequntur externam ablutionem, ut mortificatio & pœnitentia. atqe secundum hanc analogiam, qod ad Romanos habetur intelligo, scilicet nos commori Christo, & unà cum eo sepeliri: qod vetus homo, carnis affectus & cupiditates perpetuò sint mortificandæ. qod ubi tinguntur, effectum adhuc non est; sed convenit ut postea fiat.*

2. *Ursinus* aliud nihil hinc colligit, qam *Baptismum circumcisioni succedere, ejusqe jam vices agere.* id qod ex Apostoli verbis luculentissimè demonstratur. inde avtem Argumentum petit, (nec *ab absurdo Apostolum argumentari*, ait, sed Pædobaptismi adversarios impetit & impugnat ipse) ad parvulorum Baptismum comprobandum, qod alterum illud sacramentum, cujus in locum successit, ex divinâ institutione eisdem olim conferebatur. At non hinc seqitur, Ursinum asserere, de parvulis istic Apostolum verba facere. A Dei verbis ad Mosem ex Mose Exod. 3. 6. habitis, argumentum petit Christus, ad *resurrectionis* dogma stabiliendum, & Saducæorum errorem refellendum. Matth. 22. 31. 32. Nemo tamen, opinor, inde concluserit, de *resurrectione* Deum eis verbis locutum. Ursinus ipse *Tract. Theolog. p. 567. Sepelire & suscitare & circumcidere nos sine manibus per Baptismum, est significare per Baptismum externum, qod intus ipse, qi hoc significat, nos baptizet, circumcidat, sepeliat, vivificet.*

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Locus avtem 1 Cor. 6. 11. *esto de adultis Corinthiis intelligatur, qos solos forsan propriè appellat: tamen* τὸ abluti estis *planè videtur respicere Baptismalem ablutionem, ut Martyr in locum. qæ licet Corinthiis fidelibus adulta ætate baptizatis, ablutionem sive remissionem peccatorum non nisi obsignabat, hac tamen formula loqendi indicare voluit integrum finem sev potius effectum Baptismi. Est avtem ille non sola obsignatio ablutionis prius factæ, sed & ipsa ablutio in iis qibus ante Baptismum peccati maculæ non abluuntur. atqe adeò parvulis ipsorum Baptismum ipsam justificationem & remissionem suo modo exhibere, hac formula loqendi innuere Pavlum credibile est, qomodo & supra observavimus ad similem loqendi formulam, Act. 22. 16. Num. 3.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Nihil amplius hîc regeri necesse est, qam qod prius dictum est de loco Act. 22. 16. *Num. 5. ad Respons. memb. 5. Replic. 1. & 2.* & de locis supra noviſſimè adductis: de adultis saltem dictum, sufficere; nec aliud aliqid hinc concludi posse, qam qod & in illis verum extiterit. Illud tantum adjicio, præsumi subinde *finem effectumqe Baptismi* illum ipsum, qi è textu probandus esset. hoc est enim τὸ κρινόμενον, utrum iste sit, Baptismi finis effectusqe, ut reatum actu solvat necne. ut esse probes, locos illos proponis. ut confirmes Apostolum finem illum effectumqe locis illis insinuare, eundem asseris ad Baptismi finem effectumqe integrum respexisse. de fine ergò isto aliunde constare prius necesse est, qam probari illis finem illum respexisse, qia Baptismi finem integrum respexerit.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 7.

Qædam *ablutionis* nomine *sanctificationem* solam designant; ut Eph. 5. 26. Col. 2. 12. Qædam tam *sanctificationem* qàm *justificationem* comprehendunt; ut 1 Cor. 6. 11. nec minùs liqidò de illâ qam de istâ loquntur; qæ tamen minimè concedi videtur.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Solutio. *Esto qadam ablutionis nomine sanctificationem solam designent. sed tum* ablutionis *nomen largo sensu sumendum est, qatenus complectitur tum remissionem peccatorum, tum regenerationem spiritus.* καθαρίζειν τῷ λουτρῷ ἔ ὕδατος, *est purgare etiam per remissionem peccati & solutionem reatus, & non solum sanctificationem qæ contradistingvitur justificationi, denotat.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Qod manu alterâ datur, alterâ statim tolli repeti-

qe

qe videtur. in locis qibuſdam, de qibus agitur, *ſanctificationem ſolam deſignari*, conceditur. ſtatim tamen ſubjungitur, *ablutionis nomen* eis utiqe in locis *largo ſenſu ſumendum* eſſe, ut tam *remiſſionem reatus*, qam *ſpiritus regenerationem* denotet. qæ mihi qidem αἰσύμπτα prorſus vidèntur, cum alterum altero neceſſariò tollatur.

2. De mente formulæ illius καθαρίζειν τῷ λουτρῷ ἐν ῥήματι, ſuo loco mox videbitur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Sed loca ſingula percurramus.

Locus Eph. 5. 26. *agit de ſanctificatione largo ſenſu; ut rectè Calvinus in locum. Zanchius in locum*; Docet [*Apoſtolus*] modum qo hanc perficiat ſanctificationem, nempe mundando nos à peccatis. id qod fit primò remiſſione peccatorum, in qâ propriè conſiſtit juſtificatio; & deinde fit repurgatione à ſordibus peccatorum, mortificatione pravorum affectuum, & qotidianâ cordis purificatione ac regeneratione. *Rurſus*: Fides, *inqit*, ideò hoc loco non exprimitur, qia de Baptiſmo, qo parvuli, licet actuali fide deſtituti, in corpus Eccleſiæ inſeruntur, verba facit Apoſtolus dicendo, *Mundans eam lavacro aqæ. Poſt pauca:* Subſtantia Baptiſmi, qo Chriſto incorporamur, conſiſtit in ablutione à peccatis, ſev in remiſſione peccatorum & regeneratione. Medium avtem efficax ex parte ejus qi mundatur, eſt fides, ut in adulto, vel ſaltem Spiritus fidei, ut in pueris. Spiritus avtem ipſe applicat ſangvinem Chriſti infantibus. *Muſculus in locum*; Ablutio hæc nihil aliud eſt, qam peccatorum remiſſio. peccatorum avtem remiſſio omninò eſt per Chriſti ſangvinem. *Beza in locum, vult hanc purgationem per lavacrum aqæ fieri per fidem adhibitam verbo promiſſionis. Ergò hunc locum non intelligit de purgatione qæ fit per infuſionem ſanctitatis, ſed per ablutionem reatus. Urſinus* Tract. Theolog. p. 609. Totam Eccleſiam ſanctificat lavacro aqæ per verbum. Ergò & infantes. *Ablutio ergò hoc in loco non denotat ſanctificationem* ſtrictè & ἀντονομαστικῶς ſumptam ex horum Theologorum ſententia.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Detur *ablutionis* nomine Eph. 5. 26. etiam *peccatorum remiſſionem* comprehendi. nolo enim adverſus tot Eccle[illegible] qanqam probatum nallem ab eis, qam aſſertum nude; cum *ſanctificationis mundationem* Apoſtolus ſe loqi apertè teſtetur; qam à *juſtificatione* noſtri paſſim accuratè diſtingvunt; illud tanqam nota dignum Pontificiis ſubinde objicientes, qod iſta ſecum invicem confundere ſolenne habeant: poſſimqe, (ſi id opus eſſet) prolatis, *Calvino, Zanchio, Muſculo*, (nam *Beza & Urſinus* revera qod huc faciat, nihil dicunt) Hieronymum in Eph. Chryſoſtomum, Theophylactum, Oecumenium, Hugonem, Aqinatem, Cajetanum, Hervæum, Fabrum, Bucerum, Rollocum, Wellerum, &c. ibidem opponere, Verum ut detur hoc;

1. Nihil in loco hoc de Baptiſmo in parvulis aſſeritur, qod non in adultis verum ſit.

2. Si remiſſionem peccatorum parvulis in Baptiſmo conferri, etiam ſanctificationem eiſdem in eodem, vi rationis pari, ex hoc loco concludetur.

3. De loco hoc Danæus, *adv. Bellar. tom. 2. l. 2. c. 4. arg. 7.* ex Eph. 5. 26. *Oſtendit Deum, ſev Chriſtum, non avtem Baptiſmum mundare nos: ſed Deum poſtea adhibere iſtius mundationis ſpiritualis externum ſignum & ſymbolum, nempe Baptiſmum. id qod eruditiſſimè & veriſſimè ſcripſit & ſenſit Calvinus.* Et ſic revera Calvinus, *Inſtit. l. 4. c. 15. §. 1. Qod primum eſt in Baptiſmo, hoc eſt, qod à nobis accipiendus eſt cum hac promiſſione, Qicunqe crediderint & baptizati fuerint, ſalvos fore. §. 2. In hunc ſenſum intelligendum qod à Paulo ſcribitur, Eccleſiam à ſponſo Chriſto ſanctificatam eſſe, & mundatam lavacro aqæ in verbo vitæ. Et alibi, nos ſecundum miſericordiam ſalvos factos eſſe per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus Sancti. Et à Petro, qod Baptiſmus nos ſalvos facit. Non enim ſignificare voluit ille, ablutionem & ſalutem noſtram aqa perfici. — neqe hic ſalutis cavſſam, ſed duntaxat talium donorum cognitionem & certitudinem in hoc ſacramento percipi. Nam verbum vitæ & Baptiſmum aqæ ſimul connectit Paulus; ac ſi diceret, per Evangelium nobis noſtræ ablutionis & ſanctificationis nuncium afferri, per Baptiſmum nuncium hujuſmodi obſignari.* & qæ ſequntur. *Ibidem c. 16. §. 22.* de loco iſto; *Teſtimonio Baptiſmo vult Chriſtus ablutionem, qa Eccleſiam ſuam mundat.* Unde & concludit; *Teſtimonio hoc parvulos non eſſe deſtituendos, qum in Eccleſiæ parte jure cenſeantur.* Beza, ad Act. Collat. Mompelg. *ad dogm. 1. & 2. de bapt. Et ſignificativè mundatur Eccleſia Baptiſmo aqa, & realiter Baptiſmo Spiritus.* Petrus Martyr, *ad 1 Reg. 8.* cum illud præmiſiſſet, *per metonymiam ſignis ea dari, qa ſunt verum ſignificatarum, & ſignificata nomine ſymbolorum efferri.* ſubjungit, *ad eundem modum exponi debere, qod ad Epheſ. habetur, Chriſtum ſemetipſum pro Eccleſia dediſſe, ut ea aqa lavacro ſanctificetur per verbum, &c. Cavſſa ſanctificationis eſt ipſe Chriſtus, qi ſe pro nobis dedit, & ea cavſſa lavacrum adhibuit, ut mundatio ejus per verbum & ſymbolum teſtificata eſſet.* Bucerus, ad illud Eph. 5. *mundatam lavacro. Si adminiſtratione Baptiſmatis mundavit, qid opus fuit ergò ſanctificatione? Imò Petrus diſertis verbis teſtatur, externam lotionem ſalutem neqaqam adferre. Paulus externo ſymbolo addit internam, qa Dei verbo fit mundationem; cujuſqe eſt externum lavacrum conſpicua qædam confirmatio. Deus optimè novit ingenium noſtrum, qod opus habeimus externis ſignis. nunqam ſolet amicus occurrere amico, qin pacem illi precetur adhibito etiam externo ſigno.* Piſcator, *Theſ. Theol. vol. 1. loc. 25. §. 37. Epheſ. 5. 26. Per lavacrum aqæ non neceſſariò intelligitur Baptiſmus. qum intelligi poſſit ſangvis lavacro aqæ comparatus. conceſſo tamen hoc, Eccleſia lavacro aqæ. i. e. Baptiſmo purgari dicenda eſt; non qod à peccatis purgetur per ipſum Baptiſmum: qum iſtud ſangvinis Chriſti proprium ſit.* 1 John. 1. 7. *ſed qod Eccleſia Baptiſmum habeat, ut divinum atqe efficax illius purgationis per ſangvinem Chriſti factum teſtimonium*, &c. Whitakerus deniqe, *de Sacr. q. 4. c. 2. ad teſt. 4. ex Act. 2. 38. & 22. 16. Familiaris loqendi modus eſt ut fieri dicatur, qod factum obſignatur.* Ibidem ad 7. ex Eph. 5. 26. Tit. 3. 5. *In Baptiſmo mundari & ſalvari dicimur, qia Baptiſmus pignus & arrha eſt noſtræ ſalutis. — & veritas ſigna conjuncta eſt in electis.* Et mox: *Baptiſmus nobis obſignat ablutionem à peccatis & ſalutem. nec abhorremus ab eis formulis, qibus Scriptura utitur. Lavat nos Deus per Baptiſmum, vel ut Apoſtolus loqitur per lavacrum regenerationis, & lavacro aqæ per verbum. i. e. in Baptiſmo & per Baptiſmum, non qod efficacia ſit in Baptiſmo, ſed qod hoc organo Deus utatur, & qod ipſe in uſu hujus organi ſit efficax, & his externis ſignis ſpiritualem gratiam nobis obſignet. Ibidem ad Teſt. 8. ex 1 Pet. 3. 21. Baptiſmo vim purgandi & ſervandi qodam ſenſu tribuimus, nempe ut declaret & obſignet tanqam pignus, noſtram ſalutem. Ibidem ad claſ. 2. not. 2. Non aliter dicuntur* [Sacramenta] *in Scripturis purgare & ſalvare, niſi qod fidei noſtræ repræſentent atqe obſignent noſtram purgationem atqe ablutionem, atqe ita nobis ſint pignora ſalutis.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Col. 2. 12. Vox ablutionis non occurrit. Dicit revera Apoſtolus, conſepulti ſumus cum eo per Baptiſmum. *Sed Baptiſmus hîc ex conſenſu omnium interpretum, tum veterum, tum recentiorum, ipſum Sacramentum Baptiſmi propriè ſumtum deſignat. Baptiſmus avtem tam reſpicit ſolutionem reatus, qàm ſanctificationem. Urſinus, in* Tract. Theol. p. 558. *ediſſerens hunc locum*, Hîc circumciſione jam non opus dicit, qia per Chriſtum exhibitum impletur qod ſignificabat Circumciſio. *viz. qod exuimus carnem peccatricem; qod ſit imputatione & inchoatione juſtitia.* Ibidem

dem p. 567. Docet [*Apoſtolus*] nos conſepeliri, reſuſcitari, condonari nobis peccata, circumcidi ſine manibus per Baptiſmum. Ἐν τῇ περιτομῇ τοῦ Χριστοῦ ἀπέκδυσις τοῦ σώματος τῶν ἁμαρτιῶν τῆς σαρκὸς, *ſuâ notione includit condonationem reatus, atqe adeò non ſolam ſanctificationem: neqe enim unqam ſanctificatio habetur abſqe hac præhabita.*

A

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *Ablutionis* reverâ vox eo loci non habetur. Memoriæ itaqe an oſcitantiæ lapſus eſto. Hoc interim volebam, locum hunc ex eis eſſe, in qibus *ſanctificationis* opus duntaxat Baptiſmo attribuitur.

2. *Conſepelitione illa utrumqe includi, qia Baptiſmus, de qo ibi agitur, utrumqe reſpicit*, non ſeqitur. Siqidem non neceſſe eſt, ut Apoſtolus ea omnia, qæ in Baptiſmo deſignantur, ubicunqe de eo ritu agit, beneficia recenſeret. Nec illud mihi animo adhuc inſidere penitus poteſt, ἀπέκδυσιν illam *remiſſionem reatus notione ſua includere.* certè ratio adjecta, qia *niſi hac præhabita altera non habeatur*; (ut omittam qod de enunciati hujus veritate jure ambigi poſſit) illud nevtiqam evincit: non magis qam *adoptionem* notione ſuâ *juſtificationem* includere, qia niſi iſta præhabita illa non habeatur. Me, qo minus aſſentiar, remoratur, tum qod *ſepultura* hæc, omnium, qos viderim interpretum conſenſu ad Rom. 6. 4. *mortificationem* internam deſignat, qæ ad *ſanctificationem* pertinet; ad qam pertractandam tranſeat eo capite Apoſtolus, relicto, de qo prius prolixè egerat, juſtificationis negotio: (ut de *vivificatione* huic oppoſitâ nihil interim dicam:) tum qod illa *veteris hominis*, ſive *corporis peccati* ἀπέκδυσις *ſanctificationis* actum ubiqe deſignare videatur. Eph. 4. 22. Col. 3. 9. qod & ex membro eidem ibidem oppoſito colligitur. ut avtem Whitakerus, *de Sacr. q. 4. c. 2. ad rat. 1. Revera juſtificare non eſt ſanctificare, etſi hæc duo conjuncta ſunt.* & Calvinus, *Antidot. ad Concil. Trident. ſeſſ. 6. de juſtif. c. 7. Neqe tamen interea negandum eſt, qin perpetuò conjunctæ ſint ac cohæreant hæ duæ res, juſtificatio & ſanctificatio: ſed perperam inde infertur unam & eandem eſſe.* Beza certè, *in locum*; *Circumciſionem cordis, de qa hîc agitur, certum eſt ad ſanctificationem potius, qam ad peccatorum remiſſionem pertinere. omninò igitur his verbis declaratur alterum Chriſti beneficium, nempe noſtra ſanctificatio*, &c. Qo modo & Piſcator ἀπέκδυσιν illam, ex Rom. 6. 6. & Col. 3. 9. de *ſanctificatione* interpretatur.

B

3. Verum qicqid de hoc fuerit, neqe enim multum ad rem ipſam facit, de qa præcipuè agitur; idem de teſtimonio iſto dici poterit, qod de ſuperiore dictum eſt. Qin & videri poterunt, qæ de hoc dicto ſunt ſupra dicta, *Num. 6.* de *Loc. 2.* ſed & qæ mox, *Num. 8.* dicentur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

1 *Cor. 6. 11. Calvinus per* τὸ abluti eſtis, *vult ſolam juſtificationem deſignari; nec differre juſtificationem & ablutionem, niſi ut ſimplex & tranſlatitium.*

C

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

De ſenſu iſto loci illius, ego cum Calvino contendere nolim. Malim tamen Mortonum noſtrum ſeqi, qi, *qæ prius in uno abluendi verbo involuta erant, ea poſt diſtinctè proponi*, monet: (in qo & Muſculum cum aliis præeuntes habet:) eo qod iſta noſtri expoſitio contextus Apoſtolici rationi (in qo utriuſqe & *ſanctificationis*, qæ primo qoqe loco ponitur, & *juſtificationis* diſerta fit mentio) multo magis conſentanea mihi ſaltem videatur. Inclinat eodem & Petrus Martyr; niſi ſi de *ſanctificatione* ſolâ potius acceperit; qia *ſanctificati eſtis*, immediatè qaſi ἐξηγητικῶς ſubjicitur. Verum non in hoc controverſiæ præſentis cardo vertitur.

D

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Theſis, qam tum probandam ſuſcepi, de ſolâ juſtificatione agebat: ut non neceſſe tum habuerim de ſanctificatione qicqam dicere.

E

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Etiamſi in *Theſi* de *ſanctificatione* nihil dicatur, niſi tamen & iſta pariter in Baptiſmo data ſtatuatur, locis iſtis vis virtuſqe omnis demitur *juſtificationis* in eodem datæ aſtruendi.

F

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 8.

Qædam non tam de Baptiſmi Sacramento, qam de operatione ſpirituali, qæ in eodem, tum delineatur, tum & obſignatur, intelligenda videntur, ut *Tit. 3. 5. Coloſ. 2. 12.* ubi id de qo agitur, *per fidem* effici dicitur, qæ in Baptiſmi externi ſuſceptore præexigitur, Act. 8. 37.

G

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

1. *Negamus*, de *ſola* ſpirituali operatione, qæ in Baptiſmo tum delineatur, tum obſignatur, intelligenda *eſſe loca Tit. 3. 5. & Coloſ. 2. 12. excluſo Baptiſmi Sacramento.*

De loco Tit. 3. 5. Calvinus in locum ſic; Facilè patior de Baptiſmo locum exponi. *Beza in locum*; Argumentatur à Baptiſmi Sacramento, re viz. cum ſigno conjunctâ. *Urſinus*, Tract. Theol. p. 592. Non dubitant omnes veteres & recentes Orthodoxi Interpretes ea loca Eph. 5. 26. Tit. 3. 5. 1 Pet. 3. 21. de Baptiſmo exponere.

De loco Coloſſ. 2. 12. *exiſtimo neminem interpretum de ſola operatione ſpirituali, qa in Baptiſmo tum delineatur, tum & obſignatur, ſecluſo ipſo Sacramento, intelligere hunc locum; cum locus iſte ſit palmarius, qo contra Anabaptiſtas evincimus Baptiſmum ſuccedere Circumciſioni. Calvinus in locum*; Pavlus, factâ Baptiſmi mentione, Circumciſionem, inqit, ſpiritualem peragit in nobis Chriſtus, non intercedente vetere illo ſigno, qod ſub Moſe valuit, ſed Baptiſmo, *Rei ergò exhibitæ ſignum eſt Baptiſmus, qam abſentem figurabat Circumciſio. Vide eundem*, Inſtit. l. 4. c. 16. §. 11. *Zanchius in locum*; Ac primùm oſtendit Apoſtolus Baptiſmum ſucceſſiſſe Circumciſioni, & hoc eſſe Sacramentum initiationis in N. T. *Urſinus in* Cateches. edit. Cantabr. p. 609. Baptiſmus in N. T. ſucceſſit Circumciſioni; & qidem ita ſucceſſit, ut habeat eundem uſum, qem habuit in vetere fœdere Circumciſio. *Idqe probat ex hoc loco*, Coloſſ. 2. 11. 12. *Vide eundem in* Tract. Theolog. p. 611. 612.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *De ſola operatione ſpirituali, ſecluſo Baptiſmo intelligenda loca illa*, non dixi; ſed *non tam de Baptiſmo, qam de operatione illa ſpirituali, qæ in Baptiſmo delineatur & obſignatur.* qod qi dicit, tantum abeſt ab eo, ut Baptiſmum à diſſertatione Apoſtolicâ prorſus excludat, ut *de operatione ſpirituali illa, qæ Baptiſmi ritu delineatur* qaſi & depingitur, Apoſtolum agere fateatur. Verum aliud eſt de *Baptiſmo* ipſo, ſive ritu externo, diſertè, ac prima intentione agere, aliud de gratia ipſa divina & operatione, cum alluſione habita ad ritum externum illum, qo gratia operatioqe illa repræſentatur. e. g. ubi dicit Apoſtolus, 1 Cor. 5. 7. *Paſcha noſtrum Chriſtus immolatus eſt.* De Chriſto agit, non de Paſchate: nec de Chriſto tamen, Paſchate prorſus excluſo; ſed de Chriſto, qatenus Paſchate præfigurabatur. Hoc ipſo in loco, eorum de qibus hîc agitur, altero, Coloſſ. 2. 11. *In qo circumciſi eſtis circumciſione non manu facta*, &c. de interna

interna cordis renovatione, non de externo Circumcisionis ritu agit: nec de illa tamen ista penitus excluſa; ſed de illa qatenus ista repræſentabatur. alioqi nec poſſet ex eo loco probari, *Baptiſmum circumciſioni ſuccedere.* Whitakerus, *de Sacram. q. 5. c. 3. arg. 4. ad 4m. Bellarminus ait Paulum tribuere expoliationem à corpore peccatorum, — non circumciſioni Judaicæ, ſed Chriſtianæ. i. e. Baptiſmo.* Reſp. *Si per Baptiſmum intelligat externum opus, falſum eſt qod ait. non enim hoc magis Baptiſmo qam circumciſioni tribuitur. ſed ſi ſignum & gratiam ſimul intelligat, verum eſt.* Sed & de loco iſto videatur ſupra, *Num. 6.* ex Avguſtino aliiſqe.

Ita & Tit. 3. 5. ex Piſcatoris prius exhibita interpretatione, de renovatione interna & regeneratione agitur; alluſione tamen ad Baptiſmum habita, qo renovatio illa & regeneratio figuratur; ut ſalutem ibi memoratam regenerationi tribuat, non Baptiſmo, qæ in eis, qorum ibi rationem habet, ante Baptiſmum ſuſceptum obtigerat. De qo videndus Zvinglius, *reſponſ. ad Luther. confeſſ.* ſupra allatus, *Sect. 1. num. 2. ad Arg. 2. enunc. 7. reſp. 2. rat. 2.* & in *declar. de pecc. orig. ad Arg. 11. de locut. 1.* Itaqe qod Urſinus, *non dubitare* ait, *omnes tum veteres, tum recentes orthodoxos, de Baptiſmo hunc locum exponere*; non ſine reſtrictione aliqâ forſan intelligi debet. præſertim cum nec Calvinus etiam ipſe ſatis fidenter id faciat. *facilè*, inqit, *patior de Baptiſmo exponi.* qaſi aliam potius qorundam expoſitionem probaturus, ni aliorum importunitas aliò impelleret. verba ſunt enim alii concedentis aliqid potius, qam animi ſui ſenſum enunciantis. ſed nec Beza expoſitionem eam definitè & abſolutè proponit, ſed præfixâ diſjunctivâ, cum aliorſum ante concedere viſus eſſet, & de regeneratione ipſa interpretari; *vel argumentatur à Baptiſmi ſacramento*, &c. Addantur his, qæ Vorſtius in *Antibellarm. ad tom. 3. contr. 1. theſ. 1. & 2. ad rat. 2. ex Eph. 5. Tit. 3. Reſpondent noſtri, — aliena Teſtimonia citari, qæ res qidem in Sacramentis ſignificatas metaphoricè declarant: attamen de Sacramentis propriè dictis non agunt.* Et *theſi* 6. ad eadem loca, ſed & *Matth. 3. Joan. 3. Act. 2. & 22.* Reſp. Evangelici, — *Fallaciam eſſe homonymiæ ſimul & figuræ dictionis; qod Baptiſmus ſæpe non pro ſigno ſacramentali, & qidem ſeorſim accepto, ſed pro interna mentis purgatione ſive animæ ablutione vel ſola, vel etiam una cum ſuo ſigno conſiderata in ſacris literis accipiatur, qumqe in Baptiſmo, vel per Baptiſmum, — id rectè fieri dicatur, qod per illud ſymbolum jam factum eſſe declaratur, vel qod per ritum illum notificatur & ſolenniter obſignatur: qomodo & verbum mundandi ſev purgandi ſæpe in Veteri Sacramento accipitur, Lev. 12. & 13. & 14. & 16.* &c. *Ibidem ad controv. 2. theſ. 1.* de locis iiſdem. *In locis citatis, de re ſignificata potius qàm de Sacramento ipſo agitur.* Deniqe *theſ. 6. & 7. rat. 1.* de iiſdem; *Evangelici reſpondent, Principium peti, qatenus ad externum aqa Baptiſmum referuntur ea effecta, qæ in locis citatis ad ipſum Chriſtum ejuſqe ſangvinem & Spiritum Sanctum interveniente fide ex Evangelio concepta, &c. diſertè accommodantur.* Pari ratione & *Coloſſ. 2. 12.* de *mortificatione* & *ſepultura ſpirituali* agitur, ad Baptiſmi ritum alluſione facta, qo ea delineabatur. idqe eadem planè ratione, qâ & de Circumciſione, de cujus tamen ritu externo Apoſtolum ibi agere, ſive id tanqam effectrici tribuere, qod in fidelium cordibus peragi eo loci affirmatur, vix puto interpretem orthodoxum agnoſcere aliqem. Qanqam & de *Baptiſmo* exertè magis iſtic qam illic agi, ego nevtiqam inficias iverim: *ut*, qod Piſcator monet, *objectioni occurrat, qæ opponi poterat, à circumciſionis ritu utpote legalium zelotis: Etiamſi intus per Chriſti Spiritum circumciſi eſſent, tamen externam qoqe circumciſionem, tanqam interioris illius ſymbolum ac teſtimonium ſuſcipiendam eſſe; ſicut olim ſancti Patres (Abraham cumprimis, Rom. 4. 11.) ſuſceperant. Hoc autem Apoſtolus minimè neceſſarium eſſe contendit, qod jam loco Circumciſionis externa Baptiſmum habeant, interioris illius renovationis teſſeram ac ſigillum efficaciſſimum.*

2. Verum in iſtis diutius immorari non eſt neceſſe; qia A qocunqe modo in lite iſtâ ſe res habeat, *Exceptiones* priores hîc qoqe obtinent, tum qod *de jam fidelibus baptizatis iſtic agatur*, tum qod nihil dicatur, qo *in ipſo tinctionis actu conferri*, qæ hîc recenſentur, probetur. deniqe qod tam *ſanctificatio* qàm *juſtificatio* pari ratione utraqe Baptiſmo, ſive is interior, ſive exterior, ſive etiam, pro modo ſuo conſideratus, uterqe deſignetur, in Apoſtoli verbis tribuitur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

B 2. *Qod ſubjungitur, ut ratio hujus qartæ ſolutionis, non probat: ſiqidem evicimus ſupra ad Num. 6. etſi hæc loca loqantur cumprimis de adultis ante Baptiſmum converſis; tamen non de iis ſolis intelligi, ſed & de parvulis. unde pariter evincitur in iſtis locis id de qo agitur, non effici duntaxat per fidem, niſi per* fidem *intelligi ſimul vis* inclinationem *etiam* ad fidem, *cum Urſino.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Ratio de *fide adjuncta* hoc probat; fidei vi & effi- C cacia Chriſti ſangvinem apprehendentis atqe applicantis, conſepultos fuiſſe Chriſto Coloſſenſes illos qos Apoſtolus affatur, & cum eodem etiam conſurrexiſſe: (hoc enim Apoſtolus *ἀυτολεξεὶ* affirmat) itaqe & de fidelibus adultis agi, & hos ante fuiſſe Chriſto conſepultos, & ante cum Chriſto conſurrexiſſe, qam Baptiſmum ſuſciperent, qia fideles jam ad fontem ſacrum acceſſerant. qod & idem de peccatorum remiſſione dictum ſit, qam vivificationi annexuit Apoſtolus ibidem verſ. 13. Avdias tamen ulterius Urſinum *Tract. Theol. p. 609. De mandato docendi ante Baptiſmum, jam dictum eſt, hoc* D *de adultis loqi. talia ſunt etiam exempla & loca fidem & reſipiſcentiam in Baptiſmo reqirentia, qacumqe proferre potes.*

2. Locum illum *Act. 8. 37.* ideò adduxi, ut oſtenderem, fidem veram vivamqe, avt illius ſaltem profeſſionem exegiſſe populi Dei *προεςῶτας* tunc temporis ab illis qos ad Baptiſmum admittebant; qam ab infantibus ipſis qis exigat? Rectè Ameſius, *adv. Bellar. tom. 3. diſp. 14. q. 3. theſ. 3. Scriptura fidem juſtificantem antecedere docet Baptiſmum, Act. 15. 9.* Et *theſ. 2. antecedere debere Baptiſmum, non in eo infundi.*

E 3. *Qæ ad Num. 6.* dicta ſunt, ibidem eis & reſponſum eſt.

4. *Inclinationem ad fidem*, qam Urſinus dicit *p. 613.* ubi Anabaptiſtarum illud, *Solos credentes eſſe baptizandos* rejiciens, *Niſi qis.* inqit, *fidem nominare velit etiam renovationem & inclinationem ad fidem, qam Spiritus Sanctus efficit in infantibus; — & credentes intelligat, qos Eccleſia pro fidelibus & ſanctis cenſere debet.* hanc inqam, *renovationem*, in qâ *& fidei ſemen* aliqod deliteſcat, libens agnoſco, in infantibus omnibus per infantiam ad ſalutem hinc F abreptis. Verum vel ad Baptiſmum eandem univerſos adducere, vel in Baptiſmo eandem univerſos percipere, nec Urſinus dixerit, neqe qiſqam unqam (opinor) probatum dederit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

3. *Reſp. Me nullam operationem ſpiritualem in Baptiſmo parvulorum delineari avt obſignari iis in locis agnoſcere, qæ etiam in eodem Baptiſmo non prius exhibebatur qam obſignetur.* G

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Præſumitur hîc *de Baptiſmo parvulorum* eis in lotis agi; qod nondum conſtat. qanqam iſta etiam de qibus in locis illis Apoſtolus, *in parvulorum Baptiſmo & delineari & obſignari* nemo, puto, negaverit.

2. *Hæc omnia in ipſo eorundem Baptiſmo prius exhiberi qam obſignari*, non aſſerendum, ſed probandum fuiſſe videtur,

videtur, hoc est enim maxima ex parte τὸ ζητούμενον, & qidem principale, & ex his locis evincendum fuerat. Ut ne adjiciam, hoc si detur, necessariò inde concedendum videri, qicqid Concilium Tridentinum avt Catechismus etiam in parvulorum Baptismo conferri statuit, (qa tamen in parte à nostris universis oppugnatur) id omne perpetuò & infallibiliter conferri. Legatur Reverendus Episcopus Sarisburiensis locum illum Colost. 2. explicans: non potest plus tribuere Baptismo Concilium illud, ut qam latissimè ritus hujus efficaciam extendat, qam ille verbis illis contineri disertissimè docet.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 9.

Non videtur firma satis argumentatio ab his locis deducta, *salvi fieri dicuntur per lavacrum regenerationis, justificati & sanctificati, & cum Christo per Baptismum consepulti, qibus ante Baptismum susceptum peccata remissa præsumuntur.* (de hoc enim duntaxat liqidò constat) *Ergò in ipsâ Sacramenti susceptione, vel per illam Sacramenti susceptionem, eis etiam remittuntur, qibus nondum sunt remissa.*

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Nego nostram Argumentationem ex dictis locis petitam, à te rectè formatam avt vibratam esse. Liceat ergò in hunc modum formare.

Probo Christum instituisse sacramentum Baptismi ad reatus originalis veram solutionem, ubi antea remissus non est;

1. *Ex Act. 2. 38. 39. Baptizandi sunt parvuli Judæorum ad fidem conversorum in peccatorum remissionem. Ergò baptizandi sunt ad veram solutionem originalis reatus. Consequentia patet, qia non alio reatu implicantur; nec capaces sunt pro statu parvuli obsignationis actualis remissionis peccatorum. Antecedens patet, qia promissio remissionis peccatorum ad parvulos etiam spectat, & non solùm ad adultos Judæos. Act. 2. 39. Vide Ursinum* Tract. Theolog. p. 600 616.

2. *Ex Act. 22. 16.* Baptizare & ablue peccata tua. *Est formula loqendi sacramentalis. & ipsam rem signatam conferri, i. e. ablutionem originalis reatus iis rite baptizatis denotat, qibus ante Baptismum non est remissus. Ergò ipsa formula loqendi parvulis istis tum dari dicat ipsam reatus originalis ablutionem. Consequentia patet, qia ista formula loqendi sacramentalis aqè accommodari potest parvulis, qibus ante Baptismum reatus originalis non est remissus, atqe adultis credentibus, qibus ante Baptismum remissus est.*

3. *Baptismus est parvulis* lavacrum regenerationis *Tit. 3. 5. Parvuli* mundantur aqæ lavacro per verbum, *Ephes. 5. 26.* Consepulti sunt Christo per Baptismum. *Coloss 2. 12. ut supra probatum est. Ergò parvulis in Baptismo originalis reatus verè solvitur. Consequentia patet, qod iisdem, cum sistuntur baptizandi, originalis reatus non est dimissus, post Baptismum est remissus; ut supra probatum est.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Non est à me proposita, tanqam tua foret, *argumentationis formula*, sed tanqam in se contineret, admissis *Exceptionibus* illis, qæ mihi justæ videbantur, qicqid ex locis adductis erui posse existimabam, qod ad præsentem controversiam faceret.

2. Ad Argumenta jam proposita, qæ è locis illis eliciantur, non videtur necessarium ut qicqam denuò regeratur, cum nihil hîc de novo prolatum occurrat, qod non supra disceptatum & discussum fuerit.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Illud coronidis loco hîc addendum. Etiamsi deessent nobis testimonia Scripturæ, qæ nos docerent & demonstrarent Christum instituisse Baptismum in remissionem originalis peccati & ejus reatus solutionem: tamen probationes desumtæ ex natura Sacramentorum & eorum efficacia, ac aliis locis Theologicis sufficerent ad hujus nostræ assertionis demonstrationem. Qo modo & Anabaptistarum errores, qi Pædobaptismum impugnant, ex rationibus Theologicis in Scripturis fundatis refelluntur: etsi exempla & testimonia pro Pædobaptismo clara non superessent. Rect enim Ursinus Tract. Theol. p. 618. Probationem ex dogmatibus multò potiorem esse eâ qæ fit exemplis — & collationem locorum, & analogiam doctrinæ Apostolicæ nobis disertam satis esse probationem *asserit. Videndus hac de re Augustinus*, l. 4. c. 23. de Baptismo contra Donatistas.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Istud facilè concedo. sed subjungo tamen, enunciata illa, *de Sacramentorum natura aliisqe locis Theologicis*, qibus nituntur probationes istæ, Verbo divino aliqo priùs stabiliri debere, qam ad alia statuminanda ipsa possint adhiberi. Rectè Cyrillus, an Joannes, Hierosolomytanus *Catech. 4.* Δεῖ περὶ τῶν θείων καὶ ἁγίων τῆς πίστεως μυστηρίων, μηδὲ τὸ τυχὸν ἄνευ τῶν θείων παραδεδόσθαι γραφῶν. Et Pavius Ejtzenius, in Gen. p. 463. *De Sacramentis tantùm ex verbis Scripturæ judicandum est.* Qin & Bellarminus, (qod ipse cum suis utinam per omnia observaret) *de Sacram. l. 1. c. 14. Essentia & natura Sacramentorum non potest aliunde melius intelligi, qàm ex verbis illius qi ea instituit.* Et Lutherus, *contr. Cochleum*, (à Bellarmino etiam ibidem adductus) *In rebus sacris vehementissimus & robustissimus locus est, arguere ab avtoritate negativè.* Vorstius deniqe in *Antibellarm. ad tom. 3. contr. thes. 1. & 2. de natur. Sacram. Qæritur, an Sacramenta sint signa tantùm & sigilla fœderis gratiæ, sive externa Symbola & signacula fœderi gratiæ appensa, ad hoc divinitus instituta, ut gratiam Dei salutarem in fœdere promissam nobis significent, significando obsignent, fidemqe suo modo confirment, & publice testatam reddant: qa communis est Evangelicorum sententia; an præterea sint cavssæ efficientes hujus salutaris & justificantis gratiæ; sive an sint effectiva gratiæ ejusdem organa, nempe ad hoc divinitus instituta, ut eam realiter in se contineant, & reipsa conferant. qa Pontificiorum omnium opinio est.* Et, *ad thes. 6. de Sacram. effectu, virtute & efficacia, deqe opere operato; Nostri hoc dogma de opere operato, sev de actione externa & sacramentali, qasi qæ per se, absqe fide & bono motu utentis, justificare qenqam possit, &c. planè falsum & pernicioſum esse judicant: & omnia Sacramenta ex ipsius Dei ordinatione, tantùm vim significandi & obsignandi, non avtem ipsam Evangelii gratiam conferendi, habere docent.* Deniqe, *ad controv. 2. thes. 6. & 7. de bapt. effect. & efficac. Evangelici unicum duntaxat Baptismi generalem effectum, — agnoscere solent; nempe obsignationem geminæ gratiæ salutaris in Evangelio promissæ, de remissione simul & expurgatione peccatorum per sangvinem & Spiritum Christi.* Et mox: *Negamus avtem Baptismum per se & ex opere operato, ipsa peccata eorumqe pœnas avferre posse, sev qenqam justificare, & perfectè, sive interna ratione sanctificare, &c. tum qia nusqam hæc in sacris literis indicata sunt, tum maximè, qia illis, qæ ibi tradita sunt, apertè repugnant.*

SAMUELIS WARDI *Thesis. Num. 10.*

Hinc illud Symboli Constantinopolitani, Credo unum Baptisma in remissionem peccatorum.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Illud ex *Symbolo Constantinopolitano* de *uno Baptismo, ad remissionem peccatorum*, tam ad obsignandam qàm ad conferendam potest dictum intelligi.

SAMUE-

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Ego potiori jure regerere possem, tam ad conferendam, qam ad obsignandam remissionem peccatorum, cum tum temporis, temporibus scilicet Ecclesiæ florentissimis, ordinariè tam ad conferendam, imò potius, qam ad obsignandam remissionem Baptismus adhibitus esset. tum enim non nisi parvuli ferè baptizati sunt, adulti verò rarius. Vide qæ supra annotavimus ad Num. 4. 5.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. An hoc *potiori jure regerere* possis, ambigi potest.

1. Qia *actori*, sive *affirmanti incumbit probatio.* mihi itaqe interpretationem qæ commodè dari posse videbatur, dedisse; vel eam etiam qæ à te adducebatur, negasse, satis fuerat. tibi verò vel mea tollendi, vel tua firmandi onus incumbere videtur.

2. Qia Scripturæ sensui, ex qâ phrasis illa mutuata, te etiam avtore, videtur, illud convenit, tuum istud non item. Sic Danæus, *adv. Bellar. tom. 2. contr. 4. c. 5. ad test. 2. Ubi dicimur baptizari in remissionem peccatorum. Finis Baptismi bis verbis ostenditur, uti & Marc. 1. 4. Act. 2. 38. — Et præcipuum Sacramentorum finem docuimus docemusqe esse hanc obsignationem.* Et pavlo ante, *ad test 1. ex Concil. Nicen. 1. Virtute Dei in aqa abscondita renovari eos qi baptizantur.* respondet, *Sacramentaliter, non cavssaliter, qoniam propter promissionem Dei, signum aqæ testatur & obsignat baptizatorum regenerationem, eam avtem neqaqam efficit, cavssat, avt producit.* Videantur & qæ Calvinus *in Act. 2.* supra *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 1. assumpt.*

2. *Ad conferendam tunc temporis datam* concludere, *qia parvuli* fere tunc baptizabantur; est id petere qod controvertitur, parvulis eam Baptismum conferre.

3. Qod *unum* illi *Baptismum* agnoscere dicuntur, potest de Baptismo non iterando intelligi. Sic Whitakerus, *de Sacr. q. 5. c. 4. Catechismus Romanus ex hoc loco (Ephes. 4. 5.* Unum Baptisma) *demonstrat Baptisma non esse iterandum. & hoc videtur voluisse Synodus Nicena in Symbol.* Confiteor unum Baptisma in remissionem peccatorum. qod si admittatur, à voculâ illâ nihil potest concludi, qod ad rem præsentem faciat.

4. Si *unum* illi *Baptismum* agnoscunt, cum qi parvulis, tum qi adultis datur, isqe horum utrisqe in eundem finem, *remissionem* scilicet *peccatorum*; adultis avtem eam non confert, sed obsignat tantum, sive fideles, sive facti accesserint, nolo dicere, qod tamen forsan jure possim, concludi hinc, *unum* illum *Baptismum* etiam *in parvulis remissionem* duntaxat obsignare, qia hoc tantum in adultis facit: illud fidenter dixerim, non posse his positis, ab eâ dicendi formulâ necessariò deduci, *Baptismum parvulis remissionem peccatorum conferre.* Avdi Whitakerum, *de Sacr. q. 4. c. 2. ad clas. 3. test. 2. ex Concil. Constant. 1. in Symbol.* Credimus unum Baptisma in remissionem peccatorum. *In Baptismo remitti peccata qis dubitat? nos hoc fatemur. sed non dicunt Patres ex opere operato, & vi elementi externi, peccata remitti in Baptismo.* At rem tamen, inqies, Whitakerus concedit. Ipse semet explicat, tum alibi, tum & in proxime prægressis. *Ad test. 1. ex Concil. Nic. 1. Non hoc ad literam intelligi voluerunt Patres. — Sed sic Concilium loqitur, qia Baptismus novum statum designat.* Et disertissimè *ibidem q. 6. c. 4. p. 193. Neqe aliter remittitur peccatum originale in Baptismo qam in Evchariştia. in utroqe enim Sacramento obsignatur nobis remissio omnium peccatorum.* Et *de bapt. q. 2. c. 3. arg. 3. Bellarminus negat Baptismum esse sigillum acceptæ gratiæ, sed ait esse instrumentum conferens gratiam: qod à nobis supra refutatum est.* Idem deniqe, de Sacr. q. 4. c. 3. (prout & Vorstius supra) hanc tanqam communem nostrorum sententiam proponit: *Sacramenta non ex se justificare, nedum ex opere operato, sed justitiam tantùm obsignare.* Et in fine *cap.*

A *ejusdem* ubi Bernardi qædam retulerat; *Annulus non tradit hæreditatem, sed obsignat tantùm: ita Sacramenta gratiam obsignant tantùm, non tradunt.*

SECTIO III.

SAMUELIS WARDI *Thesis. Num. 11--16.*

B 2. *Asserimus Baptismum rectè parvulis administrari: qomodò & Circumcisio olim in Veteri Testamento parvulis Judæorum, ex unanimi consensu Theologorum, & perpetua Ecclesiæ traditione. Unde rectè dicimus cum Avgustino,* de Baptismo contra Donatist. l. 4. c. 23. Si qisqam in hac re avtoritatem divinam qærat, qanqam qod universa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, non nisi avtoritate Apostolicâ traditum rectissimè credimus; tamen veraciter conjicere possumus qid valeat parvulis Baptismi Sacramentum ex Circumcisione carnis, qam prior populus Israëliticus accepit. *Hac Avgustinus. Et certè hoc apertè*

C *evincit exemplum Circumcisionis, in cujus locum Baptismus successit.*

Hinc 3. asserimus, Cum Baptismus in Novo Testamento Circumcisioni succedat ex Christi Instituto, & rectè parvulis administretur, eundem valere ad originalis peccati reatum, qo solo implicantur parvuli, solutionem.

Hac tria nemo Catholicus inficiabitur.

Sed adhuc qeritur, An omnes infantes rite baptizati sine dubio justificentur. Hîc hærent nonnulli Theologi, qi hunc effectum justificandi ab originali peccato ad solos electos restringunt. Nos duo dicimus:

D *Primum est, Omnes parvulos rite baptizatos in infantia morientes sine dubio justificari.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 11.

Ratio ab ea Analogia deducta, qam Baptismus cum Circumcisione obtineat, cavssam ipsam, ad qam statuminandam adducitur, infirmare mihi magis qam confirmare videtur. De Circumcisione siqidem qod ad effectum illud attinet reatus tollendi, res multo magis in incerto est, qàm de Baptismo.

E Exceptioni istj duo nunc adjecta volumus:

1. Qod *tria illa* enunciata *neminem Catholicum inficiaturum* præsumitur: *Catholicorum* certè numero, si verè dicitur, omnes ferè, si non universos planè Theologos Evangelicos excludet, qi adversus Pontificiorum errores ex professo scripserunt, eosdemqe hac in parte *enunciato tertio* qod asseritur, erroris tuendi reos peragunt. nec potuit Vir Clarissimus Pontificiis gratum magis præstare, qam nomina istorum ex Ecclesiæ Catholicæ diptychis expungendo.

F 2. Qod *qosdam Theologos* ait *hîc hærere, & Baptismi effectum hunc ad electos restringere.* Imò non *qidam* duntaxat, sed multo maxima nostrorum pars, non tam *hîc hærent*, qam ex adverso se disertè opponunt; qod ex Testimoniis supra adductis luculentissime est demonstratum. Unus & alter forsan, qod vel ambiguè vel latiusculè alicubi protulerunt, ad electos alibi restringunt, alii etiam ab electionis ratione dogma istud impugnant, ut in seqentibus indicabitur. Interim ad telam exorsam pertexendam revertimur.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

G *Ex Analogia inter Baptismum & Circumcisionem Argumentum deduximus ad Pædobaptismi dogma statuminandum, non avtem ad solutionem reatus in Baptismo asserendum. siqidem ad Argumenta nondum deventum erat. Qædam enim duntaxat præstruximus hîc, ut status qæstionis magis eluceret.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Erroris (si qis hac in parte fuerit) ansam duo præbebant:

1. Qod ex Avgustino pro fundamento substernitur, ex *Circumcisionis ritu veteri veraciter conjici posse, qid Baptismi Sacramentum parvulis valeat.*

2. Qod, *hinc*, inqis ipse, 3. *asserimus, cum Baptismus in N. T. Circumcisioni succedat, ex Christi instituto, & rectè parvulis administretur, eundem valere ad originalis reatus peccati solutionem, qo solo implicamur parvuli.* Istis enim verbis existimaveram, priora illa ita præsumi, *Baptismum* scilicet & *Circumcisioni succedere, & parvulis vite administrari*, ut *ex illius in parvulis efficacia*, hujus itidem gemina in eisdem ex Avgustini sententiâ verè statuatur, ad 3um. illud inferendum, *valere* utiqe *eundem ad reatus solutionem.* qod, nisi de *Circumcisione* idem statueretur, non posset ex præmissis concludi.

2. *Ad Argumenta* avtem jamdudum *deventum* opinabar, qia Scripturæ sacræ Testimonia eo fine fuissent producta, qo *Baptismi finem & effectum* istum statuminarent. Et certè qorsum ab initio tota ferè disceptatio tot *Argumentis*, tot *Testimoniis* est utrinqe agitata, nisi ut id discuteretur & decerneretur, qod nunc, tanqam de qo hactenus nihil dictum, nedum disputatum sit, sub incudem denuò, vel qasi primitus potius, revocatur & reducitur.

Verum missis istis, jam de re ipsâ dispiciatur: in qâ ego imprudenter feciss me sponte fateor, qod agentis partes minùs necessariò susceperim. Qanqam in hac cavssâ idcircò fidentius pergo, qia Apostolum mihi præeuntem & prælucentem habere videar, qi à *justificationis* negotio, & per consequens à *reatus solutione Circumcisionem* penitus excludit, Rom. 4. 9--12. Gal. 5. 3--6. qod & Bellarminus ipse rectè observat, *de effect. Sacram. l. 2. c. 14. loc. 2. Apostolus*, inqit, *ex professo probat, Abrahamum non in Circumcisione, sed in præputio fuisse justificatum*; *ut inde admoneat Circumcisionem non fuisse datam ut justificaret. Si enim is, cui primo data est, non fuit ex ea justificatus, qanto minùs alii ex ea justificandi erunt?* Qo argumento eodem fine usus est Irenæus, *adv. Valent. l. 4. c. 30.* qi cum aliis exhibebitur, ad finem *Num. 13.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 12.

Primò namqe non apparet præcessisse remedium aliqod externum istiusmodi per annos mille & qod excurrit, cui Circumcisio successerit.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Agnosco cum Avgustino, l. 5. contr. Julian. c. 9. *sacram historiam non meminisse alicujus remedii externi ante Circumcisionem. Sed hinc non sequitur, nostram Assertionem aliqa ratione enervari. Sufficit nobis, si Circumcisio, ex qo primùm instituta est, originali reatui tollendo ordinata fuerit. Neqe enim necesse erat, ut tale aliqod remedium per annos 2000. extaret, cui Circumcisio succederet. Qomodò nec voluit Deus posteritatem Semi, in qa propagata est Ecclesia, usqe ad tempora Abrahæ à reliqo humano genere signo aliqo visibili in carne distingvi & notari, avt Sacramentum externum aliqod ordinarium & determinatum per illud tempus institui, qo fœdus obsignetur. Hæc ergò cum sint positivi juris, à solâ voluntate Dei legislatoris pendent.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Sufficit reverâ, si id constare potuerit. Veruntamen.

1. Si per tot annos, vel usqe ad tempus internæ renovationis reatus iste perstiterat, vel statim ab ortu absqe remedio tali interveniente sublatus fuerit, certè non videtur necessarium remedium ejusmodi reqirere, sive qod ante actualem renovationem id præstet, sive qod diutiùs differat id, qod maturiùs ante conferebatur. Whitakerus, *de Sacr. q. 4. c. 3. test. 2. p. 86. Si Deus Ecclesiam antè habuit, Circumcisio non ex se Ecclesiam fecit. i. e. gratiam ex opere operato contulit; sed Ecclesiam indicavit, & gratiam obsignavit.*

2. *Non fuisse per tot annos sacramentum externum aliqod, qo fœdus Dei cum populo suo obsignaretur*, qod dicitur, paginæ divinæ adversari videtur. Erant siqidem ritus externi, (ut peculiarem illum omittam Circumcisionem antegressum, Gen. 15. 9--18. qem imitati videntur illi, Jer. 34. 18.) per totum priscum illud seculum, *sacrificia* nimirum, *oblata, libamina*; à lapsu statim instituta & usurpata; Genes. 4. 3. 4. & 9. 20. & 12. 7. 8. & 26. 24. 25. & 28. 18. 22. & 33. 20. & 35. 1. 7. 14. qibus fœdus divinum obsignabatur. hunc enim sacrificiorum usum fuisse, Psaltes nos edocet, Psalm. 50. 5.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 13.

2. De Circumcisione ipsâ nusqam qicqam reperiri videtur, unde hoc fine institutum esse, erui possit, eâ tantùm designatam obsignatamqe innuitur fuisse Circumcisionem cordis spiritualem. Devt. 10. 16. & 30. 6. Jer. 4. 4. & 9. 26. Esaj. 52. 1. Ezek. 44. 9. Rom. 2. 28. 29. Phil. 3. 3. Col. 2. 11. qam tamen avt unà cum Circumcisione internâ collatam, avt per eam etiam exhibitam semper, imò vel unqam fuisse, non potest ex illis locis necessariò concludi.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Sed contra. 1. *Ipse ritus circumcidendi præputium parvulorum Gen. 17. 20. docet ante actum Circumcisionis, ubi haberi potest & adhibetur, ipsum reatum originalem manere, & parvulis imputari, & post Circumcisionem avferri & non imputari, ritu convenientissimo. Nam ideò in membro genitali Circumcisio facta est, ut qicqid damnationis è carnali nativitate infantes contraxerant, per hunc actum illis avferretur & amputaretur, & avferri & amputari constaret. Ideò etiam sangvis effundebatur, ut sangvine Christi reatus originalis tolleretur, ejusqe merito per hunc ritum infantibus applicaretur. Huc facit illud Prosperi in* sent. 298. *ex Avgustino.* Circumcisio carnis lege præcepta est, qia non possit meliùs per Christum significari regenerationis avtorem tolli originale peccatum. cum præputio qippe omnis homo nascitur, qemadmodum cum originali peccato. *Vide Avgustinum* de Nupt. & Concupisc. l. 2. c. 11.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Sumuntur hîc multa, qæ probanda forent.

1. *Reatum ad Circumcisionem usqe manere, post eam susceptam sublatam jam esse.* qod *Gen. 17. 10.* non dicitur.

2. *Ritum convenientissimum esse ad hoc designandum*, non sufficit. id eo designatum, vel ad id designandum institutum fuisse, probandum est.

3. *Ideò in membro genitali factum, ut qicqid damnationis contractum est tolleretur*, qod dicitur. cur non potiùs, ut qicqid corruptionis & vitii? (hoc enim ritu illo designari Scriptura locis supra allatis inculcat) ut nihil amplius in parvulis etiam pravæ dispositionis post eam susceptam remanserit. Qod Athanasius, *Serm. de Sabbat. & Circumcis.* Ὅθεν μέρος τι ἦν σώματος, καὶ ἔστω τὸ ἄλλον ἀπὸ σώματος γενέσεως, προσπάσχημεν ἐλλιννύειν, προσδιδασκόμενοι ἀπὸ ἔθνῶν ἀπέκδυσιν, ἵν' ὥσπερ ἐπιθυμοῦντες τὸ καταπεφθὲν, διασωθῆναι δυνηθῶσι. Vide Bucerum, *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 4. §. 4.* Coactius forsan pavlo, qod Petrus Martyr, *ad Rom. 2. Inurebatur genitalibus partibus, ut Christus intelligeretur, qâ homo fuit, ex humano semine nasciturus.* Aptius Calvinus, *ad Gen. 17. 11. Duabus de cavssis probabile est, Dominum jussisse præputium circumcidi. nempe ut ostenderet, vitiosum esse qicqid ex homine gignitur.*

tur. deinde ſalutem ex benedicto Abrahæ ſemine proditurum. Primum ergò, qicqid ex ſuâ generatione proprium habent homines, Deus in Circumciſione damnavit, ut oſtenſa naturæ corruptio illos ad carnem mortificandam adduceret. unde etiam conficitur pœnitentiæ fuiſſe ſymbolum. Avguſtinus, *adv. Favſt. l. 6. c. 3. In qo enim membro convenientius exſpoliatio carnalis & mortalis concupiſcentiæ figuratur, qam unde carnalis & mortalis fœtus exoritur?* Muſculus deniqe, *in Gen. 17. Circumcidebatur caro, non labiorum, avt avrium, &c. ſed præputii, in ſignum repurgandæ immunditiæ ejus, qa tota eſt humani generis natura ex ipſo ſemine & conceptu contaminata.*

4. *Parvuli ſangvine Chriſti ſangvinem adumbratum*, ego certè nullus dixerim. qanqam id ad rem ipſam, de qâ agitur, parum intereſt. *ἀίμα ἀλλότριον* illud, non noſtrum fuit, nobis collatum, non connatum nobiſcum, avt à nobis profectum.

5. *Significatum hoc Sacramento, per Chriſtum regenerationis avtorem, tolli originale peccatum*, ego cum Avguſtino & Proſpero libenter conceſſerim.

6. Verum *ſangvinem in Circumciſione* eo fine *effuſum eſſe, ut per hunc ritum Chriſti ſangvis ejuſdemqe meritum ad reatum originalem tollendum* applicaretur; hoc eſt qod ſumitur nec probatur, eſtqe id ipſum qod qæritur. Ego cum Tertulliano *adverſ. Judæos*, lubens agnoverim, *Circumciſionem populo Iſraël datam, in ſignum, non in ſalutem.* vel, *in ſalutis figuram, non in ſalutis medelam*, uti idem *ibidem* loqitur; ſive, *carnalem, in ſignum, ſpiritualem, in ſalutem*, prout & idem *ibidem* diſtingvit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

2. *Devt.* 30. 6. Cicumcidet Dominus cor tuum, & cor ſeminis tui. *Promiſſio hæc facta eſt Judæorum ſemini, non adultis tantùm, ſed & parvulis maribus, ut patet ex inſtitutione Circumciſionis, ubi (propter promiſſionem illam,* Ero Deus tuus & ſeminis tui) *die octavo jubentur circumcidi. Nullum avtem ordinarium medium dabatur, qo cor parvulorum circumcidi potuit, avt conſvevit, qam Sacramentum Circumciſionis, id qod vox Circumciſionis evincere videtur. Ergò hoc Sacramento circumciſum erat cor parvulorum. At nulla Circumciſio cordis parvuli fieri potuit abſqe ſolutione originalis reatus: cum hoc ſit primum ſalutare beneficium, cujus parvulus eſt capax. Ergò hoc Sacramento ſolutio facta eſt originalis reatus. Qod avtem hoc beneficium collatum erat parvulo una cum Circumciſione externa, & ſemper exhibitum, ex eo probatur, qod Sacramentum ſemper eſt efficax parvulo, ubi nullum occurrit ex parte ejus impedimentum. non enim ſunt Sacramenta ſigna fallacia, ſed in recto uſu veracia, & verè rei ſignata exhibitoria.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Sumuntur & iſtic, qæ non probantur:

1. *Promiſſionis illius executionem ad Circumciſionis tempus reſtringendam.*

2. *Neceſſariò reqiri medium aliqod externum, qo id Deus exeqatur.* qod non neceſſe eſſe, ex fœmellis & maſculis ante octavum diem obeuntibus cuivis liqere poterit. nam ad voluntatem divinam ſi recurratur, de eâ, hoc iſtic, non illic velle, ex ſcripto aliqo conſtare debet.

2. Qod *maſculis* etiam *parvulis promitti* dicitur, non abnuo. ſed & fœmellis etiam nihilo minùs.

3. Qod *in parvulis omnibus circumciſio cordis interna una cum externa ſemper collata* dicitur, vix futurum puto, ut è noſtris cuiqam id probetur, vel ut etiam probari poſſit. Qin & Reverendus Epiſcopus Sariſburienſis id abnuere videtur. ut controverſum per magis adhuc controverſum hîc probari videatur.

4. De *Sacramentorum veracitate & efficacitate* qod ſubjungitur, in præcedentibus non ſemel, & diſcuſſum eſt, & excuſſum etiam, ut mihi qidem videtur. Vide

Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 12. rep. 2. Athanaſius *ſerm. de Circumciſ. & Sabb.* ἡ ὅλη μέρις περιτομὴ ἦν σκιά. eoqe ritu illos prædoctos aſſerit ἡ ὅλη ἀπέκδυσιν. qod & in Baptiſmo multò magis fiat. Adjiciantur verba Reverendi Epiſcopi Sariſburienſis *ad Col. 2. 11. Eximius Circumciſionis Chriſti effectus eſt ipſa depoſitio corporis peccatorum carnis, vel depoſitio veteris Adam cum actionibus ſuis, vel corrupta imaginis à parentibus noſtris peccato infectis ad nos derivata, vel (ut Origenes) eſt purgatio animæ & abjectio vitiorum, non corporalis ſigni impreſſio.* Et poſt, *document. 3. Sed hîc dubitatur de hoc effectu circumciſionis interna. videtur enim, qod totum illud corpus peccatorum non exuitur à Chriſtianis regeneratis*, &c. Solutio. *Ab omnibus renatis totum corpus peccatorum totaliter exuitur & aboletur, 1. qoad reatum, 2. qoad dominium, 3. qoad ipſum Sacramentum regenerationis. nam in eo omnia peccata noſtra abluuntur & mortificantur. nec* tamen, ut ipſe mox *ibidem*, non dico, in Sacramenti perceptione, ſed nec in vitâ totâ, qamdiu hîc degitur, *peccatum totaliter qoad actum exuitur.* Et, *de Juſtit. actual. c. 50. Non eſt eadem ratio Circumciſionis carnalis & cordialis. præputium carnis ſimul & ſemel avfertur: at præputium cordis pavlatim & ſenſim, prout infuſa charitas extenuare poteſt & extirpare cupiditatem. Hæc igitur Circumciſio cordis in hunc finem tendit, atqe tandem eò pervenit, ut renati tandem toto corde Deum diligant. ſed illud tandem tunc veniet in actum, cum mortale hoc induerit immortalitatem. Male ergò coharet hæc Bellarmini argumentatio*, Deus circumcidet cor renatorum, ut toto corde ab illis diligatur. Ergò ſimul ac incepit circumcidere, illi poſſunt illicò Deum toto corde diligere. *Præſtabit id tandem Deus: ſed prout ſapientia ſua ordinavit, non prout Bellarminus illi dictabit.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

3. *Parvuli Judæorum circumciſi fuerunt veri Judæi; & eorum circumciſio fuit vera Circumciſio ex mente Apoſtoli, Rom. 2. 28. 29. ſiqidem illi ex præcepto Dei circumcidebantur. ergò rite erant circumciſi: & circumciſioni eorum annexa erat promiſſio gratiæ condonationis originalis reatus. ergò & exhibitio ejuſdem iiſdem obicem non ponentibus. alioqi coram Deo ab incircumciſis gentium parvulis parum avt nihil diſtarent; imò aliqo modo deteriores meritò haberentur; utpote præputium cordis ſub externæ circumciſionis carnis tegumento habentes; qod non videtur conſonum veracitati divinæ, avt ejus inſtitutioni, ut apparerent ex ejus ordinatione, qod non ſunt reverâ.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *Parvuli Judæorum*, etiam nondum circumciſi, erant *veri Judæi*, qod ad fœdus illud attinet, qo unâ cum Patribus comprehendebantur. Gal. 2. 15. Verum ex mente Apoſtolicâ, qâ Judæum definire videtur ex *Circumciſione interna*, poterat non eſſe *verus Judæus* parvulus etiam circumciſus. De qo videndus Reverendus Epiſcopus Robertus Sariſburienſis *adv. Thomſ.* ſupra adductus, *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 2. replic. §. 7. membr. 2. & ad Arg. 4. replic. §. 2.* Alioqi ex internè circumciſis, & per conſeqens ex ſemine incorruptibili regenitis fieri iterum præputiati, & denaſci denuò priùs renati: qod Scripturæ ſacræ contraire videtur. 1 Petr. 1. 23. 1 Joan. 3. 6 9.

2. *Circumciſio* omnis *ex Dei præcepto collata*, etiamſi *vera* ſit, non eſt idcircò tamen ea, de qa ibi Apoſtolus, qæ Deo gratum & acceptum faciat. Martyr, ad Rom. 2. *Non agit hîc Apoſtolus de natura vel præſtantia Sacramenti, verùm de ejus fructu atqe utilitate.* eodem modo loqitur Apoſtolus eo loco, qo 1 Cor. 7. 19. & Gal. 5. 6. & 6. 15. Itaqe Martyr, *ibidem. Diſcimus ex hoc loco, res externas per ſe parum ad ſalutem prodeſſe, niſi mutatio vel facta fuerit, vel dum uſurpantur, per Spiritum fiat in cordibus noſtris.* Et Chryſoſtomus, *in Rom. homil. 6.*

At magnum qiddam eſt, inqis, *circumciſio. Fateor & ipſe; ſed cum intus circumciſionem habeat.*

3. *Circumciſioni externa* non videtur *annexa promiſſio gratia*, ſed gratiæ promiſſioni potius adjecta circumciſio, qa promiſſio ea obſignaretur. Videatur Calvinus, *in Antidot. Concil. Trident. ad Seſſ. 6. c. 5. & adv. Cenſur. Facult. Pariſ. art. 1.* infra repræſentatus *Num. 17. memb. 2.* Et de Baptiſmo Melanchthon repoſitus infra *Num. 30. de Melanch.* Et de Sacramento qovis Calvinus, *ad Num. 31. replic. memb. 3.*

4. *A Gentium parvulis diſtabant Judæorum liberi*, etiam non circumciſi, tam mares, qam fœminæ, qia fœdere divino erant comprehenſi.

5. Non ideò *deteriores meritò* habebantur, qia *parvuli adhuc circumciſionem externam ſine interna habebant*, cum nondum mediorum adhibendi capaces exiſterent, qibus corda eis circumciderentur.

6. *Non voluit Deus ex inſtituto ſuo apparere qod non eſſent, interiùs* ſcilicet circumciſi. ſed voluit primùm eo ſigno doceri eſſe Deo fœderatos; qod in hoc ritu præcipuum erat. deinde, vel ipſe teſtari, qid in illis ſuo tempore eſſet operaturus, ſi ad ſalutem pertinerent, vel illos ſaltem, ubi adoleſcerent, monere, ad qid conſeqendum contendere & elaborare deberent. qod de Baptiſmo Calvinus ſupra. Chryſoſtomus, *in Rom. homil. 8. Hac de cavſſa ſignum accepiſti, ut rem reqireres, cujus ſignum habes.* Ambroſius, *de Abra. l. 2. c. 10. Egregiè avtem infantiæ in primis vagitibus circumcidi mares jubentur; qia ut ab infantia circumciſio, ita & morbus. Nullum tempus vacuum eſſe debet tutelæ, qia nullum eſt culpæ vacuum. & infans renovandus eſt*, &c.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

4. *Circumciſio vera illa demum judicanda eſt, qæ laudem habet non ex hominibus, ſed ex Deo, teſte Apoſtolo Rom. 2. 29. i. e. circumciſio cordis, qam Deus exhibet, non homo. At talis eſt circumciſio parvulorum omnium, dicente Moſe*, Devt. 30. 6. Circumcidet Dominus cor ſeminis tui. *Ergò cum Deus promittit ſe circumciſurum cor parvulorum Iſraëliticorum, qi circumciſi ſunt externa circumciſione, erit illa Circumciſio ſalutaris, ac proinde condonabat iſtorum parvulis reatum originalem.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Non probatur ex *Devt. 30. 6. circumcidi parvulorum omnium Iſraëliticorum corda.* non magis qam Spiritum verbumqe ſuum à nullo qoqam ex poſteris eorum unqam abſceſſurum, ex Eſajæ 59. 21. Urſinus, *tract. theolog. p. 579. Verum eſt, non omnes, qi circumcidebantur foris, etiam intus à Deo circumciſos fuiſſe.* Imò eo loco potius innui videtur, non pavcos ex eis nondum corde circumciſos unqam fuiſſe,

2. Non ſeqitur ex præmiſſis concluſio qæ poni debuit. Etiamſi enim facturum id ſeſe in omnibus ſinguliſqe eorum parvulis Dominus promiſiſſet, non ſeqeretur tamen hinc in externæ circumciſionis actu ſemper avt unqam etiam neceſſariò id fieri. imò id ſi promiſiſſet, tam nondum in carne circumciſos, ac nunqam etiam circumcidendos, qam externè circumciſos complexa fuiſſet promiſſio illa.

3. Concedi poſſe videtur, citra cavſſæ controverſæ detrimentum, qicqid in concluſione, prout hîc poſita eſt, aſſeritur; *futuram* enim duntaxat aſſerit, *Circumciſionem ſalutarem*, cum *Dominus eo qo promittit modo, eos circumciſurus fuerit, qi externè circumciſi ſint.* Verùm ita circumciſurum omnes, qi externo ritu circumciduntur, promiſiſſe, non aſſerit, neqe id verò probari poſſe videtur.

In relectione ſeriò magis advertenti mendum ſcripturæ ſubeſſe, animum ſubit ſuſpicio. forſan pro [*erit*] ex mente tuâ [*erant*] ſcribendum fuerat. qod ſi fuerit, *Exceptio* illa *tertia* vacabit, non tamen avt *ſecunda*, avt *prima*. hos ſolos certè ſpectat promiſſio iſta, qibus & promittuntur ipſiſſima illa, Jer. 31. 33. 34. & 32. 38--40. & Ezech. 11. 19. & 36. 25--27.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

5. *Eodem modo parvuli noſtri ſervantur à reatu originali per gratiam Dei, mediante Baptiſmo, ordinario condonationis originalis reatus medio in N. T. qo Judæorum parvuli in V. T. mediante Circumciſione.*

At Apoſtolus Petrus pro conceſſo ſumit, Judæorum parvulos, mediante Circumciſione, ut ordinario medio & remedio à reatu originali per gratiam Dei ſervatos fuiſſe. Dicit enim, Credimus nos per gratiam Dei ſervari eodem modo, qo illi. *Act. 15. 11. At ſalus illa, de qa Petrus, includit ſolutionem originalis reatus; nec de adultis ſolummodò agit, ſed & de parvulis: nec de iſtis alio medio ordinario qam Circumciſione oblata, exhibita & applicata ex parte Dei ſolutione originalis reatus. Ergò hoc medio & remedio Circumciſionis ordinariè ſolutus eſt originalis reatus Judæorum parvulis.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Petrum pro conceſſo id ſumere, negatur; nec ex verbis illius hoc patet. ſed nec ex ratione ſubjuncta, qæ hoc nititur fundamento, *medium aliqod externum neceſſario reqiri*, qo ſalus illa parvulis exhibeatur: qod eſt ſupra negatum, & negandum videtur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

6. *Gentium parvuli dicuntur fuiſſe abſqe Chriſto, & extranei à pactis promiſſionis, eo qod expertes erant Circumciſionis, ordinarii ſcilicet illius medii & remedii, qo Chriſtus, & fœderis beneficia in V. T. ordinariè communicabantur:*

Ergò parvulis Judæorum qi Circumciſionis participes facti ſunt, hoc medio Chriſtus & fœderis beneficia (in qibus erat ſolutio originalis reatus) ordinariè communicabantur.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Qæro, qomodò *à pactis extranei* fuerint *Gentium parvuli*, ſi *cum toto genere humano fœdus gratiæ ſit initum*, ut infra dicitur Num. 31.

2. *Gentium parvuli* non ideò dicuntur *extranei à pactis*, qia Circumciſione caruerint, etiamſi hinc, tanqam à poſteriori, evinci poterat, eſſe eos à fœdere extraneos, qia circumciſio, qod eſt fœderis ſigillum eis nunqam data avt mandata fuiſſet; ſed qod fœdere divino non fuerint comprehenſi. Qin nec ſi qæ Gentium Circumciſionis ritum uſurpabant, non ideò à pactis extranei non erant, qod & Petrus Martyr, *ad Gen. 17.* obſervat. Rectè Bellarminus, *de Sacr. effect. l. 2. c. 17.* ſub finem *reſp. ad arg. 1. Gentiles dici* à pactis extraneos, *Eph. 2. non qia carebant Circumciſione, ſed qia carebant vera fide & notitia veri Dei. alioqi etiam inter Gentiles, qi verum Deum agnoſcebant*, inqit, *ut olim Job, & poſteà Cornelius, & alii nonnulli, non erant ejuſmodi, etiamſi non eſſent circumciſi.*

3. Antecedens pro conceſſo ſumit, qod probandum fuerat, fuiſſe Circumciſionem medium ordinarium ejuſmodi, qale hîc dicitur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

1. *Ex iſtis aliqatenus conſtare poteſt alicubi aliqid videri reperiri, unde non irrationabiliter concludi poſſit, Circumciſionem hoc fine inſtitutam fuiſſe, ut reatum originalem ſolveret.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At ex his locis illud erui & neceſſariò concludi, qod in

in *fidei dogmatibus* neceſſarium videtur, mihi certè nondum liqet.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

2. *Porrò etiamſi dicamus* **Circumciſione tantum deſignatam obſignatamqe ixnui Circumciſionem cordis ſpiritualem locis à te citatis, tamen vel hinc etiam liqet Circumciſione cordis ſpirituali deſignari ipſam remiſſionem originalis reatus.** *Chryſoſtomus*, Homil. 40. in Gen. Licet & in prima & in media & in ultima ætate hanc non manufactam Circumciſionem recipere; in qa non ſuſtinetur labor, ſed peccatorum onera deponuntur, & remiſſio invenitur omnium peccatorum, qæ per totam vitam geſta ſunt. *In prima avtem ætate non deponitur peccati ullius onus, avt remiſſio invenitur, niſi originalis reatus.* *Calvinus*, in Rom. 4. 11. Admonebat Deus Abrahamum exteino ſigno [Circumciſionis] ut ſpiritualiter carnis ſuæ corruptionem circumcideret. qo etiam alluſit Moſes in Devt. 10. 16. Qo avtem indicaret, non eſſe opus hominis, ſed Dei, circumcidi voluit teneros infantes, qi per ætatem nondum poterant exeqi id mandatum. Nam ſpiritualem Circumciſionem eſſe divinæ virtutis beneficium non diſſimulat Moſes; qemadmodum habes Devt. 30. *Circumcidet Dominus cor tuum & cor ſeminis tui, ad diligendum Dominum Deum tuum*, &c. Prophetæ idipſum multo clarius explicarunt. Duæ deniqe, ut Baptiſmi hodie ſunt, ita olim Circumciſionis erant partes, nempe tam vitæ novitatem, qam peccatorum remiſſionem teſtari. *Non teſtabatur remiſſionem in teneris infantibus niſi qam priùs contulerat, ut nec hodie Baptiſmus.* *Urſinus*, Tract. Theolog. p. 523. Circumciſio interna & remiſſionem peccati & abolitionem complectitur, ut Pavlus Coloſſ. 2. apertiſſimè docet. *Et* p. 579. 580. Circumciſio primò & principaliter ſignificat Circumciſionem internam, non qatenus à nobis fit, ſed qatenus à Deo fit per peccati remiſſionem, & Spiritus ſancti donationem. *Et poſteà ediſſerens locum Devt.* 30. 6. Illud iterum dico, impium & blaſphemum eſſe, Cicumciſionem internam ad ſolum verbum reſtringere, & à Circumciſionis ſigno removere. id enim tantundem eſt acſi dicas, Deum tantùm in verbo veracem eſſe, & intus præſtare ſuo Spiritu, qæ verbis de ſua voluntate nobis ſignificat, in ſignis avtem, qibus eandem prorſus qam in verbo voluntatem nobis ſignificat, in ſignis avtem, qibus eandem prorſus, qam in verbo voluntatem nobis ſignificat, & qaſi pictam ob oculos ſtatuit, vanum & mendacem eſſe, ludere & hiſtrionem agere: ſiqidem ea ſigna exhibens non implet intus, qod ipſe per ſigna foris ſignificat. Qid eſt irridere Deum, & verbum ejus excarnificare, ſi hoc non eſt? Adde qod ſeminis etiam cor ſe circumciſurum promittit Deus. At cujus ſeminis? an non ejuſdem cujus ſe fore Deum promittit? Gen. 17. In hoc verò nunqid non infantes ſunt? illi avtem qomodò per verbum circumciſi ſunt, qod nondum illis prædicatum? Dum igitur foris circumciduntur, qæ eſt impudentia negare, qod intus à Deo circumcidantur; ſalva tamen libertate electionis & vocationis divinæ? *Qid de hac ultima clavſula ſentiendum ſit, diſpiciemus poſtea. Interim ex hiſce locis è Chryſoſtomo, Calvino & Urſino productis, conſtat in Circumciſione cordis ſpirituali contineri originalis reatus remiſſionem.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *Cordis circumciſione peccatorum remiſſionem denotari*, ut credam, nihil adhuc qod ſvadeat video, qod cogat multo minùs. Certè ſi qis verba illa, Devt. 10. 16. *Circumcidite ergò præputium cordis veſtri.* avt illud etiam Jer. 4. 4. *Circumcidimini*, ſive, *Circumcidite vos Jovæ.* expoſuerit, *Remittite vobis peccata veſtra*; χίλωτα (puto) ὀφλήσει. Loca in qibus phraſis illa occurrit, diligentius perpenſa, mihi diverſum qid planè ſonare videntur. Clarè admodum Calvinus, *Inſtit. l. 4. c. 16. §. 3. Ac ne qis ambigeret ſignum mortificationis* (qam à *peccatorum remiſſione* ibidem diſertè diſtingvit) *eſſe Circumciſionem, Moſes alibi clarius explicat, & Iſraëliticum populum exhortatur ad præputium cordis Domino circumcidendum.* — *qemadmodum Deus circumcidi præcipit, ita Moſes corde circumcidi oportere pronunciat, enarrans ſcilicet qæ ſit carnalis iſtius Circumciſionis veritas.* Vide eundem, *ad Gen.* 17. 11. ſupra *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 2. §. 3.* adductum. Idem & *ad Devt.* 30. 6. *Hunc admonet præcipuum ſore reconciliationis fructum, qod Deus Spiritu regenerationis eos donabit, — qaſi diceret, Deus ſpiritualiter creabit vos novos homines. — circumciſio enim pœnitentiæ & renovationis ſacramentum erat, ut hodiè nobis eſt Baptiſmus.* Et, *in Devt.* 10. 10. *Cor circumcidere tantundem valet, ac purgare pravis cupiditatibus.* Et *adv. Anabapt. art. 1. In ſummâ Circumciſio idem vult qod pœnitentia.* Ita veteres, ita recentiores qiqe. Athanaſius, *de Sab. & Circ. Circumciſio nihil denotabat, niſi exuviarum nativarum depoſitionem.* Et mox: *Ideò in membris illis fieri juſſit, ut ſcirent vetuſtatis exuendæ ſignum eſſe.* Hieronymus *in Jer.* 4. 4. *Pro eo qod nos diximus.* Circumcidimini Domino; *Symmachus poſuit*, Purificamini Domino, & avferte malitias cordium veſtrorum. Avguſtinus, *de Spir. & lit. c.* 8. *Circumciſionem cordis dicit, puram ſcilicet ab omni illicita concupiſcentia voluntatem.* Et, *de temp. ſerm.* 141. *In Circumciſione ſignificabatur exſpoliatio carnalis vitæ.* Tertullianus, *adv. Marc. l.* 5. *Qia & Moſes*, Circumcidetis duricordiam veſtram; id eſt, *non carnem*, ut clavſula poſterior priorem exponat. Theodoretus, *in Devt. q.* 7. *Atqi licet minimè eſſent circumciſi, non præcipit ut circumciderent præputium, ſed duritiem cordis & cervicem duram. ſiqidem longè præſtantior eſt circumciſio cordis.* Et, *in Jer.* 4. Docet apertè Circumciſionem *apparentem latentis eſſe figuram, & ſi abſit interior, ſuperfluam eſſe corpoream.* Ambroſius, Epiſt. 73. *Litera occidens exiguam corporis portionem, Spiritus intelligens Circumciſionem totius animæ corporiſqe cuſtodit, ut ſuperfluis amputatis i. e. peccatis avaritiæ libidiniſqe vitiis, frugalitas diligatur, & caſtimonia teneatur*, &c. Videatur idem, *de Abr. l. 1. c. 4. & l. 2. c.* 10. Hugo Cardinalis *in Devt.* 10. Circumcidite præputia cordis veſtri. *i. e. omnem malam voluntatem, & ſuperfluas cogitationes, ut Jer* 4. 4. Lyra, *ibidem* circ. præp. c. 5. *omnem malam cogitationem & voluntatem avferendo.* Tremellius & Junius, *Tollite qicqid divinæ voluntati repugnat.* Pari modo exponunt Lutherus, Zvinglius, Oecolampadius, Oleaſtrius, Vatablus, Stevchus, Volphius, Strigelius, Bullingerus, Gvalterus, Piſcator, &c.

2. Fatcor interim utramqe hanc ſimul conjunctam eſſe, **nec à ſe invicem unqam diſjungi, qod Reverendus** tamen Epiſcopus Sariſburienſis in *Epiſt.* ad te datâ nevtiqam concedit. nec inficias iverim, utramqe Circumciſionis ritu *obſignari*: (ita malim qam *deſignari* dixiſſe) qia fœdus ſive pactum hanc etiam includit. ſed illam potiſſimùm (qid ſi, *duntaxat*, dixerim?) eâ adumbratam & repræſentatam exiſtimem. qod & Urſinus etiam agnoſcit.

Teſtimonia qod attinet, **hoc qod jam dixi, voluiſſe videntur, unâ cum Circumciſione internâ, qæ hominis renovatione internâ conſtat, conferri ſimul reatus** omnis remiſſionem; in qo ego illis lubentiſſimè calculum do meum; qum Apoſtolus id apertiſſimè nos doceat, Coloſ. 2. 11-13. nec qicqam ferè amplius avt Chryſoſtomus, avt Calvinus: ſiqidem nec Calvinus *Circumciſionis internæ duas* eſſe *partes* dixit, ſed externæ, prout & *Baptiſmi, partes* eſſe *utramqe hanc teſtari.*

Urſino verò altercationis æſtu abrepto, minùs cavtè, avt etiam piè dicta excidere iſtic nonnulla, qæ ſuppreſſa à te potius optarim, cum reverâ nec defendi poſſint, nec cavſſam tuam juvent, ſed lædant potius; uti in ſeqentibus, ubi de eis ulterius dicendi occaſio dabitur, indicandi locus futurus eſt.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Eam avtem [*circumciſionem cordis ſpiritualem*] *ſemper*

cum circumcisione externa collatam fuisse parvulis, & per eam exhibitam semper, ex istis locis vel inde colligitur, quod Circumcisio erat Sacramentum minimè fallax aut ludificatorium, sed veraciter & infallibiliter exhibitivum remissionis originalis reatus parvulis, nullum impedimentum apponentibus, aut apponere valentibus.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Qod tam in calce præcedentis, qam & in præsentis paragraphi corpore, *ex his locis, colligi & constare* dicitur.

1. *In Circumcisione cordis spirituali contineri originalis reatus remissionem.*

2. *Hanc semper una cum Circumcisione externa parvulis collatam.*

De nevtrius enunciati veritate, ex locis illis constat; etiamsi hoc dicerent, qod tu illos vis dixisse. constaret duntaxat hoc ab illis esse dictum, qod tu statuis.

Cæterum de priore, dixerint necne, nolim cum illis rem disceptare: qomodò nec cum Pontificiis, qod *Justificationis* nomine, tam *renovationem animi*, qam *remissionem peccati* comprehendere consveverunt, cum de re ipsa utrobiqe conveniat, utramqe hanc uti in *justificato*, sic & in interius circumciso unoqoqe concurrere, nec alteram unqam ab altera dissitam esse: qanqam de vocabuli notione ab utrisqe discedam, & in ea sic sumenda errare existimem.

De posteriori, etiamsi illi dicerent, qod tamen nec Calvinus, nec Chrysostomus dicit, non possem illis assentiri; cum & rem ipsam veritati, & rationem adjectam pietati, minùs consentaneam existimem. Siqidem, *eam cordis circumcisionem, qa in Spiritus renovatione & reatus remissione consistit*, (nam utramqe voce illâ comprehendi asseritur, & de illa cumprimis liqido constat) *cum externa circumcisione in parvulis semper fuisse conjunctam*, qia alioqi *signum fallax esset ac ludificatorium*; qicqid Ursinus vel asserat, vel asserere videatur, consequentiam justam nullam penitus habet. Potest enim signum verax esse, qod pactum de beneficio aliqo in posterum vel absolutè, vel sub conditione præstando initum obsignet, ut sæpius jam dictum est. Videantur Reverendus Episcopus Sarisburiensis suprà *Sect.* 1. *Num.* 2. *ad Arg.* 2. *enunc.* 5. *memb.* 1. *art.* 2. & Chamierus *ibidem ad enunc.* 7. *art.* 1. Certè non *ludificatur*, aut *histrioniam exercet*, sed *veraciter agit*, qi de beneficio futuro, sive absolutè promisso, sive sub conditione præstando, pactum alicui bonâ fide obsignat, etiamsi impræsentiarum promissorum pactorumqe nihil actu præstetur aut exhibeatur. Nemo sigillum regium de beneficio istiusmodi in futurum conferendo, signum fallax, *histrionicum* & *ludificatorium*, sine regiæ majestatis contumeliâ insigni nec ferendâ dixerit, qia impræsentiarum nihil exhibetur, imò etiamsi conditionis à parte alterâ non præstitæ ratione nihil unqam exhibeatur. Videantur qæ supra, *Sect.* 1. *Num.* 2. *ad Arg.* 6. *Resp.* 2. *replic.* 4. habentur. Videatur & qid Ursinus ipse suprà, Sect. 1. Num. 3. ad resp. 1. replic. 5. allatus. Huc forsan duntaxat Ursinus hîc voluit, *Signum verax in infantibus istud non fore, nisi & infantium corda Deus circumcidat.* qod nec ipse, nec orthodoxus (puto) qisqam negaverit. Cæterum ni hoc ipsum in actu ipso infantium circumcidendi, imò, ut ipse contendis, perpetuò tunc fiat, *vanum Deum & mendacem esse, ludere & histrionem agere* qi dixerit, impietatis, ac blasphemiæ horrendæ reus jure merito censeatur. nec à notâ istâ immunis ageret, etiam se judice, Ursinus ipse, hoc si diceret, qi eodem loco contendit, *non omnes qi circumcidebantur foris, etiam intus à Deo circumcisos fuisse.* sed & in verbis ipsis à te adductis, à beneficio hoc excludit reprobos omnes: ut in istis saltem omnibus hoc nevtiqam præstetur. Ecqis tamen in horum circumcisione *veracem esse Deum* negaverit? ecqis avt Circumcisionem, avt Baptismum in talibus *signum fallax, histrionicum, ludificatorium* citra impietatis insignis notam dixerit? Ursinus itaqe utinam avt consideratius cavtiusqe locutus fuisset, avt mentem suam plenius planiusqe explicasset.

2. De Circumcisionis efficacia nostri pleriqe qid sentiant, ostensum est supra, *Sect.* 1. *Num.* 2. *ad Arg.* 11. *replic.* 2. *de locut.* 1. & *replic.* 5. *de formul. eadem.* qibus & veterum consensum hîc adjicere non abs re fuerit. Purgandi itaqe justificandiqe vim ac virtutem istam Patres antiqi Circumcisioni passim derogant, distingvendi, designandi, obsignandi duntaxat usum eidem tribuunt. Justinus, *disput. cum Tryph. Abraham in præputio existens justificatus est ex fide; circumcisionem avtem in signum, non in justitiam accepit; qemadmodum & Scriptura & res ipsa agnoscere nos cogunt.* Irenæus, *adv. Valent. l.* 4. *c.* 30. *Qoniam circumcisionem, non tanqam consummatricem justitiæ, sed in signo eam dedit Deus, — ut cognoscibile perseveret genus Abrahæ, ex ipsa Scriptura discimus. Gen.* 17. 11. *Hoc idem & de Sabbatis ad Mosem Deus Exo.* 31. 13. *& Ezechiel* 20. 20. *In signo ergò data sunt. non avtem sine symbolo erant signa. i. sine argumento, neqe otiosa. — sed carnalis circumcisio præfigurabat spiritualem. Jer.* 4. *Col.* 2. Et mox; *Qia per hoc non justificabatur homo, ostendit, qod Abraham sine circumcisione credidit Deo, & reputatum est illi ad justitiam.* Tertullianus, *adv. Jud. Circumcisionem purgare*, havd semel negat: *datam in figuram, non in salutem; in salutis figuram, non medelam,* asserit havd semel. Athanasius, *synops. sacr. Scr. Circumcisionem Abraham postqam est justificatus accepit in carne, ut signum esset posteris ex ipso secundum carnem nascituris, qod desitura esset, qando gentes fierent filii Abraham, inciperentqe vivere secundum fidem Abraham, ex qa ille justificatus est cum in præputio adhuc existeret.* Idem, *serm. de sab. & circ. Ubi jam crediderat, circumcisionem accepit, pro nota regenerationis ejus, qa per Baptismum existit.* Et mox: *Erat circumcisio signum, lavacrum regenerationis illud, qod eo signo designabatur.* Hieronymus, *in Gal.* 3. *Ante circumcisionem Deo placuit, & circumcisionem in signum fidei prioris accepit.* Et mox: *Genus Israëliticum circumcisionis cavterio denotavit, ut viventes inter Ægyptios & Assyrios hoc signaculo designarentur.* Tum, de circumcisione à Jesu Nunidâ repetitâ, *Significat à D. N. J. C. spirituali circumcisione credentes esse mundandos.* Chrysostomus, *in Gen. hom.* 40. *Ne gentibus commiscerent se, — circumcisionem signi gratia justo præcipit.* Et mox: *Nunqid ad animi libertatem confert carnis depositio? non avdierunt Deum manifestè dicentem*, erit in signum fœderis? *— Ex rebus ipsis discamus, nihil id animæ conducere, sed signi gratia fieri. pueri enim immaturi, qid ageretur ignari, qam inde in anima sua utilitatem accipere poterant?* Et rursus; *Ut doceat & illos & nos omnes, qare ut esset assignatus sibi peculiaris populus*, Erit, *inqit*, in signum pacti inter me & vos. Idem, *in Rom. hom.* 8. *Si præputiatus adhuc justificatus est, qa cavssa introducta est circumcisio?* Signum, *inqit*, accepit & sigillum justitiæ fidei, qæ illi inerat in præputio. Et polt: *Donec fides accesserat, non est justificatus. vides præputium non obstitisse, qo minus præputiatus adhuc justificaretur. fide igitur posterior est circumcisio, — & ipsa etiam longè inferior, qanto signum re ipsa cujus est signum inferius est.* Ibidem. *Venerandum qiddam est circumcisio, qia justitiam prædicat.* Chrysostomi vestigiis insistit Theodoretus, *in Gen. qæst.* 67. & *in Rom.* 4. Theophylactus itidem & Oecumenius, *ibidem.* Procopius, *in Gen.* 17. *Ne qis arbitretur Circumcisionem esse fœdus ipsum, sed signum fœderis & sigillum, ut Apostolus docet. Qod est illud fœdus? qod sit Abrahamo & semini ejus Deus. illud fœdus sive testamentum hoc qasi sigillo confirmatum & obsignatum erat.* Ambrosius, sive qisqis is est, *in Rom.* 4. *Circumcisio signum est tantùm, qod accipiebant filii Abrahæ, ut scirentur ejus filii esse, & ut æmuli essent paternæ fidei.* Et mox: *Neqe enim adhuc erat circumcisio, cum promissio facta est Abrahæ credenti.* Idem, in Rom. 15. *Circumcisio carnis data est in figuram circumcisionis cordis, — cujus minister Christus est.* Videndus idem, *præfat. ad Gal.* Disertè Avgustinus, *ad*

ad Hieron. Ep. 19. Sacramenta veterum hominem non justificaſſe, ſed gratiam qâ juſtificamur, prænunciaſſe. Appoſitiſſimè deniqe, *in Num. q. 25.* (qod tam de noſtris, qam de illis verum eſt) *Si per ſe attendantur Sacramenta vetera, nullo pacto poſſunt mederi. ſi avtem res ipſæ qarum hæc ſacramenta ſunt, inqirantur, in eis invenire poterit purgatio peccatorum.*

Qod ſi qæratur, cur hac in parte ſeqar Veteres illos, qos tamen ibi deſeram, ubi Baptiſmo iſta deferre videntur, qæ Circumciſioni derogant; Reſpondeo, qia rationes ſolidas è Scripturis ſacris mutuatas, qæ id qod aſſerunt hac in parte evincant, afferre mihi videantur. Nec iſti avtem, nec noſtri illi, qi ſuperius adducti ſunt; avt *inane*, avt *otioſum*, nedum *fallax, biſtrionicum & ludificatorium ſignum*, idcirco ritum illum reputabant.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 14.

3. Non veroſimile videtur remedium aliqod iſtiuſmodi ſexui alteri conceſſum, vel à ſexu potius altero reqiſitum, qod ſexui alteri, vel negatum, vel remiſſum fuerit; avt ad reatus ſolutionem non valuiſſe maſculis, qod in ſexu ſeqiori ſufficiebat.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Æqè veriſimile videtur remedium aliqod iſtiuſmodi ſexui alteri conceſſum, vel à ſexu potius altero neceſſariò reqiſitum ad reatus ſolutionem, qod ſexui alteri, vel negatum, vel remiſſum fuerit; atqe ad reatus ſolutionis ſignificationem avt obſignationem. Tu verò largiris Circumciſionem conceſſam fuiſſe, imò neceſſario reqiſitam, ſaltem neceſſitate præcepti ad ſignificandam & obſignandam ſolutionem reatus ſolis maribus: qidni & ergo pari jure ad ſolutionem reatus etiam in ſolis maribus?

Porrò, æqe veriſimile eſt ad reatus ſolutionem non valuiſſe in maſculis, qod in fœminis ſufficiebat; atqe ad reatus ſolutionis ſignificationem & obſignationem non valuiſſe in maſculis qod ſufficiebat fœmellis. qod tamen poſterius neceſſe eſt, ut tu fatearis. Qidni igitur & prius illud nobis largiare?

Mitto remedium, ſive ad ſolutionem reatus, ſive ad ejuſdem obſignationem, non abſolutè negatum, avt remiſſum fuiſſe fœminis: qin potius ſuo modo communicatum fuiſſe, cum ipſæ fœmellæ cenſebantur circumciſæ in patribus circumciſis, à qibus prognatæ ſunt. qod Theologi, ut ſatis noſti, colligunt, ex Exod. 12. 48. Gen. 34. 14. & aliis nonnullis locis. Vid. Urſin. Tract. Theol. p. 607. 615.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At 1um. qod attinet, havd pariter veroſimile videtur.

Nam 1. fœderis obſignatio alterius vice, & in alterius etiam uſum fieri poteſt. Nehem. 9. 38. & 10. 28. 29. At beneficium ipſum ex fœdere conferendum ab altero percipi in uſum fructumqe alterius non poteſt. Obſignatur diploma, qo civitatis alicujus privilegia continentur, traditurqe ſigillo regio communitum, in Prætoris avt Senatorum qorundam manus, apud qos ſolos & aſſervatur. at beneficia in diplomate illo conceſſa obſignataqe, in propriâ, qatenus ad ipſum ſpectant, perſonâ, civium qiſqe percipit.

2. Solutionis actus unicus eſt, obſignationis modus multiplex, rituſqe non unus. maribus iſte qidem peculiaris; verum alii fœminis cum maribus communes. Minus ergò *veroſimile*, *ſolutionis* ipſius *remedium* ſolum unicuiqe ordinarium fœminis negatum, qam *ſolutionis obſignandæ* ritum unum è multis, cum alii eiſdem non negarentur. *Qis credat*, inqit Bellarminus, *de effect. Sacr. l. 2. c. 14. Deum dediſſe remedium, qod ſolis maſculis prodeſſet?* Qo eodem argumento, & eodem fine, uſus eſt Irenæus, *adv. Valent. l. 4. c. 30.*

2um. Qod attinet, nec iſtic eadem de cavſſa par ratio utrobiqe videtur.

Nam 1. valebat ad obſignationem in maribus, etiam qod ſufficiebat in fœmellis, etiamſi ampliorem in iſtis obſignationem inſtituere fœderis avtori placuerit.

2. *Solutio* ipſa multo majoris momenti res eſt, qàm *ſolutionis obſignatio.* Citra ullum ergò omninò medium ordinarium, tantum opus in fœminis peractum fuiſſe, cum in ſexu altero medium aliqod ad idem exeqendum neceſſarium ſupponatur, multò minùs eſt veroſimile, qàm ad obſignationem operis ejuſdem ritus utriqe communes in altero ſuffeciſſe, cum alteri tamen ſexui, eiqe eminentiori, ritus alter inſuper adderetur.

Ad 3um. qod *fœminis remedium hoc non abſolutè negatum*, dicitur, *ſed ſuo modo communicatum, cum in patribus circumciſis circumciſæ cenſerentur*; Reſpondeo, *communicatum* forſan dici poſſe, (qatenus *ſigillum* fuerit.) hac ratione, qod ritu iſto fœdus illud obſignaretur, qo & ipſæ, è *ſemine* cum eſſent, comprehendebantur. atqe hoc eſt, qod dicunt, *innuptas cum patribus, nuptas cum maritis connumerari.* ut Petrus Martyr, *ad Gen. 17.* & *ad Rom. 4.* Verùm qatenus remedium, ſive medium, reatus tollendi ſupponitur, non video, qo modo, avt qâ ratione, circumciſio aliena huic vel illi perſonæ in hunc finem efficax potuerit. Imò ſi circumciſio præſentaneam ſemper efficaciam obtinebat, parentis circumciſio reatum filiæ tollet, priuſqam ea in rerum naturâ extiterit. Avdi rationes tuas ſupra, *Sect 1. Num. 2. propoſ. 2. Arg. 3. Infans qæqe obſtricta reatu naſcitur, ad circumciſionem uſqe in hoc ſtatu conſiſtit, ea accepta reatu ſolvitur.* De maſculis, dices, hoc dictum eſt. Verùm & fœminas pari cum reatu in lucem prodire, negari non poteſt. Et iſtis ergò remedio hoc communicato eſt opus. qando tandem, avt qo modo huic communicabitur? *à patre*, inqis, *communicatum habet ſuo modo.* at qis iſte modus, ego capere non poſſum. Si ideo huic prodeſt ad reatus ſolutionem, qod ſit patre circumciſo prognata, certè ſtatim ab ortu, imò & ante ortum circumciſa cenſebitur, ut nec in pravitate formata ſit, nec in peccato eam mater ediderit, cum circumciſio illa paterna, non partum ſolum ſed prægnatum præceſſerit, & ampliori privilegio cohoneſtabitur ſexus deterior, ab ipſo ſtatim exiſtentiæ ſuæ primordio id beneficii conſecutus, qod ad octavum demum à natalibus ſuis diem præſtolari eo præſtantior jubeatur.

4. Urſinum qod attinet, locis adnotatis nihil aliud dicit, qam, *cum Deo placuiſſet Circumciſionis ritus, ad ſignificandam propaginem humanam immundam, & ſemen ſanctum ex Abrahamo proditurum, per qod alii ſanctificandi eſſent, eum ſexui maſculino imperaſſe, fœmellas in maribus complexum, ita ut illis natas eſſe ex circumciſis pro circumciſione eſſet.* h. e. ut ipſe mox ſe explicat, ex Luc. 13. 16. *ut filiæ Abrahami cenſerentur, nec ad eas minùs qam ad mares privilegia poſterorum Abrahami pertinerent.* Atqe hac ratione facilè ego illi conceſſerim, qod loco altero dixit, *Fœminas in maribus circumciſas fuiſſe.* ſive, qod duriuſculè tamen dictum, *Fœmellas non in ſuis, ſed in marium corporibus, acceptæ circumciſionis fuiſſe participes.* Nihil enim hîc aſſeritur, niſi circumciſis ortas, natalium beneficio, fœderis illius cum ſemine Abrahamio initi, cujus Circumciſio ſignum ac ſigillum fuerat, participes habitas.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 15.

4. Si remedium, vel medium ſaltem reatus tollendi ordinarium Circumciſio ſtatuatur, extraordinario modo ſtatuendum videbitur, peccata piis omnibus remiſſa fuiſſe, qi in eremo per tot annos incircumciſi perſtiterant. At extra ordinem remitti peccata hominibus in Meſſiam credentibus (cum fides ipſa medium ſit, non ordinarium tantum, ſed ſolitarium potius & unicum juſtificationem, & per conſeqens remiſſionem peccatorum adipiſcendi) qî poſſit dici, nullus capio.

SAMUE-

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Respondeo 1. *Parvulis in eremo extraordinario modo remissum fuisse originale peccatum iis, qibus remissum est in infantia; qo modo, te etiam fatente, statuendum videtur, iisdem per tot annos ejusdem remissionis obsignationem factam fuisse.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Si ideo *medio extraordinario remissus* dicitur *infantibus in eremo defunctis reatus originalis, qia citra circumcisionem acceptam remissus*; etiam *extraordinario modo* omnibus tam masculis qam fœmellis parvulis ante eam institutam, fœmellis etiam post institutam pari ratione defunctis remissus dici poterit. qod mihi sanè minus commode dici videtur. qâ enim ratione *modus extraordinarius* dicitur, qi per tot secula, non freqens solum, sed perpetuus etiam fuerit?

2. *Obsignationis rationem aliqam extraordinariam, qa Circumcisionis vicem infantibus suppleret*, per ea tempora fuisse, nec ego ullus agnosco, nec video qicqam à me positum, qod id possit concludere. Obsignationem solennem hoc ritu fieri usitatam, excludente necessitate, tunc temporis suspensam tantum agnosco. Sed nec eadem est ratio remissionis condonandæ & obsignandæ. Remissionis condonandæ modus unus & idem est, fuitqe per secula à fœdere gratioso inito universa; non modus temporibus seculisve aliis alius, isqe nunc ordinarius, nunc extraordinarius. verum remissionis ejusdem, sive fœderis de ea inter cætera conferenda, obsignandi, modi rituqe pro seculis ac temporibus aliis aliisqe, varii extiterunt; qorum nonnulli ordinarii, nec pavci etiam extraordinarii, merito censentur. Gen. 15. 1. 5--10. Jer. 34. 15. 18. Joan. 3. 14. 15. 1 Cor. 10. 1--4. Ab *obsignatione* itaqe ad *collationem*, sive *condonationem* ipsam, argumentari, forsan minus solidum fuerit.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

2. *Non tamen dicimus, iis qibus illud peccatum non est remissum in infantia, sed in ætate adulta primitùs per fidem in Christum venturum, remissum fuisse extraordinario modo, sed modo ordinario. Dicimus enim adultis, fide ut medio ordinario ex parte nostra, remissum fuisse peccatum originale, qibus ante fidei ingenerationem remissum non est.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Adultos qod attinet; si circumcisio *reatus illius tollendi medium* fuerat *ordinarium*, certè extraordinario modo condonabatur, ubi medium abfuerat.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

3. *Dicimus, probabile esse votum parentum circumcidendi parvulos, qamprimum opportunum esset, & fidem Ecclesiæ, suffeciisse parvulis moribus per istud tempus ad peccati originalis remissionem: qia cum essent veluti in perpetua profectione, ignorantes, vel qando castra movenda, vel contra hostes dimicandum esset, non poterant sine gravi incommodo circumcidi. id qod videtur Josua subindicare, Jos. 5. 5. 7. Et vers. 8. dicitur; postqam Josua eos omnes circumcidisset, mansisse eos eodem in loco in castris suis, donec sanarentur.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

De *voto parentum*, & *fide Ecclesiæ*, qod subjungitur, etiamsi nullo fundamento mihi niti videatur; qum nusqam appareat, hæc reatus tollendi, avt Christi sangvinem cuiqam eo fine applicandi media fuisse à Deo instituta: nihil hîc opponitur, qo minus *modo extraordinario* reatus sublatus dicatur, ubi *medium tollendi ordinarium* prorsus defuerat.

THOMÆ GATAKERI Replicatio. Num. 16.

Assertum itaqe primum præmissis innixum, *Parvulos omnes baptizatos, in infantia morientes, proculdubiò justificari*, nondum probatum satis videtur.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Anteqam ad assertum primum deventum est, tria præmisi λήμματα, ut viam munirem ad utriusqe assertionis demonstrationem, non ad justam alterutrius assertionis demonstrationem. Non mirum igitur, si prius assertum, licet illis lemmatis aliqo modo innitatur, nondum probatum satis tibi videatur. Tria lemmata erant.

1. *Baptismum institutum fuisse in remedium originalis reatus.*

2. *Baptismum parvulis rite administrari.*

3. *Baptismum institutum fuisse in remedium originalis reatus parvulis.*

Istis præmissis jam qærebatur adhuc an Baptismus institutus fuerit in remedium originalis reatus & ejusdem solutionem omnibus, qibus applicatur; sev, qod eodem recidit, an omnes rite baptizati, sine dubio justificentur. Nos duas assertiones posuimus.

1. *Omnes parvulos rite baptizatos, in infantia morientes, sine dubio justificari.*

2. *Omnes parvulos etiam non electos & finaliter perituros, in infantia rite baptizatos, à reatu originalis peccati in Baptismo liberari. Vides nondum deventum fuisse ad probationem alterutrius assertionis.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Verum esse id, qod dicis, fateor, nec attendisse me satis ad dissertationis propositæ seriem.

2. Veruntamen, in postulatis istis, & in primo præcipuè, eisqe Scripturæ sacræ testimoniis, qibus id confirmatur, Asserti istius firmamentum totum integrumqe consistere, mihi & tunc videbatur, & etiamnum videtur: ut nisi id qod pro certo substratum est, cui fabrica tota innitatur, ejusmodi comprobatum fuerit, *assertum* eo innixum consistere neqeat.

3. *Nondum satis probatum*, qod dixi, disputationi futuræ nihil præjudicat.

4. In disceptatione seqenti (exclusis testimoniis humanis) nihil invenio, qod non in prægressis discussum & (ut mihi qidem videtur) disjectum sit.

SECTIO IV.

SAMUELIS WARDI *Thesis. Num.* 17--23.

Sic Ecclesia Anglicana, in Rituali *suo in* Rubrica, *ubi agitur de dilatione Confirmationis*; Ne qisqam putet ex dilatione Confirmationis qicqam detrimenti pueris accessurum, is certo sciat ex Dei verbo clarum & perspicuum esse, Infantes baptizatos omnia habere ad salutem necessaria, & sine dubio salvari. *Ubi dicitur*, Infantes omnia habere ad salutem necessaria, *intellige*, [*pro statu scilicet parvuli*] & sine dubio salvari, [*scilicet si in statu infantili moriantur.*] *alioqi certum est non salvari multos baptizatos infantes qi ad adultam ætatem perveniunt. Hæc verba prout habentur in nostro* Rituali, *qod jam usu receptum est, verbatim desumuntur ex* Rituali, *qod editum est* Anno 1552. anno Edvardi sexti 5. *Sed in editione priori*, Anno 1549. *qa extat in* Operibus Anglicanis *Buceri* p. 439. *expressiùs habetur*, Ne qis noxium putet esse pueris dilationem Confirmationis usqe dum adoleverint, is certò sciat ex manifesto verbo Dei, pueros qi

in

in infantia & post Baptismum & ante Confirmationem moriuntur, salvandos esse. *Sed & hac eadem ferè habentur in* Libro Synodali, *edito avtoritate totius* Cleri Anglicani, 1537. *qi inscribitur*, institutio Christiani hominis, Cap. de Sacramento Confirmationis. Non ejus esse necessitatis Sacramentorum putandum est, qin si parvuli baptizati fuerint, & ex hac luce innocentes migraverint ante Confirmationem, certò consecuturi sint æternam salutem virtute Baptismi prius accepti. *Hisce similia habentur alio libro, titulo etiam* Institutionis Christiani hominis; *qi editus est sexennio post avtoritate Henr.* 8. *In* Homiliâ *etiam* de salute humani generis, *qæ edita est primò*, Anno 1547. 1. Edv. 6. *sic habetur*, Tanta est vis sacrificii Christi, ut parvuli baptizati, & in infantiâ ex hac luce migrantes vi hujus sacrificii abluantur à peccatis, in Dei favorem adducantur, & filii Dei fiant & hæredes cœlorum. *Ex locis citatis juxta doctrinam Ecclesiæ Anglicanæ* ex Dei verbo perspicuum est, *Infantes rite baptizatos omnia habere ad salutem necessaria (pro illo scilicet statu) & sine dubio (si illo statu moriantur) salvandos esse.* Cum *dicit nostra Ecclesia*, ex Verbo Dei constare de ejusmodi parvulorum salute, *multo magis constabit ex ejusdem sententia de eorundem justificatione in solutione reatus originalis peccati; qippe cum ad salutem non perveniatur, nisi prævia fuerit solutio reatus originalis.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 17.

Sed nec ex *Ritualis nostri* verbis id evincitur: in qo id tantùm agitur, ut constet salvos nihilominus fore, qi baptizati fuerint, etiamsi *Confirmationis* ritu non accepto decesserint.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Non tantùm in Rituali *nostro id agitur, ut constet salvos nihilominus fore qi baptizati fuerint, etiamsi Confirmationis ritu non accepto decesserint: sed asseritur pro certo haberi ex verbo Dei parvulis baptizatis nihil deesse ad salutem necessarium, qin indubiè salvari, si ex hac vita decesserint non accepto ritu Confirmationis. Baptismi igitur ad salutem parvulorum pro illo statu sufficientia simpliciter asseritur. Qâ in re secuta est nostra Ecclesia regulam illam, qam Fulgentius,* de fide ad Petrum, *figit, c.* 30. *Unde certum est, ex nostræ Ecclesiæ sententia, omnes parvulos baptizatos morientes in infantia salvari. Id qod clarè asseritur* Homilia de salute humani generis, *loco qem nos citavimus.* Tanta est vis, &c. *Nititur avtem hac doctrina promissione divina, qæ efficax est, ad ablutionem originalis peccati parvulis omnibus non ponentibus obicem.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Esto; *Baptismi sufficientiam simpliciter asseri.* ecqis enim hoc negat? sed & citra Baptismum per se sufficit ad salutem promissio, teste Calvino; cujus verba inferiùs pavlò exhibentur, ex *Antidot. Conc. Trid.* sess. 6. c. 5. qanqam clarum est, ideò ista inculcari, ne & Confirmatio necessaria existimetur.

2. Fulgentius nobis *fidei regulam* non *figit.* eo loco defixam *secutam Ecclesiam nostram* nolim dictam, cum tam horrida ea sit, ut & Pontificii ipsi, nedum nostri, ab eâ prorsus abhorreant; utpote qæ sine Baptismate morientes infantes cruciatibus æternis adjudicet. Nam de *promissione divina, obiceqe nullo posito,* satis est supra disceptatum.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Neqe enim *ex vi Baptismi* id usqam fieri dicitur, nisi qod in *Institutione* illâ, temporibus minùs repurgatis concinnatâ, *virtute Baptismi salutem conseqi*, ab illis dicitur, qibus *Confirmatio Sacramenti* nomine insignitur.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

At hoc apertè innuit Ecclesia nostra, etsi verbis conceptis non exprimat. Qidni igitur cum iis dicamus hoc fieri virtute Baptismi instrumentaliter & organicè, qo modo & vi sacrificii Christi principaliter. Siqidem Calvinus, Bucerus, & alii ex nostris Theologis in hunc modum sæpe loquuntur. Vide Calvinum in Antid. Sess. 7. Concil. Trident. cap. de Sacramentis. 4. 5. *Et in* Cap. de Baptismo in Can. 5. *Et Bucerum, in* Retractat. in Matth. 3.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Dicertè non dicit; nec ex dictis necessariò elicitur.

2. Ubi dicta ipsa non cogunt, sensum tribuere, qi ex sacris Scripturis firmari neqeat, minùs æqum videtur. hoc avtem si effectum fuerit, res tota confecta est.

3. Qin & Patres illi, qos temporibus minùs repurgatis vixisse dixeram, si in vivis jam essent, forsan sententiam suam ita commodâ lenirent interpretatione, ut nihil aliud & ipsi vellent, qàm qod è nostris saniores qi habentur, etiam hodiè adversus Pontificios tuentur.

4. Id eo magis mihi probabile videtur, qia *Calvinus* hîc adductus, (nam *Bucerum in Matth.* penes me non habeo) etiam locis istic designatis, avt uno saltem eorum, qæ huc faciant, clarissimè locutus videatur; idem tamen alibi aliorsum prorsus abire deprehenditur, nihilqe minus se velle apertissimè profitetur, qàm qod verba illa præ se ferre videantur. Inde fortean factum, ut Whitakerus noster, *de bapt. q. 4. c. 5. Calvinum* dixerit, *etiamsi acerrimo ingenio esset, tamen vix inveniisse qid statueret, nec secum qidem per omnia constare.* In *Antidot. Conc. Trid. Sess. 7. cap. de Sacram. can. 4. Facilè*, inqit, *patior, ut qæ nobis Christus dedit salutis adjumenta, eorum usus necessarius dicatur; qandò scilicet datur facultas. qanqam semper admonendi sunt fideles, non aliam esse cujusvis sacramenti necessitatem, qam instrumentalis cavssæ, cui neqaqam alliganda est Dei virtus.* Verum istic adhuc nihil occurrit ad qam pars alterutra impingat. Pergamus. *Ad can. 5. Fatemur non alendæ tantùm, sed avgendæ qoqe fidei destinata esse Sacramenta.* Et mox: *Hoc ut clarius intelligant lectores, semper memoria repetendum est, Sacramenta nihil qam instrumentales esse conferendæ nobis gratiæ cavssas, qæ tum demum possunt, suumqe effectum habent, cum fidei serviunt.* cui nempe alendæ avgendæqe destinantur. Qæ in diversum plane concedunt ab eo, qod de *virtute Baptismi qoad parvulos* hic asseritur. *Ad Cap. de Bapt. 5.* rotundè loqi reverâ videtur. *Nos Baptismum ordinarium Dei instrumentum asserimus, ad nos lavandos & renovandos, ad salutem denique communicandam. Hoc tantùm excipimus, ne manus Dei instrumento sit alligata, qin possit per se hominum salutem efficere. Nam ubi deest Baptismi facultas, abunde valet sola Dei promissio. Verum hac de re in superiore sessione aliqid dictum est.* Age ergò ad superiora illa respiciamus, qo Calvinum explicet Calvinus ipse. *Ad Sess. 6. c. 5. de Justificat. Verùm infantes à regno Dei arcere libuit, qi ante erepti sunt ex hac vitâ qàm offerri ad Baptismum potuerint. Qasi verò de nihilo dictum sit, eos nasci sanctos, qi ex fidelibus nascuntur. Imò qo jure eos ad Baptismum admittimus, nisi qod promissionis sunt hæredes? Nisi enim jam ante ad eos pertineret vitæ promissio, Baptismum profanaret, qisqis illis daret. Qod si Deus in regnum suum eos adoptarit, qanta injuria fit promissioni, qasi per se ad salutem non sufficiat? Invaluit contraria opinio, fateor. sed iniqum est hominum errore, qamvis diuturno, obrui Dei veritatem. Inclusa est infantium salus in promissione, qa Deus fidelibus testatur, se fore & illis & semini eorum in Deum. Hac ratione sibi nasci pronunciabat, qi ex Abrahamo ducebant originem. Hujus promissionis beneficio recipiuntur ad Baptismum, qia censentur Ecclesiæ membra. Non à Baptismo igitur initium habet eorum salus, sed qæ jam in verbo fundata erat, Baptismo obsignatur.* Avdin', qomodo *Baptismum instrumentum* dixerit

esse, *ad nos abluendos, renovandos, salutem nobis communicandam*; ista nimirum *obsignando*? qod si in parvulis hoc duntaxat modo, in adultis qanto magis, qi regeniti jam, fideqe imbuti ad ritum istum percipiendum accedunt? Vis adhuc clariora? Idem in *Antidot. adv. Censur. Facult. Paris. artic.* 1. *Certa & firma fide credendum est, Baptisma omnibus, etiam parvulis, ad salutem necessarium; & per ipsum dari gratiam spiritus, &c. Antidot. Offerri nobis in Baptismo ac exhiberi tum remissionem peccatorum, tum Spiritus Sancti gratiam pii omnes confitentur. Eo qoqe agnoscunt opus habere infantes, non tanqam adjumento ad salutem necessario, sed tanqam sigillo, ad obsignandam in illis adoptionis gratiam, divinitus ordinato. Sanctos enim fidelium liberos nasci, tradit Paulus. Et sane neqaqam illis conveniret Baptismus, nisi jam in hac promissione salus eorum inclusa esset*, Ero Deus tuus, & Deus seminis tui. *Non enim filii Dei per Baptismum fiunt; sed qia promissionis beneficio heredes sunt adoptionis, ideò ad Baptismum eos admittit Ecclesia. Et sicut olim Israëlitarum liberis, si ante diem octavum mortui essent, nihil nocebat, qod Circumcisionis sacramento carerent: ita hodiè modò nulla avt contumacia parentum, avt negligentia intercedat, sufficit infantibus ad salutem sola promissio, qâ in societatem Ecclesia ab utero adoptantur. Fit enim Christo injuria, si imminutam Dei gratiam ejus adventu putemus. Atqi filios suos vocabat Deus olim, qicunqe ex Israële nascebantur.* Hinc Malderus, *adv. Synod. Dordrac. c.* 2. *de c.* 1. *art.* 17. *§.* 2. *Notus est is error in nostri temporis hereticis, ut Baptismo non tribuant efficaciam sanctificationis, sed tantùm significationem, instar sigilli confirmationem prius obtenta. Sic volunt fœdere cum Abrahamo & semine ejus inito jam sanctificatos, non nisi in confirmationem & obsignationem beneficii jam prius accepti baptizari; Calvinus Instit. l.* 4. *c.* 15. Verùm malignè nimis Calvini nostrorumqe sententiam recenset, qi etiam *in futuram fidem pœnitentiamqe baptizari parvulos, gratiamqe Sacramenta, non tantum jam collatam, sed etiam postea conferendam obsignare* contendunt; ut rectè Vorstius, *adv. Bell. tom.* 3. *contr.* 1. *thes.* 6. & *contr.* 2. *thes.* 5. qod & alibi ostendimus. Qin & mox Malderus idem *ibidem. Qo pertinet & qod mulierem in necessitate baptizare non permittunt. Calvinus in Epistola qadam: Atqi infans ita privatur signo salutis, Baptismo nempe. Nego tamen illius conditionem coram Deo deteriorem esse. qamvis Baptismus sigillum sit adoptionis nostræ, inscripti sumus tamen in libro vitæ, tum meta gratia Dei nostri, tum illius promissione. Cedò enim qo nomine filii nostri servantur, nisi ex illo verbo,* Ego sum Deus seminis tui. *Ac nisi illud verbum ad eos pertineret, ne ad Baptismum qidem admittendi essent.* Atqe hæc qidem ego prolixius pavlò, qo Calvini mentem ex suis ipsius scriptis clarius & dilucidius explicatam & expositam darem, ipsumqe piæ memoriæ virum insignem in partem seqiorem hac in cavssa declinandi suspicione liberarem.

Cæterùm de *Libro Synodali anno* 1537. edito, ex qo nonnulla istic urgentur, qod regesseram, de interpretatione moderatiore admittenda, præsumptione subjecta, *Synodi illius Patres, qi temporibus minus repurgatis vixerant, si in vivis forent, sententiam suam interpretatione commodâ aliqâ forsan lenituros*; id jam revocare me, in eoqe secus sentire me nunc, monitos hîc ista lecturos velim. siqidem postqam librum illum, qi in manus serius inciderat, inspexeram, *Institutionem* illam fœcibus Pontificiis, eisqe crassissimis, scatere totam deprehendi; ut non magis avtoritatem apud nos ullam obtinere debeat, qam vel Doctoris Papicolæ cujusqam scriptum, vel Conciliabuli alicujus Papistici decreta.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 18.

Deinde an non idem dici potest de parvulis eis, qi fidelibus orti parentibus, vel in utero, vel ab utero statim, prius expirant qam Baptismus commodè haberi possit? Nolo enim jam de illis controversiam movere, qi parentum neglectu lotionis expertes hinc exeunt. qibus tamen fatalem esse suorum negligentiam mihi ipse vix persvaserim.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Sed nec ego qicqam dubito idem pronunciare de parvulis iis, qi fidelibus orti parentibus vel in utero, vel ab utero prius expirant, qam Baptismus commodè haberi possit: cum hoc tamen discrimine, qod istis in casu necessitatis, in qo usum Sacramenti, non contemtus religionis, sed articulus necessitatis excludit, *qomodo loqitur Avgustinus de adultis non baptizatis,* l. 4. de bapt. contr. Donatist. c. 22. *votum & fides parentum & fides matris Ecclesiæ parvulum Deo consecrantium & ejus Baptismo destinantium, ad reatus originalis remissionem acceptatur à Deo, & voluntas eorum pro facto reputatur. cum tamen parvulis baptizatis ordinario modo ac medio hujus reatus solutio impetretur. Id qod pariter dicendum puto de parvulis, qi parentum neglectu expertes sunt lotionis. illis enim extraordinariè fidem matris Ecclesiæ ad hujus reatus solutionem sufficere piè credendum est, cum intra Ecclesiam nascantur.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At, 1. De hac *sufficientia parentum matrisqe Ecclesiæ voti fideiqe ad reatus alieni solutionem,* nihil mihi videtur in scriptis sacris occurrere, unde possit id liqere. Petrus Martyr, *in Rom.* 2. *p.* 68. *Avgustinus putat ex offerentium avt Ecclesiæ fide salutem illis contingere. Scio qidem fidem posse impetrare aliqibus gratiam, conversionem, & præclara dona spiritualia. Sed salus non contingit adultis nisi per propriam fidem, & parvulis per Spiritum & gratiam, qa latenter in eis operatur regenerationem, cujus Baptismus est externa obsignatio.* Qod si in baptizatis verum est, in non baptizatis multo magis. Beza, *qæst. & resp. part.* 2. *§.* 126. *Vis ergò aliena. i. parentum fide infantes servari? Resp. Alienam fidem & Sanctorum preces, multis qoqe infidelibus ad mitigandas pœnas prodesse; imò etiam sic posse aliqibus fidei donum impetrari docet Savlis conversio, si vera est eorum sententia, qi hoc datum esse scripserunt Stephani precibus. Neqaqam tamen facilè dixerim qempiam aliena fide servari. — qod non minus falsum & absurdum esset, qam si dixerim qempiam posse aliena anima vivere, avt alterius sapientia sapere. Sed hoc qidem verè dixerim, intervenientе parentum fide fieri, ut nati vel nascituri infantes sancti sint. i. e. fœdere censeantur, ac proinde serventur.*

2. Nituntur hæc fundamento illo, *Baptismum esse medium ordinarium, à Deo eo fine institutum*; qod mihi certè nondum probatum videtur.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Certè Synodus Dordrectana *Cap.* 1. *de Prædestin. art.* 17. *Pios parentes de talium electione ad salutem vetat dubitare, eo qod fœdere eodem cum parentibus comprehendantur.*

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Illud Synodi Dordrectana rectissimè dicitur, si rectè intelligatur, Can. 17. Qandoqidem de voluntate Dei ex verbo ipsius nobis est judicandum, qod testatur liberos fidelium esse sanctos, non qidem natura, sed beneficio fœderis gratuiti in qo illi cum parentibus comprehenduntur, pii parentes de electione & salute suorum liberorum, qos Deus ex hac vita evocat, dubitare non debent. *Liberos fidelium* sanctos *appellat Apostolus*: sancti *avtem dicuntur* (*interpretante Synodo*) non naturâ, sed beneficio fœderis gratuiti, in qo illi cum parentibus comprehenduntur. *Sed hoc bifariam intelligi potest: vel ratione actualis admissionis in fœdus, eo qod ex talibus nascantur parentibus, ita ut ex qo concepti sunt, iis originalis reatus remittatur, & reliqa fœderis beneficia impertiantur, vel ratione fidei, propositi, voti parentum, eos Baptismo ordinario*

nario medio parvulorum ſaluti inſtituto abluendos deſtinantium. Priori modo liberi fidelium non dicuntur ſancti ſenſu Pavlino: non enim omnes ſunt Iſraël, qi ſunt ex Iſraële; nec omnes filii fidelium ſtatim beneficiorum fœderis ſunt participes. Poſteriori modo ſancti dici poſſunt & ſunt liberi fidelium, qatenus Deus fidem & votum parentum pro ſumma ſua miſericordia imputat parvulo, & pro parvulo acceptat, ubi inevitabili aliqa neceſſitate à Baptiſmo capeſſendo impeditur.

Dici etiam poteſt liberos fidelium dici ſanctos, tum jure natalium, qoad jus & aditum ad capeſſendum Baptiſmum; tum ratione fidei & voti parentum, eos ordinario medio parvulorum ſaluti inſtituto abluendos deſtinantium. Priore ratione diſtingvuntur à filiis infidelium ſenſu Apoſtoli. Vid. Hook. l. 5. ſect. 60. p. 318. Poſteriore cooptantur in communionem Eccleſiæ, & beneficiorum fœderis participes facti, ſi qando neceſſitate inevitabili à Baptiſmo excludantur. Neqe alio modo ſancti ſunt beneficio fœderis gratuiti, avt in eo cum parentibus comprehenduntur.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Ut omittam; 1. illud de *medio ordinario*, qod non conceditur, iſtic paſſim ſupponi.

2. Non tam Baptiſmum à fœdere, qam fœdus à Baptiſmo hac ratione pendere.

Reſpondeo breviter; (qia eadem ſæpius iterata inculcantur) *alio modo* qam hîc ponitur *ſanctos* dici, *fœdereqe una cum parentibus comprehendi:* eodem ſcilicet qo & piorum proles ante legem de circumciſione datam, ſed & poſt eam latam ſoboles *ſancta* fuerat *eodemqe cum parentibus fœdere comprehenſa.* nec ideò *ſanctos* dici, *fœderatoſqe*, qia jus ad Baptiſmum habeant, ſed ideò jus ad Baptiſmum habere, qia *ſancti* jam *fœderatiqe* habeantur. id qod Zvinglius, Calvinus, aliiqe noſtri locis ante citatis, alibiqe paſſim inculcant. qibus Bezam adjicio, *ad Act. Coll. Mompelg. dogm. 11. p. 102. Nec piorum infantibus primus ad ſalutem aditus eſt Baptiſmus, ſed ipſa ex piis parentibus propagatio; & illius fœderis obſignatio per Baptiſmum, non aliunde qam ex vi fidei parentum, ex fœderis formulâ intervenientis oritura.* Et Whitakerum, *de Sacram. q. 4. c. 2. ad rat. 2. reſp. 2. Baptizantur infantes, qia Baptiſmus eſt ſignum fœderis, & ii ſunt in fœdere. dicere avtem illos ſervari, qia ſunt baptizati, nullo fundamento nititur.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 20.

Nam qod *ad ſalutem neceſſaria omnia* parvuli baptizati dicuntur habere, unde & per conſeqens pro juſtificatis habeantur, cum ſalus ſine juſtificatione nulla exiſtat:

1. Id eo fine tantùm dictum videtur, ne ad ſalutem ſic decedentium *Confirmatio* neceſſaria cenſeatur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Negamus eo tantùm fine id dictum videri: ſed porrò Baptiſmi ſufficientia pro illo ſtatu ſimpliciter & abſolutè aſſeritur. Vid. ſupra Reſp. Num. 17.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Et eò nos etiam, ne eadem denuò repetantur, pro replicatione habenda, remittendum ducimus.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 21.

2. Baptiſmus *neceſſarius* noſtris dicitur, *neceſſitate mandati* uti loquuntur, non *neceſſitate medii.* Neceſſitate itaqe mandati deeſt aliqid neceſſarium, ubi deeſt Baptiſmus, ſi commodè potuit haberi: at neceſſitate medii nihil ad ſalutem neceſſarium infantulo deeſt fœdere divino comprehenſo, etiamſi ſine tinctione obierit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Baptiſmus juxta Eccleſiam Anglicanam non ſolum neceſſarius eſt neceſſitate præcepti, ſed & neceſſitate medii ordinarii *parvulis ad ablutionem originalis reatus: unde baptizati infantes dicuntur in* Rubrica omnia habere ad ſalutem neceſſaria; *intellige neceſſitate tum* præcepti, *tum* medii. *Non baptizati etiam fidelium filii non habent omnia media ex ordinatione divina neceſſaria ordinariè, ſed extraordinariè & in caſu duntaxat; Deo in caſu neceſſitatis ſuppeditante, qod abſqe culpa parentum deeſt, pro ſua ſumma benignitate. Cum dicitur ergò,* neceſſitate medii nihil ad ſalutem neceſſarium infantulo deeſſe fœdere divino comprehenſo, etiamſi ſine tinctione obierit; *Eſto, infantulo fœdere divino comprehenſo, ratione voti parentum & fidei Eccleſiæ, nihil deſit neceſſarium in eo caſu, ubi tinctio haberi non poteſt. hoc tamen non impedit, qo minus ordinario jure Baptiſmus dicendus ſit neceſſarius* neceſſitate medii *ordinariè reqiſiti ad tollendum originalem reatum, ubi haberi poteſt; atqe ita deeſſe tali parvulo aliqid neceſſarium neceſſitate medii ordinariè reqiſiti.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At, 1. hoc utrumqe negatur; &, *Baptiſmum eſſe reatui ſolvendo inſtitutum medium ordinarium*; &, *Votum fidemqe, ſive Eccleſiæ, ſive parentum, ad reatus ſolutionem acceptari.*

2. Sed nec intelligo, qænam ſit ibi *neceſſitas medii*, ubi ſine medio illo ullove etiam haberi poſſit ſoleatqe, ad qod conſeqendum medium id neceſſarium perhibetur.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 22.

3. Ad ſalutem neceſſaria ſunt etiam, qæ non ſunt *reatus tollendi media*; ut reſipiſcentia, vitæ ſanctimonia, rituum ſacrorum obſervatio religioſa, &c. qorum qædam tamen non ſunt pari modo, parive gradu neceſſaria. qod de fide fideiqe fructibus obſervat Cajetanus *in Jac. 2.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ais, ad ſalutem etiam neceſſaria ſunt, qæ non ſunt reatus tollendi media; ut reſipiſcentia, &c. *Ego nego reſipiſcentiam non eſſe medium neceſſarium ad reatum tollendum in adultis. Eſt enim medium abſolutè neceſſarium ad diſponendum hominem ad veniam capeſſendam & remiſſionem peccatorum. Id patet ex Act. 2. 38. & 3. 19. & 8. Prius David egit pœnitentiam, qàm Nathan dixit,* Tranſtulit Dominus peccatum tuum. *Utqe peccatum fidelis lapſi non remittitur ante novum actum pœnitentiæ: ita nec peccata primitus non remittuntur nondum juſtificato, niſi anteceſſerit veri nominis pœnitentia. i. e. dolor de offenſâ ob peccata, cum propoſito in poſterum ab iiſdem abſtinendi. Non nego omnia ad ſalutem etiam neceſſaria eſſe, qa non ſunt reatus tollendi media; ſed dico inter ea qa* ad ſalutem *dicuntur* neceſſaria *in* Rubrica, *intelligi debere ea qa tollunt reatum originalem, & ponunt parvulos in ſtatu juſtificationis; hæc enim ſunt abſolutè ad ſalutem neceſſaria.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Non ſeqitur, *reſipiſcentiam eſſe medium reatus tollendi*, etiamſi ſit medium neceſſarium, qo *diſponatur homo ad remiſſionem capeſſendum.* Idem enim de cognitione doctrinæ Evangelicæ, idem de fide dogmaticâ, idem de renovatione interna, de ſpe ſalutari, de timore tam libero qàm & ſervo, de virtutibus theologicis univerſis, qæ ſunt inter ſe connexæ, poteſt enunciari. neqe enim abſqe præviis iſtis, peccata adulto cuiqam avt remiſſa ſunt unqam, avt unqam etiam remittentur. Fidei ſolius iſtud mihi munus peculiare videtur, tum in Chriſtum recumbere, tum ſangvinis ipſius à ſe apprehenſi &

applicati, virtute juſtificandi, reatumqe ſolvendi medium exiſtere. Apoſtolum avdio dicentem, *juſtificari nos fide*: at, *reſipiſcentia noſtra juſtificari nos*, nuſqam lego. qod eſt avtem juſtificandi nos medium, illud duntaxat eſt remiſſionis procuratorium medium propriè ſic dictum, cum remiſſio ſit juſtificationis efficacis conſeqens neceſſarium. Rectè Calvinus *Inſtit. l. 3. c. 3. §. 20. Ubi tamen adnotandum eſt, non eam conditionem ſic poni, qaſi emerendæ veniæ fundamentum noſtra ſit reſipiſcentia; qin potius (qia in hunc finem hominum miſereri ſtatuit Deus ut reſipiſcant) qo ſit tendendum indicat, ſi gratiam obtinere volunt.* Et §. 21. *Qaſcunqe eripere vult Deus ab interitu, hos ſpiritu regenerationis vivificat. non qod pœnitentia ſit ſalutis cavſſa; ſed qia jam viſum eſt, inſeparabilem eſſe à fide & miſericordia Dei.* Et tamen, *ibidem §. 1. Sola fide & mera venia juſtificatur homo.* Optimè certè ipſe utriuſqe hujus, pœnitentiæ nempe & fidei, munus in hoc ſalutis negotio peculiare diſtingvis infra, *Reſpanſ. Num. 24.* Verum οὐδὲ φορίσεως ἀξίως tantùm iſtic (puto) diſceptatur, de re ipſa ſatis convenit.

2. De *fidelium in peccata lapſorum reatu*, ne novas ſuſcitem controverſias, cum ad præſens inſtitutum parum facere videatur, impræſentiarum nihil differam. Illud duntaxat obiter monitum velim, inter paternam offenſionem remittendam, & mortis æternæ reatum amovendum plurimum intereſſe. qod fortaſſe ſeriò perpenſum, & accuratè diſterminatum, ad Pontificiorum aliorumqe nonnullorum de offenſarum venia à Deo petenda, ut qæ credentibus minùs competat, objecta, viam expeditiorem qàm eſt à noſtris pleriſqe hactenus obſervatum, munierit.

3. Si *abſolutè ad ſalutem neceſſaria* in *Rubrica* intelligantur, & in his *Baptiſmus* etiam contineatur, ut Baptiſmus in parvulis parem habeat neceſſitatem, qam reſipiſcentia in adultis; certè abſoluta Baptiſmi ad ſalutem futura eſt neceſſitas, qæ ſupra negata eſt; nec magis proderit illoto parvulo votum alienum, qàm impœnitenti cuiqam prodeſſe poterit pœnitentia aliena.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 23.

4. De *Juſtificatione* qod dicitur, idem & de Sanctificatione dici poteſt. 2 Theſ. 2. 13. qæ tamen in Baptiſmo data non aſſeritur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Agnoſco, qæ de Juſtificatione parvuli dicuntur, pro modo parvuli intelligi poſſe de Sanctificatione. ſed non neceſſe habui de Sanctificatione qicqam dicere. & qanam ſit illa parvulorum Sanctificatio meritò qæritur à Scholaſticis.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At, 1. Si *pro modo parvuli* eadem de *Sanctificatione* intelligendi copia petatur, detur nobis eadem & qæ de *Juſtificatione* ac *remiſſione reatus* in baptizatis parvulis dicuntur, *pro ſuo modo* intelligendi. eo ſcilicet modo, qo *panem eſſe ſuo modo corpus Chriſti*, & *Sacramentum fidei, ſuo modo fidem*, Avguſtinus olim dixerat.

2. Ex locis ſcripturæ ſacræ pro confirmatione Theſeos adductis, tam iſtam qàm illam ſtatuere neceſſe fuerat.

3. *Scholaſtici* pro libitu more ſuo de dogmatibus ſuis inter ſe digladientur invicem. At qænam ea ſit *ſanctificatio*, regeneratio, interna ſpiritus *renovatio*, qam Spiritus Sanctus Baptiſmo deſignari docet, nulla (opinor) inter ſanos Theologos eſt qæſtio.

SECTIO V.

SAMUELIS WARDI *Theſis. Num. 24.*

Fundamenta avtem hujus Juſtificationis parvulorum tinctorum in tenera illa ætate morientium ſunt certa.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Ex ſuperioribus alia, & ut mihi qidem videntur, *certiora*, probabiliora ſaltem ſtatuuntur *fundamenta*, qibus ſuperſtruatur *parvulorum juſtificatio*, ſive loti extenus, ſive illoti exierint.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Qanam ſint illa, ſive certiora, *avt* probabiliora fundamenta juſtificandi parvulos, *cupio ut fuſius explicentur, nondum enim in ſuperioribus ſatis explicari videntur.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Fundamentum qo ea nititur præcipuum eſt fœderis ratio; qo ex pacto divino una cum parentibus comprehendi dicuntur, Gen. 17. 7. Hoc fundamento nituntur noſtri omnes, qos viderim, Theologi. Vide Calvinum, Bezam, &c. ſup. Num. 17. 18. Sed ne ſingulos recenſendo ſyllabum ſev catalogum Scriptorum contexere velle videar. ſic ipſi *Dordrechtanæ Synodi* Patres, *Cap. 1. art. 17.* Atqe hæc illis de Baptiſmo, ſi non *certiora, probabiliora* ſaltem meritò dixerim.

1. Qia verbo divino nititur iſtud, in qo ſemini fidelium pollicitatio fit expreſſa, *fore Deum ſe illis in Deum*, nullâ factâ limitatione, ſive reſtrictione, vel ad circumciſionis, vel ad Baptiſmi perceptionem.

2. Qia fœderis illius virtute, fidelium liberos ſalvos evaſiſſe confiteamur neceſſe eſt, niſi ſi inter fidelium infideliumqe propaginem nullum diſcrimen extitiſſe velimus aſſerere ante pactum illud cum Abrahâ ſolenniter renovatum.

3. Qia fœderis iſtius virtute ſeqioris ſexus prolem piorum ſalutem nactam nemo negat, cum circumciſionis capax non fuerit.

4. Qia fœderis iſtius virtute apud noſtros omnes in conceſſo eſt, tam qi incircumciſi olim defungebantur, qam & qi illoti hodiè hinc demigrant, ſalutem indipiſci. Calvinus *Epiſt. 229. In ſumma, niſi omnia religionis principia evertere libet, fateri neceſſe eſt, non eſſe fundatam in Baptiſmo infantis ſalutem, ſed Baptiſmo tantùm obſignari.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Certa illa ſententia, qæ ſtatuit parvulos juſtificari ordinariè vi ſolius fœderis abſqe Sacramento, *non videtur admittenda. Avt enim per* fœdus *intelligit.*

1. *Illam promiſſionem*, Gen. 17. 7. Ero Deus tuus, & ſeminis tui.

2. *Illam Heb. 8. 12. ex Jer. 31. 33. 34.* Indam leges meas menti eorum, & cordi eorum inſcribam, — & ero propitius iniqitatibus eorum.

3. *Illam, qa Chriſto promittitur*, ſemen longævum. *Eſa. 53. 10. qa non aliud eſt qam arcanum Dei propoſitum de qibuſdam efficaciter per ſpecialem miſericordiam regenerandis, ſanctificandis & ſalvandis.*

Sed vi nullius horum fœderum abſqe Sacramento ordinariè juſtificantur parvuli.

I. *Si hanc formulam animo concipiant* [Ero Deus tuus & ſeminis tui.] *nego juſtificationem cujuſcunqe ſingularis infantis nondum baptizati in hoc fœdere poſſe fundari.*

1. *Qia hiſce verbis non ſubeſt hæc ſententia*, Filii omnes fidelium ſive Chriſtianorum erunt juſtificati; *ſed*, Filii omnium fidelium, ſive confœderatorum erunt ejuſdem fœderis participes. *Jus habebunt confœderatorum liberi ad eandem confœderationem & beneficia inde pendentia, ſed eo modo & illis conditionibus, qibus Deo viſum eſt ea eſſe derivanda.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Nihil ferè potuit explicatius dici, niſi qod *ad confœderationem*

rationem eandem jus habituros dicit eos, qos Deus diſertè confœderatione illa comprehendit. Iſte (opinor) revera ſenſus eſt genuinus promiſſionis illius: *Confœderatorum filii omnes, erunt fœderis iſtius qod ego tecum nunc ineo, participes, juſqe habebunt ad beneficia omnia inde pendentia, ſed eo modo & illis conditionibus ad eos derivata, qibus mihi viſum eſt ea eſſe derivanda.* At qinam tandem modi illi? per fidem nempe in Meſſiam, ſi ad annos maturiores adoleverint, per arcanam Spiritus Sancti operationem, ſi parvuli adhuc diem obierint.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

2. *Conſtat ex confœderatis verò fidelibus & juſtificatis parentibus naſci ſæpenumero liberos, qi ad reprobrorum & damnandorum gregem ſunt ablegandi: tales avtem beneficio ſolius fœderis fuiſſe unqam juſtificatos non admittem.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Excipi poterat, ex *theſi* hic poſitâ fieri poſſe, ut *juſtificati qi fuerint, reprobi tamen ſint.* itaqe infirmam eſſe conſeqentiam, *ideò qia reprobi ſint, juſtificatos non fuiſſe.* De qo videndus Malderus, etiamſi alio torqeat Synodi verba, longiuſqe forſan qam ipſi voluerint producat, *adv. Synod. Dordrech. c. 2. §. 3.*

2. Sed reſpondeo, eos, ſi poſtqam adoleverint, in Meſſiam non crediderint, fœderis beneficio ſuapte culpa excidere, nec verò juſtificatos omninò unqam fuiſſe.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

3. *Si juſtificationem parvulorum à ſolo fœdere cum parentibus inito arceſſant, nulla ratio aſſignari poteſt, cur non promiſcuè & univerſim juſtificentur parvuli omnes ante Baptiſmum, ſive morituri ſint in ſtatu parvulorum, ſive non. Nihil enim facit, ad immutandam fœderis efficaciam, contractior avt productior vita illorum, qi naſcuntur in fœdere.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Ratio poteſt aſſignari ex tuis ipſius dictis ratione primâ, qia *dat jus ad beneficia eo modo, ad illos derivanda*, qem Deus in fœdere ſuo ſanciverat: de qo modo & ibidem dictum eſt, cum qoad adultos, tum qoad parvulos in infantia morientes.

2. Etiamſi *vis contractior productiorem fœderis efficaciam non immutet*; tamen per vitam productiorem fieri poſſit, ut ſuopte vitio qis beneficio careat, qo alioqi fœderis virtute frui licebat.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

4. *Promiſſio illa Gen. 17. 7.* Ero Deus tuus, & ſeminis tui; *non eſt abſoluta, ſed conditionalis, facta ſub conditione obſervatæ Circumciſionis, qæ eſt ordinarium medium remiſſionis originalis reatus. Proinde verſ. 10. ſubjicit Deus*; Hoc eſt pactum meum, qod obſervabitis inter me & te & ſemen tuum poſt te; Circumcidetur ex vobis omnis maſculus. *Ergò non niſi poſita conditione iſta qicqam ponit ineſſe, niſi in caſu ubi haberi non poteſt. Ergò vi ſolius hujus promiſſionis, ſemoto Sacramento, non juſtificabantur ordinariè parvuli Judæorum.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Aliud eſt *promiſſio*, ſev, *fœdus* ipſum, aliud *promiſſionis* ſive *fœderis ſigillum* & obſignationes. Fœdus, ſive promiſſio, ab initio per univerſa deinceps ſecula idem fuit, de ſalute per fidem in Chriſtum exhibenda. Fœderis ſive promiſſionis hujuſce obſignationes & ſigilla, per ſingulas ætates varia ac diverſa fuerunt. Promiſſionis avtem ſive fœderis virtute, per fidem in Chriſtum juſtificabantur & ſervabantur, qotqot ſingulis ſeculis ea conſeqebantur beneficia. Act. 15. 11. non avtem rituum obſignatoriorum, ſive ſigillorum perceptorum vi, niſi qatenus ea juſtitiam ac ſalutem promiſſionis fœderiſqe virtute, vel adeptam jam, vel adipiſcendam obſignabant. Neqe enim nova aliqa virtute, ac non priſca priſtinaqe fœderis ac promiſſionis efficacia juſtificabantur & ſervabantur, qi poſt circumciſionem imperatam vixerunt, qâ & illi qi ante defuncti fuerant. Qâ de re videri poſſunt, Juſtinus, diſput. cum Tryph. p. 44. Irenæus, *adv. Valent. l. 4. c. 30.* Tertullianus, *adv. Jud. c. 3. & c. 6.* Cyprianus, *adv. Jud. l. 1. c. 8.* Chryſoſtomus, *ad Rom. Homil. 8.* aliqe Veterea ſupra adducti, *Sect. 3. Num. 13. ad Reſp. ult. Replic. noviſſ.* Abſurdum itaqe Malderi illud. *adv. Synod. Dordrech. c. 2. de c. 1. art. 17. §. 10.* qod *fœdus* dicit *in Circumciſionis Sacramento fundatum eſſe.* qaſi diceret qiſpiam, regiam veniæ fundive donationem in diplomate, ſive in ſigillo diplomati appenſo, fundari.

2. Verum *addita eſt Circumciſionis conditio, qa niſi ſervata promiſſio nihil ponit ineſſe.* Scilicet ergò non meliori, ſed deteriori conditione facti fuerint fideles ex novis fœderis gratioſi obſignationibus, & ex expreſſionum amplificatione, beneficiorum ipſorum amplitio & dilatio oriretur: ut qi ante Circumciſionis ſigillum adjectum à nativitate ſtatim ipſa in fœdere cenſebantur, deinceps uſqe ad diem octavum fœderati nevtiqam cenſerentur. Ne adjiciam de ſeqiore ſexu hærendum & ambigendum eſſe, qonam tandem tempore in ſemine fœderato deberent cenſeri, ſi ad Circumciſionem jam confœderatio reſtricta fuerit, cujus capaces non fuerunt illæ.

3. *Circumciſio* enim qod *pactum* dicitur, de eo ſuprà abundè diſſertatum eſt, *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 11. Replic. memb. 2.* Ibi diſſertatis adjici poſſunt, qæ Muſculus habet, *ad Gen. 17. part. 2. obſerv. 3.* & Whitakerus, *de bapt. q. 2. c. 3. teſt. 1. ad 3um. reſp. 1. Si Baptiſmus tunc neceſſarius fuit, (cum priùs non fuiſſet), tum Chriſtus viam ad cœlum arctiorem feciſſet, ſi omnes per aqam Baptiſmi ad ſalutem tranſire debuiſſent. At hoc inſanum. Chriſtus enim viam ad cœlum dilatavit. Regenerari verò ſemper neceſſarium fuit.* Inſtantiis nunc tantùm qibuſdam, tum *diſſertationem* illam, tum & *replicationem* iſtam clariorem facere conabimur. Fœdus Deo viſum eſt cum Abrahâ renovare, promiſſionibus priùs factis dennò repetitis. Gen. 15. 1. 5. fœderis promiſſionibus fidem adhibendo juſtificatus Abraham perhibetur. ibidem verſ. 6. Ad promiſſionum obſignationem Symbolum poſcit: qod & poſcenti exhibetur. Verſ. 9-17. Eo facto Deus fœdus, ſive pactum cum Abrahâ iniſſe dicitur. Verſ. 18. Quæ jam fœderiſqe virtute, fideqe promiſſionibus adhibitâ juſtificatus ſit Abraham, an ſacrificii ritusqe illius virtute, qod ſigilli vice fœdus initum obſignabat. Reſpondebit utriuſqe nomine Apoſtolus, promiſſionis fideiqe nomine juſtificatum, non avt ſymboli illius, avt Circumciſionis etiam ipſius. Rom. 4. 3. 10. 11. 13. 16. 21. 22. Ad hæc qando fœdus idem cum populo Iſraëlitico Deo placuit renovare, Exod. 19. 5. &. 24. 8. & 34. 10. alios ritus ſignis, obſervandoſqe præcepit, additâ inſuper bonum violatoribus internecionis & exterminii interminatione. Exod. 12. 19. Lev. 7. 20. 21. 25. 27. Num. 7. 13. & 19. 13. 20. Hujus generis fuerunt lotiones illæ in lege imperatæ, victimarum immolatio, ſolennitas paſchalis, cum cæteris illis, de qibus pactum initum cum populo illo Deus ipſe aſſeverat, Exod. 34. 27. *In hæc verba pactum cum hoc populo confeci.* ubi ſuperiora illa qædam recenſuiſſet. unde & victimis illis adſperſum ſal, *pacti*, ſive, *fœderis divini ſal* dicitur. Lev. 2. 13. Num ergò, qia ritus iſti ſunt fœderi gratioſo adjecti, deqe iis obſervandis pactum qaſi ſecundarium eſt initum, iſtarum idcircò obſervationum virtute, an fœderis ipſius, cui obſignando ea inſerviebant, juſtificationem adipiſcebantur illius ſeculi fideles? avt *promiſſio divina*, qia ſub iſtorum obſervatione conſtanti facta eſt, *nihil ponebat ineſſe*, donec Paſchalis (puta) ſolennitas peracta? avt Pentecoſtes feſtivitas fuiſſet celebrata? avt eoſqe, non dico, confœderatio ipſa dilata, ſed juſtificatio etiam in

Messiam exhibendum credenti suspensa, donec omnia ista cum Deo pacta ad extremum usque apicem præstita fuissent? nullus, credo, nisi si Judæus forsan aliqis, hoc dixerit. De *Sabbato* ipso qid Dominus ipse? Exod. 31. 13--18. *Pro signo dari, qod ipse sanctificet populum illum, ex pacto perpetuo, ab omni* (utriusqe sexus) *anima, sub excisionis pœna, præcisè observanda.* de qo videatur Irenæus, *l.* 4. *c.* 30. suprà adductus, *Sect.* 3. ad finem *Num.* 13. Ecqid amplius de *Circumcisione* avt dictum est, avt dici potuit? Nemo tamen, opinor, avt Sabbati observati virtute populum illum sanctificatum, avt etiam populi illius sanctificationem ad diei septimi usque suâ tempestate reapse tunc exhibendam sanctificationem suspensam fuisse dixerit. Christus deniqe Marc. 16. 16. *Qicunqe crediderit & baptizatus fuerit, servabitur.* En promissionem conditionatam, datam sub conditione Baptismi percipiendi. Num ergò in Christum jam credentis justificatio suspenditur, donec aqâ tinctus fuerit, qi jam verè crediderit? non opinor. At verè credens, dices, Baptismi percipiendi votum saltem habet. habet revera, si probè saltem edoctus fuerit de ritus illius, ratione præcepti, necessitate percipiendi. Verùm habet & Evchariſtiæ, cujus *poculum* qoqe fœdus ipsum dicitur, Luc. 22. 22. ubi commodum fuerit, percipiendi. habet & novæ obedientiæ per vitam totam præstandæ. Nemo tamen, puto, Theologus, sanus saltem, avt fidelis justificationem, usqe ad Evchariſtiam perceptam, obedientiamqe illam præstitam suspendi, avt harum vel utriusqe, vel alterutrius etiam, ac non fidei promissionisqe solius vi atqe virtute remissionem peccatorum consecutum ipsum asseruerit. Proinde parum valere videtur seqela hæc, *Circumcisionis conditio est fœderi annexa: ergò ante eam perceptam non erant confœderati*; avt, *nisi ea percepta promissio nihil ponebat inesse*; avt etiam, *hujus, non fœderis ac promissionis solius vi atqe virtute justificationem nanciscebantur.*

4. Nam qod adjicitur, *conditionem de ritu isto percipiendo eo sine fœderi adjunctam, qo id ordinarium remedium reatus originalis solvendi existeret*; id nec in textu reperitur, nec probatum adhuc videtur, cum huic tamen totius fabricæ istius moles integra innitatur. In sententiam nostram hanc Beza, *ad Act. Coll. Mompelg. dogm.* 11. *p.* 132. *Dico magnum esse discrimen inter ipsum salutis fœdus, & sigilla ipsi fœderi ad ejus promissionem in animis credentium certiore fide obsignandam adjuncta. — Fœderis enim ipsius pactum tale est, ut nullam exceptionem penitùs admittat, & vel eo comprehendi, vel perire necesse sit, citra ullam vel personarum, vel locorum, vel temporum distinctionem. Nam extra Christum, qi veluti substantia est istius fœderis, nulla prorsus est salus. Christus avtem ex fœderis formula solis credentibus applicatur. Itaqe stat illud Christi dictum, nullam prorsus necessitatis excusationem admittens,* Qi non crediderit, damnabitur. — *Sacramenta verò cum sint illius salutaris fœderis appendices, qibus propriè neqe Deus sese ad nos servandos obligat, neqe nos jus illud vitæ æternæ adipiscimur; sed fidei nostræ antegredientis sint & apud nos & apud Ecclesiam adminicula, cui tum jam anteà Deus sese obligavit, & nos vicissim ejus gratiam recepimus, crescente sic fide, in nobis magis ac magis obsignandam*: Consequitur, *non simpliciter, ut de fœdere ipso diximus, Sacramentorum usum & perceptionem divinitus præcipi, sed qatenus ejus legitimè potiundi adminiculi copiam & potestatem facit Deus. qemadmodum in contractibus humanis obligatio ex pactis conventis nascitur. instrumentum verò contractus, tabellionis subscriptio, testium nomina, sigilli publici appensio, confirmationis tantùm cavssa adhibentur; qa non adeò necessariò requiruntur, qin firmus etiam absqe illis maneat contractus ex mutuo partium consensu; vel dissentiente qoqe unâ parte* * forsan [non] *infirmetur, si modò ullâ ratione communibus illis & ordinariis testimoniis in ipso contractu liqeat.* & qæ sequntur.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

5. *Ex hac promissione,* Ero Deus tuus, & seminis tui. *facta posteris Abrahæ & semini suo, hortatur Petrus Judæos credentes, Act.* 2. 39. *ut liberos suos sistant baptizandos. Ergò supponit Petrus parvulos eorum ante Baptismum re ipsa susceptum non fuisse in fœdere actu comprehensos, nec peccata habuisse remissa ex primæ conceptione, sed tum demum, cum baptizati essent in remissionem peccatorum.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Etiamsi de loco isto supra satis dictum videatur; *Sect.* 1. *Num.* 2. *ad Arg.* 1. *Assump. firm. locut.* 1. & *Sect.* 2. *Num.* 4. *ad Loc.* 1. pavcis tamen denuò sic respondeo.

1. *Hortari Apostolum, ex hac promissione, ut liberos sistant baptizandos,* non legitur.

2. Etiamsi daretur, consequentia tamen infirma esset; *ergò in fœdere actu non comprehensos fuisse ante Baptismum.* Cum ideò potius (qod ex Calvino supra adduximus) baptizandi sint, qia fœdere sunt comprehensi.

3. *Fœdere actu comprehendi fidelium liberos,* non video, qî possit ab eo negari, qi *cum toto genere humano initum fœdus gratiæ* supponit. *Num.* 31.

4. *Ex prima conceptione peccata remissa habuisse,* non necesse est asserere eos, qi fœdere etiam tum comprehendi existimant. Peccatorum condonatio suo tempore salvandis qibusqe exhibenda apud Deum ab æternitate omni decernebatur, apud homines ipsos salvandos tum demum transigitur, applicato, cujus merito id effectum datur, Christi sangvine, ubi Spiritus ope operaqe vel fides ipsa in adultis, vel qod fidei est analogum in infantibus producitur. Justificatio siqidem & renovatio interna perpetuò sunt ex dispositione divina sibi invicem connexa.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

II. *Si per fœdus intelligant cum fidelibus initum fœdus de semine illorum efficaciter regenerando, sanctificando, & salvando, ad qod alludit Apostolus Hebr.* 8. 10. *ex Jer.* 31. 33. 34. *nec illud valet ad prædictam sententiam stabiliendam. Nam*

1. *Si fœderis vocabulum propriè sumamus, duo tantùm sunt fœdera, sub qibus salus offertur, Legale, & Evangelicum.*

Legale hac formula concipitur, Fac hoc, *vel,* si feceris hoc, vives. *Evangelicum hac*; Crede in Mediatorem, *vel,* si credideris in Mediatorem, justificatus & salvus eris. *Ex nevtro horum deduci potest, omnes filios fidelium & justificatorum ordinariè vi solius fœderis justificari ante susceptum Sacramentum & absqe Sacramento. Ex legali non posse deduci, jam pro concesso supponimus; utpote qod justificationem gratuitam non agnoscit: Sed nec ex Evangelico deduci potest. nam* 1. *vere fidelium parvuli sæpe ad salutem non pertingunt, non salvantur.* 2. *infidelium parvuli sæpe salvantur.*

Dices, etsi justificatio non sequitur vi solius fœderis cum parentibus initi: tamen infallibiliter sequitur ubi conjuncta est cum prædestinatione divinâ.

Solutio. *Ergò juxta hanc sententiam tota ratio justificationis pendebit ex sola prædestinatione; nullo modo ex fœdere:* qare *frustrà conjungitur ut cavssa partialis. Si lignum accensum & non accensum juxta ponantur, tota ratio calefactionis petenda erit ex ligno accenso, nullo modo cavssaliter ex ligno non accenso.*

2. *Hæc Propositio,* Hic est Filius prædestinati & prædestinatus. *v.g. Isaac. non est idoneum fundamentum cui superstruas hanc conclusionem*; Ergò, *Hic in infantia ante Sacramentum susceptum fuit justificatus. Licet enim vis electionis conjuncta cum virtute fœderis inferat talem personam justificandam & salvandam: non infert illam justificandam ulla ætate designabili, nec ullo tempore certo: sufficit si fiat ante exitum vitæ ad implendum decretum electionis, & ad verificandam illam promissionem,* Ero Deus tuus & seminis tui.

Dices,

Dices, locis citatis Jer. 31. 34. & Heb. 8. 12. Remiſſionem peccati recenſeri inter primaria beneficia fœderis gratuiti, ac proinde ad ſolos electos parvulos pertinere. unde ſequitur, non electis parvulis non poſſe originalis reatus remiſſionem communicari.

1. Reſpondeo; agere Prophetam eo in loco de plenaria remiſſione omnium peccatorum mediante fide & pœnitentia. hac autem ad ſolos electos pertinet.

2. Dico, etſi remiſſio reatus peccati originalis infanti baptizato in infantia morituro ſit effectus prædeſtinationis, tamen non neceſſe eſt ut ſit in omnibus infantibus baptizatis ſupravicturis effectus prædeſtinationis. Etſi enim parvulum non electum in eo ſtatu ponat, ut ſufficienter ordinet eum ad vitam æternam pro eo ſtatu; tamen cum idem parvulus adoleverit, hac ſola remiſſio originalis reatus non ſufficit, ut idem ſufficienter ordinetur ad vitam pro ſtatu adulti: Niſi enim impleverit votum Baptiſmi credendo, abrenunciando, & præcepta adimplendo, non juſtificatus erit pro modo adulti. Cum igitur multi ritè baptizati infantes in adulta ætate, nunquam actu impleant votum Baptiſmi, ac proinde nunquam ad ſalutem pertingant; ſequitur iſtiuſmodi remiſſionem originalis peccati eſſe effectum communis providentiæ divinæ ſupernaturalis, & non effectum prædeſtinationis.

3. Non magis incongruum eſt ut non electus parvulus per remiſſionem originalis reatus ſit ad tempus in eo ſtatu, in qo ſi mortuus fuiſſet, ſalutem conſeqeretur æternam, quàm ut Pavlus electus qum adhuc blaſphemus eſſet, aut David & Petrus electi & renati implicati reatu atrocium peccatorum, in eo ſtatu & conditione eſſent ad tempus, in qo ſi mortui fuiſſent, in æternum perirent; qæ eſt ſententia graviſſimorum Theologorum, Bezæ, Zanchii, Perkinſii, & aliorum: & ita ſe habere, res ipſa loqitur.

4. Certum eſt Deum in Sacramento Baptiſmatis ritè adminiſtrato omnibus parvulis offerre, porrigere, exhibere meritum Chriſti ad remiſſionem originalis reatus; Alioqi Deus verax non eſſet in Sacramentis, qin (qod abſit) Sacramenta eſſent fallacia ſigna. Cum ergò nullus infans obicem ponere poſſit, & inter tales ſint nonnulli, qi apoſtatizant finaliter; neceſſe eſt, ut ille effectus remittendi originale peccatum communicetur qibuſdam non-electis, adeoqe non ſit ſemper effectus prædeſtinationis.

5. Si Angelis non-electis collatum fuerit donum originalis juſtitiæ, atqe adeò ipſi in eo ſtatu poſiti fuerint, ut nihil in iis eſſet, qod impediret eorum perpetuam beatitudinem, niſi qod liberos actus virtutum nondum produxiſſent, abſqe qorum interventu Deus non voluit, ut beatifica viſione fruerentur: Quare magis conſentaneum eſt quandam ordinationem ad vitam æternam parvulis nonnullis per remiſſionem originalis reatus primorum parentum inobedientia introducti poſſe competere, qæ non ſit ordinatio prædeſtinationis, ſed communis ſupernaturalis providentiæ duntaxat.

III. *Si* fœdus *intelligant tertia notione pro ea promiſſione, qa Chriſto promittitur ſemen longævum, nec vi hujus fœderis abſqe Sacramento ordinariè juſtificantur parvuli.* Nam

1. Hoc fœdus peragitur inter Deum Patrem & Chriſtum mediatorem potius, qam inter Deum & ullas perſonas ſingulares.

2. Qamvis Chriſto promiſſum ſit ſemen longævum, ſi vitam ſuam poſuerit, Eſa. 53. 10. atqe hoc fœdus impleatur, dum Chriſto ſemen ſpirituale qotidie excitatur: hoc tamen fœdus nemini mortalium prædicari poteſt ſub hac formula, Si tu verè fidelis extiteris, Deus omnes tuos filios juſtificabit; idqe ante Baptiſmum ſuſceptum. *Ubi veſtigium talis fœderis in verbo Dei?*

3. Si juſtificatio parvulorum nitatur tali fœdere, aut inferri poſſit ex illo; tum etiam ex horum ſententia prædeſtinatio eorundem. At qis dicere avſit omnes fidelium & prædeſtinatorum liberos eſſe prædeſtinatos?

4. Utcunqe hac ſententia Chriſto tenus vitiatur ſuperſtruere juſtificationem parvulorum ante Baptiſmum fœderi cum parentibus ſtabilito: revera tamen illud ſuperſtruit ſoli prædeſtinationi prædictorum parvulorum. Si enim ſuerint ex prædeſtinatis, nunqam dicent eos naſci juſtificatos, utcunqe naſcantur ex parentibus juſtificatis: & è contra, ſi fuerint è numero prædeſtinatorum, affirmabunt eos juſtificatos fuiſſe ante Baptiſmum, utcunqe naſcantur ex improbis parentibus. Huc igitur redit illorum ſententia, Infantes prædeſtinatos ante Baptiſmum juſtificari: vi fœderis poſſe fideles parentes colligere ſuos liberos eſſe prædeſtinatos. Ergò vi fœderis poſſunt certiores fieri de juſtificatione eorundem ante Baptiſmum adminiſtratum. Qis non videt utramqe propoſitionem omni certitudine carere? Nam licet certiſſimum ſit, Infantes prædeſtinatos ſuo tempore juſtificandos & glorificandos fore; tamen hanc juſtificationem illis ordinariè competere ante ſuſceptum Baptiſmum, temeritatis, non charitatis, judicium eſt. Sed demus (qod tamen omni probabilitate deſtituitur) electos Infantes, vi fœderis ordinariè juſtificari ante Baptiſmum: nunqid vi ejuſdem fœderis conſtabit ulli fidelium ſuos liberos eſſe electos? Nullo modo. Electio ſiqidem parvulorum pendet ab arcana & abſoluta voluntate Dei, non ab ullo fœdere avt conditionato pacto cum parentibus eorundem ſtabilito, avt illis revelato. Dicendum igitur ex Baptiſmo parvulorum habere nos rationem bene fundatam, qod juſtificentur expiato reatu peccati originalis. Nam ex Dei inſtitutione Sacramentum ritè ſuſceptum efficax eſt ad abluendum illud peccatum. Dicendum etiam ex migratione talium dum ſunt in ſtatu parvulorum, habere nos fundamentum, unde à poſteriore colligamus eos fuiſſe è numero electorum: Nam ſoli electi moriuntur liberati à damnabili reatu omnium peccatorum. E contra negandum eſt à fœdere cum parentibus ſtabilito habere nos ullam certitudinem, qod liberi eorundem ſtatim atqe naſcuntur habent beneficium juſtificationis ſibi applicatum. Negandum etiam qod à fœdere cum parentibus in verbo Dei ſtabilito oriri poſſit certitudo aliqa de electione liberorum à talibus parentibus oriundorum, cui ſoli reapſe ſuperſtruunt hanc qam ſupponunt ante Baptiſmum ſuſceptum parvulorum juſtificationem. Nullum exſtat fœdus divinum de juſtificandis filiis juſtificatorum ſtatim atqe concipiuntur, avt naſcuntur, multo minus de prædeſtinandis. Nullum fœdus exſtat de gratia ſpirituali & ſalutifera à parentibus vi fœderis ad filios infantes ordinariè tranſmittenda.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Eam qæ ſequitur de locis aliis promiſſionibuſqe diſſertationem prætereo: partim qia iſtis ipſe qibuſdam in hac cauſſa non innitor; partim etiam qia locus iſte de qo jam agimus, ſufficere mihi videtur ad ſententiam ſtruendam, ſed noſtrorum omnium fere ſtatuminandam; ad illam ſaltem confirmandam, probabiliora videri pro hac parte dici, qam pro illa altera dicta hactenùs videantur.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Nam primò ad applicandum Chriſti meritum hunc in finem inſtitutum fuiſſe Sacramentum, hoc nondum conſtare videtur. Idqe mihi eò minùs veroſimile videtur, qod in adultis nullum prorſus compareat medium externum ejuſmodi. Nec Baptiſmus ſiqidem, nec Euchariſtia hunc uſum in adultis habent; reatum non ſolvunt, ſed avt jam ſolutum, avt ſolvendum obſignant.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

1. Capacibus ſubjectis verbum Dei eſſe ordinarium medium externum ex parte Dei, adhibitum ad ingenerationem pœnitentiæ & fidei, qæ ex parte noſtra neceſſaria ſunt adultis ad applicandum meritum Chriſti ad ablutionem reatus: per verbi enim annunciationem Deus operatur reſipiſcentiam, qæ peccatorem proximè diſponit ad converſionem, & fidem qæ apprehendit & applicat meritum Chriſti ad ſolutionem reatus non prius dimiſſi; ſed parvulis, verbi minimè capacibus aliud inſtrumentum ex parte Dei neceſſarium erat; non autem aliud eſt, quàm Sacramentum initiationis & inſitionis

ſitionis in Eccleſiam ex parte Dei. Eſt enim externum medium ordinarium unicum, qod parvulorum juſtificationi inſtitutum eſt, & eſt remedium ſufficiens, nec aliud medium ex parte Dei inſtitutum eſt parvulis: ſed ex parte parvuli Spiritus ſupplet qod illi deeſt.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Nodum iſta mihi minimè ſolvere videntur, cùm Sacramenta non eodem fine in parvulis inſtituta, qo in adultis præſumant: hoc avtem id ipſum ſit, qod minùs probabilem iſtam ſententiam facere videtur.

2. Si ideò medium aliqod externum ſit infantibus neceſſarium, qia non ſunt capaces verbi divini, qo fides & pœnitentia ingenerentur; ergò medium illud eo fine neceſſarium fuerit, ut iſta eadem, avt ſaltem qæ ſunt iſtis analoga, puta cordis renovationem, & imaginis divinæ inſtavrationem, cujus etiam capaces eſſe Infantes Baptiſtæ docet exemplum, in parvulorum animis ingeneret; qod tamen medio iſti externo negare videtur, qi hoc dogma tuetur etiam, Reverendus Epiſcopus Sariſburienſis.

3. Non neceſſariò reqiritur inſtrumentum aliqod externum ex parte Dei, qod idem præſtet in parvulis, qod verbum ſolet in adultis, vel qod id præſtet, qod eſt ei rei analogum, qam in adultis verbum producere eſt natum.

4. Ubi Spiritus Dei ex parte parvuli ſupplet, qod ei deeſt, interius renovando & refingendo, qod in parvulis ſaluti deſtinatis eſt neceſſarium; utpote ſine qo ad Dei regnum introitus non datur; tum verò demum parvulus actu juſtificatus eſſe incipit. verum hoc avt Baptiſmi avt Circumciſionis tempore fieri, nihil eſt qod cogat credere.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

2. *Porrò Baptiſmus parvulis adhibitus non poteſt reatum ſolvendum obſignare niſi credenti, cum parvulus impleat votum Baptiſmi. Qare qoad parvulos eſt inane & nudum ſignum, cum nihil pro ſtatu parvuli obſignet, nec hunc moralem uſum obſignandi parvulo præſtet.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Si non poteſt obſignare, non poteſt conferre: eſſe enim ſigillum in confeſſo eſt; nec niſi ſub fidei conditione datur vel jam habitæ vel habendæ. Mitto, qod prius interrogatur infans an credat, qàm ad Baptiſmum admittatur. in fidem, pœnitentiamqe futuram baptizari infantes, cum Calvino, ſtatuere nullus recuſem.

2. Non ſeqitur nudum fore & inane ſignum, etiamſi pro præſenti ſtatu parvuli nihil obſignaret. Etenim non ſunt nuda & inania ſigna ſive ſigilla, qibus de futuro concepta pacta conventa obſignantur. non fuit ejuſmodi ſignum Abrahæ datum de prole futura deqe terrâ Cananæâ à poſteris ejus poſt annos 400. poſſidendâ, Gen. 15.

3. Obſignatur aliqid pro ſtatu parvuli præſente, ſcilicet eſſe Deo fœderatum.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

3. *Sed nec verè dicitur in adultis nullum prorſus apparere medium externum ejuſmodi, nec Baptiſmum hunc uſum ſolvendi reatum habere* [*in iis, ſcilicet adultis.*] *Nam ſatis conſtat formulam baptizandi tam adultos qam parvulos eandem olim fuiſſe.* Ego baptizo te in remiſſionem peccatorum. *qod antiqi intellexerunt de ipſa reali remiſſione peccatorum tam in adultis qàm in parvulis, & non de ſola obſignatione remiſſionis.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Non conſtanter in adultis medium externum ejuſmodi comparere: nam illud [*in iis, ſcilicet adultis*] qid velit, avt qare lineis illis coërceatur, non aſſeqor. Ratio clariſſima eſt: avt enim adulti verè credunt, nec ſine remiſſione poteſt eſſe fides ſalutaris; remiſſa ergò jam peccata habent, priuſqam ad Baptiſmum percipiendum acceſſerint: avt non credunt, ſed fictè ad Baptiſmum accedunt; nec Baptiſmus ergò reatum illis ſolvere poteſt, cum fidem ingenerare poſſe negetur.

2. Formula an ea baptizandi fuerit, necne, havd contenderim. licet id mihi planè compertum non ſit, nec in *Rituali* ullo avt antiqi, avt recentioris etiam ævi reperiam. *In remiſſionem peccatorum dari*, paſſim dici fateor, eâqe dicendi formulâ Spiritus Sanctus ipſe uſus eſt. Verùm formula illa in Scripturis uſurpata, qomodo intelligenda ſit, & noſtri ſaniores qiqe priùs adducti docent, & ratio ipſa qam ſupra attuli, evidentiſſimè evincit. Eodem avtem ſenſu antiqos illos uſurpaſſe, qo Spiritus Sanctus uſurpavit, probabile fuerit, niſi ſi contrarium aliunde certo conſtiterit: avt ſi ſecùs uſurparint, veniam jure poſcimus ab antiqis illis diſcedendi; neqe enim fidei canonem nobis illi figunt, avt figere etiam voluerunt. qa de re, qod Avguſtinus toties inculcat, notius eſt, qam ut deſcriptu ſit opus.

SAMUELIS WARDI *Theſis. Num.* 25.

Certum eſt ex præmiſſis voluiſſe Deum parvulos aqè baptizari jam atqe olim voluit circumcidi. Qorſum avtem voluit Deus, ut illi baptizentur, qi morituri ſunt in infantia, niſi iiſdem itidem velit meritum Chriſti applicare, qoad ablutionem originalis peccati, pro cujus expiatione ſangvinem effudit? Sangvis enim Chriſti purgat ab omni peccato. Et qorſum obligari parvulos voluit ad perceptionem ſigni, ſi non vult pariter admittere ad participationem ſignati?

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Et baptizari, & circumcidi, infantes voluit Deus ad obſignandum fœdus (qo & fidelium proles continetur) de remiſſione peccatorum, à qa nec infantes excludunt illi, qi tum Circumciſioni tum Baptiſmo vim illam reatus tollendi negant; nec debent excludi, etiamſi tingendi copia non fuerit, non magis qàm Judæorum ſexus ſeqior, qi Circumciſionis capax non erat.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Solutio. *Qomodò baptizari & circumcidi infantes in infantia morituros voluit Deus ad obſignandam remiſſionem peccatorum? cum*

1. *Moralis uſus obſignandi remiſſionem non capax ſit ætas parvulorum.*

Nec 2. *extra Baptiſmum ullum aliud ordinarium medium aſſignari poteſt ex parte Dei, qo reatus tollatur in ejuſmodi parvulis.*

Nec 3. *probabile eſt Deum velle proſpicere de ordinario medio ad obſignandam remiſſionem, nec tamen proſpicere de ordinario medio ad tollendum reatum & exhibendam ipſam remiſſionem; qam tamen ablutionis aqæ analogia Sacramentali ob oculos poni voluit. Qorſum enim parvulum ablui voluit, ſi non tam ad exhibendam ablutionem reatus, qàm ad ejus reatus ablutionis obſignationem? cum præſertim ablutio per aqam reatus ablutionem potiùs deſignet, qàm ablutionis reatus obſignationem.*

Porrò nos non excludimus parvulos, qibus tingendi copia non datur, à beneficio ablutionis reatus ſimpliciter. Siqidem Deus ſupplet ex miſericordia hoc caſu id, qod alioqi ordinario jure per Baptiſmum diſpenſari voluit.

Denique nec Judæorum ſexum ſeqiorem, etſi circumciſionis

nis minimè capacem, ob defectum præputii, nos à beneficio abluti reatus excludendum censemus, cum in populo Dei non minus censebantur quam masculi. Vid. supr. annot. in Resp. num. 14.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Sacramentum omne sigilli rationem habere nostri omnes adversus Pontificios tuentur ex Rom. 4. 11. Gen. 17. 11. vide Vorstium supra *num. 9. membr. 2. ex Antibell. tom. 3. contr. 1. Thes. 1. & 2.* sigilli autem usus nisi obsignare, quis tandem est? Si ergò de essentia Sacramenti sit, ut sigillum existat, de essentia sigilli ut hunc usum obtineat; negare Baptismum hunc usum in parvulis obtinere, est negare esse sigillum, & per consequens Sacramentum.

2. Non est æquè probabile Deum prospexisse de medio externo remissionem parvulis conferendi, quàm de medio ejusmodi pacti obsignandi, 1. quia de hoc constat ex disertis scripturæ verbis Gen. 17. 11. Rom. 4. 11. de illo non item. 2. quia symbolum externum hujusmodi, hoc ipsum scilicet de quo agitur, in adultis dari constat, illiusmodi non item. De *designatione* & *obsignatione* quæ afferuntur, superiùs satis discussa videntur, *num. 2. ad arg. 10.* Sed & quæ de infantibus illotis & Judæorum sexu sequiore subjunguntur, ita supra disceptata sunt, ut eadem denuo repetere, minùs ex usu videatur.

SAMUELIS WARDI *Thesis. Num.* 26.

3. *Deus per Sacramenta sua semper efficax est, ubi ex parte suscipientis impedimentum non ponitur; ab infantibus autem poni non potest, cum consensum præbere nequeant. Hinc Augustinus ait*, Infantem Sacramentum (*fidei*, scilicet) id est Baptismum salubriter percipere, si fidei obicem contrariæ cogitationis non opponat. Epist. 23. *in fine. Non potest autem infans inter baptizandum opponere obicem contrariæ cogitationis, aut pravæ ullius operationis, cum præ carentia usus rationis, nec cogitare, nec omninò liberè operari possit.*

Ergò in iis Baptismus efficaciam suam sortitur quoad originalis reatus solutionem.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Efficax proculdubio est Sacramentum quodvis, ubicunque obex non opponitur, ad id peragendum cujus gratiâ institutum est; at hoc fine institutum esse Sacramentum istud, ut ad originalis reatus solutionem valeat, nondum evictum videtur.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Nos (uti spero) antea hoc satis eviciisse videmur. Responsione ad Num. 2.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Et eò nos quoque libenter regredimur.

SECTIO VI.

SAMUELIS WARDI *Thesis. Num.* 27. 28.

Mitto alias rationes. *Videamus qid hac de re sensit antiqitas. Concilium Carthaginiense* Epist. 90. *apud Augustinum.* Qicunqe negat parvulos per Baptismum Christi à perditione liberari, & salutem percipere sempiternam, Anathema sit. *Id qod intelligit synodus de iis infantibus, qi in infantia ex hac vita discedunt. Augustinus* Epist. 23. Hoc Sacramentum (*scilicet Baptismatis*) tantum valet, ut si ante rationis usum ex hac vitâ emigraverint parvuli, per ipsum Sacramentum commendante Ecclesiæ charitate, ab illâ condemnatione qæ per unum hominem intravit in mundum, Christiano adjutorio liberentur. Hoc qi non credit (*inqit*) & fieri non posse arbitratur, profectò infidelis est, etsi habeat fidei sacramentum. Epist. 59. Qid dicturus est de parvulis infantibus, qi pleriqe accepto in illa ætate Christianæ gratiæ sacramento, cum sine dubio pertinerent ad vitam æternam regnumqe cœlorum, si continuò ex hac vitâ migrarent, sinuntur crescere, & nonnulli etiam Apostatæ fiunt? *Et* de peccat. merit. & remissione l. 2. c. 28. Si continuò sequatur ex hac vita migratio, non erit omnino, qod obnoxium hominem teneat, solutis omnibus qæ tenebant. *Fulgentius* de verit. prædest. l. 1. c. 12. *ait*, Parvulum parentibus infidelibus violenter ablatum, aut furto surreptum, si ad sanctum Baptisma qorumlibet fidelium pia charitate perducatur; & mox ut baptizatus fuerit, de hac vita discedat, factum esse hæredem Dei & cohæredem Christi.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Adversus Antiqos, qi hic adducuntur, exceptio duplex occurrit.

1. Qod sine tinctione discedentes flammis infernalibus adjudicarint, qod Theologi nostri omnes ut minus sanum rejiciunt.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Respondeo. 1. *Esto qod in uno dogmate aut altero errarunt, non sequitur, illicò in aliis dogmatibus non rectè sentire. Nestorius etsi de hypostatica unione hæreticè dogmatizavit, non illicò sequitur de Spiritus Sancti persona hæreticè sensisse:* Viri etiam aliqi Catholici in nonnullis non fundamentalibus salva fidei compage errarunt, sed ideò non damnanda dogmata, in qibus Catholicè senserunt.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Fateor non seqi, ut qi in uno aut altero dogmate errarit, non in aliis rectè sentire possit. Verùm qi circa eam, de qa quæritur, materiam fœdissimè errarit, qum remissionem peccatorum ita Baptismo alligarit, ut sine eo percepto decedentem parvulum omnem damnaverit, eum meritò hac in lite suspectum haberi: sicut qi in eo, ad qod testificandum adhibetur, non id tantùm asserit, qod actor, à qo adducitur, agnoscit; verùm ulteriùs etiam aliqid, qod idem verum esse pernegat, pro teste satis idoneo nevtiqam, opinor, admittetur, testimoniumqe ea ratione minùs validum ex communi omnium judicio perhibebit. Ratio autem mea his verbis concluditur: Qos Baptismo nimium tribuisse in confesso est, in hac saltem lite judices minùs competentes videri. De Augustino autem (cujus authoritate in controversia ista imprimis urgemur) ita Petrus Martyr. *ad 2 Regum, c. 8.* in *Append. Est porrò in hoc dogmate Augustinus graviter hallucinatus, qod nimium Baptismo tribuerit. Non enim agnoscit illum esse regenerationis externum symbolum; sed ipsa tingendi actione vult nos regenerari & adoptari, atqe in familiam Christi transire. Qasi ante illam horam tinctionis ad familiam Diaboli pertineamus, atqe toti ab eo pervadamur.* Qin & postea de antiqis etiam aliis qibusdam: *Sed caput superstitionis illud est, qod isti homines opinantur Baptismo externo primum condonari peccata. Sed vehementer falluntur.* Et rursus ibidem: *Deinde alterum caput erroris fuit, qod ceptum est nimium Sacramentis tribui: qa in re Augustinus perspicacis alioqi ingenii & doctrinæ incomparabilis, admodum falsus est.* Whitakerus noster *de Sacr. bapt. q. 1. c. 2. ad arg. 2. Ego fateor Patres pleroſqe nimium Baptismo tribuisse: imprimis Augustinum.* Adde qod horrendum dogma illud, in hoc ipso, de qo nunc agitur, dogmate fundabant, qod ipsorum in cavssa ista testimonium cumprimis enervat. Whitakerus idem *ibidem q. 2. c. 3. arg. 1. ad 5m. Respondeo me non posse Augustini*

guſtini teſtimonium admittere in hac cauſſa, qia hic multa durius ſcripſit de hac re, & prabuit occaſionem multorum errorum de Baptiſmo.

2. Nec illud ſeqi agnoſco, *ideò eſſe damnandum, ſi qid alioqi catholicum ſenſerit.* Verùm hoc ipſum de qo qæritur, ſit Catholicum necne, id eſt ipſum τὸ κρινόμενον.

3. Cum Whitakero noſtro reſpondeo ulterius, *de Sacr. Bapt. q. 2. c. 2. ad arg. 1. exem. 1. Conſentiens expoſitio Patrum eſt in Theologia probabile tantum argumentum, non neceſſarium.*

4. Ex Calvino illud interim obſervatu non indignum cenſeo, *Inſtit. l. 4. c. 14. §. 26. Immodica illa, qa apud veteres, Avguſtinum inter cæteros, leguntur Sacramentorum encomia, hyperbolicas eſſe dicendi figuras.* Itaqe etiam Whitakerus, *de Sacram. q. 5. c. 2. ad arg. 2. reſp. 2. Reſpondeo cum Calvino has dicendi formulas eſſe hyperbolicas, & non eſſe rigidè urgendas.* Et, *ibidem q. 4. c. 2. ad theſ. 5. & 6. Tribuunt Patres multum Baptiſmo. — Et forſan aliqid nimium tribuunt: qanqam* (fieri poſſit ut) *nihil revetâ dicant, qod non ſatis commodè exponi poſſit.*

Verùm ex dicendi formulis hyperbolicis avt figuratis etiam, hyperbolica, uti & Calvinus ibidem, dogmata vel enunciata ſenſu proprio ſumenda deducere, non dialecticum, ſed ſophiſticum fuerit. Certè ſi citra tropum omnem eſſent intelligenda qæcunqe genere encomiaſtico rhetoricati, de Sacramentis protulerunt antiqi, portentoſa nimis de Sacramentorum virtute & efficacia procuderentur & producerentur nobis dogmata. Velim itaqe, ſi id dicta ipſorum admittant, hic obtinere, qod Danæus noſter, *adv. Bell. tom. 2. contr. 4. c. 6. & 7. Patres & de Baptiſmi & Evchariſtia ſignis ſic locutos, ut qa ſunt propria rei in Sacramentis ſignatæ effecta ſignis tribuerent, genere loqendi planè tropico & metonymico. — ut Patrum tum Gracorum tum Latinorum locutiones iſta omnes, cum tropica & Sacramentales exiſtant, ſacramentaliter ſolum ſint intelligenda, non cavſſaliter. Ex qo fiat, ut ejuſmodi teſtimonia, nullam vim effectivam ſignis ſacramentorum tribuant, ſed tantùm obſignativam. Id qod* (inqit ille) *verum eſt.* Et ſit utinam, ni fuerit, dictis illorum fidem noſtram obſtringere non tenemur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

2. *Illud urgebant dogma antiqi, imprimis Avguſtinus contra Pelagianos, qi Infantes remiſſione peccatorum non indigere contendebant, eoſqe baptizari non in remiſſionem peccatorum, ſed in regnum Dei dogmatizabant. Contra verò Eccleſia Catholica, & imprimis Avguſtinus, neceſſarium eſſe infantibus Baptiſmum ad remiſſionem originalis reatus aſſerebant. Id qod probarunt ex forma Baptiſmi, juxta qam Baptiſma dabatur in remiſſionem peccatorum. Qa forma baptizandi fuiſſet otioſa & ſupervacanea, ſi non ineſſet infantibus virus & contagium originalis peccati, & inde contractus reatus, qi Baptiſmo ſolvendus eſſet. Verùm noſtrorum Theologorum opinio rationibus Avguſtini non adverſatur. Agnoſcit enim in parvulis eſſe peccatum originale generatione carnali contractum, qod ſpirituali regeneratione ſolvi neceſſe ſit. Itaqe gratiam non tantùm ad regnum Dei conſeqendum, ſed ad peccatorum remiſſionem impetrandam illis neceſſariam eſſe contendit. Hoc tantùm addit hæc noſtrorum ſententia; piè credi ipſum votum Baptiſmi ex parte parentum, ubi actu haberi non poteſt interveniente aliqa inevitabili neceſſitate parvulis ante Baptiſmum hinc migrantibus ex Dei clementia ſufficere ad originalis reatus ſolutionem ipſamqe ſalutem. Avguſtinus fortaſſis, ſi rationes qas noſtri Theologi & nonnulli ex ſcholaſticis proferunt ad emolliendam illam duram antiqorum ſententiam de pœna migrantium hinc parvulorum abſqe Baptiſmo, non hæreſis alicujus ſtabilienda animo, ſed ſolo amplificanda Dei clementiæ erga parvulos ſtudio proferri intellexiſſet; non hanc noſtrorum mitigationem ut impiam rejicere voluiſſe exiſtimandus eſt. ſiqidem hæc opinio noſtrorum & aliorum, qa ad ſalutem parvulorum ante Baptiſmum ſuſceptum hinc migrantium, votum parentum & fidem Eccleſiæ ſufficere ſta-*

A *tuunt, ubi Sacramentum haberi non poteſt, non magis gratiam remiſſionis originalis reatus à Baptiſmi Sacramento avellit in parvulis, qam ea qæ fide Chriſti praditos adultos catechumenos Baptiſmi ſacramentum expetentes, ſi neceſſitate ab eo excluduntur à Baptiſmi gratia non excludit; cum utriqe Baptiſmi aqè capaces ſint, & fidem ſuam hi propria, illi parentum & ſponſorum opera, profiteantur; nihilqe in iis ad Baptiſmum præter tinctionem aqa requiratur: & Spiritus, cujus in reatu avferendo præcipuæ*
B *partes ſunt, qamvis ex Chriſti inſtituto per aqam ordinariè operetur, tamen non ita aqa externo ſigno alligatus eſt, ut ſine ea in caſu avferre reatum non poſſit & velit. Deniqe neqe omninò hîc aqa & externa ablutio prorſus abeſſe dicenda eſt, qam voluntas, propoſitum, votum & deſiderium cum fide conjunctum qodammodò Deo cordium æſtimatori repræſentant; ut planè exiſtimemus hanc ſententiam hoc modo explicatam cum veteris Eccleſia ſententia minimè pugnare; cum minimè credibile ſit Eccleſiam veterem avt Avguſtinum exiſtimaſſe, Deum velle rigidius agere cum parvulis alieno peccato duntaxat implicatis, qam*
C *cum adultis ſuis actualibus peccatis etiam contaminatis. Ut veriùs dicere poſſem rigidiores antiqorum ſententias pronunciatas fuiſſe ἀγωνιστικῶς potiùs in diſputationibus cum Pelagianis qam δογματικῶς ad impugnandam moderationem illam Scholaſticorum qorundam & noſtrorum Theologorum. Addo me hoc veriùs aſſerere poſſe, qam tu dicere poſſis verba Rubricæ ſupra citata* Num. 17. *poſita fuiſſe duntaxat ad excludendam abſolutam neceſſitatem ritus Confirmationis.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Qocunqe avt fundamento avt fine illud aſſertum
D fuerit, aſſertores nevtiqam errore liberat, ut exceptio nihilominus juſta ſit.

2. Actus rituſqe parvulos baptizandi, cum *in remiſſionem peccatorum* ſive conferendam ſive obſignandam, *dari* perhibeatur, qacunqe tandem verborum formula concipiatur, etiamſi apud Pelagianos otioſus ac inanis jure reputaretur, non eſt tamen apud illos ejuſmodi, qi vitio originali non alieno eo qidem ſed proprio ſuoqe infectos, ejuſdemqe reatu morti æternæ obnoxios, infantes naſci univerſos, agnoſcunt.

3. Qod præſumitur Avguſtinum de parvulorum ſta-
E tu, ſi ſcholaſticorum aliorumqe rationes perſpexiſſet, meliùs edoctum, ſententiam ſuam mutaturum fuiſſe: qidni præſumi pariter poſſit & in hac parte, ſi Calvini aliorumqe noſtrorum rationes accepiſſet, etiam de Baptiſmi uſu & efficacia, ſententiam ſuam fuiſſe mutatu um?

4. De Eccleſia veteri in genere, ut nihil dicam, neqe enim Eccleſiæ totius ſenſum ſententiamqe in multis proclive fuerit expiſcari: Nec abs re prorſus hîc fuerit illud Vorſtii, *adv. Bell. tom. 3. contr. 2. theſ. 2. rat. 3. Hallucinatio Avguſtini & qorundam aliorum pro totius Eccleſia conſenſu perperam affertur.* Qin & verum forſan fue-
F rit, qod Danæus, *adv. Bell. de bapt. c. 4. Patres, qi ante Pelagianos vixerunt, de præciſa Baptiſmi parvulis neceſſitate ne cogitaſſe qidem.* At verò Avguſtinum cum ſeqacibus ſuis, idem vobiſcum de Baptiſmi abſoluta neceſſitate non ſenſiſſe, ex utrinqe dictis utriuſqe cuivis facilè conſtiterit: nam de adultis qod ſubjungitur, cur mitiorem de illis qàm de parvulis ſententiam tulerit, rationem ipſe aſſignavit *de bapt. l. 4. c. 25.* qam & Bernardus adhibuit, *Epiſt. 77. qia converſio cordis,* actualis nimi-
G rum, *in adultis habeatur, qa Baptiſmi defectum ſuppleat.* cum in parvulis ea deſit.

5. Sententiam iſtam non ἀγωνιστικῶς tantum ſed & δογματικῶς prolatam, inde conſtat, qod tanqam *de fide* tenendum paſſim inculcant; etiam ibi, ubi fidei regulam figunt. Concilium Africanum ſub Bonifacio *can.* 77. Avguſtinus ex ſententia *Concil. Carthag. Epiſt. 90.* & *Concil. Milev. Epiſt. 92.* & *totius Eccleſia, Epiſt. 28.* & *ad Hieron. Epiſt. 10. de nupt. & concupiſc. l. 1. c. 20. In Joan. tract.*

tract. 67. de pecc. mer. & rem. l. 1. c. 16. de animæ orig. l. 1. c. 9. 11. 12. 13. Fulgentius *de incarn. & grat. Christi. c. 30.* Innocentius *1. ad Conc. Milev. Epist. 26.* Prosper *de vocat. Gen. l. 2. c. 20.*

6. Vix videtur pari, majori multo minus, veritatis certitudine hoc asseri posse, cum avthores ipsi verbis disertis toties reclament; qam illud de *Rubricæ* sensu, à me positum dici possit, cum eo fine disertè prolata inveniuntur, qæ sunt ibi posita, *qò parentum vacillantes conscientias stabiliant, qi de ritus alterius illius necessitate subdubitare forsan poterant*: qanqam nec pugnat qicqam cum ea, qam nos tuemur, sententia, cum nihil qicqam supersit ex parentum parte, qod mandati necessitate necessarium dici possit, avt pro præsente parvulorum statu ab ipsis exigatur.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 28.

2. Qod tam sanctificari qàm justificari tinctos omnes contendunt; qorum in altero hîc deseri respuiqe videntur. qos ergò in confesso est Baptismo nimium tribuisse in hac saltem lite judices videntur minùs competentes existere.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Respondeo. 1. *De sanctificatione, qam toties ingeris, vides thesin meam non postulasse ut de ea agerem, sed de justificatione duntaxat, Spartam meam ornasse satis mihi erat: unde minus rectè infers, in hoc altero Patres hîc à me deseri respuiqe videri.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Fateor reverâ ex tacitâ sanctificatione id non conseqi, qanqam, nisi & in alterâ (si & eam saltem tuebantur antiqi illi) cum eisdem conspiretur, testimonii firmitatem constat enervari; minusqe æqum videbitur adversam partem de altera avtoritate istorùm premere, qorum in altera judicium ipse defugias.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

2. *In eo non rectè sentire videris me antiqos hac ex parte deserere avt respuere. Nam 1. certum est ex sententia Antiqorum, sanctificationem sav virtutum infusionem non esse necessariam ad acceptationem personæ parvuli, qicqid sentiant aliter Romanenses: siqidem ex sententia veterum, non acceptatur persona in gratiam ob aliqam inhærentem qalitatem, sed ob meritum Christi personæ applicatum.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Non est certum, antiqos sanctificationem necessariam ad personæ acceptationem non censuisse, nec id evincit subjecta ratio; nam 1. Etiamsi acceptationis cavssa non sit qalitas aliqa inhærens, tamen ad personæ acceptationem potest necessaria censeri, & censeatur ab iis necesse est, qi justificationem à sanctificatione ex dispositionis ac dispensationis divinæ ratione nunqam sejungi agnoscunt. Rectè Petrus Alliacensis, *in 4^m. q. 1. art. 1. concl. 1. Licet possibile sit Deo de potentia absoluta culpam delere originalem, avt aliam qamlibet mortalem sine infusione gratiæ, vel collatione cujuscunqe positivi: tamen de potentia ordinaria hoc non est possibile.* Nec discrepant hac in re, avt à nostris Romanenses, avt à Romanensibus nostri; nisi qod per calumniam ea nobis affingunt & affigunt illi, qæ nostri nec per somnium qidem cogitarint.

Calvinus, *in 1 Cor. 2. 30.* de *justificatione* & *sanctificatione. Istæ gratiæ qasi individuo nexu cohærent, ut, qi eos separare nititur, Christum qodammodò discerpat. Instit. l. 3. c. 3. §. 1. Neqe tamen à gratuitâ justitiæ imputatione separatur realis (ut ita loqar) vitæ sanctitas. De vera ration. reform. Eccles. Nunqam reconciliamur, qin simul donemur inhærenti justitia. In Antid. Conc. Trid. ad sess. 6. c. 6. Neqe negandum est, qin perpetuo conjunctæ sint, ac cohæreant duæ istæ res, sanctificatio & justificatio: fatemur ergò simul atqe justificatur qispiam, necessariò innovationem seqi.* Zanchius *de Nat. Dei l. 3. c. 4. q. 14. §. 3. Ubi non est regeneratio, ibi etiam locum non habet justificatio & peccatorum remissio. Ibidem l. 4. c. 2. q. 8. Separari regeneratio à justificatione non potest.* Melanchthon, *Loc. comm. de bapt. adversus Anabapt. arg. 4. Hæc certa sunt; — dari semper cum remissione spiritum, & neminem placere Deo, nisi sanctificatum à spiritu, sicut clarè inqit Christus Joan. 3. 5.* Whitakerus *de Sacram. q. 5. c. 3. p. 146. 6. Cum justificatione sanctificatio necessariò conjungitur.*

2. Christi meritum personæ cuivis applicatum tam sanctificationem qam & justificationem necessario producit: siqidem sangvini Christi spiritualiter adsperso utriusqe producendi efficacia ex æqo tribuitur. Rom. 6. 2. 6. Ephes. 5. 25. 26. Col. 2. 11. 12. Hebr. 9. 13. 14. & 10. 10. 1 Petr. 1. 2. Nec sanè video, qî meritum Christi participare qisqam censeatur, qi non Christo verè unitus fuerit; avt qî Christo qisqam uniri possit, nisi per spiritum Christi; avt qî Christo per spiritum uniri qeat, nisi qî spiritu Christi præditus sit; avt qî spiritu Christi præditus & imbutus esse possit, qi non interius ex parte saltem verè ac reapse sanctificatus fuerit.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

2. *Opinor te vix existimare ex sententia Antiqorum, virtutum infusionem esse necessariam parvulis, ut animam parvuli baptizati ad agendum promtam & expeditam reddant, avt ad actus virtutum facilitent. Qorsum enim in parvulis talem animæ ad agendum promtitudinem, avt ad actus virtutum facilitationem ponerent, cum parvuli agere omninò moraliter non possint, nisi remotis impedimentis ætatis, & accedente externa per sensus institutione ac doctrinâ? Tales avtem virtutes non sunt necessariæ nisi iis, qi moraliter agere tenentur.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

De virtutum infusione ut nihil dicam, qæ qidnam sibi velit, me parum assegi libere ingenueqe profiteor. Ex illorum sententia existimo sanctificationem veram sive renovationem imaginis Dei internam cum reatus originalis solutione unâ collatam, qo, tam regeneratione etiam qam adoptione, filii Dei fierent, qod Avgustinus innuit, *de pecc. mer. & rem. l. 2. c. 7.* dum primæva in eis puritas restavratur; qo persona ipsa imagini Dei conformis jam facta, gratior eidem acceptiorqe redderetur: denique ut alios, qi adduci poterant, fines omittam, qo si ætatem maturiorem attingerent, ad actus hujusmodi facilitarentur. Avdi Concilium Aravsican. 2. *c. 25. Hoc etiam secundum fidem Catholicam credimus, qod accepta per Baptismum gratia, omnes baptizati Christo cooperante & adjuvante, qæ ad salutem pertinent, possint & debeant, si fideliter laborare voluerint, adimplere.*

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

3. *Ex sententia Antiqorum, præsertim Avgustini, illa qæ dicitur* gratia finalis, *qæ plenariè sanctificat & purgat animam ab omni peccati macula, & ad videndum Deum idoneam animam reddit, non confertur parvulo in infantia morienti, in ipso Baptismo, sed in egressu animæ è corpore.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At nihil obstat, qo minùs, hoc posito, in Baptismo

eandem inchoari teneant, qomodò & de adulto omni juſtificato idem ſentiunt.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

4. *An ſint ulla qalitates mere qieſcentes & ſopitæ, fidei, ſpei, charitatis, avt aliarum virtutum, qæ infunduntur parvulis in Baptiſmo, ex ſententia eorum Patrum, qi indubitato aſſerunt peccati originalis reatum tolli in Baptiſmo, merito in dubium vocari poſſe aſſero. Unde viſus es mihi nimis fidenter pronunciare, cum ais, omnes veteres contendere, omnes tinctos tam ſanctificari qàm juſtificari.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. De *qalitatibus fidei, ſpei, charitatis merè qieſcentibus & ſopitis* &c. nihil dixi, avt ex mea, avt veterum etiam illorum ſententia: de *ſanctificatione* tantum locutus ſum. Avdi tamen qid Avguſtinus *Epiſt.* 57. *Dicimus ergò in baptizatis parvulis, qamvis id neſciant, habitare Spiritum Sanctum: ſic enim eum neſciunt, qamvis ſit in eis; qemadmodum & neſciunt mentem ſuam; cujus in eis ratio, qa uti nondum poſſunt, velut qadam ſcintilla ſopita eſt, excitanda atatis acceſſu.* Et poſt: *Habitare etiam ideò & in talibus dicitur, qia in iis occultè agit, ut ſint templum ejus, idqe in proficientibus, & proficiendo perſeverantibus perficit.* Et mox: *Illa ſanctificatio, qâ efficimur templum Dei, — non eſt niſi renatorum; qod niſi renati homines eſſe non poſſunt.*

2. [*Omnes veteres*] Ego certè nullibi dixi, nullus dico. qorſum enim? cum adverſus eos duntaxat [*qi hit adducuntur antiqos*] exceptionem illam adhiberi velim, *tinctis omnibus, iſtos*, dixi, *utramqe in Baptiſmo collatam contendere.* Cæterum de priſcorum hac in re ſententia, ex eis, qæ *ad Reverendi Joannis Sariſburienſis Epiſt.* ὅλῳ τῷ θυλακῳ corrogavi, teſtimoniis clariſſimè hoc deprehendi poterit; è qibus pavca mox delibabimus. Verùm nimis fidenter à me dictum probatur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Nam 1. *ubi tu ex veteribus certò edocebis, habitus, avt fidei, avt ſpei, avt charitatis, in qibus potiſſimum ſanctificatio conſiſtit, infundi parvulis in Baptiſmo?*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Nondum liqet in *habitibus* iſtiuſmodi *infuſis* ſanctificationem conſiſtere. conſiſtit opinòr in renovatione, & ſanatione mentis voluntatiſqe, qâ idonea utraqe efficitur ad exercendam ſe conformiter voluntati divinæ patefactæ, prout occaſio ſe tulerit, & pro objectorum, circa qæ verſari contigerit, varietate diverſa. Itaqe ſi de renovatione ſanationeqe probare poſſim, verum eſſe, qæ de veteribus illis dixeram, fidem ſatis mihi videar liberaſſe meam. En ergò qibus iſtud probari poſſe videatur, non de illis tantùm hîc adductis, ſed & de aliis etiam non pavcis. Clemens Romanus fictitius licet. Ep. 4. *Qid confert aqa Baptiſmus ad Dei cultum?* 1. *qia qod Deo placuit, impletur.* 2. *qia regenerato ex aqis & Deo renato, fragilitas prioris nativitatis amputatur.* Clemens Alexandrinus non fictitius, *pædagog. l.* 1. *c.* 6. *Baptizati illuminamur, illuminati adoptamur, adoptati perficimur, perfecti immortales reddimur.* Et mox: *multis modis vocatur hoc opus, gratia, illuminatio, perfectum, lavacrum. lavacrum qidem, per qod peccata abſterguntur; gratia avtem, qia remittuntur, qæ peccatis debentur; illuminatio avtem, per qam ſanctam illam & ſalutarem lucem intuemur; perfectum avtem, cui nihil deeſt.* Et rurſus: *Qi regenitus eſt, ſolus qod & nomen ipſum docet, illuminatus à tenebris confeſtim liberatur; & qemadmodum ii, qi ſomno excuſſo ſtatim evigilant, vel potius, qi aliqid oculis ſuffuſum exuſſerint, — detracto jam viſus impedimento pupillam liberam relinqunt: ita qi baptizamur, peccatis, qæ nebula inſtar ſpiritui divino tenebras obducebant, diſcuſſis, liberum expeditumqe, ac illuſtrem oculum obtinemus.* Dionyſius, *Hierarch. Eccleſ. part.* 1. *c.* 3. *Sacrum divina regenerationis Sacramentum, qia primi luminis conſortium tradit, omniumqe divinarum illuſtrationum principium eſt, ex effectu ipſo veriſſimo, illud illuminationis nomine nuncupamus. Etſi enim aliis Sacramentis commune eſt, ſacri luminis conſortium dare; iſtud tamen imprimis mihi videndi munus præſtitit, ipſiuſqe principali maximè lumine ad alia inſpicienda Sacramenta lucis gratiam cepi.* Origenes, *in Luc. Hom.* 14. *Qia per Baptiſmi Sacramentum nativitatis ſordes deponuntur, propterea baptizantur & parvuli.* Gregorius Nyſſenus *de bapt. Baptiſmus peccatorum expiatio eſt, remiſſio delictorum, renovationis & regenerationis cavſſa: regenerationem avtem intellige eam, qæ cogitatione cernitur, oculis non videtur.* Et mox: *Ad* propoſitam qæſtionem, *qâ ratione iſta fiat regeneratio; aqa, qa benedicitur, purgat & illuminat hominem.* Gregorius Nazianzenus *de bapt. Generatio, qa eſt ex baptiſmate, eſt divina, libera, qæ à paſſionibus liberet, operimentum omne generatione contractum amputet, & ad vitam ſupernam reducat.* Et mox: *Illuminatio iſta eſt animarum ſplendor, vita tranſmutatio, conſcientiæ ſtipulatio, creaturæ reſtavratio, peccati mundatio, lucis participatio, tenebrarum diſſolutio.* Baſilius Cæſar *hortat. ad bapt. Baptiſmus eſt captivorum æris alieni remiſſio, peccati mors, anima regeneratio, amictus ſplendens*, &c. Chryſoſtomus *in* 1 *Cor. Hom.* 40. *In lavacro regenerationis ipſam animam tangit gratia, & illinc peccatum evellit radicitus; — unde videre licet, animam ejus, qi eſt baptizatus, minimè ſordidam, ſed ipſius ſolis radiis puriorem, & qalis fuit generata ab initio; imò verò illâ qoqe meliorem: fruitur enim ſpiritu, qi eam omni ex parte inflammat, & avget ſanctitatem. Et ſicut avrum & argentum refundens purum ac novum facit denuò: ita ſpiritus in Baptiſmo tanqam in fornace eam refundens, & peccata conſumens, efficit, ut avro puro puriùs fulgeat.* Idem *in* 2 *Cor. Homil.* 6. *Baptiſmo peccata ſepeliuntur, priora delentur, homo vivificatur, omnis denique gratia in ipſius pectore, tanqam in tabulis inſcribitur.* Et, *in Philipp. Hom.* 11. *Primum pharmacum, qaſi antidotum qoddam; ita omnem evomuimus vitioſitatem.* Idem in *Hom. ad Neophyt. Vides qot ſint Baptiſmatis largitates? Sed multis qidem videtur cœleſtem gratiam in peccatorum tantum remiſſione conſiſtere: nos avtem honores computamus decem. Hac de cavſſa etiam infantulos baptizamus, ut non ſint coinqinati peccato, ut omnis addatur ſanctitas, juſtitia, adoptio, hereditas.* Et, *ad baptizand. Homil. Myſtica purificatio, non unico vocabulo, ſed variis nominibus nuncupatur. dicitur Sacramentum regenerationis Tit.* 3. 5. *Illuminatio Heb.* 6. 4. *&* 10. 32. *Baptiſma Gal.* 3. 27. *Sepultura Rom.* 6. 3. *Circumciſio Col.* 2. 12. *Crux Rom.* 6. 6. — *Sordes corporis Judaicum lavacrum emundabat, divina avtem gratia lavacrum non corporis ſed animæ maculam ſordeſqe emundare conſvevit: — qa cum ad illam piſcinam venerit, & fontis illius rivos experta fuerit, ſolis radiis mundior lavatur. Nec mundos tantùm efficit, ſed & ſanctos & juſtos.* 1 *Cor.* 6. 11. *non dixit lavati eſtis tantùm, ſed & ſanctificati & juſtificati.* Cyrillus, *in Joan. l.* 2. *c.* 42. *Qemadmodum viribus ignis intenſius aqa calefacta non aliter urit qàm ipſe ignis: ſic Spiritus Sancti operatione aqa qa baptizati corpus aſpergitur, reformat ad divinam virtutem & potentiam.* Leo. 1 *Epiſt.* 86. *c.* 4. *A parvulo enim recens nato uſqe ad decrepitum ſenem, ſicut nullus prohibendus eſt à Baptiſmo: ita nullus qi peccato non moriatur in Baptiſmo. Sed parvuli tantùm originali, majores avtem etiam omnibus moriuntur peccatis, qacunqe malè vivendo addiderunt ad illud, qod naſcendo traxerunt.* Qæ ex Avguſtini *Enchirid.* tracta videntur. Mitto reliqos: ad Avguſtinum accedo, eorum qi iſtic adducuntur primipilum; præter hunc enim Patres Carthaginenſes, qorum ipſe pars magna fuit, & Fulgentius, qi ejuſdem veſtigia preſſit accuratè, duntaxat ut te proferuntur. Atqe hîc nolo repetere ἀνάλεξιν, qod ex Avguſtino Epiſt. 57. pavlo ſupra poſui, ne & mihi denuò deſcribendo, & tibi-

tibimetipſi relegendo moleſtiam faceſſam. *Habitare Spiritum in infantibus* dicit; qomodò avtem Spiritus Sanctus in talibus habitat, niſi ſanctitatis eis gratiam, gratiam, inqam, gratos facientem impertiendo? neqe enim ſecundum eſſentiam duntaxat, non & operationem; (qod è noſtris non nemo, qò gratiam neſcio qam imaginariam procuderet in Baptiſmo collatam, commentus videtur) hoc enim modo & in dæmoniis, nedum reprobis, & illotis etiam qibuſvis, exiſtit: neqe etiam ſecundum gratiarum ſive donorum peculiarium collationem, qæ aliorum magis qàm habentium commodum ſpectant: hoc enim nullus, opinor, dixerit. Reſtat ergo, niſi qartus aliqis modus poſſit aſſignari, qod futurum vix credo, ſanctificationis & regenerationis gratiam impertiendo, qod & Avguſtinus etiam diſertis verbis mox aſſerit. Deinde dicitur *Spiritus Sanctus habitare in parvulis* illis *qamvis* id *neſciant qomodo mens in iiſdem habitat.* At ea, opinor, ita in parvulis habitat, ut rationali facultate parvulum, in qo habitat, imbuat, non ut ubi adoleverit, mente novâ aliqâ, qæ ante non inerat, inditâ opus habeat, qò rationalis evadat. Deniqe ita habitare in eis dicitur, ut *occultè in iis hoc agat, ut templum ſint ejus, qod in proficientibus deinceps & perſeverantibus* non inchoet, ſed *promoveat & perficiat.* Idem *de pecc. mer. & rem. l.* 1. *c.* 19. *Originalis in eis ægritudo ſanatur, in ejus gratiâ, qi ſalvos facit per lavacrum* regenerationis. Et, *c.* 18. *Renaſci in Chriſto, qod per Baptiſmum fieri voluit.* Et, *c.* 30. *Cur naſcitur denuò, niſi renovandus? unde renovandus, niſi à vetuſtate? qa vetuſtate, niſi in qa vetus noſter homo ſimul crucifixus eſt cum* illo, *ut evacuetur corpus peccati?* Et, *l.* 2. *c.* 7. *Non enim advertunt eo qoſqe fieri filios Dei, qo eſſe incipiunt in novitate Spiritûs, & renovari interiorem hominem ſecundum imaginem ejus qi creavit eos.* Idem, *de Trinit. l.* 5. *c.* 16. *Pater noſter eſſe incipit, cum per ejus gratiam regeneramur, qoniam dedit nobis poteſtatem filios Dei fieri. Subſtantia itaqe noſtra mutatur in melius, cum filii ejus efficimur,* &c. Idem *Epiſt.* 23. *Aqa igitur exhibens forinſecùs Sacramentum gratiæ, & Spiritus operans intrinſecus beneficium gratiæ, ſolvens vinculum culpæ, reconcilians bonum naturæ, regenerat hominem in uno Chriſto ex uno Adam generatum.* Et poſt: *Ideò parvulus ſemel perceptam Dei gratiam non amittit, niſi propriâ impietate, ſi ætatis acceſſu tam malus evaſerit. Tunc enim etiam propria incipiet habere peccata, qa non regeneratione avferuntur, ſed alia curatione ſanandorum* [illegible] *Epiſt. A.* 84. *Nam ſine iſta ſanctificatione inviſibili, viſibilia Sacramenta qid proſunt?* Idem *de nupt. & conc. l.* 1. *c.* 33. *Sic accipiendum eſt,* (qod Epheſ. 5. 26.) *ut eodem lavacro regenerationis & verbo ſanctificationis omnia prorſus mala hominum regeneratorum mundentur atqe ſanentur.* Habes in his locis *illuminationem*; habes *ſanctificationem*; habes *mundationem*; habes *ſanationem*; habes *ſordium carnis depoſitionem*; habes *renaſcentiam & regenerationem*; habes *renovationem hominis interioris ad imaginem creatoris, in qa poſtea progreſſus faciendus ſit*; habes *Spiritus in anima, qalis eſt mentis in corpore, inhabitationem*; habes *veteris hominis crucifixionem, corporis peccati exſpoliationem*; habes deniqe *ſubſtantiam in melius mutatam*, & *naturæ bonum reconciliatum.* Hæc mihi clara ſatis certaqe videntur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Sanè Avguſtinus tibi adverſari videtur, Retract. l. 1. c. 13. *ubi ſic habet:* Gratiâ Dei non ſolùm reatus omnium peccatorum præteritorum ſolvitur in omnibus, qi baptizantur in Chriſto, qod fit ſpiritu regenerationis: verùm etiam in grandibus voluntas ipſa ſanatur, & præparatur à Domino, qod fit ſpiritu fidei & charitatis. *Hîc agnoſcit Avguſtinus in omnibus parvulis, qi in Chriſto baptizantur, ſolvi reatum peccatorum ſpiritu regenerationis: at non niſi in grandibus ſev adultis voluntatis ſanationem, qam vult fieri Spiritu fidei & charitatis: per Spiritum regenerationis non intelligit Avguſtinus aliud qam Spiritum Chriſti, è ſtirpe veteri, in qa nati ſumus carnali generatione, in ſtatum regenerationis per peccati originalis remiſſionem transferentem.* *Vide Avguſtinum* de peccat. merit. & remiſſ. l. 2. c. 9. & 27. Et, de Trinit. l. 14. c. 17. Sanè iſta renovatio (qæ fit ad imaginem Dei) non momento uno fit, ſicut momento uno fit illa in Baptiſmo renovatio remiſſionis omnium peccatorum; neqe enim vel unum qantulumcunqe remanet, qod non remittitur. Sed qemadmodum aliud eſt carere febribus, aliud ab infirmitatibus, qæ febribus factæ ſunt, revaleſcere: Itemqe aliud eſt inſitum telum è corpore dimittere, aliud vulnus qod eo factum eſt ſecundâ curatione ſanare: Ita prima curatio eſt cavſſam removere langvoris, qod per omnium fit remiſſionem peccatorum; ſecunda, ipſum ſanare langvorem, qod fit pavlatim proficiendo in renovatione hujus imaginis. *Ubi docet Avguſtinus, aliam eſſe renovationem Baptiſmalem, qæ fit remiſſione omnium peccatorum uno momento, initium capiens ab ipſa converſione cordis, qa non facta eſt ante adultam ætatem.* *Vide Avguſtinum* l. 4. de Bapt. contra Donatiſt. c. 24. 25. *Si juxta Avguſtinum renovatio ad imaginem Dei incipiat à converſione cordis, tum nulla habituum infuſio in parvulis in Baptiſmo ex ejus ſententia.*

Idem de peccat. merit. & remiſſ. l. 2. c. 27. Oportet igitur, ut Sacramento regenerationis, ne ſine illo male de hac vita exeat, etiam parvulus imbuatur; Qod non fit niſi in remiſſione peccatorum. *Et poſtea* — Filii ex parentum reliqa vetuſtate toti vetuſti in peccati carne propagati, damnationem veteri homini debitam, Sacramento ſpiritualis regenerationis & renovationis evadunt. Illud namqe præcipue propter qæſtiones, qæ de hac re motæ ſunt, vel moveri adhuc poſſunt, attendere ac meminiſſe debemus, tantummodò peccatorum omnium plenam perfectamqe remiſſionem Baptiſmo fieri; hominis verò ipſius qalitatem non totam continuò commutari, ſed ſpirituales primitias in bene proficientibus de die in diem novitate creſcente commutare in ſe, qod carnaliter vetus eſt, donec totum ita renovetur, ut animalis etiam infirmitas corporis ad firmitatem ſpiritualis incorruptionis perveniat. *Ex hoc loco conſtat etiam juxta Avguſtinum primitias renovationis habere parvulos à remiſſione peccatorum in Baptiſmo, ipſam verò renovationem, qæ gradatim perficitur, & ſanctificationem non item. vid. &* c. 7. ejuſd. l. 2. *Certè videtur Avguſtinus paſſim ſtatuere adæqatum Baptiſmi effectum in parvulis eſſe illam renovationem, qa fit ſola remiſſione originalis peccati; alteram avtem illam renovationem, qæ fit ad imaginem Dei, non incipere niſi ex eo tempore, qo cordis fit converſio.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Avguſtinus qod adverſari dicitur: ſanè ſi adverſetur, ſibiipſi adverſabitur, cujus ea ſunt, qæ ſupra poſueram. Itaqe reſpondeo, 1. Non eſſe meum, omnia Avguſtini dicta dogmatáve præſtare, qò minùs inter ſe qandoqe diſſentiant. 2. Non adverſari prorſus videntur, qæ adducuntur iſtic, eis, qæ ſuperiùs allata fuerant. Siqidem primus locus ille ex *Retract. l.* 1. *c.* 13. explicari poterit ex illo *Epiſt.* 23. ſupra adducto, ut de *ſanatione grandium* intelligatur, qæ non regeneratione, ſed aliâ curatione perficiatur: nec *ſanationem* omnem Baptiſmo neget, qam eidem alibi diſerte tribuit, *de pecc. mer. & rem. l.* 1. *c.* 19. ſed ejuſmodi tantùm, qalem ipſe deſcribit, cum *ibidem* tum & *Epiſt.* 23. qæ fide charitateqe actuali peragitur. Qomodo &, *de adulter. conjug. l.* 2. *c.* 16. Idem affirmat, *homicidium à Catechumeno factum baptiſmate ablui, à baptizato pœnitentia & reconciliatione ſanari.* cum tamen pœnitentia vera, & qoad ſubſtantiam ipſam eadem ab utroqe interna exigatur. Math. 3. 6. 8.

2. Qoad locum illum ex *l.* 2. *de pecc. mer. & rem. c.* 9. *&* 27. Unde probari contenditur per *Spiritum re-*

generationis non intelligere aliud Avguſtinum, qàm *Spiritum Chriſti à ſtirpe veteri, in qa nati ſumus carnali generatione, in ſtatum regenerationu, per originalis peccati remiſſionem transferentem.* Reſpondeo 1. *Regenerationis* ſtatus ego qid eſſe poſſit non intelligo, citra internam *animæ renovationem*, qam & in Baptiſmo cõllatam aſſerit Avguſtinus *de mer. & rem. pecc. l. 2. c. 17.* Certe Avguſtinus *libri ejuſdem c. 27.* qo remittimur, cum dicit: *Sacramentum Baptiſmi profectò ſacramentum regenerationis eſt*; ad loca etiam illa reſpexit, ad Tit. 3. 5. Joan. 3. 3. 5. qorum alterum citat etiam *ibidem. Regenerationem* avtem, de qâ utroqe loco, tum Apoſtolus, tum & Chriſtus, qis unqam interpretum intellexit, niſi de renovatione reali, commutationeqe interna? *regenerationis* itaqe nomine qidni Avguſtinum id comprehendere concludam, qod locis illis deſigniari conſentiunt univerſi, qibus ille adductis id qod voluit confirmavit, imo qæ pro dogmatis ſui fundamentis fermè ſola conſtituit? Sane probabilius multò dici poterit, *regenerationis* vocabulo utramqe comprehendiſſe Avguſtinum, tum reatûs ſolutionem, tum & renovationem internam; qam *ſanctificationis* nomine Eph. 5. 26. avt *circumciſionis*, Col. 2. 12. Apoſtolum (qi Avguſtino diſtinctius de iſtis agere ſolet, nec *juſtificationem* unqam cum *ſanctificatione* confundit, qod Avguſtino ſolenne nimis eſt in Apoſtolo interpretando) utramqe deſignaſſe. 2. Nihil ego deprehendo in locis illis, qod à parvulorum Baptiſmo *ſanctificationem* & *renovationem* internam excludat.

Nam 1. *c. 7.* hoc tantùm occurrit, qod videri poſſit huc facere, *idcircò oportet etiam, ut ipſe in aliam generationem per remiſſionem peccati ſpiritu renovetur.* qod tantum abeſt ut excludat, ut etiam innuere videatur. Siqidem,

1. Spiritus renovationis expreſſa fit mentio, qod qid ſibi velit, doceat nos Apoſtolus ipſe Tit. 3. 5.

2. *Idcirco*, inqit. qare? *qia vetuſtus & infirmus naſcitur*; hoc enim verba proximè præcedentia habent: at verò qò vetuſtati illi infirmitatiqe medicina fiat, non ſola reatus remiſſione, ſed interna inſuper opus eſt renovatione.

2. *Cap.* 2. qod dicitur: *Sacramentum regenerationis non fieri, niſi in remiſſione* (forſan, *in remiſſionem*) *peccatorum* non excludit *renovationem* internam: cum illud [*non niſi*] nihil aliud ſonet, qàm [*non aliter qàm*] ſive [*non citra hoc vel illud*] imò verbis proximis aſſerit potiùs, cum ait: *Qod etiam ipſo loco Chriſtus oſtendit.* (qo illo, qæſo, niſi qo renaſcentiam exigit? Joan. 3. 3. 5. qod longe aliud qid à mera reatus ſolutione deſignat, vel Avguſtino ipſo interprete) *cum interrogatus qomodò poſſent iſta fieri, commemoravit qomodò Moyſes fecerit in exaltatione ſerpentis* (fuit illud, opinor, & ſanationis, non liberationis tantum à morte, medium & remedium.) *Cum itaqe per Baptiſmi Sacramentum, morti Chriſti conformantur infantes, eos à morſu ſerpentis liberari fatendum eſt, ſi à fidei Chriſtianæ regula nolumus aberrare. Qem tamen morſum non in ſua vita propria, ſed in illo, cui primitùs inflictus eſt, acceperunt.* Qid eſt, (*morti Chriſti conformem fieri*) niſi carnem mortificatam, mortis ejuſdem vi & efficacia habere? avt qis morſus ille ſerpentis, niſi virus vitiumqe illud nativum, qod à Protoplaſtis illis per ſeriem continuam, nec unqam niſi in Chriſto ſolo interruptam, propagationis naturalis medio ad nos uſqe deſcendit?

3. Qod ad ea qæ ſequntur *ex de Trinit. l. 14. c. 17.* & ex hoc ipſo amplius, de qo jam actum eſt, *capite*, contra te militant, dum *renovationem* illam qæ ad divinam fit imaginem (qam ejuſdem *c. 7.* loco ſupra citato, Baptiſmo diſerte tribuit) etiamſi *totam* ſimul in Baptiſmo dari, ſicut remiſſio tota ſimul integra ibi datur, omnino neget; eandem tamen (qod & alibi non ſemel) exertè tunc temporis inchoari contendit aſſeritqe. Qid enim aliud iſta ſonant è *cap.* illo 7. qæ & ipſe poſuiſti? *Tantummodo peccatorum omnium plenam perfectamqe remiſſionem Baptiſmo fieri; hominis vero ipſius qalitatem non totam continuò commutari* (at *mutari* tamen *l. 5. c. 16.*) *ſed ſpiritales primitias* (in Baptiſmo nimirum collatas) *in bene proficientibus de die in diem novitate* (tunc primò inchoatâ ſcilicet) *creſcente commutare in ſe, qod carnaliter vetus eſt, donec totum renovetur.*

4. Qod avtem obiter ad Avguſtinum, *de bapt. l. 4. c. 24. 25.* amittimur, qo doceatur ex Avguſtini ſententiâ *renovationem illam ad imaginem Dei, qæ à cordis converſione initium capit, ante adultam ætatem non effici.* negatur eo loci Avguſtinum *renovationis* illius internæ ad ætatem uſqe adultam inchoationem ablegare; cum *cordis* tantùm *converſionem* (actualem nimirum ſive activam appellare placuerit) ad annos illos differri dicat; nec exigi magis à parvulis, qàm vel ut corde credant ad juſtitiam, vel ore confiteantur ad ſalutem.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

2. *Si infantes ex ſententia Avguſtini in Baptiſmo donentur fidei habitu infuſo, qidni fideles denominandi ſint ab illo habitu infuſo; qomodò & recte homines ſapientes avt temperantes denominantur, qibus donum infunditur ſapientiæ avt temperantiæ? Ipſe tamen Avguſtinus nuſqam ex eo, qod fidei habitu, avt qalitate infuſa parvuli imbuantur alicubi fideles denominari vult, ſed aliis ubiqe nominibus.* Epiſt. 23. *ait*, Parvulum etſi nondum fides illa, qæ in credentium voluntate conſiſtit, jam tamen ipſius fidei Sacramentum fidelem facit. *Et*, de peccat. merit. & remiſſ. l. 1. c. 19. *ait*, Parvulos rectè fideles vocari, qòd fidem per verba geſtantium qodammodo profitentur. *Et*, c. 33. Ubi parvulos ponimus baptizatos niſi inter fideles? Sicut univerſæ ubiqe Eccleſiæ clamat autoritas. Ergo inter eos, qi crediderunt, hoc enim iis acqiritur per virtutem Sacramenti & offerentium reſponſionem. *Hic de fidei habitu altum ſilentium, ubi opportunè maxime ejus meminiſſe potuit, ſi de fidei habitu in parvulos infuſo unqam ſomniaſſet. Et*, ſerm. 14. de verbis Apoſtoli: Abſit ut ego dicam non credentes infantes. credit in altero qi peccavit in altero. *Et poſtea*; — Credunt & infantes. unde credunt? qomodo credunt? fide parentum; ſi fide parentum purgantur, peccato parentum polluti ſunt. Corpus mortis in primis parentibus generavit eos peccatores, Spiritus vitæ in poſterioribus parentibus regeneravit eos fideles. *Hic etiam ad fidem alienam confugit. Vide etiam* ſerm. 10. de verbis Apoſtoli. *Et*, cont. duas Epiſt. Pelag. *l. 1. c. 22. Idem Avguſtinus*, Epiſt. 57. ad Dardanum, *ait*: Ad templum Dei pertinent parvuli ſanctificati Sacramento Chriſti, regenerati Spiritu ſancto. *Et poſtea*; Dicimus in baptizatis parvulis, qamvis id neſciant, habitare ſanctum Spiritum. *Sed nuſqam ait habitare per fidei habitum infuſum.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Mitto multa in Avguſtinianis illis, qæ obruſſâ exactiori admotâ minùs ſolida forſan deprehenderentur. Ad ea, qæ cavſſam præſentem ſpectant, ſic pavcis reſpondeo. 1. Infantes tam ex Avguſtini fundamentis, tum *fideles* (ſi ſanctificatio fidei habitum neſcio qem infuſum neceſſariò præſumat) tum *ſancti* certè (qicqid de illo fuerit) dici poterunt non *Sacramento tenus* tantum, avt *ex fide aliena*, ſed *ex fidei habitu ſanctitateqe* ipſa inſita; qàm à rationis facultate rationales dicuntur. Vide qæ ſupra *ex Ep. 57.*

2. *Fideles* denominari ſolent homines, & eo ſenſu, opinor, Avguſtinus accepit, non tam ab habitu cordis, qod facultate imbuti ſint fidem habendi promiſſionibus divinis, ac in Chriſtum recumbendi ad ſalutem juxta illas conſeqendam, qam ab actu ipſo credendi, eiſdem fidendi: qo ſenſu reverâ parvuli etiam cum Joanne Baptiſta renati & renovati, qanqam facultate id præſtandi, ubi opportunitas fuerit, imbuti, *fideles* tamen adhuc dici nevtiqam poſſunt. Vide infra *Reſponſ.* tuæ *membr. 5.*

SAMUE-

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

3. *Si veteres, imprimis Avgustinus, aqe certò omnes parvulos tinctos tam sanctificari qam justificari censuissent, aqè fidenter de utrisqe pronunciassent. At justificationem parvulorum fide catholica credendam esse veteres pronunciarunt, ut patet ex Conciliorum definitionibus à me prolatis. Concil. Carthag. Epist.* 90. *apud Avgustinum. Concilium Milevitan. c.* 2. *Concilium Valent. c.* 5. *Ex Avgustini etiam locis à me productis* Epist. 23. *Et* de pecc. merit. & remiss. l. 3. c. 5. *Et*, Enchirid. c. 42. *Et passim alibi; Patet eum hoc pro indubitato dogmate habuisse; cui etiam concinit Prosper in locis adductis ad capit. Gall. object.* 2. *& in secunda sententia super illud caput: Qibus adde Fulgentium de fide ad Petr. Diaconum c.* 30. *At de sanctificatione parvulorum tinctorum in definitionibus Conciliorum, avt antiqorum Patrum, nihil tale occurrit. Hinc est qod antiqiores Scholastici negabant parvulis in Baptismo gratiam habitualem, avt virtutes infundi. Ut meminerunt Halens.* par. 4. membr. 8. art. 3. Sect. 2. *Et Thomas* 3. part. q. 69. art. 6. *Et Gerson in* compendio Theolog. *ubi de fide parvulorum qærit. Sed & Estius ingenuè agnoscit de hac infusione inhærentis justitiæ habitualis problematicè disputatum fuisse apud Schola Doctores.* Unde Magister (*ait*) eam (qæstionem) in textu proponens non determinat, ac magis in negantem partem propendere videtur. — Sed & (*inqit*) Innocentii tertii temporibus hac ipsa de re dubitatum. *Et postea: In Concilio Viennensi sub Clement.* 5. Etsi virtutes infundi in Baptismo parvulorum definitum est; non tamen ut dogma de fide, sed ut opinio magis probabilis. *Dominicus item Soto in* 1. *distinct. q.* 3. *art.* 1. *sic habet:* Igitur qi sanè intelligere cupit, qomodo Sacramenta gratiam conferant, id primùm constituat oportet, fingendo nullam qalitatem (*habitualem*) esse necessariam. Nam profectò patres nunqam de illa disputare cogitarunt, imo res est non adeò antiqa. *Hæc ille ibi, & plura huc facientia. Et*, de nat. & gratia l. 2. c. 10. Illi habitus infusi parvulis non sunt tam ab antiqo tantaqe certitudine in Ecclesia cogniti, qam est fides Catholica, qoniam neqe Concilium Viennense illos probat, nisi tanqam opinionem probabilissimam. *Ex his aliqatenus videri possit, qòd veteres non contendant pari certitudine omnes tinctos tam sanctificari qàm justificari.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. In testimoniis reperiuntur, qæ ad utrumqe respicere, etiam illud, qam istud præsumere videantur. Sicut in eis qæ ex *Concilio Aravsic.* 1. *c.* 25. superius allata sunt; nec nunc apponi denuò necesse est: sed & in illis ex *Concil. Valent. c.* 5. *Firmissimè tenendum credimus, qod omnis multitudo fidelium ex aqa & spiritu regenerata ac in Christi morte baptizata, in ejus sangvine sit à peccatis suis abluta: qia nec in eis potuit esse vera regeneratio, nisi fieret & vera redemptio, cum in Ecclesia Sacramentis nihil sit cassum, nihil ludificatorium, sed prorsus totum verum, & ipsa sui veritate & sinceritate subnixum. Ex ipsa tamen multitudine fidelium & redemtorum, alios salvari, qia per gratiam Dei in redemtione sua fideliter permanent, — alios, qia noluerunt permanere in salute fidei, qam initio acceperunt redemti, ad plenitudinem salutis nullo modo pervenire. In utroqe siqidem doctrinam pii Doctoris habemus: qicunqe baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus. — Et iterum: accedamus cum vero corde in plenitudine fidei adsperſi corde à conscientia mala & abluti corpus aqa munda*, &c.

Nam in *Epist. Avgustini* illa 90. habetur duntaxat, *negare Pelagianos parvulos propter salutem, qæ per Christum datur, baptizandos, vitamqe illis, etiamsi non baptizentur, polliceri: nihil esse in eis vitiatum, avt sub Diaboli potestate captivum; nec pro eis fusum Christi sangvinem esse, qi fusus sit in remissionem peccatorum.*

Halensis avtem *part.* 4. *qæst.* 21. *membr.* 1. *art.* 2. hanc affirmat esse *opinionem communem, qod gratia & virtutes conferuntur parvulis in Baptismo; qantum ad habitus, sed non qantum ad actus.* In qam & ipse concedit: ex Avgustino confirmat, & objectionibus ex Avgustino adductis inter alias respondet. Nec aliud qicqam Thomas, qàm qod *qidam antiqi* (Scholastici an alii nullus dicit) *posuerunt, qòd pueris in Baptismo non dantur gratia & virtutes:* qorum sententiam oppugnat ipse. Nec amplius dicunt qos hîc advocas, avt Halensis, avt Gerson, qam, *dicunt alicqi ille; dicunt qidam*, iste; (qomodo ipse mox utrumqe citas) nominatqe iste unum duntaxat *Hugonem* nescio qem, sui ævi an superioris nullus monet, qi *Apparatum scripsit super Decretum.* Hoc avtem in dogmate convenire Alexandrum Halensem nostrum, Albertum Magnum, Thomam Aqinatem & Joannem Scotum, (licet in aliis haud pavcis à se invicem dissentientes) Evstathium, Bonaventuram, Franciscum Majronis, Astesanum Astensem, Robertum Holcot, Petrum Alliacensem, Joannem Gersonem, ut alios omittam, locis indicatis, alibi ostendimus.

Sed nec verum est, qod Estius, *Magistrum in negantem partem propendere*, cùm extrema conclusio huc inclinet. l. 4. dist. 4. &c. Et regula juris sit, referente Alberico Gentili *jurid. l.* 2. *c.* 3. *Ubi lex non respondet qæstioni propositæ, determinare pro ea parte videtur, qæ ultimò ponitur.* Certè Concilium Viennense istam non solùm tanqam *probabiliorem* admittit, sed tanqam *dictis sanctorum* etiam *magis consonam ac concordem.* Unde etiam Whitakerus noster diserte pronunciat, de bapt. q. 4. c. 5. *In Concilio Viennensi & Tridentino definitum esse, habitus harum virtutum infundi in Baptismo.* Qi & *ibidem: Hanc Concilii Tridentini, Ecclesiæqe Papisticæ sententiam esse.*

2. Ideo forsan crebriores de *remissione* definitiones, qia de eâ cumprimis qærebatur. Pelagiani siqidem, *Baptismi perceptione jus qidem concedebant ad regnum acqiri; sed peccata, qa nulla essent in parvulis, solvi negabant*, (uti Avgustinus *de Hæres.* c. 88. & alibi) vel realiter vel sacramentaliter etiam: nevtrum enim horum cum illorum hypothesibus consistit, qas & istorum utrumlibet pariter tollit.

3. Veteres illi, si *sanctificationem* etiam in Baptismo dari, etiamsi non pari certitudine asseruerint (qanqam ubi dubitanter de ista locuti fuerint, ego nevtiqam reperio) sufficere videtur ad illud, qod ego volebam, avt in hac parte recipiendos esse, avt ne in illâ qidem pro ~~testibus idoneis habendos~~. Qæ avtem qaliterqe locuti sint ex testimoniis supra allatis facilè constabit: qibus & in veterum scriptis qis evolvendis diligentiùs versatus, cui otii ad id amplius suppetit, plura multo clarioraqe forsan adjicere potuisset; cujusmodi etiam havd pavca in animadversionibus meis *ad Reverendi Episcopi* superius dictam *Epist.* simul congesta licebit reperire.

4. Deniqe si Patrum sententiæ standum fuerit, nec illi *sanctificationem*, sive *renovationem* internam, & *regenerationem* eam, qam Scriptura sacra loqitur; sed *remissionem reatus* duntaxat, in Baptismo dari asserunt; certè eliduntur planè tum argumenta illa, à locis eis Scripturæ ducta, qibus *sanctificatio, mortificatio, vivificatio, regeneratio, veteris hominis crucifixio*, Baptismo tribui videntur; tum illa etiam à sacramentorum naturâ & efficaciâ perpetuâ mutuata, qâ ea semper reipsâ conferre præsumuntur, qæ figurant: ista enim Baptismo designari, nemo est, qi inficias iverit.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

4. *Dico gratiam, qam Scholastici finalem vocant, qæ plenariè sanctificat & purgat animam ab omni peccati macula, & ad videndum Deum idoneam reddit animam, non conferri parvulo in Baptismo, sed in ipso egressu animæ è corpore. Hoc non obscurè docet Calvinus* Institut. l. 4. c. 16. §. 17.

§. 17. Infantes qi ſervandi ſunt (ut certè ex eâ ætate omnino aliqi ſervantur) antè à Domino regenerari minimè obſcurum eſt. Nam ſi ingenitam ſibi corruptionem è matris utero ſecum afferunt, ea repurgatos eſſe oportet, anteqam in regnum Dei admittantur, qo nihil ingreditur pollutum avt inqinatum. Non tollitur avtem à parvulis omnis pollutio, nec omne inqinamentum niſi in exitu hujus vitæ, ut ſanctificatio conſummetur. *Conſtans etiam eſt noſtrorum Theologorum ſententia, plenariam animæ ſanctificationem ab omni labe peccati fieri in exitu hujus vitæ, nec ante exitum compleri. Gerſon in* compendio Theologiæ, *ubi de 3. virtutibus Theologicis, de fide diſſerens qærit*, utrum parvuli baptizati habeant fidem. *Reſpondet:* Dicunt qidam, qod nec fidem habeant nec cæteras virtutes, eò qòd hæ non conferantur iis in Baptiſmo, ſed tantùm purgantur ab originali peccato. Dicunt tamen, qod ſi anima parvuli poſt Baptiſmum ſeparetur, in illa ſeparatione illi infundi fidem & cæteras virtutes ab ipſo Deo. De hac (*inqit*) opinione eſt Hugo qidam, qi fecit Apparatum ſuper Decretum. *Alexander de Hales*, part. 4. q. 65. membr. 3. art. 3. §. 5. Dicunt aliqi, qod triplex ſit gratia,

1. Baptiſmalis, qæ dominatur in animâ ex virtute Sacramenti, & omnino omne genus peccati tollit.

2. Pœnitentialis, qæ dominatur in animâ ex ſubjectione & conformitate liberi arbitrii ad ipſam gratiam; & hæc tollit omne mortale, non avtem omne veniale.

3. Finalis, qæ dominatur in anima perfecta ſubjectione & conformitate omnium virium animæ ad ipſam gratiam; & hæc tollit omne veniale. Cum enim anima jam ſeparatur à carne, jam pronitates & perturbationes, qæ inerant animæ, ex carne recedunt; & potentiæ animæ tranqillantur, & gratiæ ſubjiciuntur; & per hoc venialia delentur, ſive ſint in parte rationali, ſive ſenſuali: Et ita nullum veniale dimittitur poſt hanc vitam, ſed in illo inſtanti, in qo dici poteſt, hæc finalis gratia dominium ſibi vindicat, & omnem expellit culpam. *Hanc ſententiam in ſeqentibus tum explicat fuſiùs, tum approbat.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. At ſi in Baptiſmo ex Dei parte exhibetur, qicqid ritu ipſo externo figuratur, non video qid impedire poſſit, qo minus gratia iſtiuſmodi inter baptizandum conferatur.

2. Verum in hoc libenter calculum tibi do meum, addóqe ſimul reatus ſolutionem mihi videri, qoad actum ipſum conferendi eo uſqe ſuſpendi, dum gratiâ ſanctificante illa vel inchoatâ duntaxat, vel inchoatâ ſimul & conſummatâ, regeneratio ac renovatio facta fuerit interna.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

5. *Eſto, Patres aliqando meminiſſe alicujus qalitatis ſopitæ & qieſcentis infuſæ in Baptiſmo parvulorum, erit ille gratiæ gradus omnium minimus, qi in hac vita recipiuntur, puta, prima diſpoſitio ad futuram vitæ novitatem, ut vult Hookerus noſter* Lib. 5. Sect. 60. *vel ut alibi ait: Primus gradus ſpiritualis motionis ad habitum fidei. 64. talis tamen ſufficere definit ad ſanctificationem ejuſdem parvuli, cum ad adultam ætatem advenerit. Ut enim ad juſtificationem adulti non ſufficit fides, avt pœnitentia habitualis, ſed reqiruntur liberi actus pœnitentiæ & fidei, ut votum in Baptiſmo nuncupatum adimpleamus: ſic nec ad ſanctificationem adulti ſufficit illa ſopita & qieſcens qalitas, ſev illa prima diſpoſitio ad habitum fidei, avt aliarum virtutum, ſed reqiritur etiam omnium virtutum habituum infuſio, qi ad actus virtutum facilitent, & animam promptam ad agendum reddant.*

Hinc etiam eſt, qod noſtræ profeſſionis Theologi diſtingvunt inter renovationem parvulorum & adultorum. Beza ad 7. dogma D. Wirtemb. in Colloq. Mompelg. *habetur* in Reſponſione Bezæ ad Acta Colloq. Mompelg. p. 122. Infantes putamus abſurdum eſſe dicere renovari, ut vel eo ipſo tempore, qo baptizantur, vel etiam ante cogniti, & per fidem apprehenſi Chriſti tempus, vetere extincto homine, novi fiant homines. *Vid. etiam* ad Acta Colloq. p. 118. *Et in* Reſp. ad eadem Acta p. 130. Naſcuntur ergo infantes, etiam electorum propter alienum, ſimul & ſuum ex Adamo propagatum peccatum corrupti & rei; ſed nullis adhuc illius vitii amariſſimis fructibus coram Dei facie contaminati. Sufficit igitur illis admirabile qidem & abditum & inſcrutabile, certiſſimum tamen, illud Sancti Spiritus in ipſis opus mere paſſivum, qo fit ut Chriſti membra naſcantur, cujus ad mortem uſqe crucis obedientia ipſis imputata à mortis reatu ipſos abſolvit, & æternâ vitâ per imputatam eandem Chriſti juſtitiam in ipſo dignos efficit. Qod ad corruptionem avtem, cui obnoxii naſcantur, ipſorum ſpiritus prius ex hac vita in illam beatam evocatus, qam corruptionis illius fructibus contaminetur, illâ certè ſpecie renovationis non indiget, unde in adultis certamen illud inter ſpiritum & carnem exoritur, ſed ad illum ipſum regenerationis gradum ulteriorem multò & feliciorem rectâ tranſcendit, in qem apud Deum in Chriſto evehuntur, qicunqe in Domino moriuntur. ſcilicet *per finalem gratiam. vid. Calvin.* Inſtit. l. 4. c. 16. Sect. 21. *Sic idem Beza libro citato* part. 2. p. 123. Renovari qidem *ait* illos (*parvulos in infantiâ morientes*) at non ita tamen, ut ii, qi hanc vitam totam vivunt intelligentiâ qoqe & ratione utentes. Qorſum enim illis illuminationem mentis ad diſcernendum ſecundum Spiritum Dei veritatem verbo Dei comprehenſam, qod nunqam ſint avdituri ad diſponendum apprehenſionis aſſenſum per fidem? ad affectus ſecundùm Spiritum adverſus carnem componendos? deniqe ad omnes illas animi facultates ad rectum ſcopum dirigendas, qæ per ſenſus & phantaſiam exſeruntur? Hactenus ergò negavi & nego iſtiuſmodi infantibus illam adultis propriam Regenerationem convenire, non illam, ſine qa nemo videbit Deum. *Hac Beza. Conceſſa ergo hac ſanctificatione parvulorum ex Patrum ſententia, nulla ratione videtur noſtra defenſio avt læſa, avt imminuta.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Qis *gradus iſte primus ſpiritualis motionis ad habitum fidei*, qæve *prima illa ad futuram vitæ novitatem diſpoſitio*, qam Hookerus noſter in Baptiſmo dari vult, avt unde etiam hæc havſta ſint, niſi *regenerationis* illius, de qa Dominus Joan. 3. 3. 5. & Apoſtolus Tit. 3. 5. ortum ipſum intelligat, qia *Sacramentis* pariter ac verbo *vim virtutemqe generativam* tribuit *Sect.* 50. ego nevtiqam aſſeqor.

2. Qod *ea ſufficere deſinere* dicitur, *ad parvuli ſanctificationem cum ad adultam ætatem advenerit*; nec hoc qid velit ſatis aſſeqor. Sufficere ſiqidem aliqid ad ſanctificationem duplici ratione dici poſſe videtur. 1. qod verè ſanctum licet imperfectè, conſtituat; atqe hac ratione diſpoſitio illa animæ, ſi ſancta verè fuerit, etiam τὸ ὑποκείμενον verè ſanctum conſtituit, & ad id conſtituendum omninò ſuffecerit. 2. qod non ſolum ſanctum conſtituat, ſed eo etiam modo ſanctum, tum qoad ſanctitatis gradum, tum qoad ejuſdem exercitium, qi à ſubjecto in hoc vel illo ſtatu exigitur: atqe hac ratione reverâ ſanctificatio illa in adultis non ſuffecerit, qia amplius aliqid ab eis exigitur, qomodo à parvulis in Chriſto, etiam adultis minùs exigitur, qàm ab eiſdem aliiſve etiam in eodem adultis: atqe hac ratione Calvinus in *Catechiſmo*; *Fidem in nobis ſemel inchoatam eſſe neqaqam ſufficit, niſi continenter alatur, & magis indies magiſqe avgeſcat.* Qum tamen fides inchoata ſemel nunqam deficiat, & juſtum ſanctumqe ſtatim atqe inchoata, conſtituat.

3. Nam qod *ad juſtificationem adulti non ſufficere fidem*

dem avt pœnitentiam habitualem, dicitur; *ſed ad votum in Baptiſmo nuncupatum implendum liberos actus utriuſqe requiri*: ut illud omittam, multa ad votum Baptiſmale implendum reqiri, qæ ad juſtificationem non requruntur; ubicunqe fides & pœnitentia habitualis extiterint, qamprimum ſeſe exſerendi facultas data fuerit, actus illæ ſunt liberos neceſſariò producturæ: qippe cum verum hic ſit noſtrorum dogma illud; *Veram fidem ab opere numqam eſſe ſejunctam*: ſive ut Cajetanus rectè *in Jacobi* 2. qi ab hac agendi efficaciâ fidem veram vivámqe definit, *qæ renuit operari, fidem veram non eſſe.*

4. Qòd *diſpoſitionem illam ad habitum fidei ac aliarum virtutum*, ſive *qalitatem* illam *ſopitam & qieſcentem* ad adulti ſanctificationem ſufficere negatur; ſed reqiri etiam *omnium virtutum habituum infuſionem* aſſeritur, &c. Si diſpoſitio illa verè ſancta fuerit, certè ſanctitatis infuſio novæ nulla reqiritur, ſed nec reverâ eſſe poteſt, cum *duo accidentia ejuſdem ſpeciei ſubjectum unum idémqe minimè recipiat*: ſin minùs, infantem qomodo ſanctificaverit diſpoſitio illa, cum nec ipſa ſancta extiterit?

5. *Habituum infuſionem* iſtam havd ſatis capio: *habitus* ſiqidem nomine duo poſſunt intelligi; 1. Facultas ſimpliciter aliqid agendi; qales ſunt δυνάμεις illæ naturales, videndi, avdiendi, corporis membra movendi agitandiqe, &c. qas Philoſophus obſervat actus omnes inde elicitos anteire. 2. Facultas dextrè ac cum artificio & facilitate qadam munus aliqod iſtiuſmodi exercendi, qæ uſu ac praxi comparata ſit: qales ſunt, qas nomine peculiari ἕξεως ille indigetat. Prioris generis videtur *diſpoſitio* illa *ſancta*, qam Spiritus Sanctus in anima, ſive parvuli ſive adulti, cujuſpiam operatur, cum morbidum ejuſdem affectum ſanat, vel mortuam potius ipſam vivificat, ac vivificando renovat, & ad imaginem, in qa protoplaſti ſunt creati, ex parte refingit. Fit avtem id, (qantum ego aſſeqor) non habitus neſcio qos virtutum diſtinctim inſtillando; ſed menti voluntatíqe vitam & ſanitatem reſtituendo, qæ qatenus ſanantur, ſive vivificantur, vel ad fidei, vel ad ſpei, vel ad charitatis, vel ad timoris actus eliciendos exercendoſqe jam habiles atqe idoneæ redduntur. Poſterioris generis videntur eſſe *habitus*, ut ita dicam, illi fidei, ſpei, juſtitiæ, charitatis, cæterarumqe *virtutum*, qibus induuntur illi, qi diu ante regeniti atqe interius renovati, longo jam uſu praxiqe ſubacti, tentationum conflictibus freqentiùs agitati, eiſdemqe aſſueti, actuum deniqe exercitiorumqe ſpiritualium tenore conſtanti elaborati, cum, Spiritu Sancto iſtis cooperante, ſanctimoniæ viriumqe ſpiritualium gradum aſſecuti fuerint, ut ad actus virtutum (prout tu loqeris) facilitentur, poſſintqe jam prompte atqe expedite ea præſtare, qæ ſine moleſtia prius havd poterant. *Sanctam* illam *diſpoſitionem*, ſi *habituum infuſorum* nomine intelligere placuerit; illa vero niſi in vere regenito eſſe non poterit; ſed nec ea, cum ſit ſeminis illius immortalis portio, de qo 1 Pet. 1. 23. interire, nec, cum ſemen vitale ſit, otioſa unqam eſſe poterit, ubi liberam agendi facultatem nacta fuerit: Vereqe ſanctum neceſſe eſt ea præditum conſtituat, ſive parvulus, ſive adultus is fuerit, ut infuſione ſecundaria nihil adulto ſit opus, ad eum primitus ſanctificandum, qi ea parvulus imbutus fuerit. Nam poſterioris generis habitus non tam infundi, qam uſu exercitationeqe, Spiritus Sancti opera coadjutrice, acqiri videntur; nec ſpecie, ſed gradu tantum ac progreſſu à priori illa diſterminari. Siqidem ſtricte nimis fidei habitum ſumere videtur Danæus adv. Bellarm. de bapt. c. 1. ubi negat ipſum etiam *Spiritum in nos fidei habitum infundere*, qia *ea* ſcilicet *ſed & virtus alia qavis per modum ἐγκαλείας, non avtem per modum ἕξεως inſit nobis in hac vita.* Verum is de habitu plene conſummato, opinor, locutus eſt. Videatur Halenſis *part.* 4. *q.* 21. *membr.* 1. *art.* 2. *ad object.* 18. *&* 19.

6. Bezam qod attinet, id forſan voluit, non eandem eſſe parvuli ac adulti renovationem, qoad actus ab iſtis, non avtem ab illis vel exercendos, vel exigendos, carnis ſcilicet edomandi, cumqe ea confligendi, avt intelligentiam in fidei dogmatibus exercendi, &c. alioqi mentis voluntatiſqe renovatione, ac ad divinam imaginem reſtavratione conſtare eam nullus, opinor, negabit, avt negare etiam poterit, qi in *ea ſanctitate* (qæ qid eſt aliud?) conſtituit, *ſine qa nemo Deum viſurus eſt.* Certe enim cum Apoſtolus ab adultis hanc exigit Hebr. 12. 14. eandem parvulis qi tribuit ſanctitatem, is ſpecie eandem in utriſqe agnoſcat, neceſſe eſt. Recte Whitakerus *de bapt. q.* 4. *c.* 6. *Infantes à Spiritu Sancto purgari dicimus & fieri novas creaturas, qia caro & ſangvis regnum cœlorum non poſſidebunt; & niſi ex aqa & Spiritu Sancto renati fuerint, non poſſunt intrare in regnum cœlorum.*

7. Conceſſo ergo hanc ex Patrum ſententia parvulis in Baptiſmo dari; conſeqetur eam eandem ſpecie parvulis dari in Baptiſmo ſanctitatem, qæ in adultis reperitur, avt ſaltem ſi ea non ſit, qæ in adultis reperitur, non eſſe eam, qam Apoſtolus vult, ubi renovationem hominis & regenerationem Baptiſmo tribuere videtur: nec poſſe ergo inde argumenta deſumi, ad ſanctitatem eam in Baptiſmo dari probandum, de qa Apoſtolus iis in locis non loqitur.

SECTIO VII.

SAMUELIS WARDI *Theſis. Num.* 29.

Secundum noſtrum aſſertum eſt; Omnes parvulos etiam non-electos & finaliter perituros in infantia rite baptizatos à reatu originalis peccati in Baptiſmo liberari.

Fundamenta hujus aſſertionis ſunt: Primo natura Sacramentorum, qæ ſunt ex ordinatione divina efficacia ſigna, & eatenus efficacia, ut ubi ex parte ſuſcipientis nullum impedimentum ponatur, ibi ſuam vim, & efficaciam exſerant pro capacitate ſuſcipientis. Cum ergo infantes ex eo qod liberi arbitrii uſu prorſus deſtituantur, nihil impedimenti opponere poſſint (ut ſupra ex Avguſtino docuimus) qod vim & efficaciam Sacramenti retardet & obſtet; cumqe Baptiſmus potiſſimum inſtitutus ſit ad ſolutionem reatus originalis peccati; ergo omnino dicendum Baptiſmatis Sacramentum in parvulis omnibus hanc ſuam vim & efficaciam exſerere.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 29.

Qod ad 2. Aſſerti (*à reatu* ſcilicet *liberari baptizatos etiam, qi in æternum perituri ſunt*) Fundamenta hic jacta: Primum nititur illo dogmate, de *fine inſtitutionis*: petit itaqe qod nondum firmatum videtur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Reſpondeo: finem inſtitutionis Baptiſmatis, ſatis, uti ſpero, ſupra demonſtravimus, Num. 2.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Ibidemqe reſponſum, qod mihi tunc ſatis videbatur; & adhuc videtur.

SAMUELIS WARDI *Theſis. Num.* 30.

2. *Idem evincitur ex verbis operatoriis, qæ in præſenti inter baptizandum miniſter pronunciat, ubi ait*, Ego te tingo, Ego te abluo, Ego te baptizo, in nomine Patris, Filii, & Spiritus Sancti; *Ex qibus ſatis conſtat, Baptiſmum revera illud ipſum operari, qod Miniſter pronunciat.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Baptiſmi Miniſter id dicit qod facit, Sacramentum utiqe adminiſtrat, ritumqe ſacrum peragit à Deo inſtitutum.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Reſpondeo. *Verum eſt illum dicere qod facit: at id inſuper dicit, qod Deus per illum facit, ſcilicet.* Ego te tingo, Ego te abluo, Ego te baptizo in remiſſionem peccatorum, in nomine Patris, Filii, & Spiritus Sancti; *& ſimul Deus verè facit, qod Miniſter dicit, remittendo peccata. Cum Miniſter abluit parvulum, & verba pronunciat, Chriſtus qaſi manu ſua cœlitus demiſſâ, parvulum ſangvine ſuo in remiſſionem peccatorum aſpergit, vel, ut habet Hieronymus exponens illud Matt.* 3. 11. Homo tantùm aqam tribuit, Deus avtem Spiritum Sanctum.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Miniſter dicendo, *Ego te baptizo*, &c. nihil dicit amplius, qam qod ipſe facit, qemadmodum & Joannes Baptiſta, cum diceret; *Ego vos baptizo aqa in reſipiſcentiam* Matth. 3. 11. nihil aliud dicebat, qam qod ipſe faciebat, nec qiſqam, puto, etiam inde colligere poterat, hoc velle Joannem, eos, qos ipſe baptizabat, Baptiſmi à ſe collati virtute reſipiſcentiam adepturos, qam à baptizandis præexigebat, verſ. 6. Nam qæ ſequntur, illa, ſive (*in nomine*) legantur, avtoritatem tantum ſonant, qa munitus, baptizandi munus illud obit Miniſter ille, qi baptizat; ſive (*in nomen*) admiſſionem duntaxat ſolennem ſignificat in cultum ſive fidem & profeſſionem unius Dei veri in perſonis tribus diſtinctis, qemadmodum *in Moſem baptizari* 1 Cor. 10. 2. eſt in cultus divini per Moſis miniſterium inſtituti profeſſionem, per eum ritum ſolenniter initiari. Ita Zanchius *de tribus Elohim part.* 2. *l.* 4. *c.* 2. *q.* 3.

2. Qod Deus ſimul ea facit, qæ hic facere præſumitur; nec probat Miniſtrum id dicere, & hoc ipſum videtur probatione indigere, cum id ſumat pro confeſſo, qod eſt caput controverſiæ.

3. Illud Hieronymi in Eſajæ 4. 4. libenter tamen admittimus; qis enim unqam ſecus opinatus eſt? at num eo ipſo Baptiſmi momento id faciat, hoc vero eſt qod qæritur, nec defendi poſſe ab eis videtur, qi Spiritum Sanctum ad animam interius abluendam & expurgandam, ad qod nova creatura neceſſario conſeqitur, 2. Cor. 5. 17. & Gal. 6. 15. in Baptiſmo dari non agnoſcunt.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

At Miniſter Baptiſmi non avdet dicere, *Ego te juſtifico*, qod & non uno in loco urget Avguſtinus adverſus Donatiſtas, non ergo dicit qod Deus, ſed qod ipſe facit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Reſpondeo, Miniſtrum non poſſe ideo rectè dicere, Ego te juſtifico; *eſt enim juſtificare ſolius Dei opus. Qod ſapè & rectè inculcat Avguſtinus contra Donatiſtas.* Si Miniſter, *inqit*, non avdet dicere, *crede in me*, non avdet dicere, *juſtificaris à me.* l. 3. c. 11. contra Creſcon. *Et alibi*: Non ſolum juſtos ſe dicunt eſſe homines, ſed & juſtificatores hominum, qod de uno dictum eſt, qi juſtificat impium, & qod ſit juſtus & juſtificans. l. 2. c. 25. contr. liter. Petiliani. *Et tamen rectè poteſt dicere*, Ego te tingo, Ego te baptizo in nomine Chriſti, *ut Miniſter ejus. Optimè enim diſtingvit Avguſtinus*: Ad aliud aliqid eſt (*Miniſter*) ad aliud non eſt aliqid. Ad miniſtrandum & diſpenſandum Verbum & Sacramentum eſt aliqid; ad mundandum avtem & juſtificandum non eſt aliqid, qia hoc non operatur in interiore homine, niſi per qem creatus eſt totus homo, & qi Deus manens factus eſt homo. *Hæc ille* cont. liter. Petilian. l. 3. c. 54. *Ad miniſtrandum ſiqidem & diſpenſandum Verbum & Sacramentum eſt cavſſa inſtrumentalis Miniſter in genere cavſſæ moralis; principalis avtem Deus; ad mundandum & juſtificandum totalis cavſſa eſt Deus in genere cavſſæ Phyſicæ, ſev efficientis*: Juſtus enim & juſtificans non eſt niſi Deus, *dicente Avguſtino*, Epiſt. 50. ad Bonifacium, *ubi hæc ipſa de re agit*: Et c. 49. *dicti* l. 3. cont. liter. Petilian. *Et* contr. Creſcon. l. 2. c. 20. 21.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Si illud, *Ego te tingo, Ego te abluo*, de exteriore tinctione & ablutione accipiatur, nihil dicitur, niſi qod facit ipſe Miniſter; ſin de interiore ſive ſpirituali ipſius animæ ablutione ſumatur, (ut ſenſus ſit, *Ego te abluo à peccatis*) qod Bellarminus vult *de Sacram. l.* 2. *c.* 8. *rat.* 9. perinde futurum eſt, ac ſi diceret, *Ego te ſanctifico, Ego te juſtifico*; at hoc dicere non poſſe agnoſcitur: nihil amplius ergo dicitur verbis illis, qam qod Miniſter ipſe facit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Rectè Tertullianus, de Baptiſmo c. 6. Ablutionem delictorum fides impetrat obſignata in Patre, Filio & Spiritu Sancto.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

De Tertulliano nolo objicere, Baptiſmi uſum ad adultos reſtrinxiſſe; unde telum ſibi arripuerunt Anabaptiſtæ, ut de fidelibus adultis intelligi debeat.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Reſpondeo, negando reſtrinxiſſe ad adultos, *avt illicitum putaſſe parvulos baptizare, qicqid aliter ſuggerunt Anabaptiſtæ; Licet c.* 18. *cunctationem iis utiliorem ſcripſerit: qod alii de infidelium parvulis intellexiſſe eum volunt. Id qod videtur innuere ex eo qod ſubjicit de ſponſorum periculo; ubi enim parentes ſunt Chriſtiani & fideles non videntur ſponſores periculo ingeri. Sin de Chriſtianorum parvulis intellexerit, non de iis intellexit, qibus aliqando periculum mortis incumbebat. Siqidam Baptiſmi neceſſitatem* eodem lib. c. 13. *colligere videtur ex loco Joan.* 3. Niſi qis renatus fuerit — *Libro etiam* de anima c. 39. *Fidelium filios ex altero parente fideli natos*, deſignatos ſanctitatis *appellat qibus certò Baptiſmum negare voluiſſe, non eſt veriſimile. Nazianzenus etiam dilationem Baptiſmi ſvadere viſus eſt, ut noſti; qi tamen parvulorum Baptiſmum non ſolum licitum eſſe vult, ſed eos baptizari vult, ſi qod periculum urgeat. Interim locum, qem produxi, de adultis intelligendum eſſe ſatis bene intellexi: teſtem tantum adhibui verborum in Baptiſmo operatoriorum.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. De Baptiſmo parvulorum Tertulliano qid viſum fuerit, havd ad rem præſentem multum facit; ipſius tempore obtinuiſſe ex ſcriptis illius liqet ſatis.

2. *De adultis* interim *agere eo loci* ſi conceditur, nihil inde concludi poterit de *verbis Baptiſmi* in parvulis *operatoriis*, extra id, qod in adultis eadem operantur: hæc avtem in adultis juſtificationis avt regenerationis gratiam conferre, ubi ea ante nulla fuerat, vix eſt, puto, ut orthodoxus qiſqam concedat.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Certè *fidei impetrationem, tinctioni obſignationem* tribuere

buere videtur, nisi si fortè *tinctionem divini nominis nuncupatione qasi obsignatam* dici voluit.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Esto, fidei impetrationem, tinctioni obsignationem eum tribuere, *illa tamen obsignatio non erit ablutionis delictorum, sed ipsius fidei, vult enim non omnem fidem impetrare ablutionem delictorum, sed illam qæ obsignata est in Patre, Filio, & Spiritu Sancto, qæ interpretatio videri possit colligi ex aliis locis. Siqidem* c. 13. *vult obsignationem Baptismi* vestimentum *qoddam* fidei *esse. Et*, de pœnit. c. 6. Lavacrum illud est obsignatio fidei. *Et*, de Idololatria c. 12. Male nobis de necessitatibus humanæ exhibitionis supplavdimus, si post fidem obsignatam dicimus, Non habeo, qo vivam. *Scilicet si post fidem obsignatam reali susceptione Baptismi. Vide* de pudicit. c. 9. *Et*, de resurrect. carn. c. 99. *Ex qibus videtur colligi posse, fidem revera impetrare ablutionem delictorum, sed illam demum, qæ obsignata est in Patre, Filio, & Spiritu Sancto. Siqidem ex mente Tertulliani, fidem & pœnitentiam profitentibus Catechumenis non protinus remittuntur peccata, nec ante Baptismum reipsa susceptum. Etsi enim fidei Catholicæ & pœnitentiæ professione Catechumenos ad remissionem peccatorum præparari censuerit: non tamen remissionem ipsam exhiberi censuit ante Baptismum reipsa susceptum, id qod sæpius innuere visus est, hoc ipso* libro c. 4. *Hanc realem ablutionem in Baptismo fieri ex ipsa analogia Sacramentali deducit.* Qanqam (*inqit*) ad simplicem actum competat similitudo, ut qoniam vice sordium delictis inqinamur, aqis abluamur. *Scilicet à sordibus delictorum, qod postea vult intelligi de sordibus communicati reatûs. Et* c. 5. *de Ministris Verbi agens*, Nunc *inqit*, qotidie populos conservant deleta morte per ablutionem delictorum, exemto scilicet reatu, eximitur & pœna. *ubi instituit collationem inter aqas Bethesdæ & Angelum, qi vitia corporis remediabant, & ministros Evangelii spiritum medentes. Et*, c. 7. Spiritualis effectus (*Baptismi*) est qod delictis liberamur. *Tertullianum adhibui testem vis & efficaciæ Baptismi etiam in adultis, & verborum in Baptismo operatoriorum, de qibus locutum fuisse Tertullianum satis bene intellexi eo in loco, non de parvulis.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Baptismum tam fidei professionem ex parte nostra, qam remissionis promissionem ex Dei parte obsignare, (qod & ex Whitakero *de Sacr. q.* 1. *c.* 3. *& q.* 4. *c.* 2. supra exhibuimus *ad Num.* 4. *&* 5. *Repl.* 4.) nemo, puto, non concesserit.

2. Tertullianus hoc si censuit (etiam vere credenti nondum remissa peccata priusqam ad fontem sacrum accesserit) in errore manifesto (te etiam id fasso *Resp. Num.* 4. *&* 5. qo loco de re ista satis disceptatum videtur) versatus deprehenditur. Itaqe ex testimonio ipso minus comprobato, testis ut parum idoneus jure rejicitur. Verum nec id mihi certo liqet; saltem ex dicto allegato non elicitur necessario: aliud innuunt, & sonare planè videntur ejusdem verba illa in *lib. de pœnitent. c.* 4. *Qi pœnam per judicium destinavit, idem & veniam per pœnitentiam spopondit, dicens ad populum*; pœnitere, & salvum faciam te. Et post. *c.* 5. *Pœnitentia per Dei gratiam offensa & indicta nobis, in gratiam nos Domino revocat.* Et c. 6. *An alius est in tinctis Christus, alius in avdientibus? — Lavacrum illud obsignatio est fidei, qæ fides à pœnitentiæ fide incipitur & commendatur: non ideò abluimur, ut delinqere desinamus, sed qia desimus, qoniam jam corde loti sumus.*

SAMUELIS WARDI *Thesis.*

Avgustinus Hypognost. 5. Ut qid jussit in remissionem peccatorum baptizari, si non verè facit remissionem? Imo idem jussit, qia facit, est enim verax Deus, omnis avtem homo mendax. *Avgustinus* Epist. 157. Non est falsa etiam in parvulorum Baptismate remissio peccatorum, nec verbo tenus dicitur, sed veraciter agitur.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Nec *Hypognosticon* scriptum illud Avgustini esse censetur: nec Avgustini testimonium in hac lite admittendum professi sumus. *Num.* 27. De formula illa baptizandi *in remissionem peccatorum*, abunde fatis est supra dictum, *ad Num.* 4. 5. De *Dei* itidem *veracitate. Num.* 2. *ad Argum.* 12. & *ad Num.* 13.

SAMUELIS WARDI *Thesis.*

Cui convenit illud Lutheri; Qi non credit verbo Ministri dicentis, *Ego te baptizo*, facit Dominum mendacem, cujus illa verba sunt.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

1. Verba illa Ministri baptizantis non sunt ipsa Dei verba; non magis qam Baptistæ illa, *Ego vos baptizo.* Matth. 3. 11. qanqam qo minus qis Ministro hoc dicenti credat, etiamsi vobiscum de Baptismi vi & efficacia juxta non sentiat, qod obstet, nihil est. Itaqe ex Lutheri dicto qid in rem vestram elici possit non video. Locus si indicatus fuisset, de verbis judicium fieri poterat ulterius.

2. Lutherus in dictis suis est ex affectu vehementiori immodicus sæpenumero: inter cætera in Doctrina Sacramentaria, ubi adversus *Sacramentarios*, qos appellat, se opponit. Ex qo genere est, qod habet ad Esaj. 20. *Deus sic ordinavit, qod nolit dare Spiritum suum sine signis & externa re aliqa.* Qin & *in Gal.* 3. 27. Ea Baptismo tribuere videtur, qæ in parvulorum Baptismo conferri negantur.

SAMUELIS WARDI *Thesis.*

Melanchthon in Loc. Commun. de Bapt. *ait*, Baptismi verba esse Evangelii summam; Ego (*inqit Minister*) mandato divino & loco Christi baptizo te. (i. e.) hoc signo testificor ablui peccata tua, & te reconciliatum esse vero Deo.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Melanchthonis verbis istis nihil amplius Baptismo tribui, qam ut sit gratiæ jam collatæ testimonium, ex prægressis liqet. *Principalis*, inqit, *significatio & finis Baptismi nascitur ex promissione*; Qi crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit. *Ideo enim Baptismus proprie Sacramentum dicitur, qia huic promissioni additus est, ut testetur promissionem gratiæ verè ad hunc pertinere, qi baptizatur. Ac perinde sentiendum est de hoc testimonio, acsi Deus nova aliqa voce de cœlo testaretur se hunc recipere.*

SAMUELIS WARDI *Thesis.*

Præclarè itidem Zanchius (3. Miscellan. *ubi* de cœna Domini Thes. 35.) Cum Minister baptizat, oculis mentis in cœlum sublatis cogito, & credo, Christum qasi manu sua cœlo demissa filium meum sangvine suo in remissionem peccatorum aspergere per manum illius hominis, qem video aqa caput infantis aspergentem.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Præclarè qidem, (præsidenter interim) si claro aliqo verbi divini testimonio subnixus, qod mihi sanè nevtiqam liqet. Siqidem 1. Zanchius ibidem contendit, *per Sacramentum hoc hominem Christo uniri, Christiqe sangvine*

aſpergi. At ego in æternum perire qenqam, qi Chriſto unqam efficaciter unitus fuerit, avt pollutum ac immundum prorſus manere, cui ſangvis ille Dei ipſius manu aſperſus ſit, non adducor facilè ut credam.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Dicere parvulos, qibus originale peccatum remittitur, Spiritu per Baptiſmum, ſuo modo, Chriſto uniri, qa unio pro ſtatu parvuli ad participationem Chriſti ſufficit, non eſt abſurdum. Dicimus tamen hanc unionem non ſufficere adulto ad Chriſti participationem, ſed ſufficere ceſſare. Cum enim ad adultam ætatem perventum fuerit, ad noſtram anionem cum Chriſto fides & pœnitentia actualis exiguntur. Non ergò inconvenit dicere illum unionis modum qa parvulo ſufficit ad Chriſti participationem efficacem pro illo ſtatu, ceſſare ſufficere eidem adulto; qi cum adoleverit, ſi credere in Chriſtum neglexerit, atqe adeo per fidem uniri, non mirum ſi talis in æternum pereat.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Qod *unio illa qa parvulo ſuffecerat ad partitipationem Chriſti, adulto non ſufficere* dicitur; nolo repetere de ſufficientia ea qæ ſupra dicta ſunt: nam de unione aliqid ulterius dicendi occaſio infra dabitur. Illud tantum jam qæro; Unio illa num deſinat planè, ubi qis adoleverit, ut nova ſuccedat; an eadem ipſa continuetur, ſed ut nova qædam eidem adjiciatur, & duæ diverſi à ſe invicem generis uniones ſimul in eodem conſiſtant; qorum utrumqe varia ſecum inconvenientia trahere videri ſaltem poterit.

2. De clavſula illa (*ſi credere neglexerit*) reſpondeo; fieri non poſſe, ut qi Spiritus Sancti ope ita Chriſto unitus ſit, ut unus cum illo ſpiritus evaſerit, in Chriſtum credere ſuo tempore vel negligat, vel deinceps etiam deſinat.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

2. Si agas de ſangvinis aſperſione ad ablutionem ſordium originalis reatus; dico parvulum baptizatum non eſſe amplius pollutum avt immundum ratione hujus reatus, cum peccatum originale ſemel dimiſſum non redeat qoad reatum, ut nos ex Proſpero in *Theſi* noſtra demonſtranda docuimus. talis tamen poteſt novam immunditiem contrahere, & in ea in æternum perire.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Ut illud omittam, aliud qid *ſordes*, aliud *reatum* ipſum exiſtere. de ſangvinis aſperſione ſimpliciter loqor, qi aſperſus non reatum tantum, ſed & maculam expurgat.

2. Novam immunditiem contrahere poſſunt, & contrahunt qotidie ſancti: ſed an ejuſmodi, qæ munditiem omnem penitus exterminet, & ad exterminium ipſorum etiam æternum valeat, hoc eſt qod noſtri negare ſolent, nec admitti poſſe in qoqam vere mundato videtur.

3. Proſperum qod attinet, ſententiæ illius te minimè ſubſcripturum exiſtimo; avt ſi ſubſcribere volueris, certè Synodi Dordrechtanæ decretis contraibis. Verba hæc ſunt, eò ipſo qem tu citas loco, *ad Gall. object.* 2. *Omnis homo, qi credens in Patrem & Filium & Spiritum Sanctum regeneratur in Baptiſmo, tam à proprijs peccatis, qæ mala voluntate & actione contraxit, qàm ab originali, qod à parentibus traxit, abſolvitur. Sed relapſum poſt Baptiſmum ad infidelitatem & impios mores qi negat originali peccato fuiſſe purgatum, tam falſa opinatur, qam qi eundem aſſerit non æterna morte eſſe damnandum.* Et, ibidem ad *object.* 3. *A ſanctitate ad immunditiem, à juſtitia ad iniqitatem, à fide ad impietatem pleroſqe tranſire, non dubium eſt: & ad tales prædeſtinationem filiorum Dei, coharedum Chriſti, non pertinere certiſſimum eſt.* Vides Proſperum diſertis verbis aſſerere tam adultos credentes, qam parvulos tinctos, tam à peccatis actualibus, qam à reatu originali ablutos, & abſolutos, tam à fide & ſanctitate, qam à juſtitia accepta excidere prorſus, & in immunditiem, iniqitatem, impietatem, infidelitatem incidere, per qam in æternum exitium deveniant. Qod nec ipſe (credo) credis, nec Synodi illius decreta admiſerint.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

2. Zanchius ipſe, *ibidem Theſi* 6. *&* 8. *de Baptiſmo*, & *ad Epheſ.* 5. 26. *mundationis* ſive *ſanctificationis* nomine tam *regenerationem* qam *juſtificationem* comprehendi vult; ut utraqe in Baptiſmo ex conſeqenti collata intelligatur; qorum in altero ſi à Zanchio diſceditur, qidni & in altero diſcedatur?

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ex tota theſeos mea explicatione non potes juſta conſeqentia inferre, me in eo qod toties ingeris, omnem ſanctificationem parvulis denegaſſe, ac proinde non rectè infers me hac ex parte à Zanchio in loco à te citato diſcedere. Qid de hac tota re ſenſerim, ſupra explicavi. Interim tu hoc ipſo in loco à Zanchio diſcedis, qi vis locum Epheſ. 5. 26. *de ſola ſanctificatione, excluſa juſtificatione, intelligendum eſſe, ut videre eſt Cenſura* Num. 7.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Hoc tantum volui, admiſſa Zanchii ſententia, utrumqe ſtatuendum; cum de altero tamen ſecus opinari te crederem: nec Zanchii avthoritate magis in hac parte teneri me, qam avt te avt alium qempiam, qi tecum ſentiat in illa altera.

2. A Zanchio diſcedere me in loci illius expoſitione liberè agnoſco; ſed nec avt ſolus hoc facio, avt qo minus facere id liceat, non video; præſertim cum nec de loci ſenſu teſtem illum advocarim, nec in cujuſqam verba (ſacris illis exceptis Spiritus Sancti amanuenſibus) jurare qiſqam teneatur. Hanc igitur veniam petimuſqe damuſqe viciſſim.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Verum ut Zanchio ſecum convenire poſſit, ipſe viderit, ſi hoc de baptizatis omnibus dictum voluit, qi ipſe in *Miſcellan. de Prædeſtin. c.* 4. *Theſ.* 1. Et *demonſtrat. Theſ.* 6. aſſerit, *reprobos in peccato relinqi, & perpetuo coram Deo propter iniqitates ſuas reos mortis exiſtere.* Qin &, *de Attributis Dei l.* 5. *c.* 2. *de Prædeſtin. ſanct. Theſ.* 2. *Num.* 2. *Unionem cum Chriſto, & juſtificationem, electionis effectus, notaſqe* facit. Et, *ibidem q.* 3. *Num.* 2. *Electionem juſtificationis cavſſam.* Et, *de reprobis q.* 2. *Theſ.* 1. *Reprobos nec vocari unqam, nec juſtificari.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Hic Zanchium ſecum committere ſatagis. ſed mallem loca à te citata interpretari de adultis, de qibus potiſſimum agit: Fateor enim & ipſum & Apoſtolum ex qo ille ſuas theſes demonſtrat, parcius agere de effectu Baptiſmi in parvulis. Illud, Reprobos in peccato relinqi, & coram Deo propter iniqitates ſuas reos mortis exiſtere, *intelligendum de peccato actuali, & reos eſſe mortis propter iniqitates proprias.* Unionem cum Chriſto & juſtificationem eſſe effectus electionis *ex Apoſtolo docet, ſed intelligit de unione & juſtificatione per fidem facta, de qibus Apoſtolus proprie agit.* Electionem *vult* juſtificationis *per fidem* cavſſam eſſe. Reprobos nec vocari unqam, *vel*

juſtificari

juſtificari *vult* : *ſcilicet per donationem fidei, nec fide juſtificari, de qa vocatione & juſtificatione paſſim agit Apoſtolus.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. De adultis ſolis Zanchii illa intelligi, nec materiæ de prædeſtinatione in genere, qam tractat, ratio, nec ipſe etiam avthor patitur. Nam *l.* 5. *c.* 2. *de prædeſt. ſanct. q.* 5. *§.* 2. *de mediis*, hæc habet: *Sine his igitur ne pueri qidem & infantes ad finem æternæ gloriæ deduci poſſunt. Ideo interne omnes, etiam electi infantes per Spiritum Sanctum ſuo modo vocantur, & juſtificantur, ut etiam glorificentur. Qædam verò his annexa ſunt, qæ etſi locum in infantibus propter ætatem habere non poſſint, reliqos tamen electos omnes conſequuntur*, &c. *Uti actualis fides, avditio verbi*, &c.

2. Illa à te allata, à Zanchio hac ratione dicta intelligi debere, qod puerum baptizatum ex charitatis judicio electum eſſe præſumat (id qod contra tuam *theſin* diſertè facit) inde liqet clariſſimè, qod idem ipſe, *de operibus redempt. l.* 1. *c.* 16. *tit. de bapt.* dum Baptiſmi à ſe allatam definitionem explicat; *Diximus*, inqit, *electi; qia reprobi, licet lavacro aqæ baptizentur, beneficiorum tamen, qæ per Baptiſmum conferuntur, expertes manent, nec baptizantur à Chriſto, Spiritu Sancto & igne: Non enim baptizat Chriſtus niſi ſuos, hoc eſt, à Patre ſibi datos.* Et poſtea, in *cavtion.* 1. *Ut Baptiſmi beneficia conſeqamur, opus eſt fide, vel ſaltem ſpiritu fidei & pœnitentiæ, qo certè non donantur niſi electi, & ad fœdus pertinentes.* Imò eis ipſis in *Theſibus*, unde teſtimonium illud tuum deſumitur, ab ipſo protinus exordio, de *electis ſolis* ſeſe agere, qibus iſta conferantur, ſive per Sacramenta, ſive per alia media, beneficia, aperte ſatis oſtendit. *theſ.* 1. *&* 2. & *theſ.* 26. ubi *electos* ſolos ſtatuit *ad fœdus admitti, & Chriſto uniri, atqe in corpus ejus incorporari.*

Zanchianis gemina habet Petrus Martyr, *ad* 1 *Reg.* 8. in *Append. de exorciſm. fol.* 74. Sed de Zanchio videatur Malderus, *ad Synod. Dordr. c.* 2. *§.* 5.

3. Si *de Baptiſmi in parvulis effectu parcius agere Apoſtolum* concedatur; vix erit, opinor, ut ex ſcriptis Apoſtolicis theſes iſtæ de materia ea certo clareqe poſſint ſtabiliri.

4. Zanchius qod de eadem re parcius agere dicitur: certè ſententiam ſuam ea in parte aperte ſatis profitetur, *ad Epheſ.* 5. *loc.* 2. *part.* 2. *de bapt. §.* 5. *&* 6. ſi qid verò deſideratur, Lectorem ad Calvinum in *Inſtit.* remittit; utpote qem in argumento iſto probet; de eo avtem jam ſtatim videbitur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Hiſce accedat clariſſimus Calvinus (in comm. in Epheſ. 5. 26.) Qod Baptiſmo nos ablui docet Pavlus, ideo eſt, qod illic nobis ablutionem noſtram teſtatur Deus, & ſimul efficit, qod figurat; niſi enim conjuncta eſſet rei veritas, avt exhibitio, qod idem eſt, impropria eſſet hæc locutio, *Baptiſmus eſt lavacrum animæ.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

De Calvino idem qod de Zanchio dictum ſit; ne ſibi contrarius exiſtimetur. qi & qod addit *Baptiſmum* dici *animæ lavacrum*, ſi de Baptiſmi Sacramento accipiatur, intelligi poteſt ita dictum, qod ad ablutionem animæ deſignandam atqe obſignandam inſtitutum ſit. Verum de Calvini mente videantur, qæ habuimus ſupra repoſita *Num.* 2. *ad Arg.* 3. *Reſp.* 2.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Nemo noſtrorum Theologorum de Sacramentorum vi & efficacia ſæpius & clarius loqitur, qam D. Calvinus.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Atqi Calvini doctrina de catena illa Apoſtolica, cujus nexus dogma iſtud diſſolvere videtur, cum Zanchii illis, qæ ſupra allata ſunt, planè conſentit.

2. Calvinus certè diſertè videtur ad partes noſtras tranſire, ubi tum de Sacramentis in genere, tum de Baptiſmi, qoad parvulos ipſius efficacia uſuqe ex profeſſo agit. Ut enim illud prætermittam ex *comment. ad Epheſ.* 5. 26. à te ipſo adductum; *Neqe enim affixa eſt ſignis Dei gratia, qin citra adminiculum ſigni liberè eam diſtribuat, ſi velit.* — *Deinde multi ſignum recipiunt, qi tamen gratiæ nunqam ſunt participes; nam ſignum omnibus eſt commune, h. e. bonis indifferenter & malis; Spiritus avtem non niſi electis confertur: atqi ſignum abſqe Spiritu eſt inefficax.* Et, *ad Rom.* 4. 11. *Sacramenta per ſe etſi nihil juvant, Deus tamen, qi gratiæ ſuæ inſtrumenta eſſe voluit, arcana Spiritus ſui gratia efficit, ne profectu careant in electis: & qamvis reprobis mortua ſint ac inutiles figura, vim tamen ſuam & naturam ſemper retinent.* Idem, qæ de Sacramentorum natura in genere ſtatuat, *Inſtitut. l.* 4. *c.* 14. *§.* 1. videri poterit ſupra *Num.* 2. *ad Arg.* 12. *Replic. §.* 2. Qin &, *lib. eodem. c.* 16. *§.* 7. de fructu agens ex profeſſo, qi ex hoc ritu parvulis adhibito, tum ad parentes fideles, tum ad infantes tinctos redeat; hos ponit.

1. *Qoad parentes; qod Dei ſignum puero communicatum, velut impreſſo ſigillo promiſſionem pio parenti datam confirmat, ac ratam eſſe declarat, qod Dominus non illi modò, ſed ſeminis ejus in Deum ſit futurus.*

2. *Qoad infantes; nonnihil*, inqit, *emolumenti pueri è ſuo Baptiſmo capiunt:*

1. *Qod in corpus Eccleſiæ inſiti, aliis membris aliqantò commendatiores fiant.*

2. *Qod ubi adoleverint, ad ſerium Deum colendi ſtudium non mediocriter ſtimulantur; à qo in filios ſolenni adoptionis ſymbolo accepti fuerint, antequam per ætatem eum cognoſcere poſſent.* Qanqam avtem de Calvini in hac parte ſententia ſuperius abunde ſatis dictum videatur *Num.* 2. *ad Arg.* 12. & *Num.* 17. *Replic. ult.* tamen qò illud, qod ex eodem *ad Epheſ.* hic adductum eſt de avthoris ipſius mente qid velit, clarius pateſcat, ex ejuſdem *Catechiſmo*, ubi accuratius iſta diſtingvit, pavca delibabimus. M. *Qid eſt Sacramentum?* P. *Externa divinæ erga nos benevolentiæ teſtificatio ad obſignandas cordibus noſtris Dei promiſſiones, qò earum veritas melius confirmetur.* Et mox, *de baptiſ.* P. *Baptiſmus veluti quidam in Eccleſiam aditus nobis eſt, illic omnes teſtimonium habemus, nos cum alioqi extranei alieniqe ſimus, in Dei familiam accipi, ut inter ejus domeſticos cenſeamur.* Mox; M. *Num aqam eſſe animæ lavacrum cenſes?* P. *Neqaqam; hunc enim honorem Chriſti ſangvini eripere nefas eſt, ut abſterſis omnibus noſtris maculis puros coram Deo & impollutos nos redderet. Atqe hujus qidem purgationis fructum percipimus, qum ſacro illo ſangvine conſcientias noſtras Spiritus Sanctus aſpergit; obſignationem verò in Sacramento habemus.* M. *Verum annon aliud aqa tribuis, niſi ut ablutionis tantum ſit figura?* P. *Sic figuram eſſe ſentio, ut ſimul annexa ſit veritas: neqe enim ſua dona nobis pollicendo nos Deus fruſtratur: proinde & peccatorum veniam, & vitæ novitatem offerri nobis in Baptiſmo & recipi à nobis certum eſt.* (Habemus qæ ex *comment. ad Epheſ.* prolata ſunt; ſeq pergamus.) M. *An promiſcuè in omnibus impletur hæc gratia?* P. *Multi, dum pravitate ſua viam illi præcludunt, efficiunt, ut ſibi ſit inanis. Itaqe non niſi ad fideles ſolos pervenit hic fructus: verum inde nihil Sacramenti naturæ decedit.* poſt; M. *Nobis verò qid agendum eſt, ut ritè Baptiſmo utamur?* P. *Rectus Baptiſmi uſus in fide & pœnitentia ſitus eſt: h. e. ut ſtatuamus rum certa animi fiducia, nos ab omnibus maculis Chriſti ſangvine purgatos Deo placere: Deinde ut Spiritum ejus ſentiamus in nobis habitare, atqe id operibus apud alios declaremus.* (Vides Calvinum de adultis fidelibus iſta dixiſſe debere intelligi, qibus obſignando exhibere beneficia iſta

dicantur: atqi horum nemo avt eſt reprobus, avt in æternum periturus; ut *aſſerto* tuo *ſecundo* Calvinus minimè ſuffragetur. Verum ſequntur jam *de Pædobaptiſmo*, qæ pro nobis prorſùs faciant. M. *Si hæc requiruntur ad legitimum Baptiſmi uſum, qi ſit ut infantes baptizemus?* S. *Non eſt neceſſe, ut Baptiſmum ſemper fides & pœnitentia præcedant: ſed ab iis tantum exiguntur, qi per ætatem jam ſunt utriuſqe capaces. Satis ergò fuerit, ſi infantes poſtqam adoleverint, Baptiſmi ſui vim exſerant.* Poſt; M. *Qâ ergò conditione baptizandi ſunt infantes?* S. *Ut teſtatum ſiat, benedictionis fidelium ſemini promiſſæ ipſos eſſe hæredes; ut agnitâ, poſtqam adoleverint Baptiſmi ſui veritate, fructum ab eo percipiant & proferant.* Hæc Calvinus, qæ cum dogmate, qod tu iſtic tueris, qi poſſint conſiſtere, ipſe videris.

SAMUELIS WARDI *Theſis. Num.* 31.

3. *Si in parvulis omnibus Baptiſmus non ſolvit reatum originalis peccati, videri poſſit Deum non ſeriò & veraciter agere cum ſuſcipiente, qem vult & juſſit baptizari, & ſuppoſito novo fœdere cum toto humano genere, & ejuſdem ſignis, & ſacramentis tum inſtitutis, tum ritè applicatis, iiſdem ſignis ſuis Deum deeſſe & (qod abſit) ſuis non ſtare promiſſis, atqe adeo ſuppoſito novo fœdere deſerere, antequam deſeratur. Qare prorſùs dicendum eſt, Deum remoto omni ex parte ſuſcipientis impedimento, i. e. libera reſiſtentia, ſuæ ordinationi non deeſſe, ſed in parvulo ritè baptizato ſolvere reatum originalem.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

1. Non ſeqitur *Deum veraciter non agere, etiamſi in Baptiſmo reatum non ſolvat*, dummodo gratiæ fœdus obſignet.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Reſpondeo, 1. At ſeqetur mea illatio, ſi reatus ſolutio promittatur in Baptiſmo. *Promitti avtem ſolutionem reatus evincit* 1. *Analogia Sacramentalis. Qemadmodum aqa, ſev aqa aſperſio, abluit ſordes corporis: ita ſangvis Chriſti ejuſqe applicatio ritè ſuſcipientis abluit reatum.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Non videtur ex eo confirmari ſatis illationis neceſſitas, qia *Deus in Baptiſmo reatus ſolutionem promittat*; niſi addatur, promittere eo ipſo tempore dandam; qod nuſqam promiſiſſe deprehenditur.

2. Analogia ſacramentalis id non probat: analogia hæc in genere eſt; Sicut aqa vim habet abluendi corporis ſordes, ita Chriſti ſangvis eluendi animæ maculas: analogia ſiqidem à repræſentatione ſumi ſolet, repræſentatur avtem priùs, propriéqe in Baptiſmi ſacramento cordis ſanctificatio, qâ ab inhærente ſorde emundatur. Epheſ. 5. 26. 1 Pet. 1. 2. Tit. 3. 5.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ac qanqam non negarim aqa aſperſionem etiam obſignare ablutionem ſordium, id tamen non præſtat niſi ſecundariò, & ubi priùs eſt ablutus reatus. Obſignatio enim non eſt propriè niſi rei priùs exhibitæ; non enim verè obſignatur, niſi qod prius eſt, ut non uno in loco verè D. Beza ad Acta Colloq. Mompelg. *Eſto enim obſignatio fiat futuri beneficii ex promiſſione, ipſa tamen promiſſio priùs ſit qàm obſignatur, avt obſignari poſſit.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Reverâ obſignari non poteſt, qod non aliqo modo præceſſit. Verùm obſignatio duo reſpicit; tum promiſſionem ſive pactionem ipſam, tum beneficium, idqe vel abſolutè pactum ſive promiſſum, vel conditionatè. Illa obſignationem præcedat neceſſe eſt, iſtud qo minùs ſeqatur, avt ne ſeqatur qidem, nihil obſtat, ubi conditio, ſub qâ promittebatur, præſtita non fuerit. Calvinus *Inſt. l. 4. c. 14. §. 3. Ex hac, qam poſuimus, definitione, intelligimus nunqam ſine præeunte promiſſione eſſe Sacramentum; ſed ei potiùs tanqam appendicem qandam adjungi, eo fine ut promiſſionem ipſam confirmet ac obſignet.* Whitakerus de Sacr. q. 1. c. 3. *Sacramenta Dei promiſſioni, tanqam ſigilla diplomati, annexa ſunt.* Petrus Martyr *ad 1 Reg. 8. In Baptiſmo res ipſa, hoc eſt, fœdus initum cum genere humano per Chriſtum antecedit, deinde ſymbolum externum conſeqitur. → Non tamen diffiteor qadam ſignificata eſſe Baptiſmi, qæ non antecedunt ſed conſequntur externam ablutionem, ut mortificatio & pœnitentia.* Hilarius *in Pſalm. 118. part. 3. Eſt ergo, qantum licet exiſtimare, perfecta illius emendatio puritatis, etiam poſt Baptiſmi aqas repoſita; qa nos Sancti Spiritûs ſanctificet adventu, judicii igne nos decoqat, qa per mortis injuriam, à labe morticina & ſocietate purgabit, &c.* Et hanc tamen in Baptiſmo deſignari docuimus ſupra *Num. 2. ad argum. 2. enunc. 7.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ex tuis avtem hypotheſibus nihil hîc promittitur, niſi obſignatio ablutionis reatûs; atqe ita analogia ſacramentalis erit: Ut aqa, ſev aqa aſperſio obſignat ablutionem ſordium corporis; ita ſangvis Chriſti & ejus applicatio obſignat ablutionem reatûs. At qis neſcit aqam priùs natura abluere ſordes qàm earundem ablutionem obſignat, avt obſignare poteſt?

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Ex *meis*, ſed non ſolius, noſtrorum ferè omnium *hypotheſibus* ſeqitur, nihil promitti vi Sacramentorum propriè ac primariè perficiendum, niſi fœderis divini, promiſſionúmqe & pactorum ejuſdem obſignationem; tum qicqid ex obſignatione beneficii ulteriùs poſſit accreſcere: neqe vix avſim pedem in hoc negotio ulteriùs proferre, qàm Apoſtolum ipſum mihi præeuntem advertam. Rom. 4. 11. qo loco integram Sacramenti definitionem, totámqe ejuſdem naturam rationémqe complexus, noſtrûm pleriſqe perhibetur. Petrus Martyr. *in Rom. 4. Vix puto ullum extare locum in ſacris literis, qo tam breviter & tam explicatè natura Sacramentorum proponatur, qàm his Pavli verbis, qibus Circumciſio appellatur ſignaculum.* Calvinus, *ibidem. Porro hîc habemus inſignem locum de communi Sacramentorum uſu. Sunt enim, teſte Pavlo, ſigilla, qibus & Dei promiſſiones cordibus noſtris qodammodò imprimuntur, & ſancitur gratia certitudo.* Et, *Inſtit. l. 4. c. 14. §. 23. Nec verò Baptiſmo noſtro plus tribuere fas eſt, qàm Apoſtolus Circumciſioni tribuit, qod vocat ſigillum juſtitiæ fidei.* Whitakerus, *de Sacram. q. 1. c. 2. Non hîc Circumciſionis tantùm, ſed Sacramenti in genere definitio habetur; & hæc brevis & perſpicua Sacramenti definitio eſt, ut mihi videtur: primò enim σημεῖον pro genere ponitur, h. e. ſignum externum avt ceremonia; deinde σφραγὶς δικαιοσύνης, ſigillum juſtitiæ, qa ex fide ſcilicet eſt, rem Sacramenti & finem & uſum declarat. ut ſi poſſemus eſſe Scripturis contenti, non meliorem definitionem deſideraremus.* Paræus, *in Rom. 4. 11. Hic locus eſt ſedes doctrinæ de natura & uſu principali Circumciſionis, & Sacramentorum reliqorum, unde cognoſcitur, qod ſacramenta ſint σημεῖα divinitùs data, & σφραγίδες, ſigilla juſtitiæ fidei.* Et, *ibidem. Obſerv. 2. Omnia Sacramenta ſignificant & obſignant fidei juſtitiam: Baptiſmus ergò ſignum eſt & ſigillum juſtitiæ fidei, per ſangvinem & Spiritum Chriſti.* Et mox; *Obſcurum non eſt, ſignificare & obſignare gratiam, eſſe de Sacramentorum forma* συσταλικῇ, *unde principalis eorum effectus exiſtit.* Rivetus, *de Sacram. theſ. 30. Finis Sacramentorum proprius eſt, ut obſignent fidelibus promiſſiones Evangelii.* Wallæus, *de Bapt. §. 31. Propriam Baptiſmi externi vim in obſignando dicimus conſiſtere.*

Optimè

Optimè Vorſtius, *adv. Bell. tom. 3. contr. 2. theſ. 2. rat. 2.* **Objectio.** *Omnes homines naſcuntur in peccato originali, & proinde cum reatu mortis æternæ, Pſal. 51. Rom. 5. &c. Ergò niſi per Baptiſmum hic reatus tollatur, pereundum ipſis eſt; qia per hoc organum gratia Chriſti hominibus applicanda eſt, & ſine hoc applicari non poteſt.* Solutio. *Non reatus ille generalis propriè per Baptiſmum, ſed per Chriſti gratiam (qæ propriè per Baptiſmum non qidem reipſa conferri, ſive nobis applicari, ſed tantùm ſignificari & obſignari ſolet) à nobis avfertur.* Et, *ad Contr. 1. Theſ. 6. Noſtri hoc dogma de opere operato, ſev de actione externa & ſacramentali, qaſi qæ per ſe abſqe fide, & bono motu utentis juſtificare qempiam poſſit, plane pernicioſum eſſe judicant: Et omnia ſacramenta ex ipſius Dei ordinatione tantùm vim ſignificandi & obſignandi, non avtem ipſam Evangelii gratiam conferendi habere, docent Evangelici. — Sacramenta dicuntur ſigna & ſigilla divini fœderis, uti ſupra diximus ex Gen. 17. & Rom. 4. Ergò gratiam in fœdere promiſſam, non ipſa in ſe continent, avt vi ſua nobis conferunt; ſed jam fortè collatam, vel etiam poſtea conferendam tantùm ſignificant & obſignant. — Qippe qæ gratiæ divinitùs promiſſæ, non antecedentes cavſſæ, ſev inſtrumenta operativa, ſed conſeqentia qædam adjuncta ſunt.*

2. Nihil tamen aliud in Baptiſmo promitti, niſi obſignationem ablutionis reatûs, *ex meis hypotheſibus* non ſeqitur. Promitti enim poteſt, qod non ſtatim præſtatur; promittitur in fœdere, ſed ſub conditione, ablutio ſordis ablatióqe reatûs: promiſſio iſta, ubi fœdus obſignatur, qaſi promiſſione novâ reali, non vocali avt verbali illâ duntaxat, ulteriùs firmatur ac ſancitur. Ita in Baptiſmo remiſſionem ipſam reatûs promitti non negatur, etiamſi obſignari duntaxat in præſenti, non & præſtari, ſtatuatur.

3. *Sacramento fœdus obſignari tantummodò*, qi dixerit, *ejuſdem obſignationem in eodem promitti* nullus dicit: imò abſurdè admodum & contra ſuam ipſius mentem loqeretur, id ſi diceret; ſi enim in obſignatione Sacramenti ipſius natura uſúſqe proprius conſiſtere cenſeatur, neceſſario ſeqetur in Sacramenti adminiſtratione obſignationem, non futuram promitti, ſed impræſentiarum præſtari.

4. Talem, qalis hîc fingitur, *Analogiam* de Baptiſmo hinc ſtatui, (non magis qam ex hypotheſibus Pavlinis de Circumciſione) id verò pernego. Verùm nihil fuerit opus, hoc loco denuò regerere, qæ ad objectum iſtud diluendum priùs dicta ſunt. *Num. 2. ad Arg. 10. Repl. §. 4.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

2. *Deus in hoc Sacramento promittit illud parvulo, cujus parvulus eſt capax, non id cujus parvulus pro ſtatu parvuli non eſt capax. At remiſſionis originalis reatûs parvulus eſt capax pro illo ſtatu, non itidem obſignationis ablutionis reatûs; hunc enim moralem uſum obſignandi non habet Baptiſmus, qoad parvulum ipſum, te ipſo fatente* Num. 32. ſeqente.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Nuſqam promittit Deus, in Baptiſmi Sacramento, infanti baptizato conferre id omne, cujus infans capax eſt.

2. Obſignationis fructus capax eſt infans, etiamſi uſus moralis illius actualis nondum ſit capax, cujus beneficio gratiam alere, confirmare, avgere Sacramenta in adultis fidelibus ſolent. Nec ego obſignationis uſum omnem qoad parvulos Sacramentis derogavi, verùm hunc tantùm, qo mediante ſignificatione, repræſentatione, obſignatione, gratiam eis communicare qeant. Obſignatio poteſt latifundiorum parvulo fieri; qæ etiamſi qoad parvulum ipſum firma efficáxqe ſit; unde & obſignationis capax meritò dicatur; non tamen obſignationis illius uſum eum poterit obtinere, qo vel de poſſeſ-

A ſione obſignatâ gavdium, vel de donatoris benevolentiâ notitiam percipiat, ut ad ipſum denuò impenſiùs diligendum obſervandúmqe excitetur, donec ad rationis exercitium per ætatem acceſſerit. Breviter, hoc volui, non nullum qoad ipſos ſimpliciter, ſed nullum apud illos uſum iſtiuſmodi obtinere, non qod nullus omnino uſus exiſtat, ſed qod nullum ipſi adhibere poſſint, non magis qàm iſtius, qi Baptiſmo tribuitur, effectus, de reatûs ipſius remiſſione, qam illi nec intelligunt, nec mediante ideò intellectu uſum iſtiuſmodi aliqem ejuſdem poſſunt habere. Vide Chryſoſtomum *in Gen. 17. Hom.* B 40. ſupra *ad finem Num. 13. Repl. 3.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

3. *Promiſſio ipſius remiſſionis, & non ſolius obſignationis fit parvulis Judæorum* Act. 2. 39. *ut ſupra obſervavimus in* Reſp. ad Cenſ. Num. 4. & 5.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Atqe ibi ſatisfacere objecto iſti conati ſumus.

C

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ex iſtis conficitur Deum veraciter non agere cum parvulo ſuſcipiente Baptiſmum, ſi non abluat reatum, prout in ratione noſtra tertia deduximus; ſed ſuis ſignis deeſſe, & ſuis non ſtare promiſſis, atqe adeò deſerere antequam deſeratur à ſuſcipiente Baptiſmum.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

D Satis eſt, ut veraciter Deus agat, dummodo fœdus gratiæ obſignat.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Reſpondeo, Si ſatis eſt, ut fœdus gratiæ obſignet, illud intelligendum de obſignatione vel ipſius pacti conditionalis; Si credideris, remittentur tibi peccata. *vel ipſius rei promiſſæ, qatenus ſuſcipiens de re promiſſa, i. e. remiſſione peccatorum, jam obtentâ certioratur.*

1. *At neutra obſignatio obtinebit in parvulis, qippe in qi-* E *bus pro eo ſtatu hunc moralem uſum obſignandi non habet Baptiſmus, te ipſo fatente,* Num. 32. *Atqe adeò parvulis in infantia morientibus Baptiſmus non erit niſi nudum & inane ſignum, de qorum ſalute inefficax; ſupervicturis avtem non erit ſignum efficax, niſi cum adulti primùm crediderint.*

2. *Si de obſignatione conditionali intelligas, illa ſit cum omnibus baptizatis, ſed nihil ponit ineſſe, niſi poſita conditione. Si ergò ſufficiat, ut Deus dicatur veraciter agere cum qovis ſuſcipiente, & tamen nihil ponat ineſſe, niſi in conditionem fœderis præſtante & implente, pœnitendo & credendo in Chriſtum Redemptorem; Ergò talis obſignatio ſufficit, qæ* F *nihil prodeſt parvulo pro ſtatu parvuli, nec adulto, niſi cum primùm pœnitentiam egerit, & in Chriſtum Redemptorem actu crediderit; unde talis obſignatio non eſt dicenda ſufficiens, cum parvulo pro ſtatu parvuli non erit niſi nudum & inane ſignum, & prorſùs inefficax; itidem omni etiam adulto, priuſqam conditionem præſtiterit.*

Sin de obſignatione ipſius rei promiſſæ, ſcilicet remiſſione peccati intelligi vis, ut Deus dicatur veraciter agere cum baptizato parvulo, qatenus obſignat ipſam remiſſionem jam exhibitam & collatam ante ſuſceptum Baptiſmum; præterqam qod talis obſignatio non ſit parvulis in illo ſtatu, de qibus agi- G *tur in noſtro argumento; Dico non poſſe veraciter fieri omnibus baptizatis talem obſignationem; cum omni baptizato parvulo non priùs remittantur peccata, qàm baptizetur, ex tuis etiam placitis.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Reſpondeo, obſignare Deum pactum illud ſub fidei

&

& reſipiſcentiæ conditione cum parente, tam de prole ſuâ, qàm de ſe initum, qod ad adultam ætatem pervenienti, tum demum ex lege ordinariâ fiat *efficax, ubi actu crediderit ac reſipuerit*; qod de Pavlo rectè Reverendus Robertus Epiſcopus Sariſburienſis *adverſ. Thomſon. diatrib. c. 7.* (ex lege dico ordinariâ, qia nemo Deum reſtrinxerit, qin poſſit in parvulis etiam ſupervicturis efficax prius facere, ſi velit;) apud eos avtem qi in infantiâ moriuntur, infantes efficax evadat, poſſim cum Zanchio dicere, *qando fidei, etiamſi non actus, virtus* tamen, *Spiritûs Sancti ope operaqe ingeneratur. de Attribut. Dei l. 5. c. 2. q. 5. §. 2. benef. 3.* dico certè, qando Spiritus Sancti virtute interiùs ceperint renovari: nam de uſu morali, qem in infantibus obſignatio nullum habere poſſit, ſatis puto me pavlò antè reſpondiſſe. Nec nudum avt inane, pro ſtatu parvuli etiam, ſignum fuerit, qod hunc qoad ipſos qem dixi uſum habeat; ſiqidem in adultis donec iſta præſtiterint, non prodeſſe, nec tu ipſe, credo, nec orthodoxus qiſqam negaverit. Calvinus, *adver. Anabaptiſtas art. 1.* de Pædobaptiſmo agens, *Cum de Sacramento aliqo agitur, animadvertendum eſt, ſubſtantiam omnem & vim ex doctrina æſtimandam eſſe, a qa confirmationem capit; notemus ergò doctrinam velut rem præcipuam, Sacramentum verò velut appendicem eſſe. Nunc Baptiſmum cum Circumciſione comparemus. Baptiſmus pœnitentiam avt renovationem vitæ continet, cum promiſſione remiſſionis peccatorum: utrumqe iſtorum Circumciſio, nec plus avt minùs, complectitur. Nam qod ad pœnitentiam attinet, de ea ſæpe tum apud Moſen, tum apud Prophetas fit mentio, cum monent, ut circumcidantur corda. Id ipſum enim eſt, qod in Novo Teſtamento dicitur veterem hominem mortificare. In ſumma ſpiritualis Circumciſio idem ſibi vult, qod pœnitentia. Qod verò ad alteram partem attinet, ſcilicet ad remiſſionem peccatorum, clarior approbatio petenda non eſt, qàm ea Pavli ſententia, ubi dicit, Circumciſionem Abrahæ datam eſſe ad juſtitiæ gratuitæ confirmationem, qam fide obtinuerat. Si igitur ita argumentari velint, rationi conſentaneum non eſſe, ut infantes baptizentur, qi nec fidem nec pœnitentiam habent, cum Baptiſmus ſit Sacramentum regenerationis, & lavacri ſpiritualis, qo per Chriſtum abluimur: reſpondeo idem de Circumciſione dici poſſe, ac Deum nihilominus juſſiſſe, ut infantes circumciderentur. Deum ergò ipſum redarguunt, cum ajunt, rationi adverſari, ſi Sacramentum, qod fidei & pœnitentiæ teſtimonium eſt, communicetur infantibus. Qid igitur dicendum? ſanè ſi qæ à Deo conſtituta ſunt probemus, ejus doctrina certò oſtendit minimè neceſſarium eſſe, veritatem, qæ Sacramento ſignificatur, ſemper præcedere, ſed aliqando ſufficere ſi ſubſeqatur, ſaltem pro parte. Renovatio enim vitæ ſignificabatur per Circumciſionem; ac ſimiliter juſtitia, qam fide obtinemus; nec pœnitentia nec fides erant in puero infante; nec tamen propterea minùs capax erat Sacramenti recipiendi. En igitur qomodo ſignum veritatem antecedebat. Si hoc aliqando licitum & rationi conſentaneum fuit, qare nunc erit diſſentaneum?* Tandem diſſertationem his verbis concludit: *Gratiam Dei præcipuè æſtimare debemus ex declaratione, qam Verbo, tum Sacramento facit. Cum igitur Baptiſmus hodiè inſtitutus ſit, ut promiſſio ſalutis corporibus noſtris obſignetur, ut in populo Judaico fiebat; ſingulari conſolatione privarentur Chriſtiani, ſi hæc confirmatio liberis ſuis adimeretur, qâ ſemper potiti ſunt fideles omnes, ut viſibile ſignum haberent, qo Dominus oſtendit ac teſtatur, ſe liberos ipſorum in Eccleſia communionem recipere.* Idem, *Inſtit. l. 4. c. 16. §. 20. Dicimus ergo, qum Circumciſionem, pœnitentiæ, fideiqe Sacramentum infantibus Deus communicarit, non videri abſurdum, ſi nunc Baptiſmi participes fiant, niſi planè in Dei inſtitutionem debacchari placeat. Verùm cum in Dei factis omnibus, tum in hoc qoqe ipſo ſatis ſapientiæ & juſtitiæ ad retundendas impiorum obtrectationes relucet. Nam etſi infantes, qo circumcidebantur momento, qid ſibi vellet ſignum illud intelligentia non comprehendebant; verè tamen circumcidebantur, in naturæ ſuæ corruptæ ac contaminatæ mortificationem, qam adulti poſtea meditarentur. Denique nullo negotio ſolvi poteſt objectio hæc, baptizari in futuram pœnitentiam & fidem, qæ etſi nondum in illis firmatæ ſint, arcana tamen Spiritûs operatione utraqe in illis latet. Hac reſponſione ſemel evertitur, qicqid adverſum nos torqent à Baptiſmi ſignificatione petitum; qale eſt elogium, qo à Pavlo inſignitur, ubi vocat lavacrum regenerationis & renovationis.* Denique ibidem, *§. 21. Contendunt qidem illi, ex eo nihil Pædobaptiſmo reliqum fieri, niſi ut inanis ſit fumus; nempe à qo longè ſepoſita ſit hæc veritas. Verùm hallucinatione iſta identidem peccant, qod rem temporis ordine ſemper ſigno præire velint: nam & Circumciſionis veritas eodem conſcientiæ bonæ teſtimonio conſtabat. Qod ſi neceſſariò præcedere debuiſſet, nunqam infantes Dei mandato fuiſſent circumciſi. Verùm ipſe bonæ conſcientiæ teſtimonium Circumciſionis veritati ſubeſſe oſtendens, ſimul tamen præcipiens parvulos circumcidi, ea parte in futurum tempus Circumciſionem conferri ſatis indicat. Qare nihil plus in Pædobaptiſmo præſentis efficaciæ reqirendum eſt, qàm ut fœdus cum illis à Domino percuſſum confirmet & ſanciat. Reliqa ejus Sacramenti ſignificatio, qo tempore Deus ipſe providerit, poſtea conſeqetur.* Beza, *qæſt. & reſponſ. part. 2. §. 111.* Qæſt. *Num verò vis illa Spiritus ſenſim hunc veterem hominem in nobis abolens, & novum creans, ab ipſo Baptiſmi momento incipit?* Reſp. *Apage hunc errorem operis operati. incipit ergò Baptiſmi fructus ab eo momento, qo fides incipit, qæ qidem interdum præcedit Baptiſmum; ut in Cornelio apparuit, Act. 10. 47. interdùm verò ſubſeqitur; ut in infantibus baptizatis, modò tardiùs modò ſeriùs evenit, ſiqidem adoleverint & ſint ex electorum numero. Denique non eſt fructus Baptiſmi ad illud momentum coarctandus, qo cuipiam confertur, ut nec verbi ſimplicis, latente tantiſper ſemine in avdientium animis, dum virtute fidei modò ſeriùs modò tardiùs collata, emergens fructificet.* Whitakerus, *de Sacram. q. 1. c. 4. ad arg. 5. Promiſſiones Dei vel ſunt categoricæ & abſolutæ, vel hypotheticæ & conditionales. prima illa ſemper ratæ ſunt, nec unqam mutari poſſunt, ſive nos credamus, ſive non; ut promiſſio de diluvio nunqam futuro, de mundi fine, de reſurrectione: reſurgemus enim qantumvis non credamus. At promiſſio gratiæ conditionalis eſt, reqirit enim fidem: non credenti igitur Sacramentum nihil confirmat; qia promiſſiones ſacramentales ſunt conditionales,* &c. Idemqe, *ibidem q. 4. c. 2. Sacramenta nihil ex opere operato efficiunt. i. e. ob id tantùm, qia adhibentur, etiam in parvulis. Non enim parvuli, eo tantùm qod baptizantur, gratiam participant, nec tamen fruſtrà baptizantur, qia in futuram fidem & pœnitentiam baptizantur, & qia membra ſunt Eccleſiæ, & ſancti ex fœdere, ideóqe ſignum fœderis eis negandum non eſt, adulti verò niſi credant Evangelio, nullam ex Sacramentis utilitatem percipiunt: atqe ita omnis Sacramentorum vis ex fide pendet.* Et, *q. 5. c. 2. ad rat. 3. Hæc erat promiſſio principalis;* (me fore tibi Deum & ſemini tuo) *& hujus promiſſionis nemo ſine fide particeps eſt.* Videantur & qæ ſupra ex eodem, *de Sacram. q. 1. c. 3. vocab. 4.* adduxi, *Num. 2. ad Arg. 11. Repl. 2. locut. 2. Reſp. 2. rat. 2.* Walæus *de bapt. theſ. 31. Qando ergò propriam Baptiſmi externi vim in obſignando dicimus conſiſtere, duo ſignificamus: primò certioracionem gratiæ promiſſæ, & à cavſſa principali collatæ, avt conferendæ: ſecundò ejuſdem confirmationem & avgmentum: qum avtem promiſſio illa non ſit abſoluta, ſed conjuncta cum conditione fidei & reſipiſcentiæ; ſeqitur gratiam illam non obſignari niſi credentibus & reſipiſcentibus.* Sclaterus noſter, *in Rom. 2. 25.* reſpondens argumentationi iſti Pontificiorum: *Sacramenta rectè atqe utiliter etiam infantibus conferuntur. Ergò ſanctitatem conferunt ex opere operato. — Qid ſi Baptiſmus utiliter infantibus adminiſtratur? num utilitas iſta neceſſariò eſſe debet collatio ſanctitatis abſqe diſpoſitione prævia? ac non potius obligatio ipſorum ad obedientiam; per vitæ totius curriculum præſtandam? rectè eum parentum fidelium infantibus adminiſtramus, hoc modò initiantes eos fœderi divino, obligantes ad jugem obedientiam, at verò utrum Baptiſmus alio ullo modo proſit eis, mihi dubium eſt.* Deniqe Reverendus Gregorius Derenſis Epiſcopus *de perſever. c. 12. §. 3. Non eſt neceſſa-*

ceſſarium, ut baptizatus qiſqam (parvulus ſcilicet) *præſentaneè vel juſtificetur vel regeneretur; verùm Baptiſmi Sacramentum eſt ei ſigillum juſtitiæ fidei, qæ eſt juſtitia Chriſti avt à Spiritu Sancto applicandæ electo in infantia morienti, avt etiam fide apprehendendæ in eis, qi ad diſcretionis annos ſuperſtites, credendi gratiam aſſequntur.* Et, §. 4. *Neqe enim Baptiſmi effectus eſt, fidem inchoare avt producere, qæ in adultis Baptiſmum præire debet, nec poſſunt infantes, dum rationis uſu deſtituuntur, actualiter credere; ſed baptizato juſtitiam fidei obſignare, atqe ita ſacramentaliter juſtificare, qi qidem effectus non eſt ad tempus ipſum Baptiſmi adminiſtrationis reſtringendus, ſed ad totum vitæ curſum extendendus, qandocunqe is crediderit ac reſipuerit.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Dices forſan Deum obſignare fœdus gratiæ in Baptiſmo veraciter cum parvulis ſupervicturis conditionaliter duntaxat; at cum parvulis in infantia morituris abſolutè, qatenus rem promiſſam ante ſuſceptum Baptiſmum exhibitam à prima conceptione obſignat.

Reſpondeo; At ſic parvulis ſupervicturis pro ſtatu parvuli, nihil veraciter obſignatur, cum nihil exhibeatur, qod obſignetur pro ſtatu parvuli; & ſi aliqid eſſet, qod obſignetur, illud tamen obſignari non potuit illis, qi in illa ætate obſignationis incapaces ſunt: Unde obſignatio illa pro illo ſtatu, otioſa eſt, & ſupervacanea. Qorſum enim tales baptizantur in infantia, ſi nihil illis veraciter avt exhibetur avt obſignatur vi Sacramenti pro illo ſtatu? Qod avtem ad parvulos attinet in infantili ætate hinc migraturos, etſi dicamus rem promiſſam ante ſuſceptum Baptiſmum exhiberi, tamen cum parvulus non ſit capax hujus moralis obſignationis, non ei obſignabit Baptiſmus rem promiſſam, qamvis antea exhibitam; ſed inſuper dicimus, non poſſe ex Scripturis probari, rem promiſſam ordinariè exhiberi ejuſmodi parvulis baptizatis, ante reipſa ſuſceptum Baptiſmum.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Ex eis, qæ præmiſſa ſunt, qia ſeqentibus hîc occurri videtur, objectioni avtem reſpondent à me minimè propoſitæ, ad qam data *reſponſio* eiſdem nitatur ſuppoſitis qæ ſuperius diſcuſſa ſunt, idcircò omittere viſum eſt; eoqe magis, qia in molem majorem excreſcere diſceptationem hanc jam tandem adverto, qàm futuram, cum aggrederer primò, opinabar. Illud tantum adjicio claris ac diſertis ex Scripturâ ſacrâ firmamentis illud ſtabiliri debere, qod niſi concedatur, *Deum non ſeriò nec veraciter agere, nec promiſſis ſuis ſtare*, qin *& deſerere ante qam deſeratur*, ſtatui neceſſe fuerit.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Qod [Fœdus gratiæ ſcilicet] mihi tamen non cum toto genere humano, ſed cum Evangelium amplexis tantùm intercedere videtur. Act. 2. 39.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

***Certum eſt conditionale fœdus pangi cum toto genere humano, qemodò cum lapſis Angelis non pangitur, qatenus Deus ſub conditione fidei & pœnitentiæ promiſit omnes homines in gratiam recipere; unde & omnes homines per præcones Evangelii incitari veraciter, & ſeriò poſſint ad ſalutis per Chriſtum partæ participationem; non itidem Angelos lapſos, utpote qos Deus ſub nulla conditione in gratiam denuò recepturus eſt. Interim concedo, res in fœdere promiſſas non exhiberi, niſi Evangelium amplexis & eorum ſemini. Promiſſio item, de qa* Act. 2. 39. *non ſolum ſit cum adultis Judæis Evangelium amplexis, ſed etiam cum iſtorum liberis, etiam parvulis, ut ſi ipſi baptizentur, remiſſionem originalis reatus conſeqantur. Id qod pariter (maceria jam diruta) intelligi vult Petrus de Gentibus vocandis & eorum liberis. Ipſi enim jure natalium jus habent ad Baptiſmum, qod non habent Gentilium non vocatorum liberi. Vid. ſupra* Reſp. ad Cenſ. Num. 18.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Promiſſionem illam Act. 2. 39. qod attinet, de ea ſæpiùs jam dictum eſt. De fœderis latitudine, qod utrinqe dicitur, nec ad cavſſam præſentem multùm facit; verbiſqe forſan ac modo loqendi, magis qàm ſenſu dictorum réqe ipſâ diſſidetur.

Fœdus reverâ ſub eis conditionibus ineundum generi humano toti nunc dierum, ut Apoſtolus Act. 17. 30. (at non & olim itidem) proponitur ac promulgatur; actu tamen intercedere cum eis ſolis propriè, opinor, dicitur, qi fidei ac Evangelii profeſſionem ſaltem amplectuntur. Ita ſub Veteri Teſtamento, cum tamen fœdus gratiæ, qoad ſubſtantiam, eadem qæ nunc eſt, exiſteret, fœderati Deo ſoli Judæi habebantur, Rom. 9. 2. gentes cæteræ à fœdere alienæ cenſebantur, Eph. 2. 12. Rex qiſpiam, etiamſi voluntatem ſuam ſcripto publico divulgaverit, fore ut ex gentibus avt civitatibus regno ſuo finitimis (unâ interim avt alterâ duntaxat exclusis) ſub tali talive conditione, qæcunqe voluerit, fœderata ſibi futura ſit; non tamen hoc facit, ut fœdus iſtud ſtatim ex ſcripto illo divulgato cum eis omnibus, avt cum ullâ etiam earum intercedat: intercedet tum demum, cum gentium civitatúmve illarum eis tantùm, ſi qæ ſaltem id fecerint, qæ conditiones illas accipere, & præſtandas in ſe recipere voluerint, idqe modo ab eis poſtulato eidem intimandum curaverint. Certè fœdus, qod Deus cum Abrahâ poſteriſqe ejus pepigit, nevtiqam pangebatur cum cæteris, qæ tunc temporis erant, gentibus. Nec video, ſi fœdus gratiæ cum univerſo genere humano ſit initum, cur non & infidelium æqè ac fidelium liberis jus ad Baptiſmum tribuatur, cum fœdere pariter comprehendantur utriqe; avt etiam cur à fœderis beneficio excludantur, niſi actu aliqo ſuo ſeſe ipſi, ubi adoleverint, excluſerint. Rectè Bèza, *ad act. colloq. Mompelg. de bapt. dogm.* 11. *p.* 130. *Dicat nobis D. Andreas, cur natos in Eccleſia ad Baptiſmum admittat, Turcarum avtem avt Judæorum, qi nunc à fœdere ad tempus exciderunt, liberos non item. Annon qod illi qidem ad fœdus pertinere, qia in Eccleſia nati, cenſeantur? qibus propterea fœderis σημεῖον & σφραγὶς denegari non debeat: illis verò qia extra Eccleſiam nati, & idcircò immundi, in Templum Dei admitti non poſſunt? Nam ſi exceperit in Eccleſia natos infantes, non ut jam ſanctos & cenſos in Dei fœdere, ſed ut ſanctificandos & cenſendos ad Baptiſmum admitti: qæram rurſus, cur hos potiùs qàm Turcas avt Judæos ad iſtam nanciſcendam ſanctificationem admittant.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Qin potiùs, ſi cum toto humano genere pactum ſit eâ ratione firmatum, ut *deſerere priùs, qàm deſeratur* videri Deus qeat, ni ad Baptiſmum oblato reatum remittat, certè idem feciſſe non minùs videbitur, ſi parvulo ulli omnino id beneficii negaverit; & multò magis, ſi fidelis cujuſqam parvuli, qi vel neceſſitate inſuperabili excluſus, vel per ſupinam ſuorum negligentiam, ſacro flumine caruerit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ratio mea apertè agit, non de qovis promiſcuè ad Baptiſmum oblato, ſed de ſuſcipiente qem Deus vult, & juſſit baptizari, & de Sacramento ritè applicato, ut liqidò conſtare poſſit me de Chriſtianorum parvulis tantum egiſſe, avt inſtar Chriſtianorum ſcilicet de paganorum parvulis, qi legitimè in Chriſtianorum poteſtatem adducuntur, & pro qibus ipſi Chriſtiani ſponſores erunt: tales enim inſtar parentum ſunt. Ee de ejuſmodi parvulis dico, ſi in iſtorum Baptiſmo Deus non ſolvit originalem reatum, non ſerio & veraciter agere cum tali ſuſcipiente, & deſerere anteqam deſeratur; qatenus Sa-

cramentis ſuis deeſt, & ſuis (qod abſit) non ſtat promiſſis. Qod dici non poteſt de parvulis Paganorum, qi nunqam ſiſtuntur baptizandi. qomodo enim deerit Sacramento ſuo Deus, in iis qi illud non ſuſcipiunt?

Qod ſpectat ad illos fidelium parvulos, qi neceſſitate inſuperabili, vel per ſupinam ſuorum negligentiam Baptiſmo privantur, nos non negamus hoc caſu, tali parvulo, beneficia fœderis, ut ſupra diximus, Reſp. ad Cenſur. Num. 18.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Intelligo ſatis de qibus agas, illud duntaxat viſum eſt obiter monere, qid ex à te hîc poſitis deduci poſſe videbatur. Siqidem enim ſub hâc formâ fœdus actu ſit initum cum humano genere univerſo, videri poterit Deus, forſan ex à te hîc poſitis, parvulos omnes, qi fidei reſipiſcentiæqe capaces nevtiqam ſunt, deſerere, priuſqam ab ipſis actu deſeratur, ad ſalutem ni admittat: qale neſcio qid & Arminiani, non ſaltem nulli, apud ſe fovere inſimulantur. Certè Adrianus Borrius *reſponſ. Armin. ad art.* 31. *p.* 117. à Feſto Hommio citatus, in *Specim. Controv. Belgic. art.* 15. *theſ.* 5. *p.* 56. *Neceſſe eſt omnes ſalvos fore, qi actu nulla alia peccata ipſi perpetraverunt, qales ſunt infantes omnes ſine diſcrimine, qia Deus univerſum genus humanum in reconciliationis gratiam aſſumpſit, & cum Adamo omnibúſqe ejus poſteris in eo fœdus gratiæ inivit: cúmqe infantes fœdus illud tranſgreſſi non ſint, non videntur condemnationi obnoxii.*

2. Illud prius videtur firmiſſimè fuiſſe probandum, atqe ex aliqo verbo perſpicuo fuiſſe demonſtrandum clariſſimè, ſignum iſtud Deum eo fine inſtituiſſe, qo per illud reatus originalis ſolutio actu ipſo daretur, ac de reatu eodem, ſub eadem conditione remittendo promiſſionem dediſſe, qam ut mendacitatis ludificationiſqe reus, ni id præſtet, peragatur.

SAMUELIS WARDI *Theſis.*

Hinc Patres in Concil. Valentin. in Gall. tempore Lotharii Imperatoris circa annum 855. *cui præfuit Remigius Lugdunenſis Epiſc.* c. 5. Firmiſſimè tuendum credimus, qod omnis multitudo fidelium ex aqa & Spiritu regenerata, & per hoc veraciter Eccleſiæ incorporata, & juxta doctrinam Apoſtolicam in morte Chriſti baptizata, in ejus ſangvine ſit à peccatis ſuis **abluta.** Qia nec in iis potuit eſſe vera regeneratio, niſi fieret & vera redemptio, cum in Eccleſiæ Sacramentis nihil ſit caſſum, nihil ludificatorium; ſed prorſus totum verum, & ipſâ ſui veritate & ſinceritate ſubnixum. *Hæc Patres Valentini.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Concilium Valentinum redemptionem & regenerationem conjungit, & ſanè qicqid pro alterâ dictum eſt, pro alterâ ex eiſdem fundamentis dici poterit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Concilium Valentinum agit de redemptione efficaci, qæ reſpicit applicationem, non de redemptione impetratâ, qæ proculdubio latiùs patet qàm regeneratio. Eſto ergò, conjungantur redemptio *&* regeneratio; *hoc tamen non facit contra noſtram illationem, qa hinc inferimus, Sacramentum Baptiſmi ſemper abluere ritè eum ſuſcipientes à peccatis ſuis; ergò & omnes parvulos etiam non-electos; qâ enim abluit à peccatis, regenerat, i.e. nova nativitate donat. Omnis enim talis ablutio à peccatis, & regeneratio fundata eſt in vera redemptione; ex uſu enim legitimo Sacramenti infert ejus certam & indubitatam efficaciam, & ex efficacia indubitata infert præviam redemptionem, in qa hæc efficacia fundatur.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Atqi ego, non de aliâ *redemptione*, qàm *efficaci*, Concilium locutum intellexi; de alia *regeneratione*, qam tu iſtic deſcribis (qæ revera *regeneratio* non eſt) eâ ſcilicet qam ſolam ſacra pagina agnoſcit, qámqe Apoſtolus deſignavit, ubi de *lavacro regenerationis* verba facit, locutum intellexi. Et vero Deo unqam renatum qenqam, in æternum qi pereat, ſeminis divini incorruptibilitas non patitur. Cæterùm in Concilii hujus capita cum diſqiſitione diligentiori factâ, qæ ante non occurrerant, jam inciderim, ejuſdem in capitis verbis, ei qæ hic citatur periochæ proximis deprehendo, qod in Proſpero ſupra erroneum plane annotaveram; *Ex ipſa tamen utiqe fidelium multitudine & redemptorum, alios ſalvari aterna ſalute: — alios, qia noluerunt permanere in ſalute fidei, qam initio acceperunt, — ad perceptionem aternæ beatitudinis nullo modo pervenire.* Qod dogma cum Synodi Dordrechtanæ decretis qî poſſit conciliari ipſe videris. Iniqum avtem fuerit me Concilii hujus in altero avtoritate premere, cujus in altero ſententiâ obſtringi recuſares.

SAMUELIS WARDI *Theſis.*

Nec minus rectè Clariſſimus Calvinus, in Tit. 3. Illud valere debet inter pios, Deum non inanibus figuris nobiſcum agere, ſed virtute ſuâ intus præſtare, qod externo ſigno demonſtrat. Qare congruenter & vere Baptiſmus dicitur lavacrum regenerationis.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Calvinum qod attinet; de mente ſenſúqe illius abunde ſatis, opinor etiam ad tædium forſan & navſeam, ſuperiùs à me pavlò dictum eſt.

SAMUELIS WARDI *Theſis. Num.* 32.

4. *Rectiſſimè dicuntur Sacramenta Inſtrumenta moralia & organa gratiæ, qam ſignificant, exhibitoria. Qomodo ergò Baptiſma dicetur Inſtrumentum gratiæ, cum parvulis adhibetur, ſi tum cum actu applicetur, & expeditum ſit, & nulla libera reſiſtentia ex parte ſuſcipientis impeditum, non tamen effectum, ad qem divina inſtitutione ordinatur, producat? Qod avtem Sacramenta rectè dicantur Inſtrumenta moralia, & qidem gratiæ exhibitiva, mediante naturali & morali ſignificatione, repræſentatione, & obſignatione, paſſim docent noſtri Theologi.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Inſtrumenta moralia gratiæ exhibitiva, mediante morali ſignificatione, repræſentatione, & obſignatione dici poſſunt Sacramenta, etiamſi tunc temporis cum adminiſtrantur, iſta omnia non efficiant.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Argumento noſtro 4. *non reſpondes, ſed explicationem noſtram impugnas, qa oſtendimus à noſtris Theologis Sacramenta rectè dici inſtrumenta moralia, & qidem gratiæ exhibitiva, mediante naturali (hæc vox omiſſa videtur, in eo qo uſus es exemplari) & morali ſignificatione, repræſentatione, & obſignatione.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Argumento mihi viſus ſum reſpondiſſe, qia conſecutionis negationem manifeſtam verba mea in ſe continent.

2. Explicationem, non tam tuam, qam Theologorum noſtrorum, tantum abeſt ut impugnarem, ut tum alibi con-

concedam & ſtabiliam, tum iſtic etiam non abnuam; niſi qod minùs perſpicuè locutus, & properante nimis calamo verba qædam omiſerim, qæ nunc inſeri poſtulem, [ſcilicet *qa ſignificant, repræſentant, obſignant.*] qum hoc ſit qod voluerim; *dici poſſe Sacramenta gratia, uſus hujus moralis vi, exhibitiva, etiamſi omnia, qa ſignificant, repræſentant, obſignant, non efficiant ſemper tunc temporis cum adminiſtrantur*: qa de re multa ſunt ſuperiùs etiam diſputata, qæ tranſcribere denuò avt relegere, nimis foret moleſtum.

3. Id adjicere mihi ex re ipſâ fore videbatur, partim qo clarum fieret, qonam ſenſu illud poſſet admitti, qod B à Theologis noſtris hac in parte aſſeri ſolet, qia illos in partes advocaveras: partim etiam, ut qo ſenſu illud admittere, avt non abnuere ſaltem, ſignificarem; utpote qod ſic acceptum ſententiæ noſtræ nihil incommodare videtur.

4. *Phyſicus* ille *modus* tantum abeſt, ut à noſtris admittatur, ut ne Bellarminus qidem fidenter aſſerere ſit avſus. Vide Bellarminum *de Sacram. effect. l. 2. c. 1. &* Chamierum, *panſtrat. tom. 4. l. 2. c. 1. §. 18. &* 19. Qanqam phyſicus efficiendi modus, & ſignificatio phyſica, C ſunt reverâ res à ſe invicem diffitæ, atqe iſtud, puto, non illud, volebas. Nec vocula ea exemplari, qo uſus ſum, aberat, ſed dum *Theſeos verba* in compendium redigere, imaqe cum ſummis connectere ſatago, imprudens omiſeram. [Cæterùm poſt *Exceptiones* has à me acceptas ſignificavit per literas Vir Clariſſimus *unum velle ſe vocabulum in noviſſima Num. 32. clavſula inſertum*, ut dicantur Sacramenta, *gratia exhibitiva* [*& obſignatoria*] rationem præmiſerat, qam exhibitam ſuprà reperies *§. 1. Num. 2. ad calcem Arg. 6.*]

Exhibitiva interim noſtris qatenus dicantur, oſtendit Chamierus ſupra adductus *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 2.* D *memb. 7. Reſp. 3.* & *ad Arg. 11. Reſp. 1.* In exemplari avtem illo, qod ad me tranſmiſerat, cùm verba illa [*mediante naturali & morali ſignificatione, repræſentatione, & obſignatione*] uncinis incluſiſſet, prout iſtic à me exhibentur, ad marginem adſcripſerat, *mallem incluſa* [ ] *deleri*: qod ideo, opinor, adnotavit, qia *moralem* hunc in parvulis *Sacramentorum uſum* ſuprà non ſemel rejecerat.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Patet in ~~adultis~~, ~~qi fidem poſteà~~ tantùm cum baptizarentur, poſt multos poſtea interjectos annos, efficaciter vocati fuerint. Videatur Abbotſius noſter, *adverſ. Thomſon. part. 1. c. 7.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Nec ego inficias eo, Sacramenta dici poſſe ejuſmodi inſtrumenta, etiamſi tum temporis, cùm adminiſtrantur, iſta omnia non efficiant. *Rectè Lombardus*, Rem Sacramenti aliqando longè ſeqi ipſum Sacramentum, ut in illis, qi fictè accedunt, qibus cum poſtea pœnituerint, incipiet Baptiſmus prodeſſe. 4. Diſt. 4. lit. G. *Suſtineri etiam poſſe probabiliter* pactionem dilatoriam *Durandi, qi aſſerit*, ubi in ſuſceptione Sacramenti ponitur obex, ibi vi pactionis divinæ Baptiſmum habere ſuum effectum abluendi reatum, qamprimum obex removetur. 4. Diſt. 4. qæſt. 4. *At in infantibus rite baptizatis, qi obicem ponere avt fictè accedere neſciunt, de qibus ſolis noſtrum agit argumentum, hac pactio nullum locum habet; unde nullum ſubſidium ab hac pactione dilatoria peti poteſt, qod vim noſtri argumenti enervet.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Si pactio de ſolutione præſentaneâ interceſſerit, locum in parvulo pactio illa dilatoria non habet. Verùm illud probandum adhuc ſupereſt. Vide D. Davenantium, *Num. 2. ad Arg. 2. Memb. 5. de capac. Replic. 1. & 2.*

2. Reſponſio mea hoc nititur fundamento; qod modus ille, qo Sacramentum gratiæ actualis exhibitivum fiat, ex uſu morali, qem percipiens ipſe facere poſſit, pendeat: eum avtem qoad infantes ipſos, cum rationis uſu deſtituantur, Sacramentum habere adhuc neqeat.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Neqe certè in infantibus adhuc rationis uſu deſtitutis, qoad ipſos uſum hunc moralem (qo ſint gratiæ exhibitiva) obtinere poſſunt.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Nec ego in ea ſententia ſum, ut exiſtimem vim Sacramenti pendere ex uſu morali, actu avt ſignificandi, avt repræſentandi, avt obſignandi parvulo beneficia fœderis; ſed ex inſtitutione divina, qa Deus ordinavit, ut ad uſum talis ſigni, qod analogiam habet cum re ſignata, ille præſtò ſit in conferenda tali gratia, qamvis ipſe ſuſcipiens uſûs hujus moralis capax non fuerit: Neqe enim aliud iſtis verbis noſtris intelligi velim.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Tam Verbi qàm & Sacramentorum efficacia illa, qâ gratiæ ſunt exhibitiva, pendet primariò qidem & principaliter ab inſtitutione divinâ, abſqe qâ nihil avt efficere avt obſignare ſunt nata: ſecundariò tamen ab uſu illo, qo tanqam medio neceſſario adhibito, ad gratiam tam ingenerandam, qam & fovendam & promovendam fiunt actu efficacia. Calvinus, *Antidot. ad Concil. Trident. ſeſſ. 7. can. 5. Fatemur non alenda tantùm, ſed avgenda qoqe fidei deſtinata eſſe Sacramenta. Sed aliud ſibi volunt cornuta beſtiæ: fingunt enim ſubeſſe vim magicam Sacramentis, qa ſit extra fidem efficax; qo errore tollitur, qa inter fidem & Sacramenta in Scripturis perpetua ſtatuitur relatio. Hoc ut clariùs intelligant lectores, ſemper memoriâ repetendum eſt, Sacramenta nihil, qàm inſtrumentales eſſe conferendæ nobis gratiæ cavſſas, qæ tunc demum proſunt, ſuúmqe effectum habent, cum fidei ſerviunt.* Verùm niſi in uſu illo morali, fidei ſervire qi poſſunt? Idem mox, *ad can. 8. de Sacramentis idem qod de Verbo prædicandum eſt, nihil prodeſſe niſi fide percepta.*

2. De *inſtitutione* ipſa tota lis eſt, an in eum finem uſumqe inſtituta ac deſtinata ſint Sacramenta, ut abſolutionis inſtar Pontificiæ, gratiam eam, cui deſignandæ obſignandæqe ſunt aſſignata, conferant neceſſariò, etiam ubi percipiens uſus capax nevtiqam fuerit: qod mihi ſi probatum fuerit, res tota confecta illicò futura eſt.

SAMUELIS WARDI *Theſis. Num. 33.*

Bucerus, in retract. in Matth. 3. *agnoſcit*, Sacramenta rectè dici inſtrumenta, organa & canales gratiæ. Atqe hinc, *inqit*, Apoſtolus vocavit Baptiſma *Lavacrum regenerationis*, & *Baptiſmo* affirmat nos eſſe *in Chriſti mortem ſepultos*, Chriſto *incorporatos* & *Chriſto indutos*, & per Sacramenta Chriſtum Dominum ſuam nobis redemptionem communicare; & Sacramenta eſſe communionis Chriſti (i. e.) ſalutis noſtræ ſigna exhibitiva & organa, qibus Dominus ſui communionem nobis impertit.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Qod ad illud ex Bucero qod adducitur, cui non orthodoxo mirum, ſi non horrendum dictu, videatur, aliqem *in Chriſti mortem ſepultum, Chriſto incorporatum, Chriſto indutum, communionis cum Chriſto. i. e. ſalutis factum participem*, (idqe non Sacramento tenus, ſed reapſe) in æternum poſthac exitium devenire?

SAMUELIS WARDI *Responſio.*

Hæc omnia ſuo modo competere parvulis baptizatis, dicere non eſt avt abſurdum, avt horrendum, etiamſi poſteà, cùm adoleſcunt, votum Baptiſmi non impleant unqam, qin in æternum pereant: neqe enim magis inconvenit, hæc omnia iis competere, qam dicere eos in ſtatu ſalutis eſſe, ut ſi in illo ſtatu ante adultam ætatem moriantur, certò ſalutem conſecuturi ſint; qæ eſt noſtræ Eccleſiæ & totius Antiqitatis indubitata ſententia; &, ut ego reor, ipſius Scripturæ. Similia iis qæ habet Bucerus, occurrunt apud Avguſtinum, Enchirid. ad Lavrent. c. 52. 53.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Nolim verba mea, ſecus qàm intellexerim ipſe, accipi. Non hoc volui Bucerum hoc dicere, qod *avditu horrendum* exiſtimare me dixi: neqe enim Bucerus hoc ipſum ipſe dicit, *aliqem Chriſto indutum, Chriſto incorporatum, ſalutíſqe cum Chriſto factum participem, in æternum poſſe perire*, verùm verba illa mea [*qod ex Bucero adducitur,*] hunc ſenſum habent, qaſi dixiſſem, *Qod avtem attinet ad id qod ex Bucero adducitur, Cui non mirum*, &c. non ut Bucero dictum hoc agnoſcere avt aſſerere voluerim; ſed ex Buceri dictis, ſi generalia forent, eoqe ſenſu, qo tu accipi contendis, concepta, reſultaturum id, qod non *mirum* tantùm, ſed & *avditu horrendum* mihi viſum ſit. Egò ſiqidem Bucerum, cum liber ipſe mihi non adſit, qo locum perluſtrare poſſim, eo ſenſu ſuſpicor iſta locutum, qo Calvinum Zanchiúmqe paria fere enunciaſſe ſuperiùs pavlò, liqidò, uti opinor, oſtendi. Qin & Bucerum à te eo loci, hac in parte diſcedere, etiamſi libri copia non ſuppetat, inde tamen colligo, qod *in Matth.* 3. idem, Bellarmino referente, (penes avtorem ſit fides) *de Sacr. Bapt. l.* 1. *c.* 4. docere dicitur, *prædeſtinatos parvulos etiam ſine Baptiſmo ſalvari, non prædeſtinatos etiam cum Baptiſmo damnari.*

2. *Suo modo in Baptiſmo iſta fieri*, nemo noſtrûm etiam negat, eodem ſcilicet qo Apoſtolus 1 Cor. 10. 16. Gal. 3. 27. Col. 2. 12. 13. hoc eſt, vel ſacramentaliter, qod eſt omnibus commune, prout Avguſtinum *ad Coloſſ.* illud interpretari ſuprà monuimus; vel efficaciter, qod eſt adultorum fidelium proprium; qatenus in iſtis illa Baptiſmus, non repræſentat tantum, & obſignat, ſed provehit etiam.

3. Verum eo qo hîc aſſeri videtur, modo, baptizatis parvulis univerſis iſta competere, *magis inconvenire* mihi ſaltem videtur, qam *aſſerere infantes fidelium in eo eſſe ſtatu, ut ſi parvuli obierint, ſalutem conſecuturi ſint*: qod & ipſum tamen è noſtris nonnulli havd ita fidenter & indefinitè ſtatuere videntur. Videatur Calvinus *Inſtit. l.* 4. *c.* 16. §. 21. adductus ſuprà *Num.* 2. *ad Arg.* 11. *de locut.* 2. Beza, *ad Act. Collat. Mompelg. de bapt. dogm.* 7. *p.* 106. Sed & idem, *qæſt. & reſp. part.* 2. §. 123. & 127. Paræus, *adv. Bellarm. de amiſſ. grat. & ſtat. peccat. l.* 6. à Maldero adductus, *antiſynod. c.* 2. §. 5. Whitakerus *de Sacr. q.* 1. *c.* 3. *voc.* 4. Georgius Down. Epiſcopus Derenſis *de perſev. c.* 12. §. 3. ſupra *ad Num.* 31. *membr.* 4. Petrus Martyr *in* 1 *Cor.* 7. 14. *fol.* 92. & Bucerus *in Matth.* 3. apud Bellarminum ubi ſupra; & in *operibus Anglic. de bapt. efficac. p.* 597.

1. Qia nexum videtur ſolvere catenæ illius Apoſtolicæ, Rom. 8. 29. 30. qam noſtri adverſus Arminianos & Pontificios, ſartam tectam tueri tanto connituntur molimine.

2. Qia de Chriſti corpore vero vivóqe deperire aliqid poſſe concedere videtur; qa de re videatur Whitakerus, *de Eccl. q.* 1. *c* 9. *arg.* 3. & 4.

3. Qia *juſtificationem* videtur à *ſanctificatione* vera, renovationéqe interna ſejungere.

4. Qia Sacramento vim virtutémqe tribuit eam, qæ ex ſacris literis nondum confirmata videatur. Cum ad poſterius iſtud aſſertum nihil horum conſeqatur.

4. Avguſtinum qod attinet, (ut omittam Bucero gemina habere dici non poſſe, niſi Bucerum prius conſtet cum Avguſtino eadem dixiſſe) in hac cavſſa cur ut teſtem minus idoneum rejiciam, rationes à me ſupra allatæ ſunt: eo magis hoc in loco, qia in eis qæ aſſerit, firmandis, Scripturas à ſenſu genuino, uti mihi videtur, detorqet. Tantum Avguſtino tribuo, qantum ipſe ſibi tribui poſtulat, *de Trin. l.* 1. *c.* 2. & 3. &, *libr.* 3. *c.* 1. *ad Oroſ. contr. Priſcill. & Origen. c.* 11. *de anim. & ejus orig. l.* 4. *c.* 1. *ad Hieron. Epiſt.* 8. &, *ad Vincent.* 48. Interim Avguſtinum Avguſtino oppono, ídqe præeunte mihi & facem allucente Præſulum pari nobiliſſimo, Reverendo Patre Jac. Primat. Armach. & Reverendo Patre Roberto Sariſburienſi Epiſcopo qorum verbis iſta conſignabo. Ille in *Continuat. hiſt. Pelag.* ſive *Controv. Prædeſtinat. c.* 12. *p.* 88. *Qo ſpectat*, inqit, *& illa ſententia, qam inter ipſos Scholaſticos Gabriel Briel eſt amplexus, in* 3. *ſent. diſt.* 10. *art.* 1. *Reprobos, ſive ut ille appellat, præſcitos, non eſſe filios adoptivos. Et veterum celebratiſſimum illud dogma: Corpus Chriſti, qod eſt Eccleſia, ex ſolis conſtare electis*, Col. 1. 24. *collat. cum* 2 Tim. 2. 10. *Eos eſſe Eccleſiam qi in domo Dei permanent*, Cyprian. *Epiſt.* 55. §. 3. *Bonos de Eccleſia non poſſe diſcedere. Idem de unit. Eccleſ.* §. 6. *Et qi perierit, ex illa non fuiſſe. Avg. de catech. rud. c.* 11. *Secundum præſcientia ſua gratiam Chriſtum Sanctam Eccleſiam de in æternum permanſuris Sanctis conſtruxiſſe. Greg. in Cant.* 3. *neqe eum juſtificare niſi corpus ſuum, qod eſt Eccleſia. Avg. Epiſt.* 50. *Non revera corpus Domini eſſe, qod cum illo non erit in æternum. Avg. de Doctrina Chriſtiana, l.* 3. *c.* 23. *Deum non omnium, ſed eorum, qos antè præſcivit & prædeſtinavit, delicta dimittere. Idem contr. adverſ. leg. & proph. l.* 2. *c.* 11. *Qi perſeveraturi non ſunt, non eſſe à maſſa illa perditionis prædeſtinatione diſcretos. Idem de corrept. & grat. c.* 7. *Eos qi cum tentati fuerint, ſuperantur & pereunt, videri qidem filios Dei factos propter aqam Baptiſmatis, revera avtem non eſſe filios Dei, qi non ſunt in Spiritu baptizati. Avthor oper. imperf. in Matth. hom.* 5. *Viſibilem Baptiſmum poſſe habere alienos, i. e. qi regnum Dei non poſſidebunt, ſed eſſe donum Spiritûs Sancti, qod proprium eſt eorum tantùm, qi regnabunt cum Chriſto in æternum. Avg. de unit. Eccl c.* 13. *Deniqe Sacramenta in ſolis Electis efficere qod figurant. Idem apud Petr. Lomb. Sent. l.* 4. *d.* 4. §. 1.

Iſte, *adverſ. Thomſon. diatrib. c.* 7. *Qod ex Scripturis*, inqit, *urgetur, omnes qi in Chriſto baptizantur, Chriſtum induere Gal.* 3. 27. *reſpondet Avg. de bapt. contr. Donat. l.* 5. *c.* 24. *induere homines Chriſtum aliqando uſqe ad Sacramenti perceptionem (id qod non niſi ſecundum nos fit) aliqando uſqe ad vita ſua ſive animæ ſanctificationem, qod ſecundum Deum ſit, & ex propoſito gratiæ ſit, & abſqe illo non ſit. Et mox; In Chriſto baptizantur omnes, qi baptizati ſunt; in Chriſtum non baptizantur, niſi qi tranſeunt in Chriſtum corpúſqe ejus & membra ſiunt, qod de baptizatis omnibus dici non poteſt. In remiſſionem peccatorum baptizari dicimur, ſed ita, ut verum ſit qod habet idem Avguſtinus contr. adverſ. leg. & proph. l.* 2. *c.* 11. *Non omnium Deus ſed eorum qos præſcivit & prædeſtinavit, delicta dimittit. Dicimur uno Spiritu in unum corpus baptizari, ſed tamen, teſte iterum Avguſtino de doctr. Chriſtian. l.* 3. *c.* 32. *Non eſt revera corpus Chriſti, qod non erit cum illo in æternum. Datur in Baptiſmo Spiritus Sanctus, & tamen qia Spiritus promiſſionis eſt*, Eph. 1. 13. *præterqam filiis promiſſionis dari non poteſt; & qanqam viſibilem Baptiſmum habent & alieni, (inqit Avguſtinus de unit. Eccleſ. c.* 19.) *i. e. qi regnum Dei poſſeſſuri non ſunt, donum tamen Spiritus Sancti proprium eſt eorum tantùm, qi cum Chriſto regnabunt in æternum; hoc eſt donum Spiritus S. proprium Sanctorum, unde nemo communicat alienus; hoc deeſt omnibus malignis, & gehennæ filiis, etiamſi Chriſti Baptiſmo baptizentur, ſicut Simon fuerat baptizatus.* Idem deniqe, *ibidem c.* 8. *Ante Avguſtini mentem oſtendimus, non juſtificari à Deo alios, niſi ſecundum propoſitum vocatos, neminem reproborum adduci ad pœnitentiam ſalubrem, & ſpiritualem; qâ homo in Chriſto reconciliatur Deo; non niſi eorum, qos præſcivit Deus & præ-*

prædeſtinavit, peccata dimitti; non eſſe revera corpus Chriſti, qod non erit cum illo in æternum; donum charitatis Spiritus Sancti proprium eſſe eorum tantùm, qi cum Chriſto regnabunt in æternum. Diſerta iſta aperte expreſſa ſum, & cum defenſione tua, Thomſone, conſiſtere non poſſunt.

Exceptiones cum hucuſqe produxiſſem, iſtîc ſubſtiteram, controverſiam hanc diſceptationibus mutuis, ex harum, qas jam dederam, occaſione, abundè ſatis ventilatum & diſcuſſum iri ratus. reliqa tamen qæ ſunt *Theſeos*, ſubjungere viſum eſt, qò integram Lector hic habeat; breviculis duntaxat qibuſdam ad ea qæ ſuperſunt Annotationibus adjectis.

SECTIO VIII.

SAMUELIS WARDI *Theſis. Num.* 34.

OBjectio. *Dices Sacramenta hæc omnia præſtare in recto uſu. At parvulo non electo non adhiberi hoc remedium ex intentione Dei qicqid ſit de intentione Eccleſiæ.*

Solutio. *Negamus parvulo non electo non rectè adhiberi. Nos dicimus Eccleſiam rectè & ſalubriter, tum electos, tum non electos baptizandos ſiſtere, eoſdémqe Baptiſmatis lavacro rectè promiſcuè abluere, & Deum efficaciter ſua ordinationi adeſſe, qoad ſolutionem originalis reatûs, non obſtante qocunqe antecedaneo decreto, ubi nullum impedimentum per liberam ſuſcipientis reſiſtentiam opponatur.*

THOMÆ GATAKERI Annotatio.

Objectio reverâ nullius momenti videtur; cum arcana & occulta Dei conſilia avt decreta, adminiſtrationum noſtrarum dirigendi regulæ nec dentur, nec exiſtere etiam qeant.

Verùm objecti ſolutio eis nititur fundamentis, qæ in prægreſſis qidem jacta, ſed verbo Dei nullo firmata ſatis videntur. Videantur qæ *ad Num.* 2. & alibi ſæpiùs ſunt diſceptata.

SAMUELIS WARDI *Theſis. Num.* 35.

Id qod jam ampliùs demonſtraturi ſumus de conſenſu Antiqitatis. Concilium Milevitanum c. 2. Propter hanc regulam fidei, etiam parvuli, qi nihil peccatorum in ſemetipſis committere potuerunt, ideo in peccatorum remiſſionem veraciter baptizantur, ut in iis regeneratione mundetur, qod generatione traxerunt. *Ubi de omnibus baptizatis parvulis agitur. Avguſtinus* de peccat. merit. & remiſſ. l. 3. c. 5. Antiqitùs univerſa Eccleſia pertinuit (*i. e. conſtanter tenuit*) Fideles parvulos originalis peccati remiſſionem per Chriſti Baptiſmum conſecutos. *Et in* Enchirid. c. 42. A parvulo recens nato uſqe ad decrepitum ſenem, ſicut nullus prohibendus eſt à Baptiſmo, ita nullus qi non peccato moriatur in Baptiſmo. *Proſper*, ad Cap. Gall. object. 2. Relapſum poſt Baptiſmum ad infidelitatem & impios mores, qi negat originali peccato purgatum, tam falſa opinatur, qàm, qi eundem aſſerit, non æternâ morte eſſe damnandum. *Et in* ſententiâ ſecundâ ſuper illud cap. Qi dicit, qod ab his qi non ſunt prædeſtinati ad vitam, non avferat percepta Baptiſmi gratia originale peccatum, non eſt Catholicus. *Epiſt. Synodic. Epiſc.* 9. *Africanorum*, Eſav, *inqiunt*, Sacramento Circumciſionis accepto, reatu peccati originalis caruit, ſed per neqitiam cordis, illius judicio derelictus, qi gratis ſalvat, juſtéqe damnat. *Et rurſus*, Illud tenendum omnibus, neceſſarium eſſe ſancti Baptiſmatis Sacramentum, qo dimititur peccati originalis vinculum. *Fulgentius*, l. 1. de veritat. prædeſt. c. 7. Iniqi qi in ſuâ iniqitate juſto Dei judicio relinquntur, etiamſi perceptione Sacramenti carere dicantur peccati originalis reatu, ſubſeqentium tamen, i. e. propriorum merito peccatorum, ad ignis æterni devolvuntur ſupplicium.

THOMÆ GATAKERI Annotatio.

Sub Avguſtini ætatem gliſcente factione Pelagianâ, qæ & prædeſtinationis decretum impugnabat, & vitium ſive peccatum originale tollebat, Patres, qi ex parte alterâ conſiſtebant, Orthodoxi, inter qos cumprimis agmen ducebat Avguſtinus, dum adverſus Heterodoxos illos acriùs depugnabant, telum qodvis (minùs conſiderati qandoqe) arripiebant, qo ipſorum dogmata peſtifera impetere & elidere poſſe videbantur. E cæteris nullum validius habebatur, qam illud à Pædobaptiſmo ſumptum, qo infantes ab ipſo utero, vitio reatuqe aliqo havd immunes exiſtere, jure merito concludebant. Atqe intra lineas qidem iſtas ſi ſe continuiſſent, doctrinam fidei Chriſtianæ ſanam ac ſalubrem, illibatam planè, nec ulla ex parte imminutam ad poſteros tranſmiſiſſent. Cæterùm per contentionis ardorem ulteriùs provecti, eo tandem devenerunt, ut Pontificiorum *de vi & efficacia Baptiſmi in parvulis ex opere operato*, uti illi loquuntur, *deqe abſoluta ejuſdem neceſſitate*, dogmatibus fundamenta ſubſtraverint; qin & Pontificiis ipſis longiùs adhuc à veritatis tramite fuerint divagati. Nam præterqam qod juſtificandi vim efficaciámqe Baptiſmo tribuebant, qam Circumciſioni tamen denegabant, noſtri avtem in nevtro agnoſcunt; infantes citra Baptiſmum perceptum, per neceſſitatem etiam inſuperabilem decedentes, flammis gehennalibus adjudicarunt univerſos, & prædeſtinationi divinæ prorſus imputarunt, qod fidelium qorundam liberi (nihil proficiente parentum piorum curâ induſtriáqe omni ad Baptiſmum procurandum, qam poterant diligentiſſimè adhibita) illoti tamen hinc exierint; cum contra flagitioſorum qorundam ac ſcortorum proles, (parentibus interim impuris improbiſqe eis, nec cupientibus, nec momenti ullius rem reputantibus) vicinorum forſitan avt familiarium pietate ſtudióqe tinctionem ſacram ante conſecuti ſint, qàm luce iſta privarentur; eſſe enim hoc in iſtis electionis indubitatum argumentum, qod in illis rejectionis indicium havd minus certum ſtatuebant. Videatur Avguſtinus *Epiſt.* 105. &, *ad lit. Pelag. l. 2. c. 6. & 7.* Sed & eo inſuper ſunt progreſſi (fines enim limitéſqe à Deo defixos ubi ſemel tranſilierit indoles humana, ubi conſiſtat vix reperit) ut non *Baptiſmi* tantùm, (dum ſignis id ipſum qod eiſdem deſignatur attribuunt) ſed & *Evchariſtiæ* perceptionem ad ſalutem conſequendam infantibus neceſſariam prorſus definirent. Videatur Avguſtinus *Epiſt.* 106. *de peccat. merit. & remiſſ. l. 1. c.* 20. *& 24. de prædeſt. Sanct. l. 1. c. 3. ad lit. 2. Pelag. l. 4. c. 2.* &, *contra Julian. l. 1. c. 2.* Iſti avtem errores, cum jam manifeſtarii deprehendantur, nec à noſtris ſolis rejiciantur, ſed à Pontificiis ipſis *anathemati* etiam ex parte (nec adverſantibus noſtris) ſubjiciantur, non poſſunt non facere, ut in hac controverſia, circa qam Veteres (licet viri alioqi inſignes) illi tam craſſè halucinati comperiantur, ab eis diſcedendi diſſentiendíqe veniam havd ſine cauſſâ juſtâ graviqe dari nobis expoſcamus.

Verùm de *Patribus* adductis videantur qæ ſupra ſunt diſſertata in *Excep. & Repl. §. 6. ad Num.* 27. *&* 28. De *Concilio Milevitano* idem dici poterit, qod de *Valentiano* dictum eſt in *Excep. & Repl. §. 7. ad Num.* 31. *prope finem.* De *Avguſtino*, qod *§. 6. Num.* 27. *ad Reſp. Repl.* &, *§. 7. Num.* 33. *Repl. memb.* 4. De *Proſpero*, qod in *Except. §. 7. Num.* 30. *ad Reſp.* 2. *Repl.* 3. De *Fulgentio*, qod *§.* 4. *Num.* 17. *Repl. art.* 2. De *Epiſt. Synodicæ ſententiâ*, qod Chamierus, *Panſtrat. tom.* 3. *l.* 13. *c.* 21. ſupra *§.* 2. *Num.* 2. *ad arg.* 1. *in fine*; & Robertus Sariſburienſis *adv. Thomſon. Num.* itidem 2. cum *ibidem*, tum & *ad Arg.* 4. *Reſponſ.* 2. adductus.

Illud obiter monendum, verba illa *Avguſtini* ex *de merit. & remiſſione peccat.* ex ipſius codicibus ſic eſſe legenda: *Factum ut antiqitùs univerſa Eccleſia retineret, fideles* —

SAMUELIS WARDI *Thesis. Num.* 36.

Dices secundum hoc nostrum assertum ponere apostasiam justorum, & planè impugnare perseverantiam sanctorum, quam tamen supponere videri possit Artic. 17. *nostræ Confessionis, dum supponit verè pios esse prædestinatos.*

Solutio. *Nego sequi: Nam etsi asseram parvulos non electos & finaliter perituros in infantiâ ritè baptizatos, à reatu originalis peccati Baptismo liberari, atque adeo justificari; tamen simul assero, totaliter justificatos nunquam excidere ab illa justitia, nec (teste Prospero ad Cap. Gall. object.* 2.) *in id quod remissum est, incidere, nec in originali peccato damnari, sed propter postrema crimina morte affici. Peccatum igitur originale in hujusmodi Apostatis non redit, etsi propter actualia peccata, novam, cum adolescunt, contrahant injustitiam, cujus reatu non deleto, proprio demerito postea damnantur.*

2. *Respondeo, Originalis peccati indulgentiam, qæ sufficit parvulo ad justificationem, non sufficere eisdem ad justificationem, cum ad adultam ætatem pervenerint. Quamvis enim prior justificatio non sit irrita; manet enim semper, illam verè solvisse reatum originalem; non tamen actualia peccata supervenientia, qæ libero arbitrio committuntur, aliter quàm liberis actibus fidei & pœnitentiæ dimittuntur. Id quod ex formula Baptismi manifesto evincitur, siquidem parvulus baptizatus per sponsores paciscitur,* 1. *Se, quamprimùm ad adultam ætatem pervenerit, renunciaturum Diabolo, carni & mundo;* 2. *Crediturum se omnibus fidei articulis;* 3. *Sanctam Dei voluntatem, & omnia ejus præcepta observaturum, in eisque per omnem vitam ambulaturum, quod votum si tunc non præstiterit, cum arbiter jam constitutus sit suæ voluntatis, fœdifragus sit, nec ab istis peccatis omissionis absolvi potest, nisi actuum fidei & pœnitentiæ interventu.*

Ad justificationem igitur adulti baptizati alia ratio ineunda est, quam illa qæ inita est in ipso Baptismo. Id quod pariter pronunciandum est de adoptione & mystica unione.

A

3. *Dico nostram assertionem nullo modo perseverantiam Sanctorum enervare, siquidem quando de perseverantia Sanctorum quæritur, perspicuum est, de illis Sanctis agi, qi rationis usu pollent, actibúsque fidei & pœnitentiæ ex Evangelio prædicato conceptis justificantur, qiqe in eadem fide propriæ voluntatis actu perseverare, avt à perseverantia sistere, ponuntur. Ac de illa perseverantia propriè lis erat Avgustino cum Massilienſibus, An donum Dei speciale fuerit, an opus liberi arbitrii absque hoc dono. Et perseverantia propriè denotat constantiam oppositam mutabilitati, ex libertate arbitrii creati, prosectæ. Unde & infantes, etiamsi in gratia permaneant, qia in ea à Deo physicè conservantur, ipsi tamen non certè dicuntur perseverare in illa, qia ad illam in gratia permanentiam nihil liberè conferunt avt cooperantur.*

B

Ex dictis aliqatenus constare potest, qo sensu verè dicatur, Omnes baptizatos sine dubio justificari.

THOMÆ GATAKERI Annotatio.

Theses hîc positas sive *Asserta* ipsa claris ex Scripturâ Sacrâ *Testimoniis*, vel *Argumentis* saltem necessariò inde deductis, primo loco firmari & demonstrari oportuit; tum de seqelis loco secundo videri poterat; illud avtem cum nondum præstitum videatur, parum refert, utrum *dogmati orthodoxo* singulari alicui adversentur, necne, ostendi qeat: neqe enim seqitur, *orthodoxum* esse, qod cum orthodoxo dogmate altero alio consistere simul possit; qum nulla fere *hæresis* sit, qæ non orthodoxa teneat nec pavca.

C

Cæterùm de hîc objectis disqisitione ac disceptatione ulteriùs protrahendâ, etiam eò magis supersedere planè, impræsentiarum visum est, qia in *Exceptionibus* ad Reverendi Viri D. Davenantii *Epistolam*, Argumentum hoc fusiùs prosecutus sim; qæ aliqando forsan lucem patulam non verebuntur.

D

INDEX

INDEX

Locorum Sacræ Scripturæ, qæ in his Opuſculis lavdantur, explicantur, illuſtrantur.

Gen. cap. 4. v. 1. *Acqiſivi virum* את יהוה p. 30. b. C.

cap. 17. v. 7. *Ero Deus tuus & ſeminis tui* p. 91. a. C. 93. a. B--G. b. A--F. 113. a. G. b. A. B. 134. b. F. G. 135. a. A. E. F.

v. 10. *Hoc eſt fœdus meum inter me & te & ſemen tuum; circumcidetur in vobis omnis maſculus* p. 91. a. C. 93. a. B--G. b. A--F. 103. a. B. 104. b. B. 105. a. E. 124. b. D. E. 135. a. F. b. C--G.

v. 11. *Ut ſit ſignum fœderis inter me & vos* p. 102. a. G. b. A--E.

cap. 22. v. 14. *Abraham vocavit nomen loci illius,* יהוה יראה... p. 30. b. D.

cap. 3. v. 28. *Non amplius vocaberis Jacob, ſed nomen tuum erit Iſraël* p. 51. D.

Exod. cap. 3. v. 14. אהיה אשר אהיה p. 30. a. E. b. A. B.

v. 15. הוא שמי לעלם p. 32. E. 51. E. F.

cap. 6. v. 3. ושמי יהוה לא נודעתי להם p. 38. F. p. 40. C. D. 51. A--D. 59. E. F. G. 60. B. C. D. E. 61. E. F. G. 62. A--G. 63. A. B. 67. B. 69. E. F.

cap. 15. v. 3. *Nomen ejus eſt Jehova* p. 60. C.

cap. 17. v. 15. *Moſes exſtruxit altare, & vocavit* יהוה נסי p. 30. b. D.

Levit. cap. 2. v. 13. *Neqe ceſſare finito ſalem fœderis Dei à munere tuo* p. 135. b. F.

cap. 24. v. 16. *Qi pronunciaverit nomen* יהוה *morte morietur* p. 32. F. 33. B. 44. C.

Num. cap. 6. v. 24.... *Benedicat tibi Jehova, & cuſtodiat te* p. 32. C. D.

v. 27. *Imponetis nomen meum ſuper filios Iſraël* p. 32. D. E.

Devter. cap. 6. v. 4. יהוה אלהינו יהוה אחד p. 50. A. B.

cap. 10. v. 16. *Circumcidetis præputium cordis veſtri* p. 98. a. E. 127. a. B. G. b. B.

cap. 30. v. 6. *Et circumcidet Jehova Deus tuus animum tuum & animum ſeminis tui* p. 98. a. E. 125. a. D. E. G. b. A. B. C. 126. a. D--G. 127. a. C. D.

Judic. cap. 6. v. 24. *Exſtruxit Gideon altare Jehova, qum proclamaviſſet ipſi* יהוה שלים p. 30. b. D.

Hymn. 22. v. 10. *Cum tu ſis qi eduxiſti me ex utero, faciens ut ſecurus agerem ad ubera matris meæ* p. 97. b. G.

Hymn. 51. v. 6. *In iniqitate ſum formatus* p. 97. b. G.

Hymn. 68. v. 5. *Celebrate illum in nomine ſuo* יה' p. 30. a. C.

Hymn. 71. 6. *Tibi innitor inde ab utero; à viſceribus matris meæ tu abripuiſti me* p. 97. b. G.

Hymn. 83. v. 19. *Ut norint te, cujus nomen eſt* יהוה p. 30. a. C. 38. E. 60. C.

Eſaj. cap. 26. v. 4. ביה יהוה p. 30. a. C.

cap. 42. v. 8. *Ego ſum Jehova, hoc eſt nomen meum* p. 60. D.

Jerem. cap. 4. v. 4. *Circumcidite vos Jehova, & amovete præputia ani-* [illegible] E. 127. a. G. b. B. C. D.

cap. 9. v. 25. 26. *Dies venturi ſunt, qibus animadvertam in omnem circumciſum cum præputiato* p. 98. a. E.

cap. 23. v. 6. *Nomen, qo vocabit eum Iſraël,* יהוה צדקנו p. 30. b. D.

cap. 33. v. 16. *Is qi vocabit eam, Jehova juſtitia noſtra* p. 30. b. E.

Ezech. cap. 44. v. 6. 9. *Præputiatus corde & præputiatus carne* p. 98. a. E.

Zacar. cap. 14. v. 9. יהוה *rex futurus eſt ſuper terram univerſam: in die illo* יהוה *unus erit* p. 50. B. 51. F.

Matth. cap. 3. v. 11. *Ego baptizo vos aqâ ad reſipiſcentiam* p. 112. a. D.

cap. 26. v. 26. *Hoc eſt corpus meum* p. 104. b. E. F.

cap. 28. v. 19. *Baptizantes eos in nomine Patris, Filii & Spiritus ſancti* p. 148. a. C. D.

Marc. c. 1. v. 4. *Johannes prædicabat Baptiſmum reſipiſcentiæ ad remiſſionem peccatorum* p. 111. b. F. G. 112. a. A. B. C.

cap. 16. v. 16. *Qi crediderit & baptizatus fuerit, ſalvabitur* p. 108. b. B. E. 109. b. C. E. 110. a. A. C. F. b. A. B. C. 111. a. A.

Qi non crediderit, condemnabitur p. 109. a. D. b. F. G. 111. a. A.

Luc. cap. 6. v. 20. *Beati pavperes, qia veſtrum eſt regnum Dei* p. 93. a. C.

Joh. cap. 3. v. 3. 5. *Niſi qis renatus fuerit ex aqa & Spiritu, non poteſt videre regnum Dei* p. 109. b. G.

v. 15. 16. *Ut qiſqis credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam* p. 108. b. E.

cap. 5. v. 24. *Qi ſermonem meum avdit, & crediderit ei qi miſit me, habet vitam æternam* p. 108. b. E. 109. a. D.

cap. 6. v. 40. 47. *Qi credit in me, habet vitam æternam* p. 108. b. E.

Actor. cap. 2. v. 37. *Qi hæc avdierunt, compuncti ſunt corde* p. 108. b. A.

v. 38. 39. *Baptizetur unuſqiſqe veſtrum in remiſſionem peccatorum — vobis enim & liberis veſtris fa-* [illegible] *promiſſio* p. 91. a. B. 92. a. G. b. A--G. 93. a. A. B. 104. b. D. 107. D. 108. a. G. b. A. 112. a. G. b. A. B. 113. a. A--G. 115. b. B. C. 155. a. G. b. A.

cap. 7. v. 8. *Dedit ei pactum circumciſionis* p. 102. b. E.

cap. 15. v. 11. *Credimus nos per gratiam Dei ſervari eodem modo, qo illi* p. 126. b. B. C.

cap. 17. v. 30. *Deus mandat omnibus ubiqe hominibus ut reſipiſcant* p. 155. b. B.

cap. 22. v. 16. *Surgens baptizator & abluitor à peccatis tuis* p. 92. b. B. 104. a. D--G. b. D. 107. b. D. 108. b. B. C. D. 112. a. B. 115. b. G. 116. a. A--D.

Roman. cap. 2. v. 28. 29. *Non qi in propatulo eſt Judæus, Judæus eſt...* p. 98. a. E. 125. a. D--G.

cap. 4. v. 11. *Accepit ſignum circumciſionis, ſigillum juſtitiæ fidei* p. 102. a. G. b. A--E. G. 103. a. B. C. 152. b. E. F. G.

cap. 10. v. 9. *Si ore confeſſus fueris Dominum Jeſum, & corde crediderit,*

dideris, ſalvus futurus es p. 109. b. C. D.
v. 10. *Corde ad juſtitiam creditur, ore ad ſalutem confeſſio editur* p. 109. b. C. D. 110. b. D. E.
1 Cor. cap. 5. v. 7. *Paſcha noſtrum Chriſtus immolatus eſt* p. 120. b. G.
cap. 6. v. 11. *Et hæc eratis qidam: ſed abluti eſtis* p. 116. b. B—G. 118. b. C. D. E. 120. a. F. G.
cap. 7. v. 14. *Liberi veſtri ſunt ſancti* p. 132. b. F. G. 133. a. A—D.
cap. 10. v. 2. *Omnes in Moſen baptizatos eſſe* p. 148. a. D.
v. 16. *Panis nonne eſt communio corporis Chriſti?* p. 104. b. G. 105. a. A. B. 158. a. D.
cap. 12. v. 13. *Per unum Spiritum nos omnes in unum corpus ſumus baptizati* p. 105. a. C.
Gal. cap. 3. v. 27. *Qi in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis* p. 105. a. B. C. 158. a. D. b. E.
Eph. cap. 2. v. 12. *Eratis extranei à pactis promiſſionis* p. 126. b. E. F.
cap. 5. v. 26. *Ut eam ſanctificaret, purificatam lavacro aqæ* p. 118. b. F. G. 119. a. A—G. b. A—E.
Coloſſ. cap. 2. v. 11. *In qo circumciſi eſtis circumciſione non manu facta* p. 120. b. G. 121. a. A.
cap. 2. v. 12. *Et ſepulti eſtis cum eo per Baptiſmum* p. 116. b. B—G. 117. b. G. 118. a. A—G. b. A. B. 119. b. F. G. 120. a. A—E. b. B. F. 121. a. F. b. C. 158. a. D. b. E.
Tit. cap. 3. v. 5. *Servavit nos per lavacrum regenerationis* p. 102. b. F. G. 103. a. A—G. b. A—G. 116. b. B—G. 117. a. A—G. b. A—F. 120. b. B. F. 121. a. B—G.
Jac. cap. 2. v. 14. *Qæ utilitas, ſi fidem dicat aliqis habere ſe, opera verò non habeat?* v. 21. *Abrahamus nonne ex operibus juſtificatus eſt* v. 24. *Videtis ex operibus juſtificari hominem* v. 26. *Fides abſqe operibus mortua eſt* } p. 109. b. C. D. E.
1 Pet. cap. 3. v. 20. *Octo animæ ſunt ſervatæ per aqam* p. 104. a. G.

INDEX

Auctorum, qi extra Sacros Scriptores in his Opuſculis lavdantur, notantur, explicantur, illuſtrantur.

AMbroſius N. de initiat. cap. 4. ſcribens, *Catechumenum etiam credentem, niſi baptizatus fuerit, remiſſionem peccatorum non accipere* p. 112. a. F.
Avguſtinus N. de nupt. & concup. l. 1. c. 33. ſcribens, *Pœnitentiam non prodeſſe, niſi Baptiſmus præcederet, avt ſeqeretur* p. 112. a. F.
N. *ut qi nimium Baptiſmo tribuerit* p. 139. b. F. G. 140. a. B.
N. *qia ſibimet ſæpius adverſatur* p. 143. b. E.
Ex. Retract. lib. 1. c. 13. *In grandibus voluntas ipſa ſanatur* p. 143. a. G. b. F. G.
de Peccat. mer. & rem. lib. 2. c. 9. & 27. *Spiritum regenerationis eſſe Spiritum Chriſti, à ſtirpe veteri in ſtatum regenerationis per peccati originalis remiſſionem nos transferentem* p. 143. b. A. 144. a. A. B. C.
Ut ipſe in aliam generationem per remiſſionem peccati ſpiritu renovetur p. 144. a. C. D.
Sacramentum regenerationis non fieri niſi in remiſſione peccatorum p. 144 a. D. E. F.
lib. 3. c. 5. *Antiqitus univerſa Eccleſia pertinuit, fideles...* p. 159. a. E. b. G.
de Trin. l. 14. c. 17. *Iſta renovatio, qæ fit ad imaginem Dei, non momento uno ſicut illa in Baptiſmo...* p. 144. [illegible] b. A.
de Bapt. l. 4. c. 24. *Renovatio illa ad imaginem Dei qæ à cordis converſione initium capit, ante adultam ætatem non efficitur* p. 144. b. A. B.
Avſonius Ex. Parent. 24. 8. *Duo deviginti functus Olympiadas* } p. 14. F.
Epiſt. 23. 24. *Mutuatur ad Græcam fidem*
Bellarminus N. de Pœnit. l. 3. c. 2. prob. 7. rat. 1. aſſerens, *Aliqos in Chriſtum credentes in æternum perire, qod ante moriantur, qàm à ſacerdote abſolvi potuerint* p. 108. b. F.
Buxtorfius N. *qi Vau tanqam* F *profert, & conſonam eſſe cenſet, ubi omninò qieſcit* p. 9. D. E. F.
Calvinus N. *qi ſecum per omnia non conſtat* p. 131. b. C.
Ex. in Act. cap. 2. v. 38. *Baptiſmus non eſt inanis figura, ſed verum & efficax teſtimonium* p. 106. a. C—G. b. A. B.
Baptiſmo ſemper connexa eſt Spiritûs gratia... p. 112. b. G. 113. a. A.
cap. 7. v. 8. *Sacramenta non ſunt inanes figura, qia Deus verax eſt, nihil illis figurat, qod non præſtet* p. 106. a. C—G. b. A. B.
Baptiſmus eſt bonorum qæ per Chriſtum conſeqimur obſignatio, ut in conſcientiis noſtris rata ſint p. 113. b. E. F.
Baptiſmum vocat *inſtrumentum ad nos abluendos, renovandos, ſalutem nobis communicandam* p. 132. a. A.
in Eph. 5. 26. *Omne ſacramentum ritè percipientibus ſimul efficit qod figurat* p. 96. b. D. F. 97. b. C. D.
Baptiſmus eſt lavacrum animæ p. 151. a. F.
in 1 Pet. 3. *In Baptiſmo res eſt ablutio animæ per ſangvinem Chriſti, & carnis mortificatio* p. 116. a. E. F. G. b. A.
in Opuſc. p. 44. *Peccatorum remiſſio ſpecies eſt lavacri, qo animæ maculæ abſterguntur non ſecus atqe aqâ abluuntur corporis ſordes* p. 116. a. E. F. G. b. A.
p. 56. *In ſacramento aqæ ſignum inſtituit, ſignificans qemadmodum eo elemento maculæ corporis eluuntur, eodem modo velle ſe animos noſtros purgare...* p. 116. a. E. G. b. A.
Catullus Ex. 1. 1. *Qoi donum lepidum novum libellum* p. 12. E. 13. C.
Chariſius N. Inſtit. Gramm. I. ubi I *in è Græco ſermone mutuatis conſonantis vice poni exiſtimat, & ad ſyllabam ſeqentem pertinere opinatur* p. 11. E.
Coddæus N. qia *Vav in* וַיְ *... vocalem* affirmat p. 8. F.
Cornutus N. qi *triphthongos, ſive trivocales* introducit p. 12. E.
Ennius Ex. apud Cicer. de Div. I. *Cedunt in cœlo ter qvatuor corpora ſancta Avjum* p. 14. F.
Eraſmus N. de *recta Latini Græcique ſermonis pronunciatione*, dum non avdet dicere, *qid veteribus conſonans ſonuerit* p. 7. G.

Ful-

AUCTORUM.

Fulgentius N. qi *infantes ſine Baptiſmo morientes cruciatibus æternis adjudicat* p. 131. a. F.

Gellius Ex. l. 4. c. 9. *Religentem eſſe oportet, religioſum nefas* p. 64. G.

Horatius Ex. Epod. 13. *Nunc mare, nunc ſylua* p. 14. D.

Sat. 2. 3. 258. *Porrigis irato puero cum poma, recuſat* p. 112. b. E.

Epiſt. 1. 1. *Niſi cum pitvita moleſta eſt* p. 14. F.

Lucillius Ex. apud Non. IV. *Compernem avt varam fviſſe Amphitruonis ἀκοίτην* p. 14. F.

Lucretius Ex. l. 1. v. 71. *Confringere ut arcta... portarum clavſtra cupiret* p. 14. D.

v. 102. *Tantum relligio potuit ſvadere malorum* p. 64. G.

l. 2. v. 660. *Eqorum duellica proles* p. 14. E.

l. 5. v. 397. *Ambjens multa peruſſit* p. 14. C.

Lutherus N. *qia in doctrina Sacramentaria ex affectu vehementiori immodicus ſæpe fuit* p. 149. b. C. D.

Martialis Ex. E. 1. 105. 22. *Sed norunt, cui ſerviant leones* p. 14. A.

E. 9. 94. 4. *Pervigil in pluma Cajus ecce jacet* p. 14. D.

Martinus N. qia *Kamets cum Vav magis qam Patach cum Vav bivocalem conſtituit* p. 8. F.

Melanchthon Ex. L. C. *Hoc ſigno teſtificor ablui peccata tua...* p. 149. b. D. E.

Neſtorius N. *qi de hypoſtatica unione haereticè dogmatizavit* p. 139. b. C.

Ovidius Ex. Her. 12. 4. *Debuerant fuſos evoluiſſe ſuos* p. 14. E.

Pelagius N. qia *peccatum originale* negavit p. 140. a. E.

Petav. N. in *Julian. Orat.* 11. p. 77. dum negat [illegible] *Eodem modo, qo υ diphthongus, efferendum eſſe* p. 7. E. F.

Plautus Ex. Capt. prol. *Domi dvellige dvellatores optimi* p. 14. E.

Præſul Vintonienſis N. *dum αι ab ε, οι & ει ab ι ſono non vult diſtingvi* p. 16. G.

Proſper N. ad Gall. Obj. 2. *docens, credentes à fide, juſtitia, ſanctitate poſſe prorſus excidere, & in æternum exitium devenire* p. 150. a. F. G. b. A.

Rubrica Eccleſiæ Anglicanæ Ex. *Infantes baptizati omnia habent ad ſalutem neceſſaria, & ſine dubio ſalvantur* p. 130. b. F. G. 133. a. E. b. F. 134. a. C. D.

Scaliger N. de Cavſ. L. L. 1. 7. ubi putat Q *conſtare ex* C *&* V. *vocali* p. 20. E.

1. 8. ubi *Germanos* notat tanqam *non ſatis Romanè loqentes, qia ſangvis... pene per digamma Æolicum proferunt* p. 11. A.

de *Græcis ambigit αυ & ευ bene pronuntient...* p. 11. B.

Eraſmum taxat in V ſubjecto C p. 12. F.

Seneca Ex. Hippol. 2. 4. *Siqva ferventi ſubjecta cancro* p. 14. D.

Symbolum Conſtantinopolitanum Ex. *Credo unum Baptiſma in remiſſionem peccatorum* p. 122. b. G. 123. a. D–G.

Symbolum Nicenum I. Ex. *Virtute Dei in aqa abſcondita renovantur qi baptizantur* p. 123. a. C--G.

Synodus Dordracena de Præd. cap. 1. art. 7. Ex. *Dei verbum teſtatur liberos fidelium eſſe ſanctos* p. 132. b. F. G. a. A--D.

Tertullianus de Bapt. c. 6. *Ablutionem delictorum fides impetrat obſignata in Patre, Filio & Spiritu Sancto* p. 148. b. C--G. 149.

N. Si cenſuit, *etiam verè credenti nondum remiſſa peccata, priuſqam ad fontem ſacrum acceſſerit* p. 149. a. E.

Tibullus Ex. I. 7. *Stamina non ullis [illegible]*

diſſoluenda Deo p. 14. E.

Varro N. qia *nullam* ait eſſe *differentiam inter* Q & C. p. 20. G.

Virgilius Ex. Ecl. 3. 96. *Rejce capellas* p. 14. C. D.

Ecl. 4. 62. *Cui non riſere parentes* p. 12. a. G.

Ecl. 6. 36. *Huic aliud mercedis erit* p. 13. [illegible]

Ecl. 7. 54. *Sparsa jacent paſſim ſva qaqe ſub arbore poma* p. 14. G.

Æn. 1. 730. *Pendent lychni laqearibus avreis* p. 14. B.

2. 16. *Intexunt abjete cor[illegible]* p. 14. C.

5. 432. *Genva labant* p. 14. E.

9. 26. *Dives pictai veſtis & avri* } p. 14. C.

11. 667. *Tranſverberat abjete pectus* }

Voſſius N. Art. Gram. 1. 15. ubi ſtatuit *Hebræorum Vav conſonum à Græcis in U vocale mutari* p. 10. D.

1. 32. ubi ſtatuit *litera* Q *genuinum nomen eſſe* Cu, *ſive* Qu p. 20. F.

de Anal. 2. 5. ubi *V conſonantem in vocalem tranſire ſtatuit* p. 11. A.

— Ui *&* ui *inter bivocales Latinas recenſet* p. 11. D--G.

Urſinus N. *qia illi altercationis æſtu abrepto minùs cavtè, avt etiam piè dicta nonnulla exciderunt* p. 127. b. G. 128. a. A.

Whitakerus de Sacr. q. 4. c. 2. ad claſſ. 3. teſt. 2. Ex. *In Baptiſmo remittũ peccata qis dubitat?* p. 123. a. F. G.

Zanchius Miſcell. De Præ-
deſt. demonſtr. th. Ex. 6. *Reprobos in peccato relinqi....* } p. 150.
de Attrib. Dei l. 5. c. 2. *Unio cum Chriſto, & juſtificatio, ſunt electionis effectus & nota* } b. F. G. 151. a.
de reprobis q. 2. th. 1. *Reprobos nec vocari unqam, nec juſtificari.* } A-D.

INDEX

Rerum, in his Opuſculis maxime notatu dignarum.

ABlutionis *nomen non complectitur remiſſionem peccatorum* p. 118. b. G. 119. a. A. E.

Adonaj יְהוָה *non eſt ſubſtituendum* p. 40. C. D. 41. A. 42. A. 59. E. *Patres qi ſubſtituerunt, Hebraicarum literarum fuerunt ignari* p. 41. E. 63. F. *Græci, qia* יהוה *Græco ſermone havd ita promptum erat exprimere* p. 41. F. *Apoſtoli Græcos ſunt ſecuti* p. 41. F. 42. B. C. 63. F.

Adulti *prius qam parvuli fuerunt baptizandi* p. 106. b. E. 107. a. G. *credentes prius juſtificantur qam baptizantur, nec tamen fruſtra baptizantur* p. 110. a. B.

Ae *non eſt bivocalis* p. 9. D. E. F.

אהיה *Dei nomen* p. 30. a. E. b. A. B. C.

אחשורוש *Hebraicâ proloqendi normâ Achſhweros, Anglicanâ Aſſuerus enunciandum* p. 18. F. 19. A.

Αι *ab ε non diſtingvi perperam dicitur* p. 16. G.

Αἰδωνεὺς *ab Adonai efformatum* p. 37. A.

אל *eſt nomen Dei proprium* } p. 49.

אלהים *eſt nomen Dei proprium* } D.

Apollo *deus ſummus* p. 36. G. *ipſe Satanas* p. 54. B. *pro variis anni tempeſtatibus varias ſortitur appellationes, & vere* Ζεὺς, *æſtate* Ἥλιος, *avtumno* Ἰάω, *hyeme* Ἄδης Ἀδωνεὺς *&*

Alę *appellatur* p. 37. A. B. 54. A. B.

Arborem *vitæ qare Adæ & Evæ Deus dederit* p. 106. a. D.

Arcum *cœlestem qare Noë & posteris in monumentum Deus statuerit* p. 106. a. D.

Baptismi *vis & natura qanam* p. 106. a. F. *sacramentum an institutum in remedium originalis peccati, & ad reatûs ejusdem veram solutionem* p. 90. a. A--E. b. A--D. 107. b. B. C. D. *res est interior mundities, & mentis innovatio* p. 94. a. E. F. *significatio spiritualis per totam vitam datur* p. 107. a. D. *effectus* p. 107. b. A. *facultas ubi deest, abundè valet sola Dei promissio* p. 131. a. F. b. E. F. G.

in Baptismo *obsignatorum beneficiorum percipiendorum capaces sunt infantes* p. 94. a. G. b. A--D. *sunt adulti* p. 94. b. E. F. G. *res signata est cum remissio reatûs, tum interna renovatio* p. 96. a. E. F. G. *non omnis qi caret, perit* p. 109. b. A. 110. a. A. b. B. *in... veraciter Deus agit, etiamsi peccati originalis reatum non solvat* p. 152. a. C. 153. b. C. *cujus solutionem promisit non eo ipso tempore dandam* p. 152. a. E. *sed sub conditione suo tempore præstandam* p. 153. a. C. *fœdus vero gratiæ obsignat* p. 152. a. D. 153. b. D.

Baptismus *est sigillum... obsignatorium* p. 92. a. C. b. C. E. *traditur illis, qi jam ante Baptismi rem habuerunt* p. 95. a. G. b. A. B. C. *non potest repeti* p. 103. b. A. B. 107. a. C. *Johannis ejusdem cum nostro fuit efficacia* p. 106. b. C. *est sacramentum rei qæ præcessit* p. 107. a. A. *qo modo ad morbum sanandum adhibeatur* p. 107. a. D. *suo sensu nos justificat, & nobis applicat meritum Christi* p. 110. b. F. G. *nos mundat* p. 119. b. B--F. *necessarius ad salutem tanqam sigillum, ad obsignandam adoptionis gratiam* p. 132. a. A. *necessitate præcepti, non medii* p. 133. a. G. b. A. B. C. *pendet à fœdere* p. 133. a. C. D. *non servat sine fide* p. 109. a. A. *qo modo necessarius* p. 110. a. A. B. C.

Baptizamur *in remissionem peccatorum* p. 114. a. C. D. E. 115. a. A--E. 138. b. B. C.

Baptizo *te in remissionem peccatorum, non fuit ab Apostolorum temporibus baptizandi formula usu recepta* p. 114. b. G. 115. a. A. 138. b. B. *qæsi fuisset, potuisset peti ex Act.* 2. 38. 39. *& Marc.* 1. 4. p. 115. a. F. G. *In nomine Patris, Filii, & Spiritus Sancti non sunt verba operatoria* p. 147. b. G. 148. a. A--G. b. A. B.

Βῆτα *non est* vita *proferendum* p. 16. G.

C *ante* E *& I tanqam* S *perperam pronunciatur* p. 17. D.

Cavneæ *dicebantur caricæ ex Cavno advectæ*
Cavneas *clamitans, qi venales eas habebat, ad bellum proficiscenti Crasso omen minus favstum objecit* } p. 10. F.
Καῦνος *oppidum Cariæ*

Christi meritum qnqe parvulo baptizando non applicatur p. 98. b. F. G. 99. a. A. *qo parvulis applicetur, medium aliqod externum & sensibile non est necessarium* p. 98. b. F. G. 99. a. A. B. *sanguis parvuli sanguine in circumcisione non fuit adumbratus* p. 125. a. B.

Christo *qodammodo per Baptismum dicimur uniri* p. 149. b. G. 150. A. B. *qod tum parvulo, tum adulto sufficit* p. 150. a. C.

Circumcidendi *ritus docet manere reatum, donec interveniat circumcisione circumcisum cor fuerit* p. 96. b. D. E.

Circumcisi *non omnes sunt justificati, nec facti filii Dei* p. 93. b. F. G. 98. a. B. C. b. C.

Circumcisio *in membro genitali qare facta* p. 96. b. E. 124. b. D--G. 125. a. A. 127. b. B. *legitimè conferebatur non intelligentibus* p. 102. a. C. *qid circumciso contulerit* p. 98. b. A. B. *à justificationis negotio excluditur* p. 124. a. D. *cui successerit remedium externum istiusmodi non præcessit* p. 124. a. E. F. G. *designabat & obsignabat circumcisionem cordis spiritualem* p. 124. b. C. *qæ cum externa omnibus parvulis non est collata* p. 124. b. C. 125. a. G. *externa adjecta erat gratiæ promissioni, sed non circumcisioni annexa promissio* p. 126. a. A. *interna & cordis denotat peccatorum remissionem* p. 127. a. G. b. A--D. 128. a. A. B. C. *qam tamen sibi conjunctam habet* p. 127. b. E. 128. a. C--G. *masculorum fœmellis communicata qo modo possit dici* p. 129. b. B. C. D.

Circumcisione *figurabatur tum interna cordis circumcisio, tum solutio à peccati reatu* p. 98. a. E. F.

Circumcisioni *non semper conjuncta fuit justificatio* p. 93. b. F. *purgandi & justificandi vim & virtutem derogant, distingvendi, designandi & obsignandi usum tribuunt Patres* p. 128. b. A-G.

Circumcisionis *ipsius tempore Christi meritum ad præsentem efficaciam non applicabatur* p. 98. a. A--D. *ab analogia cum Baptismo non colligitur Baptismi efficacia* p. 123. b. D. 124. a. A. B. C. *interna effectus* p. 125. b. B.

Confirmationis *ex dilatione pueris nihil detrimenti accedit* p. 130. b. F. 131. a. A. C. D. 133. a. E.

Consona *una, nec plures valent vocem conficere* p. 5. A.

Diphthongi *accuratiùs dicerentur bivocales* p. 4. A. *nullæ dantur* p. 4. D.

de Diphthongis *errorem primus detexit Jacobus Matthiæ, Danus* p. 4. C. *erroris occasio ab Hebræis emanasse videtur* p. 5. B. C. D.

Diphthongus *non est in eis, qæ Jod avt vav terminantur* p. 9. B. C.

Doius *pro Deus barbarum* p. 56. F. G. 57. F. G. 59. C. 61. C.

דוד *Hebraica prolegendi norma Dasvid, Anglicana David enunciandum* p. 18. F. 19. A.

E *ab* I *sono distingvi perperam dicitur* p. 16. G.

Ευ *non est bivocalis* p. 10. A. C. D. E.

H, ι, υ, *sona una eodemqe non debent proferri* p. 16. G.

F Æolicum & V *Latinum idem sonant* p. 7. D. E. *tanqam* PH *avt* Φ *Græcum foret, pronunciant Angli* p. 17. C.

Fidei *confessio requiritur ab omnibus adultis & confiteri potentibus antequam baptizentur* p. 108. a. A. B. 111. b. E. 120. b. B. 121. b. D. *& exigebatur olim ab infantibus, qorum nomine sponsores illam spondebant* p. 115. b. D. E. F. 138. a. E.

Fides *qa servus nos justificet* p. 92. a. B. C. *qanam sit initialis* p. 107. b. G. 108. a. A. *facit nos membra Ecclesiæ Catholicæ* p. 108. a. C. *Baptismum præcedit* p. 108. a. E. 154. b. C. *interdum sequitur* p. 154. b. C. *non est tantum dispositio ad justificationem & salutem* p. 109. a. A. B. C. F. *nos servat absqe sacramentis* p. 109. a. D. E. 110. b. A. *patrum qi ante Christum incarnatum vixerunt, eadem cum nostra* p. 111. a. D--G. 135. a. G. b. A. *an nominari possit inclinatio ad fidem* p. 121. b. E. *parentum & matris Ecclesiæ à Deo non acceptatur ad originalis reatûs remissionem* p. 132. b. B. C. 133. a. A. b. B. C. *hoc qi dicunt, qo fundamento nituntur* p. 132. E. *aliena qid prosit* p. 132. b. D. *qanam ad adulti justificationem sufficit* p. 147. a. A.

Fœdera *in publicas tabulas referebantur, in æs incidebantur, in lapidibus insculpebantur* p. 102. a. G.

Fœdus *Dei est fundamentum justificationis parvulorum, sive lotorum, sive illotorum* p. 134. b. B-D. *non pendet à Baptismo* p. 133. a. C. 135. b. B. *ab initio per universa sæcula idem fuit, licet ejus obsignationes & sigilla per singulas ætates diversa fuerint* p. 135. a. G. 136. a. E. F. 155. b. B. *non cum toto genere humano pactum* p. 155. a. F. G. b. A--D. 156. a. C.

Fœmellæ *non circumcisæ, sunt in fœdere & populo Dei* p. 93. G. 135. b. C. *qo modo in maribus possint dici circumcisæ* p. 129. b. E. F.

Habitus *nomine qid possit intelligi* p. 147. a. C. D. E. *fidei, spei, avt charitatis an in Baptismo parvulis infundantur* p. 142. a. D. E.

Υ *nunc insuper habetur, nunc per* g, *nunc ut* ng, *nunc ut* gn *exprimitur* p. 18. G.

Ϝ *& ι figurâ non multum sunt absimiles, naturâ sunt affines, secum invicem crebrò permutantur, nunc vocalis, nunc consona munus sustinent* p. 5. B.

I *& T Græci, I & U Latini usurpavocalibus, nunc pro consonis nunc pro runt, & in literarum combinationibus pro vocalibus habuerunt* p. 5. C. 17. F.

Jod *Hebræorum*, Jota *Græcorum & J Latinorum sonum obtinent qem ij Anglorum* p. 6. B. C. 15. B. *sunt consona* p. 6. E. F. G. 7. B.

I *vocalem tanqam si* E *esset, perperam enunciant Angli* p. 17. A. C. *cum* α, ε, ο, *prægressis in syllabam unam coalescit* p. 17. B. *consona eundem, qem*

G, *ubi* E *vel* I *ſequitur, ſonum Angli dant* p. 17. C. *vocalis hoc modo* I *i, conſonans vero* J, *j recte pingitur* p. 18. A. B. C.

Ἰάσων *vox Græca* τελευταίως *prolata* Jaſon, *Latina* Jaſon δισύλλαβος *Jaſon Anglico charactere eſſet* p. 19. C.

Jehova *Hebraica efferendi ratione* Jehowah *ſcribendum; ſed Anglicana* Jehovah p. 18. E. 19. D.

Ἰησοῦς *vox Græca eſt proferenda, ac ſi Anglico charactere depicta eſſes* Jeſous, Jeſus *Latina, acſi* Jeſus *ſcriberetur, Anglicana vero* Jeſus p. 19. B. C.

יה & יהוה *duo & diſtincta ſunt Dei nomina* p. 30. C. *eandem habent notionem & notationem, τὸ ὄν ſignificant* p. 30. D... *eſt nomen Dei proprium* p. 49. D. E. F. 50. A.

יהוה *non eſt vox barbara, nec ſoloeciſmum redolens* p. 56. D. 66. F. *deſcendit ab* הוה p. 30. D. 37. E. 73. E. *qare Deus illo dicatur* p. 30. D. E. *ejus pronunciatio genuina per plurima ſecula fuit cognita* p. 30. C. D, E. 31. A--D. 33. C. 43. A. B. 52. B--D. *in hymnorum, votorum, profeſſionum, juramentorum formulis uſurpatur* p. 32. A. G. 33. A. *ſeculis inſecutis, ex ſuperſtitione ab illo proloquendo abſtineri cœptum eſt* p. 33. D-G. 34. A. B, C. 43. C. 44. E. 64. C. D, E. 65. A--D. 66. A--E. *& ejus genuina & primigenia prolatio in oblivionem & ignorantiam devenit* p. 34. C. D. *ejus puncta vocalia vocis ſunt vel* Adonaj *vel* Elohim *genuina* p. 34. D. *à Maſorethis adjecta* p. 34. D. 39. A. B. 45. A. B. 48. B. C. D. 75. C. D. *ad priſcam & primigeniam nominis prolationem prope accedunt* p. 34. E. G. 69. B. C. 40. A. B. 43. A. 56. B. C. *cum vocabulorum à ſe invicem conſonis diſcrepantium eadem poſſint eſſe puncta vocalia* p. 34. F. 39. C. 57. A. B. D. *cum hoc nomine cum aliis vocibus commiſſo conflata ſunt multa nomina propria* p. 34. G, b. A--D. *ejus veſtigia in nominibus propriis ex hoc nomine cum aliis vocibus commiſſo conflatis* p. 34. G. 35. A-D. 55. B-G. *illi* Adonaj *ſubſtitui non debet* p. 38. E. 41. A. *ſed commodius ſubſtitueretur avt* Ἰαφὲ ,, p. 40. D-G. 72. A. *hinc deſcendit Jupiter, Vid. ſuo loco. Dei nomen eſt proprium, ſed non unicum* p. 36. E. 49. B-E. 50. F, G. 51. F. *ſibi, avt ex conſortibus ſuis alicui attribuit diabolus* p. 36. E, F. 37. C. 53. A-D. *ejus notitia ad Tyrios & Sidonios, ab iſtis ad Græcos & ad Romanos tranſiit* p. 36. F. *in terminationem exit fœmininam, qod majeſtati divinæ non eſt inconveniens* p. 38. B. C. Æterni *nomine cum apud Moſem, tum alibi paſſim Galli exprimunt* p. 70. G.

יהושע *filius Nuni Moſis ſucceſſor, nunc* יהושע, *nunc* הושע *dicitur* p. 35. A. Domini *Jeſu nomen Hebraicum idem qod ducis Judaici* p. 19. A. *Græcis priſcis* Ἐλληνίζουσιν Ἰάσων, *poſterioribus* Ἑβραίζουσιν Ἰησοῦς *dicebatur* p. 19. A. B.

Infantes *non omnes ritè baptizati juſticantur* p. 123. b. C. F. *non electi & finaliter perituri à reatu originalis peccati in Baptiſmo non liberantur* p. 147. b. D. *ante circumciſionem & Baptiſmum obeuntes promiſſione divina comprehenduntur* p. 93. b. A--D. *an ſint ſufficienter diſpoſiti ad capeſſendam rem ſignatam per ablutionem* p. 95. b. C. *baptizati à Turcis abrepti & educati diſpoſitionem ad fidei actus non oſtendunt* p. 104. a. B. C. *circumcidebantur & baptizantur, qia ſunt ſancti & fœderati Dei* p. 105. a. E. F. 131. b. F. G. 132. a. B. 133. a. D. *baptizantur in futuram fidem & pœnitentiam* p. 103. b. D. 104. A. 115, b. F. 132. a. D. 138. a. E. 154. b. A. *Judæorum etiam nondum circumciſi erant veri Judæi* p. 125. b. E. *& à gentium infantibus diſtabant* p. 126. a. B. *qi qare extranei à pactis dicantur* p. 126. b. D. E. F. *an baptizati omnes ſine dubio ſalventur, ſi in ſtatu infantili morianiur* p. 130. b. F. G. 131. a. A. C. D. *qo modo dicantur ſancti* p. 132. b. F. G. 133. a. A-D. *ſunt in Dei fœdere ante Baptiſmum* p. 136. b. A. B. *in infantia moriturí qare baptizantur* p. 138. b. D-G. 139. a. A. B. C. *ſine tinctione diſcedentes flammis infernalibus veteres adjudicarunt* p. 139. b. C. E. 159. b. C. *& rigidiorem hanc ſententiam, tangam de fide tenendam, paſſim inculcarunt* p. 140. b. G. *qo modo fideles poſſint dici* p. 144. b. C-G. *qid emolumenti è Baptiſmo capiant* p. 151. b. C. D. *non fruſtra baptizantur, licet in Baptiſmo ipſe gratiam non participent* p. 154. b. E. F. G. *Turcarum aut Judæorum non ſunt baptizandi* p. 55. b. D. E.

de Infantibus *fidelium baptizandis ſpecialem juſſionem non habemus* p. 94. a. C. *in... quamvis id neſciant, habitat Spiritus Sanctus* p. 142. a. B. C. 143. a. A. B.

ex Infantibus *baptiſmo qid emolumenti capiant parentes* p. 151. b. C.

יעקב *Hebraica proloqendi norma Jaacob, Anglicana Jacob enunciandum* p. 18. F. 19. A.

ישי *Syrum magis qam Hebraum eſt vocabulum, ex* יהושי *enatum* p. 19. A.

ישראל *Hebraica proloqendi norma Iſraël, Anglicana Iſrael enunciandum* p. 18. F. 19. A.

Jupiter *non eſt dictus à* juvando, *ſed ab Hebræorum* יהוה p. 35. E. 48. F. G. *nihil aliud eſt qam* Joviſpiter, *contractius* Joupiter, *demum* Jupiter p. 35. F. 48. F. 54. C. Jovis *dictus, non* Jova, *& qare* p. 36. B. C. *prima non eſt brevis* p. 36. A. *illum pariter à Judæis atqe à Romanis coli putavit Varro* p. 36. C. D.

Juſtitia *non niſi una eſt & fidei* p. 108. b. G. 109. a. A. C. *una eademqe in Patriarchis, Prophetis...* p. 111. b. A.

K *continet in ſe* C *&* A, *&* A *poſt* K *omiſerunt veteres* p. 21. B.

Lingva *Syriaca qandoqe Hebraica dicitur, & qare* p. 19. A. B.

Lingvæ *cujuſqe prærogativa eſt, ut aliunde mutuata ad morem proprium & uſum defingat* p. 18. F. 20. D.

in Lingvis *vernaculis, prolationem qod attinet, ſeqendum & tenendum qod uſus probat* p. 18. D.

Medium *aliqod externum, qo ſalus parvulis exhibeatur, non eſt neceſſarium* p. 99. a. A. 125. a. D. 126. b. C. 133. a. C. 138. a. A. B. C. *neq conſtanter in adultis apparet* p. 138. b. A. *ſed tamen, qo ſalus illis aſſignaretur, neceſſarium fuit* p. 139. a. A. B.

Norma *dictionum proferendarum non eſt ſcriptura, qa à pictoribus, ſculptoribus... in veterum monumentorum rudibus relicta deprehenditur* p. 15. F. *dictionis Latinæ proferenda ab Italis non eſt deſumenda* p. 16. E. *Hebraicarum characterę Latinis depingendarum ab hodiernis Judæis non eſt petenda* p. 16. C. D.

Natam *ſervis avt jumentis inurimus, qâ noſtra eſſe dignoſcantur* p. 105. a. G.

Obicem *ponere qo ſenſu in ſacramentis dici qis poſſit* p. 91. b. B. 92. a. E. F.

Obſignari *qadam poſſunt de futuro* p. 138. a. E. F. 152. a. F. b. A. *non poteſt qod non aliqo modo præceſſit* p. 152. a. F. b. A.

Obſignatio *fieri poteſt etiam non intelligenti, qid ſibi obſignetur* p. 99. a. F. G. b. A. B. F. G. 100. a. B. 112. b. D. *eſt præcipuus ſacramentorum finis* p. 123. a. C. *per circumciſionem faciendæ in eremo fuit ſuſpenſa* p. 130. a. C. *fœderis divini, promiſſionum & pactorum ejuſdem vi Sacramentorum proprię ac primariò perficienda promittitur* p. 152. b. D-G.

Obſignationis *hujus modus multiplex eſt, & ritus non unus* p. 129. a. F. 130. a. C. 135. a. G. b. A. *fructus, non uſus moralis actualis capax eſt infans* p. 153. a. F. G.

Oe *non eſt bivocalis* p. 9. D. E. F.

Oi *ab i ſono non diſtingui perperam dicitur* p. 16. G.

Ou *non eſt bivocalis* p. 10. A. *illa Latinum* v *conſonantem exprimunt, Hebræis non eſt notum* p. 11. B. *Latinis in uſu eſſe deſiit* p. 11. B. C. *ad* w *Anglicum accedit* p. 7. D. E. 11. C. D.

Π *poſt* μ, *tanqam ſi* b *Anglicum foret, perperam enunciatur* p. 17. A.

Paſchales *ritus Chriſti* πάθημα *ſuo tempore exhibenda repræſentabant* p. 95. b. E.

Patres *ad Sacramentorum dignitatem amplificandam paviò magnificentiùs ſcripſerunt.* V. Sacramenta. *qa tamen non ſunt niſi hyperbolicæ dicendi figuræ* p. 140. a. B. *ſacramentaliter ſolum intelligenda* p. 140. a. C. D. *in materia de Baptiſmo merito ſuſpecti habentur, & judices minus æqi videntur* p. 139. b. D. E. 141. a. B. *habitus fidei, ſpei, charitatis parvulis in Baptiſmo infundi putaverunt* p. 142. a. F. G. b. A-G. 143. a. A-E. *ut ſe Pelagianis opponerent, telum qodvis minus conſiderati arripuerunt* p. 159. b. A. B. *non Baptiſmi tantum, ſed & Euchariſtiæ perceptionem infantibus neceſſariam definiverunt* p. 159. b. E. *ante Pelagianos qi vixerunt, de præciſa*

Baptiſmi neceſſitate non cogitaverunt p. 140. b. F.
Porrigi *infantibus Dei gratia in Baptiſmo non poteſt* p. 112. b. E. F.
Porrigitur *aliqid, ut is, cui porrigitur, ſi velit, ſumat, ſi nolit, reſpuat* p. 112. b. E.
Patrum *conſentiens expoſitio eſt in Theologia argumentum non neceſſarium, tantum probabile* p. 140. a. A.
Q *litera eſt compoſita ex* C *&* V *conſona* p. 20. E. F. 21. F. 22. A. *ejus genuinum nomen eſt* C V E, *ſive* Q E p. 20. F. *non eſt eadem cum* C p. 20. G. *τὸ* V *fruſtra ſubjiceretur* p. 21. B-G. 22. A. B.
Qantitatem *in deductitiis Latini non ſemper obſervant* p. 36. A. B.
Religionis *nomen in partem ſeqiorem rapitur* p. 64. F.
Remedium *ſtrictè ſumptum eſt, qod morbum vel coercet, vel tollit* p. 90. a. B. C. b. C. D. *laxiùs forte, qod malum qodvis, ſive fuerit culpa, ſive pœna, ſive obligationis ad pœnam* p. 90. a. C. D. E. b. A. B.
Reſipiſcentia *non eſt medium neceſſarium ad reatum tollendum* p. 133. b. D-G. 134. a. A. B.
S *τὸ* χ *fruſtra ſubjungitur, in compoſitis, in qibus exprimitur, non eſt præpoſitionis, ſed verbi ſeqentis* p. 21. A.
Sacramenta *non ſunt inſtituta, ut meritum Chriſti nondum apprehenſum applicent, ſed ut applicatum vel applicandum obſignent* p. 91. a. A-D. *ex opere operato vim ſuam non exerunt* p. 91. a. G. b. A. B. D-G. 92. a. A. B. C. E. 93. b. C. 97. b. B. 100. b. B. 102. a. C. 122. b. D. E. F. 123. a. G. 153. a. A. B. 154. b. C-G. *ſunt ſigna veracia, licet non exhibeant reipſâ qicqid deſignant* p. 95. b. D-G. 107. a. E. F. G. 128. a. D-G. *qo modo rem ſignatam exhibeant* p. 96. a. B. C. D. 101. b. G. 102. a. A-F. *ſuo modo juſtificant* p. 97. a. C. D. *qo modo ſint media divinitus ordinata ad applicandum Chriſti meritum* p. 98. a. D. *adultis, nondum credentibus, vel fidem ſuam forſan nondum apprehendentibus, ſunt ſigilla fœderis divini* p. 99. b. B. C. D. *ſine fide non proſunt* p. 99. b. E. *qibus adultis applicent Chriſti meritum* p. 100. a. F. *qo modo ſint neceſſaria* p. 109. b. A. B. *ſalvent, regenerent, juſtificent* p. 111. a. C. *qibus fœdus Dei cum populo ſuo obſignaretur, ante circumciſionem fuerunt & qanam* p. 124. b. A. B. *inſtrumentales ſunt cavſſæ conferendæ nobis gratiæ, qibus Dei virtus non eſt alliganda* p. 131. b. D. E. 151. b. D. 157. b. D. *eodem fine in parvulis ſunt inſtituta, qo in adultis* p. 138. a. A-C. *ſuo ſenſu poſſunt dici inſtrumenta moralia gratiæ, qam ſignificant, exhibitiva* p. 156. b. D-G. 157. a. A-G. b. A-G.
Sacramentalis *ſigni cum re ſignata unio qalis* p. 97. a. E. *analogia qalis* p. 100. b. G. 101. a. A. E. F. G... *qo modo verificentur* p. 104. b. A. B. C. *non probat in Baptiſmo tolli reatum* p. 152. a. E. b. C. *promiſſio eſt conditionalis* p. 154. b. D.
Sacramento, *id qod rei eſt, ſæpius in ſacramentis adſcribitur* p. 92. b. E. 103. a. C. 104. a. G. b. B. 114. a. G. b. A. B... *ſive ſigno aliqo ſpectabili, qod in ſenſum incurrat, opus habemus, qo fœdus inter Deum & nos initum firmetur & obſignetur* p. 95. a. A-D.
ad Sacramentorum *dignitatem amplificandam pavlò magnificentiùs veteres ſcripſerunt* p. 91, b. E. 96. b. F. 105. b. D. E. 112. a. C. F. *& noſtri recentiores* p. 96. b. F. G. 97. a. A. B. C. *de... formâ συμβολικῇ eſt gratiam ſignificare & obſignare* p. 102. b. D. 152. b. G. *diverſitas non mutat promiſſionis verbum, nec fidei fundamentum* p. 111. a. E. *eſſentia & natura non melius poteſt intelligi, qàm ex verbis illius qi ea inſtituit* p. 122. b. C. *vis ex fide pendet* p. 154. a. E. *efficacia pendet ab inſtitutione divina* p. 157. b. C.
Sacramentum *qid ſit* p. 106. a. E. F. *alterius rei ſignum, alterius ſigillum eſſe poteſt* p. 101. a. C. D. E. *efficax eſt ad id peragendum cujus gratiâ inſtitutum eſt* p. 139. a. E.
Sacrificia *fuerunt ritus externi, qibus fœdus divinum obſignabatur* p. 124. b. A. B.
Sancti *contrahunt qotidie novam immunditiem, ſed non ejuſmodi, qæ ad æternum ipſorum exterminium valeat* p. 150. a. F.
Sanctificatio *& juſtificatio individuo nexu cohærent* p. 141. a. G. b. A. B. E. *ad perſonæ acceptationem ſuo modo neceſſaria* p. 141. a. F. b. E. *conſiſtit in renovatione & ſanatione mentis & voluntatis* p. 142. a. E. *an in Baptiſmo infundatur* p. 142-147.
ad Sanctificationem *ſufficere qâ ratione qid dici poſſit* p. 146. b. E. F.
שדי *eſt nomen Dei proprium* p. 49. D. 50. A.
Savlis *converſionem ſunt qi ſcripſerunt eſſe datam Stephani precibus* p. 132. b. D.
Sigilli *uſus non eſt niſi obſignare* p. 138. a. E. 139. B.
Superſtitio *an in bonam partem ſumi poſſit pro* ἐυλαβείᾳ p. 43. C. 64. D-G. 65. A-D.
Syllaba *non eſt, ubi nulla eſt* σύληψις p. 5. A.
T *poſt* v *tanqam* d *perperam enunciatur* p. 17. A. *ante* I *purum tanqam* S *perperam pronunciatur* p. 17. D. 20. B.
Terminationes *nominibus advenis Græci & Latini dant eas, qæ apud ſuos maximè familiares exiſtunt* p. 36. B. C. 58. B.
Tetragrammati *nomen ingreditur compoſitionem plurimorum nominum propriorum* p. 35. A. B. C. 55. A-F.
de Tetragrammato *nomine ſcripſerunt Joannes Druſius, Nicolavs Fullerus, Ludovicus Cappellus, Sixtinus Amama, Gilbertus Genebrardus* p. 30. A. B. 55. B. C
Vav *Hebræorum,* Υ *Græcorum &* U *Latinorum conſonantis & vocalis officio funguntur* p. 7. A. B. *Hebræorum idem cum* w *Anglorum & Germanorum* p. 7. B. C. D. 10. A. *eſt conſonans* p. 8. D. E. G. 9. A. B. C. D. G. *licet non, ubi qieſcit* p. 9. D. E. F. *à Græcis in* U *vocale non mutatur* p. 10. D. *tanqam* F *Latinum, vel* Φ *Græcum non eſt efferendum* p. 9. A. D.
Υ *Græcum tam conſonantis, qam vocalis officio fungitur* p. 7. A. *idem valet qod* w *Anglicum* p. 10. A. F. G. 11. E. *ſonum aſperum habet* p. 12. C. *vocalem, tanqam* Eu *eſſet, Angli enunciant* p. 17. A. *cum* a, e, o, ω *præfixis, avt* i *inſecutâ in ſyllabam unam coaleſcit* p. 17. B.
Υι *bivocalis non eſt* p. 11. D. E. 12. B. C. 13. E.
U *Latinum tam conſonantis, qam vocalis officio fungitur* p. 7. A. 17. F. *cum pro conſonante eſt, qaſi* w *prolatum* p. 7. A. B. C. 12. A. B. C. 14. G. 15. B. *adſpirationem fert* p. 11. 5. F. *vocalem qaſi* Ev *vel* Ju *foret, Angli efferunt, conſonam ut* F. p. 17. C. *vocalis hoc modo* U, u, *conſonans vero hoc* V, v, *rectè pinguur* p. 18. A. B. C.
Ui *bivocalis non eſt* p. 11. D. E. 12. A.
Vocalis *ſola poteſt integram vocem conficere* p. 5. A.
Votum *parentum, ubi Baptiſmus actu haberi non poteſt, non ſufficit ad reatûs originalis ſolutionem* p. 132. b. B. C. 140. a. F. G.
X *litera eſt compoſita* p. 20. E. *coaluit ex* C *&* S. *ejus genuinum nomen eſt* ECS p. 20. F. *τὸ* S *fruſtra ſubjungeretur* p. 21. A. B.
Ψ *litera eſt compoſita* p. 20. E. *coaluit ex* Π *&* Σ p. 20. F.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE